

UNIVERSITY OF VIRGINIA LIBRARY

X030486987

ALDERMAN LIBRARY

PATROLOGIÆ

CURSUS COMPLETUS,

SEU BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRÆ, UNIFORMIS, COMMODA, ÆCONOMICA.

OMNIUM SS. PATRUM, DOCTORUM SCRIPTORUMQUE ECCLESIASTICORUM,

SIVE LATINORUM, SIVE GRÆCORUM.

QUI AB ÆVO APOSTOLICO AD ÆTATEM INNOCENTII III (ANNO 1216) PRO LATINIS
ET AD CONCILII FLORENTINI TEMPORA (ANN. 1439) PRO GRÆCIS FLORUERUNT.

RECUSIO CHRONOLOGICA

OMNIUM QUÆ EXSTITERE MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER
QUINDECIM PRIORA ECCLESIAE SÆCULA.

JUXTA EDITIONES ACCURATISSIMAS, INTER SE CUMQUE NONNULLIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLLATAS, PERQUAM
DILIGENTER CASTIGATA DISSERTATIONIBUS, COMMENTARIIS, VARIISQUE LECTIONIBUS CONTINENTER ILLUSTRATA;
OMNIBUS OPERIBUS POST AMPLISSIMAS EDITIONES QUÆ TRIBUS NOVISSIMIS SÆCULIS DEBENTUR ABSOLUTAS
DETECTIS, AUCTA; INDICIBUS PARTICULARIBUS ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TOMOS SIVE AUCTORES ALICUJUS
MOMENTI SUBSEQUENTIBUS, DONATA; CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM RITE DISPOSITIS, NECNON ET
TITULIS SINGULARUM PAGINARUM MARGINEM SUPERIOREM DISTINGUENTIBUS SUBJECTAMQUE MATHE-
MATICAM SIGNIFICANTIBUS, ADORNATA; OPERIBUS CUM DUBIIS, TUM APOCRYPHIS, ALIQUA VERO
AUCTORITATE IN ORDINE AD TRADITIONEM ECCLESIASTICAM POLLENTIBUS, AMPLIFICATA;
DUCENTIS ET AMPLIUS LOCUPLETATA INDICIBUS AUCTORUM SICUT ET OPERUM, ALPHABETICIS, CHRONOLOGICIS
STATISTICIS, SYNTHETICIS, ANALYTICIS, ANALOGICIS, IN QUODQUE RELIGIONIS PUNCTUM, DOGMATICUM, MORALE,
LITURGICUM, CANONICUM, DISCIPLINARE, HISTORICUM, ET CUNCTA ALIA SINE ULLA EXCEPTIONE; SED PRÆ-
BERTIM DUOBUS INDICIBUS IMMENSIS ET GENERALIBUS, ALTERO SCILICET RERUM, QUO CONSULTO,
QUIQUID NON SOLUM TALIS TALISVE PATER, VERUM ETIAM UNUSQUISQUE PATRUM, NE UNO QUIDEM
OMISSO, IN QUODLIBET THEMA SCRIPSERIT, UNO INTUITU CONSPICIATUR; ALTERO SCRIPTURÆ
SACRÆ, EX QUO LECTORI COMPERIRE SIT OBVIUM QUINAM PATRES ET IN QUIBUS OPERUM
SUORUM LOCIS SINGULOS LIBRORUM S. SCRIPTURÆ VERSUS, A PRIMO
GENESEOS USQUE AD NOVISSIMUM APOCALYPSIS, COMMENTATI SINT
EDITIO ACCURATISSIMA, CETERISQUE OMNIBUS FACILE ANTEPONENDA, SI PERPENDANTUR CHARACTERUM NITIDITAS
CHARTÆ QUALITAS, INTEGRITAS TEXTUS, PERFECTIO CORRECTIONIS, OPERUM RECUSORUM TUM VARIETAS, TUM
NUMERUS, FORMA VOLUMINUM PERQUAM COMMODA BIBIQUE IN TOTO PATROLOGIÆ DECURSU CONSTAN-
TIS, PRETII EXIGUITAS, PRÆBETIMQUE ISTA COLLECTIO, UNA, METHODICA ET CHRONOLOGICA,
SEXCENTORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE HACTENUS HIC ILLIC SPARSORUM, PRIMUM AUTEM
IN NOSTRA BIBLIOTHECA, EX OPERIBUS ET MSS. AD OMNES ÆTATES, LOCOS, LINGUAS FORMASQUE
PERTINENTIBUS, COADUNATORUM.

SERIES GRÆCA POSTERIOR

IN QUA PRODEUNT PATRES, DOCTORES SCRIPTORESQUE ECCLESIAE GRÆCÆ
AB ÆVO PHOTIANO AD CONCILII USQUE FLORENTINI TEMPORA, ET AMPLIUS,
NEMPE MORTEM CARDINALIS BESSARIONIS.

ACCURANTE J.-P. MIGNE.

Bibliothecæ cleri universæ.

SIVE CURSUUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

PATROLOGIÆ GRÆCÆ TOMUS CXXXVIII

(138)

THEODORUS BALSAMON

EXCUDEBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE, EDITOREM,
IN VIA DICTA THIBAUD, OLIM D'AMBOISE, PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO
D'ENFER NOMINATAM. SEU PETIT-MONTROUGE. NUNC VERO INTRA MŒNIA PARISIINA.

1865

PATROLOGIÆ

CURSUS COMPLETUS,

SEU BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRÆ, UNIFORMIS, COMMODO, OECONOMICA,
OMNIUM SS. PATRUM, DOCTORUM SCRIPTORUMQUE ECCLESIASTICORUM,

SIVE LATINORUM, SIVE GRÆCORUM,

QUI AB ÆVO APOSTOLICO AD ÆTATEM INNOCENTII III (ANN. 1216) PRO LATINIS,
ET AD CONCILII FLORENTINI TEMPORA (ANN. 1439) PRO GRÆCIS FLORUERUNT :

RECUSIO CHRONOLOGICA

OMNIUM QUÆ EXISTERE MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER QUINDECIM PRIORA
ECCLESIAE SÆCULA,

NOTA EDITIONES ACCURATISSIMAS, INTER RE CUMQUE NONNULLIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLLATAS, PERQUAM DILIGENTER CASTIGATA; DISSERTATIONIBUS, COMMENTARIIS VARIISQUE LECTIONIBUS CONTINENTER ILLUSTRATA; OMNIBUS OPERIBUS POST AMPLISSIMAS EDITIONES QUÆ TRIBUS NOVISSIMIS SÆCULIS DEVENIUNT ABSOLUTAS, DETECTIS AUCTA; INDICIBUS ORDINARIIS VEL ETIAM ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TOMOS, SIVE AUCTORES ALIQUIS MOMENTI SUBSEQUENTIBUS, DONATA; CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM RITE DISPOSITIS, NECNON ET TITULIS SINGULARUM PAGINARUM MARGINEM SUPERIOREM DISTINGUENTIBUS SUBJECTAMQUE MATERIAM SIGNIFICANTIBUS, ADORNATA; OPERIBUS CUM DUBIIS, TUM APOCRYPHIS, ALIQUA VERO AUCTORITATE IN ORDINE AD TRADITIONEM ECCLESIASTICAM POLIENTIBUS, AMPLIFICATA;

ORIENTIS ET QUADRAGINTA INDICIBUS SUB OMNI RESPECTU, SCILICET, ALPHABETICO, CHRONOLOGICO, ANALYTICO, ANALOGICO, STATISTICO, SYNTHETICO, ETC., OPERA, RES ET AUCTORES EXHIBENTIBUS, ITA UT NON SOLUM STUDIORE, SED NEGOTIIS IMPLICATO, ET SI FORTE SINT, PIGRIS ETIAM ET IMPERITIS PATEANT OMNES SS. PATRES, LOCUPLETATA; SED PRÆSENTIM DUOBUS IMMENSIS ET GENERALIBUS INDICIBUS, ALTERO SCILICET NERUM, QUO CONSULTO, QUIDQUID NON SOLUM TALIS TALISVE PATER, VERUM ETIAM UNUSQUISQUE PATRUM, ABSQUE ulla EXCEPTIONE, IN QUODLIBET THEMA SCRIPSERIT, UNO INTUITU CONSPICIATUR; ALTERO SCRIPTURÆ SACRÆ, EX QUO LECTORI COMPERIRE SIT OBIUM QUINAM PATRES ET IN QUIBUS OPERUM SUORUM LOCIS SINGULOS SINGULORUM LIBRORUM SCRIPTURÆ VERSUS, A PRIMO GENESIOS

USQUE AD NOVISSIMUM APOCALYPTIS, COMMENTATI SINT :

EDITIO ACCURATISSIMA, CÆTERISQUE OMNIBUS FACILE ANTEPONENDA, SI PERPENDANTUR CHARACTERUM NITIDITAS, CHARTA QUALITAS, INTEGRITAS TEXTUS, CORRECTIONIS PERFECTIO, OPERUM RECUSORUM TUM VARIETAS TUM NUMERUS, FORMA VOLUMINUM PERQUAM COMMODA SIBIQUE IN TOTO PATROLOGIÆ DECURSU CONSTANTER SIMILIS, PRETII EXIGUITAS, PRÆSENTINQUE ISTA COLLECTIO UNA, METHODOICA ET CHRONOLOGICA, FRAGMENTORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE HACTENUS HIC ILIC SPARSORUM, VEL ETIAM INEDITURUM, PRIMUM AUTEM IN NOSTRA BIBLIOTHECA, EX OPERIBUS ET MSS. AD OMNES ÆTATES, LOCOS, LINGVAS FORMASQUE PERTINENTIBUS, COADUNATORUM, ET EX INNOMERIS OPERIBUS TRADITIONEM CATHOLICAM CONFLANTIBUS, OPUS UNICUM MIRABILITER EFFICIENTIUM.

SERIES GRÆCA POSTERIOR

IN QUÆ PRODUUNT PATRES, DOCTORES SCRIPTORESQUE ECCLESIAE GRÆCÆ AB ÆVO PROTIANO AD CONCILII USQUE FLORENTINI TEMPORA, ET AMPLIUS, NEMPE MORTEM CARDINALIS BESSARIONIS.

ACCURANTE J.-P. MIGNÉ.

Bibliothecæ cleri universæ.

SIVE CURSUUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

PATROLOGIA, AD INSTAR IPSIUS ECCLESIAE, IN DUAS PARTES DIVIDITUR, ALIAM NEMPE LATINAM, ALIAM GRÆCO-LATINAM; ANTRAPARTES JAM INTEGRE EXARATÆ SUNT. LATINA, 222 VOLUMINIBUS MOLÈ SUA STANS, 1110 FRANCIS VENIT: GRÆCA DUPLICI EDITIONE TYPIS MANDATA EST. PRIOR GRÆCUM TEXTUM UNA CUM VERSIONE LATINA LATERALI COMPLECTITUR, ET 104 VOLUMINA IN 109 TOMIS, PRO PRIMA SERIE, NON EXCEDIT. POSTERIOR VERSIONEM LATINAM TANTUM EXHIBET, IN QUOQUE INTRA 55 VOLUMINA RETINETUR. SECUNDA SERIES GRÆCO-LATINA AD 58 VOLUMINA TANTUM ATTINGIT; DUM HUIUS VERSIO NEMPE LATINA 29 VOLUMINIBUS EST ABSOLUTA. UNUMQUODQUE VOLUMEN GRÆCO-LATINUM 8, UNUMQUODQUE NEMPE LATINUM 5 FRANCIS SOLUMMODO EMITUR: UTROBIQUE VERO, UT PRETII HUIUS BENEFICIO FRUATUR EMPTOR, COLLECTIONEM INTEGRAM, SIVE LATINAM, SIVE GRÆCAM COMPARET NECESSE ERIT; SECUS ENIM CUIUSQUE VOLUMINIS AMPLITUDINEM NECNON ET DIFFICULTATES VARIA PRETIA ÆQUABUNT. IDEO, SI QUIS TANTUM EMAT LICET INTEGRE, SED SEORSIM, COLLECTIONEM GRÆCO-LATINAM, VEL EANDEM EX GRÆCO LATINE VERSAM, TUM QUODQUE VOLUMEN PRO 9 VEL PRO 6 FRANCIS SOLUM OBTINEBIT. ISTE CONDITIONES POSTERIORI PATROLOGIÆ LATINÆ SERIEI, PATRES AB INNOCENTIO III AD CONCILIUM TRIDENTINUM EXHIBENTI, APPLICABUNTUR. PATROLOGIA QUÆ MANUSCRIPTIS IN BIBLIOTHECIS ORBIS UNIVERSI QUIESCENTIBUS CONSTABIT, NECNON PATROLOGIA ORIENTALIS, CONDITIONIBUS SPECIALIBUS SUBJICIENTUR, ET IN TEMPORE SUO ANNUNTIABUNTUR, SI TEMPUS EAS TYPIS MANDANDI NOMIS NON DEFUERIT.

PATROLOGIÆ GRÆCÆ TOMUS CXXXVIII.

THEODORUS BALSAMON.

EXCUBEATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNÉ, EDITOREM,
IN VIA DICTA THIBAUD, OLIM D'AMBOISE, PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO
DENFERA NOMINATAM, SEU PETIT-MONTRUGE, NUNC VERO INTRA MŒNIA PARISIENSIA.

1865

ER
GC
.M3
1857
V.13E
Copy 1

NON-CIRCULATING

TRADITIO CATHOLICA.

SÆCULUM XIII. ANNUS 1205.

Θ Ε Ο Δ Ω Ρ Ο Υ
ΤΟΥ ΒΑΛΣΑΜΩΝ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΘΕΟΥΠΟΛΕΩΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ
ΤΑ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ ΠΑΝΤΑ.

THEODORI BALSAMONIS

PATRIARCHÆ THEOPOLIS MAGNÆ ANTIOCHIÆ

OPERA QUÆ REPERIRI POTUERUNT OMNIA,

CANONICA, JURIDICA, DOGMATICA.

ACCEDUNT

JOANNIS ZONARÆ ET ARISTENI

COMMENTARIA IN CANONES SS. APOSTOLORUM, CONCILIORUM ET IN EPISTOLAS CANONICAS
SS. PATRUM.

ACCURANTE ET DENUO RECOGNOSCENTE J.-P. MIGNE,

BIBLIOTHECÆ CLERI UNIVERSÆ,

SIVE

CURSUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

TOMUS SECUNDUS.

VENIUNT 2 VOLUMINA 22 FRANCIS GALLICIS.

EXCUEBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM,
IN VIA DICTA THIBAUD, OLIM D'ANBOISE, PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO
D'ANFER NOMINATAM, SEU PETIT-MONTROUGE, NUNC VERO INTRA MŒNIA PARISIINA

1865

TRADITIO CATHOLICA.

SÆCULUM XIII. ANNUS 1205.

ELENCHUS

AUCTORUM ET OPERUM QUI IN HOC TOMO CXXXVIII CONTINENTUR.

THEODORUS BALSAMON.

Theodori Balsamonis, Zonaræ, Aristeni Commentaria in Canones SS. Apostolorum. conciliorum, et in Epistolas canonicas SS. Patrum *. (<i>Continuatio.</i>)	9
Canones synodi Carthaginensis.	455
Commentaria in Epistolas canonicas SS. Patrum.	
Responsa ad interrogationes Marci patriarchæ Alexandrini, ex Joan. Leunclavii Jure Gr.-Rom.	951
Meditata, ex eodem.	1013
Ecclesiasticarum constitutionum collectio, ex Bibliotheca Christ. Justelli.	1077
Epistola de jejuniis per annum, ex Monumentis Joannis Bapt. Cotelerii.	1335
Epistola de Rasophoris seu raso indutis, ex eodem.	1359

* Textum contulimus cum editione Atheniensi anni 1635.

KANONES

TON

EN KAPΘAΓENH ΣΥΝΕΛΘΟΝΤΩΝ

ΣΙΖ' ΜΑΚΑΡΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ.

CANONES

CCXVII BEATORUM PATRUM

QUI CARTHAGINE CONVENERUNT.

Ἡ ἐν Καρθαγίνῃ σύνοδος (1) γέγονε βασιλεύον-
τος ἐν μὲν τῇ πρεσβυτέρῳ Ῥώμῃ Ὀνωρίου, ἐν δὲ
Κωνσταντινουπόλει Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ, συναλθού-
των ἐν Καρχηδόνι θεῶν Πατέρων διακοσίων δεκα-
επτά ἐξ Ἀφρικῆς καὶ τῶν ταύτῃ ὑποκειμένων
χωρῶν. Ἡ γὰρ Καρθαγίνη μέρος τῆς Καρχηδόνος
ἐστίν· ἡ δὲ Καρχηδὼν ἐπαρχία τῆς Ἀφρικῆς· ἡ
δὲ Ἀφρικὴ εἰς πλάσας μεμέρισται μοίρας, ὧν μία
ἡ Καρχηδών. Συνήσαν δὲ τοῖς τὴν σύνοδον ταύτην
κληροῦσι Πατέρας καὶ τοποτηρηταὶ ἐκ τοῦ πάππα
τῆς Ῥώμης ἀποσταλέντες. Ἀποστολικὴν γὰρ κα-
θέδραν τὸν τῆς Ῥώμης θρόνον ὠνόμασαν, ὡς τοῦ
κορυφαίου τῶν ἀποστόλων Πέτρου ἐν αὐτῇ διαπρέ-
ψαντος, καὶ πρῶτον ἀρχιερεῖα τὸν Λίνον ἐν αὐτῇ
καταστήσαντος. Ἐξήρχε δὲ τῆς συνόδου Αὐρήλιος
ἐπίσκοπος τῆς ἐν Καρχηδόνι Ἐκκλησίας, ἐν καὶ Β
πάππαν ὠνόμαζον, καὶ Βαλεντίνος τῆς πρώτης καθ-
έδρας τῆς Νουμιδικῆς χώρας· καὶ ἄλλοι τῶν ἐπι-
σκόπων, τῶν τε Νουμιδιῶν τῶν δύο, τῆς τε Βυζανθῆς
καὶ τῆς Μαυριτανίας καὶ Καισαρειανῆς, καὶ Τρι-
πόλεως τῆς Ἀιθιοπιατικῆς· μοῖραι δὲ καὶ αἷται
τῆς Ἀφρικῆς. Τοποτηρηταὶ δὲ τῆς Ἐκκλησίας

509 Carthaginensis synodus habita fuit imperante
quidem veteri Romæ Honorio, Constantinopoli
vero Theodosio Juniore, ducentis septemdecim
divinis Patribus ex Africa et illi subjectis regionibus
Carthagine congregatis. Est enim Carthago pars
Carchedonis; at Carchedon est provincia Africæ.
Africa autem in multas provincias dividitur quarum
una est Carchedon. Porro in hanc quoque synodum
cum Patribus legati a papa Romano missi conve-
nerunt. Apostolicam enim sedem Romanam cat-
hedram nominarunt, quod Petrus apostolorum
princeps ibi claruerit, Linumque primum pontificem
in ea constituerit. Huic autem synodæ præfuit
Aurelius Carthaginensis Ecclesiæ episcopus, quem
etiam papam nominabant; et Valentinus, primæ
sedis provinciæ Numidicæ, et alii episcopi duarum
Numidiarum et Byzacenæ et Mauritanicæ et Cæsa-
rianæ et Tripolis Anthypatiana; hæ sunt enim
partes Africæ. Ecclesiæ autem Romanæ legati erant
Favstinus episcopus Piceni Italorum provinciæ;
Potentianus Ecclesiæ, Philippus et Asellus presbyteri.
Quinetiam alii e' dictis Africæ provinciis legati

Guill. Beveregii notæ.

(1) Ἡ ἐν Καρθαγίνῃ σύνοδος. Carthago olim
totius Africæ caput fuit, ut testatur divus Augu-
stinus episc. 162. Hinc plurima ibidem habita fue-
runt concilia, ex omnibus Africæ provinciis col-
lecta. Aurelio præsertim archiepiscopalem istam
sedem tenente frequentes ibi celebrati sunt epi-
scoporū conventus; a quibus etiam ad stabilien-
dam ecclesiasticam in Africa disciplinam multi
canones editi fuerunt. Tandem autem post consu-
latum Honorii XII et Theodosii VIII Augustorum,
viii Kal. Junias, hoc est, anno dom. 419, Maii 25,
aliud ibidem concilium habebatur, in quo omnes
ante constituti canones in medium prolati sunt,
et magna eorum pars synodali rursus auctoritate
confirmata. Canones igitur ab hoc concilio confir-
mati, codex canonum Ecclesiæ Africanæ, ab eo
usque tempore dici meruerunt. Hi autem canones

non Græce, sed Latine primo constituti et confir-
mati sunt. Hoc Dionysius Exiguus disertè testatus
est in præfatione sua ad codicem canonum eccle-
siasticorum, quibus hi etiam comprehenduntur,
dicens, *Ne quid præterea notitiæ vestræ credar
velle subtrahere, statuta quoque Sardicenis concilii
atque Africanis, quæ Latine sunt edita, suis a nobis
numeris cernantur esse distincta.* Quo tempore in
Græcum sermonem conversi sunt hi synodi istius
Carthaginensis canones incertum est. Hoc tantum
certum, quod Græce versi sunt ante concilium
Trullanum, a quo, canone secundo, in Græcum
Nomocanonem recepti, et istius etiam synodi
auctoritate confirmati sunt: adeo ut ab eo demum
tempore omnes hi canones in Ecclesia Orientali,
pariter atque alii quivis, obtinuerint.

ΠΑΤΡΟΛ. ΓΡ. CXXXVIII.

aderant, eorum locos, qui in synodum convenire non poterant, implentes. Unde et τοποτηρητῶν (id est loci servatorum) nomen adepti sunt, a verbo τηρεῖν, quod est, servare sive implere locum eorum a quibus mittuntur. Cum convenisset autem synodus,

Ὅθεν καὶ τὸ τῆς τοποτηρησίας ὄνομα ἐξελέφθη, ἐκ τοῦ τηρεῖν δηλαδὴ, ὃ ἐστὶ φυλάσσειν ἦτοι ἀναπληροῦν τοὺς τόπους τῶν στελλόντων αὐτούς (2). Συνελθούσης δὲ τῆς συνόδου (3).

Aurelius episcopus dicit :

ε Part diem synodi definitum, ut meministis, beatissimi fratres, multa quaesita sunt, dum exspectaremus fratres nostros, qui nunc ad praesentem synodum legali convenerunt; quae in acta referri necesse est. Quamobrem Domino nostro de hujus congregationis conventu restat gratias agere; partim quidem, ut Nicenae synodi exemplaria, quae nunc habemus, et a Patribus constituta sunt, partim et quae hic ab iis, qui nos praeces-

ῥώμης ἦσαν Φαυστῖνο; ἐπίσκοπο; Πικίνου, τῆς Ποντικῆς Ἐκκλησίας τῆς χώρας τῶν Ἰταλῶν, Φιλίππος τε καὶ Ἀσέλλος οἱ πρεσβύτεροι. Καὶ ἄλλοι δὲ τοποτηρηταὶ τῶν ἐξῆς ῥηθισῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἀφρικῆς παρῆσαν, τοὺς τόπους ἀναπληροῦντες τῶν μὴ δυνηθέντων συνελθεῖν εἰς τὴν σύνοδον.

Ἀρχήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν :

ε Μετὰ τὴν ὀρισθείσαν ἡμέραν (4) τῆς συνόδου, ἡ ὡς μέμνησθε, ἀδελφοὶ μακαριώτατοι, πολλὰ ἐζητήθη ἐν τῷ ἀναμείνειν ἡμᾶς τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν, τοὺς νῦν εἰς τὴν παρούσαν σύνοδον τοποτηρητὰς συναλθόντας. ἂ τοὺς πεπραγμένους ἀνάγκη ἐστὶν ἐντεθῆναι. Διὸ τῷ Δεσπότη ἡμῶν περὶ τῆς συναλεύσεως τοῦ τοιοῦτου ἀθροίσματος ὕποβλήσεται χάριτας ἀναπέμψαι, ἵνα τοῦτο μὲν ἐκείνη τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, ἃ νῦν ἔχομεν καὶ ἀπο-

Guill. Beveregii notæ.

(2) *Τῶν στελλόντων αὐτούς.* Post hæc verba in codice Amerbachiano σχῆλιον adicitur, his verbis, Πικεον πόλις Ἰταλίας; λέγεται δὲ καὶ θηλυκῶς Πικενο; ὡς Ἀρίμνον καὶ Ἀρίμνος· ὁ οἰκητὴρ Πικηνῶν καὶ Ἀρίμνος, ὡς τὸ Ἀικανόν, Ἀκανός. Πικίντος πόλις Ἰταλίας, λέγεται δὲ καὶ Πονεντός; ὁ πόλις Ποτεινός; ὡς Πικεντία, Πικεντός, Πικενένος. Ἰστέον δὲ τῆς Ἀφρικῆς μοῖρα εἶσιν ὀκτώ· πρώτη μὲν, ἣν ἡ Ἀλεξάνδρεια, καὶ ἡ Πεντάπολις Λιβύης, καὶ ἡ προσαγορευομένη Ἐρημος Τριπολιτῆς συμπληροῦσι· δευτέρα δὲ ἡ τοῦ Βυζακίου· τρίτη δὲ ἡ τῆς Καρχηδόνος, ἣ καὶ Πρωκονσουλαρία, ἦτοι Ἀνθυπατικὴ καλουμένη· εἶτα Νομηθία δύο παλαιὰ τε καὶ νέα· ἑστία Μαυριτανία τριῖς, Καισαριανία, ἣ καὶ Καισαριανὴ καλουμένη παρὰ τοῦ τῆς μητροπόλεως αὐτῆς τῆς Καισαρείας ὄνομα· Σιτιζηνία, ἣ ἡ μητρόπολις Σιτιζήνσα· Ἰγγιανὴ ἡ μητρόπολις Ἰγουσα Ἰγγίν. *Picenum urbs Italiae;* dicitur autem et genere feminino, *Picenus;* quemadmodum *Arimenum et Arimenus;* incola *Picenus et Arimenus, ut Æcanon, Æcanus. Picenus urbs Italiae;* dicitur vero et *Potentus, civis Potentinus, velut Picenita, Picentus, Picentinus. Sciantium est; quod octo sunt partes Africae. Prima quidem est, quam *Alexandria et Pentapolis Libyæ et desertum Tripolitani dictum complent. Secunda est, Byzacena; tertia Carthagenensis, quæ etiam proconsularis dicitur. Deinde Numidia duæ, vetus et nova; postea Mauritaniae tres, Cæsariensis, quæ et Cæsariana dicitur a metropoli ipsius nomine Cæsarea; Sirtensis, cujus metropolis est Sirtensis; et Tingiana, quæ metropolim habet Tingi. Verum in Divi Augustini explanatione Psal. 36 quinque tantum partes sive provincie toti Africae vicecesci adscribuntur: Sanctissimis fratribus atque collegis per universam Africam, hoc est, per provinciam proconsularem, Numidiam, Mauritaniam, Byzacenam, et Tripolim constituitis. Aug. in Psal. 36. Totidem etiam recensentur can. 128 hujus concilii. Alias Mauritaniam in duas partes divisa est; unde Rufus Festus sex ibi provincias numerat, *Per omnem, inquit, Africam sex provincie factæ, ipsa ubi Carthago est proconsularis, Numidia, Byzacium, Tripolis, et duæ Mauritanie.* Ruf. Fest. in breviario. Sic etiam in notitia imperii, ubi Mauritaniam in Sirtensem et Cæsariensem distribuitur, quemadmodum et in præfatione ad hos canones, qua sex etiam numerantur. Sic etiam et Numidia postea in duas provincias divisa est, παλαιὰν τε καὶ νέαν, ut cum scholiaste supra laudato Mathæus Blastares, Balsamon, Zonaras alique asserunt. Quinetiam Mau-**

ritaniam in tres provincias postea divisam esse, Cæsariensem, Sirtensem, et Tingitanam, geographi testantur; ac propterea tota Africae diocesis octo constituitur partibus, sive provinciis, scholiastes non inepte tradidit. Sed de antiqua Africae divisione mox plura dicemus.

(3) *Συνελθούσης δὲ τῆς συνόδου.* In Parisiensi Zonaræ editione post hæc verba, et ante Ἀρχήλιος ἐπίσκοπος εἶπε, Præfatio quedam ad canones habetur, his verbis, Μετὰ τὴν ὀπατεῖαν τῶν ἐνδοξοτάτων βασιλέων Ὑνωρίου τὸ δωδέκατον καὶ Θεοδοσίου τὸ ὄγδοον, τῶν Αὐγούστων, τῆ περ ὀκτώ Καλαβῶν Ἰουλίω, ἐν Καρχηδόνι εἰς σύγκλητον τῆς ἐκκλησίας Φύστω συνελθόντων Ἀρχηλίου τοῦ πάππαι, ἄμα Βαλεντίω τῆς πρώτης καθέδρας τῆς Νομιδικῆς χώρας, Φαυστίνω ἀπὸ Πικίνου τῆς Ποτεινῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἰταλῶν χώρας τοποτηρητῆ τῆς Ἐκκλησίας Ῥώμης· ἀλλὰ καὶ ἄλλοι καὶ Φιλίππω καὶ Ἀφρικανῶν ἐπαρχιῶν, τοῦ ἐστὶ τῶν δύο Νομηθῶν, τῆς Βυζακίης, Μαυριτανίας Σιτιζηνίας, καὶ Καισαριανῆς, καὶ Τριπόλεως; καὶ Βικεντίω Κολουσιτῶν, Φουρτουνατιανῶν Νεοπολιτῆ, καὶ τοῖς λοιποῖς ἐπισκόποι, τῆς Ἀνθυπατικῆς χώρας, διακρίσεις δεκαεπτά· οὐ μὴν ἄλλοι καὶ Φιλίππω καὶ Ἀσέλλω τοῖς πρεσβυτέροις τοποτηρηταῖς τῆς Ἐκκλησίας Ῥώμης· ταῖτα ἄπερ καὶ αὐτοὶ ἤρσαν προσεστῶτων κωνδοκῶν. *Post consularium gloriosissimorum imperatorum, Honorii XII et Theodosii VIII Augustorum, octibus kai Junius, Carthagine in sectario basilicæ Augusti, contentientibus Aurelio papa, una cum Valentio primæ sedis, provincie Numidie, Faustino Ecclesie Potentinæ, provincie Iulitæ Picensi legato Ecclesie Romanæ; sed et diversis legatis Africanarum provinciarum, id est, Numidiarum duarum, Byzacena, Mauritanie Sirtensis, et Cæsariarum, atque Tripolitane; item Vincentio Colustiano, Fortunatiano Neopolitano, et cæteris episcpis pns provincie proconsularis numero 21, necnon Philippo et Asello presbyteris legatis Ecclesie Romanæ. Hæc sunt quæ etiam illis placuerunt, assistantibus diaconis. Et hæc quidem est ipsius concilii præfatio ad sua acta et decreta, sed in nullis e Balsamonis codicibus, nec etiam in Amerbachiano Zonaræ codice habetur; ac quæ in ea leguntur Balsamon et Zonaras in communem utrique præfationem ad canones a se expositis inseruerunt; quæ ipsorum præfatio his verbis desinens, συνελθούσης δὲ τῆς συνόδου, non admittet alia inter ipsam et verba sequentia ab Aurelio prolata interponi.*

(4) *Μετὰ τὴν ὀρισθείσαν ἡμέραν.* In Parisien-

« τῶν Πατέρων κατέστησαν· τούτο δὲ, καὶ ἄπερ
 « ἐνταῦθα ἀπὸ τῶν προηγησαμένων ἡμῶν; τὴν
 « αὐτὴν σύνδοον βεβαιωσάντων, καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν
 « τύπον ἀνὰ πάντας τοὺς τῶν κληρικῶν ἕως
 « βαθμοῦς ἀπὸ τοῦ ἄκρου τοῦ ἰσχύτου σωτηριωδῶς
 « ταχθέντα, εἰς μέσον προνεχθῶσιν. « Ἀποπάτης
 « τῆς συνόδου ἐλέχθη· « Προνεχθῶσιν. »

Δανιὴλ νοτάριος ἀνέγνω·

« Τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου ἡ ὁμολογία τῆς πίστεως,
 « ἣτοι τὰ ὁρισθέντα, οὕτως ἔχει. » Καὶ ἐν τῷ λέγειν,
 Φαυστίνος ἐπίσκοπος Πικίνου, τοῦ λαοῦ τοῦ Πο-
 τεντήνου, τῆς Ἰταλῶν χώρας, τοποτηρητῆς τῆς
 Ῥωμαίων Ἐκκλησίας, εἶπεν· « Ἐπετράπη ἡμῖν
 « ἀπὸ τῆς ἀποστολικῆς καθέδρας τινὰ ἐγγράφως
 « τρακταστέα, ὡς αὐτῶν μεμνήμεθα ἐν τοῖς ἀνω-
 « τέρω πεπραγμένοις; τοῦτ' ἔστι περὶ τῶν ἐν Νικαίᾳ
 « κανόνων, ἵνα φυλαχθῶσι καὶ ὁ ὁρισμὸς αὐτῶν καὶ
 « ἡ συνθήθεια, ἐπειδὴ τινὰ τάξει καὶ κανόνι κρατοῦν-
 « ται, τινὰ δὲ συνθηθεῖα ἐτυπώθη. Περὶ τούτων
 « τοίνυν ἐν πρώτοις, ἐὰν ἀρέσκη τῇ μακαριότητι
 « ὑμῶν, συζητήσωμεν, καὶ μετὰ ταῦτα τὰ λοιπὰ
 « πεπραγμένα καὶ ἐναρχθέντα ἐνταττόμενα βεβαιω-
 « θῶσιν, ἵνα καὶ πρὸς τὴν ἀποστολικὴν καθέδραν
 « ἀντιγράφοις ὑμετέροις ἐμφανίσαι δυνηθῆτε, καὶ
 « τῷ αὐτῷ προσκυνητῷ πάμπαν δηλώσητε, ὡς
 « ἐπιμελῶς ἀνεμνήσθημεν, εἰ καὶ οὗτοι τὰ κεφάλαια
 « τῶν πράξεων ἤδη τοῖς πεπραγμένοις ἐνεβλήθησαν.
 « Περὶ τούτων τοίνυν, ὡς προείπον, τί ἀρέσκει τῇ
 « ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ καὶ μακαριότητι πράξει ὀφελιο-
 « μεν. Ἐλθέτω τοιγαροῦν εἰς μέσον τὸ κομμονιτώ-
 « ριον, ἵνα δυνηθῆτε γινῶναι, τί ἐν αὐτῷ περιέχε-
 « ται, ὅπως πρὸς ἕκαστα ἀπόκρισις δοθῆ. »

Αὐρήλιος εἶπε· « Προκομισθῆτω κομμονιτώριον (ὅ)
 « ὅπερ οἱ ἀδελφοὶ καὶ συλλειτουργοὶ ἡμῶν τοῖς πε-
 «πραγμένοις ἐναγχος ἐνεφάνισαν, καὶ τὰ λοιπὰ
 « ἀπολούθως, τά γε πεπραγμένα καὶ τὰ πρακτέα. »

ΒΑΛΣ. Ὁ μὲν ἐπίσκοπος Αὐρήλιος, τοῦ λόγου
 προκαταρξάμενος, εἶπεν ὅτι εὐχαριστεῖν δεῖ τῷ
 δεσπότῃ Θεῷ ὑπὲρ τῆς συνελεύσεως τῶν Πατέ-
 ρων ἵνα τὰ τε παρὰ τῶν ἐν Νικαίᾳ Πατέρων
 δοκιμασθέντα καὶ ὁρισθέντα, ἃ ἔχομεν ἀπὸ τῶν
 πρὸ ἡμῶν Πατέρων, καὶ ἄπερ οἱ προηγησάμενοι
 Πατέρες ἐβεβαίωσαν, ἀντὶ τοῦ, βέβαια ἤγησαντο,
 καὶ ὅσα ἐκείνοι ἐτύπωσαν περὶ πάντων τῶν ἐν τῷ

« serunt, eandemque synodum confirmarunt, et
 « quæ ex eadem forma per omnes clericorum
 « gradus a summo usque ad ultimum salubriter
 « constituta sunt, in medium proferantur. Ab
 « universa synodo dictum est, « Proferantur. »

Daniel notarius legit :

« Nicænzæ synodi professio fidei seu decreta sic
 « se habent. » Et dum diceret, Faustinus Piceni, Ita-
 « liæ provinciæ, episcopus, populi Potentini, Ro-
 « manæ Ecclesiæ legatus, dixit : « Commissa sunt
 « nobis a sede apostolica quædam in scriptis tra-
 « ctanda, prout in actis superioribus meminimus,
 « id est, de canonibus Nicææ factis, ut serventur
 « et decretum eorum et consuetudo : quædam quæ-
 « dam quædam ordinatione et canone observantur ;
 « quædam autem consuetudine informata sunt. De
 « his ergo in primis, si vestræ placeat beatitudini
 « inquiramus ; et postea reliqua, quæ acta vel incho-
 « ata sunt, ordinata confirmentur : ut apostolicæ ca-
 « thedræ vestris rescriptis ostendere possitis, et
 « eisdem venerando papæ declaratis, quod diligen-
 « ter eorum recordati sumus ; siquidem et actionum
 « capitula gestis jam inserta sint. De his ergo, si-
 « cut superius dixi, quid vestræ placeat dilectioni
 « et beatitudini, facere debemus. **510** Veniat
 « ergo in medium commonitorium, ut possitis
 « cognoscere quid in eo comprehenditur, ut ad
 « singula detur responsio. »

Aurelius dixit : « Proferatur commonitorium,
 « quod fratres et ministri nostri in actis nuper
 « allegarunt, et reliqua consequenter, quæ et acta
 « et agenda sunt. »

BALS. Episcopus quidem Aurelianus, orationem
 inchoans, dixit quod Domino Deo pro Patrum
 conventu gratiæ agendæ sunt, ut quæ a Patribus,
 qui Nicææ convenerunt, examinata et decreta sunt,
 quæ a Patribus nostris habemus, et quæ Patres
 qui præcessere confirmarunt, id est firma existi-
 marunt, et quæcunque illi expresserunt de omnibus
 qui in clerum relati sunt, in medium proponantur,

Guill. Beveregii notæ.

ibus Balsamonis et Zonaræ editionibus, necnon D
 in codice Amerbachiano primus huius concilii
 canon ab his vrbis incipit : sed codex canonum
 Ecclesiæ Africanæ a Justello editus, atque etiam
 ipsius Dionysii Exigui collectio in primo statuendo
 canone cum Bodliano nostro ms. conveniunt ; et
 recte quidem. Nihil enim a synodo decernitur,
 donec eo ventum est, ubi Κανὼν α', *Primus canon*
 in hac editione collocatur, quo primo decretum
 est ut Nicæna statuta observentur.

(5) Κομμονιτώριον. Ad hanc vocem in margine
 codicis Amerbachiani notatur, κομμονιτώριον λέγε-
 ται τὸ ὑπόμνημα, τὸ ἐγγραφον, ἢ ἡ ἐντολή. Sic
 etiam Suidas κομμονιτώριον ἐπιστολὴ προστακτικὴ
 ἀποσταλλομένη εἰς χώρας. Quæ eadem verba ha-

entur et in veteribus glossis verborum juris :
 ubi etiam additur, Κομμονιτώριον, ἐπιστολὴ ἀπο-
 σταλλομένη μετὰ προσταξέως. Hoc sensu vox ista
 usurpatur a Justiniano, dicente, μηδὲ εἰ πραγμα-
 τικόν, ἢ ἄλλον τύπον, ἢ θεσιν κομμονιτώριον λάβοι,
 ἐπιτρέπον αὐτῷ τι τοιοῦτον. Justin. Novell. 128,
 cap. 17, et ab Anastasio in Gregorio 2. *Rescriptis*
commonitoriis, nisi ad catholicam converteretur
fidem, etiam extorrem a sacerdotali esse officio
mandavit. Et in codice Theodosiano, *Commonito-*
riis competentibus atque mandatis instructi. l. 1, c.
 Th. de Curiosis. Sic passim usurpatur hoc vo-
 cabulum pro litteris sive epistolis, quibus nu-
 tius aliquis aut legatus descriptum habet, quid-
 quid a se faciendum est.

Faustinus autem dixit : Quædam nobis a papa commissæ sunt tractanda, id est, consideranda, examinanda, discutienda (Latini enim tractatum vocant propositum et consilium), et ut serventur Nicænorum canonum decretum et consuetudo. Cum autem dixisset canonum decretum et consuetudinem, subjunxit, quod quædam ordinatione et canone corroborantur, quædam vero consuetudine informata sunt : utpote quod consuetudo tempore probata et confirmata debet observari. Deinde petivimus, ut in medium proferretur commonitorium, seu scriptis mandatus commentarius eorum quæ facta et dicta sunt (mos enim erat ea, quæ in congressionibus fiebant et dicebantur, scribere) ; vel commonitorium dicitur papæ mandatum, per quod in scriptis mandaverat quoniam queri deberent, ut ea scirent, et nihil eos lateret : quod est magis verisimile. Adjicitur enim : Daniel notarius legit commonitorium, et quæ sequuntur, fratri Faustino, et filiis Philippo et Axello presbyteris :

Res quæ vestræ fidei creditæ sunt non latent : vos ergo ita, ut vestra illic, vel potius quoniam nostra in vobis est præsentia, omnia peragite ; maxime cum et hoc mandatum nostrum habeatis, et verba

Guill. Beveregii notæ.

(6) Τὰ καταπιστευθέντα ὑμῖν. Ante hæc verba in codice Atoniensi et Parisiensi Balsamonis editione præligitur. Ζώσιμος ἐπίσκοπος εἶπε. Sed vox ista saltem superflua est. Nam quæ hic dicuntur, Zosimi papæ Romani commonitorium ad legatos suos, Faustinum, Philippum et Axellum, in præsentī synodo residentes, continent : ac proinde Ζώσιμος ἐπίσκοπος ad commonitorii istius inscriptionem pertinent, quæ plene sic habuit, ἀελαφῶ Φαυστίνῳ καὶ τοῖς τέκνοις Φιλίππῳ, καὶ Ἀσέλλῳ τοῖς πρεσβυτέροις. Ζώσιμος ἐπίσκοπος. Ipsum itaque commonitorium ab his verbis τὰ καταπιστευθέντα ὑμῖν incipit. Verum inter hæc verba, et Ζώσιμος ἐπίσκοπος, alia interseruntur, in codice Amerbachiano, quæ hic apponantur necesse est. Sunt autem quæ sequuntur. Καὶ πρόθετο ζήτημα παρὰ τῶν καταδικαζομένων ἐπισκόπων ὑπὸ συνόδου τῆς ἐπιρχίας αὐτῶν, καὶ εἰσήγαγε κανόνα τὸν λέγοντα, Ἦρσαν ἵνα εἰ τις ἐπίσκοπος κατηγορηθῆ, καὶ κληῶνται οἱ συναλθόντες ἐπίσκοποι τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἐπιρχίας, καὶ ἐκ τοῦ βαθμοῦ αὐτοῦ καθέλωσιν αὐτὸν, καὶ ὅσα ἐφείξῃ ὁ κανὼν διατάσσεται περὶ ἐκκλησιῶν ὃν εἰσαγαγῶν τῆς ἐν Νικαίᾳ πρώτης συνόδου ἦλεγεν εἶναι, ἕτεροι δὲ μὴ εὐρεῖν τούτον ἐν Νικαίᾳ συναλθόντων Πατέρων εἶπον, καλῶς λέγοντες ὅτι οὐ γὰρ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου ἐστὶν ὁ κανὼν, ἀλλὰ τῆς ἐν Σαρδικῇ πέμπτος. Αἰδὲ καὶ ἀμφιβολίας ἐμπροσθεν ἐξήτησαν γραφῆναι τοῖς πατριάρχεις τῷ τε Κωνσταντινουπόλεως δηλαδὴ, καὶ τῷ Ἀλεξανδρείας, ἵνα τὰ ἴσα τῶν ἐν τῇ συνόδῳ τῇ ἐν Νικαίᾳ πραχθέντων καὶ ὀρισθέντων στείλωσιν αὐτοῖς, ὑπογραφή αὐτῶν βεβαιωθέντα. Εἶτα περὶ ἐκκλησιῶν ἐξήτηθη παρὰ κληρικῶν, αἰτουμένων κατὰ ἀποφάσειν ἐπισκόπων αὐτῶν. Καὶ εἶπεν ὁ Ὀσιος ἐπίσκοπος, Τὸ ἔτι κινῶν με σιωπῆσαι οὐκ ὀφείλω. Ἐάν τις τυχὼν ἐπίσκοπος ὄργιλος, ὅπερ οὐκ ὀφείλει, ταχέως ἢ τραχέως κινηθεὶς κατὰ πρεσβυτέρου ἢ διακόνου ἰδίου, ἀφορίσας τούτον τῆς ἰδίας ἐκκλησίας, καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ κανόνος, ὅς τεσσαρεσκαίδέκατος ὢν τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου ἐξηγήθη ἐκεῖ. Ἐπιτούτοις ἀναγνωσθέντος τοῦ εἰρημίνου κανόνος, Ἀδγουστίνος ἐπίσκοπος εἶπε ὅτι Καὶ τούτοις φυλάξαι ὁμολοῦμεν, σωζομένης τῆς ἐπιμελεστέρως ζητήσεως

κλήρω κατελεγμένων, προτεθῶσιν εἰς μέσον ὁ δὲ Φαυστίνος εἶπε, ὅτι Ἐπιτρέπη ἡμῖν ἀπὸ τοῦ πάππα τινὰ τραταστία, τουτέστι σκοπητρία, ἐξεταστία, δοκιμαστία (οἱ γὰρ Λατῖνοι τρατάτον τὸν σκοπὸν καὶ τὸ βούλημα λέγουσι) καὶ ἵνα φυλαχθῶσι τῶν ἐν Νικαίᾳ κανόνων καὶ ὁ ὀρισμὸς καὶ ἡ συνθήθεια. Εἰπὼν δὲ κανόνων ὀρισμὸν καὶ συνθήθειαν, ἐπήγαγεν ὅτι τινὰ τάξει καὶ κανόνι κρατοῦνται, τινὰ δὲ συνθήθειά ἐτυπώθη ὡς καὶ τὰ τῆς γρόνῳ δοκιμασθείσης καὶ βεβαιωθείσης κρατεῖν ὀφείλει. Εἶτα ἐξήγησαμεν εἰς μέσον προνεχθῆναι τὸ κομμονιτώριον, ἦτοι τὸ ἐγγράφον ὀνόμνημα τῶν πραχθέντων καὶ λαληθέντων (ἔθος γὰρ ἐν ταῖς συνελεύσεσι τὰ λαλούμενα καὶ τυπούμενα καὶ ὅσα ἐπράχθησαν γράβεσθαι). Ἦ κομμονιτώριον τὴν ἐντελὴν τοῦ πάππα φησι, δι' ἣς ἐντελλίαιτο ἐγγράφως εἶνα ὀφείλον ζητηθῆναι, ὡς ἂν γινώσκωσι ταῦτα, καὶ μηδὲν λαθάνη αὐτῶν, ὅπερ μᾶλλον ἴσκιον εἶναι. Πρόσκαιται γὰρ ὁ Δανιὴλ νοτάριος ἀνέγνω κομμονιτώριον, καὶ τὰ ἐξῆς, τῷ ἀελαφῶ Φαυστίνῳ καὶ τοῖς τέκνοις Φιλίππῳ καὶ Ἀσέλλῳ τοῖς πρεσβυτέροις.

Τὰ καταπιστευθέντα ὑμῖν (6) πράγματα οὐ λαθάνουσιν ὑμεῖς οὖν οὕτως, ὡς ἵνα ἡ ὑμετέρη ἐκείσε, μᾶλλον δὲ ἐπειδὴ ἡ ἡμετέρα ἐν ὑμῖν παρουσία ἐστὶ, πάντα ἐκτελέσατε ὁμολοῦμεν.

τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου. Καὶ ἡ σύμπασα σύνοδος εἶπε. Πάντα τὰ ἐν τῇ Νικαίᾳ συνόδῳ ὀρισθέντα πᾶσιν ἡμῖν ἀρέσκουσιν. *Et proposuit questionem episcopi, qui a synodo provincie sue condemnantur, civilique canonem dicentem, Piacuit, ut si quis episcopus accusatur, et episcopi sue ipsius provincie convenientes eum judicaverint, et gradu suo eum deposuerint, et quæ deinceps canon iste de appellationibus constituit : quem qui citavit, prima Nicæna synodi esse asseruit ; alii autem istum, inter canones a Patribus Nicææ congregatis non inveniri recte asseruerunt, dicentes, hunc non esse canonem synodi Nicææ, sed quintum synodi Sardicensis. Nota itaque controverbia postularunt, ut ad patriarchas Constantinopolitanum scilicet et Alexandrinum et Antiochenum scriberetur, ut eorum, quæ in synodo Nicæna acta et decreta sunt, exemplaria, illorum subscriptione confirmata, ad ipsos mitterent. Postea questio orta est de appellationibus a clericis factis, qui a sententia suorum episcoporum provocant. Et Osius episcopus dixit, Quod me adhuc moret tucere non debeo. Si quis forte episcopus, ad iram cum sit propensus, quod esse non debet, cito aut vehementer contra presbyterum suum aut diocesanum commotus, a sua illum ecclesiu arcere voluerit, et quæ sequuntur in eo canone, qui, ut decimus quartus synodi Sardicensis, ibi expositus est. Ad hæc, cum dicitur canon lec us fuisset, Augustinus episcopus dixit : Hoc etiam non servaturos profitemur, salva diligentiori synodi Nicææ disquisitione. Et universa synodus dixit, Omnium quæ a synodo Nicæna decreta sunt nobis omnibus placent. U. his autem clarissimus vir, Joannes Rudolphus Wetstenius, qui ea ex ms. Amerbachiano descripsit, recte observavit, quod a posterioribus, sive iis quæ sequuntur, reipsa non differunt ; nisi quod forte is, qui utrumque commentarium congescit, alterum Zonaræ hoc loco contractum dederit. Post hæc in eodem codice sequitur scholium istud Zonaræ, quod incipit, Καὶ ὁ κανὼν εἰρημίνος p. 514, quo hinc repetitur Ζώσιμος ἐπίσκοπος εἶπε ὅτι Τὰ καταπιστευθέντα ὑμῖν.*

εσα και τουτο ημων Ιχοντες το ενταγμα και τα Α
 ε ρήματα των κανων, ετινα προς πλειονα βεβαιω-
 ε σιν τῷ παρόντι κομμουνιστηριῳ ενεταξαιμεν. Ουτως
 ε γαρ ειπον, ὡ ἀδελφοι, οἱ τῆς ἐν Νικαιᾷ συνόδου,
 ε ἦτε περὶ τῆς τῶν ἐπισκόπων ἐκκλητοῦ ἐψηφίζοντο·
 ε ἦρσαν δὲ ὥστε, ἐὰν ἐπίσκοπος κατηγορηθῆ, και
 ε κρινωσιν οἱ συναλθόντες ἐπίσκοποι τῆς ἰδίας αὐτοῦ
 ε ἐπαρχίας, και ἐκ τοῦ βαθμοῦ αὐτοῦ καθέλωσιν
 ε αὐτόν, και δόξῃ ἐκκαλεῖσθαι και καταφεύγειν προς
 ε τὸν μακαριώτατον ἐπίσκοπον Ῥώμης, και αὐτὸς
 ε θελήσῃ ἀκουσθῆναι τοῦτον, και τὸ τοιοῦτον δίκαιον
 ε νομισθῆ, ὥστε ἀνανεωθῆναι τὴν ἐξέτασιν, γράψαι
 ε καταξιώσει προς τοὺς ἐν τῇ ὁμορροσῇ ἐπαρχίᾳ
 ε ἐπισκόπους, ἵνα αὐτοὶ ἐπιμελώσιν πάντα συζητή-
 ε σωσι, και κατὰ τὸ ἀληθὲς περαιώσωσι. Διὸ, ἐὰν
 ε τις ὄξιοτο πράγμα αὐτοῦ πάλιν ἀκουσθῆναι,
 ε και οἰκαίᾳ δεήσει κινήσοι τὸν ἐπίσκοπον Ῥώμης,
 ε ἵνα ἐκ τοῦ πλευροῦ αὐτοῦ πρεσβύτερον ἀποστείλῃ,
 ε ἐν τῇ ἐξουσίᾳ αὐτοῦ εἶη, ὅπερ βούλεται, και
 ε ὅπερ ὑπολαμβάνει. Καὶ ἐὰν ψηφισθῆται ὀφίλειν
 ε κερμυθῆναι τινας, ὥστε παρόντας αὐτοὺς μετὰ
 ε τῶν ἐπισκόπων κρῖναι, ἔχοντες τὴν ἀυθεντιαν τοῦ
 ε ἀποσταλτατος αὐτοῦ, ἐν τῇ κρίσει αὐτοῦ εἶη.
 ε Ἐὰν δὲ και νομισθῆ ἀρκεῖν τοὺς ἐπισκόπους, ἵνα
 ε συνειτωτάτη αὐτοῦ βουλή παριστάμενον. »
 ΑΡΙΣΤ. ε Εἰ καθέλωσιν ἐπίσκοπον ἐπίσκοποι, ἐὰν
 ε τῷ Ῥώμης ἐκκλητον ἐπάγοιτο, ἦτω εὐάκου-
 ε στος, τοῦ Ῥώμης γράφοντος ἢ ἐπιτάττοντος. »

Δίδωσι και ὁ κινῶν οὗτος, καθὼς και ὁ τέταρτος
 τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου κανὼν, ἐξουσίαν τῷ Ῥώ-
 μης προσερχομένῳ παρὰ τοῦ καθαιρεθέντος ἐπι-
 σκόπου ἢ πρεσβυτέρου κατατέλλειν ἰδίους, και
 τηρεῖν μετὰ τῶν ἐπισκόπων κατ' ἐκκλητον τὴν ἐξενη-
 χθεῖσαν παρ' αὐτῶν κατὰ τοῦ ἐπισκόπου τοῦ ἐκκα-
 λισαμένου καθαιρεσιν ἢ γράφειν τοῖς γεινιῶζουσιν
 ἐπισκόποις τῇ ἐπαρχίᾳ, και παρ' ἐκείνων τὰ τῆς
 Ἐκκλησίας τηρεῖσθαι.

Και τούτων ἀναγνωσθέντων, Ἀλύπιος ἐπίσκοπος
 τῆς Θαλασσιῶν ἐκκλησίας, τοποτηρητῆς τῆς Νουμι-
 δικῆς ἐπαρχίας, εἶπε· ε Περὶ τούτου ἦδη και τοῖς
 ε ἀνωτέρω γράμμασι τῆς συνόδου ἡμῶν ἀνεγρᾶ-
 ε ψαμεν· και τοῦτο ἡμᾶς φυλάξειν ὁμολογοῦμεν, τὸ
 ε ὀρισθῆν ὑπὸ τῆς ἐν Νικαιᾷ συνόδου· ὅμως εἶτι ἐμὲ
 ε κινεῖ, ὅτι ἐν τῷ ἐπιστήπτιν ἡμᾶς τοῖς Γραικοῖς
 ε ἰσως ταύτης τῆς ἐν Νικαιᾷ συνόδου, ταῦτα ἐκεῖ οὐκ
 ε εἶδα ποῖῳ λόγῳ οὐδαμῶς εὑρομεν· ὅθεν αἰτούμεν
 ε τὴν τιμῆτητα τὴν σὴν, ἀγιώτατε πάππα Αὔρηλιε,
 ε ἐπειδὴ τὰ αὐθεντικὰ τῆς ἐν Νικαιᾷ συνόδου ἐν
 ε Κωνσταντινουπόλει λέγεται εἶναι, τινὰς μετὰ
 ε γραμμάτων τῆς ὑμετέρας ἀγιωσύνης πέμψαι κατ-
 ε αξιώσει· και μὴ μόνον προς αὐτὸν τὸν ἀγιώτα-
 ε τον ἀδελφὸν ἡμῶν τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως
 ε ἐπίσκοπον, ἀλλὰ και τὸν τῆς Ἀλεξανδρείας και
 ε Ἀντιοχείας τοὺς προσκυνητοὺς ἱερεῖς, ὅστινες
 ε τὴν αὐτὴν συνόδον ἡμῶν μεθ' ὑποσημειώσεως τῶν
 ε οἰκαίων γραμμάτων ἀποσταλῶσιν, ὥστε πᾶσαν μετὰ
 ε ταῦτα ἀμψισθήτησιν ἀφαιρεθῆναι· ἐπειδὴ και
 ε ἡμεῖς εὐτως, ὡς ὁ ἀδελφὸς Φυστινος ἤγγαγεν,

ε canonum, quæ ad majorem confirmationem
 ε presentis communitorio inseruimus. Sic enim
 ε dixerunt, fratres, qui in Nicæna synodo fuere.
 ε quando de episcoporum appellatione sententiam
 ε tulerunt: Placuit autem ut, si episcopus accusa-
 ε tus fuerit, et propriæ ejus provinciæ congregati
 ε episcopi judicaverint, et ipsum e gradu suo mo-
 ε verint, et visum sit appellare, et ad beatissimum
 ε Romæ episcopum confugere, et ipse eum audiri
 ε voluerit, et æquum existimaverit ut renouetur
 ε examen, scribere dignetur ad episcopos qui sunt
 ε in finitima provincia, ut ipsi diligenter omnia
 ε inquirant, et ex vero et æquo peragant. Et idem
 ε si quis rogat causam suam rursus audiri, et epi-
 ε scopum Romanum sua supplicatione moverit, ut
 ε a latere suo legatum mittat, in sua sit potestate,
 ε quid velit et quid melius existimet. Et si decreve-
 ε rit mittendos esse aliquos, qui præsentibus cum
 ε episcopis judicent, auctoritatem ejus a quo missi
 ε sunt habentes, ejus relinquatur judicio. Sin au-
 ε tem ad terminandam litem episcopos sufficere
 ε putaverit, faciet quod prudentissimo ejus con-
 ε silio visum fuerit. »

πέρως τῷ πράγματι ἐπιθῶσι, ποιήσει τὸ τῆ
 ΑΡΙΣΤ. ε Si episcopum episcopi deposuerint, si
 ε ad episcopum Romanum appellaverit, benigne
 ε audiendus est, rescribente aut jubente episcopo
 ε Romano. »

Et hic canon, quemadmodum canon quartus,
 Romano, quem episcopus depositus appellat po-
 testatem 511 dat, aut suos mittere presbyteros,
 et cum episcopis episcopi appellantis depositionem,
 de qua sit appellatio, ab ipsis illatam examinare,
 aut ad vicinos provinciæ episcopos scribere, ut
 ab illis illa quæ ad Ecclesiam vertinent obser-
 ventur.

Et his lectis, Atypius Tagastensis Ecclesiæ epi-
 scopus, Numidicæ provinciæ legatus, dixit: ε Do-
 ε hoc jam et in superioribus synodi nostræ litteris re-
 ε scripsimus, et id nos servaturos profiteremur, quod a
 ε Nicæna synodo decretum est: me tamen adhuc
 ε movet, quod dum vetera hujus synodi Nicænæ ex-
 ε emplaria consulimus, ea illic, nescio qua ratione,
 ε nequaquam invenimus. Unde reverentiam tuam ro-
 ε gamus, sanctissime papa Arelæ, ut, cum Nicæna
 ε synodi authentica Constantinopoli esse dicantur,
 ε aliquos cum sanctitatis vestræ litteris mittere di-
 ε guemini: et non solum ad ipsum sanctissimum fra-
 ε trem nostrum Constantinopolitanum episcopum,
 ε sed etiam ad Alexandriæ et Antiochiæ venerabiles
 ε sacerdotes, qui nobis hanc synodum cum sui-
 ε rum litterarum obsignatione mittant, ut omnis do-
 ε hinc dubitatio tollatur; quandoquidem hæc ita, et
 ε frater noster Faustinus attulit, non invenimus. Nos
 ε tamen, ut ante dixi, tantisper servaturos, donec in-
 ε tegra et perfecta exemplaria venerint, profiteremur.
 ε Petendus est autem litteris nostris etiam venera-

• bills Ecclesie Romanæ episcopus Bonifacius, ut ipse A
 • quoque dignetur ad memoratas Ecclesias aliquos
 • mittere, qui eadem exemplaria, juxta illa quæ ab
 • ipso scripta sunt, afferant. Nunc autem dictæ Nicæ-
 • næ synodi, quæ habemus, exemplaria actis istis con-
 • jungemus. »

• νευθείσας Ἐκκλησίας σταλαί τινας, ὀφειλοντας τὰ
 • γὰρ. Νῦν δὲ τῆς μνημονευθείσης ἐν Νικαίᾳ συνόδου,
 • συζεύξομεν. »

Faustinus, Ecclesie Romanæ legatus, dixit :
 • Vestra sanctitas nullum Romanæ Ecclesie facit præ-
 • judicium, sive de hoc capitulo, sive de aliis :
 • quandoquidem censuit frater noster et comministi-
 • er Atypius dubios esse canones. Sed hæc sanctis-
 • simo et beatissimo papæ nostro scribere dignemi-
 • ni, ut sic, cum vestra sanctitate integros canones
 • conquirens, idē omnibus decretis tractet. Sufficit
 • enim ut, quemadmodum vestra sanctitas apud se
 • tractat, sic et ipse per seipsum conquirit, ne in-
 • ter Ecclesias aliqua contentio exoriat; sed potius
 • fraterna dilectione consulatis, eo rescribente, quid
 • melius observari debet. »

• ἀναφῆ· ἀλλὰ μᾶλλον ἀδελφικῆ ἀγάπῃ βουλευσασθαι, ἀντιγράφοντος αὐτοῦ, τί ὀφείλει κρετ-
 • τῶνως φυλαχθῆναι. »

Aurelius episcopus dixit :

• Præter ea, quæ in actis proposuimus, necesse
 • est, ut litteris quoque nostræ parvitatē sanctissim-
 • o fratri nostro et sacrorum commissario Boni-
 • facio omnia, quæ tractamus, plenissime significen-
 • tur. An ergo nostra omnibus placeat consequentia,
 • ex ore omnium discamus. »

Universa synodus dixit, Placet.

Novatus episcopus, Mauritanie Situlensis lega-
 • tus, dixit : « Meminimus equidem hoc commonito-
 • rium de presbyteris, et præterea de diaconis fir-
 • me continere, qualiter debeant a propriis episco-
 • pis, vel ab iis qui sunt ultimi, audiri; quod in
 • Nicæna synodo nequaquam legimus. Propterea id
 • jubebit vestra sanctitas legi. »

Aurelius episcopus dixit : « Coram legatur hoc quo-
 • que quod quaeritur. »

Daniel notarius legit :

• De appellationibus autem clericorum, hoc est,
 • minoris loci, certa est synodi responsio : de qua
 • quid velit is agere inserendum existimamus, quoniam
 • sic dictum est. »

512 Osius episcopus dixit : « Quod me adhuc
 • movet, tacere non debeo. Si quis forte iracundus
 • episcopus (quod esse non debet) adversus presbyte-
 • rum vel diaconum suum cito vel etiam aspero mo-
 • tus, eum a propria ecclesia segregare voluerit, pro-
 • videndum est, ne sine causa condemnentur, vel per-
 • dat communionem : habeat ergo potestatem eje-
 • ctus diligitimus accedendi, ut causa ejus audiat
 • et illi dentur tractat. Ei enim roganti audientia
 • non est deneganda : quin et ille episcopus, qui
 • eum, sive jure sive injuria, ejecit, rem discuti pa-

• οὐδαμῶς εὐρομεν ταῦτα. Ὅμως ἡμεῖς πρὸς ἄλλων
 • φυλάζοντας, ὡς προείπον, ἕως οὗ τὰ ἐνταλῆ ἰσα
 • ἔλωσιν, ὁμολογοῦμεν. Ὅφειλομεν δὲ εἰπεῖσαι
 • γράμμασι ἡμετέροις καὶ τὸν σεβασμιώτατον τῆς
 • Ἐκκλησίας Ῥώμης ἐπίσκοπον Βονηφάτιον, ἵνα
 • καὶ αὐτὸς ὁμοίως καταξίωση πρὸς τὰς μνημο-
 • τὰ αὐτὰ ἰσα κατὰ τὰ παρ' αὐτοῦ γραφέντα ἀγα-
 • ἔπερ ἔχομεν, ἰσα τοῖς πεπραγμένοις τοῦτοις

Φαυστίνος τοποτηρητῆ; τῆς Ῥώμης εἶπε · Ὁδ-
 • ἔδεν ἡ ὑμετέρα ἀγωσὺν πρόκριμα ποιῆτ τῆ Ἐκ-
 • κλησίᾳ Ῥώμης, εἴτε περὶ τοῦτου τοῦ κεφαλαίου,
 • εἴτε περὶ ἄλλων · ἐπειδὴ ἤξιωσεν ὁ ἀδελφὸς καὶ
 • συλλειτουργγὸς ἡμῶν Ἀλύπιος ἀμυβόλους εἶναι
 • τοὺς κανόνας. Ἀλλὰ ταῦτα πρὸς τὸν ἀγιώτατον
 • καὶ μακαριώτατον πάππαν ἡμῶν γράψαι κατ-
 • αξίωσατε, ἵνα καὶ οὕτως ὀλοκλήρους τοὺς κανόνας
 • συζητῶν μετὰ τῆς ὑμετέρας ἀγωσὺνης περὶ
 • πάντων τῶν ὀρισθέντων τρακτασῆ. Ἀρκεῖ γὰρ
 • ἵνα καθὼς ὑμετέρα ἀγωσὺν παρ' ἑαυτῆ τρα-
 • κταίξει, οὕτω καὶ αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν συζητήσῃ.
 • μὴ πως φιλονεικία μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν τις
 • ἀναγασθῆναι. »

Αἰρήλιος ἐπίσκοπος εἶπε·

• Ἐκτὸς ὧν προτεθείκαμεν ἐν τοῖς πεπραγμένοις,
 • ἀνάγκη ἐστὶ καὶ γράμμασι τῆς ἡμετέρας βρα-
 • χύτητο· τῷ ἀγωστέῳ ἀδελφῷ καὶ συλλειτουργγῷ
 • ἡμῶν Βονηφάτῳ πάντα, ἅσα ψηλαφῶμεν, εἰς
 • κληρὸς ἐμφανίσαι· ἐὰν τοίνυν πῶσιν ἀρέστη ἡ
 • ἡμετέρα ἐπακολούθησις, μάθωμεν στόματι
 • πάντων. »

Σύμμαχος ἡ σύνοδος εἶπε· Ἀρκεῖ

Ναυάτος ἐπίσκοπος, τοποτηρητῆς Μαυριτανίας
 • Σιτιφένσης, εἶπε · Μεμνήμεθα τοίνυν τοῦτο τὸ
 • κομμονιτῶριον περὶ πρεσβυτέρων, εἴτι μὴν δια-
 • κόνων ὡς περιέχειν, πῶς ὀφείλουσιν ἀπὸ τῶν
 • ἰδίων ἐπισκόπων ἢ ἐκ τῶν ὀμοροῦντων ἀκρί-
 • σθαι, ὅπερ ἐν τῇ Νικαίων συνόδῳ οὐδαμῶς ἀνέγνω
 • μεν· διὸ τοῦτο αὐτὸ κελεύσει ἡ ὑμετέρα ἀγωσὺν
 • ἀναγασθῆναι. »

Αἰρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν · « Ἀναγασθῆτω ἐπὶ
 • τόπου καὶ τοῦτο τὸ ζητούμενον. »

Δαυιδὸς ῥοτόριος ἀνέγνω·

• Περὶ ἐκκλησιῶν δὲ κληρικῶν, τοῦτ' ἐστὶ, τοῦ
 • ἡττονος τόπου, τῆς συνόδου βεβαία ἐστὶν ἀπό-
 • κρισις· περὶ ἧς εἰ μέλλετε πράττειν ἡγησάμεθα
 • ὀφείλειν ἐναγγῆσαι, ἐπειδὴ οὕτως λέλεκται. »

Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπε · Τὸ εἴτι κινοῦν με σιωπή-
 • σαι οὐκ ὀφείλω. Ἐάν τις τυχὸν ἐπίσκοπος ὀργί-
 • λος, ὅπερ οὐκ ὀφείλει, ταχέως ἢ καὶ τραχέως
 • κινήθῃς κατὰ πρεσβυτέρου ἢ διακόνου ἰδίου,
 • ἀφορίσαι τοῦτον τῆς ἰδίας βελήσῃ ἐκκλησίας,
 • κροννητέον ἐστίν, ἵνα μὴ ἀναιτίως κατακριθῆ,
 • ἢ ἀπολίσῃ τὴν κοινωvίαν· ἐχέτω οὖν ἐξουσίαν
 • ἐκβληθῆς προτελθεῖν τοῖς ὀμοίροις, ὥστε ἀκου-
 • σθῆναι τὴν αἰτίαν αὐτοῦ, καὶ ἐπιμελέστερον
 • ψηλαφῆθῆναι. Οὐκ ὀφείλει γὰρ αὐτῷ παρακα-
 • λῶντι ὑπακοῆ ἀρνηθῆναι· κἀκείνους δὲ ὁ ἐπίσκο-

« ποσ, ὁ εἶπε δικαίως εἶπε ἀδίκως ἐκβαλὼν αὐτόν, ἅ
« ἀνεξικάκως δέξεται, ὅπως τὸ πρᾶγμα σκοπηθῆ,
« καὶ ἢ κυρωθῆ ἢ διορθωθῆ ἢ ψῆφος αὐτοῦ, καὶ τὰ
« λοιπά. »

ARIST. « Presbyter et diaconus segregatus, liber-
« ἄδειαν ἔχει τοῖς ἄλλοις ἐγκαλεῖν. Καὶ μέντοι
« φέρειν ἀνεξικάκως ὁ ἀφωρισθεὶς τὸ κυρωθησόμε-
« νον ἔποφειλει. »

Ὁ κανὼν οὗτος συγχύσεως ἐστὶ καὶ σκανδάλων
παραίτιος. Τὸ μὲν γὰρ τὸν ἀφωρισθέντα ὑπὸ
τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου κληρικὸν ἐπὶ τὸν μητρο-
πολίτην τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ προσφεύγειν καὶ
ἐγκαλεῖν ἀκόλουθόν ἐστὶ καὶ κανονικόν· τὸ δὲ τοῦ
μητροπολίτου ἀπόντος, τοῖς πλησιοχώροις προσέρ-
χεσθαι ἐπισκόποις τὸν ἀφωρισθέντα, καὶ καθιστῆν
αὐτοὺς ἔξεταστὰς τοῦ ἐπισκόπου τοῦ μὴ ὑποκλι-
μένου αὐτοῦ, παράλογόν ἐστὶ, καὶ θορύβου παραί-
τιον. Αἰὰ τοῦτο γοῦν οὐδὲ καθολικὸς ἐστὶ, καὶ ἐν ταῖς
ἄλλαις κρατῶν διοικήσεσιν, ἀλλ' ὡς τοπικὸς, ἐν
Καρθαγένῃ καὶ ἐν Ἀφρικῇ.

Καὶ τούτων ἀναγνωσθέντων, Αὐγουστίνος ἐπί-
σκοπος τῆς Ἐκκλησίας Ἰπώντης τῆς Νομηδικῆς
χώρας εἶπε·

« Καὶ τοῦτο ἡμᾶς φυλάξοντα· ἐρολογοῦμεν, σω-
« ζομένης τῆς ἐπιμελεστέρας ζητήσεως τῆς ἐν Ni-
« καίᾳ συνόδου. »

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· « Ἐὰν εἴη μὴν καὶ
« τοῦτο ἀρέσκει, τῇ ἀποκρίσει τῆς πάντων ὁμῶν
« ἐγάτης βεβαιώσατε. »

Σύμματα ἡ σύνοδος· εἶπε· « Πάντα τὰ ἐν τῇ
« Νικαίᾳ συνόδῳ ὁρισθέντα πᾶσιν ἡμῖν ἀρέ-
« σκουσιν. »

Ἰουκύνδος ἐπίσκοπος τῆς Ὀφρετούλης Ἐκκλη-
σίας, τοποτηρητῆς τῆς Βυζακηνῆς χώρας εἶπε· « Τὸ
« ὁρισθὲν ὑπὸ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου παρατραπήναι
« ὑπὸ τίνος οὐδαμῶς δύναται. »

Φαυστίνος ἐπίσκοπος τοποτηρητῆς τῆς Ἐκκλη-
σίας· Ρώμης εἶπεν· « Ἀκρίην κατὰ τὴν ἐπαρχί-
« λαν τῆς ὑμετέρας· ἀγιωσύνης, τοῦτο μὲν τοῦ
« ἀγίου Ἀλυπίου, τοῦτο δὲ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν
« Ἰουκύνδου, τινὲ ἀκυροῦσθαι πιστεύω, τινὲ
« βεβαιώσθαι· ἔπερ οὐκ ὀφείλει ἀμφίβολον εἶναι
« ἔχομένων τῶν αὐτῶν κανόνων. Τοιγαροῦν, ὡς
« ἀρέσκει καὶ ἡμῖν καὶ ὑμῖν, πρὸς τὸν ἀγιώ-
« ττον καὶ σεβασμώτατον ἐπίσκοπον τῆς Ἐκ-
« κλησίας· Ρώμης ἀναγγεῖν ἢ ὑμετέρα ἀγιω-
« σύνη καταξιώσει. ἵνα καὶ αὐτὸς, ἔπερ καὶ ὁ
« ἀγιώτατος Αὐγουστίνος ὁρίσῃ κατηξίωσα, σέ-
« φασθαι ἐυνηθῆ ἑκάτερον· καὶ γὰρ τοῦτο παρα-
« χωρητέον ἐστὶ, καὶ σωπητέον, τοῦτ' ἐστὶ περὶ
« τῶν ἐγκλήτων τοῦ κατωτέρου βαθμοῦ· ἐὰν ἀκμήν
« εἰς ἀμφιβολίαν ἐστὶ, καὶ περὶ τούτου τοῦ κεφαλαίου
« ὀφείλει τυπῶσαι, εἰ μέντοι ἀποδέχεσθαι τοῦτο ἐν
« ταῖς κανόσιν εὐρεθῆναι δύναται. »

ΒΑΣΣ. Φαυστίνου τοῦ τοποτηρητοῦ τῆς παλαιᾶς
Ρώμης ζητήσαντος τραχταίσθηναί τινα ἐκκλησια-
στικὰ ζητήματα κατὰ τὸ ἐντεταλμένον αὐτῷ παρὰ
τοῦ πάππα, ἐπέστρεψεν ὁ ἐπίσκοπος Αὐρήλιος τοῦτο
γενέσθαι. Καὶ δεῖτα τοῦ νοταρίου Δανιὴλ ἀρξαμένου
τὸ κομμονιτώριον ἀναγινώσκειν, εἶπεν ὁ ἐπίσκοπος·

« tienter feret, ut vel confirmetur vel corrigatur
« ejus sententia, et cetera. »

ARIST. « Presbyter et diaconus segregatus, liber-
« tatem habet ad vicinos appellandi Quinetiam
« qui segregavit, æquo animo ferre debet quod
« confirmatum fuerit. »

Hic canon confusioni et scandalis occasionem
præbet. Nam clericum a suo episcopo depositum ad
provinciæ istius metropolitanum confugere et ap-
pellare justum est et canonicum : metropolitanum au-
tem absente, depositum vicinos adire episcopos,
eosque episcopi ipsis non subjecti examinatores
constituere, a ratione alienum est, et tumultus cau-
sa. Idcirco itaque non universalis habendus est hic
canon et in aliis valens diocesisibus ; sed ut particu-
laris in Carthagine et Africa.

Et his lectis, Augustinus episcopus Ecclesiæ Hip-
ponensis provinciæ Numidicæ dixit :

« nec quoque nos servaturos profiteremur, salva
« diligentiori Nicænzæ synodi inquisitione. »

« Aurelius episcopus dixit : Si præterea hoc quo-
« que vobis placet, id responsione omnium vestrum
« dilectionis confirmate. »

« Universa synodus respondit : « Omnia quæ in Ni-
« cæna synodo constituta sunt nobis omnibus pla-
« cent. »

Jucundus episcopus Ecclesiæ Offitalæ, legatus
provinciæ Byzacenæ, dixit : « Quod a Nicæna synodo
« constitutum est, nequaquam potest ab ullis sub-
« verti. »

Faustinus episcopus Ecclesiæ Romanæ legatus
dixit : « Adhuc ex vestra sanctitatis partim quidem
« sancti Atypii, partim vero fratris nostri Jucundi,
« professione, quedam credo infirmari, quedam ve-
« ro confirmari : quod non debet esse dubium, si ipsi
« canones habeantur. Ergo, ut nobis et vobis placet,
« ad sanctissimum et colendissimum Ecclesiæ Ro-
« manæ episcopum vestra sanctitas referre dignetur
« ut et ipse, quod sanctissimus Augustinus decerne-
« re dignatus est, utrumque possit concedere. Nam
« et hoc concedendum est et silendum, de appellationibus
« scilicet inferioris gradus : sin autem de hoc
« quoque capite adhuc dubium est, beatæ sedis episco-
« pi non debere statuere, si hoc quidem in canonibus
« inveniri admittere potest, est æquum. »

« inveniri admittere potest, est æquum. »

BALS. Cum Faustinus veteris Romanæ legatus
quæsisisset, ut de quibusdam ecclesiasticis quæstio-
nibus tractaretur, prout illi a papa mandatum fue-
rat, Aurelius episcopus hoc fieri permisit. Et cum
Daniel notarius commonitorium legere cœpisset, Zo-
simus episcopus Romæ legatus dixit : Non latent,

hoc est non ignoratur, quæ vobis a sede apostolica mandata sunt, et examinari ea debent, perinde ac si synodus Romæ fieret. Nam per vestrum legatorum præsentiam synodus illic haberi videtur. Et statim propositus est quintus canon Sardicensis synodi, ut qui forte esset Patrum Nicænzæ congregatorum: et cum orta esset **513** dubitatio, an is Nicænzæ synodi canon esset, Alypius episcopus dixit, quod necessarium quidem esset servari. Sed quoniam in libris Græcis, qui acta Nicænzæ synodi continent, non invenitur, suadeo, o Aureli, ad episcopum Constantinopolitanum, Alexandrinum et Antiochenum scribi, ut quæ illic sunt primæ synodi archetypa consulant, quo proferatur hic canon, et dubium solvatur. Quæ porro in eo declarantur, serventur, donec fuerit solum dubium. Hoc ipsum autem etiam voluit a Romano papa fieri. His vero sic dictis, Faustinus Romæ legatus dixit, nihil absurdum dixisse Alypium: nam papa quoque voluerit Ecclesiarum contentione solvi et rescari. Placuit ergo et episcopo Aurelio hoc fieri, sicut et universæ synodo. Postquam autem hæc perfecta sunt, a Navato episcopo et Mauritaniz legato quæsitum est, quomodo et a quibus debeant clerici judicari, et qui ex iudicatis a proprio episcopo provocant. Et respondit quidam episcopus, cui nomen erat Osius, Quod me adhuc movet, tacere non debeo, et cætera, quæ sunt canone 14 Sardicensis synodi, quæ etiam illic exposita sunt. His itaque tractatis, dixit Augustinus, debere hunc canonem servari, si salva integritate diligentiori Nicænzæ synodi inquisitione seu examinatione, ejus synodi esse constaret. Reliqui quoque Patres, quæ in Nicæna synodo constituta sunt omnibus placere dixerunt, et in posterum servari inviolabilia debere. Quæ etiam quæ in quinto canone Sardicensis synodi a nobis scripta sunt.

πρακτασθέντων, εἶπεν ὁ Αὐγουστίνος ὀφείλειν καὶ τὸν κανόνα τοῦτον φυλάττεσθαι, σωζομένης μέντοι τῆς ἐπιμελεστεράς ζητήσεως ἧτοι ἐξετάσεως τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, ὥστε φυλαχθῆναι αἱ τῆς συνόδου ἐκείνης ἐστὶ. Καὶ οἱ λοιποὶ Πατέρες τὰ ἐν τῇ Νικαίων συνόδῳ ὁρισθέντα πάντιν ἀρίσκειν εἶπον, καὶ ὀφείλειν εἰς τὴν ἐξῆς τηρεῖσθαι ἀπαρεχγείρητα. Ζήτησι καὶ τὰ ἐν τῷ ε' κανόνι τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου παρ' ἡμῶν γραφέντα.

ARIST. « Quandoquidem non inventa sunt acta concilii Nicæni scripta, dignetur episcopus Romanus ad Constantinopolitanum et Alexandrinum scribere, eaque inde accipiat, nobisque representet. »

Cum legati in hac synodo a papa Romano missi, profertent canonem a synodo Sardicensi editum, de eo quod depositus Romanum adeat episcopum, ut a Nicæna synodo decretum, congregatos in isthac synodo Patres eum ut Nicænzæ synodi canonem confirmare postularent: quoniam hi, an a concilio Nicæno expositus fuit, memoria non tenentes sed nec quæ Nicænzæ acta subscriptaque et confirmata sunt, proferentes, dixerunt se ignorare; dignum prædicarunt, ut Romanus episcopus ad Constantinopolitanum et Alexan-

A Ζώσιμος πρὸς τοὺς τοποτηρητάς τῆς Ῥώμης, διὰ τὸ λαθάνουσι, τοῦτέστιν οὐκ ἀγνοοῦνται, τὰ ἐνταλθέντα ὑμῖν παρὰ τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου, καὶ ὀφείλουσι ταῦτα ἐξετασθῆναι, ὡς περὶ ἐὰν ἡ σύνοδος κατὰ τὴν Ῥώμην ἐγένετο, ἐπεὶ διὰ τῆς παρουσίας ὑμῶν τῶν τοποτηρητῶν δοκοῦσι τὰ τῆς συνόδου ἐκεῖσε τελείσθαι. Καὶ αὐτίκα προσετέθη ὁ ε' καν. τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου, ὡς ὦν τίχα τῶν ἐν Νικαίᾳ Πατέρων· καὶ ἀμφιβολίας γενομένης περὶ τοῦ εἶ εἶσθαι ὁ κανὼν οὗτος τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, εἶπεν ὁ ἐπίσκοπος Ἀλύπιος, ὡς ἀναγκαῖον μὲν ἐστὶ τοῦτον φυλάττεσθαι· ἐπεὶ δὲ οὐχ εὐρίσκειται οὗτος ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς βίβλοις, ταῖς περιοχούσαις τὰ πεπραγμένα εἰς τὴν κατὰ Νικαίαν σύνοδον, παρακαλῶ, ὦ Ἀβρόηλι, γενέσθαι γραφὴν πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὸν Ἀλεξανδρείας καὶ τὸν Ἀντιοχείας, ἵνα ψηλαφηθῶσι τὰ ἐκεῖσε ὄντα πρωτότυπα πρακτικά τῆς πρώτης συνόδου, ἐφ' ᾧ παρακληθῆναι τὸν αὐτὸν κανόνα, διευλυτωθῆναι δὲ ἀμφιβολίᾳ. Τὰ μέντοι ἐν τούτῳ καὶ δηλούμενα φυλάττεσθαι, μέχρις ἂν τὸ ἀμφισβητούμενον λυθῇ. Τὸ αὐτὸ δὲ ἤθελε γενέσθαι καὶ παρὰ τοῦ πάππυ Ῥώμης. Οὕτω δὲ τούτων λαληθέντων, ὁ τοποτηρητῆς τῆς Ῥώμης Φαυστίνος εἶπε, μηδὲν τι ἀπεικὸς εἰπεῖν τὸν Ἀλύπιον· καὶ ὁ πάππας γὰρ ἂν θελήσῃ τὴν φιλονεικίαν τῶν Ἐκκλησιῶν περιαιρεθῆναι καὶ λυθῆναι. Ἡρσιεὺς οὖν καὶ τῷ ἐπισκόπῳ Ἀβρόηλι τοῦτο γενέσθαι, καθὰ καὶ τῇ πάσῃ συνόδῳ, μετὰ δὲ τὸ ταῦτα συντελεσθῆναι, ἐζητήθη παρὰ τοῦ Ναυάτου ἐπισκόπου καὶ τοποτηρητοῦ Μαυριτανίας, πῶς καὶ παρὰ τίνων ὀφείλουσιν αἱ κληρικοὶ δικάζεσθαι, κατὰ τῶν κεκριμένων ὑπὸ τοῦ Ἰθίου ἐπισκόπου ἐκκαλούμενοι. Καὶ ἀπεκρίνατο ἐπίσκοπός τις ἱερομαζόμενος Ὄσιος· Τὸ ἐτι κινεῖν με σιωπῆσαι οὐκ ὀφείλω, καὶ τὰ ἐξῆς τοῦ ε' κανόνος τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου· ἅτινα καὶ ἐζητήθησαν ἐκεῖσε. Καὶ τούτων τοίνυν

APIET. « Ἐπεὶ μὴ εὐρηται τὰ εἰς Νικαίαν πεπραγμένα γεγραμμένα, δεῖτος ὁ Ῥώμης τῷ Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῷ Ἀλεξανδρείας γράψαι, καὶ λαβεῖν ἐκεῖθεν αὐτὰ, καὶ ἡμῖν ἐμφανίσαι. »

Οἱ παρὰ τοῦ πάππυ Ῥώμης ἐν τῇ συνόδῳ ταύτῃ σταλέντες τοποτηρηταὶ προβαλλόμενοι τὸν παρὰ τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου τεθέντα κανόνα περὶ τοῦ τὸν καθαιρεθέντα τῷ Ῥώμης προσέρχεσθαι, ὡς παρὰ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου ἐρισθέντα, καὶ ἀπειτήσαντες τοὺς συναθροισθέντας ἐν τῇ συνόδῳ ταύτῃ Πατέρας βεβαιῶσαι αὐτὸν ὡς τῆς ἐν τῇ Νικαίᾳ ὄντα συνέσθαι κανόνα· ἐπεὶ οὗτοι μὴ ἐπὶ μνήμης ἔχοντες, εἰ παρὰ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου ἐτέθη, ἀλλὰ μὴδὲ τὰ κατὰ Νικαίαν πεπραγμένα ὑπογεγραμμένα τε καὶ βέβαια ἐπιτερομένοι, ἐπὶ τὴν ἀπόφασιν, δεῖτος ἐκρίναν τὸν Ῥώμης γράψαι

πρὸς τὸν Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὸν Ἀλεξανδρείας, καὶ παρ' ἐκείνων τοὺς ἐν Νικαίᾳ κανόνας λαβεῖν βεβαίως, καὶ ἐμφανίσει· τοὺς αὐτοὺς. Τίως δὲ τὸν τοιοῦτον κανόνα, μέχρις ἂν ἀληθέστατά τε καὶ βέβαια τὰ ἴσα τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου δέξωνται, κρατεῖν ἠθέλησαν· καὶ ἐτέθη καὶ παρ' αὐτῶν ἐναυθῆα πρῶτος. Μεθ' οὗ ταῦτα ἐπέμφθησαν πρὸς αὐτοὺς παρὰ τοῦ ἁγίου Κυρίλλου τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας, καὶ τοῦ Ἀττικῆς τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἀρχιεπισκόπου, καὶ οὐκ εὔρον ἐν αὐτοῖς κακανοισμένον τὸ δύνασθαι στέλλειν τὸν Ῥώμης κληρικούς ἰδίους, καὶ δι' αὐτῶν ἐξετάζειν κατ' ἑκκλησίαν τὰς καθαιρέσεις τῶν ἐπισκόπων, ἔγραψαν πρὸς τὴν τότε ὄντα πᾶν τῆς Ῥωμαίων πόλεως τὸν Κελεστίνον, μὴ οὕτως ἔκτοτε θέλειν ποιεῖν, καὶ παραχωρεῖν στέλλεσθαι κληρικούς αὐτοῦ πρὸς τὸ κατεξετάζειν τὰς ἀποφάσεις καὶ καθαιρέσεις τῶν ἐπισκόπων· ἵνα μὴ καπνώδης τοῦ κόσμου τύφος τῆ τοῦ Χριστοῦ ἑκκλησίᾳ εἰσάγηται.

Ἀθρήλιος ἐπίσκοπος εἶπε·

« Τὰ ἑκκοσμία τῆ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ παρ' ἡμῶν ἐμφανισθέντα ἴσα τῶν ὀρισθέντων ἐπὶ ἐν Νικαίᾳ συνόδου νῦν καταδέξασθε· ἀλλὰ καὶ τὰ ἐκ τῶν ἡμετέρων καθηγητῶν κατὰ τὸν τῆς αὐτῆς συνόδου τύπον σωτηριωδῶς· ἔτι μὴν καὶ τὰ νῦν παρ' ἡμῶν ταχθέντα ἀναγνωσθῆναι καὶ τοῖς πεπραγμένοις ἐμβληθῆναι. »

Σύμμασσα ἡ σύνοδος εἶπε·

« Τὰ ἴσα τῆς πίστεως καὶ τοὺς ὅρους τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, τοὺς πάλαι πρὸς ἡμᾶς διὰ Καικιλιανοῦ τοῦ προηγητοῦ τῆς ὑμετέρας ἀγιστοσύνης προσενεχθέντας· ἔτι μὴν καὶ ἅπερ τούτοις ἐπόμμενα τὰ μέρη ἐναυθῆα κατέστησαν, καὶ νῦν δὲ κοινῇ συζητήσῃ παρ' ἡμῶν ὀρίσθησαν, τούτοις τοῖς ἑκκλησιαστικοῖς πεπραγμένοις ἐμβληθέντα μείνωσι, δηλονότι, καθὼς προέλεχται, πρὸς τοὺς σεβασμίους ἐπισκόπους τῶν ἑκκλησιῶν, Ἀντιοχείας, Ἀλεξανδρείας, καὶ Κωνσταντινουπόλεως, γράψαι σκευασίας τῆς ὑμετέρας μακαριότητος, ἵνα τὰ ἀληθέστατα ἴσα τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου μεθ' ὁποσημειώσεως οἰκείων γραμμάτων ἀποστέλωσιν ὅπως φανερωθείσῃ τῆς ἀληθείας, τὰ κεφάλαια ταῦτα, ἅπερ ἐν τῷ κομμονιτωρίῳ ὁ ἀδελφὸς καὶ συνεπίσκοπος ἡμῶν Φαυστίνος καὶ οἱ συμπρεσβύτεροι Φίλιππος καὶ Ἀσελλος μεθ' ἐκείνων ἠγάγον, ἢ ἐκείν' εὐρισκόμενα, ἀφ' ἡμῶν τῆς συνόδου περὶ τούτων ἐξῆς συζητήσωμεν. »

ZONAR. Καὶ ὁ κανὼν ὁ εἰρημένος, ὡς τῆς ἐν Νικαίᾳ οἰκουμένης συνόδου, προτέθη. Διὸ καὶ ὁ ἐπίσκοπος Αὐγουστίνος φυλαχθῆναι τὸν κανόνα κατέθετο, σωζομένης μόνου τῆς ἐπιμελεστερας ζητήσεως ἥτοι ἐξετάσεως τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, ὥστε φυλαχθῆναι, εἰ τῆς συνόδου ταύτης ἐστὶ· καὶ οἱ λοιποὶ τῆς συνόδου Πατέρες τὰ ἐν τῇ Νικαίων συνόδου ὀρισθέντα πᾶν ἀρέσκαι ἐπόν. Εἶτα ἀνεγνώσθη ἡ ὁμολογία τῆς πίστεως, τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου.

Δανιὴλ νοτάριος τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως, καὶ τοὺς ὅρους αὐτῆς ἀνέγνω ἐν τῇ τῶν Ἀφρικανῶν συνόδῳ.

A drinum mitteret, et ab iis confirmatos Nicææ canones acciperet, eosque ipsiis notos faceret. Saltem autem talem canonem, usque dum verissima et firma synodi Nicæænæ exemplaria recipere, obtinere voverunt. Et ab iis etiam hic ponebatur primus. At postquam isti canones ad ipsos missi fuissent, et a sancto Cyrillo Alexandriæ archiepiscopo, et ab Attico archiepiscopo Constantinopolis, et in iis non invenissent canone sancitum, quod Romanus episcopus suos posset mittere clericos, et per eos episcoporum depositiones, instar ejus ad quem provocatur, examinare; ad Celestinum tunc temporis Romanorum civitatis papam, ne postea ita vellet facere, scripserunt; nec amplius clericos suos ad episcoporum sententias et depositiones examinandas mitteret: ne fumosus mundi fastus in Christi Ecclesiam introduceretur.

Aurelius episcopus dixit:

« Quæ vestræ dilectioni olim a nobis ostensa sunt exemplaria eorum, quæ in Nicæna synodo constituta sunt: quin et quæ a nostris præceptoribus salutariter secundum ejusdem synodi formam, et quæ præterea a nobis jam ordinata sunt, legi et actis inseri nunc admittitis. »

Universa synodus dixit:

514 « Exemplaria fidei et decreta Nicæænæ synodi, quæ nobis olim per Cæcilianum vestræ sanctitatis præcessorem, allata sunt: præterea et quæ his consequentia hic constituta sunt, et nunc etiam communi consensu a nobis sunt decreta, his ecclesiasticis actis inserta manean; si vestra scilicet beatitudo, ut ante dictum est, ad venerabilem Eclesiæ, Antiochenæ, Alexandrinæ et Constantinopolitanæ episcopus dignetur scribere, ut verissima Nicæænæ synodi exemplaria cum propriarum litterarum obsignatione mittant: quo veritate manifestata hæc capita, quæ in commonitorio frater et coepiscopus noster Faustinus et compresbyteri Philippus et Asellus secum attulerunt, vel illic inventa a nobis confirmentur; vel si non inventa fuerint, roacta adhuc synodo de iis rursus inquiramus. »

« ταῦτα ἡγάγον, ἢ ἐκείν' εὐρισκόμενα, ἀφ' ἡμῶν τῆς συνόδου περὶ τούτων ἐξῆς συζητήσωμεν. »

ZONAR. Commemoratus quoque canon, quasi in Nicæna œcumenica synodo editus, promulgatus est. Quare illum Augustinus episcopus, si quidem non omissa interim diligentiori in Nicænam synodum inquisitione ejus esse constaret, servandum proposuit ac reliqui quoque synodi Patres, quæcunque in Nicæna synodo definita fuerant omnibus accepta esse significarunt. Deinde edita in Nicæna synodo fidei professio recitata est.

Daniel notarius synodi Nicæænæ confessionem fidei et decreta ejus in synodo Africana legit:

Confessio fidei Nicænae synodi.

« Crellimus in unum Deum, Patrem omnipotentem, omnium visibilium et invisibilium factorem : et in unum Dominum Jesum Christum, Filium Dei, unum de Patre unigenitum, id est, ex substantia Patris, Deum ex Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero; genitum, non factum, consubstantiali Patri, per quem omnia facta sunt, et quæ in cælo, et quæ in terra; qui propter nos homines et propter nostram salutem descendit, et incarnatus est, et homo factus, et passus est, et resurrexit tertio die, et ascendit in cælos, et sedet ad dexteram Patris, et venturus est iudicatum vivos et mortuos : et in Spiritum sanctum. Eos autem qui dicunt : Erat quando non erat, et priusquam nasceretur non erat, et quod ex non existentibus factus est, vel ex alia substantia vel essentia esse dicentes, vel mutabilem et alterabilem esse Dei Filium; eos anathematizat catholica et apostolica Ecclesia. »

Similiter et decreta Nicænae synodi in 20 capitulis lecta sunt. Præterea quæ in synodis Africæ sancta sunt præsentibus actis inserta decernuntur.

CANON I.

« Quare quæ in Nicæna synodo constituta sunt, omnibus modis observabuntur. »

Aurelius episcopus dixit :

« Hæc illa apud nos habentur exemplaria statutorum quæ tunc Patres nostri e Nicæna synodo se cum detulerunt : cuius typum servantia ea quæ sequuntur, et a nobis constituta sunt, confirmata servantur. »

BALS. Lecto sancto symbolo, quemadmodum in prima synodo compositum est, similiter et 20 canonibus ejusdem synodi; et iis præterea, quæ in Africa constituta fuerant; et illæ servari quæ synodaliter acta et pronuntiata sunt decernentibus, dixit Aurelius; quod exemplaria eorum quæ Nicæna constituta sunt a Patribus 515 Africanis huc delata, sic se habent ut lecta sunt, et iis consequenter agi et decerni debent, quæ iis congruenter edicta oportet et confirmari, ut deinceps quoque servantur et observari tæ epoménως λαληθῆναι ὀφείλοντα ἐξῆς.

ZONAR. Quod vero ait Aurelius, ejusmodi est : Sunt apud nos, inquit, exemplaria eorum quæ nunc lecta sunt, quæ Patres nostri, hoc est, episcopi qui ante nos fuerunt, tunc cum Nicæna synodus congregata est, attulerunt. Erant siquidem in illa synodo, ut probabile est, Africani quoque episcopi. Si sic se habent, videlicet, ut lecta sunt (adhuc enim de iis dubitabant; ac propterea a patriarchis postulaverunt, quemadmodum dictum est, ut ad eos exemplaria ab ipsis confirmata mitterent,) si ea quoque, quæ a nobis constituta sunt, typum illorum servant, et cum illis congruant, rata conservabuntur.

A *Ἡ ὁμολογία τῆς πίστεως τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου.*

« Πιστεύομεν εἰς ἓνα Θεόν, Πατέρα παντοκράτορα, πάντων ὁρατῶν τε καὶ ἀορατῶν ποιητὴν · καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν γεννηθέντα ἐκ τοῦ Πατρὸς μονογενῆ, τοῦτ' ἐστὶν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς, Θεὸν ἐκ Θεοῦ, φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ · γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ · δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, τὰ τε ἐν οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῆ · τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, κατελθόντα καὶ σαρκωθέντα, καὶ ἐνανθρωπήσαντα, καὶ παθόντα, καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς, καὶ ἐρχόμενον κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς · καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Τοῦς δὲ λέγοντας, Ἦν ποτε, ὅτε οὐκ ἦν, καὶ πρὶν γεννηθῆναι οὐκ ἦν, καὶ ὅτι ἐξ οὐκ ὄντων ἐγένετο, ἢ ἐξ ἑτέρας ὑποστάσεως ἢ οὐσίας φάσκοντας εἶναι, ἢ ἄλλοιωτὸν ἢ τριπλὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τούτους ἀναθεματίζει ἡ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία. »

Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ὄροι τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου ἐν εἰκοσι κεφαλαίοις ἀνεγνωσθήσαν · ἐπειτα τὰ ἐν ταῖς συνόδοις τῆς Ἀφρικῆς νομοθετηθέντα τοῖς παροῦσι πεπραγμένοις ἐπιτιθέμενα γίνωσκονται.

KANON A'.

« Ὅστε τὰ ἐν τῇ Νικαίων συνόδῳ ἐρισθέντα παντὶ τρόπῳ παραφυλαχθήσεται. »

Δύρηλιος ἐπίσκοπος εἶπε

« Ταῦτα οὕτως παρ' ἡμῶν ἔχονται τὰ ἴσα τῶν ἐρισθέντων, ὅπερ τότε οἱ Πατέρες ἡμῶν ἐκ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου μεθ' ἑαυτῶν κατηγαγον, ἧς τὸν εὔρον φυλάττοντα τὰ ἐπιόμενα καὶ ἐρισθέντα παρ' ἡμῶν, βεβαιωθέντα φυλαχθῶσιν. »

BALS. Ἀναγνωσθέντος τοῦ ἁγίου συμβόλου, καθὼς ἐν τῇ πρώτῃ συνόδῳ συνετέθη, ὡσαύτως καὶ τῶν κ' κανόνων τῆς αὐτῆς συνόδου, πρὶς δὲ καὶ τῶν ἐν τῇ Ἀφρικῇ νομοθετηθέντων, καὶ διοριζομένων ἀπαράτρωτα φυλάττεσθαι τὰ κατὰ Νικαίαν συνοδικῶς πραχθέντα καὶ ἀπεφανθέντα, εἶπεν ὁ Δύρηλιος ὅτι τὰ παρὰ τῶν Πατέρων τῆς Ἀφρικῆς μετακομισθέντα ἀπὸ Νικαίας ἴσα τῶν τότε ὀροθετηθέντων, οὕτως ἔχουσι ἀνεγνωσθήσαν · καὶ ὀφείλουσι κατὰ τὴν τούτων ἀκολουθίαν πραχθῆναι καὶ βεβαιωθῆναι, ἐρ' ᾧ φυλάττεσθαι καὶ εἰς τὸ

ZONAR. Ὁ δὲ λέγει ὁ Δύρηλιος, τοιοῦτόν ἐστιν. ὅτι ἃ παρ' ἡμῶν εἰσιν ἴσα τῶν νῦν ἀναγνωσθέντων, ἃ οἱ Πατέρες ἡμῶν, ἤγουν οἱ πρὸ ἡμῶν ἐπίσκοποι, ἤγαγον τότε, ὅτε ἡ ἐν Νικαίᾳ συνθροιστο σύνοδος ἦσαν γὰρ ἐν τῇ συνόδῳ ἐκείνῃ, ὡς εἶπεν, καὶ ἐξ Ἀφρικῆς ἐπίσκοποι · εἰ οὕτως ἔχουσι, ὡς ἀνεγνωσθήσαν δηλαδὴ (ἔτι γὰρ ἀμφέβαλλον περὶ αὐτῶν, διὰ καὶ ἠξίουσαν τοὺς πατριάρχας, ὡς εἰρηται, στεῖλαι αὐτοῖς τὰ ἴσα βεβαιωθέντα παρ' αὐτῶν) ἐὰν καὶ τὰ παρ' ἡμῶν ἐρισθέντα τὸν εὔρον ἐκείνον φυλάττωσι, καὶ ἐκεῖνοις ἔπιωνται, φυλαχθῶσονται βέβαια.

ΑΡΙΣΤ. « Τὰ ἴσα τῶν δεδογμένων τοῖς ἐν Νικαίᾳ, ἅ οἱ Πατέρες ἡμῶν ἐκ τῆς συνόδου μεθ' ἑαυτῶν καθήγαγον, φυλαττέσθωσαν. »

Τὰ τοῖς ἐν Νικαίᾳ ἱεροῖς Πατράσι συνελθοῦσι τὸ πρῶτον δογματισθέντα τε καὶ κανονισθέντα, καὶ ἡ συνόδος αὐτῆ ἐπικυροῖ, καὶ διατάττει φυλάττεσθαι.

ΚΑΝΟΝ Β΄.

« Θέλοντος τοῦ Θεοῦ, ἴση ὁμολογία ἡ ἐκκλησιαστικὴ πίστις, ἡ δὲ ἡμῶν παραδεδομένη ἐν ταύτῃ τῇ ἐνδόξῳ συναλεύσει, πρωτοτύπως ὁμολογητέα ἐστίν· ἔπειτα ἡ ἐκκλησιαστικὴ τάξις μετὰ συναινέσεως ἐκάστου καὶ ὁμοῦ πάντων φυλάττεται ἐστίν. Πρῶς βεβαιωτέας δὲ τὰς τῶν ἀδελφῶν καὶ συνεπισκόπων ἡμῶν τῶν ἐναγχοῦ χειροτονηθέντων διανοίας ταῦτα δεῖ προσθεῖναι ἅ παρὰ τῶν Πατέρων βεβαίᾳ διατυπώσεϊ παραλάβομεν· ὥστε τῆς Τριάδος τοῦτ' ἔστι, τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· τὴν ἐνότητά, τὴν μηδεμίαν ἔχειν διαφορὰν γινωσκομένην, ταὶς ἡμετέρας διανοίας ἐγκαιρωθεῖσαν ἐκατέχομεν· καὶ καθὼς ἐμάθομεν, οὕτω τοὺς λαοὺς τοῦ Θεοῦ διδάξομεν. » Ὁμοίως ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων τῶν ἐναγχοῦ προαχθέντων ἐλέγθη φανερώς· « οὕτω δεχόμεθα, οὕτω κατέχομεν, οὕτω διδάσκουμεν, τῇ πίστει τῇ εὐαγγελικῇ ἡμετῆρῶν διδασκῶν ἐπίμνητοι. »

ΒΑΣ. « Φασὶν οἱ τῆς συνόδου οἱ ἐν ταύτῃ πρῶτον μὲν ὁμολογοῦμεν τὴν ἐκκλησιαστικὴν πίστιν, ἡγοῦν τὴν παρὰ τῆς τῶν πιστῶν Ἐκκλησίας δεξαμένην, ἥτις δὲ ἡμῶν, τῶν ἐπισκόπων δηλαδὴ, παραδίδοται· ἔπειτα φυλάττειν κατατιθέμεθα τὴν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν, εἰς τοῦτο ἐκάστου ἡμῶν συναίνουτος· καὶ ὁμοῦ πάντων. Πρῶς δὲ βεβαιώσιν τῆς διανοίας τῶν πρὸ ὀλίγου χειροτονηθέντων ἀδελφῶν ἡμῶν καὶ ἐπισκόπων, προσθεῖναι δεῖ, ἅ παρὰ τῶν πρὸ ἡμῶν Πατέρων, τουτέστι τῶν ἀρχαίων ἐπισκόπων, βεβαίᾳ διατυπώσεϊ, ἡγοῦν ὡς κανὼνα βέβαιον καὶ ἀσφαλῆ, παραλάβομεν. Καὶ αὐτίκα ἐπάγουσιν ἅ παρέλαβον, ἥτοι τὰ περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος, οὐδεμίαν διαφορὰν ἔχει ἡ ἁγία Τριάς, ἀντὶ τοῦ, κατ' οὐδὲν ἀλλήλων διαφέρουσιν ὁ Πατήρ, καὶ ὁ Υἱός, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἀνευ δηλονότι τῶν ἐκάστου ἰδιότητων, ἀλλ' ἐνότητος γινώσκειται ἐν αὐτοῖς, ἡγοῦν οἱ ἐν εἰσι τὰ τρία πρόσωπα κατὰ τὴν οὐσίαν καὶ δόξαν καὶ δύναμιν. Καὶ οὕτω τὴν πίστιν ταὶς ἡμετέρας διανοίας καθιερωθεῖσαν, ἡγοῦν ἐντυπωθεῖσαν, ἀφωρισθεῖσαν γινώσκουμεν, φασὶν οἱ τῆς συνόδου, καὶ οὕτω διδάξομεν τοὺς λαοὺς, καθὼς ἐδιδάχθημεν, τῇ εὐαγγελικῇ διδασκαλίᾳ ἐπίμνητοι. »

ΑΡΙΣΤ. « Οὐδὲν τῆς ἁγίας Τριάδος διάφορον γινώσκειται ἢ διδάσκειται κατὰ τὴν τῶν ἐν Νικαίᾳ βεβαιώσιν. »

Οὕτω παραλάβομεν, οὕτω φρονοῦμεν, μηδεμίαν διαφορὰν ἐπὶ τῆς ἁγίας γινώσκειν ἢ διδάσκειν Τριάδος· ἀλλὰ συμφυῆ ταύτην εἶδέναι, καὶ ὁμοῦναμον, καὶ ὁμοῦτιμον.

ΑΡΙΣΤ. « Exemplaria eorum quæ Patribus Nicænis visa sunt, quæque Patres nostri ex hac synodo cum ipsis detulerunt, observentur. »

Quæ a sanctis Patribus Nicææ coactis primo tradita fuerunt et sancita, hæc etiam synodus confirmat et servari jubet.

CANON II.

« Deo volente, pari confessione ecclesiastica fides, per nos tradita in hac inclita congregatione, primum est constituenda: tum ordo ecclesiasticus cum uniuscujusque et omnium simul consensu servandus est. Ad confirmandam autem fratrum et coepiscoporum nostrorum nuper ordinatorum mentes, hæc adijcere oportet, quæ firma constitutione a Patribus accepimus: quare Trinitatis, id est, Patris, et Filii, et Spiritus sancti unitatem, quæ nullam habere differentiam statuitur, in nostris mentibus consecratam detinemus: et sicut didicimus, ita populos Dei docebimus. » Similiter ab omnibus episcopis nuper promotis clare dictum fuit: « Sic suscipimus, sic tenemus, sic docemus, fidem evangelicam simul cum vestra doctrina sequentes. »

BALS. Dicunt Patres, In hac congregatione, primum quidem fidem ecclesiasticam constituemus, scilicet quæ a fidelium Ecclesia creditur, quæ per nos scilicet episcopos tradita fuit: deinde ecclesiasticum ordinem servare constituimus, unoquoque nostrum ei rei et simul omnibus assentientibus. Ad fratrum autem nostrorum et coepiscoporum nuper ordinatorum mentem confirmandam, adijci oportet quæ a Patribus nostris, hoc est, ab antiquis episcopis, firma ordinatione, seu ut firmum et certum canonem, accepimus. Et statim subjiciunt quæ acceperunt, scilicet de Trinitate, quod Trinitas nullam habeat differentiam, id est, nihil inter se differunt Pater, et Filius, et Spiritus sanctus, exceptis scilicet uniuscujusque proprietatibus: sed unitas ipsis statuitur, nimirum quod tres personæ unum sint, et substantia et gloria et potentia. Et sic fidem nostris mentibus consecratam, id est impressam, et definitam cognoscimus, inquit Patres, et sic populos docebimus, quemadmodum docti sumus, evangelicam doctrinam sequentes.

ΑΡΙΣΤ. « Nulla in Trinitate differentia cognoscitur, aut docetur secundum Patrum Nicænorum constitutionem. »

Sic accepimus, sic sentimus, nullam differentiam in sancta Trinitate scire aut docere: sed eam ejusdem essentiae, ejusdem potentiae, et ejusdem honoris agnoscere.

516 CANON III.

De continentia Aurelius episcopus dixit :

« Cum in priore synodo de continentia et castitatis modo quærebatur, placuit, ut hi tres gradus, qui vinculo quodam castitatis per consecrationem implicati sunt (episcopi, inquam, presbyteri et diaconi), ut sanctos episcopos et sacerdotes Dei et levitas et divinis sacrificiis ministrantes decet, in omnibus continentibus sint; quo possit quod a Deo simpliciter petunt impetrare: ut et quod per apostolos traditum et ab ipsa antiquitate servatum est, nos quoque similiter servemus. »

BALS. Hic canon vult omnem exercere virtutem, qui sancta mysteria contrectant, episcopos scilicet, sacerdotes et diaconos: et esse continentes, non per solam temperantiam, sed in omni facto et opere. Sic enim, inquit, a Deo exaudientur pro populo precantes, et revera ostendent se ea servare quæ a sanctis apostolis tradita sunt, et ab antiqua, litteris non tradita, ecclesiastica consuetudine.

ZONAR. De illorum qui sacris initiati sunt temperantia continentiaque hic canon disserit dicens, tres ordines, qui sese ipsi professione castitati adhibere, episcopos videlicet, presbyteros, et levitas, hoc est diaconos, oblationibus Deo dicatis, sive incrementum sacrificio, quod Numini religiose offertur, ministrantes continentiam in omnibus servare oportere. Neque in una quidem aliqua re moderatos esse, nullum vero vicissim in reliqua vitæ ratione delectum adhibere, sed temperantiam in omnibus sectari, hoc est, omnes numeros virtutis implere, ut quæ a Deo simpliciter, hoc est sine ulla trepidatione, aut hæsitacione postulant, consequantur. Sunt hi namque inter Deum et homines intercessores, qui Numen cæteris hominibus conciliantes fidelibus salutem, universoque terrarum orbi pacem deprecant. Si se igitur in omni virtutum genere, inquit, exerceant, Deumque proinde fidenter alloquantur, ita prorsus ab eo quæ postulaverint, impetrabunt: at si libere loquendi facultate ipsimet destituantur, quo pacto deprecatoris munus obire pro aliis queant? Proinde hac ratione, et quæ ab apostolis tradita, et quæ antiqui temporis consuetudine hucusque usurpata sunt, hoc est, tum ea quæ scriptis legibus, tum ea quæ sine

ARIST. « Episcopus et presbyter et diaconus castus sit et continens. »

CANON IV.

« Placet, ut episcopus et presbyter et diaconus, et

Guill. Beveregii notæ.

(7) Ἀρέσκει ἵνα ἐπίσκοπος. In Balsamonis et Zonaræ commentariis antehac impressis, necnon in codice canonum Ecclesiæ Africanæ, præsens hic canon hoc modo legitur: Περὶ διαφόρων τῶν ὡν

A

KANON Γ'.

Περὶ ἐγκρατείας Ἀβρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν

« Ἐν τῇ προλαβούσῃ συνόδῳ ὡς περὶ βυθμοῦ ἐγκρατείας καὶ ἀγνείας ἐζητήτο, ἤρσεν, ὥστε τοὺς τρεῖς βαθμοὺς τοῦτου, τοὺς συνδέσμων τινὲ ἀγνείας καὶ διὰ τῆς καθιερώσεως συμπεπλεγμένους; (φημί δὲ ἐπίσκοποι, πρεσβυτέρους καὶ διακόνους), ὡς πρέπει ἑσίοις ἐπισκόποις καὶ ἱεραῖσι Θεοῦ καὶ Ἀεὐταῖς καὶ ὑπουργοῖσι θεοῖς; καθιερώμασιν, ἐγκρατεῖς εἶναι ἐν πᾶσιν ὅπως δυνηθῶσιν ἐπαρὰ τοῦ Θεοῦ ἀπλῶς αἰτοῦσιν ἐπιτευχέιν ἵνα καὶ τὸ διὰ τῶν ἀποστόλων παραδοθὲν, καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἀρχαιότητος κρατηθὲν, καὶ ἡμεῖς ὁμοίως φυλάξωμεν. »

BALS. Ὁ κανὼν οὗτος πάσης ἐργάτας ἀρετῆς εἶναι θέλει τοὺς τὰ ἀγία μυστήρια μεταχειριζομένους, ἤγουν ἐπίσκοπους, ἱερεῖς καὶ διακόνους, καὶ ἐγκρατεῖς εἶναι μὴ διὰ μόνης σωφροσύνης, ἀλλὰ καὶ διὰ παντὸς ἔργου καὶ πράγματος. Οὕτω γὰρ, φησὶν, εἰσακουσθήσονται παρὰ τοῦ Θεοῦ εὐχόμενοι ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, καὶ πληροφορησονται φυλάττειν τὰ παραδοθέντα ὑπὸ τῶν ἁγίων ἀποστόλων, καὶ ὑπὸ τῆς ἀρχαίας ἀγράφου ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας.

ZONAR. Περὶ σωφροσύνης καὶ ἐγκρατείας; τῶν ἱερωμένων ὁ κανὼν οὗτος διαλαμβάνει, λέγων τοὺς τρεῖς βαθμοὺς τοὺς συμπλέξαντας ἑαυτοὺς, καὶ διὰ τῆς ὁμολογίας συνδεθέντας τῇ ἀγνείᾳ, ἤγουν ἐπίσκοπους; καὶ πρεσβυτέρους, καὶ Ἀεὐτας, τουτέστι διακόνους, τοὺς ὑπουργούντας τοῖς θεοῖς καθιερώμασιν, ἦτοι τῇ ἀναμάκτω θυσίᾳ τῇ καθιερουμένῃ τῷ Θεῷ, δεῖν ἐγκρατεῖαν ἐν πᾶσιν ἀσχεῖν, καὶ οὐχὶ ἐν τῷ μὲν ἐγκρατεῖς εἶναι, ἐν τῷ δὲ αὐθις ἀδιαφόρως ζῆν, ἀλλ' ἐν πᾶσιν ἐγκρατεῖαν μετεῖναι, τουτέστι, πᾶσαν ἐργάζεσθαι ἀρετὴν, ὅπως, φησὶ, δυνηθῶσιν ἐπιτευχέιν; ἀ ἀπλῶς αἰτοῦσι παρὰ Θεοῦ, ἤγουν ἀδιστακτως καὶ μὴ διακρινόμενοι. Οὗτοι γὰρ εἰσι μεσίται Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἐξελκόμενοι τὸ θεῖον τοῖς ἄλλοις καὶ σωτηρίαν αἰτούμενοι τοῖς πιστοῖς καὶ εἰρήνην τῷ κόσμῳ. Εἰ οὖν πᾶσαν, φησὶ, μετέρχονται ἀρετὴν, καὶ οὕτω παρῆρησιάζονται πρὸς Θεὸν, τυγχάνοιεν ἂν καὶ τῶν αἰτήσεων ὡς, εἴγε μὴ παρῆρησιάν ἔχοιεν, πῶς ἂν ὑπὲρ ἄλλων πρεσβεύσωνται; Οὕτω γὰρ καὶ ἀ παραδεδώκασιν οἱ ἀπόστολοι, φυλάξωμεν, καὶ τὰ διὰ τῆς ἀρχαιότητος κατακρατηθέντα, ἤγουν καὶ τὰ ἐγγράφως νομοθετημένα καὶ τὰ ἀγράφως διὰ τῆς μακρᾶς καὶ ἀρχαίας συνηθείας κρατήσαντα.

et antiqua consuetudine continentur,

ΑΡΙΣΤ. « Ἐπίσκοπος, καὶ πρεσβύτερος, καὶ διάκονος, ἀγνὸς ἴστω καὶ ἐγκρατής. »

KANON Δ'.

« Ἀρέσκει ἵνα ἐπίσκοπος (7) καὶ πρεσβύτερος καὶ

ὀφειλοῦσιν ἀπέχεσθαι γυναικῶν. Φαυστῖνος ἐπίσκοπος Πικίνου τῆς Ποταμητῆς χώρας, τοποτηρητῆς τῆς Ἐκκλησίας Ῥώμης, εἶπεν ἵνα ἐπίσκοπος καὶ πρεσβύτερος καὶ διάκονος, καὶ πάντες

ε διάκονος, και πάντες οι τὰ ιερὰ ψηλαφῶντες Α
ε τῆς σωφροσύνης; φύλακες γυναικῶν ἀπέχωνται. »

BALS. και ZONAP. Ὁ μὲν πρὸ τοῦτου κανῶν
περὶ ἐγχερατίας διελέχθη τῶν ἐπισκόπων και πρε-
σβυτέρων και διακόνων, οὗτος δὲ ἰδικώτερον περὶ
σωφροσύνης και ἀποχῆς γυναικῶν. Ἐκ τούτων δὲ
τῶν κανῶν, μάλιστα δὲ τοῦ παρόντος, οἱ ἐν Ῥώμῃ
και ἔσοι ἐκείνοις ὁμογνώμονες, δοξάζουσι μὲδ τὸς
πρεσβυτέρους ἢ διακόνους; χρῆναι νομίμως γυναιξὶ
συνομιλεῖν, ἀλλ' ἀζύγους εἶναι. Σφάλονται ἔτι καν
τούτω ὡσπερ και ἐν ἑτέροις. Ὁ γὰρ πέμπτος κα-
νῶν τῶν ἁγίων ἀποστόλων, Ἐπίσκοπος, φησὶν, ἢ
πρεσβύτερος ἢ διάκονος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα μὴ
ἐκβαλλέτω προφάσει εὐλαθείας. Καὶ ἴσως ἔρει τις
ὅτι και πρὸ ἡμῶν οἱ ἐπίσκοποι γυναικας οὐκ ἔχου-
σιν· ἀλλὰ τοῦτο τοῖς τῆς λεγομένης ἑκτρῆς συνόδου
Πατρῶσι νενομοθέτηται, λέγουσιν ἐν τῷ ἰβ' κανόνι
ὅ: Οὐκ ἐναντιούμενοι τῆς παρὰ τῶν ἀποστόλων
ὁμοθεσί τοῦτό φαιμεν, ἀλλὰ τῆς σωτηρίας και τῆς
ἐπὶ τὸ κρεῖττον προκοπῆς τῶν λαῶν προμη-
θεύμενοι, καὶ τοῦ μὴ δοῦναι μῶμόν τινα κατὰ τῆς
ιερατικῆς καταστάσεως. Ἡ δὲ αὕτη σύνοδος ἐν
ιγ' τόν τε παρόντα ἠρμήνευσε, λέγουσα τοὺς πρε-
σβυτέρους και διακόνους ἢ ὑποδιακόνους ἀπέχεσθαι
τῶν ἰδίων γυναικῶν ἀπαιτεῖσθαι κατὰ τοὺς καιροὺς
τῶν ἁγίων μυστηρίων μεταχειρίσεως· και ἐκά-
γουσα ὡς, εἰ τις τολμήσει πρεσβυτέρου ἢ διακόνου
ἢ ὑποδιακόνου ἀποστρεῖν τῆς πρὸς νόμιμον
γυναῖκα συναφίας και κοινωνίας, καθαιρεῖσθω.
Και ὁ ἰδὸμοηχοστὸς δὲ κανῶν τῆς παρουσίας συνόδου
ἐλέγχει τοὺς περὶ τοῦτου κακῶς φρονοῦντας. Λέγει
γὰρ, Ἦρτεον ὡστε τοὺς ἐπισκόπους και πρεσβυ-
τέρους και διακόνους κατὰ τοὺς ἰδίους ὄρους και ἐκ
τῶν ἰδίων ἔτι μὴν ἀπέχεσθαι γυναικῶν. Ὡς ἐντεῦ-
θεν δείκνυσθαι ὅτι και οἱ ἐπίσκοποι και οἱ πρεσβυ-
τεροι και οἱ διάκονοι γυναιξὶ συνεισίου. Και οὐκ
ἀπηγόρευσεν αὐτοῖς ἢ σύνοδος τὴν πρὸς αὐτάς ὁμι-
λίαν, εἰ μὴ κατὰ τοὺς ἰδίους ὄρους, τουτέστι, κατὰ
τὰς ὁρισμένας ἡμέρας τῆς ἐκάστου ἡμερηίας.

Ἐτέρα ἐρμηνεία (8).

Τὸ ἀπέχεσθαι γυναικῶν μὴ μόνον τοὺς ιερομέ-

Guill. Beveregii notās.

οἱ τὰ ιερὰ ψηλαφῶντες, τῆς σωφροσύνης φύλακες
γυναικῶν ἀπέχωνται. Ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων
ἐλέχθη Ἀρέσκει, ὡστε πάντας σωφροσύνην τηρεῖν
τοὺς ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ προσεδρεύοντας, ἦτοι δου-
λεύοντας. *De diversis ordinibus ab uxoribus absti-
nendis. Faustinus episcopus Ecclesiae Potentiae, pro-
vinciae Piceni, legatus Romanae Ecclesiae, dixit:*
Placet ut episcopus, presbyter, et diaconus, et omnes
qui sacramenta contractant, pudicitiae custodes ab
*uoribus se abstinant. Ab universis episcopis di-
ctum est, Placet, ut omnes pudicitiam custodiant,*
qui ad altare accedunt, vel illi inseruiunt. Sed tam
his, quae canonis, ut ex his. Bodleiano a nobis
edito, praemittuntur, quam haec, quae postponuntur,
etiam in codice Amerbachiano desiderantur; in
quo praeterea hoc scholion huic canonis annexitur.
Ἐνταῦθεν πρὸς Ῥωμαίους ἰκράτησε, τὸ μὲδ
πρεσβύτερον μὲδ διάκονον νομίμοις γάμοις ὁμι-
λεῖν· ἐπισημαίνον δὲ και διὰ τῶν ἐξῆς γίνεται καν-
όνων. Ἡ γὰρ σύνοδος αὕτη τὸν ἐνθεσμὸν γάμον
τῶν πρεσβυτέρων και διακόνων ἐκώλυσε, ἀντιφθεγ-
γόμενῃ τοῖς συγχωροῦσι τοὺς ἱερωμένους, τῶν ἑδῆ

« omnes qui sacra contractant, temperantiae
« custodes, a feminis abstineant. »

BALS. et ZONAR. Praecedens quidem canon de
episcoporum, presbyterorum et diaconorum conti-
nentia disscruit, hic vero specialius de temperantia
et abstinentia a feminis. Ex his autem canonibus,
et maxime praesenti, Romani, et quotquot sunt
ejusdem cum illis sententiae, opinantur, ne presby-
teros quidem vel diaconos posse legitime cum
uxoribus conjungi: sed eos conjugii expertes re-
manere debere. Falluntur autem etiam in hoc,
quemadmodum et in aliis. Quintus enim canon
sanctorum apostolorum, Episcopus, inquit, vel
presbyter vel diaconus suam uxorem pietatis praetextu ne ejiciat. Et fortasse dicet quispiam, quod
etiam apud nos episcopi uxores non habent: sed
hoc constitutum est a Patribus sextae, ut dicitur,
synodi, dicentibus in canone 12: Non repugnantes
illis, quae ab Apostolis constituta sunt, hoc dicimus:
sed salutis et ad meliora progressionis populorum
curam gerentes, et ne detur occasio reprehendendi
sacerdotalem constitutionem. Eadem autem synodus
517 in canone 13 praesentem canonem interpre-
tatur, dicens: a presbyteris et diaconis vel sub-
diaconis, ut a propriis uxoribus abstineant, exigi
tempore contractationis sanctorum mysteriorum:
et subjungens: Quod si quis ausus fuerit presby-
ters vel diaconos vel subdiaconos legitima uxoris
conjunctione et societate privare, deponatur.
Canon quoque 70 praesentis synodi convincit Eas-
tinos de hac re male sentientes. Dicit enim:
Placuit, ut presbyteri et diaconi et episcopi secun-
dum proprios terminos etiam a suis uxoribus
abstineant. Ut ex hoc ostendatur, et episcopus et
presbyteros et diaconos cum uxoribus vixisse. Nec
prohibuit eis synodus cum ipsis consuetudinem,
nisi secundum proprios terminos, id est, in praesentis
uniuscuiusque vicis diebus.

Altera interpretatio.

A feminis abstinere, non solum eos qui sacris

ευστάτων γάμων νομίμων. Ἔστι δ' εἰπεῖν, ἔτι οὐχ
ἀπλῶς τοῦτό φασιν, ἀλλὰ τὸν καιρὸν μόνον τῆς ἱε-
ρουργίας και τῆς ἄλλης ἱερᾶς ὑπηρεσίας ἀπέχε-
σθαι τῶν γαμετῶν αὐτῶν βιούλωνται τούτου; ὅπερ
δοσιον, και τῷ θεῷ Παύλῳ καθόλου προδιατυπωθέν,
Hinc apud Romanos obtinuit, ut neque presbyter
neque diaconus in legitimis nuptiis versentur. Hoc
autem et e sequentibus canonibus manifestius vadit.
Hæc enim synodus legitimum presbyterorum et
diaconorum conjugium prohibet, co-trudicens iis,
qui intulgent sacriatis, legitimo adhuc consistente
matrimonio. Sed dicere licet, quod [Patres] non
absolute hoc dicunt: sed quod eos solo sacre cele-
brationis et aliorum sacrorum ministeriorum tem-
pore ab uxoribus suis abstinere volunt; quod iustum
est, et a divino Paulo generatim ante constitu-
tum.

(8) Ἐτέρα ἐρμηνεία. Ἡὲ altera hujus canonis
interpretatio nunc primum ex codice Bodleiano
Græce editur. In Amerbachiano desideratur; sed
in supplemento ad Parisiensem Balsamonis edi-
tionem Latina illius versio habetur.

sunt initiati, sed etiam omnes fideles sanctae participationis tempore, etiam ab Apostolo statutum est, dicente: *Probet quisque seipsum, et sic de pane edat, et ex calice bibat.* Et rursus: *Ne defraudent seipsos conjuges, nisi forte ex consensu, quando ad sanctae communione precibus accedere voluerint*²¹. Porro, et Davidem et eos qui cum illo erant, cum Abiatharem pontificem de panibus propositionis comedere pettissent, an a cubili mulieris mundi essent, prius interrogavit pontifex, et quod in divinorum mysteriorum celebratione dicitur, Sancta sanctis, eandem habet intelligentiam. Qui enim a muliebri concubitu vel aliter polluti sunt, non sunt sancti; nec ideo debent communicare. Quamobrem ex his omnibus colligitur, quod nec ipsi conjuges quidem, qui corporaliter congressi sunt, eo die sanctae communione digni habentur. Sanctissimus autem ille patriarcha dominius Lucas de hoc interrogatus, synodicaliter pronuntiavit, tribus ante diebus a corporali congressu abstinere debere conjuges, qui sunt divinorum sacramentorum futuri participes. Quin et sponsos, qui ipso nuptiarum die post sanctam participationem congregiantur, praeiens subiecit. Et lege edictum, quod mense Septembri iudict. 2 factum est. Similiter et e canonicis ad quaestiones responsionibus Timothei Alexandrini quintam et duodecimam: quae fideles a mutuo congressu abstinere Sabbato et Dominica debere decernunt. Quinetiam in libris Mosaicis in Exodo haec ait: *Et dixit Dominus Mosi: Descende et testificare huic populo, et sanctifica eum hodie et cras, ei lavent vestimenta, et stent parati in diem tertium. Tertio enim die descendet Dominus super montem Sinai coram toto populo.* Et rursus: *Descendit autem Moses de monte ad populum, et sanctificavit eos, et laverunt vestimenta sua; et dixit populo: Este parati tribus diebus, et ne accedite ad mulierem*²². *λαδρ, καὶ ἤγλασαν αὐτοὺς, καὶ ἐκλυνάρ τὰ ἱμάτια τρις ἡμέ, ας, καὶ μὴ προσέλθητε γυναίκα.*

ΑΚΙΣΤ. « Et abstinentes ab uxore sint, ut postulata impetrare possint. »

Hic et vicesimus quintus canon septuagesimo canonis praesentis synodi collati non videntur exigere, ut episcopus, presbyter et diaconus conjugium solverent, et ab uxoribus omnino abstinerent; sed secundum propria tempora se ab illis continere, nempe quando vel precibus vel jejuniis vacent, et sacra tractant. At duodecimus sextus in Trullo synodi canon episcopis una cum suis uxoribus habitare non permittit, postquam ad episcopatum ordinati fuerint; sed solvere cum illis conjunctionem. Hoc autem non in conjugii contemptum, et eorum, quae apostolice sancita fuerunt, eversionem introducit; sed ob salutis et ad meliora populi progressionis curam, 518 et ut occasio reprehendendi sacerdotalem constitutionem daretur. Sed decimus tertius ejusdem sextae synodi canon incusat

Α υ ο υ ς , ἀλλὰ πάντας τοὺς πιστοὺς κατὰ τὸν κατὸν τῆς ἁγίας μεταλήψεως, καὶ τῷ Ἀποστόλῳ κληρονομή- τηται, λέγοντι· Δοκιμαζέτω δὲ ἕκαστος ἑαυτὸν, καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθίτω, καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω· καὶ πάλιν· Μὴ ἀποστερήτωσαν ἑαυτοὺς οἱ ὁμόζυγοι εἰ μὴ τοὶ ἐκ συμφώνου, ὅταν τῇ προσευχῇ τῆς ἁγίας κοινωνίας προσελθεῖν μέλλωσι. Καὶ τὸν Δαβὶδ δὲ καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, ζήτησεν τὸν Ἀβιάθαρ τὸν ἀρχιερεῖα λαβεῖν ἐκ τῶν ἄρτων τῆς προθέσεως, εἰ καθαροὶ δὲ εἰσιν ἀπὸ γυναικὸς ὁ ἱερεὺς ἡρώτα. Καὶ τὸ ἐν τῇ θείᾳ μυσταγωγίᾳ ἐκφωνούμενον, Τὰ ἄγια τοῖς ἁγίοις, τοιαύτης ἐννοίας ἐστίν. Οἱ γὰρ μεμολυσμένοι ἀπὸ συνουσίας γυναικὸς ἢ ἄλλως οὐκ εἰσὶν ἅγιοι· διὸ οὐδὲ ὀφείλουσι κοινωνεῖν. Ὅτε ἐκ τούτων πάντων συνάγεται ὅτι οὐδὲ αὐτοὶ οἱ ὁμόζυγοι συνελθόντες σωματικῶς τῆς ἁγίας κοινωνίας μετέχουσι κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν. Ὁ δὲ ἀγίατος ἐκείνος πατριάρχης κύριος Δουκάς, ἐρωτηθεὶς περὶ τούτου, ἀπεφάνετο συνοδικῶς πρὸς τριῶν ἡμερῶν ὀφείλειν ἀποδίστασθαι τῆς σωματικῆς ὁμιλίας τοῖς μέλλοντας μετασχεῖν τῶν θείων ἁγιασμάτων. Ἀλλὰ καὶ τοὺς νομφοὺς, τοὺς κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν μετὰ τὴν ἁγίαν μετάληψιν συναρχόμενους, ἐπιτιμίοις καθυπέβαλε. Καὶ ἀνάγνωθι τὸ κατὰ τὸν Σεπτέμβριον μῆνα τῆς δευτέρας ἰνδικτικῶνος γενοῦς σημειώμα. Ἀνάγνωθι καὶ ἐκ τῶν κανονικῶν ἐρωτοποικρίσεων Τιμοθέου Ἀλεξανδρείας τὴν ε' καὶ τὴν εἴ' διδασκούσα; ἀπέχεσθαι τοὺς πιστοὺς τῆς πρὸς ἀλλήλους ὁμιλίας τὸ Σάββατον καὶ τὴν Κυριακὴν. Φησὶ δὲ καὶ ἐν τῇ Μωσαϊκῇ βίβλῳ ἐν Ἑξ' ὁμ. ταῦτα· Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωσῆν· Καταβάς διαμάρτυρε τῷ λαῷ τούτῳ, καὶ ἄγγισον αὐτοὺς σήμερον καὶ αὔριον, καὶ κλυνάρωσαν τὰ ἱμάτια, καὶ ἔστρωσαν ἕτοιμοι εἰς τὴν ἡμέραν τὴν τρίτην· τῇ γὰρ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ καταθήσεται Κύριος ἐπὶ τὸ ὄρος Σινῶ ἔναντιον παντὸς τοῦ λαοῦ· καὶ πάλιν· Κατέβη δὲ Μωσῆς ἐκ τοῦ ὄρους πρὸς τὸν λαόν· καὶ εἶπε τῷ λαῷ· Γίνεσθε ἕτοιμοι

ΑΡΙΣΤ. « Καὶ γυναῖκας ἤτωσαν ἀπεχόμενοι, ἵνα τῶν αἰτουμένων ἐπιτυχάνοιεν. »

Ὁ μὲν κανὼν οὗτος, καὶ ὁ εἰκοστὸς πέμπτος, συμβεβαζόμενος πρὸς τὸν ἑβδομηκοντὸν κανὼνα τῆς πρὸς τὸν ἐπίσκοπον, οὐ φαίνονται ἀπαιτοῦντες τὸν ἐπίσκοπον, καὶ πρεσβύτερον, καὶ διάκονον διαλύειν τὸν γάμον, καὶ τῶν γυναικῶν αὐτῶν ἀπέχεσθαι τέλειον· ἀλλὰ κατὰ τοὺς ἰδίους καιροὺς ἐγκρατεῦσθαι ἐξ αὐτῶν, ἤγουν ὅτε τῇ προσευχῇ καὶ τῇ νηστείᾳ σχολάζουσι, καὶ τὴν τῶν ἀγίων ποιῶνται μεταχείρισιν. Ὁ δὲ δωδέκατος κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ ἑκτης συνόδου τοῖς ἐπισκόποις οὐ συγχωρεῖ ταῖς ἰδίαις γαμίταις συνοικεῖν μετὰ τὴν προελθοῦσαν χειροτονίαν τῆς ἐπισκοπῆς ἐπ' αὐτοῖς, ἀλλὰ διαλύειν τὴν πρὸς αὐτὰς συνάφειαν. Τοῦτο δὲ οὐκ ἐπ' ἀθετήσει τοῦ γάμου, καὶ ἀνατροπῇ τῶν ἀποστολικῶς κληρονομηθέντων εἰσαγεί, ἀλλ' ἐπὶ προμηθεῖα τῆς σωτηρίας καὶ τῆς ἐπὶ τὸ κρεῖττον προκοπῆς τοῦ λαοῦ, καὶ

²¹ I Cor. xi, 28; vii, 5. ²² Εξοδ. xix, 10 seqq.

τῷ μὴ τινα μῶμον δοῦναι κατὰ τῆς ἱερατικῆς καταστάσεως. Ὁ δὲ τρισκαίδέκατος τῆς αὐτῆς ἐκτῆς συνόδου κανὼν καὶ ἐπιμέμφεται τὸ ὡς ἐν τάξει κανόνος ἐν τῇ τῶν Ῥωμαίων Ἐκκλησίᾳ παραδιδόμενον, ἤγουν τὸ καθομολογεῖν τοὺς μέλλοντα; χειροτονεῖσθαι διακόνους ἢ πρεσβυτέρους οὐκ ἐπιταῖς αὐτῶν συναφθῆσονται γαμεταῖς, καὶ προστάττει τὰ κατὰ νόμους τῶν ἱερατικῶν ἀνδρῶν συνοικέσια μὴ διασπᾶσθαι, ἀλλ' ἐβρῶσθαι, καὶ μὴ χωρίζεσθαι ἀπ' ἀλλήλων, ἀλλ' ἢ μόνον κατὰ τοὺς ἰδίους καιροὺς ἐκ τῶν συμβίων αὐτῶν ἐγκρατεῦσθαι, καθῶς; καὶ ὁ Ἀπόστολος παραδίδωσι, καὶ πάλιν συνέρχεσθαι.

KANON E.

Ε Τὴν τῆς ἀπληστίας ἐπιθυμίαν, ἣν τῶν κακῶν ἐ ἀπάντων μητέρα εἶναι οὐδεὶς ἀμφιδάλλει, δεόν ἐ ἐπιχειν ἵνα μὴ τις τοῖς ἀλλοτρίοις ὅροις κατακέρχεται, μηδὲ ἵνα διὰ κέρους τοὺς τῶν Πατέρων ὅρους τις ὑπερβαίῃ· μηδὲ ἵνα παντοίως τινὶ κληρικῷ ἐξῆν εἶη ἀπὸ οὐουδῆτινος; πράγματος τόκος λαβεῖν. Καὶ τὰ μὲν νεωστὶ ἀνευχθέντα ἀμαυρὰ ὄντα, καὶ καθόλου λανθάνοντα, σκοπούμενα περ' ἡμῶν τυπωθῆσονται· περὶ δὲ ὧν φανερώτατα ἡ θεία Γραφή ἐθέσπισεν, οὐ δεῖ ψηφίζεσθαι, ἀλλὰ μᾶλλον ἐπσεσθαι. Ἀκολουθῶς; γάρ τὸ ἐν λαϊκοῖς ἐπιλήψιμον πολλῶ μᾶλλον ἐν κληρικοῖς; ὀφείλει καταδικάζεσθαι. ἘΣύμπασα ἡ σύνοδος εἶπεν· Ὁὐδεὶς κατὰ τῶν προφητῶν, οὐδεὶς κατὰ τῶν Εὐαγγελίων χωρὶς κινδύνου ἐ ἐποίησεν. »

ΒΑΣ. Ὁ μὲν μὲ κανὼν τῶν ἀγίων ἀποστόλων καὶ ὁ 8 τῆς ἐν Λαοδικεῖᾳ ἀποτρέπουσι τόκους λαμβάνειν τοὺς κληρικοὺς· ὁ δὲ 13 κανὼν τῆς α' συνόδου καθαιρέσει καθυποβάλλει αὐτούς. Τούτους; οὖν τοὺς κανόνας ὅρους; καλέσαντες οἱ Πατέρες, καὶ ἀπληστίαν καὶ αἰσχροκρίδειαν τῆν τῶν τῶν ἁγίων λῆψιν κατανομάσαντες, διωρίσαντο μὴ ὑπερβαίνειν τοὺς τῶν Πατέρων ὅρους, ἦτοι τοὺς κανόνας, καὶ λαμβάνειν τόκους κληρικῶν ἀπ' οὐουδῆτινος; πράγματος. ἤγουν μῆτε ἀπὸ δανείου νομισμάτων, μῆτε ἀπὸ δανείου εἴτου, ἢ ἐτέρου εἴδους τινός. Προσέθεντο δὲ ὅτι τὰ μὲν νεωστὶ ἀνευχθέντα, ἤγουν τυπωθέντα, ἀσαφῆ καὶ σκοτεινὰ εἰσιν, ὡς ἀγνοούμενα· περὶ ὧν δὲ ἡ θεία Γραφή ἐθέσπισεν ἦτοι ἐνομοθέτησεν, οὐ δεῖ ψηφίζεσθαι, ἀλλὰ μᾶλλον ἀκολουθεῖν τοῖς ἐνομοθετημένοις. Θεῖαν δὲ Γραφήν τοὺς τῆς ἱερῶς κανόνας; ἐνόμασαν, καὶ τὰς γραφικὰς βήσεις, οἷον τὸ, *Ὁὐκ ἐκτοκνεῖς τὸ ἀργύριόν σου τῷ ἀδελφῷ σου*· καὶ, *Τὸ ἀργύριον αὐτοῦ οὐκ ἔδωκεν ἐπὶ τόκῳ*, καὶ ὅσα τοιαῦτα. Εἶτα κατασκευάζουσι πῶς; ἀτοπὸν ἐστὶ καὶ αἰσχροὺν τὸ δανεῖζειν ἐπὶ τόκοις ἱερωμένους· καὶ φασὶν ὅτι ὅπερ ἐν λαϊκοῖς ἐπιλήψιμον ἐστὶ, τουτέστι φεκτὸν καὶ διαβαλλόμενον, ἀκολούθως ἐν κληρικοῖς; πολλῶ μᾶλλον ὀφείλει καταδικάζεσθαι. Πρὸς ταῦτα ἡ σύνοδος; εἶπεν· Ὁὐδεὶς κατὰ τῶν προφητῶν, οὐδεὶς κατὰ τοῦ Εὐαγγελίου χωρὶς κινδύνου ἐποίησεν· ἤγουν ὅτι, ἐπει καὶ τῇ καλαιότερᾳ Γραφῇ (ταύτην γάρ διὰ τῶν προφητῶν ἠνέξαντο) καὶ τῇ νέᾳ (ἣν διὰ τοῦ Εὐαγγελίου ἐνέφηγαν) ἀποστειραμμένον ἐστὶ τὸ τοκίζεσθαι· οὐδεὶς ποῶν τὰ ἀπηγορευμένα αὐταῖς

A illud, quod ut in canonis ordine in Romanorum Ecclesia traditur, nempe diaconos et presbyteros, qui ordinandi sunt, profiteri se postea non amplius uxoribus suis conjungi, et mandat legitima hominum sacrorum conjugia non distrabi, sed firma manere, et non ab invicem discedere; sed tantum propriis terminis ab uxoribus suis se continere, ut et Apostolus tradidit, et iterum convenire.

ἢ μόνον κατὰ τοὺς ἰδίους καιροὺς ἐκ τῶν συμβίων αὐτῶν ἐγκρατεῦσθαι, καθῶς; καὶ ὁ Ἀπόστολος παραδίδωσι, καὶ πάλιν συνέρχεσθαι.

CANON V.

Α Avaritiz cupiditatem, quam omnium malorum ἐ matrem esse nemo dubitat, reprimere opus est; ἐ ut nemo alienis terminis abutatur, nec quisquam ἐ propter lucrum Patrum terminos transiliat, ἐ neque ut ulli omnino clerico liceat ex quavis ἐ re usuram accipere : et quæ recens quidem ἐ edita, cum obscura sint, et omnino latentia, a ἐ nobis considerata formam accipient. De quibus ἐ autem divina Scriptura spertissime constituit, ἐ non decernere, sed illa potius sequi oportet. ἐ Consequenter enim, quod est in laicis reprehendendum, multo magis debet in clericis condemnari. Universa synodus dixit : ἐ Nemo adversus ἐ prophetas, nemo adversus Evangelia sine periculo fecit. »

BALS. Quadragesimus quartus canon sanctorum apostolorum, et quartus synodi Laodicenæ, clericus usuras accipere prohibent. Decimus septimus autem primæ synodi canon eos depositioni subijcit. Hos ergo canones Patres terminos vocantes, avaritiam ac turpe lucrum usurarum acceptionem nominantes, statuerunt terminos Patrum sive canones, non esse transgrediendos, nec clericis ex re qualibet usuras accipiendas; scilicet, non ex pecunia mutuo data, nec ex frumento commutato, nec ex ulla alia specie. Adjecerunt autem, quod quæ recens quidem edita sunt seu decreta, ea sunt obscura et evanida, ut quæ ignorentur. De quibus autem divina Scriptura constituit, seu legem tulit, non oportet decernere, sed ea potius, quæ decreta sunt, sequi. Divinam autem Scripturam tum sacros canones nominant, tum dicta Scripturam, ut: *Non dabis fratri tuo pecuniam ad usuram*²²; et, *Pecuniam suam non exposuit fenori*²³, et quæ sunt hujusmodi. Deinde probant, quomodo turpe est et indecorum illis qui sacris initiati sunt fenerare, et dicunt quod si in laicis quid est reprehendendum, hoc est, vituperandum et vitio 519 vertendum, consequenter in clericis debet multo magis condemnari. Ad hæc synodus dixit : Nemo adversus prophetas, nemo adversus Evangelium sine periculo fecit : id est, quoniam et Veteri Testamento (id enim per prophetas significabant) et Novo (quod per Evangelium ostendebant) prohibitum est fenerare; nemo quæ in illis prohibita sunt facies periculum effugiet.

²² Deut. xiii, 19. ²³ Psal. xiv, 5.

De sua enim dignitate in periculum veniet, hoc est, deponetur.

ZONAR. Cum de interdicendo clericis feneratorio quæstu hic canon acturus sit, de avaritia primo disserit, eamque omnium malorum parentem appellat, continuendamque, hoc est coercendam atque amputandam esse decernit, ne res alienas invadat, eisque abutatur. Abusum vero inconcessum alicujus rei usum nominavit. Usus vero rei inconcessus etiam est, aliquid honestæ causæ prætexentem res alienas auferre. Nam, et qui fenerator, quasi qui fenore accipiunt illud in suum commodum convertant, ita ex fenore lucro sese potiri affirmant. Resecandam itaque aliter avaritiam autumat, ac, ne lucri cupiditate constitutos a Patribus terminos quispiam transiliat, providendum. Terminos porro Patrum sacros canones nominavit. Resecetur vero, inquit, inxplebilis habendi cupiditas, ut ne clerico cuiquam usuras, quacunque demum ex re, percipere ullo modo liceat. Nec enim pecunia solummodo, sed frumentum quoque, vinum et oleum, aliaque rerum genera innumerabilia seniori locantur. Et quemadmodum in pecunia, ita ex condicto usuræ in aliis rerum generibus exiguntur. Datis nempe quispiam, exempli causa, mutuis centum frumenti modis, præfinito tempore elapso centum se insuper modiorum numerum accepturum paciatur, idque in aliis eodem modo. Ne quis igitur esset in adulterando canone fraudi locus, ita ut a pecunia quidem feneratoria, non tamen ab usuris ex aliarum rerum mutatione colligendis sacrati homines abstinerent; idcirco Patres, ne ex quacunque re demum usuras percipere liceat, addidere. Ac ea quidem, inquit, quæ relata nuper, hoc est, nobis significata sunt, obscura quippe, id est, incerta, involuta tenebris et ignota, efformabuntur, hoc est, a nobis accurate meditata definientur: quæ vero divinæ Scripturæ oraculis præscripta, sive constituta, decreta sunt, nihil de iis quidquam decernere, hoc est, constituere, sed ea, quæ jam definita sunt, sequi ac servare oportet. Divinæ porro Scripturæ appellatione sacros canones ac Scripturæ testimonia significavit, quale illud est: *Non dabis fratri tuo pecuniam ad usuram*; et illud, *Pecuniam suam non dedit ad usuram*, et quæcunque alia hujusmodi reperiuntur. Hinc rationem quoque, cur sacratis hominibus feneratorie indecorum ac turpe sit, explicat. Quod enim in laicis, inquit, ansam reprehensionis præbet, hoc est, vituperationi criminatæque obnoxium est, multo magis in clericis fuerit condemnandum. Ad hæc synodus ne-

Α επικυβείται τὸν κίνδυνον. Κινδυνεύσει γὰρ περὶ τὴν οἰκείαν ἐπιτιμίαν, τοῦτέστι καθαιρεθήσεται.

ZONAR. Περὶ τοῦ μὴ τοικίζειν κληρικούς ὁ κανὼν διατάσσεται μέλλων, περὶ ἀπληστίας διαλέγεται πρῶτον, καὶ ταύτην εἶναι φησι τῶν κακῶν ἀπάντων μητέρα, ἣν καὶ ἐπέχειν ὀρίζει, τοῦτέστι κωλύειν, ἀνακόπτειν, ἵνα μὴ τοῖς ἀλλοτρίοις ἐπιμβαίη, καὶ κατακέρχρηται αὐτοῖς. Κατάχρησιν δ' ὠνόμασε τὴν παρὰ τὸ δέον χρῆσιν· χρῆσι; δὲ παρὰ τὸ δέον ἐστὶ καὶ τὸ εὐαφόρμω; τάχα τὰ ἀλλότρια ἀφαιρεῖσθαι. Οἱ γὰρ δανειζόντες ἐπὶ τόκοις, ὡς δῆθεν ὠφελουμένων τῶν δανειζομένων, ἐκ τοῦ δάνους φασὶ καὶ αὐτοῖς συμμετέχειν τοῦ κέρδους. Καὶ ἄλλως δὲ ἀνακόπτειν δεῖ, φησὶ, τὴν πλεονεξίαν, ἵνα μὴ διὰ κέρδος τοὺς τῶν Πατέρων ὄρους τις ὑπερβαίη, ὄρους τῶν Πατέρων τοὺς ἱεροῦ κανόνας καλῶν. Ὁ τε γὰρ μὲ κανῶν τῶν ἀποστόλων τὸ δανείζειν τοὺς ἱερωμένους ἐπὶ τόκοις ἀπαγορεύει, καὶ ὁ τῆς πρώτης οἰκουμένης συνόδου ἐξ κανῶν καθαιρέσει καθυποβάλλει καὶ καταδικάζει τοὺς ἐν τῷ κανόνι ἐξεταζομένους ἐπὶ τόκοις δανειζοντας. Καὶ ὁ τῆς ἐν Λαοδικεῖσιν συνόδου δ' κανῶν ἀποτρέπει τοὺς ἱερατικοὺς τὸ ἐπὶ τόκοις δανείζειν. Τοῦτους οὖν τοὺς κανόνας ὄρους τῶν Πατέρων ἐκάλεσεν. Ἀνακοπτέσθω δὲ, φησὶν, ἡ ἀπληστία, καὶ ἵνα μὴ ἐξῆ κληρικῶ οἰσθῆτιν τόκον λαμβάνειν ἀπὸ οἰουδήποτε πράγματος. Οὐ μόνον γὰρ ἀργύρια δανείζονται, ἀλλὰ καὶ σίτος καὶ οἶνος καὶ ἔλαιον καὶ μυρία ἑτέρα εἶδη. Καὶ ὡς περ ἐπὶ τῶν νομισμάτων συμφωνεῖται δίδοσθαι τόκος, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν εἰδῶν. Δανείζων γὰρ τις σίτον τυχὴν μοδίου ἑκατὸν, συμφωνεῖ λαθεῖν μετὰ καιρὸν ὠρισμένον μοδίου ἐπέκεινα τόσους, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως. Ἴνα οὖν μὴ περιγράφηται ὁ κανὼν, νομίσματα μὲν μὴ δανειζόντων ἐπὶ τόκῳ τῶν ἱερωμένων, ἐν εἰδει δὲ τοῦτο ποιούντων, προσέθεντο οἱ Πατέρες, οἰουδήποτε πράγματος. Καὶ τὰ μὲν νεωστὶ ἀνευρεθέντα, τοῦτέστιν ὑπομησθέντα, φασὶν, ἀμαυρὰ ὄντα, ἦγουν ἀσαφῆ, σκοτεινὰ, ἀγνωσόμενα, τυπωθήσονται, ἀντὶ τοῦ ὀρισθῆσονται παρ' ἡμῶν σκοπούμενα, ἀ καὶ ἡ θεία Γραφή ἀθέσπισεν, ἦτοι ἐνομοθέτησε, δὲ ὠρίσατο, περὶ ἐκείνων οὐ δεῖ ψηφίζεσθαι, τοῦτέστιν ἀποφαίνεσθαι, ἀλλὰ καὶ ἔπεσθαι καὶ ἀκολουθεῖν τοῖς νενομοθετημένοις. Θεῖαν δὲ Γραφήν τοὺς τε ἱεροῦ κανόνας ὠνόμασε, τὰς γραφικὰς βήσεις, τὸ *Ὁὐκ ἐκτοκιεῖς τὸ ἀργύριόν σου τῷ ἀδελφῷ σου*, καὶ τὸ, *Ἀργύριον αὐτοῦ οὐκ ἔδωκεν ἐπὶ τόκῳ*, καὶ ὅσα τοιαῦτα. Ἐἴτα καὶ κατασκευάζουσι πῶς ἀποπὸν ἐστὶ καὶ αἰσχρὸν τὸ δανείζειν ἐπὶ τόκοις τοὺς ἱερωμένους, καὶ φασὶν δεῖ ὅπερ ἐν λαϊκοῖς ἐπιλήψιμὸν ἐστὶν, ἦγουν ψεκτὸν καὶ διαβαλλόμενον, ἀκολουθῶν; ἐν κληρικοῖς πολλῶ μᾶλλον ὀφείλει καταδικάζεσθαι. Πρὸς ταῦτα ἡ σύνοδος εἶπεν· Οὐδεὶς κατὰ τῶν προφητῶν, οὐδεὶς κατὰ τοῦ Εὐαγγελίου χωρὶς κινδύνου ἵποίησεν. Τοῦτο δ' ἐστὶν δ εἶπον· δεῖ, ἐπεὶ καὶ τῆ παλαιστέρῃ Γραφῇ, ταύτην γὰρ διὰ τῶν προφητῶν ἠνέφατο, καὶ τῆ νέῃ, ἣν δεῖα τοῦ Εὐαγγελίου ἐνήφην, ἀποτετραμμένον ἐστὶ τὸ τοικίζειν, οὐδεὶς ποιῶν τὰ ἀπηγορευμένα αὐταῖς ἐκφεύζεται τὴν κίνδυνον. Κινδυνεύσει γὰρ περὶ τὴν οἰκείαν ἐπιτιμίαν, τοῦτέστι καθαιρεθήσεται.

minem adversus prophetas, neminem adversus Evangelia sine periculo fecisse, pronuntiavit. Quod quidem ita recipiendum est. Quoniam inquit, et Veteri Testamento, id namque per prophetas indicaverit; et Novo, quod per Evangelium intelligi volunt, fenerare ne liceat interdictum est; neminem, qui contra ea quidquam admisit, a periculo immunem esse: verum de dignitate in periculum venire, hoc est, depositione multari placet.

ΑΡΙΣΤ. « Τὸ ἐν λαϊκοῖς ἐπιληψίμων, ὁποῖόν ἐστι τὸ ἐκείλειν, πολλῶ μᾶλλον ἐν κληρικοῖς καταδικάζεται. »

Καὶ ὁ τεσσαρακοστὸς δεῦτερος ἀποστολικὸς κανὼν, καὶ ὁ ἑπτακαίδέκατος τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου τὸ πρῶτον, καὶ ὁ δέκατος τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ ἑκτῆς συνόδου, τὸν ἀκαιεῖοντα τόκουσιν πρεσβύτερον ἢ διάκονον, καὶ μὴ καυόμενον, τῇ καθαιρέσει καθιστώσιν ὑπόδικον. Εἰ γὰρ παρὰ λαϊκῶν τοῦτο γινόμενον ἐπίμαμπτόν ἐστι, καὶ αἰσχροκίρδειας καὶ πλεονεξίας μῶμον αὐτοῖς ἐπιτίθει, καὶ οὐδὲ εἰς ἱεροσύνην παραδέχονται, εἰ μὴ τὸ ἕδικον κέρδο; εἰς πτωχοῦς ἀναλώσουσι, καὶ ὑποσχεθῶσι μηκέτι τῷ ταυτέῳ τῆς φιλοχρηματίας νοσήματι ἐμπροσεῖν, κατὰ τὸν ἰδ' τοῦ μεγάλου Βασιλείου κανόνα· πολλῶ μᾶλλον ἐν κληρικοῖς ὑπὸ καταδίκην ἔσται.

KANON Γ΄.

« Ἐν ταῖς προλαβοῦσαις συνόδοις μεμνημένα ταῦτα ἐρίσθηντα, ὥστε χρίσμα ἢ καταλλαγὴν (9) μετανοούντων ἢ κορῶν καὶ ναῶν καθιέρωσιν ὑπὸ πρεσβυτέρων μὴ γίνεσθαι. Ἐάν δέ τις ἀναφανῆ ταῦτο πράττων, εἰ δὲ περὶ τοῦτου ἔρῃσαι; Ἀδελφίος ἐπίσκοπος εἶπε· Τὸ ἡμέτερον ἀξίωμα ἤκουσε τὸ ἀνευχεθῆν παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ συλλειτουργοῦ ἡμῶν Φορτουάνου. Τί πρὸς ταῦτα λέγετε; Ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκοπῶν ἐλέχθη χρίσματος ποίησιν καὶ κορῶν καθιέρωσιν ὑπὸ πρεσβυτέρων μὴ γίνεσθαι· μήτε δὲ καταλλάξαι τινὰ εἰς δημοσίαν λειτουργίαν πρεσβυτέρῳ ἐξείηαι· τοῦτο πᾶσιν ἀρτίσαι. »

ΒΑΣΣ. Χρίσματος ποίησις ἔστιν ἡ τοῦ ἁγίου μύ-

ΑΡΙΣΤ. « Quod in laicis reprehenditur, cujusmodi est usuram accipere, in clericis multo magis condemnatur. »

Et quadragesimus secundus canon apostolicus, et decimus septimus primae synodi Nicænae, et decimus sextus in Trullo synodi, presbyterum vel diaconum, qui usuras exigit et non cessat, depositioni reddit obnoxium. Si enim hoc etiam a laicis factum culpandum est; et lucri turpis studii et avaritiae infamiam iis infert, et nec ad sacerdotium admittuntur, nisi injustum lucrum pauperibus impendant, et promittant se non amplius in istum avaritiae vitium incidere, secundum decimum quartum magnum Basilii canonem: multo magis in clericis condemnandum est.

B

CANON VI.

« In prioribus synodis hæc fuisse constituta meminimus, ut chrismis, vel penitentium reconciliatio, vel puellarum et templorum consecratio, a presbyteris non fiat. Si quis autem hoc facere compertus fuerit, quid de eo statuere oportet? Aurelius episcopus dixit: Dignitas vestra audivit quod a fratre et nostro in sacris comministro Fortunato prolatum est: quid ad ea dicitis? Ab omnibus episcopis dictum est; Chrismatis confectio, et puellarum consecratio, a presbyteris ne fiat: nec aliquem publico rei sacrae mysterio reconciliare presbytero liceat; hoc omnibus placet. »

C

BALS. Chrismatis confectio est sancti unguenti

Guill. Beveregii notæ.

(9) Ὅστε χρίσμα ἢ καταλλαγὴν. Scholium in codice Auserbachiano, τοῦτο τῆς Ῥωμαϊκῆς ἔστιν ἰσως αἰτία παραφυσικῆς κραταιΐται γὰρ παρ' αὐτῶν. Ἄλλ' ἢ κορῶν καθιέρωσις καὶ παρορῆται, εἰ καὶ μὴ παρὰ πάντων. Μήποτε δὲ χρίσματος ποίησιν οὐ τὸ χρίσιν φησὶ τοὺς ἀρτί φωτισμένους, ἀλλὰ τὸ λειτουργεῖν αὐτὸ τὸ ἅγιον μύρον. Τοῦτο πανταχοῦ κινεῖται, ὅπ' οὐδενὸς πρεσβυτέρου τηλεσιουργηθῆναι δυνάμενον καὶ τολμώμενον. Σκόπει δὲ ὅτι οὐκ ἔστιν πρεσβυτέρῳ μετανοῦντι συγγινώσκειν, οὐδὲ ἀπολύειν τὸν ὑπὸ ἐπιτίμιον ὄντα, ἀνευ γνώμης τοῦ κατὰ τὸν τόπον ἐπισκόπου. Hoc forte Romanæ cænsæ est observationis: apud eos enim obtinet, Sed et puellarum consecratio neglecti habetur, etiamsi non ab omnibus. Chrismatis autem confectionem non vocat inunctionem modo illuminatorum, sed mysticam ipsam sancti unguenti peractionem. Hoc utique obtinuit, nullo presbytero mystice illud peragere valente et auso. Observet autem, quod presbytero non licet veniam penitentis dare, neque penam satisfactionis solvere, citra loci episcopi sententiam. Quæ ultima scholii verba non modo a presenti canone, verum etiam a Leone I, papa Romæ, confirmantur, dicente. Mediator Dei et hominum, homo Jesus Christus, hanc præpositis Ecclesiæ tradidit potestatem, ut ei consentientibus actionem penitentiae darent, et eisdem salubri satisfactione purgatos a'

communione sacramentorum per januam reconciliationis admitterent. Leo I, ep. 91. De hac re Marcus Alexandrinus ad Theodorum Balsamonem hanc questionem proposuit. Λαϊκὸς ἱερεὺς μετὰ ἐπιτροπῆς ἐπισκοπικῆς καλῶς ἐξαγορεύας ἀνθρώπων τῶν ἀναδίδεται, ἢ οὐ; Sacerdos secularis rectene confessiones aliquorum hominum cum permisso episcopi suscipiet, an non? Respondit Balsamon, Οἱ θεοὶ κανόνες τὴν ἐξαγορεύσιν τῆς καταλλαγῆς τοῖς ἱερεῦσι μετὰ προτροπῆς ἐπισκοπικῆς ἀναθέμενοι, κατὰ πολὺ προγενέστεροι τοῦ ἁγίου Πατωμίου εἰσὶν, ἀξιοθέτος ἰδεῖν δι' ὀπτασίας ἀγγελικῆς τὸ σχῆμα τῶν μοναχῶν. Διὰ γὰρ τοῦτο οὐδὲ μείμηται που μοναχῶν, ἀλλὰ πρεσβυτέρων ἀπλῶς· κατὰ χρίσιν γοῦν ἐπισκοπικὴν τοῖς λαϊκοῖς ἱερεῦσιν ἐνδυνάμως ἐπιτραπήσεται τῆς ἐξαγορεύσας τὸ δίκαιον, καὶ διὰ ταύτης ἢ τῶν μετανοούντων καταλλαγῆ. Divini canones, qui confessionem reconciliationis sacerdotibus cum episcopali permissione committunt, multo antiquiores sunt sancto Pachomio; qui dignus habitus est, ut per visionem angelicam monachorum habitum videret: quamobrem monachorum nusquam meminerunt, sed presbyterorum absolute. Episcopi ergo iudicio laicis sacerdotibus jus confessionis efficaciter concedetur, et per eam reconciliatio penitentiam. Bals. resp. ad Marc. Alex. interrog. 19.

516 CANON III.

De continentia Aurelius episcopus dixit :

« Cum in priore synodo de continentia et castitate
« modo querebatur, placuit, ut hi tres gradus,
« qui vinculo quodam castitatis per consecra-
« tionem implicati sunt (episcopi, inquam,
« presbyteri et diaconi), ut sanctos episcopos et
« sacerdotes Dei et levitas et divinis sacrificiis
« ministrantes decet, in omnibus continentibus
« sint; quo possint quod a Deo simpliciter petunt
« impetrare: ut et quod per apostolos traditum
« et ab ipsa antiquitate servatum est, nos quoque
« similiter servemus. »

BALS. Hic canon vult omnem exercere virtutem,
qui sancta mysteria contrectant, episcopos scilicet,
sacerdotes et diaconos: et esse continentibus, non
per solam temperantiam, sed in omni facto et
opere. Sic enim, inquit, a Deo exaudientur pro
populo precantes, et revera ostendent se ea ser-
vare quæ a sanctis apostolis tradita sunt, et ab
antiqua, litteris non tradita, ecclesiastica consue-
tudine.

ZONAR. De illorum qui sacris initiati sunt tem-
perantia continentiaque hic canon disserit dicens,
tres ordines, qui sese sua ipsi professione castitati
adhibere, episcopos videlicet, presbyteros, et levi-
tas, hoc est diaconos, oblationibus Deo dicatis, sive
incremento sacrificio, quod Numini religiose offertur,
ministrantes continentiam in omnibus servare
oportere. Neque in una quidem aliqua re moderatos
esse, nullum vero vicissim in reliqua vitæ ratione
delectum adhibere, sed temperantiam in omnibus
sectari, hoc est, omnes numeros virtutis implere,
ut quæ a Deo simpliciter, hoc est sine ulla trepi-
datione, aut hæsitacione postulante, consequantur.
Sunt hi namque inter Deum et homines interces-
sores, qui Numen cæteris hominibus concilians
fidelibus salutem, universoque terrarum orbi pacem
deposcunt. Si se igitur in omni virtutum genere,
inquit, exerceant, Deumque proinde fidenter allo-
quantur, ita prorsus ab eo quæ postulaverint,
impetrabunt: at si libere loquendi facultate ipsimet
destituantur, quo pacto deprecatoris munus obire
pro aliis queant? Proinde hac ratione, et quæ ab
apostolis tradita, et quæ antiqui temporis consue-
tudine hucusque usurpata sunt, hoc est, tum
ea quæ scriptis legibus, tum ea quæ sine scriptis longa
et antiqua consuetudine continentur, servabimus.

ARIST. « Episcopus et presbyter et diaconus castus
« sit et continens. »

CANON IV.

« Placet, ut episcopus et presbyter et diaconus, et

Guill. Beveregii notæ.

(7) Ἀρσάκει ἵνα ἐπίσκοπος. In Balsamonis et
Zonaræ commentariis antehac impressis, necnon
in codice canonum Ecclesiæ Africanæ, præsens
hic canon hoc modo legitur: Περὶ διαφόρων τῶν

A

KANON Γ.

Περὶ ἐγκρατίας Ἀδρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν

« Ἐν τῇ προλαβούσῃ συνόδῳ ὡς περὶ ρυθμοῦ ἐγκρα-
« τίας: καὶ ἀγνείας ἐζητήσατο, ἤρρεσαν, ὥστε τοὺς
« τρεῖς βαθμοὺς τούτους, τοὺς συνδέσμων τινὶ ἀγνείας
« διὰ τῆς καθιερώσεως συμπεπλεγμένους: (φημὶ δὲ
« ἐπισκόπους, πρεσβυτέρους καὶ διακόνους), ὡς
« πρέπει ἑσίοις ἐπισκόποις καὶ ἱεραῖσι Θεοῦ καὶ
« ἐλευταῖς καὶ ὑπουργοῖσι θεοῖς καθιερώμασιν,
« ἐγκρατεῖς εἶναι ἐν πᾶσιν ὅπως δυνήθωσιν ἐκπρᾶ
« τοῦ Θεοῦ ἀπλῶς αἰτεῦσιν ἐπιτυχεῖν· ἵνα καὶ τὸ
« διὰ τῶν ἀποστόλων παραδοθὲν, καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς
« ἀρχαιότητος κρατηθὲν, καὶ ἡμεῖς ὁμοίως
« φυλάξωμεν. »

BALS. Ὁ κανὼν οὗτος πάσης ἐργάτας ἀρετῆς
εἶναι θέλει τοὺς τὰ ἅγια μυστήρια μεταχειριζομέ-
νους, ἦγουν ἐπισκόπους, ἱερεῖς καὶ διακόνους, καὶ
ἐγκρατεῖς εἶναι μὴ διὰ μόνης σωφροσύνης, ἀλλὰ καὶ
διὰ παντὸς ἔργου καὶ πράγματος. Οὕτω γάρ, φησὶν,
εἰσακουσθήσονται παρὰ τοῦ Θεοῦ εὐχόμενοι ὑπὲρ τοῦ
λαοῦ, καὶ πληροφορήσουσι φυλάττειν τὰ παραδοθέντα
ὑπὸ τῶν ἁγίων ἀποστόλων, καὶ ὑπὸ τῆς ἀρχαίας
ἀγράφου ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας.

ZONAR. Περὶ σωφροσύνης καὶ ἐγκρατείας: τῶν ἱερω-
μένων ὁ κανὼν οὗτος διαλαμβάνει, λέγων τοὺς τρεῖς
βαθμοὺς τοὺς συμπλέξαντας ἑαυτοὺς, καὶ διὰ τῆς
ὁμολογίας συνδεθέντας τῇ ἀγνείᾳ, ἦγουν ἐπισκόπους,
καὶ πρεσβυτέρους, καὶ ἁευταῖς, τούτοις διακόνους,
τοὺς ὑπουργοῦντας τοῖς θεοῖς καθιερώμασιν, ἦτοι
τῇ ἀναιμάκτῳ θυσίᾳ τῇ καθιερούμενῃ τῷ Θεῷ, δεῖν
ἐγκρατεῖαν ἐν πᾶσιν ἀσκεῖν, καὶ οὐχὶ ἐν τῷ μὲν
ἐγκρατεῖς εἶναι, ἐν τῷ δὲ αὐθις ἀδιαφόρως ζῆν, ἀλλ'
ἐν πᾶσιν ἐγκρατεῖαν μετεῖναι, τούτοις, πᾶσαν
ἐργάζεσθαι ἀρετὴν, ὅπως, φησὶ, δυνήθωσιν ἐπιτυ-
χεῖν; ἃ ἀπλῶς αἰτεῖται παρὰ Θεοῦ, ἦγουν ἀδιστα-
κτως καὶ μὴ διακρινόμενοι. Οὗτοι γάρ εἰσι μεστὰι
Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἐξελιγόμενοι τὸ θεῖον τοῖς ἄλλοις
καὶ σωτηρίαν αἰτούμενοι τοῖς πιστοῖς καὶ εἰρήνην
τῷ κόσμῳ. Εἰ οὖν πᾶσαν, φησὶ, μετέρχονται ἀρε-
τὴν, καὶ οὕτω παρήρησιάζονται πρὸς Θεόν, τυγχά-
νοεν ἂν καὶ τῶν αἰτήσεων ὡς, εἴγε μὴ παρήρη-
σίαν ἔχοιεν, πῶς ἂν ὑπὲρ ἄλλων πρεσβεύωνται;
Οὕτω γάρ καὶ ἃ παραξιδώκασιν οἱ ἀπόστολοι, φυλάξω-
μεν, καὶ τὰ διὰ τῆς ἀρχαιότητος κατακρατηθέντα,
ἦγουν καὶ τὰ ἐγγράφως νενομοθετημένα καὶ τὰ
ἀγράφως διὰ τῆς μακρᾶς καὶ ἀρχαίας συνηθείας
κρατήσαντα.

ARIST. « Ἐπίσκοπος, καὶ πρεσβύτερος, καὶ διά-
« κωνος, ἀγνός ἔστω καὶ ἐγκρατής. »

KANON Δ.

« Ἀρσάκει ἵνα ἐπίσκοπος; (7) καὶ πρεσβύτερος καὶ

« διάκονος, καὶ πάντες οἱ τὰ ἱερὰ ψηλαφῶντες Ἀ
 « τῆς σωφροσύνης; φύλακες γυναικῶν ἀπέχωνται. »
 ΒΑΣΣ. καὶ ΖΩΝΑΡ. Ὁ μὲν πρὸ τούτου κανὼν
 περὶ ἐγκρατείας διελέχθη τῶν ἐπίσκοπων καὶ πρε-
 σβυτέρων καὶ διακόνων, οὗτος δὲ ἰδικώτερον περὶ
 σωφροσύνης καὶ ἀποχῆς γυναικῶν. Ἐκ τούτων δὲ
 τῶν κανόνων, μάλιστα δὲ τοῦ παρόντος, οἱ ἐν Ῥώμῃ
 καὶ ἴσοι ἐκαίνοις ὁμογνώμονες, δοξάζουσι μὲν τοὺς
 πρεσβυτέρους ἢ διακόνους; χρῆναι νομίμως γυναιξὶ
 συνουμῆσθαι, ἀλλ' ἀζύγους εἶναι. Σφάλλονται δὲ καὶ
 τοῦτω ὡσπερ καὶ ἐν ἑτέροις. Ὁ γὰρ πέμπτος κα-
 νὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων, Ἐπίσκοπος, φησὶν, ἢ
 πρεσβύτερος ἢ διάκονος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα μὴ
 ἐκβάλλῃτε προφάσει εὐλαβείας. Καὶ ἴσως ἐρεῖ τις
 ὅτι καὶ παρ' ἡμῶν οἱ ἐπίσκοποι γυναικας οὐκ ἔχου-
 σιν· ἀλλὰ τοῦτο τοῖς τῆς λεγομένης ἑκτῆς συνόδου
 Πατρῶσι νενομοθέτηται, λέγουσιν ἐν τῷ ἑβ' κανόνι
 ὅ; Οὐκ ἐναντιούμενοι τοῖς παρὰ τῶν ἀποστόλων
 ἐπιθετοῖς τοῦτο φάμεν, ἀλλὰ τῆς σωτηρίας καὶ τῆς
 ἐκ τὸ κρεῖττον προκοπῆς τῶν λαῶν προμη-
 θεύμενοι, καὶ τοῦ μὴ δοῦναι μωμόν τινα κατὰ τῆς
 ἱερατικῆς καταστάσεως. Ἡ δὲ αὕτη σύνοδος ἐν
 ιγ' τὸν τε παρόντα ἠρμήνευσε, λέγουσα τοὺς πρε-
 σβυτέρους καὶ διακόνους ἢ ὑποδιακόνους ἀπέχεσθαι
 τῶν ἰδίων γυναικῶν ἀπαιτεῖσθαι κατὰ τοὺς καιροὺς
 τῶν ἁγίων μυστηρίων μεταχειρίσεως· καὶ ἐπά-
 γουσα ὡς, εἰ τις τολμήσῃ πρεσβυτέρου ἢ διακόνου
 ἢ ὑποδιακόνου ἀποστρεφῆναι τῆς πρὸς νόμιμον
 γυναῖκα συναφείας καὶ κοινωνίας, καθαρείσθω.
 Καὶ ἐβδόμηκοστὸς δὲ κανὼν τῆς παρούσης συνόδου
 ἰλέγει τοὺς περὶ τούτου κακῶς φρονοῦντας. Λέγει
 γὰρ, Ἦρρεν ὥστε τοὺς ἐπίσκοπους καὶ πρεσβυ-
 τέρους καὶ διακόνους κατὰ τοὺς ἰδίους ὄρους καὶ ἐκ
 τῶν ἰδίων εἶναι μὴ ἀπέχεσθαι γυνακῶν. Ὡς ἐνεῦ-
 θεν δείκνυσθαι ὅτι καὶ οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ πρεσβυ-
 τεροὶ καὶ οἱ διάκονοι γυναιξὶ συνεβίου. Καὶ οὐκ
 ἀπηγόρευσεν αὐτοῖς ἡ σύνοδος τὴν πρὸς αὐτὰς ὁμι-
 λίαν, εἰ μὴ κατὰ τοὺς ἰδίους ὄρους, τουτέστι, κατὰ
 τὰς ὁρισμένας ἡμέρας τῆς ἐκάστου ἡμερίας.

Ἐτέρη ἑρμηνεία (8).

Τὸ ἀπέχεσθαι γυναικῶν μὴ μόνον τοὺς ἱερωμέ-

Guill. Beveregii notæ.

οἱ τὰ ἱερὰ ψηλαφῶντες, τῆς σωφροσύνης φύλακες
 γυναικῶν ἀπέχωνται. Ἀπὸ πάντων τῶν ἐπίσκοπων
 ἐλέχθη· Ἀρέσκει, ὥστε πάντας σωφροσύνην τηρεῖν
 τοὺς ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ προσεδρεύοντας, ἥτοι δου-
 λείοντας. *De diversis ordinibus ab uxoribus absti-
 nendis. Faustinus episcopus Ecclesie Potentiæ, pro-
 vincie Piceni, legatus Romanæ Ecclesie, dixit:*
Placet ut episcopus, presbyter, et diaconus, et omnes
qui sacramenta contractant, pudicitias custodes ab
uoribus se abstineant. Ab universis episcopis di-
cium est, Placet, ut omnes pudicitiam custodiant,
qui ad altare accedunt, vel illi inseruiunt. Sed iam
hæc, quæ canonis, ut ex his. Bodieiano a nobis
edito, premituntur, quam hæc, quæ postponuntur,
etiam in codice Amerbachiano desiderantur; in
quo præterea hoc scholion huius canonis annexit.
 Ἐνεῦθεν παρὰ Ῥωμαίους ἐκράτησε, τὸ μὴδὲ
 πρεσβύτερον μὲν δὲ διάκονον νομίμως γάμοις ὁμι-
 λῆν· ἐπὶ ὅτι, ὅτι καὶ διὰ τῶν ἐξῆς γίνεται κα-
 νόνων. Ἡ γὰρ σύνοδος αὕτη τὸν ἐνθεσμον γάμον
 τῶν πρεσβυτέρων καὶ διακόνων ἐκίλυσε, ἀντιφθέγ-
 γομένη τῆς συγχωροῦσι τοὺς ἱερωμένους, τῶν ἐξῆς

« omnes qui sacra contractant, temperantiam
 « custodes, a feminis abstineant. »
 BALS. et ZONAR. Præcedens quidem canon de
 episcoporum, presbyterorum et diaconorum conti-
 nentia disseruit, hic vero specialius de temperantia
 et abstinencia a feminis. Ex his autem canonibus,
 et maxime præsentis, Romani, et quotquot sunt
 ejusdem cum illis sententiæ, opinantur, ne presby-
 teros quidem vel diaconos posse legitime cum
 uxoribus conjungi: sed eos conjugii expertes re-
 manere debere. Falluntur autem etiam in hoc,
 quemadmodum et in aliis. Quintus enim canon
 sanctorum apostolorum, Episcopus, inquit, vel
 presbyter vel diaconus suam uxorem pietatis præ-
 textu ne ejiciat. Et fortasse dicet quispiam, quod
 etiam apud nos episcopi uxores non habent: sed
 hoc constitutum est a Patribus sextæ, ut dicitur,
 synodi, dicentibus in canone 12: Non repugnantes
 illi, quæ ab Apostolis constituta sunt, hoc dicimus:
 sed saluti et ad meliorem progressionis populorum
 curam gerentes, et ne detur occasio reprehendendi
 sacerdotalem constitutionem. Eadem autem synodus
 517 in canone 13 præsentem canonem interpre-
 tatur, dicens: a presbyteris et diaconis vel sub-
 diaconis, ut a propriis uxoribus abstineant, exigi
 tempore contractationis sanctorum mysteriorum:
 et subjungens: Quod si quis ausus fuerit presby-
 teris vel diaconis vel subdiaconis legitime uxoris
 conjunctione et societate privare, deponatur.
 Canon quoque 70 præsentis synodi convincti Ita-
 lino de hac re male sentientes. Dicit enim:
 Placuit, ut presbyteri et diaconi et episcopi secun-
 dum proprios terminos etiam a suis uxoribus
 abstineant. Ut ex hoc ostendatur, et episcopus et
 presbyteros et diaconos cum uxoribus vixisse. Nec
 prohibuit eis synodus cum ipsis consuetudinem,
 nisi secundum proprios terminos, id est, in præ-
 stitutis uniuscuiusque vicis diebus.

Altera interpretatio.

A feminis abstinere, non solum eos qui sacris

ευστάντων γάμων νομίμων. Ἔστι δ' εἰπεῖν, ὅτι οὐκ
 ἀπλῶς τοῦτο φασιν, ἀλλὰ τὸν καιρὸν μόνον τῆς ἱε-
 ρουργίας καὶ τῆς ἄλλης ἱερᾶς ὑπηρέσεως ἀπέχε-
 σθαι τῶν γαμετῶν αὐτῶν βύλλονται τούτου, ὅπερ
 ὄσιον, καὶ τῷ θεῷ Παύλῳ καθόλου προδιατυπωθέν,
Hinc apud Romanos obtinuit, ut neque presbyter
neque diaconus in legitimis nuptiis versentur. Hoc
autem et e sequentibus canonibus manifestius patet.
Hæc enim synodus legitimum presbyterorum et
diaconorum conjugium prohibet, contradicens illi,
qui intelligunt sacralis legitimo adhuc consistente
matrimonio. Sed dicere licet, quod [Patres] non
absolute hoc dicunt: sed quod eos solo sacre ce-
lebrationis et aliorum sacrarum ministeriorum tem-
pore ab uxoribus suis abstinere voluit; quod justum
est, et a divino Paulo generatim ante constitu-
 tum.

(8) Ἐτέρη ἑρμηνεία. Hæc altera hujus canonis
 interpretatio nunc primum ex codice Bodieiano
 Græce editur. In Amerbachiano desideratur; sed
 in supplemento ad Parisiensem Balsamonis edi-
 tionem Latina illius versio habetur.

sunt initiati, sed etiam omnes fideles sanctæ participationis tempore, etiam ab Apostolo statutum est, dicitur: *Probet quisque seipsum, et sic de pane edat, et ex calice bibat.* Et rursus: *Ne defraudent seipso conjuges, nisi forte ex consensu, quando ad sanctæ communionis preces accedere voluerint* ²². Porro, et Davidem et eos qui cum illo erant, cum Abiatharem pontificem de panibus propositionis comedere petissent, an a cubili mulieris mundæ essent, prius interrogavit pontifex, et quod in divinorum mysteriorum celebratione dicitur, Sancta sanctis, eandem habet intelligentiam. Qui enim a muliebri concubitu vel aliter polluti sunt, non sunt sancti; nec ideo debent communicare. Quamobrem ex his omnibus colligitur, quod nec ipsi conjuges quidem, qui corporaliter congressi sunt, eo die sancta communione digni habentur. Sanctissimus autem ille patriarcha dominus Lucas de hoc interrogatus, synodallyter pronuntiavit, tribus ante diebus a corporali congressu abstinere debere conjuges, qui sunt divinorum sacramentorum futuri participes. Quin et sponsa, qui ipso nuptiarum die post sanctam participationem congregantur, pœnis subiecit. Et lege elictum, quod mense Septembri iudici. 2 factum est. Similiter et e canonicis ad questionibus responsionibus Timothei Alexandrini quintam et duodecimam: quæ fideles a mutuo congressu abstinere Sabbato et Dominica debere accernunt. Quinetiam in libris Mosaicis in Exodo hæc ait: *Et dixit Dominus Mosi: Descende et testificare huic populo, et sanctifica eum hodie et cras, ei lavent vestimenta, et stent parati in diem tertium. Tertio enim die descendet Dominus super montem Sinaeorum toto populo.* Et rursus: *Descendit autem Moses de monte ad populum, et sanctificavit eos, et laverunt vestimenta sua; et dixit populo: Este parati tribus diebus, et ne accedite ad mulierem* ²³. *λαδρ, καὶ ἡγάσαν αὐτοὺς, καὶ ἐκλυναν τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ μὴ προσέλθῃτε γυναῖκα.*

AKIST. « Et abstinentes ab uxore sint, ut
« postulata impetrare possint. »

Hic et vicesimus quintus canon septuagesimo canonis præsentis synodi collati non videntur exigere, ut episcopus, presbyter et diaconus conjugium solverent, et ab uxoribus omnino abstinere; sed secundum propria tempora se ab illis continere, nempe quando vel precibus vel jejuniis vacant, et sacra tractant. At duodecimus sextæ in Trullo synodi canon episcopis una cum suis uxoribus habitare non permittit, postquam ad episcopatum ordinati fuerunt; sed solvere cum illis conjunctionem. Hoc autem non in conjugii contemptum, et eorum, quæ apostolice sancita fuerunt, overisionem introducit; sed ob salutis et ad meliora populi progressionis curam, **518** et ne occasio reprehendendi sacerdotalem constitutionem daretur. Sed decimus tertius ejusdem sextæ synodi canon incusat

Α νους, ἀλλὰ πάντας τοὺς πιστοὺς κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἁγίας μεταλήψεως, καὶ τῷ Ἀποστόλῳ νομοθετῆται, λήγοντι· *δοκιμαζέτω δὲ ἕκαστος ἑαυτὸν, καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθίτω, καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω· καὶ κάλιν· μὴ ἀποστερήσωσιν ἑαυτοὺς οἱ ὁμόζυγοι εἰ μὴ τοὶ ἐκ συμφώνου, διαρτῆ προσευχῆ τῆς ἁγίας κοινωνίας προσελθεῖν μέλλωσι.* Καὶ τὸν Δαβὶδ δὲ καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, ζήτησαν τὸν Ἀβιάθαρ τὸν ἀρχιερεῖα λαβεῖν ἐκ τῶν ἄρτων τῆς προθέσεως, εἰ καθαρὸι δὲ εἶναι ἀπὸ γυναικῶς ὁ ἱερεὺς ἤμῶτα. Καὶ τὸ ἐν τῇ θείᾳ μυσταγωγίᾳ ἐκφωνούμενον, *τὰ ἄγια τοῖς ἁγίοις, τοιαύτης ἐνοίας ἐστίν.* Οἱ γὰρ μεμολυσμένοι ἀπὸ συνοικίας γυναικῶς ἢ ἄλλως οὐκ εἰσὶν ἅγιοι· διὸ οὐδὲ οφείλουσι κοινωνεῖν. Ὅστε ἐκ τούτων πάντων συνάγεταί τις οὐδὲ αὐτοὶ οἱ ὁμόζυγοι συνελθόντες σωματικῶς τῆς ἁγίας κοινωνίας μετέχουσι κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν. Ὁ δὲ ἀγώτατος ἐκείνος πατριάρχης κύριος Δουκῆς, ἐρωτηθεὶς περὶ τούτου, ἀπεφάνετο συνοδικῶς πρὸ τριῶν ἡμερῶν οφείλειν ἀποδίστασθαι τῆς σωματικῆς ὁμιλίας τοὺς μέλλοντας μετασχεῖν τῶν θείων ἁγιασμάτων. Ἀλλὰ καὶ τοὺς νεμφίους, τοὺς κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν μετὰ τὴν ἁγίαν μεταλήψιν συναρχόμενους, ἐπιτιμῶσι καθυπέβαλε. Καὶ ἀνάγνωθι τὸ κατὰ τὸν Σεπτέμβριον μῆνα τῆς δευτέρας Ἰνδικτικῶνος γερονδῆς σημειώμα. Ἀνάγνωθι καὶ ἐκ τῶν κανονικῶν ἐρωτοαποκρισίων Τιμοθέου Ἀλεξανδρείας τὴν ε' καὶ τὴν ε' διδασκίοντα; ἀπέχεσθαι τοὺς πιστοὺς τῆς πρὸς ἀλλήλους ὁμιλίας τὸ Σάββατον καὶ τὴν Κυριακὴν. Φησὶ δὲ καὶ ἐν τῇ Μωσαϊκῇ βίβλῳ ἐν Ἐξίδῃ ταῦτα· *Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωσῆν· Καταβύς διαμάρτυρες τῷ λαῷ τούτῳ, καὶ ἀγνισον αὐτοὺς σήμερον καὶ αὔριον, καὶ κλυνάτωσαν τὰ ἱμάτια, καὶ ἔστωσαν ἔτοιμοι εἰς τὴν ἡμέραν τὴν τρίτην· τῇ γὰρ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ καταβήσεται Κύριος ἐπὶ τὸ ὄρος Σινὺ ἐναντίον παντὸς τοῦ λαοῦ· καὶ κάλιν· Κατέβη δὲ Μωσῆς ἐκ τοῦ ὄρους πρὸς τὸν αὐτῶν, καὶ εἶπε τῷ λαῷ· *Γίνεσθε ἔτοιμοι**

ΑΡΙΣΤ. « Καὶ γυναῖκας ἦτσαν ἀπεχόμενοι, ἵνα
« τῶν αἰτουμένων ἐπιτυχάνοιεν. »

Ὁ μὲν κανὼν οὗτος, καὶ ὁ εἰκοστὸς πέμπτος, συμβαζόμενος πρὸς τὸν ἐβδομηκοντὸν κανὼνα τῆς πρῶτης συνόδου, οὐ φαίνονται ἀκαιτοῦντες τὸν ἐπίσκοπον, καὶ πρεσβύτερον, καὶ διάκονον διαλύειν τὸν γάμον, καὶ τῶν γυναικῶν αὐτῶν ἀπέχεσθαι τελειῶν· ἀλλὰ κατὰ τοὺς ἰδίους καιροὺς ἐγκρατεῦσθαι ἐξ αὐτῶν, ἦγουν ὅτε τῇ προσευχῇ καὶ τῇ νηστείᾳ σχολάζουσι, καὶ τῆν τῶν ἁγίων ποιούνται μεταχείρισιν. Ὁ δὲ δωδέκατος κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ ἑκτης συνόδου τοῖς ἐπισκόποις οὐ συγχωρεῖ ταί; ἰδίαις γαμεταί; συνοικεῖν μετὰ τὴν προελθούσαν χειροτονίαν τῆς ἐπισκοπῆς ἐπ' αὐτοῖς, ἀλλὰ διαλύειν τὴν πρὸς αὐτάς συνάφειαν. Τοῦτο δὲ οὐκ ἐπ' ἀθετήσεως τοῦ γάμου, καὶ ἀνατροπῆς τῶν ἀποστολικῶν νομοθετημάτων εἰσάγει, ἀλλ' ἐπὶ προμηθείᾳ τῆς σωτηρίας καὶ τῆς ἐπὶ τὸ κρεῖττον προκοπῆς τοῦ λαοῦ, καὶ

²² I Cor. xi, 28; vii, 5. ²³ Exod. xix, 10 seqq.

τῷ μὴ τινα μῶμον δοῦναι κατὰ τῆς ἱερατικῆς καταστάσεως. Ὁ δὲ τρισκαίδέκατος τῆς αὐτῆς ἑκτης συνόδου κανὼν καὶ ἐπιμέμφεται τὸ ὡς ἐν τάξει κανόνος ἐν τῇ τῶν Ῥωμαίων Ἐκκλησίᾳ παραδιδόμενον, ἦγουν τὸ καθομολογεῖν τοὺς μέλλοντας· χειροτονεῖσθαι διακόνους ἢ πρεσβυτέρους οὐκ ἐπι ταῖς αὐτῶν συναφθῆσονται γαμεταῖς, καὶ προστάττει τὰ κατὰ νόμους τῶν ἱερατικῶν ἀνδρῶν συνοικέσια μὴ διασπᾶσθαι, ἀλλ' ἐβρῶσθαι, καὶ μὴ χωρίζεσθαι ἀπ' ἀλλήλων, ἀλλ' ἢ μόνον κατὰ τοὺς ἰδίους καιροὺς ἐκ τῶν συμβῶν αὐτῶν ἔγκρατεῦσθαι, καθὼς καὶ ὁ Ἀπόστολος παραδίδωσι, καὶ πάλιν συνέρχεσθαι.

KANON E'

Ἐ τὴν τῆς ἀπληστίας ἐπιθυμίαν, ἣν τῶν κακῶν ἔμπάντων μητέρα εἶναι οὐδεὶς ἀμφισβᾶλλει, δέον ἔπιχειν· ἵνα μὴ τις τοῖς ἀλλοτρίοις ὄροις καταπέχηται, μηδὲ ἴνα διὰ κέρους τοὺς τῶν Πατέρων ὄρους τις ὑπερβαίῃ· μηδὲ ἵνα παντοίως τινὶ κληρικῷ ἐξῆν εἶη ἀπὸ οἰουδήτινος· πράγματις τὸς τόκον λαθεῖν. Καὶ τὰ μὲν νωστὶ ἀνενεχθέντα ἀμαυρὰ ὄντα, καὶ καθόλου λανθάνοντα, σκοπούμενα περ' ἡμῶν τυπωθήσονται· περὶ δὲ ὧν φανερώτατα ἢ θεία Γραφή ἐθέσπισεν, οὐ δεῖ ψηφίζεσθαι, ἀλλὰ μᾶλλον ἔπισθαι. Ἀκολούθως γάρ τὸ ἐν λαϊκοῖς ἐπιλήψιμον πολλῶ μᾶλλον ἐν κληρικοῖς· ὀφείλει καταδικάζεσθαι. Ἐ Σύμπασα ἡ σύνοδος εἶπεν· Ὁὐδεὶς κατὰ τῶν προφητῶν, οὐδεὶς κατὰ τῶν Εὐαγγελίων χωρὶς κινδύνου ἐποίησεν.

ΒΑΣ. Ὁ μὲν μδ' κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ ὁ δ' τῆς ἐν Λαοδικείᾳ ἀποτρέπουσι τόκους λαμβάνειν τοὺς κληρικοὺς· ὁ δὲ ιζ' κανὼν τῆς α' συνόδου καθαιρέσει καθυποβάλλει αὐτούς. Τούτους οὖν τοὺς κανόνας ὄρους κατέσσαντες οἱ Πατέρες, καὶ ἀπληστίαν καὶ αἰσχροκρέδειν τὴν τῶν τόκων λῆψιν κατανομάσαντες, διωρίζαντο μὴ ὑπερβαίνειν τοὺς τῶν Πατέρων ὄρους, ἦτοι τοὺς κανόνας, καὶ λαμβάνειν τόκους κληρικῶν ἀπ' οἰουδήτινος πράγματος, ἦγουν μήτε ἀπὸ δανείου νομισμάτων, μήτε ἀπὸ δανείου αἵτου, ἢ ἑτέρου εἶδους τινός. Προσέθεντο δὲ ὅτι τὰ μὲν νωστὶ ἀνενεχθέντα, ἦγουν τυπωθέντα, ἀσαφῆ καὶ σκοτεινὰ εἰσιν, ὡς ἀγνοούμενα· περὶ ὧν δὲ ἡ θεία Γραφή ἐθέσπισεν ἦτοι ἐνομοθέτησεν, οὐ δεῖ ψηφίζεσθαι, ἀλλὰ μᾶλλον ἀκολουθεῖν τοῖς νωμοθετημένοις. Θεῖαν δὲ Γραφὴν τοὺς τε ἱεροὺς κανόνας ἐνόμασαν, καὶ τὰς γραφικὰς ῥήσεις, οἷον τὸ, *Ὁὐκ ἔποικισίς τὸ ἀργύριόν σου τῷ ἀδελφῷ σου*· καὶ, *Τὸ ἀργύριον αὐτοῦ οὐκ ἔδωκεν ἐπὶ τόκῳ*, καὶ ὅσα τοιαῦτα. Εἶτα κατασκευάζουσι πῶς ἄτοπὸν ἐστὶ καὶ αἰσχρὸν τὸ δανείζειν ἐπὶ τόκοις ἱερωμένους· καὶ φασὶν ὅτι ὕπερ ἐν λαϊκοῖς ἐπιλήψιμον ἐστὶ, τουτέστι ψεκτὸν καὶ διαβαλλόμενον, ἀκολούθως ἐν κληρικοῖς· πολλῶ μᾶλλον ὀφείλει καταδικάζεσθαι. Πρὸς ταῦτα ἡ σύνοδος εἶπεν· Ὁὐδεὶς κατὰ τῶν προφητῶν, οὐδεὶς κατὰ τοῦ Εὐαγγελίου χωρὶς κινδύνου ἐποίησεν· ἦγουν ὅτι, ἐπεὶ καὶ τῇ παλαιότερᾳ Γραφῇ (ταύτην γάρ διὰ τῶν προφητῶν ἠνέξαντο) καὶ τῇ νέᾳ (ἣν διὰ τοῦ Εὐαγγελίου ἐνέφηνα) ἀποστραμμένον ἐστὶ τὸ τοκίζειν· οὐδεὶς ποιῶν τὰ ἀπηγορευμένα αὐταῖς

A illud, quod ut in canonis ordine in Romanorum Ecclesia traditur, nempe diaconos et presbyteros, qui ordinandi sunt, profiteri se postea non amplius uxoribus suis conjungi, et mandat legitima hominum sacrorum conjugia non distrahi, sed firma manere, et non ab invicem discedere; sed tantum propriis terminis ab uxoribus suis se continere, ut et Apostolus tradidit, et iterum convenire.

CANON V.

Ἐ Avaritiz cupiditatem, quam omnium malorum ἔ matrem esse nemo dubitat, reprimere opus est; ἔ ut nemo alienis terminis abutatur, nec quisquam ἔ propter lucrum Patrum terminos transiliat, ἔ neque ut ulli omnino clerico liceat ex quavis ἔ re usuram accipere: et quæ recens quidem ἔ edita, cum obscura sint, et omnino latentia, a ἔ nobis considerata formam accipient. De quibus ἔ autem divina Scriptura spertissime constituit, ἔ non decernere, sed illa potius sequi oportet. ἔ Consequenter enim, quod est in laicis reprehendendum, multo magis debet in clericis condemnari. Universa synodus dixit: ἔ Nemo adversus ἔ prophetas, nemo adversus Evangelia sine periculo fecit.

BALS. Quadragesimus quartus canon sanctorum apostolorum, et quartus synodi Laodicenæ, clericus usuras accipere prohibent. Decimus septimus autem primæ synodi canon eos depositioni subjicit. Hos ergo canones Patres terminos vocantes, avaritiam ac turpe lucrum usurarum acceptionem nominantes, statuerunt terminos Patrum sive canones, non esse transgrediendos, nec clericis ex re quilibet usuras accipiendas; scilicet, non ex pecunia mutuo data, nec ex frumento commodato, nec ex ulla alia specie. Adjecerunt autem, quod quæ recens quidem edita sunt seu decreta, ea sunt obscura et evanida, ut quæ ignorentur. De quibus autem divina Scriptura constituit, seu legem tulit, non oportet decernere, sed ea potius, quæ decreta sunt, sequi. Divinam autem Scripturam tum sacros canones nominant, tum dicta Scripturæ, ut: *Non dabis fratri tuo pecuniam ad usuram* 28; et, *Pecuniam suam non exposuit seniori* 21, et quæ sunt hujusmodi. Deinde probant, quomodo turpe est et indecorum iis qui sacris initiati sunt fenerare, et dicunt quod si in laicis quid est reprehendendum, hoc est, vituperandum et vitio 519 vertendum, consequenter in clericis debet multo magis condemnari. Ad hæc synodus dixit: Nemo adversus prophetas, nemo adversus Evangelium sine periculo fecit: id est, quoniam et Veteri Testamento (id enim per prophetas significabant) et Novo (quod per Evangelium ostendebant) prohibuitur est fenerare; nemo quæ in illis prohibita sunt faciens periculum effugiet.

28 Deut. xliii, 19. 21 Psal. xiv, 5.

De sua enim dignitate in periculum veniet, hoc A est, deponetur.

ZONAR. Cum de Interdicendo clericis feneratorio quaestu hic canon acturus sit, de avaritia primo disarit, eamque omnium malorum parentem appellat, continuendamque, hoc est coercendam atque amputandam esse decernit, ne res alienas invadat, eisque abutatur. Abusum vero inconcessum alicujus rei usum nominavit. Usus vero rei inconcessus etiam est, aliquid honestae causae praetextentem res alienas auferre. Nam, et qui fenerator, quasi qui fenore accipiunt illud in suum commodum convertant, ita ex fenore lucro sese potiri affirmant. Resecandam itaque aliter avaritiam autumat, ac, ne lucri cupiditate constitutos a Patribus terminos quispiam transiliat, providendum. Terminos porro Patrum sacros canones nominavit. Nam et sanctorum apostolorum quarto et quadragesimo canone, sacri ordinis hominibus fenerator ne liceat, constitutum. Et primae oecumenicae synodi decimo septimo, qui recensentur in canone, si fenus exercent, depositione multantur et condemnantur. Et Laodiceanae synodi canon 4 sacris initiatos rem aliquam fenore locare omnino vetat. Nos ergo canones Patrum terminos nuncupavit. Resecetur vero, inquit, inexplibilis habendi cupiditas, ut ne clerico cuiquam usuras, quacunquē deum ex re, percipere ullo modo liceat. Nec enim pecunia solummodo, sed frumentum quoque, vinum et oleum, aliaque rerum genera innumerabilia fenori locantur. Et quemadmodum in pecunia, ita ex condicito usurae in aliis rerum generibus exiguntur. Datīs nempe quispiam, exempli causa, mutuis centum frumenti modis, praefinito tempore elapso centum se insuper modiorum numerum accepturum paciscitur, idque in aliis eodem modo. Ne quis igitur esset in adulterando canone fraudi locus, ita ut a pecunia quidem feneratoranda, non tamen ab usuris ex aliarum rerum mutatione colligendis sacrati homines abstinerent; ideo Patres, ne ex quacunquē re deum usuras percipere liceat, addidere. Ac ea quidem, inquit, quae relata nuper, hoc est, nobis significata sunt, obscura quippe, id est, incerta, involuta tenebris et ignota, efformabuntur, hoc est, a nobis accurate meditata definitur: quae vero divinae Scripturae oraculis praescripta, sive constituta, decreta sunt, nihil de iis quidquam decernere, hoc est, constituere, sed ea, quae jam definita sunt, sequi ac servare oportet. Divinae porro Scripturae appellatione sacros canones ac Scripturae testimonia significavit, quale illud est: *Non dabis fructi tuo pecuniam ad usuram*; et illud, *Pecuniam suam non dedit ad usuram*, et quaecunquē alia huiusmodi reperiuntur. Hinc rationem quoque, cur sacratis hominibus fenerator indecorum ac turpe sit, explicant. Quod enim in laicis, inquit, ansam reprehensionis praebet, hoc est, vituperationi criminationalique obnoxium est, multo magis in clericis fuerit condemnandum. Ad haec synodus ne-

εκφύζεται τὸν κίνδυνον. Κινδυνεύσει γὰρ περὶ τὴν οἰκίαν ἐπιτιμίαν, τούτεστι καθαιρεθήσεται.

ZONAR. Περὶ τοῦ μὴ τοκίζεῖν κληρικούς ὁ κανὼν διατάσσεται μέλλων, περὶ ἀπληστίας διαλέγεται πρῶτον, καὶ ταύτην εἶναι φησι τῶν κακῶν ἀπάντων μητέρα, ἣν καὶ ἐπέχειν ὀρίζει, τούτεστι κωλύειν, ἀνακόπτειν, ἵνα μὴ τοῖς ἀλλοτρίοις ἐπιμβαίῃ, καὶ κατακέρχρηται αὐτοῖς. Κατάχρησιν δ' ὠνόμασε τὴν παρὰ τὸ δέον χρῆσιν· χρῆσι; δὲ παρὰ τὸ δέον ἐστὶ καὶ τὸ εὐαφόρμω; τάχα τὰ ἀλλότρια ἀφαιρεῖσθαι. Οἱ γὰρ δανειζόντες ἐπὶ τόκοις, ὡς δῆθεν ὠφελουμένων τῶν δανειζομένων, ἐκ τοῦ δάνους φατὶ καὶ αὐτοῦ; συμμετέχειν τοῦ κέρδους. Καὶ ἄλλως δὲ ἀνακόπτειν δεῖ, φησὶ, τὴν πλεονεξίαν, ἵνα μὴ διὰ κέρδους τοῦ τῶν Πατέρων ὄρους τις ὑπερβαίῃ, ὄρους τῶν Πατέρων τοὺς ἱεροὺς κανόνας καλῶν. Ὁ τε γὰρ μὲ κανῶν τῶν ἀποστόλων τὸ δανείζειν τοὺς ἱερωμένους ἐπὶ τόκοις ἀπαγορεύει, καὶ ὁ τῆς πρώτης οἰκουμένη; κῆς συνόδου ἐξ κανῶν καθαιρέσει; καθυποβάλλει καὶ καταδικάζει τοὺς ἐν τῷ κανόνι ἐξεταζομένους ἐπὶ τόκοις δανειζόντας. Καὶ ὁ τῆς ἐν Λαοδικαίῃ συνόδου δ' κανὼν ἀποτρέπει τοῖς ἱερατικοῖς τὸ ἐπὶ τόκοις δανείζειν. Τούτους οὖν τοὺς κανόνας ὄρους τῶν Πατέρων ἐκάλεσεν. Ἀνακοπέσθω δὲ, φησὶν, ἡ ἀπληστία, καὶ ἵνα μὴ ἐξῆ κληρικῶ οὐδῆται τὸν λανθάνειν ἀπὸ οὐουδῆποτε πράγματος. Οὐ μόνον γὰρ ἀργύρια δανείζονται, ἀλλὰ καὶ σίτος καὶ οἶνος καὶ ἑλαιον καὶ μυρία ἑτέρα εἶδη. Καὶ ὡστερ ἐπὶ τῶν νομισμάτων συμφωνεῖται δίδοσθαι τόκος, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν εἰδῶν. Δανείζων γὰρ τις σίτον τυχὸν μοδίους ἑκατὸν, συμφωνεῖ λαβεῖν μετὰ καιρὸν ὠρισμένον μοδίους ἐπέκεινα τούτου, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως. Ἴνα οὖν μὴ περιγράφηται ὁ κανὼν, νομίσματα μὲν μὴ δανειζόντων ἐπὶ τόκῳ τῶν ἱερωμένων, ἐν εἰδει; ἐκ τοῦτο ποιούντων, προσέθεντο οἱ Πατέρες, οὐουδῆποτε πράγματος. Καὶ τὰ μὲν νεωστὶ ἀνευχθέντα, τούτεστιν ὑπομνησθέντα, φασι, ἀμαυρὰ ὄντα, ἤγουν ἀσαφῆ, σκοτεινὰ, ἀγνοούμενα, τυπωθήσονται, ἐνεὶ τοῦ ὀρισθῆσθαι παρ' ἡμῶν σκοπούμενα, ἀ καὶ ἡ θεία Γραφή ἀθέσπισεν, ἤτοι ἐνομοθέησε, ἐωρίσατο, περὶ ἐκείνων οὐ δεῖ ψηφίζεσθαι, τούτεστιν ἀποφαίνεσθαι, ἀλλὰ καὶ ἔπεσθαι καὶ ἀκολουθεῖν τοῖς νενομοθετημένοις. Θεῖαν δὲ Γραφήν τοὺς τε ἱεροὺς κανόνας ὠνόμασε, τὰς γραφικὰς ῥήσεις, τὸ *Ὀὐκ ἐκτοκιστὶς τὸ ἀργύριον σου ἐπὶ ἀδελφῶ σου*, καὶ τὸ, *Ἀργύριον αὐτοῦ οὐκ ἔδωκε ἐπὶ τόκῳ*, καὶ δεα τοιαῦτα. Ἐῖτα καὶ κατασκευάζουσι πῶς ἀποτόν ἐστι καὶ αἰσθρὸν ἐδ δανείζειν ἐπὶ τόκοις τοὺς ἱερωμένους, καὶ φασι δεα δεπερ ἐν λαϊκοῖς ἐπιλήψιμῳ ἐστιν, ἤγουν ψεκτὸν καὶ διαβαλλόμενον, ἀκολουθῶ; ἐν κληρικοῖς πολλῶ μάλλον ὀφείλει καταδικάζεσθαι. Πρὸς ταῦτα ἡ σύνοδος εἶπεν· Οὐδεὶς κατὰ τῶν προφητῶν, οὐδεὶς κατὰ τοῦ Εὐαγγελίου χωρὶς κινδύνου ἐποίησεν. Τοῦτο δ' ἐστιν δ εἶπον· δε, ἐπὶ καὶ τῇ παλαιστέρῃ Γραφῇ, ταύτην γὰρ διὰ τῶν προφητῶν ἠνέλατο, καὶ τῇ νέῃ, ἣν δεῖα τοῦ Εὐαγγελίου ἐνεῖργησεν, ἀποτετραμμένον ἐστὶ τὸ τοκίζεῖν, οὐδεὶς ποῖων τὰ ἀπηγορευμένα αὐταῖς ἐκφύζεται τὴν κίνδυνον. Κινδυνεύσει γὰρ περὶ τὴν οἰκίαν ἐπιτιμίαν, τούτεστι καθαιρεθήσεται.

minem adversus prophetas, neminem adversus Evangelia sine periculo fecisse, pronuntiavit. Quod idem ita recipiendum est. Quoniam inquirunt, et Veteri Testamento, id namque per prophetas indicaverunt; et Novo, quod per Evangelium intelligi volunt, fenerare ne liceat interdictum est; neminem, qui contra ea quidquam admiserit, a periculo immunem esse: verum de dignitate in periculum venire, hoc est, depositione multari placet.

ΑΡΙΣΤ. « Τὸ ἐν λαϊκοῖς ἐπιλήψιμον, ὁποῖόν ἐστι τὸ ἐπιτιμῶν, πολλῶ μᾶλλον ἐν κληρικοῖς καταδικάζεται. »

ARIST. « Quod in laicis reprehenditur, cujusmodi est usuram accipere, in clericis multo magis condemnatur. »

Καὶ ὁ τεσσαρακοστὸς δευτέρος ἀποστολικὸς κανὼν, καὶ ὁ ἐκτακαίδεκατος τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου τῶ πρώτων, καὶ ὁ δέκατος τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ ἑκτῆς συνόδου, τὸν ἀπαιτοῦντα τόκους πρεσβύτερον ἢ διάκονον, καὶ μὴ κινούμενον, τῇ καθαιρέσει καθιστώσιν ὁμόδικον. Εἰ γὰρ παρὰ λαϊκῶν τοῦτο γινόμενον ἐπιμαμπτόν ἐστι, καὶ αἰσχροκαρδίας καὶ πλεονεξίας μῶμον αὐτοῖς ἐπιτίθει, καὶ οὐδὲ εἰς ἱερουργίαν παραδέχονται, εἰ μὴ τὸ ἕδικον κέρδος; εἰς πτωχοῦς ἀναλώσουσι, καὶ ὑποσχεθῶσι μηκέτι τῷ τειροῦ τῆς φιλοχρηματίας νοσήματι ἐμπροσθεῖν, κατὰ τὸν ἰσθμὸν τοῦ μεγάλου Βασιλείου κανόνα: πολλῶ μᾶλλον ἐν κληρικοῖς ὑπὸ καταδίκην ἔσται.

Et quadragesimus secundus canon apostolicus, et decimus septimus primae synodi Nicenae, et decimus sextae in Trullo synodi, presbyterum vel diaconum, qui usuras exigit et non cessat, depositioni reddit obnoxium. Si enim hoc etiam a laicis factum culpandum est; et lucri turpis studii et avaritiae infamiam iis infert, et nec ad sacerdotium admittuntur, nisi injustum lucrum pauperibus impendant, et promittant se non amplius in istum avaritiae vitium incidere, secundum decimum quartum magni Basili canonem: multo magis in clericis condemnandum est.

KANON Γ΄.

CANON VI.

« Ἐν ταῖς προλαβούσαις συνόδοις μεμνήμεθα ταῦτα ἐρίσθηντα, ὥστε χρίσμα ἢ καταλλαγὴν (9) μετανοούντων ἢ κορῶν καὶ ναῶν καθιέρωσιν ὑπὸ πρεσβυτέρων μὴ γίνεσθαι. Ἐάν δέ τις ἀναφανῆ τοῦτο πράττων, τί δεῖ περὶ τοῦτου ἔρῃσαι; Ἀδελφῶς ἐπίσκοπος εἶπε: Τὸ ἡμέτερον ἀξίωμα ἤκουσε τὸ ἀνευρεθῆν παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ συλλειτουργοῦ ἡμῶν Φορτουάτου. Τί πρὸς ταῦτα λέγεται; Ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἀλέχθη χρίσματος ποίησιν καὶ κορῶν καθιέρωσιν ὑπὸ πρεσβυτέρων μὴ γίνεσθαι: μήτε δὲ καταλλάξαι τινα εἰς δημοσίαν λειτουργίαν πρεσβυτέρῳ ἐξῆναι: τοῦτο πᾶσιν ἀρέσκει. »

« In prioribus synodis haec fuisse constituta meminimus, ut chrisma, vel poenitentium reconciliationis, vel puellarum et templorum consecratio, a presbyteris non fiat. Si quis autem hoc facere compertus fuerit, quid de eo statuere oportet? Aurellus episcopus dixit: Dignitas vestra audivit quod a fratre et nostro in sacris comministro Fortunato prolatum est: quid ad ea dicitis? Ab omnibus episcopis dictum est; Chrismatis confectio, et puellarum consecratio, a presbyteris non fiat: nec aliquem publico rei sacrae mysterio reconciliare presbytero liceat; hoc omnibus placet. »

ΒΑΣΣ. Χρίσματος ποίησις ἐστὶν ἡ τοῦ ἁγίου μύ-

BALS. Chrismatis confectio est sancti unguenti

Guill. Beveregii notæ.

(9) Ὅτι χρίσμα ἢ καταλλαγὴν. Scholium in codice Averbachiano, τοῦτο τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐστὶν ἴσως αἰτία παραφυλακῆς· κρατεῖται γὰρ παρ' αὐτῶν. Ἄλλ' ἢ κορῶν καθιέρωσις καὶ παρορθαί, εἰ καὶ μὴ παρὰ πάντων. Μήποτε δὲ χρίσματος ποίησιν οὐ τὸ χρεῖον φησὶ τοὺς ἀρτι φωτισμένους, ἀλλὰ τὸ ἱερουργεῖν αὐτὸ τὸ ἅγιον μύρον. Τοῦτο πανταχοῦ κειράτηκεν, ὅπ' οὐδενὸς πρεσβυτέρου τελεσιουργηθῆναι δυνάμενον καὶ τολμώμενον. Σκόπει δὲ ὅτι οὐκ ἔξην πρεσβυτέρῳ μετανοοῦντι συγγνώσκειν, οὐδὲ ἀπολύειν τὸν ὑπὸ ἐπιτίμιον ὄντα, ἀνευ γνώμης τοῦ κατὰ τὸν τόπον ἐπισκόπου. Hoc forte Romanae causa est observationis: apud eos enim obtinet, Sed et puellarum consecratio neglecta habetur, etiamsi non ab omnibus. Chrismatis autem confectionem non vocat illuminationem modo illuminatorum, sed mysticam ipsam sancti unguenti peractionem. Hoc utique obtinuit, nullo presbytero mystice illud peragere valente et auso. Observes autem, quod presbytero non licet veniam poenitentis dare, neque pœne subjectionem solvere, citra loci episcopi sententiam. Quæ ultima scholii verba non modo a præsentis canone, verum etiam a Leone I, papa Romæ, confirmantur, dicente. Mediator Dei et hominum, homo Jesus Christus, hanc prapositionis Ecclesie tradidit potestatem, ut et confitentibus actionem poenitentiae darent, et eisdem salubri satisfactione purgatos a'

communione sacramentorum per ipsam reconciliationis admitterent. Leo I, ep. 91. De hac re Marcus Alexandrinus ad Theodorum Balsamonem hanc questionem proposuit. Laicus sacerdos post episcopum episcopice calidè exagorais ανθρώπων τινῶν ἀναδίσταται, ἢ οὐ; Sacerdos sæcularis rectene confessiones aliquorum hominum cum permisso episcopi suscipiet, an non? Respondit Balsamon, Οἱ θεοὶ κανόνες τὴν ἐξαγοραίαν τῆς καταλλαγῆς τοῖς ἱερεῦσι μετὰ προτροπῆς ἐπισκοπικῆς ἀναθέμενοι, κατὰ πολὺ προγενέστεροῦ τοῦ ἁγίου Παχμίου εἰσίν, ἀξιοθέμενος ἰδεῖν δι' ὀπτασίας ἀγγελικῆς τὸ σχῆμα τῶν μοναχῶν. Διὰ γὰρ τοῦτο οὐδὲ μέμνηται ποῦ μοναχῶν, ἀλλὰ πρεσβυτέρων ἀπλῶς· κατὰ κρίσιν γοῦν ἐπισκοπικῆν τοῖς λαϊκοῖς ἱερεῦσιν ἐνδυνάμως ἐπιτραπήσεται τῆς ἐξαγοραίας τὸ δίκαιον, καὶ διὰ ταύτης ἡ τῶν μετανοούντων καταλλαγὴ. Divini canones, qui confessionem reconciliationis sacerdotibus cum episcopali permissione committunt, multo antiquiores sunt sancto Pachomio, qui dignus habitus est, ut per visionem angelicam monachorum habitum videret: quomobrem monachorum nusquam meminerunt, sed presbyterorum absolute. Episcopali ergo judicio laicis sacerdotibus jus confessionis efficaciter concedetur, et per eam reconciliatio poenitentiam. Bals. resp. ad Marc. Alex. interrog. 19.

mystica peractio. Reconciliatio pœnitentium est eorum qui peccant, confessiones audire, et eos a pœna solvere, quibus pœna forte injuncta est. Medicus enim animæ eos **520** Deo conciliat, per pœnitentiam et ad id quod melius est conversionem. Puellarum autem consecratio, non est diaconissarum per manuum impositionem ordinatio, sed mos erat puellas virginitatem profitentes ad ecclesiam adduci, et eas episcopi, ut Deo dedicatas, per preces consecrabant, earumque custodiæ curam gerebant, ut ex 44 canone præsentis synodi declaratur. Hæc ergo a presbyteris fieri prohibuit synodus, quemadmodum et templorum consecrationem; et eorum facultatem dedit antistitibus. Illud autem, publico rei sacræ ministerio reconciliare, est ejusmodi. li, quibus pœna injuncta est, quique arcentur ab ecclesia, non permittuntur cum fidelibus consistere, sed per se Deum laudare non prohibentur. Quando autem a pœna absoluti fuerint, tunc consistunt cum fidelibus, et publice seu palam Deum cum populo laudant. Lege et 43 canonem præsentis synodi: nec tibi repugnare videatur 52 canon apostolicus, qui dicit episcopos et presbyteros suscipere eos qui convertuntur. Sed dic, istos presbyteros episcoporum adhortatione pœnitentes suscipere. Quare nota, quod qui, sine episcopali permissione hominum confessiones excipiunt, sacrati monachi male faciunt; multo autem magis profani. si enim nec cum adhortante episcopo possunt tale quidquam exercere. Et ideo synodalis quoque declaratio facta est, ex supplicatione venerabilis monasterii Evergetidis; quod, quoniam statutum monasterii decernit eum, qui statim temporibus ejus præfectus est, monachorum confessiones audire, profano autem non permittitur confessiones excipere; necessario sequitur præfectum esse sacerdotem. Præfecti autem, ut sæpe diximus, homines profani sunt. Nam et mulieres quoque monasteriis præficiuntur, sed hominum confessiones non audiunt. His ita se habentibus, dicunt aliqui, quod, quoniam ab antistitibus sit puellarum consecratio, non licet monasterii præfecto, qui est sacratus, vel simpliciter sacerdoti monacho, quemvis monachum tondere aive episcopali permissione. Idem enim est puellarum consecratio et monachorum tonsura. Mibi autem videtur, sacerdotes præfectos posse citra ullum impedimentum tondere, etiam sine episcopali permissione. Si enim decimus quartus canon septimum synodi præfecto permittit etiam lectoris characterem in proprio monasterio facere, multo magis ei tondere permisit. Et lege quæ in eo ipso quarto decimo canone scripta sunt. Qui autem sunt simpliciter sacerdotes monachi, ob præsentem canonem tonsuras cum scientia epi-

ρου τελετῆ· καταλλαγῆ μετανοούντων τὸ δέχασθαι λογισμοὺς ἁμαρτανόντων, καὶ λύσειν τοὺς ἰσως ἐπιτιμηθέντας ἐκ τοῦ ἐπιτιμίου. Καταλλάσσει γὰρ τοῦτους ὁ ψυχικὸς ἱατρός μετὰ τοῦ θεοῦ διὰ τῆς μετανοίας καὶ τῆς πρὸς τὸ κρεῖττον ἐπιστροφῆς. Κορῶν δὲ καθιέρωσις οὐχὶ διακονισῶν χειροθεσία ἐστίν· ἀλλ' ἔθος ἦν κόρας προσάγειν τῇ ἐκκλησίᾳ παρθενίαν ὁμολογούσας, καὶ ταῦτα; οἱ ἐπίσκοποι δ' εὐχῶν καθιέρουν, ὡς ἀνατεθείσας τῷ θεῷ, καὶ ἐκεῖνοι ἐφρόντιζον τῆς φυλακῆς αὐτῶν καθὼς δηλοῦται ἀπὸ τοῦ μὲ κανόνος τῆς παρούσης συνόδου. Ταῦτα οὖν γίνεσθαι παρὰ πρεσβυτέρων ἢ συνόδου ἀπηγόρευσεν, ὡσπερ καὶ τὴν τῶν νεῶν καθιέρωσιν· καὶ δέδωκε τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν τοῖς ἀρχιερεῦσι. Τὲ δὲ καταλλάξαι εἰς δημοσίαν λειτουργίαν τοιοῦτόν ἐστιν. Οἱ ἐπιτιμηθέντες, καὶ τῆς ἐκκλησίας εἰργόμενοι, οὐ παραχωροῦνται συνίστασθαι μετὰ τῶν πιστῶν, καθ' ἑαυτοὺς δὲ ὑμνεῖν τὸν θεὸν οὐ καλοῦνται. Ὅτε δὲ τοῦ ἐπιτιμίου λυθῶσι, τότε συνίστανται τοῖς πιστοῖς, καὶ δημοσίᾳ ἤθουν φανερώς, ὁμνοῦσι τὸν θεὸν μετὰ τοῦ δήμου. Ἀνάγνωθι καὶ τὸν μὲ κανόνα τῆς παρούσης συνόδου· καὶ μὴ ἐναντιωθῆ σὺ ὁ β' ἀποστολικὸς κανὼν, λέγων τὸς ἐπισκόπους καὶ τοὺς πρεσβυτέρους δέχασθαι τοὺς ἐπιστρέφοντας. Ἄλλ' εἰπέ καὶ τοῦτους τοὺς πρεσβυτέρους κατὰ προτροπὴν τῶν ἐπισκόπων δέχασθαι τοὺς μετανοούντας. Ὅστε σημείωσαι ὅτι οἱ χωρὶς ἐπιτροπῆς ἐπισκοπικῆς δεχόμενοι λογισμοὺς ἀνθρώπων ἱερωμένοι μοναχοί, κακῶς ποιοῦσι· πολλῶν δὲ πλέον οἱ ἀνέροισιν. Οὗτοι γὰρ οὐδὲ μετὰ προτροπῆς ἐπισκοπικῆς δύνανται τοιοῦτόν τι ἐνεργῆσαι. Διὸ καὶ σημεῖωμα γέγονε συνοδικὸν ἐκ προσελεύσεως (10) τοῦ μέρους τῆς σεβασμίας μονῆς τῆς Εὐεργετίας, ὡς, ἐπει τὲ τυπικὸν τῆς μονῆς διορίζεται δέχασθαι τὸν κατὰ καιροὺς καθηγούμενον αὐτῆς τοὺς λογισμοὺς τῶν μοναχῶν, οὐκ ἐφέλται δὲ ἀνὴρ δέχασθαι λογισμοὺς, ἐξ ἀνάγκης ἔπεται τῷ εἶναι τὸν καθηγούμενον ἱερέα. Ἠγούμενοι δὲ, ὡ, πολλάκις ἐσκομεν, ἀνέροισιν γίνονται. Οἱ καὶ γυναικὲς ἠγούμενοῦσι μὲν, λογισμοὺς δὲ ἀνθρώπων οὐ δέχονται. Τοῦτων οὕτως ἐχόντων, λέγουσι τινες ὡς, ἐπει παρὰ ἀρχιερέων ἢ τῶν κορῶν καθιέρωσις γίνεται, οὐκ ἔσται ἐπ' ἀδείας ἱερωμένῳ καθηγούμενῳ ἢ ἀπλῶς ἱερεὶ μοναχῷ ἀποκείρειν οὐνοδήτινα μοναχὸν χωρὶς ἐπισκοπικῆς ἐπιτροπῆς. Ταυτὸν γὰρ ἐστὶν ἢ τῶν κορῶν καθιέρωσις καὶ ἢ τῶν μοναχῶν ἀποκάρσεις. Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ἀπαρεμποδίστω; τοὺς ἱερεὶς καθηγούμενους ἀποκείρειν καὶ διχα ἐπιτροπῆς ἐπισκοπικῆς. Εἰ γὰρ ὁ ἰδ' κανὼν τῆς ζ' συνόδου ἐκχωρεῖ τῷ καθηγούμενῳ καὶ σφαγίδα ἀναγκαστοῦ ποιεῖν εἰς τὴν οικίαν μονὴν, πολλῶν πλέον ἐξεχώρησεν αὐτῷ ποιεῖν τὴν ἀπόκαρασιν. Καὶ ἀνάγνωθι τὰ ἐν τῷ αὐτῷ ἰδ' κανόνι γραφέντα. Οἱ δὲ ἀπλῶς ἱερεὶς μοναχοὶ ὀφείλουσι τὰς ἀποκάρσεις ποιεῖν μετὰ εἰδήσεως ἐπισκοπικῆς; διὰ τὸν παρόντα κανόνα· εἰ μὴ καὶ τις

Guill. Beveregii notæ.

(10) *Σημεῖωμα γέγονε συνοδικὸν ἐκ προσελεύσεως*. Omnes codices, tam manuscripti quam impressi, præter Bodleianum, legunt, σημεῖωμα γέγονε συνοδικὸν τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου κυροῦ Θεοδο-

σιου ἐκ προσελεύσεως, etc. *Synodalis declaratio facta est sub sanctissimo patriarcha domino Theodosio, ex supplicatione, etc.*

καὶ τοῦτο θελήσει γίνεσθαι κατὰ μόνην τοῦ μοναχοῦ ἰερέως θέλησιν ἀπὸ τῆς μακρᾶς συνηθείας τῆς ἀντινόμου καὶ κανόνος κρατούσης μέχρι τοῦ νῦν.

ZONAR. Χρίσματος ποίησις ἢ ἐπὶ τῷ ἁγίῳ μύρῳ ἐστὶ τελετή. Καταλλαγὴ δὲ μετανοούντων τὸ λύσαι τὸν ἐξομολογησάμενον τοῦ ἐπιτιμίου, καὶ ἐν μετανοίᾳ γενόμενον καὶ ἐπιτιμηθίντα. Ὁ δὲ γὰρ ἤδη ἱκανῶς ἴσως ὁ τοιοῦτος δουλεύσας τῷ ἐπιτιμίῳ, ἢ καὶ τὸν ὠρισμένον πληρώσας χρόνον, καὶ ἀνάλογον ἐπιδειξάμενος τὴν μετάνοιαν, λύεται τοῦ ἐπιτιμίου, καὶ ἢ συνεστάναι τοῖς πιστοῖς παραχωρεῖται, ἢ καὶ τῶν ἁγιασμάτων μεταλαμβάνειν. Καταλλάττει γὰρ ὡσπερ αὐτὸν τῷ Θεῷ ὁ ἀρχιερεὺς διὰ τῆς μετανοίας, καὶ οὕτω συνίστησιν αὐτὸν τοῖς πιστοῖς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ τῶν ἁγιασμάτων καταξίω· ἢ καὶ, ἐπὶ τοῦ χρόνου τῆς μετανοίας ἐπιδαψιλευομένου καταλλάττεται, ἔστιν ἕτε, ὅτε δηλαδὴ περὶ τὴν ζωὴν κινδυνεύει, ὡς φησὶ περὶ τοῦτου ὁ ἐφεξῆς κανὼν. Κορῶν δὲ καθιέρωσις οὐχὶ διακονιστῶν χειροθεσία ἐστὶν· ἀλλ' ἔθος ἦν προσάγεσθαι κόρας ταῖς ἐκκλησίαις παρθένων ὁμολογούσας, καὶ ἄγνευεῖν ὑπίσχυόμενας, καὶ ταύτας εἰ ἐπίσκοποι δι' εὐχῶν καθιέρουν, ὡς ἀναθείσας τῷ Θεῷ, καὶ ἐκείνοι ἐφρόντιζον τῆς φυλακῆς καὶ ἀναγωγῆς αὐτῶν, μετὰ τὸ χωρισθῆναι αὐτάς ἐκ τῶν πατέρων αὐτῶν καθὼς δηλοῖ ὁ μὲν κανὼν τῆς παρούσης συνόδου. Ταῦτα οὖν γίνεσθαι παρὰ πρεσβυτέρων ἀπηγόρευσεν ἡ σύνοδος. Παρὰ γὰρ ἀρχιερέων καὶ τὸ ἅγιον χρίσμα τελεῖται καὶ ἀγιάζεται, καὶ καταλλαγὴ μετανοούντων γίνεται. Οἱς γὰρ δεσμεῖν δίδεται, τοῖς καὶ τὸ λύειν ἐπιτέτραπται. Καὶ ἕνα διακρίσας ἀκριβοῦς χρεῖα εἰς τὸ γυνῶναι, εἰ ἐκ ψυχῆς μετενόησε καὶ ἀρκούντως ὁ ἀμαρτήσας, πρὸς ἃ ὁ πρεσβύτερος ἴσως οὐχ ἱκανὸς ἐσται. Καὶ ἡ κορῶν καθιέρωσις παρὰ ἀρχιερέων γίνεσθαι διατέτακται, ἵνα εἰδῶσιν ἔχων ὅτι καθιέρωθῆσαν, φροντίζῃ καὶ τῆς αὐτῶν διαγωγῆς τε καὶ φυλακῆς ἕκαστος τῶν ἐπισκόπων. Τὸ δὲ καταλλάξαι εἰς δημοσίαν λειτουργίαν τοιοῦτόν ἐστιν· Οἱ ἐπιτιμηθέντες καὶ τῆς ἐκκλησίας εἰργόμοι ἐν ταῖς συνάξεσι μὴ μετὰ τῶν πιστῶν οὐ παραχωροῦνται συνίστασθαι· καθ' ἑαυτοὺς δὲ ὕμνεῖν τὸν Θεὸν καὶ δέεσθαι αὐτοῦ οὐ κωλύονται· ὅτε δὲ τοῦ ἐπιτιμίου λυθῶσι, τότε συνίστανται τοῖς πιστοῖς, καὶ δημοσίᾳ, ἤγουν μετὰ τοῦ δήμου τῶν πιστῶν, τοῦ πλήθους δηλαδὴ, λειτουργοῦσιν, ἀντὶ τοῦ φανερώς ὕμνοῦσι τὸ θεῖον, καὶ λατρεύουσι τῷ Θεῷ. Ἐξελεῖται γὰρ τὸ λειτουργεῖν καὶ ἐπὶ λατρείας καὶ ὕμνου.

populo, fidelium videlicet multitudinæ, rei sacræ laudibus ac venerationi inserviunt. Hoc loco namque significantur.

APIET. « Καὶ χρίσματος ποίησις, ἤγουν μύρου κατασκευῆ, κορῶν καθιέρωσις, καὶ καταλλαγὴ εἰς τινος εἰς δημοσίαν λειτουργίαν, ἀπὸ πρεσβυτέρων μὴ γινέσθω. »

Τὴν τοῦ ἁγίου μύρου κατασκευὴν, καὶ τελείωσιν, καὶ τὴν καθιέρωσιν τῶν παρθένων, καὶ τὴν τελεῖαν καταλλαγῆν τῶν ἐν μετανοίᾳ, ὡστε αὐτοὺς δημοσίᾳ μετὰ τῶν πιστῶν συνίστασθαι, καὶ τῶν θεῶν μετα-

A scopi facere debent : nisi quis forte hoc quoque sola monachi sacerdotis voluntate fieri velit, ex longa consuetudine, quæ pro lege et canone hucusque obtinuit.

ZONAR. Chrismatis confectio est sacri olei ex mystico exremoniarum ritu consecratio. Pœnitentiam vero reconciliatio fit, cum quispiam crimen confessus, postquam inter pœnitentes egit, multamque persolvit, a pœna in futurum tempus absolvitur. Tanquam enim is forte jam satis supplicii fuerit, vel etiam quia desinitum tempus impleverit, ac satis magnum animi dolorem pro ratione criminis indicarit, a pœna liberatur, eique vel cum fidelibus consistere, vel sacris etiam mysteriis communicare permittitur. Deo enim quodammodo conciliat eum antistes, intercedente pœnitentia, ac in ecclesia cum fidelibus constituit, atque ad sanctorum communicationem admittit. Conciliatur præterea quis allquando, licet pœnitentiæ tempore nondum elapso, si de vita videlicet in periculum veniat, ut de hac re canon in sequentibus disserit. Virgines porro consecrare non idem est, ac diaconissas manuum impositione constituere ; verum antiqui moris fuit, puellas, quæ virginitatem profiterentur et castimoniam voverent, in templo sistere, quas episcopi adhibitis precationibus, veluti Deo dicatas, consecrabant, earumque custodiæ ac institutionis, postquam a parentibus secessissent, curam ipsi suscipiebant, ut ex quarto et quadragesimo hujus synodj canone facile apparet. 521 Hæc ergo a presbyteris fieri synodus voluit. Per antistes enim et sanctum chrisma solemniter conficitur et sanctificatur, et pœnis obnoxii conciliantur. Quibus enim ligandi, iisdem et solvendi potestas permessa est. Solerti præterea judicio est opus, ut, an ex animo doleat qui peccavit et satis supplicii fuerit, investiges ; ad quæ providenda minus idoneus forte sacerdos fuerit. Virgines quoque per antistes consecrari decretum est, ut cum eas initiatas esse episcopi norint, earum institutioni et custodiæ singuli deserviant. Quod autem dicitur, ad publicum rei sacræ ministerium conciliare, id vero est ejusmodi : Quibus multæ indictæ sunt, quique ab Ecclesia arcentur, iis in conventu fidelium consistere haudquaquam licet ; privatim tamen divinis laudibus ac precationi vacare minime prohibentur. Ubi vero pœnæ obnoxii esse desierint, tunc ad fidelium congressum admittuntur, et publice, hoc est, cum ministerio vacante, hoc est, luce palam divinis veneratio et laudes per rei sacræ ministerium

ARIST. « Et chrismatis confectio, sive unguentj præparatio, puellarum consecratio, et reconciliatio cujuscumque ad sacra publice celebranda, a presbyteris ne fiat. »

Sancti chrismatis præparationem, et perfectionem, et consecrationem virginum, et perfectam eorum, qui pœnitentiam agunt, reconciliationem, ut illi publice cum fidelibus consistant, et divinarum

sacramentorum sicut participes, presbytero facere non permittitur : sed ea ab episcopo fieri debent.

CANON VII.

• Si quis in periculo constitutus seipsum sacris altaribus, absente episcopo, reconciliari petiverit, jure debet presbyter episcopum consulere, et sic periclitantem ex ejus præcepto reconciliare. Hanc autem rem salutaris consilio confirmare debemus. Synodus dixit : Sufficit, quod vestra sanctitas nos necessario juvare æquum censuit. »

BALS. Confessiones hominum audire et peccata remittere, sine episcopali permissione, sacerdotibus non licere, ex præsentis quoque canone evidenter ostenditur. Dicit enim . Si quis in periculo mortis fuerit constitutus, et petiverit reconciliari, id est, sibi permitti, ut post confessionem divinorum sacramentorum sit participes (abest autem episcopus), non potest sacerdos eum reconciliare : sed interrogare debet episcopum, qui obtinet locum apostoli, et ligandi ac solvendi potestatem a Deo accepit, et ejus hortatu facere reconciliationem, si modo expeditum sit interrogationem fieri. Si enim longe abest episcopus, et mors imminet, etiam absque interrogatione episcopi dabitur reconciliatio a sacerdote, secundum canonem 43 præsentis synodi. Si ergo nec extremam quidem reconciliationem dat sacerdos absque episcopali permissione, ut qui ligandi et solvendi potestatem non habeat ; multo magis nec sani confessionem recipiet. His autem ita se habentibus, et cum canon 6 non statuat, quid in sacerdotem, qui sine permissione episcopi confessiones audivit, secundum Fortunati interrogationem fieri debeat, sed nec præsens canon quidquam de eo decernat ; dixerunt quidam, episcopali judicio relinqui supplicium ejus, qui canonem transgressus est. Sanctissimus autem ille patriarcha dominus Michael, qui fuit supremus philosophorum, dicebat eum sacerdotem deponi debere, secundum canones qui statuunt, deponendos esse eos, qui ultra provinciam aliquid sacerdotale exerceant, et canonum transgressores.

522 ZONAR. Hic quoque judicandi facultatem penes episcopos canon esse decernit. Si quis enim, inquit, vel ex morbo, vel ex alia causa de vita periclitetur, qui pœnis luendis sit addictus, atque a sancto altari procul arceatur, is vero altaribus sacris conciliari, hoc est, ad divinam communicationem episcopo absente admitti postulet ; presbyter, inquit canon, episcopum consulere, ac eum, qui in periculo versatur, ex illius præcepto conciliare debet. Merito autem a pœnis liberandi potestas episcopis adjudicata fuit, cum ob explicatam rationem, tum quia summis sacerdotibus, quos pœnes ligandi ac solvendi auctoritas est, proprie verborum illa prolatio convenit. Quintimo monachi quoque, qui hoc tempore confessiones excipiunt,

λαμβάνειν ἁγιασμάτων, πρεσβύτερος οὐ συγκακώρηται ποιεῖν· ἀλλὰ παρ' ἐπισκόπου ταῦτα ὀφείλουσι γίνεσθαι.

CANON Z'.

• Ἐάν τις ἐν κινδύνῳ καθέστω; αἰτήσῃ ἑαυτὸν καταλλαγῆναι τοῖς ἱεροῖς θυσιαστηρίοις, τοῦ ἐπισκόπου ἀπόντος, ὀφείλει εἰκότως ὁ πρεσβύτερος ἐρωτῆσαι τὸν ἐπίσκοπον, καὶ οὕτως τὸν ἐν κινδύνῳ καταλλάξαι κατὰ τὴν ἐκείνου παραγγελίαν. Τοῦτο δὲ τὸ πρᾶγμα ὀφειλομένον σωτηριώδεις βουλή κυρῶσαι. Ἡ σύνοδος εἶπεν· Ἄρχει ὅπερ ἡ ὑμετέρα ἀγωσὺν ἀναγκαίως ἡμᾶς ὤφελῃσαι κατηξίωσεν. »

ΒΑΣΣ. Καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ἐνεργῶς ἀναφαίνεται μὴ ἐξεῖναι τοῖς ἱερεῦσιν ἐξομολογήσεις ἀνθρώπων ἀναδέχσθαι, καὶ συγχωρεῖν ἁμαρτίας, χωρὶς ἐπισκοπικῆς ἐπιτροπῆς. Φησὶ γάρ, Ἐάν κινδυνεύῃ τις περὶ τὴν ζωὴν, καὶ ζητήσῃ καταλλαγῆναι, ἦγον παραχωρηθῆναι εἰς μετάληψιν τῶν θείων ἁγιασμάτων μετὰ ἐξομολόγησιν (ἄπεισι δὲ ὁ ἐπίσκοπος), οὐ δύναται ἱερεῦς καταλλάξαι τοῦτον, ἀλλ' ὀφείλει ἐρωτᾶν τὸν ἐπίσκοπον τὸν ἐπέχοντα τὸν ἀποστόλου, καὶ λαβόντα ἐξουσίαν ἀπὸ Θεοῦ δεσμεῖν τε καὶ λύειν, καὶ μετὰ προτροπῆς αὐτοῦ ποιεῖν τὴν καταλλαγῆν, ἐάν τίς; ἐστὶν εὐχερὲς γενέσθαι τὴν ἐρώτησιν. Εἰ γὰρ ἄπεισι μακρὰν ὁ ἐπίσκοπος, καὶ ὁ θάνατος ἐφίσταται, καὶ χωρὶς τοῦ ἐρωτηθῆναι τὸν ἐπίσκοπον δοθήσεται καταλλαγῆ παρὰ τοῦ ἱερέως, κατὰ τὸν μὴ κανόνα τῆς παρουσίας συνόδου. Εἰ τοῦν οὐδὲ ἐπιτελεῖτον καταλλαγῆν χωρὶς ἐπισκοπικῆς ἐπιτροπῆς ; ὁ ἱερεὺς δίδωσι, ὡς μὴδὲ ἐξουσίαν ἔχων τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν, πολλῶ πλείον ἐξομολόγησιν οὐ δέξεται ὑγιαίνοντος. Τοῦτων δὲ οὕτως ἔχόντων, καὶ τοῦ ζ' κανόνος μὴ παρακλειουσαμένου τί ὀφείλει γίνεσθαι εἰς τὸν ἱερέα τὸν δίχα ἐπιτροπῆς ἐπισκόπου δεξιόμενον λογισμοῦς, κατὰ τὴν ἐρώτησιν τοῦ φθορουάτου, ἀλλὰ μὴδὲ τοῦ παρόντος κανόνος περὶ τοῦτου τι διοριζομένου· εἰπὸν τινες παρὰ τῆς ἐπισκοπικῆς διακρίσεως ἀνακείσθαι τὴν κώλασιν τοῦ παραβάτου τοῦ κανόνος. Ὁ δὲ ἀγώτατος ἐκεῖνος πατριάρχης κυρὸς Μιχαὴλ, ὁ γεγωνὸς ὕπατος τῶν φιλοσόφων, ἔλεγεν ὀφείλειν καθαιρεῖσθαι τὸν τοιούτον ἱερέα, κατὰ τοῦ κανόνος τοῦ διοριζομένου καθαιρεῖσθαι τοῦς παρ' ἐνορίαν ἐνεργούντας ἱερατικόν τι, καὶ τοῦς παραβάτας τῶν κανόνων.

ZONAR. Κάνταῦθα τὴν διάκρισιν ὁ κανὼν τοῖς ἐπισκόποις ἀνατίθεισιν. Ἐάν γάρ, φησὶ, κινδυνεύῃ τις περὶ τὴν ζωὴν ἐκ νόσου ἢ ἐξ ἄλλης αἰτίας, ἐπιτετιμημένος ὢν, καὶ τῷ ἁλίῳ θυσιαστηρίῳ προσελθεῖν κωλυόμενος, καὶ αἰτήσῃ καταλλαγῆναι αὐτὸν τοῖς ἱεροῖς θυσιαστηρίοις, ἀνεὶ τοῦ δεκτὸν γενέσθαι εἰς τὴν θείαν μετάληψιν, ἄπεισι δὲ ὁ ἐπίσκοπος, ὀφείλει, φησὶν ὁ κανὼν, ἐρωτῆσαι τὸν ἐπίσκοπον ὁ πρεσβύτερος, καὶ οὕτως τὸν ἐν κινδύνῳ καταλλάξαι, καθὼς ἐκαίνος ὑπόδηται. Εἰκότως δὲ τοῖς ἐπισκόποις ἡ λύσις ἀνετίθετο τῶν ἐπιτεμιῶν διὰ τε τὴν ἕδη βηθεῖσαν αἰτίαν, καὶ ὅτι τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἡ ἐξαγόρευσις ἀρμόζει, ὡς δεσμεῖν καὶ λύειν δεδυνημένοι. Καὶ οἱ νῦν γὰρ λογισμοῦς δεχόμενοι μοναχοί, εἰ μὴ ἐξ ἀρχιερω; ἐπιτραπῶτι δεχέσθαι λογισμοῦς, οὕτε

ἔσιμεν οὐτε λύειν ἔχουσιν ἐξουσίαν. Τοῖς γὰρ ἱεροῖς ἄποστολοῖς τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἔδωκεν ὁ Χριστός. Τόπον δὲ τῶν ἀποστόλων οἱ ἀρχιερεῖς πληροῦσιν.

ARIST. « Τὸν ἐν κινδύνῳ καθεστῶτα καταλλάξαι
« τοῖς ἱεροῖς θυσιαστηρίοις θύλων ἱερεῖς, ἱρωτάτω
« ἐν ἐπίσκοπον, καὶ κατὰ τὸ λεχθὲν ποιεῖτω. »

Ἐπιγραφεῖς κανῶν παρ' ἐπισκόπου τὴν καταλλὰ γὴν προσέταξε γίνεσθαι· ὁ δὲ παρὼν διατάσσεται, κατὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου, καὶ παρὰ πρεσβυτέρων ταύτην τελείσθαι.

KANON H.

« Περὶ τῶν τοὺς Πατέρας αἰτιωμένων, καὶ ὥστε
« μηδὲν διαβεβλημένων ἐξείναι ἐπισκόπου κατ- Β
« ἠγορεῖν. Νουμήδιος ἐπίσκοπος Μαζουλιτᾶνος
« εἶπεν· Εἰσὶ πολλοὶ οὐκ ἀγαθῆς ἀναστροφῆς,
« οἵτινες ἠγοῦνται τοὺς Πατέρας καὶ ἐπισκό-
« πους (11), ὡς ἔτυχεν, ὀφείλειν ἀνάγεσθαι· τοὺς
« τοιοῦτους δεῖ προσδέχεσθαι, ἢ μὴ; Ἀδρήλιος
« ἐπίσκοπος εἶπεν· Ἀρίσκει τοίνυν τῇ ἀγάπῃ
« ὑμῶν τοὺς εἰς τινὰ μύση ἐμπεπλεγμένους κατὰ
« Πατέρων φωνὴν κατηγορίας ἀποτίθεσθαι; Ἐκ
« πάντων τῶν ἐπ' ἀκόπων ἐλέγθη· Ἐάν διαβέβλη-
« ται ὁ τοιοῦτος, μὴ προσδέχεσθαι.

ΒΑΣΣ. Ὁ ς' κανὼν τῆς οἰκουμένης δευτέρας
συνόδου διορίζεται μὴ εἶναι εὐπαραδέκτους εἰς ἐπισκό-
πων καὶ κληρικῶν κατηγορίας ἅπαντας· ἀλλὰ μόνους
τοὺς ἀνεπιλήπτους. Ἀνάγκη οὖν τὸν τοιοῦτον καν- C
ῶνα προγενέστερον εἶναι· καὶ τῆς παρουσίας συνόδου
κανὼν ρκη', ρκθ', ρλ' καὶ ρλα'.

ZONAR. Καὶ ὁ ρκη' κανὼν τῆς παρουσίας συνόδου,
καὶ ὁ ρκθ' καὶ ὁ ρλ' περὶ ταύτης τῆς ὑποθέσεως
διατάσσονται, πλατύτερον διαγορευόντες τίνες εἶσιν
ἄδεκτοι εἰς ἐπισκόπου κατηγορίαν. Καὶ ἡ δευτέρα δὲ
οἰκουμένη συνόδος, προγενέστερα οὕσα τῆς συνό-
δου ταύτης, ἐν ἑκτῷ κανόνι περὶ τοῦτου τοῦ κεφα-
λαίου ὤρισται, διαταξαμένη τίνες δευθῆσονται κατη-
γοροῦντες ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν. Ἀναγνωστέον οὖν
ἐν κανόνι ἑκείνου καὶ τὴν ἑκείνου ἐξηγήσιν. Τὸ δὲ,
οὐκ ἀγαθῆς ἐπιστροφῆς, ἀντὶ τοῦ οὐκ ἀγαθῆς διαγω-
γῆς, οὐ καλοῦ βίου, εἴρηται.

ARIST. « Ἐδοξε τοὺς εἰς μύση ἐμπεπλεγμένους
« κατηγορίας μὴ ἀποτίθεσθαι· ἀλλ' ἀδέκτους εἶναι D
« πρὸς τὸ κατηγορεῖν. »

Εἴρηται καὶ ἐν τῷ ἑκτῷ κανόνι τῶν ἐν Κωνσταν-

Guill. Beveregii notæ.

(11) Τοὺς πατέρας καὶ ἐπισκόπους. Græcus
horum canonum interpret. majores natu. Interpretatur
patres. In Latina enim editione, ex qua hæc
versio Græca hausta est, locus hic sic legitur :
*Præterea sunt quamplurimi non bonæ conversatio-
nis, qui existimant majores natu vel episcopos pas-
sim vagaque in accusationem pulsandos; quemad-
modum Dionysius Exiguus in sua horum canonum
collectione legit. Ubi episcopi diserte vocantur
majores natu; quo etiam nomine appellantur a
Julio, papa Romano, in scripto ad Orientales
pro Albanasio et alijs, dicente: Criminationes ma-
jorum natu per alios ne fiant, nisi per ipsos qui
crimina intendunt, si tamen ipsi diani et irreprehen-*

nisi episcopo concedente id faciant, neque ligandi
neque solvendi ullam facultatem habent. Sacris
enim apostolis ea potestas a Christo data. In
apostolorum porro locum summi sacerdotes
substituti atque suffecti sunt.

ARIST. « Sacerdos, quempiam in periculo consti-
« tutum sacris altaribus reconciliare cupiens,
« episcopum consulat; et, quod ei visum est,
« faciat. »

Canon antescriptus ab episcopo fieri reconcilia-
tionem mandavit: at præsens etiam a presbyteris
cum episcopi voluntate eam fieri jubet.

CANON VIII.

« De iis qui majores natu criminantur, et ut nulli,
« cujus vita infamia laborat, liceat episcopum
« accusare. Numidius episcopus Mazulianus dixit :
« Sunt multi non bonæ conversationis, qui exi-
« stimant majores natu et episcopos debere pas-
« sim et temere reos agi : eosne oportet admit-
« tere, an non? Aurellus episcopus dixit : Placet
« ergo dilectioni vestræ eos, qui aliquibus sce-
« leribus illaqueati sunt, accusationis vocem
« adversus Patres edere? Ab omnibus episcopis
« dictum est : Si quis infamia laboret, ne admit-
« tatur. »

BALS. Sextus canon universalis secundæ synodi
statuit, non esse omnes ad episcoporum et cleri-
corum accusationes admittendos, sed eos solum
qui sunt a reprehensione alieni. Lege ergo eum
canonem, qui est antiquior; et præsentis synodi
canones 128, 129, 130 et 131.

ZONAR. Centesimus quoque vicesimus octavus,
vicesimus nonus, et tricesimus hujus synodi cano-
nes eadem hæc de re disserunt, et suavis, quibus-
nam episcopi nomen deferri haud liceat, expo-
nunt. Secunda quoque œcumenica synodus, quæ
hæc synodo antiquior fuit, idem hoc argumentum
sexto canone pertractans, quinam episcoporum ac
clericorum accusatores admittendi sint, definiit.
Is ergo canon cum sua explicatione legendus. Illud
vero, conversationis non bonæ, pro vita moribusque
nimine probatis, accipiendum.

ARIST. « Visum est, ut isti qui sceleribus sunt
« illaqueati, accusationes non edant; nec ad
« crimen alicui inferendum admittantur. »

Dicitur et in sexto sanctorum Patrum Constan-

*sibiles apparuerint, et actis publicis docuerint omni
se carere suspicione atque inimicitia, et irreprehen-
sibilem fidem atque conversationem ducere. Jul.
rescript. cap. 20, necnon a concilio Carthaginensi
1 sub Grato habito, anno Domini 348, ubi dicitur :
Gratus episcopus dixit, manifestum est illum non
esse hec, qui humilitatem contemnit, sed diaboli,
qui superbiam invenit et princeps est. Unde si quis
tumidus vel contumeliosus exstiterit in majorum
natu, vel aliquam causam habuerit, a tribus vicinis
episcopis, si diaconus est, arguatur; presbyter, a sex;
si episcopus, a duodecim concinctoribus audiatur.*
Concil. Carthag. 1, can. 14.

tinopole congregatorum canone, accusatores ad episcopos accusandos sine examinatione non admitti. Sed primo religionem eorum examinare, ne hæretici sint; deinde et opiniones eorum investigare, ne forte condemnati sint, aut ejecti, aut excommunicati, aut ab aliis criminibus accusati; et qui forte se criminum ipsis objectorum innocentes non ostendant. Hoc itaque et præsentī videtur canonī, ut nemo, qui et ipse criminum reus est, ad episcopi accusationem admittatur.

523 CANON IX.

« De iis, qui pro suorum peccatorum meritis ex ecclesiastico cœtu eiciuntur. Augustinus episcopus et Numidicæ provinciæ legatus dixit: « Hoc decernere velitis, ut eos, qui pro suorum criminum meritis Ecclesia ejecti sunt, si quis episcopus vel presbyter in communione recipiat, ipse quoque pari cum eis crimini obnoxius videatur, qui proprii episcopi canonicam sententiam effugiunt. Ab omnibus episcopis dictum est: Omnibus placet. »

BALS. Lege sanctorum apostolorum canones 11, 12, 32, Antiochenæ synodi canonem 6 et Sardicensis synodi canonem 13, docentes quid debeat fieri eis, qui depositos vel segregatos clericos recipiunt: similiter et iis, qui laicos segregatos recipiunt. Præsens autem canon decernit, ut clericos Ecclesia ejectos propter justas ab ipsis perpetratorum criminum pœnas, si alius episcopus vel presbyter ad communionem susceperit, is quoque, similiter ac qui suscipitur, puniatur. Iis ergo, quæ ab aliis canonibus et a præsentī constituta sunt, collectis, dic quod si clericum depositum alius episcopus in sacerdotalem communionem susceperit, deponetur: si autem una cum segregato oraverit, segregabitur. Propterea enim præsens quoque canon dicit: Similiter ac is qui Ecclesia ejectus est, episcopum, qui eum suscepit, esse puniendum. Nota autem, quod etiam præsens canon non citra examinationem, sed post condemnationem peccato convenientem, vult clericos deponi vel segregari.

ZONAR. Hoc idem sanctorum apostolorum undecimus et duodecimus et tricesimus secundus constituerunt. Quæ igitur in iis scripta sunt, hic etiam sufficient. Quinetiam synodi Antiochenæ canon 6 de eodem loquitur, et Sardicensis canon 13.

ARIST. « Qui cum excommunicato communicat, ipse sit excommunicatus. »

Qui a proprio episcopo excommunicatum recipit, et cum eo sacra ministrat, segregationis non ignarus, et ipse sit excommunicatus. Similiter et qui hæreticis communicat, iisque precatur, cum fidelibus ne communicet; sed Ecclesia extrudatur.

CANON X.

« Presbyteris, qui a propriis episcopis conde-

τινοῦσθε συναλοῦντων ἁγίων Πατέρων μὴ ἀνεξετάστας τοὺς κατηγοροῦντας εἰς κατηγορίαν ἐπισκόπων παραδέχεσθαι· ἀλλὰ πρῶτον ἐξετάζειν τὴν θρησκείαν αὐτῶν, ἵνα μὴ αἰρετικὸν ᾖσιν· εἶτα καὶ τὰς ὑπολήψεις αὐτῶν ἀνερωσάμενοι, μήποτε κατεγνωσμένοι εἰσὶν, καὶ ἀποβεβλημένοι, καὶ ἀκοινωνῆτοι, ἢ ὕψ' ἑτέρων ἐπ' ἐγκλήματι κατηγορούμενοι· καὶ μήπω ἀθώους ἑαυτοὺς τῶν ἐπαχθέντων αὐτοῖς ἐγκλημάτων ἀπέδειξαν. Τοῦτο γοῦν καὶ τῷ παρίντι δοκεῖ κανόνι, τὸ μὴ τινα ἔνοχον ἐγκλήμασιν δεῖτα εἰς κατηγορίαν ἐπισκόπου παραδέχεσθαι.

KANON Θ'.

« Περὶ τῶν κατ' ἀξίαν τῶν οικείων ἀποπημάτων τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ συλλόγου ἐκβαλλομένων Λύγου· στίνας ἐπίσκοπος καὶ τοποτηρητῆς τῆς Νομιστικῆς χώρας εἶπε· Τοῦτο ὄριται καταξιώσαστε, ὥστε τοὺς ἀξίως τῶν οικείων ἐγκλημάτων ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας διαχθέντας, εἴαν τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος δέξηται εἰς κοινωνίαν· καὶ αὐτὸς ἐτι μὴν τῷ ἴσῳ ἐγκλήματι ὑπεύθυνος φανῆ ἕμα τοῖς τοῦ οικείου ἐπισκόπου τὴν κανονικὴν ψῆφον ἀπορῶντος. Ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη· Πᾶσιν ἀρέσκει. »

BALS. Ἀνάγνωθι τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανόνας ια', ιβ', λβ', τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου καν. ς', καὶ τῆς ἐν Σαρδικίᾳ καν. ιγ', διδάσκοντας τί ὀφείλει γίνεσθαι εἰς τοὺς δεχομένους καθηρημένους ἢ ἀφορισμένους κληρικούς· ὡσαύτως καὶ εἰς τοὺς δεχομένους ἀφορισμένους λαϊκοὺς. Ὁ δὲ παρῶν διορίζεται τοὺς διαχθέντας ἀπὸ Ἐκκλησίας κληρικούς διὰ ἀξίαν ἐκδικῆσιν τοῦ παρ' αὐτῶν τομηθέντος ἐγκλήματος, εἴαν ἕτερος ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος δέξηται εἰς κοινωνίαν, καὶ αὐτὸν ὁμοίως τῷ δεχθέντι κολάζεσθαι. Συναγαγῶν οὖν τὰ παρὰ τῶν ἑτέρων κανόνων καὶ τοῦ παρόντος κανόνος διορισθέντα, εἰπεῖ ὅτι, εἴαν κληρικὸν καθηρημένον δέξηται ἕτερος ἐπίσκοπος εἰς κοινωνίαν ἱερατικὴν, καθαιρεθήσεται· εἴαν δὲ μετὰ ἀφορισμένου συνεύξηται, ἀφορισθήσεται. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ὁ παρῶν κανὼν εἶπεν ὁμοίως· τῷ ἐκδηθέντι τῆς ἐκκλησίας τὸν δεξάμενον αὐτὸν ἐπίσκοπον κολάζεσθαι. Σημείωσαι δὲ ὅτι καὶ ὁ παρῶν κανὼν οὐκ ἀσυντηρήτως, ἀλλὰ μετὰ καταδικὴν ἀξίαν τῷ ἀμαρτήματι θέλει τοὺς κληρικούς καθαιρεῖσθαι ἢ ἀφορίζεσθαι.

ZONAR. Τοῦτο καὶ οἱ τῶν ἁγίων ἀποστόλων δ τε ια', καὶ ιβ', καὶ λβ', διετάξαντο. Ἄ γοῦν ἐν ἐκείνοις ἐγγράφῃ, κἀνταῦθα ἀρχέσουσι. Καὶ ὁ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ δὲ συνόδου ἕκτος κανὼν περὶ τούτου διαλαμβάνει, καὶ ὁ ιγ' τῆς ἐν Σαρδικίᾳ.

ἈΡΙΣΤ. « Ὁ ἀκοινωνήτῳ κοινωνῶν ἀκοινωνήτος. »

Ὁ τὸν ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου ἀφορισθέντα δεχόμενος, καὶ συλλειτουργῶν αὐτῷ, ἐν εἰδήσει ὧν τοῦ ἀφορισμοῦ, ἀφορισμένος καὶ αὐτὸς ἔστω. Ὡσαύτως καὶ ὁ αἰρετικοῖς κοινωνῶν, καὶ συνευχόμενος αὐτοῖς τοῖς κιστοῖς· οὐ συγκοινωνήσῃ, ἀλλὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐξωθήσεται.

KANON I'.

« Περὶ πρεσβυτέρων τῶν ἀπὸ τῶν οικείων καταγι-

« νωσκομένων ἐπισκόπων Ἀλύπιος ἐπίσκοπος το
 « ποτηρητῆς τῆς Νομιδικῆς χώρας εἶπεν· Οὐδὲ
 « ἐκεῖνο δεῖ παραδῆσαι, ἔνα, ἂν τις τυχὸν πρεσβύ-
 « τερος, ἀπὸ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου καταγωγῆς,
 « φυσιώτητι τινι καὶ ὑπερηφανίᾳ ἐπαρθῆς, ἡγή-
 « σεται ὀφείλειν κεχωρισμένως ἄγια τῷ Θεῷ προσ-
 « φέρειν, ἢ ἄλλο ἀνορθοῦν θυσιαστήριον οἰηθεῖν
 « κατὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς πίστεως καὶ καταστά-
 « σεως· ὁ τοιοῦτος ἀτιμώρητος μὴ ἐξέλθῃ. Βα-
 « λεντίνος ἐπίσκοπος τῆς πρώτης καθέδρας τῆς
 « Νομιδικῆς χώρας εἶπεν· Ἀναγκαῖον· τῇ ἐκκλη-
 « σιαστικῇ πίστει κατέβη· σύμφωνα εἰσι τὰ παρὰ
 « τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν Ἀλυπίου προενοχθέντα. Λοι-
 « πὸν τί δοκεῖ τῇ μετετέρᾳ ἀγάπῃ εἶπατε. Ἡ σύν-
 « οδος εἶπεν· Ἐάν τις πρεσβύτερος, κατὰ τοῦ ἰδίου
 « ἐπισκόπου φυσιωθεὶς σχίσμα ποιήσῃ, ἀνάθεμα
 « ἔστω. »

ΒΑΛΕ. Ὁ λα' ἀποστολικὸς κανὼν τοὺς παρασυνά-
 γοντας, κληρικούς μὲν ὄντας, καθαιρέσει καθυποβάλ-
 λαι, λαϊκοὺς δὲ, ἀφορίζεσθαι διορίζεται· πλὴν μετὰ
 πρώτην καὶ δευτέραν καὶ τρίτην παράκλησιν. Ὁ δὲ
 παρῶν κανὼν καὶ ὁ ε' τῆς ἐν Γάγγρα ἀναθεματίζει
 τοὺς τοῦτους. Τίνι γοῦν ὀφείλομεν προσσχέιν ζητητέον.
 Οἴομαι οὖν ὅτι καὶ ἄμφω κατὰ τοὺς κανόνας γενήσε-
 σαι. Πρῶτον μὲν γὰρ κατὰ τὸν ἀποστολικὸν κανόνα
 οἱ σχισματικοὶ παραγγελλήσονται τοῦ κακοῦ ἀποσχέ-
 σθαι· καὶ μὴ κεισθέντες, καθαιρεθήσονται ἢ ἀφορι-
 σθήσονται· εἰ δὲ καὶ οὕτω τῇ φυσιώτητι, τούτεστι
 τῇ κενοδοξίᾳ καὶ τῇ ἀνηκολῆ, ἐμμένουσιν, ἀναθή-
 ματι καθυποβληθήσονται, ὡς σεσηπότε μέλη ἐκ τοῦ
 ὀφθαλμοῦ· σώματος τῆς Ἐκκλησίας ἔκκοπέντες. Τὸ
 γὰρ ἀπαντεῦθεν ἀναθεματισθῆναι τοὺς μὴ διὰ δογμα-
 τικὴν προσεκρουκτότας αἰτίαν, ἀλλὰ διὰ ἀλαζονείαν
 καὶ νόθου κούρησιν κατὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κατα-
 στάσεως ἀτακτῆσαντας, βαρύτερόν ἐστιν, ὡς ἐμοὶ
 δοκεῖ. Ἀνάγνωθι καὶ τὸν α' κανόνα τοῦ μεγάλου
 Βασιλείου, διδάσκοντα διαφορῶν αἰρετικῶν, σχισμα-
 τικῶν καὶ παρασυναγόντων. Ἐνταῦθα δὲ καταχρη-
 στικῶς ἐξελήφθη τὸ σχίσμα καὶ ἡ παρασυναγωγή
 εἰς τοὺς κατὰ ἀλαζονείαν κατὰ τοῦ ἐπισκόπου αὐτῶν
 φυσιωθέντας καὶ ἀποσχισθέντας.

ΖΩΝΑΡ. Ἐάν πρεσβύτερος ἐπιτιμηθεὶς ἀφορισμῷ
 ἴσως ἐπαρθῇ φυσιώτητι, τούτεστι κενοδοξίᾳ καὶ ὄγκῳ,
 καὶ ἰδίᾳ προσφίρῃ τῷ Θεῷ, ἱερουργῶν καθ' ἑαυτὸν,
 ἢ αὐτὸς νέον θυσιαστήριον καινουργήσῃ κατὰ τῆς
 ἐκκλησιαστικῆς πίστεως· καὶ καταστάσεως· συγγέ-
 γαρ τὴν ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν, ὡς τῶν πρε-
 σβυτέρων ὑπάκειν ὀφειλόντων τῷ ἐπισκόπῳ, ἐκεῖνος
 καὶ ἀντιπράττων καὶ ἀνθιστάμενος αὐτῷ, καὶ κατὰ
 τῆς πίστεως ποιᾷ· οἱ γὰρ ἄπιστοι, βλέποντες· ὅτι
 ἀτάκτως διάγουσιν οἱ ἱερωμένοι, κωμωδῆσουσι τὴν
 πίστιν· τοὺς γοῦν τοιοῦτους οὐκ ἀτιμώρητους δεῖ,
 φασίν, εἶναι, διὰ καὶ ἀναθήματι αὐτοὺς ἡ σύνοδος
 κατέδικασε. Καὶ ὁ ε' ἐκ τῆς ἐν Γάγγρα συνόδου καν-
 ῶν ὑπὸ ἀνάθεμα τοὺς παρασυνάγοντας ἐποίησατο.
 Ὁ δὲ τῶν ἀποστόλων λα' κανὼν καθαιρέσει τῶν τοι-
 οῦτων καταψηφίζεται.

« mnatur, Alypius episcopus regionis Numidicæ
 « legatus dixit; Nec illud prætermittendum est,
 « ut si quis forte presbyter a proprio episcopo
 « condemnatus, tumore quodam et arrogancia
 « elatus, existimaverit debere separatim Deo
 « sancta offerre, vel aliud altare erigendum puta-
 « verit adversus ecclesiasticam fidem et consti-
 « tutionem: is ne impunis evadat. Valentinus
 « episcopus primæ cathedræ Numidicæ regionis
 « dixit: Necessario ecclesiasticæ fidei et ordini
 « consentiunt, quæ a fratre nostro Alypio pro-
 « lata sunt. Quod superest, quid vestræ videtur
 « dilectioni dicite. Synodus dixit: Si quis pre-
 « sbyter adversus proprium episcopum inflatus
 « schisma fecerit, sit anathema. »

BALS. Tricesimus primus canon apostolicus eos,
 qui a congregatione divertunt, si sint quidem cle-
 rici, depositioni subjicit: laicos autem segregandos
 decernit; sed post primam et secundam et tertiam
 admonitionem. Præsens autem canon et sextus
 Gangrensis eos anathematizat. Quid ergo equi
 debeamus querendum est. Existimo ergo, quod
 utrumque fiet ex canonibus. Primum enim secun-
 dum canonem apostolicum schismaticis denuntiabi-
 tur, 524 ut a malo abstineant: et, nisi paruerint,
 deponentur vel excommunicabuntur. Sin autem
 sic quoque in inflatione, hoc est, vana gloria et
 inobedientia, perstiterint, anathemati subjicientur,
 ut membra putrida e sano Ecclesiæ corpore am-
 putati. Ex hoc enim ipsos esse anathematizatos, qui
 non propter causam dogmaticam offenderunt, sed
 propter arroganciam et mentis levitatem adversus
 ecclesiasticam constitutionem se insolenter gesse-
 runt, est gravissimam, ut mihi quidem videtur.
 Lege etiam canonem 4 magni Basilii, qui docet
 differentiam hæreticorum, schismaticorum et eorum
 qui a congregatione divertunt. Hic autem abusive
 acceptum est schisma, et a congregatione diver-
 sio, pro iis qui ex arrogancia adversus suum epi-
 scopum inflati sunt et ab eo abscissi.

ZONAR. Si quis sacerdos segregatione forte mul-
 tatus, inflatione, hoc est, arrogancia superbi que
 offeratur, ac Deo privatim offerat, aliisque non
 adhibitis sacra faciat, aut novum ipse altare adversus
 ecclesiasticam fidem ac constitutionem excitave-
 rit; evertit ille siquidem Ecclesiæ constitutionem,
 qui cum episcopo audientes esse presbyteri de-
 beant, obcluctatur ipse, et obsistit; fidei vero quo-
 que est injurius, quæ infidelium irrisione, post-
 quam sacris initiatos homines perverse vitam agere
 animadverterint, ludetur. Ejusmodi igitur ho-
 mines, nequaquam impune abire oportere synodus
 asserit, illosque proinde anathematis poena te-
 neri jubet. Eandem quoque anathematis poenam,
 sexto canone in eos, qui privatim ecclesiam ha-
 bere volunt, Gangrensis synodus statuit. Sanctorum
 vero apostolorum primus et quadagesimus canon
 depositionis in eos poenam decernit.

ARIST. « Qui ab episcopo condemnatur, si postea discesserit, et altare fixerit, vel obtulerit, pu- niendus. »

Qui a proprio segregatus episcopo, ad synodum, cui episcopus suus subjacet, non accedit, ut quæ ad segregationem ejus pertinent examinaret, et quod præter rationem factum est corrigeret; sed superbia et fastu elatus, eo quidem contempto se ab Ecclesia separaverit, et aliud struxerit altare, et sancta Deo obtulerit; talis, ut contra fidem et constitutionem ecclesiasticam hæc faciens, non impune feret, sed anathemate percutietur.

CANON XI.

« Si quis presbyter in suæ vitæ agendæ ratione condemnatus fuerit, debet is vicinis episcopis renuntiare, ut ipsi rem audiant, et per ipsos proprio episcopo reconcilietur; si hoc autem non fecerit, sed (quod absit!) superbia inflatus, se a proprii episcopi communionem separaverit, et una cum aliquibus schisma faciens Deo sanctum obtulerit, is anathema reputabitur, et proprium locum perdet; hoc scilicet considerato, numquid adversus episcopum justam habeat expostulationem. »

BALS. Hic quoque canon eadem cum præcedente dicit: statuit enim ut non solum deponantur, sed etiam anathematizentur presbyteri, qui ab episcopis condemnati nolunt rem pacifice componi per examinationem vicinorum episcoporum, sed seipso abscedunt, hoc est, separant a proprio episcopo, et separatim sacra celebrant præter illius sententiam. Lege et canonem 6 Antiochenæ synodi et 14 Sardiensis. Oportet autem, inquit, considerare et examinare, numquid proprium episcopum juste accesset clericus, et communionem eum eo jure declinet. Lege et canonem 29 istius synodi, et Antiochenæ canonem 4. Adversus episcopum autem expostulationem ne dixeris esse ex peccato, vel ab alia criminali accusatione; sed vel ex causa dogmatica, vel injusta ejus vitæ institutione. Neque enim debet clericus a proprio episcopo ante condemnationem separari, nisi eum videt manifeste injuriam facientem, vel recto dogmati repugnantem. Cum autem ille metropolitanus Philippopolis Italicus proprium clericum Campsorynion segregasset, agitata est apud sanctissimum illum patriarcham Muzalonem, eum misericordia dignum non esse, ut qui, secundum hunc canonem, ad finitimos episcopos non accesserit, et ad synodum quæ erat in ea regione, ut per eos reconciliaretur metropolitanus; sed sedi primum patriarchali molestiam exhibuerit,

APIET. « Ο ὄπι' ἐπισκόπου καταγωσθεῖς, εἴτα διαστάς, καὶ θυσιαστήριον πῆξας, ἢ προσευγ- κών, τιμωρητέος. »

« Ο παρὰ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου ἀφορισθεῖς, καὶ μὴ προσελθὼν τῇ συνόδῳ, ἧτινι ὁ ἐπίσκοπος αὐτοῦ ὑπόκειται, ἐπὶ τῷ ἐξετάσει τὰ τοῦ ἀφορισμοῦ, καὶ τὸ παραλόγως γενόμενον διορθώσασθαι, ἀλλ' ὑπερηφανία καὶ τύφῳ ἐπαρθῆς, τούτου μὲν καταφρονήσει, ἀποσχίσει δὲ αὐτὸν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ θυσιαστήριον ἕτερον πῆξει, καὶ ἅγια τῷ θεῷ προσάξει· ὁ τοιοῦτος, ὡς κατὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς πίστεως καὶ καταστάσεως ταῦτα ποιῶν, οὐκ ἀτιμώρητος ἔσται, ἀλλ' ἀναθεματισθήσεται. »

KANON IA.

« Ἐάν τις πρεσβύτερος (12) ἐν τῇ διαγωγῇ αὐτοῦ καταγωσθῆ, ὀφείλει ὁ τοιοῦτος, τοῖς γειτνιώσιν ἐπισκόποις προσαγγεῖλαι, ἵνα αὐτοὶ τοῦ πράγματος ἀκροάσωνται, καὶ δι' αὐτῶν τῷ ἰδίῳ ἐπισκόπῳ καταλλαγῆ· τούτου δὲ ἐάν μὴ ποιήσῃ, ἀλλ', ὑπερ ἀπειθῆ, ὑπεροφία φυσιοῦμενος ἐκ τῆς τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου κοινωνίας αὐτὸν χωρίσῃ, καὶ παρὰ μίαν μετὰ τῶν ὁμοίων ποιῶν, ἅγιασμα τῷ θεῷ προσενέγκῃ· ὁ τοιοῦτος ἀνάθεμα ἐλογισθήσεται, καὶ τὸν ἰδίον τόπον ἀπολεσάτω, ἐδηλονότι σκοπούμενος, μήποτε κατὰ τοῦ ἐπισκόπου μέμψιν ἔχῃ δικαίαν. »

BALS. Καὶ οὗτος ὁ κανὼν τὰ αὐτὰ τῷ πρό αὐτοῦ ἀποφαίνεται· διορίζεται γὰρ μὴ μόνον καθαιρεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ ἀναθεματίζεσθαι τοὺς καταγινωσκομένους παρὰ ἐπισκόπων πρεσβυτέρους, καὶ μὴ θέλοντας εἰρηνικῶς λυθῆναι τὸ πρᾶγμα διὰ κατεξέτασεως τῶν γειτνιαζόντων ἐπισκόπων, ἀλλὰ, ἀποσχίζοντας, τοῦτέστι χωρίζοντας, αὐτοῦς ἀπὸ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, καὶ λειτουργούντας ἰδιαιτέτως παρὰ γνώμην ἐκείνου. Ἀνάγνωθι καὶ τὸν 5 κανόνα τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου, καὶ τὸν 18 τῆς ἐν Σαρδικίᾳ. Χρὴ δὲ, φησὶ, σκοπεῖν καὶ ἐξετάσειν, μήποτε δικαίως αἰτιάζεται τὸν ἰδίον ἐπίσκοπον ὁ κληρικὸς, καὶ εὐλόγως τὴν μετ' αὐτοῦ κοινωνίαν ἐκλείνῃ. Ἀνάγνωθι καὶ τὸν 18 κανόνα τῆς συνόδου ταύτης, καὶ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ κανόνα 8. Τὴν δὲ κατὰ τοῦ ἐπισκόπου μέμψιν μὴ εἴπης εἶναι ἐξ ἀμαρτήματος ἢ ἀπὸ ἄλλης αἰτίας· ἐγκληματικῆς, ἀλλὰ ἀπὸ δογματικῆς ἢ ἀδίκου διαγωγῆς. Οὐδὲ γὰρ ὀφείλει ὁ κληρικὸς ἀπὸ τοῦ ἐπισκόπου αὐτοῦ χωρίζεσθαι πρὸς καταδικῆς, εἰ μὴ προφανῶς αὐτὸν βλέπει ἀδικούντα ἢ ἐναντιούμενον τῷ ὀρθῷ δόγματι. Τοῦ δὲ μητροπολίτου Φιλιππουπόλεως τοῦ Ἱταλικοῦ ἐκείνου ἀφορισαντος τὸν ἰδίον κληρικὸν τὸν Καψορῶμην, λόγος ἐγένετο παρὰ τῷ ἁγιωτάτῳ ἐκείνῳ πατριάρχῃ τῷ Μουζάλωνι μὴ ὀφείλειν τούτον συμπαθείας ἀξιωθῆναι, ὡς μὴ προσελθόντα κατὰ τὸν παρόντα κανόνα τοῖς γειτνιαζούσιν ἐπισκόποις καὶ τῇ κατὰ χάριν συνόδῳ χάριν τοῦ καταλλαγῆναι δι' αὐτῶν

Guill. Beveregii notæ.

(12) Ἐάν τις πρεσβύτερος. Præter Balsamonis et Zonaræ interpretationes in codice Amerbachiano, hoc etiam σχόλιον in præsentem canonem habetur, Ἡσὶ ἀναψηλαφῆσαι τῶν ἐπισκόπων ζῆτει τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου κανόνα 5, τῆς ἐν Σαρδικίᾳ κα-

νόνας γ', δ', ε', καὶ ἐν ταῦθα τὸν παρόντα 18 κανόνα, De sententiarum episcoporum retractatione quære synodi Antiochenæ canonem 6, et Sardicensis canones 3, 4 et 14, ei ibi præsentem canonem 11.

τῷ μητροπολίτῃ, ἀλλὰ πρώτως τὸν πατριαρχικὸν ἄρθρον ὀχλήσαντα, καὶ ὑπὸ ἀντιδικίαν ἀγαθόντα τὸν ἴδιον ἐπίσκοπον. Τοῦ δὲ Καφερύμη εἰπόντος διὰ πολλῶν μητροπολιτῶν ζητήσαι αὐτὸν τὴν τοῦ οικείου μητροπολίτου συμπάθειαν, καὶ μὴ εἰσακουσθῆναι, καὶ διὰ τοῦτο καταντῆσαι εἰς τὴν μεγάλην σύνοδον, διαγνώσθῃ μηδὲν τι ἀκανόνιστον ποιῆσαι αὐτόν.

ZONAR. Καὶ οὗτος ὁ κανὼν τὰ αὐτὰ τῷ πρὸ αὐτοῦ ἀποφαίνεται, καὶ φησιν ὅτι, ἐὰν πρεσβύτερος καταγνώσθῃ παρὰ τοῦ ἐπισκόπου ἐν τῇ ἰδίᾳ διαγωγῇ, τοῦτέστιν ὡς μὴ καλῶς βίους, ὀφείλει τοὺς πλησίον οὖσιν ἐπισκόποις προσαγγεῖλαι, ἥτοι γνωρίσαι, ὅπως καταγνώσθῃ παρὰ τοῦ ἐπισκόπου, ἵνα ἐὰν αὐτῶν ἀκροασαμένων τῶν πραχθέντων καταλαβῇ τῷ ἐπισκόπῳ. Ἐὰν δὲ μὴ τοῦτο ποιῆσῃ, ἀλλ' ἔπει μὴ γένοιτο, κενοδοξία ἐπαίρομενος ἀποσχισθῇ μὲν τοῦ ἐπισκόπου, παρὰ μίαν δὲ, ἀντὶ τοῦ ἰδιαιτάτα, μετὰ τινῶν ἱερουργήσῃ, ὁ τοιοῦτος οὐ μόνον, φησὶ, τὸν ἴδιον βαθμὸν ἀπολέσει, ἀλλὰ καὶ ἀνάθεμα ἔσται. Χρὴ δὲ, φησὶ, σκοπεῖν καὶ ἐξετάζειν, μήποτε δικαίως αἰτιάζεται τὸν ἴδιον ἐπίσκοπον, συνειδῶς αὐτῷ μέμψιν, καὶ εὐλόγως τὴν μετ' αὐτοῦ κοινωνίαν ἐκκλίβῃ. Ἀναγνωστῶν καὶ τὸν κθ' κανόνα τῆς συνόδου ταύτης, καὶ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ κανόνα τέταρτον, καὶ τῆς ἐν τῷ ναῦ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων συστάσης συνόδου κανόνας ιγ', ιδ' καὶ ιε'.

ARIST. ὁ Πρεσβύτερος καταγινωσκόμενος παρ' ἐπισκόπου τοὺς πλησίον ἐπισκόπους ἐκκαλεῖν ἔσθῃσεται· εἰ δὲ μὴ ἐγκαλέσει, ἀλλὰ σχίζων καὶ φυσιοῦμενος, ἀγίασμα τῷ θεῷ προσαγάγῃ, ἔστω ἀνάθεμα.

Τῆς αὐτῆς ἐστὶν ἐννοίας τῷ πρὸ αὐτοῦ κανόνι καὶ οὗτος.

KANON IB.

Ὁ Felix ἐπίσκοπος εἶπεν· Ἀναφερέσθω κατὰ τὰ ὀρισθέντα ἐκ τῶν παλαιῶν συνόδων, ἵνα, ἐὰν τις ἐπίσκοπος (ἔπει ἀπέλθῃ) ἐν τινὶ ἐγκλήματι περιπέσῃ, καὶ γενήσεται πολλὴ ἀνάγκη τοῦ μὴ δύνασθαι συνελθεῖν πολλοὺς, διὰ τὸ μὴ ἀπομεῖναι αὐτὸν ἐν τῷ ἐγκλήματι, ὑπὸ δώδεκα ἐπισκόπων ἀκουσθῆ (13), καὶ ὁ πρεσβύτερος ὑπὸ 25 (14) ἐπισκόπων καὶ τοῦ ἰδίου, καὶ ὁ διάκονος ὑπὸ τριῶν.

BALS. Τοῦ δ' κανόνος τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου ἐμφανίοντος τὰς μὲν καθαιρέσεις τῶν πρεσβυτέρων καὶ διακόνων παρὰ ἐνὸς ἐπισκόπου γίνεσθαι, τὰς δὲ

Guill. Beveregii notæ.

(13) Ἐπὶ δώδεκα ἐπισκόπων ἀκουσθῆ. Constantinus Harmenopolus præsentem canonem his verbis contractum dedit. Ἐπισκόπου κατηγορουμένου, εἰ δυσχερὲς εἴη τὴν πᾶσαν σύνοδον συνελθεῖν, δώδεκα γούν τὴν ὑπόθεσιν ἐξετασάτωσαν ἐπίσκοποι· πρεσβυτέρου δὲ 15· διακόνου δὲ τρεῖς. Cum episcopus accusatur, si difficile sit universam convenire synodum, duodecim saltem episcopi causam examinent; si presbyter, sex; si diaconus, tres. Ubi scholasticus hæc observat, Ἐντεῦθεν ὁ πατριάρχης Λουκᾶς ἀκυρον ἤγησάτο τὴν τοῦ ἐπισκόπου Ἀμαλοῦντος ἰωάννου καθαιρέσιν, ἣν ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἐποίησάτο Κύπρου ὅτι ἰα' μόνοις συνὸν ἐπισκόποις,

et proprium episcopum ad judicariam contentio-nem deduxerit. Cum autem dixisset Campsoryme se per multos metropolitanos sui metropolitani misericordiam postulasse, et non exauditum esse, et propterea ad magnam synodum venisse; judicatum est eum nihil fecisse contra canones.

ZONAR. Hic quoque canon eadem cum superiore constituit, ac si quis presbyter, inquit, in sua vivendi ratione, hoc est, veluti licentius acte vitæ ab episcopo condemnatus fuerit; eum vicinis episcopis renuntiare, hoc est, de sua damnatione certiores facere oportet, ut illorum opera, ubi tota de re edocti fuerint, suo episcopo concilietur. Quod si id facere neglexerit, et ambitione (quod absit!) inflatus, se ab episcopi communione separaverit, ac una, hoc est, privatim cum paucis sacra fecerit; illum non modo de suo gradu excidere, verum anathema quoque esse decernit. Animadvertendum porro est, inquit, atque investigandum, numquid iustam adversus episcopum expostulandi causam habeat, crimenque illius aliquod noverit, ex quo jure se ab illius communione subducatur. Consule hujus quoque synodi undetricesimum canonem, et Antiochenæ quartum, et synodi in Sanctorum Apostolorum templo congregatæ canones 13, 14 et 15.

ARIST. ὁ Presbyter ab episcopo condemnatus, ad vicinos episcopos appellare permittetur: si vero non provocaverit, sed schisma faciens, et fastus elatus, Deo sanctum obtulerit. sit anathema.

Ejusdem sententiæ cum præcedente est et hic canon.

CANON XII.

Ὁ Felix episcopus dixit: Referatur secundum ea quæ ab antiquis synodis decreta sunt, ut si quis episcopus (quod absit!) in aliquod crimen incidat, et fieri non possit omnino, ut multi convenient, ne ipse in crimine hæreat, a duodecim episcopis audiatur, et presbyter a sex episcopis una cum proprio, et diaconus a tribus.

BALS. Cum canon 4 Antiochenæ synodi declarasset presbyteros et diaconos ab uno episcopo deponi, episcoporum autem depositiones a synodo

μη ἐπέκεινα ἦν αὐτὸς τῆς τῶν λοιπῶν δωδεκάδος. Hinc Lucas patriarcha motus irritam censuit Amathuntis episcopi Joannis depositionem ab archiepiscopo Cypri factam; quod cum ei duntaxat 11 episcopi adessent, duodenarium ipse numerum non superaret. Harmenop. sect. 1, tit. 5.

(14) Ὁ πρεσβύτερος ὑπὸ 25. Quod hic constituitur, ut causa scilicet episcopi a duodecim, presbyteri a sex, et diaconi a tribus episcopis audiatur, a concilio Carthaginensi, sub Grato anno Domini 348 habito, prius constitutum fuit: cujus verba superius, in annotationibus ad octavam hujus concillii canonem recitavimus.

feri, videtur præsens canon ei adversari, decernens a duodecim ad minus episcopis episcopum in causa criminali judicari, presbyterum a sex, et diaconum a tribus. Non pugnant autem inter se canones: sed Antiochenæ quidem synodi canon hæc judicia aliter constituenda decrevit: præsens autem canon, qui longo post tempore factus est, hæc judicia cautius fieri statuit. Cantior autem legislatio non inducit repugnantiam. Quod autem majoris securitatis gratia hæc cauta sint, ex eo declaratur, quod dicant Patres, hæc tunc demum fieri, quando est difficile ut plures episcopi conveniant. Tunc enim necesse est 526 plures quoque episcopos causas criminales audire. Illud autem, ne episcopus in crimine hæreat, sic est, interpretandum ne dum dubius est episcopus, a suo populo contemnatur, ut qui accusatus est. Et in his quidem consistit canon. Interrogaverit autem quispiam, cum canon causarum solum criminalium meminerit, an uni metropolitano vel episcopo permittatur examinare episcopum, vel sacerdotem, vel diaconum in causa civili ex contractu, quæ infamiam irrogat, scilicet depositi, vel commodati: similiter et in causa quæ ex delicto oritur, scilicet injuria, furto, vi, et similibus. *Solutio.* Quinquagesimus quintus canon apostolicus, et octogesimus quartus jubent, ut ille deponatur, qui reges, episcopos et magistratus injuria afficiunt. Et nonnulli quidem ad ejusmodi injurias easque solas depositionem redigunt. Mihi autem videtur ex omni actione quæ infamiam irrogat, pecuniaria scilicet et criminali, illi qui sunt sacri infamiam iniri, secundum universalem et indistinctam legum constitutionem. Vidi enim etiam multos sacros propter furtum synodalliter depositos. Si autem interrogaverit quispiam, quid debet fieri lectoribus; audiet, quod vicesimus canon præsentis synodi reliquos clericos, præter presbyterum scilicet et diaconum, ab uno episcopo judicandos esse statuit. Præterea interrogaverit quispiam, cum canon contineat, tunc fieri a duodecim episcopis et solis episcoporum depositiones, quando fieri omnino non potest ut multi conveniant; si depositus fuerit episcopus a duodecim episcopis, sique cum sit facile ut multi conveniant; dissolvatur depositio annon? *Solutio.* Dicunt quidem nonnulli hoc modo non infirmari sententiam. Cum autem Joannes ille Amathuntis episcopus a Cypri archiepiscopo domino Joanne fuisset depositus, et depositionis edictum in tribunali imperatorio lectum esset, quoniam inventi sunt undecim episcopi et archiepiscopus depositionem fecisse, statuit sanctissimus ille patriarcha dominus Lucas cum presente illa synodo, quin et assistens senatus, esse infirmam et nullius momenti depositionem; et eo quod non accersita fuerit universa synodus Cypriorum Ecclesiæ, aut saltem major pars ejus, cum magna esset ejus cogendæ facultas; et quod archiepiscopus non ultra duodecim episcopos, sed una cum illis esset connumeratus. Præterea autem

A καθαιρέσεις τῶν ἐπισκόπων παρὰ συνόδου, δοκεῖ ἐναντιοῦσθαι αὐτῷ ὁ παρῶν κανῶν, διοριζόμενος ὑπὸ δώδεκα ἐπισκόπων τὸ ἐλάχιστον κρίνεσθαι ἐπισκοπὴν χάριν ἐκκλησιαστικῆς ὑποθέσεως, τὸν πρεσβύτερον ὑπὸ 25, καὶ τὸν διάκονον ὑπὸ τριῶν. Οὐκ ἐναντιοῦνται δὲ οἱ κανόνες· ἀλλ' ὁ μὲν, τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ δηλαδὴ, ἄλλως τὰς τοιαύτας κρίσεις ὥρισεν διευλοτούσθαι· ὁ δὲ παρῶν κανῶν, κατὰ πολὺ μεταγενέστερος ὢν, ἀσφαλεστέρας τὰς τοιαύτας κρίσεις παρεκελεύσατο γίνεσθαι. Καὶ οὐκ ἔστιν ἐναντιώσις ἢ ἀσφαλεστέρα νομοθεσία. Ὅτι δὲ διὰ τὸ ἀσφαλεστέρων ταῦτα νομοθετήται, δηλοῦται καὶ ἀπὸ τοῦ λέγειν τοῦς Πατέρας τότε ταῦτα γίνεσθαι, ὅτε μὴ ἔστιν εὐχερὲς καὶ πλειόνας συναλθεῖν ἐπισκόπους. Τηνικαῦτα γὰρ ἀναγκαῖόν ἐστι καὶ πλειόνας ἐπισκόπους ἀκροῦσθαι τῶν ἐκκλησιαστικῶν υποθέσεων. Τὸ δὲ μὴ ὑπομῆναι τὸν ἐπίσκοπον ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ οὕτως ἐρμηνευτέον, ἵνα μὴ, ἀμφίβολος ὢν ὁ ἐπίσκοπος, καταφρονεῖτο ὑπὸ τοῦ ὑπ' αὐτὸν λαοῦ, ὡς ὑπὸ κατηγορίαν ὢν. Καὶ τὰ μὲν τοῦ κανόνος ἐν τούτοις. Ἐρωτήσῃ δὲ τις, εἰ, τοῦ κανόνος μόνων ἐκκλησιαστικῶν υποθέσεων μνησθέντος, ἐφαίεται μητροπολιτῆ ἐνὶ τῇ ἐπισκόπῳ ἐνὶ δικάζειν ἐπίσκοπον ἢ ἱερέα ἢ διάκονον χάριν ὑποθέσεως συναλλαγματικῆς ἀτιμοποιού; ἢ γούν περὶ παραθήκης, ἢ περὶ κληρονομίας; ὡσαύτως καὶ περὶ ὑποθέσεως ἐξ ἀμαρτήματος ἀναφουμένης, ἢ γούν ὑβριτικῆς, κλοπῆς, βίας, καὶ τῶν ἁμοίων. *Αὖσις.* Ὁ νεῖ ἀποστολικῆς κανῶν καὶ ὁ πῶ καθαιρέσθαι διορίζονται τοὺς ὑβρίζοντας βασιλεῖς, ἐπισκόπους, καὶ ἀρχοντας. Καὶ τινες εἰς τὰς τοιαύτας ὑβρεις καὶ μόνας στενωχωροῦσι καθαιρέσιν. Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ἀπὸ πάσης ἀτιμοποιού ἀγωγῆς, χρηματικῆς δηλαδὴ καὶ ἐκκλησιαστικῆς, ἐπάγεσθαι ἀτιμίαν καὶ τοῖς ἱερωμένοις, κατὰ τὴν καθόλου τῶν νόμων καὶ ἀδιάστικτον νομοθεσίαν. Εἶδον γὰρ καὶ πολλοὺς ἱερωμένους ἀπὸ κλοπῆς καθαιρεθέντας συνοδικῶς. Εἰ δὲ ἐρωτήσῃ τις, τί ὀφείλει γίνεσθαι εἰς τοὺς ἀναγνώστας, ἀκούσει ὅτι ὁ κατὰ τῆς παρουσίας συνόδου παρὰ ἐκείνου ἐπισκόπου τοὺς λοιποὺς κληρικούς, τοὺς παρὰ τὸν πρεσβύτερον δηλαδὴ καὶ τὸν διάκονον, δικάζεσθαι διορίζεται. Ἐτι ἐρωτήσῃ τις, ὡς τοῦ κανόνος διαλαμβάνοντος τότε γίνεσθαι παρὰ δώδεκα ἐπισκόπων καὶ μόνων τὰς τῶν ἐπισκόπων καθαιρέσεις, ὅτε ἀνάγκη πολλὴ ἐστὶ μὴ δύνασθαι πολλοὺς συναλθεῖν, ἐὰν καθαιρεθῇ ἐπίσκοπος παρὰ δώδεκα ἐπισκόπων, εὐχερῆς ὄσης καὶ ταῦτα πολλοὺς συναλθεῖν, ἀρα λυθῆσεται ἡ καθαιρέσις ἢ οὐ; *Αὖσις.* Τινὲς μὲν λέγουσιν ἐκ τούτου τοῦ τρόπου μὴ ἀκροῦσθαι τὴν ἀπόφασιν· τοῦ δὲ ἐπισκόπου Ἀμαθοῦντος ἐκείνου Ἰωάννου καθαιρεθέντος ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κύπρου κυρίου Ἰωάννου, καὶ τοῦ καθαιρετικοῦ σημειώματος ἀναγνωσθέντος ἐπὶ βήματος βασιλικοῦ, ἐπει εὐρηναῖοι ἕνδεκα ἐπίσκοποι καὶ ὁ ἀρχιεπίσκοπος τὴν καθαιρέσιν πεποιχότες, διέγνω ὁ ἀγιώτατος ἐκείνος πατριάρχης κύριος Λουκάς μετὰ τῆς παρουσιασάσης συνόδου, ἀλλὰ μὴν καὶ ἡ παρεστῶσα σύγκλητος, ἀκρον εἶναι τὴν καθαιρέσιν, διὰ τε τὸ μὴ μετακλήθῃ τὴν πᾶσαν σύνοδον τῆς τῶν Κυ-

πρίων ἐκκλησίας, ἢ καὶ τὴν πλείονα, εὐχεραίας, καὶ ταῦτα οὕσης πρὸς τοῦτο, καὶ διὰ τὸ μὴ τὸν ἀρχιεπίσκοπον ἐπέκεινα εἶναι τῆς δωδεκάδος τῶν ἐπισκόπων, ἀλλὰ ταύτη τοῦτον συνυπάγεσθαι. Ἐχρήσαντο δὲ πρὸς τοῦτο καὶ τῷ κ' κανόνι τῆς παρουσίας συνόδου, καὶ τῷ ιδ'. Κἄν τινες δὲ εἶπον τότε εἰς μόνους πρεσβυτέρους καὶ διακόνους τοῦτο ἐκφωνηθῆναι,

A allegarunt et canonem 20 presentis synodi et 14; et, quamvis dixissent nonnulli hoc de solis presbyteris et diaconis dictum esse, tamen non sunt exauditi.

ZONAR. Οἱ ἐπίσκοποι κατηγορούμενοι παρὰ τῶν οικείων συνόδων ὤρισθησαν κρίνεσθαι. Ἐάν δὲ ἐπισκόπου ἐπὶ ἐγκλήματι κατηγορουμένου δυσχερὲς εἴη πᾶν ἄλλην τὴν σύνοδον συνελθεῖν, ἢ τοὺς πλείονας, δώδεκα, φησὶ, συνερχόμενοι ἐπίσκοποι ἐξεταζέτωσαν τὴν ὑπόθεσιν, ἵνα μὴ ὁ κατηγορηθεὶς ἐπίσκοπος ἀπομείνῃ ἐν τῷ ἐγκλήματι, τοὔτεστιν ἵνα μὴ, ἀμβολος ὢν, καταφρονεῖτο ὑπὸ τοῦ ὑπ' αὐτὸν λαοῦ, ὡς ὑπὸ κατηγορίαν ὢν. Πρεσβυτέρου δὲ κατηγορουμένου ἐξ ἐπίσκοποι δικάσαι ἀρκέσουσι. Διακόνων δὲ

ZONAR. Episcopus, qui accusantur, a sua quemque synodo judicari decretum est. Quod si delato cuiuspiam episcopi nomine, aut omnes ad synodum aut plures certe convenire admodum difficile sit, duodecim, inquit, episcopi coeant, et causam quæ in iudicium deferatur examinent, ne in crimine accusatus episcopus hæreat, id est, nedum ambigua ejus innocentia est, tanquam accusationi obnoxius a populo cui præest despiciatur. Presbytero vero

B in iudicium vocato sex episcopi iudicium satisficient. Trium porro episcoporum cognitio diacono causam dicenti sufficiet. Videtur autem hic canon quarto Antiochenæ synodi canonem repugnare. Ille siquidem episcopum a synodo, presbyteros vero et diaconos a suo quemque episcopo deponi debere affirmat. Utrumque tamen hoc pacto quispiam conciliabit; ut Antiochenum canonem quæ crimina presbyteris aut diaconis obijciuntur, eorum criminum questionibus primo ad episcopum pertinere, deque his statuendi penes illum facultatem esse voluisse: hujus vero canonis constitutione, si quis injuste se ab episcopo suo damnatum queratur, presbytero quidem sex, diacono vero tres episcopos causæ cognitores præfinitos esse defendat.

ARIST. Ἐπίσκοπον ἐγκληθέντα, ἐάν μὴ τελεία ἐ σύνοδος, τῶς δώδεκα ἐπιτηροῦσιν ἐπίσκοποι· καὶ πρεσβύτερον ἐξ, καὶ ὁ ἴδιος· καὶ διάκονον τρεῖς.

C 527 ARIST. Episcopum in jus vocatum, si non sit perfecta synodus, duodecim minimum episcopi observant; et presbyterum, sex et pro-prius; et diaconum, tres.

Τὸν κατηγορούμενον ἐπίσκοπον δεῖν ὑπὸ πάσης κρίνεσθαι τῆς συνόδου· εἰ δὲ πάντας οὐ συνελθεῖν δυνατὸν, παρὰ δώδεκα τὸ ἐλάχιστον ἐπισκόπων κρίνεσθαι· τὸν δὲ πρεσβύτερον παρὰ ἐξ, καὶ τὸν διάκονον παρὰ τριῶν· ὀφελόντος ἐπέκεινα καὶ τοῦ ἴδιου τῶν κατηγορουμένων ἐπισκόπου συμπαραίναί, καὶ συνεξετάζειν τὰς κατ' αὐτῶν αἰτιάσεις.

D Episcopus qui accusatur a tota judicari synodo oportet: si omnes autem convenire non est possibile, a duodecim minimum episcopis judicari; presbyterum autem a sex, et diaconum a tribus: et proprius insuper accusatorum episcopus ibidem adesse debet, et accusationes contra eos latus simul examinare.

KANON II'.

Περὶ τοῦ μὴ ἐξεῖναι ἐπίσκοπον εἰ μὴ ὑπὸ πολλῶν χειροτονεῖσθαι· εἰ δὲ ἀνάγκη γένηται, καὶ ὑπὸ τριῶν ὁ ἐπίσκοπος χειροτονηθεῖ. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Τί πρὸς ταῦτα λέγει ἡ ὁμολογία ἀγλωσύνης; Ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη· Ὁφείλει παρ' ἡμῶν τὰ ὀρισθέντα ὑπὸ τῶν πρὸ ἡμῶν φυλαχθῆναι· ὠντινων ὡς εὐτυχὲς ἀβουλήτως οἱ πρωτεύοντες τῆς οἰασθητινός ἐπαρχίας οὐ κατατολμῶσι ἀμελεῖν. Πολλοὶ οὖν ἐπίσκοποι συναχθέντες ἐπίσκοπον χειροτονήσουσιν· εἰ δὲ ἀνάγκη γένηται, τρεῖς ἐπίσκοποι, ἐν οἰκόμενῳ ἂν τόπῳ ὦσι, τῷ τοῦ πρωτεύοντος παραγγέλματι χειροτονήσουσιν τὸν ἐπίσκοπον. Καὶ ἐάν τις ἐν τινι ἐναντιωθῇ τῇ ἰδίᾳ ὁμολογίᾳ ἢ τῇ ὑπογραφῇ, αὐτὸς ἑαυτὸν ἀποστερήσει τῆς τιμῆς.

CANON XIII.

Quod non licet episcopum nisi a multis eligi: si autem necesse sit, etiam vel a tribus eligatur episcopus. Aurelius episcopus dixit: Quid ad hæc dicit vestra sanctitas? Ab omnibus episcopis dictum est: Veterum statuta debent a nobis servari: quæ quidem temere et inconsulte, qui in quavis provincia primitum obtinent, non audent negligere. Multi ergo congregati episcopi episcopum eligent. Sin autem necessitas incumbat, tres episcopi, in quocunque loco fuerint, primatis jussu eligent episcopum. Et si quis in aliquo contra propriam confessionem vel subscriptionem fecerit, ipse seipsum honore privabit.

ΒΛΑΣ. Χειροτονίαν ἐνταῦθα μὴ τὴν χειροθεσίαν

BALS. Χειροτονίαν hoc in loco, non pro χειρο-

θεσῆ, illi est, manuum impositione et ordinatione, sed non consecratione intellexeris, sed pro electione. Nam et hoc ex fine canonis ostenditur, quo cavetur, ut deponatur episcopus, qui contra propriam subscriptionem et confessionem fecerit, quæ subscriptionem non fit ad ordinationem sive consecrationem, sed ad electionem : et quia, cum primus canon apostolicus statuat episcopum a duobus esse episcopis ordinandum, si χειροτονίαν pro ordinatione hoc in loco acceperimus, dicto canonis contraria dicere admittimus. Cum autem canon 4 primæ Nicænæ synodi jubeat electiones ab omnibus provincialibus constitui, sin autem hoc sit difficile tres simul congregari, reliquis quoque per litteras suffragium ferentibus, metropolitani quidam, ut est verisimile (eos enim præsens canon primates provinciæ vocat), non observabant canones. Unde et a Patribus definitum est, ut a multis episcopis fierent electiones : sin autem hoc non sit factu facile, necessario a tribus, qui debent conscientia et permissione primi seu metropolitani in quocunque loco convenire. Si quis autem eorum qui in electione suffragia dederunt contra propriam subscriptionem fecerit, deponetur. Ac in his quidem consistit canon. Cum autem quidam metropolitanus fuisset aliquando accusatus, quod non cum suis provincialibus episcopum elegisset, sed cum metropolitanis, qui in regna urbium versabantur; quidam præsentem canonem pro eo adducebant : et dicebant quod, etiamsi ex canone 4 primæ synodi Nicænæ necesse est a provincialibus ad minimum tribus electionem fieri, a præsentem tamen canonem, qui est multo posterior, metropolitanano concessum est tres episcopos, quos voluerit accersere, et per eos electionem facere in quocunque loco voluerit, et volebant metropolitanum nulli reprehensioni obnoxium ab hoc canone conservari. Audierunt autem quod, quoniam præsens canon nihil novi decernit, sed quæ a Patribus antea definita sunt, deinceps quoque servanda statuit, debent omnino, quæ de convocatis episcopis dicuntur, secundum illum canonem intelligi, et electiones necessario a provincialibus fieri. Illud autem in quovis loco procedere, non avertit præjudicium electioni, solum fiat cum tribus ad minimum episcopis, juxta hunc canonem et, quæ ei consequenter obtinet, consuetudinem. Cum autem canon decernat electiones fieri a tribus episcopis, si sit multos convenire difficile, interrogaverit quispiam : Si multi possint facile convenire, electio infirmabitur, an non? *Solutio.* Quæ de episcopi a duodecim facta depositione supra 528 scripta sunt, quando plures poterant facile convenire, ad præsentis quæstionis solutionem sufficiunt. Illud autem, in quovis loco, scriptum est, propter eos qui dicunt debere fieri ecclesiarum electiones a metropolitano in sua metropoli, quod quidem non receptum est. Locus enim non constituit episcopum, sed suffragium et antistitem electio. Nota

καὶ καθιέρωσιν νοήσεις, ἀλλὰ τὴν ψῆφον. Ὅτι τοῦτο παρίσταται ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ κανόνος διοριζομένου καθαρείσθαι τὸν ἐπὶ ἰδίᾳ ὑπογραφῇ καὶ ὁμολογίᾳ ἐναντιούμενον ἐπίσκοπον, ἥτις ὑπογραφὴ οὐ γίνεται εἰς χειροτονίαν ἤτοι καθιέρωσιν, ἀλλὰ εἰς ψῆφον· καὶ οὗτο τοῦ ἀποστολικοῦ πρώτου κανόνος· διοριζομένου χειροτονισθαι ἐπίσκοπον ὑπὸ ἐπισκόπων δύο, εἴπερ ἐκλαβόμεθα τὴν χειροτονίαν εἰς χειροθεσίαν, δόξοιμεν λέγειν ἐναντία τῷ βῆθῆντι κανόνι. Τοῦ δὲ 8 κανόνος τῆς ἐν Νικαίᾳ πρώτης συνόδου παρακαλουμένου ὑπὸ πάντων τῶν ἐπαρχιωτῶν καθίστασθαι τὰς ψήφους· εἰ δὲ δυσχερὲς τοῦτο ἔσται, τρεῖς ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνάγασθαι, συμφήφων γινόμενων διὰ γραμμάτων καὶ τῶν λοιπῶν, ὡς εἴκοι, τινὲς μητροπολίται (τούτους γὰρ ὁ παρῶν κανὼν πρωτεύοντας ἐπαρχίας καλεῖ) οὐκ ἐφύλαττον τὰ τοῦ κανόνος. Ὅθεν καὶ ὠρίσθη παρὰ τῶν Πατέρων, ὑπὸ πολλῶν ἐπισκόπων γίνεσθαι τὰς ψήφους· εἰ δὲ οὐκ ἔσται τοῦτο εὐχέρως, ἐξ ἀνάγκης ὑπὸ τριῶν, ὀφειλόντων μετὰ εἰδήσεως καὶ ἐπιτροπῆς τοῦ πρώτου, ἤγουν τοῦ μητροπολίτου, συνέρχεσθαι ἐν οἰκῇ τινι τόπῳ. Ἐὶν δὲ τις τῶν ψηφισαμένων ἐναντιωθῆ ἢ ἰδίᾳ ὑπογραφῇ, καθαιρεθῆσεται. Καὶ ὁ μὲν κανὼν ἐν τούτοις. Τινὲς δὲ μητροπολίτου αἰτιαθέντος ποτὲ, ὡς μὴ μετὰ ἐπαρχιωτῶν αὐτοῦ ψηφισαμένου ἐπίσκοπον, ἀλλὰ μετὰ μητροπολιτῶν διαγόντων εἰς τὴν τῶν πόλεων βασιλεύουσαν, ἐχρήσαντο τινες, ὑπὲρ αὐτοῦ λέγοντες τῷ παρόντι κανόνι· καὶ εἶπον ὡς, εἰ καὶ ἀπὸ τοῦ 8 κανόνος τῆς ἐν Νικαίᾳ πρώτης συνόδου ἀνάγκη ἔστιν ὑπὸ ἐπαρχιωτῶν τὸ ἐλάχιστον τριῶν τὰς ψήφους γίνεσθαι, ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος μεταγενεστέρου ἔντος ἐνεδόθη τῷ μητροπολίτῃ μετακαλεῖσθαι τρεῖς ἐπισκόπους τοὺς αὐτῷ βουλητέους, καὶ ποιεῖν τὴν ψῆφον δι' αὐτῶν ἐν οἴῳ ἢ ἐν τόπῳ θαλήῃ· καὶ ἤθελον ἀπὸ τούτου τοῦ κανόνος ἀκαταίτητον τὸν μητροπολίτην συντηρηθῆναι. Ἦκουσαν δὲ ὡς, ἐπεὶ ὁ παρῶν κανὼν οὐ νέον τι θεσμοθετεῖ, ἀλλὰ τὰ προδιορισθέντα παρὰ τῶν Πατέρων καὶ ἐφεξῆς διορίζεται φυλάττεσθαι, ὀφείλοισι πάντως τὰ περὶ τῶν συγκαλουμένων ἐπισκόπων νοεῖσθαι κατ' ἐκεῖνον τὸν κανόνα, καὶ ἐξ ἀνάγκης μετὰ ἐπαρχιωτῶν τὰς ψήφους γίνεσθαι. Τὸ δὲ ἐν οἰκῇ ποτὲ τόπῳ προδοθῆναι, οὐ προκριματίζει τὴν ψῆφον, μόνον γινέσθαι μετὰ ἐπισκόπων τὸ ἐλάχιστον τριῶν κατὰ τὸν παρόντα κανόνα, καὶ τὴν ἀκολουθίαν τούτου κρατοῦσαν συνῆθειν. Τοῦ δὲ κανόνος· διοριζομένου ὑπὸ τριῶν ἐπισκόπων τὰς ψήφους γίνεσθαι, εἴπερ ἔσται δυσχερὲς πολλοὺς συναλθεῖν, ἐρωτήσῃ τις, ἐὰν εὐχέρειά ἔσται πολλοὺς συναλθεῖν, ἀκυρωθῆσεται ἡ ψῆφος, ἢ οὐ; Ἀύσις· Τὰ ἀνωθεν γραφέντα περὶ καθαιρέσεως ἐπίσκοπου γενομένης παρὰ δώδεκα ἐπισκόπων, ὅταν ὑπῆρχεν εὐχέρως καὶ πλείους συναλθεῖν, ἀρκοῦσιν εἰς ἀπολογίαν τοῦ παρόντος ζητήματος, τὸ δὲ, ἐν οἰκῇ ποτὲ τόπῳ, γέγραπται διὰ τοῦς λέγοντας, ὀφείλειν τὰς ψήφους τῶν ἐκκλησιῶν γίνεσθαι παρὰ τοῦ μητροπολίτου εἰς τὴν κατ' αὐτὸν μητροπολιν, ὅπερ οὐκ ἰδέσθη. Οὐδὲ γὰρ ὁ τόπος καθίσταται τὸν ἐπίσκοπον, ἀλλὰ ἡ ψῆφος καὶ ἡ ἐπιλογή τῶν

ἀρχιερίων. Σημειώσαι δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος A
κανόνος ὅτι ὁ πρωτεύων, ἤγουν ὁ μητροπολίτης,
οὐκ ὀφείλει παρουσιάζειν εἰς τὰς ψήφους, ἀλλὰ
μόνοι οἱ ἐπίσκοποι. Τί δὲ, εἴαν τις τῶν ψηφισάμε-
νων ἐναντιωθῆ ἢ οἰκείᾳ ὑπογραφῇ, ἀπεντεῦθεν
καθαιρεθῆσεται, ἢ μετὰ δοκιμασίαν καὶ ἀποτυχίαν
ὧν προστίθῃσιν; Αὐσίς. Εἰ μὲν ἐκληθῶσι τὰ ῥή-
ματα τοῦ κανόνος εἰς τὸ ἐπιγινώσκειν μὲν τὸν ψη-
φισάμενον τὴν οἰκείαν ὑπογραφὴν, λέγειν δὲ μετὰ
ταῦτα μαθεῖν τί κολύων τὸν ψηφισθέντα εἰς ἐπι-
σκοπικὸν προσελθεῖν ἀξίωμα, ἄλλως οὐ καθαιρεθῆ-
σεται, εἰ μὴ περὶ τὰς ἀποδείξεις ἀτόνησται. Εἰ δὲ
ἐκληθῆ ἢ ἐναντίως τῆς ὑπογραφῆς εἰς ἀρνήσιν,
ταύτης ἐλεγχόμενου τοῦ πράγματος; διὰ συγκρίσεως
τῶν γραμμάτων, ἢ ἄλλως πως, ἀπεντεῦθεν καθαι-
ρεθῆσεται. Σημειώσαι οὖν τὸν παρόντα κανόνα B
περὶ ἀρνήσεως ὑπογραφῆς διαλεγόμενον, ὡς ἔμοι
δοκεῖ. Ἀνάγνωθι καὶ κεφάλαιον οὐ' τοῦ α' τίτλου
τοῦ κβ' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν, καὶ κεφ. α' τοῦ γ'
τίτλου τοῦ αὐτοῦ βιβλίου, καὶ τὸν δλον δ' τίτλου τοῦ
αὐτοῦ βιβλίου καὶ τὸ ε' κεφ. τοῦ α' τίτλου τοῦ κγ'
βιβλίου, καὶ μάθης ὅπως ποτὲ μὲν διὰ ἀντισυγγρά-
φων, ποτὲ δὲ διὰ μαρτύρων ὁμνουμένων ἐλέγχεται ὁ
ἀρνούμενος τὴν οἰκείαν ὑπογραφὴν, καὶ ὅτι μετὰ
ἐλεγχόν ὁ κατακριθεὶς ἀναγκάζεται ποιῆσαι τῷ ἀν-
τιθέτῳ μὴ μόνον τὸ ἰκανὸν τοῦ περιεχομένου ἐν τῇ
ἐγγράφῳ ποσοῦ, ἀλλὰ καὶ ἕτερον τοσοῦτον. Ἡ δὲ
οὐ' Νεαρά τοῦ βασιλέως κυροῦ Δέοντος τοῦ Φιλοσό-
φου διορίζεται πᾶν ἔγγραφον, ἐν ᾧ ἐπιτέγραπται ὁ
τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ ἵσχυρος διὰ χειρὸς C
τοῦ συνθεμένου αὐτοῦ, ἔχειν τὸ ἴσχυρον καὶ ἀμε-
τάπτωτον, κἄν οὐκ ἔσται κατησφαλισμένον διὰ
προσίμου. Καὶ ἀνάγνωθι τὴν τοιαύτην Νεαράν.
Καὶ συναγαγὼν εἰπέ ὅτι τὸ καθαιρεθῆναι τοὺς ἀρ-
χιερεῖς ἀρνούμενους τὰς ἐν ταῖς ψήφοις ὑπογραφὰς
ζῶντων ἰδικῶν ἔστι καὶ ὀφείλει κρατεῖν εἰς τοῦτο
καὶ μόνον τὸ φάκτον. Ἐάν γάρ ἕτερον ἔγγραφον
αὐτοῦ ἀρνήσῃται ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς, ὡς ἔμοι
δοκεῖ, οὐ καθαιρεθῆσεται, καθὰ τινες λέγουσιν,
κλασθήσεται.

ZONAR. Ὁ τέταρτος κανὼν τῆς ἐν Νικαίᾳ πρῶ-
της συνόδου ὑπὸ πάντων τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἐπι-
σκοπῶν καθίστασθαι ὀρίζει ἐπίσκοπον. Εἰ δὲ τις εἴη
δυσχέρεια, τρεῖς ἐπιτοαυτὸ συνάγεσθαι, συμπήρων
διὰ γραμμάτων καὶ τῶν λοιπῶν γινόμενων, καὶ D
οὕτως τὴν χειροτονίαν γίνεσθαι. Ἄ τοῖνον ὁ εἰρη-
μὸς κανὼν διατάσσεται, ταῦτα, φασὶν οἱ τῆς συνό-
δου ταύτης, δεῖν φυαχθῆναι, ὡς ὀρισθέντα παρὰ
τῶν κρδ ἐκείνων. Χειροτονίαν δ' ἐνταῦθα μὴ τὴν
χειροθεσίαν καὶ καθιέρωσιν νοησεν, ἀλλὰ τὴν ψή-
φον, ἵνα μὴ δοκῇ ἐναντιοῦσθαι τῷ πρώτῳ κανόνι
τῶν ἁγίων ἀποστόλων, καὶ ὑπὸ δύο ἐπισκόπων
ὀρίζεται χειροτονεῖσθαι ἐπίσκοπον. Ὅπως δὲ οὐκ
ἐναντιοῦται, εἴρηται ἐν τῇ ἐξηγήσει τοῦ δ' κανόνος
τῆς ἐν Νικαίᾳ πρώτης συνόδου, ἀ καὶ ἀναγνωστέον.
Πρωτεύοντας δ' ἐνταῦθα τῶν ἐπαρχιῶν τοὺς μη-
τροπολίτας φησὶν, ὧν παραγγέλματι, ἤγουν ἐντολῇ,
χειροτονεῖν, τούτῳτι ψηφίζεσθαι, τοὺς ἐπισκόπους
ἐπίσκοπον διατάσσεται. Ἐάν δὲ τις, φησὶ, τῶν ψη

ergo etiam ex hoc canone, quod primas sive me-
tropolitanus non debet interesse electioni, sed soli
episcopi. Quid vero, si quis eorum qui elegerunt
suae subscriptioni contradixerit, eone ipso deponet-
tur, an post examinationem, cum ea quae propo-
nit probare non possit? Solutio. Si canonis quidem
verba accepta fuerint ad hoc, ut is qui elegit pro-
prium subscriptionem agnoscat, dicat autem postea
se accepisse aliquid, quod vetet quouinus is, qui
electus est, ad dignitatem episcopalem probatur
non alius deponetur, quam si in probationibus de-
fecerit. Sed si subscriptionis contradictio pro ejus
negatione accepta fuerit, re per litterarum proba-
tionem, vel aliquo alio modo convicta, eo ipso
deponetur. Nota ergo praesentem canonem, qui de
subscriptionis inficiatione loquitur, ut mihi quidem
videtur. Lege et caput 75, primi tituli, lib. xxii
Basilic., et cap. 1. tit. 3. ejusdem libri, et totum
tit. 4 ejusdem libri, et cap. 60 tituli 1. libri xiiii,
et dices quomodo, aliquando quidem per litterarum
collationem, aliquando autem per testes jurantes,
convincitur is qui negat propriam subscriptionem:
et quod post probationem, qui convictus est, cogitur,
non solum satisfacere adversario de quantitate quae
in scriptis continetur, sed et alterum tantumdem
solvere. Septuagesima secunda autem imperatoris
domini Leonis Philosophi novella statuit, ut quod-
cunque scriptum, in quo venerandae et vivificae
crucis figura per manum ejus qui ipsum composuit
scripta est, firmum et immutabile maneat, etiamsi
non sit adjectione poenae munitum. Lege quoque
eamdem novellam. Et tandem concludere, quod depo-
ni antistites qui negant suas in electionibus sub-
scriptiones, speciale est, et debet in hoc solo facto
valere. Si enim aliud suum scriptum negaverit
episcopus vel clericus, ut mihi videtur, non depo-
netur, ut dicunt aliqui, sed ex legibus supra positis
punietur.

ἀλλὰ κατὰ τοὺς ἀνωθεν καταστρωθέντας νόμους;

ZONAR. Episcopum quartus Nicænae primae
synodi canon omnium provinciae episcoporum suf-
fragio constituendum esse decernit. At si quonimus
id fieri possit, causa aliqua gravior obstiterit, tum
vero tres simul convenire, ac cæteris per litteras
assentientibus episcopum illorum auctoritate crear
placet. Quae igitur illo canone praescribuntur, ea
nimirum a majoribus statuta servari oportere hujus
synodi Patres affirmant. Creationis porro nomine,
non manuum impositio et consecratio, sed electio
hoc loco intelligi debet; ne primo sanctorum apo-
stolorum canonis, qui a duobus episcopis creandum
esse episcopum decernit, hic canon contrarius esse
existimetur. Nam illi quidem nullo modo adversari,
in explicatione canonis 4 Nicænae primae synodi
demonstravimus; tu eam vide. Primate vero hic
provinciarum, metropolitans nominat, eorumque
mandato, hoc est, jussu, ab episcopis creandum,
hoc est, eligendum esse episcopum decernit. Quod

si quis, inquit, suffragio lato postea confessioni suæ aut subscriptioni adversatus fuerit, hoc est, quem prius episcopali gradu dignum suffragio, vel etiam subscriptione, dum de eo decerneretur, declaravit, mox dignum negat, atque a se ipse dissentit; ipse se summi sacerdotii honore privabit, id est, depositione, nisi illius, quem accusat, probato crimine, condemnabitur.

529 ARIST. «Primate jubente, etiam tres episcopi
« constituunt episcopum. Et qui suam confessioni
« vel subscriptioni adversatur, suoque iudicio
« honore privabitur.»

Omnes, si fieri potest, provinciæ episcopi adsint necesse est, quando in vacantibus episcopatibus episcopi sunt eligendi; quemadmodum et quarto synodi Nicænæ canoni visum est, et undevicesimo Antiochenæ. Si hoc autem difficile fuerit, aut propter viæ longitudinem, aut aliam quamcunque necessitatem, tres saltem jussu et sententia metropolitani sui electionem facient, absentibus etiam per litteras consensum suum præbentibus. Si quis autem episcopum confessus fuerit, et affirmaverit quempiam episcopatus gradu dignum esse; deinde autem per passionem aliquam suæ confessioni vel subscriptioni adversatus fuerit, et eum qui ab ipso electus fuit, indignum vocitaverit, cum non ignoravit etiam ante, qualis fuit, suo honore privabitur. Et lex enim eos, qui mendaciter et sibimet contrario testati sunt, per magistratus, qui jurisdictionem habent, pœnis subjicit, ut decimum quartum primi tituli vicesimi primi libri caput jubet.

CANON XIV.

« Ut unus ex Tripoli episcopus in legationem veniat: et ut presbyter illic a quinque audiatur
« episcopis. Similiter placuit a Tripoli, propter
« regionis inopiam, unum episcopum in legationem venire, et ut presbyter illic a quinque
« episcopis audiatur, et diaconus a tribus, ut
« superius dictum est, proprio scilicet episcopo
« presidente.»

BALS. Est etiam in Africa Tripolis; et quoniam in ea erant pauci episcopi, statuit synodus, ut unus quidem illinc mittatur legatus ad anniversarias synodos: a quinque autem episcopis, propter antistitam paucitatem, examinentur causæ sacerdotum criminales, et a tribus diaconorum ultra illos episcopis, sub quibus sunt litigatores, presidentibus. Quare nota ex hoc quoque canone, quod episcopi, quibus subjecti sunt litigatores, debent esse ultra duodecim, sex et tres conjudices. Et quod si non sit episcoporum inopia, plures his episcopi debent causas eorum, qui sunt sacrali cognoscere.

ZONAR. Tripolim illam quæ in Africa intelligit.

Αφισμένων καὶ μετὰ τὴν ψῆφον ἐναντιωθῆ τῇ ἰδίᾳ ὁμολογίᾳ ἢ τῇ ὑπογραφῇ, ἤγουν ἐὰν ὠμολόγησεν ἄξιον εἶναι γίνεσθαι ἐπίσκοπον, ἢ ὑπέγραψεν ἐν τῷ περὶ ἐκείνου ψηφισματι, τοῦτον μετὰ ταῦτα λέγῃ μὴ εἶναι ἄξιον, καὶ ἐναντιώται αὐτῷ ἐαυτὸν ἀποστέρησαι τῆς ἀρχιερατικῆς τιμῆς, τουτέστι καθαιρεθῆσεται, μὴ ἀποδεικνύς τὸ κατὰ τοῦ διαβαλλομένου αἰτίημα..

ΑΡΙΣΤ. « Τοῦ πρωτεύοντος ἐπιτάττοντος, καὶ
« τρεῖς ἐπίσκοποι καθιστώσιν ἐπίσκοπον· καὶ ὁ
« τῆ οἰκείᾳ ὁμολογίᾳ ἢ ὑπογραφῇ ἐναντιούμενος
« οἰκοθεν ἔξει τὸ ἔτιμον.»

Πάντας μὲν χρὴ παρῆναι, εἰ δυνατόν, τῆς ἐπαρχίας τοῦ ἐπισκόπου, ὅτε μέλλει γενέσθαι ψῆφος ἐπισκόπου ἐν ταῖς χηρευούσαις ἐπισκοπαῖς· καθὼς καὶ τῷ τετάρτῳ κανόνι τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου δοκεῖ, καὶ τῷ ἐναεκαίδεκάτῳ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ· εἰ δὲ δυσχερὲς τοῦτο, ἢ διὰ μῆκος ὁδοῦ, ἢ δι' ἑτέραν τινὰ ἀνάγκην, τρεῖς κἀν τὸ ἐλάχιστον ἐπιταγῇ καὶ γνώμῃ τοῦ μητροπολίτου αὐτῶν τῆν ψῆφον ποιήσουσι, συμπῆψων γινομένων καὶ τῶν ἀπόντων διὰ γραμμμάτων. Εἰ τις δὲ τῶν ἐπισκόπων ὁμολογήσῃ καὶ διαβεβαιώσῃται τινα ἄξιον εἶναι τοῦ βαθμοῦ τῆς ἐπισκοπῆς· εἶτα διὰ τι πάθος ἐναντιῶς τῇ ὁμολογίᾳ αὐτοῦ ἢ τῇ ὑπογραφῇ χωρήσῃ, καὶ ἀνάξιον τοῦτον τὸν παρ' αὐτοῦ ἐπιλεγέντα καλοῖη, μὴ ἀγνοούμενον παρ' αὐτοῦ καὶ πρῶτον ὄποιος ἦν, τῆς οἰκείας τιμῆς ἀποστέρηθῆσεται. Καὶ γὰρ καὶ ὁ νόμος τοῦ ψευδῶς ἢ ἐναντιῶς ἑαυτοῖς μαρτυρήσαντας διὰ τῶν προσφύρων ἀρχόντων τιμωρεῖ, καθὼς τὸ τεσσαρακαίδεκάτον κεφάλαιον τοῦ πρώτου τῆλου τοῦ εἰκοστοῦ πρώτου βιβλίου διαλαμβάνει.

KANON ID'.

« Ὡστε ἀπὸ Τριπόλεως ἕνα ἐπίσκοπον εἰς τοποτηρησίαν ἔλθειν; καὶ ὥστε τὸν πρεσβύτερον
« νικῆσαι ὑπὸ πέντε ἀκούεσθαι ἐπισκόπων.
« Ὁμοίως ἤρρεσεν ἀπὸ Τριπόλεως διὰ τὴν τῆς
« χώρας ἐνδειαν ἕνα ἐπίσκοπον εἰς τοποτηρησίαν
« ἔλθειν, καὶ ἵνα ὁ πρεσβύτερος ἐκεῖσε ὑπὸ
« πέντε ἀκούηται ἐπισκόπων, καὶ διάκονος ὑπὸ
« τριῶν, ὡς ἀνωτέρω εἰρηται, τοῦ ἰδίου αὐτοῦ
« ἐπισκόπου δηλονότι προκαθημένου.»

ΒΑΣ. Ἔστι καὶ ἐν τῇ Ἀφρικῇ Τρίπολις· καὶ ἔπει ἦσαν ἐν αὐτῇ ὀλίγοι ἐπίσκοποι, ὥρρεσεν ἢ συνόδος, ἕνα μὲν πέμπεσθαι ἐκεῖθεν τοποτηρητὴν εἰς τὰς ἐτησίους συνόδους· ὑπὸ πέντε δὲ ἐπισκόπων, διὰ τὴν ὀλιγότητα τῶν ἀρχιερέων, τηρεῖσθαι τὰς ἐγκληματικάς τῶν ἱερέων ὑποθέσεις, καὶ ὑπὸ τριῶν τὰς τῶν διακόνων, ὀφειλόντων ἐπέκεινα τοῦτων προκαθηθῆσθαι καὶ τῶν ἐπισκόπων, ὅφ' οὗς οἱ δικαζόμενοι τάττονται. Ὡστε σημειώσαι καὶ ἀπὸ τοῦτου ὅτι οἱ ἐπίσκοποι, οἱ ἔχοντες ὅφ' ἑαυτοῦς τοὺς δικαζόμενους, ἐπέκεινα ὀφείλουσιν εἶναι τῆς δωδεκάδος, τῆς ἐξάδος· καὶ τῆς τριάδος τῶν συνδικαστῶν. Καὶ ὅτι, ἐνδειας μὴ οὔσης ἐπισκόπων, πλείονες τοῦτων ἐπίσκοποι ὀφείλουσι τηρεῖν τὰς ὑποθέσεις τῶν ἱερωμένων.

ZONAR. Τρίπολιν τὴν ἐν Ἀφρικῇ λέγει. Ἦν γὰρ

καταί Τρίπολις, ἔνθα ὀλίγοι ἦσαν ἐπίσκοποι. Διὰ
καὶ ἓνα τοποτηρητὴν ὤρτισαν ἢ σύνθετος ἐκείθεν
πέμπεσθαι· διὰ δὲ τὴν αὐτὴν αἰτίαν καὶ πάντες
ἐπισκόπου; ἀρκεῖν διατυπώσατο εἰς τὸ δικασαὶ
πρεσβύτερον, προκαθημένου τοῦ ἐπισκόπου, ὅφ' ὃν
τάταται ὁ διαζόμενος πρεσβύτερος, ὥστε εἰ πάλιν
εἶναι τοὺς διαγνώμονας.

ΑΡΙΣΤ. « Διὰ τὴν εἰς Τρίπολιν τῶν ἐπισκόπων
εἰ ἔνδειαν καὶ εἰς ἐπίσκοπος εἰς τοποτηρησίαν
εἰ ἐπάρκιος. »

Οἱ μὲν ἄλλοι τῶν ἐπαρχιῶν πρόεδροι δύο ἢ καὶ
πλείονας ἐπισκόπους τοποτηρητὰς ἐπιλέγεσθαι
ἠρίσθησαν, καὶ ἀποπέλλειν αὐτοὺς ἐν τῇ κατ'
ἐνιαυτὸν συνόδῳ ἐν Καρχηδόνι· ἀπὸ δὲ Τρίπολεως
καὶ ἓνα ἐπίσκοπον ἐπαρκεῖν εἰς τοποτηρησίαν διὰ
τὴν τῶν ἐπισκόπων ἔνδειαν.

ΚΑΝΟΝ ΙΕ΄.

« Περὶ διαφορῶν τάξεων τῆς Ἐκκλησίας δουλευ-
ε τῶν (15)· ὥστε, ἐάν τις εἰς ἐκκλησιαστικὴν
εἰ κριμα περιπέσῃ, καὶ παραιτήσῃται τὸ ἐκ-
ε κλησιαστικὸν δικαστήριον, ὀφείλει ἐν τοιοῦ-
ε τον κινδυνεύειν, καὶ ὥστε τὰ τέκνα τῶν ἱερῶν
ε κοσμικοῖ; θεωροῖς μὴ προσείναι. Ὅμοίως
ε ἡρεσεν, ἵνα ἕστις δὴποτε τῶν ἐπισκόπων ἢ
ε πρεσβυτέρων ἢ διακόνων ἢ κληρικῶν, πράγμα-
ε το; αὐτῷ ἐκκλησιαστικῷ ἢ πολιτικῷ ἐν τῇ
ε ἐκκλησίᾳ κινουμένου, ἐάν παραιτούμενος τὸ
ε ἐκκλησιαστικὸν δικαστήριον δημοσίως θελήσῃ
ε καθαρθῆναι δικαστηρίοις, κὰν ὑπὲρ αὐτοῦ ἢ
ε ψῆφος ἐκφωνηθῇ, ὁμοῦ τὸν ἴδιον τόπον ἀπο-
ε λίσῃ. Καὶ τοῦτο μὲν ἐπὶ τοῦ ἐκκλησιαστικῷ·
ε ἐπὶ δὲ πολιτικῷ, ἀπολίσῃ τὸ εἰς ὃ ἐνίκησεν,
ε ἐάν τὸν ἴδιον τόπον θελήσῃ κατέχειν. Καὶ τοῦτὸ
ε γὰρ μὴν ἡρεσεν, ὥστε, ἐάν ἀπὸ οἰωνδὴποτε
ε δικαστῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐπὶ ἄλλους δικαστὰς
ε ἐκκλησιαστικοὺς, ἔχοντας μείζονα τὴν αὐθεν-
ε τειαν, ἐκκλητος γίνηται, μηδὲν βλάπτειν τοῦτους
ε ὧν ἢ ψῆφος λύεται, ἐάν ἐλεγχθῆναι μὴ δυνη-
ε θῶσιν ἢ κατὰ ἔχθραν ἢ κατὰ προσπάθειαν
ε δεδικαίναι, ἢ τινι χάριτι ὑποθαρῆναι· ἐάν
ε δὲ κατὰ συναίνεσιν τῶν μερῶν ἐπιλεγέντες ὡς
ε δικασταί, εἰ καὶ ὀλιγώτεροι ἔσονται τῶν
ε ὀρισθέντων, μὴ ἐξείναι ἐκκαλεῖσθαι. Καὶ ὥστε
ε τὰ τέκνα τῶν ἱερῶν θεώρια κοσμικὰ μὴ ἐκτι-
ε λειν μηδὲ θεωρεῖν. Τοῦτο δὲ καὶ πᾶσι τοῖς
ε Χριστιανοῖς ἀεὶ κεκήρυκται, ὥστε τούτων
ε ἀπέχεσθαι, ὥστε οὐκ βλασφημίαι εἰσὶ μὴ προσ-
ε εῖναι. »

ΒΑΣ. Καὶ ἀπὸ τῶν νόμων καὶ ἀπὸ τῶν κανόνων
δίδονται, μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας ἕκαστον παρ' οἷφ
βούλεται δικαστηρίῳ ἀπακριματιστικῶς ἐνάγειν. Ἄλλὰ
τοῖς μὲν λαϊκοῖς ἀπενεμήθησαν τὰ πολιτικὰ δικα-
στήρια, τοῖς δὲ ἱερωμένοις καὶ τοῖς μοναχοῖς τὰ
ἐκκλησιαστικά. Εἰ τις οὖν ἱερωμένος, φησὶν ὁ κα-

Guill. Beveregii notæ.

(15) Τῆς ἐκκλησίας δουλευτῶν. In mss. Amerbachiano et Atoniensi rectius legitur, Τῆ ἐκκλησιᾶ
ὠμουσούων.

A Erat siquidem in ea quoque regione Tripolis, in
qua episcoporum numerus sane exiguus fuit. Proinde
et unum ex eo loco legatum synodo destinari pla-
cuit, et eandem ob causam, non amplius quam
quinque episcopos, eo, cui subjectus est reus, qua-
sitioni prefecto, cum quo sex videlicet cognitores
constituantur, in sacerdotis causa iudices necessa-
rio adhibendos esse decernit.

ARIST. « Propter inopiam Tripoli episcoporum,
« unus etiam episcopus ad legationem suffi-
« cil. »

Alii quidem provinciarum præsides duos vel etiam
plures episcopos legatos eligere in mandatis accepe-
runt, eosque ad synodum Carthagine quotannis
habitam mittere. A Tripoli autem et unum episco-
pum ad legationem sufficere propter episcoporum
inopiam.

CANON XV.

« De diversis ordinibus Ecclesiæ servantibus, ut si
« quis in 530 criminale negotium inciderit, et
« abnuerit iudicium ecclesiasticum, debeat in
« periculum venire, et ut filii sacerdotum ad
« mundana spectacula non accedant. Similiter
« placuit, ut quicumque episcopus vel presbyter
« vel diaconus vel clericus, criminali vel civili
« controversia in Ecclesia adversus eum mota,
« si recusans forum ecclesiasticum velit publicis
« iudiciis purgari, etiamsi pro eo sententia lata
« sit, tamen proprium locum amittat. Et id qui-
« dem in criminali; in civili autem, perdat id
« pro quo actionem intendit, si proprium locum
« obtinere voluerit. Atque hoc quidem placuit;
« ut si a quibuscunque ecclesiasticis iudiciis
« ad alios iudices ecclesiasticos, majorem po-
« testatem habentes, fiat appellatio, id nihil eos
« lædat duorum sententia solvitur, si convinci
« non possint vel odio vel aliqua animi affe-
« ctione iudicasse, vel gratia aliqua corruptus
« esse; sin autem ex consensu partium electi
« sint iudices, etiamsi sint pauciores, quam sit
« definitum, non licere appellare. Et ut sacer-
« dotum filii, sæcularia spectacula nec peragant
« nec spectent. Hoc autem et omnibus Christia-
« nis semper est interdictum, ut ab iis absterneant,
« ut ubi sunt blasphemias et maledicta non ac-
« cedant. »

BALS. Et a legibus et a canonibus traditum est,
non licere unicuique apud quodcumque velit forum
citra præiudicium agere. Sed laicis quidem tributa
sunt fora civilia: eis autem, qui sunt sacri, et
monachis ecclesiastica. Si quis ergo, inquit canon,
saceratus, hac constitutione contempta, in civili

si quis, inquit, suffragio lato postea confessioni suæ aut subscriptioni adversatus fuerit, hoc est, quem prius episcopali gradu dignum suffragio, vel etiam subscriptione, dum de eo decerneretur, declaravit, mox dignum negat, atque a se ipse dissentit; ipse se summi sacerdotii honore privabit, id est, depositione, nisi illius, quem accusat, probato crimine, condemnabitur.

529 ARIST. «Primate jubente, etiam tres episcopi « constituent episcopum. Et qui suæ confessioni « vel subscriptioni adversatur, suapte iudicio « honore privabitur. »

Omnes, si fieri potest, provinciæ episcopi adsint necesse est, quando in vacantibus episcopatibus episcopi sunt eligendi; quemadmodum et quarto synodi Nicænæ canonis visum est, et undevicesimo Antiochenæ. Si hoc autem difficile fuerit, aut propter viæ longitudinem, aut aliam quamcunque necessitatem, tres saltem jussu et sententia metropolitani sui electionem facient, absentibus etiam per litteras consensum suum præbentibus. Si quis autem episcopus confessus fuerit, et affirmaverit quempiam episcopatus gradu dignum esse; deinde autem per passionem aliquam suæ confessioni vel subscriptioni adversatus fuerit, et eum qui ab ipso electus fuit, indignum vocitaverit, cum non ignoravit etiam ante, qualis fuit, suo honore privabitur. Et lex enim eos, qui mendaciter et sibimet contrario testati sunt, per magistratus, qui jurisdictionem habent, pœnis subjicit, ut decimum quartum primi tituli vicesimi primi libri caput jubet.

CANON XIV.

« Ut unus ex Tripoli episcopus in legationem veniat: et ut presbyter illic a quinque audiatur episcopis. Similiter placuit a Tripoli, propter regionis inopiam, unum episcopum in legationem venire, et ut presbyter illic a quinque episcopis audiatur, et diaconus a tribus, ut superius dictum est, proprio scilicet episcopo presidente. »

BALS. Est etiam in Africa Tripolis; et quoniam in ea erant pauci episcopi, statuit synodus, ut unus quidem illinc mittatur legatus ad anniversarias synodos: a quinque autem episcopis, propter antistitam paucitatem, examinentur causæ sacerdotum criminales, et a tribus diaconorum ultra illos episcopis, sub quibus sunt litigatores, presidentibus. Quare nota ex hoc quoque canone, quod episcopi, quibus subjecti sunt litigatores, debent esse ultra duodecim, sex et tres conjudices. Et quod si non sit episcoporum inopia, plures his episcopi debent causas eorum, qui sunt sacrali cognoscere.

ZONAR. Tripolim illam quæ in Africa intelligit.

φισαμένον καὶ μετὰ τὴν ψῆφον ἐναντιωθῆ τῇ ἰδίᾳ ὁμολογίᾳ ἢ τῇ ὑπογραφῇ. ἤγουν ἐὰν ὠμολόγησεν ἄξιον εἶναι γίνεσθαι ἐπίσκοπον, ἢ ὑπέγραψεν ἐν τῷ περὶ ἐκείνου ψηφίσματι, τοῦτον μετὰ ταῦτα λέγῃ μὴ εἶναι ἄξιον, καὶ ἐναντιῶται αὐτῆς ἑαυτῷ, ἑαυτὸν ἀποστερήσει τῆς ἀρχιερατικῆς τιμῆς, τοῦτέστι καθαιρεθήσεται, μὴ ἀποδεικνύς τὸ κατὰ τοῦ διαβαλλομένου αἰτίαμα..

ΑΡΙΣΤ. « Τοῦ πρωτεύοντος ἐπιτάττοντος, καὶ « τρεῖς ἐπίσκοποι καθιστῶσιν ἐπίσκοπον· καὶ ὁ « τῇ οἰκίᾳ ἑμολογίᾳ ἢ ὑπογραφῇ ἐναντιούμενος « ὀκθοθεν ἔξει τὸ ζῆτιμαν. »

Πάντας μὲν χρὴ παρῆναι, εἰ δυνατόν, τῆς ἐπαρχίας τοῦ ἐπισκόπου, ὅτε μέλλει γενέσθαι ψῆφος ἐπισκόπου ἐν ταῖς χηρευούσαις ἐπισκοπαῖς· καθὼς καὶ τῷ τετάρτῳ κανόνι τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου δοκεῖ, καὶ τῷ ἑνεακαιδεκάτῳ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ· εἰ δὲ δυσχερὲς τοῦτο, ἢ διὰ μῆκος ὁδοῦ, ἢ δι' ἑτέραν τινὰ ἀνάγκην, τρεῖς καὶ τὸ ἐλάχιστον ἐπιταγῇ καὶ γνώμῃ τοῦ μητροπολίτου αὐτῶν τὴν ψῆφον ποιήσουσι, συμπῆφον γινομένην καὶ τῶν ἀπόντων διὰ γραμμάτων. Εἰ τις δὲ τῶν ἐπισκόπων ὁμολογήσει καὶ διαθεβαιώσεται τινὰ ἄξιον εἶναι τοῦ βαθμοῦ τῆς ἐπισκοπῆς· εἶτα διὰ τι πάθος ἐναντίως τῇ ὁμολογίᾳ αὐτοῦ ἢ τῇ ὑπογραφῇ χωρήσει, καὶ ἀνάξιον τοῦτον τὸν παρ' αὐτοῦ ἐπιλεγέντα καλοῖη, μὴ ἀγνοούμενον παρ' αὐτοῦ καὶ πρῶτον ὄρκος ἦν, τῆς οἰκείας τιμῆς ἀποστερηθήσεται. Καὶ γὰρ καὶ ὁ νόμος τοῦ ψευδῶς ἢ ἐναντίως ἑαυτοῖς μαρτυρησάντας διὰ τῶν προσφῶρων ἐρχόντων τιμωρεῖ, καθὼς τὸ τεσσαρακιδέκατον κεφάλαιον τοῦ πρώτου τίτλου τοῦ εἰκοστοῦ πρώτου βιβλίου διαλαμβάνει.

CANON IA'.

« Ὅστε ἀπὸ Τριπόλεως ἓνα ἐπίσκοπον εἰς τοποτηρησίαν ἐλθεῖν; καὶ ὥστε τὸν πρεσβύτερον ἐνικεῖσε ὑπὸ πάντε ἀκούεσθαι ἐπισκόπων. « Ὁμοίως ἤρρεσεν ἀπὸ Τριπόλεως διὰ τὴν τῆς « χώρας ἑνδεῖαν ἓνα ἐπίσκοπον εἰς τοποτηρησίαν « ἐλθεῖν, καὶ ἓνα ὁ πρεσβύτερος ἐκείσε ὑπὸ « πάντε ἀκούηται ἐπισκόπων, καὶ διάκονος ὑπὸ « τριῶν, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται, τοῦ ἰδίου αὐτοῦ « ἐπισκόπου δηλονότι προκαθημένου. »

ΒΑΣ. Ἔστι καὶ ἐν τῇ Ἀφρικῇ Τρίπολις· καὶ ἐπεὶ ἦσαν ἐν αὐτῇ ὀλίγοι ἐπίσκοποι, ὥρισεν ἡ σύνοδος, ἓνα μὲν πέμπεσθαι ἐκεῖθεν τοποτηρητὴν εἰς τὰς ἐτησίους συνόδους· ὑπὸ πάντε δὲ ἐπισκόπων, διὰ τὴν ὀλιγότητα τῶν ἀρχιερέων, τηρεῖσθαι τὰς ἐκκληματικάς τῶν ἱερέων ὑποθέσεις, καὶ ὑπὸ τριῶν τὰς τῶν διακόνων, ὀφειλόντων ἐπέκεινα τούτων προκαθησθαι καὶ τῶν ἐπισκόπων, ὑφ' οὗς οἱ δικαζόμενοι τάττονται. Ὅστε σημείωσαι καὶ ἀπὸ τούτου ὅτι οἱ ἐπίσκοποι, οἱ ἔχοντες ὑφ' ἑαυτοῦ τοὺς δικαζόμενους, ἐπέκεινα ὀφείλουσιν εἶναι τῆς δωδεκάδος, τῆς ἐξάδος καὶ τῆς τριάδος τῶν συνδικαστῶν. Καὶ ὅτι, ἑνδεῖας μὴ οὔσης ἐπισκόπων, πλείονες τούτων ἐπίσκοποι ὀφείλουσι τηρεῖν τὰς ὑποθέσεις τῶν ἐρωμένων.

ZONAR. Τρίπολιν τὴν ἐν Ἀφρικῇ λέγει. Ἦν γὰρ

καὶ Τρίπολις, ἐνθα ὀλίγοι ἦσαν ἐπίσκοποι. Διὰ
καὶ ἓνα τοποτηρητὴν ὤρισεν ἡ σύνοδος ἐκείθεν
πέμπεσθαι· διὰ δὲ τὴν αὐτὴν αἰτίαν καὶ πάντες
ἐπισκόπου; ἀρκεῖν διατυκώσατο εἰς τὸ δικασαὶ
πρεσβύτερον, προκαθημένου τοῦ ἐπισκόπου, ὅφ' ὅν
τίταται ὁ δικαζόμενος πρεσβύτερος, ὥστε δεῖ πάλιν
εἶναι τοὺς διαγνώμονας.

ΑΡΙΣΤ. « Διὰ τὴν εἰς Τρίπολιν τῶν ἐπισκόπων
« ἔνδειαν καὶ εἰς ἐπίσκοπος εἰς τοποτηρησίαν
« ἐπάρκιος. »

Οἱ μὲν ἄλλοι τῶν ἐπαρχιῶν πρόεδροι δύο ἢ καὶ
πλείους ἐπισκόπους τοποτηρητὰς ἐπιλέγεσθαι
ὤρισθησαν, καὶ ἀποστέλλειν αὐτοὺς ἐν τῇ κατ'
ἑνιαυτὸν συνόδῳ ἐν Καρχηδόνη· ἀπὸ δὲ Τριπόλεως
καὶ ἓνα ἐπίσκοπον ἐπαρκεῖν εἰς τοποτηρησίαν διὰ
τῆν τῶν ἐπισκόπων ἔνδειαν.

ΚΑΝΟΝ ΙΕ'.

« Περὶ διαφορῶν τάξεων τῆς Ἐκκλησίας δουλευ-
« τῶν (15)· ὥστε, εἴαν τις εἰς ἐγκληματικὴν
« πρᾶγμα περιπίσῃ, καὶ παραιτήσῃται τὸ ἐκ-
« κλησιαστικὸν δικαστήριον, ὀφείλει τὸν τοιοῦ-
« τον κινδυνεύειν, καὶ ὥστε τὰ τέκνα τῶν ἱερῶν
« κοσμικοῖ; θεωροῖς μὴ προσείναι. Ὁμοίως
« ἤρεσεν, ἵνα ἔστι; δῆποτε τῶν ἐπισκόπων ἢ
« πρεσβυτέρων ἢ διακόνων ἢ κληρικῶν, πράγμα-
« τος αὐτῷ ἐγκληματικοῦ ἢ πολιτικοῦ ἐν τῇ
« ἐκκλησίᾳ κινουμένου, εἴαν παραιτούμενος τὸ
« ἐκκλησιαστικὸν δικαστήριον δημοσίως θελήσῃ
« καθαρθῆναι δικαστηρίοις, κἂν ὑπὲρ αὐτοῦ ἢ
« ψῆφος ἐκφωνηθῇ, ὅμως τὸν ἴδιον τόπον ἀπο-
« λίσῃ. Καὶ τοῦτο μὲν ἐπὶ τοῦ ἐγκληματικοῦ·
« ἐπὶ δὲ πολιτικοῦ, ἀπολίσῃ τὸ εἰ; ὃ ἐνίκησεν,
« εἴαν τὸν ἴδιον τόπον θελήσῃ κατέχειν. Καὶ τοῦτό
« γε μὴν ἤρεσεν, ὥστε, εἴαν ἀπὸ οἰωνοῦ ποτε
« δικαστῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐπὶ ἄλλους δικαστὰς
« ἐκκλησιαστικοῦς, ἔχοντας μείζονα τὴν αὐθεν-
« τίαν, ἐκκλητος γίνῃται, μηδὲν βλάπτειν τοὺς
« ὧν ἢ ψῆφος λύεται, εἴαν ἐλεγχθῆναι; μὴ θυνη-
« θῶσιν ἢ κατὰ ἔχθραν ἢ κατὰ προσπάθειαν
« δεδικακέναι, ἢ τινι χάριτι ὑποθαρῆναι· εἴαν
« δὲ κατὰ συναίνεσιν τῶν μερῶν ἐπιλεγέντες ὡς
« δικασταί, εἰ καὶ ὀλιγώτεροι ἔσονται τῶν
« ὀρισθέντων, μὴ ἐξείναι ἐκκαλεῖσθαι. Καὶ ὥστε
« τὰ τέκνα τῶν ἱερῶν θεώρια κοσμικὰ μὴ ἐκτι-
« λείν μηδὲ θεωρεῖν. Τοῦτο δὲ καὶ πᾶσι τοῖς
« Χριστιανοῖς ἀεὶ κεκήρυκται, ὥστε τούτων
« ἀπέχεσθαι, ὥστε ὅπου βλασφημίαι εἰσὶ μὴ προσ-
« εῖναι. »

ΒΑΣ. Καὶ ἀπὸ τῶν νόμων καὶ ἀπὸ τῶν κανόνων
δίδεται, μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας ἕκαστον παρ' οὗφ
βούλεται δικαστηρίῳ ἀποκριματικῶς ἐνάγειν. Ἄλλὰ
τοῖς μὲν λαϊκοῖς ἀπενεμήθησαν τὰ πολιτικὰ δικα-
στήρια, τοῖς δὲ ἱερωμένοις καὶ τοῖς μοναχοῖς τὰ
ἐκκλησιαστικά. Εἰ τις οὖν ἱερωμένος, ψῆσιν ὁ κα-

Guill. Beveregii notæ.

(15) Τῆς ἐκκλησίας δουλευτῶν. In mss. Amerbachiano et Atoniensi rectius legitur, Τῆ ἐκκλησίᾳ
δουλευουσῶν.

A Erat siquidem in ea quoque regione Tripolis, in
qua episcoporum numerus sane exiguus fuit. Proinde
ei unum ex eo loco legatum synodo destinari pla-
cuit, et eandem ob causam, non amplius quam
quinque episcopos, eo, cui subjectus est reus, qua-
sitioni præfecto, cum quo sex videlicet cognitores
constituantur, in sacerdotis causa iudices necessa-
rio adhibendos esse decernit.

ARIST. « Propter inopiam Tripoli episcoporum,
« unus etiam episcopus ad legationem suffi-
« cit. »

Alii quidem provinciarum præsidēs duos vel etiam
plures episcopos legatos eligere in mandatis accepe-
runt, eosque ad synodum Carthagine quotannis
habitam mittere. A Tripoli autem et unum episco-
pum ad legationem sufficere propter episcoporum
inopiam.

CANON XV.

« De diversis ordinibus Ecclesiæ servantibus, ut si
« quis in 530 criminale negotium incidit, et
« abnuerit iudicium ecclesiasticum, debeat in
« periculum venire, et ut filii sacerdotum ad
« mundana spectacula non accedant. Similiter
« placuit, ut quicumque episcopus vel, presbyter
« vel diaconus vel clericus, criminali vel civili
« controversia in Ecclesia adversus eum mota,
« si recusans forum ecclesiasticum velit publicis
« iudiciis purgari, etiamsi pro eo sententia lata
« sit, tamen proprium locum amittat. Et id qui-
« dem in criminali; in civili autem, perdat id
« pro quo actionem intendit, si proprium locum
« obtinere voluerit. Atque hoc quidem placuit;
« ut si a quibuscumque ecclesiasticis iudiciis
« ad alios iudices ecclesiasticos, majorem po-
« testatem habentes, fiat appellatio, id nihil eos
« lædat duorum sententia solvitur, si convinci
« non possint vel odio vel aliqua animi affe-
« ctione iudicasse, vel gratia aliqua corruptis
« esse; sin autem ex consensu partium electi
« sint iudices, etiamsi sint pauciores, quam sit
« definitum, non licere appellare. Et ut sacer-
« dotum filii, sæcularia spectacula nec peragant
« nec spectent. Hoc autem et omnibus Christia-
« nis semper est interdictum, ut ab iis abstineant,
« ut ubi sunt blasphemie et maledicta non ac-
« cedant. »

BALS. Et a legibus et a canonibus traditum est,
non licere unicuique apud quodcumque velit forum
citra præiudicium agere. Sed laicis quidem tributa
sunt fora civilia: eis autem, qui sunt sacriati, et
monachis ecclesiastica. Si quis ergo, inquit canon,
sacratu, hac constitutione contempta, in civili

judicio adversus sacratum vel monachum criminalem actionem intenderit; vel si quis ad competens forum ecclesiasticum tractus, id recusaverit, et publicum seu civile elegerit (id enim est velle purgari, seu a crimine velle absolvi innocensque declarari per publicum iudicium), etiamsi in illo publico iudicio vicerit, sive actor, sive reus: tamen proprium locum, sive gradum et honorem sacerdotalem amittet; propter hoc ipsum solum depositus, quod scilicet forum ecclesiasticum recusaverit, et civile elegerit. Et quando fuerit quidem criminale iudicium, sic erit: quando autem est civile quod moveatur, seu pecuniarium, etiamsi sacratum sententiam obtinuerit, sic quoque a proprio gradu excidet, nisi rem contempserit, pro qua sententiam obtinuit, et ea cesserit adversario suo a se superato. Præterea decreverunt Patres, ut si quis adversus episcoporum vel aliorum ecclesiasticorum iudicium sententiam appellaverit, et appellatio ad maiorem iudicem, ecclesiasticum videlicet, redierit, juxta universalem juris regulam, quæ statuit, iudices, ad quos appellatur. oportere esse majores iis qui primum iudicaverint: et contigerit a iudicibus appellationis primam sententiam everti; nulla lo re lædantur ii, qui primam sententiam tulerunt, sive sit causa criminalis, sive pecuniaria; nisi si convicti fuerint sententiam tulisse propter odium ejus qui damnatus est, vel propter affectionem in eum qui est absolutus, vel ut muneribus corrupti; id enim est gratia corruptum esse: aut muneribus corrumpitur quispiam, vel pecunias accipiendo, vel eo qui ipsum corrumpit, aliqua gratia vel beneficio demerente. Nota ergo præsentem canonem, homines sacros valde punientem, qui quomodocumque in politicis iudiciis litigant. Nec tibi contrarium videatur cap. 90, tit. 1, lib. xi Basilicæ, et cap. 9, tit. 3, lib. iii, quod dicit, sacros renuntiare posse sacerdotii præscriptioni. Quantum enim ad adversarium attinet, valet hoc pactum. Est autem alia ratio quod secundum præsentem canonem læditur, qui eum contempserit sacris initiatus. Lege et centesimum quartum canonem synodi præsentis, et Chalced. synodi canonem 9. Cum autem canon superior statuerit, ut episcopi 531 a duodecim episcopis iudicentur, a sex autem sacerdotes, et diaconi a tribus: subjunxerunt Patres, quod quæ de appellationibus dicta sunt et reliqua locum habent, quando iudicia ecclesiastica apud tot competentes iudices fuerint: non autem, quando ex accusatoris et ejus qui accusatur voluntate, apud aliquos electos seu ex electione susceptos iudices, qui sæpe sunt pauciores quam canonibus constitutum sit, aliqui iudicio contenderint. Tunc enim in eorum sententiam ne appellatio quidem cadit, ut dicit lex in lib. vii, tit. 2, cap. 27, them. 3, quod hic se habet; Sive justa sive injusta est electi iudicis sententia, ei stare oportet. Et caput tertium ejusdem libri ac tituli: Non indigent provocacione iudicis electi sen-

των, καταφρονήσας τῆς τοιαύτης θεσμοθεσίας, ἐναγάγη παρὰ πολιτικῶ δικαστηρίῳ κατὰ ἱερωμένου ἢ μοναχοῦ περὶ ἐκκλησιαστικῆς ὑποθέσεως, ἢ εἰ τις αὐτῶν, παρὰ τῶ προσφώρῳ ἐκκλησιαστικῶ δικαστηρίῳ ἔλυσεθεῖς, παραιτήσεται τοῦτο, καὶ ἐπιλέξεται δικαστήριον δημοτικὸν ἢ τοι πολιτικὸν (τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ ἐθέλειν καθαρῶθῆναι ἢ τοι ἀθωωθῆναι τοῦ αἰτιήματος διὰ δημοσίου δικαστηρίου), κἂν νικήσῃ ἐν τῶ δικαστηρίῳ ἐκείνῳ τῶ πολιτικῶ, εἴτε ὡς ἐνάγων, εἴ τε ὡς ἐναγόμενος, ὁμῶς τὸν ἴδιον τόπον, ἢ τοι βαθμὸν καὶ τὴν ἱερατικὴν τιμὴν ἀπολέσει· διὰ τοῦτο αὐτὸ καὶ μόνον καθαίρομενος, διὰ τὸ παραιτήσασθαι τὸ ἐκκλησιαστικὸν δικαστήριον, καὶ ἐπιλέξασθαι τὸ πολιτικόν. Καὶ ὅτε μὲν ἐκκλησιαστικὸν εἴῃ τὸ δικαστήριον, γνήσεται τοῦτο· ὅτε δὲ πολιτικόν ἐστὶ τὸ κινούμενον ἢ τοι χρηματικόν, κἂν δικαιωθῇ ὁ ἱερωμένος, καὶ οὕτως ἐκπεσεῖται τοῦ οικείου βαθμοῦ, εἰ μὴ καταφρονήσῃ τοῦ πράγματος ἐπ' ᾧ ἰδικαιώθη, καὶ παραχωρήσῃ εἶναι αὐτὸ παρὰ τῶ ἀντιδικῶ αὐτοῦ τῶ ἡττηθέντι. Πρὸς τοῦτοις ὤρισαν οἱ Πατέρες, ἵνα, ἐὰν ἐκκαλέσῃται τις κατὰ ἀποφάσεως ἐπισκόπων ἢ ἐτέρων δικαστῶν ἐκκλησιαστικῶν, καὶ ἡ ἐκκλησία ἐπαναδράμῃ εἰς μείζονα δικαστήριον, πάντως ἐκκλησιαστικόν, κατὰ τὴν καθόλου νομικὴν διδασκαλίαν, τὴν διορισομένην τοῖς ἐκκλήτοις δικαστῆς ὀφείλει εἶναι μείζονα τῶν πρώτως δικασάντων, καὶ συμβῆ ἀνατραπῆναι τὴν πρώτην ἀπόφασιν παρὰ τῶν ἐκκλησιαστικῶν δικαστῶν, κατὰ μηδὲν βλάπτεσθαι τοῖς πρώτως ἀποφηνασμένοις, κἂν ἐκκλησιαστικὴ ἐστὶ, κἂν χρηματικὴ ὑπόθεσις· εἰ μήπω ἐλεγχθῶσιν οὗτοι ἀποφηνάμενοι κατὰ ἐχθραν τοῦ καταδικασθέντος, ἢ κατὰ προσπάθειαν τοῦ δικαιωθέντος, ἢ ὡς δωροδοκηθέντες· τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ χάριτι ὑποφθῆναι· ἢ τοι δωροδοκεῖται τις ἢ χρήματα λαμβάνων. ἢ ἄλλην τινὰ χάριν αὐτῶ πληροῦντος τοῦ αὐτὸν ὑποφθεύσαντος. Σημειῶσαι οὖν τὸν παρόντα κανόνα, μεγάλως κολάζοντα τοῖς ἱερατικοῖς δικαστομένοις ὅπως ὅποτε εἰς δικαστήρια πολιτικά. Καὶ μὴ ἐναντιωθῆ σοι τὸ κεφ. λ' τοῦ α' τίτλου τοῦ ια' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν, καὶ τὸ θ' κεφ. τοῦ γ' τίτ. βιβλίου τοῦ γ' λέγοντος δύνασθαι τοῖς ἱερωμένοις ἀποτάτεσθαι τῇ τῆς ἱερωσύνης παραγραφῇ· ὅσον γὰρ πρὸς τὸν ἀντιδικὸν ἐβῶται τὸ σύμφωνον τοῦτο.

D Ἐτερον δὲ λόγου ἐστὶ, ὅτι βλάπτεται κατὰ τὸν παρόντα κανόνα ὁ καταφρονήσας· τοῦτο ὁ ἱερωμένος· καὶ ἀνάγνωθι τὸν ρθ' κανόνα τῆς παρουσίας συνόδου καὶ τῆς ἐν Χαλκηδόνι κανόνα θ'. Τοῦ δὲ κανόνος ἀνωθεν διορισασμένου ὑπὲρ δώδεκα ἐπισκόπων κρινεσθαι τοῖς ἐπισκόποις, ὑπὲρ ἑξ τοῖς ἱερεῖς, καὶ τοῖς διακόνους ὑπὲρ τριῶν, ἐπήγαγον οἱ Πατέρες ὡς τὰ περὶ τῶν ἐκκλήτων καὶ τὰ λοιπὰ χώραν ἔχουσιν, ὅτε τὰ ἐκκλησιαστικὰ δικαστήρια παρὰ τοσοῦτοις προσφώροις δικασταῖς γίνονται· οὐ μὲν, ὅτε κατὰ θέλησιν τοῦ κατηγοροῦ καὶ τοῦ κατηγορουμένου παρὰ τινὲν ἐπιλεγέσθαι, ὡς αἵρετοί· δικασταῖς πολλάκις καὶ ὀλιγωτέροις οὔτε τῶν ὀρισθέντων παρὰ τῶν κανόνων, δικασθῶσι τινες. Τηνικῶτα γὰρ οὐδὲ ἐκκλήτῳ ὑποπεσεῖται ἡ τούτων ἀπόφασις, ὡς

φησιν ὁ νόμος ἐν βιβλίῳ ζ', τίτλῳ β', κεφ. κζ', θέματι γ', οὕτως ἔχοντι· Ἐτε δικαία εἶτα ἀδικός ἐστιν ἡ τοῦ αἵρετοῦ ψῆφος, ἰμμένειν δεί· καὶ τὸ γ' κεφ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτλου· Μὴ χρεῖαν ἔχτω ἐκκλήτου ἢ τοῦ αἵρετοῦ δικαστοῦ ἀπόφασιν. Ἐπὶ τούτοις ὁ κανὼν περὶ τῶν τέκνων τῶν ἱερῶν φησὶν, ἵνα μήτε θεώρια ἐκταλῶσι, μήτε ἄλλων τοιούτων παραγίνωνται καὶ θεωρῶσιν· ὅτι καὶ πᾶσι Χριστιανοῖς κεκλήρκαται μὴ προϊέναι ὅπου βλασφημία ἐστὶ. Θεώρια δὲ λέγονται οὐ μόνον τὰ ἰπποδρόμια, ἀλλὰ καὶ πᾶσα θέα, θηριομαχία δηλαδὴ, παιγνία μίμων, ὄρχησις, καὶ ἄλλα τοιαῦτα δαιμονιώδη ἔργα. Ταῦτα τοῦ κανῶνος διοριζομένου, εἰπὲ ὅτι ἐδ, ἢ ἐν ἢ ψῆφος ὑπὲρ αὐτοῦ ἐκφωνηθῆ, προτετέθη διὰ τοὺς λέγοντας ὀφείλειν καθαιρεῖσθαι μόνον τὸν οὕτω δικασάμενον ἱερωμένον χάριν ἐγκληματικῆς ὑποθέσεως καὶ ἠτηθέντα, οὐ μὴν καὶ τὸν νικήσαντα, ὡς δικαίαν ἔχοντα ὑπόθεσιν. Καὶ ἄμφω γὰρ καθαιρεθῆσονται, ὡς ὄβρισται τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τοῦ κανόνος· ἀθετηταί. Ὁ μέντοι τὸν ἐκκλησιαστικὸν ἔλκυσας ἱερωμένος εἰς κοσμικὸν δικαστήριον χάριν χρηματικῆς αἰτιάσεως καὶ νικήσας καθαιρεῖται, ἔνν στοιχῆ τῇ ὑπὲρ αὐτοῦ ἀποφάσει, καὶ θέλη ἔνν παρητήσατο τὸ ἐκκλησιαστικὸν δικαστήριον, καὶ ἐζήτησε τὸ ἀρισταται τοῦ πράγματος, περὶ οὗ ἔδικάσατο, μένει ἔχων τὴν οἰκείαν ἐπιτιμίαν.

Καὶ ταῦτα μὲν ὁ κανὼν διορίζεται. Σήμερον δὲ παρορῶνται ταῦτα δι' ἣν αἰτίαν οὐ γινώσκω. Πολλοὶ γάρ, οὐ μόνον λαϊκοὶ, ἀλλὰ καὶ ἱερωμένοι, ἔλκουσιν εἰς πολιτικὰ δικαστήρια ἐπισκόπους, κληρικούς τε καὶ μοναχοὺς, μὴδὲ πρόσταξιν βασιλικὴν περὶ τούτου πορισάμενοι, καὶ οὕτε ἡ τοῦ ἀπροσφόρου δικαστοῦ παραγραφή λυσιτελεῖ τοῖς ἐναγομένοις· καταναγκάζουσι γὰρ τούτους καὶ ἀκοντας δικάζεσθαι· οὕτε οἱ ἔλκυσαντες αὐτοὺς ἱερωμένοι ἐβλάθησαν ὅπως ἄποτε, ἀλλ' οὐδὲ οἱ ἐναγόμενοι μοναχοὶ ἢ κληρικοὶ εἰς δικαστήριον ἐκκλησιαστικόν, καὶ παραιτησάμενοι τοῦτο, πολιτικὴν δὲ ζητήσαντες κατεξέτασιν, κατὰ τι ἐτιμωρήθησαν· ὡσπερ οὐδὲ οἱ ἔλκυσθέντες κληρικοὶ ἢ μοναχοὶ εἰς κοσμικὸν δικαστήριον, καὶ καταδεξάμενοι εἰς τοῦτο δικάσασθαι. Τοῦ δὲ χρηματίσαντος καθηγουμένου τῆς μονῆς τοῦ Παντεπόπτου μοναχοῦ ἐκείνου Μελετίου, ἔλχυσθέντος εἰς τὸ συνοδικὸν δικαστήριον, καὶ παραιτησαμένου αὐτὸ ὡς καταθύμιον, καὶ μεταγαγόντος τὴν ὑπόθεσιν εἰς κοσμικὸν δικαστήριον διὰ πρόσταξιν βασιλικήν, ὁ ἀγιώτατος πατριάρχης ἐκεῖνος κύριος Λουκᾶς ὄβρισθας ἐπὶ τῷ γεγονότι, πολλὴν ἐθετο σπουδὴν διορθώσασθαι τὸ γενόμενον. Ἦκουσε δὲ ἀπὸ τῶν πολιτικῶν δικαστῶν ὡς ἡ βασιλικὴ ἐξουσία πάντα δύναται ποιεῖν· καὶ ὡσπερ ἐδύνατο πρωτοτύπως εἶναι πολιτικὸν δικαστὴν χάριν τοῦ δικᾶσαι ἐπίσκοπον ἢ ἕτερον ἱερωμένον ἐναγόμενον· οὕτω καὶ κατὰ μετᾶθεσιν τὸ ἐκκλησιαστικὸν δικαστήριον μεταγᾶγγ κατὰ νόμιμον παραίτησιν εἰς πολιτικόν. Πλὴν ὁ ἐν τῶς δηλούμενος καθηγόμενος δικαστήριον, καὶ συνοδικὸν παραιτησάμενος δικαστήριον, καὶ διετηρήθη ἀποκριμάτιστο· ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ ρθ' κανόνος τῆς παρούσης συνόδου, ὅν καὶ ἀνάγνωθι, ὥφειλε καθαιρεθῆναι. Τὸ γὰρ ἵζ'

tentia. Post hæc cancn de filiis sacerdotum, dicit. Ne spectacula peragent, nec aliis peragentibus intersint et spectent : quæ et omnibus Christianis interdictum est, ne accedant ubi sunt blasphemie et maledicta. Spectacula autem dicuntur, non solum equorum cursus, sed et omnis generis spectatio, belluarum scilicet certamina, histriorum ludicra, saltationes, et huiusmodi alia opera diabolica. Hæc autem decernente canone, dic quod illud, etiamsi pro eo sententia lata sit, adjectum est propter eos, qui dicunt, eum solum debere deponi sacratum, qui sic iudicio contendit in causa criminali, et victus est : non autem eum qui vicit, ut qui justam causam habeat. Ambo enim deponentur, ut qui Ecclesiam injuria afficiant, et canonem contemnant. Sacratus quidem qui traxit ecclesiasticum in sæculare iudicium pro causa pecuniaria, et vicit, deponitur, si sententiæ, quæ pro se lata est, steterit, et voluerit rem habere quam vicit : quemadmodum et reus, si iudicium ecclesiasticum fecusavit, et civile petivit, et vicit. Si enim cedit re, pro qua litigavit, suum honoris gradum retinet. ἔχων τὸ πρᾶγμα ὃ ἐνίκησεν, ὡσπερ καὶ ὁ ἐναχθείς, καὶ ἐζήτησε τὸ πολιτικόν, καὶ ἐνίκησεν. Εἰ γὰρ ἔχων τὴν οἰκείαν ἐπιτιμίαν.

Et hæc : quidem canon constituit. Hodie autem hæc negliguntur, propter quam causam nescio. Multi enim, non solum laici, sed etiam sacrati, episcopus, clericos et monachos ad civilia iudicia trahunt, nec imperatoris quidem mandatam de ea re exhibent ; et neque incompetentis iudicis præscriptio seu exceptio prodest his, qui rei aguntur : eos enim cogunt vel invitos iudicio contendere. Nec sacrati, qui eos traxerunt, aliquid damni sensere ; sed nec monachi vel clerici, adversus quos in foro ecclesiastico agitur, si id quidem recusaverint, civilem autem examinationem petiverint, ulla in re puniti sunt : quemadmodum nec clerici vel monachi, qui in sæculare iudicium tracti sunt, et in eo litigare non recusarunt. Cum autem monachus ille Meletius, qui præpositus fuit monasterii Pantepopti, ad synodale iudicium tractus, ipsum ut sibi non gratum recusasset, et causam ad sæculare tribunal traduxisset per mandatum imperiale ; sanctissimus patriarcha dominus Lucas id ægre ferens, plurimum studium adhibuit ut corrigeretur quod factum fuerat. Audivit autem a civilibus iudicibus, quod imperatoris potestas omnia facere potest : et quemadmodum primo loco potuit imperator civilem iudicem pro iudicando episcopo vel alio sacrato, adversus quem agitur constituere : ita et per transpositionem, iudicium ecclesiasticum ex legitima exceptione in civile traduxerit. Sed etiamsi qui hic dicitur monasterii præfectus exauditus est, synodale iudicium recusans, et sine præiudicio conservatus est : tamen ex canone 104 præsentis synodi deponi debuit, quem lege 104 præsentis synodi deponi debuit, quem lege tertii libri, licet decernat cum imperatoris mandato

posse adversus episcopos agi, et eos sibi coram civilibus iudicibus: hoc tamen, ut mihi videtur, non qualrat canonicæ doctrinæ. 532 Debemus enim dicere, tunc trahi episcopum pro re, quæ privatim ad ipsum pertinet: non autem pro questione ecclesiastica. Re enim ejusmodi proposita, non debent civiles iudices ullam ejus habere cognitionem. Jam vero magna quoque est ejus differentia, qui sua sponte ecclesiasticum iudicium recusat et sæculare ex imperatoris mandato querit, et ejus qui jussu imperatoris invitatus tractus est ad sæculare iudicium. Lege etiam cap. 1 tit. 9 præsentis operis, et quæ in ipso a vobis scripta sunt. Petere autem conjudicem civilem per mandatum imperiale non est, ut mihi videtur, prohibitum et maxime quando est causa pecuniaria, quæ est synodalliter dicenda.

σικτῆς, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, οὐκ ἔστι κεκωλυμένον, καὶ λαληθῆναι συνοδικῶς.

Interrogaverit autem quispiam, Cum lex dicat, cum ab actione sua excidere, qui suum adversarium ad iudicium incompetens traxerit, qui sacratum ad civile iudicium traxerit, annon ex hoc canone suo jure excidet? *Solutio.* Incompetentis iudicis præscriptio in principio iudicii solum proponitur, non autem etiam postea. Fingo ergo, quod ea a principio non est proposita a reo: vel proposita a iudice admissa non est. Et propterea deſuerunt Patres, quod, etiamsi actor vicerit, eo quod incompetentis iudicis exceptio quomodocunque inefficax fuerit: sic quoque tamen propter honorem Ecclesiæ eorum victoria nihil ei proderit; sed deponetur, si eam retineat. Præterea interrogaverit quispiam, quam pœnam sustinebunt ecclesiastici iudices, si convicti fuerint, ex odio, vel affectione, vel propter gratiam sententiam tulisse, cum canon de eo nihil jubeat? *Solutio.* Genus pœnæ, etsi ex canone non apparent, ex legibus tamen declaratur. Jam enim de iudice muneribus corrupto dicit cap. 3, tit. 23, lib. ix, Magistratus, qui pecunias accipit ad jus dicendum, vel decernendum, vel ad plus vel minus suo officio faciendum, et magistratum quoque assessores, lego tenentur. Et thema 3, cap. 8: Pœna legis est extraordinaria, et ut plurimum exsilio condemnatur, nonnunquam etiam gravius. Et thema 2, cap. 9: Qui hac lege condemnatur, nec potest publice testimonium dicere, nec iudex esse, nec causas agere. Lege et thema 2, cap. 6, tit. 4, lib. ix, quod quidem est pars 124 Justiniani novella, quæ sic dicit: Si quis autem eorum, qui litigant, dixerit se aliquid dedisse, vel esse pollicitum, et personam nominaverit, et hoc probaverit, ipse quidem in litis exitu venia dignus habeatur. Qui autem donum vel promissum admisisse convictus fuerit, si sit quidem causa pecuniaria, quod datum est, triplum, quod vero promissum, duplum a comite privatarum nostrarum facultatum exigatur, et dignitatem seu magistratum, quem habet, in utroque

Α κεφ. τοῦ α' τίτλου τοῦ γ' βιβλίου, κἀν διορίζεται μετὰ βασιλικῆς καλεούσεως διαγεσθαι καὶ παρίστασθαι τοὺς ἐπισκόπους παρὰ πολιτικοῖς ἀρχουσίαι, ἀλλὰ τοῦτο οὐ προσίσταται, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, τῇ κανονικῇ διδασκαλίᾳ. Ὁφειλομεν γὰρ εἰπεῖν τὴν ἐπισκοπὴν τῆνικαὶτα ἔλκεσθαι περὶ πράγματος ἰδικῶς αὐτῷ διαφέροντος, οὐ μὴν περὶ ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος· τοιοῦτου γὰρ προκειμένου τινὸς ἀμέτοχοι εἶναι ὀφείλουσιν οἱ πολιτικοὶ δικασταί. Τίως δὲ καὶ μεγάλη ἔστι διαφορὰ τοῦ αὐθαίρετως παραιτουμένου τῷ ἐκκλησιαστικῷ δικαστήριον, καὶ ζητούντος τὸ πολιτικὸν δικαστήριον διὰ προσταξέως βασιλικῆς, καὶ τοῦ ἔλκεσθέντος ἀκουσίως κατὰ κίλευσιν βασιλικὴν εἰς κοσμικὸν δικαστήριον. Ἀνάγνωθι καὶ κεφ. α' τοῦ θ' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ παρ' ἡμῶν γεγραμμένα. Τὸ μέντοι ζητῆσαι συνδικαστήριον πολιτικὸν διὰ προσταξέως βασιλικῆς, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, οὐκ ἔστι κεκωλυμένον, καὶ λαληθῆναι συνοδικῶς.

Ἐρωτῆσαι δὲ τις, ὅς τοῦ νόμου λέγοντος ἐκπίπτειν τῆς οικείας ἀναγωγῆς τὸν εἰς ἀπρόσφορον δικαστήριον ἔλκυσαντα τὸν ἴδιον ἀντίδικον, οὐκ ἐμελλε καὶ πρὸ τοῦ κανόνος τούτου ὁ τὸν ἱερωμένον ἔλκυσας εἰς πολιτικὸν δικαστήριον ἐκπεσεῖν τοῦ δικαίου αὐτοῦ; *Αὔσις.* Ἢ τοῦ ἀπροσφόρου παραγραφή κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ δικαστηρίου προτίθεται καὶ μόνον, οὐ μὴν καὶ μετὰ ταῦτα. Θεμάτισον οὖν οὐ προετίθη αὕτη παρὰ τοῦ ἐναγομένου, ἢ προετίθεισα οὐκ ἰδέχθη παρὰ τοῦ δικαστοῦ. Καὶ διὰ τοῦτο ὤρισαν οἱ Πατέρες ὡς, κἀν νικήσῃ ὁ ἐναγαγὼν, διὰ τὸ ἀπρακτῆσαι ὅπως ὀδήσῃ τὴν τοῦ ἀπροσφόρου δικαστοῦ παραγραφὴν, ἀλλὰ καὶ οὕτω διὰ τὴν τιμὴν τῆς Ἐκκλησίας εἰς οὐδὲν αὐτῷ ἢ νίκη λυσιτελήσῃ· ἀλλὰ καθαιρεθῆσεται, εἴπερ ἀντέχεται ταύτης. Ἐπιερωτῆσαι τις, ποίαν βλάβην ὑποστήσονται οἱ ἐκκλησιαστικοὶ δικασταί, εἴπερ ἐλεγχθῶσι κατὰ ἔχθραν ἢ κατὰ προσπάθειαν ἢ διὰ χάριν ἀποφηνάμενοι, τοῦ κανόνος μηδὲν περὶ τούτου παρακλειουμένου; *Αὔσις.* Τὸ εἶδος τῆς βλάβης, κἀν ἀπὸ τοῦ κανόνος οὐκ ἀναφανήσεται, ἀλλὰ ἀπὸ τῶν νόμων δηλοῦται. Αὐτίκα γὰρ περὶ τοῦ δωροδοκηθέντος δικαστοῦ φησι τὸ γ' κεφ. τοῦ μγ' τίτλου τοῦ ε' βιβλίου· Ὁ ἀρχὼν λαμβάνων χρήματα ἐπὶ τῷ δικάσαι, ἢ ψηφίσεσθαι, ἐπὶ τῷ ποιῆσαι τι πλέον ἢ ἤττον τοῦ ἴδιου ὀφειλοῦ, καὶ οἱ σύνεδροι τῶν ἀρχόντων ὑπόκεινται τῷ νόμῳ. Καὶ τὸ γ' θέμα τοῦ η' κεφ. (Ἡ ποινὴ τοῦ νόμου ἐκστραορδινάρια ἔστι, καὶ ἐπίπαν εἰς ἐξορίαν καταδικάζει, ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ εἰς σφοδρότερον. Καὶ τὸ β' θέμα τοῦ θ' κεφ.) Ὁ τῷ νόμῳ τούτῳ καταδικαζόμενος οὔτε μαρτυρεῖν δημοσίᾳ δύναται, οὔτε δικάζειν, οὔτε συνηγορεῖν. Ἀνάγνωθι καὶ τὸ β' θέμα τοῦ σ' κεφ. τοῦ θ' τίτλου τοῦ ε' βιβλίου, ὅπερ ἔστι μέρος τῆς ρκδ' Ἰουστινιανείου νεαρᾶς, λέγων οὕτως· Εἰ δὲ τις ἐκ τῶν δικαζομένων εἴποι δεδοκῆναι τι ἢ ὑποσχίσθαι, καὶ τὸ πρόσωπον ἐξείπῃ, καὶ τοῦτο ἀποδείξει, αὐτὸς μὲν ἐπὶ τῇ τῆς δίκης ἐκδῶσι συγγνώμῃς ἀξιοῦσθω· ὁ δὲ δόσαν ἢ ὑπόσχεσιν καταδικῆσθαι δεικνύμενος, εἰ μὲν χρηματικὴ εἴη ἡ ὑπόθεσις, τὸ μὲν δεδομένον τριπλοῦν, τὸ δὲ ὑποσχέσθαι διπλοῦν

παρὰ τοῦ κόμητος τῆς ἰδικῆς ἡμῶν περιουσίας εἰσπραττέσθω, καὶ τὴν ἀξίαν ἦτοι ἀρχὴν ἣν ἔχει ἐφ' ἑκατέρου θέματος ἀπολλύτω. Εἰ δὲ ἐγκληματικὴ εἴη ἡ κατηγορία, δήμευσιν τῆς οἰκίας ὀκομηνέτω περιουσίας, καὶ εἰς ἐξορίαν πεμπεσθῶ, ὅστις διὰ λῆψιν ἀλλότριον ἐγκλημα εἰς αὐτὸν ἐσπούδακε μετενεγκεῖν. Εἰ δὲ τὴν δόσιν ἢ τὴν ὑπόσχεσιν ὁ δίδικος μὴ θυνηθῆ δεῖξαι, ὀμνύτω τὸ πρόσωπον τὸ τὴν δόσιν ἢ τὴν ὑπόσχεσιν λεγόμενον καταδέξασθαι, ὅτι οὐδὲ δι' αὐτοῦ οὐδὲ δι' ἄλλου προσώπου ἢ ἐλαβὲ τι ἢ ὑπόσχεσιν ἔσχε. Καὶ τοῦ τοιοῦτου ὄρκου παρεχομένου, αὐτὸς μὲν ἐλεύθερος ἔστω· ὁ δὲ διάδικος ὁ μὴ θυνηθεὶς δεῖξαι ἐπὶ μὲν ταῖς χρηματικαῖς αἰτίαις τὴν ἀποτίμησιν τῆς δίκης ὑπὸ τοῦ κόμητος τῆς ἰδικῆς ἡμῶν περιουσίας εἰσπραττέσθω, τῆς δίκης δηλονότι τὴν ἰδίαν ἐκβασιν ἀναμενούσης· ἐπὶ δὲ ταῖς ἐγκληματικαῖς δήμευσιν τῆς ἰδίας περιουσίας ὀκομηνέτω, καὶ τὸ πρῶγμα παρὰ τοῖς ἀρμοδιοῖς δικασταῖς κατὰ τὴν τῶν νόμων τάξιν περαιούσθω. Εἰ δὲ τὸ παρὰ τοῦ δικαζομένου φανερωθῆν πρόσωπον τὸν μνημονευθέντα παραιτήσεται ὄρκον, τοῦτο μὲν ἐπὶ ταῖς ἐγκληματικαῖς, τοῦτο δὲ ἐπὶ ταῖς χρηματικαῖς αἰτίαις, ταῖς μνημονευθεῖσαις ὀποκείσθω ποιναῖς. Εἰ δὲ τις τῶν δικαζομένων ὀμώσει μὴ δεδωκέναι ἢ ἐπαγγεῖλασθαι, ἐντὺς δὲ τεσσάρων μηνῶν, μετὰ τὸ προενεχθῆναι τὴν ψῆφον ἀριθμουμένων, δειχθῆ δὸθέν τι ἢ ὑποσχεθῆν, αἱ εἰρημίαι ποινὰ κατὰ τὰ τῶν διδόντων κατὰ τὰ τῶν λαμβανόντων χώραν ἔξουσι. Καὶ ταῦτα μὲν ἐν κατὰ χρῆσιν, ἦγουν διὰ λῆψιν νομισμάτων ἢ προσπάθειαν ἢ ἐχθρὰν, ἢ ψῆφος ἐξενεχθῆ· τῆς γὰρ αὐτῆς δυνάμεως εἰσι τὰ τρία· ἐὰν δὲ μὴ διὰ τοιαύτην αἰτίαν, ἀλλὰ κατὰ ἀπειρίαν ἀποφῆνηται ἐπίσκοπος κατὰ τινος, τί γενήσεται; Ἀύσις. Οἱ ἄρχοντες, ἦτοι οἱ προκαθήμενοι τῶν δικαστῶν, οὐκ ἀναγκάζονται ἀκριθῶς εἰδέναι τοὺς νόμους, ἐφ' ἑτέραις μεγάλαις δουλείαις ἐνασχολούμενοι καὶ διὰ τοῦτο ἐξ ἀπειρίας ἀποφαινόμενοι, συγγινώσκονται. Οἱ δὲ συνέδροι τούτων, παρανόμως ψηφίζομενοι, καλῶνται. Φησὶ γὰρ ὁ νόμος ἐν βιβλίῳ ζ', εἰτὰ γ', κεφαλαιῷ κθ'. Τὸν δόλον ἐπιζητοῦμεν τοῦ ἄρχοντος. Ἐὰν γὰρ ἀπειρία τοῦ συνέδρου ἄλλως ψηφισθῆ, ὁ ἄρχων οὐκ ἀδικεῖται, ἀλλ' ὁ συμπωνών. Καὶ ὁ λογισμὸς εὐλογος. Οἱ μὲν γὰρ ἄρχοντες, δι' ἣν εἴρηται αἰτίαν, οὐκ αἰτιῶνται· οἱ δὲ κριταί, τὸ δικάζειν καὶ μόνον ἔργον ἔχοντες, ἐὰν παρανομήσωσιν, ἐνέχονται ὡς δόλον ποιήσαντες, κατὰ τὸν νόμον τὴν λέγοντα· Ἡ ἀπειρία ἔοικε τῇ ἀμελείᾳ· καὶ πάλιν· Δόλον τις ποιεῖ μὴ εἰδὼς ἀκριθῶς ὁ ἐπαγγέλλεται εἰδέναι.

Καὶ τοῦτο μὲν ἐξεφωνήθη περὶ τῶν πολιτικῶν δικαστῶν. Εἰς δὲ τοὺς ἐκκλησιαστικὸν δικαστῶν ἄλλη τις κρατήσῃ ἀκολουθία, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ· καὶ αὕτη μέντοι κατὰ τὴν παρούσαν θεσμοθεσίαν. Εἰ μὲν γὰρ ἐναντίαν τοῖς κανόσιν ἐπίσκοπος ἐνέγκῃ ψῆφον, τιμωρηθήσεται, ἦγουν καθαιρεθήσεται, μὴ δυνάμενος ἀμαθίαν ἢ ἀπειρίαν προβαλέσθαι. Οὐ γὰρ συγγνωστός ἔσται· λέγων μὴ εἰδέναι τοὺς κανόνας, οὐς ἀναγκάζεται διὰ γλώττης ἔχειν σχεδὸν εἰ. Εἰ δὲ ἀποφῆνηται τι νόμοις ἀνένδεκτον, ἢ δικαστικῆς

A casu perdat. Sin autem sit criminalis accusatio, propriarum facultatum confiscationem patiat, et in exsilium mittatur, ut qui accipiendo alienum crimen in seipsum transferre studuerit. Si autem donationem vel promissionem litigator ostendere non potuerit, juret persona, quæ donationem vel promissionem suscepisse dicitur, quod nec per se, nec per aliam personam, vel aliquid accepit, vel promissum habuit. Et hoc dato jurejurando, ipse quidem liberabitur: litigator vero, qui probare non potuit, in causis quidem pecuniariis, litis æstimationem a comite privatarum nostrarum facultatum exigatur, judicio scilicet suum eventum expectante: in criminalibus autem honorum suorum publicationem sustineat, et a convenientibus iudicibus ex legum ordine negotium terminetur. Sin autem persona a litigatore declarata prædictam jusjurandum recusaverit, tam in criminalibus, quam in pecuniariis causis, prædictis poenis subjiciatur. Si quis autem eorum, qui litigant, jura verit se nihil dedisse, vel pollicitum esse, intra quatuor autem menses, postquam **533** sententia lata est numerandos, datum aliquid vel promissum ostensum fuerit, prædictæ poenæ tam adversus dantes quam adversus accipientes locum habebunt. Et hæc quidem, si propter sordes seu pecuniarum acceptionem vel amorem vel odium sententia lata sit: ejusdem enim virtutis sunt hæc tria. Si autem non propter ejusmodi ullam causam, sed per imperitiam adversus aliquem fert sententiam episcopus, quid fiet? *Solutio.* Magistratus, seu qui præsumt iudicibus, non coguntur leges exacte scire, ut qui in multis aliis magnis occupationibus versentur; et propterea si per imperitiam sententiam ferant, eis venia datur. Eorum autem assessores, si contra leges ferant sententiam, puniuntur. Dicit enim lex in lib. vii, tit. 3, cap. 24: Dolum magistratus requirimus. Si enim per imperitiam assessoris aliter judicatum fuerit, non facit injuriam præses seu magistratus, sed qui ei fert auxilium. Et est probabilis quidem ratio. Magistratus enim, propter eam quæ dicta est causam, non insimulantur: iudices autem, quorum est proprium munus judicare, si contra leges fecerint, tenentur ac si dolo fecissent, secundum legem quæ dicit: Imperitia negligentia æquiparatur; et rursus: Dolum quis facit qui perfecte nescit quod se scire profiteatur.

Et hoc quidem dictum est de civilibus iudicibus. In iudices autem ecclesiasticos alia quædam valebit consequentia, ut mihi videtur: et ea quidem secundum præsentem constitutionem. Si enim contrariam canonibus sententiam episcopus protulerit, punietur sive deponetur, ut qui non possit ignorantiam vel imperitiam allegare. Neque enim erit ei ignoscendum, si dicat se nescire cauciones, quos cogitur in lingua semper habere. Sin autem aliquid pronuntiaverit, quod a legibus non admittitur, vel

est extra judicariam consequentiam, venia dabitur propter imperitiam, ut qui nec perfecte leges scire debeat. Hæc autem observabuntur, quando criminalem causam judicaverit episcopus, vel aliam ecclesiasticam questionem, quæ inducit depositionem. Si enim pecuniariam contra leges sententiam protulerit per imperitiam, id ei præjudicium non afferet. Præterea interrogabit quispiam, cum canon permittat sacris initiatos iudices electitios eligere, eisque licebit civiles eligere? *Solutio.* Quia statuit canon, ut electorum iudicium valeat sententia, nec appellatiō sit obnoxia, etiamsi illi sint pauciores quam duodecim, quam sex, et quam tres, evidenter apparet civilium iudicium electionem non admitti a canonibus. Unde, ut mihi videtur, secundum præsentem canonem ponentur sacri, qui a civilibus iudicibus iudicari elegerint. Videtur autem ex verbis canonis, quæ dicunt deponi sacros, qui litigaverint in foro civili pro causa pecuniaria, et vicerint, nisi a sua sententia desistant, quod iudicium quidem factum ab incompetenti iudice, ex voluntate ejus qui est sacrus, tenendum est et non labefactandum. Qui autem ecclesiasticum recusavit iudicium et fori præscriptione non est usus, sacrus punietur, ut superius dictum est. Electitios autem iudices hic ne dixeris cujusmodi tit. 2 libri vii dicit, qui scilicet cum pœnæ stipulatione iudicant, sed ecclesiasticos ordinarios. Illi enim non possunt causam criminalem iudicare: hi vero, ut ex præsentis canonis ostenditur, omnem causam iudicant. De spectaculis autem, et equorum curricula, et venationibus, et scenicis saltationibus, satis diximus in canone 24 synodi in Trullo, et in 51 ubi etiam præsentis canonis meminimus; et lege eos. Quære etiam sanctorum apostolorum canonem 74, synodi Antiochicæ canones 14 et 15, synodi Chalcedonenensis canones 10, 17, synodi Sardicensis canones 3, 5, 14, et hujus canones 28, 120 et 121. Quod autem possint sacri renuntiare præscriptioni fori, quære cap. 9 tit. 3 lib. iii Basilicorum.

καὶ ρκα'. Περὶ δὲ τοῦ δύνασθαι τοὺς ἱερωμένους κεφ. θ' τοῦ γ' τίτλου τοῦ γ' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν.

534 ZONAR. In omnium, qui sacris initiati sunt, quia et in monachorum controversiis, ejus cui subiecti sunt episcopi propria causæ cognitio est. Sive igitur aliquis horum deferatur, sive deferat clericum, coram ipsius episcopo, sive rei capitalis, seu civilis, aut pecuniariæ quæstio sit, rem transigi oportet. Quod si ex iis quispiam, se ab ecclesiastica jurisdictione subtrahens, publico iudicio, apud magistratus nimirum populares, hoc est civiles, purgari, id est, se a culpa immunem probare contendat; quamvis in eo iudicio superior evaserit, eumque ab objecti facinoris culpa omnino procul abfuisse iudices pronuntiarint; locum tamen proprium, gradum videlicet, ac sacerdotii dignitatem amittet, atque vel ob id ipsum, quod ab ecclesiastica jurisdictione se subduxerit, deposi-

Α ἀκολουθίας ἐξωθεν, συγγνωσθήσεται διὰ τὴν ἀπειρίαν, ὡς μὴδὲ ὀφείλων εἶδέναι νόμους ἀκριδῶς. Ταῦτα δὲ κρατήσουσιν, ἔταν ἐγκληματικὴν ὑπόθεσιν δικάσῃ ἐπίσκοπος, ἄλλην ἐκκλησιαστικὴν ζήτησιν ἐπάγουσαν καθάρσιν. Εἰ γὰρ χρηματικὴν παρνόμως ἐξενέγκῃ ἀπόφασιν ἐξ ἀπειρίας, οὐ προκριματισθήσεται. Ἐπι ἐρωτήσῃ τις, ὡς τοῦ κανόνος ἐνδιδόντος τοῖς ἱερωμένοις ἐπιλέγεσθαι δικαστὰς αἰρετοῦς, ἐξέσται αὐτοῖς ἐπιλέγεσθαι πολιτικούς; Ἀύσις. Ἐπι ὁ κανὼν διορίζεται κρατεῖν τὴν ψῆφον τῶν αἰρετικῶν δικαστῶν, καὶ μὴ ὑποκείσθαι ἐκκλήτῃ, κὰν ἤττονος ὦσιν οὗτοι τῶν δώδεκα, τῶν ἐξ καὶ τῶν τριῶν, φαίνεται ἐναργῶς ἀνένδεκτον εἶναι τοῖς κανόσι τὴν ἐπιλογὴν τῶν πολιτικῶν δικαστῶν. Ὅθεν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, κολασθήσονται κατὰ τὸν παρόντα κανόνα οἱ παρὰ πολιτικὸς δικαστὰς αἰρετισάμενοι δικασθῆναι ἱερωμένοι. Ἰσικε δὲ ἀπὸ τῶν ῥημάτων τοῦ κανόνος, τῶν λεγόντων καθαιρεῖσθαι τοὺς ἱερωμένους δικασαμένους παρὰ πολιτικῶν δικαστηρίῳ χάριν χρηματικῆς αἰτιάσεως, καὶ νικῆσαντες, ἐὰν μὴ ἀποστῶσι τῆς ὑπὲρ αὐτῶν ἀποφάσεως, ὡς ἢ μὴ γενωμένη χρίσις παρὰ ἀπροσφόρου δικαστοῦ κατὰ θάλησιν τοῦ ἱερωμένου στερεοτάτα ἔσται καὶ ἀκατάσιστος· ὁ δὲ τὸ ἐκκλησιαστικὸν παραιτησάμενος δικαστήριον καὶ μὴ χρησάμενος τῇ τοῦ φόρου παραγραφῇ ἱερωμένος κολασθήσεται, καθὼς ἐνωθὶν εἴρηται. Αἰρετοῦς δὲ δικαστὰς ἐνταῦθα μὴ εἴπησ οὖος ὁ β' τίτλ. τοῦ ζ' βιβλίου ψηλ. μετὰ ἐπιρωτήσεως δηλονότι ποινησ δικάζοντας· ἀλλὰ ἐκκλησιαστικούς· ἐνορδίνους. Ἐκεῖνοι γὰρ ἐγκληματικὴν ὑπόθεσιν οὐ δύναται δικάζειν· οὗτοι δὲ, ὡς ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος παρίσταται, πᾶσαν ὑπόθεσιν χρίσουσι. Περὶ μέντοι τῶν θεωρίων καὶ τῶν ἱποδορμίων καὶ τῶν κυνηγεσίων καὶ τῶν ἐπὶ σκηναῖς ὀρχήσεων ἱκανῶς ἐγράψαμεν ἐν τῷ κδ' κανόνι τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, καὶ τῷ να', ἐκρου καὶ τοῦ παρόντος κανόνος ἐμνήσθημεν· καὶ ἀνάγνωσον τοῦτους. Ζῆτει καὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανόνα οδ', τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου κανόνα ιδ' καὶ ιε', τῆς ἐν Καλκηδόνι καν. ι', ιζ', τῆς ἐν Σαρκεῖ κανόνα γ', ε', ιδ', καὶ ταύτης κανόνα κη', καὶ ρκ', ἀποτάττεσθαι τῇ τοῦ φόρου παραγραφῇ ζήτησι

ZONAR. Τοῖς ἱερωμένοις ἄπασιν, ἀλλὰ μέντοι καὶ μοναχοῖς πρόσφορά εἰσι δικαστήρια τὰ τῶν ἐπισκόπων, οἷς ὑπόκεινται. Ἐστε οὖν ἐνάγεται τις τούτων, εἴτε ἐνάγει κατὰ συγκληρικῶν, παρὰ τῷ ἐπισκόπῳ αὐτοῦ καὶ ἐνάγεσθαι καὶ ἐνάγειν ὀφείλει, κὰν ἐγκληματικὴν εἴη τὸ δικαστήριον, καὶ πολιτικὴν ἤτοι χρηματικὴν. Ἐὰν δὲ παραιτήσῃται τις τῶν τοιούτων τὸ ἐκκλησιαστικὸν δικαστήριον, καὶ δημοεῖσις δικαστηρίοις, ἤγουν δημοτικῶν ἀρχόντων, τουτέστι πολιτικῶν, θελήσῃ καθαρθῆναι, ἀντὶ τοῦ καθαρὸς φανῆναι οὐ αἰτιάματος, κὰν νικήσῃ ἐν τῷ δικαστηρίῳ ἐκεῖνῳ, καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ γένηται ἡ ἀπόφασις, ἀθῶον αὐτὸν ἀποφαινομένη τοῦ ἐγκλήματος, ἐφ' ᾧ κατηγορεῖτο, ὁμῶς τὸν ἴδιον τόπον, τὸν βαθμὸν δηλαδὴ, καὶ τὴν ἱερατικὴν τιμὴν ἀπολέσει, διὰ τοῦτο αὐτὸ καθαιρούμενος, διότι παρητήσατο τὸ

ἐκκλησιαστικὸν δικαστήριον. Ὅτε οὖν, φησὶν, ἐγ-
κλήμα εἴη τὸ κινήθην κατὰ τοῦ ἱερωμένου, τὰ εἰρη-
μένα γενήσονται· ὅτε δὲ πολιτικὸν ἔστι τὸ κινούμε-
νον, ἦτοι χρηματικὸν, κἂν δικαιοῦσθαι ὁ ἱερωμένος,
καὶ οὕτως ἐκπείσεται τοῦ οἰκείου βαθμοῦ, εἰ μὴ
καταφρονήσει τοῦ πράγματος, ἐφ' ᾧ ἐδικαιώθη, καὶ
τῆς δικαιοῦσθαι αὐτὸν ἀποφάσεως. Ἐάν δὲ ἐκκλητος
γένηται, ἢ ἐπισκόπων δικασάντων ἢ δικαστῶν ἐτέ-
ρων, ἐπὶ ἄλλοις ἐκκλησιαστικοῦ δικαστῆς, ἦγον
ἐπὶ μητροπολίτας ἢ πατριάρχας, καὶ ἐξεταζομένη ἐν
τῇ ἐκκλησίᾳ ἢ ἀπόφασις λυθῆ, ἀντὶ τοῦ ἀνατραπῆ,
μηδὲν, φησὶ, βλαπτέσθωσαν οἱ πρώην ἀποφηνάμε-
νοι· εἰ μὴ που ἐλεγχθῶσιν ἢ κατὰ ἔχθραν δικάσαι,
ὡς ἐχθρωδῶς ἔχοντες κατὰ τοῦ καταδικασθέντος, ἢ
κατὰ προσπάθειαν, ὡς φιλικῶς διακείμενοι πρὸς τὸν
δικαιωθέντα, ἢ δωροδοκηθέντας· τοῦτο γὰρ ἔστι τὸ
χάριτι ἀποφθαρῆσαι. Δωροδοκεῖται δὲ τις, ἢ χρῆ-
ματα λαμβάνων, ἢ ἄλλην τινα χάριν αὐτῷ πλη-
ροῦντος τοῦ αὐτὸν ὑποφθείροντος. Εἰ γὰρ δι' ἔχθραν
ἢ προσπάθειαν ἢ δωροδοκίαν φανεῖται μὴ καλῶς
φηφισάμενοι, βλαθῆσονται περὶ τὴν οἰκίαν ἐπιτι-
μίαν. Ἐάν δὲ αἰρετίσωνται οἱ τὴν ὑπόθεσιν ἔχοντες,
ὅτε κατήγορος καὶ ὁ κατηγορούμενος, δικαστῆς, εἰ
καὶ ὀλιγώτεροι, φησὶν, εἴεν τῶν δρισθέντων, τῶν
ἰβ' ἐπὶ ἐπισκόπων, καὶ τῶν ἐξ ἐπὶ πρεσβυτέρων,
καὶ τῶν τριῶν ἐπὶ διακόνων, ὁ καταδικασθεὶς ὑπ'
ἐκείνων οὐ δυνήσεται ζητεῖν ἐκκλητον. Τοῦτο δὲ καὶ
νόμις πολιτικοὶ διατάσσονται, καὶ ζήτησι βιβλίον τῶν
Βασιλικῶν γ', τίτλ. α', κεφάλαιον μδ', καὶ βιβλ. θ'.
Ἐπὶ τούτοις ὁ κανὼν περὶ τέκνων τῶν ἱερῶν φη-
σιν, ἵνα μήτε θεώρια ἐκτελῶσιν αὐτοὶ, μήτε ἄλλων
ποιούντων παραγίνωνται καὶ θεωρῶσι. Τὸ δὲ θεώρια
ἐκτελεῖν τοιοῦτόν ἐστιν· Ἐν ταῖς μεγίσταις πόλεσι
θέατρα ἦν, καὶ ἵπποι ἐτρέφοντο ἀμιλλητήριοι, καὶ
θηρία εἰς θηριομαχίαν, καὶ ἀντίθετο ἡ ἵπποπορφύρα,
καὶ ἡ τῶν θηρῶν ἐπιμέλεια, καὶ ἡ φροντίς τοῦ τὰς
θεωρίας ἐν τοῖς θεάτροις ἐπιτελεῖσθαι, ἐνίοις τῶν
πολιτικῶν, κάκεινοις ἐμελεῖ περὶ τῆς τῶν ἵππων
ἀμιλλῆς καὶ τῆς θηριομαχίας καὶ τῶν ἄλλων, ὅσα
ἐν τοῖς θεάτροις εἴθε γίνεσθαι. Ταῦτα οὖν γίνεσθαι
παρὰ παίδων τῶν ἱερῶν ἐκώλυεν ὁ κανὼν. Δεῖ γὰρ
τοὺς ἱερεῖς τὰ οἰκεία τέκνα ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ
Κυρίου ἀνάγειν, κατὰ τὸν μέγαν Παῦλον, ὃς καὶ
πρὸς Τίτον γράφων οἴους δεῖ καθιστᾶν πρεσβυτέ-
ρους, πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τοῦτο ἔγραψεν· Εἰ τίς
ἔπει τέκνα ἔχων πιστὰ, μὴ ἐν κατηγορίᾳ ἀσωτίας,
ἢ ἀνυπότακτα. Καὶ Τιμοθέῳ ἐπιστέλλων, οἷον δεῖ
τὸν ἐπισκοπῆς ὀρεγόμενον εἶναι, τοὺς λοιποὺς καὶ
τοῦτο προσέθετο· τὰ τέκνα ἔχοντα ἐν ὑποταγῇ μετὰ
πάσης σεμνότητος. Τὰ θεωρίας δὲ μίμων προ-
έχοντα καὶ ἵπποδρομίαις σχολάζοντα, καὶ τοιοῦτοις
ἄλλοις, οὐτε ἀσωτίας ὑπόληψιν ἐκφεύξονται, οὐτε
σεμνότης αὐτοῖς προσμαρτυρηθήσεται. Καὶ οὐ θαυ-
μαστον εἰ τὰ τῶν ἱερῶν τέκνα τοιαύτην διαγωγὴν
ἀπαιτοῦνται· ἐπεὶ καὶ πᾶσι Χριστιανοῖς κεκέρυκται
μὴ προσεῖναι, ὅπου βλασφημίαι εἰσὶ. Βλασφημίας
δὲ τὰ ἀσέμνως γινόμενα ἐκάλειεν, ὡς βλασφημεί-

tione punietur. Atque hæc quidem, quocumque
demum crimine sacratus accusetur, ita servari
placet : at si civilis sive pecuniariz rei sit contro-
versia, quamvis secundum eum, qui sacris initiatus
est, his data fuerit ; nisi tamen ipse rem totam et
eam, quæ secundum ipsum pronuntlata fuit, sen-
tentiam contemnat, gradu suo nihilominus excidet.
Quod si ab episcopis, aliisque cognitoribus, ad alios
ecclesiasticos iudices, metropolitanos videlicet, aut
patriarchas, quispiam provocet, illique causa exa-
minata, iudicatum solvi, hoc est, rescindit placere
decreverint ; nihil in eos, inquit, qui prius judi-
cium exercuere, grave constituitur : nisi forte
illos, aut odio impulsos, quod videlicet ei, quem
condemnarunt, infensi forent ; aut studio, quod
quempiam benevolentia erga illum adducti absol-
verint ; aut mercede emptos, id namque est, gravia
corruptos, iudicasse probatum fuerit. Mercede
namque emptus is dicitur, qui pecuniam accipit,
aut aliud quodcumque beneficium, ab eo a quo
corruptus esse dicitur. Nam quicumque aut odio
aut amore adducti, aut largitione corrupti, judi-
cium minus fideliter exercuisse deprehensi fuerint,
propria illos dignitate multari decretum est. Quod
si iudices illi ipsi, qui inter se iudicio conflictantur,
accusator nimirum et reus, elegerint, quamvis,
inquit, pauciores, quam præflinitum est, designentur,
nempe in episcoporum causa duodenis, presby-
terorum sex, diaconorum tribus : tamen ab his
iudicibus damnato provocandi facultas non erit.
Quod civiles quoque leges eodem modo sanxere,
ut tertio libro, titulo primo, capite quadragesimo
quarto, et libro nono Basilicorum videre est. His
absolutis, de filiis presbyterorum, ne aut specta-
cula ipsis exhibere aut quæ ab aliis exhibentur
spectare liceat, canon decernit. Est vero hoc quod
dicitur de spectaculis exhibendis ejusmodi : fuere
siquidem in magnis urbibus theatra, tum equi
quoque ad certamina bestiarumque ad pugnam aleban-
tur, eaque, tum equorum ac bestiarum, tum reli-
quorum spectaculorum, quæ in theatris exhibenda
forent, curatio nonnullis ex civium numero com-
mittebatur, quibus, et equestre certamen, et bestia-
rum pugna, et quæcumque alia in theatris præberi
solita, curæ fuere. Rerum igitur hujusmodi cura-
tores esse sacerdotum filios hic canon vetat.
Sacerdotes enim filios suos in doctrina ac lege
Domini instituere debent, ut est apud divum Pau-
lum, qui etiam Epistola ad Titum, dum eorum,
qui sacerdotes creandi sunt, condiciones exsequitur,
ad alia hoc quoque addidit : Si quis filios habet
fideles, non in accusatione luxuriz, aut immori-
geros²⁷. Et Epistola ad Timotheum, dum eum, qui
episcopatum desiderat, qualem oporteat esse de-
scribit, præter cætera id etiam apposuit, filios
habentem subditos cum omni castitate. Qui vero
mimorum equorumque spectaculis, aliisque hu-

²⁷ Tit. 1. 6.

jusmodi ludicris, occupantur, neque Intemperantiæ A σθαι ποιούντα τὸς πιστοὺς παρὰ τῶν ἀπίστων, εἰς
 crimen effugient, neque integritatis et castimoniz μη ἐν σωφροσύνῃ ζῶντας ἢ σεμνότητι
 testimonio commendabuntur. Nec vero mirum si hæc vitæ degendæ ratio a filiis sacerdotum exigatur : nam et Christianis omnibus, ne ad ea loca ubi blasphemiz sunt accedere liceat, interdictum fuit. Blasphemiz vero nomine ea, quæ licenter ac inverecunde sunt, significavit. Ob illa quippe fideles, quasi temperantiæ integritatisque contemptores, ab infidelibus blasphemantur

535 ARIST. « Episcopus vel clericus, causa criminali ei instituta, si, relicta ecclesia, ad iudicia publica recurrat, etiam injuria affectus, proprium amittet gradum. Si vero et vicerit in negotiis politicis, si hoc sequatur, proprium gradum amittet. Ecclesiasticos autem iudices, nisi gratia aut odio antea judicasse convincerentur, appellatio instituta non propellit. Si partes vero judices elegerint, ab his ne discedant. »

Non oportet episcopum aut clericum iudicium ecclesiasticum recusare. Quapropter si quis ex iis criminaliter accusatus, ecclesiasticum recusaverit iudicium, et ad civiles iudices accesserit, et coram iis, quæ ad accusationem suam spectant, denudaverit, quamvis innocens appareat, et pro eo lata sit sententia, proprium gradum amittet. Si autem non criminalis sit contra eos accusatio, sed pecuniaria, et accidat de ista evadere eos, iudicium ipsis conveniens recusantes, et ad sæculares iudices accedentes, et ab iis iudicatos ; si quidem sententiæ ab iis laicæ acquiescere vellent, et id pro quo contendebant, exigere, proprium gradum amittent. Si autem despectui habuerint causæ suæ prolationem, illudque pro quo contendebant amittere mallent, locum suum retinebunt. Si quis autem ab episcopis accusatus et condemnatus, ad majores ecclesiasticos iudices appellaverit, eorumque sententiam evertere potuerit, nullam hoc illis iudicibus ecclesiasticis quorum sententia evertitur, noxam afferret, nisi forsitan propter odium, aut passionem, vel gratiam aliquam cum affectu sententiam tulisse convincantur. Quicumque autem ex accusatis episcopis aut clericis, ecclesiasticos iudices elegerint, et ab iis iudicari voluerint, quamvis contra episcopos accusatos duodecim episcopis sint pauciores, contra presbyteros autem et diaconos septem vel etiam quatuor, quemadmodum et in duodecimo præsentis synodi canone scripsimus, condemnati non debent contra iudicium eorum appellare : appellatio enim iudicis inscitiam vel injustitiam corrigi. Quomodo itaque, qui iudices ecclesiasticos elegit, quos et sermone et vita inculpato esse iudicavit, dicens se insipienter et injuste ab iis iudicari, et reprehensionem quamdam hominibus sacerdotalibus ab ipso iudicatis afferre admittatur ?

CANON XVI.

« Similiter placuit, ut episcopi, presbyteri et diaconi conductores vel procuratores non fiant ; nec ex turpi aliquo vel vili negotio victum sibi quarant ; debent enim ad id quod scriptum est re-

APICT. « Ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς ἐγκληματοῦ κτ. νομμένου πράγματος, εἰ τὴν ἐκκλησίαν ἀφείλε, τοῖς δημοσίοις προσδράμοι, καὶ ἀδικούμενος, τὸν ἴδιον ἀπολέσει βαθμόν. Εἰ ὑπερέξει δὲ καὶ ἐπὶ πολιτικαῖς βαφαλαῖς, εἰ τούτῳ στοιχείῃ, τὸν ἴδιον ἀπολέσει βαθμόν. Δικαστὰς γε μὴν ἐκκλησιαστικῶν, εἰ μὴ ἐλέγγοντο κατὰ προσπάθειαν ἢ ἀντιπάθειαν προδεδιψηκότες, ἐκκλητος γενομένη οὐκ ἀμύνηται. Ἐὰν δὲ τὰ μέρη ἐπιλέξωται δικαστὰς, τούτων μὴ ἀφιστάσθωσαν. »

Οὐ δεῖ παραιτεῖσθαι ἐπίσκοπον ἢ κληρικὸν τὸ ἐκκλησιαστικὸν δικαστήριον. Ὅθεν ἐάν τις τούτων κατηγορούμενος ἐγκληματικῶς, τὴν ἐκκλησιαστικὴν παραιτήσθαι κρίσιν, καὶ πολιτικοῖς δικασταῖς προσέλθῃ, καὶ παρ' ἐκείνοις γυμνάσῃ τὰ τῆς αἰτιάσεως· κἂν ἀνεύθυνος φανῇ, καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ ἡ ἀπόφασις ἐξερχθῇ, τὸν ἴδιον ἀπολέσει βαθμόν. Εἰ δὲ οὐκ ἐγκληματικῆ ἔστιν ἡ κατ' αὐτῶν αἰτίασις, ἀλλὰ χρηματικῆ, καὶ συμβῇ καὶ ἐπὶ ταύτην νικῆσαι αὐτοὺς, τὲ πρόσφορον αὐτοῖς παραιτησαμένους δικαστήριον, καὶ κοσμικοῖς δικασταῖς προσελθόντας, καὶ παρ' ἐκείνων κριθέντας· εἰ μὲν αἰροῦνται τῇ ὑπὲρ αὐτῶν ψήφῳ στοιχεῖν, καὶ τὸ πᾶρμα εἰς ἡ ἐνίκησαν ἀπαίτησαι, τὸν ἴδιον βαθμόν ἀπολέσουσιν. Εἰ δὲ καταφρονουσι τῆς δικαιοσύνης, καὶ ἀπολέσαι αἰροῦνται τὸ εἰς ἡ ἐνίκησαν, τὸν οἰκείον τόπον καθέξουσιν. Εἰ δὲ τις παρὰ ἐπισκόπων κριθεῖς, καὶ καταδικασθεῖς, πρὸς μείζονας ἐκκλησιαστικοὺς δικαστὰς ἐκκαλέσεται, καὶ ἀνατρέψαι ἰσχύσει τὴν ψήφον αὐτῶν· οὐδεμίαν βλάβην τοῦτο ἐπάξει τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς δικασταῖς ἐκείνοις, ὧν ἡ ἀπόφασις ἀνατρέπεται· εἰ μὴ που κατὰ ἔχθραν, ἢ κατὰ προσπάθειαν, ἢ κατὰ τινα χάριν ἀπελεγχῶσιν ἐμπαθῶς τὴν κρίσιν ποιήσασθαι. Ὅσοι δὲ τῶν αἰτιωμένων ἐπισκόπων, ἢ κληρικῶν, ἐπιλέξονται ἐκκλησιαστικοὺς δικαστὰς, καὶ παρ' αὐτοῖς κριθῆναι θελήσουσι, κἂν ἦττονες ἐπὶ μὲν ἐπισκόπων κατηγορουμένων, τῶν δώδεκα ἐπισκόπων ὧσιν, ἐπὶ δὲ πρεσβυτέρων, καὶ διακόνων, τῶν ἑπτὰ, ἢ καὶ τεσσάρων, καθὼς ἐν τῷ δωδεκάτῳ κανόνι τῆς παρουσίας συνόδου ἐγράψαμεν, οὐκ ὀφείλουσι καταδικασθέντες· ἐκκαλεῖσθαι κατὰ τῆς κρίσεως αὐτῶν. Ἡ γὰρ ἐκκλητος ἀπειρίαν ἢ ἀδικίαν ἐπανορθοῦται τοῦ δικαστοῦ. Πῶς γοῦν ὁ ἐπιλεξάμενος ἐκκλησιαστικοὺς δικαστὰς, οὐς καὶ κατὰ λόγον, καὶ κατὰ βίαν ἀνεπιλήπτους ἐκρινεν εἶναι, παραδειχθήσεται, λέγων, ἀπίρως ἢ ἀδίκως ὑπ' αὐτῶν κριθῆναι, καὶ οἶονεῖ τινα μέμψιν τοῖς παρ' αὐτοῦ οἰονεῖ κριθῆσιν ἱερατικοῖς ἐπάγειν ἀνδράσιν.

KANON 17.

« Ὁμοίως ἤρρεσιν, ἵνα ἐπίσκοποι καὶ πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι ἐκλήπτορες μὴ γίνωνται ἢ προκουράτορες, μηδὲ ἐκ τινος αἰσχροῦ ἢ ἀτίμου πράγματος τροφὴν περιζίνονται· ὀφείλουσι γὰρ ἀπο-

« θλάσαι εἰς τὸ γεγραμμένον· Οὐδεὶς στροτευδ- A
 « μνος τῷ Θεῷ ἀμπλέκεται ἐν τῇ πράγμασι
 « κοσμικοῖς· καὶ ὥστε τοὺς ἀναγνώστας εἰς τὴν
 « καιρὸν τῆς ἡθῆς· ἐρχομένους ἀναγκάζεσθαι ἢ
 « συμβεῖν· ἀγαγίσθαι· ἢ ἐγκράτειαν ὁμολογεῖν.
 « Ὁμοίως ἤρεσαν, ἵνα κληρικὸς, ἐὰν χρήματα δῶ
 « ἐκχρήσῃ, τὰ χρήματα λάβῃ· ἐὰν εἶδος, ὅσον
 « δέδωκε λάβῃ. Καὶ ἵνα πρὸ τῶν εἰκοσιπέντε
 « ἐνιαυτῶν μήτε διάκονοι χειροτονῶνται. Ἄλλὰ
 « καὶ οἱ ἀναγνώστα· τὸν δῆμον μὴ προσκυνῶσιν. »

BALS Περὶ μὲν τῶν κληρικῶν τῶν παρεμβαλλόν-
 « των ταυτοῦς εἰς κοσμικὰς ἐνεργείας ἐγράφαμεν εἰς
 « τὸ γ' κεφ. τοῦ ἡ' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος,
 « εἰς τὸν ζ' καὶ π' ἀποστολικῶν κανόνων, καὶ εἰς τὸν
 « γ' κανόνα τῆς δ' συνόδου· καὶ ἀνάγνωθι τούτους. Κα-
 « ταπρωθήσεται δὲ εἰς τὴν παρούσαν ἐρμηνείαν καὶ ἢ B
 « κατὰ τὴν ἡ' τοῦ Δεκαμηρίου μηνὸς τῆς ζ' Ἰνδικτιῶνος
 « γενομένη συνοδικῆ σημεῖωσις εἰς τὴν ἐφημερίαν τοῦ
 « ἀγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυρίου Λουκά, ἢ καὶ
 « τῶμου τῆς ἐπέχουσα. Ὁσαύτως καὶ ἡ σημεῖωσις
 « τοῦ ἀγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυροῦ Ἰωάννου,
 « ἢ γενομένη χάριν τοῦ μὴ συνηγορεῖν τοὺς ἱερωμέ-
 « νους. Καὶ ἡ δύναμις τοῦ σημεῖωματος τοῦ ἀγιωτάτου
 « πατριάρχου κυροῦ Μιχαὴλ τοῦ ὑπάτου τῶν φιλοσό-
 « φων, ἢ προβῶσα χάριν τοῦ ἐπίσης τῷ διακόνῳ καὶ τῷ
 « ἱερεὶ κωλύεσθαι καὶ τὸν ἀναγνώστην ἐκ τῆς ἐνε-
 « ργείας τῶν κοσμικῶν ὀφφικίων. Ἐπεὶ δὲ ὁ παρὼν
 « κανὼν διορίζεται, μὴ περιζῆσθαι τοῖς ἱερωμένοις τὰ
 « πρὸς τροφήν ἀπὸ πραγμάτων αἰσχροῦν καὶ ἀτίμων,
 « ἐξητήθη πολλακίς ποῖα ταῦτα εἰσι. Καὶ τινες μὲν C
 « εἶπον εἶναι ταῦτα τὸ πορνοδοσκεῖν, τὸ καπηλικὸν
 « ἐργαστηρίου προϊστασθαι, καὶ τὰ ὁμοία· ὁ δὲ ἀγιώ-
 « τος πατριάρχης κυρὸς Λουκά· καὶ τὰ μυρεφικὰ
 « ἐργαστήρια καὶ τὰ βαλανεῖα αἰσχροκερδῆ εἶναι
 « Πλεον, ὡς καὶ ψεύδους παραίτια. Ἄλλ' οὐδὲ ἀρχι-
 « τρούς παρεχόμενους γίνεσθαι τοὺς διακόνους ἢ τοὺς
 « ἱερεῖς, λέγων ἀνένδεκτον εἶναι τοὺς μετὰ φαινολλίων
 « καὶ στιχαρίων τὰ ἄγια μεταχειριζομένους κοσμικὰς
 « στολὰς ἐνδιδύσκεσθαι, καὶ μετὰ λαϊκῶν ἀνδρῶν, τῶν
 « λατρῶν δηλαδὴ, προπομπεύειν. Ἐπὶ τούτοις νενομο-
 « θέτηται παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων τοὺς ἀναγνώστας
 « ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἡθῆς μετὰ τὸν ἰδ' ἐνιαυτὸν ἀναγκά-
 « ζεσθαι ἢ γάμψ ὁμιλεῖσθαι ἢ ἀγαμίαν ὁποσείσθαι.
 « Τούτο δὲ εἰ παρὰ τοῖς ἐν τῇ Ἀφρικῇ ἐκράτησεν, οὐκ
 « οἶδα, παρὰ δὲ ταῖς ἄλλαις ἐκκλησίαις οὐ κρατεῖ. D
 « Νομίζω δὲ ὅτι οὐδὲ ἐν τινι χώρᾳ τοῦτο ἐκράτησέ
 « ποτε, ὡς ἐναντιούμενον τῷ ἀποστολικῷ ζ' κανόνι,
 « τῷ ὀρίζοντι ἀναγνώστας καὶ ψάλτας, καὶ μετὰ τὸ
 « εἰς κληρὸν προελθεῖν, γαμψίν, καὶ μὴ καιρῶν αὐτοῖς
 « γάμου ὀρίζοντι, μήτε ἐγκράτειαν ἐπαγγέλλεσθαι
 « ἀπαίτουντι. Τὸ δὲ δανείζειν τοὺς κληρικούς ἐπὶ τό-
 « κους πολλοὶ κανόνες ἀπαγορεύουσι. Καὶ ὁ παρὼν δὲ
 « κανὼν οὐ μόνον τοὺς τοῦ βῆματος, ἀλλὰ καὶ πάντας
 « τοὺς κληρικούς τοκίζειν ἐμποδίζει. Ὅτι δὲ τῶν τό-
 « κων ἐπὶ δανείψ νομισμάτων δεδομένων εἰκὸς ἦν
 « εἰπεῖν τινὰς τοῦτο μὲν εἶναι κεκωλυμένον, τὸ δὲ δι-
 « ὄναι σίτων ἢ ἕτερον εἶδος, καὶ λαμβάνειν πλεον τοῦ

« spicere, Nemo Deo militans seipsum implicat
 « sæcularibus negotiis²², et, ut lectores ad
 « pubertatis tempus venientes cogantur, vel uxo-
 « res ducere, vel continentiam profiteri. Simili-
 « ter placuit, ut si clericus mutuas pecunias de-
 « derit, pecunias accipiat: sin autem speciem,
 « quantum dederit accipiat. Et ut ante quinque
 « et viginti annos diaconi non ordinentur. Sed
 « et lectores populum non salutent. »

BALS. De clericis quidem, qui se negotiis sæ-
 « cularibus ingerunt, scripsimus in decimo tertio ca-
 « pitulo octavi tituli præsentis operis; in sexto et octo-
 « gesimo tertio canone apostolico, et in tertio canone
 « quartæ synodi, et lege eos. In præsentem autem in-
 « terpretatione ponetur et quæ octavo mensis Decem-
 « bris sexta indictione facta est synodalis declaratio,
 « tempore sanctissimi patriarchæ domini Lucæ, quæ
 « etiam decisionis locum obtinet. Similiter et promul-
 « gatio patriarchæ illius domini Joannis, quæ facta est,
 « 536 ne causas agerent qui sacris initiati sunt. Et
 « jus edicti sanctissimi patriarchæ domini Michaelis
 « philosophorum summi, quod proliit, ut æque, ac
 « diaconus et sacerdos, lector quoque prohiberetur
 « ab exercendis sæcularibus officiis. Quoniam autem
 « præsens canon statuit, ne qui sunt sacriati victum
 « quærant ex rebus turpibus et vilibus, sæpe quæsi-
 « tum est, quænam sint hæc. Et nonnulli quidem dixe-
 « runt eas esse, lenonem esse ac meretrices alere,
 « cauponatoriam tabernæ præesse, et similia. Sanctis-
 « simus autem patriarcha dominus Lucas unguentaria
 « quoque officinas et balnea turpis esse quæstus
 « dicebat, ut quæ mendacii quoque causæ essent. Sed
 « nec archiatros fieri sinebat diaconos vel sacerdotes,
 « dicens non esse ferendum, ut qui cum infulis et
 « casulis sancta tractant, sæcularibus vestibus in-
 « duantur, et cum laicis, viris scilicet medicis, in-
 « cequant. Postea autem cantum est a sanctis Patribus,
 « ut lectores in tempore pubertatis post annum quar-
 « tum decimum cogantur vel matrimonio conjungi vel
 « cœlibatum profiteri. An hoc autem apud Africanos
 « observatum sit, nescio: sed apud alias Ecclesias
 « non servatur. Existimo autem, quod nec in ulla un-
 « quam regione hoc servatum sit; ut quod apostolico
 « sexto canoni adversetur, qui decernit, ut lectores
 « et cantores, etiam postquam in clerum provecti
 « fuerint, uxores ducant, et nec uxorem ducendi tem-
 « pus definit, nec, ut continentiam profiteantur, exi-
 « git. Dare autem pecuniam mutuatam ad usuram multi
 « canones clericis prohibent. Præsens quoque canon,
 « non solum eos qui sunt e tribunali, sed et omnes
 « clericos fenerari prohibet. Quia autem, cum usuræ
 « dabantur ob pecunias mutuo datas, verisimile erat
 « dicere aliquos hoc quidem esse prohibitum; dare
 « autem frumentum vel aliquam aliam speciem, et
 « plus accipere quam datum sit, non esse prohibi-
 « tum: Patres hoc quoque expresse prohibuerunt.

²² Tim. II, 4.

Sed et illud, ante completos quinque et viginti annos non ordinari diaconum, in diversis canonibus decretum est. Prohibitum est autem lectoribus, ne expleto ministerio ad populum conversi cum saluent: ut qui solos tunc debent sacerdotes et antistites adorare, et non laicos qui in ecclesia congregantur. Ipsi enim sunt sacra: populus vero procul est a sacerdotio et consecratione. Ac ipse potius lectores adorare deberet propter ministerium eorum. Lege sanctorum apostolorum canones 17, 18, 19, 25, 26, synodi Ancyranæ canones 10, et Chalcedonensis canones 14, 15, sextæ canones 3, 4, 6, 12, 13, 48, 58, et sancti Basilii canones 3, 6, 49, 70.

Et edictum quidem sanctissimi patriarchæ domini Lucæ sic se habet: Mense Decembri die 8, indict. 6. Sin autem etiam ille Ozan, qui divinam arcem, quæ evertebatur, attigit, non parvo supplicio affectus est (atque ejus erat institutum illam erigere, non diruere), quis est adeo audax, et ad extremam usque impudentiam arrogantiamque elatus, malo omnino spiritu ductus, qui non solum divina et spiritualia mandata in integrum non vult, sed etiam in contrarium detorquens, ea labefactare ac destruere impudenter molitur, eaque dissolvere quæ firme ac stabiliter locata sunt, et ea commovere quæ conquassari non possunt, ut quæ sint ædificata, ut aiant, supra fundamentum apostolorum et prophetarum? Propterea nostra quoque moderatio non ferendum esse rata malam consuetudinem adhuc servari, quæ divina et humana confundit, et Ecclesiæ, quæ est ab omni reprehensione aliena Dei sponsa, constitutioni non vulgares maculas inurit, quæque superbia et vana negotiatione, et in illis, quæ sunt abjecta ab eaque abhorrentia, studio et labore, et turpibus præterea lucris, ejus honestatem splendoremque polluit; visum est eam esse radicibus evellendam, ut non amplius enascatur radix amaritudinis, secundum divinum apostolum, per præsentem nostram spirituales et 537 paternam doctrinam, quæ scopum quidem aperite declarat causæ propositæ de illis, qui sacram auctoritatem sortiti sunt, et sæcularibus seipso magistratibus et dignitatibus curisque ac negotiis implicanti. Ad verbum autem sic se habet: Illis, qui sacerdotalem, inquit Patres, dignitatem sortiti sunt, testimonia et præclara facta sunt canonicarum constitutionum informationes, quas etiam libenter admittentes, ad Dominum Deum cum Davide Dei præconæ canimus: *In via testimoniorum tuorum delectatus sum, tanquam in omnibus divitiis* 90. Et rursus: *Mandasti justitiam; testimonia tua in æternum doce me, et vivam* 91. Quod si vox prophetica nos jubet in æternum Dei testimonia custodire, et in ipsis vivere, manifestum est ea inconcussa et nulla ratione la-

90 Psal. cxxiii, 14. 91 ibid. 138

A δοθέντος, μὴ ἀπαγορευθῆναι, ἐκώλυσαν οἱ Πατέρες ῥητῶς καὶ τοῦτο. Ἄλλὰ καὶ τὸ πρὸ συμπληρώσεως κε' ἐνιαυτῶν μὴ χειροτονεῖσθαι διάκονον ἐν διαφόροις κανόσιν ὄρισταί. Ἀπηγόρευται δὲ τοῖς ἀναγνώσταις, ἐν τῷ πληροῦν τὴν διακονίαν αὐτῶν στρέφεσθαι πρὸς τὸν δῆμον καὶ προσκυνεῖν, ὡς ὀφείλουσι τότε προσκυνεῖν μόνους τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς ἀρχιερεῖς, καὶ οὐχὶ τοὺς λαϊκοὺς τοὺς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ συναθροισμένους· οἱ μὲν γὰρ ἱέρωνται, οἱ δὲ τοῦ δήμου πόρρω τῆς ἱερωσύνης εἰσὶ. Καὶ οὗτοι μᾶλλον τοὺς ἀναγνώστας προσκυνεῖν ὀφείλουσι, διὰ τὴν ὑπουργίαν αὐτῶν. Ἀνάγνωθι τὸν ἅγιον ἀποστόλου κανόνα ε', ἠ', ἰβ', κ', κς', συνόδου Ἀγκύρας κανόνα ε', τῆς ἐν Χαλκηδόνι κανόνα ἰδ', ἰε'· τῆς ζ' κανόνα γ', δ', ζ', ἰβ', ἰγ', μη', νη', καὶ τοῦ ἁγίου Βασιλείου κανόνα γ', ζ', ξθ' καὶ σ'.

Τὸ μέντοι σημεῖωμα τοῦ ἁγιοτάτου πατριάρχου κυρίου Λουκά ἔχει οὕτως· *Μηνὶ Δεκεμβρίῳ ἡ', ἡμέρα α' Ἰνδικτιῶνος ζ'.* Εἰ δὲ καὶ Ὁὺζὼν ἐκαίνοσ τῆς θείας κίωτοῦ παρατραπίεσης ἀξάμενοσ οὐ μικρὸν] κατεκρίθη τὸ ἐπιτέμιον (καλοῖσ σκοπὸσ ἐν αὐτῷ πρὸσ ἀνὸρθωσιν ταῦτεσ, οὐ πρὸσ καθαιρεσιν), εἰσ οὕτω τολμηρὸσ καὶ εἰσ ἐσάτην ἀναίθειαν καὶ ὑπερηφανίαν ἐξενεχθεισ, πνεύματι πάντωσ ἀγόμενοσ πονηρῷ, δσ μὴ μόνον οὐκ ἐπανορθοῦν αἰρεται τὰ θεία καὶ πνευματικὰ διατάγματα, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐναντίαν τρεπόμενοσ, παρασαλεύειν ταῦτα καὶ καθαιρεῖν ἀναίθειεται, καὶ παραλύειν τὰ παγίωσ ἡδρασμένα, καὶ παρακινεῖν τὰ ἀσάλευτα, ἑκοδομημένα, καθὼσ φησιν, ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν; Διὰ τοῦτο καὶ ἡ μετριότησ ἡμῶν οὐκ ἀνασχετὸν ἡγησαμένη πονηρὰν συνήθειαν καὶ ἐτι κρατεῖν, μίγνυσοσαν θεῖα τε καὶ ἀνθρώπινα, καὶ τῇ τῆσ Ἐκκλησίας καταστάσει, τῆσ ἀμωμήτου νύμφησ Χριστοῦ, σπλιουσ; οὐ τοὺσ τυχόντασ προσηπετρίβοσαν, καὶ τύφῳ καὶ ἀσχολίᾳ ματαίᾳ, καὶ τῇ περὶ τὰ εἰκαῖα καὶ ταῦτη ἀπέθοντα διαπονήσει τε καὶ σπουδῇ, ἐτι γε μὴν καὶ ἀκερδεῖ τὸ σεμνὸν ταῦτεσ καταβρῦκαίνουσαν, ἡδὸδοκῃσ ριζόθεν ταῦτην ἀποτεμεῖν, ἵνα μὴ ρίζα πικρίας καὶ ἐτι φυῆ, κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον, διὰ τῆσ παρούσησ; ἡμετέρας πνευματικῆσ καὶ πατρικῆσ διαλαλιῆσ, τῆσ δηλοῦσησ μὲν τὸν σκοπὸν φανερώσ τῆσ προτεθείησ ὑποθέσεωσ περὶ τῶν ἱερῶν ἀξίαν λαχόντων, καὶ κοσμικαῖσ ἑαυτοὺσ ἐμπλεκόντων ἀρχαῖσ καὶ ἀξίαισ καὶ φροντίεισ καὶ πράγματι, οὕτω δὲ κατὰ ῥῆμα ἱχοῦσησ; Τοῖσ τὴν ἱερατικὴν, φασιν οἱ Πατέρεσ, λαχοῦσιν ἀξίαν, μαρτύριά τε καὶ κατορθώματα αἱ τῶν κανονικῶν διατάξεων ὑποτυπώσεισ εἰσιν, ἅσ καὶ ἀσμένωσ δεχόμενοι, πρὸσ τὸν δεσπότην Θεὸν μετὰ Δαβὶδ τοῦ θεοφάντοροσ ἔδομαν· *Ἐν τῇ ὀδῷ τῶν μαρτυρίων σου ἐτέρφθην, ὡσ ἐπὶ παντὶ πλοῦτῳ* καὶ αἰθίσ· *Ἐνετείλω δικαιοσύνην* τὰ μαρτύριά σου εἰσ τὸν αἰῶνα συνθέσόν με, καὶ ζήσομαι. Καὶ εἴπερ εἰσ τὸν αἰῶνα φυλάττειν ἡμῖν ἐντέλλεται ἡ προφητικὴ φωνὴ τὰ μαρτύρια τοῦ Θεοῦ, καὶ ζῆν ἐν αὐτοῖσ, δηλον ὡσ ἀκράδαντα καὶ ἀσάλευτα διαμένουσιν. Ὅτι οὕτω φησὶ

καὶ ὁ θεόπτης Μωσῆς· Ἐν αὐτοῖς οὐκ ἔστι προσθεῖται, καὶ ἀπ' αὐτῶν οὐκ ἔστιν ἀφαιρῆναι. Τούτων τῶν οὕτως ὄντων καὶ διαμαρτυρουμένων ἡμῖν, ἀγαλλιώμενοι ἐπ' αὐτοῖς, ὡς, εἴ τις εὖρη σκύλα πολλὰ, τοὺς θεῖους ἀπασίως κανόνας ἐνστερνιζόμεθα, καὶ τὴν αὐτῶν διαταγὴν διόκληρον καὶ ἀσάλευτον μένειν ὀλοφύχως αἰρούμεθα. Καὶ ἐπειδὴ τῶν ἐν κλήρῳ τεταγμένων τινὰς ἐγνωμεν πράγμασι κοσμηκοῖς ἐμπλέκοντας ἀκανόνιστος ἐπιτοῦς, οὗς μὲν σουρατωρείας καὶ προνοήσεις οἰκῶν ἀρχοντικῶν ἢ κτημάτων ἀναλαμβάνοντας, οὗς δὲ καὶ δημοσίων τελῶν εἰσπράξεις ἢ κεφαλαίων ἐτέρων, ἢ ἐξελάσεις πλωτῶν, ἢ δὴ καὶ ἀναγραφὰς ἢ λογοποιίας, ἢ καὶ ἐτέραν ὁμοίαν ἐνέργειαν, οὐκ ἐπὶ πράγμασι ἐκκλησιαστικοῖς, ἀλλὰ κοσμηκοῖς, ἐπίουσι ἔξ καὶ ἀξίας τε καὶ ἀρχὰς τὰς τῆς πολιτείας ἀπονεμετημένας, τοῖς τοιοῦτοις παρεγγυόμεθα παύσασθαι τοῦ λοιποῦ τῶν εἰρημένων ἀπάντων· ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς δὲ χρεῖαις προσευκαιρεῖν, εἰ μὴ βούλοιντο τῇ δεδομένῃ τοῖς θεοῖς καὶ ἱεροῖς κανόσι καθαιρέσει· τοῦ προσόντος αὐτοῖς ἐκκλησιαστικοῦ τοῦ βαθμοῦ ὑπαγαγεῖν αὐτούς. Εἰ γὰρ καὶ μακρὰ συνήθεια ἐδράζεσθαι τινες οἰονταὶ τοῦ τοιαῦτα μετείναι καὶ πρὸ αὐτῶν οὐκ ὀλιγούς, πρὸς δὲ καὶ βασιλικὰς φασὶ τε προβῆναι οικονομίας ἀνατιθεῖσας ἱερωμένοις ἀξίας τε καὶ κοσμηκὰς καὶ ὀφείκια ἢ ἐνεργείας ὁμοίας εἶτε ἀρχὰς· ἀλλ' οὐχ ἔλκυσθήσεται πρὸς ὑπόδειγμα. Ἐπειδὴ γὰρ οὐδ' ὅπ' ἀμφιβολίαν οἱ περὶ τούτων ἱεροὶ καὶ θεοὶ κανόνες ἔπισσον, οὕτε δοκιμασία τις καὶ διάγνωσις ἔγγραφος προδεβῆται παρὰ τε τοῦ κατὰ καιρὸν τὰ τῆς βασιλείας σῆπτρα δέποντος, ἔτι δὲ καὶ ἀγιωτάτων πατριαρχῶν καὶ συνόδων τούτου; αὐτοῦς παραδραύουσα, οὐ τοὺς γεγραμμένους κανόνας αἰ τοιαῦτα οἰκονομαί, καὶ ἢ μὴ δοκιμασθεῖσα συνήθεια ἔως παρασαλεύουσιν· αὐτὰ δὲ μᾶλλον ὑπὸ τούτων τῶν ἀντικειμένων τέλειον συντριβήσονται, ὡς χύτρα κατὰ τὸν Σολομῶντα προσκρούσασα λήθητι. Πύλαι γὰρ, φησὶν, ἄδου τῆς Ἐκκλησίας οὐ κατισχύουσιν, οἰκοδομηθεῖσας παρὰ Κυρίου ἐπὶ τῷ θεοκῆρυκι Πέτρῳ, τῷ σὺν τοῖς λοιποῖς ἀγίοις ἀποστόλοις νομοθετήσαντι οὕτως ἐν ζ' κανόνι αὐτῶν· Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος κοσμηκὰς φροντίδας μὴ ἀναλαμβάνετω· εἰ δὲ μὴ, καθαιρέσθω. Ὡσαύτως καὶ ἐν πα' εἴπομεν ὅτι μὴ χρὴ ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον καθίνααι ἑαυτὸν εἰς δημοσιακὰς διοικήσεις, ἀλλὰ προσευκαιρεῖν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς χρεῖαις· ἢ κείσθω οὖν τοῦτο μὴ ποιεῖν, ἢ καθαιρέσθω. Οὐδεὶς γὰρ δύναται δυσὶ κυρτοῖς δουλεύειν, κατὰ τὴν Κυριακὴν παρακλέουσιν. Ἐτι καὶ ὁ πγ' φησὶν· Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος στρατεία σκολάζων, καὶ βουλόμενος ἀμφοτέρα κατέχειν, Ῥωμαϊκὴν ἀρχὴν καὶ ἱερατικὴν διοίκησιν, καθαιρέσθω. Τὰ γὰρ Καίσαρος, Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ, τῷ Θεῷ. Ἀλλὰ μὴν καὶ ὁ τῆς ἐν Καρθαγένη ις' οὕτως ἐν μέρει διαγορεύει· Ὁμοίως ἤρρεσεν, ἵνα ἐπίσκοποι καὶ πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι ἐκλήπτορες μὴ γίνωνται ἢ προκουράτορες. Καὶ μετ' ὀλίγων· Οὐδεὶς γὰρ

benefactanda permanere. Nam divinus quoque Moses sic inquit: *Non licet eis addere nec detrakere* ²¹. Cum hæc itaque ita sint, et nobis testimonium ferant, in eis exsultantes, tanquam si quis multa spolia inveniit, divinos lubenter canones amplectimur, et eorum constitutionem integram et inconvensam manere toto animo eligimus. Quoniam autem nonnullos eorum qui sunt in clero constituti novimus se sæcularibus negotiis contra canones implicare: hos quidem domorum magistratum vel possessionum curationes administrationesque suscipientes: illos vero etiam publicorum vectigalium exactiones, vel aliorum capitum, vel eorum quæ navibus portantur pensionum petitiones, vel colligendarum pecuniarum rationumque reddendarum munera, vel aliquod ejusmodi officium; non in ecclesiasticis, sed sæcularibus negotiis; nonnullisque eorum civiles etiam magistratus dignitatesque esse attributas: eis præcipimus ut deinceps a prædictis omnibus cessent, in ecclesiasticis autem negotiis officiisque versentur; nisi velint ei, quæ sacris divinisque canonibus placuit, gradus quem habent ecclesiasticæ depositioni subjici. Etsi enim longa consuetudine confirmari stabilisque quidam existimant, quod non pauci ante eos illa susceperint; præterea autem dicunt imperiales administrationes, quæ sæculares dignitates et officia, aut similia munera seu magistratus, sacris hominibus committunt processisse: sed tamen non trahetur ad exemplum. Quia enim est extra controversiam, nec sacros ac divinos de his canones interdidisse; nec ulla cognitio aut examinatio litteris mandata ab eo qui illo tempore imperialia sceptrâ tenebat, nec a sanctissimis patriarchis et synodis eos ipsos evertens, processit: scriptos canones ejusmodi dispensationes et non probata consuetudo omnino non labefactabant; sed ipsæ potius ab eis penitus conterentur, sicut olla, inquit Solomon, quæ lebeti allisa est. *Portæ enim, inquit, inferi adversus Ecclesiam non prævalsbunt* ²², quæ a Domino supra Dei præconem Petrum ædificata est, qui cum reliquis sanctis apostolis in sexto eorum canone sic decrevit: *Episcopus, vel presbyter, vel diaconus sæcularia negotia non recipiat: sin minus, deponatur. Similiter et in octogesimo primo diximus, quod non oportet episcopum vel presbyterum ad publicas administrationes descendere, sed in ecclesiasticis negotiis officiisque versari: vel ergo hoc non facere persuadeatur, vel deponatur. Nemo enim potest duobus dominis servire* ²³, ut est præceptum Domini. Præterea et canon 83 inquit: *Episcopus vel presbyter vel diaconus militiæ vacans, et volens utrumque obtinere, Romanum magistratum et sacerdotalem administrationem, deponatur. Quæ enim sunt Cæsaris, Cæsari, et quæ sunt Dei, Deo* ²⁴. Jam vero et Carthaginiensis decimus sextus sic præcise dicit: *Similiter placuit, ut episcopi et presbyteri et diaconi non sint*

²¹ Deut. iv, 2. ²² Matth. xvi, 18. ²³ Matth. vi, 24. ²⁴ Luc. x, 25.

administratores vel procuratores. Et paulo post : Nullus enim Deo militans implicat se sæcularibus negotiis. Cum his quoque canon 77 Chalcedonensis 538 synodi : Eos, qui semel in clero constituti sunt, vel monachos, statuimus neque ad militiam neque ad sæcularem dignitatem accedere : vel si hoc audeant, et non pœnitentia ducti ad id revertantur, quod propter Deum elegerunt, anathematizari. Et Constantinopolitani primi et secundi undecimus, hæc ita ad verbum persequitur : Presbyteros vel diaconos sæculares magistratus vel curas suscipientes, vel quæ in magistratuum ædibus dicuntur curationes, divini et sacri canones depositioni subjiciunt. Hoc ergo nos quoque confirmantes, etiam de reliquis, qui in clerum relati sunt, statuimus, ut, si quis eorum sæcularia negotia aggrediatur, vel, quæ in magistratuum ædibus vel suburbanis curationes dicuntur, suscipiat, is ex clero expellatur. *Nemo enim potest, secundum Christi veri Dei nostri dictum et verissimam vocem, duobus dominis servire.* Et omnino manifesti sunt et aperti hi divini canones : et ideo non sunt transformandi vel aliter accipiendi. Si autem etiam causæ procuratorem quæ ad ecclesiam, cujus est clericus, non pertinet, fieri clerico prohibitum est, ne, inquit, divina ministeria impediatur, quanto magis prohibitum est majoribus sæcularibus negotiis implicari, quæ impediunt, ne possit ecclesiasticis negotiis vacare. Omnibus ergo religiosissimis sanctissimisque clericis in sancto Spiritu præcipimus, ut a dictis abstineant : vel sciant, se quidem segregationis pœnæ subjectos fore ; quin et quod majorem quoque et canonicam acerbiter non effugient, ejusmodi sæcularibus negotiis seipso implicantes. Ad hoc enim præsens quoque nostræ mediocritatis decretum sacratissimis antistitibus scriptis tradi jussum est, ut etiam clericis, qui sunt ubicunque, sit manifestum.

Edictum patriarchæ domini Joannis sic se habet : Mense Februario die decimo sexto, feria tertia, indictione octava. Cum multos ecclesiasticos et monachos videremus alienas causas subeuntes, et pro iis decertantes, qui in civilibus et ecclesiasticis judiciis litigant, ab ecclesiastica consuetudine et legum gravitate, quod fiebat, indignum judicantes, statuimus, ut nemo deinceps, nec monachus, nec ullus ecclesiasticus, alienas causas suscipiens in judicio defendat. Id enim est aperte mercenaria opera. Et nemo tale quid agens nostræ moderationis supplicium effugiet : præterquam, si forte cum sit causa ecclesiastica, a nobis jubeatur alterutrius litigantium partis defensionem suscipere. Tunc enim præterquam quod a reprehensione erit alienus, in pœnam quoque non cadet. Præsens autem edictum omnibus quoque civilibus judiciis legi jussum est, ut, cum nostri decreti scientiam habuerint, eos omnino non admittant ad ullorum causas agendas. Vis autem edicti domini Michael hæc est : Mense Januario die decimo tertio, feria quarta,

στρατιτεύμενος τῷ Θεῷ ἐμπλέκεται ἑαυτὸν πράγμασι κοσμικοῖς. Ἐν τούτοις καὶ ὁ οὗτος ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, τοὺς ἀπαξ ἐν κλήρῳ τεταγμένους ἢ καὶ μοναστὰς ὠρίσαμεν μῆτε ἐπὶ στρατείαν μῆτε ἐπὶ ἀξίαν κοσμικὴν ἐρχεσθαι ἢ τοῦτο τολμῶντας, καὶ μὴ μεταμελομένους, ὥστε ἐπιστρέψαι ἐπὶ τοῦτο ὁ διὰ Θεὸν εἶλοντο, ἀναθεματίζεσθαι. Καὶ ὁ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει α' καὶ β' συνόδου ἰα' τάδε κατὰ ῥῆμα διεξείσι : Τοὺς πρεσβυτέρους ἢ διακόνους κοσμικὰς ἀρχὰς ἢ φροντίδας ἀναδεχομένους, ἢ τὰς ἐν τοῖς οἴκοις τῶν ἀρχόντων λεγομένας κουρατωρίας, οἱ θεοὶ καὶ ἱεροὶ κανόνες καθαιρίζουσι καθυποβάλλουσι. Τοῦτο οὖν καὶ ἡμεῖς ἐπικυροῦντες, καὶ περὶ τῶν λοιπῶν τῶν ἐν κλήρῳ κατελεγεμένων διοριζόμεθα, ὡς, εἰ τις αὐτῶν κοσμικὰς ἀρχὰς μεταχειρίζοιτο, ἢ τὰς ἐν τοῖς τῶν ἀρχόντων οἴκοις ἢ προαπειλοῖς λεγομένας κουρατωρίας ἀναδέχοιτο, τοῦτον τοῦ οἴκου κλήρου ἀποδιώκεσθαι. Οὐδεὶς γὰρ δύναται, κατὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν αὐτοκρατορὸν καὶ ἀψευδιστάτην φωνὴν, *δυσὶ κυρλοῖς δουλεύειν*. Καὶ σαφεῖς πάντως οἱ θεοὶ κανόνες οὗτοι καὶ πρόδηλοι : καὶ διὰ τοῦτο μεταποιεῖσθαι τούτους οὐ χρῆ. Ἐἰ δὲ καὶ ἐντολέα δίκης γίνεσθαι τὸν κεκληρωμένον κεκώλυται μὴ ἀνηκούσης τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐστὶ κληρικῆς, ἵνα, φησί, μὴ αἱ θεῖαι ὑπηρεσίαι παρεμποδίζονται, πόσῳ πλέον κεκώλυται μείζοσι κοσμικαῖς φροντίσιν ἐμπλέκεσθαι, παρεμποδίζούσας αὐτῷ ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς χρεῖαις προσευκαρεῖν. Πᾶσι τοίνυν εὐλαθεστάτους κληρικοὺς ἐν ἀγίῳ παρεγγύμεθα Πνεύματι τῶν εἰρημίων ἀπέχεσθαι ἢ μὴ εἶδέναι ὡς ἔσονται μὲν ἐπιτιμῶν ἀφορισμοῦ ὑποβιβλημένοι, καὶ τὴν μείζω δὲ κανονικὴν αὐστηρίαν οὐ διαφεύζονταί, πράγμασι κοσμικοῖς τοιοῦτοις ἐμπλέκοντες ἑαυτούς. Ἐπὶ τούτῳ γὰρ καὶ ὁ παρῶν ἔγγραφος ὁρισμὸς τῆς ἡμῶν μετρίότητος καὶ τοῖς ἱερωτάτοις ἀρχιερεῦσιν ἐπιδοθῆναι τετύπεται, ἵνα καὶ τοὺς ἀπανταχοῦ κληρικοὺς κατὰ δῆλος γένηται.

Τὸ σημεῖωμα τοῦ πατριάρχου· Κυρίου Ἰωάννου ἔχει οὕτως· Μηνὶ Φεβρουαρίῳ 15, ἡμέρα γ', ἰνδικτιῶνος ἦ, πολλοὺς τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ μοναχῶν καθορῶντες ὑποθέσεις ἄλλοτριας ὑποδομένους, καὶ ὑπεραγωνιζομένους τῶν δικαζομένων ἐν πολιτικοῖς καὶ ἐκκλησιαστικοῖς δικαστηρίοις, ἄλλοτριον τῆς ἐκκλησιαστικῆς συνθέσεως, καὶ τῆς τῶν νόμων ἀκριθείας τὸ πραττόμενον κρινάντες, διοριζόμεθα μηκέτι τοῦ λοιποῦ μῆτε μοναχῶν μῆτε τῶν τινα ἐκκλησιαστικῶν ἄλλοτριας ἀγωγῆς ὑπεισερχόμενον ἐν δικαστηρίῳ συνηγορεῖν. Ἐργολαβία γὰρ ἀντικρυσ τοῦτο. Καὶ οὐκ ἂν τις τοιοῦτόν τι διαπραττόμενος τὴν ἀπὸ τῆς ἡμῶν μετρίότητος ἐπιτίμησιν διαφεύζηται, πλην εἰ μὴπω ἐκκλησιαστικῆς ὑποθέσεως οὕσης κελευσθεῖ παρ' ἡμῶν ὑπεραγωνίζεσθαι θατέρου μέρους τῶν δικαζομένων. Τηνικαῦτα γὰρ ἔξει σὺν τῷ ἀμέμπτῳ καὶ τῷ ἀνεπιτίμητον. Τὸ δὲ παρὸν σημεῖωμα ὑπαναγνωσθῆναι ὠρίσθη καὶ πᾶσι τοῖς πολιτικοῖς δικασταῖς, ἐν' ἐντεῦθεν εἰζησιν λαθόντες τοῦ ἡμετέρου διορισμοῦ, μὴ προσδέχονται τοὺς τοιοῦτους εἰς τὸ εἶσιν ὄλω; συντηρεῖν. Ἢ δὲ δύναιμι

τοῦ σημειώματος τοῦ κυροῦ Μιχαὴλ ἐστὶν αὕτη· ἡμεῖς δ' ἐπιπέσει, διατάσσεται καὶ τοὺς ἀναγνώστους ἐπίτη; τοὺς διακόνους καὶ τοὺς ἱερεῖς μὴ ἀναδέχεσθαι κοσμητικὰ ὄφρα ἢ πρακτικὰς ἐνεργείας ἢ κουρατωρείας, διὰ τὸν α' κανόνα τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει α' καὶ β' συνόδου. Περὶ δὲ ἱερωμένων συνηγορούντων ἰκανῶς ἐγράψαμεν εἰς τὸ γ' κεφ. τοῦ ἡ' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος· καὶ ἀνάγνωθι ταῦτα. Καὶ τὰ μὲν τῶν κανόνων καὶ τῶν συνοδικῶν σημειωμάτων ἐν τοῦτοις. Λέγουσι δὲ τινες χῶραν ταῦτα ἔχειν, ὅταν δίχα προστάξῃς βασιλικῆς ἐνεργείας τῆς ἱερωμένου δουλείαν δημοσιακὴν· εἰ γὰρ κατ' οἰκονομίαν βασιλικὴν τοιαύτην τινὰ δουλείαν ἀναδέχεται τις, ὑπὸ τῶν βηθέντων κανόνων οὐ κωλυθήσεται, οὐδὲ βλαβήσεται. Καὶ προστιθέσιν ὡς ὁ βασιλεὺς οὔτε νόμοις οὔτε κανόσιν ὑπόκειται· διὸ καὶ ἐπ' ἀδείας ἔχει ἐπισκοπὴν εἰς μητρόπολιν ἄγειν, καὶ ἀποστῶν ἐκ τῶν οἰκειῶν μητροπόλεων, ὡσαύτως καὶ ἐνορίας ἀρχιερέων διαιρεῖν, καὶ ἐκ νέου ἐπισκόπους καὶ μητροπολίτας καθιστᾶν, καὶ διορίζεσθαι ἐπισκόποις; ἱεουργεῖν ἀποκριματικῶς εἰς ἀλλοτρίαν ἐνορίαν παρὰ γνώμην τῶν ἐγγυρῶν ἐπισκόπων, καὶ ἄλλα τινὰ ἐνεργεῖν ἀρχιερατικὰ δίκαια. Χρῶνται δὲ καὶ τῷ ιβ' καὶ ιζ' κανόνι τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, καὶ τῷ λη' κανόνι τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, τὰ αὐτὰ παρακαλουμένους. Ἔμοι δὲ δοκεῖ ὡς ἀπὸ τοῦ δ' κανόνος τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου καὶ μάλιστα ἐνεδόθη τῷ βασιλεὶ ἀνατιθέναι κοσμητικῶν δουλειῶν ἐνεργείας ἱερωμένοις καὶ μοναχοῖς, κατὰ λόγον οἰκονομίας δοκούσης αὐτῶν. Εἰ γὰρ ὁ κατὰ χῶραν ἐπισκοπὸς δύναται τοῦτο ποιεῖν, πολλῶν πλέον ὁ βασιλεὺς, ὁ μὴ ἀναγκαζόμενος ἀκολουθεῖν τοῖς κανόσι, τοῖς διοριζομένοις τὰς ψήφους τῶν ἐπισκόπων ὑπὸ ἐπαρχιωτῶν ἐπισκόπων γίνεσθαι, καὶ μὴ παρὰ ἀρχόντων· κἀντεῦθεν καὶ ψήφου μὴ γενομένης πατριάρχας καὶ ἐπισκόπους προβαλλόμενος. Καὶ ἀνάγνωσον τὰ ἐν αὐτῷ δ' κανόνι τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου γραφέντα.

ZONAR. Περὶ τοῦ μὴ γίνεσθαι τινὰ τῶν ἱερωμένων ἀλλοτρίων κτημάτων ἐκλήπτορας, ἤγουν μισθωτὰς, μὴδὲ προκουράτωρας, τοῦτέστι διοικητὰς, φροντιστὰς, πλατύτερον περιέχει τρίτος κανὼν τῆς δ' συνόδου. Καὶ ὁ πα' δὲ κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων τὸν ἐμβάλλοντα ἑαυτὸν εἰς δημοσίαν διοικήσεις καθαιρεῖσθαι προστάττει· μὴδὲ ἐκ τίνος αἰσχροῦ καὶ ἀτίμου πράγματος τροφήν πορίζεσθαι παρακαλεῖται ὁ κανὼν. Αἰσχρὸν μὲν οὖν ἂν εἴη πρᾶγμα τὸ κερνοθεσκεῖν, ἤγουν τὸ πόρνας τρέφειν, ὥστε κερδαίνειν ἐκ τοῦ μισθώματος ἑκείνων, καὶ τὰ ὅμοια· εἰμον δ' ἐστὶ τὸ προλοτασθαι καπηλείου, καὶ τὰ παραπλήσια. Ἐκ τοιούτων οὖν τροφήν πορίζεσθαι ὁ κανὼν ἀπαγορεύει τοῖς ἱερωμένοις· καὶ οὐκ εἴπε κέρδος, ἀλλὰ τροφήν. Κἀν γὰρ εἰς τοῦτο περιιστώσι κενίας, ὥστε μὴδὲ τροφῆς εὐπορεῖν, οὐδ' οὕτω χρῆσθαι αὐτοῦς ἐκ πράγματος αἰσχροῦ ἢ ἀτίμου πορίζεσθαι τροφήν. Ὁφείλουσι γὰρ, φησὶ, τὸ ἀποστολικὸν ἐνοῦσθαι παράγγελμα, τὸ λέγον· *Οὐδέεις στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις.* ἢ τῶν στρατολογησάντων ἀρετῇ. Εἰ δὲ τοῖς κοσμη-

indictionis quartæ, et deinceps, constituit ne lectores atque ac diaconi et sacerdotes sæcularia officia suscipiant, vel exactorum munera, vel curationes, propter undecimum canonem primæ et secundæ Constantinopol. synodi. De sacratis autem hominibus causas agentibus satis scripsimus in exp. 13, tit. 8 præsentis operis : et lege ea. Ac canones quidem et synodalia edicta in his consistunt. Dicunt autem quidam, hæc locum habere, quando sine jussu imperatoris sacratis quispiam sæculare ministerium exercuerit : si enim ex dispensatione imperatoris quis hoc ministerium susceperit, a dictis canonibus non prohibebitur, nec lædatur. Et adjiciunt, quod imperator nec canonibus nec legibus subjicitur : et ideo est in ejus potestate episcopatus in metropoles erigere, et a suis metropolitibus alienare, similiter etiam antistitum terminos dividere 539 et de novo episcopos et metropolitanos constituere ; et jubere episcopis in alienis diœcesibus absque ullo præjudicio sacrificare præter sententiam episcoporum illius regionis, et alia ejusmodi episcopalia jura exercere. Utuntur autem etiam duodecimo et decimo sexto canone Chalced. syn., et tricesimo septimo canone synodi in Trullo, qui eadem præcipiunt. Mihi autem videtur, quod ex quarto canone Chalcedonensis synodi imperatori vel maxime concessum est sæcularium munerum functiones sacratis et monachis, ex ratione dispensationis quæ illi videtur tribuere. Si enim hoc potest regionis episcopus, multo magis imperator, qui non cogitur sequi canones, decernentes, episcoporum electiones a provincialibus episcopis fieri, non autem a magistratibus : et qui exinde, nulla facta electione, patriarchas et episcopos provehit. Et lege quæ in eodem quarto canone Chalcedonensis synodi scripta sunt

ἀνάγνωσον τὰ ἐν αὐτῷ δ' κανόνι τῆς ἐν Χαλκηδόνι

ZONAR. Non licere cuiquam ex sacro ordine alienæ possessionis conductorem, mercenarium videlicet, neque procuratorem sive publicanum vel administratorem fieri, tertio quartæ synodi canone fusius explicatum est. Qui vero se publicæ administrationi immiscuerit, eum primus et octogesimus sanctorum apostolorum canon deponi jubet : eosdem ex aliquo turpi ac sordido negotio victum sibi parare hic canon vetat. Ac turpe quidem fuerit, exempli causa, si quis lenoniam exerceat, hoc est, alat meretrices, ut ex earum mercede ipsa lucretur, atque hujus generis alia. Sordidum vero cauponari, et similia. Victum igitur sibi ejusmodi artibus quærere hoc canone sacris initiati homines prohibentur : neque vero lucrum dixit, sed victum. Quamvis enim eo inopiæ redigantur, ut alimenta quoque deficiant ; ne tunc quidem eos turpi aut sordido artificii genere vitæ subsidia comparare oportet. Eos enim, inquit, illius apostolici præcepti memores esse decet, quod ait : *Nemo militans implicat se negotiis sæcularibus, ut ei placeat qui*

militēs elegi 22. Quod si de profana militia verum est, certe in eos, qui divinæ militiæ in sacro ordine mancipati sunt, longe accommodatulus quædrabit. De lectoribus vero quod sequitur, ut puerbertatis tempore, quarto decimo scilicet anno expleto, vel matrimonio jungi, vel cœlibatum profiteri cogantur: an ea in Africana Ecclesia consuetudo inoleverit haud facile dixerim. In aliis certe Ecclesiis haud viget; imo nec ullo unquam tempore viginisse ego quidem existimo; adversatur quippe sanctorum apostolorum vicesimo sexto canoni, qui lectoribus et cantoribus, postquam in clerum ascripti fuerint, uxores ducendas esse statuit, neque certum aliquod tempus nuptiarum præscribit, aut aliqua eos continentis professione obligandos esse decrevit. De senore porro a clericis non exercendo multi canones exstant: idemque hoc quoque canone ne liceat constitutum; ac si quidem, inquit, pecuniam aut nummos utendos cuiquam clericus concesserit, hoc est, mutuos dederit, totidem sibi vicissim, nec plures ullo modo, curet reddendos: si vero rei speciem, frumentum quippe aut vinum, aut ejusmodi quidpiam dederit, tantumdem, quantum dedit, nec plus aliquid vicissim accipiat. Illud quoque, ne minores quinque et viginti annis diaconi eligantur, complures item canones decrevere. Deinde lectoribus, ne expleto ministerio se ad populum salutandi gratia convertant, interdictum. Solos namque eo tempore antistites et sacerdotes, non congregatam in ecclesia multitudinem, ab iis salutari fas est. Ipsi enim sacrati sunt, multitudo vero a sacris ordinibus longo intervallo disjuncta: ut proinde iis potius a populo honorem exhiberi, præsertim dum in sui ministerii functionibus versantur, oporteat

ARIST. « Episcopus, presbyter, et diaconus non sicut conductores, neque procuratores. Lector pubes factus vel matrimonium contrahat vel continentiam profiteatur. »

Episcopos, et presbyteros, et diaconos fenerratores, 540 aut possessionum aliquarum conductores, vel etiam provisos fieri, et præsens canon prohibet et diversi alii. Lector autem, qui impuberem ætatem transilierit, et viginti fere annos attigerit, et hypodiaton fieri cupit (nam viginti annis junior hypodiaton non ordinatur, ut decimus quintus sextæ in Trullo synodi canon statuit), vel uxorem ante ordinationem ducat, vel cœlibem agere profiteatur. Nam post ordinationem nec presbytero, nec diacono, nec hypodiatone matrimoniale iugum in se suscipere licet: sed lectoribus solis et cantoribus illud permittitur, quemadmodum sextus sextæ in Trullo synodi canon statuit.

CANON XVII.

« Placuit, ut Mauritania Sitiphensis, ut petivit,

22 Il Tim. II, 4.

Guill. Beveregii notæ.

(16) *Ira η Μαιριτανία Σιτιφένσης*. Hic canon ut recte intelligatur, primo tenendum est, Afri-

κὴν στρατευομένοις στρατεῖαν τοῦτο εἶρηται, πολλῶν μᾶλλον ἀρμόσει τοῖς τῷ Θεῷ στρατευομένοις διὰ τῆς ἰερωσύνης. Τὸ δὲ τοὺς ἀναγνώστας ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἡθῆς, ἤγουν μετὰ τὴν εἰς ἐνιαυτὸν ἀναγκάζεσθαι ἢ γάμῳ ὀμιλῆσαι, ἢ ἀγαμίαν ὑποσχέσθαι, οὐκ οἶδα εἰ παρὰ τοῖς ἐν Ἀφρικῇ ἐκράτησε. Παρὰ δὲ ταῖς ἄλλαις Ἐκκλησίαις οὐ κρατεῖ· οἶμαι δὲ οὐδὲ πῶποτε ἐκράτησεν, ἐναντιούμενον τῷ κς' ἀποστολικῷ κανόνι, ὁρίζοντι ἀναγνώστας καὶ ψάλτας, μετὰ τὸ εἰς κλήρον προελθεῖν, γαμεῖν, καὶ μὴ καιρὸν αὐτοῖς τοῦ γάμου ὁρίζοντι, μήτε ἐγκράτειαν ἐπαγγέλλεσθαι ἀπαιτοῦντι. Τὸ δὲ δαναίξειν τοὺς κληρικούς ἐπὶ τόκοις πολλοῖς ἀπηγόρευται κανόνι· καὶ οὗτος δὲ τὸ αὐτὸ κελεύει· καὶ φησιν, ἐὰν χρήματα ἦτοι νομίματα δῶ κληρικὸς ἐν χρήσει, ἤγουν δανείσῃ τὰ χρήματα, τοῦτέστι τσαῦτα λήψεται καὶ οὐ πλεονα· ἐὰν δὲ εἶδος δῶ, οἶτον τυχὸν ἢ οἶνον, ἢ ἕτερόν τι τοιοῦτον, ὅσον ἔδωκε, λήψεται, καὶ οὐ πλεον. Καὶ τὸ πρὸ συμπληρώσεως κς' ἐνιαυτῶν μὴ χειροτονεῖσθαι διάκονον, διαφόροις κανόσιν ὠρισται. Ἀπηγόρευται ἐξ τοῖς ἀναγνώσταις ἐν τῷ πληροῦν τὴν διακονίαν αὐτῶν στρέφεσθαι πρὸς τὸν δῆμον, καὶ προσκυνεῖν. Μόνους γὰρ τοῖς ἀρχιερεῦσι τότε καὶ τοῖς ἰερεῦσιν ὀφειλοῦσι προσκυνεῖν, καὶ οὐχὶ τῷ πλήθει τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ συναθροισομένων. Οἱ μὲν γὰρ ἰέρωνται, οἱ δὲ τοῦ δήμου πόρρω τῆς ἰερωσύνης εἰσὶ, καὶ μᾶλλον τιμᾶσθαι δεόν, καὶ ταῦτα ἐν καιρῷ τῆς ὑπουργίας αὐτῶν.

C APIET. « Ἐπίσκοπος, πρεσβύτερος, καὶ διάκονος, ἐκλήπτορες οὐ γίνονται, οὐδὲ προκουράτορες. « Ἡ ἀνηθὸς ἀναγνώστης ἢ γάμον ἀπεισθῶ, ἢ ἐγκράτειαν ὀμολογήτω. »

Τὸ παχτυναρίως, ἢ μισθωτὰς κτημάτων τινῶν, ἢ καὶ προνηθὰς γίνεσθαι ἐπισκόπους, καὶ πρεσβυτέρους, καὶ διακόνους, καὶ ὁ παρῶν κωλύει κανὼν, καὶ ἕτεροι διάφοροι. Ἀναγνώστης δὲ τὴν ἀνηθὸν ὑπερναθὰς ἡλικίαν, καὶ ἐγγύς που τῶν εἰκοσι χρόνων γενόμενος, καὶ βουληθεὶς γενέσθαι ὑποδιάκονος (οὐδὲ γὰρ ἦττων τῶν εἰκοσι χρόνων χειροτονεῖται ὑποδιάκονος, καθὼς ὁ πεντεκαιδέκατος κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ ἑκτῆς συνόδου διαλαμβάνει) ἢ γυναῖκα πρὸ τῆς χειροτονίας λαμβανέτω, ἢ παρθενεύειν ὀμολογήτω. Μετὰ γὰρ τὴν χειροτονίαν οὔτε πρεσβύτερος, οὔτε διάκονος, οὔτε ὑποδιάκονος, γαμικὸν ἑαυτῷ συνιστᾶν συνοικέσιον ἐπ' ἀδείας ἔχει· ἀλλὰ μόνους τοῖς ἀναγνώσταις καὶ ψάλταις τοῦτο ἐφέεται, καθὼς ὁ ἕκτος κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ ἑκτῆς συνόδου παρίστησι

KANON IZ'.

« Ἦρασεν, ἵνα ἡ Μαιριτανία Σιτιφένσης (16), ὡς

ε ἦτησε, τὸν πρωτεύοντα τῆς Νομηδικῆς χώρας, ἅ
 ε ἦστινος ἐκ τῆς συνόδου κεχώρισται, ἴδιον ἐχη
 ε πρωτεύοντα. Συναινέσει πάντων τῶν πρωτεύον-
 ε των τῶν Ἀφρικανῶν ἐπαρχιῶν καὶ πάντων
 ε ἐπισκόπων διὰ τὸ μακροδραπέδῃ εἶχει ἐπετράπη.

ΒΑΑΣ. Τοπικός ἐστὶν ὁ κανὼν.

ΖΩΝΑΡ. Καὶ οὗτος ὁ κανὼν τοπικός ἐστὶ, περὶ
 ἐκείνης μόνης τῆς χώρας διαταττόμενος, περὶ ἧς
 ἐξεφωνήθη, ἀλλαχοῦ δὲ μὴ ἐξακουόμενος.

ΑΡΙΣΤ. Ἐκκλησιαστικῆς χρῆσεως τὸ χρησθῆναι λήψεται, ἢ
 ε τοσοῦτον. Πρὸ τῶν εἰκοσι καὶ πέντε χρόνων
 ε διάκονος οὐ διάκονος. Καὶ οἱ ἀναγνώσται τὸν
 ε δῆμον μὴ προσκυνητώσαν. Ἡ Μαυριτανία Σι-
 ε τιφέντης ἴδιον πρωτεύοντα διὰ τὸ μακροδραπέδῃ
 ε ἔχειν ἐπετράπη. »

Πλεον οὐπερ δέδωκέ τινα ὁ κληρικὸς εἰς δάνειον
 ἢ εἰς χρῆσιν λαβεῖν οὐκ ὀφείλει· ἀλλ' ἐκεῖνο μόνον
 εὐθὺς, ἢ ἐκεῖνο μὴ περισιωζόμενον, ἕτερον τῆς
 αὐτῆς ὄν καλλονῆς καὶ ποιότητος καὶ ποσότητος.
 Ἄλλ' οὐδὲ πρὸ τῶν εἰκοσι πέντε χρόνων χειροτονεῖ-
 ται διάκονος. Οὗτοι οἱ ἀναγνώσται τῷ δήμῳ συγχο-
 ροῦνται συντάττεσθαι καὶ ὑπὸ τὴν ἐκεῖνου γενέσθαι

Guill. Beveregii notæ.

etiam, in tres olim provincias distributum fuisse, in Numidiam, Mauritaniam, et Africanam specialiter sic dictam, ubi Carthago sita est; quæ etiam Proconsularis idcirco dicta est, quia ipsa proconsuli subjecta fuerit, cum reliquæ duæ præfecto prætorio, vel vicario ejus suberant. Hæc tres partes ab ipso Constantino M. in epistola ad Cæcilianum episcopum Carthaginensem indigitantur, dicente, Ἐπειδὴ περ ἦρεος κατὰ πάσας ἐπαρχίας, τὰς τε Ἀφρικὰς, καὶ τὰς Νομηδικὰς, καὶ τὰς Μαυριτανίας. Euseb. Hist. Eccles. l. x, c. 6. Hanc etiam divisionem divi Cypriani diebus obituisse ex Actis concilii sub eo habiti de hereticis baptizandis discimus, quippe quæ sic incipiunt, Cum in unum Carthaginem convenissent Kalend. Septembris episcopi plurimi ex provincia Africa, Numidia, Mauritania, presbyteri. et diaconi, præsentis etiam plebis maxima parte, etc. Ex Africa illa proconsulari duæ postea provinciæ divisæ sunt, Byzacena, et Tripolitana; quarum illa Byzacium, hæc Tripolim metropolim habuit. Unde quinarius Africanarum provinciarum numerus emersit, a divo Augustino memoratus: Sanctissimis fratribus atque collegis per universam Africanam, hoc est, per provinciam consulem, Numidiam, Mauritaniam, Byzacenam, et Tripolim constitutis. Aug. in Psal. xxxv. Mauritania etiam in duas partes divisa est, ut ex D. Cypriano colligimus, dicente: Sed quoniam latinus jura est nostra provincia (proconsularis), habet enim Numidiam et Mauritaniam duas sibi coherentes. Cyprian. ep. 45 ad Cornelium. Hæc duæ Mauritaniæ dictæ sunt; illa quidem Tingitana, hæc Cæsariensis: quæ divisio a Claudio lacta est, ut Dio his verbis testatur: Claudius Mauros divisit in eos qui ad Tingin, et qui ad Cæsaream, unde et nomina habent, et duobus æquibus præpositis eos permisit. Dio. l. lx. Verum Mauritania illa Tingitana quinque aliis Hispaniarum provinciis annexa est, ut observavit Rufus; quo factum est, ut illa in civilibus aequæ ac ecclesiasticis Africæ specialiter sic dictæ descriptionibus omittatur; et Mauritania Sitifensis ejus loco substituta sit. Unde per omnem Africanam idem Rufus sex factas esse provincias annotavit, quæ etiam ab eo sic recensentur, ipsa, ubi Carthago est, Proconsularis, Numidia, Byzacium, Tripolis, et duæ Mauritaniæ, hoc est, Sitifensis et

ε primatem Numidicæ regionis, a qua ex synodo
 ε separata est, habeat proprium primatem. Con-
 ε sensu omnium primatum Africanarum provin-
 ε clarum et omnium episcoporum, ob magnum
 ε intervallum, habere permessa est.

BALS. Localis est canon.

ZONAR. Hic quoque canon est localis, ac eam tantummodo regionem, de qua promulgatus est, complectitur. Alibi non auditur.

ARIST. Ἐκκλησιαστικῆς χρῆσεως τὸ χρησθῆναι λήψεται, ἢ
 ε accipiat, vel tantumdem. Qui ante annos vi-
 ε ginti quinque sit diaconus, non est diaconus.
 ε Et lectores populum ne salutent. Mauritania
 ε Sitiphensis proprium primatem propter ma-
 ε gnam distantiam habere permittitur. »

Plus quam clericus cuilibet in mutuum dedit aut usuram, non debet accipere; sed illud tantum quod datum fuit, aut si illud non supersit, aliud aliquid ejusdem bonitatis, qualitatis et quantitatis. Sed nec ante viginti quinque annos ordinatur diaconus. Nec lectores cum populo permittuntur collocari, et ejus subesse potestati, mandata ex-

Cæsariensis, cui etiam suffragatur inscriptio posita L. Aredio Valerio Proculo, sic se habens: Proconsuli provinciæ Africæ vice sacra judicanti, eidemque judicio sacro per provincias proconsulem et Numidiam, Byzacium ac Tripolim, itaque Mauritaniam Sitifensem et Cæsariensem perfuncto officio præfecturæ prætorio. Sic etiam canone 128 præsentis concilii, ubi omnes provinciæ recensentur, Mauritania: Sitifensis solius et Cæsariensis facta est mentio. Sitifensis autem Mauritania e Numidia distracta est; cujus rei rationem e Procopio colligere est, dicentis: Maurus, postquam e Numidia superati, refugientes Zeben regionem petierunt, quæ supra montem Aurasiium est, ad Mauritaniam pertinens, Sitifim metropolim habens, Romanorum imperio tributariam: Mauritaniæ vero alterius Cæsareæ caput est. Procop. De Bell. Vandal. lib. II. Hinc in præsentis canone conceptis verbis asseritur, Mauritaniam Sitifensem e primatis Numidicæ provinciæ cœtu, id est synodo sub eo habita, separari fuisse. Quando sane ista separatio primo facta est, nondum constat; sed quandocunque ea fuerit, hoc canone a synodo aliqua anteriori prius constituta videtur, et a præsentis demum confirmata est. Canon autem in Latina Dionysii: Exigui collectione his verbis concipitur: Placuit, ut Mauritania Sitifensis, ut postulavit, primatem provinciæ Numidicæ, ex cuius cœtu separatur, ut suum habeat primatem; quem, consentientibus omnibus primatibus provinciarum Africanarum, vel omnibus episcopis, propter longinquitatem habere permessa est. Prima pars canonis Græcæ sic vertitur: Ἠρεσεν, ἴνα Μαυριτανία Σιτιφένσης, ὡς ἦτησε, τὸν πρωτεύοντα τῆς Νομηδικῆς χώρας, ἦστινος: ἐκ τῆς συνόδου κεχώρισται, ἴδιον ἐχη πρωτεύοντα. Et quidem in omnibus Latinis codicibus post postulavit, in Græcis post ἦτησε, comma sic interseritur, quod malleu expungi. Nam primatem provinciæ Numidicæ ad alium nihil referri potest verbum præter postulavit: ut sensus canonis sit, provinciam Mauritaniam Sitifensem Numidicæ primatem postulasse, ut suum haberet primatem et Numidicæ diutius non subesset; quod, a primate Numidicæ prius concessum in præsentis canone ab omnibus Africanarum provincia- rum primatibus confirmatum

militēs elegit ²⁵. Quod si de profana militia verum est, certe in eos, qui divinæ militiæ in sacro ordine mancipati sunt, longe accommodatius quadrabit. De lectoribus vero quod sequitur, ut libertatis tempore, quarto decimo scilicet anno expleto, vel matrimonio jungi, vel cœlibatum profiteri cogantur: an ea in Africana Ecclesia consuetudo inoleverit haud facile dixerim. In aliis certe Ecclesiis haud viget; imo nec ullo unquam tempore viguisse ego quidem existimo; adversatur quippe sanctorum apostolorum vicesimo sexto canoni, qui lectoribus et cantoribus, postquam in clerum ascripti fuerint, uxores ducendas esse statuit, neque certum aliquod tempus nuptiarum præscribit, aut aliqua eos continentiae professione obligandos esse decernit. De senore porro a clericis non exercendo multi canones exstant: idemque hoc quoque canone ne liceat constitutum; ac si quidem, inquit, pecuniam aut nummos utendos cuiquam clericus concesserit, hoc est, mutuos dederit, totidem sibi vicissim, nec plures ullo modo, curet reddendos: si vero rei speciem, frumentum quippe aut vinum, aut ejusmodi quidpiam dederit, tantumdem, quantum dedit, nec plus aliquid vicissim accipiat. Illud quoque, ne minores quinque et viginti annis diaconi eligantur, complures item canones decrevere. Deinde lectoribus, ne expleto ministerio se ad populum salutandi gratia convertant, interdictum. Solos namque eo tempore antistites et sacerdotes, non congregatam in ecclesia multitudinem, ab iis salutari fas est. Ipsi enim sacri sunt, multitudo vero a sacris ordinibus longo intervallo disjuncta: ut proinde iis potius a populo honorem exhiberi, præsertim dum in sui ministerii functionibus versantur, oporteat

ARIST. « Episcopus, presbyter, et diaconus non sunt conductores, neque procuratores. Lector pubes factus vel matrimonium contrahat vel continentiam profiteatur. »

Episcopos, et presbyteros, et diaconos fenetratores, 540 aut possessionum aliquarum conductores, vel etiam provisores fieri, et præsens canon prohibet et diversi alii. Lector autem, qui impuberem ætatem transilierit, et viginti fere annos attigerit, et hypodiaconus fieri cupit (nam viginti annis junior hypodiaconus non ordinatur, ut decimus quintus sextæ in Trullo synodi canon statuit), vel uxorem ante ordinationem ducat, vel cœlibem agere profiteatur. Nam post ordinationem nec presbytero, nec diacono, nec hypodiacono matrimoniale iugum in se suscipere licet: sed lectoribus solis et cantoribus illud permittitur, quemadmodum sextus sextæ in Trullo synodi canon statuit.

CANON XVII.

« Placuit, ut Mauritania Sitiphensis, ut petivit,

²⁵ II Tim. II, 4.

Α κήν στρατευομένοις στρατεῖαν τοῦτο εἰρηται, πολλῶ μᾶλλον ἀρμόσει τοῖς τῷ Θεῷ στρατευομένοις διὰ τῆς ἰερωσύνης. Τὸ δὲ τοὺς ἀναγνώστας ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἡβῆς, ἤγουν μετὰ τὴν ἰδ' ἐνιαυτὸν ἀναγκάζεσθαι ἢ γάμψ οὐμλῆσαι, ἢ ἀγαμίαν ὑποσχέσθαι, οὐκ οἶδα εἰ παρὰ τοῖς ἐν Ἀφρικῇ ἐκράτῃσε. Παρὰ δὲ ταῖς ἄλλαις Ἐκκλησίαις οὐ κρατεῖ· οἶμαι δὲ οὐδὲ πώποτε ἐκράτῃσεν, ἐναντιούμενον τῷ κς' ἀποστολικῷ κανόνι, ὀρίζοντι ἀναγνώστας καὶ ψάλτας, μετὰ τὸ εἰς κλῆρον προελθεῖν, γαμῖν, καὶ μὴ καιρὸν αὐτοῖς τοῦ γάμου ὀρίζοντι, μήτε ἐγκράτειαν ἐπαγγέλλεσθαι ἀπαιτοῦντι. Τῇ δὲ θανατίζειν τοὺς κληρικούς ἐπὶ τόκοις πολλοῖς ἀπηγόρευται κανόνι· καὶ οὗτος δὲ τὸ αὐτὸ κελεύει· καὶ φησιν, ἐὰν χρήματα ἦτοι νομίματα δῶ κληρικὸς ἐν χρήσει, ἤγουν θανατίζει τὰ χρήματα, τοῦτέστι τοσαῦτα λήφεται, καὶ οὐ πλέον· ἐὰν δὲ εἶδος δῶ, σίτον τυχὴν ἢ εἶνον, ἢ ἕτερόν τι τοιοῦτον, ὅσον ἔδωκε, λήφεται, καὶ οὐ πλέον. Καὶ τὸ πρὸ συμπληρώσεως κς' ἐνιαυτῶν μὴ χειροτονεῖσθαι διάκονον. διαφόροι κανόνι ὠρῖσται. Ἀπηγόρευται ἐκ τοῖς ἀναγνώσταις ἐν τῷ πληροῦν τὴν διακονίαν αὐτῶν στρέφεσθαι πρὸς τὸν δῆμον, καὶ προσκυνεῖν. Μόνοις γὰρ τοῖς ἀρχιερεῦσι τότε καὶ τοῖς ἱερεῦσι ὀφείλουσι προσκυνεῖν, καὶ οὐχὶ τῷ πλήθει τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ συναθροισζομένων. Οἱ μὲν γὰρ ἰέρωνται, οἱ δὲ τοῦ δήμου πόρρω τῆς ἰερωσύνης εἰσι, καὶ μᾶλλον τιμᾶσθαι δεόν, καὶ ταῦτα ἐν καιρῷ τῆς ὑπουργίας αὐτῶν.

CAPIET. « Ἐπίσκοπος, πρεσβύτερος, καὶ διάκονος, ἐκλήπτορες οὐ γίνονται, οὐδὲ προκουράτορες. « Ἁ ἄνηθος ἀναγνώστης ἢ γάμον αἰρεῖσθαι, ἢ ἐγκράτειαν ὁμολογεῖτω. »

Τὸ πακτωναρίους, ἢ μισθωτὰς κτημάτων τινῶν, ἢ καὶ προνοητὰς γίνεσθαι ἐπισκόπους, καὶ πρεσβυτέρους, καὶ διακόνους, καὶ ὁ παρῶν κωλύει κανὼν, καὶ ἕτεροι διάφοροι. Ἀναγνώστης δὲ τὴν ἀνηθον ὑπερναθάς ἡλικίαν, καὶ ἔγγύς που τῶν εἰκοσι χρόνων γενόμενος, καὶ βουληθῆς γενέσθαι ὑποδιάκονος (οὐδὲ γὰρ ἤττων τῶν εἰκοσι χρόνων χειροτονεῖται ὑποδιάκονος, καθὼς ὁ πεντεκαίδεκατος κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ ἔκτης συνόδου διαλαμβάνει) ἢ γυναῖκα πρὸ τῆς χειροτονίας λαμβανέτω, ἢ παρθενεύειν ὁμολογεῖτω. Μετὰ γὰρ τὴν χειροτονίαν οὐτε πρεσβύτερος, οὐτε διάκονος, οὐτε ὑποδιάκονος, γαμικὸν ἑαυτῷ συνιστᾶν συνοικέσιον ἐπ' ἀδείας ἔχει· ἀλλὰ μόνοις τοῖς ἀναγνώσταις καὶ ψάλταις τοῦτο ἐφέται, καθὼς ὁ ἕκτος κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ ἔκτης συνόδου παρίσθησι

KANON 12'.

« Ἦρεσεν, ἵνα ἢ Μαυριτανία Σιτιφένσης (16), ὡς

Guill. Beveregii notæ.

(16) Ἴνα ἢ Μαυριτανία Σιτιφένσης. Hic canon ut recte intelligatur, primo tenendum est, Afri-

cain proprie sic dictam, sive tractum istum a freto Gaditano ad Cyrenaicam regionem porre-

« ἤτησε, τὸν πρωτεύοντα τῆς Νομιδικῆς χώρας, ἅ
 « ἤστινος ἐκ τῆς συνόδου κεχώρισται, ἔβιον ἔχη
 « πρωτεύοντα. Συναινέσει πάντων τῶν πρωτεύον-
 « των τῶν Ἀφρικανῶν ἐπαρχιῶν καὶ πάντων
 « ἐπισκόπων διὰ τὸ μακροδαπὲς ἔχειν ἐπετρόπη.
 ΒΑΣΣ. Τοπικός ἐστιν ὁ κανὼν.

ΖΩΝΑΡ. Καὶ οὗτος ὁ κανὼν τοπικός ἐστι, περὶ
 ἐξείνης μόνης τῆς χώρας διαταττόμενος, περὶ ἧς
 ἐξεφωνήθη, ἀλλαχοῦ δὲ μὴ ἐξακούμενος.

ΑΡΙΣΤ. « Κληρικὸς χρήσας τὸ χρησθῆν λήφεται, ἢ
 « τοσοῦτον. Πρὸ τῶν εἰκοσι καὶ πέντε χρόνων
 « διάκονος οὐ διάκονος. Καὶ οἱ ἀναγνώσται τὸν
 « δῆμον μὴ προσκυνέτωσαν. Ἡ Μαιριτανία Σι-
 « τιφένσης ἔβιον πρωτεύοντα διὰ τὸ μακροδαπὲς
 « ἔχειν ἐπετρόπη. »

Πλεῖτον οὐπερ δέδωκέ τιμι ὁ κληρικὸς εἰς δάνειον
 ἢ εἰς χρῆσιν λαβεῖν οὐκ ὀφείλει· ἀλλ' ἐκεῖνο μόνον
 τὸ δοθῆν, ἢ ἐκεῖνου μὴ περισωζομένου, ἕτερον τῆς
 αὐτῆς ὄν καλλονῆς καὶ ποιότητος καὶ ποσότητος.
 Ἄλλ' οὐδὲ πρὸ τῶν εἰκοσι πέντε χρόνων χειροτονεῖ-
 ται διάκονος. Οὕτως οἱ ἀναγνώσται τῷ δήμῳ συγχω-
 ροῦνται συντάττεσθαι καὶ ὅπῃ τὴν ἐκείνου γενέσθαι

« primatem Numidicæ regionis, a qua ex synodo
 « separata est, habeat proprium primatem. Con-
 « sensu omnium primatum Africanarum provin-
 « ciarum et omnium episcoporum, ob magnum
 « intervallum, habere permessa est.

BALS. Localis est canon.

ZONAR. Hic quoque canon est localis, ac eam
 tantummodo regionem, de qua promulgatus est,
 complectitur. Alibi non auditur.

ARIST. « Clericus, qui mutuo dedit, quod dedit
 « accipiat, vel tantumdem. Qui ante annos vi-
 « ginti quinque sit diaconus, non est diaconus.
 « Et lectores populum ne saluent. Mauritania
 « Sitiphensis proprium primatem propter ma-
 « gnam distantiam habere permittitur. »

Plus quam clericus cuilibet in mutuum dedit aut
 usuram, non debet accipere; sed illud tantum
 quod datum fuit, aut si illud non supersit, aliud
 aliquid ejusdem bonitatis, qualitatis et quantitatis.
 Sed nec ante viginti quinque annos ordinatur
 diaconus. Nec lectores cum populo permittuntur
 collocari, et ejus subesse potestati, mandata ex-

Guill. Beveregii notæ.

etum, in tres olim provincias distributum fuisse,
 in Numidiam, Mauritaniam, et Africanam specialiter
 sic dictam, ubi Carthago sita est; quæ etiam Pro-
 consularis idcirco dicta est, quia ipsa proconsuli
 subjecta fuerit, cum reliquæ duæ præfecto prælo-
 rio, vel vicario ejus suberant. Hæ tres partes ab
 ipso Constantino M. in epistola ad Cæcilianum
 episcopum Carthaginiensem indigitantur, dicente,
 Ἐπειδὴ περ ἤρσε κατὰ πάσας ἐπαρχίας, τὰς τε
 Ἀφρικὰς, καὶ τὰς Νομιδικὰς, καὶ τὰς Μαιριτανίας.
 Euseb. Hist. Eccles. l. x, c. 6. Hanc etiam divi-
 sionem divi Cypriani diebus obtinuisse ex Actis
 concilii sub eo habiti de hæreticis baptizandis disci-
 mus, quippe quæ sic incipiunt, Cum in unum Car-
 thaginensem convenissent Kalend. Septembris episcopi
 plurimi ex provincia Africa, Numidia, Mauritaniam,
 presbyteri, et diaconi, præsentem etiam plebis maxima
 parte, etc. Ex Africa illa proconsulari duæ postea
 provinciæ divisæ sunt, Byzacena, et Tripolitana;
 quartum illa Byzacium, hæc Tripolim metropolim
 habuit. Unde quinaris Africanarum provinciarum
 numerus emerit, a divo Augustino memoratus:
 Sanctissimis fratribus atque collegis per universam
 Africanam, hoc est, per provinciam consulare, Nu-
 midiam, Mauritaniam, Byzacenam, et Tripolim con-
 stitutis. Aug. in Psal. xxxvi. Mauritania etiam in
 duas partes divisa est, ut ex D. Cypriano colligi-
 mus, dicente: Sed quoniam latius fusa est nostra
 provincia (proconsularis), habet enim Numidiam et
 Mauritaniam duas sibi coherentes. Cyprian. ep. 45
 ad Cornelium. Hæ duæ Mauritaniz dicte sunt;
 illa quidem Tingitana, hæc Cæsariensis: quæ divi-
 sio a Claudio lacta est, ut Dio his verbis testatur:
 Claudius Mauros divisit in eos qui ad Tingin, et
 qui ad Cæsaream, unde et nomina habent, et duo-
 bus æquitibus præpositis eos permisit. Dio. l. lxx.
 Verum Mauritania illa Tingitana quinque aliis Hi-
 spaniarum provinciis annexa est, ut observavit
 Rufus; quo factum est, ut illa in civilibus æque
 ac ecclesiasticis Africa specialiter sic dicte de-
 scriptionibus omittatur; et Mauritania Sitifensis
 ejus loco substituta sit. Unde per omnem Africanam
 ideam Rufus sex factas esse provincias annotavit,
 quæ etiam ab eo sic recensentur, ipsa, ubi Car-
 thago est, Proconsularis, Numidia, Byzacium, Tri-
 politis, et duæ Mauritaniz, hoc est, Sitifensis et

Cæsariensis, cui etiam suffragatur inscriptio posita
 L. Aredio Valerio Proculo, sic se habens: Proconsul
 provincie Africæ vice sacra judicanti, eidemque judicio
 sacro per provincias proconsularem et Numidiam, By-
 zacium ac Tripolim, itemque Mauritaniam Sitifensem
 et Cæsariensem perfuncto officio præfecturæ prælo-
 rio. Sic etiam canone 128 præsentis concilii, ubi
 omnes provinciæ recensentur, Mauritania Sitifensis
 solius et Cæsariensis facta est mentio. Sitifensis
 autem Mauritania et Numidia distracta est; cujus
 rei rationem e Procopio colligere est, dicente:
 Maurusii, postquam e Numidia superati, resugentes
 Zeben regionem petierunt, quæ supra montem Aura-
 sium est, ad Mauritaniam pertinens, Sitifim me-
 tropolim habens, Romanorum imperio tributariam:
 Mauritaniæ vero alterius Cæsareæ caput est. Procop.
 De Bell. Vandal. lib. ii. Hinc in præsentis canone
 conceptis verbis asseritur, Mauritaniam Sitifensem
 e primatis Numidiz provinciæ cætu, id est synodo
 sub eo habita, separatam fuisse. Quando sane
 ista separatio primo facta est, nondum constat;
 sed quodcumque ea fuerit, hoc canone a synodo
 aliqua anteriori prius constituta videtur, et a
 præsentis demum confirmata est. Canon autem in
 Latina Dionysii Exigui collectione his verbis concipi-
 tur: Placuit, ut Mauritania Sitifensis, ut postu-
 lavit, primatem provincie Numidiz, ex cujus cætu
 separatur, ut suum habeat primatem; quem, con-
 sentientibus omnibus primatibus provinciarum Afri-
 canarum, vel omnibus episcopis, propter longinquitatem
 habere permessa est. Prima pars canonis
 Græce sic vertitur: Ἦρεσαν, ἵνα Μαιριτανία Σιτι-
 φένσης, ὡς ἤτησε, τὸν πρωτεύοντα τῆς Νομιδικῆς
 χώρας, ἤστινος ἐκ τῆς συνόδου κεχώρισται, ἔβιον
 ἔχη πρωτεύοντα. Et quidem in omnibus Latinis
 codicibus post postulavit, in Græcis post ἤτησε,
 comma sic interseritur, quod mallem exungi.
 Nam primatem provincie Numidiz ad alium nul-
 lum referri potest verbum præter postulavit: ut
 sensus canonis sit, provinciam Mauritaniam Siti-
 fensem Numidiz primatem postulasse, ut suum
 haberet primatem et Numidiz diutius non subesset;
 quod, a primate Numidiz prius concessum in præ-
 senti canone ab omnibus Africanarum provinciarum
 primatibus confirmatum

plentes, et ad eum se honoris ergo convertentes. Non erit sub Numidicæ regionis primatē et Mauritania Sitiphensis, quia procul ab ea jacet. Sed et huic provincie suum primatē habere antistitem conceditur.

CANON XVIII.

• Si quis clericus ordinetur, debet admoneri, ut
• servet decreta; et ut mortuorum corporibus
• eucharistia non detur, nec baptismus. Et ut
• singulis annis in omnibus provinciis ad syno-
• dum metropolitani conveniant. »

BALS. et ZONAR. Quando ordinetur episcopus aut clericus (per clericum autem hic presbyter et diaconus est intelligendus: si enim proprie ordi-
nantur, et si soli eucharistie communicant), oportet, inquit, eos admoneri, ut decreta servent. Decreta autem, vel fidei existimare oportet, quæ scilicet a sanctis apostolis vel Patribus statuta sunt, vel canones, vel potius utrumque. Et ne mortuis corporibus detur eucharistia sive sancta dona: hoc enim flebat. Quod etiam canon 83 synodi quæ dicitur sexta in Trullo prohibuit. Sed neque baptizantur mortui. Nam hoc etiam factum est, nonnullis quidem suos mortuos baptizantibus, quibusdam vero etiam alios pro mortuis. Iis, qui hæc agebant, verba magni Pauli Epistolæ ad Corinthios afferentibus, quæ dicunt: *Nam quid facient qui baptizantur pro mortuis? Si omnino mortui non resurgunt, 541 quid etiam baptizantur pro mortuis?* Qui autem hæc afferbant, et mortuos baptizabant, apostolorum verborum sententiam non recte capiebant. Neque enim Apostolus dicit baptizari mortuos, vel alius pro illis: sed quia, qui baptizantur, vim nostri mysterii discunt, cum aliis mortuorum quoque resurrectionem sperare docentur, et demersionem in lavacrum mortem significare, resurrectionem rursus per emersionem ostendi; dicit Apostolus iis qui de resurrectione
* I Cor. xv, 29.

Guill. Boveregii notæ.

(17) *Ἐάν τις κληρικὸς.* Præsens hic canon nihil aliud est, quam titulus trium sequentium canonum. Enimvero duodevicesimus hujus concilii canon in collectione Dionysiana his verbis concipitur:

Si quis clericus ordinatur, moneri debet constituta servare; et ut corporibus defunctorum eucharistia non detur, nec baptisma; et ut per singulos annos per omnes provincias ad concilium metropolitani conveniant.

• Item placuit ut ordinatis episcopis vel clericis
• prius ab ordinatoribus suis placita conciliorum
• auribus eorum inculcentur; ne se aliquid contra
• constituta concilii fecisse pœniteant. Item placuit
• ut corporibus defunctorum eucharistia non detur.
• Scriptum est enim: Accipite et edite (cada-
• vera autem nec accipere possunt, nec edere).
• Et ne jam mortuos homines baptizari faciat
• presbyterorum ignavia. Pro qua re confirman-
• dum est in hac synodo, ut secundum Nicæna
• statuta, propter causas ecclesiasticas, quæ ad

ἔξουσιαν, τὰ ἐπιτεταγμένα πληροῦντες, καὶ τὴν μετ' αὐτοῦ τιμῶντες ἀναστροφὴν. Οὐκ ἔσται ὑπὲρ τὸν πρωτεύοντα τῆς Νουμιδικῆς χώρας καὶ ἡ Μαιριτανία Σιτιφίνσης, διὰ τὸ πόρρω ταύτην κεῖσθαι· ἀλλ' ἀρχιερεῖς ἴδιον πρωτεύοντα καὶ ἡ ἐπαρχία αὐτὴ ἔχειν ἐπιτεράπη

KANON 18°

• Ἐάν τις κληρικὸς (17) χειροτονῆται, δεῖται
• προμνησθεσθαι τοὺς θροῦς φυλάτειν· καὶ ἵνα
• τοῖς σώμασι τῶν ἀποθανόντων εὐχαριστία μὴ
• δίδωται, μηδὲ βάπτισμα. Καὶ ἵνα καθ' ἕκαστον
• ἐνιαυτὸν εἰς πάσας τὰς ἐπαρχίας πρὸς σύνοδον
• οἱ μητροπολίται συνέρχωνται. »

BAAΣ. καὶ ZONAP. Ὅτε χειροτονεῖται ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς (κληρικὸν δὲ ἐνταῦθα πρῶτον καὶ διάκονον νοητέον· οὗτοι γὰρ κυρίως χειροτονοῦνται, καὶ οὗτοι μόνον μεταδίδασθαι τῆς εὐχαριστίας), δεῖται, φησὶν, ὑπομνησθεσθαι αὐτὸν τοὺς θροῦς φυλάτειν. Ὅρους δὲ ἢ τοὺς τῆς πίστεως ὑποληπτέον, τοὺς παρὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ τῶν Πατέρων ἔρισθέντας, ἢ τοὺς κανόνας, μᾶλλον δὲ καὶ ἀμφότερα. Καὶ ἵνα μὴ νεκροῖς σώμασι δίδωται Εὐχαριστία, ἤγουν ἁγία δῶρα· ἐπράττετο γὰρ τοῦτο· δ καὶ ὁ πγ' καν. τῆς λεγομένης ε' συνόδου τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ ἐκώλυσε. Ἀλλὰ μηδὲ βαπτίζονται τελευτήσαντες. Καὶ τοῦτο γὰρ ἐγένετο· τινῶν μὲν αὐτοῦς νεκροῦς βαπτίζόντων, τινῶν δὲ καὶ ἄλλους ὑπὲρ τῶν νεκρῶν· τῶν τοῦτο ποιούντων τὰ ῥήματα προβαλλομένων τῆς πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολῆς τοῦ μεγάλου Παύλου, τὰ λέγοντα· Ἐπει τί ποιήσουσιν οἱ βαπτίζοντες ὑπὲρ τῶν νεκρῶν; εἰ δὲ ὡς νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, τί καὶ βαπτίζονται ὑπὲρ τῶν νεκρῶν; Οἱ δὲ ταῦτα προβαλλόμενοι, καὶ βαπτίζοντες τοὺς νεκροὺς, οὐ καλῶς ἐξελαβάνοντο τῶν ἀποστολικῶν ῥημάτων τὴν ἔνοιαν. Οὐ γὰρ βαπτίζεσθαι τὸν ἀποθάνοντα ὁ Ἀπόστολος λέγει, ἢ ἄλλου; ἀντ' ἐκείνων· ἀλλ' ἐπει οἱ βαπτίζοντες, μανθάνοντες τοῦ καθ' ἡμᾶς μυστηρίου τὴν δύναμιν, μετὰ τῶν ἄλλων καὶ ἀνάστασιν νεκρῶν ἐλπίζειν διδάσκονται, καὶ τὴν ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ κατάδυσιν τὸν

• perniciem plebium sæpe veterascunt, singulis
• quibusque annis concilium convocetur, ad quod
• omnes provincie, quæ primas sedes habent, de
• conciliis suis binos, aut quantos delegerint,
• episcopos legatos mittant, ut congregato con-
• ventu, plena possit esse auctoritas. »

Hinc Græci scholiastes in tres distribuunt canones; et alium quoque ex ipso titulo præmisso constituunt, quem solum duodevicesimum appellant, sub quo nomine a Balsamone responsis ad Marcum Alexandrinum citatur: ubi ex eo colligitur, pœnas ab iis exigendas esse, qui mortuos unguento deliniant. Post verba enim hujus canonis laudata, addit. Οἱ γοῦν διὰ μύρου χρίοντες; τοὺς τελευτώντας ἱερεῖς καὶ ἀρχιερεῖς, ἢ ἑτέρον; τινὰς, καὶ οὕτως ἐνταφιάζοντες, μεγάλης εἰσὶ κολάσεως; ἄξιοι, ἢ ὡς καταχρινώσκοντες; τῶν βαπτίζόντων ὀρθόδοξῳ αὐτοῦς, ἢ ὡς μὴ πληροφώραν ἔχοντες ἐνταφίαι τοῖς ὀρθοδόξοις εἶναι τοῦτους κοινωνοὺς, καὶ πρὸ κατακρίσεως κατακρίνοντες. Bals. resp. ad Marci interrog. 22.

θάνατον παραδηλον, τήν δ' ἀνάστασιν αἰδοίς διὰ τῆς ἀναδύσεως ὑπεμφαίνεσθαι· φησὶν ὁ Ἀπόστολος πρὸς τοὺς ἀμφιβαλόντας περὶ τῆς ἀναστάσεως ἔτι, *Ἐὶ μὴ ἀνάστασις ἔστι, εἰ ποιήσουσιν οἱ βαπτίζομενοι ἐκ' ἐλπίδι τοῦ ἀναστῆναι τοὺς νεκροῦς; καὶ εἰ βαπτίζονται, ὡς προσδοκῶντες νεκρῶν ἀναζώωσιν;* Αἰοῖκον ματαιοπονοῦσιν οἱ βαπτίζομενοι, εἴγε περὶ τῆς ἀναστάσεως ἀμφιβάλλουσι, διὰ μὲν τοῦ βαπτίζεσθαι καὶ καταδύεσθαι εἰς τὸ τῆς κολυμβήθρας ὕδωρ καὶ ἀναδύεσθαι τὸν θάνατον καὶ τὴν ἀνάστασιν καταγγέλλοντες, δι' ὧν δὲ λέγουσιν ἀπιστοῦντες αὐτῇ. Τῷ μὲν οὖν Ἀποστόλῳ οὕτως εἴρηται ταῦτα. Οἱ δὲ μὴ συνιέντες τὴν δύναμιν τῶν βημάτων ἢ τοὺς νεκροὺς ἐδάπτειον, ἢ ἄλλους ὑπὲρ τῶν νεκρῶν· ὁ μὴ γίνεσθαι ὁ κανὼν διορίζεται. Καὶ σύνοδον τοὺς ἐπισκόπους κατ' ἐνιαυτὸν καλεῖται ποιεῖν· τοῦτο καὶ ἄλλων συνόδων διαταξαμένων καὶ πρὸ ταύτης τῆς συνόδου καὶ μετὰ ταύτην. Ἀνάγνωθι λζ', τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου κ', τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ κ', τῆς ἐν Χαλκηδόνι ιδ', καὶ τῆς ἐν Νικαίᾳ β', γ'.

KANON IO.

Ὁμοίως ἤρρεσεν (18). ὥστε χειροτονούμενου ἐπι-
 ε σκόπου ἢ κληρικοῦ, πρότερον ἀπὸ τῶν χειρο-
 ε τονοῦντων αὐτοὺς τὰ δεδογμένα ταῖς συνόδοις εἰς
 ε τὰς ἀκοὰς αὐτῶν ἐνεθεσθαι· ἵνα μὴ ποιοῦντες
 ε κατὰ τὴν ἔρον τῆς συνόδου μεταμεληθῶσιν.

ΒΑΣΣ. Καὶ οὗτος ὁ κανὼν παρομοίως διορίζεται
 τοὺς χειροτονούμενους διδάσκεισθαι τὰ παρὰ τῶν
 ἁγίων Πατέρων ὁρθοθετηθέντα, καὶ προστίθῃσιν ὅτι
 μεταμεληθήσονται οἱ οὕτω μὴ ποιοῦντες. Ποῖον δὲ
 ἔστι τὸ εἶδος τοῦ μεταμέλου καὶ ἢ ἐντεῦθεν εὐθύνη,
 ἐκ μὲν τοῦ κανόνος οὐκ ἀναφαίνεται. Νομίζω δὲ
 ὅτι, ἐὰν μὴ ἀκριθῇ κατέληψιν ἔχουσιν οὗτοι τῶν
 δογματικῶν ἔρων καὶ τῶν κανονικῶν παραγγελιῶν,
 καὶ ἢ διδάσκοντες ἢ ἀποφαινόμενοι, ἐκτραπῶσιν ἐκ
 τῆς εὐθείας καὶ βασιλικῆς ὁδοῦ πρὸς διδασκαλίαν
 ἀσεβείας καὶ ἀκανονίστους ἀποφάσεις, κανονικῶς
 καθαιρεθήσονται, καὶ εἰς οὐδὲν ἀνύσιμον ἔσται αὐτοῖς
 ὁ μετάμελος. Ἀνάγνωσον καὶ τὰ παρ' ἡμῶν γραφέντα
 εἰς τὸν ιε' κανόνα περὶ ἀκανονίστων ἀποφάσεων.

Ἐτέρα ἐρμηνεία

Ὡς εἰκεν, ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ἐτυπώθη
 τὸ ἐξ ἀνάγκης τοὺς μέλλοντας χειροτονεῖσθαι ἀρχι-
 ερεῖς ἐγγράφεσθαι πρὸ τῆς χειροτονίας εἰς τὸν κώ-
 δικα τοῦ χειροτονούντος αὐτὸν ὁ τῆς πίστεως ἁγίου
 σύμβολον, καὶ τὰ λοιπὰ θεῖα δόγματα. Εἶδον γὰρ
 ἀρχιερεῖα μέγα κινδυνεύσαντα, διὰ τὸ μὴ ἐγγράφασ-
 θαι συντηρημένως καὶ κατὰ τὴν συνήθειαν. Τὸ
 δὲ τοὺς κληρικοὺς διδάσκεσθαι μὲν τὰ ἱερὰ δόγματα
 κανονικῶν ἔστι καὶ δίκαιον· ἐγγράφεσθαι δὲ αὐτοὺς
 μέχρι τοῦ νῦν οὐκ εἶδομεν.

ZONAP. Τοὺς χειροτονούντας ἐπισκόπον ἢ κληρι-

Guill. Beveregii notæ.

(18) Ὁμοίως ἤρρεσεν. Cautum est hoc canone, ut cum episcopus aliquis vel clericus ordinatur, synodorum placita sive canones ecclesiastici auribus eorum inculcentur. Quod quidem sancti Augustini, qui concilio huic intererat, suavis decretum esse, Possidonius in Vita ejus retulit; ubi de ordinatione ejus contra canones a synodis editos celebrata loquens: Quod in se ipso, inquit, postea fieri

dubitabant: Si non est resurrectio? quid facient qui sub hac spe baptizantur, quod mortui resurgunt? Et quid baptizantur ut expectantes resurrectionem mortuorum? Deinceps frustra laborant qui baptizantur, si de resurrectione dubitant; cum eo quod baptizantur et in aquam lavacri immerguntur et emergunt, mortem et resurrectionem annuntiantes, per ea quæ dicunt ei non credant. Hæc ergo ab Apostolo dicta sunt. Qui autem verborum vim non intelligebant, vel mortuos baptizabant, vel alios pro mortuis: quod non fieri statuit canon. Et episcopus singulis annis synodum facere jubet: cum aliæ ante hanc synodum et post eam hoc statuerint. Lege sextæ synodi canonem 8, 83, sanctorum apostolorum 37, Nicænæ synodi 5, Antiochenæ 20, Chalcedonensis 19, et Nicænæ secundæ 6.

τῆς γ' συνόδου κανόνα η', πη', τῶν ἁγίων ἀποστόλων

CANON XIX.

Similiter placuit, ut, cum ordinatur episcopus vel clericus, prius ab ordinatoribus suis synodorum placita eorum auribus indantur: ut si ex synodi decreto non agant, eos pœniteat.

BALS. Hic quoque canon similiter decernit, ordinatos doceri quæ a sanctis Patribus decreta sunt, et adjicit, quod eos pœnitebit qui non sic agunt. Quod sit autem eorum pœnitentiæ genus, et quænam correctio, ex canone quidem non apparet. Existimo autem, quod nisi ii dogmaticorum decretorum et canonicorum præceptorum accuratam comprehensionem habuerint, et vel docentes, vel sententiam suam pronuntiantes, a recta et regia via ad impias et non canonicas sententias deflecterint, canonicè deponentur, et nihil eis pœnitentiæ proderit. Lege et quæ a nobis scripta sunt in 15 canone de sententiis non canonicis.

Alia interpretatio.

A præsentī, ut verisimile est, canone forma introducta est, ut antistes, qui ordinandus est, necessario ante ordinationem in codice ejus, qui ordinat eum, sanctum fidei Symbolum, et reliqua divina dogmata inscribat. Vidi enim antistitem in magnum discrimen adductum, eo quod non diligenter et ex consuetudine scripserit. Clericos autem sacra dogmata doceri canonicum et justum est. Inscrivere autem hucusque non vidimus.

ZONAR. Qui ab aliquo, inquit canon, episcopi

non debuisse, ut vero suo episcopo ordinaretur. et dixit, et scripsit, propter concilii universalis Nicæni retitum, quod jam ordinatus didicit. Nec quod sibi factum esse doluit, aliis fieri voluit. Unde etiamategit, ut concilii constitueretur episcoporum, ab ordinatoribus deberi ordinandis vel ordinatis omnium statuta sacerdotum in notitiam esse deferenda. Possid. in Vita August. cap. 8.

aut clerici ordinantur, ab eodem in his quæ synodorum decreto de fide, et vitæ instituendæ ratione, deque ecclesiastica administratione sancita sunt, erudiri debent, ut proinde illi constitutiones Patrum cognitæ servent, nec eos iisdem violatis pœnitentiæ facti postmodum consequatur. Consequetur ea namque, cum admissi criminis, vel in hac quoque vita, vel in futura certe pœnas iudicio inexorabili expendent

ARIST. « Synodorum placita auribus ejus, qui « ordinandus est, inculcabitur. »

Qui episcopus vel clericus ordinatur, quæ a synodis decreta sunt in anres ejus, ab eo qui ipsum ordinat, tradita debet recipere, et, admoneri ea observare.

CANON XX.

« Similiter placuit, ut morientium corporibus « eucharistia non detur. Scriptum est enim, « *Accipite, manducate* » : Mortuorum autem « corpora nec accipere possunt, nec comedere. « Et ne eos, qui jam sunt mortui, baptizari sece- « rit presbyterorum ignorantia. »

BALS. Rursus hic canon jubet non baptizari mortuos, nec sacramentorum communione dignos haberi. Morientes autem appellat eos, qui jam mortui sunt, non qui moribundi. Hi enim magis debeat sanctorum mysteriorum viaticum sumere, et sacrum baptismum accipere, si non sint baptizati.

ZONAR. Rursum de eucharistia mortuis non impertienda hæc synodus agit. Quamvis enim illa dictio, Morientium, non eos qui vita functi sunt, si propriam ejus significationem spectes, sed qui jam moriuntur, significet; tamen quæ sequuntur, de mortuis sermonem esse satis aperte indicant, quia inquit mortuorum corpora nec accipere possunt nec comedere. Qui vero adhuc inter vivos agunt, quamvis couclamata salute exiguis deficientibus spiritus relinquatur, sanctorum mysteriorum communione non sunt privandi. Quin baptismum quoque mortuis ex sacerdotum imperitia hic canon conferri vetat. Ubi etiam verbum, Morientes, eodem modo, quo diximus, intelligi oportet. Dum enim spirat quis, divinus baptismus ei conferri debet.

ARIST. « Corpori vita defuncti eucharistia non « datur: non enim edit vel bibit. Ignorantia « etiam presbyteri non baptizabit mortuum. »

Domino dicente, *Accipite, edite*, quomodo quis mortuo de corpore divino tradat? mortuus enim nec accipere potest, nec edere. Sed nec baptizet quisquam vita functum. Presbyterorum enim ignorantia mortuis non erit adjumento, ut baptizati reparentur.

CANON XXI.

« Et ideo in hac sancta synodo confirmandum est, « ut secundum Nicæni concilii decreta, propter « causas ecclesiasticas, quæ sæpe ad populi per- « niciem antiquantur, singulis annis fiat synodus, « ¹⁷ Matth. xxvi, 26.

Α κον δε, φησιν ο κανων, λεγειν τοις χειροτονουμενοις τα δεξαντα τας συνοδοις περι τε πιστειωσ και περι του πωσ χρη βιουυν, και τα εκκλησιαστικα οικοδομεν, ινα ειδότεσ τασ διαταξεισ των Πατερων κατ' αυτασ ποιωσι, και μη μεταμεληθωσι παρ' εκεινας ποιουντασ. Μεταμεληθησονται δε ευθυνόμενοι η και εν τη παρουση ζωη, η τωσ απαιρητηωσ κατὰ την μελλουσαν.

ΑΡΙΣΤ. « Τα ταλσ συνοδοισ δεξαντα ο χειροτονηθη- « σόμενοσ ενωτισθησεται. »

Ο χειροτονουμενοσ επισκοποσ η κληρικωσ οφειλει τα δεδομενα ταλσ συνοδοισ εισ ακοαδσ αυτου παραδεχιοθαι παρὰ του χειροτονουντωσ αυτου, και υπομνησκειοθαι ταυτα φυλαττειν.

B

KANON K'

« Ομοιωσ ηρεσεν, ινα τοις σωμασι των τελευτων- « των ευχαριστια μη δοθη. Γεγραπται γαρ, « *Αδθετε, φάγετε* » τα δε των νεκρων σωματα « ουδε λαβειν δυναται, ουδε φαγειν. Και ινα μη « τουσ ηδη τελευτωντασ βαπτισθηναι ποιηση η « των πρεσβυτερων αγνοια. »

ΒΑΛΣ. Καλ αυθισ ο κανων παρακαλυεται τοις νεκροδσ μητε βαπτιζεοθαι, μητε τησ των αγιασμων μεταληψιωσ αξιουοθαι. Τελευτωντασ δε καλετ τοις ηδη τελευτησαντασ, ουχλ τοις τα ισχατα πνεοντασ. Ουτοι γαρ μελλιον εφοδιαζεοθαι οφειλουσι δια τησ των αγλων μυστηριων μεταληψιωσ, και δια του θελου βαπτισματοσ, εαν ωσιν δεαπιστοι

C ZONAP. Καλ πάλιν περι του μη τοις νεκροδσ τησ των θελων μυστηριων μεταληψιωσ αξιων η συνοδοσ διαλεγεται. Ει γαρ και η λεξισ των τελευτωντων τοις μηπω θανοντασ εμφαινει κατὰ το δακριθεσ, τοις δε ετι θνησκοντασ, αλλα τα εηξσ σαφωσ δηλουοσιν οτι περι θανοντων ηδη ο λογοσ εοτι, το ειπειν δηλονοτι οτι τα των νεκρων σωματα ουτε λαβειν δυναται ουτε φαγειν. Τοις δε ετι ζωντασ, καν απεγνωοται αυτουσ η ζωη, καν μετα βραχυ μελλωσιν εκπνειν, των αγλων μυστηριων αξιουοθαι χρεων. Αλλα μηδε βαπτιζεοθαι τοις νεκροδσ και ουτοσ ο κανων διαταττεται εξ αγνοιασ των πρεσβυτερων. Κανταυθα δε την λεξιν των τελευτωντων ουτωσ νοητεον, ωσ ηδη ειρηται. Έωσ γαρ αν εμπνητισ, του θελου βαπτισματοσ αξιωθησεται.

D

ΑΡΙΣΤ. « Τω του τετελευτηχοτοσ σωματι ευχαριστια « ουδδιδιοθαι: ου γαρ εοθει, η πινει: και αγνοια « πρεσβυτερου ου βαπτισει τον τελευτησαντα. »

Του Κυριου ειποντοσ, *Αδθετε, φάγετε*, πωσ αν τισ τω τελευτησαντι του θελου σωματοσ μεταδωσει; ουτε γαρ λαβειν ουτε φαγειν ο νεκροδσ δυναται. Αλλ ουδε βαπτισει τισ τον τελευτησαντα. Η γαρ των πρεσβυτερων αγνοια ουκ ωφελησει τοις τελευτησαντασ, ωστε βεβαπισμενουσ λογιζεοθαι.

KANON KA'

« Διο βεβαιωτεον εοσιν εν ταυτη τη αγια συνωδε, « ωστε κατὰ τοις εν Νικαια ερωσ δια τα; εκ- « κλησιαστικασ αιτιασ, αιτινεσ πολλακισ πρδσ « ελεθρον του λαου παλαιουνται, καθ' ειαοσεν

« ἐνιαυτὸν σύνοδον γίνεσθαι, πρὸς ἣν πάντες οἱ Ἀ
 τῶν ἐπαρχῶν τὰς πρώτας καθέδρας ἐπέχοντες
 « ἐκ τῶν οἰκείων συνόδων, δύο, ἢ ὅσους ἐπιλέ-
 « ξῶνται, ἐπισκόπους τοποτηρητὰς ἀποστελλώσιν·
 « ἵνα ἐν τῇ συναχθείσῃ συναλεύσει πλήρης εἶναι
 « δυναθεῖη ἡ αὐθεντία. »

ΒΑΣΣ. Περὶ τῶν ἐτησίων συνόδων ἐν τῷ ε' κανόνι
 τῆς ἐν Νικαίᾳ πρώτης συνόδου, καὶ ἐν ἑτέροις πλα-
 τύτερον διελήφθη. Ὁ δὲ παρῶν κανὼν φησι τὰς
 συνόδους γίνεσθαι ἐτησίως, ἵνα μὴ σεβεννύωνται τῷ
 χρόνῳ τὰ παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων ὀρισθέντα. Ἄλλὰ
 κατὰ τὴν τούτων περιλήψιν λύονται τὰ ἀνακύπτοντα
 ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα. Γογγυζόντων δὲ τινῶν,
 ὡς εἶποιε διὰ τὴν τοιοῦτοτρόπον ἐτησίαν συνέλευσιν,
 ἕως οὔσαν δυσχερῆ διὰ τὸ μῆκος τῆς ὁδοῦ, ὤρισαν
 οἱ Πατέρες παρὰ τῶν πρωτευόντων ἐν ταῖς ἐπαρ- **Β**
 χιαῖς, ἦγουν τῶν μητροπολιτῶν, ἀποπέμπεσθαι το-
 ποτηρητὰς, ὅτε δεήσει, ἦγουν ὅτε μετὰ κλησὶς γέ-
 νηται, ἐξ ἀνάγκης δύο ἐπισκόπους, ἢ καὶ πλείους
 ὅσους ἐπιλέξωνται, ἵνα δι' αὐτῶν καὶ οὗτοι δόξῳσι
 παρουσιάζειν, καὶ ὡς τέλεια τὰ ὀρισθησόμενα, ὡς
 καὶ δοκῶντα παρὰ πάντων γίνεσθαι. Τοποτηρηταὶ
 δὲ οὗτοι λέγονται, διὰ τὸ τὸν τόπον τηρεῖν, ἦγουν
 ἐπέχειν καὶ ἀναπληροῦν τῶν ἀποστελλάντων αὐτούς.
 Ταῦτα τοῦ κανόνος διοριζομένου, ἐπεὶ εἰκὸς ἔστιν
 εἰπεῖν τινὰς ὡς, ἐὰν οἱ μητροπολίται, οἵτινες λέγον-
 ται καὶ πρῶτοι τῶν ἐπαρχῶν, ἀναγκάζονται πρὸς
 τοὺς πατριάρχαις ἐτησίως συνέρχεσθαι, καὶ οἱ ἐπί-
 σκοποι πάλιν παρὰ τοῖς μητροπολίταις, συμβαίνει
 ἐν ἐξ αὐτῶν μὴ γίνεσθαι, διὰ τὸ ἀδύνατον εἶναι τὴν **С**
 μητροπολίτην, Δυβραχίου τυχόν, παρὰ τῷ πατριάρ-
 χῳ συναλθεῖν, καὶ κατ' αὐτὸν ποιῆσαι τὸν αὐτὸν καὶ
 εἰς τὴν οἰκείαν ἐπαρχίαν σύνοδον, εἰπεὶ ὅτι εὐχερὲς
 ἔστι καὶ ἄμφω γινέσθαι. Οἱ μὲν γὰρ ἐπαρχιώται
 παρὰ τῷ πρῶτῳ αὐτῶν συναχθήσονται· αὐτὸς δὲ
 παρὰ τῷ πατριάρχῳ συνέλθῃ διὰ ἐντολέων ἦτο· το-
 ποτηρητῶν, καθὼς καὶ ὁ παρῶν κανὼν διορίζεται,
 Θεραπεύων τὴν δυσχερείαν τῆς εἰς τὰς δύο συνόδους
 παρουσίας τῶν μητροπολιτῶν. Τὸ δὲ τοποτηρητὰς
 ἀποπέμπεσθαι διὰ ἐπισκόπων ὀνομαί μὴ εἶναι ἀναγ-
 καζόν. Καὶ ἱερεῖς γὰρ, ἀλλὰ μὴ καὶ διάκονοι στα-
 λήσονται, ὡς τοποτηρηταί. Ἐν ταῖς πλείοσι γὰρ
 τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων καὶ ἐπίσκοποι τοποτη-
 ρηταὶ παρέστησαν, καὶ ἱερεῖς, καὶ διάκονοι, ἐκ τε **Д**
 τῶν ἄλλων ἐπαρχῶν, ἀλλὰ μὴ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς
 Ῥώμης.

ΖΩΝΑΡ. Κἀναυθα πάλιν περὶ ἐνιαυσιαίας συνό-
 δου φασιν οἱ Πατέρες, ὥστε γίνεσθαι ἀπραιτήτως·
 Δεῖ οὖν, λέγουσι, βεβαιῶσαι, ἵνα κατὰ τὰ ἐν Νι-
 καίᾳ ὀρισθέντα γίνηται κατ' ἐνιαυτὸν σύνοδος διὰ
 τὰς ἐκκλησιαστικὰς αἰτίας. Μετὰ γὰρ τοῦ; ἁγίου
 ἀποστόλου ἢ ἐν Νικαίᾳ σύνοδος ὤρισεν ἐν ε' κα-
 νόνι κατ' ἐνιαυτὸν γίνεσθαι συνόδους. Ἐκκλησια-
 στικὰ δὲ αἰτία εἰσὶν αἱ ἀνακόπτουσαι ὑποθέσεις
 πρὸς οἰκονομίαν ἐκκλησιαστικὴν, αἵτινες αἰτία μὴ
 ἀνακοπτόμεναι παλαιούνηται, ἀντὶ τοῦ τῷ χρόνῳ
 βεβαιούνηται πρὸς βλεθρον τοῦ λαοῦ Πρὸς ἣν σύνοδον
 οἱ τοῦ; πρῶτους θρόνους τῶν ἐπαρχῶν ἐπέχοντες
 στελοῦσιν, οὗ; ἀν ἐπιλέξωνται, ἐπισκόπου; δύο ἢ

PATROL. GR. CXXXVIII.

« ad quam omnes, qui provinciarum primas ca-
 « thedras obtinent, ex propriis synodis duos, vel
 « quotcumque elegerint, episcopus legatos mit-
 « tant, ut in congregato conventu plena possit esse
 « auctoritas. »

BALS. De annuis synodis in quinto canone pri-
 mae synodi Nicænae et in aliis fusius tractatum est.
 Præsens autem canon dicit synodos quotannis de-
 bere fieri, ne tempore extinguantur quæ a sanctis
 Patribus constituta sunt, sed per eorum compre-
 hensionem solvantur ecclesiasticæ quæstiones quæ
 emergunt. Cum autem quidam, ut est verisimile,
 murmurarent ob annum ejusmodi conventum,
 ut qui esset difficilis propter viæ longitudinem, sta-
 tuerunt Patres, ut a provinciarum primatibus seu
 metropolitanis mittantur legati, quando oportebit,
 scilicet quando ii accessit fuerint, duo necessario
 episcopi, vel etiam plures quotquot elegerint : ut
 per eos ipsi quoque interesse videantur, et perfecta
 sint statuta, ut quæ ab omnibus fieri videantur.
 Illi autem legati dicuntur τοποτηρηταί (id est loci
 conservatores), eo quod locum conservent, seu
 obtineant ac implent eorum qui ipsos miserunt.
 Cum hæc canon decernat, quia verisimile **543** est
 dixisse aliquos, quod si metropolitani, qui di-
 cuntur esse primi provinciarum, coguntur a pa-
 triarchis quotannis convenire, et episcopi rur-
 sus a metropolitanis, evenit ut unum ex iis non
 fiat, quod fieri non possit, ut Dyrrachii forte me-
 tropolitanus ad patriarcham conveniat, et eodem
 tempore faciebat et ipse synodum in sua provin-
 cia : dic, quod facile est utrumque fieri. Provin-
 ciales enim apud ipsorum primatem congrega-
 buntur; ipse vero apud patriarcham conveniet
 per procuratores seu legatos, sicut et præ ens
 canon decernit, difficultati remedium afferens
 metropolitanorum præsentiae in duabus synodis.
 Legatos autem multi episcopus existimo non esse
 necessarium. Nam et sacerdotes, quin etiam dia-
 cono, mittentur ut legati. In pluribus enim uni-
 versalibus synodis etiam episcopi legati adfuerunt,
 et sacerdotes, et diaconi, tum ex aliis provinciis
 tum etiam ex ipsa Roma.

ZONAR. De annua synodo sublata omni penitus
 tergiversatione, celebranda rursus hic quoque
 Patres decernunt. Quod igitur in Nicæna synodo
 constitutum est, ut quotannis ob ecclesiasticas causas
 synodi habeantur, id vero, inquit, a nobis confir-
 mari oportet. Nam post Constitutionem a sanctis
 apostolis editam, decretum de synodo quotannis
 habenda, Nicænae prima synodus quinto canone
 promulgavit. Ecclesiasticæ vero causæ sunt quæ
 in ecclesiastica administratione in dies emergunt,
 quæ quidem, nisi extricentur, inveterant, hoc est,
 ad populi perniciem temporis diturnitate invale-
 scunt. Ad eam porro synodum, qui primam in pro-

viciis sedem obtineat. duos pluresve, quos ipsi elegerint, episcopus legatos mittant, ut perfecta auctoritas seu potestas in conventu non desideretur, hoc est, ut ad ea quæ in synodu decreta fuerint, quippe antistitum, quorum in singulis provinciis præcipua dignitas est, per legatos accedente consensu, perfecta auctoritas adjungatur. Legati porro τοποτηρηταί (id est, loci conservatores) dicuntur, quod eorum a quibus missi sunt locum servent, id est, occupent, implerant.

ARIST. « Juxta Patrum Nicænorum decreto, synodus quotannis convocetur : et duo, vel quotquot elegerint, legati a primatibus in unaquaque provincia mittantur. »

Illi Patres, Nicææ habitam sequentes synodum, quotannis Carthagine celebrari synodum mandant, et singulis provinciis a provinciarum metropolitibus mitti duos, vel etiam quotcumque elegerint ipsi, legatos.

CANON XXII.

« Si quis episcopus accusetur, ad ejus regionis primates accusator rem deferat : nec communiore arceatur is cui crimem intenditur, nisi ad se in judicio defendendum eorum, qui ad judicandum electi sunt, litteris evocatus die præstituto nequaquam stiterit, id est, intra spatium mensis, ex quo eum apparuerit litteras accepisse. Si autem veras aliquas et necessarias causas ostenderit, quæ impedimento fuerint, quominus se stiterit ad respondendum iis quæ adversum eum proposita fuere, intra alterum mensem integram habeat facultatem : sed post secundum mensem non communicabit, donec purus ostensus fuerit. Si autem in universali synodo anniversaria se sistere noluerit, ut vel illie causa ejus terminetur, ipso adversus se condemnationis sententiam protulisse judicabitur. Quo vero tempore non communicabit. Nec in sua ecclesia, nec in parochia communicabit. Ejus autem accusator, si nunquam ab fuerit, iis diebus, quibus negotium agitur, communionem nequaquam arceatur : si vero aliquando abfuerit scipsum subducens, restituito communicationi episcopo, ipse accusator ex communicatione ejiciatur, ita tamen ut nec ei accusationis facultas auferatur, si potuerit ostendere die præstituto non noluisse, sed non potuisse sistere; illo quidem manifesto existente, quod si, dum res moretur in episcoporum judicio, infametur accusatoris persona, ad accusationem non admittatur, nisi de proprio negotio, non tamen ecclesiastico, velit agi. »

BALS. Quia episcopis est competens metropolitani judicium, dicit canon quod, si episcopus ab aliquo accusetur, debet a suo primale seu metropo-

Α και κλειρους τοποτηρητας, ινα τελεια εη η αυθεντια, ηγουν η εξουσια εν τη συνελευσει, τουτιστα, ινα οριζομενα και τυπομενα εν τη συνωδη μετα αυθεντίας τελειας οριζωνται, ως και των πρωτευοντων εν ταϊς επαρχιαϊς αρχιεριων συμψφων γινομενων δια των παρ' αυτων στελλομενων τοποτηρητων. Τοποτηρηται δε λεγονται, δια τδ τον τόπον τηρειν, ηγουν επιχειν, αναπληρουν, των στελλαντων αυτους.

ΑΡΙΣΤ. « Κατά τους όρους των εν Νικαία, σύνοδος « κατ' ενιαυτον συγκαλεσθω· και πεμπέσθωσαν « ύπδ των πρωτευοντων εν τη επαρχια δύο, η « και δροι επικληθειν τοποτηρηται. »

Οι Πατερες ουτοι, τη εν Νικαία κατακολουθουντες συνωδη, κατ' ενιαυτον εν Καρχηδονι προστάτοις σύνοδον γινεσθαι, και κίμπεσθαι αφ' εκάστης επαρχιας ύπδ των μητροπολιτων των επαρχιων δύο, η και δεους επιλέγονται ουτοι, τοποτηρητας.

CANON ΚΒ΄.

« Εάν τις των επισκόπων κατηγορηται, παρά τοις της αυτού χώρας πρωτεύουσιν ο κατηγορος αναγάγη το πρᾶγμα· και μηδὲ ἀπὸ τῆς κοινωνίας κωλυθῆ ὁ κατηγορούμενος, εἰ μὴδ' ἂν πρὸς ἀπολογίαν ἐν τῷ δικαστηρίῳ τῶν ἐπιλεγέντων διαζῆν γράμμασιν προσκληθεῖς, τῇ ὥρισμένῃ ἡμέρᾳ οὐδαμῶς ἀπαντήσῃ, τοῦτ' ἐστὶν ἐντέδς προθεσμίας μηνός· ἀφ' ἧς ἡμέρας φανεῖται τὰ γράμματα δεξιόμενος. Εάν δὲ ἀληθεῖς τινας καὶ ἀναγκαστικὰς αἰτίας ἀποδείξῃ, τὰς αὐτῶν κωλύουσα· ἀπαντῆσαι πρὸς ἀπολογίαν τῶν κατ' αὐτοῦ προτεθέντων, ἐντέδς ἐτέρου μηνός ἀκερλίαν ἐχέτω εὐχέρειαν· μετὰ δὲ τὸν δεύτερον μῆνα μὴ κοινωνήσῃ, ἕως οὗ καθαρὸς ἀποδειχθῆ. Εἰ δὲ πρὸς σύμψασιν τὴν ἐτησίαν σύνοδον ἀπαντῆσαι μὴ βουληθεῖται, ἵνα κἂν ἐκεῖ τὸ πρᾶγμα αὐτοῦ περαιωθῆ, αὐτὸς καθ' ἑαυτοῦ τῆς καταδικῆς τὴν ψῆφον ἐκπιφωνηκέναι κριθῆσεται. Εάν δὲ τῷ καιρῷ ὧ οὐ κοινωνεῖ μὴδὲ ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐκκλησίᾳ, μηδὲ ἐν παροικίᾳ κοινωνήσῃ. Οὐ δὲ τούτου κατηγορος, ἐάν μηδαμοῦ ἀπολειφθεῖται, ἐν αἱς ἡμέραις γυμνάσεται τὰ τοῦ πράγματος, μηδαμῶς κωλυθῆ ἀπὸ τῆς κοινωνίας· ἐάν δὲ ποτε ἐλλείψῃ ἑαυτὸν ὑποσύρας, ἀποκαθισταμένου τῇ κοινωνίᾳ τοῦ ἐπισκόπου, αὐτὸς ἀπὸ τῆς κοινωνίας ἐκβληθῆ ὁ κατηγορος· οὕτως μέντοι, ὡς μηδὲ τὴν εὐχέρειαν αὐτῷ ἀφαιρεῖσθαι τῆς κατηγορίας τοῦ πράγματος, ἐάν θυνηθῆ ἀποδειξαι κατὰ τὴν προθεσμίαν οὐχὶ μὴ τεθεληκέναι, ἀλλὰ μὴ δεδουνησθαι ἀπαντῆσαι· ἐκείνου δῆλου ὄντος, ὡς ἐν τῷ καιρῷ τὰ πράγματα ἐν τῷ τῶν ἐπισκόπων δικαστηρίῳ, ἐάν διαβέβηται τὸ πρόσωπον τοῦ κατηγοροῦ, μὴ δεχθῆ εἰς κατηγορίαν, εἰ μὴδ' ἂν ὑπὲρ ἰδίου πράγματος, μὴ μέντοι περὶ ἐκκλησιαστικοῦ, θελήσῃ ἐπιβαλεσθαι. »

ΒΑΛΣ. Ἐπει πρόσφορόν ἐστι δικαστήριον τοῖς ἐπισκόποις τὸ τοῦ μητροπολίτου, φησὶν ὁ κανὼν εἶναι, ἐάν κατηγορηται ἐπίσκοπος παρά τινος, ὑπε-

λαί δικάζεσθαι παρά τῷ πρώτῳ αὐτοῦ, ἤγουν τῷ Δ
 μητροπολίτῃ· πρὸ δὲ καταδίκης ἔχεται ὁ κατηγορού-
 μενος τὴν οἰκίαν τιμὴν ἀπαρασάλευτον, καὶ ἱερουργί-
 τω, εἰ μήπω μετακλήθῃ οὐκ ἀπαντήσει εἰς τὸ
 δικαστήριον ἐντὸς μηνός, ψηφίζεσθαι ὀφείλοντο; ἐξό-
 τω τὰ καλούμενα αὐτὸν εἰς τὸ δικαστήριον ἰδίεξο
 γράμματα· τότε γὰρ εἰς ποινὴν τῆς ἀπειθείας ἀκοι-
 νώνητος γίνεται, τούτεστιν ἀφορίζεται. Ἐάν δὲ ἐκ
 τινῶν συμβεβηκυῶν αἰτιῶν ἀληθῶν φανῇ ἐξ ἀνάγκης
 τινας μὴ ἀπαντήσει εἰς τὸ δικαστήριον καὶ ἀπολο-
 γήσεσθαι, ἕτερος αὐτοῦ δίδεται μὴ εἰς προ-
 θεσμίαν, χάριν τοῦ προσελθεῖν τῷ δικαστηρίῳ· καὶ
 εἰ μὴδὲ οὕτως ἀπαντήσει, ἀφορίζεται μέχρις ἂν τὰ
 τῆς κατηγορίας διευλυσθῶσιν. Ἐάν δὲ οὐτε πρὸς
 τὸν πρωτεύοντα τῆς ἐπαρχίας παραγίνηται, οὐτε
 πρὸς τὴν ἐπιτοσίως γινομένην σύνοδον, ἔστω, φασὶ
 καταδικαστέος. Ἐν δὲ τῷ καιρῷ τῆς ἀκοινωνη-
 σίας οὐκ ἔξεστιν αὐτῷ ὀπουδῆποτε ἱερουργῆσαι. Ὁ
 δὲ κατήγορος, εἰ μὲν παρουσιάσει, ἔσται κοινωνικός·
 εἰ δὲ ἀπολειφθῇ κατὰ σχῆψιν, αὐτὸς μὲν ἀφορισθή-
 σεται, ὁ δὲ ἐπίσκοπος ἀπολυθήσεται τοῦ ἀφορισμοῦ.
 Πλὴν καὶ μετὰ τὸν ἀφορισμὸν ὁ κατήγορος οὐ κωλυ-
 θήσεται λέγειν τὴν ὑπόθεσιν, καὶ οὐ κατὰ περιε-
 γίαν ἀπαλείφθῃ. Ἐπι τούτοις; θέλει ὁ κανὼν ἀκολου-
 θῶς τῷ ε' κανόνι τῆς δευτέρας συνόδου ἀδιάβλητον
 εἶναι τὸν κατήγορον. Εἰ γὰρ διαβλημένη εἴη ἢ
 ἀμφίβολος ἢ ὑπόληψις αὐτοῦ, ἀπρὸςδικεῖται ἔσται,
 εἰ μὴ οἰκίαν προτίθῃσιν ὑπόθεσιν κατὰ τοῦ ἐπι-
 σκόπου, χρηματικὴν δηλαδὴ, οὐ μόντοι ἐκκλησιαστι-
 κὴν καθαιρίσει καθυποβάλλουσαν. Καὶ ὁ μὲν κανὼν
 ἐν τούτοις. Σὺ δὲ γίνωσκε, ὅτι σήμερον αἱ περιεχό-
 μεναι προθεσμίαι ἐν τούτῳ σχολάζουσι· καὶ διὰ
 τῶν ἐπιφωνημάτων τριακονθήμερων μετακαλοῦν-
 ται πάντες ἐνάγοντές τε καὶ ἐναγόμενοι, κἂν οἷας
 ὥσι καταστάσεως, καὶ κἂν ἐστὶν ὑποθέσεως τὸ αἰ-
 τίωμα, κατὰ τὴν προσκυνητὴν νεαράν τοῦ κραταιοῦ
 καὶ ἁγίου ἡμῶν βασιλέως, τὴν ἀπολυθεῖσαν κατὰ
 μῆνα Ἰούλιου, ἰνδικτιῶνος ἰδ' τοῦ ε' τοῦ ε' τοῦ ε'. Πλὴν
 τοῦτο κρατεῖ, ὅτε διὰ λιβέλλου καὶ λοιπῆς δικαστικῆς
 ἀκολουθίας χρηματικῆ ἢ ἐγκληματικῆ κατὰ ἐπισκό-
 που καταχθῆ ὑπόθεσις· εἰ γὰρ διὰ τῆς τάξεως προ-
 σαγγελθῆ τι κατὰ ἐπισκόπου ἢ κληρικοῦ ἐκκλησια-
 στικὸν ζήτημα, ὅτε οὐδὲ χρεῖα ἐστὶ λιβέλλου ἢ
 διλῆς τινὸς δικαστικῆς ἀκολουθίας, καὶ ὁ διεγκαλού-
 μενος, μὴνυόμενος οὐ παρουσιάζει, κατὰ τὸν αὐτὸν
 ἀποστολικὸν κανόνα κολασθήσεται, ὡσπερ κολάζεται,
 ἤγουν καταδικάζεται, καὶ ὑπὸ τῶν νόμων ὁ ἀναί-
 σχυντος ἀπειθείς. Ἐπι σημείωσαι ὅτι ὁ ἀφορισθεὶς
 οὐκ ἐμποδίζεται διὰ τὸν ἀφορισμὸν γυμνάζειν ἢ
 προθετο κατηγορίαν· καὶ οὐ, εἰ διαβληθέντες καὶ
 ἀμφίβολοι περὶ τὴν οἰκίαν ἐπιτιμίαν, πολλῶ δὲ πλέον
 χρηματικὰς δὲ ἰδίας ὑπόθεσις; γυμνάζουσιν.

ZONAR. Κατηγορούμενος ἐπίσκοπος, ὁ κατήγορος
 παρὰ τοῖς; πρωτεύουσι τῶν χωρῶν ὀφείλει τὴν κα-
 τηγορίαν ἐπιστεῖν. Οὐκ ἔμα δὲ τῇ κατηγορίᾳ παύεται
 τῶν οἰκείων δικαίων ὁ κατηγορούμενος ἐπίσκοπος,
 ἀλλ' ἐν τῇ οἰκείᾳ τιμῇ καὶ καταστάσει ἐστὶ, μέχρις
 ἀποφάσεως· εἰ μὴ πῶς κληθεὶς εἰς δικαστήριον οὐκ
 ἀπαντήσει ἐντὸς μηνός, ψηφίζεσθαι ὀφείλοντος ἐξό-

litano judicari: ante condemnationem autem ha-
 beat accusator proprium honorem inconcussam, et
 sacra celebret; nisi forte accersitus se in iudicio
 non stiterit intra mensem, qui numerari debet ex
 quo litteras, quibus in iudicium vocatur, acceperit;
 tunc enim in poenam inobedientiae excommunicatur,
 id est, segregatur. Sin autem ex aliquibus justis,
 quae evenerunt, causis appareat eum in iudicio ne-
 cessario non stitisse, nec respondisse, alius ei rur-
 sus mensis datur dilationis, ut ad iudicium accedat:
 et si nec sic quidem stiterit, segregatur, donec de
 accusatione decium fuerit. Si vero neque ad pro-
 vinciae primatem accesserit, neque ad synodum quae
 sit quotannis, sit, inquit, condemnatus. In tempore
 porro excommunicationis non licet ei factum
 quomodocunque celebrare. Accusator autem, si sit
 quidem praesens, communicare poterit: sin vero
 sub praetextu abfuerit, ipse quidem segregabitur;
 episcopus autem a segregatione liberabitur. Accu-
 sator tamen post segregationem non prohibebitur
 causam dicere, et quod non nisi ob causam neces-
 sariam abfuerit. Post haec vult canon, consequen-
 ter canon 6 secundae synodi ab omni esse repre-
 hensione et infamia liberum accusatorem. Si enim
 mala fuerit vel dubia ejus existimatio, non erit
 admittendus, nisi suam adversus episcopum causam
 proponat, scilicet pecuniariam, non tamen ecclesia-
 sticam, quae depositioni subiacet. Ac in his quidem
 consistit canon. Tu autem scias, quod hodie, qui
 hic praestituit terminus, locum non habet: et
 per tria triginta dierum edicta omnes actores et rei
 accersuntur, cujuscunque sint status, et cujusmodi-
 cunque causa sit, secundum novellam potentis et
 sancti imperatoris mense Julio editam, iudictione
 decima quarta anno 6674. Sed hoc quidem servatur,
 quando per libellum et reliquam judicalem conse-
 quentiam pecuniaria vel criminalis causa adversus
 episcopum illata fuerit. Si autem per ordinem ad-
 versus episcopum vel clericum aliqua ecclesiastica
 questio denunciata fuerit, quando nec libello opus
 est, vel aliqua alia judiciali consequentia, et qui
 accusatur, seu defertur, non adest, puniatur se-
 cundum canonem 74 apostolicum, sicut condemna-
 tur seu puniatur etiam a legibus contumax ac inobe-
 diens. Praeterea nota, quod segregatus non impe-
 ditur propter segregationem, quominus quam pro-
 posuit accusationem persequatur: et quod, qui
 sunt malae seu dubiae existimationis, et multo magis
 infames, criminalem quidem accusationem non in-
 struunt, sed pecuniarias proprias causas agitant.
 οἱ αὐτοί, ἐγκληματικὴν κατηγορίαν οὐ συσταῶσιν

545 ZONAR. Si episcopus accusetur, coram
 regionis primate accusator actionem institueri
 debet. Neque vero delato nomine, episcopus, qui
 accusatur, jura sua ac dignitatem illico amittit;
 sed dignitatem ac locum, quoadusque de illo pro-
 nuntiatum fuerit, detinebit, nisi forte ad iudicium
 citatus unius mensis intervallo non adfuerit, quem

quidem ab eo tempore designari oportebit, quo literas quibus ad iudicium evocatur acceperit. Nam tunc quidem pertinaciæ culpam (communione privatione, hoc est, segregatione luct. Quod si aliquarum causarum interventu, quas veras, non commentitias esse constet, necessario hominem impeditum fuisse appareat, quominus in iudicio stiterit et responderit, in alterum mensem rursus ipsi prænitam ad eundem iudicii diem prorogari placet. At si, illo nusquam apparente, irritus alter quoque mensis abierit, ab eo tempore, quoadusque se, in quo accusatur, culpa vacare ostenderit, communione privatum esse canon decernit. Quod si neque ad primatem provinciæ, neque ad episcoporum synodum quotannis haberi solitam, ut in ea de criminibus ipsi objectis quærat, quæstioque tota absolvetur, accesserit, iam ipse contra se suffragium tulisse, hoc est, ipse se condemnasse existimandus est. Porro illo segregationis tempore, neque in ipsius ecclesia, neque alibi, velut in subjecta ipsi parocchia, cum eo communicandi facultas erit. Accusator vero, si quidem in iudicio præsto fuerit, a communione nequaquam arcebitur: at si se eo deserto subduxerit, hoc est sponte se, neque ulla necessaria causa coactus, proripuit, ac latebras, ne inveniretur, quæsit; episcopum quidem, cui dicta dies fuerat, a multa communione restitutum absolvi, accusatorem vero ipsum vicissim imposita pœna puniri jubet. Actori tamen accusationem persequi ac iudicio experiri adhuc licebit, si modo non ipsius voluntate rem contempsisse, sed justæ ac necessariæ causæ interventu, quominus ad prænitam accesset, factum fuisse ostenderit. Illud autem, inquit, omnes norint, tunc episcopi delatori locum fore in iudicio, si nulla ipse criminis infamia notatus sit. Cujus namque delatum nomen ad iudices, aut de quo etiam dubia existimatio fuerit, nisi de sua re privata, pecuniaria nimirum, actionem episcopo intendat, ecclesiasticæ vero controversiæ, hoc est, ejus ex qua episcopo periculum amittendæ dignitatis creetur, partem nullam attingat, audiri omnino vetat. De eadem re sextus quoque secundæ œcumenicæ synodi canon decernit. Quæ in eum scripta sunt vide. Quartus vero et septuagesimus sanctorum apost. can. accusatum episcopum ter citari; ac, nisi denique in jus eat, aliorum episcoporum suffragio condemnari jubet.

ARIST. « Episcopus accusatus et in iudicium ductus, duorum mensium spatium habeat; si quidem ex altera parte tardius veniat auxilium: postea autem excommunicabitur, si non occurrerit. Si autem, præsentem accusato, accusator aufugiat, communione privabitur. Accusator autem infamia laborans, non est accusator. »

Episcopus a quopiam accusatus, a synodo cui subjacet, per litteras ad se defendendum venire evocetur. Si autem, postquam litteras acceperit, se iudicio non stiterit, usque ad unum completum mensem, a necessariis quibusdam impeditus causis, ad dilationem habeat et alterius unius mensis con-

A του τὰ καλοῦντα αὐτὸν εἰς τὸ δικαστήριον ἐδέξατο γράμματα. Τότε γὰρ εἰς ποινητῆς ἀπειθείας ἀκοινωνήτος γίνεται, τουτέστιν ἀφορίζεται. Ἐὰν δὲ ἐκ τινῶν συμβεβηκυῶν αἰτιῶν, καὶ οὐ πεπλασμένων, καὶ ἐξ ἀνάγκης αὐτὸν κωλοουσῶν φανῆ κωλυθεὶς μὴ ἀπαντήσῃ εἰς τὸ δικαστήριον, καὶ ἀπολογησασθαι, ἔτερο; αὐτῆς αὐτῷ δίδοται μὴ εἰ; προθεσμίαν τοῦ προσελθεῖν τῷ δικαστηρίῳ. Ἐὰν δὲ καὶ ὁ δευτέρως μὴ παρέλθῃ ἐπὶ καιροῖς, ἐκείνου μὴ ἀπαντήσαντος, ἔκτοτε ἀκοινωνήτων εἶναι αὐτὸν ὁ κανὼν διατάττεται, ἕως διαγνωσθῆ ὅτι καθαρὸς ἐστὶ τῆς κατ' αὐτοῦ γυνομένης κατηγορίας. Ἐὰν δὲ οὔτε πρὸς τὸν πρωτεύοντα τῆς ἐπαρχίας παραγένηται, οὔτε πρὸς τὴν τῶν ἐπισκόπων σύνοδον τὴν ἐτησίαν; γυνομένην, ἵνα ἐκεῖ ἐξετασθῆ τὰ κατ' αὐτοῦ λεγόμενα καὶ πέρας δέξηται, αὐτὸς καθ' ἑαυτοῦ ἐψηφίστατο, ἡγουν αὐτὸς ἑαυτὸν καταδικάσειν. Ἐν δὲ τῷ καιρῷ τοῦ ἐπιτιμίου τῆς ἀκοινωνήσεως οὔτε ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ ἔξεστιν αὐτῷ κοινωνῆσαι, οὔτε ἀλλαχοῦ, ὡς παροικίᾳ ὑποκείμενῃ αὐτῷ. Ὁ δὲ κατήγορος, ἐὰν προσεδρεύῃ τῷ δικαστηρίῳ, οὐ κωλυθήσεται κοινωνεῖν. Ἐὰν δὲ ἀπολειφθῆ ἑαυτὸν ὑποσύρας, ἡγουν ἐκρούσει; οὐκ ἐξ ἀνάγκης τινὸς, ἑαυτὸν ὑποκλίνας, καὶ ἀποκρύψας, ὥστε μὴ εὐρίσκεισθαι, ὁ μὲν ἐπίσκοπος ὁ κατηγορούμενος λυθήσεται τοῦ ἐπιτιμίου, ἀποκαθιστάμενος εἰς τὴν κοινωνίαν. ὁ δὲ κατήγορος ἐπιτιμηθήσεται. Οὐ μέντοι κωλυθήσεται γυμνάσειν τὴν κατηγορίαν, καὶ δικάζεσθαι ἐν φανῇ μὴ ἐξ οικείου θελήματος καταφρονῆσαι, ὥστε μὴ ἐμπροθέσω; ἀπαντήσαι, ἀλλὰ μὴ ἐυνηθῆναι ἐξ αἰτίας εὐλόγου καὶ ἀπαραιτήτου. Ἔστω δὲ, φησι, ὅλον ὅτι τότε δεχθήσεται ὁ κατήγορος τὸ ἐπισκόπου, ἐὰν μὴ διαβίβληται. Εἰ γὰρ διαβεβλημένος εἴη, ἢ ἀμφιβολός ἐστιν ἢ ὑπόληψις αὐτοῦ, ἀπόρροετος ἔσται, εἰ μὴ οικεῖαν προτίθησιν ὑπόθεσιν κατὰ τοῦ ἐπισκόπου, χρηματικὴν δηλαδὴ, οὐ μέντοι ἐκκλησιαστικὴν, τουτέστιν εἰς ἐκπτώσιν τῆς ἐπισκοπῆς καταδικάζουσαν τὸν κατηγορούμενον. Περὶ τούτου δὲ καὶ ὁ 5^{ος} κανὼν τῆς δευτέρας οἰκουμενικῆς συνόδου διατάττεται, καὶ ζητητέον τὰ ἐκεῖ γεγραμμένα. Ὁ δὲ ὁ τῶν ἀποστόλων κανὼν τὸν ἐπίσκοπον κατηγορηθέντα τρισάκις καλεῖσθαι κελεύει, καὶ εἰ μὴ ἀπαντήσῃ, τότε τοῦς ἐπισκόπους ψηφίσεισθαι κατ' αὐτοῦ.

nisi denique in jus eat, aliorum episcoporum suffragio

D « ΑΡΙΣΤ. Κατηγορούμενος ἐπίσκοπος καὶ ἀγόμενος ἐχέτω δύο μηνῶν ἔνδοσιν, εἴπερ ἐτέρωθεν ἐστὶ τῆς βραδυτῆτος; βοήθεια. Ἐξῆ; δὲ τὸ ἀκοινωνήτον ἐξεί, μὴ ὑπαντήσας. Ἐὰν δὲ παρουσιάξοντο; τοῦ κατηγορουμένου, ὁ κατήγορος ἀπορευέγῃ. Ἐξεί; τὸ ἀκοινωνήτων. διαβαλλόμενος δὲ κατῆγορος οὐ κατῆγορος. »

Ἐπίσκοπο; ὑπό τινος κατηγορούμενος, παρὰ τῆς συνόδου, ἢ ὑπόκειται, διὰ γραμμάτων προσκαλεῖσθαι πρὸς ἀπολογία ἐλθεῖν. εἰ δὲ, μεθ' τὰ γράμματα δέξεται; οὐκ ἀπαντήσῃ εἰς τὸ δικαστήριον μέγρις ἑλοῦ μηνὸς; ἐνδὸς, κωλυθεὶς ἕως; ὑπό τινῶν ἀναγκασικῶν αἰτιῶν, ἐχέτω εἰς ὑπέροθεν καὶ ἐτέρου μην-

ως ἐνδὸς προθεσμίας· εἰ δὲ καὶ ὁ δεύτερος μὴν παρ-
έλθοι διακενή;· καὶ εἰ; τὸ δικαστήριον οὐ παρουσιά-
σει, ἀφωρισμένος ἔστω, μέχρις ἂν ἀνεύθυνος φανῇ.
Ἐάν δὲ τὸνναντίον ὁ μὲν κατηγορούμενος ἐπίσκοπος
πάρεστι, καὶ τὴν ἐπιπέλευσιν τῆς κατ' αὐτοῦ κατη-
γορίας γενέσθαι ἐπιζητήῃ ὁ δὲ κατηγορὸς οὐδαμῶς
φαίνεται, ἀλλὰ ἀποφεύγῃ, αὐτὸς ἔξει τὸ ἀκοινωνη-
τον ὁ κατηγορὸς. Διὰ τοῦτο γοῦν ὀφείλουσιν οἱ κατη-
γοροῦντες ἐξετάζεσθαι, καὶ τὴν θρησκείαν, καὶ τὴν
ὀπολήψιν· καὶ ἐάν διαβεβλημένοι εἰσὶν, εἰς κατηγο-
ρίαν ἐκκλησιαστικοῦ πράγματος οὐ παραδέχονται.

KANON KI'.

Ἐάν δὲ πρεσβύτεροι ἢ διάκονοι κατηγορηθῶσιν,
προσγεγυμμένου τοῦ νομίμου ἀριθμοῦ τῶν ἐκ
τῆς πλησιαζούσης τοποθεσίας αἰρετικῶν ἐπι-
σκόπων, οὓς οἱ κατηγορούμενοι αἰτῆσονται, B
τοῦτ' ἔστιν ἐπ' ὀνόματι τοῦ πρεσβυτέρου ἔξι, καὶ
τοῦ διακόνου τριῶν· σὺν τοῖσις αὐτοῖς ὁ ἴδιος
τῶν κατηγορουμένων ἐπίσκοπος τὰς αἰτίας αὐ-
τῶν ἐξετάσει, τοῦ αὐτοῦ τῶν ἡμερῶν καὶ ὑπερ-
θέσεων καὶ ἐξετάσεων καὶ προσώπων μεταξὺ
τῶν κατηγορουμένων καὶ κατηγορουμένων τριῶν
που φυλαττομένου. Τῶν δὲ λοιπῶν κληρικῶν
τὰς αἰτίας καὶ μόνος ὁ ἐντόπιος ἐπίσκοπος δια-
γνῶ καὶ περατώσει.

BALS. Καὶ οὕτως ὁ κανὼν, παρομοίως τῷ πρὸ αὐ-
τοῦ, ἦγουν κατὰ τὰς αὐτὰς διαστίξεις, διορίζεται
δικάζεσθαι καὶ τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς διακό-
νους. Τοῦ δὲ 10' κανόνος διοριζομένου παρὰ πόσους
ἐπισκόπους ὀφείλουσι δικάζεσθαι οἱ ἐπίσκοποι, οἱ C
πρεσβύτεροι καὶ οἱ διάκονοι, ἄρτι παρακαλεῖσονται
οἱ Πατέρες, ἐπὶ καίνα τῆς δωδεκάδος τῆς ἐξάδος καὶ
τῆς τριάδος εἶναι τὸν πρόσφορον ἐγγώριον ἐπίσκο-
πον· τοὺς δὲ παρὰ τοὺτους, ἦγουν τοὺς ἀναγνώσττας
καὶ τοὺς λοιπούς, παρὰ ἐνδὸς καὶ μόνου τοῦ προ-
φόρου ἐπισκόπου δικάζεσθαι. Αἰρετικοὶ δὲ λέγονται
ἐπίσκοποι οὐχὶ ὁ παρεχόμενοι ἐν τῷ β' τίτλῳ τοῦ
ζ' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν, οἱ μετὰ ὁδοῦς προστί-
μου δικάζοντες, ἀλλὰ οὓς αἰρετίζονται, ἦγουν ἐπιλέξεται, ὁ
κατηγορούμενος ἐκ τῶν πλησιόχρων
ἐπισκόπων.

ZONAR. Ὁ μὲν ἀνωτέρω κανὼν περὶ ἐπισκόπων
διετέτακτο κατηγορουμένων· οὗτος δὲ περὶ πρεσβυ-
τέρων καὶ διακόνων ὀρίζει, καὶ φησιν, Ἐάν πρε-
σβύτερος ἢ διάκονος κατηγορῶνται, ὁ ἐπίσκοπος αὐ-
τῶν, συνερχομένων αὐτῷ καὶ ἑτέρων ἐπισκόπων ἐκ
τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας, ἔξι μὲν ἐπὶ πρεσβυτέρων, τριῶν
δὲ ἐπὶ διακόνων, ἐξετάσει τὴν κατηγορίαν. Οἱ δὲ
ἐπίσκοποι εἰεν ἂν, οὓς αἰρετίζονται οἱ κατηγορού-
μενοι· τοὺς γὰρ τοιοῦτους φησὶν ὁ κανὼν αἰρετι-
κοὺς, τοῦτέστι τοὺς αἰρετούς. Τὰ δ' ἄλλα, τὰς προ-
θεσμίας φησὶ καὶ τὰς ἐπιτιμήσεις καὶ ὅσα ἐν τῇ
κατὰ τοῦ ἐπισκόπου ζητήσῃ εἴρηται, φυλαχθήσου-
ται, καθὼς ἐκεῖ διατέτακται. Τὰ δὲ τῶν λοιπῶν
κληρικῶν αἰτιάματα καὶ μόνος ὁ ἐπίσκοπος αὐτῶν
λοιπῶν κληρικῶν αἰτιάματα καὶ μόνος ὁ ἐπίσκοπος
αὐτῶν ἐξετάσει καὶ περατώσει.

ARIST. Ἐπρεσβυτέρου κατηγορουμένου, ἔξι τῶν ἐγ-
γυτέρων ἐπισκόπων τῷ ἐγγωρίῳ συνερχομένων.

A stititionem. Si autem et secundus frustra clapsus
fuerit, et judicio se non stiterit, segregatus sit, usque
dum innocens apparuerit. Si autem e contrario
episcopus accusatus alfuert, et accusationis contra
se latae exitum quaesiverit, accusator autem nequa-
quam appareat, sed aufugiat, ipse accusator excom-
municationi subjiçetur. Idcirco itaque accusatores
examinari debent et quoad pietatem et quoad opi-
nionem; et si ejecti sint, ad ecclesiastici negotii
accusationem non admittuntur

546 CANON XXIII.

Si presbyteri autem vel diaconi accusati fuerint,
adjuncto legitimo numero electitiorum episco-
porum ex propinquis regionibus, quos ii, qui
accusantur, petiverint, id est, in dilatione no-
minis presbyteri sex, et diaconi tribus: cum
his proprius accusatorum episcopus eorum
causas examinabit, eadem dierum et dilationum
et examinationum et personarum, accusatores
inter et eos qui accusantur, forma servata.
Reliquorum autem clericorum causas vel solus
episcopus loci agnoscat et finiet.

BALS. Hic quoque canon, similiter ac præce-
dens, videlicet secundum easdem distinctiones,
statuit ut judicentur et presbyteri et diaconi. Cum
autem undecimus canon definiat, a quot episcopis
debeant judicari episcopi, presbyteri et diaconi,
nunc jubent Patres, ut ultra duodecim sex et tres,
sit quoque loci episcopus iudex competens; qui autem
sunt præter eos, lectores scilicet et reliqui, ab uno
solo competenti episcopo judicentur. Electitii autem
dicuntur episcopi, non qui in secundo tit. lib. vii
Basilicorum continentur, qui scilicet cum pœnæ da-
tione judicant; sed quos eligit is qui accusatur, ex
finitimarum regionum episcopis.

ZONAR. Superiori quidem de episcopis, qui ac-
cusantur; hoc vero canone de presbyteris et dia-
conis definitum: Et, si quis, inquit, presbyter aut
diaconus in judicium vocetur ab ipsorum episco-
po, aliis ex eadem provincia episcopis in consi-
lium advocatis, sex in sacerdotis, tribus in dia-
coni judicio, accusatio examinabitur. Episcopi au-
tem ejus qui accusatur arbitrio eligentur; eos nam-
que propterea αἰρετικούς, id est, electitios canon
appellat. Reliqua vero, de præfinienda scilicet die,
de pœnis solvendis, et quaecunque de episcoporum
quaestione decreta sunt, serventur, ut ibi constitu-
tum est. Aliorum vero clericorum causas vel solius
episcopi proprii cognitione judicioque definiri pla-
cet.

ARIST. Ἐπρεσβυτέρου accusato, sex e vicinis episco-
pis, una cum ipsius regionis episcopo, rem diju-

« dicantur : diacono autem, tres. Quæ ad reli-
 « quos vero spectant clericos, vel unus episcopus
 « examinabit. »

Hoc et in duodecimo canone dicitur, ut presby-
 tero accusato, sex episcopi eum iudicabunt, et inter
 eos etiam proprius ipsius episcopus consensum
 suum præbabit. Diacono autem accusato, tres et
 una. At reliqui omnes clerici, qui sunt infra dia-
 conos, et a solo suo ipsarum episcopo iudicabuntur,
 quibuscunque criminalibus accusentur.

CANON XXIV.

« Similiter placuit, ut filii clericorum gentilibus vel
 « hæreticis matrimonio non jungantur. :

BALS. Gentiles hic oportet infideles intelligere :
 si quis enim gentilis est fidelis, non prohibebitur
 cum clerici filia conjungi. Lege Laodicenæ synodi
 canonem 31, Chalcedonenſis canonem 14 et synodi
 in Trullo canonem 72 et quæ in eis scripta sunt.

ZONAR. Ethnici hoc loco infideles intelliguntur.
 Ethnicus namque fidelis clerici filiam sibi matri-
 monio jungere haud vetabitur. Vide Laodicenæ
 synodi canonem 31, Chalcedonenſis decimum quar-
 tum, et synodi in Trullo septuagesimum secundum
 et quæ in explicatione eorundem scriptimus.

547 ARIST. « Hæreticis et ethnicis clericorum
 « liberi matrimonio non coniunguntur. »

Sed nec laicorum liberi hæreticis in matrimonio
 communionem coniunguntur.

CANON XXV.

« Ut episcopi et clerici in hon orthodoxos Chri-
 « stianos nihil conferant : et si sint adhuc co-
 « gnati, nihil per suarum rerum donationem, ut di-
 « ctum est, episcopi vel clerici in eos conferant »

BALS. Hæretici quidem dicuntur, qui de rebus
 Christianorum non recte sentiunt : infideles autem,
 qui incarnatam Verbi Dei œconomiam omnino non
 credunt. Dicit ergo canon, nullam episcopum vel
 clericum, ratione legati vel hæreditatis, iis qui
 sunt ejusmodi debere quidquam relinquere, etiam
 si sint ejus cognati : sed neque in vita rem pro-
 priam illis dare. Lege canonem 83 præsentis syno-
 di, et lib. Basilic. xxxv, tit. 8, cap. 38, quod docet,
 non debere filios hæreticos parentibus succedere,
 vel contra. Et lib. primi tit. primo, diversa capita
 decentia, non solum clericos, sed et laicos impediri,
 quominus ad hæreticos vel infideles quæ ad se
 pertinent quomodocunque transmittant ; undecimum
 autem cap. tit. 3. lib. v Basilic. dicit : Neque ex
 locatione. neque ex emphyteusi, neque ex emptione,
 vel ulla alia ratione, debere hæreticos ulla immo-
 bilia ex quavis ecclesia vel ex alio venerabili loco
 accipere. Et ejusdem lib. et tit. et cap. thema 3 :
 Si orthodoxus, habens possessionem in qua est
 sancta ecclesia, eam ad infidelem vel simpliciter
 hæreticum, quavis ratione transmiserit, ecclesia
 ejusdem vici eandem ecclesiam vindicet. Cum

« ται · διακόνου δὲ, τρεῖς. Τὰ δὲ γε τῶν λοιπῶν
 « κληρικῶν καὶ μόνος ἐξετάσει ὁ ἐπίσκοπος. »

Τούτο εἰρηται καὶ ἐν τῷ δωδεκατῷ κανόνι, ὡς
 πρεσβυτέρου μὲν κατηγορουμένου, ἕξ ἐπίσκοποι δι-
 κάσουσιν αὐτόν, καὶ ἐπίκεινα τούτων καὶ ὁ ἴδιος αὐ-
 τοῦ συνδιαγνώμων ἔσται ἐπίσκοπος · διακόνου δὲ,
 τρεῖς καὶ ὁ ἴδιος. Οἱ δὲ λοιποὶ πάντες κληρικοὶ οἱ
 κάτωθεν ὄντες τῶν διακόνων καὶ παρὰ μόνου τοῦ
 ἰδίου αὐτῶν ἐπισκόπου κριθήσονται, ἐφ' οἷς ἂν αἰ-
 τιώνται ἐγκλήμασι.

KANON ΚΔ'.

« Ὁμοίως ἤρρεσεν, ὥστε τέκνα τῶν κληρικῶν ἰθνη-
 « κοῖς ἢ αἰρετικοῖς γαμικῶς μὴ συνάπτεσθαι. »

BALS. Ἐθνικοὺς ἐνταῦθα τοὺς ἀπίστους νοεῖν
 δεῖ. Εἰ γὰρ τις ἰθνηκός ἐστι πιστός, οὐ κωλυθήσεται
 συναφθῆναι κληρικῶ θυγατρὶ. Ἀνάγνωθι τῆς ἐν
 Λαοδικαίᾳ συνόδου κανόνα λ' τῆς ἐν Χαλκηδόνι κα-
 νόνα ιδ', καὶ τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ κανόνα οβ', καὶ τὰ
 ἐν τούτοις γραφέντα.

ZONAR. Ἐθνικοὺς ἐνταῦθα τοὺς ἀπίστους νοεῖν
 δεῖ. Εἰ γὰρ ἰθνηκός τις πιστός ἢ, οὐ κωλυθήσεται
 συναφθῆναι κληρικῶ θυγατρὶ. Ἀνάγνωθι καὶ τῆς
 ἐν Λαοδικαίᾳ κανόνα λ', καὶ τῆς ἐν Χαλκηδόνι ιδ',
 καὶ τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ οβ', καὶ ὅσα ἐν αὐτοῖς ἐγρά-
 φησαν.

ARIST. « Αἰρετικοῖς καὶ ἰθνηκοῖς τέκνα κληρικῶν
 « οὐ συνάπτονται. »

Ἄλλ' οὐδὲ λαϊκῶν παῖδες αἰρετικοῖς εἰς γάμου
 κοινωνίαν συνάπτονται.

KANON ΚΕ'.

« Ὅτε τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς κληρικοὺς μηδένα
 « συνεισάγειν τοῖς μὴ ὀρθοδόξοις Χριστιανοῖς · εἰ
 « καὶ συγγενεῖς ἔτι μὴ ὦσιν, μηδὲν διὰ ὄψεως
 « τῶν οἰκειῶν πραγμάτων, ὡς εἰρήται, τοὺς ἐπι-
 « σκόπους ἢ κληρικοὺς τούτοις συνεισάγειν. »

BALS. Αἰρετικοὶ μὲν λέγονται οἱ μὴ δοξάζοντες
 ὀρθῶς τὰ τῶν Χριστιανῶν ἀπιστοὶ δὲ οἱ μὴ δὲ ἰσως
 πιστεύοντες τὴν ἑσαρχον οἰκονομίαν τοῦ Θεοῦ Λό-
 γου. Θεοῦ γοῦν ὁ κανὼν μηδένα ἐπίσκοπον ἢ κληρι-
 κὸν κατὰ νόμου λεγέτω ἢ κληρονομία· καταλιμπά-
 νειν τοῖς τοιοῦτοις τὸ ὄντιον, ἂν συγγενεῖς αὐτοῦ
 ὦσιν · ἀλλὰ μὴδὲ ὄψεσθαι αὐτοῖς ἐν ζωῇ οἰκεῖον
 πρᾶγμα. Ἀνάγνωσον τὸν πγ' κανόνα τῆς παρουσίας
 συνόδου, καὶ βιβλίον τῶν Βασιλικῶν λ' τίτλου η'
 κεφ. λη' διδάσκον μὴ ὀφείλειν κληρονομεῖσθαι τοὺς
 γονεῖς παρὰ αἰρετικῶν παίδων, ἢ τούναντιον · καὶ
 βιβλίου α' τίτλου α' κεφάλαια διάφορα λέγοντα μὴ
 μόνον κληρικοῦς, ἀλλὰ καὶ λαϊκοὺς ἐμποδιζέσθαι
 πρὸς αἰρετικοὺς ἢ ἀπίστους · ὅπως δὴ ποτε παρκαί-
 πειν τὰ τούτοις διαφέροντα. Τὸ δὲ ια' κεφάλαιον
 τοῦ γ' τίτλου τοῦ ε' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν λέγει
 μήτε κατὰ μίσθωσιν μήτε κατὰ ἐμφύτευσιν μήτε
 κατ' ἐξώνησιν ἢ ἄλλον τρόπον τινὰ λαμβάνειν
 τοὺς αἰρετικοὺς ἀκίνητα οἰαθήτινα ἐξ ἐκκλησίας
 τινὸς ἢ ἄλλου θεσασμίου οἴκου· καὶ τοῦ αὐτοῦ βιβλίου
 καὶ τίτλου καὶ κεφ. θέμα γ'. Ἐὰν ὀρθόδοξος, ἔχων
 κτήσιν ἐν ἧ ἔστιν ἀγία Ἐκκλησία, παραπέμψαι τού-
 τῃν καθ' οἰονθήτινα τρόπον ἀπίστῳ ἢ ἀκλώ· αἰρε-

τικῶ, ἢ ἐκκλησία τῆς αὐτῆς κώμης τὴν αὐτοῦ ἐκ-
 κλησίαν ἐκδικεῖτω. Ἀκούων δὲ τοῦ κανόνος· λέγον-
 τος μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας τοὺς ἐπισκόπους ἢ τοὺς
 κληρικούς· γράφειν κληρονόμους αἰρετικούς ἢ ἀπί-
 στους· λέγε γενέσθαι παρὰ τῶν ἐπισκόπων τὰ ἐν
 τῷ μ' ἀποστολικῷ κανόνι περιεχόμενα, καὶ τὰ δη-
 λούμενα ἐν τῷ κδ' κανόνι τῆς Ἀντιοχείας συνόδου.
 Οὕτω γὰρ ἐπ' ἔξουσίας ἔσται αὐτοῖς· παραπέμπειν
 πρὸς ὀρθοδόξους τὰ οἰκεῖα, κατὰ λόγον κληρονομίας,
 λεγάτου καὶ δωρεᾶς· εἰ δὲ μὴ, οὐδὲ πρὸς ὀρθοδόξους
 δύνανται παραπέμπειν ταῦτα.

ZONAR. Μηδὲ κατὰ κληρονομίαν ἢ λεγάτον ἢ
 ἄλλως πως καταλιμπάνειν τι τοῖς αἰρετικοῖς ἢ ἀπί-
 στοις ὀρθοδόξους Χριστιανούς, καὶ τοῖς πολιτικοῖς
 ἠπηγόρευται νόμοις. Τοῦτο οὖν καὶ ὁ παρῶν κελεύει
 κανὼν, λέγων τοὺς ἐπισκόπους ἢ κληρικούς μηδένα
 αἰρετικὸν ἢ ἀπίστον συνεισάγειν εἰς κληρονομίαν ἢ
 λεγάτον Χριστιανῶν, κἄν εἰεν ἰσως συγγενεῖς ἢ τοῦ
 διαθεμένου ἢ τοῦ κληρονόμου, οἱ αἰρετικοὶ καὶ οἱ
 ἀπίστοι, ἀλλὰ μὴν μηδὲ δωρεῖσθαι αὐτοῖς· τίνα ἐκ
 τῶν οἰκειῶν πραγμάτων. Τοῦτο δὲ καὶ ὁ πα' κανὼν
 τῆς συνόδου ταύτης· κλαυτέρον διατάσσεται. Ἐν δὲ
 τῷ λε' βιβλίῳ τῶν Βασιλικῶν, τίτλῳ η', κεφαλ. λη',
 εὐρήσεις οὐκ οὐδὲ παῖδες αἰρετικοὶ δύνανται κληρο-
 νομαῖν τοὺς οἰκεῖους· γονεῖς, οὐδὲ γονεῖς· ἀβθεῖς αἰρε-
 τικῶ δύνανται ἄλλους καταλιμπάνειν κληρονόμους,
 εἰ μὴ τοὺς οἰκεῖους παῖδας Χριστιανούς ὄντας· κἄν
 ἄλλους δὲ παῖδας ἔχοιεν αἰρετικούς, ἀπόκληροι
 ἔσονται ἐκεῖνοι, κἄν ἰσως παρὰ τῶν γονέων κληρο-
 νόμοι ἐγράφησαν, εἰ μὴ ἔχουσι παῖδας ὀρθοδόξους,
 εἰς συγγενεῖς αὐτῶν ὀρθοδόξους περιελύσεται ἢ
 κερουσία αὐτῶν. Εἰ δὲ μήτε παῖδες ὀρθόδοξοι εἰεν
 αὐτοῖς· μήτε συγγενεῖς τοιοῦτοι, κληρικῶν δὲ σχῆμα
 εἶγον οἱ τελευτήσαντες, ἴνα ἐντὸς ἐνιαυτοῦ, μετὰ
 τὸν θάνατον αὐτῶν ψηφισομένους, ἐκτινάξωσιν αὐτὰς οἱ
 τῆς ἐκκλησίας τῆς πόλεως, ἐν ᾗ κατοῦκον ἐκεῖνοι.
 Καὶ ἐν τῷ α' βιβλίῳ τῶν Βασιλικῶν γέγραπται μὴ
 κληρονομαῖν Σαμαρείτας ἢ ἄλλως αἰρετικούς, μηδὲ
 δωρεᾶν λαμβάνειν, καὶ ὅσα ἐξῆς τὸ γ' κεφάλαιον
 τοῦ βιβλίου διέξεισι περὶ τῶν ἄλλων καὶ
 Σαμαρειτῶν γεωργῶν. Τὸ δὲ τοῦ γ' τίτλου τοῦ α' βι-
 βλίου κα' κεφάλαιον λέγει μήτε κατὰ μίσθωσιν, μήτε
 κατ' ἐμφύτευσιν, μηδὲ κατ' ἐξώνησιν, ἢ ἄλλον τινὰ
 τρόπον, ἀκίνητο λαμβάνειν αἰρετικὸν οἰονδήποτε
 ἐκκλησίας· τινὸς ἢ ἄλλου σεβασμίου οἴκου. Καὶ τοῦ
 αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτλου καὶ κεφαλαίου θέμα γ'
 φησὶν· Ἐὰν ὀρθόδοξος ἔχων κτήσιν, ἐν ᾗ ἔστιν
 ἅγια Ἐκκλησία, παραπέμψῃ ταύτην καθ' οἰονδή-
 τινα τρόπον ἀπίστῳ ἢ ἀπλῶς αἰρετικῷ, ἢ ἐκ-
 κλησίᾳ τῆς αὐτῆς κώμης τὴν αὐτοῦ δεσποτεῖαν
 ἐκδικεῖτω.

A autem audis canonem dicentem, non licere episco-
 pis vel clericis scribere haereditas hereticos vel
 infideles, dic debere fieri ab episcopis quae in
 quadagesimo canone apostolico continentur. et
 quae in vicesimo quarto canone Antiochenae synodi
 declarantur. Sic enim in eorum erit potestate vel
 orthodoxos sua transmittere, hereditate, legato et
 donatione : sin minus, nec ea quidem poterunt ad
 orthodoxos transmittere.

ZONAR. Ne quidquam ex rebus suis, heredi-
 tatis aut legati nomine, aut alia quacunque ra-
 tione, haereticis infidelibus Christiani orthodoxi
 relinquunt, legibus quoque civilibus cautum est.
B Idem igitur hoc quoque canone constituitur; Epi-
 scopus enim, inquit, aut clericus, ne quemquam
 haereticum aut a fide alienum in partem heredita-
 tis aut legati cum Christiano homine coheredem
 scribat, quamvis aut ei qui testamentum scripsit,
 aut ei qui haeres institutus est, haeretici illi et
 infideles consanguinitate jungantur; imo nec ali-
 quid ex suis rebus ejusmodi hominibus largiatur.
 Hoc idem hujus quoque synodi canone primo et
 octogesimo fusius explicatur. Quinto vero et trico-
 simo Basilic. libro, tit. octavo, cap. tricesimo
 octavo, neque filios haereticos hereditatem paren-
 tum cernere posse, neque haereticis parentibus,
 praeter filios qui sint Christiani, alios haereditas
 institueret licere; sique alii filii sint haeretici, quam-
 vis testamento parentum haereditas scripti sint, extra
 hereditatis sortem esse debere; si vero nulli or-
 thodoxi sint liberi, ad propinquos orthodoxos lege
 pervenire hereditatem, reperies. Cum vero neque
 filii orthodoxi nec hujusmodi propinqui fuerint
 illis, clericorum vero habitu incedebant qui dece-
 sere, unius anni intervallo, ab illorum obitu defi-
 niendo, ecclesiae ejus urbis, in qua illi diversa-
 bantur, clerici possessionem adeant. Primo quoque
 Basilicorum lib. 548 ne Samaritis, aut haereticis
 quibuscunque, vel hereditatem obire vel donatio-
 nem accipere liceat, edicitur; et quacunque
 deinceps ejusdem libri capite 53 tum de aliis tum
 de Samaritarum agricolis explicantur (huc spe-
 ctant). Tertii vero tit. lib. v, cap. 11, neque loca-
 tione, neque emphyteusi neque emptione, aut alio
 quocunque modo, quodlibet immobile ecclesiae
 alicujus aut alterius sacrae domus ab haeretico
 accipi licere decernitur. Et vero ejusdem libri,
 tituli, et capituli themia tertium dicit: Si quis or-
 thodoxus praedium, in quo sancta ecclesia condita
 transmiserit, vici ejus ecclesia praedii pos-
 sessionem vindicet.

ARIST. « Ἐπίσκοποι καὶ κληρικοί αἰρετικοῖς, οὐδ' »
 « ἀν ὧσι συγγενεῖς, δωρήσονται τι τῶν οἰκειῶν, »
 « ἢ συνεισάξουσιν. »

KANON KΓ'.

« Ὁμοίως ἐπίσκοποι πέραν θαλάσσης μὴ ἀποδημεί- »
 « τωσιν· εἰ μὴ κατὰ ψήφισματος τῆς πρώτης »

ARIST. « Episcopi et clerici nihil e bonis suis »
 « dabunt haereticis, vel in eos conferent, nec »
 « si cognati fuerint. »

CANON XXVI.

« Item, episcopi trans mare non profiscantur : »
 « nisi cum decreto priorae cathedrae proprii unius- »

• ejusque regionis episcopi; hoc est, nisi ab A
 • ipso primatē prae ipse acceperit eam, quae dicitur
 • dimissoria, formatam vel commendationem.

BALS. Quomodo episcopi debeant peregre proficisci ab eis, quae illos sortitae sunt, ecclesiae, dictum est in canone apostolico, 14, 15 et 35; in Antiochen. synod. 7, 8, et 11; in syn. Laod. 41 et 42; in Chalcedon. 13; in Sardic. 5, 16 et 17; et sufficiunt quae in illis scripta sunt. Cum autem audis canonem dicentem, cum decreto seu cognitione primi, scilicet metropolitani, debere episcopum peregre proficisci, ne dixeris ejus solius cognitionem sufficere, sed et universae ejus synodi esse adhuc necessariam sententiam; ut vult canon 11 Antiochenae synodi. Propterea enim canon addicitur illi: B
 necessaria quidem esse reliquorum quoque episcoporum sententiam, sed praecipue primatis. Formata autem dicta est dimissoria epistola, utpote quae vel necessariam exprimat episcopi peregrinationis causam, vel obsecrationem et subscriptionem primatis synodi habere debeat. Eadem autem commendatio dicta est, ut quae iis, ad quos vadit, peregrinantem episcopum commendat, sive ad eum pertinentia declaret et probet.

ZONAR. Episcopus et omnes demum qui ratione utenti gregi praefecti sunt, perpetuam in suis ecclesialis stationem habere, populisque, qui ipsorum curae commisi sunt, pascendis instituendisque operam dare, cum ipsa aequitas, tum quae aequitati maxime innititur canonum auctoritas jubet. Proinde ne trans mare abire, hoc est, ne longum iter suscipere episcopo liceat, hic canon edicit quod, si ejus rei necessitas aliquando incidit non aliter, quam cum decreto primae cathedrae provinciae illius episcopi, proficiscendi facultatem ipsi esse decernit. Decreti autem propterea meminit, ut nisi regionis illius patriarcha aut metropolitanus profectionis episcopi causam examinauerit, ac necessariam esse judicaverit, epistolamque, quae dimissoria dicitur, ei dederit, nequaquam ipsi ex canonum praescripto proficisci licere demonstrat. Decreti porro nomine cognitionem sive approbationem intelligit. A primatē vero praecipue epistolam afferri jubet, quoniam alterius canonis constitutione, ab episcopis quoque illius provinciae, is qui peregre proficiscitur litteras jubetur afferre: idcirco a primatē provinciae potissimum obtinendas esse decernit, quasi dicere velit, omnium quidem episcoporum regionis epistolas habere laudabile esse; sed a primatē praecipue seu proprie dimissoriam, formatam, sive commendationem afferendam; quae videlicet necessariam esse profectionis causam exprimat; vel formatam, hoc est, signo subscriptioneque munitam. Illud vero, sive commendationem, hoc est quae illum iis ad quos proficiscitur commendat, seu notum faciat, pro eodem precibus interpellat, illum eis sistat et exhibeat.

• καθέρας τοῦ ἰδίου ἐκίστης χώρας ἐπισκόπου •
 • τοῦτ' ἔστιν εἰ μὴ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ πρωτεύοντος •
 • κατ' ἐξαιρετον λάβῃ τὴν, ἣτις λέγεται ἀπολυ-
 • τική, τετυπωμένην, ἥτοι παράθεσιν. »

BAAΣ. Περὶ τοῦ πῶς ὀφείλουσιν ἀποδημεῖν οἱ ἐπίσκοποι ἐκ τῶν λαχουσῶν αὐτοῖς ἐκκλησιῶν εἴρηται ἐν τῷ ιθ', ιε' καὶ λγ' ἀποστολικῷ κανόνι, ἐν ζ', η' καὶ ια' τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐν μσ' καὶ μθ' τῆς ἐν Αποδικείᾳ, καὶ ἐν ιγ' τῆς ἐν Χαλκηδόνι· ἐν ε', ις' καὶ ιζ' τῆς ἐν Σαρδικῇ, καὶ ἀρκοῦσι τὰ ἐν ἐκείνοις γραφέντα. Ἀκούων δὲ τοῦ κανόνος λέγοντος μετὰ ψηφίσματος ἦτοι διαγνώσεως τοῦ πρώτου, δηλονότι τοῦ μητροπολίτου, ὀφείλει ἀποδημεῖν τὸν ἐπίσκοπον, μὴ εἴπῃς ἀρκεῖν τὴν διάγνωσιν τοῦτου καὶ μόνου, ἀλλ' ἀναγκαίαν μὲν εἶναι τὴν γνώμην εἰς τοῦτο καὶ πάσης τῆς κατ' αὐτὸν συνόδου, κατὰ τὸν ια' κανόνα τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου. Διὰ γὰρ τοῦτο πρόκειται τῷ κανόνι τὸ ἀναγκαίαν μὲν εἶναι καὶ τὴν τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων ψῆφον· κατ' ἐξαιρετον δὲ τοῦ πρωτεύοντος. Τετυπωμένη δὲ ἐκλήθη ἡ ἀπολυτική ἐπιστολή ἢ ὡς ὑποτιπούσα τὴν ἀναγκαίαν αἰτίαν τῆς ἀποδημίας τοῦ ἐπισκόπου, ἢ ὡς ὀφείλουσα εἶναι σημασίαν καὶ ὑπογραφήν τοῦ πρωτεύοντος τῆς συνόδου. Ἡ αὐτὴ δὲ ὀνομάσθη καὶ παράθεσις, ὡς παρατιθεῖσα τὸν ἀποδημήσαντα ἐπίσκοπον τοῖς κερδῶς ἀπεισιν, ἤγουν γνωρίζουσα τὰ κατὰ τοῦτον καὶ παριστώσα.

ZONAR. Τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς προσετώτας λογικῷ ποιμνίου πάντας ἀπῶς, καὶ αὐτὸ τὸ δίκαιον C
 καὶ οἱ κανόνες τῷ δικαίῳ ἐπόμενοι ἀπειτοῦσι προσμνεῖν ταῖς ἐκκλησίαις αὐτῶν, καὶ ποιμαίνειν καὶ καταρτίζειν τοὺς ἐμπιστευομένους αὐτοῖς λαοὺς. Διὸ καὶ ὁ κανὼν οὗτος πέραν θαλάσσης; ἤγουν μακρὰν ὁδὸν, μὴ ἀποδημεῖν ἐπίσκοπον ἐκκαλεῖται· εἰ δὲ ποτε ἀνάγκη ἐπιείγει τοῦτο γενέσθαι, μὴ ἄλλως ἀπέναι αὐτὸν εἰ μὴ κατὰ ψηφίσματος τοῦ τῆς πρώτης καθέρας τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης ἐπισκόπου. Ψηφίσματος δ' ἐμνήσθη, ἵνα δείξῃ ὅτι, εἰ μὴ ὁ τῆς χώρας ἐκείνης πατριάρχης ἢ μητροπολίτης ἐξετάσει τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ἀποδημῆσαι μέλλει ὁ ἐπίσκοπος, καὶ διαγνῶ ἀναγκαίαν εἶναι, καὶ δόση αὐτῷ τὴν λεγομένην ἀπολυτικὴν ἐπιστολήν, οὐ δύναται κανονικῶς ἀποδημῆσαι. Ψήρισμα δὲ ἡ διάγνωσις καὶ ἡ ἀπόφασις λέγεται. Κατ' ἐξαιρετον δὲ τοῦ πρωτεύοντος, φησὶν, ἐπεὶ ἐν ἑτέρῳ κανόνι εἴρηται ὅτι καὶ τῶν ἐπισκόπων τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης δεῖ κομίζεσθαι τὸν ἀποδημοῦντα ἐπιστολὰς. Διὰ τοῦτο οὖν τὸν λόγον εἶπεν ἐπὶ τοῦ πρωτεύοντος; τῆς ἐπαρχίας τὸ κατ' ἐξαιρετον, τυτέστι, καλλὴ μὲν καὶ πάντων τῶν ἐπισκόπων τῆς χώρας εἶναι ἐπιστολὰς, κατ' ἐξαιρετον δὲ, ἀντὶ τοῦ κυρίως; δὲ, τοῦ πρωτεύοντος εἶναι ἀπολυτικὴν, τετυπωμένην, ἥτοι παράθεσιν, τυπούσαν δηλονότι ἀναγκαίαν εἶναι τὴν ἀποδημίαν αὐτοῦ, ἢ τετυπωμένην, ἀντὶ τοῦ ἐνοσημασμένην, ὑπογεγραμμένην. Τὸ δὲ, ἥτοι παράθεσιν, ἀντὶ τοῦ παρατιθεῖσθαι αὐτὸν τοῖς κερδῶς ἀπεισιν, ἤγουν γνωρίζουσαν, ἀφίτουσαν περὶ αὐτοῦ, παριστώσαν αὐτόν.

ΑΡΙΣΤ. « Ἐπίσκοπος οὐκ ἀποδημήσει πέραν θαλάσσης, εἰ μὴ τοῦ πρωτεύοντος τῆς χώρας ἀπολυτικὴν λάβῃ παράθεσιν.

Ὅτε ἐπίσκοπος ὅτε κληρικὸς μακρὰν ἀποδημεῖν ὀφείλει ἄνευ γνώμης καὶ γραμμάτων τοῦ πρωτεύοντος ἐν αὐτῇ· καθὼς καὶ τῇ ἐν Σαρδικῇ συνόδῳ καὶ τῇ ἐν Λαοδικείᾳ δοκεῖ.

KANON KZ.

« Ὅμοιος ἤρρεσεν. Ἰνα ἐκτὸς τῶν κανονικῶν Γραφῶν μὴδὲν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀναγινώσκηται ἐπ' ὀνόματι θείων Γραφῶν. Ἐστὶ δὲ αἱ κανονικαὶ Γραφαί, Ἐγένεσις, Ἐξοδος, Λευϊτικόν, Ἀριθμοί, Δευτερονόμιον, Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ, Κριταί, Ρούθ, τῶν Βασιλειῶν τέσσαρες, τῶν Παραλειπομένων βιβλίοι δύο, Ἰώθ, Ψαλτήριον, Σολομώντος βιβλίοι πέντε, τῶν προφητῶν βιβλίοι δώδεκα, Ἡσαίας, Ἰερεμίας, Ἰεζεκίηλ, Δανιήλ, Τωβίας, Ἰουδίθ, Ἔσθθρ, Ἔσθρα βιβλίοι δύο. Τῆς νέας Διαθήκης Εὐαγγέλια τέσσαρα, Πράξεις τῶν ἀποστόλων βιβλός μίς, ἐπιτολαί Παύλου δεκατέσσαρες, Πέτρου ἀποστόλου δύο, Ἰωάννου ἀποστόλου τρεῖς, Ἰακώβου ἀποστόλου μίς, Τοῦτα ἀποστόλου μίς, Ἀποκαλύψεις Ἰωάννου βιβλός μίς. Τοῦτο δὲ ἀδελφῶ καὶ συλλειτουργῶ ἡμῶν Βονιφατίῳ καὶ τοῖς ἄλλοις τῶν αὐτῶν μερῶν ἐπισκόποις πρὸς βεβαίωσιν τοῦ προκειμένου κανόνος γνωρισθῆ ἐπειδὴ παρὰ τῶν Πατέρων ταῦτα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀναγνωστὰ παραλάβομεν.

ΒΑΣΣ. Ἐπεὶ τοῦ τίνα δεῖ ἀναγνωσέσθαι βιβλία ἐπ' ἐκκλησίας ζῆται τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανόνα ς καὶ κε', τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου κανόνα ξ', τὰ ἑμμερα τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, καὶ τὰ κανονικὰ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου καὶ τοῦ ἁγίου Ἀμφιλόχου.

ΖΩΝΑΡ. Περὶ τοῦ τίνα δεῖ ἀναγινώσκεισθαι βιβλία ἐπ' ἐκκλησίᾳ καὶ ὁ τελευταῖος τῶν ἀποστολικῶν κανόνων διαλαμβάνει, καὶ ὁ τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου νθ' κανὼν, καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος ἀπεριθμεῖται, ὅσα χρὴ ἀναγινώσκεισθαι βιβλία, καὶ ὁ μέγας Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, καὶ ὁ ἅγιος Ἀμφιλόχος (19).

ΑΡΙΣΤ. Μὴδὲν ἔξω τῶν κεκανονισμένων Γραφῶν ἐν ἐκκλησίᾳ ἀναγνωσέσθω.

Παρὰ τὰ κεκανονισμένα βιβλία τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης ἕτερα ψευδεπίγραφα τῶν ἀσεβῶν βιβλία ἐπ' ἐκκλησίας, ὡς, ἄγρια, οὐκ ἀναγνωσθήσονται· ἀλλ' ὁ τοῦτο ποιῶν κληρικὸς καθαιρεθήσεται· ὡς καὶ ὁ ἕξηκοστὸς κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων διαλαμβάνει, καὶ ἕτεροι πολλοί.

KANON KH.

« Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Προστίθῃμι, ἀδελφοί ἐ τιμωτάτοι, πρὸς τοῦτους, ἐν τῷ ἀναφέρεσθαι ἐνεκεν ἐγκρατείας τῆς περὶ τὰς ἰδίας γυναϊκάς

Guill. Beveregii notæ.

(19) Καὶ ὁ ἅγιος Ἀμφιλόχος. Post hæc Zonare verba in ms. Gallandi additur, Ὅδ' οἶμαι καὶ ὅσοι Πατέρες ὠνόμασαν, παραδόντας τίνα βιβλία ἀναγινώσκεισθαι χρὴ. Ὅμως κοινοῦ τὴν κανόνα τούτων ἔδοξεν αὐτοῖς καὶ πάπα Βονιφατίῳ καὶ τοῖς ἐπισκόποις τῶν μερῶν ἐκείνων, δηλαδὴ τῆς Ἰταλίας. Ὅμοι, ut ovino, hi nominarunt Patres, tra-

549 ARIST. « Episcopus trans mare non peregrinabitur, nisi a regionis primato dimissoriam acceperit expositionem. »

Nec episcopus nec clericus peregre proficisci debet, sine sententia et litteris provincie primatis: quemadmodum et Sardicensi synodo et Laodicensium visum est.

CANON XXVII.

« Item placuit, ut præter canonicas Scripturas nihil in ecclesia legatur sub nomine divinarum Scripturarum. Sunt autem canonicæ Scripturæ, Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium, Jesus Nave, Judices, Ruth, Regnorum libri quatuor, Paralipomenon libri duo, Job, Psalterium, Solomonis libri quinque, Prophetarum libri duodecim, Isaias, Jeremias, Ezechiel, Daniel, Tobias, Judith, Esther, Esdræ libri duo; Novi Testamenti Evangelia quatuor, Actorum apostolorum liber unus, Epistolæ Pauli quatuordecim, Petri apostoli duo, apostoli Joannis tres, Jacobi apostoli una, Judæ apostoli una, Apocalypsis Joannis liber unus. Hoc autem fratri et nostro in sacris coministro Bonifacio, et aliis eorumdem regionum episcopis, ad propositi canonis confirmationem, significetur, quoniam a Patribus hæc in ecclesia legenda accepimus. »

BALS. Quosnam libros legi in ecclesia oporteat, quære sanctorum apostolorum canones 40 et 85, Laod. syn. can. 60, sancti Gregorii Theologi ea quæ metro scripsit, et sancti Athanasii canonica et sancti Amphilochii.

ZONAR. Quos libros legere in ecclesiis oporteat, et postremus apostolorum canon et Laodicensis synodi undesexagesimus statuit: et magnus Athanasius, qui libri legendi sint, omnes enumerat, et magnus Gregorius Theologus, et sanctus Amphilochius.

ARIST. « Nihil præter Scripturas canonicas in ecclesia legatur. »

Præter libros in canonem receptos Veteris et Novi Testamenti, alii falso scripti impiorum libri, in ecclesia, ut sancti non legentur. Sed clericus, qui hoc fecerit, deponetur; ut et sexagesimus sanctorum apostolorum canon statuit, et multi alii.

CANON XXVIII.

« Aurelius episcopus dixit: His adjicio, fratres imprimis venerabiles, dum de continentia quorundam clericorum, præterquam lectorum

dentes quos libros legere oportet. Similiter visum est iis, hunc canonem communicari etiam cum Bonifacio papa et episcopis istarum partium, scilicet Italiae. Sed codex Ambrachiensis hæc verba non agnoscit, etiamsi Zonare reapse esse videatur.

erga suas uxores refertur, id quod in diversis A
 canonibus confirmatum est: ut hypodiaconi,
 qui sacra mysteria contractant, et diaconi, et
 presbyteri, quin etiam et episcopi in propriis
 terminis a conjugibus abstineant, ut sint tan-
 quam non habentes; quod nisi fecerint, ab ec-
 clesiastico officio moveantur. Reliqui autem cle-
 rici ad hoc non cogantur, nisi in provector
 etate. Ab universa synodo dictum est: Quæ
 vestra sanctitas jusse composuit, cum sancta
 et sicut et Deo grata, confirmamus. »

BALS. Quæ in quartum canonem præsentis syno-
 di scripta sunt, qui statuit ut a propriis uxoribus
 omnino abstineant presbyteri, diaconi et subdiaconi
 omnino abstineant presbyteri, diaconi et subdiaconi
 tempore suæ vicis, scilicet quando tractant sacra,
550 sufficiunt ad præsentis canonis interpreta-
 tionem. Lectoribus autem Patres concesserunt, ut a
 suis uxoribus non contineant omnino tempore suæ
 vicis: nisi utique, inquam, provectori sint etate;
 κείρα enim pro ηλικία, hoc est, etate, accipitur.
 Nota ergo quod etiam hypodiaconi sacra tractant.
 Nec dicat præsentem canonem repugnare canonem
 21 synodi Laodicenæ qui dicit, subdiaconos non
 habere locum in ministrandi officio, nec debere sa-
 cra tangere: sed die quod aliud est contractare et
 aliud tangere. Contractare enim, aut a loco in lo-
 cum mutare, est ministerii; et nec subdiaconus
 hoc facere impeditur: tangere autem, solis sacer-
 dotibus concessum est, et iis qui sacrificio subser-
 viunt, seu diaconis. Debent autem ex præsentem ca-
 none, non solum qui sacra tangunt, sed et qui ea
 contractant, suæ vicis tempore continere. Ut clerici
 autem, qui sunt extra tribunal, a propriis uxori-
 bus abstineant in provectori etate, honestum qui-
 dem est. Ut si autem puniantur a natura compulsi,
 non est, ut existimo, sanctorum Patrum iudicii. Et
 propterea, ut esse consentaneum, ne canon quidem
 eos puniendos esse statuit. Lego præsentis synodi
 canonem 3, et sextæ 12 et 13.

οὐκ ἐστὶ τῆς τῶν ἁγίων Πατέρων, ὡς οἰομαι, διακρίσεως. Καὶ διὰ τοῦτο, ὡς εἰσικεν οὐδὲ ὁ κανὼν διορι-
 ζεται τιμωρεῖσθαι τούτους. Ἀνάγκη τῆς παρουσίας

ZONAR. Illic quoque canon eos, qui sancta con-
 tractant, continentiar legibus teneri, proindeque
 hypodiaconos, diaconos et sacerdotes, qui nimirum
 divina mysteria tractant, a conjugibus absti-
 nere jubet; et profert in eam sententiam Apostoli
 verba, ut, qui uxores habent, dicens, sint tan-
 quam non habentes²⁶; quo nimirum tempore
 sancta illorum manibus administrantur. Quod si,
 inquit, non ita fecerint, ecclesiastico ordine move-
 buntur: nam officii nomine hoc loco ordinem et
 honorem intelligit. Alii vero clerici, nisi provector
 admodum etate sint (κείρα enim etatem significat),
 hoc est, nisi jam multum senectute processerint,
 ad id ne cogantur. Extremæ enim senectutis homi-

ε τινων τῶν κληρικῶν, ἐξαιρίτως ἀναγνωστῶν,
 ε τὸ ἐν διαφόροις συνόδοις βεβαιωθὲν ὥστε τῶς
 ε ὑποδιακόνους; τοὺς τὰ ἱερὰ μυστήρια ψηλα-
 ε φώντας, καὶ τοὺς διακόνους; καὶ πρεσβυτέρους,
 ε ἀλλὰ καὶ ἐπισκόπους; κατὰ τοὺς ἰδίους ὅρους καὶ
 ε ἐκ τῶν συμβίων ἐγκρατεῦσθαι, ἵνα ὡς μὴ
 ε ἔχοντες ὧν ὑπερ εἰ μὴ ποιήσωσιν, τοῦ ἐκκλη-
 ε σιαστικοῦ ἀποκινήθωσι καθήκοντος. Τοὺς δὲ
 ε λοιποὺς κληρικῶν; πρὸς τοῦτο μὴ ἀναγκάζεσθαι,
 ε εἰ μὴ ἐν προβεθεκυία κήρα. Ἀπὸ πάντως
 ε ἐλέγη τῆς συνόδου, ἅπερ ἡ ὑμετέρα ἀγασμένη
 ε δικαίως ἐβούθησιν, ἐρορητηθὲν ὄντα καὶ θεά-
 ε ρισσα, βεβαιούμεν.

BALS. Τὰ εἰς τὴν δ' κανὼνα τῆς παρουσίας συνόδου
 γραφέντα, τὸν διοριζόμενον ἀπέχεσθαι, τῶν ἰδίων
 B γυναικῶν τοὺς πρεσβυτέρους, τοὺς διακόνους; καὶ
 τοὺς ὑποδιακόνους πάντως; κατὰ τὸν καιρὸν τῆς
 ἐφημερίας αὐτῶν, ἡγουν καθ' οὗς καιροὺς μεταχει-
 ρίζονται τὰ ἅγια, ἀρκοῦσι καὶ εἰς τὴν τοῦ παρόντος
 κανόνος ἐρμηνείαν. Τοῖς μένοι ἀναγκώσται; ἐνδω-
 καν οἱ πατέρες μὴ ἐγκρατεῦσθαι ἐκ τῶν συμβίων
 αὐτῶν πάντως; κατὰ τὸν καιρὸν τῆς τοῦτων ἐφημε-
 ρίας, εἰ μήπω, φασί, ὡς προβεθεκότες. Τοῦτο γάρ
 ἐστὶν ἡ κήρα, ταυτέστιν ἡ ηλικία. Σημείωσαι οὖν ὅτι
 καὶ οἱ ὑποδιακόνους τὰ ἅγια μεταχειρίζονται. Καὶ μὴ
 εἰπῆς ἐναντιοῦσθαι τὸν παρόντα κανὼνα τῶ κα'
 κανὼν τῆς ἐν Λαδικαίᾳ συνόδου διοριζόμενον τοὺς ὑπο-
 διακόνους μὴ ἔχειν χώραν ἐν τῶ διακονικῶ, μηδὲ
 ἀπτεσθαι τῶν ἱερῶν· ἀλλ' εἰπὲ ὅτι ἕτερον ἐστὶ τὸ
 C ψηλαφῆν, καὶ ἕτερον τὸ ἀπτεσθαι. Τὸ μὲν γὰρ ψη-
 λαφῆν, ἡγουν τὸ μετακινεῖν ἀπὸ τόπου εἰς τόπον,
 ὑπηρεσία; ἐστὶ καὶ οὐδὲ ὁ ὑποδιακόνος; τοῦτο ποιεῖν
 ἐμποδισθήσεται· τὸ δὲ ἀπτεσθαι, μόνοις ἐναδέθη
 τοῖς ἱερεῦσι; καὶ τοῖς ὑπουργοῦσιν ἐν τῇ θυσίᾳ.
 ἡγουν τοῖς διακόνους. Ὀφείλουσι δὲ κατὰ τὸν πα-
 ρόντα κανὼνα οὐ μόνον οἱ ἀπόστομοι τῶν ἱερῶν, ἀλλὰ
 καὶ οἱ ψηλαφῶντες αὐτὰ ἐγκρατεῦσθαι κατὰ τὸν
 καιρὸν τῆς τοῦτων ἐφημερίας. Τὸ δὲ ἀπέχεσθαι
 ἐπὶ τῶν ἰδίων γυναικῶν τοὺς ἔξω τοῦ βήματος κλη-
 ρικῶν ἐν προβεθεκυία ηλικία; καλὸν μὲν ἐστὶ· κο-
 λάζεσθαι δὲ τοῦτους ὑπὸ τῆς φύσεως ἀναγκάζομενος
 συνόδου κανὼνα γ' καὶ τῆς ζ' καν. 1β' καὶ 1γ'.

D ZONAR. Καὶ οὗτος ὁ κανὼν περὶ τοῦ ἐγκρατεῦσθαι
 τοῦ ψηλαφῶντος τὰ ἅγια ἐκ τῶν γυναικῶν αὐτῶν δια-
 τάττεσθαι, καὶ φησὶ τοὺς ὑποδιακόνους καὶ διακόνους
 καὶ πρεσβυτέρους ἀπέχεσθαι τῶν ἰδίων γαμετῶν,
 ψηλαφῶντος τὰ θεία μυστήρια, καὶ τὰ ἀποστολικὰ
 βήματα παράγει, λέγων, ἵνα καὶ οἱ ἔχοντες γυναῖκα;
 ὡς μὴ ἔχοντες ὧσιν, ἡγουν καθ' ὃν καιρὸν μεταχει-
 ρίζονται τὰ ἅγια. Ἐάν δὲ μὴ οὕτως ποιῶσι, φησὶν,
 ἀποκινήθωσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως. Καθῆ-
 χον γὰρ ἐνταῦθα τὴν τάξιν καὶ τὴν τιμὴν φησὶ. Τοὺς
 δὲ λοιποὺς κληρικῶν πρὸς τοῦτο μὴ ἀναγκάζεσθαι,
 εἰ μὴ ἐν προβεθεκυία κήρα, εἰ μὴ πάνυ εἰεν προβεθε-
 κότες; ἐν ηλικία; κήρα γὰρ ηλικία ἐστὶ, ταυτέστιν εἰ
 μὴ πάνυ εἰεν γεγηρακότες. Τοὺς γὰρ ἐν γήρα βροχῆ

²⁶ I Cor. vii, 29.

καταντήσαντας δεῖ σωφρονεῖν. Μᾶλλον δὲ, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον, οὐδὲ σωφροσύνη ἐν λεχθείῃ τῶν γερόντων ἢ ἀποχῆ. Φησὶ γὰρ ἐκεῖνος· Ἡ ἐν γήρᾳ σωφροσύνη οὐ σωφροσύνη, ἀλλ' ἀκολασίας ἀδυναμία. Ὅς δὲ οὐδὲ ἐν γήρᾳ σωφρονεῖ, οὕτως λίαν ἀκόλαστος. Κληρικὸν δὲ τοιοῦτον εἶναι οὐ δεῖ. Εἰ μὲν οὖν οὕτως νοοῖτο ὁ κανὼν οὗτος, ὥστε κατὰ τὸν καιρὸν τῆς μεταχειρίσεως τῶν ἁγίων ἀπέχεσθαι τῶν ἰδίων γυναικῶν τοὺς ἱεροσύνους. ἐνεργήσῃ καὶ παρ' ἡμῖν· εἰ δὲ τελεῖται· χωρίζεσθαι λέγει τῶν ἰδίων συμβίων αὐτοῦς, χωρισθήσεται τῶν ἱερῶν κανόνων, ἀποστολικοῖς τε καὶ συνοχικοῖς· κανόνισιν ἰναντιούμενος ἰναντιούται δὲ καὶ κατ' ἄλλο κανόνι ἐτέρῳ. Ὁ δὲ κατ' ἁγίων τῆς ἐν Αἰδοικαίᾳ συνόδου τοὺς ὑποδιακόνους· μὴ ἔχειν χώραν ἐν τῷ διακονικῷ καλεῖται, μὴδὲ ἄπτεσθαι τῶν ἱερῶν· οὗτος δὲ καὶ τοὺς ὑποδιακόνους ἐκ τῶν ἐν ἱερῷ ψηλαφόντων εἶναι φησιν. Εἰποὶ οὖν τις ὅτι ἐν τοῖς τόποις ἐκεῖνοις, τῇ Ἀφρικῇ δηλονότι καὶ τῇ Καρχηδόνι, ἔθος τοιοῦτον ἦν ἴσως, ὥστε καὶ τοὺς ὑποδιακόνους ἄπτεσθαι τῶν ἱερῶν μυστηρίων (20).

ΑΡΙΣΤ. « Οἱ τὰ ἱερὰ χειριζόμενοι καὶ ἀπὸ τῶν συμβίων κατὰ ἰδίους ὄρους ἐγκρατευσέσθων. Ἐπὶ τοὺς τῷ θυσιαστηρίῳ προσεδρεύοντας ἐν τῷ καιρῷ τῆς τῶν ἁγίων μεταχειρίσεως καὶ ἀπὸ τῶν ἰδίων γυναικῶν ἐγκρατευσέσθαι· ὅπως θυνηθῶσιν ὁ παρὰ τοῦ Θεοῦ αἰτούσιν ἀπλῶς ἐπιτυχεῖν.

ΚΑΝΩΝ ΚΘ'

Ὅμοιος ἦρεσεν, ἵνα πρᾶγμα ἐκκλησιαστικὸν μὴ εἴη· πειράσκη· ὅπερ πρᾶγμα ἐάν προσδοκῆται μὴ ἔχη, καὶ πολλὴ τις ἐπιγῆ ἀνάγκη, τοῦτο ἐμφανίζεσθαι τῷ πρωτεύοντι τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας, καὶ μετὰ τοῦ ὀρισμένου ἀριθμοῦ τῶν ἐπισκόπων βουλευέσθαι, τί δεῖ πράξει. Εἰ δὲ τοσαύτη ἀνάγκη ἐπιγῆ τὴν ἐκκλησίαν, ὡς μὴ δύνασθαι, πρὸ τοῦ πωλεῖν, βουλευέσθαι, κἂν τοὺς γειννῶντας πρὸς μαρτυρίαν καλέσῃ ὁ ἐπίσκοπος, φρονεῖται ποιοῦμενος τῷ ἀποδείξαι τῇ συνόδῳ πάσης τὰς συμβάσας τῇ ἐκκλησίᾳ ἐκείνου περιστάσεις· ὅτι εἰ μὴ ποιήσῃ, ὑπεύθυνος τῷ Θεῷ καὶ τῇ συνόδῳ φανῆ ὁ πειράσκων, καὶ ἄλλοτριος τῆς οἰκίας τῆς.

ΒΑΣ. Ὁ δωδέκτος κανὼν τῆς οἰκουμένης ἐβδόμης συνόδου περὶ ἐκποιήσεως αὐτουργιών ἐπισκοπικοῦ ἢ μοναστηρίου διαλαμβάνει, ἀλλὰ μὴν καὶ περὶ ἐκδόσεως· καὶ ἀνάγνωσον τὰ ἐν αὐτῷ παρ' ἡμῶν γεγραμμένα. Ὁ δὲ πρῶτος κανὼν διορίζεται μὴ πειράσκεσθαι πρᾶγμα ἐκκλησιαστικὸν πρόσδοτον ἔχον (21), καὶ ὅν δηλονότι ἀκίνητον. Ἐάν δὲ, φησὶν, ἀνάγκη καταπείγη πολλὴ τὴν ἐκκλησίαν, καὶ δεῖ

(20) Ἄπτεσθαι τῶν ἱερῶν μυστηρίων. Post haec ultima Zonara in praesentem canonem verba, in codice Gothici additur: Τὸ δὲ, ἐξαιρέτως ἀναγνωστών, οἷμαι σφάλμα εἶναι γραφῆς· ὅτι εἰ οὕτως γράφεσθαι, ἐξαιρουμένων ἀναγνωστών. Illud autem ἐξαιρέτως ἀναγνωστών praecipue lectorum, scriptoris erratum esse suspicor. Sic enim scribi debuit, ἐξαρουμένων ἀναγνωστών, exceptis lectoribus.

A uem omnino decet esse temperantem. Quin potius, ut magno Basilio visum est, nec erit cur temperantem dicamus, qui a mulieris commercio effectus abstinere. Temperantia enim, inquit ille, in senili aetate, non temperantia, sed quaedam suis viribus destituta libido est. At vero qui ne in senectute quidem temperans sit, longe illum nequitiae sordibus contaminatissimum esse neresse est. Talem vero clericum esse haud decet. Atque hunc quidem canonem, si ita accipiatur, ut quo tempore sancta tractanda sunt sacris initiari, quos diximus, ab uxorum commercio abstineant, nos quoque admittimus: sin vero perpetuum indicit ab uxore divertium, ipsum potius, apostolicis quippe et synodicalis constitutionibus adversantem, ex sacrorum canonum numero ejiciemus. Quin et alteri canoni ex alio quodam capite esse contrarius. Nam hypodiaconos a sacro ministerio arceri, neque sacra contingere, Laodicensis synodi canon 21 jubet: hic vero, inter eos qui sacra contrectant, hypodiaconos quoque sacra mysteria contingerent.

ARIST. « Qui res sacras tractant, etiam a propriis uxoribus suis terminis abstinere. »

Oportet eos, qui altari assident, tempore quo sacra tractant, et a propriis uxoribus se continere, ut consequi omnino possint quod a Deo petunt.

551 CANON XXIX.

C Similiter placuit, ut rem ecclesiasticam nemo vendat: quae res, si redditus non habeat, et magna aliqua necessitas urgeat, id ejus provinciae primati ostendatur, et cum praesentibus episcoporum numero deliberetur, quid agere oporteat. Sin autem tanta premet ecclesiam necessitas, ut non possit, antequam vendat, consultare; saltem vicinis ad territorium vocet episcopus curam adhibens, ut synodo deinceps monstrat urgentes omnes incommoditates, quae eius ecclesiae evenerunt: quod nisi fecerit, et Deo et synodo rationi reddendae obnoxius videbitur venditor, et a proprio honore alienus.

D BALS. Duodecimus canon universalis septimum synodi de praediorum rusticorum, episcopatus vel monasterii alienatione tractat, et etiam de elocatione: et lege quae in eum a nobis scripta sunt. Praesens autem canon statuit, rem ecclesiasticam, quae redditum habet et est videlicet immobilis, non alienari. Sin autem, inquit, multa necessitas urgeat ecclesiam, et propterea oporteat alienari rem ec-

Guill. Beveregii notæ.

bus. Sed Dionysius Exiguus legit, quomodo lecturum, et in omnibus Graecis codicibus exaerētως legitur. (21) Πρόσδοτον ἔχον. Ita quidem legit Basilianus noster Balsamonis codex. Sed Anierbachianus et Atoniensis cum Parisiensi editione rectius, particula negativa interserta, legunt πρόσδοτον μὴ ἔχον.

erga suas uxores refertur, id quod in diversis A
 canonibus confirmatum est: ut hypodiaconi,
 qui sacra mysteria contractant, et diaconi, et
 presbyteri, quin etiam et episcopi in propriis
 terminis a conjugibus abstineant, ut sint tan-
 quam non habentes; quod nisi fecerint, ab ec-
 clesiastico officio moveantur. Reliqui autem cle-
 rici ad hoc non cogantur, nisi in protracta
 ætate. Ab universa synodo dictum est: Quæ
 vestra sanctitas iuste composuit, cum sancta
 sint et Deo grata, confirmamus. »

BALS. Quæ in quartum canonem presentis synodi scripta sunt, qui statuit ut a propriis uxoribus omnino abstineant presbyteri, diaconi et subdiaconi tempore suæ vicis, scilicet quando tractant sacra, 350 sufficiunt ad presentis canonis interpretationem. Lectoribus autem Patres concesserunt, ut a suis uxoribus non contineant omnino tempore suæ vicis: nisi utique, inquit, protracti sint ætate; κείρα enim pro ηλικία, hoc est, ætate, accipitur. Nota ergo quod etiam hypodiaconi sacra tractant. Nec ulras presentem canonem repugnare canonibus synodi Laodicenæ qui dicit, subdiaconos non habere locum in ministrandi officio, nec debere sacra tangere: sed dic quod aliud est contractare et aliud tangere. Contractare enim, aut a loco in locum mutare, est ministerii; et nec subdiaconus hoc facere impeditur: tangere autem, solis sacerdotibus concessum est, et iis qui sacrificii subseruiunt, seu diaconis. Debent autem ex presentis canonem, non solum qui sacra tangunt, sed et qui ea contractant, suæ vicis tempore continere. Ut clerici autem, qui sunt extra tribunal, a propriis uxoribus abstineant in protracta ætate, honestum quidem est. Ut ii autem puniantur a natura compulsi, non est, ut existimo, sanctorum Patrum iudicii. Et propterea, ut est consentaneum, ne canon quidem nos puniendos esse statuit. Lego presentis synodi canonem 3, et sextæ 12 et 13.

οὐκ ἐστὶ τῆς τῶν ἁγίων Πατέρων, ὡς ὀλομαι, διακρίσεως. Καὶ διὰ τοῦτο, ὡς εἶπεν οὐδὲ ὁ κανὼν διορίζεται τιμωρεῖσθαι τοὺτους. Ἀνάγκωδι τῆς παρουσίας

ZONAR. Illic quoque canon eos, qui sancta contractant, continentiae legibus teneri, proindeque hypodiaconos, diaconos et sacerdotes, qui nimirum divina mysteria tractant, a conjugibus abstinere jubet; et profert in eam sententiam Apostoli verba, ut, qui uxores habent, dicens, sint tanquam non habentes²²; quo nimirum tempore sancta illorum manibus ministrantur. Quod si, inquit, non ita fecerint, ecclesiastico ordine movebuntur: nam officii nomine hoc loco ordinem et honorem intelligit. Alii vero clerici, nisi protracta admodum ætate sint (κείρα enim ætatem significat), hoc est, nisi iam multum senectutis processerint, ad id ne cogantur. Extremæ enim senectutis homi-

²² I Cor. vii, 29.

τινων τῶν κληρικῶν, ἐξαιρίτως ἀναγνωστῶν,
 τὸ ἐν διαφόροις συνέδοις βεβαιωθῆν· ὥστε τοὺς
 ὑποδιακόνους; τοὺς τὰ ἱερὰ μυστήρια ψηλα-
 φῶντας, καὶ τοὺς διακόνους; καὶ πρεσβυτέρους,
 ἀλλὰ καὶ ἐπισκόπους κατὰ τοὺς ἰδίους ὁρους καὶ
 ἐκ τῶν συμβῶν ἐγκρατεῦσθαι, ἵνα ὡς μὴ
 ἔχοντες ὧσιν ὅπερ εἰ μὴ ποιήσωσιν, τοῦ ἐκκλη-
 σιαστικοῦ ἀποκινήθωσι καθήκοντος. Τοὺς δὲ
 λοιποὺς κληρικούς; πρὸς τοῦτο μὴ ἀναγκάζεσθαι,
 εἰ μὴ ἐν προδιηκουίᾳ κήρα. Ἀπὸ πάσης
 ἐλέγθη τῆς συνέδου, ἅπερ ἡ ὑμετέρα ἀγωσὺνη
 δικαίως ἐβρόθύμισιν, ἱεροπρατῆ ὄντα καὶ θεά-
 ριστα, βεβαιούμεν.

BALS. Τὰ εἰς τὸν ὄ κανὼνα τῆς παρουσίας συνέδου γραφέντα, τὸν διοριζόμενον ἀπέχεσθαι, τῶν ἰδίων
 B γυναικῶν τοὺς πρεσβυτέρους, τοὺς διακόνους; καὶ
 τοὺς ὑποδιακόνους πάντως; κατὰ τὸν καιρὸν τῆς
 ἐφημερίας αὐτῶν, ἔχουν καθ' οὗς καιροὺς μεταχει-
 ρίζονται τὰ ἅγια, ἀρκοῦσι καὶ εἰς τὴν τοῦ παρόντος
 κανόνος ἐρμησίαν. Τοῖς μέντοι ἀναγκάζονται; ἐνέδω-
 καν οἱ πατέρες μὴ ἐγκρατεῦσθαι ἐκ τῶν συμβῶν
 αὐτῶν πάντως; κατὰ τὸν καιρὸν τῆς τοῦτων ἐφημε-
 ρίας, εἰ μὴπω, φασί, ὡς προδιηκότες. Τοῦτο γάρ
 ἐστὶν ἡ κήρα, ταυτέστιν ἡ ηλικία. Σημειώσαι ὅν ὅτι
 καὶ οἱ ὑποδιάκονοι τὰ ἅγια μεταχειρίζονται. Καὶ μὴ
 εἴπης ἐναντιοῦσθαι τὸν παρόντα κανὼνα τῶ κα' καν-
 ὶνι τῆς ἐν Λαδικαῖᾳ συνέδου διοριζόμενῳ τοὺς ὑπο-
 διακόνους μὴ ἔχειν χώραν ἐν τῷ διακονικῷ, μηδὲ
 ἀπεσθαι τῶν ἱερῶν· ἀλλ' εἰπὲ ὅτι ἑτερόν ἐστὶ τὸ
 C ψηλαφῶν, καὶ ἑτερόν τὸ ἀπέχεσθαι. Τὸ μὲν γάρ ψη-
 λαφῶν, ἔχουν τὸ μετακινῆν ἀπὸ τόπου εἰς τόπον,
 ὀπηρεσίας; ἐστὶ καὶ οὐδὲ ὁ ὑποδιάκονος τοῦτο ποιεῖν
 ἐμποδισθήσεται· τὸ δὲ ἀπέχεσθαι, μόνους ἐνεδέθη
 τοῖς ἱερεῦσι; καὶ τοῖς ὑπουργοῦσιν ἐν τῇ θυσίᾳ,
 ἔχουν τοῖς διακόνους. Ὅφειλοσι δὲ κατὰ τὸν πα-
 ρόντα κανὼνα ὁ μόνον οἱ ἀπέχονται τῶν ἱερῶν, ἀλλὰ
 καὶ οἱ ψηλαφῶντες αὐτὰ ἐγκρατεῦσθαι κατὰ τὸν
 καιρὸν τῆς τοῦτων ἐφημερίας. Τὸ δὲ ἀπέχεσθαι
 ἐκ τῶν ἰδίων γυναικῶν τοὺς ἔξω τοῦ βήματος κλη-
 ρικούς; ἐν προδιηκουίᾳ ηλικία καλὸν μὲν ἐστὶ· κο-
 λάζεσθαι δὲ τοὺτους ὑπὸ τῆς φύσεως ἀναγκάζομένους
 συνέδου κανὼνα γ' καὶ τῆς ζ' καν. β' καὶ γ'.

D ZONAR. Καὶ οὗτος ὁ κανὼν περὶ τοῦ ἐγκρατεῦσθαι
 τοῦ ψηλαφῶντας τὰ ἅγια ἐκ τῶν γυναικῶν αὐτῶν δια-
 τάττεσθαι, καὶ φησι τοὺς ὑποδιακόνους καὶ διακόνους
 καὶ πρεσβυτέρους ἀπέχεσθαι τῶν ἰδίων γαμετῶν,
 ψηλαφῶντας τὰ θεῖα μυστήρια, καὶ τὰ ἀποστολικὰ
 ῥήματα παράγει, λέγων, ἵνα καὶ οἱ ἔχοντες γυναῖκα;
 ὡς μὴ ἔχοντες ὧσιν, ἔχουν καθ' ὃν καιρὸν μεταχει-
 ρίζονται τὰ ἅγια. Ἐὰν δὲ μὴ οὕτω ποιῶσι, φησὶν,
 ἀποκινήθωσονται τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως. Καθῆ-
 κον γὰρ ἐνταῦθα τὴν τάξιν καὶ τὴν τιμὴν φησι. Τοῦς
 δὲ λοιποὺς κληρικούς; πρὸς τοῦτο μὴ ἀναγκάζεσθαι,
 εἰ μὴ ἐν προδιηκουίᾳ κήρα, εἰ μὴ πάνυ εἶεν προδιη-
 κότες; ἐν ηλικίᾳ, κήρα γὰρ ηλικία ἐστὶ, ταυτέστιν εἰ
 μὴ πάνυ εἶεν γεγηρακότες. Τοὺς γὰρ ἐν γήρα βρο-

αταντήσαντας δεῖ σωφρονεῖν. Μᾶλλον δὲ, κατὰ τὸν Α
 μέγαν Βασίλειον, οὐδὲ σωφροσύνη ἂν λεχθεῖ τῶν γε-
 ρντων ἢ ἀποχή. Φησὶ γὰρ ἐκεῖνος· Ἡ ἐν γήρᾳ σω-
 φροσύνη οὐ σωφροσύνη, ἀλλ' ἀκολασίας ἀδυναμία.
 Ὅτι δὲ οὐδὲ ἐν γήρᾳ σωφρονεῖ, οὕτως λαν ἀκολαστοῦ.
 Κληρικὸν δὲ τοιοῦτον εἶναι οὐ δεῖ. Εἰ μὲν οὖν οὕτως
 νοοῖτο ὁ κανὼν οὕτως, ὥστε κατὰ τὸν καιρὸν τῆς με-
 ταχειρίσεως τῶν ἀγίων ἀπέχεσθαι τῶν ἰδίων γυναικῶν
 τοὺς ἱερωσύνους, ἐνεργῆσαι καὶ παρ' ἡμῖν· εἰ δὲ
 τελεῖται; χωρίζεσθαι λέγει τῶν ἰδίων συμβίων αὐτοῦς,
 χωρισθῆναι τῶν ἱερῶν κανόνων, ἀποστολικοῖς τε
 καὶ συνο'τικοῖς κανόνισιν ἐναντιούμενος ἐναντιοῦται δὲ
 καὶ κατ' ἄλλο κανόνι ἐτέρῳ. Ὁ δὲ κα' κανὼν τῆς ἐν
 Λαοδικείᾳ συνόδου τοὺς ὑποδιακόνους; μὴ ἔχειν χῶ-
 ραν ἐν τῷ διακονικῷ καλεῖται, μὴδὲ ἔπτεσθαι τῶν ἱε-
 ρῶν· οὗτος δὲ καὶ τοὺς ὑποδιακόνους ἐκ τῶν τῶν Β
 ἱερῶ ψηλαφῶντων εἶναι φησιν. Εἴποι οὖν τις ὅτι ἐν
 τοῖς τόποις ἐκεῖνοις, τῇ Ἀφρῃκῇ δηλονότι καὶ τῇ
 Καρχηδόνη, ἔθος τοιοῦτον ἦν ἴσως, ὥστε καὶ τοὺς
 ὑποδιακόνους ἔπτεσθαι τῶν ἱερῶν μυστηρίων (20).
 conpos quoque numerat. Dixerit igitur quispiam, fortasse in
 illis regionibus, Africa nimirum et Carthagine, fuisse hoc
 in more positum, ut hypodiarconi quoque sacra mysteria
 contingerent.

ΑΡΙΣΤ. « Οἱ τὰ ἱερά χειριζόμενοι καὶ ἀπὸ τῶν
 « συμβίων κατὰ ἰδίους δρους ἐγκρατευσέσθωναν.

Χρῆ τοὺς τῷ θυσιαστηρίῳ προσεδρεύοντας ἐν τῷ
 καιρῷ τῆς τῶν ἀγίων μεταχειρίσεως καὶ ἀπὸ τῶν
 ἰδίων γυναικῶν ἐγκρατεῦσθαι· ὅπως θυνηθῶσιν ὁ
 παρὰ τοῦ Θεοῦ αἰτοῦσιν ἀπλῶς ἐπιτυχεῖν.

KANON KΘ'

Ὅμοιος ἦρεσεν, ἵνα πρᾶγμα ἐκκλησιαστικὸν μὴ
 « δεῖ πιπράσκη· ὅπερ πρᾶγμα ἐάν προσόδους μὴ
 « ἔχη, καὶ πολλή τις ἐπιείγη ἀνάγκη, τοῦτο ἔμφα-
 « νίσεσθαι τῷ πρωτεύοντι τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας;
 « καὶ μετὰ τοῦ ὠρισμένου ἀριθμοῦ τῶν ἐπισκό-
 « πων βουλευέσθαι, εἰ δεῖ πρᾶξει. Εἰ δὲ τοσαύτη
 « ἀνάγκη ἐπιείγει τὴν ἐκκλησίαν, ὡς μὴ δύνασθαι,
 « πρὸ τοῦ πωλεῖν, βουλευέσθαι, κἂν τοὺς γαιτιῶν-
 « τας πρὸς μαρτυρίαν καλέσῃ ὁ ἐπίσκοπος, φρον-
 « οῦν εἶδα ποιούμενος τῷ ἀποδείξει τῇ συνόδῳ πάσης
 « τὰς συμβάσας τῇ ἐκκλησίᾳ οὗτου περιστάσεως·
 « ὅτι ἐὰν εἰ μὴ ποιῆσῃ, ὑπεύθυνος τῷ Θεῷ καὶ τῇ
 « συνόδῳ φανῆ ὁ πιπράσκων, καὶ ἀλλότριος τῆς
 « οἰκίας τῆς.»

ΒΑΣ. Ὁ δωδέκτος κανὼν τῆς οἰκουμένης
 ἐβδόμης συνόδου περὶ ἐκποιήσεως αὐτοσυργίων ἐπι-
 σκοποῦ ἢ μοναστηρίου διαλαμβάνει, ἀλλὰ μὴν καὶ
 περὶ ἐκδόσεως· καὶ ἀνάγκων τὰ ἐν αὐτῷ παρ'
 ἡμῶν γεγραμμένα. Ὁ δὲ παρῶν κανὼν διορίζεται
 μὴ πιπράσκεισθαι πρᾶγμα ἐκκλησιαστικὸν πρόσοδον
 ἔχον (21), καὶ ὅν δηλονότι ἀκίνητον. Ἐὰν δὲ, φησὶν,
 ἀνάγκη καταπειγῇ πολλή τὴν ἐκκλησίαν, καὶ δεῖ

uem omnino decet esse temperantem. Quin potius,
 ut magno Basilio visum est, nec erit cur temperan-
 tem dicamus, qui a mulieris commercio effectus
 abstineat. Temperantia enim, inquit ille, in senili
 ætate, non temperantia, sed quædam suis viribus
 destituta libido est. At vero qui ne in senectute
 quidem temperans sit, longe illum nequitia sordibus
 contaminatissimum esse necesse est. Talem
 vero clericum esse haud decet. Atque hunc quidem
 canonem, si ita accipiat, ut quo tempore sancta
 tractanda sunt sacris initiati, quos diximus, ab
 uxorum commercio abstineant, nos quoque admit-
 timus: sin vero perpetuum indicit ab uxore di-
 vortium, ipsum potius, apostolicis quippe et syno-
 dicis constitutionibus adversantem, ex sacrorum
 canonum numero ejiciemus. Quin et alteri canonī
 ex alio quodam capite est contrarius. Nam hypo-
 diaconos a sacro ministerio arceri, neque sacra
 contingere, Laodicensæ synodi canon 21 jubet:
 hic vero, inter eos qui sacra contrectant, hypodia-
 conos quoque sacra mysteria contingerent.

ΑΡΙΣΤ. « Qui res sacras tractant, etiam a propriis
 « uxoribus suis terminis abstineant.»

Οportet eos, qui altari assident, tempore quo sa-
 cra tractant, et a propriis uxoribus se continere,
 ut consequi omnino possint quod a Deo petunt.

551 CANON XXIX.

« Similiter placuit, ut rem ecclesiasticam nemo
 « vendat: quæ res, si redditus non habeat, et
 « magna aliqua necessitas urgeat, id ejus pro-
 « vincie primati ostendatur, et cum præfinito
 « episcoporum numero deliberetur, quid agere
 « oporteat. Sin autem tanta prævat ecclesiam
 « necessitas, ut non possit, antequam vendat,
 « consultare; saltem vicinis ad testimonium
 « vocet episcopus curam adhibens, ut synodo de-
 « monstret urgentes omnes incommoditates, quæ
 « suæ ecclesiæ evenerunt: quod nisi fecerit, et
 « Deo et synodo rationi reddendæ obnoxius vi-
 « debitur venditor, et a proprio honore alie-
 « nus.»

ΒΑΣ. Duodecimus canon universalis septimæ
 synodi de prædiorum rusticorum, episcopatus vel
 monasterii alienatione tractat, et etiam de elocata-
 tione: et lege quæ in eum a nobis scripta sunt.
 Præsens autem canon statuit, rem ecclesiasticam,
 quæ redditum habet et est videlicet immobilis, non
 alienari. Sin autem, inquit, multa necessitas urgeat
 ecclesiam, et prooterea oporteat alienari rem ec-

Guill. Beveregii notæ.

(20) Ἀπτεσθαι τῶν ἱερῶν μυστηρίων. Post hæc ultima Zonaræ in præsentem canonem verba, in codice Galandi additur: Τῷ δὲ, ἐξαιρέτως ἀναγνωσῶν, οἱμαὶ σφάλμα εἶναι γραφῆς; ὅτε εἰλεῖ οὐδὲ γράφεσθαι, ἐξαιρουμένων ἀναγνωσῶν. Illud autem ἐξαιρέτως ἀναγνωσῶν præcipue lectorum, scriptoris erratum esse suspicor. Sc enim scribi debuit, ἐξαιρουμένων ἀναγνωσῶν, exceptis lectori-

bus. Sed Dionysius Exiguus legit, quamvis lecto-
 rum, et in omnibus Græcis codicibus ἐξαιρέτως
 legitur.
 (21) Πρόσοδον ἔχον. Ita quidem legit Basilianus
 noster Balsamonis codex. Sed Anierbachianus
 et Atoniensis cum Parisiensi editione rectius,
 particula negativa interserta, legunt πρόσοδον μὴ
 ἔχον.

clesasticam immobilem, quæ nullius est omnino A reditus (quæ enim affert redditum nulla ratione alienatur), oportet hoc ad primatem Ecclesiæ sen metropolitanum referre, et cum præfinito episcoporum numero, duodecim scilicet antistitium, quos convenientes adversus episcopum criminationes audire, ut sæpe dictum est, consulere debere statuit quid sit agendum. Sin autem magna urget ecclesiam necessitas ad alienandum, et non potest episcopus ad metropolitanum et competentes episcopos de ea re referre: debet vicinos episcopos accersere ad testificandam acrem et urgentem necessitatem alienandæ rei. Si autem hoc non fecerit, et Deo erit obnoxius et deponetur. Et in his quidem consistit canon. Tu autem lege totum secundum titulum quinti libri Basilic. quæ est novella Justiniani 120, quæ quidem docet de emphyteusi, venditione et de omni, ut semel dicam, alienatione rerum non solum episcopalium, sive ecclesiasticarum, sed etiam monasterialium, et ad sacrosanctas sedes pertinentium: similiter et de alienatione sacrorum vasorum. Et secundum quidem hanc novellam, quæ est præsentis canonis multo recentior; quibus et secundum constitutionem Nomocanonii, quæ in Basilic. admissa et ibidem sita est, dic aliquando quidem non prohiberi alienationes ecclesiasticorum vel etiam monasterialium mobilium et immobilium bonorum, aliquando vero prohiberi. Lege et secundum caput epistolæ sancti Cyrilli ad Domnum. Nota autem ex præsentis canonis quod quæ synodally sunt de causis quibusdam ecclesiasticis statuta, et decreti locum obtinent, debent necessario fieri a primatu provincie et duodecim antistitibus; et quæ aliquo alio modo sunt, vim suam non obtinebunt, ut mihi videtur, utpote quæ consistere nequeant. Præterea nota, quod deponitur episcopus, qui non secundum dictam Justiniani novellam ecclesiasticum sacrum vel immobile alienat, etiamsi hoc dictæ novellæ non sit adjectum. Est enim manifeste sacrilegium, quæ non sit secundum novellam alienatio.

ZONAR. Ecclesiasticas possessiones alienare omnino haud licet. Quod si ejus rei gravis aliqua necessitas contingat, sitque alienanda possessio sterilis et infructuosa; tum vero, et infrugiferantem rem esse, et gravem ejus alienandæ necessitatem instare, provincie primati, metropolitanum videlicet indicare, ac de re tota 552 cum præfinito episcoporum numero deliberare oportet. Præfinitum vero numerum, duodecim, quos in episcoporum criminibus cognitores esse vult, intelligi arbitrator. Si vero necessitatis ejus magna vis episcopo metropolitanum adeundi, et cum episcopis delibe-

τοῦτο δεήσει ἐκποιεῖσθαι ἀκίνητον ἐκκλησιαστικὸν πάντως ἀπρόσοδον (τὸ γὰρ ἔχον πρόσοδον ὀπωσθήπιτα οὐκ ἐκποιεῖται), χρὴ τὰ περὶ τούτου ἀναφέρειν τῷ πρωτεύοντι τῆς ἐπαρχίας, ἤγουν τῷ μητροπολίτῃ, καὶ μετὰ τοῦ ὀρισμένου ἀριθμοῦ τῶν ἐπισκόπων, ἤγουν τῶν δώδεκα ἀρχιερέων, οὓς ὄρισται συνιδόντες ἀκροῖσθαι τῶν κατὰ τοῦ ἐπισκόπου αἰτιμάτων. καθὼς πολλάκις εἴρηται, βουλευέσθαι τί δεῖ πράξαι. Εἰ δὲ μεγάλη ἀνάγκη βιάζει τὴν ἐκκλησίαν εἰς τὴν ἐκποίησιν, καὶ οὐ δύναται ὁ ἐπίσκοπος τὰ πρὸς τούτου ἀναφέρειν τῷ μητροπολίτῃ καὶ τοῖς προσφόροις ἐπισκόποις, θραίβει μετακαλεῖσθαι τοὺς γειτονίζοντα ἐπισκόπους εἰς μαρτυρίαν τῆς τε δέυτητος τῆς ἀνάγκης καὶ τῆς περιστάτικῆς ἐκποιήσεως τοῦ πράγματος. Εἰ δὲ μὴ οὕτω ποιήσῃ, καὶ τῷ θεῷ ὑπεύθυνος ἔσται, καὶ καταριθησεται. Καὶ τὸ μὲν τοῦ κανόνος ἐν τούτοις· οὐ δὲ ἀνάγκασον τὸν δλον β' τίτλον τοῦ ε' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν, νεαρὴν ὄντα Ἰουστινιάνειον ρκ', καὶ διδάσκοντα περὶ ἐμψυτεύσεως, πράξεως, καὶ ἀπλῶς περὶ πάσης ἐκποιήσεως, οὐ μόνον ἐπισκοπικῶν (22) ἤτοι ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, ἀλλὰ καὶ μοναστηριακῶν, καὶ τῶν ἀνηκόντων εὐαγέσιν οἴκοις, ὡσαύτως καὶ περὶ ἐκποιήσεως ἱερῶν σκευῶν. Καὶ κατὰ τὴν τοιαύτην νεαρὰν μεταγενεστέραν ὄσαν κατὰ πολὺ τοῦ παρόντος κανόνος, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν σύνθεσιν τοῦ νομοκανόνου δεχθεῖσαν καὶ καταστωθεῖσαν εἰς τὰ Βασιλικὰ, λέγει, ποτὲ μὲν μὴ κωλύεσθαι τὰς ἐκποιήσεις τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ μοναστηριακῶν κινήτων καὶ ἀκινήτων πραγμάτων, ποτὲ δὲ ἐμποδίζεσθαι. Καὶ ἀτάκτως καὶ τὸ β' κεφάλ. τῆς πρὸς Δόμνον ἐπιστολῆς τοῦ ἁγίου Κυρίλλου. Σημειώσαι δὲ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ὅτι τὰ συνοδικῶς γινόμενα σημειώματα χάριν ἐκκλησιαστικῶν τε καὶ ὑποθέσεων, καὶ διακρέτου τόπον ἐπέχοντα, ἐξ ἀνάγκης θραίβουσι γίνεσθαι παρὰ τοῦ μετὰ χώραν πρώτου καὶ ἐβ' ἀρχιερέων, καὶ τὰ ἄλλως πως γινόμενα ὡς ἀνυπόστατα οὐχ ἔχουσι τὸ ἐνεργῆν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ. Ἐπισημειώσαι δὲ καθαιρεῖσθαι ὁ ἐπίσκοπος, μὴ κατὰ τὴν ῥηθείαν Ἰουστινιάνειον νεαρὰν ἐκποιούμενος ἐκκλησιαστικὸν ἱερὸν ἢ ἀκίνητον, κἄν τοῦτο οὐ πρόσκειται τῇ ῥηθείᾳ νεαρῆ. Ἰεροσυλία γὰρ ἀντικρὺς ἐστὶν ἢ μὴ κατὰ τὴν νεαρὰν γινόμενη ἐκποίησις.

ZONAR. Τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα ἀνεκποιήτα εἶναι δεῖ. Ἐν δὲ πολλῇ τι ἀνάγκῃ κατεπίγη, καὶ τὸ μέλλον δι' ἐκείνην ἐκποιεῖσθαι ἀπρόσοδον ἢ, χρὴ τοῦτο, τὸ εἶναι τε ἀπρόσοδον τὸ πρᾶγμα, καὶ τὸ κατεπίγεσθαι ὑπὸ ἀνάγκης πολλῆς, ἐμφανίζειν τῷ πρωτεύοντι τῆς ἐπαρχίας, δηλαδὴ τῷ μητροπολίτῃ, καὶ μετὰ τοῦ ὀρισμένου ἀριθμοῦ τῶν ἐπισκόπων βουλευέσθαι, τί δεῖ πράξαι. Ὀρισμένον δὲ ἀριθμὸν, οἶμα, λέγει τοὺς ἐβ', οὓς ὄρισται συνιδόντες ἀκροῖσθαι τῶν κατὰ ἐπισκόπων αἰτιμάτων. Εἰ δὲ σφοδρὰ τις εἴη ἀνάγκη, ὡς μὴ δυνατόν εἶναι προσαλοεῖν τὸν ἐπίσκοπον τῷ μητροπολίτῃ, τοῖς ἐπισκό-

Guill. Bevergii notæ.

(22) Οὐ μόνον ἐπισκοπικῶν. Hæc usque ad περιὲ ἐκποιήσεως tam in ms. Amerbachiano, quam

Parisiensi Balsamonis editione desiderata, nos ex codice Bodleiano restituumus.

ποις βουλευεσθαι, τότε χρή τὸν ἐπίσκοπον κἄν τοὺς γείτονας ἐπισκόπους εἰς μαρτυρίαν κλέσαι τῆς τε δξύτητος τῆς ἀνάγκης, καὶ περιστάσεως, καὶ ἐκποιήσεως τοῦ πράγματος. Εἰ δὲ μὴ οὕτω ποιήσῃ, ὑπεύθυνος ἔσται τῷ Θεῷ, τοῦτέστι καὶ τῷ Θεῷ ὑφίξει λόγους, καὶ ὑπὸ τῆς συνόδου ἀλλοτριωθήσεται τῆς οἰκείας τιμῆς, ἦτοι τῆς ἀρχιερατικῆς. Καὶ ὁ μέγας δὲ Κύριλλος ἐν τῇ πρὸς Δόμνον ἐπιστολῇ αὐτοῦ φησι· Κειμήλια καὶ κτήσῃ; ἀκινήτους ἀνεκποίητα ταῖ; ἐκκλησίαις; σώζεσθαι χρή. Ἀνάγνωθι καὶ τὸν ἐφ' κανόνα τῆς οἰκουμενικῆς ᾿ συνόδου.

ΑΡΙΣΤ. « Ἄπρτα τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα. Εἰ εἰ δὲ μὴ πρόσδοτον ἔχει, γνώμη τῶν ἐπισκόπων εἰς κειράσκειται. Εἰ δὲ ἡ ἀνάγκη οὐχ ὑπάρτει εἰς βουλευεσθαι, τοὺς γείτονας ὁ κειράσκειν εἰς συγκαλέσει· εἰ δ' οὐχ οὕτω, Θεῷ καὶ τῇ συνόδῳ ὑπεύθυνος. »

Οὐκ ὀφείλουσιν οἱ ἐπίσκοποι τὰ τῶν ἐκκλησιῶν ἐκποιεῖσθαι πράγματα· θεῖου γάρ εἰσι ταῦτα δικαίου, καὶ διὰ τοῦτο ἄπρτα. Εἰ δὲ τις κτήμα ἔχων ἀπρόσδοτον, καὶ τὴν ἐκκλησίαν αὐτοῦ βαρυνομένην χρεῖσιν, ἢ περιστάσεσιν ἄλλαις πιεζομένην, καὶ βουληθῆ τοῦτο διαπράσαι, ὥστε τὴν τιμὴν αὐτοῦ καταβαλεῖν εἰς ἀπόφλησιν τῶν χρεῶν, ἢ εἰς ἄλλας τινὰς κατατεγούσας ἀνάγκας· μὴ τοῦτο πωλεῖσθαι ἀνευ γνώμης τοῦ μητροπολίτου τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας καὶ τῶν συνἐπισκόπων αὐτοῦ. Εἰ δ' οὐκ ἔχει καιρὸν διὰ τὴν ἐκποιεῖσθαι αὐτῷ ἀνάγκην, τοῦτοις περὶ τοῦ ἀπρόσδοτου ἀκινήτου βουλευεσθαι, ὡς μέλλει τοῦτο πωλεῖσθαι· κἄν τοὺς γείτονας συγκαλέσῃ εἰς μαρτυρίαν, ἵνα τὰς ἐπισυμβάσας τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ περιστάσεις, δι' αὐτὸ τοιοῦτον πωλεῖ ἀκινήτον, ἐπιγινώσκωσι, καὶ τῇ συνόδῳ ταῦτα καὶ μετέπειτα παραστήσωσι. Εἰ δὲ οὐ ταῦτα φυλάξει, ἀλλ' αὐτοβούλως ποιήσεται τὴν διάπρασιν· καὶ τῷ Θεῷ καὶ τῇ συνόδῳ ἔσται ὑπεύθυνος, καὶ ἀλλότριος τῆς τιμῆς.

ΚΑΝΟΝ Α'.

« Ὅμοιος ἐδεδαιώθη, ἵνα, ἐάν ποτε πρεσβύτεροι ἢ ἐπίσκοποι ἐπὶ τινι βαρυτέρῳ ἐγκλήματι ἐλεγχθῶσι· τῷ ἀναγκαίως αὐτοὺς τῆς λειτουργίας ἀποκλεισθῶσι, μὴ ἐπιτίθεσθαι αὐτοῖς χεῖρας ὡς μετνοοῦσιν, ἢ ὡς πιστοῖς λαϊκοῖς μηδὲ ἐπιτρέπασθαι αὐτοῖς, ὥστε ἀναβαπτίζομενοι, πρὸς τὴν τοῦ κλήρου βαθμὴν προκόπτειν. »

ΒΛΑΣ. Τινὲς τῶν τοῦ βήματος, καθαιρεθέντες διὰ τινὰ ἐγκληματικὰ αἰτιάματα, ἤθελον, ὡς εἰσκεν, ἀναγνώστως ταχθῆναι ἢ εἰς ἑτέρους βαθμοὺς· ἐξω τοῦ βήματος ὄντας· καὶ ἔλεγον, ὡς, Ἐπεὶ μετνοοῦμεν καὶ εἰς τόπον κατηγνῆσμεν λαϊκῶν, ὀφείλομεν κἄν εἰς βαθμοὺς τοιοῦτους προκόπτειν, εἰς οὓς καὶ οἱ λαϊκοὶ προκόπτουσι. Τοῦτο οὖν μὴ δεξάμενοι οἱ Πατέρες, ὥρισαν τοῖς καθαιρεθείσιν μὴ ἐπιτίθεσθαι παρὰ τῶν ἀρχιερέων χεῖρας χάριν οἰασθῆναι· καὶ ἠρώσως· κἄν μετνοοῦσι, καὶ ὡς πιστοὶ λαϊκοὶ δέχονται. Ἐπεὶ δὲ ἔλεγον τινες ὡς τὸ βάπτισμα ῥύπον πάντα ἐκπλύνει, καὶ ἐξήτουν ἐκ δευτέρου βαπτισθῆναι, ὥστε ἀποπλυνθῆναι τάχα τὴν ἐγκληματικὴν ἀκαθαρσίαν, δι' ἣν καθαρῶς ἦσαν, καὶ οὕτω κληρο-

andi, facultatem adimat; tunc saltem vicinos episcopus et magnæ necessitatis, et negotii totius, et rei alienationis ab episcopo testes adhiberi oportet. Quod si facere neglexerit, et Deo erit obnoxius, hoc est, et facti rationem Deo reposituro reddet, et a synodo, proprio honore, hoc est summi sacerdotii dignitate privabitur. Magnus vero Cyrillus in epistola ad Dominum hæc habet: Vasa pretiosa, inquit, ac possessiones immobiles salvas atque incolumes ecclesiis conservari oportet. Lege præterea œcumenicæ septimæ synodi canonem duodecimum.

ΑΡΙΣΤ. « Bona ecclesiastica non sunt vendenda.

« Si vero redditus non habeant, sententia episcoporum venduntur. Si vero necessitas non foret ut consulatur, qui vendit vicinos vocabit. « Sin ita non fecerit, Deo et synodo reus tenetur. »

Episcopi non debent ecclesiastica bona alienare, illa enim divini sunt juris, atque ideo non venalia. Si quis autem possessionem habeat redditus non profertentem, et ecclesiam suam debitis gravatam et aliis pressam incommoditatibus et eam dividere vellet, ut pretium illius indubitatorum solutionem conjiceret, aut ad alias quasdam urgentes necessitates; illam non vendat sine provincie istius metropolitani et coepiscoporum ipsius sententia. Si autem tempus non habeat, propter imminentem ipsi necessitatem, cum iis de immobili redditus non habente consulare, quomodo illud venditurus sit, saltem vicinos in testimonium convocet, ut quas ecclesie illius acciderunt incommoditates, propter quas immobile illud vendit, cognoscant, et ea synodo etiam postea exhibeant. Si autem hæc non observaverit, sed sua sponte venditionem fecerit; et Deo et synodo reddendæ rationi obnoxius erit, et ab honore alienus.

CANON XXX.

« Similiter confirmatum est, ut, si quando presbyter vel diaconus alicuius criminis convicti fuerint, quod eos a sacro ministerio necessario movet, non esse eis manus imponendas, ut pœnitentiam agentibus, vel ut fidelibus laicis; neque permitti eis, tanquam rebaptizatis, ad cleri gradum promoveri. »

ΒΑΣ. Quidam eorum, qui locum habebant in pulpito, depositi propter criminales causas, volebant, ut est verisimile, lectores ordinari, vel in alios gradus qui sunt extra pulpitum: et dicebant: Quoniam pœnitentiam agimus et in laicorum locum redacti sumus, debemus saltem ad eos gradus promoveri, ad quos laici provehuntur. Hoc ergo non admittentes Patres statuerunt, ut depositis non imponantur manus, ob qualemcunque in clerum receptionem, etiamsi pœnitentiam agant, et ut fideles laici recipiantur. Quia autem dicebant nonnulli baptismum sordes omnes abluere, et petebant secundo baptizari, ut elueretur forsitan criminis macula, propter quam sunt depositi, et sic in clerum

clesiasticam immobitem, quæ nullius est omnino A reditus (quæ enim affert reditum nulla ratione alienatur), oportet hoc ad primatem Ecclesiæ seu metropolitanum referre, et cum præfinito episcoporum numero, duodecim scilicet antistitum, quos convenientes adversus episcopum criminationes audire, ut sæpe dictum est, consultare debere statuit quid sit agendum. Sin autem magna urget ecclesiam necessitas ad alienandum, et non potest episcopus ad metropolitanum et competentes episcopos de ea re referre: debet vicinos episcopos accersere ad testificandam acrem et urgentem necessitatem alienandæ rei. Si autem hoc non fecerit, et Deo erit obnoxius et deponetur. Et in his quidem consistit canon. Tu autem lege totam secundum titulum quinti libri Basilic. quæ est novella Justiniani 120, quæ quidem docet de emptyeusi, venditione et de omni, ut semel dicam, alienatione rerum non solum episcopalium, sive ecclesiasticarum, sed etiam monasterialium, et ad sacrosanctas ædes pertinentium: similiter et de alienatione sacerdotum vasorum. Et secundum quidem hanc novellam, quæ est præsentis canone multo recentior; quo et secundum constitutionem Nomocanoni, quæ in Basilic. admissa et ibidem sita est, diciliquando quidem non prohiberi alienationes ecclesiasticorum vel etiam monasterialium mobilium et immobilium bonorum, aliquando vero prohiberi. Lege et secundum caput epistolæ sancti Cyrilli ad Dominum. Nota autem ex præsentis canone quod quæ synodaliter sunt de causis quibusdam ecclesiasticis statuta, et decreti locum obtinent, debent necessario fieri a primatibus et duodecim antistitibus; et quæ aliquo alio modo sunt, vim suam non obtinebunt, ut mihi videtur, utpote quæ consistere nequeant. Præterea nota, quod deponitur episcopus, qui non secundum dictam Justiniani novellam ecclesiasticum sacrum vel immobile alienat, etiamsi hoc dictæ novellæ non sit adjectum. Est enim manifeste sacrilegium, quæ non sit secundum novellam alienatio.

ZONAR. Ecclesiasticas possessiones alienare omnino haud licet. Quod si ejus rei gravis aliqua necessitas contingat, sitque alienanda possessio sterilis et infructuosa; tum vero, et infrugiferantem rem esse, et gravem ejus alienandæ necessitatem instare, provinciæ primati, metropolitanovi videlicet indicare, ac de re tota 552 cum præfinito episcoporum numero deliberare oportet. Præfinitum vero numerum, duodecim, quos in episcoporum criminibus cognitores esse vult, intelligi arbitror. Si vero necessitatis ejus magna vis episcopo metropolitanum advenudi, et cum episcopis delibe-

τοῦτο δεήσει ἐκποιηθῆναι ἀκίνητον ἐκκλησιαστικὸν πάντως ἀπρόσοδον (τὴ γὰρ ἔχον πρόσοδον ὀπωσθή- πτω οὐκ ἐκποιεῖται), χρὴ τὰ περὶ τούτου ἀναφέρειν τῷ πρωτεύοντι τῆς ἐπαρχίας, ἤγουν τῷ μητροπολίτῃ, καὶ μετὰ τοῦ ὀρισμένου ἀριθμοῦ τῶν ἐπισκόπων, ἤγουν τῶν δωδεκα ἀρχιερέων, οὓς ὄρισται συνιδόντις ἀκροῖσθαι τῶν κατὰ τοῦ ἐπισκόπου αἰτιαμάτων, καθὼς πολλάκις εἰρηατι, βουλευέσθαι τί δεῖ πράξαι. Εἰ δὲ μεγάλη ἀνάγκη βιάζει τὴν ἐκκλησίαν εἰς τὴν ἐκποίησιν, καὶ οὐ δύναται ὁ ἐπίσκοπος τὰ πρὸς τούτου ἀναφέρειν τῷ μητροπολίτῃ καὶ τοῖς προσφύροις ἐπισκόποις, ὄφειλε μετακαλεῖσθαι τοὺς γειτονίζοντα: ἐπισκόπους εἰς μαρτυρίαν τῆς τε δέου- τητος; τῆς ἀνάγκης καὶ τῆς περιστάτικῆς ἐκποιή- σεως; τοῦ πράγματος. Εἰ δὲ μὴ οὕτω ποιήσει, καὶ τῷ Θεῷ ὑπεύθυνος ἔσται, καὶ καθαίρεθῆσεται. Καὶ τὴ μὲν τοῦ κανόνος ἐν τούτοις· οὐ δὲ ἀνάγκασον τὸν δλον β' τίτλον τοῦ ε' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν, νεαρῶν δὲνα Ἰουστινιάνειον ρκ', καὶ διδάσκοντα περὶ ἐμφυ- τεύσεως, πράξεως, καὶ ἀπλῶς περὶ πάσης ἐκποιή- σεως, οὐ μόνον ἐπισκοπικῶν (22) ἤτοι ἐκκλησιαστι- κῶν πραγμάτων, ἀλλὰ καὶ μοναστηριακῶν, καὶ τῶν ἀνηκόντων εὐαγέσιν οἰκοῖς, ὡσαύτως καὶ περὶ ἐκ- ποιήσεως ἱερῶν σκευῶν. Καὶ κατὰ τὴν τοιαύτην νεαρῶν μεταγενεστέρων ὄσαν κατὰ πολὺ τοῦ πα- ρόντος κανόνος, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν σύνθεσιν τοῦ νο- μοκανόνου διεχθίζαν καὶ καταστρωθῆσαν εἰς τὰ Βασιλικὰ, λέγει, ποτὲ μὲν μὴ κωλύεσθαι τὰς ἐκποι- ῆσεις τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ μοναστηριακῶν κινή- τῶν καὶ ἀκινήτων πραγμάτων, ποτὲ δὲ ἐμποδιζε- σθαι. Καὶ ἀλέγωντι καὶ τὸ β' κεφάλ. τῆς πρὸς Δόμνον ἐπιστολῆς τοῦ ἁγίου Κυρίλλου. Σημειῶσαι δὲ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος· ὅτι τὰ συνοδικῶς γινόμενα σημειώματα χάριν ἐκκλησιαστικῶν τεχνῶν ὑποθέσεων, καὶ δεκρέτου τόπον ἐπέχοντα, ἐξ ἀνάγκης ὀφείλουσι γίνεσθαι παρὰ τοῦ μετὰ χώραν πρώτου καὶ ἐβ' ἀρχιερέων, καὶ τὰ ἄλλως πως γινόμενα ὡς ἀνυπό- στατα οὐχ ἔξουσι τὸ ἐνεργῶν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ. Ἐπι- σημειῶσαι δὲ καθαίρεσθαι ὁ ἐπίσκοπος, μὴ κατὰ τὴν βῆθεισαν Ἰουστινιάνειον νεαρῶν ἐκποιούμενος ἐκκλησιαστικῶν ἱερῶν ἢ ἀκίνητων, κἂν τοῦτο οὐ πρόσ- καιται τῇ βῆθειση νεαρῶν. Ἰεροσουλία γὰρ ἀντικρὺς ἔστιν ἢ μὴ κατὰ τὴν νεαρῶν γινόμενη ἐκποίησις.

ZONAR. Τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα ἀνεκποίητα εἶναι δεῖ. Ἐὰν δὲ πολλή τι ἀνάγκη καταπέσει, καὶ τὸ μέλλον δι' ἐκκίνητην ἐκποιεῖσθαι ἀπρόσοδον ἢ χρὴ τοῦτο, τὸ εἶναι τὸ ἀπρόσοδον τὸ πρᾶγμα, καὶ τὸ καταπεῖγεσθαι ὑπὸ ἀνάγκης πολλῆς, ἐμφανίζεσιν τῷ πρωτεύοντι τῆς ἐπαρχίας, δηλαδὴ τῷ μητροπολίτῃ, καὶ μετὰ τοῦ ὀρισμένου ἀριθμοῦ τῶν ἐπισκόπων βουλευέσθαι, τί δεῖ πράξαι. Ὀρισμένον δὲ ἀριθμὸν οἶμαι, λέγει τοὺς ἐβ', οὓς ὄρισται συνιδόντις ἀκροῖ- σθαι τῶν κατὰ ἐπισκόπων αἰτιαμάτων. Εἰ δὲ σφο- δρὰ τις εἴη ἀνάγκη, ὡς μὴ δυνατόν εἶναι προσκα- λεῖν τὸν ἐπίσκοπον τῷ μητροπολίτῃ, τοῖς ἐπισκό-

Guill. Beverogii notæ.

(22) Οὐ μόνον ἐπισκοπικῶν. Hæc usque ad πρὸς ἐκποιήσεως tam in ms. Auerbachiano, quam

Parisiensi Balsamonis editione desiderata, nos ex codice Bodleiano restitimus.

ποις βουλευσασθαι, τότε χρή τὸν ἐπίσκοπον κἄν τοὺς γείτονας ἐπισκόπους εἰς μαρτυρίαν καλέσαι τῆς τε ἀξιώτητος τῆς ἀνάγκης, καὶ περιστάσεως, καὶ ἐκποιήσεως τοῦ πράγματος. Εἰ δὲ μὴ οὕτως ποιήσῃ, ὑπεύθυνος ἔσται τῷ Θεῷ, τοῦτέστι καὶ τῷ Θεῷ ὑφίξει λόγους, καὶ ὑπὸ τῆς συνόδου ἀλλοτριωθήσεται τῆς οἰκίας τιμῆς, ἥτοι τῆς ἀρχιερατικῆς. Καὶ ὁ μέγας δὲ Κύριλλος ἐν τῇ πρὸς Δόμον ἐπιστολῇ αὐτοῦ φησι· Κειμήλια καὶ κτήσεις ἀκινήτους ἀνεκποίητα ταῖς ἐκκλησίαις σώζεσθαι χρή. Ἀνάγνωθι καὶ τὸν 15^{ον} κανόνα τῆς οἰκουμένης ᾧ συνόδου.

ΑΡΙΣΤ. « Ἄπρατα τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα. Εἰ δὲ μὴ πρόσδοτον ἔχει, γνῶμη τῶν ἐπισκόπων ἐπιπράσκειται. Εἰ δὲ ἡ ἀνάγκη οὐχ ὑπερμένει βουλευσασθαι, τοὺς γείτονας ὁ ἐπιπράστων ἐ συγκαλέσει· εἰ δ' οὐχ οὕτω, Θεῷ καὶ τῇ συνέδῳ ὑπεύθυνος. »

Ὁὐκ ὀφείλουσιν οἱ ἐπίσκοποι τὰ τῶν ἐκκλησιῶν ἐκποιεῖσθαι πράγματα· θείου γὰρ εἰσι ταῦτα δικαίου, καὶ διὰ τοῦτο ἄπρατα. Εἰ δὲ τις κτήμα ἔχων ἀπρόσδοτον, καὶ τὴν ἐκκλησίαν αὐτοῦ βαρυνομένην χρέεσιν, ἢ περιστάσεσιν ἄλλαις πιεζομένην, καὶ βουληθῆ τοῦτο διαπράσαι, ὥστε τὴν τιμὴν αὐτοῦ καταβαλεῖν εἰς ἀπόφλησιν τῶν χρεῶν, ἢ εἰς ἄλλας τινὰς καταπειγούσας ἀνάγκας· μὴ τοῦτο πωλεῖσθαι ἀνευ γνώμης τοῦ μητροπολίτου τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας καὶ τῶν συνεπισκόπων αὐτοῦ. Εἰ δ' οὐκ ἔχει καιρὸν διὰ τὴν ἐπιχειρήσασθαι ἀνάγκην, τοῦτοις περὶ τοῦ ἀπρόσδοτου ἀκινήτου βουλευσασθαι, ὡς μέλλει τοῦτο πωλεῖσθαι· κἄν τοὺς γείτονας συγκαλέσῃ εἰς μαρτυρίαν, ἵνα τὰς ἐπισυμβάσας τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ περιστάσεις, δι' αἷμα τὸ τοιοῦτον πωλεῖ ἀκίνητον, ἐπιγινώσκωσι, καὶ τῇ συνόδῳ ταῦτα καὶ μετέπειτα παραστήσωσι. Εἰ δὲ οὐ ταῦτα φυλάξει, ἀλλ' αὐτοδούλως ποιήσεται τὴν διάπρασιν· καὶ τῷ Θεῷ καὶ τῇ συνόδῳ ἔσται ὑπεύθυνος, καὶ ἀλλότριος τῆς τιμῆς.

ΚΑΝΩΝ Α'.

« Ὁμοίως ἐδεδαιώθη, ἵνα, ἐάν ποτε πρεσβύτεροι ἢ διάκονοι ἐπί τινι βαρυτέρῳ ἐγκλήματι ἐλεγχθῶσι τῷ ἀναγκαίως αὐτοὺς τῆς λειτουργίας ἀρκεῖν οὖντι, μὴ ἐπιτίθεσθαι αὐτοῖς χεῖρας ὡς μετάνοισιν, ἢ ὡς πιστοῖς λαϊκοῖς μηδὲ ἐπιτρέπασθαι αὐτοῖς, ὥστε ἀναβαπτίζομένοις, πρὸς τὴν τοῦ κλήρου βαθμὸν προκόπτειν. »

ΒΛΑΣ. Τινὲς τῶν τοῦ βήματος, καθαιρεθέντες διὰ τινὰ ἐγκληματικὰ αἰτιήματα, ἤθελον, ὡς ἔοικεν, ἀναγνώστως ταχθῆναι ἢ εἰς ἐτέρους βαθμοὺς ἐξω τοῦ βήματος ὄντας· καὶ ἔλεγον, ὡς, Ἐπεὶ μετανουόμεν καὶ εἰς τόπον κατηντήσαμεν λαϊκῶν, ὀφειλομεν κἄν εἰς βαθμοὺς τοιοῦτους προκόπτειν, εἰς οἷους καὶ οἱ λαϊκοὶ προκόπτουσι. Τοῦτο οὖν μὴ δεξάμενοι οἱ Πατέρες, ὥρισαν τοῖς καθαιρεθεῖσι μὴ ἐπιτίθεσθαι πρὸς τῶν ἀρχιερέων χεῖρας χάριν οἰασθῆναι· κληρῶσως κἄν μετανουῶσι, καὶ ὡς πιστοὶ λαϊκοὶ δέχονται. Ἐπεὶ δὲ ἔλεγον τινες ὡς τὸ βάπτισμα ῥύπον πάντα ἐκπλύνει, καὶ ἐξήτουν ἐκ δευτέρου βαπτισθῆναι, ὥστε ἀποπλυνθῆναι τάχα τὴν ἐγκληματικὴν ἀκαθαρσίαν, δι' ἣν καθαρῶσθησαν, καὶ οὕτω κληρω-

A randi, facultatem adimat; tunc saltem vicinos episcopos et magnæ necessitatis, et negotii totius, et rei alienationis ab episcopo testes adhiberi oportet. Quod si facere neglexerit, et Deo erit obnoxius, hoc est, et facti rationem Deo reposito reddat, et a synodo, proprio honore, hoc est summi sacerdotii dignitate privabitur. Magnus vero Cyrillus in epistola ad Downum hæc habet: Vera pretiosa, inquit, ac possessiones immobiles salvas atque incolumes ecclesiis conservari oportet. Lege præterea œcumenicæ septimæ synodi canonem duodecimum.

ΑΡΙΣΤ. « Bona ecclesiastica non sunt vendenda. Si vero redditus non habeant, sententia episcoporum venduntur. Si vero necessitas non foret ut consulatur, qui vendit vicinos vocabit. Sin ita non fecerit, Deo et synodo reus tenetur. »

Episcopi non debent ecclesiastica bona alienare, illa enim divini sunt juris, atque ideo non venalia. Si quis autem possessionem habeat redditus non proferentem, et ecclesiam suam debitis gravatam et aliis pressam incommoditatibus et eam dividere vellet, ut pretium illius indebitorum solutionem conjiceret, aut ad alias quasdam urgentes necessitates; illam non vendat sine provincie istius metropolitani et coepiscoporum ipsius sententia. Si autem tempus non habeat, propter imminentem ipsi necessitatem, cum iis de immobili redditus non habente consultare, quomodo illud venditurus sit, saltem vicinos in testimonium convocet, ut quas ecclesie illius acciderunt incommoditates, propter quas immobile illud vendit, cognoscant, et ea synodo etiam postea exhibeant. Si autem hæc non observaverit, sed sua sponte venditionem fecerit; et Deo et synodo reddendæ rationi obnoxius erit, et ab honore alienus.

CANON XXX.

« Similiter confirmatum est, ut, si quando presbyter vel diaconus alicujus gravioris criminis convicti fuerint, quod eos a sacro ministerio necessario movet, non esse eis manus imponendas, ut pœnitentiam agentibus, vel ut fidelibus laicis; neque permitti eis, tanquam rebaptizatis, ad cleri gradum promoveri. »

BALS. Quidam eorum, qui locum habebant in pulpito, depositi propter criminales causas, volebant, ut est verisimile, lectores ordinari, vel in alios gradus qui sunt extra pulpitum: et dicebant: Quoniam pœnitentiam agimus et in laicorum locum redacti sumus, debemus saltem ad eos gradus provehi, ad quos laici provehuntur. Hoc ergo non admittentes Patres statuerunt, ut depositis non imponantur manus, ob qualemcunque in clerum receptionem, etiamsi pœnitentiam agant, et ut fideles laici recipiantur. Quia autem dicebant nonnulli baptismum sordes omnes abluere, et petebant secundo baptizari, ut elueretur forsitan criminis macula, propter quam sunt depositi, et sic in clerum

reciperentur: decreverant Patres ne hoc quidem fieri quod unum baptismum facere nobis traditum est. Quamobrem nota etiam ex hoc, quod qui post depositionem legunt in suggestu, vel precantur et dant benedictionem, male faciunt.

ZONAR. Qui ob admissa facinora depositi ac de suo gradu dejecti sunt, præterquam in certis quibusdam precatis, haud segregantur. Aliorum namque omnium suppliciorum instar illis depositio est. Quin et magnus Basilii canone 32: Qui clerici, inquit, peccatum ad mortem 553 peccant, de gradu quidem deiciuntur; a laicorum autem communione non arcentur. Non enim vindicabis his in illis. Item igitur hic quoque canon asserit: Si quando culm presbyter, inquit, aut diaconus gravioris peccati, ad depositionem necessario inferentis, convictus fuerit, ipsum segregare, ac quasi in poenitentia degenti manus imponere nequaquam oportet. Accedentibus enim ad ecclesiam et peccata confitentibus episcopi, aut eorum consensu sacerdotes, manus imponebant, ac precibus adhibitis segregatos, unumquemque in locum poenæ luendæ constitutum pro ratione criminis, deducebant. Id ergo, inquit, in his, qui ministerio exciderunt, sacerdotibus et diaconis usurpari, aut eos in laicorum delictum, qui segregati sunt, stationibus collocari non oportet; neque vero, quia nimirum sordides omnes sacra baptismi lymphæ elui credamus, iis ut iterum baptizentur permittere, ut proinde quasi purgatis peccati maculis in clerum denuo cooptentur. Nam elui quidem divinitus instituto lavacro maculas omnes flagitii credimus; sed uno quemque baptismate initiari licere a majoribus accepimus.

ARIST. « Presbyter convictus et repispiciens, non iterum baptizatur tanquam promovendus, neque ut laicus iterum ordinatur. »

Presbyter vel diaconus semel depositus ob aliquod delictum, et de eo poenitentiam agens, non postea, ut laicus, iterum ordinabitur: sed neque rebaptizabitur ad abluenda peccata, et sacerdotium aut diaconorum gradum iterum assequendum. Unum enim consistemus et agnoscinus baptismum.

CANON XXXI.

« Similiter placuit, ut presbyteri et diaconi, et reliqui inferiores clerici, in his quas habent causis, si de propriorum episcoporum judiciis quarantur, vicini episcopi eos audiant: et cum propriorum episcoporum consensu, quæ inter eos intercedunt, controversias ab ipsis evocati episcopi componant. Proinde si ab ipsis etiam provocandum esse putaverint, ad transmarina judicia ne appellent, sed ad primates suarum provinciarum, quemadmodum et de episcopis sæpe definitum est. Qui autem

θῆναι, ὧρισον οἱ Πατέρες μὴδὲ τοῦτο γίνεσθαι, δὲ ἐν βάπτισμα ποιεῖν ἡμῖν παραδίδοται. Ὡστε σημεῖωσαι καὶ ἀπὸ τούτου δτι οἱ μετὰ τὴν καθάρσιν ἀναγινώσκοντες ἐπ' ἀμῶνος, ἢ εὐχὰς διδόντες καὶ εὐλογητὸν, κακῶς ποιῶσιν.

ZONAR. Οἱ δια τινὰ ἀμαρτήματα καθαιρούμενοι, καὶ τῶν οὐκ αἰσίων βαθμῶν ἐκπίπτοντες; οὐκ ἀφορίζονται εἰ μὴ ἐπὶ τινῶν ἰδικῶν ἀμαρτημάτων. Ἄρα καὶ γὰρ αὐτοῖς ἡ καθάρσις ἀντὶ πάσης ἄλλης τιμωρίας. Φησὶ γὰρ ὁ μέγας Βασίλειος; ἐν β' κανόνι αὐτοῦ· Οἱ τὴν πρὸς θάνατον ἀμαρτίαν ἀμαρτάνοντες κληρικοὶ τοῦ βαθμοῦ καταγονταὶ τῆς κοινωσίας δὲ τῶν λαϊκῶν οὐκ ἐξείργονται. Οὐ γὰρ ἐκδικήσεις δι; ἐπιταυτῶ. Τοῦτο οὖν καὶ ὁ παρῶν λέγει κανὼν. Ἐν γὰρ πρεσβύτερος; ἢ διάκονος, φησὶν, ἐν βραυτέρῳ ἀμαρτήματι ἐλεγχθῆ, ἐξ ἀνάγκης καθαιροῦνται αὐτὸν, οὐ χρὴ ἀφορίζεσθαι αὐτὸν, καὶ ὡς μετανοῶντι αὐτῷ ἐπιτιθεσθαι χεῖρας. Τοὺς γὰρ προσερχομένοις τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ ἐξαγορεύουσι ἀμαρτήματα ἐπιτιθῶν τὰς χεῖρας οἱ ἀρχιερεῖς, ἢ κατὰ γνώμην αὐτῶν οἱ ἱερεῖς; καὶ εὐχόμενοι ἀφώρισον αὐτοῦς, καὶ ἴστων ἕκαστον εἰς τόπον ἐπιτιμίου πρὸς τὸ ἀμάρτημα αὐτοῦ. Τοῦτο οὖν οὐ χρὴ, φησὶ, γίνεσθαι ἐπὶ πρεσβυτέρων καὶ διακόνων ἐκπιπτόντων τῆς λειτουργίας, μὴδὲ εἰς τόπον καθίστασθαι αὐτοῦ πιστῶν λαϊκῶν ἀφορισθέντων, μὴδὲ ἐπιτρέπεσθαι αὐτοῖς βαπτίζεσθαι, ὡς τοῦ θεοῦ βαπτισματος ἅπαντα μολυσμὸν καθάρειν πιστευόμενου, ὥστε αὐθὶς μετὰ τὸ βάπτισμα, ὡς τοῦ ῥύπου τῆς ἀμαρτίας κεκαθαρμένοις, προκόπτειν εἰς τὸν τοῦ κλήρου βίβμῶν. Ἐκπλύνειν μὲν γὰρ τὸ θεοῦ λουτρὸν ἅπαντα ῥύπον ἀμαρτιῶν πιστευόμενα, ἐν δὲ βάπτισμα ποιεῖν ἡμῖν παραδίδοται.

« ΑΡΙΣΤ. Πρεσβύτερος; ἐλεγχόμενος καὶ μεταγιγνώσκων οὐκ ἀναβαπτίζεται ὡς προκόψων, οὐδ' ὡς λαϊκὸς αὐθὶς χειροτονεῖται. »

Ἄρα καὶ πρεσβύτερος; καθαιρεθείς, ἢ διάκονος, διὰ τι ἀμάρτημα, καὶ μετανοῶν; ἐπὶ αὐτῷ, οὐκέτι, ὡς λαϊκὸς, πάλιν χειροτονηθήσεται· ἀλλ' οὐδὲ ἀναβαπτισθήσεται. ἐπὶ τῷ ἀπὸ πλύναι τὰ ἀμαρτήματα, καὶ τοῦ βαθμοῦ τῶν ἱερέων ἢ τῶν διακόνων αὐθὶς τυχεῖν. Ἐν γὰρ ὁμολογοῦμεν καὶ γινώσκομεν βάπτισμα.

KANON AA'.

« Ὁμοίως ἤρρεον, ἵνα οἱ πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι, καὶ οἱ λοιποὶ κατώτεροι κληρικοὶ, ἐν αἷς ἔχωσιν αἰτίας, ἐὰν τὰ δικαστήρια μὲμφωνται τῶν ἰδίων ἐπισκόπων, οἱ γείτονες ἐπίσκοποι ἀκροάσονται αὐτῶν, καὶ μετὰ συναινέσεως τῶν ἰδίων ἐπισκόπων τὰ μεταξὺ αὐτῶν διαθῶσιν οἱ προσκαλούμενοι παρ' αὐτῶν ἐπίσκοποι. Διὸ εἰ καὶ περὶ αὐτῶν ἐκκλητῶν παρέχων νομίωσι, μὴ ἐκκαλέσωνται εἰς τὰ πέραν τῆς θαλάσσης δικαστήρια, ἀλλὰ πρὸς τοὺς πρωτεύοντα; τῶν ἰδίων ἐπαρχιῶν, ὡς καὶ περὶ τῶν ἐπισκόπων πολλάκις

« ὤρισταί. Οἱ δὲ πρὸς περιματικά δικαστήρια Α
« διακκαλούμενοι, παρ' οὐδενὸς ἐν τῇ Ἀφρικῇ
« δεχθῶσιν εἰς κοινωνίαν. »

ΒΑΛΣ. Εἰς τὸν 10^{ον} κανόνα τῆς παρουσίας συνόδου ἀρκούντως ἐγράφωμεν περὶ δικαστηρίων ἐκκλησιαστικῶν· καὶ ἀνάγνωθι τὰ ἐν ἐκείνῳ γραφέντα. Ὁ δὲ παρῶν κανὼν φησὶν ὡς, ἐπεὶ τῶν εἰκότων ἐστὶ τινὰ; κληρικοῦ; ἀπαρίσκεισθαι ἐπὶ ταῖς κρίσεις τῶν ἰδίων ἐπισκόπων, ὅσον ἐστὶ μετὰ θελήσεως τούτων μετακαλεῖσθαι αὐτοὺς γειτνιαζόντας ἐπισκόπους, πάντως ἀρκούντας, καὶ ἀξιοῦν παρὰ τούτων λυθῆναι τὴν κατ' αὐτῶν ἀπόφασιν. Εἰ δὲ, φησὶ, καὶ κατὰ τῆς ἀποφάσεως τούτων τῶν γειτνιαζόντων ἀπαρέσκονται, οὐκ ὀφείλουσιν ἐκκαλεῖσθαι εἰς τὰ πέραν τῆς θαλάσσης δικαστήρια, ἤγουν εἰς μητροπολίτας ἐτέρων ἐπαρχιῶν, ἀλλὰ εἰς τὸν πρῶτον τῆς προσφόρου ἐπαρχίας. Τοῦτο γὰρ καὶ εἰς τὰ δικαστήρια τῶν ἐπισκόπων προωρίσθη. Οἱ δὲ παρὰ ταῦτα ποιεῖουσιν ἀφορίζεσθωσαν. Σημειώσαι οὖν ὅτι οὐκ ὀφείλουσιν ὑβρισθῆναι οἱ ἐπίσκοποι κατὰ τῶν κληρικῶν αὐτῶν ἀπαρεσκυμένον ἐπὶ ταῖς ἐκείνων ἀποφάσεσιν, ἀλλὰ μᾶλλον προσβέβησθαι αὐτοὺς, καὶ συναίνειν εἰς τὸ παρὰ γειτνιαζόντων ἐπισκόπων τηρηθῆναι τὴν τούτων ἀπόφασιν. Τινὲς δὲ ἀκούοντες τοῦ κανόνος; λέγοντος; ὡς οἱ γείτονες ἐπίσκοποι ἀποδέσσονται αὐτῶν, καὶ μετὰ συναινέσεως τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου τὰ μετὰ αὐτῶν διαθῶσιν οἱ προσκαλούμενοι δι' αὐτῶν ἐπίσκοποι, λέγουσιν ἐπ' ἀβείας ἔχειν τὸν πρῶτον; δικάσιντα ἐπίσκοπον παρουσιάσειν εἰς τὸ τῶν γειτνιαζόντων ἐπισκόπων δικαστήριον. Ἐμοὶ δὲ οὐ δοκεῖ. Ὁ γὰρ ἅπασ ἀποφηνάμενος πέπαυται τοῦ εἶναι δικαστῆς. Τὸ δὲ μετὰ συναινέσεως εἴρηται, ἵνα μὴ κατὰ ἀναισχυντίαν καὶ χωρὶς εἰδήσεως τοῦ ἐπισκόπου τὴν ἐκκλησίαν ζητῶσιν οἱ κληρικοί, ἀλλὰ μετὰ ὁρισμοῦ τούτου. Ἐπειδὴ δὲ οἱ παρόντες κανόνες ἐτέθησαν ἐν Καρθαγένῃ, ἤγουν ἐν Ἀφρικῇ, περιματικά πάντως δικαστήρια κληθήσονται τὰ τῆς Ρώμης. Καὶ σημειώσαι ἀπὸ τούτου ὅτι μάτην καυχῶνται οἱ περὶ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης, λέγοντες πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν τὰ ζητήματα ὀφείλειν διευλυτοῦσθαι παρ' αὐτῆς; κατὰ λόγον ἐκκλησίᾳ. Εἰ γὰρ τοὺς ἐκκλητίους; τῶν ἐν Ἀφρικῇ οὐ συγχωρεῖται τηρεῖν, πᾶσι μᾶλλον καθ' ἑτέρων χωρῶν οὐκ ἔξει τὸ τοιοῦτον δίκαιον.

ΖΩΝΑΡ. Τοὺς κληρικοὺς ὑπόθεσιν ἔχοντα; οἱ κανόνες; παρὰ τοῖς; ἐπισκόποις; αὐτῶν; δικάζεσθαι; διωρίσαντο. Εἰ γοῦν κληρικοὶ παρὰ τῶν οἰκείων ἐπισκόπων; δικαζόμενοι; αἰτιῶνται; τὴν ἀπόφασιν; αὐτοῦ, τοὺς γείτονες; ἐπισκόπους; χρή; συγκαλεῖσθαι, καὶ ἀποδέσθαι; τῆς ὑποθέσεως; ἐκείνου; μετὰ συναινέσεως; καὶ τοῦ κρίναντος; ἐπισκόπου. Εἰ δὲ καὶ κατὰ τῆς ψήφου; τοῦ προκηθέντων; ἐπισκόπων; ἐκκλησίαν; αἰτούσι, πρὸς τὸν μητροπολίτην; τῆς; ἐπαρχίας; δεῖ; ἀπιέναι, ὅπερ; καὶ; ἐπὶ τῶν; ἐπισκόπων; ὠρίσθη. Εἰ δὲ πέραν; τῆς; θαλάσσης, ἦτοι; εἰς; ἄλλας; ἐπαρχίας; πύργω; κειμένας; ἀπίειν; οἱ; ζητούντες; τὴν; ἐκκλησίαν, ἵνα; ἐκεῖ; ταύτην; γυμνάσωσιν, ἀφορισμένοι, φησὶν, ἔστωσαν, ἐν Ἀφρικῇ; πρὸς; κοινωνίας; μὴ; δεχόμενοι. Ἐντεῦθεν; ὁ; τύφος; τῆς; τῶν; Ρωμαίων; Ἐκκλησίας; καταβάλλεται, αὐχούτων; αὐτοῖς; δεδῶσθαι; πάσας; τὰς; ἐκκλητίους; τηρεῖν. Εἰ; γὰρ; τὰς; ἐκκλητίους; τῶν; ἐν

« ad transmarina judicia provocant, a nullo in
« Africa ad communionem recipiantur. »

BALS. In decimo quinto canone presentis synodi satis scripsimus de judiciis ecclesiasticis; et lege quae in ipso scripta sunt. Praesens autem canon dicit quod quoniam est verisimile fore ut aliqui clerici suorum episcoporum iudiciis non acquiescant, opus est, ut cum eorum voluntate ipsi vicinos episcopos omnino sufficientes appellent, et petant adversus se prolatam sententiam ab ipsis resolvi. Si autem, inquit, etiam vicinorum episcoporum sententiae non acquiescant, non debent ad transmarina judicia appellare, scilicet ad aliarum provinciarum metropolitanos, sed ad primatem competentis provinciae. Hoc enim in episcoporum iudiciis ante definitum est. Qui autem praeter haec faciunt, segregentur. Nota ergo, quod episcopi non debent aegre ferre, si sui clerici eorum sententiae non acquiescant; sed ipsos potius admittere, et consentiant ut a vicinis episcopis sua examinetur sententia. Nonnulli autem canonem audientes dicentem, quod vicini episcopi eos audient, et cum consensu proprii episcopi controversias eorum componant hi, qui ab ipsis appellati sunt, episcopi; dicunt esse in potestate ejus qui primum iudicavit episcopi, ut finitimum episcoporum iudicio intersit. Mihi autem non videtur. Qui enim semel sententiam tulit, cessat esse iudex. 554 Illud autem, cum consensu, dictum est, ut non per impudentiam et sine scientia episcopi ad appellationem prorumperent clerici, sed ejus definitione. Quia autem praesentes canones Carthagine seu in Africa editi sunt, transmarina omnino judicia appellabuntur Romana. Et nota ex eo quod frustra se jactant qui sunt Romanae Ecclesiae, dicentes eam debere de omnium Ecclesiarum quaestionibus per appellationem decidere. Si enim ei non permittitur appellationes eorum qui sunt in Africa examinare, multo magis hoc jus non habebit in alias regiones.

ZONAR. Clericos controversiae aliquid habentes ab episcopis suis iudicari canones voluerunt. Igitur, si qui clerici sententiae ab episcopo suo prolatae non acquiescant, advocari vicinos episcopos, ac ab iis causam, non sine illius qui iudicavit episcopi approbatione, cognosci placet. Quod si ab episcoporum quoque, qui advocati sunt, iudicio provocationem sibi dari postulent, ad metropolitanum provinciae, quod de episcopis quoque definitum est, convenire debent. Si vero qui sibi provocationem concedi postulant, ultra mare, hoc est, in alias provincias longe disjunctas, ut in iis iudicium exercent, transmarinam; segregati, inquit, sint, nec ad communionem in Africa recipiantur. Illic certe ventosa illa Romanorum Ecclesiae superbia, ut ab aliis omnibus Ecclesiis ad illam dentur provocationes, sibi concessum esse jactantium, subsidat necesse

est. Si enim ab Africanis ecclesiis non datur (est A quidem certe Roma trans mare, si ad Africam comparatur), multo minus in alias regiones jus ejusmodi obtinebit.

ARIST. « Clerici condemnati, si judicem accusent, « trans mare non appellent; sed ad episcopos « vicinos, et ad proprium: alioquin in Africa « excommunicentur. »

Patres in omnibus decorum observant; adeoque ut episcopi, uti accidit, molestia non afficerentur, decrevit hæc in Africa synodus clericos, qui ob culpas aliquas a propriis episcopis condemnantur, sequè injuria affectos putant, ultra mare ad Romæ forsân episcopum aut reliquos non provocare, sed ad vicinos episcopos, et cum proprii episcopi sen- B uentia quæ inter eos sunt examinari et dilui: sin minus in tota Africa ad communionem non admit- tendos esse.

CANON XXXII.

« Similiter placuit universæ synodo, ut qui propter « suam socordiam communionem motus est, sive « episcopus sive quilibet clericus, si in tempore « suæ excommunicationis, antequam auditus fue- « rit, ad communionem se ingerere ausus fuerit, « ipse adversus se condemnationis sententiam tu- « lisse judicetur. »

BALS. Ex decimo quarto canone synodi Sardi- censis, et ex præsentis canone dicunt aliqui, debere C omnes, qui quomodocumque ab episcopis, segregantur, segregationem obedienter suscipere, et eam servare donec decretum fuerit an recte an male inflicta sit. Dicit enim hic canon, clericum qui propter socordiam seu peccata depositus est, non posse sibi jus dicere, et segregationem contemnere ante examinationem; si autem hoc fecerit, condemnationi subijci. Ac multi quidem hoc canones sic accipiunt. Alii autem undecimum caput noni tituli præsentis operis reperientes, quod ex quibusnam causis episcopus vel clericus vel laicus segregatur, exposuit; et decimum quintum caput ejusdem tituli, quod dicit ex quibusnam causis simul deponitur et segregatur; et cap. 16 ejusdem tit. quod dicit ex quibusnam causis clericus 555 D vel laicus anathematizatur, dicunt quod, si ex causis quidem in dictis capitibus declaratis segregatus sit ab episcopo clericus vel laicus, debet servare segregationem, quomodocumque prolata sit, et eam non contemnere, donec ejus causa fuerit examinata. Si autem propter aliquam aliam causam episcopus inconsiderate laicum vel clericum segregavit, forte quod seditio- nes non excitat contra proprium exactorem, vel quod non iniquæ et temerariæ ejus voluntati assentitur,

'Αφρικῆ οὐ συγχωροῦνται τηρεῖν· καὶ ἡ Ῥώμη γὰρ πέραν θαλάσσης διακείται πρὸς τὴν Ἀφρικὴν· πολλῶ μᾶλλον καθ' ἐτέρων χωρῶν οὐχ ἔξουσι τοιοῦτον δικαίον (23).

ΑΡΙΣΤ. « Κληρικῶν καταγνωσθέντων, ἂν αἰτιῶνται « τὸν διαγνόντα, μὴ καὶ πέραν θαλάσσης ἐκκαλεῖ « εἴρωσαν, ἀλλὰ πρὸς τοὺς γείτονας ἐπισκόπους καὶ « τὸν ἴδιον· εἰ δὲ μὴ ἐν Ἀφρικῇ ἀκοινώνητος « ἔσονται. »

Τὸ εὐπρεπὲς ἐν πᾶσιν οἱ Πατέρες συντηροῦντες, καὶ τὸ μὴ σκύλλεσθαι τοὺς ἐπισκόπους, ὡς ἔτυχεν, ὤρισεν ἡ ἐν Ἀφρικῇ αὕτη σύνοδος, τοὺς ἐπὶ τισιν αἰτίαις παρὰ τῶν ἰδίων ἐπισκόπων καταδικασθέντας κληρικούς, καὶ οἰομένους ἀδικεῖσθαι, μὴ πέραν θαλάσσης πρὸς τὸν Ῥώμης τυχόν ἐπισκοπὸν ἢ τοὺς λοιπούς ἐκκαλεῖσθαι, ἀλλὰ πρὸς τοὺς γείτονας ἐπισκόπους, καὶ μετὰ γνώμης τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου τὰ μεταξὺ αὐτῶν τηρεῖσθαι καὶ διαλύεσθαι· εἰ δὲ μὴ, ἀπροσδέκτους εἶναι εἰς κοινωσίαν ἐν πάσῃ τῇ Ἀφρικῇ.

KANON AB'.

« Ὁμοίως ἤρесе συμπάσῃ τῇ συνόδῳ, ἵνα ὁ διὰ ῥη- « θυμίαν αὐτοῦ ὑπὸ κοινωσίας γενόμενος εἰς ἐπί- « σκοπος, εἴτε οἰοσθήποτε κληρικὸς, ἐὰν ἐν τῷ « καιρῷ τῆς ἀκοινωνησίας αὐτοῦ, πρὸ τοῦ ἀκου- « εῖσθαι, εἰς κοινωσίαν τολμήσῃ, αὐτὸς καθ' ἑαυ- « τοῦ τῆς καταδίκης τὴν ψῆφον ἐξενηγοχέναι « κριθῇ. »

ΒΑΣ. Ἀπὸ τοῦ ἰδ' κανόνος τῆς ἐν Σαρδικῇ συνό- δου, καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος; λέγουσι τινες ὀφείλειν πάντας τοὺς ὀπισθόποτε παρὰ τῶν ἐπι- σκόπων ἀφορισμένους δέχεσθαι εὐπειθῶς; τὸν ἀφο- ρισμόν, καὶ φυλάττειν αὐτὸν, μέχρις ἂν διαγνωσθῇ εἰ ἄρα καλῶς εἴτε κακῶς ἐπηνέχθη. Φησὶ γὰρ οὗτος ὁ κανὼν τὸν ἀφορισθέντα κληρικὸν διὰ ῥαθυμίαν ἤτοι ἀμάχημα μὴ αὐτεκδικητὸν γίνεσθαι καὶ καταφρο- νεῖν τοῦ ἀφορισμοῦ πρὸς ἐξετάσεως· εἰ δὲ τοῦτο ποιῆ- σαι, καταδίκη καθυποβάλλεσθαι. Καὶ πολλοὶ μὲν οὕτω τούτους τοὺς κανόνας ἐκλαμβάνονται· ἕτεροι δὲ εὐρίσκοντες τὸ ἰα' κεφάλ. τοῦ θ' τίτλου τοῦ πα- ρόντος συντάγματος, λέγον ἐκ ποίων αἰτιῶν ἀφορίζε- ται ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς, ἢ λαϊκός· καὶ τὸ ἰε' κε- φάλαιον τοῦ αὐτοῦ τίτλου, λέγον ἐκ ποίων τις αἰτιῶν ἐν τῷ αὐτῷ ἀφορίζεται καὶ καθαίρεται· καὶ τὸ ις' κεφάλαιον τοῦ αὐτοῦ τίτλου λέγον ἐκ ποίων αἰτιῶν κληρικὸς ἢ λαϊκὸς ἀναθεματίζεται λέγουσιν οὗτοι, ἐὰν μὲν ἐξ αἰτιῶν δηλουμένων ἐν τοῖς διαληφθεῖσι κε- φαλαίοις ἀφορισθῇ παρὰ ἐπισκόπου κληρικὸς ἢ λαϊ- κός, ὀφείλει φυλάττειν τὸν ἀφορισμόν, κἂν ὅπω; ἂν καὶ ἀπνηχθῇ, καὶ μὴ καταφρονεῖν αὐτοῦ μέχρις ἂν δοκιμασθῇ ἢ τούτου αἰτία· εἰ δὲ διὰ τι ἕτερον αἰ- τιον ἀμετόχως οὕτως ἀφορίσῃ ἐπίσκοπος λαϊκὸν ἢ κληρικὸν, τυχόν ὅτι οὐ στασιάζει κατὰ τοῦ οἴκειου πράκτορος, ὅτι οὐ δίδωσιν αὐτῷ πρᾶγμα τι οἰκείου,

Guill. Beveregii notæ.

(23) Τοιοῦτον δικαίον. Post hæc ultima Zo- naræ in hunc canonem verba in ms. Augusti Gal- landi J. C. codice addit, Σημειώσθαι δὲ ὅτι καὶ δευτέρα ἐκκλησίας τῆς κληρικῶς δίδεται, Notandum

est autem, quod etiam secunda provocatio clericis conceditur. Sed hæc marginalis tantum nota videtur: quæ proinde in codice Amerbachiano rectius omittitur.

καὶ οὐδὲ οὐ συναίνει τῷ ἀδίκῳ ἢ τολμηρῷ τούτῳ θε-
 λήματι, ἀκινδύνως καταφρονήσει τοῦ ἀφορισμοῦ,
 καὶ μᾶλλον ὁ ἀφοριστὴς κοινωθήσεται. Εἰ γὰρ δοθῆ
 εὐκαιρῶς ἀκαίρως ἔχειν ἐπ' ἀδείας τὸν ἐπίσκοπον
 ἀφορίζειν λαϊκοὺς τε καὶ κληρικοὺς, καὶ ἔχειν πρὸς
 ἀνάγκης τοὺς ἀφοριζομένους φυλάττειν τὸν ἀφορι-
 σμὸν, κατατολήσους: τυραννίως οἱ ἐπίσκοποι, καὶ
 παντὸς πράγματος κυρτοὶ οὖσι, καὶ οὐδαί, ἔσται ὁ
 ἀντιδικτῶν αὐτοῖς διὰ τὸν φόβον τοῦ ἀφορισμοῦ·
 ἴσω; δὲ καὶ τῆς εὐσεβείας αὐτῆς κατορχήσονται,
 καὶ πολλῶν κακῶν παρῆται οἱ θεοὶ κανόνες γε-
 νήσονται, ὅπερ ἄτοπον. Ὅρα γὰρ μοι καὶ τὸν παρ-
 όντα κανόνα λέγοντα τότε ὀφείλειν τὸν ἀφορισμὸν
 φυλάττεσθαι, ὅτε διὰ ῥαθυμίαν ἐπένεχθῆ, ἦγουν διὰ
 ἐμάρτυμα ἐπεγνωσμένον πίντως τοῖς κανόσι. Καὶ
 αὐτοὶ μὲν ταῦτα ἔγωγ δὲ οὐκ ἔχω τίτι ἐκ τούτων
 ἀκολουθήσω. Ἐάν γὰρ ὑπὸ τοῦ εὐλαβοῦ; ἰλωμαι,
 ἀλλὰ ὑπὸ τοῦ ἀκανονίστου μεθέλωμαι. Ζητῶ οὖν
 μαθεῖν τί ποιητέον, ὡς θέλων διὰ βίου παῖ; εἶναι
 καὶ μαθητῆς. Σημειῶσαι τὸν παρόντα κανόνα διορι-
 ζόμενον καθαριεῖσθαι τοὺς μετὰ τὸν ἀφορισμὸν ἐνεργ-
 οῦντάς τι ἱερατικόν. Ἀνάγνωσον καὶ τὰ παρ' ἡμῶν
 ἐνταῦθα γραφέντα.

ZONAR. Τοὺς ἐπιτιμωμένους ἦτοι ἀφοριζομένους
 χρῆ, κὰν μὴ δικαίως λέγωσιν ἐπιτιμηθῆναι, ἐμμέ-
 νειν τῷ ἐπιτιμῷ, ἴω; ἔν ἀκουσθῶσι παρὰ τοῦ ἔχον-
 τος δικαίον ἀνακρίνειν τὰ τοιαῦτα. Εἰ δὲ ὁ ἐξ ἐπιτι-
 μῶν γενόμενος ἀκοινώνητος τολμήσει εἰς κοινωνίαν
 ἔλθειν, πρὸ τοῦ ἐξετασθῆναι, εἰ εὐλόγως γέγονεν
 ἀκοινώνητος ἢ μὴ, αὐτὸς ἑαυτὸν, φησί, καταδικασε.
 Καὶ ὁ εἰς δὲ κανὼν τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου περὶ τού-
 του διαλαμβάνει.

ARIST. « Ὁ ἀκοινώνητος, κόνωνῆσα; πρὸ συμπα-
 « θείας, αὐτοκατάκριτος. »

Ὁ ἀφορισθεὶς, καὶ πρὸ τοῦ λυθῆναι τοῦ ἀφορισμοῦ
 λειτουργήσας, αὐτὸς καθ' ἑαυτοῦ τὴν καταδίκην
 ἀπῆγαγε.

KANON ΛΓ.

« Ὅμοίως ἤρεσεν, ἵνα ὁ κατηγορούμενος ἢ ὁ κα-
 « τηγορῶν ἐν τῷ τόπῳ, ἔνθα ἔστιν ὁ κατηγορού-
 « μενος, ἐάν φοβῆται τίνα βίαν προπετοῦς πολυ-
 « πληθείας, τόπον ἑαυτῷ ἐπιλέξῃται ἔγγιστον,
 « ἐν ᾧ οὐκ ἔστιν αὐτοῦ δυσχέρεια μάρτυρας προ-
 « κομισαί, ἔνθα τὸ πρᾶγμα περατοῦται.

BALS. Ἐπει τῶν εἰκότων ἦν παραδυναστεύειν
 τὰ ἐκ τῶν δικαιομένων ἐν τῷ τόπῳ ἐν ᾧ ἡ διαδικα-
 σία γίνεται, ὥρισαν οἱ Πατέρες, ἵνα, ἐάν τις ἐξ αὐ-
 τῶν, εἴτε δηλονότι ὁ κατηγορῶν εἴτε ὁ κατηγορού-
 μενος, εἰς τὸν οἰκεῖον φόρον, ἦγουν εἰς τὸν τόπον ἐν
 ᾧ κατοικεῖ, ὑποπεύσῃ βίαν παθεῖν ἀπὸ πολυπλη-
 θείας δημόδους ἀτάκτου λαοῦ διὰ φόβον τοῦ ἀντιδι-
 κτου, ἢ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν δυσχέρεια ἔχειν μάρτυ-
 ρας παραχθῆναι, ἔχη ἐπ' ἀδείας ἔταρον ἐπιλέξασθαι
 πλησιέχωρον τόπον, ἵνα ἐκεῖ τὸ δικαστήριον προβῆ
 χωρὶς φόβου παντὸς, καὶ ἡ τῶν μαρτύρων παραγωγή
 εὐχερώς γένηται, καὶ οὕτω διευλυτωθῆ ῥαδίως ἢ
 ὑπόθεσις. Καλῶς δὲ εἶπεν ὁ κανὼν ἐπιλέγεσθαι

A secure segregationem contemnet, et is potius pu-
 nietur qui segregavit. Si enim datum fuerit episco-
 po, seu recte seu perperam, clericos et laicos se-
 gregare, et necesse habere eos, qui segregantur,
 segregationem servare; tyrannidem exercerunt
 episcopi, et in omni re dominium obtinebunt, nec
 quisquam eis resistet ob metum segregationis; forte
 autem et ipsi etiam pietati insultabunt, et divini
 canones erunt multorum malorum auctores, quod
 est absurdum. Vile enim praeferentem canonem, qui
 dicit, tunc debere segregationem servari, quando
 propter socordiam inflictam fuerit, seu propter pec-
 catum, quod est omnino canonibus condemnatum.
 Ac ipsi quidem haec. Ego autem non habeo quem-
 nam eorum sequar. Nam etsi a pietate trahor, ab
 eo tamen quod sit contra canones retrahor. Cupio
 ergo discere quid agendum, ut qui tota vita velim
 esse puer et discipulus. Nota praesentem canonem
 eos, qui post segregationem aliquid sacerdotale
 peragunt, deponi statuentem. Lege et quae ibi a
 nobis scripta sunt.

ZONAR. Quibus poena aliqua, segregatio nempe,
 indicta est, donec ab eo, penes quem in ejusmodi
 causis judicandi facultas est, auditi fuerint, mul-
 tam, quamvis injuste irrogatam asserant, persolve-
 re oportet. Quod si quis multae nomine communi-
 onis motus, priusquam jure an injuria damnatus sit
 examinatum fuerit, se in communionem fidelium
 insinuare audent, suo se, inquit, calculo condem-
 navit. Hoc idem Sardicensis quoque synodi decimo
 quarto canone explicatum reperias.

ARIST. « Excommunicatus, qui communicaverit
 « ante commiserationem, contra se condemna-
 « tionis sententiam tulit. »

Qui segregatur et, antequam a segregatione sol-
 vitur, sacra peragit, ipse contra se condemnatio-
 nis sententiam protulit.

CANON XXXIII.

« Similiter placuit, ut qui accusatur, vel qui ac-
 « cusat, si in loco, in quo est is qui accusatur,
 « temerarie multitudinis vim aliquam timeat,
 « locum sibi proximum eligat, in quo nulla erit
 « testes producendi difficultas, ubi negotium ter-
 « minatur. »

BALS. Quis erat verissime, majorem esse alicu-
 jus eorum qui litigabant potentiam, in loco in quo
 disceptabatur, decreverunt Patres, ut si quis eorum,
 sive scilicet qui accusat sive qui accusatur, in foro
 proprio, sive eo in loco in quo habitat, suspicatur
 fore, ut ab incondita insolentis populi et numerosa
 multitudine vim patiatur, propter metum adversa-
 rii, vel propter eandem causam difficile fuerit tes-
 tes producere; sit in ejus potestate alium locum
 finitimum eligere, ut illic procedat iudicium absque
 ullo timore, et facile fieri possit productio tes-
 tium et sic causa facile decidatur. Pulchre autem
 dixit canon, locum propinquum eligi debere. Si

enim procul situs sit, non cogetur iudex aut adversarius hanc electionem sequi. Existimo autem hæc locum non habere in patriarchalibus iudiciis; 556 quia nemo potest metum causari, ubi patriarchalis magnitudinis potestas omnem superat potentiam: sed de episcopalibus inferioribus iudiciis hæc sunt accipienda, ubi et iudicis et litigatorum facilis est a loco in locum translatio.

ZONAR. Si quæ, inquit, existat inter duos clericos controversia, eorumque alter, quo in loco tribunal erigitur, vim pertimescat, quasi scilicet populus propenso in adversarium ejus animo impetum forte in illum facturum sit, vel testibus ab eo producendis impedimento futurus; illi aliam persequendi iudicii locum eligendi facultas libera relinquatur: locum vero proxime situm, non longo intervallo disjunctum, ne adversario et iudicibus illuc convenire difficile sit, utque illic facile testes exhibere controversiamque dirimere liceat. Nam si longe iudicii exercendi sedes absit, testes quoque producere difficile erit. Neque enim ut longius peregrinentur testes adduci poterunt. Nam proprium officium nemini detrimento esse debere, lege decernitur. Officium vero Latinum est verbum, administrationem minimeque dubiam fidem significans.

ARIST. « Qui accusat, vel accusatur, violentiam
« timens, locum sibi tutum seligat. »

Qui aliquem accusat, et suspicatur se vim ab accusati parte passurum, vel vice versa accusatus ab accusatore; quemcunque volunt locum ad securitatem suam eligant, ubi facile possint et curi ipsis, quos forte habent testibus conversari, et iudicio sine periculo sistere: ne propter istiusmodi timorem accusator ab accusatione desistat, vel accusatus a iudicio clanculum recedat, et absens condemnetur.

CANON XXXIV.

« Si qui clerici a propriis episcopis promoti eos
« contemnant, ne illic quidem maneat unde se-
« cedere noluerunt. Similiter placuit, ut eju-
« smodicunque clerici et diaconi, si suis episcopis
« propter urgentes aliquas suarum ecclesiarum
« causas eos ad majores in ecclesia sua honores
« provehere volentibus, non paruerint, ne in
« illo quidem gradu ministrent, ex quo recedere
« noluerunt. »

BALS. Quidam clerici, ut est verisimile, a suis episcopis ad majores gradus evocati, propter ecclesiarum utilitatem, non persuadebantur hoc facere, eo quod acquiescerent iis quos jam habebant gradibus, lucro fortasse vel corporali quiete adducti. Statuerunt ergo Patres, ut si qui clerici, cujusmodicunque sacerdotale ministerium exercentes (neque enim hic accipiuntur diaconi pro iis, qui in sancto tribunali ministrant; sed pro iis, qui quod-

Α Εγγιστα διακαίμενον τόπον, εἰ γὰρ πόρρω διάκειται, οὐκ ἀναγκασθήσεται ὁ δικαστὴς; ἢ ὁ ἀντιδικὸς ἀκολουθήσει τῇ ἐπιλογῇ ταύτῃ. Οἶμαι δὲ ὅτι ταῦτα χώραν οὐκ ἔχουσιν εἰς τὰ πατριαρχικά δικαστήρια· ὅτι οὐδαί; δύναται φόβον προκαλέσθαι ἐνθα ἡ ἐξουσία τῆς πατριαρχεικῆς μεγαλειότητος ὑπερβαίνει πᾶσαν δυναστείαν· ἀλλ' εἰς ἐπισκοπικὰ εὐτελῆ δικαστήρια τὰ τοῦ κανόνος ἐκληφθήσεται, ὅπου καὶ ἡ τοῦ δικαστοῦ καὶ ἡ τῶν ἀντιδικῶν ἐκ τόπου εἰς τόπον μεταστάσις; ἔστιν εὐχερῆς.

ZONAR. Κἂν κληρικοί, φησί, δύο κατ' ἀλλήλων ἔχωσι, καὶ ὁ εἰς φοβῆται βίαν ἐν ᾧ συνίσταται τὸ δικαστήριον, ὡς ἴσως παναστηρομένου αὐτῷ τοῦ λαοῦ προσκαίμενον τῷ ἀντιδικῷ αὐτοῦ, ἢ οὐκ ἔσσονται αὐτὸν παραγαγεῖν μάρτυρας, ἐνδεδόσθω αὐτῷ ἕτερον ἐπιλέξασθαι τόπον, ἵνα ἐκεῖ τὸ δικαστήριον γένηται· Ἐγγιστα δὲ διακαίμενον τόπον καὶ μὴ πᾶν πόρρω τυγχάνοντα, ὥστε μήτε τῷ ἀντιδικῷ αὐτοῦ, μήτε τοῖς δικάζουσιν εἶναι δυσχερῆ τὴν εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον ἀπέλευσιν, ὡς ἂν εὐχερῶς ἐκεῖ μάρτυρες παραστῶσι, καὶ ἡ ὑπόθεσις περατωθῇ. Εἰ γὰρ πόρρω διάκειται ὁ τόπος; ἐν ᾧ μάλιστα συνίστασθαι τὸ δικαστήριον, καὶ ἡ τῶν μαρτύρων παραγωγὴ δυσχερῆς ἔσται. Οὐ γὰρ πεισθήσονται οἱ μάρτυρες ὑπερορῶς ἀποδημῆσαι. Οὐδενὶ γὰρ ὀφείλει τὸ ἕως ὀφθαλμίου ἐπιζῆμιον γίνεσθαι, ὁ νόμος φησί. Τὸ δὲ ὄνομα τοῦ ὀφθαλμοῦ Ῥωμαϊκὸν ἔστι, σημαίνον διοικήσιν καὶ ἄξιόπιστιαν.

ARIST. « Κατηγορῶν, ἢ κατηγορούμενος, βίαν φο-
« βούμενος, ἐπιλεγέτω τόπον ἄσυλον. »

« Ὁ κατηγορῶν τινος, ἐὰν βίαν ὑποκταῖη παθεῖν παρὰ τοῦ μέρους τοῦ κατηγορουμένου, ἢ τὸ ἀνάπαλιν ὁ κατηγορούμενος παρὰ τοῦ κατηγοροῦ· οἷον ἐθέλωσι τόπον εἰς ἀσφάλειαν αὐτῶν ἐπιλεγέσθωσαν, ὥστε εὐχερῶς ἔχειν, καὶ τοῖς ἴσως ὑποῦσιν αὐτοῖς μάρτυσιν ὁμολεῖν καὶ εἰς τὸ δικαστήριον ἀκινδύνως ἀπαντῆν· ἵνα μὴ διὰ τὸν τοιοῦτον φόβον ἢ ὁ κατηγορὸς τῆς αἰτιάσεως ἀποστή, ἢ ὁ κατηγορούμενος λάθρα τοῦ δικαστηρίου ὑπαναχωρήσῃ, καὶ ἀπάν καταδικασθῇ. »

CANON AA'.

« Ἐάν τινες κληρικοί ἐκ τῶν ἰδίων ἐπισκόπων προ-
« θιβαζόμενοι καταφρονῶσιν, μηδὲ ἐκεῖ μένωσιν,
« ἔθεν ἀναχωρῆσαι οὐκ ἠθέλησαν. Ὅμοίως ἤρρεσαν,
« ἵνα οἰοδῆποτε κληρικοί καὶ διάκονοι, ἐὰν μὴ
« πειθαρχῶσι τοῖς ἐπισκόποις αὐτῶν, βουλομένοις
« διὰ τινὰς ἀναγκαστικάς αἰτίας τῶν ἐκκλησιῶν
« αὐτῶν τοῦτους πρὸς μείζονας ἀναθιβάξιν τιμὰς
« ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτῶν, μηδὲ ἐν ἐκείνῳ τῷ βαθμῷ
« διακονήσωσιν, ἐξ οὗ ἀναχωρῆσαι οὐκ ἠθέλησαν. »

BALS. Τινὲς, ὡς εἶποι, κληρικοί μετακαλούμενοι παρὰ τῶν ἐπισκόπων αὐτῶν πρὸς μείζονας βαθμοὺς διὰ χρησιμότητα τῶν ἐκκλησιῶν, οὐκ ἐπέβηον τοῦτο ποιῆσαι, διὰ τὸ ἀναπαύεσθαι ἐπὶ τοῖς καταχομένους παρὰ τοῦτον βαθμοῖς, ἀπὸ κέρδους ἴσως ἢ καὶ σωματικῆς ἀναπαύσεως. Ὀρίσαν οὖν οἱ Πατέρες; ἵνα ἐάν τινες κληρικοί οὐκ ἐπιθυνοῦσιν ἐκκλησιᾶν ἐρατικῆν ἐνεργεῖντες (οὐδὲ γὰρ ἐκλαμβάνονται ἐν ταῦθα οἱ διάκονοι; εἰς τοὺς ἐν τῷ ἀγίῳ βῆματι διακονεῖντες,

ἀλλ' εἰς τοὺς ἐνεργοῦντας οἰωνόθινα διακονίαν (ἐκκλησιαστικὴν) οὐ παύονται τοὺς ἐπισκόπους· τούτων, βουλομένους προαναβιδάξαι αὐτοὺς εἰς μείζονας βαθμοὺς διὰ ἀναγκαστικὴν αἰτίαν τῶν ἐκκλησιῶν, ἀλλ' ἐξέχονται ὡς κατέχουσι βαθμῶν ἢ τόπων, μηδὲ ἐπ' ἐκείνῳ τῷ βαθμῷ εἶναι αὐτοὺς καὶ διακονεῖν, εἰς οὐ ἀναχωρήσαι οὐκ ἠθέλησαν. Ταῦτα τοῦ κανόνος διοριζομένου, λέγουσι τινες ὡς ἐκ τούτου δίδεται ἄδεια τοῖς πατριάρχαις καὶ τοῖς λοιποῖς ἐπισκόποις μεθίστην τοὺς ὅπ' αὐτοὺς ἄρχοντας καὶ τοὺς ἄλλους ἱερατικοὺς ἀπὸ τῶν ὄφφικίων αὐτῶν, μέγιστα δ' εἰπεῖν καθαιρεῖν τοὺς ἐψηφίζομένους εἰς ἐκκλησίας οἰωνόθινας καὶ μὴ καταδεχομένου· τὴν ψήφον. Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ὡς ἀπὸ τοῦ κανόνος τούτου οὐκ ἀναγκάζονται οἱ τῶν ἐκκλησιῶν ἄρχοντες ἢ ἕτεροι κληρικοὶ καταδέχεσθαι καὶ ἄκοντες τὰ· διὰ ψήφου ἐπισκοπικῆς δεδομένης· τούτοις ἐκκλησίας· ἀλλὰ ἐκλαμβάνεσθαι τὸν κανόνα εἰς τοὺς ἐνεργοῦντας ἐκκλησιαστικὰς οἰωνόθινας διακονίας, καὶ εἰς μείζονας τιμὰς ἢ βαθμοὺς μετακαλουμένου, καὶ μὴ πειθομένου· τῆ ἐπισκοπικῆ μετακλήσει. Καὶ μέλλον ὅταν διὰ χρησιμότητα τῆς ἐκκλησίας αὕτη γίνηται. Τὸ μὲν γὰρ ἄκοντά τινα μὴ δέχεσθαι χειροτονίαν ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος συγγνωστόν ἐστίν, ἴσως τὴν χειροτονίαν εὐλαβοῦμενον διὰ οἰωνόθινα τρόπον ἐπαινετῶν, τὸ δὲ μὴ ὑπακούειν τοῦ ἐπισκόπου τοὺς κληρικοὺς ἢ καὶ τοὺς ἄρχοντας μετακαλουμένου τούτους εἰς μείζονα ὄφφικια οὐ μόνον οὐκ ἐστὶ συγγνωστόν, ἀλλὰ καὶ κολάσεως ἄξιον. Εἰ γὰρ τις, τυχὼν ἐν διακονίᾳ ὧν, οὐ παύεται σφραγισθῆναι ῥαφρενδάριον ἢ διδάσκαλον διὰ τὸν κόπον, καὶ θουλεῦσαι τῇ ἐκκλησίᾳ, κολασθήσεται· καὶ εἰ τις, πρωτεύδικος ὢν, οὐ θέλει προβιδασθῆναι εἰς ἱερομνήμονα διὰ τὸ ἀκαρδὲς τοῦ ὄφφικίου, ἐκβληθήσεται καὶ ἀπὸ τοῦ πρωτεύδικου· καὶ εἰ τις, ἀναγνώστης ὢν, οὐ θέλει προαναβιδασθῆναι εἰς μείζον ὄφφικιον, ὡς κοπηρὸν, καθαιρεθήσεται. Καὶ δῆλον τοῦτο ἀπὸ τοῦ μὴ ψηφίζεσθαι παρὰ παντὸς ἐπισκόπου κληρικῶν εἰς ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα, ἀλλὰ παρὰ μόνων τῶν ἔχόντων ἐπισκοπὰς· οἱ γὰρ μητροπολίται, οἱ μὴ ἔχοντες ἐπισκοπὰς, ὡσαύτως καὶ οἱ ἐπίσκοποι, οἱ ἀπὸ μητροπολιτῶν ὄντες, οὕτε ψηφίζεσθαι κληρικοὺς αὐτῶν δύνανται, οὕτε κατὰ κανόνα κολάζουσιν αὐτοὺς ἀπειθοῦντας. Ἄρ' οὖν τὸν κανόνα ἐκληφθῆναι εἰς τοὺς μὴ πειθομένους προαναβιδασθῆναι εἰς ἐκκλησιαστικὰ ὄφφικια, καὶ οὕτως ἔχειν χώραν εἰς πάντας τοὺς ἐπισκόπους καὶ εἰς πάντας τοὺς κληρικούς. Ἀκούων δὲ τοῦ κανόνος λέγοντο· μετακινεῖσθαι ἀπὸ τῶν ἰδίων βαθμῶν τοὺς κληρικούς, μὴ πειθομένους τοῖς ἐπισκόποις προσκαλουμένοις τούτους εἰς μείζονας τιμὰς διὰ τινος ἀναγκαστικῆς αἰτίας τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν, μὴ εἰρηγῆς ὡς αἰτίας ἀναγκαστικῆς μὴ οὕσης οὐκ ἔχουσιν ἄδεια οἱ ἐπίσκοποι προαναβιδάξαι τοὺς κληρικούς αὐτῶν. Καὶ αἰτίας γὰρ τοιαύτης μὴ προκειμένης ἐνδυνάμως ὁ ἐπίσκοπος τοὺς κληρικούς αὐτοῦ ἀπὸ τοῦδε τοῦ βαθμοῦ εἰς μείζονα τόπον προαναβιδάσει καὶ ἄκοντας κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν. Καὶ σημειῖσθαι ὅτι πρὸς μείζονας τόπους μετακινεῖν τοὺς κληρικούς ἐνεδόθη

et cuncte ecclesiasticum ministerium exercent), non parent suis episcopis, ad majores gradus propter urgentem aliquam ecclesiarum necessitatem, eos provehere volentibus; sed hæreant iis gradibus seu locis quos tenent: ne in illo quidem gradu sint et ministrent, ex quo discedere noluerunt. Cum canon hæc decernat, qui tam dicunt, ex hoc patriarchis et reliquis episcopis datam esse facultatem eos, qui sibi subsunt, magistratus, et alios sacri ordinis, ab officiis suis movere: maxime autem eos, qui ad quaslibet ecclesias eliguntur et electionem non admittunt, deponere. Mihi autem videtur, quod ex hoc canone non coguntur ecclesiarum magistratus, aut alii clerici, vel inviti suscipere, quæ per episcopalem electionem eis dantur, ecclesias: sed de iis accipi canonem, qui quaslibet ecclesiastica ministeria exercent, et ad majores aliquos honores vel gradus vocantur et episcopali vocationi non parent; et maxime, quando ea 557 propter ecclesiarum utilitate fiat. Si enim invitus quispiam episcopalis dignitatis ordinationem non suscipiat, est venia dignus; dum ob laudabilem quamcumque rationem moremque ordinationem fortasse modeste vitat. Clericos autem vel magistratus non obedire episcopis eos ad majora officia vocantibus, non solum non est ignoscendum, sed etiam animadversione dignum. Si quis enim, cum sit forte in diaconatu, non morem gerat, ut referendarii characterem accipiat vel doctoris, propter laborem, et ut ecclesia serviet, punietur: et si quis, qui primus est defensor, non vult ad officium æditui provehi, quod nihil inde lucri percipiatur, etiam a primi defensoris officio ejicietur; et si quis, cum sit lector, non vult ad majus, sed laboriosius, officium promoveri, deponetur. Atque hoc ex eo manifestum est, quod non a novis episcopo ad dignitatem episcopalem eligitur clericus; sed ab iis solis qui habent episcopatus: metropolitani enim, qui non habent episcopatus, similiter et episcopi qui subsunt metropolitanis, nec possunt suos clericos eligere, nec eos ex canonibus puniunt, qui sibi non obediunt. Placuit ergo, canonem de iis accipi, qui ad ecclesiastica officia provehi non persuadentur: et hic in omnes episcopos clericosque valere. Cum autem audis canonem dicentem, clericos suis gradibus moveri, qui non parent episcopis, eos ad majores honores, propter suarum ecclesiarum urgentes causas, vocantibus, ne dicas, quod nisi adsit causa necessaria, non possunt episcopi suos clericos promoveri. Nam, etsi non se præbeat ejusmodi causa, rite potest episcopus clericos suos ab hoc gradu in majorem vel invitos provehere secundum ordinem ecclesiasticum. Et nota, quod episcopis datum est clericos suos ad majores gradus provehere, non autem ad minores deprimeri: quemadmodum nec ipsos injuria et ignominia afficere in sacrum graduum confundendis ordinibus; et eum qui fuit heri fortasse magistratus, supra omnes antiquiores magistratus collocando, vel eum qui ne fuit quidem

omnino magistratus, per promotionem in majori loco constituendo. Similiter nota, quod ecclesiastica officia seu magistratus non sunt episcoporum potestatis, ut dicunt nonnulli; sed canonum auctoritatis et dignitatis: sicut nec reliquorum ordinum jura, scilicet diaconorum, sacerdotum, et reliquorum. Nisi enim ita esset, non cum distinctione, scilicet propter inobedientiam, clerici suis gradibus exciderent; sed, seu bene, seu male, quando vellent episcopi hoc fieri. Hoc autem sanctis Patribus minime visum est. Præterea nota, quod nulla est differentia clericatus et magistratus. Ex eadem enim causa movetur etiam princeps ecclesiasticus a suo principatu, ex qua sacerdos et diaconus. Præterea nota, quod quoniam sub clericorum nomine etiam monachi continentur, recte accipitur canon etiam ad ministros monasteriorum.

γάρ τῆς αὐτῆς αἰτίας μετακινεῖται καὶ ὁ ἄρχων ὁ διάκονος. Ἐπεὶ σημειώσαι ἔτι, ἐπὶ τῷ ὀνόματι τῶν κληρικῶν καὶ μοναχῶν περιέχονται, καλῶς ἐκλήροθη-
 σονται τὰ τοῦ κανόνο, καὶ εἰς τοὺς διακονητάς τῶν μοναστηρίων (24).

ZONAR. *Obedite præpositis vestris, et obsequimini* 20, inquit divinus Apostolus. Si ergo quicumque clericus et minister (diaconi vero nomine hic, non eum qui diaconatus ordine insignitus est, sed clericum quemlibet, qui aliquid in ecclesia ministerium exercet, canon intelligit; idque vel ex iis verbis facile apparet [ne in illo quidem gradu ministrant], in suo namque gradu ministrantium nomine lectores quoque et alios deinceps significat). Si quis igitur clericus episcopo suo ipsum ad altiore dignitatis gradum, a diaconatu quippe ad sacerdotium, vel ad diaconatum ab hypodiaconi manere, atque ita deinceps, promovere volenti non obtemperet; ab eo quoque gradu, quem tenebat, quemque is dimittere noluit, amoveri placet.

558 ARIST. « Qui majorem honorem respuit, et quem habet amittet. »

Qui majore judicatur honore dignus a suo episcopo, et propter necessariam ecclesiæ causam ad eum promovetur, et morem non gerit; non propter pietatem sed per contemptum; etiam gradu, quo ministrat, amovebitur, eumque amittet. Fortasse enim hypodiaconus erat, et diaconus fieri dignus judicabatur; et hoc necessarium erat ab episcopo fieri, quia sufficientes non habuit diaconos, nec invenit aliquos jillius ad instar vita inculpatus et probatus sermone.

20 Hebr. xiii, 17.

Guill. Beveregii notæ.

(24) Εἰς τοὺς διακονητάς τῶν μοναστηρίων. In codice nostro Bodleiano, eoque solo, ultimis hisce Balsamonis verbis hæc subjiciuntur. Σημειώσαι τὴν ἑρμηνείαν τοῦ παρόντος κανόνο, διδάσκουσαν ἀναγκαῖα πολλὰ περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχοντικῶν. Μὴ ξενοθελήθῃ δὲ, ὅτι βροθμοὺς ὠνομόσαμεν τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἀρχοντίκια. Ἐν γὰρ τῷ ιζ' καὶ ιη' καν. τῶν ἀγίων ἀποστόλων ἐγράφημεν καταχρηστικῶς λέγεσθαι τὰυτα βαθμοὺς. Κυρίως γὰρ βαθμοὶ τὰ κληρικὰ λέγονται, ἦγουν οἱ ἐρεῖς, διάκονοι, ὑποδιάκονοι, καὶ ἀναγνώσται. Ἀνάγνωθι δὲ

τοί; ἐπισκόποις, οὐ μὴν καὶ πρὸς ἡγῆτονας· ὡσερ οὐδὲ ὑβρίζειν καὶ ἀτιμοῦν αὐτοὺς; διὰ τοῦ συγγέιν τὰ; τάξεις τῶν ἱερῶν βαθμίδων· καὶ τὸν χθὲς γεγῶντα ἰσῶς ἀρχοντα ἐπάνω τῶν προγεγεσῶρων ἀρχόντων ἰστῆν, ἢ καὶ τὸν μὴδὲ ἄλλω ἔντα ἀρχοντα διὰ προκοπὴν εἰς μείζονα τόπον καθιστῆν. Ἐσαύτως σημειώσαι ὅτι τὰ ἐκκλησιαστικὰ ὀφφίκια, ἦγουν τὰ ἀρχοντίκια, οὐκ εἰσι τῆς ἐξουσίας τῶν ἐπισκόπων, ὡ; τινε; λέγουσιν, ἀλλὰ τῆ; τῶν κανόνων αὐθεντίας καὶ φιλοτιμίας, ὡσερ οὐδὲ τὰ τῶν λοιπῶν ταγμάτων δίκαια, ἦγουν τῶν διακόνων, τῶν ἱερῶν καὶ τῶν λοιπῶν. Εἰ μὴ γὰρ τοῦτο ἦν, οὐκ ἔν μετὰ διαστίξεως, ἦγουν ἐξ ἀπειθείας, ἐξέπειπον ἐκ τῶν οἰκείων βαθμῶν οἱ κληρικοὶ, ἀλλ' εὐκαίρως, ἀκαίρως, καὶ ὅτι θελήσει εἶχον οἱ ἐπίσκοποι τοῦτο γενέσθαι. Τοῦτο δὲ ὅσα

ἔδοξε τοῖς θεοῖς Πατέρασιν. Ἐπεὶ σημειώσαι ὅτι οὐδέμια ἰστί διαφορά κληρικέτου καὶ ἀρχοντικέτου. Ἀπὸ τοῦ ἀρχοντικέτου αὐτοῦ, ἀφ' ἧς καὶ ὁ ἐρεὺς καὶ ὁ κληρικῶν καὶ μοναχῶν περιέχονται, καλῶς ἐκλήροθη-
 μοναστηρίων (24).

ZONAR. *Μείθεσθε τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν, καὶ ὑπαίκετε*, φησὶν ὁ θεὸς Ἀπόστολος. Ἐὰν οὖν κληρικὸς ολοσθίποτε καὶ διάκονος; (διάκονος δ' ἐνταῦθα οὐ τὸν διακόνου ἔχοντα χειροτονίαν φησὶν, ἀλλ' ἅπαντα κληρικὸν διάκονον ὠνόμασεν, ὡς διακονίαν τινὰ, ἦγουν ὑπηρεσίαν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ κληρούντα· καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ τοῦ εἰπεῖν, μὴδὲ ἐν ἐκείνῳ τῷ βαθμῷ διακονήσασι· καὶ τοὺς ἀναγνώστας γὰρ καὶ λοιποὺς ἐν τῷ οἰκείῳ βαθμῷ διακονεῖν λέγει), ἐὰν οὖν μὴ πεσθαρξῇ κληρικὸς ἐπισκόπος αὐτοῦ, θέλονται προδιθάσαι αὐτὸν εἰς μείζονα βαθμὸν, οἷον διάκονον εἰς πρεσβύτερον, ἢ ὑποδιάκονον, καὶ καθεξῆς, μὴδὲ ἐν ἐκείνῳ τῷ βαθμῷ μενέτω, ἐν ᾧ ἦν, καὶ οὐ ἀποστῆναι οὐκ ἠθέλησεν.

ARIST. « Ὁ μείζω τιμὴν ἀποθούμενος καὶ ἦν εἶχει προσπολλέσει. »

Ὁ τιμῆς μείζονος κρινόμενος δέξιος παρὰ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, καὶ δι' ἀναγκαίαν αἰτίαν τῆ; ἐκκλησίας εἰς ταύτην προδιθαζόμενος; καὶ μὴ πεσθαρξῶν οὐ δι' εὐλάβειας, ἀλλὰ διὰ καταφρόνησιν, μετακινήθησεται; καὶ τοῦ βαθμοῦ ἐνῶ διακονεῖ, καὶ προσπολλέσει τοῦτον. Τυχὸν γὰρ ὑποδιάκονος ἦν, καὶ ἐκρίνετο δέξιος τοῦ γενέσθαι διάκονος, καὶ ἦν τοῦτο ἀναγκαῖον γενέσθαι τῷ ἐπισκόπῳ, διὰ τὸ μὴ εἶχειν ἀρκούντας διακόνους; μῆτε εὐρίσκειν τινὰς κατ' αὐτὸν, ὄντας καὶ τὸν βίον ἀνεπιλήπτους, καὶ τὸν λόγον δοκίμου;

καὶ τὰ ἐν τοῖς ρηθείαι κανόσι γραφέντα πλατύτερον χάριν τῶν βαθμῶν. Nota interpretationem præsentis canonis, nulla necessaria de ecclesiasticis archonticiis docentem. Neque mirum videatur, quod ecclesiastica archonticia vocavimus gradus. Namque 17 et 18 can. sanctorum apostolorum ea gradus abusive dici scripsimus. Proprie enim clericatus vocantur gradus, nimirum sacerdotes, diaconi, subdiaconi et lectores. Lege autem et quæ in aliis canonibus fusius de gradibus descripta sunt.

KANON AΓ.

A

CANON XXXV.

• Ἐάν τις τῶν κληρικῶν πενήτερος, προκείμενος εἰς
 • τινα τάξιν, κτήσῃτο εἰ ποτε, ὑποκείμενος τῇ
 • ἐξουσίᾳ τῶν ἐπισκόπων. Ὁμοίως ἤρσεν, ἵνα
 • ἐπίσκοποι, πρεσβύτεροι, διάκονοι, ἢ καὶ οἰοί-
 • δήποτε κληρικοί, οἱ μὴδὲν ἔχοντες, ἂν προ-
 • κίβαντες τῷ καιρῷ τῆς ἐπισκοπῆς ἢ τῆς κλη-
 • ρώσεως αὐτῶν, ἀγροῦς, ἢ οἰαδήποτε χωρία
 • ἐπ' ὀνόματι ἰδίου ἀγοράσωσιν, ἵνα, ὡς κατὰ
 • δεσποτικῶν πραγμάτων ἔφοδον πεποιηκότες,
 • ἐνέχωνται· εἰ μὴ ἄρα λοιπῶν, ὑπομνησθέντες,
 • εἴ ἢ ἐκκλησίᾳ ταῦτα εἰσκομίσωσιν. Ἐάν δὲ εἰς
 • αὐτοὺς κυρίως φιλοτιμία τινὸς ἢ διαδοχὴ συγ-
 • γενείας περιέλθῃ, ἐξ αὐτῆς ποιήσωσιν ὃ ἔχει ἢ
 • πρόθεσις αὐτῶν. Εἰ δὲ καὶ μετὰ τὸ προθέσθαι
 • εἰς τοῦπισω μετατραπῶσι, τῆς ἐκκλησιαστι-
 • κῆς τιμῆς ἀνάξιοι, ὡς ἀδόκιμοι, κριθῶ-
 • σιν (25).

ΒΑΣΣ. Ὁ μὲν μ' ἀποστολικὸς κανὼν θεοσιζεῖ
 ἀπογράφεσθαι τὸν ἐπίσκοπον κατὰ τὸν καιρὸν τῆς
 χειροτονίας· αὐτοῦ τὰ οἰκία πράγματα· ὡσαύτως
 καὶ ὁ δ' κανὼν τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου, ὥστε
 εἶναι φανερὰ ταῦτά τε καὶ τὰ ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας
 εἰσοδιζόμενα. Ὁ δὲ παρῶν κανὼν διορίζεται, ἵνα,
 ἂν οἱ ἐπίσκοποι, ἢ πρεσβύτεροι, ἢ διάκονοι, ἢ οἰοί-
 δήποτε κληρικοί πενήτεροι πρὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς
 διακονίας καὶ τιμῆς, μετὰ ταῦτα προκίβωσι, καὶ
 κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἐπισκοπῆς ἢ τῆς κληρώσεως
 αἰσθητοῦν ἀκίνητον ἀγοράσωσιν εἰς ὄνομα οἰκίου,
 λογίζονται ὡς ἄρπαγες τῶν δεσποτικῶν πραγμάτων,
 ἢ γοῦν τῶν ἀνατεθειμένων τῷ Θεῷ. Τοῦτο γὰρ ἐνέ-
 φηεν ὁ κανὼν διὰ τὸ εἰπεῖν, ὡς ἔφοδον πεποιηκότες
 ἐνέχωνται, εἰ μήπως ὑπομνησθέντες· περὶ τούτου
 ἤγουν παραγγελλθέντες ἀποτήναι τοῦ τοιμηθέντος,
 προτρυφώσους ταῦτα τῇ ἐκκλησίᾳ. Ἐπερ δὲ ἀπὸ
 κληρονομίας ἢ λεγάτου ἢ δωρεᾶς περιέλθῃ τι εἰς
 αὐτοὺς, ὀφείλουσι μέρος μὲν ἀπὸ τούτων τὸ δοκοῦν
 αὐτοῖς, προσκυροῦν τῇ ἐκκλησίᾳ. τῶν λοιπῶν δὲ τὴν
 κυριότητα ἔχειν ἀναμφιβόλως. Μετὰ μὲντοι τὸ προ-
 θέσθαι ἀφιερῶσαι τινα ἐκ τούτων τῇ ἐκκλησίᾳ, ἂν
 μετὰ μὲντος γένηται, ἐκπαισεται τῆς ἐρατικῆς τιμῆς
 ὡς ἀνάξιος καὶ ἀδόκιμος. Ταῦτα τοῦ κανόνος διορι-
 ζόμενου, λέγουσιν τινες ἐξακούεσθαι τὰ ἐν αὐτῷ εἰς
 πάντα τὰ μετὰ τὴν κλήρωσιν ἢ τὴν ἐπισκοπὴν ἀγο-
 ρασθέντα ἐθενδῆποτε, ἢ καὶ ἐπικτηθέντα παρὰ ἐπι-
 σκόπων ἢ κληρικῶν, ἂνευ τῶν ἀπὸ δωρεᾶς ἢ λεγάτου
 ἢ κληρονομίας περιελθόντων εἰς αὐτοὺς. Ἔμοι δὲ
 δοκεῖ ὡς ἐπὶ μὲν τοῖς ἐπισκόποις τούτου κρατῆσαι,
 οἱ οὐδὲ ὑπεσι τρέπος ἕτερος αὐτοῖς δι' οὗ κτήσον-

• Si quis clericus pauper, in aliquem ordinem pro-
 • motus, quidquam adquisierit, episcoporum pote-
 • stati subiciatur. Similiter placuit, ut episcopi et
 • presbyteri et diaconi, vel quicumque clerici, qui
 • nihil habent, si promoti, tempore episcopatus
 • vel clericatus eorum, agros vel qualliscunque
 • prædia nomine proprio emerint, tanquam qui
 • Dominica bona invaserint, teneantur : nisi
 • utique admoniti ea ecclesiæ retulerint. Si autem
 • alienus liberalitate vel cognitionis succes-
 • sione aliquid ad ipsos proprio devenisset, eo
 • facient id, quod eorum proposito congruit. Sin-
 • • vero, etiam postquam proposuerint, retro con-
 • vertantur, ecclesiastico honore indigni, ut re-
 • • probi, judicentur. »

BALS. Quætragesimus canon apostolicus statuit,
 ut episcopus tempore ordinationis res suas descri-
 bat : similiter et canon 24 Antiochenis synodi ut
 ere sint manifestæ, et eidem ecclesiæ redditus.
 Præsens ergo canon decernit, ut si episcopi vel
 presbyteri vel diaconi, vel quicumque clerici, ad
 ecclesiasticum ministerium et honorem pauperes,
 postea promoti fuerint, et tempore episcopatus vel
 clericatus quodvis immobile nomine proprio eme-
 rint, reputentur ut raptores bonorum Dominicorum,
 scilicet eorum quæ Deo sunt dedicata. Hoc autem
 significavit canon, dum dixit : Ut qui invaserint,
 teneantur, nisi hujus admoniti, id est, ab hoc teme-
 rario incepto desistere jussi, ea ecclesiæ dominio
 adscripserint. Si autem ex hæreditate vel legato vel
 donatione aliquid ad eos devenerit ; eorum quidem
 partem aliquam, quæ illis videbitur, ecclesiæ do-
 minio tribuere debent, reliquorum autem habere
 certum et indubitatum dominium. Sed si postquam
 proposuerit ex iis aliqua ecclesiæ consecrare, si
 eum pœnitentia subierit, a sacerdotali honore ex-
 cidet ut indignus et reprobus. Hæc cum decernat
 canon, dicunt aliqui, ea quæ in ipso sunt intelligi
 de omnibus, quæ post episcopatus vel clericatus
 adoptionem undecunque empta sunt, vel etiam
 acquisita ab episcopis vel clericis, præterquam ea
 quæ ad ipsos vel ex donatione vel ex legato vel
 hæreditate devenerint. Mihi autem videtur, quod
 in episcopis quidem hoc locum habebit : quia nullus
 est eis alius modus per quem res acquirant, præ-
 terquam ex juribus episcopalibus, et ex externis

Guill. Beveregii notæ.

(25) Ὡς ἀδόκιμοι κριθῶσιν. Inter hæc ultima
 canonis verba et Balsamonis interpretationem in
 ms. nostro Bod'iano hæc habentur. Σημειώσαι
 τὸν παρόντα κανόνα, διδάσκοντα ξένον τι περὶ τῶν
 διαφερόντων ἐπισκόποις καὶ κληρικοῖς. Σημειώσαι
 τὸν παρόντα κανόνα, καὶ θαύμασον πῶς οὐκ εἶδομεν
 αὐτὸν ἐνεργούντ' αὐτοῖς, καὶ ταῦτα πολλῶν διακό-
 νων καὶ ἐπισκόπων πλουτησάντων μετὰ τὴν χειρο-
 τονίαν προφάσει αὐτοῦ, καὶ μὴ θελησάντων παρα-
 πέμψαι τι πρὸς τὰς ἐκκλησίας, ἃς ἔχειροτονήθησαν,

ἐκ τῶν οὕτως ἢ ἄλλως ἐπικτηθέντων αὐτοῖς. Nota
 præsentem canonem, mirum quid de iis, quæ ad
 episcopos et clericos pertinent, docentem. Nota
 præsentem canonem, et mirare quod eum nunquam
 obtinentem non videmus ; idque cum multi diaconi
 et episcopi ejus obtentu post ordinationem dritiles
 evaserint, et tamen nihil ex iis, quæ sic vel aliter
 possident, ad ecclesiæ transmittere volunt, in quas
 ordinati sunt.

donationibus et legatis. Ac episcopalia quidem episcopati tradentur : reliqua autem erunt eorum domini, quemadmodum hic quoque canon hoc tractat. Clerici autem si, postquam in clerum recepti sunt, aliis modis et non ex ecclesia res emerint, non cogentur ea ecclesie addicere : si quis enim forte clericus fiat puerorum ludimagister, vel scriptor, vel magni alicujus viri amanuensis aut a secretis, et magnas ex eo facultates paraverit ; quare cogetur ea, quæ his rationibus acquisita sunt, ecclesie addicere ? Præsens autem interpretatio a verbis canonis dependet, statuentis quæ ex liberalitate vel hæreditatibus proveniunt, eos habere in potestate. præterquam quod pars quedam ecclesie dari debet. 559 Cum autem canon tractet de immobilibus, rogaverit quispiam, an idem servari debeat etiam in mobilibus. Et existimo quod idem etiam in his fiet ; propterea quod nulla est differentia mobilium et immobilium, quod ad acquisitionem attinet. Proprie autem dixit, pro, si directo ei relicta sint, quoniam multa quibusdam relinquuntur, ut ea aliis quomodocumque reddant ac restituant. Ex hujusmodi ergo non postulat, ut quidquam ecclesie consecret ; sed ex eis quæ proprie seu privatim ei relicta sunt, et quorum ille est dominus. Nota igitur canonem, qui dicit, quod episcopi et clerici debent necessario suis ecclesiis partem aliquam, quæ illis videbitur ex his quæ proprie ad eos pertinent, relinquere ; omnia autem extremo spiritu : et in hoc, cujusmodi et quantumcumque est, non repudiabitur.

rius differunt tunc, πάντως δὲ ἐν ταῖς τελευταίαις ἀναπνοαῖς· καὶ τοῦτο, οἷον ἂν καὶ ὅσον ἐστίν, οὐκ ἀποπερφήσεται.

ZONAR. Si qui homines, cum rei familiaris inopia laborarent, ad episcopatum evecti aut in clerum cooptati sunt, deinde vero divitiis affluant, agrorumque aut prædia, postquam episcopi aut clerici sunt, proprio nomine emerenti possideant ; illa ex bonis ecclesie quæsiisse censentur, ac nisi ecclesie consecraverint, Dominicas, hoc est, Deo dicatas possessiones, diripiisse judicabuntur. Id namque illa significat : tanquam qui Dominica bona invaserint. Proinde civilibus quoque legibus cautum est, ut episcopi, cum eligendi sunt, quid in ipsorum possessionibus sit testamentum faciant ; ut illas, quibuscunque collibitum fuerit, ex legum præscripto relinquere liceat. Quadragessimus vero sanctorum apostolorum canon, Nota sint, inquit, propria episcopi bona, si quidem propria quoque habet ; notaque item Dominica sint et quæ sequuntur. Idem vicissimo quarto, quoque Antiochenæ synodi canone cautum est. Quod si episcopo cuiquam aut clerico aliquid alicujus liberalitate ipsi proprie addictum, legatum quippe aut donatio aut cognata hæreditas, obtinerit, ex eo quoque ecclesie partem pro suo arbitrio consecrabit. Proprie vero dixit addictum, hoc est, quod homini ex directo fuerit relictum ; quoniam multa aliquibus relinquuntur, ut aliis tradant, aut in captivorum redemptionem, aut in

ταῖς πράγματι, ἀλλ' ἢ μόνος ὁ ἀπὸ τῶν ἐπισκοπικῶν δικαίων καὶ ὁ ἀπὸ τῶν ἐξωθεν δωρεῶν καὶ ληγμάτων. Καὶ τὰ μὲν, ἤγουν τὰ ἐπισκοπικά, τῇ ἐπισκοπῇ προσκυρώσεται· τὰ δὲ λοιπὰ τῆς ἐξουσίας αὐτοῦ εἶναι, καθὼς τοῦτο καὶ ὁ κανὼν διαλαμβάνει. Οἱ δὲ κληρικοί, ἐὰν μετὰ τὴν ἐκλήρωσιν ἀπὸ ἐτέρων τρόπων, οὐχὶ ἀπὸ τῶν τῆς ἐκκλησίας, ἀγοράσωσι πράγματα, οὐκ ἀναγκασθήσονται ταῦτα προσκυρῶσαι τῇ ἐκκλησίᾳ. Ἐὰν γὰρ τυχὸν παιδοδιδάσκαλος γένηται τις κληρικός ἢ καλλιγράφος ἢ ὑπογραφεὺς μεγιστάνος τοῦτος, καὶ ἐντεῦθεν πολυκτήμων καταστή. Ἴνα τί καταναγκασθήσεται τὰ ἀπὸ τοιούτων τρόπων ἐκκτηθέντα αὐτῷ τῇ ἐκκλησίᾳ προσκυρῶσαι ; Ἡ παρούσα δὲ ἔρμηνεια ἐξίχεται καὶ τῶν βημάτων τοῦ κανόνος, διαλαμβάνοντος τὰ ἀπὸ φιλοτιμιῶν ἢ κληρονομιῶν ἔχειν ἐκ' ἐξουσίας αὐτοῦς ἀνεμέρους τινὸς ὀφειλόντος δοθῆναι τῇ ἐκκλησίᾳ. Τοῦ δὲ κανόνος περὶ ἀκινήτων διαλαμβάνοντος, ἐρωτήσεται, ἐὰν ἐν αὐτῷ ὀφείλει κρατεῖν καὶ ἐπὶ τῶν κινητῶν ; Καὶ οἶμαι ὅτι ἐν αὐτῷ καὶ ἐπὶ τούτοις γενήσεται διὰ τὸ μηδεμίαν εἶναι διαφορὰν κινητῶν καὶ ἀκινήτων ὅσον εἰς τὴν ἐπίκτησιν. Κυρίως δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ εἰ ἐξ ὀρθοῦ αὐτῷ καταλειφθῆ· ἔπει πολλὰ καταλιμπάνονται τισιν, ὥστε αὐτὰ ἐτέροις ἀποκαταστήσαι ἢ ἀναλῶσαι ὀφειλόματα. Ἐκ τῶν τοιούτων οὖν οὐκ ἀπαιτεῖται ἀφιερῶσαι τι τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀλλ' ἐκ τῶν κυρίως, ἤτοι ἰδικῶς, αὐτῷ καταλειμμένων, καὶ ὧν κύριός ἐστιν ἐκεῖνος. Σημειῶσαι οὖν τὸν κανὼνα τὸν λέγοντα ὅτι ἐξ ἀνάγκης ὀφείλουσιν οἱ κληρικοί καὶ οἱ ἐπίσκοποι καταλιμπάνειν τὰς κατ' αὐτοῦς ἐκκλησίας μέρους τι, τὸ ὅπου αὐτοῖς, ἀπὸ τῶν κυ-

ZONAR. Ἐὰν ἄποροι τινες γένωνται ἐπίσκοποι ἢ κληρικοί, εἴτα εὐπορήσωσι, καὶ κτήσωνται, ἐν τῷ εἶναι ἐπίσκοποι ἢ κληρικοί, ἀγροῦς ἢ χωρίων, ὠνησάμενοι αὐτὰ εἰς θεομα οικίαν, δοκοῦσιν ἐκ πραγμάτων τῆς ἐκκλησίας ταῦτα κτήσασθαι, καὶ ἔνοχοι εἶναι, ὥστε εἰ θεσποτικά πράγματα, ἤγουν κυριακά, διηρηκάσι (τοῦτο γὰρ ἐνέφημε διὰ τοῦ εἶπαι, ὡς ἔφοδον πεποιηκότες), εἰ μὴ τῇ ἐκκλησίᾳ ταῦτα ἀφιερῶσουσιν. Διὰ καὶ οἱ νόμοι τῆς πολιτείας ἀπαιτοῦσι τοὺς ἐπισκόπους, ὅτι μέλλουσι χειροτονισθαι, φανερὰ ποιεῖν ἃ κέρηται, ἵνα ἔχωσιν ὄθειαν, εἰς βούλονται, νομίμως ταῦτα καταλιμπάνειν. Καὶ ὁ μ' δὲ κανὼν τῶν ἀγίων ἀποστόλων, Ἔστω, φησί, φανερὰ τὰ ὄθια τοῦ ἐπισκόπου πράγματα, εἴγε καὶ ὄθια ἔχει, καὶ φανερὰ τὰ κυριακά, καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ ὁ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ κ' κανὼν περὶ τούτου θεσποθεταί. Ἐὰν δὲ καὶ ἐπισκόπων ὄντι τινὲς ἢ κληρικῶν περιέληθαι κυρίως φιλοτιμία τινὸς, οἷον ληγμάτων ἢ δωρεῶν ἢ κληρονομία συγγενικῆ, δεῖ, φησί, καὶ ἐξ αὐτοῦ ἀφιερῶσαι τῇ ἐκκλησίᾳ μέρος κατὰ τὴν οἰκίαν προαίρεσιν. Κυρίως δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ ἐξ ὀρθοῦ αὐτῷ καταλειφθῆ, ἔπει πολλὰ καταλιμπάνονται τισιν, ὥστε αὐτὰ ἐτέροις ἀποκαταστήσαι, ἢ ἀναλῶσαι αὐτὰ εἰς αἰχμαλώτων ἀναρρῦσεις, ἢ εἰς οἰκοδομὰς οἰκῶν ἱερῶν, καὶ εἰς ἄλλας αἰτίας ὁμοίας. Ἐκ τῶν τοιούτων οὖν οὐκ ἀπαιτεῖται ἀφιερῶν τι

τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀλλὰ ἐκ τῶν κυρίως, ἤτοι ἰδικῶς, αὐτῶ καταλειμμένων, καὶ ὧν κύριος ἐκεῖνός ἐστιν. Εἰ δὲ προέθεντο καὶ ὑπέσχοντο μέρος ἀφιρῶσαι τῇ ἐκκλησίᾳ, εἶτα μετετρέπησαν, ἀντὶ τοῦ μετεβλήθησαν, ἀνάξειο κριθήσονται οὗτοι τῆς ἱερατικῆς τιμῆς.

ΑΡΙΣΤ. « Ὁ μετὰ τὸ προκόψαι ἀγρὸν ἐξουνοῦμενος, οὐδὲν ἔχων, ἴστω τῇ ἐκκλησίᾳ τούτου προσάγειν, εἰ μὴ ἐκ διαδοχῆς συγγενείας ἢ καθαροῦς φιλοτιμίας τούτῳ περιέλθῃ. »

Οἱ πρὸ τῆς ἐπισκοπῆς μὴ ἔχοντες ἴδια πράγματα, ἢ καὶ οἱ κληρικοὶ, οἱ πρὸ τοῦ κληρωθῆναι ὄντες πένεστατοι, ἐὰν μετὰ τὸ προκόψαι ἀκίνητά τινα ἐξωνήσωνται, τῇ ἐκκλησίᾳ ταῦτα προσάξουσιν, ὡς ἐκ τῶν προσόδων αὐτῆς ταῦτα ἐπικτησάμενοι· εἰ μὴ ποῦ ἀπὸ κληρονομίας ἢ ἀπὸ τίνος δωρεᾶς, τῇ εἰρηθεῖα πρὸς αὐτοὺς γενομένης. καινόνται ταῦτα περιελθεῖν εἰς αὐτοὺς.

ΚΑΝΩΝ ΛΓ΄.

« Ὅστε πρεσβυτέρους πράγμα τῆς ἐκκλησίας, ἐν ἧ καθιεροῦνται, μὴ πιπράσκειν, καὶ ὥστε μηδὲν ἐπισκόπῳ ἐξεῖναι πράγματι καταχρησασθαι ἐκ τοῦ τίτλου τῆς ἐκκλησιαστικῆς μάτρικος. Ὅμοίως ἤρεσεν, ὥστε τοὺς πρεσβυτέρους παρὰ γνώμην τῶν ἰδίων αὐτῶν ἐπισκόπων πράγμα μὴ πιπράσκειν τῆς ἐκκλησίας, ἐν ἧ καθιεροῦνται· ὃν τρόπον καὶ τοῖς ἐπισκόποις οὐκ ἐξεστὶ πιπράσκειν χωρὶα τῆς ἐκκλησίας, ἀγνοούσης τῆς συνέδου, ἢ τῶν ἰδίων πρεσβυτέρων. Μὴ οὐσης τοίνυν ἀνάγκης, μηδὲ ἐπισκόπῳ ἐξεῖναι καταχρησασθαι πράγματι ἐκ τοῦ τίτλου τῆς ἐκκλησιαστικῆς μάτρικος. »

ΒΑΣΣ. Ὡς εἶπεν, ἱερεῖς τινες ἐπὶ ὧν ἐκκλησιαστικὰ πράγματα παρὰ γνώμην τῶν οικειῶν ἐπισκόπων. Ἀλλὰ μὴν καὶ ἐπίσκοποι ἐπιπράσκον χωρὶα τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν παρὰ γνώμην τῆς κατ' αὐτοὺς συνέδου, ἢ καὶ τῶν ἰδίων πρεσβυτέρων. Φησὶν οὖν ὁ κανὼν μηκέτι τοῦτο γίνεσθαι, ἀλλὰ καὶ ὅτε πρόκειται ἀνάγκη ποιῆσαι τοιοῦτόν τι ἐπίσκοπον, μετὰ συναίνεσως τῆς κατ' αὐτὸν συνέδου καὶ τῶν ἰδίων πρεσβυτέρων τοῦτο ποιεῖν· ἄλλως δὲ πως μὴ εἶναι ἐπ' ἀδείας αὐτὸν καταχρησασθαι πράγματι καταγεγραμμένῳ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς βιβλίοις, ἢ γον ἐν τῇ μάτρικῃ, τοῦτέστιν ἐν τῇ ἀπογραφῇ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ τίτλου, ἤτοι βιβλίου. Τίτλος γὰρ λέγεται ποτὲ μὲν ἢ ἐπιγραφή, ποτὲ δὲ ἢ αἰτία, ποτὲ δὲ καὶ τὸ βιβλίον. Ἀκούων δὲ τοῦ κανόνος λέγοντος μήτε ἐπίσκοπον παρὰ γνώμην τῆς συνέδου καὶ τῶν ἰδίων πρεσβυτέρων πιπράσκειν χωρὶα τῆς ἐκκλησίας, μήτε τοὺς πρεσβυτέρους παρὰ γνώμην τῶν ἰδίων ἐπισκόπων πωλεῖν πράγματα ἐκκλησιαστικά, μὴ εἴη ἐξισούσθαι κατὰ τοῦτο τὸ μέρος τοῖς ἐπισκόποις τοὺς πρεσβυτέρους· ἄλλ' εἶπε δὲ οἱ μὲν πρεσβύτεροι παρὰ γνώμην τῶν ἐπισκόπων οἰονδηποτοῦν πράγμα κινήτων ἢ καὶ εὐφθαρτων, οἶνον τυχὸν ἢ σίτον, πωλεῖν οὐ δύνανται· ὁ δὲ ἐπίσκοπος τὰ μὲν εὐφθάρτα κινήτὰ καὶ τὰ αὐτοκίνητα καὶ παρὰ γνώ-

A sacramentum ædium ædificationem, aut in alios ejusmodi usus insument. Nihil ergo ex hujusmodi rebus, sed ex iis tantum, quæ ipsi proprie ac peculiariter sunt relictæ, quarumque ipse dominus est, ecclesiæ consecrare necessario cogetur. Quoi si qui, parte aliqua jam ecclesiæ destinata, postea retro conversi sunt, hoc est, sententiam mutarunt, sacerdotii honore indigni esse judicabuntur.

ARIST. « Qui post promotionem, nihil habens, agrum emerit, in ecclesiam eum conferat, nisi successione cognationis aut pura liberalitate ei obvenit. »

Qui ante episcopatum propria non habent bona, vel etiam clerici, qui antequam in clerum cooptati fuerint, pauperrimi erant; si postquam promoti sunt, immobilia aliqua redimant, ea ad ecclesiam afferent, ut qui ex illius redditibus eadem acquisivissent: nisi forte ab hæreditate, aut ab alicujus donatione, vere ad ipsos facta, appareant ea ad ipsos obvenire.

560 CANON XXXVI.

« Ut presbyteri res ecclesiæ, in qua consecrantur, non vendant: et ut nulli liceat episcopo re abuti, quæ est ex titulo ecclesiasticæ matriculæ. Similiter placuit, ut presbyteri, præter mentem suorum episcoporum res ecclesiæ, in qua consecrantur, non vendant: quemadmodum episcopis quoque prædia ecclesiæ, ignorante synodo, vel suis presbyteris vendere non licet. Non existente ergo necessitate, non liceat episcopo re abuti, quæ est ex titulo ecclesiasticæ matriculæ. »

BALS. Ut est verisimile, quidam sacerdotes res ecclesiasticas, præter suorum episcoporum sententiam, vendebant. Quin etiam episcopi suarum ecclesiarum prædia emancipabant, præter synodi, vel etiam suorum sacerdotum sententiam. Dicit ergo canon, ne hoc fiat amplius; sed quando tale quid faciendi necessitas premit episcopum, id cum synodi sum consensu et suorum presbyterorum faciat. Ei autem aliter re uti non liceat, quæ in brevibus ecclesiasticis seu in matricula scripta est, hoc est, in repertorio ecclesiastici tituli seu libri. Titulus enim dicitur aliquando inscriptio, aliquando vero causa, aliquando autem et liber. Cum autem audis canonem dicentem, nec episcopus præter synodi sententiam et suorum presbyterorum ecclesiæ prædia vendere; nec presbyteros præter sententiam suorum episcoporum vendere res ecclesiasticas; ne dixeris, quod ad hoc attinet, presbyteros æquari episcopis: sed dic quod presbyteri quidem, præter episcoporum sententiam, quamcumque rem mobilem vel immobilem vel etiam quæ facile corrumpi potest, vinum forte vel frumentum, vendere non possunt; episcopus autem ea quidem, quæ facile corrumpi possunt, mobilia, et quæ per se mobilia, etiam præter suorum clericorum sententiam, potest alie-

mare; sed non itidem immobilia. Propterea enim præsens quoque canon jubet presbyteros non vendere bona ecclesiastica sine episcopis : episcopis autem prohibuit immobilia, sine necessitate et sine synodali et presbyterorum sententia, vendere Quod autem habet episcopus potestatem, etiam præter suorum presbyterorum mentem et synodi, vendendi per se immobilia et mobilia, quæ facile corrumpi possunt, patet ex 38 et 41 can. apostolicis, quos etiam lege : atque etiam ex præsentis canonis, qui prohibet ecclesiasticorum prædiorum et fundorum alienationem sine cognitione et examinatione faciendam. Ne huic autem interpretationi repugnare videantur canones, qui sacra ecclesiastica ab episcopis vendi prohibent. Etsi enim sint mobilia, immobilium tamen locum obtinent, sicut et hoc sæpe in legibus invenitur. Porro quando ecclesiasticum immobile ob præsentem necessitatem vendendum est, non debet episcopus rem redditum habentem vendere; sed qualem canone 26 præsentis synodi canis esse vult, et secundum dictas illic distinctiones. Abusus autem canon meminit, ne dicas prohiberi solum venditionem immobilium, non autem etiam alias alienationes. Neque enim per emphyteusin, neque per donationem, neque per permutationem, neque ad multum tempus potest episcopus rem ecclesiasticam alienare, nisi urgeat necessitas. οὕτε ἐπὶ χρόνις πολλοῖς ἐκποιεῖσθαι ἐκκλησιαστικὸν μὲνης.

ZONAR. Sanctorum apostolorum canones, tricesimus octavus et quadragesimus primus, jus administrationemque rerum ecclesiasticarum penes episcopos esse voluere. Proinde ne sacerdotibus res ecclesiarum, **561** cui adscripti sunt, sine episcopi facultate vendere liceat, hic canon decernit. Tum ne concessa ipsi per apostolos. canones auctoritate episcopi ablatentes, dominatum sibi quodammodo vindicent, itaque ecclesiasticas possessiones abdicatum eant, ne ipsi quidem episcopo, nisi re cum synodo sua subjectiva sibi presbyteris communicata, prædia ecclesiastica vendendi facultatem esse statuit. Neque enim rerum ecclesiasticarum administrationem ab ipsis ignorari oportet; ne, si sine teste sit, offensiones in episcopos exoriantur. Nulla ergo necessitate cogente, re in ecclesiastica matricula vel repertorio descripta episcopo quoque abuti ne liceat. Tituli vero nomine et inscriptio et causa quinimo et liber, ut in legibus scriptum alicubi reperias, significatur. Et vero, cum alienare aliquid immobile episcopus volet, ejus generis id esse debet, quale hujus synodi canone sexto et vicesimo explicatur, ac ibidem indicatæ cautiones in eo alienando servantur.

ARIST. « Presbyter rem quamquam ecclesiasticam sine episcopo non vendit; neque episcopus prædictum, synodo non approbante. »
 Bona ecclesiastica non alienata manere debent. Si autem necessitas requirat, ut immobile aliquid alienetur, episcopus sine synodi sententia illud non

ἄμην τῶν οἰκίων κληρικῶν ἐκποιεῖν δύναται, οὐ μὴν καὶ τὰ ἀκίνητα. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ὁ κανὼν τοὺς μὲν πρεσβυτέρους παρεκκελεύσατο μὴ πωλεῖν πράγματα ἐκκλησιαστικά ἄνευ τῶν ἐπισκόπων· τοὺς δὲ ἐπισκόπους ἐκώλυσε πιπράσκειν ἀκίνητα ἄνευ ἀνάγκης καὶ συνοδικῆς γνώμης καὶ τῶν πρεσβυτέρων. Ὅτι δὲ ἐξουσίαν ἔχει ὁ ἐπίσκοπος καὶ παρὰ γνώμην τῶν πρεσβυτέρων αὐτοῦ καὶ τῆς κατ' αὐτὸν συνόδου πιπράσκειν ἐκκλησιαστικά ἀκίνητα καὶ εὐφάρτα κινήτα, δῆλόν ἐστιν ἀπὸ τοῦ λη' ἀποστολικοῦ κανόνος καὶ τοῦ μα', οὗ καὶ ἀνάγνωθι· ἀλλὰ μὴν καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος κωλύοντες τὴν ἀδιάρκωστον ἐκποίησην τῶν ἐκκλησιαστικῶν χωρίων καὶ μωῶν. Μὴ ἐναντιωθῶσι δὲ σοι πρὸς τὴν παρούσαν ἐρημίαν οἱ κανόνες, οἱ κωλύοντες παρὰ ἐπισκόπων πιπράσκεισθαι ἱερὰ ἐκκλησιαστικά. Κἀν γὰρ κινήτα ταῦτα ὄσιν, ἀλλὰ ἀκινήτων ἐπέχουσι τόπον· καθὼς καὶ ἐν τοῖς νόμοις τοῦτο πολλαχοῦ εὐρίσκαται. Καὶ ὅταν δὲ μέλλῃ διαπραθῆναι ἐκκλησιαστικὸν ἀκίνητον διὰ προκειμένην ἀνάγκην, οὐκ ὀφείλει πωλεῖν ὁ ἐπίσκοπος πρῶτα ἔχον πρόσεδον, ἀλλ' οἶον ὁ κς' κανὼν τῆς παρούσης συνόδου φησι, καὶ κατὰ τὰς ἐκάστω εἰρημίνας διαστέξει. Καταχρήσεως δὲ ὁ κανὼν ἐμνήσθη, ἵνα μὴ εἴπῃς μόνην κωλύσασθαι τὴν διάπρασιν τῶν ἀκινήτων, οὐ μὴν καὶ τὰς ἄλλας ἐκποιήσεις. Ὅβτε γὰρ κατ' ἐμφύτευσιν, οὕτε κατὰ ἑωρεάν, οὕτε κατὰ ἀνταλλαγὴν ἀκίνητον ἐπίσκοπος δύναται ἀνάγκης μὴ προκει-

ZONAR. Οἱ τῶν σεπτῶν ἀποστόλων κανόνες, ὁ τε λη' καὶ ὁ μα' τὴν ἐξουσίαν καὶ φροντίδα τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων τοῖς ἐπισκόποις ἀνατιθέασιν. Ἀκολουθῶς οὖν ὁ κανὼν οὗτος ἀπαγορεύει πιπράσκειν τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας πρῶτα ἐν ἧ καθιερώθησιν, εἰ μὴ καὶ ὁ ἐπίσκοπος συνευδοκῆι. Ἴνα δὲ μὴ τῆ δοθεῖσῃ αὐτοῖς ἐξουσίᾳ ἐκ τῶν ἀποστολικῶν κανόνων καταχρῶμενοι οἱ ἐπίσκοποι ἐναυθεντῶσι καὶ ἐκποιδῶνται τὰ ἐκκλησιαστικά, καὶ ἐπήγαγεν ὅτι οὐδὲ τῷ ἐπισκόπῳ ἐξίσται χωρὶα πιπράσκειν τῆς ἐκκλησίας, ἀγνούσης τῆς συνόδου, ὑφ' ἧς καὶ αὐτός ἐστιν, ἢ τῶν ἰδίων πρεσβυτέρων. Δεῖ γὰρ τῶν διοικήσεων τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων εἰδῆσιν ἔχειν αὐτούς· ἵνα μὴ, ἀμαρτύρου τῆς οἰκονομίας οὕτης, σκάνδαλα κατὰ τοῦ ἐπισκόπου φύωνται. Χωρὶς τοίνυν ἀνάγκης μηδὲ τῷ ἐπισκόπῳ ἐξίστω καταχρησασθαι πράγματι ἀπογεγραμμένῳ ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ μάτρικι, ἧτοι τῇ ἀπογραφῇ. Τίτλος δὲ ἡ ἐπιγραφὴ λέγεται καὶ ἡ αἰτία, ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ βιβλίον, ὡς ἐν τοῖς νόμοις που γέγραπται. Καὶ ὅτε δὲ ἐκποιήσασθαι ἀκίνητον ὁ ἐπίσκοπος μέλλει, τοιοῦτον ἐκποιήσεται, οἶον ὁ κς' κανὼν τῆς παρούσης συνόδου φησι, καὶ κατὰ εἰρημίνας ἐκαὶ διαστέξει.

ARIST. « Πρεσβύτερος ἐκκλησιαστικὸν πρῶτα τοῦ ἐπισκόπου χωρὶς οὐ πιπράσκει· οὐδὲ ἐπίσκοπος χωρὶον, συνόδου μὴ ἐπιγινωσκούσης. »
 Τὰ τῶν ἐκκλησιῶν ἀνεκποίητα μένειν ὀφείλουσι. Εἰ δὲ ἀνάγκη γένηται ἐκποιήσθαι τι ἀκίνητον, οὐκ ἄνευ γνώμης τῆς συνόδου διαπωλῆσαι τοῦτο ὁ ἐπί-

σκοπος· εἰ μὴ βούλεται, κατὰ τὸν εἰκοστὸν ἔκτον κανόνα τῆς παρούσης συνόδου, Θεῶν καὶ συνόδων αὐτὸν καταστήσαι ὑπεύθυνον, καὶ τῆς τιμῆς ἀλλότριον. Ἄλλ' οὐδὲ πρεσβύτερος, οἰκονομῶν τινὰ τῆς ἐπισκοπῆς ἐμπειστευμένος, χωρὶς εἰδήσεως τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου πρᾶγμα ἐκκλησιαστικόν, ἢ ἀκίνητον, ἢ αὐτοκίνητον, διαπωλήσει.

εἰ Ἀνεγνωσθησαν ἔτι μὴν ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ διάφοροι σύνοδοι πάσης τῆς τῶν Ἄφρων χώρας, ἐπιτελεσθεῖσαι ἐν τοῖς προλαβοῦσι χρόνοις Ἀύρηλιου ἐπισκόπου Καρχηδόνας.

εἰ Ἐκ τῆς συνόδου τῆς ἐν Ἰππῶνι Ῥηγίῳ γενομένης ἐπὶ τοῦ ἐνδοξοτάτου βασιλέως Θεοδοσίου Αὐγούστου τὸ τρίτον, καὶ ἐπὶ Ἀβουνδαντίου τοῦ λαμπροτάτου ὑπάτου ὀγδῶν εἰδοῖς Ὀκτωβρίαις ἐν Ἰππῶνι Ῥηγίῳ εἰς τὸ σήκρητον τῆς ἐκκλησίας Πάκης· καὶ τὰ λοιπὰ πεπραγμένα ταύτης τῆς συνόδου διὰ τοῦτο οὐκ ἐγράφησαν, ἐπειδὴ τὰ ἐν αὐτῇ ὁρισθέντα ἐν τοῖς ἀνωτέροις δεικνύται ἐγχειμένα. »

ΒΑΣ. Οὐκ ἐν μίᾳ συνελεύσει τὰ ἐν τῇ συνόδῳ ταύτῃ γενόμενα ἐπράχθησαν, ἀλλ' ἐν διαφόροις. Λυομένου γὰρ τοῦ συνεδρίου, πάλιν ἐν ἑτέρῳ καιρῷ συνήρχοντο, καὶ προτεθειμένων ζητημάτων ἐσκόπου, καὶ τὰ δέξαντα ὠρίζον, καὶ συνήπτον αὐτὰ τοῖς προλαβοῦσιν.

Πρῶξις δευτέρα.

εἰ Ἐκ τῆς συνόδου Καρχηδόνας, ἐνθα τοποτηρηταὶ ἐπίσκοποι τῆς ἀνθυπατιανῆς πρὸς τὴν σύνοδον ἀπεστάλλοντο Ἀδρουμέτου ἐπὶ τῶν ἐνδοξοτάτων βασιλέων Ἀρκαδίου τὸ τρίτον καὶ Ὀνωρίου τὸ δεύτερον, τῶν Αὐγούστου ὑπάτων, πρὸ δεκαεξή καλανῶν Ἰουλίῳν εἰς Καρχηδόνα. Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ τοποτηρηταὶ ἐπελέγησαν ἐπίσκοποι ἀνθυπατιανοὶ πρὸς τὴν Ἀνδρουμετιανὴν σύνοδον.

εἰ Ἐκ τῆς συνόδου Καρχηδόνας, ἐνθα πολλὰ ὠρίσθησαν, ἐπὶ Καισαρίου καὶ Ἀττικῷ, τῶν λαμπροτάτων ὑπάτων, τῇ πρὸ πέντε καλανῶν Σεπτεμβρίῳν, ἐν Καρχηδόνι εἰς τὸ σήκρητον τῆς ἐκκλησίας Ῥεσπιτούτης, ἐν τῷ προκαθήμεναι Αὐρήλιον ἐπίσκοπον ἑκατὸν ἐπισκόπους παρεστώτων διακόνων, παραγενομένων ἔτι μὴν Βίκτορος τοῦ γέροντος τοῦ Πουπιανίτου, Τίτου τοῦ Μηγριπτανου, Εὐαγγέλου Ἀσσυριτανου, ὀμίλησε πρὸς τοὺς ἐπισκόπους Αὐρήλιος ἐπίσκοπος Καρχηδόνας· ὃς καὶ εἶπεν οὕτως·

εἰ Μετὰ τὴν προορισθεῖσαν ἡμέραν τῆς συνόδου, καθήμενων ἡμῶν, ὡς μεμνημένα, ἀδελφοὶ μακαρώτατοι, καὶ προσδοκῶντων ἐκ πασῶν τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἀφρικῆς τοποτηρητὰς παραγενέσθαι πρὸς τὴν ἡμέραν τῆς ὑμετέρας συζητήσεως, τῆν, ὡς εἶπον, προορισθεῖσαν· ἀλλὰ καὶ ἀναγνωθείσης ἐπιστολῆς τῶν ἀπὸ τοῦ Βυζακίου συλλειτουργῶν ἡμῶν. Κάκεινου δ' ἔτι μὴν παραγνωσκόμενου τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ, εἴ τι ἅμα ἐμοὶ συνιζήτησαν οἱ τὸν καιρὸν καὶ τὴν ἡμέραν τῆς συνόδου προλαβόντες. Ἐτι μὴν ἀνεγνώσθη καὶ ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν Ὁμοράτου καὶ Ὀύρηλου, τῶν ἑμαρῶν

vendet : nisi vellet juxta vicesimum sextum presentis synodi canonem et Deo et synodo semetipsum reddendæ rationi obnoxium facere, et honore alienum. Sed nec presbyter, cui dispensatio aliqua episcopatus concessit, sine sui episcopi scientia, bonum aliquod ecclesiasticum, sive immobile sive sumptu natura mobile, divendat.

εἰ In hac præterea synodo recitata sunt universæ Afrorum regionis diversa concilia transactis Aurelii episcopi Carthaginensis temporibus celebrata.

εἰ Ex synodo quæ in Hippone Rhegio facta est. Sub clarissimo Imperatore Theodosio Augusto tertium, et sub Abundantio illustrissimo consule octavum, Idibus Octobris, in Hippone Rhegio in secretario ecclesiæ Pacis. Et reliqua hujus synodi acta propterea scripta non sunt : quia quæ in ea constituta sunt, in superioribus sita esse ostendunt. »

BALS. Quæ in hac synodo acta fuere, non in una conventionne, sed in diversis acta sunt. Solutio enim concessu, rursus alio tempore convenerunt, et propositas quæstiones examinarunt, quæque illis visa sunt definirunt, eaque præcedentibus conjunxerunt.

Actio secunda.

εἰ Ex synodo Carthaginensi, in qua episcopi provinciarum legati missi sunt ad synodum Adrumetani, sub clarissimis Imperatoribus Arcadio tertium et Honorio secundum Augustis consulibus, decimo sexto Kalendas Julias Carth. In hac synodo legati proconsulares electi sunt episcopi ad Adrumetanam synodum.

εἰ Ex synodo Carthaginensi, ubi multa decreta sunt, sub Casario et Attico illustrissimis consulibus, quinto Kalendas Septembris, Carthagine, in secretario ecclesiæ Restituta, dum præsidere Aurelius episcopus, simul episcopos assistentibus diaconis, præsentibus præterea Victore sene Pupiniate, Tito Migripetano, Evangelo Assuretano, orationem ad episcopos habuit Aurelius episcopus Carthaginensis· qui etiam sic dixit :

εἰ Post præfinitum diem synodi, sedentibus nobis, ut meminimus, beatissimi fratres, et expectantibus, ut ex omnibus Africæ provinciis adessent legati ad diem vestræ disquisitionis, quæ, 562 ut dixi, præfinita est : sed etiam lecta epistola nostrorum ex Bysacio in sacris ministrorum. Illo etiam præterea lecto vestræ dilectioni, si quid una mecum conquisierunt, qui tempus et diem synodi anticiparunt. Præterea autem lecta est, et a fratribus Honorato, et Urbano, qui nobiscum hodie synodi participes, missa legatio Sitifensis regionis. Rursus autem quorundam Reginus Vegete-

• litanæ regionis litteras meæ mediocritati ostendit
 • a Crescentiano et Aurelio corpiscopis nostris pri-
 • mæ sedis duarum Numidiarum : in quibus qui-
 • dem litteris meminit vestra neccum una dilectio,
 • eos significasse, quod vel ipsi ad hanc synodum
 • venire dignarentur, vel pro more legatos mitte-
 • rent. Quoniam autem hoc nullo modo factum est,
 • testificatur, qui a tam remota Mauritania Sili-
 • censis regione venerunt legati non posse et am-
 • plius moram trahere. Propterea ergo, fratres, si
 • vestræ videatur dilectioni, litteræ fratrum nostro-
 • rum ex Bysacio, et breviarium, quod ipsi epi-
 • scopi alligarunt, in hac convocata congregatione
 • legantur : ut si quæ forte ex iis vestræ dilectioni
 • minus placeant, quæcunque cura ac diligentia
 • corrigi poterint, in melius transformentur. Hoc
 • enim frater et corpiscopus Mizonius, vir primæ
 • seculi clarissimus, pro suæ auctoritatis et pruden-
 • tiæ dignitate scribens ad meam humilitatem pe-
 • titiv. Si ergo placet, quæ sunt conquisita, legantur,
 • et singula a vestra dilectione considerentur. »

BALS. et ZONAR. Dies, quo convenirent, hujus
 synodi Patribus præfinita est ; qui quidem sperabant
 ex omnibus Africæ provinciis legatos ad synodum
 venturos ; quorum aliqui quidem venerunt, aliqui
 vero non stiterunt, aliquorum autem allatæ sunt
 litteræ. Qui ergo peregre advenerunt se non posse
 diutius perseverare dicentes, Aurelius episcopus
 dixit synodo, quod quoniam legati, qui ad nos ve-
 nerunt, diutius manere non possunt, legantur lit-
 teræ fratrum nostrorum ex Bysacio, et breve emis-
 sum cum litteris. Bysacium autem et Siliensis et
 dæ Numidiæ et Sellitana sunt partes Africæ regio-
 nis. Legantur autem, inquit, ut si aliqua eorum
 vestræ dilectioni repugnent, hoc est, si horum ali-
 qua vobis adversentur, ac, ut non recte statuta,
 vos offendant ; ea diligentia corrigantur, et in melius
 transformentur. Hoc enim, inquit, Mizonius quoque
 petivit, ut corrigantur quæ correctione indigent. **D**
 Convocatam autem congregationem dicit vel ut ex
 sui mutua convocatione congregatam, vel ad cor-
 rectionem adhortantem, per ea quæ ab ipsa defi-
 nita sunt, eos qui non recte vivunt, vel de fide non
 recte sentiunt.

CANON XXXVII.

• Quod nihil eorum, quæ in Hipponensi synodo acta
 • sunt, sit corrigendum. Epigonius episcopus
 • dixit, In hoc breviario, quod ex Hipponensi
 • synodo decerptum est, nihil esse corrigendum
 • vel addendum putamus : nisi ut dies sancti
 • Paschatis in tempore synodi significetur. »

• σήμερον τῆς συνόδου μετεχόντων, τοποτηρησία
 • ἀποσταλῆσα τῆς Σιτιφένσης χώρας. Πάλιν δὲ καὶ
 • ὁ ἀδελφὸς Ἐγγίνος τῆς Βεγετσιλιτάνης χώρας
 • γράμματα τῆ ἐμῆ μετριότητι ἐνεφάνισεν ἀπὸ
 • Κρισκεντιανοῦ καὶ Αὐρηλίου τῶν συλλειτουργῶν
 • ἡμῶν τῶν τῆς πρώτης καθέδρας τῶν δύο Νου-
 • μιδιῶν, ἐν οἷς γράμμασι τούτους ἐπαγγελλασθαι
 • μέμνηται. Ἄμα ἔμοι ἢ ὑμετέρα ἀγάπη, ὅτι ἢ
 • αὐτοὶ κατηξίου ἐλθεῖν πρὸς ταύτην τὴν σύνο-
 • δον, ἢ κατὰ τὸ ἔθος ἀποστεῖλαι εἶχον τοποτηρητάς·
 • Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο οὐδαμῶς γέγονε, διαμαρτύρονται
 • ἀπὸ τοσοῦτου μήκου τῆς Μαιριτανίας Σιτιφέν-
 • σης ἐλθόντες τοποτηρηταὶ ἐπὶ πολλὸν μὴ δύνασθαι
 • ἐμβραδύνειν. Διὰ οὖν τοῦτο, ἀδελφοί, ἐάν δοκῇ
 • τῆ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ, τὰ γράμματα τῶν ἀπὸ τοῦ
 • Βυζακίου ἀδελφῶν ἡμῶν, καὶ τὸ βρέθιον, περὶ τῆ
 • αὐτῆ ἐπιστολῆ προσέδωσαν, ἐν ταύτῃ τῇ παρα-
 • κλήτῳ συλλεῦσαι ἀναγνωσθῶσιν, ἵνα, ἐάν τινα
 • εὐχῶν ἐξ αὐτῶν ἐπιστῶσιν τῆ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ,
 • ὅσα δι' ἐπιμελείας διυρθῶσιν εἰς κρείτ-
 • τον μετατυπωθῶσι. Τοῦτο γὰρ ὁ ἀδελφὸς καὶ συν-
 • ἐπίσκοπος Μειζώνιος, ὁ τῆς πρώτης καθέδρας
 • περιφανέστατος ἀνὴρ, ἀξίως τοῦ ὄγκου καὶ τῆς
 • συνέσεως αὐτοῦ γράφων πρὸς τὴν ἐμὴν εὐτέλειαν
 • ἤτησεν. Ἐάν οὖν ἀρέσκη, τὰ συζητηθέντα ἀνα-
 • γνωσθῶσι, καὶ ἕκαστα ἐκ τῆς ὑμετέρας κατανοη-
 • θῶσιν ἀγάπης. »

BALS. καὶ ZONAR. Ἡμέρα ὠρθρῆ συλλεῦσεως
 τοῖς τῆς συνόδου ταύτης Πατράσιν, οἵτινες ἤλπιζον
 ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν ἀπάσης τῆς Ἀφρικῆς τοποτηρητάς
 ἐλθεῖν εἰς τὴν σύνοδον ὧν τινες μὲν ἤλθον, τινες δὲ
 οὐκ ἀπηντήχασιν, τινῶν δὲ προσεκομίσθησαν γράμ-
 ματα. Τῶν οὖν ἐπιδημησάντων, μὴ δύνασθαι λε-
 γόντων ἐπιπλέον προσκαρτερεῖν, ὁ ἐπίσκοπος Αὐ-
 ρηλίου ἔφησεν πρὸς τὴν σύνοδον ὅτι, ἐπεὶ οἱ ἐλθόντες
 πρὸς ἡμᾶς τοποτηρηταὶ προσμένειν καὶ εἰ οὐ δύ-
 νανται, ἀναγνωσθήτωσαν τὰ γράμματα τῶν ἀπο
 Βυζακίου ἀδελφῶν ἡμῶν, καὶ τὸ σὺν τοῖς γράμμα-
 σιν ἀποσταλῆν βρέθιον. Τὸ δὲ Βυζάκιον καὶ ἡ Σιτι-
 φένσι, καὶ αἱ δύο Νομιδιαι, καὶ ἡ Σιλιτανή, τῆς
 Ἀφρικῆς χώρας εἰσι μοῖραι. Ἀναγνωσθήτωσαν δὲ,
 φησὶν, ἵνα, ἐάν τινα ἐξ αὐτῶν ἐπιστῶσι τῆ ὑμετέρᾳ
 ἀγάπῃ, ἀνεὶ τοῦ, ἐάν τινα τούτων ἐναντιωθῶσιν
 ὑμῖν προσκόψασιν τούτοις, ὡς μὴ καλῶς τυπωθεῖσι,
 διορθωθῶσι ταῦτα δι' ἐπιμελείας, καὶ εἰς κρείττον
 μετατυπωθῶσι. Τοῦτο γὰρ, φησὶ, καὶ ὁ Μειζώνιος
 ἤτησε, τὸ διορθωθῆναι τὰ δεόμενα διορθώσεως. Πα-
 ράκλητον δὲ τὴν συλλεῦσιν εἶρηκεν ἢ ὡς ἐκ παρα-
 κλήσεως ; ἀλλήλων ἀβροῖζομένην ἢ ὡς εἰς διόρ-
 θωσιν παρακαλοῦσαν, διὰ τῶν παρ' αὐτῆς ὀριζομέ-
 νων, τοὺς μὴ βιούοντας καλῶς ἢ μὴ φρονούντας ὀρθῶς
 περὶ πίστεως.

KANON AZ'.

• Ὅτι οὐδὲν ἐκ τῆς ἐν Ἰππῶνι συνόδου εἶη διορθω-
 • τέον. Ἐπιγόνιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἐν ταύτῃ
 • τῷ βρέθῳ, τῷ ἀποδραφθέντι ἐκ τῆς ἐν Ἰπ-
 • πῶνι συνόδου, οὐδὲν νομίζομεν εἶναι διορθω-
 • τέον ἢ προσθετέον· εἰ μὴ ἵνα ἡ ἡμέρα τοῦ ἁγίου
 • Πάσχα ἐν τῷ κατὰ τῆς συνόδου γνωρισθῆι. »

ΒΑΣΕ. Ἡ Ἰππῶν πόλις ἐστὶ τῆς Καρχηδόνος, ἃ ἐν ἡ συνόδου ἀθροισθείσης πολλὰ ὠρίσθησαν, ἐξ ὧν τινα ὀλίγα (βρέβους γὰρ παρὰ τοῖς Λατίνοις τὸ Βραχὺ) ἀποδραφθέντα προσεκομισθησαν, καὶ ἔδοξαν καλῶς ἔχειν. Τοῦτο δὲ μόνον ἔφησαν οἱ Πατέρες εἶναι ἀναγκαῖον, τὸ τὴν ἡμέραν τοῦ ἁγίου Πάσχα δῆλην γενέσθαι.

ΖΩΝΑΡ. Ἀναγνωσθέντων τῶν γραμμάτων, ἀλλὰ μέντοι καὶ τοῦ βρεβίου, κατὰ τὴν εἰσήγησιν Αὐρηλίου, ὁ ἐπιγόνιος ἔφη· Οὐδὲν δοκεῖ ἡμῖν διορθώσεως ἔξοιον ἐν τῷ βρεβίῳ τῷ ἀποτυμηθέντι ἐκ τῆς ἐν Ἰππῶνι συνόδου. Ἰππῶν δὲ πόλις ἐστὶ τῆς Καρχηδόνος. ἐν ἡ, συνόδου ἀθροισθείσης, πολλὰ ὠρίσθησαν, ἐξ ὧν τινα ὀλίγα προσεκομισθησαν εἰς τὴν σύνοδον ταύτην. Βρέβους γὰρ Ῥωμαῖσι τὸ βραχὺ, τὸ ὀλίγον λέγεται. Τοῦτο δὲ μόνον, φησὶν, ἀνγκαῖον, τὸ τὴν ἡμέραν τοῦ ἁγίου Πάσχα γνωρισθῆναι ἐν τῷ καιρῷ τῆς συνόδου, ἀρεὶ τοῦ δῆλην γενέσθαι, ὅτε σύνοδος γένηται.

ΑΡΙΣΤ. « Οὐδὲν τῆς ἐν Ἰππῶνι συνόδου διορθώ-
« τίων ἢ προσθετέον· εἰ μὴ ἵνα ἡ ἡμέρα τοῦ
« Πάσχα ἐν τῷ καιρῷ τῆς συνόδου γνωρίζηται. »
Διάφοροι σύνοδοι ἐν πάσῃ τῇ τῶν Ἀφρῶν χώρῃ
γεγόνασιν ἐν τοῖς προλαβοῦσι χρόνοις, καὶ ἀνεγνώ-
σθησαν ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ, καὶ ἔδοξεν ἡ ἐν Ἰππῶνι
Ῥηγιῶ γενομένη σύνοδος καλῶς ἔχειν· καὶ ὤρισαν
οἱ Πατέρες μήτε διόρθωσιν μήτε προσθήκην τὴν
τοιαύτην δεῖξασθαι σύνοδον, ἀλλ' ἡ μόνον τὸ γνωρί-
ζεσθαι τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα ἐν τῷ καιρῷ τῆς
συνόδου τῆς ἐν Καρχηδόνι γινομένης, ἵνα μὴ τινες
ἰσως σφάλλωνται περὶ αὐτῆν.

ΚΑΝΩΝ λη'.

« Περὶ τοῦ τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς κληρικούς μὴ
« εὐχερῶς τὰ τέκνα αὐτῶν ποιεῖν ἐμαγκίματα.
« Ὅστε τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς κληρικούς τὰ
« τέκνα αὐτῶν μὴ ἐξ ἑαυτέξουσιως ἀπιέναι διὰ
« ἐμαγκιπατίωνος, ἐν μηδὲν εἰς τοὺς τρόπους καὶ
« εἰς τὴν ἡλικίαν αὐτῶν πληροφορηθῶσιν· ὡς
« λοιπὸν τὰ ἀμαρτήματα αὐτῶν εἰς αὐτοὺς συν-
« τελεῖν. »

ΒΑΣΣ. Ἐμαγκιπατίων λέγεται παρὰ Ῥωμαίους ἡ παρὰ τῶν πατέρων διδομένη τοῖς ὑπεξουσίῳις παι-
σιν αὐτεξουσιότης. Φησὶν οὖν ὁ κανὼν μὴ γίνεσθαι
αὐτεξουσίους τοὺς παῖδας τῶν ἐπισκόπων καὶ τῶν
κληρικῶν παρὰ τῶν πατέρων αὐτῶν, εἰ μὴ ἀπὸ τῆς
ἡλικίας καὶ τῶν ἀγαθῶν τρόπων πληροφορίαν δώ-
σουσιν, ὅτι δύνανται δεόντως καὶ εὐλαθῶς τὰ κατ'
αὐτοῦ· οἰκονομεῖν. Τοῦτου δὲ οὕτω μὴ γινομένου,
φασὶ τοὺς πατέρας λόγον δίδουαι ὑπὲρ τῶν ἀμαρτιῶν
τῶν παιδῶν. Καὶ ὁ μὲν κανὼν ἐθέσπισεν ταῦτα
χάριν τῶν τέκνων τῶν ἐπισκόπων καὶ τῶν κληρι-
κῶν· οἱ δὲ νόμοι παρακελεύονται διὰ νομίμου πρά-
ξεως, ἤγουν μετὰ δικαστικῆς διαγωνίσεως, τὴν αὐ-
τεξουσιότητα γίνεσθαι, μὴ διαστελλαντες κληρικῶν
καὶ λαϊκῶν παῖδας. Καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ κληρικοί
οὐδὲ ἐπίσκοποι χωρὶς δεκρέτου δικαστικοῦ, ὡς ἐμοὶ
δοκεῖ, ἔγα-ποίησιν αὐτεξουσίους παῖδας αὐτῶν.
Ἡ γὰρ δοκιμασία τοῦ βίου τούτων καὶ τῆς ἡλικίας
κατὰ τὸν κανὼνα παρὰ δικαστοῦ δεῖλται γίνεσθαι,

BALS. Hippo urbs est Carthaginiensis ditionis, in
qua collecta synodo multa constituta sunt : ex qui-
bus pauca quædam (id enim breve apud Latino,
significat) decerpta allata sunt, et recte habere visa
sunt. Hoc autem solum dixerunt Patres esse neces-
sarium, ut sancti Paschatis dies manifestus evadat.

563 ZONAR. Lectis litteris et brevi, quemad-
modum ab Aurelio propositum fuerat, Epigonius
dixit: Nihil videtur nobis in brevi, quod ex synodo
Hipponensi decerptum fuit, correctione dignum
reperiri. Hippon autem urbs est Carthaginiensium
diticnis, in qua collecta synodo multa constituta
sunt, ex quibus pauca quædam ad hanc synodum
sunt allata. Breve namque Latinis idem quod par-
vum, exiguum dicitur. Hoc vero solum necessarium
esse ait, ut sancti Paschatis dies synodi tempore
significetur, hoc est, quæ tempore habetur synodus,
denuntietur.

ARIST. « Nihil in synodo Hipponensi corrigendum,
« vel ei addendum : nisi ut dies Paschatis cele-
« brandi tempore synodi significetur. »

Varie synodi in tota Afrorum regione præter-
lapsis temporibus habitæ fuere, et in hac synodo
lectæ, et visa est in Hipponensi regione celebrata
synodus bene se habere : et decreverunt Patres
istam synodum, nec correctionem aliquam acci-
pere, nec additionem, sed tantum, ut dies Pasche
in tempore synodi Carthaginc habitæ significaretur,
ne aliqui fortasse de eo hallucinentur.

CANON XXXVIII.

« Ut episcopi et clerici suos liberos non facile
« emancpent. Ut episcopi et clerici suos liberos
« non sinant per emancipationem sui juris fieri,
« nisi de eorum moribus et ætate securi fuerint :
« ut eorum peccata deinceps in ipsos confe-
« rantur. »

BALS. Emancipatio apud Romanos dicitur li-
bertas quæ a patribus filiis, qui sunt in eorum po-
testate, datur. Dicit ergo canon, non debere sui
juris fieri episcoporum et clericorum filios a pa-
tribus suis, nisi ex ætate et bonis moribus certam
scientiam dederint, se posse sua prudenter, et ut
oportet, administrare. Hoc autem nisi ita fiat, di-
cunt patres reddituros rationem pro peccatis
filiorum. Et hæc quidem canon de episcoporum et
clericorum filiis decernit. Leges autem jubent, ut
per actum legitimum, sive cum legitima examina-
tione fiat emancipatio; non distinguentes an sint
clericorum vel laicorum filii. Et propterea nec
clerici nec episcopi, sine judiciali decreto, ut mihi
videtur, filios suos sui juris efficiunt. Eorum enim
vitæ et ætatis secundum canonem examinatio debet
a iudice fieri, non autem a solo patre. Et lege ter-
tium caput tituli 3 libri XXI, quod dicit : Non nu-
dus consensus patris liberat filium a patria pote-

state, sed actus legitimus : nec quidem causa requiritur, sed actus accurata subtilitas. Fortasse autem dixerit quispiam, presentem canonem corrigere quintum caput tituli 2 libri XXI, quod dicit : Qui diu filio permiserit agere, quæ ab iis, qui sui juris sunt, sunt, et esse sub tutoribus, in potestate in filium præjudicium patitur. Cum enim hæc lex dicat a potestate patris eum liberari, qui permissu patris propria administrat longo tempore, scilicet biennio, dixit eanon, non debere hoc fieri etiam in episcoporum vel clericorum filios : ne episcopi vel clerici injuria afficiantur ex eo, quod ipsorum filii propter eorum patientiam profuse ac luxuriose vivant. Excipe mihi episcoporum et clericorum filios Magnæ Ecclesiæ officii honoratos. Hi enim eni- ipso sunt sui juris legum auctoritate : nec reddent patres rationem eorum quæ ipsi forte peccaverint. Ege et canonem 18 primæ synodi et ejus interpretationem ; et canonem 7 564 synodi in Trullo et ejus interpretationem, et commentarium 38 cap. primi tit. presentis operis. In his enim fusius tractatum est, quod Magnæ Ecclesiæ magistratus seu officiales, utpote dignitate auctoritateque præditi, eo ipso a patria potestate liberantur. Reddere autem patres rationem de peccatis filiorum, qui non sunt sui juris secundum canonem, quantum ad Deum et ad animæ condemnationem accipe. Ex peccatis enim filiorum, tam eorum qui sunt, quam qui non sunt in potestate, patres nullo modo tenentur, nec puniuntur. Percula enim, inquit lex, caput sequuntur. ὁπὲρ τῶν ἀμαρτημάτων τῶν παίδων μὴ γεγονότων αὐτεξουσίαν κατὰ τὸν κανόνα, ὅσον τὰ εἰς θεὸν καὶ εἰς ψυχικὴν κατάρτισιν ἐκλαβοῦ. Ἀπὸ γὰρ τῶν ἀμαρτημάτων τῶν παίδων, τῶν ὑπεξουσίων δηλαδὴ ἢ καὶ αὐτεξουσίων, ὁπωσδήποτε οἱ πατέρες οὐκ [f. ἐνέχονται] ἀνέχονται, οὐδὲ κολάζονται. Τὰ γὰρ ἀμαρτήματα, φησὶν ὁ νόμος, τῇ κεφαλῇ ἔπονται.

ZONAR. Episcopi, inquit canon, et clerici, ne liberos per emancipationem sui juris faciant. Est vero ea Latina vox. Emancipatio porro libertatem ab eo, qui subjectum aliquem habet, ipsi concessam significat. Liberos igitur, priusquam omnino prohibitam illorum perspectam habeant, ac per ætatem eos per se sapere posse intelligant emancipare prohibentur. Si namque ante id tempus filios sui juris fecerint, peccatorum quæ illi admisserint participes esse judicabuntur.

ARIST. « Episcopi et clerici liberos suos, ante eorum stabilitatem, ne emancipent. »

Episcopi et clerici liberos suos de cura propria dimittere, et sui juris facere non debent, priusquam perfectæ sint ætatis, et actionibus moribusque stabiles.

CANON XXXIX.

« Ne episcopi et clerici ordinentur, nisi omnes e suos fecerint Christianos. Ut episcopi et presbyteri et diaconi non ordinentur, priusquam omnes, qui sunt in suis ædibus Christianos e orthodoxos fecerint. »

BALS. Præsens quidem canon prohibet aliquem

Α οὐ μὴν κατὰ μόνου τοῦ πατρὸς. Καὶ ἀνάγνωθι τὸ γ' κεφ. τοῦ γ' τίτλου τοῦ λα' βιβλίου, λέγον· Οὐ γυμνή συναίσεις τοῦ πατρὸς ἐλευθεροὶ τῆς ὑπεξουσιότητος τὸν παῖδα, ἀλλὰ νόμιμος πρᾶξι· ὁδὲ μὴν ἡ αἰτία ζητεῖται, ἀλλὰ τῆς πρᾶξεως ἡ ἀκριβεία. Ἰσως δὲ εἴπη τις, τὸν παρόντα κανόνα διορθωτικὸν εἶναι τοῦ ε' κεφ. τοῦ β' τίτλ. τοῦ λα' βιβλίου, λέγοντος· Ὁ τὸν παῖδα ἐπὶ πολλὴν ἄεσας τὰ αὐτεξουσίαν πράττειν, καὶ ὅπῃ ἐπιτρόπους τελεῖν, πρόκριμα πάσχει περὶ τὴν ὑπεξουσιότητα τοῦ παιδός. Τοῦ γὰρ νόμου τούτου λέγοντος ἀπολύεσθαι τῆς ὑπεξουσιότητος τὸν κατὰ ἀνοχὴν τοῦ πατρὸς διοικῶντα τὰ οἰκεία ἐπὶ πολλὸν χρόνον, ἤγουν ἐπὶ διατίαν, εἴρησεν ὁ κανὼν μὴ ἀφελίειν τοῦτο γίνεσθαι καὶ εἰς τοὺς παῖδας τῶν ἐπισκόπων ἢ τῶν κληρικῶν, ἵνα μὴ περιυβρίζωται· οἱ ἐπίσκοποι ἢ οἱ κληρικοὶ ἐκ τοῦ ἰσως ἀσωτῶς διάγειν τοὺς παῖδας τούτων κατὰ ἀνεξικακίαν αὐτῶν. Ὑπέξιλέ μοι τοὺς διὰ ἀρχοντικῶν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας τιμηθείας παῖδας ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν. Οὗτοι γὰρ ἀπεντεύθεν αὐτεξουσίαι γίνονται ἐκ τῆς αὐθεντίας τοῦ νόμου, καὶ οἱ Πατέρες εὐδώσουσι λόγους ὑπὲρ ὧν ἰσως αὐτοὶ κλημμελήσουσι. Καὶ ἀνάγνωθι τὸν ιη' κανόνα τῆς πρώτης συνόδου, καὶ τὴν ἐρμηνείαν αὐτοῦ· καὶ τὸν ζ' κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, καὶ τὴν ἐρμηνείαν αὐτοῦ, καὶ τὸ σχόλιον τοῦ ις' κεφ. τοῦ α' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. Ἐν τούτοις γὰρ διελήφθη πλατύτερον ὅτι οἱ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἀρχοντες ὡς ἀξιωματικοὶ ἀπεντεύθεν ἀπαλλάττονται τῆς ὑπεξουσιότητος. Τὸ δὲ δίδναι λόγον τῶν πατέρων αὐτεξουσίαν κατὰ τὸν κανόνα, ὅσον τὰ εἰς θεὸν καὶ εἰς ψυχικὴν κατάρτισιν ἐκλαβοῦ, ὅσον τὰ εἰς θεὸν καὶ εἰς ψυχικὴν κατάρτισιν ἐκλαβοῦ. Ἀπὸ γὰρ τῶν ἀμαρτημάτων τῶν παίδων, τῶν ὑπεξουσίων δηλαδὴ ἢ καὶ αὐτεξουσίων, ὁπωσδήποτε οἱ πατέρες οὐκ [f. ἐνέχονται] ἀνέχονται, οὐδὲ κολάζονται. Τὰ γὰρ ἀμαρτήματα, φησὶν ὁ νόμος, τῇ κεφαλῇ ἔπονται.

ZONAR. Οἱ ἐπίσκοποι, φησὶν ὁ κανὼν, καὶ οἱ τοῦ κλήρου μὴ ποιείτωσαν αὐτεξουσία τὰ ἴδια τέκνα διὰ ἐμαγκιπατιωνος. Καὶ αὕτη Ῥωμαϊκὴ ἢ λέξις· ἐμαγκιπατία δὲ ἐστὶν ἡ κατὰ τοῦ ἔχοντος ὑπεξουσίαν δεδομένη αὐτῷ αὐτεξουσιότης. Ὅριζοντας τοίνυν μὴ ποιεῖν τὰ τέκνα αὐτῶν αὐτεξουσία, πρὶν ἢ πληροφρίαν λάθωσι περὶ τῶν τρώπων αὐτῶν, ὅτι ἀγαθοὶ εἴσι, καὶ περὶ τῆς ἡλικίας ὅτι δύνανται τὸ δέον φρονῆσαι. Εἰ γὰρ πρὸ τοιοῦτου καιροῦ αὐτεξουσία τὰ τέκνα ποιήσουσι, τῶν ἀμαρτημάτων αὐτῶν καὶ αὐτοὶ ἴσονται κοινωνοί.

ARIST. « Ἐπίσκοποι καὶ κληρικοὶ τὰ ἴδια τέκνα, πρὸ τῆς ἐ τῶν τρώπων σταθρότητος, μὴ ἐμαγκιπειύτωσαν »

Τῆς ἰδίας χειρὸς οὐκ ὀφείλουσιν ἐπίσκοποι ἢ κληρικοὶ τὰ ἴδια τέκνα ἀπολύειν καὶ ποιεῖν αὐτεξουσία πρὸ ἀτελοῦς ἡλικίας, καὶ τῆς τῶν τρώπων καὶ τῶν ἡθῶν σταθρότητος.

D CANON 10.

« Περὶ τοῦ τοὺς ἐπισκόπους καὶ κληρικούς μὴ χειροτονεῖσθαι, εἰ μὴ πάντας τοὺς ἰδίους Χριστιανούς ποιήσωσιν. Ὅστε ἐπισκόπους καὶ presbyteros καὶ διακόνους μὴ χειροτονεῖσθαι πρὶν ἢ πάντας τοὺς ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῶν Χριστιανούς e ὀρθοδόξους ποιήσωσιν. »

BALS. Ὁ μὲν παρῶν κανὼν κολύει χειροτονεῖ

σθαί τινα, πρὸ τοῦ γινέσθαι ὀρθόδοξους Χριστιανού· τοῦ; σὺν αὐτῷ καὶ οἰκοῦντας ἀπίστους ἢ αἰρετικούς· ἕτεροι δὲ κανόνες καλᾶξοῦσι καὶ αὐτὸ τοῦτο, τὸ συν-
 διάγειν ὀρθόδοξον μετὰ ἀπίστων ἢ αἰρετικῶν. Ἐἰ γοῦν λαϊκῷ οὐκ ἐφέται κοινωνεῖν μετὰ ἀπίστου ἢ αἰρετικοῦ, πολλῶν πλέον ἐπισκόπων ἢ πληρικῶν τοῦτο οὐ παραχωρηθήσεται. Αἰδ οὐ μόνον οὐ κληρωθήσεται ὀρθόδοξος διάγων μετὰ ἀπίστου ἢ αἰρετικοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς κοινωνίας ἐκθλιθήσεται. Ὁ γὰρ κοι-
 νωνῶν ἀκοινωνήτης ἀκοινωνητός ἐστι. Καὶ ταῦτά μὲν περὶ τῶν ἀπὸ γένους ὀρθοδόξων καταγομένων· περὶ γὰρ τῶν ἐξ ἀπίστων εἰς τὴν ἄγίαν καὶ ἀληθῆ ἡμετέραν πίστιν γραφέντων ἀνάγνωθι τὸ γ' κεφ. α' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ, καὶ τὸν οἵ κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλω συνόδου.

A ordinari, priusquam infideles et hæretici, qui cum eo habitant, sicut orthodoxi Christiani. Alii autem canones hoc ipsum quoque puniunt; si orthodoxus scilicet una cum infidelibus vel hæreticis versetur. Si ergo laico cum infideli vel hæretico versari non permittitur, multo magis hoc episcopo vel clerico non concedetur. Quamobrem non solum in clerum non referetur orthodoxus, qui cum infideli vel hæretico degit, sed etiam communionem efficietur. Qui enim communicat cum excommunicato, est excommunicatus. Et hæc quidem de iis, qui ex orthodoxorum genere descendunt. De iis enim qui ex infidelibus in sanctam veramque nostram fidem scribuntur, lege cap. 10 tit. 1 præsentis operis, et quæ in eo sunt, et canonem 78 synodi in Trullo.

ZONAR. Οἱ ἐπίσκοποι χρίος ἔχουσι διδάσκειν καὶ μεταγαίειν τοὺς ἀπίστους εἰς πίστιν, καὶ τοὺς σφαλομένους; περὶ τὰ δόγματα Χριστιανούς ὁδηγεῖν εἰς ὀρθοδοξίαν ὁμοίως καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ διάκονοι. Ἐὰν δὲ τις αὐτῶν μὲν εἴη Χριστιανός, τοὺς δὲ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, οἷον γυναῖκα καὶ παῖδα; καὶ οὓς πρὸς ὀπηρεσίαν ἔχει, ἢ ἀπίστους ὄντας παρορῆ ἢ οἰρετικούς, τοῦτον μήτε ἐπίσκοπον, μήτε πρεσβύτερον, μήτε διάκονον γίνεσθαι λέγει ὁ κανὼν. Ὅς γὰρ τοὺς ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ διδάξει, καὶ μεταστρέψαι ἐκ κακοδοξίας εἰς ὀρθοδοξίαν οὐ δύναται, ἢ οὐ βούλεται, πῶς οὗτος ἕτερους διδάξει; Καὶ αὐτὸς δὲ ἀμφίβολος ἂν περὶ τὴν πίστιν λογιζοίτο. Καὶ ὁ μέγας δὲ Παῦλος Τιμοθέῳ γράφων φησὶν· *Εἰ τις τοῦ ἰδίου οἴκου προστήται οὐ δύναται, πῶς Ἐκκλησίας Θεοῦ ἐπιμαλήσεται;*

B ZONAR. Episcoporum munus est infideles erudire atque allicere ad fidem; tam Christianis a fide aberrantibus rectam orthodoxæ doctrinæ semitam præmonstrare: quod idem sacerdotes quoque et diaconi præstare debent. Si quis ergo, ipse quidem Christianus sit, domesticos vero, uxorem nempe aliosque et servos, infideles cum sint vel hæretici, erudire negligit, eum neque episcopum, neque presbyterum, neque diaconum creari licere canon decernit. Quisquis enim domesticos suos erudire, atque a pravo sensu ad rectam sententiam traducere non potest, aut negligit, quo pacto aliis erudiendis ille sufficiat? Quinimo dubiæ fidei suspicionis ipsemet non carebit. Et vero magnus quoque Paulus ad Timotheum scribens: *Si quis, inquit, domui suæ præesse nescit, quomodo Ecclesiæ Dei diligentiam habebit* 46?

ΑΡΙΣΤ. « Οὐ χειροτονίται ὁ μὴ τοὺς εἰς τὸν οἶκον εἰ αὐτοῦ πάντας ὀρθοδόξους ποιήσας. »

465 ARIST. « Non ordinatur, qui omnes ejus domesticos orthodoxos non fecit. »

KANON M'.

CANON XL.

« Περὶ τοῦ μὴ ἐξελίνα: περαιτέρω ἄρτου καὶ οἴνου εἰ ὕδατι μεμιγμένου τί ποτε ἐν τοῖς ἁγίοις προσφέρειν· ἵνα ἐν τοῖς ἁγίοις μὴδὲν πλέον τοῦ σώματος καὶ τοῦ σίματος τοῦ Κυρίου προσνευθῆι, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος παρίδωκεν· τοῦτ' ἐστι, ἄρτου καὶ οἴνου ὕδατι μεμιγμένου. Ἄπαρχῆ δὲ, εἴτε μέλι, εἴτε γάλα, ὡς εἰθωθεν, προσφερῆσθαι ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἐθιμῶ εἰς τὸ τῶν νηπιῶν μυστήριον· εἰ καὶ τὰ μάλιστα γὰρ ἐν θυσιαστηρίῳ προσφέρεται, ὅμως ἰδίαν ἔχτω κυρίως εὐλογίαν, ὡς ἐκ τοῦ ἀγιάζματος τοῦ κυριακοῦ σώματος καὶ αἵματος δίστασθαι. Μὴ δὲν δὲ πλέον ἐν ταῖς ἀπαρχαῖς προσφερῆσθαι ἢ ἀπὸ σταφυλῶν καὶ σίτου. »

« Non licere ultra panem et vinum aqua mistum quidquam in sanctis offerre. Ut in sanctis nihil amplius quam corpus et sanguis Domini offeratur, ut etiam ipse Dominus tradidit, hoc est, panis et vinum aqua mistum. Primitiæ autem, sive mel, sive lac, ex more offerantur uno die consueto ad infantium mysterium: etsi enim maxime in altari offerantur, propriam tamen suam habeant benedictionem, ut a Domini corpore et sanguinis sacramento sejungantur. Nihil autem in primitiis amplius offeratur, quam ex uvis et frumentis. »

ΒΛΑΣ. Ὁ λβ' κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου πλατέως θεσπίζει γίνεσθαι τὴν ἀνάμικτον θυσιαν μετὰ ἄρτου καὶ οἴνου μεμιγμένου ὕδατι· ὡς τοῦ μὲν ἄρτου, τύπον ἐπέχοντος τοῦ κυριακοῦ σώματος, τοῦ δὲ οἴνου τύπον αἵματος. Ἐπεὶ δὲ οὐχ αἷμα μόνον ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Κυρίου ἐβρύη, ἀλλὰ καὶ ὕδωρ, διὰ τοῦτο συγκιρνᾶται τῷ προσφερομένῳ

BALS. Tricesimus secundus canon synodi in Trullo abunde constituit, ut incraentum fiat sacrificium cum pane et vino aqua misto; utpote pane quidem typum gerente Dominici corporis vino autem typum sanguinis. Quia autem non solum sanguis ex latere Domini effluxit, sed etiam aqua, propterea vino, quod offertur, aqua quoque coun-

46 I Titim. iii, 5.

miscetur. Lege etiam canonem 3 sanctorum apostolorum. Cum iis autem eadem præsens quoque canon præcipit, adjiciens, quod etiam si solet in altari offerri mel vel lac, tanquam primitiæ in die uno consueto, ad infantium mysterium, scilicet pro infantibus : ea tamen non debent una cum divinis sacramentis reponi sed seorsum locari, et magis ab illis benedici. Ut primitiæ autem nihil amplius offeratur, quam frumentum novum et uva. Quæ autem de lacte et melle dicta sunt, prohibita fuerunt etiam in canone 56 septimum synodi.

ZONAR. Tertio quoque, et quarto sanctorum apostolorum canone de hac re constituitur. Quoniam vero illos adhuc nonnulli negligebant, inter quos Armenii, qui vinum solummodo inter sancta offerrebant, neque aliquam aquæ partem admiscebant, ut sextæ synodi in Trullo tricesimo secundo canone sancitum est ; fecit hæc synodus, ut solum ipsa quoque decretum hac de re interponeret : quo quidem aliud quicquam, præter panem et vinum aqua mistum, in sanctis offerri vetat : panem quidem, qui Dominici corporis, vinum vero, quod sanguinis typum ac figuram gerat. Cum vero non solus sanguis ex Dominico latere, sed aqua etiam effluerit, idcirco vino, quod in altari offertur, aqua quoque præterea admisceri necesse est. Quod autem ait, primitiarum nomine uel aut lac, certo quodam die, ad infantium mysterium offerri consuetum est, et in altari offeratur, non tamen cum diuina pane simul vinoque intermisceri concessum sit, sed seorsum ab illis, propria precationis adhibita formula, benedicantur. Illud vero [ad infantium mysterium] quidam sic intelligunt, ut ea parvulis sanctorum mysteriorum loco præbeantur ; quod ego quidem haud probaverim. Alii vero, quasi lac primitiarum nomine, propter infantes, quippe qui solo lacte alantur, offerri solitum fuerit. Verum id ex quinquagesimo septimo sextæ synodi canone omnino vetitum est. Primitiarum autem nomine, inquit, nihil præter uinum frumentum ac nouissime ma-

ARIST. « Panis et uinum aqua mistum, idque
« solum, offeratur. »

Nihil enim plusquam corpus et sanguis Domini offeretur ; sed panis tantum et uinum aqua mistum : ut et ipse Dominus tradidit.

506 CANON XLI.

« Ut clerici, vel qui sunt continentes, ad virgines
« vel viduas non ingrediantur. Clerici, vel qui
« sunt continentes, ad viduas vel virgines non
« ingrediantur, nisi ex permissione et consensu
« proprii episcopi, vel presbyterorum : et hoc
« quoque non soli faciant, sed cum conclericiis,
« vel cum eis, cum quibus episcopus vel presby-
« teri soli habent aditum ad ejusmodi mulieres,
« vel ubi adsunt clerici, vel aliqui bonæ existi-
« mationis Christiani. »

BALS. Continentes dicuntur monachi ; ut hoc ex

οίνω και ὕδωρ. Ἀνάγνωσι και τὴν γ' κανόνα τῶν ἁγίων ἀποστόλων. Τὰ αὐτὰ δὲ τούτοις και ὁ παρὼν κανὼν παρακαλεῖται. προστιθέμενος ὡς, εἰ καὶ εἰσθε προσφέρεσθαι ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, ὡς ἀπαρχή, μέλι ἢ γάλα ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἐθίμας εἰς τὸ τῶν νηπίων μυστήριον. ἤγουν ὄπισθ τῶν νηπίων· ἀλλ' ὅμως οὐκ ὀφείλουσι ταῦτα συνανακαλεῖσθαι μετὰ τῶν θείων ἁγιασμάτων, ἀλλ' ἰδιαζόντως καλεῖσθαι, και εὐλογεῖσθαι μετὰ ὄπισθ τῶν νηπίων. Ὡς ἀπαρχὴ δὲ μῆδὲν πλέον προσφέρεισθαι ἢ οἷτος νέος και σταφυλὴ. Τὰ δὲ περὶ τοῦ γάλακτος και τοῦ μέλιτος ἐκαλύθησαν ἐν τῷ ἴσ' κανόνι τῆς ζ' συνόδου.

ZONAR. Καὶ ὁ τρίτος κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων και ὁ 3' περὶ ταύτης ὑποθέσεως διατάσσεται: Ἐκεῖ δὲ τινες και μετὰ ταῦτα παρέβαινον τοὺς κανόνια ἐκείνους, ὡς οἱ Ἀρμένιοι, οἶνον μόνον προσφέροντες εἰς τὰ ἅγια, ἀλλ' οὐχὶ και ὕδωρ, καθὼς ὁ 18' περιέχει κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ ἑκτης συνόδου, ἤλθε και ἡ παρούσα σύνοδος, εἰς τὸ περὶ ταύτου διατάξασθαι, και φησι πλέον μῆδὲν ἄρτου και οἴνου ὑδάτι μεμιγμένον προσφέρεισθαι εἰς τὰ ἅγια, τὸν μὲν ἄρτον, εἰς τύπον τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου, τὸν δὲ οἶνον τοῦ αἵματος. Ἐκεῖ δὲ οὐχ αἷμα μόνον ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Δεσπότου ἐβρέθη, ἀλλὰ και ὕδωρ, διὰ τοῦτο ἀναγκαῖον τῷ προσφερομένῳ οἶνῳ εἰς τὰ ἅγια μυστήρια και ὕδωρ συγκιρνεῖσθαι. Ὅτι δὲ, φησὶν, εἰσθε προσφέρεισθαι, ὡς ἀπαρχή. μέλι ἢ γάλα ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἐθίμας εἰς τὸ τῶν νηπίων μυστήριον, και ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ προσφέρηται. ὅμως μὴ τῷ θεῷ ἄρτω και οἶνῳ μιγνύσθωσαν, ἀλλ' ἰδίαν ἔχτω εὐλογίαν, χωριστέμενα ἐξ ἐκείνων εὐλογούμενα. Τὸ δὲ, εἰς τὸ τῶν νηπίων μυστήριον, τινὲς φασὶν εἶναι τὸ μεταδίδεσθαι ταῦτα τοῖς νηπίοις ἀντὶ τῶν μυστηρίων, ὅπερ οὐκ οἶμαι· τινὲς δὲ, ὅτι τὸ γάλα προσήγετο ὡς ἀπαρχὴ διὰ τὰ νήπια, ὡς γάλακτι μόνῳ τρεφομένων αὐτῶν. Τοῦτο δὲ ἡ ἑκτη σύνοδος τελείως ἐκάλυψεν ἐν ἴσ' κανόνι. Ὡς ἀπαρχὴ δὲ, φησὶ, μῆδὲν πλέον προσφέρεισθαι ἢ οἷτος νέος και σταφυλαὶ ἄρτι γενόμενα πίπτειροι.

nihil præter uinum frumentum ac nouissime ma-

ARIST. Ἄρτος και οἶνος ὑδάτι κεκραμένος προσ-
« γέσθω, και μόνον. »

Οὐδὲν γὰρ πλέον τοῦ σώματος και αἵματος τοῦ Κυρίου προσενεχθήσεται, ἀλλ' ἄρτος μόνον και οἶνος ὑδάτι μεμιγμένος· καθὼς και αὐτὸς ὁ Κύριος παρέδωκε.

KANON MA'.

« Ὅσοι κληρικούς ἢ ἐγκρατευσόμενους πρὸς παρ-
« θένους ἢ χήρας μὴ εἰσιέναι. Κληρικοὶ ἢ ἐγκρα-
« τευόμενοι πρὸς χήρας ἢ παρθένους, εἰ μὴ κατ'
« ἐπιτροπὴν και συναίνεσιν τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου
« ἢ τῶν πρεσβυτέρων, μὴ εἰσέλθωσαν· και τοῦτο
« δὲ μὴ μόνον ποιέτωσαν, ἀλλὰ μετὰ συγκληρι-
« κῶν, ἢ μετὰ τούτων, μεθ' ὧν ὁ ἐπίσκοπος
« ἢ οἱ πρεσβύτεροι μόνοι ἔχουσι τὴν εἰσοδὸν πρὸς
« τὰς τοιουτοτρόπους γυναῖκας, ἢ ὅπου πάρεσι
« κληρικοὶ ἢ ἐπιτροπὴ τινὲς Χριστιανοί.

BALS. Ἐγκρατευσόμενοι λέγονται οἱ μοναχοί, ὡς

καρίσταται τοῦτο ἀπὸ τοῦ 10' κανόνος τοῦ μεγάλου Βασιλείου. Φησὶ γοῦν ὁ παρὼν κανὼν μὴ ἐντυγχάνειν κληρικούς ἢ μοναχοὺς χήραις ἢ παρθένοις καθιερωμέναις πάντως οὐσαις, εἰ μὴ παρὰ τῶν ἐπισκόπων ἢ τῶν πρεσβυτέρων, δηλαδή μὴ παρόντων ἐπισκόπων, ἐπιτραπέειν. Καὶ τότε δὲ μὴ μόνοι εἰσίσωσαν, ἀλλὰ μετὰ συγκληρικῶν, ἢ μετ' ἐκείνων μεθ' ὧν καὶ ὁ ἐπίσκοπος καὶ οἱ πρεσβύτεροι εἰσίσαι πρὸς αὐτάς· ἢ ἐκεῖ ἐντυγχανέτωσαν αὐταῖς, ὅπου εἰσὶ κληρικοί ἢ ἐντιμολογούμενοι Χριστιανοί. Τὸ κατ' ἐπιτροπὴν δὲ ἢ συναίνεσιν εἰρηται, διότι ἢ διὰ τι χρῆσιμον τῷ ἐπισκόπῳ καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ γίνεται παρὰ τούτων ἢ ἐντυχία, καὶ ἐπιτρέπουσι ταύτην οἱ ἐπίσκοποι, ἢ διὰ οἰκείαν χρησιμότητα καὶ αἰτησιν, καὶ ὀφειλοῦσι συναίνειν οἱ ἐπίσκοποι. Ἀνάγνωθι τοῦ παρόντος συντάγματος τίτλου ια' κεφ. ε', συνόδου ζ' κανόνα μζ', καὶ τῆς β' γ' Ἰουστινιανείου νεαρθῆς κεφ. θ', ἢ τοι κεφ. ιε' τοῦ θ' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν, ὅπερ κατεστρώθη ἐν τῷ μζ' κανόνι τῆς ἐκτῆς συνόδου.

ZONAR. Φεύγειν εἰς ὑπολήψεις παρηγγελῆθαι οἱ πιστοὶ, κἀν ὡς ψευδεῖς, καὶ τῷ θεοσεψῶ εἰρηται Παύλῳ Ἀπόστολοι γίνεσθε, καὶ Ἰουδαίους, καὶ Ἑλλῆσι, καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ. Ταῦταις οὖν ταῖς παραγγελίαις, ἀλλὰ μὴν καὶ ἑτέροις καὶ οἱ Πατέρες οὗτοι ἐπόμεινοι, φασὶ πρὸς χήρας ἢ παρθένας, δηλαδή καθιερωμένας, μὴ εἰσίνειν κληρικούς ἢ ἐγκρατευσμένους. Τοὺς μοναχοὺς δὲ ὠνόμασαν ἐγκρατευσμένους κατὰ τὴν μέγαν Βασιλείον, ὅς περὶ ὁμολογίας τοῦ παρθενεύειν διαταττόμενος ἐν 10' αὐτοῦ κανόνι φησὶν· Ἀνδρῶν δὲ ὁμολογίαν οὐκ ἔγνωμεν, πλην εἰ μὴ τινες αὐτοὺς τῷ τάγματι τῶν μοναζόντων ἐγκατηρίθησαν, οἱ κατὰ τὸ σωματικὸν δοκοῦσι παραδέχεσθαι τὴν ἀγαμίαν. Τοὺς οὖν κληρικούς καὶ τοὺς ἐγκρατευσμένους, εἰ μὴ παρὰ τοῦ ἐπισκόπου ἢ τῶν πρεσβυτέρων, δηλαδή μὴ παρόντος ἐπισκόπου, ἐπιτραπέειν, μὴ εἰσίνειν κληρικούς εἰς τὰς εἰρημένους γυναῖκας· καὶ τότε δὲ μὴ μόνοι εἰσίσωσαν, ἀλλὰ μετὰ συγκληρικῶν ἢ μετ' ἐκείνων, μεθ' ὧν, καὶ ὁ ἐπίσκοπος καὶ οἱ πρεσβύτεροι εἰσίσαι πρὸς αὐτάς· ἢ ἐκεῖ ἐντυγχανέτωσαν αὐταῖς, ὅπου εἰσὶ κληρικοί, ἢ ὅπου εἰσὶν ἐντιμολογούμενοι Χριστιανοί, ὥστε πᾶσαν ὑπόψιν περιαιρέσθαι. Κατ' ἐπιτροπὴν δὲ, φησὶν ὁ κανὼν, ἢ συναίνεσιν τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου. Ἡ γὰρ ἐκείνος ἐπιτρέψει τῷ κληρικῷ ἀφ' αὐτοῦ κινήσει διὰ τινος χρείαν, ἢ τινος τῶν εἰρημένων αἰτήσαντος συντυχίαν ταῖς εἰρημέναις γυναῖξιν αἰτίας ἀπαιτούσης ὁ ἐπίσκοπος συναίνει.

ARIST. « Κληρικοί καὶ ἐγκρατευσμένοι χήραις ἢ παρθένοις μὴ προσεῖτωσαν εἰ μὴ ἐπίσκοπου καὶ πρεσβυτέρου ἐπιταγῇ· καὶ οὕτω μὴ μόνοι, ἀλλὰ μεθ' ὧν πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι πρὸς τὰς τοιαύτας εἰσίσαισι. »

Δεῖ πᾶσαν εἶναι ἀσφάλειαν τῶν παρθένων καὶ τῶν χηρῶν, τῶν τεταγμένων τῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ ὑπ' αὐ-

A canone 19 magni Basilii ostenditur. Dicit ergo praesens canon, nec clerici vel monachi cum viduis vel virginibus, quae sunt omnino consecratae, colloquantur, nisi id eis ab episcopis, vel presbyteris, non praesentibus scilicet episcopis, permittatur. Porro ne tunc quoque soli ingrediantur, sed cum concletricis, vel cum illis, cum quibus etiam episcopus et presbyteri ad eas ingrediuntur: vel eas illic alloquantur, ubi sunt clerici, vel aliqui bonae existimationis Christiani. Illud autem, ex permissione vel consensu, dictum est, eo quod vel propter aliquid, quod est episcopo ejusque Ecclesiae conducibile, cum eis colloquium habetur, idque permittunt episcopi; vel propter eam utilitatem et petitionem, et debent consentire episcopi. Lego praesentis operis tit. 11 cap. 5, synodi sextae canonem 47 et Justiniani novellae 133 cap. 2, sive cap. 15 libri 14 Basilic. quod situm est in canone 47 sextae synodi.

ZONAR. Non committendum ut incommodius aliquid de fidelium moribus, quamvis falso evulgetur, divi quoque Pauli oraculo admonemur: *Sine offensione, inquit, estote Judaeis, et Graecis, et Ecclesiae Dei* ⁴¹. Quas quidem praecipiones, et vero alias quoque secuti hujus synodi Patres, ad viduas aut ad virgines, eas videlicet quae sacratae sunt, clericos aut continentiam professa ingredi haudquam licere decernunt. Eorum porro nomine, qui continentiam professi sunt, monachos designarunt, ex magno Basilio, qui de professione virginitatis praecipiens, undevicesimo canone: *Virorum, inquit, nullam novimus professionem, praeterquam si qui seipsos monachorum ordini manciparunt, qui quidem silentio caelibatum videntur admittere. Clerici igitur, et qui continentiam professi sunt, nisi ab episcopo, vel a presbyteris, illo videlicet absente, facultatem impetraverint, commemoratas mulieres adire prohibentur: et vero neque tunc quoque soli, sed vel consociati clericis, vel eorum, quos secum episcopus et presbyteri ad illas adeuntes adhibere solent, comitatu septi ingrediantur; aut ubi clerici aliique honesti homines Christiani intersint, ut nullius suspicioni relinquatur locus, eas alloquantur. Ex permissione autem, inquit canon, proprii episcopi, vel consensu. Nam vel is sua sponte clerico ob utilitatem aliquam id permittet, vel ab aliquo eorum quos diximus rogatus, qui enumeratas mulieres, juxta causa intercedente, convenire velit, episcopus annuet.*

ARIST. « Clerici et continentes ad viduas vel virgines ne accedant; nisi jussu episcopi et presbyteri: et sic non soli, sed cum iis, quibuscumque presbyteri et diaconi ad eas accedunt. »

Omniem oportet adhiberi curam virginum et viduarum in Ecclesia constitutarum, et ab ea altarum.

⁴¹ 1 Cor. x, 52.

Et neque clerici neque monachi, nec alii de religiosis viris ad eas ingrediantur, sine episcoporum et presbyterorum impulsu. Sed et iusti, non soli ingrediantur; sed cum iis quibuscum soliti fuerunt episcopi et presbyteri ad eas accedere.

367 CANON XLII.

« Ne primus episcopus appelletur princeps sacerdotum. Ut primæ sedis episcopus non dicatur sacerdotum princeps, vel summus sacerdos, vel aliquid huiusmodi: sed tantum primæ sedis episcopus. »

BALS. Nonus canon Chalcedonensis synodi, et 6 et 7 Sardicensis exarchos provinciarum appellant metropoleon episcopos. Attende autem animam ad canones Chalcedonensis synodi quæ est posterior. Prohibita sunt autem hæc nomina ad tollendam arrogantiam: et propterea plures patriarchæ et antistites vepiros viles humiliterque appellant in suis inscriptionibus.

ZONAR. Alii quidam canones, et vero œcumenicæ synodi Chalcedonensis exarchos provinciarum appellant, nonus nimirum et decimus septimus huius synodi. Sardicensis quoque synodi sexto canone exarchi provinciarum metropolitani episcopi nuncupantur. Hic vero canon cum aliis nominibus hoc quoque repudiat, non etiam, opinor, ob causam, quam ut arrogantiam elationemque comprimeret, fastumque e communi vita omnino tolleret ac deleret. Cum vero Chalcedonensis synodus quæ et œcumenica et hæc posterior fuit, provinciarum exarchos, ut diximus, nominasse reperitur; minime illi canonum huic placuisse, sed Sardicensi magis probatum fuisse, facile apparet.

ARIST. « Primus episcopus non vocabitur sacerdotum princeps, nec summus sacerdos, sed primæ sedis episcopus. »

Sacerdotii dignitas una eademque est in omnibus: et non vocabitur hic quidem summus sacerdos, ille autem sacerdos imperfectus, sed omnes æqualiter sacerdotes, omnes episcopi, ut qui sanctissimi Spiritus gratiam æqualiter acceperunt. Metroplitis itaque episcopus, ut primam habens cathedram, cum additione dicitur episcopus metropolitans.

CANON XLIII.

« Ne in caupona versentur clerici, nisi hospitio excepti. Ut clerici comedendi vel bibendi gratia cauponam non ingrediantur, nisi hospitii necessitate compulsi. »

BALS. Lege sanctorum apostolorum canonem 54, et sextæ synodi canonem 9 qui de his fusius docent.

ZONAR. Hec sanctorum quoque apostolorum quinquagesimo quarto canonem vetitum est, deque

τῆς τρεφομένων. Καὶ μήτε κληρικοί, μήτε μονασταί, μήτε τινὲς τῶν σεμνοτέρων ἀνδρῶπων εἰσερχέσθωσαν ἐν αὐταῖς, ἀνευ προτροπῆς τῶν ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων. Ἄλλὰ καὶ ἐπιταγόντες, οὐ μόνον εἰσελεύσονται· ἀλλὰ μεθ' ὧν εἴθασαι καὶ οἱ ἐπίσκοποι, καὶ οἱ πρεσβύτεροι πρὸς αὐτὰς εἰσέλθωσι.

KANON MB.

Ἐπεὶ τοῦ τῶν πρώτων ἐπισκόπων μὴ προσαγορεύεσθαι ἐξάρχων τῶν ἱερῶν. Ὅστε τὸν τῆς πρώτης καθέδρας ἐπίσκοπον μὴ λέγεσθαι ἐξάρχων τῶν ἱερῶν, ἢ ἄκρον ἱερέα, ἢ τοιοῦτότροπον τι ποτε, ἀλλὰ μόνον ἐπίσκοπον τῆς πρώτης καθέδρας. »

BALS. Ὁ 6^{ος} κανὼν τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, καὶ ὁ 7^{ος} καὶ ὁ 8^{ος} τῆς ἐν Σαρδικῇ ἐξάρχους ἐπαρχῶν τοὺς ἐπισκόπους τῶν μητροπόλεων καλοῦσι. Καὶ πρόσσχετος τοῖς κανόσι τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου μεταγενεστέρως οὖσης. Τὰ ὀνόματα δὲ αὐτὰ ἐκωλύθησαν διὰ περιαιρέσιν ἀλαζονείας· καὶ διὰ τοῦτο τὸ πλείους τῶν πατριαρχῶν καὶ τῶν ἀρχιερέων ταπεινοῦς καὶ εὐταλεῖς· ἑαυτοὺς ἐν ταῖς οἰκίαις ὁπογραφαῖς ὀνομάζουσι.

ZONAR. Ἄλλοι μὲν κανόνες, καὶ ταῦτα συνόδου οἰκουμενικῆς τῆς ἐν Χαλκηδόνι, ἐξάρχους ὀνομάζουσι τῶν ἐπαρχῶν, ὁ ἕνατος δηλαδὴ ταύτης, καὶ ὁ 12^{ος} καὶ ἡ ἐν Σαρδικῇ δὲ σύνοδος ἐν 5^ῳ κανόνι τῶν ἐπαρχῶν ἐξάρχους καλεῖ τοὺς ἐπισκόπους τῶν μητροπόλεων· οὗτος δὲ ὁ κανὼν μετὰ τῶν ἄλλων ὀνομάτων ἀποτρέπει καὶ τοῦτο τὸ ὄνομα δι' οὐδὲν οἰμαί, ἀλλ' ἢ δι' ἀλαζονείας καὶ ὕψους καταβολὴν, καὶ τύφου ἀναίρεσιν. Ἐπεὶ δὲ ἡ ἐν Χαλκηδόνι σύνοδος, οἰκουμενικὴ δὲ οὖσα καὶ μεταγενεστέρως, ἐξάρχους τῶν ἐπαρχῶν εὐρίσκειται, ὡς εἰρηται, ὀνομάσασα, βίαιεν ὡς οὐκ ἠσημέρισε τῷ κανόνι τούτῳ, ἀλλὰ μέλλον τῷ τῆς ἐν Σαρδικῇ.

ARIST. « Ὁ πρωτεύων ἐπίσκοπος οὐκ ἐξάρχος ἱερῶν, οὐκ ἄκρος ἱερέως, ἀλλ' ἐπίσκοπος τῆς πρώτης καθέδρας κληθήσεται. »

Ἡ τῆς ἱερωσύνης ἀξία μία ἐστὶ καὶ ἡ αὐτὴ ἐπιπέσει· καὶ οὐ κληθήσεται οὗτος μὲν ἄκρος ἱερέως, ἐκεῖνος δὲ ἀτελής ἱερέως, ἀλλὰ πάντες ἐπίσης ἱερείς, πάντες ἐπίσκοποι· ὡς καὶ τὴν χάριν τοῦ παναγίου Πνεύματος ἐπίσης δεξάμενοι. Ὁ γοῦν τῆς μητροπόλεως ἐπίσκοπος, ὡς τὴν πρώτην ἔχων καθέδραν, μετὰ προσθήκης λεχθήσεται ἐπίσκοπος μητροπόλεως.

KANON MI.

Ἐπεὶ τοῦ, μὴ κατηλεύεσθαι τοὺς κληρικούς, εἰ μὴ ἐπιξενουμένους. Ὅστε τοὺς κληρικούς χάριν τοῦ τρώγειν ἢ πίνειν μὴ εἰσείναι εἰς κατηλεία, εἰ μὴδὲν ἕνιας ἀνάγκη συνωθουμένους. »

BALS. Ἀνάγκωθι τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανὼν 54, καὶ τῆς 6^{ης} συνόδου καν. 9^{ος}, πλατύτερον διδάσκοντας τὰ περὶ τούτων.

ZONAR. Τοῦτο καὶ ὁ τῶν ἁγίων ἀποστόλων 54^{ος} κανὼν ἐκόλυσε· καὶ ὁ τῆς ἐν τῷ Τροῦλλῳ συνόδου

της λεγομένης ἑκτες ἑνατος κανὼν περὶ τοῦτου ψηφί. Α Ζητητέον οὖν τὰ ἐκεῖ γεγραμμένα.

ΑΡΙΣΤ. « Κληρικὸς, ἐν κείῳ ὧν εἰς κατηλείον, καὶ εὐκ ἄλλως εἰσελεύσεται. »

Ἐὰν κληρικὸς ἐπὶ ξένης διαίτης, καὶ μὴ ἔχων ἐν τινι σεμνῷ καταλύσαι τόπον, καὶ τὰ ζῶαρχῃ αὐτῷ ἐφρευεῖν, εἰς κατηλείον εἰσέλθῃ ἐπὶ τῷ φαγεῖν καὶ πίνειν· ἀνεπιτίμητος ἔσται.

ΚΑΝΟΝ ΜΑ΄.

« Περὶ τοῦ ἀπὸ νηστικῶν τῷ Θεῷ προσάγεσθαι θυεσίας. Ὅστε ἀγία θυσιαστηρίου, εἰ μὴ ἀπὸ νηστικῶν ἀνθρώπων (26), μὴ ἐπιτελεσθῆναι, ἐξηρημένης μῆδος ἑτησίας ἡμέρας, ἐν ἣ τὸ Κυριακὸν δεῖπνον ἐπιτελεῖται. Ἐὰν δὲ τινῶν κατὰ τὸν δειλιὸν καιρὸν τελευτησάντων ἔτε ἐπισκόπων τῶν λοιπῶν παράθεσις γένηται (27), μόναις εὐχαῖς ἐκτελεσθῆναι, ἐὰν οἱ ταύτην ποιοῦντες ἀριστήσαντες εὐρεθῶσιν (28). »

ΒΑΣΣ. Ὁ κθ' κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου μέμνηται τοῦ κανόνος τούτου. Καὶ ἀνατρέπει τὸ ἐν τῇ ἡμέρᾳ καθ' ἣν τὸ Κυριακὸν τελεῖται δεῖπνον, μὴ νήστευσι εἶναι τοὺς τελοῦντας τὰ ἀγία. Ἀναγνωστέον οὖν τὰ ἐκεῖ γεγραμμένα. Τὰ δὲ ἐξῆς τοῦ παρόντος κανόνος, τὰ περὶ τῶν ἐν τῷ δειλιῶν τελευτῶντων, εἰκόασι τοιαῦτα εἶναι ἐπὶ τοῖς τελευτῶσι καὶ ταῖς παραθέσεσιν αὐτῶν, ἥτοι ὅτε προετίθεντο, ἵνα τελεσθῆ ἐπ' αὐτοῖς τὰ ἐπικήδεια ἄσματα, ὡς εἶκοι, καὶ ἵεροσκομίδης ἱεροουργία ἐγίνετο. Εἰ γοῦν κατὰ τὸ δειλιῶν, φησὶν ὁ κανὼν, τελευτῆσει τις, καὶ μὴ εἴησαν νήστευσι οἱ ταῦτα τελοῦντες, μόναις εὐχαῖς ἐκτελεσθωσαν. Τοῦτο δὲ σήμερον οὐ πράττεται.

ΖΩΝΑΡ. Ὁ κθ' κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου μέμνηται τοῦ κανόνος τούτου, καὶ ἀνατρέπει τὸ ἐν τῇ ἡμέρᾳ καθ' ἣν τὸ Κυριακὸν τελεῖται δεῖπνον, μὴ νήστευσι εἶναι τοὺς τελοῦντας τὰ ἀγία. Ἀναγνωστέον οὖν τὰ ἐκεῖ γεγραμμένα. Τὰ δὲ ἐξῆς τοῦ παρόντος κανόνος, τὰ περὶ τῶν ἐν δειλιῶν τελευτῶντων, εἰκόασι τοιαῦτα εἶναι ἐπὶ τοῖς τελευτῶσι καὶ ταῖς παραθέσεσιν αὐτῶν, ἥτοι ὅτε προετίθεντο, ἵνα τελεσθῆ ἐπ' αὐτοῖς τὰ ἐπικήδεια ἄσματα, ὡς εἶκοι, καὶ προσκο-

Guill. Beveregii notæ.

(26) *Εἰ μὴ ἀπὸ νηστικῶν ἀνθρώπων.* Aliquam antiquiore non exstitisse ecclesiasticam legem, ut Eucharistia non nisi a jejuniis celebretur, ex eo veresimile sit, quod sancto Chrysostomo objectum fuerit, eum communionem non jejuniis se concessisse; ut ipse testatur, sequē expurgat, his verbis, Πόλλὰ κατ' ἐμοῦ ἐσκαυάσαντο, καὶ λέγουσιν ὅτι τινὰ; ἐκοινωνήσα μετὰ τὸ φαγεῖν αὐτοῦς. Καὶ εἰ μὲν τοῦτο ἐποίησα, ἐξαιρηθεῖη τὸ ὄνομα μου ἐκ τῆς βίβλου τῶν ἐπισκόπων, καὶ μὴ ἐγγραφείη ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως· ὅτι ἰδοὺ ἐὰν ποιούτων ἐγὼ ἔπραξα καὶ ἀποβαλεῖ με Χριστὸς ἐκ βασιλείας αὐτοῦ. Εἰ δὲ ἄπαξ καὶ τοῦτο μοι λέγουσι καὶ φιλονεικοῦσι, καθελέτωσαν τὸν Πάυλον, ὃς μετὰ τὸ δεσπνῆσαι ὀλόκληρον τὸν οἶκον ἐδάπτισε. Καθελέτωσαν καὶ αὐτὸν τὸν Χριστόν, ὃς μετὰ τὸ δεσπνῆσαι τοῖς ἀποστόλοις τὴν κοινῶν ἐδωκε. Chrys. epist. 143. καὶ Syriacum episc. tom. VII, pag. 169,

PATROL. GR. CXXXVIII.

eandem re sexta in Trullo quæ dicitur synodus nono canone decernit. Vide ergo, quæ ibi scripsimus.

ARIST. « Clericus iter faciens in cauponam ingre-

diatur, alloqui non. »

Si clericus peregre agens, et convenientem aliquem, quo divertat, non habens locum, ubi et ad vitam necessaria sibi inveniat cauponam ingrediat, ad comedendum et bibendum, reprehensionis non subijcietur.

CANON XLIV.

« Ut a jejuniis sacrificia Deo offerantur. Ut sacramenta altaris non nisi a jejuniis hominibus peragantur, excepto uno die anni, in quo Dominica cœna peragitur. Sin autem aliquorum vespertino tempore mortuorum, sive episcoporum sive cæterorum, commendatio fiat, solis precibus peragatur: si illi qui illam agunt; pransi esse inventi fuerint. »

568 BALS. Vicesimus nonus synodi in Trullo canon hujus canonis meminit, et permittit in die, in quo cœna Domini peragitur, eos non esse jejunos qui sacra peragunt. Legenda sunt ergo quæ illic scripta sunt. Quæ autem in hoc canone deinceps consequuntur, de iis qui vespere mortui sunt, videntur esse ejusmodi in mortuis et eorum commendationibus, sive quando proferebantur seu efferebantur, ut funebria in eis cantica peragerentur, ut consuetudinem est, et oblationis sacrificium peragebatur: Si ergo vespere, inquit canon, mortuus fuerit quispiam, et non fuerint jejuni qui hæc peragunt, solis precibus peragantur. Hoc autem hodie non servatur.

ZONAR. Vicesimus nonus synodi in Trullo canon meminit hujus canonis, et permittit in die, in quo cœna Domini peragitur, eos non esse jejunos, qui sacra peragunt. Legenda sunt ergo, quæ illic scripta sunt. Quæ autem in hoc canone deinceps consequuntur, de iis qui vespere mortui sunt, videntur esse ejusmodi in mortuis et eorum commendationibus, sive quando proferebantur seu efferebantur, ut funebria in eis cantica perageren-

D edit. Savil.

(27) *Εἰτε τῶν λοιπῶν παράθεσις γένηται* In commendatione defunctorum hic commemorata est Augustinus, Hoc enim a Patribus traditum universa observat Ecclesia, ut pro iis, qui in corporis et sanguinis Christi communionem defuncti sunt, cum ad ipsum sacrificium loco suo commemorantur, oretur: ut pro illis quoque id offerri commemoretur. Cum vero eorum commendandorum causa opera misericordiæ celebrentur, quis eos dubitet suffragari, pro quibus orationes Deo non allegantur. Aug. de verbis Apostoli: serm.

(28) *Εἰρησῶσιν.* Scholium in ms. Ambrachiano: Σημεῖται, ὅτι ξένον εἰ φησιν, ἐν ἡμέρᾳ τὸ Κυριακὸν τελεῖται δεῖπνον καὶ εἰ τις δειλιῶν τελευτῆσαι ἢ διὰ τῶν πρὸς τὸν Θεὸν προσευχῶν σύστασις, καὶ οἶον οὐκ ἐκείνῳ τῷ τελευτησάντος· οἱ δὲ τὴν ἐκκομίδην ἦ· οἱ τὴν ἐξ·δον εἶπον.

tur, ut consentaneum est, et oblationis quoque sacrificium peragebatur. Si ergo vespere, inquit canon, mortuus fuerit quispiam, et non fuerint jejuni qui hæc peragunt, solis precibus peragantur. Nonnulli autem παράθεσιν, quæ per preces ad Deum facta est, commendationem, conciliationemque mortui esse dicunt.

ARIST. « Sancta, nisi a jejunis, non offeruntur. »

Licet enim Dominus post cœnam discipulos Pascha docuit : tamen non oportet nos, juxta divinam vocem, exempla quæ sunt supra nos sequi ; sed Ecclesiæ consuetudinem observare, et sacerdotes jejunos altari sacra offerre, et qui ea participant similiter jejunos esse.

CANON XLV.

« Ne convivia in ecclesiis ullo modo peragantur.

« Ut episcopi vel clerici in ecclesia non conviventur, nisi forte hospitii necessitate trans-euntes illic diversentur. Quinetiam populi, quoad ejus fieri potest, ab ejusmodi conviviis prohibeantur. »

BALS. De his, qui in præsentis canonis continentur, fusius tractatum est in canonis 74 scilicet synodi et lege quæ in illo scripta sunt.

ZONAR. Perlegendus est synodi in Trullo canon quartus et septuagesimus, qui agapas in ecclesiis fieri prohibet ; et quæcumque in illum scripsimus. Illic autem canon in ecclesiis convivia instaurari, imò vero cibo quemquam in ecclesia refici, nisi forte, inquit, in externa tellure hospitio destitutus ecclesiam necessitate compulsus ingrediatur, omnino vetat.

ARIST. « Clericus in ecclesia ne convivetur, nisi « foras ita hospitii necessitate illic diversetur.

« Hoc etiam et laicis interdicitur. »

Non oportet sacras ædes profanare, easque contemptui habere, et in his comedere et accubita sternere, quemadmodum et in vicesimo octavo synodi Laodicenæ canone scriptum est : nisi quispiam fortasse iter faciens, illud per necessitatem fecerit, non habens alibi quo divertat.

CANON XLVI.

« De pœnitentibus. Ut pœnitentibus, pro peccato-
rum differentia, episcoporum judicio pœnitentiæ
« tempus constituitur. Presbyter autem, præter
« mentem episcopi, pœnitentem non reconciliet :
« nisi impellente necessitate 569 in absentia epi-
« scopi. Quovis autem pœnitentiam agente, si sit
« ejus publicum et vulgo jactatum crimen, quod
« omnem movet Ecclesiam, ante absidem ei
« manus imponatur. »

BALS. Postremus sextæ synodi canon dat episcopis facultatem augendi et diminuendi pœnas, consequenter præsentis canonis, qui est antiquior. Adjicit autem hic, presbyteros non debere hominum confessiones audire et peccata remittere præter episcoporum sententiam : nisi forte moriatur

Α μηδὲς ἱερουργία ἐγίνετο. Εἰ γοῦν κατὰ τὴν δεξιάν, φησὶν ὁ κανὼν, τελευτήσῃ τις, καὶ μὴ εἴσῃσιν νήστεις οἱ ταῦτα τελούντες, μόναις εὐχαῖς ἐκτελεσθῶσαν. Τινὲς δὲ παράθεσιν τὴν διὰ τῶν εὐχῶν πρὸς τὸν Θεὸν σύστασιν καὶ οἰκείωσιν τοῦ θανόντος φησὶν.

ΑΡΙΣΤ. « Εἰ μὴ ἀπὸ νηστικῶν θύγια οὐ προσάγεται. »

Κὲν γὰρ ὁ Κύριος μετὰ δεῖπνον τοὺς μαθητὰς τὸ Πάσχα ἐμυσταγωγῆσεν, ἀλλ' οὐδὲ ἡμεῖς, κατὰ τὴν θεολόγον φωνήν, τοῖς ὑπὲρ ἡμᾶς ὑποδείγμασιν ἐκπεθεῖν· ἀλλὰ τῷ τῆς Ἐκκλησίας ἔθει κατακολουθεῖν, καὶ νηστικὸς ὄντας τοὺς ἱερεῖς τῷ θυσιαστηρίῳ προσφέρειν τὰ θύγια, καὶ τοὺς μεταλαμβάνοντας αὐτῶν ὡσεύτως νηστικοὺς εἶναι.

Β

CANON MEΨ.

« Περὶ τοῦ μηδεμῶς συμπόσια ἐν ταῖς ἐκκλησίαις
« ἐπιτελεσθῆναι. Ὅστε ἐπισκόπους ἢ κληρικοὺς ἐν
« τῇ ἐκκλησίᾳ μὴ συμποσιδῆσθαι· εἰ μὴ τυχόν
« ἀνάγκη ξενίας διαθέντας ἐκεῖ καταλύσασιν. Καὶ
« οἱ λαοὶ δὲ ἀπὸ τοιούτων συμπόσιων, ὅσον
« δυνατόν ἐστί, κωλυθῶσιν. »

ΒΑΣ. Περὶ τῶν ἐν παρόντι κανόνι διελεφθῆ κατῦταρον ἐν τῷ ὁ κανὼν τῆς ζ' συνόδου, καὶ τὰ ἐν ἐκείνῳ γραφέντα ἀνάγνωθι.

ZONAR. Ἀναγνωστέον τὸν ὁ κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, ὃς ἀπαγορεύει τὸ ἀγάπας γίνεσθαι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, καὶ ὅσα ἐκεῖ ἐγράφησιν. Καὶ οὗτος οὖν ὁ κανὼν τὸ ἐν ἐκκλησίᾳ συμπόσια γίνεσθαι κωλύει, μᾶλλον δὲ καὶ τὸ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ὄλιως δεσθεῖν, εἰ μὴ που, φησὶν, ἐπὶ ξένῃς τις ὦν, καὶ μὴ ἔχων ὅπου καταλύσει, ἐν ἐκκλησίᾳ ἐξ ἀνάγκης εἰσελθῆ.

ΑΡΙΣΤ. « Κληρικὸς ἐπ' ἐκκλησίας ἀσυμποσιαστος,
« εἰ μὴ που δι' ἀνάγκην ξενίας ἐκεῖ καταλύσει.
« Καὶ οἱ λαοὶ δὲ τοῦτο κωλυθήσωνται. »

Οὐδὲ τοὺς ἱερούς οἴκους κοινοποιεῖν, καὶ καταφρονητικῶς περὶ αὐτοὺς ἔχειν, καὶ ἐν αὐτοῖς δεσθεῖν καὶ ἀκούδιτα στρωννύειν, καθὼς καὶ ἐν τῷ εἰκοστῷ ὀγδόῳ κανόνι τῆς ἐν Λαοδικαῖᾳ συνόδου ἐγράφη· εἰ μὴ πού τις παρδύσων διὰ ἀνάγκην τοῦτο ποιήσῃ, μὴ ἔχων ἀλλαχοῦ καταλύσει.

CANON MEΨ.

« Περὶ τῶν μετανοούντων. Ὅστε τοῖς μετανοοῦσι
« κατὰ τὴν τῶν ἀμαρτημάτων διαφορὰν τῇ τῶν
« ἐπισκόπων κρίσει τῆς μετανοίας· τὸν καιρὸν
« ψηφίζεσθαι. Πρισθυέροιο δὲ παρὰ γνώμην τοῦ
« ἐπισκόπου μὴ καταλλάσσει μετανοοῦντα· εἰ μὴ
« ἀνάγκη· συνουθούσης ἐν τῇ ἀπουσίᾳ τοῦ
« ἐπισκόπου. Οὕτινος δὲ μετανοοῦντος,
« εἰ πύδλικον καὶ τεθρολημένον ἐστὶν ἔγκλημα,
« τὸ σύμπασαν τὴν ἐκκλησίαν κινεῖον, κρ. τῆς
« ἀψίδος τοῦτω ἢ χειρὶ ἐπιτεθῆ. »

ΒΑΣ. Ὁ τελευταῖος κανὼν τῆς ζ' συνόδου δίδωσι τοῖς ἐπισκόποις ἀδειαν τοῦ ἀδείναι καὶ μειῶν τὰ ἐπιτίμια ἀκολουθῶς τῷ παρόντι κανόνι προγενεστέροιο. Προστίθῃσι δὲ οὗτος μὴ δέχεσθαι λογιζομένους ἀνθρώπων καὶ ἀφίνας ἀμαρτίας τοὺς πρισθυέροιο παρὰ γνώμην τῶν ἐπισκόπων, εἰ μὴ πῶς τελευταῖος τις

κατὰ ἀπουσίαν τοῦ ἐπισκόπου. Τηνικαῦτα γὰρ τὸν ἐν μετανοίᾳ ὄντα καταλλάξει ὁ πρεσβύτερος, ἥτοι λύσει, τοῦ ἐπιτίμιου, διὰ τὸ ἀναγκαῖον τοῦ πράγμα-
τος, ἵνα μὴ τελευτήσῃ ἐπιτετιμημένος· ὁ ἀποθνῆ-
σκων. Καὶ ταῦτα μὲν φησὶ γίνεσθαι εἰς τοὺς ἐκ
προαιρέσεως οἰκισίας· ἐξομολογουμένους· τοὺς δὲ μὴ
αὐθαιρίτως προσερχομένους τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀλλὰ διὰ
πούδλικον ἦτοι δημόσιον ἔγκλημα τεθρυσλημένον,
ἥτοι φανερόν, καὶ δυνάμενον συνταράξαι τὴν ἐκκλη-
σίαν διὰ τὸ ὑπερβολικὸν τοῦ ἀτοπήματος, ἔξω τῆς
ἀψίδος ἥτοι τῆς ἐκκλησίας δέχεσθαι ὀφείλομεν, κά-
κεισε δίδοναι αὐτοῖς χεῖρα μετανοίας, καὶ οὐχὶ κατὰ
τὴν ἐπισκοπικὴν διάκρισιν, ἵνα μὴ σκανδαλισωμὲν
τοὺς πολλοὺς, ἐν φανεροῖς οὕτως ἔγκλημασι τὴν κα-
νονικὴν παραγγελίαν ἀθετοῦντες, καὶ μαλακώτερα
διδόντες ἐπιτίμια. Σημειώσαι οὖν τὰ ἐν τῷ παρόντι
κανόνι διὰ τοὺς προσερχομένους ἀνδροφόνους τῇ Με-
γάλῃ Ἐκκλησίᾳ, καὶ ζητοῦντας τὰ κανονικὰ μετριοσθῆναι ἐπιτίμια. Ἀνάγνωθι καὶ τὸν ζ' κανόνα τῆς
παρώσης συνόδου.

ZONAR. Τὸ δεσμεῖν καὶ λύειν ὁ Κύριος ἡμῶν
Ἰησοῦς Χριστὸς τοῖς ἀποστόλοις δέδωκε· τύπον δὲ
τῶν ἱερῶν ἀποστόλων οἱ ἀρχιερεῖς πληροῦσι. Αὐτὸ
καὶ ὁ κανὼν οὗτος τῇ τῶν ἐπισκόπων ἀνάθετο κρίσει
τὸ ψηφίζεσθαι, τουτίστιν ὀρίζειν, τυκοῦν, ἀποφαί-
νεσθαι κατὰ τὴν τῶν ἀμαρτημάτων διαφορὰν τὰς
μετανοίας, ἐν καιρῷ, ἥγουν ἐν ὅσῳ χρόνῳ δεῖ τὸν
ἀμαρτήσαντα μετανοεῖν ἐν ἐπιτίμιῳ δεσμῷ· καὶ
τότε δεῖ αὐτὸν λύειν. Περὶ τούτου δὲ ἀναγνωστέον
καὶ τὸν τελευταῖον κανόνα τῆς ζ' συνόδου, καὶ τὰ ἐν
ἐκείνῳ γεγραμμένα. Πρεσβυτέρῳ δὲ καταλλάσσειν
οὐ δίδεται παρὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου. Ὁ γὰρ δέ-
δοται τὸ δεσμεῖν, ἐκείνῳ καὶ τὸ καταλλάσσειν ἔξεισι.
Καταλλάσσειν δ' ἐστὶ τὸ λύσαι τὸν ἐπιτετιμημένον ἢ
τελείως, ἢ πρὸς καιρὸν, διὰ κίνδυνον ἰσως· εἰ μὴ
σου, φησὶν, ὁ ἐπίσκοπος ἄπεισι, καὶ ὁ ἐν μετανοίᾳ
ὢν κινδυνεύει θανεῖν. Ἀναγνωστέον καὶ τὸν ζ' κα-
νόνα τῆς συνόδου ταύτης καὶ τὰ ἐκεῖ γεγραμμένα.
Κυρίως μετανοοῦντες λογίζονται οἱ ἐξομολογούμενοι
εἰς οἴκτα πλημμελήματα ἀγνωσόμενα. Οἱ δὲ προ-
ιόντες τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐπὶ φανεροῖς ἀμαρτήμασι (πού-
δλικον γὰρ τὸ δημόσιον καὶ πρόδηλον λέγε-
ται· ἢ γὰρ λέξις τῶν Λατίνων οὕσα ἐξαλληνισμένη
δημόσιον δηλοῖ) καὶ ἐπὶ τεθρυσλημένοις, ἥγουν δια-
λαλουμένοις, φημιζομένοις, οὐδὲ ἐξομολογεῖσθαι δο-
κῶσι. Αὐτὸ τοῖς τοιούτοις καὶ ἔξω τῆς ἐκκλησίας τὰς
χεῖρας ἐπιτιθέναι, καὶ ποιεῖν αὐτοὺς μετανοοῦντας
ὁ κανὼν διατάττειται, ὥσπερ ἔξω τῶν ἱερῶν περιό-
λων ἐστάναι, καὶ προσκλίσαι. Τὸ γὰρ πρὸς τῆς ἀψί-
δος πρὸ τοῦ προπυλαίου ἐστὶ. Τὸ δὲ τὸ σύμπασαν
τὴν Ἐκκλησίαν κινεῖν δηλοῖ τὴν τῆς πλημμελείας
ὑπερβολὴν καὶ τὸ φανερόν. Τοιοῦτον γὰρ φησὶν
εἶναι τὸ ἀμαρτήμα, ὡς καὶ πᾶσαν τὴν Ἐκκλησίαν δι'
αὐτὸ κινεῖσθαι, ἢ ζηλοῦσαν ἢ διηγομένην αὐτό.
que scelus esse ait, ut universam Ecclesiam, vel
commemoratione, commoverit.

APIET. « Τοῖς μετανοοῦσι πρὸς τὰ ἀμαρτήματα ὁ
ἐπίσκοπος ὀρίζει τὰς μετανοίας· πρεσβύτερος

quispiam absente episcopo. Tunc enim pœnitentem
reconciliabit presbyter, vel pœna solvet, propter
rei necessitatem, ne pœnis obnoxius moriatur. Et
hæc quidem dicit in eos fieri qui sua sponte con-
sistunt: eos autem, qui non sua sponte ad ecclesiam
accedunt, sed propter publicum crimen, vulgo
jactatam seu manifestum, et quod potest ecclesiam
perturbare propter sceleris magnitudinem, extra
absidem seu ecclesiam, suscipere debemus et illic
dare ipsis manum pœnitentiæ; et non secundum
episcopale iudicium, ne multos offendamus, in
criminibus adeo manifestis præceptum canonicum
negligentes, et pœnas molliores injungentes. Nota
ergo quæ in hoc præsentis canonis continentur,
propter homicidas qui ad Magnam Ecclesiam
accedunt, et petunt, ut pœnæ canonice mitigentur.
Lege etiam septimum canonem præsentis synodi.

ZONAR. Apostolis suis Dominus noster Jesus
Christus ligandi ac solvendi potestatem dedit,
sanctorum autem apostolorum typum summi sacer-
dotes gerunt. Quamobrem hic quoque canon episco-
pis arbitrio suo decernendi, hoc est, præliniendi,
statuendi, declarandi pro criminum varietate
pœnitentiæ tempora, id est, quandiu eum, qui
lapsus est, constrictum pœnæ vinculis retineri,
quando solvi oporteat, potestatem adjudicavit. Qua
de re ultimum quoque sextæ synodi canonem et
quæ in eum scripta sunt vide. Sacerdoti vero
quemquam conciliare, episcopo abnuente, haud
licet. (Cui namque ligandi jus, eidem est et con-
ciliandi facultas attributa. Est vero conciliare,
eum qui pœnæ luendæ addictus est, aut omnino,
aut ad tempus, ob periculum forte aliquod immi-
nens, a pœna absolvere.) Nisi forte, inquit, episco-
pus abuit, ac is, qui multas obnoxius est, in
discrimen capitis sit adductus. Quæro hujus
quoque synodi canonem 7 et quæ in illum scripsi-
mus. Pœnitentes proprie dicuntur, qui peccata
sua, quæ occulta erant, ipsi consentunt. Qui vero
ad Ecclesiam ob crimina nota in vulgus accederent
(publicum enim idem est quod vulgatum atque
testatum, dictione a Latinis translata), quæquo
jactata, seu sermone hominum et fama celebrata
essent; ea ne consulti quidem quodammodo viden-
tur. Quamobrem et illis extra ecclesiam manus
imponi, et in ordine pœnitentium, ut extra sacra
sepia in statione fluentium consistant, collocari
canon jubet. Illud namque [ante absidem], idem
ac ante porticum significat. Hoc vero (quod totam
Ecclesiam movet) flagitii gravitatem testatamque
omnium oculis scditatem demonstrat. Tale nam-
que zelo corrigendæ pravitatis, vel frequenti ejusdem

ARIST. « Pœnitentiam agentibus juxta peccata
pœnitentiæ tempus episcopus determinabit.

« Presbyter autem præter ejus sententiam, ne-
 cessitate impellente, pœnitentiam agentem non
 reconciliabit. »

Qui a Deo ligandi et solvendi potestatem acceperunt, secundum delictorum qualitatem et delinquentibus conversionem, supplicia decernunt. Presbyter autem, præter episcopi sententiam ea nec augere potest nec minuere, nec pœnitentiam agentes ad gratiam recipere, et divinis eos dignari sacramentis, quamvis peregro profectus sit episcopus.

570 CANON XLVII.

« De virginibus. Ut sacræ virgines, quando a patribus quorum oculis domi observabantur, separatæ fuerint, episcopi, vel ipso absente, presbyteri providentia venerabilioribus feminis commendentur, vel ut simul habitantes se invicem custodiant; ne passim vagando existimationem Ecclesiæ lædant. »

BALS. Centesima vicesima tertia Justiniani novella, seu cap. 4, primi lit. lib. iv, hæc dicit aperte: In omnibus autem monasteriis, quæ cœnobia vocantur, jubemus, ut, secundum canones monasticos, in una domo omnes habitent et communiter alantur, et similiter in una domo omnes separatim dormiant; ut sibi invicem inmoderate temperantisque vitæ rationis testimonium præbeant: iisdem omnibus etiam in feminarum monasteriis asceticisque servatis. Præsens autem canon statuit, ut virgines Deo dedicate, a propriis patribus separatæ, non per se degant: sed quia a patribus servabantur, post earum autem in ecclesia dedicationem, ea patrum custodia et observatio cessavit; debent episcopi, vel iis absentibus presbyteri, eas venerandis mulieribus tradere, ut ab iis per communem vitæ societatem serventur. Similiter, omnes sacræ virgines simul habitent, ut simul viventes seipsas invicem servent: et non errantes, seu hic et illic agentes, ecclesiasticam vitæ honestatem et moderationem polluant, quoniam non bonam sui existimationem præbeant. Et hæc quidem leges et canones. Hodie autem parum quid eorum vel propemodum nihil sit. Nam neque monachi monasteriorum virorum simul habitant, neque ascetrix: in solis autem mulierum cœnobiis monasteriis servatur hæc communis simul vivendi ratio et habitatio. Apud Latinos autem hæcque servatur ea vitæ ratio. Omnes enim monachi simul comedunt et dormiunt. Lege et canonem 6 præsentis synodi et quæ in eo sunt (fusius enim illic tractatum est, quomodo consecrantur virgines, etiam sine monachali habitu), et canonem 18 sancti Basilii.

ZONAR. Sexto hujus synodi canone de puellarum consecratione est actum. Quas igitur ibi sacratas puellas, hoc loco sacratas virgines nominavit. Nam pro virginibus puellarum nomen usurpare mos est.

« δε παρά γνώμην τούτου οὐδ' ἀνάγκης συνωθου-
 « σης καταλλάξει: μετανοούντα. »

Οἱ παρά Θεοῦ λαθόντες ἐξουσίαν δεσμεῖν καὶ λύειν πρὸς τὴν ποιότητα τῶν ἁμαρτημάτων καὶ τὴν ἐπιστροφήν τοῦ ἡμαρτηκότος τὰ ἐπιτίμια ὀρίσονται. Πρεσβύτερος δὲ παρά γνώμην τοῦ ἐπισκόπου οὐτε ἀξίειν ἢ μειοῦν αὐτὰ δύναται, οὐτε τοὺς μετανοούντας καταλλάσσειν, κἂν ἀποδημῇ ὁ ἐπίσκοπος, καὶ τῶν θείων αὐτοῦς ἀξιοῦν ἀγιασμάτων.

CANON MZ'

« Περὶ παρθένων. Ὅσοι τὰς ἱερὰς παρθένους, ὅτε τῶν πατέρων χωρίσονται, ἐξ ὧν ἐφυλάττοντο, ἐτῆ τοῦ ἐπισκόπου, ἢ αὐτοῦ ἀπόντος ἐτῆ τοῦ πρεσβυτέρου προνοίας ταῖς τιμιωτέραις γυναίξιν παρατίθεσθαι, ἢ ἅμα κατοικοῦσας ἀλλήλας φυλάττειν, ἵνα μὴ πανταχοῦ πλαζόμεναι τὴν ὑπόληψιν βλάβωσι τῆς Ἐκκλησίας. »

ΒΑΣΣ. Ἡ μὲν ρηχ' Ἰουστινιάνειος νεσρά, ἔχουσι τὸ δ' κεφ. τοῦ α' τίτλου τοῦ δ' βιβλίου ψηφί ταῦτα ῥητῶς: Ἐν ἅπασιν δὲ τοῖς μοναστηρίοις, ἅπερ κοινῶς καλοῦνται, κελεύομεν κατὰ τοὺς μοναχικούς κανόνας ἐν ἐνὶ οἴκῳ πάντας οἰκεῖν, καὶ κοινῶς τρέφεισθαι, κατὰ τὸν ὁμοῖον τρόπον, καὶ ἐν ἐνὶ οἴκῳ πάντας κεχωρισμένως καθεῦδειν, ὥστε ἀμμιβαδὸν ἀλλήλοις μαρτυρίαν τῆς σώφρονος διαγωγῆς παρεῖχειν αὐτοῦς: τούτων ἀπάντων καὶ περὶ τὰ μοναστήρια καὶ ἀσκητήρια τῶν γυναικῶν παραφυλάττομένων: ὃ δὲ παρῶν κανῶν διορίζεται τὰς ἀνατεθειμένας τῷ Θεῷ παρθένους, χωριζόμενας ἀπὸ τῶν οἰκείων πατέρων, μὴ καθ' ἑαυτὰς διδάχειν, ἀλλ' ἐπεὶ παρὰ τῶν πατέρων ἐφυλάττοντο, ἢ δὲ τοιαύτη φυλακὴ μετὰ τὴν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἀνάθεσιν αὐτῶν ἀπέλειπεν, ὀφείλουσιν οἱ ἐπίσκοποι ἢ τούτων ἀπόντων οἱ πρεσβύτεροι παραδίδόναι ταύτας σεμναῖς γυναίξιν, ἐφ' ᾧ ὑπὸ τούτων διὰ τῆς ὁμοιωταῖς φυλάττεσθαι. Ἡ εἰ μὴ τοῦτο, πάσας τὰς ἱερὰς ταύτας παρθένους ὁμοῦ κατοικεῖν, ἵνα συζῶσαι φυλάττωσιν ἀλλήλας, καὶ μὴ πλαζόμεναι, ἔχουσι τῆδε κάκεισε διατρέψουσαι τὴν ἐκκλησιαστικὴν εὐκοσμίαν μολύνουσι διὰ τοῦ δίδουσι οὐκ ἀγαθὰς ὑπολήψεις κατ' αὐτῶν. Καὶ ὁ μὲν νόμος καὶ οἱ κανόνες ἐν τούτοις σήμερον δὲ ἀπὸ τούτων τίως εἰ; ἡμᾶς μικρὸν ἢ οὐδὲν σχεδὸν γίνεται: οὐτε γὰρ οἱ μοναχοὶ τῶν ἀνδρῶν μοναστηρίων ὁμοῦ κατοικοῦσιν, οὐτε αἱ ἀσκητρίαι: εἰς μὴν δὲ τὰ γυναικεῖα κοινῶς μοναστήρια συντηρεῖται ἢ κοινὴ διαίτα καὶ κατοικία. Εἰς δὲ τοῦ Λατίνους τίως ἢ τοιοῦτότροπος διαγωγὴ συντηρεῖται. Πάντες γὰρ οἱ μοναχοὶ ὁμοῦ καὶ ἐσθίουσι καὶ ὑπνώττουσιν. Ἀγάγῃ καὶ τὸν σ' κανόνα τῆς παρούσης συνόδου, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ (πλατύτερον γὰρ ἐκεῖτε διελήφθη πῶς παρθένοι καθιερῶνται, καὶ δέχονται τοῦ μοναστικοῦ σχήματος) καὶ τὸν ιη' κανόνα τοῦ ἁγίου Βασίλειου.

ZONAR. Ἐν ἐκτῷ κανόνι τῆς παρούσης συνόδου εἴρηται περὶ κορῶν καθιερῶσεως: Ἄς γοῦν ἐκάλασεν ἐκεῖ κόρα: καθιερῶμένης, ἐνταῦθα ἱερὰς παρθένους ὠνόμασε. Κόρα: γὰρ τὴς παρθένου; ἔθος

καλῶν. Ἀνατιθεμένων οὖν τῷ Θεῷ παρθένων ἄγνευσιν ὁμολογουσῶν ὁ ἐπίσκοπος αὐτὰς ἀναδέχεται. Λέγει οὖν ὁ κανὼν ὅτι δεῖ τὸν ἐπίσκοπον προνοεῖν αὐτῶν, ἢ ὅτι ἀπεισι, τοὺς πρεσβυτέρους, καὶ ἐπεὶ διίστανται τῶν πατέρων αὐτῶν ὅφ' ὧν ἐφυλάττοντο, παραδίδωσθαι αὐτὰς σεμναῖς γυναίξιν, ὥστε συνοικεῖν αὐταῖς, καὶ καταρτίζεσθαι εἰς ἀρετὴν, ἢ πάσας τὰς ἱερὰς ταύτας παρθένους ὁμοῦ συνοικεῖν, ἵνα συζώσῃαι ὁρῶεν ἀλλήλας, καὶ φυλάττοιεν, καὶ μὴ πλαζόμεναι, ἤγουν τῆδε κάκεισε περιοῦσαι, καὶ πλακόμεναι βλάβῳσιν τὴν ὑπόληψιν τῆς Ἐκκλησίας, τοῦτέστιν ὑπολαμβάνειν οὐκ ἀγαθὰς ὑπολήψεις παρασκευάσωσι τινὰς περὶ τῆς Ἐκκλησίας. Ἐκκλησία δὲ ἴστιν ὁ τῶν πιστῶν ἀθροισμός.

ΑΡΙΣΤ. « Ἡ διὰ παρθενίαν τοῦ πατρὸς ἀφισταμένη
« ταῖς τιμιωτάταις τῶν γυναικῶν παρατίθεται. »

Δεῖ τὸν ἐπίσκοπον τῶν ἱερῶν παρθένων τιθεσθαι πρόνοιαν καὶ εἰ τῶν οἰκείων πατέρων αὐταὶ χωρισθῶσι, παρ' ὧν ἐφυλάττοντο, ταῖς τιμιωτάταις γυναίξιν εἰς ἐπιτήρησιν παραδίδωσθωσαν, ὥστε ἅμα ἀλλήλας κατοικεῖν.

KANON MH'.

« Περὶ τῶν ἀσθενούντων καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποκρίνεσθαι μὴ δυναμένων. Ὅποτε τοὺς ἀσθενούντας, « οἵτινες ὑπὲρ ἑαυτῶν ἀποκρίνεσθαι οὐ δύναται, τότε βαπτίζεσθαι, ὅτε τῇ αὐτῶν προαιρέσει τὴν περὶ αὐτῶν μαρτυρίαν κινδύνῳ ἰδίῳ « εἴπωσιν. »

ΒΑΛΣ. Τινὲς ἐζήτουν ἀπίστους τινὰς βαπτισθῆναι κατὰ τὰς τελευταίας αὐτῶν ἀναπνοὰς καὶ οὐκ εἰσηκούοντο, διὰ τὸ τοὺς ἀσθενούντας μὴ δύνασθαι δι' ἑαυτῶν ὁμολογεῖν τὰς τοῦ ἀγίου βαπτίσματος συνθήκας. Φασὶ γοῦν οἱ Πατέρες ὅτι, ἐὰν αἱ ἀσθενοντες δείξωσι προαίρεσιν περὶ τοῦ θέλειν αὐτοὺς βαπτισθῆναι, καὶ εἴπωσι κινδύνῳ ἰδίῳ ζητεῖν τὸ βάπτισμα, ἀπαρεμποδίστως βαπτισθήσονται, δι' ἐτέρων τὰς ὁμολογίας ποιούμενοι. Καὶ τοῦτο μὲν, ὅτε τυχόν ἐν τῷ τελευτῆν ἢ τοιαύτη τοῦτον προαίρεσις κατὰδηλος γένηται. Εἰ δὲ τότε μὲν οὐδὲν τι τοιοῦτον εἰπεῖν δύνανται, διὰ τὴν ἀνάγκην τῆς νόσου, μαρτυρεῖται δὲ παρὰ τινῶν ὡς οἱ τοιοῦτοι καὶ πρὸ τῆς μανίας τυχόν ἢ τῆς ἄλλης κινδυνώδους νόσου ὀλοψύχως προηροῦντο βαπτισθῆναι, ἐρωτῶ, βαπτισθῶσονται ἢ οὐ; **Αύσις.** Ἐμοὶ δοκεῖ ὡς ἀπαρεμποδίστως βαπτισθήσονται διὰ τὴν ἐν ὑγείᾳ ἀγαθὴν πρόθεσιν αὐτῶν. Τοῦτων δὲ οὕτω; ἐχόντων, μὴ εἴπη; ὡς, ἐπεὶ ὁ κανὼν κανὼν διορίζεται ἵκεῖνους βαπτίζεσθαι τοὺς ἐνδειξαμένους προαίρεσιν ἀγαθὴν πρὸ τῆς νόσου, ἢ κατ' αὐτὴν τὴν νόσον, ἐξ ἀνάγκης ἐκεῖνοι καὶ ἀποκάρσεως ἀξιοθήσονται, οἱ κατὰ τὴν καίρῳ τελευτῆς πρὸ τῆς τελευταίας ἀναπνοῆς ἐνδειξαμένοι πρόθεσιν ἀποκάρσεως. Οὗτοι γὰρ τοῦ ἐπιτελευτῆου ἐφοδίου τοῦ ἀγγελικοῦ σχήματος ἀδυστάτως ἀξιοθήσονται, ἐὰν τέως αἰσθησιν τοῦ γινόμενου ἔχωσι. Τοῖς μὲν γὰρ ὀρθοδόξοις, ὡς ἐπέζησιν τὴν μέλλουσαν κρίσιν τοῦ Θεοῦ, ἢ μετάνοια συνουχῶς ἴσται, καὶ πᾶς Χριστιανὸς κατὰ πρόληψιν ἐφρα-

Quæ se ergo virgines Deo dicabant, continentiamque profitebantur, eas episcopus excipiebat. Episcopi igitur vel presbyterorum, si is abest, cura providentiaque eas regendas esse : et quoniam a parentibus divise sunt, quorum oculis domi observabantur, honestis mulieribus, cum quibus una degentes ad virtutem informantur, eas commendari ac tradi, canon jubet ; vel in uno eodemque contubernio simul omnes ejusmodi sacras virgines degere, ut mutuo sese aspectu vicissim custodiant, neque vero huc illud errantes ac vagæ existimationem Ecclesiæ lædant ; hoc est, suspicionibus de Ecclesia parum commodis occasionem nonnullis præbeant. Est vero Ecclesia fidelium multitudo sive conventus.

B ARIST. « Quæ a patre virginitatis gratia cecesserit, venerabilioribus feminis commendetur. »

Oportet episcopum sacrarum virginum curam habere, et si illæ a suis patribus, quibus custoditæ fuere, separentur, venerabilissimis mulieribus in observationem tradantur, ut secum invicem cohabitent.

571 CANON XLVIII.

« De his qui sunt infirmi et pro se respondere nequeunt. Ut qui sunt infirmi, qui quidem pro se respondere non possunt, tunc baptizentur, « quando voluntate sua de se testimonium proprio « periculo dixerint. »

C BALS. Quidam petebant, ut infideles nonnulli ad extremum spiritum baptizarentur : nec fuerunt exauditi, eo quod non possint infirmi per se sancti baptismatis pacta et conventa profiteri. Dicunt ergo Patres, quod si ii, qui sunt infirmi, se baptizari velle ostenderit, seque proprio periculo baptismum querere dixerint ; sine impedimento baptizabuntur, per alios pacta promissa facientes. Atque hoc quidem quando forte inter moriendum talis eorum voluntas aperta fuerit. Si autem tunc quidem nihil possunt ejusmodi dicere, propter morbi necessitatem ; testificantur autem aliqui, quod ante furorem fortasse vel aliquem alium periculosum morbum ii ex toto vellent animo baptizari, rogo, baptizabuntur annon ? **Solutio.** Mihi videtur, quod sine periculo baptizabuntur, propter bonam eorum in sanitate intentionem. Cum hæc autem ita se habeant, ne dixeris, quod quoniam præsens canon statuit illos baptizandos, qui bonam voluntatem ostenderint ante morbum, vel in ipso morbo ; illi quoque necessario tonsuram assequentur, qui ante tempus mortis et extremi spiritus, ut tonderentur, voluntatem ostenderit. Hi enim extremum angelici amictus viaticum indistincte assequentur, si ejus quod sit sensum habeant. Orthodoxis enim, ut qui futurum Dei judicium sperent, penitentia cohabitata, et quilibet proposito Christianus desiderat, ut per tonsuram ei sua peccata remittantur. Infidelibus autem non est necessario consequens baptismi de-

siderium : magis ergo dicimus eorum esse iustitiam, ut cum propria superstitione moriantur, et sanctum etiam baptismum irrideant. Nisi ergo ostendatur eos dum essent sani, baptizari voluisse, vel saltem dum ægrotant, inter moriendum baptismum digni non habebuntur.

κινῶνται τὸ θέλειν τοὺτους ἐν ὀγείᾳ ὄντας βαπτισθῆναι, βαπτίσματος ὅτε τελευταῖον.

ZONAR. Qui ex morbo aliunde discrimine tam male affecti sunt, ut neque sermones conferre, neque, an baptizari cupiant, roganti respondere queant, vel etiam ita sibi animo non constant, ut ne ea quidem, quæ rogantur, intelligant; tum demum baptizari oportet, si se baptizari velle non obscuris antea iudiciis probaverint, sequæ proprio periculo baptismum quaerere dixerint, ita nimirum, ut nisi fidei depositum custodiverint, ipsi in periculum veniant. Quod si ab aliquo, priusquam morbo premeretur, baptismum postulatum, aliquibus tamen ex causis dilatum fuisse, testatum sit; hominem, quamvis responderi nequit, nihilominus baptizari placet.

ARIST. « Qui propter infirmitatem pro se non respondet, tunc baptizetur, cum sua sponte testimonium dederit. »

Oportet eum qui baptizatur gratiam percipere, et mystice interrogata intelligere, et ad ea respondere. Si quis autem eum, qui respondere nequit, utpote infirmum, baptizari cupit, tunc baptizetur, quando ille, qui hoc cupit, suo periculo testatus fuerit, se exacte infirmi scire voluntatem, quod baptismum in desideris habeat, et adhuc desiderans maneat.

572 CANON XLIX.

« De scenicis pœnitentiam agentibus et ad Dominum conversis. Ut scenicis et mimis et reliquis ejusmodi personis, vel apostatis, pœnitentiam agentibus, et se ad Deum convertentibus, gratia vel reconciliatio non negetur. »

BALS. Scenici et mimi sunt, non thymelici, qui cantus epithalamios cum musicis canunt instrumentis, si enim sunt integræ existimationis : sed histriones ac ludiones, qui servos et milites et mulieres et alias quasdam personas imitantur, et in faciem feriunt. Sicut hoc ex primo et quarto capite, tit. 2 lib. XXI Basilic. ostenditur. Dicunt ergo Patres, omnes qui sic peccant, et temere ac citra delectum vitam instituunt; quin et apostatas, hoc est, eos qui Christianismum abnegaverunt, ad Deum se convertentes, seu pœnitentiam agentes, non esse amandandos, sed eis dandam esse gratiam seu peccatorum remissionem, et reconciliationem sive pœnitentiam solutionem.

ZONAR. Scena imitatio dicitur. Qui ergo nunc duces, nunc servos, nunc alia personarum genera imitantur, scenici nominantur. Ex hoc numero, qui coram Imperatoribus artem facitarent, leges civiles in honore habuere : qui vero in publico cœtu plebeuleque conventibus histrioniam exercerent,

ἄχει τοῦ συγχωρηθῆναι διὰ τῆς ἀποκάρσεως τὰς ἀμαρτίας αὐτοῦ· τοῖς δὲ ἀπίστοις οὐκ ἐξ ἀνάγκης ἐπομένη ἐστὶν ἡ ἐφεσις τοῦ βαπτίσματος· μᾶλλον μὲν οὖν κατὰ πρόληψιν λέγομεν ἔχειν αὐτοὺς ἐφεσιν μετὰ τῆς οἰκείας θρησκείας ἀποθανεῖν, καὶ καταγαλῆν δὲ καὶ τοῦ θεοῦ βαπτίσματος. Εἰ γοῦν οὐ δέχονται ἢ κἀν ἐν τῷ νοσηλεύεσθαι, οὐκ ἀξιοθήσονται τοῦ

ZONAR, Τοὺς ἐκ νόσων ἢ τιῶν συμπτωμάτων κακῶς ἔχοντας, ὥστε μὴ δύνασθαι ὁμιλεῖν, μηδ' ἀποκρίνεσθαι ἐρωτωμένους, εἰ βούλονται βαπτισθῆναι, ἢ καὶ τὸν νοῦν ἰσως βεδλαμμένους, ὡς μηδὲ νοεῖν ἢ ἐρωτῶνται, τότε χρὴ βαπτίζειν, ὅτε προαίρεσιν δείξουσιν εἰ βούλονται βαπτισθῆναι· καὶ εἰκῶσι κινδύνῳ ἰδίῳ ζητεῖν τὸ βάπτισμα, ὥστε, εἰ μὴ τὴν πίστιν φυλάξουσιν, αὐτοὺς κινδυνεύειν. Εἰ δὲ μαρτυρεῖται ὅτι καὶ πρὸ τῆς ἀσθενείας ἐζήτησε τὸ βάπτισμα, ὁπερ εἰσέθετο δὲ δι' αἰτίας τινὰς, καὶ τότε, κἀν μὴ δύνηται ἀποκρίνεσθαι, βαπτισθήσεται.

ARIST. « Ὁ δι' ἀσθένειαν μὴ ἀποκρινόμενος ὑπὲρ ἑαυτοῦ τότε βαπτίζεται, ὅταν τῇ αὐτοῦ προαιρέσει δῶ τὴν μαρτυρίαν. »

Δεῖ τὸν βαπτιζόμενον τῆς χάριτος ἐπαισθάνεσθαι, καὶ τὰ μυστικῶς ἐρωτώμενα συνίεναι, καὶ ἀποκρίνεσθαι πρὸς αὐτά. Εἰ δὲ τις τὸν μὴ θανάμνον ἀποκριθῆναι, ὡς ἀσθενούντα, ἀπαιτεῖ βαπτισθῆναι, τότε βαπτίζεται, ὅταν αὐτὸς, ὁ τοῦτο ἀπαιτῶν, κινδύνῳ ἰδίῳ διαμαρτυρηται τὴν αὐτοῦ γνώμην εἰδέναι ἀκριδῶς τοῦ ἀσθενούντος, ὡς ἐπζητεῖ τὸ βάπτισμα, καὶ ἐπιμένει κοδῶν.

KANON MΘ.

« Περὶ σκηνηκῶν μετανοούντων καὶ ἐπιστρέφόντων πρὸς τὸν Κύριον. Ὅστε τοῖς σκηνηκόις καὶ μίμοις καὶ τοῖς λοιποῖς τοιοῦτοτρόποις καὶ προσώποις, ἢ ἀποστάταις, μετανοοῦσι καὶ ἐπιστρέφουσι πρὸς τὸν Θεόν, χάριν ἢ καταλλαγὴν μὴ ἀρνεῖσθαι. »

BALS. Σκηνηκοὶ καὶ μίμοι εἰσιν οὐχὶ οἱ θυμελικοὶ, οἱ τὰς ἐπιθαλαμίου ὕδα; μετὰ μουσικῶν ὀργάνων ἄδοντες· οὗτοι γὰρ ἐντιμοὶ εἰσιν· ἀλλὰ οἱ παιγνιώται, οἱ δούλους καὶ στρατιώτας καὶ γυναῖκας καὶ ἕτερα πρόσωπα μιμούμενοι, καὶ κατὰ κόρηος τυπόμενοι· καθὼς τοῦτο παρίσταται ἀπὸ τοῦ α' καὶ δ' κεφ. τοῦ β' τίτλου τοῦ κα' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν. Φασὶ γοῦν οἱ Πατέρες πάντας τοὺς τὰ τοιαῦτα ἀμαρτάνοντας, καὶ ἀδιὰφόρως ζῶντας, ἀλλὰ μὴ καὶ τοὺς ἀποστάτας, τοῦτέστι τοὺς ἀρνησαμένους τὸν Χριστιανισμόν, ἐπιστρέφοντας πρὸς Θεὸν ἦτοι μετανοοῦντας, μὴ ἀποπέμπεσθαι, ἀλλὰ δίδόναι αὐτοῖς χάριν, ἢ γοῦν ἄφεσιν τῶν ἀμαρτιῶν, καὶ καταλλαγὴν, ἦτοι λύσιν τῶν ἐπιτιμιῶν.

ZONAR. Σκηνη λέγεται ἡ ὑπόκρισις. Οἱ γοῦν ὑποκρινόμενοι ποτὲ στρατηγούς, ποτὲ δούλους, ποτὲ δ' ἕτερα πρόσωπα, ὀνομάζονται σκηνηκοὶ. Τοῦτων δὲ τοὺς μὲν ἐνώπιον βασιλέων ταῦτα ὑποκρινόμενους ἐντίμους ἔχουσιν οἱ νόμοι τῆς πολιτείας· τοὺς δὲ ἐν πανηγύρεσι καὶ ὁμίλων ἄλλας

συνέξισιν ἐπιδεικνυμένους τοιαῦτα, καὶ γέλωτα τοῖς ἄλλοις κινεῦντας ταῖς ὑποκρίσεσι, καὶ τοῖς κατὰ κόρηος ῥαπίσμασι καὶ φοβήμασιν, ἀτίμου; ἡγούνηται. Ὁ δὲ κανὼν οὗτος ἀδιαστικτως πάντας τοὺς τοιοῦτους μετανοεῖ; δεῖσθαι φησιν, ὡς αὐτοὺς γε ἀδιαφόρως ζῶντας, καὶ ἄλλοις γινομένους αἰτίους ἀνειμένης καὶ διακεχυμένης ζωῆς. Τούτους οὖν καὶ τοῖς λοιποῖς τοῖς τοιοῦτοτρόποις, οἷον τερατοποιοῖς καὶ ὀρηχσταῖς, ἀλλὰ μὴν καὶ τοῖς ἀποστάταις, τούτοις τοῖς ἀρνησαμένοις τὸν Χριστιανισμόν, μετανοοῦσιν οὐ δεῖ, φησιν, ἀρνεῖσθαι χάριν ἢ καταλλαγῆν. Χάριν μὲν λέγει τὴν ἄφεσιν τῶν σφαλμάτων, ὡς χάριτι δεδομένην ἡμῖν παρὰ τοῦ Θεοῦ, καθὼς καὶ ὁ μακάριος Παῦλος λέγει, ὅτι *Χάριτί ἐστε σσωσμένοι*· καταλλαγῆν δὲ τὴν λύσιν τῶν ἐπιτιμιῶν. Αὐταὶ γὰρ τοῦ δεσμοῦ ὁ ἐπιτιμηθεὶς, ὅτε συνιδῆ ὁ δεσφύσας αὐτὸν, ὡς καταλλαγέντος αὐτῷ τοῦ Θεοῦ διὰ τῶν ἐπιτιμιῶν.

ΑΡΙΣΤ. « Καὶ σκηναὶ δὲ ἐπιστρέφων δεκτὸς εἰς
« μετανοίαν. »

Πᾶς δὲ ἀμαρτάνων, καὶ μετανοῶν, δεκτὸς εἰς μετανοίαν, κἂν σκηναὶ ἐστί, κἂν μῆμος, κἂν οἰονδητικῶν ἕτερον μεταρχόμενος βίον.

ΚΑΝΩΝ Ν'.

« Περὶ τῶν παθῶν τῶν μαρτύρων. Ἐξέστω ἴσι
« μὴ ἀναγινώσκεισθαι τὰ πάθη τῶν μαρτύ-
« ρων, ἡνίκα αἱ ἐτησίαι αὐτῶν ἡμέραι ἐπιτε-
« λούνται. »

ΒΑΣ. Εἰ καὶ ἔρισαν οἱ Πατέρες ἐν τῷ κδ' κανόνι τῆς παρούσης συνόδου τὰ ὀφειλόντα ἀναγινώσκεισθαι βιβλία· ἀλλὰ νῦν προστιθέασιν ἀναγινώσκεισθαι καὶ τὰ ὀφειλόμενα τῶν μαρτυρικῶν παθημάτων ἐν ταῖς ἐτησίαις μνήμασι αὐτῶν.

ΖΩΝΑΡ. Ἐν κδ' κανόνι ἡ συνόδος αὕτη ἀπερὶθρησσε τίνα δεῖ ἀναγινώσκεισθαι ἐν ἐκκλησίᾳ βιβλία τῆς παλαιᾶς Γραφῆς καὶ τῆς νέας, τὰ δ' ἐκτὸς τῶν ἀπερὶθρησμένων ἐκώλυσεν ἀναγινώσκεισθαι· νῦν δὲ τοῖς ἀναγινώσταις προστιθεῖσιν καὶ τὰ ὑπομνήματα τῶν μαρτυρικῶν παθημάτων, ἐν ταῖς ἐτησίαις μνήμασι αὐτῶν ἀναγινώσκεισθαι ὀφείλονται.

ΑΡΙΣΤ. « Τὰ πάθη τῶν μαρτύρων ἐν ταῖς μνημαῖς
αὐτῶν ἀναγινώσκεισθωσαν. Σαφῆς. »

ΚΑΝΩΝ ΝΑ'.

« Περὶ Δονατιστῶν καὶ παιδίων τῶν παρὰ τοῖς Δο-
« νατισταῖς βαπτίζομενων. Ἦρσαν ἵνα ἐρωτη-
« σωμεν τοὺς ἀδελφοὺς καὶ συνιεραῖς ἡμῶν,
« Σηρίκιον καὶ Σιμπλικιανόν, περὶ μόνων τῶν
« νηπίων τῶν παρὰ τοῖς Δονατισταῖς βαπτίζομέ-
« νων, μήπως τοῦτο, ἕπερ εὐκαίᾳ προαιρέσει οὐκ
« ἐποίησαν, ἢ τῶν γονέων πλάνη ἐμπόδιση αὐ-
« τοὺς πρὸς τὸ μὴ προκόπτειν εἰς ὑπουργίαν τοῦ
« ἁγίου Θεοσπαστηρίου, ὅταν πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ
« Ἐκκλησίαν σωτηριώδεις προθέσει ἐπιστρέψωσιν.
« Τοῦτων δὲ ἐναρχθέντων, Ὁνωρῆτος καὶ Οὐρ-

⁶² Ephes. II, 5.

risumque astantium imitata simulatione, ac colaphis sibi vicissim impactis inconditaque strepenti ratione captarent, ignominia notavere. Hic vero canonum huiusmodi, sine discrimine poenitentia indigere affirmat, quippe qui et ipsi negligenter vitam agant, et aliis dissolute ac effuse vivendi causam praebant. His igitur ac reliquis eiusmodi hominibus, quales sunt prestigiatores et saltatores, quin et apostatis, qui videlicet a Christiana religione defecerunt, si poenitentiam agant, gratiam et conciliationem minime denegandam esse pronuntiat. Gratiam quidem appellat, per quam peccatorum veniam consequimur, quod ea nobis a Deo per gratiam donetur; quemadmodum beatus quoque Paulus ait; *Gratia salvi facti estis*⁶²: Conciliationem vero, absolutionem a poenis. Tunc enim qui poenae obnoxius est a vinculo absolvitur, cum illi Deum ob susceptas poenas placatum et quodammodo conciliatum esse multae exactor intelligit.

ARIST. « Et scenicus vero sese convertens ad
« poenitentiam recipiendus est. »

Omnis autem qui peccat et resipiscit, ad poenitentiam recipiendus est, licet scenicus sit, licet minus, licet aliam quamvivendi rationem consecutus est.

CANON L.

« De passionibus martyrum. Liceat praeterea legere
« passiones martyrum, quando anniversarii eorum
« dies celebrantur. »

BALS. Etiam in canone 24 praesentis synodi Patres describunt libros, qui legi debeant; nunc tamen adjiciunt esse quoque legendas commemorationes passionum martyrum, in anniversariis eorum memoriis.

ZONAR. Vicesimo quarto canone, quinam ex Veteri Novoque Testamento libri in ecclesia legendi sint, haec synodus recensuit, aliorum omnium usum penitus interdicto: nunc vero praeterea commentarios, in quibus martyrum certamina describuntur, adjungit, qui per eos dies, quibus ipsorum memoria anno vertente celebratur, perlegi debent.

573 « **ARIST.** Passiones martyrum in eorum commemorationibus legantur. *Perapicus.* »

CANON LI.

« De Donatistis et pueris, qui a Donatistis baptizantur.
« Placuit ut interrogemus fratres, et nos nos in
« sacris ministris, Siricium et Simplicianum,
« de solis infantibus qui a Donatistis baptizantur,
« ne hoc, quod propria voluntate non fecerunt,
« parentum error ipsos impediatur, ne promo-
« veantur ad sancti altaris ministerium, quando
« ad Dei ecclesiam salutari proposito conversi
« fuerint. Illis autem inceptis, Honoratus et Ur-
« banus Mauritaniae Sitifensis episcopi dixerunt:
« Jamdudum quando ad vestram sacerdotium

missi sumus, quæ scripta erant distulimus, A
 hac consideratione, quod expectaremus ut fra-
 tres nostri adessent de Numidia legati. Sed
 quia non pauci sunt dies, ex quo illi qui ex-
 spectantur, nequaquam accesserunt, ulterius
 prætermittere quæ nobis à nostris coepiscopis
 mandata sunt, non decet; et propterea, fratres,
 vestram relationem alacri animo suscipite. De
 fide enim Nicæni tractatus audivimus: verum
 est de sacrificiis, quæ sunt post prandium, ut
 a jejunis, ut par est, offerantur, et tunc con-
 firmatum est.

BALS. Qui ex hæresi ad fidem orthodoxam ac-
 cedunt, hi quidem baptizantur, illi vero sancto
 solum chrismate unguuntur, postquam eorum hære-
 ses anathematizaverint. Ut est ergo verisimile, ad
 veram et inculpatam fidem nostram quidam in
 infantia a Donatistis baptizati, parentum suorum vo-
 luntate, qui erant et ipsi Donatistæ, volebant etiam
 ad sacros gradus promoveri, postquam suscepti
 fuerant. Quia autem facile ad hoc non admissi
 sunt, facta est interrogatio, quid de iis fieri oporteat.
 Atque hic quidem canon nihil de eo, quod
 interrogatum est, respondet. Nihil enim dicit, an
 chrismate inungi, an baptizari oporteat, neque de-
 finit non impediri eos, quominus ad gradum eccle-
 siasticum promoveantur; quemadmodum nec con-
 tra. Tu vero lege canonem 7 secundæ synodi et
 quæ in eo sunt, et scies quid in his fieri debeat.
 His autem sic prolatis, dixerunt Mauritanie epis-
 scopi, quod etiam si huc usque distulerint sciscitari
 quæ jussi fuerant, quod sperarent venturos a Nu-
 midia legati, quia tamen multum temporis effluxit,
 et qui expectabantur non accesserunt, non oportet
 amplius differre interrogationem. Quamobrem
 dixerunt non oportere sacrificia a sacerdotibus of-
 ferri, postquam nutrimentum gustaverint, sed a je-
 junis, quia, inquit, hoc quoque a Patribus Nicææ
 confirmatum est, in tractatu de fide, sive in dis-
 quisitione fidei (tractatus enim apud Latinos est
 inquisitio). In canonibus autem primæ Nicææ sy-
 nodi nihil de ea materia inventum est.

ZONAR. Ex iis qui ejurata hæresi rectam fidem
 amplectebantur, partim libellis datis, hoc est,
 scriptis publice editis, damnare suas hæreses jubentur
 (libellus enim Latine editio est), easque ubi de-
 testati fuerint, sacro unguento liniuntur; partim
 sacri baptismatis fonte lustrantur, quemadmodum
 hac de re scriptum secundæ œcumenicæ synodi
 canon statuit. Hujus igitur synodi Patres, de Don-
 natistarum illis ad Ecclesiam Dei accedentibus, bap-
 tismone initiandi, an vero sacro chrismate tantum-
 modo innungendi orent, ut credibile est, ambigentes,
 ea de re coepiscoporum suorum sententiam exqui-
 runt, ne, inquit, quod ab ipsis non

εθανός, οι επίσκοποι της Μαιριτανίας Σιτιφέν-
 της χώρας, ειπον· Έκ πολλού, οτε προς υμε-
 τεραν άγωνούνην άπεσταλλόμεθα, τὰ γραφέντα
 υπερθέμεθα ταύτη τη κατανοήσει, οτι προσε-
 δοκώμεν αδελφούς ημών παραγενέσθαι τοποτη-
 ρητάς Νουμηδίας. Άλλ' επειδή ούκ όλίγαι
 ημέραι εισιν άφ' ού οι προσδοκώμενοι ούδαμώς
 κατέλαβον, πραιτέρω παριδειν τὰ ενταλέντα
 ημίν άπό των συνεπισκόπων ού δεί· και διά
 τούτο, αδελφοι, την αναφοράν ημών προθύμως
 εις δέξασθε. Περι της πίστεως γάρ του έν Νι-
 καία τρακτάτω ηκούσαμεν· Άληθές έστι περι
 των γινομένων μετά τδ άριστον άγιων, ίνα
 άπό νηστικών, ώς έστιν άξιον, προσφέρωνται,
 και τότε βεβαιώθη.

ΒΑΣΣ. Οι εξ αίρέσεως προσόντες τη όρθοδόξω
 πίστει οι μόν βαπτίζονται, οι δέ μόνω χρίονται τῷ
 άγιω μύρω, μετά τδ αναθεματίσαι τὰς αίρέσεις
 αὐτῶν. Ως έοικεν ούν, προσήρχοντο τη άμωμήτη
 πίστει ημών τινες έν νηπιότητι βαπτισθέντες παρά
 Δονατιστῶν κατά προαίρεσιν των γονέων αὐτών,
 ουντων και τούτων Δονατιστῶν, και ήθελον προθιθα-
 σθῆναι εις βαθμούς Ιερατικους μετά τδ δεχθῆναι,
 Ότι δέ ραδίως εις τούτο ού προσεδέχοντο, γέγονεν
 έρώτησις, τί χρή γενέσθαι επί τούτοις. Και ό μόν
 κανών ούτος ούδίν τι περι του έρωτηθέντος άπολο-
 γείται. Οδτε γάρ φησιν ει χρή τούτους μυρωθῆναι
 ή βαπτισθῆναι, οδτε όρίζει μη έμποδίζεσθαι τού-
 τους αναχθῆναι εις εκκλησιαστικῶν βαθμῶν, ώσπερ
 ούδδ τούναντιον. Συ δέ άνάγκωθι τδν ζ' κανόνα της
 β' συνόδου, και τδ έν αὐτῷ, και μάθης τι όφελος
 γίνεσθαι επί τούτοις. Τούτων δέ οδτω λαλουμένων,
 ειπον οι εκ Μαιριτανίας επίσκοποι οτι, ει και μέχρι
 του νύν υπερείθαντο έρωτήσαι δ παρηγγέλησαν,
 διά τδ έλπίζειν έλθειν τοποτηρητάς άπό Νουμηδίας,
 άλλ' επει πολλύς παρήλθε καιρός και οι προσδοκώ-
 μενοι ού κατέλαβον, ού δεί και έτι υπερίθεσθαι την
 έρώτησιν. Διδ και ειπον μη χρήναι προσφέρεισθαι τὰ
 άγια παρά Ιερών, μετά τδ γεύσασθαι τροφῆς, άλλ'
 όπό νηστικῶν· οτι, φασίν, έβεβαιώθη τούτο και
 παρά των έν Νικαία Πατέρων έν τῷ περι της πί-
 στεως τρακτάτῳ, ήγουν έν τη καταξέτάσει της
 πίστεως (τρακτάτῳ γάρ έστι κατά Λατίνους ή δο-
 κίμασις.). Έν δέ τοις κανόσι της έν Νικαία πρώτης
 συνόδου ούδέν περι τριαύτης εδρηται ύποθέ-
 σεως.

ZONAR. Οι εξ αίρέσεων προσόντες τη όρθοδόξω
 πίστει οι μόν λιβελλους άπαιτούνται, εκδόσει· έγ-
 γράφους δηλαδή στηλιτεύουσας τὰς αίρέσεις αὐτῶν·
 λιβελλος γάρ Έρωμισσι εκδοσις έστι· και αναθεμα-
 τίζοντες αὐτάς, χρίονται τῷ άγιω μύρω· οι δέ βα-
 πτίζονται, ώς περι τούτων διατάττεται ό ζ' κανών
 της δευτέρας οικουμενικής συνόδου. Οι ούν της
 συνόδου ταύτης Πατέρες, άμφιδάλλοντες, ώ· έτις,
 περι των παιδων των Δονατιστῶν προσερχομένων
 τη του Θεου Έκκλησία, ειτε βαπτισθῆναι αὐτους
 χρή, ειτε μόνον άγιω μύρω χρισθῆναι, συνέθεντο
 έρωτήσαι τούς συνεπισκόπους αὐτῶν, ίνα, φασί,
 μη όπερ ούκ εξ οικείου θελήματος έποίησαν, άλλ'

ἐκ πλάνης τῶν γονέων αὐτῶν γέγονεν, ἦγουν τὸ βαπτισθῆναι ὑπὸ Δονατιστῶν, ἐμπόδιον αὐτοῖς γίνηται ἐπιστρέφουσι πρὸς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, εἰ τὸ προκίμαι εἰς ὑπουργίαν τοῦ θυσιαστηρίου, τουτέστιν εἰς τὸ προβιβασθῆναι εἰς βαθμοὺς ἱερατικούς. Ἐκ Νουμηδίας ἤλπιζον οἱ τῆς συνόδου ταύτης ἐλθεῖν τοποτηρητὰς, διὸ καὶ ὑπερετίθεντο τὰς ζητήσεις τὰς περὶ ὧν συνήχθησαν. Ὅτι δὲ καιροῦ παραβύεντος οὐδαίς ἐκαίθεν ἀπήντησεν, οἱ εἰρημένοι ἐπίσκοποι εἶπον μὴ δεῖν εἶτι ὑπερθέσθαι. Προέθεντο οὖν τὸ περὶ τοῦ μὴ χρῆναι προσφέρεισθαι τὰ ἅγια μετὰ τὸ ἄριστον, ἦγουν μὴ ὑπὸ βεβρωκότων ἱερέων προσκομιδὴν γίνεσθαι, ἀλλ' ὑπὸ νηστικῶν. Τοῦτο δὲ, φασί, καὶ ἐν τῷ περὶ τῆς πίστεως τρακτάτῳ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου ἠκούσαμεν, ἔτι καὶ τότε ἐδεδαιώθη. Ἡ λέξις δὲ τοῦ τρακτάτου Ῥωμαϊκὴ ἐστίν, καὶ ἐξελληνισμένη δηλοῖ σκοπὴν, βούλευμα. Ἐν δὲ τοῖς κανόσι τῆς ἐν Νικαίᾳ πρώτης συνόδου οὐδὲν περὶ τῆς τοιαύτης εὐρηται ὑποθέσεως.

ΑΡΙΣΤ. « Τοῖς ἐν νηπιότητι παρὰ Δονατιστῶν
ε βαπτισθεῖσιν ἐπιστρέφουσι κατ' οὐδὲν τοῦτο
ε προσήσεται· καὶ τὰ ἅγια, ὡς ἄξιόν, ἀπὸ νη-
ε στικῶν μόνων προσενεχθῆσεται. »

Δονατισταὶ εἰσιν οἱ ἀπὸ Δονάτου τινὸς ἐν τῇ Ἀφρικῇ ἐναρξάμενοι. Οὗτος γὰρ παραδέδωκεν αὐτοῖς ὅσπουν τι ἐκ τῆς χειρὸς αὐτῶν κρατεῖν, ὅπνικα μετασεῖν τῶν ἁγιασμάτων μέλλουσι, καὶ τοῦτο πρότερον ἀσπάξασθαι, καὶ τηνικαῦτα μετέχειν αὐτῶν. Οἱ γοῦν παρ' αὐτῶν βαπτισθέντες ἐν νηπιότητι, καὶ ἐπιστρέφοντες, καὶ τὴν αἵρεσιν αὐτῶν ἀναθεματίζοντες, οὐκ ἐμποδισθῆσονται ὑπὸ τῆς τῶν γονέων πλάνης εἰς ἱερατικὴν λειτουργίαν προκόπτειν· τὸ δὲ τὰ ἅγια μὴ μετὰ τὸ ἄριστον προσάγεσθαι, ἀλλὰ ἀπὸ νηστικῶν ταῦτα ἱερέων γίνεσθαι, καὶ ἐν τῷ τεσσαρακοστῷ πρώτῳ κανόνι ἐγράφη.

KANON NB.

• Περὶ ἀναβαπτισμάτων καὶ ἀναχειροτονιῶν ἢ μεταβάσεων ἐπισκόπων. Ἐκεῖνο δὲ ἀναφέρομεν ἐνταλὲν ἡμῖν, τὸ καὶ ἐν τῇ συνόδῳ τῇ ἐν Καπούῃ ὀρισθῆν, ὥστε μὴ ἐξεῖναι γίνεσθαι ἀναβαπτίσεις ἢ ἀναχειροτονήσεις ἐπισκόπων. Κρεσκώνιος οὖν τοῦ Ῥεκένσης ἀγροῦ ἐπίσκοπος, καταφρονήσας τοῦ ἰδίου λαοῦ, τῇ Βεκίνης ἐπέβη ἐκκλησίᾳ, καὶ ἕως τῆς σήμερον πολλὰ κίς ὑπομνηθεὶς κατὰ τὸ ὀρισθῆν καταλιπεῖν τὴν τοιαύτην ἐκκλησίαν, ἦτις ἐπῆλθεν, οὐχ εἶλετο. Περὶ τούτου δὲ τὰ προαγγελθέντα βέβαια ἠκούσαμεν. καὶ αἰτούμεν κατὰ τὸ ἐνταλὲν ἡμῖν ἵνα καταξιώσητε δοῦναι παρόρησιν ἐπ' ἀδείας ἡμῖν γενέσθαι, ὅτι αὕτη ἡ ἀνάγκη παρασκευάζει τῷ ἄρχοντι τῆς χώρας κατ' ἐκεῖνου προσελθεῖν, κατὰ τὰς διατάξεις τῶν ἐνδοξοτίτων βασιλέων, ἵνα ὁ τῇ πράξῃ ὑπομνήσει τῆς ὑμετέρας ἀγιοσύνης πειθαρχῆσαι μὴ θελήσας καὶ διορθώσασθαι τὸ ἀσυγχώρητον αὐθεντικῆ ἀρχοντικῆ παραχρημᾶ κωλυθῆ. Ἀυρήλιος ἐπίσκοπος εἶπε· Φυλαχθέντος τοῦ τύπου τῆς καταστάσεως, μὴ κριθῆ τῆς συνόδου ὑπάρχων, ἂν, ἐπιεικῶς αἰτηθεὶς παρὰ τῆς

A sponte, sed parentum errore peccatum est, quia mirum a Donatistis sint baptizati, 574 orthodoxam fidem amplectentibus ad altaris ministerium progrediendi, hoc est, sacros ordines adipiscendi, impedimentum afferat. Ex Numidia vicarios antistitum venturos esse synodi Patres speraverant, quæstionibus idcirco, quarum tractandarum causa convenerant, hucusque dilatis. Cum vero longo temporis intervallo illi nusquam apparerent, commemorati episcopi satis jam exspectatum esse pronuntiarunt; ac de sanctis a prandio non offerendis, hoc est, de oblatione non ab iis qui cibum sumpsissent, sed a jejuniis sacerdotibus peragenda, proposuerunt. Quod se etiam in Nicæna synodo confirmatum, in eo qui de fide est tractatu, quodam commemorant. Tractatus vero Latina vox est, scopum consiliumve significans. Verum in canonibus primæ Nicænae synodi nihil de hac re invenitur.

ARIST. « His qui in infantia à Donatistis sunt baptizati conversis, istud nihilo erit impedimento.
« Et sanctis, ut par est, à jejuniis solis offerentur. »

Donatistæ sunt, qui a Donato quodam in Africa originem duxerunt. Hic enim tradidit eis os quoddam in manu sua tenere, quando sacramenta participaturi sunt, et illud primum salutare, et tunc eorum participes esse. Qui itaque in infantia ab eis baptizati fuerunt, et convertuntur, et hæresin eorum anathematizant, non impediuntur a parentum errore ad sacerdotale ministerium promoveri. Illud autem quod sancta post prandium non sunt offerenda, sed a jejuniis sacerdotibus celebranda et in quadageimo primo canone scriptum est.

CANON LII.

• De rebaptizationibus et reordinationibus vel translationibus episcoporum. Porro illud quod nobis mandatum referimus, quod in synodu Capuæ decretum est, ut non liceat fieri rebaptizationes vel episcoporum reordinationes. Cresconius itaque Recensis agri episcopus, neglecto proprio populo, Becenes Ecclesiam invasit: et in hodiernum usque diem sæpe, sicut definitum est, eam ecclesiam, quam invasit, relinquere admonitus, noluit. De eo autem, quæ prius renuntiata sunt, firmo audivimus, et et petimus, secundum id quod nobis mandatum est, ut dignemini nobis dare facultatem, ut liceat, quia ita urget necessitas, ad præsidem regionis adversus illum arcedere, secundum clarissimorum imperatorum constitutiones: ut qui benignæ vestræ sanctitatis admonitioni parere noluerit, et in quod non est concedendum corrigere, sæcularis magistratus auctoritate statim prohibeatur. Aurelius episcopus dixit: Seruata constitutionis forma, non iudicetur esse synodi, si a vestra dilectione valde rogatus ut discederet, recusavit: quoniam ex proprio con-

« temptu et perveracia ad sæcularis magistratus A
 « potestatem relictus est. Honoratus et Urbanus
 « episcopi dixerunt; Hoc itaque placet omnibus?
 « Ab omnibus episcopis dictum est; Justum est,
 « placet. »

BALS. Dicunt Patres Capuæ factam esse syno-
 dum, et in ea statutum esse ne rebaptizarentur,
 qui ab orthodoxis baptizati fuerant, vel reordina-
 rentur, qui ab episcopis orthodoxis ordinati fuerant;
 et consequenter his, quæ in ea synodo constituta
 sunt, quæ a me quidem ignoratur (neque enim cum
 topicis synodis connumeratur), dixerunt ipsi Mau-
 ritaniæ Sitifensis legati, quod quia hæc sunt pro-
 hibita, debent etiam corrigi quæ ab episcopis ab hæc
 in aliam ecclesiam sunt transitiones, eo quod hoc
 reputetur, veluti rebaptizatio et reordinatio. 575
 Et factum statim proposuerunt, quod Cresconius epi-
 scopus proprium populum contempsit, et aliam eccle-
 siam invasit. Et propterea sæpe admonitus, ut
 alienam ecclesiam, quam invasit præter canones,
 relinqueret, et suam retineret; non est hoc facere
 persuasus. Quia ergo hoc firmum et verum est,
 petant, secundum eis datum mandatum, ut regionis
 præsidem ad eundem suæ synodi concedatur potestas;
 et per eum cogatur Cresconius discedere ab eccle-
 sia, quæ ad eum non pertinet; quia et imperatoris
 constitutiones sive leges hoc decernunt. Dixit au-
 tem ad hæc Aurelius: Si servetur forma ecclesia-
 sticæ constitutionis, ne iudicetur esse synodi Cres-
 conius, sed ut laicus tradatur, sæculari potestati:
 nec est quod id sibi fieri queratur. Ipse enim se-
 ipsum, per suam perveraciam et synodalium præ-
 ceptorum contemptum, in sæcularem potestatem
 tradidit. Et in his quidem consistit canon. Forma
 autem constitutionis, quam servandam dixit Aure-
 lius, est, ut secundum canones interpelletur qui
 alienam ecclesiam non canonice arripuit, et post
 denuntiationes seu edicta deponatur, vel una tan-
 tum, vel utrisque partibus præsentibus, propter
 inobedientiam. Neque enim fas est sacros homines
 sæculari magistratui punitionis tradi, nisi prius
 depositi fuerint. Ut autem qui sunt sacri, sæcu-
 laribus magistratibus, post depositionem tradantur,
 fit, non solum quando synodus non facile potest
 suam exsequi sententiam; sed etiam quando mag-
 num est peccatum. Et una cum ecclesiastica pœna
 sæcularis quoque magistratus animadversionem
 consequi oportet. Forte enim inventus est quispiam
 sacratus, imperatoris insidias parasse, et depositus
 est: is post depositionem traditur sæculari po-
 testati, ut questione habita dicat conscius. Hæc
 autem ita sunt, secundum canones 36 et 37, tit.
 1, lib. III Basil. quæ sunt pars 123 Inst. novel-
 læ, et tractant presbyteros et diaconos, in causa
 criminali falsum testimonium ferentes, non solum
 deponi, sed etiam pœnis legitimis subjici, et clericos
 qui pro criminali causa condemnantur, ab episcopo
 gradu moveri; a sæculari autem magistratu legiti-

« ὁματέρας ἀγάπης, ἀποστῆναι παρητήσατο
 « ἐπειδὴ ἐκ τῆς οἰκείας; καταφρονήσεως καὶ μο-
 « νοτονίας περιτῆθεν εἰς ἀρχοντικὴν ἐξουσίαν.
 « Ὑνωρᾶτος καὶ Οὐρβανὸς οἱ ἐπίσκοποι εἶπον·
 « Τοῦτο οὖν πᾶσιν ἀρέσκει; Ἀπὸ πάντων τῶν
 « ἐπισκόπων ἐλέχθη· Δίκαιόν ἐστιν, ἀρέσκει. »

BALS. Ἐν Καπούῃ φασὶν οἱ Πατέρες γενέσθαι
 σύνοδον, καὶ ἐν ταύτῃ ὁρισθῆναι τὸ μὴ ἀναβαπτί-
 ζεσθαι τοὺς παρὰ ὀρθοδόξων βαπτισθέντας, ἢ ἀνα-
 χειροτονισθέντας τοὺς παρὰ ἐπισκόπων ὀρθοδόξων
 χειροτονηθέντας; καὶ ἀκολουθῶς τοῖς ὁρισθεῖσιν ἐν
 τῇ τοιαύτῃ συνόδῳ, τῇ τῶς ἐμοὶ ἀγνωσίμῃ (οὐδὲ
 γὰρ συναριθμεῖται ταῖς τοπικαῖς συνόδοις), εἶπον
 οἱ αὐτοὶ τοποτηρηταὶ τῆς Μαυριτανίας Σιτιφέν-
 σης ὡς, ἐπὶ ταῦτα κωλύονται, ὀφείλουσι διορ-
 θωθῆναι καὶ αἱ παρὰ ἐπισκόπων γινόμεναι μετα-
 πτώσεις ἀπὸ ταύτης τῆς ἐκκλησίας εἰς ἑτέραν, διὰ τὸ
 λογίζεσθαι καὶ τοῦτο ὡσανεὶ ἀναβαπτισμόν ἢ ἀνα-
 χειροτόνησιν. Καὶ αὐτίκα προέθεντο φάκτον, ὅτι Κρε-
 σκωνίως ἐπίσκοπος καταφρόνησε τοῦ οἰκείου λαοῦ,
 καὶ ἐπέθῃ ἐτέρας ἐκκλησίας. Διὰ τοῦτο παρηγ-
 γυθῆις καταλιπεῖν τὴν ἀλλοτρίαν ἐκκλησίαν, ἧς
 ἐπέθῃ παρὰ κανόνα, καὶ ἀνθέξεσθαι τῆς οἰκείας, οὐκ
 ἐπέσθῃ τοῦτο ποιῆσαι. Ὅτι οὖν τοῦτο βίβαιόν ἐστι
 καὶ ἀληθές, ζητοῦσι, κατὰ τὴν πρὸς αὐτοὺς ἐντολήν,
 ἵνα βοηθῇ τῇ κατ' αὐτοὺς συνόδῳ εἰς αὐτὴν
 τῷ κατὰ χώραν ἄρχοντι· καὶ δι' αὐτοῦ καταναγκά-
 σθῆναι τὸν Κρεσκωνίον ἀποστῆναι τῆς μὴ ἀνηκού-
 σης αὐτῷ ἐκκλησίας· ὅτι καὶ αἱ διατάξεις τῶν βασι-
 λέων ἦτοι οἱ νόμοι τοῦτο διορίζονται. Εἶπε δὲ πρὸς
 ταῦτα ὁ Ἀύρηλιος· Ἐάν ἐφυλάχθῃ ὁ τύπος τῆς ἐκ-
 κλησιαστικῆς καταστάσεως, μὴ κριθῇ τῆς συνέ-
 δου ὑπάρχων ὁ Κρεσκωνίως, ἀλλ' ὡς λαϊκὸς παραδοθῆτω
 τῇ ἀρχοντικῇ ἐξουσίᾳ· καὶ μὴ μεμφέσθω τὸ γινώ-
 μενον εἰς αὐτόν. Αὐτὸς γὰρ αὐτὸν παρίδωκεν εἰς
 τὴν ἀρχοντικὴν ἐξουσίαν διὰ τὴν οἰκείαν μονοτονίαν
 καὶ καταφρόνησιν τῶν συνοδικῶν παραγγελιῶν. Καὶ
 τὰ μὲν τοῦ κανόνος ἐν τοῦτοις· ὁ τύπος δὲ τῆς κατα-
 στάσεως, ὃν ὁ Ἀύρηλιος εἶπε φυλαχθῆναι, ἐστὶ τὸ
 κατὰ κανόνας ἐπιτηρηθῆναι τὸν ἀκανονιστικῶς δρα-
 ξάμενον τῆς ἀλλοτρίας ἐκκλησίας, καὶ μετὰ τὰς ἐπι-
 φωνήσεις καθαιρεθέντα, ἢ διμερῶς ἢ μονομερῶς,
 διὰ τὴν ἀπειθειαν. Τοὺς ἱερωμένους γὰρ παραδίδο-
 σθαι εἰς κόλασιν ἀρχοντικῆν οὐκ ἔστιν, εἰ μὴ πρό-
 τερον καθαιρεθῶσι. Τὸ δὲ παραδίδεσθαι τοῖς ἀρχου-
 σιν τοὺς ἱερωμένους μετὰ καθάρσεις γίνεται οὐ
 μόνον, ὅταν ἡ σύνοδος οὐκ ἔχῃ εὐχέρειαν ποιῆσαι ἐκ-
 θεασμὸν τῆς οἰκείας ἀποφάσεως, ἀλλὰ καὶ ὅταν
 μέγα ἐστὶ τὸ ἁμάρτημα, καὶ σὺν τῇ ἐκκλησιαστικῇ
 κολάσει χρεῖων ἐστὶν ἐπακολουθῆσαι καὶ ἀρχοντικὴν
 τιμωρίαν. Τυχὸν γὰρ εὐρέθη τις ἱερωμένος ἐπίθου-
 ῖος τοῦ βασιλέως καὶ καθηρέθῃ· ὁ τοιοῦτος μετὰ
 τὴν καθάρσιν παραδοθήσεται τῇ ἀρχοντικῇ ἐξουσίᾳ,
 ὡς ἂν μετὰ ἰτασμοῦ εἴπῃ τοὺς συνέστορας. Ταῦτα
 οὕτω γίνονται κατὰ τὸ λγ' καὶ τὸ λζ' κεφάλ. τοῦ α'
 τίτλου τοῦ γ' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν, μέρος ὄντος
 τῆς ρκγ' Ἰουστινιανείου νεαρᾶς, καὶ διαλαμβάνοντα
 πρεσβυτέρους καὶ διακόνους· ὑπὲρ ἐγκληματικῆς
 αἰτίας· ψευδομαρτυρήσαντας μὴ ἴδονα καθαιρεθῆναι,

ἄλλα καὶ ταῖς νομίμοις ποιναῖς ὑποβάλλεσθαι, καὶ τοὺς A καταδικαζομένους κληρικούς χάριν ἐγκληματικῆς αἰτίας ἀπογυμνοῦσθαι τοῦ βαθμοῦ παρὰ τοῦ ἐπισκόπου, ὑπὸ δὲ τοῦ ἀρχοντος ὑποβάλλεσθαι ταῖς νομίμοις ποιναῖς. Τοῦτο δὲ λέγε κρατεῖν, ἐνθα ἐξεφωνήθη. Ὁ γὰρ τὸν νόμον τοῦτον μετέλκων καὶ εἰς ἐπισκόπους καταδικαζομένους ἴσως χάριν ἐγκληματικῆς αἰτίας, καὶ ὁρίων καὶ τούτους μετὰ καθάρσεων τῶ ἀρχοντι παραδίδοσθαι, μάταιος ἂν εἴη καὶ βλάσφημος. Διὸ καὶ τὴ παρὰ τοῦ κανόνος διοριζόμενον χάριν τοῦ ἐπισκόπου ὀφείλει ἐκλαμβάνεσθαι εἰς τὴ συνδικτῆ διαγνώσει καὶ μόνῃ. Περὶ δὲ ἀναβαπτισμοῦ καὶ ἀναχειροτονήσεως ἀνάγνωθι τὸν μὲ ἀποστολικὸν κανόνα καὶ τὸν ξη'.

ZONAR. Μὴ ἀναβαπτίζωσιν εἰ μὴ τὸν παρὰ ἀσθεῶν βαπτισθέντα καὶ τοὺς ἱεροὺς ἀποστόλους· ἐν μὲ κανόνι διατέτακται, καὶ ἐν ξη' κανόνι μὴ δεχέσθαι τινα διευτέραν χειροτονίαν τοῖς αὐτοῖς ὀρίσται. Τούτοις οὖν τοῖς κανόσιν ἐπόμενοι καὶ οἱ Πατέρες οὗτοι τὰ αὐτὰ διετάξαντο, τούτεστι μετένα ἀναβαπτίζεσθαι ὀρθῶς ἐξ ἀρχῆς βαπτισθέντα. Εἰ δὲ παρὰ αἰρετικῶν ἐβαπτίσθη τις ἀλλόκοτον βάπτισμα, ἐκείνον βαπτίζεσθαι δεῖ. Οὐ γὰρ ἀναβάπτισις τοῦτο, ὅτι οὐδέ θ' ἐβαπτίσθη, βάπτισμα λογίζεται, ἀλλὰ μολυσμός. Ἀλλὰ μὴδὲ ἀναχειροτονήσεις γίνεσθαι, μὴδὲ μετακινήσεις ἐπισκόπων, ὥστε εἴη τινα τὴν οἰκίαν ἐπίσκοπὸν καὶ μεταπέμπειν εἰς ἄλλην. Καὶ αὐτίκα καὶ τοιαύτην ὑπόθεσιν προέθεντο, τὸν δεῖνα λέγοντες καταφρονῆσαι τοῦ ἰδίου λαοῦ, καὶ ἑτέρας ἐκκλησίας ἐπιβῆναι πολλάκις τε περὶ τούτου ὑπομνησθῆναι ἐκείνον, καὶ μὴ πεισθῆναι ἀποστῆναι τῆς ἐκκλησίας, ἥς οὐ κατὰ κανόνας ἐπίβη. Καὶ λοιπὸν, φασί, διὰ τὴν ἀπειθεῖαν ἐκείνου ἀνάγκη τῶ τῆς χώρας ἀρχοντι προσελθεῖν, ἵνα ὁ μετὰ πρῶτοντος ὑπομνησθεῖς, καὶ μὴ πεισθεῖς, ἐξουσία ὀργαντικῆ ἐξελαθῆ. Πρὸς ταῦτα ὁ Ἀδρύλιος εἶπε· Φυλαχθέντος τοῦ τύπου τῆς καταστάσεως, μὴ κριθῆ τῆς συνόδου ὑπάρχων. Τοὺς ἱερωμένους γὰρ παραδίδοσθαι εἰς κόλασιν ἀρχοντι, εἰ μὴ πρότερον καθαιρεθῶσιν, οὐκ ἔξεστι. Εἰ γὰρ διὰ τι μέγα ἁμάρτημα κολάσεως ἐστὶν ἱερωμένους τις ἄξιος, πρότερον γυμνοῦται τῆς ἱερατικῆς ἀξίας, καὶ οὕτω λαμβάνει αὐτὸν ὁ ἀρχων ἐπὶ τιμωριῶν. Τὸ γοῦν φυλαχθέντος τοῦ τύπου τῆς καταστάσεως τοῦτο ἐστὶ, τὸ εἰ φυλάχθη ὁ τύπος τῆς καταστάσεως, ἤγουν εἰ ὑπεμνήσθη ἐκείνος κατὰ τοὺς κανόνας, καὶ ἠπαίθησε, μὴ κριθῆ τῆς συνόδου ὑπάρχων, ἀνεὶ τοῦ μὴ λογισθῆ τῆς μοίρας τῶν ἐπισκόπων ὧν, ἀλλ' ὡς ἤδη ἀπορρίφεις, καὶ ἐξωσθεῖς, τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ, ἀρχοντικῆ ἐξουσίᾳ παραδοθήτω. Τοῦτο δὲ, τὸ παραδοθῆναι τῶ ἀρχοντι, ἐπῆλθεν αὐτῶ ἐκ τῆς μονοτονίας αὐτοῦ, ἥτοι τῆς αὐτογνωμοσύνης, τῆς ἀπειθείας, δι' ἣν κατ' ἐφρόνησε τῆς τῶν ἐπισκόπων ἐπιχειρίας.

magistratus profani potestati delatur, Hoc autem, quod scilicet magistratui mancipatus sit, perveracitæ suæ, hoc est, contumaciæ et inobedienciæ, ex qua episcoporum facilitatem neglexit, acceptum foret.

ΑΡΙΣΤ. « Ἀναβαπτίσεις, καὶ ἀναχειροτονήσεις, καὶ μετακινήσεις ἐπισκόπων οὐ γίνονται. Κρεσκόσιος οὖν, τοῦ ἰδίου λαοῦ ἀποστάς, καὶ τῆς Κενεοῦ ἐκκλησίας ἐπιβῆς, ἐπὶ ἐκκλησιαστικῶς

mis pœnis subjiçi. Dic autem hoc servari in eo, in quo expressum est. Qui enim hanc legem trahit etiam ad episcopos, qui forte in causa criminali condemnantur, et vult etiam eos post depositionem seculari potestati tradi; is vanus fuerit et blasphemus. Et ideo quod à canone de episcopo dicitur debet accipere, ut cogatur episcopus ea sola sequi, quæ synodaliiter illi præcipiuntur. De rebaptizatione autem et reordinatione lege apostolicos canones 47 et 68.

καταναγκασθῆναι τὸν ἐπίσκοπον ἐκολουθήσαι τῆ ἀναχειροτονήσεως ἀνάγνωθι τὸν μὲ ἀποστολικὸν

ZONAR. Ne quis iterum baptizetur, nisi qui ab impiis antea baptizatus fuerit, sanctorum quoque apostolorum canone 47 cautum est: utique ut ne quis secundo iisdem ordinibus initiatur, canone 68 iisdem sanxere. Horum igitur canonum auctoritatem secuti hujus quoque synodi Patres, eadem decreverunt; Ne quis videlicet baptismum repetat, qui ab initio fide fuerit baptizatus. Quod si quis ab hæreticis absurdo aliquo et peregrino baptismi genere initiatus fuit, illum baptizari oportet. Neque enim hic secundo baptizatur, cum ablutio illa prior inquinamentum, potius quam baptismus, fuisse iudicetur. Ne cuiquam præterea iterum iisdem ordines conferantur, neve episcoporum translationes fiant, ut scilicet eo quem obtinet relicto, in alium episcopatum quispiam episcopus transiit. Quo loco deinceps huiusmodi quoque narrationem subnectunt. Quendam, aiunt, neglecta populi sui cura alias ecclesias invasisse; sæpe vero illum hoc de re almonium fuisse, neque unquam, ut eam ecclesiam relinquere, quam contra canones occupaverat, adduci potuisse. Reliquum est ergo, inquirunt, ac propter hominis perveracitatem necessario faciendum, 576 ut magistratum ejus regionis adreamus, ut qui benigna admonitione persuaderi non potuit, per magistratum de ea, quam occupavit sede, pellatur. Ad hæc vero Aurelius dixit: Servata constitutionis forma, ille synodo motus esse iudicetur. Sacris namque initiatis profano magistratui puniendos, nisi prius depositi fuerint, tradi non licet. Nam si quis sacratus, ob nefarium scelus admissum pœna dignus sit, sacra dignitate prius spoliatur, tum de illo magistratus supplicium sumit. Quod ergo ait, servata constitutionis forma, ita est accipiendum, scilicet si constitutionis formula servata est, si nimirum ille ex canonum præscripto admonitus est, nec paruit, ne synodi esse censeatur, hoc est, ne habeatur amplius in episcoporum numero, sed velut ejectus, et ex catalogo sacri ordinis expunctus foret.

ARIST. « Rebaptizationes, et reordinationes, et translationes episcoporum non sunt. Crescocius itaque qui proprium populum dereliquit, et Ceneensem Ecclesiam invasit quandoquidem

« ecclesiastice admonitus non mutatus est, aut a
« cloritate iudiciaria prohibetur. »

Qui ab orthodoxis baptizatur, aut ordinatur, secundum baptismum aut secundam ordinationem non recipit. Sed et illud, ab una civitate ad civitatem aliam transferri episcopum, et praesens canon, et alii non pauci diversarum synodorum prohibent. Hic itaque Cresconius episcopus, suam relinquens Ecclesiam aut parochiam, et ad Ceneensem transiliens Ecclesiam, et saepius fraterne admonitus a confratribus et comministris suis eam relinquere Ecclesiam, et non persuasus, effecit ut et inviti regionis magistratum adirent, ab eoque auctoritate iudiciaria pelleretur.

CANON LIII.

« Quot episcopi episcopum ordinare debent. Non
« noratus et Urbanus episcopi dixerunt; Illud
« quoque nobis mandatum est. Quia ex vicinis
« duo fratres nostri Numidiae episcopi sacerdo-
« tem ordinare ausi sunt, non nisi a duodecim
« fieri debere ordinationem consensit. Aurelius
« episcopus dixit; Antiqua forma servabitur, ut
« non pauciores quam tres constituti ad episcopi
« ordinationem sufficiant; eo quod Tripoli forte
« et Arzuae barbarae scilicet gentes prope sitae
« sunt. Tripoli autem quietae, lique soli sunt,
« ut scitis, episcopi : et fieri potest ut saepe ex
« eo numero duo aliqua necessitate detinuantur.
« Est enim difficile, ut ex quovis numero possint
« omnes adesse; et hoc non debet impedimento
« esse utilitati Ecclesiae. Nam et in hac Ecclesia,
« ad quam vestra sanctitas convenire dignata
« est, frequentius, et fere die dominico, qui or-
« dinantur, habemus. Nunquid ergo frequenter
« possumus duodecim vel decem, vel non multo
« pauciores convocare episcopos? Sed dios pro-
« pinquos conjungere est mea parvitati facile.
« Quamobrem vestra inecum videt charitas hoc
« non posse servari. »

BALS. Duo episcopi in Numidia episcopum ordinarunt. Sacerdotes enim pro episcopo hic debemus intelligere. Quoniam sacerdos vel ab uno solo episcopo ordinatur; ut vult 2 can. S. Apost. Peti-
xerunt ergo Honoratus et Urbanus episcopi, sicut illis mandatum fuerat, ut non amplius a duobus episcopis ordinetur episcopus, sed a duodecim; et respondit Aurelius, debere servari 577 antiquam formam sive canonem, et sufficere ad episcopi ordinationem tres episcopos, quia saepe multos convenire difficile est; et ne hoc sit impedimento utilitati Ecclesiae, episcoporum scilicet ordinationi, episcopus debet vel a tribus solis ordinari episcopis, scilicet a metropolitano et ab aliis duobus. Sic enim erit facilis episcoporum ordinatione. Nota ergo ex praesenti canone, quod non necessario a tribus provincialibus episcopis ordinatur episcopus; sed a

« καταγγελλόμενος οὐ μεθίσταται, ἀρχοντικῶς
« κεκαλύσθω. »

Ὁ παρὰ ὀρθοδόξων βαπτισθεὶς ἢ χειροτονηθεὶς δεύτερον βάπτισμα ἢ δεύτεραν χειροτονίαν οὐ δέχεται. Ἄλλὰ καὶ τὸ ἀπὸ πόλεως ἐπίσκοπον εἰς ἑτέραν πόλιν μεθίστασθαι καὶ ὁ παρῶν κανὼν, καὶ ἑταροὶ οὐκ ὀλίγοι διαφόρων συνόδων καλύουσιν. Ὁ γοῦν Κρεσκώνιος οὗτος ἐπίσκοπος, τὴν ἰδίαν καταλιπὼν ἐκκλησίαν ἢ παροικίαν, καὶ τῆς Κενεοῦ ἐπιθῆς ἐκκλησίας, καὶ πολλακίς ἀδελφικῶς ὑπομνηθεὶς παρὰ τῶν συναδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν αὐτοῦ τὴν τοιαύτην καταλιπεῖν ἐκκλησίαν, καὶ μὴ πεισθεὶς, παρεσκιάσατο καὶ ἄκοντας αὐτοῦς τῷ κατὰ χώραν ἀρχοντι προσελθεῖν, καὶ ὑπ' ἐκείνου ἐξουσιαστικῶς καλυθῆναι.

B

KANON NF.

« Πόσοι ἐπίσκοποι ἐπίσκοπον χειροτονεῖν ὀφείλουσιν,
« Ὁνωρᾶτος καὶ Οὐρβανὸς ἐπίσκοποι εἶπον·
« Κάκεινο ἡμῖν ἐνετάλλῃ· ἐπιθεὶς ἐκ τοῦ πλησίον
« ἀδελφοὶ ἡμῶν δύο ἐπίσκοποι τῆς Νουμηθίας
« χειροτονῆσαι ἐτόλμησαν ἱερεῖα, κρίνατε μὴ
« γενέσθαι χειροτονίας ἐπισκόπων εἰ μὴ ὑπὸ
« δώδεκα. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Ὁ ἀρχαῖος
« τύπος φυλαχθήσεται, ἵνα μὴ ἦτονος τριῶν τῶν
« ὀρισθέντων εἰς χειροτονίαν ἐπισκόπων ἀρκέσω-
« σιν· διότι ἐν Τριπόλει τυγχόν καὶ ἐν Ἀρζοῦῃ
« δῆλον παρέγκεινται βάρβαρα ἔθνη. Ἐν Τριπό-
« λει δὲ πέντε, καὶ μόνον εἰσιν, ὡς γινώσκετε,
« ἐπίσκοποι· καὶ δυνατὸν ἐξ αὐτοῦ πολλακίς τοῦ
« ἀριθμοῦ τοὺς δύο ἀνάγκη τινὲ κατέχεσθαι. Αὐ-
« χερὰς γὰρ ἐστὶν ἐξ οὐσιμῶν ἀριθμῶν πάντα
« δύνασθαι ἀπαντῆσαι, καὶ μὴ ὀφείλει τοῦτο
« αὐτὸ παρεμποδῶν εἶναι τῷ χρησίμῳ τῆς ἐκκλη-
« σίας. Καὶ γὰρ εἰς ταύτην τὴν ἐκκλησίαν, εἰς
« ἣν κατηξίωσαν ἡ ὑμετέρα συναλθεῖν ἀγιωσύνη,
« συχωῶς καὶ σχεδὸν κατὰ Κυριακὴν χειροτονου-
« μένους ἔχομεν. Μὴ ἄρα δύναμαι συνεχῶς δώδεκα
« ἢ δέκα ἢ οὐκ πολὺ ἐλάττω; συγκαλεῖν ἐπισκό-
« πους. Αὐὸ δὲ γέτονας προσεῦξαι εὐχερὲς ἐστὶ
« τῇ ἐπι βραχυτέρῃ. Διὸ ὄρξ̄ σὺν ἐμοὶ ἡ ὑμετέρα
« ἀγάπη τοῦτο αὐτὸ μὴ δύνασθαι παραφυλα-
« χθῆναι. »

D

BALS. Δύο ἐπίσκοποι εχειροτόνησαν εἰς Νουμηθίαν ἐπίσκοπον· τὴν γὰρ ἱερεῖα ἐνταῦθα εἰς ἐπίσκοπον ὑποληκτικόν. Διότι ἱερεὺς καὶ παρὰ μένου ἐνὸς χειροτονεῖται ἐπισκόπου, κατὰ τὸν β' κανόνα τῶν ἀγίων ἀποστόλων. Ἐξήτησαν οὖν Ὁνωρᾶτος καὶ Οὐρβανὸς; οἱ ἐπίσκοποι, καθὼς ἐνετάλησαν, μηκέτι ὑπὸ δύο ἐπισκόπων χειροτονεῖσθαι ἐπίσκοπον, ἀλλὰ ὑπὸ δώδεκα· καὶ ἀπελογήσατο ὁ Αὐρήλιος ὀφείλειν φυλάττεσθαι τὸν ἀρχαῖον τύπον ἦτοι τὸν κανόνα, καὶ ἀρκεῖν εἰς ἐπίσκοπου χειροτονίαν ἐπισκόπους τρεῖς, ὅτι πολλακίς δυσχερὲς ἐστὶ πολλοὺς συναλθεῖν· καὶ ἵνα μὴ γένηται τοῦτο ἐμποδῶν τῷ χρησίμῳ τῆς ἐκκλησίας, ἦγουν τῇ χειροτονίᾳ τῶν ἐπισκόπων, ὀφείλει παρὰ τριῶν καὶ μένων ἐπισκόπων χειροτονεῖσθαι ἐπίσκοπος, ἦγουν παρὰ μητροπολίτου καὶ παρὰ ἐτέρων δύο. Οὕτω γὰρ εὐχερὲς ἔσται ἡ τῶν ἐπισκόπων χειροτονία. Σημειώσαι οὖν ἀπὸ τοῦ

παρόντος κανόνος· ὅτι οὐκ ἐξ ἀνάγκης παρὰ τριῶν ἐπισκόπων ἐπαρχιωτῶν χειροτονεῖται ἐπίσκοπος, ἀλλὰ παρὰ τοῦ μητροπολίτου καὶ ἐτέρων δύο, κἂν μὴ ὦσιν οὗτοι ἐπαρχιώται. Ὁ δὲ μητροπολίτης Ἐφέσου ἐκαίνοσ κυρὸς Χριστοφόρος, Εἰσκαλόνην χειροτονήσας· ἐπίσκοπον κατὰ ταύτην βασιλεύουσαν τῶν πόλεων χωρὶς παρουσίας οἰουδήτινος ἐπαρχιωτοῦ, ἠτιάθη παραλόγως, ὡς ἔμοι δοκεῖ. Εἶπον γάρ τινες ὀφείλειν τὸν μητροπολίτην μετὰ ἐπαρχιωτῶν τὸ ἐλάχιστον δύο τὰς χειροτονίας ποιεῖν τῶν ἐπισκόπων, ὡσπερ καὶ τὰς ψήφους.

ZONAR. Δύο ἐπισκόπους φασὶ χειροτονῆσαι ἱερέα· ἱερέα δὲ τὸν ἐπίσκοπον λέγει· προσθύτερον γὰρ καὶ εἰς ἐπίσκοπος χειροτονεῖ, κατὰ τὸν δεῦτερον κανόνα τῶν ἁγίων ἀποστόλων· καὶ ἀξιοῦσιν ὀρισθῆναι ὑπὸ δώδεκα χειροτονεῖσθαι ἐπίσκοπον. Αὐρήλιος δὲ τὸν ἀρχαῖον τύπον δεῖν φυλάττεσθαι ἀπεκρίθη, τύπον τὸν κανόνα λέγων, καὶ τρεῖς ἐπισκόπους εἰς ἐπίσκοπου χειροτονίαν ἀρκεῖν ἀπεφήνατο. Ἐπήγαγε δὲ καὶ αἰτίας, Ἐν Ἀρζουῖτῃ γάμενος, παράκειται βάρβαρα ἔθνη, ὥστε διὰ τοῦτο δυσχέρειαν εἶναι συνέρχεσθαι τοὺς ἐπισκόπους· ἐν Τρίπολι· ἐπὶ πάντεσ εἰσὶν ἐπίσκοποι· Τρίπολιν, τὴν ἐν Ἀφρικῇ λέγων, καὶ συμβαίνει τινὰς τῶν πάντεσ ὑπὸ τίνος ἀνάγκης κωλύεσθαι συναλθεῖν. Τοῦτο οὖν, φησὶν, οὐκ ὀφείλει ἐμπόδιον εἶναι ἐπὶ χρησίμῃ τῆς Ἐκκλησίας, τούτεστι τῇ τῶν ἐπισκόπων χειροτονίᾳ. Χρήσιμον γὰρ τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἦτοι τοῖς πιστοῖς, ἢ τῶν ἐπισκόπων χειροτονία, ἀνεῖ τοῦ χειρώδεσ ἀναγκαῖα. Τοῦτο οὖν τὸ ὑπὸ πολλῶν χειροτονεῖσθαι ἐπίσκοπον, ὁρᾶτε, φησὶν, ὅτι οὐ δύναται φυλοχθῆναι.

ARIST. « Μὴ ἐλάττωσ τριῶν ἐπισκόπων εἰς χειροτονίαν ἐπίσκοπου ἀρκείτωσαν. »

Πάντεσ μὲν, εἰ δυνατόν, οἱ τῆς ἐπαρχίας ἐπίσκοποι ὀφείλουσι μετὰ γνώμησ τοῦ μητροπολίτου συναρχεσθαι, καὶ τοὺς ἐπισκόπους ψηφίζεσθαι· εἰ δὲ μὴ δυνατόν πάντεσ συναλθεῖν διὰ τινὰ ἀνάγκην, κἂν τρεῖσ τὸ ἐλάχιστον δεῖ παραῖναι, συμφύφων γινόμενων καὶ τῶν ἀπόντων διὰ γραμμάτων.

ΚΑΝΟΝ ΝΑ΄.

« Πόσοι ἐπίσκοποι προστεθῆναι ὀφείλουσιν ἐπὶ ἀριθμῷ τῶν χειροτονούντων, ἐὰν περὶ τοῦ μέλλοντοσ χειροτονεῖσθαι ἐπίσκοπου ἀντιλογία γένηται. Ἐκαίνοσ δὲ ὀρίσαι δεῖ, ὥστε, ἐὰν ποτε πρὸσ ἐπίσκοπον ἐπιλογίᾳ συνέλωμεν, καὶ ἀναφυῇ τισ ἀντιλογία, ἐπειδὴ τὰ τοιαῦτα παρ' ἡμῖν ἐτραχταίσθησαν, τελημρόν εἶναι λοιπόν τρεῖσ μόνουσ πρὸσ τὸ καθάρα· τὸν χειροτονηθόμενον εὐρεθῆναι· ἀλλὰ ἐπὶ προλεχθέντι ἀριθμῷ προστεθῆ εἰσ καὶ ὄνο ἐπὶ αὐτοῦ τοῦ λαοῦ, οὐ μέλλει χειροτονεῖσθαι, ἐξετασθῶσι πρῶτων τὰ πρόσωπα τῶν ἀντιλεγόντων· εἰς ὕστερον γὰρ καὶ τὰ προτεθειμένα συζητῶσι, καὶ ὅτε καθαρὸσ φανεῖται ἐπὶ δημοσίας προσόψεσ, εἰδ' οὕτω χειροτονηθεῖσι. Ἐὰν οὖν τούτο ἀποκαταδέχηται ἡ ὁμαίερα ἀγιωσύνη, τῇ ὁμονοητικῇ ἀποκρίσει τοῦ ὁμαίερου ἀξιώματοσ βεβαιωθεῖ. Ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέγθη· Πάνυ ἀρέσκει. »

metropolitano et duobus aliis, etiamsi non sint ipsi provinciales. Ille autem Ephesi metropolitano dominus Christophorus, qui Icalonem episcopum ordinavit in hac regina urbium, etaque praesentia cujusvis provincialis, praeter rationem, ut mihi videtur, accusatus fuit. Dicebant enim nonnulli, debere metropolitanum, cum provincialibus ad minus duobus, episcoporum ordinationes facere, sicut et electiones.

ZONAR. Duo episcopi, inquit, sacerdotem quemdam creavere (sacerdotis vero nomine episcopus intelligitur; nam presbyterum vel unus episcopus creat, ex sanctorum apostolorum canone 2) atque, ut duodecim in episcopo consecrando adhibeantur, decerni postulant. Aurelius vero antiquam formam, canonem videlicet antiquum servandum esse respondit, ac tres episcopos uni consecrando sufficere pronuntiavit. Causamque deinde subjunxit, Arzum, dicens, barbarae gentes adjacent, ut propterea episcopos convenire difficile sit: Tripoli autem, quinque soli sunt episcopi (Tripolim, eam quae in Africa est, intelligit), ac ex quinque illis unum aut alterum necessario impedimento detineri facile est. Hoc igitur, inquit, ecclesiasticae utilitati, creationi nempe episcoporum, ob stare non debet. Utile enim est Ecclesiae, hoc est, fidelibus, episcopos constitui, id est, commodum necessarium est. Quamobrem hoc, inquit, ut in episcopi consecratione plures episcopi adhibeantur, servari non posse, vos ipsi facile animadvertitis.

ARIST. « Tribus pauciores episcopis ad episcopi ordinationem laud sufficiunt. »

Omnes quidem, si fieri potest, provinciae episcopi metropolitanae sententia convenire debent, et episcopos ordinare. Si impossibile autem fuerit omnes convenire, propter aliquam necessitatem, saltem tres minimum adesse oportet, etiam absentibus per litteras consensum suum praesentibus.

CANON LIV.

« Quot episcopi adieci debeant numero eorum qui ordinant, si de ordinando episcopo fuerit contradictio: Illud autem definire oportet, ut si in episcopi electionem quandoque convenerimus, et oborta fuerit aliqua contradictio, postquam ea a nobis tractata fuerint esse deinceps nimis audax inceptum, tres solos ad eum deponendum, qui ordinandus est, inveniri: sed praedicto numero adieciantur unus, vel duo, et in eodem populo, cujus est ordinandus, examinentur primum personae eorum qui contradicunt; postea autem et quae sunt proposita conjungantur; et quando in aspectu populi purus et innocens apparuerit, deinde sic ordinetur. Si hoc ergo admittat vestra sanctitas, concilio vestrae dignitatis responsione stabilietur. Ab omnibus episcopis dictum est: Valde placeat.

BALS. Rursum quoque Aurelius dixit: Si convenimus ad electionem episcopi, et exortus forte fuerit quispiam qui dicat, non debere eum, qui electus est, ordinari propter aliqua crimina (hoc enim sæpe tractatum vel factum est), nihil est inceptum, **578** tres episcopos, qui scilicet elegerunt secundum canones, examinare ea quæ dicuntur, et eum qui est ordinandus, a criminibus, quæ obijciuntur, purum pronuntiare, vel eum contra condemnare: sed oportet unum vel duos alios episcopos accersere, et præsentem populo, in quo electus est ordinandus, examinare primum personas eorum qui contradicunt, an possint accusare (non enim omnes ad accusationem admittuntur; sed il quos secundæ synodi canon sextus comprehendit, et præsentis synodi centesimus vicesimus octavus, et centesimus vicesimus nonus, et centesimus tricesimus): et quando eos ad accusandum admittendos visum fuerit, tunc proposita quoque crimina jungantur, id est, in examinationem deducantur; et quando in populi conspectu purus visus fuerit, id est, in manifestis examinatione, tunc ipsum ordinari oportet. Dixerunt itaque cæteri episcopi: Hæc valde placeat. Atqui in his quidem consistit canon. Tu autem dic contradictionem hic fieri adversus eum qui electus est, si non sit sacerdos, sed diaconus vel laicus. Sacerdotem enim non judicant quinque episcopi, sed septem. Et hoc ita dixeris, non contradices canone 12 præsentis synodi. *Leges præsentis operis tit. 9, cap. 4, et tit. 1, cap. 8, et quod extra ipsum situm est cap. 8, tit. 1, lib. III Basilic. quod est novella Justiniani 137, et dic, magis secundum illud fieri examinationes eorum qui contradicunt in ordinatione episcoporum, presbyterorum, diaconorum, clericorum et prælectorum monasteriorum. Quid vero, si quis non opponat eum qui ordinandus est, sed crimina obijcit alicui, qui iniuste fortasse est depositus, et petit restitutionem, idemne fiet? *Solutio.* Cum Nicolaus Musalon, qui Anyclynus episcopus dictus est, vi magistratus archiepiscopatum renuntiasset, et a magna synodo restitutionem peteret, adfuerunt quidam, qui dicebant eum non debere restitui, causas etiam adversus eum criminales proferentes, quas ab eo ante et post renuntiationem commissas fuisse dictum est, quæ eum esse antistitem prohibeant. Hoc ergo multum fuit agitatum. Alii enim asseverabant, non debere fieri restitutionem, antequam, quæ obijciebantur, crimina essent examinata; præsentibus quoque canone utentes, et præterea cap. 8, tit. 1, lib. III Basilic. et restitutionem ad episcopatum ordinationi, quæ nunc primum sit comparantes. Alii vero contendeabant, hæc non habere locum in restitutione; et volebant restitutionem prius fieri, deinde sic de criminibus queri; quoniam, inquit, hoc quoque in civilibus sit controversiis: eorum enim, quæ ablata sunt, restitutio nulla ratione nec modo impeditur, quemadmodum hoc quoque legibus placet. Alii vero asseverabant ea quidem, quæ post renuntiationem facta esse dicuntur, impe-*

ΒΑΣΣ. Καὶ πάλιν ὁ Ἀΰρηλιος εἶπεν· Ἐάν συνέλθωμεν εἰς ἐπιλογὴν ἐπισκόπων, καὶ ἴσως ἀναφανῆ τις λέγων μὴ ὀφείλειν τὸν ψηφισθέντα χειροτονῆθαι διὰ τινὰ αἰτιάματα (τοῦτο γὰρ πολλάκις ἐτραπταίσθη ἦτοι γέγονε) τοιμηρόν ἐστι τρεῖς ἐπισκόπους, τοὺς ψηφισαμένους δηλαδὴ κατὰ τοὺς κανόνας, ἐξετάσαι τὰ λεγόμενα, καὶ καθαρὸν ἀποφῆναι ἀπὸ τῶν αἰτιωμάτων τὸν μέλλοντα χειροτονηθῆναι, ἢ τοῦναντίον καταδικάσαι αὐτόν· ἀλλὰ δεῖ προσκλεισθῆαι· ἕνα ἢ δύο ἐπισκόπους ἐτέρους, καὶ παρόντος τοῦ λαοῦ ἐφ' ᾧ μάλιστα χειροτονηθῆναι ὁ ψηφισθεὶς, ἐξετάζεσθαι πρῶτον τὰ πρόσωπα τῶν ἀντιλεγόντων, εἰ κατηγορεῖν δύνανται (οὐ γὰρ πάντες εἰς κατηγορίαν προσδίδονται, ἀλλ' οὐδ' ὁ τῆς δευτέρας συνόδου 5' κανὼν περιέχει, καὶ τῆς παρούσης συνόδου ὁ ρη' κανὼν, ὁ ρθ' καὶ ὁ ρλ')· καὶ ὅτε φανώσιν ἐκεῖνοι δεκτοὶ πρὸς κατηγορίαν, τότε καὶ τὰ προτεθειμένα αἰτιάματα συζητηθῶσιν, ἀντὶ τοῦ συνεισχωρῶσι τῇ ἐξετάσει, καὶ ὅτε καθαρὸς φανεῖται ἐπὶ δημοσίᾳ· προσφύεως, τούτεστιν ἐπὶ φανερά· ἐξετάσει, τότε χειροτονείσθαι αὐτόν. Εἶπον οὖν οἱ ἕτεροι· Πάντα ταῦτα ἀρέσκει. Καὶ ὁ μὲν κανὼν ἐν τούτοις· σὺ δὲ εἰπὲ τὴν ἀντιλογίαν γενέσθαι ἐνταῦθα κατὰ τοῦ ψηφισθέντος, μὴ ὄντος ἱερέως, ἀλλὰ διακόνου ἢ λαϊκοῦ. Τὸν ἱερεῖα γὰρ οὐ δικάζουσι πέντε ἐπισκόποι, ἀλλὰ ἐπτά. Καὶ εἰ τοῦτο οὕτως εἴπη, οὐκ ἐναντιωθήσῃ τῷ 18' κανόνι τῆς παρούσης συνόδου· Ἀνάγκη τοῦ παρόντος συντάγματος τίτλου θ' κεφάλαιον α' καὶ τίτλου α' κεφάλαιον η', καὶ τὸ ἐξωθεν αὐτοῦ καταστρωθῆν ἢ κεφάλαιον τοῦ α' τίτλου τοῦ γ' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν, ὅπου ἐστὶ Νεσάρῃ Τουστινιάνειο; ρλζ', καὶ λέγε μᾶλλον κατὰ τοῦτο γίνεσθαι τὰ ἐξετάσεις τῶν ἀντιλεγόντων ἐπὶ χειροτονίᾳ ἐπισκόπων, πρεσβυτέρων, διακόνων, κληρικῶν καὶ ἡγουμένων. Τί δὲ, εἰ μὴ ἀντιλέγει τις κατὰ τινος μέλλοντος χειροτονηθῆναι, ἀλλὰ προσφέρει αἰτιάματα κατὰ τινος καθαιρεθέντος ἴσως ἀνευλότως, καὶ ζητούντος ἀποκατάστασιν, τὸ αὐτὸ γενήσεται; *Λύσις.* Τοῦ χρηματίζαντος ἐπισκόπου Ἀμυκλῶν Νικολάου κατὰ βίαν πρακτορικῆν παραιτησαμένου τὴν ἀρχιερωσύνην, καὶ παρὰ τῇ μεγάλῃ συνόδῳ ζητούντος ἀποκατάστασιν, παρέρτησαν τινες λέγοντες μὴ ὀφείλειν αὐτὸν ἀποκαταστῆναι, προτιθέμενοι καὶ ἐκκληματικά αἰτιάματα, λεγόμενα γενέσθαι παρὰ τούτου πρὸ τῆς παραιτήσεως καὶ μετὰ τὴν παραίτησιν, καὶ κωλύοντα αὐτὸν ἀρχιερατεῖαν. Ἐγένετο οὖν λόγος πολὺς περὶ τούτου. Οἱ μὲν γὰρ διεταίνοντο μὴ ὀφείλειν γενέσθαι τὴν ἀποκατάστασιν πρὸ τοῦ ἐξετασθῆναι τὰ εἰσαγόμενα αἰτιάματα, χρώμενοι καὶ τῷ παρόντι κανόνι· πρὸς δὲ καὶ τῷ τ' κεφ. τοῦ α' τίτλου τοῦ γ' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν, καὶ παραλληλίζοντες τὴν εἰς τὴν ἀρχιερωσύνην ἀποκατάστασιν τῇ νῦν πρῶτον γινομένη χειροτονίᾳ· οἱ δὲ ἀπὸ μίχοντο μὴ ἔχειν χώραν ταῦτα ἐπὶ τῆς ἀποκατάστασις καὶ ἤθελον πρότερον γενέσθαι τὴν ἀποκατάστασιν, εἰθ' οὕτως γυμνασθῆναι τὰ αἰτιάματα· οὐκ ἔστι, τούτο γίνεσθαι καὶ εἰς τὰς πραγματικὰς ἐκκλ. Οὐδὲ γὰρ ἐμποδίζεται τῇ τῶν βίαιως ἀφαιρεθέντων ἀποκατάστασις ἀπὸ τινος λόγου ἢ τρόπου καθῶς,

τοί; νόμοι; τοῦτο δοκεῖ. Ἄλλοι δὲ διατεινοντο τὰ μὲν μετὰ παρτίτησιν λιγόμενα γενέσθαι αἰτιάματα ἐμποδίζεσθαι τὴν ἀποκατάστασιν· τὰ δὲ πρὸ τῆς παραιτήσεως μὴ ἐμποδίζεσθαι. Ἦρσε δὲ τῇ συνόδῳ πρότερον γυμνασθῆναι πάντα τὰ αἰτιάματα, καὶ οὕτως, εἰ δεήσει, γενέσθαι τὴν ἀποκατάστασιν. Εἶπε γὰρ ὡς μεγάλη διαφορά ἐστὶ τῶν πραγματικῶν ὑποθέσεων καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν. Τὰ μὲν γὰρ, ἦγουν τὰ πραγματικὰ δίκαια, πολλάκις μετατιθέμενα ἀπὸ τούτου εἰς τούτον, οὐ προκριματίζονται, οὐδὲ τὰ εἰς θεὸν ἀφορῶντα λυμάνουσι. Τοῦ δὲ ζητούντος ἀποκατάστασιν ἀναξίως ἀποκατασταμένου, πρὸ τοῦ ἐξετασθῆναι ὀηλονότι τὰ κατ' αὐτοῦ εἰσαγόμενα αἰτιάματα, γενήσεται πρόκριμα μέγα τοῖς παραχωρήσασιν μετὰ τὴν τῆς ἀλήθειας ἐξέτασιν, ὡς ἀπειμαρίμως ἐν ἀνάξειον διεξαμένους εἰς ἱερουργίαν, δυναμένους καὶ ταῦτα πρὸ τῆς ἀποκαταστάσεως τὴν ἀλήθειαν εὐρεῖν, καὶ μὴδὲν τοιούτων ποιῆσαι. Εἰς κατασκευὴν δὲ τούτου ἐχρήσαντο καὶ τῷ δ' κανόνι τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου, ἀλλὰ μὴν καὶ τῇ θ' πράξει, τῇ ι' καὶ ιβ', καὶ ιβ' τῶν πρακτικῶν τῆς δ' συνόδου. Ἐν γὰρ ταῦταις τοῦ Ἰδα, ἐπισκόπου ὄντος Ἐφέσεως, ζητούντος ἀποκατάστασιν, ὡς καθαιρεθέντος μονομέρως, ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦ Βασιανῶ ἐπισκόπου ὄντος Ἐφέσου, καὶ κατὰ βίαν παρὰ τῶν κληρικῶν αὐτοῦ ἐψηθέντος, καὶ ζητούντος ὁμοίως ἀποκαταστασιν, εὐρήται ὡς προσεδέχθησαν οἱ λιθέλλους ἐκκλησιαστικῶν αἰτιαμάτων κατὰ τούτων δόντες, λεγομένων γενέσθαι πρὸ τοῦ μετακινήθηναι τούτους, καὶ μετὰ ταῦτα· καὶ οὐκ εἰσηκούσθησαν οἱ ζητούντες πρότερον ἀποκαταστῆναι καὶ οὕτω δικάσασθαι, ἀλλ' ἐτηρήθησαν πρῶτον τὰ αἰτιάματα, καὶ μετὰ ταῦτα τὰ περὶ τῆς ἀποκαταστάσεως.

ZONAP. Τὸ τὰ κλήθη τῶν πόλεων προχειρίζεσθαι ἀρχιερεῖς λαοίς, οὓς ἠθούλοντο, ἐκωλύθη. Τίως δὲ πάλιν τοῖς ἔχουσιν ἐξουσίαν χειροτονεῖν προσίντες, ἦθουν τινὰς ἐξ ὀνόματος, ὡς ἐστὶ ὀλον ἐκ τοῦ νε' κανόνος τῆς παρούσης συνόδου, καὶ ἔσοποιοντο οἱ ζητούμενοι, καὶ εἰ ἔδοξαν ἄξιοι, χειροτονουντο. Φασὶ δὲ καὶ διάφοροι κανόνες παρὰ τριῶν ἐπισκόπων ψηφίζεσθαι ἐπίσκοπον. Ἐν οὖν συνέλιθωμεν, φησὶν ὁ Αὐρήλιος, εἰς ἐπιλογὴν ἐπισκόπου, καὶ ἴσως ἀντιλέγασί τινες οὐχὶ τῶν ἐπισκόπων, ἀλλ' ἕτεροι, αἰτιάματα εἰσαγόντες κατ' αὐτοῦ, τολμηρὸν ἐστὶ τρεῖς ἐπίσκοποι, τοὺς ψηφισμένους δηλαδὴ, κατὰ τοὺς κανόνες ἐξετάσαι τὰ λιγόμενα κατὰ τοῦ ψηφισμένου, καὶ κινῆσαι τὸν αἰτώμενον, ἀντὶ τοῦ καθαρῶν ἀποφῆναι τῶν κατ' αὐτοῦ προτιθεμένων αἰτιαμάτων· ἀλλὰ οἱ προσκαλεῖσθαι ἕνα ἢ δύο ἐπίσκοπους ἑτέρους, καὶ παρόντος τοῦ λαοῦ, ἐφ' ὃν μέλλει χειροτονεῖσθαι, ἐξετάζεσθαι πρῶτον τὰ πρόσωπα τῶν ἀντιλεγόντων, εἰ κατηγορεῖν δύνανται. Οὐ γὰρ πάντες εἰς κατηγορίαν ἱερῶν προσδέχονται, ἀλλ' οὐδὲ τῆς δευτέρας συνόδου ἕκτος κανὼν περιέχει, καὶ ὁ ρκ', καὶ ρλ', καὶ ὁ ρλ' τῆς παρούσης συνόδου φησὶ. Καὶ ὅτε φανῶσιν ἕκτεροι πρὸς κατηγορίαν δεσχοί, τότε καὶ τὰ προτιθέμενα αἰτιάματα συζευχθῶσιν, ἀντὶ τοῦ συνεισαχθῶσι τῇ ἐξετάσει· καὶ ὅτε καθαρῶς φανῇ ἐπὶ δημοσίᾳ προσόψεως, τοῦτέστιν ἐπὶ πανερῶς ἐξετάσεως, τότε χειροτονεῖσθαι. Οἱ ἐπίσκοποι εἶπον· ἰδάνυ ἀρέσκει.

A dire restitutionem : quæ vero ante renuntiationem non impedire. Synodo autem placuit omnia prius, quæ objiciebantur, crimina excuti, et sic, si oportuerit, fieri restitutionem. Dixit enim, magnam esse differentiam civilium et criminalium causarum. Illa enim, sive civilia jura, sæpe ab hoc in illum translata, nullum præjudicium afferunt, nec iis quæ ad Deum spectant incommodum important. Sed si is, qui petit restitutionem, indignè restitatur, antequam scilicet, quæ adversus eum intenduntur, crimina examinata fuerint; post veritatis examinationem fiet magnum præjudicium iis, qui inconsidèrate permiserunt eum, qui est indignus, ad sacra celebranda admitti, idque cum possint ante restitutionem veritatem invenire, et nihil tale facere.

B Ad ejus autem confirmationem quarto quoque Antiochenæ synodi canone usi sunt : quin etiam nona actione, decima, undecima, duodecima Actorum quartæ syn. In iis enim, cum Ibas, qui erat Adessæ episcopus, restitutionem peteret, ut qui una tantum parte præsentè esset depositus : quin etiam Bassianus, 579 qui erat episcopus, Ephesi, et vi a suis clericis erat extrusus, et similiter petebat restitui; inventum est, quod admissi sunt, qui criminalium causarum libellos adversus eos dederunt, quæ quidem factæ esse dicebantur, et antequam moverentur et postea : nec auditisunt, dum vellent prius restitui, et sic iudicio contendere, sed criminationes quidem prius examinatas fuere, et postea quæ ad restitutionem pertinebant.

C **ZONAR.** Urbane multitudini, ne sibi pro arbitrio quos vellet episcopos eligeret, jam antea interdictum fuit. Rursum illa decursu temporis ad eos confluens, penes quos erat eligendi facultas nominatum aliquos deposcebat, ut ex hujus synodi canone 55 intelligere facile est. Qui quidem, examinata ipsorum vivendi ratione, si digni iudicati essent, episcopi renuntiabantur. De episcopo præterea a tribus episcopis eligendo complurium canonum decreta exstant. Si ergo, inquit Aurelius, ad episcopum eligendum convenerimus, adversentur porro aliqui forte, non episcopi quidem illi, sed alii quicumque, contra ipsum criminis aliquid afferentes, tres eos episcopos, qui ad eligendum videlicet convocati sunt, ex præscripto canonum ea quæ renuntiato episcopo objiciuntur indagare, renunquo purgare, hoc est, in omnibus quæ contra afferuntur a culpa immunem pronuntiare, audacia intercepti fuerit : verum unus aut alter præterea episcopus advocandus, ac in populi cui ille præficiendus est conspectu, de personis accusatorum imprimis, an eis accusare liceat, cognoscendum. Nec enim qui sacerdotum nomen deferre veiant, omnes audiuntur; sed ii tantum, qui secundæ synodi sexto canone, et hujus synodi 128 et 129 et 130, continentur. Ac si quidem ad accusandum admitti posse illi videantur, tunc etiam proposita crimina conjungantur, hoc est, simul omnia disquisitioni subjiciantur,

tum si reus in populi conspectu, id est, in aperta illa disquisitione se innoxiam probaverit, ita demum ad episcopatus dignitatem evehi liceat. Hanc sibi sententiam omnes episcopi veementem placere responderunt.

ARIST. « Episcopo a tribus episcopis electo, si controversia de eo moveatur, alii duo adjungantur; et sic, quæ ad eum spectant ab iis examinentur: et si purus apparuerit, ordinetur. »

CANON LV.

« Ut ab Ecclesia Carthaginiensi dies Paschæ nuntietur. Honoratus et Urbanus episcopi dixerunt: « Quia omnia quæ sunt in nostro commonitorio conjungere oportet, adjicimus præterea quod nobis mandatum est de die Paschæ, ut sicut est consuetum, semper ab Ecclesia Carthaginiensi præparemur, et non in angusto temporis intervallo. Aurelius episcopus dixit: Si videatur vestræ sanctitati, quia meminimus nos jam diu esse professos, singulis annis convenire ad quærendum; quando in unum convenerimus, tunc evulgabitur sancti Paschæ dies per legatos, qui in synodo invenientur. Honoratus et Urbanus episcopi dixerunt: Nunc per præsentem conventum petimus, ut nostras provincias literis informare dignemini. Aurelius episcopus dixit; Necessè est ita fieri.

BALS. Cum Honoratus et Urbanus petivissent, ut cognosceretur dies Paschæ ex Ecclesia Carthaginiensi, ut cognitione longo ante tempore data ad eam præpararentur; respondit Aurelius quod quia constitutum est, ut singulis annis fiat synodus, hoc quoque fiet. Similiter cum iidem petivissent, ut eorum quoque informarentur provinciæ, hoc quoque fieri statutum est

ZONAR. Plura illi in mandatis habebant, de quibus in synodo verba facere jussi fuerant. Quoniam igitur, inquit, omnia conjungenda sunt, hoc est, superioribus annexenda, quæ in Commonitorio nobis tradita sunt conscripta, illud quoque nostro hypomnemati adjungimus de die Paschæ, ut ea scilicet nobis ab Ecclesia Carthaginiensi declaretur, quo nos ad eam celebrandam multo ante compertemus, neque in angustiis temporum deductis, tum demum ea nobis indicetur. Ad quæ Aurelius: Quoniam, inquit, synodum quot annis haberi constitutum est, synodi tempore Paschæ quaque dies proferetur. Quod vero dicti episcopi postulabant, id erat, ut tunc temporis, in provinciæ suæ conventu Paschæ dies definiretur. Verum id factum fuerit, necne, hoc canone nunquam explicatur.

ARIST. « In synodo anniversaria celebritatis Paschalis dies ab Ecclesia Carthaginiensi renuntietur. »

Quod in synodo quotannis habita in Ecclesia Carthaginiensi dies Paschæ significandus est, et in canone 34 decretum fuit.

ARIST. « Ἐπισκόπου ὑπὸ τριῶν ἐπισκόπων φηρομένου, εἰ ἀντιλογία γένηται περὶ αὐτοῦ, ἕτεροι δύο προσζευχθήτωσαν· καὶ οὕτω τὰ κατ' αὐτὸν ὑπ' αὐτῶν ἐξετασθήτω· καὶ εἰ φανερῶς καθαρὸς, χειροτονισθῶ. »

KANON NE.

« Ὅστε ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας Καρχηδόνος ἀγγελλεσθαι τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα. Ὀνωρᾶτος καὶ Οὐρβανὸς οἱ ἐπίσκοποι εἶπον· Ἐπειδὴ τὰ ἐν τῷ Κομμονιτορίῳ ἡμῶν πάντα δεῖ συζεῦξαι, προσελθεῖν ἐστὶ μὴ ἐνταλθὲν ἡμῖν περὶ τῆς ἡμέρας τοῦ Πάσχα, ἵνα κατὰ τὸ εἰωθὸς ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας Καρχηδόνος ἀεὶ παρασκευαζώμεθα; καὶ μὴ ἐν στενῷ τοῦ χρόνου διαστήματι. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Ἐάν δοκῇ τῇ ἀγιοσύνῃ ὑμῶν, ἐπειδὴ μεμνήμεθα ἤδη ἐκ πολλοῦ ἡμᾶς ἐπαγγελαμένους, ὥστε ἐν ἑκάστοις ἑαυτοῖς συνέρχεσθαι πρὸς τὸ σιζητεῖν, ὅταν εἰς ἐν συνέλθωμεν, τότε διαδοθήσεται τοῦ ἁγίου Πάσχα ἡ ἡμέρα διὰ τῶν εὐραβητομένων ἐν τῇ συνόδῳ τοποτηρητῶν. Ὀνωρᾶτος καὶ Οὐρβανὸς ἐπίσκοποι εἶπον· Νῦν διὰ τῆς παρουσίας συνελεύσεως αἰτούμεν, ἵνα γράμμασι τυπῶσαι τὰς ἡμετέρας ἐπαρχίας καταξιώσῃτε. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Ἀναγκαῖόν ἐστιν οὕτω γενέσθαι. »

BAAS. Τοῦ Ὀνωρᾶτου καὶ τοῦ Οὐρβανοῦ ζητησάντων γνωσθῆναι τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα αὐτοῖς ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας Καρχηδόνος, ὡς ἂν, εἰδήσεως διδομένης πρὸ καιροῦ πλείονος, παρασκευάζονται πρὸς ταύτην, ἀπεκρίθη ὁ Αὐρήλιος ὅτι, ἐπεὶ καθ' ἕκαστον ἑαυτὸν τετύπεται σύνοδον γίνεσθαι καὶ τοῦτο. Ὁσαύτως ζητησάντων τῶν αὐτῶν τυπωθῆναι καὶ τὰς τούτων ἐπαρχίας, ὠρίσθη γενέσθαι καὶ τοῦτο.

ZONAR. Περὶ οἰαφορῶν ὑποθέσεων ἐνετάθησαν οὗτοι εἰπεῖν ἐν τῇ συνόδῳ, καὶ φασιν ὅτι, ἐπειδὴ πάντα δεῖ συζεῦξαι, ἤγουν συνάψαι τοῖς προλαβοῦσι, τοῖς ἐν τῷ Κομμονιτορίῳ ἡμῶν, τοῖς ἐν τῷ ἐνταλητορίῳ ἡμῶν προστεθειμένῳ περὶ τῆς ἡμέρας τοῦ Πάσχα, ἵνα δὴ τὴν ἡμῖν γένηται ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας Καρχηδόνος, καὶ παρασκευαζώμεθα πρὸς αὐτὴν πρὸ πολλοῦ, καὶ μὴ ἐν στενῷ διαστήματι χρόνου μηνύεται ἡμῖν. Πρὸς δὲ ὁ Αὐρήλιος ἀπεκρίθη ὅτι, ἐπεὶ καθ' ἕκαστον ἑαυτὸν τετύπεται σύνοδον γίνεσθαι, ἐν τῷ καιρῷ τῆς συνόδου γνωρισθήσεται καὶ ἡ τοῦ Πάσχα ἡμέρα. Οἱ δὲ εἰρημένοι ἐπίσκοποι ἔξωσαν ἐν τῇ συνελεύσει τῆς ἐπαρχίας αὐτῶν τοῦ τότε καιροῦ τυπωθῆναι τὰς ἡμέρας τοῦ Πάσχα. Εἴτε δὲ ἐτυπώθησαν, εἴτε μὴ, ὁ κανὼν οὐ περιέχει.

ARIST. « Ἐν τῇ κατ' ἔτος συνόδῳ ἀγγελλέσθαι ἡ ἡμέρα τοῦ Πάσχα παρὰ τῆς ἐν Καρχηδόνος Ἐκκλησίας. »

Τὸ ἐν τῇ κατ' ἔτος γινομένη συνόδῳ εἰς τὴν ἐν Καρχηδόνος Ἐκκλησίαν τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα γνωρίζεσθαι καὶ ἐν τῷ 18ῳ κανόνι ὠρίσθη.

ΚΑΝΩΝ ΝΓ΄.

A

« Περὶ τοῦ τὰς ἐπαρχίας ἐπισκέπτεσθαι. Ὁνωρᾶτος
 « καὶ Οὐρβανὸς ἐπίσκοποι εἶπον· Κάκινο ἡμῖν
 « διὰ λόγου ἐνετάλλεται, ὥστε καὶ ἡμεῖς κατα-
 « ξιώσασιν τὸ ὄρισθαι ἐν τῇ Ἰππῶνι συνόδου
 « ὀφείλειν ἐκάστην ἐπαρχίαν ἐν τῷ καιρῷ τῆς
 « συνόδου ἐπισκέπτεσθαι, καὶ ὅτι ἐν τούτῳ καὶ
 « τῷ ἄλλῳ ἐνιαυτῷ ὑπερέβασθε κατὰ τάξιν
 « ἐπισκέπτεσθαι τὴν Μαυριτανίαν. Αὐρήλιος
 « ἐπίσκοπος εἶπε· Τότε περὶ τῆς τῶν Μαυριτανῶν
 « χώρας οὐδὲν ὤρισαμεν, διὰ τὸ εἰς τὰ τέλη τῆς
 « Ἀφρικῆς κεῖσθαι αὐτήν, καὶ ὅτι τῷ βαρβαρι-
 « κῷ παράκεινται. Ὁ δὲ Θεὸς παράσχοι ἐκ πε-
 « ρουσίας δύνασθαι ἡμᾶς καὶ μὴ ἐπαγγελαμέ-
 « νους τοῦτο ποιεῖν, καὶ παραγίνεσθαι εἰς τὴν
 « χώραν ὁμῶν. Ὁφείλετε γὰρ ἐννοεῖν, ἀδελφοί,
 « ὅτι, ἐὰν λογισμὸς ἀπαιτῇ τοῦτο, περὶ αὐτῶν
 « διεξιλεῖν ἠδύναντο καὶ οἱ Τριπολιτανοὶ καὶ οἱ
 « Ἀρζουλιανοὶ ἀδελφοί. »

ΒΑΣ. Οἱ αὐτοὶ ἐπίσκοποι ἐξήτησαν ἐπισκέπτε-
 σθαι καὶ τὴν Μαυριτανίαν, ὡς τοῦτου μὴ γενομένου
 πρὸς χρόνων δύο. Πρὸς δ' ἀπελογήσατο ὁ Αὐρήλιος,
 ὡς οὐκ ἐν οὐ γέγονε τοῦτο, διὰ τὸ εἰς τὰ τέλη τῆς
 Ἀφρικῆς κλησίον τῶν βαρβάρων παρακεῖσθαι τὴν
 Μαυριτανίαν· ἀλλὰ Θεοῦ διδόντος ἐκ περιουσίας
 τοῦτο γινέσεται, ἦτοι καὶ πλέον τῶν ἐπαγγελ-
 θέντων. Εἰ γὰρ δυνατὸν ἦν τοῦτο, ἐξ ἀνάγκης
 καὶ οἱ Τριπολιτανοὶ καὶ Ἀρζουλιανοὶ ἂν ἐξήτησαν
 τοῦτο.

ΖΩΝΑΡ. Τὰ μὲν ἄλλα ἐγγράφως τοῖς ἐρωτῶσι
 τοῦτοις ἐπισκόποις ἐνετάλθησαν· τοῦτο δὲ ἀγρά-
 φως, τὸ δὲ ἦν τὸ ἐτησίως ἐν τῷ καιρῷ τῆς συνόδου
 ἐπισκέπτεσθαι ἐκάστην ἐπαρχίαν, ἤγουν ἀπιέναι
 καὶ συζητεῖν περὶ τῶν ἐν αὐτοῖς φουμένων ἀμφι-
 βολῶν, καὶ οἰκονομεῖν ταύτας· καὶ ὅτι ἐν δυοῖν
 ἐνιαυτοῖς οὐκ ἐπισκέψαντο τὴν Μαυριτανίαν. Πρὸς
 δ' ἀπεκρίθη Αὐρήλιος· Ὅτι ἡ Μαυριτανία εἰς τὰ τέλη
 κεῖται τῆς Ἀφρικῆς, καὶ τοῖς βαρβαρικοῖς παρά-
 κειται, διὸ οὐδὲν ὤρισθαι περὶ αὐτῆς. Δοίη δὲ ὁ Θεὸς
 ἐκ περιουσίας, ἦγουν ἐκ τοῦ πλείονος, δύνασθαι ἡμᾶς
 τοῦτο ποιεῖν (πλείον δὲ λέγει τὸ ποιεῖν καὶ ὅσα οὐκ
 ἐπαγγελλαντο), καὶ παραγίνεσθαι εἰς τὴν χώραν
 ὁμῶν. Ἐννοήσατε γὰρ, φησὶν, ὅτι ἐὰν λογιστῆται
 τις τοῦτο δυνατὸν εἶναι, τὸ παρουσιάζειν εἰς Μαυ-
 ριτανίαν παρακειμένην βαρβάρους, ἠδύναντο καὶ οἱ
 Τριπολιτανοὶ καὶ Ἀρζουλιανοὶ ἀδελφοὶ τοῦτο ἡμᾶς
 ἀπαιτεῖν.

ΑΡΙΣΤ. « Καθ' ἃ καὶ τὴν Ἰππῶνι σύνοδος ὤρι-
 « σεν, ἐν τῇ κατ' ἔτος συνόδῳ ἐκάστη ἐπαρχία
 « ἐπισκεπτεῖσθω. »

Ἐν τῇ συνόδῳ τῇ μελλούσῃ κατ' ἐνιαυτὸν γίν-
 οσθαι ἐν Καρχηδόνι ὤρισαν οἱ Πατέρες, τοῖς ὀρισθεῖσι
 τῇ ἐν Ἰππῶνι συνόδῳ ἐπακολουθοῦντες, τὰ ἐν ταῖς
 Ἐκκλησίαις ἐκάστης ἐπαρχίας πεπραγμένα ἐπιτη-
 ρεῖν τε καὶ ἐπισκέπτεσθαι· καὶ εἰ τι μὴ καλῶς
 ἐπράχθη, διορθοῦσθαι, καὶ τὰ μὴ λυθῆναι τῶν
 προτεθέντων κανονικῶν ζητημάτων, ἀλλ' ἴσως
 παραθέντα διὰ τὸ δυσχερὲς, ἢ καὶ ἀμφίβολα με-
 νατ. δαλέειν, καὶ πρὸς σαφήνειαν ἀγειν.

ΠΑΤΡΟΛ. GR. CXXXVIII.

CANON LVI.

« De visitandis provinciis. Honoratus et Urbanus
 « episcopi dixerunt : Illud quoque nob' verbis
 « mandatum est, ut dignemini (quod a synodo
 « Hipponensi definitum est, debere scilicet unam-
 « quamque provinciam tempore synodi visitari,
 « et quia hoc et alio anno distulistis) ordine vi-
 « sitare Mauritaniam. Aurelius episcopus dixit :
 « Tunc de Mauritanorum regione nihil desuivi-
 « mus, quod ea sita sit in finibus Africae, et quod
 « barbarico sint vicini. Deus autem largiatur, ut
 « abunde etiam non polliciti hoc agamus, et ad-
 « simus in vestra regione. Debetis enim cogitare,
 « fratres, quod si ratio hoc postularet, Tripoli-
 « tani quoque et Arzuiani fratres pro seipsis id
 « exigere possent. »

BALS. Ibidem episcopi petiverunt, ut visitaretur
 quoque Mauritania, quod duobus ante annis non fuit
 factum. Ad quod respondit Aurelius, quod hoc fa-
 ctum non est, quia in finibus Africae prope barbaros
 sita est Mauritania : sed si Deus concesserit ex
 abundantia fiet, seu et plusquam promissum fuerit.
 Si hoc enim fieri posset, necessario etiam Tripoli-
 tani et Arzuiani id petivissent.

ZONAR. Alia quidem hisce episcopis, de quibus
 synodum rogarent, in scriptis tradita fuerant : hoc
 vero sine scriptis, ut provinciae cujusque status
 synodi tempore singulis annis inspiceretur, hoc est,
 abirent, ac exorientes in unaquaque controversias,
 quaestione de iis habita, componerent ; idque in
 Mauritania biennii spatio jam intermissum fuisse.
 Ad quae sic Aurelius : Mauritaniam in Africae finibus
 sitam esse, barbaricisque conterminam, ac de illa
 propterea nihil constitutum. Utinam vero hoc quo-
 que nobis ex abundantia sive ex accessione (acces-
 sionem appellans, cum ea, quae nemo pollicitus est,
 reipsa exhibentur) praestare, atque in vicinam
 regionem venire liceat. Cogitate enim, inquit,
 quod si quis existimaret in Mauritania barbaris
 adjacente libere versandi facultatem esse, id a nobis
 Tripolitani quoque fratres ac Arzuiani postulare
 possent.

« **ARIST.** Quemadmodum et synodus Hipponensis
 « decrevit, in synodo quotannis celebrata una-
 « quaeque provincia visitetur. »

In synodo Carthagine quotannis habenda Patres
 ea, quae in synodo Hipponensi decreta fuerunt, se-
 quentes **581** decreverunt ea, quae in cujusque pro-
 vinciae ecclesiis facta sunt, et observare et visitare :
 et si quid non recte factum fuerit, emendare, et e
 propositis quaestionibus canonicis eas, quae non
 solvuntur, sed propter difficultatem fortasse trans-
 mittuntur, aut etiam dubiae manent, solvere, et
 perspicuitate donare.

7

CANON LVII.

c Ut diœceses, nisi proprii episcopi consensu, alius
 c episcopus non suscipiat. Epigonius episcopus
 c dixit: In multis synodis constitutum est sacer-
 c dotali consensu, ut populi, qui in parœciis ab
 c episcopis continentur, qui nunquam proprium
 c episcopum habuerunt, nisi ex consensu epi-
 c scopi, a quo a principio tenentur, proprios
 c directores, id est episcopos, non accipiant:
 c quoniam scilicet quidam, tyrannidem quam-
 c dam assecuti, fratrum communionem aver-
 c santur; porro et quando viles abjectique eva-
 c serint, rursus quadam velut antiqua tyrannide
 c sibi dominia vendicant. Multi autem etiam ex
 c presbyteris, invidi et stulti, cervices adversus
 c episcopos erigunt, multitudinem conviviis et
 c maliguis consiliis instigantes, ut inordinata
 c benevolentia eos sibi directores constituent.
 c Hoc autem insigniter optandum a vestra be-
 c nevolentia obtinemus, fidelissime frater Au-
 c relli, quod sæpe ejusmodi eorum appetitiones
 c non admittens prohibuisti. Propter malignas
 c autem eorum cogitationes et improbe consentien-
 c tia consilia hoc dico, non debere proprium in-
 c stitutorem populum accipere, qui in ea quæ
 c dicitur parœcia, antiquo episcopo subjectus
 c nequaquam proprium episcopum habuit. Et
 c ideo si quod dico universæ sanctissimæ synodo
 c placet, confirmetur. Aurelius episcopus dixit:
 c Frater et coepiscopi nostri prosecutioni non
 c resisto; sed hoc me et fecisse et facturum
 c profiteor, scilicet apud eos qui consentiunt,
 c non solum Carthaginensi Ecclesie, sed etiam
 c universo sacerdotali consortio. Sunt enim
 c plurimi, qui cum propriis populis conspirant;
 c quos quidem, ut dictum est, seducunt, aures
 c eorum titillantes, et homines vitæ desperatæ
 c damnatæque adulationibus ad se allicientes;
 c potius autem invidi, et ab hoc consortio se-
 c ipsos separantes: qui quidem proprio populo
 c invidentes, sæpe evocati, ut veniant ad syno-
 c dum, recusant, ut qui timeant ne absurda
 c eorum facta manifestentur. Dico ergo, si vi-
 c detur, omnibus modis cum eis contendere
 c debemus, ut non solum iis non serventur
 c ejusmodi diœceses, sed nec propriæ Ecclesie
 c quæ male ad ipsos pervenerunt; et ut authen-
 c tice publice efficiantur, et ab ipsa primatum
 c cathedra moveantur. Oportet enim eos, qui
 c universis fratribus et toti synodo agglutinan-
 c tur, non solum propriam cathedram juste ob-
 c tinere, sed etiam ejusmodi diœceses possidere:
 c eos autem, qui videntur sua esse multitudine
 c contenti, et fraternam dilectionem contem-
 c nunt, non solum diœceses amittere; sed
 c etiam, ut dixi, propriis locis sæculari potestate
 c privari, ut rebelles. Honoratus et Urbanus
 c episcopi dixerunt: Maxima providentia vestræ
 c sanctitatis omnium mentibus insedit; et existi-

A

KANON NZ.

c Ὅστε τὰς διοικήσεις, εἰ μὴ κατὰ συναίνεσιν τοῦ
 c ἰδίου ἐπισκόπου, ἐπίσκοπον ἕτερον μὴ δέχσθαι.
 c Ἐπιγόνιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Ἐν πολλαῖς συν-
 c ἄδοις ὤριστεται συνεδρίῳ ἱερατικῷ, ἵνα τὰ
 c πλήθη τὰ ἐν ταῖς παροικίαις ἀπὸ τῶν ἐπισκό-
 c πων κατεχόμενα, τὰ ἴδιον ἐπίσκοπον μηδέποτε
 c ἐσχηκότα εἰ μὴ κατὰ συναίνεσιν τοῦ ἐπιπέκου.
 c παρ' οὗ ἐξαρχῆς κατέχονται, μὴ λαμβάνουσιν
 c ἰθυτὰς ἰδίους, τοῦτ' ἐστὶν ἐπίσκοπου· ἐπειδὴ
 c τινες δηλαδὴ, τυραννίδος εἰνὸς ἐπιτετυχηκότες,
 c τὴν τῶν ἀδελφῶν κοινωνίαν ἀποστρέφονται·
 c καὶ ὅταν δὲ ἀποφαιλισθῶσιν, ὡς ἂν εἴ τιμι
 c παλαιῆ τυραννίδι δεσποτίας ταυτοῖς ἐκβακούσιν.
 c Πολλοὶ δὲ καὶ ἐκ τῶν πρεσβυτέρων, φυσιοῦμε-
 c νοι καὶ μωροὶ, τοὺς ἀγένας ἐπανιστῶσι κατὰ
 c τῶν οἰκείων ἐπισκόπων, τὸ πλήθος συμποσίους
 c καὶ κακοθελίαις συμβουλαῖς διεγείροντες, ὡς
 c ἀτακτοὶ εὐνόλα τοῦτοῦς ταυτοῦς ἰθυτὰς καθ-
 c ιστάμεν. Τοῦτο δὲ ἐπισήμως εὐκταῖον παρὰ
 c τῆς ὁματέρας κατέχομεν διανοίας, πισιότατε
 c ἀδελφεὶ Δυρήλιε, ὅτι πολλὰς τὰς τοιαύτας;
 c ὁρμὰς μὴ προσδεχόμενος ἐκώλυσας. Αἰὰ δὲ τὰς
 c τῶν τοιοῦτων κακοθελαῖς ἐννοίας, καὶ τὰ φαύ-
 c λως συμφρονούμενα βουλευματα, τοῦτο λέγω,
 c μὴ ὀφείλειν καθηγητὴν ἴδιον δέξασθαι τὸ
 c πλήθος, τὸ ἐν τῇ λεγομένῃ παροικίᾳ ὑποκειμε-
 c νον ἀρχαίῳ ἐπισκόπῳ, καὶ μηδέποτε ἴδιον
 c ἐπίσκοπον ἐσχηκότα· Διὸ, ἐὰν συμπάσῃ τῇ ἀγίω-
 c τᾷτῃ συνόδῳ ἀρέσχη τὸ παρ' ἐμοῦ, βεβαιωθῆ-
 c τω. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπε· Τοῦ ἀδελφοῦ καὶ
 c συνεπισκόπου ἡμῶν τῇ ἐξακολουθήσει οὐκ
 c ἀνθίσταμαι· ἀλλὰ τοῦτο ἐμὲ καὶ πεποιηκότα
 c καὶ ποιήσαντα ὁμολογῶ, δηλαδὴ περὶ τοὺς
 c ὁμοιοῦντας, οὐ μόνον τῇ ἐν Καρχηδόνι Ἐκ-
 c κλησίᾳ, ἀλλὰ καὶ πάσῃ τῇ ἱερατικῇ συκλη-
 c ρώσει. Εἰσὶ γὰρ πλείστοι συμπίνοντες τοῖς
 c οἰκείοις πλήθεσιν· ἄτινα, ὡς λέλεκται, ἀπ-
 c τῶσι, κνήθοντες τὰς ἀκοὰς αὐτῶν, καὶ κολα-
 c κεύοντες πρὸς ταυτοὺς ἀνθρώπους κατεγνω-
 c σμένου βίου· μάλλον δὲ φυσιοῦμενοὶ καὶ ἐκ
 c τῆς συκληρῶσεως ταύτης ταυτοῦς χωρίζου-
 c τες· οἱ τινες τῷ ἴδιῳ πλήθει ἐπηρεϊδόμενοι,
 c πολλὰς συκληθέντες ἔλθειν εἰς σύνοδον παρ-
 c αιτοῦνται, ὡς φοβούμενοι μήπως τὰ τούτων
 c ἀτοπήματα φανερωθῶσιν. Λέγω οὖν, ἐκν δοχῆ,
 c ὀφείλομεν παντὶ τρόπῳ ἀγωνίσασθαι τοῦτοις,
 c μὴ μόνον τὰς τοιαύτας διοικήσεις μὴ φυλάτ-
 c τασθαι, ἀλλὰ μηδὲ τὰς ἰδίας Ἐκκλησίας τὰς
 c κακῶς εἰς αὐτοὺς περιελθούσας, καὶ ἵνα αὐ-
 c θεντικῶς δημοσίᾳ ἐκβάλλωνται, καὶ αὐτῇ τῶν
 c πρωτευόντων καθέδρᾳ ἀποκινῶνται. Χρὴ γὰρ
 c τοὺς σύμψασι τοῖς ἀδελφοῖς καὶ ὅλη τῇ συνόδῳ
 c προσκολλωμένους μὴ μόνον τὴν οἰκείαν κατ-
 c ἔχειν δικαίως καθέδραν, ἀλλ' ἐτι μὴν τὰς
 c τοιαύτας διοικήσεις κεκτησθαι· τοὺς δὲ δο-
 c κούντας τοῖς ἰδίοις ὄχλοις ἀρκεῖσθαι, καὶ τῆς
 c ἀδελφικῆς ἀγάπης καταφρονούντας, μὴ μόνον
 c τὰς διοικήσεις ἀπολλύειν, ἀλλ' ἐτι μὴν, ὡς

B

C

1

« εἶπον, καὶ τῶν ἰδίων τῶπων ἀρχοντικῆ στερρῇ ἄ
 « σθαι, ὡς ἀντάρτας, δυναστεία. Ὁνωρᾶτος
 « καὶ Οὐρβανὸς ἐπίσκοποι εἶπον· Ἡ μεγίστη
 « πρόνοια τῆς ὑμετέρας ἀγωσύνης ταῖς πάντων
 « διανοαῖς ἐνεκαθέσθη, καὶ λογιζόμεθα σφειλεῖν
 « τῇ πάντων ἀποκρίσει βεβαιωθῆναι τὴν ὑμέτεραν
 « ἐξακολούθησιν. Σύμπαντες οἱ ἐπίσκοποι εἶπον·
 « Ἀρίσκει, ἀρίσκει. »

ΒΑΣΣ. καὶ ΖΩΝΑΡ. Καὶ ὁ ς' κανὼν τῆς ἐν Σαρ-
 δικῆ συνόδου διορίζεται μῆτε ἐν πόλει βραχεῖα
 μῆτε ἐν κώμῃ καθίστασθαι ἐπίσκοπον. Καὶ ὁ κανὼν
 δὲ οὗτος ἐν ταῖς παροικίαις φησὶ, ταῖς παρ' ἐπι-
 σκόπων καταγομέναις, γίνεσθαι ἐπίσκοπον, εἰ μὴ
 κατὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου, ᾧ ἐξ ἀρχῆς διέφερον
 ἢ παροικία. Ἰθὺντὰς δὲ καλεῖ τοὺς ἐπισκόπους, ὡς
 ἰθὺνοντας τὸν λαὸν καὶ κατευθύνοντας πρὸς τὴν
 ὀρθὴν πορείαν τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀρετῆς. Τοῦτο
 δὲ λέγουσιν, ἐπειδὴ τινες τυραννίδος ἐπιτετυχηό-
 τες, ἤγουν δυναστείας τινας, τὴν τῶν ἀδελφῶν,
 τῶν ἐπισκόπων δηλαδὴ, καὶνωντὸν ἀποστρέφονται·
 καὶ ὅταν ἀποφαλισθῶσιν, ἀντὶ τοῦ ἀποδοκιμασθῶσι
 καὶ φανεροὶ γένωνται τὴν κακίαν, τότε ἑαυτοῖς
 ἐκδικοῦσι δισποτείας, ὡς τάχα δίκαιον ἔχοντες ἐκ
 παλαιᾶς συνηθείας. Τὴν δυναστείαν δὲ ὠνόμασε
 τυραννίδα διὰ τὸ βίαιον. Πολλοὶ δὲ καὶ τῶν πρε-
 σβυτέρων κενδοξοῦντες, ἐπαιρόμενοι ἐκ μωρίας,
 καταπαίρονται καὶ κατεξανίστανται τῶν οἰκείων
 ἐπισκόπων, διεγείροντες τὰ πλήθη, ἀντὶ τοῦ ἐραθί-
 ζοντες. συμποσίους καὶ καθολαῖοις συμβουλαῖς,
 ἰθὺντας ἤτοι ἐπισκόπους ἑαυτοῖς τοῦτους καθιστῶν,
 ὡς τάχα τοῦτο δι' εὐνοίαν τὴν πρὸς αὐτοὺς ποιοῦν-
 τες, ἥτις εὐνοία ἀτακτός ἐστιν. Οὐ γὰρ εὐτάκτως
 οὐδὲ κανονικῶς γίνεται. Τοῦτο δὲ, φησὶν, ἐπιστήμῳ
 κατέχομεν, ἀντὶ τοῦ γνωρίμῳ καὶ φανερῶς κατ-
 ἔχομεν ἐν τῇ ἡμῶν διανοίᾳ εὐκαταλον, ἤγουν εὐχῆς
 ἄξιον, ὥστε οὕτω γίνεσθαι. Ποῶν δὲ τοῦτο; Ὅτι
 πολλάκις τοιαύτας ὁρμάς ἐκώλυσας μὴ προσδεχόμε-
 νοι; ταύτας. Διὰ δὲ τινῶν κακοθέλειαν καὶ τὰς
 φυλάξας συμβουλὰς καὶ συμφωνίας κυρωθῆτω μὴ
 δεῖχασθαι ἰδίῳ καθηγητῆν, ἤγουν ἐπίσκοπον, τοὺς
 ἐν παροικίᾳ ὄντας, ἥτις ἀρχαίῳ ἐπισκόπῳ ὑπέκει-
 ται, καὶ οὐδέποτε ἰδίῳ ἐπίσκοπον ἔσχεν. Εἰπόντος
 δὲ τοῦ Ἐπιγονίου τὰ προειρημένα, ὁ Αὐρήλιος
 ἀπεκρίθη· Τοῦτο, τὸ εἰσαχθὲν δηλαδὴ, καὶ πεπερηκα
 καὶ ποιεῖν ὁμολογῶ. Εἰσὶ γὰρ πολλοὶ ὁμονοοῦντες
 τοῖς οἰκείοις πλήθεσιν, ἐξ ὧν ὠρμηται δηλονότι·
 ἢ δὲ ὁμόνοια αὐτῶν ἀπάτη ἐστὶ. Κνήθοντες τὰς
 ἀκοὰς αὐτῶν καὶ κολακεύοντες, ἀντὶ τοῦ λόγῳις
 ἀπατηλαῖς τὰς ἀκοὰς αὐτῶν ἰδύνοντες; καὶ γαργα-
 λίζοντες (τοῦτο δὲ ἐκ μεταφορᾶς τῶν ζώων εἰλη-
 πται· τὰ γὰρ ζῶα καταψύμενα καὶ κνηθόμενα
 χερσὶν ἀνθρώπων γαργαλίζονται καὶ ἡμεροῦνται
 καὶ χειροφῆθη γίνονται), διὰ τῆς κολακείας πρὸς
 ἑαυτοὺς ὑποσύροντες; ἀνθρώπους κατεγνωσμένου
 βίου, μᾶλλον δὲ φυσιοῦμενοι, καὶ ἐκ τῆς συγκλη-
 ρώσεως ταύτης, ἤγουν τῆς τῶν ἐπισκόπων ὀμηγύ-
 ρεως, ἑαυτοὺς χωρίζοντες, οὐτινες θαρβρόντες τῷ
 οἰκείῳ πλήθει, καὶ αὐτῷ ἐπιστηροζόμενοι καὶ δυ-
 ναμούμενοι ἐν ᾧ κατέστησαν ἐπίσκοποι, πραιτοῦν-

« manus debere omnium responsione vestram
 « confirmari prosecutionem. Omnes episcopi
 « dixerunt : Placet, placet. »

BALS. et ZONAR. Sextus quoque canon synodi
 Sardicensis decernit, neque in parva civitate, neque
 in pago, episcopum esse constituendum. Porro hic
 quoque canon dicit, in parœciis, quæ ab episcopis
 582 tenentur, non debere fieri episcopum, nisi
 ex mente episcopi, ad quem ab initio pertinet
 parœcia. Directores autem appellat episcopos, ut
 qui populum dirigant, et ad veram fidei viam vir-
 tutisque deducant. Hoc autem dicunt, quod non-
 nulli tyrannidem seu potentiam aliquam assecuti,
 fratrum, episcoporum scilicet, communionem aver-
 santur : et quando viles abjectique evaserint, sine
 reprobati fuerint, et eorum manifesta fuerit im-
 probitas, tunc sibi dominium vendicant, ut ex an-
 tiqua forte consuetudine aliquod jus habentes.
 potentiam porro tyrannidem nominarunt propter
 violentiam. Multi autem presbyteri inani gloria in-
 citati, et stultitia elati, adversus proprios episcopos
 excitantur et insurgunt, populos commoventes
 sive instigantes conviviis et improbis consiliis, ut
 eos directores, id est episcopos, sibi constituant,
 tanquam hoc forte propter benevolentiam in eos
 facientes, quæ est inordinata benevolentia : neque
 enim ordinate, neque canonice fit. Hoc autem,
 inquit, insigniter obtinemus, id est, liquido et
 aperte obtinemus; in nostra mente optandum, seu
 opinione dignum, ut sic fiat. Cujusmodi autem est
 hoc? Quod sæpe ejusmodi appetitiones prohibuisti,
 eas non admittens. Propter aliquorum autem im-
 probitatem malaque consilia et conventa confir-
 matur, non admitti proprium institutorem, seu episco-
 pum, ab his qui sunt in parœcia antiquo episcopo
 subiecta, et quæ proprium episcopum nunquam
 habuit. Cum dixisset autem Epigonius ea quæ
 prius dicta sunt, Aurelius respondit : Hoc vide-
 licet introductum, et feci et me facere profiteor.
 D Sunt enim multi qui propriis populis consentiunt,
 a quibus scilicet sunt incitati : eorum autem con-
 sensus fraus est. Titillantes aures eorum et adu-
 lantes, hoc est, verbis fallacibus aures eorum de-
 mulcentes et delectantes (id autem per metaphoram
 ab animalibus sumptum est, animalia enim li-
 nium manibus confrieta ac titillata delectantur
 et mansuescunt et tractabilia fiunt), per adulatio-
 nem homines vitæ condemnatæ ad se attrahentes,
 vel potius inflati, et ab hoc cleri consortio seu
 episcoporum conventu seipsos segregantes : qui
 quidem proprio populo confidentes, ipsique inui-
 tentes et confirmati, in quo scilicet consistunt sunt
 episcopi, ad synodum venire recusant, licet am-
 vocati. Quare autem venire recusant? Quia timent

ne absurda sua facta convinçantur. Debemus ergo, inquit, si videatur, omnibus modis contendere, ut non solum, quæ sic male sunt administrata, non nerveut, et studere ne deinceps fiant; sed et Ecclesias, quæ ad eos male devenerunt, ab illis auferre; et ut cum potestate aperte ejiciantur, et per primatum cathedras, seu patriarcharum, vel metropolitanorum, abigantur. Per primatum autem cathedram, episcopalem potentiam significat. *Æquum enim est, inquit, ut qui fratribus adhærent, qui scilicet universæ synodo consentiunt, non solum proprias sedes habeant, sed etiam ejusmodi diœceses possideant: ii autem, qui concordiam et fraternam charitatem negligunt, ut qui proprios populos sibi sufficere existimant, a quibus electi sunt ad episcopatum, non solum diœceses, in quibus fuerunt episcopi, perdant; sed etiam propriis locis priventur, si proprios illi ullos habeant, sæculari potestate ab eis, ut rebelles exturbati, seu ut qui manus contra erigunt, et canonibus et episcopis adversantur. Ad hæc nonnulli quidam dicunt, quod ipsa providentia omnium mentibus insedit, id est, placuit, acquievit: sedere enim quietem efficit. Synodus autem dixit: Placet.*

Πρὸς ταῦτα τινὰ μὲν εἶπον ὅτι ἡ πρόνοια αὕτη ταῖς ἐπαύθη· ἀνάπαυσιν γὰρ τὸ καθῆσθαι ποιεῖ. Ἡ δὲ

583 ARIST. « Qui vocationem a synodo factam
« aversatur, et multitudini suæ confusus fraternam
« despicit amicitiam: suis etiam per auctorita-
« tem imperatoriam privabitur. »

Qui aliena appetit, et eorum, quæ ad ipsum pertinent, amissioni subjicietur. Si qui itaque ex episcopis aut presbyteris ad se præcæ: hæ alicujus populum attrahentes, etque fraude et adulatione persuadentes se præceptores ejus et directores, hoc est, episcopus constitui, et recedere ab episcopo, cui ista præcæ:ia antea subjecta fuit; et ad synodum vocati, ad rationes reddendas de iis, quibus propter istam causam accusantur, advenire nolunt, ut fraternam contemptui habentes amicitiam, et multitudini confidentes: per auctoritatem imperialem etiam suis privantur Ecclesiis.

CANON LVIII.

« Quod alieni clerici ab aliis episcopis nullo modo
« suscipiantur. Epigonius episcopus dixit: Hoc
« in multis synodis constitutum, nunc etiam
« adhuc a vestra prudentia confirmatum est,
« beatissimi fratres, ut nullus episcopus alienum
« sibi clericum vendicat, præter sententiam
« prioris ejus episcopi. Refero autem Julianum
« ingratis in tot per meam parvitatem in eum
« congesta Dei beneficia se gessisse, et tam
« temere et confidenter versatum esse, ut qui a
« tenera ætate a me baptizatus est, propter
« multam inopiam mihi ab ipso commendatus, et
« multis annis a me nutritus et auctus, qui, ut
« dixi, in ecclesia mea mediocritatis meæ manu
« baptizatus est, et in Metropolitanorum præcæ:ia

Α ται ελθεῖν εἰς σύνοδον, καί:τοι κληθέντες; πολλὰκις. Διὰ τί δὲ παραιτοῦνται ἔλθεῖν; Ὅτι φοβοῦνται μὴ ἐλεγχθῶσι τὰ ἀτοπήματα αὐτῶν. Ὅφειλομεν εὖν, φησὶν, ἐὰν πᾶσι δοκῇ, πάντα τρέπον ἀγωνισασθαι μὴ μόνον τὸ οὕτω κακῶς διοικηθέντα μὴ φυλάξαι, σπουδάσαι δὲ μηκέτι γίνεσθαι τοῦ λοιποῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐκκλησίας, τὰς κακῶς περιελθούσας αὐτοῖς, ἀφελίσθαι ἐξ αὐτῶν, καὶ ἵνα μετὰ ἐξουσίας φανερώς ἐκβάλλωνται, καὶ διὰ τῆς τῶν πρωτεύοντων καθέδρας ἦτοι τῶν πατριάρχων ἢ τῶν μητροπολιτῶν ἐκδιώκωνται. Διὰ δὲ τῆς καθέδρας τῶν πρωτεύοντων τὴν ἀρχιερατικὴν ἐξουσίαν ἐνέφηνεν. Ἐνδέχεται γὰρ, φησὶ, τοὺς προσκολλημένους τοῖς ἀδελφοῖς, τοὺς ὑμῆφρονας δηλαδὴ πάσῃ τῇ συνόδῳ, μὴ μόνον τοὺς οικείους θρόνους ἔχειν, ἀλλὰ καὶ τὰς τοιαύτας διοικήσεις κακῆσθαι: τοὺς δὲ καταφρονούντας τῆς ὁμοιοῦσας καὶ τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης, ὡς δοκοῦντας ὀρκεῖσθαι τοῖς ἰδίοις ὄχλοις, παρ' ὧν ἐπιλέγησαν εἰς ἐπισκοπὴν, μὴ μόνον τὴς διοικήσεις, ἐν αἷς γεγονάσιν ἐπισκοποί, ἀποκλύειν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἰδίων τόπων στερεῖσθαι, εἰ τινες εἶχον οικείου ἐκείθεν ὄντες, ἐκδιωκόμενους ἐξ αὐτῶν ἀρχοντικῇ δυναστείᾳ ὡς ἀνάρτας, ἦτοι ὡς ἀναίροντας χεῖρας καὶ ἐναντιούμενους τοῖς κανόσι καὶ τοῖς ἐπισκόποις: πάντων διανοαίς ἐνεκαθέσθη, ἀντὶ τοῦ ἤρασαν, ἀν-σύνδοξοι εἶπεν· Ἀρέσκαι.

ΑΡΙΣΤ. « Ὁ τὴν παρὰ τῆς συνόδου κλησὶν παραι-
« τούμενος, καὶ τῷ θαρβείν τῷ ἰδίῳ πλήθει τῆς
« ἀδελφικῆς ἀγάπης καταφρονῶν, καὶ τῶν ἰδίων
« ἀρχοντικῇ δυναστείᾳ στερηθήσεται. »

« Ὁ τῶν ἀλλοτρίων ἐπιείμενος; καὶ τῶν ἀνηκόντων αὐτῷ ἐκπτωσιν ὑποστήσεται. Εἰ τινες ὄντων τῶν ἐπισκόπων ἢ καὶ τῶν πρεσβυτέρων, εἰς αὐτοὺς ἐφελκυσαντες λαθὼν παροικίας τινος, καὶ παραπαίσαντες αὐτὸν ἀπάτη καὶ κολακείᾳ διδάσκαλοι αὐτοῦ καὶ καθηγῆται καταστήναι, τοῦτ' ἔστιν ἐπίκοποι, καὶ ἀποστήναι ἐπισκόπου, ὧν τὴν τοιαύτην παροικίαν ὑπέκειτο πρότερον· καὶ καλούμενοι εἰς τὴν σύνοδον ἐπὶ τὸ ἀπολογησασθαι περὶ ὧν ἐπεκαλοῦνται ἐνεκὴν ταύτης ὑποθέσεως, οὐ θαλεῖσσαι παρουσάσαι, ὡς τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης καταφρονούντες, καὶ τῷ πλήθει θαρβρόντες, καὶ τῶν ἰδίων ἐκκλησιῶν στερηθήσονται διὰ ἀρχοντικῆς ἐξουσίας. »

ΚΑΝΟΝ ΝΗ'.

« Περὶ τοῦ ἀλλοτρίους κληρικούς μηδαμῶς παρ'
« ἐτέρων ὑποδέχεσθαι ἐπισκόπων. Ἐπιγόνιος ἐπί-
« σκοπος εἶπεν· Ἐν πολλαῖς συνόδοις τοῦτο ὁρισθὲν,
« καὶ νῦν εἰ μὴν ἐκ τῆς ὑμετέρας ἐθεοδώθη
« συνέσεως, μακαριώτατοι ἀδελφοί, ὥστε μετέ-
« ἴστω ἐπισκοποῦν ἰδιοικεῖσθαι ἀλλοτρίων κληρικῶν παρὰ
« τὴν κρίσιν τοῦ προτέρου αὐτοῦ ἐπισκόπου.
« Ἀναφέρων δὲ Τουλανὸν ἀχαρίστως ἐνεχθέντα
« περὶ τὰς διὰ τῆς ἐμῆς βραχυτήτος εἰς αὐτὸν
« σωρευθείσας, τοιαύτας τοῦ Θεοῦ εὐεργεσίας, καὶ
« οὕτω προκετῶς καὶ τολμηρῶς διαγενόμενον,
« ὥστε τὸν ἀπὸ νηπίας ἡλικίας ἐπ' ἐμοῦ βαπτί-
« σθέντα, τὸν καὶ διὰ πολλὴν ἔνδειαν ἐξ αὐτοῦ πα-
« ρατεθέντα μοι, καὶ ἐπὶ πολλὰ ἐξ ἐμοῦ τραφέντα
« καὶ αὐξήθέντα, τὸν, ὡς εἶπον, ἐν τῇ ἐμῇ ἐκ-

ε κλησίᾳ τῆ χειρὶ τῆς ἐμῆς μετριότητος βαπτισθέντες, καὶ δεκνύμενον ἐν τῇ τῶν Μαπαλιτῶν παροικίᾳ ἀναγνώστην γενόμενον, καὶ ἐπὶ δύο ἔτη ἐκεῖσε ἀναγινώσκοντα· τοῦτον οὐκ οἶδα ποῦ καταφρονῆσαι τῆς ἐμῆς μετριότητος ἀφάρπασαι ἐν αὐτῶν Ἰουλιανῶν, καὶ λέγειν πολλῆν τοῦ διαφέροντος αὐτῶ Βαζαριτανῶν τόπου, καὶ παρὰ τὴν ἐμὴν γνώμην τούτω καχρῆσθαι. Καὶ γὰρ δικάσον τοῦτον ἐχειροτόνησεν. Τοῦτο εἰ ἐξεστίν, γνωσθῆ ὑμῖν ἡ τοιαύτη ἀδεια, μακαριώτατοι ἀδελφοί· εἰ δὲ μὴ γε, τὸ οὕτως ἀναίδεως κωλυθῆ, ἵνα μὴ ὁ λεχθεὶς Ἰουλιανὸς ἐπικαιωνῆ ἄλλοις. Νουμῆδιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Ἐάν μὴ ἐρωτηθείσης μετὰ αἰτηθείσης τῆς σῆς ἀξίας φανεῖν τοῦτο πράξας Ἰουλιανὸς, κρίνομεν πάντες ἀδικῶς γενόμενον καὶ μὴ ἀξίως. Διὸ εἰ μὴ αὐτὸς Ἰουλιανὸς διορθώσεται τὴν οἰκίαν πλάνην, καὶ μετὰ ἀποθεραπεύσεως τῷ ὑμετέρῳ λαῷ τὴν αὐτῶ ἀποκαταστήσῃ κληρικῶν, ὅν ἐτόλμησε χειροτονησά, κατὰ τὸ ὀρισθὲν τῆ συνόδου μὴ πράττων, καὶ χωρισθεὶς ἀφ' ἡμῶν, τῆς οἰκίας μονοτονίας ἀπενέγκοι τὴν χριστιανίαν. Ἐπιγόνιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Ὁ κατὰ τὴν κτῆραν πατῆρ, καὶ αὐτῇ τῇ προκοπῇ ἀρχαιότατος, ἐπαινετὸς ἀνὴρ, ὁ ἀδελφός καὶ συλλειτουργός ἡμῶν Βίκτωρ ἐτὴν αἰτησὶν ταύτην γενικὴν βούλεται ἐπὶ πάντων ἐπιτελεσθῆναι. »

ΒΑΣ. Ὁ ἐπίσκοπος Ἐπιγόνιος ἐδίξαστο νεανίσκον τινὰ πῆνητα ἐξ ἀποστολῆς τινος ἐπισκόπου Ἰουλιανοῦ καλουμένου. ὄντα ἀπὸ τόπου λεγομένου Βαζαριτανῶν, καὶ ὑποκαίμενον τῇ ἐνορίᾳ αὐτοῦ τοῦ Ἰουλιανῶ· καὶ ἐδάπτισεν αὐτὸν, καὶ ἀνέθρεψε, καὶ ἀναγνώστην ἐχειροτόνησεν εἰς τὴν ὑπ' αὐτὸν παροικίαν τῶν Μαπαλιτῶν. Ὅτι δὲ μετὰ δύο ἔτη τῆς κληρώσεως τούτου ἤρπασεν αὐτὸν ὁ Ἰουλιανὸς, καὶ παρὰ γνώμην τοῦ Ἐπιγονίου δικάσον ἐχειροτόνησεν, ἀνήνεγκε τοῦτο αὐτὸ ὁ Ἐπιγόνιος τῆ συνόδου· καὶ εἶπεν ὅτι καὶ ἄλλαι σὺνοδοι ὤρισαν μὴ δέχεσθαι ἐπίσκοπον ἀλλότριον κληρικῶν παρὰ γνώμην τοῦ κληρούσαντος αὐτὸν ἐπισκόπου. Ἀλλὰ καὶ νῦν παρ' ὑμῶν ἐδιδάχθη τοῦτο αὐτό. Ἀναφέρω οὖν τὴν γενομένην πρὸς ἐμὲ καταφρόνησιν παρὰ τοῦ Ἰουλιανοῦ τοῦ εὐσεβετηθέντος ὑπ' ἐμοῦ, καὶ ζητῶ διορθῶσθαι τὸ παρὰ τούτου τολμηθὲν. Εἶπεν οὖν ὁ Νουμῆδιος ὅτι, Ἐάν σοῦ μὴ παραχωρήσαντος ὁ Ἰουλιανὸς ἐπραξέ τοῦτο, ἀδικόν ἐστι· καὶ εἰ μὴ διορθώσεται τὴν οἰκίαν πλάνην, καὶ ἀποκαταστήσει τὸν κληρικῶν, χωρισθήσεται ἀφ' ἡμῶν, καὶ ὑποστήσεται τὴν κατὰ χριστιανίαν ἐκ τῆς οἰκίας μονοτονίας, ἧγουν ἀναίσχυντας. Ὁ δὲ Ἐπιγόνιος ἐφησεν ὅτι Ὁ κατὰ τὴν ἡλικίαν καὶ τὸ γῆρας πατῆρ καὶ τῆ προκοπῇ τοῦ χρόνου ἀρχαιότατος Βίκτωρ βούλεται γενικὴν γενέσθαι τὴν αἰτησὶν ταύτην, ἧγουν μὴ κατὰ μόνου τοῦ Ἰουλιανῶ τοῦτο ἐκφωνηθῆναι, ἀλλὰ κατὰ πάντων κοινῶς τῶν ἀλλοτριῶν κληρικῶν· σφετεριζομένων. Καὶ ὁ μὲν παρῶν κινῶν χωρίζεσθαι φησὶ τὸν Ἰουλιανὸν ἀπὸ τῆς ἀδελφότητος, καὶ μονοτονίας ἀπολεσεσθαι κατὰ χριστιανίαν· σὺ δὲ ἀνάγνωθι τὸ κεφάλαιον τοῦ ἀτίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ κανόνας· ἐξαρτίτω;

publice lector factus est, et duobus jam annis illic legit : eum, nescio quonam meae medietatis contemptu, surripuit ipse Julianus, et dicit eum esse civem loci Basaritani ad eum pertinentis, eoque praeter meam sententiam usus est. Eum enim diaconum ordinavit. Hoc si licet, a vobis decernatur ejusmodi facultas, beatissimi fratres. Sin minus, quod adeo impudens est prohibeatur, ne dictus Julianus aliena participet. Numidius episcopus dixit : Si non consultata nec rogata tua dignitate hoc fecisset Julianum appareat, iudicamus omnes id injuste indigneque factum esse. Quare nisi ipse Julianus proprium errorem correxerit, et cum satisfactione vestro populo eundem clericum, quem ausus est ordinare, restituerit, convenienter ei quod synodo constitutum est non faciens, et a nobis separatus, saepe pervicaciae iudicium referret. Epigonius episcopus dixit : Qui aetate pater est, et ipso profectu antiquissimus, laudabilis vir, frater et noster in sacris communister Victor generalem hanc petitionem vult in omnibus effici. »

BALS. Episcopus Epigonius pauperem quemdam adolescentulum, ab episcopo Juliano missum, suscepit, qui erat ex loco Bazaritano dicto, et regioni ipsius Juliani subjecto : et ipsum baptizavit, et educavit, et lectorem ordinavit in parochia Mapalitanaorum, quae ei suberat. Quia autem post duos ejus creationis annos eum rapuit Julianus, et praeter Epigonii mentem diaconum ordinavit, hoc Epigonius ad synodum retulit : et dixit, quod aliquae synodi decreverunt, ut episcopum alienum clericum non admittat praeter mentem episcopi, qui eum clericum effecit, sed etiam hoc ipsum quoque nunc a vobis confirmatum est. Refero ergo contemptum in me factum **584** a Juliano, qui a me beneficio affectus est, et quaero ut audax ejus inceptum corrigatur. Dixit ergo Numidius : Quod si te non permittente fecit hoc Julianus, injustum est : et si proprium errorem non corrigat, et clericum restituat, a nobis separabitur, et ex sua obstinatione seu impudentia condemnationem suscipiet. Epigonius autem dixit, quod, qui aetate pater est et temporis progressu antiquissimus, Victor vult hanc fieri generalem petitionem, scilicet ut hoc non adversus solum Julianum dicatur, sed communiter adversus omnes, qui alienos sibi clericos vindicat. Ac praesens quidem canon dicit Julianum a fraternitate separandum, et obstinationis condemnationem relaturum. Tu autem lege vicesimum sextum caput primi tituli praesentis operis, et canones qui in ipso sunt ; praecipue autem canones synodi in Trullo. Scias autem, quod multum saepe agitatum est in Constantiopolitanae Ecclesiae synodo, an divini canonibus,

qui statuunt non suscipere debere episcopos aliarum regionum clericos, exandiantur etiam in laicos : et prohibeatur fortasse Athyræ episcopus aliquem ordinare laicum, qui sit ex regione Sylembræ episcopi, et ejus canonis pœnisque subjectus sit, et pro uno ex ejus ovili habeatur. Dicebant enim nonnulli, quod ex præsentis canonis, qui dixisse Epigonium se a Juliano missum suscepisse laicum, ejus civem, et eum in sua diœcesi clericum ordinasse dixerit, et ex eo quod hoc prætextu uteretur Julianus, eum a se jure fuisse ordinatum diaconum, ut qui a sua Bazaritanorum regione excesserit, ostenditur ; quod nec alterius regionis laicam potest episcopus ordinare præter episcopi, qui eum obtinet, sententiam. Tanquam enim prohibita esset, ab Epigonio facta ordinatio ejus, qui ab illo educatus fuerat, quod esset ipse alterius regionis, adjecit Epigonius, se Juliani voluntate eum accepisse, de quo agebatur, et propterea nec existimari debere eum esse illius diœcesis : et disceptabant eum recte a Juliano fuisse ordinatum diaconum, ut qui ex ejus diœcesi esset, ejusque civis reputaretur, et nec ad Epigonium reversus esset, nisi Julianus eum prius a sua regione abalienasset, externumque fecisset, et ad Epigonium misisset. Et hæc quidem hi recte, ut et mihi videtur, dicebant. Tu autem memoria teusynodalem declarationem sanctissimi patriarchæ domini Michaelis, philosophorum summi, quæ hæc ad verbum continet : Mense novembri, die primo, indictione quarta, præsidebat sanctissimo domino Michaele in Alexiæ cathedra, cum magna ejus sanctitate una assidentibus sanctissimis antistitibus, Stephano Cæsareæ, Nicolao Ephesi, Michaele Heracleæ, Joanne Cyzici, Leone Amasæ, Niceta Melitenes, Basilio Neocesareæ, Luca Mocesorum, Joanne Cretæ, Leone Adrianopolis, Constantino Euchaitorum, Georgio Alanis, Theodoro Methymnes, Joanne Bizyes et Romano Apro, presentibus etiam Dei amantissimis dominicis magistratibus : Patrum terminos non transgredi, quos ii pulchre et cum ea qua per est disquisitione ab initio posuerunt ; sed nec fossas nec vallum transilire, qui externæ a suis juribus dividit, decretum est ecclesiasticum et lex divina multis ante sæculis statuta. Oportebat ergo hoc non ignorare eos, qui Ecclesiis, quæ sitæ sunt, ubique præsent, et synodalis decreta legumque constitutiones se servaturos profiterentur, et debent in eis permanere, et propria quidem jura retinere, ab alienis autem abstinere. Sed nescio quam ratione quidam sanctissimi antistites, 585 qui etiam proxime hanc urbem imperialem sedes episcopales sortiti sunt, diaconorum et sacerdotum suis diœcesibus non subjectorum ordinationes citra ullam observationem facere deprehensi sunt : qui etiam de hoc a sanctissimo patriarcha domino Luca decessore nostro admoniti, et in mandatis habentes, ut hæc contra canones facere desinerent, extra, inquam, suæ regionis

δὲ τοὺς κανόνας τῆς ἐν Τρούλλῳ συνόδου. Γίνωσκαι δὲ ὅτι λόγος ἐγένετο πολλάκις πολλὸς παρὰ τῇ συνόδῳ τῆς τῶν Κωνσταντινουπολιτῶν Ἐκκλησίας, εἰ τὰ τῶν θείων κανόνων, τῶν διοριζομένων μὴ δέχεσθαι τινὰς ἐπισκόπους ἀλλοτρίων ἐνοριῶν κληρικούς, ἐξακούονται καὶ εἰς λαϊκούς· καὶ κωλύεται τυχὸν ὁ ἐπίσκοπος Ἀθύρα χειροτονῆσαι λαϊκὸν τινὰ ἀπὸ τῆς ἐνορίας ὄντα τοῦ Σηλυμβρίας, καὶ ὑποκείμενον τῷ κανόνι καὶ τοῖς ἐπιτιμίοις αὐτοῦ, καὶ λογιζόμενον ἕνα τῶν τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ. Εἶπον γὰρ τινες ὡς ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος, διαλαμβάνοντες εἰπεῖν τὸν Ἐπιγόνιον ἐξ ἀποστολῆς τοῦ Ἰουλιανοῦ παραλαβεῖν τὸν λαϊκὸν πολιτὴν ὄντα τοῦτου, καὶ χειροτονῆσαι αὐτὸν εἰς οἰκείαν ἐνορίαν κληρικόν, καὶ ἀπὸ τοῦ προφασίζεσθαι τὸν Ἰουλιανὸν εὐλόγως ὑπ' αὐτοῦ τοῦτον χειροτονηθῆναι διάκονον, ὡς ὠρμημένον ἀπὸ τῆς ἐνορίας αὐτοῦ τῆς τῶν Βαζαριτανῶν παρίσταται· ὅτι οὐδὲ λαϊκὸν ἐπίσκοπον ἐνορίας δύναται ἐπίσκοπος χειροτονῆσαι παρὰ γνώμην τοῦ ἔχοντος τοῦτον ἐπισκόπου. Ὡς γὰρ οὕτως κωλυμένης τῆς παρὰ τοῦ Ἐπιγονίου γενομένης χειροτονίας εἰς τὸν ὑπ' ἐκείνου ἀνατραφέντα, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἀλλοτρίας ἐνορίας, προέθετο ὁ Ἐπιγόνιος κατὰ γνώμην τοῦ Ἰουλιανοῦ παραλαβεῖν τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος, καὶ διὰ τοῦτο μὴδὲ λογιζέσθαι τῆς ἐνορίας ἐκείνου εἶναι τοῦτον. Καὶ ἰδικοιολογοῦντο καλῶς παρὰ τοῦ Ἰουλιανοῦ χειροτονηθῆναι τὸν τοιοῦτον διάκονον, ὡς ἀπὸ τῆς ἐνορίας ὄντα αὐτοῦ, καὶ πόλιν τούτου λογιζόμενον, καὶ οὐδὲ πρὸς τὸν Ἐπιγόνιον ἀναστρέφει, εἰ μὴ προέφασεν ἀπὸ τῆς ἐνορίας αὐτοῦ τοῦτον ἀποξενῶσαι, καὶ ἀποστεῖλαι πρὸς τὸν Ἐπιγόνιον. Καὶ αὐτοὶ μὲν εἶπον ταῦτα καλῶς, ὡς καὶ ἐμοὶ δοκεῖ. Σὺ δὲ ἔχε ἐπὶ μνήμης τὴν συνοδικὴν σημείωσιν τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου κυροῦ Μιχαὴλ τοῦ γεγονότος ὑπάτου τῶν φιλοσόφων, τίθει πρὸς ἕπος διαλαβάνουσαν· Μηνὶ Νοεμβρίῳ ἡμέρᾳ πρώτῃ Ἰνδικτιῶνος δ', προκαθημένου τοῦ ἀγιωτάτου ἡμῶν δεσπότου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυροῦ Μιχαὴλ ἐν τοῖς Ἀλεξιακόις κατηχοιμενίοις, συνεδριαζόντων τῇ μεγάλῃ ἀγιωσύνῃ αὐτοῦ ἱερωτάτων ἀρχιερέων, Σταφάνου Καισαρείας, Νικολάου Ἐφέσου, Μιχαὴλ Ἡρακλείας, Ἰωάννου Κυζίκου, Λέοντος Ἀμασίας, Νικητῆ Μελιτηνῆς, Βασιλείου Νεοκαισαρείας, Λουκᾶ Μεουκησῶν, Ἰωάννου Κρήτης, Λέοντος Ἀδριανουπόλεως, Κωνσταντίνου Εὐχαιτῶν, Γεωργίου Ἀλαβείας, Θεοδώρου Μεθύμνης, Ἰωάννου Βιζύης, καὶ Ρωμανοῦ Ἀπρω, παρισταμένων καὶ θεοφιλοτάτων δεσποτικῶν ἀρχόντων· ὅρια Πατέρων μὴ ὑπερβαίνειν, ἀ καλῶς οὔτοι καὶ μετὰ δεούσης δοκιμασίας ἀρχῆθεν ἐξέθεντο· ἀλλὰ μὴδὲ ὑπὲρ τὰ ἰσχυραμένα καθήλεσθαι, καὶ θριγγίον ὑπερηρῆξιν· διαίρετικὸν θνήσκων τε καὶ οἰκείων δικαίων, ἐκκλησιαστικὸν δόγμα καὶ νόμος θεῶς ἀνέκαθεν κείμενος. Ἔδει μὲν οὖν τοῦτο μὴ ἀγνοεῖν τοὺς τῶν ἀπανταχοῦ διακειμένων προισταμένους ἐκκλησιῶν, καὶ τὸ ἐπάγγελμα ἔχοντας συντήρησιν θεσπισμάτων κανονικῶν καὶ νομικῶν διαταγμάτων· καὶ μέντοι καὶ ἐμμένειν τοῦτοις ὀφείλοντας, καὶ τῶν οἰκείων μὲν δικαίων ἀντιέχεσθαι, τῶν δὲ ἀλλοτρίων ἀπέχεσθαι. Ἄλλ' οὐκ οἶδ' ὅτι παθόντες τινὲς τῶν ἱερωτάτων ἄρχιερέων, οἱ καὶ

μάλιστα ἔγγιστα τῆς βασιλίδος ταύτης τῶν πόλεων **A**
 τοὺς ἀρχιερατικοὺς θρόνους· ἔλαχον· ἀσυντηρήτως
 ποιῶντες χειροτονίας δικονῶν καὶ ἱερέων μὴ ὑπο-
 κειμένων ταῖς ὁπ' αὐτοῖς ἐνορίας πολλάκις ἐάλω-
 σαν, οἱ καὶ περὶ τούτου προσαγγελθέντες καὶ τῷ πρὸ
 ἡμῶν ἀγιωτάτῳ πατριάρχῃ κυρῷ Λουκᾷ καὶ παρεγ-
 γυθέντες παύσασθαι τοῦ τοιαῦτα ποιεῖν ἀκανόνιστα,
 φάμεν δὴ τοῦ χειροτονεῖν ὑπερόρια, καὶ τοὺς ἐξ ἐτέ-
 ρας ἐνορίας εἰς αὐτοὺς ἀφισταμένους ἀνυποστόλως·
 οὕτω χειροτονεῖν, ἀμνηστία τῶν αὐτοῖς περὶ τούτου
 παρηγγελμένων οὐκ ἐπαύσαντο μέχρι δῆτα καὶ τῆ-
 μερον· Ἐπειδὴ τοίνυν ἀνγγέλιθ τῇ ἡμῶν μετριό-
 τητι παρὰ τοῦ ἡμετέρου θεοφιλεστάτου χαρτοφύ-
 λακος πολλοὺς τινεὺς τῶν ἐκ τῆς ἡμετέρας ἐνορίας
 παρὰ γνώμην αὐτοῦ πρὸς τοὺς πέραξ ταυτοῖ ἐπί-
 μεγαλοπύλειος ἀπερχομένους ἐπισκόπους τε καὶ ἱε-
 ρεπισκόπους ἱερτικῶν πρὸ αὐτῶν ἀξιοῦσθαι
 χρισμάτων, εἴτε αὐθι· ἐπαναστρέφειν εἰς τῆνδε τὴν
 καθ' ἡμᾶς ἐνορίαν, μετὰ δὴ τάχα καὶ γραμμάτων
 συστατικῶν· τί ποιητέον αὐτῷ ἐπὶ τούτοις ἐζητεῖται
 μαθεῖν παρὰ τῆς ἡμῶν μετριότητος· Ἀμφιδόλλειν
 γὰρ οὐ μικρῶς ἔφασκε, μήποτε κρίμασιν ἄλλοτρίοις
 αὐτῷ· ἐπικαιωνοῖτ, παραχωρῶν ἱερῶσθαι οὐδὲ αὐτὸς
 οὐκ ἐζητάσῃ, περὶ ὧν οὐτε μαρτύρων ὡς ἔθος αὐτῷ
 παραδάντων ἐπύθειτο, καὶ εἰ χρόνων εἶεν τῶν
 ὄρισμένων πεπληροφύρηται, οὐτε δοκιμασίαν περὶ
 τοῦ βίου τούτων πεποίηται, καὶ τὸ πιστὸν τοῦ ἀξίους
 εἶναι τοῦ ἐπαγγέλματος ἐκ τῆς ἐνοπογράφου μαρτυ-
 ρίας τῶν κατὰ πνεῦμα τούτους ὠδινούστων παρε-
 ληψε· καὶ ταῦτα πολλάκις ἐπὶ τινων προφανῶς
 ἐναντιουμένης τῆς βίωσιν, περὶ τῆν τῶν χρόνων τέως
 ἐντέλειαν, καὶ τὸν τριακοντούτην εἶναι ὀφειλοντα,
 πολλῶ τῆς τοιούτης λείπεσθαι προθεσμίας, προσμαρ-
 τυρούσης προδήλως· ἐκ τε τῆς κατὰ τὴν ἡλικίαν τοῦ
 σώματος· φαινομένης ἀτελοῦς καταστάσεως, καὶ ἐξ
 αὐτῆς τῆς τοῦ πώγωνος ἐπι ψιλώσεως· ἐφ' ὧν μὲν,
 οὐδ' ὄλως φαινομένης ἐπὶ τούτῳ τριχώσεως, ἐφ' ὧν
 δὲ βραχεῖς πάνυ καὶ ἐνδεεστερας πολλῶ τοῦ προσή-
 κοντος τρισκοντούτῃ πωγωνιῆτι τριχώματι· Ταῦτα
 λέγων, καὶ τὴν ὑφέρπουσαν τούτων ἀμφιβολίαν καὶ
 ἀπορίαν ὡς οὐκ ἀνεύλογον ἐξ ἔργων αὐτῶν παρεδή-
 λωσε, παραστήσασθαι τῇ ἡμῶν μετριότητι, συνο-
 δικῶς προκαθημένη τὴν σήμερον, δύο καὶ τρεῖς οὐ-
 τως ἔχοντας βίω· τε καὶ καταστάσεως, ἱερτικῶν
 προδιδοθέντες βαθμόν· ὃν μὲν παρὰ τοῦ θεοφιλε-
 στάτου ἐπισκόπου Δέρκου, οὐδὲ παρὰ τῶν θεοφι-
 λῶν ἐπισκόπων τοῖς τε Περαινέτου καὶ Χαλκίδος· καὶ
 ἄλλους δὲ παρὰ διαφόρων οὕτω χειροτονημένους
 φάμενος εἶναι, καὶ διεπρίθειν ἐνταῦθα, καὶ ἱερουρ-
 γεῖν ἐθέλειν ὡς ἱερεῖς· τὸ γοῦν τοιοῦτον τοῦ θεοφι-
 λεστάτου ἡμῶν χαρτοφύλακος ἀξιοζήτητον πρόδηλον
 οὐδὲ ἡ μετριότης ἡμῶν καταλείπειν ἐθέλουσα ἄλυτον,
 ἐπὶ κοινῶ συνδιασκεφθεῖναι τῇ ἐνδημούσῃ θεῷ καὶ
 ἱεροῦ ἐπέτρεψεν ἀδελφότητι· Τοίνυν καὶ περὶ τοῦ
 προκειμένου διαγνωμονήσαι θέλοντες, διευκρυνθηῖναι
 πρότερον ἐζητήσαμεν, τίνα μὲν τὰ τῶν ἀπανταχῇ
 ἀρχερίων εἰσὶ κοινότερα ἐνεργήματα, τίνα δὲ ἰδι-
 κιώτερα, τούτῃσι ποτα μὲν οἱ ἐγχώριοι τῶν ἀρχιε-
 ρῶν οὐ κωλύονται διαπράττεσθαι ἐπὶ τοῖς ὁμινοῦσι

limites ordinare, et iis qui ex aliena regione ad se
 veniunt tam libere manus imponere, oblivione
 eorum, quæ illis ante factæ erant, declarationum
 non cessaverunt usque in hodiernum diem. Quia
 autem nostræ mediocritati a nostro pio chartophyl-
 lace renuntiatum est, multos ex nostræ regione
 præter ejus voluntatem ad episcopos et archiepi-
 scopos, qui sunt circumcirca magnam hanc civi-
 tatem, accedentes, sacerdotali munere ab eis
 dignos haberi; deinde rursus reverti ad hanc
 nostram regionem, cum litteris forte commendati-
 tiis: quid sibi agendum sit in his, a nostra intelli-
 gere mediocritate postulavit. Dixit enim se non
 parum dubitare, ne ipse alienis forte iudiciis
 communicet, permittens eos ad sacra admitti, quos
 ipse quoque non examinavit, de quibus nec testes,
 ut ipse mos est, astantes interrogavit, nec, an
 præænitos annos compleverint, certior factus est,
 nec eorum vitam examinavit, nec fides sibi facta
 est ex scripto eorum testimonio, qui illos secundum
 spiritum pepererunt, eos esse sua professione
 dignos; idque cum sæpe in nonnullis manifeste
 adversetur aspectus, quod ad annorum complemen-
 tum attinet, et qui tricesimos annos natus esse
 deberet, ab eo tempore longe illum abesse, ex
 imperfecta pro statura, corporis constitutione,
 qua cernitur, aperto testamento, et ex ipsa adhuc
 barbæ raritate; cum in aliis quidem pili nullo
 modo appareant, in aliis vero brevis et multo minor
 quam triginta annos nati pilos esse oporteat. Hæc
 dicens, etiam ei occurrentem dubitationem non
 esse injunctam factis ipsis ostendit, nostræ medio-
 critati, synodice hodie præsidenti, duos vel tres,
 qui hoc erant aspectu et constitutione, et ad sacros
 ordines promoti erant, exhibens; hunc quidem
 a Dei amantissimo Derci episcopo; illos vero a
 Dei amantibus episcopis Prænети et Chalcedis: et
 dicens: alios a diversis sic ordinatos hic esse et
 versari, et velle uti sacerdotes sacra celebrare.
 Hanc ergo religiosissimi nostri chartophylacis
 quæsitum dignam propositionem nostra mediocritas
 hanc insolitam relinquere volens, communiter
 considerandum divinæ et sacræ, quæ hic agit,
 fraternitati permisit. Ergo et de proposito disce-
 ptare volentes, prius ut discernatur petivimus,
 quænam sunt antistitum qui ubique sunt communia
 munia, et quæ specialia, id est, quænam ejusdem
 regionis episcopi peragere non prohibentur in iis,
 qui ad illos undecunque accedunt, et quænam
 extra suæ diocesis terminos facere prohibentur. Et
 quoniam de ea re sententiam ferre cupientes inven-
 nimus, eos quidem qui mysteriis non sunt initiati,
 fidei rationem docere et catechizare, deinde et sic
 etiam illuminatione dignari; quin et divina et vi-
 vilia mysteria fidelibus, ex quacunque tandem
 regione impertire, officium esse; hoc commune
 esse iudicavimus iis qui ex propria regione acce-
 dunt, et iis etiam qui ex aliena regione veniunt:
 manus autem imponere et sacros ordines conferre.

non iis qui undequaque veniunt, sed iis solis, qui sunt ejus diocesis, unicuique antistiti canonice cautum est; ne inter eos confusio seditioque versetur, a quibus et ordo et pacis bonum aliis quoque certa debet regula tradi. Quoniam ergo hæc quæ sita sic invenimus, eos quidem, qui ante fuerunt, propemodum condemnare, et sacerdotalia munera quæ jam obierunt infirmare, et vel eos, qui ordinaverunt, segregationi subijcere, vel eos qui ordinati sunt, sacerdotali nudare dignitate, durum animo et inhumanum existimavimus: sed eos non amplius ferre, qui in nostrum præjudicium tam a ratione aliena fecerunt; et quæ prius quidem facta sunt, humane transmittere, id autem quod futurum est corrigendo tutum reddere, ut quod nobis ipsaque conferat, censuimus. Et deinceps unanimis omnes pronuntiamus, ne quis deinceps ex finitimis audeat antistitibus, nec ex ulterioribus, sive ex nostra sint sive ex aliena synodo, manuum sacros ordines conferentem imponere alicui eorum, qui sunt hujus imperatoris et magnæ civitatis diocesis, nec ullo sacratorum loco et gradu eos dignos judicare; sed sciat unusquisque sua, et iis vel nullis sit contentus: episcopalia autem jura, quæ ad alios pertinent, ne impudenter et omnino contemptim invadat. Cum debent scire ii, qui a nobis sic canonice constituta infirmare et negligere ausi fuerint, et qui ad eos acedunt, et sacerdotio digni habiti sunt; quod si quidem, qui præter canones ordinati sunt, hic nullum munus sacerdotale exercent, sed in illis regionibus secure sacra celebrant, in quibus etiam sacerduli unctionem acceperunt: qui autem ordinaverunt, ex quacunque sint synodo, non celebrandorum sacrorum pœnæ erunt delaceps obnoxii, ut qui nec post primam vel secundam admonitionem (primam autem dicimus eam, quæ a sanctissimo patriarcha nostro prædecessore domino Luca synodaliter de eo facta est, scriptam denuntiationem) ab ea actione, canonibus repugnante sejungi voluerint. Quocirca etiam cautum est hanc emitti et dari declarationem. Segregationis autem pœnam ei imponimus, qui primus has non canonicas ordinationes facientium, hæc a nobis definita cognoverit: nisi ea etiam finitimis suis antistitibus tradiderit, et quæ decreta sunt, iis qui ignorant, nota fuerit. Quæ quidem in omnibus regionibus quæ sunt sub sanctissimis ubique ecclesiis, vel metropolitibus, archiepiscopopatibus et episcopopatibus, vim suam sortientur, et immutabilia permanebunt. Et nemo eorum, qui deinceps sunt sacrandi, ad alium antistitem ultra regionem accedet, et ab illo sacerdotali unctione dignus judicabitur. Abhinc enim obnoxii erunt utriusque, tam qui ordinatur sacerdos, quam qui ordinavit eum antistes, iis quæ de his jam prius synodaliter statuimus. Ne autem sit prætextus, idque satis elegans, iis qui nolunt hic ordinari, ad religiosum nostrum chartophylacem accedentibus, quod majorem forte subeant innotu-

A **σφισι προσερχομένοις**· τινὰ δὲ ἀπειρογόντα ποσὸν ὑπερέβη. Καὶ ἐπιπέθῃ τὰ περὶ τούτου φιλοκρινου-
 τας, ἐφεύρομεν, τὸ μὲν ἀναήτους τὸν περὶ πίστωσης
 λόγον διδάσκων καὶ κατηχεῖν, εἰδ' οὕτω καὶ φρεσί-
 σματος ἀξιοῦν, ἀλλὰ καὶ τῆς τῶν θείων καὶ ζωοποιῶν
 μυστηρίων μεταλήψεως μεταδόναι τοὺς ἐξ εἰσαυτῶν
 ἐνορίας πιστοὺς ἐνέργημα εἶναι, τούτω κοινότερον
 διαγινώσκωμεν ἐπὶ τοῖς τῶν ἐκ τῆς οἰκίας ἐνορίας ὄρ-
 ρημάτων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἐξ ἄλλοδαπῆς ἐρχομένων·
 χειροθεσίας δὲ ἱερατικῆς ἀξιοῦν εὐ τοὺς ἀπανταχό-
 θεν ἐρχομένους, ἀλλ' ἢ μόνους τοὺς ἐκ τῆς οἰκίας
 ἐνορίας ἐπὶ ἐκείστῃ ἀρχιερατῇ κατακρίνοινται, ἵνα μὴ
 εὐ ἀπακτον τοῦτοις καὶ στασιάζεις ἐκμαλιτεύσεται, ἐξ
 ὧν τὸ εὐτακτον καὶ τὸ τῆς εἰρήνης καλὸν καὶ τοὺς
 ἄλλοις ὀφείλεται κοινωρίζεσθαι. Ἐπει οὖν οὕτω ταῦτα
 ζητήσαντας εὐρομεν, τὸ μὲν σχολῆν τῶν προγεγευό-
 των καταψηφισασθαι, καὶ ἀκυρῶσαι τὰς ἡθῆ σφισι
 προτεταλασμέναις ἱερατικῇ; ἐνεργείαις, καὶ εἴτε ἀφο-
 ρισμῷ τοὺς χειροθετήσαντας καθυποβαλεῖν, εἴτε τοὺς
 χειροτονηθέντας τῆς ἱερατικῆς ἀξίας ἀπογομνῶσαι,
 σκληρόν τι καὶ ἀπὸ τῆς ὁδοῦ ἄλογισμάθε· τὸ δὲ εὐκ
 εἶναι ἀνασχέσθαι τῶν ἐπὶ κρῖματι σφετέρῃ τὰ τοιαῦτα
 διαπραξαμένων παράλογα, καὶ τὰ μὲν προτε-
 τυγμένα φιλοανθρώπως παραδραμεῖν, τὸ δὲ μᾶλλον
 ἐπιδιορθωτικῶ; ἀσφαλίσασθαι, εἴτε κοινῇ συμ-
 φέρον καὶ ἡμῖν καὶ αὐτοῖς, ἐπακρίναμεν. Λοιπὸν
 καὶ ὁμοφρονούντας ἀποφαινόμεθα ὅπαντες, μηκέτι
 τοῦτο ἀπὸ τοῦδε τολμησάτω τινὰ τῶν κλησυχώρων
 εἴτε καὶ πορρωτέρων ἀρχιερέων, τῶν τε ἐκ τῆς
 ἡμετέρας συνόδου, τῶν τε ἐξ ἐτέρας, χεῖρα τε-
 λεστικὴν ἐπιθεῖναι ἐπὶ τινι τῶν τῆς ὑπὸ τὴν βασιλίαν
 ταύτην καὶ μεγάλῃσιν ὄντων ἐνορίας, καὶ οὐδοθή-
 τινος αὐτῶν ἕξωσαι τῶν ἱερωμένων τόπου τε καὶ
 βαθμοῦ, ἀλλ' ἕκαστον εἰδέναι τὰ ἑαυτοῦ ἴκκατα, καὶ
 τούτοις ἀρκεῖσθαι καὶ μόνους. Τῶν δ' ἄλλοις ἀνη-
 κόντων ἀρχιερατικῶν δικαίων μὴ κατακαμβάειν
 ἀναιδῶς καὶ τὸ θλον καταφρονητικῶς, εἰδέναι ὀφεί-
 λόντων, τῶν ἀθετησῶν ταλμησόντων τὰ εἴτω κανονι-
 κῶς παρ' ἡμῶν διατεταγμένα, ἀλλὰ καὶ τῶν προσερ-
 χομένων αὐτοῖς, καὶ ἱερωσύνης ἀξιομένων, ὡς οὗτοι
 μὲν, ὡς παρὰ κανόνας χειροθετηθέντες, οὐδὲν ἱερα-
 τικὸν λειτουργημάτων ἐνταῦθα διενεργήσουσιν, ἀλλ' ἐν
 ἐκείναις ταῖς ἐνορίαις ὁδεῶς ἰερασσονται, ἐν αἷς καὶ τὸ
 χρίσμα τῆς ἱερωσύνης ἰδέξαντο· οἱ δὲ χειροτονησαν-
 τας, ἐξ οἷας ἂν εἰεν συνόδου, ἀλειτουργησία; ἐπιτι-
 μίῃ ἀπανταῦθεν ἔσονται ὑποκείμενοι, ὡς μηδὲ μετὰ
 πρῶτην ἢ δευτέραν παραλινεῖν (πρῶτην δὲ φάμεν
 τὴν καὶ παρὰ τοῦ πρὸ ἡμῶν ἀγιωτάτου πατριάρχου
 κυροῦ Λουκᾶ συνδικτικῶς περὶ τούτου γενομένην ἐγ-
 γραφον ἐπιφώνησιν, ἀποσχέσθαι τῆς τοιαύτης ἀκα-
 νονίστου θελήσαντες πράξεως. Διὸ καὶ τετύπωται
 παρεκκληθῆναι καὶ δοθῆναι τὴν τοιαύτην σημαλίωσιν.
 Ἀφορισμοῦ δὲ προσεπιτιθέμεν ἐπιτίμιον καὶ τῷ θεῷ
 ἂν πρῶτος τῶν τὰς τοιαύτας διενεργούντων ἀκανο-
 νίστου; χειροτονίας τὰ παρ' ἡμῶν διωρισμένα ταῦτα
 ἐπιγνώσεται· εἰ μὴ καὶ τοὺς κληστον αὐτοῦ ἱερωτά-
 τως ἀρχιερεῦσι διαδύσασμα ταῦτα ποιήσεται, καὶ τοὺς
 ἀγνοοῦσι τὰ ὀρθοθέντα γνωρίσεται. Ἄθῃ καὶ ἐπὶ
 κατῶν τῶν ἐνοριῶν, τῶν ὑπὸ τῆς ἀπανταχοῦ ἀγίου

τάτας ἐκκλησίας, ἦγουν μητροπόλεις; ἀρχιεπισκοπὰς τε καὶ ἐπισκοπὰς, τὸ ἐνεργόν τε καὶ ἀναλλοίωτον ἔξουσι. Καὶ οὐδεὶς τῶν ἱερᾶσαι τὸ ἀπὸ τοῦδε μελλόντων εἰς ἕτερον ἀρχιερέα παρ' ἑνορίαν ἀφίξεται, καὶ παρ' ἐκείνου τοῦ τῆς ἱερωσύνης ἀξιωθήσεται χαρίσματος. Ἀπανταῦθεν γὰρ ὑπόδεικτοι ἔσονται καὶ ἀμφότεροι, ὃ τε χειροτονηθεὶς καὶ ὁ χειροτονήσας τοῦτον ἀρχιερεὺς τ.ε. οἷς περὶ τούτων ἤδη συνοδικῶς διωρισάμεθα φθάσαντες. Ἴνα δὲ μὴ πρόφασιν εἴη, καὶ τοῦτο δῆθεν εὐάφορμον, τοῖς μὴ βουλομένοις ἐνταῦθα χειροτονεῖσθαι, προτερηχομένοις τῶ θεοφιλεστάτῳ ἡμῶν χαρτοφύλακι, τὸ καινοτομίαν ἔσω; ὑφίστασθαι πλείονα τῆς εἰωθυίας συνηθείας ἔκπαλαι διδασθαι, καὶ τοῦτο παρὰ τῆς ἡμῶν μετριότητος συνοδικῶς διωκονόμεται σήμερον. Διωρισάμεθα γὰρ τὸ ἀρχαῖον ἔθος ἐπὶ τούτοις; μὴ παραβαίνεσθαι, ἀλλ' ἐκεῖνα διδασθαι μόνον τοῖς τε ἐπισκοπεσιανοῖς καὶ τῶ κατὰ καιροῦς θεοφιλεστάτῳ χαρτοφύλακι, τὰ εἰωθότα παρὰ τῶν χειροτονουμένων ἀνέκαθεν καταβύλλεσθαι.

ZONAR. Συνόδοις διεφόροις, φησὶν, ὤρισται τοῦτο, τὸ ἀλλότριον κληρικὸν μὴ δέχεσθαι ἄλλον ἐπίσκοπον παρὰ γνώμην τοῦ κληρῶσαντος αὐτὸν ἐπισκόπου, ἀλλὰ καὶ τὴν παρ' ἡμῶν βεβαιωθείη, ἀδελφοί. Ὁ δὲ Τουλιανὸς καταφρονήσας τούτων, καὶ ἀχαρίστος ἔσται περὶ ἐμὲ εὐεργετήσαντα αὐτὸν, προπετιῶς, ἀναίτιῶς; δηλαδὴ, τὸν ὅπ' ἐμοῦ βεβαιωθέντα, ὃν αὐτὸς μοι παρέθετο διὰ πολλὴν ἰνδειαν, ἦγουν ἢ ὡς ἐπιθετὴ τῶν ἀγαθῶν, ἢ ὡς ἰνδειαν ἐμοὶ ἔχοντι κληρικῶν, ὃν καὶ αὐτὸς ἀναγνώστῳ πεποίηκα, ἀφῆρασε, καὶ διάκονον ἐχειροτόνησεν. Εἰ γοῦν ἔξεστι τοῦτο γίνεσθαι, γνωσθήτω ὑμῖν· εἰ δ' οὐκ ἔξεστι, κωλυθήτω τὸ οὕτως ἀναίτιος, ἔνα ὁ ῥηθεὶς Τουλιανὸς μὴ ἐπικοινωνῆ ἀλλοτρίους. Τοῦτο δὲ διεικνύεται καὶ σφετερίζεται, ἔνα μὴ παρὰ τινων ἄλλων ἐπισκόπων εἰς κοινωνίαν δέχεται. Πρὸς ταῦτα δὲ ὁ Νουμφίδιος εἶπεν, δι' Ἐὐν μὴ σοῦ παραχωρήσαντος ὁ Τουλιανὸς ἐπαραξέ τοῦτο, ἀδικός ἐστι, καὶ εἰ μὴ ἐσθρῶσεται τὴν οἰκίαν πλάνην, καὶ ἀποκαταστήσει τὸν κληρικὸν, ὡς πράττων κατὰ τῶν ὀρισθέντων τῆ συνόδῳ, ἦγουν ὡς ἀνατίπτων τὰ συνοδικῶς ὀρισθέντα, χωρισθήσεται ὅπ' ἡμῶν, ἀνεὶ τοῦ ἀφοριεθῆσθαι ἢ να ὀποσθήσεται τὴν κατάκρισιν ἐκ τῆς οἰκίας μοναχῶν, ἦγουν ἀναίσχυτας ἢ αὐτονομίας. Ὁ δὲ Ἐπιγονίος εἶπε ὅτι Ὁ κατὰ τὴν ἡλικίαν καὶ τὸ γῆρας πατήρ, καὶ τῆ προκοπῆ, τοῦ χρόνου δηλαδὴ, ἀρχαιότητος ἀνὴρ, βούλεται γενικὴν γενέσθαι τὴν αἵτησιν ταύτην, ἣν ἤτεσαστο ὁ τὴν ὑπόθεσιν εἰσαγαγὼν, ἦγουν μὴ κατὰ μόνου τοῦ Τουλιανοῦ τοῦτο ἐκφωνηθῆναι, ἀλλὰ κατὰ πάντων κοινῶς, τῶν ἀλλοτρίους κληρικούς σφετεριζομένων.

ARIST. Ἐὐν τοῦ Ἐπιγονίου ἀναγνώστῳ τὴν Τουλιανῶς χειροτονήσας διάκονον, εἰ μὴ πρὸς αὐτὸν αὐθεντικῶς παραστήσῃ, τὸ κατάκριμα τῆς ἰδέας ἐ μονοτονίας καταπλουθήσει. Ἐν ὅλαις σχεδὸν ταῖς συνόδοις ὤρισται τοῦτο, τὸ μὴ εἶνα ἐπίσκοπον ἀλλότριον κληρικὸν προσλαμβάνεσθαι, παρὰ γνώμην τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, καὶ ἰσοκρινεῖσθαι αὐτόν. Διὰ τοῦτο γοῦν καὶ ὁ ἐπίσκοπος οὕτως Τουλιανὸς τὸν τοῦ ἐπισκόπου Ἐπιγονίου δεξάμενος κληρικὸν, ἀναγνώστῳ εἶπε, καὶ διάκονον χειροτονήσας αὐτὸν, ὤρισθη, πάλιν ἀποκαταστήσαι

tionem, quam olim dari fuerit consuetudo; et quoque rei nostra mediocritate hodie prorsum est. Cantum est enim, ne antiqua in his consuetudo transiliatur: sed illa sola dentur episcopi ministris et religiosissimo pro tempore chartophylaci, quae ab his, qui ordinantur, jam olim dari consueverunt.

ZONAR. Cum multae synodi statuerunt, ne cuiquam episcopo alienum clericum, absque illius, a quo in clerum lectus est, episcopi facultate, admittente liceat; tum vero idem, inquit, decretum a vobis quoque, fratres, in hac synodo confirmetur: his tamen spectis, ac eorum, quibus a me plurimum ornatus est, beneficiorum immemor Julianus, temere per impudentiam videlicet, hominem a me honoratum, quem ad me ob multam inopiam, hoc est, vel rerum necessariorum copia destitutum, vel ad me clericorum penuria laborantem, ipse allegat, quem ego denique ipse lectorem feci, arripuit, ac diaconum consecravit. An hoc igitur fieri liceat, vos ipsi decernite. Si vero non licet, facinus adeo indignum atque impudens prohibete, ne per vos Juliano huic alienis communicare concessum sit.

587 Quod quidem duobus modis intelligi potest; vel ne alienus sibi clericus arroget ac usurpet; vel ne ab ullis aliis episcopis ad communionem admittatur. Ad haec vero ita Numidius respondit: Si, te haud permittente, Julianus id fecit, iniquus est, ac si minus errorem correxerit, clericumque restituerit, quippe qui contra ea, quae a synodo decreta sunt, faciat, hoc est, synodicas constitutiones violat ac evadat, separabitur a vobis, hoc est, segregatione aut depositione punietur, suaeque pernicitatis, hoc est, impudentiae ac pertinaciae poenas persolvat. Epigonius vero ita censuit: Illic vir, ait, senectute pater ac progressionem aetatis videlicet, antiquissimus, quod in hoc genere postulatum est ad omnes pertinere se velle demonstrat, ut ne scilicet in solum Julianum, sed communiter in omnes, qui alienos clericos ad se traxerint, canonem huic promulgatum esse intelligamus.

ARIST. Epigonii lectorem cum Julianus diaconum ordinaverit, nisi potestatem ab eo acceptam exhibuerit, poenas suae contumaciae augetur.

In omnibus fere synodis hoc decretum est, nullum episcopum alienum clericum recipere, praeter proprii episcopi sententiam, et eum sibi vendicare, suumque facere. Idecirco itaque et episcopus hic Julianus cum Epigonii episcopi recepisset clericum qui lector fuit, eumque diaconum ordinasset, in iurisdictione habet eum Ecclesiae, in qua antea in cler-

rum cooptatus fuit, iterum restituere; nisi segregatus esse cupiat, juxta vicesimum synodi Chalcodonensis canonem; utpote qui canonibus adversetur, et propriæ adhæreat voluntati. At decimus septimus sextæ in Trullo synodi canon eum, qui alienum recipit clericum, illumque ordinat, deponi jubet, una cum eo qui ordinatus fuit.

CANON LIX.

« Ut Carthaginis episcopo liceat, nolle velit, clericum
 « ordinare. Aurelius episcopus dixit: Sermonem
 « meum audite, fratres. Sæpe evenit, ut eccle-
 « siastici, qui indigent, diaconos vel presby-
 « teros vel episcopus a me petant: ego tamen,
 « memor eorum quæ constituta sunt, illa sequor,
 « ut conveniam episcopum clerici, qui petitur,
 « et ea illi ostendam, quod qui sunt cujusvis
 « Ecclesiæ, ejus clericum potulant. Ecce autem
 « in præsentia non contradicunt: ne autem
 « postea contingat, hoc est, ne mihi adver-
 « sentur, qui in hoc negotio a me petuntur cle-
 « rici (quia scitis me multarum ecclesiarum et
 « ordinationum curam genere) quemcumque con-
 « sacerdotum convenero, cum duobus vel tribus
 « testibus nostri conclericatus, si non impius et
 « indivotus inventus fuerit, æquum est vestram
 « dilectionem judicare quid facere oporteat. Ego
 « enim, ut scitis, fratres, Dei permisso multarum
 « ecclesiarum curam gero. Numidius episcopus
 « dixit: Hæc semper fuit huic throno auctoritas,
 « ut unde vellet, et de quocumque nomine ad-
 « monita fuerit, convenienter uniuscujusque Ec-
 « clesiæ desiderio ordinet episcopum. Epigonius
 « episcopus dixit: Bona tua voluntas moderatur
 « potestatem: minus enim aules, quam potes,
 « In eo quod te ipsum omnibus, o frater, bonum
 « et humanum ostendas. Nam hoc quoque in
 « tuo judicio situm est, ut uniuscujusque epi-
 « scopi personam corrigas: ilique in primo et
 « solo congressu, si intelligas in hujus esse ca-
 « thedræ potestate punire; quoniam ipse neces-
 « habeas omnes ecclesias fulcire. Unde nos tibi
 « facultatem non damus, sed ea tua voluntate
 « obsignamus, ut semper liceat ea obtinere quæ
 « velis, et promovere qui præsent ecclesiis, et
 « reliquis **588** qui quærentur, unde satis
 « esse perspexeris. Postumetianus episcopus
 « dixit: Deinde si quis unum eumque solum
 « presbyterum habeat, num debet etiam ipse
 « unus ab eo auferri? Aurelius episcopus dixit:
 « Ite! permissione potest unus episcopus multos
 « presbyteros ordinare: presbyter autem aptus
 « episcopatus diffidenter invenitur. Quare si quis
 « inventus fuerit unum solum habens presby-
 « terum, eumque aptum episcopatus, ipsum quo-
 « que unum debet dare ad ordinationem. Po-
 « stumetianus episcopus dixit: Ergo si alius
 « episcopus habeat clericorum multitudinem,
 « mihi debet alia multitudo convenire. Aurelius

Α αὐτὸν τῇ ἐκκλησίᾳ, εἰς ἣν τὸ πρῶτον ἐκλήρωσεν·
 εἰ μὴ βούλεται ἀφωρισμῆνος εἶναι· κατὰ τὸν εἰκο-
 στὸν κανὼνα τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, ὡς τοῖς
 κληρικοῖν ἐναντιούμενος, καὶ τοῦ ἰδίου θελήματος
 ἀντεχόμενος. Ὁ δὲ ἐπιτακτικῶς κανὼν τῆς ἐν τῷ
 Τρούλλῳ ἑκτῆς συνόδου τὸν δεξιόμενον ἀλλότριον
 κληρικόν, καὶ χειροτονήσαντα αὐτὸν, καθαιρεῖσθαι
 προτάττει σὺν τῷ χειροτονηθέντι

KANON N^o.

« Περὶ τοῦ ἐξείναι τῷ ἐπισκόπῳ Καρχηδόνος, ὄθεν
 « θίλει, κληρικὸν χειροτονεῖν. Ἀρχήλιος ἐπίσκο-
 « πος εἶπε· Τὸν λόγον μου προσδέξασθε, ἀδελφοί.
 « Συνέθη πολλάκις αἰτηθῆναι με ἀπὸ ἐκκλησια-
 « στικῶν ἐνδοξομένων διακόνους ἢ πρεσβυτέρους
 « ἢ ἐπισκόπους· καὶ ὁμῶς μεμνημένος τῶν
 « ὀρισθέντων τούτους ἔκωμαι, ὥστε συναλθεῖν με
 « τῷ ἐπισκόπῳ αὐτοῦ ζητουμένου κληρικοῦ,
 « καὶ ταῦτα αὐτῷ ἐμφανίσαι, ὅτι κληρικὸν αὐτοῦ
 « αἰτοῦνται οἱ τῆς οἰασθήκῃς Ἐκκλησίας. Ἰδοὺ
 « οὖν ἐπὶ τοῦ παρόντος οὐκ ἀντιλέγουσιν· διὰ δὲ
 « τὸ μήτε μετὰ ταῦτα συμβῆναι, τοῦτ' ἔστιν
 « ἐναντιωθῆναι μοι τοῦτο ἐν τούτῳ τῷ πράγματι
 « παρ' ἐμοῦ αἰτουμένους (ἐπιθεῖθ' οἴδατε πολλῶν
 « ἐκκλησιῶν καὶ χειροτονιῶν φροντίδα με βρατά-
 « ζειν) ὡς ἐνεδίκατε τῶν συνειρέων συνέλω
 « μετὰ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων τῆς ὑμετέρας
 « συγκληρώσεως, ἰάν ἀκαθολώσεως εὐραχθεῖν,
 « δικαίον ἔστι κριναι τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, τί
 « δεῖ ποιῆσαι. Ἐγὼ γάρ, ὡς ἴσατε, ἀδελφοί, κατὰ
 « συγχώρησιν Θεοῦ πολλῶν Ἐκκλησιῶν φροντίδος
 « ἀνίχομαι. Νουμήδιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Ἄει
 « ὑπῆρξεν ἡ αὐθεντία αὐτῆ τῷ θρόνῳ τούτῳ, ἵνα
 « ὄθεν θέλει, καὶ περὶ οἰουδὴποτε προεπάπη
 « ὀνόματος κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν ἐκάστης Ἐκκλη-
 « σίας ἐχειροτόνηται ἐπίσκοπον. Ἐπιγόνιος ἐπίσκο-
 « πος εἶπεν· Ἡ ἀγαθοθέλεια μεσάζει τὴν ἐξου-
 « σίαν· ᾗτεον γὰρ τοῖς ἡγετοῖς δύνῃ, ἀδελφοί, ἐν
 « τῷ πᾶσι ἐαυτὸν ἀποδεικνύειν ἀγαθὸν καὶ
 « φιλόνηρον. Ἐχει γὰρ τοῦτο ἐν τῇ κρίσει
 « σου, τὸ ἀποθεραπεῦσαι ἐνδὸς ἐκάστου ἐπισκό-
 « που τὸ πρόσωπον· ἐν πρώτῃ δὲ καὶ μόνῃ συν-
 « ελεύσει, εἰ συνίδης τὸ ἐπ' ἐξουσίας ταύτῃ τῇ
 « καθέδρᾳ εἶναι ἐδικητέον· ἐπειδὴ ἀνάγκη
 « ἔχεις αὐτὸς πάσας τὰς Ἐκκλησίας ὑποστρέ-
 « ζειν. Ὅθεν ἐξουσίαν σοι ἡμεῖς οὐ δίδομεν, ἀλλ'
 « ἐπισφραγίζομεν ταύτην τῇ σφ' προαιρείσει, ὥστε
 « ἐξείναι δεῖ κρατεῖν ὧν ἂν θέλῃς, καὶ προχει-
 « ρίζεσθαι προεστῶτας ταῖς Ἐκκλησίαις, καὶ τοῦς
 « λοιποῦς τοῦς ζητουμένους, ὄθεν συνίδης. Πο-
 « στοματιανὸς ἐπίσκοπος εἶπεν· Εἶτα, ἰάν τις
 « ἕνα καὶ μόνον ἔχη πρεσβύτερον, μὴ ὀφείλει καὶ
 « αὐτὸς εἶ; ἐξ αὐτοῦ ἀφαιρεθῆναι; Ἀρχήλιος
 « ἐπίσκοπος εἶπεν· Κατὰ συγχώρησιν Θεοῦ δὴ-
 « νάται ὁ εἰς ἐπίσκοπος πολλοὺς χειροτονεῖν
 « πρεσβυτέρους· πρεσβύτερος δὲ πρὸς ἐπίσκοπὸν
 « ἐπιτίθειος δυσχερῶς εὐρίσκεται. Διὸ ἐάν τις
 « εὐρεθῇ ἔχων ἕνα μόνον πρεσβύτερον, καὶ αὐτὸν
 « τῇ ἐπίσκοπῇ ἐπιτίθειον, καὶ αὐτὸν τὸν ἕνα
 « ἔφειλει δοῦνα εἰς χειροτονίαν. Πιστοματιανὸς

επίσκοπο; εἶπεν· Οὐκοῦν, ἐὼν ἄλλος ἐπίσκοπος ἂν
 εἴη πλῆθος κληρικῶν, ὄφειλε μοι τὸ ἕτερον
 εἰ πλῆθος συνελθεῖν. Ἀδρῆλιος ἐπίσκοπος· εἶπεν·
 εἰ δὴ λαθρὴν ἐρόπων σὺ τῇ ἐτέρᾳ Ἐκκλησίᾳ συνήλ-
 εθας, συνωθήσεται καὶ ὁ τοὺς πλείονας ἔχων
 εἰ κληρικούς ἐξ αὐτῶν εἰς χειροτονίαν σοι δαψι-
 ελεύσασθαι. »

ΒΑΣΣ. Ὅτι ὠρίσθη παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων ἐν
 τῷ προσηγῶς γραφέντι κανόνι καὶ ἐν ἑτέροις μὴ
 ἔχειν ἐπ' ἀδείας ἐπίσκοπον ἐξ ἑτέρας ἐνορίας λαβεῖν
 κληρικὸν ἀνευ θελήσεως τοῦ ἐπισκόπου αὐτοῦ, εἶπεν
 ὁ Ἀδρῆλιος πρὸς τὴν ἀδελφότητα τῆς συνόδου ὅτι
 Πολλάκις αἰτησάντων τινῶν ἐκκλησιαστικῶν ὄντων
 ἀπὸ ἐτέρας ἐνορίας ὑποκειμένης ἐμοί, διακόνους ἢ
 πρεσβυτέρους ἢ ἐπισκόπους ἀπὸ ἄλλοτριᾶς ἐνορίας,
 ὡς ἔχοντων ἐνδεῶς ἐκείνων ἱκανῶν ἀνθρώπων,
 ἠθέλησα τοῦτο ποιῆσαι· κλῆν μεμνημένος τῶν
 γανονικῶν διαταγμάτων τῶν διοριζομένων παρὰ
 κυρίου τῶν ἐπισκόπων μὴ ἀφαιρεῖσθαι κληρικούς
 αὐτῶν, καὶ εἰς ἑτέραν ἐνορίαν δίδοσθαι, ἠκολούθησα
 τοῖς ὁστω διορισθεῖσι, καὶ ἀνεκωκωσάμην τὰ περὶ
 τούτου τῷ ἐπισκόπῳ τοῦ ζητουμένου κληρικοῦ. Καὶ
 νῦν μὲν οὐχ εὐρόν τινα ἀντιλέγοντα· ὅποπτεύω δὲ
 μήπως εἰς τὸ ἐξῆς ἀντιπέσῃ μοι τις ἐπίσκοπος, καὶ
 τῷ κανόνι χρῆσται. Τοῦτο δὲ γίνεται παρ' ἐμοῦ οὐχ
 ὡς ἐναντιομένου τοῖς γα·ον·κοῖς (ἐσπίτμας·ν, ἀλλ'
 ὅτι, ὡς καὶ ὁμαί; γινώσκετε ἐπικρατεῖται μοι φρονεῖς
 πολλῶν Ἐκκλησιῶν. Εἰ γοῦν, ἔχων ἐνδείαν ἱκανῶν
 ἀνθρώπων, ζητήσω ἐξ ἑτέρας ἐνορίας κληρικόν, καὶ
 ὅχι εἰσακουσθῶ, κἀνευθεὶν ἀναγκασθῶ προσελθεῖν
 τῷ ἔχοντι τὴν τοιοῦτον κληρ·κόν ἐπισκόπῳ μετὰ
 δύο ἢ τριῶν μαρτύρων ἀπὸ τῆς ἡμετέρας συγκλη-
 ρύσεως, ἢ γοῦν ἀπὸ τῶν συνεπισκόπων, ἐφ' ᾧ ἀνα-
 λαβεῖσθαι τὸν ζητούμενον παρ' ἐμοῦ κληρικόν, ἀκα-
 θοσίωτον εὐρισκόμενον, ἢ γοῦν ἀξι·ον καὶ παντός
 αἰτιάματο; ὑπέρτερον, καὶ ἐκείνο; οὐδὲ ὁστω παί-
 θεται δοῦναί μοι τὸν κληρικόν αὐτοῦ, κρινατέ μοι
 τὸ ποιητέον. Ἀπεκρίθη οὖν ὁ Νουμήδιος ὅτι Ἐξου-
 σίαν ἔχει ἀνάκαθεν ἢ καθέδρα τῶν Καρχηδονίων
 ἀναλαμβάνεσθαι ἀφ' ἧς ἂν ἐθέλῃ ἐκκλησίας κληρι-
 κὴν, καὶ χειροτονεῖν αὐτὸν κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ
 ζητήσαντος· τοῦτον λαοῦ εἰς βαθμὸν, ἢ γοῦν εἰς
 ὄνομα ὁσὸν ἂν καὶ προεστράπη. Ὁ δὲ Ἐπιγώνιος
 ἔφησε πρὸς τὸν Ἀδρῆλιον ὅτι, Εἰ καὶ δύνασαι τοῦτο
 ποιεῖν ἀυθαίρτως, ἀλλὰ τὸ ἀγαθοθελές σου μέσως
 πῶς ἀναγκάζει σε χρῆσθαι τῇ ἐξουσίᾳ. Κρίνεις γὰρ
 ἀσκανδάλιστον εἶναι τὸ θεραπειεῖν τοὺς συ·αδέλ-
 φους, καὶ μὴ αὐθεντικῶς, ἀλλὰ μετὰ γνώμης
 ἐκείνων ἀναλαμβάνεσθαι τοὺς κληρικούς αὐτῶν. Εἰ
 γὰρ οὖν διὰ πρώτης καὶ μόνης συνελεύσεως, ἢτοι
 διὰ μαρτυρίας, συνειδήσε; τοῦ ἐπισκόπου τοῦ ζη-
 τουμένου τὴν κληρικὴν ὑποταγῆν, τουτέστι δώσει
 τὸν κληρικόν, λόγος οὐδεὶς· εἰ δὲ μὴ, ἐκδικησον
 τὴν θρόνον σου διὰ τῆς ἀνωθεν προσούσε; αὐτῷ
 ἐξουσίας, ἢ γοῦν ἀναλαθοῦ τὴν κληρικὴν καὶ μὴ
 βουλομένου τοῦ ἐπισκόπου αὐτοῦ. Ἐχεις γὰρ
 ἀνάγκην πάσας τὰς Ἐκκλησίας; στρη·ζεῖν γανονι-
 κῶς. Ἵνα δὲ μὴ τινες σκαυδαλισθῶσι κατ' αὐτοῦ,
 ὡ; ἐκ νέου ἐπ·τρέποντο; τοῦτο, ἐπέγαγεν ὅτι· Τοῦτο;

επίσκοπος dixit : Scilicet quomodo tu alii Ec-
 clesiae subvenisti, compelletur et qui plures
 habet clericos, ex ipsis ad ordinationem tibi
 suppeditare. »

BALS. Quia a sanctis Patribus decretum est, et
 in proximo canone, et in aliis, non licere episcopo
 clericum ex alia diocesi accipere sine voluntate
 ipsius episcopi, dixit Aurelius ad fraternitatem
 synodi, quod sæpe cum ecclesiastici, qui sunt ex
 alia regione mihi subjecta, a me diaconos vel pre-
 sbyteros vel episcopos ex aliena regione petivis-
 sent, cum eis idoneorum hominum magna esset
 inopia, volui hoc facere : sed canonicarum Con-
 stitutionum memior, quæ statuunt non esse aufe-
 rendos clericos præter episcoporum voluntatem,
 et in aliam regionem tradendos, secutus sum ea,
 quæ sic constituta sunt, et cum clerici qui quære-
 batur episcopo de ea re communicavi. Et nunc
 quidem neminem inveni contradicentem : vereor
 autem ne quis in posterum mihi resistat episcopus,
 et canone utatur. Hoc autem facio, non tanquam
 canonicis decretis repugnans, sed quia, ut vos
 quoque scitis, multarum mihi Ecclesiarum cura in-
 cumbit. Si ergo in idoneorum hominum inopia
 constitutus, ex alia regione clericum petivero, et non
 fuero exauditus, et inde ad episcopum, qui habet
 talem clericum cum duobus vel tribus testibus ex
 nostro clericali tuo coepiscopis, accedere co-
 actus fuero, ut qui a me quæritur clericus reci-
 piatur, si non expiandus inveniatur, id est dignus,
 et quovis crimine superior : porro ille ne sic qui-
 dem suum clericum mihi dare persuadetur, statuique
 quid mihi sit faciendum. Respondit itaque Numi-
 dius quod Carthaginensium cathedra a multis ante
 sæculis habet potestatem recipiendi clericum ex
 qua velit ecclesia, et eum ordinandi convenienter
 populi desiderio, qui eum in gradum seu in nomen
 elegit, quod ei oblatum est. Epigonius vero dixit
 Aurelio : Etiamsi hoc tuo arbitratu facere potes,
 sed bona tua voluntas te moderate quodammodo
 cogit tua uti potestate. Judicas enim ab offendiculo
 alienum esse fratres tuos beneficiis demereri, et
 non propria auctoritate, sed cum illorum voluntate
 clericos eorum recipere. Si ergo per primum so-
 lumque congressum, seu testimonium, episcopi, a
 quo petitur clericus, conscientia subjecta fuerit,
 hoc est, clericum dederit, bene est : sin minus,
 tuere thronum tuum per potestatem quæ illi jam
 multis ante sæculis adest, scilicet accipe clericum,
 vel ejus nolente episcopo. Necesse enim habes
 omnes ecclesias canonicè stabilire. Ne qui autem
 eo offenderentur, utpote hoc de novo permittente,
 subjunxit : Hoc jus non tibi nunc datum est a
 nobis, sed tibi quidem prius aderat, verum a nobis
 obsignatur, hoc est, confirmatur. His autem sic
 discretis et distinctis, dixit Postumctianus : Si-

quis autem episcopus habeat unum clericum, is quoque ab eo auferatur? Ad hoc autem respondit Aurelius quod presbyterorum quidem ordinatio facilis est. Multi enim ad hoc apti inveniuntur et ordinabuntur ex Dei pernissu seu bona voluntate. Episcoporum autem promotio difficilis est et necessaria. Docendi enim facultate praeditum solertisque ingenii esse oportet episcopum: quod difficile invenitur. Quare si apud aliquem episcopum fuerit inventus talis sacerdos, etiam si unus solus est apud ipsum, ipse quoque auferatur, et ad episcopatus dignitatem provehatur; nempe cum alios ordinare sacerdotibus sit ei factu facile, qui ejus loco sint et sacra celebrent. Deinde intulit alius episcopus. Deinceps si quis alius multos habeat clericos, det non habenti. Aurelius quoque ipse dixit ad hoc: Quemadmodum tu, qui habes clericum, cogeris dare ipsum ad ordinationem episcopi, ita et qui habet plures compellitur, id est, cogetur vel invitus dare tibi unum ex ipsis. Haec cum decernat canon, Interrogaverit quispiam, cum Constantinopoli concessum sit a Justiniani Novella 3, seu a cap. 2 tit. 2 lib. III Basil. quod extra quoque cap. 26 primi tit. praesentis operis posuimus, alienos clericos sine praedictis suscipi; similiter et archiepiscopo primae Justinianae seu Bulgaricae a Justiniani Novella 133 quae sita est in cap. 1 tit. 3 lib. V Basil. quae a nobis posita est in cap. 6, tituli 1 praesentis operis, antiquae Romae et Carthaginiensis Ecclesiae jura concessa sunt; praeterea autem et archiepiscopo novae Justinianopolis, seu Cypri, data sunt per canonem 39 synodi in Trullo privilegio Constantinop. Ecclesiae: cogentur et ii cum scientia episcoporum clericos habentium ipsos suscipere, quemadmodum Carthaginiensem quoque episcopum facere cautum est, an non? *Solutio.* Quisdam dixerunt, quod quoniam eis indistincte permissum est alienos clericos suscipere non cogentur primum denuntiare, sicut praesenti canone Carthaginiensem episcopum facere oportere constitutum est. Mihi autem videtur debere hae prima capita, quemadmodum praesenti canone continetur, alienos clericos auferre, similiter ac Carthaginiensis episcopus: tum quia hoc est ab omni offensione alienum et fraternum, tum etiam quod praedicta Justiniani Novella 132 mentionem faciens etiam Justinianae Carthaginiensis Ecclesiae, quae est in Africa, quod ad episcopale jus attinet, eas exaequat. Cum autem praesens canon decernat, ut qui habet clericorum multitudinem, cogatur dare ei qui non habet; cogatur etiam, verbi gratia, Constantinopolitanus episcopus dare vel invitum, post denuntiationem, Hieracleae, verbi gratia, episcopo, suum clericum, ut eum sacerdotem, vel diaconum, vel episcopum ordinet? *Solutio.* Non puto. Hoc enim concessio, fiet omnium episcoporum exaequatio, quod ad hoc caput attinet: et ad nihilum redibit privilegium episcopo Carthaginiensi et reliquis datum. Debemus ergo dicere quod episcopi qui tunc privilegiati, non solum in episcopos, sed

A δὲ τὸ δίκαιον οὐ δίδονται σοι νῦν παρ' ἡμῶν, ἀλλὰ προῆν σοι, ἐπιστραγγίζεται δὲ καὶ παρ' ἡμῶν τοῦτέστιν ἐπικυροῦται. Οὕτω δὲ τούτων διευκρινηθέντων, εἴπιν ὁ Ποστομυτιανός· Ἐάν δι' ἔχη τις ἐπίσκοπος· ἕνα κληρικόν, ἀραιρεθήσεται καὶ οὗτος ἀπ' αὐτοῦ· Ἀντάφασ δὲ πρὸς τούτων ὁ Αὐρήλιος, δτι Ἡ μὲν χειροτονία τῶν πρεσβυτέρων εὐχερὴς ἐστὶ. Ἄλλοι γὰρ εὐρεθήσονται πρὸς τούτο ἐπιτήδειοι καὶ χειροτονηθήσονται κατὰ συγχώρησιν Θεοῦ, ἦτοι κατ' εὐδοκίαν. Ἡ δὲ προχείριστις τῶν ἐπισκόπων δυσχερὴς ἐστὶ καὶ ἀναγκαία. Διδακτικὸν γὰρ καὶ ἀγγίλουν εἶναι δεῖ τὸν ἐπίσκοπον, ὅπως δυσχερῶς εὐρίσκειται. Διὸ, ἐάν παρὰ τινι ἐπίσκοπῳ εὐρεθῆ τις τοιοῦτος ἱερεὺς, κλὴν εἰς μόνος ἐστὶ παρ' αὐτοῦ, ἀραιρεθήσεται καὶ αὐτὸς, καὶ εἰς τὸ αἵης ἐπισκοπῆς· ἀναγθῆσεται ἀξίωμα, ὡς πάντως δυνατοῦ ὄντος καὶ εὐχεροῦς ἑτέρου· χειροτονηθῆναι παρ' αὐτοῦ ἱερεῖς, καὶ ἀντὶ τούτου εἶναι καὶ ἱεουργεῖν. Εἴτα ἐπήνεργεν ἑτεροῦ· ἐπίσκοπος δτι λοιπὸν, ἐάν ἄλλος ἔχη πολλοὺς κληρικούς, δίδωτω τῷ μὴ ἔχοντι. Καὶ ὁ οὗτος Αὐρήλιος εἶπε πρὸς τούτων· δτι, Ὅπως σὺ ἀναγκάζῃς ἔχει κληρικὸν δοῦναι αὐτὸν εἰς χειροτονίαν ἐπίσκοπου. οὕτω καὶ ὁ τοὺς πλείονας ἔχων συνωθήσεται, ἀντὶ τοῦ καὶ ἄκων ἀναγκασθήσεται, δοῦναι σοι ἕνα ἐξ αὐτῶν. Ταῦτα τοῦ κανόνος διοριζομένου, ἐρωτήσεται τις ὡς, ἐπεὶ καὶ τῷ Κωνσταντινουπόλεως ἐνιδόθη ἀπὸ τῆς γ' Ἰουστινιανείου νεαρᾶς, ἦγουν ἀπὸ τοῦ β' τίτλου τοῦ γ' βιβλ. τῶν Βασιλικῶν, ἕπερ καὶ κατεστρώσαμεν ἐξωθεν τοῦ κς κεφ. τοῦ α' τίτλ. τοῦ παρόντος συντάγματος, ἀλλοτέρου· κληρικούς ἀποκριματίως δεχεσθαι· ὡσαύτως καὶ τῷ ἀρχιεπισκόπῳ τῆς πρώτης Ἰουστινιανῆς ἦτοι τῷ Βουλγαρίας ἐπιλοτιμήθησαν ἀπὸ τῆς γλγ' Ἰουστινιανείου νεαρᾶς τῆς κεμένης εἰς τὸ α' κεφ. τῶν Βασιλικῶν, καὶ καταστρωθείσης παρ' ἡμῶν εἰς τὸ γ' κεφ. τοῦ α' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, τὰ δίκαια τῆς παλαιᾶς Ρώμης· καὶ τῆς Ἐκκλησίας Καρχηδόνος· ἔτι μὴν καὶ τῷ ἀρχιεπισκόπῳ τῆς νείας Ἰουστινιανείου πόλεως, ἦτοι τῷ Κύπρου, ἐδόθησαν διὰ τοῦ λθ' κανόνος τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνέθου τὰ προνόμια τῆς τῶν Κωνσταντινουπολιτῶν Ἐκκλησίας· ἀναγκασθήσονται καὶ οὗτοι μετὰ εἰδησεως τῶν ἔχόντων τοὺς κληρικούς· ἐπισκόπων δ' ἔχεισθαι αὐτοὺς, καθὼς τούτο ποιεῖν καὶ τὸν ἐπίσκοπον Καρχηδόνος τετύπεται, ἦ οὐ· Ἀύστis. Τινὲς εἶπον ὡς, ἐπεὶ ἀδιστάκτως ἐξεχωρήθησαν οὗτοι δεχεσθαι ἀλλοτέρους ἐπίσκοπους, οὐκ ἀναγκασθήσονται πρῶτον ποιεῖν παράγγελμα, καθὼς διὰ τοῦ παρόντος κανόνος ὁ ἐπίσκοπος Καρχηδόνος ὤρισθη ποιεῖν. Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ὀφείλειν καὶ τὰς τοιαύτας πτώτας κεφαλὰς κατὰ τὴν τοῦ παρόντος κανόνος περιληψὴν ἀφαιρεῖσθαι τοὺς ἀλλοτέρους κληρικούς παρομῶως τῷ ἐπίσκοπῳ Καρχηδόνος· δτι τε τοῦτό ἐστι τὸ ἀσκανδάλιστον καὶ φιλάδελφον, καὶ ὅτι ἡ βῆθεῖσα ριβ' Ἰουστινιανείου νεαρᾶ μνημονημένη καὶ τῆς ἐν Ἀφρικῇ Ἰουστινιανῆς Καρχηδόνος Ἐκκλησίας· ἐξισάζει τὰς τῶν τῶν εἰς τὰ ἐπισκοπικὰ δίκαια. Τοῦ δὲ παρόντος κανόνος διοριζομένου, ἀναγκάζονται τὸν ἔχοντα πλεονος κληρικῶν δίδουσι· τῷ μὴ

ἔχοντι, ἀναγκασθῆσεται καὶ ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἂν
 τυχὸν δίδῃναι καὶ ἄκων μετὰ ἐπιφώνησιν τῷ Ἑρα-
 κλείας τυχὸν κληρικὸν αὐτοῦ, ἐφ' ᾧ χειροτονῆσαι
 τοῦτον ἱερέα, ἢ διάκονον, ἢ ἐπίσκοπον; *Λύσις.*
 Οὐκ οἴομαι. Τοῦτου γὰρ δοθέντος γενήσεται πάντων
 τῶν ἐπισκόπων ἐξίσωσις ὅσον εἰς τοῦτο τὸ καφέ-
 λαιον καὶ εἰς οὐδὲν κατατέθειται τὸ δοθὲν προνόμιον
 τῷ Καρχηδόνης καὶ τοῖς λοιποῖς. Ὁφειλομένον οὖν
 εἶπαι ὅτι οἱ μὲν προνομίαι ἐπίσκοποι οὐ μόνον
 εἰς ἐπισκόπους, ἀλλὰ καὶ πρεσβυτέρους καὶ διακόνους,
 ἵνα χειροτονήσωσιν ἄλλοτριους κληρικούς, κατὰ
 τὴν περιλήψιν τοῦ παρόντος κανόνος· οἱ δὲ
 λοιποὶ ἐπίσκοποι ἐξ αὐτῶν οὐ ζητήσωσιν, οὐδὲ
 δέξονται κληρικούς· ἄλλως, εἰ μὴ ἐν χρεῖα γένω-
 νται τοῦ χειροτονῆσαι τοῦτον ἐπίσκοπον. Τοῦτο γὰρ
 καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος παρίσταται, λέγοντος
 μὴ τοσοῦτον εἶναι ἀναγκαίαν τὴν τῶν ἱερέων καὶ
 διακόνων χειροτονίαν, ὡς τὴν τῶν ἐπισκόπων· καὶ διὰ
 τοῦτο ἀφαιρεῖσθαι καὶ τὸν ἕνα καὶ εἰς ἐπισκοπὴν
 ἀνάγεσθαι. Ἐάν δὲ ὁ μετακαλούμενος κληρικὸς εἰς
 ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα, ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας τυχὸν
 τῶν Κωνσταντινουπολιτῶν, οὐ καταδέχεται τὴν ψῆφον,
 ἀναγκασθῆσεται παρὰ τοῦ πατριάρχου, κατὰ τὸν
 παρόντα κανόνα καταδέχασθαι; *Λύσις.* Οὐδαμοῦ.
 Οὐ γὰρ ἀναγκάζεται τις ἀρχιερεὺς γενέσθαι καὶ ἄκων.
 Ἐκκλησιῶν οὖν τὰ τοῦ κανόνος εἰς τὸν ψηφισθέντα
 καὶ καταδεχόμενον μὲν τὴν ἐπισκοπὴν μὴ παραχω-
 ρούμενον δέ.

ZONAR. Τοῦ ἀνωτέρου κανόνος ὥρισαντο; μὴ
 εἶναι ἐπισκόπων ἐτέρου ἐπισκόπου κληρικὸν οἰ-
 κειοῦσθαι, καὶ χειροτονεῖν αὐτὸν, ὁ Ἀβρόχλιος εἰ-
 ῆγαγε λόγον, ὅτι πολλῶν Ἐκκλησιῶν ἀναδέδεγμα
 φροντίδα. Δέονται δὲ μου τινὲς αὐτῶν, χρεῖζουσαι
 ἐπισκόπου ἢ πρεσβυτέρου ἢ διακόνου, ζητοῦσαι
 τόνδε ἢ τόνδε. Εἰδὼς δὲ τὰ ὤρθωθέντα κατὰ ταῦτα
 ποιῶ, καὶ ἔρωτῶ τὸν ἐπίσκοπον τοῦ ζητούμενου
 κληρικοῦ, ἐμφανίζων αὐτῷ, ἀντὶ τοῦ, γνωρίζων
 αὐτῷ καὶ δηλών, ὅτι κληρικὸν αὐτοῦ αἰτοῦσιν οἱ
 τῆςδε τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ νῦν μὲν, φησὶν, οὐκ ἀν-
 τιλέγουσιν, ἀλλὰ δεῖδάς τοὺς κληρικούς αὐτῶν·
 ἵνα δὲ μὴ μετὰ ταῦτα ἴσως τινὲς ἐναντιωθῶσι, μὴ
 δίδόντες τοὺς ζητούμενους εἰς ἐπισκόπου χειροτο-
 νίαν ἢ κληρικοῦ, κρίνατε, εἰ συνέλθω τινὲ τῶν
 ἐπισκόπων μετὰ τινῶν δύο ἢ τριῶν ἐκ τῆς ἡμετέρας
 συγκληρώσεως, ἦγουν τῆς ἡμῶν τῶν ἐπισκόπων
 μοίρας, ἐκεῖνο; δὲ ἀκαθορίτως εὐρεθῆ, ἀντὶ τοῦ
 ἀπειθῆς, ἀνένδοτος, τί δεῖ ποιῆσαι; Καὶ οὐκ οἰκεία
 μὲν ταῦτα τῇ σημασίᾳ τῶν λέξεων· ὁ δὲ νοῦς τῆς
 ἀκολουθίας τοῦ λόγου τοιαύτην ἔνοιαν ἀπαιτεῖ.
 Ὁ μὲν Νουμήδιος, προσμαρτυρήσας τῷ θρόνῳ τοῦ
 Ἀβρόχλιου προνόμιον παλαιὸν χειροτονεῖν οὐδὲ βούλεται
 εἰς ἐκάστης Ἐκκλησίας, δέδωκε τοῦτῳ τὸ λαμβάνειν
 ἀφ' οἰουδήποτε κληρικούς καὶ χειροτονεῖν αὐτούς·
 ὁ δὲ Ἐπιγόσιος πρὸς ταῦτα ἀντέτη ὅτι Ἡ ἀγαθο-
 θέλεια μεσάζει τὴν ἐξουσίαν. Ἦτιον γὰρ τολμᾷς
 ἡπερ δύνῃ, ἐν τῷ πᾶσιν ἑαυτὸν δεικνύειν ἀγαθὸν
 καὶ φιλόνηρον. Ὁ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν, ὅτι
 Ἐξουσίαν μὲν ἔχεις λαμβάνειν ἄλλοτριους κληρικούς
 καὶ χειροτονεῖν· ἀλλὰ τὸ καλοθελεῖς μέσως πως
 ἀπαιτεῖ χρᾶσθαι τῇ ἐξουσίᾳ, ὥστε μὴ αὐθεντικῶς
 ἀφαιρεῖσθαι αὐτούς, ἀλλὰ μετὰ γνώμην τῶν ἐπι-
 σκόπων αὐτῶν. Τὸ γὰρ ἐν πᾶσι δεικνύειν ἑαυτὸν
 ἀγαθὸν διὰ τοῦ βουλευέσθαι ἡτόν ἐστι· τοῦ μετ'
 ἐξουσίας τολμᾶν τὴν ἀφαιρέσειν. Ἐχεις γὰρ τοῦτο

etiam in presbyteris et diaconis, alienos clericos
 ordinaverint, ut presentis canone continetur: reliqui
 autem: episcopi ab ipsis non petent, nec clericos
 aliter suscipient; nisi episcopum ordinare ipsis
 opus fuerit. Hoc enim vel ex presentis canone pro-
 batur, qui dicit, non esse adeo necessarium sacer-
 dotum et diaconorum ordinationem, sicut episco-
 porum: et propterea vel unum auferri, et in epi-
 scopum promoveri. Si autem clericus, qui ad epi-
 scopalem dignitatem evocatur, ab Ecclesia, verbi
 gratia, Constantinopolitana, electionem non admit-
 tit, cogetur a patriarcha secundum presentem
 canonem admitti? *Solutio.* Nequaquam. Neque
 enim cogetur quisquam vel invitus fieri antistes.
 Hic ergo canon est accipiendus de eo, qui elec-
 tus est, et episcopatum quidem suscipit, sed ei non
 permittitur.

590 ZONAR. Cum superiori canone, ne cui-
 quam episcopo liceat alterius episcopi clericum
 sibi vindicare, ordinibusque insignire, decretum
 sit; in hanc sententiam mox Aurelius sermonem
 habuit, videlicet, multarum sibi Ecclesiarum curam
 esse commissam. Sæpe vero, inquit, ad me con-
 fluunt, episcopum aut presbyterum aut diaconum,
 modo hunc, modo illum, sibi dari postulantes. Cum
 vero hæc decreta noverim, pareo, clericus, qui a
 me postitur, episcopum a deo, eique clericum suum
 ab hujus scilicet Ecclesie conventu effugitari si-
 gnifico, hoc est, indico, ac certiore in re fa-
 cio. Atque hactenus quidem, inquit, haud repugnant,
 et clericos suos non inviti tradunt. Ne qui vero in
 posterum forte refragentur aut obstant, quominus
 expectitus aliquis ad episcopatum aliumve in clero
 gradum eligatur; si episcopum quæmpiam ego con-
 vovenero, duobus præterea aut tribus ex nostro nu-
 mero, episcoporum videlicet, adhibitis, isque im-
 pius, hoc est, morigerus ac pertinax fuerit inventus,
 quid mihi tunc faciendum putetis vos ipsi statuite.
 Quæ quidem quamvis cum verborum significatione
 minus conveniant, sententia tamen hujus loci,
 atque orationis contextus, aliam explanationem non
 admittit. Ac Numidius quidem, Aurelii throno jam
 olim id prærogativæ concessum fuisse testatus,
 ut ex quacunque provincia quos voluisset ordinibus
 insigniret, id ei concessit, ut clericos, undecunque
 collibitum esset, ad se vocatos ordinaret. Ad quæ
 tum Epigonius, Bonitas, inquit, tua temperat pote-
 statem. Audes namque minus quam liceat, dum te
 omnibus probum ac humanum ostendis. Quod
 autem dicit, ejusmodi est: Cum tibi quidem, alienis
 clericis ad te traductis conferre ordines omnino
 liceat, quamquam tamen in usu auctoritatis mole-
 rationem humanitas requirit, ut non pro potestate

et imperio, sed cum episcopi quoque sui facultate clericis auferantur. In omnibus namque benignitatem et humanitatem ostendere minus quiddam est, quam pro imperio ac potestate clericos abducere. Id enim in tuo iudicio positam est, ut uniuscuiusque episcopi personæ medicinam facias, hoc est, tibi quoque hoc propositum est, ut episcopos omnes humanitate demulceas. In primo autem et solo congressu si jus huic cathedræ vindicandum esse perspexeris, hoc est, ubi primum semel convento episcopo consilium de ejus clerico abducendo, atque ad ordines promovendo, communicaris, si se ille minus obsequentem præhuerit, jus huic cathedræ datum, clericos unde velit sumendi, iisque ordines conferendi, ipse vindicabis. Deinde vero, ne cuiusquam offensionem subiret, quasi clericos ab episcopo suo vel invito abducendi initiantique facultatem ipse concederet: Non hanc, inquit, ipsi tibi largimur facultatem, sed antea traditam confirmamus, illud videlicet tuo arbitrio relinquentes, ut nequaquam alienos clericos pro imperio et potestate, sed re prius cum ipsorum episcopis communicata, vindices atque abducas. Cum jam constitutum esset, licere Aurelio alienos clericos assumere eisque ordines conferre, rogavit quidam: Quid si unum tantum sacerdotem episcopus habuerit, num eo quoque privabitur? Propositæ vero interrogationi Aurelius ita respondit: Posse ab uno episcopo, Deo dante, multos sacerdotes creari; hoc nimirum significans: Quamvis magna sit sacerdotii dignitas, omnemque humanam nobilitatem ac potestatem sacerdotes creandi facultas superet, tamen Deo permittente posse ab uno episcopo multos sacerdotes constitui: at vero hominem episcopali muneri gerendo opportunum invenire perquam difficile est. Oportet enim episcopum, ex divi Pauli sententia, præter cætera, amplecti eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem, ut possit exhortari sana doctrina, et eos qui contradicunt arguere; tum ejusmodi esse, qui Ecclesiæ præesse norit, hoc est, tum fidelium curæ suscipiendæ **591** ac gerendæ, tum Ecclesiæ negotiis prudenter ac pro arbitrio divinæ voluntatis administrandis sit idoneus. Hæc vero non omnia pariter etiam a sacerdotibus exiguntur. Ergo si quis sacerdos ad episcopale munus obendum idoneus reperitur, vel si alium neminem ipsius episcopus habeat, eum nihilominus eligi consecrarique necesse fuerit. Deinde alius quidam intulit: Si quis alius deinceps multos clericos habuerit, det non habenti. Ad quem Aurelius: Quemadmodum, ait, tu clericum, transmittis: ita et cui plures fuerint, unum aliquem tibi ex illis asponere compelletur, hoc est, volens nolensque cogetur.

ARIST. « Carthaginis præsidi liceat, quoscumque velit, eligere præsiciendos Ecclesiæ: etiamsi unum tantummodo presbyterum præsentia dignum quispiam habeat. Unus enim episcopus poterit multos ordinare presbyteros. Qui vero episcopatu sit idoneus difficulter invenitur. » Hæc synodus, cum provincialis fuit, non æcumeni-

εν τῆ κρίσει σου, τὸ ἀποθεραπύσαι ἐν; ἐκείνου ἐπισκόπου τὸ πρόσωπον, τοῦτέστι καὶ σὺ τοῦτο κρίνεις, τὸ πάντα; τοὺς ἐπισκόπους θεραπεύειν. Ἐν πρώτῃ δὲ καὶ μόνῃ συνείλεται, εἰ συνίη: τὸ ἐπ' ἐξουσίας ταύτῃ τῇ καθέδρῃ εἶναι ἐκδικητέον, τοῦτέστιν, ἀπαξ δὲ συναλθῶν τῷ ἐπισκόπῳ τοῦ κληρικῶν, ὃν μέλλεις ἀφελίσθαι καὶ χειροτονήσαι, καὶ κοινοσάμενος αὐτῷ περὶ τοῦ κληρικοῦ αὐτοῦ, εἰ μὴ εὐρησ; ἐκείνον αὐτίκα πισθίνειν, ἐκδικητέον τὸ εἶναι ἐπ' ἐξουσίας ταύτῃ τῇ καθέδρῃ ἔθεν βούλεται λαμβάνειν κληρικὸν καὶ χειροτονεῖν αὐτόν. Ἔτα ἕνα μὴ σκανδαλισθῶσι κατ' αὐτοῦ, ὡς ἐπιτρέποντος; καὶ γλώμης ἄνευ τῶν ἐπισκόπων λαμβάνειν τοὺς κληρικοὺς αὐτῶν καὶ χειροτονεῖν, ἐπήγαγεν ὅτι Οὐχ ἡμεῖς; σοι διδόνμεν τὴν ἐξουσίαν ταύτην, ἀλλ' ἐπικυροῦμεν αὐτήν, τῇ σῇ προαιρέσει δηλονότι ἀνατιθέμετες; τὸ μὴ μετ' ἐξουσίας λαμβάνειν τοὺς κληρικοὺς τῶν ἄλλων, καὶ προχειρίζεσθαι αὐτούς, ἀλλὰ μετὰ βουλῆς τῶν ἐπισκόπων αὐτῶν. Κυρωθέντος; τοῦ λαμβάνειν τὸν Ἀύρηλιον κληρικὸς ἄλλοτριους; καὶ χειροτονεῖν αὐτούς, ἠρώτησέ τις ὅτι, Κἀν ἕνα ἔχη πρᾶσβύτερον ἐπίσκοπος; ἀκαίριος ἀφαιρεθήσεται ἐξ αὐτοῦ; Πρὸς δὲ τὸ ἐρώτημα τοῦτο ὁ Ἀύρηλιος ἀπεκρίθη, ὅτι Δύναται εἰς ἐπίσκοπο; πολλοὺς πρᾶσβυτέρους; χειροτονήσαι κατὰ συγχώρησιν Θεοῦ, τοῦτο λέγων, ὅτι, εἰ καὶ μέγα ἐστὶ τὸ ἱερατικὸν ἀξίωμα, καὶ ὑπὲρ τὴν ἀνθρώπινον ἀξίαν καὶ δύναμιν ὑπάρχει τὸ καθιεστῆν ἱερέως; ἀλλὰ κατὰ συχώρησιν Θεοῦ δύναται εἰς ἐπίσκοπο; πολλοὺς ἱερεῖς χειροτονήσαι· εἰς ἐπισκοπὴν δὲ ἐπιτήδειον ἀνδρα; εὐρεῖν δυσχερὲς ἐστὶ. Τὸν γὰρ ἐπίσκοπον δεῖ, κατὰ τὸν μέγαν Παῦλον, πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ἀντίχεσθαι τοῦ κατὰ διδασχὴν πιστοῦ λόγου, ἢ εὐνατὸς ἢ καὶ παρακαλεῖν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῇ ὑγιαίνουσῃ, καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν, καὶ προσετόναι εἰδὸτα τῆς ἐκκλησίας, ἦτοι καὶ τῶν πιστῶν ἐπιμαίεσθαι ἐπιτήδειον, καὶ τὰ πράγματα τῆς Ἐκκλησίας οἰκονομεῖν καὶ θεοφιλῶς διοικεῖν. Οὐ πάντα δὲ ταῦτα ὁμοίως ἀπαιτεῖται καὶ ἐπὶ πρᾶσβυτέρου. Διὸ ἀναγκαῖον, εἰ εὐρίσκουτο πρᾶσβυτέροι; ἐπιτήδειοι εἰς ἐπίσκοπον, λαμβάνεσθαι τὸ τοιοῦτον καὶ χειροτονεῖσθαι, κἀν ἕνα τοῦτον ἔχη ἐπίσκοπος αὐτοῦ. Ἔτα ἐπήνεγκεν ἕτερος ὅτι λοπόν· Ἐάν ἄλλος ἔχη πολλοὺς κληρικοὺς, διδόντω τῷ μὴ ἔχοντι. Καὶ ὁ Ἀύρηλιος; εἶπε πρὸς τοῦτο ὅτι Ὅσπερ σὺ ἀναγκάζῃ, ἔχων κληρικῶν, δοῦναι αὐτὸν εἰς χειροτονίαν ἐπισκόπου· οὕτω καὶ ὁ τοὺς πλείονας ἔχων συνωθηθήσεται, ἀντὶ τοῦ καὶ ἄκων ἀναγκασθήσεται, δοῦναι σο; ἕνα ἐξ αὐτῶν.

ARIST. « Ἐξέστω τῷ Καρχηδόνο; προέδρῳ οὗς ἂν ἐθέλῃ, προχειρίζεσθαι προεστῶτας ταῖς Ἐκκλησίαις, κἀν μόνον ἕνα τις ἔχη πρᾶσβύτερον πρᾶσταςίας ἀξίον. Εἰς μὲν γὰρ ἐπίσκοπος; πολλοὺς πρᾶσβυτέρους; χειροτονεῖν δύναται. Δυσχερὲς; δὲ ὁ πρὸς ἐπισκοπὴν ἐπιτήδειος. »

Ἡ σύνοδος; αὕτη, τοπικὴ οὖσα, μὴ οἰκουμενικῇ,

ἔρχει τινὲς ἐν Καρχηδόνι ὀφείλοντα κρατεῖν. Ὁ γὰρ A
 Ἀύρηλιος Καρχηδόνος ἐπίσκοπος, τοῖς κανόσιν ἐπό-
 μνος, καὶ παρὰ γνώμην ἐπισκόπου μὴ θέλων κλη-
 ρικὸν αὐτοῦ ἀφαιρεῖσθαι, καὶ εἰς ἑτέραν πόλιν κλη-
 ροῦν αὐτόν, ἢ ἐπίσκοπον καθιστᾶν· εὐλαβοῦμενος
 δὲ πάλιν μὴ ποτὲ τινὰς τῶν ὑπ' αὐτὸν ἐπισκόπων οὐ
 πεισῶσι δούναί τινὰς τῶν κληρικῶν αὐτῶν ἐπὶ τῷ
 εἰ; ἑτέραν πόλιν ἐνδεῶς πρεσβυτέρων ἢ διακόνων
 ἔχουσαν κληρωθῆναι, ἢ εἰς ἐπισκοπῆς βραβύδον προ-
 αχθῆναι, ἀξίους εἰς τοῦτο κριθέντας· τὰ περὶ τοῦ-
 του τῇ συνόδῳ ἀνεκοινώσατο· καὶ ἐπιψηφίσατο
 αὕτη ἐκ' ἀδείας ἔχειν τὸν Καρχηδόνος πρόεδρον,
 διὰ τὸ τὴν πᾶσαν φροντίδα τῶν ἐκείσε Ἐκκλησιῶν
 αὐτῷ ἐπιχειροῦναι, οὐδ' ἂν τῶν ὑπ' αὐτὸν ἐπισκόπων
 κληρικούς εἰς προεστας Ἐκκλησιῶν εὐρήσει ἀξίους,
 προχειρίζεσθαι αὐτούς· κἄν δὲ καὶ πολλοὺς τις μὴ B
 ἔχη πρεσβυτέρους, ἀλλ' ἕνα καὶ μόνον, καὶ ἐπιτή-
 δαιον αὐτὸν εἰς ἐπισκοπὴν κλητῆ, ἀνευδοκίμως καθ-
 ιστᾶ αὐτόν· διὰ τὸ δυσχερὲς εἶναι τὸν εἰς ἐπισκο-
 πὴν εὐρίσκεισθαι δόκιμον· καὶ δυνατόν ἕνα ἐπίσκο-
 πον πολλοὺς πρεσβυτέρους χειροτονῆσαι.

KANON F.

Περὶ τοῦ τοῦς ἐν ταῖς παροικίαις χειροτονουμένους
 ἐπισκόπους μὴ τινὰ ἑαυτοῖς ἐκδικεῖν διοίκησιν.
 Ὁ ὤρβανος καὶ Οὐρβανὸς οἱ ἐπίσκοποι εἶπον·
 Ἐκούσαμεν ὀρθῶς, ἵνα αἱ παροικίαι μὴ ἀξιών-
 ται λαμβάνειν ἐπισκόπους (29), εἰ μὴ κατὰ συν-
 αίνεσιν τοῦτου, ὑφ' ὧν καθίσταντο. Ἐν δὲ τῇ
 χώρᾳ ἡμῶν, κατὰ συγχώρησιν τοῦ ἐξαρχῆς κατ-
 ἔχοντος τὰς διοικήσεις ἐπισκόπου, τινὲς εἰς τὰς C
 αὐτὰς παροικίας χειροτονήθεις ἐπίσκοποι ἑαυ-
 τοῖς ἑτεῖ μὴν ἑτέρας διεδικούσιν. Τοῦτο καὶ κω-
 λυθῆναι τῇ ἀγάπῃ τῆς ὑμῶν κρισεως, καὶ
 ἀνατραπῆναι τοῦ λοιποῦ ὀφείλει. Ἐπιγόνιος
 ἐπίσκοπος εἶπεν· Ἐκάστη ἐπισκόπῳ τὸ πρέπιον
 ἐφυλάχθη, ἵνα ἐκάστης τῆς συγχησίας τῶν
 παροικιῶν μηδὲν ἀποδρεφθῆῃ πρὸς τὸ ἴδιον
 κτήσασθαι ἐπίσκοπον, εἰ μὴ κατὰ συναίνεσιν
 τοῦ τὴν ἐξουσίαν ἔχοντος. Ἐὰν δὲ αὐτὸς παρα-
 γωρήσῃ, ὥστε τὴν αὐτὴν διοίκησιν ἐπιτραπέζαν
 ἴδιον κτήσασθαι ἐπίσκοπον, εἰς τὰς λοιπὰς τῶν
 προχειρισθέντων μὴ ἐπιβάλλεσθαι διοικήσεις·
 εἰδότες μὴ ἐκ τοῦ σώματος τῶν πολλῶν ἀφαιρε-
 θεῖσα αὕτη καὶ μόνῃ ἡξιώθη τιμὴν ἰδίας ἐπισκο-
 πῆ; ἀναδίζεσθαι. Ἀύρηλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Οὐκ D
 ἀμφόδῳ τῇ πάντων ὁμῶν ἀγάπῃ ἀρέσκων,

unica, quædam delere Carthagine obtinere deerunt.
 Nam Aurelius episcopus Carthaginensis canones se-
 quens, et præter episcopi sententiam clericum illum
 auferre et in alia civitate eum in clerum eligere aut
 episcopum creare nolens : sed metuens iterum, ne
 aliqui episcoporum ipsi subjacentium, non persua-
 deantur aliquos u clericis suis dare, ut in alia civi-
 tate presbyteris et diaconis indigente in clericorum
 numerum recenseantur, aut, si eo judicentur digni,
 ad episcopalem gradum promoveantur, hoc synodo
 communicavit; et ea suffragio suo decrevit, Car-
 thaginis præsi licere, quia omnis ecclesiarum,
 quæ ibi sunt, ei committitur cura, quoscunque
 episcoporum ipsi subjectorum clericos ad ecclesia-
 rum præsentiam invenerit aptos, eos deligere.
 Licet vero et multos quispiam non habeat presby-
 teros, sed unum et solum, et eum episcopatu idoneum
 judicet, laud dubie eum constituere : quia
 difficile est quempiam episcopatu invenire aptum;
 et possibile est unum episcopum multos presbyteros
 ordinare

CANON LX.

Ut episcopi qui in parœciis ordinantur, nullam
 sibi diœcesim vindicent. Honoratus et Urbanus
 episcopi dixerunt : Audivimus definitum, ne
 parœciam dignentur episcopus accipere, nisi ex
 consensu ejus, a quo constitutæ sunt. In nostra
 autem regione, ex permissione ejus qui ab initio
 diœceses obtinet episcopi, quidam in eis tem
 parœciis ordinati episcopi, adhuc etiam alias
 sibi vindicant. Hoc vestri iudicii charitate et
 prohiberi et deinceps subverti debet. Epigonius
 episcopus dixit : Unicuique epi-copo, quod de-
 cet, servatum est, ut ex unaquaque parœciarum
 possessione nihil decerpatur ad proprium epi-
 scopum habendum, nisi ex consensu ejus qui
 habet potestatem. Sin autem ille concesserit,
 ut ipsa permissa diœcesis proprium habeat
 episcopum, is qui promotus est ad alias diœ-
 ceses manum non extendat; quoniam una ex
 multorum corpore ablata, vel sola digna ha-
 bita est, quæ proprii episcopatus honorem ac-
 ciperet. Aurelius episcopus dixit : Non dubito
 vestrum omnium dilectioni placere, ut episco-
 pus, qui ex prioris episcopi in diœcesi per-
 missione promotus est, eum solum populum

Guill. Beveregii notæ.

(29) Ἴνα αἱ παροικίαι μὴ ἀξιῶνται λαμβάνειν
 ἐπίσκοπους. In latina horum canonum Collectione
 legitur : Ut diœceses non mereantur episcopos acci-
 pere; ubi observare licet, ut Græcus interpres
 diœceses per παροικίας vertit; recte quidem.
 Etiamsi enim διοίκησις, in militia imperii juxta
 ac Ecclesiæ, plurimum provinciarum collectionem
 proprie significet : hoc tamen in loco, et ubique
 sere per canones hosce Africanos, vox diœcesis
 pro singulari unius tantum episcopatus territorio
 usurpatur; quam Græci παροικίαν vocant, sive
 parœciam; quam vocem Dionysius Exiguus in sua
 canonum versione conservavit. Alii parœciam
 male scribunt : qua antiquitus, aliter atque hodie

episcopatus territorium denotatum fuit, sive diœ-
 cesis; ut hodie vocamus, juxta Ecclesiæ Africanæ
 usum. Græci autem scriptores, et nonnulli etiam
 e Latinis, perpetuum observant discrimen inter
 διοίκησιν, ἐπαρχίαν, παροικίαν. Nam διοίκησις his
 plures sub se ἐπαρχίας sive provincias comprehen-
 dit; unaquæque etiam ἐπαρχία ex pluribus parœ-
 ciis constat; et parœciæ singulos plurimos sibi
 subjectos habuerunt vicos, quibus episcopus pa-
 rœciæ præfectus est. Adeo ut patriarchæ τῶν διο-
 κησιῶν, metropolitani τῶν ἐπαρχιῶν, et singuli
 episcopi τῶν παροικιῶν curam omnem atque so-
 licitudinem gesserint.

« obtineat, ad quem fuerat ordinatus. Quoniam A
 « ergo omnia esse tractata existimo, si omnia
 « rationi vestræ congruant, ea vestra sententia
 « confirmate. Omnes episcopi dixerunt; Nobis
 « omnibus hæc placuerunt, et nostra subscri-
 « ptione confirmamus. Et subscripserunt, 592
 « Aurelius Ecclesiæ Carthaginiensis episcopus
 « præsentī decreto consensit, et lecto subscripsi:
 « similiter et reliqui episcopi subscripserunt. »
 « πρὸς τῆς Ἐκκλησίας Καρχηδόνος τῷ πρῶντι δικρέτῳ
 « καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι ὑπέγραψαν. »

BALS. In aliquas, ut est verisimile, parœcias, quæ non habebant antistites, electi sunt episcopi voluntate episcoporum qui eas habebant: utpote quæ essent fortasse populosæ, et proprio episcopo opus haberent. Sed cum ii, qui ad eas ordinati fuerant, his, quæ illis obtigerant, non contenti essent, sed etiam aliena sibi jura vindicarent, dixerunt Honoratus et Urbanus episcopi, quod quoniam cautum est episcopos non aliter in parœcia eligi, nisi voluntate eorum, qui illas habent ab initio, hoc quoque ita factum est in regione ipsorum. Quia autem, qui sunt ordinati, alias quoque parœcias sua sponte sibi vindicant, debent ea quidem, quæ improbe vindicarunt, corrigi: quæ autem non canonicè sunt vindicaturi, prohiberi. Ad hæc ergo Epigonius dixit quod a divinis canonibus unicuique episcopo parœciarum regiones limitesque attributi sunt et ex ipsarum parœciarum possessione nihil potest decerpi seu auferri ab aliquo. Sed nec ipsi parœciæ habitatores possunt sibi sua sponte episcopum constituere, nisi voluntate episcopi qui habet potestatem in parœcia. Si autem ille quoque hoc permiserit, non debet is, qui ordinatus est, propter jus hujus parœciæ se ad aliam quoque parœciarum administrationem extendere. Sola enim quæ honorata est parœcia, erit sub eo qui est ordinatus: reliquæ autem erunt sub capite a quo ablatio facta est. Dixit ergo post hæc Aurelius, eorum fraternitatis esse admittendam sententiam. Et ipse eadem quoque statuit: et propterea petivit, ut quæ constituta erant, subscriberentur, quod etiam factum est. Et hæc quidem ita: Tu autem scias, quod episcoporum quidem regiones immotas manere, ut canonicum servatur: fieri autem episcopatus de novo in parœciis, quæ sunt aliis episcopis subjectæ, sine regio mandato non permittitur, etiamsi millies consenserit qui eam habet episcopus. Synodice enim constitutum est, ut nec ipsa magna synodus sine jussu regio possit novum constituere episcopatum. Et de eo in alios canones scriptum est.

ZONAR. Definitum est, inquit, ut in parœciis, regionibus videlicet parvæ episcopo subjectis, episcopus quispiam, nisi eo, qui præest, episcopo consentiente, statuatur. Quod si aliquem, cum ea nimirum approbatione creati contingat, ejus parœciæ finibus populoque contentus degat, neque alias sibi arroget seu vindicet, ac velut ad ipsum spe-

« ὥστε τὴν κατὰ τὴν συγχώρησιν τοῦ προτέρου ἐπι-
 « σκόπου ἐν τῇ διοικήσει προχειρισθέντα ἐπίσκο-
 « πον μόνον αὐτὸν κατέχειν τὴν λαὸν, εἰς ὃν ἐχει-
 « ροτονήθη. Ἐπειδὴ οὖν πάντα νομίζω εἶναι τα-
 « τρακτασμένα, ἐὰν πάντα στοιχῇ τῷ λογισμῷ
 « ὑμῶν, ταῦτα βεβαιώσατε τῇ ὑμετέρῃ ἐκφωνῇ
 « σει. Πάντες; οἱ ἐπίσκοποι εἶπον· Ἰδῶσιν ἡμεῖς
 « ταῦτα ἤρσεν, καὶ τῇ ἡμετέρῃ ὑπογραφῇ ταῦτα
 « βεβαιώμεν. Καὶ ὑπέγραψαν· Ἀδρήλιος ἐπίσκο-
 « πος καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι ὑπέγραψαν· ὁμοίως

BALS. Εἰς τινὰς παροικίας, ὡς εἶπεν, μὴ ἐχού-
 « σαι ἀρχιερεῖς, ἐψηφίσθησαν ἐπίσκοποι κατὰ γνώμην
 « τῶν ἐχόντων αὐτὰς ἐπισκόπων, ὡς γενομένης τυχλὴν
 « πολυανθρώπου, καὶ δεομένης ἰδικοῦ ἐπισκόπου. B
 « Μὴ ἀρκουμένον δὲ τῶν εἰς ταύτας χειροτονηθέντων
 « ἐπὶ ταῖς λαοῦσαις αὐτοῦς, ἀλλὰ σφετεριζόμενον
 « καὶ ἀλλότρια δίκαια, εἶπον Ὁνωρθὸς καὶ Οὐρβα-
 « νὸς οἱ ἐπίσκοποι ὡς, ἐπεὶ κεκανόνισται μὴ ἄλλως
 « ψηφίζεσθαι ἐπισκόπους εἰς παροικίας, εἰ μὴ κατὰ
 « θέλησιν τῶν ἐχόντων ἀρχῆθεν αὐτὰς ἐπισκόπων,
 « γέγονε τοῦτο οὕτω καὶ εἰς τὴν χώραν αὐτῶν. Ὅτι
 « δὲ οἱ χειροτονηθέντες καὶ ἄλλας παροικίας διακτι-
 « κοῦσιν αὐθαίρετως, ὀφείλουσι τὰ μὲν καινῶς ἐκδι-
 « κηθέντα διορθωθῆναι· τὰ δὲ μέλαινα ἀκανόνιστως
 « ἐκδικεῖσθαι κωλυθῆναι. Ἐφησε γοῦν πρὸς ταῦτα ὁ
 « Ἐπιγόνιος ὅτι Ἀπὸ θεῶν κανόνων ἐκάστω ἐπισκόπῳ
 « ἐνορία παροικιῶν ἀνεμεμήθησαν, καὶ ἀπὸ τῆς συ-
 « κτησίας, ἤγουν ἀπὸ τῆς παροικίας αὐτῶν, οὐδὲν
 « δύναται ἀποκρῆθῆναι ἡτοὶ ἐκκοπήναι παρὰ τινος. C
 « Ἄλλ' οὐδὲ αὐτοὶ οἱ οἰκῆτορες τῆς παροικίας θύναν-
 « ται αὐτοθελῶς ἐπίσκοπον ἑαυτοῖς καθιστῆναι, εἰ μὴ
 « κατὰ θέλησιν τοῦ ἐξουσιάζοντος τῆς παροικίας ἐπι-
 « σκόπου. Ἐν δὲ καὶ οὗτος παραχωρήσῃ τούτῳ οὐκ
 « ὀφείλει ὁ χειροτονηθεὶς δικαίῳ ταύτης τῆς παροικίας
 « παρεμβάλλειν ἑαυτὸν καὶ εἰς ἄλλων παροικιῶν διοι-
 « κήσεις. Ἡ γὰρ τιμηθεῖσα μόνη παροικία ἕσεται
 « ὑπὸ τὴν χειροτονηθέντα· αἱ λοιπαὶ δὲ εἰσονται ὑπὸ
 « τὴν κεφαλὴν ἐξ ἧς ἡ ἀφαίρεσις γέγονεν. Εἶπεν οὖν
 « ἐπὶ τούτοις ὁ Ἀδρήλιος ἀποδεκτέον εἶναι καὶ αὐτῷ
 « τὴν γνώμην τῆς ἀδελφότητος. Καὶ ὥρισε καὶ αὐτῶν
 « τὰ αὐτὰ, καὶ διὰ τοῦτο ἐζήτησεν ὑπογραφήναι τὰ
 « τυπωθέντα, ὅ καὶ γέγονε. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτω· οὐ
 « δὲ γινώσκω ὅτι τὰ μὲν φυλάττεσθαι τὰς ἐνορίας τῶν
 « ἐπισκόπων ἀπρασαλεύτους ὡς κανονικῶν συντηρεῖ-
 « ται· τὰ δὲ γίνεσθαι ἐκ νέου ἐπισκοπὰς εἰς παροικίας
 « ὑποκειμένας; ἐτέροις ἐπισκόποις χωρὶς βασιλικῆς
 « προστάξεως οὐ παραχωρεῖται, κἂν μυριάκις συναι-
 « νῆσθαι ὅτι ταύτην ἐπίσκοπος. Διγνώσθη δὲ συν-
 « οδικῶς μὴδὲ αὐτὴν τὴν μεγάλην σύνοδον χωρὶς προ-
 « στάξεως βασιλικῆς δύνασθαι κενεῖσθαι ἐπισκοπήν. Καὶ
 « προεγράφη τι περὶ τούτου εἰς ἐπέρου; κανόνας.

ZONAR. Ὀρίσθη, φασίν, ἐν ταῖς παροικίαις,
 « ἤγουν ταῖς μικραῖς ἐνορίαις ταῖς ὑποκειμένας; ἐπι-
 « σκόποις, μὴ γίνεσθαι ἐπισκόπους, εἰ μὴ γνώμῃ τῶν
 « ἐχόντων αὐτὰς ἐπισκόπων. Εἰ δὲ ποτε γίνωνται,
 « κατ' εὐδοκίαν δηλοῦνται τῶν ἐπισκόπων, ἐκείναις
 « μόναις ἀρκεῖσθαι ταῖς παροικίαις καὶ τοῖς ἐν αὐταῖς
 « λαοῖς, καὶ μὴ ἐτέροις ἐκδικεῖν, ἤγουν οἰκεῖν οὐσθαι, ἢ

ζητεῖν, ὡς ἀνηκούσας αὐτοῖς. Ἡ γὰρ Ἀρζύα μετὰ παραχώρησιν τοῦ ἐπισκόπου ἀξιώθεῖσα τιμῆς ἐπισκοπικῆς, ἐκείνη μόνη ταύτην ὀφείλει ἔχειν, ἑτέρα δὲ ἀποβρεφθεῖη, ἤγουν μὴ ἀποσπασθεῖη, μὴ ἀποτιμηθεῖη εἰς τὸ ἴδιον κτήσασθαι ἐπίσκοπον, εἰ μὴ συναινέσει τοῦ ἐξουσιάζοντος αὐτῆς ἐπισκόπου. Πρὸς ταῦτα ὁ Αὐρηλίω, παρασκευάζων συναινέσαι πάντας τοὺς τῆς συνόδου, ἐπήγαγεν ὅτι Οὐκ ἀμφιβάλλω πᾶσιν ἀρέσκειν ταῦτα. Καὶ ἐπειδὴ πάντα νομίζω εἶναι τετρακταίσμενα, ἀντὶ τοῦ ἐσκοπημένα, δεδοκμασμένα, ἐξετασμένα, πάντως βεβαιώσατε ταῦτα τῇ ὑμετέρᾳ ἐκφωνήσει. Πάντες εἶπον Ἦρσεν ἡμῖν πᾶσι ταῦτα καὶ τῇ ἡμετέρᾳ ὑπογραφῇ αὐτὰ βεβαιούμεν.

APLET. « Διοικήσεις ἐὰν κατὰ γνώμην τοῦ τῆν ἐξουσίαν ἔχοντος ἐπιτραπῇ ἴδιον σχεῖν ἐπίσκοπον εἰς τὰς λοιπὰς διοικήσεις ὁ τοιοῦτος μὴ ἐπιβα-
 « λίσθω. »

Ἦρισται παρὰ γνώμην τοῦ πρωτεύοντος ἐν ἐκάστῃ ἐπαρχίᾳ, μὴ τινα τῶν ἐπισκόπων γίνεσθαι· ἀλλὰ μὴδὲ ἐν κώμῃ τινὶ, ἢ καὶ βραχέϊ κώμῃ, ἐν ἧ καὶ εἰς πρεσβύτερος ἐπαρκεῖ ἐπίσκοπον καθίστασθαι, εἰ μὴ πληθυνθεῖται ἴσως αὐταὶ δεξιαὶ κριθῶσιν ὀνομασθῆναι ἐπίσκοποι. Εἰ γοῦν εἰς παροικίαν τινὰ, ἐν ἧ τὸ πρὶν οὐκ ἦν ἐπίσκοπος, κατὰ γνώμην τοῦ τῆν ἐξουσίαν ἐν αὐτῇ ἔχοντος ἐπισκόπου ἐπίσκοπον γινέσθαι ἐπιτραπῇ, τὸν λαὸν μόνον, εἰς δὲ χειροτονήθῃ, κατέχειν ὀφείλει, μὴ μέντοι γε καὶ ἑτέραν διακδικεῖν παροικίαν.

« Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ ὤρισθη, ἵνα ἐπίσκοπος χωρὶς ἐ ἀπολυτικῆς· μὴ πλείωσῃ. Ἐπὶ Καισαρίου καὶ
 « Ἀττικῆς, τῶν λαμπροτάτων ὑπάτων, τῇ πρὸ
 « ἑξ καλανῶν Ἰουλίω ἐν Καρχηδόνι ἤρσεν μη-
 « δὲνα τῶν ἐπισκόπων πλείω χωρὶς ἀπολυτικῆς
 « τοῦ πρωτεύοντος. Τὰ πεπραγμένα ὁ ζητῶν ἐν
 « τοῖς ἀυθεντικοῖς εὐρήσει. »

ZONAR. Ἀπολυτικὴν λέγει τὴν εἰρηλικὴν ἐπιστολὴν· πρωτεύοντα δὲ τὸν πατριάρχην ἢ τὸν μητροπολίτην τῆς διοικήσεως· πλείω δὲ τὸ διαπονετίως ἀποδημεῖν. »

« Ἐκ τῆς συνόδου ταύτης τοποτηρηταὶ πρὸς βασι-
 « λέας ὑπογεγραμμένοι ἐπίσκοποι ἀποστέλλονται.
 « Μετὰ τὴν ὑπατίαν τῶν ἐνδοξοτάτων βασιλέων
 « Ὀνωρίου Αὐγούστου τῷ τετάρτῳ, καὶ Εὐτυ-
 « χιανοῦ τοῦ λαμπροτάτου τῇ πρὸ πέντε καλαν-
 « ῶν Μαΐου ἐν Καρχηδόνι εἰς τὸ σήμερον τῆς
 « Ῥεστιτούτης ἐκκλησίας. »

Πρᾶξις τρίτη.

« Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ τοποτηρησίαν ἀνεδείξαντο
 « Ἐπιγόνιος καὶ Βικεντιανὸς οἱ ἐπίσκοποι· ἵνα
 « νόμου ἀξιώθωσιν παρὰ τῶν ἐνδοξοτάτων βασι-
 « λῶν περὶ τῶν καταφευγόντων εἰς ἐκκλησίαν,
 « καὶ οἰαζέσθωσι ἐγκαυλισμένω ἐυθύναις,
 « ὥστε μηδὲνα τολμᾶν αὐτοὺς ἀποσπᾶν. Ἐν ταύτῃ
 « τῇ συνόδῳ πρεσβεῖα ἀποστέλλεται πρὸς τοὺς
 « Ῥώμης καὶ Μεδιολάνου ἐπισκόπους περὶ τῶν
 « νηπίων τῶν παρὰ τοῖς αἰρετικοῖς βαπτισθέν-
 « των· καὶ πρὸς τὸν βασιλέα δὲ περὶ τοῦ τὰ
 « ἐγκαταλείμματα τῶν εἰδώλων ἀφαιρεθῆναι, καὶ
 « περὶ ἄλλων δὲ πλείωτων πραγμάτων. »

PATROL. GR. CXXXVIII.

A cantes invadat. Arzua enim, quæ ex episcopi facultate digna episcopatus honore habita est, sola eum obtinere debet, non alia quoque decerpi, seu distrahi ac divelli, ut proprium habeat episcopium, nisi eo qui illic præsideret episcopo comprobante. Ad hæc Aurellus, ut eorum animos qui in synodo aderant, ad assentiendum idoneo compararet, Non dubito, ait, quin hæc omnibus probentur, et quia pertractata satis, hoc est, meditata, examinata, probata, omnia esse arbitror, ea vos quoque vestra sententia confirmate. Tum reliqui, Et nobis hæc placent, et nostra omnium subscriptione firmabimus.

ARIST. « Diocesis si ejus qui potestatem habet sen-
 « tentia proprium habere episcopum permittatur,
 « reliquas ille dioceses ne invadat. »

Decretum est, præter primatis sententiam in una-quaque provincia, neminem episcoporum fieri. Sed nec in vico aliquo aut parva civitate, in qua et unus presbyter sufficiat, constitui episcopum; nisi forte illæ populæ abundantes dignæ judicentur, quæ nominentur episcopatus. Si itaque in parœcia aliqua, in qua antea non fuit episcopus, per episcopi in eo potestatem habentis sententiam episcopus fieri permittatur, populum solum, in quem ordinatus fuit, retinere debet, non autem et aliam vindicare parœciam.

« In hac synodo constitutum est, ut episcopus sine
 « dimissoriis litteris non naviget. Sub Cæsa-
 « rio et Attico, illustratissimis consulis, sexto
 « calendas Julias, Carthagini placuit, ut nullus
 « episcopus sine primatis dimissoriis epistolis na-
 « viget. Qui acta quaerit, in authenticis inve-
 « niat. »

ZONAR. Dimissoriæ nomine pacificam epistolam, primatis vero appellatione patriarcham aut metropolitanum intelligit. Navigare porro est maritimo itinere in alias oras peregrinari.

« Ex hac synodo legati ad imperatores, subscripti
 « episcopi mittuntur. Post consulatum gloriosis-
 « simorum imperatorum, Honorii Augusti quarti
 « et Eutychiani V. C. quinto calendas Malas Car-
 « thagine in secreto Restitutæ ecclesiæ. »

Actio tertia.

« In hac synodo legationem susceperunt Epigonius
 « et Vincentianus episcopi ut legem ferre di-
 « gentur gloriosissimi imperatores de illis, qui
 « ad ecclesiam confugerunt, et quibuscunque cri-
 « minibus involuti tenentur, ut nemo possit eos
 « avellere. In hac synodo legatio mittitur ad Ro-
 « manum et Mediolanensem episcopos de in fau-
 « cibus qui ab hæreticis baptizati sunt: quin
 « etiam ad imperatorem, ut idolorum reliquiæ
 « auferantur et de plurimis aliis rebus. »

Post consulatum Flavii Stilliconis illusterrimi, A
 decimo sexto calendas Julias Carthagine in se-
 croto Restituta ecclesie, presidens simul cum
 suis coepiscopis, assistentibus diaconis, Aure-
 lius episcopus dixit : Ecclesiarum Dei, que in
 tota Afrorum regione sita sunt, necessitates una
 mecum perfecte scit vestra dilectio, sanctissimi
 fratres : et quia Dominus prestavit, ut saltem ex
 parte congregata sit presentia sancti vestri con-
 ventus, mihi opportunum videtur easdem, ut di-
 citum est, necessitates in medium afferre, quas
 propria sollicitudine investigare potui ; quas qui-
 dem quando vestra confirmabit sinceritas, con-
 sequens erit, ut unum sacerdotum ex nostro
 numero declaremus, qui Dei auxilio debet pro-
 pter vestras preces easdem necessitates susci-
 pere, et fortiter peragendo deferre in transma-
 rinas Italiae partes ; qui hanc necessitatem,
 laborem et inopiam possit sanctissimis et sacro-
 rum comministris fratribus nostris ostendere ;
 partim quidem venerando sancto apostolicam
 cathedram episcopo Anastasio ; partim autem et
 sanctissimo fratri Venerio sacerdoti ecclesie
 Mediolanensis. Ab his enim thronis prohibitum
 fuerat, quod communi periculo magnopere
 providendum, quia tanta est clericorum inopia,
 et multa ecclesiae adeo sunt deserta, ut nullus
 possit diaconus vel illiteratus inveniri. De reli-
 qua autem superioribus ordinibus et gradibus
 tacendum esse existimo. Nam cum, ut dixi,
 diaconi ministerium non facile inveniantur, de
 superioribus honoribus multo est apertius. Et
 quotidianas diversorum ei fere emorientium
 populorum lamentationes deinceps non sufferi-
 mus : quibus nisi auxilium ferre velimus,
 594 gravissimum et inexcusabile propter per-
 ditas animas delictum nos apud Deum excipit.

BALS. Presenti scripto vult Aurelius certiore
 fieri papam et Mediolanensem episcopum, quod Afro-
 rum regiones sunt in magnas angustias adductae,
 non solum sacerdotum et episcoporum, sed etiam
 ipsorum diaconorum ; et ut curent aliquam fieri
 dispensationem seu provisionem in Christianorum
 auxilium.

ZONAR. Quae superiore oratione continentur
 haec sunt : Nostis, fratres, [inquit Aurelius] quibus
 malorum asperitatibus omnes Africae ecclesiae
 conflentur. Et quoniam si minus universi, plures
 certe ad synodum convenimus, quas ego quidem
 difficultates sollicitus investigavi, hoc est, multa
 cura ac diligentia adhibita conquisivi, eas hoc tem-
 pore in medium proferre constitui. Reliquum erit
 deinde, ut aliquem ex nostro numero delegatis, a

Metá tήν ύπατιαν Φλαβίου Στελίχωνος του
 λαμπροτάτου, τῆ πρό δεκατὲ καλανῶν Τουλίων
 ἐν Καρχηδόνι εἰς τὸ σὴκρητον τῆς Ραετιτυότης
 ἐκκλησίας προκαθίσας ἕμα τοῖς συνεπισκόποις
 αὐτοῦ, παρεστῶτων τῶν διακόνων, Ἀδρήλιος
 ἐπίσκοπος εἶπεν· Τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ,
 τῶν ἀνὰ πᾶσαν τὴν τῶν Ἀφρων χώραν καθιδρυ-
 μένων, τὰς ἀνάγκας ἀκριθῶς ἕμα ἕμοι ἐπίστα-
 ται ἡ ὁμότερα ἀγάπη, ἀγιώτατοι ἀδελφοί· καὶ
 ἐπειδὴ τοῦ Κυρίου παρέχοντος κᾶν ἐν μέρε·
 συνήχθη ἡ παρουσία τῆς ὁσίας ὁμῶν συναλεύ-
 στως, δοκεῖ μοι εἰς μέσον παρακομιῆσαι τὰς ἀ-
 τὰς, ὡς εἴρηται, ἀνάγκας, ἕσπερ εὐκαίᾳ φρον-
 εῖδι ἠδυνήθην ἀνιχνεύσαι· ἄστινας ἠνίκα ἐπικυ-
 ρῶση ἡ ὁμότερα εὐκρινότης, ἀπόλουθον ἔσται
 ἀποδείξασθαι ἕνα ἱερεῖα ἐκ τοῦ ἡμετέρου ἀριθ-
 μοῦ, τὸν ὀφειλοντα τῆ τοῦ Κυρίου βοηθείᾳ διὰ
 τῶν εὐχῶν ὁμῶν ταύτας αὐτὰς ἀνάγκας ἀναδεί-
 ξασθαι, καὶ ἀνδρείως ἐξανυστέας ἀποκομιῆσαι
 πρὸς τὰ πραγματικὰ τῆς Ἰταλίας μέρη ὅστις
 ἠδυνήθη αὐτὴν τε τὴν ἀνάγκην καὶ τὸν πόνον
 καὶ τὴν ἐνδειαν ὁμῶν παραστῆσαι τοῖς ἀγιωτά-
 τοις ἀδελφοῖς καὶ συλλειτουργοῖς ἡμῶν· τοῦτο
 μὲν Ἀναστασίῳ τῷ προσκυνητῷ ἀγίῳ τῆς
 ἀποστολικῆς καθέδρας ἐπισκόπῳ· τοῦτο δὲ
 εἴτι μὴν καὶ τῷ ἀγιωτάτῳ ἀδελφῷ Βενερίῳ τῷ
 ἱερεῖ τῆς Μεδιολάνων ἐκκλησίας· Ἐκ τούτων
 γὰρ τῶν θρόνων ἐκωλύθη, ἕσπερ ἐπιγινώσκον ἐν
 κοινῷ κινδύνῳ μεγάλως ὀφείλιν προνοηθῆναι·
 ὅτι τοσαύτη ἐστὶ κληρικῶν ἐνδεια, καὶ πολλὰ
 ἐκκλησιαὶ οὕτως ὑπάρχουσιν ἐρημοί, ὡς μηδένα
 διάκονον κᾶν ἀγράμματον εἶχειν εὐρίσκεισθαι.
 Περὶ δὲ τῶν λοιπῶν ἀνωτέρων βαθμῶν καὶ τὰ
 ξίων σιωπητέον ὑπολαμβάνω· Ἐπειδὴ, ὡς
 εἶπον, ἐὰν ἡ τοῦ διακόνου ὀπουργία οὐκ εὐχε-
 ρῶς εὐρίσκηται, πολλῶ πλείον περὶ τῶν ἀνω-
 τέρων τιμῶν κατὰδῆλον ὑπάρχει. Καὶ τοὺς
 καθημερινούς θρήνους τῶν διαφόρων καὶ σχε-
 ὄν ἀποθησχόντων λαῶν τοῦ λοιποῦ οὐχ ὑπο-
 φέρομεν· οἷς εἰ μηδέποτε θελήσωμεν βοηθῆσαι,
 βαρυτάτη καὶ ἀναπολόγητος αἰτία τῶν ἀπολ-
 λυμένων ψυχῶν ἐκδέχεται ἡμᾶς παρὰ τῷ
 Θεῷ.

BALS. Διὰ τῆς παρουσίας γραφῆς ἀξιοὶ ὁ Ἀδρή-
 λιος βοηθῆσαι εἰδῆσιν τῷ πάππᾳ καὶ τῷ Μεδιολάνων,
 ὅτι στενοχωρίαν μεγάλην ἔχουσιν αἱ χώραι τῶν
 Ἀφρων μὴ μόνον ἱερέων καὶ ἐπισκόπων, ἀλλὰ καὶ
 αὐτῶν τῶν διακόνων, καὶ φροντίσαι γενέσθαι οἰκο-
 νομίαν εἰς βοήθειαν τῶν Χριστιανῶν.

ZONAR. Τοῦτο ἡ παρούσα λέγει γραφή· ὅτι Ἐπί-
 στασθε, ἀδελφοί, τὰς ἀνάγκας, ἃς ἔχουσι πᾶσαι αἱ
 κατὰ τὴν Ἀφρικὴν ἐκκλησιαί. Καὶ ἐκεῖ συνήχθη αἱ
 καὶ μὴ πᾶσα ἡ σύνοδος, ἀλλὰ γε κᾶν ἐν μέρει,
 ἃς ἐφρόντισα καὶ ἀνίχνευσα, ἤγουν ἐπιμελῶς ἐζη-
 τησα. Ἀπόλουθον δὲ ἔσται, ἐπιλέξασθαι ἕνα ἐξ
 ἡμῶν, ὅστις ταύτας ἀποκομιῆσαι πρὸς τὰ πέραν
 μέρη τῆς Ἰταλίας, ἤγουν ἀπαγγελεῖ τῷ πάππᾳ καὶ

τῷ Μεδιολάνων τὴν ἀνάγκην καὶ τὸν πόνον καὶ τὴν ἐνδειαν ἡμῶν, ὅτι τοσαύτη ἐστὶ κληρικῶν ἐνδεία, ὥστε πολλοὶ ἐκκλησίαι οὐδ' ἓνα διάκονον, κἂν ἀγράμματον, ἔχουσιν. Ἐὰν δὲ διάκονοι, φησὶν, οὐκ εὐχερῶς εὐρίσκωνται, σκοπητέον, εἰ οἱ ἀνώτεροι βαθμοὶ, ἤγουν πρεσβύτεροι καὶ ἐπίσκοποι, εὐρεθῆσονται· ὅτι τοὺς θρήνους τοὺς καθημερινούς τῶν λαῶν, τῶν σχεδὸν ἐκ τῆς λύπης θνησκόντων, οὐ φέρομεν. Ἡ δὲ λύπη ἐκαίνοισ ἦν ὅτι ἐπισκόπους καὶ πρεσβυτέρους οὐκ εἶχον, οἷς, φησὶν, εἰ μὴ βοηθήσομεν, βαρυτάτη κόλασις ἐκδέχεται ἡμᾶς παρὰ τῷ θεῷ ὑπὲρ τῶν ἀπολλυμένων ψυχῶν

ΚΑΝΟΝ ΞΑ'.

Ἔστω τοὺς μικροὺς παρὰ τοῖς Δονατισταῖς βαπτίζομένους, ἐν τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ κληρικούς χειροτονεῖσθαι. Διό, ἐπειδὴ ἐν τῇ ἀνωτέρῳ συνόδῳ τὸ ὄρισθὲν μέμνηται ἕκαστοι ἢ ὑμετέρας ὁμοψυχία, ὥστε τοὺς παρὰ τοῖς δονατισταῖς μικροὺς βαπτίζομένους μηδέπω δυναμένους γινώσκειν τῆς πλάνης αὐτῶν τὸν βλεθρον, μετὰ τὸ κείρην λογισμοῦ δεκτικὴν παραγενέσθαι, ἐπιγνωθείσης τῆς ἀληθείας, τὴν φαυλότητα ἐκείνων βδελυτομένους πρὸς τὴν καθολικὴν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν, τὴν ἀνὰ πάντα τὸν κόσμον διακεχυμένην, τάξει ἀρχαία διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν ἀναδεχθῆναι, τοὺς τοιοῦτους ἐκ τοῦ τῆς πλάνης ὀνόματος μὴ ὀφείλιν ἐμποδίζεσθαι ἐκείνων κληρίων αὐτῶν ἰλογίσαντο τῇ πίστει προσερχόμενοι, καὶ ἐν αὐτῇ τῷ Χριστῷ πιστεύσαντες τῆς Τριάδος τὰ ἁγιάσματα ὑπέδειξαντο. Ἄτινα πάντα ἀληθῆ καὶ ἅγια καὶ θεῖα εἶναι ὁμολοῦν ἐστὶ, καὶ ἐν τούτοις πᾶσαν τὴν τῆς ψυχῆς ἐλπίδα ὑπάρχειν. Κἂν εἰ τὰ μάλιστα οὖν καὶ ἡ τῶν αἰρετικῶν προληψθεῖσα τόλμα τῷ ὀνόματι τῆς ἀληθείας ἐναντιούμενά τινα παραδίδόναι προπετεύεται, ταῦτα ἐπειδὴ ἀπλᾶ ἐστίν, ὡς διδάσκει ὁ ἅγιος Ἀπόστολος, λέγων, «Ἐἷς Θεός, μία πίστις, ἓν βάπτισμα.» Καὶ τὸ ὄφελον προσάπαξ διδοῦσθαι, ἐπαναληφθῆναι οὐκ ἔξεστιν, ἀναθεματιζομένου τοῦ τῆς πλάνης ὀνόματος διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν ἀναδεχθῶσιν εἰς τὴν μίαν Ἐκκλησίαν, τὴν, ὡς εἴρηται, περιστερὰν καὶ μόνην μητέρα τῶν Χριστιανῶν, ἐν ἣ πάντα τὰ ἁγιάσματα σωτηριωδῶς αἰώνια καὶ ζωτικὰ παραλαμβάνονται, ἅτινα τοῖς ἐπιμένουσιν ἐν τῇ αἰρέσει μεγάλην τῆς καταδίκης τὴν τιμωρίαν πορίζουσιν, ἵνα ὅπερ ἦν αὐτοῖς ἐν τῇ ἀληθείᾳ πρὸς τὴν αἰώνιον ζωὴν ἀκολουθητέον φωτεινότερος, τοῦτο γένηται αὐταῖς ἐν τῇ πλάνῃ σκοτεινότερον καὶ πλῆον καταδικασμένον. Ὅπερ τινὲς ἔφωγον, καὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς καθολικῆς μητρὸς τὰ εὐθύτατα ἐπεγνωκότες, πάντα ἐκεῖνα τὰ ἅγια μυστήρια φιλτρῶ τῆς ἀληθείας ἐπίστευσαν καὶ ὑπέδειξαντο. Τοῖς

A quo hæc in Italiam deforantur, seu p pæ et Medolanensium episcopo nostræ difficultates, labor inopiaque significentur. Nempe tantam apud nos esse clericorum paucitatem, ut multæ ecclesiæ ne diaconum quidem, vel illitteratum, habeant. Quod si diaconis, inquit, inveniendis usque adeo laboratur, quid de superioribus ordinibus, sacerdotibus nimirum et episcopis futurum sit, cogitandum; neque vero quotidianas populorum querimonias, dolore pene tabescentium, quod episcoporum et sacerdotum ministeriis destituti sint, diutius a nobis perferri posse. Quos quidem, inquit, nisi adjuvare nitamur, acerbissima supplicia, ob animarum pereuntium jacturam, nos a Deo manere putandum est.

CANON LXI.

B Ut parvuli, qui a Donatistis baptizantur, in catholica Ecclesia clerici ordinentur. Proinde quoniam in superiore synodo decretum esse una cum vestra meminit concordia. ut parvuli, qui a Donatistis baptizantur, erroris sui perniciem cognoscere non valentes, postquam ad ætatem rationis capacem pervenerint, agnita veritate, illorum improbitatem abhorrentes in universalem Dei Ecclesiam, quæ per universam mundum diffusa est, antiquo ordine, per manuum impositionem recipiantur, quominus hujusmodi in clericatus ordinem provehantur erroris nomine impediri non debent: quando veram Ecclesiam suam propriam existimarunt ad fidem accedentes, et in ipsa Christo credentes Trinitatis sacramenta susceperunt. Quæ quidem omnia vera et sancta et divina esse clarum est, et in iis omnem spem animæ esse sitam. Et si maxime ergo etiam hæreticorum præcedens audacia ad quædam contraria sub nomine veritatis tradenda prompta sit; ea quoniam sunt simplicia, ut docet sanctus Apostolus dicens: «Unus Deus, una fides, unum baptisma;» et quod debet semel dari, non licet rursus recipi; anathematizato erroris nomine, per manus impositionem in unam illam Ecclesiam suscipiantur, quæ, ut dictum est, columna et sola mater Christianorum, in qua omnia sacramenta salutariter æterna et vivifica accipiuntur, quæ quidem iis, qui manent in hæresi, magnam præbent condemnationis pœnam, ut quod erat ipsis in veritate ad vitam æternam clarius sequendum, hoc sit eis in errore tenebrosius et magis condemnatum. Quæ quidem nonnulli vitarunt, et Ecclesiæ catholicæ matris agnita veritate, omnia illa sancta mysteria a veritate illececi crediderunt et susceperunt. His quantum bonæ vitæ probatio accesserit, non dubie et integre ad sacramentorum ministerium confirmabuntur: et maxime in tanta rerum necessitate nemo est qui hoc non concedat. 595 Si qui autem hujus dogmatis clerici cum multitudine

¹¹ Ephes. iv. 5.

« et eisdem honoribus ad nos venire desiderant, A
 « qui quidem propter honoris amorem ad vitam
 « suadent, et ad salutem reitinent : hoc utique
 « majore predictorum fratrum sententiam se-
 « rentium intelligentia comprehendendum esse
 « existimo, ut sapientiore suo consilio nostram
 « relationis rationem discernant, et nos confir-
 « mare dignentur ad id quod a nobis de ea re
 « stataendum est. Solum autem de his, qui in
 « infantia baptizati sunt, satis habemus, ut, si
 « ipsis placet, sententiam nostram consentiant de
 « iis ordinandis. Omnia ergo, quæ superius apud
 « sanctissimos episcopos collegimus, scienda
 « esse æquum censet una mecum vestra veneranda
 « fraternitas. »

BALS. et ZONAR. Donatus quidam nomine fuit
 auctor hæresis, qui non alias divinorum esse my-
 steriorum participem docebat, nisi os in manum
 tenens hoc prius salutaret, et sic communicaret.
 Illius ergo hæresim sequentes nominabantur Do-
 natistæ. De his ergo, ut in canone 47 hujus synodi
 dictum est, visum est Patribus interrogare, an in-
 fantes eorum, qui baptizati fuerant a parentibus,
 qui erant ipsi Donatistæ, deinde a catholica Eccle-
 sia suscepti sunt, ad ordinationem quoque in clero
 suscipiendi sint, an non? Hoc ergo rursus quoque
 introducit synodus, et fert sententiam, quod a Do-
 natistis in infantia baptizati, ut qui tunc non
 potuerint erroris perniciem agnoscere; quando ad
 ætatem rationis, hoc est. prudentiæ capacem per-
 venerint, ut possint veritatem intelligere et illorum
 improbitatem odisse: si ad ecclesiam accesserint,
 si per manuum impositionem suscipiantur ordine
 quodam et ex forma antiqua; et non impediuntur
 quominus in clerum admittantur, Christo pure cre-
 dentes, et sanctæ Trinitatis sacramenta seu dona
 divina suscipientes, quæ sunt corpus et sanguis
 unius sanctæ Trinitatis, et vera et sancta nobis a
 Salvatore tradita, qui etiam a Patre ad nostram
 salutem missus est, sanctificata autem adventu
 sancti Spiritus. Sic enim censentur Trinitatis sa-
 cramenta. Quando ergo, inquirunt, crediderint, et
 sacramenta susceperint, si vita quoque ipsorum
 examinata bona inventa fuerit, clerici etiam fient.
 De hac ergo infantium causa et a papa et a Medio-
 lanensium episcopo petiverunt, an eis ita videatur.
 Si qui autem, inquirunt, Donatistarum clerici, cum
 populo qui est apud ipsos, et liisdem honoribus seu
 gradibus, velint ad fidem orthodoxam accedere;
 qui quidem clerici volentes etiam apud orthodoxos
 in suo honore permanere, consulunt populo, qui eis
 subest, ea quæ ad vitam et salutem pertinent:
 quid eis sciendum est? Sed hoc, inquirunt, a dictis

« τοιούτοις, ὅταν δοκιμῆ χρησῶ τοῦ βίου προσέιθαι,
 « ἀναμφιβόλως καὶ ἀλοκλήρως πρὸς ὑπουργίαν τῶν
 « ἀγίων προσκυρωθήσεται· καὶ μάλιστα ἐν τῇ
 « τσαύτῃ τῶν πραγμάτων ἀνάγκῃ οὐδεὶς ἔστιν ὃ
 « μὴ τοῦτο παρὰ τῶν. Εἰ δὲ τινες τοῦ αὐτοῦ
 « δόγματος κληρικοὶ μετὰ τοῦ πλῆθους καὶ τῶν
 « τιμῶν αὐτῶν πρὸς ἡμᾶς; ἔλθειν ποιήσουσιν.
 « ὁστίνας τῷ ἔρωτι τῆς τιμῆς συμβουλεύουσι
 « πρὸς ζῶην καὶ κατέχουσι πρὸς σωτηρίαν, ἀλλὰ
 « τοῦτο καταληπτέον κρίνω τῇ μείζονι κατανοή-
 « σει ψηφισθησόμενον τῶν προλεχθέντων ἀδελφῶν,
 « ἵνα τῇ συνευτελέει αὐτῶν βουλή τῆς ἡμετέρας;
 « ἀναφορᾶ; τὸν λόγον διαγνώσι, καὶ ἡμᾶς βεβαιώ-
 « σαι καταξιώσωσιν, εἰς τὸ ὄφελον περὶ τούτου
 « τοῦ πράγματος παρ' ἡμῶν τυπωθῆναι. Μόνον δὲ
 « περὶ τῶν ἐν νηπιότητι βαπτισθέντων ἀρχοῦμεθα,
 « ἵνα, εἰ ἀρέσκει αὐτοῖς, τῇ ἡμετέρῃ συναινέσωσι
 « προσιρῶσι περὶ τοῦ χειροτονεῖσθαι τούτους.
 « Πάντα τοίνυν, ἃ ἀνωτέρω συνηγάγομεν παρὰ
 « τοῖς ἀγιωτάτοις ἐπισκόποις, πρακτέα εἶναι
 « δικαιοῖ ἡμεῖς ἢ ἐντιμος ὑμῶν ἀδελφότης. »
BALS. καὶ ΖΩΝΑΡ. Δονατῶς τις τὸ ὄνομα αἰ-
 ρέσεως γέγονεν ἀρχηγὸς μὴ ἄλλως τῶν θείων μυ-
 στηρίων μεταλαμβάνειν διδάξας· εἰ μὴ ὅπου κατ-
 ἔχων ἐν τῇ χειρὶ, τοῦτο πρότερον ἀσπάζοιτο, καὶ
 οὕτω μεταλαμβάνειν. Οἱ οὖν ἐκείνου αἰρεσιῶται
 Δονατισταὶ ὀνομάζονται. Περὶ τούτων οὖν, ὡς ἐν
 τῷ μζ' κανόνι τῆς συνόδου ταύτης εἴρηται, ἔδοξε
 τοῖς Πατέραςιν ἐρωτήσασαι, εἰ τὰ νήπια αὐτῶν βαπτι-
 ζόμενα παρὰ τῶν γονέων αὐτῶν, Δονατιστῶν ὄν-
 των, εἴτα προσερχόμενα τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ,
 δεῖ προσδέχεσθαι καὶ ἐν κλήρῳ τάττειν, ἢ μὴ; Τούτῃ
 οὖν καὶ πάλιν ἡ συνὸς εἰσάγει, καὶ διδωσι γνώ-
 μην, ὥστε τοὺς παρὰ τοῖς Δονατισταῖς ἐν νηπιό-
 τητι βαπτισμένους, ὡς μὴ δύνασθαι τότε γινώ-
 σκειν τῆς πλάνης τὸν βλαβερὸν, ὅτε εἰς ἡλικίαν
 ἔλθωσι δεκτικὴν λογισμοῦ, τοῦτέστι φρονήσεως,
 ὥστε δύνασθαι νοῆσαι τὴν ἀλήθειαν, καὶ μισῆσαι
 τὴν ἐκείνων φαυλότητα· ἐὰν τῇ Ἐκκλησίᾳ προσέλ-
 θωσιν, ἀναδέχεσθαι τούτους διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν
 χειρῶν κατὰ τινὰ τάξιν καὶ τύπον ἀρχαίον, καὶ
 μὴ ἐμποδίζεσθαι εἰς τὸ κληρωθῆναι πιστεύσαντες
 καθαρῶς τῷ Χριστῷ, καὶ ὑποδεξαμένους τῆς ἁγίας
 Τριάδος τὰ ἀγιάσματα, ἦτοι τὰ δῶρα τὰ θεία,
 ἅτινα τὸ σῶμα καὶ αἷμα εἰσι τοῦ ἐνὸς τῆς ἁγίας
 Τριάδος, καὶ ἀληθῆ καὶ ἀγία εἰσι παραδο-
 θέντα ἡμῖν παρὰ τοῦ Σωτῆρος, ὃς καὶ παρὰ
 τοῦ Πατρὸς ἀπεστάλη εἰς σωτηρίαν ἡμῶν, ἀγιαζό-
 μενα δὲ τῇ ἐπιφοιτήσει τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Οὕτω
 γὰρ τῆς Τριάδος λογίζονται ἀγιάσματα. Ὅταν οὖν,
 φαί, πιστεύωσι καὶ τὰ ἄγια δέξωνται, ἐὰν καὶ ὁ
 βίος αὐτῶν δοκιμασθεὶς χρηστὸς εὐρίθῃ, καὶ κλη-
 ρωθῆσονται. Περὶ ταύτης οὖν ὑποθέσεως τῶν νη-
 πίων ἐζήτησαν καὶ παρὰ τοῦ πάππα καὶ παρὰ τοῦ
 Μεδιολάνου μαθῆναι, εἰ ἀρέσκονται τῇ γνώμῃ αὐτῶν.
 Εἰ δὲ τινες, φασι, κληρικοὶ τῶν Δονατιστῶν, μετὰ
 τοῦ παρ' αὐτοῖς λαοῦ καὶ τῶν τιμῶν αὐτῶν, ἦγον
 τῶν βαθμῶν αὐτῶν, θελήσουσι μεταλθεῖν πρὸς τὴν
 ὀρθόδοξον πίστιν, ὁστίνας κληρικοὶ θέλοντες καὶ

παρὰ τοῖς ὀρθοδόξοις διαμένειν ἐν τῇ τιμῇ αὐτῶν, **A** fratribus solvetur, ita ut et nos confirmet, quod συμβουλευούσι τῷ ὑπ' αὐτοὺς λαῷ πρὸς ζωὴν καὶ σωτηρίαν, τί ποιητέον ἐπ' αὐτοῖς; Ἄλλὰ τοῦτο, φασί, λυθήσεται παρὰ τῶν λαχθέντων ἀδελφῶν ὥστε καὶ ἡμεῖς βεβαιῶσαι, τί ὀφειλομεν περὶ τούτου ποιεῖν.

ΑΡΙΣΤ. « Διὰ τὴν ἐνδεῖαν οἱ τοῖς Δονατισταῖς
« νήπιοι βαπτισθέντες, εἰ μεταμεληθέντες, καὶ
« ἀναθέματι τὴν αἵρεσιν παραπέμφαντες, καὶ
« ἄλλως ἐπάξιτοι εἰσι, χειροτονήσθωσαν. »

Οὗτοι νήπιοι βαπτισθέντες παρὰ τῶν Δονατιστῶν, καὶ τῇ οἰκείᾳ γνώμῃ μηδὲν ἀμαρτήσαντες ἐὰν τὴν ἰδίαν αἵρεσιν ἀναθεματίσωσι, καὶ τῇ καθολικῇ προσέλωσιν Ἐκκλησίᾳ. Ἐχωσι δὲ καὶ βίον ἀμειπτον, εἰς ἱερατικούς βαθμούς; προδιδασθήσονται, διὰ τὸ ἐνδεῶς ἔχειν τὴν Ἀφρικὴν κληρικῶν.

ΚΑΝΩΝ ΕΒ'.

« Περὶ τῶν ἐγκαταλείμμάτων τῶν εἰδώλων καὶ
« ναῶν τῶν ὀφειλόντων ἐξαλειφθῆναι. Ὅν χάριν
« αἰτήσῃσι δεῖ τοὺς θρησκευτικώτατους βασιλεῖς,
« ὥστε τὰ ἐγκαταλείμματα τῶν εἰδώλων, τὰ κατὰ
« πᾶσαν τὴν Ἀφρικὴν, κελύσαι παντελῶς ἀνα-
« κοπήναι (καὶ γὰρ ἐν πολλοῖς τόποις παραθα-
« λασσίοις καὶ διαφόροις κτήσεσιν ἀκμάζει· ἔτι
« τῆς πλάνης ταύτης ἡ ἀδικία), ἵνα παραγγεῖλωσι
« καὶ αὐτὰ ἀπαλειφθῆναι, καὶ οἱ ναοὶ αὐτῶν, οἱ
« ἐν τοῖς ἀγροῖς καὶ ἐν ἀποκεκρυμμένοις τόποις
« χωρὶς τινος εὐκοσμίας καθεστῶτες παντὶ τρόπῳ
« κελυσοῦσι καταστραφῆναι. »

ΒΑΣ. Διὰ τοῦ παρόντος κανὼνος ἀξιοῦσιν οἱ Πατέρες τοὺς βασιλεῖς καταστραφῆναι τὰ μετὰ τὸ κήρυγμα Εὐαγγελίου ἐναπομείναντα εἰδῶλα.

ΖΩΝΑΡ. Καὶ πλατυνθέντος τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος ἔτι τὸ οὐραῖον ὁ δράκων ἐκίνει, κὴν ἡ κεφαλὴ συνελθάθη αὐτοῦ. Ἔτι γὰρ ἐν τισὶ τόποις περιελέλειπτο εἰδῶλα, καὶ ναοὶ αὐτῶν περιῆσαν. Καὶ περὶ τούτων οὖν ἡ σύνοδος αὕτη βουλευέται ἀναφορὰν γενέσθαι πρὸς τοὺς κρατοῦντας, ἵνα ὀρίσωσι πάντα τὰ εἰδῶλα ἀφανισθῆναι, καὶ τοὺς ναοὺς αὐτῶν καταστραφῆναι χωρὶς τινος εὐκοσμίας καθεστῶτας. Τοῦτο δὲ εἶπεν, οὐχὶ διαστέλλουσα, ὥστε τοὺς μὲν χωρὶς εὐκοσμίας ὄντας καθαιρεθῆναι, τοὺς δὲ κόσμον ἔτι ἔχοντας περισώζεσθαι, ἀλλὰ δεικνύουσα ὅτι ἤδη ἤρξαντο καθαιρεῖσθαι, ἀφαιρέθοντας ὅν περιέκειντο κόσμον, καὶ ὅσον ἡμικατάλυτοι γαγονότας.

Guill. Beveregii notæ.

(30) Περὶ τῶν ἐγκαταλείμμάτων. In ms. Amerbachiano ad præsentem canonem hoc insuper σχόλιον habetur: Τί οὖν; τοὺς μετ' εὐκοσμίας ὁ καθαιρετέον; Ἐκ πανθὸς ἐκτριχτέον· μηδὲν αὐτοῖς συμβαλλομένου πρὸς φειδῶ τοῦ κάλλους. Καὶ οὐ τούτους καταστρεπτέον μόνους, τοῦτο γὰρ πρόδηλον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν ἀγροῖς ὄντας, καὶ δομοῦντας λαυθάνειν διὰ τὴν ἀπρέπειαν, καὶ αὐτοὺς καθαιρετέον. Οὐ γὰρ τῷ κάλλει φθονοῦντες τὰ Ἑλληνικὰ ἐδαφίζομεν, ἀλλ' ἀπλῶς τῆς πλάνης καὶ ἀπωλείας τὰ ὑπομνήματα ὀλοθρεύομεν. Quid itaque? [Templa] cum ornamentis nonne tollenda sunt? omnino eradecanda: pulchritudine nihil conferente ut iis parceretur. Neque ista sola evertenda sunt; hoc enim manifestum est; sed et quæ in agris constituntur, et propter deformitatem latere videntur, ista etiam diruenda sunt. Non enim ut pulchritudini invidentes Græcænica solo adperimus, sed

ΑΡΙΣΤ. « Qui propter necessitatem parvuli a Dona-
« tistis sunt baptizati, si resipuerint, et hæresim
« anathemati subjecerint, et alias digni fuerint,
« ordinentur. »

Alii infantes a Donatistis baptizati, et sua voluntate nihil peccantes, si hæresim suam anathematizent, et ad catholicam accedant Ecclesiam, vitam autem et inculpatam agant, ad sacerdotales provehentur gradus, quia Africæ opus est clericis.

596 CANON LXII.

B De idolorum reliquiis, et templis quæ debent
« deleri. Quamobrem a religiosissimis imperato-
« ribus petendum est, ut idolorum reliquias, quæ
« sunt in omni Africa, omnino excindi jubeant
« (in multis enim locis maritimis, et diversis
« possessionibus, adhuc viget hujus erroris ini-
« quitas), ut præcipiantur et ipsa aboleri, et tem-
« pla ipsorum in agris et in occultis locis orna-
« mentis spoliata omnibus modis jubeantur
« everti. »

BALS. Per præsentem canonem volunt Patres, ut reges evertant idola, quæ post Evangelii prædicationem remanserunt.

C ZONAR. Quamvis promulgato in omnes partes Evangelio, adhuc tamen etiam eliso capite, caudam draco nefarius agitabat. Adhuc enim quibusdam in locis idola eorumque templa supererant. De his igitur ad eos, qui rerum tunc temporis potiebantur, synodus referri vult; ut idola omnia de medio tolli, ne ipsorum templa jam spoliata ornamentis omnibus everti jubeant. Hoc autem apposuit, non veluti discrimen aliquod statuens, quasi eas tantum, quæ ornata carent deleri, reliquias autem servari velit; sed ut jam initium illorum ruinæ factum, ac ea spoliata omnibus ornamentis jam veluti semievera esse declararet.

D simpliciter errotis et perditionis monumenta destrui-
mus. Neque leves tantum ecclesiasticæ, sed et civiles omnia Ethnicorum templa dirui præcipiunt. Si quæ in agris templa sunt, sine turba et tumultu diruantur. His enim dejectis atque sublati omnis superstitionis materia consumetur. l. xvi, c. Th. de Paganis. Sic etiam divus Augustinus, Porro sequenti anno, cum socium accepisset Honorius consullem Maritum Theodorum, quando jam secundum illud oraculum dæmonum aut figmentum hominum, nulla esse debuit religio Christiana, quid per alias terrarum partes factum sit non fuit necesse perquirere. Interim quod scimus, in civitate notissima et eminentissima Carthagine Africa Caudentius et Jovias comites imperatoris Honorii, quarto decimo calendas Aprilis falsorum deorum templa evertunt, et stimulae fregerunt. Aug. De civitate Dei, l. xviii, c. 54.

ARIST. « Idolorum reliquiae penitus aboleantur. » Δ ΑΡΙΣΤ. « Τὰ ἰγκαταλείμματα τῶν εἰδώλων τείλει
« ἀφανίζέσθωσαν. »

Piestate prævalente, e fundamentis suis eradicanda sunt idolorum fana, et nullæ omnino erroris istorum reliquiae conserventur.

CANON LXII.

« Ut clerici pro proprio ipsorum iudicio non cogantur publice testimonium dicere. Præterea petendum est, ut statuere dignentur, ut si qui in Ecclesia quamvis causam, jure apostolico, quod in ecclesiis situm est, agitare vulnerint, et clericorum decisio uni forte parti displicuerit, non licere in iudicium ad testimonium dicendum vocare clericum illum, qui prius rem ipsam examinavit, vel examinationi interfuit : ut nec quis ad personam ecclesiasticam aliuens in jus vocetur. ut ferat testimonium. »

BALS. Quidam clerici, eum causam ecclesiasticam jure apostolico egissent, hoc est, dicto apostolico consequenter, quod dicit : *Audet quis vestrum, habens negotium, sub iniquis iudicio contendere, et non sub sanctis ?* vel etiam, cum in ecclesiasticum iudicium incidissent, a parte cui displicebat, ex iis qui iudicaverant, ad iudicem appellationis testimonii ferendi gratia trahebantur. Visum est ergo Patribus, de iis ad imperatores referre, ut ipsi statuerent, nihil esse ejusmodi in posterum faciendum, sed nec eum, qui genere vel aliquo alio modo ad aliquem ecclesiasticum attinet, in testimonium esse trahendum. Ac in his quidem consistit canon. Nos autem aliqui scripturi eramus de iis qui litigarunt, et de iis qui sunt clericis necessitudine conjuncti, quando trahi debent, et quando non. Quia autem hic canon non est decretum, sed consilium, ut Imperatores ejus admoneantur, non est autem prolata definitio, multa prætermisimus. Hoc autem solum ex præsentibus canone notavimus; quod iudicialia officia ecclesiasticorum magistratum præsens quoque synodus agnovit, eo quod dicat clericos alicujus esse causæ iudices.

597 ZONAR. Præterea ad imperatores referre constitunt, ut si qui in Ecclesia, hoc est, in clerum scripti, item quamlibet, aut controversiam, jure apostolico Ecclesia imposito, hoc est, definito atque descripto, de iudiciis nimirum apud Ecclesiam exercendis, persequi velint, (divinus namque apostolus Paulus ad Corinthios scribens : *Audet, inquit, aliquis vestrum, negotium habens, sub injusto iudicio experiri et non sub sanctis* ? Proinde hoc apostolico jure ecclesiæ deberi, tanquam Apostoli decreto ita constitutum asserunt). Si igitur clerici, inquirunt, apud ecclesiam disceptent, ac decisio causæ, hoc est, sententia, per quam controversia deciditur, uni ex partibus minime probata fuerit, ne tamen alteri parti liceat eum, per quem

Τῆς εὐσεβείας ἐπικρατούσης, ἐκ θεμελιῶν αὐτῶν ἐκριζώτεον τὰ τῶν εἰδώλων ταμείνη· καὶ μηδὲν τι τῆς πλάνης αὐτῶν ἰγκατάλειμμα περισωζέσθω.

CANON ΣΒ΄.

« Περὶ τοῦ τοὺς κληρικοὺς χάριν διαγνώσεως τῆς οικείας αὐτῶν κρίσεως μὴ ἀναγκάζεσθαι δημοσίως μαρτυρεῖν. Δεῖ αἰτῆσαι ἐτι μὴν, ἵνα ὀρίσαι καταξιώσωσιν, ὥστε, ἐάν τινες ἐν Ἐκκλησίᾳ οἰανδήποτε αἰτίαν ἀποστολικῆ δικαίῳ, τῷ ταῖς ἐκκλησίαις ἐπικαιμένῳ, γυμνάσαι θαλήσωσι, καὶ τοὺς ἡ τομῆ τῶν κληρικῶν τῷ ἐνὶ μέρει ἀπαρέσοι, μὴ ἐξεῖναι πρὸς δικαστήριον εἰς μαρτυρίαν προσκαλεῖσθαι τὸν κληρικὸν ἐκείνον, ἐτὸν πρότερον ἐδ αὐτὸ πρῶγμα σκοπήσαντα ἢ καὶ σκοπομένῳ παρατυχόντα· ἵνα μὴδὲ προσώπω τις ἐκκλησιαστικῆ προσήκων ἐναχθῆ πρὶ τοῦ ὀφελειν μαρτυρεῖν. »

BAAΣ. Τινὲς κληρικοὶ δικάσαντες ὑπόθεσιν ἐκκλησιαστικὴν ἀποστολικῆ δικαίῳ, τοῦτέστιν ἀκολούθῳ τῷ ἀποστολικῷ ῥητῷ, τῷ φάσκοντι· *Τολμῶ τις ὄμων πρῶγμα ἔχωρ κρίνεσθαι ἐπὶ τῶν ἀδίκων, καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῶν ἀγίων*; ἢ καὶ παρατυχόντες ἐπὶ κρίσει ἐκκλησιαστικῇ, ἐβλκοντο παρὰ τοῦ ἀπαρεσκομένου μέρους ἐκ τῶν δικασαμένων εἰς τὸν ἐκκλητάριον δικαστὴν χάριν μαρτυρίας. Ἔδοξεν οὖν τοῖς Πατέρασιν, ἵνα τὰ πρὸς τοῦτο ἀνεγέγκωσι τοῖς βασιλεύουσιν, ἐφ' ᾧ ὀρίσαι αὐτοὺς μηδὲν τι τοιοῦτον γενέσθαι ποτὲ· ἀλλὰ μηδὲ τινα προσήκοντα κατὰ γένος ἢ ἄλλως πως ἐκκλησιαστικῶ τινι ἔλκεσθαι εἰς μαρτυρίαν. Καὶ ὁ μὲν κανὼν ἐν τούτοις. Ἡμεῖς δὲ ἐμῆλομεν γράφαι τινὰ πρὶ τῶν δικασάντων καὶ πρὶ τῶν προσοικειωμένων τοῖς κληρικοῖς, πότε ὀφελουσιν ἔλκεσθαι, καὶ πότε μὴ. Ὅτι δὲ οὐκ ἔστι θέσπισμα ὁ κανὼν, ἀλλὰ συμβουλιὴ χάριν τοῦ ὑπομνησθῆναι πρὶ τούτων τοῖς βασιλεῖς, ὀρισμὸς δὲ οὐκ ἐξηγέσθη, παρήκαμεν τὸς πολλὰ. Ἐσημειώσμεθα δὲ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος τοῦτο μόνον, ὅτι τὰ δικαστικὰ ὀφφίξια τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχόντων καὶ ἡ παρούσα σύνοδος ἐπιγίνωσκεν ἀπὸ τοῦ λέγειν κληρικοὺς διαίτησαι ὑπόθεσι τινί.

ZONAP. Ἐτι ἀναφορὰν βουλευόνται ποιῆσαι πρὸς τοὺς βασιλεῖς, ὥστε ἐάν τινες ἐν Ἐκκλησίᾳ, ἔχουν ἐν κλήρῳ ἐκκλησιαστικῷ τεταγμένοι, οἰανδήποτε αἰτίαν, ἔτοι δίκην, ὑπόθεσιν γυμνάσωσι ἀποστολικῆ δικαίῳ τῷ ταῖς Ἐκκλησίαις ἐπικαιμένῳ, ἔτοι ὀρισμένῳ, διατεταγμένῳ, τοῦτέστι παρὰ τῆ Ἐκκλησίᾳ δικάσωνται. Ὁ γὰρ θεσπίσιος ἀπόστολος Παῦλος, Κορινθίοις γράφων, φησὶ· *Τολμῶ τις ὄμων πρῶγμα ἔχωρ κρίνεσθαι ἐπὶ τῶν ἀδίκων, καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῶν ἀγίων*; Τοῦτο οὖν ἀποστολικῆ δικαίῳ φησὶ προσήκειν ταῖς ἐκκλησίαις, ὡς τοῦ Ἀποστόλου τοῦτο διαταξαμένου. Ἐάν οὖν κληρικοὶ, φησὶ, δικάσῳσι παρὰ τῆ Ἐκκλησίᾳ, καὶ Ἀπαρέση ἐνὶ μέρει, ἡ τομῆ τῶν δικαζομένων, ἔτοι ἡ τέμνουσα τὴν δίκην ἀπόφασις, ἵνα μὴ ἐξῆ τινι τῶν μαρῶν ἔλκειν εἰς

¹ I Cor. vi, 1.

τὸ τῆς ἐκκλησίας δικαστήριον πρὸς μαρτυρίαν τὸν δοκιμάσαντα πρότερον τὴν ὑπόθεσιν, ἢ καὶ κρινομένης παρατυχόντα, καὶ ἵνα μηδὲ τις προσηκόντων, τούτέστιν, φκειωμένος ἐκ συγγενείας ἢ ἄλλως ἐκκλησιαστικῶ τινι, ἐκκληται εἰς μαρτυρίαν. Τινὲς γὰρ ἀπηριθμηταὶ καὶ τοῖς πολιτικοῖς νόμοις ἐξκουσευόμενοι, ὥστε μὴ ἄκοντες μαρτυρεῖν, ὡς ἐν βιβλίῳ εὐρηται κα', τίτ. α', κεφαλαίους διαφόρους.

ΑΡΙΣΤ. « Κληρικὸς, πρῶγμα δικάσας, εἰ ἀπαρε-
 σοι, μὴ καλέσθω περὶ αὐτοῦ πρὸς μαρτυ-
 ρίαν εἰς δικαστήριον· καὶ ὅπως ἐκκλησιαστικὸν
 πρῶσωπον μὴ ἀναγέσθω περὶ τοῦ ὀφείλειν
 μαρτυρεῖν. »

Ἐάν τις παρὰ τινι τῶν κληρικῶν δικασθῆναι ἤρατιζαντο, καὶ τὰ τῆς ὑποθέσεως ἀνεκάλυψαν, εἴτα ἐπὶ τῇ διαγνώσει οὐτοῦ ἀπηρέσθησαν, καὶ ἀπῆλθον εἰς τὸ πρῶσοπον αὐτοῖς δικαστήριον· οὐ καλέσουσιν εἰς μαρτυρίαν τὸν δικάσαντα κληρικόν, τὸ μὲν ὡς ἐξκουσευόμενον ἀπὸ τοῦ νόμου, καὶ μὴ ἀναγκασζόμενον ἀκουσῆς μαρτυρεῖν· οἱ γὰρ εἰς ἱερὰν λειτουργίαν ἀπασχολημένοι ἄκοντες· οὐ μαρτυροῦσι· τὸ δὲ, καὶ ὡς κωλυόμενον, ἐν ᾧ προσελήφθη πράγματι παρὰ τῶν μερῶν δικαστῆς, μαρτυρεῖν.

ΚΑΝΟΝ ΕΓ'.

« Περὶ τοῦ ἀφελεῖσθαι τὰ τῶν Ἑλλήνων συμπόσια.
 « Κάκεινο ἐστὶ μὴν δεῖ αἰτῆσαι παρὰ τῶν Χριστιανῶν βασιλέων· ἐπειδὴ παρὰ τὰ θεῖα παραγγέλματα ἐν πολλοῖς τόποις συμπόσια οὕτως ἐκτελοῦνται, ἐκ τῆς ἐθνικῆς κλάνης προσενεχθέντα, ὡς καὶ Χριστιανούς τοις Ἑλλησι λάθρα προσάγεσθαι ἐπὶ τῇ τοῦτων τελετῇ· ἵνα κελύσωσι τὰ τοιαῦτα κωλυθῆναι καὶ ἐκ τῶν πόλεων καὶ ἐκ τῶν κτήσεων· μάλιστα δὲ καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς γυναισίοις τῶν μακαρίων μαρτύρων ἀνά τινας πόλεις καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἱεροὺς τόπους τὰ τοιαῦτα κλημμελεῖν οὐχ ὀφορῶνται· ἐν αἷς ἡμέραις, δὲ περὶ καὶ λέγειν αἰσχύνη ἐστὶν, ὀρχήσεις μυσαρὰς εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ εἰς τὰς πλατείας ἐκτελοῦσιν, ὥστε τῇ τῶν οἰκοδοσιῶν τιμῇ, καὶ ἄλλων ἀναριθμητῶν γυναικῶν τῇ αἰδοῖ τῶν εὐλαθῶν εἰς τὴν ἀγίαν ἡμέραν παραγνομήνων, λάγναις ὕδρεσιν ἐφορμῶν· ὡς καὶ αὐτῆς τῆς ἀγίας πίστεως σχεδὸν φεύγεσθαι τὴν πρὸς εἰλευσιν. »

ΒΑΣ. Ὅσπερ σήμερον ἐν μνήμαϊς ἀγίων οὐ μόνον κατὰ τὰς πόλεις, ἀλλὰ δὴ καὶ κατὰ τὰς ἐξω χώρας, γίνονται πανηγύρεις καὶ χοροστασίαι, καὶ ἄλλα τινὰ παιγνία, οὕτως, ὡς δοικεν, ἐκτελοῦντο καὶ ἐκπαλαί· πλὴν ἐκεῖνα μυσαρὰ ἦσαν. Διὸ φασὶν οἱ Πατέρες ὡς, ἐπὶ ἐν πολλοῖς τόποις συμπόσια ἐκτελοῦνται, ἀρχὴν ἴσχηκότα ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς κλάνης, ὥστε ἐν αὐτοῖς συνάγεσθαι καὶ Χριστιανούς, καὶ συντελεῖν ταῦτα τοῖς Ἑλλησι, δέον ἐστὶν ὀκνηθῆναι τοὺς βασιλεῖς, ἵνα κωλύσωσι ταῦτα καὶ μᾶλλον δὲ κλημμελοῦνται καὶ εἰς ἱεροὺς τόπους. Συμβαίνει γὰρ οὐδὲ εἰς ἐκκλησίαν συνάγεσθαι τὰς εὐλαθεστέρας· τῶν γυναικῶν διὰ τὰ ἀτάκτως καὶ ἀρχημόνως τηνικαῦτα γινόμενα, ὡς τῶν ταῦτα

A causa prius examinata est, vel qui re iudicata adfuit, ad provocationis forum testimonii dicendi causa trahere; neque praeterea quisquam ex cognatis, hoc est, ecclesiastico homini propinquitate aut alia ratione conjunctus, ad dandum testimonium cogatur. Nam et legum civilium decreto quidam enumerantur, quos invites ad testimonium dicendum compelli non sinunt, ut in lib. xxi, tit. 4, diversis in capitibus invenitur.

ARIST. « Clericus, qui causam judicavit, si displicet, ad dandum de ea testimonium ad tribunal ne vocetur: et ecclesiastica omnino persona ad testimonium reddendum ne compellatur. »

Si qui a clericorum aliquo judicari elegerunt, et causam suam indicarunt, postea in iudicio ejus non acquiescunt, sed ad tribunal iis aptum accedunt: non vocabunt in testimonium clericum istum qui judicavit, et ut excusatum a lege, et non coactum invite testimonium dare (qui enim sacro vacant ministerio, invit non testantur); et ut prohibitum in negotio, in quo a partibus acceptus erat iudex, testimonium dicere.

CANON LXIII.

« Ut auferantur Graecorum convivia. Illud praeter ea a Christianis imperatoribus petendum est: quoniam praeter divina mandata in multis locis convivia sic peraguntur, ex gentili errore iuducta, ut etiam Christiani ad paganos cultum in eorum celebratione accedant: ut haec jubeant et ex urbibus et ex possessionibus arceri; maxime, quia et in ipsis beatorum martyrum natalibus, in quibusdam urbibus etiam in ipsis sacris locis, ejusmodi peccata committere non reformidant; in quibus diebus, vel pudor est dicere, execrandas saltationes in agris et plateis peragunt, ut matrum familias honorem, et aliarum innumerabilium pliarum mulierum, quae sancto die adsunt, verendum lascivias contumellis aggrediantur: adeo ut etiam ipsius sanctae fidei propemodum aufugiant accessum. »

BALS. Sicut hodie in sanctorum anniversariis celebratibus, non solum in urbibus, sed etiam in vicis et pagis, sunt hominum conventus choreaeque ducuntur, et alia quaedam ludicra: sic, ut est verisimile, olim quoque peragebantur; sed ea erant execranda. Et ideo dicunt Patres, quod quoniam multis in locis convivia peraguntur, quae a Graeco errore habuerint principium ut in eis etiam convenirent Christiani, et eadem cum Graecis peragerent: admonendi sunt imperatores ut ea prohibeant; et eo magis, quod etiam in sacra loca peccant. Evenit enim, ut nec religiosiores mulieres in ecclesiam conveniant, propter ea quae iupiter et indecore sunt: nempe cum illi, qui haec audent, im-

rudenter 598 et lascivie ejusmodi mulieres aggr-
diantur. Atque in his quidem est scopus canonis.
Tu autem scias, quod etiam hæc imperiale decre-
tum non vult: tamen synodus, quæ in Trullo
habita est, in eos, qui hæc audeat, vehementer
animadvertit.

ZONAR. In multis adhuc locis convivia celebrari,
ducta ex Græcorum erroribus consuetudine synodi
Patres affirmant; adeo ut Christiani quoque con-
veniant, ac simul cum paganis eadem celebrent.
Quinimo, inquit, et anniversariis sanctorum
martyrum celebratibus quædam sunt, quæ vel
commemorari alique pudore non possunt: salta-
tiones scilicet exsecrandæ, et alia quædam enusque,
ut in mulieres honestas ad sanctorum delubra
coffluentes, illi scelærum artifices lascivie impetum
faciant, ut illæ propterea ab accessu fidei necessario
refugiant, hoc est, etiam ab ecclesia, propter in-
temperantis nequitie facinora, procul abesse cogantur.
De his igitur imperatoria auctoritate tollendis cum
ipso imperatore precibus agentum esse decernunt.

ARIST. « Convivia Græcica, propter propriam
« inverecundiam, et quod multos Christianorum
« seducunt, in diebus etiam, quibus martyrum
« commemorationes celebrantur, fieri cessent. »
Saltationes enim abominandas, et alia quæcum-
que indecora, quæ Græcici sunt erroris, nec in
sacris locis ubi martyrum commemorationes cele-
brantur, nec alibi fieri concedit canon: sed istius-
modi convivia perfecte cessare mandat, ut quæ
multos Christianos seducunt, et ad perditionem
eos redigunt.

CANON LXIV.

« Ne in Dominico, et in reliquis sanctorum festis,
« spectacula ullo modo peragantur. Illud quoque
« præterea petendum est, ut theatralium ludi-
« crorum spectacula in Dominico et reliquis
« Christianæ fidei diebus solemnibus prohibean-
« tur; maxime, quia in sancti Paschæ octavæ
« turbæ magis in hippodromum quam in ec-
« clesiam convenient: debere præfinitos ipsorum
« dies transferri, quando ita eveniat, nec ullum
« Christianum debere ad hæc spectacula cogi. »

BALS. In Dominicis, et in reliquis festis diebus,
et in magnæ Paschæ hebdomada, fiebant equorum
curricula, et reliqua spectacula. Cantum est ergo
imperatoribus suaderi, ut hæc prohiberentur: et
quæ his diebus fiebant, in alios dies transferrentur.
Legæ et synodi in Trullo canonem 66.

ZONAR. Illud etiam synodus postulavit, ne spe-
ctacula videlicet Dominicis, aut festis diebus, neve
equestres ludi Paschatis hebdomada præbeantur,
verum in aliud tempus transferantur, ne his occu-
pati ludicris ab ecclesiis frequentandis homines
Christiani desistant: tum ne fidelium aliquis in
theatrali consessu adesse cogatur. Synodi quoque

τολμώντων, ἀναιδῶς καὶ κατὰ λαγνείαν ἐφορμώντων
κατὰ τῶν τοιούτων γυναικῶν. Καὶ ὁ μὲν σκοπὸς τοῦ
κανόνος ἐν τούτοις. Σὺ δὲ γίνωσκε ὅτι, κἀν ταῦτα
βασιλικὸς ὄρισμὸς οὐκ ἐκώλυσεν, ἀλλ' ὁμοῦ ἢ ἐν τῇ
Τρούλλῃ συνόδῳ μεγάλως ἐκόλασε τοὺς τοιαῦτα
τολμώντας.

ZONAP. Λέγουσιν οἱ τῆς συνόδου ὅτι: ἔτι ἐν παλ-
λοῖς τόποις ἐπιτελοῦνται συμπόσια, τὴν ἀρχὴν
ἐσχηκῆτα ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς γλῶσσης. ὥστε ἐν αὐ-
τοῖς συνάγεσθαι καὶ Χριστιανοὺς, καὶ συντελεῖν
ταῦτα τοῖς Ἑλλησι. Καὶ ἐν ταῖς μῆμαις δὲ, φασί,
τῶν ἁγίων μαρτυρῶν γίνονται τινα, ἃ καὶ λέγειν
αἰσχρὴν ἔστιν, ἤγουν ὀρχήσεις, μουσαρεῖ, καὶ ἄλλα
τινά, ὥστε, σεμνῶν γυναικῶν ἀπερχομένων εἰς τὰς
τῶν ἁγίων μνήμας, ὀρμῆν κατ' αὐτῶν λάγνως τοὺς
τὰ μουσαρὰ ἐκείνα ποιοῦντας, ὡς ἀνάγκη εἶναι,
διὰ ταῦτα φεύγεσθαι τὴν προσέλευσιν τῆς πίστewος,
ἤγουν ἀναγκάζεσθαι μὴδὲ εἰς ἐκκλησίαν συνάγεσθαι
διὰ τὰ ἀτάκτως καὶ ἀσχημῶς γινόμενα. Ταῦτα
τοίνυν κωλυσθῆναι ἰδέοντο παρὰ τῆς βασιλικῆς
ἐξουσίας.

ARIST. « Τὰ Ἑλληνικὰ συμπόσια παύεσθαι διὰ τὴν
« οἰκίαν ἀσχημοσύνην, καὶ τὸ πολλοὺς ἀφώλε-
« σθαι Χριστιανῶν, καὶ ἐν ἡμέραις μνήμης μαρ-
« τύρων γίνεσθαι. »

Ὅρχήσεις γὰρ μουσαρὰς καὶ ἄλλα τινὰ ἀσχημῶς
τῆς Ἑλληνικῆς ὄντα γλῶσσης οὔτε ἐν ἱεροῖς τόποις,
ἐνθα μνήμαις μαρτύρων γίνονται, οὔτε ἀλλοεῦ
γίνεσθαι ὁ κανὼν συγχωρεῖ· ἀλλὰ τέλειον ἐπὶ τοιαῦτα
προστάττει συμπόσια παύεσθαι, ὡς πολλοὺς τῶν
Χριστιανῶν ἐφαλόμενα, καὶ ἄγοντα αὐτοὺς εἰς
ἀπόλειαν.

CANON 64.

« Περὶ θεωριῶν, ἵνα ἐν τῇ Κυριακῇ καὶ ἐν ταῖς
« λοιπαῖς τῶν ἁγίων ἑορταῖς μηδαμῶς ἐπιτελῶν-
« ται. Κάκεινο ἔτι μὴν δεῖ αἰτῆσαι, ἵνα τὰ θεώρια
« τῶν θεατρικῶν παιγνίων ἐν τῇ Κυριακῇ καὶ
« ἐν ταῖς λοιπαῖς φαῖδραῖς τῆς τῶν Χριστιανῶν
« πίστewος ἡμέραις κωλύωνται· μάλιστα ἔτι ἐν
« τῇ ὄρθῳ τοῦ ἁγίου Πάσχα οἱ δόλοι μᾶλλον
« εἰς τὸ ἱπποδρόμιον ἤπερ εἰς τὴν ἐκκλησίαν
« συνέρχονται· ὀφείλει μετενεχθῆναι τὰς ὥρι-
« σμῆνας αὐτῶν ἡμέρας, ὅτε ἀπαντήσῃ, καὶ μὴ
« ὀφείλῃ τινὰ τῶν Χριστιανῶν πρὸς τὰ θεώρια
« ταῦτα ἀναγκάζεσθαι. »

BALS. Ἐν ταῖς Κυριακαῖς καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς
ἑορταῖς καὶ ἐν τῇ μεγάλῃ ἑβδομάδι τοῦ Πάσχα
ἐγίνοντο ἱπποδρόμια καὶ λοιπὰ θεώρια. Τετύπωται
οὖν παράκλησιν γενέσθαι πρὸς τοὺς βασιλεῖς,
ἵνα τοῦτο κωλυθῆ, καὶ μετενεχθῶσι τὰ τῶν
τοιούτων ἡμερῶν εἰς ἑτέρας ἡμέρας. Ἀνάγνωθι
καὶ τῆς ἐν τῇ Τρούλλῃ συνόδου κανόνα 65.

ZONAP. Μήτε θεώρια ἐν Κυριακαῖς ἢ ἐν ἑορτα-
σίμοις ἡμέραις γίνεσθαι, μήτε ἱπποδρομίας ἐν τῇ
ἑβδομάδι τοῦ Πάσχα, ἵνα μὴ ἐν αὐτοῖς σχολάζωσιν
οἱ Χριστιανοὶ καταλαμβάνοντες τὰς ἐκκλησίας, ἢ
σύνδοξος ἤτιθε, μετατεθῆναι δὲ τὰς ἡμέρας τῆς τῶν
ἱππων ἀμιλλῆς, καὶ μὴδένα τῶν πιστῶν ἀναγκά-
ζεσθαι εἰς τὰ θεώρια ἀπίνα. Καὶ ὁ 65. δὲ τῆς ἐν

τῷ Τρούλλῳ συνόδῳ κωνῶν τὴν βλὴν ἐβδομάδα τοῦ Πάσχα ἐν ταῖς ἐκκλησίαις σχολάζειν ἀπαιτεῖ τοὺς πιστοὺς ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις, καὶ τὰς ἱποδρομίας κωλύει.

APIET. « Θέατρα Κυριακαῖς καὶ ἑορταῖς οὐ συν-
ε ἄγονται. »

Ἐν γὰρ ταῖς φαίδραῖς ταύταις ἡμέραις εἰς τὴν ἐκκλησίαν πρέπον ἐστὶ συνάγεσθαι τοὺς Χριστιανούς· καὶ οὐ δεῖ τελείσθαι ἐν αὐταῖς ἱποδρομία.

KANON ΣΕ'.

« Περὶ τῶν καταδικαζομένων κληρικῶν. Κάκεινο
ε δεῖ αἰτῆσαι, ἵνα ὀρίσῃ καταξιώσωσιν, ὥστε
ε κληρικὸν οἰασθῆποτε τιμῆς τυγχάνοντα, ἐπ'
ε οἰουθῆποτε ἐγκλήματι τῇ τῶν ἐπισκόπων κρίσει
ε καταδικασθέντα, μὴ ἐξείναι τὸν αὐτὸν εἴτε
ε παρὰ τῆς ἐκκλησίας ἥς ὑπῆρχεν, εἴτε ἀπὸ
ε οἰουθῆποτε ἀνθρώπου διεκδικεῖσθαι ποινηῆς, ἢ
ε ἐπὶ τοῦτῃ παρεντεθείσης ζημίας χρημάτων
ε καὶ τιμῆς, ὅπως μὴδὲ κείραν μὴδὲ φύσιν ἀπολο
ε γητέαν εἶναι κελεύσωσιν. »

ΒΑΣ. Κληρικοί τινες καταδικασθέντες ἐπὶ ἐγκληματικαῖς αἰτιάσεσι, καὶ μὴδὲ βοήθειαν ἔχοντες ἐκκλητοῦ (οὕτω γὰρ ἐκκλητέον τὰ τοῦ κανόνος) πάλιν ὠχλοῦν ἀποκαταστήναι. Ἦρσε γοῦν τοῖς Πατράσι ὑπομνησθῆναι τοὺς βασιλεῖς, ἵνα ὀρίσωσιν ὑποκεῖσθαι ποινηῇ χρηματικῇ καὶ ἀφαιρέσει τιμῆς τοὺς ἐκδικούντας τούτους, ἐκκλησιαστικοὺς ἢ καὶ ἑτέρους, κἄν οἷος ὡς κίρας, ἤγουν ἡλικίας, ἢ καὶ
C φύσεως.

ΖΩΝΑΡ. Ἦτησαν οἱ Πατέρες ὀρισθῆναι καὶ τὸ μὴδένα κληρικὸν καταδικασθέντα παρὰ τοῦ ἐπισκόπου αὐτοῦ ἐπὶ τινὶ ἐγκλήματι διεκδικεῖσθαι ἢ παρὰ τῆς ἐκκλησίας ἥς ὑπῆρχε κληρικὸς, ἢ παρὰ τινος ἀνθρώπου δυνάστου τυχόν· καὶ ζημίαν ἡξίωσαν κατὰ τοῦ ἐκδικούντος αὐτὸν ὀρισθῆναι καὶ εἰς χρήματα καὶ εἰς τιμὴν ὥστε καὶ γρημάτα τὸν τοῦτο ποιεῖν ἐπιχειροῦντα ζημιούν, καὶ εἰς τιμὴν αὐτοῦ κινδυνεύειν ἀτιμούμενον. Καὶ μῆτὲ ἡλικίαν τινὰ προσβάλλεσθαι εἰς ὠφέλειαν, τυχόν ὅτι νέος ἦν ὁ ποιήσας τοῦτο, ἢ γέρον πάυ, καὶ δέον αὐτὸν συγγνωσθῆναι διὰ τὴν ἡλικίαν (κείρα γὰρ ἡλικία ἐστίν, ὡς πολλαχοῦ εἴρηται) μῆτε διὰ τὴν φύσιν, οἷον ὅτι γυνή ἦν ἢ τοῦτο ποιήσασα. Τὸ δὲ διεκδικεῖσθαι ἐνταῦθα οὐχὶ τὸ ἀντιλαμβάνεσθαι τοῦ καταδικασθέντος ἐστὶ, λέγοντος ἀδικεῖσθαι καὶ ζητούντος ἐκκλητον ἴσω· εἰ γὰρ τοῦτο εἴποι τις, πολλοὶ κανόνιν ἐναντιωθήσεται, τοῖς διδοῦσι τοῖς κληρικοῖς ἐκκλητον αἰτιωμένους τὰς ψήφους τῶν ἐπισκόπων αὐτῶν· ἀλλὰ τὸ, δικαίως τοῦ κληρικοῦ καταδικασθέντος, κωλύειν τινὰ ἐκδικεῖσθαι τὴν ψήφον τοῦ ἐπισκόπου χειρὶ χρώμενον.

APIET. « Κληρικὸς, ἐπισκόπου κρίσει καταδικασθεὶς, παρὰ μηδενὸς ἐκδικεῖσθω. »

Ὁ καταδικασθεὶς ἐπὶ ἐγκλήματι παρ' ἐπισκόπου κληρικὸς, εἰ μὲν οἴεται ἀδικεῖσθαι, ἐκκαλεῖσθω, αὐθεντικῶς δὲ μετ' ἐξουσίας μὴ παρὰ τινος ἐκδικεῖσθω.

A in Trullo canone 66, universam Paschatic hebdomadam in ecclesiis agere, tempus psalmis atque hymnis concinendis traducere, fideles jubentur, equorumque certamina prohibentur.

ARIST. « Theatra Dominicis et festis diebus non
ε celebrantur. »

In hilaribus enim diebus istis in ecclesia Christianos convenire decet : et non oportet equiria in iis celebrari.

599 CANON LXV.

« De clericis, qui condemnantur. Illud quoque
ε petendum est, ut statuere dignentur, ne liceat,
ε clericum quemcumque honorem obtinentem,
ε in quocumque crimine episcoporum iudicio con-
ε demnatum, vel ab ecclesia cuius fuit, vel ab
ε ullo homine liberari a pœna; alioqui hunc oc-
ε cunia et dignitate multari, nec ætatem nec na-
ε turam excusandam esse jubeant. »

BALS. Clerici quidam in causis criminalibus condemnati, et nec appellationis auxilium habentes (ita est enim intelligendus canon) restitui satagebant. Placuit ergo Patribus, imperatores admoneri, ut statuant pœnæ pecuniariæ et privationi honoris eos subijci, qui illos defendunt ac liberant, sive sint ecclesiastici, sive etiam alii, cujuscumque
C sint ætatis vel naturæ.

ZONAR. Præterea ne quem clericum a suo episcopo ob crimen aliquod condemnatum; aut ab ecclesia, cuius clericus fuerat, aut ab alio viro, dynasta forte, absolvi liceat, Patres decerni voluerunt. Ac si quis hominem solverit, cum et pecunia simul et dignitate multari; ita ut quicumque id aggressus fuerit, et pecunia multetur, et honore spoliatus dignitatem amittat. Neque vero, aut ætatis excusationem admitti; puta, quod adolescens admodum, qui id fecit, vel affecta ætate sit, ac propterea crimen ætati condonari oporteat (κείρα namque ætatem significat ut sæpe diximus) aut sexus, veluti quod a muliere id facinus patratum sit. Illud autem verbum διεκδικεῖσθαι, hoc loco, non pro eo sumitur, quod est alienius, qui se injuste damnatum queratur, sibi que provocationem dari postulet, patrocinium suscipere; id enim qui dixerit, multis canonibus adversabitur, quibus, si minus episcoporum sententiæ clerici acquiescant, eisdem provocatio conceditur: sed est, juste condemnato clerico, episcopi sententiæ executionem vi quemquam et armis impedire.

ARIST. « Clericus episcopi iudicio condemnatus, a
ε nemine liberetur. »

Clericus, qui ob delicta ab episcopo condemnatur, si sibi videtur injuria affectus, appellet, cum auctoritate autem et potestate a quopiam ne liberetur.

CANON LXVI.

De mimis qui sunt Christiani. De his præterea petendum est, ut si quis ex quocunque exercitio ludicro ad Christianismi gratiam venire voluerit, et purus ab illis maculis permanere; ne ulli liceat eum ad ejusmodi exercitium prorsus vel incitare vel cogere.

BALS. Spectacula antiquitus cum populorum suppeditatione peragebatur, propterea scenicos quosdam et mimos, sæpe et magna ex parte Græcos habebant. Potunt ergo Patres, ut imperatores decernant, si quis eorum, cum Græcus sit, baptizatur, eum a populo eadem ludicra exhibere non cogi.

ZONAR. Scenicos et mimos, ludorum artifices, antiqui Patres mire aversabantur. Si quis horum igitur ex profana Græcorum superstitione Christiana sacra amplectatur, exiisque iis quibus notatus fuerat maculis sordidum illud videlicet vitæ genus deseruerit, petunt ne hominem amplius cuiusquam auctoritate ad ludicra illa iterum exercenda liceat compelli. 600 Si quidem in magnis urbibus theatra exstabant, in quibus stans temporibus populi conventu ludi exhibebantur, ad eamque rem scenicorum opera et servitium, nulla excusatione admissa, ita flagitabatur, ut ad ea munia vel invitii traherentur.

ARIST. Qui a ludicro exercitio ad honestam se convertit vitam, ad idem ne retrahatur.

Qui scenicam relinquit vitam, et aliam vivendi rationem Christianis decentem amplectitur, ne compellatur in ludicro exercitio iterum versari. Erant enim quidam ludicris istiusmodi exercitiis ascripti, et graviter tulerunt ea consuetari.

CANON LXVII.

De manumissionibus, quæ sunt in ecclesiis. De manumissionibus scilicet in ecclesia proclamandis si hoc nostri consacerdotes in Italia

Guill. Beveregii notæ.

(31) *Περὶ ἐλευθεριῶν τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ γινόμενων.* In ms. Ætioniensi et impressis antehac Balsamonis et Zonaræ codicibus adicitur αἰτητῶν ἐκ τοῦ βασιλέως. Sic etiam in Dionysiana horum canonum collectio legitur, *De manumissionibus in ecclesia celebrandis ab imperatore postulandum.* In codice Amerbachiano totus titulus omittitur.

(32) *Περὶ ἐλευθεριῶν δηλαδὴ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ κηρυκτικῶν.* Ut ii, qui in ecclesia manumissi sunt, cum libertate civitatem etiam Romanam consequerentur, Constantinus Magnus leges tulit, ut testatur Sozomenus, qui de eo loquens ait, Ὅτι γὰρ ἀρχιελεῖς νόμων καὶ ἀκόντων τῶν κηρυκτικῶν πολλῆς δυσχερείας οὐσης περὶ τὴν κτήσιν τῆς ἀμεινονος ἐλευθερίας, ἣν πολιτείας Ῥωμαίων καλοῦσι, τρεῖς ἔθετο νόμους, ψηφισάμενος πάντας, τοὺς ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἐλευθερουμένους ὑπὸ μάρτυσι τοῖς ἱεραῖσι, πολιτείας Ῥωμαϊκῆς τυγχάνειν. Nam cum nimiam legum servitutem potior libertas, quam ci-

A

KANON 157.

Περὶ τῶν μίμων γινόμενων Χριστιανῶν. Περὶ τοιούτων μὴν αἰτῆσαι δεῖ, ἵνα, ἐάν τις ἐξ οὐλοῦ δῆποτε παιγνιώδους ἐπιτηδεύματος πρὸς τὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ χάριν ἐλθεῖν θελήσῃ, καὶ ἐλεύθερος ἀπ' ἐκείνων τῶν σκίλων διαμαίνοι, μὴ ἐξῆν εἶη τιτὶ τὸν τοιοῦτον πρὸς τὰ αὐτὰ γυμνάσματα πάλιν προτρέπασθαι ἢ καταναγκάζειν.

BALS. Τὸ καλαῖον ἐτελοῦντο θέατρα μετὰ συνδοσίας τῶν δημοτῶν, καὶ διὰ τοῦτο εἶχον τινὰς σκηνοκτοῦν καὶ μίμους τὰ μέρη κολλάειν καὶ Ἑλληνας. Ζητοῦσιν οὖν οἱ Πατέρες ὄρσειν τοὺς βασιλεῖς, ἵνα, ἐάν τις τῶν τοιούτων Ἑλλήνων ὢν βαπτισθῇ, μὴ ἀναγκάζηται ὑπὸ τοῦ δήμου τὰ αὐτὰ ἐνδοκίμως παίζειν.

ZONAR. Τοὺς σκηνοκτοῦν καὶ μίμους, τοὺς δὲ ταῖς παίγνια πράττοντας, οἱ παλαιοὶ Πατέρες ἐν τοῖς ἀποστολαῖς ἐλογίζοντο. Ἐάν οὖν τις τῶν τοιούτων Ἑλλήνων ὢν προσέλθῃ τῷ Χριστιανισμῷ, καὶ ἐλεύθερος ἐκ τῶν σκίλων, ἦγουν τῶν ρυπαρῶν ἔργων ἐκείνων γένηται καταλιπὼν ταῦτα, αἰτοῦσι μὴ δύνασθαι τινα ἀναγκάζειν αὐτὸν πάλιν πρὸς τὰ παίγνια ἐκεῖνα ὑποστρέφειν, καὶ ἐνασχολεῖσθαι αὐτοῖς. Ἐν γὰρ ταῖς μεγάλας τῶν πόλεων θέατρα ἦσαν, καὶ κατὰ καιροῦς συνήγοντο ἐν αὐτοῖς καὶ ἐτελοῦντο παίγνια, καὶ ὥσπερ τι λειτούργημα καὶ ἀπαραίτητον χρέος εἶχον οἱ σκηνοκτοῦν τὸ ἐπιδεικνύσθαι ταῦτα εἰλικοντό τε καὶ μὴ βουλόμενοι.

ARIST. Ὁ ἀπὸ παιγνιώδους ἐπιτηδεύματος εἰς σπουδαῖον μετελθὼν βίον, μὴ ἐκείσθω πρὸς αὐτό.

Ὁ καταλιπὼν τὸν σκηνοκτοῦν βίον, καὶ διαγωγῆν ἑτέραν Χριστιανῶς πρέπουσαν μεταρχόμενος, οὐκ ἀναγκασθήσεται αὐτοῖς τὸ παιγνιώδες ἐπιτηδεῦμα ἀνεργεῖν. Ἦσαν γὰρ τινες ἐναπογραφόμενοι εἰς τὰ παιγνιώδη ταῦτα ἐπιτηδεύματα, καὶ βάρος εἶχον τὸ μετέρχασθαι ταῦτα.

KANON 158.

Περὶ ἐλευθεριῶν τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ γινόμενων (31). Περὶ ἐλευθεριῶν δηλαδὴ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ κηρυκτικῶν (32), ἐάν τοῦτο οἱ ἡμέτεροι συνιαρεῖς

vitalem Romanam vocant, etiam nolentibus dominis, difficile admodum acquireretur, tres tulit leges, quibus constituit, ut quicumque in ecclesia sub testamento sacerdotum libertate donati essent, civitatem Romanam consequerentur. Sozom. *Hist. Eccles.* l. i, c. 9. Unam ex hisce legibus a Constantino latis Regino abbas Prumensis citat, his verbis, *Imperator Constantinus Augustus, Osio episcopo Cordubensi. Qui manumittendi in sacrosancta ecclesia habuerit voluntatem, tantum est, ut sub præsentia sacerdotum servos suos voluerit absolvere, novarit eos suscepta libertate cives esse Romanos. Nam si clerici mancipiis suis dare voluerint libertatem, etiamsi extra conspectum fecerint sacerdotum, vel sine scriptura verbis tantum fuerint absoluti, manebit, sicut civibus Romanis integra et plena libertas.* Reg. *De discip. Eccles.* l. i, c. 406. Exstat etiam in interpret. l. i, C. Th. de manumissionibus in ecclesia. Quinetiam ex lege ecclesiastica omnis manumissio in ecclesia fieri debet. *Instruendi sunt*

ε φαίνονται ποιούντες ἀνά τὴν Ἰταλίαν, καὶ ἡ Α
 ε ἡμετέρα δὴλον παροίθησις τῆ τούτων τάξει
 ε ἔπηται, δοθείσης φανερώς ἀδείας πεμπομένου
 ε τοποτηρητοῦ, ἵνα οἰαδίποτε ἀξία πιστεως ὑπὲρ
 ε τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως καὶ τῆς τῶν
 ε ψυχῶν σωτηρίας ἐκτελέσαι δυνηθεῖη· καὶ ἡ-
 ε μεῖς ἐπαινετῶς ἐνώπιον τοῦ Κυρίου ὑποδεξώ-
 ε μεθα ταῦτα πάντα. Ἐάν τῆ ἡμετέρας ἀγάπῃ
 ε ἀρίσκη, ἐξέλπατε, ἵνα καὶ τὴν ἐμὴν ἀναφορὰν
 ε βεβαίαν οὔσαν ὑμῖν ἐπιδείξω· καὶ τὰ παρὰ
 ε τῆς πάντων ἡμῶν συναινέσεως ἡ αὐτῶν ελλι-
 ε κρινύτης ἡδέως προσδέξεται. » Ἀπὸ πάντων
 τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη · Πᾶσιν ἀρίσκει τὰ προ-
 τεθέντα, καὶ συνετώς ἀπὸ τῆς σῆς ἀγιωσύνης
 ἐξηγηθέντα ὀφείλει ἐκτελεσθῆναι.

BALS. Ὡς ἴσικεν, ἀμφεβαλλόν τινες, εἰ ὀφείλου-
 σιν ἐλευθεροῦσθαι δοῦλοι ἐπ' ἐκκλησία;· ἡ ἑταροί
 τινες καταφεύγοντες ἐν αὐτῇ, ὡς ἐνεχόμενοι εὐθύ-
 ναις τισί, καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ζητούντες βοή-
 θειαν. Περὶ τούτων γὰρ καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς πράξεως
 ταύτης διαλαμβάνει· ἀλλὰ μὴν καὶ ἡ διαλαβὴ τοῦ
 παρόντος κανόνος. Καὶ διὰ τοῦτο εἶπον οἱ Πατέρες
 οὗτοι, Ἐρωτηθήτωσαν διὰ τοποτηρητῶν οἱ ἱερεῖς τῆς
 Ἰταλίας· καὶ ἐάν ποιῶσι κάκεινοι τοῦτο, ἡγρουν
 κηρύττωσι καὶ πράττωσι τὰς ἐλευθερίας, μετὰ
 πεποιθήσεως καὶ αὐτοὶ ἵνα ἀκολουθήσωσι τοῖς
 οὕτω γινομένοις, εἰς σωτηρίαν ψυχικὴν ἀπο-
 βλέπουσι, καὶ εἰς συντήρησιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν
 δικαίων. Τούτου δὲ οὕτω πολυπραγματηθέντος, γενή-
 σεται καὶ ἡ πρὸς βασιλεῖς ἀναφορὰ βεβαία, καὶ
 προσδεχθῆναι παρὰ τῆς ἐλικρινότητος τούτων τὸ κατὰ
 συναίνεσιν κοινήν ἀνελεχθῆναι. Καὶ ὁ μὲν παρῶν
 κανὼν ἀνήρτησε τὰ τῶν προσφευγόντων ταῖς ἐκ-
 κλησίου εἰς ἀκράσιν βασιλικῶν· σὺ δὲ ἀνάγνωθι

ε facere reperiantur, nostra quoque fiducia, ma-
 ε nifestum est, eorum ordinem sequatur, missi
 ε legati potestate palam dati, ut quæcumque
 ε fide digna pro ecclesiastico statu et animarum
 ε salute peragere potuerit, nos quoque ea omnia
 ε coram Domino laudabiliter suscipiamus. Si
 ε vestra placeat dilectioni, dicite, ut meam re-
 ε lationem firmam esse vobis ostendam; et no-
 ε strum omnium consensum vestra sinceritas
 ε jucunde accipiat. » Ab omnibus episcopis dic-
 tum est : Omnibus placent quæ sunt proposita,
 et, quæ sapienter a tua sanctitate sunt exposita,
 perfici debent.

BALS. Ut est verisimile, dubitant nonnulli, an
 servi in ecclesia manumitti debeant, vel aliqui
 alii, qui ad eam confugerunt, utique sint aliquibus
 delictis obnoxii, et auxilium quærant ecclesiasticum.
 De his enim etiam hujus actionis principium tra-
 ctat; atque etiam præsentis canonis collocutio. Et
 propterea dixerunt Patres : Interrogentur per le-
 gatos Italix sacerdotes : et si illi quoque hoc fa-
 ciant, seu proclamant et faciant libertates, cum
 confidentia ipsi quoque ea, quæ sic sunt, sequan-
 tur, ad animæ salutem respicientia, et ad jurium
 ecclesiasticorum conservationem. Hoc autem sic
 proviso, fiet firma ad imperatores quoque relatio,
 et ab eorum sinceritate suscipietur, quod communi
 consensu relatum fuerit. Ac quæ ad eos quidem
 spectant, qui ad ecclesias confugiunt, præsens can-
 on imperatori audienda remittit. Tu autem lege
 primi tituli quinti libri cap. decimum tertium, quod
 sic dicit : Statuimus nemini licere eos qui confu-

Guill. Beveregii notæ.

*præterea laici, ut sciunt quod n'latenus alio loco
 manumittere proprios possunt servos, quos dominici
 castri aggregari decreverunt, nisi in sacrosancta
 ecclesia. Reg. ibid., c. 405. Burchard. l. ii. c. 28.
 Ivo Par. 6, c. 129. Neque eos solos, qui ad cler-
 icatus gradum promovendi sunt, in ecclesia manu-
 mittendos esse, verum etiam alios quosvis, dictus
 Regino ex pacto Francorum probat, ex quo hæc
 citat : Hoc etiam volumus, ut qualiscunque Francus
 Ribuaris servum suum pro remedio animæ suæ
 secundum legem Romanam liberum facere voluerit,
 ut in ecclesia coram presbyteris, diaconibus, seu
 cuncto clero et plebe in manu episcopi servum suum
 tabulis tradat, et episcopus archidiacono jubeat, ut
 ei tabulas secundum legem Romanam, qua ecclesiæ
 visum, scribere faciat, et tam ipse quam et omnis
 procreatio ejus liberi permaneant, et sub tuitione
 ecclesiæ consistent, et omnem redditum status sui ad
 ecclesiam persolvant, et non alibi nisi ad ecclesiam,
 ubi relaxati sunt, mallum teneant, et si absque
 liberia discesserint, nullum alium nisi ecclesiam re-
 linquant heredem. Ibid. c. 405. Formula hujus-
 modi manumissionis, in ecclesiis promulgari so-
 litæ, exstat inter veteres formulas a doctissimo
 Bignonio non ita pridem editas, his verbis : Ego
 ille minimus servorum Dei famulus, ecclesiæ Seno-
 nicæ archiepiscopus, tanta serenissimi Ludovici
 Augusti auctoritate, quæ Senonis in archiepo Ecclesiæ
 episcopi seratur, fultus, per hanc libellum manu-
 missionis te fratrem nostrum, quem servilis conditio*

*hactenus addictum tenuit, inter hujus Ecclesiæ
 familliam, quia fratrum testimonio, inter quos enu-
 tritus es, dignus ad sacerdotalem honorem suscipien-
 dum prædicatoris, censeo te atque statuo, ante sacri
 altaris cornu in respectu sacerdotum et cleri et
 populi adstantis, a præsentis die et deinceps ab omni
 jugo servitutis humanæ absolutum fore, civemque
 Romanum appellari. Aliam etiam formulam Regino
 supradictus commemoravit, ad hunc modum : Qui
 debitum sibi nexum atque competens relaxat servi-
 tium, præmium in futuro apud Dominum sibi
 provenire non dubitat. Quapropter ego in Dei nomine
 ille, pro remedio animæ meæ, vel æterna retributione
 in ecclesia Sancti Petri vel illius sancti, sub præ-
 sentia episcopi, vel sacerdotum ibi constituentium ac
 nobilium laicorum, ante cornu altaris illius eccle-
 siæ, absolvo servum meum illum, per hanc chartam
 absolutionis et ingenuitatis, ab omni vinculo scri-
 ptis, ita ut ab hac die et deinceps ingenuus sit, et
 ingenuus permaneat, tanquam si ab ingenuis paren-
 tibus fuisset natus vel procreatus, eamque pergat
 partem, quam maluerit, vel quam ei auctoritas
 canonica permittit, et sicut alii cives Romani ritam
 ducat ingenuum, etc. Reg. l. i, c. 402, ubi etiam
 capite præcedente aliud exemplar libertatis tradi-
 tur. Quinetiam doctissimus vir Stephanus Baluzius
 in appendice Auctorum veterum duas manumissio-
 nis formulas edidit, unam Constantiæ cap. 11,
 alteram Nicolai de Marsiaco cap. 35.*

giant, cujuscunque sint conditionis, ex sancta ecclesia orthodoxæ fidei extra hanc imperialem civitatem extrudere. Si qui autem tale quid moliri vel facere ausi fuerint sacrilegii crimini subijcian'tur. Sed neque eos sic in venerabilibus ecclesiis detineri vel constringi, ut illic a rebus esculentis, vel vestimentis, vel quiete, vel somno prohibeantur. Et undecimum caput quod dicit: Usque ad ecclesie terminos, qui sunt ante forum publicum, tuti sint qui ad eam confugiunt, interioribus lavacris, vel hortis, vel aulis, vel cubiculis, vel porticibus utentes, et prohibeantur intra templum dormire vel comesse. Ne armis autem sibi securitatem parent, sed ea apud episcopum deponant, vel persnasi primum, vel postea ejecti jussu episcopi et judicum. Et caput 12: Servus enim armis confugiens statim ejiciatur: si autem resistat, majoribus viribus cogatur; et si pugnans ceciderit, dominus occidens non teneatur. Lege etiam decretum 3 decimi tertii capituli ejusdem tituli, quod dicit: Apud competentes judices litigare oportet eos qui confugiunt, 601 et non ad ecclesias eorum adversarios evocari. Et postremum responsum ejusdem capituli quod dicit: Inter ea autem pientissimos œconomos seu ecclesie defensores curam et diligentiam adhibere oportet, ut unuscujusque eorum, qui ad ecclesias confugiunt, nomina et causas sine iura inquirant. Præterea autem magistratus, vel illi ad quos negotia et personæ pertinent, hæc scientes, ea qua par est rectitudine quæ illis conveniunt diligentius statuunt. Quare nota, quod qui non describuntur, non sunt ex eorum numero qui confugiunt.

Επειτα δὲ οἱ ἀρχόντες, ἢ ἐκείνοι πρὸς οὓς τὰ πράγματα τῆ ἐπιτηδείῳ εὐθύτητι ἐπιμελέστερον αὐτοὶς τὰ οἱ μὴ ἀπογραφόμενοι οὐκ εἰσὶ πρόσφυγες (33).

ZONAR. Dubitabant synodi Patres, an in ecclesia manumissiones proclamari ac peragi oporteret. Propositum est igitur de legatis in Italiam mittendis; ac si quidem, qui eo loci degunt episcopi, rem probaverint, nos quoque, inquit, eam consuetudinem, data palam ejus rei gerendæ facultate, amplectimur. Illud autem [nostræ fiducia eorum ordinem sequitur] ejusmodi est: Nos quoque, aiunt, nihil in ea re peccari, neque constitutionem ecclesiasticam violari arbitramur, eorumque iudicium sequemur, ac institutum, quasi laude et commendatione dignum, probavimus.

Guill. Beveregii notæ.

(33) Οὐκ εἰσὶ πρόσφυγες. Post hæc ultima Balsamonis in hunc canonem verba in ms. Bodleiano hæc adduntur, rubris characteribus scripta: Σημειῶσαι τὰ ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ παρόντος κανόνος γεγραμμένα καὶ ἔχει ἐπὶ μνήχης τοῦ καταστρωθέντος νόμου ἐν αὐτῇ χάριν τῶν ἐκκλησιαστικῶν προσφύγων. Ἀνάγνωθι καὶ τὸν πρὸ ἡμῶν γραφέντα νόμον χάριν τῶν ὀφεικίων τοῦ χαρτοφύλακος καὶ πρωτεκδίκου· ἐκεῖ γὰρ διεγράφημεν πολλὰ τινα ἀναγκαῖα, διδάσκοντα τοῦ καὶ πῶς ὀφείλουσιν οἱ ἐκκλησιαστικοὶ πρόσφυγες δικάζεσθαι. Ἔστι δὲ σημείωμα ἕτερον, εἰ μὴ ἀπὸ γραφῶν οἱ πρόσφυγες εἰς τὸ τοῦ πρωτεκδίκου κωδίκιον, τῆς ἐκκλησιαστικῆς βοήθειας οὐκ ἀποσίουσιν. Nota quæ in interpretatione presentis canonis scripta sunt et

Α τοῦ α' τίτλου τοῦ ε' β' βίου κεφάλαιον γ', λέγον· Θεοσπίζομαι, μὴ ἐξέστω τινὲς πρὸς πρόσφυγας, τοὺς οἰασθῆποτε εὐχῆς δευτε, ἐκ τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας τῆς ὀρθοδόξου πίστεως; ἐκτὸς ταύτης τῆς βασιλείας πόλεως ἐξῆσθαι. Εἰ δὲ τινες τοιοῦτόν τι μηχανήσασθαι ἢ ποιῆσαι τολμήσουσι, τῷ τῆς ἱεροσουλίας ἐγκλήματι ὑποβαλλέσθωσαν. Ἄλλὰ μὴδὲ τοῦτους οὕτως κατέχεσθαι ἐν ταῖς σεβασταμίαις ἐκκλησίαις; ἢ συσφίγεσθαι, ἵνα αὐτόν ἐν ἢ τροφίμων πραγμάτων ἢ ἐνδυμάτων ἢ τρυφίας ἢ ὑπνου κωλύωνται. Καὶ τὸ α' κεφάλαιον λέγον· Μέχρι τῶν πρὸ τῆς δημοσίας ἀγορᾶς τῆς ἐκκλησίας; ὅρων τὸ ἀσφαλὲς ἐχέτωσαν οἱ πρόσφυγοντες, τοὶς ἐνδοτέροις λουτροῖς ἢ κήποις ἢ οἰκίμασις ἢ αὐλαῖς ἢ στοαῖς χρώμενοι, καὶ κωλυέσθωσαν ἐντὸς τοῦ νεοῦ ὑπνοῦν ἢ ἐσθιέν. Ὅπλοισ δὲ μὴ ἀσφαλιζέτωσαν αὐτοῦς, ἀλλὰ ὑποτιθέτωσαν ταῦτα παρὰ τῷ ἐπισκόπῳ, ἢ πειθόμενοι πρῶτον, ἢ μετὰ ταῦτα ἐκβαλλόμενοι κατὰ κέλευσιν τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῶν δικαστῶν. Καὶ κεφάλαιον β'· Μεθ' ὀπλων ὁ οἰκίτης πρόσφυγῶν εὐθὺς ἐκβαλλέσθω ἀνθιτάμενος ἐκ, μείζονι βιαζέσθω δυνάμει· κὴν μαχόμενος τελευτήσῃ, ἀνεύθυνος ὁ ἐπαλθὼν ἔσται βεσπότης. Ἀνάγνωθι καὶ τὸ γ' θέμα τοῦ γ' κεφαλαίου τοῦ αὐτοῦ τίτλου, λέγον· Παρὰ τοὺς προσφύγοι; δικάζεσθαι δικασταῖς τοὺς πρόσφυγας, καὶ οὐχὶ παρὰ τῇ Ἐκκλησίᾳ τοὺς ἀντιδίκους αὐτῶν μετακλεῖσθαι. Καὶ τὸ τελευταῖον θέμα τοῦ αὐτοῦ κεφ. λέγον· Μεταξὺ δὲ τούτων τοὺς θεοσεβαστάτους οἰκονόμοις εἴτε τοὺς ἐκδίκους τῆς Ἐκκλησίας φροντίδα καὶ σπουδὴν προσήκει ἔχειν, ὅπως ἐκάστου τῶν ἐνδον τῆς ἐκκλησίας προσφευγόντων τὰ ὀνόματα καὶ τὰς αἰτίας ἐνυπερθέτως ἐκζητήσωσιν. Ἐὰρ μάλιστα διατυπύσασιν. Ὅστε σημειῶσαι ὅτι

ZONAR. Ἀμφέβαλλον οἱ τῆς συνόδου, εἰ δεῖ ἐλευθερίας κηρύττεσθαι, ἢ γου ἐκφωνεῖσθαι, καὶ πράττεσθαι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις. Διὸ εἰσῆχθη γνώμη, σταλῆναι τοποτηρητὰς εἰς Ἰταλίαν, καὶ εἰ οἱ ἐκεῖ ἐπίσκοποι δέχονται τοῦτο γινόμενον, ἔπασθαι αὐτοὺς τῇ ἐκεί συνθειᾷ, δοθείσης φανερώς ἀδείας τοῦτο γίνεσθαι. Τῷ δὲ, ἢ ἡμετέρα πεποίθησις τῇ τούτων τάξει ἔπεται, τοιοῦτόν ἐστιν, ὅτι Καὶ ἡμεῖς θαρρῆσομεν ὡς καλῶς, τοῦ πρῶγμα γίνεται, καὶ οὐκ ἐξω τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως, καὶ ἐψόμεθα αὐτοῖς, καὶ δεξόμεθα ταῦτα, ὡς ἐπαινετῶς γινόμενα.

memoria tene leges in ea sitas, eorum gratia, qui ad ecclesias confugiunt. Lege etiam tomum a nobis conscriptum. De officiis chartophylacis et primi defensoris. Ibi enim multa scripsimus necessaria, indicantia, ubi et quomodo ecclesiastici fugitivi dijudicari debent. Exstat autem declaratio, quod nisi confuge in primi defensoris codice describantur, ecclesiastico auxilio non fruuntur. Hæc rubris licet exarata characteribus, Balsamonis tamen revera esse, ex eo constat, quod qui hæc conscripsit, tomum De officiis cartophylacis, et primi defensoris a se scriptum asserat; qualis a Balsamone conscriptus, editus est in Juris Græco-Romani lib. vii, pag. 453.

ΑΡΙΣΤ. « Διτητέον ἐκ βασιλείῳ; περὶ τῶν ἐν ἐκκλη-
« εἰσις γινομένων ἐλευθεριῶν. »

Νόμου τότε κρατούτους τοὺς ἐλευθερουμένους;
δοῦλους μὴ ἀλλασθῶ τὰς ἐλευθερίας; λαμβάνειν, ἀλλ'
ἢ ἐν ταῖς στήλαις τῶν βασιλέων, δεηθῆνα: ἡ σύν-
οδος αὕτη τοῦ βασιλείῳ τοῖς παρ' αὐτῆς σταλεῖσι
προσευταῖς προετρέψατο, ὡς; ἂν μὴ αἱ γινόμεναι
ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἐλευθερίαι διὰ τὸν νόμον τοῦτον
ἀνατρέπωνται, ἀλλ' ὀδύειαν φανερώς ταύταις δοθῆ-
ναι τοῦτο πράττειν.

ΚΑΝΟΝ ΣΗ'.

« Περὶ Αἰκυτίου ἐπισκόπου τοῦ καταδικασθέντος.
« Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Τοῦ Αἰκυτίου εἶ-
« μὴν, τοῦ ἑκπαλαὶ κατὰ τὴν ἰδίαν ἀξίαν τῆ τῶν
« ἐπισκόπων γνῶμη καταδικασθέντος, τὸ πρᾶγμα
« οὐκ οἶμαι παρεάτεον τῆ προσβείῃ· ἵνα, ἐάν
« τυχὸν τοῦτον εὖροι ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσιν,
« ἔστω πρὸς φροντίδος τῷ αὐτῷ ἀδελφῷ ἡμῶν
« ὑπὲρ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως, ὡς χρῆ
« καὶ ὅπου ἐξὴν εἴη, κατ' ἐκείνου διαπράξασθαι.
« Ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη· Πολὺ
« ἀρέσκει καὶ αὕτη ἡ ἐξακολουθήσεις· μάλιστα
« ὅτι ἑκπαλαὶ καταδικασταὶ ὁ αὐτὸς Αἰκυτίος,
« καὶ ἡ τοῦτον ἀναίσχυτος ἀνησυχία ὑπὲρ τῆς
« καταστάσεως καὶ σωτηρίας τῆς Ἐκκλησίας
« μᾶλλον καὶ μᾶλλον πανταχοῦ καταμαχητέα
« ἐστίν. Καὶ ὑπέγραψαν· Αὐρήλιος ἐπίσκοπος;
« τῆς ἐν Καρχηδόνη ἐκκλησίας τῷ παρόντι ψη-
« φίσματι συνήνεσα, καὶ ἀναγνωσθέντι ὑπέ-
« γραψα. Ὁμοίως καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι
« ὑπέγραψαν. »

ΒΑΣ. Ὁ Αἰκυτίος καθέρθη καὶ οὐκ ἠσύχαζε.
Φησὶν οὖν ὁ Αὐρήλιος, ἵνα ἐάν εὐρήσασαι τοῦτον οἱ
τοποτηρηταί, φροντίσωσιν, ὡς δύναμις, ποιῆσαι τι
εἰς τιμὴν τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως, διὰ
τοῦ παυθῆναι αὐτόν. Εἶπον δὲ καὶ πάντες ὡς ἀρέ-
σκει τοῦτο. Ἡ γὰρ πολλὴ ἀναίσχυτία καὶ δυχίσις
τοῦ Αἰκυτίου ἀντιμάχεται αὐτῷ, τοῦτέστι ποιεῖ καὶ
αὐτοῦς ἀσυμπαθεῖς.

ΖΩΝΑΡ. Ὁ Αἰκυτίος καταδικάσθη παρὰ τῶν
ἐπισκόπων καὶ ἐγυμνώθη τῆς ἰδίας ἀξίας, ἦτοι καθ-
ῆρθη· ὁ δὲ οὐκ ἠσύχασιν, ἀλλ' ἐθορύβει. Φασὶν
οὖν ὅτι ἑκπαλαὶ καταδικάσθη κατὰ τὴν ἰδίαν ἀξίαν,
ἦγουν ὡς ἦν ἀξίος, καὶ οὐ χρῆ παριδεῖν τὸ περὶ
αὐτοῦ πρᾶγμα, ἦγουν περὶ αὐτοῦ πρᾶξιν καὶ τὴν
ὑπόθεσιν, ἀλλ' ἐντελεσθῆναι τῷ στελλομένῳ ἐκεῖ εἰς
προσεβίαν, ἐάν εὖρη αὐτὸν ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσι,
διὰ φροντίδος ποιῆσαι, ὡς δύναται, κατ' ἐκείνου
χωρῆσαι ὑπὲρ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως,
ἵνα μὴ τις ταραχὴ ἐξ ἐκείνου τῆ Ἐκκλησίᾳ γένηται.
Ἡ γὰρ τοῦτου ἀναίσχυτος, φασὶν, ἀνησυχία, τουτέ-
στι τὸ μὴ θέλειν αὐτὸν ἠσυχίαν δεῖν ἐξ ἀναι-
σχυντίας, μᾶλλον καὶ μᾶλλον, ἀντι τοῦ κλεῖόνως;
καταμαχητέα, ἦγουν ἀνθίστασθαι αὐτῷ καὶ ἀντι-
πράττειν δεῖον.

ΑΡΙΣΤ. « Αἰκυτίος ἑκπαλαὶ καταδικασθεὶς τῆ
« τῶν ἐπισκόπων γνῶμη, καὶ καταναίσχυτῶν
« ὑπὲρ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως, μα-
« γητέο; ἔστω. »

A ARIST. « Ab imperatore petendum est de manu-
« missionibus quæ in ecclesiis sunt. »

Lego tunc obtinente, ut servi manumissi nullibi
libertatem acciperent, nisi in imperatorum cippis;
synodus hæc legatos a se missos imperatorem
orare hortatur, ut manumissiones in ecclesiis
factæ per istam legem non everterentur; sed ut
iis licentia illud faciendi manifesto concederetur.

CANON LXVIII.

« De Equitio episcopo condemnato. Aurelius epi-
« scopus dixit: Equitii præterea, pro meritis
« jam pridem episcopali sententia condemnati
« negotium non existimo esse legationi præter-
« mittendum: ut si eum forte in illis partibus
« invenerit, curæ sit ipsi fratri nostro, pro statu
« ecclesiastico, ut oportet, et ubi licuerit, adver-
« sus illum peragere. Ab omnibus episcopis
« dictum est, Multum placet hæc quoque con-
« sequentia: maxime quis jam olim condemnatus
« est hic Equitius, et impudens ejus inquietudo,
« pro statu et salute Ecclesiæ, magis et magis
« ubique est oppugnanda. Et subscripserunt:
« Aurelius episcopus Carthaginensis ecclesiæ
« præsentis decreto consensi, et lecto subscripsi.
« Similiter et reliqui episcopi subscripserunt. »

BALS. Equitius fuit depositus, et non quieverit.
Dicit ergo Aurelius, quod si eum legati invenerint,
curent, ut possunt, aliquid agere in honorem status
ecclesiastici, eum cessare faciendo. Dixerunt autem
omnes hoc eis placere. Multa enim impudentia et
turba Equitii ei adversatur, hoc est, facit ut ipsi
nulla ejus misericordia moveantur.

ZONAR. Equitius ab episcopis condemnatus, ac
dignitate sua spoliatus, hoc est, depositione mul-
tatus fuit. Ille vero inquietus cuncta tumultu misce-
bat. Eum igitur jam olim, ut commeritus fuerat,
damnatum fuisse asserunt, neque vero ipsius nego-
tia, hoc est, actionem et causam ipsius esse negli-
gendam, sed ei, qui legatus in illas oras profec-
turus est, præcipiendum, ut si hominem in iis
regionibus invenerit, omni studio et conatu contra
illum pro ecclesiastica tranquillitate pugnet, 602
ne quis ab eo in Ecclesia tumultus existat. Cum
enim illius, inquiunt, irrequieta sit impudentia,
hoc est, cum propter impudentiam, quietem agere no-
lit; tanto magis nobis faciendum est, ut contra
eum pugnemus, hoc est illi obsistamus, ejusque
conatibus refragemur.

ARIST. « Equitius jam pridem episcoporum judicio
« condemnatus, et impudenter se gerens con-
« tra ecclesiasticam constitutionem, oppugnau-
« dus est. »

Episcopus condemnatus ob crimina, et depositus, si se injuria affectum judicat, ad majorem synodum appellare debet. Sed impudenter se gerere, et sacerdotium retinere cum auctoritate et vicinari, nihil aliud est quam ecclesiasticæ constitutioni oppugnare. Hoc itaque faciens et Equitius iste cathedræ Hippoensis episcopus, post episcoporum sententiam contra cum latam, ut ecclesiasticæ constitutioni adversarius judicatus est

Actio quarta.

« In hoc conventu lecta Anastasii papæ Romani
« epistola, de Donatistis ad synodum scripta, ut
« ipsi recipiantur, et clementer cum iis agatur,
« Patres Deo et papæ gratias agebant. In hoc
« concilio leguntur litteræ Anastasii papæ Romani,
« de Donatistis Catholicos episcopos admonentes.
« Sub Vincentio et Flavio clarissimis consulibus,
« idibus Septembris, Carthagine in secreto Re-
« stitutæ ecclesiæ, ad synodum congregati et
« præsidentes ex omnibus in Africa provinciis
« episcopi, hoc est, Aurelius ejusdem sedis epi-
« scopus cum suis familiaribus, quos sua indicat
« subscriptio, dixit: Lectis litteris beatissimi
« fratris et concædantis nostri Anastasii, Ro-
« manorum Ecclesiæ episcopi, per quas fraternæ,
« vel potius paternæ, dilectionis cura et sincer-
« itate nos adhortatus est, ut de hæreticorum et
« schismaticorum et Donatistarum insidiis et
« impudentia, quæ in universa Afrorum regione
« catholicam Ecclesiam graviter depopulatur,
« nullomodo dissimulemus; gratias agimus Deo
« Domino nostro, quod primum hanc curam inspi-
« rare dignatus sit, excellentissimo et sanctissimo
« ejus sacerdoti pro membris Christi; quæ etsi
« in diversis quidem terræ partibus, in una
« tamen corporis compage et harmonia consti-
« tuta sunt. »

CANON LXIX.

« Ut cum Donatistis clementer agatur. Postea tra-
« ctatis et consideratis omnibus, quæ ad utili-
« tatem ecclesiasticam concurrere videntur, an-
« nueute et inspirante divino Spiritu, satius
« esse duximus cum memoratis hominibus leni-
« ter et pacifice agere, etiamsi maxime a Do-
« minici corporis unione inquieta dissensione se
« abscindam; ut, quantum est in nobis, omnibus
« omnino notum sit, qui illorum communione et
« familiaritate sunt irretiti in omnibus Africa
« provinciis, quam sunt miserabili errore illa-
« queati: forte, ut dicit apostolus, nobis in man-
« suetudine congregantibus eos, qui diversa sen-
« tiunt, dabit eis poenitentiam ad agnoscendam
« veritatem, et ut, qui diaboli laqueis capti
« sunt, ab ipso ad ejus voluntatem deducantur. »

Καταδικασθεὶς ἐπίσκοπος; ἐπ' ἐγκλήμασι, καὶ
καθαριθεὶς, εἰ οὐκ αἰεὶ ἀδικεῖσθαι, πρὸς μείζονα
σύνοδον ἐκαλεῖσθαι ὀφείλει· τὸ δὲ ἀναισχυνταί,
καὶ τὴν ἱερωσύνην σκεῦδεν κατέχειν αὐθεντικῶς
καὶ βιαίως, οὐδὲν τι ἄλλο ἐστὶν ἢ τὸ ἀντιμάχεσθαι
τῇ ἐκκλησιαστικῇ καταστάσει. Τοῦτο γοῦν ποιήσας
καὶ ὁ Αἰκύτιος; οὗτος, τῆς ἐν Ἰπκῶνι καθέδρας
ἐπίσκοπος; μετὰ τὴν κατ' αὐτοῦ ἐξενεχθεῖσαν κρί-
σιν τῶν ἐπισκόπων ὡς ἐναντίος; ἐκρίθη τῆς ἐκκλη-
σιαστικῆς καταστάσεως.

Πράξις τετάρτη.

« Ἐν ταύτῃ τῇ συνειλεύσει ἀναγνωσθεῖσης ἐπι-
« στολῆς τοῦ πάππα Ρώμης Ἀναστασίου πρὸς
« τὴν σύνοδον περὶ τῶν Δονατιστῶν, ὥστε αὐτοὺς
« διχασθῆαι καὶ ἡπίως αὐτοῖς προσφέρεσθαι, τύχ-
« ριστήσαν οἱ Πατέρες τῷ Θεῷ καὶ τῷ πάππῃ. Ἐν
« ταύτῃ τῇ συνόδῳ γράμματα ἀναγιγνώσκονται
« Ἀναστασίου τοῦ ἱερέως; Ρώμης, περὶ τῶν Δο-
« νατιστῶν ὑπομιμνήσκοντα τοὺς καθολικοὺς
« ἐπίσκοπους;. Ἐπὶ Βικεντίου καὶ Φλαβίου τῶν
« λαμπροτάτων ὑπάτων εἰδοῖς Σεπτεμβρίαις ἐν
« Καρχηδόνι εἰς τὸ στήκητον τῆς Ῥεστιτούτης
« ἐκκλησίας; πρὸς σύνοδον συναχθέντες καὶ προ-
« καθίσαντες οἱ ἐκ πατῶν τῶν ἐν Ἀφρικῇ ἐπαρ-
« χιῶν ἐπίσκοποι, τοῦτ' ἐστὶν Αὐρήλιος ὁ τοῦ
« αὐτοῦ ὀρόνου ἐπίσκοπος μετὰ τῶν ἐτέρων αὐτοῦ,
« οὓς; δηλοῖ ἡ οἰκία ὑπογραφῆ, εἶπεν Ἀναγνω-
« σθέντων γραμμάτων τοῦ μακαριωτάτου ἀδελ-
« φοῦ καὶ συνιερέως ἡμῶν Ἀναστασίου, τοῦ τῆς
« Ῥωμαίων Ἐκκλησίας ἐπισκόπου, δι' ὧν ἀδελ-
« φικῆς; μᾶλλον δὲ πατρικῆς, ἀγάπης μερίμνη
« καὶ εἰλικρινότητι ἡμᾶς προετρίψατο, ἵνα περὶ
« τῆς τῶν αἰρετικῶν καὶ σχισματικῶν Δονατιστῶν
« ἐπιβουλῆς καὶ ἀναισχυντίας, τῆς τὴν καὶ κατὰ
« πάσαν τὴν Ἀφρικῶν χώραν καθολικὴν ἐκκλησίαν
« βαρέως πορθούσης μιθαιμῶς; προσποιησώμεθα,
« χάριτας ὁμολογοῦμεν τῷ Δεσπότη ἡμῶν Θεῷ,
« ὅτι τοιαύτην εὐσεβῆ φροντίδα ἐμπνεῦσαι κα-
« τηξίωσε τῷ εὐτως καλλίστῳ καὶ ἀγιωτάτῳ
« αὐτοῦ ἱερᾷ ὕπερ τῶν μελῶν τοῦ Χριστοῦ,
« τῶν κἄν ἐν διαφόροις τῆς γῆς μέρεσιν, ἀλλ'
« ἐν μιᾷ σώματι ἁρμονίᾳ κομισταμένων. »

CANON XCV.

« Περὶ τοῦ μετὰ τῶν Δονατιστῶν πράως; διαπρά-
« ξασθαι. Μετὰ ταῦτα ψηλαφηθέντων καὶ κα-
« τανοηθέντων πάντων τῶν τῇ ἐκκλησιαστικῇ
« χρησιμότητι συντρέχειν δοκούντων, ἐπινεύσαν-
« τος καὶ ἐνηχῆσαντος τοῦ Πνεύματος Θεοῦ,
« ἐπελεξάμεθα ἡπίως καὶ εἰρηνικῶς διαπράξα-
« σθαι μετὰ τῶν μημονευθέντων ἀνθρώπων,
« κἄν εἰ τὰ μάλιστα ἐκ τῆς τοῦ Κυριακοῦ σώ-
« ματος ἐνώσεως ἀνησυχῶσιν διχονοίᾳ ἀποχι-
« ζῶσιν ἀνὰ πάσας τὰς τῆς Ἀφρικῆς ἐπαρχίας.
« πῶς ἐλευθῆ κλάνη κατεδέθησαν Ἰσραὴ, καθὼς
« λέγει ὁ Ἀπόστολος; ἡμῶν ἐν ἡμερότητι συν-
« αγόντων τοὺς τὰ διάφορα φρονούντας; δώσει
« αὐτοῖς; ὁ Θεὸς; μετάνοιαν πρὸς τὸ ἐπιγινῶναι τὴν
« ἀλήθειαν, καὶ ἵνα ἀνασφῆλωσιν οἱ ἐκ τῶν τοῦ
« διαβόλου βρόχων αἰχμαλωτισθέντες αὐτῷ εἰς
« τὸ αὐτοῦ θέλημα. »

ΒΑΑΣ. Οὐδέν τι ἕτερον ὁ παρῶν κανὼν λέγει· ἄλλ' ἢ τὸ ἡπίως καὶ εἰρηνικῶς χρῆσασθαι τοῦ· Πατέρας τοῖς Δονατισταῖς, κἀν αὐτοὶ ἀποσχίζωσιν ἐκ τῆς τοῦ Κυριακοῦ σώματος ἐνώσεως, Κυριακὸν δὲ σῶμα τὴν Ἐκκλησίαν νοητέον, ἧς κεφαλὴ ὁ Χριστὸς ἐστίν· ἢ τὰ θεῖα μυστήρια, ὡς περὶ ταῦτα ἐκείνων διαφερομένων τοῖς πιστοῖς, καθὼς προείρηται.

ΖΩΝΑΡ. Ὡς ἀνωτέρω εἴρηται, ἀναφορὰν ἐποιήσατο ἡ σύνοδος αὕτη πρὸς τὸν Ῥώμης ἐπίσκοπον, καὶ δεξαμένη γράμματα ἐκείνου συνέθετο ἡπίως καὶ εἰρηνικῶς χρῆσασθαι τοῖς Δονατισταῖς, κἀν τὰ μάλιστα ἀποσχίζωσι, φασίν, ἐκ τῆς τοῦ Κυριακοῦ σώματος ἐνώσεως. Κυριακὸν δὲ σῶμα, ἢ τὴν Ἐκκλησίαν νοητέον, ἦτοι τὸ τῶν ὀρθοδόξων ἄθροισμα, οὗ κεφαλὴ ἡγήται ὁ Χριστὸς, ἢ Κυριακὸν σῶμα τὰ θεῖα μυστήρια, περὶ ταῦτα ἐκείνων διαφερομένων τοῖς πιστοῖς, καὶ μὴ οὕτω μετεχόντων αὐτῶν, ὡς ἡ Ἐκκλησία, ἀλλ' ἕτερόν τινα τρόπον, ὡς ἤδη προείρηται· ἵνα ὅσον τὸ ἐν ἡμῖν, ἀντὶ τοῦ, ὅσον πρὸς δύναμιν ἡμετέρων ἐστὶ, δῆλον γένηται πᾶσι τοῖς συναϊρεσιώταις ἐκείνων, πῶς ἄλλοι πλάνη κατεδιδραχθήσαν, καὶ γνόντες τὴν ἀλήθειαν ἰσως ἐπιστρέψωσι. Κέχρηται δὲ καὶ ἐπιστολικαῖς ἐννοιαῖς καὶ ῥήμασι·

ΑΡΙΣΤ. « Ἐδοξεν ἡπίως καὶ εἰρηνικῶς προσενηχθῆναι τοῖς Δονατισταῖς, καίπερ ἀποσχίζουσιν ἑαυτοῦς τῆς Ἐκκλησίας· εἰ πως, αἰδεσθέντες τὴν πολλὴν ἡμῶν ἡμερότητα, τῆς αἰχμαλωσίας ἀνασφῆλωσι. »

Δεῖ τοὺς τοῦ πράου καὶ εἰρηνικοῦ Χριστοῦ μαθητὰς διὰ φροντίδος τίθεσθαι τοὺς ἀποσχίζοντας ἑαυτοῦς τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας παντοίως σκεῦδαι ἐπισυνάγειν μετὰ πραότητος τε καὶ ἡμερότητας, καὶ προσενοῦν αὐτοὺς αὖθις τῇ Ἐκκλησίᾳ· μὴ μέντοι γε δὲ μόνον τὸ οἰκεῖον ἐπιζητεῖν, καὶ τῆς τῶν ἄλλων σωτηρίας καταφρονεῖν. Διὰ τοῦτο γοῦν καὶ τοὺς Δονατιστὰς τοῦ Κυριακοῦ σώματος ἀποσχίσαντας ἑαυτοῦς, καὶ τῇ πλάνῃ καταθεθέντας, μὴδ' ἡμερότητας ἡ σύνοδος ὤρισεν προσελθεῖν αὐτοῖς, καὶ παρακαλεῖσαι καταλιπεῖν τὴν πλάνην, καὶ τὴν ἀλήθειαν ἐπιγνώσκειν· ἵ' ἰσως, τὴν ἀγάπην τῶν παρακαλούντων καὶ τὴν πραότητα αἰδεσθέντες, ἀνασφῆλωσι τῆς αἰχμαλωσίας.

ΚΑΝΩΝ Ο'.]

« Περὶ γραμμάτων ὀφειλόντων τοῖς ἀρχουσιν Ἀφρικῆς ἀποσταλῆναι, ὥστε κατὰ δὴλα γενέσθαι τὰ μεταξὺ τῶν Δονατιστῶν καὶ Μαξιμιανιστῶν πραχθέντα. Ἦρεσεν τοίνυν ἵνα ἐκ τῆς ἡμετέρας συνόδου γράμματα πρὸς τοὺς τῆς Ἀφρικῆς ἀρχοντας ἐσθῶσιν, ἀφ' ὧν αἰτῆσαι ἀρμόδιον ἔδοξεν περὶ τοῦ βοηθῆσαι τῇ κοινῇ μητρὶ τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐν οἷς ἡ τῶν ἐπισκόπων αὐθεντία ἐν ταῖς πόλεσι καταφρονεῖται· τοῦτ' ἐστὶν ἵνα ἀρχοντικῇ δυναστείᾳ καὶ ἐπιμελείᾳ καὶ Χριστιανικῇ πίστει ἀναζητήσωσι τὰ γενόμενα ἐν ὅλοις τοῖς τόποις, ἐν οἷς οἱ Μαξιμιανισταὶ ἐκκλησίας κατέσχον· ἔτι δὲ καὶ τοὺς ἀπ' αὐτῶν ἀποσχίσαντας, καὶ δημῶσιος πεπραγμένους· τὴν περὶ τούτων γνώμιν βεβαίαν πᾶσι· ἐ ἀναγκαίως ποιήσωσιν ἐντεθῆναι. »

BALS. Præsens canon nihil aliud dicit, quam Patres leniter et placide debere in Donatistas agere, etiamsi ii a Dominici corporis unione se abscindant. Domini autem corpus vel Ecclesiam intelligere oportet, cujus 603 caput est Christus: vel divina mysteria, utpote illis a fidelibus in iis dissentientibus, ut antea dictum est

ZONAR. Quemadmodum supra diximus, quædam ab hac synodo ad Romanum episcopum relata sunt, a quo postea litteris acceptis, clementer et humane cum Donatistis agendum esse statuit; quamvis se maxime, inquit, a Dominici corporis unitate sejungant. Dominicum vero corpus, aut Ecclesiam intellige seu orthodoxorum conventum, cujus caput Christus esse censetur, aut Dominici corporis sacrata mysteria, quod in iis videlicet maxime illi a fidelibus dissentirent, ac eis longe diversa ratione ab ea quam Ecclesia præscribit, ut jam antea diximus, communicarent. Uti, quantum in nobis est, omnibus, qui illa hæresi tenentur, sit notum, quam miserabili versentur in errore, perspectaque veritate fortasse ad sanitatem redeant. Atque hæc quidem apostolicis et sententiis et verbis explicavere.

ARIST. « Visum est, ut teniter et pacifice cum Donatistis agatur, etiamsi se ab Ecclesia separant: si forte eximiam nostram reverentem lenitatem a captivitate liberentur. »

Oportet mitis et pacifici Christi discipulos curam habere eorum qui se ab Ecclesia catholica separarunt, et omnino studere cum lenitate et mansuetudine reducere, eosque Ecclesiæ iterum unire: non quidem suum tantum querere, et aliorum salutem neglectui habere. dcirco itaque Donatistas, qui a Dominico corpore se absciderunt, et errore detenti fuerunt, synodus decrevit cum mansuetudine adire, et adhortari errorem deserere, et agnoscere veritatem; ut adhortantium charitatem et mansuetudinem forte reverentes, a captivitate liberentur.

CANON LXX.

« De litteris quæ mitti debent magistratibus Africæ, ut clara sint quæ inter Donatistas et Maximianistas acta sunt. Placuit ergo ut ex nostra synodo litteræ ad Africæ magistratus dentur, a quibus petere consentaneum visum est, ut communi matri catholicæ Ecclesiæ opem ferant, eo quod episcoporum auctoritas in civitatibus contemnitur; id est, ut sua potestate et auctoritate studioque et fide Christiana inquirant quæ in omnibus locis sunt, in quibus Maximianistæ ecclesias detinuerunt: præterea autem, ut qui ab ipsis abscissi sunt, omnibus firmam ac stabilem de his cognitionem necessario actis publicis inseri faciant. »

BALS. Hic statuitur, litteras synodales ad magistratus qui sunt in Africa dari, ut Ecclesiae opem ferant, ubi episcoporum auctoritas contemnitur; et per eorum potestatem corrigantur audacia haereticorum incepta, vel per acta publice scripta, vel per manifestam punitionem.

ZONAR. Manus episcoporum fuit populum erudire. Quod si essent seditiosi ac importuni, qui tumultus ac perturbationes in Ecclesia concitarent, ad eos coercendos auxilium a magistratibus implorabant. Idem igitur hoc loco statuitur, ad eosque magistratus, ut Ecclesiae catholicae communis omnium parentis patrocinium suscipiant, litterae decernuntur. Parens vero fidelium communis Ecclesiae dicitur, quod in ea divino baptismatis munere initium vitae duxerimus, ac ejus quidem vitam, quam in divina luce ac libertate perturbationum vinculis soluti degimus, cubitusque beneficio ad caelestis vitae felicitatem pervenimus. Patrocinari vero illos in iis rebus, maxime volent, in quibus auctoritas episcoporum contemnitur: ut magistratum opibus adjuti in ea, quae a Maximianistis patrantur, inquirant. Maximianistae porro quidam erant ex haeresi Donatarum, qui a gregalibus suis haereticis secessione facta orthodoxam Ecclesiam occupaverant. De his ergo synodi Patres, ut inquiratur a magistratibus, rogant, ac in publicis actis, sive commentariis publice scriptis, horum cognitionem omnibus necessariam, id est

ARIST. « Litteris synodicis rogandum est magistratus, ut communi matri Ecclesiae catholicae opem ferant, inter eos quibus episcoporum auctoritas despectui habetur. »

Qui ratione et canonicis constitutionibus non persuadeantur, magistratus iis manu ad correctionem opus est. deirco itaque et haec synodus ad Africae magistratus scribere congruum judicabant, eosque postulare communi matri Ecclesiae catholicae opem ferre in quibus episcopi potestate sacerdotali mi non possunt; despectui forsitan habiti ab haereticis, vel etiam a fidelibus immorigeris.

CANON LXXI.

« Ut clerici Donatarum in catholicae Ecclesiae clerum recipiantur. Postea placuit, ut mittantur litterae ad fratres et coepiscopos nostros, et maxime ad sedem apostolicam, cui praesidet memoratus venerandus frater et coepiscopus noster Anastasius; quoniam scilicet Africae magnam habere necessitatem, ut propter Ecclesiae pacem et utilitatem, et ipsorum quoque Donatarum, qui quidem clerici, mutato consilio, ad catholicam unionem transire voluerint, secundum uniuscujusque catholici episcopi voluntatem et consilium, qui in ipso loco Ecclesiam gubernat; si hoc Christianorum paci conferre visum fuerit, ipsi in propriis

BAAS. Τετύπωνται ἐν αὐτοῖς γράμματα γενέσθαι συνδικὰ πρὸς τοὺς ἐν Ἀφρικῇ ἀρχοντας, ὡς ἀνβηθήσονται τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐν οἷς ἡ τῶν ἐπισκόπων αὐθεντία καταφρονεῖται· καὶ διὰ τῆς τούτων δυνάμει· διορθωθῶσι τὰ παρὰ τῶν αἰρετικῶν τοιμώμενα, ἢ διὰ ὑπομημάτων δημοσίᾳ γραφομένων ἢ διὰ φανερῶς ἐκδοκῆσιως.

ZONAP. Οἱ ἐπίσκοποι ἐδίδασκον τοὺς λαοὺς. Εἰ δὲ τινες ἦσαν ἀτακτοὶ καὶ στασιώδεις, θορυβοῦντες καὶ ταράσσοντες τὴν Ἐκκλησίαν, κατὰ τῶν τοιούτων ἀρχοντικῆν ἐξουσίαν ἀπεικαλοῦντο. Τοῦτο τοίνυν κἀναυθα ποιῆσαι συντίθενται, καὶ γράψαι τοῖς ἀρχασι βοηθῆσαι τῇ κοινῇ μητρὶ τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ. Μήτηρ δὲ τῶν πιστῶν λέγεται ἡ Ἐκκλησία, ὡς ἐν αὐτῇ ἀναγεννωμένων ἡμῶν διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος γέννησιν τὴν ἡμερικὴν καὶ ἐλευθέραν καὶ λυτικὴν παθῶν, καὶ πρὸς τὴν ἀνωζωὴν ἐπανάγουσαν. Βοηθῆσαι δὲ αἰτοῦσιν ἐν οἷς αὐθεντία τῶν ἐπισκόπων καταφρονεῖται, ἵνα διὰ τῆς ἀρχικῆς δυνάμει· ἐξετάσῃσι τὰ γενόμενα παρὰ τῶν Μαξιμιανιστῶν. Οἱ Μαξιμιανισταὶ δὲ τῆς τῶν Δονατιστῶν ἦσαν αἰρέσεως, οἱ, ἀποσχίσαντες τῆς τῶν αἰρεσιωτῶν αὐτῶν μόρας, κατέσχον ὀρθοδόξων Ἐκκλησίας. Περὶ τούτων οὖν ζητῆσαι τοὺς ἀρχοντας ἀξιούσιν οἱ τῆς συνόδου, καὶ ἐν πράξεσι δημοσίαις, ἤγουν ἐν ὑπομνήμασι δημοσίᾳ γραφομένοις, ἐπιτεθῆναι καὶ ἐγγραφῆναι τὴν περὶ τούτων γνώσιν, ἀγακαλὰν πᾶσιν, ἀνεὶ τοῦ λυσιτελεῖν, ὡς ὠφέλιαν δυνάμειν προξενῆσαι.

utilem, ex qua videlicet ad omnes utilitas perven-

ARIST. « Γράμμασι συνοδικοῖς ἀξιωτέον τοὺς ἀρχοντας βοηθῆσαι τῇ κοινῇ μητρὶ τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐν οἷς ἡ τῶν ἐπισκόπων αὐθεντία καταφρονεῖται. »

Οἱ μὴ παιθόμενοι λόγῳ καὶ τοῖς κανονικοῖς ἐπιτάγμασιν ἀρχοντικῆς χειρὸς δέονται πρὸς διορθωσιν. Διὰ τοῦτο γούν καὶ ἡ σύνοδος αὕτη πρὸς τοὺς τῆς Ἀφρικῆς ἀρχοντας ἀρμόδιον ἔκρινε γράψαι, καὶ ἀξιῶσαι αὐτοὺς βοηθῆσαι τῇ κοινῇ μητρὶ τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐν οἷς οἱ ἐπίσκοποι τῇ ἱερατικῇ ἐξουσίᾳ οὐ δύνανται χρῆσασθαι, καταφρονούμενοι ἴσως παρὰ αἰρετικῶν, ἢ καὶ πιστῶν ἀνυποτάκτων.

KANON OA'.

« Περὶ τοῦ τοὺς κληρικοὺς τῶν Δονατιστῶν ἐν τῇ κλήρῳ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ἀναδέχεσθαι. Εἰς ὑστερον ἤρρεσεν, ἵνα γράμματα πεμπθῶσι πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς καὶ συνεπισκόπους ἡμῶν, καὶ μάλιστα πρὸς τὴν ἀποστολικὴν καθέδραν, ἐν ἣ προκάθηται ὁ μνημονοῦσις προακυνητῆς ἀδελφός καὶ συλλειτουργός ἡμῶν Ἀναστάσιος. Ἐπειδὴ γινώσκει τὴν Ἀφρικὴν μεγάλην εἶναι ἀνάγκην, ὥστε διὰ τῆς Ἐκκλησίας εἰρήνην καὶ χρησιμότητα, καὶ αὐτῶν τῶν Δονατιστῶν, οἵτινες δὴποτε κληρικοὶ, διορθωμένης τῆς βουλῆς, πρὸς τὴν καθολικὴν ἐνότητα μεταθεῖν θελήσῃσιν, κατὰ τὴν ἐνδοξοῦ καθολικοῦ ἐπισκόπου προαμεσιν καὶ βουλῆν, τοῦ ἐν τῇ

ε αὐτῷ τόπῳ κυβερνῶντος τὴν Ἐκκλησίαν, ἐὰν Ἀ
 ε τοῦτε συμβάλλεσθαι τῇ τῶν Χριστιανῶν εἰρήνῃ
 ε φανεῖν, ἐν ταῖς ἰδίαις τιμαῖς αὐτοῦς ἀναθε-
 ε χθῆναι· καθὼς καὶ ἐν τοῖς προλαβοῦσι χρόνοις
 ε περὶ τῆς αὐτῆς διαστάσεως γενέσθαι φανερόν
 ε ἔστιν· ὅπερ πολλῶν καὶ σχεδὸν πασῶν τῶν
 ε ἐν τῇ Ἀφρικῇ ἐκκλησιῶν, ἐν αἷς ἡ τοιαύτη
 ε πλάνη ἀνεφύη, τὰ παραδείγματα μαρτύρονται·
 ε οὐχ ἵνα ἡ σύνοδος ἡ ἐν τοῖς παραματικῶς μέ-
 ε ρεσι περὶ τοῦτου τοῦ πράγματος γενομένη
 ε διαλυθῆ, ἀλλ' ἵνα ἐκεῖνο μείνη περὶ τοὺς οὕτως
 ε μεταθεῖν πρὸς τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν βου-
 ε λομένους, ὥστε μηδεμίαν ἐπὶ τούτων τῆς ἐνό-
 ε τητος συντομίαν περιεργάζεσθαι. Δι' ὧν δὲ παντὶ
 ε τρόπῳ ἐκτελεσθῆναι καὶ προσδογηθῆναι ἡ καθ-
 ε ολικὴ ἐνότης; φανερῶ κέρδει τῶν ἀδελφικῶν Β
 ε ψυχῶν φανείη ἐν τοῖς τόποις, οἷς διάγουσιν, μὴ
 ε ἐμπόδιση τοῦτους τὸ ὀρισθῆν κατὰ τῶν τιμῶν
 ε αὐτῶν ἐν τῇ παραματικῇ συνόδῳ, ὅπου τὰν τὸ
 ε σωθῆναι οὐδενὶ προσώπῳ ἀποκλείεται, τοῦτ'
 ε ἔστιν ἵνα οἱ χειροτονηθέντες ἐν τῷ τῶν Δονα-
 ε τιστῶν μέρει, ἐὰν πρὸς τὴν καθολικὴν πίστειν
 ε διορθωθέντες μεταθεῖν θελήσῃεν, μὴ κατὰ τὴν
 ε παραματικὴν σύνοδον μὴ δεχθῶσιν ἐν ταῖς
 ε οικίαις τιμαῖς· ἀλλὰ μᾶλλον οὕτοι προσδεχ-
 ε θῶσι, δι' ὧν τῇ καθολικῇ ἐνότητι γίνεσθαι πρό-
 ε νοια. »

ΒΑΑΣ. Καὶ οὗτος ὁ κανὼν ἰδικός ἐστιν. Ἦρесе
 γὰρ τοῖς Πατράσι δέχεσθαι τοὺς ἀπὸ τῶν Δονατι-
 στῶν προσερχομένους τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει, ὥστε
 ε ἔχειν αὐτοὺς τοὺς οικείους ἱερατικοὺς βαθμοὺς, κἀν
 ε ἄλλως ἔδοξε τὰ περὶ τοῦτου ἐν τῇ παραματικῇ συν-
 ε ὄδῳ, ἤγουν τῇ ἐν Ἰταλίᾳ.

ΖΩΝΑΡ. Περὶ Δονατιστῶν καὶ οὗτος ὁ κανὼν δια-
 τάσσεται, πολλὰ μὲν διεξῶν καὶ ἀπολογούμενος ὅτι
 ε ἵνα ναιεῖται τῇ ἐν τοῖς μέρει τῆς Ἰταλίας γενομένη
 ε συνόδῳ, καὶ ὀρισάση μὴ δέχεσθαι τοὺς ἐκ τῆς αἰρέ-
 ε σεως τῶν Δονατιστῶν προσερχομένους τῇ ὀρθοδόξῳ
 ε πίστει, ὥστε ἔχειν αὐτοὺς τοὺς οικείους ἱερα-
 ε τικοὺς βαθμοὺς. Τυπῶν δὲ καὶ διατακτικῶς τοὺς
 ε χειροτονηθέντας ὑπὸ Δονατιστῶν κληρικοὺς, ἐὰν
 ε προσέλθῃσι τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ, δέχεσθαι ἐν
 ε ταῖς οικίαις; τιμαῖς, ὥστε δηλαδὴ ἔχειν ἐκεῖνους
 ε τοὺς οικείους βαθμοὺς, καὶ κατ' ἐκεῖνους τιμαῖσθαι,
 ε καὶ μὴ κατὰ τὴν παραματικὴν σύνοδον, μὴ δέχεσθαι
 ε τοὺς τοιοῦτους ἐν ταῖς τιμαῖς αὐτῶν. Παραματικὴν
 ε δὲ σύνοδον λέγει τὴν ἐν Ἰταλίᾳ γενομένην, ὡς εἰρη-
 ε ται. Δεχομένων γὰρ, φησὶ, τῶν Δονατιστῶν ἐν τοῖς
 ε οικείοις βαθμοῖς, πρόνοια γίνεται τῇ καθολικῇ ἐνό-
 ε τητι· κλειδῶν δηλονότι οὕτω μελλόντων προσεῖναι
 ε τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει, καὶ ἐνότητος γενομένης τῶν
 ε πιστευόντων.

ΑΡΙΣΤ. ε Οἱ ὑπὸ τῶν Δονατιστῶν χειροτονημένοι,
 ε εἰ καὶ τῇ πέραθεν συνόδῳ μεταμελόμενοι ἀπο-
 ε κλείνεται, ἀλλ' ἐπεὶ τὸ σωθῆναι πάντας καλόν,
 ε διορθοῦμενοι προσδεχόμεθα. »

Οὗτοι οἱ Δονατισταὶ μεταμελόμενοι, καὶ τὴν ἰδίαν
 ἀναθεματίζοντες αἵρεσιν, ἐπὶ τῆς ἰδίας τιμῆς μένειν

ΠΑΤΡΟΙ. ΓΡ. CXXXVIII.

ε honoribus suscipiantur: quemadmodum in
 ε prioribus temporibus de eadem dissensione
 ε facium esse manifestum est; quod quidem
 ε multarum atque adeo fere omnium in Africa
 ε ecclesiarum, in quibus hic error exortus est,
 ε exempla testantur. Non ut synodus, quæ de ea
 ε re facta est in transmarinis partibus, dissol-
 ε vatur; sed ut illud maneat apud eos, qui sic
 ε volunt ad catholicam Ecclesiam transire, ut
 ε nullam in eo unionis concisionem efficiat. Per
 ε quos autem omnibus modis effici et adjuvari
 ε catholicam unionem, manifesto lucro fraterna-
 ε rum animarum, apparuerit in iis locis in quibus
 ε degunt, ne eos impediatur quod adversus eorum
 ε honores in transmarina synodo constitutum est:
 ε quandoquidem salus nulli personæ exclusa est.
 ε Hoc est, ut qui qui fuerunt ordinati a parte
 ε Donatarum, si ad catholicam fidem cor-
 ε recti transire voluerint, non secundum transma-
 ε rinam synodum non suscipiantur in propriis
 ε honoribus: sed si magis suscipiuntur, per
 ε quos catholicæ unitati providetur.

BALS. Hic quoque canon est specialis. Placuit
 enim Patribus, ut qui ex Donatistis ad fidem or-
 thodoxam accedunt, ita suscipiantur, ut suos sa-
 ε cros gradus obtineant: etiamsi aliter de eo visum
 ε sit in transmarina synodo, seu in Italia.

ZONAR. De Donatistis hic quoque canon sta-
 tuit. Et quidem, quamobrem in Italia habitæ sy-
 nodo adversetur, qua Donatistas, si ad fidem or-
 thodoxam reverterentur, 605 in sacrorum ordi-
 num gradibus permanere vetitum fuerat, multis
 exponit et excusationem contextit. Tum vero ut
 clericis, qui a Donatistis ordines susceperunt, si ad
 Ecclesiam catholicam se conferant, in suis ordi-
 nibus maneat, eorumque prerogativa, pro cu-
 jusque ordinis ratione, fruantur; neque vero his
 spolientur, quemadmodum in transmarina synodo
 constitutum fuerat, decernunt. Transmarinam vero
 synodum, eam quæ in Italia, ut diximus, coacta
 est, nominat. Cum enim Donatistas, inquit, in suo
 quemque ordine suscipimus catholicæ simul uni-
 tati prospicimus. Ex hoc namque fiet, ut plures
 orthodoxam fidem amplectantur, ac proinde magis
 ac magis in dies credentium unitas coalescat.

ARIST. ε Qui a Donatistis ordinantur, etiamsi a
 ε synodo transmarina resipiscentes exclusi sunt,
 ε cum vero bonum sit ut omnes salventur, si se
 ε corrigant, recipiantur. »

Hi Donatistæ pœnitentiæ acti, et propriam ana-
 thematizantes hæresim, in proprio honore manere

permittuntur, et in catholicam Ecclesiam clero collocari, quia Africa multa laborat clericorum egestate.

CANON LXXII.

Ut legatio mittatur ad Donatistas de componenda pace. Postea placuit, ut his actis ex nostro numero mittantur legati pro prædicanda pace et unione, sine qua Christianorum salus non potest consistere, ad ipsorum Donatistarum, sive quos habent episcopos, sive laicos; per quos legatos omnibus innotescat, quod nihil habent justum ratione consentaneum, quod dicant adversus catholicam Ecclesiam: maxime ut manifestum sit omnibus per acta municipalia, ad fidem demonstrationi astruendam, sicut ii de Maximianistis propriis schismaticis fecerunt; ubi ipsis divinitus ostenditur, si considerare voluerint, eos tam injuste tunc ab ecclesiastica unione abscissos, quam ipsi clamant injusto Maximianistas a se esse divulsos. Ex eorum autem numero, quos aperta proprii consilii auctoritate condemnaverunt, postea in propriis honoribus susceperunt: et baptismum, quem dedere ii, qui apud ipsos condemnati et ejecti sunt, admiserunt, ut ostendatur quomodo stulto corde paci Ecclesie adversantur, quæ in universo orbe diffusa est. Hæc agentes pro parte Donati, et dicentes seipsos non pollui communionem eorum, qui a se propter pacis necessitates suscepti sunt: nobiscum autem contententes, hoc est, cum catholica Ecclesia, quæ vel in extremis partibus orbis consistit, per pollutam eorum communionem, quos prius omnes accusabant, ipsos coarguere non poterunt.

BALS. Hic quoque præsens canon de Donatistis loquitur. Visum est enim ut aliqui ad eos mitterentur legati pro pace et unione, et ad ostendendum, quod ii non recte adversantur catholicæ Ecclesie; et quod aliqui etiam eos ex Maximianistis, qui ab eis injuste, ut ipsi dicunt, desciverunt, suscipiunt, et cum illis communicant; et quos suo proprio consilio condemnarunt, postea in propriis honoribus susceperunt; et quod eos, quos qui ab ipsis sunt condemnati, et ab eo quod illis est sacerdotio ejecti, baptizaverunt, suscipere; et quod hæc agentes non se pollui dicunt.

606 ZONAR. Hæc quoque de Donatistis. Ad eos nempe mitti e synodali conventu legatos placuit, qui ipsos ad pacem, unitatemque cum Ecclesia catholica firmandam hortarentur. Doceant eos præterea, minime recte facere, quod ecclesiasticæ quicquid constitutionis adversentur; neque jure propter divisam ipsorum communionem cum Ecclesia catho-

A συνεχωρήθησαν, καὶ τῷ κλήρῳ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας συνεδέεσθαι, διὰ τὸ τὴν Ἀφρικτὴν πολιτὴν ἑνθεῖαν κληρικῶν ἔχειν.

KANON OB.

Περὶ τοῦ πρεσβεῖν πρὸς τοὺς Δονατιστὰς ἀποσταλεῖν χάριν τοῦ εἰς τὴν εἰρήνην συνθεῖναι. Ἦρσαν ἔπειτα, ὥστε τούτων πραχθέντων τοποτηρητὰς περὶ τοῦ κηρύξαι εἰρήνην καὶ ἐνόηται, ἥστινος χωρὶς ἢ τῶν Χριστιανῶν σωτηρία καθίστασθαι οὐ δύναται, καμφθῆναι ἐκ τοῦ ἡμετέρου ἀριθμοῦ πρὸς τοὺς τῶν αὐτῶν Δονατιστῶν, εἴτε τινὰς ἔχουσιν ἐπισκόπους, εἴτε λαϊκοὺς· δι' ὧν τοποτηρητῶν πᾶσιν ἐν γνώσει γένηται, ὡς οὐδὲν ἔχουσιν εὐλογον κατὰ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας· μάλιστα ἵνα φανερῶν πᾶσι γένηται διὰ τῶν πολιχνιωτικῶν παπραγμάτων πρὸς πίστωσιν τῆς ἀποδείξεως, ὡς περ αὐτοὶ περὶ τῶν Μαξιμιανιστῶν τῶν ἰδίων σχηματικῶν ἐπραξαν, ἑνθα αὐτοῖς; θεοθεν ἀποδείκνυται, ἐὰν ἐπισκῆψαι θελήσουσιν, οὕτως ἀδικῶς τότε αὐτοῦ; ἀπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνώσειω; ἀποσχίσαντας, ὡς περ κρᾶζουσιν ἀδικῶς ἀπ' αὐτῶν τοὺς Μαξιμιανιστὰς νῦν ἀποσχίσαι. Ἐκ δὲ τοῦ ἀριθμοῦ τούτων, οὐστίνως φανερῶς τῆς οἰκείας βουλῆς αὐθεντῶς κατεδίκασαν, μετὰ ταῦτα ἐν ταῖς ἰδίαις τιμαῖς ἀνεδέξαντο· καὶ τὸ βάπτισμα, ὃ οἱ παρ' αὐτοῖς καταδικασμένοι καὶ ἐκβεβημένοι δεδώκασαι, προσεδέξαντο, πρὸς τὴν δειχθῆναι, πῶς μωρῶς καθόλα ἀντιτάσσονται τῇ εἰρήνῃ τῆς Ἐκκλησίας, τῆς ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ διακαχυμένης. Ταῦτα ποιῶντες ὑπὲρ τοῦ μέρους τοῦ Δονάτου, καὶ μὴ λέγοντες ἑαυτοὺς μολύνεσθαι τῇ κοινωνίᾳ τῶν παρ' αὐτοῖς οὕτως διὰ τὸ ἀκούσιον τῆς εἰρήνης ἀναδεχθέντων· ἡμῖν δὲ φιλονεικοῦντες, τοῦ ἔστι τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐτι μὴν καὶ τῇ ἐν τοῖς ἐσχάτοις μέρεσι τῆς γῆς καθεστῶση, διὰ τῆς μεμιασμένης τούτων κοινωνίας, ὧντινων πρότερον κατητητῶντο πάντες, ἐλέγξαι αὐτοὺς οὐκ ἔδυνήθησαν.

BALS. Καὶ οὕτως ὁ παρών κανὼν περὶ τῶν Δονατιστῶν φησιν. Ἐδοξε γὰρ σταλῆναι τινὰς πρὸς αὐτοὺς τοποτηρητὰς χάριν εἰρήνης καὶ ἐνώσειω; καὶ χάριν τοῦ ἀποδείξαι ὅτι οὐ καλῶς ἀντιτάσσονται τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ ὅτι καὶ τινες τῶν Μαξιμιανιστῶν τῶν ἀποσχισθέντων ἀπ' αὐτῶν ἀδικῶς, ὡς αὐτοὶ λέγουσι, δέχονται καὶ συκοινωνοῦσιν αὐτοῖς· καὶ οὐς αὐτοὶ ἐξ οἰκείας βουλῆς κατεδίκασαν, μετὰ ταῦτα ἐν ταῖς οἰκείαις τιμαῖς ἐδέξαντο· καὶ ὅτι οὐς αὐτοὶ, οἱ παρ' αὐτῶν καταδικασμένοι καὶ ἐκβεβημένοι τῆς παρ' αὐτοῖς ἱερωσύνης, ἀδάπτισαν, παρεδέξαντο· καὶ ὅτι οὐδὲ λέγουσι μολύνεσθαι ταῦτα ποιῶντες.

ZONAR. Καὶ ταῦτα περὶ Δονατιστῶν τοποτηρητὰς γὰρ ἔδοξε σταλῆναι πρὸς αὐτοὺς ἐκ τῆς συνόδου προσκαλουμένους αὐτοὺς εἰς τὸ εἰρηνεῖσαι καὶ ἐνωθῆναι τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ ἀποδείξοντας αὐτοῖς ὅτι οὐ καλῶς ἀντιτάσσονται τῇ εἰρήνῃ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως, οὐδὲ δικαίως φιλονεικοῦσι τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ διὰ τῆς μεμιασμένης αὐτῶν κοινω-

νίας. Ἐλίγγοι δὲ αὐτοὺς μὴ καλῶς ποιῶντας, καὶ ὅτι καὶ τινὰς τῶν Μαξιμιανιστῶν, τῶν ἀποσχισθέντων ἀπ' αὐτῶν ἀδίκως, ὡς αὐτοὶ λέγουσι, δέχονται καὶ συγκοινωνοῦσιν αὐτοῖς, καὶ οὐδ' αὐτοὶ ἐξ οικείας βουλῆς καταδικασιν, μετὰ ταῦτα ἐν ταῖς οικείαις τιμαῖ; ἐδέξαντο· καὶ ὅτι οὐδ' αὐτοὶ, οἱ παρ' αὐτῶν καταδικασμένοι καὶ ἐκδεδλημένοι τῆς παρ' αὐτοῖς ἱερωσύνης, ἐδάπτισαν παρεδίξαντο, καὶ ὅτι οὐδὲ λέγουσι μολύνεσθαι ταῦτα ποιῶντες.

ARIST. « Ἦρεσι πρέσβεις ἀποσταλῆναι, κηρύξοντες ταῖς τοῖς Δονατισταῖς εἰρήνην καὶ ἐνότητα, μετατιθεμένοις πρὸς τὸ ὀρθόδοξον. »

Οὐ μόνον προσερχομένους τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ τοὺς Δονατιστὰς δεῖν ἔκριναν οἱ Πατέρες οὗτοι παραδέχεσθαι, ἀλλὰ καὶ πρέσβεις πρὸς αὐτοὺς εἰρήνην τῶν ἐκκλησιῶν καὶ ἐνότητα, εἰ μετατεθῶσι πρὸς τὸ ὀρθόδοξον.

ΚΑΝΟΝ ΟΓ΄.

« Περὶ τοῦ ποιοῦ ὀφείλουσι τῶν κληρικῶν γαμετῶν ἀπέχεσθαι. Πρὸς ἐπὶ τούτοις ἐν τῷ περὶ ἐγκρατείας τῆς περὶ τὰς οικείας γαμετὰς τινῶν μνημονεύεσθαι κληρικῶν, ἤρεσαν, ὥστε τοὺς ἐπίσκοπους καὶ πρεσβυτέρους καὶ διακόνους κατὰ τοὺς ἰδίους ὁρους καὶ ἐκ τῶν ἰδίων ἐπιμὴν ἀπέχεσθαι γυναικῶν· ὅπερ εἰ μὴ ποιήσαιεν, ἀπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀποκινήθῳσι τάξεως· τοὺς δὲ λοιποὺς κληρικοὺς πρὸς τοῦτο μὴ ἀναγκάζεσθαι, ἀλλ' ὀφείλειν κατὰ τὴν ἐκάστης Ἐκκλησίας συνθήειαν παραφυλάττεσθαι. »

ΒΑΣΣ. Πῶς ὀφείλουσιν ἐγκρατεῦσθαι ἀπὸ τῶν ἰδίων γαμετῶν οἱ ἐπίσκοποι, οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ διάκονοι, κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἐφημερίας αὐτῶν, εἴρηται ἐν τῷ ἰγ' κανόνι τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου. Καὶ ὁ παρῶν δὲ κανὼν φησὶ καθαίρεισθαι τοὺς εἰ μὴ τηνικαῦτα ἐγκρατεῦνται. Τοὺς δὲ γε λοιποὺς κληρικοὺς ταῦτα οὐκ ἀπαιτοῦσιν, ὡς μὴ ψελαφῶντας τὰ ἅγια, ἀλλὰ παρεγγυῶνται αὐτοῖς φυλάττειν κατὰ τὸ τῆς ἐκάστης χώρας ἔθιμον. Ἀνάγνωθι καὶ τὸν γ' κανόνα τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας Διονυσίου. Σημειῶσαι οὖν ὅτι κατὰ τὸν καιρὸν τῆς παρούσης συνόδου εἶχον ἀποκριματίσως τὰς οικείας γαμετὰς οἱ ἐπίσκοποι. Οὕτω μὲν οὖν κεκανόνισται ταῦτα· πῶς δὲ καθαίρειθῶσιν οἱ ἴσως μὴ ἐγκρατεῦμενοι ἀδήλου τοῦ πράγματος ὄντος· τίς γὰρ ὁμολογήσει καθ' αὐτοῦ; ἢ τίς πρὸς τὸν τοῦτο ἐλεγχὸν ἀποδύσεται; Διὸ γνώμη δίδωμι μὴ δι' ὅλου ἱερωγεῖν τοὺς ἱερωμένους. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἐν τῷ ε' κανόνι τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου ἐφημερίας ἐμνήθησαν οἱ Πατέρες; Διὸ καὶ ἐν ταῖς μεγάλαις καὶ καθολικαῖς ἐκκλησίαις διήρηται αἱ τῶν ἱερωμένων δουλείαι. Οἱ γὰρ καθ' ἐκάστην λειτουργοῦντες ἔνοχοι γίνονται τῷ κανόνι ἀπὸ προλήψεως, διὰ τὸ συνοικεῖν γαμεταῖς· διόλου καὶ σκανδαλίζουσι τοὺς λαοὺς· οἶμαι γὰρ ὅτι καὶ τὸ μὴ κληροῦσθαι τὸν αὐτὸν εἰς πολλὰς ἐκκλησίας διὰ τοῦτο ἐκώλυθη· ἔτι τε καὶ τὸ γίνεσθαι λειτουργίαν καὶ

lica contentionem habere. Quod vero etiam ex Maximianistis quosdam suscipiunt, qui ab iis, ut ipsi asserunt, immerito defecere, et cum iis communicant, quosque antea sua sententia damnarunt, postmodum honoribus eorum conservatis admiserunt; quod etiam alios ab iis baptizatos, quos ipsimet condemnarunt, ac eo, qui apud ipsos est, sacro ordine moverunt, non repudiant, nec ullam se ex hoc labem contrahere arbitrantur; in his quoque ipsos non mediocriter peccare demonstrant.

ARIST. « Placuit, ut legati mittantur ad pacem et unionem Donatistis ad fidem orthodoxam con-versis prædicandam. »

Patres hi non tantum judicarunt Donatistas ad Ecclesiam catholicam accedentes admittendos esse, sed et legatos ad eos mittendos ad pacem Ecclesiarum et unitatem prædicandam, si ad orthodoxam fidem convertantur.

CANON LXXIII.

« Quinam ex clericis debeant ab uxoribus abstinere. Ad hæc autem dum de aliquorum clericorum in suas uxores continentia mentio fieret, placuit, ut presbyteri, episcopi et diaconi propriis terminis etiam a suis abstineant uxoribus; quod nisi fecerint, ecclesiastico ordine moveantur: reliqui autem clerici ad hoc non cogantur, sed debent uniuscujusque ecclesiæ consuetudinem servare. »

BALS. Quomodo debent se a suis uxoribus continere episcopi et presbyteri et diaconi tempore vicis suæ, in canone 13 synodi in Trullo dictum est. Præsens quoque canon dicit eos deponendos, nisi tunc se continuerint. Hæc autem a reliquis clericis non exigunt, ut qui sacramenta non contractent, sed eos jubent servare ecclesiæ consuetudinem. Lege et canonem 3 archiepiscopi Alexandriæ Dionysii. Nota ergo, quod tempore præsentis synodi habebant episcopi suas uxores sine præiudicio. Sic itaque hæc canone sancta sunt. Quomodo autem deponentur, qui forsitan non abstinent, cum res non sit manifesta. Quis enim contra sese constabitur? Vel quis eum convincere aggredietur? Quapropter mea est sententia, ut sacris initiati non perpetuo sacra celebrent. Propterea enim et in decimo synodi in Trullo canone Patres de vicibus meminērunt. Et idcirco in magnis et catholicis ecclesiis sacratorum ministeria divisa sunt. Qui enim quotidie sacra celebrant canonici sunt obnoxii ex præsumptione, quod cum uxoribus cohabitant: et aperte populus offendunt. Propter hoc enim, ut mihi videtur; ne quis in multis ecclesiis fiat clericus prohibuitur est, et etiam ne sacrorum celebratio et baptismata in oratoris fiat, que sunt in domibus. Et hoc exolevit propter aliam rationem ex Novella domini Leonis Philosophi, quam etiam in diverso-

runt canonum interpretationibus sitam legas vel-
lem.

ZONAR. Hic etiam de continentia eorum, qui sa-
ceris initiati sunt, ab uxorum suorum commercio
Patres decernunt. Episcopis ergo, presbyteris et
diaconis ab eis abstinendum esse præcipiunt; ac si
qui contra 607 fecerint depositione puniendos. Ab
aliis vero clericis nequaquam id exigant; sed ab
unoquoque ecclesiæ suæ consuetudinem in ea re
servari jubent. Atque hic quoque consuetudinem
vim legis obtinere animadvertere. De continentia
porro a propriis uxoribus servanda, ne cum iis per
tempus aliquod conveniens rem habeant, qui sacra
tractant, tertius decimus sextæ synodi, quin et ter-
tius Dionysii Alexandrini archiepiscopi canon, uberi-
us disserunt.

ARIST. « Episcopi, presbyteri, et diaconi a pro-
priis uxoribus abstineant, vel ordine ecclesia-
stico dimoveantur. Reliqui vero clerici ad idem
ne compellantur: sed consuetudo observetur.»

Hic canon de omnibus sine distinctione statuit,
episcopis, presbyteris, et diaconis secundum pro-
pria tempora a suis abstinere uxoribus. At duode-
cimus sextæ in Trullo synodi canon episcopis non
permittit, postquam ad episcopatum ordinati fue-
runt, cum suis uxoribus cohabitare, ne offensio-
nem et scandalum exinde populis darent. At ejus-
dem synodi canon 15 mandat presbyteris et dia-
conis, cum ordinatione habeantur diguli, a suis ux-
oribus secedere non profliteri; quemadmodum in
Romanorum Ecclesia canonis ad instar illud obti-
nerat: sed cum iis habitare, et mutua convenienti
tempore conversatione non privari. Prævalent ita-
que isti canones, et secundum eos Ecclesia hodie
gubernatur.

CANON LXXIV.

« De iis, qui proprios populos relinquunt. Rursus
placuit, ut nulli liceat episcopo, relicta sua sede
principalis, ad aliquam ecclesiam in diocesi
constitutam seipsum conferre; vel de re propria
placquam oportet sollicito, propriæ sedis curam
et sollicitudinem negligere.»

BALS. Quidam episcopi suas primitivas cathedras
relinquentes, in aliquas alias ecclesias parœciarum
ad se pertinentium, quæ erant forte magis populosæ
aut majoris redditus, se conferebant, et illic sede-
bant. Statuerunt ergo Patres, nulli licere hoc fa-
cere: sed neque proprii negotii gratia discedere ab
ea, quæ illum diu sortita est, et sic populum assi-
due docendi curam non gerere. Et in his quidem

βαπτίσματα εἰς τὰ κατ' οἶκον εὐκτήρια. Καὶ τοῦτο
ἠπάκθησε δι' ἕτερον λόγον ἀπὸ Νεαρῶς τοῦ φιλο-
σόφου κυροῦ Λέοντος, ἦν καὶ ἀνάγνωθι καταστρω-
θεῖσαν ἐν ἐρμηνείαις διαφόρων κανόνων.

ZONAR. Κἀνεῦθα οἱ Πατέρες οὗτοι περὶ ἐγκρα-
τείας τῆς πρὸς τὰς ἑαυτῶν γαμετάς· διατάττονται
τοῖς ἱερωμένοις, καὶ φασὶ δεῖν τοὺς ἐπισκόπους καὶ
πρεσβυτέρους καὶ διακόνους ἀπέχεσθαι καὶ ἐκ τῶν
ἰδίων γαμετῶν κατὰ τοὺς ἰδίους ὄρους, ἦγουν κατὰ
τὰς ὥρισμένας ἡμέρας τῆς ἐκάστου ἐφημερίας, τοὺς
δὲ μὴ τοῦτο ποιούντας καθαιρεῖσθαι. Ὅπερ τοὺς
λοιποὺς κληρικούς παραφυλάττειν οὐκ ἀπειπούσι,
ποισὶν δ' ἐκείνους ὀρίζουσι κατὰ τὴν τῆς ἐκκλησίας
ἐν ἧ ἑκαστος ἐχειροτονήθη, συνθήθειαν. Ὅρα τοῖσιν
κἀνεῦθα τὸ εἶθε, ὡς νόμον κρατεῦν. Καὶ ὁ γ' δὲ
κανὼν τῆς ἑκτῆς συνόδου πλατύτερον δίδεισι περὶ
τῆς ἐγκρατείας τῶν ἰδίων γαμετῶν, ὥστε αὐτῶν
ἀπέχεσθαι κατὰ τὸν καιρὸν τὸν προσήκοντα τοὺς
ψηλαφῶντας τὰ ἄγια, ἀλλὰ καὶ ὁ γ' κανὼν τοῦ ἀρ-
χιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας Διονυσίου.

ARIST. « Ἐπίσκοποι, πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι τῶν
ἰδίων γαμετῶν ἀπέχεσθωσαν, ἢ τῆς ἐκκλησια-
στικῆς ἀποκινεῖσθωσαν τάξεως. Οἱ λοιποὶ δὲ
κληρικοί πρὸς τοῦτο μὴ ἀναγκασθῶσαν· ἀλλ'
ἢ συνθήθεια φυλαττέσθω.»

Οὗτος ὁ κανὼν περὶ πάντων ἀδιαστίκτως διατά-
τεται, ἐπισκόπων, πρεσβυτέρων καὶ διακόνων, κατὰ
τοὺς ἰδίους ὄρους, τῶν ἰδίων ἀπέχεσθαι γαμετῶν· ὁ
δὲ δωδέκατος κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ ἑκτῆς συν-
όδου οὐ συγχωρεῖ τοῖς ἐπισκόποις μετὰ τὴν προελ-
θοῦσαν ἐπ' αὐτοῖς τῆς ἐπισκοπῆς χειροτονίαν ταῖς
ἰδίαις συνοικεῖν γαμεταῖς· ἵνα μὴ πρόσκομμα τοῖς
λαοῖς ἐντεῦθεν ὦσι τιθέντες καὶ σκάνδαλον. Ὁ δὲ
τρισεκαίδέκατος τῆς αὐτῆς συνόδου κανὼν προστά-
ται τοὺς πρεσβυτέρους καὶ διακόνους μὴ καθομο-
λογεῖν, ἐν τῷ ἀξιώσθαι τῆς χειροτονίας, τῶν ἰδίων
ἀφίστασθαι γαμετῶν, καθὼς ἐν τῇ Ῥωμαίων Ἐκ-
κλησίᾳ ἐν τάξει κανόνος τοῦτο ἐκράτησε· ἀλλὰ συν-
οικεῖν αὐταῖς, καὶ μὴ ἀποστρεφείσθαι τῆς πρὸς
ἀλλήλους κατὰ καιρὸν τὸν προσήκοντα ὁμιλίας.
Κρατούσιν οὖν οἱ κανόνες ἐκεῖνοι, καὶ κατ' αὐτοὺς
σήμερον ἡ Ἐκκλησία πολιτεύεται.

KANON OΔ'.

« Περὶ τῶν τοὺς ἰδίους λαοὺς ἐγκαταλιμπανόντων.
Ἐπὶ μὴδενὶ ἐξελθῆναι ἐπισκόπου,
καταλειφθείσης τῆς αὐθεντικῆς αὐτοῦ καθ-
έδρας, πρὸς τινὰ ἐκκλησίαν ἐν διοικήσει καθ-
εστῶσαν ἑαυτὸν ἀποφθεῖν· ἢ ἐν αἰκίῳ
πράγματι, ὑπὲρ ὃ χρὴ ἐπιπολὺ ἀπασχολουμένῳ
ἀμελεῖν τῆς φροντίδος καὶ τῆς συνεχείας τοῦ
ἰδίου θρόνου.»

BALS. Τινὲς ἐπίσκοποι, καταλιμπανόντες τὰς
πρωτοτύπους καθέδρας· αὐτῶν, ἀπήρχοντο καὶ προσ-
εκάθηντο εἰς τινὰς ἑτέρας ἐκκλησίας παροικιῶν
ἀνηκουσῶν αὐτοῖς, πολυανθρωποτέρας· ἴσως οὕτως
ἢ καὶ πολυεπισδοωτέρας· ὤρισαν οὖν οἱ Πατέρες
μηδενὶ ἐπισκόπου ἐξελθῆναι τοῦτο ποιεῖν, ἀλλὰ μτθε
χάριν ὑποθέσεως οἰκειας ἀπολιμπανέσθαι ἐκ τῆς
λαγούσης αὐτὸν ἐπὶ πολὺ, καὶ οὕτως ἀμελεῖν τοῦ

συνεχῶς διδάσκειν τὸν οἰκεῖον λαόν. Καὶ ὁ μὲν κανὼν ἐν τοῦτοις. Ἐρωτήσῃ δὲ τις, εἰ τὰ τοῦ κανόνος ἔχουσι χώραν καὶ εἰς τοὺς ἀπολέσαντας ἀρχιερεῖς τὰς πρωτοτύπους καθέδρας αὐτῶν, ὡς κατασχεθεῖσας ὑπὸ ἰθῶν· καὶ δύνανται οὗτοι ἀποκριματίσθαι μεταπίπτειν εἰς ἐκκλησίας παροικιῶν αὐτῶν; **Ἀέσις.** Τινὲς εἶπον δύνασθαι τοῦτο ποιεῖν τὸν ἐπίσκοπον αὐτοθελῶς. Ἄλλοι εἶπον δεῖσθαι τοῦτον καὶ συνοδικῆς διαγνώσεως. Ἄλλοι καὶ διὰ προστάξεως βασιλικῆς τοῦτο γίνεσθαι εἶπον. Ἐροὶ δὲ δοκεῖ ὡς, εἰ μὲν ὁ τοιοῦτος μητροπολίτης βούλεται μεταπεσεῖν εἰς θρόνον ἐπισκοπῆς αὐτοῦ, διὰ τὸ κατασχεθῆναι παρὰ ἰθῶν τὴν πρωτότυπον ἐκκλησίαν τούτου, ὀφείλει μετὰ βασιλικῆς προστάξεως καὶ συνοδικῆς διαγνώσεως ἐν ταύτῃ ἀποκαθίστασθαι· ὡπερ γέγονε τοῦτο εἰς τὸν μητροπολίτην Νεοκαισαρείας, ἀντὶ καθίσματος ἔχοντα τὴν οἰκίαν ἐπισκοπὴν τὸ Οὐναῖον· εἰς τὸν μητροπολίτην Πισιδίας, Ἀντιοχείας τὴν Σωζόπολιν λαθόντα εἰς κάθισμα, καὶ ἑτέρους πολλούς. Εἰ δὲ ἡ παροικία οὐ τετιμηται διὰ θρόνου ἐπισκοπικοῦ διὰ μόνης συνοδικῆς διαγνώσεως, ἵνα ἔγκραστη εἰς αὐτήν, καὶ οὐκ αὐτοθελῶς, ὡς τινες λέγουσιν· ἵνα μὴ ἐναντιωθῇ τῷ ἀποστολικῷ κανόνι, καὶ τοῖς λοιποῖς, τοῖς διοριζομένοις μηδὲν τι καινοφανὲς ποιεῖν τὸν ἐπίσκοπον παρὰ γνώμην συνοδικήν. Ἐπιρωτήσῃ τις, εἰ, τοῦ κανόνος ταῦτα θεωρησαμένου δύναται ἐπίσκοπος, διὰ βασιλικῆς προστάξεως καὶ συνοδικῆς διαγνώσεως, μεταπίπτειν ἀπὸ τῆς πρωτοτύπου καθέδρας αὐτοῦ, καὶ μὴ κατασχεθείσης ὑπὸ ἰθῶν, εἰς καθέδραν ἐπισκοπῆς αὐτοῦ, ἢ εἰς ἐκκλησίαν παροικίας τούτου. **Ἀύσις.** Μετὰ βασιλικῆς προστάξεως καὶ συνοδικῆς διαγνώσεως καὶ ἀμφοτέρω τῷ ἐπισκόπῳ ἐγχωρηθήσεται· ἄλλως δὲ πῶς οὐδαμοῦ. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ὁ ἀρχιεπίσκοπος Δέρκου ζητήσας πολλάκις μεταπεσεῖν ἀπὸ Δέρκου εἰς τὸ ἐμπόριον τὸν Φίλιον, διὰ τὸ πολυάνθρωπον εἶναι τοῦτο, οὐκ εἰσηκούσθη. Καὶ ἄλλοι δὲ ἀρχιερεῖς διάφοροι πτωχὰς μὲν ἐκκλησίας ἔχοντες, πλουτοῦντες παροικίας πολυανθρώπων καὶ πλουσίας, καὶ ζητήσαντες τοῦτο, οὐκ εἰσηκούσθησαν διὰ τὸν παρόντα κανόνα. Σημειώσεται ταῦτα, καὶ ἔχει ἐπὶ μνήμης διὰ τὰς ζητούμενας μεταθέσεις καὶ γενόμενας ἐπὶ ἀρχιερεῦσι τισι. Ζῆται τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου κανόνας β' καὶ γ', λέγοντας ὀφείλειν τοὺς τῆς Ἐκκλησίας ἔπεσθαι τοῖς διοριζομένοις παρὰ τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας. Ἐπεὶ δὲ ὁ παρὼν κανὼν διορίζεται μὴ ἀποδημεῖν τὸν ἐπίσκοπον, παρ' ὃ χρῆ, ἀπὸ τῆς λαχούσης αὐτὸν (ἔστι δὲ τοῦτο ἀδηλον), ἀνάγκωθι ἐν γ' κανόνα τῆς ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων συστάσης συνόδου, καὶ ἐρμήνευσον τὸν παρόντα κανόνα κατὰ τὰ καταστρωθέντα νόμιμα ἐν αὐτῷ.

ZONAR. Τοὺς ἐπισκόπους, καὶ τὸ δίκαιον αὐτῶν, καὶ ἡ τῶν θεῶν κανόνων ἀκριβεία, ἀπαιτοῦσι προσμένειν ταῖς ἰδίαις ἐπισκοπαῖς, καὶ διδάσκειν τοὺς λαοὺς, καὶ καταρτίζειν αὐτοὺς, ἀλλὰ μὴ κηταλιμπάνειν τὰς αὐθεντικὰς αὐτῶν καθέδρας, ἡγουν τοὺς πρωτοτύπους θρόνους αὐτῶν, καὶ πρὸς ἄλλην ἐκκλησίαν ἀπέρχεσθαι. Πολλοὶ γὰρ τῶν ἐπισκόπων ἔχουσιν ἐκκλησίας ἐν ἄλλοις τόποις τῶν ὑπ' αὐτῶν

A versatur canon. Interrogaverit autem quisquam, an quæ hoc canone dicuntur locum habeant etiam in antistitibus, qui suas primitivas ecclesias perdidērunt, ut quæ a gentibus occupatæ fuerint : an illos possint citra præjudicium migrare in ecclesias suarum parœciarum? **Solutio.** Quidam dixerunt episcopum ex propria voluntate hoc facere posse. Alii dicebant eum etiam synodali cognitione opus habere. Alii etiam per mandatum imperiale hoc fieri dicebant. Mihi autem videtur quod si is quidem metropolitanus vult in sui episcopatus sedem migrare, eo quod a gentibus sit occupata primitiva eorum ecclesia, debet cum mandato imperiali et synodali cognitione in ea constitui : quemadmodum in Neocæsareæ metropolitano factum est, qui pro sede accepit proprium episcopatum **OENEUM** ; in metropolitano Pisiidæ Antiochiæ, qui Sozopolin pro sede accepit ; et in multis aliis. Sin autem sede episcopali non fuit honorata parœcia per solam synodalem cognitionem, ut in ea constituatur : nec ex propria voluntate, quemadmodum quidam dicunt ; ne canon apostolico adversetur, et reliquis, qui statuunt episcopum nihil posse innovare præter synodalem sententiam. Præterea interrogaverit quisquam, si cum canon hæc decernat, potest episcopus **608** per mandatum imperiale et synodalem cognitionem a sua primitiva sede migrare, licet non a gentibus occupata, in cathedram sui episcopatus, vel in ecclesiam suæ parœciæ? **Solutio.** Cum imperatoris mandato et synodali cognitione utrumque episcopo concedetur : alias autem, nullo modo. Propterea enim et archiepiscopus Derci, cum sæpe petivisset ut a Dercio migrare liceret, in emporium quod dicitur Phileas, eo quod id esset populosius, non est exauditus. Porro et alii diversi antistites, inopes quidem ecclesias habentes, divites autem parœcias et populosas, cum hoc petivissent, non fuerunt exauditi propter præsentem canonem. Nota hæc et memoria tene propter translationes quæ petuntur ab antistitibus, et sunt in aliquibus. Quare Chalced. syn. canones 12 et 17 qui dicunt debere ecclesiasticos sequi ea, quæ decernuntur a potestate imperiali. Quia autem præsens canon statuit, non debere episcopum peregrinari plusquam oportet, ab ea quæ illum sortitus est (est autem hoc incertum) lege decimum sextum canonem synodi quæ habitata est in sede Sanctorum Apostolorum, et interpretare præsentem canonem secundum leges quæ in ipso sunt positæ.

ZONAR. Ab episcopis cum ipsa rei natura, tum decreta canonum ea de re sæpius edita, postulant, ut in sua episcopali statione perpetuo degant, ac in populis erudiendis, atque ad rectam virtutis semitam dirigendis, laborent ; non autem primaria sua sede relicta, in aliam ecclesiam se conferant. Multi namque episcopi in aliis suæ diœcesis locis ecclesias habent, quæ et parœciæ a canonibus vocantur :

quibus nulli peculiare episcopi præfici consueverunt. Igitur hic canon in aliquam ejusmodi ecclesiam episcopum præfisci, ac in ea populi sui cura neglecta diutius morari, vetat; sed vel in ea chorepiscopum constituere, vel presbytero procuratorem ejus loci rerum mandare, jubet: episcopos vero in sua quemque ecclesia continenter obdurare, ac ne proprii quidem negotii tractandi causa diutius, quam par est abesse, curamve sollicite in episcopali statione permanendi, populumque saluari doctrina informandæ, deserere. Atque illud quidem [diutius quam par est] hoc loco nulla circumscriptione definitur: decimo sexto autem canone in templo Sanctorum Apostolorum habitæ synodi, quæ prima et secunda nominatur, ne ultra semestre tempus episcopo a sua sede abesse liceat, divini Patres, pœna depositionis proposita, constituerunt. Undecimus vero Sardic. synodi canon, brevis adhuc spatium episcopi absentia, nisi necessaria causa aliqua intercedat, ut ex eo quod ibi affertur exemplo colligere est, videtur præfuisse. De discessu episcoporum a suis ecclesiis statuunt etiam diversæ Novellæ, quæ in tertio Basilic. libro, titulo 4, diversis in capitulis reperiantur.

ARIST. « Visum est, ut nullus episcopus principali sua relicta sede, in aliam se conferat, vel de re propria sollicitus, thronum suum negligat. »

Non tantum hoc, a civitate ad civitatem migrare episcopum, diversis canonibus prohibetur: sed et illud, eam, quæ proprie erat a principio, cathedram ecclesiæ ipsius relinquere, et ad aliam ecclesiam in eadem parœcia transillire, et in eam transferre honorem, hic canon non permittit. Sed nec in re propria ei plus quam oportet sollicito esse, et curam et instructionem populi negligere licet.

609 CANON LXXV.

« De infantibus qui debent baptizari, quoties de iis dubitatur an baptizati fuerint. Similiter placuit de infantibus, quoties non inveniuntur firmi testes qui eos sine controversia baptizatos esse dicant; et nec ipsi propter ætatem de tradito eis mysterio apte possunt respondere; sine ulla offensione posse eos baptizari. Nec unquam hæc dubitatio eos tali sanctificationis lustratione privabit. Hoc enim Maurorum legati, fratres nostri, ideo consulerunt, quod multos ejusmodi a Barbaris emant. »

BALS. Lege synodi in Trullo canonem et ibi presentis canonis interpretationem sine ulla immutatione, quemadmodum et verba invenies.

ZONAR. Hunc canonem, pauculis quibusdam

διοικήσεων, ἃς καὶ παροικίας οἱ κανόνες καλοῦσιν. ἐν αἷς οὐκ εἰώθασιν ἐπίσκοποι προχειρίζεσθαι. Μὴ οὖν ἐν τοιαύτῃ ἐκκλησίᾳ ἀπείναι, καὶ χρονίζειν, τὸν ἐπίσκοπον ὁ κανὼν διατάττεται, καὶ ἀμελεῖν τοῦ οἴκου τοῦ λαοῦ· ἀλλ' ἐκεῖ μὲν ἢ χωρεπίσκοπον καθίστην, ἢ διὰ πρεσβυτέρου ποιῆσθαι τὴν διοίκησιν τῶν ἐκεῖ· τοὺς δ' ἐπισκόπους ταῖς οἰκείαις προκαρτερεῖν ἐκκλησίαις, καὶ μὴ δὲ οἴκειον πρᾶγμα ἀσχολεῖσθαι ὑπὲρ ὃ χρῆ, καὶ ἀποδημεῖν τῆς τοῦ Ἰησοῦ χρόνου συνεχίας, ἥτοι τοῦ κατὰ συνέχειαν καὶ ἀδιακόπως παραμένειν τῇ ἰδίᾳ ἐπισκοπῇ. καὶ διδάσκειν τὸν λαόν. Τὸ δὲ, ὑπὲρ ὃ χρῆ, ἐνταῦθα μὲν ἀορίστως κεῖται· ἐν δὲ τῷ ἐκκαίδεκάτῳ κανόνι τῆς ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων συστάσεως συνόδου, τῆς λεγομένης πρώτης καὶ δευτέρας, μὴ πλέον μηνῶν ἐξ ἀποδημεῖν τὸν ἐπίσκοπον τῆς οἴκειας ἐπισκοπῆς οἱ ἐν ἐκείνῃ θεοὶ Πατέρες ὤρισαντο, τὸ δ' ἐπιτίμιον τοῦ μὴ τὸν κανόνα φυλάττοντος καθαίρεισός ἐστιν. Ὅτι δὲ κανὼν τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου, ἐκ τοῦ παραδείγματος οὐ ἐπάγει, εἰς ἐλάττονα καιρὸν εἰκοε συστήλλειν τὴν τοῦ ἐπισκόπου ἀποδημίαν, εἰ μὴ τις αὐτῷ ἀνάγκη ἐπίκειται. Περὶ ἀποδημίας ἐπισκόπων ἐκ τῶν οἰκειῶν ἐκκλησιῶν διατάττονται καὶ διάφοροι Νεαραί, κεῖμεναι εἰς βιβλίον τῶν Βασιλικῶν τρίτον, τίτ. α', ἐν διαφόροις κεφαλαίοις.

ΑΡΙΣΤ. « Ἐδοξε μὴδένα ἐπίσκοπον, καταλιπόντα τὴν αὐθεντικὴν καθέδραν, πρὸς ἑτέραν μεταχωρεῖν, ἢ ἐν οἰκείῳ πράγματι ἀσχολούμενον, τοῦ Ἰησοῦ θρόνου ἀμελεῖν. »

Οὐ μόνον τὸ ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν ἐπίσκοπον μεταβαίνειν, ἐκ διαφόρων κανόνων κεκώλυται· ἀλλὰ καὶ τὸ τὴν κυρίως οὔσαν ἀρχῆθεν καθέδραν τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ καταλιπεῖν, καὶ πρὸς ἑτέραν ἐκκλησίαν ἐν τῇ αὐτῇ παροικίᾳ οὔσαν μεταπεσεῖν, καὶ τὴν τιμὴν ἐν αὐτῇ μεταβαίνειν ὁ κανὼν οὗτος οὐ συγχωρεῖ· ἀλλ' οὐδὲ ἐν οἰκείῳ πράγματι ἀσχολεῖσθαι αὐτὸν ὑπὲρ ὃ χρῆ ἀνεχεται, καὶ τῆς φροντίδος καὶ τῆς διδασκαλίας ἀμελεῖν τοῦ λαοῦ.

KANON OE.

« Περὶ νηπίων ὀφειλόντων βαπτίζεσθαι ὁσάκις ἀμφιβάλλεται περὶ αὐτῶν εἰ ἄρα ἐβαπτίσθησαν. Ὅμοίως ἤρρασαν περὶ τῶν νηπίων, ὁσάκις μὴ εὐρίσκονται βίβαιοι μάρτυρες οἱ ταῦτα ἀναμφιβόλως βαπτισθέντα εἶναι λέγοντες· καὶ οὐδὲ αὐτὰ διὰ τὴν κείραν περὶ τῆς παραδοθείσης αὐτοῖς μυσταγωγίας ἀποκρίνεσθαι ἐπιτηδείως ἔχουσι, χωρὶς τινος προσκόμματος ὀφείλειν ταῦτα βαπτίζεσθαι· μήποτε ὁ τοιοῦτος διασταγμὸς ἀποστερήσῃ αὐτὰ τῆς τοιαύτης τοῦ ἁγιασμοῦ καθάρσεως. Ἐκ τούτου γὰρ οἱ τοποτηρηταὶ τῶν Μαύρων, ἀδελφοὶ ἡμῶν, τοῦτο ἐβουλεύσαντο, ὅτι πολλοὺς τοιοῦτους ἀπὸ τῶν Βαρβάρων ἐξαγοράζονται. »

ΒΑΣ. Ἀνάγκη τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου κανόνα, καὶ εὐρήσεις τὴν τοῦ παρόντος κανόνος ἐρμηνείαν ἀπαραλλάκτως ἐκεῖ, καθὼς καὶ τὰ ῥήματα τοῦ κανόνος.

ZONAR. Τοῦτον τὸν κανόνα ἀνεῖς ὀλίγων τινῶν

ζημάτων καὶ ἡ ἐν τῷ Τροδῶν ὄνοδος, ἡ λεγομένη Α Ἐκτῆ. ἔχει ἀπαρράλλακτος, καὶ ἐξηγήθη ἐκεῖ.

ΑΡΙΣΤ. « Τοὺς ἀμφιγνοούμενους, εἰ ἠβαπτίσθησαν, ἢ μὴ, ἤρασε βαπτίζεσθαι· μὴ ποτε τῷ « διαταγμῇ στερηθῶσι τῆς θείας καθάρσεως. »

Τὸ μὲν δευτέρον τινα βαπτισθῆναι, εἰ μὴ παρὰ ἀσεβῶν ἠβαπτίσθη, διάφοροι κανόνες ἀπαγορεύουσιν. Εἰ δὲ τις ἀμφιβάλλεται εἰ ἠβαπτίσθη, ὡς μήτε αὐτοῦ τοῦτο εἰδότες διὰ τὴν βρεφικὴν ἡλικίαν, μήτε ἑτέρων διαβαπτισμένων καὶ μαρτυρούντων ἀναμφιδότως αὐτὸν βαπτισθῆναι, χωρὶς τινος ἀμφιβολίας βαπτισθῆναι ὀφείλει· ἵνα μὴ διὰ τὸ ἀμφιβολοῦν στερηθῇ τῆς θείας καθάρσεως.

ΚΑΝΩΝ ΟΓ΄.

« Περὶ τοῦ τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα ἐν τῇ ἡμέρᾳ « συνόδου ἀγγέλλεσθαι. Ὁμοίως ἤρασαν, ὥστε « τὴν ἡμέραν τοῦ προσκυνητοῦ Πάσχα διὰ τῆς « τῶν τετυπωμένων ὑπογραφῆς πᾶσιν ἐμμανίζεσθαι· ἢ δὲ τῆς σούδου ἡμέρα ἢ αὐτῆ φυλαχθῆ, « ἢ τις ὤρισθη ἐν τῇ ἐν Ἰπκῶνι συνόδῳ, τοῦτ' « ἔστιν ἡ πρὸ δέκα καλανῶν Σεπτεμβρίων. « Ὁφείλει γὰρ καὶ γραφῆναι πρὸς τοὺς πρω- « τεύοντας πασῶν τῶν ἐπαρχιῶν, ἵνα, ὅτε παρ' « ἑαυτοῖς σύνοδον προσκαλοῦνται, ταύτην τὴν « ἡμέραν φυλάττωσιν. »

ΒΑΣΣ. Καὶ ἄλλοι διάφοροι κανόνες ὤρισαν, πότε ὀφείλει γίνεσθαι σύνοδον παρὰ τῶν ἐπαρχιωτῶν γάρην τοῦ λύεσθαι τὰ ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα. Φησὶ δὲ καὶ ὁ παρῶν κανὼν κατὰ τὴν καιρὸν τῆς συνόδου (ἔστι δὲ οὗτος ὁ πρὸ δέκα καλανῶν Σεπτεμβρίων, ἤγουν κα' τοῦ Αὐγούστου μηνός· καλάνδαι γὰρ αἱ πρῶται τοῦ μηνός λεγόνται) τὴν ἡμέραν, τοῦ Πάσχα δηλοῦσθαι, ὥστε γινώσκεισθαι πᾶσι τοῖς ἐν τῇ Ἀφρικῇ. Καὶ ὁ μὲν κανὼν ἐν τούτοις· ἐπεὶ δὲ οὐτε ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος οὐτε ἀπ' ἑτέρου γινώσκειται ἡ ἐπιστάσις τῆς ἡμέρας τοῦ Πάσχα (καὶ ὁ ζ' γὰρ κανὼν τῶν ἀγίων ἀποστόλων μετὰ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν διορίζεται τὸ Πάσχα εορτάζειν ἡμᾶς καὶ πλεον οὐδέν)· δεόν εἶναι κατενοήσασθαι ἀναδιδάξαι τοὺς θέλοντας διὰ τῆς τοῦ παρόντος κανόνος ἐρμηνείας, πῶς εὑρίσκειται ἡμέρα τοῦ νομικοῦ ἢ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ καὶ τοῦ Χριστιανικοῦ Πάσχα· ἀλλὰ μὴν καὶ ἡ ἀποκρίσις. Εἰκὸς γὰρ ἔστι παρατυχεῖν ὀρθόδοξόν τινα εἰς τόπους, ἐνθα τὰ τοιαῦτα οὐ πολυπραγμονοῦνται οὐδὲ γινώσκονται, καὶ ἐξ ἀγνοίας ἀποκρεῖσθαι ἢ πασχάσαι παρὰ τὸν προσήκοντα καιρὸν, ὅπερ ἔστιν ἀσύγγνωστον. Ἰστέον οὖν πρὸ πάντων ὅτι, εἰ μὴ γινώσκει τις τοῦ νομικοῦ Πάσχα τὴν ἡμέραν, οὐ δύναται εἰπεῖν πότε ὀφείλει γενέσθαι τὸ Χριστιανικὸν Πάσχα. Ἐτι ἰστέον ὅτι τὸ μὲν νομικὸν Πάσχα γίνεται ἀπὸ κα' τοῦ Μαρτίου μηνός μέχρι καὶ τῆς ὀκτωκαιδεκάτης τοῦ Ἀπριλλίου μηνός· τὸ δὲ Χριστιανικὸν ἀπὸ τῆς κγ' τοῦ Μαρτίου μηνός μέχρι τῆς κα' τοῦ Ἀπριλλίου μηνός. Τούτων δὲ οὕτω προθεωρηθέντων, εἰ θέλει ἐξακριβώσασθαι τὴν ἡμέραν τοῦ Ἰουδαϊκοῦ Πάσχα καὶ τοῦ Χριστιανικοῦ, ζήτησον πρῶτον καὶ εὑρετὴν

A exceptis verbis eundem prorsus apud synodum in Trullo, quæ sexta dicitur, ac ibidem explicatum, reperias.

ARIST. « Illi de quibus ambigitur, utrum baptizati « sunt necne, placuit, ut baptizentur: ne pro- « pter ambiguitatem divina lustratione destituan- « tur. »

Secundo quidem baptizari quempiam, nisi ab impiis baptizatus fuerit diversi canones prohibent. Si quis autem ambigit, an baptizatus fuerit, utpote nec ipso ob infantilem ætatem illud sciente, nec aliis affirmantibus et testantibus eum haud dubie baptizatum fuisse; sine ulla dubitatione baptizari debet: ne propter dubitationem divina purgatione privetur.

B

CANON LXXVI.

« Ut dies Paschæ in die synodi annuntietur. Hoc « quoque similiter placuit, ut dies venerandi Pa- « schæ per formatarum subscriptionem omnibus « ostendatur, dies autem synodi idem servetur, « qui in Hipponensi synodo fuit constitutus, id « est, ante decimum Kalendas Septembris. Debet « enim etiam scribi ad primates omnium pro- « vinciarum, ut quando apud se concilium con- « gregant, ab eo die abstineant. »

BALS. Alii quoque diversi canones statuerunt, quando debeat fieri synodus a provincialibus, ut solvantur ecclesiasticæ quæstiones. Dicit autem etiam præsens canon, ut tempore synodi (id est, ante 10 Kalend. Septembris, 21 scilicet mensis Augusti; Kalendæ enim sunt primus dies mensis) dies Paschæ declaretur, ut cognoscatur ab omnibus qui sunt in Africa. Ac in his quidem consistit canon. Quia autem, nec a præsentis canonis, nec ab alio cognoscitur diei Paschæ institutio (nam canon sanctorum apostolorum statuit, ut nos post vernalis æquinoctium Pascha celebremus, et nihil aliud), existimavimus oportere nos per præsentis canonis interpretationem docere eos, qui velint, quomodo inveniat diei legalis seu Judaici et Christiani Paschæ, quin et Carnisprivium. Fieri enim potest, ut orthodoxus quispiam in loca, ubi hæc non curantur nec cognoscuntur, incidat, et per ignorantiam non convenienti tempore vel a carnibus abstinat vel Pascha celebret; quod non est condonandum. Ante omnia ergo sciendum est, quod nisi quis legalis Paschæ diem 610 noverit, non potest scire quando Christianum Pascha fieri debeat. Præterea sciendum est, quod legale Pascha sit a vicesimo primo mensis Martii usque ad decimum octavum Aprilis: Christianum autem a vicesimo tertio Martii usque ad vicesimum quintum mensis Aprilis. His autem sic primum consideratis, si velis Judaici Paschæ diem exacte scire, et item Christiani, quære primum et inveni cyclum lunæ, qui sic invenitur: Numerum annos a creatione mundi, et per novemdecim eos divide, et qui remanserint, cyclum lunæ decla-

rabunt. Deinde etiam cyclum solis inveni hoc modo: A Numeram annos a creatione mundi, et eos divide per viginti octo, et qui restant die eos cyclum solarem declarare. Cycli quidem lunæ, qui sunt novemdecim, incipiunt a mense Januario: cycli autem solis, qui sunt viginti octo numero, incipiunt a mense Octobri. Cum ergo cycli lunæ et solis sic inveniantur, multiplica undecies tunc currentem lunæ cyclum; deinde adde usque ad decimum sextum cyclum, pro sæculis elapsis, sex dies, qui epactæ dicuntur; post decimum sextum cyclum usque ad decimum nonum, adde similiter septem dies; et postquam hos omnes dies in unam summam collegeris, divide eos per triginta, et cum veneris ad numerum triginta diebus minorem, eum sume, et tot dies ex mense Martio vel etiam Aprili illi adde, quot sufficiant, ut fiat numerus quinquagesimus, et die statim in fine quinquagenarii debere esse Pascha legale. Ut autem quod dictum est, per exemplum fiat manifestius, labentis anni sexties millesimi sexcentissimi octogesima sexti Paschales dies quære, et die ita; Cyclus lunæ est eo anno septemdecim qui per undecim multiplicatus efficit dies centum octoginta septem. Undecies enim septemdecim sunt centum octoginta septem. His pro sæculis, ut dictum est, diebus quoque septem additis, efficitur numerus dierum centum nonaginta quatuor. Quo quidem numero per triginta diviso, relinquuntur dies quatuordecim: sexties enim triginta sunt centum octoginta. Ut ergo fiat numerus dierum quinquaginta, quo inveniantur dies Paschæ legalis, adde dictis quatuordecim diebus unum et triginta dies Martii et Aprilis dies quinque; et sic cum quinquaginta dierum numerum effeceris, die debere fieri Pascha legale quinto die mensis Aprilis. Quia autem mensis quidem dies sic comprehenditur; septimanæ autem dies incertus est: opus est te quoque eam doceri. Et quoniam hoc anno cyclus solis est vicesimus secundus, cyclicum huic numerum sume, et pro unoquoque quadriennio propter bissextum diem unum ei adde, scilicet pro viginti duobus cyclis dies quinque, qui etiam epactæ dicuntur. Ita his adde, si quidem in mense Martio legale Pascha invenitur, ratione præteritorum mensium, qui numerantur a mense Octobri, dies undecim; scilicet pro Octobri dies tres, eo quod habeat hic mensis dies triginta et unum; pro Novembri, duos dies, quod is habeat dies triginta, et pro Decembri et Januario dies sex, quod unusquisque eorum habeat dies triginta et unum. Pro mense autem ebruario nihil addes, eo quod ei desit: si autem invenitur Pascha legale mense Aprili, ut sit in præsentis tempore: adde etiam tres alios dies pro mense Martio, ut sint pro mensibus dies quatuordecim. Legitimo ergo Paschæ die invento, ut diximus, quinto mensis **611** Aprilis, his adde **22** dies solaris cycli, et ex bissexto quinque, qui etiam epactæ dicuntur, et **14** mensium; et eos omnes **41** dierum summam collige ac rursus in sex septimanas resolve, sic dicendo, sexties septem

κύκλον τῆς σελήνης, δε καὶ εὐρίσκεται οὕτως· Ἀριθμήσον τὰ ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἔτη, καὶ ὑφείλε αὐτὰ ἐπὶ τῶν εἴθ', καὶ τὰ ἐναπομεινάντα εἰσι δηλωτικὰ τοῦ κύκλου τῆς σελήνης. Ἔτα εὐρὴ καὶ τὸν κύκλον τοῦ ἡλίου οὕτως· ἀριθμήσον τὰ ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἔτη, καὶ ὑφείλε αὐτὰ ἐπὶ τῶν εἴκοσι καὶ ὀκτώ, καὶ τὰ περιλιμπανόμενα εἰπέ δηλωτικὰ εἶναι τοῦ κύκλου τοῦ ἡλίου. Οἱ μέντοι κύκλοι τῆς σελήνης, δεκαεννέα ὄντες, ἀρχονται ἀπὸ τοῦ Ἰαννουαρίου μηνός· οἱ δὲ κύκλοι τοῦ ἡλίου, εἴκοσι καὶ ὀκτὼ ὄντες τὸν ἀριθμὸν, ἀρχονται ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου μηνός. Τῶν γὰρ κύκλων τῆς σελήνης καὶ τοῦ ἡλίου οὕτως εὐρίσκονται, ἐνδεκαπλασίσσον τὸν τρέχοντα τῆνικαυτὰ κύκλον τῆς σελήνης· εἴτα πρόσθεσθι μέχρι μὲν τοῦ ζ' κύκλου χάριν τῶν παρελθόντων αἰώνων ἡμέρας εἴξ τὰς λεγομένας ἐπακτάς. Μετὰ δὲ τὸν ιζ' κύκλον μέχρι τοῦ ιθ' πρόσθεσθι ὑπὲρ ὁμοίου ἡμέρας ἐπτά· καὶ μετὰ τὸ ποιῆσαι τὴν τῶν τοιοῦτων ὁσων ἡμερῶν ἔνωσιν, ὑφείλε αὐτάς ἐπὶ τῶν λ', καὶ ὅταν κατανήσῃς εἰς ποσότητα ἤττονα τῶν λ' ἡμερῶν, καὶ κράτησον εἰς τὰς χεῖράς σου ταύτην καὶ ἔνωσον ἐπ' αὐτῇ ἀπὸ τοῦ Μαρτίου μηνός ἢ καὶ τοῦ Ἀπριλλίου ἡμέρας ὅσαι ἐξαρκούσιν εἰς τὸ συμπροσθῆναι παντηχόντα. Καὶ αὐτίκα εἰπέ κατὰ τὸ τέλος τῆς παντηχοντάδος ὀφείλειν γίνεσθαι τὸ νομικὸν Πάσχα. Ἴνα δὲ καὶ διὰ παραδείγματος σαφέστερον γένηται τὸ λεγόμενον, ζήτησον τὰς τοῦ τρέχοντος ἔτους Πασχαλίου ἡμέρας, καὶ εἰπέ οὕτως· Ὁ κύκλος τῆς σελήνης κατὰ τὸ τοιοῦτον ἔτος ἐστὶν ἑπτακαίδέκατος, ὅστις ἐνδεκαπλασιαζόμενος ἀποτελεῖ ἡμέρας ρκζ'. Ἐνδεκάκις γὰρ δεκαεπτά ρκζ'. Προστιθεμένων οὖν τούτοις χάριν τῶν αἰώνων, ὡς εἰρηται, καὶ ἡμερῶν ἐπτά, ἀποτελεῖται ποσότης ἡμερῶν ριδ'. Ἡ δὲ ποσότης ὀφειλομένης ἐπὶ τῶν λ', περιλιμπανόνται ἡμέραι εἴθ'. Ἐξάκις γὰρ τριάκοντα ρκ'. Ἴνα τοίνυν προσθῶσι παντηχόντα ἡμέραι, χάριν τοῦ εὐρεθῆναι τὴν ἡμέραν τοῦ νομικοῦ Πάσχα, ἔνωσον ταῖς ῥηθείσαις δέκα πρὸς ταῖς τέσσαρασι ἡμέραις τὰς τριάκοντα πρὸς τῇ μιᾷ ἡμέρᾳ τοῦ Μαρτίου μηνός καὶ ἀπὸ τοῦ Ἀπριλλίου ἡμέρας πάντα· καὶ οὕτω συμπροσώσας ἡμέρας γ' λέγε ὀφείλειν γενέσθαι τὸ νομικὸν Πάσχα κατὰ τὴν πέμπτην τοῦ Ἀπριλλίου μηνός. Ὅτι δὲ ἡ μὲν τοῦ μηνός ἡμέρα οὕτω καταλαμβάνεται, ἡ δὲ τῆς ἑβδομάδος ἡμέρα ἀδηλός ἐστι, χρῶν ἐστὶ καὶ ταύτην ἀναδιδαχθῆναι σε. Καὶ ἐπὶ ἐστὶ κατὰ τὸ τοιοῦτον ἔτος ὁ κύκλος τοῦ ἡλίου κβ', κράτησον εἰς τὰς χεῖράς σου τὴν τοιαύτην κυκλικὴν ποσότητα, καὶ ἔνωσον ταύτῃ ὑπὲρ ἐκάστης τετραετίας χάριν τοῦ βισέξτου ἡμέραν μίαν, ἣγουν ὑπὲρ τῶν κβ' κύκλων ἡμέρας ε', αἱ καὶ ἐπακταὶ λέγονται. Ὡσαύτως ἔνωσον ταύταις, εἰ μὲν τὸ νομικὸν Πάσχα εὐρίσκεται εἰς Μάρτιον μῆνα, λόγῳ τῶν προπαραελκόντων μηνῶν τῶν ψηφισομένων ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου μηνός, ἡμέρας ια', ἣγουν ὑπὲρ τοῦ Ὀκτωβρίου ἡμέρας γ', διὰ τὸ ἔχειν τὸν αὐτὸν μῆνα λ' πρὸς τῇ μιᾷ· ὑπὲρ τοῦ Νοεμβρίου μηνός ἡμέρας β', διὰ τὸ ἔχειν τοῦτον ἡμέρας τριάκοντα· καὶ ὑπὲρ τοῦ Δεκεμβρίου καὶ τοῦ Ἰαννουαρίου

ἡμέρας ἕξ, διὰ τὸ ἔχειν τούτους ἀνὰ τριάκοντα πρὸς τῆ μιᾷ ὑπὲρ δὲ τοῦ Φεβρουαρίου μηνὸς μηδὲν προσθήσεις, διὰ τὸ ἄλλοιπῆ τούτων εἶναι. Εἰ δὲ τὸ νομικὸν Πάσχα εὐρίσκειται κατὰ τὸν Ἀπριλλίου μῆνα, ὡσπερ γίνεται κατὰ τὴν παρούσαν ἐγχροναίαν, πρόσθετος καὶ ἑτέρας ἡμέρας τρεῖς χάριν τοῦ Μαρτίου μηνός· ὡς εἶναι τὰς ὑπὲρ τῶν μηνῶν ἡμέρας δέκα πρὸς ταῖς τέσσαρασι. Τοῦ γοῦν νομικοῦ Πάσχα, ὡς εἶπομεν, εὐρισκομένου εἰς τὰς ε' τοῦ Ἀπριλλίου μηνός, ἔνωσον ταύταις τὰς κβ' ἡμέρας τοῦ ἡλιακοῦ κύκλου, τὰς ἀπὸ τοῦ βισέξτου πέντε, τὰς καὶ ἑκατὰς λεγομένας, καὶ τὰς ιδ' τῶν μηνῶν, καὶ συμποσώσας ὅλας εἰς ἡμέρας μς', καὶ αὐτὴς ἀναλύσας αὐτάς· εἰς ἑβδομάδας ἕξ, διὰ τοῦ εἰπεῖν οὕτως,· ἐξάκις ἑπτά τεσσαράκοντα δύο, εὐρήσεις περιλιμπανομένας ἡμέρας τέσσαρας, ἧτοι γίνεσθαι τὸ νομικὸν Πάσχα κατὰ τὴν ε' τοῦ Ἀπριλλίου μηνός τὴν οὖσαν ἡμέραν δ' τῆς ἑβδομάδος. Ὅτι οὖν Παράδοσις ἐστὶν ἐκκλησιαστικὴ μετὰ τὸ νομικὸν Πάσχα γίνεσθαι τὸ Χριστιανικὸν κατὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἑβδομάδα εἰς πρώτην ἡμέραν, εἰπὲ ὀφείλειν γίνεσθαι ἕξ ἀνάγκης τὸ Χριστιανικὸν Πάσχα κατὰ τὴν θ' τοῦ Ἀπριλλίου μηνός. Τούτων δὲ οὕτως ἔχόντων, ἐὰν ὀφείλῃς ἀπὸ τῆς Πασχαλίας ἡμέρας νς', εὐρήσεις τὴν ἀποκρίαν. Εἰ δὲ μὴ τοῦτο θέλεις, ἦγουν τὸ γινῶναι τὴν ἀποκρίαν μετὰ ὀφελμοῦ πενήκοντα ἕξ ἡμερῶν, ἀλλὰ μετὰ πλείονος εὐκολίας, εἰπὲ ἀρκίως ἐστὶ βισέξτον, πρόσθετος ἡμέρας δ', καὶ εἰπὲ, θ' καὶ δ', ἢ γ' ὥστε εἶναι τὴν ἀποκρίαν Φεβρουαρίου ἢ γ'. Τοῦτο δὲ γίνεται διὰ τὸ βισέξτον. Εἰ γὰρ οὐκ ἐστὶ βισέξτον, οὐ προστίθενται ἡμέραι δ', ἀλλὰ τρεῖς. Ἐπὶ δὲ ἐμνήσθημεν βισέξτου ἐν διαφόροις τόποις, ὀφείλεις εἰδέναι ὅτι ἕκαστος χρόνος· ἔχει ἡμέρας τεξ' ὥρας ς'. Οἱ γοῦν τὰ τῶν ἐνιαυτῶν καὶ τῶν μηνῶν συμποσώσαντες ὥρισαν προστίθεσθαι τῷ Φεβρουαρίῳ μὴνι τὰς περιτεταυρούσας ἐπὶκαίνα τῶν τριακοσίων ἕξῃκοντα πέντε ἡμερῶν ἕξ ὄρας. Διὸ καὶ ἔχει ὁ Φεβρουάριος μὴν μετὰ ἐκάστην τετραετίαν ψηφισμένην ὑπὸ τοῦ α' ἡλιακοῦ κύκλου ἡμέρας κθ'.

ZONAR. Τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα δηλοῦσθαι ταῖς ἐν Ἀφρικῇ χώραις ὠρίσθη διὰ τῆς μελλούσης γίνεσθαι ἐτησίας συνόδου· τὴν δὲ ἡμέραν τῆς συνόδου ὥρισαν εἶναι τὴν πρὸ δέκα καλανῶν Σεπτεμβρίου, ὡς εἶναι αὐτὴν τὴν κα' τοῦ Αὐγούστου. Καλάνδαι γὰρ, ὡς ἄνω που εἴρηται, λέγονται αἱ πρώται τοῦ μηνός ἡμέραι. Εἰ γοῦν τὰς πρὸ τούτων δέκα ἀπέλῃς, περιλιμπάνονται εἰς τὸν Αὐγούστον, ἔχοντα λ' καὶ μίαν ἡμέραν, εἴκοσι καὶ μία.

ΑΡΙΣΤ. « Ἦρασε τῆ ἡμέρα τῆς ἐτησίου συνόδου, ἢ γοῦν τῆ πρὸ δέκα καλανῶν Σεπτεμβρίου, τὴν ἡμέραν τοῦ ἁγίου Πάσχα κηρύττεσθαι. » Διαφόρως καὶ τοῦτο ἢ σύνοδος ὥρισεν, τὸ τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα γνωρίζεσθαι ἐν τῇ κατ' ἔτος γινομένῃ συνόδῳ ἐν Ἀφρικῇ.

ΚΑΝΟΝ ΟΖ'.

« Περὶ τοῦ μὴ ὀφείλειν ἐπίσκοπον ἐπιξενούμενον καθέζεσθαι ἐν τῇ καθέδρᾳ ἐπιξενουταί. Ὅμοίως ὠρίσθη, ὥστε μηδὲν ἐξείναι μεσότη τὴν καθέδραν κατέχειν, ἦτοι μεσότης δέδοται, διὰ ἰσασθῆναι τῶν λαῶν σπουδῆς ἢ διχοστασίας· ἀλλὰ σπουδάζειν ἐνταῦθα ἐνιαυτοῦ τοῖς αὐτοῖς προνοεῖσθαι ἐπίσκοπον. Εἰ δὲ περὶ τοῦτο ἀμελήσῃ, μετὰ τὴν παραίωσιν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἕτερος ψηφισθῆ μεσότης. »

ΒΑΣΣ. Τὸ καλαιὸν, χηρευσάσης ἐπισκοπῆς, ἐστὲλ-
λετό τις χάριν τοῦ εἰρηναῖον τὸν λαόν, ἐν καὶ ὠνό-

A quadraginta duo, invenies reliquos dies 4 fieri scilicet Pascha legale quinto die mensis Aprilis, qui est quartus dies septimanae. Quia ergo traditio est ecclesiastica, post Pascha legale fieri Christianum in una et eadem septimana in primo die; dic debere necessario fieri Pascha Christianum, in uno die April. His ergo ita se habentibus, si a die Paschali dies 56 subduxeris, invenies Carnisprivium. Si autem nolis cognoscere Carnisprivium subductione 56 dierum, sed cum majori facilitate, quia nunc est bissextus, adde dies 4, et dic, 9 et 4 tredecim: ut sit Carnisprivium Februarii 13. Hoc autem fit propter bissextum. Si enim non est bissextus, non adjiciuntur dies quatuor sed tres. Quia autem in diversis locis bissexti meminimus, debes scire, quod unusquisque annus habet 365 dies horas 6. Qui ergo annos et menses in quantitatem redegerunt, statuerunt ut mensi Februario adjiciantur 6 superabundantes horae ultra 365. Et ideo habeat mensis Februarius post unumquodque quadriennium, numeratum a primo cyclo solari, dies 29.

B ZONAR. Paschæ diem, per eam quæ singulis annis futura est synodus, Africæ regionibus declarari statutum est: tempus autem synodi habendæ ante decimum diem Kal. Septembr. definitivè, qui est Augusti mensis primus et vicesimus. Kalendæ enim, ut antea dictum est, primi cujusque mensis dies appellantur. Si ergo decem dies ante Kalendas Septembris abstuleris, Augusto mensi, qui uno et triginta diebus absolvitur, unus et viginti nimirum reliqui fient.

ΑΡΙΣΤ. « Visum est, ut synodi anniversariæ die, sive decimo Kal. Septembrium, dies sanctæ Paschæ prædicetur. »

Et illud synodus varie decrevit, ut Paschæ dies in synodo quotannis habita in Africa significaretur.

CANON LXXVII.

« Non debere episcopum interventorem sedere in cathedra, cui interventor datus est. Similiter placuit, ut nulli liceat intercessori tenere cathedram, cui intercessor datus est, propter quodcunque populorum studium vel dispensationem: sed studere eis intra annum episcopum providere. Si autem præter hæc fecerit, post anni finem alius intercessor eligatur. »

BALS. Cum olim vacasset episcopatus, pro pacificando populo mittobatur aliquis, quem etiam

mediatorem nominabant. Dicit ergo canon eum non debere episcopatum sibi vindicare : sed nisi potius studium adhibuerit, ut fiat episcopus, eum debere a mediatoris munere removeri, et alium eligi. Quæ autem de eo mediatore dicuntur quoniam hodie non sunt in usu ; sed omnino necesse est ut, si fieri potest, mox eligant ecclesiæ : ideo nec nos plura scripsimus. Hic autem mediator erat episcopus, ut apparet ex titulo canonis.

ZONAR. Antiqui moris fuit, si quando orhata episcopo ecclesia vacaret, mitti ad eam quem intercessorem appellabant, vel ut seditionem forte aliquam populi sedaret, vel alias etiam ob causas. Ergo nisi nnius anni saltem non intervallo episcopum populo, apud quem agebat, dandulum intercessor curasset ; ipse quidem ab intercessione amovebatur ; tum alius, qui apud populum intercessoris munus ejus loco obiret, substituebatur.

ARIST. « Visum est, ut episcopo ad intercessionem dato, qualicumque populorum studio aut dissensione, cathedram, cujus est intercessor, tenere non liceat : sed intra annum episcopum provideat, vel anno vertente, alius intercessor eligatur. »

Si populo inter se dissidente et diviso, et ad dissensiones inter pugnas accenso, mittatur ad intercedendum quispiam episcoporum, ut eos reconciliet, non debet illius civitatis cathedram, cui datus fuit intercessor, occupare. Sed conari intra annum seditionem coercere, et eos pacare, et persuadere episcopum accipere. Si autem intra annum nihil omnino efficere posset, ad populi utilitatem, post elapsum annum alius intercessor deligatur.

CANON LXXVIII.

« De defensoribus ecclesiarum qui ab imperatoribus peti debent. Omnibus visum est petere ab imperatoribus, propter pauperum vexationem, quorum molestiis assidue fatigatur Ecclesia : ut iis defensores cum episcoporum providentia elivantur adversus divitum tyrannidem.

BALS. Necesse habent omnino episcopi eos, qui injuria afficiuntur, defendere. Quia autem nonnulli, ut est verisimile, episcopi, cum de pauperibus et afflictis dicerent, non exaudiebantur : statuerunt Patres ut Imperatores admonerentur, ut cum episcoporum electione ab eis darentur defensores pro reprimenda divitum tyrannide : ut sic cesset assidua Ecclesiarum perturbatio, qua ab eis afficiuntur qui ad eas accedunt, quod a potentioribus injuria affecti sint. Ac in his quidem consistit canon. Tu autem scias, quod defensorum datio, qui εκδίκου Græce dicuntur, sive a præsentis canonis cœpit initium, sive etiam antea cognoscebatur, per uniuscujusque urbis incolarum electionem fiebat. Est autem etiam Justiniani Novella 15, quæ eorum electionem ac promotionem describat : et statuit ut in unaquaque civitate ab episcopis et clericis et civibus paulo

μαζον μεσίτην. Φησιν οὖν ὁ κανὼν μὴ ἰδιοῦσθαι τοῦτον τὴν ἐπισκοπήν· ἀλλ' εἰ μὴ σπουδάσει μᾶλλον γενέσθαι ἐπίσκοπον, μετακινεῖσθαι αὐτὸν ἀπὸ τῆς μεσιτείας, καὶ ἕτερον ψηφίζεσθαι. Τὰ δὲ περὶ τοῦ τοῦτου μεσίτου ἐπισημειώσεται, οὐκ ἐνεργοῦσιν, ἀλλ' ἀνάγκη πᾶσα ἐστὶν ἀπεινεῦσθαι, εἰ δυνατόν, ψηφίζεσθαι τὰς ἐκκλησίας· οὐδὲ παρ' ἡμῶν ἐγράφη πλέον τι. Ὁ δὲ τοιοῦτος μεσίτης ἐπίσκοπος ἦν, ὡς φαίνεται ἀπὸ τῆς ἐπιτιτιλώσεως τοῦ κανόνος.

ZONAR. Ἔθος ἦν πάλαι, εἰ ποτε ἐπισκόπου ἐχθρευεν ἐκκλησία, στέλλεσθαι τινα ἐν αὐτῇ, ὃν ὄνομα ζων μεσίτην, καθιστῶντα τὸν λαὸν στασιάζοντα ἰσως, ἢ καὶ δι' ἄλλας αἰτίας. Εἰ οὖν ἐντὸς ἐνιαυτοῦ ὁ τοιοῦτος μεσίτης οὐκ ἐσπούδασεν ἐπίσκοπον γενέσθαι τοῖς αὐτοῦ, ἦγον τῷ λαῷ, ὃς μεσίτης ἦν, μετεκινεῖτο τῆς μεσιτείας ἐκείνος, καὶ ἕτερος ἐδίδοτο τῷ λαῷ ἐκείνῳ μεσίτην.

ARIST. « Ἐδοξε τῷ θεῷ ἐν εἰς μεσιτείαν ἐπισκόπου εἰ δι' οἷας δὴποτε τῶν λαῶν σπουδὰς ἢ διγοστασίας μὴ ἐξίνααι τὴν καθέδραν κατέχειν, ἥς ἐστὶ μεσίτης· ἀλλ' ἐντὸς ἐνιαυτοῦ προνοεῖσθαι ἐπίσκοπον, ἢ μετὰ τὸν ἐνιαυτὸν ἕτερον μεσίτην ψηφίζεσθαι. »

Εἰ κλήθους λαοῦ πρὸς αὐτὸν στασιάζοντος καὶ διαιρεθέντος, καὶ εἰς διγοστασίας καὶ μάχας ὑπαναρθέντος, σταλῆ τις τῶν ἐπισκόπων εἰς μεσιτείαν, ἐπὶ τῷ καταλλάξει αὐτοῦς, οὐκ ὀφείλει κατέχειν καὶ τὴν καθέδραν τῆς πόλεως, ἥς ἐδίθη μεσίτης· ἀλλ' ἐσπούδάζειν ἐντὸς ἐνιαυτοῦ καταπαῦσαι τὴν στάσιν, καὶ εἰρηνεῦσαι αὐτοῦς, καὶ πείσαι λαθεῖν ἐπίσκοπον. Εἰ δὲ οὐδέν τι μέχρις ἐνιαυτοῦ ἀνύσαι ἴσχυσεν εἰς ὠφέλειαν τοῦ λαοῦ, ἕτερος μετὰ τὸν ἐνιαυτὸν ψηφίζεσθω μεσίτης.

KANON IOH'.

« Περὶ ἐκδίκων τῶν ἐκκλησιῶν τῶν ὀφειλόντων ἐπαρὰ τοῦ βασιλέως αἰτηθῆναι. Σύμπασιν ἔδοξεν ἐατῆσαι ἀπὸ τῶν βασιλέων διὰ τὴν τῶν πνήτων ἐκάκωσιν, ὧν ταῖς ἐπαχθεῖαι, ἀπαύστως ἢ Ἐκκλησία περινοχλεῖται· ὥστε ἐκδίκους τοῦτοι; μετὰ τῆς τῶν ἐπισκόπων προνοίας ἐπιλέγεσθαι ἐκατὰ τῆς τῶν πλουσιῶν τυραννίδος. »

BALS. Ἀνάγκη πᾶσα ἐπίκειται τοῖς ἐπισκόποις ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἀδικουμένων. Ἐπαρὲ δὲ τινες, ὡς ἔοικεν, ἐπίσκοποι, λέγοντες ὑπὲρ πτωχῶν καὶ καταπεπονημένων, οὐκ εἰσγχοῦντο· τετυπώκασιν οἱ Πατέρες· ὑπομνησθῆναι τοὺς βασιλεῖς, ὥστε δεθῆναι παρὰ τοῦτον μετὰ τῆς τῶν ἐπισκόπων ἐπιλογῆς ἐκδίκους χάριν τοῦ ἀναστῆλλεσθαι τὰς τῶν πλουσιῶν τυραννίδας, καὶ οὕτω παυθῆναι τὴν ἐπηνεγεγμένην ἀπαυστον ἐγλήσιν ταῖς ἐκκλησίαις ἐκ τῶν προσερχομένων αὐταῖς; διὰ τὸ ἀδικεῖσθαι ὑπὸ τῶν παραδυναστευόντων. Καὶ ὁ μὲν κανὼν ἐν τοῦτοις· σὺ δὲ γίνωσκε, ὅτι ἡ θύσις τῶν ἐκδίκων, τῶν καὶ δεφενσῶρων λεγομένων, εἶτε ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος; εἶλαβε τὴν ἀρχὴν, εἶτε καὶ πρὸ τοῦτου ἐπεγινώσκετο, δι' ἐπιλογῆς τῶν κατοίκων ἐκάσθη; πόλει; ἐγίνετο. Ἔστι δὲ καὶ Νεαρχὸς Ἰουστινιάνειος ἐ', ὑποτυπούσα τὴν τούτων ἐπιλογὴν καὶ πρόβλησιν,

καὶ διοριζομένη εἰς ἄπασαν πόλιν ἐπιλέγεσθαι παρὰ τῶν ἐπισκόπων καὶ τῶν κληρικῶν καὶ τῶν ἀξιολογωτέρων πολιτῶν ἐκδικίους πρὸς τὴν ποσότητα τοῦ πλήθους τῆς πόλεως ἀρκοῦνται, ὥστε δικάζειν αὐτοὺς μέχρι ποσότητος νομισμάτων τριακοσίων (34), καὶ ἐγκληματικὰς ὑποθέσεις ἐλαφροτέρας, καὶ μὴ παραχωρεῖν τοῖς θυνάστασι κατατρέχειν τῶν ἀσεβεστέρων καὶ πενήτων, ἀναστέλλειν δὲ καὶ τοὺς ἀπαιτητὰς τῶν δημοσίων παρεισπράττοντας. Καὶ ἄλλα δὲ πρόνομια ἢ αὐτῆ Νεαρὰ ἐπιφιλοτιμουμένη τούτοις, προσέθῃσι, μετὰ διετίων παραστέλλεσθαι τοὺς ἐπὶ τοσοῦτῳ καιρῷ τὸ λειτουργήμα τούτου ἀνύσαντας, καὶ ἄλλους προβάλλεσθαι. Ἡ τοιαύτη δὲ Νεαρὰ οὐ νατεστρώθη ἐνταῦθα, διότι οὐδὲ ἐναργεῖ· οὐ γὰρ ἐπιλέγονται ἐν τινι πόλει ἐκδικοί τοιοῦτοι. Παρὰ μόνου δὲ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως σφραγιζονται ἐκδικοί καὶ πρωτεύδικοι· καὶ παρὰ τῶν λοιπῶν ἀρχιερέων πρωτεύδικοι· καὶ οὗτοι μὲν οὐδὲν πρόνομιον ἔχουσιν ἐκ τῶν περιεχομένων τῆ Νεαρᾶ. Μόνος γὰρ πρωτεύδικος τῆς ἀγιωτάτης Μεγάλης ἐκκλησίας· καὶ οἱ ὑπ' αὐτῶν ἐκδικοί δικάζουσι μόνας τὰς περὶ ἐλευθερίων ὑποθέσεις. Οἶομαι δὲ ὅτι ἀπὸ τῆς ῥηθείας Νεαρᾶς ὁ πρωτεύδικος δικαιοῦται δικάζειν πάντα τοὺς προσερχομένους αὐτῷ περὶ χρηματικῶν ὑποθέσεων καὶ ἐγκληματικῶν ἐλαφροτέρων, κἄν οἷας ἀν ὧσι τύχης καὶ καταστάσεως οἱ ἐνάγοντες καὶ οἱ ἐναγόμενοι· καὶ μᾶλλον ὅταν οὐχ ὑπερβαίῃ τὸ ποσὸν τῆς ὑποθέσεως τὰ τριάντα νομίσματα. Ὡσαύτως ἐφαίται αὐτῷ ἀναστέλλειν τὰς τῶν παραδυναστευόντων ἀδικίας, κατὰ τὰ ἐκκλησιαστικά δίκαια· ἐλκύσει δὲ καὶ εἰς τὸ κατ' αὐτῶν ἄκασθηριον πάντα τοὺς λεγομένους ἀδικεῖν τοὺς πρόσφυγας τῆς Ἐκκλησίας, καὶ οὐκ ἀναγκασθήσεται γίνεσθαι σήμερον. Ἀλλὰ καὶ τὸ πρωτεκδικικὸν βιβλίον (35) πολλὰ πρόνομια δίδωσιν αὐτῷ· πλὴν οὐκ οἷδ' ὅπως τὰ πλείω ἀθετοῦνται.

ZONAR. Οἱ ἐπίσκοποι οὐ μόνον διδάσκειν ὀφείλουσι τοὺς ὑπ' αὐτοὺς λαοὺς, ἀλλὰ καὶ προσταθεῖν τούτων ἀδικουμένων, καὶ κατὰ τὸ δυνατόν ἐκδικεῖν. Ἐπει δὲ τινες διὰ δυναστείαν τῶν ἐπισκόπων οὐκ ἐφρόντιζον, αἰτοῦσιν οἱ τῆς συνόδου ταύτης τοὺς βασιλεῖς δοθῆναι τινὰς ἐκδικίους, ὥστε μετὰ τῶν ἐπισκόπων ἀναστέλλειν τὰς τῶν πλουσίων τυραννίδας, ἵνα μὴ ταῖς ἐπαχθελαῖς τῶν πενήτων, τρυτέσι τὰς ἐπινενηγμένας αὐτοῖς βάρειαις

Guill. Beveregii notæ.

(34) *Νομισμάτων τριακοσίων.* Justiniani verba, quæ Balsamon hic respicit, de defensoribus sic se habent. *Et judicare Defensores in causis omnibus pecuniariis usque ad aureos trecentos : non valentibus nostris subjectis trahere sibi et obligatos ad clarissimos provinciarum judices, si usque ad prædictam trecentorum solidorum quantitatem his consistat.* Justinian. Novel. 15, cap. 3, sect. 2. Corrige itaque Latinam Balsamonis versionem hoc loco, qua triginta mendose imprimitur pro trecentorum. Corrige etiam Græcum Balsamonis textum, ubi paulo postea, τριάκοντα νομίσματα scribitur, pro τριακόσια νομίσματα, quemadmodum etiam codex Amr-ba-hianus legit.

(35) *Πρωτεκδικικὸν βιβλίον.* Hujus libri meminit etiam Balsamon in meditatio de duobus illis officii, chartophylacis nimirum et primi defenso-

A *mellioris existimationis, eligantur defensores sufficientes ad quantitatem multitudinis civitatis, ut ipsi judicent usque ad quantitatem triginta numismatum, et criminales causas leviores; nec permittant potentibus ut imbecilliores et pauperes opprimant, et reprimant publicorum exactores, qui plus quam par est exigunt. Quinetiam hæc quoque Novella, quæ eis alia privilegia largitur, adjicit, ut post biennium desistant qui hoc munus tanto tempore obierunt, et alii promoveantur. Hæc autem Novella hic sita non est, eo quod non sit in usu: nec enim dicuntur esse in ulla civitate ejusmodi defensores. A solo autem Constantinopolis episcopo characterem suscipiant defensores, et qui primi defensores dicuntur. A reliquis autem antistitibus soli primi defensores: atque ii quidem nullum habent privilegium ex his quæ Novella continentur. Solus enim primus defensor sanctissimæ Dei Magnæ ecclesiæ, et qui ei subsunt defensores, solas libertatum causas judicant. Ipse autem existimo, quod ex dicta novella primus defensor jus habet judicandi omnes, qui ad eum accedunt, de causis pecuniariis et criminalibus levioribus, cujuscunque sint status et conditionis actores et rei: et maxime **613** **quando causæ quantitatis non excedit 30 numismata. Et licet ei jure ecclesiastico reprimere potentiorum injurias: quin et in suum forum trahere omnes, qui dicuntur injuria afficere eos qui ad Ecclesiam confugiunt; ne cogantur eos ad civile forum mittere, ut fit hodie. Sed et liber, qui πρωτεκδικικός (sive de primo defensore) dicitur, dat ei multa privilegia: verum nescio quomodo pleraque negliguntur.***

ZONAR. Episcopi non tantum populos ipsorum curæ commissos docere, sed eorum quoque patrocinium, si injuste lædantur, suscipere, ac illos pro viribus tueri debent. Quoniam vero aliqui, polleat opibus, episcoporum quoque auctoritatem contemnebant, postulant ab imperatore hujus synodi Patres, ut defensores aliqui constituantur, qui simul cum episcopis potentiorum tyrannidem reprimant, ne pauperum oppressionibus, hoc est,

τὸν ἐπινενηγόμενον ἐκ τρίτου, κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον, καὶ μὴ ὑπερβίοντα καταδικάζειν. *Oportet vos, si quis presbyterorum et diaconorum cum aliquo litem habebit, eum, qui accusatur, tertio citare, secundum indicatum modum et non obsequentem condemnare.* E quibus verbis conficitur, ipsum defensorem officium in hoc libro, qui hodie non exstat, iis constitutum esse, idque ut videtur ab aliquo imperatore. Idem etiam Balsamon in præsentī loco πολλὰ πρόνομια defensoribus in isto libro concedi assertit.

gravibus injuriis, quæ ipsi inferuntur, assidue ecclesia perturbetur; hoc est, ob pauperes ad ipsam confugientes, atque ab ea sibi opem implorantes, assiduis perturbationibus implicetur.

ARIST. « Ut episcopus molestia non afficiatur, « defensores constituantur. »

Pauperibus a potentioribus vexatione affectis, et episcopis ab iis propter eas vexationes perturbatis, visum est synode ab imperatore petere, ut cum episcoporum providentia eligantur defensores, ut divitum tyrannidi resistent, et episcopi, quantum ad eos, sine molestia permanent.

CANON LXXIX.

« De episcopis, qui in synodis se non sistant. Simi-
« liter placuit, ut quotiescunque synodum con-
« venire oportuerit, episcopi, qui nec senectute
« nec imbecillitate nec ulla gravissima necessitate
« impediuntur, ut par est, se sistant; et sive
« cujusque provincie primatibus de omnibus
« episcopis significetur, sive duæ sive tres fiant
« congregationes: et ex unoquoque numero vi-
« cissim, quicumque electi fuerint, ad diem sy-
« nodi instantissime se sistant. Sin autem se
« sistere non possint, cum multæ simul (ut cre-
« dibile est) exoriantur necessitates: nisi sui
« impedimenti rationem suo primati reddiderint,
« debeant illi suæ esse ecclesie communionem con-
« tenti. »

BALS. Uniuscujusque provincie episcopus, qui non propter ætatem seu provecctam senectutem vel valetudinem vel aliam necessitatem impediuntur, ad indictas synodos convenire hic canon jubet: et cum congregati fuerint, metropolitano provincie, in qua est unusquisque significare, et ex unoquoque numero, sive duæ sive tres fiant congregationes. (Forte enim, ne vel de habitationibus vel de rebus necessariis in angustias adducerentur, non omnes in unam urbem convenerunt, sed in duas vel tres metropoli propinquas). Instantissime autem se sistere, hoc est, sine ulla dilatione vicissim, id est, per vices. Neque enim in uno die solvuntur synodi; sed in pluribus. Si autem se sistere non possint, quod a repentina necessitate impediuntur, primati rationem impedimenti exponant: sin hoc non fecerint, sola suæ ecclesie communionem contenti sint; aliis una cum ipsis non communicantibus. Et in his quidem consistit canon. Tu autem hinc nota novum excommunicationis genus. Alii enim canones accipiunt excommunicationem; quod quidem attinet ad episcopos; ut nihil sacerdotale obeant: præsens autem canon eos a sacro ministerio non impedit, sed separat a reliquorum fratrum communionem.

614 ZONAR. Uniuscujusque provincie episcopus, quotiescunque synodus habenda sit, nisi ætate jam affecta effetaque senectute vel infirmitate corporis impediuntur, vel gravi alia de causa detineantur,

Α ἀδικίας, διηλεκῶς παρενοχλῆται ἢ ἐκκλησία, ἤγουν ὀχλήσεις ἔχη τῶν ἀδικουμένων προσόντων καὶ ζητούντων ἐδικαιῶσθαι.

ΑΡΙΣΤ. « Ἴνα μὴ ὁ ἐπίσκοπος παρενοχλῆται, « ἔστωσαν ἑδικοί. »

Τῶν πενήτων κατὰ τῶν δυνατωτέρων κακώσεις ὀφισταμένων, καὶ ὅπ' αὐτῶν διὰ ταύτας τῶν ἐπισκόπων ἐνοχλουμένων, ἴδετε τῇ συνόδῳ ἐκ βασιλείας αἰτῆσαι μετὰ τῆς τῶν ἐπισκόπων προνοίας ἐπιλεγῆναι ἐδικούς, ἵνα κατὰ τῆς τῶν πλουσίων τυραννίδος ἀντιστῶνται, καὶ οἱ ἐπίσκοποι ὅσον ἐπιτούτοις ἀνενοχλήτοι μένωσιν.

KANON 09.

« Περὶ τῶν μὴ ἀπαντούντων ἐν ταῖς συνόδοις ἐπισκό-
« πων. Ὁμοίως ἤρσαν, ἵνα ὁσакισθῆποτε σύνοδον
« δεῖ συναχθῆναι, οἱ ἐπίσκοποι, οἵτινες οὔτε κείρα
« οὔτε ἀσθένειά οὔτε τιλ βαρυτέρῳ ἀνάγκῃ ἐμπο-
« διζονται ἀρροδίως ἀπαντῶσιν, καὶ τοῖς πρωτεύου-
« σιν ἐκάστης ἰδίας αὐτῶν ἐπαρχίας ἐμφανισθῆ
« περὶ πάντων τῶν ἐπισκόπων, εἴτε δύο εἴτε τρεῖς
« συναθροίσεις γίνωνται· καὶ ἀπὸ ἐκάστου δε
« ἀριθμοῦ εἰς ἀμοιβὴν ὁσοδῆποτε ἐπιλεγῶσι πρὸς
« τὴν ἡμέραν τῆς συνόδου ἑστατικῶς ἀπαντήσωσιν,
« Ἐάν δε μὴ δυναθῶσιν ἀπαντῆσαι, ἀδρόων τινῶν
« ἀναγκῶν, ὡς εἰκός, ἀναφουμένων, εἰ μὴ τὸν λόγον
« τοῦ οἰκελοῦ ἐμποδισμοῦ κατὰ τῶ οἰκειῶ προ-
« τεύοντι ἀποδώσωσιν, ὀφείλειν τοὺς τοιοῦτους; τῇ
« κοινωλίᾳ τῆς ἰδίας αὐτῶν ἀρκεῖσθαι ἐκκλησίας.

BAAS. Τοῦς ἐπισκόπους ἐκάστης ἐπαρχίας ἀπαιτεῖ ὁ κανὼν συνίρχεσθαι εἰς τὰς τυπουμένας συνόδοις, τοὺς μὴ διὰ κείραν, ἤγουν ἡλικίαν καὶ γῆρας βαθύ, ἢ ἀσθένειαν ἢ ἄλλην ἀνάγκην ἐμποδιζομένους· καὶ συναχθέντας, εἰδησιν διδόναι τῷ μητροπολίτῃ τῆς ἐπαρχίας ἀφ' ἧς ἐστὶν ἕκαστος, καὶ ἀφ' ἐκάστου ἀριθμοῦ, εἴτε δύο εἴτε τρεῖς συναθροίσεις γίνωνται. (Ἴσως γάρ, ἵνα μήτε περὶ τὰς καταγωγὰς στινοχωρῶνται μήτε μὴν περὶ τὰ χρειώδη, οὐκ εἰς μίαν πάντες συνήρχοντο πόλιν, ἀλλ' εἰς δύο ἢ τρεῖς πλησιαζούσας τῇ μητροπόλει.) Ἐστατικῶς δε ἀπαντῶν, ἤγουν ἀνυπερθέτως, εἰς ἀμοιβὴν, τουτίστιν ἀμοιβαδόν. Οὐ γάρ ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ αὐτόδοι ἐλύοσιν, ἀλλ' ἐν πλείοσιν. Ἐάν δε μὴ δυναθῶσιν ἀπαντῆσαι διὰ τὸ ἐμποδισθῆναι ὅπῃ αἰφνιδίῳ ἀνάγκῃ, διδόναι λόγους τοῦ ἐμποδισμοῦ κατὰ τῶ πρωτεύοντι· εἰ δε μὴ τοῦτο ποιήσωσι, μόνῃ τῇ κοινωλίᾳ τῆς ἐκκλησίας ἰδίας ἀρκεῖσθαι. ἑτέρων αὐτοῖς μὴ συγκοινωνούντων. Καὶ ὁ μὲν κανὼν ἐν τοῦτοις. Σὺ δε σημειῶσαι καινότερον ἀφορισμὸν ἐκ τοῦτου. Ἄλλοι μὲν γάρ κανόνες τὸν ἀφορισμὸν ἐκλαμβάνονται, ὅσον τῶς εἰς τοὺς ἐπισκόπους, εἰς τὸ μὴ εἶ ὄλως ἱερατικόν τι ἐνεργεῖν· ὁ δε παρὼν κανὼν οὐκ ἐμποδίζει τοῦτους ἐκ τῆς ἱεροτελεστίας, ἀλλ' ἐκ τῆς κοινωλίᾳ χωρῖζει τῆς τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν.

ZONAR. Ἀπαραιτῆως ἀπαιτεῖ ὁ κανὼν συνάγεσθαι τοὺς ἐπισκόπους ἐκάστης ἐπαρχίας, ὁσάκις χρεια ἐστὶ γενέσθαι σύνοδον, εἰ μὴ διὰ κείραν, ἤγουν ἡλικίαν προήκουσαν καὶ γῆρας βαθύ, ἢ

ἀσθίνεταν ἐμποδίζοντο, ἢ τινι ἄλλῃ βαρεῖα περι-
στάσει συνείχοντο, καὶ συναθρόντας εἰδῆσιν διδόναι
τῷ μητροπολίτῃ τῆς ἐπαρχίας, ἀφ' ἧς ἐστὶν ἕκαστος,
καὶ ἀφ' ἑκάστου ἀθροισμοῦ, εἴτε δύο εἴτε τρεῖς
συναθροῖσαι; γίνονται (ἴσως γάρ, ἵνα μῆτε περὶ
τὰς καταγωγὰς στενοχωρῶνται, μῆτε μὴν περὶ τὰ
χρειώδη, οὐκ εἰς μίαν πάντες συνήρχοντο πόλιν,
ἀλλ' εἰς δύο ἢ τρεῖς πλησιαζούσας τῇ μητροπόλει)
ἐνοστατικῶς ἀπαντῶν, ἀντὶ τοῦ ἀνυπερθέτως, ἀπρο-
φασίστως πρὸς τὴν ἡμέραν τῆς συνόδου, εἰς ἀμοι-
βὴν, τουτέστιν ἀμοιβαδόν. Οὐ γὰρ ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ αἱ
σύνοδοι διελύοντο, ἀλλ' ἐν καιροῖσι, καὶ τοῦτο δῆλον
ἐκ ταύτης τῆς συνόδου ἐστὶ. Διαφόρους γὰρ πρῶ-
ξαις δηλοῖ γενέσθαι ἐν ἄλλαις καὶ ἄλλαις ἡμέραις.
Ἄμοιβαδὸν δὲ, ἡγουν ἄλλοτε ἄλλους ἀπαντῶν, ὅσοι
ἐπιλεγῶσιν. Ἐάν δὲ μὴ θυγηθῶσι ἀπαντῆσαι, ἀθρόον
ἀναφυσμένων, αἰφνιδίον θηλονότι καὶ ἀνεπίστως,
αἰτιῶν ἀναγκαίων, ἀπαιτεῖ τοὺς μὴ ἀπαντῆσοντας
λόγον ἀποδιδόναι παρὰ τῷ μητροπολίτῃ αὐτοῦ ἕκα-
στον, ἢ μὴ ἀποδιδόντα, μόνῃ τῇ κοινωνίᾳ τῆς Ἰβίας
ἐκκλησίας ἀρκεῖσθαι, ἐτέρων αὐτῶ μὴ συγκοινω-
νούντων.

ΑΡΙΣΤ. « Οἱ μὴ ἀπαντῶντες ἐν τῇ κατ' ἐνιαυτὸν
ἐ συνόδῳ, εἰ μὴ ἀβουλήτως κωλύοντο, τῇ τῆς
ἐκκλησίας ἀρκεῖσθωσαν κοινωνίᾳ. »

Ἄσοι τῶν ἐπισκόπων ἐν τῇ συνόδῳ ἑκάστης αὐτῶν
ἐπαρχίας οὐκ ἀπαντῆσουσι, μῆτε ὑπὸ γήρους, ἢ
ἀσθενείας, εἴτε τινὸς βαρυτάτης ἀνάγκης ἐμποδιζό-
μενοι, ἀλλ' ἐκ ῥαθυμίας ἢ καὶ καταφρονήσεως
τοῦτο ποιοῦντες, ἀδελφικῶς ὠρίσθησαν ἐπιπλήττε-
σθαι. Ὁ δὲ παρὼν κανὼν καὶ τὸ εἶδος τῆς ἐπιπλή-
ξεως τίθησι, προστάτων τοὺς συνεπισκόπους καὶ
συναδελφούς αὐτῶν μὴ συγκοινωνεῖν αὐτοῖς καὶ
συλλειτουργεῖν· ἀλλ' ἐν μόναις ταῖς Ἰβίαις αὐτῶν
ἐκκλησίαις ἀρκεῖσθαι, καὶ λειτουργεῖν ἐν αὐταῖς.

KANON II'.

« Περὶ Κρεσκωνίου. Περὶ Κρεσκωνίου τοῦ Βηλαρ-
ε κεντίου τοῦτο πᾶσιν ἔδοξεν, ἵνα ἐντεῦθεν ὁμοίως
ἐμφανείῃ τῷ πρωτεύοντι τῆς Νουμιδίας, π.δ; τὸ
εἶδέναι αὐτὸν, ὀφείλειν γράμμασιν οικείοις πρὸς
ἐ συν:λεουσιν προτρέψασθαι τὸν μνημονευθέντα Κρε-
ε σκωνίου· ὥστε μὴ ὑπερθέσθαι τὴν παρουσίαν
ε αὐτοῦ τῇ πλησιαζούσῃ συμπάσῃ Ἀφρικάνῃ συν-
ε ὁδῷ παρασεῖν· ἐάν δὲ τοῦ ἐλθεῖν καταφρονήσῃ,
ε ἔτω εἰδῶ; κατ' αὐτοῦ ψῆφον νομοθετησομένην. »

ΒΑΣΣ. Διὰ τοῦ Κρεσκωνίου ἐπιτίθησιν ὁ κανὼν
ἀνάγκην τοῖς ἐπισκόποις ἐν ταῖς συνόδοις ἀπαρα-
τήτως συνέρχεσθαι· καὶ τοῖς καταφρονούσι τῆς συνε-
λεύσεως ἀπειλεῖ κατάκρισιν. Τὸ δὲ εἶδος ταύτης
οὐ λέγει. Ὁ μόνος ε' κανὼν τῆς ἐβδόμης συνόδου
τοὺς μὲν κωλύοντας ἀρχοντας γίνεσθαι τὰς ἐτησίους
συνόδους ἀφορίζεσθαι διορίζεται, τοὺς δὲ χωρὶς
εὐλόγου προφάσεως ἀμελοῦντας τούτων μητροπο-
λίτας τοῖς κανονικοῖς καθυποβάλλειν ἐπιτιμίοις.
Ποῖα δὲ καὶ τίνα εἰσὶ τὰ ἐπιτίμια ῥητῶς οὐ γίγρα-
πται. Ὡς ἔοικεν οὖν, τὰ ἐν τῷ ἀνωτέρῳ κανόνι
περιεχόμενά εἰσιν. Ἀνάγνωθι καὶ τὸν ῥηθέντα ε'
κνήνα τῆς ζ' συνόδου, καὶ τὸν ἕκτον τῆς ἐν τῷ
Τροῦλλῳ, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς.

A convenire omnino hic canon jubet; et ubi primum
advenerint, metropolitano singulos, ex qua se fe-
rant, provincie significare; tum vero ex singulis
classibus sive duas sive tres institutæ fuerint (eti-
enim, ne vel inopia tecti premerentur, vel ad usus
vitæ necessaria deficerent, non in una forte omnes
urbe considebant, sed in duabus tribusve metro-
poli proximis) ad diem synodo præfinitam instanter,
hoc est, sine ulla tergiversatione aut mora propo-
rante accedere vicissim, hoc est, per vices. Neque
enim uno die, sed pluribus synodi absolgebantur:
quod ex hac quoque colligere facile est, ex cujus
actionum multiplicitate, pluribus eam diebus cele-
bratam fuisse apparet. Per vices autem, hoc est,
ut modo hic, modo alii, quicumque demum electi
fuerint, se in synodo sistant. Si vero id minus
possint, necessariis impedimentis ex improvise et
inexpectato confertim obortis; ut quicumque non
adfuerint, metropolitano suo singuli, rationem
reddant, exigiti: qui vero id neglexerint, exclusi
ab aliorum consortio, ecclesie sue communione
contenti sint.

ARIST. « Qui in synodo quotannis habita non con-
veniunt, nisi contra voluntatem impediuntur,
sue sint ecclesie communione contenti. »

Quicumque ex episcopis ad synodum in unaqua-
que ipsorum provincia habitam se non conferant,
nec a senectute, nec ab infirmitate, nec alia gra-
vissima necessitate impediti; sed e desidia vel
etiam contemptu illud facientes; decernitur, ut
fraternis verbis castigentur. At præsens canon et
speciem reprehensionis addit, mandans coepisco-
pos et confratres eorum cum his non communicare,
aut sacra celebrare: sed in solis propriis suis
ecclesiis acquiescere, et in his munus obire.

CANON LXXX.

« De Cresconio. De Cresconio Balarecensio hoc
omnibus visum est, ut hinc quoque Numidie
primati significetur, quo ipse sciat se debere
memoratum Cresconium suis litteris ad con-
veniendum adhortari; ut non differat suam
exhibere præsentiam proximæ universæ synodo
Africanæ: sin autem venire neglexerit, sciat
esse adversus se ferendam sententiam. »

BALS. Per Crescontum imponit canon neces-
sitate episcopis, ut in synodis inexcusabiliter con-
veniant: et iis, qui convenire negligunt, conde-
mnationem comminatur. Ejus autem formam non
exprimit. Sed canon 6 synodi 7 magistratus qui-
dem, qui impediunt quominus fiant annuæ synodi,
segregandos decernit: metropolitanos autem, qui
sine justa causa hæc negligunt, canonicis pœnis
subjiciendos. Quales autem et quænam sint ex
pœnæ, expresse scriptum non est. Ut est ergo
verisimile, eæ sunt quæ in superiore canone con-
tinentur. Lege et dictum canonem 6 synodi septimæ
et canonem 6 synodi in Trullo, et quæ in his scri-
pta sunt.

ZONAR. Hic quoque canon, quemvis de uno A
episcopo editus, aliis omnibus ad synodum sine
ulla prorsus tergiversatione conveniendi necessita-
tem imponit, ac iis qui venire neglexerint, com-
minatur.

615 ARIST. « Cresconius litteris ad synodum
« vocatus, nisi se attulerit, sciat sententiam con-
« tra se edendam fore. » *Perspicuus.*

CANON LXXXI.

« De curatoribus Ecclesie Hipponensis. Rursus
« placuit, quoniam Ecclesie Hipponensis cura-
« torum destitutio non est diutius negligenda; et
« quia ecclesie, quæ illic sunt, detinentur ab iis
« qui prodigiosam Æcycii communionem recu-
« sarunt: missis ex præsentis synodo episcopis,
« Ithegiuo, Alypio, Augustino, Materno, Theasio, B
« Evodio, Placiano, Urbano, Valerio, Amæbio,
« Fortunato, Quodvuldeo, Honorato, Januario,
« Apto, Honorato, Anpelio, Victoriano, Evan-
« gelo et Rogatiano; et congregatis ac correctis
« iis, qui vituperabili pertinacia ejusdem Æcy-
« cii fugam exspectandam esse existimaverunt,
« cum omnium votis iis episcopus eligatur. Si
« autem nolint illi de pace cogitare, ne præsulis
« electioni impedimentum afferant, quominus
« ordinetur ad utilitatem ecclesie quæ tandem
« destituta est. »

BALS. Duæ sunt urbes in Africa, quæ Hippones C
vocantur. In una earum erat Equitius episcopus.
Et quia nonnulli adversus eum insurrexerunt, et
cum eo communionem recusarunt, quæ incerta seu
informis, atque adeo injusta dicitur; visum est
ipsum per quosdam antistites refrenari: si autem
pacem nolint, alium eligi episcopum.

ZONAR. Hippon Numidiæ civitas est: Numidia
vero Africanæ regio. Cum autem duæ essent in
Africa urbes, Hipponis nomine; in harum altera
Equitius episcopatum gerebat. Eum nonnulli, po-
pularibus quoque studiis subnixi, vehementer in-
sectabantur, illiusque communionem, quam infor-
mem, propterea quod a synodo minime decreta aut
indicta esset, synodus appellavit, rejiciebant. Ad
eam ergo seditionem opprimendam quosdam epi- D
scopos ex hoc loco mittendos esse censuerunt, ut,
si fieri possit, tumultu sedato, dissidentes concil-
lient; vel si id minus obtineant, Hipponensis
Ecclesie utilitati consulentes, quæ jamdiu deserta,
hoc est, a suo antistite destituta est, aliquem in-
terim in ea episcopum constituent.

ARIST. « Visum est, ut post Equitii condemnatio-
« nem omnium votis episcopus Hipponi præficia-
« tur: et isti nequaquam impediant quin in Eccle-
« sia præsul ordinetur. »

Omnibus placuit, ut in Hipponis Ecclesiam or-
dinaretur episcopus episcopo illius Equitio depo-
sito, et nullos eorum qui ei adversabantur impe-

ΣΩΝΑΡ. Καὶ εὗτος ὁ κανὼν διὰ τοῦ ἐνὸς τούτου
ἐπισκόπου ἀνάγκη ἐπιτίθεται τοῖς ἐπισκόποις· ἐν
ταῖς συνόδοις ἀπαραίτητως συνέρχεται, καὶ ταῖς
καταφρονουσι τῆς συνελεύσεως· ἀπέλει.

ΑΡΙΣΤ. « Γράμμασι κληθεὶς εἰς τὴν σύνοδον Κρε-
« σκόνιος, εἰ μὴ παραγένηται, ἔτω ψήφον κατ'
« αὐτοῦ ἐκφωνηθησομένην. » *Σαρῆς.*

ΚΑΝΩΝ ΠΑ'.

« Περὶ τῶν ἐν Ἰππῶνι φρονιστῶν τῆς ἐκκλησίας.
« Πάλιν ἤρρεσεν, ἵνα, ἐπειδὴ τῆς ἐκκλησίας τῶν
« ἐν Ἰππῶνι φρονιστῶν ἡ ἐγκατάλειψις οὐκ
« ὀφείλει ἐπιπολὴ ἀμεληθῆναι, καὶ ἐπειδὴ αἱ ἐκεῖ
« ἐκκλησίαι κατέχονται παρὰ τὴν ἀποκον τοῦ Αἰ-
« κυτίου κοινωνίαν παραιτησάμενων· πεμφθέντων
« ἐκ τῆς παρουσίας συνόδου ἐπισκόπων, Ῥηγίνου,
« Ἀλυπίου, Αὐγουστίνου, Ματέρνου, Θεασίου, Εὐδο-
« δίου, Πλακιανοῦ, Οὐρβανοῦ, Βαλερίου, Ἀμοιβίου,
« Φουρτουνάτου, Κουοδουλετίου, Ὀνωράτου, Ἰα-
« νουαρίου, Ἄπτου, Ὀνωράτου, Ἀρπαλίου, Βικτο-
« ριανοῦ, Εὐαγγέλλου καὶ Ῥογατιανοῦ· καὶ συν-
« αχθέντων καὶ διορθωθέντων τῶν ἐπιψήφισαντων·
« νίξ τὴν φυγὴν τοῦ αὐτοῦ Αἰκυτίου προσδοκίτας
« λογισσάμενων, μετὰ τῆς πάντων εὐχῆς ἐπίσκοπος
« τούτοις χειροτονηθῆ. Ἐάν δὲ μὴ θελήσωσι
« ἐκείνοι τὴν εἰρήνην κατανοῆσαι, μὴ ἐμποδίσωσι
« τῇ ἐπιλογῇ τοῦ προέδρου, πρὸς τὸ χειροτονηθῆ-
« ναι εἰς χρησιμότητα τῆς ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον
« ἐγκαταλειφθείσης ἐκκλησίας.

ΒΑΣΣ. Δύο πόλεις εἰσὶν εἰς Ἀφρικὴν Ἰππῶνες κα-
λούμεναι. Τούτων ἐν μίᾳ Αἰκύτιος ἐπίσκοπος ἦν. Καὶ
ἐκεῖ τινες ἐπανέστησαν καὶ παρητήσαντο τὴν μετὰ
τούτου κοινωνίαν, τὴν καὶ ἄτυκον κληθεῖσαν, ἣτοι
ἀτύκωτον καὶ ἀδίκον, ἔδοξε διὰ τινῶν ἀρχιερίων
ἀνασταλῆναι αὐτούς· εἰ δὲ τὴν εἰρήνην μὴ θελή-
σωσι, χειροτονῆσαι ἐπίσκοπον ἕτερον.

ΣΩΝΑΡ. Ἰππῶν τῆς Νουμηδίας πόλις ἐστὶν·
ἡ δὲ Νουμηδία μοῖρα τῆς Ἀφρικῆς. Δύο δὲ ἦσαν ἐν
αὐτῇ πόλεις Ἰππῶνες καλούμεναι, τούτων ἐν μίᾳ
Αἰκύτιος ἐπίσκοπος ἦν, ἧ ἐπανέστησαν τινες, οἷς καὶ
πολλοὶ τοῦ λαοῦ συνυπήχθησαν, παραιτησάμενοι τὴν
αὐτοῦ κοινωνίαν, ἣν ἄτυκον ἡ σύνοδος ὠνόμασεν, ὡς
μὴ ὀρθοίτησαν καὶ τυπωθεῖσαν παρὰ συνόδου. Διὸ
γούν τὴν τοιαύτην στάσιν ἔδοξε σταλῆναι τινὰς ἐκ
τῶν ἐπισκόπων, ἵνα, εἰ δύναιτο, διορθώσωνται τὴν
στάσιν, καὶ καταλάβωσι τοὺς στασιάσαντας· εἰ δὲ
μὴ τοῦτο, χειροτονήσωσι τέως ἐπίσκοπον εἰς χρησι-
μότητα τῆς ἐν Ἰππῶνι ἐκκλησίας, ἣγουν εἰς ὠφέ-
λειαν τῆς ἐπὶ πολὺν χρόνον καταλειφθείσης, ἣτοι
χωρὶς ἐπισκόπου οὐσης.

ΑΡΙΣΤ. « Ἐδοξε μετὰ τὴν Αἰκυτίου κατάκρισιν,
« μετὰ τῆς πάντων εὐχῆς ἐπίσκοπον τῆς ἐν Ἰπ-
« πῶνι προχειρισθῆναι, καὶ μηδαμῶς αὐτοὺς ἐμ-
« ποδίσαι εἰς τὸ χειροτονηθῆναι πρόεδρον τῆ
« ἐκκλησίᾳ. »

Ἦρρεσε πᾶσιν εἰς τὴν ἐν Ἰππῶνι ἐκκλησίαν προ-
χειρισθῆναι ἐπίσκοπον τοῦ ἐπισκόπου ταύτης τοῦ
Αἰκυτίου καθαιρέθεντος, καὶ μὴ τινὰς τῶν ἀντι-

ποιουμένων ἐκείνου ἐμποδίσαι εἰς τὸ χειροτονηθῆναι Ἄ
ἐπίσκοπον εἰς ὠφέλειαν τῆς ἐκκλησίας, τῆς ἐπὶ το-
σοῦτον χρόνον χωρὶς ἐπισκόπου καταλειφθείσης.

KANON ΠΒ΄.

Ἐπερὶ τῶν μὴ φροντιζόντων κληρικῶν ἐντός ἐνιαυ-
τοῦ πρᾶξι τοῖς ἴδιον πρᾶγμα. Πάλιν ὠρίσθη, ἵνα,
ἐσάκις κληρικῶν ἐλεγχθέντων, καὶ καταθεμένων
τινὰ ἐγκλήματα εἴτε διὰ τὸ τῆς ἐκκλησίας βνει-
δος εἴτε διὰ τὴν αἰδεσιμότητα, (ὧν χάριν τούτοις
γίνεται φειδῶ), εἴτε διὰ τὴν ἀλαζόνα τῶν αἰρετι-
κῶν καὶ ἐθνικῶν ἐπιγαυρίας, ἐὰν, ὡς εἶκος,
ἐπαγωνίσασθαι τῷ ἴδιῳ πρᾶγματι, καὶ τῆς ἰδίας
ἀδελφείας φροντίσαι θελήσωσιν, ἐντὸς ἀκοινωνη-
σίας ἐνιαυτοῦ τοῦτο ποιήσωσιν· ἐὰν δὲ ἐντὸς
ἐνιαυτοῦ τὸ πρᾶγμα αὐτῶν καθάραι καταφρονή-
σωσι μηδεμίαν τούτων τοῦ λοιποῦ φωνῆ παντελῶς Β
προσδεχθῆναι.

ΒΑΛΣ. Ὁ παρῶν κανὼν διορίζεται τοὺς κληρικούς,
τοὺς διὰ τινα ἐγκλήματα ἐλεγχθέντας, ἦτοι κατα-
μαρτυρηθέντας ἀπὸ προλήψεως, φροντίζειν τοῦ πα-
ρατωθῆναι τὰς κατ' αὐτῶν ὑποθέσεις· ἐντὸς ἐνιαυτοῦ
εἰ δὲ μὴ, ἀποκλείσθαι. Ταῦτα δὲ οὐκ ἐνεργοῦσι σῆ-
μερον, διὰ τὸ ἀπὸ διαφόρων Νεαρῶν πᾶσαν ἐγκλη-
ματικὴν ὑπόθεσιν εἰς διηνεκῆ χρόνον ἐπιτελεί-
νεσθαι.

ΖΩΝΑΡ. Ἐὰν κληρικοὶ κατηγορῶνται ἐπ' αἰτίαις
ἐπιβαλλούσαις αὐτοὺς τοῦ κλήρου, δι' ἃς καὶ βνειδος
τῆς Ἐκκλησίας εἰσιν, ὡς μὴ κλῶς βιοῦντες, ἀπαι-
τεῖ αὐτοὺς ὁ κανὼν ἐντὸς ἐνιαυτοῦ ἐπαγωνίσασθαι
καθάραι ἑαυτοὺς τῆς κατηγορίας, εἴτε διὰ τὴν αἰδε-
σιμότητα, ἦγον τὸ ἐντιμον τῶν βαθμῶν τοῦ κλήρου, C
δι' ὃ καὶ φείδονται, ἵνα μὴ ἀτιμάζῃται ἡ ἱερωσύνη,
ἢ διὰ τὸ μὴ καταπαίρεσθαι τοὺς αἰρετικούς ἐξ ἀλα-
ζονείας, καὶ καταφρονεῖν τῆς ἱερωσύνης, καθ' ὃν
ἐνιαυτὸν καὶ ἀκοινωνητοὶ εἴσι. Διὰ τοῦτο γὰρ ἐξ ἀρ-
χῆς ὁ κανὼν ἐλεγχθέντας αὐτοὺς ὠνόμασεν, οὐχ ὡς
τελείως ἀποδεδειγμένων τῶν κατ' αὐτῶν εἰσαχθέν-
των· ἢ γὰρ ἂν καὶ καθάρθησαν, εἰ ἠλέγχθησαν·
ἀλλ' ὡς προλήψων καὶ κατ' αὐτῶν δοθειῶν, δι' ἃς
καὶ ἀκοινωνήσῃ ἐπετιμήθησαν. Εἰ μὲν οὖν διὰ τοῦ
ἐνιαυτοῦ σπουδάσωσι καθαρὸς ἑαυτοὺς ἀποδείξαι τῶν
ἐγκλημάτων, καὶ τοῦ ἐπιτιμίου κωλυθῆσονται· εἰ
δὲ μὴ ἀπρόσδεκτοι εἰσονται μὲτὰ ταῦτα λόγον εἰσ-
άγοντες.

ΑΡΙΣΤ. Ἐλεγχόμενος κληρικὸς ἐπ' ἐγκλήματι,
ἐὰν ἐπαγωνίσασθαι λέγῃ, ἐντὸς ἐνιαυτοῦ ἐπ-
αγωνίσασθαι μετὰ δὲ τοῦτο εἴτω ἀπρόσδεκτος·

Ἐλεγχόμενος· ἐπ' ἐγκλήμασι καὶ ἤδη καταδικαζό-
μενος κληρικὸς, ἐὰν ἐπι λέγῃ δύνασθαι δικαιολογή-
σασθαι καὶ ἑαυτὸν ἀνεύθυνον παραστήσαι, ἐντὸς
ἐνιαυτοῦ ὀφείλει ἐπαγωνίσασθαι· μετὰ δὲ τὸν ἐνιαυτὸν
οὐδέμιαν αὐτοῦ δικαιολογίαν παραδεχθήσεται εἰς τὸ δικα-
σῆριον ὅσον αὐτὸ, ἀλλὰ καταδικασμένος εἴσται·
καὶ εἰ βούλῃται ἔκτοτε ἐκκαλεῖσθαι, ποιείτω τοῦτο.

KANON ΠΓ΄.

Ὅτι τοὺς ἀπὸ ἀλλοτρίου μοναστηρίου ὑποδεχθέντας,
καὶ μὴδὲ ἡγουμένους τοῦ μοναστηρίου, μὴδὲ κλη-

dire, quominus ad Ecclesiae, tandiu episcopo
destitutæ, utilitatem episcopus ordinetur.

CANON LXXXII.

De clericis, qui non curant suam intra annum
causam agere. Rursum decretum est, ut quo-
ties, clericis accusatis, et aliquorum criminum
in eos dicto testimonio, sive propter probrium
Ecclesiae, sive propter reverentiam (quibus nomi-
nibus eis parcitur) sive propter insolentem hæreti-
corum et gentilium exsultationem, si, ut par est,
causam suam defendere, et suæ probandæ inno-
centiæ curam gerere voluerint, hoc intra annum
excommunicationis faciant: sin autem intra
annum causam suam purgare neglexerint,
nulla eorum deinceps vox omnino admitta-
tur.

BALS. Præsens canon statuit, ut clerici, qui
propter crimina sunt accusati, sive adversus quos
testimonium 616 dictum est ex præsumptione,
eurent ut causæ adversus seos intra annum per-
agantur: sin minus excludantur. Hæc autem hodie
non sunt in usu: eo quod ex diversis Novellis
omnis criminalis causa in perpetuum tempus ex-
tendatur.

ZONAR. Si clerici ob crimina, propter quæ
clero movendi sint, accusentur, ex quibus Ecclesie
quoque, quasi flagitiosa sit clericorum vita, igno-
minie aliqua labes aspergatur; exigit ab iis canon,
ut unius anni spatio se ab ea, quæ in ipsos con-
fertur, culpa liberare contendant; idque vel ob
reverentiam seu sacri ordinis dignitatem conser-
vandam, quo nomine eis interea parcitur, ne qua
sacro ordini infamie nota hæreat, vel ne hæretici
insolenti vanitate esserantur, ex eoque sacerdotii
contemnendi ansam accipiant: eoque anno a
communione quoque abstinere jubet. Nam et eos
propterea canon initio convictos appellavit, non
quia manifesto obnoxii criminibus tenerentur;
convictos enim poena depositionis illico secuta es-
set: sed quod existerent iudicia facinoris, ex qui-
bus merito communionis privatione multati sunt.
Ergo si unius anni intervallo nulli se culpæ affines
esse ostenderit, a multa quoque liberabuntur: sin
minus eo elapso, ad causam agendam, vel si maxime
velint, non admittentur.

ALIST. Clericus crimine convictus, si se causam
suam defensurum dicat, intra annum defendat:
postea vero non admittatur.

Criminibus accusatus et jam condemnatus cleri-
cus, si adhuc dicat se jura sua proferre posse,
et seipsum innocentem probare, intra annum liti-
gare debet: post annum autem nulla causæ suæ
defensio admittetur, sed quantum ad ipsum judi-
cium condemnatus erit. Et si vellet postea appel-
lare, illud faciat.

CANON LXXXIII.

Ut eos, qui ex alieno monasterio suscepti sunt,
nec monasteriis præfectos, nec clericos ordi-

« nare liceat. Similiter placuit, ut si quis ex A
 « alieno monasterio aliquem susceperit, et vel
 « ad clericatum adducere, vel monasterii sui præ-
 « fectum constituere voluerit, episcopus, qui
 « hoc facit, a reliquorum communione separa-
 « tus, sit sola sui populi communione contentus :
 « ille autem nec clericus nec præfectus perma-
 « neat. »

BALS. Præsens canon punit episcopum, qui monachum ex alieno monasterio suscipit, et eum in clerici gradum provehit, vel in sui monasterii præfecturam : et ejusmodi monachum, qui in clericum admittitur, vel etiam monasterii præfectus creatus est, clero et præfectura expellit. Ne tibi autem his contrarius esse videatur quartus canon synodi quæ in Sanctorum Apostolorum æde constituta est, statuens esse in episcoporum potestate, non solum monachos ex hoc monasterio in aliud transferre ; sed etiam eos sæcularibus ædibus præficere. Sed dic, quod hic quidem prohibitum est episcopo, ex aliena regione monachum recipere, et eum etiam præfectum vel clericum constituere : illic autem episcopo permissum est e propria regione monachos, et ab hoc monasterio in aliud transferre, et in sæculari etiam administratione constituere ; quod præter mentem propriorum episcoporum fieri nequit. Præsens autem canon tunc locum habebit, quando ex aliena regione monachus dimissorias litteras episcopi ejus non affert. Tunc enim citra impedimentum fiet in aliena regione monasterii præfectus et clericus. Quod autem sit hodie a monasteriorum præfectis, qui a se detrahas cum litteris dimittant, ut in alieno monasterio monachi esse possint, non est, ut mihi videtur, firmum et accuratum. ¶ 17 Episcopi enim dimissorias magis opus est ei, qui migrare voluerit ; non autem monasterii præfecti : quod episcopis magis subjecti sunt monachi, quam monasteriorum præfectis. Hæc autem locum habebunt in cæteris episcopis : non autem in patriarcha Constantinopolitano. Et enim, ut sæpe dictum, permissum est monachos et clericos ex regionibus alienis, nec ejus sedi omnino subjectis, accipere. Sed non itidem Antiocheno throno, vel Hierosolymitano, vel alii.

ZONAR. Monachum, qui a monasterio suo discesserit, ab alio quovis recipi vetitum est. Si igitur episcopus, inquit, ejusmodi monachum recipiat, eumque vel monasterii præfectum constituat ; episcopus quædam aliorum consortio exclusus, sola populi sui communione contentus erit : monachus vero et e clero ejicietur et præfecturæ gradu excidat.

ARIST. « Qui quempiam ex alieno monasterio
 « suscipit, si eum ad clericatum promoveat, aut
 « suo præficiat monasterio, aliorum communione
 « privetur. »

Monachi regionis episcopo subiecti debent, et in monasteriis, in quibus collocati sunt, perseverare,

« ρικούς εξέλαινα χειροτονείν. Ὁμοίως ἤρασειν, ἢνα
 « ἐάν τις ἀπὸ ἀλλοτρίου μοναστηρίου ὑποδέξηται
 « τινα καὶ πρὸς κλήρωσιν προσαγαγεῖν ἐθέλησῃ, ἢ
 « τοῦ ἰδίου μοναστηρίου ἡγούμενον καταστήσῃ, ὁ
 « τοῦτο ποιῶν ἐπίσκοπος, ἀπὸ τῆς τῶν λοιπῶν
 « κοινωνίας χωρίζομενος, τῆ τοῦ ἰδίου λαοῦ κοινω-
 « νίᾳ ἀρκεσθῆ μόνῃ· ἐκείνος δὲ μὴδὲ κληρικὸς μὴδὲ
 « ἡγούμενος ἐπιμείνη: »

BALS. Ὁ παρῶν κανὼν κολάζει τὸν ἐπίσκοπον ὑποδεχόμενον ἀπὸ ἀλλοτρίου μοναστηρίου μοναχὸν καὶ προάγοντα τοῦτον εἰς βαθμὸν κληρικοῦ, ἢ εἰς ἡγουμενίαν ἰδίου μοναστηρίου· καὶ τὸν κληρωθέντα δὲ τοιοῦτον μοναχὸν, ἢ καὶ γενόμενα ἡγούμενον ἐξεθεῖ τοῦ κλήρου καὶ ἀπὸ τῆς ἡγουμενίας. Μὴ ἐναντιωθῆ δὲ σοὶ πρὸς ταῦτα ὁ δ' κανὼν τῆς ἐν τῷ ναῶ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων συστάσεως συνόδου, διοριζόμενος ἔχειν ἐπ' ἀδείας τοὺς ἐπισκόπους, μὴ μόνον ἀπὸ τῆσδε τῆς μονῆς μεταγίγειν εἰς ἕτεραν μονὴν μοναχούς, ἀλλὰ καὶ εἰς κοσμικῶν οἰκιῶν προστασίαν αὐτοῦ καθιστῶν. Ἄλλ' εἰπέ δτι ἐν ταῦθα μὲν κεκάλυπται τὸ ἀπὸ ἀλλοτρίας ἐνορίας ἀναλαμβάνεσθαι τὸν ἐπίσκοπον μοναχὸν, καὶ καθιστῶν τοῦτον ἡγούμενον ἢ καὶ κληρικὸν, ἐκεῖσε δὲ ἐξχωρήθη τῷ ἐπισκόπῳ τὸ ἀπὸ τῆς οἰκίας ἐνορίας μοναχούς μετατιθεῖναι ἀπὸ τῆσδε τῆς μονῆς εἰς ἕτεραν, καὶ εἰς κοσμικὴν προστασίαν καθιστῶν· ὅπερ παρὰ γνώμην τῶν ἐγχωρῶν ἐπισκόπων γενέσθαι οὐ δύναται. Τότε δὲ τὰ τοῦ παρόντος κανόνος ; ἔξουσι χώρον, ὅταν ὁ ἀπὸ ἀλλοτρίας ἐνορίας μοναχὸς οὐκ ἐπιφέρῃται ἀπολυτικὴν γραφὴν τοῦ ἐπισκόπου αὐτοῦ. Τηναικεῦτα γὰρ ἀπαρεμποδίστως εἰς ἀλλοτρίαν ἐνορίαν ἡγούμενος γενήσεται καὶ κληρικὸς. Τὸ μέντοι σήμερον γινόμενον παρὰ τῶν ἡγουμενεύοντων, καὶ ἀπολυντῶν μετὰ γραφῆς τοὺς ὅτε αὐτῶν ἀποκαρέντας, ὥστε μονάσαι εἰς ἕτεραν μονήν, οὐκ ἔστιν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ἀκριβές. Ἐπισκοπικῆς γὰρ μάλλον ἀπολυτικῆς γραφῆς χρεῖσι τῷ μεταπεσεῖν βουλομένῳ, οὐχὶ τῆς τοῦ ἡγουμενεύοντος· δτι καὶ τοὶ ἐπισκόποι ; μάλλον ὑπόκεινται οἱ μοναχοὶ ἢ τοὶ ἡγουμένοι. Ταῦτα δὲ κρατήσουσιν εἰς τοὺς ἄλλους ἐπισκόπους· οὐ μὴν καὶ εἰς τὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως. Αὐτῷ γὰρ, ὡς πολλάκις εἰρηται, ἐνεδόθη ἀπὸ ἀλλοτρίων ἐνοριῶν ἀπαρεμποδίστως δέχεσθαι μοναχούς τε καὶ κληρικούς, οὐχ ὑποκειμένους πάντως τῷ θρόνῳ αὐτοῦ. Οὐ μὴν καὶ τῷ θρόνῳ τοῦ Ἀντιοχείας, ἢ τοῦ

D Ἱεροσολύμων, ἢ ἄλλου.

ZONAR. Ἀπὸ μοναστηρίου ὑποχωρήσαντα μοναχὸν δέχεσθαι παρ' ἑτέρου ἀπηγόρευται. Ἐάν οὖν ἐπίσκοπος, φησί, τοιοῦτον δέξηται μοναχὸν, καὶ ἢ κληρικὸν αὐτὸν χειροτονήσῃ, ἢ ἡγούμενον μοναστηρίου ποιήσῃ, ὁ μὲν ἐπίσκοπος ; ἔσται τῆ τοῦ ἰδίου λαοῦ μόνου κοινωνία ἀρκούμενος, ἑτέρων αὐτῷ μὴ συγκοινωνούντων· ὁ δὲ μοναχὸς καὶ τοῦ κλήρου καὶ τῆς ἡγουμενίας ἐκπισσεῖται.

ARIST. « Ὁ ἐξ ἀλλοτρίας τινὰ μονῆς δεχόμενος,
 « ἐάν ἄγοι τοῦτον εἰς κλήρωσιν, ἢ τῆς οἰκίας μω-
 « νῆς ἡγούμενον, ἔξει τὸ ἀκοινωνήτον. »

Οἱ μοναχοὶ τῷ κατὰ χώρον ἐπισκόπῳ ὀφείλουσιν ὑποτάσσασθαι, καὶ προσκατερεῖν ἐν τοῖς μοναστη-

μίροι, ἐν οἷς ἀπετάξαντο, καὶ μὴ καταλιμπάνειν, ἅ
αὐτὰ, εἰ μὴ που ἄρα ὑπὸ τῆς πόλεως ἐπισκόπου
διὰ ἀναγκαίαν χρεῖαν ἐπιτραπῶσι· καθὼς ὁ τέταρτος
κανὼν τῆς ἐν Χαλκηδὼν συνόδου διαλαμβάνει. Εἰ δὲ
τινα μοναχὸν ἐξ ἀλλοτρίας μονῆς ἐπίσκοπος παρὰ
ξεται, καὶ ἢ κληρικὸν τοῦτον ποιῆσαι, ἢ τῆς ἰδίας
μονῆς ἡγούμενον, ὡς πρὸς τοὺς λοιποὺς συναδελφούς
καὶ συνεπισκόπους αὐτοῦ, ἔξει τὸ ἀκοινωνήτον, καὶ
μόνη τῇ τοῦ ἰδίου λαοῦ κοινωνίᾳ ἀρκεσθήσεται.

KANON ΠΔ΄.

• Περὶ ἐπισκόπων τῶν αἰρετικῶν ἢ Ἑλλήνας κληρο-
νόμους καταλιμπανόντων. Ὁμοίως ὠρίσθη, ἵνα,
• εἰάν τις ἐπίσκοπος κληρονόμους συγγενεῖς ἢ ἐκτός
• τῆς ἰδίας συγγενείας αἰρετικῶν ἢ Ἑλλήνας
• προτιμήσῃ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ μετὰ θάνατον
• ἀνάθεμα τῷ τοιοῦτω λεχθῆι, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ
• μὴδὲ μὴδὲ πρὸς τοὺς τοῦ Θεοῦ ἱερεῦσιν ἀνεχθῆι.
• Μὴδὲ δυνήθῃ ἀπολογηθῆναι, εἰάν ἀδιάθετος ἀπο-
• γένηται· ἐπειδὴ γενόμενος ἐπίσκοπος, εὐκότως
• ὀφείλει τῶν πραγμάτων αὐτοῦ τὴν διατύπω-
• σιν ἀρμοδίαν τῷ ἐκ τούτου ἐπαγγέλματι ποιῆ-
• σασθαι.

ΒΑΣ. Πδ. ἐπίσκοπος ὀφείλει, μετὰ τὸ ψηφισθῆ-
ναι, ἀπογράφειν τὰ οἰκεία πράγματα· καὶ εἰάν
τοῦτο ποιήσῃ κατὰ τὸν ἀποστολικὸν κανόνα, ἔχει ἐπ'
ἀδείας διατίθεσθαι ἐπ' αὐτοῖς κατὰ νόμους. Φησὶν
ὅν παρὼν κανὼν ὅτι, εἰάν ὁ ἀπογραφόμενος τὰ οἰκεία
ἐπίσκοπος, ποιήσῃ τελευτῶν διαθήκην, καὶ γράψῃ
κληρονόμους αἰρετικῶν, κλῆν συγγενεῖς αὐτοῦ ὡς
κλῆν ἀλλοτρίας, καὶ τὴν Ἐκκλησίαν παραγκωνίσῃται,
ὑποκείμεται τῷ ἀναθέματι καὶ μετὰ θάνατον, καὶ
ὄνομα αὐτοῦ ἐκ τῆς μνήμης τῶν ἱερῶν ἀπαλειφῆ-
σεται. Καὶ αὐτὸς μὲν οὕτως κολασθήσεται· ἢ δὲ
διαθήκῃ τούτου ὡς παράνομος πεσεῖται, καὶ οἱ αἰρε-
τικοὶ κληρονόμοι αὐτοῦ οὐδὲν λήψονται, ὡς τοῦ ἐπι-
κόπου ἀδιαθέτου ἑοικέντος τελευτῆσαι. Τοῦτο γὰρ
ἔστι τὸ, μὴδὲ δυνήθῃ ἀπολογηθῆναι, εἰάν ἀδιάθετος
ἀπογένηται, καὶ τὰ ἑξῆς· τοῦτέστιν ἐν ἡ διαθήκῃ
αὐτοῦ, ὡς εἴρηται, πῆσῃ, οὐ δυνήσεται ἀπολογίαν
εὔρειν εἰς τὸ μὴ διανεμηθῆναι κατὰ τὸ αὐτοῦ βού-
λημα τὰ οἰκεία. Ἦγουν, εἰάν ἐν τοῖς ζῶσιν ὑπῆρχεν,
οὐ μὴ αἰτιάσαιτο τὴν ἀθέτησιν τῆς διαθήκης αὐτοῦ.
Γενόμενος γὰρ ἐπίσκοπος, ὀφείλει κατὰ νόμους καὶ
ἄξιως τῷ ἐπαγγέλματι αὐτοῦ διαθέσθαι· οὐ μὴν
παρὰ νόμους καὶ ἀνάξιως ἀρχιερεῖ. Ποῖα γὰρ κοινωνία
ὀρθοδόξῃ καὶ αἰρετικῇ; Οὕτως ἐρμηνεύεται ὁ καν-
ὼν, ὡς ἔμοι δοκεῖ. Καὶ ἀγνώσθι τὴν κ' κανόνα
τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου, καὶ κεφάλαιον ὄγδοον
τοῦ ἰστίλου τοῦ παρόντος συντάγματος· καὶ κε-
φάλαιον ε' τοῦ ἰστίλου τοῦ ε' βιβλίου τῶν βασιλι-
κῶν, ἔπερ ἐστὶ ρλα' νεαρὰ, διδάσκουσα τοὺς ἀδιαθέ-
τως τελευτῶντας ἐπισκόπους καὶ κληρικούς· παρὰ
τῶν ἐκκλησιῶν κληρονομεῖσθαι. Καὶ μὴ ἐναντιωθῆ
σοι ἢ νεαρὰ τοῦ βασιλέως κυροῦ Κωνσταντίνου τοῦ
Πορφυρογεννήτου, διαλαμβάνουσα τοὺς ἀδιαθέτω-
ς τελευτῶντας πατρῶν χωρὶς μὴ κληρονομεῖσθαι παρὰ
τῶν ἐκ πλαγίου συγγενῶν αὐτῶν· ἀλλὰ τὸ τρίτον τῆς
οὐσίας τῶν οὕτως τελευτῶντων προχωρεῖν εἰς ψυχι-
κὰς διαδόσεις· συνεισαγομένων τούτων καὶ τῶν τιμη-

ΠΑΤΡΟΛ. GR. CXXXVIII.

et ea non deserere, nisi forsitan a civitatis episcopo
propter negotium aliquod necessarium permittun-
tur : quemadmodum quartus synodi Chalcedonen-
sis canon statuit. Si autem monachum aliquem ex
alieno monasterio receperit episcopus, et vel cle-
ricum eum fecerit, aut proprii monasterii præfe-
ctum : quantum ad reliquos confratres et coepisco-
pos suos excommunicabitur, et sola populi sui
communione contentus erit.

CANON LXXXIV.

• De episcopis hæreticos vel Græcos hæredes relin-
• quentibus. Similiter definitum est, ut si quis
• episcopus hæreticos, aut Græcos, sive sint
• consanguinei, sive a consanguinitate alieni,
• hæredes Ecclesiæ prætulerit, etiam post mor-
• tem ei dicatur anathema, et nomen ejus inter
• Dei sacerdotes minime referatur. Nec possit
• excusari, si intestatus decesserit : quoniam
• cum factus est episcopus, justam debet facere
• rerum suarum dispositionem suæ professioni
• convenientem. »

BALS. Omnis episcopus, postquam electus fue-
rit, debet res suas describere : et si hoc fecerit
secundum canonem apostolicum, potest secundum
leges de rebus suis disponere. Dicit ergo præsens
canon quod si episcopus, qui res suas descripsit,
moriens testamentum fecerit, et hæreticos hæredes
suos subscripserit, sive sint ejus cognati, sive
alieni et Ecclesiam prætermiserit ; anathemati
etiam post mortem subjicietur, et nomen ejus e
sacerdotum memoria delebitur. Ac ipse quidem sic
punitur : ejus autem testamentum, ut injustum
et contra leges factum, infirmabitur, et hæretici
quoque hæredes nihil accipient, tanquam episcopus
videatur mori intestatus, et quæ sequuntur : hoc
est, si ejus testamentum infirmetur, ut dictum est,
non poterit invenire defensionem, ut non ex ejus
voluntate sua administrentur. Videlicet, si in vivis
esset, sui testamenti infirmationem non incusaret.
Cum enim factus esset episcopus, debebat secun-
dum leges et pro suæ professionis dignitate dispo-
nere : non autem contra leges et pro suæ profes-
sionis dignitate disponere ; non autem contra leges
et dignitatem antistitis. Quæ est enim communio
orthodoxo cum hæretico ? Hæc est canonis inter-
pretatio, ut mihi quidem videtur. Et lege canonem
24 synodi 618 Antiochenæ et caput octavum tit.
10 præsentis operis ; et cap. 10, tit. 3, lib. v.
Basilicæ. quod est novella 151, quæ docet, si epi-
scopi et clerici intestati moriantur, ad ecclesias
hæreditatem pertinere. Nec tibi repugnare videatur
novella imperatoris domini Constantini Porphyro-
genetæ, quæ tractat, eis, qui sine liberis intestati
moriuntur, non succedere ex linea transversa co-
gnatos : sed tertiam partem bonorum, eorum qui
sic moriuntur, ad pias animæque salutares elar-
gitiones procedere ; cum eo etiam collectis pretiis
servorum ejus qui mortuus est, utpote iis eo ipso

liberatis. Hæc enim novella de solis laicis loquitur, et in iis vim suam obtinere debet; sicut prædicta Justiniani novella locum habet in episcopis et clericis, qui intestati moriuntur.

ZONA. Quadragesimus apostolorum canon: Manifestæ, inquit, sint episcopi res propriæ, manifestæ et dominicæ: ut sit in potestate morientis episcopi propria, quibus vult, relinquere. Non dissimilia Antioch. syn. can. 24 continentur. Hinc igitur licet episcopo res suas quibuscunque velit relinquere, modo fideles sint et orthodoxi; non autem infidelibus et hæreticis, etiam cognatione conjunctis. Quod si moriens aliquem ex illis hæredem scripserit, is quidem etiam post mortem anathemate percutitur, ejusque nomen e sacerdotum fastis et memoria eximitur. Atque hæc quidem, episcopo hæreditatem hæreticis legante, sic habebant. Quæ vero in canone deinceps sequuntur, ea nec explicari, nec intelligi facile possunt. Arbitror tamen illorum hanc esse sententiam; nimirum si nullo facto testamento episcopus moriatur, nihil excusationis ejus successori relictum iri, nisi rerum ipsius propriarum procuracionem rite suscipiat. Ab eo namque, ut episcopi demortui facultatum procuracionem suscipiat, deque illis, pro ea quam edidit voluntatis suæ professione, consiliat, postulatur. Quisquis enim episcopus renuntiatur, canones se servaturum esse proficitur. Canones vero paupertatis amantem, hospitalem, pecuniarum contemptorem episcopum esse jubent. Centesima porro tricesima prima novella lib. v, tit. 3, cap. 10, Basilie. sita, si qui episcopi et clerici nullo facto testamento decesserint, neque legitimos successores habuerint, ad ecclesias, quas ante obtinuerant, hæreditatem pertinere decernitur.

ARIST. « Episcopus, qui hæreticos aut ethnicos hæredes scribit, sit anathema. »

Hi etiam a legibus prohibentur administrare, et a testamento hæreditatem aut legatum accipere. Relicti itaque ab episcopo hæredes, nihil ipsi lucri accipient; sed publicum quæ iis relinquuntur recipiet: qui eos autem scribunt hæredes, erunt hæredes anathematibus.

CANON LXXXV.

« De manumissionibus. Similiter placuit, ut de manumissionibus, quæ sunt in ecclesia, ab imperatore petatur. »

BALS. Servi, propter aliquas causas ad ecclesias accedentes, episcopali cognitione manumittebantur. Sed quia eorum domini ipsos in servitutem redigere conabantur, visum est, ut imperator de iis admoneretur, ut repelleretur dominorum potentia. Atque in his quidem consistit canon. Tu autem scias, quod ex libro recondito in primi defensoris secreto, qui habet ea quæ a clero sanctissimæ Magnæ Ecclesiæ exstructore imperatore Justiniano statuta sunt, multa habent privilegia, qui

αμάτων του τελευταίου, ως ἀπεικονίζον ἐλευθερομένων. Ἡ γὰρ νεαρά αὐτῆ εἰς τοὺς λαϊκοὺς ἐξερνήθη καὶ μόνους, καὶ ὄφραλοι κρατεῖν εἰς τοὺς, ὡς περ εἰς τοὺς ἀδελφίτους ἐπισκόπους καὶ κληρικοὺς ἐνεργῆσαι ἢ ῥηθεῖσαι Ἰουστινιανέως νεαρά.

ZONAR. Ὁ τεσσαρακοστὸς τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανὼν, Ἔστω, φησὶ, φανερά τὰ βία τοῦ ἐπισκόπου πράγματα, καὶ φανερά τὰ κυριακά· ἐν ἐξουσίᾳ ἐχῆ ὁ ἐπίσκοπος τελευτῶν, οἷς βούλεται καταλείπει τὰ βία. Τὰ ὅμοια δὲ καὶ ὁ κβ' τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου κανὼν διατάττεται. Ἐχει γοῦν ἐκ τούτων ἄδειαν ὁ ἐπίσκοπος τὰ ἑαυτοῦ πράγματα καταλιμπάνειν οἷς βούλεται, πιστοὺς μόντοι καὶ ὀρθόδοξους, οὐ μὴ αἰρετικὸς ἢ ἀπίστοις, ἀλλ' οὐδὲ συγγενέσιν αὐτοῦ τοιούτοις. Εἰ δὲ τοιούτους τινὰς κληρονόμους τελευτῶν γράφει, ἐκεῖνος μὲν καὶ μετὰ θάνατον ἀνάθεματιζέται, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκ τῆς μνήμης τῶν ἱερῶν ἀκαλεῖται. Ταῦτα μὲν, εἰ διαθέμενος αἰρετικὸς καταλείπει κληρονόμους· τὸ δ' ἐξῆς τοῦ κανόνος δυσφραστόν ἐστι, κἀνεπιθεῖν θυσιόστον. Οἶμαι δὲ λέγειν ὅτι, ἐὰν ἀδελφίτος τελευτήσῃ ὁ ἐπίσκοπος, ἀναπαλόγητος ἐστὶ ὁ μετ' αὐτὸν ἐπίσκοπος ἀπαλογίας στερούμενος, εἰ μὴ οἰκονομήσῃ τὰ βιαία αὐτοῦ πράγματα εὐκότως, ἐπεὶ ὄφραλοι καὶ χροὸς ἔχει τὴν διατύπωσιν, ἦγουν τὴν οἰκονομίαν τῶν πραγμάτων τοῦ τελευτήσαντος ἐπισκόπου ἀρμοδίαν ποιῆσαι, ἦτοι ἀξίαν τοῦ ἐπαγγέλλματος αὐτοῦ. Ὁ γὰρ γινόμενος ἐπίσκοπος ἐπαγγέλλεται τοὺς κανόνας φυλάττειν· οἱ δὲ κανόνες φιλόπτωχον αὐτὸν εἶναι καὶ φιλόξενον ἀπαιτοῦσι, καὶ ἀκέρπτην χρημάτων. Ἡ δὲ ρλα' νεαρά κειμένη εἰς βιβλίον τῶν βασιλικῶν ε', τίτ. γ', κεῖται ἰ' τοὺς ἐπισκόπους καὶ κληρικοὺς ἀδελφίτους τελευτῶντας, καὶ νομίμων διαδόχων χωρὶς παρὰ τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν κελεύει κληρονομεῖσθαι.

ARIST. « Ἐπίσκοπος, αἰρετικὸς ἢ Ἕλληνας κληρονόμους γράφων, ἐστὶ ἀνάθεμα. »

Οὗτοι καὶ ἀπὸ νόμων κωλύονται διατίθεσθαι, καὶ ἀπὸ διαθέκης κληρονομίαν ἢ λεγάτων λαμβάνειν. Καταλειφθέντες γοῦν κληρονόμοι παρ' ἐπισκόπου, αὐτοὶ μὲν οὐδὲν τι κερδήσουσιν· ἀλλ' ὁ δημόσιος λήφεται τὰ καταλειφθέντα αὐτοῖς· οἱ δὲ γράφοντες αὐτούς κληρονόμους κληρονομήσουσι τὸ ἀνάθεμα.

KANON ΠΕ'.

« Περὶ ἐλευθεριῶν. Ὁμοίως ἤρρεσεν, ἵνα περὶ τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ γενομένων ἐλευθεριῶν ἀπὸ τοῦ βασιλέως ἀζητησι γίνηται. »

BALS. Δούλοι, διὰ τινὰς αἰτίας προσφεύγοντες ταῖς ἐκκλησίαις, ἤλευθεροῦντο κατὰ διάγνωσιν ἐπισκοπικὴν. Ἐπεὶ δὲ οἱ δεσπόται τούτων ἐπιχειροῦν αὐτοὺς δουλαγωγεῖν, ἔδοξε περὶ τούτων ὁπομηθεῖναι τὸν βασιλέα, ὡς ἀνασταλῆναι τὴν τῶν δεσποτῶν δυναστείαν. Καὶ ὁ μὲν κανὼν ἐν τούτοις. Σὺ δὲ γίνωσκε ὅτι ἀπὸ τοῦ βιβλίου τοῦ ἀποκατεμένου ἐν τῷ σικρέτῳ τοῦ πρωταρχίου, τοῦ ἔχοντος τὰ διατυπωθέντα παρὰ τοῦ ἀοιδίμου κτήτορος τῆς ἀγνωστῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανῶν,

πολλά προνόμια ἔχουσιν οἱ παρὰ τοῦ μέρους τῆς Ἀ
Ἐκκλησίας ἐλευθερούμενοι δούλοι. Ἐνάγνωθι καὶ
τὸν κς' εἰς τοῦ μὴ βιβλίου περὶ ἐλευθερουμένων
διδάσκοντα, καὶ τὴν νεαράν τοῦ αἰδιδίμου βασιλέως
κυροῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, τὴν διοριζομένην μὴ
ἔχειν χώραν τοὺς περὶ τῶν ἀντιπαραγωγῶν τῶν
μαρτύρων νόμους, ὅταν περὶ ἐλευθερίας δικάζηται
τις· ἀλλὰ μόνην γίνεσθαι παραγωγὴν μαρτύρων
παρὰ τοῦ δουλαγωγουμένου ἢ τοῦ ἐλευθεροδουλωτός.

ΖΩΝΑΡ. Δούλοι διὰ τινὰς αἰτίας προσφεύγοντες
ταῖς ἐκκλησίαις ἠλευθεροῦντο, τοῦτο τῶν ἐπισκόπων
εἰς αἰὶν εἶναι δοκιμαζόντων· οὗς οἱ δεσπότης ἐπι-
ροῦντο αὐτοὺς εἰς δουλείαν ἔλκειν. Περὶ τούτων οὖν
ἔδοξεν ὑπομνησθῆναι τὸν βασιλέα.

ΑΡΙΕΤ. « Περὶ τῶν ἐν ἐκκλησίαις γενομένων ἐλευ-
« θερῶν ἐκ βασιλέως αἰτησις γυγίσθω. »

Τὰ αὐτὰ τῷ ἐξηκοστῷ τετάρτῳ κανόνι διαλαμβάνει·
καὶ ἡρμηνεύθη ἕκαστος.

ΚΑΝΟΝ ΠΓ'.

« Περὶ τῶν πλαστῶν μνημείων τῶν μαρτύρων.
« Ὅμοίως ἤρασαν, ἵνα πενταχοῦ ἀνὰ τοὺς ὄγκους
« καὶ τοὺς ἀμπελώνας θυσιαστήρια, ὡσανεὶ εἰς
« μνήμην μαρτύρων καθιστάμενα, ἐν οἷς οὐδὲ ἐν
« σῶμα ἢ λείψανον μαρτύρων ἀποκειμένον δε-
« κνυται, ἀπὸ τῶν ἐντοπίων ἐπισκόπων, εἰ ἔστι
« δυνατὸν, καταστρέφονται. Εἰ δὲ τοῦτο θορυβός
« δημοτικοῦς οὐ συγχωρεῖται, ὁμοῦ καὶ πλήθη νο-
« θετηθῶσι μὴ ὀχλαγωγεῖν τοὺς τόπους ἐκείνους· καὶ
« ἵνα οἱ τὰ ὀρθὰ φρονούντες μηδεμίαν δεσποδαμονίαν
« τῶν τοιούτων τόπων καταδεσμώνται, καὶ μηδαμῶς
« μὴδὲ μνήμη μαρτύρων ἐπιτελεσθῆ, εἰ μὴ που ἢ
« σῶμα ἢ τινα λείψανα ὧσιν ἢ ἀρχαιογόνια τινὲς
« οἰκῆσεως ἢ κτήσεως ἢ κήτους πιστῇ ἀρχαί-
« τητι παραδίδονται. Ὅσα γὰρ δι' ἔνυπνίων καὶ
« ματαίων ἀποκαλύψεων ἀνθρώπων τινῶν ὁπουδῆ-
« ποτε καθίστανται θυσιαστήρια, παντὶ τρώπῳ τὰ
« τοιαῦτα ἀποδοκιμασθῶσιν. »

ΒΑΣΣ. Κεκανόνισται μὴ ἄλλως εὐκτῆριον οἶκον
ἀνεγείρεσθαι ὁπουδῆποτε, εἰ μὴ κατ' ἐπιτροπὴν
ἐπισκοπικὴν ἢ καὶ παρουσίαν εὐχὴ θεμελίου τε-
λετῆ κατὰ τόπον, καὶ σταυροπήγιον ἐντεθῆ, καὶ
διὰ καταθέσεως ἁγίων λειψάνων μαρτυρικῶν καθιε-
ρωθῆ ὁ ναός, Ἐπι δὲ τινες, ὡς εἰσικεν, ἀπὸ ὀνειρά-
των ἢ καὶ πεπλαστευμένων ἀποκαλύψεων ἀνῆγειρον
εἰς ἄγρους καὶ ἀμπελώνας παρὰ γνώμην τῶν ἐπι-
σκόπων θυσιαστήρια, καὶ διὰ παρασυνάξεων καὶ
ψευδῶν ἔνυπνίων τοὺς ἀπλουστέρους κλανώντες,
τὴν ὀρθοδόξων πίστιν διέστρεφον, ἤρασε τὰ τοιαῦτα
θυσιαστήρια, τὰ εἰς μνήμην τάχα μαρτύρων καθι-
στάμενα, καὶ μὴ ἔχοντα σῶματα ἢ λείψανα μαρτύ-
ρων, μηδὲ ἀρχῆθεν ἀνεργεθέντα διὰ τὸ οἰκῆσαι ἐν
αὐτοῖς ὁσίους ἢ μάρτυρας, ἢ κτήσεϊδα εἶναι τού-
των, ἢ ἐν αὐτοῖς πάθη μαρτυρίου ὑποστῆναι, καὶ,
ὡς εἴρηται, μὴ καθιερωθέντα παρὰ τῶν ἐγχωρίων
ἐπισκόπων, καταστρέφεσθαι. Εἰ δὲ οἱ δῆμοι, φασίν,
ἀνθίστανται θορυβοῦντες, νοθευεσθαι καὶ τούτους
μὴ ὀχλαγωγεῖν τοὺς τόπους ἐκείνους, τουτέστι μὴ
συνάγεσθαι τοὺς ὄχλους ἐκεῖ, μηδὲ τοὺς ὀρθοδόξους κα-
ταδεσμεῖσθαι τῇ τούτων δεσποδαμονίᾳ, μηδὲ μνήμας

A ex parte Ecclesiae manumissi sunt servi. Lege et
vicesimum sextum tit. quadragesimi octavi libri,
qui docet de servis qui manumittuntur : 619 et
novellam clari imperatoris domini Alexii Comneni,
quæ statuit non habere locum leges de contraria
testium productione, quando quis contendit de li-
bertate : sed solam fieri testium productionem ab
eo, qui in servitutem ducitur, vel in libertatem pre-
clamat.

ZONAR. Servi, certis quibusdam de causis ad
ecclesiam confugientes, si id episcopus æquum
statuisset, manumittebantur ; quos domini rursus
ad servitutem trahere niterentur. Ea de re igitur
imperatorem esse monendum visum est.

ARIST. « De manumissionibus quæ in ecclesiis
« sunt, imperatori petitio exhibeatur. »

Hic canon eadem ac sexagesimus quartus sta-
tuit ; et ibi interpretatur.

CANON LXXXVI.

« De fictis martyrum monumentis. Similiter pla-
« cuit, ut omnia per agros et vinea altaria,
« veluti in memoriam martyrum constituta, in
« quibus nullum corpus aut reliquæ martyrum
« conditæ ostenduntur, a loci episcopis, si pos-
« sit fieri, subvertantur. Sin autem propter po-
« pulares tumultus hoc non permittitur ; plebs
« tamen admonetur, ne lis in locis conventus
« agat ; et ut qui recte sentiunt nulla eorum
« locorum superstitione alligentur ; et omnino
« nec martyrum memoria peragatur, nisi utique
« vel corpus vel aliquæ sint reliquæ, vel alicu-
« jus habitationis, aut possessionis, aut passio-
« nis origo fidei antiquitati tradita est. Quæ-
« cunque enim per somnia et vanorum hominum
« revelationes ubilibet constituuntur altaria, ea
« omni modo reprobandur. »

BALS. Canone cautum est, ne aliter usquam
oratorium excitetur, nisi episcopali permissione,
vel etiam presentia, eo in loco fundamenti oratio
peracta et crucis fixio posita sit, et per sanctorum
martyrum reliquiarum depositionem templum sit
consecratum. Quia autem nonnulli, ut est verisi-
mile, per somnia et fictas revelationes in agris et
vinetis præter episcoporum sententiam altaria ex-
citabant, et per improbos hominum cæcus, et falsa
somnia, simpliciores decipientes, fidem ortho-
doxam subvertentur : placuit, ut ejusmodi altaria,
in memoriam forte martyrum constituta, et cor-
pora vel reliquias martyrum non habentia ; ne-
que a principio excitata, quod sancti in eis habita-
runt aut martyres, vel quod sint eis possessioni-
culæ, vel quod martyrio ibi coronati sint ; nec a
regionis episcopis, ut dictum est, consecrata,
subvertantur. Si autem populi, inquam, tumul-
tuantes resistent, admonentur, ne in locis con-
ventus agant, hoc est, ne illic turbas congregent ;
nec orthodoxi eorum superstitione alligentur,
neque in eis martyrum memoriam celebrent. Nota

presentem canonem, qui est valde utilis ad rusticanas ecclesias. Multa enim ejusmodi sunt a vicinis hominibus, mulieres diabolico instructa bacchantes et futura forte dividentes, hominesque, qui se demoniaco spiritu affatos simulant, et quæ ne dicere quidem decet, in ejusmodi ecclesiis faciunt assumentibus.

ZONAR. Nonnulli, se id pie facere existimantes, in agris et vinetis martyrum ædiculas, quasi per somnia visaque admoniti, excitabant. Eas igitur, si nec martyrum corpora ibi reposita, nec aliquæ illorum reliquię, asserventur, episcoporum, 620 qui iis locis præsumunt, auctoritate everti jubet canon. Quod si multitudo, inquit, seditiose repugnet, neque illas dirui patiatur: saltem, ne iis in locis populi conventus agant, hoc est, ne illic turbas congregent, nec aliqua eorum superstitione orthodoxi alligentur, nec in iis martyrum memoriam celebrent; si quidem nec martyris corpus nec reliquię ibi recondita sint, neque jam ab antiquis temporibus altare illud sit exædificatum; publice populum admonendum esse decernit. Quæcumque enim, quasi per somnia, et revelationes a nonnullis constructa, repente exstiterit, omnia, inquit, penitus improbata damnentur.

ARIST. « Altare in agris aut vinetis, quibus nullæ sunt reliquię martyris repositæ, exstructum, nisi publicus excitetur tumultus, evertatur: et quæcumque per insomnia vanasque revelationes altaria eriguntur. »

Quæcumque ædes oratoriæ per episcoporum preces non constituuntur, nec martyrum reliquię in iis reponuntur, profanæ sunt. Eapropter itaque et altaria, quæ in agris aut vinetis sunt sine episcopi precibus, et reliquiarum martyrum depositione, si fieri potest, subvertantur: sin autem popularis tumultus hoc fieri prohibet, saltem admoneantur, popularis turbæ concitationes in iis non facere. Subvertantur autem et altaria per insomnia et vanas revelationes erecta. Cum diabolus enim sit tenebræ, lumen simulat: et pietatis nimirum prætextu hominum animas inescat.

CANON LXXXVII.

« De reliquiis idolorum radicitus extirpandis. Similiter placuit peti a clarissimis imperatoribus, ut reliquię idololatriæ, non solum quæ sunt in simulacris, sed in quibusvis locis, vel lucis, vel arboribus, omnimodo deleantur. »

BALS. Patres imperatores rogant, ut quæ adhuc relicte sint idolorum imagines, et ubicunque eas sint, adoleantur.

ZONAR. Quamvis Evangelio longe lateque propagato, adhuc tamen quædam ex idololatria reliquię superfuerant, et adhuc simulacra atque aræ pluribus in locis ac nemoribus servabantur. De iis igitur funditus abolendis, ita ut nihil amplius ex iis

Α μαρτύρων ἐν αὐτοῖς ἐπιτελεῖν. Σημειώσαι τὴν παρόντα κανόνα, πολλὰ χρησιμεύοντα εἰς τὰς ἀγροικικὰς ἐκκλησίας. Γίνονται γὰρ πολλὰ τοιαῦτα παρὰ χωρικῶν ἀνδραρίων προσλαμβανόντων γυναῖκας ἐνθουσιώσας καὶ κατὰ δαιμονικὴν ἐπιθρῆσαν προφοραζούσας τάχα τὰ μέλλοντα, καὶ ἄνδρας προσποιουμένους δαιμονῶν, καὶ ποιούντάς τινα μὴδὲ λέγεσθαι δεῖα εἰς τὰς τοιαύτας ἐκκλησίας.

ZONAR. Τινες, εὐσεβεῖν θεκούσας, ἐν ἀγροῖς καὶ ἐν ἀμπελώσιν ψυχοδόμου ἐκτήρια ἐπὶ μαρτύρων ὀνόμασιν, ὡς δι' ἐνυπνίων ταῦτα καὶ ἀποκαλύψεων ἀνείροντες. Προστάσσει, τοίνυν ὁ κανὼν τὰ τοιαῦτα, εἰ μὴτε σώματα μαρτύρων ἔχουσιν αὐτοῖς ἐναποκεῖμενα, μὴτε τινὰ λείψανα μαρτύρων, παρὰ τῶν κατὰ τόπους ἐπισκόπων καταστρέφεσθαι. Εἰ δὲ οἱ δῆμοι, φησὶν, ἀντίστανται θορυβῶντες, καὶ οὐκ ἔωσι καθαιρεῖσθαι αὐτὰ, νουθετεῖσθαι τὰ πλήθη κελεύει μὴ ὀχλαγωγεῖν τοὺς τόπους ἐκείνους, τοῦτο ἐστὶ μὴ συνάγεσθαι τοὺς ὄχλους ἐκεῖ, μὴδὲ τοὺς ὀρθοδόξους καταδεσμεῖσθαι τῇ τοῦτων δεισιδαιμονίᾳ, μὴδὲ μνήμας μαρτύρων ἐν αὐτοῖς ἐπιτελεῖν, εἰ μὴ σώματα μαρτύρων μὴδὲ λείψανα ἐκεῖ κεῖνται, ἢ ἐξ ἀρχαίων χρόνων ἢ ψυχοδομημένων τῶν θυσιαστήριον ἐκεῖνο. Ἄ γὰρ, φησὶ, συνέστησαν, ὡς ἐξ ἐνυπνίων καὶ ἀποκαλύψεων οἰκοδομησάντων αὐτὰ τινων, πάντα ἀποδοκιμαζέσθωσαν.

ARIST. « Θυσιαστήριον ἐν ἀγροῖς ἢ ἀμπελώσιν ἐκείνῳ, ἐν ᾧ οὐ λείψανον ἀποκεῖται μαρτύρου, εἰ μὴ δημοσίως γίνεται θόρυβος, καταστρέφεται καὶ ὅσα δι' ἐνυπνίων καὶ ἀποκαλύψεων ματαίων συνίσταται θυσιαστήρια. »

« Ὅσοι τῶν ἐκτήριων οἰκῶν οὐ δι' εὐχῆς ἐπισκόπων συνέστησαν, καὶ λείψανα μαρτύρων τοῦτοις ἐναπετέθησαν, ἀνίεραι εἰσι. Διὰ τοῦτο γοῦν καὶ τὰ ἐν ἀγροῖς ἢ ἀμπελώσιν γινόμενα θυσιαστήρια χωρὶς εὐχῆς ἐπισκόπου καὶ τοῦ ἐναποτεθῆναι μαρτύρων λείψανα, εἰ δυνατόν, καταστρέφεισθωσαν· εἰ δὲ δημοτικῶς θόρυβος τοῦτο κωλύει γενέσθαι, κἂν νουθετίαν δεχέσθωσαν μὴ ποιεῖν ἐν αὐτοῖς ὀχλαγωγία. Καταστρέφεισθωσαν δὲ καὶ τὰ δι' ἐνυπνίων καὶ ἀποκαλύψεων ματαίων συνιστάμενα θυσιαστήρια. Σκότος γὰρ ὧν ὁ διάβολος, φῶς ὑποκρίνεται· καὶ προφάσει δῆθεν εὐλαβείας τὰς τῶν ἀνθρώπων δελεάζει ψυχάς. »

KANON DZ'.

« Περὶ τοῦ τὰ λείψανα τῶν εἰδώλων ἐκρίζωθῆναι. Ὁμοίως ἤρρεσεν αἰτηθῆναι ἀπὸ τῶν ἐνδοξοτάτων βασιλέων, ἵνα τὰ λείψανα τῆς εἰδωλολατρίας μὴ μόνον τὰ ἐν ξοάνοις, ἀλλὰ καὶ ἐν οἰκοδομητοῖς τοῖς πολεμικοῖς ἢ δένδροις παντὶ τρόπῳ ἐξαλειφῶσιν. »

BALS. Παρακαλοῦσιν οἱ Πατέρες τοὺς βασιλεῖς, τὰ ἐπιπεριλειφθέντα ἀγάλματα τῶν εἰδώλων, καὶ ὅπου δὴποτε δεῖτα ἐξελειφθῆναι.

ZONAR. Καὶ τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος πλατυθέντος, εἰτε λείψανα τῆς εἰδωλολατρίας τινὰ, ἤγουν ἐγκαταλείμματα, περιελιμπάνοντο· ἐσώζοντο καὶ ἀγάλματα καὶ βεμοὶ ἐν διαφόροις τόποις καὶ ἄλλοις. Περὶ τοῦτου ἐδίδαξε τοῖς Πατράσιν ὑπομνη-

σθῆναι τοὺς βασιλεῖς, ἵνα ἐξαλειφθῶσιν, ὥστε μὴ τι αὐτῶν περιλειφθῆναι αὐτῶν.

APIET. « Τὰ εἶτε ἐν ξόανοις, ἢ τόποις τισιν ἢ ἐν δάσυσιν, ἢ δένδροις λείψανα τῆς εἰδωλολατρείας ἐξαλειφείσθω. »

Οὐ μόνον τὰ τῶν εἰδῶλων ξόανα δεῖ συντριβεῖσθαι τε καὶ ἐξαλειφείσθαι, καὶ τοὺς βωμοὺς αὐτῶν καταστρέφεσθαι, ἀλλὰ καὶ εἴ τι λείψανον τῆς εἰδωλολατρείας ὑπελείφθῃ ἢ ἐν τόποις, ἢ δάσυσιν, ἢ δένδροις (τί γάρ, ὅτι τινὰ τούτων εἰμίμων οἱ Ἕλληνας, ἢ ἑμμανεύοντο ἐν αὐτοῖς, καὶ τῆς πλάνης ἀπαλαθίσσης, ἢ ὁ τρίπους, ἢ τὸ μαντεῖον ἐναπέμεινον), ἀφανιστέον καὶ τοῦτο, ὡς μὴδὲ μνήμην αὐτῶ ὑπαίναι.

ΚΑΝΟΝ ΠΙΠ·

« Ὅστε γράφεσθαι καὶ ὑπογράφεσθαι, ὁσάκις γένηται χρεία, ἐκ τοῦ ἐν Καρχηδόνι ἐπισκόπου ἐπ' ὀνόματι πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐπιστολάς. Ἐκ τῶν συμπάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη, ἵνα, ἐάν ἀρέσῃ τινὰ γράμματα ὀφείλῃν ὑπαγορευθῆναι ἐν τῇ συνόδῳ, ὁ προσκυνητὸς ἐπίσκοπος ὁ ἐν τῷ θρόνῳ τούτῳ προκαθήμενος καταξίωσθαι ἐπ' ὀνόματι πάντων ὑπαγορεύειν καὶ ὑπογράφειν ἐν οἷς ἤρῃσιν· ἐτι μὴν τοῖς τοποτηρηταῖς ἐπισκόποις, τοῖς ὀφείλουσιν ἀποσταλῆναι εἰς τὰς τῆς Ἀφρικῆς ἐπαρχίας ἕνεκεν τῶν Δονατιστῶν γράμματα δοθῆναι, δύναμιν ἐντολικῆς περιέχοντα ἣν δύναμιν μὴ παρεξέλθωσι καὶ ὑπέγραψαν. Δύρηλιος ἐπίσκοπος τῆς Καρχηδονίων ἐκκλησίας τῷ παρόντι ψηφίσματι ὁμολοῖ, καὶ ἀναγνωσθέντι ὑπέγραψα. Ὁμοίως καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι ὑπέγραψαν. »

ZONAR. Ἐπῆρεσε πᾶσι τοῖς ἐν τῇ συνόδῳ, ἵνα, εἰ χρεία γένηται ἐπιστολάς γραφῆναι πρὸς τινὰς ἐκ τῆς συνόδου, ὁ προκαθήμενος ἐν τῷ θρόνῳ τῆς Καρχηδονίων ἐκκλησίας, ὃν καὶ πάππαν ἐν ἀρχῇ τῆς συνόδου ὠνόμασαν, ταύτας ὀνόματι πάντων τῶν ἐπισκόπων ὑπαγορεύῃ. Ἐπῆρεσε δὲ καὶ δοθῆναι γράμματα, ἐντολῆς δύναμιν ἔχοντα, καὶ τυποῦντα τί ποιῆσαι ὀφείλουσι, τοῖς μέλλουσιν ἀπελθεῖν εἰς τὴν τῆς Ἀφρικῆς ἐπαρχίαν ἕνεκεν τῶν Δονατιστῶν, ἵνα μὴ παρεξέλθωσι τὰ ἐνταλθέντα αὐτοῖς.

APIET. « Ἐδοξε τὰ ὀφειλόντα παρὰ τῇ συνόδῳ γίνεσθαι γράμματα παρὰ τοῦ ἐν Καρχηδόνι ἐπισκόπου ἐπ' ὀνόματι πάντων γράφεσθαι καὶ ὑπογράφεσθαι. »

Ὅς γὰρ πρωτεύων τῶν ἐν Ἀφρικῇ πάντων τῶν ἐπισκόπων, τὰ παρὰ τῆς συνόδου ὀφειλόντα σταλῆναι γράμματα πρὸς τοὺς τῆς Ἀφρικῆς ἄρχοντας ἕνεκα τῶν Δονατιστῶν, ἢ πρὸς ἐτέρους, γράψαι καὶ ὑπογράψαι. Ὁκονομήθη δὲ τοῦτο, διὰ τὸ δυσχερὲς εἶναι, καὶ φόρτον ὀλέκλιρον, πάντας τοὺς ἐν συνόδῳ τοῖς στελλομένοις παρ' αὐτῶν πρὸς βασιλεῖς ἢ πρὸς ἄρχοντας γράμμασιν ὑπογράψαι.

Πρῶξις πέμπτη.

« Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ τὰ προλαβόντα ψηφίσματα κυροῦνται ἐπὶ τῶν ἐνδοξοτάτων βασιλέων Ἀρκαδίου καὶ Ὀνωρίου τῶν Ἀγούστων ὑπάτων τῇ πρὸ ἐξ Καλανῶν Σεπτεμβρίων ἐν Μιλεσίτανῃ

A reliquum fiat, Patres imperatores monendos esso censuerunt.

ARIST. « Idololatriæ reliquæ, sive in statuis, sive in locis quibuslibet, vel lucis vel arboribus, delentur. »

Non tantum idolorum simulacra conterri oportet et deleri, et aras eorum everti : sed si quæ idololatriæ reliquæ restent, vel in locis, vel lucis, aut arboribus (quid enim quod nonnulla eorum honore prosecuti sunt Græci et in eis vaticinati, et errore expulso, vel tripus vel manceum permanet,) aboleantur et illæ ut nec memoria iis supersit.

621 CANON LXXXVIII.

« Ut scribantur et subscribantur, quoties opus fuerit, ab episcopo Carthaginesi, nomine omnium episcoporum, epistolæ. Ab omnibus episcopis dictum est, ut, si placuerit, debere synodo dictari epistolæ, venerandus episcopus in hoc throno præsidens dignetur sub nomine omnium dictare et subscribere quæ plauerint : præterea episcopis legatis, qui mitti debent in provincias Africæ, propter Donatistas, dari litteras, quæ mandatum contineant : quam potestatem ne transgrediantur, et subscripserunt : Aurelius episcopus Carthaginesium Ecclesiæ, præsentis decreto consensit, et lecto subscripsit. Similiter et reliqui episcopi subscripserunt. »

ZONAR. Omnibus qui in synodo aderant placuit, ut si quas a synodo epistolæ conscribi opus fuerit, qui in throno Carthaginesis Ecclesiæ præsidet, quem et papam initio synodi vocavere, nomine episcoporum omnium eas dictet. Illud etiam placuit, ut litteræ mandati vim habentes, et quid fieri oporteat præscribentes, in Africanam provinciam Donatistarum causa profecturis darentur, nec iis quidquam, nisi ex illarum præscripto, transigere liceret.

ARIST. « Visum est, ut quæ a synodo mittendæ sunt litteræ, ab episcopo Carthaginesi sub omnium nomine scribantur et subscribantur. »

Ut primas enim omnium in Africa episcoporum, litteras, quæ a synodo mitti debent ad Africæ magistratus Donatistarum gratia vel etiam ad alios, scribet et subscribet. Illud autem constitutum fuit, quia difficile est, et onus generale, ut omnes qui sunt in synodo litteris a se ad imperatores et magistratus missis subscriberent.

Actio quinta.

« In hac synodo præcedentia decreta confirmantur sub gloriosissimis imperatoribus Arcadio et Honorio Augustis consulibus, A. D. sexto Kalendas Septembris; in civitate Milevitana, in secreto

presentem canonem, qui est valde utilis ad rusticanas ecclesias. Multa enim ejusmodi sunt a vicariis homunculis, mulieres diabolico instructu bacchantes et futura forte divinantes, hominesque, qui se dæmoniaco spiritu affatos simulant, et quæ ne dicere quidem decet, in ejusmodi ecclesiis faciunt assumentibus.

ZONAR. Nonnulli, se id pie facere existimantes, in agris et vinetis martyrum ædículas, quasi per somnia visaque admoniti, excitabant. Eas igitur, si nec martyrum corpora ibi reposita, nec aliqua illorum reliquie, asserventur, episcoporum, 620 qui iis locis præsent, auctoritate everti jubet canon. Quod si multitudo, inquit, seditiose repugnet, neque illas dirui patiatur: saltem, ne iis in locis populi conventus agant, hoc est, ne illic turbas congregent, nec aliqua eorum superstitione orthodoxi alligentur, nec in iis martyrum memoriam celebrent; si quidem nec martyris corpus nec reliquie ibi recondita sint, neque jam ab antiquis temporibus altare illud sit exædificatum; publice populum admonendum esse decernit. Quæcumque enim, quasi per somnia, et revelationes a nonnullis constructa, repente existere, omnia, inquit, penitus improbata damnentur.

ARIST. « Altare in agris aut vinetis, quibus nullæ sunt reliquie martyris repositæ, extractum, nisi publicus excitetur tumultus, evertatur: et quæcumque per insomnia vanasque revelationes altaria eriguntur. »

Quæcumque ædes oratoricæ per episcoporum preces non constituuntur, nec martyrum reliquie in iis reponuntur, profanæ sunt. Eapropter itaque et altaria, quæ in agris aut vinetis sunt sine episcopi precibus, et reliquiarum martyrum depositione, si fieri potest, subvertantur: sin autem popularis tumultus hoc fieri prohibet, saltem admonentur, popularis turbæ concitationes in iis non facere. Subvertantur autem et altaria per insomnia et vanas revelationes erecta. Cum diabolus enim sit tenebræ, lumen simulat: et pietatis nimirum prætextu hominum animas incescat.

CANON LXXXVII.

« De reliquiis idolorum radicitus extirpandis. Similiter placuit peti a clarissimis imperatoribus, ut reliquie idololatriæ, non solum quæ sunt in simulacris, sed in quibusvis locis, vel lucis, vel arboribus, omnimodo deleantur. »

BALS. Patres imperatores rogant, ut quæ adhuc relicte sint idolorum imagines, et ubicunque eæ sint, adoleantur.

ZONAR. Quamvis Evangelio longe lateque propagato, adhuc tamen quædam ex idololatria reliquie superfuerant, et adhuc simulacra atque aræ pluribus in locis ac nemoribus servabantur. De iis igitur funditus abolendis, ita ut nihil amplius ex iis

μαρτύρων ἐν αὐτοῖς ἐπιτελεῖν. Σημειώσεια τὴν παρόντα κανόνα, πολλὰ χρησιμεύοντα εἰς τὰ ἀγροικικὰ ἐκκλησίας. Γίνονται γὰρ πολλὰ τοιαῦτα παρὰ χωρτικῶν ἀνδραρίων προσλαμβανόντων γυναῖκας ἐνθουσιώσας καὶ κατὰ δαιμονικὴν ἐπιφροσιν προφοιδάζουσας τάχα τὰ μέλλοντα, καὶ ἄνδρας προσποιουμένους δαιμονῶν, καὶ ποιοῦντάς τινα μὴδὲ λέγεσθαι ἄξια εἰς τὰς τοιαύτας ἐκκλησίας.

ZONAP. Τινὲς, εὐσεβεῖν δοκοῦντες, ἐν ἀγροῖς καὶ ἐν ἀμπελώσιν ψυχοδόμων εὐκτήρια ἐπὶ μαρτύρων ὀνόμασιν, ὡς δι' ἐνυπνίων ταῦτα καὶ ἀποκαλύψων ἀνεγείροντες. Προσάσσει, τοίνυν ὁ κανὼν τὰ τοιαῦτα, εἰ μὴτε σώματα μαρτύρων ἔχοιεν αὐτοῖς ἐναποκεῖμενα, μὴτε τινὰ λείψανα μαρτύρων, παρὰ τῶν κατὰ τόπους ἐπισκόπων καταστρέφεσθαι. Εἰ δὲ οἱ δῆμοι, φησὶν, ἀνίστανται θορυβοῦντες, καὶ οὐκ ἔως καθαιρεῖσθαι αὐτὰ, νοουθετεῖσθαι τὰ κλήθη κελεύει μὴ ὀχλαγωγεῖν τοὺς τόπους ἐκείνους, τοῦτο ἐστὶ μὴ συνάγεσθαι τοὺς ὄχλους ἐκεῖ, μὴδὲ τοὺς ὀρθοδόξους καταδραμεῖσθαι τῇ τούτων δεισιδαιμονίᾳ, μὴδὲ μνήμας μαρτύρων ἐν αὐτοῖς ἐπιτελεῖν, εἰ μὴ σῶμα μάρτυρος μὴδὲ λείψανα ἐκεῖ κείνται, ἢ ἐξ ἀρχαίων χρόνων ἦν ψυχοδομημένον τὸ θυσιαστήριον ἐκεῖνο. Ἄ γὰρ, φησὶ, συνέστησαν, ὡς ἐξ ἐνυπνίων καὶ ἀποκαλύψεων οἰκοδομησάντων αὐτὰ τινῶν, πάντα ἀποδοκιμαζέσθωσαν.

ARIST. « Θυσιαστήριον ἐν ἀγροῖς ἢ ἀμπελώσιν εἰ γινόμενον, ἐν οἷς οὐ λείψανον ἀπόκειται μάρτυρος, εἰ μὴ δημόσιοι γίνονται θόρυβος, καταστρέφεσθαι καὶ ὅσα δι' ἐνυπνίων καὶ ἀποκαλύψεων μεταίων συνίσταται θυσιαστήρια. »

Ἄσσοι τῶν εὐκτηρίων οἰκῶν οὐ δι' εὐχῆς ἐπισκόπων συνέστησαν, καὶ λείψανα μαρτύρων τοῦτοις ἐναπετέθησαν, ἀνέροι εἰσι. Διὰ τοῦτο γοῦν καὶ τὰ ἐν ἀγροῖς ἢ ἀμπελώσιν γινόμενα θυσιαστήρια χωρὶς εὐχῆς ἐπισκόπου καὶ τοῦ ἐναποτεθῆναι μαρτύρων λείψανα, εἰ δυνατόν, καταστρέφεσθωσαν· εἰ δὲ δημοτικὸς θόρυβος τοῦτο κωλύει γινέσθαι, καὶ νοουθετίαν δεχέσθωσαν μὴ ποιεῖν ἐν αὐτοῖς ὀχλαγωγία. Καταστρέφεσθωσαν δὲ καὶ τὰ δι' ἐνυπνίων καὶ ἀποκαλύψεων μεταίων συνιστάμενα θυσιαστήρια. Σκότος γὰρ ὡν ὁ διάβολος, φῶς ὑποκρίνεται· καὶ προφάσει δῆθεν εὐλαβείας τὰς τῶν ἀνθρώπων δολάζει ψυχάς.

KANON ΠΖ.

« Περὶ τοῦ τὰ λείψανα τῶν εἰδώλων ἐκρίζωθῆναι. Ὁμοίως ἤρεσεν αἰτηθῆναι ἀπὸ τῶν ἐνδοξοτάτων βασιλέων, ἵνα τὰ λείψανα τῆς εἰδωλολατρίας μὴ μόνον τὰ ἐν ξοάνοις, ἀλλὰ καὶ ἐν οἰοισδήποτε τόποις ἢ ἄλλοισιν ἢ δένδροις παντὶ τρόπῳ ἐξαιλεῖσθωσιν. »

BALS. Παρακαλοῦσιν οἱ Πατέρες τοὺς βασιλεῖς, τὰ εἰς περιλειφθέντα ἀγάλματα τῶν εἰδώλων, καὶ ὅπουδήποτε ὄντα ἐξελειφθῆναι.

ZONAP. Καὶ τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος κλαυθύνοντες, ἐτι λείψανα τῆς εἰδωλολατρίας τινὰ, ἦγον ἐγκαταλείμματα, περιλειπόμενον· ἐσώζοντο καὶ ἀγάλματα καὶ βεῖμοι ἐν διαφόροις τόποις καὶ ἄλλοισι. Περὶ τοῦτου εἶρε τοῖς Πατράσιν ὑπομνη-

σθῆναι τοὺς βασιλεῖς, ἵνα ἐξαλειφῶσιν, ὥστε μὴ τι Α περιλειφθῆναι αὐτῶν.

APIET. « Τὰ εἶτα ἐν ἑοαίνος, ἢ τόποις τισὶν ἢ ἐξοισιν, ἢ δένδροις λείψανα τῆς εἰδωλολατρίας ἐξαλειφείσθω. »

Οὐ μόνον τὰ τῶν εἰδώλων ἑόανα δεῖ συντριβεσθαι τε καὶ ἐξαλειφείσθαι, καὶ τοὺς βωμοὺς αὐτῶν καταστρέφεισθαι, ἀλλὰ καὶ εἰ τι λείψανον τῆς εἰδωλολατρίας ὑπελειφθῆ ἢ ἐν τόποις, ἢ ἐξοισιν, ἢ δένδροις (τί γὰρ, οὐτι τινὰ τούτων ἐτίμων οἱ Ἕλληνες, ἢ ἐμαντεύοντο ἐν αὐτοῖς, καὶ τῆς κλάνης ἀπελαθείσης. ἢ ὁ τρέπους, ἢ τὸ μαντεῖον ἐναπέμεινεν), ἀφανιστέον καὶ τοῦτο, ὡς μηδὲ μνήμην αὐτῶ ὀπιναί.

ΚΑΝΩΝ ΠΙΠ·

« Ὅστε γράφεισθαι καὶ ὑπογράφεισθαι, ὁσάκις γένηται χρεία, ἐκ τοῦ ἐν Καρχηδόνι ἐπισκόπου ἐπ' ὀνόματι πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐπιστολάς. Ἀπὸ συμπάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη, ἵνα, ἐὰν ἀρέσῃ τινὰ γράμματα ὀφείλιν ὑπαγορευέσθαι ἐν τῇ συνόδῳ, ὁ προσκυνητὸς ἐπίσκοπος ὁ ἐν τῷ θρόνῳ τούτῳ προκαθήμενος καταξίῃ ἐπ' ὀνόματι πάντων ὑπαγορευέειν καὶ ὑπογράφειν ἐν οἷς ἤρριεν· ἐτι μὴν τοῖς τοποτηρηταῖς ἐπισκόποις, τοῖς ἀρείουσιν ἀποσταλῆναι εἰς τὰς τῆς Ἀφρικῆς ἐπαρχίας ἕνεκεν τῶν Δονατιστῶν γράμματα δοθῆναι, δύναμιν ἐντολικῶ περιέχοντα ἦν δύναμιν μὴ παρεξέλθωσι καὶ ὑπέγραψαν. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος τῆς Καρχηδονίων ἐκκλησίας τῷ παρόντι ψηφίσματι ὀσῆνεσα, καὶ ἀναγνωσθῆντι ὑπέγραψα. Ὁμοίως καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι ὑπέγραψαν. »

ZONAR. Ἦρριε πᾶσι τοῖς ἐν τῇ συνόδῳ, ἵνα, εἰ ρεῖα γένηται ἐπιστολάς γραφῆναι πρὸς τινὰς ἐκ τῆς συνόδου, ὁ προκαθήμενος ἐν τῷ θρόνῳ τῆς Καρχηδονίων ἐκκλησίας, ὃν καὶ πάππαν ἐν ἀρχῇ τῆς συνόδου ὀνόμασαν, ταύτας ὀνόματι πάντων τῶν ἐπισκόπων ὑπαγορεύῃ. Ἦρριε δὲ καὶ δοθῆναι γράμματα, ἐντολῆς δύναμιν, ἔχοντα, καὶ τυπούντα τί ποιῆσαι ὀφείλουσι, τοῖς μέλλουσιν ἀπελθεῖν εἰς τὴν τῆς Ἀφρικῆς ἐπαρχίαν ἕνεκεν τῶν Δονατιστῶν, ἵνα μὴ παρεξέλθωσι τὰ ἐνταλθέντα αὐτοῖς.

APIET. « Ἐδοξε τὰ ὀφείλοντα παρὰ τῇ συνόδῳ γίνεσθαι γράμματα παρὰ τοῦ ἐν Καρχηδόνι ἐπισκόπου ἐπ' ὀνόματι πάντων γράφεισθαι καὶ ὑπογράφεισθαι. »

Ὡς γὰρ πρωτεύων τῶν ἐν Ἀφρικῇ πάντων τῶν ἐπισκόπων, τὰ παρὰ τῆς συνόδου ὀφείλοντα σταλῆναι γράμματα πρὸς τοὺς τῆς Ἀφρικῆς ἄρχοντας ἕνεκα τῶν Δονατιστῶν, ἢ πρὸς ἑτέρους, γράψαι καὶ ὑπογράψαι. Ὀκονομήθη δὲ τοῦτο, διὰ τὸ δυσχερὲς εἶναι, καὶ φόρτον ὀλόκληρον, πάντας τοὺς τῆς συνόδου τοῖς στελλομένοις παρ' αὐτῶν πρὸς βασιλεῖς ἢ πρὸς ἄρχοντας γράμμασιν ὑπογράψαι.

Πρᾶξις πέμπτη.

« Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ τὰ προλαβόντα ψηφίσματα κυροῦνται ἐπὶ τῶν ἐνδοξοτάτων βασιλέων Ἀρκαδίου καὶ Ὀνορίου τῶν Αὐγούστων ὀπᾶτων τῇ ἡμέρᾳ τῆς Καλανθῶν Σεπτεμβρίου ἐν Μίλεβιτανῇ

reliquum fiat, Patres imperatores monendos esse censuerunt.

ARIST. « Idololatriæ reliquæ, sive in statuis, sive in locis quibuslibet, vel lucis vel arboribus, deleantur. »

Non tantum idolorum simulacra conterere oportet et deleri, et aras eorum everti : sed si quæ idololatriæ reliquæ restent, vel in locis, vel lucis, aut arboribus (quid enim quod nonnulla eorum honorum prosecuti sunt Græci et in eis vaticinati, et errore expulso, vel tripos vel manteum permanet,) aboleantur et illæ ut nec memoria iis supersit.

621 CANON LXXXVIII.

« Ut scribantur et subscribantur, quoties opus fuerit, ab episcopo Carthaginiensi, nomine omnium episcoporum, epistolæ. Ab omnibus episcopis dictum est, ut, si placuerit, debere synodo dictari epistolæ, venerandus episcopus in hoc throno præsidens dignetur sub nomine omnium dictare et subscribere quæ placuerint : præterea episcopis legatis, qui mitti debent in provincias Africæ, propter Donatistas, dari litteras, quæ mandatum contineant : quam potestatem ne transgrediantur, et subscripserunt : Aurelius episcopus Carthagensium Ecclesiarum, præsentis decreto conuasi, et lecto subscripsi. Similiter et reliqui episcopi subscripserunt. »

ZONAR. Omnibus qui in synodo aderant placuit, ut si quas a synodo epistolæ conscribi opus fuerit, qui in throno Carthagensis Ecclesiæ præsidet, quem et papam initio synodi vocavere, nomine episcoporum omnium eas dictet. Illud etiam placuit, ut litteræ mandati vim habentes, et quid fieri oporteat præscribentes, in Africanam provinciam Donatistarum causa profecturis darentur, nec iis quidquam, nisi ex illarum præscripto, transigere liceret.

ARIST. « Visum est, ut quæ a synodo mittendæ sunt litteræ, ab episcopo Carthaginiensi sub omnium nomine scribantur et subscribantur. »

Ut primas enim omnium in Africa episcoporum, litteras, quæ a synodo mitti debent ad Africæ magistratus Donatistarum gratia vel etiam ad alios, scribet et subscribet. Illud autem constitutum fuit, quia difficile est, et onus generale, ut omnes qui sunt in synodo litteris a se ad imperatores et magistratus missis subscriberent.

Actio quinta.

« In hac synodo præcedentia decreta confirmantur sub gloriosissimis imperatoribus Arcadio et Honorio Augustis consulibus, A. D. sexto Kalendas Septembris; in civitate Milevitana, in secreto

ecclesie. Aurelius episcopus Carthaginiensis Ec-
clesie, præsidentis in universa synodo, assistenti-
bus diaconis, dixit: Quoniam sanctissime Ecclē-
sie corpus unum est, et omnium membrorum
unum est caput accidit, Deo volente et nostram
infirmiorem corroborante, ut nos ad hanc Ecclē-
siam accederemus, dilectionis et fraternitatis
gratia persuasi: et ideo vestram dilectionem ad-
hortor (quoniam ita credendum est, nostrum ad
vos adventum neque supervacaneum esse, neque
omnibus lætum) ut nostrum omnium consensus
veterum decretorum placitis, quæ sive in Hippo-
nensi synodo confirmata, sive postea in Cartha-
ginensi synodo meliore definita, similiter autem
et nunc nobis ordine lecta sunt, concordare ma-
nifestetur. Tunc enim vestram fraternitatis con-
sensus luce clarior apparebit, si ea, quæ a nobis
in superioribus synodis legitime definita sunt, non
solum vestris in presentibus actis consensibus,
sed etiam subscriptionibus declarata fuerint. Xan-
tippos prima sedis Numidie episcopus dixit:
Credo quod universæ fraternitati placuit: nos
etiam nostro signo subscribentes placere confir-
mamus. 622 Et quæ decreta fuerant, propria
manu confirmarunt. Nicetius episcopus primæ
cathedræ Mauritanie Sitifensis dixit: Statuta re-
citata, quoniam non carent ratione, et ab omni-
bus confirmata sunt, meæ quoque præterea par-
vitati placent, quæ propria subscriptione confir-
mabo.

ἡ ἀναγνωσθέντα ψηφίσματα, ἐπειδὴ λογισμοῦ
ἔτι μὴν καὶ τῇ ἐπιβραχυτέῃ ταῦτα ἀρέσκουσι, ἀπερ τῇ οἰκειῇ ὑπογραφῇ βεβαιώσω.

BALS. Cum Aurelius episcopus Carthagenensis æquum censisset, ut omnes episcopi iis, quæ decreta erant, consentirent, vel se consentire ostenderent; dixerunt omnes se ea recipere, quæ in diversis synodis constituta sunt: et propterea propriis subscriptionibus ea confirmaverunt.

ZONAR. Hoc loco synodi præses Aurelius ab episcopis postulat, ut iis, quæ ante in synodis, sive in Hipponensi urbe, sive Carthagine habitis, constituta fuerant, assensum ipsi præberent, et ostenderent, quod unanimes illis consentiunt, et decreta subscriptionibus confirmant; quæ et subscribendo confirmarunt.

CANON LXXXIX.

De ordine episcoporum. Ut qui posterius ordinati

Guill. Beveregii notæ.

(36) *Περὶ τάξεως ἐπισκόπων.* Hic idem est atque decimus tertius Concilii Milevitani canon, statuens, ut in honore episcopis exhibendo ordinationis tempus observetur. Idem etiam a concilio Bracarensi 1, constitutum est, *Item placuit, ut conservato metropolitani episcopi primatu, cæteri episcoporum secundum suæ ordinationis tempus alius alio sedendi deferat locum.* Conc. Brac. 1, c. 24. Hic canon a Gratiano citatur, tanquam sextus concilii Cabiloniensis, his verbis, *Placuit ut conservato metropolitani primatu, cæteri episcopi secundum suæ ordinationis tempus alius alii deferat locum.* Grat. distinct. 48, c. 1. Sic etiam concilium

ἡ πάλαι εἰς τὸ σὴκρητον τῆς ἐκκλησίας. Ἀδρῆλιος
ἡ ἐπίσκοπος τῆς Καρχηδονίων ἐκκλησίας προκα-
θίσας ἐν πάσῃ τῇ συνόδῳ παριστώτων τῶν
ἡ διακόνων εἶπεν· Ἐπειδὴ τῆς ἀγιωτάτης Ἐκ-
κλησίας ἐν σῶμα ὑπάρχει, καὶ πάντων τῶν
ἡ μελῶν μία ἐστὶ κεφαλὴ, συνέδη, θέλοντος τοῦ
ἡ Θεοῦ καὶ τὴν ἡμετέραν ἀσθένειαν ἐνδυναμούμενος,
ἡ ὥστε πρὸς ταύτην τὴν ἐκκλησίαν ἔλθειν ἡμεῖς,
ἡ ἀγάπης καὶ ἀδελφότητος χάριτι προτραπέν-
ἡ τας. Διὸ παρακαλῶ τὴν ὑμετέραν ἀγάπην
ἡ (ἐπειδὴ εὐτως ἐστὶν πιστευτέον. Ἐπεὶ ἡμετέρα
ἡ παρ' ὑμῶν προσέξουσιν οὕτε περισσῆ οὕτε
ἡ ἥδυστάτη πλῆθιν ἐστίν), ἵνα ἡ συναινέσεις πάντων
ἡ ἡμῶν φανερωθῇ ὁμοιοῦν τοῖς συνόδοις τῶν ψη-
ἡ φισμάτων τῶν πάλαι, εἴτε κατὰ τὴν ἐν Ἰππῶνι
ἡ σύνοδον βεβαιωθέντων, εἴτε μετὰ ταῦτα τῇ ἐν
ἡ Καρχηδόνι κρείττονι συνόδῳ ὀρισθέντων, ὁμοίως
ἡ δὲ καὶ νῦν κατὰ τάξιν ἡμῶν ἀναγιγνωσκόμενων.
ἡ Τότε γὰρ τῆς ὑμετέρας ἀδελφότητος ἡ ὁμόνοια
ἡ λαμπρότερα τοῦ φωτὸς ἀναδειχθήσεται, ἐὰν τὰ
ἡ παρ' ἡμῶν ἐν ταῖς ἀνωτέροις συνόδοις νομίμως
ἡ ὀρισθέντα, μὴ μόνον ταῖς ἐν τοῖς παροῦσι πεπραγ-
ἡ μένοις συναινέσειν ὑμῶν, ἀλλὰ καὶ ὑπογραφαῖς
ἡ ἔτι μὴν φανερώσεται. Ἐάντιππος ἐπίσκοπος τῆς
ἡ πρώτης καθέδρας τῆς Νουμιδικῆς εἶπεν· Πισ-
ἡ τεύω διὸ πάσῃ τῇ ἀδελφότητι ἡρεσεν· ὑπογρά-
ἡ φοντές τε ἡμεῖς τῇ ἰδίᾳ ὑποσημειώσαι βε-
ἡ θαιούμεν ἀρέσαι. Καὶ τὰ ὀρισθέντα ἰδοχέως
ἡ ἐβεβαίωσαν. Νικήτιος ἐπίσκοπος τῆς πρώτης
ἡ καθέδρας Μαιριτανίας Σιτιφένσης εἶπεν· Τὰ
ἡ οὐκ ἐστέρηται, καὶ ἀπὸ πάντων ἐκυρώθησαν.

C ΒΑΣΣ. Τοῦ Ἀδρῆλιου τοῦ ἐπισκόπου Καρχηδόνος
ἡ ἐπιώτατος συναινέσαι πάντας τοὺς ἐπισκόπους τοῖς
ἡ ὀρισθείσι, καὶ δεῖξαι ὡς ὁμοιοῦσιν, εἶπον ἅπαντες
ἡ ἀποδέχεσθαι τὰ θεσπίσματα ἐν ἡδιαφόροις συνόδοις·
ἡ καὶ διὰ τοῦτο ἐβεβαίωσαν αὐτὰ διὰ οἰκείων ὑπογρα-
ἡ φῶν.

ZONAR. Ἐνταῦθα ὁ προέχων τῆς συνόδου Ἀδρῆ-
ἡ λιος ἀξιοῖ τοὺς ἐπισκόπους συναινέσαι τοῖς πάλαι
ἡ δόξασιν ἐν συνόδοις, εἴτε ἐν Ἰππῶνι τῇ πόλει εἴτε
ἡ ἐν Καρχηδόνι γενομέναις, καὶ δεῖξαι ὡς ὁμοιοῦσιν
ἡ ἐκεῖνοις συναίνουντες, καὶ ὑπογραφαῖς βεβαιούν-
ἡ τες τὰ ψηφισθέντα· ἡ καὶ ὑπογράφαντες ἐβεβαίω-
ἡ σαν.

KANON ΠΘ'.

De ordine episcoporum. Ut qui posterius ordinati

Perl τάξεως ἐπισκόπων (36). Ὅστε τοὺς μεταγε-

Toletanum quartum ordinem concilii celebrantibus institutus, ait, *Et convenientes omnes episcopi pariter introeant, et secundum ordinationis suæ tempora resideant.* Concilium Tolet. quartum, c. 3. Gregorius I papa Romanus in epistola ad Siagrium episcopum Augustodunensem, quem Pallii usum honoravit, *Cujus ne indumentum, inquit, magnificentiam nudam videamur quodammodo contulisse, hoc etiam pariter prospeximus concedendum, ut metropolitæ suo per omnia loco et honore servato, Ecclesia civitatis Augustodunæ, cui omnipotens Deus precesse te voluit, post Lngdanensem Ecclesiam esse debeat, et hunc sibi locum et ordinem ex nostræ auctoritatis*

« προτέρως χειροτονηθέντας μή τολμῶν ἑαυτοὺς A
 « προτιμᾶν τῶν προτέρων. Βαλεντίνος ἐπίσκοπος
 « εἶπεν· Τὸ ἀγαθὸν τῆς ὑμετέρας ἀνεξικακίας,
 « ἐάν ἐπιτρέπη, ἀκολούθως ἐξηγήσομαι τὰ ἐν τῷ
 « προλαβόντι χρόνῳ εἰς τὴν Καρχηδονίων ἐκκλη-
 « σίαν πραχθέντα, καὶ ταῖς τῶν ἀδελφῶν ὑπο-
 « γραφαῖς φανερώς κυρωθέντα, καὶ ἡμᾶς ἐτι-
 « νῦν φυλάξοντας ὁμολογήσω. Ἐκεῖνο τοίνυν
 « ἐπιστάμεθα ἀμίαντον ἀεὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν
 « φυλάττεσθαι κατάστασιν οὕτως, ὡς μηδένα τῶν
 « ἀδελφῶν τολμᾶν ἑαυτὸν προτιμᾶν ποτε τῶν πρὸ
 « αὐτοῦ· ἀλλὰ καὶ ἂ ταῖς τῆς ἀγάπης τάξεσιν
 « ἀεὶ παρασχεθῆ τοῖς προτέροις· ἅπερ οἱ ἐπακο-
 « λουθοῦντες χαριέντως καταδέξαντο. Ταύτην οὖν
 « τάξιν καλεῖσαι ἢ ὑμέτερα ἀγισοσύνη κριεττόνως
 « ταῖς ἡμετέραις διαλαλαῖς βεβαιῶσαι. Ἀδρῆλιος B
 « ἐπίσκοπος εἶπεν· Οὐκ ἔχρη μὲν ταῦτα ἡμᾶς
 « ἱκαναλαμβάνειν, εἰ μὴ τυχὸν ἀκατανόητοι διό-
 « νοιαι τιῶν ἀνεφύησαν, αἱ πρὸς τοὺς ἄλλους
 « τούτους τὰς ἡμετέρας εἰσθήσεις ὀξύνουσαι.
 « Ἄλλ' ἐπειδὴ αὕτη κοινὴ ἐστὶν αἰτία, ἣν νῦν
 « ἐνεφάνισεν ὁ ἀδελφός καὶ συλλειτουργός ἡμῶν,
 « ὥστε ἕκαστος ἡμῶν ἐπιγνώσκων τὴν παρὰ τοῦ
 « Θεοῦ ψηφισθεῖσαν αὐτῷ τάξιν, καὶ ἵνα οἱ με-
 « ταγενέστεροι τοῖς προτέροις ἀναφέρωσιν, καὶ
 « μὴ τολμήσωσιν παρὰ γνώμην τούτων τί ποτε
 « πράττειν· διὰ τοῦτο λέγω, καθὼς τὸν ἐμὸν ὑπο-
 « τρέχει λογισμόν, τοῖς καταφρονουῦντας τῶν
 « πρὸ αὐτῶν, καὶ τινα ἀποτολμῶντας, κωλυτέους
 « ἀρμολίως εἶναι ἀπὸ πάσης τῆς συνόδου. Ἐάν- C
 « θιππος ἐπίσκοπος τῆς πρώτης καθέδρας τῆς
 « Νουμηδίας εἶπεν· Ἦκουσεν ἢ πάντων τῶν
 « ἀδελφῶν παρουσία τὴν ἐξακολουθήτην τοῦ ἀδελ-
 « φοῦ καὶ συνειρεσιῶς ἡμῶν Ἀδρῆλιου, τί πρὸς
 « ταῦτα ἀποκρίνεται; Διοτίμος ἐπίσκοπος εἶπεν·
 « Τὰ παρὰ τῆς ψήφου τ' ἂν ἀρχαίων ὀρισθέντα τῆ
 « ὑμετέρῃ συναίνεσει ἐκδοθήσεται· ἵνα τὰ πε-
 « ριεχόμενα τοῖς πεπραγμένοις τῶν προτέρων
 « συνόδων ἐν τῇ ἐν Καρχηδόνι ἐκκλησίᾳ κατὰ τὴν
 « ὑμέτεραν συναίνεσιν πεπληρωμένως βέβαια
 « παρὰ πᾶσι φυλαχθῶσιν. Σύμπαντες οἱ ἐπίσκο-
 « ποι εἶπον· Ἡ τάξις αὕτη ἀπὸ τῶν Πατέρων
 « καὶ ἀπὸ τῶν ἀρχαίων ἐφυλάχθη, καὶ ἀφ' ἡμῶν
 « κατὰ συγχώρησιν Θεοῦ φυλαχθήσεται σωζομέ-
 « νου ἐτι μὴν τοῦ δικαίου τῶν πρωτεύοντων τῆς
 « σίου καὶ ματρικίου τῆς Νουμηδίας. Ἐπειτα ἤρσε
 « πᾶσι τοῖς ἐπισκόποις τοῖς ἐν ταύτῃ τῇ
 « συνόδῳ ὑπογράψασιν, ἵνα τὸ ματρικίον καὶ ἀρχέ-
 « τυπον τῆς Νουμηδίας καὶ εἰς τὴν πρώτην
 « καθέδραν ἦ, καὶ εἰς τὴν μητρόπολιν Κωνσταντίναν. »

ΒΑΑΣ. Ὡς εἰσκειν, οὐκ ἐτάχθησαν ἐτι, οὐδὲ ὠρί- D
 σθησαν κατὰ τὸν τότε καιρὸν οἱ θρόνοι τῶν ἐκκλη-
 σίων· καὶ διὰ τοῦτο ὤρισαν οἱ Πατέρες προτιμᾶσθαι

Guill. Beveregii notæ.

indulgentia vindicare. Cæteris vero episcopus se-
cundum ordinationis suæ tempus, sive ad consid-
endum in concilio, sive ad subscribendum, vel in qua-
libet alia re, sua attendere loca decernimus, et
suorum sibi prerogativarum ordinem vindicare. Græc.
l. vii, epist. 114. Hinc, ni fallor, canone hujus
Concilii 92. constitutum habemus, ut cum episcopi
ordinantur, ab ordinatoribus suis litteras acci-

« sunt prioribus se non audeant præponere. Va-
 « lentinus episcopus dixit : . Si vestræ patientiæ
 « bonum permittat, ordine narabo quæ priori
 « tempore in Carthaginiensium Ecclesia facta, et
 « etiam dum fratrum subscriptionibus aperte
 « confirmata sunt, et nos servaturos profitebor,
 « Illud itaque scimus inviolatam ecclesiasticam
 « semper servari disciplinam, ita ut nullus ex
 « fratribus audeat unquam se iis præponere, qui
 « ante ipsum fuerunt : sed et quæ charitatis or-
 « dinibus semper prioribus præbita sunt, ea con-
 « sequentes libenter susceperunt. Hunc ergo or-
 « dinem iubebit vestra sanctitas melius nostris
 « interlocutionibus roborari. Aurelius episcopus
 « dixit : Non oportebat nos hæc quidem repetere,
 « nisi forte minus intelligibiles quorundam cogi-
 « tationes exortæ essent, quæ nostros sensus ad
 « hæc decreta excitarent. Sed quia hæc commu-
 « nis causa est, quam nunc ostendit frater et
 « coadjutor noster, unusquisque nostrum cogno-
 « scat ordinem sibi a Deo decretum, et ut poste-
 « riores prioribus deferant, et non audeant præ-
 « ter eorum sententiam aliquid unquam agere,
 « propterea dico, quemadmodum mihi venit in
 « mentem, qui contemnuat illos qui ante se sunt,
 « et aliqua temere audent, eos convenienter ab
 « omni synodo coerceandos esse. Xantippus epi-
 « scopus primæ cathedræ Numidiæ dixit : Audivit
 « omnium fratrum præsentia prosecutionem fra-
 « tris et consacerdotis nostri Aurelii : quid ad
 « hæc respondetur? Diatinius episcopus dixit :
 « Quæ ab antiquorum suffragio definita sunt, ea
 « vestro consensui tradentur : ut quæ continen-
 « tur in actis priorum synodorum in Carthagi-
 « nensi Ecclesia, vestro consensu plene firmata
 « apud omnes servantur. Omnes episcopi dixe-
 « runt : Ipse ordo a Patribus et ab antiquis ser-
 « vatus est, et a nobis Dei permissione servabitur,
 « servato utique jure primatum Numidiæ et Mau-
 « ritanis ex indice et matricula Numidiæ. Deinde
 « placuit omnibus episcopis, qui in hac synodo
 « subscripserunt, ut matricula et archetypum
 « Numidiæ sit etiam in prima cathedra, et in
 « metropoli Constantina. »

BALS. Ut videtur, nondum erant ordinati, nec
 tunc temporis constituti throni ecclesiarum : et
 propterea statuerunt Patres eos præponi, qui prius

piant, consulem sive annum et diem indicantes,
 quo ordinati sunt : qui quidem canon in concilio
 Milevitano præsentem immediate sequitur, his
 verbis, Deinde placuit, ut quicumque deinceps ab
 episcopis ordinantur, ab ordinatoribus suis, manu
 eorum subscriptas, continentes consulem et diem,
 ut nulla altercatio de posterioribus vel anterioribus
 oriatur. Concil. Milev. c. 14.

ordinati fuerant. **623** Hoc autem hodie locum non habet: sed secundum declarationem factam ab imperatore domino Leone sapiente, quæ in sanctissimæ Magnæ Dei Ecclesiæ chartophylacio reposta est, ecclesiarum throni honorantur. Jus autem prioritatis, in præsentī canone declaratum, in clericorum ordinibus locum habet. Honoratur enim unusquisque, prout ordinatio ipsius est prior tempore. In gradu autem omnium ecclesiasticorum officiorum quomodo hoc non servatur: sed ex voluntate antistitum, qui eos ordinant, status eorum honoratur, et posterior præferatur antiquiori, minor.

ZONAR. Nondum omnibus ecclesiis tunc temporis dignitatis locus et ordo præfinitus erat, sed præcipuis solis; ut ex sine hujus canonis facile apparet: in aliarum vero ecclesiarum episcopis, ut quisque prius ad episcopatus honorem electus fuerat, ita dignitate cæteris anteponatur. Idem ergo synodi Patres servari jubent, ut antiquiores scilicet episcopi honore iis, qui post creati sunt, præferantur: Ecclesiis vero primatibus Numidiæ Mauritaniæque sua jura in indice et matricula Numidiæ descripta servari volunt. Exstabant enim, ut est verisimile, in Numidia commentarii (eos enim matriculæ nomine intelligimus) quibus aliqua de ordine inter eas Ecclesias retinendo continebantur. Servari porro matriculæ archetypum in prima cathedra, et in Constantini metropoli decreverunt.

ARIST. « Teipsum ei, qui te præcessit, non antepones: sed sequeris. Qui autem priores contemnit, ipse magis est contemnuendus. »

In Africa tunc temporis, nec alibi, habuerunt episcopatus ullam in throni honore differentiam, sed omnes æqualis erant honoris. Qui autem primus ordinatus fuit episcopus, ei qui post ipsum ordinatus est, et in cathedra et in aliis quæstionibus canonice prælatus fuit: et sic reliqui deinceps juxta ordinationum suarum tempora ordine sequuntur. Episcopum itaque, qui non fecerit secundum hanc formam in Afrorum regione, sed arroganter se gesserit, et illos qui ante se sunt contempti habuerit, decrevit synodus in primis contemptui esse etiam toti synodo.

CANON XC.

« De Quod-vult-deo Centuriato, quoniam, cum adversarius ejus petivisset, ut ad nostram synodum introduceretur, interrogatus an velit cum ipso apud episcopos experiri, primum quidem est pollicitus; alio autem die hoc ei non placere respondit, et recessit: placuit omnibus episcopis, ut nemo ipsi Quod-vult-deo communicet, donec ejus negotium finem acceperit. Ei enim auferri episcopatum, ante sui negotii exitum, nulli potest Christiano jure videri. »

BALS. et **ZONAR.** Accusavit quispiam dictum

αὐτὸν προγενεστέρως χειροτονηθέντας. Σήμερον δὲ τοῦτο οὐκ ἐνεργεῖ· ἀλλὰ κατὰ τὴν γενομένην ὑποτύπωσιν παρὰ τοῦ βασιλέως κυροῦ Ἀέοντος, τοῦ Σοφοῦ τὴν καὶ ἐν τῷ χαρτοφυλακίῳ τῆς ἀγιοτάτης τοῦ Θεοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας ἀποκειμένην, οἱ θρόνοι τιμῶνται τῶν ἐκκλησιῶν. Τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανὼς ἀναφανιδόμενον δίκαιον τῆς προγενεσίας ἐνεργεῖ εἰς τὰ τῶν κληρικῶν τάγματα. Τιμᾶται γὰρ ἕκαστος κατὰ τὴν προγενεσίαν τοῦ χρόνου τῆς οικείας χειροτονίας. Ἐπι δὲ τῶν βαθμῶν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχοντικῶν πῶς τοῦτο οὐ φυλάττεται, ἀλλὰ κατὰ τὴν προαίρεσιν τῶν σφραγιζόντων ἀρχιερέων ἢ στάσις φιλοτιμιᾶται, καὶ ὁ μεταγενέστερος προτιμᾶται τοῦ προγενεστεροῦ, θαυμάζω.»

B ZONAR. Οὕτω τότε πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις βαθμῶδ· καὶ τάξις ἐτέτακτο, μόναις δὲ ταῖς ὑπερχύουσαις, ὡς ἔστιν εὐρεῖν ἐκ τοῦ τέλους τοῦ παρόντος κανὼς· οἱ δὲ τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν ἐπίσκοποι πρὸς τοὺς χρόνους τῶν χειροτονιῶν αὐτῶν προτιμῶντο. Τοῦτο οὖν οἱ τῆς συνόδου φυλάττεσθαι διατάττονται, ὥστε τοὺς προχειροτονηθέντας ἐπισκόπους τῶν μεταγενεστερῶν προτετιμῆσθαι· ταῖς δὲ πρωτεύουσαις· ἐκκλησίαις τῆς Νουμηθίας καὶ Μαιριτανίας φυλαχθῆναι τὸ δίκαιον ἐκ τοῦ χαρτοθεσίου καὶ τοῦ ματρικίου τῆς Νουμηθίας. Ἦν γὰρ, ὡς εἴπικεν, ἐν τῇ Νουμηθίᾳ ἀπογραφὴ τις (αὕτη γὰρ ἔστι τὸ ματρικίον), περιέχουσα τινὰ περὶ τάξεως καὶ βαθμοῦ τῶν εἰρημένων ἐκκλησιῶν. Ἀποκεῖσθαι δὲ ἔδοξε τὸ ματρικίον τῷ ἀρχαιότυπον εἰς τὴν πρώτην **C καθέδραν**, καὶ εἰς μητροπολίην Κωνσταντινῶν.

ARIST. « Οὐ προτιμῆσαις τοῦ πρὸ σου σεαυτὸν, ἀλλ' ἐπακολουθήσεις. Ὁ δὲ περιφρονῶν τοὺς ἐπρωτέρους εὐκαταφρόνητος. »

Ἐν τῇ Ἀφρικῇ τῷ τότε, οὐδὲ ἀλλαγῶν, εἶχον αἱ ἐπισκοπαὶ διαφοράν τινὰ εἰς τὴν τοῦ θρόνου τιμὴν, ἀλλὰ πᾶσαι ἦσαν ἰσότητοι. Ὁ δὲ πρῶτος χειροτονηθεὶς ἐπίσκοπος, τοῦ μετ' αὐτὸν χειροτονηθέντος, ἐν τε τῇ καθέδρᾳ καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς ζητήσεσι· ταῖς κανονικαῖς προτετιμᾶτο· καὶ οὕτως οἱ ἐφεξῆς κατὰ τοὺς χρόνους τῶν χειροτονιῶν αὐτῶν ἐπηκολούθουν. Τὴν γοῦν μὴ κατὰ τὸν τύπον τοῦτον ποιῶντα ἐπίσκοπον ἐν τῇ τῶν ἄρρων χώρᾳ, ἀλλ' ἀκαυθαδεύζόμενον, καὶ τοὺς ἐπρωτέρους περιφρονῶντα, ὤρισεν ἡ συνδὸς εὐκαταφρόνητον εἶναι καὶ ἀπὸ πάσης **D συνόδου**.

CANON LI.

« Περί Κουοδδουλτεδαίου ἐπι μὴν τοῦ Κεντυριάτου, ἐπειδὴ τοῦ ἐκνεύτου αὐτοῦ αἰτήσαντος παρὰ τῆς ἡμετέρας εἰσνευχθῆναι συνόδῳ, ἐρωτηθεὶς εἰ ἄρα βούλεται μετ' αὐτοῦ παρὰ τοῖς ἐπισκόποις ἀποπειραθῆναι, πρῶτον μὲν ὑπέσχετο, τῇ δὲ ἄλλῃ ἡμέρᾳ τοῦτο μὴ ἀρίσκειν αὐτῷ ἀπεκρίνατο, καὶ ἀνεχώρησεν· ἤρρεσεν πᾶσι τοῖς ἐπισκόποις, ἵνα μηδεὶς τῷ αὐτῷ Κουοδδουλτεδαίῳ κοινωνήσῃ, ἕως οὗ τὸ κατ' αὐτὸν πρᾶγμα περρωτῶθῃ. Τὴν γὰρ ἐπισκοπήν ἀπ' αὐτοῦ ἀφαιρωθῆναι πρὸ τῆς ἐκβάσεως τοῦ κατ' αὐτὸν πρᾶγματος οὐδὲν Χριστιανῶν δύναται δοκεῖν. »

BALS. καὶ **ZON.** Κατηγόρησε τις τοῦ ῥηθέντος

ἐπισκόπου, καὶ ἠρωτήθη ὁ κατηγορηθεὶς, εἰ βούλεται παρὰ τῆ συνόδου μετὰ τοῦ κατηγοροῦ δικάσασθαι. Ὁ δὲ, ὑποσχόμενος, μετὰ μικρὸν παρητήσατο, καὶ ἀνεχώρησε· καὶ ἡ σύνοδος ἐψήφισατο μηδὲνα αὐτῷ κοινωνῆσαι, ἕως οὗ δικασθῆ· τὴν δὲ ἐπισκοπὴν ἀπὸ τοῦ κατηγορηθέντος μὴ ἀφαιρεθῆναι. Δείκνυται οὖν καὶ τούτου ὅτι, καὶ ὑπὸ κατηγορίαν γένηται τις ἢ καὶ ὑπὸ ἀπορίσμων, ἕως οὗ λυθῆ τὸ κατ' αὐτοῦ δικαστήριον, ἐπίσκοπός ἐστι, καὶ τῆς ἐπισκοπῆς οὐκ ἐξωθεῖται.

ΑΡΙΣΤ. « Ἐπειδὴ Κουοδουλτθαλιος, τοῦ ἀναντιοῦ αὐτῷ αἰτήσαντος παρὰ τῆ ἡμετέρας συνόδου εἰσευχθῆναι, πρῶτα μὲν εἰσιελθεῖν κατέθετο, ὕστερον δὲ ἀπαρέσκεσθαι εἰπὼν, ὑπαχώρησεν· ἔστω ἀκοινωνήτος, ἕως τὸ πρῶτον περατωθῆ· καθαιρεθῆναι γὰρ πρὸ δίκης οὐ δίκαιον. »

Οὐκ εὐκλῶ; δεῖ τοὺς ἱερατικούς καθαιρεῖσθαι, οὐδ' ἀπὸ τυχούσης προτάσεως· καὶ γὰρ ὁ Κουοδουλτθαλιος οὗτος ἐπίσκοπος παρὰ τῆ συνόδου ταύτη κριθῆναι κατέθετο, τοῦ ἀντιδίκου αὐτῷ τούτο αἰτήσαντος, εἰτα ὑπαχώρησεν, ὡς ἀπαρέσκεσθαι παρ' αὐτῆ τῆ συνόδου κριθῆναι, ἀκοινωνήτος; μὲν ἔσται, ἕως ἂν κριθῆ, καὶ τὰ κατ' αὐτὸν πῆρς διεξήται, τὴν δὲ ἐπισκοπὴν αὐτοῦ οὐκ ἀφαιρεθῆσεται, ἀλλὰ καθέξει ταύτην, ὅτι μὴδὲ δίκαιον πρὸ καταδίκης· καθαιρεθῆναι τινα.

ΚΑΝΩΝ 4Α'.

Περὶ Μαξιμιανῶς δὲ τοῦ Βιργενσίου ἤρσαεν ἐκ τῆς συνόδου γράμματα δοθῆναι καὶ πρὸς αὐτὸν καὶ πρὸς τὸν λαόν, ἵνα κάκεινος ἐκ τῆς ἐπισκοπῆς ἀναχωρήσῃ, κάκεινοὶ ἑαυτοῖς ἄλλον ἐπιτήρησασιν. »

ΒΑΛΣ. Οὗτος ὁ κανὼν προσωπικός ἐστι, καὶ ἐρμηνεύεται οὕτως.

ΖΩΝΑΡ. Οὗτος ὁ κανὼν προσωπικός ἐστιν.

ΑΡΙΣΤ. « Μαξιμιανὸς ὁ Βαγέσιος ἐξωθήτω τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἄλλος ἀντικαταστήτω. » *Σαφίως.*

ΚΑΝΩΝ 4Β'.

Ὅσοι τοὺς χειροτονουμένους ἐπισκόπους ἀπὸ τῶν χειροτονούντων αὐτοὺς ἐπιστολάς λαμβάνειν, ἐν αἷς ἡ τε ἡμέρα καὶ ὁ ὕπατος προφέρεται. Ἐπειτα ἤρσαεν, ἵνα οἵτινες δὴποτε μετὰ ταῦτα χειροτονῶνται ἀνὰ τὰς τῆς Ἀφρικῆς ἐπαρχίας, γράμματα λάβωσι παρὰ τῶν χειροτονούντων αὐτοὺς, τῆ χειρὶ αὐτῶν ὑπογεγραμμένα, περιέχοντα τὴν ὕπατον καὶ τὴν ἡμέραν· ὥστε μηδεμίαν ἀμφισβήτησιν περὶ ὕστερων ἢ προτέρων ἀναφυῆναι. »

ΒΑΛΣ. Καὶ οὗτος ὁ κανὼν ἀνωσιελῆς ἐστι, διὰ τὸ τὴν προγενεσίαν μὴ ὠφελεῖν τοὺς ἐπισκόπους· εἰς δὲ τοὺς ἄλλους ἐκκλησιαστικούς βαθμοὺς χρησιμεύει. Γίνονται γὰρ κατὰ τὴν τοῦτο περιλήψιν τοῖς χειροτονουμένοις πιττάκια μετὰ μηνολογῆματος εἰς δὴλωσιν τῆς προγενεσίας.

ΖΩΝΑΡ. Εἶπεν ἀνωτέρω τοὺς ἐπισκόπους κατὰ τοὺς χρόνους, καθ' οὓς ἐχειροτονήθησαν, τετάχθαι, ἤτοι προτετιμηθῆναι τοὺς προγενεστέρους. Ἴνα οὖν μὴ τινες ἀμφισβῆλαι φώωνται περὶ τοῦ καιροῦ τῆς ἐκείνου χειροτονίας, ὡρίταν ἡ σύνοδος ἐκείνου τῶν

A episcopum, et accusatus interrogatus est, an velit cum adversario apud synodum litigare. Is autem pollicitus, paulo post recusavit, et recessit: et synodus decrevit neminem ei communicare, donec fuerit iudicatus; episcopatum autem et accusato non auferri. Hinc itaque constat, quod et si quis sub accusatione sit, vel etiam sub segregatione, donec fuerit solutum adversus eum iudicium, episcopus est, nec ex episcopatu detruditur.

624 ARIST. « Quandoquidem Quod-vult-deus, cum adversarius ejus, ut ad nostram synodum introduceretur, petiisset, primo quidem venire pollicitus est, postea vero illud sibi displicere dicens, recessit, excommunicetur, usque dum causa determinetur. Ut enim ante sententiam latam deponatur, non est justum. »

Non oportet sacros facile deponi et ob quamlibet causam. Licet enim Quod-vult-deus hic episcopus, a synodo illa iudicari promisit, adversario ejus illud postulante, deinde recessit, utpote cui a synodo ea iudicari displicuit; excommunicatus quidem erit, usquedum iudicetur, et negotia ejus terminentur: episcopus tamen ei non auferetur; sed eam possidebit; quia non est justum. ut ante condemnationem quispiam deponeretur.

CANON XCI.

De Maximiano autem episcopo Bagensio, placuit litteras dari ex synodo, et ad ipsum, et ad populum, ut et ille cedat episcopatu, et illi alium sibi querant. »

BALS. Hic canon est personalis, et interpretatione non eget.

ZONAR. Hic canon est personalis.

ARIST. « Maximianus Bagensius Ecclesia expellatur, et alius illius loco substituitur. *Perspicuus.* »

CANON XCII.

Ut episcopi qui ordinantur, ab iis qui ipsos ordinant, epistolas accipiant, in quibus dies et consul proferatur. Deinde placuit, ut qui posthac ordinantur per Africæ provincias, ab iis qui illos ordinant litteras accipiant, ipsorum manu subscriptas, consulem et diem continentis: ut nulla de posterioribus vel prioribus controversia exoriatur.

BALS. Sic quoque canon est inutilis, eo quod prior creatio non adjuvet episcopos: in aliis autem gradibus ecclesiasticis est utilis. Fiunt enim, ut hoc canone comprehenditur, iis qui ordinantur, pittacia cum mensium ac dierum supputatione ad prioris creationis declarationem.

ZONAR. Ut episcopis pro temporis ratione quo creati sunt, suis cuique locus assignetur, hoc est, ut antiquiores dignitate ceteris præferantur, paulo ante constitutum est. Ergone qua controversia de tempore, quo quisque renunciatus fuit, existeret,

ordinati fuerant. **623** Hoc autem hodie locum A non habet : sed secundum declarationem factam ab imperatore domino Leone sapiente, quæ in sanctissimæ Magnæ Dei Ecclesiæ chartophylacio reposta est, ecclesiarum throni honorantur. Jus autem prioritatis, in præsentî canone declaratum, in clericorum ordinibus locum habet. Honoratur enim unusquisque, prout ordinatio ipsius est prior tempore. In gradu autem omnium ecclesiasticorum officiorum quomodo hoc non servatur : sed ex voluntate antistitum, qui eos ordinant, status eorum honoratur, et posterior præferatur antiquiori, minor.

ZONAR. Nondum omnibus ecclesiis tunc temporis dignitatis locus et ordo præfinitus erat, sed præcipuis solis ; ut ex hinc canonis facile apparet : in aliarum vero ecclesiarum episcopis, ut quisque prius ad episcopatus honorem electus fuerat, ita dignitate cæteris anteponitur. Idem ergo synodi Patres servari jubent, ut antiquiores scilicet episcopi honore iis, qui post creati sunt, præferantur : Ecclesiis vero primatibus Numidiæ Mauritanique sua jura in indice et matricula Numidiæ descripta servari volunt. Exstabant enim, ut est verisimile, in Numidia commentarii (eos enim matriculæ nomine intelligimus) quibus aliqua de ordine inter eas Ecclesias retinendo continebantur. Servari porro matriculæ archetypum in prima cathedra, et in Constantini metropoli decreverunt.

ARIST. « Te ipsum ei, qui te præcessit, non antepones : sed sequeris. Qui autem priores contemnit, ipse magis est contemnendus. »

In Africa tunc temporis, nec alibi, habuerunt episcopatus ullam in throni honore differentiam, sed omnes æqualis erant honoris. Qui autem primus ordinatus fuit episcopus, ei qui post ipsum ordinatus est, et in cathedra et in aliis quæstionibus canonice prælatus fuit : et sic reliqui deinceps juxta ordinationum suarum tempora ordine sequuntur. Episcopum itaque, qui non fecerit secundum hanc formam in Afrorum regione, sed arroganter se gesserit, et illos qui ante se sunt contempti habuerit, decrevit synodus in primis contemptui esse etiam toti synodo.

CANON XC.

« De Quod-vult-deo Centuriato, quoniam, cum adversarius ejus petivisset, ut ad nostram synodum introduceretur, interrogatus an velit cum ipso apud episcopos experiri, primum quidem est pollicitus ; alio autem die hoc ei non placere respondit, et recessit : placuit omnibus episcopis, ut nemo ipsi Quod-vult-deo communicet, donec ejus negotium finem acceperit. Ei enim auferri episcopatum, ante sui negotii exitum, nulli potest Christiano jure videri. »

BALS. et **ZONAR.** Accusavit quispiam dictum

Α τὸς προγενεστέρως χειροτονηθέντας. Σήμερον δὲ τοῦ τοῦ οὐκ ἐνεργεῖ· ἀλλὰ κατὰ τὴν γενομένην ὑποτύπωσιν παρὰ τοῦ βασιλέως κυροῦ Ἀέοντος, τοῦ Σοφοῦ τὴν καὶ ἐν τῷ χαρτοφυλακίῳ τῆς ἀγιωτάτης τοῦ Θεοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας ἀποκειμένην, οἱ θρόνοι τιμῶνται τῶν ἐκκλησιῶν. Τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανὼς ἀναφανιδόμενον δίκαιον τῆς προγενεσίας ἐνεργεῖ εἰς τὰ τῶν κληρικῶν τάγματα. Τιμᾶται γὰρ ἕκαστος κατὰ τὴν προγενεσίαν τοῦ χρόνου τῆς οικείας χειροτονίας. Ἐπι δὲ τῶν βαθμῶν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχοντικῶν πῶς τοῦτο οὐ φυλάττεται, ἀλλὰ κατὰ τὴν προαίρεσιν τῶν σφραγιζόντων ἀρχιερέων ἢ στάσις φιλοτιμῆται, καὶ ὁ μεταγενέστερος προτιμᾶται τοῦ προγενεστέρου, θαυμάζω.»

B **ZONAR.** Οὕτω τότε πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις βαθμῶς καὶ τάξις ἐτέτακτο, μόναις δὲ ταῖς ὑπερχύουσαις, ὡς ἔστιν εὐρεῖν ἐκ τοῦ τέλους τοῦ παρόντος κανὼς· οἱ δὲ τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν ἐπίσκοποι πρὸς τοὺς χρόνους τῶν χειροτονιῶν αὐτῶν προτιμῶντο. Τοῦτο οὖν οἱ τῆς συνόδου φυλάττεσθαι διατάττονται, ὥστε τοὺς προχειροτονηθέντας ἐπισκόπους τῶν μεταγενεστέρων προτετιμῆσθαι· ταῖς δὲ πρωτεύουσαις ἐκκλησίαις τῆς Νουμηδίας καὶ Μαιριτανίας φυλαχθῆναι τὸ δίκαιον ἐκ τοῦ χαρτοθεσίου καὶ τοῦ ματρικίου τῆς Νουμηδίας. Ἦν γὰρ, ὡς εἰκεν, ἐν τῇ Νουμηδίᾳ ἀπογραφὴ τις (αὕτη γὰρ ἔστι τὸ ματρικίον), περιέχουσα τινὰ περὶ τάξεως καὶ βαθμοῦ τῶν εἰρημένων ἐκκλησιῶν. Ἀποκείσθαι δὲ ἔδοξε τῷ ματρικίον τὴν ἀρχαιότυπον εἰς τὴν πρώτην **C** καθέδραν, καὶ εἰς μαγρόπολιν Κωνσταντίαν.

ARIST. « Οὐ προτιμῆσεις τοῦ πρὸ σου σεαυτὸν, ἀλλ' ἐπακολουθήσεις. Ὁ δὲ περιφρονῶν τοὺς ἐπρωτέρους ἐγκαταφρόνητος. »

Ἐν τῇ Ἀφρικῇ τῷ τότε, οὐδὲ ἀλλαγῶν, εἶχον αἱ ἐπισκοπαὶ διαφοράν τινὰ εἰς τὴν τοῦ θρόνου τιμὴν, ἀλλὰ πᾶσαι ἦσαν ἰσότητοι. Ὁ δὲ πρῶτος χειροτονηθεὶς ἐπίσκοπος, τοῦ μετ' αὐτὸν χειροτονηθέντος, ἐν τῇ καθέδρᾳ καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς ζητήσεσι ταῖς κανονικαῖς προετιμᾶτο· καὶ οὕτως οἱ ἐφεξῆς κατὰ τοὺς χρόνους τῶν χειροτονιῶν αὐτῶν ἐπηκολούθουν. Τὴν γοῦν μὴ κατὰ τὴν τύπον τοῦτον ποιῶντα ἐπίσκοπον ἐν τῇ τῶν ἄρρων χώρᾳ, ἀλλ' ἀκαυθαδαίζόμενον, καὶ τοὺς προτέρους περιφρονῶντα, ὥρισεν ἡ συνδὸς ἐγκαταφρόνητον εἶναι καὶ ἀπὸ πάσης **D** συνόδου.

CANON L.

« Περί Κουοδδουλτεδαίου ἐτι μὴν τοῦ Κεντυριάτου, ἐπειδὴ τοῦ ἐναντίου αὐτοῦ αἰτήσαντος παρὰ τῆς ἡμετέρας εἰσνεχθῆναι συνόδῳ, ἐρωτηθεὶς εἰ ἄρα βούλεται μετ' αὐτοῦ παρὰ τοῖς ἐπισκόποις ἀνωπειραθῆναι, πρῶτον μὲν ὑπέσχετο, τῇ δὲ ἄλλῃ ἡμέρᾳ τοῦτο μὴ ἀρέσκειν αὐτῷ ἀπεκρίνατο, καὶ ἀνεχώρησεν· ἤρρεσεν πᾶσι τοῖς ἐπισκόποις, ἵνα μηδεὶς τῷ αὐτῷ Κουοδδουλτεδαίῳ κοινωλήσῃ, ἕως οὗ τὸ κατ' αὐτὸν πρῶγμα περατωθῇ. Τὴν γὰρ ἐπισκοπὴν ἀπ' αὐτοῦ ἀφαιρηθῆναι πρὸ τῆς ἐκβάσεως τοῦ κατ' αὐτὸν πρώτου γαματος οὐδὲν Ἐκκλησιῶν δύναται δοκεῖν. »

BALS. καὶ **ZON.** Κατηγόρησέ τις τοῦ ρηθέντος

ἐπισκόπου, καὶ ἠρωτήθη ὁ κατηγορηθεὶς, εἰ βούλεται παρὰ τῇ συνόδῳ μετὰ τοῦ κατηγοροῦ δικάσασθαι. Ὁ δὲ, ὑποσχόμενος, μετὰ μικρὸν παρητήσατο, καὶ ἀνεχώρησε· καὶ ἡ σύνοδος ἐψηφίσατο μηδὲνα αὐτῶ κοινωῆσαι, ἕως οὗ δικασθῆ· τὴν δὲ ἐπισκοπὴν ἀπὸ τοῦ κατηγορηθέντος μὴ ἀφαιρεθῆναι. Δείκνυται οὖν καὶ τοῦτου ὅτι, καὶ ὑπὸ κατηγορίαν γένηται τις ἢ καὶ ὑπὸ ἀφορισμῶν, ἕως οὗ λυθῆ τὸ κατ' αὐτοῦ δικαστήριον, ἐπίσκοπός ἐστι, καὶ τῆς ἐπισκοπῆς οὐκ ἐξωθεῖται.

ΑΡΙΣΤ. « Ἐπειδὴ Κουδοβουλταῖος, τοῦ ἀναντίου ἐ αὐτῶ αἰτήσαντος παρὰ τῇ ἑμετέρῃ συνόδῳ εἰ-
« σνευθῆναι, πρῶτα μὲν εἰσελθεῖν κατέθετο,
« ὕστερον δὲ ἀπαρέσκεσθαι εἰπὼν, ὑπεχώρησεν·
« ἔστω ἀκοινώνητος, ἕως τὸ πρῶγμα περατωθῆ·
« καθαιρεθῆναι γὰρ πρὸ δίκης· οὐ δίκαιον. »

Οὐκ εὐκλόω; δεῖ τοὺς ἱερατικοὺς καθαιρεῖσθαι, οὐδ' ἀπὸ τυχοῦσης προφάσεως· καὶ γὰρ ὁ Κουδοβουλταῖος οὗτος ἐπίσκοπος παρὰ τῇ συνόδῳ ταύτῃ κριθῆναι κατέθετο, τοῦ ἀντιδίκου αὐτῶ τοῦτο αἰτήσαντος, εἶτα ὑπεχώρησεν, ὡς ἀπαρεσθῆς παρ' αὐτῇ τῇ συνόδῳ κριθῆναι, ἀκοινώνητος μὲν ἔσται, ἕως ἂν κριθῆ, καὶ τὰ κατ' αὐτὸν πύριος δέξεται, τὴν δὲ ἐπισκοπὴν αὐτοῦ οὐκ ἀφαιρεθήσεται, ἀλλὰ καθίξει ταύτην, ὅτι μὴδὲ δίκαιον πρὸ καταδίκης καθαιρεθῆναι τινά.

ΚΑΝΩΝ 4Α'.

Περὶ Μαξιμιανῶ δὲ τοῦ Βαγενσίου ἤρρεσεν ἐκ τῆς
« συνόδου γράμματα δοθῆναι· καὶ πρὸς αὐτὸν καὶ
« πρὸς τὸν λαόν, ἵνα κάκεινος ἐκ τῆς ἐπισκοπῆς
« ἀναχωρήσῃ, κάκεινοί ἐαυτοὶ· ἄλλον ἐπιζήτησω-
« σιν. »

ΒΑΑΣ. Οὗτος ὁ κανὼν προσωπικός ἐστι, καὶ ἐρμη-
νείας οὐ δεῖται.

ΖΩΝΑΡ. Οὗτος ὁ κανὼν προσωπικός ἐστιν.

ΑΡΙΣΤ. « Μαξιμιανὸς ὁ Βαγένσιος ἐξωθήτω τῆς
« ἐκκλησίας, καὶ ἄλλος ἀντικαταστήτω. » *Σαφίς.*

ΚΑΝΩΝ 4Β'.

Ὅστε τοὺς χειροτονουμένους ἐπισκόπους ἀπὸ τῶν
« χειροτονούντων αὐτοὺς ἐπιστολάς λαμβάνειν, ἐν
« αἷς ἢ τε ἡμέρα καὶ ὁ ὕπατος προφέρεται. Ἐπει-
« τα ἤρρεσεν, ἵνα οἵτινες δῆποτε μετὰ ταῦτα χειρο-
« τονῶνται ἀνὰ τὰς τῆς Ἀφρικῆς ἐπαρχίας, γράμ-
« ματα λάβωσι παρὰ τῶν χειροτονούντων αὐτοὺς,
« τῇ χειρὶ αὐτῶν ὑπογεγραμμένα, περιέχοντα τὸν
« ὕπατον καὶ τὴν ἡμέραν· ὥστε μηδεμίαν ἀμφι-
« σβήτησιν περὶ ὑστέρων ἢ προτέρων ἀναφυῆναι. »

ΒΑΑΣ. Καὶ οὗτος ὁ κανὼν ἀλυσταλῆς ἐστι, διὰ τὸ τὴν προγενομένην μὴ ὠφελεῖν τοὺς ἐπισκόπους· εἰς δὲ τοὺς ἄλλους ἐκκλησιαστικοὺς βαθμοὺς χρησιμεύει. Γίνονται γὰρ κατὰ τὴν τούτου περιλήψιν τοῖς χειροτονουμένοις πιτάκια μετὰ μηνολογῆματος εἰς δηλωσιν τῆς προγενομένης.

ΖΩΝΑΡ. Εἶπεν ἀνωτέρω τοὺς ἐπισκόπους κατὰ τοὺς χρόνους, καθ' οὓς ἐχειροτονήθησαν, τετάχθαι, ἦτοι προτετιμῆσθαι τοὺς προγενεστέρους. Ἴνα οὖν μὴ τινες ἀμφιβολαὶ φῶνται περὶ τοῦ καιροῦ τῆς ἐκάστου χειροτονίας, ὥρισεν ἡ σύνοδος ἕκαστον τῶν

A episcopum, et accusatus interrogatus est, an velit cum adversario apud synodum litigare. Is autem pollicitus, paulo post recusavit, et recessit: et synodus decrevit neminem ei communicare, donec fuerit iudicatus; episcopatum autem ei accusato non auferri. Hinc itaque constat, quod et si quis sub accusatione sit, vel etiam sub segregatione, donec fuerit solutum adversus eum iudicium, episcopus est, nec ex episcopatu detruditur.

324 ARIST. « Quandoquidem Quod-vult-deus,
« cum adversarius ejus, ut ad nostram synodum
« introduceretur, petisset, primo quidem venire
« pollicitus est, postea vero illud sibi displicere
« dicens, recessit, excommunicetur, usque dum
« causa determinetur. Ut enim ante sententiam
« latam deponatur, non est justum.

B Non oportet sacros facile deponi et ob quamlibet causam. Licet enim Quod-vult-deus hic episcopus, a synodo illa iudicari promissit, adversario ejus illud postulante, deinde recessit, utpote cui a synodo ea iudicari displicuit; excommunicatus quidem erit, usquedum iudicetur, et negotia ejus terminentur: episcopatus tamen ei non auferetur; sed eam possidebit; quia non est justum. ut ante condemnationem quispiam deponeretur.

CANON XCI.

« De Maximiano autem episcopo Bagensio, placuit
« litteras dari ex synodo, et ad ipsum, et ad po-
« pulum, ut et ille cedat episcopate, et illi alium
« sibi quaerant. »

BALS. Hic canon est personalis, et interpretatio-
ne non eget.

ZONAR. Hic canon est personalis.

ARIST. « Maximianus Bagensius Ecclesia expella-
« tur, et alius illius loco substituitur. *Perspicuus.* »

CANON XCII.

« Ut episcopi qui ordinantur, ab iis qui ipsos ordi-
« nant, epistolas accipiant, in quibus dies et con-
« sul proferatur. Deinde placuit, ut qui posthac
« ordinantur per Africae provincias, ab iis qui
« illos ordinant litteras accipiant, ipsorum manu
« subscriptas, consulem et diem continentes: ut
« nulla de posterioribus vel prioribus controver-
« sia exoriat. »

BALS. Sic quoque canon est inutilis, eo quod prior creatio non adjuvet episcopos: in aliis autem gradibus ecclesiasticis est utilis. Fiant enim, ut hoc canone comprehenditur, iis qui ordinantur, pittacia cum mensium ac dierum supputatione ad prioris creationis declarationem.

ZONAR. Ut episcopis pro temporis ratione quo creati sunt, suis cuique locus assignetur, hoc est, ut antiquiores dignitate ceteris praerferantur, paulo ante constitutum est. Ergone qua controversia de tempore, quo quisque renunciatus fuit, existeret,

synodo placuit, ut episcopi singuli ab iis, a quibus A creati sunt, episcopis litteras subsignatas acciperent, quibus et consulis nomen et dies ascriberetur. Quippe ex consulis tempora indicabantur, cum publicis monumentis consignata atque testata singulorum consulum nomina exstarent.

ARIST. « Qui in Africa ordinatur, illius qui manum imposuit litteras propria manu scriptas, et diem consulemque continentes, proferat. »

Ut nulla oriatur controversia de episcopis prius aut posterius ordinatis in Africa, eos, qui ordinant illos, litteras propria manu scriptas diem, quo ordinati fuerunt, et magistratum, qui ibi tunc praesuit, indicantes, dare illis oportet.

625 CANON XCIII.

« Ut qui vel semel in ecclesia legerit, non possint ab aliis promoveri. Similiter placuit, ut quicumque in ecclesia vel semel legerit, ab alia ecclesia ad clericatum non detineatur. Et subscripserunt, Aurelius episcopus Ecclesiae Carthaginensis praesenti decreto consensi, et lecto subscripsi. Similiter et reliqui episcopi subscripserunt. »

BALS. Nonnulli dicunt de hoc canone, quod vult clericum, qui in ecclesia aliqua constitutus est, non admitti nec ordinari ab alio episcopo, si vel semel tantum in ecclesia, in qua constitutus est, legerit. Ad suam enim causam defendendam allegabant, quod non existimaretur clericus ecclesiae, qui in ea semel legit. Alii autem dicunt, hanc non esse satis firmam rationem. Ex eo enim quod ordinatus fuerit et characterem susceperit, sit quisquam clericus, etiamsi in ecclesia non legerit. Et interpretantur canonem de iis, qui solam tonsuram ab antisitis acceperunt, et ex consuetudine, tanquam pro forma lectionis, dixerunt apostolicam ad Timotheum Epistolam, seu, *Fili Timothee, sis sobrius in omnibus*⁴⁴: et dicunt, ex praesenti canone non posse eos, a manu ejus qui ipso ordinavit, propter solam episcopi tonsuram, sine ejus voluntate transire, et ad aliam ecclesiam transire. Etsi enim non sunt in clerum ordinati, sed tamen episcopalem tonsuram susceperunt, et existimantur esse pars ecclesiae ejus, qui illis manus imposuit. Et si videntur mihi canonem accuratius interpretari.

ZONAR. Innumerabiles exstant canones quibus clerici suas ecclesias relinquere, et ad alias se conferre prohibentur. Idem hic quoque canon non sine aliquo etiam auctario, decernit. Auctarium vero illud est, ut si vel semel tantum in ecclesia aliqua quisquam, quasi ejus clero ascriptus, legerit, in alia ne admittatur. Videntur enim nonnulli

⁴⁴ II Tim. ix, 5.

χειροτονουμένων παρά τῶν χειροτονούντων γράμματα λαμβάνειν υπογεγραμμένα, περιέχοντα τὸν ὕπατον καὶ τὴν ἡμέραν. Καὶ ἐκ τοῦ ὕπατου γὰρ ὁ κειρὸς εἰδείκνυτο, ἐν δημοσίαις ἀπογραφαῖς ἐκείστου τῶν ὑπάτων δηλουμένου πῶτα ὑπίτευσεν.

ΑΡΙΣΤ. « Ὁ α. ε. τὴν Ἀφρικὴν χειροτονημένος ἐπιφερέσθω τοῦ ἐπιτιθεϊκότος χεῖρα γραφῆν ἐιδόχειρον, τὴν ἡμέραν ἔχουσαν καὶ τὸν ὕπατον. »

Διὰ τὸ μὴ τίνα ὑπαινῖναι ἀμφιβολίαν περὶ τῶν πρώτου ἢ ὕστερου χειροτονηθέντων ἐπισκόπων ἐν Ἀφρικῇ, δεῖ τοὺς χειροτονούντας αὐτοὺς γράμματα δίδοναι αὐτοῖς εἰκαδόχειρα, δηλοῦντα τὴν ἡμέραν κατ' ἣν ἔχειροτονήθησαν, καὶ τὸν ἐκείσε τῷ τότε ἀρχοντα.

ΚΑΝΩΝ ΛΓ'.

Περὶ τοῦ τοῦ κληρικοῦ ἀναγνόντα ἐπιθεῖναι τὸν ὕπατον καὶ τὴν ἡμέραν. « Ὅμοιος ἤρρεσαν, ἵνα ὅστις δὴποτε ἐν ἐκκλησίᾳ, κληρικός ἀναγνῶν, ἀπ' ἄλλης ἐκκλησίας πρὸς κληρῶσιν μὴ κατέχηται. Καὶ ὑπέγραψαν· Αὐρήλιος ἐπίσκοπος τῆς ἐν Καρχηδόνι ἐκκλησίας τῷ παρόντι φηφίσματι συνήνεσα, καὶ ἀναγνωσθέντι ὑπέγραψα. Ὅμοιος καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι ὑπέγραψαν. »

ΒΑΣ. Τινὲς μὲν λέγουσι περὶ τοῦ κανόνος τοῦτου ὅτι βούλεται τὸν καταταγέντα κληρικὸν εἰς ἐκκλησίαν μὴ δέχεσθαι μηδὲ χειροτονεῖσθαι παρ' ἐτέρου ἐπισκόπου, κληρικός ἀνάγνωστος εἶναι κατὰ τὴν ἐκκλησίαν. Προεβάλοντο γὰρ τινες, ὡς δικαιολόγημα, τὸ μὴ λογίζεσθαι κληρικὸν ἐκκλησίας τὸν ἀπαξ ἐν αὐτῇ ἀναγνόντα. Ἐτεροὶ δὲ λέγουσιν ὅτι τὸ τοιοῦτον δικαιολόγημα σαθρὸν ἐστίν. Ἀπὸ μόνου γὰρ τοῦ καταταγῆναι καὶ σφραγισθῆναι κληρικός τις γίνεται, κληρικός ἐκκλησίας οὐκ ἀναγνῶν. Καὶ ἐρημνεύουσι τὸν κανόνα εἰς τοὺς δεξιμένους μόνην ἐπιχειροῦντα παρὰ ἀρχιερέως, καὶ κατὰ τὴν συνήθειαν εἰπόντας, ὡς ἐν εἰσαγωγῇ ἀναγνώσματος, τὴν πρὸς Τιμόθεον ἀποστολικὴν ἐπιστολήν, ἦγουν τὴν, *Τέκνον, Τιμόθεε, γῆρε ἐν πᾶσι*. καὶ λέγουσι μηδὲ τοῦτου δύνασθαι ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ἐκ τῆς χεῖρος τοῦ σφραγισαντος αὐτοὺς διὰ μόνης ἐπιχειροῦντος ἐπισκόπου μεταπίπτειν χωρὶς γνώμης ἐκείνου, καὶ εἰς ἕτερον ἐκκλησίαν μεταβαίνειν. Κληρικός γὰρ οὐκ ἐφθασαν καταταγῆναι εἰς κληρὸν, ἀλλ' ὅμως σφραγισθῆναι ἐπιχειροῦντα εἰδόντες, καὶ λογίζονται μέρη τῆς ἐκκλησίας τοῦ χειροθετήσαντος αὐτοὺς. Καὶ δοκοῦσι μοι μᾶλλον οὗτοι ἀκριβέστερον τὸν κανόνα ἐρημνεύειν.

ZONAR. Μυρίοι κανόνες εἰσὶν, οἱ κωλύοντες τοὺς κληρικούς μὴ καταλιμπάνειν τὰς οἰκίας ἐκκλησίας, καὶ προσέρχεσθαι ἄλλαις. Τοῦτο οὖν καὶ ὁ παρὼν κανὼν μετὰ προσθήκης ὀρίζει. Ἡ δὲ προσθήκη ἐστὶ τὸ, κληρικός ἀνάγνωστος ἐν ἐκκλησίᾳ, ὡς ἐκείσε καταταγείς, μὴ παραδέχεσθαι παρ' ἐτέρας ἐκκλησίας. Ἔοικε γὰρ ὅτι προεβάλοντο τοῦτο τινες

ὡς δικαιολόγημα, ὅτι οἱ κανόνες περὶ τῶν χρόνων τινὰ διαρκῆ ποιησάντων ἐν κλήρῳ φασίν· εἰ δὲ τις ἀπαξ ἐν ἐκκλησίᾳ ἀνέγνω, ἐξέσται αὐτῷ, ὡς μηδενὸς καιροῦ γεγονότος, ἀναχωρεῖν ἐκείθεν. Τοῦτο οὖν ἡ σύνοδος ἀνατρέπουσα ἔφη ὅτι, Ἐὰν ἀπαξ ἀνέγνω ἐν ἐκκλησίᾳ, ἀπόδεικτος ἔσται ἐκκλησίᾳ ἐτέρα.

synodus eum, qui vel semel tantum in una ecclesia lectoris munus obierit, in alia recipi omnino vetat.

ΑΡΙΣΤ. « Ὁ κλῆν ἀπαξ εἰς ἐκκλησίαν ἀναγνοῦς ὑπ' ἄλλης· μὴ δεχθῶν εἰς κλήρωσιν. »

Τὸ ἀλλότριον κληρικὸν ὑπ' ἐτέρου παραδέχεσθαι ἐπισκόπου πλῆσαι αἱ σύνοδοι διεκώλυσαν· κλῆν γοῦν ἀπαξ εἰς ἐκκλησίαν ὁ κληρωθεὶς ἐν αὐτῇ τὰς ἱερὰς βίβλους τῷ λαῷ ὑπάνεγνω, ὑπ' ἐτέρας εἰς κλήρον παραδεχθῆναι οὐ συγκαχώρηται.

Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ ἐμφανίζονται τὰ πραχθέντα ὑπὸ τῶν πέραν τῆς θαλάσσης ἀποσταλέντων τοποτηρητῶν ἐπισκόπων ἐπὶ τοῦ ἐνδοξοτάτου βασιλέως Θεοδοσίου τοῦ Αὐγούστου καὶ Ρουμερδοῦ τοῦ λαμπροτάτου ὑπάτου τῇ πρὸ ὀκτῶν Καλανῶν Σεπτεμβρίων ἐν Καρχηδόνι εἰς τὴν ἐκκλησίαν Σεκούνδου. »

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος ἐν πάτῃ τῇ συνόδῳ προκαθίσας παρεστῶτων τῶν διακόνων εἶπεν· « Ἀδύο ἀπαί-

τήσαντος ἡ ὑμετέρα ἀδελφότης παρὰ τῆς ἐμῆς μετριότητος εἰς ταύτην τὴν σύνοδον προεστράπη.

Ἐκπαλαὶ γὰρ ὡς μέμνηται ἡ ὑμετέρα ἀγιστήν, συνόδου λεχθείσης· ἀπεσταλαμέν ἀδελφοὺς ἡμῶν πρὸς τὰ πέραν τῆς θαλάσσης τοποτηρητάς, οὓς ἔχρην ἐν τῇ συνελεύσει τῆς ὑμετέρας ἀγιστοσύνης τὴν κίνησιν διηγῆσασθαι τῆς ἐξανουθείσης πρεσβείας· καὶ κλῆν ἐν τῇ χθεσινῇ ἡμέρᾳ περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος καθεσθόντες ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ἐπιμαλῶς ἀέπραξαν ἐψηλαφήσαμεν· ὁμοῦς πρέπει σήμερον τὴν ἀνά-

ζήτησιν τῆς χθεσινῆς ἡμέρας ἐκκλησιαστικῶς πεπραγμένους ἐμβεβαιώσαι διὰ τοὺς ἐπισκόπους τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἀφρικῆς τοὺς μὴ παραγενομένους ἐν τῇ παρουσίᾳ συνόδῳ. Ἡ τάξις οὖν ἀπαιτεῖ τῶν πραγμάτων, ἵνα ἐν πρώτοις πρὸς τῶν ἀδελφῶν, καὶ συνιερώων ἡμῶν, τῶν πρὸς ταύτην τὴν σύνοδον εἴτε ἐκ τοῦ Βυζακίου εἴτε ἀπὸ Μαιουτανίας παραγενομένων, ζητήσωμεν, πῶς συμφέρειν ψηφίζονται τῇ παρουσίᾳ συνόδῳ. Καὶ προσνεγκόντων Φιλολογίου, Γέτα, Βενουστιανοῦ, Φιλικιανοῦ, τῶν ἐπισκόπων τῆς Βυζακικῆς χώρας, τὰ γράμματα τῆς τοποτηρησίας, τὰ καὶ ἀναγνωσθέντα, ἔτι δὲ προσνεγκόντων Δουκιανοῦ καὶ Σιλθανοῦ, τῶν τοποτηρητῶν τῆς Μαιουτανίας χώρας τῆς Σιτιφένσης, τὰ γράμματα τῆς τοποτηρησίας, καὶ τούτων ἀναγνωσθέντων, Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Τοῦτων τῶν ἐγγράφων ἡ ὕψη τοῖς πεπραγμένοις συζευχθεῖν. Περὶ τῶν τοῦ Βυζακίου ἐπισκόπων Νουμήδιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Προσέχομεν τοὺς ἀδελφοὺς καὶ συνεπισκόπους ἡμῶν, τοὺς τῆς Βυζακικῆς χώρας καὶ Μαιουτανίας Σιτιφένσης, εἰς τὴν σύνοδον τοποτηρητάς ἀποσελλαι· νῦν ζητήσωμεν, ἐὰν τοποτηρηταὶ τῆς Νομηθίας παρ-

A eam excusationem veluti justam prætexuisse, canones videlicet de illis, qui multam temporis in clero egissent, esse intelligendos : si quis vero semel tantum in ecclesia legisset, nihil obstare quominus illi, utpote nullo tempore ibi ab illo transacto, ab ea secedere liceret. Quamobrem hoc improbat, synodus eum, qui vel semel tantum in una ecclesia lectoris munus obierit, in alia recipi omnino vetat.

ARIST. « Qui etiam semel tantum in ecclesia legit, ab alia in clerum ne admittatur.

Alienum clericum ab altero admitti episcopo omnes synodi vetant. Quamvis itaque semel qui in ecclesia clericus sit, in ea sacros libros populo legat, ab alia in clerum legatum recipi non permittitur.

« In hac synodo referuntur gesta episcoporum, qui legati ultra mare missi sunt, sub clarissimo imperatore Theodosio Augusto, et Rumorido illustrissimo consule, A. D. octavo Kalendas Septembris, Carthagine in ecclesia Secundi. »

Aurelius episcopus toti synodo præsidens, astantibus diaconis dixit : « Ratione exigente, vestra fraternitas a mea mediocritate in hanc synodum delucta est. Jam olim enim, ut vestra meminit sanctitas, habita synodo misimus fratres nostros ultra mare legatos, quos oportebat in vestræ sanctitatis conventu perfunctæ legationis progressum narrare : nam etsi hesternæ die de re eadem sedentes, ex rebus ecclesiasticis diligenter ea, quæ fecerunt, tractavimus : oportet tamen hodie hesternæ diei tractatum actis ecclesiasticis confirmare, propter episcopos provinciarum Africæ qui præsentī synodo non aderant. Rerum itaque ordo exigit, ut in primis a fratribus et consacerdotibus nostris, qui ad hanc synodum, sive ex Byzacio, sive ex Mauritania accesserunt, quæramus, quomodo conferre statuant præsentī synodo. Et cum attulissent Philologus, Geta, Venustianus, Felicianus episcopi Byzacenæ provinciæ, litteras legationis, quæ et lectæ sunt ; præterea autem cum attulissent Lucianus et Silvanus, legati Mauritanicæ regionis Sitifensis, litteras legationis, eæque lectæ essent : Aurelius episcopus dixit : Horum scriptorum contextus actis conjungatur. De Byzacii episcopis Nimidius episcopus dixit : Animadvertimus confratres et coepiscopos nostros Byzacenorum provincie et Mauritanicæ Sitifensis ad synodum legatos misisse : nunc quæramus an legati Numidicæ accesserant, vel Tripolitanæ scilicet regionis, vel etiam Cæsariæ Mauritanicæ. De Mauritanicæ Sitifensis episcopis Lucianus et Sylvanus episcopi Mauritanicæ Sitifensis regionis legati dixerunt : Sero ad fratres nostros Cæsariæ synodica epistola pervenit, postquam illi venturi erant ; omnino tamen venient : et de eorum animis confidimus, quod si quid unquam in hac synodo fiet, iosi quoque sine dubio assen-

« t'entur. De Numidia episcopus Alipius Numidiae A
 « Ecclesiae episcopus dixit: Nos quidem ex Numi-
 « dia venimus, ego et sanctissimi fratres, Augustinus
 « et Posidius: sed et legati e Numidia mitti non po-
 « tuere, quod maximos tyronum tumultus episcopi,
 « propriis necessitatibus in suis civitatibus impo-
 « diti, occupare praestolantur. Nam et vestrae san-
 « ctatis synodalem sanctissimo seni Xantippo post-
 « quam detuli, statuit pro praesenti quaestione syn-
 « odum indicere, ut plena legatio mitteretur ad
 « hanc synodum: sed cum ego binis ei litteris id in
 « memoriam revocassem, respondit per proprias
 « litteras de impedimento Tyronum, ut dixi. Au-
 « relius episcopus dixit: Non est dubium, quin
 « praedicti fratres et coepiscopi nostri ex Numidia B
 « quando synodi acta acceperint, statim quoque
 « propriis consensibus praebuerint, et ad finem redu-
 « cere studebunt, quaecumque placuerint. Necesso
 « est ergo huius sellis sollicitudine provideri, ut
 « hoc praedictis fiat manifestum. De fratribus no-
 « stris ex Tripoli cognoscere potui, quod Dulcitium
 « fratrem nostrum miserunt legatum. Sed quia se
 « sistere non potuit, quidam ex nostris illis hoc
 « affirmarunt, qui ex praedicta regione venerant,
 « quod praedictus Dulcitus navem ingressus est: et
 « credendum est aliquam ei moram ex tempestate
 « evenisse, quae cogit eum tardius venire: tamen
 « de eo quoque, si vestrae dilectioni placeat, eadem
 « forma servetur, ut quae synodo visa fuerint ad
 « eos mittantur. Ab omnibus episcopis dictum est: C
 « Quae a tua sanctitate definita sunt omnibus pla-
 « cent. »

« καὶ εἰς πῖρα· ἀγαγεῖν σπουδάσουσιν, ὁσαυτὸτε ἀρίστουσιν. Ἀνάγκη τοίνυν ἐστὶ τῇ φρον-
 « τίδι τῆς καθέδρας ταύτης προνοηθῆναι τοῦτο αὐτὸ τοῖς προλεχθεῖσιν ἐμφανῶς καταστήναι·
 « περὶ τῶν ἀπὸ Τριπόλεως ἀδελφῶν ἡμῶν τοῦτο ἤδυσθη γινῶναι, ὅτι Δουλικτίου ἀδελφῶν ἡμῶν
 « ἀπέστειλαν τοποτηρητὴν. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἀπαντῆσαι οὐκ ἔδυσθη, τοῦτό τινες τῶν τέκνων ἡμῶν
 « διαθεβαιώσαντο ἰλθόντες ἐκ τῆς προλεχθείσης χώρας, ὅτι ὁ μνημονευθεὶς Δουλικτίος εἰς πλοῖον
 « εἰσῆλθεν· καὶ δεῖ πιστεῦσαι τινα παροικίαν ἐκ τοῦ χειμῶνος αὐτῷ συμβῆναι, τὴν αὐτὴν ἀναγκά-
 « σασιν βραδύνα· ὅμως καὶ περὶ τοῦτου, ἐὰν ἀρέσκῃ τῇ ὑμετέρῃ ἀγάπῃ, ὁ αὐτὸς τύπος φυλα-
 « χθεῖν, ἵνα τὰ ἀρέσαντα τῇ συνόδῳ πρὸς αὐτοὺς ἀποσταλώσιν. Ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέ-
 « γθη· Τὰ ὀρισθέντα ὑπὸ τῆς σῆς ἀγιωσύνης πᾶσιν ἀρέσκει. »

BALS. Multa quidem haec scriptura persequitur
 de iis, qui legatos ad synodum non miserunt. Cum
 autem aliqui pro eis respondissent, visum est eis
 veniam esse dandam, si illi quoque ea susceperint,
 quae placent synodo.

627 ZONAR. Multa quidem superiore scripto
 de iis, qui legatos ad hanc synodum non miserunt,
 dissuntur. Sed cum illorum patrocinium quidam
 suscepissent, id ita eis condonari placuit: si modo
 synodi decreta omnia ipsi quoque admitterent.

CANON XCIV.

« De conveniendis Donatistis. Aurelius episcopus
 « dixit: Quod venit ad vestrae dilectionis tracta-
 « tionem existimo debere ecclesiasticis actis con-
 « firmari. Vestrum enim omnium promissio hoc
 « proposuit, debere unumquemque nostrum in
 « propria civitate per se cum Donatarum prin-
 « cipibus congregari, vel sibi alium vicinum ad-

« γίνοντο, ἢ δηλαδὴ τῆς Τριπολιτανῆς χώρας, ἢ
 « τῆς Καισαριανῆς Μαυριτανίας. Περὶ τῶν τῆς
 « Μαυριτανίας Σιτιφένσης ἐπισκόπων Λουκιανῶς
 « καὶ Σιλβανῶς ἐπίσκοποι τοποτηρηταὶ τῆς
 « Μαυριτανίας Σιτιφένσης χώρας εἶπον· Βραδέως
 « πρὸς τοὺς τῆς Καισαριανῆς ἀδελφοῦς ἡμῶν ἢ
 « συνοδικῆ ἦλθον· ἐπὶ κἀκεῖνοι λοιπὸν εἶχον φθά-
 « σαι, ὅμως πάντως ἐλεύσονται· καὶ θαρσύνομεν
 « περὶ τῶν ψυχῶν αὐτῶν, ὅτι, εἰ τι δῆποτε ἐν ταύ-
 « τη τῇ συνόδῳπραχθῆσεται, καὶ αὐτοὶ ἀναμφι-
 « βδύω· τὰς ἰδίας συναινέσεις παρέξοιεν. Περὶ τῶν
 « τῆς Νουμηθίας ἐπισκόπων Ἀλύπιος ἐπίσκοπος
 « τῆς ἐκκλησίας Νουμηθίας εἶπεν· Ἥμεῖς μὲν
 « ἀπὸ τῆς Νουμηθίας ἦλθομεν, ἐγὼ τε καὶ οἱ ἀγνώ-
 « ται ἀδελφοὶ Αὐγουστίνος καὶ Ποσειδίου· ἀλλ' οἱ
 « ἀπὸ τῆς αὐτῆς Νουμηθίας τοποτηρηταὶ παρεβή-
 « ναι οὐκ ἔδύναντο, ὅτι ἀκμὴν τῶν θοροῦθων τοῦ
 « Τυρωνάτου οἱ ἐπίσκοποι ἰδίαις ἀνάγκαις ἐν ταῖς
 « πόλεσιν αὐτῶν ἀπασχολοῦνται ἐμποδιζόμενοι·
 « ἐπεὶ καὶ τὴν συνοδικὴν τῆς ὑμετέρας ἀγιωσύ-
 « νης τῷ ἀγιστάτῳ γέροντι Ξανθίππῳ ὡς ἀνή-
 « γαγον, συνείδε περὶ τῆς παρουσίας ζητήσεως
 « σύνοδον καταμνησθῆναι, ὅπως καταρτηθεῖσα το-
 « ποτηρησια πρὸς ταύτην ἀποσταλῆ τὴν σύνοδον·
 « ἀλλὰ δευτέροις γράμμασιν ἐμοῦ τὸν αὐτὸν ἀνα-
 « μνήσαντος ἀπελογήσατο δι' οἰκειῶν γραμμά-
 « των· περὶ τοῦ ὅπου τοῦ Τυρωνῶν ἐμποδισμοῦ,
 « ὡς ἀνωτέρω εἶπον. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν·
 « Οὐκ ἔστιν ἀμφίβολον ὅτι οἱ προλεχθέντες ἀδελ-
 « φοὶ καὶ συνεπίσκοποι ἡμῶν, οἱ ἐκ τῆς Νουμη-
 « θίας, ὅτε τὰ πεπραγμένα τῆς συνόδου λάθουσιν,
 « εὐθέως καὶ τὰς ἰδίας παρέξουσιν συναινέσεις,

BALS. Πολλὰ μὲν ἡ γραφὴ αὕτη διέξισι περὶ τῶν
 μὴ στείλάντων εἰς τὴν σύνοδον τοποτηρητάς. Ἀπο-
 λογιζαμένων δὲ ὑπὲρ ἐκείνων τινῶν, ἔδοξε συγγνω-
 μνηθῆναι αὐτοὺς, εἰ κἀκεῖνοι δέξονται ὅσα τῇ συν-
 ὄδῳ ἀρέσκει.

ZONAR. Πολλὰ μὲν ἡ γραφὴ αὕτη διέξισι περὶ
 τῶν μὴ στείλάντων εἰς τὴν σύνοδον ταύτην τοποτη-
 ρητάς. Ἀπολογισαμένων δὲ ὑστερον ὑπὲρ ἐκείνων
 τινῶν, ἔδοξε συγγνωμνηθῆναι αὐτοὺς, εἰ κἀκεῖνοι
 δεξονται ὅσα τῇ συνόδῳ ἀρέσει καὶ ψηφισθῆσεται.—

KANON LXXIV.

« Περὶ τοῦ τοῖς Δονατισταῖς συνελθεῖν. Αὐρήλιος
 « ἐπίσκοπος εἶπεν· Τὸ εἰς ψηλάφην ἰλθὼν τῆς
 « ὑμετέρας ἀγάπης λογιζομαι ὀφείλειν τοῖς ἐκ-
 « κλησιαστικοῖς πεπραγμένοις βεβαιωθῆναι. Ἡ
 « γὰρ ὑπόσχεσις πάντων ὑμῶν τοῦτο προσέβαλετο,
 « ὀφείλειν ἕνα ἕκαστον ἡμῶν ἐν τῇ ἰδίᾳ πόλει καθ'
 « ἑαυτὸν συνελθεῖν τοῖς ἀρχηγοῖς τῶν Δονατιστῶν

ε ἡ προσεῦδα: ταυτῶ γείτονα ἕτερον, ἵνα ὁμοίως Α
 ε τοῖς τοιοῦτοις ἐν ἐκάστη πόλει καὶ τόπῳ διὰ τῶν
 ε ἀρχόντων ἢ τῶν πρώτα φερόντων ἐν τοῖς αὐτοῖς
 ε τόποις συνέλθωσιν. Τοῦτο, ἐὰν ἀρέσκη πᾶσι,
 ε παραγγεῖθῃ. Ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων
 ε ἐλέχθη· Πᾶσιν ἀρέσκει· καὶ πάντες τοῦτο τῆ
 ε ἡμετέρα ὑπογραφή ἐκυρώσαμεν. Αἰτούμεν ἐτι
 ε μὴν, ἵνα ταῖς ἐπιστολαῖς, ταῖς ὀφειλούσαις ἐκ
 ε τῆς συνόδου πρὸς τοὺς ἀρχοντας ἀποπεμφθῆναι
 ε ὑπερ πάντων ἡσὴ ὑπογραφή ἀγισώσῃν. Αὐρήλιος
 ε ἐπίσκοπος εἶπεν· Ἐὰν δοκῇ τῆ ἡμετέρῃ ἀγάπῃ,
 ε ὁ τύπος τῆς πρὸς ἐκείνους συνελεύσεως ἀναγνώ-
 ε σθειν, ὅπως τοῦτον τὸν τόπον τῆς ἐπακολουθή-
 ε σεως πάντες, ἐὰν ἀρέσκη, κρατήσωμεν. Ἀπὸ
 ε πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη· Ἀναγνωσθεῖν.
 ε Λαῖτὸς νοτάριος ἀνέγνω. »

ΒΑΣΣ. Ὁ τύπος τῆς πρὸς τοὺς Δονατιστὰς συν-
 ελεύσεως καὶ τὰ ἐν τῇ παρουσίᾳ συνελεύσεως λαληθέντα,
 εἰς εἰς ἐπιτομὴν τῶν Δονατιστῶν.

ΖΩΝΑΡ. Ἐδοξε τῇ συνόδῳ ἕκαστον τῶν ἐπισκό-
 πων ἐν τῇ ἰδίᾳ πόλει τοῖς προέχουσι τῶν Δονατιστῶν
 ὁμοῦ γενέσθαι, ἢ καὶ ἕτερον ἐπίσκοπον προσλαβέ-
 σθαι, καὶ ὁμιλεῖσαι αὐτοῖς καὶ διαλεχθῆναι, ἢ διὰ
 τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν πρωτεύοντων ἐν ταῖς χώραις
 προσκαλεῖσθαι αὐτοὺς· τουτέστιν εἰ μὴ ἐχόντες
 συνέρχονται.

ΑΡΙΣΤ. ε Ἐκαστος τῶν ἐπισκόπων ἐν τῇ ἰδίᾳ
 ε πόλει τοῖς ἀρχηγοῖς τῶν Δονατιστῶν συνελθῶν,
 ε ἢ προσλαβέσθω καὶ τὸν γείτονα, ἵνα τοῖς αὐτοῖς
 ε συνέλθωσιν. »

Σπεύδοντες οἱ θεοὶ Πατέρες προσενῶσαι τῇ κα-
 ε ταικῇ Ἐκκλησίᾳ τοὺς Δονατιστὰς, οἵτινες ἐξ αὐτῆς
 ε κακῶς ἑαυτοὺς ἀπέσχισαν, οὐ διλείπον παρακα-
 ε λούντες αὐτοὺς ἀποστῆναι τῆς παλαιᾶς πλάνης, καὶ
 ε τὴν ἀλήθειαν παραδέξασθαι. Διὰ τοῦτο γοῦν ἔδοξεν
 ε αὐτοῖς καὶ ἐτι δῖον εἶναι ἕκαστον τῶν ἐπισκόπων
 ε τῶν ἐν τῇ ἰδίᾳ πόλει καθ' ἑαυτὸν τοῖς τῶν Δονατι-
 ε στῶν ἀρχηγοῖς προσελθεῖν, ἢ καὶ ἕτερον προσλαβέ-
 ε σθαι γείτονα, καὶ μετ' αὐτοῦ συνελθεῖν αὐτοῖς, καὶ
 ε πρὸς αὐτοὺς εἰπεῖν τὰ ἐν τῷ ἐφεξῆς κανόνι βητικῶς
 ε γεγραμμένα· καὶ εἰ μὴ πεισθῶσιν οὕτω παρακα-
 ε λούμενοι, διὰ τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας ἀπελαθῆναι
 ε ὧν ἐκκλησιῶν, ὧν ἐπέβησαν.

ΚΑΝΩΝ ΛΕ΄.

ε Αὐρήλιος, ἐπίσκοπος εἶπε· Τὸ παρὰ τῆς αὐθεν-
 ε τίας ἐκείνης τῆς μεγίστης καθέδρας ἡμῖν ἐπι-
 ε τραπὲν αἰτούμεν τὴν ἡμετέραν ἐντιμότητα ἀνα-
 ε γνωσθῆναι, καὶ εἰς πέρας ἀχθῆναι κελεύσαι.
 ε Ἀναγνωσθείσης δὲ τῆς κελεύσεως καὶ τοῖς
 ε ὑπεπραγμένους συντεθειμένης, ἐπίσκοπος τῆς
 ε καθολικῆς Ἐκκλησίας εἶπεν· Τὸ διὰ τῆς ὑμε-
 ε τέρας τιμιότητος πρὸς τοὺς Δονατιστὰς ὀφείλον
 ε ἀπενεχθῆναι ἐντολικὸν ἀκούσαι, καὶ τοῖς πεπρα-
 ε γμένοις ἐμβαλεῖν, καὶ πρὸς αὐτοὺς ἀποκομίσαι
 ε καταξιώσατε, καὶ τὴν τούτων ἀπόκρισιν πάλιν
 ε διὰ τῶν ἡμετέρων πεπραγμένων ἡμῖν ἐμφα-
 ε νίσαι. Συνεργόμεθα ὑμῖν αὐθεντικῶς ἀποστα-
 ε λέντες· ἐκ τῆς ἡμετέρας αὐθεντικῆς συνόδου,
 ε ἐπιθυμοῦντες χαρῆναι περὶ τῆς ἡμετέρας, ὁ ὁρ-

ε jungere, ut pariter eos in unaquaque civitate
 ε et loco per magistratus, vel eos qui primos
 ε partes ferunt, in iis:lem locis conveniant. Hoc,
 ε si omnibus placet, edicatur. Ab omnibus epi-
 ε scopis dictum est : Omnibus placet : et hoc om-
 ε nes nostra subscriptione confirmavimus. Peti-
 ε mus præterea, ut epistolis, quæ debent a sy-
 ε nodo mitti ad magistratus, tua pro omnibus
 ε sanctitas subscribat. Aurelius episcopus dixit :
 ε Si videatur vestræ dilectioni, forma congress-
 ε sionis cum illis legatur, ut hunc prosecutionis
 ε tenorem omnes, si placet, teneamus. Ab omni-
 ε bus episcopis dictum est : Legatur. Lætus no-
 ε tarius legit. »

B

BALS. Forma congressionis cum Donatistis, et
 quæ in præsentī synodo dicta sunt, Donatistis spe-
 cialiter conveniunt.

ZONAR. Synodo item placuit, ut episcopi omnes
 in sua quisque urbe, adhibito etiam altero, si vide-
 retur, eos qui se Donatistarum primos
 ferebant convenirent ; vel magistratuum aut eor-
 um, qui in regionibus præsidebant, auctoritate
 advocandos curarent, hoc est, nisi ipsi sponte sua
 conveniant.

ARIST. ε Unusquisque episcoporum in sua civitate
 ε Donatistarum ductores conveniat : vel assumat
 ε etiam vicinum, ut eos conveniant. »

C

Omniem navantes operam divini Patres Donatistas
 Ecclesiæ catholicæ adunare, qui se ab ea pessime
 absciderunt, non cessabant eos adhortari ut ab
 antiquo errors desisterent, et veritatem amplecterentur.
 Idcirco visum est iis et adhuc necessarium
 esse, ut quisque episcoporum per seipsum in pro-
 pria civitate Donatistarum ductores adiret, vel
 etiam alium adjungeret vicinum, et cum eo istos
 conveniret, iisque indicaret quæ in sequente ca-
 none diserte scribuntur : et si sic admoniti non
 persuadeantur, per regiam potestatem ab ecclesiis
 illis, quas invaserunt abigantur.

CANON XCV.

ε Aurelius episcopus dixit : Quod ab auctoritate
 ε amplissimæ illius sedis nobis permissum sit,
 ε petimus a vestra veneratione ut legatur, eaque
 ε iud ad effectum deduci jubeat. Lecta autem jus-
 ε sione, et actis conjuncta, dixit episcopus uni-
 ε versalis Ecclesiæ : Quod per vestram venerationem
 ε debet ad Donatistas deferri mandatum,
 ε audire et actis inserere et ad ipsos deportari.
 ε curare velitis et eorum rursus responsionem
 ε per vestra acta nobis ostendere. Convenimus
 ε eos authenticè, missi a nostra authentica sy-
 ε nodo, cupientes de vestra correctione lætari.
 ε Scimus enim dilectionem Domini, qui dixit :
 ε Beati pacifici, quoniam 628 ipsi illi Dei vo-
 ε cabantur. » Nos quoque per tropheam admo-

« nunt, ut iis etiam ⁴⁴, qui nolunt dici fratres A
 « nostri dicamus; Fratres nostri estis. Hanc ergo
 « nostram ex pacifica dilectione ad vos proficis-
 « centem admonitionem pro nihilo ducere non
 « debetis; ut si quid nos veritatis habere existi-
 « matis, id asserere ne dubitatis: id est, ut ve-
 « stra coacta synodo eligatis ex vobis ipsis, qui-
 « bus vestræ ejusmodi causæ probandæ negotium
 « committi debeat; ut nos quoque hoc ipsum
 « facere possimus et ex nostra synodo eligantur,
 « qui debent cum iis, qui ex vobis electi fuerint,
 « statuto loco et tempore, quidquid ex contro-
 « versis, quod nostram a vobis communionem
 « separat, pacifice examinari; et tandem ali-
 « quando auxilio Domini Dei nostri antiquus error B
 « finem accipiat, ne utique propter hominum
 « persuasionem imbecillæ animæ et imperiti po-
 « puli sacrilega aliqua separatione pereant. Si
 « hoc culm fraterne admiseritis, veritas facile
 « apparebit: sin id facere nolueritis, infidelitas
 « vestra statim cognoscetur. Et cum recitata esset
 « hæc forma, ab omnibus episcopis dictum est:
 « Hoc valde placet, fiet. Et subscripserunt: Au-
 « relius episcopus Carthaginensis ecclesiæ, præ-
 « senti decreto consensit et lecto subscripsit. Simi-
 « liter et reliqui episcopi subscripserunt. »

« Hæc synodus adversus Donatistas legatos ad
 « imperatores misit: clarissimo imperatori Honorio
 « Augusto sextum consuli A. D. sexto Kalendas
 « Julius Carthagine; in ecclesia Basilicæ Secundæ.
 « In hac synodo legationem susceperunt Theasius
 « et Evodius adversus Donatistas. In qua synodo
 « compositum est commonitorium. »

BALS. Nec ea, quæ sunt in præsentī collocutione;
 interpretatione indigent. De Donatistis enim specia-
 tim sunt.

ZONAR. Postulatum est, ut ea, quæ per legatos
 Donatistis erant denuncianda, in synodo legerentur;
 quæ quidem prout a legalis proposita, erant ejus-
 modi. Ad vos inquit authenticæ, hoc est, auctori-
 tate a synodo accepta, proficiscimur vos conve-
 nire cupientes, ut de vestra emendatione lætamur.
 Scimus namque beatos Domini voce, pacis consi-
 liatores nominari. Et quamvis fratres nostri dici
 nolitis, a nobis separantes; fratres ipsi nihilomi-
 nus vos appellamus. Quamobrem uostram hanc a
 dilectione profecam admonitionem, qua scilicet ea
 in quibus decepti estis, memoriæ vestræ subjicimus,
 ne contemnitis; verum si a vobis stare veritatem
 intelligitis: ejus vos quoque sectatores ac propu-

« θώσεως. Ἐπιστάμεθα γὰρ τὴν ἀγάπην τοῦ
 « Κυρίου εἰπόντος: « Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί,
 « οἵτι αὐτοὶ υἱοὶ Θεοῦ κληθήσονται. » Ἰκέμνησα δὲ
 « καὶ διὰ τοῦ προφήτου, ὥστε ἐτι μὴν καὶ τοῖς
 « μὴ βουλομένοις λέγεσθαι ἀδελφοῖς ἡμῶν, λέγειν
 « ἡμᾶς, « ἀδελφοὶ ἡμῶν ἔστε. » Ταύτην τοίνυν τὴν
 « ἐξ ἀγάπης εἰρηνικῆς ἐρχομένην ἡμετέραν ἀνάμ-
 « νησιν ἐξουθενῆσαι οὐκ ὀφείλετε, ἵνα, ἐν τῷ ποτε
 « ἀληθείας ἔχειν ἡμᾶς οἴησθε, ἀντιλαβέσθαι τοῦτου
 « μὴ ἀμφιδόγητε· τοῦτ' ἐστίν, ἵνα συναχθεῖσθε συν-
 « ὄδου ὑμῶν ἐπιλέξοσθε ἐξ ὑμῶν αὐτῶν τοὺς
 « ὀφειλοντας τὸ πρῶγμα ἐμπιστευθῆναι τῆς τοιαύ-
 « τῆς ὁμῶν δικαιολογίας· ἵνα καὶ ἡμεῖς ὁμη-
 « θώμεν ἐν αὐτῷ ποιῆσαι· τοῦτ' ἐστίν ἵνα ἐκ
 « τῆς ἡμετέρας συνόδου ἐπιλεγῶσιν οἱ ὀφειλοντες
 « μετὰ τῶν ἐξ ὑμῶν ἐπιλεγέντων ἐν ὠρισμένῳ
 « τόπῳ καὶ καιρῷ πᾶν τὸ τῆς ζητήσεως ἐχόμενον,
 « τὸ τὴν ἡμετέραν ἀφ' ὑμῶν κοινωνίαν χωρίζον,
 « εἰρηνικῶς ἐξετάσαι· καὶ κἀν ὅτ' ἐποτε τῆ βοήθειᾳ
 « τοῦ Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν τέλος ἢ πάλαια δὲ-
 « ξηται πλάνη, μήποτε διὰ πείσμα ἀνθρώπων
 « ἀσθενεῖς ψυχὰ καὶ ἀπειροὶ λαοὶ ἐπροσίλω νενί-
 « χωρισμῷ ἀπόλωνται. Ἐὰν γὰρ τοῦτο ἀδελφικῶς
 « καταδέξησθε, εὐχερῶς ἢ ἀλήθεια διαφανήσεται·
 « εἰ δὲ τοῦτο ποιῆσαι μὴ θέλησητε, ἡ ἀπιστία
 « ὑμῶν εὐθείως γνωρισθήσεται. Καὶ ἀναγνωσθέν-
 « τος τοῦ τοιούτου τύπου, ἀπὸ πάντων τῶν ἐπι-
 « σκόπων ἐλέχθη· Πάνυ ἀρέσκει· τοῦτο γενήσεται.
 « Καὶ ὑπέγραψαν. Αὐρίλιος· ἐπίσκοπος τῆς Καρ-
 « χηδόνης ἐκκλησίας τῷ παρόντι ψηφίσματι
 « συνήνεσα, καὶ παραναγνωσθέντι ὑπέγραψα.
 « Ὁμοίως καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι ὑπέγραψαν. »
 Αὕτη ἡ σύνοδος κατὰ τῶν Δονατιστῶν πρεσβευτὰς
 πρὸς τοὺς αὐτοκράτορας ἀπέστειλε τῷ ἐνδοξοτάτῳ
 βασιλεῖ Ὀνωρίῳ Αὐγούστῳ τῷ ἕκτῳ ὑπάτῳ τῆ πρό
 ἐξ ἑκατοντῶν Ἰουλιῶν ἐν Καρχηδόνη ἐς τὴν ἐκκλη-
 σίαν τῆς βασιλικῆς Σακούνθης. Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ
 ποτηρησίαν ἀνεδέξαντο Θεάσιος καὶ Εὐόδιος κατὰ
 τῶν Δονατιστῶν. Ἐν ἡ συνόδῳ συνετάχθη κομμο-
 νιτόριον.

BALS. Οὔτε τὰ ἐν τῇ παρουσίᾳ ὁμιλίᾳ ἐρμηνείας
 δέονται. Ἰδιὰ γὰρ εἰσι περὶ Δονατιστῶν.

ZONAR. Ἐξῆτήθη ἀναγνωσθῆναι τῇ συνόδῳ, ἃ
 ἐνετάθησαν εἰπεῖν οἱ ἀποσταλέντες πρὸς τοὺς Δο-
 νατιστάς. Τὰ δὲ ἦσαν τοιαῦτα, ὡς ἀπὸ τῶν πρεσ-
 βειῶν λεγόμενα, ὅτι· Συνερχόμεθα ὑμῖν αὐθεντικῶς,
 ἦγουν ἐξουσίας λαβόντες παρὰ τῆς συνόδου, προ-
 σομιλῆσαι ὑμῖν ἐπιθυμοῦντες, χαρῆναι ἐπὶ τῇ διορ-
 θώσει ὑμῶν. Οἴδαμεν γὰρ τὸν Κύριον μακαρίζοντα
 τοὺς εἰρηνοποιούς, καὶ μὴ θέλοντας ὑμᾶς καλεῖσθαι
 ἀδελφοὺς ἡμῶν, ἀλλ' ἀποσχίζοντα· ἀφ' ἡμῶν, ἡμεῖς
 λέγομεν ὅτι ἀδελφοὶ ἡμῶν ἔστε. Αἰὶ μὴ ἐξουθενή-
 σθε τὴν ἐξ ἀγάπης εἰρηνικὴν ἀνάμνησιν ἡμῶν,
 τοῦτέστιν ὅτι ἀναμνησόμενοι ὑμᾶς τῶν σφαλμάτων
 ὑμῶν· ἀλλ' ἐν οἴησθε ἀληθείας ἔχεισθε, ἀντιλαμ-
 βάνεσθε ταύτης, ἦγουν ὑπεραγωνίσασθε τῆς νο-

⁴⁴ Matth. v, 7.

μιζομένης ὑμῖν ἀληθείας μὴ ἀμφισβάλητε. Ἐπιλέ-
 ξασθε δὲ τινὰς· ἐξ ὑμῶν, τοὺς διαλεχθσομένους
 τοὺς ἐπιλεγθσομένους ἐκ τῆς ἡμετέρας συνόδου περὶ
 τῶν χωριζόντων ὑμᾶς ἐκ τῆς ἡμῶν κοινωνίας· ἵνα,
 κἀν βραδέως τέλος ἢ παλαιὰ δέξηται κλήνη, μὴ
 ποτε διὰ πείσμα ἦτοι διὰ ματαίαν ἐνστασιν ἀνθρώ-
 πων ἀπόλωνται ἀσθενεῖς ψυχαὶ καὶ ἀπειροὶ λαοὶ
 (ἀπειροὶ ἢ κατὰ πλῆθος, ἢ δι' ἀπλότητα καὶ ἀγνοίαν
 τοῦ καλοῦ) χωριζόμενοι τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας
 ἱεροσὺλιν χωρισμῶν. Τὸ γὰρ ψυχὰς ἀνθρώπων, ἱερὴν
 οὐσας καὶ θεῖον χρῆμα, ἀπόλλυσθαι ἐκ τοῦ χωρι-
 μοῦ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ἱεροσὺλλαν ἐκάλεσαν,
 ὡς σολουμένων τῶν ἱερῶν ψυχῶν παρὰ τῶν ἀπα-
 τῶτων αὐτῶν· ἢ ὅτι μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν τῆς
 Ἐκκλησίας τὰ ἱερὰ μετιόντες, ὡς δὲ αὐτοῖς δοκοῦν
 αὐτὰ ψηλαφῶντες καὶ μεταχειριζόμενοι, συλῶσιν
 αὐτὰ, μὴ χρώμενοι αὐτοῖς κατὰ τὸ τοῦ Δεσπότη
 θέλημα. Ὁ γὰρ παρὰ γνώμην τινὸς ψηλαφῶν
 πρᾶγμα αὐτοῦ κλέπτει κρίνεται τοῖς τῆς πολιτείας
 θεσμοῖς.

quam ex Domini voluntate ipsis utantur. Quicumque enim præter domini voluntatem alterius re
 uisur eum leges quoque civiles furti reum esse decernunt.

ARIST. « Ἦτω τὰ πρὸς τοὺς Δονατιστὰς λεχθησῶ-
 « μενα τάδε· Ἐπιθυμοῦμεν χαρῆσαι ἐπὶ τῇ ὑμῶν
 « διορθώσει· ἐκαλεύσθημεν γὰρ καὶ πρὸς τοὺς
 « μὴ ἀνεχομένους εἶναι ἡμῶν ἀδελφοὺς λέγειν,
 « Ἄδελφοὶ ἡμῶν ἐστε. Διὸ συνερχόμεθα ὑμῖν, καὶ
 « ὑπομιμνήσκωμεν, ὡσπὴν εἴ τινα δικαιολογίαν ἔχειν
 « οἴεσθε, ἐπιλέξασθε τοὺς ταῦτην πιστευθσομέ-
 « νους ἀπαντήσαι, ἀρεβλόντας ἐν ὠρισμένῳ τόπῳ
 « καὶ καιρῷ· εἰ δὲ μὴ, ἢ ἀπιστία ὑμῶν ἐνετύθεν
 « γνωρισθῆ. » Σαφῆς.

KANON 47.

« Τὸ κομμονιτόριον, ὅπερ ἔλαβον οἱ κατὰ τῶν Δονα-
 « τιστῶν πρεσβυτεῖαι. Κομμονιτόριον τοῖς ἀδελ-
 « φοῖς Θεασίῳ καὶ Εὐοδίῳ, τοῖς πεμφθεῖσι πρι-
 « σβευταῖς ἐκ τῆς ἐν Καρχηδόνι συνόδου, πρὸς
 « τοὺς ἐνδοξοτάτους καὶ θρησκευτικωτάτους αὐ-
 « τοκράτορας. Ἦνίκα τὴν τοῦ Κυρίου βοήθειαν
 « τοῖς εὐσεβεστάτοις προσελθοῦσι βασιλεύσι, τού-
 « τοις ἐμφανίσουσιν, πῶς τὴν τρόπον τελεία ἢ παρ-
 « ῥήσις κατὰ τὴν τοῦ ἀνωτέρου ἐνιαυτοῦ σύνοδον
 « οἱ πρωτεύοντες τῶν Δονατιστῶν τοῖς πολιχνιω-
 « τικοῖς πεπραγμένοις συνελθεῖν προεστράφησαν,
 « ἵνα, εἰ ἐθάρρουν, τοῦ οἰκείου ὀνόματος ἀντιπα-
 « θέσθαι, ἐπιλεγέντων τινῶν ἱκανῶν ἐκ τοῦ αὐτοῦ
 « ἀριθμοῦ. μεθ' ἡμῶν εἰρηνικῶς ἀμφέβαλλον, καὶ
 « ἡμερσίτητι Χριστιανικῇ ἀναμφισβόλως εἶχον ἐπι-
 « δεῖξαι, εἴ τί ποτ' ἀληθείας μετεῖχον, ὅπως ἐκ
 « τούτου ἢ καθολικῆ εἰλικρινότης; ἢ ἔκπαλαι τοῖς
 « ἀνωτέρω διαλάμψασα χρόνους, καὶ νῦν ὁμοίως
 « διὰ τῆς ἀπειρίας καὶ μονοτονίας τῶν ἀντιλεγόν-
 « των ἐγνωρίζετο. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὸ μὴ θαρραλεῖν
 « συνείχοντο σχεδόν, οὐδὲν ἐτόλμησαν ἀποκρίνα-
 « σθαι. Διὸ ἐπισκοπικῆ καὶ εἰρηνικῆ τάξι; περὶ
 « τοὺς τοιοῦτους πεπληρωταί, κάκεινοι τῆ ἀλη-
 « θείας μὴ δυνηθέντες ἀποκριθῆναι, εἰς ἀτόπους
 « βίβας μετεστράφησαν, ὡς πολλοὺς ἐπισκόπους
 « καὶ πολλοὺς κληρικούς, ἵνα τὸ περὶ τῶν λαϊκῶν

gnatores fieri me dubitatis. Aliquos porro ex vestro
 numero designate, qui cum delectis a nostra synodo
 congregiantur deque iis, quorum causa a nostra
 communione separati estis colloquantur; ut seruo
 quævis aliquando tamen finem antiquus error
 accipiat; ne propter aliquos, stultie nimis ac præ-
 fracte sæe sententiæ retinentes, in hoc illis adimæ
 populique innumerabiles exitiose perdantur (quain-
 vis illud, ἀπειροὶ λαοί, vel ob multitudinem innu-
 merabiles, vel ob simplicitatem ac rerum imperiti-
 am intelligi liceat) ab Ecclesiæ catholicæ consor-
 tio sacrilega separatione disjuncti. Animorum
 namque iacturam qui sacrosancti sunt, divini quoque
 munere homini dati, propter illud ab Ecclesia
 catholica dissidium, sacrilegii nomine jure appel-
 lavere; quod sacræ animæ ab illis, qui eas decipi-
 unt quasi furto subtrahantur: vel etiam quia
 contra ecclesiasticæ traditionis institutum res
 sacræ invadentes, easque præ arbitrio contrectan-
 tes et administrantes, sacra diripiunt; cum nequa-

629 ARIST. « Quæ ad Donatistas legenda, hæc
 « sunt: Vestra gaudere correctione nobis in votis
 « est: in mandatis enim accepimus, ut iis etiam
 « qui nostri esse fratres ægre ferunt, dicamus,
 « fratres nostri estis. Vos itaque convenimus, et
 « admonemus, ut, si qua causæ vestræ defensio
 « vobis superesse videatur, deligatis aliquos, qui-
 « bus committatur, qui in condicto loco et tem-
 « pore prodire debent: alioquin infidelitas ve-
 « stra exinde patcat. » Perspicuus.

CANON XCVI.

« Commonitorium, quod acceperunt legati contra
 « Donatistas. Commonitorium fratribus, Theasio
 « et Evodio, missis legatis a synodo Carthagi-
 « nensi ad clarissimos et religiosissimos impera-
 « tores: Quando Dei auxilio ad religiosissimos
 « imperatores accesserint, eis aperiat, quomodo
 « plena libertate in superioris anni synodo Dona-
 « tistarum primates ac acta civilia convenire ad-
 « moniti fuere, ut si suum dogma tueri confide-
 « rent, aliquibus idoneis ex eo.lem numero elec-
 « tis, nobiscum pacifice contenderent, et mansue-
 « tudine Christiana nobis citra dubitationem os-
 « tenderent, si quid veritatis teneant: ut ex eo
 « catholica sinceritas, quæ jam olim super-
 « rioribus illuxit temporibus, nunc quoque simi-
 « liter per contradicentium ignorantiam et pervi-
 « caciam cognoscatur. Sed quia non satis sile-
 « bant, fere nihil ausi sunt respondere. Quare
 « quoniam episcopale et pacificum in eos imple-
 « tum est officium, et illi veritati respondere non
 « valentes, ad execrandas violentias conversi
 « sunt, adeo ut multos episcopos et multos cle-
 « ricos, ut de laicis taceam, insidiis appeterint,
 « et præterea etiam aliquas ecclesias invaserint,
 « et alias invadere conati sint: eorum est dein-
 « cept humanitatis providere, ut catholica Ec-

« uult, ut iis etiam ⁴⁵, qui nolunt dici fratres A
 « nostri dicamus: Fratres nostri estis. Hanc ergo
 « nostram ex pacifica dilectione ad vos proficis-
 « centem admonitionem pro nihilo ducere non
 « debetis; ut si quid nos veritatis habere existi-
 « matis, id asserere ne dubitetis: id est, ut ve-
 « stra coacta synodo eligatis ex vobis ipsis, qui-
 « bus vestrae ejusmodi causae probandae negotium
 « committi debeat; ut nos quoque hoc ipsum
 « facere possimus et ex nostra synodo eligantur,
 « qui debent cum iis, qui ex vobis electi fuerint,
 « statuto loco et tempore, quidquid ex contro-
 « versis, quod nostram a vobis communionem
 « separat, pacifice examinari; et tandem ali-
 « quando auxilio homini Dei nostri antiquus error
 « finem accipiat, ne utique propter hominum B
 « persuasionem imbecillae animae et imperiti po-
 « puli sacrilega aliqua separatione pereant. Si
 « hoc enim fraterne admiseritis, veritas facile
 « apparebit: sin id facere nolueritis, infidelitas
 « vestra statim cognoscetur. Et cum recitata esset
 « haec forma, ab omnibus episcopis dictum est:
 « Hoc valde placet, fiet. Et subscripserunt: Au-
 « relius episcopus Carthaginiensis ecclesiae, praes-
 « senti decreto consensit et lecto subscripsit. Simi-
 « liter et reliqui episcopi subscripserunt.»

« Haec synodus adversus Donatistas legatos ad
 « imperatores misit: clarissimo imperatori Honorio
 « Augusto sextum consuli A. D. sexto Kalendas
 « Julias Carthagine; in ecclesia Basilicae Secundae.
 « In hac synodo legationem susceperunt Theasius
 « et Evodius adversus Donatistas. In qua synodo
 « compositum est commonitorium.»

BALS. Nec ea, quae sunt in praesenti colloctione;
 interpretatione indigent. De Donatistis enim specia-
 tim sunt.

ZONAR. Postulatum est, ut ea, quae per legatos
 Donatistis erant denuncianda, in synodo legerentur;
 quae quidem prout a legatis proposita, erant ejus-
 modi. Ad vos inquit authentic, hoc est, auctori-
 tate a synodo accepta, proficiscimur vos conuen-
 ire cupientes, ut de vestra emendatione laetamur.
 Scimus namque beatos Domini voce, pacis consi-
 liatores nominari. Et quamvis fratres nostri dici
 nolitis, a nobis separantes; fratres ipsi nihilomi-
 nus vos appellamus. Quamobrem uostram hanc a
 dilectione profectam admonitionem, qua scilicet ea
 in quibus decepti estis, memoriae vestrae subijcimus,
 ne contemnitis; verum si a vobis stare veritatem
 intelligitis: ejus vos quoque sectatores ac propu-

⁴⁵ Matth. v, 7.

« θώσεως. Ἐπιστάμεθα γὰρ τὴν ἀγάπην τοῦ
 « Κυρίου εἰπόντος: « Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί,
 « ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ Θεοῦ κληθήσονται.» Ὑπέμνησαι δὲ
 « καὶ διὰ τοῦ προφήτου, ὥστε ἐτι μὴν καὶ τοῖς
 « μὴ βουλομένοις; λέγεσθαι ἀδελφοῖς ἡμῶν, λέγειν
 « ἡμᾶς, « ἀδελφοὶ ἡμῶν ἐστε.» Ταύτην τοίνυν τὴν
 « ἐξ ἀγάπης εἰρηνικῆς ἐρχομένην ἡμετέραν ἀνάμ-
 « νησιν ἐξουθενῆσαι οὐκ ὀφείλετε, ἵνα, ἐν τί ποτε
 « ἀληθείας ἔχειν ἡμᾶς εἴησθε, ἀντιλαβέσθαι τοῦτου
 « μὴ ἀμφιβάλῃτε· τοῦτ' ἐστίν, ἵνα συναχθεῖσθε συν-
 « ὄδου ὁμῶν ἐπιλέξοιθε ἐξ ὁμῶν αὐτῶν τοῖς
 « ὀφειλόντας τὸ πᾶν ἐμπιστευθῆναι τῆς τοιαύ-
 « τῆς ὁμῶν δικαιολογίας· ὥπως καὶ ἡμεῖς θυγη-
 « θώμεν τὸ αὐτὸ ποιῆσαι· τοῦτ' ἐστίν ἵνα ἐκ
 « τῆς ἡμετέρας συνόδου ἐπιλεγῶσιν οἱ ὀφειλόντες
 « μετὰ τῶν ἐξ ὁμῶν ἐπιλεγέντων ἐν ὠρισμένῳ
 « τόπῳ καὶ καιρῷ πᾶν τὸ τῆς ζητήσεως ἐχόμενον,
 « τὸ τὴν ἡμετέραν ἀφ' ὁμῶν κοινωνίαν χωρίζον,
 « εἰρηνικῶς ἐξετάσαι· καὶ κἰν ἐνέ ποτε τῆ βοήθειᾳ
 « τοῦ Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν τέλος ἢ παλαιὰ ἐ-
 « ξηται πλάνη, μήποτε διὰ πείσμα ἀνθρώπων
 « ἀσθενεῖς ψυχὰ καὶ ἀπειροὶ λαοὶ ἱεροσῶν ἐνὶ
 « χωρισμῷ ἀπόλωνται. Ἐὰν γὰρ τοῦτο ἀδελφικῶς
 « καταδέξησθε, εὐχερῶς ἢ ἀλήθεια διαφανήσεται·
 « εἰ δὲ τοῦτο ποιήσῃτε μὴ θελήσῃτε, ἢ ἀπιστία
 « ὁμῶν εὐθείως γνωρισθήσεται. Καὶ ἀναγνωσθῆ-
 « τος τοῦ τοιοῦτου τύπου, ἀπὸ πάντων τῶν ἐπι-
 « σκόπων ἐλέχθη· Πάνυ ἀρέσκει· τοῦτο γενήσεται.
 « Καὶ ὑπέγραψαν. Ἀύρηλιο; ἐπίσκοπος τῆς Καρ-
 « χηδόνας ἐκκλησίας τῷ παρόντι ψηφίσματι
 « συνήνεσα, καὶ παραναγνωσθέντι ὑπέγραψα.
 « Ὁμοίως καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι ὑπέγραψαν.»
 Ἀὕτη ἡ σύνοδος κατὰ τῶν Δονατιστῶν πρεσβευτᾶς
 πρὸς τοὺς αὐτοκράτορας ἀπέστειλε τῷ ἐνδοξοτάτῳ
 βασιλεῖ Ὀνωρίῳ Δύγουστον τῷ ἕκτῳ ὑπάτῳ τῆ πρὸ
 ἐξ Καλανδῶν Ἰουλίῳ ἐν Καρχηδόνι εἰς τὴν ἐκκλη-
 σίαν τῆς βασιλικῆς Σακουῦνδης. Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ
 τοποτηρησίαν ἀνεδέξαντο θεόσιος καὶ Εὐδόκιος; κατὰ
 τῶν Δονατιστῶν. Ἐν ἧ συνόδῳ συνετάχθη κομμο-
 νιτόριον.

ΒΑΛΣ. Οὕτε τὰ ἐν τῇ παρουσίᾳ ὁμιλίᾳ ἐρμηνείας
 δέονται. Ἰδιὰ γὰρ εἰσι περὶ Δονατιστῶν.

ZONAP. Ἐξήτηθη ἀναγνωσθῆναι τῇ συνόδῳ, ἃ
 ἐνετάθησαν εἰπεῖν οἱ ἀποσταλέντες πρὸς τοὺς Δο-
 νατιστάς. Τὰ δὲ ἦσαν τοιαῦτα, ὡς ἀπὸ τῶν πρεσ-
 βειῶν λεγόμενα, ὅτι: Συνερχόμεθα ὑμῖν αὐθεντικῶς,
 ἦγουν ἐξουσίας λαβόντες παρὰ τῆς συνόδου, προσ-
 ομιλῆσαι ὑμῖν ἐπιθυμοῦντες, χαρῆναι ἐπὶ τῇ διορ-
 θώσει ὑμῶν. Οἴδαμεν γὰρ τὸν Κύριον μακαρίζοντα
 τοὺς εἰρηνοποιούς, καὶ μὴ θέλοντας ὑμᾶς καλεῖσθαι
 ἀδελφούς ἡμῶν, ἀλλ' ἀποσχίζοντα; ἀφ' ἡμῶν, ἡμεῖς
 λέγομεν ὅτι ἀδελφοὶ ἡμῶν ἐστε. Αἰδὸ μὴ ἐξουθενή-
 σῃτε τὴν ἐξ ἀγάπης εἰρηνικὴν ἀνάμνησιν ἡμῶν,
 τοῦτέστιν ὅτι ἀναμιμνήσκομεν ὑμᾶς τῶν σφαλμάτων
 ὑμῶν· ἀλλ' ἐν ὀρθῇ ἀληθείᾳ ἔχεσθε, ἀντιλαμ-
 βάνεσθαι ταύτην; ἦγουν ὑπεραγωνίσασθαι τῆς νο-

μισόμενης ὑμῖν ἀληθείας μὴ θυμφοβήσθητε. Ἐπιλέξαθε δὲ τινάς· ἐξ ὑμῶν, τοὺς διαλεχθησομένους τοῖς ἐπιλεγθησομένοις ἐκ τῆς ἡμετέρας συνόδου περὶ τῶν χωριζόντων ὑμᾶς ἐκ τῆς ἡμῶν κοινωνίας· ἵνα, πᾶν βραδέως τέλος ἢ παλαιὰ διέξῃται πλάνη,] μὴ ποτε διὰ πᾶσιμα ᾗτοι διὰ ματαίαν ἔνστασιν ἀνθρώπων ἀπόλωνται ἀσθενεῖς ψυχαὶ καὶ ἄπειροι λαοὶ (ἄπειροι ἢ κατὰ πλῆθος, ἢ δι' ἀπλότητα καὶ ἄγνοιαν τοῦ καλοῦ) χωριζόμενοι τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ἱεροσὺλον χωρισμῶ. Τὸ γὰρ ψυχαὶ ἀνθρώπων, ἱερὸν οὖσας καὶ θεῖον χρίσμα, ἀπολλύσθαι ἐκ τοῦ χωρισμοῦ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ἱεροσὺλιαν ἐκάλεσαν, ὡς σολουμένων τῶν ἱερῶν ψυχῶν παρὰ τῶν ἀπατόνων αὐτάς· ἢ ὅτι μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας τὰ ἱερά μετιόντες, ὡς δὲ αὐτοῖς δοκοῦν ἀπὸ ψηλαφῶντες καὶ μεταχειριζόμενοι, σὺλῶσιν αὐτὰ, μὴ χρώμενοι αὐτοῖς κατὰ τὸ τοῦ Δεσπότης θέλημα. Ὁ γὰρ παρὰ γνώμην τινὸς ψηλαφῶν πρᾶγμα αὐτοῦ κλέπτῃς κρίνεται τοῖς τῆς πολιτείας θεσμοῖς.

quam ex Domini voluntate ipsis utantur, Quicunque uultur eum leges quoque civiles furū reum esse decernunt.

ΑΡΙΣΤ. « Ἦτω τὰ πρὸς τοὺς Δονατιστὰς λεχθησόμενα τάδε· Ἐπιθυμοῦμεν χαρῆσαι ἐπὶ τῇ ὑμῶν διορθώσει· ἐκελεύσθημεν γὰρ καὶ πρὸς τοὺς μὴ ἀνεχομένους εἶναι ἡμῶν ἀδελφοῦς λέγειν, Ἄδελφοὶ ἡμῶν ἔσθε. Διὸ συναρχόμεθα ὑμῖν, καὶ ὑπομιμνήσκομεν, ὡς ἂν εἴ τινα δικαιολογίαν ἔχειν οἴεσθε, ἐπιλέξασθε τοὺς ταῦτην πιστευθησομένους ἀπαντῆσαι, ὀφειλοντας ἐν ὤρισμένῳ τόπῳ καὶ καιρῷ· εἰ δὲ μὴ, ἢ ἀπιστία ὑμῶν ἐντεῦθεν γνωρισθῆ. » Σαφῆς.

KANON 47.

Τὸ κομμονιτόριον, ὅπερ ἔλαβον οἱ κατὰ τῶν Δονατιστῶν πρεσβυτεῖαι. Κομμονιτόριον τοῖς ἀδελφοῖς Θεασίῳ καὶ Εὐδοίῳ, τοῖς παμφθεῖσι πρεσβυτεῖαις ἐκ τῆς ἐν Καρχηδόνι συνόδου, πρὸς τοὺς ἐνομοθετάτους καὶ θρησκευτικωτάτους αὐτοκράτορας. Ἦνίκα τὴν τοῦ Κυρίου βοήθειαν τοῖς εὐσεβεστάτοις προσελθοῦσι βασιλευσί, τοῦτοις ἐμφανίσουσιν, πῶς τρέψω τελεῖα ἢ παρρησία κατὰ τὴν τοῦ ἀνωτέρου ἑνιαυτοῦ σύνοδον οἱ πρωτεύοντες τῶν Δονατιστῶν τοῖς πολιχνιωτικοῖς πεπραγμένοις συνελθεῖν προεστράφησαν, ἵνα, εἰ ἐθάβρουν, τοῦ οἴκειου ὄγκματος ἀντιλεδίσθαι, ἐπιλεγέντων τινῶν ἱκανῶν ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἀριθμοῦ, μεθ' ἡμῶν εἰρηνικῶς ἀμφέβαλλον, καὶ ἡμερίτητι Χριστιανικῇ ἀναμφιδόλως εἶχον ἐπιδείξει, εἴ τί ποτ' ἀληθείας μετεῖχον, ὅπως ἐκ τούτου ἢ καθολικῆ εἰλικρινότης; ἢ ἐκπαλαί τοῖς ἀνωτέρω διαλάμψασα χρόνοις, καὶ νῦν ὁμοίως διὰ τῆς ἀπειρίας καὶ μονοτονίας τῶν ἀντιλεγόντων ἐγνωρίζετο. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὸ μὴ θαβρεῖν ἐ συνεῖχοντο σχεδόν, οὐδὲν ἐτόλμησαν ἀποκρινασθαι. Διὸ ἐπισκοπικῇ καὶ εἰρηνικῇ τάξει; περὶ τοὺς τοιοῦτους πεπλήρωται, κάκεινοι τῇ ἀληθείᾳ μὴ δυνηθέντες ἀποκριθῆναι, εἰς ἀτόπους βίας μετεστράφησαν, ὡς πολλοὺς ἐπισκόπους καὶ πολλοὺς κληρικούς, ἵνα τὸ περὶ τῶν λαϊκῶν

agnatores fieri me dubitatis. Aliquos porro ex vestro numero designate, qui cum delectis a nostra synodo congregiantur deque iis, quorum causa a nostra communione separati estis colloquantur; ut seruo quavis aliquando tamen finem antiquus error accipiat; ne propter aliquos, stulte nimis ac praefracile suae sententiae retinentes, imbecillae animae populi que innumerabiles exitiose perdantur (quavis illud, ἄπειροι λαοί, vel ob multitudinem innumerabiles, vel ob simplicitatem ac rerum imperitiam intelligi liceat) ab Ecclesiae catholicae consortio sacrilega separatione disjuncti. Animorum namque iacturam qui sacrosancti sunt, diuinoque munere homini dati, propter illud ab Ecclesia catholica dissidium, sacrilegii nomine iure appellare; quod sacrae animae ab illis, qui eas decipiunt quasi furto subtrahantur: vel etiam quia contra ecclesiasticam traditionis institutum res sacras invadentes, easque pro arbitrio contractantes et administrantes, sacra diripiunt; cum nequam enim praeter domini voluntatem alterius re

629 ARIST. « Quae ad Donatistas legenda, haec sunt: Vestra gaudere correctione nobis in votis est: in mandatis enim accepimus, ut iis etiam qui nostri esse fratres aegre ferunt, dicamus, fratres nostri estis. Vos itaque convenimus, et admonemus, ut, si qua causa vestrae defensionis vobis superesse videatur, deligatis aliquos, quibus committatur, qui in condicto loco et tempore prodire debent: alioquin infidelitas vestra exinde patcat. » Perspicuus.

CANON XCVI.

Commonitorium, quod acceperunt legati contra Donatistas. Commonitorium fratribus, Theasio et Evodio, missis legatis a synodo Carthaginiensi ad clarissimos et religiosissimos imperatores: Quando Dei auxilio ad religiosissimos imperatores accesserint, eis aperiat, quomodo plena libertate in superioris anni synodo Donatarum primates ac acta civilia convenire admoniti fuere, ut si suum dogma tueri confiderent, aliquibus idoneis ex eodem numero electis, nobiscum pacifice contenderent, et mansuetudine Christiana nobis citra dubitationem ostenderent, si quid veritatis tenerent: ut ex eo catholica sinceritas, quae jam olim superioribus illuxit temporibus, nunc quoque similiter per contradicentium ignorantiam et perveraciam cognoscatur. Sed quia non satis silebant, fere nihil ausi sunt respondere. Quare quoniam episcopale et pacificum in eos impetum est officium, et illi veritati respondere non valentes, ad execrandas violentias conversi sunt, adeo ut multos episcopos et multos clericos, ut de laicis taceam, insidiis appeterint, et praeterea etiam aliquas ecclesias invaserint, et alias invadere conati sint: eorum est deinceps humanitatis providere, ut catholica Ec-

elesia, quæ ens pio in Christo utero genuit, et A
 e fide confirmatione aluit, eorum quoque provi-
 e dentia uniuersis; ne forte audaces et tenerarii
 e homines, in religionis eorum temporibus, ter-
 e rre aliquo in bonos populos dominatum obti-
 e neant; quoniam eos persuadentes corrumpere
 e non possunt. Cognitum enim est, et legibus
 e sæpe proclamatur, quænam eorum, qui sepa-
 e ratam habent congregationem, execranda fa-
 e ciat multitudo, quæ etiam sæpe prædictorum
 e religiosissimorum imperatorum decretis con-
 e demnata sunt. Adversus ergo illorum insanias
 e possumus diuina auxilia consequi, non inueta,
 e nec aliena, sed a sanctis Scripturis: quando
 e Paulus apostolus, ut ueris apostolorum Actibus
 e declaratum est, insolentium et factiosorum ho- B
 e minum conspirationem militari auxilio depu-
 e lit. Nos ergo hoc petimus, ut universalibus
 e Ecclesiarum ordinibus, in unaquaque civitate
 e et in diversis locis, vicinarum quarumque pos-
 e sessionum, sine mora custodia et præsidium
 e præbeatur. Simul hoc quoque petendum est,
 e ut legem latam a piæ memoriæ eorum Patre
 e Theodosio, de decem libris auri aduersus hæ-
 e reticos qui ordinant et ordinantur seruent;
 e præterea autem et aduersus possessores, apud
 e quos illorum inuenta fuerit congregatio:
 e deinde sic eam legem confirmari iubeant, ut
 e aduersus eos valeat, propter quorum insidias
 e illi, qui catholicæ Ecclesiæ curam gerebant, per C
 e testimonium depositi sunt; ut hoc saltem ter-
 e rre a faciendis schismatibus, et ab hæretico-
 e rum improbitate cessent, qui æterni supplicii
 e contemplatione purgari, et corrigi differunt. Il-
 e lud præterea petendum est ut eorum pietate
 e lex quæ etiam lucusque durauit, renouetur,
 e quæque siue ex donationibus, siue ex testa-
 e mentis quidquam capiendi vel relinquendi, et,
 e ut semel dicam, propria vel relinquere vel ca-
 e ptere tollit potestatem Hæreticis, qui in propriæ
 e 630 persuasionis insaniam exæcati sunt, et in
 e Donatistarum errore uolunt permanere. Eis au-
 e tem, qui unionis et pæcis contemplatione se-
 e ipsos uolunt corrigere, supra positæ legis aper-
 e tus sit sensus, ut accipiant hæreditatem; si D
 e iis adhuc ipsis in hæreticorum errore constitu-
 e tis aliquid ex donatione vel hæreditate obuenit:
 e exceptis scilicet illis, qui postquam in jus vo-
 e cati fuerint, existimauerunt se debere ad catho-
 e licam Ecclesiam transire. De iis enim creden-
 e dum est, eos non metu cælestis iudicii, sed
 e terrenæ amplitudinis insatiabili cupiditate, catho-
 e licam unionem desiderasse. Ad hæc autem
 e omnia, auxilio opus est dynastiarum uniuscu-
 e jusque provinciarum. Porro et si quid aliud anim-
 e aduerterint ecclesiasticæ utilitati conferre,
 e hoc peragendi et perficiendi liberam decerni-
 e mus legationem. Illud quoque adhæc placuit,
 e ut litteræ ex nostro conuentu ad clarissimos

e σωπήσωμεν, ἐπιβουλαί; συσχεῖν, καὶ τισὶ δὲ
 e εἴ τι μὴ ἐκκλησίαις ἐπέβησαν, καὶ ἄλλαις ἐπι-
 e θεῖν ὁμοίως ἐπειράθησαν, τῆς αὐτῶν φιλανθρώ-
 e πιας λογιστὸν εἶσι προνοήσασθαι, ἵνα ἡ καθολικὴ
 e Ἐκκλησία, ἡ αὐτοῦς θρησκευτικῆς Χριστοῦ γεν-
 e νήσασα γαστρι, καὶ τῆ βεβαίωται τῆς πίστεως;
 e ἐκθρέψασα, τῆ αὐτῶν εἴ τι μὴ προνοήσῃ ὀχυρωθῆ·
 e μήποτε προπετεῖς ἄνθρωποι ἐπὶ τῶν εὐσεβῶν
 e αὐτῶν χρόνων φόβῳ τινὶ τῶν ἀσθενῶν λαῶν κα-
 e ταδυναστεύσωσιν. Ἐπιτέθη ὑποπιθόντες τούτους,
 e ἀποφασίσει οὐδύνανται. Ἐγνωσταὶ γὰρ καὶ πολ-
 e λάκις τοῖς νόμοις ἐκδοῦναι τῶν παρασυραγῶν·
 e τῶν ἡ βδελυκτῆ πλῆθους, πῶς διαπράττεται,
 e ἅτινα καὶ πολλὰκις τοῖς θεοπίσμασιν αὐτῶν τῶν
 e προλεχθέντων εὐσεβαστέων αυτοκρατόρων κα-
 e ταδικάσθησαν. Κατὰ οὖν τῆς ἐκείνων μαρίας
 e δυνάμεθα συμμαχιᾶς θείας τυχεῖν, οὐκ ἀήθους
 e δὲ, οὐδὲ ἀλλοτριᾶς, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἁγίων Γρα-
 e φῶν ὁπίσταν Παῦλος ὁ ἀπόστολος, ὡς ταῖς ἀλη-
 e θιναῖς Πράξεις τῶν ἀποστόλων δεδήλωται, τὴν
 e σύμπνοίαν τῶν ἀτάκτων ἀτακίησεν βοηθεῖα.
 e Ἡμεῖς τοίνυν τοῦτο αἰτούμεν, ἵνα ταῖς καθολι-
 e καῖς τάξεσι τῶν ἐκκλησιῶν ἀνὰ ἐκάστην πόλιν
 e ἀνὰ διαφόρους τόπους τῶν γειτονουσῶν ἐκά-
 e στων κτήσιων, ἀνυπερθέτως παραφυλακῆ παρα-
 e σχοθῆ. Ἄμα καὶ τοῦτο εἶναι αἰτήσεται, ὥστε τὸν
 e νόμον τὸν ἐκτεθέντα παρὰ τοῦ τῆς εὐσεβοῦς
 e μνήμης Πατρός αὐτῶν Θεοδοσίου, τὸν περὶ τῶν
 e δέκα τοῦ χριστοῦ λιτρῶν, τὸν κατὰ τῶν χειροτο-
 e νούντων καὶ χειροτονουμένων αἰρετικῶν φυλά-
 e ξωσιν, εἴ τι μὴ καὶ κατὰ τῶν κτητόρων παρ'
 e οἷς ἡ ἐκείνων εὐρεθῆ συναγωγῆ· εἴθ' οὕτως
 e βεβαιωθῆναι τὸν τοιοῦτον, ὡν διὰ τὰς ἐπιβου-
 e λὰς οἱ τῆς καθολικῆς προτραπέντες διὰ μαρτυ-
 e ρίαν ἀπέθεντο· ἵνα κἂν τούτῳ τῷ φόβῳ ἐκ τοῦ
 e ποιεῖν σχίσματα καὶ ἀπὸ τῆς τῶν αἰρετικῶν
 e φαυλότητος πύσωσανται οἱ τῆ κατανοήσει τῆς
 e αἰωνίας κολάσεως καθαρθῆναι καὶ διορθωθῆναι
 e ὑπερτιθέμενοι. Κάκεινο εἴ τι μὴ αἰτήσεται δεῖ,
 e ἵνα τῆ αὐτῶν εὐσεβείᾳ ὁ καὶ μέχρι τοῦ παρόν-
 e τος νόμος ἐπαναληφθῆ, ἡ τὴν εὐχέρειαν τῶν
 e αἰρετικῶν ἀφαιρούμενος, τοῦ εἶτε ἀπὸ διαθηκῶν
 e τούτους δύνασθαι λαμβάνειν τί ποτε, ἢ κατα-
 e λιμπάνειν, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, τοῦ εἶτε καταλιμ-
 e πάνειν τι, εἶτε λαμβάνειν τὰ ἴδια ἀφέληται, τῶν
 e τῆ μανίᾳ τοῦ ἰδίου πείσματος τυφλωθέντων,
 e καὶ ἐν τῇ τῶν Δονατιστῶν πλάνῃ ἐπιμένειν
 e βουλομένων. Τοῖς δὲ τῆ κατανοήσει τῆς ἐνότη-
 e τος καὶ εἰρήνης αὐτοῦς διορθώσασθαι βουλο-
 e μένοις ὑπερκειμένου τοῦ τοιοῦτου νόμου ἀνοι-
 e χθεῖη ἡ ἀκρόασις τοῦ λαμβάνειν κληρονομίαν·
 e εἰ καὶ εἴ τι τοῖς αὐτοῖς ἐν τῇ τῶν αἰρετικῶν
 e πλάνῃ καθιστώσι προσαρμόζει τί ποτε ἀπὸ δω-
 e ρεῶς ἢ κληρονομίας, ἐξηρημένων ἐκεῖνων ἐξη-
 e λαθὼ οἵτινες μετὰ τὸ εἰς δικὴν ἐναχθῆναι ἐλογί-
 e σατο ὀφείλειν, πρὸς τὴν καθολικὴν μεταθεῖν.
 e Περὶ γὰρ τῶν τοιούτων πιστευτέον ἐστὶν μὴ τῷ
 e φόβῳ τῆς οὐρανίου κρίσεως, ἀλλὰ τῇ ἀπληστία
 e τῆς γῆινης λυσιτελείας, τὴν καθολικὴν ἐνότητα

επιποθήσαι. Πρὸς τοῦτοις δὲ πᾶσι τῆς βοήθειας Ἀ
 χρεία ἐστὶ τῶν δυναστειῶν ἐκάστης ἐπαρχίας
 ἰδίας. Καὶ ἄλλο δὲ, εἰ τι δῆποτε κατανοήσουσι
 τῆ ἐκκλησιαστικῆ χρησιμότητι λυσitelouν, τοῦ-
 το διακρόττεσθαι καὶ ἐξανύειν ἀταξουσίον ψη-
 φιδέουσα τοποτηρησίαν. Κάκεινο δὲ πρὸς τοῦ-
 τοις ἤρεσεν, ἵνα γράμματα ἐκ τῆς ἡμετέρας
 συνελεύσεως πρὸς τοὺς ἐνδοξοτάτους βασιλέας
 καὶ τὰς ὑπερχούσας ἐξουσίας ἀποσταλώσι, δι'
 ὧν πληροφροῦνται, ὡς τῆ συναινέσει πάντων
 ἡμῶν ἐπὶ τὸ εὐτυχέστατον κομιτᾶτων τοὺς το-
 ποτηρητάς παρ' ἡμῶν εἶναι ἀποσταλέντας.
 Ἄλλ' ἐπειδὴ τοῖς αὐτοῖς γράμμασι πάντας
 ἡμᾶς ὑπογράψαι βραδύτατόν ἐστι, ἵνα μὴ ταῖς
 ἐκάστου ἡμῶν ὑπογραφαῖς τὰ αὐτὰ γράμματα
 φορτωθῶσιν, αἰτούμεν, ἀδελφὲ Ἀδρήλιε, ἵνα
 ἐν τοῦτοις ἢ σὴ ἀγάπη ὑπογράψαι ἐπ' ὄνοματι
 πάντων ἡμῶν καταξιώσῃ. Καὶ ὑπέγραψαν·
 Ἀδρήλιος ἐπίσκοπος τῆς ἐν Καρχηδόνι ἐκκλη-
 σίας τῷ παρόντι ψηφίσματι συνήνεσα, καὶ πα-
 ραναγνωσθέντι ὑπέγραψα, ὁμοίως καὶ οἱ λοιποὶ
 ὑπέγραψαν. Γράμματα ἐπι μὴν πρὸς τοὺς ἀρ-
 χοντας πέμψαι δεῖ, ἵνα ἕως οὗ Κύριος τοῦς
 τοποτηρητάς ὑποστρέψαι πρὸς ἡμᾶς ἐξιώσῃ,
 παρὰ φυλακὴν ἀνὰ τὰς τῶν πόλεων τάξεις καὶ
 κτήτορας τῶν χωρίων τῆς καθολικῆς Ἐκκλη-
 σίας ἐπιμερίσωσιν. Ἐπι μὴν δεῖ προσεῦξαι καὶ περὶ
 θηθῆ ἀπὸ τῶν διοικήσεων, ἃς ἐκ τῶν φροντιστῶν τῆς
 ἐν Ἰππῶνι ἐκκλησίας ἱερατικῶν δι-
 καίων πρὸς ἑαυτὸν διεκδικεῖ. Καὶ γράμματα δὲ πρὸς
 τὸν ἐπίσκοπον τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκ-
 κλησίας περὶ τοῦ παραθέσθαι τοὺς τοποτηρητάς
 πεμφθῆναι ὀφείλουσι, καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους δὲ,
 ὅπου ἐστὶν ὁ βασιλεύς. Καὶ ὑπέγραψαν ὁμοίως.
 Ἀδρήλιος ἐπίσκοπος τῆς ἐν Καρχηδόνι ἐκκλη-
 σίας τῷ παρόντι ψηφίσματι συνήνεσα, καὶ παρναγνωσθέντι
 ὑπέγραψα· ὁμοίως καὶ οἱ λοιποὶ ὑπέγραψαν. »

ΒΑΛΣ. Καὶ τὰ ἐν τῇ παρουσίᾳ διαλαλῆ τυπωθέντα
 παρὰ τῶν Πατέρων διὰ τοῦ Δονατιστάς ἰδικά εἰσι,
 καὶ μὴ ἐξακούμενα εἰς τὴν τῶν ἐκκλησιῶν κατά-
 στασιν. Καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ ἐρμηνεῖα, ἰδέσθιν ἡμῖν
 χάριν τοῦτων.

ΖΩΝΑΡ. Τῶν Δονατιστῶν μὴ δεξαμένων τὴν πρὸς
 αὐτοὺς τῆς συνόδου πρεσβείαν, οἱ Πατέρες ἀθροισ-
 θέντες πάλιν πρεσβείαν στείλαι κατ' αὐτῶν πρὸς
 τὴν βασιλέα Ὀνώριον ἐβουλεύσαντο. Ἦρχε γὰρ τότε
 τῆς Ῥώμης καὶ τῶν ἰσπερίων Ὀνώριος· καὶ τοῖς
 στελλομένοις ἔγγραφον ἐνταλτήριον δεδώκασι εἰς
 ὑπόμνησιν ὧν ἔμελλον πρὸς τὸν βασιλέα εἰπεῖν ὁ
 κομμονιτόριον ὠνόμασαν. Ἦσαν δὲ τὰ ἐντεταλμένα
 τοιαῦτα, ὅτι Μετὰ παρθρησίας ἡμῶν προσκαλεσαμέ-
 νων τοὺς πρωτεύοντας τῶν Δονατιστῶν συνελθεῖν,
 καὶ, εἰ θαρροῦσιν, ἀντιλαδέσθαι τῷ οἰκείῳ δόγμα-
 τος, ὅπως καὶ νῦν ἐγνωρίζω, ἀντι τοῦ καὶ νῦν
 ἐφανερῶτο, διὰ τῆς ἀπειρίας, καὶ μονοτονίας, ἤγουν
 τῆς ἀμαθείας καὶ αὐτογνώμου ἐνστάσεως τῶν ἀντι-
 λεγόντων, ἢ καθολικῆς εὐκρινότητος, ἢ καθαρότητος
 δηλαδὴ τῶν τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας δογμάτων.
 Εἰ γὰρ συνήλων, φησὶν, ἐγνωσθησαν ἂν οὐκ ἐξ
 ἀμαθείας καὶ ματαίας ἐνστάσεως ἐνίστανται περὶ
 ὧν δοξάζουσιν· ἄλλ' ὅτι οὐκ ἐθάβρουν, οὐδὲν
 σχεδὸν ἀπεκρίθησαν. Ἐπεὶ οὖν, ὅσα ἴδει ἡμᾶς
 ὡς ἐπισκόπους ποιῆσαι, εἰρηνικῶς ἐποιήταμεν·

PATRUL. GR. CXXVIII.

imperatores et supereminentes potestates mit-
 tantur, quibus certiores fiant omnium nostrum
 consensu ad beatissimum comitatum missos
 esse a nobis legatos. Sed quia iisdem litteris ab
 omnibus subscribi est tardissimum, uniuscu-
 jusque nostrum subscriptionibus eadem litteræ
 onerentur, petimus, frater Aureli, ut his tua
 dilectio nomine omnium subscribere dignetur.
 Et subscriperunt; Aurelius episcopus Eccle-
 siæ Carthaginensis prædicto decreto consensi,
 et lecto subscripsi. Similiter et reliqui sub-
 scriperunt. Litteræ præterea ad magistratus
 mittendæ sunt, ut, donec Dominus voluerit le-
 gatos ad nos redire, præsidium per ordines ci-
 vitatum et possessores prædiorum universalis
 Ecclesiæ distribuunt. Præterea adjungere quo-
 que oportet de Equitio et ejus impudentia et
 improbitas a diocesis extrudatur, quas
 a euratoribus Ripponensis Ecclesiæ sacerdotali
 jure sibi vindicat. Porro litteræ quoque ad epi-
 scopum Romanæ Ecclesiæ commendatione le-
 gatorum mittendæ sũnt, et ad alios ubi est
 imperator. Et similiter subscriperunt. Aure-
 lius episcopus Carthaginensis Ecclesiæ præ-
 sentis decreto consensi, et lecto subscripsi :
 similiter et reliqui subscriperunt. »

BALS. In præsentis quoque sermone, quæ a Pa-
 tribus adversus Donatistas statuta sunt, sunt spe-
 cialia, et ad ecclesiarum constitutionem non exten-
 duntur. Et ideo nec interpretatione quidem indi-
 gent.

ZONAR. Cum Donatistæ legationem ad ipsos
 a synodo missam rejecissent, conventu inter se ha-
 bito Patres alteram legationem contra ipsos ad im-
 peratorem Honorium mittendam esse censuerunt
 (imperabat enim eo tempore Romæ et Occidenti
 Honorius); atque ut eorum quæ apud Imperatorem
 agenda forent facilius meminissent, omnia scriptis
 consignata legatis tradidere, atque id scripti gen-
 us communitorium appellaverunt. Erant autem mandata
 ejusmodi : A nobis, inquit, magna animi fiducia
 ad congressum Donatistarum primates vocati, atque
 ad sui dogmatis, si tantum sperarent, propugnatio-
 nem invitati fuere; ut hoc quoque tempore catho-
 licæ veritatis liquidissima puritas adversariorum
 tum imperitia tum pertinacia magis magisque inno-
 tesceret ac illustraretur. Nam cum congressum nisi
 recusassent, illos ex sola veri ignorance stu-
 que obstinatione opinionibus suis pertinaciter in-
 sistere facile perspicuum fuisset: verum quia suæ
 causæ haud satis fiderent, responsum fere nullum
 dederunt. Quoniam igitur omnes episcopalis officii

partes sedato animo atque amico erga eos implevimus, illi vero ad vim atque insidias importune conversi sunt: imperatoris benignitatis esse arbitramur curare, ut catholica Ecclesia, quæ ipsos in orthodoxæ veritatis **631** gremio genuit, atque in fide bene firmatos educavit, a qua illi vilicet firma ac stabili fide imbuti sunt, per eandem munita sit atque defensa; ne forte nefarii homines, quos rationum momentis ad prava plenaque improbitatis ipsorum instituta suadendo traducere non potuerunt, eos terrore ac periculi denuntiatione opprimant. Quæ enim facinora isti conventiculorum coactores edant, ne ipsæ quidem leges ignorare. Auxilio igitur, neque insueto, neque ab iis, quorum sacræ Litteræ meminere, alieno juvari se postulant; librumque Actorum apostolicorum producunt, in quo se improborum conspirationem præsidio militum divus Paulus depulisse testatur. Conspirationem vero improborum, aut eam intelligunt, cum ei in templo, quod expiatus intraverat, Asiani Judæi manus injecerunt, multitudinemque in eum concitaverunt; quo quidem tempore cum militibus decurrens tribunus, illum de manibus eorum, qui necem asserre conabantur, eripuit: aut illam quadraginta Judæorum collectionem, qui se diris omnibus devovere, si prius cibi aliquid aut potionis degustassent, quam Paulum e medio sustulissent; nam ea re cognita tribunus, tunc quoque militum præsidio septem, Cæsaream ad Felicem præfectum misit: aut utramque simul significare voluerunt. Eadem igitur ratione synodi Patres ecclesias, in urbibus aliisque pluribus locis constitutas, præsidio militum custodiri volunt: legem præterea a magno quoque Theodosio conditam, ut qui hæreticis ordines contulerint, quique eos susceperint, et qui illos exceperint hospitio, decem auri libris multentur, servari et contra Donatistas etiam valere postulant; ut vel hoc pœnæ metu hæretici a schismate faciendo deterreantur, qui aeterni supplicii terrore minime coercentur. Legem quoque renovari, qua nec hæreditatem cernere, nec donationem adire, hæretici permittuntur; utque contra Donatistas quoque suum robur obtineat, petunt. Si qui tamen ex his respiciant, ejus legis pœnis minime sint obnoxii. At si Donatistarum aliqui de hæreditate in judicium vocati, ea hæreditate aut legato aut alio ad ipsos spectante emolumento hæreseos nomine privati fuerint, tum vero transacta re se Ecclesiæ catholicæ rursus adjunxerint; ii, inquit, non hæreseos odio, sed detrimendi vitandi causa adducti, id consilii cepisse existimabuntur; nec proinde quidquam accessio illa homines adjuvabit. Ad hæc in unaquaque provincia auxilio magistratus (hi namque sunt provinciæ dynastæ) ecclesiis opus esse denuntiant. Legatis porro, inquit, si quid aliud ecclesiasticæ utilitati opportunum fore intellexerint, postulandi liberam facultatem damus. Placuit præterea synodo Litteras ad imperatorem ac regni proceres conscribi, quibus

A εἰκοὶ δὲ εἰς ἀπέλους βίας μεταστράφησαν καὶ ἐπιβουλὰς, τῆς βασιλικῆς φιλανθρωπίας φασὶν εἶναι φροντίσαι, ἵνα ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία ὀχυρωθῆ, ἡ τούτους γεννήσασα ὀρθοδοξία, καὶ ἐκθρέψασα ἐν τῇ βεβαιώσει τῆς πίστεως, ἦγουν βεβαίαν αὐτοῖς τὴν πίστιν παραδούσα, μήποτε ἀναίδεις ἄνθρωποι καταδυναστεύσωσι τῶν λαῶν, φόβον αὐτοῖς ἐπάγοντες. Πειθοὶ γὰρ τούτου; οὐ δύναται ἀποσταθεῖν, ἀπὸ τοῦ, εἰς τὴ φαῦλα καὶ εἰς τὴν ἐαυτῶν κακίαν ἐλκύσαι. Οἷα γὰρ οἱ παρασυνέγοντες διακρίτονται, ἔγνωσται τοῖς νόμοις. Αἰτοῦσιν οὖν τυχεῖν συμμαχίας, οὐκ ἀσυνήθους, οὐδὲ ἀλλοτριᾶς τῶν Γραφῶν, ἀλλ' οἷας καὶ ἡ θεία Γραφή μέμνηται, καὶ τὴν τῶν Πράξεων βίβλον παράγουσι περὶ τοῦ ἁγίου Παύλου λέγοντος, ὅτι κάκεινος τὴν σύμπνοιαν τῶν ἀτάκτων στρατιωτικῆ βοηθείᾳ διεκρούσατο. Σύμπνοιαν δὲ τῶν ἀτάκτων, ἢ τῶν ἐν τῷ ἱερῷ συζήτων αὐτὸ λέγουσιν, ὅτι ἠγνίσθη, καὶ οἱ ἐξ Ἀσίας Ἰουδαῖοι ἠρέθισαν κατ' ἐκεῖνοῦ τὸν λαόν, ὅτι μετὰ στρατιωτῶν καταβάς; ὁ χιλιάρχος ἐξήρπασεν αὐτὸν τῶν ζητούντων αὐτὸν ἀποκτείνειν, ἢ τὴν εὐστροφίᾳ τῶν τεσσαράκοντα Ἰουδαίων, οἱ ἀναθεμάτισαν ἐαυτοῦς μήτε φαγεῖν, μήτε πινεῖν, ἕως ἂν ἀποκτείνωσι τὸν Παῦλον· καὶ τότε γὰρ ὁ χιλιάρχος μαθὼν τοῦτο διὰ στρατιωτῶν αὐτὸν Κισαρίαν ἔστειλε πρὸς τὸν ἠγεμόνα Φλίππα, ἢ καὶ ἄμφω ταῦτα λέγουσι. Ζητοῦσιν οὖν ὁμοίως καὶ οὗτοι ταῖς ἐν ταῖς πόλεσιν ἐκκλησίαις, καὶ ταῖς ἐν διαφόροις τόποις, παρασχεθῆναι φυλακῆν· φυλάττεσθαι δὲ καὶ τὸν νόμον, τὴν παρὰ τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου τεθέντα, ὥστε δίκαιον χρυσοῦ λίτρας ζημιούσθαι τοῖς χειροτονούντας αἰρετικούς, καὶ τοὺς χειροτονουμένους, καὶ τοὺς ὑποδεχομένους αὐτοῖς; ἐν κτήσασιν οὐκείαις, κρατεῖν δὲ αὐτὸν καὶ κατὰ τῶν Δονατιστῶν, ἵνα κἂν διὰ τὴν φόβον τούτου τῆς ζημίας παύσωνται ποιεῖν σχίσματα οἱ αἰρετικοί, ὅστινες τῷ φόβῳ τῆς αἰωνίου κολάσεως οὐ διορθοῦνται. Αἰτοῦσι δὲ ἀνανεωθῆναι καὶ τὸν νόμον, τὴν θεοπίζοντα τοῖς αἰρετικοῖς μήτε κληρονομίαν λαμβάνειν, μήτε ζωρίαν, καὶ κρατεῖν αὐτὸν καὶ κατὰ τῶν Δονατιστῶν. Εἰ δὲ τινες ἐξ αὐτῶν διορθώσονται, κατὰ τούτων τὸν νόμον χώραν μὴ ἔχειν. Εἰ δὲ περὶ κληρονομίας; τινὲς τῶν Δονατιστῶν εἰς δικαστήριον ἦδη εἰλκυσθησαν, ἐκνικωμένης ἐξ αὐτῶν ὡς αἰρετικῶν κληρονομίας, ἢ ληγάτου, ἢ τινος κέρδους; περιελθόντος; αὐτοῖς, καὶ μετὰ τὸ ἐναχθῆναι προσέλθωσι τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ, οὗτοι, φασὶν, οὐ πιστεύονται, ὅτι καταγνώστες τῆς αἰρέσεως αὐτῶν προσέρχονται, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ ζημιωθῆναι τὰ χρήματα· οὐδὲν οὐκ ἐκ τοῦ προσείναι κερδήσουσι. Χρεῖα δὲ, φασὶ, βοιωθείας καὶ ἐκ τῶν δυναστεῶν ἐκάστης ἐπαρχίας, ἦγουν τοῦ βοηθεῖν ταῖς ἐκκλησίαις τοὺς ἐκάστης ἐπαρχίας ἄρχοντας. Οὗτοι γὰρ εἰσιν οἱ δυνασταὶ τῶν ἐπαρχιῶν. Ἐκχωροῦμεν δὲ, φασὶ, τοῖς στελλομένοις ὀψιθέουσιαν τοποτηρησίαν, ὥστε καὶ ἄλλο εἴ τι νοήσωσιν ἀναγκαζόν ταῖς ἐκκλησίαις, τοῦτο αἰτεῖν. Ἐδοξε δὲ τῇ συνόδῳ γράμματα γενέσθαι πρὸς τὸν βασιλεῖα, καὶ πρὸς τοὺς ἄρχοντας, ὥστε γῶναι αὐτοῖς, ὅτι συναινέσει τῶν τῆς συνόδου Πατέρων ἐπέστησαν οἱ

τοποτηρηται εις τὸ κομιτᾶτον, ἤγουν εις τὸ παλάτιον. Ὁρησκοντικωτάτους δὲ τοὺς βασιλεῖς ἐκάλεσεν, ἤτοι πιστοτάτους καὶ Χριστιανικωτάτους, ὡς τῆς ὀρησκείας τῶν Χριστιανῶν ἀντιποιουμένων. Εἰς ἀνακοπὴν τῆς βίας καὶ ἀταξίας τῶν Δονατιστῶν γράψαι δέον τοῖς ἄρχουσι τῶν χωρῶν ἐκείνων ἔκριναν, ἵνα παρ' αὐτῶν φυλάσσονται αἱ ἐκκλησίαι, καὶ οἱ ἔχοντες τὰ χωρία, ἤγουν ἄνθρωποι τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας εἰσὶ· καὶ περὶ τοῦ Αἰκυτίου, ἵνα ἐκδιωχθῆ, καὶ μὴ τι ὡς ἱερεὺς ἐκδικῆ. Καὶ πρὸς τὸν Ἰωάννη γράψαι τετύπεται περὶ τοῦ παραθέσθαι τοὺς τοποτηρητὰς, ἤγουν συστήσαι καὶ γνωρίσαι τῷ βασιλεῖ, καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ἐπισκόπους τῶν χωρῶν, ἐν αἷς ἐνεδῆμι τότε ὁ βασιλεὺς.

ARIST. « Οἱ γεννηθέντες εὐσεβεῖ, καὶ πιστεῖ τραφέντες βασιλεῖς, χεῖρα παρέχειν ταῖς ἐκκλησίαις ὀφείλουσιν, ἔπει καὶ Παύλου δεομένου στρατιωτικῆς χειρὸς, τὴν τῶν ἀτάκτων διέλυσε σύμνοιαν. »

Τῆς τῶν εὐσεβῶν βασιλέων συμμαχίας καὶ βοηθείας αἱ ἐκκλησίαι ἀεὶ προσδέονται· καὶ ὀφείλουσι ταύτην παρέχειν αὐταῖς ὡς τῆς πίστεως ὄντες πρόμαχοι· ἵνα μὴ παρὰ τῶν αἰρετικῶν ἢ τῶν ἀτάκτων καταφρονῶνται. Καὶ γὰρ καὶ ὁ Παῦλος τὴν τῶν ἀτάκτων σύμνοιαν στρατιωτικῆ βοηθείᾳ διέλυσε.

Πρᾶξις ἕκτη.

« Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ τὰ ὀρισθέντα ἢ βραχεῖα σαφηνίζει πρόθεσις. Ἐπὶ Στελιχωνος πάλιν καὶ Ἀνθεμίου, τῶν λαμπροτάτων ὑπάτων, τῇ δεκάτῃ προ καλανθῶν Σεπτεμβρίων ἐν Καρχηδόνι εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δευτέρου κλήματος. Τὰ πεπραγμένα τῆς παρουσίας συνόδου διὰ τοῦτο ἐξολοκλήρου οὐκ ἐγράφησαν, ἔπειδὴ μᾶλλον τὰ κατὰ τὸν καιρὸν ἀναγκαῖα ἤπερ τινὰ γενικὰ ὠρίσθησαν, δι' ὧν βραχεῖα σύνθεσις τῶν σπουδασμάτων τῆς αὐτῆς συνόδου διετυπώθη. »

CANON LVZ.

« Τὸ βρέθιον τῶν κεφαλαίων. Ἴνα ἐλευθέρῳ τοποτηρησία ἐκ πασῶν τῶν ἐπαρχιῶν εἰς τὴν σύνοδον ἀποσταλῆ πρὸς Μιζόνιον. Τοποτηρηταὶ καὶ γράμματα ἀποσταλῆναι παρηγγέλησαν, διὰ τὸ ὀφείλειν ἐλευθέρῳ ἐκπέμψαι τοποτηρησίαν· ἵνα, ἔπειδὴ ἐν Καρχηδόνι μόνον ἔνωσις ἐγένετο, πεμφθῶσι γράμματα πρὸς τοὺς ἄρχοντας, ὅπως καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις καὶ πόλεσιν οἱ αὐτοὶ ἄρχοντες σπουδῆν ἐπιχορηγήθῃναι καλεῦσασιν τῇ ἐνότητι, ἵνα εὐχαριστίαι ἀπὸ τῆς ἐν Καρχηδόνι Ἐκκλησίας ὑπὲρ πάσης τῆς Ἀφρικῆς περὶ τοῦ ἀπελαθῆναι τοὺς Δονατιστὰς μετὰ γραμμάτων τῶν ἐπισκόπων ἐπὶ τὸ κομιτᾶτον πεμφθῶσιν. Γράμματα ἀνεγνώσθησαν Ἰννοκентίου τοῦ πάππα, ἵνα οἱ ἐπίσκοποι ὡς ἔτυχεν πρὸς τὰ περματικά ἀπίενα μὴ δύνανται· ὅπερ τοῦτο αὐτὸ ταῖς γνώμας τῶν ἐπισκόπων βεβαιῶνται· ἵνα διὰ τὴν εὐχαριστίαν περὶ τοῦ διωχθῆναι τοὺς Δονατιστὰς ἐν Καρχηδόνι Ἐκκλησίας ἐπὶ τὸ κομιτᾶτον πεμφθῶσιν. »

A consensu Patrum legatos ad comitatum, hoc est, ad palatium missos esse docerentur. Religiosissimos autem imperatores, hoc est, Christianæ fidei nominique apprime addictos, ac religionis Christianæ vel maxime retinentes appellavere. Ad compescendos Donatistarum furores et insanias, præfectis earum provinciarum mittendas esse litteras decreverunt, ut ecclesias, eosque qui prædia possidebant, si illi nimirum inter Catholicos censerentur, ipsi defenderent : de Equitio quoque ut extrudatur, nec ullam sacerdotalis muneris partem omnino attingat. Mittendas etiam litteras ad Romanum episcopum, ut legatos imper. sistat, hoc est, commendet atque concillet ; ac in eamdem sententiam ad eorum regionum episcopos, in quibus tunc temporis **B** imperator diversaretur, scribendum esse statuerunt.

ARIST. « Qui in vera religione nati, et in fide educati fuerunt imperatores, manum auxilium ecclesiis exhibere debent : quoniam et Paulo militaris manus indigente, hæc insolentium conspirationem dissolvit. »
Piorum imperatorum auxilio et adjumento semper indigent ecclesiæ : et debent illud iis præbere, utpote qui fidei sunt propugnatores ; ne ab hæreticis **632** aut immerigeris respectui habeantur. Etenim ipse quoque Paulus insolentium hominum conspirationem militari auxilio discussit.

Actio sexta.

« Quæ in hac synodo definita sunt brevis adjecio declarat. Sub Stelicone rursus et Anthenio, clarissimis consulibus, ad decimum cal. Septemb. Carthagine, in ecclesia secundi climatis. Acta præsentis synodi propterea integrè scripta non sunt, quoniam magis quæ erant pro tempore necessaria, quam ulla generalis, constituta sunt ; propter quæ brevis compositio eorum, quæ in hac synodo studiose acta sunt, expressa est. »

CANON XCVII.

breviculum capitum. Ut libera legatio ex omnibus provinciis ad synodum mittatur in Mizonium. Legati quoque litteras mittore jussi sunt, quod debeant emittere liberam legationem : ut, quia Carthagine solum unio facta est, litteræ mittantur ad magistratus, ut in aliis et quoque provinciis et civitatibus ipsi magistratus jubeant studium adhiberi unioni ; ut gratiarum actiones ab Ecclesia Carthaginensi pro tota Africa dejectis Donatistis cum litteris episcoporum in comitatum mittantur. Recitatæ sunt litteræ Innocentii papæ, ut episcopi ad transmarina pergere facile non debeant : quod ipsum episcoporum sententiis confirmatur : ut propter gratiarum actionem ob exclusos Donatistas duo clerici Ecclesiæ Carthaginensis ad comitatum mittantur. »

« In hac synodo quædam ex iis, quæ superius de-
creta sunt, corriguntur, sub clarissimis impera-
toribus, Honorio septimum, et Theodosio secun-
dum, Augustis consulibus, rursus Idibus Julis
Carthagine in ecclesia secundi climatis, Aurelio
episcopo simul cum suis coepiscopis præside in-
sistentibus diaconis : Quia olim statutum est in
Hipponensi synodo, ut singulis annis plena cog-
tur synodus Africæ, non solum hic Carthagine,
sed et in diversis provinciis, proprio ipsarum
ordine, et hoc servatum est; ut nos quidem ali-
quando eam in Numidiam indiceremus, aliquando
autem in Byzacium, hoc omnibus fratribus labo-
riosum visum est. »

BALS. et ZONAR. Breve seu breviculum dicitur
compendiosa scriptura. Nam brevilo Latinis idem
est, quod scindilo, et brevitatis, idem quod compen-
dium. Quæ autem in canone sequuntur, ut quæ
non sunt utilia, ne interpretatione quidem digna
visa sunt.

CANON XCVIII.

« Concilium commune et integrum, non nisi ur-
gente necessitate faciendum esse. Placuit non
esse ultra necesse fratres singulis annis con-
teri; sed quoties communis usus exegerit, id
est, totius Africæ, undique datis litteris ad
hanc cathedram, debere synodum fieri in ea
provincia, in qua usus et commoditas impulerit :
causæ autem, quæ non fuerint communes,
in propriis provinciis judicentur. »

BALS. Cum diversi canones statuunt quotannis
fieri oportere synodos, præsens canon non esse
necesse statuit iis, qui sunt sub Africæ synodo
annuatim **633** Carthaginem convenire; sed tum de-
nium, quando usus communis exegerit, episcopis
per litteras accersitis, ne conterantur fratres. Tan-
quam autem dixisset quispiam : A quibus autem
solventur quæ emergunt ecclesiasticæ quæstiones?
dicit, quod si hæc sint quidem communes, scilicet
dogmaticæ, episcopi per litteras accerentur et
facta synodo solvetur dubium : sin autem non
sint ejusmodi, sed speciales seu privatae, ut quæ
sunt fortassis exortæ inter clericos et episcopos,
de iis in unaquaque provincia quæretur. Quare
nota, quod provinciales quidem episcopi necesse
habent ad suum principatum convenire, quoties ac-
cessit fuerint. Lege octavum canonem synodi in
Trullo, et quæ in eo sunt.

ZONAR. Synodum episcoporum Carthagine quot-
annis haberi minime placuit, ne fratres, inquit,
conterantur; sed cum id communis utilitas postu-
laverit, tum demum per litteras episcopi advocen-
tur : quæ autem non sunt causæ communes, in una-
quaque provincia seorsim examinentur.

ALIST. « Litteras ad magistratus mitti visum est,
ut studium arbitrentur, ut Doctores expellantur

« En ταύτη τῇ συνόδῳ τινὰ ἐκ τῶν ἀνωτέρω
« ὀρισθέντων διορθοῦνται. Ἐπὶ τῶν ἐκδοθέντων
« βασιλέων Ὀνωρίου τοῦ ἔβδομου, καὶ Θεοδοσίου τοῦ
« δευτέρου, Αὐγούστου ὑπάτων, πάλιν εἰδοῖς Ἰου-
« λιαῖς ἐν Καρχηδόνι εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δευτέ-
« ρου κλιματος, Ἀυρηλίου ἐπισκόπου ἅμα τοῖς
« συνεπισκόποις αὐτοῦ προκαθίσαντος, παρεστῶτων
« τῶν διακόνων. Ἐπειδὴ πάλαι ὤρισθη εἰς τὴν ἐν
« Ἰπκῶνι σύνοδον, ὥστε καθ' ἕνασπον ἐνιαυτὸν
« πλήρη συναγεσθαι σύνθρον τῆς Ἀφρικῆς, μὴ
« μόνον ἐνταῦθα ἐν Καρχηδόνι, ἀλλὰ καὶ ἀνά
« τὰς διαφόρους ἐπαρχίας τῆ ἰδίας αὐτῶν τάξεως
« καὶ τοῦτο ἐφυλάχθη ὥστε μηνύειν ἡμῶς ποτὲ
« μὲν εἰς τὴν Νουμβλίαν, ποτὲ δὲ εἰς τὸ Βυζάν-
« κιον, καὶ τοῦτο ἐπίπικονον πᾶσι τοῖς ἀδελφοῖς;
« ἔδοξε. »

ΒΑΣΣ. καὶ ΖΩΝ. Βρεβίον λέγεται ἡ κατ' ἐπιτομὴν
σύντομος γραφή. Βρεβίον γὰρ κατὰ Λατίνους τὸ
τέμνω, καὶ βρεβίτα ἡ συντομία. Τὰ δὲ ἔξῃς τοῦ
κανόνος, ὡς μὴ χρησιμεύοντα, οὐδὲ ἐρμηνείας ἤξιω-
θήσαν.

KANON LII.

« Σύνοδον μὴ γίνεσθαι κοινήν τε καὶ ὁλοτελή, εἰ
« μὴ ἐξ ἀνάγκης. Ἦρσαν, ὥστε μὴ εἶναι παραι-
« τέρω ἐνιαυσίαν ἀνάγκην τοῦ συντρίβισθαι τοὺς
« ἀδελφούς. Ἄλλ' ὁσάκις ἀν κοινή χρεια καλίσει,
« τοῦτ' ἔστι πάσης τῆς Ἀφρικῆς, γραμμάτων
« διδομένων ὀθενδῆποτε πρὸς ταύτην τὴν καθέ-
« ῥωαν, σύνθρον ὀφείλειν γίνεσθαι ἐν ταύτῃ τῇ
« ἐπαρχίᾳ, ἐνθα ἡ χρεια καὶ ἐπιτηδειότης συνω-
« θήσῃ. αἱ δὲ αἰτίαι αἱ μὴ οὔσαι κοιναὶ ἐν ταῖς
« ἰδίαις ἐπαρχίαις κριθῶσιν. »

ΒΑΣΣ. Διαφόρων κανόνων διοριζομένων ἐτησίως
γίνεσθαι συνόδους, ὁ παρῶν κανὼν παρακλεύεται
μὴ πρὸς ἀνάγκης εἶναι τοὺς ὑπὸ τὴν σύνθρον τῆς
Ἀφρικῆς ἐτησίως συνέρχεσθαι ἐν Καρχηδόνι, ἀλλ'
ὅτε χρεια κοινή καλίσει, γράμματι καλουμένων
τῶν ἐπισκόπων, ἐν μὴ συντρίβωνται οἱ ἀδελφοί.
Ὅσπερ δὲ τινος εἰπόντος, Καὶ παρὰ τίνων λυθή-
σονται αἱ ἀνακύπτουσαι ἐκκλησιαστικαὶ ζητήσεις;
φησὶν ὡς, εἰ μὲν κοιναὶ εἰσιν αὗται, δογματικαὶ καὶ
δηλονότι, διὰ γραμμάτων κληθήσονται οἱ ἐπίσκοποι,
καὶ συνόδου γενομένης λυθήσεται τὸ ἀμφίβολον.
αἱ δὲ μὴ τοιζῶται, ἀλλ' ἰδικαί, τυχὸν μέσον κληρι-
κῶν ἢ καὶ ἐπισκόπων ἀναφύσει, ἐν ἐκάστῃ ἐπαρ-
χίᾳ ζητηθήσονται. Ὅστε σημειῶσαι ὅτι ἐπαρχιώται
ὀφείλουσιν οἱ ἐπίσκοποι παρὰ τῷ πρώτῳ αὐτῶν
συνέρχεσθαι ὁσάκις κληθῶσιν. Ἀνάγνωθι καὶ τὸν
ἕβδομον κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου καὶ τὰ ἐν
αὐτῷ.

ZONAR. Ἐδοξε μὴ κατ' ἐνιαυτὸν γίνεσθαι τῶν
ἐπισκόπων σύνθρον ἐν Καρχηδόνι, ἵνα μὴ συντρί-
βωνται, φασίν, οἱ ἀδελφοί. ἀλλ' ὅτε χρεια κοινή κα-
λίσει, γράμμασι καλουμένων τῶν ἐπισκόπων. Τὰς
δὲ μὴ οὔσας κοινὰς αἰτίας ἐν ἐπαρχίᾳ ἐκάστη ζητεῖ-
σθαι.

ΑΛΙΣΤ. « Ἐδοξε γράμματα πεμφθῆναι πρὸς τοὺς
« ἄρχοντας, ὅπως σπουδῆν ἐπιχορηγήσωσιν ἀπα-

ε λθη̄ναι τοὺς Δονατιστάς. Κοινῆς χρ̄ειας καλοῦ- A
 ε σης, γράμματα πρὸς τὴν αὐθεντικὴν πεμπέσθω ·
 ε καθέδραν, καὶ σύνοδος γινέσθω, ἔνθα εὔθετον ·
 ε αἱ δὲ μὴ κοιναὶ αἰτίαι ἐν ταῖς ἰδίαις ἐπαρχίαις
 ε κρινέσθωσιν. »

Τὸ μὲν ἐν ἐκάστῃ ἐπαρχίᾳ σύνοδον κατ' ἔτος τῶν
 ἐπισκόπων αὐτῆς γίνεσθαι, καὶ τὰς παρεμπιπτούσας
 ἐν αὐταῖς ἰδικῶς ἐκκλησιαστικὰς ἀμφιβολίας κανο-
 νικῶς ζητεῖν τε καὶ λύειν καὶ ἡ σύνοδος αὕτη προσ-
 τάττει · τὸ δὲ πασῶν τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἀφρικῆς
 τοὺς ἐπισκόπους συνέρχεσθαι ἐν τινὶ τόπῳ, καὶ
 κοινήν ποιεῖν σύνοδον, εἰ μὴ κοιναὶ εἰσιν αἱ αἰτίαι· δι'
 ε ἄς ὀφείλουσι συνελθεῖν, ἄλλως γίνεσθαι οὐ συγ-
 χωρεῖ. Ὅπηνίκα δὲ τις κοινὴ αἰτία κοινήν ἀπαιτῆ
 γένεσθαι σύνοδον, πρὸς τὸν τὴν πρώτην καθέδραν
 ἔχοντα ἐπισκοπον ὀφείλουσι παρὰ τῶν ἐπισκόπων
 κείμενα γράμματα, καὶ ἔνθα ἂν ἐκεῖνος κρίνη
 ἐπιτήδειον εἶναι συνελθεῖν, ἐκείσε καὶ συναχθήσονται.

ΚΑΝΟΝ ΙϚΘ'.

ε Ἵνα αἰρετοὺς δικαστὰς μὴ ἔξῃν εἶη ἐκκαλεῖσθαι.
 ε Ἐὰν δὲ γένηται ἐκκλητος, καὶ ἐπιλέξηται ὁ
 ε ἐκκαλεσάμενος δικαστὰς, καὶ μετ' αὐτοῦ κάκισ-
 ε νος καθ' οὐ ἐξεκαλέσατο, τοῦ λοιποῦ ἀπὸ τούτων
 ε μηδὲν ἐξέστω ἐκκαλεῖσθαι. Περὶ τοποτηρησιῶν
 ε διαφόρων ἐπαρχιῶν. Ὑψ' ἐν τοποτηρησίαι
 ε διαφόρων ἐπαρχιῶν ἐμφανισθεῖσαι χαρίεντως
 ε προσεδέχθησαν· τοῦτ' ἔστι τῶν Νουμηθίων,
 ε τῶν Βυζακηνῶν, τῶν Μαύρων Σιτιφανσιῶν·
 ε ὁμοίως δὲ καὶ Καισαριανῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀπὸ
 ε Τριπόλεως. Περὶ ἐκδιδοσῶν τῆς Ἐκκλησίας.
 ε Ἦρεσαν πρὸς τοῦτοίς, ὥστε ἐκδιδοσῶν ἐν πᾶσι
 ε τοῖς τῆς Ἐκκλησίας χρειώσει πέντε ἐπιλεγῆναι
 ε αἰτηθῆναι, ὅτινες ἐν ταῖς διαφόροις ἐπιμερι-
 ε σθήσονται ἐπαρχίαις. »

ΒΑΣΣ. Τὰ μὲν ἄλλα τοῦ παρόντος κανόνος εἰσὶν
 ἀλογοειρή· ὁ δὲ φησι περὶ αἰρετικῶν δικαστῶν,
 τοιοῦτόν ἐστιν. Αἰρετικοὶ εἰσιν, οἳ καὶ αἰρετοὶ
 δικασταὶ λέγονται, οἱ κατὰ θέλησιν δικάζοντες τῶν
 δικαζομένων. Φησὶν οὖν ὁ κανὼν ὅτι, ἐὰν κριθῆ τις,
 καὶ ἐκκαλεσάμενος ἔληται παρὰ τῷδὲ τινὶ τῷ ἐπι-
 σκόπῳ τὰ τῆς ἐκκλητοῦ γυμνάσαι, καὶ οὐδὲ ὁ ἀντι-
 δικος πρὸς τοῦτο ἀντιπέσῃ, οὐδὲν τούτων τοῦ λοι-
 ποῦ ἐξέσται ἐκκαλεῖσθαι κατὰ τῆς ἀποφάσεως τοῦ
 δικαστοῦ, ὃν ἄμφω οἱ ἀντιδικοὶ ἤρετισαντο. Καὶ ὁ
 μὲν κανὼν ἐν τοῦτοις ἀκολούθως τοῖς πολιτικοῖς
 τοῖς κειμένοις· ἐν τῷ δευτέρῳ τίτλῳ τοῦ ζ' βιβ. τῶν
 Βασιλικῶν, καὶ διοριζομένοις κατὰ τῆς ψήφου τῶν
 αἰρετῶν δικαστῶν ἐκκλητον μὴ δίδοσθαι. Μὴ εἴπη
 δὲ τοὺς τοιοῦτους αἰρετοὺς δικαστὰς καθίστασθαι
 μετὰ δόσεως προστίμου κατὰ τὴν φύσιν τῶν αἰρετῶν
 δικαστῶν. Εἰ δὲ τις εἴπη ὡς, προστίμου μὴ ἐπερω-
 τηθέντος, ἀκινδύως ὁ καταδικασθεὶς οὐ πειθαρχή-
 σει τῇ ψήφῳ, ἀκούσει ὅτι, τὸν μὴ ἔχοντα δικαιο-
 δοσίαν ἐὰν αἰρετίσῃται τις, καὶ πρόστιμον οὐκ ἐπε-
 ρωτηθῆ, μὴ ἐμμένων τῇ ψήφῳ αὐτοῦ, ἀποκριματί-
 στως ἀθετήσῃ τὴν κατ' αὐτοῦ ἀπόφασιν· ἐπιλεξά-
 μενος δὲ δικαστὴν ἐκκαλεῖσθαι κατὰ τῆς ψήφου
 αὐτοῦ οὐ δύναται, καθὼς τοῦτο παράσταται καὶ ἀπὸ

tur. Communi urgente necessitate, ad princi-
 e palem sedem litteræ mittantur, et synodus
 e celebretur in loco convenienti. Causæ autem
 e ordinariæ in propriis provinciis dijudicentur.

In singula quidem provincia synodum episco-
 porum illius quotannis celebrari, et controversias
 proprie ecclesiasticas in iis incidentes canonice quæ-
 rere pariter ac solvere, et hæc etiam synodus ju-
 bet. Omnium autem Africæ provincialium episcopos
 in aliquo loco convenire et communem facere
 synodum, nisi communes sint causæ, propter quas
 convenire debent, aliter fieri non permittit. Quando
 autem causa aliqua communis communem requirit
 celebrari synodum, ad episcopum, qui primam
 tenet cathedram, litteræ ab episcopis mitti debent,
 et ubi ille idoneum judicaverit convenire, ibi con-
 gregabuntur.

CANON XCIX.

ε Ne ab electiis iudicibus appellare liceat. Si au-
 e tem emissa sit appellatio, et qui appellavit iudi-
 e ces elegerit, et cum illo is quoque, adversus
 e quem appellavit, ab his deinceps nulli appel-
 e lare liceat. De diversarum provincialium lega-
 e tionibus. Diversarum provincialium legationes
 e simul representatæ libenter admissæ sunt, hoc
 e est, Numidarum, Byzacenorum, Maurorum Siti-
 e fensium; similiter autem et Cæsarianorum, et
 e etiam Tripolitanorum. De exactoribus Ecclesiæ.
 e Placuit præterea, ut exactores in omnibus,
 e quæ fuerint Ecclesiæ necessaria, quinque eligi
 e petantur, qui in diversis provinciis dividantur. »

BALS. Alia quidem præsentis canonis sunt
 inutilia : quod autem dicit de electiis iudicibus,
 est ejusmodi. Electi sunt iudices, qui etiam
 electi dicuntur, qui ex litigantium voluntate judi-
 cant. Dicit ergo canon, quod si quis fuerit iudica-
 tus, et cum appellaverit, voluerit ab hoc, quisquis
 is sit, episcopo de sua appellatione cognosci, et
 nec adversarius ei contradixerit, nulli eorum deinceps
 licebit appellare adversus sententiam iudicis,
 quem uterque adversarius elegit. Ac in his quidem
 consistit canon, legibus civilibus convenienter, quæ
 sitæ sunt in tit. 2 lib. vii Basilic. et quæ statunt
 adversus electitorum iudicum sententiam non dari
 appellationem. Ne dixeris autem hos electitos
 iudices constitui cum datione pœnæ in arbi-
 trorum. Si quis autem dixerit, quod 634 nisi pœnæ
 stipulatio intercesserit, condemnatus citra ullum
 præiudicium sententiæ non parebit, audiet, quod
 si quis eum, qui jurisdictionem non habet, elegerit,
 nec pœnam promiserit, si non stet ejus sententiæ,
 sine ullo præiudicio poterit ejus sententiam pro
 nihilo ducere : qui autem iudicem elegerit, ab
 ejus sententiâ appellare non potest; sicut id ex
 præsentis canonis ostenditur. Hæc autem, ut mihi

quidem videtur, servabuntur in causis ecclesiasticis, ut vult hic canon. Lex enim civilis permittit ei, qui judicem petiverit, vel aliquo alio modo elegerit, habentem jurisdictionem, a sententia ejus appellare.

ZONAR. Ab arbitris civilium quoque legum de-er-to nulla datur provocatio. Idem ergo hic quoque canon statuit. Nam si quis, inquit, ab uno iudice damnatus ad alterum provocaverit, eumque iudicem, illo contra quem provocavit, adversario nimirum suo, consentiente, elegerit; neutri amplius ab ejus sententia, quem uterque iudicem delegerit, licebit provocare. In illud, de diversarum provinciarum legatis. Legatos, quos synodo adfuturos speraverant, jam omnes simul advenientes, magna lætitiæ significatione synodi Patres excipere. [In illud, de exactoribus Ecclesiæ.] [Hæc quoque ad communem utilitatem minime pertinent.]

ARIST. « Uno litigantium appellante, si amoo
« electitium iudicem elegerint, ne amplius ap-
« peilent. »

Lex quidem civilis sic sentit de iudicibus electi-tilis, ut non aliter electitium constituat iudicium, nisi prius quisque litigantium pœnæ stipulationem proponat, quod quicumque ex his sententia iudicis ab ipais electi non acquiescit, pœnam illam alteri persolvat, qui iudicium admittit. Non enim coguntur sententiam illius recipere; sed illud apud eos ponitur. Propterea nec appellatio contra ejus sententiam locum habet, quia etsine appellatione ille, cui displicet, pœnam tantum persolvens ad ea potest recedere. Lex autem et illud dicit, quod iudex, qui in partes jurisdictionem habet, et per propriam au-ctoritatem eos iudicare potest, iudex electitius non fiat. Canones autem non ita de iudicibus electi-tiis statuunt; sed mandant, quod si litigantes epi-scopi vel clerici aliquos episcoporum elegerint iudices electitios, et ad eis iudicari voluerint, condemnatus non amplius admittetur contra eorum provocare sententiam, sed ei etiam invitus acquiescet. Causa autem, ut nobis quidem videtur, propter quam con-tra iudicium eorum appellare non permittitur, in decimo quinto synodi presentis canone a nobis scribitur.

δι' ἣν οὐ συγχωρεῖται κατὰ τῆς διαγνώσεως αὐτῶν κάτῳ κανόνι τῆς παρούσης συνόδου.

CANON C.

« Ut ab imperatoribus petatur patronorum assum-
« ptio pro capitibus Ecclesiæ. Placuit præterea, ut
« nomine omnium provinciarum prefecturi legati,
« Vincentius et Fortunatianus, petant a glorio-
« sissimis imperatoribus, ut detur licentia con-
« stitnendi defensores scholasticos, quibus hoc
« ipsum munus negotiorum defendendorum curæ
« sit: et ut tanquam provinciæ sacerdotes iidem,
« ecclesiarum defensione suscepta, facile possint
« pro negotiis Ecclesiæ, quoties necessitas exe-
« gerit, ad resistendum iis quæ urgent, et neccs-

A τοῦ παρόντος κανόνος. Ταῦτα δὲ κρατήουσιν, ὡς ἔμοι δοκεῖ, καὶ εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις, κατὰ τὸν παρόντα κανόνα. Ὁ γὰρ πολιτικὸς νόμος ἐκχωρεῖ τῷ ζητήσαντι δικαστὴν, ἢ καὶ ἄλλως πως ἐπιλεξιμῶν, πλὴν ἔχοντα δικαιοδοσίαν, ἐκκαλεῖσθαι κατὰ τῆς φήφου αὐτοῦ.

ZONAP. Κατὰ αἰρετῶν δικαστῶν καὶ τοῖς πολι-
τικῶς νόμοις οὐ δίδεται ἐκκλητος. Τοῦτο οὖν καὶ ὁ κανὼν οὗτος λέγει. Ἐάν γὰρ κριθῇ τις, φησί, καὶ ἐκκαλεσάμενος ἴληται δικαστήριον ἐκκλητῆρον, καὶ μετ' αὐτοῦ κἀκεῖνος ἴληται τοῦτον, καθ' οὗ ἐξε-
καλέσαστο, ἤγουν ὁ ἀντίδικος αὐτοῦ, οὐδενὶ τούτων τοῦ λοιποῦ ἐξίσταται ἐκκαλεῖσθαι κατὰ τῆς φήφου τοῦ δικαστοῦ, ἢν ἄμφω οἱ ἀντίδικοι ἤρατίσαντα. Οὐδ' ἤλπιζον ἰλεῖν εἰς τὴν σύνοδον τοποτηρητάς, ὅφ' ἐν, ἤγουν ἑμοῦ, ἰλεόντας μετὰ χαρᾶς προσεδέ-
ξαντο οἱ τῆς συνόδου. Καὶ ταῦτα οὐκ εἰς κοινὴν οἰ-
κονομίαν ἐβῶσιν.

ARIST. « Ἐνὸς τῶν ἀντικρινομένων ἐκκαλεσαμέ-
« νου, ἂν ἄμφω αἰρετῶν ἐπιλέξωνται δικαστὴν,
« μὴκέτι ἐκκαλεῖσθωσαν. »

Ὁ μὲν πολιτικὸς νόμος οὕτω φρονεῖ περὶ τῶν αἰρετῶν δικαστῶν, ὥστε μὴ ἄλλως αἰρετῶν συν-στασθαι δικαστήριον, εἰ μὴ πρότερον ἕκαστος τῶν κρινόμενων πρόστιμον ἔπερωτηθῇ, ὡς, οἷος ἂν ἐξ αὐτῶν οὐκ ἐμμελίῃ τῇ ἀποφάσει τοῦ ἐπιλεγέντος παρ' αὐτῶν δικαστοῦ, καταβαλεῖται τοῦτο τὸ πρόσ-
τιμον πρὸς τὸν ἕτερον τὸν δεχόμενον τὴν διάγνω-
σιν. Οὐ γὰρ ἀναγκάσσονται δεχέσθαι τὴν ψήφον αὐτοῦ ἄλλὰ παρ' αὐτοῖς τοῦτο κείται. Διὰ τοῦτο οὐδὲ ἐκκλητος κατὰ τῆς ἀποφάσεως αὐτοῦ χῶραν ἔχει, διὰ τὸ καὶ χωρὶς ἐκκλητοῦ δύνασθαι τὸν ἀπα-
ρασκευάμενον μόνον τὸ πρόστιμον καταλαθόντα ὑπα-
ναχωρεῖν αὐτοῦ. Λέγει δὲ καὶ τοῦτο ὁ νόμος, ὡς ὁ πρόσφορος ὢν τοῖς μέρεσι δικαστῆς, καὶ δυ-άμε-
νος δικάζειν αὐτοῖς ἀπὸ ἐξουσίας ἰδίας ἀπὸ τῆς δικαστῆς οὐ γίνεται. Οἱ δὲ κανόνες οὐχ οὕτω περὶ τῶν αἰρετῶν δικαστῶν διατάττονται ἄλλὰ προστά-
τουσιν ὡς, ἐάν οἱ ἀντικρινόμενοι ἐπίσκοποι ἢ κλη-
ρικοὶ ἐπιλέξωνται τινὰς τῶν ἐπισκόπων αἰρετοῦς δικαστὰς, καὶ παρ' αὐτοῖς κριθῆναι θελήσωσιν οὐκ ἔτι ὁ καταδικασθεὶς παραδεχθήσεται, κατὰ τῆς ἀποφάσεως αὐτῶν ἐκκαλούμενος ἄλλὰ στέργει

D ταύτην καὶ ἄκων. Ἡ δὲ αἰτία, κατὰ τὸ ἡμῖν δοκοῦν, ἐκκαλεῖσθαι, ἐγράφη παρ' ἡμῶν ἐν τῷ πεντακαθε-

KANON P.

« Ἴνα ἀπὸ τῶν βασιλέων αἰτηθῇ συνηγόρων ἀντιλη-
« φσι ὑπὲρ τῶν κεφαλαίων τῆς Ἐκκλησίας. Ἦρα-
« σεν ἐτι μὴν, ἵνα ἐξ ὀνόματος πασῶν τῶν ἐπαρ-
« χιών οἱ πορευθεσόμενοι πρεσβεύται, Βικέντιος
« καὶ Φουρτυνατιανὸς, αἰτήσωσιν ἀπὸ τῶν ἐνδο-
« ξοτάτων βασιλέων, ὥστε δοθῆναι ἀδειαν τοῦ
« καταστῆσαι ἐνδίκους σχολαστικούς, οἵτινες αὐτὸ
« τοῦτο τὸ λειτουργηματα τοῦ ἐδικαίειν τὰ πράγματα
« ἐπιτήδευμα ἔχουσι ἄ καὶ ἵνα ὡς ἱερεῖς τοῖς τῆς
« ἐπαρχίας οἱ αὐτοί, οἱ τὴν ἐδικίησιν τῶν
« ἐκκλησιῶν ἀναξεδέμενοι, εὐχερῶς δυναθῶσιν

« ὑπὲρ τῶν τῆς Ἐκκλησίας πραγμάτων, ὡς αἰς Α
 « ἀνάγκη ἀπαιτήσῃ, πρὸς τὸ ἀντιστῆναι τοῖς
 « ἀνακύπτουσι, καὶ ἀναφέρειν τὰ ἀναγκαῖα, καὶ
 « εἰς τὰ σήκρητα τῶν δικαστηρίων εἰσεύναι. »

ZONAR. Αἰτήσαι τοῖς πρεσβευταῖς ἐντέλλονται ἀπὸ τῶν κρατούντων ἄδειαν τοῦ καταστῆναι ἐκδικούς σχολαστικούς, τουτέστι σχολάζειν ὀφείλοντας καὶ ἐπιτήδευμα ἔχειν, ἦγουν ἔργον, καὶ λειτουργήματα, ἧτοι δουλείαν, τὸ ἐκδικεῖν τὰ πράγματα. Καὶ ὅσα μὲν δύνανται αὐτοὶ ἐκδικοῦσιν, ἀνθίσταμενοι τοῖς ἀνακύπτουσι· τὰ δὲ λοιπὰ ἀναφέρειν ἧτοι ὑπομιμνήσκαι εἰς τὰ σήκρητα τῶν δικαστηρίων. Σήκρητα δὲ τὰ κριτήρια τοῖς Λατίνοις ὠνόμασαι. Σκέρινον γὰρ παρ' ἑκαίνοις τὸ διακρίνω.

ARIST. « Ἐκ βασιλέως αἰτηθῆτω συνηγῶρων ἀντι-
 « ληψίς ὑπὲρ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κεφαλαίων· Β
 « οἵτινες ἐπιτήδευμα ἔχουσι διεκδικεῖν τὰ πρῶ-
 « γματα, καὶ ὡς ἱερεῖς περὶ τῶν ἀνακυπτόντων
 « εὐχερῶς ἀναφέρειν δυνήσονται. »

Καὶ αὖθις ἔδοξε τῇ συνόδῳ, ὡς καὶ ἐν τῷ ἔβδομηκοστῷ πέμπτῳ κανόνι ἤρρασαν, ἐκ βασιλέως αἰτησασθαι, ὥστε δοθῆναι ἄδειαν καταστῆσαι ἐκδικούς τῇ Ἐκκλησίᾳ, τοῦτο αὐτὸ λειτουργήματα καὶ ἐπιτήδευμα ἔχοντας, τὸ τὴν Ἐκκλησίαν ἐκδικεῖν, καὶ ὡς ἱερεῖς ἀνθίστασθαι πρὸς τὰ ἀνακύπτοντα, ὡς αἰς ἀνάγκη ἀπαιτήσῃ, καὶ εὐχερῶς δύνασθαι τῷ βασιλεῖ περὶ αὐτῶν ἀναφέρειν, καὶ ἐκείθεν τὴν ἐπισύστασιν δεῖσθαι.

KANON PA'.

« Περὶ τοῦ εἶναι ἐλευθέραν τὴν τοποτηρησίαν.
 « Ἦρρασαν, ὥστε αὐτεξούσιον τὴν τοποτηρησίαν
 « ἔχειν τοὺς ἐπὶ τὸ κομιτάτον πεμφθέντας ἐπι-
 « λέκτους τοποτηρητάς. »

ZONAR. Τὸ ἔχειν τοὺς τοποτηρητάς τὸ αὐτεξούσιον, τουτέστι, τὸ μὴ μόνον ἀ ἐνετάλθησαν λέγειν καὶ ποιεῖν, ἀλλὰ καὶ ὅσα συνίθωσιν ἕτερα τῇ Ἐκκλησίᾳ συμφέροντα.

« Προμαρτυρία τῶν Μαυριτανῶν ἱερέων περὶ Πρι-
 « μόσου. Πρὸς τοῦτοις δὴλόν ἐστι προμαρτυρομένους
 « εἶναι γράμμασιν ἰδίους τοὺς Μαυριτανούς, καὶ Και-
 « στριανοὺς, Πρίμοσον διὰ τῶν ἐξεχόντων τῆς Θιγα-
 « θενοσίας πόλιως περὶ τοῦ συνελθεῖν, ἵνα κατὰ τὰς
 « βασιλικὰς διατυπώσεις ἐντελῶς παρασχητὴν ἐκυ-
 « τοῦ παρουσίαν· καὶ, ὡς ἐγρήν, ἀναζητηθεῖς ὁ αὐ-
 « τὸς Πρίμοσος οὐχ εὔρεθη, ὡς οἱ διάκονοι ἀνήγ-
 « γειλαν. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἤτησαν οἱ αὐτοὶ Μαῦροι ἐκ
 « πάσης τῆς συνόδου ὀφείλειν γράμματα ἀποστα-
 « λῆναι τῷ προσκυνητῷ ἀδελφῷ γέροντι Ἰννοκεντίῳ,
 « ἧρρασαν πεμφθῆναι, ἵνα γνῶ ζητηθέντα τὸν Πρι-
 « μόσον ἐν τῇ συνόδῳ, καὶ μηδαμῶς εὔρεθέντα. »

BALS. Τὰ τοῦ παρόντος κανόνος ἀρχήσῃμα εἰσιν, ὡς ἰδικὰ, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ ἠρμηνεύθησαν.

ZONAR. Ὁ Πρίμοσος κατηγορηθῆναι εἰσιν παρὰ τῶν Μαυριτανῶν, καὶ ἐπιφωνηθῆναι παρ' αὐτῶν διὰ τῶν προσερχόντων τῆς Θιγαθενοσίας πόλιως συνελθεῖν εἰς τὴν σύνοδον, ζητηθῆναι δὲ ἐν τῇ συνόδῳ καὶ μὴ εὔρεθῆναι· διὸ ἤτησαν οἱ Μαῦροι δηλωθῆναι τῷ πάππῳ Ἰννοκεντίῳ διὰ γραμμάτων τῆς συνόδου, ὅτι ζητηθεῖς ὁ Πρίμοσος ἐν τῇ συνόδῳ οὐχ εὔρεθη.

« suria exponenda, secreta judiciorum lu-
 « gredi. »

635 ZONAR. Legatis mandant, ut ab imperatoribus facultatem defensores scholasticos con-tituendi petant, qui in eo videlicet occupati esse debeant, quorum illud sit studium, opus, ministerium, servitium, ut negotia defendant. Et quae quidem ipsi poterunt, emergentia incommoda repel-lentes, tuebuntur : reliqua ad secreta judiciorum referant, ibique exponant. Est autem secretum Latinis exercendi iudicii locus. Nam discernere apud illos dijudicare significat.

ARIST. « Ab imperatore petatur patronorum as-
 « sumptio pro Ecclesiae capitibus; qui quidem
 « negotia defendere studium adhibebunt, et ut
 « sacerdotes ea quae emergunt referre pote-
 « runt. »

Et iterum synodo visum est, ut et in septuagesimo quinto canone placuit, ab imperatore petere, ut liceret defensores in Ecclesia constituere, idem illud ministerium studiumque habentes, Ecclesiam defendere : et ut sacerdotes emergentibus occurrerent, quotiescunque necessitas exigit, et facile imperatori ea referre possent, et illinc accipere conspirationem.

CANON CI.

« Ut sit libera legatio. Placuit, ut liberam legatio-
 « nem habeant, qui ad comitatum missi sunt
 « delecti legati. »

ZONAR. Ut legati liberam facultatem habeant, ita est intelligendum, nimirum ut non ea solum, quae in mandatis habent, sed et quaecunque alia Ecclesiae prodesse cognoverint, et verbis et reipsa exsequi liceat.

« Mauritanorum sacerdotum de Primoso protestatio.
 « Ad haec manifestum est, Mauritanos et Caesarianos
 « esse litteris testatos, Primosum per Thigavensis
 « civitatis principales esse conventum, ut secun-
 « dum imperiales constitutiones sui praesentiam
 « exhiberet : et, ut oportuit, quaesitus ipse Pri-
 « mus non inventus est, ut disconi renuntiarunt.
 « Sed quoniam iidem Mauri petiverunt, debere ex
 « omni synodo litteras mitti venerabili fratri seni
 « Innocentio, placuit mitti, ut sciat Primosum in
 « synodo quaesitum, et non inventum fuisse. »

BALS. Quae sunt in praesenti canone, sunt inutilia, utpote specialia, et propterea non sunt expli-cata.

ZONAR. Accusatum fuisse apparet a Mauritanis Primosum istum, ac ab eis per Thigavensis urbis praefectos compellatum, ut se in synodo sisteret; quaesitum autem in synodo, nec inventum esse : id ergo non inventum scilicet Primosum in synodo, cum quaesitus esset, ejusdem synodi litteris Innocentio papae significari Mauri voluerunt.

CANON CII.

De populis, qui nunquam habuerunt episcopos. Illud quoque placuit, ut populi, qui nunquam proprios episcopos habuere, nisi ab universa synodo uniuscujusque provinciae et primatum fiat decretum, et consensu illius, sub cujus diocesi constituitur haec ecclesia, nequaquam admittantur.

BALS. Hoc in aliis quoque diversarum synodorum canonibus decretum est; ne fiat scilicet episcopus in qua non **636** consuevit olim fieri, nisi metropolitanus voluerit (is enim est primas provinciae), et episcopus consenserit, ad quem forte pertinet parocia, ut quae sit in ejus diocesi; ac provinciae quidem decernat synodus.

ZONAR. Hoc in aliis quoque diversarum synodorum canonibus decretum est, ne fiat scilicet episcopus in parocia, in qua non consuevit olim fieri; nisi metropolitanus voluerit (is enim est primas provinciae), et episcopus consenserit, ad quem forte pertinet parocia, ut quae sit in ejus diocesi; ac de ea quidem provinciae synodus decernat

ARIST. Qui nunquam antehac proprium habuerant episcopum, nisi universa provinciae synodus ejusque primas juxta sententiam illius, cui subjecta est provincia in qua ecclesia est, subscripserit, aliter non habebunt.

Si parocia aliqua episcopo subjecta fuerit, et multitudo in ea proprium habere voluerit episcopum, facile non exaudientur, sed cum approbatione totius provinciae synodi, illiusque metropolitae; et episcopi etiam cui parocia illa subest, consensu illud fiet.

CANON CIII.

De populis et diocesis, quae a Donatistis convertuntur. Ut scilicet illi populi, qui a Donatistis convertuntur, et praeter synodi sententiam episcopos habuerunt, eos sine controversa habere digni censeantur: qui autem populi episcopum habuerunt, et eo mortuo proprium episcopum habere noluerunt, sed ad alicujus alius episcopi diocesis recurrere, id non debet eis negari. Verum invero hoc quoque relatum est, quod episcopi, qui ante legem imperatoriam de unione altam populos ad catholicam Ecclesiam convertunt, quos ipsi habebant, eos tenere debent: post legem autem unionis et ultra, oportet omnes ecclesias, et earum dioceses, et si ulla sint fortasse instrumenta, quae ad ipsarum ecclesiarum jura pertineant, a catholicis episcopis vindicari, qui sunt in illis locis in quibus ab haereticis detinebantur; sive ad catholicam Ecclesiam deinceps convertiantur, sive non; et si aliqua eorum post legem imperatoriam usurparunt, debent et haec restitui.

η) αἰσθησὶν ἐκ τούτων καταχρῆσαντο μετὰ τὸν στασιασμοῦ.

A

KANON PB'.

Περὶ τῶν λαῶν τῶν μηδέποτε ἐπισκόπους ἔσχηκότων. Ἦρσαν κάκεινο, ἵνα ἄγλοι, οἱ μηδέποτε ἰδίου ἐσχηκότες ἐπισκόπους, εἰ μὴ ἐκ πάσης τῆς συνόδου ἐκάστης ἐπαρχίας καὶ τοῦ πρωτεύοντος ψήφισμα γίνηται, καὶ κατὰ συνένευσιν ἐκείνου, ὁβτινος ὑπὸ τὴν διοίκησιν καθίσταται ἡ αὐτὴ ἐκκλησία, μηδαμῶς δέξωνται.

BAAΣ. Τοῦτο καὶ ἐν ἄλλοις κανόσι διαφόρων συνόδων ὠρίσθη, δηλονότι τὸ μὴ γίνεσθαι ἐπίσκοπον ἐν παροικίᾳ ἐν ἧ ἦν ἔθος ἐκκαλεῖ γίνεσθαι, εἰ μὴ ὁ μητροπολίτης θελήσει (οὗτος γάρ ἐστιν ὁ πρωτεύων τῆς ἐπαρχίας), καὶ ὁ ἐπίσκοπος συναινέσει, ᾧ ἴσως ἡ παροικία διαφέρει ὡς ἐνορία, καὶ ἡ τῆς ἐπαρχίας ψηφισταὶ σύνοδος.

B

ZONAP. Τοῦτο καὶ ἐν ἄλλοις κανόσι διαφόρων συνόδων ὠρίσθη, τὸ μὴ γίνεσθαι ἐπίσκοπον ἐν παροικίᾳ, ἐν αἷς οὐκ ἦν ἔθος ἐκκαλεῖ γίνεσθαι, εἰ μὴ ὁ μητροπολίτης θελήσει: οὗτος γάρ ἐστιν ὁ πρωτεύων τῆς ἐπαρχίας, ἐν ἧ αὐτὴ παροικία ὑπάρχειν: καὶ ὁ ἐπίσκοπος συναινέσει, ᾧ ἴσως ἡ παροικία διαφέρει, ὡς ὑπὸ τὴν διοίκησιν αὐτοῦ οὖσα, καὶ ἡ τῆς ἐπαρχίας ψηφισταὶ σύνοδος.

ARIST. Οἱ μηδέποτε σχόντες ἴδιον ἐπίσκοπον, εἰ μὴ πάσα ἡ τῆς ἐπαρχίας σύνοδος καὶ ὁ πρωτεύων αὐτῆς γράψῃ κατὰ γνώμην τοῦ, ὅφ' ὅν ἡ ἐπαρχία ἐν ἧ ἡ αὐτὴ ἐκκλησία, ἄλλως οὐκ ἔξουσι.

Ἐὰν παροικία τις ἐπέλῃ ὑπὸ ἐπίσκοπον, καὶ ἠδουλήθῃ ὁ ἐν αὐτῇ ἄγλος ἴδιον σχεῖν ἐπίσκοπον, ὡς ἐτυχεν, οὐκ εἰσακουσθήσεται: ἀλλὰ μετὰ δοκιμασίας πάσης τῆς συνόδου τῆς ἐπαρχίας, καὶ τοῦ μητροπολίτου αὐτῆς, πρὸς δὲ καὶ συναινέσεως τοῦ ἐπισκόπου, ὅφ' ὅν ἡ τοιαύτη παροικία καθίσταται, τοῦτο γενήσεται.

KANON PG'.

Περὶ λαῶν καὶ διοικήσεων τῶν ἀπὸ Δονατιστῶν ἐπιστρέφοντων. Ἴνα δηλαδὴ ἐκείνων οἱ λαοὶ, οἱ ἀπὸ τῶν Δονατιστῶν ἐπιστρέφοντες, καὶ ἐπισκόπους ἐσχηκότες παρὰ γνώμην τῆς συνόδου, τούτους ἀναμφιβόλως ἔχειν ἀξιώσωσιν: οἵτινες δὲ λαοὶ ἐσχήσαντι ἐπίσκοπον, καὶ τούτου τελευτήσαντος οὐκ ἐθέλησαν ἴδιον ἐπίσκοπον ἔχειν, ἀλλὰ πρὸς ἄλλου τινὸς ἐπισκόπου διοίκησιν ἀναδραμεῖν ἀνήκειν: τοῦτο μὴ ὀφείλειν τοῦτους ἀρνηθῆναι. Οὐ μὴν ἀλλὰ κάκεινο ἀνηνέχθη, ὅτι οἱ ἐπίσκοποι οἱ πρὸ τοῦ βασιλικοῦ νόμου, τοῦ περὶ ἐνότητος προκομιζομένου, αἵτινες δήποτε πρὸς τὴν καθολικὴν ἐπιστρέφουσι τοὺς λαοὺς, οὓς εἶχον αὐτοὶ, τούτους κατέχειν ὀφείλουσιν: μετὰ δὲ τὸν νόμον τῆς ἐνότητος καὶ ἐπέκεινα χρὴ πάσας τὰς ἐκκλησίας καὶ διοικήσεις αὐτῶν, καὶ ἐὰν τινα τυχῶν ὡσαύτως διακρίματα τοῖς δικαίως ἀνηκόντα τῶν αὐτῶν ἐκκλησιῶν, εἰ δικαίως εἶναι ὑπὸ τῶν καθολικῶν ἐπισκόπων τῶν ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις ἐν οἷς καταίχοντο παρὰ τῶν αἰρετικῶν, εἴτε ἐπιστρέφοντων λοιπὸν πρὸς τὴν καθολικὴν, εἴτε μὴ ἐπιστρέφοντων. Κατ' ἐκ βασιλικῶν ὁρισμῶν, ὀφείλει ταῦτα ἀποκαθί-

ΒΑΣΕ. Τοὺς ἀπὸ τῆς αἰρέσεως τῶν Δονατιστῶν Ἀπιστορέφοντας διορίζεται ὁ κανὼν εἶναι ὑπὸ τοῦς ἐπισκόπους αὐτῶν, ἴαν· καὶ αὐτοὶ ἐπιστρέψωσι. Καὶ ἄλλα δὲ τινὰ φησὶν ἀποβλέποντα πρὸς σωτηρίαν τῶν Δονατιστῶν καὶ τῶν κατ' αὐτοὺς ἐκκλησιῶν μετὰ διόρθωσιν.

ΖΩΝΑΡ. Οἱ ἀπιστορέφοντες λαοί, φασὶν οἱ τῆς συνόδου, ἐκ τῆς αἰρέσεως τῶν Δονατιστῶν, ἵνα ἔχωσι τοὺς ἐπισκόπους, οὓς εἶχον, εἰ κάκεινοι δηλαδὴ ἀπιστῶν, εἰ δὲ τινες τῶν ἀπιστορέφοντων, τῶν ἐπισκόπων αὐτῶν τελευτησάντων, οὐκ ἔσχον ἄλλον ἐπισκόπον, ἀλλ' ἐτέρας διοικήσεως ἐπισκόπων τοῦ τόπου ἀνίκαντες, ἐκείνῳ προσετέθησαν, ἔστρωσαν ὑπ' ἐκεῖνον, καὶ μὴ τοῦτο αὐτοῖς ἀρνηθεῖν, ἀντὶ τοῦ, μὴ ὀπαγορευθεῖν, μὴ κωλυθεῖν· καὶ οὓσι δὲ ἐπίσκοποι τῶν Δονατιστῶν τοῦ· ὑπ' αὐτοὺς λαοὺς προσαγάγωσι τῇ Ἐκκλησίᾳ, αὐτοὶ καὶ μετὰ τὴν προσαγωγὴν ἔστρωσαν τοῦτων ἐπίσκοποι. Μετὰ δὲ τὸν νόμον τῆς ἐνόητος (γέγονε γὰρ παρὰ τῶν κρατούντων τότε νόμος ἐνωθῆναι τὰς ἐκκλησίας τῆς Ἀφρικῆς) χρῆ, φασὶ, πάσας τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰς διοικήσεις, ἦτοι τὰς οἰκονομίας ἢ τὰς ἐνορίας, καὶ τὰ δικαιώματα τῶν αὐτῶν ἐκκλησιῶν, διοικεῖσθαι ὑπὸ τῶν καθολικῶν. Καθολικοὺς δὲ ἐπισκόπους ἢ τοὺς τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ἐξάρχους οὕτως λέγει, ἢ τοὺς πρώτους, ἦθουν τοὺς μητροπολίτας, εἴτε ἀπιστρέφουσιν οἱ οἰρετικοί, εἴτε μὴ. Εἰ δὲ καὶ αἰσιν ἐκ τῶν δικαίων τῶν ἐκκλησιῶν καταχρήσαντο οἱ αἰρετικοὶ μετὰ τὸν νόμον, ἀντὶ τοῦ, ἐξέποιήσαντο, ὀφείλουσι καὶ ταῦτα ἀποκαθίστασθαι. Προσφύρωσ δὲ ἐχρήσαντο τῇ λέξει τοῦ καταχρήσαντο. Κατὰ χρῆσιν γὰρ ἐστὶν ἢ παρὰ τὸ δέον χρῆσις. Καὶ οἱ ἐκποιούμενοι οὖν τὰ τῶν ἐκκλησιῶν καταχρῶνται αὐτοῖς· οὐ γὰρ ὡς δέον αὐτοῖς χρῶνται. Ἀκούετωσαν ταῦτα οἱ ἀδελφοὶ τὰ τῶν ἐκκλησιῶν ἐκποιούμενοι, καὶ οἱ συναινοῦντες αὐτοῖς.

licentiam Ecclesiae bona distrahunt, quique se ejus consilii adscriptores laudatoresque non dubitant profiteri.

ΑΡΙΣΤ. Ἐοὶ ἀπὸ Δονατιστῶν ἀπιστρέψαντες ἐγένεωσαν τοὺς ἰδίους ἐπισκόπους, εἰ καὶ παρὰ ἐ γνώμην τῆς συνόδου τοῦτους ἔσχον, καὶ τελευτῶντος ἐπισκόπου, εἰ μὴ βούλονται ἄλλον ἀνεκαταστήναι, ἀλλ' ἐτέρω προσχωρῆσαι, ἐξέστρω καὶ οἱ ἐπίσκοποι, οἱ πρὸ τῆς ἐνώσεως ἀπιστρέψαντες, τοὺς λαοὺς οὓς εἶχον, ἐγένεωσαν. Μετὰ δὲ τὴν περὶ ἐνόητος βασιλικὴν κλειυσιν, ἐκάστη Ἐκκλησία τὰ ἴδια δίκαια ἐδικαίω.

Οἱ Δονατισταὶ ἀποσχίσαντες ἐαυτοὺς τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἰδίους ἔχοντες ἐπισκόπους, ὠρίσθησαν ὡς, ἴαν ἀπιστῶσιν αὐτοῖ τε καὶ οἱ ἐπίσκοποι αὐτῶν πρὸς τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν, ἀναμφιβόλως αὐτοὺς πάλιν ἐπισκόπους ἔχειν, κἂν παρὰ γνώμην τῆς συνόδου γέγονασιν. Εἰ δὲ, τελευτησάντων αὐτῶν δὴ τῶν ἐπισκόπων, οὐ θαλήσουσιν ἐτέρους ἀνε· ἐκείνων σχεῖν ἐπισκόπους ἰδιαιτέτους, ἀλλ' ὑπὸ ἐξουσίαν τε καὶ διοίκησιν καὶ ἄλλων τινῶν ἐπισκόπων γενέσθαι, ὥστε μὴ λογίζεσθαι αὐτοὺς ἁθῆς σχισματικούς καὶ καθ' ἑαυτοὺς ἐθέλειν εἶναι, ἀλλ' ὑπὸ τὴν καθολικὴν ταίτεσθαι Ἐκκλησίαν, ἐξέ-

BALS. Eos qui a Donatistarum hæresi convertuntur, statuit canonem esse sub suis episcopis, si ipsi etiam convertantur. Alia quoque dicit, quæ spectant ad salutem Donatistarum et suarum ecclesiarum post correctionem.

ZONAR. Ut populi, qui se ab hæresi Donatistarum ad fidei veritatem convertunt, illisdem quibus antea, si modo illi quoque rectam fidem amplexi sunt, episcopis subiciantur, synodi Patres constitunt; utque iidem populi, si post suorum episcoporum obitum alium episcopum non obtinuerint, sed alterius diocesani episcopo, ejus qui decessit finitimo, se adjungere, quoniam illum habeant univim impellantur; tum ut episcopi Donatistarum, quicumque populos suos Ecclesie conciliarunt, eodem quo antea jure, in eosdem populos episcopi auctoritatem obtineant. Post legem tamen de concordia latam (fuit enim lex ab imper. de ecclesiarum Africae concordia eo tempore promulgata) ecclesias omnes et dioceses, sive administrationes, aut regiones, tum jura quoque ad eas ecclesias spectantia ab episcopis catholicis asseri ac vindicari oportere decernunt. Catholicos vero episcopos intelligit, 637 vel eos qui ab initio in Ecclesie catholice partibus steterunt, vel primates, hoc est, metropolitanos, sive hæretici ad sanitatem redierint, sive non. Quod si etiam rebus ad Ecclesiam pertinentibus hæretici post legem promulgatam abusi sint, hoc est, eas alienarint, restitui quoque illas oportebit. Apposite autem hoc loco abutendi verbum adhibere. Est namque abuti, re aliqua præter id quod decet uti, quod procul dubio faciunt ii, a quibus ecclesiastica res quocumque modo alienatur: non enim, ut oportet, his utuntur. Audiant hæc qui per summam

637 vel eos qui ab initio in Ecclesie catholice partibus steterunt, vel primates, hoc est, metropolitanos, sive hæretici ad sanitatem redierint, sive non. Quod si etiam rebus ad Ecclesiam pertinentibus hæretici post legem promulgatam abusi sint, hoc est, eas alienarint, restitui quoque illas oportebit. Apposite autem hoc loco abutendi verbum adhibere. Est namque abuti, re aliqua præter id quod decet uti, quod procul dubio faciunt ii, a quibus ecclesiastica res quocumque modo alienatur: non enim, ut oportet, his utuntur. Audiant hæc qui per summam

ARIST. Qui a Donatistis conversi sunt, proprios retineant episcopos, etsi præter synodi sententiam eos habuerint; et episcopo vita defuncto, si alium ejus loco substitui noluerint, sed alteri adhærere, liceat; et episcopi, qui ante unionem conversi sunt, populos quos habuerunt, habeant. Post imperatorium vero de unionis mandatum unaquæque Ecclesia propria sua jura defendat.

De Donatistis qui ab Ecclesia se absciderunt, et proprios habuerunt episcopos, decernitur, quod si ipsi et ipsorum episcopi ad catholicam Ecclesiam convertantur, sine controversia illi iterum habeant episcopos, quamvis præter synodi sententiam facti fuerint. Si autem cum episcopi ipsorum mortem obierint, nolunt alios eorum loco episcopos habere proprios, sed aliorum quorundam episcoporum potestati et diœcesi subesse, ut non putaretur eos schismaticos iterum et per seipsos esse velle, sed sub catholica Ecclesia constitui; licebit eis illud facere. Sed et Donatistarum episcopi, qui ante le-

gen imperatoriam, quæ mandavit, ut quas tenuerunt Donatistæ ecclesiæ et dioceses episcoporum Catholicorum ecclesiis quæ in istis locis ordinarentur, conversi fuerunt, populos quos habuerunt iterum habeant, et iis erunt episcopi: post regium autem illud mandatum, quamvis ad catholicam redeant Ecclesiam, vel etiam non, quæque Ecclesia sua jura defendet.

κῆν τε ἐπιστρέψωσι πρὸς τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν, κῆν τε καὶ μὴ, ἐκάστη Ἐκκλησία διεκδικήσει τὰ οἰκία δίκαια.

CANON CIV.

De relatione Laurentii episcopi. Ad relationem et petitionem episcopi Laurentii, lecta schedula, quam attulit Placentinus episcopus, qui Numidiarum legati personam sustinebat, quæ ex ipsius Placentini sententia coram episcopis lecta est, et quæ sitis pro foribus iis, qui dicebantur diaconis, senibus scilicet ex nova Germania, et nequaquam inventis: propterea judicavit sancta synodus, ut litteræ ad ipsum Xanthippum mittantur, quibus sciat, pro memorati populi voluntate episcopum non fuisse contumelia affectum. Laurentius episcopus dixit: Quoniam quesiti sunt senes ex nova Germania semel atque iterum, et non sunt inventi, quibus erat a primatæ denuntiatum, et ut ad venerandam synodum, quæ idibus nunc fieret, se sisterent, omnes suam absentiam procurarunt: et propterea vestra sanctitas de hac re judicabit, me non esse conterendum pervicacia illorum calumniæ. Sancta synodus decrevit, debere quidem secundum sacerdotale iudicium ab hac synodo adversus contumaces ferri sententiam: sed quia mansuetudo ecclesiastica omnibus in rebus servanda est, promissæ sunt litteræ ad senem Xanthippum, ut cognoscat iudices electos a synodo, qui deberent sine mora rem examinare in civitate Thubersicense, ut ab eis conveniens rei ferretur sententia. Laurentius episcopus dixit: Iudices peto sanctissimum senem Xanthippum, Augustinum sanctissimum, Florentium, Theasium, Sampyrchium. Secundum et Posidium: hoc mihi decerni jubete. Sancta synodus iudices petitos concessit: reliquos autem necessarios iudices ad numerum complementum ab ipsis ex nova Germania senibus eligi decernit senex Xanthippus.

δὸν καὶ Ποσιδίου· τοῦτο ψηφισθῆναι μοι αἰτηθέντας κριτάς. Τοὺς λοιποὺς δὲ ἀναγκαίους αὐτοῖς τοῖς ἀπὸ τῆς νέας Γερμανοῦ γέροντιν ἐπιλέξασθαι ψηφίσται ὁ γέροντων Σάνθιππος.

BALS. Quæ sunt etiam in præsentî canone, sunt specialia, et ideo non sunt interpretata.

ZONAR. Laurentium episcopum quidam accusaverant atque ad synodum, cum episcopus ipse, tum accusatores quoque rejecti fuerant. Cum vero citati accusatores non apparerent, in eos iudicium datura esse synodus videbatur: quæ tamen, clementia ac lenitate usa, litteras ad Xanthippum dandas esse

σταὶ τοῦτο ποιεῖν αὐτοῖς. Ἀλλὰ καὶ οἱ τῶν Δονατιστῶν ἐπίσκοποι, οἱ πρὸ τοῦ βασιλικοῦ ὤμου ὑποστρέψαντες, τοῦ κελεύσαντος ἄς κατέσχον οἱ Δονατισταὶ ἐκκλησίας καὶ διοικήσεις ταύτας ἐκκλησιαστικῶν καθολικῶν ἐπισκόπων προσενοθήσασιν, τῶν ἐν ἐκείνοις ὄντων τοῖς τόποις, τοὺς λαοὺς οὖς κατεῖχον πάλιν καθίξουσιν, καὶ ἔσονται οἱ ἐπίσκοποι ἐν αὐτοῖς· μετὰ δὲ τὴν τοιαύτην βασιλικὴν κέλευσιν,

κῆν τε καὶ μὴ, ἐκάστη Ἐκκλησία διεκδικήσει τὰ οἰκία δίκαια.

KANON P'A.

Περὶ τῆς ἀναφορᾶς Μαυρεντίου τοῦ ἐπισκόπου. Κατὰ τὴν ἀναφορὰν καὶ αἰτησιν τοῦ ἐπισκόπου Μαυρεντίου, ἀναγνωσθέντος τοῦ σχεδario, ὁ ὑπερπροσηγγκας Πλακεντίος ὁ ἐπίσκοπος, ὁ τὸ πρόσωπον τοῦ τοποτηρητοῦ τῶν Νουμηδιῶν ἀνακληρῶν, ὅσαρ κατὰ τὴν γνώμην τοῦ αὐτοῦ Πλακεντίου ἀνεγνώσθη ἐνώπιον τῶν ἐπισκόπων καὶ ζητηθέντων πρὸ τῶν θυρῶν τῶν λεγομένων παρεστάται διακόνων, τοῦτ' ἔστι τῶν γερόντων τῶν ἀπὸ τῆς νέας Γερμανοῦ καὶ μηδαμῶς εὐρεθέντων, ἔκρινε διὰ τοῦτο ἡ ἀγία σύνοδος, ὥστε γράμματα πρὸς τὸν αὐτὸν γέροντα Σάνθιππον ἔκπεμψθῆναι, διὰ τὸ γνῶναι ὅτι οὐ προαιρέσει τοῦ μνημονευθέντος λαοῦ ὕβρει ὑποτέπτικων ἐπίσκοπος. Μαυρεντίος ἐπίσκοπος εἶπεν· Ἐπειδήπερ ἐζητήθησαν οἱ γέροντες οἱ ἀπὸ νέας Γερμανοῦ δευτέρων καὶ τρίτων, καὶ οὐχ εὐρέθησαν, οἷς ἦν παραγγελθῆναι ἀπὸ τοῦ πρωτεύοντος πρὸς τὴν νῦν ἐν ταῖς εἰδοῖς γενομένην προσκυνητὴν σύνοδον ἀπαντῆσαι, τῆς νηστείας αὐτῶν ἅπαντες ἐφρόντισαν καὶ διὰ τοῦτο κρίνει ἡ ὑμετέρα ἀγισσύνη περὶ τούτου τοῦ πράγματος ἀναίτιως μὴ συντριβῆναι μετ' ἐπιμονῆς τῆς ἐκείνων συκοφαντίας. Ἡ ἀγία σύνοδος ὤρισεν ὀφείλειν μὲν κατὰ τὴν ἱερατικὴν κρίσιν ἐκ τῆς συνόδου ταύτης κατὰ τῶν μονοτονούντων ψῆφον ἐκφέρεισθαι· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡμερότητα ἐκκλησιαστικὴν δεῖ φυλάττειν ἐν ὅλοις τοῖς πράγμασι, ὑπεσχέθησαν γράμματα πρὸς τὸν γέροντα Σάνθιππον, ὅπως γνῶ κριτάς ἐπιλεγέντας ἀπὸ τῆς συνόδου, τοὺς ὀφείλοντας ἀνυπερθέτως σκοπεῖσθαι ἐν θουβουρσικίνῃ τῇ πόλει, πρὸς τὸ ἀρμοδίαν τῷ πράγματι παρασχεθῆναι διάγνωσιν. Μαυρεντίος ἐπίσκοπος εἶπε· Κριτάς αὐτῶ τὸν ἀγώτατον γέροντα Σάνθιππον, Αὐγουστίνον τὸν ἀγώτατον, Φλορόντιον, Θεάσιον, Σαμφύχιον, Σκοῦν-

ΒΑΣΣ. Καὶ τὰ ἐν τῷ πρῶτῳ κανόνι διελημμέναι ἰδικά εἰσι, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ ἡρμηνεύθησαν.

ZONAR. Κατεῖπόν τινες τοῦ Μαυρεντίου, καὶ ἀπεστάλησαν πρὸς τὴν σύνοδον κίκενοι καὶ ὁ ἐπίσκοπος. Ζητηθέντες οὖν οἱ κατηγοροὶ, οὐχ εὐρέθησαν. Ἐμῆλλεν οὖν ἡ σύνοδος διαγνῶναι περὶ αὐτῶν· ἀλλ' ἐτι φιλανθρωπευσαμένη γράμματα πρὸς τὸν Σάνθιππον ὕρσε στείλει. Ἐκείνη γὰρ εἰκεν ὑπο-

καίσθαι τοὺς κατηγοροῦντας, καὶ τὸν κατηγορούμενον ἀδελφούτα ὅτι οὐ προαιρέσει τοῦ λαοῦ ὁ ἐπίσκοπος ὀδύσθη, ὅθριν τὴν κατηγορίαν λέγοντας. Ζητηθέντων τῶν κατηγορῶν τοῦ ἐπισκόπου Μαυρεντίου, καὶ μὴ εὐρεθέντων, ἡ σύνοδος ἔκρινε μὴ κτεῖν πρὸς καρτερεῖν τὸν Μαυρεντίον, ὅτι οἱ κατηγοροὶ αὐτοῦ παραγγελλόντες ἔλθειν εἰς τὴν σύνοδον, τὴν ἐν ταῖς εἰδοῖς γινομένην, οὐκ ἀπητήχασιν. Εἶδοι δὲ λέγονται αἱ τελευταῖαι τοῦ μηνὸς ἡμέραι, ὡς καὶ ἐν ἐτέρᾳ συνόδῳ προεῖρηται. Ἐπετρέπη δὲ ὁ Μαυρεντίος αἰτῆσαι δικαστὰς τοὺς κατὰ χώραν διαγῶναι μέλλοντας περὶ τοῦ πράγματος, ἥτοι τῆς ὑποθέσεως. Ὁ δὲ Μαυρεντίος τὸν Σάνθιππον ἤγησε καὶ ἑτέρους ἐξ διαγνωμονήσοντας περὶ τῶν κατηγοριῶν αὐτοῦ, πρὸς ὅπρι ἡ σύνοδος ἐπένευσε, καὶ τοὺς αἰτηθέντας ὥρισε δοκιμάσαι τὴν ὑπόθεσιν, προσθεμένη ὅτι τοὺς λοιποὺς ἀναγκαίους δικαστὰς πρὸς ἀναπλήρωσιν τοῦ ἀριθμοῦ ὁ Σάνθιππος ἐπιλεγῆναι ψήφισται. Ἀναγκαίους δὲ λέγει δικαστὰς τοὺς τὸν δωδέκατον ἀναπληρῶσαι μέλλοντας, ὡς τοῦ δωδεκάτου κανόνος τῆς παρούσης συνόδου ἐπίσκοπον ὑπὸ ἐβ' ἐπισκόπου Θεοπίσαντος κρίνεσθαι. Ἐπει οὖν οἱ παρὰ τοῦ Μαυρεντίου αἰτηθέντες ἐπὶ τῆς ἡσάν, εἶδει ἀναγκαίως διὰ τὸν κανόνα ἐκείνον καὶ ἑτέρους πάντας τοὺς ἐπὶ προσεζυχθῆναι, ἐν' αἷν καὶ ἀριθμὸς πληρέστατος.

ΑΡΙΣΤ. « Τῶν ἀπὸ τῆς νέας Γερμανοῦ παρεῖναι
 « λεγομένων ὑποδιακόνων, τρεῖς ζητηθέντων, καὶ
 « μὴ εὐρεθέντων, ψήφον ἐχρῆν ἐξενεχθῆναι. Ἀλλὰ
 « διὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἡμερότητα πεμφθῆ-
 « τωσαν οἱ περὶ τοῦ πράγματος διαγῶναι ὀφεί-
 « λοντες. »

Οὗτοι οἱ ὑποδιάκονοι τοῦ ἐπισκόπου Μαυρεντίου κατηγορήσαντες, καὶ παραγγελλόντες εἰς τὴν σύνοδον ταύτην ἀπαντήσαι, καὶ προεῖναι ἄπερ εἰσηγόν κατὰ τοῦ ἐπισκόπου αἰτιάματα· εἶτα δεύτερον καὶ τρίτον ψηλαφηθέντες, καὶ μὴ εὐρεθέντες, ὡς συκοφάνται κατακριθῆναι ἐμελλον· ἀλλὰ διὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἡμερότητα ὥρισθη σταλῆναι τινὰς ἀπὸ συνόδου κριτὰς, καὶ κατὰ χώραν σκοπῆσαι τὰ αἰτιάματα παρούσα καὶ αὐτῶν κατηγορῶν, καὶ ἀρμόδιον τῷ πράγματι παραστῆναι τὴν διάγνωσιν.

ΚΑΝΩΝ ΡΑ'.

« Περί τοῦ εἰρηνοποιηθῆναι τὰς ἐκκλησίας Ῥώμης
 « καὶ Ἀλεξανδρείας. Ἦρεσιν εἰς μὴν, ὥστε
 « περὶ τῆς διχονοίας τῆς Ῥωμαϊκῆς καὶ Ἀλε-
 « ξανδρινῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὸν ἀγιώτατον πά-
 « παν Ἰννοκέντιον γραφῆναι· ὅπως ἑκατέρω
 « Ἐκκλησία πρὸς ἀλλήλας εἰρήνην φυλάξωσιν,
 « ἢν Κύριος παραγγέλλει. »

ΒΑΣ. Διαφορὰ τις ἐγένετο μέσον τῶν δύο Ἐκκλησιῶν· καὶ ἐτυπώθη γενέσθαι εἰρήνην.

ΖΟΝΑΡ. Διαφορὰ τις, ὡς ἔουκεν, ἐγένετο τοῖς ἐν Ῥώμῃ καὶ τοῖς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, περὶ τῆς ἔδοξε τῇ συνόδῳ ταύτῃ γράψαι τῷ Ἰννοκέντιῳ τῆς Ῥωμαίων Ἐκκλησίας τότε προσεστῶτι, ἵνα καταλύσῃ τὴν διαφορὰν, καὶ εἰρηνεύσῃ πρὸς ἀλλήλας κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου παραγγέλλαν λέγοντος· *Εἰρήνην δίδωμι*

A decrevit. Illi etenim curæ sui denuntiari accusatoribus, eum qui accusabatur episcopum, satis probasse, quod quidem ipse contumelia sit affectus, nulla id omnino populi voluntate factum fuisse. Contumeliæ porro nomine accusationem intelligunt. Cum Maurentii episcopi accusatores quæsitum nusquam existissent, synodus Maurentio discedendi potestatem ferit, quod accusatores ipsius, quibus denuntiatum fuerat, ut ad synodum convenirent, quæ Idibus Maii futura erat, nequaquam adfuisent. Sunt autem Idus extremi dies mensis, ut in alia synodo antea explicavimus. Permissum porro Maurentio est ut iudices, quibus ipsius causæ cognitio delegaretur, ex ea, in qua degebat, regione postularret. Cum autem ille Xanthippum ac alios sex postulasset, ut de ipsius accusatione cognoscere, annuit synodus, ac ab iis, quorum ille nomina ediderat, controversiam examinari iussit: reliquos iudices necessarios, qui numerum explerent, a Xanthippo deligendos esse pronuntians. Necessarios porro iudices duodecim episcopos intelligit, quos in episcopi iudicio adesse oportere, huius synodi canone 12 constitutum est. Cum ergo septem a Maurentio iudices electi essent, ex illius canonis præscripto, explendo numero, quinque alios adjungere se fuit.

AR. ST. « Subdiaconi, qui a nova Germania adesse
 « dicuntur, ter quæsitum, et non inventum, sen-
 « tentiam ferri oportet. Propter ecclesiasticam
 « autem mansuetudinem mittantur nonnulli, qui
 « negotium inspiciant. »

III subdiaconi, qui episcopum Maurentium accusarunt, et in mandatis habuerunt ad synodum istam præsto esse, et proferre quæcumque introduxerant contra episcopum delicta, deinde secundo et tertio quæsitum et non inventum, ut sycophantæ condemnandi erant; sed propter mansuetudinem ecclesiasticam decretum fuit a synodo iudices aliquos mitti, et in loco ipso crimina examinare, etiam ipsorum accusatorum præsentia, et actioni congruum exhibere iudicium.

CANON CIV.

« Ut pacificetur Romana Ecclesia et Alexandria.
 « Placuit præterea, ut de dissensione Romanæ et
 « Alexandrinæ Ecclesiæ ad sanctissimum papam
 « Innocentium scribatur: ut utraque Ecclesia
 « pacem inter se servent, quam Dominus præ-
 « cipit. »

639 BALS. Contentio quædam inter duas Ecclesias orta erat; et constitutum est ut pax fiat.

ZONAR. Inter Romanos atque Alexandrinos controversia quædam eo tempore videtur exorta. De ea re litteras ad Innocentium tunc temporis Romanæ Ecclesiæ præsullem mittere hæc synodus statuit, ut controversiæ scilicet tollerentur, paxque inter eas Ecclesias ex præcepto Domini concilia-

retur; cuius illa sunt in Evangelio: *Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis* ⁴⁶; et alibi, *Pacem habete in vobis et omnibus* ⁴⁷.

ARIST. « Visum est, ut litteræ ad Innocentium mittantur, ut Romana et Alexandria Ecclesia pace inter se invicem fruatur. »

Propter incidentes inter Romanorum et Alexandrinorum Ecclesiam dissensiones, placuit ut a synodo ad papam Innocentium mitterentur litteræ, ut utraque Ecclesia pacem inter se servarent.

CANON CV.

« De iis, qui uxores aut quæ maritos dimittunt, ut sic maneat. Placuit, ut ex evangelica et apostolica disciplina, neque qui ab uxore relictus est, nec quæ a marito dimissa est, alii coniungantur, sed vel sic maneat, vel sibi reconciliantur: quod si neglexerint, ad penitentiam cogantur. Quia in re imperialem legem editum tendum est. »

BALS. Præsens quidem synodus, quæ statuit alii non esse coniungendam, quæ a suo conjugio discesserit, et contra, nec maritum cum alia cohabitare, sed vel conjugii expertes manere, vel reconciliari, suadet ut jussu imperatorio omnes sic cogantur facere. Tu autem scias, quod Justiniani novella 117, quæ sita est in septimo titulo xxviii lib., aliter de matrimonii solutionibus statuit: et lege canonem 87 synodi in Trullo, et quæ in eo sunt; et multa de hoc argumento invenies. Quæ enim in hoc canone continentur, cum sint multo antiquiora, exoleverunt.

ZONAR. Justinianus imp. in novella, quæ lib. xxviii, tit. 7 Basilic. sita est, certas conjugii dissolvendi causas enumerat; quarum nulla intercedente, divortium nullo modo fieri licere constituit. Hæc vero synodus quæ multo antiquior Justiniano fuit, cum ex veteri consuetudine passim, quotiescunque alteri conjugii libitum esset, divortia fieri animadverteret: ens, qui sic divisi essent, aut conciliari rursus, et manere nuptias; aut sic manere, hoc est, nullo postea novo conjugii fœdere alligari licere decernit. Quod si neglexerint, ad penitentiam cogentur, hoc est, penitentiam expiatione necessario indigebunt, quippe qui se adulterio illigaverunt; quemadmodum ex illis Domini verbis facile ostenditur, *Qui, inquit, uxorem suam dimittit, excepta fornicationis causa, facit eam mæchari, et qui dimissam ducit, mæchatur* ⁴⁸. Ac de divortiiis quidem, ne sine causa fiant, legis decretum ab imperatore postulandum esse synodus censuit: evang. vero et apost. disciplinam, Christi Domini præceptum, magnique Pauli doctrinam intelligit. Nam ille, *Quod Deus, inquit, junxit, homo non*

ΑΡΙΣΤ. « Έδοξε παραβθηναι γράμματα προς Ἰννο- κέντιον ειρηνεύειν προς ἀλλήλας τήν Ῥωμαίων καὶ Ἀλεξανδρινῶν Ἐκκλησίαν. »

Διὰ τὰς παρεμπροσούσας μεταξὺ τῆς Ῥωμαίων Ἐκκλησίας καὶ τῶν Ἀλεξανδρινῶν διχονοίας ἤρρεσεν ὡς ἀπὸ τῆς συνόδου γράμματα πρὸς τὸν πάππαν τὸν Ἰννοκέντιον σταλῆναι, ὥστε πρὸς ἀλλήλας εἰρήνην φυλάττειν ἑκατέρω τὰς Ἐκκλησίας.

KANON PE'.

« Περὶ τῶν τοὺς ἀνδρας ἢ τὰς γυναῖκας ἀπολύοντων, ἢ ἑνα οὕτω μείνωσιν. Ἔρρεσεν, ὥστε κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν καὶ ἀποστολικὴν ἐπιστήμην μήτε ὁ ἀπὸ γυναικὸς ἐλαθεῖς, μήτε ἡ ἀπὸ ἀνδρὸς κατελείφθῃσα, ἐτέρῳ συζευχθῆ, ἀλλ' ἢ οὕτω μείνωσιν, ἢ ἑαυτοὺς καταλλαγῶσιν· οὐπαρ ἂν καταφρονήσωσι, πρὸς μετάνοιαν καταναγκασθῶσιν. Ἐν ᾧ πράγματι νόμον βασιλικὸν ἐκτεθῆναι χρῶν αἰτήσαι. »

ΒΑΣΣ. Ἡ μὲν παρούσα σύνοδος, θεσιζούσα μὴ ἐτέρῳ συνάπτεσθαι τὴν μεταστῆσαν ἐκ τοῦ συζύγου αὐτῆς, καὶ τὸ ἐναντίον μηδὲ τὸν ἀνδρα μετὰ ἐτέρας συνοικεῖν, ἀλλ' ἢ ἀζυγαε εἶναι, ἢ καταλλάσσεσθαι, παρακαλεῖ διὰ βασιλικῶν προσητάγματος καταναγκασθῆναι πάντας οὕτω ποιεῖν. Σὺ δὲ γίνωσκε ὅτι ἡ ριζὴ Ἰουστινιανῶν νεαρὰ, ἢ κειμένη ἐν τῷ ζ' τίτλῳ τοῦ κη' βιβλίου, ἄλλως τὰ περὶ τῶν λύσεων τῶν γάμων μετετύπωσε· καὶ ἀνάγνωθι τὸν πζ' κανόνα τῆς ἐν τῷ Τροῦλλῳ συνόδου, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ· καὶ εὐρήσεις πολλὰ χάριν τῆς τοιαύτης υποθέσεως. Τὰ γὰρ ἐν τῷ παρόντι κανόνι περιεχόμενα, προγενέστερα ὄντα κατὰ πολὺ, ἠπράκτεσαν.

ZONAR. Ὁ μὲν βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς ῥητὰς αἰτίας ἔθετο τῆς τῶν γάμων λύσεως ἐν νεαρῇ κειμένῃ εἰς βιβλίον τῶν Βασιλικῶν κη', τίτ. ζ', ὧν ἄνευ μὴ λύεσθαι γάμον ἐθέσπισεν· ἡ δὲ σύνοδος αὕτη προγενέστερα οὕτω πολλῶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, καὶ κατὰ παλαιὸν ἔθος ὄρωσα λυομένους τοὺς γάμους, ὅτε ἑκάστος τῶν συνοικούντων ἐδοῦλετο, ὥρισεν τοὺς ἀπ' ἀλλήλων διεταμένους ἢ καταλλάττεσθαι ἀλλήλοις, καὶ μένειν τὸν γάμον, ἢ οὕτω μένειν, ἀγάμους δηλαδῆ, μετὰ τὴν διάστασιν. Εἰ δὲ τούτου καταφρονήσωσι, πρὸς μετάνοιαν καταναγκασθῶσιν, ἀνεὶ τοῦ μετανοῆσαι ἀνάγκη ἔξουσιν, ὡς ἡμαρτηκότες μοιχῶν, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου ἀπόφασιν τὴν λέγουσαν ὅτι Ὁ ἀπολύσας τὴν γυναῖκα αὐτοῦ χωρὶς λόγου πορνείας ποιεῖ αὐτὴν μοιχᾶσθαι, καὶ ὁ ἀπολυμένην γαμήσας μοιχᾶται. Ἐδοξε δὲ τῇ συνόδῳ καὶ ἀπαιτῆσαι νόμον περὶ τοῦ μὴ λύεσθαι τοὺς γάμους ἀναίτιως γενέσθαι βασιλικόν. Εὐαγγελικὴν δὲ καὶ ἀποστολικὴν ἐπιστήμην τὴν τοῦ Κυρίου διατηρήσασιν, καὶ τὴν τοῦ μεγάλου Παύλου διδασκαλίαν. Ὁ μὲν γὰρ Κύριος, Ὁὸς ὁ θεὸς συνέζευξε. φησὶν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω· ὁ δὲ μακάριος Παῦλος·

⁴⁶ Joan. xiv, 27. ⁴⁷ Marc. ix, 19. ⁴⁸ Matth. xix, 9.

δέσσει γυναίκα; μη ζήτει λύσιν· λέλυσαι ἀπὸ ἁ
 γυναικός; μη ζήτει γυναίκα.

ARIST. « Τεμόνμεναι συζυγίαι, εἰ μὴ καταλλάτ-
 « τοιντο, μενέτωσαν οὕτως· εἰ δὲ μὴ, πρὸς με-
 « τά.οιαν ἀναγκάζονται. »

Ἦρесе τῇ συνόδῳ ταύτῃ, κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν
 καὶ ἀποστολικὴν διδασκαλίαν, μὴ τινα τὴν αὐτοῦ
 γυναίκα ἐκθάλλειν ὡς ἔτυχε, καὶ χωρίζεσθαι ταύτης·
 εἰ δὲ συμβῆ ἢ ἀπὸ τοῦ ἀνδρός, ἢ ἀπὸ τῆς γυναίκος
 διετμηθῆναι τὴν συζυγίαν, καὶ οὐ καταλλαγῶσι,
 καὶ συνελθεῖν αὐθις θελήσουσι, μένειν οὕτως αὐτοὺς
 ἀπολύτους, καὶ γάμον ἕτερον μὴ συναλλάττειν· διότι
 καὶ ὁ ἀποκελυμένην γαμήσας μοιχᾶται· εἰ δὲ συζευ-
 χθῆ ἢ ὁ ἀνὴρ ἑτέρῃ γυναίκα, ἢ ἡ γυνὴ ἑτέρῳ ἀνδρὶ,
 πρὸς μετάνοιαν ἀναχθήσονται, καὶ τοὺς τῆς μοιχίας;
 ἐπιτιμίαις ὑποπεσοῦνται. Καὶ ζήτει κανόνα ὀδοη-
 κοστῶν ἑβδομῶν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ ἑκτῆς συνόδου,
 καὶ τοῦ μεγάλου Βασιλείου κανόνα ἑνατον, τριακο-
 στῶν πῆμπτον, τεσσαρακοστῶν ὄγδοον, καὶ ἑβδομη-
 κοστῶν ἑβδομῶν.

ΚΑΝΩΝ ΡΖ'.

« Περὶ τῶν πρὸς τὸ θυσιαστήριον (37) ὀφειλουσῶν λέ-
 « γεσθαι ἱκεσιῶν. Ἦρесе καὶ τοῦτο, ὥστε τὰς
 « κεκυρωμένας ἐν τῇ συνόδῳ ἱκεσίας; εἴτε προόμια,
 « εἴτε παραθέσεις, εἴτε τὰς τῆς χειρῶν ἐπιθέσεις;
 « ἀπὸ πάντων ἐπιτελεῖσθαι, καὶ παντελῶς ἄλλας
 « κατὰ τῆς πίστεως μηδέποτε προενηχθῆναι·
 « ἀλλ' αἵτινες; δῆποτε ἀπὸ τῶν συνετωτέρων συν-
 « ἤχθησαν, λεχθήσονται. »

ΒΑΣΣ. Ὡς ἴσικε, τινὲς ἐπίσκοποι ἐπεχειροῦν λέ-
 γειν εὐχὰς ἀσυνήθεις, ἢ κατὰ τὰ προόμια τῶν θείων
 δοξολογιῶν, ἤγουν εἰς τὰς ἀρχάς, ἢ κατὰ τὰς παρα-
 θέσεις, ἤγουν ἐν τῷ μέσῳ, ἢ κατὰ κειρὸν τῶν χει-
 ροτοπιῶν. Κωλύοντες οὖν τοῦτο οἱ Πατέρες, φασὶ μό-
 νας ἑκαίνας τὰς εὐχὰς λέγεσθαι τὰς προκεκυρωμένας,
 ἦτοι τὰς συνήθεις. Καὶ ὁ μὲν παρὼν κανὼν ταῦτα·
 ἐν δὲ τῇ συνόδῳ τῆς βασιλευούσης ταύτης τῶν πόλεων
 διάφορα γεγόνασι σημειώματα, ἀφορισμῶ ἀλείτουρ-
 γησίας καθυποβάλλοντα τοὺς ἐν τοῖς μνημοσύνοις
 τῶν ἀ τοιχομένων εὐγενῶν καὶ μεγιστάνων ἱερουρ-
 γοῦντας ἀρχιερεῖς, καὶ λέγοντας ἐπαινετηρίους εὐ-
 χὰς μετὰ λαμβείων ἢ καὶ λογοειδῶς. Πολλοὶ γὰρ
 ἐφωράθησαν τοιαῦτα ποιοῦντες. Ὡσαύτως ἀφωρί-
 σθησαν διὰ συνοδικῆς σημειώματος καὶ οἱ ἀναγνώ-
 σται, οἱ κατὰ τὰ αὐτὰ μνημόσυνα μουσικὰ λέγοντες
 καὶ ὀργανικὰ μινυρίσματα, καὶ ποιοῦντες τὸν ἐπι-
 τάφιον ἐπιγάμιον. Καὶ αὐτοὶ μὲν καλῶς ἀφωρίσθη-
 σαν· οἱ δὲ μετ' εὐλαβείας ψάλλοντες, μὴ παραβια-
 ζόμενοι τὴν φύσιν, ἀλλ' ἐξακολουθοῦντες τῇ τέχνῃ

separet⁴⁰. Beatus vero Paulus: *Alligatus es uxori?*
*noli querere solutionem*⁴¹. *Solutus es ab uxore?*
noli querere uxorem.

ARIST. « Conjugia soluta, nisi concilientur, sic
 « maneant: alioquin ad poenitentiam redi-
 « gantur. »

Placuit huic synodo juxta evangelicam et apos-
 tolicam doctrinam, ut nemo uxorem suam facile 640
 dimitteret et ab ea recederet. Si contigerit au-
 tem vel a viro vel a muliere discindi conjugium, et non
 reconcilientur, et rursus convenire vellent; eos ita
 solutos manere et alterum conjugium non con-
 trahere; propterea quod et qui dimissam duxerit
 adulterium committit: si autem conjugatur, vel
 vir alii mulieri, vel mulier alii viro, ad poeniten-
 tiam ducantur, et adulterii poenitentiam subjiciantur.
 Quare et octogesimum septimum sextus in Trullo
 synodi canonem, et canonem magni Basilii nonum,
 tricesimum quintum, quadragesimum octavum, et
 septuagesimum septimum.

CANON CVI.

« De precibus ad altare dicendis. Hoc quoque
 « placuit, ut preces quae in synodo confir-
 « matæ sunt, sive præfationes, sive commenda-
 « tiones, sive manus impositiones, ab omnibus
 « peragantur, et omnino aliae adversus fidem nun-
 « quam profertur: sed quæ a sapientioribus
 « collectæ sunt, dicentur. »

BALS. Ut est verisimile, quidam episcopi aggre-
 diebantur dicere preces inusitatas, vel in præfa-
 tionibus sive principiis doxologiarum, vel in com-
 mendationibus, seu in medio, vel etiam tempore
 manuum impositionis. Hoc ergo vetantes Patres,
 dicunt eas solas debere dici preces, quæ prius con-
 sultæ sunt, seu quæ sunt consuetæ. Et hæc quid-
 em præsens canon. In synodo autem hujus reginæ
 urbium diversa fuerunt edicta, significantia eis
 sacrorum celebrandorum suspensioni esse obnoxio-
 san-
 ististes, qui in nobilium et procerum defuncto-
 rum memoriis sacrificant, et dicunt laudatorias
 preces cum jambis, vel etiam soluta oratione. Multi
 enim hæc facere deprehensi sunt. Similiter et
 synodali edicto excommunicati sunt lectores quoque,
 qui in iisdem memoriis musica et organica cantica
 cantillant, et pro epitaphio epithalamium celebrant.
 Et isti quidem recte excommunicati sunt. Qui au-
 tem cum pietate canunt, naturæ vim non afferentes,
 sed artem et fundamentum consequentes, iniuste

⁴⁰ Marc. i, 9. ⁴¹ I Cor. vii 27.

Guill. Beveregii notæ.

(37) *Περὶ τῶν πρὸς τὸ θυσιαστήριον.* Scholium
 in codice Amembachiano, ἱκεσίας μὲν λέγει τὴν
 ἁπλῆν λειτουργίαν, προόμια δὲ τὰς ἀρχὴς τῶν θείων
 Γραφῶν, παραθέσεις; δὲ τὰς ἐπὶ τοῖς κατηγουμέ-
 ναις εὐχὰς, δι' ὧν παρατίθενται τῷ Θεῷ ἐπιθέσεις
 δὲ χειρῶν, τὰς μετὰ τὴν ἐπὶ τοῖς μετανοοῦσιν εὐ-
 χὴν γινόμεναις αὐτοῖς εὐλογία; τῇ τοῦ ἐπιτάφου

χειρῶν. *Preces quidem vocat totam liturgiam; præ-
 fationes autem psalmodias et lectiones sacrarum
 Scripturarum, usque ad divina Evangelia; commenda-
 tiones vero, orationes pro catechumenis, quibus
 Deo commendantur; impositiones autem manuum
 eas, quæ post preces pro poenitentibus iis episcopi
 manu factæ sunt, benedictiones.*

retur; enjus illa sunt in Evangelio: *Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis* ⁴⁶; et alibi, *Pacem habete in vobis et omnibus* ⁴⁷.

ARIST. « Visum est, ut litteræ ad Innocentium mittantur, ut Romana et Alexandrina Ecclesia a pace inter se invicem fruantur. »

Propter incidentes inter Romanorum et Alexandrinorum Ecclesiam dissensiones, placuit ut a synodo ad papam Innocentium mitterentur litteræ, ut utraque Ecclesia pacem inter se servarent.

CANON CV.

« De iis, qui uxores aut quæ maritos dimittunt, ut sic maneant. Placuit, ut ex evangelica et apostolica disciplina, neque qui ab uxore relictus est, nec quæ a marito dimissa est, alii coniungantur, sed vel sic maneant, vel sibi reconciliantur: quod si neglexerint, ad pœnitentiam cogantur. Quæ in re imperialem legem edicendum est. »

BALS. Præsens quidem synodus, quæ statuit alii non esse coniungendam, quæ a suo conjugio discesserit, et contra, nec maritum cum alia cohabitare, sed vel conjugii expertes manere, vel reconciliari, suadet ut iussu imperatorio omnes sic cogantur facere. Tu autem scias, quod Justiniani novella 117, quæ sita est in septimo titulo xxviii lib., aliter de matrimonii solutionibus statuit: et lege canonem ^C 87 synodi in Trullo, et quæ in eo sunt; et multa de hoc argumento invenies. Quæ enim in hoc canone continentur, cum sint multo antiquiora, exoleverunt.

ZONAR. Justinianus imp. in novella, quæ lib. xxviii. tit. 7 Basilic. sita est, certas conjugii dissolvendi causas enumerat; quarum nulla intercedente, divortium nullo modo fieri licere constituit. Hæc vero synodus quæ multo antiquior Justiniano fuit, cum ex veteri consuetudine passim, quotiescunque alteri conjugii libitum esset, divortia fieri animadverteret: eos, qui sic divisi essent, ant conciliari rursus, et manere nuptias; aut sic manere, hoc est, nullo postea novo conjugii fœdere alligari licere decernit. Quod si neglexerint, ad pœnitentiam cogentur, hoc est, pœnitentiæ expiatione necessario indigentur, quippe qui se adulterio illigaverunt; quemadmodum ex illis Domini verbis facile ostenditur, *Qui, inquit, uxorem suam dimittit, excepta fornicationis causa, facit eam mœchari, et qui dimissam ducit, mœchatur* ⁴⁸. Ac de divortii quidem, ne sine causa fiant, legis decretum ab imperatore postulandum esse synodus censuit: evang. vero et apost. disciplinam, Christi Domini præceptum, magisque Pauli doctrinam intelligit. Nam ille, *Quod Deus, inquit, junxit, homo non*

ὁμῖν· εἰρήνην τὴν ἐμὴν ἀφήμι ὑμῖν καὶ πάλιν· εἰρηνεύετε ἐν ἑαυτοῖς καὶ πᾶσιν.

APIST. « Ἐδοξε παρεθῆναι γράμματα πρὸς Ἰννοκέντιον εἰρηνεύειν πρὸς ἀλλήλας τὴν Ῥωμαίων καὶ Ἀλεξανδρινῶν Ἐκκλησίαν. »

Διὰ τὰς παρεμπροσθέντα μεταξὺ τῆς Ῥωμαίων Ἐκκλησίας καὶ τῶν Ἀλεξανδρινῶν διχονοίας ἤρρεσεν ὡς ἀπὸ τῆς συνόδου γράμματα πρὸς τὸν πάππαν τὸν Ἰννοκέντιον σταλῆναι, ὥστε πρὸς ἀλλήλας εἰρήνην φυλάττειν ἑκατέρω τὰς Ἐκκλησίας.

CANON PE.

« Περὶ τῶν τοὺς ἀνδρας ἢ τὰς γυναῖκας ἀπολούντων, ἵνα οὕτω μείνωσιν. Ἐῤῥεσεν, ὥστε κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν καὶ ἀποστολικὴν ἐπιστήμην μήτε ὁ ἀπὸ γυναῖκος ἐαθεῖς, μήτε ἡ ἀπὸ ἀνδρός καταλειφθεῖσα, ἐτέρω συζευχθῆ, ἀλλ' ἢ οὕτω μείνωσιν, ἢ ἑαυτοῖς καταλλαγῶσιν· οὐπερ ἐὰν καταφρονήσωσι, πρὸς μετάνοιαν καταναγκασθῶσιν. Ἐν ᾧ πράγματι νόμον βασιλικὸν ἐκτεθῆναι χρεῶν αἰτῆσαι. »

ΒΑΣ. Ἡ μὲν παρούσα σύνοδος, θεσπιζούσα μὴ ἐτέρω συνάπτεσθαι τὴν μεταστῆσαν ἐκ τοῦ συζύγου αὐτῆς, καὶ τὸ ἐναντίον μηδὲ τὸν ἄνδρα μετὰ ἐτέρας συνοικεῖν, ἀλλ' ἢ ἀζυγὰς εἶναι, ἢ καταλλάσσεσθαι, παρακαλεῖ διὰ βασιλικῆς προστάγματος καταναγκασθῆναι πάντας οὕτω ποιεῖν. Σὺ δὲ γίνωσκε ὅτι ἡ ριζὴ Ἰουστινιανέως νεαρᾶ, ἡ κειμένη ἐν τῷ ζ' τίτλῳ τοῦ κη' βιβλίου, ἄλλως τὰ περὶ τῶν λύσεων τῶν γάμων μετετύπει· καὶ ἀνάγνωθι τὸν πρ' κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ· καὶ εὐρήσεις πολλὰ χάριν τῆς τοιαύτης ὑποθέσεως. Τὰ γὰρ ἐν τῷ παρόντι κανόνι περιεχόμενα, προγενέστερα ὄντα κατὰ πολὺ, ἠπρόαχθησαν.

ZONAR. Ὁ μὲν βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς ῥητὰς αἰτίας ἔθετο τῆς τῶν γάμων λύσεως ἐν νεαρᾷ κειμένῃ εἰς βιβλίον τῶν Βασιλικῶν κη', τίτ. ζ', ὧν ἄνευ μὴ λύεσθαι γάμον ἐθέπεισεν· ἡ δὲ σύνοδος αὕτη προγενέστερα οὕτω πολλῶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, καὶ κατὰ παλαιῶν ἔθος ὁρῶσα λυομένους τοὺς γάμους, ὅτε ἑκαστος τῶν συνοικούντων ἐβούλετο, ὥρισε τοὺς ἀπ' ἀλλήλων διασταμένους ἢ καταλλάττεσθαι ἀλλήλοις, καὶ μένειν τὸν γάμον, ἢ οὕτω μένειν, ἀγάμους δηλαδὴ, μετὰ τὴν διάστασιν. Εἰ δὲ τούτου καταφρονήσωσι, πρὸς μετάνοιαν καταναγκασθῶσιν, ἀνεὶ τοῦ μετανοῆσαι ἀνάγκην ἔξουσιν, ὡς ἡμαρτηκότες μοιχεύαν, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου ἀπόφασιν τὴν λέγουσαν ὅτι: *Ὁ ἀπολύσας τὴν γυναῖκα αὐτοῦ χωρὶς λόγου πορνείας ποιεῖ αὐτὴν μοιχεῖσθαι, καὶ ὁ ἀπολυμένην γαμήσας μοιχεύεται.* Ἐδοξε δὲ τῇ συνόδῳ καὶ ἀπαιτῆσαι νόμον περὶ τοῦ μὴ λύεσθαι τοὺς γάμους ἀναίτιως γενέσθαι βασιλικόν. Εὐαγγελικὴν δὲ καὶ ἀποστολικὴν ἐπιστήμην τὴν τοῦ Κυρίου διατηρήσασιν, καὶ τὴν τοῦ μεγάλου Παύλου διδασκαλίαν. Ὁ μὲν γὰρ Κύριος, *Ὅθις ὁ Θεὸς συνέλεξε, φησὶν, ἄνθρωπος μὴ χωρίζετω· ὁ δὲ μακάριος Παῦλος·*

⁴⁶ Joan. xiv. 27. ⁴⁷ Marc. ix. 19. ⁴⁸ Matth. xix. 9.

δέξασαι γυναῖκα; μὴ ζήτει λύσιν· λέλυσαι ἀπὸ
γυναικός; μὴ ζήτει γυναῖκα.

ARIST. « Τεμνόμεναι συζυγίαι, εἰ μὴ καταλλάτ-
« ταιτοιν, μενέτωσαν οὕτως· εἰ δὲ μὴ, πρὸς με-
« τὰ οἰαν ἀναγκάζονται. »

Ἦρσε τῇ συνόδῳ ταύτῃ, κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν
καὶ ἀποστολικὴν διδασκαλίαν, μὴ τίνα τὴν αὐτοῦ
γυναῖκα ἐκθάλειν ὡς ἔτυχε, καὶ χωρίζεσθαι ταύτης·
εἰ δὲ συμβῇ ἢ ἀπὸ τοῦ ἀνδρός, ἢ ἀπὸ τῆς γυναικὸς
διατηρηθῆναι τὴν συζυγίαν, καὶ οὐ καταλλαγῶσι,
καὶ συναλεθεῖν αὐθις θελήσοσι, μένειν οὕτως αὐτοῖς
ἀπολύτους, καὶ γάμον ἕτερον μὴ συναλλάττειν· διότι
καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμήσας μοιχᾶται· εἰ δὲ συζευ-
χθῇ ἢ ὁ ἀνὴρ ἑτέρω γυναίκα, ἢ ἡ γυνὴ ἑτέρῳ ἀνδρὶ,
πρὸς μετάνοιαν ἀναγκάζονται, καὶ τοῖς τῆ; μοιχία;
ἐπιτιμίαις ὑποπεσοῦνται. Καὶ ζήτει κανόνα ὀδοη-
κοστὸν ἑβδόμον τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ ἑκτῆς συνόδου,
καὶ τοῦ μεγάλου Βασιλείου κανόνα ἑνατον, τριακο-
στὸν κίμπτον, τεσσαρακοστὸν ὀγδοον, καὶ ἑβδομη-
κοστὸν ἑβδόμον.

ΚΑΝΩΝ ΡΓ΄.

« Περὶ τῶν πρὸς τὸ θυσιαστήριον (37) ὀφειλουσῶν λέ-
« γεσθαι ἱερασιῶν. Ἦρσε κατὰ τοῦτο, ὥστε τὰς
« κεκυρωμένας ἐν τῇ συνόδῳ ἱερασια; εἴτε προοίμια,
« εἴτε παραθέσεις, εἴτε τὰς τῆς χειρῶ; ἐπιθέσεις,
« ἀπὸ πάντων ἐπιτελεῖσθαι, καὶ παντελῶς ἄλλας
« κατὰ τῆς πίστεως μηδέποτε προεναχθῆναι·
« ἀλλ' αἵτινες δὴποτε ἀπὸ τῶν συνετατέρων συν-
« ἤχθησαν, λεχθήσονται. »

BALS. Ὡς ἴσους, τινὲς ἐπίσκοποι ἐπαχίρουν λέ-
γειν εὐχὰς ἀσυνήθεις, ἢ κατὰ τὰ προοίμια τῶν θείων
δοξολογιῶν, ἤγουν εἰς τὰς ἀρχάς, ἢ κατὰ τὰς παρα-
θέσεις, ἤγουν ἐν τῷ μέσῳ, ἢ κατὰ κλίρον τῶν χει-
ροτονιῶν. Κωλύοντες οὖν τοῦτο οἱ Πατέρες, φασὶ μό-
να; ἐκείνας τὰς εὐχὰς λέγεσθαι τὰς προκεκυρωμένας,
ἤτοι τὰς συνήθεις. Καὶ ὁ μὲν παρῶν κανὼν ταῦτα·
ἐν δὲ τῇ συνόδῳ τῆς βασιλευσῆς ταύτης τῶν πόλεων
διάφορα γεγόνασι σημεῖώματα, ἀφορισμῶ ἀλείτουρ-
γησίας καθυποβάλλοντα τοῖς ἐν τοῖς μνημοσύνοις
τῶν ἀποχοιμένων εὐγενῶν καὶ μεγιστάνων ἱεροου-
ροῦντας ἀρχιερεῖς, καὶ λέγοντας ἐπαινετήριους εὐ-
χὰς μετὰ λαμβείων ἢ καὶ λογοειδῶς. Πολλοὶ γὰρ
ἐφωρίθησαν τοιαῦτα ποιοῦντες. Ὡσαύτως ἀφωρί-
σθησαν διὰ συνδικίου σημεῖώματος καὶ οἱ ἀναγνώ-
σται, οἱ κατὰ τὰ αὐτὰ μνημόσυνα μουσικὰ λέγοντες
καὶ ὀργανικὰ μινυρισματα, καὶ ποιοῦντες τὸν ἐπι-
τάφιον ἐπιγάμιον. Καὶ αὐτοὶ μὲν καλῶς ἀφωρίσθη-
σαν· οἱ δὲ μετ' εὐλαθείας ψάλλοντες, μὴ παραβια-
ζόμενοι τὴν ψῆσιν, ἀλλ' ἐξακολουθοῦντες τῇ τέχνῃ

A *separet* 49. *Bratus vero Paulus: Alligatus es uxori? noli querere solutionem* 50. *Solutus es ab uxore? noli querere uxorem.*

ARIST. « *Conjugia soluta, nisi concilientur, sic*
« *maneant: alioquin ad poenitentiam redi-*
« *gantur.* »

Placuit huic synodo juxta evangelicam et apos-
tolicam doctrinam, ut nemo uxorem suam facile
640
dimitteret et ab ea recederet. Si contigerit au-
tem vel a viro vel a muliere discindi conjugium, et non
reconcilientur, et rursus convenire vellent; eos ita
solutos manere et alterum conjugium non con-
trahere; propterea quod et qui dimissam duxerit
adulterium committit: si autem conjugatur, vel
vir alii mulieri, vel mulier alii viro, ad poeniten-
tiam ducantur, et adulterii poenis subjiciantur.
Quare et octogesimum septimum sextae in Trullo
synodi canonem, et canonem magni Basilli nonum,
tricesimum quintum, quadragesimum octavum, et
septuagesimum septimum.

CANON CVI.

« De precibus ad altare dicendis. Hoc quoque
« placuit, ut preces quae in synodo confir-
« matæ sunt, sive præfationes, sive commenda-
« tiones, sive manus impositiones, ab omnibus
« peragantur, et omnino aliæ adversus fidem nun-
« quam proferantur: sed quæ a sapientioribus
« collectæ sunt, dicentur. »

BALS. Ut erat verisimile, quidam episcopi aggre-
diebantur dicere preces inusitatas, vel in præfa-
tionibus sive principiis doxologiarum, vel in com-
mendationibus, seu in medio, vel etiam tempore
manuum impositionis. Hoc ergo vetantes Patres,
dicunt eas solas debere dici preces, quæ prius con-
sultæ sunt, seu quæ sunt consuetæ. Et hæc quide-
m præsens canon. In synodo autem hujus reginæ
urbium diversa fuerunt edicta, significantia ens
sacrorum celebrandorum suspensioni esse obnoxio-
santistites, qui in nobilium et procerum defuncto-
rum memoriis sacrificant, et dicunt laudatorias
preces cum jambis, vel etiam soluta oratione. Multi
enim hæc facere deprehensi sunt. Similiter et
D synodali edicto excommunicati sunt lectores quoque,
qui in iisdem memoriis musica et organica cantica
cantillant, et pro epitaphio epithalamium celebrant.
Et isti quidem recte excommunicati sunt. Qui au-
tem cum pietate canunt, naturæ vim non afferentes,
sed artem et fundamentum consequentes, injuste

49 Marc. i, 9. 50 I Cor. vii 27.

Guill. Beveregii notæ.

(37) *Περὶ τῶν πρὸς τὸ θυσιαστήριον.* Scholium
in codice Amerbachiano, ἱερασιας μὲν λέγει τὴν
ἁπλῆν λειτουργίαν, προοίμια δὲ τὰς ἀρχὴν τῶν θείων
Γραφῶν, παραθέσεις δὲ τὰς ἐπὶ τοῖς κατηχοιμέ-
νοις εὐχὰς, δι' ὧν παρατίθενται τῷ Θεῷ ἐπιθέσεις
δὲ χειρῶν, τὰς μετὰ τὴν ἐπὶ τοῖς μετανοοῦσιν εὐ-
χὴν γινόμενας αὐτοῖς εὐλογία; τῇ τῷ ἐπιτάφιου

χειρῶν. Preces quidem vocat totam liturgiam; præ-
fationes autem psalmodias et lectiones sacrarum
Scripturarum, usque ad divina Evangelia; commenda-
tionibus vero, orationes pro catechumenis, quibus
Deo commendantur; impositiones autem manuum
ens, quæ post preces pro poenitentibus iis episcopi
manu facta sunt, benedictiones.

excommunicantur. Nec enim lugubriter, sed festive ac paucyricè nunc dierum defunctorum memorias celebramus, Deo agentes gratias, qui dignatus est, ut inortuus in fide orthodoxa decederet, et ut nos eos, qui a nobis decedunt, palam et omni cum libertate sepeliamus, et non clam, quemadmodum antehac, eos tanquam cadavera deiceremus. Quem a Iuliano dicit Gregorius Theologus in Invektivis ejus adversus Julianum orationibus : quod etiamnum sit in iis, qui inter Musulmanos habitant, Christianis. Quapropter etiam cum lampadibus et unguentis defunctum splendide concomitamur, ut qui per sacrum baptismum sanctificatus est. Idcirco etiam immaculatum plerumque canimus.

ZONAR. Variæ a sacerdotibus, inter quotidiana divina laudis officia, preces adhibentur. Initio quidem aliquæ, quas idcirco præfationes appellaverunt; sub finem aliæ, persoluta videlicet hymnodia; quas, eo quod hymnis subjicerentur, iisque persolutis recitarentur, hypotheses dixere; paratheses alias, quippe quæ populū coram Domino constituerent, eique offerrent. Quæ igitur in synodo confirmatæ, ac a sapientioribus collectæ, quæcunque demum illæ forent, et quocunque nomine vocarentur, eas aliis omnibus rejectis adhiberi synodus statuit. Per impositionem vero manuum preces in eos, qui ordinibus initiabantur, usurpatas intelligi voluit. Nam in ordinum collatione summus sacerdos manibus ejus, cui conferebat, capiti impostis, stas preces esseque solitus est. His ergo locis omnibus, preces jam a synodo confirmatas adhiberi, novas autem, quæ ab aliquibus contra fidem invehuntur, repudiari omnino jubet. Quæ enim Patrum iudicio non sunt probata, dubia sunt; proindeque, ne aliquid a pietate fideque alienum contineant, metuumdum. Idcirco nova synodus abrogavit.

ARTIST. Plurimæ, ut preces in synodo confirmatæ ab omnibus peragantur, sive præfationes, sive commendationes, sive manuum impositiones : ac aliæ omnino adversus fidem nunquam profectantur.

Scripturas a synodis confirmatas, et preces, quas a majoribus traditas accepit Ecclesia, omnes celebrare debent : nimirum hymnodias usque ad Evangelium et sacrarum Scripturarum lectiones, sive commendationes, hoc est, preces pro catechumenis factas per quas eos Domino commendamus, sive manuum impositiones vel benedictiones episcopi manu ad populū factas.

CANON CVII.

De eis, qui publicorum seu sæcularium iudiciorum cognitionem ab imperatore petunt. Placuit, ut quicumque publicorum seu sæcularium iudiciorum cognitionem ab imperatore petiverit, proprio honore privetur; sin autem episcopale iudicium ab imperatore petiverit, nihil ei obstabit.

BALS. Præcæus canon clarus est. Statuit enim,

καὶ τῷ θεμαλίῳ, κακῶς ἀφορίζονται. Οὐδὲ γὰρ πενήθ. π. ἄλλ' ἑορταστικῶς καὶ πανηγυρικῶς τελευτῶμεν σήμερον τὰ τῶν ἀποχομμένων μνημόσυνα, εὐχαριστοῦντες τῷ θεῷ, τῷ εὐδοκίῳσαντι μετὰ τῆς ὁρθόδοξου πίστεως ἐκδημῆσαι τὸν τελευτήσαντα, καὶ ἡμᾶς ἀπεικαλύπτω; θάπτε:ν καὶ μετὰ πάσης ἀδείας; τοῦ ἐξ ἡμῶν ἐκδημῶντας, καὶ μὴ ῥίπτειν αὐτοὺς λαθραίως, ὡς πτώματα, καθὰ καὶ τὸ πρότερον· καθὰ φησιν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ἐν τοῖς; κατὰ Ἰουλιανῶν σθηλιτευτικῶς λόγοις; αὐτοῦ· ὁ καὶ νῦν γίνεται ἐν τοῖς; μετὰ τῶν Μουσαλμάνων εἰκοῦσι Χριστιανούς. Διδ καὶ λαμπρῶς προσημαζόμενον τὸν ἐξοδουόμενον μετὰ λαμπάδων καὶ μύρων, ὡς ἡγιασμένον διὰ τοῦ ἀγίου βαπτίσματος. Διδ καὶ τὸν ἀμωμον ψάλλομεν ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον.

ZONAR. Αἱ κατὰ τῶν ἱερῶν λεγόμεναι εὐχαὶ ἐν ταῖς πρὸς θεὸν ὑμνοδίας διάφοροι εἰσιν. Αἱ μὲν γὰρ προλέγονται, ἃς καὶ προῖμια εἶπον· αἱ δὲ ἐπιλέγονται μετὰ τὴν ὑμνοδίαν, ἃς ὑποθέσεις ἐκάλεσαν, ὡς ὑποθεμαστας τοῖς ὑμνοῖς, καὶ μετ' αὐτοὺς λεγομένας τὰς δὲ παραθέσεις ἐνόμισαν, ὡς παραθεμαστας τὸν λαὸν τῷ Κυρίῳ. Τὰς οὖν κεκυρωμένας ἐν τῇ συνόδῳ λέγεσθαι ὀρίζει ἡ σύνοδος, ἵπεται ἂν εἰν, καὶ ὡς ἐν καλοῖντο, καὶ μὴ ἐτέρας προσφέρεσθαι, ἀλλὰ τὰς κατὰ τῶν συντετωμένων συναχθείσας λέγεσθαι. Διδ δὲ τῆς ἐπιθέσεως; τῶν χειρῶν τῶν ἐν χειροτονίᾳ εὐχῶν ἐμνημόνευσεν. Ἐν γὰρ ταῖς χειροτονίαις ὁ ἀρχιερεὺς, ἐπιτεθεὶς τὴν χεῖρα τῇ τοῦ χειροτονουμένου κεφαλῇ, οὕτω τὰς εὐχὰς ἐπιλέγει. Ἐν πάσιν οὖν τοῖς εἰρημένοις ἐκείνας ὀρίζει λέγεσθαι τὰς ἡθὺ κυρωθείσας εὐχὰς, καὶ μὴ νέας κατὰ τῶν εἰσαγομμένας κατὰ τῆς πίστεως. Ἄ γὰρ οὐκ ἔδοκίμασαν οἱ Πατέρες ἀμφιβολὰ εἶσι. Φόβος δ' ὑποτρέχειν ἐν τοῖς τοιοῦτοις, μήποτε καὶ ἀσεθῆ ὥστὶ τινα καὶ κατὰ τῆς πίστεως. Διδ καὶ ἀποβάλλεται τὰ νέα ἡ σύνοδος.

APIET. Ἐπρεσε τὰς κεκυρωμένας ἐν τῇ συνόδῳ ἐκείσας ἀπὸ πάντων ἐπιτελεῖσθαι, εἴτε παραθέσεις, εἴτε χειρῶν ἐπιθέσεις· καὶ παντελῶς ἀλλας κατὰ τῆς πίστεως μηδέπτε προεναχθῆναι.

Τὰς κατὰ τῶν συνόδων κεκυρωμένας γραφὰς, καὶ τὰς εὐχὰς, ἃς ἡ Ἐκκλησία παρέλαβε, πάντες ἐπιτελεῖν ὀφείλουσιν, ἡγουν τὰς ἀχρι τοῦ Εὐαγγελίου ὑμνοδίας, καὶ ἀναγνώσεις τῶν ἱερῶν Γραφῶν, εἴτε παραθέσεις, τούτῳσι τὰς ἐπὶ τοῖς κλητουμένοις εὐχὰς, δι' ὧν αὐτοὺς τῷ Κυρίῳ παρατίμειθα· εἴτε ἐπιθέσεις χειρῶν, ἡτοι τὰς γινόμενας πρὸς τὸν λαὸν εὐλογίας τῇ τοῦ ἐπισκόπου χειρὶ.

KANQN PZ'.

Περὶ τῶν τὴν διάγνωσιν τῶν δημοσίων δικαστηρίων ἀπὸ τοῦ βασιλέως αἰτούντων. Ἐπρεσ:ν, ἴ.α ὅστισδὴποτε ἀπὸ τοῦ βασιλέως διάγνωσιν δημοσίων δικαστηρίων αἰτήσῃ, τῆς ἰδίας τιμῆς σταρρησῃ· ἐὰν δὲ κρῖσιν ἐπισκοπικὴν ἀπὸ τοῦ βασιλέως αἰτήσῃ, μηδὲν αὐτῷ ἐμποδίσῃ.

BALS. Σαρῆς ἐστὶν ὁ πρῶτος κανὼν. Διορίζεται

καθαιρείσθαι τοὺς παρεπιδημούντας τὸ ἐκκλησιαστικὸν δικαστήριον, καὶ ζητοῦντας ἀπὸ τοῦ βασιλέως δικάσαι τὰς αὐτῶν ὑποθέσεις δημοσίους δικαστὰς ἢ τοὺς πολιτικούς· τοὺς δὲ περιοριζομένους βασιλικὰς προσταξίαις χάριν τοῦ δικάσαισθαι παρὰ ἐπισκόποις οὐ θέλει βλάπτεσθαι. Ἀνάγνωθι καὶ τὴν ἐκ' κωνόνα τῆς παρουσίας συνόδου, καὶ τὴν αὐτοῦ ἐρμηνείαν. Λέγει γὰρ καὶ οὗτος· τὰ αὐτὰ πλαυότερον. Καὶ σημειώσαι ὅτι οὐδὲ μετὰ βασιλικῆς προσταξίως δύναται ἱερωμένος παραιτεῖσθαι τὸ ἐκκλησιαστικὸν δικαστήριον, ἀλλὰ τοῦτο ποιῶν καθαιρεῖται. Τί δὲ, ἐάν λατὰς διὰ προσταξίως βασιλικῆς ἐλύση ἱερωμένον εἰς πολιτικὸν δικαστήριον, προκριματισθήσεται; Αὐτοῖς. Τινὲς λέγουσι μῆτε προκριματίζεσθαι τοῦτον, μῆτε χώραν ἔχειν ἐνταῦθα τὴν τοῦ φόρου παραγραφὴν. Ἔμοι δὲ δοκεῖ ὁ οὕτως ἐναγαγῶν λαϊκός, ἦγουν διὰ προσταξίως, οὐ προκριματισθήσεται μὲν ὡς εἰς ἀπρόσφορον δικαστήριον ἐλύσας ἐκ τῶν ἱερωμένων· ἀνεγκασθήσεται δὲ, εἴπερ ὑπόθεσις ἐστὶν ἐκκλησιαστικὴ, εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν δικαστήριον ἀπαντήσαι· ὅτι καὶ βασιλικὰ προσταγμάτων πρὸς νόμους καὶ κανόνας ἐκλαμβάνονται καὶ ἐρμηνεύονται. Οὕτω νόμι μοι καὶ τὸ ἐξ' κεφάλ. τοῦ α' τίτλου τοῦ τρίτου βιβλίου, λέγον· Ἄλλ' οὐδὲ ὑπὲρ τινος χρηματικῆς ἢ ἐγκληματικῆς αἰτίας ἐπίσκοπον πρὸς ἀρχοντα πολιτικὸν ἢ στρατιωτικὸν ἀκοντα ἢ διάγεσθαι ἢ παραστασθαι· εἴχα βασιλικῆς καλεύσεως συγχωροῦμεν.

ΖΩΝΑΡ. Διάφοροι κανόνες ὤρισαν τοὺς ἐπισκόπους παρὰ ταῖς συνόδους τῶν ἐπαρχιῶν δικάζεσθαι, καὶ τοὺς κληρικούς παρὰ τοῖς ἐπισκόποις αὐτῶν. Εἰ δὲ τις, φησὶν ὁ κανὼν οὗτος, ἱερωμένος ὢν, προσέλθῃ τῷ βασιλεὶ αἰτῶν διάγωσιν δημοσίων δικαστηρίων, ἢ τοὺς πολιτικῶν καὶ ἀρχοντικῶν, στερηθήσεται τῆς ἰδίας τιμῆς, ἀντὶ τοῦ, καθαιρεθήσεται· ἐάν δὲ, βασιλεὶ προσελθῶν, ἐπισκοπικὸν αἴτησιν δικαστήριον, ἦγουν συνέλευσιν ἐπισκόπων κατὰ βασιλικὴν πρόσταξιν γενησομένην καὶ διαγνωμονήσουσαν, οὐ βλαβήσεται περὶ τὴν ἐπιτιμίαν. Ἀνάγνωθι τῆς τετάρτης συνόδου κανόνα 8.

ΑΡΙΣΤ. « Δημοσίαν κρίσιν ὁ παρὰ βασιλέως αἰτῶν
« οὐκ ἐπίσκοπος. »

Ἐπίσκοπος ἢ κληρικός, ἐπ' ἐγκλήμασιν αἰτιώμενος, καὶ τὸ ἐκκλησιαστικὸν παραιτούμενος; δικαστήριον, καὶ παρὰ βασιλέως αἰτῶν κοσμικούς δικαστὰς, τῆς ἰδίας τιμῆς στερηθήσεται.

ΚΑΝΩΝ ΠΗ'.

« Περὶ τῶν ἐν Ἀφρικῇ μὴ κοινωνούντων, καὶ θελόντων πέραν τῆς θαλάσσης ὑποσυρῆναι. Ὅστις δὲ ποτε, μὴ κοινωνῶν ἐν τῇ Ἀφρικῇ, εἰς τὰ παραματικά πρὸς τὸ κοινωνεῖν ὑφηρεπήσει, τὴν ἐπιτίμιαν τῆς κληρῶσεως ἀναδέξεται. »

ΒΑΛΣ. Τοὺς ἀποστάντας ἀπὸ τῶν ἐν τῇ Ἀφρικῇ ἐκκλησιῶν λάθρα καὶ εἰς τὰς παραματικάς ἐκκλησίας, ἦγουν ἐν τῇ Ῥώμῃ, ἱερουργούντας, καθαιρεῖσθαι ὁ κανὼν φησὶν. Ὅστε σημειώσαι ὅτι οἱ διχαστατικῆς καὶ ἀπολυτικῆς γραφῆς ἱερουργούντες εἰς ἑτέρας ἐνορίας ἀκοινωνήτοι ἕσσονται, τουτέστι, κωλυθήσονται τῆς ἱερουργίας.

A ut deponatur, qui ecclesiastico iudicio renuntiant, et ab imperatore petunt, ut publici seu civiles iudices causas eorum iudicent: eos autem, qui imperialia mandata obtinent, ut ab episcopis iudicentur, non vult detrimento affici. Lege etiam decimum quintum canonem presentis synodi et ejus interpretationem: is enim de his fusius loquitur. Et nota, quod nec cum mandato imperiali potest sacraus ecclesiastico juri renuntiare: sed si hoc faciat, deponitur. Quid autem si laicus imperialia mandata in civile iudicium eam, qui est sacraus, traxerit; eine fiet praedictum? *Solutio.* Dicunt nonnulli eum nullo praedictum affici, nec locum hic habere fori praescriptionem. Mihi autem videtur, quod qui sic actionem intentavit laicus, per mandatum scilicet imperiale, praedictum quidem non afficietur, tanquam qui sacraus ad iudicium incompetentis traxerit: cogetur tamen, si causa est ecclesiastica, se in ecclesiastico iudicio sistere; quia imperialia mandata secundum leges et canones accipiuntur et exponuntur. Ita mihi intellige etiam cap. 17 primi tituli, libri III, quod dicit: Sed nec pro ulla pecuniaria vel criminali causa episcopum, magistratum civilem vel militare, invitum vel produci vel sisti permittimus sine imperatoris mandato.

ZONAR. Ut episcopi a provinciali synodo, clerici a suis episcopis iudicentur, multorum canonum decreto constitutum est. Hic vero canon, Si quis, ait, sacro ordine initiatus imperatorem adeat, ac suae causae cognitionem publicis iudiciis, hoc est, politicis et saecularibus magistratibus committi postulet; proprio honore privabitur, hoc est, deponetur: si vero ad imperatorem accedens, episcopale ab eo iudicium postulaverit, hoc est, causam suam in conventu episcoporum imperatoris auctoritate habendo cognosci velit, nullam dignitatis suae iacturam ex ea re faciet. Vide quartae synodi canonem nonum.

ARIST. « Qui publicum iudicium ab imperatore
« postulat, non est episcopus. »

Episcopus vel clericus criminibus accusatus et ecclesiasticum recusans iudicium, et ab imperatore saeculares iudices petens honore suo privabitur.

642 CANON CVIII.

« De his qui in Africa non communicant, et volunt trans mare se subducere. Quicumque in Africa non communicans, in transmarinas partes ad communicandum se subripuerit, iacturam clericatus sustinebit. »

BALS. Eos, qui ab ecclesiis in Africa clandestine defecerunt, et in transmarinis ecclesiis, seu Romae, sacrificant, deponi iubet canon. Nota ergo, quod qui sine commendatitiis et dimissoriis litteris in aliena regione sacrificant, erunt excommunicati, id est, prohibebuntur celebrare.

ZONAR. Si quis, inquit, in Africa, episcopi sui a communione repudiata, se illinc secreto subduxerit, atque in transuarias regiones, communionis evitandæ causa, transmearit, clericatu multabitur, hoc est, a clero excidit, omnemque clericalis dignitatis honorem amittet.

ARIST. « Qui in Africa communione privatur, ad transuarias partes se subripiens, ut ibi cum-
municet, clero excidit. »

Episcopus vel clericus in Africa segregatus, si trans mare se conferens sive discedens, episcopos ibi constitutos subdole allicit, et ad communionem eum admittant, gradus sui jactura damnabitur.

CANON CIX.

« Ut qui in comitatum proficiscuntur, et Carthaginiensi et Romano sacerdoti causam suam curent ostendere, Placuit, ut quicumque in comitatum proficisci voluerit, in dimissoria, quæ ad Ecclesiam Romanam mittitur, intimetur; et ut illic præterea accipiat litteras in comitatum. Quare si quis, accepta dimissoria ad Romanam tantum, prætermissa necessitate, propter quam oportet eum in comitatum proficisci, voluerit recta ire in comitatum, communionem movebitur: sin autem illic Romæ repentina exorta fuerit necessitas eundi in comitatum, ipsam Romano episcopo necessitatem ostendat, et deferat rescriptum ipsius Romæ episcopi. Dimissoriæ autem, quæ a primatibus vel quibuscunque episcopos dantur propriis clericis, diem Paschæ habeant: si autem dies Paschæ ejus anni sit incertus, ejus quod præcessit adjungatur; quomodo solet scribi post consulatum in iis quæ publice gesta sunt. Placuit autem et illud, ut adversus Donatistas et Græcos, et eorum superstitiones, missi legati ex hac venerabili synodo quidquid utile animadverterent, ab Illustrissimis imperatoribus petant. Placuit præterea omnium episcoporum rogatu, ut omnibus quæ dari debent ex hac synodo epistolis tua sanctitas sola subscribat. Et subscripserunt. Aurelius episcopus Carthaginensis Ecclesiæ præsentis decreto consensit, et lecto subscripsit. Similiter et reliqui episcopi subscripserunt. »

BALS. Præsens canon decernit, cum litteris dimissoriis primatis seu metropolitani proficisci episcopos in comitatum, seu ubi est comes vel imperator. Quædam alia quoque decernit specialiter, et quæ non sunt in commune utilia; et propterea nec exposita quidem sunt.

643 ZONAR. Plures quoque alii canones, ne absque dimissoriis epistolis, a primatibus et a provinciali synodo concessis, episcopo cuiquam ad

ZONAR. Ἐάν τις, φησίν, ἀπουσὰς τῆς κοινωνίας τοῦ ἐπισκόπου αὐτοῦ ἐν τῇ Ἀφρικῇ μεταστῆ ἐκείθεν λάθρα, καὶ εἰς τὰ πέραν τῆς Ἀφρικῆς ἀπέλθοι, ἵνα μὴ ἀπαίτοιο συκοινωνεῖν, ζημιωθήσεται περὶ τὴν κλήρωσιν αὐτοῦ, τουτέστιν, ἐκπισσεται τοῦ κλήρου καὶ τῆς διὰ τοῦ κληρικῶς εἶναι τιμῆς.

ΑΡΙΣΤ. « Ὁ ἐν τῇ Ἀφρικῇ ἀκοινωνήτος, τοὺς πέραν ὑφάρπων πρὸς κοινωνίαν, ἀκλήρωτος. »

Ὁ ἐν τῇ Ἀφρικῇ ἀφωρισμένος ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς, ἐάν πέραν θαλάσσης ὑφάρπων, ἦγουν ἀπερχόμενος, τοὺς ἐκείσε ἐπισκόπους ὑποσύρῃ, καὶ εἰς κοινωνίαν αὐτὸν προσδέξωνται; τὸν βαθμὸν αὐτοῦ ζημιωθήσεται.

CANON PΘ.

« Ἴνα οἱ ἐπὶ τὸ κοιμητῶν πορευόμενοι τὴν αἰτίαν ἑαυτῶν καὶ τῶ ἐν Καρχηδόνι καὶ τῶ Ῥωμαικῷ ἐπισκοποῦσιν ἐμφανίσαι. Ἦρσαν, ἵνα ὅστις δὴποτε πρὸς τὸ κοιμητῶν πορευθῆναι θελήσῃ, ἐν τῇ ἀπολυτικῇ, τῇ ἐπὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ Ῥώμης πεμπομένη, κατάδηλος γένηται, καὶ ἵνα ἐκεῖθεν εἴ μήν ἀπολυτικὴν λάθῃ ἐπὶ τὸ κοιμητῶν. Διὸ ἐάν λαθὼν ἀπολυτικὴν πρὸς τὴν Ῥώμην μόνον, σωπῆσας τὴν ἀνάγκην, δι' ἣν εἰς τὸ κοιμητῶν αὐτὸν χρὴ πορευθῆναι, θελήσῃ εὐθίως εἰς τὸ κοιμητῶν βαδίσαι, ἀποκινήθῃ τῆς κοινωνίας. Ἐάν δὲ ἐκεῖσε ἐν τῇ Ῥώμῃ αἰφνιδίᾳ ἀνάγκη ἀναρῆσθαι τοῦ ἀπελθεῖν εἰς τὸ κοιμητῶν, ἐμφανίσῃ αὐτὴν τὴν ἀνάγκην τῶ ἐπισκόπῳ Ῥώμης, καὶ παρακομιῇ ἀντίγραφον τοῦ αὐτοῦ τῆς Ῥώμης ἐπισκόπου. Αἱ ἀπολυτικαὶ δὲ, αἱ ἀπὸ τῶν πρωτεύοντων ἢ τῶν οὐκ ἐπιτιμωμένων τοῖς ἰδιοῖς κληρικοῖς δίδόμεναι, σὺν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Πάσχα· ἐάν δὲ ἡμέρα τοῦ Πάσχα τοῦ αὐτοῦ ἐνιαυτοῦ κατάδηλος οὐκ ἔστιν, ἢ τοῦ προηγησαμένου προσεχέσθῃ· ἐν τριῶν εἰσθε μετὰ τὴν ὑπατίαν γράψασθαι ἐν τοῖς δημοσίοις πεπραγμένοις. Ἦρσαν δὲ κάκειν, ὥστε κατὰ τῶν δονατιστῶν καὶ τῶν Ἑλλήνων, καὶ τῶν θρησκαιῶν αὐτῶν, τοὺς πεμφθέντας ἐποποθητάς, καὶ τῆς τιμίας ταύτης συνόδου, ἐάν οἱ οἰοῦν χρῆσιμον συνιδῶσιν, ἐκ τῶν ἐνδοξοτάτων αἰτήσασθαι βασιλείων. Ἦρσαν εἴ μήν ἐπὶ αἰτήσῃ πάντων τῶν ἐπισκόπων, ἵνα πάσαις ταῖς ὀφειλούσαις δοθῆναι ἐκ τῆς συνόδου ἐπιτιμωταῖς ἢ σὴ ἀγισοσύνη μόνῃ ὑπογράφῃ. Καὶ ὑπέγραψαν. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος τῆς ἐν Καρχηδόνι Ἐκκλησίας τῶ παρόντι ψηφίσματι συνήνευσα, καὶ παρανεγνωσθέντι· ὑπέγραψα. Ὁμοίως καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι ὑπέγραψαν. »

BALS. Ὁ παρὼν κανὼν θεσπίζει μετὰ ἀπολυτικῆς γραφῆς τοῦ πρωτεύοντος; ἦτοι τοῦ μητροπολίτου ἀποδημεῖν τοὺς ἐπισκόπους εἰς τὸ κοιμητῶν, ἦγουν ἐνθα ἔστιν ὁ κέμης; ἦτοι ὁ βασιλεὺς. Καὶ ἄλλα δὲ τινα ἐρίζει ἰδικῶς καὶ μὴ κοινῇ χρησιμεύοντα· καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ ἠρμηνεύθησαν.

ZONAR. Καὶ ἄλλοι κανόνες διάφοροι περὶ τοῦ μὴ ἐξεῖναι τοὺς ἐπισκόπους χωρὶς ἐπιστολῶν ἀπολυτικῶν τῶν πρωτεύοντων αὐτῶν καὶ τῆς συνόδου

της επαρχίας· ἐκείνης ἀπιέναι πρὸς βασιλέα δρίζου- A
σιν· αὕτη δὲ καὶ τι πλέον δρίζει, τὸ τὰς ἀπολυτικὰς
ἐπιστολὰς καὶ τῷ πάππῳ Ῥώμης ἐμφανίζεσθαι.
Καὶ τοιαῦτα τοῖς ἐν Ἀφρικῇ ἐπιτάττεσθαι, ἵνα
ἐμφανιζομένων τῷ πάππῳ τῶν ἀπολυτικῶν καὶ ἐξ
ἐκείνου λάβῃ ἀπολυτικὴν ἐπὶ τὸ κοιμιτᾶτον. Ἐάν
οὖν λαθῶν, φησὶν, ἀπολυτικὴν ἀπὸ τῆς οἰκίας συν-
όδου, καὶ ἀπελθὼν εἰς τὴν Ῥώμην, οὐκ εἴπη κά-
κει τὴν αἰτίαν δι' ἣν ἀπαισι πρὸς τὸν βασιλέα,
ἀλλὰ σωπῆσας ἀπέλθῃ, ἀφορισθήσεται. Ἐάν δὲ τις
τῇ Ῥώμῃ ἐνδημῶν σὺν ἀνάγκῃ ἀναφύσεως ἀθρόον
εἰτίας ἀπελθῆν εἰς τὸ κοιμιτᾶτον, ἵνα τῷ Ῥώμης
ἀρχιερεὶ δηλώσῃ τὴν αἰτίαν, καὶ λάβῃ γραφὴν τοῦ
Ῥώμης ἀπολυτικῆν. Αἱ δὲ τῶν πρωτεύοντων, φησὶ,
γινόμεναι ἀπολυτικαὶ τοῖς ἐπισκόποις, ἣ ἐκ τῶν
οἰωνόηποτε ἐπισκόπων τοῖς κληρικοῖς αὐτῶν, ἐγέ-
B
ωσαν τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα· ἐάν δὲ ἐτι ἀθελός
ἔστιν ἡ ἡμέρα τοῦ Πάσχα τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου,
γραφέσθω ἡ τοῦ παρελθόντος Πάσχα ἡμέρα. Τοῦτο
δὲ, οἶμαι, ἔδοξεν οὕτω γίνεσθαι, ἵνα κηρύττετο ἡ
ἡμέρα τοῦ Πάσχα τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου (ἦδη γὰρ
καὶ ἐν προλαβοῦσι κανόσι ἀπέφησε ἡ σύνοδος αὕτη
ἐν ταῖς ἐπισημασίαις συνόδοις δὴλῃν γίνεσθαι τὴν ἡμέ-
ραν τοῦ Πάσχα ἐκείνου ἐνιαυτοῦ), ἣ καὶ ἵνα ἄ-
χρῆνος, καθ' ὃν ἀπαισι ὁ ἀπίων πρὸς τὸν βασι-
λειον, δηλοῖ; ἢ, ὅπερ, φησὶν, εἰσθε γίνεσθαι καὶ ἐπὶ
τῶν δημοσίων πράξεων. Ἐν γὰρ βιβλίῳ τῶν Βασι-
λικῶν κβ', τίτλ. ι' γέγραπται τὰ ἀγοραία συμβό-
C
λαια πρωτόκολλα ἔχειν, καὶ ἐν αὐτοῖς γεγράφθαι τὰ
τῶν κρατούντων ἐκαστοῦ βασιλέων ὀνόματα, καὶ
τὰς ὑπατείας, καὶ ὅσα ἐκεί ἀπαιτεῖται. Ἄ ἐφ'
ἡμῶν ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις καταπεφρόνητο, ἐν δὲ τοῖς
ἐμπροσθεν ἐγγράφοις; ἐτι ἐσώζετο. Ἐνεδόθη δὲ
τοῖς στελλομένοις πρὸς τὸν βασιλέα, ὃ ἂν νοήσῃσι
χρήσιμον ἢ τοῖς ὠφέλιμον τοῖς πιστοῖς κατὰ τῶν
δοκασίτων καὶ τῶν Ἑλλήνων, αἰτεῖσθαι τοῦτο ἐκ τοῦ
κρατοῦντος. Ἐδοξε δὲ καὶ τὰ μέλλοντα γενέσθαι γράμματα ἐκ τῆς συνόδου ὑπογραφῆναι παρὰ τοῦ ἐπισκόπου
Λύρηλιου.

ARIST. « Ὁ δὲ ἀνάγκῃν τινὰ πρὸς τὸ κοιμιτᾶτον
ἐ ἀπεισούμενος ἐμφανῆ ταύτην ποιείτω τῷ Καρ-
ἐ χηδόνο· ἐρεῖ καὶ τῷ Ῥώμης, καὶ ἀπολυτικὴν
ἐ ἐπιστολὴν λαμβανέτω, ἣ ἀκοινώνητος ἔστω.
ἐ Πᾶν ὁτιοῦν τοῖς τοποτηρηταῖς δόξαν χρήσι-
ἐ μον κατὰ Δονατιστῶν, καὶ Ἑλλήνων, καὶ
ἐ τῶν θρησκείων αὐτῶν, αἰτεῖσθω ἐκ βασι- D
ἐ λέως. »

Ὁ ἀπὸ Ἀφρικῆς διὰ ἀνάγκῃν τινὰ μέλλων ἀπελ-
θεῖν ἐν τῷ κοιμιτᾶτι, τουτέστιν ἐνθα ὁ βασιλεὺς
ἔστι, καὶ κληρικός ἔστι, καὶ ἐπίσκοπος, καταδέηλον
τὴν αἰτίαν ποιείτω τῷ τῆς Καρχηδόνας ἐπισκόπῳ,
κάκειθεν γράμματα λαμβάνων, καὶ πρὸς τὸν Ῥώ-
μης παραγινόμενος, ἐμφανίζετω ἑαυτὸν τῷ ἐπι-
σκόπῳ Ῥώμης· καὶ τὴν αἰτίαν λεγέτω δι' ἣν εἰς
τὸν βασιλέα πορεύεται, καὶ τοῦ Ῥώμης δοκιμά-
σαντος ταύτην, καὶ εὐλογον εἶναι κρίναντος, λαμ-
βανέτω καὶ ἐξ ἐκείνου γράμματα, προστασίαν αὐτοῦ
πρὸς τὸν βασιλέα παρέχοντα. Ὅστις δὲ ἡ τῶν ἐπι-
σκόπων ἢ τῶν κληρικῶν ἄλλως πρὸς τὸ κοιμιτᾶτον
ἀπέλθῃ, ἀκοινώνητος ἔσται. Καὶ ζῆτει κανόνα ἐν-

PATROL. GR. CXXXVIII.

imperatorem proficisci liceat, decrevere· hæc vero
synodus aliquid amplius statuit, nimirum ut Ro-
mano papæ dimissoria illæ litteræ ostendantur.
Quod quidem Africanis idcirco videtur imperatum,
ut traditis papæ litteris ab eo dimissoriam alteram
in comitatum accipiant. Si quis igitur, inquit, ac-
cepta a suo synodo dimissoria, Romamque profe-
ctus, ibi quoque causam suam ad imperatorem itionis
non indicaverit, sed silentio discesserit, segrega-
tione punietur. Quod si interea dum quis Romæ
commoratur, exorta repente causa, in comitatum
proficisci necesse habeat; re cum antistite Romano
communicata, dimissoriam ab eo epistolam acci-
piat. Quæ vero, inquit, litteræ dimissoriae episcopis
a suo primatu, aut clericis ab episcopo, concedun-
B
tur, in iis ules Paschæ sit inscripta: quæ si adhuc
incerta sit, ejus loco superioris anni Paschæ dies
reponatur. Id autem ea de causa institutum esse
arbitror, ut ejus anni Paschæ dies evulgaretur (eam
namque jam superiorum quoque canonum decreto
quotannis synodico conventu edi hæc ipsa synodus
constituerat), vel etiam ut illius, qui ad imperato-
rem proficiscitur, absentiam tempus indicaretur;
quod in Actis quoque publicis, inquit, eodem modo
feri solet. Nam lib. XXI tit. 10 Basilic. sancitum
est, ut in forentibus tabulis protocollica adjiciantur;
in quibus imperatoris et consulum ejus anni no-
mina, aliaque eo loco explicata, describantur. Quæ
quidem nostris temporibus passim neglecta, in em-
phyteuticis tantummodo conventis adhuc servantur.
Legatis demum, qui ad imperatorem mittebantur,
quidquid fidelibus contra Donatistas aut Græcos
prodesse posse intellexerint, ab eo postulandi facta
est facultas: quæque synodi nomine litteræ mitte-
rentur, ut ex Aurelii episcopi chirographo muni-
entur, decretum est.

ARIST. « Qui propter aliquam necessitatem ad
C
comitatum abiturus est, eam Carthaginensi
sacerdoti ac Romano manifestam faciat, et di-
missoriam accipiat epistolam, aliter excom-
municetur. Quodcumque legatis utile videbitur
contra Donatistas, aut Græcos, eorumque su-
D
versitiones, illud ab imperatore petatur. »

Qui ab Africa propter necessitatem aliquam in
comitatum est abiturus, id est, ubi imperator est,
quamvis clericus sit aut episcopus, causam suam
episcopo Carthaginensi manifestam reddat, et ab
eo litteras accipiens, et ad Romæ episcopum se con-
ferens, episcopo Romano se ostendat, et causam
dicat quare ad imperatorem proficiscitur: et epi-
scopo Romano eam approbante, et justam esse judi-
cante, accipiat et ab eo litteras, dimissionem ejus
ad imperatorem exhibentes. Quicumque autem sive
ex episcopis sive e clericis aliter in comitatum pro-
ficiscetur, excommunicatus erit. Quære etiam un-
decimum synodi Antiochenæ canonem, et canonem

synodi Sardicensis nonum. Legati e synodo ad imperatorem missi episcopi adversus Græcos et hæreticos, licentiam acceperunt quodcumque Ecclesie catholice commodum fore cognoverint contra Græcorum et Donatistarum religionem, illud ab imperatore petere, quamvis illud peculiariter mandatum non habuerunt.

644 CANON CX.

« Synodus contra Græcos et hæreticos. Sub Basso et Philippo, clarissimis consulibus, A. D. sexto decimo calendis Julias, Carthagine in secreto Restitutæ ecclesie. In hac synodo legationem suscepero Restitutus et Florentinus episcopi adversus Græcos et hæreticos, in illo tempore, quo Severus et Macarius depositi sunt : et propter eorum causam Evodius, Theasius et Victor episcopi cæsi sunt.

« Synodus de cognitione episcoporum. Sub gloriosissimis imperatoribus, Honorio septimum, et Theodosio tertium, Augustis consulibus A. D. decimo septimo calendis Julias, Carthagine in Secundæ ecclesia. In hac synodo placuit, ut unus episcopus non vendicat sibi cognitionem. Acta præsentis synodi non sunt scripta, propterea quod specialiter ob illam regionem, et non in commune peracta sunt. »

BALS. Quæ in præsentis canone scripta sunt, ut specialiter prolata, expositione non egent. Quod autem dictum est, unum episcopum sibi non debere vendicare cognitionem, est accipiendum secundum canonem 11 præsentis synodi.

ZONAR. Ut de clericorum causis a suo cujusque episcopo judicetur, nono quartæ synodi canone constitutum est : si vero, vel clericus cum episcopo suo, vel duo inter se episcopi quidpiam habeant controversiæ, pones synodum ejus rei judicium esse. Idem hoc canone videtur esse sancitum ; ut si duo uimirum inter se episcopi litigent, vel adversus episcopum clericus actionem intendat, ne sibi episcopus quispiam ejus causæ cognitionem solus assumat, sed ea ad synodi provincialis conventum referatur.

ARIST. « Unus episcopus cognitionem sibi ne vendicat. »

Non tantum unius episcopi judicium, sed nec duo sufficiunt ad presbyteri vel diaconi depositionem. Sed si episcopus sit accusatus, si multi episcopi convenire non possunt, a duodecim minimum episcopis judicabitur ; si presbyter autem, a sex episcopis, et suo episcopo ; sin autem diaconus, a tribus et suo episcopo : quemadmodum duodecimus et vicesimus hujus synodi canon statuunt. Non igitur episcopus unus se judicem constituet in criminibus presbyteri aut diaconi, et suum defendet judicium, et ad opus illud perducet ; nisi accusati sint e numero clericorum, qui sunt intra diaconos. De his

δέκατον τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου, καὶ τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου κανόνα θ'. Πρέσβεις ἐκ τῆς συνόδου πρὸς τὸν βασιλεῖα σταλόντες ἐπίσκοποι κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν αἰρετικῶν ἔδειαν ἔλαβον, πᾶν ὃ ἐὶν συμφέρον τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ συνιδῶσι, κατὰ τῆς θρησκείας ; τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Δονατιστῶν, τοῦτο αἰτῆσαι ἐκ βασιλείως, κἂν μὴ ἰδικῶς αὐτὸ εἶχον ἐπιταλμένον.

KANON PI.

« Σύνοδος κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ αἰρετικῶν. Ἐπὶ Βάσσου καὶ Φιλίππου, τῶν λαμπροτάτων ὑπάτων τῇ πρὸ ἑξ καὶ δεκάτῃ καλανθῶν Ἰουλίων, ἐν Καρχηδόνι εἰς τὸ σῆκρητον τῆς Ῥεστοῦ τούτης ἐκκλησίας. Ἐν ταύτῃ συνόδῳ πρεσβείαν ἀνεβέβησαν Ῥεστοῦτος καὶ Φλορέντιος οἱ ἐπίσκοποι κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν αἰρετικῶν ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ καθ' ὃν Σεῦρος καὶ Μακάριος ἀνῆρέθησαν, καὶ διὰ τῶν τούτων αἰτίαν Εὐόδιος, Θεάσιος καὶ Βίκτωρ, οἱ ἐπίσκοποι, ἐσφάγησαν.

« Σύνοδος περὶ διαγνώσεως ἐπισκόπων. Ἐπὶ τῶν ἐνδοξατάτων βασιλέων Ὀνωρίου τὸ ἑβδόμον, καὶ Θεοδοσίου τὸ τρίτον, τῶν Ἀδγούσεων ἑκάτων, ἐτῆ πρὸ δεκαεπτά καλανθῶν, Ἰουλίων εἰς Καρχηδὸνα ἐν τῇ Σεκοῦνης ἐκκλησίᾳ. Εἰς ταύτην τὴν σύνοδον ἤρρεσαν, ὥστε ἓνα ἐπίσκοπον μὴ ἐκδοκῆν ἐαυτοῦ διάγνωσιν. Τὰ πεπραγμένα τῆς παρουσίας συνόδου διὰ τοῦτο οὐκ ἐγράφη, ἐπειδὴ ἐπιχωρῶς καὶ οὐ κατὰ κοινοῦ ἐπετελέσθησαν. »

BALS. Τὰ ἐν τῷ παρόντι κανόνι δηλωθέντα, ὡς ἰδικῶς ἐκφωνηθέντα ἐξηγήσεως οὐ δεόνται. Τὸ δὲ ῥηθὲν χάριν τοῦ μὴ διεκδικεῖν ἓνα ἐπίσκοπον ἐαυτοῦ διάγνωσιν, ἐκληπτῶν κατὰ τὸν ἐνδέκατον κανόνα τῆς παρουσίας συνόδου.

ZONAR. Ὁ ἕνατος κανὼν τῆς τετάρτης συνόδου τοὺς κληρικούς ὀρίζει παρὰ τοῖς οἰκείοις ἐπισκόποις διακάζεσθαι· εἰ δὲ κληρικὸς πρὸς τὸν ἐπίσκοπον αὐτοῦ ἔχει ὑπόθεσιν, ἢ ἐπίσκοπος πρὸς ἐπίσκοπον, παρὰ τῇ συνόδῳ τῆς ἐπαρχίας διακάζεσθαι. Τοῦτο οὖν εἶπεν καὶ ὁ παρῶν κανὼν διατάττειν, ὥστε ἐπισκόπων δύο εἰκὴν ἐχόντων, ἢ κληρικῶν κατὰ ἐπισκόπου ἐνάγοντας, μὴ ἓνα ἐπίσκοπον ζητεῖν τὴν περὶ αὐτῶν ποιῆσθαι διάγνωσιν, ἀλλὰ τὴν σύνοδον τῆς ἐπαρχίας διακάζειν.

D APIET. « Εἰς ἐπίσκοπος μὴ ἐκδικεῖτω ἐαυτῷ διάγνωσιν. »

Ὁ μόνον ἕνος ἐπισκόπου διάγνωσις, ἀλλ' οὐδὲ δύο ἀρξέουσιν εἰς καθάρσειν πρεσβυτέρου ἢ διακόνου. Ἄλλ' εἰ μὲν ἐπίσκοπος ἐστὶν ὁ κατηγορούμενος, εἰ μὴ δυνατόν πολλοὺς συναλθεῖν ἐπισκόπους, παρὰ δώδεκα τὸ ἐλάχιστον ἐπισκόπων κριθέσεται· εἰ δὲ πρεσβύτερος, παρὰ ἑξ ἐπισκόπων καὶ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου· εἰ δὲ διάκονος, παρὰ τριῶν καὶ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, ὡς ὁ δωδέκατος κανὼν καὶ ὁ εἰκοστὸς τῆς συνόδου ταύτης διαλαμβάνουσιν. Οὐκ οὖν ἐπίσκοπος εἰς δικαστὴν ἐαυτὸν ἐπ' ἐγκλήμασι καταστήσει πρεσβυτέρου, ἢ διακόνου, καὶ τὴν οἰκίαν διεκδικήσει διάγνωσιν, καὶ εἰς ἔργον ταύτην

ἀγάγη, εἰ μὴ που τῶν λοιπῶν κληρικῶν εἰσιν οἱ κρινόμενοι τῶν ὑποκάτωθεν διακόνων ὄντων ἐπ' αὐτοῖς γὰρ καὶ ἄλλος ἐπίσκοπος εἷς, ὁ ἐντόπιος. διαγνώσεται, ὡς ἐν τῷ τέλει τοῦ εἰκοστοῦ κανόνος τῆς παρούσης συνόδου διεληπταί.

KANON PIA'.

Ἡ Σύνοδος κατὰ τῶν Δονατιστῶν. Μετὰ τὴν ὁπαταίαν τῶν ἐνδοξοτάτων βασιλέων Ὀνωρίου τοῦ ὄγδοου, καὶ Θεοδοσίου τοῦ τρίτου, τῶν Ἀγούεσιων, πρὸ δεκαοκτῶν καλανθῶν Ἰουλιῶν, ἐν Καρχηδόνη εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ κλίματος Σεκούνδης. Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ τοποτηρησίαν ἐδέξαντο κατὰ τῶν Δονατιστῶν Φλορέντιος, Ποσειδίου καὶ Βενάντιος, οἱ ἐπίσκοποι. Ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ νόμος ἐδόθη, ἵνα ἐλευθέρωσιν προαιρέσει ἕκαστος τῆς Χριστιανότητος τὴν ἀσκησιν ἀναδέξῃται. »

ΒΑΛΣ. Ὁ 18' κανὼν τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνόδου τὸν ἐν κινδύνῳ γενόμενον, καὶ οὕτω βαπτισθέντα, μὴ προάγεσθαι εἰς ἱερωσύνην φησί. Καὶ οἱ Πατέρες δὲ οὗτοι ὀρίζουσι ἐλευθέρωσιν προαιρέσει τοῦς ἐξ αἰρέσεων τῇ πίστει προσιέναι, ἀλλὰ μὴ βίᾳ, μὴ δὲ ἐξ ἀνάγκης· τῆς Χριστιανότητος δὲ εἶπε τὴν ἀσκησιν, ἐμφαίνων, ὅτι Χριστιανὸς ὁ μὴ ἀσκήσας· πᾶσαν ἀρετὴν ὀνόματι μόνῳ Χριστιανὸς λέγεται, ἀλλ' οὐ πράγματι.

ΖΩΝΑΡ. Αἰρετὴν εἶναι χρῆ τὴν ἀρετὴν, ἀλλ' οὐ βεβαιομένην, οὐδ' ἀκούσιον, ἀλλ' ἐκούσιον. Διὸ καὶ τοὺς ἀναδεχομένους τὸν Χριστιανισμὸν ἐλευθέρωσιν προαιρέσει καὶ αὐτεξουσίᾳ ἐνομοθετήθη προσιέναι τῇ πίστει, ἀλλὰ μὴ βίᾳ, μὴ δ' ἐξ ἀνάγκης. Τὰ γὰρ ἀναγκαστικῶς καὶ βίαιως γινόμενα οὐ βίβαια οὐδὲ μόνιμα. Διὸ καὶ ἐν τῷ 18' ἢ ἐν Νεοκαισαρείᾳ σύνοδος κανὼν· φησὶ τὸν ἐν κινδύνῳ γενόμενον, καὶ οὕτω βαπτισθέντα, μὴ προάγεσθαι εἰς ἱερωσύνην. Τῇ Χριστιανότητος δὲ εἶπε τὴν ἀσκησιν ὁ κανὼν, ἐμφαίνων, ὅτι τὸν Χριστιανὸν πᾶσαν δεῖ ἀσκεῖν ἀρετὴν, καὶ ἐγκρατῆ εἶναι, καὶ σώφρονα, καὶ ἀληθῆ, καὶ μετριόφρονα, καὶ πρὸ τῶν ἄλλων ἀγάπην πρὸς πάντας ἐνδεικνύμενον, ὡς ὁ γε μὴ ταῦτα ἀσκήσας ὀνόματι μόνον Χριστιανὸς λέγεται, ἀλλ' οὐ πράγματι.

ΑΡΙΣΤ. « Ἐλευθέρωσιν προαιρέσει ἕκαστος τὴν ἀσκησιν ἀναδεχέσθω. »

Τὸ ἀγαθὸν ἐκούσιως τις ἐργάζεται, οὐ μὴν ἀναγκαστικῶς. Διὸ τοῦτο ἕκαστος καὶ τὴν ἀσκησιν, καὶ τὸν Χριστιανισμὸν, οὐ κατὰ βίαν ἀπαιτηθῆσεται ἀναδέεσθαι, ἀλλ' αὐτοπροαιρέτῳ γνώμῃ καὶ ἐλευθέρωσιν.

KANON PIB'.

Ἡ Σύνοδος κατὰ τῆς αἰρέσεως (38) Πελαγίου καὶ Κελεστίου. Ἐπὶ τῶν ἐνδοξοτάτων βασιλέων

Guill. Beveregii notæ.

(38) Σύνοδος κατὰ τῆς αἰρέσεως. In codice Awerbachiano huic canoni scholium annectitur, his verbis, "Εοικε τῶν Δονατιστῶν τοὺς τολαιπόρους ἀνθρώπους· τοὺς, καὶ πάλιν αὐτοὺς οὐκ ἄλλους ἢ τοὺς Μασσαλιανούς ἦτοι Εὐχίτας ὑπάρχειν. Ἐπεὶ καὶ ἡ Μασσαλία τῶν τῆς Λιβύης πρὸς τοῖς μέσσει

A enim et unus solus episcopus qui loco præest statuet, ut in fine vicesimi canonis præsentis synodi decernatur.

CANON CXI.

Ἡ Σύνοδος ἀδερσὺς Δονατιστῶν. Post consulatum clarissimorum Imp. Honorii VIII et Theodosii III Augustorum, A. D. decimo octavo calendis Julis Carthagine in ecclesia regionis Secundæ. In hac synodo legationem susceperunt adversus Donatistas Florentius, Posidius et Venantius episcopi. In hoc tempore lex data est ut libera electione unusquisque Christianitatis exercitationem suscipiat. »

ΒΑΛΣ. Duodecimus can. Neocæsariensis synodi eum, qui fuerit in periculo, et sic baptizatus est, non promovetur ad sacerdotium dicit. Hi quoque Patres decernunt, ut hæretici sponte liberaque electione ad fidem accedant, non autem vi, nec necessitate. Christianitatis vero dixit exercitationem, indicans, quod Christianus, qui virtutem omnem non exercuit, nomine solo dicitur Christianus, sed non re.

ΖΩΝΑΡ. Virtutem libere et ex animo, non vi aut necessitate susceptam esse decet, sed voluntariam. Quicumque ergo Christiani religione initiandi forent, nisi sua sponte ac voluntate, non vi aut necessitate adacti accederent, nequaquam recipi decrevere. Quæ enim vi ac necessitate suscepta sunt, nec firma, nec diuturna esse possunt. Quamobrem Neocæsariana quoque synodus, duodecimo canone, eum qui periculo demum urgente baptizatus est, sacro ordine insigniri vetat. Christianæ porro religionis exercitationem dixit, quasi in omnium virtutum exercitatione, continentiæ, temperantiæ, veritatis, modestiæ, ac in prius charitatis erga omnes, Christiano hominem occupatum esse oporteat; ut qui hæc neglexerit, nomine tenuis Christianus, non recensendus sit.

ΑΡΙΣΤ. « Libera quisque voluntate pietatis exercitationem suscipiat. »

D Bonum voluntarie quispiam operari debet, non autem coacte. Propterea unusquisque et pietatis exercitationem et Christianismum per vim amplecti non requiretur, sed spontanea sua et libera voluntate.

CANON CXII.

Ἡ Σύνοδος ἀδερσὺς ἡρῆσιν Πελαγίου καὶ Κελεστίου. Sub gloriosissimis imp. Honorio Augusto XII et

τῆς Ἰώμης τῆς ἐπὶ θύμβριδι. Miseros hosce homines e Donatistis, eosque non alios esse quam Massalianos, sive Euchitas, videtur; quoniam Massalia etiam ex adverso sit Africa, in partibus Roma super Tiberi sita. Quomodo autem hoc scholium huic canoni conveniat, et quid sibi velit, alii vide-

« Theodosio VIII consulis. cal. Maiis, Carth. A
 « in secreto Fausti ecclesie, Aurelio episcopo
 « universae synodo praesidente, adstantibus diaco-
 « nis: placuit omnibus episcopis Ecclesie Cartha-
 « ginensis, in sancta synodo constitutis, quorum
 « nomina et subscriptiones insertae sunt, quod
 « Adam mortalis a Deo factus non est: ut si quis
 « dixerit protoplastum Adam ita hominem fa-
 « ctum esse mortalem, ut sive peccasset, sive non,
 « esset in corpore moriturus, id est, e corpore
 « excessurus, non propter meritum peccati, sed
 « per naturae necessitatem, sit anathema.

BALS. et ZONAR. Deus Adam nec mortalem fe-
 cit, nec immortalem, sed medium inter magnitudi-
 nem et humilitatem, et cum eum suae potestatis liberi-
 que arbitrii compotem fecisset, dimisit: ut utrolibet,
 sive ad virtutem, sive ad vitium inclinasset, vel Im-
 mortalitatem, vel mortalitatem sortiretur. Etsi enim
 carnem tunc quoque habebat homo, non tamen qua-
 lem nunc. Et hoc ait Gregorius Theologus cum dicit:
 Pelliceas quoque vestes induit, forte densiorem car-
 nem et mortalem et resistentem. Quare ante trans-
 gressionem nec densa erat caro Adami, nec natura
 mortalis. Fuerunt autem qui dicerent eum et mor-
 talem ab initio factum esse, et moriturum fuisse,
 etiamsi mandatum non esset transgressus: et non
 propter peccatum ingressam esse mortem, sed pro-
 pter naturam, quae fuit talis ab initio. Eos ergo,
 qui ita sentiunt, huius synodi Patres anathemate
 damnarunt.

ARIST. « Qui protoplastum etiam sine peccato per
 « naturae necessitatem moriturum fuisse asserit,
 « anathema sit. »

646 CANON CXII.

« Quod infantes in peccatorum remissionem bap-
 « tizantur. Similiter placuit, ut quicumque parvos et
 « recens natos infantes ab utero matris baptizan-
 « dos esse negat, vel dicit in remissionem pecca-
 « torum baptizari, non autem ex primi parentis
 « Adam peccato quidquam trahere, quod debeat la-
 « vacro regenerationis purgari (unde est conse-
 « quens, quod in his forma baptismatis in remissio-
 « nem peccatorum non vera, sed ficta intelligitur),
 « sit anathema: quoniam non aliter intelligere
 « oportet quod ab Apostolo dictum est, « Per unum
 « hominem peccatum introiit in mundum, et
 « per peccatum mors, et sic in omnes homines
 « pervasit, in quo omnes peccaverunt »¹: » nisi

¹ Rom. v, 12.

Guill. Beveregii notae.

rint. Massalianos autem Euchitas dictos esse Har-
 menopolus etiam tradidit, et rationem his verbis
 reddidit, Tò δὲ τῶν Μασσαλιανῶν ὄνομα ἐξελληνισθ-

« Ὀνομαρῖον Αὐγουστου τὸ δωδέκατον, καὶ Θεοδο-
 « σίου τὸ ὄγδοον, τῶν ὑπάτων, καλάνθαι;
 « Ματαίς, εἰς Καρχηδόνα ἐν τῷ σηκρήτῳ τῆς
 « Φαύστου ἐκκλησίας, Αὐρηλίου τοῦ ἐπισκόπου
 « συμπάσῃ τῇ συνόδῳ προκαθίσαντος, παρεστῶ-
 « των τῶν διακόνων, ἤρισεν πλῆσι τοῖς ἐπισκό-
 « ποις τῆς ἐν Καρχηδόνι ἐκκλησίας, ἀγία συνό-
 « δῳ καθεστῶσιν, ὧν τὰ ὀνόματα καὶ αἱ ὑπογραφαὶ
 « ἐνετέθησαν, ὅτι Ἄδὰμ θνητὸς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ
 « οὐκ ἐγένετο· ἵνα ὅστις δὴποτε λέγῃ τὸν Ἄδὰμ
 « τὸν πρωτόπλαστον ἀνθρώπων θνητὸν γενόμενον
 « οὕτως, ὡς, εἴτε ἀμαρτήσῃ, εἴτε μὴ ἀμαρτή-
 « σαι, τεθνήξῃσθαι ἐν τῷ σώματι, τοῦτ' ἐστὶν
 « ἐξελεῖν ἐκ τοῦ σώματος, μὴ τῇ ἀξίᾳ τῆς ἀμαρ-
 « τίας, ἀλλὰ τῇ ἀνάγκῃ τῆς φύσεως, ἀνάθεμα
 « ἔστω. »

BALS. καὶ ZON. Τὸν Ἄδὰμ ὁ Θεὸς οὐ θνητὸν
 ἐπλασεν, οὐδὲ μέντοι ἀθάνατον, μέσον δὲ μεγέθους
 καὶ ταπεινότητος, καὶ αὐτεξούσιον ποιήσας αὐτὸν,
 εἴασεν, ὥστε ὁποτέρωσθε νεύσαι, εἴτε πρὸς ἀρετὴν
 εἴτε πρὸς κακίαν, κληρώσασθαι αὐτὸν ἢ τὴν ἀθα-
 νασίαν ἢ τὴν θνητότητα. Κἀν γὰρ σάρκα εἶχε καὶ
 τότε ὁ ἀνθρώπος, ἀλλ' οὐχ ὅταν νῦν. Καὶ τοῦτό φη-
 σιν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος, λέγων· Καὶ τοὺς ἑρ-
 ματινοὺς ἀμφιέννυται χιτῶνας, ἴσως τὴν παχύτεραν
 σάρκα καὶ θνητὴν καὶ ἀντίτυπον. Ὡστε πρὸ τῆς
 παραβάσεως οὕτε πιχέλα ἦν ἢ σὰρξ τῷ Ἄδὰμ,
 οὕτε φύσει θνητὴ. Ἦσαν δ' οἱ λέγοντες ὅτι θνητὸς
 ἐξ ἀρχῆς ἐπλασθῆναι καὶ θανεῖν ἐμελλε, κἀν μὴ παρ-
 εἶδη ἴτην ἐντολήν, καὶ οὐχὶ διὰ τὴν ἀμαρτίαν
 ἐπεισθῆναι ὁ θάνατος, ἀλλὰ διὰ τὴν φύσιν τοιαύτην
 γενοῦσαν ἀρχῆθεν. Τῶν ὧν ταῦτα φρονούντων οἱ
 τῆς συνόδου ταύτης Πατέρες καταψηφίσαντο τὸ ἀνά-
 θεμα.

ARIST. « Ὁ τὸν πρωτόπλαστον δογματίζων καὶ
 « εἶχα τῆς ἀμαρτίας τεθνηξόμενον, διὰ ἀνάγκην
 « τῆς φύσεως, ἦτω ἀνάθεμα. »

KANON PIB.

« Ὅτι τὰ μικρὰ εἰς ἀφροῖν ἀμαρτιῶν βαπτίζονται.
 « Ὅμοίως ἤρεσεν, ἵνα ὅστις δὴποτε τὰ μικρὰ καὶ
 « νεογέννητα ἐκ τῶν γαστέρων τῶν μητέρων
 « βαπτίζόμενα ἀρνεῖται, ἢ λέγει εἰς ἀφροῖν
 « ἀμαρτιῶν αὐτὰ βαπτίζεσθαι, μηδὲν δὲ ἐκ τῆς
 « τοῦ Ἄδὰμ ἔλκειν προγονικῆς ἀμαρτίας: τὸ
 « ὄφειλον καθαρθῆναι τῷ λουτρῷ τῆς παλιγγε-
 « νεσίας (ἔθεν γίνεται ἀκόλουθον ὅτι ἐν τοῖτοις ὁ
 « τύπος τοῦ εἰς ἀφροῖν ἀμαρτιῶν βαπτίσματος
 « οὐκ ἀληθής, ἀλλὰ πλαστὸς νοεῖται), ἀνάθεμα
 « εἴη· ἐπειδὴ οὐκ ἄλλως δεῖ νοῆσαι τὸ εἰρημένον
 « τῷ Ἀποστόλῳ, « Δι' ἐνὸς ἀνθρώπου ἡ ἀμαρτία
 « εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον, καὶ διὰ τῆς ἀμαρτίας
 « ὁ θάνατος, καὶ οὕτως εἰς πάντας ἀνθρώπους

μανον, Εὐχίτας δηλοῖ· πλὴν γὰρ παρ' αὐτοῖς τὸ τῆς
 εὐχῆς ὄνομα. Harmenop. de sect. c. 18.

« διήλθεν, ἐν ᾧ πάντες ἡμαρτον, εἰ μὴ ὃν τρόπον Α
 « ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία ἡ πανταχοῦ διακεχυμέ-
 « νη τε καὶ ἠπλωμένη ἀεὶ ἐνόησεν. Διὰ γὰρ τὸν
 « κανόνα τούτου τῆς πίστεως καὶ οἱ μικροί, οἱ
 « μὴδὲν ἁμαρτημάτων εἰς ἑαυτοὺς φεῖ μὴν πλημ-
 « μελεῖν θυνάμενοι, εἰς ἄφρονας ἁμαρτιῶν ἀληθι-
 « νῶς βαπτίζονται· ἵνα καθαρῆ ἢ ἐν αὐτοῖς διὰ
 « τῆς παλιγγενεσίας, ὅπερ εἴλωσαν ἐκ τῆς ἀρ-
 « χαιογονίας. »

ΒΑΣΣ. καὶ ΖΩΝ. Ἐλεγόν τινες τὰ νεογνά παιδία
 μὴ εἰς ἄφρονας ἁμαρτιῶν βαπτίζεσθαι· μὴδὲ γὰρ
 ἔχειν αὐτὰ ἁμαρτίας, ἐπεὶ μὴδὲ πεφύκασιν ἁμαρ-
 τάνειν, εἴτι μὴ ἔχοντα διάκρισιν τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ
 χεῖρονος. Τούτο οὖν ἀπαγορεύει ἡ σύνοδος, καὶ
 τοὺς φρονούντας οὕτω, καὶ λέγοντας φεῖ τι ἐκ τῆς
 τοῦ Ἀδὰμ προγονικῆς ἁμαρτίας ἐπίλωσθαι τοὺς ἐξ
 ἐκείνου, ὡς··· καθάρσει··· δέεσθαι τῆς ἐκ τοῦ Θεοῦ
 λουτροῦ τοῦ βαπτίσματος τὰ πιδία, ποιεῖται ὑπὸ
 ἀνάθεμα, λέγουσα ὅτι ἐκ τούτου ἀκολουθεῖ τὸ νοεῖ-
 σθαι, ὡς ὁ τύπος τοῦ εἰς ἄφρονας ἁμαρτιῶν βαπτί-
 σματος οὐκ ἀληθῆς ἐστίν, ἀλλὰ πεπλασμένος, ἐν
 τούτοις τοῖς νεογνοῖς··· δηλαδὴ. Ἔϊτα καὶ κατασκευάζει
 τὸν εἰκεῖον λόγον, χρήσεις ἐκ τοῦ μεγάλου Παύλου
 παράγουσα. Πῶς γὰρ, φησίν, ἄλλως νοητέον τὸ,
 Δι' ἐνὸς ἀνθρώπου εἰσηλθόν ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν
 κόσμον, καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος, καὶ
 οὕτως εἰς πάντας ἀνθρώπους διήλθεν. ἐν ᾧ πάν-
 τες ἡμαρτον εἰ μὴ ὡς ἐνόησε τούτο ἡ καθολικὴ Ἐκ-
 κλησία, ἡ πανταχοῦ διακεχυμένη τε καὶ ἠπλωμένη,
 ἔγουν ἡ ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ ἐσκαδασμένη πληθὺς τῶν
 πιστῶν;

ΑΡΙΣΤ. « Ὁ τὰ νεογνά καὶ βαπτιζόμενα λέγων
 « μὴδὲν ἔλασιν ἐκ τῆς τοῦ Ἀδὰμ ἁμαρτίας ὄφει-
 « λον καθαρῆσθαι τῷ βαπτίσματι, ἐπάρματος· διὰ
 « γὰρ τοῦ ἐνὸς καὶ ὁ θάνατος καὶ ἡ ἁμαρτία
 « παγκόσμιος. »

ΚΑΝΩΝ ΠΙΓ'.

« Ὅτι ἡ τοῦ Θεοῦ χάρις οὐ μόνον ἄφρονας χαρίζεται
 « ἁμαρτιῶν, ἀλλὰ καὶ βοηθεῖαν παρέχει τοῦ μὴ
 « κέτι ἁμαρτάνειν. Ὅμοίως··· ἤρρεσεν, ἵνα ὄστισθῆ-
 « ποτε εἴποι τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ἡρεῖν δικαιοῦται
 « διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, πρὸς
 « μόνην ἄφρονας ἁμαρτιῶν ἰσχύειν τῶν ἡδὴ πε-
 « πλημμελημένων, καὶ μὴ παρέχειν εἴτι μὴ βοη-
 « θεῖαν πρὸς τὸ μὴ ἕτερα πλημμελεῖσθαι, ἀνάθεμα
 « εἴη. Ὅτι ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ οὐ μόνον γινώσκειν
 « παρέχει, ὡν δεῖ τράπτειν, ἀλλὰ καὶ ἀγάπην
 « εἴτι μὴ ἐμπνέει ἡμῖν, ἵνα ὁ ἐὰν ἐπιγινώσκω-
 « μεν, καὶ πληρῶσαι ἰσχύσωμεν. Ὅμοίως ὅστις-
 « δήποτε εἴποι τὴν αὐτὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, τὴν
 « διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, εἰς τοῦ-
 « το μόνον ἡμῖν βοηθεῖν, πρὸς τὸ μὴ ἁμαρτάνειν,
 « ἔτι διὰ ταύτης ἡμῖν ἀποκαλύπτεται καὶ φανε-
 « ροῦται ἡ γινώσις τῶν ἁμαρτημάτων, ὡς τὸ
 « γινώσκωσιν ἂν δεῖ ἐπιζητεῖν, καὶ ἂν δεῖ ἐκκλίειν,
 « οὐ μὴν δι' αὐτῆς ἡμῖν παρέχεσθαι, ἵνα ὅπερ
 « γινώσκωσιν ποιητέον, καὶ ποιῆσαι εἴτι μὴν ἀγαπή-
 « σωμεν καὶ ἰσχύσωμεν, ἀνάθεμα εἴη. Τοῦ γὰρ

⁵¹ I Cor. viii, 2.

« quemadmodum catholica Ecclesia, quæ ubique
 « diffusa est et simplex, semper intellexit. Pro-
 « pter hanc enim fidei regulam infantes quoque,
 « qui nullum ex se peccatum committere potue-
 « runt, vere in peccatorum remissionem bapti-
 « zantur, ut per regenerationem in eis vere
 « mundetur, quod ab antiqua origine contra-
 « runt. »

BALS. et ZONAR. Dicebant quidam, recens na-
 tos infantes in remissionem peccatorum non bapti-
 zari: eos enim non habere peccatum, cum per na-
 turam adhuc peccare non possint, ut qui bonum et
 malum discernere nequeant. Hoc ergo prohibet sy-
 nodus, et eos, qui ita sentiunt, et dicunt illos, qui
 ab ipso descenderunt, nihil ex primi parentis Adam
 peccato trahere, ut infantes ex sancto baptismi
 lavacro mundatione opus habeant, anathemati sub-
 jicit, dicens, quod ex hoc consequens est intelligere,
 quod forma baptismatis in remissionem peccatorum
 non est vera, sed ficta, in his scilicet infantibus.
 Deinde suam quoque rationem confirmat, ex magno
 Paulo sententiam ad lucens. Quomodo enim, in-
 quit, aliter est intelligendum, quod peccatum per
 unum hominem ingressum est in mundum, et per pec-
 catum mors, et sic in omnes homines pervenit, in quo
 omnes peccaverunt, nisi quemadmodum hoc intel-
 lexit catholica Ecclesia, quæ ubique diffusa est et
 simplex, in toto scilicet mundo dispersa fidelium
 multitudo?

ARIST. « Qui infantes recens natos et baptizatos
 « nihil ex Adami peccato trahere, quod baptis-
 « mate mundari debet, asserit, execrandus est:
 « per unum enim et mors et peccatum universum
 « mundum invasit. »

CANON CXIII.

« Quod Dei gratia non solum largitur remissionem
 « peccatorum, sed etiam præbet auxilium, ut non
 « amplius peccetur. Similiter placuit, ut quicum-
 « que dixerit Dei gratiam, quia justificatur homo
 « per Jesum Christum Dominum nostrum, valere
 « ad solam jam commissorum peccatorum remis-
 « sionem, et non præbere præterea auxilium, ut
 « non deinceps peccetur, sit anathema. Quod Dei
 « gratia non præbet solum cognitionem eorum
 « quæ oportet facere, sed dilectionem præterea
 « nobis inspirat, ut quod cognoscimus, etiam im-
 « plere valeamus. Similiter, quicumque dixerit
 « eandem Dei gratiam, quæ est per Jesum Chri-
 « stum Dominum nostrum, ad hoc solum nos
 « adjuvare, ne peccemus, quia per eam revelatur
 « vobis et manifestatur cognitio peccati, ut scia-
 « mus quæ queri et quæ vitari oporteat: non au-
 « tem per eam præberi, ut quod sciendum co-
 « gnovimus, etiam facere diligamur et valeamus,
 « sit anathema. Cum enim dicit Apostolus: Scien-
 « tia inflat, charitas autem edificat »; 647

« valde impium est credere, ad nos quidem in-
 « flandos habere nos Dei gratiam, ad ædificatio-
 « nem autem non habere; quando utrumque est
 « donum Dei, et scire quid facere oporteat, et
 « amare bonum quod facere oportet, ut chari-
 « tate ædificante, scientia inflare non valeat.
 « Quemadmodum enim de Deo scriptum est, *Qui*
 « *docet hominem scientiam* ¹³: sic etiam sciri-
 « ptum est, *Charitas ex Deo est* ¹⁴. »

BALS. et ZONAR. Gratiam quæ nobis in bapti-
 smate per Dominum nostrum Jesum Christum
 suppeditatur, credimus non solum dare nobis re-
 missionem peccatorum jam factorum, sed etiam
 potestatem ne amplius peccemus, nisi nos ipsos
 per socordiam peccatis tradiderimus: eos autem,
 qui non sic existimant, et dicunt peccatorum tan-
 tum remissionem divinam dare lavacrum, non
 autem etiam auxilium ad futurum, anathemate
 condemnarunt Patres. Hoc quoque dicebant non-
 nulli, quod Dei gratia nobis fert auxilium ad non
 peccandum, (per eam enim cognitionem accipimus
 eorum quæ facere et fugere oportet), non autem
 etiam ad ingenerandum honesti virtutisque dile-
 ctionem, ut bonum quod cognoverimus, id et ame-
 mus et facere valeamus. Eos ergo, qui hæc opi-
 nantur, synodus anathematizat, dicens utrumque
 esse donum Dei, et scientiam et charitatem; quem-
 admodum scriptum est, *Qui docet hominem scienti-
 am*; et rursus, *Charitas ex Deo est*. Alioqui im-
 pium est dicere, quod bonum quidem nosse dat
 nobis Dei gratia, charitatem autem ejus non im-
 mittit, nec nobis dat vires nosque confirmat, ut
 bonum in ejus dilectione faciamus. Afferunt autem et
 in dicti sui confirmationem quod dicit Apostolus:
Scientia inflat, charitas vero ædificat. Quomodo
 ergo non est impium dicere, ad inflandum quidem,
 seu ad vanam ingenerandum opinionem, divinam
 nobis gratiam conferre, sed ad ædificandum nihil
 dare auxilii?

ARIST. in Can. 112. « Qui Dei gratiam solum
 « eorum, quæ jam commissimus, peccatorum
 « remissionem exhibere opinatur, non vero
 « contra futura auxilium: bis execrandus est. »

ARIST. in Can. 113. « Qui dicit, quod Dei gratia
 « ad hoc tantum nobis opitulatur, ut sciamus,
 « quid facere oportet, et quid effugere, sed non
 « etiam ut cognita amemus, et perficere va-
 « leamus: sit anathema. »

CANON CXIV.

« Quod sine Dei gratia nihil possumus perficere.
 « Similiter placuit, ut quicumque dixerit, propterea
 « datum esse nobis justificationis gratiam, ut
 « quod per liberum arbitrium facere possumus,
 « facilius per gratiam peragamus; periunde ac
 « si, quamvis non data esset gratia, difficulter

« Ἀποστόλου λέγοντος, Ἡ γνώσις φυσιοῖ, ἡ
 « ἀγάπη οἰκοδομεῖ, ἀσεβὲς πᾶν ἐστὶ πιστεύειν
 « πρὸς μὲν τὸ φυσιοῦν ἡμᾶς· ἔχειν τὴν χάριν τοῦ
 « Θεοῦ, πρὸς δὲ οἰκοδομὴν μὴ ἔχειν· ὁπέταν
 « ἐκᾶτερον δῶρῶν ἐστὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸ εἰδέναι
 « τί ποιεῖν δεῖ, καὶ τὸ ἀγαπᾶν τὸ ἀγαθὸν δὲ δεῖ
 « ποιεῖν· ἵνα, τῆς ἀγάπης οἰκοδομοῦσης, ἡ γνώ-
 « σις φυσιοῦν μὴ δυνήσῃ. Ὡσπερ γὰρ ἐκ τοῦ
 « Θεοῦ γέγραπται, Ὁ διδάσκων ἄνθρωπον γνώ-
 « σιν· οὕτως ἐστὶ μὴν γέγραπται, Ἡ ἀγάπη
 « ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστίν. »

BALS. καὶ ZONAR. Τὴν ἐν τῷ ἁγίῳ βαπτίσματι
 χορηγουμένην ἡμῖν χάριν διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
 Χριστοῦ πιστεύομεν μὴ μόνον ἀφ᾿εσι δίδδουαι τῶν
 πεπραγμένων ἡμῖν ἁμαρτημάτων, ἀλλὰ καὶ δύνα-
 μιν πρὸς τὸ μὴ πάλιν ἡμᾶς ἁμαρτάνειν, εἰ μὴ ἡμεῖς
 διὰ βῆθουλιαν ἐκδῶμεν ἑαυτοὺς ἁμαρτίαις· τοὺς δὲ
 μὴ οὕτω δοξάζοντες, ἀλλὰ μόνων τῶν ἁμαρτημάτων
 λέγοντας ἀφ᾿εσι δίδδουαι τὸ θεῖον λουτρὸν, μὴ μέντοι
 καὶ πρὸς τὸ μέλλον βοηθεῖαν, ἀναθέματι κατεδίκα-
 σαν οἱ Πατέρες. Καὶ τοῦτο τινες ἐλεγον, οἷον ἡ χάρις
 τοῦ Θεοῦ εἰς τοῦτο ἡμῖν βοηθεῖ, εἰς τὸ μὴ ἁμαρτάν-
 νειν (δι' αὐτῆς γὰρ γνώσιν λαμβάνομεν τίνα δεῖ
 ποιεῖν καὶ τίνα φεύγειν)· οὐ μὴν καὶ εἰς τὸ ἀγάπην
 τῶν καλῶν καὶ τῆς ἀρετῆς ἐμποιεῖν ἡμῖν, ἵνα ὅπερ
 γνώμεν καλὸν, τοῦτο καὶ ἀγαπήσωμεν καὶ ποιῆσαι
 ἰσχύσωμεν. Τοὺς οὖν τοιαῦτα δοξάζοντας ἀναθεμα-
 τίσει ἡ σύνοδος, λέγουσα οἷον καὶ ἄμω δῶρά εἰσι τοῦ
 Θεοῦ, ἡ τε γνώσις καὶ ἡ ἀγάπη, καθὼς γέγραπται,
 Ὁ διδάσκων ἄνθρωπον γνώσιν. Καὶ πάλιν, Ἡ
 ἀγάπη ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστίν. Καὶ ἄλλως δὲ ἀσεβὲς
 ἐστὶ τὸ λέγειν οἷον γινώσκων μὲν τὸ καλὸν δίδωσιν
 ἡμῖν ἡ θεία χάρις, ἀγάπην δὲ αὐτοῦ οὐκ ἐντίθησιν.
 οὐδὲ ἐνδυναμοῖ ἡμᾶς εἰς τὸ ἐργάζεσθαι τὸ ἀγαθὸν ἐν
 ἀγάπῃ αὐτοῦ. Καὶ προσφέρει τὰ ἀποστολικὰ ῥητὰ εἰς
 τὴν τοῦ λόγου κατασκευὴν, τὰ λέγοντα· Ἡ γνώσις
 φυσιοῖ, ἡ δὲ ἀγάπη οἰκοδομεῖ. Πῶς οὖν οὐκ ἀσεβὲς
 τὸ λέγειν πρὸς μὲν τὸ φυσιοῦν, ἡγουν τὸ οἰεῖν ἐμ-
 ποιοῦν, συναργεῖν ἡμῖν τὴν θεῖαν χάριν, πρὸς δὲ τὸ
 οἰκοδομεῖν μὴ ἐπιχορᾶσιν;

ARIST. « Ὁ δοξάζων τὴν τοῦ Θεοῦ χάριν μόνην
 « ἀφ᾿εσι τῶν ἥδη πεπλημμελημένων ἔχειν, ἀλλὰ
 « μὴ καὶ τῶν μελλόντων βοηθεῖαν, διεπαράτος. »

ARIST. « Ὁ λέγων οἷον ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ εἰς τοῦτο
 « μόνον ἡμῖν βοηθεῖ, τὸ εἰδέναι τί δεῖ ποιεῖν, καὶ
 « τί ἐκκλίνειν· ἀλλ' οὐχὶ καὶ εἰς τὸ ἀγαπᾶν τὸ
 « ἐπιγνώσθην, καὶ ποιεῖν δύνασθαι, ἦτω ἀνά-
 « θεμα. »

CANON CIA'.

« Ὅτι ἀνευ τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος οὐδὲν ἀγαθὸν δυνά-
 « μεθα πληρῶναι. Ὅμοιος ἤρρασαν, ἵνα ὁμοιοῦς
 « εἴποι διὰ τοῦτο τὴν χάριν ἡμῖν τῆς δικαιοσύνης
 « δεδῶσθαι, ἵνα ὅπερ ποιεῖν διὰ τοῦ αὐτεξουσίτου
 « δυνάμεθα, εὐχερᾶστερος πληρῶμεν διὰ τῆς χά-
 « ριτος· ὡσανεὶ καὶ εἰ ἡ χάρις μὴ εἰδῆτο, οὐκ

¹³ Psal. xciii, 10. ¹⁴ I Joan. ii, 16,

ε εὐχερῶς μὲν, ἀλλ' ὄμω; ἰδυνάμεθα καὶ δίχα
 ε ἐκείνης ἔτι μὴν πληρῶσαι τὰς θείας ἐντολάς·
 ε ἀνάθεμα εἶη. Περὶ γὰρ τῶν καρπῶν τῶν ἐντο-
 ε λῶν ὁ Κύριος οὐκ εἶπεν· Χωρὶς ἐμοῦ δυσχερῶς
 ε δύνασθε ποιεῖν· ἀλλ' εἶπεν· «Χωρὶς ἐμοῦ οὐ
 ε δύνασθε ποιεῖν.»

BALS. Μυρίαί δόξαι διεστραμμέναι ἦσαν, ὧν μία
 καὶ αὕτη ἡ λέγουσα ὅτι αὐτεξουσίους ἡμᾶς ἐποίησεν
 ὁ Θεός, ἵνα δυνάμεθα καὶ τῆς θείας χάριτος ἄνευ
 πληροῦν τὰς ἐντολάς· ἡ δὲ θεία χάρις εἰς τὸ εὐχερέ-
 στερον αὐτὰς πληροῦσθαι παρ' ἡμῶν ποιεῖ. Ἐδυνά-
 μεθα γὰρ καὶ τῆς θείας χάριτος μὴ συνεργούσης
 πληροῦν ταῦτα, δυσχερέστερον δέ. Τοῖς οὖν ταῦτα
 λέγουσιν ἀνάθεμα ἐπάγει ἡ σύνοδος.

ZONAR. Μυρίαί δόξαι διεστραμμέναι ἦσαν, ὧν
 μία καὶ αὕτη ἡ λέγουσα ὅτι αὐτεξουσίους ἡμᾶς
 ἐποίησεν ὁ Θεός, ἵνα δυνάμεθα καὶ τῆς θείας χάρι-
 τος ἄνευ πληροῦν τὰς ἐντολάς. Ἡ δὲ θεία χάρις εἰς
 τὸ εὐχερέστερον αὐτὰς πληροῦσθαι παρ' ἡμῶν συνερ-
 γεῖ. Ἐδυνάμεθα γὰρ καὶ τῆς θείας χάριτος μὴ συνερ-
 γούσης πληροῦν ταῦτα, δυσχερέστερον δέ. Τοῖς οὖν
 ταῦτα λέγουσιν ἀνάθεμα ἐπάγει ἡ σύνοδος, λέγουσα
 τὸ πᾶν τῆς θείας χάριτος εἶναι, καὶ ἄνευ ἐκείνης μη-
 δὲν ἡμᾶς κατορθοῦν. Φέροι δὲ καὶ μαρτυρίαν ἐκ τοῦ
 Κυρίου, λέγοντος, Χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν
 οὐδὲν, καὶ οὐκ εἶπε, φησὶν, Οὐ δύνασθε εὐχερῶς
 ποιεῖν· ἀλλ', Οὐδὲν δύνασθε ποιεῖν.

ARIST. «Ὁ κηρύττων ὅτι καὶ δίχα τῆς χάριτος· δυσ-
 ε χερέστερος, ἀλλ' οὖν ἐκπληροῦμεν τὰς ἐντολάς,
 ε τρισκατάρτος· «Χωρὶς γὰρ ἐμοῦ,» φησὶν ὁ
 ε Κύριος, οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδὲν.»

Τοῦ Πελαγίου, καὶ Κελεστίνου, καὶ Νεστορίου τοῦ
 μακτιόφρονος, ὁμοφρόνων γεγονότων, ἀλλὰ καὶ τὰ
 τῶν δυσσεβῶν Μανιχαίων φρονούντων καὶ δογματι-
 ζόντων, καὶ ταῦτα ἕτερ ἡ σύνοδος ἀναθεματίζει, ὁ-
 ποτέ τις ταῦτα φρονήσας τοῖς Χριστιανοῖς συνταχθή-
 σεται, ἀλλὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐξοστρακισθῆναι ὡς
 ἀλλότριος, καὶ χωρισμὸν ἀπὸ ταύτης καὶ τοῦ Θεοῦ
 κληρώσεται. Φασὶ δὲ τινες τοὺς ἀνοσίτους τούτους,
 τὸν Κελεστίνον δηλαδὴ καὶ Πελάγιον, μήτε ἐπισκό-
 πους, μήτε πρεσβυτέρους, μήτε ὅλους τοῦ ἱερατικοῦ
 γενέσθαι τάγματος· ἀλλ' ὡσανεὶ μονάζοντας ὄντας,
 καὶ διερχομένους τὰς πόλεις, καὶ συμφωνούντας κατὰ
 τῆς ἀληθείας, ἐπαναστάνας δὲ τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐπὶ
 Θεοφίλου τοῦ ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας, καὶ Ἰνοκεν-
 τίου τοῦ Ῥώμης, καὶ μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας ὑπ' αὐ-
 τῶν δὴ τῶν ἐπισκόπων ἐγγράφως κατακριθέντας·
 ἔστι· γοῦν ἡ τὸν Ἀδάμ θνητὸν ἐξ ἀρχῆς ἀπὸ Θεοῦ
 γενέσθαι δογματίζει, καὶ διὰ ἀνάγκην τῆς φύσεως
 τεθνηξόμενον, κἂν τε ἡμαρτε, κἂν τε μὴ· ἡ τὰ νη-
 πια λέγει μὴ εἰς ἀρεσὶν ἁμαρτιῶν βαπτίζεσθαι, ὡς
 μηδὲν ἐκ τῆς τοῦ Ἀδάμ προγονικῆς ἁμαρτίας ἔλ-
 κοντα· καὶ ταῦτα τοῦ Ἀποστόλου βωόντος, ὡς Δε'
 ἐνός ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσ-
 ῆλθε, καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος· ἡ πάλιν

ε quidem, sed tamen etiam sine illa, divina
 ε præcepta exsequi possumus : sit anathema.
 ε De fructibus enim mandatorum Dominus non
 ε dixit, Sine me difficilius potestis facere : sed,
 ε Sine me nihil facere potestis. »

BALS. Innumerabiles erant perversæ opiniones,
 quarum una erat etiam quæ dicebat, quod Deus
 dedit nobis liberum arbitrium, ut possemus etiam
 sine divina gratia Dei mandata complere : divina
 autem gratia ad ea facilius perficienda suum nobis
 præbet auxilium. Possemus enim illa etiam sine
 divina opem ferente gratia, sed difficilius, exsequi.
 lis ergo, qui hæc dicunt, anathema inducit sy-
 nodus.

ZONAR. Innumerabiles erant perversæ opiniones,
 quarum una erat etiam quæ dicebat, quod Deus
 dedit nobis liberum arbitrium, ut possemus etiam
 sine divina gratia Dei mandata complere : divina
 autem gratia ad ea facilius perficienda suum nobis
 præbet auxilium. 648 Possemus enim illa etiam
 sine divina opem ferente gratia, sed difficilius,
 exsequi. lis ergo, qui hæc dicunt, anathema inducit
 synodus, asserens, totum gratiæ esse divinæ, ac
 sine illa nihil a nobis recte agi posse. Profert
 autem et testimonium Domini, dicentis : Sine me
 nihil omnino potestis facere : neque dixit, inquit,
 Facile facere non potestis ; sed, Nihil potestis
 facere.

ARIST. « Qui prædicat, quod et sine gratia diffi-
 ε cilius quidem, sed tamen explemus mandata,
 ε ter execrandus est : dicit enim Dominus,
 ε Sine me nihil omnino facere potestis. »

Pelagio et Celestino et Nestorio absurda sapientia,
 consentientibus, et impiorum Manichæorum dog-
 mata et ea quæ synodus anathematizat sentientibus
 et prædicantibus, qui eadem sentit inter Chri-
 stianos non collocatur, sed ex Ecclesia relegatur
 ut alienus, et ab ea pariter et Deo segregabitur.
 Dicunt autem quidam impios illos, nempe Cele-
 stinum et Pelagium, nec episcopos nec presbyteros
 nec omnino de ordine sacerdotali fuisse ; sed quasi
 monachos existentes, et civitates pertranseuntes et
 consentientes contra veritatem, in Ecclesiam autem
 insurgentes sub Theophilo Alexandriæ episcopo
 et Innocentio Romæ, et post multa certamina ab
 ipsis etiam episcopis scriptis fuisse condemnatos.
 Quicumque ergo Adamum a Deo mortalem factum
 fuisse docet, et per naturæ necessitatem moriturum,
 sive peccasset, sive non, aut infantes non in pec-
 catorum remissionem baptizatos dicit, ut nihil a
 primitivo Adami peccato attrahentes ; cum Apo-
 stolus hæc clamat, quod per unum hominem peccatum
 in mundum venit, et per peccatum mors ; vel etiam
 sentit baptismum peccatorum quidem remissionem
 largiri, non autem et præbere auxilium ne amplius
 peccetur, sed nostro solo conatu illud emendari,

⁶⁵ J. n. n. xv, 3.

vel illud etiam admittit, et Dei gratiam nos ad A mandata ipsius explenda adjuvare arbitratur; sed docet, quod et sine gratia ea perficere possumus, sed cum difficultate: sit anathema. Nec enim dixit Dominus, quod Sine me ea difficulter potestis facere; sed quod Sine me nihil potestis facere.

τῆς χάριτος κατορθοῦν αὐτάς ἔδυνάμεθα, πλὴν μετὰ δυσχερείας, ἦτω ἀνάθεμα. Οὐδὲ γὰρ εἶπεν ὁ Κύριος ὡς Χωρὶς ἐμοῦ δυσχερῶς δύνασθε ποιῆν αὐτάς, ἀλλ', ὅτι Χωρὶς ἐμοῦ οὐδὲν δύνασθε ποιῆν.

CANON CXV.

Quod non solum humilis, sed etiam vera est hæc vox sanctorum: Si dixerimus quod peccatum non habemus, nos ipsos seducimus. Similiter placuit, ut quod dixit sanctus Joannes apostolus: Si dixerimus, quod peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, et veritas in nobis non est⁶⁶; quicumque sic accipiendum existimaverit, ut dicat per humilitatem non debere dicere nos non habere peccatum, non quod vere ita est, sit anathema. Prosequitur enim apostolus, et sic subjungit: Sin autem peccata nostra confessi fuerimus, fidelis est et justus qui peccata nobis remittet, et purgabit nos ab omni injustitia⁶⁷. Ubi plane ostensum est, hoc non solum humiliter, sed etiam vere dici. Poterat enim apostolus dicere: Si dixerimus, quod peccatum non habemus, nos ipsos extolimus, et humilitas non est in nobis: sed cum dixit, Nos ipsos seducimus, et, Non est in nobis veritas; aperte ostendit eum qui dicit, se non habere peccatum, non vere dicere, sed

BALS. et ZONAR. Quidam id quod dicit Apostolus: Si dixerimus, quod peccatum non habemus, nos ipsos seducimus: sic acceperunt, quod per humilitatem hoc oportet dicere, non per veritatem. Nos ergo, qui apostoli dictum sic interpretantur, anathemate condemnant 649 Patres, dicentes quod ex proxime sequentibus Epistolæ verbis clare ostenditur apostoli sententia, subjungentis: Sin autem confiteamur peccata nostra, et quæ deinceps sequuntur. Jam vero David quoque dicit: In peccatis concepit me mater mea⁶⁸. Nisi enim lex nuptialis opem ferret, coitus peccatum existimaretur, libidinem carnisque appetitionem habens, quæ ipsum incitaret, etiamsi liberorum gratia fieret. Et ite-
D In peccatis, dixit David, concepit me mater mea. Si enim carnis cupiditatem causam habeat corporum generatio, talia sunt omnino et quæ ex ipsis generantur.

ARIST. Qui, Theologo dicente: Si dixerimus, quod peccatum in nobis non est, nosmetipsos seducimus; interpretatur ut non vere, sed humiliter hoc dixerit: anathema sit.

Quandoquidem omnes sumus in peccatis, et nemo purus a sordibus, etiamsi unus dies tota sit illius vita: anathemati obnoxius est, qui dicit, humiliter et non vere ab apostolo dici: Quod si dicimus quod

φρονεῖ τὸ βάπτισμα τῶν μὲν ἤδη ἡμαρτημένων δευ-
ρεῖσθαι ἔπεισιν, μὴ παρέχειν δὲ βοήθειαν καὶ εἰς τὸ
μηκέτι ἁμαρτῆσαι, ἀλλ' ἐξ ἡμετέρας μόνης σπουδῆς
τοῦτο κατορθοῦσθαι: ἢ καὶ τοῦτο μὲν παραδέχεται,
καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ χάριν δοξάζει ἐπισχύειν ἡμᾶς εἰς
τὸ τὰς ἐπιτολάς ἐκπληροῦν· ἐδίδουκε δὲ ὡς καὶ διχα
ὡς Χωρὶς ἐμοῦ οὐδὲν δύνασθε ποιῆν.

KANON PIE.

Quod non solum peccatum, sed etiam vera est hæc vox sanctorum: Si dixerimus, quod peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, et veritas in nobis non est⁶⁹; quicumque sic accipiendum existimaverit, ut dicat per humilitatem non debere dicere nos non habere peccatum, non quod vere ita est, sit anathema. Prosequitur enim apostolus, et sic subjungit: Sin autem peccata nostra confessi fuerimus, fidelis est et justus qui peccata nobis remittet, et purgabit nos ab omni injustitia⁷⁰. Ubi plane ostensum est, hoc non solum humiliter, sed etiam vere dici. Poterat enim apostolus dicere: Si dixerimus, quod peccatum non habemus, nos ipsos extolimus, et humilitas non est in nobis: sed cum dixit, Nos ipsos seducimus, et, Non est in nobis veritas; aperte ostendit eum qui dicit, se non habere peccatum, non vere dicere, sed

BALE. και ΖΩΝ. Τινὲς τὸ ἀποστολικὸν ῥητὸν, τὸ λέγον, Ἐὰν εἰπωμεν, Ἄμαρτιαν οὐκ ἔχομεν, ἑαυτοὺς ἀπατάμεν, οὕτως ἐξελαμβάνοντο, ὅτι διὰ ταπεινοφροσύνην δεῖ τοῦτο λέγειν, καὶ οὐ πρὸς ἀλήθειαν. Τοὺς οὖν οὕτως ἐρμηνεύοντα; τὰ εἰρημίνα τῶν Ἀποστόλων ἀναθέματι καταδικάζουσιν οἱ Πατέρες, λέγοντες ὅτι ἐκ τῶν ἐξῆς ῥημάτων τῆς ἐπιστολῆς δεικνύται προδήλως τοῦ ἀποστόλου ἡ ἔννοια, ἐπαγόνο; Ἐὰν δὲ ὁμολογήσωμεν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, καὶ ὅσα ἐφεξῆς. Καὶ ὁ Δαβὶδ δὲ λέγει· Ἐν ἁμαρτίαις ἐκτίσθησέ με ἡ μήτηρ μου. Εἰ μὴ γὰρ ὁ νόμος ἐπακούρει τῷ γάμμῳ, ἁμαρτία ἂν ἐλογίζετο ἡ μήτις, φιλοσαρκίαν καὶ δραξιν σαρκικῆν ἔχουσα κενούσαν εἰς αὐτὴν, καὶ διὰ παιδοποιεῖν γέννηται. Διὸ καὶ, Ἐν ἁμαρτίαις, εἶπεν ὁ Δαβὶδ, ἐκτίσθησέ με ἡ μήτηρ μου. Εἰ γὰρ αἰτίαν ἔχει τὴν τῆς σαρκὸς ἐπιθυμίαν τῶν σωματίων ἡ γένεσις, τοιαῦτα πάντως καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν γεννώμενα.

ARIST. Qui, Theologo dicente: Si dixerimus, quod peccatum in nobis non est, nosmetipsos seducimus; interpretatur ut non vere, sed humiliter hoc dixerit: anathema sit.

⁶⁶ I Joan. 1, 10. ⁶⁷ ibid. 9 ⁶⁸ Psal. 1, 7.

τὸ, *Εὐν εἰπωμεν ὅτι ἁμαρτία ἐν ἡμῖν οὐκ ἔστιν, αὐτοὺς ἀπατῶμεν.* Ἐὐν γὰρ διὰ ταπεινοφροσύνην τοῦτο εἶπεν, οὐκ ἂν εἶπεν ὅτι Ἐαυτοῦς ἀπατῶμεν, ἀλλὰ, ὑφ' οὗ μὲν ἐκεῖνος γὰρ ἀπατᾷ ἐαυτὸν, ὁ πλαινώμενος καὶ ψευδόμενος, οὐ μὴν ὁ τὴν ἀλήθειαν λέγων.

KANON ΠΙΓ'.

• Ὅτι ἐν τῇ Δεσποτικῇ εὐχῇ οἱ ἅγιοι ὑπὲρ ἐαυτῶν
 • λέγουσιν· Ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν.
 • Ὁμοίως ἤρρεσεν, ἵνα ὀσιωδῆποτε εἴποι ἐν τῇ
 • Δεσποτικῇ εὐχῇ διὰ τοῦτο λέγειν τοὺς ἁγίους,
 • Ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, οὐχ ὅτι ὑπὲρ
 • ἐαυτῶν τοῦτο λέγουσιν, ἐπειδὴ αὐτοῖς λοιπὸν
 • οὐκ ἔστιν ἀναγκαῖα αὕτη ἢ αἰτησις, ἀλλ' ὅτι
 • ὑπὲρ ἄλλων τῶν ὄντων ἐν τῷ λαῷ αὐτῶν ἁμαρ-
 • τωλῶν, καὶ μὴ λέγειν ἕνα ἕκαστον τῶν ἁγίων,
 • Ἄφες μοι τὰ ὀφειλήματά μου, ἀλλ', Ἄφες ἡμῖν **B**
 • τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν ὡς ὑπὲρ ἄλλων τοῦτο
 • μᾶλλον ἢ ὑπὲρ ἐαυτοῦ τὸν δίκαιον αἰτοῦντα νοεῖ-
 • σθαι· ἀνάθεμα εἴη. Ἄγιος γὰρ καὶ δίκαιος ἦν
 • Ἰάκωβος ὁ ἀπόστολος, ὅτε εἶπεν, Ἐν κολλοῖς
 • γὰρ ἁμαρτάνομεν πάντες. Ἐπιὰ διὰ τί προσ-
 • τίθεται τὸ πάντες, εἰ μὴ ἵνα ἡ ἔννοια αὕτη
 • ἀρμοσθῇ καὶ τῷ ψαλμῷ, ὅπου ἀναγινώσκεται,
 • Μὴ εἰσέλθῃς εἰς κρίσιν μετὰ τοῦ δούλου σου,
 • ὅτι οὐ δίκαιωθήσεται ἐνώπιόν σου πᾶν ζῶν;
 • καὶ ἐν τῇ εὐχῇ τοῦ σωφράτου Σολομώντος· Οὐκ
 • ἔστιν ἄνθρωπος, ὃς οὐχ ἤμαρτεν, καὶ ἐν τῇ
 • βίβλῳ τοῦ ἁγίου Ἰωβ τὸ, ἐν χειρὶ παντὸς ἀν-
 • θρώπου, ὁ σημαίνει, ὥστε εἶδέναι πάντα ἀν-
 • θρωπον τὴν ἀσθένειαν αὐτοῦ. Ὅθεν εἶτι μὴν ὁ **C**
 • ἄγιος Δανιὴλ, ἐν τῇ προσευχῇ πληθυντικῶς λέ-
 • γων τὸ, Ἐμάρτεμεν, ἠνομήσαμεν, καὶ τὰ
 • λοιπὰ, ἃ ἐκεῖ ταπεινοφρόνως καὶ ἀληθινῶς ὁμο-
 • λογεῖ· ἵνα μὴ νομισθῆ, ὡς τινες νοοῦσι, τοῦτο
 • μὴ περὶ τῶν ἰδίων, ἀλλὰ περὶ τῶν τοῦ λαοῦ
 • αὐτοῦ μᾶλλον λέγειν ἁμαρτιῶν, μετὰ ταῦτα εἰ-
 • πανδοὶ Εὐχόμεν καὶ ἐξομολογούμεν τὰς ἁμαρ-
 • τίας μου καὶ τὰς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ μου Κυρίῳ
 • τῷ Θεῷ μου. Οὐκ ἠθέλησεν εἰπεῖν τὰς ἁμαρ-
 • τίας ἡμῶν, ἀλλὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ εἶπε καὶ ἐαυ-
 • τοῦ· ἐπειδὴ μέλλοντας τοῦτο ὁσῶν κικῶς νοεῖν
 • ὡσανεὶ προεῖδεν ὁ προφήτης.

ΒΑΣΣ. Ἀπὸ νοῦν εἶσι τὸ λέγειν ὅτι οἱ ἅγιοι εὐχόμε-
 νοι, Ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, οὐχ ὑπὲρ
 ἐαυτῶν τοῦτο λέγουσιν, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ λαοῦ. Διδὸ καὶ **D**
 τοὺς ταῦτα φρονούντες ἀναθεματίζουσιν οἱ Πατέρες,
 λέγοντες οὐχ ὑπὲρ τῶν ἄλλων μόνον τοὺς δικαίους
 αἰτεῖν τὴν ἄρσιν τῶν ἁμαρτιῶν, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ἐαυ-
 τῶν· καὶ μαρτυρίας ἐπιφέρουσι γραφικὰς, μίαν ἐκ
 τῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἀδελφοῦ Ἰακώβου· τὰς δὲ λοι-
 πὰς ἐκ τῆς παλαιότερας Γραφῆς.

ΖΩΝΑΡ. Καὶ τοῦτο τῆς αὐτῆς ἀπονοίας ἐστὶ, τὸ
 λέγειν, ὅτι οἱ ἅγιοι εὐχόμενοι, Ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφει-
 λήματα ἡμῶν, οὐχ ὑπὲρ ἐαυτῶν τοῦτο λέγουσιν,
 ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ λαοῦ. Διδὸ καὶ τοὺς ταῦτα φρονούντες
 ποιοῦνται ὑπὸ ἀνάθεμα οἱ τῆς συνόδου ταύτης, λέ-
 γοντες· οὐχ ὑπὲρ τῶν ἄλλων μόνον τοὺς δικαίους αἰ-

A peccatum non est in nobis, nosmetipsos seducimus.
 Si enim per humilitatem illud dixerit, non dixisset,
 quod *nosmetipsos seducimus*, sed, exaltamus : ille
 enim seipsum seducit, qui hallucinatur et menditur,
 non ille qui veritatem dicit.

CANON CXVI.

• Quod in Oratione Dominica sancti pro seipsis
 • dicunt: *Dimitte nobis debita nostra* ⁶⁰. Similiter
 • placuit, ut quicumque dixerit, in Oratione Do-
 • mica propterea dicere sanctos, *Dimitte nobis*
 • • *debita nostra*, non quod pro seipsis hoc dicant,
 • quandoquidem ipsis deinceps non est neces-
 • saria talis petitio, sed quod pro aliis peccato-
 • ribus, qui sunt in suo populo; et non dicat
 • • unusquisque sanctus, *Dimitte mihi debita mea.*
 • • sed, *Dimitte nobis debita nostra*, nunquam pro
 • • aliis hoc magis quam pro se justus intelli-
 • • postulet; sit anathema. Sanctus enim et justus
 • • erat Jacobus apostolus, quando dixit: *In multis*
 • • *enim offendimus omnes* ⁶¹. Cur enim additum
 • • est illi, *omnes*, nisi ut ea sententia psalmo
 • • quoque conveniat, ubi legitur, *Ne introeas in*
 • • *judicium cum servo tuo, quia non justificabitur*
 • • *in conspectu tuo omnis vivens* ⁶²; et in oratione
 • • sapientissimi Salomonis, *Non est homo qui non*
 • • *peccaverit* ⁶³; et in libro quoque sancti Job,
 • • illud, in manu omnis hominis, significat, ut
 • • omnis sciat homo imbecillitatem suam. Unde
 • • præterea sanctus quoque Daniel, cum in ora-
 • • tione pluraliter diceret illud, *Peccavimus, ini-*
 • • *que egimus* ⁶⁴, et reliqua, quæ illic humiliter et
 • • vere confitetur; ne existimaretur, ut quidam
 • • sentiunt, hoc non de propriis, sed de populi
 • • potius dicere peccatis, postea dixit: *Oravi et*
 • • *confessus sum peccata mea, et peccata populi*
 • • *mei, Domino Deo meo* ⁶⁵. Noluit dicere peccata
 • • nostra, sed ipsius populi dixit et sua; quoniam
 • • futuros, qui illud sic male intelligent, vel-
 • • uti prævidit propheta.

BALS. Arrogantia est dicere, quod sancti pre-
 cantes, *Dimitte nobis debita nostra*, non pro se-
 ipsis hoc dicunt, sed pro populo. Et ideo eos, qui
 ita sentiunt, Patres anathemate feriunt; dicentes
 justos non pro aliis solis petere remissionem pec-
 catorum, sed etiam pro se ipsis: et adducunt testi-
 monia sacræ Scripturæ; unum quidem ex Epistola
 Jacobi fratris Domini, reliqua autem ex Veteri
 Testamento.

ZONAR. Hoc etiam est arrogantia dicere, quod
 sancti precantes, *Dimitte nobis debita nostra*, non
 pro seipsis hoc dicunt, sed pro populo. Et ideo eos,
 qui ita sentiunt, hujus synodi Patres anathemate
 feriunt, dicentes, justos non pro aliis solis petere
 remissionem peccatorum, sed etiam pro se ipsis.

⁶⁰ Matth. vi, 12. ⁶¹ Jacob. iii, 2. ⁶² Psal. cxlii, 2. ⁶³ III Reg. viii, 46. ⁶⁴ Dan. iii, 29

⁶⁵ Ibid. ix 4.

ipsis : et adlucunt testimonia sacrae Scripturae ; unum quidem ex Epistola Jacobi fratris Domini, reliqua autem ex Veteri Testamento.

ARIST. « Qui illud : *Dimitte nobis debita nostra* ;
 « quæ multorum sunt dicere, et non quæ singu-
 « lorum et propria, exponit, anathema sit : cum
 « Daniele etiam cum multis dicentem videat :
 « *Confessus sum peccata mea, et peccata populi*
 « *mei.* »

Qui perperam interpretatur, quod sancti illud, *Remitte nobis debita*, dicentes, non pro seipsis precantes illud dicunt, ut non habentes peccatum, ac ideo precatione ista non indigent, sed pro peccatoribus orationem istam Deo offerunt, anathema sit. Sanctus enim et justus erat apostolus Jacobus, quando dixit, *In multis enim peccamus omnes* : et Daniel in oratione ejus numero plurali dicens, *Pecca-
 cavimus, legem transgressi sumus et cætera* ; de-
 inde et singulariter adiens, *Confessus sum peccata
 mea, et peccata populi mei Domino Deo meo.*

CANON CXVII.

« Quod a sanctis vere dicitur, *Dimitte nobis debita
 « nostra* ». Similiter placuit, ut quicumque hæc
 « verba Orationis Dominicæ, ubi dicimus, *Di-
 « mitte nobis debita nostra*, sic volunt dici a
 « sanctis, ut ea humiliter, non vere dicta sint ;
 « sint anathema. Quis enim ferat precantem, et
 « non hominibus, sed Deo mentientem : qui
 « labris dicat, velle sibi remitti, sed corde dicat,
 « se non habere peccata, quæ sibi dimittantur ? »

BALS. Præsens quoque canon est ejusdem sen-
 tentiæ, cum dicit, *Quis enim eum feret, qui verbis
 quidem petit remissionem peccatorum, corde autem
 se non habere peccata existimet ; et non hominibus,
 sed Deo mentitur ?*

ZONAR. Præsens quoque canon est ejusdem sen-
 tentiæ, et anathemati subjicit eum, qui ita sentit,
 dicens : *Quis enim eum ferat, hoc est, quis susti-
 neat et patiat eum, qui verbis quidem petit re-
 missionem peccatorum, corde autem se non habere
 peccata existimet ; et non hominibus, sed Deo
 mentitur ?*

CANON CXVIII.

« De populis, qui a Donatistis convertuntur. Simi-
 « liter placuit, quoniam ante aliquot annos in
 « hac ecclesia plena synodo definitum est, ut
 « quæcunque ecclesiæ, in diocesi sitæ, ante
 « leges de Donatistis editas catholicæ factæ
 « fuerint, ad illas sedes pertinerent, per quarum
 « episcopos persuasæ catholicæ unioni commu-
 « nicarunt ; post leges autem, quæcunque com-
 « municarunt, ad illas pertinerent, ad quas

« Matth. vi, 15.

τείν τὴν ἀφ᾽ εἰς τῶν ἀμαρτιῶν, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ταυ-
 τῶν. Καὶ μαρτυρίας ἐπιφέρουσι γραφικὰς, μίαν ἐκ
 τῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ἰακώβου, τὰς δὲ λοι-
 πὰς ἐκ τῆς παλαιότερας Γραφῆς.

ΑΡΙΣΤ. « Ὁ παραφράζων τὸ, *Ἀφ᾽ εἰς ἡμῖν τὰ ὄφει-
 « λήματα ἡμῶν*, τὰ τῶν πολλῶν λέγειν, καὶ
 « οὐκ ἐκάστου καὶ τὰ οἰκία, ἀνάθεμα ἔμετα πολ-
 « λῶν καὶ Δανιὴλ βλέπων λέγοντα, *Ἐξωμολο-
 « γούμην τὰς ἀμαρτίας μου, καὶ τὰς ἀμαρτίας
 « τοῦ λαοῦ μου.* »

Ὁ παρερμηνεύων ὡς οἱ ἄγιοι τὸ, *Ἀφ᾽ εἰς ἡμῖν τὰ
 ὄφειλήματα*, λέγοντες, οὐκ ὑπὲρ ταυτῶν εὐχόμενοι
 τοῦτο λέγουσιν, ὡς μὴ ἔχοντες ἀμαρτίας, καὶ διὰ
 τοῦτο μὴ δὲ δεικνύοντες τῆς αἰτιότητος ταύτης ἄλλ' ὑπὲρ
 τῶν ἀμαρτιῶν τὴν ἰκασίαν ταύτην προσφέρουσι τῷ
 Θεῷ, ἣτω ἀνάθεμα ὁ ἄγιος ; γὰρ καὶ δίκαιος ἦν Ἰακώ-
 βος ὁ ἀπόστολος, ὅτε ἔλεγεν Ἐν πολλοῖς γὰρ
 ἀμαρτάνομεν πάντες ; καὶ ὁ Δανιὴλ ἐν τῇ προσευχῇ
 αὐτοῦ πληθυντικῶς λέγων Ἠμάρτομεν, ἠγομήσα-
 μεν, καὶ τὰ λοιπὰ ἔλλα καὶ ἰδικῶς ἐπάγων Ἐξω-
 μολογούμην τὰς ἀμαρτίας μου, καὶ τὰς ἀμαρτίας
 τοῦ λαοῦ μου Κυρίῳ τῷ Θεῷ μου.

CANON CIX.

« Ὅτι ἀληθῶς ἀπὸ τῶν ἁγίων λέγεται τὸ, *Ἀφ᾽ εἰς
 « ἡμῖν τὰ ὄφειλήματα ἡμῶν*. Ὅμοιωσ ἤρασαν
 « ἵνα οἵτινες δὴποτε αὐτὰ τὰ ῥήματα τῆς Δεσπο-
 « τικῆς Εὐχῆς, ὅπου λέγομεν, *Ἀφ᾽ εἰς ἡμῖν τὰ
 « ὄφειλήματα ἡμῶν*, οὕτω βυβλῶνται ἀπὸ τῶν
 « ἁγίων λέγεσθαι, ὡς ταπεινοφρόνως καὶ οὐκ ἀλη-
 « θῶς ταῦτα λαχθῆναι, ἀνάθεμα εἴη. Τίς γὰρ ὑπε-
 « νέγκοι τὸν εὐχόμενον, καὶ μὴ ἀνθρώποις, ἀλλ'
 « αὐτῷ τῷ Κυρίῳ ψευδόμενον, τὸν τοῖς χειλέσιν
 « αὐτοῦ λέγοντα θελεῖν ἀρεθῆναι, τῇ δὲ καρδίᾳ
 « λέγοντα τὰς ὀφειλοῦσας ἀρεθῆναι ἀμαρτίας αὐ-
 « τῷ, μὴ ἔχει ; »

BALS. Καὶ ὁ παρῶν κανὼν τῆς αὐτῆς ἐνοίας
 ἐστὶ, λέγων, *Τίς γὰρ ἀνέξεται τὸν τοῖς ῥήμασι μὲν
 ἀφ᾽ εἰς σφαλμάτων αἰτοῦντα, τῇ δὲ καρδίᾳ μὴ ἔχειν
 λογιζόμενον ἀμαρτίας, καὶ οὐκ ἀνθρώποις, ἀλλὰ τῷ
 Κυρίῳ ψευδόμενον ;*

ZONAR. Καὶ ὁ παρῶν κανὼν τῆς αὐτῆς ἐνοίας
 ἐστὶ, καὶ ἀναθέματι ἐνοχον ποιεῖται τὸν τὰ αὐτὰ δο-
 ξάζοντα, λέγων, *Τίς γὰρ ὑπενέγκοι, ἀνεὶ τοῦ, Τίς
 γὰρ ὑπομῖνοι καὶ καταδέξεται τὸν τοῖς ῥήμασι μὲν
 ἀφ᾽ εἰς σφαλμάτων αἰτοῦντα, τῇ δὲ καρδίᾳ μὴ ἔχειν
 λογιζόμενον ἀμαρτίας, καὶ οὐκ ἀνθρώποις, ἀλλὰ τῷ
 Κυρίῳ ψευδόμενον ;*

CANON CIX.

« Περὶ τῶν λαῶν τῶν ἀπὸ τῶν Δονατιστῶν ἐπι-
 « στρεφόντων. Ὅμοιωσ ἤρασαν, ἐπειδὴ πρὸ τινῶν
 « ἐνιαυτῶν ἐν ταύτῃ τῇ ἐκκλησίᾳ πεκληρωμένη τῇ
 « συνόδῳ ὤρισθη, ἵνα οἰαδῆποτε ἐκκλησίαι, ἐν
 « διοικήσει καθεστῶσαι, πρὸ τῶν νόμων τῶν περὶ
 « τῶν Δονατιστῶν ἐνεθέντων καθολικῶν γίνων-
 « ται, ἐκείνοις τοῖς θρόνοις ἀνήκωσιν, ὧντινων
 « διὰ τῶν ἐπισκόπων προτραπείσται τῇ καθολικῇ
 « ἐκκλησίᾳ ἐκοινωνήσαν ἑαυτὰς ἀπὸ τῶν νόμων οἰα-
 « σάντων.»

« ὁμοίως ἐκονῶντες, ἐκείνοις ἀνήκωσιν, οἷς καὶ ἄ
 « ὅτε ἦσαν εἰς τὸ μέρος τοῦ Δονάτου· καὶ ἐπειδὴ
 « πολλὰ φιλονεικίαι ὑστερον μεταξὺ τῶν ἐπι-
 « σκόπων περὶ τῶν διοικήσεων ἀνεφύθησαν καὶ
 « ἀναφύονται, οἷς τότε οὐ τελεία δοκεῖ γενέσθαι
 « πρόνοια, νῦν ἐν ταύτῃ τῇ ἀγίᾳ συνόδῳ ἤρρασαν,
 « ἵνα ὁποῦδήποτε καθολικῆ ἐγένετο; καὶ τὸ μέρος
 « τοῦ Δονάτου, καὶ διαφόροις ὁράνοις ἀνήκουσι
 « ἦσαν, ἐν οὐδεὶς ποτε καιρῷ ἕνωσις ἐκεῖ ἐγένετο
 « ἢ ἔσται, εἴτε πρὸ τῶν νόμων εἴτε μετὰ τοὺς νό-
 « μους ἐκαίνοι τῷ ὁρόνῳ ἀνήκωσιν, ἢ τινι ἢ ἐκ-
 « παλαι ἐκεῖ ὑπάρξασα καθολικῆ ἀνήκεν. »

KANON ΠΙΘ'.

« Περὶ τοῦ, πῶς μεταξὺ ἀλλήλων μερίζονται τὰς
 « διοικήσεις οἱ ἐπίσκοποι, τοῦτο μὲν οἱ καθολικοί,
 « τοῦτο δὲ οἱ ἐκ τοῦ Δονάτου ἐπιστρέψαντες·
 « οὕτω δηλαδὴ, ἵνα, εἴπερ ἐπίσκοποι ἀπὸ τῶν
 « Δονατιστῶν πρὸς τὴν καθολικὴν ἐνόησαν ἐπέ-
 « στρέψαν, ἐξίτου πρὸς ἀλλήλους διέλωσι τὰς
 « οὐσίας· εὐρισκομένους διοικήσεις, ἐνθα ἦσαν ἀμ-
 « φότερα τὰ μέρη· τοῦτ' ἔστιν ἵνα ἄλλοι τόποι
 « πρὸς ἐκαίνοι, καὶ ἄλλοι πρὸς ἐκαίνοι ἀνήκωσιν
 « οὕτως, ἵνα ὁ παλαιότερος ἐν τῇ ἐπισκοπῇ
 « μερίξῃ, καὶ ὁ ἕτερος ἐπιλέγεται. Εἰ δὲ τυχὸν
 « εἷς ἔσται τόπος, ἐκαίνω προσηλωθῆσιν ὅτι
 « μᾶλλον γειτονιάων εὐρίσκειται· ἐάν δὲ ἀμφο-
 « τέροι; τοῖς θρίνοι; ἴσως γειτονιάων, ἐκαίνω
 « παραχωρηθῆ, ὅν τὸ πλεῖθος ἐπιλέγεται. Εἰ δὲ
 « τυχὸν οἱ ἀρχαῖοι καθολικοὶ τὸν ἴδιον θελήσουσι,
 « καὶ οἱ ἐκ τοῦ μέρους τοῦ Δονάτου μεταστρέ-
 « ψαντες τὸν ἴδιον, τῶν πλείονων ἢ γνῶμῃ προ-
 « τειμηθῆ τῶν ὀλιγοτέρων· εἰ δὲ τὰ μέρη εἷσιν
 « ἴσα, τῷ παλαιότερῳ ἐπισκόπῳ καταλογισθεῖν.
 « Ἐάν δὲ οὕτω πλείστοι οἱ τόποι εὐραθῶσιν, ἐν
 « οἷς ἀμφοτέρα τὰ μέρη εἷσιν, ὡς μὴ δύνασθαι
 « ἐξ ἴσου μερισθῆναι, τοῦ ἀριθμοῦ τῶν αὐτῶν
 « τόπων ἀνίσου ὑπάρχοντος, πρῶτον μερισθῶσιν
 « οἱ ἴσοι ἀριθμοί, καὶ τῷ ἀπομένοντι τόπῳ τοῦτο
 « φυλαχθῆ, ὅπερ ἀνωτέρῳ λέλεχται, ὅτε περὶ τοῦ
 « ἐνὸς ἐξῆταιτό τόπου. »

ΒΑ'Σ. Ἐξηγηθῆναι τοὺς δύο τούτους κανόνας
 « οὐκ ἔστιν ἀναγκαῖον, ὡς μηδὲ εἰς κοινὴν ἀφορῶντας
 « οἰκονομίαν, ἀλλ' εἰς τοὺς ἐν Ἀφρικῇ ἀπὸ τῶν Δο-
 « νατιστῶν προσελθόντας ἐπισκόπους τῇ καθολικῇ
 « Ἐκκλησίᾳ.

ΖΩΝΑΡ. Οἱ τοῦ Δονάτου ἀπεισιῶται πολλοὶ γε-
 « νόμενοι, καὶ εἰς πλήθῃ συστάτες; ἐν διαφόροις
 « διοικήσεσιν ἤρρασαν ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ ἐνορίας,
 « καὶ ταύτας κατεῖχον, καὶ φεικίσαντο. Ἐπιστρέ-
 « φόντων δὲ αὐτῶν πρὸς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, ἀμφι-
 «βολαί ἐγίνοντο περὶ τῶν ἐνοριῶν τῶν παρ' ἐκαίνοι
 « παρῶν καὶ χωρίων, τῶν ἐπισκόπων στασιαζόντων
 « πρὸς ἀλλήλους, καὶ ἐκάστων εἰς ἐαυτοὺς ταύτας
 « μεθελάκντων. Περὶ τούτου οὖν τοῦ κεφαλαίου καὶ
 « ἀμφω οἱ κανόνας οὗτοι ἐξεφωνήθησαν, τυποῦντες
 « πῶς χρὴ παρὰ τοῖς ἐπισκόποις μερίζεσθαι τοῖς
 « τόποις, οὓς κατεῖχον οἱ Δονατισταί. Ἐξηγηθῆναι
 « δὲ τοὺς κανόνας κατὰ μέρος οὐκ ἀναγκαῖον· ὅτι τὸ
 « οὐκ ἀνάγκησαν ἔγραψαι, καὶ ὅτι μηδ' εἰς κοινὴν ὁρῶντιν

« tunc quoque pertinebant, cum stabant a parte
 « Donati; et quoniam multæ contentiones de
 « diocæsisibus inter episcopos postea exortæ sunt et
 « exoriuntur, quibus tunc non exacte provisum
 « esse videtur: nunc huic sanctæ synodo placuit,
 « ut ubicunque fuit Catholica, et pars Donati,
 « et ad diversas sedes pertinebant, quocunque
 « tempore illic facta est vel erit unio, sive ante
 « sive post leges, ad illam sedem pertineant, ad
 « quam olim pertinebat, cum esset Catholica. »

651 CANON CXIX.

« Quomodo inter se diocæses dividunt episcop.,
 « partim quidem catholici, partim vero qui a
 « Donato conversi sunt; sic videlicet, ut si qui-
 « dem episcopi a Donatistis ad Catholicam unio-
 « nem conversi fuerint, ex æquo inter se invicem
 « dividant, quæ sic inventiuntur diocæses, in
 « quibus erant utraq; partes; id est, ut alii
 « loci ad illum, et illi ad hunc pertineant, sic ut
 « antiquior in episcopatu dividat, minor autem
 « eligat. Sin autem unus fortasse fuerit locus, ad
 « illum pertinebit cui vicinior reperitur: quod
 « si utrisque sedibus ex æquo sit vicinus, illi
 « cedat quem populus elegerit. Sed si antiqui
 « forte catholici proprium voluerint, et qui erant
 « ex parte Donati, conversi, proprium; plurius
 « sententia præferatur sententiæ pauciorum: sin
 « autem sint partes æquales, antiquiori episcopo
 « adscribatur. Quod si ita plurius loca inventa
 « fuerint, in quibus sint utraq; partes, ut non
 « possint ex æquo dividi, cum numerus ipsorum
 « locorum sit inæqualis; primum quidem divi-
 « dantur æquales numeri; et in loco, qui restat,
 « servetur id, quod superius dictum est, quando
 « de uno loco quærebatur. »

BALS. Exponere hos duos canones non est ne-
 « cessarium; ut qui nec ad communem œconomiam
 « conferant, sed ad episcopos, qui in Africa a Dona-
 « tistis ad catholicam Ecclesiam accesserunt.

ZONAR. Cum eorum, qui ad Donati errores ap-
 « pulerant, ingens esset multitudo, conspiratione in-
 « ter se facta, in multis diocæsisibus ecclesias, quin et
 « ipsas quoque regiones invaserant, easque quasi sua
 « conditionis effectas detinebant. Postea cum fidem or-
 « thodoxam denovo amplecterentur, controversiæ de
 « illis, quas antea occupaverant, regionibus oriebantur,
 « cum eas ad se trahere dissidentes episcopi pro se
 « quisque niterentur. In hanc ergo sententiam hi duo
 « canones editi, ac per eos loca, quæ Donatistæ in-
 « vaserant, dividendi forma episcopis præfuita. Illor
 « porro sigillatim exponere haud necessarium; tum
 « quia nihil obscuritatis habent, tum quia ad commu-
 « nem œconomiam non conferunt, sed eorum tantum,

qui in Africa per id tempus degereat, proprii sunt A
re peculiare.

ARIST. in can. 118. « Quandounque factæ sunt
« Donatistarum conversiones et uniones, ad illum
« pertineant thronum, ad quem et catholica ec-
« clesia, quæ olim ibidem fuit. »

Quandoquidem multæ controversiæ ortæ sunt de
Donatistis conversis, cuiam throno illi adjudi-
carentur: nam ante leges Imperatorias Ecclesiarum
unionem præcipientes, illi episcopo subjecti erant,
per quem ab errore conversi sunt, et catholice
Ecclesiæ communicabant, at post leges, ad eos epi-
scopos pertinebant, qui proximi erant locis ab ipsis
Donatistis detentis: decrevit synodus, controversias
inter episcopos ortas dirimens, ad illum thronum B
eos pertinere, ad quem et olim ibi constituta Eccle-
sia catholica pertinebat.

ARIST. in can. 119. « Qui a Donato conversi sunt,
« dioceses dividant, et antiquior quidem distri-
« buat, junior autem eligat. »

Si Donatistarum episcopi ad Ecclesiam catholi-
cam redeant, et inter eos, vel etiam alios catholicos
episcopos, quædam sint parœciæ, in quibus ambo
jura habent episcopalis; hæc divisio parœciarum
sive diœcesium ita communicatarum, æqualiter in-
ter eos; sed ita, ut antiquior 652 episcopus divi-
sionem faciat, at qui post eum factus fuit electionem
libeat. Si autem fortasse sit locus, in quo et Do-
natistæ habitabant et orthodoxi, si vicinus sit epi-
scopo a Donatistis converso, ei integre concedatur:
sin vero episcopo catholico vicinior sit, et pristini,
qui in eo sunt, orthodoxi proprium habere vellent
episcopum; qui autem a Donato conversi sunt, eiam
suum; plurimum sententia prævaleat. Quod si partes
sint æquales, antiquiori episcopo locus totus adju-
dicetur.

τῶν κλειόνων ἢ ψῆφος κρατεῖτω. Εἰ δὲ τὰ μῆρη ἴσα εἶσι, τῷ ἀρχαιοτέρῳ ἐπισκόπῳ ὁ τόπος ἀπας προσκυ-
ρωθήσεται.

CANON CXX.

« Ut si aliquam diœcesin ab hæresi episcopus libe-
« raverit, et triennio possederit, nemo eam repo-
« sat. Similiter placuit, ut si quis post leges locum
« aliquem ad catholicam unionem converterit,
« eumque triennio, nullo repetente, detinuerit, dein-
« ceps ab eo ne repetatur; si quidem intra ipsum
« triennium fuerit episcopus qui debebat repetere,
« et quæcivit. Sin autem non erat in matricula, præ-
« iudicium ei non afferatur; sed quando vacans
« locus episcopum acceperit, liceat ei ab ipso die
« intra triennium repetere. Similiter autem et si
« a partibus Donati ad catholicam Ecclesiam
« conversus fuerit episcopus, nullo præiudicio
« afficiatur in matricula de tempore præfinito;
« sed a quo die conversus est, facultatem habeat
« intra triennium repetendi loca, quæ ad suam
« sedem pertinent. »

οικονομίαν, ἀλλὰ τοῖς ἐν Ἀφρικῇ μόνοις προσήρ-
μοζον, κάκεινοις κατὰ τὸν τότε κατὸν.

ΑΡΙΣΤ. « Αἱ δευτέρως γινόμεναι τῶν Δονατιστῶν
« ἐπιστροφῆς καὶ ἐνώσεις ἐκείνῳ τῷ θρόνῳ
« ἀνηκέτωςαν, ᾧ καὶ ἡ ἐκπαλαί ἐκείσε καθο-
« λική. »

Ἐπειδὴ πολλὰ γέγονασιν ἀμφιβολίαι περὶ τῶν
Δονατιστῶν ἐπιστροφόντων, τίνι θρόνῳ οὗτοι προσ-
κυρωθῆσονται· πρὸ μὲν γὰρ τῶν νόμων τῶν βα-
σιλικῶν, τῶν περὶ τῆς ἐνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν
διατακτομένων, ἐκείνῳ τῷ ἐπισκόπῳ ὑπέκειντο, δι-
οὐ τῆς πλάνης ὑπέστρεψαν, καὶ τῇ καθολικῇ ἐκοι-
νώνησαν Ἐκκλησίᾳ· μετὰ δὲ τοὺς νόμους ἐκείνοις
τῶν ἐπισκόπων ἦσαν ἀνήκοντες, τοῖς πλησίον οὖσι
τῶν τόπων, τῶν παρ' αὐτῶν δὴ τῶν Δονατιστῶν
κατεχομένων· ὥρισεν ἡ σύνοδος· τὰς μεταξὺ τῶν
ἐπισκόπων ἀναφουρένας ἀμφιβολίας λύουσα, ἐκείνῳ
τῷ θρόνῳ τοὺτους ἀνήκειν, ᾧ τινι καὶ ἡ ἐκπαλαί
ἐκείσε ὑπέβησεν καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ διαφέρει.

ΑΡΙΣΤ. « Οἱ ἐπιστρέψαντες ἀπὸ Δονάτου διελέ-
« σθωσαν τὰς διοικήσεις, καὶ ὁ μὲν παλαιότερος
« ἐπιμερίζοι, ὁ δὲ νεώτερος ἐκλέγοιτο. »

Ἐὰν οἱ τῶν Δονατιστῶν ἐπίσκοποι πρὸς τὴν καθο-
λικὴν ἐπιστρέψωσιν Ἐκκλησίαν, καὶ μεταξὺ αὐ-
τῶν ἢ καὶ ἐτέρων καθολικῶν ἐπισκόπων παροικίαι
τινὲς ᾖσαν, ἐν αἷς καὶ ἀμφότεροι ἐπισκοπικὰ δίκαια
εἶχον· γενέσθω ἡ διαίρεσις τῶν οὕτως ἀνακεινομέ-
νων παροικίων καὶ διοικήσεων μεταξὺ αὐτῶν
ἐπίσης, πλην οὕτως, ὥστε τὸν μὲν παλαιότερον
ἐπίσκοπον ποιεῖσθαι τὸν μερισμὸν, τὸν δ' ὑστέρω
μετ' ἐκείνον γινόμενον ἔχειν τὴν ἐπιλογὴν. Εἰ δὲ αἷς
ἔσται τόπος, εἰς ὃν ᾖσαν καὶ Δονατιστικὰ οἰκούντες
καὶ ὀρθόδοξοι, εἰ μὲν γεινιάξῃ τῷ ἐπισκόπῳ τῷ
ἀπὸ τῶν Δονατιστῶν ἐπιστρέψαντι, ἐκείνῳ κατὰ τὸ
ἀκέραιον παραχωρηθῆ· εἰ δὲ μᾶλλον τῷ καθολικῷ
ἐπισκόπῳ πλησιάζῃ, καὶ οἱ ἐν αὐτῷ ὄντες ἀρχαῖοι
ὀρθόδοξοι τὸν ἴδιον θελήσουσιν ἔχειν ἐπίσκοπον, οἱ
δὲ ἐκ τοῦ Δονάτου μεταστρέψαντες πάλιν τὸν ἴδιον.
τῶν κλειόνων ἢ ψῆφος κρατεῖτω. Εἰ δὲ τὰ μῆρη ἴσα εἶσι, τῷ ἀρχαιοτέρῳ ἐπισκόπῳ ὁ τόπος ἀπας προσκυ-
ρωθήσεται.

KANON PK'.

« Περὶ τοῦ, ἐὰν τινα διοίκησιν ἐξ αἰρέσεως ἐλευ-
« θερώσῃ ἐπίσκοπος, καὶ περὶ τριετίαν κατάσχη-
« μηδένα ταύτην ἀναζητεῖν. Ὁμοίως ἤρρεσεν,
« ἵνα, ἂν τις μετὰ τοὺς νόμους· τόπον τινὰ πρὸς
« τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν μεταστρέψῃ, καὶ τοῦ-
« τον ἐπὶ τριετίαν, μηδὲν· ἀναζητούντος, κα-
« τάσχη, τοῦ λοιποῦ παρ' αὐτοῦ μὴ ἀναζητηθῆ·
« ἐὰν μέντοι ἐν τῇ τῆς αὐτῆς τριετίας ὑπῆρχεν
« ἐπίσκοπος ὁ ὀρθῶν ἀναζητησῆ, καὶ ἡσύχα-
« σεν. Εἰ δὲ μὴ ᾖ, μὴ προκριματισθῆ ἐν τῇ
« μᾶτρικι, ἀλλ' ὅτε ὁ χρηστῶν τόπος λάθῃ ἐπί-
« σκοπον, ἐξῆν εἰς αὐτῷ ἀπ' αὐτῆς τῆς ἡμέρας
« ἐν τῇ τριετίᾳ ἀναζητησῆ. Ὁμοίως δὲ καὶ
« ἐὰν ἐπίσκοπος ἐκ τῶν τοῦ Δονάτου μερῶν πρὸς
« τὴν καθολικὴν ἐπιστρέψῃ, μὴ προκριματισθῆ
« ἐν μᾶτρικι περὶ τοῦ ὀρισθέντος χρόνου, ἀλλ' ἐξ
« τῆς ἡμέρας ἐπέστρεψεν, ἐξέτω ἐξουσίαν ἀναζη-
« τεῖν ἐν τῇ τριετίᾳ τοῦ· τόπους τῆς αὐτῶν ἀνή-
« κωντας καθέξω. »

ΒΑΑΣ. Ὡς ἔοικε, νόμοι προθεσπίσθησαν περὶ τῶν ἐνοριῶν. Ἐπεὶ δὲ καὶ μετὰ τὸ τούτου ἐκφωνηθῆναι ἀμφιβολίας ἀνέκυπτον, ὤρισαν οἱ Πατέρες, ἴνα, ἐὰν ἐπίσκοπος τις μεταστρέψῃ πρὸς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, τόπον τινὰ, ἦγουν παροικίαν ἔχουσαν αἰρετικούς, καὶ κατέχη αὐτὴν ἐπὶ τριετίαν, ζῶντος καὶ ταῦτα τοῦ δικαιομένου ἐπ' αὐτῇ ἐπισκόπου καὶ ἡσυχάζοντος, μηκέτι περὶ ταύτης ὀχληθῆ. Ἐὰν δὲ ἐν τῇ ἐπισκοπῇ, ἣ λέγεται διαφέρειν ὁ τόπος, οὐκ ἦν ἐπίσκοπος, ἢ παραδρομὴ τῆς τριετίας οὐκ ἐμποδίζει τὸν μετὰ ταῦτα ψηφισθέντα ἀνακαλεῖσθαι τὴν ἐνορίαν. Τὸ αὐτὸ δὲ κρατεῖν καὶ ἐπὶ τῶν Δονατιστῶν ἐπιστρεφόντων. Καὶ ὁ μὲν κανὼν ἐν τούτοις. Σὺ δὲ γίνωσκε ὅτι τὰ ἐκκλησιαστικά δίκαια, τὰ περὶ τῶν ἐνοριῶν δηλαδὴ καὶ τῶν ἄλλων, εἰ μὲν κατὰ Ἐκκλησίας ἀρμόζουσι, διὰ τριακονταετίας ἀποκλείονται· εἰ δὲ κατὰ προσώπων διὰ τεσσαρακονταετίας. Καὶ ἀνάγνωθι τὸ τρίτον κεφάλαιον τοῦ τρίτου τίτλου τοῦ ε' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν καὶ τὸ τελευταῖον κεφάλαιον τοῦ δευτέρου τίτλου τοῦ αὐτοῦ βιβλίου, λέγον, Πᾶσα ἀγωγὴ προσήκουσα σεπτῶ ὀκτω, εἴτε προσωπικὴ εἴτε ὑποθηκαρία ἐστίν, οὐχ ὑπερβαίνει τὰ τεσσαράκοντα ἔτη, τῶν ἀρμόζουσῶν ἐκάστη ὀκτω τοιοῦτων εὐαγαί προσκαίρων παραγραφῶν φυλαττουσῶν μέντοι γε τοὺς οἰκείους χρόνους. Ὡστε τὰ τοῦ παρόντος κανόνος ἐσχόλασαν ὑπὸ τῶν τοιούτων κεφαλαίων ἀπὸ νεαρῶν Ἰουστινιανέων ὄντων.

ΖΩΝΑΡ. Ἐξ ἀναφορῶν τῶν τῆς συνόδου ταύτης Πατέρων νόμοι ἐτέθησαν, οἵμαι, παρὰ Ὀνωρίου τῷ βασιλεῖ· ἐκεῖνος γὰρ ἤρχε τότε τῶν ἐσπερίων. Φησὶν οὖν ὁ κανὼν ὡς, εἰ μετὰ τοὺς νόμους ἐπιστρέψῃ τόπον τινὰ, ἦγουν ἐνορίαν, ἢ παροικίαν, ἦτοι τὸν ἐν αὐτῇ λαόν, ἐπίσκοπος πρὸς τὴν ἐνότητά τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, καὶ τὴν ἐνορίαν κατὰσχη ἐν τριετίᾳ μηδενὸς ἀντιποιουμένου αὐτῆς, ἔκτοτε αὐτοῦ ἐστὶ, τουτέστιν οὐδενὶ ἐξίσταται αὐτὴν ἐκνικᾶν. Ἐὰν δὲ ἐν τῇ ἐπισκοπῇ, ἣ λέγεται διαφέρειν ὁ τόπος, οὐκ ἦν ἐπίσκοπος κατὰ τὴν τριετίαν ἐκείνην, ὅστις ἐμελλεν ἐκνικῆσαι αὐτὸν, ἀλλ' ἐχῆρυσεν ἢ ἐπισκοπῇ προσετώτος, οὐ προκριματισθῆσεται ἐν τῇ μάτρει, ἀντὶ τοῦ οὐ βλαβῆσεται ἐκ τοῦ καταγραφῆναι ἐν τῇ ἀπογραφῇ τῶν διαφερόντων τῇ ἐκκλησίᾳ, ἢ ἐπὶ τριετίαν ἐνεμήθη αὐτὸν, ἀλλ' ἐξίσταται τῷ χειροτονηθσομένῳ ἐπισκόπῳ ζητῆσαι καὶ ἐκνικῆσαι αὐτὸν, ἐντὸς τριετίας ψηφίζομένης ἀπ' αὐτῆς τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ἐγένετο. Τοῦτο δὲ κρατεῖν καὶ ἐπὶ τῶν Δονατιστῶν, ὥστε, ἐὰν ἐπίσκοπος αὐτῶν ἐπιστρέψῃ καὶ ἐνωθῆ τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ, οὐ τόπον τινὰ ἕτερος κατεῖχεν ἐπίσκοπος, ἔχειν αὐτὸν ἄδειαν ἐντὸς τριετίας, ψηφίζομένης ἐξότου ἐπιστρέψαν, ἀναζητεῖν τοὺς τόπους τοὺς ἀνήκοντας τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ.

ΑΡΙΣΤ. Ἐ Ὁ μεταστρέφων εἰς ὀρθοδοξίαν, καὶ ἐ κατέχων ἐπὶ τριετίαν τὴν ἐπιστρεφείσαν χώραν, ἔστω ἀνέγκλητος. Καὶ ὁ μεταστρέφων ἐπίσκο-

BALS. Ut est verisimile, leges de regionum finibus prius latae fuerant : sed quia postquam editae sunt, controversiae emersere, statuerunt Patres, ut si quis episcopus ad fidem orthodoxam converterit locum aliquem seu parociam, quae habet haereticos, et eam triennio detinuerit, idque vivo, qui in ea jus habet, episcopo et tacente, de ea ne amplius turbetur. Sin autem in episcopatu, ad quem dicitur locus pertinere, non erat episcopus ; lapsus triennii non impedit eum, qui postea electus est, quominus parociam suam revocet. Id ipsum autem servatur et in Donatistis, qui convertuntur. Ac in iis quidem consistit canon. Tu autem scias, quod jura ecclesiastica, quae sunt scilicet de regionum finibus, et aliis, si adversus quidem Ecclesiam competunt, triginta annis excluduntur : sin autem adversus personas, quadraginta annis. Et lege caput 3, titul. 3, lib. v Basilic. et ultimuni caput tit. 2 ejusdem libri, quod dicit, Omnis actio, quae ad venerabiles domos pertinet, sive sit personalis, sive hypothecaria, quadraginta annos non excedit, convenientibus unicuique ejusmodi sanctae domui temporalibus praescriptionibus sua tempora servantibus. Quamobrem quae in praesenti canone continentur propter haec capita, quae ex Justiniani novellis sunt, exoleverunt.

ZONAR. Ex iis, quae synodi Patres retulerant, leges ab imperatore (Honorio, ni fallor; nam is ea tempestate Occidenti praerat) conditae suere. Si quis igitur episcopus, inquit canon, post leges latas, locum aliquem, regionem videlicet aut parociam, ejusque loci populum, Ecclesiae catholicae adjunxerit, eamque regionem triennii spatio nemine repugnante obtinuerit, ex eo tempore ipsius erit, hoc est, nemini, ut eum locum sibi vendicet, iudicium experiri licebit. Si tamen ejus episcopatus, ad quem locus ille pertinere dicitur, nullus eo tempore episcopus exstabat illum vendicaturus, sed viduata praefecto Ecclesia vacabat, non praedjudicabitur in matricula; hoc est, quamvis in ejus Ecclesiae tabulas, quae eum triennio possedit, is locus relatus sit, non tamen ea res episcopum, qui postea creatus fuerit, laedet; sed eum triennii spatio, ab eo die, quo episcopus factus est, recensendo, repetere ac jure suo poterit vendicare. Quod quidem etiam in iis, quae ad Donatistas spectant, servandum esse decernitur; ut si quis nimirum episcopus ex eo numero se rursus ad Ecclesiae catholicae unitatem aggregarit, cujus aliquam regionem alius episcopus detinebat, loca ad Ecclesiam suam pertinentia, trium annorum intervallo, ex quo cum Ecclesia in gratiam rediit, repetendi habeat facultatem.

ARIST. Ἐ Qui regionem ad orthodoxam fidem convertit, et conversam per triennium detinet, sit extra culpam : et episcopus a Donato couver-

« sus, si intra triennium, a quo conversus est, A
« repetat, jure agat. »

Ante leges imperatorias, quemadmodum et in
centesimo decimo septimo canone scriptum est,
si quis episcopus ab hæresi aliqua ad fidem ortho-
doxam paræciam aliquam convertit, ab eo tempore
eam possidebat, et non poterat quispiam episcopo-
rum, ad quem diœcesis illa pertinebat, eam revo-
care. At post leges de eo latas, synodo placuit eum,
qui regionem aliquam ad fidem orthodoxam con-
vertit, et per triennium eam possedit, a nemine ut
eam repetente molestia affectum inculpatum manere,
et eam ab isto non amplius repeti, si intra trien-
nium existit episcopus, qui eam repeteret, et quie-
vit. Si enim ecclesia, quæ in regionem illam ab
hæresi conversam, jus habet, episcopo vacaverit,
proinde triennialis cursus ei nocebit, postquam in ea
fit episcopus. Sed et paræcia aliqua Donatistarum
episcopi, si ad catholicam Ecclesiam convertatur,
et ab eo qui ipsam ad fidem convertit orthodoxam
diu detenta fuit; postea autem et ipse Donatista
episcopus ad fidei Catholicæ accedit unionem: hi-
cebit ei intra triennium, a quo conversus est, pa-
ræciam ad thronum suum pertinentem revo-
care.

CANON CXXI.

« De iis qui invadunt populos, quos putant ad se
« pertinere, præter voluntatem eorum qui illos C
« possident. Similiter placuit, ut quicumque epi-
« scopi populos, quos ad suam sedem pertinere
« existimant, non ita repetant, ut aliis episcopis
« judicantibus hoc agant, sed populos, qui ab
« aliis detinentur, invadant, sive velint sive no-
« lint, causæ suæ jactura multentur: et quicum-
« que utique hoc fecerunt, si non inter episcopos
« consensu negotium finiatur, sed adhuc de eo
« contendant; is ab eo discedat, quem ostensum
« fuerit neglectis judiciis ecclesiasticis in eum
« impetum fecisse. Nec sibi quispiam blandiatur,
« si a primato de possidendo litteras acceperit.
« Sed sive habeat litteras, sive non, conveniat
« eum qui possidet, et ab eo litteras accipiat; ut
« is videatur pacifice, quæ ad ipsum pertinet, D
« Ecclesiam possidere: sin autem ille contra-
« riam quæstionem referat; ipsa quoque inter
« episcopos judicantes finiatur, sive quos primas
« ei dederit, sive quos ipsi vicinis consensu de-
« legerint. »

BALS. Lex quoque civilis statuit, ut qui sine
magistratus auctoritate rem propriam abstulerit, is
ab ea excidat. Præsens quoque canon decernit, ut
qui se plebis vel regionis jus habere existimant, ne
eam sua auctoritate apprehendant, sive hoc velint
populi, sive nolint; sed quæ ab aliis episcopis deti-
nentur, ejusmodi regiones, cum episcopali judicio

« πο; ἀπὸ Διονάτου, εἰ ἐντὸς τριετίας ἀφ' οὗ ἐκ-
« εἰστρεψεν ἐνάγει, ἐναγέτω.

Πρὸ μὲν τῶν βασιλικῶν νόμων, καθὼς καὶ ἐν τῷ
ἐκατοστῷ ἐπτακαίδεκάτῳ κανόνι ἐγγράφη, εἰ τις
ἐπίσκοπος ἀπὸ αἰρέσεως τινος εἰς ὀρθοδοξίαν με-
τέστρεψε παροικίαν τινὰ, κατεῖχε ταύτην ἀκινετιῦθεν,
καὶ οὐκ ἠδύνατό τις τῶν ἐπισκόπων, φρενὶ ἢ τοι-
αύτῃ ἀνήκει διοικήσεις, ἀνακαλεῖσθαι αὐτήν. Μετὰ
δὲ τοὺς περὶ τούτου νόμους ἤρρεσε τῇ συνόδῳ τὸν
μεταστρέψαντα εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν χώραν τινὰ, καὶ
ἐπὶ τριετίαν κατασχόντα αὐτήν, μὴ παρὰ τινος
ὀκληθέντα, ὡς ταύτην ἀναζητήσαντος, μένειν ἀνέγκ-
κλητον, καὶ μηκέτι ταύτην ἀναζητεῖσθαι ἀπ' αὐτοῦ,
εἰπερ ἐνθὸς τῆς τριετίας; ὁπῆρχεν ἐπίσκοπος ὁ μέλ-
λων ἀναζητῆσαι αὐτήν, καὶ ἡσύχασεν. Εἰ γὰρ ἐχθ-
ρευεν ἐπισκόποσ ἢ ἐκκλησία, ἢ δικαιουμένη ἐπὶ τῇ
χώρα ἐκεῖνη τῇ ἀπὸ τῆς αἰρέσεως μεταστραφείσῃ,
ἐκτοτε ἢ παραδρομῇ τοῦ τριετιῶς χρόνου αὐτὸν
βλάψει, μεθὲ γένηται ἐπ' αὐτῇ ἐπίσκοπος. Ἄλλὰ καὶ
παροικία τις ἐπισκόπου τῶν Δονατιστῶν, ἐὰν πρὸς
τὴν καθολικὴν μεταστρέψῃ Ἐκκλησίαν, καὶ κατα-
σχεθῇ ἐπὶ πολλὸν χρόνον παρὰ τοῦ μεταστρέψαντος
αὐτὴν εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν· εἴτα προσέλθῃ τῇ ἐνόητι
τῆς καθολικῆς πίστεως καὶ ὁ Δονατιστῆς ἐπίσκοπος,
ἐξέσται αὐτῷ ἐντὸς τριετίας, ἀφ' οὗ ὑπιστρεψεν,
ἀνακαλεῖσθαι τὴν ἀνήκουσαν τῷ θρόνῳ αὐτοῦ παρ-
οικίαν.

KANON PKA'.

« Περὶ τῶν τοῖς λαοῖς, οὓς νομίζουσιν αὐτοῖς ἀνή-
« κειν, ἐπιβαίνοντων παρὰ γνώμην τῶν αὐτοῦς
« κατεχόντων. Ὅμοίως ἤρρεσεν, ἵνα οἰοδῆποτε
« ἐπίσκοποι: τὰ πληθῆ, ἃ νομίζουσι τῷ θρόνῳ
« αὐτῶν ἀνήκειν, μὴ οὕτως θναζητῶσιν, ὥστε
« ἄλλων ἐπισκόπων κρινόντων τούτο πράττειν,
« ἀλλ' ὅπὸ ἐτέρου κατεχομένου ἐπέλθωσι τοῖς
« λαοῖς, εἴτε θέλουσιν εἴτε μὴ θέλουσι, τοῦ ἰδίου
« πράγματος τὴν ζημίαν ὑπομείνωσιν· καὶ οἰ-
« νες δῆποτε τούτο ἐποίησαν, εἰ μὴ ἢ μεταξὺ τῶν
« ἐπισκόπων συναίσεις ἐπερωθῆ, ἀλλ' ἀκμήν
« περὶ τοῦ αὐτοῦ φιλονικούσιν, ἐκείνος ἀποστῆ
« ἐκείθεν, περὶ οὗ δευχθεῖν, ὅτι παραόσας τοὺς
« ἐκκλησιαστικούς δικαστὰς ἔφοδον ἐποίησεν. Καὶ
« μὴ αὐτὸν τις κολακείσῃ, εἰ ἐκ τοῦ πρωτεύοντος
« γράμματα περὶ τοῦ κατέχειν ἔλαθεν. Ἄλλ' εἴτε
« γράμματα ἔχει, εἴτε οὐκ ἔχει, συνέλθῃ τῷ
« κατέχοντι, καὶ παρ' αὐτοῦ γράμματα λάβοι,
« ὥστε φανεῖν αὐτοῦ εἰρηνικῶς τὴν αὐτῷ ἀνή-
« κουσιν κατέχειν ἐκκλησίαν· ἐὰν δὲ κάκεινός
« τινα ζήτησιν ἀνεναγάρῃ, καὶ αὐτὴ περωθῆ
« μεταξὺ ἐπισκόπων κρινόντων, εἴτε οὗς ὁ πρω-
« τεύων αὐτοῖς ἐφ', εἴτε οὗς γειννῶντας κατὰ
« συναίσεις ἐπέλθωνται. »

BALS. Καὶ ὁ πολιτικὸς νόμος διορίζεται τὸν
ἀνάρχως τὸ ἴδιον ἀφελόμενον ἐκπέπειν αὐτοῦ. Καὶ
ὁ παρὼν δὲ κανὼν διορίζεται τοὺς ἐπισκόπους, τοὺς
νομίζοντας ἔχειν δίκαιον πληθῶς, ἤγουν ἐνορίας, μὴ
αὐθεντικῶς ἐκιδράττεσθαι ταύτης; κἀν θέλωσι τούτο
οἱ λαοὶ, κἀν μὴ θέλωσιν, ἀλλὰ ἐκνικῶν τὰς κατεχο-
μένους παρ' ἐτέρων ἐπισκόπων τοιαύτης ἐκτορίας

μετά κρίσει, ἐπισκοπικῆς· εἰ δὲ αὐτεκδίκῃ τοι
 γίνωνται, ζημίαν ὑπομένειν τοῦ ἴδιου πράγματος,
 ἦγουν ἐκπίπτειν τοῦ οἰκείου δικαίου. Τοῦτο δὲ ἔστι
 καὶ εἰς τοὺς μετὰ προκάταρξιν μὴ ἀναμεινάντας
 τὴν ἐπισκοπικὴν δικαιοσύνην, ἀλλὰ αὐθεντικῶς ἐπιλα-
 βομένους τῆς ἐνορίας. Καὶ μὴ τις, φησὶν, ἐαυτὸν
 κολακεύει, ἀντὶ τοῦ ἀπατήσῃ, ὅτι ἐκ τοῦ πρώτου
 τοῦ ἡγετοῦ γράμματα ἔλαθεν ἐπι-
 τρέποντα αὐτῷ τὴν τοῦ τόπου κατάσχεσιν. Ἐπεὶ γὰρ
 ἔχει γράμματα, ἔπει οὐκ ἔχει, εἰ μὴ τοῦ κατέχοντος
 τὸν λαὸν τὸν ἐκνικώμενον λάβῃ γράμματα, δι' ὧν
 φανήσεται κατὰ γνώμην ἐκείνου εἰρηνικῶς κατα-
 σχῶν τὴν διαφέρουσαν αὐτῷ ἐνορίαν, ἐκπεσεῖται τοῦ
 δικαίου αὐτοῦ. Ἐάν δὲ καὶ ἐναγόμενος ἀντενάγῃ,
 τοῦτέστιν ἀνταπειθήσεται τὸν ἐνάγοντα, ἵνα καὶ αὐτῇ
 ἢ ὑπόθεσις περατωθῇ κρινόντων ἐπισκόπων. Οἱ δὲ
 κρίνοντες ἢ παρὰ τοῦ πρώτου βοθήσονται, ἢ
 κατὰ συναίεσιν τῶν ἀντιδικῶν ἐπιλεγῆσονται.
 Ἐρωτήσεται δὲ τις, ὡς διαφόρων κανόνων διοριζομέ-
 νων καθαιρεῖσθαι τοὺς ἐν ἀλλοτρῖαις ἐνορίαις ἐπι-
 σκοπικὸν τι ἐνεργούντας παρὰ γνώμην τῶν κατε-
 χόντων αὐτάς, πῶς ὁ παρῶν κανὼν ἐπὶ μόνῃ ἐκπίπ-
 σει τοῦ προσόντος ἰσως δικαίου αὐτῷ κατακρίνει
 τὸν τὴν ἐφοδὸν ποιήσαντα; Ἀύσις. Ἐνταῦθα ὑπέλθου
 δίκαια ἔχειν ἐνορίας τὴν αὐτονομήσαντα ἐπίσκοπον,
 καὶ διὰ τοῦτο καθαιρεῖται μὲν οὐχ ὑπόκειται, ἐκ-
 πίπτει δὲ τοῦ οἰκείου δικαίου. Εἰ γὰρ φανῇ μετὰ
 ἀληθείας εἶναι ἀλλοτρίαν τὴν τοιαύτην ἐνορίαν ἐξ
 ὀχλήσεως τοῦ παθόντος τὴν ἐφοδὸν ἐπισκόπου, καὶ
 καθαιρεθῆσεται ὁ ἀτακτῆσας. Ἐπεὶ ἐρωτήσεται τις,
 ὡς τοῦ πεπονηκότος τὴν ἐφοδὸν ἐπισκόπου οὕτως
 ἐκπεσόντος τοῦ ἐπισκοπικοῦ δικαίου αὐτοῦ ἐνδυνά-
 μως ὡς ἐπὶ οἰκείᾳ ἐνορίᾳ ἐπισκοπεύσει ὁ κατέχων
 αὐτὴν, ἢ τιμωρηθῆσεται, ὡς ἐν εἰδήσει ἀλλοτρίαν
 ἐνορίαν κατέχων καὶ ἱερουργῶν ἐν αὐτῇ; Ἀύσις.
 Νόμος ἐστὶ λέγων, Καλεῖσθαι ἀρχόντος δικαίως
 νεόμεθα, καὶ ἐπεὶ ὁ παθὼν τὴν ἐφοδὸν ἐπίσκοπος
 ἀπὸ τοῦ κανόνος δεδικαίωται, ὡς τοῦ ἀτακτῆσαντος
 λογισθέντος μηδέποτε σχεῖν δίκαιον εἰς τὴν ἐνορίαν,
 ἀποκριματίστως ἐνεργῆσαι ἐπισκοπικὰ δίκαια εἰς
 ἣν κατέχει ἐνορίαν, κἂν ἦν ποτε ἀλλοτρία. Τί δὲ, ἢ
 ἀταξία καὶ ἐφοδὸς τοῦ κατακριθέντος ἐπισκόπου
 λυμάνεται τὰ δίκαια τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἀποκλει-
 σθήσεται ὁ μετὰ τοῦτον χειροτονησόμενος ἐπίσκο-
 πος ἀνακαλεῖσθαι τὰ δίκαια τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ, ἢ
 οὐ; Ἀύσις. Ἐμοὶ δοκεῖ μὴ καταδύλαττεσθαι τὴν
 ἐκκλησίαν ἐξ ὧν ἀμαρτάνει ὁ ἐπίσκοπος. Καὶ διὰ
 τοῦτο ἐνδυνάμως ἵνα ἀνακαλεῖσθαι τὴν ἐνορίαν ὁ
 διαδεξάμενος τὸν ποιήσαντα τὴν ἐφοδὸν, κἂν καὶ
 πολλὸς παρέλθῃ καιρὸς. Ἐλαλήθη δὲ τοιοῦτον τι καὶ
 ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου κυροῦ
 Λουκά. Τινὸς γὰρ ἐπισκόπου τῆς μεγάλης Βρυσηως
 δικαζομένου μετὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς μικρᾶς
 Βρυσηως, καὶ προχομίσαντος διαλυτὸν ἔγγραφον
 τοῦ προτελευτήσαντος ἀρχιεπισκόπου, χάριν τοῦ μὴ
 ἀνακαλεῖσθαι τοῦτον ἐνορίαν κατεχομένην ὑπὸ τοῦ
 ἐπισκόπου, ἢ σύνοδος ἀπεφάνητο μὴ καταδύλαττε-
 σθαι τὴν ἀρχιεπισκοπὴν ἐξ ὧν ὁ ταύτης πρόεδρος
 ἔπραξε παρὰ γνώμην τῶν οἰκείων κληρικῶν καὶ τῆς
 μεγάλης συνόδου. Γέγονασιν δὲ καὶ ἄλλαι πολλαὶ

evincent : sin autem sibiipsis jus dixerint, rei pro-
 priæ jacturam sustineant, scilicet a suo jure exci-
 dant. 654 Hoc quoque eis evenies, qui post cap-
 tum judicium episcopalem sententiam non exspe-
 ctaverint, sed sua auctoritate regionem apprehen-
 derint. Nec quis, inquit, sibi ipsi blandiatur, hoc
 est, seipsum decipiat, quod a primato seu metropo-
 litano litteras acceperit loci possessionem ei conce-
 dentes. Sive enim habeat litteras, sive non habeat,
 nisi ejus, qui populum de quo est controversia
 detinet, litteras acceperit, per quas appareat se ex
 illius sententia eam, quæ ad ipsum pertinet, regio-
 nem pacifice obtinuisse, a jure suo excidet. Sin
 autem reus contrariam actionem inferat, hoc est,
 eum, qui in ipsum actionem intendit, reconveniat
 seu recriminetur, ut ipsa quoque causa finiatur
 judicantibus episcopis : qui autem judicant, vel a
 primato dabuntur, vel ex consensu adversariorum
 eligentur. Interrogaverit autem quispiam, Cum
 diversi canones desinoant eos deponendos, qui in
 alienis diocæsisibus episcopale quid exercent, præter
 sententiam eorum ad quos pertinent ; quomodo
 præsens canon sola juris, quod forte habet, priva-
 tione eum condemnat, qui invaserit ? *Solutio.* Ille
 suppose episcopum, qui sibi jus dixit, jus habere
 diocæsis : et propterea depositioni quidem non sub-
 jicitur, sed proprio jure excidit. Si enim revera appa-
 ruerit alienam esse diocæsin, ex vexatione episcopi,
 qui violentam invasionem passus est, deponetur qui
 se insolenter et superbe gessit. Præterea interroga-
 verit quispiam, Cum is qui invasit episcopus jure
 suo ita exciderit, qui eam detinet, rite tanquam in
 propria diocæsi episcopatum geret, an punietur, ut
 qui prudens et sciens alienam diocæsin detinet. et
 in ea sacra celebrat ? *Solutio.* Lex est quæ dicit,
 Jubente magistratu juste possidemus : et quia epi-
 scopus, qui vim passus est, a canone jus accepit,
 utpote cum is, qui se insolenter et immoderate
 gessit, nullum jus in diocæsi habuisse reputatus
 sit ; absque ullo præjudicio jura episcopalia exerce-
 bit in provincia quam detinet, etsi aliquando erat
 aliena. Quid vero, vis et insolentia condemnati
 episcopi Ecclesiæ jura detrimento afficiet ? et exclu-
 detur qui post eum ordinandus est episcopus, quomi-
 nus possit revocare jura Ecclesiæ suæ, an non ?
Solutio. Mihi videtur non ex eo lædi Ecclesiam,
 quod peccat episcopus ; et propterea regionem rite
 revocabit successor ejus qui invasit, etiamsi mul-
 tum tempus præterierit. Tale quid autem dictum
 est tempore sanctissimi patriarchæ domini Lucæ.
 Cum enim quidam episcopus magnæ Brysis litiga-
 ret cum archiepiscopo parvæ Brysis, et protulisset
 scriptam transactionem antea defuncti archiepi-
 scopi, de non revocanda ab ipso regione, quæ ab
 episcopo detinebatur ; pronuntiavit synodus, non
 lædi archiepiscopatum ex eo quod ejus præsul
 præter sententiam suorum clericorum et magnæ
 synodi fecit. Fuerunt et multa huiusmodi alia sy-
 nodalia judicia.

τοιαῦται κρίσεις συνεδικαί.

« sus, si intra triennium, a quo conversus est, A
« repetat, jure agat. »

Ante leges imperatorias, quemadmodum et in
centesimo decimo septimo canone scriptum est,
si quis episcopus ab hæresi aliqua ad fidem ortho-
doxam parœciam aliquam convertit, ab eo tempore
eam possidebat, et non poterat quispiam episcopo-
rum, ad quem diœcesis illa pertinebat, eam revo-
care. At post leges de eo latas, synodo placuit eum,
qui regionem aliquam ad fidem orthodoxam con-
vertit, et per triennium eam possedit, a nemine ut
eam repente molestia affectum inculpatum inanere,
et eam ab isto non amplius repeti, si intra trien-
nium exstiterit episcopus, qui eam repeteret, et quie-
vit. Si enim ecclesia, quæ in regionem illam ab
hæresi conversam, jus habet, episcopo vacaverit,
proinde triennis cursus ei nocebit, postquam in ea
sit episcopus. Sed et parœcia aliqua Donatistarum
episcopi, si ad catholicam Ecclesiam convertatur,
et ab eo qui ipsam ad fidem convertit orthodoxam
diu detenta fuit; postea autem et ipse Donatista
episcopus ad fidei Catholicæ accedit unionem: ni-
cebit ei intra triennium, a quo conversus est, pa-
rœciam ad thronum suum pertinentem revo-
care.

CANON CXXI.

« De iis qui invadunt populos, quos putant ad se
« pertinere, præter voluntatem eorum qui illos C
« possident. Similiter placuit, ut quicumque epi-
« scopi populos, quos ad suam sedem pertinere
« existimant, non ita repetant, ut aliis episcopis
« judicantibus hoc agant, sed populos, qui ab
« aliis detinentur, invadant, sive velint sive no-
« lint, causæ suæ jactura multentur: et quicun-
« que utique hoc fecerunt, si non inter episcopos
« consensu negotium finiatur, sed adhuc de eo
« contendant; is ab eo discedat, quem ostensum
« fuerit neglectis judiciis ecclesiasticis in eum
« impetum fecisse. Nec sibi quispiam blandiatur,
« si a primate de possidendo litteras acceperit.
« Sed sive habeat litteras, sive non, conveniat
« eum qui possidet, et ab eo litteras accipiat; ut
« is videatur pacifice, quæ ad ipsum pertinet, D
« Ecclesiam possidere: sin autem ille contra-
« riam quæstionem referat; ipsa quoque inter
« episcopos judicantes finiatur, sive quos primas
« ei dederit, sive quos ipsi vicinos consensu de-
« legerint. »

BALS. Lex quoque civilis statuit, ut qui sine
magistratus auctoritate rem propriam abstulerit, is
ab ea excidat. Præsens quoque canon decernit, ut
qui se plebis vel regionis jus habere existimant, ne
eam sua auctoritate apprehendant, sive hoc velint
populi, sive nolint; sed quæ ab aliis episcopis deti-
nentur, ejusmodi regiones, cum episcopali judicio

« πο; ἀπὸ Δονάτου, εἰ ἐν τῷ τριετίας ἀφ' οὗ ἐπ-
« ἴστραφεν ἐνάγει, ἐναγέτω.

Πρὸ μὲν τῶν βασιλικῶν νόμων, καθὼς καὶ ἐν τῷ
ἐκατοστῷ ἐπτακαίδεκάτῳ κανόνι ἐγράφη, εἰ τις
ἐπίσκοπος ἀπὸ αἰρέσεως τινος εἰς ὀρθοδοξίαν με-
τέστρεψε παροικίαν τινα, κατεῖχε ταύτην ἀπαντεῦθεν,
καὶ οὐκ ἠδύνατό τις τῶν ἐπισκόπων, φρενὶ ἢ τοι-
αύτη ἀνήκε διοικήσας, ἀνικαλεῖσθαι αὐτήν. Μετὰ
δὲ τοὺς περὶ τοῦτου νόμους ἤρρεσε τῇ συνόδῳ τὸν
μεταστρέψαντα εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν χώραν τινα, καὶ
ἐπὶ τριετίαν κατασχόντα αὐτήν, μὴ παρὰ τινος
ὀκληθέντα, ὡς ταύτην ἀναζητήσαντος, μείναι ἀνέγ-
κλητον, καὶ μηκέτι ταύτην ἀναζητεῖσθαι ἀπ' αὐτοῦ,
εἴπερ ἐφ' ὅς τῆς τριετίας ὑπῆρχεν ἐπίσκοπος ὁ μέλ-
λων ἀναζητησάμενος αὐτήν, καὶ ἠσύχασεν. Εἰ γὰρ ἐχῆ-
B ρευεν ἐπισκόπος ἡ ἐκκλησία, ἡ δικαιομένη ἐπὶ τῇ
χώρᾳ ἐκεῖνῃ τῇ ἀπὸ τῆς αἰρέσεως μεταστραφείσα,
ἐκτοτε ἡ παραδρομὴ τοῦ τριετιῶς χρόνου αὐτὸν
βλάψει, μεθὸ γίνηται ἐπ' αὐτῇ ἐπίσκοπος. Ἄλλὰ καὶ
παροικία τις ἐπισκόπου τῶν Δονατιστῶν, ἐὰν πρὸς
τὴν καθολικὴν μεταστρέψῃ Ἐκκλησίαν, καὶ κατα-
σχεθῇ ἐπὶ πολλὸν χρόνον παρὰ τοῦ μεταστρέψαντος
αὐτὴν εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν· εἶτα προσέλθῃ τῇ ἐνδοξῇ
τῆς καθολικῆς πίστεως καὶ ὁ Δονατιστῆς ἐπίσκοπος,
ἐξέσται αὐτῷ ἐν τῷ τριετίας, ἀφ' οὗ ὑπέστρεψεν,
ἀνακαλεῖσθαι τὴν ἀνήκουσαν τῷ θρόνῳ αὐτοῦ παρ-
οικίαν.

KANON PKA'.

« Περὶ τῶν τοῖς λαοῖς, οὓς νομίζουσιν αὐτοῖς ἀνή-
« κειν, ἐπιβαινόντων παρὰ γνώμην τῶν αὐτοῦς
« κατεχόντων. Ὅμοίως ἤρρεσεν, ἵνα οἰοιδήποτε
« ἐπίσκοπο: τὰ πλήθη, ἃ νομίζουσι τῷ θρόνῳ
« αὐτῶν ἀνήκειν, μὴ οὕτως ἀναζητῶσιν, ὥστε
« ἄλλων ἐπισκόπων κρινόντων τοῦτο πράττειν,
« ἀλλ' ὑπὸ θέλω καταχωμένους ἐπέλωσι τοῖς
« λαοῖς, εἴτε θέλωσι εἴτε μὴ θέλωσι, τοῦ ἰδίου
« πράγματος τὴν ζημίαν ὑπομείνωσιν· καὶ οἰ-
« νε; δῆποτε τοῦτο ἐποίησαν, εἰ μὴ ἡ μεταξύ τῶν
« ἐπισκόπων συναίνεσις ἐπαρωθή, ἀλλ' ἀκμήν
« περὶ τοῦ αὐτοῦ φιλονεικοῦσιν, ἐκείνος ἀποστῆ
« ἐκεῖθεν, περὶ οὗ δευθέρῃ, ὅτι παρὰ τὰς τοὺς
« ἐκκλησιαστικούς δικαστὰς ἐφοδὸν ἐποίησαν. Καὶ
« μὴ αὐτὸν τις κολακεύσῃ, εἰ ἐκ τοῦ πρωτεύοντος
« γράμματα περὶ τοῦ κατέχειν ἔλαβεν. Ἄλλ' εἴτε
« γράμματα ἔχει, εἴτε οὐκ ἔχει, συνέλθῃ τῷ
« κατέχοντι, καὶ παρ' αὐτοῦ γράμματα λάβῃ,
« ὥστε φανεῖναι τοῦτον εἰρηρικῶς τὴν αὐτῷ ἀνή-
« κουσάν κατέχειν ἐκκλησίαν· ἐὰν δὲ κάκεινός
« τινα ζητήσῃ ἀνεναγάγη, καὶ αὐτὴ περατωθῇ
« μετὰ τῶν ἐπισκόπων κρινόντων, εἴτε οὓς ὁ πρω-
« τεύων αὐτοῖς δῶ, εἴτε οὓς γειννιώντας κατὰ
« συναίνεσιν ἐπιλέξωνται. »

BALS. Καὶ ὁ πολιτικὸς νόμος διορίζεται τὸν
ἀνάγκως τὸ ἴδιον ἀφελόμενον ἐκπέπειν αὐτοῦ. Καὶ
ὁ παρῶν δὲ κανὼν διορίζεται τοὺς ἐπισκόπους, τοὺς
νομίζοντας ἔχειν διακείων πλήθους, ἧγουν ἐνορίας, μὴ
αὐθεντικῶς ἐπιδράττεισθαι ταύτην, καὶ ἐλέωσι τοῦτο
οἱ λαοί, καὶ μὴ θέλωσιν, ἀλλὰ ἐνικῶν τὰς κατεχο-
μένους παρ' ἐτέρων ἐπισκόπων τοιαύτας ἐνορίας

μετὰ κρίσεως, ἐπισκοπικῆς· εἰ δὲ αὐτεκδέκτηι γένωνται, ζημίαν ὑπομένειν τοῦ ἰδίου πράγματος, ἦθουν ἐκπίπτειν τοῦ οἰκείου δικαίου. Τοῦτο δὲ ἔσται καὶ εἰς τοὺς μετὰ προκάταρξιν μὴ ἀναμεινάντας τὴν ἐπισκοπικὴν δικαιοσύνην, ἀλλὰ αὐθεντικῶς ἐπιλαβομένουσ τῆς ἐνορίας. Καὶ μὴ τις, φησὶν, ἐαυτὸν κολακεύσῃ, ἀντὶ τοῦ, ἀπατήσῃ, ὅτι ἐκ τοῦ πρωτεύοντος ἦτοι τοῦ μητροπολίτου γράμματα ἔλαθεν ἐπιτρέποντα αὐτῷ τὴν τοῦ τόπου κατάσχεσιν. Ἐπεὶ γὰρ ἔχει γράμματα, ἔπει οὐκ ἔχει, εἰ μὴ τοῦ κατέχοντος τὸν λαὸν τὸν ἐκινώμενον λάβῃ γράμματα, δι' ὧν φανήσεται κατὰ γνώμην ἐκείνου εἰρηνικῶς κατασχὼν τὴν διαφέρουσαν αὐτῷ ἐνορίαν, ἐκπεσιεῖται τοῦ δικαίου αὐτοῦ. Ἐὰν δὲ καὶ ἐναγόμενος ἀντενάγη, τοῦτέστι ἀνταρτιάσῃται τὸν ἐνάγοντα, ἵνα καὶ αὐτῇ ἢ οὐδέστις περατωθῇ κρινόντων ἐπισκόπων. Οἱ δὲ κρίνοντες ἢ παρὰ τοῦ πρωτεύοντος δοθήσονται, ἢ κατὰ συναίσεις τῶν ἀντιδίκων ἐπιλεγῆσονται. Ἐρωτήσῃ δὲ τις, ὡς διαφόρων κανόνων διοριζομένων καθαιρεῖσθαι τοὺς ἐν ἀλλοτρῖαις ἐνορίαις ἐπισκοπικόν τι ἐνεργούντας παρὰ γνώμην τῶν κατέχοντων αὐτάς, πῶς ὁ παρῶν κανὼν ἐπὶ μόνῃ ἐκπίπτει τοῦ προσόντος ἰσῶς δικαίου αὐτῷ κατακρίνει τὸν τὴν ἐφοδὸν ποιήσαντα; Ἀύσις. Ἐνταῦθα ὑπέχθον δίκαια ἔχειν ἐνορίας τὴν αὐτονομήσαντα ἐπίσκοπον, καὶ διὰ τοῦτο καθαιρέσει μὲν οὐχ ὑπόκειται, ἐκπίπτει δὲ τοῦ οἰκείου δικαίου. Εἰ γὰρ φανῇ μετὰ ἀληθείας εἶναι ἀλλοτρίαν τὴν τοιαύτην ἐνορίαν ἐξ ὀχλήσεως τοῦ παθόντος τὴν ἐφοδὸν ἐπισκόπου, καὶ καθαιρεθήσεται ὁ ἀτακῆσας. Ἐπεὶ ἐρωτήσῃ τις, ὡς τοῦ πεπονηκότος τὴν ἐφοδὸν ἐπισκόπου οὕτως ἐκπεσόντος τοῦ ἐπισκοπικοῦ δικαίου αὐτοῦ ἐνδυνάμως ὡς ἐπὶ οἰκείᾳ ἐνορίᾳ ἐπισκοπέυσει ὁ κατέχων αὐτήν, ἢ τιμωρηθήσεται, ὡς ἐν εἰδήσει ἀλλοτρίαν ἐνορίαν κατέχων καὶ ἱερουργῶν ἐν αὐτῇ; Ἀύσις. Νόμος ἐστὶ λέγων, Καλεῖντος ἀρχόντος δικαίως νεμόμεθα, καὶ ἐπὶ ὁ παθὼν τὴν ἐφοδὸν ἐπίσκοπος ἀπὸ τοῦ κανόνος δεδικαιώται, ὡς τοῦ ἀτακῆσαντος λογισθέντος μηδέποτε σχεῖν δίκαιον εἰς τὴν ἐνορίαν, ἀποκριματίστως ἐνεργῆσαι ἐπισκοπικὰ δίκαια εἰς ἣν κατέχει ἐνορίαν, ἂν ἦν ποτε ἀλλοτρία. Τί δὲ, ἢ ἀταξία καὶ ἐφοδὸς τοῦ κατακριθέντος ἐπισκόπου λυμάνεται τὰ δίκαια τῆς ἐκκλησίας, καὶ αποκλεισθήσεται ὁ μετὰ τοῦτον χειροτονηθὸς ἐπίσκοπος ἀνακαλεῖσθαι τὰ δίκαια τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ, ἢ οὐ; Ἀύσις. Ἐμοὶ δοκεῖ μὴ καταδράσθαι τὴν ἐκκλησίαν ἐξ ὧν ἀμαρτάνει ὁ ἐπίσκοπος. Καὶ διὰ τοῦτο ἐνδυνάμως ἵνα ἀνακαλεσθῆται τὴν ἐνορίαν ὁ διαβεβήμενος τὴν ποιήσαντα τὴν ἐφοδὸν, ἂν καὶ πολὺς παρέλθῃ καιρὸς. Ἐλαλήθη δὲ τοιοῦτόν τι καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου κυρίου Λουκᾶ. Τινὸς γὰρ ἐπισκόπου τῆς μεγάλης Βρύσεως δικαζομένου μετὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς μικρᾶς Βρύσεως, καὶ προκομίσαντος διαλυτὸν ἔγγραφον τοῦ προτελευτήσαντος ἀρχιεπισκόπου, χάριν τοῦ μὴ ἀνακαλεῖσθαι τοῦτον ἐνορίαν κατεχομένην ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου, ἢ σύνοδος ἀπεφάνητο μὴ καταδράσθαι τὴν ἀρχιεπισκοπὴν ἐξ ὧν ὁ ταύτης πρόεδρος ἔπραξε παρὰ γνώμην τῶν οἰκείων κληρικῶν καὶ τῆς μεγάλης συνόδου. Γέγοναι δὲ καὶ ἄλλαι πολλαὶ

A vincant : sin autem sibiipsis jus dixerint, rei propriae jacturam sustineant, scilicet a suo jure excidant. 654 Hoc quoque eis eveniet, qui post captum judicium episcopalem sententiam non expectaverint, sed sua auctoritate regionem apprehenderit. Nec quis, inquit, sibi ipsi blandiatur, hoc est, seipsum decipiat, quod a primato seu metropolitano litteras acceperit loci possessionem ei concedentes. Sive enim habeat litteras, sive non habeat, nisi ejus, qui populum de quo est controversia detinet, litteras acceperit, per quas appareat se ex illius sententia eam, quae ad ipsum pertinet, regionem pacifice obtinuisse, a jure suo excidet. Sin autem reus contrariam quaestionem inferat, hoc est, eum, qui in ipsum actionem intendit, reconveniat seu recriminetur, ut ipsa quoque causa finiatur judicantibus episcopis : qui autem judicant, vel a primato dabuntur, vel ex consensu adversariorum eligentur. Interrogaverit autem quispiam, Cum diversi canones definiant eos deponendos, qui in alienis diocesis episcopale quid exercent, praeter sententiam eorum ad quos pertinent; quomodo praesens canon sola juris, quod forte habet, privatione eum condemnat, qui invaserit? Solutio. Sic suppone episcopum, qui sibi jus dixit, jus habere dioecesis : et propterea depositioni quidem non subjicitur, sed proprio jure excidit. Si enim revera apparuerit alienam esse dioecesis, ex vexatione episcopi, qui violentam invasionem passus est, deponetur qui se insolenter et superbe gessit. Praeterea interrogaverit quispiam, Cum is qui invasit episcopus jure suo ita exciderit, qui eam detinet, rite tanquam in propria dioecesi episcopatum geret, an punietur, ut qui prudens et sciens alienam dioecesis detinet, et in ea sacra celebrat? Solutio. Lex est quae dicit, Jubente magistrato juste possidemus : et quia episcopus, qui vim passus est, a canone jus accepit, utpote cum is, qui se insolenter et immoderate gessit, nullum jus in dioecesi habuisse reputatus sit; absque ullo praedjudicio jura episcopalia exercebit in provincia quam detinet, etsi aliquando erat aliena. Quid vero, vis et insolentia condemnati episcopi Ecclesiae jura detrimento afficiet? et excludetur qui post eum ordinandus est episcopus, quominus possit revocare jura Ecclesiae suae, an non? Solutio. Mihi videtur non ex eo laedi Ecclesiam, quod peccet episcopus; et propterea regionem rite revocabit successor ejus qui invasit, etiamsi multum tempus praeterierit. Tale quid autem dictum est tempore sanctissimi patriarchae domini Lucae. Cum enim quidam episcopus magnae Brysis litigaret cum archiepiscopo parvae Brysis, et protulisset scriptam transactionem antea defuncti archiepiscopi, de non revocanda ab ipso regione, quae ab episcopo detinebatur; pronuntiavit synodus, non laedi archiepiscopatum ex eo quod ejus praesul praeter sententiam suorum clericorum et magnae synodi fecit. Fuerunt et multa huiusmodi alia synodalia judicia.

τοιαῦται κρίσεις συνδικαί.

ZONAR. Si quis episcopus alicujus populi curam ad se pertinere contendat, non illum sibi pro potestate arrogare, sed ad episcoporum concilium causam deferre, ac per eos, quæ ad Ecclesiam suam pertinere arbitretur, recuperare, canon decernit. Quod si quis in alicujus loci ab altero episcopo detenti possessionem, sive a populo accersitus, sive eo repugnante, temere irruat, jus suum amittet, ac etiamsi jus in eam habuit, possessione multabitur. Quod si nonnulli, inquit, hoc fecerunt; hoc, quid? ut apud episcopos nimirum controversiam suam de jure populi ambiguo disceptarent, neque tamen controversiæ aut judicii finem expectavere; sed re adhuc inexplorata et incerta litigantium alter se ab ecclesiastico judicio subtraxit, dubiamque adhuc possessionem invasit; jus suum is quoque amittet. Neque **655** vero sibi quisquam, inquit, blanditur seu assentatur, id est, seipsum decipiat (est namque quoddam genus fraudis assentatio, cum pro veritate nihil assentator loquatur, sed ad gratiam atque auribus serviens omnia proferat), ne quis ergo, inquit, seipsum decipiat, quod a primate, aut metropolitano provinciæ, litteras, quibus ei loci possessio permittatur, acceperit. Sive enim eas revera habeat, sive non habeat nisi ab eo quoque episcopo, qui in possessione quamvis incerta versatur, litteras acceperit, quibus ecclesiam ad illum pertinentem, se non sine illius approbatione pacate obtinuisse demonstrat; omnino causa cadet: si vero is, qui delatus est, auctori vicissim litem intendat; ea quoque controversia episcoporum judicio definiatur. Judices porro, vel a metropolitano dabuntur, vel communi partis utriusque consensu deligentur.

ARIST. « Nemo sibi vendicat, quod ad se pertinere existimatur: sed episcopi judicent, vel quos primas dabit, vel vicini ex consensu. Qui autem a primate litteras de detinendo accepit, sibi blanditur. »

Si quis episcopus sibi videtur jus habere in parochiam aliquam ab alio episcopo detentam, ad episcopos, qui in ipsum jurisdictionem habent, accedere debet, et litem ei intendere: non autem suum esse ultorem, et cum auctoritate conari possidere, quod existimat ad se pertinere. Quod si et litteras de populo, qui ab alio episcopo detinetur, possidendo acceperit, semetipsum decipit. Nihil enim ex eo emolumenti accipiet, nisi qui cum detinet pacifice mallet desistere, quam judicialiter auoveri.

CANON CXII.

« De his qui populos ad se pertinentes negligunt. « Similiter placuit, ut quicumque negligunt loca, « quæ ad suam cathedram pertinent, quod ad ea « ad catholicam unionem lucrificanda attinet, « a vicinis eorum diligentibus episcopis conveniantur, ne hoc facere differant. Quare si intra « terminum sex mensium a die hujus conven-

ZONAR. Ἀπαγορεύει ὁ κανὼν οὗτος τὸ τὸν λήγοντα δίκαιον ἔχειν ἐπίσκοπον ἐπὶ λαῶν τινι, δυνατεῖα χρῆσθαι, καὶ ἐπιρχεῖσθαι αὐτοῖς, βούλεται δὲ εἰς κρίσιν ἐπισκόπων καταγαῖν τὴν ὑπόθεσιν, καὶ οὕτως ἐκνικᾶν, ὃ οἴεται διαφέρειν τῆ ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ. Εἰ δὲ ἐπίβη τις τοῖς λαοῖς τοῖς ὑπὸ ἐτέρου ἐπισκόπου κατεχομένοις, εἴτε βούλονται αὐτὸν οἱ λαοὶ ἐκείνοι ἔχειν ἐπίσκοπον, εἴτε μὴ βούλονται, ἐκπεσεῖται τοῦ οἰκείου δικαίου, ζημιούμενος τὸ δυναστεῖα ἀφαιρεθῆν, ὥστε κἂν δίκαιον ἐπ' ἐκείνῳ εἴχεν, ἀπολέσει αὐτό. Εἰ δὲ καὶ τινε-, φησι, τοῦτο ἐποίησαν· τοῦτο, ποῖον; τὸ παρὰ ἐπισκόπων κριθῆναι περὶ τοῦ ἀναζητουμένου λαοῦ, εἰ μὴ μέχρι πέρματος τῆς ὑποθέσεως ἐνέμειναν τῷ δικαστηρίῳ, ἀλλ' ἔτι φιλονεικουμένου καὶ δικαζομένου τοῦ πρᾶγματος ἐν τῶν δύο μερῶν ἀποσπῆ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαστηρίου, καὶ ἔφοδον ποιήσῃ κατὰ τοῦ ἐκνικωμένου λαοῦ, κἀκεῖνο ἐκπεσεῖται τοῦ ἰδίου δικαίου. Καὶ μὴ τι-, φησὶν, αὐτὸν κολακεύσῃ, ἀνεὶ τοῦ ἀπατήρη. Ἡ γὰρ κολακεία ἀπάτη ἐστίν, οὐδὲν ὀφείας τοῦ κολακεύοντος λέγοντο-, ἀλλὰ πάντα πρὸς χάριν καὶ θεραπείαν τοῦ κολακευομένου. Μὴ τις οὖν, φησὶν, αὐτὸν ἀπατήσῃ, ὅτι ἐκ τοῦ πρωτεύοντος, ἦτοι τοῦ μητροπολίτου τῆς ἐπαρχίας, γράμματα εἶδεν, ἐπιτρέποντα αὐτῷ τὴν τοῦ τόπου κατέσχεσιν. Εἴτε γὰρ ἔχει γράμματα, εἴτε οὐκ ἔχει, εἰ μὴ τοῦ κατέχοντος τὸν λαὸν τὸν ἐκνικωμένον λάθοι γράμματα, δι' ὧν φανήσεται κατὰ γνώμην ἐκείνου εἰρηνικῶς κατασχῶν τὴν διαφέρουσαν αὐτῷ ἐκκλησίαν, ἐκπεσεῖται τοῦ δικαίου αὐτοῦ· ἐὰν δὲ καὶ ὁ ἀναγόμενος ἀνευζαγγῆ, τουτέστιν, ἀνταιτιόσηται τὸν ἐνάγοντα, ἵνα καὶ αὐτῆ ἡ ὑπόθεσις περατωθῇ κρινόντων ἐπισκόπων. Οἱ δὲ κρινόντες ἢ παρὰ τοῦ πρωτεύοντος δοθήσονται, ἢ κατὰ συναίνεσιν τῶν ἀντιδίκων ἐπιλεγῆσονται.

ARIST. « Μηδεὶς αὐτῷ ἐκδικεῖτω τὸ νομιζόμενον « διαφέρειν, ἀλλ' ἐπίσκοποι κρινέτωσαν, ἢ οὐδ' ὁ « πρωτεύων δώσει, ἢ οἱ γειτονοῦντες ἐκ συναίνε- « σεως; ὃ δὲ παρὰ τοῦ πρωτεύοντος γράμμα περὶ « τοῦ κατασχῆν λαθῶν αὐτὸν κολακεύει. »

Εἰ τις ἐπίσκοπος οἴεται ἔχειν δίκαιον ἐπὶ τινι παροικίᾳ παρ' ἐτέρου ἐπισκόπου κατεχομένη, τοῖς προσφόροις αὐτῷ ἐπίσκοποις ὀφείλει προσέρχεσθαι, καὶ περὶ τούτου διεγκαλεῖν· οὐ μὴν αὐτεκδίκητον γίνεσθαι, καὶ αὐθεντικῶς κατασχῆν πειρᾶσθαι, ὅπερ οἴεται αὐτῷ διαφέρειν. Εἰ δὲ καὶ γράμματα λάθῃ περὶ τοῦ κατασχῆν τὸν λαὸν, τὸν ὄφ' ἐτέρου κατεχομένου ἐπισκόπου, αὐτὸν ἀπατᾶ. Οὐδὲ γὰρ ὠφελήθησε ταῖ τι ἐξ αὐτοῦ, εἰ μὴ ὁ κατέχων αὐτὸν εἰρηνικῶς θαλήσει ἀποσπῆναι, ἢ δικαστικῶς μετακινήσῃναι.

KANON PKB'.

« Περί τῶν ἀμελούντων τῶν αὐτοῖς ἀνηκόντων λαῶν. « Ὅμοιος ἤρρεσεν, ἵνα οὔτινες δήποτε ἀμελοῦσι « τῶν τόπων τῶν ἀνηκόντων τῆ αὐτῶν καθέδρα, « πρὸς τούτους κερδᾶναι εἰς τὴν καθολικὴν ἐνώ- « τητα, ἐγκληθῶσιν ἀπὸ τῶν γειτνιώντων αὐτοῖς « ἐπιμελῶν ἐπισκόπων περὶ τοῦ μὴ ἀναβάλλεσθαι « τοῦτο πρᾶξαι. Διὸ ἐὰν ἐντὸς προδεσμίας μηνῶν

εξ ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς περὶ τοῦτου συνελεύ-
 ε σως μὴδὲν ἀνύσωσι, τῷ δυναμένῳ λοιπὸν τού-
 ε τους κερδᾶναι προσκυρωθῶσιν· οὕτως μέντοι,
 ε ἵνα, ἐὰν ἐκεῖνος, πρὸς ὃν δείκνυνται ἀνήκειν οἱ
 ε τοιοῦτοι, ἐξεπίτηδες διὰ τινὰ οἰκονομίαν ἔδοξεν
 ε ἀμελεῖν, τοῦτο τῶν αἰρετικῶν ἐπιλεξαμένων,
 ε ὥστε ἀθορύβως αὐτοὺς παραδέξασθαι· καὶ ἐν
 ε τοσοῦτῳ ἢ αὐτοῦ ἐπιμέλεια ὑπὸ ἐτέρου προ-
 ε ελήφθη, ἥτινι εἰ κατεχρήσατο, τοὺς αὐτοὺς αἰ-
 ε ρητικούς πλέον ἐκάκιζεν· τούτου μεταξὺ ἐπι-
 ε σκόπων κρινόντων διαγινωσκομένου, οἱ τόποι
 ε τῆ αὐτοῦ καθέβρα ἀποκατασταθῶσιν. Τῶν δὲ
 ε κρινόντων ἐπισκόπων ἐκ διαφόρων ὄντων ἐπι-
 ε αρχῶν, ἐκεῖνος ὁ πρωτεύων τοὺς δικαστάς
 ε δώσει, οὕτινος ἐν τῇ χώρᾳ ὁ αὐτὸς ὑπάρχει
 ε τόπος, περὶ οὗ φιλονεικίται. Ἐὰν δὲ κατὰ
 ε κοινήν συναίνεσιν γείτονας ἐπιλέξωνται κριτὰς,
 ε ἢ εἰς ἐπιλεγῆ ἢ τρεῖς· καὶ ἐὰν τρεῖς ἐπιλέξων-
 ε ται, ἢ τῆ τῶν ὄλων ψήφῳ ἐξακολουθήσουσιν, ἢ
 ε τῆ τῶν δύο. »

ΒΑΣ. Ἄλλοι μὲν ἐξελάθοντο τὸν κανόνα εἰς
 ἐπισκόπους ἀμελῶς διατιθεμένους ἐπὶ τῇ ἐκδικήσει
 τῶν ἀνηκόντων κατὰ δεσποτεῖαν ταῖς ἐκκλησίαις
 αὐτῶν τόπων· ἐγὼ δὲ πρὸς τὴν ἐπιτιτλωσιν τοῦ
 κανόνος ἐρμηνεύων αὐτὸν, φημι ὅτι ἤρесе τοῖς Πα-
 τράσιν, ἵνα, ἐὰν ἐπίσκοποι τινες ἀμελῶσι τοῦ διδά-
 σκειν τοὺς ἐν ταῖς ἐνορίαις αὐτῶν, εἴτε κερδαίνειν
 τὰς ψυχὰς τούτων, ὀφείλωσιν εἰς τὴν καθολικὴν
 ἐκκλησίαν, ἢ γον εἰς τὴν ἐπίσκοπον σύνοδον, ἐγκαλεῖσθαι,
 ἢ γον παραγγέλλεσθαι παρὰ τῶν γειτνιαζόντων
 ἐπιμελῶν ἐπισκόπων περὶ τοῦ μὴ βραθυμεῖν, ἀλλὰ
 διδάσκειν τὸν ὅπ' αὐτοὺς λαόν. Ἐὰν δὲ μετὰ τὸ γε-
 νῆσθαι τὴν παραγγελίαν οὐ διορθωθῶσιν οἱ ἐπιφω-
 νηθέντες καὶ εἰς διδασκαλίαν ἐπαγρυπνήσωσιν ἐν τῷ
 μηνῶν ἕξ, ἕκαστε ὀφείλουσιν οἱ τοιοῦτοι τόποι
 προσκυροῦσθαι ἐτέρῳ πλησιοχώρῳ ἐπισκόπῳ, τῷ
 δυναμένῳ τούτους κερδᾶναι, ἢ γον διὰ τῆς διδασκα-
 λίας οἰκειώσασθαι. Ἐὰν δὲ ὁ ἐπίσκοπος, ὁ πρὸ τού-
 του τὴν τοιαύτην ἐνορίαν ἔχων, λέγῃ διὰ τινὰ οἰκο-
 νομίαν ἀμελεῖσθαι τοῦ διδάσκειν τὸν ἐν αὐτῇ λαόν, ὡς
 τυχόν τῶν ἐν ἐκείνῃ ὄντων αἰρετικῶν θελησάντων
 χωρὶς τινος ἐλέγχου ἐπιστραφῆναι, καὶ ἀξιοσάντων
 σεσηγημένως τὸν λόγον τῆς ἀληθείας παραδέξασθαι,
 καὶ διὰ τοῦτο ἀμελεῖσθαι τῆς διδασκαλίας, ἵνα μὴ
 καταχρώμενος ταύτῃ τοὺς αἰρετικούς ἐπιπλέον εἰς
 κακίαν παροξύνῃ διὰ τοὺς ἐλέγχους ὕβριοπαθοῦν-
 τας, καὶ τοῦτο αὐτὸ διαγινωσθῆ κατ' ἐπισκόπων·
 ἀντιστραφῆσεται ἢ ἐνορία πρὸς τὸν αὐτὸν ἐπίσκο-
 πον. Ἐπεὶ δὲ εἰκὸς ἦν εἶπέν τινας, τίνας δικάσαι
 ὀφείλουσι τὴν τοιαύτην ὑπόθεσιν; ὤρισαν οἱ Πατέ-
 ρες ἐκεῖνοι· διδοσθαι δικαστάς ἐπισκόπους παρὰ
 τοῦ πρωτεύοντος τῆς ἐπαρχίας ἢ τοῦ μητροπολί-
 του, οὓς ἂν αὐτὸς ὀρίσῃ, ἢ καὶ τοῦ τόπου ὑπὸ
 τὴν ἐπαρχίαν τούτου διακειμένου. Ἐὰν δὲ οἱ περὶ
 τῆς ἐνορίας δικαζόμενοι ἐπιλέξωνται δικαστάς ἐκ
 γειτόνων ἐπισκόπων, μὴ πολλοὺς ἐπιλεγέσθωσαν,
 ἀλλ' ἢ ἕνα ἢ τρεῖς. Εἰ μὲν γὰρ εἰς ἐπιλεγῆ, τῆ ψήφῳ
 ἐκείνου ἔψονται· αἰρετὸς γὰρ ὢν δικαστὴς ἐκκλήτῳ
 οὐχ ὑποκείσεται· εἰ δὲ τρεῖς εἰσιν, ἢ σύμφηφοι

ΠΑΤΡΟΛ. GR. CXXVIII.

tionis nihil effecerint, ei deluceps, qui illos
 possit lucrifacere, assignentur : sic tamen, si
 ille, ad quem ii pertinere ostenduntur, de in-
 dustria propter aliquam œconomiam negligere
 visus sit, cum hoc maluissent hæretici, ut ipsos
 absque ullo strepitu acciperet; et interea ejus
 diligentia ab alio præventa sit; qua quidem si
 usus esset, ipsos hæreticos magis ad improbi-
 tatem iucitasset : eo inter judicantes episcopos
 cognito, loca ejus sedi restituantur. Cum autem
 judicantes episcopi sint ex diversis provinciis,
 primas ille Judices dabit, in cujus regione est
 locus ille de quo contenditur. Sin autem com-
 muni consensu vicinos judices elegerint, vel
 unus eligatur, vel tres : et si tres elegerint,
 vel omnium sententiam sequentur, vel duo-
 rum. »

BALS. Alii quidem acceperunt canonem de epi-
 scopis, qui negligenter se gerunt in iis locis, quæ
 jure dominii ad ecclesias suas pertinent, vindican-
 dis. Ego vero, secundum canonis titulum cum
 interpretans, dico, quod Patribus placuit, ut si
 episcopi aliqui negligant eos docere qui in suis
 sunt diocesisibus, ut eorum animas lucrifaciant, de-
 bent ad catholicam unionem, seu ad annuum syno-
 dum evocari, seu denuntiari, a vicinis diligentibus
 episcopis, ne sint socordes, sed suum populum do-
 ceant. Sin autem postquam facta fuerit denuntiatio
 interpellati non corrigantur, nec doctrinæ invigilent
 intra sex menses; tunc 656 debent ejusmodi loca
 alii vicino episcopo assignari, qui possit eos lucrifa-
 cere, seu per doctrinam sibi familiares reddere. Si
 autem episcopus, qui ante hunc eandem habuit
 diocesium, dicat œconomia aliqua et quodam consi-
 lio se populum suum docere negligere; utpote
 quod hæretici, qui in ea forte sunt, velint sine ulla
 reprehensione converti, et æquum censeant ut ver-
 ritatis rationem tacite suscipiant; et propterea
 docere negligit, ne ea utens hæreticos magis ad
 improbitatem incitet, ut qui reprehendi ægre ferant,
 et hoc ipsum ab episcopis verum cognitum fuerit :
 ad eundem episcopum regio revertetur. Quia autem
 verisimile erat dicere aliquos, Quinam hanc
 causam judicare debent? statuerunt Patres, eos
 episcopos dari judices a private provinciæ, seu
 metropolitano, quos ipsi visum fuerit, utpote cum
 is locus situs sit in ejus provincia. Sin autem qui
 de regione contendunt, ex vicinis episcopis judices
 elegerint, non multos eligant, sed unum, vel tres.
 Et si unus quidem electus fuerit, illius sententiam
 sequentur; cum sit enim electus judex, in eum non
 cadit appellatio: sin autem sint tres, vel erunt
 concordantes, et eorum sententia necessario valebit,
 vel dissident, et plurium valebit sententia. At-
 que hic quidem canon sic eos punit, qui non do-
 cent sibi subjectos populos. Quinquagesimus octavus

13

autem canon sanctorum apostolorum sic expresse dicit : Episcopus vel presbyter qui clerum vel populum negligit, et eos pietatem non docet, segregetur : in socordia autem permanens, deponatur. Et mihi magis videtur servandas canon apostolicus. Iniquum enim est, propter episcopi negligentiam episcopatum ad se pertinente regione privari. Sed id, quod in apostolico canone dicitur, fiet, postquam episcopo denuntiatum fuerit, ut vult hic præsens canon. Quæ autem in præsentis canone continentur pro dispensatione in aliis quoque justis et rationalibus causis accipe. Non enim negligens reputabitur episcopus, qui ægrotat, vel qui in majoribus causis ecclesiasticis versatur. Lege et can. 103 præsentis synodi, qui hujusmodi negligentem episcopum communionis privatione, consequenter dicto canoni apostolico, multat.

ἐκκλησιαστικαῖς μείζονσι ἐνασχολούμενος ὑποθήσῃσιν. Ἀνάγκησιν καὶ τὸν ἐκατοστὸν τρίτον κανόνα τῆς παρούσης συνόδου, ἀκωνωνησὶν καταδικάζοντα τὸν τοιοῦτον ἀμελῆ ἐπίσκοπον ἀκολουθῆσαι τῷ ῥηθέντι ἀποστολικῷ κανόνι.

ZONAR. Si qui episcopi, inquit canon, loca ad suas ecclesias spectantia negligant, nec de iis recipiendis aut vindicandis laborent, ea de re apud synodum, quam unitatis catholicæ nomine, quod fidei vinculo in unum quasi corpus adscripta sit, explicavit, a vicinis episcopis accusentur. Quod si sex ab accusatione mensibus rei agendam adhuc indormientes, loca ecclesiis suis minime recuperaverint, ea alteri, qui lucrifacere, hoc est, sibi vindicare possit, adjudicabuntur. Verum si episcopus ad quem illa pertinent, non negligentia, sed consilio potius et de industria confestim repetendi curam sēposuit, quia forte ab iis episcopis ea loca detinebantur, qui cum hæretici essent, ea conditione, ne quis eos ulla molestia afficeret, Ecclesiæ catholicæ se adjunxerant, ac eo propterea remissius agente ejus partes alter præripuit; tum loca illa, re per episcopos cognita, ei ad quem pertinent episcopo restituantur. Nam si ea episcopus vindicare, ac ab hæreticis, a quibus detinebantur, eripere festinasset; peiores eos proculdubio effecisset atque ad pravitatem morumque perversitatem amplius concitasset. Qui autem hac de re cognoscant, a primæ provincie, cujus in ditioe locus est, episcopi judices dabuntur. Quod si ipsimet, qui inter se disceptant, eligere voluerint, aut unum, cautionem aut tres certo controversiæ arbitros statuunt. Nam si unus electus sit, valebit ejus sententia, cum in **657** judicem electum non cadit appellatio. Sin autem tres fuerint, vel idem omnes decernerent, ac eorum judicio necessario stari oportebit, vel ita dissentient, ut duos tamen inter se convenire, uno tantummodo discrepante, necesse sit, ac tunc quoque id quod plures probaverint retinebitur.

ARIST. Qui ad se pertinentia negligentia admonentur : et si nihil intra sex menses fecerint, et ei, qui lucrifacere potest, adjudicentur. Si autem œconomice neglexerint, ne hæreticos

ἔσονται, καὶ ἐξ ἀνάγκης ἢ ψήφος αὐτῶν κρατήσῃ, ἢ μερισθῆσονται, καὶ κρατήσῃ λοιπὸν ἢ τῶν πλειόνων ψήφος. Καὶ οὗτος μὲν ὁ κανὼν οὕτω καλᾶς τοῦ μὴ διδάσκοντα τοῦς ὑπ' αὐτοῦ λαοῦς : ὁ δὲ νῆ κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων φησὶν οὕτω ῥητῶς : Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἀμελῶν τοῦ κλήρου ἢ τοῦ λαοῦ, καὶ μὴ παιδεύων αὐτοὺς τὴν εὐσέβειαν, ἀποριζέσθω· ἐπιμένων δὲ τῇ βραθυμίᾳ, καθαιρείσθω. Καὶ δοκεῖ μοι μᾶλλον ὀφείλειν κρατεῖν τὰ τοῦ ἀποστολικοῦ κανόνος. Ἄδικον γάρ ἐστι διὰ τὴν ἀμειλίαν τοῦ ἐπισκόπου στερηθῆναι τὴν ἐπισκοπὴν τῆς ἀνηκούσης ταύτης ἐνορίας. Πλὴν καὶ τὰ τοῦ ἀποστολικοῦ κανόνος γενήσεται μετὰ τὸ παραγγελλῆναι τὸν ἐπίσκοπον κατὰ τὸν παρόντα κανόνα. Τὰ δὲ τῷ παρόντι κανόνι περιχόμενα χάριν οἰκονομίας ἐκλαθεὶν καὶ εἰς ἑτέρας εὐλόγους αἰτίας.

Οὐ γὰρ ἀμελής λογισθήσεται ὁ ἐπίσκοπος νοσῶν, ἢ

ZONAR. Ἐάν τινες ἐπίσκοποι, φησὶν ὁ κανὼν, ἀμελῶσι τῶν τόπων τῶν ἀνηκόντων ταῖς ἐκκλησίαις αὐτῶν, πρὸς τὸ αὐτοὺς κερδᾶναι, ἀντὶ τοῦ, ὥστε αὐτοὺς ἐκνικῆσαι καὶ ἔχειν, ἵνα αἰτιαθῶσιν εἰς τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν εἰς τὴν σύνοδον δηλαδὴ τὴν ἡνωμένην τῇ καθολικῇ πίστει, ἐγκαλοῦντων αὐτοῖς περὶ τοῦτου τῶν γεινώνων τῶν τόπων ἐπισκόπων. Ἐάν δὲ αἰτιαθέντες ἐντὸς μηνῶν ἕξ μετὰ αἰτίας ἀνηκουσίμων οὐδὲν ἀνύσωσιν εἰς ἐκδικήσιν τῶν διαφερόντων ταῖς ἐκκλησίαις αὐτῶν βραθυμούντες, προσκυρωθήσονται τῷ δυναμένῳ κερδᾶναι αὐτοὺς, τοῦτέστιν ἐκνικῆσαι. Ἐάν δὲ ὁ ἐπίσκοπος, ὃς ἀνηκόν ἐστὶ τόπος, οὐ διὰ βραθυμίαν, ἀλλὰ δι' οἰκονομίαν ὑπερεπιθετο, ἴσως τῶν κατεχόντων τοὺς τόπους αἰρετικῶν ἐπισκόπων ἐνωθέντων τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ ἐπὶ συμφωνίᾳ τοῦ ἀποστόλου αὐτοὺς διατηρηθῆναι, καὶ διὰ τοῦτο ὑπεριθεμένον τὴν ἐκνικήσιν τοῦ ἐπισκόπου προλαβεῖν ἄλλος, εἰ τόπος τῷ ἐπισκόπῳ, ὃς διέφερον, ἀποκαταστήσονται, ἐπισκόπων περὶ τοῦτου διαγνωσκόντων. Εἰ γὰρ ἐσπούδασεν ὁ ἐπίσκοπος ἐκνικῆσαι τοὺς τόπους ἀπὸ τῶν κατεχόντων αὐτοὺς αἰρετικῶν, πλείον ἢ ἐκάκιζεν αὐτοὺς, ἀντὶ τοῦ, χεῖρον ἂν ἐποίησεν αὐτοὺς, καὶ εἰς πλείονα κακίαν ἠρέθισεν ἂν. Τοῦς δὲ περὶ τοῦτου μέλλοντας διαγνωμονεῖν ἐπισκόπους ὁ πρωτεύων τῆς ἐπαρχίας ὀφείλει, ἐν ᾧ ὁ ἐκνικώμενος διακρίνεται τόπος. Ἐάν δὲ οἱ περὶ τῶν τόπων δικαζόμενοι αὐτοὶ ἐπιλέξωσιν δικαστὰς, ἢ εἰς ἐπιλεγέσθω, φησὶν ὁ κανὼν, ἢ τρεῖς. Εἰ μὲν γὰρ εἰς ἐπιλεγῆ, τῇ ψήφῳ ἐκείνου ἔσονται· αἰρετὸς γὰρ ὢν δικαστὴς ἐκλήθη οὐχ ὑποκεισέται· εἰ δὲ τρεῖς εἰσιν, ἢ σύμφηγοι ἔσονται, καὶ ἐξ ἀνάγκης ἢ ψήφος αὐτῶν κρατήσῃ, ἢ μερισθῆσονται αἱ γνώμαι αὐτῶν, ὡς τοὺς μὲν δύο ὁμογνωμονήσας, τὸν δ' ἕτερον ἄλλης γενέσθαι βίσιγγώπως, καὶ κρατήσῃ λοιπὸν τῶν πλειόνων ἢ ψήφος.

ARIST. Οἱ τῶν ἀνηκόντων ἀμελοῦντες ὑπομνησθήσονται· καὶ εἰ μὴ ἐντὸς μηνῶν ἕξ ἐδράσουσι, τῷ δυναμένῳ κερδᾶναι προσκυρωθήσονται. Εἰ μὲντοι οἰκονομικῶς κατημέλησαν,

ε ὥστε μὴ προσερεθίσαι τοὺς αἱρετίζοντας, καὶ ε τοῦτο δειχθῆ, κρινόντων ἐπισκόπων, τῶν ἢ δο- ε θέντων ἢ ἐπιλεγέντων, τῇ καθέδρᾳ τούτων ἀπο- ε καθιστάσθωσαν. »

Ἐάντινες τῶν ἐπισκόπων τῶν ἀνηκόντων τόπων τῇ αὐτῶν καθέδρᾳ ἀμελήσωσι, καὶ ὑπομνησθέντες παρὰ τῶν γειτονίων αὐτοῖς ἐπισκόπων ἐπιμελῶν, ὥστε διεγερθῆναι εἰς τὸ παντοίως σπεῦσαι τοὺς ἐκεῖσε ὄντας αἱρετικούς· μεταστρέφει πρὸς τὴν ὀρθοδοξίαν, καὶ ἐντὸς μηνῶν ἕξ μετὰ τὴν αἰτίασιν οὐδὲν τι ἀνύσωσιν, ἀλλ' ἐν τῇ αὐτῇ μέλει καταφρονήσει καὶ ῥαθυμία· ἐτέρῳ ἐπισκόπῳ, τῷ δυναμένῳ τούτους κερδᾶναι, προσκυρωθήσονται. Εἰ μὲντοι κατ' οἰκονομίας λόγον οὐ διανέστησαν πρὸς ἐπιμέλειαν, ἵνα μὴ τοὺς αἱρετικούς ἴσως πρὸς ἀναισχοντίαν μαίζονα διεγείρωσιν· ἀλλ' ὡς ἐλπίζοντες αὐτοὺς μεθ' ὑπομνήσας μᾶλλον καὶ μακροθυμίας κερδᾶναι, ἡσύχασαν· καὶ ἐν τῷ μεταξὺ ἕτεροι τινες τῶν ἐπισκόπων τὴν ἐπιμέλειαν αὐτῶν προέλαβον καὶ προσεκυρώθησαν ἐκαίνοις τῶν αἱρετικῶν οἱ τόποι, καὶ τοῦτο δειχθῆ, κρινόντων ἐπισκόπων, τῶν ἢ παρὰ τοῦ πρωτεύοντος δοθέντων, ἢ παρ' ἀμφοτέρων τῶν ἐπισκόπων ἐπιλεγέντων, ὡς διὰ τοιαύτην οἰκονομίαν τῆς διδασκαλίας δῆθεν αὐτῶν ἡμέλησαν· τόποι.

KANON PKΓ'.

ε Ὅτι οὐκ ὀφείλει (39) τῶν ἐπιλεγόμενων δι- ε καστῶν ἢ γνώμη ἐξουθενεῖσθαι. Ἀπὸ δὲ τῶν δικα- ε στῶν, τῶν κατὰ κοινὴν συναίεσιν ἐπιλεγέντων, ε μὴ ἐξείναι ἐκκαλεῖσθαι. Ὅστις δὲ δῆποτε ἀπο- ε δειχθεῖ διὰ μονοτονίαν μὴ θέλειν τοῖς δικασταῖς ε πειθαρχῆσαι, τοῦτο γινώσκων ὁ τῆς πρώτης ε καθέδρας ἐπίσκοπος δώσει γράμματα, ὥστε μη- ε δὲνα τῶν ἐπισκόπων αὐτῷ κοινωνῆσαι, ἕως οὗ ε πειθαρχῆσῃ. »

ΒΑΣ. Σαφῆς ὁ κανὼν. Διορίζεται γὰρ μὴ ἐκκαλεῖσθαι τίνα κατὰ τῆς ψήφου τῶν ἐπιλογῆς τῶν μερῶν δικαζόντων ἐπισκόπων· τὸν δὲ τοῦτο ποιήσαντα, ἀκοινωνησίᾳ κατακρίνεσθαι παρὰ τοῦ πρωτεύοντος, ἤγουν τοῦ μητροπολίτου. Ταῦτα τοῦ κανόνος διοριζομένου, τινὲς μὲν εἶπον τοῦτο γίνεσθαι ἐκλούθως τῷ ἰθ' κεφ. τοῦ β' τίτλου τοῦ ζ' βιβλίου, ὡς λέγοντι· Ὁ αἱρετὸς δικαστὴς τὸ δοκοῦν αὐτῷ ψηφίζεται, καὶ οὐ πολυπραγμονεῖ τὴν ψήφον ὁ πραιτωρ· ἐμοὶ δὲ δοκεῖ μὴ περὶ τοιούτων αἱρετῶν διδάσκειν τὸν κανόνα· τοὺτους γὰρ δόξαι προστίμου καθίστησι δικαστὰς, ἰδιώτας ὄντας· ἀλλὰ περὶ ἐπισκόπων ἔχοντων δικαιοδοσίαν. Εἶναι δὲ ἰδιὸν τοῦτο εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις καὶ μόνας, ὡς περ καὶ ἄλλα πολλά. Οἱ γὰρ πολιτικοὶ νόμοι κατὰ παντὸς δικαστοῦ ἐκκαλεῖσθαι ἐκχωροῦσι, καὶ ἐξ ἐπιλογῆς τῶν μερῶν κατέστη τις δικαστὴς.

ΖΩΝΑΡ. Ἐάν κατὰ κοινὴν γνώμην οἱ δίκην ἔχοντες πρὸς ἀλλήλους αἱρετίζονται δικαστὰς, οὐκ

Guil. Beveregii notæ.

(39) Ὅτι οὐκ ὀφείλει. Ad hunc etiam canonem in codice Amerbachiano sub scholii nomine hæc leguntur, Περὶ τῶν μὴ πειθαρχούντων τοῖς οἰκείοις ἐπισκόποις, καὶ περὶ ἐπισκόπων μὴ διχομένων τοὺς ἀποβληθέντας ἢ ἀκοινωνήτους. De iis qui episcopis

ε irritarent, et hoc appareat, episcopis sive da- ε tis sive electis iudicibus, eorum cathedræ re- ε situantur. »

Si qui episcopi loca ad suas cathedras pertinentia neglectui habuerint, et a vicinis suis diligentibus admoniti episcopis, ut summa ope niterentur hæreticos, qui ibi sunt, ad fidem orthodoxam convertere, et intra sex menses post admonitionem nihil omnino effecerint, sed in eodem neglectu manserint et desidia: alii episcopo, qui ea lucrifacere potest, adjudicentur. Si autem juxta administrationis rationem, se ad diligentiam non excitaverint ne forte hæreticos ad majorem proritentur impudentiam, sed ut ipse ducti eos patientia potius et longanimitate lucrifacere, quieverunt, et interim alii quidam episcopi diligentiam eorum anticiparunt, et hæreticorum loca iis adjudicata sunt, et hoc evincatur, iudicantibus episcopis, vel a primatu datis, vel ab ambobus episcopis electis, quod propter talem nimirum oconomiam instructionem eorum negligebant: istiusmodi loca cathedræ eorum iterum restituantur.

ἀποκαταστῶσιν αὐθις τῇ καθέδρᾳ αὐτῶν οἱ τοιοῦτοι

CANON CXXIII.

ε Quod non debet electorum iudicium sententia ε nihili pendi. A iudicibus autem, qui communi ε consensu electi sunt non licet appellare. Qui- ε cunque vero ostensus fuerit propter pervi- ε caciā nolle iudicibus parere, hoc sciens ε primæ sedis episcopus, dabit litteras, ut nul- ε lus ei episcopus communicet donec paruerit. »

BALS. Clarus est canon. Statuit enim, neminem appellare debere adversus sententiam episcoporum qui ex partium electione iudicant. eum autem qui hoc fecerit, excommunicatione condemnari a primatu seu metropolitano. Hæc, cum a canone decernantur, dixerunt quidem nonnulli hoc fieri consequenter capiti 19 tit. 2 libri vii, quod dicit· Electitius iudex, quod sibi videtur, decernit, nec prætor ullam de ejus sententia curam gerit. Mihi autem videtur, non de ejusmodi electitiis loqui canonem; pænæ enim datio eos iudices constituit, cum sint privati, sed de episcopis, qui habent jurisdictionem: esse autem hoc ecclesiasticarum causarum, earumque solarum proprium, sicut et multa alia. Leges enim civiles ab omni iudice appellare permittunt, etiamsi quis ex partium electione constitutus fuerit.

ZONAR. Si iudices communi consensu elegerint, qui litigant; eis ab illorum sententia ad alios ju-

anis non obtemperant, et de episcopis non recipiendis ejectos vel excommunicatos. Verum neque hoc scholii nomen meretur, neque huic canonis quadrat.

dices provocandi non dabitur facultas. Quod lex quoque civilis lib. vii, tit. 3 cap 9 Basilic. ita decernit, dicens : Electitius Judex ex æquo et bono, quod sibi videtur, statuit; neque in ejus sententiam curiose prætor inquiri. Quod vero addit canon, ejusmodi est, ut si quis nimirum, sui juris ac sententiæ nihilum tenax atque præfractus, iudicibus non obediat, primæ sedis episcopus reliquis episcopis litteris denuntiet, ut ab ejus communionem, quamdiu ille parere recusaverit, abstineant.

658 ALLIST. « Judex ab ambabus partibus electus recusari non potest. »

Nec episcopi nec clerici communi consensu episcopus iudices eligentes, et ab iis iudicati, contra eorum sententiam appellare possunt : et hoc non hic tantum, sed et in aliis præsentis synodi canonibus decretum fuit.

CANON CXXIV.

« Ut episcopus qui propriam diocesim contemnit, et privetur communionem. Si in matriculis seu in cathedris episcopus negligens fuerit adversus hæreticos, admonetur a vicinis diligentibus episcopis : et ei propria ostendatur negligentia, ad hoc ne excusationem habeat. Si autem a quo die communis fuerit, intra sex menses in eadem provincia degens, non eorum, qui debent ad catholicam unionem converti, curam gesserit : cum eo non communicetur, donec id impleverit. Si autem exsecutor in iis locis non adfuerit, episcopo ne adscribatur. »

BALS. In canone 121 satis scripsimus de episcopis qui nullam curam gerunt docendorum suorum populorum : de quibus præsentis quoque canon dicit, adjiciens consequenter canonico apostolico, excommunicationi subjici eos qui post denuntiationem illos docere negligunt, qui in matriculis seu inter cathedrarum suarum aut ecclesiarum jura sunt, hæreticos. Si autem exsecutor, inquit, ab episcopo admonitus, ut ad locum accederet, et hæreticos vocaret, hoc non fecerit, culpæ non erit affinis episcopus. Est enim hoc quoque rationabilis causa, sicut morbi, et cæteræ. Est autem exsecutor, vel regionis exarchus, qui talia administrat, vel magistratus regionis, qui in rebus ejusmodi necesse habet episcopo opem ferre, et magis quam defensor regionis, de quo agitur in nonagesimo septimo canone præsentis synodi.

ZONAR. Suos episcopos Donatistæ quoque habebant, suasque matriculas, hoc est tabulas, in quibus ea, quæ ad ipsorum ecclesias spectabant, descripta continerentur. Si quis igitur orthodoxus episcopus, cathedras ab hæreticis occupatas, lucæque in eorum matriculis descripta, recuperare neglexerit, nec de iis laboraverit, qui ad Ecclesiam catholicam converti debent, illum a vicinis episcopis ea de re ca-

λέξεται αυτοίς εκκαλεῖσθαι κατά τῆς ψήφου αὐτῶν. Τοῦτο δὲ καὶ ὁ πολιτικὸς νόμος οὕτως θεσπίζει ἐν βιβλίῳ Γ', τίτλων β' κεφαλ. ε' λέγων · Ὁ αἰρετὸς δικαστὴς τὸ θεοῦν αὐτῷ ψηφίζεται, καὶ οὐ πολυπραγμονεῖ τὴν ψήφον ὁ πραιτωρ. Ἐτὰ ἐπάγει ὁ κανὼν · Ὅστις δὲ διὰ μενονησίαν, ἤγουν ἰσχυρογνωμοσύνην ἢ ἀνάσχυνησίαν, οὐ πειθαρχεῖ τοῖς δικασταῖς, ὁ τῆς πρώτης καθέδρας ἐπίσκοπος ἐντελεῖται διὰ γραμμάτων τοῖς ἐπισκόποις μὴ συγκοινωνῆσαι αὐτῷ, ἕως οὗ πειθαρχήσῃ.

ΑΡΙΣΤ. « Ὁ ἐκ τῶν δύο μερῶν αἰρετικὸς κριτὴς ἀπαράγραπτος. »

Οὔτε ἐπίσκοποι οὔτε κληρικοί, κατὰ κοινήν συναίνεσιν δικαστὰς ἐπισκόπους ἐπιλεξάμενοι, καὶ παρ' αὐτοῖς κριθέντες, κατὰ τῆς ἀποφάσεως αὐτῶν θύναται ἐκκαλεῖσθαι · καὶ τοῦτο οὐκ ἐνταῦθα μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν ἑτέροις κανόσι τῆς παρούσης συνόδου ὤρισθη.

ΚΑΝΩΝ ΡΚΔ'.

« Ὅσα τὸν καταφρονοῦντα τῆς ἰδίας διοικήσεως ἐπίσκοπον στεριεῖσθαι τῆς κοινωνίας. Ἐάν ἐν τοῖς ματρικίοις, ἤγουν ἐν ταῖς καθέδραις, ἐπίσκοπος ἀμελήῃ γένηται κατὰ τῶν αἰρετικῶν, ὁ πόμνησθεῖ ἀπὸ γειτνιώντων ἐπισκόπων ἐπιμελιῶν, καὶ ὑποβειχθεῖ αὐτῷ ἡ ἰδία περιφρονησίᾳ πρὸς τὸ μὴ ἔχειν ἀπολογία. Ἐάν δὲ ἀφ' ἧς ἡμέρας ὑπομνησθῆ, ἐν τῶν μηνῶν εἴς ἐν τῇ αὐτῇ ἑπαρχίᾳ διαίτων, μὴ τῶν ὀφειλόντων πρὸς τὴν καθολικὴν ἐνότητά ἐπιστραφῆναι τὴν φροντίδα ποιήσεται · τῷ τοιοῦτῳ μὴ συγκοινωνηθῆ, ἕως οὗ τούτῳ πληρώσῃ. Εἰ δὲ ὁ ἐπίσκοπος ἐργαστὴς εἰς τοὺς αὐτοὺς τόπους μὴ παραγένηται, τῷ ἐπίσκοπῳ μὴ ἐπιγραφῆ. »

ΒΑΣΣ. Ἐν τῷ ρκα' κανόνι ἀρκούντως ἐγράφημεν περὶ τῶν ἀμελούντων ἐπισκόπων τῆς διδασκαλίας τῶν ὑπ' αὐτοὺς λαῶν · περὶ ὧν καὶ παρῶν κανῶν φησι, προστιθέμενος ἀκολουθῶς τῷ ἀποστολικῷ κανόνι ἀφοριστῶν ἀκοινωνησίας καθυποβάλλεσθαι τοὺς μετὰ παραγγελίαν ἀμελοῦντας τοῦ δ.δ.δ.σκ. τῶν τοῖς ματρικίοις, ἤγουν τοῖς δικαίοις τῶν καθεδρῶν ἧτοι τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν, ὄντας αἰρετικοῦς. Εἰ δὲ, φησὶν, ὁ ἐπιεργαστὴς, ἐπιεραπίς παρὰ τοῦ ἐπισκόπου κατὰ τὸν ἀφικέσθαι καὶ μετακλέσασθαι τοὺς αἰρετικοῦς, οὐ ποιήσει τοῦτο, ἀκαταίτητος ἔσται ὁ ἐπίσκοπος. Ἔστι γὰρ καὶ τοῦτο αἰτία εὐλόγος ὅποια ἡ τῆς νόσου καὶ αἱ λοιπαί. Ἐπιεργαστὴς δὲ ἐστὶν ἢ ὁ ἐγγώριος ἐξαρχὸς ὁ τοιούτους οἰκονομῶν, ἢ ὁ ἀρχων τῆς χώρας, ὁ πρὸς ἀνάγκη· ἔχων βοθηεῖν τῷ ἐπίσκοπῳ ἐν τοιοῦτοις, καὶ μᾶλλον ἢ ὁ ἐγγώριος ἐκδικος, ὁ δηλούμενος ἐν τῷ 45' κανόνι τῆς παρούσης συνόδου.

ZONAR. Καὶ ἐπισκόπους ἰδίου· εἶχον οἱ Δονατισταί, καὶ ματρικία, ἤγουν ἀπογραφάς, τῶν διαφερόντων ταῖς ἐκκλησίαις αὐτῶν. Λέγει οὖν ὁ κανὼν ὅτι, ἐάν ἐπίσκοπος ὀρθόδοξος ἀμελήσῃ ἐκνικῆσαι τὰς καθέδρας τῶν αἰρετικῶν, καὶ τὰ ἐν τοῖς ματρικίοις αὐτῶν, καὶ μὴ φροντίσῃ τῶν ὀφειλόντων πρὸς τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν ἐπιστραφῆναι, ἴνα ὑπομιμνήσκῃται· περὶ τοῦτου ἐκ τῶν γειτόνων ἐπισκόπων, καὶ μετὰ

τὴν ὑπόμνησιν ἐὰν ἐνδὲς μηνῶν ἕξ ὡ φροντίσῃ τῆς ἀποδοσεως ἐκατ' ἐνδημῶν, ἵνα μὴ συγκοινωνῇ αὐτῶ τις. Εἰ δὲ ἐνδημῇ, φησὶν, οὐ πάρασι δὲ ὁ ἐπιξεργαστής, ἤγουν ὁ ἀρχων τῆς χώρας, ὅστις ἐπιξεργασσάσθαι δύναται τὴν ὑπόθεσιν, καὶ παραστῆσαι καὶ ἀκοντας τοὺς αἱρετικούς ἀπολογησομένους, ἢ ὁ ἐκ βασιλείας δοθεὶς ἴσως εἰς ἐκδίκησιν κατὰ τὸν κς' κανόνα, τῷ ἐπισκόπῳ μὴ ἐπιγραφῇ εἰς ἀμέλειαν ἢ ὑπέρθεσις διὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ ἀρχοντος ἢ τοῦ ἐκδικίου γινομένη. ὁρι- copri indiligentia adscribatur, si tunc temporis aliquam ex magistratus aut defensoris absentia rebus ipsis moram afferri contigerit.

ΑΡΙΣΤ. « Περιφρονῶν ἐπίσκοπος τὴν ὑπὲρ τῶν αἱ-
« ρετικών ἐπιμέλειαν, καὶ ὑπομινησκόμενος, εἰ
« ἐπὶ τῆς ἰδίας διάγει περιφρονήσεως ἐπὶ ἕξ μῆ-
« νας, καὶ μὴ φροντίζει τούτων τῆς ἐπιστροφῆς, β
« ἢ τῶ ἀκοινωνήτος. »

Ὁ μὲν προγραφεὶς ἑκατοστὸς πρῶτος κανὼν τὸν καταφρονητικῶς διατεθέντα ἐπίσκοπον περὶ τὴν τῶν αἱρετικῶν διόρθωσιν, καὶ μὴδὲ μετὰ τὴν ὑπόμνησιν τῆς τούτων ἐπιστροφῆς ἐπὶ ἕξ μῆνας φροντίσαντα, καταδικάζει, εἰς τὸ προσκυρωθῆναι τοὺς τόπους αὐτῶν ἑτέρῳ ἐπισκόπῳ, τῷ δυναμένῳ εἰς τὴν καθολικὴν πίστιν αὐτοὺς μεταστρέψαι· ὁ δὲ παρῶν κανὼν ἀκοινωνήσαν αὐτῷ ἐπάγει καὶ ἀφωρισμένον εἶναι προσάττει, ἴσως οὐ τὸ ἀνήκον αὐτῷ ἔργον πληρῶσει. Καὶ δοκεῖ ὁ κανὼν οὗτος οἰεῖν ἀνατιοῦσθαι τῷ ρκα' κανόνι, ἄλλο παρ' ἐκεῖνον ἐπάγων ἐπιτίμιον τῷ ἐπισκόπῳ, τῷ τῆς ἐπιστροφῆς τῶν αἱρετικῶν ἀμελοῦντι· οὐκ ἔστι δὲ ἐναντιος· ἀλλ' ὅταν μὲν εὐρίσκηται ἐπίσκοπος ἕτερος, τὴν ἐπιμέ-
« λειαν αὐτῶν ἀναδεχόμενος, ἀφαιρεθῆσεται ὁ κα-
« ταφρονήσας τῆς σωτηρίας αὐτῶν ἐπίσκοπος, ὅπερ
« εἶχεν ἐπ' αὐτοῖς ἐπισκοπικὸν δίκαιον, καὶ προσκυ-
« ρωθῆσεται ἐκεῖνῳ· ὅταν δὲ οὔτε ἄλλος τὴν φροντίδα
« αὐτῶν ἀναδέχηται, οὔτε αὐτὸς τῆς ἐπιστροφῆς
« τούτων ἐπιμελήσεται, ἐπιτιμῶντα τῷ τῆς ἀκοινωνή-
« σιας ἐπιτιμῶν ὑποβληθῆσεται. Εἰ δὲ μετὰ τὸν ἀφο-
« ρισμὸν τῇ τοιαύτῃ ῥηθυμῇ ἐπιμένει, καὶ καθαι-
« ρεθῆσεται, κατὰ τὸν πεντηκοστὸν ὑγδοον κανόνα
« τῶν ἀγίων ἀποστόλων.

ΚΑΝΩΝ ΡΚΕ'.

« Περὶ τῶν τοὺς ἀνατιοστὰς κοινωῆσαι ψευδομένων
« ἐπισκόπων. Ἐὰν δὲ ἀποδειχθῇ τὸν τοιοῦτον ψευ-
« σάμενον περὶ τῆς ἐκεῖνων κοινωσίας, ἐν τῷ λέγειν
« αὐτοῦ; κεκοινωνηκέναι, οὐδὲ δεικνύεται συνιδῆσαι
« αὐτοῦ μὴ κοινωῆσαι· καὶ τὴν ἐπισκοπὴν ἐπι-
« μήν ἀπολείσει. »

ΒΑΣ. Ἀποριστέμενοι οἱ Πατέρες, ὅπως ὀφείλουσι κολάζεσθαι οἱ ἀμελοῦντες τοῦ ἐπιστρέψαι διὰ διδασκαλίας τοὺς ὑπὸ τὴν ἐνορίαν αὐτῶν ὄντας αἱρετι-
« κούς, καὶ προσθέμενοι συγγινώσκεισθαι τοὺς εὐλό-
« γως πρὸς τοῦτο ἐμποδισθέντας, νῦν ἐπάγουσι ὡς, ἐὰν
« τινες ἐξ αὐτῶν εἰπωσιν ὁμιλήσαι διδασκαλικῶς τοῖς
« οὖσιν ἐν τῇ τούτων ἐνορίᾳ αἱρετικοῖς, καὶ ἀποδειχ-
« θῶσι ψευδομένοι, οὐ μόνον ἀφορισμῶν, ἀλλὰ καὶ καθαι-
« ρεῖσαι καθυποβληθῆσονται διὰ τὴν ἀκραν αὐτῶν
« ἀμέλειαν καὶ τὸν δόλον.

ΖΩΝΑΡ. Ἐὰν δὲ, αἰτιώμενος, ὅτι μὴ ἐξένηχε τὰ
« παρὰ τῶν αἱρετικῶν κατεχόμενα, λέγῃ κοινωῆσαι

A non admoneri jubet : quod si admonitus, sex mensium intervallo, si quidem in eis locis agat, negotium minime susceperit ; ejusdem communione omnibus interdictum esse decernit. Verum si ipse quidem, inquit, praesens adait, exsecutor autem sive praefectus regionis, qui opus ad exitum perducatur, et a quo haereticus causam dicere vel invitum cogantur, vel alius ab imperatore ex canonis 27 decreto munere praepositus, desideretur : ne ulli

ARIST. « Episcopus haereticorum curam gerere
« contemnens, et admonitus, si per sex menses
« in suo permanerit contempta, eorumque con-
« versio ei non curae fuerit, excommunicetur. »

Antescriptus centesimus vicesimus primus canon episcopum, qui in haereticis corrigendis se negligenter gerit, et nec post admonitionem intra sex menses conversionis eorum cura eum tangit, condemnat; ut loca eorum alii episcopo, qui eos ad fidem catholicam potest convertere, assignarentur. At praesens canon excommunicatione eum multat et segregari 658 jubet, usque dum opus ad se pertinens expleverit. Et videtur hic canon aliquo modo canonis 121 contrarius, diversum ab eo supplicium sumens de episcopo qui haereticorum conversionem negligit. Non est autem contrarius, sed eum quidem alius invenitur episcopus, curam eorum in se suscipiens, auferetur episcopo, qui salutem eorum parum consulit, quidquid in eos habuit jus episcopale, et illi adjudicabitur. Cum autem nec alius curam eorum suscipiet, nec ipse conversionem eorum in cura habeat, tunc excommunicationis poenae subjicietur : si vero post excommunicationem non in istiusmodi desidia persistat, et deponatur, juxta quinquagesimum octavum sanctorum apostolorum canonem.

CANON CXXV.

« De episcopis, qui mentiuntur Donatistas commu-
« nicasse. Sin autem ostensum fuerit eum de
« illorum communione fuisse mentitum, dum
« dicit eos communicasse, quos eo sciente non
« communicasse constiterit : episcopatum quoque
« perdet. »

BALS. Cum definissent Patres quomodo sint puniendi illi qui negligunt per doctrinam convertere haereticos qui sunt in eorum diocesi, et adjecissent illis ignoscendum esse qui iusta causa in hoc impediti fuerunt, nunc inferunt quod si qui ex eis dixerint se cum haereticis, qui sunt in sua regione, docendi gratia communicasse, et ostensum fuerit eos mentiri ; non solum segregationi, sed etiam depositioni subjicientur, propter summam eorum negligentiam et fraudem.

ZONAR. Si vero quod ab haereticis injuste possessa bona non eripuerit accusatus, eo se tueatur,

quod illos Ecclesiæ catholicæ communicare asserat, proptereaque vindicationem honorum ipse neglexerit; ac postea mendacii convictus fuit, cum illos vel nullo modo, vel certe non ejus scientia, id est, nec ipso laborante nec sciente, communicasse sit compertum: episcopatu quoque privabitur, hoc est, deponetur.

ARIST. « Qui communicare dicit, quem non communicare novit, episcopatu privatur. »

Quicumque episcopus Donatistas ad catholicam Ecclesiam non conversos novit, si iis communicaverit, dicens eos ad orthodoxam fidem conversos esse: talis, ut de communionem eorum mentiens, et Ecclesiam Dei decipiens, erit depositus.

CANON CXXVI.

« De presbyteris et clericis, ut non appellent nisi ad synodos Africæ. Similiter placuit ut presbyteri, diaconi, et reliqui inferiores clerici, si in iis quas habeat causis, de priorum episcoporum sententia querantur, vicini episcopi eos audiant, et quæ inter eos sunt terminent illi, qui ab ipsis ex priorum episcoporum consensu assumuntur: sin autem etiam ab eis appellare voluerint, ne appellent, nisi ad synodos Africæ, vel ad suarum provinciarum primates. Qui vero ad transmarina loca appellare voluerit, a nullo in Africa ad communionem admittatur. »

BALS. Dicunt Patres, quod si quis clericus a proprio episcopo condemnatus fuerit, et gravetur, non debet ad alterius provinciæ synodum, quæ est longius appellare; sed vicinorum episcoporum audientiam implorare; etiam eum consensu ejus qui **660** condemnavit eum, episcopi scilicet sui. Sin autem eorum quoque, ad quos appellavit, sententia ei displiceat, non debet ad transmarinas synodos appellare, quæ Romæ scilicet sunt; sed ad propinquiores, nempe ad synodos Africæ, vel ad provinciarum metropolitanos eorum qui primum judicaverunt episcoporum. Si quis autem præter hæc fecerit, excommunicationis segregatione condemnabitur. Nota ergo ex hoc præsentis canonis, quod consequenter legi civili Patres quoque concesserunt his appellare eos qui condemnantur. Nota præterea quod tempore præsentis synodi non habebant metropolitani tale jus in suos episcopos illisque subjectos clericos, quale nunc habent. Poterant enim clerici ab episcopis condemnati vicinorum episcoporum audientiam appellare: quod nunc non admittetur; propterea quod in quarta synodo provinciarum metropolitanis provisum sit. Cum autem lex dicat eos lædi, qui ad incompetentem judicem provocarint, præsens canon damnatum ad excommunicationem extendit.

Α τοὺς αἰρετικοὺς τῆ καθολικῆ Ἐκκλησίᾳ, καὶ διὰ τοῦτο ἀμελῆσαι αὐτοὺς τῆς ἐκκλησιαστικῆς, ἐλεγχθῆ δὲ ψευδόμενος μὴ κοινωνησάντων τῶν αἰρετικῶν, ἢ κοινωνησάντων μὲν ἴσως, μὴ συνειδήσει δὲ αὐτοῦ, ἀντὶ τοῦ μὴ εἰδότες αὐτοῦ μηδὲ σπουδάσαντος, καὶ τῆς ἐπισκοπῆς ἐκπεσεῖται, ἤγουν καθαιρεθήσεται.

ΑΡΙΣΤ. « Ὁ εἰπὼν κοινωνικόν, ὃν οὐδὲν ἀκοινωνή-
τον, ἀποκοινοσκοπῶν. »

« Ὅστις ἐπίσκοπος τοὺς δονατιστὰς οἶδε πρὸς τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν μὴ ὑποστρέψαντας, εἰ συγκοινωνήσει αὐτοῖς, λέγων πρὸς τὴν ὀρθοδόξιαν μεταστρέψαι αὐτοὺς, ὁ τοιοῦτος ὡς ψευδόμενος περὶ τῆς κοινωνίας αὐτῶν, καὶ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ ἀπατήσας, ἴσται καθηρημένος. »

ΚΑΝΩΝ ΡΚΓ΄.

« Περὶ πρεσβυτέρων καὶ κληρικῶν, ἵνα μὴ ἐκκαλεῶνται, εἰ μὴ πρὸς τὰς τῆς Ἀφρικῆς συνόδους. Ὁμοίως ἤρρεσαν, ἵνα πρεσβύτεροι, διάκονοι, καὶ οἱ λοιποὶ κατώτεροι κληρικοί, ἐν αἷς ἔχουσιν αἰτίαις. Ἐάν περὶ τῆς ψήφου τοῦς ἰδίου ἐπισκόπου μέμψωται, οἱ γειτνιώντες ἐπίσκοποι τοῦτων ἀκρόασονται, καὶ τὰ μεταξὺ τούτων περατώσωσιν οἱ παρ' αὐτῶν κατὰ συναίνεσιν τῶν ἰδίων αὐτῶν ἐπισκόπων προσλαμβανόμενοι. Ἐάν δὲ καὶ ἀπ' αὐτῶν ἐκκαλεῖσθαι ἐθελήσωσιν, μὴ ἐκκαλεῶνται, εἰ μὴ πρὸς τὰς τῆς Ἀφρικῆς συνόδους, ἢ πρὸς τοὺς πρωτεύοντας τῶν ἰδίων αὐτῶν ἐπαρχιῶν. Πρὸς δὲ τὰ πέραν τῆς θαλάσσης ὀβουλόμενος ἐκκαλεῖσθαι, ἀπὸ μηδεὸς ἐν Ἀφρικῇ δεχθεῖν εἰς κοινωνίαν. »

ΒΑΣΣ. Φασὶν οἱ Πατέρες εἶναι, ἔάν οἰοσθῆτις κληρικὸς καταδικασθῆ παρὰ τοῦ οικείου ἐπισκόπου, καὶ βρῦνηται, οὐκ ὀφείλει πρὸς σύνοδον ἑτέραν ἐπαρχίας πορρωτέρω οὐσαν ἐκκαλεῖσθαι· ἀλλὰ ἀνακαλεῖσθαι τὴν τῶν γειτνιώντων ἐπισκόπων ἀκρόασιν, καὶ μετὰ συναίνεσιν τοῦ καταδικάσαντος αὐτὸν οικείου ἐπισκόπου. Ἐάν δὲ καὶ ἐπὶ τῇ τῶν τοιοῦτων ἐκκλητορικῶν ἀποφάσει ἀπαρέσκηται, οὐκ ὀφείλει πρὸς τὰς πέραν τῆς θαλάσσης συνόδους ἐκκαλεῖσθαι, τὰς ἐν Ῥώμῃ δὲ λαβῆ, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἐγγυτέρω οὐσα, ἤγουν ἢ πρὸς τὰς τῆς Ἀφρικῆς συνόδους. ἢ πρὸς τοὺς μητροπολίτας τῶν ἐπαρχιῶν τῶν πρώτων κρινάντων ἐπισκόπων. Εἰ δὲ παρὰ ταῦτά τις ποιήσῃ, ἀφορισμῷ ἀκοινωνησίας κατακριθήσεται. Σημείωσαι οὖν ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος εἰς ἀκολουθίαν τῶν πολιτικῶν νόμων καὶ οἱ Πατέρες ἐξεχώρησαν δις ἐκκαλεῖσθαι τοὺς καταδικαζόμενους. Ἔτι σημείωσαι εἰ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς παρουσίας συνόδου οὐκ εἶχον εἰ μητροπολίται τοιαῦτα δίκαια κατὰ τῶν ἐπισκόπων αὐτῶν καὶ τῶν ὑπ' αὐτοὺς κληρικῶν, ὅσα ἔχουσι σήμερον. Ἡδύναντο γάρ οἱ παρὰ ἐπισκόπων καταδικαζόμενοι κληρικοί τὴν τῶν γειτνιαζόντων ἐπισκόπων ἀνακαλεῖσθαι ἀκρόασιν· ὅπερ ἀρτίως οὐ παραδεχθήσεται διὰ τὴν γενομένην οἰκονομίαν εἰς τὰς τῶν ἐπαρχιῶν μητροπόλεις κατὰ τὴν ὄσιν ὁ σύνοδος. Τοῦ δὲ νόμου λέγοντος βλάπτεισθαι τοὺς ἐκκαλεσαμένους εἰς ἀπρόσφορον δικαστήν, ὁ πρῶτον κανὼν τὴν βλάβην εἰς ἀκοινωνησίαν ἐξελάβετο.

ZONAR. Τὸς κληρικούς τῶν ἐκκλησιῶν δίκαα ἔχοντα πρὸς ἀλλήλους παρὰ τοῖς ἐπισκόποις, οἷς ὑπόκεινται, δικάζεσθαι διάφοροι κανόνες ὤρισαντο. Ὁ δὲ παρῶν κανὼν περὶ ἐκκλητῶν θεσμοθετεῖ, καὶ φησιν ὅτι, ἐὰν ἀπαρέσκωνται τῇ ψήφῳ τῶν ἐπισκόπων αὐτῶν οἱ παρ' αὐτοῖς δικάσάμενοι κληρικοί, οἱ γειτονοῦντες ἐπίσκοποι τούτων ἀφρόσσονται, καὶ διαγνωμονήσουσι περὶ τῆς ψήφου, εἰ ἔστιν ἀνεπισφαλής. Ἔσονται δὲ ἐκκλητάριοι, οἵτινες ἂν παρὰ τῶν δικαζομένων ἐπιλεγῶσι κατὰ συναίτησιν τοῦ ἐπισκόπου αὐτῶν. Ἐὰν δὲ καὶ ἡ τῶν ἐκκλητῶν ἐπισκόπων ἀπόφασις ἀπαρίσκη, παρὰ ταῖς ἐν Ἀφρικῇ συνόδοις δοκιμασθήσεται, καὶ παρὰ τοῖς πρωτεύουσιν τῶν ἐπαρχιῶν, ἤγουν τοῖς προκαθημένοις τῶν ἄλλων. Εἰ δὲ τις, φησὶ, βουλευθεὶς πέραν τῆς θαλάσσης ἐκκαλέσασθαι, ἤγουν πρὸς τοὺς τῆς Ἰταλίας ἐπισκόπους καὶ τὴν ἐκεῖ σύνεδον, ἀκοινώνητος, φησὶν, ἦτω παρὰ τῇ συνόδῳ τῆς Ἀφρικῆς.

ARIST. « Πρεσβύτερος καὶ διάκονος, ἐπιμεμφόμενοι ἐπισκόπῳ, γείτοσιν ἐπισκόποις ἐγκαλεῖται τωσαν· ἀλλὰ μὴ τὸ πέλαιος διαπεράτωσαν. Ἐκκοινωνητοὶ γὰρ ἔσονται ἐν Ἀφρικῇ. »

Τοῦτο καὶ ἐν τῷ εἰκοστῷ ὀγδόῳ κανόνι τῆς παρούσης συνόδου ὤρισθη, τὸ μὴ τινι πρεσβύτερον ἢ διάκονον, παρὰ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου καταδικασθῆναι, καὶ τὴν κρίσιν ἐπιμεμφόμενον, καὶ κατὰ ταύτης ἐκκαλεῖσθαι βουλόμενον, τὸ πέλαιος τῆς Ἀφρικῆς διαπερᾶν, καὶ περὶ ταύτης τῆς Ῥώμης προσέρχεσθαι, ἀλλὰ τοῖς γείτοσιν ἐγκαλεῖν ἐπισκόπους, καὶ παρ' αὐτοῖς γυμνάξαι τὴν ἐκκλησίαν· εἰ δὲ μὴ, ἀκοινώνητον εἶναι ἐν Ἀφρικῇ. Τοῦτο δὲ ἰκλυθῆναι, ὡς οἶμαι, διὰ τε τοὺς κατὰ θάλασσαν κινδύνους, καὶ τὸ μὴ συντριβὰς ὑφίστασθαι καὶ καινοτομίας τὰ μέρη διὰ τὴν ἐπὶ ξένης μακρὰν ἀποδημίαν.

KANON PKZ'.

« Περὶ παρθένων μικρῶν ἔτι μὴν καλυπτῶν. Ὁμοίως ἤρρεσεν, ἵνα ὁσπερὶ δὴ ποτε τῶν ἐπισκόπων, δι' ἀνάγκην τῆς παρθενικῆς σωφροσύνης κινδυνευούσης, ὅτε ἡ ἔραστῆς δυνατὸς ἢ ἄρπαξ τις ἔστιν ἐν ὑπόψει, ἢ ἔτι μὴν ὑπὸ τινος θανάτου τῆς κινδύνου αὐτῆς ἔσεται νυχθεῖσα, παρακαλούτων ἢ τῶν γονέων αὐτῆς, ἢ ὧν τῇ φρονεῖσι ἀνάκειται, διὰ τὸ μὴ χωρὶς τοῦ στήματος τελεωθῆναι, καλύψῃ παρθένον ἢ ἐκάλυψεν ἐν τῷ κείρας ἐνιαυτῶν εἰκοσιπέντε, μηδὲν τὸν τοιοῦτον βλάβῃ περὶ τοῦτου τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐνιαυτῶν κατασταθεῖσα σύνοδος. »

BALS. Καθιεροῦσθαι μὲν παρθένους διαλαμβάνει ὁ ἕκτος· κανὼν τῆς παρούσης συνόδου, καὶ ὁ μὲν, ὥστε ἐν τῇ ἀρμοδίῳ ἡλικίᾳ καὶ διακονίσσας καθίστασθαι αὐτάς. Μετασηματίζεσθαι δὲ ἀπὸ τοῦ παρθένου κανόνος μανθάνομεν μετὰ τὸν κα' ἐνιαυτὸν. Φασὶ γὰρ οἱ Πατέρες, ἵνα, ἐὰν ἐπίσκοπος ἢ ἐκάλυψεν, τουτέστι μετασηματίσας, παρθένον ἀνατεθείσαν θεῷ, ἢ καλύψει πρὸ τῆς κείρας, ἤγουν πρὸ τῆς ἡλικίας αὐτῆς κα' ἐνιαυτῶν (τυχὸν γὰρ ἐπεβουλεύσατο τῇ σωφροσύνῃ ταύτης ἔραστῆς δυνατὸς, ἢ ὑπωπτεύετο

ZONAR. Ut clerici, qui ecclesiasticas in se invicem controversias habent, ab ipsis, quibus subijciuntur episcopis judicentur, plurium canonum decreto constitutum est. Hoc vero canone de provocationibus statuitur, ut si nimirum episcoporum suorum iudicio litigantes clerici stare nolint, a vicinis episcopis audiantur, ac ab eis sententiae aequitas examinetur. Iudices porro isti provocationis a litigantibus, non sine episcopi tamen approbatione, deligentur. Quod si ipsa quoque episcoporum sententia, ad quos provocaverit, non satisfecerit, ad synodus in Africa habendas causa referetur, atque ad provinciarum primates, qui scilicet aliis cum auctoritate praefecti sunt. Si quis autem ad transmarina iudicia, hoc est, ad Italiae episcopos, vel ad Italiae synodum provocare velit, a communione, inquit, in Africae synodo excludatur.

ARIST. « Presbyter et diaconus, qui de episcopo suo conqueruntur, ad vicinos episcopos appellent: at mare ne trajectant. In Africa enim excommunicabuntur. »

Hoc et in vicesimo octavo synodi praesentis canone decretum est; ut nullus presbyter, aut diaconus, a suo episcopo condemnatus, et iudicium reprehendens, et contra illud appellare volens, Africae pelagus transeat, et ejus gratia Romam adeat: sed ad vicinos appellabit episcopos, et iis appellations causam indicabit: sin minus, excommunicatum esse in Africa. Hoc autem vitium fuit, ut opinor, et propter maris pericula, et ut partes vexationes et innovationes non sustinerent, per longinquam ad regionem exteram peregrinationem.

CANON CXXVII.

« De parvis virginibus adhuc velandis. Similiter placuit ut quisquis episcopus propter necessitatem virginis pudicitiae in periculum adductus, quando vel potens amator vel raptor alique suspectus fuerit, vel ipsa etiam propter mortiferum aliquod periculum compuncta fuerit, adhortantibus vel ejus parentibus, vel iis qui ejus curam gerunt, ut non sine habitu moriatur, velaverit virginem vel velavit intra vicesimum quintum aetatis annum; nihil eum laedet de eo annorum numero constituta synodus. »

BALS. Consecrari quidem virgines tractat sextus canon praesentis synodi, et quadragesimus quartus, ut in convenienti aetate ipsae etiam diaconissae constituantur: habitum **661** autem sumere post vicesimum quintum annum a praesenti canone discimus. Dicunt enim Patres, ut si episcopus vel velavit, hoc est, induit virginem Deo consecratam, vel velabit, ante aetatem viginti quinque annorum (forte enim ejus pudicitiae insidiabatur potens aliquis, vel periculum erat ne raperetur ab aliquo,

qui vesano ejus amore captus erat, vel mortifero morbo correpta, ne e vita migraret timebatur, et, ne non perfecta remaneret, adhortati sunt parentes, vel qui alioqui ejus curam gerebant, ne ea sancto habitu privaretur: et propter ejusmodi justas causas eam ante justum tempus induit) nulla in re præjudicio officitur apud synodum, quæ hujusmodi causas debet observare, tanquam qui forte ante viginti quinque annos completos virginem induerit, et canonum transgressor reputetur. Et in his quidem consistit canon. Tu autem lege canonem 40 syn. in Trullo; et dic secundum illum, eos qui ad Deum accedunt, transformari habitumque mutare, sive sint viri, sive mulieres, scilicet post decennium. Est enim ea synodus præsentis posterior, et sancti etiam Basilii canonibus. Si autem velis præsentem canonem valere, ut non præjudicio afficiantur episcopi qui, propter justam causam, aliquos etiam ante decennium vestiunt; nemo est qui prohibeat. Nota autem quod, etiam ex hoc præsentis canone, non permittitur alicui homines monastico vestitu induere sine episcopali permissione.

καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος οὐκ ἐφαίται τινὲς σκοπικῆς.

ZONAR. Ne a presbyteris consecrentur virgines, sexto hujus synodi canone constitutum est: sacras autem puellas, ubi a patribus discedunt, a quibus custodiebantur, curare episcopum, vel si is absuerit, presbyterum, ut honestis mulieribus commendentur, quadragesimus quartus canon jubet. Moris enim fuit, templis offerri puellas consecrandas, hoc est, ut Deo dicatæ virginitatem prouderentur, ac postea opportuno tempore in diaconissarum ordinem legerentur. Ergo si virginis hujusmodi Deo dicatæ potens aliquis amore correptus est, vel a scelerato quopiam per vim abductum iri suspicio est, ex quo castitati illius periculum imminet, vel constitutæ in vitæ discrimine religiosum habitum indulgeri cum ipsamet, tum ipsius propinqui rogaverunt, ne ea sine habitu moriatur; eam licet vicesimo quinto anno nondum exacto, ut sceleratorum vim effugiat quippe consecrata, vel ne ex hac vita non initiata migret, velandi, hoc est, sacro ornata induendi facultas episcopis conceditur; eosque canon, quamvis ætatem a synodo prænitam non exspectaverint, ab omni tamen culpa immunes esse decernit.

ARIST. « Quicumque velavit vel velabit virginem ante annos 25, hoc est, habitum induit, sive induet, propter necessitatem, ut amorem potestem, vel raptorem, vel morbum mortiferum; his, quibus illa curæ est, adhortantibus: nihil damni a synodo de isto anno accipiet. »

Decimus octavus magni Basilii canon de ea, quæ Domino se offert, et matrimonio renuntiat, et vitam in sanctitate actam præfert, disserit, jubetque eam non admitti, nisi sit plusquam sexdecim vel etiam septemdecim annos nata. Pueriles enim voces

ἀρπαγῆναι παρὰ τινος ἐρωτομανούντος, ἢ ὑπὸ θανατηφόρου νόσου κατασχεθεῖσα ἠλπίζετο καταλύσαι τὸν βίον· καὶ ἵνα μὴ ἀτελειώτος μείνη, παράκλησις γίγνετο παρὰ τῶν γονέων αὐτῆς ἢ τῶν ἄλλων; τὴν κατ' αὐτὴν οἰκονομοῦντων μὴ στερεθῆναι ταύτην τοῦ ἀγίου σχήματος;· καὶ διὰ τὰς τοιαύτας εὐλόγους αἰτίας καὶ πρὸ τοῦ νενομισμένου καιροῦ μετασηματίσθαι ταύτην), κατὰ μὴδὲν προκριματισθῆ παρὰ τῆ ὀφειλοῦση τηρῆσαι συνόδῳ τὰ τῆς τοιαύτης ὑποθέσεως, ὡς τάχα πρὸ τῆς συμπληρώσεως τῶν κα' ἐνιαυτῶν μετασηματίσθαι τὴν κόρην, καὶ παραβάτης τῶν κανόνων λογιζόμενος. Καὶ ὁ μὲν κανὼν ἐν τοῦτοις. Σὺ δὲ ἀνάγνωσον τὸν μ' κανὼνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου· καὶ κατ' ἐκείνον λέγε μετασηματίσθαι τοὺς προσερχομένους τῷ Θεῷ, καὶ ἄνδρες ὡσι, καὶ γυναῖκες, ἤγουν μετὰ τὸν δεκάτην χρόνον. Μεταγενέστερος γὰρ ἐστὶ τῆς τε παρούσης συνόδου καὶ τῶν κανόνων τοῦ ἁγίου Βασιλείου. Εἰ δὲ θέλεις κρατεῖν τὸν παρόντα κανόνα, εἰς τὸ μὴ προκριματίσθαι τοὺς ἐπισκόπους διὰ εὐλογον αἰτίαν μετασηματίζοντάς τινας καὶ πρὸ τοῦ δεκάτου χρόνου, ὁ κωλύων οὐδεὶς. Σημείωσαι δὲ ὅτι μετασηματίζουσιν ἀνθρώπους χωρὶς προτροπῆς ἐπι-

ZONAR. Ἐν ἑκτῷ κανόνι τῆς συνόδου ταύτης ὤρισται καθιέρωσιν κορῶν ἀπὸ πρεσβυτέρων μὴ γίνεσθαι, καὶ ἐν μδ' ὥστε τὰς ἱερὰς παρθένους, ὅτε τῶν πατέρων χωρίζονται, ἐξ ὧν ἐφυλάττοντο, τῆ τοῦ ἐπισκόπου, ἢ, αὐτοῦ ἀπόντος, τῆ τοῦ πρεσβυτέρου προνοίᾳ ταῖς τιμωτέραις γυναῖξι παρατίθεσθαι. Ἔθος γὰρ ἦν προσάγεσθαι ταῖς ἐκκλησίαις κόρας, καὶ καθιερούσθαι, ἀντὶ τοῦ ἀνατίθεσθαι τῷ Θεῷ. Ὑπισχνομένης παρθενεύειν, ὥστε ἐν τῇ ἀρμολίᾳ ἡλικίᾳ καὶ διακονίᾳ χειροτονεῖσθαι αὐτάς. Εἰ οὖν τοιαύτης παρθένου ἀνατιθεμένης Θεῷ ἠρπασθῆται; δυνατός, ἢ ὑποψία ἦν ἀρπαγῆναι αὐτὴν παρὰ τινος ἀκολάστου, καὶ κίνδυνος ἐπήρητο τῆ σωφροσύνης αὐτῆς, ἢ θανεῖν ἐκινδύνευσεν, καὶ ἰδέετο ἐκείνην τε καὶ οἱ προσήκοντες αὐτῇ, μὴ χωρὶς τοῦ σχήματος τελεωθῆναι αὐτὴν, ἀδεια ἐδόθη τοῖς ἐπισκόποις κωλύπειν τὴν παρθένον, ἤγουν τὸ σχῆμα αὐτὴν ἐκδύειν καὶ πρὸ τοῦ κα' ἐνιαυτοῦ, ἵνα ἡ τοῖς ἀκολάστου ἐκφυγῆ, ὡς τελεσθεῖσα, ἢ μὴ τῆς παρουσίας ἀτελειώτος ἐξέλθῃ ζωῆς, καὶ μὴ βλάπτεσθαι τοὺς ἐπισκόπους ἐκ τοῦ μὴ τηρηθῆναι τὸν καιρὸν, ὃν περὶ τῶν τοιούτων παρθένων ἡ σύνοδος ὤρισεν.

ARIST. « Ὅστις ἐκάλυψεν, ἢ καλύψει παρθένον πρὸ εἰκοσι πέντε ἐνιαυτῶν, τοῦτ' ἐστὶ σχῆμα περιέειλεν, ἢ περιβάλοι δι' ἀνάγκην, ὅλον ἐραστήν, ἢ δυνατὸν, ἀρπαγα, ἢ θανατηφόρον νόσον· παρακαλοῦντων, οἷς αὐτῆς μέλει· οὐδὲν ὑπὸ τῆς παρὰ τοῦτου τοῦ ἐκταυτοῦ συνόδου βλαβήσεται. »

Ὁ μὲν ὀκτωκαιδέκατος κανὼν τοῦ μεγάλου Βασιλείου περὶ τῆς προσαγοῦσης ἑαυτὴν τῷ Κυρίῳ, καὶ ἀποταττομένης τῷ γάμῳ, καὶ τὸν ἐν ἀγισμῷ προτιμώσης βίον, διαλαμβάνει, καὶ προστάττει μὴ παραδίχεσθαι, εἰ μὴ ὑπὲρ τὰ ἑκατὲς, ἢ καὶ δεκαεπτά

Ετη γίνηται· τὰς γὰρ παιδικὰς φωνὰς ἐπὶ τῶν τοιοῦτων βεβαίας οὐκ ἐπιτρέπεται λογίζεσθαι· ὁ δὲ παρῶν κανὼν περὶ τῆς ἡδὴ προσαλαούσης, καὶ τῆ γάμῳ ἀποταξαμένης, καὶ τὴν παρθενίαν ἐπαγγελλομένης διαγορεύει, καὶ διατάσσεται κατὰ μηδὲν τι βλάπτεσθαι τὸν ἐπίσκοπον, εἰ τὴν οὕτω προσαγαγούσαν ἑαυτὴν τῷ Θεῷ περιβάλλει τὸ σχῆμα πρὸ τῶν εἰκοσιπέντε ἐνιαυτῶν, καὶ συγκαλύψει αὐτὴν τῷ ἱερατικῷ τούτῳ κόσμῳ, διὰ ἀνάγκην τῆς παρθενικῆς σωφροσύνης· τυχὸν γὰρ δυνατὸς τις ἔσχειν ἔρωτα εἰς αὐτὴν καὶ συναλλάξει γαμικὸν ἐβουλεύσατο συνοικίσιν· ἢ ἑταρὸς τις ἀρπαξὴ ἡβουλήσῃ ἀρπάσαι αὐτὴν· καὶ διὰ τὸ μὴ προφασίζεσθαι αὐτοῦς εἰς ἐκκλησίαν τῆς ἰδίας ἐπιθυμίας, τὸ ἔτι ἀσημάτιστον μένειν, καὶ ἄδηλον εἶναι λέγειν, εἰ ἀνετίθη τῷ Θεῷ, ἔσπευσεν ὁ ἐπίσκοπος συγκαλύψει αὐτὴν τῷ ἱερατικῷ ἀμφιάσματι, ἵνα μὴ τις ἔχη πρὸς ἀπολογίαν καταφυγεῖν, καὶ ἀρῆσιν τοῦ μὴ νύμφην αὐτὴν γενέσθαι Θεοῦ· ἢ πολλάκις καὶ ἑτελεύτα, καὶ συγγενεῖς αὐτῆς παρεκάλεσαν τὸν ἐπίσκοπον, καὶ πρὸ τῶν εἰκοσιπέντε ἐνιαυτῶν τελευθῆναι, ἵνα μὴ ἀπέλθῃ χωρὶς τοῦ σχήματος.

ΚΑΝΩΝ ΡΚΗ΄.

« Διὰ τὸ μὴ τοὺς ἐπισκόπους ἐπιπολὺ ἐν τῇ συνόδῳ
 « κατέχεσθαι, ἐξ ἑκάστης ἐπαρχίας τρεῖς ἐπιλέ-
 « ξωνται δικαστάς. Ὁμοίως ἤρρεσαν πάσῃ τῇ συν-
 « ὄδῳ, διὰ τὸ μὴ ἐπιπολὺ τοὺς πρὸς τὴν σύνοδον
 « συναχθέντας ἐπισκόπους σύμπαντας κατέχεσθαι,
 « ἐξ ἑκάστης ἐπαρχίας ἀνὰ τρεῖς; ἐπιλεγῆναι δι-
 « καστάς. Καὶ ἐπελέγησαν ἐκ τῆς ἐν Καρχηδόνι
 « ἐκκλησίας Βικέντιος, Φουρτουνατιανὸς καὶ Κλά-
 « ρος· ἐκ τῆς Νομηδικῆς ἐπαρχίας· Ἀλύπιος,
 « Αὐγουστίνος καὶ Ῥεστιτούτος· ἐκ τῆς Βυζακην-
 « νῆς ἐπαρχίας μετὰ τοῦ ἀγίου γέροντος Δονατια-
 « νου τοῦ πρωτεύοντος Κρεσκώνιος, Τουκοῦδος
 « καὶ Αἰμιλιανὸς· ἐκ τῆς Μαυριτανίας Σιτιφένσης
 « Σεθριανὸς, Ἀσιατικὸς καὶ Δονάτος· ἐκ τῆς
 « Τριπολιτανῆς ἐπαρχίας Πλαύτιος, ὁ κατὰ τὸ ἔθος
 « εἰς τοποτηρησίαν πεμφθεὶς· οἵτινες πάντες
 « μετὰ τοῦ ἀγιοτάτου γέροντος Ἀβρηλίου σύμπαντα
 « σκοπήσουσιν· ἀφ' οὗ ἤρτησεν σύμπασα ἡ σύνοδος,
 « ἵνα πᾶσιν εἴτε πεπραγμένοις τοῖς ἡδὴ ἐπι-
 « λεσθεῖσιν, εἴτε πιστολαῖς αὐτοῖς ὑπογράφῃ. Καὶ
 « ὑπέγραψαν Ἀβρηλίου, ἐπίσκοπος τῆς ἐν Καρχη-
 « δόνι ἐκκλησίας, τῷ παρόντι ψηφίσματι συνήνεσα,
 « καὶ παραναγνωσθέντι ὑπέγραψα. Ὁμοίως καὶ
 « οἱ πάντες ἐπίσκοποι ὑπέγραψαν. »

ZQNAP. Ἐν τῇ συνελεύσει ταύτῃ χρονοτριβησάντων τῶν ἀθροισθέντων ἐπισκόπων, ἔτι δὲ τινῶν λοιπαζομένων ζητημάτων, καὶ ἐξετασθῆναι μελλόντων, ἵνα μὴ καὶ ἔτι κατέχωνται καὶ χρονίσωσιν ἐπὶ πλεόν, ἔδοξεν ἐξ ἑκάστης ἐπαρχίας τρεῖς ἐπιλεγῆναι προσημοῦντας, τοὺς δὲ λοιποὺς ἀπελθεῖν· τοὺς δὲ ἐπιλεγέντας μετὰ τοῦ Ἀβρηλίου σκοπήσαι σύμπαντα καὶ οἰκονομήσαι.

ΑΡΙΣΤ. « Ἐπὶ πολὺ μὴ δυναμένων περιμένειν τῶν
 « εἰς τὴν σύνοδον ἐληλυθόντων ἐπισκόπων, ἀνὰ
 « τρεῖς ἐξ ἑκάστης ἐπαρχίας ἐπιλεγῶσι. »
 Πολλῶν πρὸς τῶν κανονικῶν ζητημάτων, καὶ

A ad talia firmas reputari non permittit. Praesens autem canon de ea, quae jam accedit, et matrimonio renuntiat, et virginitatem profitetur, praecipit, et decernit, episcopum nullo affectum fore incommodo, si eam, quae se Deo sic offert, habitu induit, ante annos viginti quinque, et ornamento illo sacerdotali eam velaverit, propter virginitalis pudicitiae necessitatem. Forsitan enim potens aliquis amore erga illam flagravit, et matrimonium ~~662~~ contrahere animo habuit: vel alius aliquis raptor eam rapere voluit: et ut isti ad concupiscentiae suae expletionem non praeponderent, quod adhuc siue habitu manet, dicerentque non patere, an Deo consecratur, episcopus sacerdotali eam velare indumento festinavit, ne quis habeat quo ad apologiam confugiat, et denegationem, eam sponsam Dei non fuisse; vel saepe et morti occubuit, et cognati illius episcopum hortati sunt, ut etiam ante viginti quinque annos perfriceretur, ne sine habitu e vita haec emigraret.

CANON CXXVIII.

« Ut episcopi diu non detineantur in synodo, ex
 « unaquaque provincia tres iudices eligantur.
 « Similiter placuit universae synodo, ne episcopi
 « ad synodum collecti universi detineantur, ex
 « unaquaque provincia tres eligi iudices. Et electi
 « sunt, ex Carthaginensi Ecclesia, Vincentius,
 « Fortunatianus et Clarus; ex Numidica provin-
 « cia Alypius, Augustinus et Restitutus; ex By-
 « zacena provincia, cum sancto sene Donatiano
 « primate. Cresconius, Jucundus et Aemilianus;
 « ex Mauritania Sitifensi, Severianus, Asiaticus
 « et Donatus; ex Tripolitana provincia, Plautius,
 « qui erat ex more in legationem missus: qui
 « omnes cum sanctissimo sene Aurelio omnia
 « considerabunt; a quo petivit universa synodus,
 « ut omnibus, siue actis, quae jam perfecta erant,
 « siue epistolis, ipse subscriberet. Et subscripsit
 « Aurelius, episcopus Carthaginensis Ecclesiae,
 « praesenti decreto consensit, et facto subscripsit.
 « Similiter et omnes episcopi subscripserunt. »

ZONAR. Cum in hoc concilio celebrando multum temporis congregati episcopi consumpsissent, neque tamen adhuc quaestiones omnes explicatae forent, ne diutius abesse cogentur, tres ex unaquaque provincia eligi placuit, qui permanentes, facta aliis discedendi potestate, ipsi quae reliqua erant cum Aurelio cognoscerent ac constituerent.

ARIST. « Quandoquidem episcopi, qui ad synodum
 « venerunt, diutius manere haud possunt, tres
 « ex unaquaque provincia eligantur. »
 Multis canonicis quaestionibus propositis, et om-

tribus non solutis, placuit synodo, omnes episcopus in ea congregatos diutius non detinendos esse, quoniam iam multum temporis præterlapsum fuisset: sed ut tres ex unaquaque provincia eligerent, et illi, una cum Aurelio Ecclesiæ Carthaginensis episcopo, reliqua determinarent.

• Rursus in hac synodo aderat Romanæ Ecclesiæ legatio. Post consulatum clarissimorum imp. Honorii XII et Theodosii VIII. August. a. d. tertio Cal. Junias Carthagine in secreto Restitutæ Ecclesiæ, cum Aurelius episcopus simul cum Faustino Piceni Potentinæ Ecclesiæ, Italorum provinciæ, legato Romanæ Ecclesiæ, Vincentio Culusitano, Fortunatiano Neapolitano, Mariano Uzipantiota, Adeodato Simidicita, Pentadio Carpitano, Rufiano Muzuensiano, Prætextato Siciliensis, Quodvultdeo Ucrensiano, Candido Abhiritano, Gallulo Uticensi, legatis proconsularis regionis; Alypio Thagaveusino, Augustino Hipponeregiano, Posidio Calamensino, legatis Numidicæ provinciæ; Maximiano Acyrogensi, Jucundo Suphetulentiano, Maximiano ex eodem; et Hilario ex Creocelis, legatis Byzaceniæ provinciæ; Novato Sitifensi et Leone Optensiano legatis Mauritauorum provinciæ Sitifensis; Ninnello Ruspensiano, Laurentio Icositano et Numeriano Rusuginiota, legatis Cæsariensis Mauritanorum provinciæ, ex universa synodo electis iudicibus, assistentibus diaconis, præsideret; et nonnullis peractis, multi episcopi ad reliqua peragenda rem extrahi ægre ferrent, et sufferre non possent, eo quod ad proprias ecclesiæ festinationes: placuit universæ synodo, ut ex omnibus eligerentur ex unaquaque provincia, qui residere deberent reliquorum finiendorum gratia; et factum est, ut ii adessent, quorum subscriptiones eos adfuisse testificantur.)

CANON CXXIX.

• Quod qui communionem moti sunt, admitti non debent ad accusationem. Placuit ergo omnibus, Quoniam superioribus synodorum decretis de personis clericorum, quæ non debent ad accusationem admitti, definitum est, et non pertractatum est, quænam personæ non admittantur, propterea hoc recte statuimus, ut ad accusationem non admittatur, quisquis postquam communionem motus fuerit, in eadem est adhuc segregatione, sive sit clericus, sive laicus, qui velit accusare.)

BALS. Sextus canon universalis secundæ synodi iusius tractat quinam sint admittendi ad accusationem episcopi. Præsens enim canon de solis

• μήπω πάντων λυθέντων· ἤρρεσε τῇ συνόδῳ, μὴ πάντας τοὺς συναθροισθέντας ἐν αὐτῇ ἐπισκόπου; καὶ ἔτι προσκαίρειν, διὰ τὸ ἰκανὸν ἦδη παραρῥυῆναι καιρὸν· ἀλλὰ ἀνὰ τρεῖς ἀπ' ἐκάστης ἐπαρχίας ἐπιλεγῶσι, καὶ σύνεμα τῷ Ἀύρηλιῳ τῷ ἐπισκόπῳ τῆς ἐν Καρχηδόνι Ἐκκλησίας τὰ λείποντα παρατώσαι.

• Πάλιν ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ παρῆν τῆς Ῥωμαικῆς Ἐκκλησίας ἡ τοποτηρησία. Μετὰ τὴν ὑπαταίαν τῶν εὐδοξοτάτων βασιλέων Ὀνωρίου τοῦ δωδέκατου, καὶ Θεοδοσίου τοῦ ὄγδοου, τῶν Ἀγούστων, τῇ πρώτῳ καλαυδῶν Ἰουλιῶν ἐν Καρχηδόνι εἰς τὸ σκήνητον τῆς Ῥεστιτούτης Ἐκκλησίας, Ἀύρηλου τοῦ ἐπισκόπου ἑμα Φαυστίνῳ Πικένου τῆς Ποτεινῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἰταλῶν χώρας, τοποτηρητῆς τῆς Ῥωμαικῆς Ἐκκλησίας, Βικεντίῳ Κουλουσιτανῷ, Φουρτουνατιανῷ Νεαπολίτῃ, Μαυριανῷ Οὐζικαντιῳτῇ, Ἀδεωδάτῳ Σιμηδικίτῃ, Πενταδίῳ Καρπιτανῷ, Ῥούφιανῷ Μουσουενσιανῷ, Πραϊτεξτάτῳ Σικηλιθενσιανῷ, Κουδοβουλιανῷ Οὐκρινσιανῷ, Κανδίῳ Ἀβδερτιανῷ, Γαλλωνίῳ Οὐτικενσιῳτῇ, τοῖς τοποτηρηταῖς τῆς ἀνδοκατιανῆς χώρας· Ἀλυπίῳ Θαγαθενσιανῷ, Ἀγυουστίνῳ Ἰκωνηρηγιανῷ, Ποσειδίῳ Καλαμενσιανῷ, τοῖς τοποτηρηταῖς τῆς Νομηδικῆς χώρας Μαξιμιανῷ Ἀχυραγενσιῳτῇ, Ἰουκούδῳ Σουφτεουλενσιανῷ, Μαξιμιανῷ ἐκ τοῦ αὐτοῦ, καὶ Ἰαριανῷ τῷ ἀπὸ Ὀβριουκαλίῳ, τοῖς τοποτηρηταῖς τῆς Βυζακινῆς χώρας, Νοβάτῳ Σιτιφενσιῳτῇ, καὶ Λέοντι Ὀπενσιανῷ, τοῖς τοποτηρηταῖς τῆς Μαυριτανῶν χώρας τῆς Σιτιφένσης· Νινέλλῳ Ῥουσουρπενσιανῷ Ἀλαυρεντίῳ Ἰκοσιανῷ, καὶ Νομεριανῷ Ῥουσουγιουσιῳτῇ, τοῖς τοποτηρηταῖς τῆς Καισαριανῆς Μαυριτανῶν χώρας, ἐκ πάσης τῆς συνόδου κριταῖς ἐπιλεγείσι, παρεστῶτων τῶν διακόνων, προκαθησαντος· καὶ τινῶν ἐξανυσθέντων, πολλῶν δὲ ἐπισκόπων ἐπὶ τοῖς λοιποῖς ἐξανυσθησομένοις; παρεῖλαιν ὄδυρομένων, καὶ ὑποφέρειν μὴ δυναμένων, διὰ τὸ, πρὸς τὰς ἰβίας ἐπιλεγεσθαι ἐκκλησίας, ἤρρεσε συμπάσῃ τῇ συνόδῳ, ὥστε ἀπὸ πάντων ἐπιλεγεῖναι ἐκ μιᾶς ἐκάστης ἐπαρχίας τοὺς ὀφειλοντας ἀποκαθίσαι χάριν τοῦ τῆς λοιπῆς παρατώσαι· καὶ ἐγένετο, ὥστε παρῆναι ὑπογραφαὶ τὴν αὐτῶν παρουσίαν ἐμαρτύρονται.

KANON PKΘ'.

• Ὅτι οἱ ἀπὸ κοινωνίας ὄντες εἰς κατηγορίαν οὐκ ὀφείλουσι προσδεχθῆναι. ἤρρεσε τοίνυν πᾶσιν· Ἐπειδὴ τοῖς ἀνωτέροις τῶν συνόδων ψηφίσμασι περὶ προσώπων κληρικῶν, τῶν μὴ ὀφειλόντων εἰς κατηγορίαν προσδεχθῆναι, ὠρίσθη, καὶ αὐτὰ ἐπεξεργάσθη, ποῖα πρόσωπα μὴ προσδεχθῶσιν, διὰ τοῦτο ὀρίζομεν τοῦτον ὁρθῶς εἰς κατηγορίαν μὴ εἰσδέχεσθαι, ὅστις, μετὰ τὸ ἀπὸ κοινωνίας γενέσθαι, ἐν αὐτῷ ἔτι τῷ ἀφορισμῷ ὑπάρχει, εἴτε κληρικὸς εἴη, εἴτε λαϊκός, ὁ κατηγορησῆαι βουλόμενος.

BALS. Ὁ ἕκτος κανὼν τῆς οἰκουμενικῆς δευτέρας συνόδου πλατύτερον διαλαμβάνει, τίνας εἰσὶν προσδεκτοὶ εἰς κατηγορίαν ἐπισκόπου. Ὁ γὰρ παρῶν

κανόν. περί μόνων φησὶ τῶν ἀφωρισμένων ἐπιστῶντων κατηγορίαν κατὰ τινος. Ἀνάγνωθι οὖν τὸν βήθοντα κανόνα.

ZONAR. Οὐ πᾶσιν ἐνδέδοται κατηγορεῖν ἐπισκόπων ἢ κληρικῶν, ἀλλὰ τοῖς ὀρθοδόξοις καὶ ἀνεπιλήπτοις, καὶ μήτε ἀκοινωνήτοις, μήτε ὑπὸ κατηγορίαν ἐγκληματικῆν οὔσι, κατὰ τὸν ζ' κανόνα τῆς δευτέρας οἰκουμένητικῆς συνόδου, ὅς πλατύτερον περὶ κατηγοριῶν τοιούτων διαλαμβάνει. Ὁ δὲ γε πρῶτον κανόν περὶ μόνων ἀφωρισμένων διορίζεται, ὥστε εἰ μὴ τοῦ ἀφωρισμοῦ λυθῶσι, μὴ δύνασθαι ἐτέρων κατηγορεῖν, πᾶν κληρικοῖ ἐῖεν οἱ κατηγοροῦντες, καὶ λαϊκοῖ. Εἰ δὲ ἀκοινωνῆτοι κατηγορεῖν οὐ δύνανται, πολλῶ μᾶλλον οἱ τέλειον ἐκείδωτοι τῆς Ἐκκλησίας, καὶ οἱ αἰρετικοὶ καὶ οἱ σχισματικοὶ. Ζητητέον δὲ καὶ τὰ γραφέντα εἰς τὸν εἰρημένον ἕκτον κανόνα τῆς δευτέρας συνόδου.

A gregatis, accusationem adversus aliquem instituentibus, inquitur. Lege ergo dictum canonem.

ZONAR. Episcopus aut clericos accusare, non quibusvis concessum est, sed tantum orthodoxis, qui ab omni prava suspitione alieni, et neque communionem moti, neque iudicii laqueis obstricti sunt : ut ex sexto canone secundæ œcumenicæ synodi, in quo de accusationibus huiusmodi disseritur, facile licet animadvertere. Hoc vero canone de iis tantummodo qui sunt segregati statuitur, ut nisi prius a segregatione absoluti fuerint, alios accusandi, sive clerici illi, sive laici sint, facultate careant. Quod si segregatis accusationem suscipere haud licet, multo minus illi, qui ab Ecclesia penitus ejecti sunt, hæreticique ac schismatici, poterunt. Vide quæ in altatum secundæ synodi canonem hac de re antea scripsimus.

ARIST. « Excommunicatus non dat testimonium. »

Testem inculpatum esse oportet. Idcirco nec clericus nec laicus excommunicatus in accusationem aut testimonium contra episcopum clericumve admittetur.

ἌΡΙΣΤ. « Οὐ μαρτυρεῖ ὁ ἀφωρισμένος. »

Ἀνεπιλήπτον δεῖ εἶναι τὸν μαρτυροῦντα διὰ τοῦτο οὐδὲ κληρικὸς οὐδὲ λαϊκὸς ἀφωρισμένος, κατὰ ἐπισκόπου ἢ κληρικοῦ εἰς κατηγορίαν ἢ εἰς μαρτυρίαν παραδεχθήσεται.

KANON PA'.

« Ὅτι δοῦλοι καὶ ἀπελευθεροὶ καὶ πάντα τὰ ἡμιμωμένα πρόσωπα κατηγορεῖν οὐκ ὀφείλουσιν. Ὅμοιως ἤρρεσιν, ἵνα πάντες οἱ δοῦλοι καὶ οἱ ἔθιοι ἀπελευθεροὶ εἰς κατηγορίαν μὴ προσδεχθῶσιν· καὶ πάντες οὗς πρὸς κατηγορητέα ἐγκλήματα οἱ δημόσιοι νόμοι οὐ προσδέχονται· πάντες ἔτι μὴν οἱ τοῖς τῆς ἀτιμίας σπλοῖς ἐβραντισμένοι, τοῦ· ἔστιν μέμοι, καὶ ὅσα τοῖς αἰσχροῦσιν ὑπεδέδωκται πρόσωπα· αἰρετικοὶ ἔτι μὴν ἔστε Ἕλληνας ἔστε Ἰουδαῖοι· πλὴν ὁμῶς πᾶσιν, οἷς ἡ τοιαύτη κατηγορία ἀρνεῖται, ἐν ταῖς ἰδίαις αἰτίαις ἐτὴν τοῦ κατηγορεῖν ἀδειαν μὴ ὀφείλειν ἀρνεῖσθαι. »

CANON CXXX.

« Quod servi, et liberti, et omnes infames personæ accusare non debent. Similiter placuit ut omnes servi et liberti proprii ad accusationem non admittantur ; et omnes quos ad accusanda crimina leges civiles non admittunt ; et omnes præterea infamiae labe aspersi, hoc est, mimi, et quæcumque personæ turpitudini sunt obnoxie, præterea hæretici, sive Judæi sive Græci : sed tamen omnibus quibus hæc negatur accusatio, in propriis causis accusandi facultas non negetur. »

BALS. Καὶ οὗτος ὁ κανὼν ἀπὸ τῶν ἐν τῷ ζ' κανόνι τῆς δευτέρας συνόδου γεγραμμένων σαφηνίζεται. Διαλαμβάνει γὰρ μὴ δύνασθαι δοῦλους καὶ ἀτίμους, καὶ αἰρετικούς, καὶ πάντας ἀπλῶς οὗς, καὶ οἱ νόμοι κωλύουσιν, ἐγκληματικὰ δικαστήρια ἐπιστῶν, καὶ κατηγορεῖν ἱερωμένων· Πλὴν, φησὶν, οὗτοι πάντες, οἰκίον διαφέρον ἔχοντες, οὐ κωλυθήσονται κινεῖν ἐγκληματικὰ δικαστήρια κατ' ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν. Ὅστε τὰ μὴ αὐτοῖς διαφέροντα ἐγκλήματα, ἤγουν τὰ δημόσια, παρὰ πικρὸς δὲ κινεῖσθαι δύναμενα, οἱ τοιοῦτοι γυμνάσειν κωλύονται· καὶ σημειῖσθαι τοῦτο. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἀπελευθερῶν μέρηται ὁ κανὼν, γίνωσκε ὅτι οἱ ἀπελευθεροὶ κατ' ἄλλων μὲν ἐγκληματικὸν δικαστήριον ἐπιστῶν δύνανται· κατὰ δὲ τῶν ἐλευθερωσάντων αὐτοῦς, τῶν καὶ λεγομένων πατρῶνων, ἐπιστῶν οὐ δύνανται. Καὶ ἀνάγνωθι τὰ η', θ', ε', ια' κεφαλ. τοῦ δ' εἰσλ. τοῦ ζ' βιβλ. καὶ μὰ τῆς τίνες εἰσὶν οἱ κωλυόμενοι κινεῖν ἐγκληματικὸν δικαστήριον· καὶ πῶς οἱ ἀπελευθεροὶ περὶ τοιούτων κατὰ τῶν οἰκίων πατρῶνων οὐκ ἐνάγουσι. Φασὶ γὰρ, καὶ περὶ τῶν κωλυόμενων οἱ ἄλλοι δύνανται κινεῖν τὰ δημόσια. Κωλύονται δὲ τινες διὰ φύσιν ἢ ἡλικίαν,

BALS. Hic quoque canon ab iis, quæ in canone 6 secundæ synodi scripta sunt, declaratur. Tractat enim non posse servos, et infames, et hæreticos, et omnes omnino quos leges prohibent, criminalia iudicia instituire, et sacros accusare : sed hi omnes, inquit, si habeant quod privatim eorum intersit, non prohibebuntur criminale iudicium movere, adversus episcopos et clericos. Quamobrem criminalia quæ ad ipsos non pertinent, seu publica, a quolibet autem moveri possunt, illo tentare prohibentur : et nota hæc. Quia autem etiam libertorum meminit canon, scias quod liberti de his adversus alios quidem criminalia iudicia possunt intendere : adversus eos autem, qui illos manumiserunt, patronos, scilicet, non possunt. Et lege cap. 8, 9, 10, 14 tit. 34 libri 60, et intelliges quinam illi sunt qui criminalia iudicia movere prohibentur : et quomodo liberti de his adversus proprios patronos non agunt. Dicunt enim. Præter prohibitos alii possunt publica movere. Prohibentur autem aliqui propter naturam vel ætatem, ut mulier et impubes, et alii, ut qui in armis militant ; alii, ut magistratus ; alii, ut infames,

vel turpis lucri captatores, et qui accipiunt, ut vel accusent, vel non accusent, et qui duas accusationes adversus alios inscripserunt, alii propter suam conditionem, ut liberti patronorum; alii propter calumniæ suspicionem, ut qui falsum testimonium dixerunt; alii propter paupertatem, ut quorum facultates quinquaginta aureos non valebant. Hi autem omnes propriis injurias et cognatorum eadem persæqui non vetantur. Filii autem et liberti a patre vel libertio possessione vi ejecti non possunt de vi iudicium movere, sed agunt de recuperanda possessione. Nam et filius adversus matrem de supposito partu agit, eo quod non habet coheredem, non vero eam falsi accusat. Mimos autem illos dicit, qui personas induunt, servorum forte, vel mulierum: non autem omnes thymelicos. Illi enim, qui tractant instrumenta musica, bonæ sunt existimationis. Turpitudinæ autem sunt ohnoxii, secundum canonem, lenones qui meretricibus præstant, et alii ejusmodi. Infames vero sunt cum aliis et bestiarum qui mercedem accipiunt, ut pugnent eum belluis, et pro lucro vitam suam projiciunt; non autem illi, qui virtutis ostentandæ gratia concertant cum bestiis. Non enim actio, sed animi propositum hic punitur: quia et ipsi reges pugnare cum bestiis.

ZONAR. Nec accensere servi, nec testimonium dicere, nec alia quædam exercere legibus permittuntur: liberti vero, alios quidem in iudicium rei quoque capitalis vocare possunt; non tamen eos, a quibus manumissi, aut eorum liberos, nec ad quos hereditate patronatus jura pervenere. Est vero patronatus Latina dictio, a Græciis quoque usurpata, quæ jus quoddam auctoritatis in alium ac tutelæ indicat. Neque igitur servus ad episcopi aut clerici accusationem canon admittit, nec accusatorum libertos, nec aliquos alios, qui legum civilium constitutionibus ab accusatione criminali arcantur, neque infames, quales sunt mimi, quique eum bestiis pugnare vel qui gladiatoriam exercent. Per mimos vero scenicus omnes intellexit, quorum ex numero, qui quidem spectante imperatore artis suæ specimen edunt, honesti a legibus existimantur: qui vero in foro coram imperita multitudine ludos exhibent, infames dicuntur. Similiter et ii qui cum bestiis pugnare, qui etiam venatores dicuntur, ut et gladiatores; si quidem fortitudinis ostentandæ gloriæque comparandæ studio bestiarum agunt aut gladiatores, nulla hinc eos honoris jactura consequitur: sin mercede conducti, ignominia notantur. Nam quicumque vitæ suæ haud parcens, eam pretio venalem habet, mortemque causa lucri contemnit; qui fieri potest, 665 ut existimationi suæ honorique parcat? Sed neque hæretici aut infidelibus accusare datum est. Qui tamen omnes, si aliquid habeant privatorum controversiæ, ac de ea sibi iudicium dari velint, etiam adversus episcopos et clericos audientur. Eadem sextus quoque secundæ synodi canon edicit. Tu quæ in eum scripta sunt vide.

A ὡς γυνή καὶ ἀνηθοὺς, καὶ ἄλλοι, ὡς ἐνόπλιος; στρε-
 τωμένοι, ἄλλοι ὡς ἀρχόντες, ἄλλοι ὡς ἀτιμὴ ἢ
 ἀισχροκαρδεῖς, καὶ λαμβάνοντες ἐπὶ τῷ κατηγορησῆαι
 ἢ μὴ κατηγορησῆαι, καὶ οἱ δύο κατηγορίας καθ' ἑτέραν
 ἐγγραφάμενοι· ἄλλοι δὲ τὴν αἵρεσιν αὐτῶν, ὡς
 ἀπελεύθεροι τῶν πατέρων· ἄλλοι δὲ ὑποψίαν συκο-
 φαντίας, ὡς οἱ ψευδομαρτυρήσαντες· ἄλλοι δὲ
 πανίαν, ὡς μὴ ἔχοντες πενήκοντα νομισμάτων
 οὐσίαν. Οὗτοι δὲ πάντες; ἐγκλήματα ἴδια καὶ φόνον
 συγγενῶν ἐκδικεῖν δύνανται. Παιδὲς δὲ καὶ ἀπελευ-
 θεροὶ βιαίως νομῆς ἐκκληθέντες παρὰ τοῦ πατρὸς ἢ
 τοῦ πατρῶος, τὸ μὲν ἐγκλημα τῆς βίας; οὐ δύνανται
 κινεῖν· εἰς δὲ τὸ ἀναλαθεῖν τὴν νομὴν κινουσι. Καὶ ὁ
 υἱὸς γὰρ κατὰ μητρός; παρὶ ὑπεβλεμμαίου κινεῖ, διὰ
 τὸ μὴ σχεῖν αὐτὸν συγκληρονόμον, οὐ μὴν τὸ παρὶ
 B κλαστογραφίας. Μίμους μέντοι ἐκείνους λέγει, τοὺς
 προσωπίαια ὑποδουμένους, δούλων τυχόν ἢ καὶ γυναι-
 κῶν, καὶ μὴ πάντας τοὺς τῆς θυμῆλης. Ἐκείνοι γὰρ
 οἱ τὰ μουσικὰ ὄργανα μεταχειριζόμενοι ἐντιμολο-
 εῖσιν. Αἰσχρότης δὲ ὑποβέβληται κατὰ τὸν κανὼνα
 οἱ προαγωγοὶ, οἱ πορνειουσῶν προιστάμενοι, καὶ
 ἕτεροι τοιοῦτοι. Καὶ ἄτιμοι δὲ εἰσι οὖν ἄλλοις καὶ οἱ
 θηριομάχοι, οἱ μισθὸν λαμβάνοντες χάριν τοῦ πολε-
 μῆσαι θηρίον, καὶ διὰ κέρδος; τὴν οικίαν προδιδόντες
 ζωὴν, οὐ μὴ οἱ διὰ ἐπίδειξιν ἀνδρείας; θηριομαχοῦν-
 τες. Οὐ γὰρ ἡ πράξις, ἀλλὰ ἡ προαίρεσις; ἐνταῦθα
 κινδύεται· ὅτι καὶ βασιλεῖς θηριομαχοῦσιν.

ZONAR. Οἱ δούλοι τοῖς νόμοις ἀπρόσδεκτοὶ εἰσιν
 εἰς τὸ ἀνάγειν ἢ μαρτυρεῖν καὶ εἰς ἕτερα· οἱ δὲ ἀπε-
 C λεύθεροι κατὰ μὲν ἄλλων δύνανται ἀνάγειν καὶ ἐγ-
 κληματικῶς, κατὰ δὲ τῶν ἐλευθερωτῶν αὐτῶν, ἢ τὴν
 πατρῶν αὐτῶν, ἢ τῶν κληρονόμων τῶν ἔχόντων κατ'
 αὐτῶν πατρωνικὰ δίκαια οὐ δύνανται. Ἡ πατρωνία
 δὲ Ῥωμαϊκῆ οὐσα λέξις καὶ ἐξῆλληνιζομένη προστα-
 σία νοεῖται. Ὅτε οὖν δούλους; δέχεται κατηγορεῖν
 ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν ὁ κανὼν. ὅτε ἀπελευθε-
 ροῦς; ἰδίους τῶν κατηγορουμένων, ὅτε τινὰς ἄλλους,
 οὓς; οἱ πολιτικοὶ νόμοι κατηγορεῖν καλύουσιν ἐπ'
 ἐγκλημασιν, οὓς; ἀτίμους, οἷον μίμους; καὶ θηριομά-
 χους ἢ μονομάχους. Διὰ δὲ τῶν μίμων τοὺς σκηνοκοί-
 πάντας; ἐδῆλωσεν, ὧν οἱ μὲν, εἰσθότες ἐνώπιον τοῦ
 βασιλέως; τὰ αὐτῶν ἐνδείκνυσθαι ἐπιτηδεύματα,
 ἐντιμοὶ τοῖς νόμοις λογίζονται· οἱ δὲ ἐν πανηγύρεσι
 καὶ δημοτικαῖς συνελίξονται; παίζοντες; ἀτιμοὶ κρίνον-
 D ται· ὁμοίως; καὶ οἱ θηριομάχοι, οἱ καὶ κνηγοὶ
 ὀνομάζονται, καὶ μονομαχοῦντες; εἰ μὲν δὲ ἐπίδειξιν
 ἀνδρείας; καὶ δόξης; ἔρωτα θηριομαχοῦσιν ἢ μονομα-
 χοῦσιν, ἐπίτιμοι εἰσιν· εἰ δὲ διὰ μισθόν, ἀτιμοὶ. Ὁ γὰρ
 τῆς οικίας; ζωῆς μὴ φειδόμενος, ἀλλὰ μεθοῦ προδιδούς;
 αὐτὴν, καὶ θανάτου διὰ κέρδος; καταφρονῶν, πῶς; ἂν
 τῆς οικίας; φείσεται ὑπολήψωσ; ἀλλ' οὐδὲ αἰρετικὸς
 ἢ ἀπίστος; δίδωσι κατηγορεῖν. Εἰ δὲ ἰδίως; οἱ τοιοῦτοι
 αἰτίας; ἔχουσι, καὶ περὶ τούτων ἐνάγουσι, προσδεχθή-
 σονται, κἂν κατ' ἐπισκόπων ἢ κληρικῶν ἐνάγωσι.
 Τὰ αὐτὰ δὲ διορίζεται καὶ ὁ ἕκτος κανὼν τῆς
 δευτέρας; συνόδου. Ἀναγνωστέον καὶ τὰ ἐν ἐκείνῳ γε-
 γραμμένα.

Eadem sextus quoque secundæ synodi canon

'APIET. « Καὶ ὁ δοῦλος, καὶ ὁ ἀπελεύθερος, καὶ ὁ
 « προκατηγορηθεὶς ἐπὶ τι τῶν οὐ προσδεχομένων
 « τῶ ἠμοσίῳ, καὶ ὁ μίμος, καὶ ὁ Ἕλληνας, καὶ ὁ
 « αἰρετικὸς, καὶ ὁ Ἰουδαῖος. »

Ὁ δὲ ἀνεξετάστως τὰς κατὰ ἐπισκόπων ἢ κληρι-
 κῶν κατηγορίας ἢ μαρτυρίας προσδέχασθαι· ἀλλὰ
 ἀνακρίνειν τοῦς κατηγοροῦντας ἢ μαρτυροῦντας,
 ὅποιοι εἰσι κατὰ τὸν ἔκτον κανόνα τῆς ἐν Κωνσταν-
 τिनουπόλει συνόδου· καὶ εἰ μὲν τὸν βίον ἔχουσιν
 ἀμεμπτον, καὶ τὴν θρησκείαν ὀρθόδοξον, προσέεισθαι
 αὐτούς· εἰ δὲ ἢ δοῦλοι εἰσιν (οὗτοι γὰρ καὶ ἀπὸ τῶν
 πολιτικῶν νόμων οὐδὲ καθ' οἰουδὴν τὸς ἐκκλησιαστικῶς
 ἢ χρηματικῶς, ἐνάγειν ἢ μαρτυρεῖν δύνανται), ἢ
 ἀπελεύθεροι ἴδιοι τοῦ κατηγορουμένου (καλύδονται
 γὰρ καὶ οὗτοι ἀπὸ νόμων κατὰ τῶν ἐλευθερωσάντων
 αὐτούς ἐκ' ἐγκλήματι μαρτυρεῖν, διὰ τὸ ἀκαταίεσθαι
 τιμίους καὶ ἀγίους τοῦς πάτρωνας αὐτῶν, ἦτοι τοῦς
 ἐλευθερωτάς, λογίζεσθαι), ἢ προκατηγορηθέντες καὶ
 μὴ προφανέντες ἀνεύθυνοι, ἢ ἐν δημοσίῳ κατακρι-
 θέντες δικαστηρίῳ, καὶ μήπω ἀπὸ βασιλικῆς εὐεργε-
 σίας εἰς τὴν οἰκίαν ἐπιτιμῶν ἀποκαταστάνας, ἢ τὸν
 βίον ἐφύδριστον ἔχοντες, ὡς μίμοι, καὶ σκηνικοὶ· ἢ
 τῆς ἡμετέρας θρησκείας ὄντες ἄλλότριοι, ὡς Ἰουδαῖοι,
 αἰρετικοὶ τε καὶ Ἕλληνας· οὐ παραδειχθήσονται εἰς
 κατηγορίαν ἢ εἰς μαρτυρίαν ἐπισκόπων ἢ κληρικῶν·
 διὰ τὸ μὴδὲν τι αὐτοῦς ἕτερον σπαύδειν ἢ μῶμον καὶ
 σπλον ταῖς ὑπολήψεσι προσάπτειν τῶν ἱερέων, καὶ
 παραχὰς ἐπάγειν τῇ Ἐκκλησίᾳ.

KANON PAA'.

« Ἴνα ὁ περὶ ἐνὸς ἐγκλήματος ἀποδείξει μὴ δυνάμε-
 « νος πρὸς ἕτερον μὴ εἰσδεχθῆ. Ὑμολως ἤρσειεν,
 « ἵνα ὁσαυτὸς κληρικοὶ ἀπὸ κατηγορῶν
 « πολλὰ ἐγκλήματα ὑπεβάλλωνται, καὶ ἐν ἐξ αὐ-
 « τῶν, περὶ οὗ πρῶτον ἐπράχθη, ἀποδειχθῆναι
 « οὐκ ἔδυνθη, πρὸς τὰ λοιπὰ μετὰ ταῦτα μὴ
 « προσδεχθῶσιν. »

BAAΣ. Ἐνεστήσατό τι· διάφορα ἐγκλήματα κατὰ
 τινος ἱερωμένου, καὶ ἐγύμνασεν ἐκ τῶν πολλῶν ἐν·
 μὴ δυνηθεὶς δὲ τοῦτο ἀποδείξει, ἠθούλετο γυμνάσαι
 τὰ λοιπὰ· φησὶν οὖν ὁ κανὼν ὅτι ὁ τοιοῦτος ἀπαρά-
 δεκτός ἐστι, ζητῶν καταξιστασθῆναι τι ἕτερον ἀφ' ὧν
 πρόθετο· καὶ εἰκότως τοῦτο παρα τῶν Πατέρων
 ὤρισθη. Ὁ γὰρ μὴ ἀποδείξας ὁ πρόθετο πρῶτον
 ἐγκλημα, κἀνεῦθεν καταδικασθεὶς, ἢ ἐφθασε δοῦ-
 ναι ἐγγραφὰς· καὶ ὑφίσταται τὰ τῆς ταυτοκαθείας,
 φησὶν ἀτιμοῦται, καὶ τὰ λοιπὰ πάσχει ὅσα καὶ ὁ
 κατηγορηθεὶς ἐμελλε παθεῖν· εἰ δ' ἂν καταδικάσθη,
 καὶ διὰ τοῦτο γυμνάξεν ἐκκλησιαστικὸν δικαστήριον
 οὐ δύναται ἤδη ἀτιμωθείς· ἢ οὐκ ἐφθασε δοῦναι
 ἐγγραφὰς, καὶ πάλιν ἀτιμοῦται ὡς συκοφάντης.
 Πλήν τοῦτό τε καὶ ὁ παρῶν κανὼν χίωραν ἔχει,
 ὡς οἶμαι, ὅταν ὁ δικάζων ἀποφῆνηται κατὰ συ-
 κοφαντίαν προτεθῆναι περὶ τοῦ καταδικασθέντος τὸ
 πρῶτως λαληθὲν ἐγκλημα. Κι γὰρ διαγνωσθῆ ὅτι οὐκ
 ἀπεδείχθη, ἐπεὶ οὐκ ἀτιμοῦται ὁ καταδικασθεὶς,
 καλῶς ἵνα γυμνάξη καὶ ἕτερον ἐγκλημα ἀφ' ὧν
 πρόθετο. Καὶ ἀνάγνωθι κεφάλ. ι' τοῦ α' τίτλου
 τοῦ ε' βιβλίου, λέγον, Κατὰ τρεῖς τρόπους ἢ συ-
 κοφαντία γίνεται, καὶ τριπλῶς ἢ ἐπεξέλειυσαι. Ἡ

ARIST. « Et servus, et libertus, et qui ante accusa-
 « tur aliquo eorum criminum ob quæ ad publicum
 « iudicium non admittitur, et mimus, et Græcus,
 « et hæreticus, et Judæus. »

Non oportet accusationes et testimonia contra
 episcopos vel clericos sine examinatione accipere :
 sed accusatores sive testes examinare, quales sint,
 juxta sextum synodi Constantinopolitanæ canonem.
 Et si quidem vita sint inculpata, et religione ortho-
 doxi, eos admittere : sin autem vel servi sint (hi
 enim a legibus politicis contra neminem omnino in
 causa, vel criminali vel pecuniaria, accusationem
 ferre aut testimonium dare possunt), vel manumissi
 proprii accusati (a legibus enim et isti prohibentur
 contra eos qui ipsos manumiserant, in criminibus
 testimonium dare, quia requiritur, ut patronos suos
 et liberatores honorandos sanctosque existiment),
 vel antea accusati et innocentes non visi, vel in
 publico condemnati iudicio, et nondum ab imperato-
 ria beneficentia ad integrum suum statum restituti,
 vel vitam contumellosam agentes, ut mimus et scenici,
 aut a nostra religione alieni, ut Judæi, hæretici, et
 Græci : ad episcoporum aut clericorum accusatio-
 nem sive testimonium non admittuntur, propterea
 quod isti nihil aliud in animo habent et conatu,
 quam infamiam et maculam sacerdotum opinionibus
 affigere, et Ecclesiæ perturbationes afferre

CANON CXXXI.

« Ut qui unum crimen probare non potest, ad ali-
 « rum non admittatur. Similiter placuit ut quo-
 « licunquæ clericis ab accusatoribus multa cri-
 « mina objecta fuerint, et unum ex iis, de quo pri-
 « mum actum est, probari non potuerit, ad reli-
 « qua non admittantur. »

BALS. Adversus sacratum quemdam diversa quis
 crimina intendit, et ex multis unum tractandum sus-
 cepit : cum hoc autem probare non potuerit, reli-
 qua quoque aggredi voluit. Dicit ergo canon eum
 non esse admittendum, dum vult de alio e propositis
 queri, et hoc merito a Patribus definitum est. Qui
 enim primum propositum crimen non probavit, et
 ex eo ipso est condemnatus, vel dedit prius inscrip-
 tionem, et lege talionis punitus, scilicet sit infam-
 is, et reliqua patitur, quæ etiam ille, qui accusa-
 tus est, erat passurus : sin autem est condemnatus,
 criminale propterea iudicium movere non potest,
 ut qui sit infamis ; vel prius inscriptionem non dedit,
 et rursus sit infamis, ut calumniator. Sed hic præ-
 sens quidem canon tunc locum habet, ut existimo,
 quando iudex pronuntiarit crimen, de quo prius
 actum est, fuisse condemnatum scyophantice objectum.
 Si enim prolatum fuerit, non esse probatum, quia
 condemnatus non sit infamis ; recte alterum quoque
 crimen eorum, quæ objecit, persequatur. Lege caput
 decimum primi tituli sexagesimi libri, quod dicit :
 Tribus modis sit calumnia, et tripliciter vindicta
 sumitur. Vel enim calumniatur quispiam, ut sic

accusans; vel sit sine causæ proditor, vera crimina occultans; vel iudicium perfecte deseris, ab accusatione desistens. Non est autem omnino calumniator, qui non probat quod intendit: sed est in potestate iudicis, postquam reum **CCC** absolvit, de eo querere. Et si dixerit quidem, Non probasti, ei perperci: si vero dixerit, Calumniatus es, eam condemnavit, etiamsi de pœna nihil dixerit. Sequitur enim; causæ enim inquisitio, non legis executio, iudici permissa est. Sin autem dixerit, Tomere vel leviter fecisti, hoc est, non probasti, non facit ipsum calumniatorem, nec is possum subit.

ZONAR. Si quis plura crimina clerico vel episcopo obijciat, nec unum aliquod ex iis, de quo primo actum est, hoc est, quod primo in questionem disquisitionemque est adductam, demonstrare potuerit, sed non demonstratum habeat: in aliis quoque deinceps ejus accusationem recipi canon vetat.

ARIST. « Et qui multa objecit, et nihil probavit. »

Optima ratione et hic ad accusationem aut ad testimonium non admittetur; utpote qui calumniator videtur, et idcirco etiam infamis est, cu quod multas profert contra quemlibet accusationes, sed nihil probat.

CANON CXXXII.

Quos oportet ad testimonium admittere. Testes autem ad testimonium non admittendos, quos nec ad accusationem admitti præceptum est, vel præterea quos ipse accusator a domo propria produxerit. Testimonium autem intra quatuordecim annorum ætatem non admittatur.

BALS. Postquam synodi Patres de accusatoribus dixerunt, nunc etiam de testibus statuunt: et dicunt eos, qui adversus sacros ferre volunt testimonium in causis criminalibus, tales esse debere, quales etiam canones ad accusationem admittunt. Eos autem, qui non admittuntur ad accusationem, nec ad testimonium admitti. Ad hæc domesticos quoque testes canon reprobat. Similiter et impuberes, qui sunt scilicet quatuordecim annis imiores. Ac canon quidem hos et solos non esse ad testimonium admittendos dicit. Primus autem titulus lib. XXI Basil. multos quoque alios a criminalis iudicii testimonio repellit. Et lege eum titulum. Dovesi ci autem testes accusatoris dicuntur, omnes qui cum eo habitant, et quibus ipse potest imperare. Dicit enim caput 6 primi tituli lib. XXI: Non est testis fide dignus, cui ego possum in accusando imperare; et cap. 24: Accusator testes domesticos non potest producere. Et cap. 27 Domestica testimonia reprobandantur. Et thema 2 cap. 14 tit. 51 lib. 60, quod dicit, Furta domestica, si sint villa, non sunt in publicam questionem referenda. Sunt autem domestica, quæ servi faciunt dominiis, et liberti patronis, et mercenarii iis qui conduxerunt, apud eos

A γὰρ συκοφαντεῖ τις ὡς πλαστῶς κατηγορῶν, ἢ πρόδοτης τῆς ἰδίας ὑποθέσεως γίνεται. τὰ ἀληθῆ ἐγκλήματα κρύπτων, ἢ φυγοδικεῖ τελείως θναχωρῶν τῆς κατηγορίας. Οὐ πάντως δὲ συκοφάντης ἐστὶν ὁ μὴ ἀποδεικνύς ὅπερ κατηγορήσεν, ἀλλ' ἐν τῇ κρίσει τοῦ δικαστοῦ ἐστί, μετὰ τὸ ἀλευθρῶσαι τὸν κατηγορούμενον, ζητῆσαι περὶ τοῦτου. Καὶ εἰ μὲν εἴπη, Ὅσα ἀπίδειξας, ἐφείσατο αὐτοῦ· εἰ δὲ εἴπη, Ἐσυκοφάντησας, κατεδίκασεν αὐτὸν, κἀν μηδὲν εἴπη περὶ τῆς ποινῆς. Ἐπακολουθεῖ γάρ· ἢ μὲν γὰρ τῆς ὑποθέσεως; ζήτησις ἐπιτέτραπται τῷ δικαστῇ, οὐ μὴ ἢ τοῦ νόμου ἐπιτέλεισις· εἰ δὲ εἴπη, Προπετιὸς ἐκίνησας; τούτῳστιν, οὐκ ἀπέδειξας, οὐ ποιεῖ αὐτὸν συκοφάντην, οὐδὲ παινὴν ὀφίσταται.

ZONAR. Ἐάν διαφορά τις ἐγκλήματα προθήσῃ κατά κληρικῶν ἢ ἐπισκόπου, καὶ ἐν ἐξ αὐτῶν εἰς πρῶτον, ἤτοι ζήτησιν καὶ ἐξέτασιν, προτεθῆ, καὶ μὴ ἀποδειχθῆ, ἀλλ' ἀναπέδεικτον μείνη, ἐπὶ τοῖς λοιποῖς τὸν κατηγοροῦν ἀπόδεικτον εἶναι θεωρεῖται ὁ κανὼν.

ARIST. « Καὶ ὁ κατηγορησῶς πολλὰ, καὶ ἐλέγξας οὐδέν. »

Εὐλόγως καὶ οὕτως εἰς κατηγορίαν ἢ εἰς μαρτυρίαν οὐ παραδέχεται, ὡς συκοφάντης φανεῖς, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἄμιος ἐν ἐκ τοῦ πολλὰ προθεῖναι κατὰ τινος αἰτιάματα, καὶ μηδὲν τι ἐλέγξει.

CANON PAR.

« Τίνας δεῖ προσδέχεσθαι εἰς μαρτυρίαν. Μάρτυρας εἰ δὲ εἰς μαρτυρίαν μὴ εἰσδέχονται τοὺς μηδὲ πρὸς κατηγορίαν εἰσδεχθῆναι παραγγελθέντας, ἢ εἰ μὴν οὐδὲ αὐτὸς ὁ κατηγορὸς ἐκ τοῦ ἰδίου οἴκου προσκομιστοῖ. Μαρτυρία δὲ ἀνεὸς κείρας ἐνιαυ- τῶν δεκατεσσάρων μὴ προσδεχθεῖη. »

BALS. Εἰπόντες οἱ τῆς συνόδου περὶ τῶν κατηγορῶν, νῦν καὶ περὶ μαρτύρων διατάττονται· καὶ φασὶ τοὺς θέλοντας· καταμαρτυρεῖν ἰερωμένων χάρις ἐγκληματικῶν ὑποθέσεων τοιοῦτους εἶναι αἴους καὶ πρὸς κατηγορίαν οἱ κανόνες παραδέχονται. Τοὺς δὲ μὴ παραδεχομένους εἰς κατηγορίαν μηδὲ εἰς μαρτυρίαν παραδέχεσθαι. Πρὸς τοῦτοις καὶ τοὺς οικιακοῦς μάρτυρας ἀποδοκιμάζει ὁ κανὼν. Ὡσαύτως καὶ τοὺς ἀνήθους, ἤττοντας θελοντοῖ τῶν ἰδίων. Καὶ ὁ μὲν κανὼν τοῦτου καὶ μόνους ἀπαράδεκτους πρὸς μαρτυρίαν εἶναι φησὶν· ὁ δὲ ἐκ' τίτλου τοῦ κα' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν καὶ ἐτέρους διαφέρει· εἰς μαρτυρίαν ἐγκληματικῶν δικαστηρίου ἀποπέμπεται. Καὶ ἀνάγνωθι τὸν τοιοῦτον τίτλον. Ἐκ τοῦ οἴκου δὲ τοῦ κατηγοροῦ λογίζονται μάρτυρες οἱ συνοικοῦντες· αὐτῶ πάντες, καὶ οἱ κελεύεσθαι παρὰ τοῦτου θυνάμενοι. Φησὶ γὰρ τὸ 5' κεφ. τοῦ α' τίτλου τοῦ κα' βιβλίου· Οὐκ ἐστὶν ἀξιώπιστος μάρτυς ὁ κελεύεσθαι θυνάμενος παρ' ἐμοῦ ἐπὶ τῷ μαρτυρῆσαι. Καὶ κεφάλ. κθ'. Ὁ κατηγορὸς οικιακῶς μάρτυρας· οὐ δύναται παράγειν. Καὶ κεφάλ. κζ'. Αἱ οικιακαὶ μαρτυρίαι ἀποδοκιμάζονται. Καὶ τίμα β' τοῦ ι' κεφαλ. τοῦ κα' τίτλου τοῦ 5' βιβλίου, λέγον· Τὰς οικιακὰς κλοπὰς εὐτελεῖς ὄσας οὐ δεῖ φέρειν εἰς

δημοσίαν εξέτασιν. Οικειοὶ καὶ δὲ εἰσιν, ἃς δοῦλοι ἄ ποιοῦσι δεσπότη, καὶ ἀκαλεῖσθαι τοῖς πατέρωσι, καὶ μισθοῖσι τοῖς μισθωσαμένοις παρ' αὐτοῖς, διάγοντες. Τοῦ δὲ παρόντος κανόνος λέγοντος τοὺς ἡττονας τῶν ἰδίων καὶ κατὰ τὸν νόμον, ἀλλὰ τοὺς ἐπέκεινα τούτου τοῦ χρόνου, καὶ τοῦ κα' κεφ. τοῦ α' τίτλ. τοῦ κα' βιβλίου λέγοντος οὕτω βητικῶς· Ὁ κατηγορὸς οὐ δύναται καλεῖν εἰς μαρτυρίαν τὸν δημοσίως κατηγορούμενον, οὐτε τὸν ἡττονα τῶν εἰκοσιν ἐτῶν· ἐρωτᾷται τις, Τίνι προσέχειν ὀφείλομεν; Καὶ δοκεῖ μοι μᾶλλον τῷ νόμῳ. Εἰς γὰρ μαρτυρίαν ἐγκληματικῆς ὑποθέσεως ὁ ἡττων τῶν εἰκοσιν ἐνιαυτῶν καὶ ἐπέκεινα τῶν ἰδίων χρόνων ὑπάρχων, οὐκ ἔστι παραδεκτός· ὡς μηδὲ βεθικῶς ἔχων φρόνημα. Ἔστι δὲ καὶ ὁ νόμος κατὰ πολὺ μεταγενέστερος τοῦ κανόνος, διὰ τὸ μετὰ χρόνους πολλοὺς τῆς παρούσης συνόδου δεχθῆναι τούτον εἰς τὴν τῶν Βασιλικῶν ἀνακρίθασιν. Ἀνάγνωσθε τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανόνα οὗ.

ZONAR. Εἰπόντες οἱ τῆς συνόδου περὶ κατηγορῶν, νῦν καὶ περὶ μαρτύρων διατάσσονται, καὶ φασι τοὺς κωλυομένους ἐγκληματικῶς ἐνάγειν, μηδὲ εἰς μαρτυρίαν προσδέχεσθαι. Καὶ τοὺς προσδέχισθαι δὲ ὀφείλοντας μὴ ἀνήθους εἶναι. Οἱ γὰρ μήπω τὸν ἰδίων ἐνιαυτῶν τῆς ηλικίας αὐτῶν προβάτες ἀνήθοι εἰσιν. Ἀνήθοι δὲ, οἳς μήπω τὸ φρόνημα σταθῆρῶν, μαρτυρεῖν οὐ δοθῆσεται. Ἄλλ' οὐδὲ οικειοὺς μάρτυρας τὸν κατηγορῶν παραγαγεῖν δίδωσιν. Οἰκειοὶ καὶ βέ εἰσιν, οἱ ἐκ τοῦ οἴκου αὐτοῦ· οὐ πάντας δὲ τοὺς τοιοῦτους κωλύουσιν οἱ νόμοι μαρτυρεῖν, ἀλλὰ τινὰς, ἧγουν ὑπεξουσίους αὐτοῦ τῷ παράγοντος αὐτοῦς ἢ ὑποχειρίους εὐτελεῖς, καὶ προστάσεισθαι δυναμένους, καὶ εἰ μὴ κείνοιτο κολαζομένους. Εἰ δὲ ἀξιώλογοι εἴεν ὑποχειριοί, οἷον ἱερεῖς, ἢ διάκονοι, ἢ γραμματικοί, καὶ ὅσοι ὅμοιοι τούτοις, οὐκ ἀπρίσδεκτοι ἔσονται πρὸς μαρτυρίαν.

ΑΡΙΣΤ. « Καὶ ὁ μὴ ἐνιαυτῶν δεκατεσσάρων. »

Καὶ οὗτος εἰς μαρτυρίαν ἀδεκτός· διὰ τὴν τῆς ηλικίας ἀελλειαν· δεῖ γὰρ τὸν μαρτυροῦντα σὺν τῷ ἐντιμῶν καὶ ὀρθόδοξον εἶναι καὶ σταθῆρότητα ἔχειν· ὁ δὲ ἀνῆθος, ὀλισηρός· ἔστι τὴν διάνοιαν. Τὸ δὲ διῦρον θέμα τοῦ ἐπτακαιδέκατου κεφαλαίου τοῦ πρώτου τίτλου τοῦ εἰκοστού α' βιβλίου, οὐδὲ τὸν ἡττονα τῶν εἰκοσιν ἐτῶν εἰς μαρτυρίαν κατὰ τινος ἐπ' ἐγκλήμασι παραδέχεται.

« Ὁ κατηγορὸς ἐκ τοῦ ἰδίου οἴκου μάρτυρας οὐ καλεῖσθαι. »

Αἱ οικειοὶ καὶ μαρτυρίαι ἀπόβλητοι καὶ ἀπὸ νόμων εἰσὶ· φησὶ γὰρ τὸ κα' κεφάλαιον τοῦ πρώτου τίτλου τοῦ κα' βιβλίου βητικῶς οὕτως· Ὁ κατηγορὸς οικειοὺς αὐτοῦ μάρτυρας οὐ δύναται παράγειν· καὶ τὸ κα' κεφάλαιον τοῦ αὐτοῦ τίτλου καὶ βιβλίου, ὡς αἱ οικειοὶ καὶ μαρτυρίαι ἀποδοκιμάζονται. Μάρτυρας δὲ οικειοὺς νοήσεις τοὺς ὑπὸ ἐξουσίαν τινὸς τελούντας, καὶ δυναμένους προστάτεσθαι παρ' αὐτοῦ· οἱ τοιοῦτοι γὰρ οὐτε ὑπὲρ αὐτοῦ, ἢ κατ' ἄλλου, κατηγοροῦντος αὐτοῦ, εἰς μαρτυρίαν παραδεχθήσονται ἢ ἐπ' ἐγκληματικῆ ἢ ἐπὶ χρηματικῆ αἰτίας. Εἰ δὲ ἕτερός τις ἐνάγει, καὶ βούλεται ἄλλου οικειοῦ μάρτυρα

degentes. Cum autem praesens canon dicat eos qui sunt quatuordecim annis minores, non dicere testimonium, sed eos qui sunt ultra illam aetatem; et vicissimum caput primi tituli lib. XXI dicat expresse: Non potest accusator vocare in testimonium eum qui publice accusatur, nec eum qui est minor viginti annis: rogaverit quispiam, quid sit sequendum. Et mihi videtur lex esse magis sequenda: In testimonium enim cause criminalis, qui minor est viginti annis, licet sit major quatuordecim annis, non erit admittendus: ut qui nec firmum iudicium, nec adhuc constantem prudentiam habeat. Est autem lex canone multo posterior; eo quod longo tempore post hanc synodum in Basilicorum repetitam praedlectionem ille receptus sit. Lege sanctorum apostolorum septuagesimum quintum canonem.

ZONAR. Postquam de accusatoribus synodi Patres dixerunt, de testibus quoque statuunt, ac eos, qui accusare prohibentur, a testimonio quoque dicendo **667** arceri jubent. Ad haec impubes quoque rejiciunt, qui quartum decimum videlicet aetatis annum non excessere; quibus, cum mentis constantia desit, testimonii quoque dicendi ratio haud constabit. Sed neque domesticos testes producendi potestas accusatori data est. Sunt vero domestici testes, qui ex ipsius accusatoris domo procedunt: qui tamen non omnes testimonium dicere legibus prohibentur, sed aliqui tantum, si nimirum, qui ipsos producentis potestati obnoxii, aliiive subjecti, viles sunt, quibus et imperari, et nisi imperio pareant, poena infligi potest. Nam si honestiorem in familia locum obtineant, utpote sacerdotes, diaconi, vel grammatici, et quicumque hujus generis, a testimonio dicendo nequaquam excludentur.

ARIST. « Et qui annos quatuordecim nondum transegit. »

Et hic ad testimonium non est admittendus, propter aetatis imperfectionem. Testem enim oportet, non tantum bonae esse famae et orthodoxum, sed et stabilitatem habere: at qui pubertatem nondum attingit, iudicio lubricus est. At secundum thema cap. 17 tit. 1 lib. XXI, nec viginti annis minorem ad testimonium contra quempiam in causa criminali dandum admittit.

« Accusator e propria domo testes non pro-
ducit. »

Testimonia domestica etiam a legibus sunt rejicienda. Nam cap. 21 tit. 1 lib. XXI sic expresse dicit: Accusator domesticos suos testes non potest producere: et cap. 25 ejusdem tituli et libri, quod testimonia domestica improbantur. Testes autem domesticos intelligas, qui potestati cujuslibet subjecti sunt, et quibus ipse mandare potest: tales enim, nec pro eo, nec contra alium, eo accusante, in testimonium recipientur, in causa vel criminali vel pecuniaria. Si alius autem quispiam accuset, et alius domestico testimonio uti vellet, non prohibetur. Nam ex tua domo potest et pater e: filius

qui est sub potestate, et duo filii fratres simul sub potestate, vel contra aliquem vel pro aliquo testimonium dicere, ut cap. 15 ejusdem lib., tit. 1 lib. XXI statuit.

CANON CXXIII.

« De episcopo, qui eum a communione removit, qui sibi soli proprium crimen confessus est. Similiter placuit ut, si episcopus dicat aliquem sibi soli proprium crimen esse confessum, et ille neget, ne existimet episcopus id ad suam injuriam pertinere, quod ei soli fides non habetur: etiam si propriæ conscientie scrupulo dicat se nolle ei, qui negat, communicare. »

BALS. Ut est verisimile, quidem laicus, vel clericus proprio episcopo confessus est de aliquo a se commisso peccato. Et cum causa publice acta esset, qui confessionem quidem fecerat crimen inficiabatur; episcopus autem eum redarguebat. Et ideo volebat eum, qui confessus fuerit, puniri, tanquam qui ipsum injuria affecisset; eo quod non audiverit, quæ ab ipso dicebantur. Dicit ergo canon, episcopum injuria non affici, si fides illi non adhibeatur soli dicenti, eum, qui accusatur, crimen sibi deposuisse: etiam si dicat episcopus, Nolo eum ad communionem admittere, cum mea in eo conscientia offendatur, propterea quod crimen confessus est. Interrogabit autem quispiam, cum canon non esse admittendum ducit episcopi testimonium, tanquam unius hominis, secundum legem quæ dicit: Non **666** est unius admittendum testimonium, etiam si sit senator: audieturne episcopus, tanquam ei, qui accusatur, recte non communicans, propter confessionem, an non? *Solutio.* Mihi videtur quod, etiam si revera confessus est, qui accusatur, ex eo solo non poterit episcopus eum a communione separare, ut qui non sit condemnatus: si autem hoc fecerit, ut qui sine ratione hominem a spirituali communione separaverit, separabitur et ipse a majoritate, eo, qui confessus est, absoluto. Nota ergo præsentem canonem propter episcopos et monachos, qui peccatorum hominum confessiones audiunt, et testimonium ferunt adversus eos, qui dicuntur fecisse apud ipsos confessionem criminis. Quod autem non est admittendum unius testimonium, lege etiam canonem 75 sanctorum apostolorum. Sanctissimus quidem certe patriarcha dominus Lucas excommunicationis poenæ subiecit monasterii Gerotrophil præfectum, qui fuerat archiepiscopus Heracleæ, quod tale testimonium tulisset adversus suum spirituales filium.

ZONAR. Quamvis episcopus alicujus se crimina, ob quæ is a communione movendus est, ipsius confessione cognovisse affirmet, qui tamen ejusmodi quidpiam confessum se esse neget; soli episcopo in ea re fides non habebitur. Neque vero, iuquunt Patres, in eo injuriam sibi fieri episcopus existime;

ού κενώλνται. Ἀπὸ γὰρ ἐνὸς αἰκου δύναται καὶ πατήρ, καὶ υἱὸς ὑπαξούσιος, καὶ θεοσυνυπαξούσιοι υἱοὶ ἀδελφοὶ καὶ κατὰ τινος καὶ ὑπέρ τινος μαρτυρεῖν ὡς τὸ πεντακλιδέχατον κεφάλαιον τοῦ αὐτοῦ πρώτου τίτλου τοῦ εἰκοστοῦ πρώτου βιβλίου διαλαμβάνει.

CANON ΡΑΓ'.

« Περὶ ἐπισκόπου τοῦ ἀπὸ κοινωνίας κοινῶντος τὸν αὐτῷ μόνῳ τὸ ἴδιον ἔγκλημα ὁμολογήσαντα. Ὅμοίως ἤρρασαν ἵνα, ἐάν ποτε ἐπίσκοπος λέγῃ τιτὰ αὐτῷ μόνῳ τὸ ἴδιον ἔγκλημα ὁμολογήσαι, καὶ ἐκεῖνος ἀρνείηται, μὴ λογίσθαι ὁ ἐπίσκοπος εἰς ἴδιαν ὑβρίν συντελεῖν, ὅτι αὐτῷ μόνος οὐ πιστεύεται· εἰ καὶ τῷ σκανδαλμῷ τῆς ἰδίας συνειδήσεως λέγει μὴ θέλειν ταυτὸν κοινωνεῖν τῷ ἀρνούμενῳ. »

B

ΒΑΑΣ. Ὡς εἶπες, τίς λαϊκὸς ἢ καὶ κληρικὸς ἐξομολογήσατο τῷ ἴδιῳ ἐπισκόπῳ περὶ τινος ὑπ' αὐτοῦ πραχθέντος ἁμαρτήματος. Καὶ λαληθείσης τῆς ἐπιθέσεως ἐπὶ κοινῷ, ὁ μὲν τὴν ἐξομολόγησιν ποιησάμενος ἤρρατο τὸ ἔγκλημα· ὁ δὲ ἐπίσκοπος ἤλεγχε τὸν αὐτόν. Διὸ καὶ ἤθελε τὸν ἐξομολογησάμενον τιμωρηθῆναι ὡς ὑβριστὴν αὐτοῦ, διὰ μὴ κατανεύειν εἰς τὰ λεγόμενα παρὰ τοῦτου. Φησὶν οὖν ὁ κανὼν ὅτι οὐκ ἔστιν ὑβρις τοῦ ἐπισκόπου τὸ μὴ πιστεύεσθαι αὐτὸν καὶ μόνον λέγοντα καταθέσθαι ἐπ' αὐτῷ τὸ ἔγκλημα τὸν κατηγοροῦμενον· κἀν λέγῃ ὁ ἐπίσκοπος, ὅτι, Ὁ θέλω προσδέξασθαι αὐτὸν εἰς κοινωνίαν, σκανδαλισμένης ἐπ' αὐτῷ τῆς συνειδήσεώς μου, διὰ τὴν ἐξομολόγησιν τοῦ ἁμαρτήματος. Ἐρωτῆσαι δὲ τίς, ὡς τοῦ κανόνος ἀπαρθεκετον λογιζομένου τὴν τοῦ ἐπισκόπου μαρτυρίαν, ὡς ἀνθρώπου ἐνὸς, κατὰ τὸν νόμον τὸν λέγοντα, Ἐνὸς μαρτυρία οὐκ ἔστι δεκτή, κἀν συγκλητικὸς ἔστιν, ἀπευσθήσεται ὁ ἐπίσκοπος, ὡς εὐλόγως μὴ συγκοινωνῶν τῷ κατηγορουμένῳ διὰ τὴν ἐξομολόγησιν, ἢ μὴ; Ἀύσις. Ἐμοὶ δοκεῖ ὡς, κἀν τῇ ἀληθείᾳ ἐξομολογήσατο ὁ κατηγορούμενος, ἀπὸ μόνου τοῦτου οὐ δυνήσεται αὐτὸν χωρίζαι τῆς κοινωνίας ὁ ἐπίσκοπος, ὡς μηδὲ καταδικασθέντα· εἰ δὲ τοῦτο ποιῆσαι, ὡς ἀνευλόγως χωρίζας τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τῆς πνευματικῆς κοινωνίας, χωριθήσεται καὶ αὐτὸς ὑπὸ τοῦ μείζονος ἀρχιερέως, τοῦ ἐξομολογησαμένου λυομένου. Σημειώσαι τὸν παρόντα κανόνα διὰ τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς δεχομένους ἀνθρώπων

C

D

λογισμοὺς μοναχοῦς, καὶ μαρτυροῦντα; κατὰ τῶν λεγομένων ποιῆσαι πρὸς αὐτοὺς ἐξομολόγησιν τοῦ ἁμαρτήματος. Ὅτι δὲ ἀδεκτὸς ἔστιν ἡ τοῦ ἐνὸς μαρτυρία, ἀνάγκη καὶ τὸν οὐ κανόνα τῶν ἁγίων ἀποστόλων. Ὁ μόντος ἀγυώτατος πατριάρχης κυρὸς Λουκᾶς ἐπιτιμῶν ἀλειτουρησίας καθυπέβαλλε τὸν καθηγούμενον τῆς μονῆς τοῦ γηροτρόφου, τὸν γεγενηνὸτα ἀρχιεπίσκοπον Ἡρακλείας, τοιοῦτόν τι μαρτυρήσαντα κατὰ πνευματικοῦ παιδὸς αὐτοῦ.

ZONAR. Κἀν ἐπίσκοπος λέγῃ ἐξομολογήσασθαι αὐτῷ τινα ἁμαρτήματα χωρίζον αὐτὸν τῆς κοινωνίας, ὁ δὲ ἀρνῆται, λέγων μὴ εἶπέν αὐτῷ τοιοῦτον ἁμαρτήμα, οὐ πιστευθήσεται μόνος ὁ ἐπίσκοπος. Καὶ τοῦτο, φασὶν οἱ Πατέρες, μὴ λογίζεσθω τῷ ἐπισκόπῳ εἰς ὑβρίν, ὅτι οὐ πιστεύεται μόνος, καὶ λοιπὸν

ἀναγκάζεται συγκοινωνεῖν ἑκατέρῳ, καὶ λέγει ὁ Ἀπίσιος ὅτι Οὐ θέλω προσδέξασθαι αὐτὸν εἰς κοινωνίαν, σκινδαλιζομένην; ἐπ' αὐτῷ τῆς συνειδήσεώς μου. Σκινδαλὸν γὰρ ἢ τὸ σκάνδαλον νοτιέον ἢ τὸν θόρυβον τῆς συνειδήσεως θορυβουμένης καὶ ταραττομένης; διὰ τὴν ἔξομολόγησιν τοῦ ἀμαρτήματος.

ΑΡΙΣΤ. « Λέγων ἐπίσκοπος ὅτι Τὸ ἔγκλημα κατὰ
« μόνος ὁ πέλας μοι ὠμολόγησεν, εἰ ὁ πέλας ἀρ-
« νείται, οὐκ εὐπιστος.

Οὐ χρὴ πιστεῦσθαι τῷ ἐπισκόπῳ λέγοντι ὡς Κατὰ μόνος ὁ δεῖνα κληρικὸς ἔγκλημά μοι ὠμολόγησε, καὶ διὰ τοῦτο ἢ τοῦ βαθμοῦ ἢ τῆς κοινωνίας αὐτὸν ἀπειργῶ. Εἰ γὰρ ἀρνείται ἑκαίνο, ὃν ὁμολογῆσαι λέγει, οὐκ ὀφείλει καταδικάζειν αὐτὸν ἢ ἴδιαν ὕβριν τοῦτο λογίζεσθαι, ὅτι αὐτὸς οὐ πιστεῦσθαι μόνος.

ΚΑΝΩΝ ΡΑΔ'.

« Ἴνα μὴ, ὡς ἔτυχε, τινὰ στερήσῃ τῆς κοινωνίας
« ἐπίσκοπος. Ἐφ' ὅσον τῷ ἀφωρισμένῳ μὴ κοινω-
« νεῖ ὁ ἴδιος ἐπίσκοπος, τῷ αὐτῷ ἐπισκόπῳ ἄλλοι
« μὴ συγκοινωνήσουσιν ἐπίσκοποι· ὥστε μᾶλλον
« παραφυλάττεσθαι τὸν ἐπίσκοπον μὴ λέγειν κατὰ
« τινος, ὅπερ ἀποδείξεισιν ἐλέγξει παρ' ἑτέροις σὺ
« δύναται. »

ΒΑΛΣ. Ὁ παρσιώπησεν ὁ ἀνώτερος κανὼν, οὗτος προήνεγκεν εἰς φανερόν. Τὸ δὲ ἦν τὸ, Ἐάν μὴ θελήσῃ ὁ ἐπίσκοπος κοινωνῆσαι τῷ παρ' αὐτοῦ ἀφορισθέντι, ὡς ἔγκλημά τι αὐτῷ ἐξαγορευόσασιν, τί ἐπι τῷ τοιοῦτῳ ἐπισκόπῳ γενήσεται ἀνευλόγως ἀφορισάντι καὶ πρὸς καταδικῆς τὸν ἄνθρωπον; Φησὶ γοῦν ὅτι ἐάν ἀφορίσῃ τινὰ ἀνευλόγως, ἐφ' ὅσον καιρὸν ἑκαίνο; οὐ κοινωνεῖ τῷ ἀφορισθέντι, μηδὲ ἑκαίνο τῷ ἀφορισάντι δηλαδὴ, κοινωνῶσιν οἱ ἄλλοι ἐπίσκοποι. Ἐπάγει δὲ καὶ τὴν αἰτίαν, ἵνα μὴ ταχεῖς καὶ ἀπερίσκεπτοι ὡς πρὸς κατηγορίας καὶ πρὸς ἀφορισμὸν, καὶ μὴ κατὰ τινων λέγωσιν ἀ ἐλέγξει οὐ δύναται. Καὶ ἀπὸ μὲν τοῦ παρόντος κανόνος οὕτως κολάζεται ὁ ἀνευλόγως ἀφορίσας ἐπίσκοπος. Ἐγὼ δὲ νομίζω ὅτι οὐ μόνον ταῦτα οὕτως κολασθήσεται ὁ τοιοῦτος ἐπίσκοπος, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀνευλόγου τούτου ἀφορισμοῦ λαληθέντος παρὰ μείζονα ἀρχιερεῖ, ὁ μὲν ἀφορισθεὶς λυθήσεται τοῦ ἀφορισμοῦ, ὁ δὲ ἀφορίσας τιμωρηθήσεται κατὰ τὴν Ἰουστινιάνειον Νεαράν, ἥτοι κατὰ τὸ κδ' κεφάλ. τοῦ α' τίτλου τοῦ γ' βιβλίου, ὃ καὶ ἐν διαφόροις κανόσι καταστρώθη, καὶ κατὰ τὸν δ' κανόνα τῆς ζ' συνόδου. Καὶ ἀνάγνωθι τὸν τοιοῦτον κανόνα καὶ τὴν Νεαράν καταστρωθεῖσαν εἰς τὴν ἐρμηνείαν αὐτοῦ, καὶ τὸν ιδ' κανόνα τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου.

ΖΩΝΑΡ. Ὁ παρσιώπησεν ὁ ἀνωτέρω κανων, οὗτος προήνεγκεν εἰς φανερόν. Τὸ δὲ ἦν τὸ, Ἐάν μὴ θέλῃ ὁ ἐπίσκοπος; κοινωνῆσαι τῷ παρ' αὐτοῦ ἀφορισθέντι, ὡς ἔγκλημά τι αὐτῷ ἐξαγορευόσασιν, τί περὶ τοιοῦτου οἰκονομηθήσεται; Φησὶ γοῦν ὅτι, ἐάν ἀφορίσῃ τινὰ οὐ δικαίως, ἐφ' ὅσον καιρὸν ἑκαίνο; οὐ κοινωνεῖ τῷ ἀφορισθέντι, μηδὲ ἑκαίνο, τῷ ἀφορισάντι δηλαδὴ, κοινωνῶσιν οἱ ἄλλοι ἐπίσκοποι· ἐπάγει δὲ καὶ τὴν αἰτίαν, ἵνα μὴ ταχεῖς καὶ ἀπερίσκεπτοι

ΠΑΤΡΟΛ. GR. CXXXVIII.

quod soli sibi non credatur, quodque in posterum illius communionem admittere necesse habeat; quamvis ab ea communicatione se abstinere velle profiteatur, ex eaque conscientiam suam offendi causetur. Hic enim per scinδαλὸν, aut scandalum, aut conscientiae confessione auditi facinoris concitatis ac perturbatis tumultum intellige.

ARIST. « Episcopo dicenti, quod crimen mihi soli
« vicinus confessus est, si vicinus negaverit, fides
« non est facile habenda. »

Fides episcopo non est habenda dicenti, quod clericus quispiam mihi soli crimen confessus est, et ob id gradu aut communionem eum arceo. Si enim negat ille, quem confessum esse dicit, non debet eum condemnare; aut se injuria affectum existimare, quod ipsi soli non adhibetur fides.

CANON CXXXIV.

« Ne episcopus temere quempiam privet commu-
« nione. Quamdiu segregato non communicat
« proprius episcopus, eidem episcopo alii non
« communicabunt episcopi: ut magis caveat
« episcopus, ne adversus aliquem dicat id, quod
« documentis probare apud alios non potest. »

BALS. Quod superior canon prætermiserat, hic in apertum protulit. Id autem erat: Si noluit episcopus ei communicare qui a se segregatus est, ut qui ipsi aliquod crimen dixerit: quid ei fiet episcopo, qui injuria ante condemnationem hominem segregavit? Dicit ergo, quod si aliquem injuria segregavit, quamdiu ei, qui segregatus est, non communicat, nec illi, qui segregavit scilicet, alii communicabunt episcopi. Subjungit etiam causam, ne præcipites sint et inconsiderati in accusatione et infligenda segregatione: et ne dicant adversus aliquos, quæ probare non possunt. Et a præsentem quidem canone sic punitur episcopus, qui injuste segregavit. Ego autem existimo, quod is episcopus, non solum sic punitur, sed et dicta segregatione majori antistiti exposita, is quidem, qui est segregatus, a segregatione solvetur: qui autem segregavit, punitur secundum Justiniani novellam, seu secundum vicesimum quartum caput 669 primi tituli tertii libri, quod etiam in diversis canonibus situm est; et secundum quartum canonem septimæ synodi. Et lege hunc canonem et Novellam sitam in ejus interpretatione; et can. 14 sardic. synodi.

ZONAR. Quod silentio superior canon texerat, hic in apertum protulit. Id autem erat ejusmodi; Si noluit episcopus ei communicare, quem quasi crimina ipsi confessum segregavit, quid huic ipsi episcopo fiet? Respondet igitur, quod si aliquem injuria segregavit, quamdiu ei, qui segregatus est, ipse non communicat; nec illi videlicet qui segregavit alii episcopi communicabunt; causamque præterea subnectit; ne in accusatione segregatio-

aeque infligenda praecipites et inconsiderati sint, A
neve cuiquam objiciant ea, quae postea probare
non possint.

ARIST. « Episcopus eum, qui non convictus est,
« communione privans, et ipse aliorum similiter
« communione privabitur. »

Si quis episcopus clericum suum segregaverit,
crimini non convictum, sed sua sola condemna-
tum conscientia, segregabitur et ipse, et aliorum
episcoporum communione privabitur; ut illud
observetur, ne facile contra quempiam dicat, quod
probare non potest.

CANON CXXXV.

« Aurelius episcopus dixit : Secundum ea, quae
« totius synodi congregatae meaque mediocrita- B
« tis sententia definita sunt, placet omnium re-
« rum prius declarati perfecti tituli facere con-
« clusionem, et praesentis dici constitutionis
« tractatum acta ecclesiastica suscipiant : quae
« autem nondum sunt pertractata, die sequenti
« per fratres nostros, Faustinum episcopum,
« Philippum et Asellum presbyteros, venerando
« fratri et coepiscopo nostro Bonifacio rescribe-
« mus. Et subscripserunt : Aurelius episcopus
« his decretorum actis a nobis susceptis sub-
« scripsi.

« Valentinus episcopus primae cathedrae Numi-
« diae regionis his actis subscripsi.

« Faustinus episcopus Potentinae Ecclesiae, pro-
« vinciae Piceni, legatus Romanae Ecclesiae, his
« actis subscripsi.

« Alypius episcopus Thagatensis, legatus pro-
« vinciae Numidiae, his actis subscripsi.

« Augustinus episcopus Hipponensis, legatus
« provinciae Numidiae, his actis subscripsi.

« Possidius episcopus Calamensis, legatus pro-
« vinciae Numidiae, hic actis subscripsi.

« Fortunatianus Neapolitanus, his actis subscri-
« psi.

« Rufianus Muzensianus, his actis subscri-
« psi.

« Praetextatus Sicilibensis, his actis subscri-
« psi.

« Quodvultdeus Verensis, his actis subscri-
« psi.

« Candidus Germaniae, his actis subscripsi.

« Colonius Uticensis, his actis subscripsi.

« Maximianus Acyrogensis, his actis subscri-
« psi.

« ὅτι πρὸς κατηγορίαν καὶ πρὸς ἀφορισμὸν, καὶ μὴ
κατὰ τινῶν λέγουσιν, ἀ ἐλέγξει οὐ δύναται.

ΑΡΙΣΤ. « Τὸν μὴ ἐλεγθέντα κοινωνίας στέρησας
« ἐπίσκοπος, στρεφεται καὶ αὐτὸς τῆς ἐτέρων
« ὁμοίως. »

Εἰ τις ἐπίσκοπος κληρικὸν αὐτοῦ ἀφορίσει, μὴ
ἐλεγθέντα ἐπὶ πταίσματι, ἀλλ' ἐκ μόνῃς τῆς αὐτοῦ
κατακριθέντα συνειδήσεως, ἀφορισθήσεται καὶ αὐ-
τὸς, καὶ τῆς τῶν ἄλλων ἐπισκόπων κοινωνίας ἀπο-
στερηθήσεται· ὡς ἂν παραφυλάττηται τὸ μὴ ἐδ-
χερῶς κατὰ τινος λέγειν ὅτι ἀπελέγξει οὐ δύ-
ναται.

KANON PAE'.

« Δύρηλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Κατὰ τὰ ἐρισθέντα
« τῆ γνώμῃ πάσης τῆς συναθροισθείσης συνόδου,
« καὶ τῆς ἐμῆς μετριότητος, ἀρίσκει πάντων τῶν
« πραγμάτων τοῦ προηλωθέντος ὀλοταλοῦ· εἰ-
« τλου ποιῆσαι τὸ συμπέρασμα, καὶ τὴν συζήτη-
« σιν τῆς διατυπώσεως τῆς παρουσίας ἡμέρας τὰ
« ἐκκλησιαστικὰ πεπραγμένα ἀναδέξωνται· εἴτινα
« δὲ ἀκμὴν οὐκ ἐπαεργάσθησαν τῇ ἐξῆς ἡμέρᾳ
« διὰ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν, Φαυστίνου τοῦ ἐπισκό-
« που, Φιλίππου καὶ Ἀσέλλου τῶν πρεσβυτέρων,
« τῶ προσκυνητῶ ἀδελφῶ καὶ συνεπισκόπων ἡμῶν
« Βονιφατίῳ ἀντιγράφωμεν. Καὶ ὑπέγραψαν·
« Δύρηλιος ἐπίσκοπος τοῖς παροῦσι τῶν ὄρων πε-
« πραγμένοις τοῖς παρ' ἡμῖν δεχομένοις ὑπ-
« ἐγράψα.

« Βαλαντίνος τῆς πρώτης καθέδρας ἐπίσκοπος
C « τῆς Νομηδικῆς χώρας τοῖς παροῦσι πεπραγμέ-
νοις ὑπέγραψα.

« Φαυστίνος ἐπίσκοπος τῆς Ποτεινῆς Ἐκκλη-
« σίας, ἐπαρχίας Πικίνου, τοποτηρητῆς τῆς Ῥω-
« μαϊκῆς Ἐκκλησίας, τοῖς παροῦσι πεπραγμένοις
« ὑπέγραψα.

« Ἀλύπιος ἐπίσκοπος Θυγατένης, τοποτηρητῆς
« τῆς Νομηδικῆς χώρας, τοῖς παροῦσι πεπραγμέ-
« νους ὑπέγραψα.

« Δούροσίνος ἐπίσκοπος Ἰπκωνῆς, τοποτηρητῆς
« τῆς Νομηδικῆς ἐπαρχίας, τοῖς παροῦσι πε-
« πραγμένοις ὑπέγραψα.

« Ποσίδιος ἐπίσκοπος Καλαμένσης, τοποτηρητῆς
« τῆς Νομηδικῆς ἐπαρχίας τοῖς παροῦσι πεπραγ-
« μένοις ὑπέγραψα.

D « Φουρτουνατιανὸς Νεαπολίτης τοῖς παροῦσι πε-
πραγμένοις ὑπέγραψα.

« Ρουφιανὸς Μουζουενσιανὸς, τοῖς παροῦσι πε-
« πραγμένοις ὑπέγραψα.

« Πραιτεξτάτος Σικηλιθενσης τοῖς παροῦσι πε-
« πραγμένοις ὑπέγραψα.

« Κουοδδουλιθέος Βερύσης τοῖς παροῦσι πεπραγ-
« μένοις ὑπέγραψα.

« Κάνδιδος Γερμανίας τοῖς παροῦσι πεπραγμέ-
« νους ὑπέγραψα.

« Κολώνιος Οὐτικίνσης τοῖς παροῦσι πεπραγμέ-
« νους ὑπέγραψα.

« Μαξιμιανὸς Ἀκυραγενσίωτης τοῖς παροῦσι πε-
« πραγμένοις ὑπέγραψα.

ε Ἰουκεῦνδος Σουφτεουλένσης, τοποτηρητῆς τῆς Ἀ
 ε Βυζακινῆς ἐπαρχίας, τοῖς παροῦσι πεπραγμένοις
 ε ὑπέγραψα.

ε Μαξιμιανὸς τοποτηρητῆς τῆς Βυζακινῶν ἐπ-
 ε αρχίας τοῖς παροῦσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα.

ε Ἰλαριανὸς Ὁραιουέλλος, τοποτηρητῆς τῆς
 ε Βυζακινῆς χώρας, τοῖς παροῦσι πεπραγμένοις
 ε ὑπέγραψα.

ε Νινέλλος Ῥουσουρῥηανίτης, τῆς Καισαριανῆς
 ε χώρας τοποτηρητῆς, τοῖς παροῦσι πεπραγμένοις
 ε ὑπέγραψα.

ε Λαθρίντιος Ἰκοσιτανός, τῆς Καισαριανῆς χώ-
 ε ρας τοποτηρητῆς, τοῖς παροῦσι πεπραγμένοις
 ε ὑπέγραψα.

ε Νουμεριανὸς Ῥουσουγουριώτης, τῆς Καισαρια-
 ε νῆς χώρας τοποτηρητῆς, τοῖς παροῦσι πεπραγ- B
 ε μένοις ὑπέγραψα.

ε Λέων ἀπὸ Μόκτης, τῆς Καισαριανῆς χώρας
 ε τοποτηρητῆς, τοῖς παροῦσι πεπραγμένοις ὑπέ-
 ε γραψα.

ε Ἄλλος Λέων, τῆς Σιτηφένσης ἐπαρχίας τοπο-
 ε τηρητῆς, τοῖς παροῦσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα.

ε Καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι διακόσιοι δεκαεπτὰ
 ε ὁμοῦς ὑπέγραψαν.

ε Φιλίππος πρεσβύτερος, τοποτηρητῆς τῆς Ῥω-
 ε μαϊκῆς Ἐκκλησίας, τοῖς παροῦσι πεπραγμένοις
 ε ἀφ' ἡμῶν ἀναγνωσθεῖσιν ὑπέγραψα.

ε Ἀσέλλος πρεσβύτερος, τοποτηρητῆς τῆς Ῥω-
 ε μαϊκῆς Ἐκκλησίας, τοῖς παροῦσι πεπραγμένοις,
 ε τοῖς δι' ἡμᾶς ἀποσταλείσιν, ὑπέγραψα.

ε Ἄρχεται ἡ ἀπὸ πάσης τῆς ἐν Ἀφρικῇ συνόδου C
 ε πρὸς Βονιφάτιον τὸν τῆς Ῥωμαίων Ἐκκλησίας
 ε ἐπίσκοπον, διὰ Φαυστινοῦ ἐπισκόπου, Φιλίππου

ε καὶ Ἀσέλλου πρεσβυτέρων, τῶν τοποτηρητῶν
 ε τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ἀποσταλῆσα ἐπιστολῇ.

ε Δεσπότη μακαριωτάτῳ καὶ τιμιωτάτῳ ἀδελφῷ
 ε Βονιφατίῳ, Αὐρήλιῳ, Βαλεντίνῳ· τῆς πρώτης·

ε καθέδρας τῆς Νομιδικῆς ἐπαρχίας, καὶ οἱ
 ε παραγεγόμενοι τὸν ἀριθμὸν διακόσιοι δεκα-

ε επτὰ, ἐκ πάσης τῆς ἐν Ἀφρικῇ συνόδου. Ἐπειδὴ
 ε τῷ Κυρίῳ ἤρρεσεν, ἵνα περὶ ὧν ἅμα ἡμῖν δι-

ε ἐπράξαντο οἱ ἀγιώτατοι ἀδελφοὶ ἡμῶν, Φαυστι-
 ε νος ὁ συνεπίσκοπος, καὶ οἱ σύμπρεσβύτεροι Φί-

ε λιππος καὶ Ἀσέλλος, μὴ, τῷ τῆς μακαρίας
 ε μνήμης Ζωσίμῳ τῷ ἐπισκόπῳ, ἀφ' οὗ πρὸς D

ε ἡμᾶς· γράμματα καὶ ἐντολὰς ἤγαγον, ἀλλὰ τῇ
 ε ὑμετέρῃ τιμιότητι εἰς τὸν ἐκείνου τρόπον θεόθεν

ε κατασταθείσῃ ἡμετέρα βραχυτῆς ἀντιγράψῃ,
 ε τὰ τῇ ἐκατέρῳ ἡμῶν ὁμονοίᾳ περατωθέντα·

ε ὀφειλομένον διὰ βραχείων ἐμφανῆ καταστήσαι, οὐ
 ε μὴν τὰ τοῖς ἐκ σταμίνοις τῶν πεπραγμένων

ε κωλύμασι κατεχόμενα ἐν οἷς σωζομένης μὲν
 ε τῆς ἀγάπης, οὐ χωρὶς δὲ μικροῦ τῆς ἀμφισβή-

ε τήσεως καμάτου παρεκλύσαμεν, Ἰσχυρότεροι τὰ
 ε εἰς τὸ πρᾶγμα συντελούντα τοῖς πεπραγμένοις·

ε ἐπιθεῖναι. Κάκεινος γάρ, εἰ ἔτι ἦν ἐν τῷ σώματι
 ε τούτῳ, χαριστέρας ἐδέχετο ὅπερ ἐβλεπεν εἰρη-

ε νικωτέρας περατωθῆν, κύριε ἀδελφέ. Ἀπιά-
 ε ριος· ὁ πρεσβύτερος, οὐτινος· καὶ περὶ τῆς χειρο-

ε Jucundus Suffutulensis, legatus provinciæ By-
 ε zacenæ, his actis subscripsi.

ε **670** Maximianus legatus provinciæ Byzace-
 ε næ, his actis subscripsi.

ε Hilarianus Horsiocellensis, legatus provinciæ
 ε Byzacenæ, his actis subscripsi.

ε Ninellus Rusurrianita, legatus provinciæ Cæ-
 ε sariensis, his actis subscripsi.

ε Laurentius Icositanus, legatus provinciæ Cæ-
 ε sariensis, his actis subscripsi.

ε Numerianus Rusuguriensis, legatus provinciæ
 ε Cæsariensis, his actis subscripsi.

ε Leo Mociensis, legatus provinciæ Cæsariensis,
 ε his actis subscripsi.

ε Alius Leo, legatus provinciæ Sitifensis, his
 ε actis subscripsi.

ε Et cæteri episcopi dacenti et septemdecem si-
 ε militer subscripserunt.

ε Philippus presbyter, legatus Ecclesiæ Roma-
 ε næ, his actis a nobis relictis subscripsi.

ε Asellus presbyter, legatus Ecclesiæ Romanæ,
 ε his actis per nos missis subscripsi.

ε Incipit ab universa Africana synodo ad Bonifa-
 ε cium Ecclesiæ Romanæ episcopum, per Fau-

ε stinum episcopum, Philippum et Asellum pre-
 ε sbyteros, Romanæ Ecclesiæ legatos, missa

ε epistola. Domino beatissimo et venerabilissimo
 ε fratri Bonifacio, Aurelius, Valentinus, primæ

ε sedis Numidicæ provinciæ, et reliqui qui ad-
 ε fuerunt numero 217 ex universa Africana

ε synodo. Quoniam Domino placuit, ut de his,
 ε quæ nobiscum peregerunt sanctissimi fratres

ε nostri, Faustinus episcopus, et compresbyteri
 ε Philippus et Asellus, non beatæ memoriæ

ε Zosimo episcopo, a quo ad nos litteras et
 ε mandata attulerunt, sed vestræ venerationi,

ε quæ in illius locum divinitus constituta est,
 ε humilitas nostra rescriberet: quæ utrorumque

ε nostrum concordia finita sunt, dehemus ea
 ε paucis declarare: sed non ea, quæ prolixis

ε actorum involueris detinentur, quæ servata
 ε quidem charitate, sed non sine parvo dubita-

ε tioni labore deduximus; hoc agentes, ut quæ ad
 ε rem conferunt, actis inserantur. Ille enim si ad

ε luc esset in hoc corpore, gratius acciperet quod
 ε magis parate finitum videret, domine frater.

ε Apiarius presbyter, de cuius ordinatione et ex-
 ε communicatione et appellatione exortum est,

ε non solum Siccensi, sed et universæ Africanæ
 ε Ecclesiæ, non parvum scandalum, de omni-

ε bus, in quibus erravit, petita venia, commu-

c nioni restitutus est. Primus enim coepiscopus A
 c noster Urbanus Siccæ, quidquid erat a se cor-
 c rigendum, sine dubitatione correxerat. Et quia
 c ecclesiasticæ paci et quieti, non solum in præ-
 c sens, sed in futurum etiam tempus, providen-
 c dum est; quoniam multa ejusmodi præcesse-
 c runt, ut a similibus, vel etiam gravioribus, in
 c posterum caveamus: placuit, ut Siccensi Ec-
 clesia moveatur presbyter Apiarius, ei scilli-
 c cet servato gradus sui honore; et accipiens
 c secundum canones epistolam, ubicunque alibi
 c voluerit et potuerit, presbyteri officium obeat
 c et sacra celebret. Quod quidem ipsi Apiario,
 c cum id propriis litteris petivisset, absque ulla
 c difficultate concessimus. Antequam autem vel
 c ipsa causa ita finiretur, inter alia, quæ assi- B
 c duit disceptationibus versabamur, 671 cum
 c ipsa ratio postularet, ut a fratribus nostris,
 c Faustino coepiscopo nostro, et Aseïlo et Phi-
 c lippo presbyteris, peteremus, ut ecclesiasticis
 c actis afferrent, si quid eis esset commissum,
 c quod una nobiscum esset agendum; nonnulla
 c quidem sine scriptis verbis persecuti sunt.
 c Cum autem nos postulassetis commonitorium,
 c quod ab eis in scriptis proferebatur, id pro-
 c duxerunt; quod a nobis lectum, actis præterea
 c insertum est, quæ etiam ad vos per eos in
 c præsentia feruntur. In quo quatuor ab eis no-
 c biscum agenda inserta erant; unum de appel-
 c lationibus episcoporum ad Romanam Ecclesiam
 c sacerdotem; secundum, ne episcopi ad comi- C
 c tatum temere navigarent; tertium autem, ut
 c presbyterorum et diaconorum cassæ a finitimis
 c episcopis examinarentur, si a propriis temere
 c communionem moti fuerint: quartum de Ur-
 c bano episcopo excommunicando, vel Romanam
 c citando, nisi quæ corrigi oportet, corrigat.
 c Ex quibus omnibus de primo et tertio, id est,
 c ut liceat episcopis Romanam appellare, et ut
 c causæ clericorum ab ipsarum provinciarum
 c episcopis finiantur, anno præcedente nostris
 c quoque litteris eidem venerandæ memoriæ
 c Zosimo episcopo datis ostendere studuimus, ut ea
 c sine ulla illius injuria aliquantisper servaremus,
 c donec Nicænæ synodi decretorum facta esset D
 c inquisitio. Et nunc a tua sanctitate petimus, ut
 c quomodo ea a Patribus Nicænæ facta sunt, sic
 c ea a nobis servari, et illic apud vos quæ sunt
 c in ipsa commonitorio posita exerceri facias:
 c hoc est, ut si episcopus accusatus fuerit, et
 c congregati ejusdem provinciæ episcopi eum ju-
 c dicaverint, et e suo gradu deposuerint, quando
 c appellare visum fuerit, et ad beatissimum Ro-
 c manæ Ecclesiæ episcopum confugerit; si eum
 c esse audiendum censuerit, justumque esse du-
 c xerit, ut renovetur judicium, finitimis episco-
 c pis, et in propinqua provincia constitutis scri-
 c bere dignetur, ut ipsi omnia diligenter inquirant
 c et ex veritatis fide finiant. Sin autem is, qui

c τονίας και τῆς ἀκοινωνησίας και προκληθείας
 c ἀνεφήνῃ οὐ μόνον ἐν Σίκκῃ, ἀλλὰ και ἐν πάσῃ
 c τῇ Ἀφρικῇ ἐκκλησίῃ οὐ μικρὸν σκάνδαλον περὶ
 c πάντων ὧν ἐπλανήθη συγγνώμῃν αἰτήσας, ἐπὶ
 c κοινωνίᾳ ἀποκατέστη. Πρώτος γὰρ ὁ συνεπι-
 c σκοπος ἡμῶν Οὐρβανὸς ὁ τῆς Σίκκης, θεσπίζων ἐν
 c αὐτῷ διορθωτέον, ἀναμφιβόλως διορθώσαστο.
 c Ἐπειδὴ δὲ τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης και ἡσυ-
 c χίας; οὐ μόνον πρὸς τὸ παρὸν, ἀλλὰ και εἰς τὸ
 c ἐξῆς ἴδει πρόνοιαν ποιήσασθαι, ὅτι πολλὰ τοι-
 c αὔτα προηγήσαντο, ὅπως; ἀπὸ τῶν ὁμοίων· ἢ και
 c βαρυτέρων τῶν μετὰ ταῦτα προσφυλαξώμεθα ἤρε-
 c σεν ἡμῖν, ἵνα ἐκ τῆς ἐν Σίκκῃ Ἐκκλησίας ἀκοινωνη-
 c θῆ ὁ πρεσβύτερος Ἀπιάριος, φυλακτομένης αὐτῷ
 c δηλονότι τῆς τιμῆς τοῦ βαθμοῦ αὐτοῦ· και λαμ-
 c βάνων κατὰ τοὺς κανόνας; ἐπιστολήν, ὅπου δὲ-
 c ποτε ἀλλαγῶν βουλευθείη και θνηθείη, τῷ καθῆ-
 c κοντι τοῦ πρεσβυτέρου λειτουργήσῃ. Ὅπερ τῷ
 c αὐτῷ Ἀπιάριῳ δι' οἰκείων γραμμάτων αἰ-
 c τήσαντι χωρὶς τινος δυσχερείας συνεχωρήσα-
 c μεν. Πρὸ τούτου δὲ ἡ αἰτία αὕτη τῷ τοιούτῳ
 c πέρατι παραδόθη, μεταξὺ τῶν ἄλλων, ἅτινα
 c διηνεκέσι διαγνώσειν ἀνεστρέφομεν, αὐτῷ
 c τοῦ λόγου ἀπαιτήσαντος, ὥστε τοῖς ἐκκλη-
 c σιαστικοῖς πεπραγμένοι, ζητῆσαι ἡμᾶς; παρὰ
 c τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν Φαυστίνου τοῦ συνεπι-
 c σκόπου, και Φιλίππου και Ἀσέλλου τῶν σύμ-
 c πρεσβυτέρων, ἵνα προσεγγύωσιν εἰ τι δη-
 c ποτε ἦν αὐτοῖς; ἅμα ἡμῖν πρακτέον ἐπιτραπῆν,
 c τινὰ μὲν ἀγράφως διὰ λόγων ἐπεξεργάσαντο·
 c ἡμῶν δὲ ἀπαιτησάντων ὅπερ ἐπεφέροντο ἐγ-
 c γραφον κομμονιτέριον, τοῦτο προήγαγον· ὅπερ,
 c ἀναγνωσθῆν παρ' ἡμῶν, τοῖς πεπραγμένοις
 c ἐτι μὴν ἐνετάγη, τοῖς και πρὸς ὅμας δι' αὐτῶν
 c ἐπὶ τοῦ παρόντος φερομένοις. Ἐν ᾧ τέσσαρα
 c αὐτοῖς τινὰ ἅμα ἡμῖν πρακτέα ἐνετάγησαν· ἐν
 c περὶ ἐγκλήτων ἐπισκόπων πρὸς τὸν τῆς Ρω-
 c μαίων Ἐκκλησίας ἱερέα· δεύτερον ἵνα ἐπὶ τὸ
 c κομιτέτον ἐπισκοποί, ὡς ἐτυχε, μὴ κλεύσωσιν·
 c τρίτον περὶ τοῦ τὰς αἰτίας τῶν πρεσβυτέρων
 c και διακόνων ζητῆσθαι παρὰ τοῖς ὁμόροις
 c ἐπισκόποις, ἐὰν ἐκ τῶν ἰδίων ἀπὸ κοινωνίας
 c προκετώς γένωνται· τέταρτον, περὶ Οὐρβανοῦ
 c τοῦ ἐπισκόπου ἀποκοινωνητέου, ἢ ἐτι μὴν ἐν
 c Ρώμῃ κλητέου, εἰ μὴ τὰ ἔφελοντα διορθωθῆ-
 c ναι διορθώσῃται. Ἐξ ὧν πάντων περὶ τοῦ πρώ-
 c του και τρίτου, τοῦτ' ἐστιν, ἵνα ἔξεστιν εἰς
 c Ρώμην τοῖς ἐπισκόποις ἐκκαλεῖσθαι, και ὅτι
 c αἱ τῶν κληρικῶν αἰτίας παρὰ τοῖς τῶν ἐπαρ-
 c χίων αὐτῶν ἐπισκόποις περατῶνται, ἤδη ἐν
 c τῷ προλαβόντι ἐναυτῷ γράμμασιν ἐτι μὴν
 c ἡμετέροις πεμφθεῖσι τῷ αὐτῷ τῆς προσκυνη-
 c τῆς μηνῆς Ζωσίμου τῷ ἐπισκόπῳ ἐσκοιδάσα-
 c μεν ἐμφανίσει, ἵνα ταῦτα χωρὶς τινος ὕβρεως
 c αὐτοῦ πρὸς ὄλιγον φυλάξωμεν, ἕως οὐ ζητήσῃς
 c γένηται τῶν ὄρων τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου. Και
 c νῦν δὲ ἀπὸ τῆς σῆς αἰτουήμεθα ἀγλωσύνης, ἵνα,
 c ὅν τρόπον ταῦτα τὰ ἐν Νικαίᾳ ἀπὸ τῶν Πατέ-
 c ρων ἐπράχθησαν, οὕτως αὐτὰ παρ' ἡμῶν φυ-

ε λαχθῆναι ποιήσης· καὶ αὐτόθι παρ' ὑμῖν τὰ ἐν Α
 ε τῷ αὐτῷ κείμενα κομμονιτορίῳ γυμνασθῆναι
 ε ποιήσης· τοῦτ' ἐστίν, ἐὰν ἐπίσκοπος κατηγο-
 ε ρηθῆ, καὶ οἱ συνελθόντες ἐπίσκοποι τῆς αὐτῆς
 ε ἐπαρχίας κρίνωσι, καὶ ἐκ τοῦ βαθμοῦ αὐτοῦ
 ε παθῶσιν αὐτὸν, ἢ ἐκκαλεῖσθαι, καὶ
 ε πρὸς τὸν μακαριώτατον τῆς Ῥωμαίων Ἐκκλη-
 ε σίας ἐπίσκοπον καταφύγῃ· ἐὰν συνίδῃ αὐτὸν
 ε ἀκουσθῆναι, καὶ δίκαιον λογισθῆται, ὥστε ἀνα-
 ε νεωθῆναι τὴν κρίσιν, γράψαι καταξίωσιν τοῖς
 ε ἐν τῇ ὁμορφῇ καὶ ἐγγυζούσῃ ἐπαρχίᾳ καθιστώ-
 ε σιν ἐπισκόποις, ἵνα αὐτοὶ πάντες ἐπιμελῶς
 ε ἀναζητήσωσι, καὶ κατὰ τὴν πίστιν τῆς ἀληθείας
 ε παρατάσωσιν. Ἐὰν δὲ καὶ ὁ παρακαλῶν τὴν
 ε αἰτίαν αὐτοῦ ἀνωθεν ἀκουσθῆναι ἰδίᾳ ἰκασίᾳ κινή-
 ε σῃ τὸν Ῥωμαϊκὸν ἐπίσκοπον, ἵνα ἐκ τοῦ αὐτοῦ
 ε πλευροῦ πρεσβύτερον ἀποσταλῇ, ἐν τῇ ἐξουσίᾳ
 ε τοῦτ' ἐστὶ τοῦ ἐπισκόπου, τὴ βουληθῆ καὶ τί
 ε κρίνῃ. Καὶ ἐὰν ψηφισθῆται τοῖς ὀφειλοντάς μετὰ
 ε τῶν ἐπισκόπων παρόντας κρίναι, ἔχοντας τὴν
 ε αὐθεντίαν αὐτοῦ ἐξ οὗ ἀποστάλησαν, ἔσται ἐν
 ε τῇ κρίσει αὐτοῦ· ἐὰν δὲ καὶ πιστεύσῃ ἀρκεῖν
 ε τοὺς ἐπισκόπους πρὸς τὸ παρατάσαι τὰ τοῦ
 ε πράγματος, ποιήσῃ ἕπερ τῷ σοφωτάτῳ αὐτῷ
 ε συνίδῃ βουλευμάτι. Ὁμοίως περὶ πρεσβυτέρων
 ε καὶ διακόνων, ἐὰν τις ἐπίσκοπος ὀργίλος, ἕπερ
 ε εἶναι οὐκ ὀφείλει, ταχέως ἢ τραχέως κινήθῃ
 ε κατὰ πρεσβυτέρου ἢ διακόνου ἰδίου, καὶ θε-
 ε λήσοι τοῦτον ἐκ αἰτίας ἰδίας ἐξορίσαι ἐκκλησίας·
 ε προνοητέον ἐστίν, ἵνα μὴ ἀναίτιως καταδικα-
 ε σθῆ ἢ ἀπολέσῃ τὴν κοινωνίαν. Καὶ ἔχεται ὁ
 ε ἐκκληθεὶς ἐξουσίαν προσελαθῆναι τοῖς ὁμοροῦσι,
 ε καὶ ἡ αἰτία αὐτοῦ ἀκουσθῆ, καὶ ἐπιμελότερον
 ε ζητηθῆ· ὅτι οὐκ ὀφείλει παρακαλοῦντι αὐτῷ ἢ
 ε ἀκράσις ἀρνηθῆναι· κάκεινος δὲ ὁ ἐπίσκοπος,
 ε ὁ ἢ δικαίως ἢ ἀδίκως ἐκβαλῶν, ἀνεξικάνως
 ε καταδέχεται τὰ τοῦ πράγματος ἐξετάσθαι,
 ε ἵνα ἡ κυρωθῆ ἢ διορθωθῆ ἢ γυμῆ αὐτοῦ. Ταῦτα
 ε δηλονότε· ἕως τῆς παρουσίας τῶν ἀληθεστάτων
 ε ἐξέμπλων τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου τοῖς πεπραγ-
 ε μένοις ἐναβλήθησαν· ἄτινα ἐὰν ἐκεῖ, ὅν τρό-
 ε πον ἐν αὐτῷ τῷ κομμονιτορίῳ περιέχεται, τῷ
 ε ἡμῖν διὰ τῶν ἀποσταλέντων ἀδελφῶν ἐκ τῆς
 ε ἀποστολικῆς καθέδρας ἐμφανισθέντι, καὶ παρ'
 ε ὑμῖν τῇ αὐτῇ τάξει ἐν Ἰταλίᾳ φυλάττανται, D
 ε οὐκ αἰμῶς καὶ ἡμεῖς τῶν τοιούτων μεμνησθαι
 ε βουλόμεθα, ἢ οὐχ ὑποφέρειν ἐπιειγόμεθα, ἀλλὰ
 ε πιστεύομεν ὅτι βοηθοῦντος τοῦ ἰλέους Κυρίου
 ε τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, τῆς σῆς ἀγιοσύνης προεστῶ-
 ε σης τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, οὐκέτι λοιπὸν
 ε ὑπομείνωμεν τὸν φόβον τοῦτον. Φυλαχθῶσι δὲ
 ε περὶ ἡμῶς ἄτινα καὶ μὴ λαλοῦντων ἡμῶν ὀφει-
 ε λουσι φυλαχθῆναι ἀδελφικῇ ἀγάπῃ, ἕπερ κατὰ
 ε τὴν σοφίαν καὶ δικαιοσύνην, ἣν σοὶ ὁ Ὑψιστος
 ε ἐδωρήσατο, καὶ αὐτὸς ἐτι μὴν συνορᾶς ὀφείλειν
 ε φυλαχθῆναι, ἐὰν τυχὸν ἀλλοίως ἔχωσιν οἱ κανό-
 ε νες τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου. Ἡμεῖς γὰρ πλει-
 ε στοὶς ἐντυχόντες βιβλίοις, οὐδαμοῦ ἀνέγνωμεν
 ε εἰς τὴν ἐν Νικαίᾳ σύνοδον ἐν Ῥωμαϊκοῖς βι-

ε causam suam a principio audiri rogat, sua
 ε supplicatione Romanum episcopum moverit, ut
 ε ex proprio suo latere presbyterium mittat;
 ε erit in potestate episcopi quid velit et quid
 ε iudicet. Et si statuerit, quinam debeant cum
 ε episcopis praesentes iudicare, habentes ejus
 ε auctoritatem a quo missi sunt, ejus iudicio
 ε relinquetur: sin autem crediderit sufficere
 ε episcopos ad finiendum negotium, faciat quod
 ε sapientissimo suo concilio visum fuerit. Simi-
 ε liter de presbyteris et diaconis; Si quis epi-
 ε scopus iracundus, quod esse non debet, celeriter
 ε aut aspere adversus presbyterum vel diaconum
 ε suum motus fuerit, et velit eum ex propria
 ε Ecclesia segregare; providendum est, ne sine
 ε causa condemnentur, vel perdat communionem.
 ε Et is qui ejectus est, potestatem habeat acce-
 ε dendi ad finitimos, et causa ejus audiatur, et
 ε diligentius examinetur, quia non debet ei
 ε roganti auxilium denegari: ille autem episco-
 ε pus, qui sive iusto sive injusto eiecit, toleranter
 ε feret rem examinari, ut vel confirmetur vel
 ε corrigatur ejus sententia. Haec scilicet, usque
 ε ad praesentiam verissimorum exemplarium
 ε Nicænae synodi, actis inserta sunt: quæ quidem
 ε si hic, quomodo in ipso commonitorio conti-
 ε netur, quod nobis per fratres a sede apostolica
 ε missos ostensum est, apud vos quoque in
 ε eodem ordine in Italia servantur, nos eorum
 ε nequaquam meminisse volumus, vel non suf-
 ε ferre contendimus; 672 sed credimus, quod
 ε adjuvante Domini Dei nostri misericordia, tua
 ε sanctitate Romanae Ecclesiae praesidente, hunc
 ε deinceps motum non suscipiemus. Servantur
 ε autem etiam erga nos, quæ nobis quoque ta-
 ε centibus servari debent dilectione fraterna:
 ε quæ pro sapientia et justitia, quam tibi dedit
 ε Altissimus, ipse quoque sentis servari debere,
 ε si forte aliter se habeant canones Nicænae
 ε synodi. Nos enim, qui in plures libros inci-
 ε dimus, nunquam legimus in libris Romanis,
 ε in synodum Nicænam, quemadmodum in præ-
 ε dicto commonitorio isthinc transmissi sunt:
 ε tamen quia hic in nullo libro Græco hæc in-
 ε venire potuimus, ex Ecclesiis Orientalibus,
 ε ubi ipsa decreta authentica dicuntur adhuc
 ε posse inveniri, ad nos illa deferri valde desi-
 ε deramus. Quare tuam etiam venerationem
 ε rogamus, ut ipse præterea scribere digneris
 ε ad illarum partium antistites, id est, Antio-
 ε chena, Alexandria et Constantinopolitanæ
 ε Ecclesiarum, et ad alios, si tunc sanctitati videatur,
 ε ut illinc ad nos Nicænae sanctis Patribus constitui
 ε canones mittantur; te præcipue hoc benefi-
 ε cium Occidentalibus omnibus Ecclesiis Dei
 ε auxilio conferente. Quis enim dubitat exem-
 ε plaria synodi Nicænae congregatae verissima esso
 ε in Græcia, quæ a tam diversis locis et insi-
 ε gnibus Græcis Ecclesiis deportata et collata

consentiant? Quod quidem donec factum fuerit, quæ in dicto commonitorio nobis allata sunt, de appellationibus episcoporum ad Romanæ Ecclesiæ sacerdotem, et de causis clericorum, quæ debent a suarum provinciarum episcopis finire, nos etiam servaturos profiteamur usque ad probationem: et vestram beatitudinem, Deo volente, nobis ad hoc auxilium latueram confidimus. Reliqua autem, quæ in nostra synodo acta et confirmata sunt, quia prædicti fratres nostri Faustinus coepiscopus, Philippus et Asellus presbyteri, secum deferunt, si vobis visum fuerit, ea vestræ sanctitati nota facient. Et subscripserunt; Dominus noster te nobis in multos annos conservet, beatissime frater. Subscripserunt quoque Alypius, Augustinus, Possidius, Marinus, et ceteri episcopi. »

εισαγόνοσ. Τίς γάρ ἀμφιβάλλει τὰ ἴσα ἀληθέστατα εἶναι ἐν Γραικοῖς τῆς ἐν Νικαίᾳ συνεισθροισθείσης συνόδου ἄτινα ἀπὸ οὕτως διαφόρων τόπων καὶ ἐπισήμων Γραικῶν ἐκκλησιῶν προσενηχθέντα καὶ συγκριθέντα ὁμονοοῦσιν; Ὅπερ εἰωσ οὐ γένηται, τὰ ἐν τῷ προλεχθέντι κομμονιτορίῳ ἡμῖν προσενηχθέντα, περὶ τῶν πρὸς τὸν τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ἱερέα ἐκκλησιῶν τῶν ἐπισκόπων, καὶ περὶ τῶν αἰτιῶν τῶν κληρικῶν τῶν ὀφειλουσῶν περατοῦσθαι παρὰ τοῖς τῶν ἰδίων αὐτῶν ἐπαρχῶν ἐπισκόποις, ἡμεῖς ὁμολογοῦμεν καὶ φυλάξοντασ ἕωσ τῆς ἐπικυρώσεωσ, καὶ τὴν ὁματέρην μακαριώτητα, θέλοντοσ τοῦ Θεοῦ, πρὸσ τοῦτο ἡμῖν βοηθήσουσαν ἐπαρῶμεν. Τὰ δὲ λοιπὰ, τὰ ἐν τῇ ἡματέρᾳ συνόδῳ πραχθέντα καὶ βεβαιωθέντα, ἐπειδὴ οἱ προλεχθέντεσ ἀδελφοὶ ἡμῶν Φαυστίνοσ ὁ συνεπίσκοποσ, Φιλίπποσ καὶ Ἀσέλλοσ οἱ προσβύταροι, μεθ' ἑαυτῶν ἐπιφέροντασ, ἐὰν καταξίωσητε, γνωστὰ ποιήσουσι τῇ ὁματέρᾳ ἀγιοσύνη. Καὶ ὑπέγραψαν ὁ Κύριοσ ἡμῶν φυλάξοι σε ἡμῖν ἐπὶ πλείστουσ χρόνουσ, μακαριώτατα ἀδελφέ. Ὑπέγραψαν ὁμοίωσ, Ἀλύπιοσ, Ἀύγουστίνοσ, Ποσσιδίωσ, Μαρίνοσ, καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι. »

BALS. Cum Zosimus papa Romanus, qui ad præsentem synodum legatos miserat, esset mortuus, Bonifacius ejus loco constitutus est, ad quem synodus scribit, quæ in ipsa gesta sunt in compendium redigens. Declarat autem et quæ de Apiario presbytero acta fuerant, atque etiam eos servaturos appellationes quæ petebantur ad Romanam Ecclesiam, donec allati fuerint canones, qui a Nicæna synodo editi fuere.

ZONAR. Qui Roma missi legati ad hanc synodum convenere, quorum nominatim epistola meminit, a Zosimo papa Romano missi fuerant: qui cum interea diem suum obilisset, in ejus locum Bonifacius successit: ad quem synodus litteras mittit, quæque acta decretaque fuerant, brevi sermonis compendio et concise, non, quemadmodam gesta fuerant, longo orationis ambitu ac verborum involveris circuituoneque refert. Nuntiare porro se quæ utriusque partis consensu statuta fuerant synodus asserit. Uterque autem de duobus intelligitur. Proinde, et qui synodo aderant in duas partes divisos fuisse indicant; alteram quidem, quæ Africæ episcopos; alteram vero, quæ Roma missos legatos complecteretur: Quæ igitur, inquit, utriusque partis consilio decreta sunt, ea his tibi litteris declaramus. Apiarius ob quædam crimina ab episcopis Africæ segregatus, Romam profectus est. In Africam porro remissus a 673 papa, ea in quibus aberraverat consistit. Quædam enim illum

οἰλοῖσ, ἐν τρέπον ἐν τῷ προλεχθέντι κομμονιτορίῳ αὐτόθεν ἀπεστάλησαν ἡμῶσ, ἐπειδὴ ἐνηχθέντα εἰσ ὁδὸν βιβλίον Γραικῶν ταῦτα εἶραῖν ἐνηδυνήθημεν, ἐκ τῶν Ἀναταλικῶν Ἐκκλησιῶν, ἐνθα λέγονται τὰ αὐτὰ ψηφίσματα δύνασθαι τὰ αὐθεντικὰ εἶτι μὴν εὑρεθῆναι, ἡμῖν προσενηχθῆναι ταῦτα μᾶλλον ποδοῦμεν. Διὸ καὶ τὴν σὴν σεθασιμότητα δυσωποῦμεν, ἵνα γράψαι καὶ αὐτόσ εἶτι μὴν καταξίωσησ πρὸσ τοῦσ ἐκείνων τῶν μερῶν ἱερεῖσ, τοῦτ' ἐστί, τῆσ ἐν Ἀντιοχείᾳ Ἐκκλησίας, καὶ τῆσ Ἀλεξανδρέων, καὶ τῆσ ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ἄλλοισ δὲ, ἐὰν παραστή τῇ σῇ ἀγιοσύνη, ὅπωσ ἐκείθεν πρὸσ ἡμᾶσ οἱ ἐν Νικαίᾳ παρὰ τῶν ἀγίων Πατέρων ὀρισθέντεσ ἑθωσιν κανόνεσ, σοῦ κατ' ἐξαιρέτου τὴν εὑσεργεσίαν ταύτην κάσασ ταῖσ Ἀντιοχείαισ Ἐκκλησίαισ τῇ τοῦ Κυρίου βοηθείᾳ συνευεργετήσῃσ. Ζωσίμου τοῦ πάππα Ῥώμησ, τοῦ ἀποσταλάντοσ τοποτηρητάσ εἰσ τὴν παροῦσαν σύνδοσ, τελευτήσαντοσ, ὁ Βονιφάτιοσ πρὸσ τὸν ἐκείνου θρόνον κατέστη, πρὸσ δὴ ἡ σύνδοσ γράφει, ἀναφέρουσα τὰ ἐν αὐτῇ πραχθέντα κατ' ἐπιτομήν. Παραδηλοῖ δὲ καὶ τὰ περὶ τοῦ Ἀπιαρίου τοῦ πρεσβυτέρου· ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ φυλάξαι τὰσ πρὸσ Ἐκκλησίαν τῆσ Ῥώμησ ζητομένησ ἐκκληήτοσ, μέχρισ ἐν προκομισθῶσιν οἱ παρὰ τῆσ ἐν Νικαίᾳ συνόδου ἐκτεθέντεσ κανόνεσ.

ZONAR. Οἱ σταλέντεσ ἐκ Ῥώμησ πρὸσ τὴν σύνδοσ ταύτην τοποτηρηταί, ὧν πρὸσ ὄνομα μὲνηται ἡ ἐπιστολή, παρὰ Ζωσίμου τοῦ πάππα τῆσ Ῥώμησ ἐστάλησαν· ἐκείνου δὲ ἐν τῷ μέσῳ τελευτήσαντοσ, ὁ Βονιφάτιοσ εἰσ τὸν ἐκείνου θρόνον ἀντικατέστη, πρὸσ δὴ ἡ σύνδοσ γράφει, ἀναφέρουσα τὰ ἐν αὐτῇ πραχθέντα, καὶ οἰκονομηθέντα, ἀναφέρει δὲ ταῦτα διὰ βραχέων ἀντὶ τοῦ συντόμουσ, καὶ ἐν ἐπιτομῇ, οὐ μὴν ὡσ ἐπράχθησαν διὰ μακρηγορίας καὶ ἐπιταμένων κυλισμάτων, ἤγουν μακρῶν περιόδων καὶ στροφῆσ λόγων. Ἀναφέρειν δὲ λέγει τὰ τῇ ἐκατέρων ὁμοίᾳ περατωθέντα. Τὸ δὲ ἐκατέρων ἐπὶ δύο νοεῖται. Εἰσ δύο οὖν μοῖρασ; καὶ οὗτοι τοῦσ τῆσ συνόδου διεῖλον· μίαν μὲν τὴν τῶν ἐξ Ἀφρικῆσ ἐπισκόπων, ἑτέραν δὲ τὴν τῶν ἐκ Ῥώμησ σταλέντων τοποτηρητῶν. Ἄ γοῦν, φησὶ, παρ' ἐκατέρων τῶν μερῶν ψυκόνωμητοσ, φανερὰ σοὶ παριστῶμεν. Ὁ Ἀπίριοσ διὰ τινὰ αἰτιάματα ἀφορισθεῖσ παρὰ τῶν ἐν Ἀφρικῇ ἐπισκόπων, ἀπῆλθεν εἰσ Ῥώμην. Ἀναφερθεῖσ δὲ παρὰ τοῦ πάππα εἰσ Ἀφρικὴν, ὡμοῦσ

γῆσε τὰ περὶ ὧν ἐπλανήθη. Ἔοικε γὰρ λέγειν τινὰ ἄνθρωπον παρὰ τοὺς τῆς Ἐκκλησίας θεσμούς. Ταῦτα οὖν ὁμολογήσας, συγγνώμης ἤξιωτο, καὶ μένειν μὲν ἐπὶ τῆς οικείας εἰσέθη τιμῆς, οὐ μέντοι καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ εἶναι, ἐν ἣ καὶ πρότερον ἦν, ἀλλὰ εἰς ἑτέραν, ὅποι βούλοιο, ἀπελθεῖν. Καὶ περὶ τούτου τῷ πάππῳ ἡ σύνοδος ἔγραψεν ὁμοίως καὶ περὶ τῶν ἐνταλθέντων τοῖς ἐκ τῆς Ῥώμης σταλεῖσι τοποτηρηταῖς, ἃς καὶ ἀπαριθμοῦσι καὶ ὑπέσχοντο φυλάξαι τὸ τὰς ἐκκλησίους πρὸς αὐτὸν ἀναφέρεισθαι, μέχρις ἂν οἱ παρὰ τῆς ἐν Νικαίᾳ πρώτης συνόδου προκομισθῶσιν αὐτοῖς κανόνες, ἵνα εἰ ἔχειν οἱ τοῖς Πατράσι ταῦτα ἔδοξεν, οὕτω γίνηται. Ἠξίωσαν δὲ γράψαι καὶ πρὸς τὸν Ἀντιοχείαν, καὶ Ἀλεξανδρείαν καὶ Κωνσταντινουπόλεως, στείλαι αὐτοῖς τοὺς κανόνες τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, ἵνα πληροφορηθῶσιν, εἰ τοῖς Πατράσιν ἔχειν οἱ κανόνες τὰ ἀναφέρεισθαι τὰς ἐκκλησίους τῶν ἐπισκόπων πρὸς τὸν Ῥώμης ἐπίσκοπον. Ἡμεῖς γάρ, φασί, πλείστως ἀναγνόντας βίβλους Ῥωμαϊκὰς, τοιοῦτους κανόνες οὐχ εὗρομεν Γραικῶν δὲ βιβλίον, ἣγουν Ἑλληνικῆς διαλέκτου, οὐχ ἕβρομαν.

ΑΡΙΣΤ. « Οὐρβανὸς ἐπίσκοπος Σίκεης, εἰ μὴ τὰ ἐφελοντα διορθώθησαν, διορθώσεται, ἢ ἀποκοι-
« κωνητέος ἔσται, ἢ ἐν Ῥώμῃ κλητέος. »

Πρὸ τοῦ τὰ ἀντίγραφα τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου παρὰ τοῦ ἁγίου Κυρίλλου τοῦ ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας καὶ τοῦ Ἀττικῆ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἐπισκόπου δεξασθαι βέβαια τὴν ἐν Καρθαγίνῃ σύνοδον ταύτην, τὸν τῆς ἐν Σαρδικίῃ συνόδου κανόνα, περὶ τῶν ἐκκλησίων τῶν ἐπισκόπων πρὸς τὸν τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ἐπίσκοπον, ὡς κανόνα τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου ἔδεδοντο. Καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὸν ἐπίσκοπον Σίκεης τὸν Οὐρβανὸν ὤρισαν, εἰ μὴ διορθώσεται τὰ ἐφελοντα παρ' αὐτοῦ διορθώθησιν, ἢ ἀφωρισμένον εἶναι, ἢ εἰ ἀμφιβάλει περὶ τοῦ ἀφορισμοῦ, μετακληθῆναι εἰς Ῥώμην, καὶ τὰ περὶ τούτου παρὰ τοῦ πάππα ἐξετασθῆναι.

« Ἀρχεται τὰ πρὸς τὴν ἐν Ἀφρικῇ σύνοδον ἀντί-
« γραφα Κυρίλλου τοῦ τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπισκόπου
« ἐν οἷς τὰ αὐθεντικὰ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου ἀπὸ
« Γραικῶν μεταβλήθησιν διὰ Ἰννοκεντίου πρεσβυτέ-
« ρου ἐπίσκοπον καὶ τοὺς κανόνες, αἵτινες ἐπιστολαὶ
« μετὰ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, διὰ τοῦ μνημονευθέν-
« τος Ἰννοκεντίου πρεσβυτέρου καὶ Μαρκελλίου
« ὑποδιακόνου τῆς ἐν Καρχηδόνι ἐκκλησίας, ἐφ'
« ἀγιωτάτῳ Βονφατίῳ ἐπισκόπῳ τῆς Ῥωμαϊκῆς
« Ἐκκλησίας τῇ πρὸ εἰς καλανῶν Δεκεμβρίων
« ἀπεστάλησαν. »

« Κύριλλος κυρίως τιμιωτάτοις καὶ ἀγιωτάτοις
« ἀδελφοῖς καὶ συνεπισκόποις, Ἀδρηλίῳ, Βαλεντίῳ,
« καὶ πάσῃ τῇ ἐν Καρχηδόνι συναθροισθείσῃ ἀγιω-
« τάτῃ συνόδῳ. Ἀσπαζόμεθα ἐν Κυρίῳ τὴν ὑμετέ-
« ραν ἀγάπην. Τὰ γραφέντα παρὰ τῆς ὑμετέρας
« τιμιότητος, πολλὴν ἔχοντα θρησκείαν, μετὰ πάσης
« χαρᾶς διὰ τοῦ τέκνου ἡμῶν Ἰννοκεντίου τοῦ πρε-
« σβυτέρου ἰδεξάμεθα. Τούτων δὲ παρ' ἡμῶν ἐπι-
« σθέντων, ὥστε ἐκ τοῦ τῆς ὑμετέρας ἐκκλησίας
« σπρινίου τὰ ἀληθέστατα ἴσα τῆς ἐν τῇ Νικαίᾳ

contra ecclesiasticos ordines locutum fuisse appa-
ret; quæ culpam suam agnoscenti veniamque
postulanti condonata sunt, utque dignitatem reti-
neret, indultum: non ita tamen ut Ecclesiam te-
neret, in qua antea fuerat, sed in aliam quamcum-
que voluisset, abiret. Ac de eo synodus papæ scrip-
sit: similiter et de his, quæ legati Roma missi in
mandatis habebant, quæ etiam singula percensent,
et servaturos se pollicentur, illud scilicet ut appel-
lationes ad eum fiant, donec ad ipsos primæ Ni-
cænz synodi canones afferantur, ut huic consue-
tudini, si Patres illi ita consuerint, acquiescant.
Per litteras quoque cum Antiocheno, Alexandrino,
Constantinopolitanoque episcopo, de mittendis ad
ipsos Nicænz synodi canonibus agi postulavere, ut,
an inter illius concilii decreta hoc quoque de pro-
vocationibus ad Romanum episcopum concedendis,
exstet, certo queant cognoscere. Nos enim, in-
quunt, in Latinis libris, quorum plures legitimus,
canonem hanc nequaquam invenire potuimus: Græcum autem exemplar, hoc est, Græco idio-
mate exaratum, nullum habemus.

ARIST. « Urbanus episcopus Siccæ, nisi quæ a se
« corrigenda sunt, correxerit, vel excommuni-
« candus est, vel Romæ citandus. »

Antequam hæc Carthaginensis synodus firma
synodi Nicænz exemplaria a sancto Cyrillo epi-
scopo Alexandrino et Attico episcopo Constantino-
politano accepisset, canonem synodi Sardicensis,
de episcoporum ad Romanæ Ecclesiæ episcopum
appellationibus, ut tanquam synodi Nicænz cano-
nem admiserunt. Et idcirco etiam Urbanum Siccæ
episcopum decreverunt, si non emendaret quæ ab
eo emendari debuerunt, aut segregatum esse; aut,
si de segregatione dubitet, Romam esse evocan-
dum, et negotia sua a papa examinari.

« Incipiunt rescripta Cyrilli Alexandriæ episcopi
« ad Africanam synodum: in quibus authentica Ni-
« cænz synodi e Græco translata per Innocentium
« presbyterum misit et canones: quæ quidem epi-
« stolæ cum Nicæna synodo, per memoratum In-
« nocentium presbyterum et Marcellum subdiaconum
« Ecclesiæ Carthaginensis, sanctissimo Bonifacio
« Romanæ Ecclesiæ episcopo A. D. sexto calend.
« Decembris missæ sunt.

« Cyrillus dominis venerabilissimis et sanctissi-
« mis fratribus et coepiscopis, Aurelio, Valentino,
« et universæ sanctissime synodo Carthagine coa-
« gregatæ. Salutamus in Domino vestram dilectio-
« nem. Quæ a vestra reverentia scripta sunt,
« multam pietatem continentia, cum omni lætitia
« per filium nostrum Innocentium presbyterum su-
« cepti. Cum hæc autem a nobis sperata fuerint,
« nos ex nostræ Ecclesiæ scribitur verissima exem-
« plaria authenticæ synodi, quæ habita fuit Nicænz.

« Bithynicæ metropoli, ea quæ a sanctis Patribus A
 « definita et confirmata sunt, sub nostræ fidei pro-
 « fessione, vestræ charitate missuros; necessarium
 « duxi, domini fratres in primis venerabiles, sa-
 « lutatione præcedente, per eundem filium nostrum
 « Innocentiam presbyterum fidelissima exemplaria
 « authenticæ synodi Nicææ, quæ Bithyniæ urbs
 « est, habitæ, vestræ charitati mittere; quod etiam
 « in ecclesiastica Historia quærentes iuvenietis.
 « De Pascha autem, ut scripsistis, renuntiamus
 « vobis, A. D. septimo decimo cal. Malas sequente
 « indictione nos celebraturos. Subscriptio: Deus et
 « Dominus noster sanctam vestram synodum cu-
 « stodiat. Quod oramus, venerabilissimi fratres. »

674 « Incipit epistola Attici episcopi Constantino-
 « politani ad eosdem. »

Dominis venerabilissimis et beatissimis fratri-
 bus et coepiscopis, Aurelio, Valentino, et reliquis
 qui in Africana synodo convenerunt, Atticus epi-
 scopus.

« Per filium nostrum Marcellum subdiaconum ve-
 « strum, litteras vestræ dilectionis cum omni
 « lætitia accepi, Deo gratias agens, quod dignatus
 « sum frui tantorum fratrum benedictione. Do-
 « mini beatissimi fratres, scripsistis, ut veris-
 « simos canones, qui Nicææ, quæ est Bithyniæ
 « metropolis, a Patribus constituti sunt, post
 « fidei expositionem mittam. Et quis est, qui
 « communem fidem et decreta a Patribus consti-
 « tuta, propriis fratribus denegat? Unde per
 « eundem filium nostrum Marcellum subdiacono-
 « num vestrum valde festinantem, quemadmo-
 « dum canones Nicææ a Patribus definiti sunt,
 « integre, ut iussistis, misi; rogans vestram
 « sanctam synodum, ut pro me plurimum
 « orare dignetur. Subscriptio: Dominus noster
 « custodiat vestram sanctitatem, quod oramus,
 « sanctissimi fratres. »

« Incipiunt exemplaria Nicææ synodi A. D.
 « sexto calendis Decembris, post consulatum cla-
 « rissimorum imperatorum, Honorii XII et Theo-
 « dosii IX, Augustorum, Bonifacio Romano epi-
 « scopo missa. Credimus in unum Deum Patrem;
 « et deinceps sanctum symbolum ut in primâ sy-
 « nodo scriptum est. »

ZONAR. Huic symbolo fidei, etiam exemplaria
 definitionum Nicæni concilii ex memoratis sacer-
 dotibus adjuncta sunt, ut superius in omnibus
 continentur: quæ nos nunc rursus eadem scri-
 benda esse necesse non putavimus.

Rescripta Cyrilli Alexandria.

ARIST. « Quemadmodum ad nos scripsistis; nos
 « fidissima exemplaria authenticæ synodi Nicææ,

« μητροπολι της Βιθυνίας αὐθεντικῆς συνόδου, τὰ
 « παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων ὁρισθέντα καὶ βεβαιω-
 « θέντα ὑποκάτω τῆς ὁμολογίας τῆς ἡμετέρας πί-
 « στεως, τῇ ὑμετέρῃ ἀγάπῃ ἡμᾶς ἀποστέλλαι.
 « ἀναγκαῖον ἠγησάμην, κύριοι τιμωτάτοι ἀδελφοί,
 « ἀσπασμοῦ προηγουμένου, διὰ τοῦ αὐτοῦ τέκνου
 « ἡμῶν Ἰννοκεντίου τοῦ πρεσβυτέρου τὰ πιστότατα
 « ἴσα τὰ τῆς αὐθεντικῆς συνόδου τῆς ἐν τῇ Νικαίᾳ
 « πόλει τῆς Βιθυνίας ἔχόμενα, τῇ ὑμετέρῃ ἀπο-
 « στέλλαι ἀγάπῃ ἕπερ καὶ ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ
 « ἱστορίᾳ ζητοῦντες εὐρήσετε. Περὶ δὲ τοῦ Πάσχα,
 « ὡς ἐγράψατε, ἀναγγέλλομεν ὑμῖν, τῇ πρὸ δεκα-
 « επτά καλανῶν Μαίων ἡμᾶς ἐπιτελέσοντας τῇ
 « ἐκτεσερχομένῃ ἰνδικτιῶνι. Ἡ ὑπογραφή· Ὁ Θεὸς
 « καὶ Κύριος ἡμῶν τὴν ἁγίαν ὑμῶν σύνοδον φυλάξοι,
 « ἕπερ εὐχόμεθα, τιμωτάτοι ἀδελφοί. »

B « Ἀρχεται ἡ ἐπιστολὴ Ἀττικοῦ τοῦ ἐπισκόπου
 « Κωνσταντινουπόλεως πρὸς τοὺς αὐτοὺς. »

Τοῖς κυρίοις τιμωτάτοις καὶ μακαριωτάτοις
 ἀδελφοῖς καὶ συνεπισκόποις, Δύρηλῳ, Βαλεντίνῳ
 καὶ τοῖς λοιποῖς τοῖς ἐν τῇ Ἀφρικῇ συναλθεῖσιν
 συνόδῳ, Ἀττικὸς ἐπίσκοπος.

« Διὰ τοῦ τέκνου ἡμῶν Μαρκέλλου, τοῦ ὑποδιακόνου
 « ὑμῶν, γράμματα τῆς ὑμετέρας ἀγάπης
 « μετὰ πίστεως εὐχαριστίας ἰδεξάμην, τῷ Κυρίῳ
 « εὐχαριστῶν, ὅτι ἠξιώσθη τσοσούτων ἀδελφῶν
 « εὐλογίας ἀπολαῦσαι, Κύριοι μακαριώτατοι
 « ἀδελφοί, ἐγράψατε, ἵνα τοὺς ἀληθεστάτους
 « κανόνας, τοὺς ἐν τῇ Νικαίᾳ μητροπόλει τῆς
 « Βιθυνίας παρὰ τῶν Πατέρων ὁρισθέντας, μετὰ
 « τὴν πίστειν ἐκθεσιν ἀποστέλω. Καὶ τίς ἐστὶν
 « ὁ τὴν κοινὴν πίστιν, καὶ τοὺς ὄρους τοὺς ἀπὸ
 « τῶν Πατέρων βεβαιωθέντας, τοῖς ἰδιοῖς ἀδελ-
 « φοῖς ἀρνούμενος; Ὅθεν διὰ τοῦ αὐτοῦ τέκνου
 « ἡμῶν Μαρκέλλου τοῦ ὑποδιακόνου ὑμῶν πάν-
 « σπεύδοντος, καθὼς οἱ ἐν Νικαίᾳ ἀπὸ τῶν Πα-
 « τέρων ὁρίσθησαν κανόνες, ἐν ὀλοκλήρῳ, ὡς
 « ἐκελεύσατε, ἀπέστειλα, αἰτῶν τὴν ὑμετέραν
 « ἁγίαν σύνοδον ὑπὲρ ἐμοῦ πλείστας εὐεσθαι
 « καταξιώσαι. Ἡ ὑπογραφή· Ὁ Κύριος ἡμῶν
 « φυλάξοι τὴν ὑμετέραν ἀγιωσύνην, ἕπερ εὐχό-
 « μεθα, ἀγιώτατοι ἀδελφοί. »

« Ἀρχεται τὰ ἴσα τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου τὰ ἀπο-
 « σταλέντα τῇ πρὸ ἐξ καλανῶν Δεκεμβρίων, μετὰ
 « τὴν ὑπατεῖαν τῶν ἑνδοξοτάτων βασιλέων, Ὀνωρίου
 « τὸ δωδέκατον, καὶ Θεοδοσίου τοῦ ἑνατον, τῶν
 « Αὐγούστων, Βονιφατίῳ τῷ ἐπισκόπῳ Ῥώμης.
 « Πιστεύομεν εἰς ἕνα Θεὸν Πατέρα καὶ ἐφεξῆς
 « τὸ ἅγιον σύμβολον, ὡς ἐν τῇ πρώτῃ συνόδῳ
 « ἐγράφη. »

ZONAR. Τῷ παρόντι συμβόλῳ τῆς πίστεως, καὶ
 τὰ ἴσα τῶν ὄρων τῆς αὐτῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου ἐν
 τῶν μνημονουθέντων ἱερέων πρᾶξι εὐχθῆσαν, ὡς
 ἀνωτέρω ἐν πᾶσι περιέχονται· ἅπερ ἡμεῖς ἐνταῦθα
 πάλιν τὰ αὐτὰ γραφῆναι ἀναγκαῖον οὐχ ἠγησά-
 μεθα.

Ἀντίγραφα Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας.

ΑΡΙΣΤ. « Καθὼς ἡμῖν ἐγράψατε, τὰ πιστότατα
 « ἴσα πρὸς αὐθεντικῆς συνόδου τῆς ἐν Νικαίᾳ

ε πόλει τῆς Βιθυνίας, τῇ ἡμετέρα ἀγάπῃ ἀπα-
ε στελλομεν. »

Ἄττικου Κωνσταντινουπόλεως.

Οἱ τῆς ἐν Νικαίᾳ κανόνες, καθὼς παρὰ τῶν
ε Πατέρων ὠρίσθησαν, ἀπεστάλησαν, ὡς ἐγρά-
ε φτασ.

Πιστεύομεν εἰς ἓνα Θεόν, Πατέρα παντοκράτορα,
ε ὁρατῶν τε καὶ ἀορατῶν ποιητὴν· καὶ εἰς ἓνα Κύ-
ε ριον Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ γεννηθέντα
ε ἐκ τοῦ Πατρὸς μονογενῆ, τοῦτέστιν ἐκ τῆς οὐσίας
ε τοῦ Πατρὸς, Θεὸν ἐκ Θεοῦ, φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν
ε ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ· γεννηθέντα, οὐ ποιη-
ε θέντα· ὁμοούσιον τῷ Πατρί· δι' οὗ τὰ πάντα
ε ἐγένετο· τὸν δι' ἡμᾶς καὶ τὴν ἡμετέραν σωτη-
ε ρίαν κατελθόντα, σαρκωθέντα, καὶ ἐνανθρω-
ε πήσαντα, παθόντα, ἀναστάντα, καὶ ἀνελθόντα
ε εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ πάλιν ἐρχόμενον κρῖναι
ε ζῶντας καὶ νεκρούς· καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ
ε ἅγιον. Τοὺς δὲ λέγοντας, Ἦν καιρὸς ὅτε οὐκ
ε ἦν, καὶ ὅτι Ἐξ οὐκ ὄντων ἐγένετο, ἢ ἐξ ἑτέρας
ε ὑποστάσεως, ἢ οὐσίας, ἢ τρεπτῶν, ἢ ἀλλοιω-
ε τῶν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ· τοὺς τοιοῦτους ἀναθεμα
ε τίζει· ἢ καθολικῆ καὶ ἀποστολικῆ Ἐκκλησία. »

Ἰδοὺ καὶ τὰ ἴσα τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, ἀντιβλη-
θέντα μετὰ τῶν ἐναποκειμένων πρωτοτύπων τῇ
Ἐκκλησίᾳ Ἀλεξανδρίῳ καὶ τῇ Κωνσταντινουπό-
λεως· καὶ βεβαιωθέντα παρὰ τῶν ἐπισκόπων αὐτῶν,
οὗ τε Κυρίλλου καὶ τοῦ Ἄττικου, τῇ συνόδῳ ταύτῃ
εστάλησαν.

Ἄρχεται ἡ ἐπιστολὴ τῆς ἐν Ἀφρικῇ συνόδου
πρὸς Κελεστίνον τὸν πάππᾶν Ῥώμης.

Δεσπότη ἀγαπητῷ καὶ τιμιωτάτῳ ἀδελφῷ Κελε-
ε στίνῳ Αὐρήλιος, Παλατῖνος, Ἀντωνῖνος, Τοῦτος,
ε Σερβός·-Δεῖ, Τερέντιος καὶ οἱ λοιποὶ οἱ ἐν πάσῃ
ε τῇ συνόδῳ τῆς Καρχηδόνας εὐρεθέντες.

Ἡχόμεθα ἵνα ὅν τρόπον ἢ σὴ ἀγισσύνη περὶ τῆς
ε παρουσίας τοῦ Ἀπιαρίου χαρέντας ὑμᾶς ἐδήλω-
ε σε, γραμμάτων πεμφθέντων διὰ τοῦ συμπρεσβυ-
ε τέρου ἡμῶν Λέοντος· οὕτω καὶ ἡμεῖς ὁμοίως περὶ
ε τοῦ καθαρισμοῦ τοῦ αὐτοῦ τὰ παρόντα γράμ-
ε ματα μετὰ χαρᾶς ἀπεστείλαμεν. Ἦν γὰρ δηλα-
ε δὴ καὶ ἡ ἡμετέρα καὶ ἡ ὑμετέρα προθυμία ἀσ-
ε φαλεστέρα, καὶ οὐδὲ πειστικὴ ἐδόκει ἡ περὶ
ε τοῦ ἀκμῆν ἀκουστέου ἡπερ ὡς περὶ ἀκου-
ε σθέντος προσηγησαμένη. Παραγενομένου τοίνυν
ε πρὸς ἡμᾶς τοῦ ἀγιωτάτου ἀδελφοῦ καὶ συνεπι-
ε σκόπου ἡμῶν Φαυστίνου, συνήξαμεν σύνοδον
ε καὶ ἐπιστεῦσαμεν διὰ τοῦτο αὐτὸν μετ' ἐκείνου
ε πεμφθέντα, ἵνα ὡσπερ οὗτος τῇ αὐτοῦ σπουδῇ τῷ
ε πρεσβυτερίῳ ἀπεδόθη, οὕτω καὶ νῦν δυνήθῃ τῷ
ε αὐτοῦ λόπῳ ἐκ τῶν ἀπὸ τῶν ἐν Θαβρακηναῖς ὑπο-
ε βληθέντων τοσοῦτων ἐγκλημάτων καταρθῆναι·
ε οὕτως τὰ τοσαῦτα καὶ οὕτω παμμεγέθη ἀτο-
ε πῆματα ἢ κληθὺς καταδραμοῦσα τῆς ἡμετέρας
ε συνόδου εἴρην δι' καὶ τοῦ μνημονευθέντος τὴν
ε πατρωνίαν μᾶλλον ἡπερ κρίσιν, καὶ τὴν ὡς
ε ἐκδίκου σπουδῆν μᾶλλον ἡπερ διαγνώστου δι-
ε καιοσύνην ὑπερένικησεν. Πρῶτον μὲν γὰρ ἀντέ-
ε στη μέγᾳ πάσῃ τῇ συνόδῳ, διαφόρους ὕδρεις

ε quæ Bithyniæ urbs est, habitæ, vestræ chari-
ε tati misimus. »

Attici Constantinopolis.

Synodi Nicænæ canones, quemadmodum a Pa-
ε tribus decreti sunt, mittuntur, ut scripsistis.

Credimus in unum Deum, Patrem omnipotentem,
ε visibilium pariter et invisibilium Creatorem :
ε et in unum Dominum Jesum Christum, Filium
ε Dei, natum ex Patre unigenitum, hoc est e
ε substantia Patris, Deum ex Deo, lumen ex
ε lumine, Deum verum ex Deo vero, genitum
ε non factum, consubstantiali Patri, per quem
ε omnia facta sunt ; qui propter nos, et nostram
ε salutem, descendit, incarnatus est, et homo
ε factus, passus est, resurrexit, et ascendit in
ε caelos, et iterum veniet iudicare vivos et mor-
ε tuos ; et in Spiritum sanctum. Qui autem di-
ε cunt, Erat tempus quando non erat, et quod
ε ex non existentibus factus est, vel ex alia
ε substantia aut essentia, vel mutabilis est aut
ε convertibilis Dei Filius : tales catholica et apo-
ε stolica Ecclesia anathematizat. »

Ecce et exemplaria synodi Nicænæ cum archie-
typis sive exemplaribus primigeniis in Ecclesia
Alexandrina et Constantinopolitana repositis col-
lata, et ab earum episcopis, Cyrillo et Attico,
confirmata huic synodo mittebantur.

675 Incipit epistola synodi Africanæ ad Celestinum
papam Romæ.

Domino dilecto et in primis venerabili fra-
ε tri Celestino Aurelius, Palatinus, Antonius,
ε Tutus, Servus-Dei, Terentius et cæteri, qui in
ε universali Carthaginensi synodo interfuerunt. »

Optaremus, ut quemadmodum tua sanctitas de
ε Apiarii præsentia lætatos vos fuisse, missis
ε per compresbyterum nostrum Leonem litteris
ε declaravit : ita et nos similiter de ejusdem
ε purgatione præsentis litteras cum gaudio mit-
ε teremus. Esset profecto et nostra et vestra
ε alacritas tutior, et nec percontatoria videre-
ε tur, quæ de nunc audiendo, quam quæ tan-
ε quam de audito præcesserat. Cum ergo ad nos
ε accessisset sanctissimus frater et coepiscopus
ε noster Faustinus, synodum coëgimus ; et cre-
ε didimus ipsam propterea cum illo esse mis-
ε sum, ut quemadmodum ipsius studio presbyte-
ε rio antea erat redditus, sic et nunc ejusdem
ε opera posset a tot criminibus illi in Thabræce-
ε nis objectis purgari : cujus tot et tam magna
ε scelera nostræ synodi multitudo percurrens,
ε invenit, ut et memorati patrociniū, po-
ε tius quam iudicium, et tanquam defensoris
ε studium, potius quam cognitoris justitiam vi-
ε cerit. Primum enim toti synodi valde restitit,
ε varias contumelias ingerens, tanquam qui
ε Romanæ Ecclesiæ privilegia defenderet, et
ε vellet ipsam a nobis in communionem admitti ;

quem tua sanctitas, cum credidisset appellare
 quod quidem probare non potuit, communioni
 restituit : hoc tamen ei non processit, quod
 adhuc ex actorum lectione melius cognoveris.
 Triduo enim toto laborioso iudicio, in quo
 diversa, quæ ei objiciebantur, afflictissimi
 quærebamus, Deus justus iudex, fortis et lon-
 ganimis, et coepiscopi nostri Faustini dilatio-
 nes, et ipsius Apirii frustatorias in dicendo
 tergiversationes, quibus nefarias suas turpi-
 tudines velare conabatur; magno compendio
 amputavit; molesta scilicet et longe scetid-
 sima obstinatione compressa, negationisque
 impudentia, per quam tantum voluptatum cœ-
 num obruere volebat. Cum enim Deus noster
 ejus conscientiam in angustias deduxisset, et
 quæ occulta erant in corde peccata, tanquam
 in criminum cœno jam condemnata, omnibus
 etiam hominibus publicasset, repente ad con-
 fessionem omnium sibi obsectorum criminum
 fraudulentus inficiator erupit, et vix tandem
 omnium incredibilium probrorum ipse seipsum
 sua sponte arguit; et ipsam similiter spem no-
 stram, cui ipsum commiseramus et orabamus, ut
 a tam pudendis maculis posset purgari, conver-
 tit in luctus : nisi quod hanc nostram tristitiam
 nno eoque solo solatio mitigavit, quod etiam
 nos a mœroris perpetuo labore liberavit,
 et suis vulneribus, etiamsi invitus et propria
 repugnante conscientia confessus, medelam
 qualemcunque providit, domine frater. In primi-
 s ergo officio debitæ venerationis impleto,
 supplices petimus, ne deinceps ad vestras aures
 eos, qui hinc veniunt, facile admittatis : nec
 qui a nobis excommunicati fuerint, in com-
 munionem velit ultra recipere. Nam hoc
 quoque in Nicæna synodo definitum vestra
 facile inveniet beatitudo. Si enim etiam de
 inferioribus clericis et laicis illic servari vide-
 tur; hoc vult multo magis etiam de episcopis
 servari. 676 Ne ergo, qui in propria provin-
 cia a communione suspensi sunt, a tua sancti-
 tate, dedita opera, et ut non oportet, commu-
 nioni restituti videantur. Presbyterorum au-
 tem similiter et consequentium clericorum
 impudentes fugas, ut te dignum est, perse-
 queatur tua sanctitas. Nam neque per ullum
 Patrum decretum hoc Africanæ Ecclesiæ est
 prohibitum : et Nicænæ synodi statuta, sive
 clericos inferioris gradus, sive ipsos episcopos,
 propriis Metropolitanis apertissime commisere-
 runt. Sapienter enim et juste perspexerunt,
 quæcunque fuerint exorta negotia, ea in pro-
 priis locis terminari debere. Neque enim uni-
 cuique providentiæ Sancti Spiritus gratiam
 deesse putarunt, per quam justitia a Christi
 sacerdotibus et videtur prudenter, et firmiter
 tenetur, maxime quod etiam unicuique con-
 cessum est, si ei videatur, de iudicium sententia

ἐπιφέρων, ὡς αὐτὴ τὰ προδιόγισα τῆς Ῥωματικῆς
 Ἐκκλησίας διεκδικῶν, καὶ θέλων αὐτὸν παρ'
 ἡμῶν εἶ; κοινωνίαν δεχθῆναι, ὅν ἡ σὴ ἀγισσύνη
 πιστεύουσα ἐκκαλεῖσθαι, ὅπερ ἀποδείξει οὐκ
 ἡδυνήθη, τῇ κοινωνίᾳ ἀποδίδουκεν ὁμοῦς ἦτον
 αὐτῷ τοῦτο ἐγγίνετο, ὅπερ εἶτι μὴν τῇ ἀναγνώ-
 σει τῶν πεπραγμένων κριτικῶς γνώσης. Τριη-
 μέρου μέντοι δίπληξ ἐπὶ μόχθου κινηθείσης,
 ἐν ὅσῳ τὰ διέφερα τῷ αὐτῷ ὑποβληθέντα συν-
 τριβόμενοι ἐξήτοῦμεν, ὁ Θεὸς ὁ δίκαιος κριτῆς,
 ὁ ἰσχυρὸς καὶ μακρόθυμος, τὰς τε παρολάς
 τοῦ συνεπισκόπου ἡμῶν Φαυστίνου, καὶ τὰς
 τριψεργίας τοῦ αὐτοῦ Ἀπιαρίου, αἷς τὰς ἀθε-
 μίτους αὐτοῦ αἰσχρότητας συγκαλύψαι ἐπηρεί-
 δετο, μεγάλην συντομίαν ἔτεμε, τῆς σικχαντῆς
 δηλαδὴ καὶ δυσωδεστέρως ἐπιμονῆς καταργη-
 θείσης, καὶ τῆς ἀναίσχυντίας τῆς ἀρνήσεως,
 δι' ἧς τῶν τοσοῦτων ἡδονῶν τὸν βόρβορον
 ἐβούλετο καταβυθίσαι. Τοῦ γὰρ Θεοῦ ἡμῶν τὴν
 συνεβλήθη αὐτοῦ στενωπώρησαντος, καὶ τὰ ἐν
 τῇ καρδίᾳ κρυπτά, ὡς ἐν λαῖ τῶν ἐγκλημάτων
 ἤδη καταδικασμένα, πᾶσιν εἶτι μὲν τοῖς ἀν-
 θρώποις δημοσιεύσαντος, αἰφνιδίως εἰς ὁμολο-
 γίαν πάντων ὑποβληθέντων αὐτῷ ἐγκλημάτων
 ὁ δόλιος ἀρνητὸς ἐξέβρηξε, καὶ μὴδὲ ποτὲ περὶ
 πάντων τῶν ἀπειθῶν ὀνειδῶν ἔκοντι αὐτὸς
 ἐκτυτὸν ἤλεγξεν, καὶ αὐτὴν ὁμοίως τὴν ἡμετέραν
 ἐλπίδα, ἦτινι καὶ ἐπιστεύσαμεν αὐτὸν, καὶ
 ἠυχόμεθα ἐκ τῶν οὕτως ἐπαισχυντιῶν σπλιῶν
 δύνασθαι καθαρθῆναι, μετέστρεψεν εἰς στενωπ-
 οῦς· εἰ μὴ δὲ ταύτην ἡμῶν τὴν λύπην μίξαι
 μόνῃ παραμυθίᾳ κατεπράξυνεν, ὅτι καὶ ἡμᾶς τοῦ
 ὀδυρμοῦ τοῦ διηνεκῶς καμῆτου εὐλύτωσε, καὶ
 τοῖς ἰδίοις τραύμασιν ὑπεδέχοντε ἴασεν, εἰ καὶ
 ἀκουσίως καὶ τῆς ἰδίας συνειδήσεως ἀντιμαχομέ-
 νης ὁμολογήσας προσνοήσατο, κύριε ἀδελφε. Ἐν
 προσφάτῳ τοῖνυν τοῦ καθήκοντος τῆς ὀφειλομένης
 προσκυνήσεως ἐκπληρουμένου, ἵκαταύομεν, ἵνα
 τοῦ λοιποῦ πρὸς τὰς ὁμετέρας ἀκοὰς τοὺς ἐντεῦ-
 θεν παραγινομένους εὐχερῶς μὴ προσδέχησθε-
 μηδὲ τοὺς παρ' ἡμῶν ἀποκεινωνητέους, εἰς κοι-
 νωνίαν τοῦ λοιποῦ θελήσῃτε διέξασθαι. Ἐπειδὴ
 τοῦτο καὶ τῇ ἐν Νικαίᾳ συνόδῳ ὀρισθῆναι εὐχερῶς
 εὐροίῃ σὴ σεβασμότης. Εἰ γὰρ καὶ περὶ κατωτέ-
 ρων κληρικῶν καὶ περὶ λαϊκῶν φαίνεται ἐκεῖ
 παραφυλάττεσθαι, πολλῶν μᾶλλον τοῦτο περὶ ἐπι-
 σκόπων βούλεται παραφυλαχθῆναι. Μὴ οὖν οἱ
 ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐπαρχίᾳ ἀπὸ τῆς κοινωνίας ἀναρτη-
 θέντες παρὰ τῆς σῆς ἀγισσύνης, σπουδαίως,
 καὶ καθὼς μὴ χρῆ, φανῶσιν ἀποκαθιπτάμενοι
 τῇ κοινωνίᾳ. Καὶ τῶν πρεσβυτέρων δὲ ὁμοίως
 καὶ τῶν ἐπομένων κληρικῶν τὰς ἀναιδεῖς ἀπο-
 φυγάς, ὡς ἔστιν σου ἀξιον, ἀποδιώξει ἡ ἀγισ-
 σύνη ἡ σὴ. Ἐπειδὴ καὶ οὐ διὰ τινος ὄρου τῶν
 Πατέρων τοῦτο ἀπηγόρευται τῇ ἐν Ἀφρικῇ Ἐκ-
 κλησίᾳ· καὶ τὰ ψηφίσματα τῆς ἐν Νικαίᾳ συν-
 ὁδοῦ, εἶτε κληρικούς τοῦ κατωτέρου βαθμοῦ
 εἶτε αὐτοὺς τοὺς ἐπισκόπους, τοῖς ἰδίοις μη-
 τροπολίταις φανερώτατα κατέπεμψαν. Συνεταῶς

γὰρ καὶ δικαίως συνείδεν, ἀτιναδῆποτε πρὸς ἄ-
 γματα ἀναφυῶσι, ταῦτα ἐν τοῖς ἰδίαις ὀφεί-
 λειν παρατοῦσθαι τόποις. Οὕτως γὰρ μὴ ἐκάστη
 πρόνοια ἰλογοῖσαντο ἑλλείπειν τὴν χάριν τοῦ
 ἁγίου Πνεύματος, δι' ἧς ἡ δικαιοσύνη ἀπὸ τῶν τοῦ
 Χριστοῦ ἱερέων καὶ ὁρᾶται φρονίμως, καὶ
 κατέχεται σταθερῶς, μάλιστα ὅτι καὶ ἐν
 ἐκάστῳ συγκαχώρηται, ἐὰν περὶ τῆς δικῆς τῆς
 τῶν διαγωγῶν προσισταται αὐτῷ πρὸς τὰς συνό-
 δους τῆς ἰδίας ἑπαρχίας, ἢ ἐτι μὴν εἰς οἰκου-
 μενικὴν σύνοδον, ἐκκαλεῖσθαι. Εἰ μὴ ἄρα τίς
 ἐστιν, ὅστις πιστεύεται, ἐν ᾧ τινὲς ἰδέονται δύνα-
 σθαι τὸν Θεὸν ἡμῶν τῆς κρίσεως ἐμπνεῦσαι τὴν
 δικαιοσύνην, τοὶς δὲ ἀναριθμήτοις εἰς σύνοδον
 συνηθροισμένοις ἱερεῦσιν ἀρνεῖσθαι. Πῶς δὲ ἄρα
 αὐτῆ ἡ παραματικῆ κρίσις βεβαία ἐσται, πρὸς ἧν
 τῶν μαρτύρων τὰ ἀναγκαῖα πρόσωπα, ἢ διὰ τὴν
 τῆς φύσεως ἢ διὰ τὴν τοῦ γήρου· ἀσθένειαν,
 ἢ πολλοὺς ἄλλοις ἐμποδισμοῖς, ἐνεχθῆναι οὐ δύ-
 νανται. Περὶ γὰρ τοῦ, τινὰς ὡσαύτως ἐκ τοῦ πλεου-
 ρῆτος τῆς ἀγιστοσύνης πέμπεσθαι, οὐδεμίαν τῶν Πα-
 τέρων συνόδων ὄρισθαι εὐρίσκομεν. Ἐπειδὴ ὅπερ
 πάσαι διὰ τοῦ αὐτοῦ συνεπισκόπου ἡμῶν Φαυ-
 στίνου, ὡσαύτως ἐκ μέρους τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου,
 αὐτόθεν ἀπέσταλτο, ἐν ταῖς ἀληθεσιῖταις ἀπο-
 γραφαῖς τῆς ἐν Νικαίᾳ, ἄσπερ ἐδεξάμεθα ἀπὸ
 τοῦ ἁγιοτάτου Κυρίλλου, τοῦ τῆς Ἀλεξανδρέων
 ἐκκλησίας συνεπισκόπου ἡμῶν, καὶ παρὰ τῶν
 τοῦ προσκυνητοῦ Ἀττικῶ τοῦ ἐν Κωνσταντινου-
 πόλει ἐπισκόπου, πεμφθείσας ἐκ τῶν ἀθεντι-
 κῶν· αἰτινες ἐτι μὴν πρὸ τούτου διὰ Ἰννοκεν-
 τίου τοῦ πρεσβυτέρου καὶ Μαρκελλοῦ τοῦ ὑπο-
 διακόνου, δι' ὧν πρὸς ἡμᾶς παρ' ἐκείνων ἀπε-
 στάλησαν, τῷ τῆς προσκυνητῆς μνήμης Βονι-
 φατίῳ τῷ ἐπισκόπῳ τῷ προηγησαμένῳ ὁμᾶς
 παρ' ἡμῶν ἐξεπέμφθησαν, τοιοῦτό τί ποτε
 οὐκ ἠδυνήθημεν εὐρεῖν. Ἐκτίθεσθαι τοῖνον
 κληρικούς ὁμῶν τινῶν αἰτούντων μὴ θέλατε
 ἀποστέλλειν, μήτε παραχωρεῖν, ἵνα τὸν κακῶ-
 δη τῦφον τοῦ κόσμου δόξωμεν εἰσάγειν εἰς τὸν
 καὶ τῆς ταπεινοφροσύνης τὴν ἡμέραν τοῖς
 κλασίμου Ἀπιαρίου ἡδὴ ἀπὸ τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν Φαυστί-
 νου κατὰ τὰς ἰδίας ἀθεμίτους ἀποκινηθέντος ἀμέριμνοι ἐσμεν· ὅτι τοῦτον τῆ
 σωζέσθαι τὴν ἀδελφικὴν ἀγάπην παραιτέρω ἢ
 Ἀφρικῆ οὐδαμῶς ὑπομείνη ἢ ὑπογραφῆ. Ὁ
 Θεὸς ἡμῶν τὴν ἀγιστοσύνην ὁμῶν ἐπὶ μάλιστα
 χρόνον φυλάξοι, ὑπὲρ ἡμῶν εὐχόμενον, κύριε ἀδελφέ.

ΡΑΛΣ. Τοῦ Ἀπιαρίου ἀφορισθέντος ἐκ τῆς ἐν
 Ἀφρικῇ συνόδου, καὶ προσελθόντος τῷ πάππῳ Κε-
 λεστίνῳ καὶ λυθέντος τοῦ ἀφορισμοῦ, ὁ ἐπίσκοπος
 Φαυστίνος ἐστάλη σὺν ἐκείνῳ εἰς Καρχηδόνα ἐξε-
 τάσων τὰ κατὰ τοῦτου· λυθείσης δὲ τῆς ὑποθέσεως,
 ἐπέστειλε τῷ Κελεστίνῳ ἢ συνόδος τὴν ἐπιστολὴν
 ταύτην. Καὶ πρῶτα μὲν ἠτιάσατο τὸν Φαυστί-
 νον, ὡς παραλόγως ἀντιποιθέντα τοῦ Ἀπιαρίου. Ἐἶτα
 ἐπήγαγεν ὡς ἀπὸ ὁμολογίας τοῦ Ἀπιαρίου ἐλύθη
 ἡ ὑπόθεσις· καὶ ἐκέλευσε μὴ εὐχερῶς προσδέχεσθαι
 τὴν Κελεστίνου τοῦς λόγους κατὰ τῆς συνόδου, καὶ
 ἀφορισθέντας παρ' αὐτῆς. Προσέθεντο δὲ, ὡς οὐδέ
 ἐν Νικαίᾳ Πατέρες ὤρισαν πέμπεσθαι πρὸς τοῦ

ad synodos propriæ provincie, vel præterea
 etiam ad universalem synodum, appellare.
 Nisi utique sit aliquis, qui credat, unicuique
 quicumque is sit, posse Deum nostrum iudicii
 iustitiam inspirare, innumerabilibus autem
 sacerdotibus in synodum congregatis negare.
 Quomodo ergo firmum erit hoc transmarinum
 iudicium, ad quod testium necessariæ perso-
 næ, vel propter naturæ vel propter senii im-
 becillitatem, vel propter multa alia impedi-
 menta, deduci non possunt? Nam de mitten-
 dis quibusdam, veluti a latere vestræ sancti-
 tatis, a nulla Patrum synodo constitutum in-
 venimus. Quod olim enim per hunc ipsum
 coepiscopum nostrum Faustinum, tanquam ex
 parte Nicænæ synodi, isthinc missum fuerat,
 in verioribus Nicænæ synodi repertoriis, quæ
 a sanctissimo Cyrillo Alexandrinæ Ecclesiæ
 coepiscopo, et a venerando Attico Constanti-
 nopolis episcopo, ex authenticis missa accipi-
 mus; quæ quidem antehac per Innocentium
 presbyterum et Marcellum subdiaconum, per
 quos ad nos de illis missa fuerant, venerandæ
 memoriæ Bonifacio episcopo decessori vestro
 a nobis destinata sunt: nihil eiusmodi inve-
 nire potuerimus. Executores ergo vestros cle-
 ricos petentibus aliquibus ne velitis mittere,
 nec permittere, ut fumosum mundi fastum
 Christi Ecclesiæ inducere videamur; quæ sim-
 plicitatis lucem et humilitatis diem affert iis,
 qui Deum videre cupiunt. De defendo enim
 Apiario, jam a fratre nostro Faustino pro suis
 nefariis nequitias Christi Ecclesia moto, solli-
 citi non sumus; quod eum vestræ sanctitatis
 probatione et correctione in servanda fraternæ
 charitate Africa nequaquam amplius sustine-
 bit. Subscriptio. Deus noster sanctitatem ve-
 stram in longissimum tempus custodiat, pro
 nobis orantem, domine frater.

Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, ἥτις τὸ φῶς τῆς ἀπλότητος
 τὸν Θεὸν ἰδεῖν ἐπιθυμοῦσιν προσφέρει. Τοῦ γὰρ
 ἀποκινηθέντος ἀμέριμνοι ἐσμεν· ὅτι τοῦτον τῆ
 σωζέσθαι τὴν ἀδελφικὴν ἀγάπην παραιτέρω ἢ
 Θεὸς ἡμῶν τὴν ἀγιστοσύνην ὁμῶν ἐπὶ μάλιστα

BALS. Apiario a synodo Africana segregato
 cum is ad papam Celestinum accessisset, et segre-
 gatio soluta esset, Faustinus una cum illo Cartha-
 ginem missus est, negotium ejus examinaturus:
 decisa autem causa misit synodus Celestino hanc
 epistolam. Et primum quidem accusavit Fausti-
 num, quod Apiarium præter rationem defenderet.
 Deinde subjunxit quod ex Apiarii confessione causa
 fuit decisa; et oravit ut non facile admitteret
 Celestinus eos, qui adversus synodum dicunt, et
 ab ea segregati sunt. Adjecerunt autem quod nec
 Patres Nicænæ synodi statuerunt, a papa in Afri-
 cam mittendos, qui causam simul cognoscerent,

et nec hoc invenitur in missis ab Alexandrino et Constantinopolitano episcopis.

677 ZONAR. Cum Apiarius ab Africana synodo segregatus ad Celestinum papam confugisset, eum Celestinus segregationis vinculo liberavit, et cum illo, qui causam ejus cum Africana synodo cognosceret, Faustinum episcopum Carthaginiensem misit. Quare transacta, epistolam hanc synodus ad Celestinum dedit, qua Faustinum, quod Apiario favorit, ejusque patronum ac defensorem, non judicem egerit, ac advocati studium, non cognitoris æquitatem aperte indicarit, et quod synodo se adversarium ait professus, nec vero dum se Romanæ Ecclesie privilegiorum vindicem ostenderit, a contumellis quoque abstinerit (sunt autem privilegia et patronatus Romanæ sive Latine voces), vehementer accusat; quodque, ut in a synodo ad communionem admitteretur, nimia festinatione appropiarit. Non processit tamen, sed Deus, Faustini cunctationem, dilationes, prolationes scilicet, frustratoriasque Apiarii tergiversationes, hoc est, procrastinationes, in negotiis gerendis moram, subito dissolvit; eam mentem illi immitens, ut objecta crimina sponte confiteretur. His, ita ut acta sunt, in epistola explicatis, deinde subjiciunt: Nos te (ad Celestinum autem oratio dirigitur), in præcuratorum orationis, hoc est, proœmil loco, ex merito venerati, ne in his, qui a nobis segregati sunt, admittendis facillorem te præbeas, neve qui in sua provincia communionem multæ nomine privati sunt, proprio nimis ac festine communioni restituas, obsecramus. Sed et presbyteros, et alios e clero, sese per impudentiam, absque ulla scilicet justa causa, proripientes expelli, suisque episcopis reddi; quin et clericos omnes a suo quemque episcopo judicari postulant. Canonum etiam, qui hac de re in Nicæna synodo editi sunt, meminere: neque vero ut aliqui a papæ latere, hoc est, qui illi dignitate proximi, ac apud eum honore superiore loco haberentur, familiaritateque conjuncti præter cæteros forent cognitores ac exsecutores mitterentur, id usque decretum exstare affirmant. Neque enim, alunt, aliquid simile in his, quæ ab Alexandrino Cyrillo et Constantinopolitano Attico ad nos missa sunt, invenimus. Ne velitis igitur isto modo agere, nec inanis gloriæ fastum, sumi instar evanescentem, concedere Ecclesie Dei inferri. Simplicitas namque, aiunt, et demissio animi, instar lucis, iis, qui Deum in æri cupiunt, affert diem: hoc est, veluti diffusa lux diem efficit, ac per eam, quæ sensibus percipiuntur, videre licet; eodem modo simplicitas ac humilitas lucem immittit animo, qua illustratus Deum videre, hoc est, quantum homini fas est, cognoscere queat.

παν ποιει, και διδωσι τὸ ὄραν τὰ αἰσθητά, οὕτως τῷ νῷ εἰς τὸ ὄραν τὸν Θεόν, τουτέστιν ὡς ἐφικτὸν

ARIST. « Eos, qui a nobis excommunicantur, post hæc in communionem admittere ne velitis: quod et in synodo Nicæna decretum est. Ecce

πάππα εἰς Ἀφρικὴν συνδιαγνώμενος· και οὐδὲ εὐρίσκειται τοῦτο ἐν τοῖς πεμφθεῖσι παρὰ τοῦ Ἀλεξανδρείας και παρὰ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως.

ZONAR. Τοῦ Ἀπιαρίου ἀφορισθέντος ἐκ τῆς ἐν Ἀφρικῇ συνόδου, και προσελθόντος τῷ πάππῳ Κελεστίνῳ, λυθέντος τε τοῦ ἀφορισμοῦ, ὁ ἐπίσκοπος Φαυστίνος ἐστάλη σὺν ἐκείνῳ εἰς Καρχηδόνα ἐξετάσων τὰ κατ' ἐκείνου μετὰ τῆς ἐκεῖ συνόδου. Γενομένης δὲ τῆς πράξεως, ἐπέστειλε τῷ Κελεστίνῳ ἡ σύνοδος τὴν ἐπιστολὴν αὐτήν, δι' ἧς αἰτιᾶται τὸν Φαυστίνον, ὡς ἀντιποιούμενον τοῦ Ἀπιαρίου και πατρωνίαν ἐπ' αὐτῷ ἐνδειξάμενον, ἦγουν προστασίαν, βοήθειαν, ἀλλ' οὐ κρίσιν, και σπουδὴν ἐκδικούντος, ἀλλ' οὐ δικαιοσύνην διαγινώσκοντος ἦτοι δικάζοντος, και ἀνθιστάμενον τῇ συνόδῳ, και εἰς ὕβρεις χωρήσαντα, ὡς ὄφθην τὰ τῆς Ῥωμαίων Ἐκκλησίας ἐκδικούντα περιβλήγια ἦτοι προνόμια (και ἡ πατρωνία δὲ και τὰ περιβλήγια, λέγεις Ῥωμαῖκα ἦτοι τῶν Λατίνων εἰσι) και σπαύδοντα δεχθῆναι αὐτὸν παρὰ τῆς συνόδου, οὐκ ἐξαγέμετο αὐτῷ· ἀλλὰ ὁ Θεὸς τὰς παρακλὰς τοῦ Φαυστίνου, τὰς ἀναβολὰς, τοὺς ὑπερβιβασμούς δηλαδὴ και τὰς τριψεργίας τοῦ Ἀπιαρίου, τουτέστι τὰς ὑπερθέσεις, τὰς ἐπὶ τοῖς ἔργοις τριβὰς συντάμνωσας ἐξέταμε, παρασκευάσας αὐτὸν ὁμολογήσασαι τὰ κατ' αὐτὸν ἐγκλήματα. Ταῦτα δὲ ὅπως ἐγένοντο καταλέξασα ἡ ἐπιστολὴ ἐπάγει· Ἐν προφάτῳ τοίνυν, ἀντὶ τοῦ ἐν πρωτολογίαις, ἐν προοιμίῳις, τὴν ἀρμόζουσάν σοι προσκύνῃσιν κληροῦντες (ταῦτα δὲ πρὸς τὸν Κελεστίνον) ἱκετεύομεν μὴ εὐχερῶς προσδέχεσθαι τοὺς παρ' ἡμῶν γινόμενους ἀκοινωνήτους, και τοὺς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ αὐτῶν ἐπιτεμηθέντας ἀκοινωνήσια, μὴ σπουδαίως, ἀντὶ τοῦ ταχέως, συντόμως, ἀποκαθίστασθαι παρὰ σοῦ τῇ κοινωσίᾳ. Ἀλλὰ και τοὺς κρεσθυτέρους και τοὺς λοιποὺς κληρικούς, τοὺς ἀποφεύγοντας ἀναιδῶς, ἦγουν αἰτίας εὐλόγου χωρὶς, διώκεσθαι ζητοῦσι, και ἀποκαθίστασθαι τοῖς ἐπισκόποις αὐτῶν, ἀλλὰ μὴ και παρὰ τοῖς ἐπισκόποις αὐτῶν δικάζεσθαι τοὺς κληρικούς· αἰτοῦσι. Μέννηται δὲ και κανόνων περὶ τούτων τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, και οὐδαμῶς λέγουσιν ὀρισθῆναι πέμπεσθαι παρὰ τοῦ πάππα συνδιαγνώμενος και ἐκβιβαστάς ἐκ τοῦ πλευροῦ αὐτοῦ ἦτοι ἐγγίζοντας αὐτῷ κατὰ τὴν τιμὴν, ἀντὶ τοῦ ἐντιμωτέρους και ὑπεινωμένους αὐτῷ. Οὐδὲ γὰρ εὐρομέν τι, φασί, τοιοῦτον ἐν τοῖς πεμφθεῖσιν ἡμῖν παρὰ τοῦ Ἀλεξανδρείας Κυριλλου και τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Ἀττικοῦ. Μὴ οὖν θέλετε ταῦτα ποιεῖν, μηδὲ παραχωρεῖν τὸν καπνώδη τύπον εἰσάγεσθαι τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ, τὴν ὡς καπνὸν ταχέως διαλυομένην και ἀφανιζομένην κενοδοξίαν· ὅτι φασίν, ἡ ἀπλότης και ἡ ταπεινωσις, ὡς φῶς, προσφέρει τὴν ἡμέραν τοῖς θέλουσιν ἰδεῖν τὸν Θεόν· ἦγουν ὅτι, ὡσπερ τὸ φῶς λάμπων τὴν ἡμέραν ἀπλότης και ἡ ταπεινοφροσύνη δίδωσιν ἑλλαμψίν κατανοῆσαι αὐτόν.

APIST. « Τοὺς παρ' ἡμῶν ἀκοινωνήτους εἰς κοινωσίαν τὸ λοιπὸν μὴ θελήσητε παραδέχεσθαι· ὅπερ και τῇ ἐν Νικαίᾳ συνόδῳ ὀρισται. Ἰσοῦ γὰρ

καὶ Ἀπιάριος, δεχθὲς παρὰ σου, τῇ συνόδῳ ἀντέ-
 στη, καὶ ὕβριν ὑπέφηγε, καὶ τέλος μεταστράφη,
 καὶ αὐτὸν ἤλεγξε, καταλήξας εἰς στεναγμούς. »
 Δεξιόμενοι οἱ Πατέρες οὗτοι τὰ ἴσα τῆς ἐν Νι-
 καίᾳ συνόδου ἀναμφιβόλᾳ τε καὶ ἀληθέστατα, καὶ
 μὴ εὐφρόνες ἐν τοῖς κανόσιν αὐτῆς ὀρίσθην τὸ
 παρὰ πάππα τοῦ στέλλεσθαι ὑπηρέτας αὐτοῦ, καὶ
 τὰς ἐκκλήτους τῶν ἐπισκόπων ἢ κληρικῶν γυμνά-
 ζεσθαι παρ' αὐτοῖς · ἔγραψαν πρὸς τὸν Κελεστίνον
 τὸν πάππαν Ῥώμης, μηκέτι τοὺς παρ' αὐτῶν ἀφο-
 ριζομένους εὐχερῶς δεῖν, καὶ καθὼς οὐ χρεῖ, εἰς
 κοινωνίαν ἀποκαθίστασθαι, ἢ τὰς ἐκκλήτους δέχεσθαι
 τῶν ἐπισκόπων ἢ κληρικῶν, τῶν εἰς καθάρσεις
 παρ' αὐτῶν καταδικασθέντων · καὶ πρεσβυτέρους
 ἰδίους στέλλειν, καὶ τὴν τῆς ἐκκλήτου δοκιμασίαν
 ἀνατιθέναι αὐτοῖς · ἀλλ' ἕκαστον τῶν καταδικα-
 σθέντων πρὸς τὰς συνόδους τῆς ἰδίας ἐπαρχίας ἐκ-
 καλεῖσθαι, εἰ βούλεται, ἢ ἔτι μὴν πρὸς οἰκουμενι-
 κὴν σύνοδον · ἵνα μὴ κοσμικὸν τύπον τῇ τοῦ Χρι-
 στοῦ Ἐκκλησίᾳ εἰσάγειν δέξῃ. Παρέστησαν δὲ τοῦτο,
 τὸ ἐξ ἔργων αὐτῶν καὶ ὕβριν ταῖς Ἐκκλησίαις ἐπι-
 ἄγον · τὸν γὰρ πρεσβύτερον Ἀπιάριον, ἐκ τῆς ἐν
 Σίκκῃ Ἐκκλησίας ἀποκινήθηνα δι' εὐλόγους αἰτίας,
 εἶτα αὐτῷ δὴ τῷ Κελεστίνῳ τῷ Ῥώμης προσελ-
 θόντα, καὶ παρ' αὐτοῦ δεχθέντα, καὶ μετὰ Φαυστί-
 νου τοῦ ἐπισκόπου σταλθέντα πρὸς τὴν Ἀφρικὴν, ἐπὶ
 τῷ ἀποδοθῆναι αὐτὸν αὐθις τῷ πρεσβυτέρῳ, καταξ-
 εασθῆναι δὲ καὶ τὰ παρ' αὐτῶν δὴ τῶν θαυραβρα-
 κηγῶν κατ' αὐτοῦ ἐπιπεσθέντα ἐγκλήματα · ἀναι-
 σχυντότερον τοῦτον τὸ σπουδαίως, καὶ ὡς οὐκ εἶδει,
 εἰς κοινωνίαν παραδεχθῆναι κατέστησε, καὶ τῇ
 συνόδῳ ὕβρεις ἐπάγοντα, ὡς μὴ δεχόμενον παρ' αὐ-
 τῆς, διὰ τὸ τοῦς κατηγοροῦς κατὰ πρόσωπον αὐτοῦ
 ἴστασθαι, καὶ ἀπελέγχειν αὐτὸν, καὶ μετὰ πολλὰς
 ἀντιλογίας καὶ ἀναισχύντους ἀρνήσεις στενωχωρη-
 θέντα ὑπὸ τε τῶν ἐλέγχων καὶ τῆς ἰδίας συνειδήσεως, δημοσίᾳ ὁμολογήσαντα τὰ κατ' αὐτοῦ προ-
 τεθέντα ἐγκλήματα, καὶ εἰς στεναγμούς μεταστραφέντα καὶ δάκρυα.

enim et Appiarius, a te admissus, synodo resti-
 tit, et injuriam attulit, et tandem conversus est,
 et et seipsum reprehendit, suspiriis desinens. »
 Patres hi indubitata et verissima synodi Nicæne
 exemplaria recipientes, in canonibus illius non in-
 venientes decretum, ut a papa mitterentur ejus
 ministri, et episcoporum et clericorum appellationes
 apud eos exerceerentur, ad Celestinum Romæ papam
 scripserunt, ut postea ab ipsis segregatos facere, et
 ut non decet, in communionem non restitueret, nec
 episcoporum aut clericorum ab ipsis ad depositio-
 nem condemnatorum appellationem reciperet, nec
 presbyteros suos mitteret; et his appellationis exa-
 minationem committeret, sed ut condemnatorum
 unusquisque ad propriam provinciam synodos appel-
 laret, si vellet, vel etiam ad synodum œcumenicam;
 ne sæcularem fastum in Christi Ecclesiam introdu-
 cere videretur. Sed illud etiam 678 in medium
 producebant, quod ex istiusmodi operibus Ecclesia
 contumelia afficeretur. Nam Aplarium presbyterum
 Siccæ Ecclesiæ ob justas causas amotum, deinde
 ad ipsum Celestinum Romæ episcopum accedentem,
 et ab eo acceptum, et cum Faustino episcopo ad
 Africam missum, ut presbyterio ipse iterum redderetur,
 quæ autem ab ipsis Thabrabracensis ei objecta
 fuerant crimina examinarentur, impudentissimum
 istum proferre, et ut non oportebat, ad communio-
 nem recipi constituit, etiam synodo contumelias
 affligentem, ut ab ea non acceptum, eo quod acu-
 satores ejus coram stabant, et eum convincebant,
 qui post multas contradictiones et impudentes de-
 negationes, argumentis pariter et propria conscien-
 tia in angustias compulsus, crimina ei objecta
 publice confessus, et in suspiria conversus est et
 lacrymas.

Ἐκ τῶν κραθέντων ὁπομημάτων ἐν Κωνσταν-
 τिनουπόλει περὶ Ἀγαπίου καὶ Βαγαδίου, ἐκα-
 τέρου ἀντεχομένου τῆς ἐπισκοπῆς Βόστρου.

Ex monumentis actorum Constantinopoli de Agario
 et Bagadio, utroque vindicante episcopatum
 Bostre.

Ἐπὶ ὑπατείας τῶν εὐσεβεστάτων καὶ θεοφιλεστά-
 των βασιλέων ἡμῶν Φλαβίου Ἀρκαδίου, Αὐγού-
 στου τῷ τρίτῳ, καὶ Ἀνωρίου τῷ δευτέρῳ, τῷ πρὸ
 τριῶν καλανῶν Ὀκτωβρίων, ἐν τῷ φωτιστη-
 ρίῳ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀγιωτάτης Ἐκ-
 κλησίας, καθεσθέντων τῶν ἀγιωτάτων ἐπισκό-
 πων Νεκταρίου Κωνσταντινουπόλεως, Θεοφίλου
 Ἀλεξανδρείας, Φλαβιανοῦ Ἀντιοχείας, Πάλλα-
 δίου Καισαρείας Καππαδοκίας, Γελασίου Και-
 σαρείας Παλαιστίνης, Γρηγορίου Νύσσης, Ἀμ-
 φιλοχίου Ἰκονίου, Παύλου Ἡρακλείας, Ἀρα-
 θιανῶ Ἀγκύρας, Ἀμμωνος Ἀδριανουπόλεως,
 Φαλερίου Ταρσοῦ, Δουκίου Ἰσραπόλεως, Ἐπι-
 σκόπου Λαοδικείας, Παύλου Ἀλεξανδρῶν, Διοσκώ-
 ρου Ἐρμουπόλεως, Προβατίου Βερνίκης,
 Θεοδώρου Μοφουεστίας, Βίζου Σελευκείας,
 Ἐπαγόθου Μαρκανουπόλεως, Γερωντίου Κλαυ-

In consulatu religiosissimorum et Dei amantissi-
 morum imperatorum nostrorum Fl. Arcadii
 Augusti tertium, et Honorii secundum, A. D.
 tertio calendas Octobris in Baptisterio sanctis-
 simæ Constantinopolitanæ Ecclesiæ, sedenti-
 bus sanctissimis episcopis, Nectario Constan-
 tinopolitano, Theophilo Alexandrino, Flaviano
 Antiocheno, Palladio Cæsareæ Cappadociæ,
 Gelasio Cæsareæ Palæstinæ, Gregorio Nyssæ,
 Amphilochio Iconii, Paulo Hieracleæ, Arabiano
 Ancyræ, Ammone Adrianopolis, Phalerio Tarsi,
 Lucio Hierapolis, Elpidio Laodicææ, Paulo
 Alexandrorum, Dioscoro Hermopolis, Probatio
 Beronices, Theodoro Mopsuestiæ, Bizo Seleu-
 ciciæ, Epagatho Marcianopolitæ, Gerontio Clau-
 dianopolis, et aliis diversis episcopis, et uni-
 verso ordine sacerdotali; Nectarius episcopus

Constantinopolitanus dixit : Sancta hac synodo A
 Dei gratia rursus in hoc sancto loco congregata,
 si eadem sanctorum fratrum et in sacris com-
 ministrorum synodus ita censet, quia adstare
 video eos, qui contendunt de Bostrenorum epi-
 scopatu, fratres nostros Bagadium et Agapium,
 hi sua inter se invicem jura incipient proponere.
 Et postquam aliqua ab eis pro hac causa acta
 essent, et dicti Bagadii depositionem a duobus
 solis episcopis jam tempore hujus synodi mor-
 tuis factam ostensum esset ; Arabianus Ancyrae
 episcopus dixit : Non propter hanc litem, sed
 de tota deinceps vita id metuens, precor sanctam
 synodum statuere : Licetne a duobus episcopis
 fieri depositionem, an non ? et absente metro-
 politano licet, an non ? Præsentī quidem causæ B
 nihil est præjudicii. Vereor autem, ne ex his
 actis aliqui potestate accepta talia audeant.
 Rogo ergo vos respondere. Nectarius episcopus
 Constantinopolitanus dixit : Pulchre suasit reli-
 giosissimus episcopus Arabianus : equidem cum
 par causa accidere possit, præteritum non cou-
 demnantes, quod deinceps futurum est præmu-
 nianus. Arabianus Ancyrae episcopus dixit :
 Id quod est præteritum, beatorum Patrum, qui
 Nicææ convenerunt, damnat synodus, jubens
 non esse pauciores tribus, qui ordinent, nec
 absente metropolitano. De futuro autem verius C
 hæc interrogavi. Velim ergo vos aperte edicere,
 et nec suspense, 679 nec dubie, ut a duobus
 hominibus, nec ordinari nec deponi episcopum
 liceat, juxta Nicænam synodum. Et post alia
 Theophilus episcopus Alexandriae dixit ; Ad-
 versus eos, qui excesserunt, fieri non potest ut
 indignationis sententia feratur ; quoniam præ-
 sentes non fuere condemnati. Sed si quis de his,
 qui in futurum debent deponere, consideret,
 mihi videtur non solum tres debere accedere ;
 sed, si fieri possit, omnes provinciales, ut
 multorum sententia accuratior condemnatio
 reddatur ejus, qui dignus est deponi, præsentis D
 et judiciali. Nectarius episcopus Constantinopo-
 litanus dixit : Cum de legitimis institutis et
 decretis agitur, consequens est non propter
 personarum causas aliquas talia decerni. Quam-
 obrem, sicut sanctissimus episcopus Arabianus
 hortatus est, futura stabilire volens ; conse-
 quenter et humane sanctissimi episcopi Theo-
 phili sententia decrevit, non licere in posterum,
 nec a tribus quidem, nedum a duobus, eum,
 qui reus examinatur, deponi : sed majoris sy-
 nodi et provinciarum episcoporum sententia, sicut
 apostolici defluere canones. Flavianus episco-
 pus Antiochiæ dixit : Quæ exposuerunt sanctis-
 simus episcopus Nectarius et sanctissimus et
 pientissimus Theophilus episcopus, aperta sunt.
 Et omnes ecclesiastici his acquiescimus.

τριῶν, μή τοί γε παρά δύο, τὸν ὑπεύθυνον δοκιμαζόμενον καθαιρεῖσθαι, ἀλλὰ γὰρ πλείονος
 συνόδου ψήφῳ καὶ τῶν τῆς ἐπαρχίας, καθὼς καὶ οἱ ἀποστολικοὶ κανόνες διαρίσαντο. Φλαβιανὸς

διανοουκλειῶς, καὶ ἑτέρων διαφόρων ἐπισκό-
 πων, καὶ παντὸς τοῦ ἱερατείου, Νεκτάρου
 ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως εἶπεν· Τῆς
 ἁγίας ταύτης συνόδου κατὰ Θεοῦ χάριν πάλιν ἐν
 τῷ ἁγίῳ τόπῳ τοῦτῃ συνελεγμένης, εἰ δοκιμάσει
 ἡ αὐτὴ τῶν ἁγίων ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν
 σύνοδος, ἐπειδὴ καὶ ἰσότητος ὁρῶ τοὺς διαφερο-
 μένους· πρὸς ἑαυτοὺς περὶ τῆς τῶν Βοστρονηῶν
 ἐπισκοπῆς, τοὺς ἀδελφούς ἡμῶν Βαγαδίων καὶ
 Ἀγάπιον τῶν πρὸς ἀλλήλους ἐνάρξασθαι δε-
 καίων. Καὶ μετὰ τὸ πραγθῆναι τινα παρ' αὐτοῖς
 χάριν τῆς αὐτῆς ὑπόθεσις, καὶ ἐμφανισθῆναι
 καθαιρεσὶν τοῦ ρηθέντος Βαγαδίου γενομένην
 ὑπὸ δύο καὶ μόνων ἐπισκόπων τῶν καὶ τεταλευ-
 τηκότων ἤδη κατὰ τὸν καιρὸν τῆς αὐτῆς συνό-
 δου· Ἀραβιανὸς ἐπίσκοπος Ἀγκύρας εἶπεν· Οἱ
 τῆς παρούσης ἕνεκα δίκης, ἀλλὰ τοῦ ὄψεσθαι βίαι
 παντὸς θεοδικῶς τοῦτο, ἀξιώ τὴν ἁγίαν σύνοδον
 διαλαλῆσαι, ἔξοσι γενέσθαι καθαιρεσὶν παρὰ
 δύο ἐπισκόπων, ἢ οὐ ; καὶ κατὰ ἀπόντος μη-
 τροπολίτου ἔξοσι, ἢ οὐ ; Οὐδὲν πρόκριμα πρὸς
 τὴν παρούσαν ὑπόθεσιν. Δέδοικα δὲ μή, ἐκ τῶν
 ὑπεμνημάτων τούτων τινὲς λαθόμενοι ἐξουσίας,
 τοιαῦτα τολμήσωσιν. Ἀξιώ οὖν ὁμᾶς ἀποκρι-
 νασθαι. Νεκτάριος ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπό-
 λεως εἶπεν· Ἐπεινετῶς εἰσηγήσατο ὁ εὐλαβέ-
 στατος ἐπίσκοπος Ἀραβιανός· οὐ μὴν δυναμέ-
 νης δίκης ἐξομοῦσθαι, τὸ παρελθὼν μὴ κατα-
 κρίναντες, τὸ ἐξῆς ἀσφαλίσωμεθα. Ἀραβιανός
 ἐπίσκοπος Ἀγκύρας εἶπεν· Τὸ παρελθὼν ἡ τῶν
 μακαρίων Πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ σύνοδος κα-
 τακρίνει, ἡ κελεύουσα μὴ ἰλάττους εἶναι τριῶν
 τοῦ χειροτονοῦντος, μηδὲ ἀπόντος τοῦ μητρο-
 λίτου. Τοῦ δὲ μλλοντος ἕνεκεν θεοδικῶς ; ἐγὼ
 τὴν ἐρώτησιν ἐποιήσαμην. Ἀξιώ οὖν ὁμᾶς σαφῶς
 διαλαλῆσαι, καὶ μήτε ἡρητημένως ; μήτε ἀμφι-
 βόλως, ὥστε μὴ ἐξεῖναι ὑπὸ δύο ἀνθρώπων μήτε
 χειροτονεῖσθαι μὴ ; καθαιρεῖσθαι ἐπίσκοπον, ἀπο-
 λούθως τῆ ἐν Νικαίᾳ συνόδῳ. Καὶ μεθ' ἑτερα
 θεόφιλος ; ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας εἶπεν· Ἐπὶ
 τῶν ἀπελθόντων εὐ δυνατὸν φήφον ἐκφέρειν ἀγα-
 νακτῆσεως· ἐπειδήπερ μὴ παρόντας κατακρίθη-
 σαν. Εἰ μέντοι γε περὶ τῶν μελλόντων διασκοπεῖ
 τις τῶν ὀφειλόντων καθελθῆναι, φαίνεται μοι μὲ
 μόνον τρεῖς παρῆναι προσήκειν, ἀλλ' εἰ δυνατὸν
 τοὺς πάντας ἐπαρχιώτας, ἵνα τῆ τῶν πολλῶν
 φήφῳ ἀκριβεστερα ἡ κατακρίσις τοῦ ἀξίου τῆς κα-
 θαιρέσεως δεικνύηται παρόντος καὶ κρινομένου.
 Νεκτάριος ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως
 εἶπεν· Νομίμων εἰσηγήσεων καὶ δογματῶν,
 κρυτανουμένων, ἀκόλουθον οὐ διὰ προσώπων
 τινὰς αἰτίας τὰ τοιαῦτα δογματίζεσθαι. Τοιγαρ-
 οῦν, καθάπερ ὁ ἀγιώτατος ἐπίσκοπος Ἀρα-
 βιανός εἰσηγήσατο, τὰ μέλλοντα ἀσφαλίσασθαι
 βουλόμενος, ἀκολουθῶς καὶ φιλανθρώπως ἡ τοῦ
 ἀγιώτατου ἐπισκόπου Θεοφίλου ψήφος διαρί-
 σατο, μὴ χρῆναι πρὸς τὸ ἐξῆς, μηδὲ παρὰ

επίσκοπος Ἀντιοχείας εἶπεν· Ἄπερ κατέθεντο οἱ περὶ τῶν ἀγιώτατον ἐπίσκοπον Νεκτάριον
 εἰ καὶ τὸν ἀγιώτατον καὶ δαιώτατον ἐπίσκοπον Θεόφιλον, δῆλα. Καὶ στέργομεν πάντες οἱ ἐκκλησιαστικοί. »
 ΒΑΣΣ. Τοῦ ἐπισκόπου Βόστρων Βαγαδίου καθαι- A
 ρεθέντος παρὰ δύο ἐπισκόπων καὶ μονομερῶς, λό-
 γος ἐγένετο παρὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδου,
 περὶ τοῦ εἰ καλῶς γέγονεν ἡ τοιαύτη καθάρσις,
 ἀντιποιουμένου τοῦ ψευδοθέντος Ἀγαπίου ὑπὲρ
 τῆς κρίσεως· καὶ διεγνώσθη ἀκανόνιστον εἶναι τὴν
 καθάρσιν, ὡς μὴ ὀφειλόντων δύο, ἀλλὰ πολλῶν
 τηρεῖν τὰ κατὰ τῶν ἐπισκόπων λεγόμενα. Σὺ δὲ
 γίνωσκες ὅτι ἡ τοιαύτη διάγνωσις οὐκ ἔχει τὸ ἐνεργ-
 γὸν σήμερον. Ἀπὸ γὰρ τοῦ ἰβ' κανόνος τῆς ἐν Καρ-
 θαγένῃ συνόδου, μεταγενεστέρως οὕσης κατὰ πολλῶν,
 τὰ κατὰ τῶν ἐπισκόπων ἐκκλησιαστικὰ δικαστήρια
 παρὰ δώδεκα ἐπισκόπων γυμνάζονται. Καὶ ἀνδ-
 γνῶθι τὸν τοιοῦτον κανόνα. Γίνωσκε δὲ ὅτι ἡ μὲν
 ὕνοδος αὕτη ἐπὶ Ἀρκαδίου τοῦ βασιλέως γέγονεν, ἡ δὲ ἐν Καρχηδόνι, βασιλεύοντος Θεοδοσίου τοῦ
 μικροῦ.

ZONAR. Ἡ μὲν ὑπόθεσις ἐζητεῖτο περὶ τῆς τῶν B
 Βόστρων ἐπισκοπῆς, δύο ταύτης ἀντεχομένων,
 Ἀγαπίου καὶ Βαγαδίου. Ἦν μὲν γὰρ πρῶτον ἐπί-
 σκοπος ἐν αὐτῇ ὁ Βαγάδιος, διὰ δὲ τινος αἰτίας
 παρ' ἐπισκόπων δύο καθαιρεθέντος αὐτοῦ, καὶ
 ταῦτα ἀπόντος, ὁ Ἀγάπιος χειροτόνητος εἰς τὴν
 βῆθεισαν ἐπισκοπὴν· ἠτιῶτο δὲ τὴν καθάρσιν ὁ
 Βαγάδιος. Προτεθείσης οὖν εἰς τὸ μέσον τῆς συν-
 ὁδοῦ τῆς ὑπόθεσεως, Ἀραβιανὸς Ἀγκύρας εἶπεν
 ὅτι Ὁ δὲ διὰ τὴν παρούσαν ὑπόθεσιν ἐρωτῶ, ἀλλὰ
 διεδικῶς περὶ τῶν ἐξῆς, ἵνα μὴ ἐν πάσῃ τοιαύτῃ
 ὑποθέσει κρατήσῃ, ὡς κανὼν τὸ γινόμενον, καὶ
 ἀξιῶ τὴν σύνοδον εἰπεῖν, εἰ ἔξεστι καθάρσιν
 γενέσθαι παρὰ δύο ἐπισκόπων, καὶ τὴν ψῆφον
 τοιαύτην κατ' ἀπόντος δοθῆναι. Φοβοῦμαι γάρ,
 φησί, μὴ τινες τὰ ἐν τῇ ὑποθέσει ταύτῃ εὐρί- C
 σκοντες ὑπομνήματα τοιαῦτα τολμῶσι. Πρὸς οὖν
 τὴν ἐρώτησιν ταύτην ὁ Ἀλεξανδρείας Θεόφιλος
 ἀπεκρίνατο ὅτι, Ἐπειὶ οἱ τὸν Βαγάδιον καθαιρή-
 σαντες δύο ἐπίσκοποι ἤδη τεθνήκασι, κατ' ἐκείνων
 ψηφίσασθαι, ὡς μὴ καλῶς ποιησάντων, οὐ χρῆ-
 ἵνα μὴ καὶ ἡμεῖς αἰτιαθῶμεν, ὡς μὴ παρόντας αὐ-
 τοῦς κατακρίναντες· σημαίω δὲ τὸ μέλλον ἀπαλι-
 σώμεθα, ὥστε μηκέτι τοιαῦτα γίνεσθαι, δοκεῖ μοι,
 φησὶν, ὅτι οὐ μόνον τρεῖς ἐνδέχεται παρεῖναι ἐπι-
 σκόπους ἐπὶ καθαιρέσει ἐπισκόπου, ἀλλὰ, εἰ δυνα-
 τὸν, καὶ τοὺς πάντας ἐπαρχιώτας, ἦγουν τοὺς
 τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης ἐπισκόπους, ἐν ᾧ καὶ ἡ ἐπι-
 σκοπὴ τοῦ καθαιρουμένου διάκειται, ἵνα πολλῶν
 ὄντων τῶν κρινόντων, καὶ ἀποραινομένων, παρόν- D
 τος καὶ αὐτοῦ τοῦ αἰτιωμένου, ἀκριβοστέρα ἡ
 κατακρίνουσα ψῆφος τὸν καθαιρούμενον γίνηται.
 Τῆς γοῦν γνώμῃ ταύτῃ καὶ ὁ Νεκτάριος, καὶ ὁ Φλα-
 βιανὸς, καὶ οἱ λοιποὶ τῆς συνόδου ἠρέσθησαν. Καὶ
 ταῦτα μὲν οἱ Πατέρες οὕτοι. Ὁ δὲ δωδέκατος κανὼν
 τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου, μεταγενεστέρως οὕσης
 παρὰ ταύτην τὴν ἐπὶ Νεκταρίου συναθροισθείσαν
 (αὕτη μὲν γὰρ ἐπὶ Ἀρκαδίου συνέστη, ἡ δ' ἐν
 Καρθαγένῃ Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ βασιλεύοντος)
 ἐπισκόπου, φησὶν ἐν ἐκκλησιαστικῷ κατηγορουμένου
 δώδεκα ἐπισκόπους δικάζειν, εἰ καὶ διὰ πολλῶν

ZONAR. De Bostrensi Episcopatu controversia
 agitabatur, cum duo illum sibi, nimirum Agapius
 et Bagadius, vindicarent. Erat enim paulo ante Ba-
 gadius illius urbis episcopus, sed cum nonnullas ob
 causas a duobus episcopis esset depositus, idque
 illo absente, Agapius memorati episcopatus ordi-
 natus est episcopus. Porro depositionem suam vitio
 factam esse Bagadius contendebat. Cum igitur in
 medio concilio proposita esset controversia, Ara-
 bianus Aucyræ dixit : Non tam ob præsentem cau-
 sam interrogo, quam quod in posterum metuum ne
 forte in simili causa quavis, id quod gestum est
 tanquam regula vim obtineat; atque a concilio
 peto, ut declaret, num a duobus episcopis deposi-
 tionem fieri liceat, et ejusmodi sententiam adversus
 absentem pronuntiare. Vereor enim, inquit, ne
 forte aliqui, cum in hujus causæ acta incidierint,
 alia audeant. Ad hanc igitur interrogationem Theo-
 philus Alexandrinus respondit : Quandoquidem
 episcopi duo, a quibus depositus est Bagadius, e
 vivis excesserunt, in eos ferri sententiam, quod non
 recte egerint, minime convenit; ne forte nos quo-
 que reprehendantus, quod absentes illos damnaverim-
 us : ut autem in futurum provideamus, ne ampli-
 us talia quædam fiant, mihi videtur, inquit, non
 tres episcopos tantum adesse debere ad unum de
 gradu dejiciendum episcopum; sed, si fieri possit,
 etiam omnes provinciales sive provinciæ illius epi-
 scopos, in qua illius episcopatus est situs, qui de
 gradu dejicitur; ut cum multi exstiterint iudices,
 ac sententiam tulerint præsentem illo, qui accusa-
 tur, exactior 680 ac firmiter sententia reddatur,
 qua damnatur is qui deponitur. Hanc igitur senten-
 tiam et Nectarius et Flavianus et cæteri ex concilio
 approbarunt. Atque hæc quidem iusti Patres.
 Duodecim autem canon concilii Carthaginiensis,
 quod tempore posterius est isto Nectario sedente
 congregato (quippe cum hoc imperante Arcadio
 coactum sit; Carthaginiense vero Theodosio minori
 imperante) si quis episcopus, inquit, alicujus cri-
 minis factus sit reus, a duodecim episcopis iudico-

tur : si forte ob nimiam necessitatem plures congregari non possint. Legendus est igitur memoratus ille canon, una cum iis, quæ ad exponendum illum conscripta sunt.

ARIST. « In posterum reum examinatum, nec a
« duobus nec tribus deponi oportet : sed majoris
« synodi ac provincialium sententia : quemad-
« modum et apostolici canones decreverunt. »

Quandoquidem synodus hæc Bagadium episcopum Bostrensem a duobus episcopis depositum, ejusque loco Agapium ordinatum, invenit : timore percussa, ne et in posterum illud fieret, futurum tutum reddidit, jussitque episcopum criminibus accusatum, et ad depositionem redactum, non a duobus tribusve episcopis judicari : sed ab omnibus, si fieri potest, provinciæ episcopis, vel saltem a pluribus, ut illi non sint pauciores quam duodecim ; quemadmodum duodecimius synodi Sardicensis canon statuit.

Α ανάγκην πλείονος συνελθεῖν δυνατόν. Ἀναγνωστέον τὸν τὸν εἰρημὸν κανόνα, καὶ τὰ ἐπ' ἐξηγήσει αὐτοῦ γεγραμμένα.

ΑΡΙΣΤ. « Μὴ χρῆναι πρὸς τὸ ἐξῆς μήτε παρὰ δύο
« μήτε παρὰ τριῶν τὸν ὑπεύθυνον δοκιμαζόμε-
« νον καθαιρεῖσθαι, ἀλλὰ πλείονος συνόδου ψήφῳ,
« καὶ τῶν τῆς ἐπαρχίας· καθὼς καὶ οἱ ἀποστολι-
« κοὶ κανόνες διωρίσαντο. »

Ἐπειδὴ περ εὔρεν ἡ σύνοδος· αὕτη τὸν ἐπίσκοπον Βοστρῆς Βαγάδιον ὑπὸ δύο ἐπισκόπων καθαιρεθέντα, καὶ ἀντ' αὐτοῦ τὸν Ἀγάπιον χειροτονηθέντα, δεηθείασα μὴ ποτε καὶ εἰς τὸ μετέπειτα τοῦτο γένηται, τὸ μέλλον ἐξησφαλίσαστο, καὶ προσέταξε τὸν κατηγορούμενον ἐπίσκοπον ἐπ' ἐγκλήμασι, καὶ συναυνοῦμενον εἰς καθάρσεις, μὴ παρὰ δύο ἢ παρὰ τριῶν ἐπισκόπων κρίνεσθαι, ἀλλὰ πάντων, εἰ δυνατόν, τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων, ἢ καὶ παρὰ τῶν πλείωνων· ὥστε μὴ ἐλάττους αὐτοῦ τῶν δώδεκα εἶναι· καθὼς ὁ δωδέκατος κανὼν τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου διαλαμβάνει.

EXPLICIT EDITIONIS BEVEREGII TOMUS PRIOR.

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΔΗΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ

Ἐρωτήσαντα περὶ διαφόρων κεφαλαίων, πρὸς ἃ διὰ τῆς Ἐπιστολῆς ὁ Διονύσιος ἀποκρίσεις ἐποίησεν, αἱ καὶ ὡς κανόνες ἐδέχθησαν.

BEATI DIONYSII

ALEXANDRINI ARCHIEP.

EPISTOLA AD BASILIDEM EPISCOPUM

Interrogantem de diversis capitibus, ad quæ per Epistolam Dionysius responsa dedit, quæ tanquam canones sunt admissa.

CANON I.

Dionysius Basilidæ dilecto mihi filio et fratri in sacris comministro, Deoque fideli, in Domino salutem.

Misisti ad me, fidelissime et sapientissime fili mi, interrogans qua hora diei Paschæ jejunium solven-

(1) Ἀπέστειλας. Scholium in codice Amerbachiano : Ἰστέον ὅτι γέγονε μὲν ὁ μακάριος Διονύσιος ὡς ἀπροαῆς Ὁριγένους, ἐν τῷ τετάρτῳ τῆς β-

KANON A.

Διονύσιος Βασιλεῖδῃ τῷ ἀγαπητῷ μου υἱῷ καὶ ἀδελφῷ συλλειτουργῷ καὶ θεοπειθεῖ, ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

Ἀπέστειλάς (1) μοι, πιστότατε καὶ λογώεστε υἱέ μου, πυνθανόμενος καθ' ἣν ὥραν ἀπονηστί-

σιλείας εἶται Φιλίππου τοῦ μετὰ Γορδιανὸν βασιλεύσαντος. Τὸν βίον μεταλλάξαντος Ἡρακλᾶ τρισκαίδεκάτου τῆς Ἀλεξανδρέων Ἐκκλησίας ἐπισκόπου τῆν

ἔσθαι δεῖ (1) τῆν τοῦ Πάσχα ἡμέραν (2). Τι-
 νὰς μὲν γὰρ τῶν ἀδελφῶν λέγειν φησὶ δτι χρῆ
 τοῦτο ποιεῖν πρὸς τὴν ἀλεκτροφωνίαν· τινὰς δὲ,
 δτι ἀφ' ἑσπέρας χρῆ. Οἱ μὲν γὰρ ἐν Ῥώμῃ ἀδε-
 λφοί, ὡς φασὶ, περιμύθουσι τὸν ἀλέκτορα· περὶ δὲ
 τῶν ἐνταῦθα ἔλθουσιν δτι τάχιον. Ἀκριβῆ δὲ ὡραν
 τιθέναι ἐπιζητεῖς, καὶ ὡραν πάνν μεμετρημένην·
 δπερ καὶ δύσκολον καὶ σφαλερόν ἐστι. Τὸ μὲν
 γὰρ δτι μετὰ τὸ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου
 ἡμῶν καιρὸν χρῆ τῆς δορτῆς καὶ τῆς εὐφροσύ-
 νης ἐνάρχῃσθαι, μέχρις ἐκεῖνου τὰς ψυχὰς ταῖς
 νηστείας ταπεινούντας, ὑπὸ πάντων ὁμοίως ὁμο-
 λογηθήσεται. Κατασκευάσας δὲ δι' ὧν ἐγγράφας
 μοι πάνν ὄνωσ καὶ τῶν θείων Εὐαγγελίων ἠσοθη-
 μένος, δτι μηδὲν ἀπικριβωμένον ἐν αὐτοῖς περὶ
 τῆς ὡρας καθ' ἣν ἀρέστη, φαίνεται. Διαφόρων μὲν
 γὰρ οἱ εὐαγγελιστὰι τοὺς ἐπι τοῦ μηνιῶρον
 ἐλθόντας ἀνέγραψαν κατὰ καιροὺς ἐνηλλαγμέ-
 νους, καὶ πάντες ἀρεστηκότα ἤδη τὸν Κύριον
 ἔρασαν εὐρηκέναι. Καὶ ὅψε Σαββάτων, ὡς ὁ Μα-
 θθαῖος εἶπε· καὶ πρῶτας ἐτι σκοτίας οὐσης, ὡς ὁ
 Ἰωάννης γράφει· καὶ ἁθροῦ βαθέος, ὡς ὁ Λου-
 κᾶς· καὶ λίαν πρῶτ ἀναταλιαντος τοῦ ἡλίου, ὡς ὁ
 Μάρκος. Καὶ τότε μὲν ἀρέστη, σαφῶς οὐδεὶς
 ἀπερήνατο. Ὅτι δὲ ὅψε Σαββάτων τῆ ἐπιφω-
 σκούση μὲν Σαββάτων οἱ ἐπι τοῦ μηνιῶρον παρα-
 γρημένοι, οὐκέτι κελμενον αὐτὸν ἐν αὐτῷ κατέ-
 λαβον, τοῦτο ἀνωμολόγηται. Καὶ μηδὲ διαφωνεῖν,
 μηδὲ ἐναντιοῦσθαι τοὺς εὐαγγελιστὰς πρὸς ἀλλή-
 λους ὑπολόβωμεν· ἀλλ' εἰ καὶ μικρολογία τις εἴ-
 ναι δοξεί περὶ τὸ ζητούμενον, εἰ συμφωνούντες
 πάντες ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ τὸ τοῦ κόσμου φῶς
 τὸν Κύριον ἡμῶν ἀνατεταλέναι, περὶ τῆς ὡραν
 διαφέρουσαι· ἀλλ' ἡμεῖς εὐγνωμόνως τὰ λεγόμενα
 καὶ πιστῶς ἀρμόσαι προθυμηθῶμεν. Τὸ μὲν ὑπὸ
 τοῦ Μαθθαίου λεχθέν, οὕτως ἔχει· Ὅψε δὲ Σαβ-

dum est. Dicis enim aliquos fratres dicere, quod oportet hoc in galli cantu facere; alios vero, quod id sit faciendum vespere. Qui enim Romae sunt fratres, ut aiunt, gallum expectant. De iis autem qui hic sunt, dixisti quod citius. Horam autem exactam et valde de mensam exponere desideras: quod quidem est difficile, et lubricum. Quod enim post resurrectionis Domini nostri tempus oportet eos festum ieiuniumque inchoare, qui ad illud usque animas jejuniis humiliant, erit apud omnes similiter in confesso. Per ea autem quae ad me scripsisti, probasti sane admodum et divinorum Evangeliorum sensu percepto, quod nihil ab eis accurate traditum de hora qua resurrexit, apparuit. Evangelistae enim eos qui ad monumentum venerunt, diverse descriperunt, mutatis temporibus, et omnes surrexisse jam Dominum, dixerunt invenisse. Et vespere Sabbati, ut dixit Matthaeus 1; et cum mane adhuc esset obscurum, ut scribit Joannes 2; et summo diluculo, ut Lucas 3; et valde mane, orto iam sole, ut Marcus 4. 2 Et quando surrexit quidem, nemo aperte respondit. Quod autem vespere Sabbati lucescente una Sabbatorum, qui ad monumentum venerunt, eum non amplius jacentem invenerunt, hoc in confesso est. Ac neque dissentire nec sibi adversari inter se evangelistas existinemus; et quanquam parva quaedam circa id quod quaeritur controversia esse videbitur, si omnes in una nocte mundi lucem Dominum nostrum exortum esse consentientes, in hora dissentiant: nos tamen, quae ab eis dicta sunt, pie et fideliter conciliare studeamus. Quod a Mattheo quidem dictum est, sic habet: Vespere autem Sabbati, cum lucesceret in primam hebdomadis diei, venit Maria Magdalene et alia Maria ad spectandum sepulcrum. Et ecce fuit magnus terrae motus: angelus enim Domini cum de caelo descendisset, accedens devolvit lapidem, et sedit supra ipsum:

1. Matth. xviii, 1. 2. Joan. ix, 1. 3. Luc. xxiv, 1. 4. Marc. xvi, 2.

προστασίαν ταύτης ὁδε ἀπολαμβάνει· καὶ πρὸς τοὺς
 ἐπὶ δέκα καὶ ἑπτὰ ἔτεσι, ἦτοι τοῖς λοιποῖς τριῶν Φι-
 λίππου, καὶ τῷ ἐνὶ Δακίου, καὶ τῷ ἐνὶ Γάλλου, καὶ
 Βολοσιανοῦ τοῦ υἱοῦ Δακίου, καὶ τοῖς δώδεκα Οὐαλε-
 ριανοῦ καὶ Γαλλίου τοῦ παιδὸς αὐτοῦ, πρὸς Κύριον
 ἐξεδήμενος. Ὁ δὲ Βασιλεὶδης ἦν τῶν κατὰ τὴν Πεν-
 τάπολιν τῆς Λιβύης παροικίων ἐπίσκοπος, ὡς φησὶν
 Εὐσέβιος ἐν τῷ ζ' καὶ τῷ ε' τῆς Ἐκκλησιαστικῆς
 ἱστορίας λόγῳ. Sciendum est, quod hic beatus Dionysius auditor fuit Origenis quarto anno imperii Philippi, qui post Gordianum imperavit. Heracla autem decimo tertio Alexandrinæ Ecclesiae episcopo vita defuncto hic praefecturam istius suscepit; et post septemdecim annos, reliquos nimirum tres Philippi, et unum Decii, et unum Galli, et Volusiani filii Decii, et duodecim Valeriani et Galli (Gallieni) ipsius filii, ad Dominum migravit. Basilides autem paracletum in Pentapoli Lybiae episcopus fuit, ut Eusebius in vi et vii Ecclesiasticae historiae libro tradidit.

φωσκούσης μιὰς Σαββάτων. Constit. apost. l. v, c. 18; et alibi: Ἐπιτελεσθῶ δὲ ἡ νηστεία αὕτη πρὸ τῆς νηστείας τοῦ Πάσχα· ἀρχομένη μὲν ἀπὸ δευτέρας, πληρωμένη δὲ εἰς παρασκευῆν, μεθ' ἧς ἀπονηστῆσαντες. Ibid. cap. 12. Eodem etiam sensu occurrit, syn. Trull., can. 89. Hesychius, Ἀπονηστῆσασθαι, τὸ ἀπὸ νηστείας ἐπι πρῶτην ἔλθειν. Ipse etiam locus quem praemanibus habemus, hunc sensum necessario exigit, in quo Dionysius se interrogatum asserit, καθ' ἣν ὡραν ἀπονηστῆσασθαι δεῖ τὴν τοῦ Πάσχα ἡμέραν. Hoc est, non ut Hervetus verit, qua hora dies Paschae sit jejuniandus; is enim nunquam jejuniu peractus fuit: sed, ut nos vertimus: Qua hora diei Paschae jejunium solvendum est: nimirum, quota hora jejunium antepaschale terminandum est, vespere praecedente paschalem celebratam, an ad galli cantum, an alio tempore; ut ex iis constat, quae in hac epistola sequuntur. Id.

(2) Τὴν τοῦ Πάσχα ἡμέραν. Initium hujus epistolae Alexandrii Dionysii profero, quomodo in niss. non paucis jacet: Ἐπέστελάς μοι.... τῆ τοῦ Πάσχα περιούσι. Vulgo, τὴν τοῦ Πάσχα ἡμέραν. Ἐπι περιούσις τοῦ Πάσχα, solutio paschalis jejunii, τὰς τῶν ἀσπιῶν ἐπιούσις, appellat Eusebius Hist. lib. v, cap. 23, frequentiatque in hunc sensum apud Graecos verba περιούσιον, ἀπόουσιον, ἐπιούσιον, καταούσιον. COTELER. a.: Constit. apost. lib. v, cap. 15.

(1) Ἀπονηστῆσασθαι δεῖ. Gentianus Hervetus vertit, jejuniandus est dies Paschae. Et sic vocem ἀπονηστῆσασθαι, ubicunque occurrit, jejunare vertit: cum contrarium potius ubique significat, nimirum jejunium solvere. Hoc sensu vox ista ἀπονηστῆσασθαι in Constitutionibus apostolicis vulgo dicitis saepe usurpatur; ut: Τῷ δὲ Σαββάτῳ μέχρις ἀλεκτροφωνίας παρατινοντες, ἀπονηστῆσασθε ἐπι-

erat autem species ejus ut fulgur, et indumentum ejus album ut nix. A timore autem ejus concussi sunt qui servabant, et facti sunt ut mortui. Respondens autem angelus, dixit mulieribus: Ne timeatis vos, scio enim quod Jesus crucifixum quaeritis: non est hic: resurrexit enim, sicut dixit ¹. *Id autem quod dictum est, vespere, alii quidem existimabunt secundum verbi communitatem significare vespere Sabbati; sapientiores autem id exaudientes, non hoc, sed profundam noctem esse dicent, tarditatem et longam tempus vespere significante. Et quod noctem dicit et non vespere, subjungit: Cum lucesceret in primam hebdomadis diem; et venerunt, nondum, ut reliqui dicunt, aromata ferentes, sed ad spectandum sepulcrum, et invenerunt factum esse terrae motum, et angelum super lapidem sedentem, et audierunt ab ipso: Non est hic, surrexit. Similiter Joannes: Prima hebdomadis feria, inquit, Maria Magdalene venit mane, cum essent adhuc tenebrae, ad monumentum; et vidit lapidem sublatum a monumento ²; sed juxta illud cum adhuc essent tenebrae, praecesserat. Lucas autem dicit: Sabbato quidem quieverunt secundum praeceptum. Prima autem hebdomadis feria summo mane ad monumentum venerunt, ferentes quae paraverant aromata, invenerunt autem lapidem a monumento devolutum ³. Summum mane fortasse matutinum splendorem, qui prius subapparet, significat primam feriam; et quoniam jam perfectio praeterita cum tota consequente nocte Sabbato, et alio die incipiente, venerunt aromata et unguenta ferentes; quando jam videlicet diu ante surrexerat. Hoc Marcus quoque sequitur, dicens: Emerunt aromata, ut venientes eum ungerent. Et valde mane primae feriae veniunt ad monumentum orto jam sole ⁴. Valde enim mane hic quoque dicit, quod idem est ac summo diluculo, et subjungit: Orto jam sole. Perfectio quidem, et iter eorum summo diluculo et valde mane inceptit; in itinere autem et circa monumentum, moram traserunt usque ad ortum solis; et eis quidam tunc dicit adolescens candidatus: Resurrexit, non est hic. Haec autem cum ita se habeant, hoc iis qui accuratius subtiliusque considerant, enuntiamus quousque hora, vel etiam semihorula vel quarta hora, oportet incipere laetitiam ob Domini nostri a mortuis resurrectionem. Eos quidem qui nimium festinant, et ante mediam noctem surgunt, ut contemptores et intemperantes reprehendimus, ut qui propemodum antequam par sit, cursum abruperint, dicente viro sapiente: Non parum est in vita, quod parum abest. Eos autem qui differunt, et plurimum perferunt, et ad quartam usque vigiliam fortiter abstinent, in qua etiam navigantibus Servator noster in mari ambulans apparuit, ut generosos et laborum tolerantes suscipimus. ¶ Iis autem qui interea ut moti sunt, vel ut potuerunt, quiescunt, non valde molesti simus: quandoquidem nec sex juniorum dies aequaliter, nec similiter om-*

A δάτων τῇ επικρασίᾳ εἰς μίαν Σαββάτων, ἦλθε Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία θεωρῆσαι τὸν τάφον. Καὶ ἰδοὺ σεισμὸς ἐγένετο μέγας· ἄγγελος γὰρ Κυρίου καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ προσελθὼν, ἀπεκόλλησεν τὸν λίθον, καὶ ἐκάλητο ἐπάνω αὐτοῦ· ἦν δὲ ἡ ἡμέρα αὐτοῦ ὡς ἀστραπή, καὶ τὸ εὐδωμα αὐτοῦ λευκὸν ὡσεὶ χιών. Ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου αὐτοῦ, ἐταίσθησαν αἱ τηροῦντες, καὶ ἐγένοντο ὡσεὶ νεκροί. Ἀπακριθεὶς δὲ ὁ ἄγγελος εἶπε ταῖς γυναῖξι· Μὴ φοβείσθε ὑμεῖς, ὅτι ἐγὼ εἶμι· ἡγέρθη γὰρ καθὼς εἶπα. Τοῦτο δὲ τὸ λαχθὲν ἴδτε, οἱ μὲν τινὲς οὐκ ἴσθουσιν κατὰ τὴν κοινότητα τοῦ ῥήματος τὴν ἐσπέραν θηλοῦν τοῦ Σαββάτου· οἱ δὲ σοφώτερον ἐξακούοντες, οὐ τοῦτο· ἀλλὰ τὰ πάντα βαθεῖαν ἐροῦσιν εἶναι· βραδύτητα καὶ μακρὸν χρόνον τοῦ ἔβηθ θηλοῦντος. Καὶ οἱ τούτα λέγει καὶ οὐχ ἐσπέραν, ἐπήγαγε, τῇ επικρασίᾳ εἰς μίαν Σαββάτων· καὶ ἦκου, οὐκῶ, ὡς οἱ λοιποὶ φασί, τὰ ἀρώματα φέρουσαι, ἀλλὰ θεωρῆσαι τὸν τάφον, καὶ εἶδον τὸν σεισμὸν γεγονότα καὶ καθήμενον τὸν ἄγγελον ἐπὶ τοῦ λίθου, καὶ ἀκηκόασιν παρ' αὐτοῦ· οὐκ ἔστιν ὧδε, ἡγέρθη. Ὁμοίως δὲ Ἰωάννης· Ἐν μίᾳ τῶν Σαββάτων, φησὶ, Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ ἦλθε πρῶτ' σκοτίας ἐπιούσης εἰς τὸ μνημεῖον· καὶ βλέπει τὸν λίθον ἠρμένον ἀπὸ τοῦ μνημείου· κληρὸν παρὰ τοῦτο, σκοτίας ἐπιούσης, προελήλυθει. Ὁ δὲ Λουκᾶς φησὶ· Τὸ μὲν Σάββατον ἠούχασαν κατὰ τὴν ἐντολήν· τῇ δὲ μίᾳ τῶν Σαββάτων, ὄρθρου βαθεῖος ἐπὶ τὸ μνημεῖον ἦλθον, φέρουσαι δὲ ἡτοιμασάν ἀρώματα· εἶδον δὲ τὸν λίθον ἀποκεκλισμένον ἀπὸ τοῦ μνημείου. Ὁ βαθεῖος ὄρθρος ἰσως προδοξαζομένην αὐτὴν ἐκωδινὴν ἐμφανίζει τῆς μᾶς τῶν Σαββάτων, διὰ τοῦ παροχρησθέντος ἤδη τελείως σὺν τῇ μετ' αὐτὸ νυκτὶ πάσῃ τοῦ Σαββάτου, καὶ ἑτέρας ἀρχομένης ἡμέρας, ἦλθον τὰ ἀρώματα καὶ τὰ μύρα φέρουσαι· ὅτι θῆλον ὡς ἀνεωστήκει πρὸ πολλοῦ. Τούτω πατακολουθεῖ καὶ ὁ Μάρκος λέγων· Ἠγύρασαν ἀρώματα ἵνα ἐλθοῦσαι ἀλείψωσιν αὐτόν. Καὶ ἴαν πρῶτ' τῆς μᾶς Σαββάτων ἔρχονται ἐπὶ τὸ μνημεῖον ἀνατελλαντος τοῦ ἡλίου. ἴαν μὲν γὰρ πρῶτ' καὶ οὗτος εἶπεν, ὅπερ τυττόν ἐστι τῷ βαθεῖος ὄρθρου, καὶ ἐπήγαγον, ἀνατελλαντος τοῦ ἡλίου. Ἡ μὲν ὄρμη καὶ ἡ ὁδὸς αὐτῶν, θῆλον ὡς ὄρθρου βαθεῖος, καὶ ἴαν πρῶτ' κατήρχθη. Παρέπειτα, δὲ κατὰ τὴν κοινήν καὶ περὶ τὸ μνημεῖον διατρίβουσαι μέχρις ἀνατολῆς ἡλίου· καὶ λέγει καὶ τότε ταύτας ὁ νεανίσκος ὁ λευκίμων· Ἠγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε. Τούτω ὅπως ἐχόντων, τοῦτο τοῖς ἀκριβολογουμένοις ἀποφανόμεθα κατὰ πόλιν ἔσαν ἢ καὶ πόιν ἡμῶν ἢ ὥρας τέταρτον ἀρχομένην προσῆκε τῆς ἐπὶ τῇ τοῦ Κυρίου ἡμῶν ἐκ νεκρῶν ἀναστάσει χαρᾶς. Τοῖς μὲν ἴαν ἐπιταχύνοντας καὶ πρὸ νυκτός ἐγγύς ἤδη μεσοδύσης ἀνιόντας, ὡς ὀλιγόρους καὶ ἀκρατεῖς, μεμφομένα, ὡς παρ' ἄλλων προκαταλύοντας τὸν ὄρθρον, λέγοντος ἀρθρὸς σοφοῦ· Οὐ μικρὸν ἐν βίᾳ τὸ παρὰ μικρῶν.

¹ Matth. xxviii. 1-6.² Joan. xi, 1.³ Luc. xxiii, 56; xxiv, 1, 2.⁴ Marc. xvi, 1, 2, 6.

Τούτους δὲ ὑψυστερίζοντας καὶ διαρκούντας ἐπι-
πλεῖστον, καὶ μέχρι τετάρτης φυλακῆς διακαρ-
τεροῦντας, καθ' ἣν καὶ τοῖς πλείουσιν ὁ Σωτὴρ
ἡμῶν περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης ἐπεφάνη, ὡς
γενναίους καὶ φιλοπόνους ἀποδεχόμεθα. Τοῖς δὲ
μεταξὺ ὡς ἐκινήθησαν ἢ ὡς ἠδυνήθησαν ἀναπαυ-
σαμένοις, μὴ πάντων διοχλώμεν· ἐπεὶ μηδὲ τὰς δε-
τῶν νηστεῶν ἡμέρας ἴσως μηδὲ ὁμοίως πάντες
διαμέρουσιν· ἀλλ' οἱ μὲν καὶ πάσας ὑπεριθέα-
σιν ἄσιτοι διατελοῦντες, οἱ δὲ δύο, οἱ δὲ τρεῖς,
οἱ δὲ τέσσαρας, οἱ δὲ οὐδεμίαν. Καὶ τοῖς μὲν
πάντων διαπονηθεῖσιν ἐν ταῖς ὑπερθέσεσιν, εἴτα
ἀποκαμοῦσι καὶ μορονοῦ ἐκλείπουσι, συγγνώμη
τῆς ταχυτέρας γένεως. Εἰ δὲ τινες οὐχ ὅπως
οὐχ ὑπεριθέμενοι, ἀλλὰ μηδὲ νηστεύσαντες ἢ
καὶ τρυφήσαντες τὰς προαρούσας τέσσαρας, εἴτα ἐλθόντες ἐπὶ τὰς τελευταίας δύο καὶ μίαν ἡμέ-
ρας, αὐτὰς ὑπεριθέοντας, τὴν τε Παρασκευὴν καὶ τὸ
Σάββατον, μέγα τι καὶ λαμπρὸν ποιῶν νομί-
λουςιν ἢν μέχρι τῆς ἑω διαμεινώσιν, οὐκ ὀλίμη τὴν ἰσὴν ἀλλήσιν· αὐτοὺς πεποιθήσθαι, τοῖς τὰς
πλείουσιν ἡμέραις προσηκηδῶσι. Ταῦτα μὲν, ὡς φρονῶ, συμβουλεύω περὶ τούτων ἔγραψα.

ΒΑΣΙΛ. Ἐπισκόπου τινὸς ἐρωτήσαντος τὸν μέγαν Β
ἀρχιερέα τοῦτον, καθ' ἣν ὥραν ἀνέστη ὁ Χριστὸς, ἐφ'
ᾧ κατὰ τὴν πρὸ ταύτης ὥραν ἀπονησιζέσιν, ὁ ἀρ-
χιερεὺς προέθετο ὅτι ἡ ἑορτὴ τοῦ Πάσχα μετὰ τὸ
ἀναστῆναι τὸν Κύριον, ἀρχεται· καὶ ἕως τότε ὀφεί-
λομεν νηστεύειν· τηλικαῦτα δὲ, οὐ πρὸ τῆς ἀναστά-
σεως, ἀπονησιζέσιν. Ὅτι δὲ οὐκ ἐξῆν αὐτῷ εἰπεῖν
τὴν ὥραν καθ' ἣν ὁ Κύριος ἀνέστη, ἀπαλογήσατο
ἀπὸ ρημάτων διαφόρων εὐαγγελιστῶν, ὅτι· Εἰ καὶ μὴ
ἔξεσιν ἀπὸ τούτων γινῶναι τὴν ὥραν καθ' ἣν ὀφεί-
λομεν ἀπονησιζέσιν, ἀλλὰ τοὺς μὲν πρὸ τοῦ μεσο-
νυκτίου λύοντες τὴν νηστείαν, ὡς ὀλιγώρους καὶ
ἀκρατεῖς μεμψόμεθα· τοὺς δὲ μέχρι τετάρτης φυ-
λακῆς ἦτοι ὄρθρου ἐγκαρτεροῦντας, ἀποδεχόμεθα·
τούτους δὲ ἐν τῷ μεταξὺ ἀναπαυθέντας, οὐκ αἰτιώμεθα·
ὅτι οὐδὲ τὰς εἴς ἡμέρας τῆς τοῦ πάθους τοῦ Κυρίου
ἐβδομάδος πάντες ὁμοίως ἀνούουσιν. Οἱ μὲν γὰρ τὰς
πάσας νηστεύουσιν, οἱ δὲ δύο, οἱ δὲ τρεῖς, οἱ δὲ
πλείους, οἱ δὲ οὐδεμίαν. Τὰς οὖν ἐν πλείουσιν ἡμέραις
νηστεύσασιν, καὶ κοπιήσασιν, εἰ ταχυτέρον γένονται
τροφῆς, συγγνώμη δοτέον· τοῖς δὲ τέσσαρας ἡμέρας
μὴ νηστεύσασιν, ἀλλὰ καὶ τρυφήσασιν, κατὰ δὲ τὴν
Παρασκευὴν καὶ τὸ Σάββατον νηστεύσασιν, μὴ νομι-
σθεῖν μέγα τι ποιῆν, εἰ μέχρι πρωτῆς τῆς ἀναστα-
σίμου ἡμέρας ἐγκαρτερήσουσιν ἄσιτοι· οὐ γὰρ
ὁμοίαν ποιοῦνται ἀλλήσιν. Καὶ ἡ μὲν ἀπολογία τοῦ
Πατρὸς, αὐτῆ. Σὺ δὲ ἀνάγνωθι τὸν πρὸ κανόνα τῆς
ἐν Τρούλλῳ συνόδου, διοριζόμενον ἀπονησιζέσθαι
περὶ μέσας νύκτας τοῦ μεγάλου Σαββάτου· τὰς δὲ ἄλ-
λας ἡμέρας τοῦ σωτηρίου πάθους, ἐν νηστείᾳ καὶ προσ-
ευχῇ καὶ κατανύξει διάγειν. Ἐπεὶ δὲ ἔξωθεν τοῦ αὐ-
τοῦ κανόνος ἐσαφηνίσθη ἡ ὥρα τῆς Χριστοῦ ἀναστάσεως
ἀπὸ διαφόρων Γραφικῶν [Ἰσ. Γραφῶν] τέως κατὰ τὸ
ἐγγωροῦν (τὸ γὰρ ἀληθὲς μόνος οἶδεν ὁ ἀναστὰς Θεός),
ὀφειλομεν εἰπεῖν ὅτι μέχρι μὲν τῆς ἕκτης ὥρας καὶ
αὐτῆς τοῦ νεκροῦ Σαββάτου ὀφειλομεν νηστεύειν.
Ἀπὸ δὲ τῆς ἐβδομῆς ὥρας ἐπεὶ ἀρχεται ἡ κυριώ-
νυμος καθ' ἣν καὶ ἀνέστη ὁ Χριστὸς (εἰκόσ δὲ ἐστὶν
ἢ κατὰ τὴν ἐβδόμην ἢ κατὰ τὴν ἡγρότην ὥραν γενέ-
σθαι τὴν ἀνάστασιν), οὐκ ὀφειλομεν κατὰ ταῦτα· η-

A nes expectant; sed alii quidam, vel omnes trans-
mittunt, jejuni permanentes, alii duos, alii tres, alii
quatuor, alii nullum. Et iis quidem qui in illis
transmittendis valde laboraverunt, deinde defessi
sunt, et propemodum deficient, ignoscendum est quod
celerius gustent. Si qui autem non modo non trans-
missis sed ne jejunitatis quidem, vel etiam in delicat-
is opiparisque convitiis, consumptis precedentibus
quatuor diebus, ad duos eosque solos extremos dies
cum venerint, illis a se cibo non gustato transmissis,
Parasceve et Sabbato, magnum quid et egregium se
facere existimant, si ad auroram usque permanser-
int; non existimo eos ex aequo certamen sublisse
cum iis qui se pluribus diebus prius exercuerunt. Hæc
quidem, ut sentio, consulens de hisce scripsi.

BALS. Cum episcopus quidam magnum hunc an-
tistitem interrogasset, qua hora surrexit Christus,
ut hora quæ illam præcessit, jejunium solveret,
proposuit antistes quod festum Paschæ, postquam
Dominus surrexerit, incipit, et eo usque debemus
jejunare: tunc autem, non ante resurrectionem,
jejunium solvere. Quia autem non poterat dicere
horam qua Christus surrexit, respondit ex diver-
sis verbis evangelistarum, quod: Etsi ex iis horam
qua jejunium solvere debemus, cognoscere non li-
ceat, eos tamen qui ante mediam noctem solvunt
jejunium, ut contemptores et imtemperantes vitu-
peramus; eos autem, qui ad quartam usque vigi-
liam, seu ad diluculum usque, fortiter perdurant,
amplectimur; eos vero qui interea interquieverunt,
non reprehendimus, quia nec sex passionis Domini
hebdomadæ dies, omnes similiter peragunt. Alii
enim omnes jejunant, alii vero duos, alii tres, alii
autem plures, alii vero nullum. Iis ergo qui pluri-
bus diebus jejunarunt et laborarunt, si alimentum
civius gustaverint, venia danda est; eos autem qui
quatuor dies non jejunarunt, sed delicate opipare-
que vixerunt, in Parasceve autem et Sabbato jeju-
navere, existimare non oportet magnum quid facere,
si usque ad matutinum resurrectionis diei sine
cibo jejuni permanserint: neque enim simile cer-
tamen adeunt. Atque hæc quidem est Patris respon-
sio. Tu autem lege 89 can. syn. in Trullo, statuen-
tem jejunium solvendum esse circa medias noctes
magni Sabbati; aliis autem diebus salutiferæ passio-
nis, in jejunio et oratione et compunctione versari
oportere. Quoniam autem extrinsecus ab eodem
canone declarata est hora Christi resurrectionis ex
diversis Scripturis, quoad fieri potuit (verum
enim solus novit, qui surrexit Deus); debemus
dicere, quod usque ad horam sextam, et ipsum
nocturnum Sabbatum, debemus jejunare. Ab hora
autem septima, quoniam incipit Dominicus quo
etiam surrexit Christus (est autem verisimile vel
vii vel viii hora fuisse resurrectionem ejus), jeju-

rare non debemus nec jejuniis solvere, ne videamur repugnare canonibus qui statuunt nos diebus Dominicis non debere jejunare. Etsi enim dies tertius reputetur Dominicus, solum tamen propterea quod trium dierum resurrectio eum attingat, tertius dicitur: est enim primus. Et 89 can. syn. in Trullo (convenienter, dic, ante horam septimam nocturni Sabbati debere nos jejunium solvere in quacunque hora voluerit quispiam ex sex primis horis, idque omnino ex libera uniuscujusque potestate et arbitrio.

ΖΩΝΑΡ. Huic interrogationi respondet is cui proposita interrogatio est: Postulasti sedulam imponi legem, hoc est, regulam formamque prescribi, ac adhibita diligentia certi aliquid statui de hora Dominicæ resurrectionis; quod quidem et difficile est et lubricum: quandoquidem, post excitatum a mortuis Dominum resurrectionis celebritatem inchoari oportet, hucusque jejunantes, animique hoc pacto demissionem curantes. In ea namque quæ per jejunium est corporis afflictatione, animi demissio quaeritur; ut proinde si elatior sit jejunantis animus, irritum esse jejunium omnium confessione judicetur. Subjicit deinde: Quicumque ad sepulcrum sunt profecti, eos jam excitatum a mortuis Dominum reperiisse; neque dissidere, inquit, ac sibi invicem adversari evangelistas arbitremur, quod cum eadem nocte Dominum surrexisse communi consensu tradant, quanquam hora surrexit, minus explore indicant. Tum ipsamet verba, vel potius locos Scripturæ profert, in quibus evangelistarum quilibet de resurrectione Dominica loquitur, ac eam quæ inter ipsos videtur esse discrepantiam componit. Atque ad hæc: Qui quidem ante noctis medium solvunt jejunium, veluti contemptores intemperantesque reprehendimus, quippe exiguum ad tempus jejunii cursum dissolvunt; qui vero ad quartam usque vigiliam, hoc est, matutinum tempus fortiter abstinent, eos probamus: si qui vero post mediam noctem quiescerunt, hoc est afflictionem ex jejuniis profectam ut potuerit sedaverunt, iis, inquit, nihil molesti sinus; hoc est, nihil est quod eos, quia non ad matutinum usque tempus perduraverint, accusamus: quia sex quoque dies ejus hebdomadæ qua passus est Dominus, non omnes eodem modo transigunt. Nam alii quidem omnes jejulant, alii vero duos, tresve, alii vero plures, alii porro ne unum quidem. Iis ergo qui ad plures dies jejunaverunt, ampliusque laboraverunt, si citius cibum degustarint, ignoscimus. Si qui vero non modo dies aliquot haud jejunarunt, quin potius aliis quatuor hebdomadæ diebus luxuriose vixerunt, in Parasceve autem et Sabbato a cibo abstinerunt, ac magnum quiddam facere se arbitrantur si usque ad matutinam horam diei qui resurrectione sacer est, jejuni perseverent, non simile, inquit, certamen perficiunt: hoc est, non pariter laborarunt, iis qui se pluribus diebus jejuniis exercuerunt. Nonus quoque supra octogesimum

στύσειν, οὐδὲ ἀπονησιζέειν, ἵνα μὴ ἐδῶμεν ἐναυτιοῦσθαι τοῖς κανόσι τοῖς διοριζομένοις κατὰ τὰς κυριωνύμους μὴ νηστεύειν ἡμᾶς. Καὶ γὰρ τρίτη ἡμέρα λογίζεται ἡ κυριωνύμος, ἀλλ' εἰς μόνον τὸ εἰσάσθαι ταύτης τὴν τρίτημερον ἀνάστασιν, λογίζεται τρίτη· πρώτη γὰρ ἐστὶ· καὶ ἀκολουθῶς τῷ πᾶσι κανόνι τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, λέγει πρὸς τῆς ἑβδομάτης ὥρας τοῦ νυκτερινοῦ Σαββάτου ὀφείλειν ἡμᾶς ἀπονησιζέσθαι ἐν οἷς ὥρα θελήσῃ τις τῶν ἐξ πρώτων ὥρῶν, πάντως κατὰ τὴν οἰκίαν δύναμιν καὶ προαίρεσιν.

ΖΩΝΑΡ. Πρὸς τὸ ἐρώτημα τοῦτο φησὶν ὁ ἐρωτηθεὶς, ὅτι· Ἐξήτησας ἀκριθῆ ἄρον ἐπιτεθῆναι, ἤγουν κανόνα καὶ τύπον ὀρισθῆναι, καὶ σαφηνισθῆναι ἀκριθῶς τὴν ὥραν τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, ὅπερ καὶ δύσκολον καὶ σφαλερὸν ἐστίν· ὅτι μὲν γὰρ μετὰ τὴν ἀναστῆναι τὸν Κύριον τῆς ἑσπέρης τῆς ἀναστάσεως ἄρχεσθαι δεῖ, ἕως τούτου νηστεύοντας, καὶ τὰς ψυχὰς οὕτως ταπεινῶντας· ἢ γὰρ διὰ τῆς νηστείας ταπεινώσις τοῦ σώματος, διὰ τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιτηδεύεται ταπεινώσιν· ὡς εἶγε ἐπιτηρμένη εἴη τοῦ νηστεύοντος ἡ ψυχὴ, ματαία ἡ νηστεία ἐστὶ, τοῦτο ὁμολογούσας. Ἐπάγει δὲ ὅτι· ὅσοι πρὸς τὸ μνημεῖον ἀπῆλθον, ἀναστάντα ἦδὲ εὗρον τὸν Κύριον· μὴ διαφωνεῖν, φησὶ, καὶ ἐναντιοῦσθαι ἀλλήλοις δόξωμεν τοὺς εὐαγγελιστὰς, ὅτι συμφωνοῦντες περὶ τῆς ἀναστάσεως ὡς ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ τοῦ Κυρίου ἀναστάντος, τὴν ὥραν καθ' ἣν ἀνίστη σαφῶς οὐ λέγουσιν. Ἐἵτα καὶ αὐτὰ τὰ βήματα ἢ μᾶλλον τὰ χωρία τῆς Γραφῆς τίθεισιν, ὅσα ἕκαστος τῶν εὐαγγελιστῶν λέγει περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, καὶ συμβιβάζει τὴν δοκοῦσαν διαφωνίαν αὐτῶν. Καὶ ἐπὶ τούτοις τοὺς μὲν πρὸ τοῦ μεσονυκτίου λύοντας τὴν νηστείαν, ὡς ὀλιγύρουσιν καὶ ἀκρατεῖς, φησὶ, μεμψόμεθα, ὡς δὲ ὀλιγῆν ὥραν τὸν δρόμον τῆς νηστείας καταλύοντας· τοὺς δὲ μέχρι τετάρτης φυλακῆς, ἦτοι ὄρθρου ἐγκαρτεροῦντας ἀποδεχόμεθα. Εἰ δὲ τινες μετὰ τὸ μεσονύκτιον ἀνεπαύσαντο, ἔγουν τὴν κακοπάθειαν τὴν ἐκ τῆς νηστείας ἐκπύσαν ὡς ἔδυνήθησαν, τούτοις, φησὶ, μὴ ἐνοχλῶμεν (ἀντὶ τοῦ, μὴ ὅτι ἕως πρωῆ οὐκ ἐκαρτέρησαν αὐτῶν αὐτοῦς), ὅτι οὐδὲ τὰς ἐξ ἡμέρας τῆς τοῦ πάθους τοῦ Κυρίου ἑβδομάδος πάντες ὁμοίως ἀνούσουσιν· οἱ μὲν γὰρ τὰς πάσας νηστεύουσιν, οἱ δὲ δύο ἢ τρεῖς, οἱ δὲ πλείους, οἱ δὲ οὐδεμίαν. Τοῖς οὖν ἐπὶ πλείους ἡμέρας νηστεύουσι καὶ κοπιᾶσαι μᾶλλον εἰ ταχύτερον γέουσονται τροφῆς συγγνώμην. Εἰ δὲ τινες οὐ μόνον ἐπ' ἡμέρας τινὰς οὐκ ἐνηστευσαν, ἀλλὰ καὶ ἐτρέψθησαν τὰς ἑτέρας τέσσαρας τῆς ἑβδομάδος ἡμέρας, κατὰ δὲ τὴν Παρασκευὴν καὶ τὸ Σάββατον ἀπέσχοντο βρώσεως, καὶ μέγα τι ποιεῖν νομίζουσιν, εἰ μέχρι πρωῆς τῆς ἀναστάσεως ἡμέρας ἐγκαρτερήσουσιν ἀστικῶς, οὐ τὴν ὁμοίαν ἀθλήσιν ποιοῦνται· τούτεστιν, οὐχ ὁμοίως κακοπιᾶσαι τοῖς πλείονας ἡμέρας ἀσκήσασιν. Καὶ ὁ πᾶσι κανὼν τῆς ὁμοίας συνόδου, περὶ μέσας νύκτας τοῦ μεγάλου Σαββάτου φησὶ εἶναι ἀπονησιζέσθαι, τὰς ἄλλας ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος τοῦ πάθους ἐν νηστείᾳ καὶ προσευχῇ καὶ κατανύξει διάγοντας.

secunde synodi canon, circiter mediam magni Sabbati

noctem, jejunium solvendum asserit, reliquos hebdomadae qua Christus passus est dies, et in precatione et cordis compunctione peragentes.

KANQN B'.

Περὶ δὲ τῶν ἐν ἀφῆδρω (3) γυναικῶν, εἰ προσ-
ῆκεν αὐτάς οὕτω διακειμένας εἰς τὸν οἶκον εἰσ-
εἶναι τοῦ Θεοῦ, περιττὸν δὲ τὸ κινθάνεσθαι
νομιῶ. Οὐδὲ γὰρ αὐτάς οἴμι, πιστάς οὐσας καὶ
εὐλαβεῖς, τολμήσειν οὕτως διακειμένας, ἢ τῇ
τραπέζῃ τῇ ἁγίᾳ προσελθεῖν, ἢ τοῦ σώματος
καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ προσάσθαι.
Οὐδὲ γὰρ ἡ τὴν δωδεκάτη ῥύσιν ἔχουσα πρὸς
τὴν ἰασιν ἔθιγεν αὐτοῦ· ἀλλὰ μόνου τοῦ κρα-
σπέδου. Προσεύχεσθαι μὲν γὰρ ὅπως ἂν ἔχη
τις, καὶ ὡς ἂν διακείται, μεμνήσθαι τοῦ Δεσπό-
του, καὶ δεῖσθαι βοήθειας τυχεῖν, ἀνεπίφθορον.
Εἰς δὲ τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων, ὃ μὴ πάντη καθαρὸς
καὶ ψυχῇ καὶ σώματι, προσίεται κωλυθή-
σεται.

BALS. AI Ἑβραῖδες γυναῖκες ὅταν γένηται αὐ-
ταῖς ἡ τῶν ἐμμήνων ῥύσις, ἐν τόπῳ μεμονωμένῳ
καθήμεναι, ἡσυχάζουσαι, ἕως ἂν ἡμέραι ἑπτὰ παρ-
έλθωσι, καὶ ἡ τῶν ἐμμήνων ῥύσις καθαρισθῆ· ὅθεν
εἰληπταὶ τὸ ἐν ἀφῆδρω, ἦτοι τὸ κεχωρισθαι αὐτάς
ἀπὸ τῆς τῶν λοιπῶν ἕδρας, ὡς ἀκαθάρτους. Ἐρωτη-
σαίς οὖν ὁ ἅγιος περὶ τῶν πιστῶν γυναικῶν, εἰ χρή
ταῦτα ὅταν ὑπὸ τῶν ἐμμήνων ὀχλῶνται, εἰσεῖναι εἰς
ἐκκλησίαν, ἀπεκρίθη μὴ δεῖν τοῦτο γίνεσθαι, καὶ τὴν
ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ αἰμορροῦσαν παρήγαγεν εἰς πα-
ράδειγμα, μὴ τολμήσασαν θίξει τοῦ Κυρίου, ἀλλ' ἢ
μόνου τοῦ κρασπέδου αὐτοῦ. Εὐχέσθαι μὲν γὰρ καὶ
τοῦ Κυρίου μεμνήσθαι, φησὶν, οὐδ' ἐν τοιούτῳ καιρῷ
κωλυθήσονται· εἰς ναὸν δὲ Θεοῦ εἰσεῖναι ἢ μεταλαμ-
βάνειν αὐτάς τῶν ἁγιασμάτων, οὐ δεῖ. Ταῦτα τοῦ
μεγάλου ἀρχιερέως διορισμένου, βλέπομεν σήμερον
εἰς τὰ γυναικεία καὶ μᾶλλον μοναστήρια ἀδειῶς τοιαύ-
τας ἰσταμένας γυναίκας εἰς τοὺς προνάους παντοίας
ἁγίας· εἰκόσι κεκαλλωπισμένους, καὶ εἰς δοξολογίαν
Θεοῦ ἀπονεμηθέντας· καὶ ἐρωτῶντας ὅπως τοῦτο γί-
νεται, ἀκούομεν μὴ ἐκκλησιάζειν αὐτάς, ὅπερ ἐμοὶ
πέρας οὐ δοκεῖ. Οὐ γὰρ εἰσὶν οἱ πρόναοι κοινοὶ ὡς τὰ
τῶν ἐκκλησιῶν προαῦλια, ἀλλὰ μέρος αὐτῶν ἀπονε-
μηθὲν ταῖς γυναῖξιν ταῖς μὴ κωλυομέναις ἐκκλησιάζ-
ειν. Ὅς δὴ πρόναος, τόπος δευτέρας ἐστὶ μετανοίας,
ἐτῶν ἀκρωμένων λεγόμενος. Καὶ ἐν αὐτῷ οὐδὲ
ἀνδράσιν ἐφέλιται ἰστασθαι, ἐπιτιμηθεῖσι μὴ ἐκκλη-
σιάζειν, ἀλλὰ ἐξωθεν αὐτοῦ προσκλαίειν. Ἐδει γοῦν
τοὺς τοιούτους προνάους εἰς οὓς αἱ τοιαῦται ἀκάθαρ-
τοι γυναῖκες ἐμελλον ἰστασθαι, μὴ ἀναπληροῦν τό-
πον ἐκκλησιῶν ἐξ ὀρθοῦ, ὥστε καὶ ἱερεῖς μετὰ τῶν
θεῶν ἁγιασμάτων διέρχεσθαι κατὰ τὸν χειροδικὸν
ὑμνον, καὶ θυμᾶν τοὺς ἐν τούτῳ ἰσως ὄντας τάφους
καὶ ἁγίους, καὶ τελευτάς ἁγίων εὐχῶν ποιεῖν· ἢ καὶ

¹ Matth. ix, 20; Luc. viii, 43.

(3) Περὶ δὲ τῶν ἐν ἀφῆδρω. Constantinus Har-
menopolus hunc canonem sic compendificat: Αἱ ἐν
ἀφῆδρω καὶ θείων ναῶν καὶ ἱερῶν μυστηρίων εἰργά-
σθωσαν. Quæ in recessis sunt, tam a divinis templis
quam sacris mysteriis arceantur. In quam epitomen
scholiastes hæc notat: Αἱ ἐν ἀφῆδρω ἦγον ἐν κατα-

A

CANON II.

De mulieribus autem quæ sunt in abscessu, an
eas sic affectas oporteat domum Dei ingredi, suppr-
vacaneum vel interrogare existimo. Neque enim eas
existimo, si sint piæ et fideles, sic affectas, ausuras
vel ad sanctam mensam accedere, vel corpus et san-
guinem Domini attingere. Neque enim, quæ duodecim
annorum fluxum habebat ¹, ipsum ad medicinam
tetigit, sed solam ejus simbriam. Orare enim quo-
modocunque se habeat aliquis, et utcumque sit affe-
ctus Domini meminisse, et auxilium implorare, non
est reprehendendum. Ad Sancta autem sanctorum,
qui non omnino anima pariter et corpore purus est,
accedere prohibebitur.

B

BALS. Hebraicæ mulieres, quando fuerit eis pro-
fluvium menstruum, in loco solitario sedentes
quiescunt, donec septem dies præterierint, et men-
struorum fluxus expurgatus steterit. Unde acce-
ptum est illud, in abscessu, pro eo quod est, sepa-
ratas esse ipsas a reliquorum sede ut immundas.
Interrogatus ergo sanctus de fidelibus mulieribus,
an eas oporteat, quando a menstruis vexantur,
ecclesiam ingredi, respondit non oportere hoc fieri;
et mulierem **Σ** quæ sanguinis profluvio in Evangelio
laborabat, in exemplum adduxit, non ausam Domi-
num tangere, sed solam ipsius simbriam. Orare
enim et Domini meminisse, inquit, ne in hoc
quidem tempore prohibebuntur; templum autem
ingredi, vel sanctorum ipsas esse participes non
convenit. Hæc cum antistes definiert, videmus
hodie in gynæceis et maxime in monasteriis, tales
mulieres secure stare in templorum vestibulis, quæ
sanctis omnis generis imaginibus exornata, et ad
Dei laudem deputata sunt: et cum interrogamus
quomodo hoc fiat, audimus eas non esse in eccle-
sia, quod mihi quidem non ita esse videtur. Non
sunt enim vestibula communia ut ecclesiarum
atria, sed pars sunt ipsarum mulieribus attributa
quæ in ecclesia versari non prohibentur. Quod
quidem vestibulum est locus secundæ pœnitentiæ
qui dicitur audientium: et in ipso ne viris quidem
stare permittitur, quibus imposita est pœna ne in
ecclesia versentur, sed extra ipsum deflere. Oportet
ergo ejusmodi vestibula in quibus stabunt ejus-
modi immundæ mulieres, ecclesiarum locum direc-
to non implere, ut etiam sacerdotes cum divinis
sacramentis in cherubico hymno transeant, et se-
pulcra quæ illic forte sunt, sufficiant et sanctos, et

μηγίσις· διὰ τὸ κεχωρισμένως ταύτας παρὰ Ἰουδαίων
καθέζεσθαι. Quæ in recessis sunt, hoc est, quæ men-
ses suos habent: propterea quod hæ separatim apud
Judæos debebant. Harmenop. Epit. can., sectione
6.

sacrarum precum mysteria peragant; vel etiam cum episcopali permissione ejusmodi loca separare, ut inmundæ mulieres in eis sine præjudicio stare possint. Ego autem vidi etiam ejusmodi mulierem in vestibulo stantem, et arrhæ orationem ab antistite accipientem: quod quidem sum admiratus. Olim autem, ut est verisimile, mulieres ad altare accedebant, et de sancta mensa participabant. Propterea enim altaris quoque canon meminit. Lege 44 canonicam synodi Laodicenæ, et 69 vi synodi. Similiter lege et 17 novellam regis domini Leonis Sapientis hæc in parte tractantem: Statuimus de mulieribus quæ pepererunt, et de iis quæ naturali purgatione detinentur, siquidem earum vita a nulla alia morbosa affectione perturbatur, ut quæ non sunt quidem initiatæ, non sint illuminationis participes; quæ autem sunt in divinis ministeriis initiatæ, impolluta mysteria non participant, usque ad quadraginta dierum terminum. Quod si morbus invaserit, et se vitam abrupturam minetur, ut sint omnino sacramenti participes. Et post nonnulla, ipsa rursus jubet de infantibus novella, ut morbo quidem non urgente ii post octavum diem baptizentur: quod si mors imminet, ii etiam ante octavum baptizentur. Sed quia audivi quemdam dicentem non debere segregatos laicos extra vestibulum stantes divinas psalmodias audire, sed neque psallere; ei respondeo, quod: Quæ in præsentis canonis scripta sunt, tibi, o homo qui hæc dicis, os ocludunt. Quemadmodum enim quæ in ecclesia versari non sinantur mulieres, orare non vetantur; ita nec qui sunt segregati, per se orare prohibebuntur; sed et extra ecclesiæ vestibulum stare, ut divinas psalmodias audire; et hoc enim sit ad majorem eorum exercitationem.

τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἀποδοθῆαι τῶν θεῶν ψαλμωδημάτων. Δίδωμι τοῦτο πρὸς πλείονα συντριβὴν αὐτῶν ἐστίν.

ZONAR. Hebræorum mulieres cum sanguinis menstrui fluxus ipsis contingit, in solitario sedentes loco, neminem nisi post septem elapsos dies alloquuntur: unde verbum illud, in *abcessu*, desumptum est, indicans eas ab aliarum consensu, velut impuras fuisse segregatas. Rogatus porro hic Pater de fidelibus mulieribus, num eas cum menstruorum fluxu divexantur, in ecclesiam ingredi oporteat, haud oportere respondit, profertque exempli loco illam ex Evangelio mulierem quæ sanguinis fluxum patiebatur, quæ Dominum ipsum nequaquam ausa est contingere, sed vestis ejus tantummodo limbum. Precari porro ac Domini meminisse, inquit, nequaquam eo tempore prohibentur; verum in templum Dei ipsas ingredi, aut sacris mysteriis communicare, haud licet.

§ CANON III.

Porro qui satis ad id instructi sunt et consenserunt, debent esse sui iudices. Quod enim a se invicem ex consensu abstinere conveniat, ut ad tempus

Α μετὰ ἐπισκοπικῆς ἐπιτροπῆς τοὺς τοιαύτους τύπου; ἀφορίζεσθαι, ὥστε ἀποκριματίστως Ἰστασθαι ἐν αὐτοῖς τὰς ἀκαθάρτους γυναῖκας. Ἐγὼ δὲ εἶδον καὶ τοιαύτην γυναῖκα ἐπὶ προνάου ἐστῶσαν, καὶ εὐχὴν ἀβραβώνως παρὰ ἀρχιερέως δεξαμένην ὅπερ καὶ ἐθαύμασα. Ὡς ἔοικε δὲ, τὸ παλαιὸν εἰσέρχοντο γυναῖκες εἰς τὸ θυσιαστήριον, καὶ ἀπὸ τῆς ἀγίας τραπέζης μεταλαμβάνον. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τοῦ θυσιαστήριου μέμνεται ὁ κανὼν. Καὶ ἀνάγνωθι τὸν μὲ κανόνα τῆς ἐν Λαοδικαίᾳ συνόδου, καὶ τὸν 69 τῆς 5 συνόδου. Ὁσαύτως ἀνάγνωθι καὶ τὴν 17 νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυρίου Λέοντος τοῦ φιλοσόφου, ἐν μέρει ταῦτα διαλαμβάνουσιν. Ὁρίζομεν περὶ τεκουσῶν γυναικῶν καὶ περὶ τῶν δεσῶν τῆ φυσικῆ καθάρσει καταλαμβάνονταί, ἀνενοχλήτου μὲν ἐξ ἄλλης τινὸς διαθέσεως νοσερὰς τῆς ζωῆς αὐτῶν συντελούσης, ἀμετέδουχου εἶναι· τὰς μὲν ἀτελέστους, τοῦ φωτισμοῦ· τὰς δὲ μεμυσταγωγημένας, τῶν ἀγράντων μυστηρίων τῆς μεταλήψεως, μέχρι τῆς τῶν μ' ἡμερῶν προθεσμίας· νοσήματος δὲ τινος κατασχόντος καὶ τὴν διακοπὴν τῆς ζωῆς ἀπειλοῦντος, παντὶ τρόπῳ μεταλαμβάνειν αὐτὰς τοῦ ἁγιάσματος. Καὶ μετὰ τινὰ κάλιον παρακελεύεται ἡ αὐτὴ νεαρὰ περὶ βρεγῶν, νοσήματος μὲν μὴ κατεπιγόντος, μετὰ τὴν ὀδύνην ἡμέραν ταῦτα βαπτίζεσθαι· θανάτου δὲ ἐφισταμένου, καὶ τῆς ὀδύνης ἡμέρας ἐντέος αὐτὰ βαπτίζεσθαι. Ἐπει δὲ ἤκουσά τινος λέγοντος ὡς οὐκ ὀφείλουσιν οἱ ἀφωρισμένοι λαῖκοι ἢ ἀποδοθῆαι θεῶν ψαλμωδημάτων, ἔξωθεν τοῦ προνάου Ἰστάμενοι, ἀλλ' οὐδὲ ψάλλειν ἀπολογεῖμαι πρὸς αὐτὸν δι· Τὰ ἐν τῷ παρόντι κανόνι γεγραμμένα ἐπιστομίζουσι σε, ἄνθρωπε, τοιαῦτα λέγοντα. Ὡσπερ γὰρ αἱ μὴ παραχωρούμεναι ἐκκλησιάσθαι γυναῖκες προσεύχεσθαι οὐ κωλύονται, οὕτως οὐδὲ οἱ ἀφωρισμένοι κωλυθήσονται καθ' ἑαυτοὺς εὐχεσθαι· Ἰστασθαι δὲ καὶ ἔξωθεν τοῦ προνάου

ZONAR. Ἑβραῖδες γυναῖκες δετὰ γέννηται αὐταῖς ἢ τῶν ἐμμήνων ῥύσις, ἐν τόπῳ μεμονωμένῳ καθήμεναι, ἡσυχάζουσιν, ἕως ἂν ἐπτά ἡμέραι παρέλθωσιν· ὅθεν εἰληπάται τὸ ἐν ἀβραβῶν, δηλοῦν τὸ κενωθῆσθαι αὐτὰς ἀπὸ τῆς τῶν λοιπῶν ἔδρας ὡς ἀκαθάρτους. Ἐρωτηθεὶς δὲ ὁ Πάτερ οὗτος περὶ τῶν πιστῶν γυναικῶν, εἰ χρὴ ταύτας δετὰ ἢ τῶν ἐμμήνων ῥύσις αὐταῖς ἐνοχλεῖ, εἰσέναι εἰς ἐκκλησίαν, ἀπεκρίθη μὴ δεῖν, καὶ τὴν ἐν τῷ Ἐδαγγελίῳ αἰμοῦρῶσαν παρηγάγεν εἰς παράδειγμα, μὴ τολμήσασαν θίξει τοῦ Κυρίου, ἀλλ' ἢ μόνου τοῦ κρασπέδου αὐτοῦ. Ἐύχεσθαι μὲν γὰρ καὶ τοῦ Κυρίου μεμνησθαι, φησὶν, οὐδ' ἐν τῷ τοιοῦτῳ καιρῷ κωλυθήσονται· εἰς ναὸν δὲ Θεοῦ εἰσέναι, ἢ μεταλαμβάνειν αὐτὰς τῶν ἁγιασμάτων οὐ δεῖ.

ΚΑΝΩΝ Γ.

Ἀντάρκεις δὲ καὶ οἱ γσηπρακότες, δαντῶν ὀφείλουσιν εἶναι κριταί. Ὅτι γὰρ ἀπέχεσθαι ἀλλήλων προσήκον ἐκ συμφωνίας, ἵνα πρὸς καιρὸν σχο-

λαωσι τῇ προσευχῇ, καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ **A** vacent orationi, et rursus conveniant, Paulum dicentem audierunt ¹.

BALS. Ὡς εἰσιν, ἤρωτήθη ὁ ἅγιος ἐὰν ἐνδέχεται τοὺς συζύγους γενηράτους, καθ' οὓς καιροὺς ἐφελουσι προσεύχεσθαι, τῆς ἐπιμείλιας ἀπέχεσθαι· καὶ φησιν ὡς οἱ τοιοῦτοι, ἐαυτῶν κριταὶ γινέσθωσαν καὶ ποτε ἀλλήλων ἐκ συμφώνου ἦγουν ἐκ κοινῆς θελήματος, ἀπαχέτωσαν, ἦγουν κατὰ τοὺς καιροὺς καθ' οὓς ἐνετάθησαν προσεύχεσθαι, διαχέτωσαν μετὰ πάσης σωφροσύνης, καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἕστωσαν. Ὅτι καὶ ὁ μέγας Παῦλος τοῦτο διατάξαστο. Καὶ ὁ μὲν κανὼν περὶ γενηράτων φησὶν· Ἐξακουστέον δὲ τὰ ἐν αὐτῷ καὶ εἰς πάντας τοὺς ἁμαρτωλοὺς. Καλῶς δὲ εἶπε τὸ ἐκ συμφώνου. Οὐτε γὰρ ὁ ἀνὴρ ἐξουσιάζει τοῦ ἰδίου σώματος· οὔτε ἡ γυνή, κατὰ τὸν μέγαν Ἀπόστολον. Διὰ τοῦτο οὐν ἀλλήλους δεῖ συμφωνεῖν περὶ ἀποχῆς, ἵνα σχολάσῃ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ νηστείᾳ. Εἰ γὰρ μὴ ἐκ συμφωνίας γίνετο ἡ ἀποχή, ἀποστερεῖ πάντως· τὸ μὴ βουλόμενον τὴν συνουσίαν μέρος, τὸ ταύτην ἐπιζητοῦν. Καὶ πῶς ἂν δόξειεν ἐξουσιάζειν τοῦ σώματος τοῦ μὴ συγχωροῦντος μέρος τὸ τὴν συνάφειαν ζητοῦν καὶ μὴ συγχωροῦμενον; Συμβαίνει δὲ καὶ τὴν τοῦ θατέρου ἐγκράτειαν εἰς βλάβην ἰσως ἀποδαίνειν θατέρου. Εἰ γὰρ νικᾷται ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας καὶ οὐ παραχωρεῖται, περιπεσεται μίσει ἀθέσμη. Ἐρεῖ δὲ τις, ὡς ἐπεὶ ὁ κανὼν φησὶ ἀποδίστασθαι τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἵνα σχολάσῃ τῇ προσευχῇ, ὁ Ἀπόστολος δὲ διορίζεται ἀδιαλείπτως ἡμᾶς προσεύχεσθαι, ἀεὶ χρῆ καὶ τοὺς συνοικοῦντας ἀλλήλων ἀπέχεσθαι; Ἄλλ' οὐ περὶ πάσης **C** προσευχῆς ὁ λόγος ἐστὶ· περὶ δὲ τῆς σπουδαιότερας ἦγουν τῆς τῶν ἁγίων νηστείων, ὅτι καὶ διὰ τοῦ Μωσέως ὁ Θεὸς παρηγγύησεν τοῖς Ἰουδαίοις μέλλουσιν ἀκοῦσαι τῶν ἐν τῷ ὄρει θείων φωνῶν, ἀπέχεσθαι τῶν οἰκείων γαμετῶν. Καὶ ὁ προφήτης Ἰωὴλ· Ἀγιάσαστε, **D** *οἰοί, νηστεία, καὶ ἐξελεθῆτω νυμφίος ἐκ τοῦ κοιτῶνος αὐτοῦ, καὶ νύμφη ἐκ τοῦ καστοῦ αὐτῆς*. Τοῦτων δὲ οὕτως ἐχόντων, οὐ συνορῶ ποιοῦς ἐπιειμίαις καθυποβλήθησονται οἱ ταῦτα μὴ φυλάττοντες. Νομίζω δὲ ὅτι κατὰ τὴν διάκρισιν τοῦ τὴν ἐξαγορείαν δεχομένου ἢ θεραπείᾳ γενήσεται πρὸς τὰ πρόσωπα καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς φύσεως. Καὶ ἀνάγκη τὸν ῥῆ κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου.

ZONAR. Περὶ τῶν ἐν γάμῳ νομίμῳ βιούντων ἐρωτηθεὶς εἰ χρῆ ἀπέχεσθαι ἀλλήλων, ἔφησεν ὡς ὀφείλουσιν οἱ τοιοῦτοι αὐτοὶ ἑαυτῶν εἶναι κριταί, καὶ ποτε ἀλλήλων ἀπέχεσθαι ἐκ συμφώνου, ἦγουν ἐκ κοινῆς θελήματος. Οὐτε γὰρ ὁ ἀνὴρ ἐξουσιάζει τοῦ ἰδίου σώματος, οὔτε ἡ γυνή, κατὰ τὸν μέγαν Ἀπόστολον. Διὰ τοῦτο οὐν συμφωνεῖν ἀλλήλους δεῖ περὶ ἀποχῆς ἵνα σχολάσῃ τῇ προσευχῇ, καὶ τῇ νηστείᾳ. Εἰ μὴ γὰρ ἐκ συμφώνου γίνετο ἡ ἀποχή, ἀποστερεῖ πάντως τὸ μὴ βουλόμενον τὴν συνουσίαν μέρος, τὸ ταύτην ἐπιζητοῦν. Καὶ πῶς ἂν δόξει ἐξουσιάζειν τοῦ σώματος τοῦ μὴ συγχωροῦντος μέρος, τὸ τὴν συνάφειαν ζητοῦν καὶ μὴ συγχωροῦμενον; Συμβαίνει δὲ καὶ τὴν θατέρου ἐγκράτειαν, εἰς βλάβην ἰσως ἀπο-

A vacent orationi, et rursus conveniant, Paulum dicentem audierunt ¹.

BALS. Ut est verisimile, fuerat sanctus interrogatus, an admittat, conjuges qui consenserunt, quo tempore debent orare, a conjunctione abstinere: et dicit, quod qui tales sunt, debent esse sui iudices, et aliquando a se invicem ex consensu, seu ex communi voluntate, abstinere; ita ut quo tempore orare statuerunt, cum omni continentia versentur, et rursus simul conveniant. Nam et magnus Paulus hoc statuit. Et canon quidem dicit de iis qui consenserint: est autem etiam intelligendus de omnibus conjugibus. Recte autem dixit illud, *ex consensu: Neque enim vir habet sui corporis potestatem, nec mulier* ², secundum magnum **B** Apostolum. Propterea ergo eos oportet inter se de continendo consentire, ut vacent orationi et jejuniis. Nisi enim ex consensu abstineant, pars quæ non vult omnino conjunctionem, frustratur eam quæ postulat: et quomodo ea pars quæ conjunctionem querit et non permittitur, ejus quæ non permittit potestatem habere videatur? Accidit autem ut etiam alterius continentia alterius partis damno cedat. Si enim a cupiditate vincitur, et non sit ei potestas, in coitum illegitimum incidit. Dicit autem quispiam: Cum canon dicat separandos esse conjuges ut orationi vacent, desinit autem **C** Apostolus nos debere sine intermissione orare ³: semperne oportet eos qui cohabitant, a se invicem abstinere? sed non de quavis oratione agitur, sed de præstantiore, sanctorum scilicet jejuniarum. Nam et per Moysen Deus Judæis divinas voces in monte audituris præcepit ut a propriis uxoribus abstinere ⁴. Et propheta Joel: *Sanctificate, inquit, jejuniis, et exeat sponsus ex cubili suo, et sponsa ex suo thalamo* ⁵. Cum hæc autem ita se habeant, non video quibusnam pœnis subjicientur qui hæc non servant. Existimo autem quod pro judicio ejus qui audit confessionem, medicina adhibetur personis, et necessitati naturæ. **D** *Legē 102 can. syn. in Trullo.*

ZONAR. De iis qui legitimo inter se matrimonio copulati sunt, rogatus num abstinere invicem debeant, respondit, oportere ipsosmet sui esse iudices, et aliquando abstinere invicem, ex consensu, hoc est communi utriusque voluntate. Neque enim vir potestatem habet sui corporis, neque mulier, ut magnus Apostolus ait. Proinde ergo convenire inter se invicem oportet de abstinentia, ut precationi ac jejuniis vacent. Etenim si non ex consensu abstineant, fraudabit plane ea pars quæ congressum renuit, alteram quæ hunc deposcit. Atqui quonam modo dicas potestatem habere in corpus ejus partis quæ congressum abnuvit, alteram cui deposcenti ille haudquaquam permittitur? Contingit

¹ I Cor. vii, 5. ² Ibid. 4. ³ I Thess. v, 17. ⁴ Exod. xix, 15. ⁵ Joel. ii, 15, 16.

etiam præterea, ut alterius continentia alteri fortasse detrimentum importet. Si namque cupiditas urgeat, nec illi permittitur, in copulam illegitimam incidet. Deinde tempus quoque definit Apostolus, quod quidem asserit esse precationis et jejunii. Dicit igitur quispiam: Cum perpetuo precationi vacandum esse Apostolus doceat, conjuges quoque perpetuo abstinere invicem oportebit, si precationis tempore abinentia mutua sit indicta. Verum non de quacunque precatione hoc loco Apostolus loquitur, sed de quadam accuratioris præ cæteris, quam in lacrymis et afflictionibus peragi oportet. Non enim plane perpetuo hanc precationis rationem tenebunt: jejunium vero illud intelligit, quod statutis temporibus 7 exercetur, vel cum sacris mysteriis cuipiam est communicandum. Nam et Judæis cum divinas voces in monte audituri essent, ut a conjugibus abstinere, est imperatum. Et Joel post illa verba: *Sanctificate jejunium, egredietur, addidit, sponsus de cubili suo, et sponsa de thalamo suo*. A quacunque siquidem voluptate jejunantes abstinere oportet: propterea quod animam clamenta consueverit.

CANON IV.

Qui autem in non voluntario nocturno fluxu fuerint, ii quoque propriam conscientiam sequantur, et seipso an de eo dubitent an non, considerent. Quemadmodum in cibis, qui discernit, inquit, si comederit, condemnatus est 1; in his quoque bonam conscientiam, et libere loquatur secundum propriam cogitationem, omnis qui ad Deum accedit. Has tu quidem, nos honorans (non enim ignoras, o dilecte), nobis quæstiones proposuisti; nos, ut ejusdem sententia, sicut et sumus, ejusdemque animi, simul præparans. Ego autem, non ut doctor, sed ut cum omni simplicitate contemnit nos invicem censerere, meam sententiam in commune edidi; quam cum tu examinaveris, fili mi sapientissime, quod tibi justum meliusque apparuerit, vel an sic etiam se habere existimas, rescribes. Valere te, dilecte fili mi, in pace Domino ministrantem opto.

BALS. Interrogatus Pater an sacramentorum debent esse participes, qui involuntarium seminis fluxum passi sunt, dixit, quod qui hoc passi sunt,

¹ Rom. xvi, 23.

(4) *Oi δὲ ἐν ἀπροσπέτω*. Scholiastes Harmenopoli: 'Ο δὲ Νηστευτῆς Ἰωάννης οὕτω φησὶν· 'Ο μολυνθεὶς καθ' ὕπνου τῷ τῆς ἐκρύσεως πάθει, ἡμέραν μὲν τῆς κοινωνίας ἐκβάλλεται, τὸν ὅτις ἄσπας ψαλμὸν, καὶ μετανοίας ποιήσας μθ'. 'Ο δὲ μαλακίαν διαπραξάμενος, μ' ἡμέρας ἐπιτιμᾶται, ξηροφαγίᾳ διαιτώμενος, καὶ μετανοίας ἐκάστης ποιῶν ρ'. Ἀλλὰ καὶ γυνὴ ἢ εἰς ἀσπασμὸν ἀνδρὸς ἐλθοῦσα, τὸ τῆς μαλακίας ἐπιτίμιον δέχεται. 'Ο δὲ ἐργηγορότως μολυνθεὶς εἰς ἐπὶ ἡμέρας ἐργεται τῆς κοινωνίας, τὸν ὅτι καθ' ἐκάστην ἡμέραν, καὶ μετανοίας ποιῶν μθ'. *Joannes autem Jejunator sic ait: Pollutus in somno per fluxus passionem uno die rejicitur a communione, cum quinquagesimum psalmum cecinerit, et penitentias*

Α βαίνειν θατέρου. Εἰ γὰρ νυκτῆται ὑπο τῆς ἐπιθυμίας καὶ οὐ παραχωρεῖται, περιπατεῖται μίξει ἀθέσμου. Ἐἴτα καὶ τὸν καιρὸν ὁ Ἀπόστολος ὁρίζει· ἐν φησὶ εἶναι τῆς προσευχῆς καὶ νηστείας. Ἐρεῖ οὖν τις ἐτι τοῦ Ἀποστόλου λέγοντος, ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι, ἀεὶ χρῆ καὶ τοὺς συνοικούντας ἀλλήλων ἀπέχεσθαι, εἰ ὅτε προσεύχονται ἀλλήλων ἀπαιτοῦνται ἀπέχεσθαι. Ἀλλ' οὐ περὶ πάσης προσευχῆς ἐνταῦθα φησὶν ὁ Ἀπόστολος, περὶ δὲ γὰρ τῆς σπουδαιοτέρας ἣν ἐν ἀκρυσι καὶ κακοπαθείαις δεῖ γίνεσθαι. Οὐ γὰρ πάντως οὕτως προσεύχονται πάντες· νηστείαν δὲ λέγει τὴν γινομένην ἐν καιροῖς ὀριζόμενοις, ἢ ὅτε μέλλοι τις τῶν ἀγιασμάτων μετέχειν. Καὶ τοῖς Ἰουδαίοις δὲ μέλλουσιν ἀκοῦσαι τῶν ἐν τῷ ὄρει θείων φωνῶν, ἀπέχεσθαι τῶν γαμετῶν ἐπετάχθη. Καὶ ὁ Ἰωήλ· *Ἀγιάσατε νηστείαν, εἰπὼν, ἐξελεύσθε, προσέθετο, θυμῶν ἐκ τοῦ κοιτῶνος αὐτοῦ, καὶ ῥύμφη ἐκ τοῦ κλιστοῦ αὐτῆς*. Δεῖ γὰρ τοὺς νηστεύοντας ἡδυναθείας πάσης ἀπέχεσθαι· δεῖ χαυνοῦν τὴν ψυχὴν καὶ συγγείναι τὸν λογισμὸν αἰ τῶν ἔθων ἀπολαύσει πεφύκασι.

dissolvere rationemque perturbare voluptatum oblectamenta consueverit.

CANON Δ'.

Oi δ' ἐν ἀπροσπέτω (4) νυκτερινῇ ῥύσει γινόμενοι, καὶ οἳτις τῷ ἰδίῳ συναδῶν κατακολουθεῖωσαν, καὶ αὐτοὺς εἰτε διακρίνονται περὶ τούτου, εἰτε μὴ, σκοπεῖωσαν. Καὶ ἐπὶ τῶν βρωμάτων ὁ διακρινόμενος, φησὶν, ἐὰν φάγη, κατακρίεται· καὶ ἐν τούτοις εὐσυνειδήτος ἔστω καὶ ἐκπαρρησιαστος κατὰ τὸ ἴδιον ἐνθύμιον, ἥς ὁ προσῶν τῷ θεῷ. Ταῦτα, σὺ μὲν, θυμῶν ἡμῶν (ὁ γὰρ ἀγνοῶν, ἀγαπητὸ) τὰ πύσματα ἡμῶν προσήτατος, ὁμοῦρονας ἡμῶν, ὡς περὶ οὐδ' ἔσμεν, καὶ ἰσοψύχους ἐαυτῷ παρασκευάζων. Ἐγὼ δὲ, οὐχ ὡς διδάσκαλος, ἀλλ' ὡς μετὰ πάσης ἀπλότητος προσῆκον ἡμῶν ἀλλήλοις διαλέγεσθαι, εἰς κοινὴν τὴν διάνοιαν ἑμαυτοῦ ἐξέβηκα· ἦν ἐκκρίνας καὶ σὺ συντεώτατέ μου υἱέ, δ, τι ἄν σοι φανῇ δικαίων καὶ βέλτιον, ἢ καὶ οὕτως ἔχειν δοκιμῆς, περὶ αὐτῶν ἀντιγράφεις. Ἐρρώσθη σε, ἀγαπητέ υἱέ μου, ἐν εὐρήνῃ λειτουργοῦντα τῷ Κυρίῳ εὐχομαι.

BALS. Ἐρωτηθεὶς ὁ Πατήρ εἰ ὀφείλουσι τῶν ἀγιασμάτων μετέχειν οἱ ἐν ῥύσει σπέρματος ἀπροσπετως γινόμενοι, ἔφησεν ὡς οἱ τοῦτο παθόντες, τὸ ὀ-

xlix peregerit. Qui vero mollittem commisit, xl diei plectitur, cibus siccis vescens, et qualibet die penitentias c peragens. *Item mulier quæ in amplexu viri venit, mollitiei penam accipit. At qui corpora vigilante pollutus est, a communione septem diebus arceatur, psalmum I quolidie canens, et xlix penitentias peragens.* Harmenop., Epit. can., sect. v, tit. 2: De hac re videsis etiam Joannis Zonaræ orationem inscriptam πρὸς τοὺς τὴν φυσικὴν τῆς γονῆς ἐκρῆσιν μίλασμα ἡγουμένην, in Juris Græco-Romani lib. 7; et Theodori Balsamonis responsum ad Marci Alexandrini interrog. 9. Utrobique enim hunc canonem laudatum invenies.

καίον συνειδὲς κριτὴν ἐχέτωσαν ὥστε εἰ μὲν μὴ τινος ἐμπαθείας προὑποκειμένης, συνέθη αὐτοῖς τοῦτο, αὐτομάτως τῆς φύσεως ἐκκρινάσης ὡς περίττωμα τὴν ἐκροήν, οὐκ ἐμποδισθήσονται τῶν ἁγιασμάτων μεταλαβεῖν. Εἰ δὲ τίτι προὑπῆρξεν ἐξ ἐμπαθοῦς λογισμοῦ ἐπιθυμία, καὶ ταύτη ἐπηκολούθησεν ἐκροή, ἢ ἐξ ἀκρασίας βρωμάτων καὶ πόσεως συνέθη τοῦτο, οἱ τοιοῦτοι οὐκ εἰσὶ καθαροί· οὐ διὰ τὴν ῥύσιν τοῦ σπέρματος (οὐ γὰρ ἀκάθαρτον τοῦτο, ἐπεὶ μηδὲ ἡ σὰρξ ἐξ ἧς ἐκεῖνο περίττωμα), ἀλλὰ διὰ τὸ πονηρὸν ἐνθύμιον ἕπερ ἐμόλυνε τὴν διάνοιαν. Ὁ γοῦν τοιοῦτος, οὐκ εὐσυνειδήτος, κἀντεῦθεν οὐδ' εὐπαρήσιαστος εἰς τὸ προσελθεῖν τῷ Θεῷ. Ἐπάγει δὲ καὶ τὴν χρῆσιν ἐκ τοῦ μεγάλου Παύλου γράψαντος περὶ τῶν εἰδωλοθύτων, ὅτι ὁ διακρινόμενος ἐὰν φάγη, κατακέκριται. Περὶ δὲ τῆς τοῦ σπέρματος βύσεως, ζήτηε καὶ τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου ἐπιστολὴν πρὸς Ἀμμοῦν μονάζοντα.

ΖΩΝΑΡ. Καὶ ταῦτα πρὸς ἐρώτησιν ὁ Πατὴρ ἀποκρίνεται. Ἐρωτηθείς γὰρ εἰ δαί τοὺς ἐν ῥύσει σπέρματος γενομένους ἀπροαιρέτως, τῶν ἁγιασμάτων μεταλεγειν, ἔφη ὅτι, Οἱ τοῦτο παθόντες, τῷ οἰκείῳ συνειδῶσι κατακολουθεῖτωσαν· ἤγουν τὸ συνειδὲς ἐχέτωσαν τοῦ πράγματος δικαστὴν, τὴν οἰκείαν δηλονότι διάνοιαν. Ὡστε εἰ μὴ τινος ἐμπαθείας προὑποκειμένης συμβέβηκεν αὐτομάτως ἢ τῆς γονῆς ἐκροή, τῆς φύσεως αὐτὴν ὡς περίττωμα ἐκκρινάσης· ἢ εἰ μὴ ἐκ παροινίας καὶ ἐξ ἀδὴφαγίας ἐγένετο, οὐκ ἐμποδισθήσεται ἢ τοῦτο παθῶν τῷ ἁγίῳ προσελθεῖν θυσιαστηρίῳ· εἰ δὲ τις προὑπῆρξεν ἐμπαθῆς λογισμῶς, καὶ οὗτος ἐμφιλογωρήσας τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ, φαντασίαν ἐπήνεγκε νυκτερινήν, καὶ ταύτη ἐπηκολούθησεν ἢ τῆς γονῆς ἐκροή, καὶ ἐξ ἀκρασίας βρωμάτων καὶ πόσεως συνέθη· ὁ τοιοῦτος οὐ καθαρὸς ἐστίν, οὐ διὰ τὴν ῥύσιν τοῦ σπέρματος (οὐ γὰρ ἀκάθαρτον τοῦτο, ἐπεὶ μὲν οὐδὲ ἡ σὰρξ ἧς ἐκεῖνο περίττωμα), ἀλλὰ διὰ τὸ πονηρὸν ἐνθύμιον, ἕπερ ἐμόλυνε τὴν διάνοιαν. Ὁ γοῦν τοιοῦτος οὐκ εὐσυνειδήτος, κἀντεῦθεν οὐδ' εὐπαρήσιαστος διὰ τὸ ἴδιον ἐνθύμιον. Πῶς οὖν προσελύσεται τῷ Θεῷ διακρινόμενος; Ἐπάγει δὲ καὶ χρῆσιν ἐκ τοῦ μεγάλου Παύλου γράψαντος περὶ τῶν εἰδωλοθύτων, ὅτι διακρινόμενος ἐὰν φάγη, κατακέκριται. Περὶ δὲ τῆς τοῦ σπέρματος βύσεως καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος πλατείως ἐγραψεν πρὸς Ἀμμοῦν μονάζοντα.

A *Judicem habeant propriam conscientiam; ut si nulla præcedente animi perturbatione hoc eis acciderit, natura sua sponte hanc fluxionem tanquam excrementum excernente, non impediuntur esse sacramentorum participes. Si quibus autem ex rationis perturbatione præexistit cupiditas, eamque effluxio consecuta sit, vel ex ciborum potusque intemperantia hoc evenerit, ii puri non sunt; non propter fluxum seminis (non est enim hoc immundum, sicut nec caro, cujus est excrementum), sed propter malam cogitationem, quæ mentem polluit. Qui igitur est ejusmodi, non habet bonam conscientiam, et non habet ideo potestatem ad Deum accedendi. Subjungit autem et ex magno Paulo sententiam, qui scripsit de idolothytis, quod *qui dubitat, si comederit, condemnatus est*. De fluxu autem seminis, quære magno quoque Athanasii epistolam ad Ammum monachum.*

ZONAR. Hic quoque præpositæ interrogationi respondet Pater. Rogatus namque an liceat iis quibus seminis fluxus non sponte contingit, sacris communicare mysteriis, respondit: Qui hoc patiuntur, propriam sequantur conscientiam, hoc est, facti judicem statuunt conscientiam, suum videlicet animum ac mentem; ita ut si quidem nulla affectione præcedente, ultro seminis fluxus evenit, veluti superfluum quid ipsum excernente natura, neque illi causam vinolentia vel gulositas præbuit, ad sanctum altare accedere qui id passus est, haudquaquam vetabitur; si vero mollior aliqua cogitatio præcessit, eaque menti diutius obversata nocturnam speciem induxit, quam postea seminis fluxus est consecutus, atque ex incontinentia ciborum et potionis evenit, haud est ejusmodi homo purus, non ob defluxum seminis (neque enim hoc impurum, quandoquidem nec impura caro, cujus hoc excrementum), sed ob cogitationem pravam, quæ animum inquinavit. Non est itaque hic nullius sibi conscius labis, proindeque nec plena illi fiducia, ob suam cupiditatem. Qua ratione igitur Deo appropinquabit dubitans? Subjicit quoque magno Pauli sententiam, de idolothytis scribentis, quod *si dubitans comedit, condemnatus est*. Porro de seminis fluxione, magnus quoque Athanasius multis verbis ad Ammum monachum

SANCTI PETRI

EPISCOPI ALEXANDRINI ET MARTYRIS

EPISTOLA CANONICA,

(S. Petri Alexandrii Canones post Beveregium editit Ang. Mal. Spicil. Rom. vii, 444. — Ex vartis lectuilibus potiores admittimus; reliquas textui subiecitmus. Eorr. Παροι.)

BEATI PETRI ARCHIEPISCOPI ALEXANDRINI ET MARTYRIS CANONES, QUI FERUNTUR IN SERMONE EJUS DE PŒNITENTIA.

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ ΠΕΤΡΟΥ, ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΟΣ, ΚΑΝΟΝΕΣ ΕΜΦΕΡΟΜΕΝΟΙ ΕΝ Τῷ ΠΕΡΙ ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ ΑΥΤΟΥ ΛΟΓΩ.

§ CANON I.

Quoniam autem quartum Pascha persecutionem jam apprehendit, satis est in iis qui delati quidem sunt in custodiamque coniecti, tormentaque non sufferenda, et intolerabilia flagella et multas alias graves necessitates sustinuerunt, postea autem sunt a carnis imbecillitate proditi, etiamsi non ab initio suscepti sunt propter gravem lapsum consecutum: tamen quia multum decertarunt et diu restiterunt: non enim sponte ad ea devenerunt, sed a carnis imbecillitate proditi: nam et stigmata Jesu in suis corporibus ostentant, et nonnulli anno jam tertio desunt: eis ab adventu per revocationem in memoriant alii quadraginta dies injungantur, quos cum jejunasset Dominus et Servator noster Jesus Christus, postquam baptizatus fuerat, tentatus est a diabolo. In quibus et ipsi cum valde exercitati fuerint, et constantius jejunaverint: deinceps in orationibus vigilabunt: meditantes quod dictum est a Domino ad eum qui illum tentat, ut ipsum adoret: *Abi pone, Satana: scriptum est enim: Dominum tuum adorabis, et illi soli servies*.^a »
αὐτῷ· Ἔπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ· γέγραπται αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις. »

BALS. Præsentes canones tractant de iis qui propriam fidem in persecutionibus negaverunt, et pœnitentiam egerunt. Et jubet quidem primus canon, eis qui post multa tormenta sacrificarunt, ut qui propter imbecillitatem perseverare non potuerunt, et in pœnitentia tres annos transegerint, alios quoque quadraginta dies injungi, et sic admitti. Nota præsentes canones, qui varia quædam et utilia de-

ΚΑΝΟΝ Α'.

Ἐπεί τοίνυν τέταρτον ἤδη Πάσχα ἐπικαταδιήκει τὸν διωγμὸν, αὐτάρκως ἔχει τοὺς μὲν προσενηχθεῖσι, καὶ φυλακισθεῖσι, βασάνους τε ἀνυποκότους¹ ὑπομειμηγῶσι, καὶ ἀφορήτους μάστιγας, καὶ πολλὰς ἑτέρας ἀνάγκας δεινὰς, ὕστερον δὲ προδοδομένους² ὑπὸ τῆς ἀσθενείας τῆς σαρκὸς, εἰ καὶ μὴ ἐξ ἀρχῆς παρεδόχθησαν διὰ τὴν παρακολουθήσασαν μερίστην πτώσιν, ὁμως διὰ τὸ πολλὰ αὐτοὺς ἠθληκέναι καὶ ἐπὶ πολὺ ἀντιμαχεύσασθαι³ (οὐ γὰρ κατὰ προαίρεσιν ἐν τούτῳ ἐληλύθασι, ἀλλὰ καταπροδοθέντες ὑπὸ τῆς ἀσθενείας τῆς σαρκὸς), ἐπειδὴ καὶ στίγματα τοῦ Ἰησοῦ ἐνδείκνυνται ἐν τοῖς σώμασιν αὐτῶν⁴, καὶ ἤδη τινὲς τρίτον ἔτος ἔχουσι καταπειθούντες· προσεπειμηθῆναι αὐτοὺς ἀπὸ τῆς προσελύσεως καθ' ὑπόμνησιν ἄλλας τεσσαράκοντα ἡμέρας, ὅς, καίπερ νηστεύσας ὁ Κύριος καὶ Σωτὴρ ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, μετὰ τὸ βαπτισθῆναι, ἐπειράσθη ὑπὸ τοῦ διαβόλου· εἰς ὅς καὶ αὐτοὶ κατὰ τὸ περισσὸν διαγυμνασθέντες, εὐτονώτερόν⁵ τε νήψαντες, γρηγορήσουσιν εἰς προσευχὰς τοῦ λοιποῦ, καταμλετώντες τὸ λελεγμένον⁶ ὑπὸ τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν πειράζοντα αὐτὸν, ἵνα προσκυνήσῃ γὰρ, Κύριον τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ

BALS. Οι παρόντες κανόνες περι τῶν ἐν διωγμοῖς ἀρησησμένων τὴν οἰκίαν πίστιν, καὶ μετανοησάντων, διαλαμβάνουσι. Καὶ αὐτίκα ὁ πρῶτος κανὼν διακελεύεται, τοὺς θύσαντας μετὰ βασάνους πολλὰς, ὡς μὴ δυνήθεντας διὰ ἀσθένειαν ἐγκαταρῆσαι, καὶ διαδιβάσαντας τρία ἔτη ἐν τῇ μετανοίᾳ, προσεπειμηθῆναι καὶ ἑτέρας τεσσαράκοντα ἡμέρας, καὶ οὕτως δεχθῆναι. Σημειῶσαι τοὺς παρόντας κανόνες διορίζο-

^a Matth. iv, 10.

VARIÆ LECTIONES.

¹ ἀνεχέτους. ² προδοδομένοις. ³ ἀντιμάχεσθαι. ⁴ ἐκτύπων. ⁵ ἐντονώτερον. ⁶ λεγόμενον.

μένους διάφορά τινα καὶ ἀναγκαῖα, χάριν τῶν ἀρνη-
σθέντων ζητούντων μετάνοιαν, καὶ περὶ τῶν αὐτομολ-
ησάντων εἰς τὸ μαρτύριον καὶ ἐκπεπωκότων, καὶ
πάλιν ἑμολογησάντων τὴν πίστιν, καὶ περὶ ἄλλων
τινῶν τοιούτων. Ζήτει ἀναγκαίως καὶ τοὺς πλείους
κανόνας τῆς ἐν Ἀγκύρῃ συνόδου.

ΖΩΝΑΡ. Διαιρέσεις ποιεῖται ὁ ἅγιος οὗτος Πατὴρ
τῶν ἐν διωγμοῖς ἀρνησαμένων τὴν πίστιν τὴν οικ-
κειαν, καὶ φησιν, ὅτι τοῖς ἀχθεῖσι πρὸς τοὺς τυράν-
νους, καὶ εἰς φυλακὴν ἐμβληθεῖσι, βασάνους τε ἀνηκέ-
στους ὀπομεμενηκόσι, καὶ ἀφρονήτους (ἢ ἀφορήτους)
μάστιγας, καὶ σχεδὸν ἀνιάτους καὶ ἀθεραπεύτους (ἄκος
γὰρ ἡ θεραπεία ἐστὶ, καὶ ἀνήκιστον τὸ ἀθεράπευτον),
καὶ ἄλλας ἀνάγκας, καὶ μετὰ ταῦτα ὑποκύψαι καὶ θύ-
σασθαι, ὡς ὑπὸ τῆς ἀσθενείας τῆς σαρκὸς προδοθεῖσι,
μὴ δυνηθείσης μέχρι τέλους ἐγκατεργῆσαι ταῖς ἀλ-
γεινοῖς, ἀρκεῖ ὁ παρελθὼν χρόνος εἰς ἐπιτίμησιν. Τέ-
ταρτον γὰρ φησιν ἤδη Πάσχα ἐπικατελιθῆναι, ἐξότου
πεπτώκασιν τὴν μεγίστην πτώσιν. Καὶ εἰ τάχα καὶ
ἐξ ἀρχῆς, ὅτε προσήλθον μεταμελόμενοι, οὐκ ἐδέχθη-
σαν, ὅμως ὅτι οὐ κατὰ προαίρεσιν ἤλθον εἰς τὸ θύ-
σαι, καὶ ἀνέστησαν ἐπιπολῶν, καὶ στίγματα τοῦ Ἰη-
σοῦ, ἦγον μώλωπας τῶν τραυμάτων, ὧν ὑπέστησαν
ἕπρ τοῦ Χριστοῦ, ἔχουσι, καὶ ἤδη τρίτον ἔτος παρ-
ῆλθεν πενθούτων αὐτῶν διὰ τὴν πτώσιν, προσεπιτι-
μηθῆναι ὤρισεν, ἀντὶ τοῦ, ἐπὶ πλέον ἐπιτιμηθῆναι,
ἕλλας τεσσαράκοντα ἡμέρας ἐξότου προσήλθον
ζητούντες δεχθῆναι· ἐν αἷς ἐπὶ πλέον γυμνασίαν
ἐπιδείξαντες, καὶ εὐτονικότερον νήψαντες, ἦγον σπου-
δαίτερον προσχόντες ἑαυτοῖς, γρηγορήσουσιν εἰς
προσευχὰς, καταμελετώντες, ἦγον συνεχῶς ἐν
φροντίδι ποιούμενοι, καὶ λέγοντες, ἃ ὁ Κύριος πρὸς
τὸν πειράζοντα εἶπεν· Ὑπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ·
γέγραπται γάρ· Κύριον τὸν Θεόν σου προσκυνή-
σεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις.

ΚΑΝΩΝ Β΄.

εἰ τοὺς δὲ μετὰ τὸ φυλακισθῆναι μόνον^a καὶ ὑπο-
εμεμνημέναι τὰς ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ, ὡς ἂν ἐν πο-
ελιορχίᾳ, θλίψεις τε καὶ δυσωδίας, ὕστερον δὲ
εχωρὶς πολέμου βασάνων γενομένων^b αἰχμαλώτους,
εκατὰ πολλὴν πτωχείαν δυνάμεως, καὶ κατὰ τινα
ετυφλότητα τεθραυσμένοις, ἐπαρκᾶται ἑνῆαυτὸς
επρὸς τῷ ἑτέρῳ χρόνῳ· ἐπεὶ ὅλως καὶ αὐτοὶ ἐπι-
εθεδώνασιν ἑαυτοὺς ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χρι-
εστοῦ^c θλιθῆναι· εἰ καὶ ἀπέλαυσαν ἐν τῷ δεσμο-
D τηρίῳ τῆς παρὰ τῶν ἀδελφῶν πολλῆς ἀναπαύ-
εσεως. Ἄπειρ πολλαπλασίονα ἀποδώσουσι, ποθοῦν-
ετες λυτρωθῆναι ἀπὸ τῆς πικροτάτης αἰχμαλω-
εσίας τοῦ διαβόλου, μεμνημένοι μάλιστα τοῦ λέγον-
ετος· Πνεῦμα τοῦ^d Κυρίου ἐπ' ἐμὲ, ὃ ἐνεκεν^e
εἐχρῆσέ με· εὐαγγελισσασθαι πτωχοῖς ἀπέσταλκέ
εμε, κηρύξαι αἰχμαλώτους ἄρσιν, καὶ τυφλοῖς
εἀνάβλεψιν, ἀκουτέλλαι τεθραυσμένους ἐν ἀφῆ-
εσει, κηρύξαι ἑνῆαυτὸν Κύριον δευτέρῳ, καὶ ἡμέρῳ ἀνακοδόσεως. »

^a Isa. Lxi, 1, 2; Luc. iv, 18, 19.

VARIÆ LECTIONES.

^a μόνον om. ^b γενομένων. ^c τοῦ Χριστοῦ om. ^d τοῦ em. ^e εἶνεκεν.

A finiunt in gratiam eorum qui Deum abnegarunt, et
pœnitentiam pctunt, et de iis qui ad martyrium ul-
tro advolarunt, et lapsi sunt, et rursus fidem sunt
confessi, et de aliis quibusdam ejusmodi. Quare
etiam non absque fructu plurimos canones synodi
Ancyranæ.

ΖΩΝΑΡ. Inter eos qui turbulentis temporibus pro-
priam fidem abnegarunt, discrimen sanctus hic Pa-
ter statuit, aitque, qui ad tyrannos rei acti sunt,
ac in vincula conjecti, tormenta que gravissima fla-
gella que haud tolerabilia, quæque nulla propemo-
dum cura, aut medicina sanari possent (ἄκος nam-
que *curationem* significat, estque ἀνήκιστον idem
quod *immedicabile*), aliasque necessitates sustinuerunt;
ac postea succumbentes immolarunt, velut a
B carnis imbecillitate proditi, quæ ad finem usque
obdurare in doloribus haud potuerit, iis mulctæ
nomine decursum jam tempus sufficere. Quartum
siquidem, inquit, Pascha jam exactum est, ex quo
in gravissimum hunc incidere casum. Ac etiamsi
forte initio cum pœnitentia ducti accesserunt, non
sunt suscepti, tamen quia non sponte processere
ad immolandum diuque repugnarunt, ac stigmata
Jesu, vulnerum nempe quæ pro Christo sustinuerunt
cicatrices gerunt: tertiusque jam effluxit annus ex
quo lugent lapsum illum, insuper mulctari, hoc est,
alios adhuc quadraginta dies ex quo ad communio-
nem admitti postulantes accesserunt, mulctæ no-
mine injungendos esse decernit. In quibus majorem
adhuc ostendentes pœnitentiæ exercitationem, et
C intentius, hoc est, attentiore cura jejunantes, at-
tendentes sibimetipsis, vigilent in orationibus, mo-
ditantes, hoc est animo perpetuo versantes, voc-
ceque usurpantes quæ Dominus ad tentatorem dixit:
Abi pone me, Satana; scriptum est enim: Dominum
Deum tuum adorabis, et illi soli servies.

§ CANON II.

εἰς autem qui postquam in custodiam traditi
ε sunt, et in carcere, tanquam in obsidione, af-
ε flictiones gravesque fctores passi sunt; postea
ε autem sine bello tormentorum captivi facti sunt,
ε nimia virium inopia et quadam cæcitate confracti,
ε annus ad aliud tempus injunctus sufficiet: nam
ε ipsi quoque se omnino pro nomine Christi affi-
ε gendos dedere: si etiam a fratribus in carcere
ε multam consolationem assecuti sunt. Quæ qui-
ε dem multiplicata reddent, liberari cupientes ab
ε acerbissima captivitate diaboli, ejus maxime re-
ε cordantes qui dicit: Spiritus Domini super me,
ε quam ob causam unxit me: ut pauperibus evan-
ε gelizarem misit me, et annuntiarem captivis libe-
ε rationem, et cæcis visus recuperationem, et mitte-
ε rem fractos in remissionem, prædicare annuntia-
ε Domini acceptabilem, et diem retributionis. »

PALS. Hic canon statuit ut qui in custodia solum male affecti sunt, et sine tormentis lapsi sunt, post triennium alius quoque anni poena puniantur. Si forte enim, inquit, consolationem assecuti sunt, utpote aliquibus fidelibus vitæ subsidia suppeditantibus, ii quoque debent veniam obtinere, ut qui gratia pro fide passi sunt.

ZONAR. In secundo ordine eos locat qui tantummodo in vincula coniecti, atque in carcere male affecti sunt, tum nullis vexati cruciatibus peccaverunt: quibus præter decursum tempus, triennium videlicet de quo supra dictum est, anni quoque præterea unius mulctam irrogari placet. Quoniam et ipsi, inquit, pro Christi nomine direxerunt; etiamsi forte solatii quidpiam in carcere a fratribus consecuti sunt. Probabile enim est fideles, quicumque nulla custodia detinebantur, in vincula coniectis vitæ subsidia ministrasse, iisque proinde locutionis aliquid attulisse. Quæ quidem multiplicata reddent, pro iis nimirum quibus in custodia oblectati sunt, poenitentiam agentes vexabunt se ipsos, ac multis modis afflictabunt; si ex eo quod Christum abnegarunt, a diaboli captivitate liberari velint, illius captivi et servi facti. Subjicit mox prophetæ verba, quæ sunt ex Isaia deprompta, quorum meminisse oportere ipsos affirmat.

CANON III.

« Iis autem qui nihil ejusmodi passi sunt, nec e fidei fructum ostenderunt, sed ad vitium ultro transfugerunt, a metu et timiditate proditi; nunc autem veniant ad poenitentiam, necesse est et conveniens infrugiferæ ficus parabolam proponere, ut Dominus dicit: *Habebat quis ficum plantatam in suo vineo: et venit quærens in ea fructum, et non invenit. Dixit autem vinitori: Ecce tres annos, ex quo ego venio quærens fructum in hac ficu, et non invenio; excinde eam: cur terram inaniter occupat? Ille vero respondens dicit illi: Domine, dimitte illam hoc quoque anno, donec circa eam fodero, et lætamen injecero; si quidem fructum fecerit; sin minus, eam in futurum excindes*: qua ante oculos accepta, et ostentato digno fructu poenitentiae, in tanto temporis intervallo magis javabuntur. »

BALS. Eos qui propter solum metum et timiditatem transfugerunt, ad poenitentiam autem respexerunt, triennio punit canon secundum parabolam ficus quæ est in Evangeliiis. Dominus enim inquit: *Iam tribus annis* **10** *ad hanc venio quærens fructum, et non invenio. Vinitor autem, Dimitte illam,* inquit, *et hoc anno.*

ZONAR. Quicumque vero, inquit, nihil perpassi acerbum, ob metum solum ac timiditatem transfugerunt, pro eo quod sponte pravitatem sunt consecutari; mox animum ad poenitentiam adjecere.

• Luc XIII 6-9.

BAΛΣ. Οὗτος ὁ κανὼν διαλαμβάνει τοὺς μόνον κακοπαθήσαντας ἐν τῇ φυλακῇ καὶ χωρὶς βασάνων παραπεινωκότας, ἐπιτιμᾶσθαι μετὰ τὸν τριετὴ χρόνον καὶ ἐπὶ ἕτερον ἐνιαυτόν. Εἰ τάχα γὰρ, φησὶ, καὶ ἀπέλαυσαν παρακλήσεως, ὡς τινῶν πιστῶν χορηγούτων αὐτοῖς τὰ πρὸς διοικήσιν, ἀλλὰ καὶ οὗτοι ὀφείλουσι συγγνώμης ἀξιούσθαι ὡς ὑπὲρ τῆς πίστεως κακοπαθήσαντες.

ΖΩΝΑΡ. Ἐν δευτέρᾳ τάξει τίθησι τοὺς μόνον φυλακισθέντας, καὶ κακοπαθήσαντας ἐν τῇ φυλακῇ, καὶ χωρὶς βασάνων παραπεινωκότας: οἷς ἐνιαυτὸν ἑταξάν (σ. ἐταξεν) εἰς ἐπιτίμωσιν μετὰ τὸν παρελθόντα χρόνον, ἔχουν τὴν τριετίαν ἣν εἴρηκεν ἄνω. Διότι καὶ αὐτοὶ, φησὶν, ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος ἐθλίθησαν τοῦ Χριστοῦ, εἰ καὶ τάχα ἀπέλαυσαν ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ παρακλήσεως ἐκ τῶν ἀδελφῶν. Ὡς εἶποιε γὰρ, οἱ πιστοὶ, ὅσοι οὐ συνεσχέθησαν, τοῖς κατεργασμένοις ἔχορῆγουν τὰ εἰς διοικήσιν, καὶ ἀνέπαυον αὐτοῖς. Ἄπερ πολλαπλασίονα ἀποδώσουσιν, ἀντὶ τοῦ, ἀνθ' ὧν ἀπέλαυσαν ἐν τῇ φυλακῇ μετανοοῦντες θλίψουσιν ἑαυτοὺς καὶ κακώσουσι πολλαπλασίονα, εἰ θέλουσι λυτρωθῆναι ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ διαβόλου, αἰχμάλωτοι καὶ δοῦλοι γεγονότες αὐτῷ διὰ τὴν ἀρνησιν τοῦ Χριστοῦ. Εἶτα ἐπάγει τὰ προφητικὰ ῥήματα, ἅπερ ἐκ τοῦ Ἡσαίου εἰσι, λέγων δεῖν μεμνησθαι αὐτοῦς.

KANON Γ

« Τοῖς δὲ μὴδ' ὄλων μὴδὲν τι τοιοῦτον παπονήσας, μὴδὲ ἐνδειξάμενος καρπὸν πίστεως, ἀλλ' αὐτομολήσασιν πρὸς τὴν κακίαν, προδομένοις ὑπὸ δουλίας καὶ φόβου, νῦν δὲ εἰς μετάνοιαν ἐρχομένοις, ἀναγκαῖόν ἐστι καὶ ἀρμόζον τὴν τῆς ἀκέρπου συκῆς παραβολὴν παραθέσθαι, ὡς ὁ Κύριος λέγει: *Συκῆν εἶχε τις πεφουτευμένην ἐν τῷ ἀμπελώρῳ αὐτοῦ: καὶ ἤλθε ζητῶν καρπὸν ἐν αὐτῇ, καὶ οὐκ εὗρεν. Εἶπε δὲ πρὸς τὸν ἀμπελοφυττῶν: Ἴδού τρία ἔτη ἔφ' οὗ ἐρχομαι ζητῶν καρπὸν ἐν τῇ συκῇ ταύτῃ, καὶ οὐκ εὗρον αὐτήν. Ἰναί τι καὶ τὴν γῆν καταρτῆ; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ: Κύριε, ἄφες αὐτήν καὶ τοῦτο τὸ ἔτος, ἕως δευτοσκάψω τὰ περὶ αὐτήν, καὶ βάλω κόπρια· κἄν μὲν ποιήσῃ καρπὸν· εἰ δὲ μὴ γέ, εἰς τὸ μέλλον ἐκκόψεις αὐτήν*: ἦν πρὸ ὀφθαλμῶν λαβόντες, ἐνδειξάμενοι τε καρπὸν δεῖον τῆς μετανοίας, ἐν τῷ διαστήματι τοῦ τοσούτου χρόνου μέλλον· ὠφέληθησονται. »

BAΛΣ. Τοὺς μὲνοι διὰ φόβον μόνον καὶ δουλίαν αὐτομολήσαντας, εἶτα εἰς μετάνοιαν ἀπειδόντας, διὰ τριετίας ἐπιτιμᾶ ὁ κανὼν, κατὰ τὴν ἐν Εὐαγγελίῳ παραβολὴν τῆς συκῆς. Ὁ γὰρ Κύριος, *Τρία ἔτη*, ἐφησεν, *ἐρχομαι πρὸς αὐτήν ζητῶν καρπὸν, καὶ οὐκ εὗρον αὐτήν*. Ὁ δὲ ἀμπελοφυττῶν, Ἄφες, εἶπεν, αὐτῇ, *Κύριε, καὶ τοῦτο τὸ ἔτος*.

ΖΩΝΑΡ. Ὅσοι, δὲ, φησὶ, μὴ τι ὑποστάντες ἀλλαγῶν, διὰ φόβον μόνον καὶ δουλίαν ὑπομολήσαν, ἀντὶ τοῦ, αὐτοὶ ἐκόντας προσῆλθον τῇ κακίᾳ, εἶτα εἰς μετάνοιαν ἀπειδόν, τοῖς τοιοῦτοις ἢ τῆς συκῆς

ἀρμόσει παραβολὴ κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον· ἦν λαβόν-
τες πρὸ ὀφθαλμῶν, κόπον ἀξιον μετανοίας ἐπὶ το-
σοῦτον χρόνον δόντες ὠφεληθήσονται, ἤγουν ἐπὶ τε-
τραετίας. Ὁ γὰρ Κύριος, *Τρία ἔτη*, ἔφησεν, *ἔρχο-
μαι πρὸς αὐτήν, ζητῶν καρπὸν, καὶ οὐχ εὕρισκω·*
ὁ δὲ ἀμπελοργὴς, *Ἄφες αὐτήν*, εἶπεν, *Κύριε, καὶ*
τοῦτο τὸ ἔτος.

ΚΑΝΩΝ Δ'.

ε Τοῖς γὰρ παντάσῃν ἀπεγνωσμένοις καὶ ἄμετα-
νοήτοις, δέρμα τε Αἰθίοπος ἀμετάβλητον κακτημέ-
νοις, καὶ ποικίλατα παρδάλεως, λεχθήσεται τὸ τῆς
ἐτέρας συκῆς· *Μηκέτι ἐκ σοῦ καρπὸς γένηται*
εἰς τὸν αἰῶνα· διὸ καὶ παραχρῆμα ξηραίνεται.
ε Ἀποκληροῦται γοῦν ἐπ' αὐτοῖς καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ
Ἐκκλησιαστοῦ εἰρημένον· *Διστραμμένον οὐ δύ-
νεται ἐπικοσμηθῆναι, καὶ ὑστέρημα οὐ δυνή-
σεται ἀριθμηθῆναι.* Εἰ μὴ γὰρ πρότερον τὸ δι-
εστραμμένον διορθωθῆ, ἀδύνατόν ἐστι αὐτὸ ἐπικο-
σμηθῆναι· καὶ εἰ μὴ πρότερον τὸ ὑστέρημα ἀνα-
κληρωθῆ, ἀδύνατόν ἐστιν αὐτὸ ἀριθμηθῆναι. Ὅθεν
καὶ ἐπὶ τέλος συμβήσεται αὐτοῖς τὸ λεγόμενον·
ε ὑπὸ τοῦ προφήτου Ἡσαίου· *Καὶ θύονται γὰρ,*
ε φησί, *τὰ κῶλα τῶν ἀνθρώπων τῶν παραβεβηκό-
των ἐν ἐμοί· ὁ γὰρ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτή-
σει, καὶ τὸ πῆρ αὐτῶν οὐ σβεσθήσεται, καὶ*
ἔσονται εἰς δρασιν πάση σαρκί· ἐπεὶ καὶ ὡς
ε προλέλεκται ὑπ' αὐτοῦ· *Οἱ δὲ ἄδικοι, ὡς θάλασσα*
ε ἀναβεβρασμένη, ε, ὁτῶ κλυδωνισθήσονται, καὶ
οὐκ ἔστι χαίρειν τοῖς ἀσεβέσιν, εἶπεν ὁ Θεός.

ΒΑΣΣ. Ἄ μὲν προείρηται περὶ τῶν πεπτωκότων, C
εἴρηται καὶ περὶ μεταμελομένων· κατὰ δὲ τῶν ἀμε-
τανοήτων τὴν κατάραν τῆς ἐτέρας συκῆς ἐπάγει,
πρὸς ἣν ὁ Κύριος ἔφη διὰ τὸ ἀκαρπον· *Μηκέτι ἐκ*
σοῦ καρπὸς γένηται.

ΖΩΝΑΡ. Ἄ μὲν προείρηται περὶ τῶν παραπετωκό-
των, εἴρηται καὶ [add. περὶ] μεταμελομένων. Κατὰ δὲ
τῶν ἀμετανοήτων ἐξ ἀπογνώσεως ἢ πονηρᾶς γνώμης,
καὶ τὸ ἐξ ἀμαρτίας μελάνωμα ἀμετάβλητον καὶ ἀνέκ-
πλυτον ἐχόντων, ὡς οἱ Αἰθίοπες τὸ ζοφερόν τοῦ δέ-
ρματος, καὶ ἢ παράλις τὰ ποικίλατα, τὴν κατάραν
τῆς ἐτέρας συκῆς ἐπάγει· πρὸς ἣν ὁ Κύριος ἔφη
διὰ τὸ ἀκαρπον· *Μηκέτι ἐκ σοῦ καρπὸς γένηται·*
*καὶ πληροῦσθαί φησιν ἐπ' αὐτοῖς τὰ τοῦ Ἐκκλησια-
στοῦ,* ε, λέγοντος· *Διστραμμένον οὐ δυνήσεται*
*επικοσμηθῆναι, καὶ ὑστέρημα οὐ δυνήσεται ἀρι-
θμηθῆναι·* εἶτα σαφηνίσας τὰ ρητὰ ταῦτα, προστί-
θησι καὶ τὰ τοῦ Ἡσαίου.

ΚΑΝΩΝ Ε'.

ε Τοῖς δὲ καθυποκριναμένοις κατὰ τὸν ἐπιληπτει-
ε σάμενον Δαβὶδ, ἵνα μὴ ἀποθάνῃ, οὐκ ὄντα ἐπιληπ-
ε πτον· καὶ μὴ γυμνῶς ἀπογραιφάμενοις τὰ πρὸς
ε ἄρνησιν, ἀλλὰ διαπαίξασιν κατὰ πολλὴν στενοχω-
ε ρίαν, ὡς ἂν παιδία βουλευτικᾶ ἔμφρονα ἐν παιδίοις
ε ἄφροσι, τὰς τῶν ἐχθρῶν ἐπιβουλὰς, ἦτοι ὡς διελ-
ε *Mith.* XXI, 19. *b Eccl.* I, 15. *c Isa.* LXVI, 24. *d Isa.* LVII, 20, 21. *e I Reg.* XXI, 13.

VARIÆ LECTIONES.

ε καὶ om. ε δυνήσεται. ε λελεγμένον. ε deest γὰρ. ε ὡς θάλασσα ἀναβεβρασμένη, om. ε καὶ add.
ε Ἐκκλησιάζιστικῶ.

A in eos parabola evangelica ficus quadrabit : quam
præ oculis habentes, dignum pœnitentiæ laborem
æquali tempore exhibentes, jvabuntur, hoc est ad
quartum usque annum. Dominus namque, *Tres an-
nos*, inquit, *venio ad ipsam, quærens fructum, nec
invenio.* Agricola vero, *Dimitte*, ait, *illam, domine,
et hoc anno.*

CANON IV.

ε Iis enim qui sunt omnino desperati, et pœni-
ε tentiam non agunt, et pellem Æthiopis immuta-
ε bilem possident et pardi varietates, dicetur, quod
ε alii ficui dictum est : *Nequaquam ex te fructus*
ε fiat in æternum ε, et ideo statim quoque exare-
ε scit. In iis enim impletur quod ab Ecclesiaste
ε dictum est : *Quod perversum est, non poterit ex-*
ε ornari, et defectus numerari non poterit ε. Nisi
ε enim quod perversum est prius rectum fuerit,
ε fieri non potest ut id exornetur ; et nisi prior de-
ε sectus expletus fuerit, fieri non potest ut is nu-
ε meretur. Unde et in fine eis eveniet quod a pro-
ε pheta Isaia dicitur : *Et videbuntur*, inquit, *mem-*
ε bra eorum qui transgressi sunt in me. Vermis
ε enim ipsorum non morietur, et ignis eorum non
ε exstinguetur : *et erunt in aspectum omnis carnis* ε.
ε Quandoquidem, ut et ab ipso prædictum est :
ε *Injusti autem sic fluctuabunt, et requiescere non*
ε poterunt. Non est gaudere impiis, dicit Deus ε. ε
ἀναπαύσασθαι οὐ μὴ δυνήσονται ε (f. δυνήσωνται).

BALS. Quæ prius quidem dicta sunt de lapsis, de
resipiscentibus etiam dicta sunt. Adversus eos au-
tem qui nulla pœnitentia ducuntur, alterius ficus
exsecrationem inducit, ad quam Dominus dicit
propter infertilitatem : *Fructus amplius ex te non*
fat.

ZONAR. Quæ prius quidem de lapsis dicta sunt,
dicta sunt etiam de resipiscentibus. Contra illos
vero qui ex desperatione vel depravata opinione
pœnitentiam non agunt, ac perpetuo inhærentem
ac indelebilem peccati nigrorem gestant, ut Æthio-
pes fuscam pellem, pardusque varietates ; alterius
ficus exsecrationem inducit. Ad quam Dominus ob
sterilitatem, *Ne fructus*, inquit, *amplius ex te na-*
scatur. Implendumque ait in ipsis illud Ecclesia-
stes, dicentis : *Quod perversum est non poterit exor-*
nari, et defectus numerari non poterit : quibus mox
explicatis, Isaia quoque verba subjungit.

I CANON V.

ε Iis autem qui simularunt sicut et David ε, qui
ε se epilepticum fingebat, ne moreretur, quamvis
ε re vera epilepticus non esset ; et non nude nega-
ε tionem inscripserunt, sed in multis angustiis, tan-
ε quam pueri consilio et prudentia præditi inter
ε pueros insipientes, inimicorum insidias ludificati

« sunt, vel ut qui altaria pervaserint, vel tanquam
 « qui chirographum dederint, vel ut qui pro se
 « ethnicos immiserint; etiam si nonnulli eorum
 « qui confessi sunt, ut audiui, aliquibus eorum
 « ignoverunt, quoniam maxima cautione vitarunt,
 « ne ipsi suis manibus ignem facerent, et dæmonas
 « impuros suffrent: licet vero ex argenti igno-
 « rantia eos latuit, semestris tamen pœnitentiæ
 « pœna illis imponetur. Sic enim ipsi quoque ma-
 « gis juvabuntur, prophetæ dictum meditantés, et
 « dicentes: *Puellus genitus est nobis, filius et datus*
 « *est nobis, cujus principatus est in humero suo, et*
 « *vocatur nomen ejus, magni consilii Angelus* ^a Qui,
 « ut scitis, in sexto mense conceptionis, cum alius
 « infans prædicasset ante adventum ejus pœnitenti-
 « tiam in remissionem peccatorum ^b, conceptus est
 « et ipse ad prædicandam pœnitentiam. Etenim
 « utrosque audimus in primis prædicantes non so-
 « lum de pœnitentia, sed et de regno cœlorum:
 « quod quidem, ut didicimus, *intra nos est* ^c, quod
 « *prope nos sit verbum quod credimus in ore nostro*
 « *et corde nostro, quod Jesus est Christus: cre-*
 « *den:es in corde nostro, quod Deus ipsum suscitavit*
 « *ex mortuis: ut qui audiant quod corde quidem*
 « *credidit ad justitiam, ore autem confessio fit ad*
 « *salutem* ^d. »

« τὸν ἡγεῖρεν ἐκ νεκρῶν ἕτε δὴ ¹⁰ ἀκούοντες, ὅτι καρδίᾳ μὲν πιστεύεται ¹¹ εἰς δικαιοσύνην, στόματι
 « δὲ ὁμολογῆται εἰς σωτηρίαν. »

BALS. Si qui autem simularunt se ad aras qui-
 dem accedere, vel scribere quod fidem negant; non
 nude autem et aperte hoc fecerunt, sed arte aliqua
 eos qui vim afferebant, illuserunt; sicut David qui
 se epilepsia correptum simulavit cum fugeret Sau-
 lem, et esset apud alienigenas; et ita mortem evasi-
 sit: illuserunt autem inimicorum insidias, ut puelli
 consilio prudentiaque præditi pueros insipientes
 eludunt: impios enim fecerunt, quod sacrificare
 quidem visi sunt, non tamen sacrificarunt: forte
 enim pro se ethnicos vel infideles submiserunt, et
 per illos sacrificare ipsos existimarunt: eis, in-
 quit, semestre tempus sufficiet ad pœnitentiam.
 Et si enim non sacrificarunt, quia tamen sacrificare
 polliciti sunt, vel alios submiserunt, pœnitentiam
 indigere sunt existimati; etiamsi nonnullis eorum
 ignoverunt quidam, qui pro fide testimonium de-
 dere. Eos autem pueris quidem confert, ut qui non
 viriliter idololatris resistenterunt; prudentibus vero, ut
 qui artificio sacrificia declinarunt.

ZONAR. Si qui vero ad aras quidem se accedero
 simularunt, aut scribere quod fidem negant, verum

^a Isa. ix, 6. ^b Luc. i, 76, 77. ^c Luc. xvii, 21. ^d Rom. x, 8-10.

VARIE LECTIONES.

¹⁰ διελθόντας... χειρογραφήσαντας... βαλόντας. ¹¹ ὁμολογητῶν. ¹² τοῦ πράξαντος. ¹³ ἐγενήθη
 ἡμῖν, υἱὸς καὶ. ¹⁴ ὁσπερ. ¹⁵ αὐτός. ¹⁶ κηρυσσόντων. ¹⁷ περὶ ἧς καὶ αὐτοὶ ὑπομνησθέντες μαθήσανται
 ὁμολογεῖν ἐν τῷ στόματι αὐτῶν οἱ. ¹⁸ δέ. ¹⁹ πιστεύετε... ὁμολογεῖτε.

(5) Ὅτι Ἰησοῦς Χριστός. Harduinus in sua Con-
 ciliorum editione ex ms. Regio 2058, ὅτι Κύριος
 Ἰησοῦς. Sic Rom. x, 9. Idem paulo post, ἕτε δὴ. Ille

« ὄντες ¹⁰ βωμοὺς, ἦτοι ὡς χειρογραφήσαντες, ἦτοι
 « ὡς ἀνθ' ἑαυτῶν βαλόντες ἔθνικους, εἰ καὶ τισιν
 « αὐτῶν συνεχώρησάν τινες τῶν ὁμολογησάντων ¹¹,
 « ὡς ἤκουσα (ἐπεὶ μάλιστα κατὰ πολλὴν εὐλάβειαν
 « ἐξέφυγον αὐτόχειρες γενέσθαι τοῦ πυρὸς καὶ τῆς
 « ἀναθυμιάσεως τῶν ἀκαθάρτων δαιμόνων) ἐπεὶ τοί-
 « νυν ἔλαθεν αὐτοὺς ἀνοία τοῦτο πράξαντας ¹², ἕως
 « ἐξάμηνος αὐτοῖς ἐπιτεθῆσεται τῆς ἐν μετανοίᾳ ἐπι-
 « στροφῆς. Οὕτω γὰρ μᾶλλον καὶ αὐτοὶ ὠφελήθησον-
 « ται, καταμελετώντες τὸ προφητικὸν ῥητὸν, καὶ
 « λέγοντες· *Παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν υἱός, καὶ*
 « *ἐδόθη ἡμῖν, ὃ ἡ ἀρχὴ ἐπὶ τοῦ ὄμου αὐτοῦ, καὶ*
 « *καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ μεγάλης βουλῆς Ἄγ-*
 « *γελος*. Ὅσπερ ¹³, ὡς ἴστε, ἐν τῷ ἕκτῳ μηνί τῆς
 « συλλήψεως τοῦ ἐτέρου παιδίου, τοῦ προκηρῦξαντος
 « ἐκ ¹⁴ προσώπου τῆς εἰσοδοῦ αὐτοῦ μετανοίας εἰς
 « ἀφασιν ἀμαρτιῶν, συνελήφθη καὶ αὐτὸ ¹⁵ κηρῦ-
 « ξαί μετανοίας. Καὶ γὰρ καὶ τῶν ἀμφοτέρων ἀκούο-
 « μεν ἐν πρώτοις κηρυττόντων ¹⁶ ὃ μόνον περὶ με-
 « τανοίας, ἀλλὰ καὶ περὶ βασιλείας οὐρανῶν, ἦτις,
 « καθὼς μαθήθηκαμεν, ἐν τῷ ἡμῶν ὅσπερ, τῷ ἄγγε-
 « ῳ ἡμῶν εἶναι τὸ ῥῆγμα ὃ πιστεύομεν ἐν τῷ στόματι
 « ἑαυτῶν καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν· περὶ ἧς καὶ
 « αὐτοὶ ὑπομνησθέντες, μαθήσονται ὁμολογεῖν ἐν τῷ
 « στόματι αὐτῶν ¹⁷, ὅτι Ἰησοῦς Χριστός (5)· *πι-*
 « *στεύετε ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν, ὅτι ὁ θεὸς αὐ-*

BAAS. Ei δὲ τινες ὑπεκρίθησαν μὲν προσείναι
 τοῖς βωμοῖς, ἦτοι γράψαι, ὅτι ἀρνοῦνται τὴν πίστιν,
 οὐ γυμνῶς δὲ καὶ φανερώς τοῦτο ἐποίησαν, ἀλλὰ διὰ
 τινος μεθόδου διέπαιξαν τοὺς βιάζοντας αὐτοὺς, ὡς
 ὁ Δαβὶδ ὅτε τὸν ἐπιληπτόν ὑπεκρίθη, φεύγων τὸν
 Σαούλ, καὶ πρὸς τοὺς ἀλλοφύλους γενόμενος, καὶ
 οὕτω τὸν θάνατον διαπέφυγε· διέπαιξαν δὲ τὰς τῶν
 ἐγθρῶν ἐπιβουλὰς, ὡς παιδία βουλευτικὰ ἔμφορα
 διαπαίζουσιν ἀφρονες παῖδας· ἠπάτησαν γὰρ τοὺς
 ἀσεβεῖς, διὰ τὸ δόξαι μὲν θύειν, μὴ θύσαι δὲ· τυ-
 χὸν γὰρ ἀνθ' ἑαυτῶν ὑπέβαλον ἔθνικους ἢ ἀπίστους,
 καὶ δι' ἐκαίμων ἐνόμισαν τεθυκένας· τοῖς τοιούτοις,
 φησὶν, ἐξάμηνος καιρὸς ἀρχέσει εἰς μετανοίας. Ἐάν
 γὰρ οὐκ ἔθυσαν, ἀλλ' ὅτι συνέθεντο θύσαι ἢ ἐτέρους
 ὑπέβαλον, ἐλογίσθησαν δεῖσθαι μετανοίας, εἰ καὶ τισιν
 αὐτῶν συνεχώρησάν τινες τῶν μαρτυρησάντων ὑπὲρ
 τῆς πίστεως. Ἀπεικάζει δὲ τοὺτους παισὶ μὲν ὡς
 μὴ ἀνδρικῶς ἀντικαταστάνας τοῖς εἰδωλολάτραις,
 ἔμφοροι δὲ ὡς εὐμεθόδως τὴν οὐσίαν ἐκκλίνοντας.

ZONAR. Ei δὲ τινες ὑπεκρίθησαν μὲν προσείναι
 τοῖς βωμοῖς, ἦτοι γράψαι, ὅτι ἀρνοῦνται τὴν πίστιν,

autem locus paulo aliter effertur in edit. Paris.
 Zonaræ et Balsamonis.

ὡς γυμνῶς δὲ τὰ πρὸς ἀρνησιν ἔγραψαν, ἀντὶ τοῦ ἄπαρκαλύπτως, οὐ φανερῶς, ἀλλὰ διὰ τινος μεθόδου διέπαιξαν τοὺς βιάζοντας αὐτοὺς, ὡς ὁ Δαβὶδ ὅτε τὸν ἐπιληπτον ὑπεκρίθη φεύγων τὸν Σαούλ, καὶ πρὸς τοὺς ἀλλοφύλους γενόμενος, καὶ οὕτω τὸν θάνατον διαπέφευγε· διέπαιξαν δὲ, φησί, τὰς τῶν ἐχθρῶν ἐπιβουλὰς, ὡς παιδία βουλευτικά, ἐμφορὰ, φρόνιμα, καὶ συνετῶς δηλαδὴ βουλευόμενα, διαπαίξουσιν ἐν ἀφροσι παιδίους. Ἐμφορῶσι δὲ ἀπεικάζει τοὺς ἀπατήσαντας τοὺς ἀσεβεῖς, καὶ δόξαντας μὲν οὖν, μὴ οὖσαντας δὲ· ἐμφορῶς μὲν ὡς τὴν θύσαν τῆς ἐκκλίναντας·¹⁵· παιδείους δὲ, ὡς μὴ τέλειον καὶ ἀνδρῶδες ἐγδειξιμένους φρόνημα, καὶ γενναίως ἀντικαταστάντας τοῖς εἰδωλολάτραις, ἀλλ' ὅμως συνθεμένους θύσαι, εἰ καὶ τινες¹⁶· ἀνθ' ἐαυτῶν ὑπέβαλον ἑθνικούς, ἤγγουν ἀπίστους, καὶ ἐκείνων θυσάντων ἐνομισθῆσαν αὐτοὶ τεθυκέναι. Τοῖς τοιοῦτοις, φησὶν, ἐξάμημος καιρὸς ἐξαρκέσει εἰς μετάνοιαν. Κἄν γὰρ οὐκ ἐθύσαν, ἀλλ' ὅτι συνέθεντο θύσαι, ἢ ὅτι ἐτέρους ὑπέβαλον, καὶ ἔδοξαν αὐτοὶ θύσαι, ἐλογίσθησαν δεῖσθαι μετάνοιαν, εἰ καὶ τισιν αὐτῶν συνεχώρησάν τινες τῶν ὁμολογησάντων. Τινὲς γὰρ τῶν μαρτυρησάντων καὶ παθόντων ὑπὲρ τῆς πίστεως συνεχώρησαν τοῖς διὰ μεθόδων, ὡς εἴρηται, μὴ θύσαι, καὶ ἐδέξαντο αὐτοὺς μετὰ τῶν πιστῶν, ὅτι ἐξέφυγον πολυτρόπως τὸ θυσιάσαι τοῖς δαίμοσι. Διὰ δὲ τὴν ἐξάμηνον προθεσμίαν ἐμνήσθη τοῦ διὰ Γαβριὴλ μηνύματος, τοῦ ἐν τῷ ἔκτῳ μηνὶ τῆς συλλήψεως τοῦ Προδρόμου, ἐν ᾧ συνελήφθη ὁ Κύριος. Ἐπιφέρει δὲ καὶ ῥήματα ἀποστολικά·

occasione, Annuntiationis per Gabrielem factæ meminit, sexto mense conceptionis Præcursoris, quo conceptus est Dominus. Tum apostolica verba subjungit :

KANON Γ'.

« Τοῖς δὲ δούλους Χριστιανούς ἀνθ' ἐαυτῶν ὑποθεθήκοσιν, οἱ μὲν δοῦλοι, ὡς ἀν ὑποχείριοι ἦντες, καὶ τρόπον τινὰ καὶ αὐτοὺς φυλακισθέντες ὑπὸ τῶν δεσποτῶν, καταπειληθέντες τε¹⁵· ὑπ' αὐτῶν καὶ διὰ τὸν φόβον αὐτῶν εἰς τοῦτο ἐληλυθότες καὶ ὀλισθήσαντες, ἐν¹⁶· ἐνιαυτῷ τὰ τῆς μετάνοιαν ἔργα δεῖξουσιν, μανθάνοντες τοῦ λοιποῦ, ὡς δοῦλοι Χριστοῦ ποιεῖν τὸ θέλημα τοῦ Χριστοῦ¹⁷·, καὶ φοβεῖσθαι αὐτόν· ἀκούοντες μάλιστα, ὅτι ἕκαστος ἐάν [I. ὃ ἀν] τι ποιήσῃ ἀγαθόν, τοῦτο κομισεται παρὰ Κυρίου, εἴτε δοῦλος εἴτε ἐλεύθερός ἐστι¹⁸. »

ΒΑΣΣ. Τοὺς κατὰ κλευσιν καὶ ἀπειλὴν τῶν δεσποτῶν θύσαντας δούλους ἐπὶ ἐνιαυτὸν ἐπιτιμᾷ ὁ Πατήρ οὕτως· ὡς μὲν γὰρ πεισθεῖσι τοῖς δεσπόταις συγγνωμονεῖ, καὶ βαρεῖαν οὐκ ἐπάγει κόλασιν· ὡς δὲ δοῦλοις Χριστοῦ μᾶλλον οὖσι, κάκεινον πλέον φοβεῖσθαι δεῖται, μετρίως ἐπιτιμᾷ. Ἐκαστος γὰρ, φησὶ κατὰ τὸν μέγαν Παῦλον, ὃ ἐάν ποιήσῃ ἀγαθόν, κομισεται τοῦτο παρὰ Κυρίου, εἴτε δοῦλος εἴτε ἐλεύθερος.

ΖΩΝΑΡ. Τινὲς δούλους οἰκείους Χριστιανούς ἀνθ' ἐαυτῶν καὶ ἀκότων [I. ἀκοντας] ὑπέβαλον θύειν. Τοῖς

quæ ad abnegationem spectant non nude scripserunt, hoc est non manifeste, non aperte; sed artificio quodam eos qui vim inferrebant ludificati sunt : ut David, qui dum Saulem fugeret, ac ad alienigenas devenisset, se epilepticum finxit, eoque pacto mortem evitavit. Ludificati porro sunt, inquit, inimicorum insidias; veluti pueri prudentes, consilio nimirum ac prudentia præditi, quique scilicet solerter consilium capientes, insipientes pueros illudunt. Prudentibus autem comparat eos a quibus decepti sunt impii, quique cum non sacrificaverint, sacrificare nihilominus visi sunt; prudentes quidem, ut qui sacrificium eousque evitaverint: pueros autem, quod perfectum ac virilem sensum minime induerint, nec generose idolorum cultoribus repugnarent; verum se sacrificaturos sunt pacti,

etiam si quosdam pro se submiserint, ethnicos, hoc est, infideles, iisque sacrificantibus, ipsi 12 sacrificasse existimati sunt. Ejusmodi, inquit, hominibus semestris tempus ad pœnitentiam sufficet. Nam etsi minime immolarunt; tamen quia se immolatueros sunt pacti, vel quod alios submisere, ipsique immolasse sunt visi, pœnitentia indigere iudicati sunt: csi quibusdam ex ipsis nonnulli confessorum ignovere. Eorum nempe quidam qui se fideles testes exhibuerunt ac pro fide sunt passi, iis qui artificio quodam, ut dictum est, non sacrificarunt, ignovere, ac illos cum fidelibus ad communionem admisere, quod ne dæmonibus immolarent studiose vitaverunt. Porro hujus semestris terminio-

CANON VI.

« Li autem qui servos Christianos pro se submiserunt, servi quidem, ut qui ipsi sub manu essent, et quodammodo ipsi quoque in dominorum custodia essent, minisque ab ipsis territi, et propter eorum metum eo compulsi et lapsi, anno opera pœnitentiæ ostendent, et deinceps discunt, ut servi Christi, facere Christi voluntatem et eum timere: audientes maxime, quod unusquisque, si quid boni fecerit, hoc feret a Domino, sive servus sive liber sit¹⁹. »

BALS. Servos qui dominorum jussu ac minis sacrificarunt, anno punit hic Pater: ut qui enim domino paruerint, ignoscit, et grave supplicium non infligit: ut qui autem sint magis Christi servi, et eum debent magis metuere, mediocrem pœnam imponit. Unusquisque enim, inquit, secundum magnum Paulum, quod fecerit bonum a Domino recipiet, sive servus sive liber.

ΖΩΚΑΝ. Nonnulli servos suos Christianos, pro se ipsis, etiam invitos ad immolandum submisere.

¹⁵ Ephes. vi, 8.

VARIÆ LECTIONES.

¹⁵ ἐκκλίνοντας. ¹⁶ ἢ καὶ εἰ τινες. ¹⁷ τε om. ¹⁸ ἐν om. ¹⁹ τοῦ. ²⁰ deest ἐστὶ.

Hocce igitur servus, quamvis dominorum jussione coacti, non autem sua voluntate, sacrificaverint, annum in poenitentia degere hic Pater jubet: meminisseque se cum sint fideles, esse Christi servos, eumque magis timere oportere: ac *καυχησασθε*, ut magnus ait Apostolus, *sive servum, sive liberum, quæ fecerit reportaturum.*

CANON VII.

« Liberi autem tribus annis in poenitentia examinabuntur, tum quod dissimulaverint, tum quod effecerint ut conservi sacrificarent, ut qui Apostolo non obedierint, qui vult ^a dominis eadem facere quæ servi, remittentes minas. Sciens, inquit, quod noster quoque et ipsorum Dominus est in cælis, et non est apud eum personarum acceptio. Si unum autem omnes habemus Dominum, apud quem non est personarum acceptio ^b; quoniam et omnia, et in omnibus est Christus, in Bæbaris et Scythiis, servis et liberis ^c: debent considerare quod fecerunt, volentes suam ipsorum animam servare; qui conservos nostros traxerunt ad idolatriam, qui poterant et ipsi effugere, si jus et æqualitatem ipsis præbuissem ut rursus dicit Apostolus. »

BALS. Liberis autem seu dominis servorum sacrificare coactorum, triennii poenam injungit, quod et sacrificare simularunt, et omnino annuere visi sunt, et quod conservos sacrificare coegerunt, et quod Apostolo non paruerunt jubenti *servis minas remittere*; utpote cum ipsi quoque domini Dei servi sint, et famulorum conservi. Atque ipsi quidem festinarunt suam servare animam, conservos autem suos ad idolatriam compulerunt, qui poterant effugere.

13 ZONAR. Liberis autem, hoc est dominis servorum qui sacrificare sunt coacti, triennii poenam injungit: tum quia sacrificare se simularunt, ac succumbere omnino visi sunt: tum quia conservos coegerunt ut immolarent; nec obtemperarunt Apostolo jubenti *servis minas remittere*; cum ipsi quoque domini sint Dei servi, et famulorum conservi. Ac ipsi quidem festinarunt suam servare animam, conservos autem, qui effugere poterant ad idolatriam compulerunt.

CANON VIII.

« His autem qui proditi sunt, et exciderunt, qui et ipsi ad certamen accesserunt, se esse Christianos confitentes, et in custodia cum tormentis coniecti sunt: æquum est in exultatione cordis vires simul addere, et eis in omnibus communicare, et in orationibus, et in participatione corporis et sanguinis Christi, et sermonis adhortatione: ut

^a Ephes. vi, 9. ^b Rom. ii, 11. ^c Coloss. iii, 11.

δούλους, et καὶ καλεῖσαι τῶν δεσποτῶν ἔθυσαν, βιασθέντες, ἀλλ' οὐκ ἐξ οικείου θελήματος, ἐνιαυτὸν ἐν μετανοίᾳ διάγειν ὁ Πατὴρ οὕτως διορίζειται, καὶ μαθεῖν, ὅτι, πιστοὶ ὄντες, Χριστοῦ δούλοι εἰσι, κἀκείνων μᾶλλον φοβεῖσθαι ὀφείλουσι· καὶ ὅτι ἕκαστος, κατὰ τὸν μέγαν Ἀπόστολον, ὃ ἐὰν ποιήσῃ νομιμαῖται, εἰς τοῦ δούλου εἰς ἐλευθερος.

KANON Z'.

« Οἱ δὲ ἐλεύθεροι ἐν τρισὶν ἔτεσιν ἐξετασθήσονται ἐν μετανοίᾳ, καὶ ὡς ὑποκρινόμενοι ¹⁰, καὶ ὡς καταναγκάσαντες τοῦς ὀμοδούλους θῦσαι, ἅτε ¹⁰⁰ ἢ παροκρούσαντες τοῦς Ἀποστόλου τὰ αὐτὰ θέλοντος ποιῆν τοῦς δεσπότας τοῖς δούλοις, ἀνιέντας ἐτὴρ ἀπειλήν· εἰδοῦτες ¹¹, φησὶν, ὅτι καὶ ἡμῶν καὶ αὐτῶν ¹¹⁰ ὁ Κύριός ἐστιν ¹¹⁰ ἐν οὐρανοῖς, καὶ προσωπολήψια παρ' αὐτῷ οὐκ ἔστιν. Εἰ δὲ ἕνα Κύριον ἔχομεν ¹⁰ οἱ πάντας, ἀπροσωπώληπτον, ἐπὶ καὶ πάντα καὶ ἐν πᾶσιν ἔστιν ὁ Χριστός, ἐν τε βαρβάρους καὶ Σκύθαις, δούλοις καὶ ἐλευθέροις, σκοπεῖν ὀφείλουσιν ὃ κατεργάσαντο θελήσαντες τὴν ψυχὴν ἑαυτῶν σώσαι ¹⁰, τοῦς δὲ ¹⁰⁰ συνδούλους ἑαυτῶν ¹¹ ἐλκυσάντες ἐπὶ εἰδωλολατρείαν, δυναμένους καὶ αὐτοὺς ἐκφυγεῖν, εἰ τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἰσότητά ἦσαν αὐτοῖς παρασχόντες, ὡς πάλιν ἐ ὁ Ἀπόστολος λέγει. »

BAAS. Τοῖς δὲ ἐλευθέροις, ἦτοι τοῖς δεσπόταις τῶν βιασθέντων θῦσαι δούλων, ἐπὶ τριετίαν ἐπιτιμᾷ· ὅτι τε ὑπεκρίθησαν θῦσαι, καὶ ὅπως ἔδοξαν κατανεύσαι, καὶ ὅτι τοῦς συνδούλους ἠνάγκασαν θῦσαι, καὶ ὅτι παρήκουσαν τοῦ Ἀποστόλου καλεῦντος ἀνιένται τοῖς δούλοις τὴν ἀπειλήν, ὡς καὶ τῶν δεσποτῶν δούλων ὄντων τῷ Κυρίῳ, καὶ τοῖς οἰκέταις συνδούλων. Καὶ αὐτοὶ μὲν ἔσπευσαν τὴν οἰκίαν σώσαι ψυχὴν, τοῦς δὲ συνδούλους ἐπὶ εἰδωλολατρείαν κατέπειθεν, δυναμένους ἐκφυγεῖν.

ZONAR. Τοῖς δὲ ἐλευθέροις, ἦτοι τοῖς δεσπόταις τῶν βιασθέντων θῦσαι δούλων, ἐπὶ τριετίαν ἐπιτιμᾷ· ὅτι τε ὑπεκρίθησαν θῦσαι, καὶ ὅπως ἔδοξαν ὑποκύψαι, καὶ ὅτι καὶ τοῦς συνδούλους ἠνάγκασαν θῦσαι, καὶ ὅτι παρήκουσαν τοῦ Ἀποστόλου καλεῦντος ἀνιένται τοῖς δούλοις τὴν ἀπειλήν, ὡς καὶ τῶν δεσποτῶν δούλων ὄντων Κυρίῳ, καὶ τοῖς οἰκέταις συνδούλων. Καὶ αὐτοὶ μὲν ἔσπευσαν τὴν οἰκίαν σώσαι ψυχὴν, τοῦς δὲ συνδούλους ἐπὶ εἰδωλολατρείαν κατέπειθεν, δυναμένους ἐκφυγεῖν.

KANON II'.

« Τοῖς δὲ παραδεδομένοις καὶ ¹⁰ ἐκπεπωκόσι, τοῖς τε αὐτοῖς ¹⁰ προσεληλυθόσιν εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ ὁμολοῦσιν εἶναι Χριστιανοῖς, ἐμβεδημένους τε ἐν τῇ φυλακῇ μετὰ βασάνων, εὐλογόν ἔστιν ἐν ἀγαλλιάσει· καρδίας συνεπισχέειν καὶ κοινωνεῖν ἐν πᾶσιν, ἐν ταῖς προσευχαῖς καὶ τῇ μεταλήψει τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ ¹¹, καὶ τῇ παρακλήσει τοῦ

VARIE LECTIONES.

¹⁰ ὑποκρινόμενοι. ¹⁰⁰ ἅτε. ¹¹ εἰδοῦτες. ¹¹⁰ ἡμῶν αὐτῶν. ¹¹⁰ δεσπ. ἔστιν. ¹⁰ ἔχομεν. ¹⁰⁰ sdd. εἰ. ¹⁰⁰ δὲ οἱ. ¹¹ ἑαυτοῖς. ¹¹ καὶ οἱ. ¹¹ ἐαυτοῖς. ¹¹ τοῦ Χριστοῦ οἱ.

ε λόγου· ἵνα εὐτονώτερον ἀγωνισάμενοι, καταξιωθῶσι
 ε και αὐτοὶ τοῦ βραβεῖου τῆς ἀνω κλήσεως. Καὶ
 ε γὰρ ἐπτάκις, φησὶ, πεσείται ὁ δίκαιος και ἀνα-
 ε στησεται· ἔπερ εἰ και πάντες οἱ ἐκπεπτωκότες
 ε πεποιήκεσαν, τελειοτάτην [add. ἀν] και ὑλοκάρδιον
 ε μετάνοιαν ἐνεδείξαντο. »

ΒΑΛΣ. Τινὲς προσηγγέλθησαν και παρεδόθησαν
 τοῖς τυράνοις. ἢ και ἔκουσίως αὐτοῖς ἑαυτοὺς παρ-
 ἔδωκαν, ἠττηθέντες δὲ ὑπὸ τῶν κολάσεων, ἐκπεπτώ-
 κασι τῆς μαρτυρίας· εἶτα μεταμελήθοντες και ἐπι-
 γνόντες τὸ ἀγαθόν, ὡμολόγησαν εἶναι Χριστιανοί,
 ὥστε και εἰς φυλακὰς ἐμβληθῆναι και βασάνους ὑπο-
 στήναι. Τοὺς τοιοῦτους οὖν εὐλογον κρίνει ὁ ἅγιος
 μετὰ θυμηδίας δέχεσθαι και ἐπιβρώννυειν πρὸς τὴν
 ὀρθόδοξον πίστιν, και κοινωνεῖν αὐτοῖς ἐν τε προσ-
 ευχαίς και τῇ μεταλήψει τῶν ἁγιασμάτων, και διὰ
 λόγου παρακαλεῖν, ἵνα πρὸς τὴν ἀγῶνα εὐτονώτεροι
 γένωνται, και καταξιωθῶσι τῆς ἐπουρανίου βασι-
 λείας. Ἴνα δὲ μὴ, διότι πεπτώκασι, νομίζοντα· τισιν
 ἄδικτοι, ἐπάγει και μαρτυρίαν ἀπὸ τῆς Γραφῆς, τό·
 Ἐπτάκις, ἀντὶ τοῦ, πολλάκις, πεσείται ὁ δίκαιος,
 και ἀναστήσεται. Τοῦτο δὲ, φησὶν, εἰ και πάντες
 οἱ τῆς ὁμολογίας ἐκπεπτωκότες ἐποίησαν, τὸ ἀναπα-
 λαῖσαι τὴν πῦσιν, και ἐνώπιον τῶν τυράνων Χρι-
 στιανούς ὁμολογήσαι ἑαυτοὺς, ἐνεδείξαντο ἂν τελειο-
 τάτην μετάνοιαν. Διαφορὰ γοῦν ἐστὶ τῶν ἐν τῷ παρ-
 ὄντι κανόνι διελημμένων και τῶν ἐν τῷ πρώτῳ
 κανόνι περιεχομένων αὐτῇ, ὅτι ἐκεί μὲν οἱ διὰ τὰς
 βασάνους ἐκπεπτωκότες οὐ μετεστράφησαν ἐνώπιον
 τῶν τυράνων εἰς τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως· ἐν-
 ταῦθα δὲ οἱ ἐκπεπτωκότες διὰ βασάνους, ἐξ ἀγαθοῦ
 μεταμέλου ἐπὶ τῶν τυράνων τὸν Κύριον ὡμολόγη-
 σαν, και διὰ τοῦτο οὐδὲ λογίζονται ἐκπεσεῖν.

ΖΩΝΑΡ. Εἰ τινες δὲ, φησὶ, προσηγγέλθησαν και
 παρεδόθησαν τοῖς τυραννοῦσιν, ἢ αὐτοὶ ἑαυτοὺς παρ-
 ἔδωκαν, και ἐκπεπτώκασι τῆς μαρτυρίας, ἠττηθέν-
 τες τῶν κολάσεων, και μὴ φέροντες τὰς ἐν ταῖς
 φυλακαῖς κακουχίας και τὰς βασάνους, εἶτα ἀνεπά-
 λαισαν τὴν πῦσιν, και ὡμολόγησαν εἶναι Χριστιαν-
 οί, ὥστε και εἰς φυλακὰς ἐμβληθῆναι και βασάνους
 ὑποστήναι· τοὺς τοιοῦτους εὐλογον κρίνει ὁ ἅγιος
 μετὰ θυμηδίας δέχεσθαι, και ἐπισχεῖν, ἀντὶ τοῦ,
 ἐπιβρώννυειν, ἐνδυναμοῦν και παραθαβρώννυειν πρὸς
 τὴν ὁμολογίαν· και κοινωνεῖν αὐτοῖς ἐν πᾶσιν, ἐν τε
 προσευχαῖς και τῇ μεταλήψει τῶν ἁγιασμάτων, και
 διὰ λόγου παρακαλεῖν, ἥτοι διεγείρειν αὐτοὺς εἰς
 τὴν μαρτυρίαν, ἵνα πρὸς τὸν ἀγῶνα εὐτονώτεροι
 γένωνται, και τῆς ἐπουρανίου βασιλείας ἀξιωθῶσιν.
 Ἴνα δὲ μὴ, διότι πεπτώκασι θύσαντες, νομίζονταί
 τισιν ἄδικτοι, ἐπάγει και μαρτυρίαν ἐκ τῆς Γραφῆς,
 εἰ· Ἐπτάκις, ἀντὶ τοῦ, πολλάκις, πεσείται ὁ δίκαιος,
 και ἀναστήσεται. Τοῦτο δὲ, φησὶν, εἰ και πάντες
 οἱ τῆς ὁμολογίας ἐκπεπτωκότες ἐποίησαν, τὸ ἀναπα-
 λαῖσαι τὴν πῦσιν, και ἐνώπιον τῶν τυράνων Χρι-
 στιανούς ὁμολογήσαι ἑαυτοὺς, ἀνεδείξαντο [f. ἐνδ-]
 ἀν τελειοτάτην μετάνοιαν.

^a Philipp. III, 14. ^b Prov. xxiv, 16.

« qui constantius decertaverint, ipsi quoque super-
 « nas vocationis brabio » dignentur. Etenim sc-
 « pties, inquit, cadet justus et resurget »; quod qui-
 « dem si omnes quoque lapsi fecissent, perfectissi-
 « mam et toto corde susceptam pœnitentiam osten-
 « dissent. »

BALS. Quidam tyrannis delati et proditi fuerant,
 vel etiam ipsi se ipsos illis sponte tradiderant :
 victi autem tormentis testimonio exciderunt : dein-
 de cum pœnitentia ducti essent, et quod bonum
 est, agnovissent, se esse Christianos confessi sunt ;
 adeo ut in custodiam conjecti, tormenta quoque
 sustinuerint. Eos ergo æquum censet sanctus læ-
 tanti animo suscipere, et ad fidem orthodoxam
 confirmare, et eis communicare et in orationibus
 et sacramentorum participatione, verbisque adhor-
 tari ut sint ad certamen constantiores, et cœlesti
 regno digni habeantur. Ne autem eo quod lapsi
 sunt, minime suscipiendi videantur, testimonium
 quoque ex Scriptura inducit, quod est, *Septies, id*
est sæpe, cadet justus et resurget. Hoc autem, si
 etiam, inquit, omnes qui a confessione exciderunt,
 fecissent, ut scilicet lapsi reluctarentur, et se co-
 ram tyrannis Christianos faterentur, perfectissi-
 mam pœnitentiam ostendissent. Differunt ergo quæ
 in hoc canone comprehensa sunt, ab iis quæ in
 primo canone continentur, quod illic quidem qui
 propter tormenta lapsi sunt, ad constendam coram
 tyrannis fidem nequaquam conversi sunt : hic au-
 tem qui propter tormenta lapsi sunt, ex bona pœ-
 nitentia sub tyrannis Dominum confessi sunt ; pro-
 pterea neque cecidisse judicantur.

ZONAR. Si qui vero, inquit, ad tyrannos delati
 ac proditi sunt, vel ipsi sese ipsis dediderunt, ex-
 cideruntque a testimonio vi tormentorum superati,
 nec ærumnas quibus in carcere afflictabantur cru-
 ciatibusque perferentes ; mox revocato certamine se
 Christianos esse confessi sunt, ex quo et in vincula
 conjecti, et cruciatibus sunt affecti : ejusmodi ho-
 mines cum exultatione excipi sanctus hic rationi
 consentaneum judicat : tum roborare ipsos, hoc est,
 vires, animos, fiduciamque addere quo profiterentur
 fidem ; ac eisdem in omnibus communicare, tum in
 precationibus, tum in perceptione sacramentorum,
 verbisque adhortari, hoc est, ipsos ad exhibendum
 fidei testimonium excitare, ut constantiores sint in
 certamine, ac cœlesti regno digni habeantur. Verum
 ne ex eo quod lapsi sunt sacrificantes, nullo modo
 admittendi ab aliquibus existimentur, testimonium
 quoque illud ex sacris litteris profert : *Septies, hoc*
est sæpius, cadet justus, ac resurget. Hoc vero, in-
 quit, si alii omnes qui a confessione exciderunt
 fecissent, ut post lapsum certamen repeterent, ac
 se ipsos coram tyrannis Christianos profiterentur,
 absolutam pœnitentiam indicavissent.

I CANON IX.

« *Iis quoque qui tanquam ex somno ipsi ad certamen parturiens, et trahere differens, prosiliunt, sibi autem pugnae maritimae, et multae fluxuum inundationis tentationem attrahunt, vel potius fratribus peccatorum carbonem accendunt, ipsis quoque communicandum est, ut qui in nomine Christi ad id veniant: etsi verba ejus non animadvertant, qui docet orare ne ingrediamur in tentationem* », et eum rursus in oratione Patri dicere, *Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos a malo* ». Forte autem etiam ignorant patrum familias et Dominum nostrum, saepe ab iis qui illi insidari volebant, secessisse, et quod quandoque etiam libere apud eos non incedebat, et quod etiam quando passionis tempus appropinquavit, non se ipsum tradidit, sed exspectavit donec ad eum venirent cum gladiis et fustibus. Dicit ergo eis: *Tanquam ad latronem existis cum gladiis et fustibus ad me comprehendendum* c. Qui etiam tradiderunt ipsum, inquit, *Pilato* d. Ad ejus quoque similitudinem iis accidit, qui ejus scopum sibi proponentes incedunt, divinorum ejus verborum recordati, quibus nos confirmans, de persecutionibus dicit: *Attendite vobis ipsis: tradent enim vos in concilia, et in suis synagogis vos flagellabunt* e. *Tradent autem, dixit, non, vos ipsos tradetis: et ad principes et reges ducemini propter nomen meum* f, non, vos ipsos ducetis. Nam nos quoque vult a loco in locum transilire, dum sunt qui nos persequuntur propter nomen ejus. Sicut rursus eum dicentem audimus: *Et quando vos ab hac civitate persecuti fuerint, fugite in aliam* g. Non vult enim nos ad diaboli stipendios satellitesque confugere, ne ipsis quoque multifarie mortis causa simus, ut qui ipsos, et asperiores esse cogamus, et opera mortifera peragere: sed exspectare, et nobis cavere, *vigilate et orate, ne intremus in tentationem* h. Ita Stephanus primus, ejus vestigiis insistens, martyrium passus, Hierosolymis ab iniquis correptus, et in concilium ductus, lapidibus obrutus, in nomine Christi glorificatus est, rogans, et dicens: *Domine, ne statuas illis hoc peccatum* i. Ita Jacobus secundus ab Herode comprehensus, gladio capite truncatus est. Ita Petrus apostolorum primus, saepe comprehensus, et custodiam traditus, ignominiaque affectus, postremo Romae crucifixus est. Similiter et inclytus Paulus, saepe traditus, et ad mortem usque in periculum adductus, multa mala perpressus, et in multis persecu-

a *Matth.* xxvi, 41. b *Matth.* vi, 13. c *Matth.* xxvi, 55. d *Matth.* xxvii, 2. e *Matth.* x, 17. f *ibid.* 18. g *Matth.* x, 23. h *Matth.* xxvi, 47. i *Act.* vii, 59.

A

KANON Θ.

« *Kal tois de wsan ex hypno ipsois ad certamen parturiens, et trahere differens, prosiliunt, sibi autem pugnae maritimae, et multae fluxuum inundationis tentationem attrahunt, vel potius fratribus peccatorum carbonem accendunt, ipsis quoque communicandum est, ut qui in nomine Christi ad id veniant: etsi verba ejus non animadvertant, qui docet orare ne ingrediamur in tentationem* », et eum rursus in oratione Patri dicere, *Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos a malo* ». Forte autem etiam ignorant patrum familias et Dominum nostrum, saepe ab iis qui illi insidari volebant, secessisse, et quod quandoque etiam libere apud eos non incedebat, et quod etiam quando passionis tempus appropinquavit, non se ipsum tradidit, sed exspectavit donec ad eum venirent cum gladiis et fustibus. Dicit ergo eis: *Tanquam ad latronem existis cum gladiis et fustibus ad me comprehendendum* c. Qui etiam tradiderunt ipsum, inquit, *Pilato* d. Ad ejus quoque similitudinem iis accidit, qui ejus scopum sibi proponentes incedunt, divinorum ejus verborum recordati, quibus nos confirmans, de persecutionibus dicit: *Attendite vobis ipsis: tradent enim vos in concilia, et in suis synagogis vos flagellabunt* e. *Tradent autem, dixit, non, vos ipsos tradetis: et ad principes et reges ducemini propter nomen meum* f, non, vos ipsos ducetis. Nam nos quoque vult a loco in locum transilire, dum sunt qui nos persequuntur propter nomen ejus. Sicut rursus eum dicentem audimus: *Et quando vos ab hac civitate persecuti fuerint, fugite in aliam* g. Non vult enim nos ad diaboli stipendios satellitesque confugere, ne ipsis quoque multifarie mortis causa simus, ut qui ipsos, et asperiores esse cogamus, et opera mortifera peragere: sed exspectare, et nobis cavere, *vigilate et orate, ne intremus in tentationem* h. Ita Stephanus primus, ejus vestigiis insistens, martyrium passus, Hierosolymis ab iniquis correptus, et in concilium ductus, lapidibus obrutus, in nomine Christi glorificatus est, rogans, et dicens: *Domine, ne statuas illis hoc peccatum* i. Ita Jacobus secundus ab Herode comprehensus, gladio capite truncatus est. Ita Petrus apostolorum primus, saepe comprehensus, et custodiam traditus, ignominiaque affectus, postremo Romae crucifixus est. Similiter et inclytus Paulus, saepe traditus, et ad mortem usque in periculum adductus, multa mala perpressus, et in multis persecu-

B

C

D

a *εαυτοίς*. b *προσεκκαλοντες ανθρακας*. c *δε*. d *μη δεει*. e *διδασκοντος προσευχεσθαι μη εισελθειν εις πειρασμον δεει*. f *γενόμενας πολλάκις*. g *ουτα*. h *δεει και*. i *ουν*. j *προσχεται*. k *ουχ*. l *ουχ*. m *τόπων εις τόπους*. n *εταν... εν τη πολι ταυτη*. o *γενόμεθα*. p *ταυτην ομ*.

(2) *Kal oθn*. In ms. cod. bombycing ampiiissimi senatoris Bernardi Nani, fol. 208, ubi exstant

cauones 9, 10, 12, 13, 14, hic legitur *καl οθn*, ut in textu *Matth.* x, 23.

ε ατιμασθεις, υστερον εν Ρωμη εσταυρωθη (3).²² Και ε δ περιδότης Παυλος, πλεονάκις παραδοθεις και εως θανάσου κινδυνεύσας, πολλά τε θλίψας και ε καυχησάμενος εν πολλοις διωγμοις και θλίψεσιν, ε εν τῇ αὐτῇ πόλει και αὐτὸς μαχαίρα τὴν κεφαλὴν ε ἀπειρήθη· ὅς εν οἷς ἐκαυχῆσατο, κατέληξε ²³· ὅτι ε και ²⁴· εν Δαμασκῷ στυρίδι ἐγαλάσθη διὰ τοῦ τει- ε χους νυκτός, και ἐξέφυγε τὰς χεῖρας τοῦ ζητοῦντος ε αὐτὸν πιάσαι. Τὸ γὰρ προκείμενον ἦν αὐτοῖς, εν ε πρώτοις εὐαγγελίζεσθαι και διδάσκειν (4) τὸν λόγον ε τοῦ Θεοῦ, εν οἷς ἐκαυχῆροντες τοὺς ἀδελφούς ε ἐμμένειν εν τῇ πίστει, και τοῦτο εἰπον, ὅτι διὰ ε πολλῶν θλίψεων δεῖ εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασι- ε λειαν τοῦ Θεοῦ. Ἐζήτουν γὰρ οὐ τὸ ἐαυτῶν συμ- ε φέρον, ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν, ἵνα σωθῶσι, και ἦν ε ἡμεῖς λέγειν αὐτοὺς εἰς ταῦτα πρὸς τὸ κατὰ λόγον ε ἄν ἡμῶς δηγουμένους ὁ χρόνος. »

ΒΑΣΕ. Οἱ ἄρτι τοῦ ὕπνου ἐξανιστάμενοι, και μᾶλλον εἰ ὠμόθυποι εἰεν, οὐ καθεστηκότα τὸν λογισμὸν ἔχουσιν, ἀλλὰ τεταραγμένον και ἀκατάστατον· τοιούτοις παρείκασεν ὁ ἱερομάρτυς οὗτος τοὺς παραπηδῶντας εἰς τὸν ἀγῶνα, ἤγουν τοὺς μὴ εὐτάκτως ἀλλὰ θρασεῶς και ἀπερισκέπτως εἰσωθοῦντας ἐαυτοὺς εἰς τὸν ἀγῶνα, ὠδίνοντα και μέλλοντα ἐλκῦσαι, ἀντὶ τοῦ, μήπω εἰς φανερόν ἐπραγῆται, ἀλλὰ μελετώμενον και μέλλοντα, ἦτοι βραδύνοντα ἐλκῦσαι τοὺς ἀγωνιζομένους, οἵτινες ἐαυτοὺς πειρασμὸν ἐπισπῶνται, ἤγουν εἰς ἐαυτοὺς ἔλκουσι πειρασμὸν. Μᾶλλον δὲ και ἄλλοις πιστοῖς ἀνάπτουσιν ἀνθρώπων ἀμαρτωλῶν, τὰς ἐκ τῶν τυράννων δηλονότι κολάσεις. Ἄλλ' εἰ και αἰτιᾶται τοὺς οὕτω ποιῶντας, κοινωρεῖν τῶς αὐτοῖς τοὺς πιστοὺς διατάσσεται, ὅτι διὰ τὸν Χριστὸν ὑπεισῆλθον τὸν ἀγῶνα, κἂν ἠγνόησαν τὴν ἐκείνου διδασκαλίαν, διδάσκοντος αἰτεῖν μὴ πειρασθῆναι, και ὅτι οὐδὲ ἐαυτὸν παρέδωκεν, ἀλλὰ παρεδόθη· και μὴ εὐτομολεῖν πρὸς τοὺς κολαστάς, ἵνα μὴ αἰτιοὶ αὐτοῦς γίνοντο πλειόνων φόνων, ὡσπερ παραθήγοντες αὐτοὺς εἰς τὰς κατὰ τῶν εὐσεβῶν τιμωρίας. Ἐπάγει δὲ και διάφορα παραδείγματα Γραφικὰ ὁ κανὼν.

ΖΩΝΑΡ. Οἱ ἄρτι τοῦ ὕπνου ἐξανιστάμενοι, και μᾶλλον εἰ ὠμόθυποι εἰεν, οὐ καθεστηκότα τὸν λογισμὸν ἔχουσιν, ἀλλὰ τεταραγμένον, και ἀκατάστατον. Τοιούτοις παρείκασεν ὁ ἱερομάρτυς οὗτος τοὺς παραπηδῶντας εἰς τοὺς ἀγῶνας, ἤγουν τοὺς μὴ εὐτάκτως ἀλλὰ θρασεῶς και ἀπερισκέπτως εἰσωθοῦντας ἐαυτοὺς εἰς τὸν ἀγῶνα, ὠδίνοντα και μέλλοντα ἐλκῦσαι, ἀντὶ τοῦ μήπω εἰς φανερόν ἐπραγῆται, ἀλλὰ μελετώμενον και μέλλοντα, ἦτοι βραδύνοντα ἐλκῦσαι τοὺς ἀγωνιζομένους· οἵτινες πειρασμὸν ἐπισπῶνται, ἤγουν εἰς ἐαυτοὺς ἔλκουσι πειρασμὸν, μᾶλλον δὲ και ἄλλοις πιστοῖς ἀνάπτουσιν ἀνθρώπων ἀμαρτωλῶν,

^a Act. xiv, 21. ^b Hebr. xi, 32.

VARIE LECTIONES.

²² ὁμοίως add. ²³ κατέλεξεν. ²⁴ και ὅτι. ²⁵ ἐπιπέψη.

(3) Ἐσταυρ. Καὶ. Id. codex Nan., εσταυρωθη. Ὁμοίως και. Mox κολλάκις προ πλεονάκις.
(4) Διδάσκεις. Id. cod., φυλάττειν. Paulo post

clonibus afflictionibusque gloriatus, in eadem urbe ipse quoque gladio capite multatus est; qui in quibus gloriatus est, ipse in iis vitam finit; et quod Damasci in sporta noctu per murum demissus est, et effugit ejus manus qui eum conabatur opprimere. Erat enim eis in primis propositum evangelizare, et verbum Dei docere: in quibus fratres confirmantes ut manerent in fide, hoc quoque dicebant, quod per multas afflictiones oportet in regnum Dei ingredi. Quærebant enim non quod sibi erat utile, sed quod multis, ut servarentur, et multa ipsis liceret ad hæc facientia dicere, ut verbo Dei convenienter facerent: Nisi, ut dicit Apostolus, nos tempus narrantes de-

præssent, ei μή, ὡς λέγει ὁ Ἀπόστολος, ἐπιπέσει ²⁵ ὁ

BALS. Qui e somno modo exsurgunt, et maxime si crudo profundoque somno premebantur, non habent constantem rationem, sed perturbatam et instabilem: talibus assimilat sacrosanctus hic martyr eos qui **15** non ordinate, sed temerarie et inconsiderate se in certamen intrudunt; parturiens, et trahere differens, pro eo quod nondum in apertum erupit, sed meditatur et differt, seu cunctatur decertantes trahere, qui sibimet tentationem alliciunt, sive in se ipsos tentationem trahunt. Maxime autem, et aliis fidelibus peccatorum carbonem accendant, a tyrannis scilicet punitiones. Sed ceteros qui sic faciunt, reprehendit; jubet tamen fideles eis nihilo secius communicare, quia propter Christum certamen subierunt, quamvis illius doctrinam ignorarunt: qui docet petere ne tentemur, et quod ne se ipsum quidem tradidit, sed traditus est; et non esse ad tortores confugiendum, ne pluribus se cadibus contaminandi ipsis causæ sint; ut qui eos incitent ad sumenda de piis supplicia. Infert autem et diversa sacræ Scripturæ exempla canon.

ZONAR. Qui a somno recentes exsurgunt, præsertim si graviore somno opprimebantur, ratione haudquaquam sedata, sed perturbata inconstantique utuntur. Ejusmodi hominibus sanctus hic martyr similes eos asserit qui in certamen prouunt, hoc est, non ordinate sed audaci ac temerario impetu se ipsos intrudunt in certamen; parturiens, ac trahere differens, pro eo quod nondum in apertum erupit, sed meditatur, et differt sive cunctatur decertantes trahere: qui quidem tentationem accersunt, hoc est, ad se ipsos tentationem pelliciunt, quin potius aliis fidelibus accendant carbonem pec-

εμμένειν τῇ πίστει, omissa præpositione. Μὴ δὲ ἡμῶς εἰσ., ut in textu Act. xiv, 21.

atorum, tormenta nimirum quæ a tyrannia inferuntur. Sed quamvis accuset eos qui hoc modo se gerunt, ipsis tamen a fidelibus communicandum esse decernit, quod in nomine Christi ad hoc prodeunt: fidentes videlicet Christo, aut in ejus nomine sibi certamen deposcentes; etiamsi forte illius præceptioni minus obtemperent, docentis petere ne tentemur, vel etiam ignorent Dominum secessisse ab insidiatoribus suis, solitumque aliquando non palam deambulare, nec se ipsum prodidisse ut pateretur, verum ab aliis proditum; præcepisseque discipulis, ut quo tempore illos inimici insectarentur, fugerent e civitate in civitatem, nec se ipsos ultro tortoribus traderent, ne pluribus se caedibus contaminandi causam ipsis præberent, eos velut irritantes ad supplicia piis hominibus irroganda. Affertque apostolorum exemplum, Stephani, Jacobi, ac superiorum ordinis sui procerum Petri et Pauli.

CANON X.

Unde non est æquum, ut vel clerici qui sua sponte aufugerunt, lapsi autem et reluctati sunt, amplius in sacro ministerio maneat, ut qui Domini gregem reliquerint, et se ipsos vituperaverint: quod nullus fecit ex apostolis. Etenim cum multas persecutiones obiisset, et multa certaminum præmia ostendisset beatus apostolus Paulus, sciens esse longe melius *dissolvi et esse cum Christo*, infert et dicit: *In carne manere, magis necessarium propter vos.* Considerans enim non suam, sed multorum utilitatem, ut serventur, magis quam suam quietem, necessarium existimavit, apud fratres manere, et eorum curam gerere. Qui etiam vult eum qui docet, esse *in doctrina exemplum* a fidelibus. Unde qui in carcere contententes, a ministerio exciderunt, et reluctati sunt, sensus plane sunt expertes. Quomodo enim petunt quod reliquerunt, cum in ea tempestate esse possent fratribus suis utiles? **¶** *Quandiu itaque firmi stabilesque manserunt, ejus quod præter rationem fecerant, eis venia dabatur.* Quando autem lapsi sunt, ut qui perperam se gesserunt et se ipsos vituperaverunt, non possunt amplius sacra **¶** ministeria obire. Etideo magis curam gerant, quomodo in humilitate vitam pergant a vana gloria cessantes. Eis enim sufficit communio, quæ diligenter et accurate sit duabus de causis, tum ne videantur molestia affici, hinc dissolutionem vi arripientes: tum ne lapsi aliqui causentur se propter pænæ occasionem fuisse remissos: Qui quidem plusquam omnes probrum

^a Philipp. 1, 23, 24. ^b Tit. 11, 7.

VARIE LECTIONES.

²² dicitur ἀπόστολος. ²³ παρά λόγον. ²⁴ ἐπιτάσεως. ²⁵ ἀμφοτέρων. ²⁶ προφασίζονται. ²⁷ ὡς.

(5) Ὅθεν. κ. τ. λ. Confer cum his narrationem Euphranii de Meletianis, hæc. LXVIII, n. 2 et 3. ΕΛΕΥΘΙΝ.

(9) Ἐξαρύσας. Ms cod. Nan ἐξαντήσας.

τὰς ἐκ τῶν τυράννων δηλονότι κολάσεις. Ἄλλ' εἰ καὶ αἰτιάται τοὺς οὕτως ποιῶντας, κοινωρεῖν τῶς αὐταῖς τοὺς πιστοὺς διατάσσεται, ὅτι ἐν ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ παρέρονται εἰς τοῦτο, θαρβούντες δηλαδὴ τῷ Χριστῷ, ἢ ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ αἰρούμενοι τὸν ἀγῶνα, εἰ τάχα καὶ οὐ κατὰ τὴν ἐκείνου ποιῶσαι διδασκαλίαν, διδάσκοντος αἰτεῖν μὴ πειρασθῆναι, ἢ καὶ ἀγνοοῦσιν, ὅτι ὁ Κύριος ὑπεχώρει ἀπὸ τῶν ἐπιβουλεύοντων αὐτῷ, καὶ ἔστιν ὅτε καὶ οὐ φανερώς περιπέττει, καὶ ὅτι οὐδὲ ἑαυτὸν παρέδωκε παθεῖν, ἀλλὰ παρεδόθη· καὶ ἐν τῷ διώκεσθαι τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, διατάσσεται φεύγειν εἰς πόλιν ἐκ πόλεως, καὶ μὴ αὐτομαλεῖν πρὸς τοὺς κολαστάς, ἵνα μὴ αἰτίοι αὐτοῖς γίνοντο κλεισθῶν φόνων, ὡσπερ παραθήγοντες αὐτοὺς εἰς τὰς κατὰ τῶν εὐσεβῶν τιμωρίας. Καὶ τοὺς ἀποστόλους παράγει εἰς ὑπόδειγμα, τὸν Στέφανον, τὸν Ἰάκωβον, καὶ τοὺς κορυφαίους Πέτρον καὶ Παῦλον.

CANON I.

Ὅθεν (5) οὐκ ἔστιν εὐλογον οὐδὲ τοὺς ἀπὸ κλήρου αὐτομολήσαντας, ἐκπεπιτωκότας τε καὶ ἀναπαλαίσαντας, ἔτι ἐν τῇ λειτουργίᾳ εἶναι, ὅτε δὴ καταλείψαντας τὸ ποίμνιον Κυρίου καὶ μωμησαμένους ἑαυτούς· ὅπερ οὐδὲς τῶν ἀποστόλων παποίηκε. Καὶ γὰρ ὁ πολλοὺς διωγμοὺς ἐξανύσας (6), πῶλλά τε ἄθλα ἀγωνισμάτων ἐνδείξάμενος, ὁ μακάριος ἀπόστολος ²² Παῦλος, ἐργωκῶς τε ὅτι κάλλιον ἔστιν ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι, ἐπιφέρει καὶ λέγει· *Τὸ δὲ ἐπιμενεῖναι τῇ σαρκί, ἀναγκαϊότερον εἰ δὲ ὁμῶς.* Σκοπῶν γὰρ οὐ τὸ ἑαυτοῦ συμφέρον, ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν ἵνα σωθῶσιν, ἀναγκαϊότερον τῆς ἑαυτοῦ ἀναπαύσεως ἠγήσατο τὸ παραμένειν τοῖς ἀδελφοῖς καὶ ἐπιμελεῖσθαι αὐτῶν. Ὅς καὶ τὸν διδάσκοντα θέλει εἶναι ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τύπος γινόμενον τῶν πιστῶν. Ὅθεν οἱ ἐν τῇ εἰρηκτῇ ἐπιδικαζόμενοι τῆς λειτουργίας ἐκπεπιτωκότες, καὶ ἀναπαλαίσαντες, πάνυ ἀναισθητοῦσι. Πῶς γὰρ αἰτοῦσιν ὁ κατέλειψαν, δυνάμενοι τοῖς ἀδελφοῖς εὐχρηστοὶ εἶναι ἐν καιρῷ τοιοῦτω; Ἔως μὲν οὖν ἔπταιστοὶ ἦσαν, συγγνώμην εἶχον ἐπὶ τῇ παραλόγῳ ²³ αὐτῶν πράξει· ὅτε δὲ ἔπταισαν, ὡς ἀνπερπερευσάμενοι καὶ ἑαυτοὺς μωμησάμενοι, οὐκέτι δύνανται λειτουργεῖν. Διὸ φροντιζέτωσαν μᾶλλον ἐν ταπεινοφροσύνῃ, πῶς ἐκτελέσουσι παυσάμενοι τῆς κενοδοξίας. Ἀρχαί γὰρ αὐτοῖς ἡ κοινωρία μετ' ἐπιστάσεως ²⁴ καὶ ἀκριθείας πρὸς ἀμφοτέρα ²⁵ γινομένη, καὶ ἵνα μὴ δόξωσι λυπεῖσθαι μετὰ βίας περιδρασσόμενοι τῆς ἐντεῦθεν ἀναλύσεως (7), καὶ ἵνα μὴ τινες ἐκπεσόντες, προφασίζονται ²⁶ ὡσάν ²⁷ διὰ τὴν ἀφορμὴν τῆς ἐπιπειμίας ὑπεκκελυμένοι·

(7) Τῆς ἐντεῦθεν ἀναλ. Zonaras et Balsamon videntur hunc locum perperam interpretari, et τῆς ἐντεῦθεν ἀναλύσιν de morte accipere. ΠΑΡΕΔΩΚΑΝ.

ο οτινες πλέον ἀπάντων αἰσχύνῃν καὶ θνειδος ἔξουσι, α
 « κατ' ἐκείνον τὸν θεδικότα θεμέλιον, καὶ μὴ ἰσχύ-
 « σαντα ἐκτελέσαι. "Ἀρξονται γάρ, φησὶν, πάντες
 « οἱ παραπορευόμενοι θεμέλιον αὐτὸν, λέγοντες·
 « Ὅστις ὁ ἀνθρώπος θεμέλιον ἔθηκε », καὶ οὐκ
 « ἰσχυσεὶ ἐκτελέσαι. »

ΒΑΣ. Περὶ αὐτομολησάντων εἰς τὸν τοῦ μαρτυ-
 ρίου ἀγῶνα διαλεχθεὶς ὁ Πατήρ, νῦν καὶ περὶ κλη-
 ρικῶν τοιούτων τὸν λόγον ποιῆται· καὶ φησιν, ὡς, εἰ
 κληρικὸς ἡτομόλησεν, εἴτα μὴ στέγων τὰς τιμωρίας
 ἐκπέπτωκε, καὶ αὐθὺς εἰς αὐτὸν γενόμενος, ἀνεπά-
 λασισε τὴν οἰκειαν πῶσιν, καὶ Χριστιανὸν αὐτὸν
 ὠμολόγησεν ἐνώπιον τῶν τυράννων, ὁ τοιοῦτος οὐκέτι
 ἐν τῇ λειτουργίᾳ ἔσται, δίδωσι καταλέλοιπε τὸ ποίμνιον
 τοῦ Κυρίου· καὶ διὰ τὸ αὐτομολῆσαι καὶ μὴ καρτε-
 ρῆσαι τὰς βασάνους, μῶμον προσήνεγκεν αὐτῷ. Τὸ
 δὲ καταφρονῆσαι τῆς διδασκαλίας τοῦ λαοῦ καὶ προ-
 τιμήσασθαι τὸ αὐτῷ συμφέρον, οὐδὲ οἱ ἀπόστολοι
 πεποιήκασιν. Ὁ γὰρ μέγας Παῦλος, μετὰ τὸ πολλὰς
 βασάνους ὑπομεῖναι, κατανοήσας κρεῖττον εἶναι τὸν
 βίον ἀπολιπεῖν, προετιμήσατο ζῆν καὶ βασανίζεσθαι
 διὰ τὴν σωτηρίαν καὶ διδασκαλίαν τοῦ λαοῦ. Ἀναι-
 σθητοὶ γοῦν εἰσιν οἱ αἰτοῦντες τὴν λειτουργίαν, ἥς
 ἴδωλοντα ἐκπεπτώκασιν. Πῶς γὰρ αἰτοῦσιν ὁ κατε-
 ἔλιπον, θυνάμενοι τοῖς ἀδελφοῖς εὐχρηστοὶ εἶναι ἐν
 καιρῷ τοιούτῳ, διωγμοῦ θηλαδῆ; Εἰ μὲν οὖν ὁ
 ταπτώκασιν, φησὶν, εἶχον ἂν συγγνώμην ἐπὶ τῇ πα-
 ραλόγῳ αὐτῶν πράξει, τῆς αὐτομολήσεως θηλαδῆ, ἣ
 τῆς περὶ τὸ διδάσκειν καὶ στηριζεῖν τοὺς ἀδελφούς
 βιβθυμίας· εἰ δὲ πεπτώκασιν ἐκ περιπερίας, ἥτοι
 ἀλαζονείας, [τοιούτων γάρ ἐστι τὸ κατατολμῆσαι προ-
 πετώσ τῶν βασάνων καὶ μὴ ἐμμεῖναι, καὶ διὰ τοῦτο
 ἐθριαμβεύθησαν·] οὐκέτι δύνανται λειτουργεῖν. Διὸ
 φρονιζέτωσαν μάλλον πῶς ἐκτελέσουσι τὴν ὁμολο-
 γίαν ἐν ταπεινοφροσύνῃ, παυσάμενοι τῆς ἀπὸ τοῦ
 ζητεῖν τὴν λειτουργίαν κενοδοξίας· ἀρκεῖ γὰρ αὐτοῖς
 ἡ μετὰ τῶν πιστῶν κοινωνία διὰ δύο γινομένη τινὰ
 μετὰ ἐπιστάσις ἀκριβοῦς καὶ οἰκονομίας. Εἰ γὰρ
 εἴπωμεν μὴ ἔχειν αὐτοὺς κοινωνικοὺς, τούτους τε
 λυπήσομεν, ὡς ἀποφαινόμενοι μετὰ βίας, ἤγουν ἐπι-
 τετιμημένους, ἐντεῦθεν ἀναλῦσαι αὐτοὺς, ἤγουν
 ἀποθανεῖν· καὶ τοὺς ἄλλους δὲ ἐκπεσόντας ἴσως καὶ
 βουλομένους ὑποστρέψαι εἰς τὸ ἀγαθόν, ἐκλελυμένους
 πρὸς τοῦτο καὶ ἀμελεῖς ποιήσομεν, προφασισζομένους
 τὸ μὴ μέλλειν αὐτοὺς εἶναι κοινωνικοὺς τοῖς πιστοῖς,
 καὶ ὁμολογήσωσι τὴν πίστιν μετὰ τὴν ἐκπτώσιν·
 οἷτινες, μὴ ἐπιστρέφοντες, πλέον ἀπάντων ἔνα θνει-
 δισθῶσι καὶ αἰσχυνθῶσι! καθὰ (f κατὰ) τὸν ποιήσαντα
 μὲν θεμέλιον, μὴ πληρώσαντα δὲ οἰκίαν. Τούτῳ γὰρ
 εἰκόασιν οἱ πρὸς βασάνους αὐτομολήσαντες μὲν διὰ
 Χριστὸν καὶ οἶοναὶ καλὸν θέμενοι θεμέλιον, μὴ δυ-
 νηθέντες δὲ τελειῶσαι τὸ καλὸν διὰ τὴν ἐκπτώσιν.
 Σημειῶσαι οὖν, ὅτι οὐδὲ ἡ διὰ Χριστὸν ὁμολογία
 ἀποκαθιστᾷ τὸν ἄπαξ ἐκ τοῦ κλήρου ἀποξενωθέντα
 διὰ τὴν ἐκπτώσιν.

* Luc. xiv. 29, 30.

et ignominiam habebunt: sicut ille qui fundam-
 « tur posuit, et non potuit perficere: Incipient
 « enim, inquit, omnes qui prietergredientur, cum il-
 « ludere, dicentes: Hic homo posuit fundamentum, et
 « non potuit perficere ». »

BALS. De iis qui sua sponte ad martyrii certa-
 men confugiunt, locutus Pater, nunc de clericis quo-
 que qui sunt ejusmodi loquitur: et dicit quod si
 clericus ad certamen sua sponte profugit, dein le
 cum non posset ferre tormenta, excidit, et cum rur-
 sus ad se rediisset, lapsum suum revocavit, et se
 coram tyrannis Christianum confessus est; is non
 amplius sacra ministeria obibit, eo quod gregem Do-
 mini reliquerit; et eo quod cum sua quidem sponte
 B confugerit, et tormenta sufferre non potuerit, sibi
 ipsi labem attulit. Ut autem populi doctrinam ne-
 gligerent, et suam utilitatem præferrent, nec apo-
 stoli fecerunt. Magnus enim Paulus, postquam multa
 tormenta subiisset, intelligens multo esse melius
 vitam relinquere, maluit vivere et torqueri propter
 salutem et doctrinam populi. Sensu ergo omnino
 carent, qui petunt sacrum ministerium, a quo sua
 sponte exciderunt. Quomodo enim petunt quod re-
 liquerunt, cum possint in hac tempestate, persecu-
 tionis scilicet, fratribus esse utiles? Si itaque non
 cecidissent, inquit, ejus quod præter rationem fe-
 cissent, eis daretur venia, spontanæ scilicet fugæ,
 vel in fratribus docendis et confirmandis soeordix.
 Sin autem propter suam insolentiam et arrogantiam
 C lapsi sunt (tale enim est se temere tormentis obji-
 cere audere, nec posse tolerare, et propterea de eis
 triumphus actus est), non possunt amplius sacra
 ministeria obire. Quamobrem magis eurent quomodo
 confessionem in humilitate peragant, cessantes a
 vana gloria sacrum ministerium petendi: sufficit
 enim eis cum fidelibus communio, quæ sit propter
 duo, diligenti cautione rectoque consilio. Si enim
 dixerimus nos eos non habere pro communicanti-
 bus, et eos molestia afficiemus tanquam sententiam
 ferentes, eos, vi, seu mulctatos, hinc dissolvi, seu
 mo:i; et alios quoque qui fortasse lapsi sunt, et
 volunt ad quod bonum est redire, remissos ad hoc
 et negligentes efficiemus, causantes se fidelibus non
 esse communicaturos, etiamsi post lapsum fidem
 D confessi fuerint: qui si non convertantur, plus pro-
 bri et ignominix quam omnès susceperint, quæma t-
 modum et qui fecit fundamentum, domum autem
 non perfecit. Ei enim sunt similes, qui ad tormenta
 quidem propter Christum confugerunt, et veluti
 pulchro jacto fundamento, id quod honestum est,
 perficere propter lapsum non potuerunt. Nota ergo,
 quod ne confessio quidem propter Christum resti-
 tuit eum, qui semel a clero abalienatus est propter
 lapsum.

VARIÆ LECTIONES.

80 τῆς κ.

Ζουα. De his qui se ultro martyrii certamini ob-
 jecerunt locutus Pater, nunc de clericis qui idem
 fecerunt orationem insuitit : atque clericum si quis
 se ultro dedit, mox vim tormentorum minime
 perferens lapsus est, ac rursus se ipsum colligens
 denuo se ad certamen erexit, ac se Christianum co-
 ram tyrannis est professus, non esse ejusmodi ho-
 minem ad sacra ministeria amplius admittendum.
 Causamque subjungit : quia nimirum Domini gre-
 gem deseruit, ac ex eo quod sponte se objecit ho-
 stibus, neque constanter tormenta pertulit, igno-
 miniam sibi ipsi conciliavit. Ut autem populi insti-
 tutionem contemnerent, suamque utilitatem ceteris
 omnibus auterrent, ¶ 7 ne apostoli quidem loco-
 runt. Magnus namque Paulus, cum multos pertalisset
 cruciatus, sentiretque utilius esse sibi vitam relin-
 quere, ut populi salutis ac institutioni consuleret,
 vitam sibi ac tormenta potiora duxit. Proinde et
 sensus omnino expertes eos demonstrat, qui sacrum
 sibi ministerium deposcunt, a quo volentes ipsimet
 exciderunt. Nam quo modo, inquit, id postulant,
 quod relinquere, cum ejusmodi tempore, excitate vi-
 delicet persecutionis, magno fratribus adjumento esse
 possent? Quandiu igitur a lapu immunes fuissent,
 veniam obtinuissent actionis temere susceptae, se
 nimirum adversariis ultro offerendi, vel in erudi-
 endis fratribus socordiae. Cum vero ceciderint, quippe
 qui perperam egerint, sacra ministeria obire amplius
 haud permittuntur. Si ergo, inquit, minime ceci-
 dissent, veniam impetrassent ob ipsorum a ratione
 alienam actionem; actionem a ratione alienam vo-
 cans, non solum quod se hostibus dederunt, sed
 potius quod deseruerint gregem Domini, nec ipsum
 custodierint, ac fratres qui persecutionis tempore
 vexabantur confirmarint. Si vero ceciderunt ex eo
 quod se perperam gesserint, superbiam hic, et ar-
 rogantiam; ἤν κέρπεραν vocans, quod ex arro-
 gantia ἄδουκίαν in se ipsis posuere, dissolverunt-
 que certamen, ac se ipsos vituperarunt; hoc est,
 sibi ipsis maculam ob lapsum inusserunt, in sacro
 ministerio versari ipsis amplius haud licet. Pro-
 pterea studeant, inquit, potius in humilitate confes-
 sionem peragere, cessantes videlicet ab inani gloria.
 Quod enim sacro ministerio ascribi postulent, a
 studio ambitionis proficiscitur. Sufficit namque ipsis
 communio, ut cum ipsis nimirum fideles communi-
 cent, ac una praecentur, vel sacrorum mysteriorum
 perceptio. Atque haec quidem certo consilio sedu-
 laque administratione fiunt, tum ne videantur mo-
 lestia affici, hinc dissolutionem vitae arripientes,
 ut scilicet molestia, inquit, affecti, decedant sol-
 ventem, a corpore videlicet abecedentes, ob vim tor-
 mentorum, afflictationumque quas in carcere pati-
 untur; ac ne qui excusationem praeferrant multae
 hujus, ob quam in confessionis certamine dissolutos ac ignavos se presserunt, atque ideo ceciderunt.
 Qui potius rubore suffunderentur, juxta illud quod in Evangelio dicitur : *Ὁνὶ fundamentum non ποτι:*
ῆρθηκε.

A ΣΩΝΑΡ. Περὶ αὐτομολησάντων εἰς τὸν τοῦ μαρ-
 τυρίου ἀγῶνα, θαλαχθεὶς ὁ Πατήρ, νῦν καὶ περὶ
 κληρικῶν τοιοῦτων τὸν λόγον ποιεῖται· καὶ φησὶν,
 ὡς, εἰ κληρικὸς ἠτόμολῃσεν, εἴτα μὴ στείγων τὰς
 τιμωρίας ἐκπέπτωκε, καὶ αὐθὺς εἰς ἑαυτὸν γενόμενος
 ἀνεπέλασε τὴν οἰκίαν πῶσιν, καὶ Χριστιανὸν ἑαυτὸν
 ὠμολόγησεν ἐνώπιον τῶν τυράννων, ὁ τοιοῦτος οὐκ εἶ-
 ἐν τῇ λειτουργίᾳ ἔσται. Καὶ τὴν αἰτίαν ἐπάγει· ἴδε
 ἔστιν· ὅτι κατέλιπε τὸ ποιμνιον τοῦ Κυρίου, καὶ διὰ
 τὸ αὐτομολῆσαι καὶ μὴ καρτερῆσαι τὰς βασάνους,
 μῶμον προσήνεγκεν ἑαυτῷ. Τὸ δὲ καταφρονῆσαι τῆς
 διδασκαλίας τοῦ λαοῦ, καὶ προτιμῆσασθαι τὸ ἐαυτοῦ
 συμφέρον, οὐδὲ οἱ ἀποστολοὶ παροήκασιν. Ὁ γὰρ
 μέγας Παῦλος, μετὰ τὸ πολλὰς βασάνους ὑπομεῖναι,
 κατανοήσας κρεῖττον εἶναι τὸν βίον ἀπολιπεῖν, προ-
 ετιμήσατο ζῆν καὶ βασανίζεσθαι διὰ τὴν σωτηρίαν
 καὶ διδασκαλίαν τοῦ λαοῦ. Οὗς καὶ πάνυ ἀναισθη-
 τοὺς ἀποφαίνεται, αἰτούστας τὴν λειτουργίαν, ἧς
 ἐθέλονται ἐκπεπῶκασι. Πῶς γὰρ, φησὶν, αἰτούσιν ἔ-
 κατελιπον, δυνάμενοι τοῖς ἀδελφοῖς εὐχρηστοὶ εἶναι
 ἐν καιρῷ τοιοῦτῳ, διωγμοῦ δηλαδὴ; Ἔως μὲν οὖν
 ἀπταιστοὶ ἦσαν, συγγνώμην εἶχον ἐπὶ τῇ παραλόγῳ
 αὐτῶν πράξει, τῇ αὐτομολήσῃ δηλαδὴ, ἢ τῇ περὶ
 τὸ διδάσκειν τοὺς ἀδελφοὺς βραθυμίᾳ· ὅτι δὲ ἐπαι-
 σαν, ὡς ἂν κερπερευσάμενοι, οὐκέτι δύνανται λει-
 ουργεῖν. Εἰ μὲν οὖν οὐ πεπῶκασι, φησὶν, εἶχον
 ἂν συγγνώμην ἐπὶ τῇ παραλόγῳ αὐτῶν πράξει·
 παράλογον πρᾶξιν οὐ τὸ αὐτομολῆσαι μόνον καλῶν,
 ἀλλὰ μᾶλλον τὸ καταλιπεῖν τὸ ποιμνιον τοῦ Κυρίου,
 καὶ μὴ παραμείναι αὐτῷ καὶ στηρίζειν τοὺς ἀδελ-
 φούς κλονουμένους ἐν τῷ καιρῷ τοῦ διωγμοῦ. Εἰ δὲ
 πεπῶκασιν ἐκ κερπερείας, κερπερείαν δ' ἐνταῦθα
 τὴν εἴησιν καὶ τὴν ἀλαζονείαν καλεῖ· ὅτι ἐξ ἀλα-
 ζονείας ἐθάβρησαν ἑαυτοὺς, καὶ τὸν ἀγῶνα ὑπέκλυσαν
 καὶ ἑαυτοὺς ἐρωμήσαντο, ἀντὶ τοῦ, διὰ τὴν πῶσιν
 μῶμον ἐπήνεγκαν ἑαυτοῖς, οὐκέτι δύνανται λειτουρ-
 γεῖν. Διὸ φρονιζέτωσαν, λέγει, μᾶλλον ἐν ταπεινο-
 φροσύνῃ, πῶς ἐκτελέσουσι τὴν ὁμολογίαν, δηλαδὴ
 παυσάμενοι τῆς κενοδοξίας. Τὸ γὰρ λειτουργίαν
 ζητεῖν, διὰ κενοδοξίαν, φησὶ, γίνεται. Ἄρχει γὰρ
 αὐτοῖς ἡ κοινωνία, ἣγουν τὸ συγκοινωνεῖν αὐτοῖς
 τοῖς πιστοῖς, ἥτοι συνεύχεσθαι, ἢ καὶ τῶν θείων
 μυστηρίων μετέληψαι. Καὶ ταῦτα μετ' ἐπιστάσις
 καὶ ἀκριβείας γενόμενα, καὶ ἵνα μὴ δόξῃσι λυπεῖσθαι,
 μετὰ βίας περιδρασσόμενοι τῆς ἐνταῦθεν ἀναλύσεως,
 καὶ ἵνα μὴ λυπούμενοι, φησὶν, ἀπέλθωσιν ἐνταῦθεν
 ἀναλύοντες, ἀπὸ τοῦ σώματος δηλονότι ἐξερχόμενοι,
 μετὰ βίας τῆς ἐκ τῶν κολάσεων καὶ τῆς ἐν ταῖς
 εἰρηκαῖς κακοπαθείας· καὶ ἵνα μὴ τινες πρόφασιν
 σχῶσι τοῦ ἐκλυθῆναι καὶ χαυνωθῆναι πρὸς τὸν ἀγῶνα
 τῆς ὁμολογίας, καὶ διὰ τοῦτο ἐκπεσεῖν, τὴν ἐπιτέ-
 μησιν. Οἴκτως μᾶλλον αἰσχυρῶσονται, κατὰ τὸ ἐν
 Εὐαγγελίῳ εἰρημένον· Ὅς θεμέλιον οὐκ ἴσχυσαν
 ἐκτελέσαι.

Ἐπεξηγήσεως περιεμένη κατὰ τοῦ Μουκάλλανος A Digressio quæ tota adversus Musalonem intenditur. ἄπασα.

Ἐπιστησώτευσαν δὲ τὸν νοῦν τοῖς παρὰ τοῦ μεγάλου τοῦδε Πατρὸς καὶ ἱερομάρτυρος εἰρημένους ἐνταῦθα οἱ λέγοντες δύνασθαι τοὺς ἀρχιερεῖς παραιτῆσθαι τὰς ἐκκλησίας αὐτῶν, καὶ παρακρατεῖν τὴν ἱερωσύνην. Εἰ γὰρ οἱ πρὸς ὁμολογίας ἀγῶνα ἔχοντες ὄρμησαντες κληρικοί, καὶ κολασθέντες καὶ μὴ ἐπιμείναντες, ἀλλὰ ἐνδόντες, εἴτα ἀναπαλαίσαντες μάλις ἀξιοῦνται συγγνώμης, εἰς τὸ τὴν λειτουργίαν ἀναβαλεῖν κατὰ τὸν θεῖον τοῦτον Πατέρα, οὐδὲν ἕτερον ἐγκαλούμενοι, ἢ τὸ καταλιπεῖν τοὺς ἀδελφούς, δυνάμνητοι αὐτοῖς ἐν καιρῷ περιστάσεως εὐχρηστοὶ εἶναι εἰς τὸ στηρίξειν αὐτούς, καὶ ταῦτα μαρτυρίας ἀξιοθέντες, καὶ τὰ στίγματα τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ σαρκὶ αὐτῶν περιφέροντες· πῶς ἀρχιερεῖς καὶ ποιμῆν, ὃς ὄφελαι τῖθῆναι τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν προβάτων, καταλιπὼν τὴν ἐμπιστευθεῖσαν ποιμῆνιν αὐτῷ, καὶ παραιτησάμενος τὴν αὐτῆς φροντίδα καὶ ἐπιμέλειαν, καὶ ὄσον τὸ κατ' αὐτὸν τοῖς λύκοις ταύτην ἐδοδωκώς, ἀντέχεσθαι τῆς λειτουργίας δίκαιος λογισθήσεται, καὶ οὐ μᾶλλον βαρυστάτων ἐπιτιμιῶν κριθήσεται ἄξιος, διὰ τὴν τοῦ ἀνατεθέντος αὐτῷ λαοῦ ἐγκατάλειψιν; Ἄλλὰ καὶ γέρας ὑπὲρ ταύτης αἰτήσαι, ἢ μᾶλλον αὐτὸς ἐαυτῷ παρέξει· τὸ μὲν κόπον προξενεῖν αὐτῷ παραιτούμενος, τὴν διδασκαλίαν φημί καὶ τὴν τῶν σφαλλομένων διόρθωσιν, τὸ δὲ ὄξεν καὶ τιμὴν περιποιεῖν παρακατέχων, καὶ οικειούμενος, καὶ τούτου ἀπρὲξ ἔχόμενος, καὶ μηδὲν μεθιστάμενος. Εἰ γὰρ ἐπὶ κληρικῶν παράλογος ὠνομάσθη κρῆξις, τὸ καταλιπεῖν τὸν λαόν, καὶ πρὸς τὸν ὑπὲρ εὐσιθείας αὐτομολῆσαι ἀγῶνα· πόσῳ πλέον παραλογώτερον ἂν κριθεῖη ἐπὶ ἐπισκόπου καταλιπόντος τὸν οικεῖον λαόν, καὶ οὐ πρὸς ἀγῶνα χωροῦντος, πρὸς βασιτῶν δὲ καὶ ἀνάπαυσιν, καὶ φροντίδων ὑπὲρ ὠφελείας ψυχῶν ἀπέθεσιν καὶ ἀπόδρασιν; Καὶ ὁ ἴς' δὲ κανὼν τῆς ἐβδόμης οἰκουμένης συνόδου πολλὴν ἀβελτηρίαν κατηγορεῖ τῶν ψηφιζομένων δύνασθαι τοὺς ἀρχιερεῖς τὰς ἐπισκοπὰς παραιτῆσθαι, τὴν δὲ ἱερωσύνην παρακρατεῖν. Εἰ γὰρ κατὰ τὸν εἰρημένον κανόνα ὁ ἐπίσκοπος, ὑπὲρ τὸ ἑξάμηνον τῆς οικείας ἀποδημίας ἐπισκοπῆς [ἂν μὴ] μίς τῶν ἀπηριθμημένων ἐν αὐτῷ αἰτιῶν, καὶ τῆς ἐπισκοπῆς καὶ τῆς ἀρχιερωσύνης ἐκπίπτει, καὶ ἀμφοῖν ἡλλοτριῶται· πῶς ὁ παραιτησάμενος τὴν ἐπισκοπὴν, καὶ ἀπαγορεύσας μηκέτι ποιμαίνειν τὸ ἐμπιστευθὲν αὐτῷ ποιμνιον, καὶ τῆς τούτου φροντίδος διὰ βίου καταφρονήσας, εἴη ἂν ἀρχιερεὺς; Εἰ γὰρ ὁ τὸ ἦττον ἁμαρτάνων, τὸ ἐπὶ πλέον ἐξαμηνιαίου καιροῦ καταλιπεῖν τὸν ὑπ' αὐτὸν λαὸν ἀποίμαντόν τε καὶ ἀτημέλητον, ἐκπτώσει καὶ τῆς ἐπισκοπῆς καὶ τῆς ἱερωσύνης ἀφίσταται· ὃ τὸ μᾶλλον καὶ τὸ πολλαπλάσιον πλημμελῶν, τὸ δι' ὅλου καταλιπεῖν τὰ πλήθη, ἄπερ αὐτῷ ἐπισκοπεῖν τε καὶ ὄραϊν ἢ τοῦ θεοῦ Πνεύματος χάρις ἀνέθετο, μᾶλλον ἂν εἴη δίκαιος σφοδρότερον κολασθῆσθεσθαι, καὶ μελίζονα τιμωρίαν ὑφἔξειν τῆς ὄσον ἐπ' ἐκαίνω ἀπωλείας ποιμνίου, οὐ προεχειρισθῆ ποιμῆν παρὰ τοῦ πρώτου καὶ μεγάλου ἀρχιερέως καὶ ἀρχιποιμένου. Οἱ δὲ καὶ γέρας αὐτῷ καὶ ἰσοπέθει τῆς παραιτήσεως ἐπιψηφιζόμενοι τὴν ἱερω-

Adjiciant porro animum iis quæ ab hoc magno Patre, ac sancto martyre hoc loco allata sunt, qui dicunt episcopis licere ecclesias suas dimittere, ac sacerdotii dignitatem retinere. Etenim si clericis qui sponte se certamini confessionis objecerant, ac tormentis affecti minus constanter obstiterant, sed postquam cesserant, in certamen redeuntibus viv conceditur venia, quod sacrum ministerium obire distulissent; nec ex hujus divini Patris sententia quidquam aliud ipsis objicitur, quam quod fratres deseruissent, cum adversis ac turbulentis temporibus possent ipsis in fide confirmandis esse utiles; idque cum et digni habiti essent qui testimonium perhiberent fidei, et signata Christi in sua carne circumferrent: quonam modo summus sacerdos et pastor, qui pro ovibus debet animam ponere, deserto grege sibi commisso, ejusque cura et administratione repudiata, et quantum quidem in ipso est eo lupi's prodito, dignus putabitur qui sacri ministerii dignitatem retineat, ac non gravissimis potius pœnis quod sibi commendatum populum deseruerit, mulctandus esse judicabitur? Quin potius ob eam rem præmium deposcet, imo sibi ipsemet suppeditebit; quod quidem laborem ipsi affert recusans, docendi videlicet munus vitiaque corrigendi; quod vero gloriam **IS** ac **æ**ccus conciliat amplectens, sibi que asciscens, mordicusque id retinens, neque vel tantillum remittens. Si enim ubi de clericis est sermo, actio rationi absona nominata sit deserere populum, atque ad certamen pietatis causa transmigrare; quanto id magis a ratione alienum in episcopo judicabitur, qui populum suum deserit, non ut ad certamen tendat, sed ut quieti se ac remissioni tradat, curasque pro salute animarum deponat ac effugiat. Decimus sextus quoque canon septimæ œcumenicæ synodi, stultitia graviter accusat eos qui ab episcopo, repudiato episcopatu, sacri ministerii dignitatem retineri posse decernunt. Si namque ex canonis allati sententia, episcopus qui ultra semestre tempus a suo episcopatu abfuerit, nisi una aliqua ex iis quæ ibi numerantur, causa intercesserit, et episcopatu et summi sacerdotii dignitate excidit, ac utroque privatur: quonam modo qui repudiavit episcopatum, creditumque sibi gregem adhuc pascere omnino abnuit, ejusque curam inertis vitæ studio contemnit, adhuc in episcoporum numero habebitur? Etenim si qui minus delinquit, ut ultra semestre tempus subjectum sibi populum pastoris cura et administratione destitutum relinquat, episcopatus et sacre dignitatis privationem incurrit; qui in eo quod majus et nullis partibus gravius est, peccat, ut multitudinem quam ipsi curandam et custodiendam sancti Spiritus gratia commisit, omnino deserat; merito plane punietur vehementius, gravioremque pœnam persolvat, perdit, quod in ipso est, gregi, cujus ipse pastor a primario illo ac supremo sacer-

date et Pastore creatus est. Qui vero ipsi pre-
nium insuper ac delectati muneris honorarium,
sacerdotii dignitatem decernunt; et illum et se ipsos,
rconsituent.

CANON XI.

Qui enim primum in persecutionis fervore pro-
stiterunt iudicium circumstantes, et sanctos mar-
tyres qui ad brabium supernæ rocationis a se ti-
nabant, aspicientes, honesta æmulatione inci-
tati, se ipsos ad hoc tradiderunt, magna libertate
utentes, maxime videntes eos qui subtraheban-
tur, labi, propter quos interius excitati, et quo-
dam veluti sono impulsus ad debellandum se effe-
rentem et adversarium, ad id contendebant, ne
apud se prudens esse videretur, ob ea in qui-
bus ejus calliditate inferiores esse visi sunt,
etiam si se ipsum vinci ab iis, qui scuticarum
flagellorumque tormenta, et gladii aciem, et
ignis ustulationem, et aquarum immersiones
constanter tulerunt, eum latuit: iis quoque qui,
ut ex fide preces et orationes flant, persequun-
tur, vel pro iis qui in custodia puniti sunt, et a
fame et siti traditi sunt, vel pro iis qui extra
custodiam scuticis et flagellis in iudicio torti
sunt, postea autem a carnis imbecillitate victi
suere, æquum est annuere. Cum iis enim qui lu-
gent et mœrent, pro iis qui in certamine victi
sunt a magnis maligni diaboli viribus, sive pro
parentibus, vel fratribus, vel liberis, una do-
lere, et tristitia affici neminem quidquam peni-
tus lædit. Scimus enim etiam propter aliorum
fidem, quosdam esse Dei bonitatem assecutos, et
in peccatorum remissione, et corporis sanitate,
et mortuorum resurrectione. Memores itaque
multorum laborum et miseriarum, quas pro
Christi nomine sustinuerunt, cum ipsi etiam
penitentiam egerint, et quod a se factum est per
prodicionem in corporis languore et mortificatione
desleverint, et se præterea testentur, in vita sua
fuisse a civitate alienos, simul oremus, et postu-
lemus pro eorum reconciliatione cum aliis quæ
deceat per eum qui est nobis advocatus apud Pa-
trem, se nostris peccatis propitium exhibentem.
Et si quis, inquit, peccaverit, habemus 19 advoca-
tum apud Patrem Jesum Christum justum: et is
est propitiatio pro peccatis nostris.
et eor' έχομεν προς τὸν Πατέρα, ἡ̅η̅σοῦν Χριστὸν
ἁμαρτιῶν ἡμῶν.

BALS. Cum superius dixisset Sanctus, quod qui
sua sponte confugerunt et lapsi sunt, penitentiam
autem non egerunt, nec suum lapsum revocarunt,
pius dedecoris subibunt, ut qui non supra funda-

a Philipp. iii, 14. b Rom. xii, 16. c I Joan. ii, 1.

VARIÆ LECTIONES.

19 ἐμβλέποντας. 20 verba καταπολεμησαι τ. ὄκ. καὶ ἀντικ. om. 21 καὶ om. 22 ὑπεξισῶσιν. 23 ἐξ αὐτῶν.
24 προξυδομένων. 25 δέψους. 26 ταλανισμῶν. 27 μεμαρτυρημένων εὐπολιτεῦτων. 28 γινόμενου.

(2) ἢ ἡ γὰρ πρώτη. Scilicet ii de quibus dictam est can. 9, hoc est laici. HANDBIN.

σὺν ἡ, οἶμαι, καὶ ταυτοῦς κίκαϊνον ὑπεθ' ἄρους ποι-
σοῦσι τῷ κρίματι τοῦ Θεοῦ.

KANON 1A'.

Οἱ γὰρ πρώτοι (8) παρατηθέντες ἐν τῷ βρέ-
σματι τοῦ διωγμοῦ, περιεστῶτες εἰς τὸ δικαστή-
ριον, καὶ θεωροῦντες τοὺς ἀγίους μάρτυρας σπύ-
δοντας ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἀνω κλήσεως, ἐν
καλῷ τῷ ζήλῳ προθυμοῦμενοι ἐπεδίδουν ταυτοῦς
εἰς τοῦτο, πολλῇ τῇ παρρησίᾳ χρώμενοι, βίβησαν
20 μάλιστα τοὺς ὑποσυρομένους καὶ ἐκτιπτο-
τας, δι' οὓς ὑποθερμαινόμενοι ἔσθθεν καὶ ἐνηγού-
μενοι καταπολεμησαὶ τὸν ὑπεραιοῦμενον καὶ ἀντι-
καίμενον 21, ἔσπευδον εἰς τοῦτο, ἵνα μὴ καὶ 22
δοκῇ παρ' αὐτοῦ φροῦδος εἶναι ἐφ' οἷς κατὰ
επανοργίαν ἔδοξεν ἡττᾶν, εἰ καὶ ἀλάνθανεν αὐτὸν
νικώμενον ὑπὸ τῶν ἐγκαρτερούτων τὰς τῶν ζυστή-
ρων καὶ μαστίγων βασάνους, τὴν τε ἀξίτητα τῆς
μαχαίρας, καὶ τὰς καταφλίξεις τοῦ πυρὸς, καὶ τὰς
τῶν ὕδατων καταποντώσεις· καὶ τοῖς κατὰ πίστιν
ὑπεξουσιῶσιν εὐχὰς 23 καὶ δεήσεις γίνεσθαι 24 ἦτοι
ὅτι τῶν ἐν φυλακῇ κατατιμωρηθέντων καὶ προ-
δομένων 25 ὑπὸ λιμοῦ καὶ δίψης 26, ἦτοι ὑπὲρ τῶν
ἐξωθεν τῆς φυλακῆς ἐπὶ τοῦ δικαστηρίου καταλα-
σανισθέντων διὰ ζυστήρων καὶ μαστίγων, ὕστερον
ἐξ ἡττηθέντων ὑπὸ τῆς ἀσθενείας τῆς σαρκοῦς,
27 ἀξίον ἔστιν ἐκινεῦσαι. Συμπάσχει γὰρ καὶ συν-
αλγεῖν τοῖς ὑδουρομένοις καὶ στενάζουσιν ὑπὲρ τῶν
ἐν ἀγῶνι ἡττηθέντων ὑπὸ τῆς πολλῆς βίας τοῦ
κακομηχάνου διαβόλου, ἦτοι ὑπὲρ γονέων ἢ ἀδελ-
φῶν ἢ τέκνων, οὐδένα οὐδὲν καταδιάπτει. Ἰσχυρὸν
γὰρ καὶ δι' ἑτέρων πίστιν ἀπολαύσαντάς τινάς τῆς
τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητος, ἐπὶ τε ἀφέσει ἁμαρτιῶν καὶ
ὕδατος σώματος, καὶ ἀναστάσει νεκρῶν. Μνησθῆναι
τοίνυν τῶν πολλῶν αὐτῶν καμάτων, ὧν προῦπι-
νεγκαν ἐν ἰνῶματι τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῶν τανταλι-
σμῶν 28, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ μεταγινόντων αὐτῶν καὶ
ἀποδυρομένων τὸ πεπραγμένον αὐτοῖς κατὰ προ-
δοσίαν ἐν ἀτονίᾳ καὶ νεκρότητι τοῦ σώματος, εἴ-
τε καὶ μαρτυρουμένων ἀπολιτεῦτων 29 γενομένων
ἐν τῷ βίῳ αὐτῶν, συνευχόμεθα καὶ συμπαρακα-
λοῦμεν ὑπὲρ ἰασμοῦ αὐτῶν μετὰ τῶν ἄλλων καθ' ἑ-
κόντων, διὰ τοῦ γενομένου 30 ὑπὲρ ἡμῶν κυρακλί-
του προς τὸν Πατέρα βασκομένου ταῖς ἁμαρτίαι-
31 ἡμῶν. Καὶ ἄν τις γὰρ, φησὶν, ἀμάρτη, κυρακλί-
32 δικαιοῦν καὶ αὐτὸς ἰασμὸς ὅστιν ὑπὲρ τῶν

BALS. Εἰπὼν ἀνωτέρω ὁ Ἅγιος, ὅτι οἱ αὐτοματῆ-
σαντες καὶ ἐκπαισθέντες μὴ μεταμεληθέντες ἐξ,
καὶ τὴν ἐκπιτοῖσιν ἀνακαλεσάμενοι, ἐπὶ πλέον αἰσχρ-
νὴν ἔξουσιν, ὡς μὴ ἐπὶ τῷ θεμελίῳ καὶ ὄροφον τετρα-

νάμενοι, ἦτοι μὴ τελειώσαντες τὸ καλὸν· νῦν καὶ κατασκευὴν τοῦτου τε καὶ τῶν λοιπῶν ἐπάγει, λέγων· Οἱ γὰρ ἐν τῷ βράσματι, ἦγουν ἐν τῇ ἀκμῇ τοῦ διωγμοῦ ἱστάμενοι, καὶ ὀρώντες τὰ μαρτύρια τῶν ἁγίων, καὶ ὅπως σπεύδουσι τοὺς ἐξ οὐρανῶν στεφάνους λαβεῖν κατὰ ζῆλον θεῖον, ἐπέδιδον ἑαυτοὺς εἰς τὸ μαρτυρεῖν μετὰ παρρησίας πολλῆς, καὶ μάλιστα ὅτι ἐβλεπόν τινας ὑποσυρομένους, ἀντὶ τοῦ, κλεπτομένους καὶ ἀπατωμένους ὑπὸ τοῦ διαβόλου, καὶ ἐκπιπτοντας, ἦτοι ἀρνούμενους τὴν εὐσέβειαν· ὧν χάριν ὑποθερμαινόμενοι ἐσπυον, ἦτοι τὴν καρδίαν πυρούμενοι, ὡς καὶ ἀκούοντες καταπολεμῆσαι, ἦτοι νικῆσαι διὰ τοῦτου τὸν ἀλαζόνα καὶ ἀντικείμενον διάβολον, ἐσπούδασαν ὑποδῦναι τὸ μαρτύριον, ἵνα μὴ καυχῆσθαι ὁ διάβολος καὶ δόξῃ ἑαυτῷ φρόνιμος εἶναι, ὡς νικῆσας κατὰ πανουργίαν τοὺς αὐτομολήσαντας· εἰ καὶ ἐλάνθανε μᾶλλον νικᾶσθαι ὑπὸ τῶν ἀθλητῶν τῶν καρτερησάντων τὰς βασάνους. Τοῖς γοῦν πιστοῖς ἐξιδόν ἐστιν, εὐχομένοις ὑπὲρ αὐτῶν τῶν τιμωρηθέντων καὶ ἠττηθέντων, ἐπινεύειν, ἦτοι συντρέχειν, ὅ τι καὶ δέδοκται, καὶ κατὰ τι οὐ βλάπτει συμπάσχειν καὶ λυπεῖσθαι μετὰ τῶν γονέων ἢ τῶν ἄλλως προσωκειωμένων ὑπὲρ τῶν μαρτυρησάντων, καὶ ἐκπεπτωκότων ἀπὸ μηχανῆς τοῦ διαβόλου. Γινώσκωμεν γὰρ, ὡς πολλοὶ ἀπῆλυσαν τοῦ ἐλέους καὶ τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ διὰ εὐχῆς ἑτέρων. Διὰ τοῦ τοῦτου αὐτοῖς τε δοθῆναι ἔφρασιν παρά τοῦ Θεοῦ ἐξαιτήσομεν, καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς ἐκπεπτωκόσι, καὶ μετὰ ταῦτα τὴν πλάνην ἀνακαλεσαμένοις καὶ ὁμολογήσασιν τὴν εὐσέβειαν, συγκοινωνήσομεν, μεμνημένοι τῶν πρὸ τῆς ἐκπτώσεως ἀγῶνων αὐτῶν, ὧν ὑπήνεγκαν διὰ τὸν Θεόν, ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦ μετὰ ταῦτα ἀγαθοῦ μεταμέλου τούτων, καὶ ἐτι μεμαρτύρηται ἀπολιτεύτους λογίζεσθαι ἑαυτοὺς διὰ ἀμαρτίαν· καὶ οὐ μόνον συγκοινωνήσομεν αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ συνεξομέθα ὑπὲρ ἰλασμοῦ αὐτῶν μετὰ τῶν ἄλλων τῶν κατηκόντων, ἦγουν μετὰ τῶν ὀφειλουσῶν γίνεσθαι εὐποιῶν περὶ τοῦτους, νηστείας ὀηλονότι, ἐλεημοσύνης καὶ μετανοίας· δι' ὧν ὁ γινόμενος παράκλητος ὑπὲρ ἡμῶν ἐξευμενίζεται ἡμῖν τὸν Πατέρα. Ἐἶτα καὶ χρῆσει κέχρηται γραφικῇ. Ἡ δὲ ἐστὶν ἐκ τῆς πρώτης καθολικῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἁγίου ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου.

ΖΩΝΑΡ. Ὁ νοῦς τοῦ παρόντος κανόνος τοιοῦτός ἐστιν· Οἱ ἐν τῷ βράσματι, φησὶ, τοῦ διωγμοῦ, ἦγουν ἐν τῇ ἀκμῇ, τῇ ζῆσει ἱστάμενοι, καὶ ὀρώντες τὰ μαρτύρια τῶν ἁγίων, καὶ ὅπως σπεύδουσι τοὺς ἐξ οὐρανοῦ στεφάνους λαβεῖν, κατὰ ζῆλον θεῖον ἐπέδιδον ἑαυτοὺς εἰς τὰ μαρτύρια, μετὰ παρρησίας πολλῆς ὀρμήσαντες εἰς τὸν ἀγῶνα, ζηλώσαντες τοῦ ἁγίου πάστορος, καὶ ἐπιδόντες ἑαυτοὺς προθύμως τῇ μαρτυρίᾳ, καὶ μάλιστα ὅτι ἐβλεπόν τινας ὑποσυρομένους, ἀντὶ τοῦ, κλεπτομένους, ἀπατωμένους καὶ ἀρνούμενους τὴν εὐσέβειαν, ὑποθερμαινόμενοι ἦτοι πυρούμενοι τὴν καρδίαν, ἐσπυον καταπολεμῆσαι αὐτοὺς τὸν αὐτοῦ ὑποσύροντα πονηρὸν, ἵνα μὴ καυχῆται, ὡς ἠττῶν τοὺς εὐσεβεῖς· εἰ καὶ ἐλάνθανεν ἑαυτὸν ἀγνοῶν, ὅτι μᾶλλον ἠττᾶται, πολλῶν μέχρι κατὰ τοῦ ὑπὲρ τῆς πίστεως ἐνστασιν ἐνδείξαμέ-

A mentum lectum quoque fabricaverint, seu quod bonum est non perfecterint : nunc hujus et reliquorum confirmationem inducit, dicens : Qui enim in persecutionis fervore, seu vehementia stantes, et videntes sanctorum martyria, et quomodo caelestis coronas divino zelo accipere contendunt, se ipsas dabant martyrio cum multa libertate, et maxime quia videbant quosdam subtractos, hoc est eductos et deceptos a diabolo, et lapsos seu negantes pietatem : quamobrem interius accensi seu corde inflammati, ut qui audirent se per hoc debellasse ac vicisse superbum adversarium diabolum, studuerunt subire martyrium, ne gloriatur diabolus et sibi prudens esse videatur, ut qui calliditate sua et malitia eos vicerit qui sua sponte ad martyrium confugerunt : etiam si eum latuit se magis vinci ab athletic, qui tormenta fortiter perpassi sunt. Fidelibus ergo orantibus æquum est pro ipsis supplicio affectis et punitis, annuere, sive in hoc concurrere, quod etiam visum est, et aliquo modo nihil lædit, una cum parentibus vel aliis necessitudine conjunctis, pro iis qui testimonium dederunt martyriumque subierunt, sed lapsi sunt diaboli arte et insidiis, dolere et tristitia affici. Scimus enim quod multi bonitatem et misericordiam Dei consecuti sunt per aliorum orationes. Ideoque et ipsis dari a Deo peccatorum remissionem postulabimus, et aliis qui lapsi sunt, et postea errorem revocaverunt et pietatem confessi sunt, communicabimus, memores eorum quæ ante lapsum propter Deum sustinuerunt certaminum, et etiam bonæ eorum postea pœnitentiæ, et quod se ipsos testati sunt esse a civitate alienos propter peccatum : et non solum ipsis communicabimus, sed et pro eorum reconciliatione orabimus, cum aliis quæ decet, seu cum bonis operibus quæ debent ab ipsis fieri, jejuniis scilicet, elemosyna et pœnitentia ; per quæ, qui pro nobis est advocatus, Patrem nobis propitium benevolumque efficit. Deinde et sacræ Scripturæ sententia usus est. Ea vero est ex prima catholica epistola sancti apostoli et evangelistæ Joannis.

ZONAR. Hujus canonis sententia ejusmodi est. Qui in fervore, inquit, persecutionis, hoc est in summo illius discrimine vehementissimaque dimicatione constituti, ac martyria sanctorum intuentes, et quam vehementer ad accipiendas caelestes coronas festinant, divina æmulatione se ipsos martyrio tradidere, multa cum libertate in certamine desilientes, sanctorum qui patiebantur imitatione, seque promptos ad fidem testimonio confirmandam obtulere, tum ob id maxime quia multos cernerent qui subtraherentur, hoc est traducebantur, decipiebantur, pietatem negabant, ferventes, hoc est, inflammato corde, infestum ipsis adversarium debellare studuerunt, ne veluti piorum victor gloriaretur ; quamvis cum latuerit, vinci se potius, cum multi ad mortem usque pro fide constantiam præ-

se tulerint. Festinarunt ergo, inquit, ut id agerent, superati autem vi tormentorum ob imbecillitatem carnis, partim in custodiis male accepti, partim vero in judiciis poenis affecti, nec forentes supplicia. Operæ pretium est igitur cum iis qui ipsorum causa lugent, condolescere. Lugent porro, inquit, parentum alii, alii fratrum, alii liberorum lapsum. Cum iis igitur qui lapsos lugent, simul lugere neminem lædit, nec cum iis una precari et dolere qui pro ipsis rogant, cum aliis nempe rationi consentaneis; cum eo scilicet, 20 ut qui lapsi sunt, alia quoque præsent, quæ congruunt pœnitentiæ: sunt hæc porro jejunia et lacrymæ, aliæque afflictiones, mulctarum observationes: tum si facultas suppetat, pecuniarum in pauperes erogatio; quas ob res qui pro nobis advocatus est factus, Patrem nobis propitium reddet. Adhibet mox peccatam quoque ex sacris litteris sententiam, quæ est ex prima Epistola sancti apostoli et evangelistæ Joannis.

CANON XII.

c Iis enim qui pecuniam dederunt, ut ipsi omni
 c ex parte ab omni malitia imperturbati essent,
 c crimen jutendi non potest. Damnum enim et ja-
 c eturam pecuniarum sustinuerunt, ne ipsi animæ
 c detrimento afficerentur, vel ipsam etiam perde-
 c rent, quod alii propter turpe lucrum non loco-
 c runt: quamvis Dominus dicat: *Quid enim ho-*
 c *minem juvabit, si universum mundum lucratus*
 c *fuerit, animæ autem detrimento fuerit affectus,*
 c *vel eam etiam perdidit?* Et rursus d: *Non po-*
 c *testis Deo servire et mammonæ:* in illis enim ap-
 c paruerunt qui Deo servirent, exosis, concucialis,
 c contemptisque pecuniis, et in eo compleverunt
 c quod scriptum est: *Pretium redemptionis ani-*
 c *mæ hominis, propria divitiæ.* Nam et in Actibus
 c quoque apostolorum legimus, eos qui pro Paulo
 c et Sila Thessalonice ad magistratus trahelantur,
 c cum multis pecuniis fuisse dimissos. Postquam
 c enim ipsos propter nomen multum oncrassent,
 c et multitudinem magistratusque perturbassent,
 c ab Jasone, inquit, et reliquis satisfactionis ac-
 c cepta, eos dimiserunt. *Fratres autem noctu prot-*
 c *nus Paulum et Silam miserunt in Berræam.*)

BALS. Postquam Sanctus de iis qui sua sponte ad martyrium confugiunt, perfecisset, dicit eos non esse reprehendendus, qui se ipsos datis pecuniis a tormentorum afflictione liberarunt. Maluerunt enim suarum pecuniarum, quam suæ animæ jacturam facere. Deinde hoc ipsum confirmat et assert diversa

a *Math. xvi, 26.* b *Math. vi, 24.* c *Prov. xiii, 8.* d *Act. xvii, 9, 10.*

VARIE LECTIONES.

20 τό αὐτό. 21 ὑπό. 22 προσαγαγεῖν. 23 αὐτῶν. καταπήσαντες οἱ. 24 ἀπεπλήρωσαν. 25 Βέρροισιν.

(γ) Ἐπὶ πᾶσι. Ms. Nan., ἀπὸ πᾶσι. (δ) Ἡ Παρ' ἐκείνους Θεῷ. Id. cod., παρ' ἐκείνων τοῦ Θεοῦ. Ἰδὲ, εὖ γὰρ ἀργύρια. # sunt autem ibid.

ων. Ἐσπεύον μὲν οὖν, φησὶν, οὕτως ποιῆσαι, ἡτη-
 θέντες δὲ τῶν βασάνων δι' ἀσθένειαν τῆς σαρκός, οἱ
 μὲν ἐν ταῖς φυλακαῖς κακοπαθοῦντες, οἱ δὲ ἐπὶ δε-
 καστηρίου κολασθέντες, καὶ μὴ ἐνεγκόντες τὰς τι-
 μωρίας. Ἄξιον οὖν ἐστὶ τοῖς ὑπὲρ αὐτῶν πενθοῦσι
 συμπόσχειν. Πενθοῦσι δὲ, φησὶν, οἱ μὲν ὑπὲρ γονίων,
 οἱ δὲ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν, οἱ δὲ ὑπὲρ τέκνων παρα-
 πετωκότων. Τὸ γοῦν συμπενθεῖν τοῖς τοῦς παρα-
 πετωκότας πενθοῦσιν οὐδένα καταβλάπτει, καὶ τὸ
 συνδέεσθαι καὶ συναγεῖν τοῖς δεομένοις ὑπὲρ αὐτῶν
 μετὰ τῶν ἄλλων καθηκόντων, ἦγουν μετὰ τοῦ ποιεῖν
 ἐκείνους τῶς παραπετωκότας καὶ τὰ ἄλλα τὰ
 κρέποντα τῇ μετανοῇ· ὑπερ εἰσὶ νηστεῖαι καὶ δέ-
 κρυα, ἄλλαι τε κακοπάθειαι, ἐπιτιμῶν φυλακαί· εἰ
 δ' ἂν εὐποροῖεν, καὶ δόσεις χρημάτων πρὸς πένητας,
 δι' ὧν ὁ γινόμενος παράκλητος ὑπὲρ ἡμῶν ἐξυμνεύ-
 σται ἡμῖν τὸν Πατέρα. Ἔπειτα καὶ χρήσαι κίχρησαι
 γραφικῇ, ἥτις ἐστὶν ἐκ τῆς πρώτης ἐπιστολῆς τοῦ
 ἁγίου ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου.

CANON I3.

c Τοῖς γὰρ ἀργύρια δεδοκόσι πρὸς τὸ ἀνενοχλή-
 c τους αὐτοὺς 20 παντάπασι γενέσθαι ἀπὸ 21 πάσης (9)
 c κακίας, οὐκ ἐστὶν ἐγκλημα προσάγειν 22. Ζημίαν
 c γὰρ καὶ ἀπώλειαν χρημάτων ὑπήνεγκαν, ἵνα μὴ
 c τὴν ψυχὴν αὐτῶν 23 ζημιωθῶσιν ἢ ἀπολέσωσιν,
 c ὑπερ ἄλλοι κατὰ εἰσχροκίρδειαν οὐ πεποιθήκασι·
 c καίτοι γε τοῦ Κυρίου λέγοντος· *Τί γὰρ ὠφελήσει*
 c *ἄνθρωπος, εἰ μὴ τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν*
 c *δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ, ἢ ἀπολέσῃ;* καὶ δεῖ,
 c Οὐ δύνασθε Θεῷ δουλεῖν καὶ μαμμωνῇ.
 c Ἐφάνησαν γὰρ παρ' ἐκείνων Θεῷ 24 (10) δου-
 c λεύοντες, τὰ 25 ἀργύρια μισήσαντες καὶ καταπατή-
 c σαντες, 26 καὶ καταφρονήσαντες αὐτῶν, ἀπεπλή-
 c ρωσάν 27 τε καὶ ἐν τούτῳ τὸ γεγραμμένον· *Αὐτὸς*
 c *ἀνδρὸς ψυχῆς, ὁ ἴδιος πλοῦτος.* Ἐπεὶ καὶ ἐν
 c ταῖς Πράξεσι τῶν ἀποστόλων ἀνέγνωμεν τοὺς συ-
 c ρέντας ἀντὶ Παύλου καὶ Σίλα ἐν Θεσσαλονίῃ ἐπὶ
 c τοῖς πολιτάρχας, μετὰ καὶ πλησμονῆς ἀπολυθέν-
 c τας. Μετὰ γὰρ τὸ καταβαρῆσαι αὐτοὺς πολλὰ εἰς
 c τὸ ὄνομα, καὶ τὰ ῥαξαι τὸν ὄχλον καὶ τοὺς πολιτάρ-
 c χας, *Λαθόντες, φησὶ, τὸ ἰκανὸν παρὰ τοῦ ἰσ-*
 c *σορος καὶ τῶν λοιπῶν, ἀπέλευσαν αὐτούς· οἱ*
 c *δὲ ἀδελφοὶ εὐθέως διὰ νυκτὸς ἐξέπεμψαν τὸν*
 c *τε Παῦλον καὶ τὸν Σίλλαν εἰς Βέρροισιν.* 28)

BALS. Πληρώσας ὁ ἅγιος τὰ περι τῶν αυτομολη-
 σάντων εἰς τὸ μαρτύριον, φησὶν ἀκαταίτιτους εἶ-
 ναι τοὺς διὰ χρημάτων δόσεως ἀνενοχλήτους συντη-
 ρήσαντας ἑαυτοὺς ἀπὸ τῆς κακώσεως τῶν κολάσεων.
 Ἐβλόντο γὰρ χρήματα ζημιωθῆναι, καὶ μὴ τὰς ἑαυ-
 τῶν ψυχάς. Ἔπειτα κατασκευάζων τοῦτο αὐτὸ, ἐπιφέρει

21 παρ' ἐκείνων τῷ Θεῷ. 22 αὐτό. γὰρ. 23 καὶ κα-

sequentia, καὶ καταπατήσαντες. Et panlo post, μετὰ πλησμονῆς, omisso καί.

καὶ διάφορα γραφικὰ καὶ παραδείγματα ἐκ τῶν ἀποστολικῶν Πράξεων περὶ τοῦ μακαρίου ἀποστόλου Παύλου καὶ ἑτέρων.

A Scripturæ exempla ex Actibus apostolorum de beato Paulo apostolo et aliis.

ZONAR. Οἱ δὲ χρήματα, φησὶ, δωδωκότες καὶ ἐνφυγόντες, καὶ αὐτοῖς τηρήσαντες τὴν εὐσέβειαν, οὐκ αἰτιαθήσονται, οὐδὲ ἐγκλημά τις ἐντεῦθεν προσέξει αὐτοῖς. Ἐβλοντο γὰρ χρήματα ζημιωθῆναι, καὶ μὴ τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς, καὶ ἐφάνησαν τῷ Θεῷ δουλεύειν βουλόμενοι, καὶ οὐ τῷ μαμμωνᾷ, ἦτοι τοῖς χρήμασι. Ἐπιφέρει δὲ καὶ βήματα γραφικὰ, καὶ παράδειγμα ἐκ τῶν Πράξεων περὶ τοῦ μακαρίου ἀποστόλου Παύλου καὶ ἑτέρων. Τὸ δὲ ἀνενοχλήτους γενέσθαι ἀπὸ πάσης κακίας, ἢ τὸ μὴ ὀκληθῆναι εἰς ἀρνήσιν τῆς εὐσεβείας ἐστίν, ἥπερ πᾶσαν κακίαν νικᾷ, ἢ κακίας τὰς κακώσεις ὠνόμασε τὰς ἐκ τῶν καλῶτων.

ZONAR. Qui vero, inquit, pecuniam erogarunt, eoque effugio pietatem conservarunt, non sunt reprehendendi, nec ob eam rem illos quianam accuset. Maluerunt namque pecunias, quam ipsorum animas perdere, ostenderuntque se Deo servire velle, non mammonæ, hoc est divitiis. Profert autem et Scripturæ verba, tum ex Actis apostolorum, beati Pauli et aliorum exempla. Quod vero dicitur, imperturbatos fuisse ab omni improbitate, sic accipiendum est, aut imperturbatos fuisse, quod ad pietatis abnegationem attinet quæ universam supererat improbitatem, vel κακίας vexationes tormentorum nominavit.

ΚΑΝΩΝ ΙΓ'.

• Ὅθεν οὐδὲ τοῖς καταλείψαι πάντα διὰ τὴν τῆς ψυχῆς σωτηρίαν καὶ ἀναχωρήσασιν ἐστὶν ἐγκαλεῖν, ὅς ἂν ἑτέρων δι' αὐτοὺς κατασχεθῆντων. Καὶ γὰρ καὶ ἐν τῇ Ἐφεσῷ ἀντὶ Παύλου^α συνήρπασαν Γάϊον εἰς τὸ θέατρον καὶ Ἀρίσταρχον, συνεκδήμους Παύλου, βουλομένου^β εἰσελθεῖν εἰς τὸν δῆμον· ἐκεῖ καὶ δι' αὐτὸν πείσαντα καὶ μεταστήσαντα πολὺν ὄχλον ἐπὶ τὴν θεοσέβειαν ἢ στάσις ἦν γενόμενη^γ. Ὅτι οὐκ εἴωρ αὐτὸν οἱ μαθηταί, φησὶν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τινες τῶν Ἀσιάρχων ὄντες αὐτῷ^δ φίλοι. Πέμφαντες πρὸς αὐτὸν, παρακάλουν μὴ δοῦναι ἑαυτὸν εἰς τὸ θέατρον. Εἰ δὲ ἐπιμένοιεν τινες ἐρεσχέλουντες τοῖς εἰλικρινῶς προσέχουσι τῷ λέγοντι^ε (11), *Σῶζων σῶζε τὴν σεαυτοῦ ψυχήν, καὶ μὴ περιβλέψῃς*^{στ} εἰς τὰ ὀπίσω, ὑπομνησθήτωσαν καὶ περὶ τοῦ (12) προκρίτου τῶν ἀποστόλων Πέτρου, *Βεβλημέτρος τε ἦδη εἰς φυλακὴν, καὶ παραδοθέντος τέτταρσι τετραδίοις*^ζ στρατιωτῶν, *φυλάσσειν αὐτόν*. Οὐ ἐν νυκτὶ φυγόντος καὶ ἐκ χειρὸς βυσθέντος τῶν Ἰουδαίων κατ' ἐντολὴν ἀγγέλου, φησὶ, Κυρίου, *γενομένης ἡμέρας ἦν ταραχος οὐκ ὀλίγος ἐν τοῖς στρατιώταις, τί ἄρα ὁ Πέτρος ἐγένετο*. Ἡρώδης δὲ, ἐκζητήσας αὐτόν καὶ μὴ εὐρῶν, ἀνακρίνας τοὺς φύλακας, ἐκέλευσεν ἀπαγχθῆναι (13), δι' ὅς οὐδεμία αἰτία τῷ Πέτρῳ προσάπτεται. Ἐξῆν γὰρ, καὶ αὐτοὺς ἑωρακότας τὸ γινόμενον^η, ἐκφυγεῖν, ὡς καὶ πάντα τὰ παιδία τὰ ἐν Βηθλεὲμ καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὄρτοις αὐτῆς, εἰ ἐγνώκεισαν οἱ γονεῖς αὐτῶν τὸ ἄλλοθεν εἰσεσθαι· ἄπερ ἀνηρέθησαν ὑπὸ τοῦ μαινόμου Ἡρώδου διὰ τὸ ὑπ' αὐτοῦ ζητούμενον ἀπολέσθαι ἐν παιδίον, ὅπερ καὶ αὐτὸ κατ' ἐντολὴν ἀγγέλου^θ.

CANON XIII.

• Unde nec eos qui omnia reliquerunt propter salutem animæ et recesserunt, licet accusare tanquam aliis propter ipsos detentis. Nam et Ephesi pro Paulo Gajum et Aristarchum in theatro comprehenderunt, una cum Paulo peregrinantes^a, qui volebat ad populum venire: quoniam propter ipsum qui persuaserat, et multam turbam ad Dei cultum traduxerat, seditio facta fuerat. Non sciverunt eum, inquit, discipuli. Quin etiam nonnulli ex Asiarchis qui ei erant amici, miserunt ad eum et suaserunt, ne se theatro daret. Si qui autem cum iis contendere perrexerint, qui animum sincerum ei adhibent, qui dicit^b: *Diligenter serva animam tuam, et ne retro aspexeris*. Petrus quoque apostolorum **II** princeps eis in mentem revocet, qui iam in custodiam erat coniectus, et traditus quatuor quaternionibus militum ad eum servandum^c: qui cum noctu fugisset, et ex Judæorum manu servatus esset, jussu angeli Domini: *Facto, inquit, die erat non parvus tumultus inter milites, quidnam factum esset Petro*. Herodes autem cum eum quæsisset, et non invenisset, interrogatos custodes jussit suffocari^d, propter quos nulla culpa in Petrum confertur: licet enim eis illo viso quod factum fuerat effugerent; sicut et omnes infantes qui erant in Bethlehemi^e et in omnibus ejus sinibus, si scivissent eorum parentes quod erat futurum: qui a crudeli homicida Herode sublatis sunt, ut unus qui ab eo quærebatur infans periret, qui et ipse jussu angeli Dei effugit, qui celeriter jam cõperat spolia accipere, et acriter præpascere, secundum

^a Act. xix, 26-30. ^b Gen. xix, 17. ^c Act. xii, 4. ^d *ibid.*, 18, 19. ^e *Matth.* ii, 13-16.

VARIÆ LECTIONES.

^α καὶ add. ^β Παύλου οὐ βουλ. ^γ γενομένη. ^δ καὶ add. ^ε αὐτοῦ. ^{στ} τῷ λέγοντι om. ^ζ καὶ om. ^η ἀγγέλου dcest.

(11) *Προσέχουσι τῷ λέγοντι*. Id. cod. ms., προσέγουσι, τῷ λέγοντι πεισθήτωσαν. Σῶζων, κ. τ. λ. *Recte*. Sic enim legendum suadet mox subsequens ὑπομνησθήτωσαν. Huic geminus locus existat infra sub hujus canonis 14.
(12) *Καὶ περὶ τοῦ*. Hæc præpositio in eodem

ms. Ubi paulo post legitur, καὶ βυσθέντος ἐκ χειρὸς τοῦ φονέου Ἡρώδου καὶ πάσης τῆς προσδοκίας τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, κατ' ἐντολ., ut habetur in Act. xii, 11.
(13) *Ἀπαγχθῆναι*. Id. ms., ἀποκτείναν. Textus Act. xii, 19, ἀπαγχθῆναι.

se tulerint. Festinarunt ergo, inquit, ut id agerent, A superati autem vi tormentorum ob imbecillitatem carnis, partim in custodiis male accepti, partim vero in iudiciis poenis affecti, nec ferentes supplicia. Operæ pretium est igitur cum iis qui ipsorum causa lugent, condolere. Lugent porro, inquit, parentum alii, alii fratrum, alii liberorum lapsum. Cum iis igitur qui lapsos lugent, simul lugere nominem lædit, nec cum iis una precari et dolere qui pro ipsis rogant, cum aliis nemperationi consentaneis; cum eo scilicet, 20 ut qui lapsi sunt, alia quoque præsent, quæ congruunt posuissent: sunt hæc porro jejunia et lacrymæ, aliæque afflictationes, mulctarum observationes: tum si facultas suppetat, pecuniarum in pauperes erogatio; quas ob res qui pro nobis advocatus est factus, Patrem nobis propitium reddet. Adhibet mox pettam quoque ex sacris litteris sententiam, quæ est ex prima Epistola sancti apostoli et evangelistæ Joannis.

CANON XII.

« Iis enim qui pecuniam dederunt, ut ipsi omni
 « ex parte ab omni malitia imperturbati essent,
 « crimen iutendi non potest. Damnum enim et ja-
 « cturam pecuniarum sustinuerunt, ne ipsi animæ
 « detrimento afficerentur, vel ipsam etiam perde-
 « rent, quod alii propter turpe lucrum non fecerunt:
 « runt: quamvis Dominus dicat: *Quid enim hominem
 « juvabit, si universum mundum lucratus fuerit, animæ
 « detrimento fuerit affectus, vel eam etiam perdidit?* Et rursus *b: Non potestis Deo servire et mammona: in illis enim apparuerunt qui Deo servirent, exosis, conculcatis, contemptisque pecuniis, et in eo compleverunt quod scriptum est: Pretium redemptionis animæ hominis, propriæ divitiæ.* Nam et in Actibus quoque apostolorum legimus, eos qui pro Paulo et Sila Thessalonice ad magistratus traherantur, cum multis pecuniis fuisse dimissos. Postquam enim ipsos propter nomam multum onerassent, et multitudinem magistratusque perturbassent, *ab Jasono, inquit, et reliquis satisfactionis accepta, eos dimiserunt. Fratres autem noctu protinus Paulum et Silam miserunt in Berræam.* »

BALS. Postquam Sanctus de iis qui sua sponte ad martyrium confugiunt, perfecisset, dicit eos non esse reprehendendos, qui se ipsos datis pecuniis a tormentorum afflictione liberarunt. Maluerunt enim ausurum pecuniarum, quam suæ animæ jacturam facere. Deinde hoc ipsum confirmat et assert diversa

« *Matth. xvi, 26.* *b Matth. vi, 24.* *c Prov. xiii, 8.* *d Act. xvii, 9, 10.*

VARIÆ LECTIONES.

« *τὸ αἰδ.* « *ὀπό.* « *προσαγαγεῖν.* « *αὐτῶν.*
 « *καπατήσαντες οὐκ.* « *ἀπεκλήρωσαν.* « *Βέροϊαν.*

(γ) Ὑπό πασ. Ms. Nan., ἀπό πασ.
 (δ) Παρ' ἐκείνους Θεῶ. Id. cōd., παρ' ἐκείνων τῶ Θεῶ. Id. x, εὖ γὰρ ἀργύρεα. B sunt autem ibid.

κων. Ἐσπευδον μὲν οὖν, φησὶν, οὕτως παῖσαι, ἡτηθέντες δὲ τῶν βασάνων δι' ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς, οἱ μὲν ἐν ταῖς φυλακαῖς κακοπαθοῦντες, οἱ δὲ ἐπὶ δικαστηρίου καλοσθέντες, καὶ μὴ ἐνεγκόντες τὰς τιμωρίας. Ἄξιον οὖν ἐστὶ τοῖς ὑπὲρ αὐτῶν πενθοῦσαι συμπάσχειν. Πενθοῦσι δὲ, φησὶν, οἱ μὲν ὑπὲρ γονίων, οἱ δὲ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν, οἱ δὲ ὑπὲρ τέκνων παραπετωκότων, τὸ γοῦν συμπενθεῖν τοῖς τοῖς παραπετωκότας πενθοῦσιν οὐδένα καταδλάπτει, καὶ τὸ συνδέσθαι καὶ συναγεῖν τοῖς δεομένοις ὑπὲρ αὐτῶν μετὰ τῶν ἄλλων καθηκόντων, ἡγουν μετὰ τοῦ ποιεῖν ἐκείνους τοῖς καταπετωκότας καὶ τὰ ἄλλα τὰ πρόποντα τῇ μετανοίᾳ· ἔπερ εἰσι νηστεῖαι καὶ δάκρυα, ἄλλαι τε κακοπάθειαι, ἐπιτιμίῶν φυλακαί· εἰ δ' ἂν εὐποροῖεν, καὶ δόσεις χρημάτων πρὸς πένητας, δι' ὧν ὁ γινόμενος παράκλητος ὑπὲρ ἡμῶν ἐξευμένεσται ἡμῖν τὸν Πατέρα. Εἶτα καὶ χρήσαι κτήρηται γραφικῇ, ἥτις ἐστὶν ἐκ τῆς πρώτης ἐπιστολῆς τοῦ ἀγίου ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου.

CANON IB.

« Τοῖς γὰρ ἀργύρεα δωδεκάσι πρὸς τὸ ἀνενοχλή-
 « τους αὐτοὺς ^α παντάπασι γενέσθαι ἀπὸ ^β πάσης (9)
 « κακίας, οὐκ ἐστὶν ἐγκλημα προσάγειν ^γ. Ζημίαν
 « γὰρ καὶ ἀπόλειαν χρημάτων ὑπήνεγκαν, ἵνα μὴ
 « τὴν ψυχὴν αὐτῶν ^δ ζημιωθῶσιν ἢ ἀπολέσωσιν,
 « ἔπερ ἄλλοι κατὰ εἰσροχίρδειαν οὐ πεποιθήσασιν·
 « καίτοι γε τοῦ Κυρίου λέγοντος· *Τὶ γὰρ ὠφελήσασιν
 « ἄνθρωπος, ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν
 « δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ, ἢ ἀπολέσῃ;* καὶ ὅτι,
 « *Οὐ δύνασθε Θεῶ δουλεύειν καὶ μαμμωνῇ.*
 « Ἐφάνησαν γὰρ παρ' ἐκείνους Θεῶ ^ε (10) δου-
 « λεύοντες, τὰ ^{στ} ἀργύρεα μίσθσαντες καὶ καταπατή-
 « σαντες, ^ζ καὶ καταφρονήσαντες αὐτῶν, ἀνεκλή-
 « ρωσάν ^η τε καὶ ἐν τούτῳ τὸ γεγραμμένον· *Αὐτρου
 « ἀνθρὸς ψυχῆς, ὁ ἴδιος πλοῦτος.* Ἐπεὶ καὶ ἐν
 « ταῖς Πράξεσι τῶν ἀποστόλων ἀνέγνωμεν τοὺς συ-
 « ρέντας ἀντὶ Παύλου καὶ Σίλα ἐν Θεσσαλονικῇ ἐπὶ
 « τοὺς πολιτάρχας, μετὰ καὶ πλησμονῆς ἀπολυθέν-
 « τας. Μετὰ γὰρ τὸ καταβαρῆσαι αὐτοὺς πολλὰ διὰ
 « τὸ ὄνομα, καὶ τάρξει τὸν ὄχλον καὶ τοὺς πολιτάρ-
 « χας, *λαθόντες, φησὶ, τὸ ἱκανὸν παρὰ τοῦ ἰά-
 « σους καὶ τῶν λοιπῶν, ἀπέλυσαν αὐτοὺς· οἱ
 « δὲ ἀδελφοὶ εὐθέως διὰ νυκτὸς ἐξέπεμψον τὸν
 « τε Παῦλον καὶ τὸν Σίλαν εἰς Βέροϊαν* ^θ· »

BALS. Πληρώσας δ' Ἄγιος τὰ περὶ τῶν αὐτομαλησάντων εἰς τὸ μαρτύριον, φησὶν ἀκαταπειθήτους εἶναι τοὺς διὰ χρημάτων δόσεως ἀνενοχλήτους συντηρήσαντας ἑαυτοὺς ἀπὸ τῆς κακώσεως τῶν καλέστων. Ἐβλόντο γὰρ χρήματα ζημιωθῆναι, καὶ μὴ τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς. Εἶτα κατασελεύων τοῦτο αὐτὸ, ἐπιφέρει

« *παρ' ἐκείνων τῶ Θεῶ.* « *αἰδ. γὰρ.* « *καὶ κα-*

sequentia, καὶ καταπατήσαντες. Et paulo post, μετὰ πλησμονῆς, omisso καί.

καὶ διάφορα γραφικὰ καὶ παραδείγματα ἐκ τῶν ἀποστολικῶν Πράξεων περὶ τοῦ μακαρίου ἀποστόλου Παύλου καὶ ἑτέρων.

ZONAR. Οἱ δὲ χρήματα, φησί, δωδωκότες καὶ ἐφυγοντες, καὶ αὐτοῖς τηρήσαντες τὴν εὐσέβειαν, οὐκ αἰτιαθήσονται, οὐδὲ ἐγκλημά τις ἐντεῦθεν προσέξει αὐτοῖς. Ἐβλοντο γὰρ χρήματα ζημιωθῆναι, καὶ μὴ τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς, καὶ ἐφάνθησαν τῷ Θεῷ δουλεύειν βουλόμενοι, καὶ οὐ τῷ μαμμωνᾷ, ἦτοι τοῖς χρήμασι. Ἐπιφέρει δὲ καὶ ῥήματα γραφικὰ, καὶ παράδειγμα ἐκ τῶν Πράξεων περὶ τοῦ μακαρίου ἀποστόλου Παύλου καὶ ἑτέρων. Τὸ δὲ ἀνενοχλήτους γενέσθαι ἀπὸ πάσης κακίας, ἣ τὸ μὴ ὀχληθῆναι εἰς ἀρνησιν τῆς εὐσεβείας ἐστίν, ἥπερ πᾶσαν κακίαν νικᾷ, ἣ κακίας τὰς κακώσεις ὠνόμασε τὰς ἐκ τῶν κολάσεων.

KANON II.

Ὅθεν οὐδὲ τοῖς καταλείψαι πάντα διὰ τὴν τῆς ψυχῆς σωτηρίαν καὶ ἀναχωρήσασιν ἐστιν ἐγκαλεῖν, ὅς ἂν ἑτέρων δι' αὐτοὺς καταγοηθέντων. Καὶ γὰρ καὶ ἐν τῇ Ἐφῆσῳ ἀντὶ Παύλου^α συνήρπασαν Γάτων εἰς τὸ θέατρον καὶ Ἀριστάρχον, συνεκδήμους Παύλου, βουλομένου^β εἰσελθεῖν εἰς τὸν δῆμον· ἐπεὶ καὶ δι' αὐτὸν παίσαντα καὶ μεταστήσαντα πολὺν ὄχλον ἐπὶ τὴν θεοσέβειαν ἢ στάσις ἦν γενόμενή^γ.^δ ὅτε κ' εἰων αὐτὸν ὀμαθηται, φησίν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τινες τῶν Ἀσιαρχῶν ὄντες αὐτῷ^ε φίλοι, πᾶμψαντες πρὸς αὐτὸν, παρεκάλουν μὴ δοῦναι ἑαυτὸν εἰς τὸ θέατρον. Εἰ δὲ ἐπιμένονέν τινες ἐρεσχελούντες τοῖς εἰλικρινῶς προσέχουσι τῷ λέγοντι^ς (11), *Σῶζων σῶζε τὴν σεαυτοῦ ψυχήν, καὶ μὴ περιβλέψῃς^δ εἰς τὰ ὀπίσω, ὑπομησθήτωσαν καὶ περὶ τοῦ (12) προκρίτου τῶν ἀποστόλων Πέτρου, βεβλημένου τε ἡδὴ εἰς φυλακὴν, καὶ παραδοθέντος τέτταρσι τετραδίοις^ε στρατιωτῶν, φυλάσσειν αὐτόν.* Οὐ ἐν νυκτὶ φυγόντος καὶ ἐκ χειρὸς βυσθέντος τῶν Ἰουδαίων κατ' ἐντολὴν ἀγγέλου, φησί, Κυρίου, *γενομένης ἡμέρας ἦν τάραχος οὐκ ὀλίγη ἐν τοῖς στρατιώταις, εἰ δὲ ἄρα ὁ Πέτρος ἐγένετο.* Ἡρώδης δὲ, ἐπιζητήσας αὐτόν καὶ μὴ εὐρῶν, ἀνακρίνας τοὺς φύλακας, ἐκέλευσεν ἀπαγχθῆναι (13), δι' οὗς οὐδεμία αἰτία τῷ Πέτρῳ προσάπτεται. Ἐξῆν γὰρ, καὶ αὐτοὺς ἐωρακότας τὸ γινόμενον^ς, ἐκφυγεῖν, ὡς καὶ πάντα τὰ παιδία τὰ ἐν Βηθλεὲμ καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὄρλοις αὐτῆς, εἰ ἐγνωκείσαν οἱ γονεῖς αὐτῶν τὸ μῆλλον ἔσεσθαι· ἄπερ ἀνηρέθησαν ὑπὸ τοῦ μισθίου^δ τοῦ Ἡρώδου διὰ τὸ ὑπ' αὐτοῦ ζητούμενον ἀπολέσθαι ἐν παιδίον, ὅπερ καὶ αὐτὸ κατ' ἐντολὴν ἀγγέλου^ε.

^α Act. xii, 26-30. ^β Gen. xix, 17. ^γ Act. xii, 4. ^δ *ibid.* 18, 19. ^ε *Matth.* ii, 13-16.

VARIAE LECTIONES.

^α πάλιν add. ^β Παύλου οὐ βουλ. ^γ γινομένη. ^δ καὶ add. ^ε αὐτοῦ. ^ς τῷ λέγοντι om. ^δ καὶ om. ^ε περιβλέψῃ. ^ς τετραδίοις. ^δ γενόμενον. ^ε ἀγγέλου deest.

(11) *Προσέχουσι τῷ λέγοντι.* Id. cod. ms., προσέχουσι, τῷ λέγοντι πεισθήτωσαν. Σῶζων, κ. τ. λ. Recte. Sic enim legendum suadet mox subsequens ὑπομησθήτωσαν. Huic geminus locus exstat infra sub finem canonis 14.
(12) *Καὶ περὶ τοῦ.* Deest præpositio in eodem

A Scripturæ exempla ex Actibus apostolorum de beato Paulo apostolo et aliis.

ZONAR. Qui vero, inquit, pecuniam erogarunt, eoque effugio pietatem conservarunt, non sunt reprehendendi, nec ob eam rem illos quisquam accuset. Maluerunt namque pecunias, quam ipsorum animas perdere, ostenderuntque se Deo servire velle, non mammonæ, hoc est divitiis. Profert autem et Scripturæ verba, tum ex Actis apostolorum, beati Pauli et aliorum exempla. Quod vero dicitur, imperturbatos fuisse ab omni improbitate, sic accipiendum est, aut imperturbatos fuisse, quod ad pietatis abnegationem attinet quæ universam superat improbitatem, vel κακίας vexationes tormentorum nominavit.

CANON XIII.

Unde nec eos qui omnia reliquerunt propter salutem animæ et secesserunt, licet accusare tanquam aliis propter ipsos detentis. Nam et Ephesi pro Paulo Gajum et Aristarchum in theatro comprehenderunt, una cum Paulo peregrinantes^α, qui volebat ad populum adire: quoniam propter ipsum qui persuaserat, et multam turbam ad Dei cultum traduxerat, seditio facta fuerat. Non scierunt eum, inquit, discipuli. Quin etiam nonnulli ex Asiarchis qui ei erant amici, miserunt ad eum et suaserunt, ne se theatro daret. Si qui autem cum iis contendere perrexerint, qui omnium sincerum ei adhibent, qui dicit^β: *Diligenter serva animam tuam, et ne retro aspexeris.* Petrus quoque apostolorum^γ princeps eis in mentem revocetur, qui jam in custodiam erat coactus, et traditus quatuor quaternionibus militum ad eum servandum^δ: qui cum noctu fugisset, et ex Judæorum manu servatus esset, jussu angeli Domini: *Facto, inquit, die erat non parvus tumultus inter milites, quidnam factum esset Petro. Herodes autem cum eum quæsisset, et non invenisset, interrogatos custodes jussit suffocari^ε, propter quos nulla culpa in Petrum confertur: licet enim eis illo viso quod factum fuerat effugere; sicut et omnes infantes qui erant in Bethleem^ς et in omnibus ejus sinibus, si scivissent eorum parentes quod erat futurum: qui a crudeli homicida Herode sublatis sunt, ut unus qui ab eo quærebatur infans periret, qui et ipse jussu angeli Dei effugit, qui celeriter jam cœperat apostolia accipere, et acriter præpascere, secundum*

ms. Ubi paulo post legitur, καὶ βυσθέντος ἐκ χειρὸς τοῦ φονέου Ἡρώδου καὶ πάσης τῆς προσδοκίας τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, κατ' ἐντολ., ut habetur in Act. xii, 11.
(13) *Ἀπαγχθῆναι.* Id. ms., ἀποκτείναν. Textus Act. xii, 19, ἀπαχθῆναι.

e appellationem nominis, quemadmodum scriptum
 e est a : *Voca nomen ejus, celeriter spolia, velociter*
: depopulare, eo quod priusquam infans sciat vocare
patrem et matrem, capiet potestatem Damasci et
spolia Samariae, coram rege Assyriorum. Magi
ergo ut jam spoliati et praedationibus infestati
infantem humiliter et suppliciter adorant, the-
sauros suos aperientes, et ei offerentes maxime
opportuna et magnifica dona, aurum et thus et
myrrham b, ut regi et Deo et homini : unde ad
regem Assyrium non amplius reverti voluerunt,
a Providentia vetiti. Divinitus enim admoniti, in-
quit, in somnio ne revertentur ad Herodem, per
aliam viam regressi sunt in regionem suam. Unde
cum vidisset sanguinolentus Herodes se a magis
illumin, valde fuit commotus. Et mittens, inquit,
interfecit omnes infantes qui erant in Bethlehem et
in omni ejus confinio, a bimatu et infra, iuxta
tempus quod a Magis diligentius didicerat c. Cum
quibus, et alium prius natum infan'em, cum in-
terfecturus quavisisset et non invenisset, patrem
ejus Zachariam interfecit inter templum et alta-
re, cum effugisset filius cum matre Elisabeth.
Unde nec ullo modo reprehenduntur. »
θεν Ιετρον παιδιον ζητήσας ἀποκτείναι, καὶ μὴ εὐρών, τὸν πατέρα αὐτοῦ Ζαχαρίαν ἐφόνευσε μεταξὺ
τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου, ἐκφυγόντος τοῦ παιδὸς ¹¹ μετὰ τῆς μητρὸς Ἐλισάβετ· ἀφ' ὧν οὐδεμίαν
μέμψιν ἔχουσιν ¹² (15). »

BALS. Si qui autem, inquit, relictis suis facultatibus secesserunt, ne detenti in periculum vocentur, ut qui forte non possint ad finem usque in confessione persistere, propter tortorum saevitiam, non culpabuntur, etiamsi alii detenti sunt propter ipso. Et adducit in exemplum ejus rei gratis, Gajum et Aristarchum, qui pro Paulo detenti fuerunt : milites qui Petrum servabant : infantes qui ab Herode interfecti sunt propter Christum : et venerabilis sanctique Praecursoris patrem Zachariam.

ZONAR. Si qui autem, inquit, suas reliquerunt possessiones ac secesserunt, ne detenti periclitarentur, quia forte ob tortorum saevitiam in confessione ad finem usque persistere haud possint, etiamsi ipsorum causa alii detenti ac poenis affecti fuerint, minime sunt accusandi. Rursumque exemplum ex apostolicis Actis adducit, dicens Ephesi quoque pro Paulo comprehensus fuisse Gajum et Aristarchum ; nec tamen ob id accusatum Paulum : neque Petrum ab angelo e custodia eductum, cum is quidem effugit periculum ; qui vero illum custodiebant milites, ob illum supplicio affecti sunt. Mox aliud quoque exemplum ex Evangelio adhibet, eorum qui ab Herode interfecti sunt puerorum ;

a Isa. viii, 3, 4. b Matth. ii, 11-15. c ibid. 16.

VARIAE LECTIOES.

¹⁰ δέξως. ¹¹ ἦ οἴν. ¹² τὸ παιδίον. ¹³ καιριώτερα καὶ πρεπωδέστερα. ¹⁴ ἔθεν. ¹⁵ πα:δίου. ¹⁶ ἐφ'... ἔσχον.

(14) Ἐξέφυγεν. Ms. ἐξέφυγε· μεθ' ὧν καὶ τὸ πρὸ αὐτοῦ γεννηθέν παιδίον, κ. τ. λ., sub finem canonis. Reliqua intermedia desunt in codice. Neque

e Κυρίου ἐξέφυγεν (14), ἤδη ἀρξάμενον ταχέως ¹⁰
 e σκυλεύειν καὶ δέξως προνομεύειν, κατὰ τὴν ἐπι-
 e κλισίην τοῦ ὀνόματος, καθὼς γέγραπται· *Κάλεσον*
 e τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ταχέως σκυλεύεισον, δέξως
 e προνόμεισον, διότι πρὶν ἢ ¹¹ γινῶναι τὸ παιδίον
 e καλεῖν πατέρα ἢ μητέρα. *Λήφεται δύναμιν δα-*
 e μισκοῦ, καὶ τὰ σκύλα Συμαραίας ἐναντι βασι-
 e λέως Ἀσσυρίων. Οἱ γοῦν μάγοι, ὡς ἤδη σκυλευ-
 e θέντες καὶ προνομηθέντες, ὑποταταγμένως καὶ τι-
 e μητικῶς προσκυνῶν τῷ παιδίῳ ¹², ἀνοίγοντες
 e τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν καὶ προσφέροντες αὐτῷ και-
 e ριώτατα καὶ πρεπωδέστατα ¹³ δῶρα, χρυσοὺν καὶ λί-
 e θανον καὶ σμύρναν, ὡς βασιλεῖ καὶ θεῷ καὶ ἄν-
 e θρώπῳ· ἔθεν οὐκέτι πρὸς τὸν Ἀσσύριον βασιλέα
 e ἤξιώθησαν ὑποστρέψαι, συνεργούμενοι ὑπὸ τῆς
 e Προνοίας· *Χρηματισθέντες γάρ, φησί, κατ' ὄνομα*
 e μὴ ἀνακάμψαι πρὸς Ἡρώδη, δι' ἄλλης ὁδοῦ
 e ἀνεχώρησαν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν. ¹⁴ Ὁθεν ¹⁵ ἰδὸν
 e ὁ αἰμοβόρος Ἡρώδης ὅτι ἐνεπαίχθη ὑπὸ τῶν μά-
 e γων, ἰθυμώθη λίαν. *Καὶ ἀποστείλας, φησί,*
 e ἀπέστειλε πάντας τοὺς παῖδας τοὺς ἐν Βηθλεὲμ,
 e καὶ ἐν πάσιν τοῖς ὄροις αὐτῆς, ἀπὸ διατοῦς καὶ
 e κατωτέρως, κατὰ τὸν χρόνον ὃν ἠκριβώσε παρὰ
 e τῶν Μάγων. Μεθ' ὧν καὶ τὸ πρὸ αὐτοῦ γεννη-

BAAS. Εἰ δὲ τινες, φησί, κατέλιπον τὰς περιουσίας αὐτῶν καὶ ἀνεχώρησαν, ἵνα μὴ κατασχεθέντες κινδυνεύσωσιν, ἴσως μὴ δυνάμενοι μέχρι τέλους ἐμμεῖναι τῇ ὁμολογίᾳ διὰ τὴν τῶν κολαζόντων ἀπήνειαν, οὐκ ἐγκληθήσονται, κἀν καὶ ἕτεροι κατασχεθήσαν δι' αὐτοῦς. Καὶ παραγγέλλει χάριν τούτου εἰς παράδειγμα τὸν Γάϊον καὶ τὸν Ἀρίσταρχον, τοὺς ἀντὶ Παύλου κατασχεθέντας· τοὺς στρατιώτας τοὺς φυλάττοντας τὸν Πέτρον· τὰ νήπια τὰ παρὰ τοῦ Ἡρώδου ἀναιρεθέντα διὰ τὸν Χριστόν· καὶ τὸν τιμίον καὶ ἀγιον Προδρόμου πατέρα Ζαχαρίαν.

ZONAR. Εἰ δὲ τινες, φησί, κατέλιπον τὰς περιουσίας αὐτῶν καὶ ἀνεχώρησαν, ἵνα μὴ κατασχεθέντες κινδυνεύσωσιν, ἴσως μὴ δυνάμενοι μέχρι τέλους ἐμμεῖναι τῇ ὁμολογίᾳ διὰ τὴν τῶν κολαζόντων ἀπήνειαν, οὐκ ἐγκληθήσονται, οὐδὲ εἰ δι' αὐτοῦς ἕτεροι κατασχεθήσαν καὶ ἐκολάσθησαν. Καὶ πάλιν ἀπὸ τῶν Ἠράξεων ἐπάγει παράδειγμα λέγων, ὅτι καὶ ἐν Ἐφέσῳ ἀντὶ τοῦ Παύλου συνηράκησαν Γάϊος καὶ Ἀρίσταρχος· ἀλλ' ὁ Παῦλος διὰ τοῦτο οὐκ ἤττιάθη· οὔτε ὁ Πέτρος ὑπὸ ἀγγέλου τῆς φυλακῆς ἐκβληθεὶς, οὔτε ἐκεῖνος μὲν διέδρα τὸν κίνδυνον, οἱ δὲ φυλάσσοντες αὐτὸν στρατιῶται δι' ἐκεῖνον ἐκολάσθησαν. Καὶ ἀπὸ τῆς Εὐαγγελίου ὑποδείγματι κέχρηται τοὺς ὑπὸ τοῦ Ἡρώδου ἀναρθεῖσι παισὶ· δι' ἃ, φησὶν, οὐκ

sane Balsamon et Zonaras ea legisse videntur. (14) Ἀφ' ὧν... ἔχουσιν. Ms., ἐφ' ὧν... ἔσχον.

ἤτιθέθῃ ὁ Κύριος· καὶ τῆς Ἐλισάβετ φυγούσης μετὰ Ἰωάννου, καὶ παραφυλαξάσης αὐτὸν, ὁ πατὴρ αὐτοῦ Ζαχαρίας ἀνηρέθη, τὸν υἱὸν ἀπαιτούμενος, ἀλλ' ὁ Ἰωάννης διὰ τοῦτο οὐκ ἤτιθέθῃ.

ΚΑΝΟΝ ΙΑ'.

« Εἰ δὲ τινες βίαν πολλὴν καὶ ἀνάγκην πεπόνθασι, ἔχοντες ἑστὶν ἐν τῷ στόματι καὶ δεσμούς, καὶ ἐπιμένοντες καρτερῶς τῇ διαθήσει τῆς πίστεως, καὶ τὰς χεῖρας αὐτῶν ἑστὶν κατὰ ἀνάγκην προσαγομένους ἕνεκα τοῦ (16) τῷ ἀνιέρῳ θυμῷ ὡσπερὸν ἔγραψάν μοι οἱ ἀπὸ τῆς φυλακῆς τρισμακάριοι μάρτυρες περὶ τῶν ἐν Λιβύῃ, καὶ ἕτεροι δὲ συλλειτουργοί· οἱ τοιούτοι, συμμαρτυρούντων αὐτοῖς ἕνεκα ἰσχυροῦ καὶ τῶν ἄλλων ἀδελφῶν ἕνεκα, δύνανται εἶναι ἐν τῇ λειτουργίᾳ ταχθέντες ἐν τοῖς ὁμολογηταῖς, ὡς καὶ οἱ κατανεκρωθέντες ἐν ταῖς πολλαῖς βασάνοις, καὶ μηκέτι ἐξισχύσαντες λαλεῖν ἢ φθέγγεσθαι ἢ κινηθῆναι εἰς τὸ ἀντιστῆναι τοῖς εἰς μάτην βιαζομένοις ἕνεκα· οὐδὲ γὰρ συγκατέθεντο τῇ βδελυρίᾳ αὐτῶν, ὡσπερ οὖν παρὰ συλλειτουργῶν πάλιν ἤκουσα (17). Ταχθήσεται δὲ ἐν ἑστὶν τοῖς ὁμολογηταῖς καὶ πᾶς ὁστισοῦν κατὰ Τιμόθεον πολιτεύεται, πειθόμενος καὶ αὐτὸς τῷ λέγοντι· Δίωκε δικαιοσύνην, εὐσέβειαν, πίστιν, ἀγάπην, ὑπομονήν, πραότητα· ἀγωνίζου τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως· ἐπιλαβοῦ τῆς αἰωνίου ζωῆς εἰς ἣν ἐκλήθης, ὁμολογήσας τὴν καλὴν ὁμολογίαν ἐνώπιον πολλῶν μαρτύρων. »

ΒΑΣΙΛ. Τοὺς ἀπὸ βίας τυραννικῆς δόξαντας φαγεῖν κρέας ἐκ τῶν εἰδωλοθύτων, ἢ πιεῖν οἶνον ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν σπονδῶν (τυχὸν γὰρ κατὰ γῆς οἱ τυραννοῦντες θέμενοι τοῦτους, καὶ χάνουσι, ἦτοι σιδηρία βαλόντες εἰς τὰ στόματα αὐτῶν, ὥστε διόλου εἶναι ἡνευγμένα, ἐπέχεον εἰς τὸν φάρυγγα τοῦτων οἶνον, καὶ κρέα ἐπέβριπτον, ἢ καὶ ταῖς χερσὶν αὐτῶν ἀνθρακίαις μετὰ λιθωντοῦ θέμενοι, παρασκευάζον δὴθεν θύειν αὐτοὺς), κληρικούς μὲν ὄντας, εἶναι καὶ πάλιν ἐν τῷ οἰκείῳ βαθμῷ ὁ κανὼν διορίζεται, ὡς τεταγμένοι μετὰ τῶν ὁμολογητῶν· λαϊκοὺς δὲ, λογίζεσθαι ὡς μάρτυρας, διὰ τὸ μὴ κατὰ προαίρεσιν εἰσελθεῖν ποιῆσαι ταῦτα τοῦτους, μηδὲ συγκαταθέσθαι ὅπως τῇ πράξει· ὡσπερ τοῖς ὁμολογηταῖς συνταχθήσονται καὶ οἱ τῇ τῶν βασάνων ἀνάγκῃ παραλυθέντες τὸν τόνον τοῦ σώματος, καὶ μὴ δυνάμενοι ἀντιστῆναι τοῖς ἐκχέουσιν εἰς τὰ στόματα αὐτῶν οἶνον ἀπὸ τῶν σπονδῶν. Ἐξῆς δὲ περὶ τῶν διανούντων τὸ τῆς συνειδήσεως μαρτύριον λέγει, κάκεινους τοῖς ὁμολογηταῖς συναριθμεῖ.

ΖΩΝΑΡ. Οἱ τοὺς ἁγίους κολάζοντες μάρτυρας, μετὰ βασάνους πολλὰς ἐπὶ τιμῶν, βίβη τοῖς στόμασιν·

· 1 Tim. vi, 11, 12

VARIÆ LECTIÖNES.

ἕνεκα χάνον. ἕνεκα αὐτῶν οἰκ. ἕνεκα προσαγομένους. ἕνεκα αὐτοῖς οἰκ. ἕνεκα καὶ τῶν ἀδελφῶν τῶν λοιπῶν. ἕνεκα ἐκδιωζομένοις. ἕνεκα ταχθήσονται ἐν. ἕνεκα add. δέ. ἕνεκα προσπάθειαν. ἕνεκα καὶ ὁμολογήσας.

(16) *Τῆς πίστεως ... ἀνομιῆς.* Ms., τῆς πίστεως, ὡς καὶ τὰς χεῖρας αὐτῶν κατὰ ἀνάγκην, προσαγομένοις ἀνομιῆς. Εἰ μοι, ἐν τῇ Λιβύῃ.

(17) *Παρὰ συλλειτουργῶν ἤκουσα, κ. τ. λ.* Ms., παρὰ συλλειτουργῶν πάλιν ἤκουσα, ταχθήσεται ἐν

A quam ob rem, inquit, haud accusatus est Dominus. Cumque fugisset Elisabeth cum Joanne, ipsumque servasset, interfectus est Zacharias, a quo effugitabatur puer, neque id Joanni crimini est datum.

22 CANON XIV.

« Si qui autem viam multam et necessitatem passi sunt, quique et in ore ferrum et vincula acceperunt, et propter bonam fidei affectionem, suas quoque manus uri fortiter pertulerunt, ad profanum sacrificium eis invititis adductas. Quemadmodum igitur mihi scripserunt ex custodia beatissimi martyres de iis qui sunt in Libya, et alii etiam in sacris administris; ii simul testificantibus reliquis quoque fratribus, possunt esse in sacro ministerio inter confessores collocati, ut et qui in multis tormentis fortificati fuerint, non amplius potuerint, vel loqui, vel dicere, vel moveri, ut resisterent iis qui viam frustra asserunt. Neque enim eorum improbitati assensum sunt. Quemadmodum ergo a coadministris rursus auctori, annumerabuntur inter confessores; et quicumque secundum Timotheum vitam instituit, parens ei quoque qui dicit: Persequere iustitiam, pietatem, fidem, dilectionem, tolerantiam lenitatem: certa pulchrum certamen fidei: apprehende vitam celestem in quam vocatus es; et confessus coram multis testibus confessionem. »

C **BALS.** Eos qui vi tyrannica visi sunt ex idolothytis carnes comedere, vel ex Græcis libationibus vinum bibere (forte enim iis in terram dejectis, et in eorum ora hamis seu ferramentis injectis, ut semper aperta essent, tyranni in eorum fauces vinum infundebant, et carnes injectebant, vel etiam in eorum manibus carbonibus cum thure impositis sacrificare cogebant): si essent quidem clerici, in suo quoque rursus gradu esse decernit canon, ut qui collocati sint cum confessoribus. Laici autem repententur ut martyres, quod ii hæc sua voluntate non fecerint, nec actioni omnino assensum sint: quemadmodum inter confessores quoque numerabuntur, qui propter tormentorum necessitatem dissoluta corporis firmitate, non valentes iis resistere, qui in ora eorum vinum ex libaminibus effundebant. Deinceps autem de iis qui conscientie martyrium peragunt, dicit, et illos cum confessoribus connumerat.

ZONAR. Qui sanctos martyres suppliciis divexabant, post tormenta multa nonnullis per vim adhi-

τοῖς ὁμολογηταῖς, καὶ πᾶς, κ. τ. λ. (Bene ms., παρὰ συλλειτουργῶν πάλιν ἤκουσα, quippe quia paulo superius dixerit sanctus Pater, ἔγραψάν μοι... συλλειτουργοί. Edit.)

• appellationem nominis, quemadmodum scriptum est : *Voca nomen ejus, celeriter spolia, velociter depopulare, eo quod priusquam infans sciat vocare patrem et matrem, capiet potestatem Damasci et spolia Samariae, coram rege Assyriorum.* Magi ergo ut jam spoliati et praedationibus infestati infantem humiliter et suppliciter adorant, thesauros suos aperientes, et ei offerentes maxime opportuna et magnifica dona, aurum et thus et myrrham ^b, ut regi et Deo et homini : unde ad regem Assyrium non amplius reverti voluerunt, a Providentia vetiti. *Divinitus enim admoniti, inquit, in somnio ne reverterentur ad Herodem, per aliam viam regressi sunt in regionem suam.* Unde cum vidisset sanguinolentus Herodes se a magis illusum, valde fuit commotus. *Et mittens, inquit, interfecit omnes infantes qui erant in Bethlehem et in omni ejus confinio, a bimatu et infra, juxta tempus quod a Magis diligenter didicerat.* Cum quibus, et alium prius natum infan'em, cum interfecturum quasivisset et non invenisset, patrem ejus Zachariam interfecit inter templum et altare, cum effugisset filium cum matre Elisabeth. Unde nec ullo modo reprehenduntur. »

• θέν ἕτερον παιδίον ζητήσας ἀποκτείναι, καὶ μὴ εὐρών, τὸν πατέρα αὐτοῦ Ζαχαρίαν ἐφόνευσε μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου, ἐκφυγόντος τοῦ παιδὸς ¹¹ μετὰ τῆς μητρὸς Ἐλισάβετ· ἀφ' ὧν οὐδεμίαν ἐμέμψιν ἔχουσιν ¹² (15). »

BALS. Si qui autem, inquit, relictis suis facultatibus secesserunt, ne detenti in periculum vocentur, ut qui forte non possint ad finem usque in confessione persistere, propter tortorum saevitiam, non culpabuntur, etiamsi alii detenti sunt propter ipso. Et adducit in exemplum ejus rei gratis, Gajum et Aristarchum, qui pro Paulo detenti fuerunt : milites qui Petrum servabant : infantes qui ab Herode interfecti sunt propter Christum : et venerabilis sanctique Praecursoris patrem Zachariam.

ZONAR. Si qui autem, inquit, suas reliquerunt possessiones ac secesserunt, ne detenti periclitarentur, quia forte ob tortorum saevitiam in confessione ad finem usque persistere haud possint, etiamsi ipsorum causa alii detenti ac poenis affecti fuerint, minime sunt accusandi. Rursumque exemplum ex apostolicis Actis adducit, dicens Ephesiquoque pro Paulo comprehensus fuisse Gajum et Aristarchum ; nec tamen ob id accusatum Paulum : neque Petrum ab angelo e custodia eductum, cum is quidem effugit periculum ; qui vero illum custodiebant milites, ob illum supplicio affecti sunt. Mox aliud quoque exemplum ex Evangelio adhibet, eorum qui ab Herode interfecti sunt puerorum ;

• Κυρίῳ ἐξέφυγεν (14), ἤδη ἀρξάμενον ταχέως ¹³ σκυλεύειν καὶ ὀξέως προνομεύειν, κατὰ τὴν ἐπικλησίαν τοῦ ὀνόματος, καθὼς γέγραπται· *Κάλεσον ἐτὸ ὄνομα αὐτοῦ, ταχέως σκυλεύσον, ὀξέως προνομεύσον, διότι κρινῆ ἡ ¹⁴ γυνὴ αὐτοῦ τὸ παιδίον καλεῖν κικέρτα ἢ μητέρα.* λήψεται δύναμιν δαμμσκοῦ, καὶ τὰ σκύλα Συμαρίας ἐναντι βασιλέως Ἀσσυρίων. Οἱ γοῦν μάγοι, ὡς ἤδη σκυλεύθεις καὶ προνομευθέντες, ὑποταγμένως καὶ τιμητικῶς προσκυνῶσι τῷ παιδίῳ ¹⁵, ἀνοίγοντες τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν καὶ προσφέροντες αὐτῷ καιρώματα καὶ πρεπωδέστατα ¹⁶ δῶρα, χρυσοὺν καὶ λίθων καὶ σμύρναν, ὡς βασιλεὶ καὶ θεῷ καὶ ἀνθρώπῳ· ὅθεν οὐκέτι πρὸς τὸν Ἀσσύριον βασιλέα ἐξώθησαν ὑποστρέψαι, συνεργούμενοι ὑπὸ τῆς Προνοίας· *Χρηματισθέντες γὰρ, φησὶ, κατ' ὄναρ μὴ ἀνακάμψαι πρὸς Ἡρώδη, δι' ἄλλης ὁδοῦ ἀνεχώρησαν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν.* Ὅθεν ¹⁷ ἰδὼν ὁ αἰμοβόρος Ἡρώδης ὅτι ἐνεπαίχθη ὑπὸ τῶν μύγων, ἐθυμώθη λίαν. *Καὶ ἀποστείλας, φησὶν, ἀντίλα πάντας τοὺς παῖδας τοὺς ἐν Βηθλέεμ, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὄροις αὐτῆς, ἀπὸ διετοῦς καὶ κατωτέρω, κατὰ τὸν χρόνον ὃν ἠμείνωσε παρὰ τῶν Μάγων.* Μεθ' ὧν καὶ τὸ πρὸ αὐτοῦ γεννη-

BALS. Εἰ δὲ τινες, φησὶ, κατέλιπον τὰς περιουσίας αὐτῶν καὶ ἀνεχώρησαν, ἵνα μὴ κατασχεθέντες κινδυνεύσωσιν, ἴσως μὴ δυνάμενοι μέχρι τέλους ἐμμεῖναι τῇ ὁμολογίᾳ διὰ τὴν τῶν κολαζόντων ἀπήνεια, οὐκ ἐγκληθήσονται, κὰν καὶ ἕτεροι κατασχέθησαν δι' αὐτούς. Καὶ παράγει χάριν τούτου εἰς παράδειγμα τὸν Γάϊον καὶ τὸν Ἀρίσταρχον, τοὺς ἀντι Παύλου κατασχεθέντας· τοὺς στρατιώτας τοὺς φυλάττοντας τὸν Πέτρον· τὰ νήπια τὰ παρὰ τοῦ Ἡρώδου ἀναιρεθέντα διὰ τὸν Χριστόν· καὶ τὸν τιμίον καὶ ἁγίου Προδρόμου πατέρα Ζαχαρίαν.

ZONAR. Εἰ δὲ τινες, φησὶ, κατέλιπον τὰς περιουσίας αὐτῶν καὶ ἀνεχώρησαν, ἵνα μὴ κατασχεθέντες κινδυνεύσωσιν, ἴσως μὴ δυνάμενοι μέχρι τέλους ἐμμεῖναι τῇ ὁμολογίᾳ διὰ τὴν τῶν κολαζόντων ἀπήνεια, οὐκ ἐγκληθήσονται, οὐδὲ εἰ δι' αὐτοὺς ἕτεροι κατασχέθησαν καὶ ἐκολάσθησαν. Καὶ πάλιν ἀπὸ τῶν Ἠράκλειων ἐπάγει παράδειγμα λέγων, ὅτι καὶ ἐν Ἐφέσῳ ἀντὶ τοῦ Παύλου συνηρπάγησαν Γάϊος καὶ Ἀρίσταρχος· ἀλλ' ὁ Παῦλος διὰ τοῦτο οὐκ ἤτιθέσθαι· οὐτε ὁ Πέτρος ὑπὸ ἀγγέλου τῆς φυλικῆς ἐκβληθείς, ὅτε ἐκαίνοσ μὲν διέδρα τὸν κίνδυνον, οἱ δὲ φυλάσσοντες αὐτὸν στρατιῶται δι' ἐκαίνοσ ἐκολάσθησαν. Καὶ ἀπὸ τῆς Ἐβραγγελίου ὑποδείγματι κέχρηται τοῖς ὑπὸ τοῦ Ἡρώδου ἀναιρεθεῖσι· παισί· δι' αὐτῶν, φησὶν, οὐκ

^a Isa. viii, 3, 4. ^b Matth. ii, 11-15. ^c *ibid.* 16.

VARIAE LECTIOES.

¹³ ὀξέως. ¹⁴ ἡ οἶν. ¹⁵ τὸ παιδίον. ¹⁶ καιριώτερα καὶ πρεπωδέστερα. ¹⁷ ἰδὼν. ¹⁸ πα·δίον. ¹⁹ ἐφ'... ἔσχον.

(14) Ἐξέφυγεν. Ms., ἐξέφυγε· μεθ' ὧν καὶ τὸ πρὸ αὐτοῦ γεννηθὲν παιδίον, κ. τ. λ., sub finem canonis. Reliqua intermedia desunt in codice. Neque

sane Balsamon et Zonaras ea legisse videntur. (14) Ἐξέφυγε... ἔσχον. Ms., ἐφ' ὧν... ἔσχον.

ἤτιθέη ὁ Κύριος· καὶ τῆς Ἐλισάβετ φυγούσης μετὰ Ἀ
Ἰωάννου, καὶ παραφυλαξάσης αὐτὸν, ὁ πατὴρ αὐτοῦ
Ζαχαρίας ἀνηρέθη, τὸν υἱὸν ἀπαιτούμενος, ἀλλ' ὁ
Ἰωάννης διὰ τοῦτο οὐκ ἤτιθέη.

ΚΑΝΟΝ ΙΔ'.

« Εἰ δὲ τινες βίαν πολλὴν καὶ ἀνάγκην πεπόνθασι,
« χάνον ⁶⁰ λαβόντες ἐν τῷ στόματι καὶ δεσμούς, καὶ
« ἐπιμείναντες καρτερῶς τῇ διαθέσει τῆς πίστεως,
« καὶ τὰς χεῖρας αὐτῶν ⁶¹ καθῆναι προσαγομένους ⁶²
« ἀκοντὶ (16) τῷ ἀνιέρῳ θύματι· ὡσπερὺν Ἐγραψάν
« μοι οἱ ἀπὸ τῆς φυλακῆς τρισμακάριοι μάρτυρες περὶ
« τῶν ἐν Λιβύῃ, καὶ ἕτεροι δὲ συλλειτουργοί· οἱ τοιοῦ-
« τοι, συμμαρτυρούντων αὐτοῖς ⁶³ μάλιστα καὶ τῶν
« ἄλλων ἀδελφῶν ⁶⁴, δύνανται εἶναι ἐν τῇ λειτουργίᾳ
« ταχθέντες ἐν τοῖς ὁμολογηταῖς, ὡς καὶ οἱ κατα-
« νεκρωθέντες ἐν ταῖς πολλαῖς βασάνοις, καὶ μηκέτι
« ἐξισχύσαντες λαλῆσαι ἢ φθέγγασθαι ἢ κινήθηναι
« εἰς τὸ ἀντιστῆναι τοῖς εἰς μάτην βιάζομένοις ⁶⁵
« οὐδὲ γὰρ συγκατέθεντο τῇ βδελυρίᾳ αὐτῶν, ὡσπερ-
« οὔν παρὰ συλλειτουργῶν πάλιν ἤκουσα (17). Ταχθή-
« σεται δὲ ἐν ⁶⁶ τοῖς ὁμολογηταῖς καὶ πᾶς ὁστισοῦν
« κατὰ Τιμόθεον πολιτεύεται, παιθόμενος καὶ αὐτὸς
« τῷ λέγοντι· Δίωκε ⁶⁷ δικαιοσύνην, εὐσέβειαν,
« πίστιν, ἀγάπην, ὑπομονήν, πραότητα ⁶⁸·
« ἀγωνίζου τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως· ἐπι-
« λαβοῦ τῆς αἰωνίου ζωῆς εἰς ἣν ἐκλήθης,
« ὁμολογήσας ⁶⁹ τὴν καλὴν ὁμολογίαν ἐνώπιον
« πολλῶν μαρτύρων. »

ΒΑΣΣ. Τοὺς ἀπὸ βίας τυραννικῆς δόξαντας φαγεῖν
κρέας ἐκ τῶν εἰδωλοθύτων, ἢ πιεῖν οἶνον ἐκ τῶν
Ἑλληνικῶν σπονδῶν (τυχρὸν γὰρ κατὰ γῆς οἱ τυραν-
νοῦντες θέμενοι τούτους, καὶ χάνους, ἦτοι σιδηρία
βαλόντες εἰς τὰ στόματα αὐτῶν, ὡστε διόλου εἶναι
ἠνεωργμένα, ἐπέχεον εἰς τὸν φάρυγγα τούτων οἶνον,
καὶ κρέα ἐπέβριπτον, ἢ καὶ ταῖς χερσὶν αὐτῶν ἀν-
θρακίᾳ μετὰ λιθωνωτῷ θέμενοι, παρεσκευάζον δῆ-
θεν θύειν αὐτούς), κληρικούς μὲν ὄντας, εἶναι καὶ
πάλιν ἐν τῷ οἰκειῷ βαθμῷ ὁ κανὼν διορίζεται, ὡς
τεταγμένους μετὰ τῶν ὁμολογητῶν λαϊκούς δὲ, λο-
γίζεσθαι ὡς μάρτυρας, διὰ τὸ μὴ κατὰ προαίρεσιν
εἰκείαν ποιῆσαι ταῦτα τούτους, μηδὲ συγκαταθέσθαι
ἄλλως τῇ πράξει· ὡσπερ τοῖς ὁμολογηταῖς συνταχθή-
σονται καὶ οἱ τῇ τῶν βασάνων ἀνάγκῃ παραλυθέντες
τὸν τόνον τοῦ σώματος, καὶ μὴ δυνάμενοι ἀντιστῆναι
τοῖς ἐκχέουσιν εἰς τὰ στόματα αὐτῶν οἶνον ἀπὸ τῶν
σπονδῶν. Ἐξῆς δὲ περὶ τῶν διανούντων τὸ τῆς συν-
ειδήσεως μαρτύριον λέγει, κάκεινους τοῖς ὁμολογη-
ταῖς συναριθμεῖ.

ΖΩΝΑΡ. Οἱ τοὺς ἁγίους κολάζοντες μάρτυρας,
μετὰ βασάνους πολλὰς ἐπὶ τινῶν, βία τοῖς στόμασι·ν

• I Tim. vi, 11, 12

VARIAE LECTIÖNES.

⁶⁰ χάνον. ⁶¹ αὐτῶν οἱ. ⁶² προσαγομένους. ⁶³ αὐτοῖς οἱ. ⁶⁴ καὶ τῶν ἀδελφῶν τῶν λοιπῶν. ⁶⁵ ἐκδία-
ζόμενοις. ⁶⁶ ταχθήσονται ἐν. ⁶⁷ add. δέ. ⁶⁸ προσπάθειαν. ⁶⁹ καὶ ὁμολογήσας.

(16) Τῆς πίστεως ... ἀκοντὶ. Ms., τῆς πίστεως,
ὡς καὶ τὰς χεῖρας αὐτῶν καθῆναι, προσαγομένους
ἀκοντες. Εἰ μοι, ἐν τῇ Λιβύῃ.

(17) Παρὰ συλλειτουργῶν ἤκουσα, κ. τ. λ. Ms.,
παρὰ συλλειτουργῶν πάλιν ἤκουσα, ταχθήσεται ἐν

quam ob rem, inquit, haud accusatus est Dominus.
Cumque fugisset Elisabeth cum Joanne, ipsumque
servasset, interfectus est Zacharias, a quo efflaga-
tabatur puer, neque id Joanni crimini est da-
tum.

22 CANON XIV.

« Si qui autem vim multam et necessitatem passi
« sunt, quique et in ore ferrum et vincula accepe-
« runt, et propter bonam fidei affectionem, suas
« quoque manus uri fortiter pertulerunt, ad pro-
« fanum sacrificium eis invititis adductas. Quemad-
« modum igitur mihi scripserunt ex custodia bea-
« tissimi martyres de iis qui sunt in Libya, et alii
« etiam in sacris comministri; ii simul testificanti-
« bus reliquis quoque fratribus, possunt esse in
« sacro ministerio inter confessores collocati, ut
« et qui in multis tormentis fortificati fuerint, non
« amplius potuerint, vel loqui, vel dicere, vel mo-
« veri, ut resisterent iis qui vim frustra afferere
« bant. Neque enim eorum improbitati assensi sunt.
« Quemadmodum ergo a comministris rursus au-
« divi, annumerabuntur inter confessores; et qui-
« cunque secundum Timotheum vitam inatituit,
« parens ei quoque qui dicit: Persequere justi-
« tiam, pietatem, fidem, dilectionem, tolerantiam
« lenitatem: certa pulchrum certamen fidei: appre-
« hende vitam caelestem in quam vocatus es; et con-
« fessus coram multis testibus confessionem. »

ΒΑΣΣ. Eos qui vi tyrannica visi sunt ex idolothytis
carnes comedere, vel ex Græcis libationibus
vinum bibere (forte enim iis in terram dejectis, et
in eorum ora hamis seu ferramentis injectis, ut
semper aperta essent, tyranni in eorum fauces vi-
num infundebant, et carnes injiciebant, vel etiam
in eorum manibus carbonibus cum thure impositis
sacrificare cogebant): si essent quidem clerici, in
suo quoque rursus gradu esse decernit canon, ut
qui collocati sint cum confessoribus. Laici autem
repententur ut martyres, quod ii hæc sua voluntate
non fecerint, nec actioni omnino assensi sint:
quemadmodum inter confessores quoque numera-
buntur, qui propter tormentorum necessitatem dis-
soluta corporis firmitate, non valentes iis resistere,
qui in ora eorum vinum ex libaminibus effunde-
bant. Deinceps autem de iis qui conscientie mar-
tyrium peragunt, dicit, et illos cum confessoribus
connumerat.

ΖΩΝΑΡ. Qui sanctos martyres suppliciiis divexa-
bant, post tormenta multa nonnullis per vim adhi-

τοῖς ὁμολογηταῖς, καὶ πᾶς, κ. τ. λ. (Bene ms., παρὰ
συλλειτουργῶν πάλιν ἤκουσα, quippe quia paulo su-
perius dixerit sanctus Pater, Ἐγραψά· μοι... συλλει-
τουργοί. Edit.)

bita, in ora illorum viam infundebant ex libationibus, vel etiam ex idolo mactatis carnibus quidpiam illorum ori inserebant, ac thura ipsorum manibus injicientes, ipsos ad aram trahabant, et per vim comprehensibiles illorum manibus, aut thura arae superfundebant; aut etiam carbones cum thure imponebant ipsorum manibus, ut ardoris cruciatum minime ferentes, thus cum carbonibus in aram effunderent; ab eisdem nempe detinebantur. Ejusmodi in sacro ministerio censi posse affirmat, vel potius in confessorum ordine collocari. Neque enim sua sponte vel degustabant libationes, vel thus imponebant arae, sed vi coacti, ratione illorum actioni minime consentiente: quemadmodum et quibus tormentorum necessitate resolutus fuerat vigor corporis, ut nec moveri nec loqui possent, nec vinum libationum in ora ipsorum per vim injicientibus obsistere, il quoque locum inter confessores obtinebant. Dissertit autem mox de iis qui conscientiae martyrium peragunt, ac eos quoque in confessorum numero locat.

23 CANON XV.

« Non reprehendet nos quispiam, quartam et sextam seriam observantes, in quibus nobis jejunare secundum traditionem cum ratione preceptum est. Quartam quidem propter initium a Judaeis consilium de prodicione Domini: sextam autem, quod ipse pro nobis passus sit. Diem enim Dominicum laetitiae diem agimus, quod in eo resurrexerit: in quo nec genua quidem flectere accepimus. »

BALS. Consequenter sexagesimo quarto canonis apostolico, qui decernit non esse nobis jejunandum Sabbatis, praeter unum Sabbatum, magnum scilicet; et sexagesimo nono qui valde punit eos qui sacra Quadragesima non jejunant, omnique quarta et sexta feria, praesens quoque decernit.

ZONAR. Semper, inquit, quarta et sexta cuiuslibet hebdomadae feria jejunandum: nec nos quicumque jejunantes reprehendet: causasque subjungit Dominica vero die non est jejunandum, quippe quae sit gaudii ob Domini resurrectionem. Neque vero, inquit, in ea genua flecti oportere accepimus. Observandum igitur verbum illud, *accepimus*, et illud, *nobis ex traditione preceptum est*. Nam hinc quoque apparet inveteratam consuetudinem pro lege fuisse acceptam. Magnus porro Basiliius causas quoque adnectit, ob quas Dominica die, et a Paschate ad Pentecostem usque, genua flectere vetitum est. Lege et sexagesimum sextum apostolicum canonem et sexagesimum nonum.

VARIE LECTIONES.

⁶⁷ διὰ τὸ πεπονθέναι αὐτὸν ὑπὲρ ἡμῶν.

(18) *Κανὼν ιε'*. In ms. regio 2038 praefigitur hic titulus huic canonis: *Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τὸ Πάσχα*. HARDUINUS.

(19) *Τὴν μὲν γὰρ τετρ.* Cotelierius ad *Const. apost.* lib. II, cap. 59, hunc canonem ex regis mss. ita complet ac restituit: *Τὴν μὲν τετράδα διὰ τὸ γενόμενον συμβούλιον ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἐπὶ τῇ προσοσίᾳ*

A αὐτῶν ἐνέχον οἶνον ἐκ τῶν σπονδῶν, ἢ καὶ ἐκ τῶν εἰλωλοθύτων κρατῶν ἐνέβαλον εἰς τὸ στόμα αὐτῶν, καὶ τὰς χερσὶν αὐτῶν ἐπιτιθέοντας λιθανωτῶν, εἰλον αὐτοὺς ἐπὶ τὸν βωμῶν, καὶ τὰς χεῖρας αὐτῶν κρατοῦντας βίβλιν, τὸν λιθανωτῶν ἐπέχον τῷ βωμῶν, ἢ καὶ ἀνθρακας μετὰ λιθανωτῶν τὰς παλάμαις αὐτῶν ἐπιτίθουσαν, ἵνα μὴ φέροντες τὴν ὀδύνην τὴν ἐκ τῆς καύσεως ἐπιχέωσι τὸν λιθανωτῶν σὺν τοῖς ἀνθραξι τῷ βωμῶν· κατείχοντο γὰρ παρ' αὐτῶν. Τοῖς τοιούτους φησὶ δύνασθαι εἶναι ἐν τῇ λειτουργίᾳ, ἢ μᾶλλον καὶ ἐν τοῖς ὁμολογηταῖς τετάχθαι· οὐ γὰρ οἰκεία προαιρέσει ἢ τῶν σπονδῶν ἐγεύσαντο, ἢ τὸν λιθανωτῶν ἐπέβαλον τῷ βωμῶν, ἀλλ' ἢ βίβλιν, τοῦ λογισμοῦ αὐτῶν τῇ πράξει μὴ συγκατατιθεμένου. Ὅσπερ καὶ οἱ ἐκ τῶν βασάνων ἀνάγκη παραλυθέντες τὸν τόνον τοῦ σώματος, ὡς μήτε κινηθῆναι δύνασθαι, μήτε φθῆναι, καὶ ἀντιστῆναι τοῖς βίβλιν εἰς τὰ στόματα αὐτῶν ἐκχέουσι τὸν οἶνον τῶν σπονδῶν, κάκιστοι τοῖς ὁμολογηταῖς συνταχθήσονται. Ἐξῆς δὲ περὶ τῶν διανυδίων τὸ τῆς συνειδήσεως μαρτύριον λέγει, κακίους τοῖς ὁμολογηταῖς συναριθμῶν.

ΚΑΝΩΝ ΙΕ' (18).

« Οὐκ ἐγκαλέσει τις ἡμῖν παρατηρούμενος τετραδά καὶ παρασκευῆν, ἐν αἷς καὶ νηστεύειν ἡμῖν κατὰ παράδοσιν εὐλόγως προσετέτακτο. Τὴν μὲν γὰρ τετράδα (19) διὰ τὸ γενόμενον συμβούλιον ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἐπὶ τῇ προσοσίᾳ τοῦ Κυρίου· τὴν δὲ παρασκευῆν, ὅτι αὐτὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἐπάθε. Κυριακὴν δὲ χαρμοσύνης ἡμέραν ἄγομεν διὰ τὸν ἀναστάντα ἐν αὐτῇ, ἐν ᾗ οὐδὲ γόνατα κλίνειν παρειλήφαμεν. »

BALS. Ἀκολουθῶν τῷ 15' ἀποστολικῷ κανόνι, τῷ διοριζομένῳ μὴ νηστεύειν ἡμᾶς κατὰ τὰ Σάββατα, πλην τοῦ ἐνὸς μόνοιου Σαββάτου, τοῦ μεγάλου θηλασθῆ· καὶ τῷ 15' κανόνι, τῷ κολάζοντι μεγάλως τοὺς μὴ νηστεύοντας τὴν ἁγίαν Τεσσαρακοστήν, καὶ κατὰ πᾶσαν τετράδα καὶ παρασκευῆν, καὶ ὁ παρῶν κανὼν διατάσσεται.

ZONAR. Ἄξι φησὶ τὰς τετράδας καὶ τὰς παρασκευὰς ἐκάστης ἑβδομάδος νηστεύειν· καὶ οὐκ αἰτιάζονται τις ἡμᾶς νηστεύοντας· καὶ τὰς αἰτίας προστίθισιν. Τὴν δὲ Κυριακὴν νηστεύειν οὐδαμῶς οὐσαν διὰ τὴν τοῦ Κυρίου ἀνάστασιν· οὐδὲ γόνου κλίνειν ἐν αὐτῇ, φησὶ, παρειλήφαμεν. Σημειωτέον ὅτι τὸ *παρειλήφαμεν*, καὶ τὸ *κατὰ παράδοσιν ἡμῖν προστέτα*· Κάνεσθαι γὰρ φαίνεται, ὅτι τὸ ἐπὶ μακρὸν ἦσαν ἔθος ἀντὶ νόμου λελόγισται. Ὁ δὲ μέγας βασιλεὺς καὶ τὰς αἰτίας προστίθισι, δι' ἃς ἀπηγόρευται κλίνειν ἐν Κυριακῇ γόνου καὶ ἀπὸ τοῦ Πάσχα μέχρι τῆς Πεντηκοστῆς. Ἀνάγκωσι καὶ τὸν 15' ἀποστολικὸν κανόνα, καὶ 15'.

τοῦ Κυρίου· τὴν δὲ παρασκευῆν, διὰ τὸ πεπονθέναι αὐτὸν ὑπὲρ ἡμῶν· τὴν γὰρ Κυριακὴν χαρμοσύνης ἡμέραν ἄγομεν διὰ τὸν ἀναστάντα ἐν αὐτῇ· ἐν ᾗ οὐδὲ γόνατα κλίνειν παρειλήφαμεν. Αἴτιαι ἴσως παρὰ τὴν ἐκ τῆς λαοῦ regio codice 2038 et aliis locum supplens Harduinus.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΑΝΟΝΙΚΗ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΝΕΟΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ

ΤΟΥ ΘΑΥΜΑΤΟΥΡΓΟΥ

Περὶ τῶν ἐν τῇ καταδρομῇ τῶν βαρβάρων εἰδωλόθυτα φαγόντων ἢ ἑτέρα τινα πλημμελησάντων.

EPISTOLA CANONICA

SANCTI GREGORII

ARCHIEPISCOPI NEOCÆSARIENSIS

QUI THAUMATURGUS DICTUS EST

De iis qui in barbarorum incursione idolothyta comederant, et alia quædam peccata commiserant.

ΚΑΝΩΝ Α'.

ε Οὐ τὰ βρώματα (32) ἡμᾶς βαρεῖ, ἱερῶτατα Α
 ε Πάππα, εἰ ἔφαγον οἱ αἰχμάλωτοι ταῦτα ἄπερ παρ-
 ε ετίθεσαν αὐτοῖς οἱ κρατοῦντες αὐτῶν, μάλιστα
 ε ἐπέτιθε ἕως λόγος παρὰ πάντων, τοὺς καταδραμόντας
 ε τὰ ἡμέτερα μέρη βαρβάρους εἰδύλους μὴ τεθυκέ-
 ε ναι. Ὁ δὲ Ἀπόστολός φησι· Τὰ βρώματα τῇ κοι-
 ε λῖα, καὶ ἡ κοιλία τοῖς βρώμασι· ὁ δὲ Θεὸς καὶ
 ε ταύτην καὶ ταῦτα καταργήσει. Ἄλλα καὶ ὁ Ὑ-
 ε τὴρ ὁ πάντα καθαρῶν τὰ βρώματα, Οὐ τὸ εἰς-
 ε πορευόμενον, φησὶ, κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ
 ε τὸ ἐκπορευόμενον. Καὶ τὸ τὰς αἰχμαλώτους γυ-
 ε ναϊκὰς διαφθαρήναι ἐξυβριζόντων τῶν βαρβάρων
 ε εἰς τὰ σώματα αὐτῶν. Ἄλλ' εἰ μὲν καὶ πρότερον
 ε κατέγνωσθ' ἄτινος ὁ βίος πορευομένου ὀπίσω ὀφθαλ-
 ε μῶν τῶν ἐκπορευόντων κατὰ τὸ γεγραμμένον, δη-
 ε λονότε ἢ πορνικὴ ἕξις ὑποπίτος καὶ ἐν τῷ καιρῷ τῆς Β
 ε αἰχμαλωσίας. Καὶ οὐ προχείρως δεῖ ταῖς τοιαύταις
 ε ἰ Cor. vi, 15. ἰ Matth. xv, 11.

(32) Οὐ τὰ βρώματα. In codice Amerbachiano ad hunc canonem hæc observantur: Σημειῶσαι τὴν κανονικὴν ἐπιστολὴν ταύτην, διὰ τοὺς μεταροπαγῆσαντας ἐν αἰχμαλωσίᾳ, καὶ μὴ φαγόντας εἰδωλόθυτα. Ἰσως γὰρ εἰπῆς εἶναι διαφορὰν εἰδωλοθύτων καὶ ἄλλων βρωμάτων ὑπὸ τῶν αἰρετικῶν βιβρωσκομένων. Ἐπειούτως σημειῶσαι τὴν ἐπιστολὴν διὰ τὰς ἐκονεῖ συναπτομένας τοῖς Ἀγαρηνοῖς. Καθ' ἑκάστην γὰρ γίνεσθαι τοῦτο εἰς τὰς τῶν Τούρκων προνομίας καὶ εἰς

24 CANON I.

ε Non cibi nos gravant, sanctissime Papa, si ca-
 ε ptivi ea comederint, quæ qui in eos dominium
 ε obtinent, eis apposuerunt; maxime quando una
 ε de omnibus fama est, barbaros qui in nostras
 ε regiones incursiones fecerunt, idolis non sacrifi-
 ε casse. Dicit autem Apostolus: *Escæ ventri, et*
 ε *venter escis; Deus autem et hunc et hus destruet* *.
 ε Sed Servator quoque omnes cibos mundans: *Non*
 ε *quod intrat, inquit, coinquinat hominem, sed quod*
 ε *egreditur* †. Et hoc quoque, quod captivæ mulie-
 ε res corruptæ fuerunt, barbaris earum corporibus
 ε insolenter abutentibus. Sed si prius quoque da-
 ε mnata vita fuerat, procul ab oculis abeuntibus
 ε fornicatoribus, ut scriptum est, fornicarius sci-
 ε licet habitus est etiam tempore captivitatis suspe-
 ε ctus. Et non oportet facile orationibus cum ejus-
 ε modi communicare. Sed siquidem aliqua quæ in

τὴν χώραν Ἰβηρίας. Nota hanc canonicam epistolam, propter eos qui in captivitate comederunt polluta, et idolothyta non comederunt. Aliquid enim discriminis forsitan dices esse inter idolothyta et alios cibos ab hæreticis comesos. Itidem nota epistolam, propter eas quæ Agarentis sponte conjunguntur. Hoc enim in Turcarum provinciis et Iberiæ regione in dies factum est. ΒΕΝΕΒΕΣ.

« summa continentia vixerit, et puram ab omni-
 « suspicione alienam priorem vitam ostenderit,
 « nunc vi et necessitate ad probum contumeliamve
 « lapsa sit; habemus exemplum quod est in Deu-
 « teronomio, de adolescentula, quam homo in agro
 « invenit, et ea vi compressa cum ipsa dormit:
 « *Adolescentulæ, inquit, nihil facietis. non est adole-*
 « *scentulæ peccatum mortis: quia quemadmodum si*
 « *quis homo adversus proximum suum insurrexerit,*
 « *et ipsius animum morte affecerit, sic hæc res est;*
 « *adolescentula exclamavit, et non erat qui ei opem*
 « *ferret* ². Hæc quidem certe ita se habent. »

BALS. Sanctus interrogatus quid oporteat fieri
 Christianis, qui a barbaris capti sunt, et quæ ipsis
 ab eis apponebantur idolothyta comederunt; respon-
 dit: Hi cibi non gravant, id est, non grave damnum
 afferunt; et maxime quod unus est sermo apud om-
 nes, sive quod omnes dicunt, idolis non sacrificasse
 barbaros, qui in nostra incursions fecere. Adducit
 autem et ex Apostolo et ex Evangelio sententias.
 Ex Apostolo quidem: *Escæ ventri, et venter escis;*
Deus autem et eum et has destruet. Qui quidem lo-
 cus apostolicus loquitur de repletionem et ingluvie:
 et escas quidem nominat ea quæ sunt supervacanea,
 ac delicias; ventrem autem, voracitatem dixit, non
 vero ventriculum. Per hæc autem dicit Apostolus,
 quod exsaturatio et luxus ad ingluviem pertinet, sed
 neque ad Deum deducit: luxus autem ingluviei vitium
 familiare redditur, et alterum alteri servit.
 Deus autem ea otiosa et inefficacia efficit, ut nulli
 ab eis lædantur. Ex Evangelio autem usus est ver-
 bis Evangelii quæ dicunt: *Quod intrat per os, non*
coinquinat hominem. Deinde de captivis quoque mu-
 lieribus, quibus barbari stuprum intulerunt: et di-
 cit, quod si prima quidem eorum vita esset con-
 demnata, suspectas eas facit fornicarius habitus
 etiam tempore captivitatis. Et propterea non oportet
 facile cum eis orare, sed postquam pœnis vide-
 licet impositis se submississent. Est autem habitus
 longa consuetudo, quæ tempore quoque confirmata
 est, quæ ad naturam etiam similitudine quam
 proxime accedit. Quare quæ tales non sunt, violatae,
 non peccarunt. Exemplo autem usus est lege quæ
 in Deuteronomio habetur, de virgine cui in solitu-
 dine per vim probum illatum est. Et quæ quidem
 ad canonem spectant in his consistunt. Videtur au-
 tem sanctus ex eo quod dixit, non inferri grave
 damnum ²⁵ iis qui idolothyta comederunt, eis a
 barbaris apposita, et ex eo quod dicit, omnes plene
 compertum habere, barbaros idolis non sacrificasse,
 et ex eo quod utitur dictis apostolicis quæ de luxu
 et ingluvie disserunt, similiter et evangelicis, quæ
 eadem tractant, non fecisse simplicem responsio-
 nem, sed quæ dividitur in eos qui idolothyta pro
 delicias sua sponte comederunt; in eos qui vi a bar-
 baris coacti comederunt; in eos qui propter nature

² Deut. xxii, 26, 27.

« κοινωνεῖν τῶν εὐχῶν. Εἰ μέντοι τις ἐν ἄκρᾳ σω-
 « φροσύνῃ ζήσασα, καὶ καθαρὸν καὶ ἔξω πάσης ὑπε-
 « ρβολῆς ἐπιδο-δειγμένη βίον τὸν πρότερον, νῦν περι-
 « πέπτωκεν ἐκ βίας καὶ ἀνάγκης ὕβρει, ἔχομεν πα-
 « ράδειγμα τὸ ἐν τῷ δευτερονομίῳ τὸ ἐπὶ τῇ νεά-
 « νιδι, ἣν ἐν τῷ πεδίῳ εὗρεν ἄνθρωπος, καὶ βιασάμε-
 « νος αὐτήν. ἐκοιμήθη μετ' αὐτῆς. Τῇ νεανίδι οὐ
 « ποιήσετε, φησὶν, οὐδέν· οὐκ ἔστι τῇ νεανίδι
 « ἀμάρτημα θανάτου· δεῖ ὡς, εἰ τις ἀναστῆ ἀρ-
 « θρωπος ἐπὶ τὸν πλῆσιον αὐτοῦ, καὶ θανατώσῃ
 « αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, οὕτως τὸ πρᾶγμα τοῦτο·
 « ἐδόθησεν ἡ νεανίς, καὶ ὁ βοηθῶν οὐκ ἦν αὐτῇ.
 Ταῦτα μέντοι τοιαῦτα.»

BALS. Ἐρωτηθεὶς ὁ ἅγιος περὶ τοῦ τί ὀφείδει
 γίνεσθαι εἰς τοὺς Χριστιανοὺς τοὺς αἰχμαλωτισθέν-
 « τας παρὰ βαρβάρων, καὶ φαγόντας τὰ παρὰ τούτων
 « αὐτοῖς παρατιθέμενα εἰδωλόθυτα· ἀπελογήσατο ὡς
 « τὰ βρώματα ταῦτα οὐ βαρεῖ, ἀνεὶ τοῦ, οὐ βαρεῖαν
 « ἐμποεῖ βλάβην· καὶ ἄλλον δεῖ εἰς λόγος παρὰ πάν-
 « των, ἤγουν δεῖ πάντας λέγουσι μὴ ὕσαι τοῖς εἰδύ-
 « λους τοὺς τὰ ἡμέτερα καταδραμόντας βαρβάρους.
 « Παράγει δὲ καὶ ἐκ τοῦ Ἀποστόλου χρήσεις, καὶ ἐκ
 « τοῦ Εὐαγγελίου· ἐκ μὲν τοῦ Ἀποστόλου τὸ, *Τὰ βρώ-*
 « *ματα τῇ κοιλίᾳ καὶ ἡ κοιλία τοῖς βρώμασιν· ὁ δὲ*
 « *θεὸς καὶ ταύτην καὶ ταῦτα καταργήσκει.* Ὁ δὲ ἀπο-
 « στολικὸν χωρίον περὶ πλησμονῆς λέγει καὶ γαστρι-
 « μαργίας· καὶ βρώματα μὲν, τὰ περιττὰ ὀνομάζει καὶ
 « τὴν τρυφήν· κοιλίαν δὲ τὴν γαστριμαργίαν, ἀλλ' οὐχί
 « τὴν γαστέρα. Διὰ δὲ τούτων ὁ Ἀπόστολος λέγει, δεῖ
 « ἡ ἀδηφαγία καὶ ἡ τρυφή τῆ γαστριμαργία ἀνήκει,
 « ἀλλ' οὐ πρὸς θεὸν φέρει· καὶ τῆ τρυφῆ τὸ τῆς γασ-
 « τριμαργίας πάθος ψεκάζεται, καὶ θάτερον θάτερον
 « δουλεύει. Ὁ δὲ θεὸς ἀπρακτα καὶ ἀργὰ ποιήσει ταῦ-
 « τα, ὥστε μὴ ἐξ αὐτῶν τινὰς βλάπτεσθαι. Ἐκ δὲ τοῦ
 « Εὐαγγελίου ἐχρήσατο τοῖς τοῦ Εὐαγγελίου ῥήμασι
 « τοῖς λέγουσιν, δεῖ, *Οὐ τὸ εἰσπορευόμενον κοῖτι*
 « *τὸν ἄνθρωπον.* Εἶτα καὶ περὶ γυναικῶν αἰχμαλώτων
 « αἰς οἱ βάρβαροι συνεφάρησαν· καὶ φησὶν, δεῖ, εἰ
 « μὲν ὁ πρῶν αὐτῶν βίος κατεγνωσμένος ἦν, ὑπόπτους
 « αὐτὰς ποιεῖ ἡ πορνικὴ ἐξίς καὶ ἐν τῷ καιρῷ τῆς
 « αἰχμαλωσίας. Καὶ διὰ τοῦτο προχειρῶς αὐταῖς οὐ
 « συνεύχεσθαι δεῖ, ἀλλὰ μετὰ τὸ δουλεύσαι δηλαδὴ ἐπι-
 « τιμίοις. Ἐξίς δὲ ἐστὶν ἡ μακρὰ συνθήεια καὶ τῷ χρό-
 « νῳ παγωθεῖσα, ἥτις καὶ φύσει προσείκειν· ὥστε αἱ
 « μὴ τοιαῦτα οὐχ ἡμαρτον βιασθεῖσαι. Καὶ παρα-
 « δείγματι κέχρηται τῇ ἐν τῷ δευτερονομίῳ θεσμοθε-
 « σία τῇ περὶ τῆς ὕβρισις παρθένου κατὰ βίαν ἐν
 « ἐρημίᾳ. Καὶ τὰ μὲν τοῦ κανόνος ἐν τούτοις. Ἔοικε
 « δὲ ὁ ἅγιος ἀπὸ τοῦ εἰπεῖν μὴ ἐπάγεσθαι βαρεῖαν βλάβ-
 « ῆν τοῖς φαγοῦσι τὰ εἰδωλόθυτα παρατιθέμενα τού-
 « τοις παρὰ τῶν βαρβάρων, καὶ ἀπὸ τοῦ λέγειν πληρο-
 « φορεῖσθαι πάντας μὴ γενέσθαι τοὺς βαρβάρους εἰδω-
 « λούτους, καὶ ἀπὸ τοῦ χρήσασθαι τοῖς ἀποστολικῶν
 « ῥήμασι τοῖς διαλεγόμενοις περὶ τρυφῆς καὶ ἀδηφα-
 « γίας, ὡσαύτως καὶ τοῖς εὐαγγελικῶν τὰ αὐτὰ δια-
 « λαμβάνουσι, μὴ ἀπλήν ποιῆσαι τὴν ἀπόκρισιν, ἀλλὰ
 « διεξιρομένην εἰς φαγόντας· εἰδωλόθυτα κατὰ τρυφήν

ἰκοντὶ, εἰς τοὺς κατὰ βίαν τῶν βαρβάρων φαγόντας ταῦτα, εἰς τοὺς δι' ἀνάγκην τῆς φύσεως βρῶμα ποιησαμένους αὐτὰ, καὶ εἰς τοὺς βιασθέντας πρὸς τοῦτο παρὰ βαρβάρων, μὴ τελευτῶν τοῖς εἰδώλοις. Ὅθεν καὶ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, οὐδὲ εἰς ἐκ τούτων ἀνεπιτήμητος ἔσται. Οἱ γὰρ διὰ τρυφήν φαγόντες ταῦτα μείζον ἐπιτιμῶσις ὑποβλήθησονται· οἱ δι' ἀνάγκην καὶ ἀποτροπὴν τοῦ σώματος, ὡς μὴ ἔχοντες ἄλλως πῶς ἀποτραφήναι, ἡττόνως καλασθῶσονται. Καὶ οἱ λοιποὶ διὰ τὴν μαροφαγίαν μετριώτερον ἐπιτιμηθήσονται, ὅτι καὶ ὁ ἄγιος οὐ βαρὺ φησὶν εἶναι τὸ φαγεῖν εἰδωλόθυτα παρὰ τῶν μὴ θυσάντων τοῖς εἰδώλοις παρατιθέμενα, οὐ μὴν καὶ πάντῃ ἀκατέγκλητον. Ἐρωτηθεὶ δὲ τις ὡς, τοῦ ἰδ' κανόνος τοῦ μακαρίου Πέτρου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας καὶ μάρτυρος διαλαμβάνοντος τοὺς κατὰ βίαν τυραννικὴν φαγόντας εἰδωλόθυτα, καὶ τοιοῦτοτρόπως θύσαντας, μὴ ἐπιτιμῶσθαι, ἀλλὰ μάλλον καὶ ἐν τῷ κλήρῳ εἶναι, κληρικούς θύτας, πῶς ἡ παρούσα ἐπιστολὴ διορίζεται τοὺς φαγόντας εἰδωλόθυτα μὴ βαρβάρως βιάπτεσθαι, ὡς ἐκ τούτου ἐκφαίνεσθαι βλέπτεσθαι αὐτοὺς μετρίως; Ἀσὺς. Ὁ ἱερομάρτυς Πέτρος ἐν τῷ ἰδ' κανόνι αὐτοῦ καὶ περὶ αὐτὸ τὸ φαγεῖν τὰ εἰδωλόθυτα μαρτυρῆσαι τοὺς ἀθλητὰς διαλαμβάνει. Φησὶ γάρ, ὅτι καὶ χάνος ἐνεβλήθη τῷ στόματι αὐτῶν καὶ αἱ χεῖρες τούτων κατεκλήσαν, καὶ ἰπλῶς οὐδ' ὄλωσ συνθέντο εἰς τὸ εἰδωλόθυτα φαγεῖν ἢ εἰς τὸ θύσαι τοῖς εἰδώλοις. Ἡ δὲ παρούσα κανονικὴ ἐπιστολὴ διαλαμβάνει κατὰ τὰς ἀρχάς, κατὰ βίαν μὲν φαγεῖν τοὺς αἰχμαλώτους τὰ παρατιθέμενα αὐτοῖς εἰδωλόθυτα, οὐ μὴν καὶ κατ' αὐτὸ τὸ φαγεῖν τυραννηθῆναι, καὶ διὰ τοῦτο θέλει ὡς ὄλωσ ὑποκύψαντας τῷ θελήματι τοῦ τυράννου, μετρίως τιμωρηθῆναι. Νομίζω δὲ ἐγὼ, ὅτι, ὡς περ οὐκ ἔστι πάντῃ ἀνεπιτήμητον τὸ φαγεῖν εἰδωλόθυτα κατὰ βίαν βαρβάρων μὴ ἐπιθυσάντων, οὕτως οὐδὲ τὸ ὑποστῆναι φθορὰν βαρβαρικὴν κατὰ βίαν· καὶ τοῦτο γὰρ μετρίως ἐπιτιμηθήσεται. Κἀν γὰρ καὶ ὁ πολιτικὸς νόμος φησὶν ἐν βιβλίῳ ξ' τίτλου λη' κεφαλ. ιβ' θέματι ἕκτω· Καὶ ἡ παρὰ τοῖς πολεμίοις μοιχευθεῖσα καὶ ὑποστρέψασα κατηγορεῖται παρὰ τοῦ ἀνδρός, εὐθι καὶ ἀνδρός, εἰ μὴ βίᾳ τούτου πέπονθε, καὶ τοιοῦτοτρόπως συγγνώσκει τὴν βιασθεισαν, καὶ τὸν γάμον οὐ διασπᾷ· ἀλλ' ὁ ἐκκλησιαστικὸς νόμος τὴν ὄλωσ ὑπὸ βαρβάρου μολυνθεῖσαν μὴ καθαριεῦσαι δι' ἐπιτιμίου οὐκ ἀνέξεται. Ἀνάγκωσι καὶ τὴν γρ' νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυρίου Λέοντος τοῦ Σοφοῦ, λέγουσαν περὶ τὸ τέλος ταῦτα· Οὐδαμῶς οὖν θεσπίζομεν εἶτι πρὸς συνάφειαν ἑτέρου, τὸν ἀπαίρατον μεμνηχότα τῆς αἰχμαλωσίας ἐρχεσθαι, καὶ τὰ ἐξῆς. Ἀναρεῖ δὲ ἡ τοιαύτη νεαρὰ τὴν Ἰουστινιάνειον ριζ' νεαρὰν τὴν κειμένην ἐν βιβλίῳ κη' τίτλου ζ' καὶ λέγουσαν, Ἔστιν ὅτε λύεσθαι τὸν τοιοῦτον γάμον· πλὴν ἡ τοιαύτη νεαρὰ χώραν ἔχει, ὅταν ἡ αἰχμαλωτισθεῖσα οὐκ ἐμάνθη παρὰ τῶν βαρβάρων. Τοιοῦτου δὲ τινος γεγονότος, χώραν ἔχουσι τὰ ἐν τῷ βηθέντι κεφαλαίῳ τοῦ ξ' βιβλίου.

ZΩΝΑΡ. Βαρβάρων ἐπιβλήτων χώραις Ῥωμαϊκαῖς, καὶ ληϊσμένων αὐτάς, οἱ παρ' αὐτῶν αἰχμαλωτισθέντες ἔγευσαντα εἰδωλοθύτων, ἢ καὶ ἄλλων ἀπηγορευμένων βρωμάτων. Ἐρωτήθη οὖν περὶ τούτων

A necessitatem eas escas fecerunt, et in eos qui ad hæc vi compulsi sunt a barbaris, qui idolis non sacrificarunt. Unde, ut mihi videtur, nullus eorum ab omni culpa immunis erit. Qui ea enim propter luxum et delicias comederunt, majoribus penis subjicientur; qui propter necessitatem, et corporis nutrimentum, et ut qui non possint aliter nutriri, minus punientur. Reliqui quoque propter esum execrabilem mitius punientur, eo quod sanctus quoque dicit non grave esse idolothyta comedere, quæ ab iis apponuntur qui idolis non sacrificarunt: non est tamen ab omni penitus reprehensione alienum. Interrogaverit autem quispiam: Cum xiv canon beati Petri archiepiscopi Alexandrini et martyris contineat, eos qui vi tyrannica compulsus idolothyta comederunt et itidem sacrificarunt, non puniri, sed potius esse etiam in clero, si sint clerici: quomodo decernit præsens hæc epistola, eos qui idolothyta comederunt, non graviter ledi: ut ex eo appareat, ipsos mediocriter ledi? Solutio. Sanctus martyr Petrus, in xiv suo canone, etiam in ipso immolatorum esu adhibitae martyres fuisse et testimonium præbuisse perhibet. Dicit enim quod etiam ferramentum in os ipsorum injectum est, et manus eorum usæ sunt, et, ut semel dicam, ad immolatis vescendum nullo modo consenserunt, nec etiam ad idolis sacrificandum. Præsens autem canonica epistola tractat in principio, captivos quidem apposita sibi idolothyta vi comedisse, sed non etiam eo ipso tempore quo comedebant, tyrannica violentia compulsos fuisse; et ideo vult eos, ut qui omnino tyrannorum voluntati cesserint, moderate puniri. Existimo autem ego, quod quemadmodum idolothyta comedere, a barbaris qui non sacrificarunt, compulsus, non est ab omni reprehensione liberum; ita nec barbaricum stuprum vi perpressum esse: nam hoc quoque molice punietur. Etsi enim lex civilis dicit in lib. lx, tit. 58, c. 12, themate 6: Etiam ea quæ ab hostibus est adulterata, ac reversa, a viro (non rite viro) accusatur, nisi hoc vi passa est, et hoc modo ei cui vis allata est, ignoscitur, nec id est matrimonium dirimit: sed lex ecclesiastica, eam quæ omnino a barbaro polluta est, nisi per pœnam pura sit, non sinet. Lege et cum novellam imperatoris domini Leonis Sapientis, quæ hæc in fine prosequitur: Nullo ergo modo decernimus, eum qui captivitatem non expertus mansit, ad alterius conjunctionem venire, et cætera. Hæc autem novella tollit Justiniani cxvii novellam, quæ sita est in libro xxviii, tit. 7, et dicit, nonnunquam solvi matrimonium: verum hæc novella locum habet, quando captiva a barbaris non est polluta. Si quid autem ejusmodi factum sit, locum habent, quæ sunt in dicto capite lx libri.

ZONAR. Cum in Romanas regiones barbari irruissent, easque fuissent depopulati, qui ab ipsis captivi sunt facti, idolothyta, vel alios quoque cibos vetitos degustarunt. De iis itaque rogatus fuit vir

sanctus, atque si quæ a dominis ipsis apposita fuerant captivi comederunt, id non gravare, hoc est grave damnum minime asserre; præsertim quod una apud omnes est fama. sive quod omnes idem hoc affirmant, barbaros qui nostras regiones incursionibus vastarunt, nequaquam idolis sacrificasse, ut proinde neque captivi idolothytia comederint. 26 Profert vero cum ex Apostolo, tum ex Evangelio de prompta oracula. Ex Apostolo quidem illud, *Esca ventri, et venter escis*; et quæ sequuntur. Qui sane locus de ingluvie ac belluatione est accipiendus. Accipere quidem nomine, supervacaneam cibi copiam, luxumque intelligit: per ventrem autem voracitatem, non ipsum ventriculum. Indicat igitur his verbis Apostolus, nimiam cibi copiam et luxum ad belluationem perducere, non ad Deum ferre; luxumque plerumque vitium belluationis consequitur, alterumque alteri deservit; Deus autem irrita hæc et cassa reddet, ut nihil ex ipsis damni cuiquam contingat. Videtur porro hic sanctus hoc loco usus apostolicis verbis, ut demonstraret quæ ob luxum ac voracitatem sunt, damnata esse ac pœnis obnoxia, non item ea quæ vi ac necessitate corporis cogente admittuntur. Proinde etiamsi cibos aliquos vetitos captivi comederint, cum servi essent, ob alterius alimentum inopiam, cibum necessario exigente natura; non est hoc eorum grave, ut et criminis loco ducatur. Ex Evangelio autem usus est illis Domini verbis: *Non quod intrat per os, coinquinat hominem*; et ad eandem hæc quoque sententiam referuntur. Hinc de mulieribus quoque captivis quæ a barbaris corruptæ sunt, disserit; atque ita pronuntiat: si quidem illarum anteacta vita damnata fuerat, eas etiam captivitatis tempore fornicarius habitus suspectas facit, proindeque haud facile ipsis in precatione communicare oportet, nisi debita videlicet pœnitentiæ tempora expleverint. Est porro habitus, diuturna ac tempore confirmata consuetudo, quæ naturæ similis est, ut propterea ejusmodi mulieres nequaquam vi coactas peccasse putandum sit. Quod si priorem vitam caste ac citra offensivam egerunt, tum abductæ in servitutem ob captivitatem, ex violentia barbarorum contumeliam passæ sunt, immunes sunt a culpa: exemplumque adhibet, quod in Deuteronomii constitutionibus refertur, de virgine vim passa, quam in solitudine quispiam violavit: *Non erit, inquit, adolescentiæ peccatum mortis.*

CANON H.

Gravis est avaritia, nec possunt una epistola proponi Scripturæ, in quibus non solum prædari fugiendum horrendumque prædicatur, sed plura etiam concupiscere, et aliena propter turpe lucrum attingere: et quicumque est ejusmodi, is est a Dei Ecclesia abdicatus. In tempore autem incursionis. in tanto luctu tantisque fletibus, ausos esse aliquos tempus quod omnibus exitium assecebat, existimare esse sibi lucrum tempus, est hominum impiorum et Deo invisorum, et quorum a improbitati nihil potest adjici. Unde omnes istius

ὁ ἄγιος, καὶ φησιν, ὅτι εἰ ἔφαγον οἱ αἰχμάλωτοι τὰ παρὰ τῶν αἰχμαλωτισθέντων αὐτοὺς παρατιθέμενα, τοῦτο οὐ βαρεῖ, ἀντὶ τοῦ, οὐ βαρεῖαν ἐμποιεῖ βλάβην· καὶ μᾶλλον ὅτι εἰς λόγος παρὰ πάντων, ἤγουν ὅτι πάντες τὸ αὐτὸ λέγουσιν, ὅτι οἱ τὰ ἡμέτερα καταδραμόντες βάρβαροι εἰδώλους οὐκ ἔθυσαν, ὥστε οὐδὲ εἰδωλόβουτα ἔφαγον οἱ αἰχμάλωτοι. Παράγει δὲ καὶ ἐκ τοῦ Ἀποστόλου γρήσεις καὶ ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου· ἐκ μὲν τοῦ Ἀποστόλου τὸ, *Τὰ βρώματα τῆ κοιλίας, καὶ ἡ κοιλία τοῖς βρώμασι*· καὶ τὰ ἐξ ἧς. Ὁ δὲ χωρίον περὶ πλητμοῦνης λέγει καὶ γαστριμαργίας. Καὶ βρώματα μὲν τὰ περιττὰ ὀνομάζει καὶ τὴν τρυφήν· κοιλίαν δὲ τὴν γαστριμαργίαν, ἀλλ' οὐχὶ τὴν γαστέρα. Διὰ δὲ τούτων ὁ Ἀπόστολος λέγει, ὅτι ἡ ἀδηφαγία καὶ ἡ τρυφή τῆ γαστριμαργίᾳ ἀνήκει, ἀλλ' οὐ πρὸς θεὸν φέρει, καὶ τῆ τρυφῆ τὸ τῆς γαστριμαργίας πάθος φαίνεται, καὶ θάτερον θάτερον δουλεύει· ὁ δὲ θεὸς ἀπρακτὰ καὶ ἀργὰ ποιήσει τούτα, ὥστε μὴ ἐξ αὐτῶν τινὰς βλέπτεισθαι. Ἔοικε δὲ ὁ ἄγιος οὕτως χρῆσασθαι τοῖς ἀποστολικῶς ῥήμασιν ἐνταῦθα, δεικνύς, ὅτι τὰ κατὰ τρυφήν καὶ ἀδηφαγίαν γινώμενα διαβέβληνται, καὶ ἐπιτιμίαν εἰσὶν ἄξια, οὐ τὰ δι' ἀνάγκην καὶ βίαν σωματικῆν· ὥστε κἂν ἔφαγον οἱ αἰχμάλωτοί τινα βρώματα τῶν ἀπηγορευμένων, δοῦλοί ὄντες, δι' ἀπαιρίαν ἐτέρας τροφῆς, τῆς φύσεως τραφήναι βιαζομένης, οὐ βαρὺ τοῦτο, ὡς καὶ ἀμάρτημα λογισθῆναι. Ἐκ δὲ τοῦ Εὐαγγελίου ἔχρησαστο τοῖς τοῦ Κυρίου ῥήμασι τοῖς λέγουσιν, ὅτι, *Ὅτ' ἐδ' εἰσπορευόμενον κοίτῃ τὸν ἄνθρωπον*· καὶ ταῦτα δὲ πρὸς τὴν εἰρημένην τείνουσιν ἔννοιαν. Εἶτα καὶ περὶ γυναικῶν φησιν αἰχμαλώτων αἰς οἱ βάρβαροι συνεφάρησαν. Καὶ διδάσκει γνῶμην, ὅτι, εἰ μὲν ὁ πρόων αὐτῶν βίος καταγλωσμένος ἦν, ὑπόπτους αὐτὰς ποιεῖ ἡ πορνικὴ ἔξις, καὶ ἐν τῷ καιρῷ τῆς αἰχμαλωσίας· καὶ διὰ τοῦτο προχειρῶς αὐταῖς οὐ συνεχέσθαι δεῖ, ἀλλὰ μετὰ τὸ δουλεύσαι δηλαδὴ ἐπιτιμίως. Ἐξίς δ' ἐστίν, ἡ χρονία συνήθεια, καὶ τῶ χρόνῳ παγιωθεῖσα, ἥτις καὶ φύσει προσέκειν, ὥστε αἰ μὴ τοιαῦται οὐχ ἡμαρτων βιασθεῖσαι. Εἰ δὲ ὁ πρότερος αὐτῶν βίος σώφρων καὶ ἀνεπιληπτος, δουλωθεῖσαι δὲ καὶ διὰ τῆς αἰχμαλωσίας, ἐκ βίας ὑπέμειναν τὴν τῶν βαρβάρων ὕβριν, ἀνέγκλητοί εἰσι. Καὶ παραδειγματὶ κέχρηται τῆ ἐν τῷ Δευτερονομίῳ θεσμοθεσίᾳ τῆ περὶ τῆς βιασθείσης παρθένου, ἣν ἐν ἐρημίᾳ ὁ βιασάμενος ἐφθεῖρε, λεγούσῃ· *Οὐκ ἔσται τῆ νεάνιδι ἀμάρτημα θανάτου.*

KANON B.

Δεινὴ ἡ πλεονεξία, καὶ οὐκ ἔστι δι' ἐπιστολῆς μιᾶς παραθέσθαι τὰ θεῖα γράμματα, ἐν εἰς οὐ τὸ ἐληστέειν μόνον φρικτὸν καὶ φρικώδες καταγγέλλεται, ἀλλὰ καθόλου τὸ πλεονεκεῖν καὶ ἄλλοτριων ἐφάπτεσθαι ἐπὶ αἰσχροκερδείᾳ· καὶ πᾶς τοιοῦτος ἐκκληρυκτος Ἐκκλησίας Θεοῦ. Τὸ δὲ ἐν καιρῷ τῆς καταδρομῆς, ἐν ποσαύτῃ οἰμωγῇ καὶ τοσοῦτοις θρήνοις τολμησαί τινας τὸν καιρὸν τὸν πᾶσιν ἐλεηρον φέροντα νομίσει ἑαυτοῖς καιρὸν εἶναι κέρους, ἀνεθρώπων ἐστὶν ἀσεδῶν καὶ θεοστρυγῶν, οὐδὲ ὑπερβολῆν ἀτοπίας ἔχόντων. Ὅθεν ἔδοξε τοὺς τοιοῦτους

εκκηρύξαι, μήποτε ἐφ' ὅλον ἔλθῃ τὸν λαὸν ἡ ὄργη ἅ
καὶ ἐπ' αὐτοὺς πρῶτον τοὺς προεστῶτας, τοὺς μὴ
ἐπιζητοῦντας. Φοβοῦμαι γάρ, ὡς ἡ Γραφή λέγει,
μὴ συναπολέσῃ ἀσεβῆς τὸν δίκαιον. Πορνεία γάρ,
φθοῖ, καὶ πλεονεξία, δι' ἃ ἔρχεται ἡ ὄργη τοῦ
Θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας. Μὴ οὖν γί-
νεσθε συμμετοχοὶ αὐτῶν. Ἦτες γὰρ ποτε σκότος,
νῦν δὲ φῶς ἐν Κυρίῳ. Ὡς τέκνα φωτός περιπα-
τεῖτε (ὁ γὰρ καρπὸς τοῦ φωτός ἐν πόσῃ ἀγαθο-
σύρῃ καὶ ἀληθείᾳ), δοκιμάζοντες τί εὐάρεστον
τῷ Κυρίῳ, καὶ μὴ συγκοινωνεῖτε τοῖς ἔργοις
τοῖς ἀκάροις τοῦ σκότους, μᾶλλον δὲ καὶ
ἐλέγητε· τὰ γὰρ κρυφῆ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν
αισχρὸν ἐστὶ καὶ λέγειν. Τὰ δὲ πάντα ἐλεγχό-
μενα ὑπὸ τοῦ φωτός φανεροῦνται. Τοιαῦτα μὲν ὁ
'Απόστολος. Ἐὰν δὲ, διὰ τὴν προτέραν πλεονεξίαν
τὴν ἐν τῇ εἰρήνῃ γενομένην δίκην τινύνητες, ἐν αὐτῷ
τῷ καιρῷ τῆς ὄργῆς πάλιν κερῆ τὴν πλεονεξίαν
ἐκτραπῶσι τινες, κερδαίνοντες ἐξ αἵματος καὶ ὀλέ-
θρου ἀνθρώπων ἀναστάτων γενομένων ἢ αἰχμαλώ-
των, πεφονευμένων, τί ἕτερον προσδοκᾷν χρῆ ἢ ὡς
ἐπαγωνιζομένους τῇ πλεονεξίᾳ, ἐπισωρεῦσαι ὄργην
καὶ ἑαυτοῖς καὶ παντὶ τῷ λαῷ; »

ΒΑΣΙΛ. Ἐν τῷ καιρῷ τῆς τῶν βαρβάρων ἐπιδρομῆς,
ἤρπασάν τινες τῶν ὀρθοδόξων τὰ τὴν λεηλασίαν δια-
φυγόντα τῶν αἰχμαλωτισθέντων πράγματα. Περὶ
τούτων οὖν ἐρωτηθεὶς ὁ ἄγιος, φησὶν, ὅτι πᾶς πλεο-
νέκτης ἐκκήρυκτος τῆς Ἐκκλησίας ἐστίν, ἀνεὶ τοῦ,
ἀπόδηλος καὶ ἄλλοτριος. Ἀποκηρύσσεται γὰρ λέ-
γονται οἱ υἱοὶ ὅταν διὰ τινὰ αἰτιάματα ἐκ τῆς γονικῆς
κληρονομίας ἄλλοτριῶνται. Τὸ δὲ ἐν καιρῷ συμφορᾶς
τοιαύτης τολμῆσαι τινὰ τοιοῦτον τι κακὸν, καὶ λογί-
σασθαι κέρδους ἀφορμὴν τὴν τῶν ἀδελφῶν συμφορὰν,
ἔργον ἐστὶν ἀνθρώπων ἀσεβῶν καὶ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ μι-
σοῦμένων, καὶ πάσης ἀτοπίας ἐπέκεινα. Ὅθεν ἔδοξε
τοὺς τοιοῦτους ἐκκηρύξαι ἀνεὶ τοῦ, φανερῶς ἐκδιῶξαι
τῆς Ἐκκλησίας, καὶ χωρῖσαι τοὺς πληρώματα τῶν
πιστῶν· ἵνα μὴ δι' αὐτοὺς ἡ ὄργη τοῦ Θεοῦ ἔλθῃ ἐπὶ
πάντας, καὶ πρὸ τῶν ἄλλων ἐπὶ τοὺς προεστῶτας, μὴ
ἐπιζητοῦντας καὶ ἐξετάζοντας τοὺς τοιοῦτους. Εἴτε
ἐπάγει καὶ Γραφικὰς μαρτυρίας, καὶ περὶ τῆ τέλους
ἐπιφέρει· Εἰ δὲ τινες διὰ πλεονεξίαν γενομένην παρ'
αὐτῶν κατὰ τὸν τῆς εἰρήνης καιρὸν κολασθέντες, πάλιν
καὶ εἰς τὴν τῶν βαρβάρων ἔφοδον τὰ αὐτὰ ἡμαρ-
τον, οἱ τοιοῦτοι, φησὶν, οὐ μόνον καθ' ἑαυτῶν τὴν
ὄργην τοῦ Θεοῦ ἐφέλκουσιν, ἀλλὰ καὶ κατὰ παντὸς
τοῦ λαοῦ. Τούτων οὕτως ἔχοντων σημεῖωσαι, δεῖ
καὶ ἀπὸ τῆς παρουσίας ἐπιστολῆς ἐφεῖται τοῖς ἐπι-
σκόποις τὰς τῶν πλεονεκτῶν δυναστείας ἀναστῆλαι
διὰ ἐπιτιμίων· καὶ τοὺς μὲν ἀρπάζοντας τὰ ἀπὸ τῆς
αἰχμαλωσίας περιλειφθέντα πράγματα τῶν ὀρθοδόξων
διὰ μεγάλων ἐκκλησιαστικῶν σωφρονίζειν κολάσεων·
τοὺς δὲ μὴ τοιοῦτους ἀρπαγὰς μετριωτέρας ἐπιτιμῆν·
ὥστε ἀπὸ τοιοῦτων περὶ τοιοῦτων ὑποθέσεων καὶ
λαϊκῶς ἐνδυνάμως ἵνα δικάσωσιν οἱ ἐπίσκοποι. Πῶς
γὰρ ἐπιτιμήσουσι τοὺς τῆς ἀληθείας μὴ ἀναφρα-
νείας πρότερον; Τὸ δὲ διὰ πλεονεξίαν ἀποκηρύσσε-

modi abdicare visum est, ne forte in totum popu-
lum ira veniat, et in eos primum qui præsunt, et
non inquirunt. Vereor enim, ut ait Scriptura, ne
impious justum una secum perdat ¹. Fornicatio
enim, inquit, et avaritia, per quæ venit ira Dei
in filios inobedientiæ: ne sitis ergo eorum parti-
cipes. Fuistis enim aliquando tenebræ: nunc autem
lux in Domino. Ut filii lucis ambulate (fructus
enim lucis est in omni bonitate, et justitia, et veri-
tate), probantes quod sit Deo acceptum: et ne
communicate in frugiferis operibus tenebrarum, sed
potius etiam redarguite. Quæ enim ab ipsis sunt
clanculum, turpe est vel dicere. Omnia autem a
luce convicta manifestantur ². Hæc quidem Apo-
stolus. Si autem qui propter priorem plura ha-
bendi cupiditatem, quæ in pace fuit, pœnam
dant, in ipso iræ tempore rursus ad avaritiam
convertuntur, lucrificientes ex sanguine et per-
nicie eversorum hominum, captivorum, interfe-
ctorum; quid aliud expectandum est, quam ut
avaritia decertantes iram sibi et universo populo
accumulent? »

27 BALS. In tempore incursionis, quidam ex or-
thodoxis corripuerunt res quæ captivorum depræda-
tionem efferunt. De his ergo interrogatus sanctus
dicit, quod quisquis est avarus, est ab Ecclesia ab-
dicatus, id est, ejectus et alienus. Dicuntur enim
abdicati filii quando propter aliqua criminum ab hæ-
reditate paterna alienantur. In tempore autem talis
calamitatis audere aliquem facinus ejusmodi, et
existimare aliorum calamitatem esse sui lucri oc-
casionem, est impiorum hominum et Deo invisorum
et qui omnem improbitatem superant. Unde visum
est eos abdicare, pro eo quod est, aperte Ecclesia
expellere, et a fidelium multitudine separare: no
propter ipsos Dei ira in omnes veniat, et ante alios
in eos qui præsunt, qui ejusmodi homines non in-
quirunt et examinant. Deinde subjungit etiam testi-
monia Scripturæ, et circa suam infert: Si qui au-
tem propter suam avaritiam, quæ fuit tempore
pacis, puniti, in barbarorum iterum incursione
eadem peccaverint, ii, inquit, non solum Dei iram
in se attrahunt, sed etiam adversus omnem popu-
lum. Hæc cum ita se habeant, nota ex hac præsentī
epistola, quod episcopis permittitur avarorum plu-
raque habendi cupidorum potentiam pœnis impo-
sitis coercere: et eos quidem, qui, quæ ex capti-
vitate relicta sunt fidelibus, rapiunt, magnis eccle-
siasticis animadversionibus castigare; qui non sunt
autem ejusmodi rapaces, mediocriter punire.
Quamobrem ex his de hujusmodi casibus laicos
quoque episcopi rite judicent. Quomodo enim eos
punient, si non prius veritas apparuerit? Propter
avaritiam autem a fidelium communione aliquem ab-
dicari, magnum est, et vae avaris! Lex vero civilis,
eum qui rapit ex incendio vel ex ruina ædium,

¹ Gen. xviii, 23, 25. ² Ephes. v, 3-13.

intra annum quidem in quadruplum condemnat: post annum autem in simplum. Et lege primum cap. tit. 20 lib. LX Similiter autem puniuntur in pœna pecuniaria, qui ab expugnata domo rapiunt. Dicit enim secundum thema cap. 3 ejusdem tituli et libri hæc. expresse: Si a domo vel vico qui oppugnatur raptum quid fuerit, legi locus est.

ὡν καὶ οἱ ἀπὸ οἰκίας καταπολεμηθεὶς ἀρπάζοντες. Ἐπει γὰρ τὸ δεύτερον θέμα τοῦ γ' κεφάλ. τοῦ αὐτοῦ τίτλου καὶ βιβλίου ταῦτα ῥητῶς· Ἐάν ἀπὸ οἰκίας ἢ κώμης καταπολεμουμένης ἀρπαγῆ τι, χώρα τῶ νόμου.

ΛΟΚΛΑ. Qua tempestate in martyres populatio exercebatur, nonnulli ex iis qui effugerant, captivorum invasere domos, quæque a barbaris relicta fuerant, diripuerunt. De his itaque rogatus hic magnus Pater, omnem avaritiam asserit divinis litteris interdicitam, nec fieri posse ut quæcumque sacræ pagine de avaritia disserunt, una epistola comprehendantur. Breviter autem ait avarum quemlibet esse ab Ecclesia abdicatum, hoc est, ejectum et alienum. Abdicari namque dicuntur filii, cum ob aliquod crimen a paterna hæreditate ejiciantur, omnique cognationis jure privati censentur. Porro calamitatis tempore, cum in luctu homines versarentur, alii quidem captivi ipsimet facti, alii vero ob consanguineos in servitutem abductos, alii denique ob rerum suarum jacturam; ausos fuisse quosdam ejusmodi tempus, lucri sibi occasionem ducere, hominum est impiorum, et Deo invisorum, sive Deo visorum, quodque omnem superat pravitatem. Placuit itaque ejusmodi homines abdicare, id est, palam extrudere ab Ecclesia, atque a fidelium multitudine segregare, ne propter ipsos ira Dei in omnes descendat, præcipueque in eos qui præsumunt, nec in ejusmodi homines inquirunt, aut vindicant. Mox Scripturæ testimonia profert, additque. Si qui ob exacti temporis avaritiam, et quam ante incursionem barbarorum exercuerant, pœnas persolventes, non modo non respuerunt (hoc vero duplicem sensum admittit, aut enim pœnas persolventes intelligit ob supplicium a Deo inflictum, qui ad vindicandum superioris temporis injuriam immiserit barbaris, aut solventes pœnas, hoc est, episcopales mulctis ob superiorem avaritiam castigati minime respuerunt), quin potius ipsomet tempore divine iracundiæ, ob quam irruere barbari, ipsi se ad avaritiam converterunt, *lucrum sibi comparantes ex sanguine*, et perniciæ hominum quorum everse fortunæ sunt, vel captivorum qui sunt interfecti; ut autem illud explicaret, luerum sibi comparantes ex sanguine, subjecit quæ mox sequuntur: Vel enim, inquit, hominum qui in servitutem abducti sunt, quod est perniciæ, vel intersectorum hominum bona diripiunt: quid aliud sperandum est, nisi propter avaritiam, sibi ipsis ac universo populo iram accumulare, hoc est, sibi ipsis et populo Dei iracundiam conciliare? Atque exemplum ex antiqua historia adducit, in quo ob unius peccatum plures supplicio affecti sunt.

CANON III.

Annun ecce Achar Zare filius in eo quod Jos. vii.

Α σθαί τινε ἐκ τῆς κοινωίας τῶν πιστῶν μέγα ἐστὶ, καὶ οὐαὶ τοῖς κλεινεκτοῦσιν. Ὁ μόντοι πολιτικὸς νόμος τῶν ἀρπάζοντα ἀπὸ ἐμπρησμοῦ ἢ καταπασοῦς οἰκίας εἶσω μὲν ἐνιαυτὸν εἰς τὸ τετραπλοῦν καταδικάζει· μετὰ δὲ τὸν ἐνιαυτὸν εἰς τὸ ἀπλοῦν. Καὶ ἀνάγνωθι τὸ πρῶτον κεφάλ. τοῦ κ' τίτλου τοῦ ε' βιβλίου.

Παρομοίως δὲ καλέζονται κατὰ τὴν χρηματικὴν ποιήσῃ γὰρ τὸ δεύτερον θέμα τοῦ γ' κεφάλ. τοῦ αὐτοῦ κώμης καταπολεμουμένης ἀρπαγῆ τι, χώρα τῶ νόμου.

ΖΩΝΑΡ. Ἐν τῷ καιρῷ τῆς τῶν μαρτύρων λεηλασίας, τινὲς τῶν διαφυγόντων ἐπῆλθον ταῖς οἰκίαις τῶν αἰχμαλωτισθέντων, καὶ ἤρπασαν τὰ παρὰ τῶν βαρβάρων καταλειφθέντα. Περὶ τούτων οὖν ἐρωτηθεὶς ὁ μέγας ὁστος Πατήρ, φησὶν, ὅτι πᾶσα κλεινεξία τῆ θείᾳ Γραφῇ ἀπηγόρευται, καὶ οὐ δυνατόν ἐν μᾶ ἐπιστολῇ περιλαβεῖν ὅσα περὶ κλεινεξίας ἢ Γραφῆ διέξεισι· συντόμως δὲ φησὶν, ὅτι πᾶς κλεινεκτικὸς ἐκκλησιαστικὸς τῆς Ἐκκλησίας ἐστίν· ἀντι τοῦ, ἀπέδλητος καὶ ἀλλότρεπος. Ἀποκηρύσσονται γὰρ λέγονται οἱ υἱοὶ, ὅταν δι' αἰτίαμα τῆς γονικῆς κληρονομίας ἐκβάλλονται, καὶ ἀλλοτριῶνται τῆς συγγενείας. Τὸ δὲ, ἐν καιρῷ συμφορᾶς, ὅταν ἐθρῆνουν οἱ ἄνθρωποι, οἱ μὲν αἰχμαλωτισθέντες, οἱ δὲ διὰ τοὺς οἰκίους εἰς δουλείαν ἀγομένους, οἱ δὲ διὰ τὴν στερῆσιν πραγμάτων· ταλμησαί τινας τὸν τοιοῦτον καιρὸν λογίσασθαι κέρθους καιρὸν, ἀστῶν ἐστὶν ἀνθρώπων καὶ θεοσυτῶν, ἤγουν ὑπὸ θεοῦ μισουμένων καὶ πάσης ἀτοπίας ἐπέκεινα. Ὅθεν ἐδοξε τοῖς τοιοῦτος ἐκκηρύξει, ἀντι τοῦ, φανεροῖς ἐκδιώξει τῆς Ἐκκλησίας, καὶ χωρίσει τοῦ πληρώματος τῶν πιστῶν, ἵνα μὴ δι' αὐτοὺς ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐλθῇ ἐπὶ πάντας, καὶ πρὸ τῶν ἄλλων ἐπὶ τοὺς προσεστῶτες, μὴ ἐπιζητούντας καὶ ἐξετάζοντας τοὺς τοιοῦτους. Καὶ Γραφικὰς μαρτυρίας παράγει, εἰτα· ἐπάγει· ὅτι, Ἐάν τινες, διὰ κλεινεξίαν προλαβοῦσαν, καὶ πρὸ τῆς τῶν βαρβάρων ἐπιδρομῆς γενομένην, ἔκριν τινύντες, οὐ μόνον οὐκ ἐσωφρονίσθησαν (τοῦτο δὲ διττὴν ἔννοιαν ὑποβάλλει· ἢ γὰρ δίκην τινύντες λέγει ἀντι τοῦ, τιμωρούμενοι παρὰ τοῦ Θεοῦ, διὰ ἀδικίας προλαβοῦσας τῶν βαρβάρους εἰς τιμωρίαν κινήσαντος· ἢ δίκην τινύντες ἀντι τοῦ, δι' ἐπιτιμημάτων ἐπισκόπων καλεζόμενοι διὰ προλαβοῦσας κλεινεξίας οὐκ ἐσωφρονίσθησαν)· ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ καιρῷ τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ, δι' ἣν ἐπῆλθον οἱ βάρβαροι, αὐτῆς εἰς κλεινεξίαν ἐκτραπῶσι κερθαίνοντες ἐξ αἵματος ἄλλοθρου ἀνθρώπων ἀναστάτων γενομένων, ἢ αἰχμαλώτων πεφονευμένων· τὸ δὲ ἐξ αἵματος κερθαίνοντες ἐρμηκεῦον, ἐπήγαγε τὰ ἐξῆς· Ἡ γὰρ, φησὶν, ἀνθρώπων εἰς αἰχμαλωσίαν ἀπαγομένων, ὅπερ ἐλεθρὸς ἐστίν· ἢ ἀναιρεθέντων ἀνθρώπων πράγματα διαρπάζουσι· τί ἄλλο χρὴ ἐπιτίθειν, ἢ διὰ τὴν κλεινεξίαν ἐπισωρεῖσαι ὀργὴν αὐτοῖς καὶ παντὶ τῷ λαῷ, ἤγουν ἐλκεῖσαι τὴν τοῦ Θεοῦ ἐφ' αὐτοὺς καὶ ἐπὶ τὸν λαόν; Καὶ ἐξ ἱστορίας δὲ παλαιᾶς ὑπόδειγμα παρατίθεισιν, ὅτι ἐνὸς ἀμαρτήσαντος πολλοὶ ἐκολάσθησαν.

KANON Γ.

Ὁὐκ ἰδοῦ Ἀχαρ ὁ Ζαρὰ πλγ, μελετὰ ἐπλημμέ-

ε λησῶ. ἀπο τοῦ ἀναθέματος, καὶ ἐπὶ πᾶσαν συν-
 ε αγωγὴν Ἰσραὴλ ἐγενήθη ἡ ὀργή; Καὶ εἰς μὲ-
 ε νος οὗτος ἡμαρτε, μὴ μόνος ἀπέθανεν ἐν τῇ ἀμαρ-
 ε τῆς αὐτοῦ. Ἡμῖν δὲ πᾶν τὸ μὴ ἡμέτερον, ἀλλὰ
 ε ἀλλότριον, τῷ καιρῷ τούτῳ κέρδος, ἀνάθεμα νενο-
 ε μίσαι προσηκεῖ. Κάκεινος μὲν γὰρ ὁ Ἄχαρ ἐκ
 ε τῆς προνομῆς Ελαβε· καὶ αὐτοὶ νῦν ἐκ προνομῆς·
 ε κάκεινος μὲν τὰ τῶν πολεμίων, οἱ δὲ νῦν τὰ τῶν
 ε ἀδελφῶν, κερδαίνοντες ὀλέθριον κέρδος. »

ΒΑΣΣ. Εἰπὼν ὁ ἅγιος ἀποκηρύττεσθαι ἐκ τῶν
 πιστῶν τοὺς ἀρπάσαντας τὰ τοῖς αἰχμαλωτισθεῖσι
 διαφέροντα, καὶ ἀπὸ τῆς βαρβαρικῆς ληλασίας πε-
 ριλειφθέντα, καὶ ὅτι διὰ τοὺς οὕτω πολλὰς πταί-
 σαντας καὶ μὴ διορθωθέντας, καὶ εἰς τὸν λαὸν ἢ
 ὀργῆ τοῦ Θεοῦ ἐπιωρευθῆ, ἐπιφέρει πρὸς κατασκευὴν
 τοῦτων τὴν ἐν τῇ βίβλῳ τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ γέ-
 γραμμένην ἱστορίαν περὶ τοῦ Ἄχαρ. Ἰστορεῖται γὰρ
 ὡς τοῦ Ἰησοῦ ἐπαγγελαμένου ἀνατεθειμένα εἶναι τῷ
 Θεῷ πάντα τὰ ἀπὸ τῆς Ἰεριχοῦντος σκυλευθησό-
 μενα, ὁ Ἄχαρ μετὰ τὴν ἄλυσιν τῆς πόλεως Ἰερι-
 χοῦντος, γλώτταν χρυσοῦν καὶ ὑφασμά τι ὑφέλωμε-
 νος, κατέχωσεν αὐτὰ ἐν τῇ σκηνῇ αὐτοῦ. Ὀργι-
 σθέντος δὲ τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦτο, ἤττηθησαν ἐν τῷ
 πολέμῳ οἱ Ἰσραηλῖται. Ὅτι δὲ ἀθλος ἦν ἡ αἰτία
 τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ, γέγονε κληῖρος, καὶ ἔπεσαν ἐπὶ
 τὸν Ἄχαρ. Κάκεινος, ἀνακρινόμενος, ὠμολόγησε τὸ
 κλέμμα καὶ τὰ κλαπέντα προσήνεγκε· καὶ ἐλιθοβο-
 λήθη αὐτός τε καὶ πάντες οἱ περὶ αὐτὸν, καὶ τὰ
 ζῶα, καὶ πᾶσα ἡ ὑπόσκηυ αὐτοῦ. Καὶ φησιν, Ἰδοὺ
 εἰς ἡμαρτε, καὶ ὑφέλωτο ἀπὸ τοῦ ἀναθέματος τῷ
 Θεῷ, καὶ διὰ τὴν ἀμαρτίαν ἐκεῖνος ἀπώλοντο ἐν τῷ
 πολέμῳ πολλοὶ ἐκ τῆς συναγωγῆς τῶν Ἰσραηλιτῶν·
 καὶ αὐθις ἢ ἐκδίκησις γέγονεν οὐκ εἰς ἐκεῖνον μόνον,
 ἀλλὰ καὶ εἰς πάντας τοὺς ἐκεῖνον. Πρὸς δὲ τὸν Ἰωσὺς
 εἰπόντων διαφορῶν εἶναι τῶν ἀνατεθειμένων τῷ Θεῷ
 καὶ τῶν διαφερόντων ἰδιώταίς, ἀντικαθίσταται ὁ ὁ-
 γιος, καὶ κατασκευάζει χεῖρονα ἐκεῖνης τῆς πλεο-
 νεξίας εἶναι τὴν παροῦσαν ἀρπαγὴν ὅτι τε τὰ ἐν τῷ
 καιρῷ τῆς ληλασίας τῶν βαρβάρων περιλειφθέντα
 πράγματα τῶν ἀδελφῶν, ὡς ἀνατεθειμένα τῷ
 Θεῷ λογίζονται· καὶ ὅτι κἴν ἰσότητα ἔχουσι τὰ παρὰ
 τῶν Ἄχαρ ἀποσυληθέντα καὶ τὰ παρὰ τούτων ἀρ-
 παγέντα, διὰ τὸ ἐκ προνομῆς ἦτοι αἰχμαλωσίας καὶ
 ἀμφοτέρω ἀποκερδανθῆναι, ἀλλ' ἢ ἐκ τούτων αἰτία
 μεῖζων ἐστίν. Ὅ μὲν γὰρ Ἄχαρ τῶν πολεμίων ὑφέ-
 λωτο· οἱ δὲ νῦν πλεονεκτῆσαντες τὰ τῶν ἀδελφῶν
 ἔρραζον, τὴν συμφορὰν τούτων κέρδος ὀλέθριον ἡγη-
 σάμενοι. Σημείωσαι τὰ παρόντα διὰ τοὺς ἀρπάζοντας
 τὰ τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τὰ τῶν μοναστηρίων, καὶ ἀπλῶς διὰ τοὺς ἰδιουμένους πάντα τὰ ἀνατεθειμένα τῷ
 Θεῷ.

ΖΩΝΑΡ. Ἐν τῇ βίβλῳ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ γέγρα-
 πται, ὅτι πολιορκῶν ὁ Ἰησοῦς οὗτος τὴν Ἰεριχῶν,
 πάντα τὰ ἐν αὐτῇ ἀνάθεμα ἐπηγγελάτο εἶναι Θεῷ.
 Ἐάλωκίαις δὲ τῆς πόλεως, ὁ Ἄχαρ, χρυσοῦν καὶ τι
 ὑφασμα ἀφέλωμενος, κατέχωσεν αὐτὰ ἐν τῇ σκηνῇ
 αὐτοῦ. Ὀργισθέντος δὲ τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦτο, ἤττηθη-
 σον μετὰ ταῦτα ἐν πολέμῳ οἱ Ἰσραηλῖται, καὶ ἔπε-
 σον πολλοί. Ζητούμενος δὲ αἰτίου τῆς τοῦ Θεοῦ ὀρ-

ε dedicatum erat, peccavit : et in omnem israel
 ε synagoram ira pervenit? Atque hic unus solus
 ε peccavit, sed non solus in suo peccato est mo-
 ε tuus. Nobis autem quidquid non nostrum, sed
 ε alienum est, hoc tempore lucrum, Deo dedica-
 ε tum esse existimandum est. Nam et ille quidem
 ε Achar ex præda accepit, et ipsi nunc ex præda
 ε accipiunt. Ac ille quidem, ea quæ erant hostium :
 ε qui vero nunc sunt, ea quæ sunt fratrum, pernicioso
 ε lucro lucrifacientes. »

BALS. Cum dixisset sanctus a fidelibus abdicari
 eos qui rapiunt quæ ad captivos pertinent, et ex
 barbarica præda relicta fuerunt; et quod propter
 eos qui sic sæpe lapsi et minime correpti sunt, in
 populum quoque ira Dei accumulata sit; ad eorum
 B confirmationem inducit Achar historiam in libro
 Jesu Nave descriptam. Narrat enim quod cum Jesus
 pronuntiasset omnia Deo esse dedicata spolia, quæ
 ex Jericho capta essent, aurea lingua et aliqua veste sur-
 repta, ea infodit in suo tentorio. Cum autem Deus
 propterea succensisset, in eo bello Israelitæ victi
 sunt. Quia autem non manifesta erat ira Dei causa,
 missa est sors, et cecidit super Achar. Ille autem
 interrogatus, furtum confessus est, et quæ surrepta
 sunt, protulit; et lapidibus obrutus est ipse, et
 omnes sui, et animalia, et tota ejus suppellex. Et di-
 cit : Ecce unus peccavit, et ex eo quod Deo dedica-
 tum est, sustulit; et propter illius peccatum, multi
 perierunt in bello, ex synagoga seu cætu Israelita-
 rum : et rursus ultio facta est, non in illum solum,
 sed in omnes suos. Eis autem qui forte dixerant,
 esse differentiam eorum quæ Deo dedicata fuerant,
 et eorum quæ ad privatos aliquos pertinent, resi-
 mit sanctus; et ostendit hanc rapinam esse illa ava-
 ritia deteriore; et quod eo tempore quo præda
 ab hostibus aguntur, res fratrum relicta, tanquam
 Deo dedicate reputantur : et quod, quamvis equa-
 litatem habeant, quæ ab Achar direpta fuere, et
 quæ ab eis rapta sunt, propterea quod et utraque
 ex prædatione vel captivitate comparata sunt;
 eorum tamen culpa major est. Achar enim res
 hostium abstulit : ii autem quos plura habendi li-
 bidine nunc invasit, bona fratrum rapuerunt; eorum
 calamitatem, lucrum perniciosum rati. Nota præ-
 sentem canonem propter eos qui res Ecclesiarum
 et monasteriorum rapiunt, et, ut semel dicam, pro-
 pter eos qui quæ sunt Deo dedicata, tanquam pro-
 pria vindicant.

ZONAR. Scriptum est in libro Jesu Nave, quod
 cum obsideret Jesus Jericho, quæcumque in illa
 erant, Deo dedicata pronuntiavit. Expugnata autem
 urbe, Achar sublato auro ac quodam indumento,
 illa in suo tabernaculo defodit. Quam ob causam irato
 Deo, victi sunt in bello post hæc Israelitæ, multi-
 que cecidere. Porro cum divinæ iracundiæ causa
 quæretur, missis sortibus Achar est designatus : ac

is quaestione habita furtum confessus est, eaque quæ furatus fuerat protulit, ipsæque cum uxore et liberis, ejusque tabernaculum, et jumenta 29 lapidibus obruta sunt. Ecce igitur, inquit, unus peccavit, perieruntque in bello Israelitæ multi, ac illi omnes. Amplificat porro hic magnus Pater illius temporis avaritiam, ac utrumque comparans, crimen hoc gravius quam quod ab Achar admissum est demonstrat. Ex præda siquidem, inquit, Achar ea sustulit quæ furatus est, ac isti pariter ex præda: cæterum ille res hostium rapuit, hi vero fratrum; quod gravius malum efficit. Infert dein te, quippe dicentibus quibusdam se hæc invenisse projecta, cum nemo forte illi sibi assereret, neque quorum essent novisse; ac ipsis quæ in Deuteronomio et Exodo habentur opponit, ac dicit; eis qui ejusmodi loquebantur sic ait Pater:

CANON IV.

« Nemo seipsum seducat, neque tanquam invenit: neque enim fas est ei qui invenit lucrifacere. Dixit enim Deuteronomium: Viso fratris tui vitulo, et ove errante in via, ea ne despezeris, sed ea restitutione restitues fratri tuo. Sin autem frater tuus ad te non approximat, neque ipsum noteris, coges ea et apud te erunt, donec ea frater tuus quaesierit, et reddes ea; et sic facies de ejus a.ino, et sic facies de ejus veste; et sic facies post omnem perditionem fratris, quæcumque ipsi perierint, et tu ea inveneris. » Hæc Deuteronomium. In Exodo autem, non solum si quis res fratris, sed etiam inimici invenerit, Restitutione, inquit, restitues ipsa domui domini ipsorum 2. Si autem ab eo qui in pace et in otio delicate vitam transigit, nec de suis est sollicitus, sive frater sit, sive inimicus, non licet lucrari; quanto magis ab eo qui rebus adversis premitur, et hostes fugit, et necessitate coactus propria relinquit?

BALS.—Est verisimile dixisse aliquos se non rapuisse res fratrum suorum captivorum: sed eas, inquebant, disjectas invenimus, nec sciebamus cujusnam erant, et propterea nulla in nos cadit reprehensio. Adversus eos ergo opponit sanctus Deuteronomium et Exodum: et dicit, quod etiamsi aliquis disjectas neglectu quoque habitas eo tempore res invenerit, ipsarum autem dominum ignoraverit, ne sic quidem eas lucrari permittitur. Debet enim eas servare, donec earum dominus illas cognoverit et quaesierit. Deinde infert, quod si lege Mosaica nulli licet, ea quæ ad alios pertinent, tanquam sua sibi propria ascribere, sive si sint amici, sive inimici, etiamsi tempore pacis neglectu quoque habitas sint, sed cogitur ea dominis ipsorum restituere, quamvis luxuriose et delicate vivant, nec proprias res invenire

¹ Deut. xxii, 4, 3. ² Exod. xxiii, 4.

(32') Καὶ φησιν· πρὸς τοὺς. Forte legendum: καὶ πρὸς τοὺς. I. BIT. PATROL.

(35) Μετὰ πάντων ΛΑΝ, κατὰ πάντα ἀπόλειαν.

ἄγης, ὁ κληρὸς ἐπὶ τοῦ Ἄχαρ ἔπει· κάκεινος ἀνακρινόμενος ὠμολόγησε τὸ κλέμμα, καὶ τὰ κλαπέτα προσήνεκε· καὶ ἐλεοβολήθη αὐτὸς καὶ ἡ γυνή, καὶ οἱ παῖδες αὐτοῦ, καὶ ἡ σκηνή, καὶ τὰ ζῶα. Ἰσοῦ ὄν, φησὶ, εἰς ἡμαρτε, καὶ ἀπόλοντο ἐν τῷ πολέμῳ Ἰσραηλῖται πολλοί· οἱ ἐκαίνοι πάντες. Ἔπειτα καὶ ἐξείρει ὁ μέγας οὗτος Πατὴρ τὴν τότε πλεονεξίαν· καὶ χεῖρονα εἶναι κατασκευάζει ἁμαρτίαν παρὰ τὴν τοῦ Ἄχαρ, συγκρίνων ἄμφω. Καὶ γὰρ ὁ Ἄχαρ, φησὶν, ἐκ προνομῆς ἔλαβεν ἃ ὕφειλετο, καὶ οὗτοι ὁμοίως ἐκ προνομῆς· ἀλλ' ἐκαίνοι μὲν τὰ τῶν πολεμίων ἔλαβον, οὗτοι δὲ τὰ τῶν ἀδελφῶν· ὅπερ μείζον ποιεῖ τὸ κακόν. Ἔπειτα ἐπιφέρει, ὡς τινῶν λεγόντων ὅτι· Εὐρομεν ταῦτα ἐβριμμένα τυχόν, μὴ τινοὺς ἀντιποιουμένου ἀφῶν, καὶ οὐδὲ ἴβδαιμεν τινῶν ἴσαν, καὶ ἀντιτίθην αὐτοῦ· καὶ τὰ τοῦ Δευτερονομίου καὶ τὰ τῆς Ἐξόδου· καὶ φησιν· πρὸς τοὺς (32') λέγοντας τὰ εἰρημένα φησὶν ὁ Πατὴρ ΚΑΝΟΝ Δ'.

« Μηδεὶς ἐξαπατάτω ἑαυτὸν, μήτε ὡς εὐρών· οὗτε γὰρ εὐρόντα κερδαίνειν ἔξεστι. Φησὶ γὰρ τὸ Δευτερονόμιον· Μὴ, ἰδὼν τὸν μόσχον τοῦ ἀδελφοῦ σου καὶ τὸ πρόβατον κλαυώμενα ἐν τῇ ὁδῷ, περιβῆς αὐτὰ, ἀποστροφῆ ἀποστρέψεις αὐτὰ τῷ ἀδελφῷ σου. Ἐάν δὲ μὴ ἐγγίξῃ ὁ ἀδελφός σου πρὸς σέ, μηδὲ ἐπιστάσαι αὐτόν, συνηξίεις αὐτὰ, καὶ ἔσται μετὰ σοῦ, ἕως ἂν ζητήσῃ αὐτὰ ὁ ἀδελφός σου, καὶ ἀποδώσῃς αὐτὰ. Καὶ οὕτω ποιήσεις τὸν ὄνον αὐτοῦ, καὶ οὕτω ποιήσεις τὸ ἵμῳ αὐτοῦ, καὶ οὕτω ποιήσεις μετὰ πάντων (33) ἀπόλειαν τοῦ ἀδελφοῦ σου, ὅσα ἂν ἀπόληται παρ' αὐτοῦ, καὶ εὐρήσῃς αὐτὰ. Ταῦτα ἐν Δευτερονόμιον. Ἐν δὲ τῇ Ἐξόδῳ, οὐ μόνον ἐὰν τὰ τοῦ ἀδελφοῦ τις εὐρήσῃ, ἀλλὰ καὶ ἐχθροῦ, ἀποστροφῆ, φησὶν, ἀποστρέψεις αὐτὰ εἰς τὸν οἶκον τοῦ κυρίου αὐτῶν. Εἰ δὲ ἐν εἰρήνῃ ῥαθυμούντος καὶ τρυφῶντος καὶ τῶν ἰδίων ἀμελοῦντος ἀδελφοῦ ἢ ἐχθροῦ, κερδῆναι οὐκ ἔξεστιν, πόσω μᾶλλον δυστυχοῦντος καὶ πολεμίου καὶ φεύγοντος, καὶ κατὰ ἀνάγκην τὰ ἴδια ἐγκαταλείποντος; »

BALS. Εἰκόσ ἦν εἰπεῖν τινὰς ὅτι Οὐκ ἠρπάσαμεν τὰ τῶν αἰχμαλωτισθέντων ἀδελφῶν, ἀλλ' εὐρομεναὐτὰ ἐβριμμένα, καὶ οὐκ ἴβδαιμεν τινῶν ἴσαν, καὶ διὰ τοῦτο ἀκαταίτητοι νομίζομεθα. Πρὸς γοῦν τοῦτους ἀντιτίθην ὁ ἅγιος τὰ τοῦ Δευτερονομίου καὶ τὰ τῆς Ἐξόδου, καὶ φησὶν, ὡς κἂν ἐβριμμένα καὶ ἀνεπιμέλητα καὶ ἐν καιρῷ τοιοῦτω εὐρήσῃ τις πράγματα, ἀγνοῖ δὲ καὶ τὸν δεσπότην αὐτῶν, οὐδὲ οὕτως ἐκχωρεῖται κερδῆναι αὐτὰ. Χρῆσται γὰρ φυλάξει αὐτὰ, ἕως ἂν ὁ κύριος αὐτῶν γῶν καὶ ζητήσῃ αὐτὰ. Ἔπειτα προσεπάγει ὅτι, ἐὰν κατὰ τὴν Μωσαϊκὴν νομοθεσίαν οὐκ ἔξεστι τινὶ ἰδιοῦσθαι τὰ ἐτέροις ἀνήκοντα πράγματα, κἂν φίλοι ὦσιν οὗτοι, κἂν ἐχθροί, κἂν ἀνεπιμέλητα ὦσι, καὶ ταῦτα ἐν καιρῷ εἰρήνης, ἀλλὰ ἀναγκάζονται ἀποκαθιστῆν αὐτὰ πρὸς τοὺς δεσπότης· τούτων καὶ τρυφῶντας, καὶ μηδὲ ἐπιστρεφόμενους· τῆς τῶν ἰδίων

εὐρέτεις· πόσῳ μᾶλλον ὀφείλει ὁ εὐρὼν ἀελοφῶ A
 δυστυχοῦντος καὶ αἰχμαλωτισθέντος ἢ καὶ φεύγοντος
 τοὺς βαρβάρους, πράγματα, καὶ κατὰ τοσαύτην
 ἀνάγκην ἀτημέλητα καταλιπόντος τὰ οἰκεία, ἀπο-
 καθιστῶν αὐτὰ πρὸς τὸ μέρος τοῦ οὕτω δυσπρα-
 γοῦτος ἀνθρώπου; Καὶ ὁ μὲν ἄγιος ταῦτα ἐθέ-
 σπει· καὶ ἐφεξῆς διδάσκει πῶς ὀφείλουσιν ἐπιτι-
 μᾶσθαι οἱ τε ἀρπάξαντες τὰ τοιαῦτα πράγματα,
 καὶ οἱ μὴ ἀρπάζοντες, ἀλλὰ εὐρόντες· πρὸς δὲ καὶ
 οἱ μετὰ τὴν εὐρεσιν μὴ ἀποκαθιστῶντες αὐτά.
 Ὁ δὲ πολιτικὸς νόμος φησὶν ἐν θέματι ε', τοῦ μγ'
 κεφαλαίου, τοῦ β' τίτλου, τοῦ ε' βιβλίου, ταῦτα
 ῥητῶς· Ὁ τὸ ἀλλότριον πρᾶγμα ἐρρίμμενον λαμβά-
 νων ἐπιτῶ κερδᾶναι, κἂν ἀγνοῆ τίνοσ ἐστίν, ὑπόκειται
 τῇ περὶ κλοπῆς ἀγωγῇ· εἰ μὴ ἄρα ἀπρονόητον ὁ
 δεσπότης εἴασεν αὐτό· τότε γὰρ κἂν ὡς κλέπτων B
 αὐτὸ ἔλαθεν, ἐπειδὴ ἐπαύσατο αὐτοῦ εἶναι, οὐχ ὑπό-
 κείται. Κλοπὴ γὰρ οὐ γίνεται μὴ ὄντος τοῦ κλοπῆν
 ὑφισταμένου. Εἰ δὲ τὸ μὴ ὄν ἀπρονόητον ἐνόμισεν
 ἀπρονόητον, οὐκ ἐστὶ κλέπτης· εἰ δὲ μὴ ἦν ἀπρο-
 νόητον, μήτε ἐνόμισεν, ἔλαβε δὲ, ἐπι τῶ δοῦναι τῶ
 εὐρισκομένῳ δεσπότη, οὐχ ὑπόκειται τῇ περὶ κλο-
 πῆς ἀγωγῇ, κἂν εὐρετρα λάβῃ. Ὡσαύτως καὶ τὸ εα'
 κεφ. τοῦ γ' τίτλου τοῦ β' βιβλίου οὕτω διαλαμβάνει·
 Ἐάν τις ἀπόντος πρᾶγμα κατέσχε σχολάζον, οὐκ
 ἐνήγετο τὸ παλαιὸν ἢ τῶ περὶ βίας παραγγέλματι, ἢ
 τῶ, Ὅπερ βίε ἢ λάθρα, εἰ μὴ ἄρα τῇ τὰ ἴδια ἐκδι-
 κούσῃ ἀγωγῇ, ἐν ᾗ δεσπότης ἦν ὁ ἀπών. Ἡμεῖς οὖν,
 ὡς νομέα ὄντα, βουλόμεθα κρατεῖσθαι τῶ περὶ βίας
 γενικῶ παραγγέλματι· γελοῖον γάρ ἐστὶ τὸ λέγειν, C
 ὅτι ἐνόμιζον ἴδιον τὸ ἀλλότριον· ὥσπερ οὖν καὶ ἐπὶ
 τῆς περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλάσιον ἀγωγῆς εἰπομεν,
 ὅτι ὁ παρὰ γνώμην τοῦ δεσπότη ψηλαφῶν κλοπῆν
 ἀμαρτάνει. Ταῦτα δὲ φαμεν, ἐὰν μὴ τριακονταετία
 παρήλθεν ἐξ οὗ τῆς νομῆς ἐπελάβετο. Σημειῶσαι τὰ
 ἐνταῦθα γεγραμμένα περὶ τῶν πραγμάτων τῶν
 αἰχμαλώτων. Ἀνάγνωθι καὶ βιβλ. λδ', τίτ. α', κεφ.
 ιζ', λέγον· Τοὺς ἀναληφθέντας παρὰ τῶν πολεμίων
 ἀγρούς οἱ πρώην ἀναλαμβάνουσι δεσπότη· οὐ γὰρ ἐν
 τάξει πραιβάσιον οὐδὲ δημόσιοι γίνονται. Οὐ γὰρ
 τῶν πολεμίων λαμβανόμενοι, γίνονται δημόσιοι. Ση-
 μελωσαι οὖν, ὅτι καὶ ἀπὸ τῶν κανόνων καὶ ἀπὸ τῶν
 νόμων οὐ μόνον οἱ τὰ τῶν αἰχμαλωτισθέντων ἀπο-
 συλῶντες ἢ ἀρπάζοντες κολάζονται καὶ ἐνέχονται,
 ἀλλὰ καὶ οἱ εὐρεμά τι ἢ ἀκίνητον σχολάζον λέγοντες D
 ἐφευρεῖν, καὶ μὴ αὐτίκα τὸ πρᾶγμα κατὰδῆλον ποιού-
 μενοι, καὶ φυλάττοντες αὐτὸ εἰς ὄνομα τοῦ δεσπότη,
 κατὰ μὲν τὸν ἐκκλησιαστικὸν νόμον ἐπιτιμηθήσου-
 νται, κατὰ δὲ τὸν πολιτικὸν ἢ ὡς κλέπται τιμωρηθή-
 σονται, ἐάν ἐστὶ τὸ πρᾶγμα κινήτων, ἢ τῶ περὶ βίας
 παραγγέλματι, ἐάν ἐστὶν ἀκίνητων. Ὅταν δὲ ἀπρο-
 νόητόν ἐστὶ τὸ εὐρεθῆν, τὸ παρὰ τοῖς νόμοις καλού-
 μενον προδερῆκτον, οὐ κολάζεται παρομοίως ὁ τοῦτο
 κατασχών· ἀλλ' εἰ μὲν κινήτων ἐστίν, ἀναγκάζεται
 αὐτὸ ἀποδοῦναι, καὶ μόνον, εἰ μὴ ἐδέσποσεν αὐτὸ, ὡς
 καλῆ πίστει νομεύς, ἐντὸς τριετίας· εἰ δὲ ἀκίνητων,
 αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ κατασχεθὲν ὡς προδερῆκτον, εἰ μὴ
 γέγονε τοῦτο δεσπότης, ἐντὸς δεκαετίας. Σχολάζον-
 τος δὲ καὶ ἀπρονόητου μεγάλῃ διασφορά. Τὸ μὲν γὰρ

current : quanto magis debet is qui res invenit fra-
 tris adversa fortuna ulentis, et in captivitatem ab-
 ducti, vel barbaros fugientis, et qui in tanta necessi-
 tate sua neglecta reliquit, eas tam infortunato homini
 restituere? Atque hæc quidem sanctus describit : et
 docet deinceps quomodo puniri debeant, et qui res eas
 rapuerunt, et qui non rapuerunt, sed invenerunt, et
 qui postquam invenerunt eas non restituerunt. Lex
 autem civilis hæc expresse dicit in themate 5, cap.
 43, tit. 12, lib. LX : Qui rem alienam abjectam ac-
 cipit, ut eam lucretur, etiamsi ignorat cujus sit,
 est furti actioni obnoxius : nisi forte dominus eam
 ita reliquerit, ut cujus nullam curam gerat. Tunc
 enim etiamsi ut ea furans ceperit, quoniam ipsius
 esse desiit, furti non tenetur. Non enim sit furtum,
 nisi sit cui furtum fiat. Si autem quod non est pro
 derelicto habitum, pro derelicto esse habitum exi-
 stimavit, non est fur ; si autem nec pro derelicto
 habebatur, nec pro derelicto haberi existimavit, ac-
 cepit autem ut domino invento redderet, actione furti
 non tenetur, etiamsi 30 pro inventione pretium
 acceperit. Similiter et 61 cap. 3 tit., L lib. si habet :
 Si quis absentis rem vacantem detinuisse, non u-
 nebatur olim vel interdicto de vi, vel interdicto,
 Quod vi aut clam, nisi utique rei vindicatione, qua-
 tenus absens erat dominus. Nos ergo volumus eum
 ut qui sit possessor, generali de vi interdicto teneri.
 Est enim ridiculum dicere quod proprium existima-
 bant id quod est alienum : quemadmodum et de
 furti in duplum actione diximus, quod qui præter
 domini sententiam ac voluntatem contrectat, furtum
 committit. Hæc autem dicimus nisi xxx annorum
 spatium præterierit, ex quo possessionem apprehen-
 dit. Nota quæ hic de captivorum rebus scripta
 sunt. Lege etiam lib. xxxiv, tit. 1, cap. 17, dicens :
 Receptos ab hostibus agros, qui prius erant domini
 recipiunt ; non enim loco prædæ sunt, neque publi-
 cantur. Qui ex hostibus enim rapiuntur, non sunt
 publici. Nota ergo quod etiam et canonibus et legi-
 bus, non solum qui captivorum res deprædantur et
 diripiunt, puniuntur et tenentur ; sed etiam in qui
 rem immobilem vacantem invenisse se dicunt, et
 non statim rem aperiunt, et eam nomine domini
 possident ; secundum legem quidem ecclesiasticam
 eis pœnitentia injungetur ; secundum civilem autem,
 vel ut fures puniuntur, si res erit mobilis, vel in-
 terdicto de vi, si erit immobilis. Quando autem,
 quod inventum neglectum est, quod a legibus pro-
 derelictum nuncupatur, non similiter punitur, qui
 id detinuit. Sed si sit quidem res mobilis, cogitur
 eam domino restituere, et solum nisi ejus domi-
 nium assecutus sit, ut bonæ fidei possessor, intra
 triennium ; si autem illud immobile, quod pro de-
 relicto detentum est, nisi ejus factus sit dominus,
 intra decennium. Vacantis autem, et ejus quod pro
 derelicto habetur, magna est differentia. Quod enim
 vacat, animo possidemus, etiamsi id naturaliter
 non possidemus ; quod autem pro derelicto, nec civi-
 liter, nec naturaliter possidemus ; et ideo a bonæ

filii posse sorem ejus dominium acquirunt. Hæc autem locum non habent in his quæ ad captivos pertinent; et ideo qui ea detinent, et non restituant, ut superius dictum, citra ullam distinctionem, et tenentur, et puniuntur.

καὶ διὰ τοῦτο οἱ κατέχοντες αὐτὰ καὶ μὴ ἀποκαθιστῶντες, ὡς ἀνωθεν εἴρηται, ἀδυστάτως καὶ ἐνεχονται καὶ κολάζονται.

ZONAR. Ne quisquam se ipsum seducat, quasi rem fratris projectam fortasse planeque neglectam invenierit. Nam etsi ita inveniat ipsam, lucrari haud fas est, sibi que rem alienam vindicare, etiam si forte ignoret dominum; sed illam sumere oportet, ac usque illam dominus norit ac requirat, servare. Tum Deuteronomii ac Exodi locus profert, ita dicens: Si pacis tempore frater tuus, aut inimicus tuus ex negligentia rem suam perdat, haud fas est, si eam invenieris, tibi propriam vindicare, sed ei qui perdidit servari antiqua lex jubet; quanto magis si res invenieris fratris tui qui aufugit, aut in servitutem abductus est, ab ipso relictas, servare illas ac infortunialis presso reddere oportebit?

CANON V.

« Alii autem se ipsos seducunt, pro propriis quæ perierunt, aliena quæ invenierunt, detinentes: ut quoniam Boradi et Gothi eis hostilia fecerant, ipsi sint aliis Boradi et Gothi. Propterea ergo fratrem et consensem nostrum Euphrosynum ad vos misimus, ut secundum formam quæ hic est, et ipse det similiter, et quorum accusationes admittere oporteat, et quos a precibus abdicare. »

BALS. Postquam sanctus, quæ erant consentanea respondit iis qui dicebant se ut disjectas et neglectas sibi vindicasse; nunc iis respondet, qui, quæ ad captivos pertinebant, pro iis quæ sibi ab hostibus prius ablata fuerant, vindicabant. Dicit enim et hoc esse fraudem et inanem prætextum. Neque enim æquum est, ut qui ex bello barbarico detrimentum acceperint, non toleranter ferant, sed sint ipsi hostes fratrum, et alii in ipsos barbari appellentur. Propterea, inquit, misimus ad vos fratrem Euphrosynum, ut juxta formam hic traditam, seu quemadmodum hic fecimus, isthic quoque det formam ut sic vos faciatis. Deinde dicit: Euphrosynus vos docebit quosnam et adversus quos accusantes admittere, et quosnam ab Ecclesia et fidelium communionem abdicare oporteat.

ZONAR. Nonnulli, inquit, amissis rebus suis, et aliena invenientes, pro iis quæ amiserant ea detinere se asserunt, se ipsos decipientes. Quod enim, ait, illis fuere hostes barbari, hoc ipsi sunt fratribus. Barbari res illorum rapuerunt, ac illi fratrum. Propterea, inquit, [Euphrosynum] ad vos misimus, ut secundum formam hic observatam vos quoque

αγαλάζων ψυχή νεμόμεθα, καὶ φυσικῶς αὐτὴ σὲ κατέχομεν· τὸ δὲ προβαρλιχτον οὐδὲ νομίμως οὐδὲ φυσικῶς κατέχομεν· καὶ διὰ τοῦτο δεσπόζεται παρὰ τοῦ καλῆ πίστευ νεμηθέντος αὐτοῦ. Ταῦτα δὲ χωρὶν οὐκ ἔχουσιν ἐπὶ τῶν ἀνηκόντων τοῖς αἰχμαλωτισθεῖσι.

ZONAR. Ὅτι μὴ ἐξαπατῶν τις ἑαυτὸν, ὡς εὐρίων τὸ τοῦ ἀδελφοῦ πρᾶγμα ἐβριμμένον ἰσως καὶ ἀνεπιμέλητον καίμενον. Καὶ γὰρ οὕτως εὐρήν αὐτὸ, οὐκ ἔστι: κερδῆσαι αὐτὸ καὶ οἰκείωσασθαι τὸ ἀλλότριον καὶ ἰσως ἀγνοῆσθαι τὸν δεσπότην τοῦ πράγματος· χρεώσται γὰρ λαβεῖν αὐτὸ, καὶ φυλάξαι ἕως ὁ κύριος αὐτοῦ γνῶσθαι καὶ ζητήσθαι αὐτό. Καὶ τὰ τοῦ δευτερονομίου καὶ τὰ τῆς Ἐξέδου ἐπάγει λέγων ὅτι, Ἐάν ἐν καιρῷ Βεῖρήνης ὁ ἀδελφός σου ἢ ὁ ἐχθρός σου ἐκ ῥύθμιδος ἀπολέσθαι τὸ ἴδιον, οὐκ ἔστι σοι εὐρόντι αὐτὸ κερδοῦς ἴδιον ποιήσασθαι, ἀλλὰ ἐπαναῶσαι τῷ ἀπολέσαντι αὐτὸ ἀπαιτῆ κατὰ τὸν νόμον τὸν παλαιόν· πῶς μᾶλλον, ἐάν τοῦ φεύγοντος ἀδελφοῦ σου ἢ τοῦ αἰχμαλωτισθέντος εὐρήσεις πρᾶγματα παρ' αὐτῶν ἐγκαταλείψθαι, χρὴ σὲ φυλάξαι αὐτὰ καὶ ἀποδοῦναι τῷ δυσπραγοῦντι;

KANON E.

« Ἄλλοι δὲ ἑαυτοὺς ἐξαπατῶσιν, ἐπὶ τῶν ἰδίων καὶ τῶν ἀπολωμένων ἢ εὐρον ἀλλότρια κατέχοντες· ἵνα ἐπειθὴ αὐτοῖς Βοράδοι καὶ Γόθοι τὰ τοῦ πολέμου εἰργάσαντο, αὐτοὶ ἄλλοις Βοράδοι καὶ Γόθοι γίνονται. Ἀπιστεῖλαμεν οὖν τὸν ἀδελφὸν καὶ συγγεροντα Εὐφρόσυνον διὰ ταῦτα πρὸς ὑμᾶς, ἵνα κατὰ τὸν ἐνθάδε τύπον καὶ αὐτὸς δῶν ὁμοίως καὶ ὡς δεῖ τὰς κατηγορίας προσέσθαι, καὶ οὐς δεῖ ἐκκηρύξαι τῶν εὐχῶν. »

BALS. Ἀπολογησάμενος ὁ ἅγιος τὰ εἰκοσα πρὸς τοὺς λέγοντας, ὡς ἐβριμμένα καὶ ἀτημέλητα εὐρεῖν τὰ τῶν αἰχμαλωτισθέντων πρᾶγματα, καὶ διὰ τοῦτο ἰδίωσασθαι αὐτὰ· ἄρτι ἀπολογεῖται πρὸς τοὺς ἀντιποιομένους τῶν διαφερόντων τοῖς αἰχμαλωτισθεῖσιν ἐπὶ τῶν φθασάντων παρὰ τῶν πολεμίων ἀφαιρεθῆναι πραγμάτων αὐτῶν. Φησὶ γὰρ ὡς καὶ τοῦτο ἀπάτη ἐστὶ καὶ ματαία πρόφασις. Οὐδὲ γὰρ δίκαιόν ἐστι τοῦτους γεγονότας παρανόμιμα πολεμίου βαρβαρικοῦ μὴ κερτρηῆσαι, ἀλλὰ γενέσθαι αὐτοὺς πολεμίους τῶν ἀδελφῶν, καὶ χρηματίσαι εἰς τοὺτους ἄλλους βαρβάρους. Διὰ ταῦτα ἀπιστεῖλαμεν, λέγει, τὸν ἀδελφὸν Εὐφρόσυνον πρὸς ὑμᾶς, ἵνα κατὰ τὸν ἐνταῦθα τύπον, ἦγουν, καθὼς ἡμεῖς ἐνταῦθα ἐποιήσαμεν, δῶν τύπον καὶ αὐτῶν ὥστε οὕτω ποιεῖν ὑμᾶς. Εἰτά φησιν ὡς ὁ αὐτὸς Εὐφρόσυνος ἀναδιδάξαι τινὰς δεῖ προσδέσθαι κατηγοροῦντας κατὰ τινων, καὶ τινὰς χρὴ ἀποκηρύττειν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς κοινωνίας τῶν πιστῶν.

ZONAR. Τινὲς, φησὶν, ἀπολέσαντες οἰκεία πρᾶγματα, καὶ εὐρόντες ἀλλότρια, λέγουσι κατέχον αὐτὰ, ἀνθ' ὧν ἀπέλεσαν, ἐξαπατῶντες ἑαυτοὺς. Ὅπερ γὰρ, φησὶν, ἐγένοντο ἐκεῖνοι οἱ πολέμοι βαρβαροί, τοῦτο γίνονται αὐτοὶ τοῖς ἀδελφοῖς. Ἠρπασαν οἱ βαρβαροὶ τὰ ἐκείνων, κάκεινοι τὰ τῶν ἀδελφῶν. Διὰ ταῦτα ἀπιστεῖλαμεν, λέγει, ἵνα κατὰ τὸν ἐνταῦθα τύπον,

καὶ αὐτόθι ὥστε οὕτως ὑμᾶς ποιῆν, καὶ τίνας δεῖ A
κατηγοροῦντάς τινων προσδέχεσθαι, καὶ οὐς ἐκκη-
ρύξαι, ἤγουν τίνας τῆς Ἐκκλησίας ἐξῶσαι, καὶ τῶν
πιστῶν χωρίσαι, ὥστε μὴ συνεύχεσθαι αὐτοῖς. Τί-
νας δὲ δεῖ κατηγοροῦντας προσδέχεσθαι, τὸ ἔκτον
κεφάλαιον τῆς δευτέρας οἰκουμενικῆς συνόδου δι-
δάσκει. Ἀναγνωστέον καὶ τὰ ἐκεῖ γεγραμμένα.

ΚΑΝΟΝ Γ΄.

« Περὶ τῶν βίβη κατεχόντων τοὺς ἐκ τῶν βαρβάρων
« αἰχμαλώτους. Ἀπηγγέληθ' ἐπὶ ἡμῖν καὶ ἀπιστον
« ἐν τῇ χώρῃ ὑμῶν γενόμενον, πάντως που ὑπὸ
« ἀπίστῳ καὶ ἀσεβῶν καὶ μὴ εἰδῶν μηδὲ ὄνομα
« Κυρίου, οὗτις ἄρα εἰς τοσοῦτον τινες ὠμότητος καὶ
« ἀπανθρωπίας προεχώρησαν, ὥστε τινὰς τοὺς δια-
« φυγόντας αἰχμαλώτους βίβη κατέχειν. Ἀποστείλατέ
« τινὰς εἰς τὴν χώραν, μὴ καὶ σκηπτὸι πέσωσιν ἐπὶ B
« τοὺς τὰ τοιαῦτα πράσσοντας. »

ΒΑΣ. Ἐμαθεν ὁ ἅγιος ὡς τινες ὀρθόδοξοι αἰχμά-
λωτοι, τὰς βαρβαρικὰς χεῖρας διαφυγόντες, κατέ-
χονται ὑπὸ τινῶν κατὰ βίαν, καὶ οὐ παραχωροῦνται
οἴκαδε ὑποστρέφαι. Φησὶν οὖν πρὸς οὐς ἀπεστάλη τὸ
ἐπιστολιμαῖον τοῦτο γράμμα, ὡς τοῦτο καὶ ἀπιστον
ἐλογίσθη αὐτῷ ἔργον γὰρ ἔστιν ἀπίστον καὶ ἀσε-
βῶν. Εἰ δὲ γέγονεν, ἀνεκδέχεται οὐκ ἔσται. Διδὸν
ἀπελῶσαι τὰ περὶ τοῦτου πολυπραγμονηθῆναι, καὶ
ἀποστελῆαι εἰς τὴν χώραν καὶ ἐρευνῆσαι. Νομίζει
γὰρ ὡς καὶ σκηπτὸς, ἤγουν πῦρ, ἐκ τοῦ οὐρανοῦ
ἔπεσε, καὶ κατέφλεξε τοὺς ταῦτα πράσσοντας.

ΖΩΝΑΡ. Τινὰς, φησὶν ὡς ἐμάθομεν, αἰχμαλώτους
διαφυγόντας τοὺς πολεμίους, βίβη κατέχουσιν· οἵτινες
πάντως ἀπιστοὶ εἰσι καὶ ἀσεβεῖς, καὶ οὐδὲ θεοῦ ἐπί-
γνωσιν ἔχουσιν. Ἀπαιτεῖ οὖν ὁ ἅγιος τοὺς πρὸς οὐς
γράφει, ἀποστελῆαι εἰς τὴν χώραν καὶ ἐρευνῆσαι
περὶ τοῦ πράγματος, ἵνα μὴ πῦρ, φησὶν, ἐξ οὐρανοῦ
πέσῃ καὶ καταφλέξῃ τοὺς ταῦτα πράσσοντας. Τοῦτο
δὲ εἶπε, τὴν ἀτοπίαν δεκνύων τῆς πράξεως.

ΚΑΝΟΝ Ζ΄.

« Περὶ τῶν ἐγκαταλεχθέντων τοῖς βαρβάροις, καὶ
« ἀτοπὰ τινὰ κατὰ τῶν ὀμοφύλων τολμησάντων. Τοὺς
« μὲν οὖν ἐγκαταλεχθέντας τοῖς βαρβάροις καὶ μετ'
« αὐτῶν ἐν αἰχμαλωσίᾳ ἐπαλθόντας, ἐπιλαομένους,
« οὗτις ἦσαν Ποντικοὶ καὶ Χριστιανοὶ, ἐκβαρβαρωθέν-
« τας δὲ ὡς καὶ φονεῦναι τοὺς ὀμοφύλους ἢ ξύλη ἢ
« ἀγγόνη, ὑποδεικνύεται δὲ ἡ ὁδοῦς ἢ οἰκίας ἀγνοοῦσι,
« τοῖς βαρβάροις· καὶ τῆς ἀκροάσεως ἀπαίρηται δεῖ, D
« μέχρις ἂν κοινή περὶ αὐτῶν τι δόξη συνελθοῦσι τοῖς
« ἁγίοις, καὶ πρὸ αὐτῶν ἐπὶ ἁγίῳ Πνεύματι. »

ΒΑΣ. Τοὺς μέντοι μετὰ τὸ αἰχμαλωτισθῆναι τοῖς
βαρβάροις ὀμοφρονήσαντας, καὶ μετ' αὐτῶν οἷον βαρ-
βαρωθέντας, καὶ τοὺς ὀμοφύλους Χριστιανοὺς φονεύ-
σαντας, ἢ ὁδοὺς ἀγνοομένας τοῖς βαρβάροις, καὶ
ἀπαγούσας εἰς Χριστιανούς ὑποδείξαντας, ἢ οἰκίας
τούτων καταδήλους τοῖς πολεμίοις ποιήσαντας, μηδὲ
εἰς ἀκρόασιν τῶν θεῶν δοξολογιῶν παραδεχθῆναι δια-
ρίζεται· ἀλλὰ ἐξω παντελῶς τῆς ἐκκλησίας ἵστα-
σθαι αὐτοὺς ἐν τόπῳ προσκλαίωντων πάντως μετ'
τὴν ἐξμολόγησιν ἢ τὴν καταδικήν, ἕως ἂν σκοπήσω-
σιν οἱ ἅγιοι περὶ αὐτῶν κοινή συνελθόντες. Ἅγιοις

illie faciatis, et quorum accusationes et contra quos
oporteat admittatis, et quos decet abdicetis, hoc est
officialis ab Ecclesia, atque a fidelibus segregetis, ne
cum ipsis una precentur. Porro quorumnam accu-
sationes admittendæ sint, sextum secundæ œcume-
nicæ synodi caput docet. Legantur etiam quæ ibi
scripsimus.

CANON VI.

« De iis qui captivos ex barbaris fugientes vi deti-
« nent. Denuntiatur autem nobis quidpiam in-
« credible in vestra regione factum esse, omnino
« ab infidelibus et impiis, et qui ne nomen quidem
« Domini noveret; quod nonnulli eo inhumanitatis
« crudelitatisque processerunt, ut captivos aliquos qui
« effugerunt, vi retinuerunt. Mittite aliquos in re-
« gionem, ne vel fulmina in eos cadant qui hæc
« agunt. »

BALS. Accepit sanctus quod quidam captivi ortho-
doxi, postquam manus barbaricas evasere, vi a qui-
busdam detinentur, nec domum reverti sinuntur.
Dicit ergo iis, ad quos scriptum hoc epistolare mis-
sum est, quod hoc ei incredibile visum est: est
enim infidelium et impiorum opus. Sin autem fa-
ctum est, non remanebit impunitum. Et ideo debent
hæc diligenter inquiri, et mitti in regionem qui hæc
perscrutentur. Existimat enim, quod etiam fulmen
seu ignis sit casurus, et eos qui hæc agunt exu-
sturus.

ZONAR. Nonnulli, inquit, ut didicimus, captivos
ex hostibus diffugientes vi retinent: qui sunt om-
nino infideles et impij, neque vel Deum norunt.
Profunde sanctus vir ab iis ad quos scribit, postulat
mitti in regionem homines qui de hac re inquirent;
ne, inquit, ignis cadat cœlitus, ac eos qui hæc
agunt absumat. Hoc autem dixit, facinoris gravita-
tem indicans.

32 CANON VII.

« De iis qui inter barbaros annumerati sunt, et
« absurda quædam in eos qui sunt sui generis fecerunt.
« Eos itaque qui inter barbaros enumerati
« sunt, et cum eis in captivitate invasissent, obliti
« se esse Ponticos et Christianos, efferati autem
« barbarique redditi, ut et eos qui sui sunt generis,
« vel ligno vel suffocatione interficiant, vias autem
« vel domos nescientibus barbaris ostendant; etiam
« ab auditione arcere oportet, donec de iis con-
« gregatis sanctis aliquid communiter visum fuerit,
« et ante eos sancto Spiritui. »

BALS. Eos quidem qui postquam captivi facti
sunt, barbaris consenserunt, et cum eis veluti
barbari effecti sunt, et sui generis Christianos in-
terfecerunt, vel vias barbaris ignotas et ad Chri-
stianos ducentes ostenderunt, vel eorum ædes hos-
tibus manifestas fecerunt, ne ad divinarum quidem
laudum auditionem admittendos esse decernit: sed
eos omnino extra ecclesiam statui in loco defen-
tium, post confessionem scilicet vel condemnationem,
donec sancti simul congregati de iis com-
muniter statuerint. Sanctos autem episcopos appel-

lat. Illud autem, ante ipsos sancto Spiritui, sub-
junctum, ostendens, quod quæcumque in communi
consideratione ab episcopis dispensantur et statuun-
tur, Spiritus sanctus ea suggerit. Et lex quidem
ecclesiastica ipsos sic punit. Lex vero civilis eos
majestatis crimini subjicit. Dicit enim primum ca-
put, 36 tit., lx lib. : Lex majestatis similis est legi
de sacrilegio. Et tenetur ea, qui adversus populum
Romanum commisit, et qui dolo malo curavit
injussu principis obsides interimi; vel ut armati
homines in urbe sint adversus rempublicam, vel ut
loca aut templa occupentur, vel seditiosus fiat con-
ventus, vel ut occidatur magistratus, et ad hostes
nuntium vel litteras misit, vel signa eis dedit, aliove
modo eis tulit auxilium, et qui sollicitavit vel con-
citavit milites ad seditionem vel turbam contra
rempublicam. Et cap. 3 ejusdem tit. et lib. : Qui
hostes sollicitavit, et eis rempublicam tradidit, ca-
pite punitur. Et deinceps disserit caput de aliis
quibusdam similibus. Et hæc quidem de iis qui in
captivitatem abducti sunt, et hostibus consenserunt,
et de iis istidem qui non in captivitatem abducti
sunt, cum hostibus tamen consenserunt, et adver-
sus Romanum imperium conspirarunt. Qui autem
cum iis qui terram mareque depopulantur, una
depredati sunt, magis, ut mihi videtur, punientur,
quia major est eorum improbitas. Hostes enim a-
perta fronte, et nudo, ut aiunt, capite bellum com-
parant; latrones autem clam et occulte inopinatam
cædem moliantur. Quanto ergo prævisi periculi
pugna levior est inopinato malo, tanto hostium in-
sultus est tolerabilior latronum insidiis.

ἡ μάχη κουφοτέρα ἐστὶ τοῦ ἀπροσδοκῆτου κακοῦ,
τῆς τῶν ληστευόντων ἐπιβουλῆς.

ZONAR. Quicumque quidem, ait, aliquando in
servitute abducti se barbaris adjunxerunt, et una
cum iis grassati sunt uorum barbariem induen-
tes, ac velut oblitii se ex Ponto Christianos esse,
eos qui ejusdem sunt generis interfecere, vel bar-
baris ignotas monstravere vias, domosve ipsis oc-
cultas; hi ne ad auditionem quidem admittantur,
pænitentiam agentes; hoc est, extra ecclesiam
omnino consistant, in loco videlicet stentium, do-
nec in communi conventu sancti de ipsius delibe-
rent. Sanctos porro aut episcopos vocat, aut sim-
pliciter fideles, magni Pauli apostoli exemplo
Illa autem verba, ante ipsos Spiritui sancto, ideo
adjunxit, ut quæcumque in communi consilio ab
episcopis, vel etiam a quibuscumque fidelibus decer-
nuntur, Spiritum sanctum ea deliberantibus sugge-
rere demonstrat.

33 CANON VIII.

« De iis qui alienas domos hostiliter ingredi ausi
« sunt in barbarorum incursione. Eos autem qui
« alienas domos invadere ausi fuerint, si accusati
« quidem convicti fuerint, nec auditione dignos
« existimare. Sin autem indicarint se ipsos ac red-
« diderint, in eorum qui convertuntur ordinem
« subscerni. »

A δὲ τοὺς ἐπισκόπους καλεῖ. Τὸ δὲ, πρὸ αὐτῶν τῷ ἁγίῳ
Πνεύματι, ἐπήγαγε, δεικνύς, ὅτι ὅσα ἐν κοινῇ διασκε-
φῇ οἰκονομοῦνται παρὰ τῶν ἐπισκόπων, τὸ ἅγιον
Πνεῦμα ὑποτίθῃσιν αὐτά. Καὶ ὁ μὲν ἐκκλησιαστικὸς
νόμος οὕτω τοὺς καλεῖ· ὁ δὲ πολιτικὸς τῷ περὶ
καθοσιώσεως ἐγκλήματι καθυποβάλλει τοὺς τοιοῦτους.
Θηεὶ γὰρ κεφάλ. α' τοῦ λς' τίτλου τοῦ ξ' βιβλίου·
Ὁ περὶ τῶν ἐπιβούλων νόμος ὁμοίως ἐστὶ τῷ περὶ
ἱεροσυλίας. Καὶ ἐνέχεται αὐτῷ ὁ κατὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ
δήμου πλημμελήσας, καὶ σπουδάζας κατὰ ὄλον παρὰ
κλέυσιν βασιλέως ἀναιρεθῆναι τοὺς ὁμήρους· ἢ ἵνα
ἐνοποιοὶ ἀνθρώποι ἐν πόλει κατὰ τῆς πολιτείας ὦσιν,
ἢ ἵνα τόπος ἢ ἱερὰ κατασχεθῶσιν, ἢ στασιώδης γέ-
νηται σύνοδος, ἢ ἵνα φρονεθῇ ὁ ἀρχων· καὶ ὁ πρὸς
τοὺς πολεμίους γράμμα ἢ ἀγγελον πέμψας ἢ σημείον
B αὐτοῖς δεδωκώς, ἢ ἄλλως βοηθήσας αὐτοῖς, καὶ ὑπο-
νοθεύσας στρατιώτας πρὸς στάσιν ἢ θόρυβον κατὰ
τῆς πολιτείας. Καὶ κεφάλ. γ', τοῦ αὐτοῦ τίτλου καὶ
βιβλίου· Ὁ τοὺς πολεμίους ἐραθίσας, ἢ παραβοῦς αὐ-
τοῖς πολλῆν, εἰς κεφαλὴν τιμωρεῖται. Καὶ ἐφεξῆς
διαλέγεται τὸ κεφάλαιον περὶ ἄλλων τινῶν ὁμοίων.
Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν αἰχμαλωτισθέντων καὶ ὁμο-
φωνησάντων τοῖς πολεμίοις, καὶ περὶ τῶν μὴ αἰχμα-
λωτισθέντων, ὁμοῦ μὲντοι τοῖς πολεμίοις ὁμογνωμο-
νησάντων, καὶ φρονησάντων κατὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς
ἐξουσίας. Οἱ δὲ τοῖς κατὰ χέρσον καὶ θάλατταν λη-
στεύουσι συλληπτοῦσαντες, κλειόνως, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ,
κολασθῆσονται· ὅτι καὶ μείζων ἐστὶ τούτων ἢ κακία.
Οἱ μὲν γὰρ πολέμοι κατὰ πρόσωπον καὶ γυμνῇ κε-
φαλῇ, τὸ λεγόμενον, τὸν πόλεμον συνιστῶσιν· οἱ δὲ
λησταὶ ἀοράτως καὶ ἀφανῶς ἀπροσδόκητον μεταπέσει
C φόνον. Ὅσον οὖν τοῦ προκειμένου κατ' ἐν κινδύνου
ποσούτου καὶ ἡ τῶν πολεμίων ἐφοδος ἀνεκτοτέρα ἐστὶ

ZONAR. Ὅσοι μὲν οὖν, φησὶν, αἰχμαλωτισθέντες
ποτὲ, συγκατετάγησαν τοῖς βαρβάροις, καὶ μετ' αὐ-
τῶν ἐπῆλθον βαρβαρωθέντες τὰ εἶδη· καὶ ὡς περ ἐπι-
λαθόμενοι, ὅτι ἐκ τοῦ Πόντου ἦσαν Χριστιανοί, ὁμο-
φύλους ἐφόνευσαν, ἢ ὁδοῦ ὑπεδείκνυον τοῖς βαρβάροις
ἀγνοουμένας αὐτοῖς, ἢ οἰκίας λανθανούσας αὐτούς· οὗ-
τοι μὴδὲ εἰς ἀκράσιν παραδεχθῆτωσαν μετανοούντες·
τουτέστιν ἔξω παντελῶς τῆς ἐκκλησίας ἐστηκέτω-
σαν, ἐν τόπῳ δηλαδὴ προσκλαιόντων, ἕως ἂν σκοπή-
σωσιν οἱ ἅγιοι περὶ αὐτῶν κοινῇ συνελθόντες. Ἄγιους
δὲ ἢ τοὺς ἐπισκόπους καλεῖ, ἢ τοὺς πιστοὺς ἀπλῶς
D κατὰ τὸν μέγαν ἀπόστολον Παῦλον. Τὸ δὲ, πρὸ αὐ-
τῶν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, ἐπήγαγε, δεικνύς, ὅτι ὅσα
ἐν κοινῇ διασκέφῃ οἰκονομοῦνται παρὰ ἐπισκόπων,
ἢ καὶ ἀπλῶς τῶν πιστῶν, τὸ ἅγιον Πνεῦμα ὑποτίθῃ-
σιν αὐτά τοῖς περὶ αὐτῶν διασκεπτομένοις.

CANON H.

« Περὶ τῶν οἰκίαις ἄλλοτριῶς ἐπελθεῖν τολμησάν-
« των ἐν τῇ τῶν βαρβάρων ἐπιδρομῇ. Τοὺς δὲ οἰκίαις
« ἄλλοτριῶς ἐπελθεῖν τολμησάντας, ἐὰν μὲν κατη-
« γορηθῆτε, ἐλεγχθῶσι, μὴδὲ τῆς ἀκροάσεως ἀξίω-
« ζαι· ἐὰν δὲ αὐτοὺς ἐξεῖπωσι καὶ ἀποδώσιν, ἐν τῇ
« τῶν ὑποστρεφόντων τάξει ὑποπίπτειν. »

ΒΑΣΣ. Παχυμερῶς διαλαβὼν ὁ ἅγιος περὶ τῶν ἀρ- A
 πασάντων ἢ εὐρηκότων πράγματα τινῶν αἰχμαλωτι-
 σθέντων, ὅσον τέως εἰς τὸν λόγον τῶν ἐπιτιμίων·
 ἄρει καὶ τὰ εἶδη τῆς μετανοίας ἦτοι τῶν ἐκκλησια-
 στικῶν ἐπιτιμίῶν ἄρχεται λέγειν. Καὶ αὐτίκα διορί-
 ζεται, ἵνα μὴδὲ μετὰ τῶν ἀκρωμένων ἰστώνται,
 ἀλλὰ μετὰ τῶν προσκλαίωντων ἔξωθεν τῆς ἐκκλη-
 σίας, οἱ ἀρπάσαντες τοιοῦτόν τι πρᾶγμα αἰχμαλώτου,
 καὶ μὴ ἀντιστρέψαντες αὐτὸ, ἀλλὰ ἀναμείναντες κατ-
 ηγορίαν καὶ ἐλεγχὸν διὰ τὴν ἄρνησιν. Τοῦς δὲ ἐαυ-
 τοῦς προσαγγελλαντας καὶ δόντας καλοθελῶς πρὸ ἀνα-
 γωγῆς ἀφελόντο, διορίζεται διὰ τὴν μεταμέλειαν
 συνεύχεσθαι, ἦγουν συνίστασθαι, μετὰ τῶν πιστῶν·
 ὑποπίπτειν δὲ αὐτῶν διὰ τὸ ἀναγκάζεσθαι ἐξέρχεσθαι
 μετὰ τῶν κατηγορουμένων. Καὶ ὁ μὲν ἐκκλησιαστικὸς
 νόμος οὕτω τοῦτους κολάζει· ὁ δὲ πολιτικὸς τοὺς ἄρ- B
 παγας καὶ πρὸ καταδικῆς προσάγοντας τὸ ὑπ' αὐτῶν
 ἄρπαγὴν οὐ προσδέχεται. ἄλλ' εἰς τὸ τετραπλάσιον
 καταδικάζει. Φησὶ γὰρ κεφ. ε', τοῦ ιζ' τίτλου, τοῦ ε'
 βιβλίου· Ὁ ἄρπαξ οὐκ ἀπαλλάττεται τῆς ποινῆς πρὸ
 τῆς δίχης προσάγων τὸ πρᾶγμα. Καὶ θεμα ζ', τοῦ
 β' κεφαλ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτλου· Ἐστὼ ἐνιαυ-
 τοῦ τὸ ἀληθὲς τοῦ πρᾶγματος τίμημα τετραπλασιάζ-
 ζεται, οὐ μὴν τὸ διαφέρον. Ὅπερ δὲ φησὶν ἐναυθα ὁ
 ἅγιος χάριν τῶν πρὸ καταδικῆς καὶ κατηγορίας δι-
 δόντων τὸ ἀφαιρεθῆν, τοῦτο ὁ νόμος παρακαλεῖται
 γίνεσθαι εἰς τοὺς κατὰ φόβον λαβόντας τι ἐκ τινός.
 Φησὶ γὰρ τὸ ε' θέμα, τοῦ ιγ' κεφαλ., τοῦ β' τίτλου,
 τοῦ δεκάτου βιβλίου· Ἡ διὰ φόβον αἰτίας αἰρετῆ
 ἐστὶ· καὶ ἔξοσι τῷ ἐναγομένῳ μέχρι ψήφου ἀποκα- C
 τήσῃαι τὸ πρᾶγμα, καὶ μὴ δοῦναι τὸ τετραπλοῦν.
 Ἔστι δὲ καὶ ἑτέρα διαφορὰ τῶν βιαίως ἀφαιρουμένων
 πρᾶγματα καὶ τῶν κατὰ φόβον λαμβανόντων τι ἀπό-
 τινος· οἱ μὲν γὰρ ἄρπαγας σὺν τῇ ἀποδόσει τοῦ τε-
 τραπλοῦ καὶ ἀτιμῶνται· οἱ δὲ φόβον ἐπαγαγόντες,
 σπιλοῦνται μόνον κατὰ τὴν ὑπόληψιν.

ΖΩΝΑΡ. Οἱ τινες δὲ ἐπῆλθον οἴκοις ἄλλοτρίοις καὶ
 ἤρπασαν ἐκεῖθεν χρήματα, οὗτοι, φησὶν, εἰ μὲν, κατ-
 ηγορηθέντες καὶ ἀρνούμενοι, ἐλεγχθῶσιν, ὁμοίως
 τοῖς προειρημένοις καὶ τῆς ἀκροάσεως κωλύεσθωσαν,
 καὶ μετὰ τῶν προσκλαίωντων τετάχθωσαν· εἰ δὲ ἐαυ-
 τοὺς ἐξείπωσιν, ἢ πρὸ τοῦ κατηγορηθῆναι ὁμολογή-
 σωσιν ἀγνοούμενον τὸ ἁμάρτημα, καὶ ἀποδοῖεν ἢ ἀφεί-
 λοντο, ἔστωσαν ἐν τοῖς ὑποστρέφουσιν ἀπὸ ἁμαρτίας,
 τουτέστι τῆς τάξεως τῶν ὑποπιπτόντων, οἵτινες ὑπο-
 συνεύχονται μὲν τοῖς πιστοῖς εἰσιόντες εἰς τὸν ναὸν,
 ἐξέρχονται δὲ ὡς οἱ κατηγορούμενοι.

ΚΑΝΩΝ Θ.

« Περὶ τῶν ἐν τῷ πεδίῳ ἢ ἐν τοῖς ἰδίῳ οἴκοις
 εὐρόντων τὰ ὑπὸ τῶν βαρβάρων καταλειφθέντα.
 « Τοῦς δὲ ἐν πεδίῳ εὐρόντας τι ἢ ἐν ταῖς ἐαυτῶν
 « οἰκίαις καταλειφθῆν ὑπὸ τῶν βαρβάρων, ἐὰν μὲν
 « κατηγορηθέντες ἐλεγχθῶσιν, ὁμοίως ἐν τοῖς ὑπο-
 « πίπτουσιν· ἐὰν δὲ ἐαυτοὺς ἐξείπωσι καὶ ἀποδώσι,
 « καὶ τῆς εὐχῆς ἀξιῶσαι. »

ΒΑΣΣ. Εἴρηται ὅπισθεν περὶ τῶν λεγόντων εὐρεῖν
 ἀνεπιμέλητα τὰ τῶν αἰχμαλωτισθέντων πράγματα,
 καὶ ἰδιώσασθαι αὐτά. Καὶ νῦν δὲ διορίζεται ὁ ἅγιος
 τοὺς ἐν ταῖς οἰκίαις τῶν αἰχμαλωτισθέντων εὐρόντας

BALS. Postquam sanctus fusius tractaverit de iis
 qui rapuerunt, vel quorumdam captivorum res in-
 venerunt, quod ad poenarum rationem attinet; nunc quoque species poenitentiae, sive ecclesiastica-
 rum poenarum incipit dicere. Et statim decernit
 ut nec stent cum audientibus, sed cum deflentibus, extra ecclesiam, qui rem captivi rapuerunt,
 et eam non restituerunt, sed accusationem et pro-
 bationem expectarunt propter infitiationem. Eos
 autem qui se ipsos detulerunt, et sua sponte quae
 abstulere, ante actionem dederunt, statuit ut pro-
 pter poenitentiam comprecantur, seu consistant cum
 fidelibus; substernantur autem illis, eo quod cog-
 untur egredi cum catechumenis. Ac lex quidem
 ecclesiastica eos sic punit. Lex vero civilis raptors
 quod ab ipsis raptum est etiam ante condemna-
 tionem offerentes, non admittit, sed condemnat
 in quadruplum. Dicit enim cap. 6, 17 tit., LX
 lib.: Raptor poena non liberatur oblatione rei ante
 litem. Et thema 7, cap. 2 ejusdem lib. et tit.:
 Intra annum verum pretium quadruplatur, non
 autem id quod interest. Quod autem hic dicit
 sanctus de iis qui ante condemnationem et accu-
 sationem rem restitunt, lex jubet id fieri in eos
 qui aliquid ex aliquo metu acceperunt. Dicit
 enim 5 thema, 13 cap., 2 tit., X lib.: Actio cujus
 metus causa, est libera; et licet ei adversus quem
 agitur, ad sententiam usque rem restituere, et non
 dare quadruplum. Est autem et alia differentia
 eorum qui vi res auferunt, et eorum qui aliquid
 ab aliquo metu accipiunt. Raptores enim una cum
 quadrupli retributione etiam infamantur; qui autem
 metum intulerunt, in existimatione tantum labem
 aliquam contrahunt.

ΖΩΝΑΡ. Qui vero alienas domos invaserunt resque
 inde surripuerunt, illi, inquit, si quidem accusati ac
 pernegantes convicti fuerint, cum iis pariter quos
 supra diximus ab auditione quoque prohibeantur,
 atque in flentium ordinem relegentur; sin autem se
 ipsos detexerint, aut ante accusationem occultum
 crimen confessi fuerint, resque ablatas reddiderint,
 constituentur in eorum ordine qui a peccato con-
 Dvertuntur, hoc est, ordine substratorum, qui cum
 fidelibus quidem precantur templum intrantes, cae-
 terum more catechumenorum egrediuntur.

ΚΑΝΩΝ ΙΧ.

« De iis qui in agro vel in aedibus suis ea, quae a
 « barbaris relicta sunt, invenerunt. Eos autem qui
 « in campo aliquid invenerunt, vel in suis aedibus
 « a barbaris relictum, si accusati quidem convicti
 « fuerint, sint similiter inter eos qui substernuntur;
 « sin autem se ipsos detulerint et reddiderint, etiam
 « precibus digni habeantur. »

BALS. Dictum est superius de iis qui dicunt se
 invenisse res captivorum neglectui habitas, et earum
 sibi proprietatem vindicasso. Nunc autem decernit
 sanctus, eos qui res captivorum in domibus invene-

runt, utpote non a barbaris ablatas, vel in viis abjecias, fortasse propter pondus, inventas quidem bona fide restituentes, in 34 perfecto gradu stare debere cum fidelibus. Sin autem condemnati fuerint, collocari cum iis qui substernuntur, scilicet egredi cum catechumenis. Hæc cum ita se habeant, dixerit quispiam, eos sic puniri, qui pro re inventa restituenda condemnationem exspectant, esse justissimum, quoniam furti quoque actione tenentur, secundum legem, quæ dicit: Fur est qui rem alienam contractat præter domini voluntatem, sciens id illi molestum esse. Cum fidelibus autem consistere, et sacramentis tantum non dignari eum qui se ipsum detulerit, et probe rem inventam dederit, novum est; est enim potius Eucharistia dignus, ut qui rem captivi servaverit, et ipsam restituerit. Et ideo dicunt nonnulli, cum fidelibus consistentiam, sacramentorum quoque participationem tacite consequi.

ZONAR. Barbari, cum depopularentur regionem, res quasdam rapuerunt; moxque vel obvii facti mellioribus, vel gravati pondere, cum quæ rapuerant ferre minime possent, partim per campos abjecere, partim in aliquorum ædibus, in quibus meliora forte repererant, deposuere. Quicumque igitur, inquit, aut in campis aut in suis domibus aliqua invenerunt, illi si quidem accusati et convicti fuerint, inter eos qui substernuntur locum accipiant. Si vero se ipsos detulerint, ac ea quæ invenerat reddiderint, precatione quoque digni habeantur: hoc est, ad finem usque precationis cum fidelibus consistant, se a sancta communione tantummodo arceantur; videlicet usquedum penitentiam ostenderit, et hæc quoque digni existuntur.

CANON X.

« Eos autem qui servant mandata, absque omni turpi lucro servare oportet; nec iudicii vel custodiæ, vel inventionis pretium, vel quocumque nomine hoc appellant, exigentes. »

BALS. Cum admisisset sanctus bonam eorum voluntatem, qui se ipsos detulerant et inventum benevole reddiderunt, adjicit, quod si ii velint mandati Dei observatores videri, debent absque quovis turpi lucro rem inventam reddere. Definitum autem est, non exigere oportere eum qui invenit, ab eo qui captivus fuit, vel iudicii, vel custodiæ, vel inventionis pretium, vel aliquid aliud; eo quod non ex negligentia dominorum, vel etiam fortuito res amissa sit, sed magna calamitate et barbarica incursione. Qui enim res dominorum negligentia vel fortuito perditas invenerunt et eas restituerunt, inventionis pretium recte exigunt, quemadmodum hoc ex legis superioris positum apparet.

ZONAR. Cum iis qui rem alienam a se inventam decessant, benignius agendum esse vir sanctus

(34) Τὸ ἀλλότριον. Scribe τῶν ἀλλοτρίων.

A πράγματα, ὡς μὴ κατὰ τῶν βαρβάρων ἀφαιρεθέντα, ἢ καὶ κατὰ τὰς ὁδοὺς βρισθέντα, διὰ τὸ βάρος τυχόν, ἀποκαθιστῶντας· μὲν εὐγνωμόνως τὰ εὐρεθέντα, εἰς τὸν τόπον ἴστασθαι τὸν τέλειον μετὰ τῶν πιστῶν· εἰ δὲ καταδικασθῶσι, τάττεσθαι σὺν τοῖς ὑποπίπτουσιν, ἡγουν ἐξέρχεσθαι μετὰ τῶν κατεχουμένων. Τοῦτων οὕτως ἔχοντων, εἴποι τις, ὡς τὸ οὕτω κολάζεσθαι τοὺς ἀναμένοντα· καταδίχην χάριν ἀντιστροφῆς τοῦ εὐρέματος, δικαιότατόν ἐστιν, ὅτι καὶ τῆ περὶ κλοπῆς ἀγωγῆ ἐνέχονται, κατὰ τὸν νόμον τὸν λέγοντα· Κλέπτης ἐστὶν ὁ τὸ ἀλλότριον πρᾶγμα ψηλιφῶν κατὰ γνώμην τοῦ δεσπότου ἐν εἰδήσει τοῦ λυπῆσαι αὐτόν. Τὸ δὲ συνίστασθαι τοῖς πιστοῖς, καὶ μόνον μὴ ἀξιοῦσθαι δὲ τῶν ἀγισμάτων τὸν προσεγγεῖαντα ἑαυτὸν καὶ εὐγνωμόνως δόντα τὸ εὑρεμα, καινόν ἐστιν· ἀξιος γὰρ μᾶλλον Εὐχαριστίας ἐστὶν, ὡς τὸ πρᾶγμα τοῦ αἰχμαλωτισθέντος φυλάξας καὶ ἀποκαταστήσας αὐτό. Διδὲ καὶ λέγουσι τινες συνέπεισαι τῆ μετὰ τῶν πιστῶν συστάσει, καὶ τὴν τῶν ἀγισμάτων μέθεξιν σωπηρῶς.

ZONAR. Οἱ βάρβαροι, λεηλατοῦντες τὴν χώραν, ἤρπασον πράγματα· καὶ ἡ κρείττοσι μετὰ ταῦτα ἐντυγχάνοντες, ἢ διὰ βάρος μὴ δυνάμενοι φέρειν ὅσα ἤρπασαν, τὰ μὲν ἐν τῷ πεδίῳ ἐρρίπτον, τὰ δὲ καὶ ἐν οἰκίαις τινῶν, ἐν αἷς ἰσως καλλίονα εὕρισκον. Ὅσοι γοῦν, φησὶν, εὐρὸν τινα ἐν τῷ πεδίῳ ἢ ἐν ταῖς ἑαυτῶν οἰκίαις, οὗτοι, εἰ μὲν κατηγορηθῶσι καὶ ἐλεγχθῶσι, ταττίσθωσαν ἐν τοῖς ὑποπίπτουσιν· ἐὰν δὲ ἑαυτοὺς προσεγγεῖωσι, καὶ ἀποδώσιν ἃ εὐρὸν, καὶ τῆς εὐχῆς ἀξιούσθωσαν· ἡγουν μέγχα τῆς εὐχῆς συνεστηκέτωσαν τοῖς πιστοῖς, μόνης τῆς ἀγίας μεταλήψεως καλυψόμενοι· ἡγουν μέχρις ἂν μετάνοιαν ἐπιδείξωνται, καὶ ταύτης ἀξιούσῃ.

CANON I.

« Τοὺς δὲ τὴν ἐντολὴν πληροῦντας ἐκτὸς πάσης αἰσχροκερδείας πληροῦν δεῖ, μήτε μῆνυτρα ἢ σῶστρα, ἢ εὐρετρα, ἢ ὅσῳ μᾶτι ταῦτα καλοῦσιν, ἀπαιτοῦντας. »

BALS. Ἀποδεξάμενος τὴν ἀγαθοδύλειαν τῶν προσεγγεῖαντων ἑαυτοῦς καὶ ἀποδόντων εὐγνωμόνως τὸ εὑρεμα, προστίθῃσιν ὁ ἄγιος, ὡς, εἰ θύλωσιν οὗτοι λογισθῆναι πληρωταὶ τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ, ὀφείλουσι χωρὶς αἰσχροῦ κέρδους οἶον δὴ τις τὴν ἀπόδοσιν τοῦ εὐρέματος ποιεῖν. Ὀρίσθη δὲ μὴ ἀπαιτεῖσθαι παρὰ τοῦ εὐρηκότος ἐκ τοῦ μέρους τοῦ αἰχμαλώτου μῆνυτρα ἢ σῶστρα ἢ εὐρετρα, ἢ ἄλλο τι, διὰ τὸ μὴ εἶ ἀμελείας τῶν δεσποτῶν ἢ καὶ τυχαίως γενέσθαι τὴν ἀπώλειαν, ἀλλὰ ἀπὸ περιστάσεως μεγάλης καὶ ἐπιδρομῆς βαρβαρικῆς. Οἱ γὰρ εὐρηκότες πράγματα ἐξ ἀμελείας τῶν δεσποτῶν ἢ τύχης ἀπολεσθέντα, καὶ ἀποκαθιστῶντας ταῦτα, ἀπαιτοῦσιν εὐρετρα, καθὼς τοῦτο ἀναφαίνεται ἀπὸ τῶν ἡτισθεν καταστρωθέντων νόμων.

ZONAR. Τοῖς ὁμολογοῦσι τὸ εὑρεμα τὸ ἀλλότριον (34) συγγνωμονέστερον διατίθεσθαι ὁ ἄγιος

διετέξατο. Ἴνα δὲ μὴ οἱ ὁμολογοῦντες ἀπαιτῶσιν ἅ
εὐρέτρα, ἢ τι τοιοῦτον ὡς ἂν καλοῖτο, ἐπήγαγεν ὅτι
οὐ δεῖ τι ἀπαιτεῖν τὸν ἀποδιδόντα εὐγνωμόνως τὰ
ἄλλότρια, ἀλλὰ χωρὶς αἰσχροῦ κέρδους τὴν ἐντολὴν
ἐκπληροῦν. Αἰσχρὸν γὰρ ὄντως κέρδος ἐστὶ τὴ ἀπαι-
τεῖν τι ἀπὸ τοῦ ἀπολέσαντος τὰ οὐκ ἐν καιρῷ
καριστάσεως, καὶ μὴ ἀποδιδόναι αὐτὰ ἄμισθ.

35 ΚΑΝΩΝ ΙΑ΄.

« Ἡ πρόσκλαυσις ἐξω τῆς πύλης τοῦ εὐκτηρίου
« ἐστίν· ἐνθα ἐστῶτα τὸν ἀμαρτάνοντα χρὴ τῶν
« εἰσιόντων δεῖσθαι πιστῶν, ὑπὲρ αὐτοῦ εὐχεσθαι.
« Ἡ ἀκρόασις ἐνδοθι τῆς πύλης ἐν τῷ νάρθηκι,
« ἐνθα ἐστάναι χρὴ τὸν ἡμαρτηχότα ἕως τῶν κατη-
« χουμένων, καὶ ἐντεῦθεν ἐξέρχεσθαι. Ἀκούων γάρ,
« φησὶ, τῶν Γραφῶν καὶ τῆς διδασκαλίας, ἐκβαλλέ-
« σθω, καὶ μὴ ἀξιούσθω προσευχῆς. Ἡ δὲ ὑπόπτω-
« σις, ἵνα, ἔσωθεν τῆς πύλης τοῦ ναοῦ ἰστάμενος,
« μετὰ τῶν κατηχουμένων ἐξέρχηται. Ἡ σύστασις,
« ἵνα συνιστᾶται τοῖς πιστοῖς, καὶ μὴ ἐξέρχηται
« μετὰ τῶν κατηχουμένων· τελευταῖον ἢ μέθεξις
« τῶν ἁγισμάτων. »

ΒΑΣ. Ὁ μὲν παρῶν ἅγιος, πέντε τόπους μετα-
νοούντων ὑποτυπώσας, οὐ παρεδήλωσε τοὺς καιροὺς
τῆς ἐργασίας αὐτῶν, ὅτε μὴν τὰ ἀμαρτήματα δι' αὐ-
τὴν μετάνοια ὥρισθη. Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος ἐν ταῖς
κανονικαῖς ἐπιστολαῖς αὐτοῦ ταῦτα μετὰ ἀκριβείας
παρέδωκε. Πλὴν καὶ οὗτος εἰς τὴν ἐπισκοπικὴν διέ-
κρισιν τὴν διὰ τῶν ἐπιτεμίλων θεραπειῶν ἀνήρτησεν. C

A constituit. Verum ne denuntiantes pretia ob rem
inventam, vel aliud quocunque illud nomine vocit-
etur, exigant, subiecit, non esse quidquam exigen-
dum ab eo qui aliena benigne reddit, sed manda-
tum absque turpi lucro implendum. Turpe namque
lucrum est revera quidpiam ab eo exigere qui res
suas turbulentis temporibus perdidit, nec illas gra-
tuito reddere.

CANON XI.

« Fletus seu luctus, est extra portam oratorii,
« ubi peccatorem stantem oportet fideles ingredien-
« tes orare, ut pro se precentur. Auditio est intra
« portam in porticu, ubi oportet eum qui peccavit,
« stare. usque ad catechumenos, et illinc egredi.
« Audiens enim, inquit, Scripturas et doctrinam,
« ejiciatur, et precatione indignus censeatur. Sub-
« jectio autem seu substratio est, ut intra templi
« portam stans, cum catechumenis egrediatur. Con-
« gregatio seu consistentia est, ut cum fidelibus con-
« sistat, et cum catechumenis non egrediatur; po-
« stremo est participatio sacramentorum. »

BALS. Præsens quidem sanctus, declaratis quin-
que locis eorum qui agunt pœnitentiam, nec eorum
exercitii tempora declaravit, nec peccata propter
quæ pœnitentia definita est. Magnus autem Basi-
lius, in suis canonicis epistolis, hæc omnia exacte
tradidit. Verum hic quoque pœnarum medellam
episcopali arbitrio reliquit.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ,

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΑΜΟΝΗ ΜΟΝΑΧΟΝΤΑ.

36 S. P. N. ATHANASII, ARCHIEPISCOPI ALEXANDRIÆ,

EPISTOLA AD AMUNEM MONACHUM.

Πάντα μὲν καλὰ καὶ καθαρὰ τοῦ Θεοῦ ποιήματα·
οὐδὲν γὰρ ἀχρηστον ἢ ἀκάθαρτον ὁ τοῦ Θεοῦ πεποιη-
κα Λόγος· Χριστοῦ γὰρ εὐωδία ἐσμὲν ἐν τοῖς σω-
ζομένοις, κατὰ τὸν Ἀπόστολον· ἐπειδὴ δὲ ποικίλα
καὶ πολὺτροπα τὰ τοῦ διαβόλου βέλη, καὶ τοὺς ἀκα-
ραιοτέρους τῆ γνώμῃ παρασκευάζει ταράττεσθαι,
καὶ οὕτως τῆς συνήθου· γυμνασίας τοῦ ἀδελφοῦ, ὁπο-
σπεύσῃ, αὐτοῖς λογιστῶν· ἀποδοῦναι·

D Opificia Dei omnia bona puraque sunt; inntile
quippe nihil aut impurum Dei Verbum condidit.
Nam Christi bonus odor sumus in iis qui salvi sunt,
ut ait Apostolus. Cum autem varia callidaque sint
diaboli tela, qui id curat ut simpliciores animo in
perturbationem conjiciat, fratresque a consuetis
exercitiis deterreat, dum impuras inserit obscenas
que coitationes, age, paucis maligni fraudes, per

Salvatoris nostri gratiam, depellamus, simplici-
rumque mentem confirmemus. *Omnia quidem munda
mundis*¹: sed impurorum tum conscientia, tum
cætera omnia immunda sunt. Miror autem diaboli
vafriūem, qui tametsi corruptio luesque est, cogita-
tiones suggerit specie quidem puritate plenas. Quod
agit ille insidiarum potius causa, quam experi-
menti. Quo enim, ut supra dixi, ascetas s̄ consueta
et salutari meditatione aveitat, atque hæc in re su-
perior evadat, hujusmodi quædam insurragat, quæ
nihil vitæ comodi afferunt: sed vanas quæstiones
et nugas, a nobis sane repudiandas. Quid enim,
quæso, dilecto ac piissime, peccati aut impuri na-
turali inest excremento? Equis vitio vertere velit
mucorem e naribus ejectum, vel sputa ore emissa?
quibus plurima possemus addere, ventris nimirum
excrementa, quæ animali ad vitam necessaria sunt.
Ad hæc, si hominem esse manuum Dei opus secu-
ndum Scripturas credimus, quomodo ex pura poten-
tia opus contaminatum prodire valuit? Et si, ut in
Actibus apostolorum legitur, genus Dei sumus²,
nihil sane in nobis impurum habemus. Tunc enim
solum inquinamur, cum pessimi odoris opus, pec-
catum scilicet, operamur. At cum præter volunta-
tem naturale quoddam excrementum emittitur,
tunc naturæ necessitate, ut supra diximu³, hæc
cum cæteris toleramus. Sed quia ii, quibus una
probe dictis, imo a Deo gestis: rebus repugnandi
inest cura, dictum illud evangelicum detorquent:
Non quæ ingrediuntur, sed quæ egrediuntur coin-
quinant hominem⁴; hanc eorum insaniam, ne
dicam quæstionem, confitemur. Primum enim
Scripturas pro sua ignorantia, instabiles sane ho-
mines, depravant⁵. Porro divinum oraculum sic
habet: cum quidam enim, quemadmodum isti, de
cibus ambigerent, ipse Dominus, ut eorum levaret
ignorantiam, dolumque cunctis retegeret, ait, Non
ea quæ ingrediuntur hominem coinquinare, sed
quæ egrediuntur. Addit post hæc, et undenam
egrediuntur: ex corde. Quod probe nosset illic
profanarum cogitationum aliorumque scelerum
malos inesse thesauros. Brevius autem Apostolus
I. ipsum docuit hisce verbis: *Esca non nos commen-
dat Deo*⁶. Jam aliquis opportuno dixerit: Naturale
excrementum nulli nos supplicio addicit. Et
fortasse ipsi medici (ut hinc homines illi vel ab ex-
traneis pudore afficiantur) nobiscum defendent,
animali datos esse quosdam necessarios meatus,
ad humores qui in singulis habentur membris no-
stris egerendos: qualia sunt capitis excrementa,
pili, aquositates quæ ex capite emittuntur: ventris
item recessus, illaque spermaticorum meatuum su-
perfluitas. Ecquodnam hac in re peccatum in Deum,
senex religiosissime, cum ipse Dominus qui animal
condidit, id curari effeceritque, ut hæc membra
essent ejusmodi meatibus instructa. Cæterum quia
prævertenda sunt impiorum argumenta: fortasse
enim dixerint: Ergo nec verus eorum usus est

φέρει, διὰ βραχείων καὶ τὴν τοῦ πονηροῦ πλάνην
ἀπελάτουμεν τῆ τοῦ Σωτῆρος; ἡμῶν χάριτι, καὶ τῆν
τῶν ἀπελευστῶν γνώμην στηριζόμεν. Πάντα μὲν
γὰρ καθαρὰ τοῖς καθαροῖς· τῶν δὲ ἀκαθάρτων καὶ
ἡ συνειδήσις καὶ τὰ πάντα μεμλυνταί. Ἄγαμαι δὲ
τοῦ διαβόλου τὸ σόφισμα, ὅτι περ, φοβῶ καὶ λύμη
ὑπάρχων, λογισμοὺς ὑποβάλλει τῷ δοκεῖν μὲν καθα-
ρότητος· ἔστι δὲ τὸ γινώμενον ἐνέδρα μᾶλλον ἢ δοκι-
μασία. Ἴνα γὰρ, ὡς προείπον, ἀπασχολήσῃ τοὺς
ἀσκητὰς τῆς ἐθίμου καὶ σωτηριώδους μελέτης, καὶ
δόξῃ κρατεῖν· κατὰ τοῦτο τοιαῦτά τινα κινεῖ βομβύ-
κια, ἅτινα φέροι μὲν οὐδὲν τῷ βίῳ χρήσιμον, κενὰς
δὲ ζητήσεις καὶ φλυαρίας, ἃς δεῖ παρατεῖσθαι. Τί γὰρ,
εἰπέ μοι, ὦ ἀγαπητὲ καὶ εὐλαβέστατε, ἔχει ἀμάρτη-
μα ἡ ἀκάθαρτον φυσικὴ τις ἐκκρίσις; ὡς εἰ τις ἐθέ-
λοι ποιεῖσθαι ἔγκλημα καὶ τὰς διὰ βρῶν ἐκπεμπο-
μένους μύζας καὶ τὰ διὰ στόματος πύσματα· ἔτι δὲ
καὶ τούτων ἔχομεν λέγειν κλειόνα, τὰς διὰ γαστέρων
ἐκκρίσεις, ἅπερ τῷ ζῶνι πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα καθ-
έστηκαν. Ἔστι τε, εἰ τῶν τοῦ Θεοῦ χειρῶν ἔργον
εἶναι πιστεύομεν τὸν ἄνθρωπον, κατὰ τὰς θείας Γρα-
φάς, πῶς ἠδύνατο ἐκ καθαρᾶς δυνάμεως ἔργον τι γί-
νεσθαι μεμλυσμένον; Καὶ εἰ γένος τοῦ Θεοῦ ὑπάρ-
χομεν κατὰ τὰς θείας τῶν ἀποστόλων Πράξεις, οὐδὲν
ἔχομεν ἐν ἑαυτοῖς ἀκάθαρτον. Τότε γὰρ μόνον μεμ-
λυσμεθα, ὅτε τὴν δυσωβεστάτην ἀμαρτίαν ἐργαζόμε-
θα. Ὅτε δὲ φυσικὴ τις ἐκκρίσις ἀβουλήτως γί-
νεται, τότε τῆ τῆς φύσεως ἀνάγκη μετὰ τῶν ἄλλων,
ὡς προείπομεν, καὶ τοῦτο ὑπομένομεν. Ἄλλ' ἐπειδή-
περ οἱ θέλοντες μόνον ἀντιλέγειν τοῖς ὀρθῶς λεγομέ-
νοις, μᾶλλον δὲ παρὰ Θεοῦ πεπονημένοις, παραφέ-
ρουσι καὶ ῥητὸν εὐαγγελικόν· ὡς ἐστὶ Ὁδὲ τὰ εἰσερχ-
όμενα κοινὰ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὰ ἐξερχόμενα·
ἀναγκαῖως αὐτῶν καὶ ταύτην τὴν ἀλογίαν· οὐ γὰρ ἂν
εἴποιμεν ζήτησιν, ἐλέγχομεν. Πρῶτον μὲν γὰρ τὰς
Γραφὰς κατὰ τὰς ἰδίας ἀμαθίας ἀσθήρικτοι ὄντες βιά-
ζονται. Ἐχει δὲ τὸ θεῖον οὕτω λόγιον· Τικῶν γὰρ πάλ-
ιν τούτους ὁμοίως ἐνδυσαστῶς ἐχόντων περὶ βρωμά-
των, αὐτὸς ὁ Κύριος λίων αὐτῶν τὴν ἀγνοίαν, ἡ γ'
οὖν τὴν ἀπάτην δημοσιεύων, φησὶ, Μὴ τὰ εἰσερχό-
μενα κοινούσιν τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὰ ἐξερχόμενα.
Ἔϊτα ἐπάγει, καὶ πῶθεν ἐξερχόμενα· τὰ ἀπὸ καρδίας.
Ἐκεῖ γὰρ εἶναι τοὺς πονηροὺς θησαυροὺς τῶν βεβή-
λων λογισμῶν καὶ τῶν ἄλλων ἀμαρτημάτων γινώσκει.
Συντομώτερον δὲ ὁ Ἀπόστολος οὐ παραστήσει τῷ Θεῷ.
Φαίη δ' ἂν τις καὶ νῦν εὐλόγως· Φυσικὴ τις ἐκκρίσις
ἡμᾶς οὐ παραστήσει πρὸς τιμωρίαν. Τάχα δὲ καὶ
παῖδες λατρῶν, ἵνα κἂν ἐκ τῶν ἔξωθεν δυσωπηθῶσιν,
ὑπὲρ τούτου ἀπολογησονται· ὅτι τῷ ζῶνι δίδονται
τινὲς ἀναγκαῖαι διεξοδοὶ κατὰ τῶν ἐν ἡμῖν ἐκάστῳ
μελῶν τρεφομένων τὸ περιττὸν ἀποπέμπειν· ὅσον
κεφαλῆς περιττώματα, τρίχες, καὶ τὰ ἀπὸ κεφαλῆς
ὑδατώδη πεμπομένα, καὶ γαστρὸς διαχωρήματα, καὶ
τοίνυν τῶν σπερματικῶν πόρων ἐκεῖνο περιττώμα.
Ποῖα τοίνυν ἔστι πρὸς Θεοῦ, ὡς περὶ οὗτα θεοφιλέστατα,
ἀμαρτία, αὐτοῦ τοῦ πλάσαντος τὸ ζῶν ἀσπύστου θελή-
σαντος καὶ ποιήσαντος; ταῦτα τὰ μέλη τοιαῦτα ἔχειν

¹ Tit. i, 15. ² Act. xvii, 28. ³ Matth. xv, 20.

⁴ II Petr. iii, 16. ⁵ I Cor. viii, 8.

διεξέτους; Ἐπειδὴ δὲ δεῖ προσλαμβάνειν τὰ τῶν Ἀποστόλων ἐναντιώματα, εἰποιεν γὰρ ἂν· Οὐκ οὖν οὐκ ἔστιν ἁμαρτία οὐδὲ ἡ ἀληθὴς χρῆσις, εἰ τὰ ὄργανα παρὰ τοῦ Δημιουργοῦ διαπέπλασται. Πρὸς τοῦτο ἐρωτηματικῶς αὐτοὺς παύσωμεν φάσκοντες· Ποίαν λέγεις χρῆσιν, τὴν ἔννομον, ἣν καὶ ὁ Θεὸς ἐπέτρεψεν, Ἀυξάνεσθε, λέγων, καὶ πληθύνεσθε, καὶ πληρώσατε τὴν γῆν· ἢ ὁ Ἀπόστολος ἀπεδέξατο εἰπών· Τίμος ὁ γάμος καὶ ἡ κοίτη ἁμαρτίας· ἢ τὴν ἄνομον μὲν, λαθραίως δὲ καὶ μοιχικῶς ἐπιτελουμένην; Ἐπεὶ καὶ τῶν ἄλλων, τῶν ἐν τῷ βίβῳ γινομένων, εἰρησώμεν τὰς διαφορὰς κατὰ τι γινομένας· ὅσον φονεύειν οὐκ ἔξεστιν, ἀλλ' ἐν πολέμοις ἀναιρεῖν τοὺς ἀντικαίου καὶ ἔννομον καὶ ἐπαίνοιο ἀξίον. Οὕτω γοῦν καὶ τιμῶν μεγάλων οἱ κατὰ πόλεμον ἀριστεύσαντες ἀξιοῦνται, καὶ στήλαι τοῦτων ἐγείρονται κηρύττουσαι τὰ κατορθώματα. Ὡστε τὸ αὐτὸ κατὰ τι μὲν καὶ κατὰ κειρὸν οὐκ ἔξεστι, κατὰ τι δὲ καὶ εὐκαίμως ἀφίεται καὶ συγκαχωρήται. Ὁ αὐτὸς τοίνυν λόγος καὶ περὶ τῆς μίξεως· Μακάριος δὲ ἐν νεότητι. Συγὼν ἔχων ἐλευθέρου, τῇ φύσει πρὸς παιδοποιίαν κέχρηται· εἰ δὲ πρὸς ἀσέλγειαν, πόρνους καὶ μοιχοὺς ἢ παρὰ τῷ Ἀποστόλῳ γραφεῖσα τιμωρία ἐκδέχεται. Δύο γὰρ οὐσῶν ὁδῶν ἐν τῷ βίβῳ περὶ τούτων, μίξις μὲν μετρωτάρας καὶ βιωτικῆς, τοῦ γάμου λέγω· τῆς δὲ ἑτέρας ἀγγελικῆς καὶ ἀνυπερβλήτου, τῆς παρθενίας· εἰ μὲν τις τὴν κοσμικὴν, τοῦτ' ἔστι τὸν γάμον, εὐλογοῦ, μέμψιν μὲν οὐκ ἔχει· τὸσαῦτα δὲ χαρίσματα οὐ λήψεται. Λήψεται γὰρ, ἐπαίτηρ φέροι καὶ αὐτὸς καρπὸν τῶν τριάκοντα. Εἰ δὲ τὴν ἀγνήν, τις καὶ ὑπερκόσμιον ἀσπάσσοιτο, εἰ καὶ τραχεῖα παρὰ τὴν πρώτην καὶ δυσκατόρθωτος ἡ ὁδὸς, ὅμως ἔχει χαρίσματα θαυμασιώτερα· τὸν γὰρ τέλειον καρπὸν τὴν ἑκατοντάδα ἐδύστησεν. Ὡστε τὰ ἀκάθαρτα αὐτῶν καὶ πονηρὰ ζητήματα λύσεις ἰδίας ἔσχε καὶ παρὰ τῶν θείων Γραφῶν πάλαι προλυθείσας. Ὑποστήριξε τοίνυν, ὦ Πάτερ, εἰς ὑπὸ σαυτῶν ἀγέλας, ἐκ τῶν ἀποστολικῶν παρακαλῶν, ἐκ τῶν εὐαγγελικῶν ψυχαγαγῶν, ἐκ τῶν ψαλμῶν συμβουλείων· Ζῆσόν με, λέγων, κατὰ τὸ λόγιόν σου· λόγιον δὲ αὐτοῦ τὸ ἐκ καθαρᾶς καρδίας λατρεύειν αὐτῷ. Τοῦτο γὰρ εἰδὼς ὁ αὐτὸς Προφήτης, ὥσπερ ἑαυτὸν μεταφράζων, λέγει· Καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοί, ὁ Θεός· ἵνα μὴ ρυπιδεῖς λογισμοὶ με ταραξῶσι. Πάλιν Δαβὶδ· Καὶ Πνεύματι ἡγεμονικῷ στήριξόν με· ἵνα, κἂν ποτε λογισμοὶ με θορυβήσωσιν, ἰσχυρὰ τις παρὰ σοῦ δύναμις στηρίξῃ με, ὥσπερ κρητὶς συγχάκουσα. Αὐτὸς τοίνυν, ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα συμβουλεύων, λέγει πρὸς τοὺς βράδων τῇ ἀληθείᾳ παθόμενος· Διδάξω ἀνόμους τὰς ὁδοὺς σου· καὶ θαρρῶν Κυρίῳ, ὅτι πείσεται ἀποσχέσθαι τῆς τοιαύτης κακίας, ψάλλε· Καὶ ἀσεβεῖς ἐπὶ σὲ ἐπιτρέψουσι. Γένοιτο δὲ τοὺς μὲν κακοήθους ζητοῦντας παύσασθαι τῆς τοιαύτης ματαιοπονίας· τοὺς δὲ δὲ εὐθήθειαν ἐνδυσαστῶς ἔχοντας, ἡγεμονικῷ Πνεύματι κρατυθῆναι· ὅσοι δὲ βεβαίως τὴν ἀλήθειαν ἐπίστασθε, ἀβραγῆ ταύτην κατέχετε καὶ ἀσάλευτον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οἱ τῷ Πατρὶ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

peccatum, siquidem organa a conditore facta sunt; ita loquentibus illis hac interrogatione silentium imponamus: Quem dicis usum, legitimumne, quem Deus his permisit verbis: Crescite, et multiplicamini, et replete terram: quem et ipse probavit Apostolus, cum dixit: Honorabile connubium et thorus immaculatus: an publicum illum qui clanculum et libidinose exercetur? Nam in cæteris quoque, per hanc vitam agi solitis, quædam occurrunt agendi discrimina: quale occidere non licet; at in bello adversarios interficere, et legitimum, et laude dignum est. Sic magnis donantur præmiis qui se in bello strenue gerunt, cippique eriguntur, quæ præclara eorum celebrent facinora. Itaque idipsum quodam modo, et quodam tempore non licet: quædam autem ratione et opportunitate permittitur concediturque. Eadem igitur est de coitu ratio: Beatus qui in juventute libero junctus matrimonio, natura ad liberorum procreationem usus est: quod si ad libidinem, fornicatores et mæchos, quod apud Apostolum memoratur, supplicium excipiet. Nam duplex cum sit via in vita, alia quidem inferior vulgariorque, matrimonii scilicet; alia vero angelica et suprema omnium, nempe virginitalis; si quis mundanam, nuptias nimirum elegerit, culpa quidem vacat, sed tot tantaque non consequetur dona. Consequetur tamen aliqua, si quidem et ipse fert fructum tricesimum. Si quis vero castam mundoque superiorem amplexus fuerit vitam, tametsi hæc altera asperior et difficilior via est, at excellentioribus ille muneribus donandus est: perfectum quippe fructum, nempe centesimum produxit. Itaque obscenæ illorum atque malignæ questiones, proprias habent solutiones ex divinis Scripturis jam olim allatas. Confirma ergo, Pater, greges tuos, apostolicisque verbis hortare. Evangelicis demulce, ex psalmis da consilium: Vitifica me, dicens, secundum eloquium tuum: eloquium autem ejus illud est, ut ex puro corde serviamus illi. Hoc cum non ignoret ipse Propheta, sese quasi interpretatur dicens: Cor mundum crea in me, Deus, ne me obscenæ cogitationes conturbent. Rursus ipse David: Et Spiritu principali confirma me, ut si quando me cogitationes conturbent, valida ex te virtus me quasi basis fulciat. Hæc igitur et talia consulendo, dico iis qui tarde veritati obtemperant, Docete iniquos vias tuas, in Dominoque confidens, te suasurum illis ut ab hujusmodi vitio abstineant, psalle, et impii ad te convertentur. Utinam qui malo animo hæc movent quæstiones, in cassum laborandi finem faciant: qui vero ob animi simplicitatem in dubitatione versantur, Spiritu principali confirmantur: quotquot autem veritatem firmiter nostis, eam infractam et inconcussam retineatis in Christo Jesu Domino nostro: qui cum Patri gloria et imperium cum Spiritu sancto in sæcula. Amen.

1 Genes. 1, 28. 2 Hebr. xii, 4. 3 Psal. cxviii, 107. 4 Psal. i, 12. 5 ibid. 14. 6 Psal. i, 18,

Sulvatoris nostri gratiam, depellamus, simpliciorumque mentem confirmemus. *Omnia quidem immunda mundis*¹: sed impurorum tum conscientia, tum cætera omnia immunda sunt. Miror autem diaboli falsitatem, qui tametsi corruptio litesque est, cogitationes suggerit specie quidem puritate plenas. Quod agit ille insidiarum potius causa, quam experimenti. Quo enim, ut supra dixi, ascetas & consueta et salutari meditatione aveat, atque hæc in re superior evadat, hujusmodi quædam insusurrat, quæ nihil vitæ commodi afferunt: sed vanas quæstiones et nugas, a nobis sane repudiandas. Quid enim, queso, dilecte ac piissime, peccati aut impuri naturali inest excremento? Ecquis vitio vertere velit mucorem e naribus ejectum, vel sputa ore emissa? quibus plurima possemus addere, ventris nimirum excrementa, quæ animali ad vitam necessaria sunt. Ad hæc, si hominem esse manuum Dei opus secundum Scripturas credimus, quomodo ex pura potentia opus contaminatum prodire valuit? Et si, ut in Actibus apostolorum legitur, genus Dei sumus², nihil sane in nobis impurum habemus. Tunc enim solum inquinamur, cum pessimi odoris opus, peccatum scilicet, operamur. At cum præter voluntatem naturale quoddam excrementum emittitur, tunc naturæ necessitate, ut supra diximus, hæc cum cæteris toleramus. Sed quia ii, quibus una probe dictis, imo a Deo gestis rebus repugnandi inest cura, dictum illud evangelicum detorquent: Non quæ ingrediuntur, sed quæ egrediuntur coinquinant hominem³; hanc eorum insaniam, ne dicam quæstionem, confitemus. Primum enim Scripturas pro sua ignorantia, instabiles sane homines, depravant⁴. Porro divinum oraculum sic habet: cum quidam enim, quemadmodum isti, de cibis ambigerent, ipse Dominus, ut eorum livoret ignorantiam, dolumque cunctis retereret, ait, Non ea quæ ingrediuntur hominem coinquinant, sed quæ egrediuntur. Addit post hæc, et undenam egrediuntur: ex corde. Quod probe nosset illic profanarum cogitationum aliorumque scelerum malos inesse thesauros. Brevius autem Apostolus illud docuit hisce verbis: *Esca non nos commendat Deo*⁵. Jam aliquis opportuno dixerit: Naturale excrementum nulli nos supplicio addicit. Et fortasse ipsi medici (ut hinc homines illi vel ab extraneis pudore afficiantur) nobiscum defendent, animali datos esse quosdam necessarios meatus, ad humores qui in singulis habentur membris nostris egerendos: qualia sunt capitis excrementa, pili, aquositates quæ ex capite emittuntur: ventris item secessus, illaque spermaticorum meatuum superfluitas. Ecquodnam hæc in re peccatum in Deum, senex religiosissime, cum ipse Dominus qui animal condidit, id curat effeceritque, ut hæc membra essent ejusmodi meatibus instructa. Cæterum quia prævertenda sunt improborum argumenta: fortasse enim dixerint: Ergo nec verus eorum usus est

¹ Tit. i. 15. ² Act. xvii, 28. ³ Matth. xv, 20.

φῆρε, διὰ βραχέων καὶ τὴν τοῦ πονηροῦ πλάνην ἀπελάττωμεν τῆ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν χάριτι, καὶ τὴν τῶν ἀπελευστέρων γνώμην στηρίξωμεν. Πάντα μὲν γὰρ καθαρὰ τοῖς καθάροις· τῶν δὲ ἀκαθάρτων καὶ ἡ συνείδησις καὶ τὰ πάντα μεμλόυνται. Ἄγαμαι δὲ τοῦ διαβόλου τὸ σόφισμα, ὅτι περὶ φθορὰ καὶ λύμῃ ὑπάρχων, λογιζομένους ὑποβάλλει τῷ δοκεῖν μὲν καθαρότητος· ἔστι δὲ τὸ γιγνόμενον ἐνέβρα μᾶλλον ἢ δοκιμασία. Ἴνα γὰρ, ὡς προείπον, ἀπεσπολήσῃ τοὺς ἀσκητὰς τῆς ἐθιμῶν καὶ σωτηριώδους μελέτης, καὶ δόξῃ κρατεῖν· κατὰ τοῦτο τοιαυτὰ τινα κινεῖ βομβύκια, ἅτινα φέροι μὲν οὐδὲν τῷ βίῳ χρῆσιμον, κενὰς δὲ ζητήσεως καὶ φλυαρίας, ἃς δεῖ παραιτεῖσθαι. Τί γὰρ, εἰπέ μοι, ὦ ἀγαπητὲ καὶ εὐλαβέστατε, ἔχει ἀμάρτυμα ἢ ἀκάθαρτον φυσικὴ τις ἔκκρισις; ὡς εἰ τις ἐθέλοι ποιεῖσθαι ἔγκλημα καὶ τὰς διὰ βίων ἐκπεμψόμενας μύξας καὶ τὰ διὰ στόματος πύσματα· ἐστὶ δὲ καὶ τούτων ἔχομεν λέγειν πλείονα, τὰς διὰ γαστέρων ἔκκρισεις, ἅπερ τῷ ζῳῆ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα καθέστηκεν. Ἐστὶ τε, εἰ τῶν τοῦ Θεοῦ χειρῶν ἔργον εἶναι πιστεύομεν τὸν ἄνθρωπον, κατὰ τὰς θείας Γραφάς, πῶς ἠδύνατο ἐκ καθαρὰς δυνάμεως ἔργον τι γίνεσθαι μεμολυσμένον; Καὶ εἰ γένος τοῦ Θεοῦ ὑπάρχον κατὰ τὰς θείας τῶν ἀποστόλων Πράξεις, οὐδὲν ἔχομεν ἐν ταυτοῖς ἀκάθαρτον. Τότε γὰρ μόνον μεμολύσμεθα, ὅτε τὴν δυσωδεστάτην ἀμαρτίαν ἐργαζόμεθα. Ὅτε δὲ φυσικὴ τις ἔκκρισις ἀβουλήτως γίνεται, τότε τῆ τῆς φύσεως ἀνάγκῃ μετὰ τῶν ἄλλων, ὡς προείπομεν, καὶ τοῦτο ὑπομένομεν. Ἄλλ' ἐπειδή περ οἱ θέλοντες μόνον ἀντιλέγειν τοῖς ὀρθῶς λεγομένοις, μᾶλλον δὲ παρὰ Θεοῦ πεποιημένοις, παραφέρουσι καὶ ῥητὸν εὐαγγελικόν· ὡς ὅτι Ὁδὲ τὰ εἰσερχόμενα κοινὰ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὰ ἐξερχόμενα· ἀναγκαίως αὐτῶν καὶ ταύτην τὴν ἀλογία· οὐ γὰρ ἂν εἴποιμεν ζήτησιν, ἐλέγξομεν. Πρῶτον μὲν γὰρ τὰς Γραφὰς κατὰ τὰς ἰδίας ἀμαθίας ἀστήρικτοις ὄντες βιάζονται. Ἐχει δὲ τὸ θεῖον οὕτω λόγιον· Τινῶν γὰρ πάλιν τοῦτοις ὁμοίως ἐνδυσαστῶς ἐχόντων περὶ βρωμάτων, αὐτοὺς ὁ Κύριος λύων αὐτῶν τὴν ἄγνοιαν, ἢ γ' οὖν τὴν ἀπάτην δημοσιεύων, φησὶ, Μὴ τὰ εἰσερχόμενα κοινού· τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὰ ἐξερχόμενα. Εἶτα ἐπάγει, καὶ πόθεν ἐξερχόμενα· τὰ ἀπὸ καρδίας. Ἐκεῖ γὰρ εἶναι τοὺς πονηροὺς θησαυροὺς τῶν βεβήλων λογιζομένων καὶ τῶν ἄλλων ἀμαρτημάτων γινώσκων. Συντομώτερον δὲ ὁ Ἀπόστολος αὐτὸ δεδιδαγμένος φησὶ· *Βρῶμα δὲ ἡμᾶς οὐ παραστήσει τῷ Θεῷ*. Φαίη δ' ἂν τις καὶ νῦν εὐλόγως· Φυσικὴ τις ἔκκρισις ἡμᾶς οὐ παραστήσει πρὸς τιμωρίαν. Τάχα δὲ καὶ παῖδες ἰατρῶν, ἵνα κἂν ἐκ τῶν ἔξωθεν δυσωπηθῶσιν, ὑπὲρ τούτου ἀπολογήσονται· ὅτι τῷ ζῳῆ δίδονται τινες ἀναγκαῖαι διεξοδοὶ κατὰ τῶν ἐν ἡμῖν ἐκάστῳ μελῶν τρεφομένων τὸ περιττὸν ἀποπέμπειν· οἷον κεφαλῆς περιττώματα, τρίχες, καὶ τὰ ἀπὸ κεφαλῆς ὑδατώδη πεμπόμενα. καὶ γαστῆρος διαχωρήματα, καὶ τοίνυν τῶν σπερματικῶν πόρων ἐκείνο περίττωμα. Ποῖα τοίνυν ἔστι πρὸς Θεοῦ, ὡς περὶ ὅσα θεοφιλέστατα, ἀμαρτία, αὐτοῦ ποτὶ πλάσαντος τὸ ζῶν Δεσπότης θελήσας ἀνταρτος καὶ ποιήσαντος; ταῦτα τὰ μέλη τοιαυτὰς ἔχειν

⁴ II Petr. iii, 16. ⁵ I Cor. viii, 8.

διεξόδους; Ἐπειδὴ δὲ δεῖ προσλαμβάνειν τὰ τῶν Α
 πονηρῶν ἐναντιώματα, εἰποιεν γὰρ ἄν· Οὐκ οὖν οὐκ
 ἔστιν ἁμαρτία οὐδὲ ἡ ἀληθὴς χρῆσις, εἰ τὰ ὄργανα
 παρὰ τοῦ Δημιουργοῦ διαπέπλασται. Πρὸς τοῦτο
 ἐρωτηματικῶς αὐτοὺς παύσωμεν φάσκοντες· Ποίαν
 λέγεις χρῆσιν, τὴν ἔνομον, ἣν καὶ ὁ Θεὸς ἐπέτρεψεν,
 Δὲξάσεσθε, λέγων, καὶ πληθύνεσθε, καὶ πληρώ-
 σατε τὴν γῆν· ἣν ὁ Ἀπόστολος ἀπαδέξατο εἰπὼν·
 Τιμὸς ὁ γάμος καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος· ἡ τὴν δι-
 μῶδη μὲν, λαθραίως δὲ καὶ μοιχικῶς ἐπιτελουμένη;
 Ἐπεὶ καὶ τῶν ἄλλων, τῶν ἐν τῷ βίῳ γινομένων, εὐρή-
 σουεν τὰς διαφορὰς κατὰ τι γινομένας· ὅσον φονεῦειν
 οὐκ ἔξεστιν, ἀλλ' ἐν πόλεμοις ἀναίρειν τοὺς ἀντι-
 πάλους καὶ ἔνομον καὶ ἐπαινοῦ ἄξιον. Οὕτω γοῦν καὶ
 τιμῶν μεγάλων οἱ κατὰ πόλεμον ἀριστεύσαντες ἀξιοῦν-
 ται, καὶ σῆλαι τούτων ἐγείρονται κηρύττουσαι τὰ Β
 κατορθώματα. Ὅστε τὸ αὐτὸ κατὰ τι μὲν καὶ κατὰ
 καιρὸν οὐκ ἔξεστι, κατὰ τι δὲ καὶ εὐκαίρως ἀφίεται
 καὶ συγχεύρηται. Ὁ αὐτὸς τοίνυν λόγος καὶ
 περὶ τῆς μίξεως· Μακάριος ὃς ἐν νεότητι, ζυγὸν ἔχων
 ἐλεύθερον, τῇ φύσει πρὸς παιδοποιίαν κέχρηται· εἰ
 δὲ πρὸς ἀσέλγειαν, πόρνους καὶ μοιχοὺς ἢ παρὰ τῷ
 Ἀποστόλῳ γραφεῖσα τιμωρία ἐκδέχεται. Δύο γὰρ
 οὐσῶν ὁδῶν ἐν τῷ βίῳ περὶ τούτων, μίαι μὲν μετριω-
 τέρας καὶ βιωτικῆς, τοῦ γάμου λέγω· τῆς δὲ ἑτέρας
 ἀγγελικῆς καὶ ἀνυπερβλήτου, τῆς παρθενίας· εἰ μὲν
 τις τὴν κοσμικὴν, τοῦτ' ἔστι τὸν γάμον, ἐλόιτο, μέμ-
 ψιν μὲν οὐκ ἔχει· τοσαῦτα δὲ χαρίσματα οὐ λήφεται.
 Λήφεται γὰρ, ἐπιπερ φέροι καὶ αὐτὸς καρπὸν τῶν
 τριάκοντα. Εἰ δὲ τὴν ἀγνήν τις καὶ ὑπερκόσμιον
 ἀσπάσσοιτο, εἰ καὶ τραχεῖα παρὰ τὴν πρώτην καὶ δυσ-
 κατόρθωτος ἡ ὁδὸς, ὅμως ἔχει χαρίσματα θαυμασιώ-
 τερα· τὸν γὰρ τέλειον καρπὸν τὴν ἑκατοντάδα ἐδέξ-
 στησεν. Ὅστε τὰ ἀκάθαρτα αὐτῶν καὶ πονηρὰ ζητή-
 ματα λύσεις ἰδίας ἔσχε καὶ παρὰ τῶν θείων Γραφῶν
 πέλαι προλυθείσας. Ὑποστήριξε τοίνυν, ὦ Πάτερ,
 τὴς ὑπὸ σαυτὸν ἀγέλας, ἐκ τῶν ἀποστολικῶν παρα-
 κλήτων, ἐκ τῶν εὐαγγελικῶν ψυχαγαγῶν, ἐκ τῶν
 ψαλμῶν συμβουλεύω· Ζῆσόν με, λέγων, κατὰ τὸ
 λόγιόν σου· λόγιον δὲ αὐτοῦ τὸ ἐκ καθαρᾶς καρδίας
 λατρεύειν αὐτῷ. Τοῦτο γὰρ εἰδὼς ὁ αὐτὸς Προφήτης,
 ὥσπερ ἑαυτὸν μεταφράζων, λέγει· Καρδίαν καθα-
 ρὰν κτίσον ἐν ἐμοί, ὁ Θεός· ἵνα μὴ ῥυπώδεις λογι-
 σμοὶ με ταραξῶσι. Πάλιν Δαβὶδ· Καὶ Πνεύματι ἁγ-
 μονικῶ στήριξόν με· ἵνα, κὰν ποτε λογισμοὶ με θο-
 ρυθήσωσιν, ἰσχυρὰ τις παρὰ σοῦ δύναμις στηρίξῃ
 με, ὥσπερ κρητὶς τυγχάνουσα. Αὐτὸς τοίνυν,
 ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα συμβουλεύων, λέγει πρὸς τοὺς
 βράβιον τῇ ἀληθείᾳ παιθομένους· Διδάξω ἀνόμους
 τὰς ὁδοὺς σου· καὶ θαρρῶν Κυρίῳ, ὅτι πείσεις ἀπο-
 σχέσθαι τῆς τοιαύτης κακίας, ψάλλε· Καὶ ἀσεβεῖς
 ἐπὶ σὲ ἐπιτρέψουσι. Γένοιτο δὲ τοὺς μὲν κακο-
 ῆθως ζητούντας παύσασθαι τῆς τοιαύτης ματαιοπο-
 νίας· τοὺς δὲ δι' εὐθήθειαν ἐνδουαστῶς ἔχοντας,
 ἡγεμονικῶ Πνεύματι κρατυνθῆναι· ὅσοι δὲ βεβαίως
 τὴν ἀλήθειαν ἐπίστασθε, ἀρραγῆ ταύτην κατέχετε καὶ
 ἀσάλευτον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, μεθ'
 οὗ τῷ Πατρὶ ὄψα καὶ τὸ κράτος σὺν ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας· Ἀμήν.

peccatum, siquidem organa a conditore facta sunt ;
 ita loquentibus illis hac interrogatione silentium
 imponamus : Quem dicis usum, legitimumne, quem
 Deus his permisit verbis : *Creacite, et multiplica-
 mini, et replete terram* : quem et ipse probavit
 Apostolus, cum dixit : *Honorabile connubium et
 thorus immaculatus* ; an publicum illum qui
 clanculum et libidinose exerceret ? Nam in cæteris
 quoque, per hanc vitam agi solitis, quædam occur-
 runt agendi discrimina : quale occidere non licet ;
 at in bello adversarius interficere, et legitimum, et
 laude dignum est. Sic magnis donantur præmiis qui
 se in bello strenue gerunt, cippique eriguntur, quæ
 præclara eorum celebrent facinora. Itaque idipsum
 quodam modo, et quodam tempore non licet : qua-
 dam autem ratione et opportunitate permittitur
 concediturque. Eadem igitur est de coitu ratio :
 Beatus qui in juventute libero junctus matrimonio,
 natura ad liberorum procreationem usus est : quod
 si ad libidinem, fornicatores et mæchos, quod
 apud Apostolum memoratur, supplicium excipiet.
 Nam duplex cum sit via in vita, alia quidem infe-
 rior vulgariorque, matrimonii scilicet ; alia vero an-
 gelica et suprema omnium, nempe virginittatis ; si
 quis mundanam, nuptias nimirum elegerit, culpa
 quidem vacat, sed tot tantaque non consequetur
 dona. Consequetur tamen aliqua, si quidem et ipse
 fert fructum tricesimum. Si quis vero castam muno-
 doque superiorem amplexus fuerit vitam, tametsi
 hæc altera asperior et difficilior via est, at excel-
 lentioribus ille muneribus donandus est : per-
 fectum quippe fructum, nempe centesimum pro-
 duxit. Itaque obscenæ illorum atque malignæ quæ-
 stiones, proprias habent solutiones ex divinis
 Scripturis jam olim allatas. Confirma ergo, Pater,
 greges tuos, apostolicisque verbis hortare. Evan-
 gelicis demulce, ex psalmis da consilium : *Virifica
 me, dicens, secundum eloquium tuum* : eloquium
 autem ejus illud est, ut ex puro corde serviamus
 illi. Hoc cum non ignoret ipse Propheta, sese quasi
 interpretatur dicens : *Cor mundum crea in me, Deus* ,
 ne me obscenæ cogitationes conturbent. Rursus
 ipse David : *Et Spiritu principali confirma me* , ut
 si quando me cogitationes conturbent, valida ex te
 virtus me quasi hasis fulciat. Hæc igitur et talia
 consulendo, dico illis qui tarde veritati obtemperant,
Docesbo iniquos vias tuas, in Dominoque confidens,
 te suasurum illis ut ab hujusmodi vitio abstineant,
 psalle, *et impiis ad te convertentur* . Utinam qui
 malo animo hæc movent quæstiones, in cassum
 laborandi finem faciant : qui vero ob animi sim-
 plicitatem in dubitatione versantur, Spiritu princ-
 pali confirmentur : quotquot autem veritatem fir-
 miter nostis, eam infractam et inconcussam reti-
 neatis in Christo Jesu Domino nostro : qui-
 cum Patri gloria et imperium cum Spiritu sancto
 in sæcula. Amen.

¹ Genes. i, 28. ² Hebr. xii, 4. ³ Psal. cxviii, 107. ⁴ Psal. i, 12. ⁵ ibid. 14. ⁶ Psal. c, 15.

BALS. Hanc epistolam quae tractat non esse im-
mundam naturalem excretionem seminis, quae ac-
ciderit sicut vel morbo, vel nocturna visione non spon-
tanea, a nullaque perturbatione orta, excellentissimus ille Zonaras, sapienter et apte, et ita ut nemo melius dicere possit, interpretatus est: et propterea de eo nos scribere supervacaneum existimavimus. Breviter autem dicimus, quod si naturalis quidem seminis fluxus ex non spontanea nocturna visione, et sine ulla pravina vehementi cupiditate fiat, nihil penitus affert praedjudicii. Sicut et sancti Dionysii ad Basilidem tractat epistola, quae superius annexa fuit. **33** Si autem aliqua perturbatione ex mala fortasse cupiditate assensuque processit, immunda est, et qui eam sustinuit a sacramentis arcebitur, et pro animae ejus medici arbitratu et medicina dabitur. Cum enim tria sint per quae a Satana oppugnamur, applicatio, seu primus motus, assensus, et effectus; si ex solo quidem primo motu nocturna fuerit facta visio, levius puniemur: si autem cum primo motu diurnus quoque fuit assensus, et sic nocturna visio consecuta est, et excretionis effectus, magis puniemur, secundum sanctam Scripturam quae dicit, *Qui desideravit mulierem in corde suo, eam jam adulteravit*¹. Si autem sic punitur qui sit ex consensu, in nocturna imaginatione, fluxus seminis, multo magis quae per molliorem sit excretio punietur, inter vigilandum, non autem in somnando facta. Seminis autem fluxio, quae sit ex morbo nephritico, cujusmodi sunt gonorrhoea, et calculus, ab omni culpa immunis est. Est enim a lege Mosyca, qui seminis fluxu laborabant, immundi reputabantur, alio tamen modo, quod ad legem nostram attinet, puri existimantur: quoniam qui et lepra morbo laborarunt, juxta legem antiquam ut immundi dimittebantur, apud nos autem in ecclesia versantur, et comprecantur, a morbo nihil impediti, sed eo potius recepti. Zonarae autem interpretatio non hic subjuncta est, quod ad verborum Scripturae interpretationem magis respiciat, et non ad canonicam doctrinam. Nobis autem in hac interpretatione, nec curae fuit rhetorica compositio, nec verborum ornatus et elegantia, sed Scripturae verborum interpretatio, sed canonica legalisque doctrina, et interpretatio legum et canonum, qui videntur contrarii, reliqua praetermittentibus, ut quae non sint praesentis temporis et instituti. Qui vult ergo invenire interpretationem et declarationem dictionum apostolorum, aliorumve ad Scripturam pertinentium, is adeat Zonaram, vel etiam alios interpretes.

ZONAR. Rogatus hic magnus Pater de naturali seminis excretionem, num sit impura, respondit interrogationi, nihil eorum quae a Deo facta sunt impurum esse. Quia vero subseminantur, hoc est, immittuntur cogitationes a malo daemone, ac siuce-

ΒΑΣΣ. Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην διαλαμβάνουσα· ἡ εἶναι ἀκάθαρτον τὴν φυσικὴν ἔκκρισιν τοῦ σπέρματος· τὴν ἀπὸ νόσου θηλαθὴ γινομένην ἢ ἀπὸ φαντασίας νυκτερινῆς ἀπροαιρέτου καὶ ἀπαθοῦς, ὅπερ· υἱεστ· τος ἐκείνος Ζωνάρης σοφῶς καὶ ὑπερβείβω· καὶ ὡς οὐκ ἂν τις κριτεῖσθαι, ἠρμήνευσε· καὶ δὲ τούτο περιττὸν ἡμῖν ἰδοῦς γράφει τι περὶ ταύτης. Συνεπαγόντας δὲ λέγομεν ὡς ἡ φυσικὴ ἔκκρισις τοῦ σπέρματος· εἰ μὲν ἐξ ἀπροαιρέτου φαντασίας νυκτερινῆς καὶ ἀνευ προδοκασίμης ἐμπαθοῦς ἐπιθυμίας· γίνηται, ἀποκριμάτιστος ἐστὶ παντάπασι, καθὼς καὶ ἡ πρὸς τὸν Βασιλίδην ἐπιστολὴ τοῦ ἁγίου Διονυσίου διαλαμβάνει, ἣτις καταστρώθη οὕτως. Εἰ δὲ ἐμπιθασίαις προηγῆσθε ἐκ πονηρῶς ἐπιθυμίας ἴσως καὶ συγκαταθέσεως, ἀκάθαρτος ἐστὶ, καὶ ὁ ταύτην ἔσοτις τὸν ἁγιασμάτων ἐμποδισθήσεται, καὶ κατὰ τὴν δοκίμην τῆ ψυχικῆ αὐτοῦ ἰατρῆς, θεραπευθήσεται. Τριῶν γὰρ ὄντων τρόπων δ' ὡν πρὸς τοῦ Σατανᾶ πολεμούμεθα, προσβολῆς, συγκαταθέσεως, καὶ ἀποτελέσματος, εἰ μὲν ἀπὸ μόνης προσβολῆς φαντασία γίνηται νυκτερινῆ, μετριώτερον ἐπιτιμῶμεν· εἰ δὲ σὺν τῇ προσβολῇ γέγυρε καὶ συγκαταθέσεις ἡμερινῆ, καὶ οὕτως παρεκλούθησθε καὶ φαντασία νυκτερινῆ, καὶ ἐκκρίσεως ἀποτέλεσμα, ἐπὶ πλέον καλοσησόμεθα, κατὰ τὸ γράμμα τὸ ἱερὸν τὸ λέγον· *Ὁ ἐπιθυμήσας γυναῖκα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτήν*¹· εἰ δὲ οὕτως καλῶς εἴη ἢ ἀπὸ συγκαταθέσεως διὰ νυκτερινῆς φαντασίας ἔκκρισις τοῦ σπέρματος, πολλῶν πλέον ἢ διὰ μαλακίας ἔκκρισις ἐπιτιμῶθησεται ὑπορ καὶ οὐκ ἐξ ὀνειρώσεως γινομένη. Ἡ δὲ ἀπὸ νόσου νεφριτικῆς γινομένη ἔκκρισις τοῦ σπέρματος, οὐκ ἐστὶν ἡ τῶν γονορροϊῶν καὶ τῆς λιθίας, πάντη ἐστὶν ἀκατέγκλητος. Κἀν γὰρ ἀπὸ τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου οἱ γονορροεῖς ἀκάθαρτοι ἐλογίζοντο, ἀλλὰ κατ' ἕτερον τρόπον ὅσον πρὸς τὸν ἡμέτερον νόμον καθαροὶ λογίζονται. Ὅτι καὶ οἱ λέπραν νοσήσαντες, παρὰ μὲν τῆ παλαιῆ νόμου ὡς ἀκάθαρτοι ἀπεπέμποντο· μεθ' ἡμῶν δὲ καὶ ἐκκλησιάζονται καὶ συνεύχονται, ἀπὸ τῆς νόσου μηδὲν ἐμποδίζόμενοι, ἀλλὰ μάλλον καὶ οἰκτιροῦμε· οἱ. Ἡ μάλιστα ἐρμηνεία τοῦ Ζωνάρου οὐ καταστρώθη ὧδε, διὰ τὸ πρὸς ἐξήγησιν γραφικῶν βημάτων μάλιστα ἀποβλέπειν καὶ μὴ πρὸς κανονικὴν διδασκαλίαν. Ἡμῖν δὲ οὐκ ἐμέλησεν ὅπως ἐν τῇ παρουσίᾳ ἐξηγήσει συνθήκης ρητορικῆς ἢ εὐσεβείας λέξεων ἢ βημάτων γραφικῶν ἐρμηνείας, ἀλλὰ κανονικῆς καὶ νομικῆς διδασκαλίας καὶ ἐρμηνείας τῶν δοκούντων ἐναντιοφανεῶν νόμων τε καὶ κανόνων, τὰ λοιπὰ παραδραμοῦσιν, ὡς μὴ τοῦ παρόντος ὄντα καιροῦ. Ὁ γοῦν θέλων εὐρεῖν τὴν ἐρμηνείαν καὶ τὴν σαφήνειαν τῶν ἀποστολικῶν βημάτων ἢ καὶ τῶν ἄλλων γραφικῶν, ἐντυγχανέτω τῷ Ζωνάρῳ ἢ καὶ τοῖς ἄλλοις ἐξηγηταῖς αὐτῶν.

ZONAR. Ἐρωτηθεὶς ὁ μέγας οὗτος Πατήρ περὶ τῆς φυσικῆς ἔκκρισεως, τῆς γονῆς, εἰ ἀκάθαρτος ἐστὶν, ἀπεκρίθη πρὸς τὸ ἐρώτημα ὅτι οὐδὲν τῶν παρὰ Θεοῦ γινομένων ἀκάθαρτον. Ὅτι δὲ ὑποσπίρει, ἦγουν ὑποβάλλει λογισμοὺς ὁ πονηρὸς, καὶ τα-

¹ Matth. v. 28.

ράσει τοὺς ἀκεραιτέρους τὴν γνώμην, ἤτοι τοὺς ἀπλουστέρους · φέρε δι' ὀλίγων λόγων ἀπελάσωμεν ἐν Θεῷ τὴν τοῦ πονηροῦ πλάνην, ἀντὶ τοῦ τῷ Θεῷ θαρβούντας, καὶ τὴν γνώμην τῶν ἀπλουστέρων στηρίζωμεν. Ἀρχεται οὖν τοῦ λόγου, χρῆσιν παράγων ἐκ τῆς πρὸς Τίτον ἐπιστολῆς τοῦ ἁγίου Παύλου, καὶ φησιν ὅτι πάντα καθαρὰ τοῖς καθαροῖς, τῶν δὲ ἀκαθάρτων καὶ ἡ συνείδησις μεμδλυνται. Ταῦτα δὲ ὁ μακάριος Παῦλος περὶ τῆς ἐν βρώμασιν Ἰουδαϊκῆς λίγει παρατηρήσει, ὅτι τῶν ὀπὸ Θεοῦ κτισθέντων, οὐδὲν ἀκάθαρτον κατὰ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν · οὐδὲν δὲ τοῖς μεμιασμένοις καθαρὸν, ἀλλὰ μεμλάνται αὐτῶν καὶ ὁ νοῦς καὶ ἡ συνείδησις · μεμλάνται δὲ τῇ ἁμαρτίᾳ καὶ τῷ λογίζεσθαι τὰ μὴ πρέπειντα. Διὰ τούτων οὖν τῶν λόγων προκατασκευάσας ὁ μέγας Ἀθανάσιος τὴν οικίαν γραφὴν ἐπάγει · Ἄγαμαι δὲ, ἤτοι θαυμάζω, τοῦ διαβόλου τὸ σοφισμα, τὴν ἀπάτην δηλαδὴ, ὅτι φθορὰ ὦν καὶ λύμη ἐνθυμίζει λογισμοῖς δοκοῦντας εἶναι καθαρότητος. Τὸ δὲ παρ' ἐκείνου γινόμενον ἐνέδρα ἐστίν, ἤγουν κρυφία ἐπιβουλή, ἀλλ' οὐχὶ δοκιμασία. Ἴνα γὰρ ἀπαγάγῃ τοὺς ἀσκητὰς τῆς ἐθίμου, τουτίστι τῆς συνήθους καὶ ὠφελίμου φροντίδος, καὶ ἐξῆν νικῶν αὐτοῦ · κατὰ τοῦτο (διὰ τοῦτο) τοιαῦτα κινεῖ βρομβύκια, ἤτοι φέθητρα, βόμβους μόνον ἐμποιῶντα. Τί γάρ, φησὶν, ἔχει ἁμαρτήματα ἢ ἀκάθαρτον ἢ φυσικὴ ἔκκρισις; ὡσπερ ἐάν τις αἰτιῖται τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὰς ἄλλας ἔκκρισεις, ὅσον διὰ τὰς μύζας καὶ τὰ πτύσματα, καὶ ὅσα διὰ γαστέρων ἐκκρίνονται, ἤγουν ἐκβάλλονται καὶ κενοῦνται, ἅτινα ἐκκρινόμενα ὠφελοῦσι πρὸς τὴν ζωὴν. Ἐπιχειρεῖ δὲ καὶ ἐτέρωθεν. Εἰ γὰρ πιστεύομεν, φησὶ, τῶν χειρῶν τοῦ Θεοῦ ποίημα εἶναι τὸν ἄνθρωπον, πῶς ἐστὶ δυνατόν ἐκ τοῦ Θεοῦ ἀκάθαρτόν τι γενέσθαι καὶ μεμολυσμένον; Καὶ εἰ γένος Θεοῦ ὑπάρχομεν κατὰ τὰς τῶν θείων ἀποστόλων Πράξεις, οὐδὲν ἔχομεν ἐν ἑαυτοῖς ἀκάθαρτον. Ἐν γὰρ τῇ βίβλῳ τῶν Πράξεων ἰστορηται ὁ μέγας Παῦλος τοῖς Ἀθηναίοις διαλεγόμενος, καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ταῦτα λέγων περὶ Θεοῦ · Ἐν αὐτῷ γὰρ ὤμεν καὶ κινουμένα, καὶ ἐσμεν, ὡς καὶ τινὲς τῶν καθ' ὑμᾶς κοιτητῶν εἰρηκασί · Τοῦ γὰρ γένος ἐσμεν. Τοῦτο δὲ τῷ Ἀράτῳ εἰρηται περὶ τοῦ Διός · ὁ δὲ Ἀπόστολος εἰς τὸν ὄντως Θεὸν τὸ νόημα ἠχμαλώτισε. Τούτῳ τοίνυν εἰς κατασκευὴν τοῦ οικείου λόγου ὁ μέγας ἐχρήσατο Ἀθανάσιος · ὡς εἰ γένος Θεοῦ ἐσμεν, ὡς ἐν ταῖς Πράξεσιν εἰρηται, οὐδὲν ἔχομεν μεμολυσμένον ἢ μαρὸν. Τότε γὰρ μεμολυσμένα, ὅτι ἁμαρτάνομεν · ἢ δὲ φυσικὴ ἔκκρισις, γινόμενη ἐξ ἀνάγκης τῆς φύσεως, οὐ μαιίνει. Ὡς τινῶν δὲ ἀντιλεγόντων καὶ παραγόντων ῥητὰ εὐαγγελικὰ τὰ λέγοντα, Ὁὲ τὰ εἰσερχόμενα κοινοὶ τὸν ἀτθρωπον, ἀλλὰ τὰ ἐξερχόμενα · Ἰσταται καὶ πρὸς τοῦτο δεικνύς μὴ καλῶς νοοῦμενα τὰ ῥητὰ παρὰ τῶν ἀντιλεγόντων · καὶ φησὶ ὅτι περὶ βρωμάτων ἐνδοιαστῶς ἔχόντων τινῶν ἤτοι δειλιώντων, ἀμφιβαλλόντων, ὡς μολυνόντων τοὺς χρωμένους αὐτοῖς, λύων αὐτῶν τὴν ἀγνοίαν ὁ Κύριός φησὶ μὴ τὰ εἰσερχόμενα κοινοῦν, ἤγουν μαιίνειν, μολύνειν, ἀλλὰ τὰ ἐξερχό-

A riores animo, simpliciores videlicet perturbantur : age brevi sermone (id est, Deo fidentes) disjiciamus in Deo diaboli fraudes, ac simpliciorum animos confirmemus. Sermonem itaque auspicatur, divi Pauli sententiam proferens ex Epistola ad Titum, atque omnia munda mundis, impurorum vero conscientiam quoque esse pollutam. Hæc vero beatus Paulus de Judaica observatione in cibis asserit, illorum quæ a Deo creata sunt natura sua nihil esse impurum : neque vero pollutus quidquam esse mundum, sed ipsorum quoque mentem, et conscientiam pollutam esse. Polluti sunt enim peccato, et ea quæ indecora sunt, cogitando. Per hæc igitur verba constituto suæ ascriptionis proœmio magnus Athanasius subjicit : Miror autem, sive cum admiratione specto diaboli calliditatem, fraudes videlicet : qui cum corruptio sit et lues, cogitationes tamen, quæ puræ videntur esse, in animum insinuat. Quod vero ab illo sit insidiæ sunt, hoc est, occultæ machinationes, non probandæ constantiæ experimentum. Ut enim eos, qui in rerum divinarum meditatione se exercent, a consueta, hoc est, usitata ipsis, et fructuosa abducatur cogitatione, atque ipsos superare videatur, secundum hoc (sive hanc ob causam) ejusmodi movet hombycia, seu terriculamenta quæ solummodo bombos cient. Quid est enim, ait, in naturali excretionem criminis, aut impuritatis? veluti si quis homines ob alia quoque excrementa accusat, ut ob mucorem narium, et sputa, et hæc unquam per ventriculorum excreantur, hoc est, ejiciuntur ac exonerantur, quæ quidem per excretionem 39 emissæ ad vitam juvant. Aliam vero præterea probationem aggreditur. Si enim, inquit, opus Dei manuum esse hominem credimus, quæ fieri potest ut a Deo impurum quidpiam pollutumque procreetur? Ac siquidem Dei genus sumus, ut in Actis divinorum apostolorum legitur, nihil in nobis ipsis immundum habemus. Commemoratur namque in libro Actorum magnus Paulus ad Athenienses disserens, ac præter alia hæc quoque effatur de Deo : In ipso enim vivimus, movemur, et sumus, ut etiam vestrorum poetarum quidam dixerunt, Ipsius namque genus sumus ¹. Hoc vero dixit Aratus de Jove : Apostolus autem ad verum Deum sententiam accommodavit. Eo igitur ad suæ orationis confirmationem magnus usus est Athanasius dicens, siquidem Dei genus sumus, ut in Actis dicitur, nihil habere nos pollutum, aut immundum. Tunc namque pollui-mur cum peccamus. Naturalis autem excretio, quæ ex naturæ necessitate fit, minime pollut. Cæterum cum nonnulli contradicerent, ac Evangelica illa verba proferrent, Non quæ intrant coinquinant hominem, sed quæ exerunt ², ad hoc quoque respondet, ab iis qui contra arguunt non bene intelligi verba illa demonstrans; atque cum de cibis quidam dubitarent, sive timidiuscule hæsitarent, acsi utentes ipsis polluerent, eorum ignorationem Dominus sol-

¹ Act. xvii, 28. ² Matth. xv, 11.

vens, ait. Non ea quæ intrant inquinare, hoc est, A polluere, inficere, sed quæ exeunt, quæ a corde videlicet progrediuntur. Ait vero etiam apostolus, *Esca nos non commendat Deo* ¹. Postquam hisce rationibus suum sermonem magnus hic Pater confirmavit, subjicit deinde: Dixerit autem forte nunc quoque aliquis probabiliter, Naturalis quædam excretio nos ad supplicium haudquaquam adducit. Et vero medici quoque, ait, hac de re respondebunt, naturam, velut excrementum quoddam, semen expellere. Animanti siquidem dati sunt meatus, ut per hos unumquodque membrum, quod superfluum est, ejiciat. Capitis quidem, inquit, excrementa sunt pili, quæque per nares, atque os emittuntur humores; et ventris, aut totius etiam corporis, egestionis: seminariorum autem meatuum excrementum est semen. Quodnam ergo, inquit, in ea peccatum fuerit, cum hoc semen egeritur eo modo, quo, qui efformavit hominem, Deus voluit ac constituit? Verum ne quis ad hæc objiceret: Quoniam, ut ais, nullum est peccatum in seminis fluxu, quippe qui naturaliter contingit: nec verus quidem usus, coitio nimirum, ducetur in crimine; quia quæ illi deseruiunt organa a Deo efformata sunt: contradicentem scilicet interrogat; Qualem tu dicis usum? legitimumne, an eum qui occulte, libidinosaque exercetur? Legitimum siquidem Deus permisit, dicens, *Crescite et multiplicamini* ², et concessit magnus Paulus dicens, *Honorabile connubium, et torus immaculatus* ³: alius vero usus interdictus est. Hoc vero, inquit, in aliis quoque multis hujus vitæ actionibus facile inveniedius. Occidere nempe vetitum est; at in bello interficere hostes laudabile, ac magnis honoribus dignum habetur. Proinde eadem res ex aliquo capite haud licet, ex alio vero conceditur, ac differentiam temporum, personarum modorumque aliorum admittit. Eadem igitur est de coitu ratio. Tum oracula ex sacris Litteris hac de re profert: nox de nuptiis quoque, ac virginitate disserit, duasque ait esse vias, matrimonium videlicet, et virginitatem; si quis igitur matrimonium elegerit, reprehensionem non habet, neque ex hoc condemnabitur. Cæterum non tanta dona, quamta is qui virginitatem amplexus fuerit, accipiet. Accipiet enim, inquit, et ille, fructum siquidem fert tricesimum. Si namque ex magni Pauli sententia, *Honorabile matrimonium et torus immaculatus*; qui in conjugio caste vixit, ac liberis operam dando Dei præcepto obtemperavit, dicenti, *Crescite et multiplicamini*, **40** tum proli causa curas laboresque suscipiens, ut illam nutriat erudiatque in disciplina et institutione Domini, fructum is quoque fert tricesimum. Quemadmodum beatus quoque Paulus asserit, fore ut salventur mulieres liberos gignentes. Si quis vero, ait, puram ac cælestem viam fuerit amplexus, admirabiliora dona accipiet; quoniam aspera primo aditu difficilisque admodum est via.

Α μενα, τὰ ἀπὸ καρδίας θηλαθῆ προϊόντα· καὶ ὁ Ἀποστολος δὲ φησὶ· *Βρωμα ἡμᾶς οὐ παρίσθησι ἐν Θεῷ*. Τούτοις τὸν οἰκεῖον λόγον κρατύνει; ὁ μέγας οὗτος Πατήρ, ἐπάγει· Ἐἴποι δ' ἂν τις καὶ νῦν εὐλόγως· Φυσικὴ τις ἔκκρισι; ἡμᾶς οὐ παρίσθησι πρὸς τιμωρίαν. Καὶ ἱατροὶ δὲ, φησὶ, περὶ τούτου ἀπολογῶσινται· ὅτι ἡ φύσις ὡς περιττώμα διώκει τὸ σπέρμα. Τῷ γὰρ ζῳῷ δίδονται πόροι, ἵνα διὰ τούτων ἕκαστον μέλο; ἀποπέμπῃ τὸ περιττόν. Τῆς μὲν οὖν κεφαλῆς; φησὶ, περιττώματά εἰσιν αἱ τρίχες, καὶ τὰ διὰ βινῶν καὶ στόματο; ὑγρὰ, καὶ γαστρὸς διαχωρήματα, ἢ καὶ ὄλου τοῦ σώματος; τῶν δὲ σπερματικῶν πόρων περιττώμα τὸ σπέρμα. Ποία οὖν ἐστὶ, φησὶν, ἀμαρτία κενουμένου τοῦ σπέρματος τούτου, ὡς ὁ Θεὸς ὁ πλάσας τὸν ἄνθρωπον ἠθέλησε, καὶ ἠκονώμεσεν; Ἴνα δὲ μὴ τις πρὸς ταῦτα ἀντιθῆται ὅτι, Ἐπεὶ ὁ λέγεις οὐκ ἐστὶν ἀμαρτία ἡ τοῦ σπέρματος ἔκροθ ὡς φυσικῶς γινομένη, οὐδὲ ἡ ἀληθοῦς χρῆσις, ἤγουν ἡ μίξις λογισθήσεται ἀμαρτία· ὅτι τὰ ὄργανα τὰ πρὸς αὐτὴν ἐνεργοῦντα, παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐπλάσθησαν· ἐρωτᾷ τὸν ἀτιλέγοντα διθεῖν· Ποίαν λέγεις χρῆσιν; τὴν ἔννομον, ἢ τὴν κρυζίως καὶ μοιχικῶς γινομένην; τὴν γὰρ ἔννομον ὁ Θεὸς ἐπέτρεψεν εἰπὼν· *Ἀξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε*, καὶ ὁ μέγας Παῦλος· *ἐκκεχώρηκε λέγων· Τίμιος ὁ γάμος καὶ ἡ κοίτη ἀμύαρτος*· ἢ δὲ ἄλλη χρῆσις κεκώλυται. Τοῦτο γὰρ, φησὶ, καὶ ἐν ἄλλοις πολλοῖς βιωτικῶς εὐρήσμεν αὐτίκα. Τὸ φονεῦσιν ἀπηγόρευται, ἀλλ' ἐν πολέμῳ ἀναιρεῖν τοὺς πολεμίους ἐπινετὸν, καὶ τιμῶν μεγάλων ἄξιον. Ὡστε τὸ αὐτὸ κατὰ τι μὲν οὐκ ἐξεσι· κατ' τι δὲ ἐξεσι, καὶ ἐν διαφορᾷ ἐστὶ καὶ κερῶν καὶ προσώπων καὶ τρόπων ἄλλων. Οὕτως οὖν καὶ ἡ μίξις. Καὶ χρῆσις γραφικᾶ; παρσγει πρὸς τοῦτο. Εἴτα καὶ περὶ γάμου καὶ παρθενίας διαλέγεται· καὶ δύο φησὶν ὁδοὺς εἶναι, τὸν γάμον καὶ τὴν ἀγνείαν. Εἰ μὲν οὖν τις τὸν γάμον ἐλοιτο, μέμψι οὐκ ἔχει, οὐδὲ κατακριθήσεται διὰ τοῦτο. Οὐ μὴν τσαυτὰ χαρίσματα λήψεται ὅσα ὁ παρθενία συζήσας. Λήψεται γὰρ, φησὶ, κάκεινος, ἐπειπερ φέρει καρπὸν τὸν τριάκοντα. Εἰ γὰρ, κατὰ τὸν μέγαν Παῦλον, *Τίμιος ὁ γάμος καὶ ἡ κοίτη ἀμύαρτος*, ὁ σωφρόνων; ἐν τῇ συζυγίᾳ βεβιωκῶς, καὶ ὑπηρετήσας; τῇ τοῦ Θεοῦ προστάξει διὰ τῆ, παιδοποιίας, εἰπόντος, *Ἀξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε*, καὶ ἀνεχόμενος φροντίζων καὶ κόπων διὰ τὰ ἔγγονα, ἵνα ὀρέψῃ αὐτὰ καὶ παιδείῃ ἐν παιδείᾳ καὶ νοθεσίᾳ Κυρίου, καρπὸν κάκεινος τὸν τριάκοντα φέρει· καθὼ καὶ ὁ μακάριος Παῦλος; λέγει σωθήσονται τὰς γυναῖκας διὰ τῆς τεκνογονίας. Εἰ δὲ τις τὴν ἀγνείαν, φησὶ, καὶ ὑπερκόσμιον ὄδον ἀσπάσσοιτο, χαρίσματα θαυμασιώτερα λήψεται· ὅτι τραχεῖα παρὰ τὴν πρώτην καὶ εὐσκατόρθωτος ἡ ὁδός. Τὸ δὲ παρὰ τὴν πρώτην ἢ παρὰ τὴν ἕδῃ βηθείσαν ὄδον τὴν τοῦ γάμου νοητέον, ἢ παρὰ τὴν ἀρχὴν. Ὁ γὰρ ἐλόμενος παρθενεύειν τῆς σαρκὸς εὐκαταφόρου τυγχανούσης πρὸς ἡδονὰ; καὶ μάλιστα περὶ τὰς τῆς μίξεως; παρὰ τὴν ἀρχὴν ἀνάγκην ὑφίσταται, τῆς φύσεως ὀργώσας; πρὸς τὸ πάθος; ὁ πλέον ὅτι νεάζει ὁ ἄνθρωπος; καὶ

¹ I Cor. viii, 8. ² Gen. i, 28. ³ Hebr. xiii, 4.

σφριγῆ· διὸ παρὰ τὴν πρώτην εἰρηται. Ὅτε δὲ πρὸς Α γῆρὰς ἀπονεύσει, εἰ καὶ μὴδὲ τότε σθένονται τὸ πῦρ ἐκ τῶν παθῶν, ἀλλὰ γε μαλθακώτερον γίνεται. Ταῦτα εἰπὼν ἐπάγει ὅτι τὰ ζητήματα αὐτῶν τὰ ἀκάθαρτα προλλυνται παρὰ τῶν θείων Γραφῶν, καὶ παραινεί τὸν ἐρωτήσαντα ὑποστηρίζειν τοὺς ὑπ' αὐτὸν, καὶ χρῆσαι κίχρηται γραφικαῖς διαφόροις· εἶτα καὶ εἰς εὐχὴν τρέψας τὸν λόγον τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν. Ταῦτα μὲν οὖν ὁ μέγας φησὶν Ἀθανάσιος περὶ τῆς φυσικῆς ἐκκρίσεως τῆς γονῆς. Ὁ δὲ Ἀλεξανδρεὺς Διονύσιος ἐν τῇ πρὸς Βασιλεῖδην ἐπιστολῇ ταῦτα φησὶν· Οἱ δὲ ἐν ἀπροαιρέτῳ νυκτερινῇ ῥύσει γενόμενοι τῷ οἰκείῳ συνειδοῖ κατακολουθεῖσασαν· καὶ ἑαυτοὺς εἴτε διακρίνονται, εἴτε μὴ, σκοπεῖσασαν. Ὡς ἐπὶ τῶν βρωμάτων ὁ διακρινόμενος, φησὶν, ἐὰν φάγη, κατακεκρίται· καὶ ἐν τούτοις εὐσυνείδητος ἔστω καὶ εὐπαύρηστος κατὰ τὸ ἴδιον ἐνθύμιον πᾶς ὁ προσίων τῷ Θεῷ. Ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν, ὅτι Ὁ τὴν τοῦ σπέρματος ὑποστάς βεῦσιν, ἑαυτὸν ἀνακρινέτω· καὶ εἰ μὲν ἐμπάθειά τις προηγῆσατο ἐκ τοῦ πονηροῦ ἔως ἐνθυμίου καὶ συγκαταθέσεως, καὶ οὕτως ἢ τῆς γονῆς ἐπηκολούθησε βεῦσις, οὐκ ἀμίαντος ὁ ταύτην παθῶν· εἰ δ' οὐδὲν τοιοῦτον προηγῆσατο, οὐδὲ διακρίνεται διὰ τι τοιοῦτον, καὶ οὐ μεμλύνεται αὐτῷ ὁ λογισμὸς, προσίτω τοῖς ἀγιάσμασι. Τινὲς δὲ τὸν μέγαν Βασιλεῖδον φασὶν ἀπείργειν τοὺς τοιοῦτόν τι παθόντας τῆς τῶν ἀγιασμάτων μεταλήψεως. Ἐρωτηθεὶς γὰρ ὁ ἅγιος οὗτος, ὡς ἐν τοῖς ἀσκητικοῖς αὐτοῦ ἀναγέγραπται, εἰ τῶν συνήθων καὶ κατὰ φύσιν γινομένων τινὲ χρῆσιν τολμᾶν εἰς κόνωνίαν τῶν ἀγίων παραδίεσθαι, ἀπεκρίθη, Κρείττονα τῆς φύσεως καὶ τῆς συνηθείας εἰδίδασκεν ὁ Ἀπόστολος· εἶναι τὸν ἐν τῷ βαπτίσματι συναφεῖντα Χριστῷ· ποτὲ μὲν εἰπὼν ὅτι Ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος συνεσταυρώθη, ἵνα καταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας, τοῦ μὴ δουλεύειν ἡμᾶς τῇ ἁμαρτίᾳ· ποτὲ δὲ παραγγέλων, Νεκρώσατε οὖν τὰ μέλη ὑμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς· πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακῆν, καὶ τὴν πλεονεξίαν, ἣ τις ἐστὶν εἰδωλολατρεία, δι' ἧς ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας· ποτὲ δὲ ἕρον ἐκθέμενος ἐν τῷ εἰπεῖν· Οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ ἐσταύρωσαν τὴν σάρκα σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις. Ἐγὼ δὲ ἔγνω ὅτι ταῦτα κατωρθώθη Χριστοῦ χάριτι καὶ ἐν ἀνδράσι καὶ γυναῖξιν πίστει τῇ εἰς τὸν Κύριον γνηστῆ· τοῦ δὲ ἐν ἀκαθαρσίᾳ ὄντα τινὰ ἐγγίζειν τοῖς ἀγίοις καὶ ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης φοβερὸν διδασκόμεθα τὸ κρίμα. Εἰ δὲ πλείον τοῦ ἱεροῦ ὧδε, φοβερώτερον δηλονότι. Παιδεύσει δὲ ἡμᾶς ὁ Ἀπόστολος εἰπὼν· Ὁ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως κρίμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει. Ἐκ γοῦν τῆς ἀποκρίσεως ταύτης ὄλονται τινες τὸν μέγαν Βασιλεῖδον ἀκαθαρσίαν ἠγείσθαι τὴν τοῦ σπέρματος ἐκροήν· ἀλλ' οὐκ ἐστὶ τοῦτο. Οὐ γὰρ περὶ ἀφαντάστου φησὶ ῥύσεως, ἀλλ' οὐδὲ μετὰ φαντασίας γενομένης, ἀνευ μέντοι ἐμπαθείας, ἥς ἐπιθυμία οὐ προηγῆσατο ἢ κἂν προηγῆσατο, ἀλλ' οὐκ ἐπέμεινεν, ἀλλ' ἀπεπέμψθη τοῦ κρείττονος ἐπικρατῆ.

Illud vero (παρὰ τὴν πρώτην) aut de prædicta via conjugali intelligendum est, aut de initio. Qui enim virginitatem amplectitur, cum caro ad voluptates, maximeque venereas sit proclivis; conflictatur initio difficultatibus, natura ad libidinem inclinante, idque præsertim dum in ætatis flore versatur, ac viget; quam ob causam verba illa (primo aditu) sunt dicta. Ubi vero ad senectutem vergit, etiamsi ne tunc quidem exstinguatur cupiditatum flamma, lenior tamen evadit. Illis dictis subjicit, illorum impuras quæstiones jam ante ex sacris Litteris fuisse solutas, monetque interrogantem, ut sibi subditos confirmet, variisque Scripturæ sententiis utitur; tum ad precationem conversa oratione epistolam absolvit. Hæc ergo magnus loquitur Athanasius de naturali seminis excretionem. Dionysius porro Alexandrinus in epistola ad Basilidem hæc habet: Qui vero in non voluntario nocturno fluxu fuere, propriam sequantur conscientiam, et secum, an de eo dubitant, necne, considerent. Quemadmodum in cibis, qui dubitat, inquit, condemnatus est, si comederit, in his quoque bonæ sit conscientiæ, et libere loquatur, juxta conceptam animo cogitationem, omnis qui accedit ad Deum. Quod vero ait ejusmodi est, ut qui seminis fluxum est passus seipsum examinet, ac si quidem affectio aliqua præcessit, ex prava sorte cogitatione atque consensu, et hoc pacto seminis fluxus est consecutus, cui is contigit haudquaquam purus existimabitur: sin nihil tale præcessit, nec de aliqua ejusmodi re ambigit, nec ulla rationi ad hæsit macula, ad sacra illi mysteria liceat accedere. Nonnulli vero, magni Basilii sententia, qui aliquid ejusmodi passi sunt, a sacrorum mysteriorum perceptione arceri asserunt. Rogatus namque hic vir sanctus (ut in ipsius Asceticis est scriptum) an eum, cui ex consuetudine aut natura quidpiam evenit, audere oporteat ad sacrorum communicationem admittere? respondit: Superiorem naturæ et consuetudini docuit Apostolus esse eum, qui in baptismo consecutus est Christo: nunc quidem dicens, Quod vetus noster homo cum eo crucifixus est, ut aboleatur corpus peccati, ne nos amplius serviamus peccato: alibi vero præcipiens, Mortificate igitur membra vestra terrestria, scortationem, impuritatem, molliem, cupiditatem malam, et avaritiam. quæ est idololatria, ob quæ venit ira Dei super homines contumaces: alibi autem regulam exponens, dum ait, Qui enim sunt Christi, carnem crucifixerunt cum affectibus et cupiditatibus. Ego vero scio emendata hæc fuisse per Christi gratiam in viris et mulieribus, sincera in Dominum fide: de eo vero qui impuritate pollutus accessit ad sancta, ex Veteri quoque Testamento horrendum erocemur judicium. Quod si plus templo hic est, sane et formidabilius. Idem nos erudiet Apostolus dicens, Qui manducat et bibit indigne, judicium sibi manducat et bibit. Ex hoc igitur responso quidam opinati

¹ Rom. vi, 6. ² Coloss. iii, 5, 6. ³ Galat. v, 24. ⁴ 1 Cor. xi, 27.

sunt magnum Basilium impuritatibus loco ducere seminis fluxum; sed non est ita. Non enim de eo fluxu loquitur, qui sine imaginatione sit, imo nec de eo, quem imaginatio comitatur, sine ulla tamen animi affectione, quam cupiditas non præcesserit; aut si præcessit, haud diu tamen substitit, sed exturbata est potioris imperio rationis; ita ut neque assensio sit consecuta, nec aliqua per illam macula rationi adhæserit. Idque ex ipsamet magni Patris illiuscriptione animadvertenti facile erit cognoscere. Apostoli namque verba, quibus ille ad suæ sententiæ confirmationem est usus, peccati meminere impuritatibusque, et concupiscentiæ malis, ex quibus ille suam stabilivit sententiam, dicens, Aliquem vero impuritate pollutum ad sancta **¶** accedere, etc. Neque vero impuritatibus nomine seminis excretionem, quæ absque animi perturbatione contingit, magnum Basilium intellexisse quispiam dixerit: est hoc namque accusare carnem. Atqui ille in pluribus suis orationibus diservit, haud malum esse corpus, nec mali principium, ut nonnulli existimarunt. Nec illum contraria magno Athanasio, disserere quispiam arbitretur, cujus dicta omnes sancti Patres in primis venerantur, sed plane nomine impuritatibus magnum Basilium non excretionem seminis, sed pravam cupiditatem significat, quæ ubi dominatur, peccatum quoque in cogitatione perficitur ex consensu, atque hoc pacto concipiuntur imagines per somnum, seminisque fluxio contingit. Quia ex illis verbis, ego vero scio emendata hæc fuisse Dei gratia in viris et mulieribus; aperte ostenditur, de seminis excretionem, quam imaginatio comitatur, ipsum loqui, quamque prava affectio et peccatum cogitatione conceptum præcessit. Est enim præclarum facinus assensionem fugere, et quæ per ipsam rationi macula adhæret: non autem excludere cupiditatem, quod est animum ad illam nullo pacto adjicere. Hoc namque est a natura aut stoliditate. Verum peccatum cogitatione perficere, hoc virtutis opus est facinusque præclarum. Neque quod alicui nunquam seminis excretio contigerit, egregium facinus existimabitur. Hoc enim naturale est: propterea cum accidit, culpa caret. Imo vero nec naturalem hanc fluxionem quisquam penitus, nisi admodum stupidus fuerit, ut opinor, effugiet.

¶ *Ejusdem ex tricesima nona epistola festali, initio mutila.*

At quandoquidem de hæreticis tanquam mortuis mentionem fecimus, de nobis autem, ut qui divinas ad salutem litteras habeamus, et quia vereor ne, ut ad Corinthios Paulus scripsit ¹, ex simplicioribus pauci, a simplicitate puritateque sua, per quorundam hominum vafritiem avertantur: neve deinceps libros alios legant, qui apocryphi vocantur, nominum similitudine decepti, qua cum veris libris conveniunt; æquo, quæso, ferte animo si de quibus probe nostis, de iisdem ego scribo, quod ex re utilitateque Ecclesiæ fore existiment. Illa autem memoraturus, ad audacis propositi mei confirmationem, evangelistæ Lucæ forma utar ², dicendo: *Quoniam quidem aliqui conati sunt, quæ dicuntur*

σαντος λογισμοῦ· ὥστε μὴδὲ συγκατάθεσιν γενέσθαι, μὴδὲ μολυνθῆναι ταύτην τὸν λογισμόν. Καὶ τοῦτο ἐξ αὐτῆς τῆς γραφῆς τοῦ μεγάλου Πατρὸς ἐκείνου καταληφθήσεται τῷ προσέχοντι. Τὰ γὰρ τοῦ Ἀποστόλου ῥήματα οἱ; ἐκείνος εἰς κατασκευὴν ἐχρήσατο τοῦ εὐαγγελίου λόγου, ἀμαρτίας μὲνηται καὶ ἀκαθαρσίας, καὶ ἐπιθυμίας κακῆς. Πρὸς ἅπαν ἐκείνος στριβῆ; τὴν γνώμην τὴν ἑαυτοῦ, λέγων· Τὸ δὲ ἐν ἀκαθαρσίαις ὄντα τινὰ ἐγγίζειν τοῖς ἁγίοις, καὶ τὰ λοιπά. Οὐκ ἂν δὲ τις εἴποι ἀκαθαρσίαν ὀνομάσαι τὸν μέγαν Βασίλειον τὴν σπερματικὴν ἐκκρίσιν ἀπαθῶς γινομένην. Τοῦτο γὰρ διαβολὴ τῆς σαρκὸς· ὁ δὲ ἐν κλειστοῖς λόγοις ἐφιλοσόφησεν, ὡς οὐ κακὸν τὸ σῶμα, οὐδὲ κακίας ἀρχὴ, καθὼς ἰδοῦμί τισιν. Οὐδ' ἐναντία λέγειν αὐτὸν τῷ μεγάλῳ Ἀθανασίῳ λογισαίτο τις, οὐ τοῖς λόγοις ἅπαντας οἱ ἱεροὶ Πατέρες ἐξήχως σεβάζονται. Ἀλλὰ πάντως ἀκαθαρσίαν ὁ μέγας Βασίλειος οὐ τὴν σπερματικὴν ὀνόμασεν ἐκκρίσιν, ἀλλὰ τὴν πορνικὴν ἐπιθυμίαν· ἥ; ἡγομένης, καὶ ἡ κατὰ διάνοιαν ἀμαρτία τελεῖται διὰ συγκατάθεσιν. Καὶ οὕτως γίνεται φαντασία καὶ ὕπνου καὶ τοῦ σπέρματος ἐκροή. Καὶ ἐκ τοῦ φάναι δὲ οἱ· Ἐγὼ ἔγνων ὅτι ταῦτα καταρωθῶθαι Θεοῦ χρίσι καὶ ἀνδράσι καὶ γυναῖκι, δεικνύται ἐναργῶς ὅτι περὶ ἐκκρίσεως σπέρματος μετὰ φαντασίας γινομένης φησὶν, ἥ; ἐμπάθεια προηγήσατο καὶ ἡ κατὰ διάνοιαν ἀμαρτία. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ κατόρθωμα τὸ τὴν συγκατάθεσιν ἐκφυγεῖν, καὶ τὸν δι' αὐτῆς τοῦ λογισμοῦ μολυσμὸν, ἀλλ' οὐχὶ τὸ μὴ ἐπιθυμῆσαι, ὅ ἐστι τὸ μὴ προσβαλεῖν λογισμόν. Τοῦτο γὰρ τῆς φύσεως ἡ ἡλιθιότης· τὸ δὲ μὴ ὑποκλιθῆναι τῇ ἐπιθυμίᾳ, μὴδὲ συγκαταθέσθαι τῷ λογισμῷ, μὴ δὲ τὴν κατὰ διάνοιαν ἀμαρτίαν ἐτελεσθῆναι καὶ ἀρετὴ ἐστὶ καὶ κατόρθωμα. Οὐδὲ τὸ μὴ γενέσθαι τινὲ τοῦ σπέρματος ἐκκρίσιν καθόρθωσιν λογισθήσεται. Φυσικὸν γὰρ τοῦτο· διὸ καὶ γινόμενον ἀνέγκλητον· ἀλλ' οὐδὲ τις οἶμαι τὴν φυσικὴν βῆσιν δι' ἄλλου φεύξειται, εἰ μὴ τις εἴη λίαν ἡλιθίος.

a cupiditate minime vinci, nec assentiri rationi, ne est facinusque præclarum. Neque quod alicui nunquam seminis excretio contigerit, egregium facinus existimabitur. Hoc enim naturale est: propterea cum accidit, culpa caret. Imo vero nec naturalem hanc fluxionem quisquam penitus, nisi admodum stupidus fuerit, ut opinor, effugiet.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς 18' ἰορταστικῆς ἐπιστολῆς.

D Ἀλλ' ἐπειδὴ περὶ μὲν τῶν αἰρετικῶν ἐμνήσθημεν ὡς νεκρῶν· περὶ δὲ ἡμῶν ὡς ἐχόντων πρὸς σωτηρίαν τὰς θείας Γραφάς· καὶ φοβοῦμαι μήπως, ὡς ἔγραψε Κορινθίους Παῦλος, ὀλίγοι τῶν ἀπεραίων ἀπὸ τῆς ἀπλότητος καὶ τῆς ἀγνοήσεως κληνηθῶσιν ἀπὸ τῆς πανουργίας τινῶν ἀνθρώπων, καὶ λοιπὸν ἐντυγχάνειν ἐτέροις ἀρξῶνται, τοῖς λεγομένοις ἀποκρύφοις, ἀπατώμενοι τῇ ὁμωνυμίᾳ τῶν ἀληθινῶν (80) βιβλίων παρακαλῶ ἀνέχεσθαι, εἰ περὶ ὧν ἐπίστασθε, περὶ τούτων κατὰ μνημονεύον γραφῶν, διὰ τε τὴν ἀνάγκην καὶ τὸν χρησίμον τῆς Ἐκκλησίας. Μέλλων δὲ τούτων μνημονεύειν, χρήσομαι πρὸς σῆσασιν τῆς ἑμαυτοῦ τόλμης τῷ τύπῳ τοῦ εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ, λέγων καὶ αὐτό· Ἐ-εἰδὶπες τίς

¹ II Cor. xi, 5. ² Luc. i, i.

ἐπεχειρήσων ἀνατάξασθαι ἑαυτοῖς τὰ λεγόμενα ἄποκρυφα, καὶ ἐπιμίξει ταῦτα τῇ θεοπνεύστῃ Γραφῇ, περὶ ἧς ἐπληροφόρηθημεν, καθὼς παρέδοσαν τοῖς Πατράσιν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται· καὶ ὑπηρεταὶ γενόμενοι τοῦ λόγου· ἔδοξε καὶ μοι, προτραπέντι παρὰ γνησίων ἀδελφῶν, καὶ μαθόντι ἄνωθεν, ἐξῆς ἐκθέσθαι τὰ κανονιζόμενα καὶ παραλυθέντα, πιστευθέντα τε θεῖα εἶναι βιβλία· ἵνα ἕκαστος, εἰ μὲν ἤπατήθη, καταγῶν τῶν πλανησάντων· ὁ δὲ καθαρὸς διαμείνας χαίρῃ πάλιν ὑπομινησκόμενος. Ἔστι τοίνυν τῆς μὲν Παλαιᾶς Διαθήκης βιβλία τῶ ἀριθμῷ τὰ πάντα εἰκοσιδύο· τσαυτὰ γὰρ, ὡς ἤκουσα, καὶ τὰ στοιχεῖα τὰ παρ' Ἑβραίοις εἶναι παραδέδοται· τῇ δὲ τάξει καὶ τῷ ὀνόματι ἔστιν ἕκαστον οὕτως· Πρῶτον Γένεσις, εἶτα Ἔξοδος, εἶτα Λευιτικόν, καὶ μετὰ τοῦτο Ἀριθμοί, καὶ λοιπὸν τὸ Δευτερονόμιον. Ἐξῆς δὲ τούτοις ἔστιν Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ, καὶ Κριταί· καὶ μετὰ τοῦτο ἡ Ρούθ· καὶ πάλιν ἐξῆς Βασιλειῶν τέσσαρα βιβλία, καὶ τούτων τὸ μὲν πρῶτον καὶ δεύτερον εἰς ἓν βιβλίον ἀριθμῆται· τὸ δὲ τρίτον καὶ τέταρτον ὁμοίως εἰς ἓν. Μετὰ δὲ ταῦτα Παραλειπομένων α' καὶ β' ὁμοίως εἰς ἓν βιβλίον πάλιν ἀριθμούμενα· εἶτα Ἔσδρας α' καὶ β' ὁμοίως εἰς ἓν. Μετὰ δὲ ταῦτα βίβλος Ψαλμῶν, καὶ ἐξῆς Παροιμίαι· εἶτα Ἐκκλησιαστής, καὶ Ἄσμα ἄσμάτων. Πρὸς τοῦτοις ἔστι καὶ Ἰώβ, καὶ λοιπὸν προφηταὶ· οἱ μὲν δώδεκα εἰς ἓν βιβλίον ἀριθμούμενοι· εἶτα Ἡσαίας, Ἱερεμίας, καὶ σὺν αὐτῷ Βαρούχ, Θρηνοί, Ἐπιστολὴ· καὶ μετ' αὐτὸν Ἰεζεκιήλ καὶ Δαυιδ. Ἄχρι τούτων τὰ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἴσταται. Τὰ δὲ τῆς Καινῆς πάλιν οὐκ ὀκνητέον ἰσπεῖν ἔστι γὰρ ταῦτα· Εὐαγγέλια τέσσαρα· κατὰ Ματθαῖον, κατὰ Μάρκον, κατὰ Λουκᾶν, κατὰ Ἰωάννην. Εἶτα μετὰ ταῦτα Πράξεις ἀποστόλων, καὶ Ἐπιστολαὶ Καθολικαὶ καλούμεναι τῶν ἀποστόλων ἑπτά· οὕτω μὲν Ἰακώβου α', Πέτρου δὲ β', εἶτα Ἰωάννου γ', καὶ μετὰ ταύτας Ἰουδα α'. Πρὸς τοῦτοις Παύλου ἀποστόλου εἰσὶν ἑπιστολαὶ δεκατέσσαρες, τῇ τάξει γραφόμεναι οὕτως· πρώτη πρὸς Ῥωμαίους· εἶτα πρὸς Κορινθίους δύο· καὶ μετὰ ταῦτα πρὸς Γαλάτας· καὶ ἐξῆς πρὸς Ἐφίσιους· εἶτα πρὸς Φιλιππησίους, καὶ πρὸς Κολασσαεῖς· καὶ μετὰ ταῦτα πρὸς Θεσσαλονικεῖς δύο, καὶ ἡ πρὸς Ἑβραίους· καὶ εὐθὺς πρὸς μὲν Τιμόθεον δύο, πρὸς δὲ Τίτον μία· καὶ τελευταία ἡ πρὸς Φιλήμονα· καὶ πάλιν Ἰωάννου Ἀποκάλυψις. Ταῦτα πηγαὶ τοῦ σωτηρίου, ὥστε τὸν διεψώντα τῶν ἐν τούτοις ἐμπορεῖσθαι λογίων· ἐν τούτοις μόνους τὸ τῆς εὐσεβείας διδασκαλεῖον εὐαγγελίζεται. Μηδεὶς τούτοις ἐπιβαλλέτω, μηδὲ τούτων ἀφαιρέσθω τι. Περὶ δὲ τούτων ὁ Κύριος Σαδδουκαίους μὲν ἐδυσώπει, λέγων· Πλανῶσθε μὴ εἰδότες τὰς Γραφάς· τοῖς δὲ Ἰουδαίοις παρεφημι· Ἐρευνᾶτε τὰς Γραφάς· ὅτι αὐταὶ εἰσὶν αἱ μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ. Ἄλλ' ἕνεκά γε πλείονος ἀκριβείας προστίθημι καὶ τοῦτο γράφων ἀναγκάσιως, ὡς ὅτι ἔστι καὶ ἕτερα βιβλία τούτων ἐξωθεν· οὐ κανονιζόμενα μὲν, τετυπωμένα δὲ παρὰ τῶν Πατέ-

apocrypha in suum ordinem religere; eaque misce: e Scripturæ a Deo inspiratæ, quam certis accepimus testimoniis, quemadmodum Patribus tradidere qui ab initio ipsi viderunt, et ministri fuerunt sermonis: visum est et mihi, adhortantibus germanis fratribus, prout didici, ab initio et ordine libros recensere, quos divinos esse, canonicè scriptum, traditum et creditum est: ut quisque si seductus quidem fuerit, eos coarguat qui se seduxerint; sin purus permanserit, lætus hæc monita accipiat. Sunt itaque Veteris Testamenti libri omnes numero viginti duo. Tot enim, ut audivi, elementa apud Hebræos esse traditum est. Singuli autem hoc ordine, hoc nomine sunt: Primum Genesis, deinde Exodus, hinc Leviticus, postea Numeri, exinde Deuteronomium. Hos excipiunt, Jesus filius Nave, Judices, et postea Ruth. Hinc rursum Regnorum libri quatuor: ex quibus primus et secundus pro uno numerantur libro; tertius et quartus pro uno similiter. Post hæc Paralipomenon primus et secundus pro uno pariter libro censentur. Hinc Esdræ primus et secundus, pro uno similiter: postea liber Psalmorum, deinceps Proverbia, tum Ecclesiastes, et Canticum canticorum. Ad hæc Job, ac deinceps prophetæ, ex quibus duodecim pro uno libro numerantur. Hinc Isaias, Jeremias et cum ipso Baruch, Lamentationes, Epistola: postea Ezechiel et Daniel. Hactenus Veteris Testamenti libri. Novi autem Testamenti libros referre ne pigeat. Sunt enim hi: Evangelia quatuor, secundum Matthæum, secundum Marcum, secundum Lucam, secundum Joannem. Postea Acta apostolorum, et Epistolæ Catholicæ, quæ Apostolorum vocantur, numero septem nempe, Jacobi una, Petri duæ, Joannis tres, Judæ una. Ad hæc Pauli apostoli quatuordecim sunt Epistolæ, sic ordine descriptæ: prima, ad Romanos: tum duæ ad Corinthios: dehinc, ad Galatas: postea, ad Ephesios: deinde, ad Philip-penses: tum, ad Colossenses: postea, ad Thessalonicenses duæ, et ea quæ ad Hebræos dirigitur: deinde ad Timotheum duæ: ad Titum una: ultimo, ad Philemonem una: ad hæc Joannis Apocalypsis. Hi sunt salutis fontes, ut qui sitit, eorum eloquiis impleatur: in his solis pietatis doctrina docetur. Nemo iis addat, aut aliquid ab illis detrahat. De his Dominus Sadducæos pudore afflicebat, his verbis: *Erratis nescientes Scripturas*: Judæos vero hortabatur dicens: *Scrutamini Scripturas, quia illæ sunt quæ testimonium perhibent de me*. Sed majoris accuratioris causa illud quoque scripto addere necesse duxi; esse nimirum alios libros præter istos, non in canonem quidem redactos, sed quos a Patribus decretum est, legendos ab iis esse qui nuper ediscendi pietatis verbi gratia accesserint. Sapientia Salomonis, et sapientia Sirach, Estlier, Judith, Tobias, Doctrina, ut vocant, apostolorum, et Pastor. Attamen, dilecti,

¹ Ma:th. xii, 20. ² Joan. v, 39.

cum illi in canonem redacti sint, hi legantur, nusquam apoeryphorum mentio habetur (92); sed hi sunt hæreticorum commentum, qui arbitratis libris conscribunt, quibus assignant tempora, ut ea quam ipsis ascribunt antiquitatis specie, occasionem capient simpliciores fallendi.

ἀλλὰ αἰρετικῶν ἐστὶν ἐπινοία, γραφόντων μὲν ὅτι αὐτοὶ; γράψουσιν, ἢ, ὡς παλαιὰ προφέροντες, πρόσφατον

BALS. Postremus canon apostolicus enumerat libros qui legi debent, et Veteris Testamenti, et Novi. Hic autem sanctus, cum rescivisset (ut est verisimile) quod nonnulli, volentes eos, qui sunt in pietate ac religione integri (quibus scilicet nihil deficit, nec quid habent compositum, vel contortum, sed sunt simplices) seducere, dicunt esse alios quosdam libros, qui quidem sunt perversorum dogmatum, et dicuntur apocrypha; scripsit et ipse, libros quos legi oporteat. Ne miretis autem, si inveneris canonem apostolicum, qui alios quoque libros enumerat: sed lege quæ in dicto apostolico canone scripta sunt.

ZONAR. Hic magnus Athanasius Veteris Novæque Scripturæ libros enumerat, qui a fidelibus legi debent; ne qui decepti libros apocryphos dictos legant, qui non recte se habent, et ἀκέραιοι, hoc est, simplices et decepti faciles exinde incommodo afficiuntur. Eos autem et canon 85 SS. apostolorum antea recensuit. Hic autem Pater, quantum ad numerum eorum spectat, ultimo isti apostolico canoni in omnibus non convenit. Apostoli enim Esther et Sapientiam Sirach et libros Maccabæorum connumerarunt: hic autem eos prætermisit. In Novæ etiam Scripturæ libris, divini quidem apostoli constitutiones suas a Clemente conscriptas enumerarunt: hic autem eas omisit. Addidit vero Theologi Apocalypsim. Post libros autem enumeratos, ait, quod alii sint præter eos libri, in canonem quidem non relati, legeudi tamen; quos dicit esse Sapientiam Salomonis, et Sapientiam Sirach, Esther, Judith, et Tobit, et doctrinam apostolorum dictam, quasasserunt esse Constitutiones apostolorum a Clemente conscriptas; quas ea quæ sexta dicitur synodus legi non permittit, ut adulteratas et corruptas ab hæreticis. Qui autem apocryphi, inquit, vocantur libri, neque inter eos, qui extra istos legendi constituuntur, qui scilicet in canonem non referuntur. Canonicos autem sive in canonem relatos libros sanctus denominat ex canone sive regula, quod lignum est, quo artifices utuntur ad lignorum aut lapidum rectitudinem. Regulam enim his, quæ operantur, opponentes, per eam si quas inventiunt in istis obliquitates, immanentias et prominentias, ad rectitudinem abradunt et sic opus rectificent. Hoc itaque in istis libris ratio tanquam regula effecit, illos distinguens ab istis, qui non recte se habent, sed perversi sunt: et hos quidem admittens, et approbans, et piis legendos proponens; illos au-

(*) Apud Beveregium in notis, p. 221, ex codice Amerbachiano. Eort.

ρων ἀναγινώσκεισθαι τοὶς ἀρτί προσερχομένοις καὶ βουλομένοις; κατηχεῖσθαι τὴν τῆς εὐσεβείας λόγον· Σοφία Σολομῶντος, καὶ Σοφία Σιράχ, καὶ Ἑσθήρ, καὶ Ἰουδῆ, καὶ Τοβίας, καὶ Διδαχὴ κλιουμένη τῶν ἀποστόλων, καὶ ὁ Ποιμὴν. Καὶ ὁμοίως, ἀγαπητοὶ, κἀκαίρων κανονιζομένων καὶ τούτων ἀναγινωσκομένων, οὐδαμοῦ τῶν ἀποκρύφων μνήμη θέλουσιν αὐτὰ, χαρίζομένων δὲ καὶ προστιθέντων ἔχουσιν ἀπατῆν ἐκ τούτου τοῦ ἀκέραιου.

BALS. Ὁ τελευταῖος ἀποστολικὸς κανὼν ἀπαριθμεῖται τὰ ὀφειλόντα ἀναγινώσκεισθαι βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ τῆς Νέας. Ἐνταῦθα δὲ ὁ ἅγιος, ὡς εἶπε, μαθὼν ὅτι τινὲς θέλοντες ἀπατῆν τοὺς ἀκέραιους κατὰ τὴν εὐσεβείαν, ἤγουν τοὺς μὴ ἔχοντας ἑλλίπεις τι ἢ σύνθετον καὶ σχολιδόν, ἀλλὰ ὄντα; ἀλοῦς, λέγουσιν εἶναι καὶ ἕτερα τινὰ βιβλία, διεστραμμένων μὲν ὄντα δογμάτων, ἀπίκραφα δὲ λεγόμενα, ἔγραψε δὲ αὐτοῖς τὰ ὀφειλόντα ἀναγινώσκεισθαι βιβλία. Μὴ θαυμάσης δὲ εὐρίσκων τὸν ἀποστολικὸν κανόνα καὶ ἑτέρων βιβλίων ἀπαριθμῆσθαι ποιούμενον· ἀλλὰ ἀνάγνωθι τὰ ἐν τῷ βιβλίῳ ἀποστολικῷ κανόνι γραφέντα.

ZONAR. Ἐνταῦθα (α) ὁ μέγας Ἀθανάσιος ἀπαριθμῆσθαι ποιεῖται τῶν βιβλίων τῆς τε Παλαιᾶς Γραφῆς καὶ τῆς Νέας τῶν ὀφειλόντων ἀναγινώσκεισθαι κατὰ τῶν πιστῶν· ἵνα μὴ τινες πλανώμενοι ἀναγινώσκωσι καὶ τὰς λεγομένας ἀποκρύφους βίβλους, εἰ οὐκ ὀρθῶς ἔχουσι, καὶ ἐνταῦθεν βλάπτονται ἀκέραιοι ὄντες ἤτοι ἀπλαστοὶ καὶ εὐεξικέτητοι. Ταῦτα δὲ καὶ ὁ πᾶσι κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων πρὸ τούτου ἀπαριθμεῖ· οὐκ ἐν πᾶσι δὲ ὁ Πατὴρ οὕτως συμφωνεῖ τῷ ἀποστολικῷ τελευταίῳ κανόνι ἐν τῇ ἀπαριθμῆσει. Οἱ μὲν γὰρ ἀπόστολοι καὶ τὴν Ἑσθήρ ἀκηρησῆσαντο, καίτην Σοφίαν Σιράχ, καὶ τὰ Μaccabαῖα· οὕτω; δὲ παραλείπει ταῦτα. Ἐν δὲ ταῖς τῆς Νέας Γραφῆς βίβλοις, οἱ μὲν θεοὶ ἀπόστολοι καὶ τὰς διὰ τοῦ Κλήμεντος συγγραφείσας διατάξας αὐτῶν ἀκηρησῆσαν· οὗτος δὲ ταύτας μὲν παραλείπει· προσέθετο δὲ τὴν Ἀποκάλυψιν τοῦ Θεολόγου. Μετὰ δὲ γὰρ τὴν ἀπαριθμῆσθαι, φησὶν, ὅτι ἐστὶν ἕτερα βιβλία τούτων ἔξωθεν, οὐ κανονιζόμενα μὲν, ἀναγινωσκόμενα δὲ, ἕτινα λέγει εἶναι τὴν σοφίαν Σιράχ, Ἑσθήρ, Ἰουδῆ, καὶ Τοβίτη, καὶ διδαχὴν καλουμένην τῶν ἀποστόλων λέγουσιν εἶναι τὰς; διὰ τοῦ Κλήμεντος συγγραφείσας τῶν ἀποστόλων διατάξεις, ἃς ἢ λεγομένη ἔκτη σύνοδος ἀναγινώσκεισθαι οὐ σύγγραφαί, ὡς νοθευθείσας καὶ φθαρθείσας ὑπὸ αἰρετικῶν. Αἱ δὲ καλούμεναι, φησὶν, ἀπίκραφα βιβλία, οὗτοι ἐν ταῖς ἀκηρησῆσθαι; βίβλοις εὐρίσκονται, οὗτοι ἐν τούτοις ἐκτὸς ἐκείνων τεταγμένοις ἀναγινώσκεισθαι, δηλαδὴ τοῖς ἀκανονιστοῖς. Κεκανονισμένα δὲ βιβλία ἐφ᾽ ὃ ἅγιος ἐκ τοῦ κανόνος, ὃ ἐστὶ ἐξ ὅλων ᾧ κέχρηται οἱ ταχύνται εἰς ἐξ ὅλων ἢ λίθων εὐθύτητα· παρατεθέντες γὰρ τὸν κανόνα τοῖς παρ᾽ αὐτῶν ἐργαζομένοις, δι᾽ αὐτοῦ εἰ τινὲς εὐρίσκουσιν ἐν αὐτοῖς λοθέτητας εἰσοχὰς τε καὶ ἐξοχὰς, εἰς εὐθύτητα ἀποξέουσι, καὶ ὀρθοῦσι τὸ ἐργαζόμενον· τούτω οὖν καὶ ἐπὶ τῶν βιβλίων τούτων ὁ λόγος; ὡσπερ κανὼν

ἐποίησεν· ἀποδικλῶν αὐτὰ τῶν μὴ ὀρθῶς ἐχόντων, ἅ
ἀλλὰ διεστραμμένων· καὶ τὰ μὲν ἐγκρίνας καὶ δο-
κιμάσας καὶ προθέμενος εἰς ἀνάγνωσιν τοὺς εὐσεβεῖς·
τὰ δὲ ἀποδοκιμάσας, καὶ ἀπείρηξ ἀναγινώσασθαι.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΡΟΥΦΙΝΙΑΝΟΝ.

Κυρίῳ υἱῷ καὶ ποθεινοτάτῳ συλλειτουργῷ Ρουφι-
νιανῷ, Ἀθανάσιος ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

Σὺ μὲν τὰ υἱῷ ἡγαπημένῳ πρόποντα πρὸς
Πατέρα γράφεις· ἐγγίσαντα γοῦν σε διὰ τοῦ γράμ-
ματος περιπτυσζάμην, πάντων ἐμοὶ ποθεινότερα·
Ρουφινιανέ· καὶ γὰρ ὡς υἱῷ δυνάμενος γράφειν ἐν
τε τοῖς προομιῶσι καὶ μέσοις καὶ τελευταίοις,
ἐπέσχον, ἵνα μὴ ἐκ γραμμάτων ἢ σύστασις καὶ ἡ
μαρτυρία γνωρίζηται. Σὺ γὰρ ἐμοὶ ἐπιστολή, κατὰ
τὸ γεγραμμένον, ἐπιγινωσκομένη καὶ ἀναγινωσκο-
μένη ἐν καρδίᾳ. Οὕτω τοίνυν πῶποτε διαχειρί-
μενος, ναὶ πιστεύς. Προσαγορεύω σε καὶ προτρέπω
γράφειν· οὐ γὰρ ὀλίγως, ἀλλὰ μεγάλως εὐφραίνεις
τοῦτο ποιῶν. Ἐπειδὴ δὲ φιλοκάλως καὶ ἐκκλη-
σιαστικῶς, τοῦτο γὰρ πάλιν πρέπει τῇ σῆ εὐλαθείᾳ,
ἠρώτησας περὶ τῶν δι' ἀνάγκην ὑποσυρέντων μὲν,
μὴ φθιρέντων δὲ ἐν τῇ κακοπιστίᾳ, καὶ ἠθέλησας
γράφαι με τὰ δόξαντα περὶ αὐτῶν ἐν ταῖς συνόδοις
καὶ πανταχοῦ· γίνωσκς, Κύριέ μου ποθεινότερα,
ὅτι ἐν ἀρχῇ μὲν, παυσάμενης τῆς γινομένης βίας,
γένεον σύνοδοι, παρόντων ἀπὸ τῶν ἔξω μερῶν ἐπι-
σκόπων· γέγονε δὲ καὶ παρὰ τοὺς τὴν Ἑλλάδα κατοί-
κουσι συλλειτουργοῖς· οὐδὲν δὲ ἤττον καὶ τοὺς ἐν Σπα-
νίᾳ καὶ Γαλλίᾳ· καὶ ἤρρεον ὅπερ ὧδε καὶ παν-
ταχοῦ, ὥστε τοὺς μὲν κακαπεπτωκόσι καὶ προῖστα-
μένοις τῆς ἀσεβείας συγγινώσκειν μὲν μετανοοῦσι,
μὴ δίδόναι δὲ αὐτοῖς τόπον κλήρου· τοῖς δὲ μὴ αὐ-
θεντοῦσι μὲν τῆς ἀσεβείας, παρασυρεῖσι δὲ δι'
ἀνάγκην καὶ βίαν, ἔδοξε δίδοσθαι μὲν συγγνώμην,
ἔχειν δὲ καὶ τὸν τόπον τοῦ κλήρου· μάλιστα ὅτι ἀπο-
λογίαν πιθανὴν ἐπορίσαντο, καὶ ἔδοξε τοῦτό πως
οἰκονομικῶς γενέσθαι. Διεθεβαιώσαντο γὰρ μὴ
μεταβιβῆσθαι εἰς ἀσεβείαν· ἵνα δὲ μὴ κατασταθέντες
τινὲς ἀσεβέστατοι διαφθείρωσι τὰς Ἐκκλησίας,
εἴλοντο μᾶλλον συνδραμεῖν τῇ βίᾳ καὶ βαστάσαι τὸ
βάρος, ἢ λαοὺς ἀπολέσθαι. Τοῦτο δὲ λέγοντες ἔδο-
ξαν ἡμῖν πιθανῶς λέγειν· διὰ τὸ καὶ προφασίζεσθαι
αὐτοῦς τὸν Ἀαρὼν τὸν τοῦ Μωϋσέως ἀδελφὸν ἐν τῇ
ἐρήμῳ συνδραμεῖν μὲν τῇ τοῦ λαοῦ παραδόσει· ἀπο-
λογίαν δὲ ἐσχίχεναι, ἵνα μὴ ὁ λαὸς ἐπιστρέψας
εἰς Αἴγυπτον ἐπιμεινῇ τῇ εἰδωλολατρείᾳ· καὶ γὰρ
ἦν τὸ φαινόμενον εὐλόγον· ὅτι μένοντες ἐν τῇ ἐρήμῳ
δύνανται παύσασθαι τῆς ἀσεβείας· εἰσελθόντες δὲ εἰς
Αἴγυπτον, ἐπετρέβοντο καὶ ἠβζανον ἐν ἑαυτοῖς
τὴν ἀσεβείαν. Τοῦτων τοίνυν ἕνεκα συγγνωστὸν τὸ
πρὸς τὸν κλήρον γέγονε· τοῖς δὲ ἀπατηθεῖσι καὶ βίαν
παθοῦσι συγγνώμη δίδεται. Ταῦτα καὶ τῇ σῆ
εὐσεθείᾳ δηλῶ, θαρρῶν, ὅτι καὶ τὰ δόξαντα ἀποδέξαι-
ταί σου ἢ θεοσέβεια, καὶ οὐ καταγνώσεται ἐχειρίας
τῶν συνελθόντων οὕτως. Καταξίωσον δὲ αὐτὰ ἀνα-
γνῶναι τῷ ἱερατεῖ καὶ τῷ λαῷ τῷ ὑπὸ σέ, ἵνα,
καὶ αὐτοὶ γινώσκοντες, μὴ μέμφωνται οὕτω σέ δια-
κείμενον περὶ τοὺς τοιοῦτους. Ἀπρεπὲς γὰρ ἦν ἐμὲ

45 EPISTOLA AD RUFINIANUM.

Domino filio, et optatissimo comministro Rufi-
niano, Athanasius in Domino salutem.

Tu quidem quæ dilectum filium decent ad Patrem
scribis : te itaque litteris accedentem tuis amplexus
sum, omnium dilectissime mihi Rufiniane. Cum
autem et in sermonis exordio et in medio et in
fine, tibi, quasi filio scribere possem, me ipse
cohibui, ne ex litteris commendatio et testimonium
palam fieret. Tu enim mihi es epistola, sicut
scriptum est ⁴⁵, agnita lectaque in corde. Sic igitur
credo, et ita affectus esto, etiam credito. Saluto
te, et ut rescribas hortor; non parum enim, sed
summo opere me, ita agendo, delectas. Quoniam
autem studiose et ecclesiastice, ut pietati convenit
tuxæ, interrogasti de iis qui vi quidem subducti,
lapsi sunt, nec tamen prava fide corrupti : et vo-
luisti me rescribere, quæ de illis, cum in synodis,
tum ubique alias decreta sunt; scito Domine mi
optatissime, in principio quidem cum vis illa
desiisset, coactam synodum fuisse (99), præsentibus
exteriorum partium episcopis : celebratam item
aliam fuisse apud Græciæ comministros, nihiloque
secius apud illos qui in Hispania et in Gallia de-
gunt : atque idipsum hic et ubique placuisse, ni-
mirum ut iis qui lapsi sunt, si impietatis fuerint
præfecti, venia concedatur, si quidem resipiscant,
nec detur tamen in clero locus : iis vero qui im-
pietati patrocinati non sunt, sed necessitate ac vio-
lencia tracti fuere, decretum est, ut et venia con-
cedatur, et in clero detur locus; potissimum quia
consentaneam attulerunt excusationem, et quod
œconomia quadam id factum videatur. Affirmabant
quippe se minime in impietatem lapsos fuisse : sed
ne impiissimi quidam homines ad episcopatum eve-
cti, Ecclesias corrumpent, se maluisse cum
violencia concurrere, et id oneris ferre, quam
populos perdere. Hæc illi verba non abs re loqui
nobis visi sunt : quod maxime ipsi in exemplum
afferrent, Aaronem, Moysis fratrem, in deserto po-
puli prævaricationi concurrisset : hanc tamen
excusationem habuisset, ne populus scilicet in
Ægyptum reversus in idololatria permaneret : nam
id rationi certe consentaneum videbatur; siquidem
in deserto manentes, poterant impietatis finem
facere, sin autem in Ægyptum ingressi fuissent, in
impietate versati auctique fuissent. Quapropter ad
clerum reditus illis concessus est; iis enim qui de-
cepti et vim passi sunt venia facile datur. Hæc
tuxæ quoque pietati significo, confidens, tuam reli-
gionem quæ decreta sunt suscepturam, nec lenita-
tem eorum qui convenerunt damnaturam. Hæc legere
digneris sacris ministris et populo qui tibi subest;
ut et ipsi his compertis, te circa illos ita affectum

non coarguant. Abs re enim esset me scribere, cum tua pietas possit, et nostrum erga illos affectum nuntiare, et omnia quæ desunt implere. Gratia Domino, qui implevit te omni verbo et omni scientia. Qui itaque pœnitentiam agunt, anathemate damnent, expresso nomine, pravam Euzeii et Eudoxii doctrinam. Illi enim Arianæ hæreseos patroni, in Christum blasphemantes creaturam eum esse scripserunt. Conſteantur quoque fidem Nicææ a Patribus declaratam, et nullam aliam synodum huic anteponant. Saluta fratres qui apud te sunt; qui apud me degunt, te in Domino salutant.

BALS. De iis, qui idolis immolata comederunt, et qui idolis sacrificarunt, synodus Gangrensis, et sancti Petri archiepiscopi Alexandrini, et martyris, canones 45 fusius tractant. Præsens autem sancti Athanasii epistola tractat de iis, qui hæreticis communicarunt, et ad Ecclesiam accedunt. Ad Rufinianum enim, qui illum interrogaverat, scribens, sanctus ait, quod, qui lapsi sunt et hæreticis communicarunt et impietatis præsidēs, et patroni fuerunt, ad pœnitentiam quidem admittuntur: si autem sint clerici, vel alias in sacris ordinalibus, sacerdotio digni non habentur. Qui autem impietatis non fuerint auctores, seu qui sua auctoritate et voluntate cum hæreticis non communicaverint, sed a pietate ad impietatem vi tracti fuerint; si sint quidem clerici, et venia digni habentur, et a clero non abalienantur: eoque magis, quod asserunt se ad impietatem non fuisse traductos, seu hæreticorum sententiæ non fuisse assensos, sed quodam consilio eis communicasse, ne iis ab ecclesiis expulsis, alii impii in eorum locum introducerentur, et populum orthodoxum corrumpere. Visi sunt igitur, inquit, hæc dicere probabiliter, Aaron quoque exemplo utentes. Ille enim, cum Moyses in monte diuilius esset moratus, et Hebræorum populus deos quæreret, cessit eorum prævaricationi, et fusilem vitulum ei fieri permisit. Hoc autem fecit, ne reversus in Ægyptum populus in Ægyptiaca idololatria permaneret, reputans, quod, cum sint in deserto, poterunt ab impietate desistere: sed si in Ægypto fuerint, erunt magis impii, mores Ægyptiorum sequentes. Ac de iis quidem, qui sacros ordines sumpserunt, hæc dicit. Deceptis autem, et vim passis laicis venia datur, susceptis, et ab episcopis canonicè dispensatis, utpote qui hæretica debeant aperte anathematizare seu in Ecclesia: Nicenam autem orthodoxam fidem cōfiteri. *Ἐχειρία* vero dicitur quies, et operis remissio, quæ et vacatio remissa dicitur, a manibus continendis, ut quæ sit manuum continentia. Nota ergo ex præsentī epistola, quod aliter puniuntur, qui per vim cum hæreticis solum communicarunt, aliter qui his consenserunt, et impietatem defenderunt, aliter qui ad impietatem transfugerunt, aliter qui his communicarunt, et sacrificarunt, aliter qui idololatria vi comederunt, et aliter quibus ad hoc ipsum, ut comederent, vis allata

A γράφειν, δυναμένης τῆς σῆς εὐλαβείας καὶ τὴν ἡμῶν περὶ αὐτοὺς διάθεσιν ἀπαγγεῖλαι, καὶ πάντα τὰ λεπόντα ἀποπληρῶσαι. Χάρις τῷ Κυρίῳ τῷ πληρώσαντι σε ἐν παντὶ λόγῳ καὶ πάσῃ γνώσει. Οἱ μὲν οὖν μετανοοῦντες φανερώς ἀναθεματίζέτωσαν ὀνομάζοντες Εὐδόξου καὶ Εὐζώλου τὴν κακοδοξίαν. Αὐτοὶ γὰρ λοιπὸν βλασφημοῦντες, αὐτὸν κτίσμα ἀπεγράψαντο τῆς Ἀρειανῆς αἰρέσεως προστάται. Ὁμολογεῖτωσαν δὲ τὴν ἐν Νικαίᾳ παρὰ τῶν Πατέρων ὁμολογηθεῖσαν πίστιν, καὶ μηδεμίαν ἄλλην σύνοδον προκρίνειν ταύτης τῆς συνόδου. Πρόσειπε τὴν παρὰ σοὶ ἀδελφότητα· σὲ ἢ σὺν ἡμῖν ἐν Κυρίῳ προσγορεῖσι.

ΒΑΣΣ. Περὶ τῶν εἰδωλόθυτα φαγόντων, καὶ περὶ τῶν θυσιῶν τοῖς εἰδώλοις, ἢ ἐν Γόγγρα σύνοδος καὶ οἱ κανόνες τοῦ ἁγίου Πέτρου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας καὶ μάρτυρος· πλατύτερον διαλαμβάνουσιν. Ἡ δὲ παρούσα ἐπιστολὴ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου διαλαμβάνει περὶ τῶν συκοινωνησάντων αἰρετικῶν, καὶ προσερχομένων τῇ Ἐκκλησίᾳ. Φησὶ γὰρ ὁ ἅγιος ἐπιστέλλων πρὸς τὸν ἐρωτήσαντα Ῥουφιανὸν ὅτι οἱ μὴ παραπεισθέντες καὶ κοινωνήσαντες τοῖς αἰρετικοῖς, καὶ προστάται καὶ συνήγοροι τῆς ἀσεβείας γενόμενοι, εἰς μετάνοιαν μὲν δέχονται, κληρικοὶ δὲ ὄντες ἢ ἄλλως ἱερωμένοι τῆς ἱερωσύνης οὐκ ἀξιοῦνται. Οἱ μὴ αὐθεντοῦντες ὑπὲρ τῆς ἀσεβείας, ἦγουν μὴ κατὰ αὐθεντίαν καὶ κατὰ ἐκούσιον γνώμην κοινωνήσαντες, τοῖς αἰρετικοῖς, ἀλλὰ βίαιως ἐξελκυσθέντες ἀπὸ τῆς εὐσεβείας εἰς ἀσέβειαν, κληρικοὶ ὄντες, συγγνώμης ἀξιοῦνται, καὶ τοῦ κλήρου οὐκ ἀποξενοῦνται· καὶ μᾶλλον ὅτι διαβεβαιοῦνται μὴ μεταδραστηῖν εἰς ἀσέβειαν, ἦγουν μὴ συνθέσθαι τῇ δόξῃ τῶν αἰρετικῶν, ἀλλὰ κατὰ λόγον οἰκονομίας συκοινωνῆσαι τοῖς, ἵνα μὴ, αὐτῶν ἐκδιωχθέντων ἀπὸ τῶν ἐκκλησιῶν, ἕτεροι ἀσεβεῖς ἀντεισαχθῶσι καὶ διαφθείρωσι τὸν ὀρθόδοξον λαόν. Ἔδοξαν οὖν, φησὶ, πιθανῶς ταῦτα λέγειν, χρώμενοι καὶ παραδείγματι Ἀαρῶν. Ἐκεῖνος γὰρ τοῦ Μωϋσέως χρονισαντος ἐν τῷ ἔρει, καὶ τοῦ λαοῦ τῶν Ἑβραίων θεοῦ ζητούντος, ἐπέδωκε τῇ τούτων παραβάσει, καὶ γενέσθαι αὐτοῖς παρεχώρησε χωνευτὸν μόσχον. Τοῦτο δὲ ἐποίησεν, ἵνα μὴ ὁ λαὸς ὑποστρέψας εἰς Αἴγυπτον ἐπιμείνῃ τῇ εἰδωλολατρειᾷ τῇ Αἰγυπτιακῇ, λογισάμενος ὅτι, ἐν τῇ ἐρήμῳ ὄντας, δυνήσονται ἀποστῆναι τῆς ἀσεβείας· ἐν δὲ τῇ Αἰγύπτῳ γενόμενοι, μᾶλλον ἀσεθήσουσι τοῖς Αἰγυπτίων ἐπόμεινοι ἔθουσι. Καὶ περὶ μὲν ἱερωμένων ταῦτα φησὶ. Τοῖς δὲ ἀπατηθεῖσιν καὶ βίαν παθοῦσι λαϊκοῖς συγγνώμη δίδεται, δεχομένοις καὶ οἰκονομουμένοις παρὰ τῶν ἐπισκόπων κανονικῶς, ὡς καὶ ὀφείλουσιν ἀναθεματίζειν μὲν τὰ τῶν αἰρετικῶν φανερώς, ἦγουν ἐπ' ἐκκλησίας ὁμολογεῖν δὲ τὴν ἐν Νικαίᾳ ὀρθόδοξον πίστιν. Ἐχειρία δὲ λέγεται ἡ ἀργία καὶ ἀπραξία, ἥτις καὶ ἀνετος ἀδεια λέγεται, ἀπὸ τοῦ ἐπέχειν τὰς χεῖρας. Ἐχειρία τις οὖσα. Σημείωσαι οὖν καὶ ἀπὸ τῆς παρούσης ἐπιστολῆς ὅτι ἄλλως κολάζονται οἱ κατὰ βίαν κοινωνήσαντες μὲν τοῖς αἰρετικοῖς, ἄλλως οἱ ὁμοφρονήσαντες τοῖς καὶ ὑπὲρ τῆς ἀσεβείας συγγορήσαντες, ἄλλως οἱ αὐτομολήσαντες, ἄλλως οἱ κοι-

ωνήσαντες τούτοις καὶ θύσαντες, ἄλλως οἱ κατὰ βίαν ἄ
φαγίντες εἰδωλόθωτα· καὶ ἄλλως οἱ παθόντες βίαν καὶ
περὶ αὐτὸ τὸ φαγεῖν, καὶ ἀπλῶς τὰ τῶν τοιούτων μεγάλῃς ἰ
ξετάσεως δέονται, ὅτι καὶ δυσχερῶς θεραπεύονται.

ZONAR. Οὐ περὶ τῶν εἰδώλοις θυσάντων, καὶ
οὕτως παραπεπωκότων ἢ ἐρώτησις αὕτη ἐστίν, ἄλλὰ περὶ τῶν αἰρετικῶς συκοινωνησάντων, ἦγουν
Ἀρειανός. Οἱ γὰρ τῆς Ἀρείου αἰρέσεως, προστε-
θέντας αὐτοῖς σχόντες βασιλεῖς τὸν Κωνσταντῖον
καὶ τὸν Οὐάλεντα, κἀντεῦθεν μέγα δυνάμενοι, πολ-
λοὺς ἐδίδασκοντο πρὸς τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν. Ὡς
ὕστερον μετανοούντων, καὶ προσερχομένων τῇ καθ-
ολικῇ Ἐκκλησίᾳ, ἠρώτησεν ὁ Ῥουφινιανὸς ἐπίσκοπος
τῶν ὧν, ὅπως χρῆ τούτοις τοιούτους δέχασθαι· πρὸς τὴν
ἐρώτησιν ἀπεκρίθη ὁ μέγας Ἀθανάσιος ὅτι, πολλῶν
γενομένων συνόδων τοπικῶν δηλαδὴ περὶ τούτων,
ἔδοξεν, ὥστε τοῖς μὲν παραπεσοῦσι κοινωνήσασθαι τοῖς
αἰρετικῶς, καὶ τὰ αὐτὰ ἐκείνοις φρονεῖν ὁμολογή-
σασθαι, καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ προῖσταμένοις
τῆς ἀσεβείας· ἦγουν ὑπεραγωνιζομένοις αὐτῆς καὶ
συνηγοροῦσι, καὶ πείθειν σπεύδουσιν ὡς ἀσφαλῆς
ἢ ἐκείνων ἐστὶ δόξα, μετανοοῦσι καὶ προσερχομέ-
νοις τῇ ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ, διδοσθαι μὲν μετά-
νοιαν καὶ συγγνώμην· μὴ μέντοι γε καὶ τήν
κλήρον αὐτοῖς παραδέχασθαι. Κἀν γὰρ ἐπίσκοποι
τυχὼν ἤσαν ἢ κληρικοί, οὐκέτι δεχθῆσονται εἰς τόπον
ἱερωμένων, ἀλλ' ὡς λαϊκοὶ ἔσονται. Τοῖς δὲ μὴ αὐθ-
εντοῦσι μὲν τῆς ἀσεβείας, ἦγουν μὴ κατὰ αὐθεν-
τιαν καὶ γνώμην ἐκούσιον κοινωνήσασθαι τοῖς αἰρε-
τικῶς· παρασυρεῖσι δὲ δι' ἀνάγκην καὶ βίαν, ἦτοι
βιαίως συνθεμένοις τῇ ἀσεβείᾳ, καὶ ἐξεκυσθεῖσι
τῆς εὐσεβείας (ὡσπερ γὰρ ὁ ὑπὸ σφοδρῶς ὕδατων
φορῶς παρασυρόμενος οὐ κατὰ προαίρεσιν οικεῖαν
φέρεται, ἀλλὰ βιαίως ἔλκεται· οὕτως κἀκεῖνοι τῇ
βίᾳ νικηθέντες τῶν αἰρετικῶν, παρσύρησαν καὶ
θπέκυσαν) ἔδοξε, φησὶ, καὶ συγγνώμην διδοσθαι
μεταμελομένοις· ἀπονέμειν δὲ αὐτοῖς καὶ τὸν τόπον
τοῦ κλήρου. Καὶ οὐ μόνον, ὅτι βιασθέντες ἐνδεδώ-
κασθαι, συγγνωμονοῦνται, φησὶν, ἀλλ' ὅτι καὶ ἀπολο-
γίαν πιθανὴν ποιοῦνται· δι' ἣν ἔδοξε τὸ ὑποκύψαι
αὐτοῖς τοῖς αἰρετικῶς οἰκονομικῶς γενέσθαι. Δι-
εβεβαιώσαντο γὰρ, ἀντὶ τοῦ, βεβαίως ἐπιληροφόρησαν,
μὴ μεταβληθῆναι εἰς ἀσεβείαν· ἦγουν μὴ συνθέ-
σθαι τῇ δόξῃ τῶν αἰρετικῶν, ἀλλὰ τῆς ὀρθῆς ἔχε-
σθαι πίστεως· μόνον δὲ συκοινωνῆσαι τοῖς αἰρε-
τικῶς, ἵνα μὴ, αὐτῶν ἐκδιωχθέντων τῶν ἐκκλησιῶν
ἕτεροι ἀσεβεῖς ἀντασχωθῶσι, καὶ διαφθείρωσι τὰς
ἐκκλησίας ἦτοι τὸν ὀρθόδοξον λαόν. Καὶ διὰ τοῦτο
ἠρετίσαντο συνδραμεῖν τῇ βίᾳ, βαστάσαι τὸ βάρος
τοῦ ἐπιτιμίου, διὰ τὸ δόξαι ὑποκύψαι, καὶ μὴ μᾶλλον
τοῖς λαοῖς ἀπολέσθαι. Ἐδοξαν οὖν, φησὶ, πιθανῶς
ταῦτα λέγειν, χρώμενοι καὶ παραδείγματι τῷ Ἀαρῶν.
Ἐκεῖνος γὰρ, τοῦ Μωσέως χρονίσαντος ἐν τῷ ὄρει, καὶ
τοῦ λαοῦ τῶν Ἑβραίων θεοῦ ζητούντος, ἐνέδεδωκε τῇ
τοῦ λαοῦ παραβάσει, καὶ γενέσθαι αὐτοῖς παρεχώ-
ρησε χωνευτὸν μόσχον. Τοῦτο δὲ ἐποίησεν, ἵνα μὴ
ὁ λαός, ὑποστρέψας εἰς Αἴγυπτον, ἐπιμένῃ τῇ εἰ-
δωλολατρείᾳ τῇ Αἴγυπτιακῇ, λογισάμενος ὅτι, ἐν
τῇ ἐρήμῳ ὄντας, δυνήσονται ἀποστῆναι τῆς ἀσε-
βείας· ἐν δὲ τῇ Αἴγυπτῳ γενομένοι, μᾶλλον ἀσεβή-

A est: et ut semel dicam, magna hæc examinatione
indigent, quoniam etiam difficulter curantur
ZONAR. Non de iis, qui idiotis immolare, ac ita
lapsi sunt, hæc questio est, verum de iis qui cum
hæreticis communicavere, Ariani nimirum. Et enim
Ariani, cum sibi consentientes haberent imperatores
Constantium et Valentem, ex eoque multum
valerent, complures, ut ipsorum opinionem ample-
cterentur, per vim adlegere. Qui, cum mox pœnitentia
ducti ad Ecclesiam catholicam se conferrent, rogavit
Ruffinianus, quippe episcopus, quænam in
ejusmodi hominibus admittendis servanda ratio
esset. Ad quam interrogationem magnus Athanasius
respondit, cum multæ synodi, locales nimirum,
de his celebratæ sint, decretum fuisse, ut lapsis,
qui cum hæreticis communicarunt, eademque
cum illis sentire se professi sunt, neque hoc tantum,
sed et impietatis primipili, hoc est, propugnatores
et patroni fuerunt, ac tutam illorum opinionem
esse persuadere studuerunt; si resipuerint, sequæ
orthodoxæ Ecclesiæ adjunxerint, pœnitentiæ quidem
sit locus et veniæ: cæterum ad locum in clero
obtinendum nullatenus admittantur. Nam etiamsi
episcopi fuissent forsitan vel clerici, nequaquam in
sacrorum hominum ordinem recipientur, sed ut
laici erunt. Qui vero impietatis auctores minime
fuerunt, hoc est, qui sponte et voluntarie cum hæ-
reticis non communicarunt, necessitate autem et
vi tracti sunt, sive, per vim impietati consenserunt,
suntque a pietate abstracti (ut enim, qui vehementi
aquare impetu rapitur, non sua voluntate defer-
tur, sed trahitur vi **46** adactus: sic et illi, ob vim
ab hæreticis illatam cedentes, transversa acti sunt,
et succubuerunt), placuit, inquit, et veniam ipsis
concedi, si pœnitentiam agant, et locum præterea
cleri assignari. Nec tantum, quod vi adacti cesserunt,
inquit, ipsis ignoscitur: sed quia præterea
defensionem probabilem afferunt, per quam, quod
hæreticis cesserint, prudenti id consilio ab ipsis
factum esse videtur. Confirmarunt illi siquidem,
hoc est, certo plane probarunt minime se ad impietatem
traductos, nequaquam videlicet hæreticorum
opinionibus adhæsisse, sed rectam tenuisse
fidem: tantummodo autem communicasse cum
hæreticis, ne dum ab ecclesiis ipsi depulsi, alii
quidem impii introducerentur, et ecclesias, hoc
est, populum orthodoxum corrumpèrent. Atque
hanc ob causam maluisse vi cedere, ac multæ onus
subire, ex eo quod succubuisse viderentur, quam
populum perdere. Hæc ergo, inquit, probabiliter
loqui visi sunt, exemplum quoque Aaron profere-
tes. Ille namque, cum Moses diutius in monte
cunctaretur, ac Hebræorum populus deos require-
ret, transgressioni populi cessit, fusilemque ab
ipsis vitulum fieri permisit. Id autem eo consilio
fecit ne populus in Ægyptum reversus in Ægyptiaca
idololatria persisteret: secum ipse repu-
tans, quod in deserto continere se ab impietate

possent, ubi vero in Ægyptum devenerint magis A fore impios, dum Ægyptiorum mores ritusque imitarentur. Ob hanc ergo causam, inquit, in clerum quoque admittuntur. Deceptis vero, et vin passis, venia conceditur. Hæc de laicis, qui ab hæreticis decepti, aut coacti illorum dogmatibus sunt assensi accipienda sunt; quibus, ait, si pœnitentiam agant, et Ecclesiæ ac cedant, veniam dari; et recepti sunt et dispositi juxta leges a Patribus præscriptas, nempe canones. Hæc autem scripsi, inquit, confidens futurum, ut quæ nobis placuerunt, tu quoque approbes: nec eos, qui ita convenerunt, decidiam condemnas. Est porro horum verborum hæc sententia: Non condemnabis nimirum nos quia ita convenimus, ut scilicet de iis, qui cum hæreticis communicaverunt, deliberemus, quasi frustra, incassumque, ac irritò labore convenimus, quippe B qui nihil forte de ipsis opportune statuerimus. Est siquidem *ἔχειρτα* inertia quædam ac segnitias a continentis manibus dicta ut quæ sit manuum continentia. Subjicit deinde quidam pœnitentes facere oportent. Anathematizent, inquit, hæc aperte, hoc est, publice, in ecclesiis, ædemque Nicææ decretam profiteantur. Et quæ deinceps.

σουσι, τοῖς τῶν Αἰγυπτίων ἐκόμῳντο ἔθεσι. διὰ ταῦτα, φησί, καὶ πρὸς τὸν κληρὸν ἐδύχονται. τοῖς δὲ ἀπατηθεῖσι καὶ βίαν παθοῦσι συγγνώμη δίδεται. Ταῦτα περὶ λαϊκῶν ἀπατηθέντων παρὰ τῶν αἰρετικῶν, ἢ βιασθέντων καὶ συνθεμένων τοῖς ἑσίνων δόγμασιν· οἷς, φησί, μετανοοῦσι καὶ προσιρρομένους τῇ Ἐκκλησίᾳ, συγγνώμη δίδεται, δεχομένοις καὶ οἰκονομουμένοις κατὰ τοὺς τῶν ἁγίων Πατέρων νόμους. ἦτοι κανόνες. Ταῦτα δὲ, φησὶν, ἔγραψα, θάρρῶν, ὅτι τὰ δόξαντα ἡμῖν, ἀποδέξῃ καὶ σὺ καὶ οὐ καταγνώσῃ τῶν συνελθόντων οὕτως ἔχειρταν. Τοιοῦτο; δ' ἐστὶ τοῦτο ὁ νοῦς. Ὅτι οὐ καταγνώσῃ τῶν ἀθροισθέντων ἡμῶν οὕτως, ἤγουν ἐπὶ τῷ σκοπῆσαι περὶ τῶν τοῖς αἰρετικοῖς κοινωνησάντων, ὡς μάτην καὶ ἀργῶς, ἀπράκτως τε συνελθόντων, οἷα μηδὲν εἶχε περὶ αὐτῶν καιρῖον ἀποφηνισμένων. Ἐχειρτία γάρ ἐστιν ἡ ἀπραξία καὶ ἡ ἀργία, ἀπὸ τοῦ ἐπιχειν τὰς χεῖρας, ἔχειρτια τις οὔσα. Εἴτω προστιθῆσι καὶ τί ὀφείλουσιν ποιεῖν οἱ μετανοοῦντες, λέγων· Ἀναθεματιζέτωσαν τὰδε φανερώς, ἀντὶ τοῦ, δημοσίᾳ, ἐπ' ἐκκλησίας, καὶ ὁμολογεύτωσαν τὴν ἐν Νικαίᾳ ὀρισθεῖσαν πίστιν. Καὶ τὰ λοιπὰ.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ ΚΑΠΠΑΔΟΚΙΑΣ
ΠΡΟΣ ΑΜΦΙΛΟΧΙΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ ΙΚΟΝΙΟΥ
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΑΝΟΝΙΚΗ Α΄.

47 S. P. N. BASILII
ARCHIEPISCOPI CÆSAREÆ CAPPADOCIÆ
AD AMPHILOCHIUM ICONII EPISCOPUM
EPISTOLA CANONICA PRIMA.

Stulto interroganti, inquit, sapientia reputabitur¹. Sapientis autem, ut videtur, interrogatio etiam stultum sapientem efficit: quod Dei gratia accidit nobis, quoties laboriosæ lux animæ litteras accipimus. Etenim doctiores quam eramus, ac prudentiores finus ex ipsa interrogatione, multa quæ ignorabamus ediscentes; ac nobis magistri loco est respondendi cura. Certe et nunc cum de interrogatis tuis nunquam hactenus sollicite cogi-

¹ Prov. xvii, 28.

(1) *Ἐαρωτηθῶντις*. Editi addunt σοφίαν, *Interroganti sapientiam sapientia reputabitur*. Quæ quidem vox a recentioribus librariis videtur addita fuisse. Peest enim in tribus Coislinianis codicibus, et in alijs. Doest etiam in codice Alexandrino et pluri-

D Ἀροτήσ, φησὶν, ἐπρωτήσατε (1) σοφία λογισθήσεται. Σοφοῦ δὲ, ὡς εἰπικεν, ἐκπρωτήμα κα τὴν ἀνόητον σοφίζεῖ· ὁπερ τῇ νοῦ θεοῦ χάριτι συμβαίνει ἡμῖν, ὁσάκις ἂν διεξώμεθα σου τῆς φιλοπῶν ο ψυχῆς τὰ γράμματα. Ἐπιστατικώτεροι γάρ ἐσὺν καὶ ἐμπρονέστεροι γινόμεθα ἀπ' αὐτῆς τῆς ἐρωτήσεως, πολλὰ, ὧν οὐκ ἐπιστάμεθα, διδασκόμενοι· καὶ γίνεται ἡμῶν διδάσκαλος ἢ περὶ τὸ ἀποκρίνεσθαι (2) μέριμνα. Ἀμέλει καὶ νῦν, οὐδέποτε

bus aliis sacre Scripturæ codicibus.

(2) *Περὶ τὸ ἀποκρίνεσθαι*. Nonnulli codices ἀποκρίνασθαι. Unus περὶ τοῦ. Legitur περὶ τὸ ἀκριδῆς in Coisliniano vetustiore et duobus alijs. Illud autem ex verbis Basilii colligi non debet, eum hac-

λαβόντες ἐν φροντίδι τὰ ἐπερωτήματά σου, ἤναγα- A
κάσθημεν ἐπισκέψασθαι ἀκριβῶς, καὶ εἰ τί τι ἡκού-
σαμεν παρὰ τῶν πρεσβυτέρων, ἀναμνησθῆναι, καὶ
τὰ συγγενῆ ὧν ἐδιδάχθημεν, παρ' ἐαυτῶν ἐπιλο-
γίσασθαι.

ZONAR. Πολλῆς ταπεινοφροσύνης γέμει τὸ προσί-
μιον τῆς ἐπιστολῆς. Εἰ δὲ μέγα; Βασίλειος λέγει σοφί-
σθαι διὰ τῶν τοῦ θεοῦ Ἀμφιλοχίου ἐρωτήσεως,
προϊόν δὲ λέγει ὅπως σοφίζεται. Πρὸ γὰρ τῶν ἐρω-
τημάτων φησι, μὴ τούτων ἐν φροντίδι γενόμενος, νῦν
μετὰ τῆν ἐρώτησιν ἐπιστατικώτερον, ἦγουν προσε-
κτικώτερον ἐπισκεψάμενοι ταῦτα, καὶ ὅσα παρὰ τῶν
ἀρχαιοτέρων ἡκούσαμεν ἀναμνησθῆμεν· καὶ παρ'
ἐαυτῶν προσεθέμεθα τὰ λοιπά· ὅσα συγγενῆ ὧν
ἐδιδάχθημεν· ἦγουν ἐκεῖνοις ἀκολουθεῖν καὶ σύμφωνα,
ἀλλ' οὐκ ἐναντιούμενα.

KANON A'.

Τὸ μὲν οὖν περὶ (1) τοὺς Καθαροὺς ζήτημα καὶ
εἴρηται πρότερον, καὶ καλῶς ἀπαμνημόνευσας, δεῖ
εἰ τῷ εἶναι τῶν καθ' ἑκάστην χώραν ἔπεσθαι, διὰ
τὸ διαφόρως ἐνεχθῆναι (2) περὶ τοῦ βαπτίσματος
αὐτῶν τοὺς τότε περὶ τούτων διαλαβόντας· τὸ δὲ
τῶν Περουζηνῶν οὐδένα μοι λόγον ἔχειν δοκεῖ· καὶ
ἐθαύμασα πῶς κανονικὸν ὄντα τὴν Διονύσιον (3) παρ-

tenus in canonibus parum fuisse versatum. Nam
ab initio episcopatus multa de matrimonio, de or-
dinationibus clericorum et eorum singularitate sta-
tuerat, ut patet ex epistolis ad Diondorum, ad chor-
episcopus, ad episcopos sibi subditos, et ad Pare-
gorium. Scripserat etiam ad clericos Antiochenos
de jurajurando, ut ipse testatur can. 18. Sed cum
latissime pateat hæc materis, non mirum si vel
doctissimis semper novi aliquid occurrit. Idem de
se latius Innocentius papa in epist. ad Exsuperium.
Mihī quoque ipsi, inquit, de collatione docilitas ac-
cedit. dum perscrutatis rationibus ad propositum
responderi compellor: eoque fit ut aliquid semper
addicatur, qui postulatur ut doceat.

(1) Τὸ μὲν οὖν περὶ. Huic canonī in codice
Ambrasiaciano theprensus σφάλων subiicitur: Τοῦ πλη-
ρώματος τῆς Ἐκκλησίας· καθά φησι Παῦλος ἐν
τῇ πρὸς Ἐφεσίους Ἐπιστολῇ, καὶ τῇ πρὸς Κολοσ-
σαίς, Χριστὸς ἐστίν, ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα διὰ τῶν
ἰσχυρῶν καὶ συνδέσμων ἐπιχορηγούμενον καὶ συμβιβα-
ζόμενον, ἀθεῖ τὴν ἀύξησιν τοῦ θεοῦ γινόμενης· δη-
λαδὴ τῆς ἐπιχορηγώσεως καὶ μεταδόσεως τοῖς ἡνω-
μένοις· ἀλλήλοις μέλεσιν ἀπὸ τῶν πρώτων ἕως τῶν
ἐσχάτων. Ὁ τοίνυν πρώτως ἀποσχίζων ἑαυτὸν παν-
τὸς σώματος οὐ πάντῃ πως ἀφίσταται· ὅτι μὴδ'
ἄλλῃ ἠνωταί, ἀλλ' ἐτι ἔχεται τοῦ ἀφ' οὗ ἐσχίσθη·
τοιαύτη γὰρ τῶν σχιζομένων ἡ φύσις· ὁ δὲ τῷ ἀπ-
σχισμένῳ προσθεόμενος ὑστερον ἀπορρήγνυται τὸν
αὐτὸν ἅμα τοῖς δυσὶν ἠνωσθαι· καὶ ὡς περὶ τὸ τοῦ
σώματος ἀπορρήγνυμενον μέλος νεκροῦται, τῆς ζω-
τικῆς αὐτῷ μὴ χορηγούμενης ἐκεῖθεν δυνάμεως,
οὕτως καὶ αὐτὸς νεκρούμενος ὅλον τῷ πνεύματι, τῆς
ἱερατικῆς ἐκπέπτει χάριτος, ἤνευχε λαβὼν παρὰ τοῦ
ἡγου ἠνωταί, καὶ γίνεταί λοιπὸν λαϊκὸς παρὰ τοῦ
ψ προσετίθη, χάριν ἱερατικὴν οὐκέτι λαμβάνων, οὐ
μόνον ὅτι οὐδ' αὐτὸς ψ προσήλθε δυνατός ἐστι ἀν-
τιδιδόναι· ἢ γὰρ μετάδοσις διὰ τῶν ἰσχυρῶν γίνεταί
καὶ τῶν συνδέσμων· ἐκείσε δ' ἀποσχίσας ἑαυτὸν τῶν
οἶς· ὡς τε καὶ συνεδέετο, ὃ μὲν ἔλαβεν ἔχει,
λαβὼν δ' ἕτερον οὐχ οἶός τε ἐστίν, καὶ ἀκολουθεῖν,
οὐδὲ μεταδοῦναι ἕτεροις, οὐ μόνον ὅτι μὴ ἔχει, ἀλλ'
ὅτι οὐδὲ πέφυκε μεταδιδόναι, οὕτε τοῖς πρὶν οἰκταῖς,
ἀπέσχισται γὰρ αὐτῶν, οὕτε τοῖς ἄλλοις, ὅτι
ἀδύνατον. Πῶς γὰρ σώματος μέλος μεταδοῖται τινὸς;

A lassem, coactus sum diligenter attendere, et si quid
a senioribus audieram, recordari, et cognata iis
quæ didiceram, per me ipse ratiocinari.

ZONAR. Multa humilitate plenum est epistolæ
proæmium. Si magnus Basilius per divini Amphilo-
chii interrogationes se sapientem reddi dicit, quo
pacto id fiat, in progressu ostendit. Cum enim, ait,
ante has interrogationes nihil de huiusmodi rebus
cogitasset, nunc post questionem propositam, ac-
curatius, hoc est, attentius ista perpendentes, et
quæ accepimus ab antiquis in memoriam revoca-
vimus, et reliqua per nos ipsos adiunximus,
quæcumque iis affinia sumus edocti, hoc est, quæ
illis congruentia et consona, nec ullatenus repu-
gnantia sunt.

CANON I.

Quod igitur ad Catharos pertinet, et prius dic-
tum est, et recte admonisti unuscuiusque regni
morem sequi oportere: quod il, qui tunc de illis
statuerunt, in varias de ipsorum baptismate sen-
tentias abierint. Peruzenorum autem baptisma
nullam mihi habere rationem videtur, et miratus
sum quomodo hoc Dionysium, hominem canonum

ἐνεργεῖας, ἐτε τῷ ἄλλοτρίῳ μέλει, ἐτε τῷ ἐκ τοῦ
αὐτοῦ σώματος ἀποτμηθέντι; Plenitudinis Ecclesiæ,
ut ait Paulus in Epistola ad Ephesios, et ad Colos-
senses, Christus est, ex quo totum corpus per nexus
et conjunctiones subministratum et compactum, au-
gescit in augmentum Dei, subministratioe scilicet et
contributions membris sibi invicem unitis facta a
primis usque ad ultima. Qui itaque primo se a toto
corpore abscindit, non omnino disjungitur; quoniam
neque alii unitur, sed adhuc ei adhæret a quo abscis-
sus est, talis est enim abscissorum natura. Qui autem
abscisso denuo adjicitur, abrumpitur et disjunc-
gitur omnino ab eo corpore cui adhæserat. Neque
enim possibile est, ut idem duobus simul uniat. Et
quemadmodum membrum a corpore disruptum mori-
tur, vivifica illinc ei non subministrata virtute:
sic et iste mortuus, spiritui scilicet, sacerdotali,
quam ab eo acceptam habuit, cui unitus fuit, gratia
decidit, et laicus in posterum factus est, ab eo cui
se adjecit, sacerdotalem non amplius accipiens gra-
tiam, non solum quod hand capax sit, mortuus jam
alio modo factus; sed quod ille, cui accessit, eam
contribuere non possit. Contributio enim per nexus
fit et conjunctiones. Illuc autem se abscindens ab iis,
quibus conjunctus fuit et alligatus, quod quidem ac-
cepit, habet, aliud autem accipere non potest, et
consequenter, nec aliis contribuere; non tantum
quoniam non habet, verum etiam quoniam nec natura
comparatus est contribuere; neque propriis, ab iis
enim abscissus est, neque alienis, quoniam impossi-
bile est. Quomodo enim membrum corporis efficaciam
aliquam communicet, sive alieno membro, sive isti
quod a suo corpore abscissum est? BEVEREG.

(2) Ἐνεχθῆναι. Ita inss. summo consensu. Editi
ἐνδνευχθῆναι.

(3) Τὸν Διονύσιον. Editi πῶν μέγαν Διονύσιον.
Sed deest hoc loco in nostris sexdecim codicibus
hæc honorifica appellatio, quæ tamen postea eidem
Dionysio in hoc ipso canone tribuitur, consentien-
tibus libris veteribus et editis. Duo autem in hoc
Basiliū testimonio observanda. In 1° Pugnati aperte
Basilius cum Hieronimo, qui in libro *De scriptori-
bus ecclesiasticis* testatur Dionysium idem ac Cy-

peritum, fugerit, Antiqui enim illud baptismum aspiciendum putavere, quod nihil a fide recedit; unde alias quidem hæreses, alia schismata, aliae parasynagogas appellarunt. Hæreses quidem eos, qui penitus resecti sunt, et in ipsa fide alienati; schismata vero, eos, qui propter ecclesiasticas quasdam causas et questiones inter utramque partem non insanabiles dissident; parasynagogas autem, conventus illos qui ab immorigeris presbyteris aut episcopis et a populis disciplinæ expertibus fiunt. Velut si quis in delicto deprehensus, a ministerio arceatur, nec se canonibus submittat, sed sibi principatum et ministerium vindicet, ac nonnulli una cum eo, relicta catholica Ecclesia, discedant; hoc dicitur parasynagoga. Schisma autem est, de pœnitentia ab iis qui ex Ecclesia sunt, dissentire. Hæreses autem, velut Manichæorum, et Valentinianorum, et Marcionistarum, et horum ipsorum Pepuzenorum; statim enim de ipsa in Deum fide dissensio est. Visum est ergo antiquis hæreticorum quidem baptismum

reiprimum de baptismo sensisse. Videtur hac in re major auctoritas Basilio attribuenda quam Hieronymo. Plus operæ insumpsit Basilius in ea re examinanda. Præterea cum illius testimonio congruit tota Dionysii agendi ratio, qui deprecatores se pro Asiaticis et Afris interposuit: nedum in eadem ac illi causa versaretur. Quin etiam suam ac decessorum suorum sententiam satis declaravit, cum hominem impio et blasphemie pleno baptismo apud hæreticos initiatum, sed jamdudum sine baptismo ab antecessoribus suis receptum, ante non ausus est baptizare, quam Xystum episcopum Romanum consulisset, Euseb. Hist. l. vii, c. 9. ¶ Etsi testatur Basilius non rejectum a Dionysio fuisse baptismum Pepuzenorum; non tamen videtur existimasse magnum illum virum eadem indulgentia in alios hæreticos usum fuisse. Miratur enim cur tam liberaliter egerit cum Pepuzenis utpote hæreticis; quod profecto mirum ei visum non fuisset, si ipsos etiam Marcionitas et Valentinianos ab eo sine baptismo receptos credidisset. Quamobrem Basilius sententia paulo restrictius accipienda, quam vulgo accipitur. Constat illius de Pepuzenis sine baptismo receptis testimonium, atque ex hoc testimonio illud etiam colligi potest, quodlibet baptismum, modo ritus legitimus non deesset, ratum a Dionysio habitum fuisse. Sed Basilius ipse de solis Pepuzenis loquitur, et in hoc ipso canone magni Dionysii erratum (sic enim appellat) in eo manifestum et ante oculos positum esse declarat, quod discesserit a sancita priscis canonibus regula, ut aliter hæretici, aliter schismatici recipiantur. Credebat ergo opinatam illam regulam in aliis hæresibus a Dionysio observatam fuisse.

(4) Τὸ μὴδὲν τῆς πίστεως παραβαῖνον. His verbis Basilius, qui nihil a fide recedit, baptismum intelligit, quod ab hominibus nihil in fidem peccantibus extra Ecclesiam datur. Nam in toto hoc canone non querit, utrum observata necne fuerit præscripta a Christo forma: sed eam rem, ut minime controversam prætermittens, baptismi rejiciendi aut probandi regulam repetit ex sana aut hæretica doctrina. Hinc illa hæresum, schismatum et parasynagogarum distinctio, ex qua profecto dignosci non possit, utrum observati necne fuerint legitimi ritus. Hinc etiam Basilius hæreticorum baptismum, etsi a fide recedit, interdum tamen ratum esse patitur, si ita postulet publica utilitas.

ἤλθεν. Ἐπειὸν γὰρ ἐκρινον οἱ παλαιοὶ δεχέσθαι βάπτισμα, τὸ μὴδὲν τῆς πίστεως παραβαῖνον (4)· ὅθεν τὰς μὲν αἱρέσεις ἀνόμασαν, τὰ δὲ σχίσματα (5), τὰς δὲ παρασυναγωγὰς. Αἱρέσεις μὲν τοὺς παντελῶς ἀπερρόημένους, καὶ κατ' αὐτὴν τὴν πίστιν ἀπὸ πλῆθους ἀποκλιθέντας· σχίσματα δὲ τοὺς δι' αἰτίας τινὰς ἐκκλησιαστικὰς καὶ ζητήματα λάσιμα πρὸς ἀλλήλους διενεχθέντας· παρασυναγωγὰς δὲ τὰς συνάξεις τὰς παρὰ τῶν ἀνυποτάκτων πρεσβυτέρων ἢ ἐπισκόπων καὶ παρὰ τῶν ἀπαιδύτων λαῶν γινομένας. Ὅσον εἴ τις, ἐν πταίσματι ἐξετασθεὶς, ἐπεσχέθη τῆς λειτουργίας, καὶ μὴ ὑπέκυψε τοῖς κανόσιν, ἀλλ' ἐαυτὸν ἐξέδειξε τὴν προσδρῖαν καὶ τὴν λειτουργίαν, καὶ συναπῆλθον τοῦτω πρὸς καταλιπόντας τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν, παρασυναγωγῇ τὸ τοιοῦτο. Σχίσμα δὲ τὸ περὶ τῆς μετανοίας διαφορῶς ἔχειν πρὸς τοὺς ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας. Αἱρέσεις δὲ, ὅσον ἡ τῶν Μανιχαίων, καὶ Οὐαλεντινίων, καὶ Μαρκιονιστῶν, καὶ αὐτῶν τούτων τῶν Πισπουζηνῶν· ἐθὺς γὰρ περὶ αὐτῆς τῆς εἰς Θεὸν πίστεως ἔστιν ἡ διαφορά. Ἔδοξε τοίνυν τοῖς ἐξ ἀρχῆς (6), τὸ μὲν τῶν αἱρετικῶν παντελῶς

At profecto nunquam tanta usus esset indulgentia, si baptismum a fide recedero aut non recedere existimasset, prout præscripta a Christo forma violatur aut servatur. Denique sancit can. 47 baptizandos Encratitas, quamvis dicant, *In Patram et Filiam et Spiritum sanctum baptizati sumus*. Rejiciebat ergo illud baptismum non ob violatos baptizandi ritus, sed quia Encratitæ, ut ibidem testatur, Deum auctorem malorum existimabant, itidem ut Marcion et alii hæreses.

(5) Τὰ δὲ σχίσματα. Sic plerique mss. Editi τὰς δὲ. Nonnulli codices habent τὰς δὲ παρασυναγωγὰς.

(6) Τοῖς ἐξ ἀρχῆς. Quosnam hic antiquos intelligit Basilius? An Firmilianum, an ejus antecessores, an successores? Non loquitur de Firmiliano; ejus enim sententiam non parum ab ista discrepantem infra exponit. Si de successoribus loquitur, nihil erit ambigui, nihil non accurate dictum. Nam cum Firmilianus nullo discrimine habuisset baptismum sive in hæresi, sive in schismate, sive in parasynagogis datum, ut patet ex ejus epistola ad Cyprianum et ex hoc ipso canone; de illius severitate aliquid postea limatum, et ea inducta distinctio quam Basilius commemorat. Sed videtur Basilius episcopos Firmiliano antiquiores designare. Hæc enim verba τοῖς ἐξ ἀρχῆς satis apte eos indicant, qui de baptismo primi pertractarunt. Præterea miratur Basilius, quod Dionysius, qui æqualis fuit Firmiliano, ab hac distinctione discesserit in recipiendo Pepuzenorum baptismo. Jam tum ergo illam viginisse credebat. Hæc autem sancti doctoris opinio cum sua sponte non verisimilis est, tum ab ipso Firmiliano refellitur, qui sententiam suam a majoribus accepisse se testatur. *Nec meminimus, inquit in epistola inter Cyprianicas 75, p. 149 novæ edit., hoc apud nos aliquando capisse, cum semper istic observatum sit, ut non nisi unam Dei Ecclesiam nossemus, et sanctum baptismum non nisi sanctæ Ecclesiæ computaremus*. Credebat ergo Firmilianus ignotam majoribus suis fuisse distinctionem hæreticorum et schismaticorum in baptismate: longe aliter visum Basilio. Unde patet summus illos viros, Firmilianum et Basilius, errasse, dum suam uterque opinionem justo longius repetit, alter ab ipsis apostolis, alter a temporibus ante Firmilianum elapsis.

ἀθετήσαι, τὸ δὲ τῶν ἀποσχισάντων (7), ὡς ἔτι ἐκ τῆς Ἐκκλησίας ὄντων, παραδέξασθαι· τοὺς δὲ ἐν ταῖς παρασυναγωγαῖς, μετανοήσας ἀξιολόγως καὶ ἐπιστροφῇ βελτιωθέντας, συνάπτεισθαι πάλιν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὥστε πολλάκις καὶ τοὺς ἐν βαθμῷ, συναπιθόντας τοῖς ἀνυποτάκτοις, ἐπειδὴν (8) μεταμεληθῶσιν, εἰς τὴν αὐτὴν παραδέχασθαι τάξιν. Οἱ τοίνυν Πεπουζηνολοὶ προδήλως εἰσὶν αἰρετικοί· εἰς γὰρ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐβλασφήμησαν, Μοντανῷ καὶ Πρισκίλλῃ τὴν τοῦ Παρακλητοῦ προσηγορίαν ἀθεμίτως καὶ ἀναισχύτως ἐπισημίσαντες. Εἴτε οὖν ὡς ἀνθρώπους θεοποιούντες, κατάκριτοι· εἴτε ὡς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τῇ πρὸς ἀνθρώπους συγκρίσει καθυβρίζοντες (9), καὶ οὕτω τῇ αἰωνίῳ καταδίκῃ ὑπεύθυνοι, διὰ τὸ ἀσυγχώρητον εἶναι τὴν εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον βλασφημίαν. Τίνα οὖν λόγον ἔχει τὸ τοῦτον βάπτισμα ἐγκριθῆναι τῶν βαπτιζόντων εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ Μοντανῶν ἢ Πρισκίλλαν (10); οὐ γὰρ ἐβαπτίσθησαν οἱ εἰς τὰ μὴ παραδεδομένον ἡμῖν βάπτισθέντες. Ὅστε, εἰ καὶ τὸν μέγαν Διονύσιον τοῦτο παρέλαθεν, ἀλλ' ἡμῖν οὐ φυλακτέον τὴν μίμησιν τοῦ σφάλματος. Τὸ γὰρ ἀτοκὸν αὐτόθεν πρόδηλον, καὶ πᾶσιν ἐναργές, οἷς τι καὶ μικρὸν τοῦ λογίζεσθαι μέτεστιν. Οἱ Καθαροὶ καὶ αὐτοὶ τῶν ἀποσχισμένων εἰσὶ. Πλὴν ἀλλ' ἔδοξε τοῖς ἀρχαίοις, τοῖς περὶ Κυπριανὸν λέγω καὶ Φιρμιλιανὸν τὸν ἡμέτερον, τοὺτους πάντας μὴ ψήφῳ ὑπεβαλεῖν, Καθαροὺς, καὶ Ἐγκρατίτας, καὶ Ὑδροπαραστάτας (11)· διότι ἡ μὲν ἀρχὴ τοῦ χωρισμοῦ διὰ σχίσματος γέγονεν· οἱ δὲ τῆς Ἐκκλησίας ἀποστάτες οὐκέτι

A Jicere; schismaticorum vero, ut adhuc ex Ecclesia existentium, admittere; eos tandem qui sunt in parasynagogis, iusta poenitentia et animadversione emendatos rursus Ecclesiae conjungere; adeo ut saepe et ii qui in gradu collocati una cum rebellibus abierant, postquam poenitentiam egerint, in eundem ordinem admittantur. Pepuzeni ergo sunt aperte haeretici: nam in Spiritum sanctum blasphemaverunt, Montano et Priscillae 48 Paracliti appellationem nefarie impudenterque attribuentes. Igitur, sive quia hominibus divinitatem attribunt, condemnandi sunt: sive quia Spiritum sanctum afficiunt injuria, dum eum comparant cum hominibus. sic etiam sunt aeternae condemnationi obnoxii, quod condonari non possit blasphemia in Spiritum sanctum. Qua igitur ratone eorum baptismum admittatur, cum in Patrem et Filium et Montanum aut Priscillam baptizent? non enim baptizati sunt qui in ea, quae nobis tradita non sunt, baptizati fuere. Quare, etsi hoc Dionysium magnum latuit, servanda nobis non est imitatio erroris. Hoc enim quam absurdum sit, sua sponte perspicuum est, ac omnibus evidens, qui vel leviter ratocinari possunt. Cathari sunt et ipsi ex his qui sunt abscissi. Caeterum antiquis visum est, Cypriano dico, et nostro Firmiliano, hos omnes uni calculo subijcere, Catharos, et Encratitas, et Hydroparastatas; propterea quod principium quidem separationis per schisma factum fuerat: qui autem ab Ecclesia se separaverant, non habebant amplius in se gratiam

sunt quoad baptismum.

(8) Ἐπειδὴν. Editi addunt δέ, sed haec vocula deest in omnibus mss.

(9) Καθυβρίζοντες. Ita omnes mss. Editi καθυβρίσαντες.

(10) Μοντανῶν ἢ Πρισκίλλαν. Nonnulli mss. codices καὶ Πρισκίλλαν. Non ait Basilium Pepuzenos in baptizando Montanum aut Priscillam nominatum appellasse. sed Pepuzenorum baptismum rejicit, quia aperte sunt haeretici; et cum eos Montano crederet Spiritus sancti nomen deferre, inde concludit eos dum baptizant in nomine Spiritus sancti, Montanum intelligere. Simili ratione rejicit Cyprianus baptismum Marcionis in epist. ad Jubaianum, p. 131 novae edit. Nunquid, inquit, hanc Trinitatem Marcion tenet? Nunquid eundem asserit, quem et nos Patrem creatorem? Nunquid eundem novit Filium Christum de Maria virgine natum? Firmilianus negat Cataphrygas in eundem ac Catholicos Christum baptizare, quia si quaeramus quem Christum praedicent, respondebunt eum se praedicare qui miserit Spiritum per Montanum et Priscillum locutum, p. 145 ejusdem edit. Quemadmodum ex his Cypriani et Firmiliani testimonio non sequitur haereticos aliis ac catholicos in baptizando verbis usos fuisse; ita nec de Montanistis id Basilium testari credendus est.

(11) Ὑδροπαραστάτας. Editi addunt ἀποτακτέας, sed haec desunt in nostris omnibus codicibus, et apud Balsamonem ac Zonaram. Ibidem editi δὲ δ ἢ. Melius plerique codices quos secuti sumus. Paulo post sex mss. ἐπ' αὐτούς. Sic etiam vetustissima canonum collectio Joannis patriarchae Constantinopolitani, quae asservatur in bibliotheca Coisliniana. Sed alii codices cum editis consentiunt.

(7) Ἀποσχισθέντων. Ita plerique mss. Editi ἀποσχισθέντων. Coisl primus ἀποσχιστων. Quod autem addit Basilium, ut adhuc ex Ecclesia existentium, non idcirco addit quod schismaticos in Ecclesiae membris numeraret. Illius verba si quis in deteriorem partem rapiat, facilis et expedita responsio. Nam sub finem hujus canonis de Encratitis ipsis, id est, de haereticis Incarnationem et Dei singularitatem negantibus, ait sibi non jam integrum esse eos qui huic sectae conjuncti sunt ab Ecclesia separare, quia duos eorum episcopos sine baptismo ac sine nova ordinatione receperat. Nemo autem suspicabitur Basilium ejusmodi haereticos ab Ecclesia alienissimos non judicasse. Quare quidquid schismaticis tribuit, in sola baptismi societate positum est. Nam cum Cyprianus et Firmilianus schismaticos et haereticos ita ab Ecclesia distractos crederent, ut nihil prorsus ad eos ex fontibus Ecclesiae perflueret; Basilium huic sententiae non assentitur, et in schismaticis quia fidem Ecclesiae retinent, vestigium quoddam agnoscit necessitudinis et societatis cum Ecclesia, ita ut valida sacramentorum administratio ab Ecclesia ad illos permanere possit. Hinc sibi integrum negat detestandos haereticos ab Ecclesia separare, quorum baptismum ratum habuerat. Idem docent duo praestantissimi unitatis defensores, Optatus et Augustinus. Quod enim scissum est, inquit Optatus lib. iii, n. 9, ex parte divisum est, non ex toto: cum consistet merito, quia nobis et vobis ecclesiastica una est conversatio. et si hominum litigant mentes, non litigant sacramenta. Vid. lib. iv, n. 2. Sic etiam Augustinus lib. i De baptismo, n. 3: Itaque isti (haereticos et schismaticos) in quibusdam rebus nobiscum sunt: in quibus autem nobiscum non sunt, ut veniendo accipiant, vel redeundo recipiant, adhortantur. Vid. lib. iii, n. 26. Sic ex Basilio haereticos nobiscum

ἔχον τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐφ' ἑαυτοῖς· ἐπέλιπε γὰρ ἡ μετάδοσις τῷ διακοπῆναι τὴν ἀκολουθίαν. Οἱ μὲν γὰρ πρῶτοι ἀναχωρήσαντες παρὰ τῶν πατέρων ἔχον τὰς χειροτονίας, καὶ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν αὐτῶν εἶχον τὸ χάρισμα τὸ πνευματικόν· οἱ δὲ ἀπερβαγέντες, λαϊκοὶ γενόμενοι, οὐτε τοῦ βαπτίζειν, οὐτε τοῦ χειροτονεῖν εἶχον τὴν ἐξουσίαν, οὐδέτι δυνάμενοι χάριν Πνεύματος ἁγίου ἐτέροις παρέχειν, ἕως αὐτοὶ ἐκπατρώσασιν. Αἰδ., ὡς παρὰ λαϊκῶν βαπτίζομένους τοὺς παρ' αὐτῶν, ἐκέλευσαν ἐρχομένους ἐπὶ τὴν Ἐκκλησίαν τῷ ἀληθινῷ βαπτίζεσθαι τῷ τῆς Ἐκκλησίας ἀνακαθαίρεσθαι. Ἐπειδὴ δὲ ὅλως ἔδοξε ἰστοῖ τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν οἰκονομίας ἐνεκα τῶν πολλῶν δεχθῆναι αὐτῶν τὸ βάπτισμα, ἔστω δεκτόν. Τὸ δὲ τῶν Ἐγκρατιτῶν (12) κακούργημα νοῆσαι ἡμᾶς δεῖ, ὅτι, ἴν' αὐτοὺς ἀπροσδέκτους ποιήσῃ τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐπεχείρησαν λοιπὸν ἰδίῳ προκαταλαμβάνειν βάπτισματι· ὅθεν καὶ τὴν συνήθειαν τὴν ἑαυτῶν παρεχάραξαν. Νομίζω τοίνυν, ὅτι, ἐπειδὴ οὐδὲν ἔστι περὶ αὐτῶν φανερῶς διηγορευμένον, ἡμᾶς προσήκειν ἀθετεῖν αὐτῶν τὸ βάπτισμα· καὶ τις ἢ παρ' αὐτῶν εὐληθῶς, προσιόντα τῇ Ἐκκλησίᾳ βαπτίζειν. (Ἐὰν μάλιστα μέλλοι (13) τῇ καθόλου οἰκονομίᾳ ἐμπόδιον εἶσθαι τοῦτο, πάλιν τῷ ἴδει χρῆστέον, καὶ τοὺς οἰκονομήσασιν τὰ καθ' ἡμᾶς Πατέρας ἐκολουθητέον. Ὑποφώμαι γὰρ μήποτε, ὡς βουλόμεθα ὀκνηροὺς αὐτοὺς περὶ τὸ βαπτίζειν ποιῆσαι, ἐμποδίσωμεν τοὺς σωζομένους διὰ τὸ τῆς προτάσεως αὐστηρόν.) Εἰ δὲ ἐκεῖνοι φυλάσσοις τὸ ἡμέτερον βάπτισμα, τοῦτο ἡμᾶς μὴ δυσωπεῖτω. Οὐ γὰρ ἀντιδιδόναι αὐτοῖς ὑπέσθημι χάριν ἔσμεν, ἀλλὰ δουλεύειν ἀκριβεῖς κανόνων. Παντὶ δὲ λόγῳ τυπωθήτω, τοὺς ἀπὸ τοῦ βαπτισμοῦ ἐκείνων (14) προσερχομένους χρεῖσθαι ἐπὶ τῶν πιστῶν ὁμολογίᾳ, καὶ οὕτω προσίειν τοῖς μυστηρίοις. Οἶδα δὲ, ὅτι τοὺς ἀδελφοὺς τοὺς περὶ Ἰζόην (15), καὶ Σατορνίων, ἀπ' ἐκεῖνης ὄντας τῆς τάξεως, προτεδεξάμεθα εἰς τὴν καθέδραν τῶν ἐπισκόπων. Ὅστε τοὺς τῷ

(12) *Τῶν Ἐγκρατιτῶν.* Hoc Encratitarum facinore non corrupta essentialis baptismi forma, sed novæ quædam adjectæ caeremoniæ. Nam in canone 47 sic eos loquentes inducit, *In Patrem et Filium et Spiritum baptizati sumus.* Hinc eorum baptismum ratum habet, si qua inciderit magni momenti causa. Quod autem ait hoc facinus eos incipere, ut *reditum sibi in Ecclesiam intercludant*, videtur id prima specie in eam sententiam accipiendum, quasi Encratitæ baptismum suum ea mente immutassent, ut Catholicos ad illud rejiciendum incitarent, sicque plures in secta contineret odium et fuga novi baptismatis. Abhorrebat enim ab omnium animis iteratis baptismus, ut pluribus exemplis probat Augustinus, lib. v *De baptismo*, n. 6. Videtur ergo prima specie Encratitis, ea, quam dixi, existuisse causa, cur baptismum immutarent. Atque ita hunc locum interpretatur Tillemontius, tom. IV, p. 628. Sic etiam illius exemplo interpretatus sum in Præf. novæ Cypriani operum editioni præmissa cap. 4, p. 12. Sed huic interpretationi non convenit cum his quæ addit Basilus. Vereri enim se significat ne Catholicis, dum Encratitas ab hac baptismi immutatione deterrere volunt, nimium restricti sint et severi in eorum baptismum rejicien-

A Spiritus sancti: defecerat enim communicatio, interrupta continuatione. Qui enim primi recesserant, ordinationem a patribus habebant, et per manuum eorum impositionem habebant donum spirituale; qui autem resecti sunt, laici effecti, nec baptizandi, nec ordinandi habebant potestatem, ut qui non possent amplius Spiritus sancti gratiam aliis præbere, a qua ipsi exciderant. Quare eos, qui ab ipsorum partibus stabant, tanquam a laicis baptizatos, jusserunt vero Ecclesie baptismate ad Ecclesiam venientes expurgari. Sed quoniam nonnullis Asiaticis omnino visum est eorum baptismum, pluribus consulendi causa, suscipiendum esse, suscipiatur. Encratitarum autem facinus oportet nos intelligere. Nimirum, ut *reditum sibi in Ecclesiam intercludant*, aggressi sunt deinceps proprio baptismate præoccupare: unde et suam ipsorum consuetudinem violarunt. Existimo itaque, quoniam nihil de illis aperte dictum est, eorum baptismum a nobis rejiciendum esse; ac si quis ab eis acceperit, accedentem ad Ecclesiam baptizandum. (Quod si hoc generali œconomie impedimento erit, rursus consuetudine utendum est, et sequi oportet Patres, qui quæ ad nos pertinent, dispensaverunt. Vereor enim, ne, dum eos volumus ad baptizandum tardos facere, impedimento propter sententiæ severitatem simus iis qui salvantur.) Quod si illi nostrum baptismum servant, hoc nos non moveat. Neque enim debemus par pari referre, sed accuratæ canonum observationi servire. Omni autem ratione statuatur, ut illi qui ab illorum baptismum veniunt, ungantur coram fidelibus videlicet, et ita demum ad mysteria accedant. Scio autem, fratres, Izoinum, et Saturninum, qui erant ex illorum ordine, in episcoporum cathedram a nobis esse susceptos. Quare eos qui illorum ordini conjuncti sunt, non possumus amplius ab Ecclesia separare: qui scilicet com-

do. Sperabant ergo Catholicis tardiores ad ejusmodi baptismum Encratitas futuros, si illud Catholicis ratum habere nollet; nedom ipsi Encratitæ baptismatis immutationem eo consilio induxerint, ut ejusmodi baptismum a Catholicis rejiceretur. Quamobrem hæc verba, *ut reditum sibi in Ecclesiam intercludant*, non consilium et propositum Encratitarum designant, sed incommodum quod ex eorum facinore consequeretur; velut si cicerimus aliquem scelus admittere, ut æternam sibi damnationem accersat.

(13) *Μέλλοι.* Sic plerique mss. Editi μέλλη.

(14) *Ἀπὸ τοῦ βαπτισμοῦ ἐκείνων.* Sic en endavinus ope duorum codicum Regiorum, nempe 2502 et 2508, quod legebatur in editis ἐπὶ τῷ βαπτισμῷ ἐκείνων. Quidam codices ἐπὶ τῷ βαπτισμῷ ἐκείνων. Alii cum editis consentiunt, nisi quod habent ἐκείνων. Ibidem editi ὅπρ τῶν πιστῶν. Omnes mss. ut in textu.

(15) *Ἰζόην.* Cum magna sit hac in voce codicum mss. varietas, sequi maluimus tres codices optimæ notæ, nempe duos Regios et Coislinianum primum. His favent plures alii in quibus legitur, Ἰζόην, vel Ἰζώων, vel Ἰζόην. Alii habent Ζωών. Pauci cum editis Ζωών.

τάγματι ἐκείνων συντημένους οὐκέτι δυνάμεθα Α διακρίνειν ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας, οἷον κανόνα τινὰ τῆς πρὸς αὐτοὺς κοινωνίας ἐκθέμενοι διὰ τῆς τῶν ἐπισκόπων παραδοχῆς.

ΒΑΣ. Μετὰ τὸ προοιμιάσασθαι τὸν ἅγιον, καὶ ἑαυτὸν μὲν εἰς ἐσχάτην ταπεινώσειν ἀγαγεῖν, τὸν δὲ εἰς ἐρωτήσεις πεποιηκότα ἅγιον Ἀμφιλόχιον ὑπερεγκωμιάσαι, ἀπολογεῖται περὶ ὧν ἠρωτήθη, καὶ φησιν ὅτι Περὶ τοῦ εἰ χρή βαπτίζεσθαι τοὺς Ναυατιανούς, τοὺς καὶ Καθαροὺς ἑαυτοὺς ὀνομάζοντας, διάφοροι γνώμαι προέβησαν, καθὼς καὶ σὺ ἀπεμνημόνευσας· καὶ ἤρισες τῷ Ἰθεὶ ἀκολουθεῖν ἐκάστης χώρας. Εἶτα περὶ τῶν Πεπουζηνῶν ἀρξάμενος ἀπολογεῖσθαι, διδάσκει τί ἐστὶν αἵρεσις, καὶ τὴν σχίσμα, καὶ τί παρασυναγωγὴ, καὶ τὸ μὲν βίπτισμα τῶν αἰρετικῶν φησὶ παντελῶς ἀθετεῖσθαι· τὸ δὲ τῶν ἀποσχισάντων ἑαυτοὺς, παραδέχεσθαι· τοὺς δὲ παρασυναγόντας συνάπτεσθαι πάλιν τῇ Ἐκκλησίᾳ μετανοοῦντας ἀξίως, ὥστε καὶ εἰς τοὺς προτέρους βαθμοὺς πολλὰκις παραδέχεσθαι. Τοὺς γοῦν Πεπουζηνούς, ὡς βλασφημοῦντας εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ Μοντανῶ καὶ Πρισκίλλῃ τῆν τοῦ Παρακλήτου προσγορίαν ἐπισημίζοντας, αἰρετικούς εἶναι λέγει. Τοὺς Ναυατιανούς, τοὺς Ἐγκρατίτας, καὶ τοὺς Ὑδροπαραστάτας, καθὼς καὶ ὁ τελευταῖος κανὼν τῆς δευτέρας συνόδου διωρίσται, μὴ ἀναβαπτίζεσθαι, ἀλλὰ χρίεσθαι τῷ ἁγίῳ μύρῳ, καὶ οὕτω μεταλαμβάνειν τῶν ἁγιασμάτων, καὶ ἐπισκόπους ὄντας· δεχέσθαι εἰς τοὺς θρόνους αὐτῶν. Καὶ Ἐγκρατῆται μὲν εἰσὶν οἱ τὸν γάμον ἀποβαλλόμενοι, καὶ λέγοντες εἶναι τοῦτον τοῦ Σατανᾶ, καὶ ἀπαγορευόντες πᾶσαν ἐμψυχοφαγίαν. Ναυατιανοὶ οἱ καὶ Καθαροὶ λεγόμενοι ἐκλήθησαν ἀπὸ Ναυάτου τινὸς Ῥωμαίου, ἀποβαλλομένου τοὺς διγάμους, καὶ μετάνοιαν μὴ δεχομένου. Ὑδροπαραστάται δὲ οἱ ἀντὶ οἴνου ὕδωρ τῷ θεῷ προσφέροντες, καὶ τὸν γάμον πορνείαν λέγοντες.

ΖΟΝΑΡ. Περὶ τοῦ, εἰ χρή βαπτίζεσθαι τοὺς Ναυατιανούς, ἢ ἐρώτησις. Οὗτοι γὰρ ὀνόμαζον ἑαυτοὺς Καθαροὺς· περὶ τούτου φησὶν ὁ ἅγιος ὅτι καὶ πρότερον εἴρηται. Τὸ δὲ προσηρημένον φαίνεται εἶναι ἐκ τοῦ εἰπεῖν, Καλῶς ἀπεμνημόνευσας, τὸ ἔπεσθαι τῷ Ἰθεὶ τῶν καθ' ἐκάστην χώραν, διὰ τὴν διαφόρως ἐνεγεθῆναι περὶ τοῦ βαπτίσματος αὐτῶν. Ἄλλοι γάρ, φησὶν, ἄλλως εἶπον πῶς δεῖ αὐτοὺς προσερχομένους δεχέσθαι, καὶ διηνήθησαν ταῖς γνώμαις. Ταῦτα μὲν ὁ μέγας Βασίλειος· ὁ δὲ τελευταῖος, κανὼν τῆς δευτέρας συνόδου μὴ ἀναβαπτίζεσθαι λέγει αὐτοὺς, ἀλλὰ μόνον χρίεσθαι τῷ ἁγίῳ μύρῳ. Τοῦτον οὖν πάντως δεῖον κρατεῖν· ὅτι μεταγενεστέρῳ, ἐστὶν ὁ κανὼν, καὶ ὅτι συνοδικός, καὶ συνόδου οἰκουμενικῆς.

Τὸ δὲ τῶν Πεπουζηνῶν οὐδένα μοι λόγον ἔχειν δοκεῖ· καὶ ἐθαύμασα πῶς κανονικὸν ὄντα τὸν μέγαν Διονύσιον παρῆλθεν.

ΒΑΣ. Postquam fecit sanctus proœmium, et se quidem ad ultimam humilitatem redegit, sanctum autem Amphilochium, qui interrogationes fecerat, valide laudavit, respondet de iis quæ fuerat interrogatus, et dicit quod, an oporteat baptizari Novatianos, qui etiam seipsos Catharos nominant, diversæ sententiæ processerunt, quemadmodum in quoque commonuisti : et placuit sequi mortui uniuscujusque regionis. Deinde de Pepuzenis respondere incipiens, docet quid sit hæresis, et quid schisma, et quid parasynagoga; et hæreticorum quidem baptismum dicit penitus rejici; schismaticorum autem admitti: eos vero qui parasynagogas sen illicitos conventus instituunt, rursus Ecclesiæ conjungi 49 pœnitentiam digne agentes, ut et ad priores gradus sæpe admitti. Pepuzenos ergo, ut qui in sanctum Spiritum blasphemant, et Montano et Priscillæ Paracleti appellationem tribuunt, dicit esse hæreticos. Novatianos autem Encratitas et Hydroparastatas, quemadmodum et ultimus secundæ synodi canon definivit, non rebaptizandos pronuntiavit, sed sancto chrismate inungendos, et sic esse sacramentorum participes, et existentes episcops in suos thronos suscipiendos. Et sunt Encratitæ quidem, qui nuptias rejiciunt, et eas Satanae esse dicunt, et omnem animatorum esum prohibent. Novatiani qui et Cathari dicti sunt, a Novato quodam Romano uomen sortiti sunt, qui bigamos abhorrebat; et pœnitentiam non admittebat. Hydroparastatæ autem, qui aquam pro vino Deo offerebant, et nuptias fornicationem appellabant.

ΖΟΝΑΡ. De Novatianis, an eos baptizari oporteret quæstio proposita fuit. Hi namque Catharos seipsos nominabant. De hoc igitur, inquit sanctus, prius quoque dictum fuit. Quod vero ante dictum est, videtur colligi ex iis verbis, Recte admonuisti, sequendas esse cujusque regionis consuetudines, eo quod varia de ipsorum baptismate fuere sancita. Alii siquidem, inquit, aliter locuti sunt, de ratione ipsos, si se obtulerint, admittendi, ac sententiis divisi sunt. Hæc quidem magnus habet Basilus. Cæterum postremus secundæ synodi canon non iterum baptizandos, sed sancto chrismate tantum modo inungendos esse decernit. Hunc igitur omnino tenere oportet, quod et recentior est canon, et synodicus, isque a synodo œcumenica editus.

Pepuzenorum autem baptismus, nullam mihi habere rationem videtur, et miratus sum quomodo hoc magnum Dionysium, qui fuit canonicus, latuit.

Pepuzenorum autem baptismus, nullam mihi habere rationem videtur, et miratus sum quomodo hoc magnum Dionysium, qui fuit canonicus, latuit.

Hoc loco magnus Basilius, quid hæresis, quid schisma, et quid parasynagoga sit, docet, ac hæreticorum quidem baptismum plane damnatum fuisse, schismaticorum vero admissum. Qui vero parasynagogas seu illicitos conventus agerent, si digna pœnitentia converterentur, Ecclesiæ rursus adjungi, atque ita Ecclesiæ adjungi, ut ad eandem quoque gradus sæpe, id est quandoque admitterentur. Pepuzenos porro, quippe qui aperte hæretici essent, si se Catholicæ Ecclesiæ sistant, baptizandos esse demonstrat. Qui enim juxta nobis tradita baptizati non sunt, videlicet in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, ne baptizati quidem esse videntur. Quo modo vero ex Ecclesiæ catholicæ traditione baptizatus fuerit qui Montianum, et Priscillam Paracletum nominabat? Catharos autem, ait, et Encratitas, et Hydroparastatas, visum est Cypriano, et Firmiliano nostro (nostrum scilicet Firmilianum appellat, quippe qui Cæsareæ episcopus fuerit) universos iterum baptizari. Carthagine siquidem, cujus episcopus erat Cyprianus, habita synodo omnium antiquissima decretum est ut omnes tum hæretici, tum schismatici ad Ecclesiam accedentes baptizarentur: quamvis enim in nullo dogmate schismatici decipiantur, tamen quoniam a corpore Ecclesiæ abrupti sunt, permanentem in ipsis Spiritus sancti gratiam amplius non habent. Quod igitur non habent ipsi, quoniam modo aliis communicabunt? Sed tamen, quandoquidem, inquit hic magnus Pater, Catharorum baptisma admitti prudenti consilio quibusdam placuit, admittamus. Secunda quoque œcumenica synodus, ut antea dictum est, admittendum censuit. De Encratitis vero, ipsorum baptisma minime admitti oportere asserit. Utendum vero ait consuetudine, ac sequi oportere Patres, qui res nostras administrant, ne ob nimium rigorem ægriores eos ad catholicam Ecclesiam accedendam reddamus. Neque vero eo quod illi nostrum baptisma servant, nos quoque verecundantes, 50 illorum servare oportet. Nec enim debemus gratias ipsis referre, sed exactam servare diligentiam. Iulerea vero, qui ex ipsis ad nos advenit, sancto, inquit, chrismate inungantur, ac ita sacris mysteriis communicent. Encratitarum porro opinio hæc fuit. Ab omni re animalia abstinebant, ac nuptias recusabant, Sathanicas illas nominantes. Præterea Marcionis quoque opiniones tenere dicuntur. Quoniam vero, inquit, admisimus jam in cathedram episcoporum hunc, et illum, qui ex illorum numero sunt, Encratitarum videlicet, haud licet nobis amplius ab Ecclesia segregare, ac secedere, qui illorum ordini sunt adjuncti, qui eadem nimirum cum ipsis sentiunt. Admissis namque ipsorum episcopis, veluti canonem et typum cæteros quoque admittendi per eos edidimus.

ARIST. Hæreticus est, qui circa fidem errat: qui vero circa medicabilem aliquam questionem, schismaticus: immorigeri vero, qui congregant

Ἐνταῦθα ὁ μέγας Βασίλειος· διδάσκει τί ἐστὶν αἵρεσις, καὶ τί σχίσμα, καὶ τί παρασυναγωγή, καὶ τὸ μὴ τῶν αἰρετικῶν φησὶ βάπτισμα παντελῶς ἀθετεῖσθαι, τὸ δὲ τῶν ἀποσχισάντων παραδέχασθαι. Τοὺς δὲ παρασυναγόντας συνάπτεισθαι πάλιν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐπιστρέφοντα· ἐν μετανοίᾳ ἀξιολόγη· καὶ τοσοῦτον συνάπτεσθαι τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὥστε καὶ εἰς τὸν αὐτὸν πολλαίς, ἀντὶ τοῦ, ἐστὶν ὅτι, παραδέχασθαι αὐτοὺς βεβημέν. Τοὺς δὲ Πεπουζηνοὺς προδῆλως ὄντα· αἰρετικοὺς βαπτίζεσθαι ἀποφαίνεται, προσερχομένους τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ. Οἱ γὰρ μὴ εἰς τὰ παραδεδομένα ἡμῖν βαπτισθέντες, ἦγον εἰς Πατέρα, καὶ Υἱὸν, καὶ ἅγιον Πνεῦμα, οὐδὲ δοκῶσι βαπτισθῆναι. Πῶς δὲ κατὰ τὴν τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας παράδοσιν ἐδάκτυον ἀνὸ Παράκλητον τὸν Μοντανὸν ὀνομάζων καὶ τὴν Πρισκίλλαν; Τοὺς δὲ Καθαροὺς, φησὶ, καὶ Ἐγκρατίτας, καὶ Ὑδροπαραστάτας, ἰδοὺς τοὺς περὶ Κυπριανὸν, καὶ Φιρμιλιανὸν τὸν ἡμέτερον (οἰκειούται δὲ τὸν Φιρμιλιανὸν, ὡς τῆς Καισαρείας γενοῦσα ἐπίσκοπον), πάντας ἀναβαπτίζεσθαι. Ἐν γὰρ τῇ Καρχηδόνι, ἥ· ἐπίσκοπος· ἦν ὁ Κυπριανός, συνόδου συστάσης ἀρχαῖστέρως πασῶν, ἰδοὺς πάντας τοὺς τε αἰρετικοὺς, τοὺς τε σχισματικοὺς, βαπτίζεσθαι προσόντας τῇ Ἐκκλησίᾳ· κἄν γὰρ μὴ περὶ δόγμα οἱ σχισματικοὶ σφάλονται, ἀλλ' ἐπεὶ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας ἀπερβάρησαν, οὐκέτι ἔχουσιν αὐτοί· παραμένουσιν τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ὅ γοῦν οὐκ ἔχουσι, πῶς ἄλλοις αὐτοῦ μεταδώσουσιν; Ἄλλ' ὁμως φησὶν ὁ μέγας οὗτος ὁ Πατὴρ ὅτι, ἐπεὶ τισὶν ἰδοὺς δ' οἰκονομίαν τὸ τῶν Καθαρῶν βάπτισμα δεχέσθαι, ἔστω δεκτόν. Καὶ ἡ δευτέρα οἰκουμένη συνόδος, ὡς προείρηται, δεκτόν αὐτὸ ἠγγήσατο. Περὶ δὲ Ἐγκρατιτῶν φησὶν ὡς οὐκ ἔδει τὸ αὐτῶν βάπτισμα δεχέσθαι. Χρηστέον δὲ, φησὶ, τῷ ἔθει, καὶ ἀκολουθεῖν δεῖ τοῖς τὰ καθ' ἡμᾶς οἰκονομήσαντι Πατράσιν, ἵνα μὴ διὰ τὴν ἀκρίβειαν, ὀκνηροτέρους αὐτοὺς ποιήσωμεν εἰς τὸ προσερχέσθαι τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ. Οὐχ ὅτι δὲ φησὶν φυλάσσομεν ἐκείνοι τὸ ἡμέτερον βάπτισμα, δεῖ καὶ ἡμᾶς δυσωπουμένους τὸ ἐκείνων φυλάσσειν. Οὐ γὰρ ὀφειλομεν χάριτας ἀντιδίδοναι αὐτοῖς, ἀλλὰ τηρεῖν τὴν ἀκρίβειαν. Τίως δὲ οἱ προσερχόμενοι ἐξ αὐτῶν· χρισθώσωσαν, φησὶ, τῷ ἁγίῳ μύρῳ, καὶ οὕτω τῶν ἁγιασμάτων μεταλαμβάνετωσαν. Ἡ δὲ τῶν Ἐγκρατιτῶν ὄψια τοιαύτη ἦν· ἐμφύχου παντὸς ἀπέχοντο, καὶ εἰς γάμον ἠρνοῦντο, τοῦ Σατανᾶ καλοῦντες αὐτὴν· λέγονται δὲ φρονεῖν καὶ τὰ τοῦ Μαρκίωνος. Ὅτι δὲ, φησὶν, ἰδεξάμεθα ἤδη εἰς τὴν καθέδραν τῶν ἐπισκόπων τόνδε καὶ τόνδε, ἐξ ἐκείνων ὄντας, τῶν Ἐγκρατιτῶν ὄψια, οὐκέτι δυνάμεθα διακρίνειν καὶ ἀσχωρίζειν ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας τοὺς τῷ τάγματι ἐκείνων συνημμένους· ἦγον τοὺς ὁμοδόξους ἐκείνους. Δεξάμενοι γὰρ τοὺς ἐπισκόπους αὐτῶν, κανόνα καὶ τύπον ὡσπερ ἰθέμεθα δεῖ ἐκείνων, καὶ τοὺς λοιποὺς δεχέσθαι.

ARIST. Αἰρετικὸς ὁ κατὰ τὴν πίστιν ἄλλότριος· ὁ δὲ κατὰ τὴν λατρίαν ζήτημα σχισματικὸς. Οἱ δὲ συάγοιτις ἀνυπότακτοι τοῖς τοῖς ἢ ἐκείνους παρα-

συνάγωγοι. Τὸ ἐξ αἱρετικοῦ βάπτισμα δεκτὸν ἄρα
δεκτὸν δὲ τὸ ἀποσχίστου καὶ παρασυναγωγίου. Πα-
ράκλητον οἱ Πεπουζηνοὶ τὸν Μοντανὸν ὀνομάζουσιν·
ὄθεν καὶ εἰς αὐτὸν βαπτισζόμενοι ἀβάπτιστοι. Τὸ τῶν
Καθαρῶν καὶ Ὑδροπαραστατῶν καὶ Ἐγκρατιτῶν
βάπτισμα, εἰ καὶ δεκτὸν, διὰ τὸ ἐπιλεῖψαι τούτοις
τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιόν, ἀλλ' οὐκ οἰκονομίας χάριν
ἔστω.

Οἱ μὴ κοινωνοῦντες τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ εἰς
τρία διαιροῦνται· εἰς αἱρετικούς, εἰς σχισματικούς,
καὶ παρασυναγωγούς. Καὶ αἱρετικοὶ μὲν εἰσιν οἱ
τῆς εἰς Θεὸν πίστεως παντελῶς ἀπαλοτερῶσαντες
ἐαυτοῦς· ὡς οἱ Πεπουζηνοὶ, οἱ Μανιχαῖοι, οἱ Οὐαλεν-
τινιανοὶ, οἱ Μαρκωνισταὶ, καὶ ἄλλοι πολλοί. Οἱ μὲν
γὰρ Πεπουζηνοὶ τὸν Μοντανὸν παράκλητον ὀνομά-
ζουσι, καὶ τὰς συναφθείσας αὐτῷ πορνικῶς δύο γυ-
ναῖκας, Πρίσκιλλαν καὶ Μαξιμίλλαν, ὡς προφήτιδας
ἔχουσι. Τοὺς γάμους ἀδιαφόρως λύουσι· τὸ Πάσχα
δ' ἀστρέφουσι· τὰς τρεῖς ὑποστάσεις τῆς ὁμοουσίου
Θεότητος εἰς ἓν συγχέουσι πρόσωπον, καὶ ἑτέρα τινα
ἀσεβῆ τοιαῦτα φρονοῦσιν. Οἱ δὲ Μανιχαῖοι δύο ἀρχὰς
εἰσάγουσιν ἑναντίας, καὶ ἰσοσθενεῖς· καὶ τὴν μὲν
φωτὸς δοξάζουσιν εἶναι παραίτιον, τὴν δὲ σκότους.
Καὶ ἥλιον καὶ σελήην θεοποιοῦνται· καὶ τὸν διὰ-
βολον τῆς βλῆς προσαγορεύουσιν ἄρχοντα· καὶ τὸν
γάμον νομοθεσίαν καλοῦσι τοῦ δαίμονος· καὶ τὴν
εἰς τοὺς δεομένους μετάδοσιν ἀνόμημα κρίνουσι·
καὶ τὸν Κύριον οὐδὲν ἀνθρώπινον εἰληφέναι σαρκω-
θέντα δοξάζουσι· καὶ τὸν σταυρὸν, καὶ τὸν θάνατον,
καὶ τὴν ἀνάστασιν, ὡς μὴ τῇ ἀληθείᾳ γέγονενα,
δ' αὐτοῦσι· καὶ μύρια ἄλλα ἀσεβῆ δογματίζουσιν.
Οἱ δὲ Οὐαλεντινιανοὶ τῆς σαρκὸς ἀπαγορεύουσι τὴν
ἐνάστασιν· τὴν παλαιὰν ἀθετοῦσι Διαθήκην, τοὺς
προφήτας ἀναγιγνώσκοντες καὶ πρὸς τὴν ἀσθεσίαν
αὐτῶν τούτους μεθερμηνεύοντες, μυθολογίας τινας
ἀναπλάττουσι· καὶ τὸν Χριστὸν ἀπ' οὐρανοῦ λέ-
γουσι τὴν σάρκα κατενεγκεῖν, καὶ ὡς διὰ σωτήριος,
διελθεῖν τῆς Παρθένου· καὶ ἄλλα τινὰ τοιαῦτα
βλάσφημα ληρωδοῦσιν. Οἱ δὲ Μαρκωνισταὶ εἰσιν οἱ
Μασσαλιανοὶ, οἱ καὶ Εὐχίται ἑρμηνεύμενοι· οἵτινες
πολυκέφαλον καὶ πολυώνυμον τὴν ἀφροδίτην ἔχουσι.
Οὗτοι γοῦν πάντες τῆς αἵρέσεως αὐτῶν μεταστρα-
φέντες, καὶ τῇ ἀμωμήτῃ πίστει προσελθόντες, βα-
πτίζονται, διὰ τὸ ἀθετεῖσθαι παρ' ἡμῶν τὸ βάπτισ-
μα αὐτῶν. Σχισματικοὶ δὲ εἰσιν οἱ τῆς Ἐκκλησίας
ἐαυτοὺς ἀποστήσαντες· ὡς οἱ Δονατισταὶ, καὶ οἱ
λεγομένοι Καθαροί, καὶ οἱ Ὑδροπαραστάται, καὶ
οἱ Ἐγκρατίται. Οὗτοι γὰρ, εἰ ἐπιστρέφουσι πρὸς
τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν, καὶ τὰς αἵρέσεις αὐτῶν
ἀναθεματίζουσιν, ὡς βεβαπτισμένοι παραδειχθήσονται,
καὶ μόνῃ τῷ ἁγίῳ μύρῳ χρισθήσονται. Παρα-
συναγωγοὶ δὲ εἰσιν οἱ κατακριθέντες ἐπὶ τισὶ
πταίσμασιν ἐπίσκοποι, ἢ πρεσβύτεροι, καὶ μετακι-
νηθέντες τῆς λειτουργίας, καὶ μὴ ὑποκύψαντες τοῖς
κάνοσιν, ἀλλ' ἐαυτοὺς ἀθεντικῶς ἐδικήσαντες, τὴν
προεδρίαν, καὶ τὴν λειτουργίαν, καὶ θυσιαστήριον
πηξάμενοι ἑτεροῖ, καὶ τῆς γνώμης αὐτῶν γινέσθαι

ΠΑΤΡΟΛ. GR. CXXXVIII.

A hos vel istos, sunt parasynagogi, Baptisma ab hæ-
retico celebratum, non recipiendum : recipiendum
vero quod a schismatico vel parasynagogo cele-
bratur. Pepuzeni Montanum nominarunt Paracle-
tum, quapropter qui in eum baptizantur, non sunt
baptizati. Catharorum et Hydroparastatarum, atque
Encraticitarum baptisma etiamsi non sit recipien-
dum, propter Spiritus sancti apud eos defectum,
nihilominus œconomix causa suscipiatur.

Qui cum Ecclesia catholica non communicant, in
tria genera dividuntur, in hæreticos, in schismaticos,
et parasynagogos. Et hæretici quidem sunt ii, qui
sese a fide in Deum omnino abalienarunt, ut Pepu-
zeni, Manichæi, Valentiniani, Marcionistæ, et multi
alii. Pepuzeni enim Montanum nominant Paracletum,
et duas mulieres adulterio ei conjunctas Priscillam
et Maximillam pro prophetissis habent. Nuptias in-
differenter solvunt, Pascha pervertunt, tres consub-
stantialis Deitatis subsistentias in unam personam
confundunt, et alia quedam istiusmodi impia sen-
tiunt. Manichæi autem duo principia introducunt
contraria, et æquali potentia prædita, et unum
quidem lucis causam esse opinantur, alterum au-
tem tenebrarum. Solem et lunam deos faciunt, et
diabolum materiam principem appellant et nuptias
dæmonis præceptum vocant, et ad egenos distribu-
tionem flagitium judicant, et Dominum incarnatum
nihil humanum assumpsisse arbitrantur, et crucem,
et mortem et resurrectionem ut non vere facta ele-
vant, et quamplurima impia docent. Valentiniani au-
tem carnis resurrectionem negant, vetus Testa-
mentum rejiciunt, prophetas legentes et ad suam
perceptionem eos interpretantes, mythologias quas-
dam effugunt, et Christum a cœlo carnem attu-
lisse, et Virginem tanquam per canalē transiisse di-
cunt, et alia nonnulla istiusmodi blasphemia deli-
rantes proferunt. Marcionistæ vero sunt qui Mаса-
liani et Euchitæ interpretantur, quorum hæresis
multiformis est et multinominis. Hi itaque omnes
ab hæresi sua conversi, et ad rectam fidem acce-
dentes, baptizantur, quia eorum baptisma a nobis
pro nihilo ducitur. Schismatici autem sunt, qui ab
Ecclesia sese abscederunt, ut Donatistæ, et qui Ca-
thari dicuntur, et Hydroparastatæ, et Encraticæ. Hi
enim si ad catholicam redeant Ecclesiam, et hæ-
reses suas anathematizant, ut baptizati admitten-
tur, et solo sancto chrismate ungentur. Parasyna-
gogi autem sunt episcopi aut presbyteri qui ob cri-
mina aliqua condemnati, et ministerio sacro moti,
et cœnonibus non auscultantes, sed se cum auctori-
tate defendentes, præsentiam, et liturgiam, et al-
tare **¶** aliud struxerunt, et aliis suæ esse sententiæ
persuaserunt, ut ipsos sequantur, et catholicam
deserant Ecclesiam. Tales enim pœnitentiam agen-
tes et memorabili resipiscentia et conversione me-
liores evadentes, Ecclesiæ iterum, ut unum corpus,
conjunguntur.

τινας παραπεισαντες, ὥστε συνακολουθήσαι αὐτοῖς,

Hoc loco magnus Basilius, quid hæresis, quid schisma, et quid parasynagoga sit, docet, ac hæreticorum quidem baptismum plane damnatum fuisse, schismaticorum vero admissum. Qui vero parasynagogas seu illicitos conventus agerent, si digna pœnitentia converterentur, Ecclesiæ rursus adjungi, atque ita Ecclesiæ adjungi, ut ad eandem quoque gradus sæpe, id est quandoque admitterentur. Pepuzenos porro, quippe qui aperte hæretici essent, si se Catholicæ Ecclesiæ sistant, baptizandos esse demonstrat. Qui enim juxta nobis tradita baptizati non sunt, videlicet in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, ne baptizati quidem esse videntur. Quo modo vero ex Ecclesiæ catholicæ traditione baptizatus fuerit qui Montanum, et Priscillam Paracletum nominabat? Catharos autem, ait, et Encratitas, et Hydroparastatas, visum est Cypriano, et Firmiliano nostro (nostrum scilicet Firmilianum appellat, quippe qui Cæsareæ episcopus fuerit) universos iterum baptizari. Carthagine siquidem, cujus episcopus erat Cyprianus, habita synodo omnium antiquissima decretum est ut omnes tum hæretici, tum schismatici ad Ecclesiam accedentes baptizarentur: quamvis enim in nullo dogmate schismatici decipiantur, tamen quoniam a corpore Ecclesiæ abrupti sunt, permanentem in ipsis Spiritus sancti gratiam amplius non habent. Quod igitur non habent ipsi, quoniam modo aliis communicabunt? Sed tamen, quandoquidem, inquit hic magnus Pater, Catharorum baptismum admitti prudenti consilio quibusdam placuit, admittamus. Secunda quoque œcumenica synodus, ut antea dictum est, admittendum censuit. De Encratitis vero, ipsorum baptismum minime admitti oportere asserit. Utendum vero ait consuetudine, ac sequi oportere Patres, qui res nostras administrant, ne ob nimium rigorem sequiores eos ad catholicam Ecclesiam accedendam reddamus. Neque vero eo quod illi nostrum baptismum servent, nos quoque verecundantes, 50 illorum servare oportet. Nec enim debemus gratias ipsi referre, sed exactam servare diligentiam. Iuterea vero, qui ex ipsis ad nos adeunt, sanctio, inquit, chrismate inungantur, ac ita sacris mysteriis communicent. Encratitarum porro opinio hæc fuit. Ab omni re animalia abstinebant, ac nuptias recusabant, Satanas illas nominantes. Præterea Marcionis quoque opiniones tenere dicuntur. Quoniam vero, inquit, admisimus jam in cathedram episcoporum hunc, et illum, qui ex illorum numero sunt, Encratitarum videlicet, haud licet nobis amplius ab Ecclesia segregare, ac seceruere, qui illorum ordinari sunt adjecti, qui eadem nimirum cum ipsis sentiunt. Admissis namque ipsorum episcopis, veluti canonem et typum cæteros quoque admittendi per eos edidimus.

ARIST. Hæreticus est, qui circa fidem errat: qui vero circa medicabilem aliquam questionem, schismaticus: immorigeri vero, qui congregant

Ἐνταῦθα ὁ μέγας Βασίλειος διδάσκει τί ἐστὶν αἵρεσις, καὶ τί σχίσμα, καὶ τί παρασυναγωγὴ, καὶ τὸ μὲν τῶν αἱρετικῶν φησὶ βάπτισμα παντελῶς ἀθετεῖσθαι, τὸ δὲ τῶν ἀποσχισθέντων παραδέχεσθαι. Τοὺς δὲ παρασυνάγοντας συνάπτεισθαι πάλιν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐπιστρέφοντα; ἐν μετανοίᾳ ἀξιολόγῳ· καὶ τοσοῦτον συνάπτεισθαι τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὥστε καὶ εἰς τὸν αὐτὸν πολλαίκις, ἀντὶ τοῦ, ἐστὶν ὅτε, παραδέχεσθαι αὐτοὺς βαθμῶν. Τοὺς δὲ Πεκπουζηνούς προδήλως ὄντας; αἱρετικούς βαπτίζεσθαι ἀποφαίνεται, προσερχομένους τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ. Οἱ γὰρ μὴ εἰς τὰ παραδεδομένα ἡμῶν βαπτισθέντες, ἤγουν εἰς Πατέρα, καὶ Υἱὸν, καὶ ἅγιον Πνεῦμα, οὐδὲ δοκῶσι βαπτισθῆναι. Πῶς δὲ κατὰ τὴν τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας παράδοσιν ἐδάπτισεν ἂν ὁ Παράκλητος ἐν Μοντανῶν ὀνομάζων καὶ τὴν Πρισιλλαν; Τοὺς δὲ Καθαροὺς, φησὶ, καὶ Ἐγκρατίτας, καὶ Ὑδροπαραστάτας, ἔδοξε τοῖς περὶ Κυπριανῶν, καὶ Φιρμιλιανῶν τὸν ἡμέτερον (οἰκιοῦται δὲ τὸν Φιρμιλιανὸν, ὡς τῆς Καισαρείας γεγόνετα ἐπίσκοπον), πάντας ἀναβαπτίζεσθαι. Ἐν γὰρ τῇ Καρχηδόνι, ἧς ἐπίσκοπος ἦν ὁ Κυπριανός, συνέδου συστάσης ἀρχαιτέρως πασῶν, ἔδοξε πάντας τοὺς τε αἱρετικούς, τοὺς τε σχismaticούς, βαπτίζεσθαι προσιόντας τῇ Ἐκκλησίᾳ· κἂν γὰρ μὴ περὶ δόγμα οἱ σχismaticοὶ σφάλονται, ἀλλ' ἐπεὶ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας ἀπαρβύγησαν, οὐκέτι ἔχουσιν αὐτοί; παραμένουσαν τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ὁ γοῦν οὐκ ἔχουσι, πῶς ἄλλοις αὐτοῦ μεταδώσουσιν; Ἄλλ' ὁμοῦ φησὶν ὁ μέγας οὗτος ὁ Πατήρ ὅτι, ἐπεὶ τισὶν ἔδοξα δὲ οἰκονομίαν τὸ τῶν Καθαρῶν βάπτισμα δέχεσθαι, ἔστω δεκτὸν. Καὶ ἡ δευτέρα οἰκουμένη συνόδος, ὡς προεῖρηται, δεκτὸν αὐτὸ ἠγήσατο. Περὶ δὲ Ἐγκρατικῶν φησὶν ὡς οὐκ ἔδει τὸ αὐτῶν βάπτισμα δέχεσθαι. Χρηστῆρον δὲ, φησὶ, τῷ ἔθει, καὶ ἀκολουθεῖν δεῖ τοῖς τὰ καθ' ἡμᾶς οἰκονομήσαντι Πατράσιν, ἵνα μὴ διὰ τὴν ἀκρίβειαν, ὀκνηροτέρους αὐτοὺς ποιήσωμεν εἰς τὸ προσέρχεσθαι τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ. Οὐχ ὅτι δὲ φησὶ φυλάσσομεν ἐκεῖνοι τὸ ἡμέτερον βάπτισμα, δεῖ καὶ ἡμᾶς δυσωπουμένους τὸ ἐκεῖνων φυλάσσομεν. Οὐ γὰρ ὀφειλομένην χάριτας ἀντιδόναι αὐτοῖς, ἀλλὰ τηρεῖν τὴν ἀκρίβειαν. Τίως δὲ οἱ προσερχόμενοι ἐξ αὐτῶν· χρισθώσαν, φησὶ, τῷ ἁγίῳ μύρω, καὶ οὕτω τῶν ἁγιασμάτων μεταλαμβάνετωσαν. Ἡ δὲ τῶν Ἐγκρατικῶν δόξα τοιαύτη ἦν· ἐμψύχου παντὸς ἀπειχόντο, καὶ τὸν γάμον ἠρνοῦντο, τοῦ Σατανᾶ καλοῦντες αὐτὸν· λέγονται δὲ φρονεῖν καὶ τὰ τοῦ Μαρκίωνος. Ὅτι δὲ, φησὶν, ἐδεξάμεθα ἤδη εἰς τὴν καθέδραν τῶν ἐπισκόπων τόνδε καὶ τόνδε, ἐξ ἐκείνων ὄντας, τῶν Ἐγκρατικῶν δηλαδὴ, οὐκέτι δυνάμεθα διακρίνειν καὶ διαχωρίζειν ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας τοὺς τῷ τάγματι ἐκείνων συνημένους· ἤγουν τοὺς ὁμοδόξους ἐκεῖνους. Δεξάμενοι γὰρ τοὺς ἐπισκόπους αὐτῶν, κανόνα καὶ τύπον ὡσπερ ἐθέμεθα δεῖ ἐκείνων, καὶ τοὺς λοιποὺς δέχεσθαι.

ΑΡΙΣΤ. Αἱρετικὸς ἔστι κατὰ τὴν πίστιν ἄλλότριος; ὁ δὲ κατὰ τὴν λατρίαν ζήτημα σχismaticός. Οἱ δὲ συάγοντες ἀνοπίστατοι τοῖς τοῦ ἐκείνων παρα-

συνάγωγοι. Τὸ ἐξ αἱρετικοῦ βάπτισμα ἔδεκτον· ἄσθενοι δὲ τὸ ἀποσχίστου καὶ παρασυναγωγίου. Παράκλητον οἱ Πεπουζηννοὶ τὸν Μοντανὸν ὀνομάζουσιν· ὄθεν καὶ εἰς αὐτὸν βαπτίζομενοι ἀβάπτιστοι. Τὸ τῶν Καθαρῶν καὶ Ὑδροπαραστατῶν καὶ Ἐγκρατιῶν βάπτισμα, εἰ καὶ ἔδεκτον, διὰ τὸ ἐπιλεῖψαι τούτοις τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλ' οὐδὲν οἰκονομίας χάριν ἔστω.

Οἱ μὴ κοινωνοῦντες τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ εἰς τρία διαιροῦνται· εἰς αἱρετικούς, εἰς σχισματικούς, καὶ παρασυναγωγούς. Καὶ αἱρετικοὶ μὲν εἰσιν οἱ τῆς εἰς Θεὸν πίστεως παντελῶς ἀπαλλοτριώσαντες ἑαυτοῦς· ὡς οἱ Πεπουζηννοὶ, οἱ Μανιχαῖοι, οἱ Οὐαλεντινιανοὶ, οἱ Μαρκιωνισταί, καὶ ἄλλοι πολλοί. Οἱ μὲν γὰρ Πεπουζηννοὶ τὸν Μοντανὸν παράκλητον ὀνομάζουσι, καὶ τὰς συναφθείσας αὐτῷ πορνικῶς δύο γυναῖκας, Πρίσκιλλαν καὶ Μαξιμίλλαν, ὡς προφήτιδας ἔχουσι. Τοὺς γάμους ἀδιαφόρως λύουσι· τὸ Πάσχα δ' ἀστρέφουσι· τὰς τρεῖς ὑποστάσεις τῆς ὁμοουσίου Θεότητος εἰς ἓν συγχέουσι πρόσωπον, καὶ ἑτέρα τινα ἀσεβῆ τοιαῦτα φρονοῦσιν. Οἱ δὲ Μανιχαῖοι δύο ἀρχὰς εἰσάγουσιν ἐναντίας, καὶ ἰσοσθενεῖς· καὶ τὴν μὲν φωτὸς δοξάζουσιν εἶναι παραίτιον, τὴν δὲ σκότους. Καὶ ἥλιον καὶ σελήην θεοποιοῦνται· καὶ τὸν δειδολον τῆς ὕλης προσαγορεύουσιν ἀρχοντα· καὶ τὸν γάμον νομοθεσίαν καλοῦσι τοῦ δαίμονος· καὶ τὴν εἰς τοὺς δεομένους μετάδοξιν ἀνόμημα κρίνουσι· καὶ τὸν Κύριον οὐδὲν ἀνθρώπινον εἰληφέναι σαρκωθέντα δοξάζουσι· καὶ τὸν σταυρὸν, καὶ τὸν θάνατον, καὶ τὴν ἀνάστασιν, ὡς μὴ τῇ ἀληθείᾳ γεγόμενα, δασύρουσι· καὶ μύρια ἄλλα ἀσεβῆ δογματίζουσιν. Οἱ δὲ Οὐαλεντινιανοὶ τῆς σαρκὸς ἀπαγορεύουσι τὴν ἀνάστασιν· τὴν παλαιὰν ἀθετοῦσι Διαθήκην, τοὺς προφήτας ἀναγινώσκοντες καὶ πρὸς τὴν ἀσθησιν αὐτῶν τούτους μεθερμηνεύοντες, μυθολογίας τινὰς ἀναπλάττουσι· ἀπ' τὸν Χριστὸν ἀπ' οὐρανοῦ λέγουσι τὴν σάρκα κατενεγκεῖν, καὶ ὡς διὰ σωλήνος, διελθεῖν τῆς Παρθένου· καὶ ἄλλα τινὰ τοιαῦτα βλάσφημα ληρωδοῦσιν. Οἱ δὲ Μαρκιωνισταὶ εἰσιν οἱ Μασσαλιανοὶ, οἱ καὶ Εὐχίται ἐρμηνευόμενοι· οἵτινες πολυκέφαλον καὶ πολυώνυμον τὴν αἵρεσιν ἔχουσι. Οὗτοι γοῦν πάντες τῆς αἵρέσεως αὐτῶν μεταστραφέντες, καὶ τῇ ἀμωμήτῃ πίστει προσελθόντες, βαπτίζονται, διὰ τὸ ἀθετεῖσθαι παρ' ἡμῶν τὸ βάπτισμα αὐτῶν. Σχισματικοὶ δὲ εἰσιν οἱ τῆς Ἐκκλησίας ἑαυτοὺς ἀποστῆσαντες· ὡς οἱ Δονατισταί, καὶ οἱ λεγόμενοι Καθαροί, καὶ οἱ Ὑδροπαραστάται, καὶ οἱ Ἐγκρατεῖται. Οὗτοι γάρ, εἰ ἐπιστρέφουσι πρὸς τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν, καὶ τὰς αἵρέσεις αὐτῶν ἀναθεματίζουσιν, ὡς βεβαπτισμένοι παραδειχθήσονται, καὶ μόνῃ τῷ ἁγίῳ μύρῳ χρισθήσονται. Παρασυναγωγοὶ δὲ εἰσιν οἱ κατακριθέντες ἐπὶ τισι πταίσμασιν ἐπίσκοποι, ἢ πρεσβύτεροι, καὶ μετακινήθεντες τῆς λειτουργίας, καὶ μὴ ὑποκύψαντες τοῖς κἀνόσι, ἀλλ' ἑαυτοὺς ἀθεντικῶς ἐκδικήσαντες, τὴν προεδρίαν, καὶ τὴν λειτουργίαν, καὶ θυσιαστήριον πηξάμενοι ἕτερον, καὶ τῆς γνώμης αὐτῶν γενέσθαι τινὰς παραπεισαντες, ὥστε συνακολουθήσει αὐτοῖς,

A hos vel istos, sunt parasynagogi, Baptisma ab hæretico celebratum, non recipiendum : recipiendum vero quod a schismatico vel parasynagogo celebratur. Pepuzeni Montanum nominarunt Paracletum, quapropter qui in eum baptizantur, non sunt baptizati. Catharorum et Hydroparastatarum, atque Encratitarum baptisma etiamsi non sit recipiendum, propter Spiritus sancti apud eos defectum, nihilominus œconomix causa suscipiatur.

Qui cum Ecclesia catholica non communicant, in tria genera dividuntur, in hæreticos, in schismaticos, et parasynaggos. Et hæretici quidem sunt ii, qui sese a fide in Deum omnino abalienarunt, ut Pepuzeni, Manichæi, Valentiniani, Marcionistæ, et multi alii. Pepuzeni enim Montanum nominant Paracletum, et duas mulieres adulterio ei conjunctas Priscillam et Maximillam pro prophetissis habent. Nuptias indifferenter solvunt, Pascha pervertunt, tres consubstantialis Deltatis subsistentias in unam personam confundunt, et alia quædam istiusmodi impia sentiunt. Manichæi autem duo principia introducunt contraria, et æquali potentia prædita, et unum quidem lucis causam esse opinantur, alterum autem tenebrarum. Solem et lunam deos faciunt, et diabolum materiæ principem appellant et nuptias dæmonis præceptum vocant, et ad egenos distributionem flagitium judicant, et Dominum incarnatum nihil humanum assumpsisse arbitrantur, et crucem, et mortem et resurrectionem ut non vere facta elewant, et quamplurima impia docent. Valentiniani autem carnis resurrectionem negant, vetus Testamentum rejiciunt, prophetas legentes et ad suam perceptionem eos interpretantes, mythologias quasdam effingunt, et Christum a cælo carnem attulisse, et Virginem tanquam per canalem transiisse dicunt, et alia nonnulla istiusmodi blasphema delirantes proferunt. Marcionistæ vero sunt qui Mاسالىاني et Euchitæ interpretantur, quorum hæresis multiformis est et multinominis. Hi itaque omnes ab hæresi sua conversi, et ad rectam fidem accedentes, baptizantur, quia eorum baptisma a nobis pro nihilo ducitur. Schismatici autem sunt, qui ab Ecclesia sese abacerunt, ut Donatistæ, et qui Cathari dicuntur, et Hydroparastatæ, et Encratitæ. Hi enim si ad catholicam redeant Ecclesiam, et hæreses suas anathematizant, ut baptizati admittuntur, et solo sancto chrismate ungentur. Parasynagogi autem sunt episcopi aut presbyteri qui ob crimina aliqua condemnati, et ministerio sacro moti, et canonibus non auscultantes, sed se cum auctoritate defendentes, præsidendam, et liturgiã, et altare aliud struxerunt, et aliis omne esse sententiã persuaserunt, ut ipsos sequantur, et catholicam deserant Ecclesiam. Tales enim penitentiam agentes et memorabili resipiscentia et conversione meliores evadentes, Ecclesie iterum, ut unum corpus, conjunguntur.

καὶ τὴν καθολικὴν καταλιπεῖν Ἐκκλησίαν. Οἱ τοιοῦτοι γὰρ, μεταμεληθέντες, καὶ μετανοήσασα ἄξιολόγῳ, καὶ ἐπιστροφῇ βελτιωθέντες, συνάπτονται πάλιν, ὡς ἐν σώμα, τῇ Ἐκκλησίᾳ.

CANON II.

Quæ de industria fetum corruptit, cædis pœnas luat. Formati autem vel informis subtilitas a nobis non attenditur: hic enim, non solum quod nasciturum fuit, vindicatur, sed etiam ipsa quæ sibi insidias paravit, quoniam ut plurimum ejusmodi inceptis una quoque mulieres intereunt. Ei autem accedit fetus quoque interitus, alla cædes, eorum quidem, qui hæc audent, existimatione. Oportet autem non usque ad obitum eorum confessionem extendere, sed post decem annorum mensuram admittere. Definire autem non tempore, sed modo pœnitentiæ medicinam.

BALS. De his quæ fornicantur, et suos fetus perimunt medicamentis, vel aliquo alio modo, dictum est in cap. x, tit. 13, præsentis operis, et in canone 21 synodi Ancyranæ. Præsens autem canon decernens, eas quæ tale quid agunt, homicidarum pœnis subjici, adjicit non esse differentiam ullam abortivi fetus: sive enim est informe, quod abortu abjectum est, sive formatum, et quod habet hominis characterem, eadem est ratio. Hoc autem dictum est propter eos, qui dicunt, quod, quoniam semen in matricem dejectum non statim formatur in hominem, sed prius quidem sit sanguis, deinde in carnem humanam concrevit, deinde effingitur, et formatur in membra et partes, non sit cædes, quando abortio facta fuerit fetus, qui nondum est formatus. Præterea adjicit sanctus, quod non solum propter fetus interitum sit cædis vindicatio, sed etiam propter insidias, quas sibi paravit mulier gravida. Ut plurimum enim matres quoque una pereunt propter ejectionem. Pœna autem, inquit, ne extendatur usque ad finem vitæ ejus quæ cædem perpetravit, sed in decem annos. Porro tale quoque tempus licet sit a canone constitutum, oportet tamen medicinam, non tempore, sed modo circumscribi: scilicet si quæ peccavit quidem, pœnitentiam aspernari videatur, non solum decennium finietur, sed etiam augetur. Sed si serio agat pœnitentiam, decennium quousque minuetur. Atque hæc quidem præsens canon. Tu autem leges can. 21 syn. in Trullo, et quæ in eo sunt, et finem canonis 8 præsentis epistolæ: et scies quod non solum quæ fetum in utero corruptit, subjicitur canonico homicidæ supplicio, sed etiam quæ dat venena fetus perimentia, et quæ habet, et quæ accepit, etiamsi fetum non peremerit. Cum autem præsens canon hanc mulierem decenniali supplicio puniat consequenter canon 21 Ancyranæ synodi, et can. 56 sancti Basilii sic aperte dicentis: Qui non sponte interfecit, annis undecim non sit sacramentorum particeps; dicunt quidam involuntariam cædem perpetrare eam, quæ data opera fetum, qui erat in utero, corruptit. Mihi autem videtur, eam voluntariam quoque cædem perpetrare, ut hoc ex fine

CANON B.

Φοίρασα κατ' ἐπιτήδευσιν, φόνου δίκην ὀπέχει· ἀκριβολογία δὲ ἐκμεροσφωμένου καὶ ἀνεξικονέστου παρ' ἡμῖν οὐκ ἔστιν. Ἐνταῦθα γὰρ ἐκδικεῖται· οὐ μόνον τὸ γεννηθῆσόμενον, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἐαυτῆ ἐπιβουλεύσασα, διότι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐναποθνήσκουσι ταῖς τοιαύταις ἐπιχειρήσεσιν αἱ γυναῖκες. Πρόσεται δὲ τούτῳ καὶ ἡ φθορὰ τοῦ ἐμβρύου, ἕτερος φόνος κατὰ γὰρ τὴν ἐπίνοιαν τῶν ταῦτα τοιμῶντων· δεῖ μέντοι μὴ μέχρι τῆς ἐξόδου παρατείνειν αὐτῶν τὴν ἐξομολόγησιν, ἀλλὰ δέχεσθαι μετὰ τὸ μέτρον τῶν δέκα ἐτῶν· ὀρίζεσθαι δὲ μὴ χρόνῳ, ἀλλὰ τρόπῳ τὴν τῆς μετανοίας θεραπεύσαν.

BALS. Περὶ τῶν πορνευουσῶν καὶ ἀναιρουσῶν τὰ κατ' αὐτὰς ἐμβρυα διὰ φαρμάκων ἢ ἄλλως πως, εἴρηται ἐν τῷ δεκάτῳ κεφαλαίῳ τοῦ ἰγ' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ ἐν τῷ κα' κανόνι τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου. Ὁ δὲ παρῶν κανὼν, διορίζομενος τὰς τοιοῦτῶν τι ποιούσας ταῖς τῶν φονέων ἐπιτιμίαις καθυποβάλλεσθαι, προστίθεισι μὴ εἶναι διαφορὰν τοῦ ἀμβλώματος. Κἂν γὰρ ἀμόρφωτὸν ἔσται τὸ ἀμβλωθὲν, κἂν μεμορφωμένον καὶ χαρακτῆρα ἔχον ἀνθρώπου, ὁ αὐτὸς λόγος ἔσται. Τοῦτο δὲ ἐβρίθη διὰ τοῦς λέγοντας, ὡς, ἐπὶ τὸ σπέρμα, τῆ μή-ρη καταβαλλόμενον, οὐκ ἀπεντεύθεν εἰδοποιεῖται εἰς ἀνθρώπου, ἀλλὰ πρότερον μὲν ἐξαιματοῦται, εἰς εἰς σάρκα πηγνυται ἀνθρωπίνην, εἶτα ἐξικονίζεται καὶ διατυπύεται εἰς μέλη καὶ μόρια· οὐ γίνεται φόνος, ὅταν ἀμβλωθῇ τὸ ἐμβρυον, τὸ μήπω εἰδοποιηθέν. Ἐπιπροστίθεισιν ὁ ἄγιος ὡς οὐ μόνον διὰ τὴν τοῦ ἐμβρύου φθορὰν ἢ τοῦ φόνου ἐκδίκησις γίνεται, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐπιβουλήν τῆς κυοφορουμένης. Ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ γὰρ συναπολλύονται καὶ αἱ μητέρες διὰ τὴν ἀποβολήν. Τὸ δὲ ἐπιτιμίον φησι μὴ παρατείνεσθαι μέχρι τέλους ζωῆς αὐτῆς τῆς τὸν φόνον ἀμαρτούσης, ἀλλὰ ἐν δέκα ἔτεσι. Καὶ ὁ τοιοῦτος δὲ χρόνος, κἂν κεκαίνεσθαι, ἀλλὰ χρὴ τὴν θεραπείαν μὴ χρόνῳ, ἀλλὰ τρόπῳ περιγράφεσθαι. Ἦγουν, εἰ μὲν καταφρονητικῶς διάκειται πρὸς τὴν μετάνειν ἢ ἀμαρτούσα, οὐ μόνον ἡ δεκαετία παραινεῖται, ἀλλὰ καὶ ἐπιτιμηθήσεται· εἰ δὲ σπουδαίως, καὶ ἡ δεκαετία κολοβωθήσεται. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ παρῶν κανὼν. Σὺ δὲ ἀνάγνωσον καὶ τὸν 56' κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ, καὶ τὸ τέλος τοῦ 7' κανόνος τῆς παρούσης ἐπιστολῆς· καὶ μάθη· ὡς οὐ μόνον ἡ φοίρασα τὸ ἐμβρυον ὀπέχειται τῷ κανονικῷ τοῦ φόνου· ἐπιτιμίῳ, ἀλλὰ καὶ ἡ δεδοῦσεν ἐμβρυοκτόνα δηλητήρια, καὶ ἡ ἔχουσα, καὶ ἡ λαβοῦσα, κἂν μὴ φονεύσῃ τὸ ἐμβρυον. Τοῦ δὲ παρόντος κανόνος διὰ ἐπιτιμίου δεκαετίας κολάζοντος τὴν τοιαύτην γυναῖκα ἀκολουθῶ· τῷ κα' κανόνι τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου, καὶ τοῦ 13' κανόνος τοῦ ἁγίου Βασιλείου λέγοντος· οὕτω ῥητῶς, Ὁ ἀκουσίως φονεύσας ἑνδεκα ἔτεσιν ἀκοινώνητος ἔσται τῶν ἀγισμάτων· λέγουσι τινες ἀκούσιον φόνον ἀμαρτάνειν τὴν φοίρασαν κατ' ἐπιτήδευσιν τὸ παρὰ ταύτης

ἐγκυμονούμενον. Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ἐκούσιον μὲν καὶ αὐτὴν φόνον πλημμελεῖν, καθὼς τοῦτο παρίσταται ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ἡ' κανόνος, καὶ εἰς τόπον μᾶλλον αὐτοφονευτοῦ ἑαυτῆς καθίστασθαι, ἔαν ἐκ τοῦ τοιοῦτου τρόπου τελευτήσῃ· μὴ ὑποκαίεσθαι δὲ φόνου ἐκούσιου ἐπιτιμίῃ διὰ τὸ μὴ εἶναι ἐν φύσει τὸ κυφορούμενον, καὶ διὰ τὸ μὴ ἐκ διαθέσεως κακῆς μελετηθῆναι τὸν φόνον, ἀλλὰ διὰ φόβον οὐκ ἀγενῆ, γονέως τυχόν ἢ δεσπότητος, ἢ ἄλλου τινὸς κίνδυνον ἀπειλοῦντος. Ὅτι δὲ διαφθορά ἐστι τοῦ κυφορουμένου, καὶ τοῦ εἰς φῶς ἐξελθόντος βρέφους, δῆλόν ἐστιν ἀπὸ τῆς βίβλου τῆς Ἐξόδου· φησὶ γὰρ ἡ τοιαύτη Μωσαϊκὴ βίβλος· Ἐάν μίχῳραι δύο ἄνδρες, καὶ κατάξωσι γυναῖκα ἐν γαστρὶ ἔχουσαν, καὶ ἐξέλθῃ τὸ παιδίον μὴ ἐξεικονισμένον, ἐξζήμιον ζημιωθήσεται καθότι ἂν ἐπιβάλλῃ ἀήρη τῆς γυναίκος. Ἐάν δὲ ἐξεικονισμένον ᾖ, δώσει ψυχὴν ἀντὶ ψυχῆς· καὶ ἀπὸ τοῦ γ' κανόνος, καὶ τοῦ νβ' κανόνος. Φησὶ γὰρ τὴν ἀμελήσασαν τοῦ κυήματος ὡς ἐπὶ φόνῳ κρίνεσθαι. Ἀλλὰ μὴν ἡ κατὰ ἀμέλειαν ἀποβαλλομένη τὸ ἐμβρυον ὡς φονεύτρια ἐμβρυον αὐτῆς, οὐχ ὑπόκειται ἐπιτιμίῳ; φονέων ΖΩΝΑΡ. Ἀθήρα γυναῖκες τινες ἀνδράσι συμφθειρόμεναι, συλλαμβάνουσι· φόβῳ δὲ γονέων ἴσως ἢ δεσποτῶν, ἢ ἐτέρων τινῶν, ἐπιτηρεύουσι τῶν ἐμβρύων ἀποβολῆν, φαρμάκων τινῶν πόσειν, ἢ καὶ τρόποις ἐτέροις, καὶ φθείρουσιν αὐτά· τὰς οὖν τοῦτο ποιοῦσιν, ὡς φόνον τολμησάσας ἐπιτιμᾶσθαι ὀρίζεσι. Ἐπει δὲ τὰ ἀποβιλλόμενα τὰ μὲν ἐπι ἀμόρφωτά εἰσι, τὰ δὲ μεμορφωμένα, καὶ τοὺς χαρακτήρας αὐζοντα τῆς ἀνθρωπίνης μορφῆς (τὸ γὰρ σπέρμα, τῆ μῆτρα καταβαλλόμενον, πρότερον μὲν ἐξαιματωῦται· εἶτα εἰς σάρκα πηγνυται ἀμόρφωτον· εἶτα ἐξεικονίζεται καὶ διατυπῶνται εἰς μέλη καὶ μύρια)· οὐκ ἀκριβολογούμεθα, φησὶν, εἶτε ἀμόρφωτον ἀπεβλήθῃ τὸ ἐμβρυον, εἶτε διατυπωμένον. Οὐ γὰρ ἡ φθορὰ ἐκείνου μόνου ἐκδικεῖται· ἀλλὰ καὶ ἡ κατὰ τῆς ἐν γαστρὶ ἐχούσης ἐπιβουλή· ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ γὰρ, φησὶ, συναπόλλυνται καὶ αἱ γυναῖκες τοῖς ἐμβρύοις, ἐναποθνήσκουσαι τῇ τοῦτων ἀποβολῇ. Διὰ τε γοῦν τὴν ἐπιβουλήν ἐκυτῆς, διὰ τε τὴν τοῦ ἐμβρύου φθορὰν, τῷ τοῦ φονέως ἐπιτιμίῳ καταδικάζεται· οὐ μέχρι δὲ τῆς ἐξόδου ἔσται ὑπὸ τὸ ἐπιτίμιον, ἀλλὰ ἐν ἔτει δέκα· οὐ χρὴ δὲ χρόνῳ παραγράφειν τὴν μετάνοιαν, ἀλλὰ τρόπῳ· ὥστε εἰ μὲν καταφρονητικῶς διάκειται πρὸς τὴν μετάνοιαν ἢ ἀμαρτήσασ, οὐ μόνον ἡ δεκαετία περαιωθήσεται, ἀλλὰ καὶ ἐπιταθήσεται· εἰ δὲ σπουδαίως προσφέρεται πρὸς τὴν τῆς ἀμαρτίας διάθεσιν, καὶ ἡ δεκαετία κολοβωθήσεται· τὸ πᾶν δὲ τῇ τοῦ οἰκονομοῦντος αὐτὸν ἀνατίθησι κρίσει. Ἐν τῷ τέλει δὲ τοῦ ὀγδόου κανόνος· καὶ τὰς διδούσας τὰ ἀμβλωθρίδια φάρμακα τῷ τῷ φόνου ἐπιτιμίῳ ὑπάγει. Ἀκουοῖσι δὲ φόνου ἐναυῦθα φόνου; ὀρίζεσι τῷ κατὰ τῶν τοιούτων γυναικῶν ἐπιτιμίῳ. Ἐν γὰρ τῷ νδ' κανόνι οὕτω φησὶν· Ὁ ἀκουσίως φονεύσας ἐν δέκα ἔτεσιν ἀκοινώνητος ἔσται τῶν ἁγιασμάτων. Ἀκρι-

octavi canonis ostenditur, et potius loco ejus, quæ sibi mortem conscivit, si ea ratione perierit, seipsam constituere : voluntariæ autem cædis supplicio non subijci, quod in rerum natura non sit fetus, qui est in utero : et quod non male affecta mortem molita sit, sed propter metum non illiberaliter, parentibus forte, vel domino, vel aliquo alio, periculum minitante. Quod autem detur cædes et fetus qui est in utero, et infantis in lucem egressi, manifestum est ex libro Exodi : dicit enim hic liber Mosaicus : *Si duo viri pugnent, et prægnantem mulierem percutiant, et egressus fuerit infans non formatus, eu pœna 52 multabuntur, quam mulieris maritus imposuerit. Sin autem formatus fuerit, dabit animam pro anima* ¹. Et ex can. 33 et 52. Dicit enim : Quæ sui fetus curam non gesserit, veluti cædis accersatur. Atqui quæ per negligentiam fetum ejicit, tanquam homicida non reputabitur. Ex his ergo pulchre elicitur, quod quæ fetum suum corrupit, voluntariorum homicidarum pœnis non subijciatur. οὐ λογισθήσεται. Αἰτιῶν καλῶς ἢ φθείρασα τὸ ἐκούσιον.

ZONAR. Mulieres quædam occulte cum viris corruptæ concipiunt, metu vero parentum forte, vel dominorum, aut aliorum quorundam, student conceptum ejicere, medicamentis quibusdam epotis, aut aliis modis, ac fetus necant. Quæ igitur id faciunt, veluti patrata cæde puniendas esse decernit. Quoniam vero eorum quæ ejiciuntur alia quidem informia sunt adhuc, alia vero formata, et quæ jam humanæ figuræ effigiem servant, (semen nimirum in matricem dejectum primum in sanguinem vertitur : deinde in carnem concrescit informem : tum in membra et partes hominis effingitur et formatur), haudquaquam, ait, informisne ejectus fuerit fetus, an formatus inquirimus. Non enim illius tantummodo interitus vindicatur, verum insidiæ præterea in eam quæ gravida est comparatæ. Plerumque siquidem, ait, ipsæ quoque mulieres simul cum fetu pereunt, in ejus ejectione morientes. Proinde tum ob præparatas sibi insidias, tum ob fetum peremptum, homicidarum pœnis subijcitur. Cæterum non ad vitæ usque exitum, sed decem tantum annorum spatio pœna exercebitur ; non tempore autem oportet desinire, sed modo : ita ut siquidem ea quæ peccavit pœnitentiam aspernatur, non expleatur solum decenniis tempus, sed prorogetur : verum si studiosè in pœnitentia rite obeunda elaborat, aliquid ex ipso quoque decennio amputabitur : idque totum illius moderatoris arbitrio permittit. In extremo porro octavi canonis, eas quoque, quæ pharmaca ad abortum præbent, homicidarum pœnis damnat. Involuntariæ autem cædis hoc loco tempora decernit, dum hanc multam adversus ejusmodi mulieres statuit. Hæc enim habet quinquagesimo septimo canone : Qui involuntarie interfecit, decem annis a sacrorum mysteriorum perceptione absti-

¹ Exod. xxi, 22, 23.

acbit. Nos autem, inquit sanctus, si efformatus fetus, an informis, non curiose scrutaber. Sicut hæc siquidem in libro Exodi consignata : Si duo viri pugnent, ac prægnantem mulierem percussent, et egressus fuerit infans non formatus, ea pæne muliebuntur, quam mulieris maritus imposuerit. Sin autem formatus fuerit, dabit animam pro anima. Quoniam igitur antiqua lex, cum fetus quidem nondum efformatus erat, abortus, pecuniariam multam imponebat, cum vero erat formatus, vita puniebat, mori jobens eum qui mulierem verberasset, facta hujus legis uentione, Nos, inquit sanctus, nullum discrimen statuimus, siue formata sint quæ eiciuntur, siue informia ; nec enim pecuniariam multam decernimus, sed cæcis eam, quæ id patrauit, condemnamus, tum ob fetum corruptum, tum ob mulierem a qua is ejectus, siquidem cum fetu ipsam quoque interire sæpe contingit.

ARIST. Quæ de industria fetum corruptit, quandoqueque corruerit, homicidio tenetur.

Gravida quandoqueque venenum acceperit ad fetum auferendum, homicidii rea est, et non accurate examinamus an fetus informis sit aut formatus, quoniam plerumque una cum fetu intereant et mulieres, et quantum ad eorum existimationem duplex fiat homicidium, unum quidem gravidæ, aliud autem fetus. Tales itaque decem annos penis subjiuntur, duos quidem annos defæctes, tres autem annos cum audientibus agentes, quatuor substrati, et anno cum fidelibus constituti, et sic post decennium divinorum sacramentorum participes erunt.

53 CANON III.

Diaconus post diaconatum fornicatus, a diaconatu quidem ejiçietur, in laicorum autem locum extrusus, a communione non arcebitur : quoniam antiquus est canon, ut qui a gradu exciderunt, huic soli punitionis generi subjiçiantur : antiquis, ut existimo, legem illam secutis, Non vindicabis his in idipsum : et etiam propter aliam causam, quod qui sunt quidem in ordine laico, a loco fidelium ejiçti, rursus in eum, ex quo ceciderunt, locum recipiuntur. Diaconus vero semel habet, quod sufficiat, depositionis iudicium. Quandoquidem ergo non reddendus ei sit diaconatus, in ea sola punitione steterunt. Ilæc quidem sunt quæ ex constitutionibus habentur. In summa autem verior medicina est recessus a peccato. Quare qui propter carnis voluptatem gratiam vilipendit, per carnis afflictionem et omnigenam ex temperantia præscripto servitutem a voluptatibus recedens a quibus fuit oppugnatus, perfectam suæ curationis demonstrationem nobis exhibebit. Nos ergo utrumque scire oportet, et quæ sunt summi juris, et quæ sunt consuetudinis : sequi autem in his, quæ summum jus non admittunt, formam traditam.

A θεολογία δὲ ἐκπερρωρημένου καὶ ἀεφικονίστου παρ' ἑμὲ οὐκ ἔστιν, ἐπεὶ ὁ ἔργος· δοθεὶ εἰρηται ἐν τῇ βίβλῳ τῆς Ἐξέδοις ταῦτα· Ἐὰν μάχωνται δύο ἀνδρες καὶ πατάξωσι γυναῖκα ἐν γαστρὶ ἔχουσαν, καὶ ἐξέλθῃ τὸ παιδίον μὴ ἐξαικονισμένον, ἐπιτίμιον ζημιωθήσεται πέντε ἄρτα καὶ ἐπιβάλλῃ ὁ ἀνὴρ τῆς γυναῖκος. Ἐὰν δὲ ἐξαικονισμένον ᾖ, δώσει ψυχὴν ἀντὶ ψυχῆς. Ὅτι γοῦν ὁ παλαιὸς νόμος, οἷα μὲν μὴ ἐξαικονισμένον ἡμέλειτο ἐμβρυον, εἰς χρήματα ἐζημίωσεν, οἷα δὲ ἦν ἐξαικονισμένον, εἰς θυγῆν καταδάξτε θνήσκειν τὴν γυναῖκα πατάξοντα· τοῦτο τοῦ νόμου μνησθεὶς ὁ ἄγιος ἐπεὶ Ἡραὶς οὐ διαφορὰν ἔχουσαν, εἰς ἐκμεμωρημένα εἰς τὸ ἀποβάλλομενα, εἰς ἀμόρφωτα. Οὐ γὰρ χρήματα ζημιώμενα, ἀλλὰ φόνου κριόμενα τὴν τοῦτο πεποιθεσθὲν διὰ τὴν τῷ ἐμβρυῷ φθορὰν καὶ διὰ τὴν τοῦτο ἀποβάλλουσαν, ἐπεὶ συμβαίνει πολλὰκις τῷ ἐμβρῳ συνδραφεῖσθαι καὶ αὐτὴν.

APIET. Κατ' ἐπιτήδευσιν φθείραται, ὅτι ἐν φθείροι, φονεύεται.

Ἡ ἐγκυμονοῦσα, ὅπου ἐν δέξεται φάρμακον, ἐπὶ τὸ ἀνελεῖν τὸ ἐγκυμονοῦμενον, φονεύεται ἔτι. Καὶ οὐκ ἀκριβολογοῦμεν, εἰ γε ἀνεπιτήδευσται ἦν τὸ ἐμβρυον, ἢ καὶ μεμωρημένον· οἷατι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ συναποθνήσκουσι τῷ ἐμβρῳ καὶ αἱ γυναῖκες· καὶ ἔσον κατὰ τὴν ἐπίνοιαν αὐτῶν δύο γίνονται φόνοι, εἰς μὲν, ὁ τῆς τιτυόσης, ἕτερος δὲ ὁ τοῦ ἐμβρυῷ. Ἐπὶ δίκῃ γοῦν ἔτασιν αἱ τοιαῦται ἐπιτιμῶνται, δύο μὲν ἐτη προσκλαύσαι, τρία δὲ ἐτη ἀκρωμένους διακλαύσαι, ἐν τέσσαρσιν ὀποκίπτουσαι, καὶ ἐν ἐναυτῶ συνιστάμεναι τοῖς πιστοῖς· καὶ οὕτω μετὰ τὸν δεκάτη χρόνον τῶν θείων ἀγασμάτων μεδέξουσι.

CANON Γ.

Διάκονος μετὰ τὴν διακονίαν κορνεύσας, ἀπίθλητος μὲν τῆς διακονίας ἔτασται· εἰς δὲ τὴν τῶν λαϊκῶν ἀπωσθεὶ τόπον, τῆς κοινωνίας οὐκ εἰρηθήσεται· διότι ἀρχαίως ἔστι κανὼν, τοὺς ἀπὸ βαθμῶν πεπωκῶτας, τούτω μόνῳ τῷ τρέπῳ τῆς κολάσεως ὑποβάλλεσθαι· ἀκολουθησάντων, ὡς οἴμα· τῶν ἐξ ἀρχῆς τῷ νόμῳ ἐκείνῳ τῷ. Οὐκ ἐδικήσεις δις ἐπὶ τὸ αὐτό· καὶ δι' ἑτέραν δὲ αἰτίαν οἱ μὲν ἐν τῷ λαϊκῷ ὄντες τάγματι, ἐκθελημένοι τοῦ τόπου τῶν πιστῶν, πάλιν εἰς τὸν ἀφ' οὗ ἐξέπεσον τόπον ἀναλαμβάνονται· ὁ δὲ διάκονος, ἀπαξ ἐχει διαρκῆ τὴν δίκην τῆς καθαιρέσεως. Ὅς οὖν οὐκ ἀποδομένης αὐτῷ τῆς διακονίας, ἐπὶ ταύτης ἔστησαν μόνῃς τῆς ἐδικήσεως. Ταῦτα μὲν οὖν τὰ ἐκ τῶν εὐκων· καθόλου δὲ ἀληθές· ἐρόν ἐστιν ἵαμα ἢ τῆς ἀμαρτίας ἀναχώρησις· ὥστε ὁ διὰ σαρκὸς ἦδονῃ ἀθετήσας τὴν χάριν, διὰ τοῦ συντριμμοῦ τῆς σαρκὸς, καὶ πάσης δουλαγωγίας τῆς κατ' ἐγκράτειαν, ἀποστάς τῶν ἡδονῶν, ὑπ' ἂν κατεστράφη, τελείαν ἡμῖν παρίξει τῆς λατριεύσεως αὐτοῦ τὴν ἀπόδειξιν. Ἀμφοτέρω τοῖσιν εἰδέσθαι ἡμῶς δεῖ, καὶ τὰ τῆς ἀκριβείας, καὶ τὰ τῆς συνηθείας. Ἐπεσθαι δὲ ἐπὶ τῶν μὴ καταβεβημένων τὴν ἀκρότητα τῷ παραβῶντι τύπῳ.

ΒΑΣΕ. Ὁ μὲν καὶ ἀποστολικῶς κανὼν καὶ ὁ πρῶτος ἀποστολικῶν κανῶν, περὶ ἐπισκόπου καὶ διακόνου φασίν· ὁ δὲ λβ' κανὼν τοῦ ἁγίου Βασιλείου διορίζεται πάντα ἱερωμένον, κἄν τὴν πρὸς θάνατον ἁμαρτίαν ἁμάρτη, καθαιρεῖσθαι μόνον· οὐ μὴν καὶ ἀπὸ τῆς κοινωνίας τῶν πιστῶν, ἤγουν ἀπὸ τοῦ ἐκκλησιαζέειν, χωρίζεσθαι. Ἐνταῦθα δὲ φησὶν ὁ ἅγιος καὶ αἰτίας τούτου δύο· μίαν μὲν τὴν, Οὐκ ἐκδικήσεις δις ἐπὶ τῷ αὐτῷ· ἑτέραν δὲ τὴν τοῦ λαϊκῶς ἐκπίπτοντας διὰ ἁμαρτήματα τῆς τῶν πιστῶν συστάσεως πάλιν διὰ μετανοίας ἀποκαθίστασθαι εἰς τὸν τόπον ὅθεν ἐξέπεσον· τοὺς ἱερωμένους δὲ μηκέτι ἐπανέρχεσθαι εἰς τὴν ἱερωσύνην, ἣς ἐκπεπτώκασι. Ὡς οὖν ἀρκοῦσαν ἔχοντες τιμωρίαν ὑπὲρ τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν, τὴν καθαιρεσίν, τῆς κοινωνίας οὐκ εἰργονται. Ἄλλα ταῦτα, φησὶ, τῶν τύπων ἢ τῶν κανονικῶν διαταγμάτων. Ἡ δὲ ἀληθὴς ἰατρικὴ τῆς ἁμαρτίας ἐστὶν ἢ ἐξ αὐτῆς ἀναχώρησις. Κἄν γὰρ ὁ πορνεύσας καθαιρεθῆ, οὐκ ἐπιτιμᾶσθαι δοκεῖ ἐνδεχομένως, ὥστε καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ λαβεῖν συμπάθειαν, ἐὰν καὶ ἐπιτεμῆ τῇ ἁμαρτίᾳ, καὶ οὐδὲ δι' ἑτέρας συντριβῆς ἐξυλευταί τὸν Θεόν. Ὡστε ὄφελει ὁ ἱατρὸς τοῖς ψυχικοῖς αὐτοῦ τραύμασι εἰδέναι μὲν καὶ τὴν ἀκρίθειαν, ἤγουν τὴν διὰ τῆς καθαιρέσεως κόλασιν τοῦ πορνεύοντος κληρικῶ· μὴ ἀκολουθεῖν δὲ ταύτῃ ἐξ ἀνάγκης, καὶ τὸν μετὰ τὴν καθαιρέσιν πορνεύοντα ἀνεπιτιμῶν καταλιμπάνειν, ὡς ἤδη καταθέοντα διὰ τῆς καθαιρέσεως, ἀλλὰ καὶ ἀφορίζειν ὡς εἰς τόπον ἐλλόνητα λαϊκοῦ, καὶ ἄλλως ἐπιτιμᾶν κατὰ τὴν δύναμιν τοῦ ἱερευρομένου. Ἀνάγνωσον καὶ τὸν νθ' κανόνα τῆς παρούσης ἐπιστολῆς, ἐν ἑπτὰ ἔτεσι τὸν πορνεύοντα κολάζοντα.

ΖΩΝΑΡ. Τοὺς διακόνους πορνεύσαντας τῆς μὲν διακονίας ἐκβάλλεσθαι λέγει, τῆς κοινωνίας δὲ μὴ κωλύεσθαι· καὶ τὰς αἰτίας ἐπάγει· μίαν μὲν, ἣν καὶ ὁ καὶ ἀποστολικῶς κανὼν λέγει· τὴν, Οὐκ ἐκδικήσεις δις ἐπὶ τὸ αὐτὸ· ἑτέραν δὲ τὴν τοῦ λαϊκῶς ἐκπίπτοντας διὰ ἁμαρτήματα τῆς τῶν πιστῶν συστάσεως· πάλιν διὰ μετανοίας ἀποκαθίστασθαι εἰς τὸν τόπον ὅθεν ἐξέπεσον. Τοὺς δὲ ἱερωμένους μηκέτι ἐπανέρχεσθαι εἰς τὴν ἱερωσύνην ἣς ἐκπεπτώκασι. Ὡς οὖν ἀρκοῦσαν ἔχοντες τιμωρίαν ὑπὲρ τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν τὴν καθαιρέσιν, τῆς κοινωνίας οὐκ εἰργονται· ἀλλὰ ταῦτα, φησὶ, τὰ τῶν τύπων, ἤγουν ἢ ἐξ ἔθους μακροῦ ἐτυπώθησαν· καθόλου δὲ ἔγμα τοῦ σφάλματος λέγει τὴν τῆς ἁμαρτίας ἀναχώρησιν, καὶ τὸ δι' ἐγκρατείας καὶ κακοπαθείας δουλαγωγῆσαι τὴν σάρκα· τούτεστιν ὑποτάξαι, δουλώσαι. Δεῖ δὲ τοὺς ψυχῶν οἰκονόμους ἀμφοτέρα εἶδέναι, καὶ τὰ τῆς ἀκρίθειας, καὶ τὰ τῆς συνηθείας· καὶ εἰ μὲν οἱ ἁμαρτησαντες καταδέχονται τὰ τῆς ἀκρίθειας, κατ' ἐκείνην οἰκονομεῖσθαι αὐτούς· εἰ δὲ σκληρύνονται πρὸς τὴν ἀκρότητα, ἦτοι πρὸς τὴν ἄκραν ἀκρίθειαν, ἔπεσθαι τότε τῷ παραδοθέντι τύπῳ, τῇ συνηθείᾳ δηλονότι (3).

Guill. Beveregii notæ.

(3) Τῇ συνηθείᾳ δηλονότι. Post hæc ultima Joannis Zonariæ in præsentem canonem verba, co-

BALS. Vicesimus quidem quintus canon apostolicus, et præsens, de episcopo et diacono dicunt: sed canon 32 sancti Basilii decernit quemvis sacris ordinibus initiatum, si peccatum ad mortem peccaverit, deponendum tantum esse, non tamen a fidelium etiam communione, ne scilicet in ecclesia congregetur, separari. Hic autem dicit sanctus duas ejus rei causas: unam quidem illud, Non vindicabis bis in idipsum, alteram vero, quod laici quidem, propter sua peccata a fidelium congregatione excidentur, per poenitentiam rursus in pristinum locum restituantur: sacris ordinibus autem initiati non amplius revertuntur ad sacerdotium, a quo exciderunt. Tanquam ergo sufficiens habentes pro peccato suo supplicium depositionem, a communione non arcentur. Sed sunt hæc, inquit, typorum sive canonicarum constitutionum. Est autem vera peccati medicina ab ipso recessus. Etsi enim, qui fornicatus est, depositus fuerit, non tantum punitus esse videtur, ut etiam misericordiam a Deo consequatur, si adhuc in peccato perseveraverit, nec Deum alia contritione placaverit. Quare debet animalium hujus vulnerum medicus scire quidem et summum jus, scilicet punitionem, clericus, qui fornicatus est, per depositionem: eam tamen non necessario sequi, ut eum etiam, qui post depositionem fornicatur, impunitum relinquat, ut jam per depositionem punitum; sed ut etiam eum segreget, qui laici locum subit, et aliter eum puniat, pro ejus facultate cui medicina præbetur. Lege et canonem 49 hujus epistolæ, qui fornicatorem septem annis punit.

ZONAR. Diaconos, qui fornicati sunt, diaconatu quidem dejiciendos, non tamen a communione arceandos esse asserit, causasque subjungit: alteram quidem, quæ apostolico vicesimo quinto canone continetur: Non vindicabis bis in idipsum, alteram vero, quod laici ob crimina a fidelium consortio ejecti, rursus in locum, unde exciderunt, per poenitentiam restituantur; sacris autem initiati in sacrum ordinem, ex quo defecti sunt, non amplius admittantur. Tanquam igitur ob irrogatam depositionem satis supplicii pro ratione admitti criminis luant, a communione laud prohibentur. Sed hæc, inquit, in constitutionibus reperimur, hoc est, longi temporis consuetudine definita sunt. Universe vero peccati medicinam ait esse a peccato recedere, ac per temperantiam corporis afflicciones carnem redigere in servitutem, hoc est, coercere ac edomare. Oportet porro animalium curatores utraque nosse, et quæ summi juris sunt, et quæ consuetudinis: ac si quidem qui peccaverunt, ea quæ sunt exacti juris admittant, ex ejus præscripto cum ipsis agere; sin autem adversus perfectam rationem, summum videlicet jus oblucentur, tunc formam traditam, consuetudinem scilicet, sequi.

dux Amerbachianus addit, Καθόλου δὲ ἔγμα ἐστὶν ὁ ἅγιος; τὴν ἐκ τῆς ἁμαρτίας ἀναχώρησιν, πρὸς τὴν

54 ARIST. Diaconus qui fornicatus est, et ad laicorum locum detrusus, a communione ne prohibeatur.

Depositio diaconorum sufficiens est iudicium, quoniam non sperat locum, unde cecidit, iterum recipere, et ideo non inferatur ei secunda multa. Sed sine prohibitione, divina communione dignus habebitur.

CANON IV.

De trigamis et polygamiis eundem canonem, servata proportione, quem in digamis; definitimus annuum enim in digamis, alii vero duos annos. Trigamos autem tribus et sæpe quatuor annis segregant. Id autem non amplius conjugium, sed polygamiam appellant, vel potius castigatam fornicationem. Et ideo Dominus Samaritanæ, quæ quinque maritos jam habuerat: Quem nunc, inquit, habes, non est maritus; nempe quod digni non sint, qui a digamix mensura exciderunt, ut vel mariti vel uxoris nomine appellentur. Consuetudine autem accepimus in trigamis quinquennii segregationem, non a canone, sed ab eorum, qui præcesserunt, consequentia. Oportet autem non eos omnino arceri ab ecclesia, sed dignari auditione duobus vel tribus annis: et postea permitti quidem consistere (seu in fidelium esse congregatione), a boni tamen communionis abstinere, et sic postquam poenitentix fructum illum ostenderit, communionis loco restituere.

BALS. Postquam dixisset hic magnus Pater antiquos Patres ne conjugium quidem nominasse trigamiam, sed polygamiam, vel potius castigatam fornicationem, seu non effusam et passim sine ullo discrimine pervadentem, sed contractam, et in una muliere circumscriptam: et Scripturæ dictis pro-

ARIST. Διάκονος πορνεύσας, καὶ εἰς τὴν τῶν λαϊκῶν μεταστάς τόπον. Ἐστὶ τῆς κοινωνίας ἀκώλυτος.

Ἀρκούσα καταδίκη τῶν διακόνων ἐστὶν ἡ καθαίρεσις· ὅτι περ οὐκ ἐλπίζει τὸν τόπον ἐπαναλαβεῖν πάλιν, ἀφ' οὗ περ ἐξέπεσε. Καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἐπανεχθόσεται τούτῳ καὶ καταδίκη δευτέρα· ἀλλ' ἀκωλύτως τῆς θείας ἀξιώθησεται κοινωνίας.

KANON Δ'.

Περὶ τριγάμων (4) καὶ πολυγάμων τὸν αὐτὸν ὥρισamen κανόνα, ὃν καὶ ἐπὶ τῶν διγάμων ἀναλόγως. Ἐνιαυτὸν μὲν γὰρ ἐπὶ τῶν διγάμων· ἄλλοι δὲ δύο ἔτη. Τούς δὲ τριγάμους ἐν τριῶ καὶ τέταρσι πολλὰκις ἔτασιν ἀφορίζουσιν. Ὀνομάζουσι δὲ τὸ τοιοῦτον οὐκ ἐστὶ γάμον, ἀλλὰ πολυγαμίαν, μᾶλλον δὲ πορνείαν κεκολασμένην. Δὲ καὶ ὁ Κύριος τῇ Σαμαρειτικῇ πέντε ἀνδράς διαμειψάσῃ· Ὅν νῦν, φησὶν, ἔχεις οὐκ ἐστὶ σου ἀνὴρ. Ὡς οὐκέτι ἀξίον ὄντων τῶν ὑπερεκπεσόντων τοῦ μέτρου τῆς διγαμίας τῷ τοῦ ἀνδρός· ἢ τῆς γυναικὸς καλεῖσθαι προσήματι. Συνήθειαν δὲ καταλάβομεν ἐπὶ τῶν τριγάμων τετραετίας ἀφορισμόν οὐκ ἀπὸ κανόνων, ἀλλ' ἀπὸ τῆς τῶν προειληφθέντων ἀκολουθίας. Δεῖ δὲ μὴ πάντῃ αὐτοὺς ἀπαίρειν τῆς ἐκκλησίας· ἀλλ' ἀκρωστῶς αὐτοὺς ἀξιώσιν ἐν ὅσῳ που ἔτασιν ἢ τριῶ, καὶ μετὰ ταῦτα ἐπιτρέπαιν συστῆλαι μὲν, τῆς δὲ κοινωνίας τοῦ ἀγαθοῦ ἀπέχεσθαι, καὶ οὕτως ἐπιδειχζόμενος καρπὸν τινα μετανοίας ἀποκαθάρσιν τῷ τόπῳ τῆς κοινωνίας.

BALS. Ὁ μὲν μέγας οὗτος Πατὴρ, εἰπὼν τοῖς ἀρχαίοις Πατέρας μὴ δὲ γάμον ὀνομάσαι τὴν τριγαμίαν, ἀλλὰ πολυγαμίαν, ἢ μᾶλλον πορνείαν κεκολασμένην, ἤγουν οὐκ ἐκκεχυμένην καὶ ἀδιάφορον, ἀλλὰ συνεσταλμένην καὶ περιγγραφομένην ἐν μῆ γυναικὶ· καὶ ἀπὸ γραφικῶν βημάτων κατασκευάσας

Guill. Beveregii notæ.

μετέπειν τῶν ἀγιασμάτων τὴν ἐκπιπτωχότα ἰουσοῦνης· εἰ δὲ καὶ μετὰ τὴν ἐκπτωσιν ἐστὶ ἀμαρτάνει, ἔκτοτε ὡς λαϊκὸς ἀμαρτάνων ἐπιτιμηθήσεται, ἀλλὰ καὶ τῆς μετὰ τῶν πιστῶν συστάσεως ἐκδηληθήσεται, ἢ καὶ μέλζονα ἔξει τινα ἐπιτιμήσιν. *Summatim autem sanctus Pater medicinam vocat a peccato recessum, ut qui sacerdotio dejicitur, sacramentorum particeps sit. Quod si et post depositionem adhuc peccat, tunc ut laicus peccans punietur, et non solum a communione arcebitur, sed etiam ex fidelium consistentia ejcietur, vel et majorem aliquam pœnam persolvat.*

(4) Περὶ τριγάμων. Scholiastes Parmenopuli: Ὁ τῆς ἐνώσεως λεγόμενος τῆμος περὶ τοῦ τρίτου γάμου ταῦτά φησι. Τούς τεσσαρακοντούτους τριγαμοῦντας, οἷα ῥύπη τῆς Ἐκκλησίας ἀκοινωνήτους· εἶναι μέχρι πενταετίας, καὶ τοῦ χρόνου τούτου ἐξήκοντος ἀπαξ τοῦ ἔτους τῇ κοινωνίᾳ προσιέναι, κατὰ τὴν σαβασμίαν τοῦ σωτηρίου Πάσχα ἡμέραν, ἐν τῇ πρὸ ταύτης νηστείᾳ καθ' ὅσον οἶόντε ἀποκαθαροῦντας ἑαυτοῦς. Ταῦτα δὲ φαμεν, ὅταν μὴ τέκνα τούτοις ἐκ τῶν προτέρων γάμων παρῆ· εἰ δ' οὖν, ἀσυγγώρητος αὐτοῖς ἡ τριγαμία. Εἰ δὲ τις τριακοῦτούτης ὢν, καὶ οὐ γένους ἔχων ἐκ τῶν φθασάντων διαδοχὴν γάμων, τρίτῃ συναγείῃ γυναικὶ, ἐπὶ τετραετίαν ἀκοινωνήτος ἔστω, εἰδ' οὕτω τρις τοῦ ἱναυτοῦ μεταλαμβάνετω, ἐν τῇ ἀναστασίμῳ τοῦ Πάσχα ἡμέρᾳ, ἐν τῇ κοίμῃ τῆς Θεοτόκου, καὶ

ἐν τῇ γενεθλίῳ τοῦ Κυρίου ἐορτῇ, τῶν πρὸ τούτου νηστείων τὴ πλείστον τῆς κηλίδος ἀποσηχεῖν πιστευομένων. Εἰ δὲ ἀπαῖς εἴη, συγγνώμης ἀξιοῦται, εἰ ἔφρασιν παιδοποιίας τὸν τρίτον γάμον αἰρούμενος, καὶ τῷ συνῆθει ἐπιτιμῶν θεραπευθήσεται, ἐπὶ τριῶ χρόνοις, τῆς κοινωνίας ἐργόμενος. *Tomus ille unio-nis dictus de tertiis nuptiis hæc tradit. Qui annorum 40 sunt, et tertiis nuptias contrahunt, velut inquinamenta Ecclesie communionis exsortes sint ad quinquennium. Quo tempore elapso, semel in anno communionem adeant, venerabili scilicet Paschatis salutaris die, præcedente cum jejuniis, quantum fieri poterit, se purgantes. Hæc autem dicimus, cum nulli de prioribus matrimoniis existent liberi: alioquin autem, tertium eis conjugium non permittendum est. Quod si quis annos 30 natus, et liberos ex prioribus conjugii susceptos habens, uxori tertiæ copulatus fuerit, ad quadriennium communionis exsors esto; ac deinceps ter in anno participabit, die scilicet resurrectionis Paschali, et in obdormitione Deiparæ, festoque Domini natalitio, quod versimile sit, præcedentia jejuniis majorem partem hujusmodi labis abstergere: sin nulla sit illi proles, veniam consequitur, quod desiderio procreandi liberos tertiis amplexus sit nuptias, consuetaque pœna sanabitur, dum per tres annos a communione arceatur.* Parmenop. epil. can. sect. 5, tit. 3.

μη εἶναι γάμον τὴν τριγάμιαν, ἐπήγαγε καὶ ταύτην ἐπιτιμᾶσθαι ἀναλόγως τῇ διγαμίᾳ· ὡς ἐνεῦθεν ἃ ἀφαίνεσθαι καὶ τὴν τριγάμιαν ἐπίσης τῇ διγαμίᾳ μὴ διασπᾶσθαι, ἀλλὰ ἐπιτιμᾶσθαι. Πλὴν μὲν τὴν διγαμίαν διὰ δύο ἐτῶν, τὴν δὲ τριγάμιαν διὰ πέντε. Ἰστασθαι δὲ εἰς τὸν τόπον τῶν ἀκρωμίων ἐν ἑτεσι τρισί, καὶ μετὰ ταῦτα συνίστασθαι τοῖς πιστοῖς μέχρι· ὀλης πενταετίας· τοὺς τριγάμους. Καὶ ἔκτοτε καρποῦς ἀξίους ἐτιδειξαμένους τῆς μεταβολῆς, ἀποκλιθεῖσθαι εἰς τὸν τόπον τῆς κοινωρίας, καὶ ὁ μὲν ἄγιο· ταῦτα· ὁ δὲ τόμος τῆς ἐνώσεως, ὁ γεγωνὸς ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογενήτου καὶ Ῥωμανοῦ· τοῦ μὲν Κωνσταντίνου βασιλεύοντος, τοῦ δὲ πενθερῶ αὐτοῦ Ῥωμανοῦ, τῷ τοῦ βασιλέως πατρὶ ἐμπρέποντο· ἀξιώματι ἐν ἑτεσι ζυκῆ, ἰνδικτιῶν ἡ, καὶ ἀναγινωσκόμενος ἐτησίως ἐπ' ἡμέρας κατὰ τὸν Ἰούλιον μήνα, τάδε περὶ τῆς τέλος φησί· Καὶ λοιπὸν ἀποφαινώμεθα κοινῇ γνώμῃ καὶ κρίσει ἀπὸ γε τοῦ παρόντος ἔτους, ὃ ἐστὶν ἔτος ζυκῆ, ἰνδικτιῶν ἡ, τέταρτον γάμον μηδὲν τοιμᾶσθαι, ἀλλ' εἶναι ἀπόβλητον παντελῶς· καὶ τὸν εἰ τις ἐπὶ τοιοῦτον ἔλθειν συνοικέσιον προθυμηθῆ, πάσης ἀπεστέρημένον εἶναι συνάξεως ἐκκλησιαστικῆς, καὶ αὐτῆς τῆς πρὸς τὸν ἄγιον ναὸν εἰσόδου ἀλλότριον, μέχρις ἂν ἐπιμεληθῆ τῷ συνοικεσίῳ. Τοῦτο γὰρ καὶ τοῖς πρὸ ἡμῶν ἁγίοις ἔδοξε Πατράσι. Καὶ ἡμεῖς δὲ τὴν γνώμην ἐκδηλοῦντες, ὡς ἀλλότριον αὐτὸν τῆς Χριστιανικῆς πολιτείας ἀποκηρύττομεν. Ἄλλ' οὕτω μὲν ἐπὶ τοῦ τετάρτου γάμου· ἵνα δὲ καὶ τὰ τῶν ἄλλων γάμων εὐσχημονέστερον τυπωθῆ, καὶ τοῦ τῶν Χριστιανῶν βίου μὴ ἀνάξιον εἶη τὴν προσαγωγὴν, καὶ πρὸ τοῦ τρίτου ὀρίζομεν γάμου, ὥστε μηδὲ ἀπλῶς, μηδὲ ὡς ἔτυχεν, ἐπιτελεῖσθαι αὐτό. Καὶ γὰρ συγκαχώρηται μὲν ὡς ῥύπασμα τοῖς Πατράσιν, οὐπω τότε, καθὼς νῦν, γινομένου τοῦ πράγματος ἀπληροβιασμένως, οὐδὲ εἰς πλάτος ἐξηπλωμένου· ἀλλ' ὥστε εἰ τις ἐν οἴκῳ παραπετωκῶς ἐν γωνίᾳ παρῶ πολλὰ καίμενον ῥύπασμα· νῦν δὲ ὅταν χώραν ἔλαβε παρβησίας, καὶ ὡς οὐδὲν ἔχων εἰς ἀσημοσύνην, οὐδὲ ῥυπαίων λογίζεσθαι ἐκ τοῦ προθῆναι εἰς πληθυσμὸν, καλῶς ἔδοξεν ἀνακαθαίρειν αὐτόν· ὥστε καὶ αἶσχος οὐκ ἐν γωνίᾳ παρβημένον, ἀλλ' ἐπὶ τῆς οἰκίας ἐνηπλωμένον οὐδαμῶς ἔωμεν, ἀλλὰ καθίρομεν, καὶ τὸ ἐκ τοῦτου ἀγῆδες ἀποβάλλομεν· καὶ τῇ ἀνθρωπίνῃ συνυπείκοντες ἀσθελεῖν, καὶ τῆς προεπούσης εὐσχημοσύνης φροντίδα ποιούμενοι τῇ Χριστιανικῇ ζωῇ, τοῦτο ἐπὶ τῶν τρίτων γάμων παραφυλάττεσθαι διορίζομεν. Ὡστε, εἰ τις πρὸς τεσσαρακοστὸν ἔτος ἀναθεθῶς, καὶ μήτε τὴν φύσιν αἰδοῦμενος, μήτε τῆς ὀφειλομένης Χριστιανοῖς εὐκόσμου ζωῆς φροντίδα ποιούμενος, ἀλλὰ μόνῃ τῆς ἐμπαθοῦς ἐπιθυμίας γινόμενος, πρὸς τρίτον ἑαυτὸν ἐπὶ ῥίπτει γάμον, τοῦτον μετὰ πάσης ἀκριβείας καὶ παρατηρήσεως μέχρι πενταετίας ἀμέτοχον εἶναι τῆς τοῦ ἁγιασμοῦ μεταλήψεως· καὶ μηδαμῶς ἐπ' αὐτῷ συντέμεσθαι τὴν χρόνον. Ὅς γὰρ μετὰ τεσσαρακοστὸν ἔτος τὸ ῥύπασμα ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ εἶναι ἢ λέγεσθαι ἡγάπησε, εἶνα παρέξει πληροφορίαν τῆς περὶ τὸν βίον αὐτοῦ

hasset, trigamiam non esse matrimonium, subjunxit. eam quoque instar digamiae, proportione utriusque habita, puniri, ut ex hoc loco apparet, trigamiam, sicut et digamiam, non separari, sed puniri. Sed digamiam quidem duobus annis, trigamiam vero quinque; stare autem in loco audientium tribus annis, et postea cum fidelibus consistere ad quinquennium usque trigamos, et ab eo tempore ostensis fructibus poenitentia dignis in communione locum restituere. Atque hæc quidem sanctus. Unionis vero tomus, qui factus est sub Constantino Porphyrogenneta et Romano, Constantino quidem imperante, socero autem ejus Romano patris imperatoris auctoritatem ac dignitatem obtinente, anno 6428, indictione viii, et qui singulis annis legitur in suggestu, mense Julio, hæc dicit circa finem: Deinceps autem communi sententia ac judicio pronuntiamus, ex præsentis anno, qui est 6428, Indicti. viii, neminem oportere se quarto matrimonio jungere, sed esse omnino rejciendum: et si quis ad ejusmodi connubium venire voluerit, eum esse omni ecclesiastica congregatione privatum, et ab ipso in sanctum templum ingressu alienum, donec in conjugio manserit. Hoc enim etiam sanctis Patribus, qui nos præcesserunt, visum est. Nos vero etiam sententiam apertiore reddentes, ipsum ut a Christiana republica alienum abdicamus. Ac sic quidem de quarto matrimonio. Ut autem, quæ ad alia quoque matrimonia pertinent, decentius constituentur, et Christiana vita non indignam institutionem habeat, de tertio quoque matrimonio definimus, ut non absolute, neque temere perficiatur. Et enim a Patribus quidem, ut sordes, permissum est, non tunc temporis quidem, sicut nunc, re citra ullam ruborem impudenter peracta, et indiscriminatim contracta: sed quemadmodum si quis qui in domo in angulum incidit, multas sæpe sordes sitas viderit, nunc autem quando libertatem accepit, et perinde ac si nihil habeat dedecoris **55** nec contaminator ex eo, quod ad multiplicationem procedit, reputatur, recte visum est eam repugnare: quemadmodum et turpitudinem non in angulum conjectam, sed in ædibus diffusam, nullo modo permittimus, sed repurgamus, et quod molestum est et indecorum ab eo rejciimus; et humanæ cedentes infirmitati, honestatis autem Christianæ vitæ convenientis curam gerentes, hoc in tertiiis nuptiis servandum statuimus. Et si quis, qui annum quadragesimum excesserit, et nec naturam reveritus, nec honestæ vitæ, quæ a Christianis debetur, ullam curam gerens, sed sola libidinis perturbatione victus, se in tertium matrimonium projecerit, is cum omni diligentia et observatione sit usque ad quinquennium sacramenti communionis minime particeps, et nec hoc tempus illi contrahatur. Qui enim post annum quadragesimum in Christi Ecclesia esse vel dici amavit, quod melioris vitæ argumentum præbebit, propter quod tempus sacramentorum participationis ei contrahatur? Sed et postquam impolluta participatione dignus habitus fuerit,

non erit ei permissum In alio tempore ad participationem accedere, quam in sola salutari Christi et Domini nostri resurrectione, propter repurgationem, ut possibile est, ex præcedente jejuniorum abstinence. Hæc autem dicimus, quando ex prioribus matrimoniis non fuerint liberi iis, qui post annum quadragesimum tertiam uxorem ducere voluerint: nam si liberos habuerint, eis nullo modo tertium permittitur matrimonium. Est enim valde iniquum Intempestivæ libidini indulgere, priorum autem matrimoniorum liberis non prospicere, ut sint securi, et a molestia et perturbatione remoti, et a reliquis, quæ solent evenire hominibus ex illorum multorum susceptione. Quod si quis triginta annos natus, et ex prioribus matrimoniis habens liberos, tertie mulieri conjunctus fuerit, is quoque, nulla ei venia data, ad quartum usque annum communionis sacramentorum sit expertus, quia manifestum est eum sola intemperantia motum, et quod sit carnalis libidinis servus, ad hoc se matrimonium conferre: et postquam etiam sacramentorum participationem assecutus est, ter tantum in anno fruitione dignus habebitur: semel quidem in salutari Christi et Domini nostri resurrectione; secundo autem in dormitione immaculatæ Dominæ nostræ Delparæ: et tertio in natali Christi et Dei nostri, quod in his præcedat jejunium, et ejus utilitas: sin autem non supersint liberi, quia liberorum susceptionem desiderare non est indignum venia; tunc tale matrimonium venia dignum judicabitur, et sola ea pœna, quæ ab initio et hucusque servata est, sanabitur. Hæc etiam de tertio matrimonio. Atque nec secundum, nec primum absque cautione data relinquimus, sed et illa sic contrahi statuimus, ut nullam malam causam habeant, vel ex raptu, vel ex præcedente clandestino concubitu; sed legitime, et ab iis, qui ab ejusmodi inquinamentis et fornicatoria impuritate mundi snat. Si quis ergo, prædictis constitutionibus neglectis, ad matrimonii consuetudinem primam vel secundam processerit, eum Christi Ecclesia, quæ est pura, immaculata et sine ruga, salutaribus examinationibus subjicit, nec prius ad divinorum mysteriorum participationem admittat, quam tempus in fornicatione definitum ipsum diligenter explevisse didicerit (nisi forte necessarius e vita excessus urgeat), donec scilicet septimus annus completus fuerit. Sacerdos autem, qui ausus fuerit, præter id quod statutum est, divina participatione aliquem ejusmodi dignari, de proprio gradu in periculum veniet; eo videlicet, qui præter formam communionis iterum redacto, usque ad septimi anni complementum. Sed hæc quidem, ut ostensum est, ab iis qui olim imperavere, facta sunt. Nunc autem Patris et Filii et sancti Spiritus beneplacito et gratia, et purissimis Deique Matris **56** et magni cœlestis militiæ Principis intercessionibus, eos qui nonaginta ante annis pro causa et occasione prius ostensa abrupti erant sacerdotes, et monachos, egregium a

A σπουδῆς, δι' ἣν ὁ χρόνος τῆς μεταλήψεως τῶν ἁγιασμάτων αὐτῷ συντηθήσεται; Ἄλλὰ καὶ μετὰ τὸ ἀξιωθῆναι τῆς ἀχράντου μεταλήψεως οὐκ ἔσται συγκεχωρημένον αὐτῷ ἐν ἄλλῳ καιρῷ τῆς μεταλήψεως προσεῖναι ἢ ἐν μόνῃ τῇ σωτηρίῳ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν ἀναστᾶσαι διὰ τὴν ἐκ τῆς προηγούμενης ἐγκρατείας τῶν νηστειῶν. ὡς δυνατὸν, ἀνοκᾶθαρσιν. Ταῦτα δὲ φάμεν, ὅταν μὴ τέκνα πατρὸς ἐκ τῶν προτέρων γάμων τοῖς ἤδη μετὰ τὸ τεσσαρακοστὸν ἔτος τρίτην ἀγεσθαι προρητημένους γυναῖκα· ἐπεὶ, ἐν τέκνα πατρὸς, ἀσυγχώρητος αὐτοῖς ἡ τριγαμία. Λίαν γὰρ ἔστι ἀδικον τὸν μὲν χαρίζεσθαι τῇ ἐξῶρῳ ἐπιθυμίᾳ. τοῖς δὲ πατρὸς τῶν προτέρων γάμων μὴ προνοεῖσθαι τὸ ἀσφαλῆς καὶ ἀλυτον καὶ ἀτάραχον, καὶ ὅσα τὸ ἀνθρώπινον καταλαμβάνει ἐκ τῆς πολυσπύρου τεχνώσεως. Καὶ εἰ τις δὲ τριακονταετῆς ὢν, καὶ τέκνα ἔχων ἐκ τῶν προλαθόντων γάμων, τρίτην γυναῖκα συνάπτῃ, καὶ οὗτος ἀσυγχώρητος μέχρι τετάρτου ἔτους τῆς κοινωνίας τῶν ἁγιασμάτων ἀμέτοχος ἔσται· διότι ἄλλος ἔστιν ἐξ οὐδενὸς ἑτέρου ἀλλ' ἢ ὑπὸ ἀκρασίας κινούμενος, καὶ τοῦ δούλου εἶναι σαρκικῆς ἐπιθυμίας ἐπὶ τὸν τοιοῦτον γάμον ἰλοεῖν. Καὶ μετὰ τὸ τυχεῖν δὲ τῆς μεταλήψεως τῶν μυστηρίων, τρις τοῦ ἐνιαυτοῦ μόνου ἀξιωθήσεται τῆς ἀπολαύσεως, ἀπαξ μὲν ἐν τῇ σωτηρίῳ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν ἀναστᾶσαι, δεύτερον δὲ ἐν τῇ κοιμήσει τῆς ἀχράντου δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου, καὶ τρίτον ἐν τῇ γενεθλίῳ ἡμέρᾳ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν, διὰ τὸ καὶ ἐν ταύταις προηγεῖσθαι νηστειαν, καὶ τὸ ἐκ ταύτης ὄφελος. Εἰ δὲ παῖδες μὴ περιεῖσιν, ἐπειδὴ τὸ τεκνογονίας ἐπιθυμεῖν οὐκ ἀσύγγωστον, τὸ τηλικαῦτα συγγνώμης ἀξιωθήσεται ὁ τοιοῦτος γάμος, καὶ μόνῳ τῷ ἐξαρχῆς καὶ μέχρι τοῦ νῦν κρατήσαντι ἐπιτιμῶν θεραπευθήσεται. Ταῦτα μὲν καὶ περὶ τρίτου γάμου. Οὐ μὴν οὐδὲ τὸν δευτέρου, οὐδὲ τὸν πρῶτον ἐκτὸς ἀσφαλείας ἔωμεν· ἀλλὰ κάκεινους ἐρίζομεν οὕτω συνίστασθαι, ὥστε μηδεμίαν ἔχειν πονηρὰν αἰτίαν ἢ ἐξ ἀρπαγῆς ἢ ἐξ προηγησαμένης λαθραίου φορᾶς, ἀλλὰ νομίμως καὶ καθάρρευόντως τῶν τοιοῦτων μολυσμάτων καὶ πορνικῆς ἀκαθαρσίας. Εἰ τις οὖν, τῶν εἰρημένων καταφρονήσας τύπων, πρὸς γαμικὴν ὁμιλίαν πρῶτην ἢ δευτέραν συνέλθῃ. τοῦτον ἢ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ἡ καθαρὰ καὶ μηδὲνα σπλον ἔχουσα ἢ ὀυτίδα, τοῖς σωτηρίοις ὑποβάλλουσα ἔτασμοῖς, οὐ πρὶν εἰς μετάληψιν παραδίξεται τῶν θείων μυστηρίων, ἢ τὸν ὠρισμένον ἐπὶ τῇ πορνείᾳ χρόνον μάθει ἀκριβῶς αὐτὸν ἐκπληρῶσαι· εἰ μὴ ἄρα ἡ τοῦ βίου ἀναγκαία κατεπιγεί ἀναχώρησις, τουτέστι μέχρις ἀν τὸ ἕβδομον ἐκπληρωθῆ ἔτος. Ὁ δὲ τολμῶν ἱερεὺς παρὰ τὸν διατετυπωμένον ὄρον μεταλήψεως θείας τινὰ τούτων ἀξιῶσαι περὶ τὸν ἴδιον κινδυνεύσει βαθμῶν, δηλονότι τοῦ ἀξιωθέντος παρὰ τὸν ὠρισμένον τύπον τῆς θείας κοινωνίας πάλιν εἰς τὸ ἀκοινωνήτην περισταμένον μέχρι συμπληρώσεως τοῦ ἕβδομου ἔτους. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν, ὡς δεδῆλωται, ὑπὸ τῶν πάλαι βασιλευσάντων ἐπράχθησαν· νῦν δὲ τῆ τοῦ

Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἁ
εὐδοκίᾳ καὶ χάριτι, καὶ ταῖς τῆς παναγίου καὶ
Θεομητορὸς καὶ τοῦ μεγάλου ἀρχιεπιστάτου πρε-
σβυταίου, τοῦς ἤδη πρὸ ἐνενήκοντα χρόνων ἔνεκιν
τῆς προδηλωθείσης αἰτίας καὶ ἀπορμῆς ἀποβρα-
γύντας ἱερεῖς καὶ μονάζοντας ἢ παγκλήη βασιλεία
τῶν θεοσεφῶν βασιλέων ἡμῶν Ῥωμανοῦ καὶ Κων-
σταντίνου συνῆψέ τε καὶ συνήνωσε, καὶ μίαν κα-
θολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν εἰργάσατο· ὅθεν χρῶν ἀνακηρύττεσθα! τε καὶ μεγαλύνεσθα
τοὺς τοιοῦτον θεοφιλεῖς καὶ ἁγιόλογον ἔργον πεπληρωκότας. Ταῦτα τοῦ κανόνος καὶ τῆς Νεαρᾶς νο-
μοθετησάντων, ἢ Ἐκκλησία τῶς ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῶν ἡμετέρων τρίτου γάμου ποιῆσιν οὐκ
ἐπέτρεψε.

ΖΩΝΑΡ. Τὴν τριγαμίαν ὁ μέγας οὗτος Πατὴρ
τοὺς ἀρχαίους Πατέρας μὴ γάμον ὀνομάσαι φησὶν,
ἀλλὰ πολυγαμίαν, ἢ μᾶλλον πορνείαν κεκολασμέ-
νην, ἣ γουον οὐκ ἐκκεχυμένην καὶ ἀδιάφορον, ἀλλὰ
συνεσταλμένην καὶ περιγεγραμμένην μὲν γυναίκα.
Ὅν γοῦν ὥρισε κανόνα ἐπὶ τῶν διγάμων, τοῦτον
λέγει ἀναλόγως ὀρίσαι καὶ ἐπὶ τῆς τριγαμίας· τὸ δὲ
ἐ ἀναλόγως· τοῦτό ἐστιν· ὅτι ἐπὶ τῆς διγαμίας·
ἐνιαυτὸς ὥρισθη εἰς μετανοίαν· ἐτέροις δὲ διετία.
Ἐπὶ δὲ τῆς τριγαμίας, ἐπεὶ μείζων ἐστὶν ἡ αἰτία
αὕτη, ἀνάλογον καὶ τὸ ἐπιτιμίον ὥρισται· ἣ γουον
ἐπὶ πενταετίαν ἀφορισμός. Τοὺς γὰρ ὑπερβάντας
τὴν διγαμίαν μὴ δεῖν ὀνομάζεσθα! φησὶ παρὰ τῶν
γυναικῶν, αἷς συμφοίρονται, ἀνδρας· μήτε τὰς
γυναῖκας λέγεσθα! παρὰ τῶν τοιοῦτων ἀνδρῶν γυ-
ναῖκας· ἐαυτῶν· καὶ ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου μαρτυρίαν
ἐπάγει, εἰπόντος τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὴν Σαμαρείτιδα
ὅτι· Ὅν ἔχεις οὐκ ἐστὶ σου ἀνὴρ· πάντε γὰρ
ἔσχες. Εἰ δὲ καὶ ἐφθῆ εἶπεῖν ὁ ἅγιος ὅτι ἐν τρισὶ
καὶ τέσσαρσιν ἔτεσιν ἀφορίζεσθα! τοὺς τριγάμους,
ἀλλ' οὐκ ἐνέμεινε τῷ τύπῳ ἐκείνῳ· ἐπέτεινε δὲ
αὐτὸς τὸν χρόνον τοῦ ἐπιτιμίου μέχρι πενταετίας,
ἐστατάξας μὴ ἐξωθεῖσθα! τοὺς τοιοῦτους τῆς
Ἐκκλησίας, ὥστε οὐκ εἰς τόπον προσκλαίοντος
ἵστασθα!, ἀλλ' εἰς τόπον ἀκρωμένον ἐν ἔτεσι δυσὶν
ἢ τρισὶ· μετὰ δὲ τὸν εἰρημένον χρόνον ἐπιτρέπειν
αὐτοῖς τὴν μετὰ τῶν πιστῶν σύστασιν· τῆς δὲ κοι-
νωνίας ἀπέχεσθα!. Καὶ οὕτω καρπὸν ἐπιβεβαμένους
μετανοίας, ἣ γουον συντριβὴν καρδίας, καὶ δάκρυα,
καὶ εἰ τι τοῦτοις ἐπόμμενον, οὕτω δέχεσθα! αὐτοῦς
εἰς κοινωνίαν.

ΑΡΙΣΤ. Ἐνα χρόνον ἢ δύο ἀφορίζεται ὁ διγάμος·
τρεῖς δὲ καὶ τέσσαρας ὁ τριγάμος· καὶ πάντε κατὰ
τὴν ἀρτι συνήθειαν.

Οὐκ ἀπὸ κανόνος, ἀλλὰ ἀπὸ συνήθειας καταλαβὼν
ὁ μέγας Βασίλειος τοὺς τριγάμους ἐπὶ πενταετίαν
ἀφοριζομένους, δέχεται τοῦτο καὶ αὐτός· πλὴν
προσάττει μὴ παντελῶς αὐτοὺς ἐξωθεῖν τῆς Ἐκ-
κλησίας, καὶ μετὰ τῶν προσκλαίωντων συντάττειν·
ἀλλ' ἐν δυσὶν ἔτεσιν, ἢ καὶ τρισὶ, τῆς τῶν θεῶν
Γραφῶν ἀκρόάσεως ἀξιοῦν. Ἐτα ἐπιτρέπει συστή-
κειν αὐτοὺς μετὰ τῶν πιστῶν, καὶ τῶν εὐχῶν
μῶν συκοινωνεῖν αὐτοῖς· τῆς δὲ κοινωνίας τοῦ

A Deo coronatorum imperatorum nostrorum, Romani
et Constantini imperium conjunxit et unuit, unam-
que fecit catholicam et apostolicam Ecclesiam :
unde merito sunt prædicandi et laudandi, qui tam
pium opus et tamen dignum compleverint. Cum ca-
non et novella hæc statuerint, Ecclesia hucusque
nostris temporibus tertium matrimonium fieri non
permisit.

ZONAR. Trigamiam magnus hic Pater ab antiquis
Patribus conjugii nomine minime appellatam fuisse
asserit, sed illam dixisse polygamiam, potius for-
nicationem castigatam, hoc est, non effusam, et
promiscuam, sed contractam, et in una tantum-
modo circumscriptam muliere. Quem ergo canonem
de digamis promulgavit, hunc in trigamia quoque
proportionem servari jubet; proportione autem, id
est, quia in digamia annus præscriptus est ad
pœnitentiam; aliis vero biennium: porro in tri-
gamia, quoniam ipsamet culpa sit gravior, propor-
tione quoque respondens statuitur pœna, quinquen-
nalis videlicet segregatio. Qui namque digamiæ
terminos supergressi sunt, negat amplius ab iis,
cum quibus commiscetur, mulieribus viros dici
oportere, nec mulieres ab ejusmodi hominibus
utorum nomine appellari: atque ex Evangelio
testimonium adducit, dicente Christo ad Samari-
tidem, *Quoniam quem habes non est tuus vir; quin-
que enim habuisti* *. Nam etsi prius dixerat sanc-
tus, tribus aut quatuor annis trigamos esse segre-
gandos, non tamen in illo decreto perstitit: verum
multæ tempus ad quinquennium ipsemet extendit,
stauens nequaquam hujusmodi ab ecclesiis expel-
lentos, ita ut non in loco flentium consistant,
sed in loco audientium duobus aut tribus annis,
eoque elapso tempore permittendum ipsis, ut cum
fidelibus consistant, a communionem autem absti-
neant. Atque hoc pacto, si fructum pœnitentiæ
ostenderit, nempe contritionem cordis et lacry-
mas, et si quid hiece adjungi solet, ita demum ad
communione admittantur.

ARIST. Bigamus unum vel duos annos excom-
municatur, tres vero et quatuor trigamus, atque
etiam quinque juxta consuetudinem quæ jam ob-
tinet.

Non a canone, sed a consuetudine accipiens ma-
gnus Basilius, trigamos quinquennio segregatos
esse, et ipse illud admittit. Sed mandat, eos ab ec-
clesia non omnino extrudere, et cum deflentibus
collocare, sed duobus vel etiam tribus annis divi-
narum Scripturarum auditione eos dignari. Deinde
eis permittit cum fidelibus consistere et in precibus
solis communicare. A boni autem communionem ab-
stinere, et sic fructum aliquem pœnitentiæ ostenu-

* Joan. iv. 13.

identes, ad locam eorum, qui corporis et sanguinis A
Dominici sunt participes, restitui.

CANON V.

Hæreticos, qui in excessu e vita pœnitentiam agunt, recipere oportet; recipere autem, non sine iudicio, sed examinantes an veram pœnitentiam ostendant, et si fructus habeant, qui salutis studium testificentur.

BALS. Præsens quidem canon statuit hæreticos, qui in fine vitæ fuerint, et pœnitentiam petiverint, admitti, prius examinatos, an vere agant pœnitentiam; scilicet, an suis dogmatis desiscant et fructus pœnitentiæ ostendant. Alii autem canones, etiam hæreticos, 57 qui sani sunt, accedentes, et examinatos, similiter admitti jubent.

ZONAR. Delitabant quidam, an hæretici, qui in exitu vitæ esse dicuntur, ac pœnitentiam quærent, essent admittendi. Ad quam quæstionem respondit sanctus, admittendos esse, non quacunque ratione, verum examinantes an vere pœniteant; hoc est, num a propriis dogmatis abscedant, ac pœnitentiæ fructus ostendant.

ARIST. Hæreticus in vitæ exitu resipiscens, discretionem adhibita suscipiendus.

Hæreticum in extremo vitæ venientem et resipiscentem sine iudicio et examine admittere non oportet, sed resipiscentiam ejus explorare, num vera sit, et an fructus proferat qui salutis studium testificentur; ut si de hæresi ejus triumphet, peccata sua cum lacrymis et contrito corde confiteatur, elemosynas faciat, et alia ejusmodi salutaria ostendat.

CANON VI.

Canonicorum fornicationes pro matrimonio non reputentur, sed eorum conjunctio omnino divellatur: hoc enim et Ecclesiæ ad securitatem est utile, et non dabit hæreticis adversus nos ansam, quod propter peccandi libertatem ad nos attrahamus.

BALS. Canonicos eos dicit, qui in canone enumerantur, clericos scilicet, monachos, monachas, et quæ virginitatem professæ sunt. Si quis ergo ex his fornicatus fuerit, non permittitur ei deinceps peccare. Est enim verisimile canonicum, qui peccaverat, sacerdotio motum ob fornicationem dixisse, Quoniam a dignitate excidi, voluptate certe perfruar: et sit mihi mulier, cum qua peccavi, in consortio conjugali. Lex enim dicit in lib. xxviii, tit. 4, cap. 16: Qui cum libera, quæ non quæstus gratia facit sui corporis potestatem, habet consuetudinem, ipsam non concubinam, sed uxorem habere videtur. Hoc, inquit, non est permittendum, sed eorum conjunctio est omnino separanda, et ipsi a se invicem sejungendi, quoniam leges in laicis locum habent, et hoc est Ecclesiæ utile. Si ipsi

ἀγαθῶ ἀπέχουσαι· καὶ οὕτω καὶ πῖν τινα μετανοίας ἐπιδείξασθαι· εἰς τὸν εἶπον τῶν μεταλαμβανόντων τοῦ δισποτικοῦ σώματος τε καὶ αἵματος ἀποκαθίστασθαι.

CANON E.

Τοὺς δὲ ἐπὶ ἐξέσω μετανοῦντας τῶν αἰρετικῶν δέχουσαι χρῆ· δέχεσθαι δὲ, δηλοῦντι οὐκ ἀκρίτως, ἀλλὰ δοκιμάζοντας· εἰ ἀληθινὴν ἐπιδείκνυνται μετάνοιαν, καὶ εἰ τοὺς καρποὺς ἔχουσι μαρτυροῦντας τῇ πρὸς τὸ σωθῆναι σπουδῇ.

BALS. Ὁ μὲν πρῶτον κανὼν διορίζεται τοῖς αἰρετικῶς ἐν τέλει γινομένοις τοῦ βίου, καὶ ζητοῦντας μετάνοιαν, δέχεσθαι· ἐξεταζομένους πρῶτον εἰ ἀληθῶς μετανοοῦσιν· ἤγουν εἰ ἀφίστανται τῶν οἰκειῶν δογμάτων, καὶ ἐπιδείκνυνται καρποὺς μετάνοίας· ἕτεροι δὲ κανόνες καὶ τοὺς ἐν ὁσίᾳ ὄντας, αἰρετικῶς προσηρομένους, καὶ ἐξεταζομένους, ὁμοίως δέχεσθαι παρακαλοῦνται.

ZONAR. Ἀμφεβαλλόν τινες εἰ χρῆ τοὺς αἰρετικῶς ἐν τέλει λεγομένους τοῦ βίου καὶ ζητοῦντας μετάνοιαν δέχεσθαι. Πρὸς ὅπερ ὁ ἅγιος ἀπεκρίθη εἶν αὐτοὺς δέχεσθαι, οὐχ ὡς ἔτυχε δὲ, ἀλλὰ ἐξετάζοντας, εἰ ἀληθῶς μετανοοῦσιν· ἤγουν εἰ ἀφίστανται τῶν οἰκειῶν δογμάτων, καὶ ἐπιδείκνυνται καρποὺς μετάνοίας.

ARIST. Αἰρετικὸς τῷ τέλει μετάνοιαν δεκτός· μετ' ἐπικρίσεως.

Τὸν ἐν τῷ τέλει τοῦ βίου ἐλθόντα αἰρετικὸν, καὶ μετανοοῦντα, οὐκ ἀκρίτως καὶ ἀδασανίστω· δέχεσθαι χρῆ, ἀλλὰ δοκιμάζειν τὴν μετάνοιαν αὐτοῦ, εἰ ἀληθῆς ἐστὶ, καὶ εἰ τοὺς καρποὺς ἔχει μαρτυροῦντας τῇ πρὸς τὸ σωθῆναι σπουδῇ· τί γάρ; Ὅτι θριαμβεῖ αὐτοῦ τὴν αἵρεσιν, τὰς ἀμαρτίας αὐτοῦ μετὰ θαυρῶν καὶ συνετριμμένης καρδίας ἐξαγορεύει, ἐλεημοσύνας ποιεῖ, καὶ ἄλλα τοιαῦτα σωτηριώδη ἐνδείκνυται.

CANON Γ.

Τῶν κανονικῶν τὰς πορνείας εἰς γάμον μὴ καταλογίζεσθαι, ἀλλὰ πανεὶ τρίτῳ διασπῆν αὐτῶν τὴν συνάφειαν. Τοῦτο γάρ καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ πρὸς ἀσφάλειαν λυσιτελεῖ, καὶ τοῖς αἰρετικοῖς οὐ δώσει καθ' ἡμῶν λαθῆν, ὡς διὰ τὴν τοῦ ἀμαρτάνειν δεισιαν ἐπισπωμένων πρὸς αὐτούς.

BALS. Κανονικοὺς τοὺς ἐν τῷ κανόνι ἐξεταζομένους φησὶν, ἤγουν κληρικοὺς, μοναχοὺς, μοναστρίδας, καὶ τὰς παρθενίαν ἐπαγγειλαμένας. Εἰ γοῦν τις ἐκ τούτων πορνεύσει, οὐ παραχωρηθήσεται καὶ ἐφεξῆς ἀμαρτάνειν. Εἰκόξ γάρ ἦν τὸν ἡμαρτηρότα κανονικὸν τῆς ἐρωσύνης ἐκπεσόντα διὰ τὴν πορνείαν λέγειν οὐκ ἔπει τῆς ἀξίας ἐκπέπτωκα, καὶ ἀπολαύσω τῆς ἡδονῆς· καὶ ἔστω μοι ἡ γυνὴ μεθ' ἧς ἡμαρτον εἰς συμβίωσιν γαμικὴν. Ὅτι καὶ ὁ νόμος φησὶν ἐν βίβλῳ κη', τίτλῳ δ', κεφαλαίῳ ις'. Ὁ πρὸς τὴν ἐλευθέραν μὴ ποιησαμένην πόρον ἐκ τοῦ ἰδίου σώματος ἔχων συνήθειαν, οὐ παλλακὴν, ἀλλὰ γαμετὴν αὐτὴν ἔχειν δοκεῖ. Τοῦτο οὖν, φησὶ, παραχωρεῖσθαι οὐ χρῆ, ἀλλ' ἐκ παντὸς διασπῆσθαι τὴν συνάφειαν αὐτῶν, καὶ χωρίζεσθαι ἀπ' ἀλλήλων· οὐκ εἰς τὸ τοῦ νόμου εἰς λαϊκοὺς χώραν ἔχουσι, καὶ

τι τῆ Ἐκκλησίᾳ λυσιτελέ; ἐστίν. Εἰ γὰρ αὐτοὶ τῆς Α
 ἐπιθυμίας ἀποξενωθῶσιν, οὐδὲ ἕτεροι τολμήσουσι
 τοιοῦτόν τι, ὡς μὴ παραχωρούμενοι ἀμαρτάνειν
 μετὰ τὴν ἀναίρεσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς τιμῆς.
 Ἄλλὰ καὶ τοῖς αἱρετικοῖς οὐ δοθήσεται ἀφορμὴ
 καθ' ἡμῶν εἰς τὸ λέγειν ὅτι διὰ τοῦτο μετὰ τὴν
 πορνείαν παραχωροῦνται οἱ πορνεύοντες ἀμαρτάν-
 νειν, ἵνα καὶ οἱ ἐξ ἑτέρων θρησκειῶν διὰ τὴν ἡδονὴν
 τοῦ σώματος ἐπισπῶνται καὶ ἐπισύρῳνται πρὸς τὰ
 ἡμέτερα. Καὶ τοῦτο μὲν θεματίζεται καλῶς ὅσον
 εἰς τοὺς κληρικούς. Εἰς δὲ τὰς μοναστίας καὶ τὰς
 παρθένους, καὶ τοὺς μοναχοὺς τοὺς μὴ ἱερωμένους,
 ἐπεὶ ἀφαίρετις τιμῆς οὐκ ἐπάγεται, μᾶλλον εἴποι
 τις δικαιολογεῖσθαι τούτους, τὰ τοῦ καταστρωθέντος
 ἀνωθεν νόμου καὶ εἰς ἐκτροπὴν τοῦ λόγου αὐτῶν
 ἐρισθῆναί τὰ τοῦ παρόντος, κανόνος. Περὶ δὲ πορ-
 νείας μοναχῶν καὶ παρθένων ἀνατεθειμένων τῷ
 Θεῷ ἀνάγνωθι συνόδου ἑκτῆς κανόνα τέταρτον, τοῦ
 ἁγίου Βασιλείου κανόνα ιη', κ', ξ', καὶ βιβλίου δ'
 τῶν Βασιλικῶν τίτλον α', κεφ. ε', ὅπερ κατεπτρώθη
 εἰς λ' κεφάλαιον τοῦ θ' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος· ἀνάγνωθι καὶ κεφ. οη' τοῦ λζ' τίτλου ε'
 βιβλίου.

ZONAR. Canonicos τοὺς ἐν τῷ κανόνι ἐξεταζο-
 μένους φησὶν, ἦγουν κληρικούς, καὶ μοναχοὺς, καὶ
 μοναστίας, καὶ τὰς παρθένιαν ἐπαγγελαμένας
 κόρας, κατὰ τὸν ζ' καὶ μδ' κανόνα τῆς ἐν Καρθα-
 γίνῃ συνόδου. Εἰ γοῦν τοιοῦτός τις πορνεύσει, οὐκ
 ἐκθήσεται συμφορεῖσθαι τῇ μεθ' ἧς ἤμαρτεν, ὡς
 γὰρ γάμου τῆς ἀθέτου μίξις λογισθεῖσθαι. Εἰκός
 γὰρ τὸν κληρικὸν τῆς ἱερωσύνης διὰ τὴν ἀμαρτίαν
 ἐκπεσόντα εἰπεῖν ὅτι Ἐπεὶ τῆς ἀξίας ἤδη ἐκπέτω-
 κα, κἂν ἀπολαύσω τῆς ἡδονῆς· καὶ ἴστω μοι ἡ
 γυνὴ μεθ' ἧς ἤμαρτεν εἰς συμβίωσιν γαμικὴν. Τοῦ-
 το οὖν, φησὶ, παραχωρεῖσθαι οὐ χρὴ, ἀλλ' ἐκ παν-
 τὸς διασπᾶσθαι τὴν συνάρεσιν αὐτῶν, καὶ χωρι-
 ζεσθαι ἀπ' ἀλλήλων τοὺς τοιοῦτους. Τοῦτο γὰρ καὶ
 τῆ Ἐκκλησίᾳ λυσιτελέ;, ἀποκοπτομένων καὶ τῶν
 λοιπῶν μὴ τοιαῦτα τολμᾶν. Λογίζονται γὰρ ὅτι
 Οὐδὲν ἔσται ἡμῖν ὄφελος, κἂν ἀμάρτωμεν, μὴ πα-
 ραχωρούμενοι, κἂν τῆς τιμῆς ἐκπέσωμεν, συμ-
 βίωσιν τῇ γυναικὶ ἢ συνεφθάρημεν· καὶ οἱ αἱρετικοὶ
 οὐκ ἔξουσι λαθρὴν καθ' ἡμῶν λέγειν ὅτι διὰ τοῦτο
 παραχωροῦσι τοῖς ἀμαρτάνουσι συζῆνται; γυναιξὶ
 μεθ' ὧν ἤμαρτεν, καὶ ὡς γαμεταί; κεχρησθαι αὐ-
 ταί; διδῶσιν ἄδειαν αὐτοῖς· ἵνα οὕτως ἐπισπῶνται
 τινὰς τῶν ἐξ ἑτέρας θρησκείας, ἦγουν ὑποσύρῳσιν,
 ἐφέλκωνται, ὡς ἔωντες ἐμμένειν τῇ ἀμαρτίᾳ, καὶ
 μὴ λύοντες τοὺς ἀθέτους γάμους, ὧν προηγήσατο
 πορνεία.

APIET. Ἡ κανονική, εἰ ποῦ καὶ ζεύγνυται,
 διαζεύγνυται.

Ἡ παρθένιαν ὁμολογήσασα καὶ ἀποταξαμένη τῷ
 γάμῳ, καὶ τὸν ἐν ἁγιασμῷ προτιμήσασα βίον, εἰ
 τὰς ὁμολογίας αὐτῆς ἀθετήσασα ἡδοναῖς ἀκολάστοις
 λαυτῇ ἐκδῶ, καὶ νόμῳ δῆθεν γάμου ἀνδρὶ συναφθῆ,
 οὐ γάμος τοῦτο κριθήσεται, ἀλλὰ πορνεία· ἡ μάλ-
 λον. κατὰ τὸν ὀκτωκαιδέκατον κανόνα τούτου δὲ

A enim a libidine alienati fuerint, nec alii audebunt
 tale quid facere, ut quibus non sit peccare permis-
 sum post ecclesiasticæ dignitatis ademptionem.
 Sed hæreticis quoque non dabitur adversus nos
 ansa, ut dicant, quod propterea post fornicationem
 permittitur fornicatoribus peccare, ut ab aliis
 scetis propter corporis voluptatem ad nostra attra-
 hantur et alliciantur. Et hæc quidem facti species
 recte ponitur, quod ad clericos attinet. Quod ad
 monachas autem, et virgines, et monachos sacris
 ordinibus non initiatos attinet, quoniam eis hono-
 ris ablatio non inducitur, et ens dixerit quispiam
 legem superius positam magis posse pro se addu-
 cere, et ad evertendam eorum rationem præsentem
 canonem constitui. De monachorum autem forni-
 catione, et virginum Deo dicatarum, lege syn-
 sextæ can. 4, sancti Basilii can. 48, 20, 60 et l. iv
 Basilic. tit. pr. cap. 5, quod positum est in cap. 33
 noni tit. præsentis operis. Lege et cap. 78 tit. 37
 lib. ix.

ZONAR. Canonicos eos, qui in canone recensentur,
 nominat, clericos nimirum, monachos et mo-
 nachas, et virginitatem professas puellas, ut ha-
 betur sexto et quadragesimo quarto canone synodi
 Carthaginensis. Si quis igitur ejusmodi fornicatus
 fuerit, haud permittetur cum ea cum qua peccavit,
 corrumpi, quasi forte illicita commistio nuptiarum
 instar existimetur. Probabile 58 namque est cle-
 ricum, qui sacri ordinis dignitate ob admissam
 culpam exciderat, dixisse, Quandoquidem sacro
 ordine motus sum, fruar saltem voluptate, et sit
 mihi mulier hæc, cum qua peccavi, matrimonio
 societate conjuncta. Hoc ergo, inquit, permittere
 haud oportet, sed illorum societatem penitus dirimere,
 atque ab invicem ejusmodi segregare. Hoc
 siquidem et Ecclesiæ utile fuerit, dum alii quoque,
 ne ejusmodi audeant, reprimentur. Ita namque
 cogitabant, Nihil nobis proderit, etiamsi peccemus,
 siquidem cum ea muliere, cum qua corrupti sumus,
 quamvis honore exciderimus, ætatem agere
 haud liceat: nec habebunt hæretici ansam contra
 nos dicendi, nos ea de causa delinquentibus per-
 mittere, ut cum iis mulieribus vivant, quibuscum
 peccaverunt, easque uxorum loco retinendi facul-
 tatem ipsis dare, ut hac ratione aliquos ex iis, qui
 diversæ religioni addicti sunt, attrahant, hoc est,
 subducant, alliciant; quippe illis in peccato degero
 permittentes, nec illegitimas nuptias, quas fornicatio
 præcessit, solventes.

ARIST. Canonica, si matrimonio juncta fuerit,
 disjungitur.

Quæ virginitatem professa est, et matrimonio
 renuntiavit, et vitam in sanctimonia actam prætulit,
 si professiones suas vilipendens, libidinis se de-
 derit voluptatibus, et matrimonii nimirum lege
 viro conjuncta fuerit, istud matrimonium non ju-
 dicabitur, sed fornicatio: aut votius secundum

dentis, ad locum eorum, qui corporis et sanguinis A
Dominici sunt participes, restitui.

CANON V.

Hæreticos, qui in excessu e vita pœnitentiam agunt, recipere oportet; recipere autem, non sine iudicio, nec examinantes an veram pœnitentiam ostendant, et si fructus habeant, qui salutis studium testificentur.

BALS. Præsens quidem canon statuit hæreticos, qui in fine vitæ fuerint, et pœnitentiam potiverint, admitti, prius examinatos, an vere agant pœnitentiam; scilicet, an suis dogmatis desciscant et fructus pœnitentiæ ostendant. Alii autem canones, etiam hæreticos, 57 qui sani sunt, accedentes, et examinatos, similiter admitti iubent.

ZONAR. Dubitabant quidam, an hæretici, qui in exitu vitæ esse dicuntur, ac pœnitentiam quærunt, essent admittendi. Ad quam quæstionem respondit sanctus, admittendos esse, non quacunquæ ratione, verum examinantes an vere pœniteant; hoc est, num a propriis dogmatis abscedant, ac pœnitentiæ fructus ostendant.

ARIST. Hæreticus in vitæ exitu resipiscens, discretionem adhibita suscipiens.

Hæreticum in extremo vitæ venientem et resipientem sine iudicio et examine admittere non oportet, sed resipientiam eius explorare, num vera sit, et an fructus proferat qui salutis studium testificentur; ut si de hæresi ejus triumphet, peccata sua cum lacrymis et contrito corde confiteatur, elemosynas faciat, et alia ejusmodi salutaria ostendat.

CANON VI.

Canonicorum fornicationes pro matrimonio non reputentur, sed eorum conjunctio omnino divellatur: hoc enim et Ecclesiæ ad securitatem est utile, et non dabit hæreticis adversus nos ansam, quod propter peccandi libertatem ad nos atrahamus.

BALS. Canonicos eos dicit, qui in canone enumerantur, clericos scilicet, monachos, monachas, et quæ virginitatem professæ sunt. Si quis ergo ex his fornicatus fuerit, non permittitur ei deinceps peccare. Est enim verisimile canonicum, qui peccaverat, sacerdotio motum ob fornicationem dixisse, Quoniam a dignitate excidi, voluptate certe perfruar: et sit mihi mulier, cum qua peccavi, in consorcio conjugali. Lex enim dicit in lib. xxviii, tit. 4, cap. 16: Qui cum libera, quæ non quæstus gratia facit sui corporis potestatem, habet consuetudinem, ipsam non concubinam, sed uxorem habere videtur. Hoc, inquit, non est permittendum, sed eorum conjunctio est omnino separanda, et ipsi a se invicem sejungendi, quoniam leges in laicis locum habent, et hoc est Ecclesiæ utile. Si ipsi

ἀγαθῶ ἀπέχεσθαι· καὶ οὕτω καὶ πῶν τινα μετανοίας ἐπιδείξαι· εἰς τὸν τόπον τῶν μεταλαμβανόντων τοῦ δισποτικοῦ σώματος τε καὶ αἵματος ἀποκαθίστασθαι.

CANON E.

Τοὺς δὲ ἐπὶ ἐξέδῳ μετανοοῦντας τῶν αἰρετικῶν δέχεσθαι χρὴ· δέχεσθαι δὲ, δηλονότι οὐκ ἀκρίτως, ἀλλὰ δοκιμάζοντας· εἰ ἀληθινὴν ἐπιδείκνυνται μετάνοιαν, καὶ εἰ τοὺς καρποὺς ἔχουσι μαρτυροῦντας τῇ πρὸς τὸ σωθῆναι σπουδῇ.

BALS. Ὁ μὲν παρῶν κανὼν διορίζεται τοῖς αἰρετικῶν ἐν τέλει γινόμενους τοῦ βίου, καὶ ζητοῦντας μετάνοιαν, δέχεσθαι, ἐξεταζομένους πρότερον εἰ ἀληθῶς μετανοοῦσιν· ἤγουν εἰ ἀπίστανται τῶν οἰκειῶν δογμάτων, καὶ ἐπιδείκνυνται καρποὺς μετανοίας· ἕτεροι δὲ κανόνες καὶ τοῦ ἐν ὑγιείᾳ ὄντος, αἰρετικῶς προσερχομένους, καὶ ἐξεταζομένους, ὁμοίως δέχεσθαι παρακαλεῖονται.

ZONAR. Ἀμφιβαλλόντινες εἰ χρὴ τοὺς αἰρετικῶν ἐν τέλει λαγομένους τοῦ βίου καὶ ζητοῦντας μετάνοιαν δέχεσθαι. Πρὸς ὅπερ ὁ ἅγιος ἀπεκρίθη δεῖν αὐτοὺς δέχεσθαι, οὐκ ὡς ἔτυχε δὲ, ἀλλὰ ἐξετάζοντας, εἰ ἀληθῶς μετανοοῦσιν· ἤγουν εἰ ἀπίστανται τῶν οἰκειῶν δογμάτων, καὶ ἐπιδείκνυνται καρποὺς μετανοίας.

ARIST. Αἰρετικῶς τῷ τέλει μετανοῶν δεκτοί· μετ' ἐπικρίτως.

Τὴν ἐν τῷ τέλει τοῦ βίου ἐλθόντα αἰρετικὸν, καὶ μετανοοῦντα, οὐκ ἀκρίτως καὶ ἀδυσανίστως δέχεσθαι χρὴ, ἀλλὰ δοκιμάζειν τὴν μετάνοιαν αὐτοῦ, εἰ ἀληθὴς ἐστὶ, καὶ εἰ τοὺς καρποὺς ἔχει μαρτυροῦντας τῇ πρὸς τὸ σωθῆναι σπουδῇ· τί γάρ; Ὅτι θριαμβεύει αὐτοῦ τὴν αἵρεσιν, τὰς ἀμαρτίας αὐτοῦ μετὰ δακρύων καὶ συντετριμμένης καρδίας ἐξαγορεύει, ἐλεημοσύνας ποιεῖ, καὶ ἄλλα τοιαῦτα σωτηριῶδη ἐνδείκνυνται.

CANON Γ.

Τῶν κανονικῶν τὰς πορνείας εἰς γάμον μὴ καταλογίζεσθαι, ἀλλὰ παντὶ ἐρώπῳ διασπῆν αὐτῶν τὴν συνάφειν. Τοῦτο γὰρ καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ πρὸς ἀσφάλειαν λυσιτελεῖ, καὶ τοῖς αἰρετικῶν οὐ δώσει καθ' ἡμῶν λαθὴν, ὡς διὰ τὴν τοῦ ἀμαρτάνειν ἄδειαν ἐπισημασμένων πρὸς αὐτούς.

BALS. Κανονικοὺς τοὺς ἐν τῷ κανόνι ἐξεταζομένους· φησὶν, ἤγουν κληρικοὺς, μοναχοὺς, μοναστριας, καὶ τὰς παρθενίαν ἐπαγγελιασμένας. Εἰ γοῦν τις ἐκ τούτων πορνύσει, οὐ παραχωρηθήσεται καὶ ἐφεξῆς ἀμαρτάνειν. Εἰκόσ γὰρ ἦν τὸν ἡμαρτηρότα κανονικὸν τῆς Ἰερουσάλης ἐκπεσόντα διὰ τὴν πορνείαν λέγειν ὅτι Ἐπεὶ τῆς ἀξίας ἐκπέπτωκα, καὶ ἀπολαύσω τῆς ἡδονῆς· καὶ ἔστω μοι ἡ γυνὴ μεθ' ἧς ἡμαρτον εἰς συμβίωσιν γαμικὴν. Ὅτι καὶ ὁ νόμος φησὶν ἐν βίβλῳ κη', τίτω δ', κεφαλαίῳ ις'. Ὁ πρὸς τὴν ἐλευθέραν μὴ ποιησαμένην πόρον ἐκ τοῦ βίου σώματος ἔχων συνήθειαν, οὐ παλλακὴν, ἀλλὰ γαμητὴν αὐτὴν ἔχειν δοκεῖ. Τοῦτο οὖν, φησὶ, παραχωρεῖσθαι οὐ χρὴ, ἀλλ' ἐκ παντὸς διασπῆσθαι τὴν συνάφειαν αὐτῶν, καὶ χωρῖζεσθαι ἀπ' ἀλλήλων· ὅτι τε τὰ τοῦ νόμου εἰς λαϊκοὺς χώραν ἔχουσι, καὶ

τι τῆ Ἐκκλησίᾳ λυσιτελεῖ· ἐστίν. Εἰ γὰρ αὐτοὶ τῆς ἁ
 ἰπιθυμίας ἀποξενωθῶσιν, οὐδὲ ἕτεροι τολμήσουσι
 τοιοῦτόν τι, ὡς μὴ παραχωροῦμενοι ἁμαρτάνειν
 μετὰ τὴν ἀναίρεσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς τιμῆς.
 Ἄλλὰ καὶ τοῖς αἵρετικοῖς οὐ δοθήσεται ἀφορμὴ
 καθ' ἡμῶν εἰς τὸ λέγειν ὅτι διὰ τοῦτο μετὰ τὴν
 πορνείαν παραχωροῦνται οἱ πορνεύοντες ἁμαρτάνειν,
 ἵνα καὶ οἱ ἐξ ἐτέρων θρησκειῶν διὰ τὴν ἡδονὴν
 τοῦ σώματος ἐπισπῶνται καὶ ἐπισύρνωται πρὸς τὰ
 ἡμέτερα. Καὶ τοῦτο μὲν θεματίζεται καλῶς ὅσον
 εἰς τοὺς κληρικούς. Εἰς δὲ τὰς μοναστίας καὶ τὰς
 παρθένους, καὶ τοὺς μοναχοὺς τοὺς μὴ ἱερωμένους,
 ἐπὶ ἀφαίρεσις τιμῆς οὐκ ἐπάγεται, μᾶλλον εἰποι
 τις δικαιολογεῖσθαι τούτους, τὰ τοῦ καταστρωθέντος
 ἀνωθεν νόμου καὶ εἰς ἐκτροπὴν τοῦ λόγου αὐτῶν
 ὀρισθῆναι τὰ τοῦ παρόντος κανόνος. Περὶ δὲ πορ-
 νείας μοναχῶν καὶ παρθένων ἀναταθειμένων τῷ
 Θεῷ ἀνάγκη συνόδου ἕκτης κανόνα τέταρτον, τοῦ
 ἁγίου Βασιλείου κανόνα ιγ', κ', ε', καὶ βιβλίου δ'
 τῶν Βασιλικῶν τίτλον α', κεφ. ε', ὅπερ κατεστρώθη
 εἰς λ' κεφάλαιον τοῦ θ' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος· ἀνάγκη καὶ κεφ. οη' τοῦ λζ' τίτλου ε'
 βιβλίου.

ZONAR. Κανονικούς τοὺς ἐν τῷ κανόνι ἐξεταζο-
 μένους φησὶν, ἦγουν κληρικούς, καὶ μοναχοὺς, καὶ
 μοναστίας, καὶ τὰς παρθένους ἐπαγγειλαμένας
 κόρας, κατὰ τὸν σ' καὶ μδ' κανόνα τῆς ἐν Καρθα-
 γίνῃ συνόδου. Εἰ γοῦν τοιοῦτός τις πορνεύσει, οὐκ
 ἐθήσεται συμφερεσθαι τῇ μεθ' ἧς ἡμαρτεν, ὡς
 τίχα γάμου τῆς ἀθέτου μίξιως λογισθεῖσης. Εἰκὸς
 γὰρ τὸν κληρικὸν τῆς ἱερωσύνης διὰ τὴν ἁμαρτίαν
 ἐκπεσόντα εἰπεῖν ὅτι Ἐπεὶ τῆς ἀξίας ἦδη ἐκπέπτω-
 κη, κἀν ἀπολαύσω τῆς ἡδονῆς· καὶ ἔστω μοι ἡ
 γυνὴ μεθ' ἧς ἡμαρτεν εἰς συμβίωσιν γαμικὴν. Τοῦ-
 το οὖν, φησὶ, παραχωρεῖσθαι οὐ χρὴ, ἀλλ' ἐκ παν-
 τὸς διασπᾶσθαι τὴν συνάφειαν αὐτῶν, καὶ χωρί-
 ζεσθαι ἀπ' ἀλλήλων τοὺς τοιοῦτους. Τοῦτο γὰρ καὶ
 τῇ Ἐκκλησίᾳ λυσιτελεῖ, ἀποκοπτομένων καὶ τῶν
 λοιπῶν μὴ τοιαῦτα τολμᾶν. Λογίζονται γὰρ ὅτι
 Οὐδὲν ἔσται ἡμῖν ὄφελος, κἀν ἀμάρτωμεν, μὴ πα-
 ραχωροῦμενοι, κἀν τῆς τιμῆς ἐκπέσωμεν, συμ-
 βεσθῶν τῇ γυναικὶ ἢ συνεφθάρμεν· καὶ οἱ αἵρετικοὶ
 οὐκ ἔξουσι λαθῆν καθ' ἡμῶν λέγειν ὅτι διὰ τοῦτο
 παραχωροῦσι τοῖς ἁμαρτάνουσιν συζῆν ταῖς γυναῖξιν
 μεθ' ὧν ἡμαρτεν, καὶ ὡς γαμεταί· κεχρησθαι αὐ-
 ταῖς δόξασιν ἀδελφῶν αὐτοῖς· ἵνα οὕτως ἐπισπῶνται
 τινεὶ τῶν ἐξ ἐτέρας θρησκείας, ἦγουν ὀπισθώρων,
 ἐφέλκωνται, ὡς ἴωντες ἐμμένειν τῇ ἁμαρτίᾳ, καὶ
 μὴ λύοντες τοὺς ἀθέτους γάμους, ὧν προηγῆσατο
 πορνεία.

ARIST. Ἡ κανονική, εἴ που καὶ ζεύγνυται,
 διαζεύγνυται.

Ἡ παρθένια ὁμολογήσασα καὶ ἀποταξαμένη τῷ
 γάμῳ, καὶ τὸν ἐν ἁγιασμῷ προτιμήσασα βίον, εἰ
 τὰς ὁμολογίας αὐτῆς ἀθετήσασα ἡδοναῖς ἀκολάστοις
 ἐαυτὴν ἐκδῶ, καὶ νόμῳ δῆθεν γάμου ἀνδρὶ συναφθῆ,
 οὐ γάμο· τοῦτο κριθήσεται, ἀλλὰ πορνεία· ἡ μὲν-
 λων, κατὰ τὸν ὀκτωκαιδέκατον κανόνα τούτου δὲ

enim a libidine alienati fuerint, nec alii audebunt
 tale quid facere, ut quibus non sit peccare permis-
 sum post ecclesiasticæ dignitatis ademptionem.
 Sed hæreticis quoque non dabitur adversus nos
 ansa, ut dicant, quod propterea post fornicationem
 permittitur fornicatoribus peccare, ut ab aliis
 scetis propter corporis voluptatem ad nostra attra-
 hantur et alliriantur. Et hæc quidem facti species
 recte ponitur, quod ad clericos attinet. Quod ad
 monachos autem, et virgines, et monachos sacris
 ordinibus non initiatos attinet, quoniam eis hono-
 ris ablatio non inducitur, et ens dixerit quispiam
 legem superius positam magis posse pro se addu-
 cere, et ad evertendam eorum rationem præsentem
 canonem constitui. De monachorum autem forni-
 catione, et virginum Deo dedicatarum, lege syn-
 sextæ can. 4, sancti Basilii can. 18, 20, 60 et l. iv
 Basilic. tit. pr. cap. 5, quod positum est in cap. 33
 noni tit. præsentis operis. Lege et cap. 78 tit. 37
 lib. ix.

ZONAR. Canonicos eos, qui in canone recensentur,
 nominat, clericos nimirum, monachos et mo-
 nachas, et virginitatem professas puellas, ut ha-
 betur sexto et quadragesimo quarto canone synodi
 Carthaginensis. Si quis igitur ejusmodi fornicatus
 fuerit, haud permittetur cum ea cum qua peccavit,
 corrumpi, quasi forte illicita commisitio nuptiarum
 instar existimetur. Probabile 58 namque est cle-
 ricum, qui sacri ordinis dignitate ob admissam
 culpam exciderat, dixisse, Quandoquidem sacro
 ordine motus sum, fruar saltem voluptate, et sit
 mihi mulier hæc, cum qua peccavi, matrimonii
 societate conjuncta. Hoc ergo, inquit, permittere
 haud oportet, sed illorum societatem penitus diri-
 mēre, atque ab invicem ejusmodi segregare. Hoc
 siquidem et Ecclesiæ utile fuerit, dum alii quoque,
 ne ejusmodi audeant, reprimentur. Ita namque
 cogitabant, Nihil nobis proderit, etiamsi peccemus,
 siquidem cum ea muliere, cum qua corrupti sum-
 mus, quamvis honore exciderimus, ætatem agere
 haud liceat: nec habebunt hæretici ansam contra
 nos dicendi, nos ea de causa delinquentibus per-
 mittere, ut cum iis mulieribus vivant, quibuscum
 peccaverunt, easque uxorum loco retinendi facultatem
 ipsis dare, ut hac ratione aliquos ex iis, qui
 diversæ religioni addicti sunt, attrahant; hoc est,
 subducant, alliriant; quippe illis in peccato degere
 permittentes, nec illegitimas nuptias, quas fornicatio
 præcessit, solventes.

ARIST. Canonica, si matrimonio juncta fuerit,
 disjungitur.

Quæ virginitatem professæ est, et matrimonio
 renuntiavit, et vitam in sanctimonia actam prætulit,
 si professiones suas vilipendens, libidinosis se de-
 derit voluptatibus, et matrimonii nimirum lege
 viro conjuncta fuerit, istud matrimonium non ju-
 dicabitur, sed fornicatio: aut volius secundum

magnum Basilii canonem, adulterium. Propterea itaque eorum conjunctio omni modo distrahetur.

CANON VII.

Masculorum et animalium initores, et homicidæ, et venefici, et adulteri, et idololatræ, eadem condemnatione digni habentur. Quare, quam in aliis habes formam, in istis quoque serva. Eos autem, qui triginta annos propter immunditiam pœnitentiam egerunt, quam ex ignorantia fecerunt, nos quidem nec eos esse recipiendos dubitare oportebat. Nam et ignorantia eos venia dignos facit, et spontanea confessio, et tanta temporis diuturnitas: fere enim tota hominis ætate Satanae traditi sunt: ubi discunt non se turpiter gerere. Quamobrem jube eos absque dilatione suscipi, maxime si lacrymas habeant, quæ tuam clementiam moveant, et vitam misericordia dignam ostendant.

BALS. Alii sancti Patris canones sic definiunt, quomodo et quot annis puniri debeant, qui in præsentis can. comprehenduntur. Præsens autem canon, etiam dicit eos eadem condemnatione dignos, non tamen de pœnarum generibus intelligendus est: alio enim et alio modo puniuntur: et clarum, quod ipsorum condemnationem in formam, quæ consecuta est, distulit. Eos autem eadem condemnatione dignos esse habitos dictum est, quod omnes quatuor pœnarum locis subjiciantur, et ea in re similiter puniantur. Quoniam autem nonnulli qui incestum per ignorantiam commiserunt (hæc est enim immunditia, quæ in canone comprehenditur, et non reliqua peccata, ut quæ nec sua natura possint per ignorantiam committi), cum triginta annis pœnitentiam egissent, admitti volebant, dicit sanctus exinde eos esse recipiendos, probabiles quoque causas afferens. Debes autem idololatræ hic intelligere præstigiatores; Christiani enim, qui idolis sua sponte sacrificaverunt, debent tota vita pœnitentiam agere. Illi autem dicuntur traditi esse Satanae, qui a Christianorum communione separantur. Qui tanto ergo tempore separati fuere, Satanae veluti traditi sunt.

ZONAR. Qui masculos mutasve bestias inveniunt, et 59 adulteri, quindecim annorum multa puniuntur; voluntarii autem homicidæ, et venefici, viginti. Idololatræ porro non eos dicit, qui idolis

Guill. Beveregii notæ.

(5) Ἀρρηνοφθόροι. Scholium in codice Ambrasiensi, Οἱ μὲν ἀρρηνοφθόροι καὶ ζωοφθόροι καὶ μοιχοὶ τῇ πεντεκαιδεκάτῃ ὑποπίπτουσιν, οἱ δὲ φονεῖς καὶ φαρμακοὶ τῇ εἰκοστῇ. Εἰδωλόατρας δὲ οἱ μὲν λέγουσιν αὐτὸν τοὺς γόητας καὶ τοὺς μάντις, τὸν τρόπον τινὰ καὶ αὐτοὶ εἰδωλόατροῦσιν, ἐπικλητικῶς χωρῶν δαιμονίων, ἐπεὶ οἱ μὲν ἀπ' ἀρχῆς εἰδωλόατραί, μετανοοῦντες καὶ βαπτιζόμενοι, αὐτίκα δεκτοὶ εἰσὶν· οἱ δὲ τὸν Χριστὸν ἀδιάστως ἀρνῆσάμενοι καὶ εἰδωλόατρῆσαντες ἐν ὅλῃ τῇ αὐτῶν ζωῇ προσκλαίειν ὀφείλουσιν. Masculorum et animalium

Α τοῦ μεγάλου Βασιλείου, μοιχεία. Διὰ τοῦτο τοῦν παντὶ τρόπῳ καὶ διασπασθῆσεται αὐτῶν ἡ συνάφεια.

KANON 7.

Ἀρρηνοφθόροι (5) καὶ ζωοφθόροι, καὶ φονεῖς, καὶ φαρμακοὶ, καὶ μοιχοὶ, καὶ εἰδωλόατραί τῆς αὐτῆς καταδικῆς εἰσὶν ἡξιωμένοι. Ὅστε ὅν ἔχεις ἐπὶ τῶν ἄλλων τύπον, καὶ ἐπὶ τούτων φύλαξον. Τοὺς δὲ ἐν τριάκοντα ἔτεσι μετανοήσαντας ἐπὶ τῇ ἀκαθαρσίᾳ, ἣν ἐν ἀγνοίᾳ ἐπραξαν, οὐκ ἀφιβάλλειν ἡμᾶς προσῆκεν εἰς τὸ παραδέξασθαι. Ἡ τε γὰρ ἀγνοία συγγνώμης ἀξίους αὐτοὺς ποιεῖ, καὶ τὸ ἐκούσιον τῆς ἐξαγορεύσεως, καὶ ἡ παράσις ἐν τοσοῦτῳ χρόνῳ γενομένη· σχεδὸν γὰρ ὅλην γενεὰν ἀνθρώπου παρεδόθησαν τῷ Σατανᾷ· ἵνα παιδευθῶσι μὴ ἀσχημονεῖν. Ὅστε κλέυσον αὐτοὺς ἀνυπερβέντω; δεχθῆναι, μάλιστα εἰ καὶ δάκρυα ἔχουσι δυσωποῦντά σου τὴν εὐσπλαγγίαν, καὶ βίον ἐπιδείκνυνται ἀξίον συμπάθειας.

BALS. Ἐτεροὶ κανόνες τοῦ ἀγίου Πατρὸς διορίζονται, ὅπως καὶ ἐπὶ πόσοις ἔτεσιν ὀφείλουσιν ἐπιτιμᾶσθαι οἱ ἐν τῷ παρόντι κανόνι περιεχόμενοι. Ὁ δὲ παρὼν κανὼν, εἰ καὶ φησὶ τοὺτους τῆς αὐτῆς καταδικῆς ἀξιοῦσθαι, ἀλλ' οὐ πρὸς τὰ εἶδη τῶν ἐπιτιμίων ἐξεφωνήθη· ἄλλω; γὰρ καὶ ἄλλως θεραπεύονται· καὶ ὅλην δὲ καὶ τὴν καταδικῆν αὐτῶν εἰς τὸν παρακολουθήσαντα τύπον ἀνήρτησε. Τὸ δὲ τῆς αὐτῆς καταδικῆς τοὺτους ἀξιοῦσθαι ἐβρέθη, διὰ τὸ πάντας ὑποκείσθαι τοῖς τέταρσι τόποις τῶν ἐπιτιμίων, καὶ κατὰ τοῦτο ὁμοίως κολάζεσθαι. Ἐπεὶ δὲ καὶ τινες ἐν ἀγνοίᾳ τομήσαντες αἰμομιξίαν, (αὕτη γὰρ ἐστὶν ἡ ἐν τῷ κανόνι περιεχομένη ἀκαθαρσία, καὶ οὐχὶ τὰ λοιπὰ ἀμαρτήματα, ὡς μηδὲ πεφυκότα κατὰ ἀγνοίαν γίνεσθαι), ἐπὶ τριάκοντα χρόνοις μετανοήσαντες, ἠθέλον παραδεχθῆναι, φησὶν ὁ ἅγιος ἀπεντεῦθεν αὐτοὺς δίχεσθαι, ἐπάγων καὶ αἰτίας εὐλόγους. Εἰδωλόατρας δὲ ὀφείλει νοεῖν ἐνταῦθα τοὺς γόητας. Οἱ γὰρ τοῖς εἰδώλοις ἐκοντὶ θύσαντες Χριστιανοὶ διὰ βίου μετανοεῖν ὀφείλουσιν· ἐκείνοι δὲ λέγονται παραδοθῆναι τῷ Σατανᾷ, οἱ χωριζόμενοι ἀπὸ τῆς κοινωνίας τῶν πιστῶν. Οἱ γοῦν ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ἀφορισθέντες ὡσανεὶ τῷ Σατανᾷ παρεδόθησαν.

ZONAR. Οἱ μὲν ἀρρηνοφθόροι καὶ ζωοφθόροι καὶ μοιχοὶ ἐπὶ πεντεκαίδεκα χρόνους ἐπιτιμῶνται· οἱ δὲ γε ἐκούσιοι φονεῖς καὶ οἱ φαρμακοὶ ἐπὶ εἰκοσαετῶν. Εἰδωλόατρας δὲ, οὐ τοὺς εἰδώλους θύοντας

initores et adulteri quindecim annorum spatio substernuntur: homicidæ autem et venefici annis viginti. Idololatræ autem eum dicere opinor præstigiatores et divinatores; si quidem et ipsi aliquo modo idololatræ sunt, dæmoniorum appellationibus utentes; quoniam qui ab initio idololatræ fuerunt, pœnitentiæ ducti et baptisati, protinus recipiendi sunt: qui autem Christum sine violentia abnegaverunt, et idololatræ facti sunt, tota ipsorum vita lugere debent.

λέγει. Ἡ γὰρ ἀρχῆθεν ἦσαν τὰ εἰδωλα σέβοντες, καὶ προσελθόντες τῇ πίστει καὶ βαπτισθέντες, εὐθὺς τοῖς πιστοῖς συναριθμοῦνται, καὶ τῶν ἀγισμάτων μετέχουσιν· ἢ Χριστιανοὶ ὄντες, εἰδώλους ἔθυσαν, καὶ διὰ βίου μετανοεῖν ὀφείλουσιν. Οὐ περὶ τοιούτων οὖν εἰδωλολατρῶν ἔοικε λέγειν ὁ ἅγιος, ἀλλὰ τοὺς γόητας καὶ τοὺς τὰ περίεργα ποιοῦντας εἰδωλολάτρας ἐκάλεσεν· ὡς ἐπικλήσεις δαιμόνων ποιοῦμένους ἐν ταῖς γοητείαις, καὶ ἐξ ἐκείνων ζῆτοῦντας ἐπικουρίαν, κἀντεῦθεν δοκούντας τιμῆν καὶ θαρραπεύειν αὐτούς. Εἰπὼν δὲ οὗτος τῆς αὐτῆς καταδικῆς εἰσὶν ἡξιωμένοι, οὐ τούτο λέγει, ὅτι Ἰσαριθμοῖς ἐπιτιμῶνται ἐνιαυτοῖς, ἀλλ' ὅτι πολυτελεῖ ἐπιτιμίῳ ὑπόκεινται, ἕκαστος δὲ κατὰ τοὺς ἰδίους ἔθρους. Ὅσοι δὲ ἐπὶ τριάκοντα ἔτεσι μετενόησαν ἐφ' ἣ ἔπραξαν ἀκαθαρσίᾳ ἐν ἀγνοίᾳ (ἀγνοῶν γὰρ τις τυχὸν συγγενεῖ ἐμίγη μὴ εἰδῶς τὴν συγγένειαν, ἢ γυναικί τινι, μὴ εἰδῶς ὅτι καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐχρήσατο ἐκείνῃ), τοὺς τοιούτους οὐδὲ ἀμφιβάλλειν ἐχρήν, φησὶν, εἰς τὸ παραδέξασθαι, πολλὰ ἔχοντας δίκαια εἰς τὸ συγγνωμονηθῆναι, τὴν ἀγνοίαν, τὸ ἐκούσιον τῆς ἐξαγορεύσεως (ἀγνοούμενον γὰρ τὸ ἀμάρτημα ἐκόντες ἐξωμολογήσαντο)· καὶ τὴν τοῦ χρόνου παράτασιν. Σχεδὸν γὰρ ὅλην γενεάν ἀνθρώπου παρεδόθησαν τῷ Σατανᾷ, ἵνα παιδευθῶσι μὴ ἀσχημονεῖν. Διὰ ταῦτα τοίνυν δεκτοὺς ἡγεῖσθαι αὐτούς.

A sacrificant. Nam vel inde ab initio idolorum cultui fuere addicti, atque ad fidem accedentes, et baptismo expiati, confestim cum fidelibus adnumerantur, sacrisque mysteriis communicant; vel cum Christiani essent, idolis immolavere, ac per integram vitam poenitentiam agere debent. Nequaquam igitur de ejusmodi idololatriis sanctus hic loqui videtur: sed praestigiatōres, ac ejusmodi inanitatibus curam impendentes, idololatrias nominavit: quippe qui daemonum invocationes adhibent ad praestigias, tum ex iis auxilium petunt, ac proinde venerantium ipsos et colentium quendam speciem praebent. Cum vero eadem condemnatione dignos habendos esse ait, non ita intelligendus est, quasi aequali annorum numero puniantur, sed quia plurimum annorum multae sint obnoxii, singuli tamen juxta proprios terminos. Qui vero triginta annis ob impuritatem, quam ignorantes admisserunt, in poenitentia versati sunt (aliquis enim forte per ignorationem cum cognata rem habuit, ignorans cognationem, aut cum alia muliere, cum patrem quoque suum illi usum fuisse ignoraret), de ejusmodi, inquit, ne dubitandum est quidem, quin admittantur, cum multas habeant excusationes, ob quas eis venia concedi possit: ignorationem nimirum, spontaneam confessionem (ignotum namque crimen sponte confessi sunt) ac temporis diuturnitatem. Tota namque fere hominis aetate Satanæ traditi sunt, ut a turpibus abstinere discant. Ob

hac igitur facile ipsos admittendos esse arbitrat.

Οὐκ ἄκαιρον δὲ καὶ τι παρεῖναι τῷ λόγῳ, καὶ λῦσαι ἀμφιβαλλόμενον τί τισιν· ὁ μέγας Ἀπόστολος Κορινθίοις ἐπιστάλλων, καὶ περὶ τοῦ πορνευκώτος εἰς τὴν ἰδίαν μητροῖαν γράφων· *Παράδοτε αὐτόν, φησὶ, τῷ Σατανᾷ, ἵνα τὸ πνεῦμα σωθῇ*. Τινὲς μὲν οὖν δαίμονι κάτοχον γενέσθαι τὸν πορνεύσαντα λέγουσι, τινὲς δὲ νόσου μάστιγι ἐκδοθῆναι· καί τοι ἐξ αὐτῶν τῶν πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολῶν λυομένου τοῦ ἀμφιβάλλου, καὶ δηλουμένου ὅτι τὸ παραδοθῆναι τῷ Σατανᾷ ἀφορισθῆναι ἐστι, καὶ τῆς τῶν πιστῶν μερίδο; ἐκκηρυχθῆναι. Ἐν μὲν γὰρ τῇ πρώτῃ, *ἔνοια καὶ παραδοθῆναι τῷ Σατανᾷ τὸν ἀμαρτήσαντα καταδικάσει, φησὶ· Καὶ ὑμεῖς περυσυωμένοι ἐστέ, καὶ οὐχὶ μᾶλλον ἐπειθήσατε, ἵνα ἐξαρθῇ ἐξ ὑμῶν ὁ τὸ ἔργον τοῦτο ποιήσας*. Τὸ δὲ, *ἐξαρθῇ ἐξ ὑμῶν, τί ἄλλο ἐστὶν ἢ ὅτι, ἵνα ἐκκοπῆ καὶ ἀλλοτριωθῇ ἀφ' ὑμῶν*; Ἐκκόπεται δὲ ὁ ἀφορισθεὶς καὶ μὴ τῇ τῶν πιστῶν συνενούμενος μορῶ. Ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ Ἐπιστολῇ φησὶ· *Κυρώσατε εἰς αὐτόν ἀγάπην*. Πῶς οὖν πρὸς τὸν δαιμονιζόμενον ἐμελλον κυρῶσαι ἀγάπην· ἢ πρὸς τὸν πάθει λέπρα; ἢ τινὲς τοσούτω ταλαίπωρῶμενον; Ἐλεείσθαι γὰρ μᾶλλον ὀφείλειν ὁ οὕτω πάσχων, οὐχὶ μισεῖσθαι. Ἀλλὰ τοῦτο ἔλεγε πάντως, ὅτι Ὅν ἀπεστράφητε διὰ τὸ ἀμάρτημα, καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἡλλοτριώσατε, δεξασθε πάλιν, ἵνα μὴ τῇ περισσοτέρᾳ λύπῃ καταποθῆ. Καὶ ἐρμηνεύει, ὡς γούν εἴρηται, αὐτὸς ἑαυτὸν ὁ Ἀπόστολος, καὶ σαφηνίζει. Εἰ δὲ τις φιλοεικότερον ἀνθίσταται, πεισάτω τοῦτον ὁ σοφὸς οὗτος καὶ μέγας

C Non alienum autem erit quiddam etiam hic interserere orationi, ac certam quorundam quaestionem solvere: magnus Apostolus ad Corinthios scribens, et de eo, qui cum noverca fornicatus fuerat disserens: *Tradite, inquit, ipsum Satanæ, ut spiritus salvus fiat* 1. Quidam igitur dæmonis potestati obnoxium fornicarium factum fuisse dicunt; quidam vero morbi flagello traditum. Cæterum ex ipsismet ad Corinthios Epistolis solvitur dubitatio, et declaratur, quod tradi Satanæ, est segregari et a cœtu fidelium abdicari. In priori namque ubi etiam eum qui deliquerat Satanæ tradendum iudicavit, *Et vos, inquit, inflati estis, et non magis luctum habuistis, ut tollatur ex vobis, qui hoc opus fecit* 2. Illud utique, *tollatur*, quid aliud significat, quam ut excidatur, alienusque habeatur a vobis? Exciditur vero quicumque segregatur, nec in numero fidelium recensetur. In secunda vero Epistola hæc habet, *Conservate erga ipsum charitatem* 3. Qui igitur charitatem erga vexatum a dæmone conservaturi fuissent: vel erga illum qui lepra, vel ejusmodi alio morbo premeretur? Etenim misereci potius sic affecti, quam illum odisse par est. Sed hoc plane significavit, ut quem scilicet aversati estis ob noxam, et extra Ecclesiam ejecistis, admittatis iterum, ne a nimio dolore absorbeat. Ergo, ut dictum est, ipse se Apostolus explicat, ac declarat. Quod si quis contentiosius repugnet, flecti se patiat ab hoc sapienti et magno Patre,

1 I Cor. v, 5. 2 Ibid. 2. 3 II Cor. ii, 8.

animadvertens quomodo hic verbis illis, Satanæ traditus est, usus fuerit : segregationem ac relegationem a cœtu fidelium Satanæ traditionem nominans. Qui enim a fidelium consortio exclusus est, non amplius **60** sancti Spiritus gratiam penes seipsum habet, verum illa spoliatus est. Qui vero ab hac gratia excidit, Satanæ traditur. Ubi namque illum divina gratia nudatum inimicus offenderit, ipsum invadit, eique deinceps dominatur. Quod eodem etiam modo Joannes Chrysostomus, in commentariis in Epistolam ad Timotheum, interpretatus est.

ARIST. Masculorum, animaliumque corruptores, et mœchos post annos quindecim ; homicidæ, venofici, ac idololatræ post viginti, juxta antiquam formam suscipiuntur. *Perspicuus.*

CANON VIII.

Qui ob iracundiam securi adversus uxorem suam usus est, est homicida. Recte autem admonuisti, et uti tuam sapientiam decuit, ut furius de his dicerem, propterea quod multa in voluntariis et involuntariis discrimina. Est enim involuntarium omnino, et longe a consilio ejus qui incepit, remotum, dum lapis jacitur in canem aut arborem, hominem attingere. Propositum enim fuit bestiam propulsare aut fructum excutere : sed ictum fortuito subiti qui transiens occurrit, quare hoc involuntarium est. Et illud quoque involuntarium est, si quis volens aliquem castigare, loro vel virga non dura eum percutiat, moriatur autem qui percussus est. Propositum enim hic consideratur, quia peccantem corrigere voluit, non interimere. Recensetur et illud inter involuntaria, eum quis in pugna aliquem ligno vel manu repellens, non parce in præcipuas partes ictum torquet, ut eum lædat, non ut omnino interficiat. Sed hoc quidem accedit ad voluntarium. Qui enim ejusmodi ins rumento ad se defendendum usus est, vel qui non parce ictum inflixit, liquet eum ideo homini non pepercisse, quod ira victus fuerit. Sic et qui gravi ligno, et qui lapide majore, quam pro viribus humanis, usus est, in involuntariis numeratur, ut qui aliud voluerit, aliud fecerit. Nam præ ira ictum talem intulit, ut etiam percussum interficeret ; quamquam forte in animo habebat eum conterere, non autem omnino interimere. Qui autem ense vel quavis re simili usus est, nullam habet excusationem : et maxime, qui securim jaculatus est. Manifestum est enim illum manu non percussisse, ita ut ictum ad arbitrium moderari posset : sed jaculatus est, ita ut et gravitate ferri et acie et motu e longinquo, ictus necessario lethalis fieret. Rursus autem omnino est voluntarium, ac nullam habens dubitationem, quod sit a latronibus, et in bellis incursionibus. Hi enim propter pecunias interimunt, caventes ne convincantur : et qui in bellis ad cædem feruntur, his nec terrere, nec castigare, sed adversarios interficere aperte propositum est. Atque etiamsi quis propter aliquam aliam causam curiosum pharmacum miscuerit, et inter-

Α Πατήρ προσσχόντα, όπως έχρησαστο ἐνταῦθα τῷ Παρεδόθη τῷ Σατανᾷ, τὸν ἀφορισμὸν καὶ τὴν ἐκπτώσιν τῆς κατὰ τῶν πιστῶν ξυναυλίας παραδόσιν πρὸς τὸν Σατανᾶν ὀνομάσας. Ὁ γὰρ ἐκκίπεις τῆς μοίρας τῶν πιστῶν οὐκ εἶναι τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος χάριν ἔχει παρ' ἐαυτοῦ, ἀλλ' ἀπ' ἄγρυμνοῦται ταύτη· ἐκπεπωκῶς παραδίδοται τῷ Σατανᾷ Γυμνὸν γὰρ τῆς θείας χάριτος αὐτὸν εὐρὼν ὁ ἐχθρὸς, παραλαμβάνει αὐτὸν, καὶ κυριεύει λοιπὸν αὐτοῦ. Καὶ ὁ χρυσὸς δὲ τὴν γλῶτταν Ἰωάννης, ἐξέρχόμενος τὴν πρὸς Τιμόθεον Ἐπιστολήν, οὕτως ἠρμήνευσε τοῦτο. **ΑΡΙΣΤ.** Ἀβρονοφθόρους, καὶ ζωοφθόρους, καὶ μοιχοὺς, πεντεκαίδεκαετί· καὶ φονεῖ, καὶ φαρμακοὺς, καὶ εἰδωλολάτραις, εἰκοσαετία, κατὰ τὸν πάλαι τύπον, εἰσδέξεται. *Συμφής.*

B

CANON H'.

Ὁ ἀξίτην παρὰ τὸν θυμὸν κατὰ τῆς ἐαυτοῦ γαμετῆς χρησάμενος φονεὺς ἐστίν. Καλῶς δὲ με ὑπέμνησας καὶ ἀξίως τῆς σεαυτοῦ συνέσεως εἰπεῖν περὶ τούτων πλατύτερον δίδοι πολλὰ ἐν τοῖς ἐκούσις καὶ ἀκούσις διαφοραί. Ἀκούσιον μὲν γὰρ ἐστὶ παντελῶς καὶ πῶρῳ τοῦ κατάρξαντος τὸ ἀκοντίσαντα λίθον ἐπὶ κύνα ἢ δένδρον, ἀνθρώπου τυχεῖν. Ἡ μὲν γὰρ ὀρμηὴ ἦν τὸ θηρίον ἀμύνασθαι, ἢ τὸν καρπὸν κατασεῖσαι· ὑπέβη δὲ αὐτομάτως τῇ πληγῇ κατὰ πάροδον ὁ παραπεσών· ὥστε τὸ τοιοῦτον ἀκούσιον. Ἀκούσιον μέντοι καὶ εἰ τις βουλόμενος ἐπιστρέψαι τινα, ἱμάντι ἢ βάρβδι μὴ σκληρῇ τύπτει, ἀποθνήσκει δὲ ὁ τυπτόμενος. Ἡ γὰρ πρόθεσις ἐνταῦθα σκοπεῖται, ὅτι βελτιῶσαι ἠεούλετο τὸν ἀμαρτάνοντα, οὐκ ἀνελεῖν. Ἐν τοῖς ἀκούσις ἐστὶ κάκεινο, τὸ ἀμυνομένον τινα ἐν μάχῃ ξύλω ἢ χειρὶ, ἀφειδῶς ἐπὶ τὰ καίρια τὴν πληγὴν ἐνεγκεῖν, ὥστε κακῶσαι αὐτὸν, οὐχ ὥστε παντελῶς ἀνελεῖν. Ἀλλὰ τοῦτο ἤδη προσεγγίζει τῷ ἐκούσι. Ὁ γὰρ τοσοῦτον χρησάμενος ὀργάνῳ πρὸς ἄμυναν, ἢ ὁ μὴ πεφεισμένως τὴν πληγὴν ἐπαγαγών, δηλὸς ἐστίν, ὡς τὸ κεκρατῆσθαι ὑπὸ τοῦ πάθους, ἀφειδῶν τοῦ ἀνθρώπου. Ὁμοίως καὶ ὁ ξύλω βαρεῖ, καὶ ὁ λίθῳ μεῖζονι τῆς δυνάμεως τῆς ἀνθρωπίνης χρησάμενος, τοῖς ἀκούσις ἐναριθμεῖται, ἄλλο μὲν τι προσλόμενος, ἄλλο δὲ τι ποιήσας. Ὑπὸ γὰρ τοῦ θυμοῦ τοιαύτην ἤνεγκε τὴν πληγὴν, ὥστε ἀνελεῖν τὸν πληγθέντα· καίτοι ἡ σπουδὴ ἦν αὐτῷ συντρέψαι τυχόν, οὐχὶ δὲ καὶ παντελῶς θανατώσασαι. Ὁ μὲντοι εἶπει χρησάμενος, ἢ ὅτινι οὖν τοιοῦτον, οὐδέμιαν ἔχει παραίτησιν καὶ μάλιστα ὁ τὴν ἀξίτην ἀκοντίσας. Καὶ γὰρ οὐδὲ ἀπὸ χειρὸς φαίνεται πῆξας, ὥστε τὸ μέτρον τῆς πληγῆς ἐπ' αὐτῷ εἶναι, ἀλλ' ἠκόντισεν, ὥστε καὶ τῷ βάρει τοῦ σιδήρου, καὶ τῇ ἀκμῇ, καὶ τῇ διὰ πλείστου φορᾷ, ἀλεθρίαν ἀναγκάσις τὴν πληγὴν γενέσθαι. Ἐκούσιον δὲ πάλιν παντελῶς, καὶ οὐδέμιαν ἀμφιβολίαν ἔχον, οἷόν ἐστι τὸ τῶν ληστῶν καὶ τῶν πολεμικῶν ἐφόδων. Οὗτοι μὲν γὰρ διὰ χρήματα ἀναιροῦσι, τὸν ἐλεγχον ἀποφεύγοντες· οἱ τε ἐν τοῖς πολέμοις ἐπὶ φόνους ἔρχονται, οὕτε φοβῆσαι, οὕτε σωφρονίσαι, ἀλλ' ἀνελεῖν τοὺς ἐναντιούμενους ἐκ τοῦ φανεροῦ προαιρούμενοι. Καὶ μέντοι, ἂν δι' ἄλλην τινὰ αἰτίαν περιέρχον φάρμακόν τις ἐγκρασίῃ, ἀνέλην δὲ, ἐκούσιον

τιθέμεθα τὸ τοιοῦτον· οἷον ποιοῦσιν αἱ γυναῖκες πολ-
λάκις, ἐπαοιδαίς τισι καὶ καταδέσμοις πρὸς τὸ ταυ-
τῶν φιλοτρον ἐπάγεσθαι τινὰς πειρώμεναι, καὶ προσ-
δοῦσαι αὐτοῖς φάρμακα, σκόττουσιν ἐμποιοῦντα ταῖς
διανοαίαις. Αἱ τοιαῦται τοῖνον ἀνελοῦσαι, εἰ καὶ ἄλλο
προελόμεναι, ἄλλο ἐποίησαν, ὅμως διὰ τὸ περιεργον
καὶ ἀπηγορευμένον τῆς ἐπιτηδεύσεως ἐν τοῖς ἔκουσίαις
φονεύουσι καταλογίζονται. Καὶ αἱ τοῖνον τᾶ ἀμβλω-
θρίδια δοῦσαι φάρμακα φονεύτρια! εἰσι καὶ αὐταί,
καὶ αἱ δεχόμεναι τὰ ἐμβρουκτόνα δρῆλητήρια. Ταῦτα
μὲν εἰς τοσοῦτον.

ΒΑΣΣ. Ἐρωτηθεὶς ὁ ἅγιος ἰάν ἔστι φονεὺς ὁ
ὀξίνην ἀκονήσις κατὰ τῆς οἰκείας γαμετῆς, καὶ
πλήξας ταύτην, ἀπέφρατο ἔκουσιον εἶναι φονεῖα
αὐτόν. Εἶτα ποιεῖται διαίρεσιν τῶν ἔκουσιων καὶ
ἀκουσίων φόνων· καὶ τὸν μὲν ἐπὶ θηρίων ἢ δένδρων
ρίψαντα λίθον, πλήξαντα δὲ τυχὸν ἄνθρωπον περι-
βάντα ἐκεῖ, καὶ τὸν λώρῳ ἢ ἐλαφρῷ ῥάβδῳ πλή-
ξαντά τινα διὰ παίδευσιν, ἰάν ὁ πληγὴς ἀποθάνῃ,
ἀκούσιον φονεῖα καλεῖ· τὸν δὲ ἐν φιλονεικίᾳ πλή-
ξαντά τινα, μετὰ στίβαρδς ῥάβδου ἢ τῆ χειρὶ ἀφει-
δῶς κατὰ τοῦτου χρησάμενον, κἂν μὴ ἀνελεῖν ἤθελε
τὸν πληγέντα, ἀλλὰ κακῶσαι καὶ ἀμύνασθαι, ἐγγί-
ζουσιν τῷ ἔκουσίαις φονεύουσι λέγει, τοῦ πληγέντος
ἀποθανόντος. Καὶ τὸν ξύλῳ δὲ βίρει καὶ λίθῳ με-
γάλῳ χρησάμενον κατὰ τινος, καὶ ἀνελόντα, μὴ
ἔχοντα δὲ πρόθεσιν φόνου, ἀκούσιον φονεῖα ὀρίζεται.
Τὸν δὲ ξίφει χρησάμενον οἰκδῆτινι, κατὰ τοὺς πολε-
μίου· καὶ τοὺς ληστὰς, ἔκουσιον φονευτῆ ἀποφαί-
νει· ὡσπερ καὶ τοὺς φάρμακα περιεργα διδόντας,
καὶ ἀμβλωθρίδια ποιοῦντας. Καὶ ὁ μὲν κανὼν ταῦτα.
Σὺ δὲ ἀνάγνωθι τὸ κς' κεφάλαιον τοῦ θ' τίτλου
τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὰ ἐν ἐκείνῳ γρα-
φέντα χάριν τῶν φονευτῶν. Ὡσαύτως ἀνάγνωθι καὶ
τὸν δευτέρον κανόνα τοῦ ἁγίου τοῦτου. Ἐπεὶ δὲ
περὶ φονευτῶν καὶ φαρμακῶν οὐκ ὀλίγα διαλαμβάνει
ὁ λθ' τίτλος τοῦ ξ' βιβλίου, ἀνάγνωθι καὶ τοῦτον.
Τοῦ δὲ δευτέρου θέματος τοῦ αὐτοῦ τίτλου καὶ
βιβλίου διαλαμβάνοντος ταῦτα ῥητῶς· Ὁ σκοπὸν
ἐσχηκῶς τοῦ φονεῦσαι, κἂν μὴ φονεύσῃ, ἀλλὰ τραυ-
ματίσῃ, φονεὺς ἔστι· καὶ ὁ μὴ θελήσας φονεῦσαι,
ἰάν φονεύσῃ, οὐκ ἔστι φονεὺς· ἢ δὲ διάθεσις ἐκ τοῦ
πλήξαντος ὄργάνου ἐλέγχεται· εἴποι τις ἐναντιοῦ-
σθαι τῷ τοιοῦτῳ κεφαλαίῳ τὸν παρόντα κανόνα,
διοριζόμενον ἀκουσίου φόνου ἐγκλήματι ὑποκεῖσθαι
τὸν ἀκοντίσαντα λίθον ἐπὶ κύνᾳ ἢ δένδρον, καὶ τυ-
χαίως ἀνελόντα ἄνθρωπον. Φαμὲν οὖν ὡς ὁ ῥηθεὶς
νόμος, περὶ ἔκουσίου φονευτοῦ διδάσκων, τὸν μὴ ἐκ
προαιρέσεως φονεύσαντα οὐκ ὀνομάζει ἔκουσιον φο-
νεῖα· ἀκούσιος δὲ ὁ τοιοῦτος φονεὺς ἔστι, καθῶς καὶ
ὁ παρῶν κανὼν διορίζεται, καὶ τιμωρεῖται κατὰ τὸ
προτέλευτον θέμα τοῦ ις' κεφαλ. τοῦ να' τίτλου
τοῦ ξ' βιβλίου, καὶ κατὰ τὸ ε' κεφάλ. τοῦ λθ' τίτλου
τοῦ αὐτοῦ βιβλίου, διοριζόμενον καὶ τὸν ἀπὸ τρυφῆς
φονεύσαντα ἐπὶ πενταετίαν ἐξορίζεσθαι. Οὕτω συμ-
βίβισον τὸ νομικὸν κεφάλ. καὶ τὸν κανόνα. Καὶ
σημειώσαι ἀπὸ τοῦ κανόνος καὶ τοῦ νόμου ὅτι ὁ μὲν
ἀκούσιος φονευτῆς ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος, ἦτοι τοῦ
φόνου, καταδικάζεται, ὁ δὲ ἔκουσιος ἀπὸ μόνης

A fecerit, id pro voluntario ducimus; ut sæpe fa-
ciunt mulieres, quæ quibusdam incantationibus
et amuletis ad sui amorem aliquos attrahere co-
nantur, dantque eis pharmaca mentibus tenebras
offundentia. Hæc ergo, si interfecerint, etiamsi aliud
volentes, aliud fecerint, tamen propter curiosum
et prohibitum opus inter voluntarios homicidas
reputantur. Itaque et quæ præbent pharmaca abor-
tum cientia, sunt et ipsæ homicidæ, sicut et quæ
venena setum necantia accipiunt. Hæc quidem hæc
usque.

BALS. Interrogatus sanctus, an sit homicida,
qui securim jaculatus in propriam uxorem, eam
percutsit, pronuntiavit eum esse voluntarium ho-
micidam. Deinde facit differentiam voluntariorum
et involuntariorum cædium: et eum qui lapidem in
bestiam vel arborem jaculatus est, transeuntem
autem illac hominem forte percussit, eumque qui
loro vel levi virga aliquem docendi eum gratia per-
cussit, si percussus mortuus fuerit, homicidam in-
voluntarium appellat: cum autem, qui in conten-
tione aliquem virga duriore percusserit, vel in eo
percutiendo manui non pepercerit, etiamsi eum, qui
percussus est, interficere noluerit, sed vel tantum
lædere, vel propulsare, dicit, ad eum, qui cædem
fecit voluntariam, proxime accedere, eo qui per-
cussus est mortuo. Eum **61** quoque qui ligno gravi
et magno lapide usus adversus aliquem, cum inter-
fecerit, cum nollet interficere, involuntarium ho-
micidam definit. Eum autem, qui quovis ense bellum
gerentium et latronum more usus est, voluntarium
homicidam pronuntiat: sicut et eos, qui curiosa
dant medicamenta, et abortum cientia faciunt.
Atque hæc quidem canon. Tu autem lege vicesi-
mum sextum cap. tit. 9 præsentis operis, et quæ
in eo scripta sunt de homicidis. Similiter lege et
canonem 2 hujus sancti. Quia autem de homicidis
et venelicis non pauca tractat tit. 39, lib. 1. x. eum
quoque lege: cum vero thema 2 ejusdem tit. et
lib. hæc expresse dicit, Qui interficere constituerat,
etsi non interfecerit, sed vulneraverit, est homici-
da: et qui noluit interficere, etiamsi interfecerit,
non est homicida. Affectio autem, ex instrumento
quo percussit, probatur: dixerit quispiam, ei capiti
adversari præsentem canonem, decernentem invo-
luntariæ cædis crimini subijci eum, qui lapidem
in canem vel arborem jaculatus fuerit, et hominem
forte occiderit. Dicimus ergo, quod dicta lex quæ
de cæde voluntaria docet, eum, qui non data opera
interfecit, non nominat voluntarium homicidam.
Est autem hic involuntarius homicida, sicut præsens
quoque canon decernit, et punitur secundum the-
ma antepenultimum cap. 16 tit. 51 lib. 60 et
secundum cap. 5 tit. 39 ejusdem lib. definiens,
eum etiam, qui per delicias et ludum interfecit, in
quinquennium exterminandum. Ita caput legis et
canonem concilia. Et nota ex canone et lege, quod
involuntarius quidem homicida ex eventu seu cæde
condemnatur: voluntarius autem, ex solo propo-

sito : etsi enim non interfererit, ut homicida puniatur propter solum propositum. Nam et cap. 12 dicti tit. 36 dicit, Nihil refert, an occidas, an mortis causam præbeas. Voluntariorum autem homicidarum pœna ostenditur in penultimo themate cap. 3, tit. 36, quod dicit, Pœna adversus homicidas, in iis quidem, qui sunt honeste existimationis, est relegatio et perfecta publicatio : in vilibus autem et abjectis, cusi et bestiis objici. De voluntariis autem homicidis, mense Aprili ind. xv, a religioso, potentissimo et sancto imperatore nostro Domino Emanuele Comneno, novella edita est, quam et manda memoriæ, quæ post proœmium sic dicit : Jubet ergo omnibus qui sunt in regionibus iudicibus, et militaribus quæ sunt in eis coplis, et earum ducibus, ubi fuerit cædes voluntaria, et tale quilibet ausus fuerit aliquis, ut omnes statim excidentur ad apprehendendum homicidam, et eum vincitum mittant ad imperatoriam circumspectionem : vel, si ea absit, ad magnæ urbis a Deo custoditæ præfectum, ut in custodiam publicam introducatur, et tam in corpore quam in bonis secundum legum et novellarum constitutionum potestatem puniatur, et alia supplicia subeat : scientibus his omnibus, quod si probatum fuerit potuisse quempiam homicidam apprehendere, et id non fecerit, cum non secus condemnandum, quam si Imperatori insidiatum fuerit : sin autem latuerit fortasse quispiam, et ad sanctissimam Dei Magnam ecclesiam confugerit, postquam pœnæ ecclesiasticæ adversus eum processerint, ex legali observatione, eo quidem præsentem qui reginæ urbium imperium obtinet, ab eo mittetur in regionem, quam censuerit, ut totum vitæ suæ tempus illic transigat, nec illinc effugiat, ut recurrat in eum locum, in quo execrandum homicidam facinus admisit. Absente autem forte imperatore, a præfecto, ut dictum est, in aliquam remotiorem regionem exterminabitur, et illic vitæ suæ tempus peraget. Sin autem non solum voluntarie, sed etiam præmeditato capinque consilio eadem perpetraverit, non cogetur ex prædicta regia constitutione tonderi. Si enim cum, qui sua sponte ad tonsuram accedit, non ad eam statim admittit canonica subtilitas, sed ei sufficiente tempore attributo, et per ipsum mentis ejus firmitate, vel infirmitate examinata, **62** si quidem hominem invenerit in primo proposito perseverantem, et monastico instituto, et corporis mortificatione se impigre præparantem, ex eo tempore boni quocumque operis ei afferri complementum, eo in monasticam institutionem statimque suscepto : quomodo non fuerit a ratione alienum, et legibus spiritualibus absonum, aliquem coacte tondere, eumque homicidam, quem Deus eo usque reliquit, ut etiam manus fraterno sanguine pollueret? Timendum est enim ne invitus vitam angelicam ingressus, eaque vi suscepta, venerando habitu in ludibrium utatur. Qui enim homines leviores in dementia incidunt, ii pessimas et perversissimas actiones præsertim natura aggrediuntur : loco ergo

A προθέσεως. ἄν γὰρ μὴ φρονεῖται, τιμωρεῖται ὡς φρονεῖ διὰ μόνην τὴν πρόθεσιν. Ὅτι καὶ τὸ ἴδιον κεφάλ. τοῦ βῆθνετος λς' τίτλου φησὶν· Οὐδὲν διαφέρει τὸ φρονεῖσαι καὶ τὸ παρασχέιν αἰτίαν φόνου. Ἡ μέντοι πενήν τῶν ἐκουσίως φόνων δηλοῦται ἀπὸ τοῦ πρωτελεύτου θέματος τοῦ γ' κεφαλ. τοῦ λς' τίτλου λέγοντος· Ἡ ποινή ἢ κατὰ ἀνδροφόνων ἐπὶ μὲν τῶν ἐντίμων περιορισμὸς ἐστὶ καὶ τελεία δημοσις, ἐπὶ δὲ τῶν εὐτελῶν ἕξει καὶ θηροῖς ὑποβληθῆναι. Περὶ δὲ φόνων ἐκουσίως ἐξεφωνήθη Νεατρά κατὰ τὴν Ἀπρῶλλον μῆνα τῆς ἰδ' Ἰνδικτιῶνος τοῦ θεοσέπτου, κρατίστου καὶ ἀγίου ἡμῶν αυτοκράτορος Μανουῆλ τοῦ Κομνηνοῦ, καὶ ἔχει καὶ ταύτην ἐπὶ μνήμης οὕτω καὶ μετὰ τὸ προοίμιον διαλαμβάνουσαν· Παρακαλεῖται οὖν ἅπασιν τοῖς ἐν θέμασι διατηταῖς, καὶ ταῖς ἐν αὐτοῖς οὐσαις στρατιωτικῆς δυνάμεσι, καὶ τοῖς τούτων στρατηγοῖς, ἑβασπρ ἂν ἐκουσίως φόνος γένηται, καὶ τ' ἡμιθῆ τοῖς ἑσὶν τι παρὰ τινος, εὐτίκα πάντας διαγείρεσθαι εἰς τὴν τοῦ φόνου κατὰσχέσιν, καὶ δέσμιον αὐτὸν ἀποστέλλειν πρὸς τὴν βασιλείαν περιωπῆν, ἢ ταύτης ἀποδημούσης, πρὸς τὸν ἐπαρχον τῆς θεοφυλάκτου μεγαλοπόλεως, ὥστε εἰς δημοσίαν φυλακὴν εἰσάγεσθαι, καὶ τὰς σωματικὰς καὶ οὐσιακὰς κατὰ τὸ νόμον καὶ τὴν τῶν νεαρῶν θεσπισμάτων δύναμιν, καὶ ἑτέρας ὑποτεθῆναι κολάσεις· εἰδόντων τούτων ἀπάντων ὡς, εἰ τις φωραθῆναι δυνάμενος κατασχέιν τὸν φονέα, καὶ μὴ τοῦτο ποιήσας, οὕτω μέλλειν κατακρίθῆναι ὡς κατὰ βασιλείως βουλευσάμενος. **Ε** **δ'** ἴσως διαλάβοι τι καὶ προσφύγη τῆ ἀγνωστότητι τοῦ Θεοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ, μετὰ τὸ προβῆναι τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἐπ' αὐτῷ ἐπιτίμια κατὰ τὴν νομικὴν παρατήρησιν, ἐνδημοῦντος μὲν τοῦ κρατοῦντος τῆ βασιλευσύσης τῶν πόλεων, παρ' αὐτοῦ ἀποσταλήσεται εἰς τὸ θέμα, ἑποῖον ἂν ἐπικρίνη· ὥστε τὸν χρονον τῆς ὀλης αὐτοῦ ζωῆς ἐκείσε διαβιβάσειν, καὶ μὴ ἐκείθεν ἀποδιδράσκειν, ὥστε ἐπανατρέχειν, ἐνθα τὸ τοῦ φόνου μῦθος εἰργάσατο. Ἀποδημοῦντος δὲ ἴσως τοῦ βασιλέως, παρὰ τοῦ ἐπάρχου, ὡς εἰρηται, εἰς τινα τῶν πορρωτέρων χωρῶν ἐξορισθῆσεται, καὶ τὸν τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνον ἐκείσε διανύσει. Ἄν δὲ γε μὴ μόνον ἐκουσίως, ἀλλὰ καὶ ἐκ μελέτης, τὸν φόνον ἐργάσοιτο, οὐκ ἀναγκαθῆσεται κατὰ τὴν προρρήθειαν βασιλικὴν διάταξιν ἀποκαρῆναι. **Ε** **ἢ** γὰρ τὸν ἐκουσίως τῆ ἀποκάρσει προστρέχοντα οὐκ ἀπεντεύθεν ἢ κανονικῆ ἀκρίβεια εἰς αὐτὴν παραδίχεται, ἀλλὰ καιρῶν αὐτῷ τὴν ἀρχοῦντα ἐπιμετρήσασα, καὶ δι' αὐτοῦ τὸ τῆς γνώμης ἐκείνου βίβαιον εἶτε καὶ ἀπαλῆς βασανίσασα, εἴπερ εὐρήσει τὸν ἀνθρώπον τῆ ἐξ ἀρχῆς· προθέσει στοιχοῦντα, καὶ τῷ μοναχικῷ πολιτεύματι καὶ τῆ νεκρώσει τοῦ σώματος ἀδύνατος· ἑαυτὸν παρασκευάζοντα, ἕκτοτε καὶ τὴν τοῦ ἀγαθοῦ ἔργου αὐτῷ προσεπιφέρει συμπλήρωσιν, εἰς τὴν μοναχικὴν πολιτείαν τὴ παραδεξαμένη καὶ κατὰστασιν· πῶς οὐκ ἂν εἴη ἄλογον, καὶ τοῖς πνευματικοῖς νόμοις ἀπαῖον, ἀναγκαστικῶς ἀποκρίεσθαι τινὰ, καὶ ταῦτα φονέα, ὃν μέχρι τοσοῦτου Θεὸς ἐγκατέλιπεν, ὥστε καὶ ἀδελφικῶς χραυθῆναι τὰς χεῖρας αἵματι; Δόξος γὰρ μήπω; ἀκουσίως προαιρέσει· τὸν

ἀγγελικὸν βίον ὑπελθόν, καὶ βίᾳ τοῦτον καταδειξι-
 μενος, εἰς ἐμπειγμὸν τῷ φρικώδει χρήσεται σχή-
 ματι. Παφύκασι γὰρ οἱ τῶν ἀνθρώπων κουφότεροι,
 εἰς ἀπόνοιαν ἐμπασόντες, καὶ ταῖς χειρίσταις καὶ
 παραβολωτέραις ἐπιτολμαῖν πράξειςιν. Ἄντι τοίνυν
 τῆς ἀποκάρσεως νομοθετεῖ ἡ βασιλεία μου τὸν πε-
 κλημεληκότα φόνον μεμελετημένον ἔκουσιον ἐν
 φυλακῇ δὲ ὄλον τὸν χρόνον τῆς ζωῆς αὐτοῦ διάγειν,
 καὶ μηδέποτε ἐκείθεν ἐξέρχασθαι, μηδ' ἀπὸ βασι-
 λεκῆς ἴσω; προστάξω, κατὰ λήθην ποριζομένης.
 Ἐπὶ δὲ ταῖς περιουσίαις αὐτῶν γίνεσθαι καθὼς ὁ
 προμνημονευθεὶς βασιλεὺς διατάξω. Ἐπεὶ δὲ οἱ
 πλείους τῶν φονέων ἐκ μελέτης καὶ διασκέψεως
 τοὺς φόνους; καταργαζόμενοι, ἔπειτα τῇ ἀγιωτάτῃ
 τοῦ Θεοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ προσελθόντες, οὐχ ὡς
 γέγονε παρ' αὐτῶν ὁ φόνος, ἀλλὰ πρὸς τὸ οἰκεῖον
 συμφέρον ποιοῦνται τὴν ἐξομολόγησιν, τὴν ἀλήθειαν
 παρακρύπτοντες, παρακελεύεται ἡ βασιλεία μου
 γραφῆν γίνεσθαι τοῦ κατὰ καιροὺς ἀγιωτάτου πα-
 τριάρχου μετ' ἐπιτιμίου πρὸς τὸν κατὰ χώραν ἀρ-
 χιερέα καὶ τὸν ὑπ' αὐτὸν κληρὸν, ἀλλὰ μὴν καὶ τὸν
 τοῦ θέματος διαιτητὴν, καὶ καθὼς μάθοι γενέσθαι
 τὸν φόνον ἀπὸ τῆς ἐκείνων ἀντιγραφῆς, οὕτω ποιεῖν
 καὶ τὴν ἐπεξέλευσιν· καὶ μὴ τὸν ἐκ μελέτης φονεύ-
 οντα, διὰ τὴν ψευδῆ ἐξαγορεύειαν, τὰς τοῦ κατὰ τύχην
 καὶ ἀπροόπτως τῷ τοιοῦτω περιπεσόντος ἐγκλήματι
 δέχεσθαι ποινὰς; καὶ τὰ ἐπιτίμια. Εἰ τις μέντοι τῶν
 φονέων, τῇ ἀγιωτάτῃ Μεγάλῃ προσφυγῶν Ἐκκλη-
 σίᾳ, καὶ ἡ τῇ ἀειφυγίᾳ κατακρίθει, ἡ δέσμιος εἶναι,
 καὶ ἐν φυλακῇ ἐγκλειεῖσθαι παρ' ὄλην αὐτοῦ τὴν
 ζωὴν, εὐρεθῆ ἄνετος ἐμπεριπατῶν ἐνθα τὸν φόνον
 εἰργάσατο, δέσμιος παρὰ τοῦ κατὰ χώραν πράκτο-
 ρος ἀποσταλῆσεται εἰς τὴν βασιλείαν μου· καὶ ὅσα
 δὲ τότε παρευρεθῶσιν αὐτοῦ πράγματα, εἰς κέρδος
 ἔσται τῷ πράκτορι, καὶ τῷ τὸν φονέα καταμηνύ-
 σάσῃ, ἐπίσης παρ' αὐτῶν μεριζόμενα· μελήσει δὲ
 πάντως καὶ τοῖς ἐν τῇ ἀγιωτάτῃ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ
 τῶν τοιούτων διαιτηταῖς μετὰ προσηκούσης κανονι-
 κῆς ἀυστηρίας τὰ φονικά κολάζειν ἐγκλήματα, καὶ
 μὴ τοὺς χρόνους, ὡς ἔτυχε, συντέμνειν, καὶ μηδὲ
 ἐφ' οἷς οὐ χρὴ πλείον τοῦ εἰκότος φιλανθρωπεύεσθαι.
 Ἰσα μέντοι τοῦ παρόντος διατάγματος τῆς βασι-
 λείας μου ὑπογραφήντα παρὰ τῶν προϊσταμένων
 τῶν δικαστηρίων ἀποσταλέντα ταῖς κατὰ χώραν
 ἐκκλησίαις ἀποτεθήσεται· ὥστε πάντας εἰδῆσιν ἔχειν
 τῶν διωρισμένων, ὡς ἂν ποιῶσι κατὰ τὴν τούτων
 περιλήψιν. Εἴπερ μέντοι ὁ τὸν μεμελετημένον φόνον
 ἐργασάμενος ἔκουσίως ἔλοιτο τὴν ἀπόκασιν, οὐκ
 ἀδοκιμάστως τοῖς μοναχοῖς ἐγκαταλεγήσεται, ἀλλὰ
 μετὰ πολλῆς ἀκριβείας καὶ ἐξετάσεως τὸν ἀρκούντα
 χρόνον κατὰ τὰς κανονικὰς διατάξεις βασιανίζομενος,
 κασθήσεται παρ' ὄλον τὸν τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνον,
 δὲ τὸ μοναστήριον ἐν ἑτέρᾳ ἔσται ἐπιτολμῆ, καὶ οὐκ
 ἐν ἐκείνῃ τῇ γῆ, ἡ τὸ τοῦ θανάτου αἶμα χανοῦσα
 κακῶς ὑπεδέξατο.

ZONAR. Περὶ ἔκουσιων καὶ ἀκουσιῶν φόνων ἡρω-
 τήθη ὁ ἄγιος, καὶ τίως τὸν τὴν ἀξίτην ἀκόντισαντα,
 καὶ πλῆξαντα ταύτη τὴν οἰκεῖαν γαμετήν, φονέα
 εἶναι ἔκουσιον ἀπεφήνατο, καὶ πάντα τὸν ξίφει
 χρώμενον οἰψόητιν κατὰ τινος. Ποιεῖται ἐξ διαί-

PATROL. GR. CXXXVIII.

A tonsuræ statuit mea imperialis majestas, ut qui
 voluntariam cædem capto consilio perpetraverit,
 in custodia toto vitæ suæ tempore degat : et nec
 illinc quidem unquam educatur nec jussu forte
 imperatorio per oblivionem exhibitto. De eorum
 autem facultatibus fiat, sicut jussit imperator me-
 moratus. Quia autem plures homicidæ, qui cædam
 meditato et consilio perpetrata, ad sanetis-
 simam Dei Magnam Ecclesiam postea accedentes,
 non ut facta est a se, sed ut ad suam facit utilita-
 tem, veritatem celantes, cædem constituentur; jubet
 mea imperialis sublimitas, ut a sanctissimo pro
 tempore patriarcha ad regionis antistitem, et, qui
 ei subest, clerum, quin etiam ad regionis judicem
 cum pœnæ comminatione scribatur. Et quemad-
 modum factam esse cædem ex illorum rescripto
 intellexerit, ita eam quoque ulciscatur : et non
 eum, qui capto consilio cædem facit, propter fal-
 sam suam confessionem, eadem pœnas eademque
 supplicia, quæ fortuito et improviso in tale aliquod
 crimen incidens, subeat. Si quis autem homicida,
 qui ad sanctissimam Magnam Ecclesiam confugerat
 et vel perpetuo exailio condemnatus, vel in vinculis
 et in perpetua esse custodia toto vitæ suæ tempore
 jussus erat, solutus, inventus fuerit in loco, ubi
 cædem perpetravit, ambulare, vincetus ab exactore,
 qui est in regione, ad meam imperialem sublimita-
 tem mittetur, et quæcunque quidem res tunc ei
 inventæ fuerint, exactori in lucrum cedent, et ei
 qui homicidam indicavit ex æquo inter eos divisæ.
 Omnino autem curæ erit iis, qui sunt in sanctissima
 Magna Ecclesia, illorum judicibus, ut cum conveni-
 entie canonica severitate crimina cædis puniant,
 et tempora non temere contrahant, nec plusquam
 par sit, in iis quæ non decet, se lenes et clementes
 præsent. Imperialis autem meæ constitutionis
 exempla, ab iis qui præsent judiciis descripta, missa
 ad ecclesias quæ sunt in regione ibi reponentur;
 ut eorum quæ sunt constituta, omnes scientiam
 habeant, ut faciant quemadmodum eis comprehen-
 ditur. Quod si is qui capto consilio cædem fecit,
 tonsuram sua sponte elegerit, non absque proba-
 tione inter monachos cooptabitur, sed sufficienti
 tempore accuratissime et diligentissime ex canonicis
 constitutionibus examinatus, et probatus, in mo-
 nasterio vel invitus toto vitæ tempore manere
 cogetur, nec ei unquam illinc exire permittetur.
 Monasterium autem erit omnino in alia provincia,
 et non in ea terra quæ mortui sanguinem dehiscens
 male suscepit.

Τῷ μέντοι μοναστηρίῳ καὶ ἄκων προσημένειν ἀναγ-
 μηδέποτε τούτου ἐξέρχασθαι συγχωρούμενος. Πάντως
 δὲ τὸ μοναστήριον ἐν ἑτέρᾳ ἔσται ἐπιτολμῆ, καὶ οὐκ
 ἐν ἐκείνῃ τῇ γῆ, ἡ τὸ τοῦ θανάτου αἶμα χανοῦσα

63 ZONAR. De voluntariis ac involuntariis cæ-
 dibus interrogatus est sanctus : atque hinc qui
 securum jaculatus est, eaque uxorem suam per-
 cussit, homicidam esse voluntarium demonstravit,
 et quicumque gladio quopiam adversus aliquem

uitur. Discrimen porro constituit inter voluntarias ac involuntarias cædes : ac eum qui in feram, vel arborem lapidem jecit, hominem vero illic forte commorantem percussit ; illum quoque qui loro, aut levi virga quempiam disciplinæ gratia verberavit, si verberatus intreat, involuntarium proculdubio homicidam vocat. Qui autem in contentione quempiam solidiore bacillo aut manu acriter in præcipuas partes percussit, etiamsi interficere haud vellet vulneratum, sed lædere tantum et propulsare, ad voluntarium homicidam proximo accedere affirmat, si vulneratus intreat. Qui autem ligno gravi et ingenti lapide adversus aliquem usus occidit, involuntarium forte homicidam esse desinit. Qui vero ense quopiam usus, et latrones, et qui bellicas incursiones faciunt ob rapiendas pecunias, voluntarios homicidas esse demonstrat. Quin et qui pharmaca præbent aliquibus, etiamsi interficere, qui pharmacum miscuit, haudquaquam in animo nabuerit, sed aliquem ad amorem voluit allicere ; illud vero haustum bibentem interfecit, aut hominis mentem corrumpit ad insaniam eum adigens, inter voluntarias cædes enumerat. Homicidas vero muliores dicit eas quoque, quæ pharmaca dant abortum scientia, et quæ illa accipiunt, quemadmodum

ARIST. Homicida est qui securi contra uxorem usus est. Involuntarius vero homicida qui lapide in canem jacto hominem assecutus est : et qui castigat loro, et virga. Qui in pugna ligno vel manu ictum in præcipuas partes torquet, et interficit, ad voluntarium prope accedit. Qui gladio aut aliquo ejusmodi usus est, omnino est voluntarius. Item latro et hostis, et qui aliam ob causam venenum dederit, si interfecerit, est voluntarius homicida. Item quæ medicamenta abortum provocantia dant, et quæ accipiunt.

Homicidiorum quedam sunt voluntaria, alia autem involuntaria, alia vero fere voluntaria. Qui enim securi aliquem petit, et eum occidit, et qui ad interfectionem gladio usus est, et latrones, et hostes (isti enim propter pecuniam occidunt, hi autem adversarios manifesto vellent occidere) voluntarii judicantur homicidæ. Similiter et quæ medicamenta fetum necantia dant, et quæ eadem sumunt : et quæ vellent amorem alicujus ad se attrahere : et medicamentum commiscentes, illudque ipsi tradentes, ut tenebras intellectui offundant, si recipientem occiderint, voluntarie interemisse judicabuntur. Qui autem lapidem in canem aut arborem jecit, ad feram propulsandam, aut fructum decutiendum, et hominem fortuito occidit, vel qui loro aut virga aliquem peccantem ferit ut emendet, et eum interficit, inter involuntarios homicidas recensentur : qui autem in pugna ligno aut manu plagam alicui in loco primario acriter infert, eumque occidit, est homicida fere voluntarius. Quamvis enim ut propulsans eum qui cum ipso pugnat, illud fecerit ut eum damno afficeret, non autem ut omnino interficeret ; tamen ab animi passione eum victim fuisse apparet, et idcirco homini ligno

A ρειν τῶν ἔκουσίων καὶ ἀκουσίων φόνων· καὶ τὸν μὲν ἐπὶ θηρίον ἢ δένδρον βίψαντα λίθον, κλήξαντα δὲ ἀνθρώπων τυχὸν παριόντα ἐκαί· καὶ τὸν λόρῳ ἢ ἐλαφρῆ ῥάβδῳ κλήξαντά τινα διὰ παιδεύσειν, ἐν δὲ ὁ κληγὴς ἀποθάνῃ, ἀκούσιον φονεὶα καλεῖ ἀναμφίβολον. Τὸν δὲ ἐν φιλονεικίᾳ κλήξαντά τινα στιβαρῆ ῥάβδῳ, ἢ τῇ χειρὶ ἀπειθῶς ἐπὶ τὰ καίρια, κἄν μὴ ἀνελεῖν ἤθελε τὸν κληγένητα, ἀλλὰ κακῶσαι καὶ ἀμύνασθαι, ἐγγίξειν τῷ ἔκουσίῳ φονεύοντι λέγει, τοῦ κληγένητος ἀποθανόντος· καὶ τὸν ξύλῳ δὲ βραδί καὶ λίθῳ μεγάλῳ χρησάμενον κατὰ τινας, καὶ ἀνελόντα, ἀκούσιον τάχα φονεὶα εἶναι ὀρίζειται. Τὸν δὲ ξίφει χρησάμενον οὐφθῆτινι, καὶ τοὺς ληστὰς, καὶ τὰς ἐφόδους ποιοῦντας πολεμικὰς διὰ ἀρκαγὰς χρημάτων, ἔκουσίου φονευτὰς εἶναι ἀποφαίνεται.

B Ἄλλὰ μὴν καὶ τοὺς φάρμακα δίδοντας τισὶ, κἄν μὴ φονεύσαι ὁ τὸ φάρμακον κεράσας προέθετο, ἀλλὰ πρὸς φίλτρον ἐπαγαγίσθαι τινὰ θεούλετο, τὸ δὲ ποθὲν ἀνελεῖν τὸν πίνοντα, ἢ τὸν νοῦν τοῦ ἀνθρώπου διεφθείρει, παράφρονα ποιῆσαν τὸν ἀνθρώπον, τοὺς ἔκουσίου φόνους ἐναριθμῶ. Φονευτρίας δὲ λέγει καὶ τὰς τὰ ἀμβλωθρίδια διδοῦσας φάρμακα, καὶ τὰς δεχομένας· αὐτὰ, καθὼς καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ αὐτοῦ κανόνι ἦδη περὶ τούτων ὤρισται.

in secundo ipsius canonis jam de hac re definiuit.

APIST. Φονεὺς, ὁ κατὰ τῆς γυναικὸς ἀξίην χρησάμενος. Ἀκούσιος φονευτῆς ὁ λίθον ἀφελὲς ἐπὶ κύνα, καὶ ἀνθρώπου τυχῶν· καὶ ὁ παιδεύων ἱμάντι καὶ λόγῳ. Ὁ δὲ ἐν μάχῃ ξύλῳ ἢ χειρὶ τοῦς ἐπὶ τὰ καίρια καὶ ἀνελὼν, ἔγγι· τοῦ ἔκουσίου. Ὁ ξίφει χρησάμενος ἢ τοιοῦτω τινὶ, πάντως ἔκουσιος. Καὶ ὁ ληστῆς, καὶ ὁ πολέμιος, καὶ ὁ δι' ἄλλην αἰτίαν ἐπιδοῖς φάρμακον, εἰ ἀνέλη, ἔκουσιος· καὶ αἱ τὰ ἀμβλωθρίδια διδοῦσαι, καὶ αἱ λαμβάνουσαι.

Τῶν φόνων οἱ μὲν εἰσὶν ἔκουσιοι, οἱ δὲ ἀκούσιοι· οἱ δὲ ἐγγύς ἔκουσίου. Ὁ μὲν γὰρ ἀκοντίσας ἀξίην κατὰ τινας καὶ φονεύσας αὐτόν· καὶ ὁ ξίφει χρησάμενος εἰς ἀνάγκην, καὶ οἱ ληστὰς, καὶ οἱ πολέμιοι (οἱ μὲν γὰρ διὰ χρήματα ἀναιροῦσιν, οἱ δὲ φανερώς ἀνελεῖν ἐθέλουσι τοὺς ἐναντιωμένους) ἔκουσιοι κρίνονται φονευταί. Ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ διδοῦσαι τὰ ἐμβροχτόνα φάρμακα, καὶ αἱ λαμβάνουσαι ταῦτα· καὶ αἱ βουλόμεναι φίλτρον τινὸς πρὸς· ἐαυτὰς ἀφελκύσασθαι· καὶ συγκαράσσαι φάρμακον, καὶ ἐπιδοῦσαι τοῦτο αὐτῷ, σκότῳσιν ἐμποιῶν τῆς διανοίας, εἰ ἀνέλῳσι τὸν δεξάμενον, ἔκουσίου φονεύσαι λογίζονται. Ὁ δὲ λίθον ἐπὶ κύνα ἢ δένδρον πέμπων, ἐπὶ τῷ τὸ θηρίον ἀμύνασθαι, ἢ τὸν καρπὸν κατασείσαι, καὶ αὐτομάτως φονεύσας ἀνθρώπων· ἢ ὁ λόρῳ ἢ βραγίῳ τύψας τινὰ ἐπὶ τῷ βελτιῶσαι αὐτὸν ἀμαρτάνοντα, καὶ ἀνελὼν αὐτόν, ἐν τοῖς ἀκούσιοις εἶσι φονευταίς. Ὁ δὲ ἐν μάχῃ ξύλῳ ἢ χειρὶ κληγῆν τινα ἐπενεγκῶν ἀπειθῶς ἐν καιρωτάτῳ τόπῳ, καὶ ἀνελὼν αὐτόν, ἐγγύς ἐστι τοῦ ἔκουσίου. Κἄν γὰρ, ὡς ἀμύνόμενος τὸν μετ' αὐτοῦ μαχόμενον, τοῦτο ἐποίησεν, ὥστε κακῶσαι αὐτόν, μὴ μέντοι δὲ καὶ παντεῶς ἀνελεῖν· ἀλλ' οὖν φαίνεται καὶ ὑπὸ τοῦ πάθους τοῦ θυμοῦ κατακρατηθεῖς,

καὶ διὰ τοῦτο ἀφειδῶς ἐπαγαγῶν τὴν πληγὴν τῷ ἄνθρωπῳ ξύλῳ βαρεῖ· καὶ οὐκ ἔσται τὸ τοιοῦτον πάντῃ ἀκούσιον.

gravi plagam acriter intulisse : et illud non erit omnino involuntarium.

KANON Θ.

64 CANON IX.

Ἡ δὲ τοῦ Κυρίου ἀπόφασις, κατὰ μὲν τὴν τῆς ἐννοίας ἀκολουθίαν, ἐξ Ἰσοῦ καὶ ἀνδράσι καὶ γυναίξιν ἀρμόζει, περὶ τοῦ μὴ ἐξελίξαι γάμου ἐξίστασθαι, παρεκτὸς λόγου πορνείας. Ἡ δὲ συνήθεια οὐχ οὕτως ἔχει· ἄλλ' ἐπὶ μὲν τῶν γυναικῶν πολλὴν εὐρίσχομεν ἀκριβολογίαν, τοῦ μὲν Ἀποστόλου λέγοντος· Ὅτι ὁ πολλώμενος τῇ πόρῃ, ἐν σώμα ἔστι· τοῦ δὲ Ἰερεμίου· Ὅτι, ἐὰν γένηται γυνὴ ἀνδρὶ ἐτέρῳ, οὐκ ἐπιστρέψει πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς, ἀλλὰ μαινομένη μισθώσεται· καὶ πάλιν· Ὁ ἔχων μοιχαλίδα ἀφρων καὶ ἀσεβής. Ἡ δὲ συνήθεια καὶ μοιχεύοντας ἀνδρας καὶ ἐν πορνείαις ὄντας κατέχεσθαι ὑπὸ γυναικῶν προστάσει. Ὅστε ἡ τῷ ἀφειμένῳ ἀνδρὶ συνοικουσα οὐκ οἶδα εἰ δύναται μοιχαλὶς χρηματίζειν. Τὸ γὰρ ἔγκλημα ἐνταῦθα τῆς ἀπολυσάσης τὸν ἄνδρα ἄπτεται, κατὰ ποίαν αἰτίαν ἀπέστη τοῦ γάμου. Ἐστε καὶ τυπτομένη, μὴ φέρουσα τὰς πληγὰς, ὑπομένειν ἐχρῆν μάλλον ἢ διασευθῆναι τοῦ συνοικούντος· εἴτε τὴν εἰς τὰ χρήματα ζημίαν μὴ φέρουσα, οὐδὲ αὐτὴ ἢ πρόφασις ἀξιόλογος. Εἰ δὲ διὰ τὸ ἐν πορνείᾳ αὐτὸν ζῆν, οὐκ ἔχομεν τοῦτο ἐν τῇ συνήθει τῇ ἐκκλησιαστικῇ τὸ παρατήρημα· ἀλλὰ καὶ ἀπίστου ἀνδρὸς χωρίζεσθαι οὐ προσετάχθη γυνή, ἀλλὰ παραμένειν, διὰ τὸ ἄδηλον τῆς ἐκδόσεως. Τὴν γὰρ οἶδας, γύναι, εἰ τὸν ἄνδρα σώσεις; Ὅστε ἡ καταλιπούσα, μοιχαλὶς, εἰ ἐπ' ἄλλον ἦλθεν ἄνδρα. Ὁ δὲ καταλειφθεὶς συγγνωστός ἐστι, καὶ ἡ συνοικουσα τῷ τοιοῦτῳ οὐ κατακρίνεται. Εἰ μέντοι ὁ ἀνὴρ, ἀποστάς τῆς γυναικὸς, ἐπ' ἄλλον ἦλθε, καὶ αὐτὸς μοιχός, δίδωσι ποιεῖ αὐτὴν μοιχευθῆναι· καὶ ἡ συνοικουσα αὐτῷ, μοιχαλὶς, δίδωσι ἀλλότριον ἄνδρα πρὸς ἑαυτὴν μετέστησεν.

Æque viris et mulieribus convenit secundum sententię consecutionem quod a Domino pronuntiatum est, non licere a matrimonio discedere, nisi ob fornicationem. Consuetudo autem non ita se habet, sed mulieribus quidem multa accurate observari deprehendimus, cum Apostolus quidem dicat, Quod qui adhæret meretrici, fit unum corpus ; Jeremias vero, Quod si fuerit mulier cum alio viro, non revertetur ad virum suum, sed polluta polluetur ; et iterum, Qui habet adulteram, stultus est et impius . Consuetudo autem etiam adulteros viros et in fornicationibus versantes jubet a mulieribus retineri. Quare quæ una cum viro dimisso habitat, nescio an possit adultera appellari. Crimen enim hic attingit mulierem, quæ virum dimisit, quam de causa a conjugio discesserit. Sive enim percussa plagas non ferat, ferre satius erat quam a conjugio separari : sive danimum in pecuniis non ferat, ne hæc quidem justa excusatio : sin autem, quoniam ipse vivit in fornicatione, non habemus hanc in ecclesiastica consuetudine observationem, imo vero ab infideli viro non iussa est mulier separari, sed propter eventum incertum remanere. Quid enim scis, mulier, an virum salvum sis factura ? Quare, quæ reliquit, est adultera, si ad alium virum accessit. Qui autem relictus est, dignus est venia, et quæ una cum eo habitat, non condemnatur. Sed si vir, qui ab uxore discessit, accessit ad aliam, est et ipse adulter, quia facit ut ipsa adulterium committat; et quæ una cum ipso habitat, est adultera, quia alienum virum ad se traduxit.

ΒΑΣΙΛ. Ἐρωτηθεὶς ὁ ἅγιος τί ὀφείλει γίνεσθαι εἰς τοὺς ὁμοζύγους, ἐὰν τις ἐξ αὐτῶν εἰς ἕτερον ἔλθῃ γάμον, ἢ καὶ πορνεύσῃ· ἐποίησε τὸν ἀπόλογον ἀπὸ διαφόρων γραφικῶν, καὶ ἐκ τῆς τότε κρατούσης συνήθειας. Ἐπεὶ δὲ τὰ ἐν τῷ τοιοῦτῳ κανόνι πάντα σχεδὸν μετετύπωσεν ἢ ριζ' Ἰουστινιάνειος, ἡ κειμένη ἐν τῷ ζ' τίτλῳ τοῦ κη' βιβλίου, ἀνάγνωθι ταύτην, ὡσαύτως καὶ τὴν ρια' Ἰουστινιάνειον, καὶ ἀπλῶς ἀπὸ τοῦ α' κεφ. τοῦ αὐτοῦ τίτλου μέχρι καὶ τοῦ ζ', καὶ μάθης κατὰ πόσους τρόπους λύονται τὰ συνοικέσια, καὶ πῶς κολάζονται ὅσον τῶς ἀπὸ τοῦ πολιτικοῦ νόμου οἱ μοιχεύοντες ἐκ τῶν ὁμοζύγων, ἢ καὶ πορνεύοντες· πρὸς δὲ καὶ οἱ παραλόγως τὴν ὁμοζύγιαν καταλιμπάνοντες. Ἀνάγνωθι καὶ τὸν ἕκτον καὶ ἑννενηκοστὸν κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ· ὡσαύτως ἀνάγνωθι καὶ τὰ εἰς τὸ τέλος τοῦ α' κεφ. τοῦ ια' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος καταστρωθέντα νόμιμα· ὁμοίως καὶ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ε' κεφ. τοῦ αὐτοῦ τίτλου, καὶ μάθης ἐκ πάντων πλατείως τὰ περὶ τούτων.

BALS. Sanctus interrogatus, quid debet fieri conjugibus, si quis ex ipsis se ad aliud matrimonium contulerit, vel etiam fornicatus fuerit, fecit responsam ex diversis scripturis, et ex consuetudine quæ tunc servabatur. Quia autem, quæ in hoc canone sita sunt, 117 imperatoris Justiniani novella, quæ in tit. 7, lib. xxviii posita est, penitus immutavit, lege eam similiter, et 111 novellam, et ut semel dicam, a primo capite ejusdem tit. usque ad 6, et scies quot modis solvantur conjugis, et quomodo a lege civili puniuntur qui adulterantur e conjugibus, vel etiam fornicantur; præterea autem et qui præter rationem vitæ societatem relinquunt. Lege item canonem 96 concilii in Trullo et quæ in eum scripta sunt. Lege etiam jura, quæ ad finem usque primi capituli tit. 11 præsentis operis sita sunt, similiter et interpretationem capituli v ejusdem tit. et ex his omnibus fuse de his intelliges.

ZONAR. Μὴ λύεσθαι γάμον παρεκτὸς λόγου πορνείας ὁ Κύριος ἀπεφάνητο. Ταύτην οὖν τὴν ἀπόφα-

ZONAR. Ne solvantur nuptiæ, excepta fornicationis causa, Dominus præcepit. Hoc igitur præce-

1 I Cor. vi, 16. 2 Jerem. iii, 1. 3 Prov. xviii, 22. 4 I Cor. vii, 16.

ἄνθρωπος ἐξ ἰσότητος ὁ μὲγας οὗτος· Πατήρ ἀφροσύνης καὶ ἀνδράσι καὶ γυναίξιν, ὥστε μήτε ἄνδρα τὴν οἰκίαν ἀφίναί γυναίκα, μήτε γυναίκα ἀφίστασθαι τοῦ ἀνδρός αὐτῆς. Ἄλλ' ἡ συνθήσια οὐχ ὁμοίως ἔχει ἐπὶ ἀνδρῶν ἀφίεντων τὰς γυναίκας, καὶ ἐπὶ γυναικῶν ὁμοίως ποιοῦσῶν. Ἡ μὲν γὰρ γυνή, ἀποστᾶσα τοῦ ἀνδρός καὶ συναφθεῖσα ἑτέρῳ, μοιχαλὶς κρινεται, καὶ οὐκέτι δεχθήσεται παρὰ τοῦ ἀνδρός, εἰ μὴ ἔκλεινο; βούλοιο· τὸν δὲ ἄνδρα καὶ πορνεύοντα καὶ μοιχεύοντα ἡ γυνὴ ἀφίναί οὐ δύναται. Καὶ λοιπὸν εἰ ὁ ἀφθεὶς ἑτέρα συνοικήσει, ἡ τοῦτο συναφθεῖσα οὐ κριθήσεται, φησὶ, μοιχαλὶς. Τὸ γὰρ ἀμάρτημα τῆς καταλειψάσης τὸν οἰκίον ἄνδρα ἔστιν. Οὐ γὰρ ἐφείκει αὐτῆ ἀφίστασθαι τοῦ ἀνδρός· ἄλλ' ἔστε πικρῶς αὐτῆ προσφέρεται, φέρειν χρῆ, ἔστε εἰς χρεῖματα ζημιούται τὴν προίκα δαπανωμένην ὁρῶσα· ἔστε ζηλοτυπία διὰ τὸ ἑτέρας τὸν ἄνδρα συμφοβεῖσθαι, καρτερεῖν δεῖ καὶ τοῦ ἀνδρός μὴ χωρίζεσθαι. Εἰ γὰρ, ἀπίστου τῶν συνοικούντων ὄντος θατέρου, τὸ ἕτερον πρόσωπον χωρισθῆναι αὐτοῦ ἄκοντος· κεκώλυται, κατὰ τὸν μακάριον Παῦλον· πῶς ἀνεύθυνος ἔσται ὁ δι' ἑτέραν αἰτίαν λύων τὴν συζυγίαν; Ὅστε ἡ ἀποστᾶσα τοῦ ἀνδρός, εἰ ἄλλῳ συνήκει, μοιχαλὶς λογίζεται. Ἡ δὲ τῷ καταλειφθέντι ἀνδρὶ συνευνασθεῖσα νομίμως, οὔτε ὡς μοιχαλὶς οὔτε ὡς πορνεύσασα κατακρίνεται. Καὶ ὁ ἀνὴρ δὲ, τὴν ἑαυτοῦ γυναίκα ἀπολύσας, καὶ ἑτέραν εἰσοικισάμενος, μοιχός ἔστι, καὶ τὴν γυναίκα μοιχαλίδα ποιεῖ, ἄλλῳ μιγνυμένην. Καὶ ἡ τῷ τοιοῦτῳ δὲ ἀνδρὶ συνοικήσασα, ἐν εἰδήσει τοῦ ἀπολύσαι αὐτὸν ἦν εἶχε γυναίκα, μοιχαλὶς ἔστιν. Ἄλλοτριον γὰρ ἄνδρα πρὸς ἑαυτὴν μετέστησεν. Ἄλλὰ ταῦτα ὁ μὲγας οὗτος φησὶ Πατὴρ κατὰ τὸν ἐπισημασθέντα πρᾶτον ἐκκλησιαστικὸν ἔθος. Ἐκ δὲ τῆς μετὰ ταῦτα περὶ λύσεως γάμου ἐκφωνηθείσης Νεαρᾶς τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ, τῆς κειμένης εἰς βιβλίον τῶν Βασιλικῶν κη', τίτλ. ζ', πρὸς τὰς ἄλλαις αἰτίαις τὰς δι' ἧς λύειν τὰς γυναίξιν τὰ συνοικήσια δίδοται, καὶ τὸ ἐν τῇ αὐτῇ οἰκίᾳ ἢ πόλει τὸν ἄνδρα συμφοβεῖσθαι γυναικὶ ἄλλῃ, ἐπιφωνούμενον παρὰ τοῦ μέρους τῆς γυναικὸς μὴ ἀφίστασθαι τῆς πρὸς ἐκείνην ὁμιλίας, λύειν τοὺς γάμους τὰς γυναίξιν· διὰ τὴν ζηλοτυπίαν ἐφήσιν.

ARIST. Juxta Domini sermonem vir et mulier fornicationis causa separati pariter condemnantur. Consuetudo vero adulterum et fornicatorem a conjugibus non separat. Si qua vero mulier viro dimisso juncta fuerit, non est forsitan adultera; culpa enim in eam, quæ sine ratione dimisit, rejicienda est: vel etiam adultera, si alii jungatur. Dimissus vero venia dignus est. Qui vero suam reliquit uxorem et ad aliam accessit, et ipse est mæchus, et eam mæchari facit, et etiam mulier cum qua consuetudinem habet.

Etsi Dominus virum ab uxore sua disjunctionis (præterquam in fornicationis causa) et mulierem sine ratione a viro suo separatam æqualiter condemnat: tamen constitutio ecclesiastica id aliter fieri jubet. Nam virum sive fornicatorem sive adul-

σιν ἐπίσης φησὶν ὁ μὲγας οὗτος· Πατήρ ἀφροσύνης καὶ ἀνδράσι καὶ γυναίξιν, ὥστε μήτε ἄνδρα τὴν οἰκίαν ἀφίναί γυναίκα, μήτε γυναίκα ἀφίστασθαι τοῦ ἀνδρός αὐτῆς. Ἄλλ' ἡ συνθήσια οὐχ ὁμοίως ἔχει ἐπὶ ἀνδρῶν ἀφίεντων τὰς γυναίκας, καὶ ἐπὶ γυναικῶν ὁμοίως ποιοῦσῶν. Ἡ μὲν γὰρ γυνή, ἀποστᾶσα τοῦ ἀνδρός καὶ συναφθεῖσα ἑτέρῳ, μοιχαλὶς κρινεται, καὶ οὐκέτι δεχθήσεται παρὰ τοῦ ἀνδρός, εἰ μὴ ἔκλεινο; βούλοιο· τὸν δὲ ἄνδρα καὶ πορνεύοντα καὶ μοιχεύοντα ἡ γυνὴ ἀφίναί οὐ δύναται. Καὶ λοιπὸν εἰ ὁ ἀφθεὶς ἑτέρα συνοικήσει, ἡ τοῦτο συναφθεῖσα οὐ κριθήσεται, φησὶ, μοιχαλὶς. Τὸ γὰρ ἀμάρτημα τῆς καταλειψάσης τὸν οἰκίον ἄνδρα ἔστιν. Οὐ γὰρ ἐφείκει αὐτῆ ἀφίστασθαι τοῦ ἀνδρός· ἄλλ' ἔστε πικρῶς αὐτῆ προσφέρεται, φέρειν χρῆ, ἔστε εἰς χρεῖματα ζημιούται τὴν προίκα δαπανωμένην ὁρῶσα· ἔστε ζηλοτυπία διὰ τὸ ἑτέρας τὸν ἄνδρα συμφοβεῖσθαι, καρτερεῖν δεῖ καὶ τοῦ ἀνδρός μὴ χωρίζεσθαι. Εἰ γὰρ, ἀπίστου τῶν συνοικούντων ὄντος θατέρου, τὸ ἕτερον πρόσωπον χωρισθῆναι αὐτοῦ ἄκοντος· κεκώλυται, κατὰ τὸν μακάριον Παῦλον· πῶς ἀνεύθυνος ἔσται ὁ δι' ἑτέραν αἰτίαν λύων τὴν συζυγίαν; Ὅστε ἡ ἀποστᾶσα τοῦ ἀνδρός, εἰ ἄλλῳ συνήκει, μοιχαλὶς λογίζεται. Ἡ δὲ τῷ καταλειφθέντι ἀνδρὶ συνευνασθεῖσα νομίμως, οὔτε ὡς μοιχαλὶς οὔτε ὡς πορνεύσασα κατακρίνεται. Καὶ ὁ ἀνὴρ δὲ, τὴν ἑαυτοῦ γυναίκα ἀπολύσας, καὶ ἑτέραν εἰσοικισάμενος, μοιχός ἔστι, καὶ τὴν γυναίκα μοιχαλίδα ποιεῖ, ἄλλῳ μιγνυμένην. Καὶ ἡ τῷ τοιοῦτῳ δὲ ἀνδρὶ συνοικήσασα, ἐν εἰδήσει τοῦ ἀπολύσαι αὐτὸν ἦν εἶχε γυναίκα, μοιχαλὶς ἔστιν. Ἄλλοτριον γὰρ ἄνδρα πρὸς ἑαυτὴν μετέστησεν. Ἄλλὰ ταῦτα ὁ μὲγας οὗτος φησὶ Πατὴρ κατὰ τὸν ἐπισημασθέντα πρᾶτον ἐκκλησιαστικὸν ἔθος. Ἐκ δὲ τῆς μετὰ ταῦτα περὶ λύσεως γάμου ἐκφωνηθείσης Νεαρᾶς τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ, τῆς κειμένης εἰς βιβλίον τῶν Βασιλικῶν κη', τίτλ. ζ', πρὸς τὰς ἄλλαις αἰτίαις τὰς δι' ἧς λύειν τὰς γυναίξιν τὰ συνοικήσια δίδοται, καὶ τὸ ἐν τῇ αὐτῇ οἰκίᾳ ἢ πόλει τὸν ἄνδρα συμφοβεῖσθαι γυναικὶ ἄλλῃ, ἐπιφωνούμενον παρὰ τοῦ μέρους τῆς γυναικὸς μὴ ἀφίστασθαι τῆς πρὸς ἐκείνην ὁμιλίας, λύειν τοὺς γάμους τὰς γυναίξιν· διὰ τὴν ζηλοτυπίαν ἐφήσιν.

APIET. Κατὰ τὸν τοῦ Κυρίου λόγον ἴσως καταδικάζεται καὶ ἄνθρωπος, καὶ γυνή, διὰ πορνείας ἀποζευγνύμενοι· ἡ δὲ συνθήσια τὴν μοιχὸν καὶ τὸν πόρνον διαζευγνύσει τὸν συμβίον. Εἰ δὲ τις ἀφῆκεν ἄνδρα συζευχθεῖν, οὐκ ἐνὶ τυχρὸν μοιχαλὶς· τὸ γὰρ αἴτιον ἐπὶ τὴν ἀλόγως ἀφείσαν· ἢ καὶ μοιχαλὶς, εἰ πρὸς ἕτερον ζευγνύται. Ὁ δὲ ἀφθεὶς συγγνωστός· Ὁ δὲ τὴν γυναίκα λιπῶν, καὶ ἐπ' ἄλλην ἰὼν, καὶ αὐτὸς μοιχός, καὶ αὐτὴν μεμοιχεῦσθαι ποιεῖ, καὶ ἡ αὐτῷ συνοικῶσα γυνή.

Εἰ καὶ ὁ Κύριος τὸν ἄνδρα τὸν διαζευχθέντα τῆς ἰδίας γυναικὸς (παρεκτὸς λόγου πορνείας) καὶ τὴν γυναίκα ἀνευλόγως τοῦ ἰδίου χωρισθεῖσαν ἄνδρος καταδικάζει ἐπίσης· ἄλλ' ἡ συνθήσια ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἄλλως τοῦτο προστάττει γίνεσθαι· τὸν μὲν γὰρ

ἄνδρα, καὶ πορνεύοντα, καὶ μοιχεύοντα, ὑπὸ τῆς ἰδίας γυναικὸς καλεῖται κατέχεσθαι· τὴν δὲ γυναῖκα, εἰ μιανθῆ ἑτέρῳ ἀνδρὶ, ἀπολύεσθαι ἐπιτρέπεται, καὶ μηκέτι παρὰ τοῦ ἰδίου ἀνδρὸς κατέχεσθαι. Λοιπὸν, ἐὰν γυνὴ τὸν ἰδίον ἄνδρα ἀφήσει, προφάσει τοῦ ἐν πορνείᾳ αὐτὸν συζῆν, καὶ ἐκεῖνος ἑτέραν λάβῃ γυναῖκα· ἢ αἰτίας καὶ τὸ ἔγκλημα κατὰ τῆς γυναικὸς ἐστὶ τῆς ἀπολύσεως τὸν ἄνδρα αὐτῆς, ὧν ὡρεῖται κατέχειν καὶ μοιχεύοντα. Ὁ γὰρ ἀνὴρ συγγνωστός ἐστιν, ἐπ' ἄλλην ἐλθὼν γυναῖκα. Ὁσαύτως καὶ ἡ συναφθεῖσα αὐτῷ ἀπολύτω ὄντι οὐ λαχθήσεται μοιχαλῖς· ἢ δὲ καταλιπούσα αὐτὸν, εἰ συζευχθῆ ἑτέρῳ, μοιχαλῖς ἀναφιθόλω; ἐστίν. Εἰ δὲ τούναντιον ὁ ἀνὴρ τῆς ἰδίας ἀποστῆ γυναικὸς (παρεκτός λόγου πορνείας), καὶ ἄλλην λάβῃ γυναῖκα· καὶ αὐτὸς ὡς μοιχὸς κρίνεται, διότι ποιεῖ, ἣν κατέλιπε, μοιχευθῆναι, εἴπερ ἐπ' ἄλλον ἔλθοι ἄνδρα· καὶ ἡ συνοικοῦσα αὐτῷ μοιχαλῖς ἐστὶ, διότι ἀλλότριον προσελάβετο ἄνδρα. Καὶ ταῦτα μὲν τοῦ κανόνος· διότι καὶ ἄδεια τῷ τότε ἦν ἀπὸ νόμων τοῖς συνοικοῦσι καὶ χωρὶς εὐλόγου αἰτίας διὰ τυπικῶν ῥημάτων χωρίζεσθαι ἀπ' ἄλλήλων· σήμερον δὲ οὔτε ἀνὴρ οὔτε γυνὴ διαλύειν τὸ συνοικέσιον δύναται, εἰ μὴ τις αἰτία εὐλογοῦ ὕψαισιν.

CANON I.

Οἱ ὀμνύοντες (6) μὴ καταδέχεσθαι τὴν χειροτονίαν ἐξομνύμενοι, μὴ ἀναγκαζέσθωσαν ἐπιπορεύειν. Εἰ γὰρ καὶ δοκεῖ τις εἶναι κανὼν ὁ συγχωρῶν τοῖς τοιοῦτοις· ἀλλὰ πείρα ἐγνώκαμεν, οἷς οὐκ εὐδοῦνται οἱ παρορκήσαντες. Σκοπεῖν δὲ δεῖ καὶ τὸ εἶδος τοῦ ὄρκου, καὶ τὰ ῥήματα, καὶ τὴν διάθεσιν ἀπ' ἧς ὁμωμόκασιν, καὶ τὰς κατὰ λεπτόν ἐν τοῖς ῥήμασι προσθήκας· ὡς, ἐὰν μηδεμίαν ἢ μηδαμόθεν παραμυθίαν, χρηπαντελῶς ἔξω τοὺς τοιοῦτους. Τὸ μόνον κατὰ Σαυῆρον πρᾶγμα, ἦτοι τὸν ὑπὸ τούτου χειροτονηθέντα πρεσβύτερον, τοιαύτην τινὰ μοι δοκεῖ παραμυθίαν ἔχειν, εἰ καὶ σοι συνδοκεῖ. Τὸν ἀγρὸν ἐκεῖνον τὸν ὑποκαίμενον τῇ Μηστρίᾳ, ᾧ ἐπεκηρύχθη ὁ ἄνθρωπος, κέλευσον Ὀυασόδοις ὑποτελεῖν. Ὅτω γὰρ κείνους οὐ παρορκήσει μὴ ἀναχωρῶν τοῦ τόπου· καὶ ὁ Λογγίνος, ἔχων τὸν Κυριακὸν μεθ' αὐτοῦ, οὐκ ἐρημώσει τὴν ἐκκλησίαν, οὐδὲ τὴν αὐτοῦ ψυχὴν διὰ τῆς ἀργίας καταδικάσει. Καὶ ἡμεῖς δόξομεν μὴ παρὰ κανόνος ποιεῖν τι, συμπεριφερόμενοι τῷ Κυριακῷ, ὁμώσαντι μὲν συμπαραιμένῳ Μίνδανος, καταδεξαμένῳ δὲ τὴν μετάθεσιν. Ἡ γὰρ ἐπάνοδος φυλακῆ ἐστὶ τοῦ ὄρκου. Τὸ δὲ εἶξαι αὐτὸν τῇ οἰκό-

terantem, ab uxore sua retineri mandat, at mulierem, si alio viro contaminetur, dimitti sinit, et non amplius a viro suo retineri. Porro si mulier virum suum dimiuit, prætextu quod iste in fornicatione cum ipsa vivit, et ille aliam duxerit uxorem, actio et accusatio contra mulierem est, quæ virum suum dimisit, quem retinere etiam fornicantem debuit. Viro enim aliam ineanti feminam venia datur. Similiter et quæ ei dimisso conjuncta fuit, fornicatrix non dicetur. At mulier quæ eum reliquit, si alli conjungatur, haud dubie est fornicatrix. At e contra si vir ab uxore sua discessit (nisi in causa fornicationis) et aliam duxit uxorem, ipse ut adulter judicatur, quoniam eam, quam reliquit, adulterari facit, si ad alienum veniat virum. Et quæ cum eo habitat adultera est, eo quod alienum accepit virum. Et hæc quidem dicit canon; quoniam tunc temporis a legibus licebat matrimonio conjunctis, etiam siue justa causa, per typica verba ab invicem recedere. Hodie autem nec vir nec mulier matrimonium solvere potest, nisi justa aliqua causa interveniat, de quibus Justiniani novella expresso statuit. Ἐφ' ὧν ῥητῶς ἡ Ἰουστινιάνειος νομοθετεῖ Νεαρά.

CANON X.

Qui jurant se ordinationem non accepturos, ejurantes, ne cogantur pejerare. Etsi enim videtur aliquis esse canon, qui ejusmodi hominibus concedat; experientia tamen cognovimus eos qui pejerarunt, felices exitus non habere. Consideranda autem sunt, et species jurisjurandi, et verba, et animus quo juraverunt, et sigillatim quæ verbis addita fuerunt, adeo ut si nulla prorsus sit rei leniendæ ratio, tales omnino dimittendi sint. Quod autem attinet ad Severi negotium, videlicet ad presbyterum ab ipso ordinatum, videtur mihi res temperamentum ejusmodi habere, si idem et tibi videatur. Agrum illum Mestizæ subjectum, cui ille vir addictus fuit, jube Vasodis subesse. Sic enim nec pejerabit ille a loco non recedens, nec Longinus, secum habens Cyriacum, in causa erit cur deserta sit ecclesia, neque animam suam per otium damnabit. Neque nos aliquid præter canones efficere videbimur, accommodatione utentes in Cyriacum, qui cum se Mindanis permansurum jurasset, tamen translationem suscepit. Reditus enim erit jurisjurandi observatio. (Economizæ autem ac

Guill. Beveregii notæ.

(6) Οἱ ὀμνύοντες. Huic canonis duplex In codice Amerbachiano σχόλιον apponitur: primum sic se habet, Ὁ μὲν Σεβήριος ἐπίσκοπος ἦν Μασσάδων· τὰ δὲ Μίνδανα ἀγρὸς Λογγίνῳ τινὶ διαφέρων, τῇ ἐφορείᾳ δὲ ὑποκαίμενος τῆς ἐπισκοπῆς Μισθίας, εἰς ἄν χειροτονηθεὶς πρεσβύτερος παρὰ τοῦ Σεβήρου ὁ Κυριακός, καθωρίσθη μὴ ἐξ αὐτοῦ ὑποχωρήσει. Ἐπει δὲ οὐκ ἔξην εἰς ἄλλοτριαν ἑνορίαν ἰεραθεῖν τῷ ὑπὸ Σεβήρου χειροτονημένῳ, μετετέθη ἐκεῖθεν. Καὶ ὁ μὲν Λογγίνος ἀγαπίων τὸν Κυριακὸν, ἐβλασφήμει τοὺς τῆς Ἐκκλησίας διὰ τὴν ἐκεῖνου μετάθεσιν· ὁ δὲ Κυριακός, ἔδοκει ἐπιπορεύειν ἀπὸ τῶν Μίνδάνων μετατεθείς. Severus quidem episcopus erat Masadarnum: Mindana autem agrus erat ad Longinum quemdam pertinens sed episcopatus Histie inspe-

cioni subjectus, in quem presbyter nomine Cyriacus a Severo ordinatus, juratus est se ex eo non recesurum; quoniam autem ei, qui a Severo ordinatus fuerat, in alieno territorio sacerdotalia munera obtine non licebat, is illic translatus est: et Longinus Cyriacum diligens viros Ecclesie conviciatus est, propter ejus translationem: Cyriacus autem pejerare videbatur, a Mindanis se transferens. Alterum autem sic, Ἐτερον σχόλιον. Τὸ περὶ τὰ κατὰ ἑνεργεῖν ἀπὸ τοῦ τῶν καλῶν ἀργεῖν ἐστίν. Ἄρα οὖν καὶ ἡ κατὰ τῆς Ἐκκλησίας βλασφημία καὶ ὁ μῶμος λέγοιτο ἂν εἰκότως ἀργία καὶ ἀργολογία. Aliud Scholium. Malorum perpetratio et bonorum neglectio oritur. Ergo conviciatus etiam et opprobrium contra Ecclesiam, neglectus et vniuloquentia jure dicitur.

dispensationi si cessarit, id ei perjuri loco non imputabitur, quippe quia jurijurando adjectum non est ne paululum quidem Mindanis recessurum, sed deinceps permansurum. Nos autem Severo oblivionem causanti sic ignoscemus, ut eum Severo oblivionem occultorum cognitorem suam ipsius Ecclesiam non passurum ab ejusmodi homine labefactari: qui præter canones ab initio fecit, ac jurejurando contra Evangelia astringit, et perjurium transferendo edocet, ac postremo, dum oblivionem simulat, mentitur. Sed quoniam cordium iudices non sumus, sed ex iis quæ audimus, judicamus, demus Domino vindictam, eumque citra examen suspiciamus, humano vitio, oblivioni scilicet, ignoscetes.

66 BALS. Quidam ut ordinarentur evocati jurarunt se ordinationem non admisuros. Dicit ergo sanctus non oportere eos cogi pejorare. Etsi enim, inquit, videatur iis, qui ex se ipsis jurarunt, vel qui aliquod sibi vinculum injecerunt, vel carnem non comedendi, vel vinum non bibendi, vel nec illud faciendi, licere rursus vinculum solvere, et a jurejurando deficere; sed experientia didicimus, quod, qui pejorarunt, non recta sunt in via sed a Deo sinuntur propter perjurium tentari. Oportet autem, inquit, in his juramenti formam querere, an in Deum jurans dixerit, an in aliquid aliud, et verba ejus qui juravit, et affectionem quam juravit, et otiam subtilia in verbis additamenta. Est enim consentaneum ex sacramenti qualitate, et ex verbis, et ex affectione (an scilicet pusillo et non sermo animo juravit), considerantes comprehendere, non prohiberi oportere eum, qui juravit, a jurejurando desistere. Sin istis consideratis, non est invenire rationem aliquam quare a jurejurando desisteret. Oportet tales dimittere, ne pejerent. Negotium autem Severi, seu causa et argumentum erat ejusmodi: Longinus quidam habebat agrum Mindana dictum qui quidem erat Mesthæ episcopatu subjectus: Severus autem, cum esset Masadarum episcopus, quemdam Cyriacum ordinavit presbyterum templi, quod erat in agro, jurejurando prius adactum, quod in templo permaneret, vel potius episcopatu esset subjectus: sed episcopus regionis, cui erat æger subjectus, prohibebat Cyriacum ab alio ordinatum sacra celebrare in ecclesia quæ ad ipsum pertinebat, et ideo Cyriacus ea relicta alio translatus est. Porro Longinus quoque id æger ferens minatus est se ecclesiam desertam relicturum. De ea ergo re interrogatus magnus Basilius, respondit, agrum cui renuntiatus est Cyriacus, id est, cujus presbyter nominatus est, oportere esse Masadarum episcopatu subjectum, etsi esset alius regionis, et Cyriacum illic reverti. Sic enim, inquit, nec ille faciet præter sacramentum, nec Longinus ecclesiam deseret, hoc est desertam relinquet vel etiam destruet, nec suam animam propter otium condemnabit, seu ei subjiciet, ut qui precibus et divinis hymnis non vacet, sed ab eis cesset. Nos

A νομίμῃ εἰς ἐπιτολίαν αὐτῶ οὐ λογισθήσεται, διὰ τὸ μὴ προσκείσθαι τῷ ὄρκῳ, μηδὲ πρὸς βραχὺ ἀναχωρήσειν Μίνδανων, ἀλλὰ παραμένειν εἰς τὸ ἐφεξῆς. Σευήρῳ δὲ, προφασισζομένῳ τὴν λήθην, ἡμεῖς συγχωρήσομεν, εἰπόντες, ὅτι τῶν κρυπτῶν γνώστης οὐ περιόβεται· ἐκ τούτου Ἐκκλησίαν ὑπὸ τοιούτου λυμαινομένην· ποιούντος μὲν ἀκανόνιστως τὸ ἐξ ἀρχῆς, ὄρκῳ δὲ καταδεσμούμενος παρὰ τὰ Εὐαγγέλια· παρορκεῖν δὲ διδάσκοντος δι' ὧν μετετέθη, ψευδομένου δὲ νῦν δι' ὧν τὴν λήθην σχηματίζεται. Ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἐσμὲν καρδιῶν κριταί, ἀλλ' ἐξ ὧν ἀκούομεν κρινομεν· δώμεν τῷ Κυρίῳ τὴν ἐκδίκησιν, αὐτοὶ δὲ ἀδιακρίτως αὐτὸν δεξώμεθα, συγγνώμην δόντες ἀνθρώπινῳ πάθει, τῇ λήθῃ.

B BALS. Τινὲς εἰς τὸ χειροτονηθῆναι μετακαλούμενοι, ἐξωμύοντο μὴ καταδέξασθαι τὴν χειροτονίαν. Τούτους οὖν τοιούτους· λέγει ὁ ἅγιος μὴ δεῖν ἀναγκάζεσθαι ἐπιτορκεῖν. Κἂν γὰρ δοκῇ, φησὶν, ἐξείναι τοῖς ἀπ' αὐτῶν ὁμόσασιν ἢ δεσμὸν τινα ἑαυτοῖς ἐπιβαλοῦσιν, ὡς μὴ φαγεῖν κρέας, ἢ πίνειν οἶνον, ἢ μὴ τόδε ποιῆσαι, λύσειν πάλιν ἀπ' αὐτῶν τὸν δεσμὸν, καὶ τοῦ ὄρκου ἀφίστασθαι· ἀλλ' ἐκ πείρας ἐμάθομεν ὅτι παρορκεῖσάντες οὐκ εὐδοοῦνται, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ Θεοῦ παραχωροῦνται πειρασθῆναι διὰ τὴν ἐπιτορκελίαν. Δεῖ δὲ, φησὶν, ἐπὶ τῶν τοιούτων καὶ τὸ εἶδος, τοῦ ὄρκου σκοπεῖν, εἴτ' οὖν εἰ θεὸν ὀνόμασαν ἢ ὁμύωσαν, ἢ ἄλλο τι, καὶ τὰ ῥήματα τοῦ ὁμόσαντος καὶ τὴν διὰθεσιν ἀπ' ἧς ὤμοσε, καὶ τὰς κατὰ λεπτόν ἐν τοῖς ῥήμασι προσθήκας. Ὁ εἶδος γὰρ ἐστὶν ἐκ τῆς τοῦ ὄρκου ποιότητος, καὶ ἐκ τῶν ῥημάτων καὶ τῆς διαθέσεως (εἰ τυχὸν ἐκ μικροψυχίας, καὶ οὐκ ἐξ ἀμεταθέτου γνώμης ὤμοσε), καταλαβεῖν τοῦ σκοποῦντος, μὴ κωλύεσθαι τὸν ὁμόσαντα ἀποστῆναι τοῦ ὄρκου. Εἰ δὲ τοῦτον σκοποῦμένων οὐκ ἐστὶν εὐρεῖν παραμυθίαν τινα εἰ; τὸ ἀποστῆναι τοῦ ὄρκου, χρὴ τοὺς τοιούτους εἶπν, ἵνα μὴ ἐπιτορκεῖσι. Τὸ δὲ κατὰ τὸν Σεβήρῳ πρῶτον ῥήμα, ἦτοι ἢ πρῶξις καὶ ἢ ὑπόθεσις, τοιούτου ἦν. Λογγίνος τις εἶχεν ἀγρὸν Μίνδανα καλούμενον τῇ ἐπισκοπῇ τῆς Μισθίας ὑποκείμενον· Σεβήρος δὲ Μασάδων ἐπίσκοπος ὧν ἐχειροτόνησε Κυριακὸν τινα εἰς τὸν ἐν τῷ ἀγρῷ νῦν πρεσβύτερον, ὁμόσαντα παραμένειν τῷ νατῷ, ἢ μᾶλλον τῇ ἐπισκοπῇ ὑποταλεῖν. Ἄλλ' ὁ τῆς ἐνορίας ἐπίσκοπος, ἢ ὑπέκειτο ὁ ἀγρὸς, ἐκώλυσε τὸν Κυριακὸν ἱερουργεῖν ἐν ἐκκλησίᾳ διαφερούσῃ αὐτῷ, παρ' ἐτέρῳ χειροτενηθέντα. Αὐτὸ καὶ καταλιπὼν αὐτὸν ὁ Κυριακὸς, μετετέθη ἄλλαχοῦ. Καὶ ὁ Λογγίνος διὰ τοῦτο λυποῦμενος ἤπειλαι ἐρημῶσαι τὴν ἐκκλησίαν. Ἐρωτηθεὶς γοῦν ὁ μέγας Βασίλειος περὶ τούτου, ἀπεκρίνατο, τὸν ἀγρὸν, ᾧ ἐπεκηρύχθη ὁ Κυριακὸς, ἦγουν εἰς τὸν ὀνομάσθη πρεσβύτερος, ὑποτεθῆναι τῇ ἐπισκοπῇ τῶν Μασάδων, εἰ καὶ ἐτέρας ἦν ἐνορίας, καὶ τὸν Κυριακὸν αὐθις ἐπαναστρέψαι ἐκεῖ. Οὕτω γὰρ, φησὶν, οὕτε ἐκεῖνος παρὰ τὸν ὄρκον ποιῆσαι, οὕτε ὁ Λογγίνος τὴν ἐκκλησίαν ἐρημῶσαι, ἀντὶ τοῦ ἐρημον καταλείψαι, ἢ καὶ καθελεῖ, οὐδὲ τὴν αὐτοῦ ψυχὴν ταῖς ἀργίαις καταδικάσαι, ἦγουν ὑποβλεῖ, τῷ μὴ σχολάζειν εὐχαῖς καὶ τοῖς

θεοῖς ὕμνοις, ἀλλὰ ἀργαῖν. Ἐκ τούτων καὶ ἡμεῖς, Α
 φησὶν, οἰκονομοῦντες τὰ κατὰ τὸν Κυριακὸν, καὶ
 ἐπιστρέψαι αὐτὸν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἢ ὤμοσεν ἐγ-
 καρτερεῖν, ἐπιτρέποντες, οὐ δόξομεν παρὰ κανόνα
 ποιεῖν, οὐδὲ ἐκείνος παραβαίνειν τὸν ὄρκον κριθεῖη.
 Ἐπαναρχόμενος γὰρ δοκεῖ φυλάσσειν τὸν ὄρκον,
 οὐδὲ πρόσκειται τῷ ὄρκῳ, οὐδὲ πρὸς βραχὺ ἀνα-
 χωρήσειν τοῦ ἀγροῦ τῶν Μινδάνων. Ὅρα οὖν πῶς
 ἐκ τῆς τῶν ῥημάτων ἐξετάσεως καὶ κατασκοπήσεως
 ἐθήρευσε ὁ ἅγιος νοῦν, ὥστε μὴ δοκεῖν ἐπιτοκεῖν
 τὸν ὄμῳσαντα. Ταῦτα μὲν οὖν περὶ τοῦ Κυριακοῦ.
 Ὁ δὲ Σεβήρος, αἰτιώμενος, οὗ εἰς ἀγρὸν ἀλλοτριᾶ
 ὑποτελοῦντα ἔνορτα ἔχειροτόνησεν, ἔλεγε κατὰ λήθην
 τοῦτο ποιῆσαι, ἀγνοήσας ἑτέρω τὸν ἀγρὸν ὑποκαί-
 σθαι. Ἐπεὶ οὖν, φησὶ, τὴν λήθην προβάλλεται, δεῖ
 αὐτὸν συγχωρηθῆναι καὶ εἰς τὴν κρίσιν ἀναρτῆσαι Β
 αὐτὸν τοῦ Θεοῦ. Ὅτι γὰρ οὐκ ἴσμεν καρδιογνώσταί,
 ἀλλ' ὡς ἀκούομεν, κρίνομεν, δῶμεν τὴν ἐκδίκησιν
 ἐφ' ἑαυτῶν, συγγνωμονήσαντες διὰ τὴν λήθην, ἥτις
 ἐστὶ πάθος ἀνθρώπων. Καὶ τὰ μὲν τοῦ κανόνος ἐν
 τούτοις. Σὺ δὲ ἀνάγνωθι τὸ ἠ' κεφ. τοῦ ἰγ' τίτλου
 τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὰ εἰς τὴν ἐρμη-
 νείαν αὐτοῦ γραφέντα χάριν ἀναψηλαφήσεως ὄρκων.
 Ἔχει δὲ ἐπὶ μὴμερῶν καὶ τὸ παρὰ τοῦ ἁγίου ὀρισθὲν
 χάριν τοῦ παρεμπεσόντος φάκτου ἐπὶ τῇ χειροτονίᾳ
 τοῦ Κυριακοῦ, καὶ τῇ γενομένῃ παρὰ τούτου δῆθεν
 ἐπιτοκίᾳ. Καὶ σημειῶσαι οὗτι διὰ τούτου συγγνω-
 σκονται, ὡς εἶπεν, οἱ κατὰ τινὰς πατριαρχικὰς ἐκ-
 κλησίας ἱερουργοῦντες ἐγχώριοι ἀρχιερεῖς. Εἰ γὰρ
 μὴ τὸ τῆς ἀγνοίας πρόβλημα ἐδοθήθησε τῷ Σεβήρῳ, C
 καθήρηθη ἂν, διὰ τὸ παρ' ἔνορταν ποιῆσαι χειροτο-
 νίαν. Περὶ δὲ ἱερῶν ψευδῶς μαρτυρησάντων ἀνάγ-
 νωθι τὴν ος' Νσαρὰν τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέντος
 τοῦ Φιλοσόφου, διαλαμβάνουσαν ὡς, εἰ μὲν ἔνορκον
 ψευδομαρτυρίαν ποιῆσει ὁ ἱερεὺς, καθαιρεῖται.
 Ὅρκου δὲ μὴ παρασκευασμένου, ἀφορίζεται ἐπὶ
 τριετῆ χρόνον εἰς μοναστήριον, καὶ οὕτως εἰς τὴν
 ἰδίαν τάξιν ἀποκαθίσταται.

ZONAR. Τινὲς εἰς τὸ χειροτονηθῆναι καλούμενοι
 ἐξώμουντο μὴ καταδέξασθαι τὴν χειροτονίαν. Τού-
 οῦν τοιούτους λέγει ὁ κανὼν μὴ δεῖν ἀναγκάζεσθαι
 ἐπιτοκεῖν. Κἂν δοκῇ, φησὶν, ἐξεῖναι τοῖς ἀφ' ἑαυτῶν
 ὀμῳσασιν, ἢ δεσμὸν τινα ἑαυτοῖς ἐπιβαλοῦσιν, οἷον
 μὴ φαγεῖν κρέας, ἢ μὴ πιεῖν οἶνον, ἢ μὴ τόδε ἢ τόδε
 ποιῆσαι, λύειν πάλιν ἀφ' ἑαυτῶν τὸν δεσμὸν, καὶ D
 τὸν ὄρκου ἀφίστασθαι· ἀλλ' ἐκ πείρας ἐμάθομεν
 οὗτι εἰ παρορκήσαντες, ἦγουν οἱ παρὰ τοὺς ὄρκους
 ποιήσαντες, ὡς εὐδοκούνται, ἀντὶ τοῦ, οὐ θελητοὶ
 ἐφ' ἑαυτῶν εἰσιν, ἢ οὐκ εὐδόκιμοι αὐτῶν, οὐ δ' εὐάρεστοι
 κρίνονται. Δεῖ δὲ, φησὶν, ἐπὶ τῶν τοιούτων καὶ τὸ
 εἶδος τοῦ ὄρκου σκοπεῖν· εἴτουν, εἰ θεὸν ὠνόμασεν
 ὀμῳσάντων, ἢ ἄλλο τι, καὶ τὰ ῥήματα τοῦ ὀμῳσαντος,
 καὶ τὴν διάθεσιν ἀφ' ἧς ὤμοσε, καὶ τὰς κατὰ
 λεπτοὺν ἐν τοῖς ῥήμασι προσθήκας. Εἰκόσ γὰρ ἐστὶν
 ἐκ τῆς τοῦ ὄρκου ποιότητος, καὶ ἐκ τῶν ῥημάτων
 καὶ ἐκ τῆς διεθέσεως· εἰ τυχὸν ἐκ μικροφυχίας,
 καὶ οὐκ ἐξ ἀμέτρου γνώμης· ὤμοσε, καταλαθεῖν τοῦς
 σκοποῦντας, μὴ κωλύεσθαι τὸν ὀμῳσαντα ἀποστῆναι
 τοῦ ὄρκου. Εἰ δὲ, τούτων σκηπουμένων, οὐκ ἔστιν

A quoque, inquit, quæ ad Cyriacum pertinent, dis-
 pensantes, et permittentes ut redeat ad ecclesiam,
 in qua se perseverare juravit, non videbimur fa-
 cere præter canones, nec ille jusjurandum transgredi
 videbitur : revertens enim videtur servare jusju-
 randum, quia jurando adjectum non est, se
 non ad breve tempus excessurum ex agro Min-
 danorum. 67 Vide ergo quomodo ex verborum
 examinatione et consideratione sanctus sententiam
 venatur, ut is qui juravit, non videatur pejerare.
 Hæc ergo de Cyriaco. Severus autem accusatus,
 quod in agrum, qui erat alii regioni subjectus, or-
 dinasset, dicebat se hoc oblivione fecisse, nescien-
 tem agrum alii esse subjectum. Quoniam ergo,
 inquit, ad sui defensionem ignorantiam allegat,
 oportet ei ignosci, eumque Dei judicio relinquere :
 cum enim cordium cognitores non sumus, sed ut
 audimus, judicamus, demus Deo vindictam, condo-
 nantes propter oblivionem, quæ est humanum vi-
 tium. Et canon quidem in his consistit. Tu autem
 lege cap. 18, cap. 13 tit. 13 præsentis operis, et
 quæ in ejus interpretatione scripta sunt de tracta-
 tione juramentorum. Tu autem habe in memoria
 id quoque, quod a sancto scriptum est de facto
 quod incidit in ordinatione Cyriaci, et de perjuria
 quod ab eo commissum est : et nota quod propterea,
 ut est verisimile, ignoscitur regionis antistitibus,
 qui in quibusdam patriarchalibus ecclesiis sacra
 celebrant. Nisi enim ignorantia prætextus Severo
 auxilium tulisset, depositus esset, quod ultra suam
 diocesim ordinationem fecisset. De sacerdotibus
 autem falso testificatis, lege imperatoris domini
 Leonis Sapientis novellam 76, quæ continet, quod
 si sacerdos falsum testimonium juratus dixerit,
 deponitur. Quod si jusjurandum non accesserit, in
 monasterium ad triennium separaretur, et sic pri-
 stino ordini restitueretur.

ZONAR. Quidam vocati ut ordinarentur, jurarunt
 se ordinationem non admissuros. Eiusmodi ergo
 homines, ait canon, non esse ad perjurium adigen-
 dos. Etiam si videatur, inquit, licere iis, qui sua
 sponte jurarunt, aut aliquod vinculum sibi injece-
 runt ; velut abstinere a carnibus, aut a vino, aut
 hoc vel illud omittere ; vinculum illud rursus pro-
 pria auctoritate dissolvere, et a jurejurando desi-
 cere : verumtamen experientia didicimus, eos qui
 perjurarunt, hoc est, qui contra id quod juraverunt,
 quippiam fecerunt, non placere, hoc est, minime
 acceptos esse Deo, vel haudquaquam probos, am-
 cosque ab ipso judicari. Oportet vero, inquit, in
 hisce hominibus genus quoque jurisjurandi consi-
 derare, Deumne appellaverit jurans, an aliud quid-
 piam. tum jurantis verba, animique affectum quo
 juravit, ac minutas quasque additiones in verbis.
 Probabile enim est, ex jurisjurandi forma, ex verbis
 pariter, et ex animi affectione, si forte ex pusilla-
 nimitate, non autem ex constanti proposito juravit,
 deprehendi posse ab iis, qui attentius cogitaverint,

dispensationi si cesserit, id ei perjuri loco non imputabitur, quippe quia jurijurando adjectum non est ne paululum quidem Mindanis recessurum, sed deinceps permansurum. Nos autem Severo oblivionem causanti sic ignoscemus, ut eum moneamus, occultorum cognitorem suam ipsius Ecclesiam non passurum ab ejusmodi homine labefactari: qui præter canones ab initio fecit, ac jurejurando contra Evangelia astringit, et perjurium transfereudo edocet, ac postremo, dum oblivionem simulat, mentitur. Sed quoniam cordium iudices non sumus, sed ex iis quæ audimus, judicamus, deinus Domino vindictam, eumque citra examen suspiciamus, humano vitio, oblivioni scilicet, ignoscemes.

66 BALS. Quidam ut ordinarentur evocati jurarunt se ordinationem non admissuros. Dicit ergo sanctus non oportere eos cogi pejorare. Etsi enim, inquit, videatur iis, qui ex se ipsis jurarunt, vel qui aliquod sibi vinculum injecerunt, vel carnem non comedendi, vel vinum non bibendi, vel nec illud faciendi, licere rursus vinculum solvere, et a jurejurando deficere; sed experientia didicimus, quod, qui pejorarunt, non recta sunt in via sed a Deo sinuntur propter perjuriam tentari. Oportet autem, inquit, in his juramenti formam quærere, an in Deum jurans dixerit, an in aliquid aliud, et verba ejus qui juravit, et affectionem quam juravit, et otiam subtilia in verbis additamenta. Est enim consentaneum ex sacramenti qualitate, et ex verbis, et ex affectione (an scilicet pusillo et non sermo animo juravit), considerantes comprehendere, non prohiberi oportere eum, qui juravit, a jurejurando desistere. Sin istis consideratis, non est invenire rationem aliquam quare a jurejurando desisteret, oportet tales dimittere, ne pejorent. Negotium autem Severi, seu causa et argumentum erat ejusmodi: Longinus quidam habebat agrum Mindanis dicitum qui quidem erat Mesthiam episcopatu subjectus: Severus autem, cum esset Masadarum episcopus, quemdam Cyriacum ordinavit presbyterum templi, quod erat in agro, jurejurando prius adactum, quod in templo permaneret, vel potius episcopatu subjectus: sed episcopus regionis, cui erat ager subjectus, prohibebat Cyriacum ab alio ordinatum sacra celebrare in ecclesia quæ ad ipsum pertinebat, et ideo Cyriacus ea relicta alio translatus est. Porro Longinus quoque id ægre ferens minatus est se ecclesiam desertam relicturnum. De ea ergo re interrogatus magnus Basilinus, respondit, agrum cui renuntiatus est Cyriacus, id est, cujus presbyter nominatus est, oportere esse Masadarum episcopatu subjectum, etsi esset alius regionis, et Cyriacum illic reverti. Sic enim, inquit, nec ille faciet præter sacramentum, nec Longinus ecclesiam deseret, hoc est desertam relinquet vel etiam destruet, nec suam animam propter otium condemnabit, seu ei subiciet, ut qui precibus et divinis hymnis non vacet, sed ab eis cesset. Nos

A νομῆ εἰς ἐπιτορίαν αὐτῶ οὐ λογισθήσεται, διὰ τὸ μὴ προσκεῖσθαι τῷ ὄρκῳ, μηδὲ πρὸς βραχὺ ἀναχωρήσιν Μινθάνων, ἀλλὰ παραμένειν εἰς τὸ ἐφεξῆς. Σειρήν δὲ, προφασίζομένην τὴν λήθην, ἡμεῖς συγχωρήσομεν, εἰπόντες, οὗ τῶν κρυπτῶν γνώστης οὐ περιβόηται τὴν αὐτοῦ Ἐκκλησίαν ὑπὸ τοιοῦτου λυμαιομένην· ποιούντος μὲν ἀκανόντως τὸ ἐξ ἀρχῆς, ὄρκῳ δὲ καταθεσμοῦντος παρὰ τὰ Εὐαγγέλια· παρορκεῖν δὲ διδάσκοντος δι' ὧν μετετέθη, ψευδομένου δὲ νῦν δι' ὧν τὴν λήθην σχηματίζεται. Ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἐσμὲν καρδιῶν κριταί, ἀλλ' ἐξ ὧν ἀκούομεν κρίνομεν· δῶμεν τῷ Κυρίῳ τὴν ἐκδικήσιν, αὐτοὶ δὲ ἀδιακρίτως αὐτὸν δεξώμεθα, συγγνώμην δόντες ἀνθρώπινῳ πάθει, τῇ λήθῃ.

B **ΒΑΣΣ.** Τινὲς εἰς τὸ χειροτονηθῆναι μετακαλοῦμενοι, ἐξωμνύοντο μὴ καταδέσασθαι τὴν χειροτονίαν. Τοὺς οὖν τοιοῦτους· λέγει ὁ ἅγιος μὴ δεῖν ἀναγκάζεσθαι ἐπιορκεῖν. Κἂν γὰρ δοκῇ, φησὶν, ἐξεῖναι τοὺς ἀφ' αὐτῶν ὁμόσασιν ἢ δεσμὸν τινα αὐτοῖς ἐπιβαλοῦσιν, ὡς μὴ φαγεῖν κρέας, ἢ πικρὸν οἶνον, ἢ μὴ τῶδε ποιῆσαι, λύειν πάλιν ἀφ' αὐτῶν τὸν δεσμὸν, καὶ τοῦ ὄρκου ἀφίστασθαι· ἀλλ' ἐκ πείρας ἐμάθομεν ὅτι παρορκήσαντες οὐκ εὐδοιοῦνται, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ Θεοῦ παραχωροῦνται πειρασθῆναι διὰ τὴν ἐπιτορίαν. Δεῖ δὲ, φησὶν, ἐπὶ τῶν τοιοῦτων καὶ τὸ εἶδος, τοῦ ὄρκου σκοπεῖν, εἴτ' οὖν εἰ Θεὸν ὠνόμασεν ὁ ὁμῶν, ἢ ἄλλο τι, καὶ τὰ ῥήματα τοῦ ὁμῶσαντος καὶ τὴν διάθεσιν ἀφ' ἧς ὤμοσε, καὶ τὰς κατὰ λεπτὸν ἐν τοῖς ῥήμασι προσθήκας. Ὁ εἶδος γὰρ ἐστὶν ἐκ τῆς τοῦ ὄρκου ποιότητος, καὶ ἐκ τῶν ῥημάτων καὶ τῆς διαθέσεως (εἰ τυχὸν ἐκ μικροψυχίας, καὶ οὐκ ἐξ ἀμεταθέτου γνώμης ὤμοσε), καταλαβεῖν τοὺς σκοποῦντας, μὴ καλύσθαι τὸν ὁμῶσαντα ἀποστῆναι τοῦ ὄρκου. Εἰ δὲ τούτων σκοποῦμένων οὐκ ἐστὶν εὐρεῖν παραμυθίαν τινὰ εἰς τὸ ἀποστῆναι τοῦ ὄρκου, χρὴ τοὺς τοιοῦτους εἶπν, ἵνα μὴ ἐπιορκῶσι. Τὸ δὲ κατὰ τὸν Σεβήτον πρῶγμα, ἦτοι ἡ πρῶξις καὶ ἡ ὑπόθεσις, τοιοῦτον ἦν. Λογγίνος τις εἶχεν ἀγρὸν Μίνθανα καλούμενον τῇ ἐπισκοπῇ τῆς Μισθίας ὑποκειμένου· Σεβήρος δὲ Μασάδων ἐπίσκοπος ὧν χειροτόνησε Κυριακὸν τινα εἰς τὸν ἐν τῷ ἀγρῷ ναὸν πρεσβύτερον, ὁμόσαντα παραμένειν τῷ ναῷ, ἢ μᾶλλον τῇ ἐπισκοπῇ ὑποτελεῖν. Ἄλλ' ὁ τῆς ἐνορίας ἐπίσκοπος, ἢ ὀπίκειτο ὁ ἀγρὸς, ἐκώλυσε τὸν Κυριακὸν ἱερουργεῖν ἐν ἐκκλησίᾳ διαφερούσῃ αὐτῷ, παρ' ἐτέρου χειροτονηθέντα. Αἰὶ καὶ καταλίπων αὐτὴν ὁ Κυριακὸς, μετετέθη ἀλλαγοῦ. Καὶ ὁ Λογγίνος διὰ τοῦτο λυποῦμενος ἤπελσε ἐρημῶσαι τὴν ἐκκλησίαν. Ἐρωτηθεὶς γοῦν ὁ μέγας Βασίλειος περὶ τούτου, ἀπακρίνατο, τὸν ἀγρὸν, ᾧ ἐπικηρύχθη ὁ Κυριακὸς, ἦγουν εἰς ὃν ὠνομάσθη πρεσβύτερος, ὑποτεθῆναι τῇ ἐπισκοπῇ τῶν Μασάδων, εἰ καὶ ἐτέρας ἦν ἐνορίας, καὶ τὸν Κυριακὸν αὐθὶς ἐπαναστρέψαι ἐκεῖ. Οὕτω γὰρ, φησὶν, οὕτε ἐκεῖνος παρὰ τὸν ὄρκον ποιήσει, οὕτε ὁ Λογγίνος τὴν ἐκκλησίαν ἐρημώσῃ, ἀντὶ τοῦ ἐρημον καταλείπει, ἢ καὶ καθελεί, οὐδὲ τὴν αὐτοῦ ψυχὴν ταῖς ἀργαῖς καταδικάσει, ἦγουν ὑποβαλεῖ, τῷ μὴ σχολάζειν εὐχαῖς καὶ τοῖς

θεοίς ὕμνοις, ἀλλὰ ἀργεῖν. Ἐκ τούτων καὶ ἡμεῖς, Α
 φησὶν, οἰκονομοῦντες τὰ κατὰ τὸν Κυριακὸν, καὶ
 ἐπιτρέψαι αὐτὸν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἢ ὥμοσεν ἐγ-
 καρτερεῖν, ἐπιτρέποντες, οὐ δόξομεν παρὰ κανόνας
 ποιεῖν, οὐδὲ ἐκεῖνος παραβαίνειν τὸν ὄρκον κριθείη.
 Ἐπανερχόμενος γὰρ δοκεῖ φυλάσσειν τὸν ὄρκον,
 οὐδὲ πρόσκειται τῷ ὄρκῳ, οὐδὲ πρὸς βραχὺ ἀνα-
 χωρήσειν τοῦ ἀγροῦ τῶν Μινδάνων. Ὅρα οὖν πῶς
 ἐκ τῆς τῶν βημάτων ἐξετάσεως καὶ κατασκοπήσεως
 ἐθήρευσεν ὁ ἅγιος νοῦν, ὥστε μὴ δοκεῖν ἐπιορκεῖν
 τὸν ὁμόσαντα. Ταῦτα μὲν οὖν περὶ τοῦ Κυριακοῦ.
 Ὁ δὲ Σεθῆρος, αἰτιώμενος, οὗτις εἰς ἀγρὸν ἀλλοστρί-
 ὑποτελούντα ἐνορίῃ ἐχειροτόνησεν, Ἐλαγὲ κατὰ λήθην
 τοῦτο ποιῆσαι, ἀγνοήσας ἐτέρῳ τὸν ἀγρὸν ὑποκεῖ-
 σθαι. Ἐπεὶ οὖν, φησὶ, τὴν λήθην προβάλλεται, δεῖ
 αὐτὸν συγχωρηθῆναι καὶ εἰς τὴν κρίσιν ἀναρτῆσαι Β
 αὐτὸν τοῦ Θεοῦ. Ὅτι γὰρ οὐκ ἐσμὲν καρδιογνώσταί,
 ἀλλ' ὡς ἀκούομεν, κρίνομεν, δῶμεν τὴν ἐκδίκησιν
 τῷ Θεῷ, συγγνωμῆσαντες διὰ τὴν λήθην, ἥτις
 ἐστὶ πάθος ἀνθρώπινον. Καὶ τὰ μὲν τοῦ κανόνος ἐν
 τούτοις. Σὺ δὲ ἀνάγνωθι τὸ ἰη' κεφ. τοῦ ιγ' τίτλου
 τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὰ εἰς τὴν ἐρμη-
 νείαν αὐτοῦ γραφέντα χάριν ἀναψηλαφήσεως ὄρκων.
 Ἔχε δὲ ἐπὶ μνήμης καὶ τὸ παρὰ τοῦ ἀγίου ὀρισθὲν
 χάριν τοῦ παρεμπιπτότου φάκτου ἐπὶ τῇ χειροτονίᾳ
 τοῦ Κυριακοῦ, καὶ τῇ γενομένῃ παρὰ τούτου δῆθεν
 ἐπιορκίᾳ. Καὶ σημειῶσαι ὅτι διὰ τούτου συγγνω-
 σκονται, ὡς εἴκειν, οἱ κατὰ τινὰς πατριαρχικὰς ἐκ-
 κλησίας ἱερουργοῦντες ἐγχώριοι ἀρχιερεῖς. Εἰ γὰρ
 μὴ τὸ τῆς ἀγνοίας πρόβλημα ἐδοθήσεται τῷ Σεθῆρω, C
 καθηρέθη ἂν, διὰ τὸ παρ' ἐνορίαν ποιῆσαι χειροτο-
 νίαν. Περὶ δὲ ἱερῶν ψευδῶς μαρτυρησάντων ἀνάγ-
 νωθὶ τὴν ος' Νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος
 τοῦ Φιλοσόφου, διαλαμβάνουσαν ὡς, εἰ μὲν ἐνορκον
 ψευδομαρτυρίαν ποιῆσει ὁ ἱερεὺς, καθαιρεῖται.
 Ὅρκου δὲ μὴ παρασκευυμένου, ἀφορίζεται ἐπὶ
 τριετῇ χρόνον εἰς μοναστήριον, καὶ οὕτως εἰς τὴν
 ἰδίαν τάξιν ἀποκαθίσταται.

ZONAR. Τινὲς εἰς τὸ χειροτονηθῆναι καλούμενοι
 ἐξῴμνουντο μὴ καταδέξασθαι τὴν χειροτονίαν. Τοὺς
 οὖν τοιούτους λέγει ὁ κανὼν μὴ δεῖν ἀναγκάζεσθαι
 ἐπιορκεῖν. Κἂν δοκῇ, φησὶν, ἐξεῖναι τοῖς ἀφ' αὐτῶν
 ὁμόσασιν, ἢ δεσμόν τινα ἑαυτοῖς ἐπιβαλοῦσιν, οἷον
 μὴ φαγεῖν κρέας, ἢ μὴ πιεῖν οἶνον, ἢ μὴ τόδε ἢ τόδε
 ποιῆσαι, λύσειν πάλιν ἀφ' αὐτῶν τὸν δεσμόν, καὶ D
 τοῦ ὄρκου ἀφίστασθαι· ἀλλ' ἐκ πείρας ἐμάθομεν
 οὗτις εἰ παρορκήσαντες, ἤγουν οἱ παρὰ τοὺς ὄρκους
 ποιῆσαντες, οὐκ εὐδοκούνται, ἀντὶ τοῦ, οὐ θελητοὶ
 τῷ Θεῷ εἶσιν, ἢ οὐκ εὐδόκιμοι αὐτῷ, οὐ δ' εὐάρεστοι
 κρίνονται. Δεῖ δὲ, φησὶν, ἐπὶ πῶν τοιούτων καὶ τὸ
 εἶδος τοῦ ὄρκου σκοπεῖν· εἴτουν, εἰ Θεὸν ὠνόμασεν
 ὁμνύων, ἢ ἄλλο τι, καὶ τὰ βήματα τοῦ ὁμόσαντος,
 καὶ τὴν διάθεσιν ἀφ' ἧς ὥμοσε, καὶ τὰς κατὰ
 λεπτὸν ἐν τοῖς βήμασι προσθήκας. Εἰκόσ γὰρ ἐστὶν
 ἐκ τῆς τοῦ ὄρκου ποιότητος, καὶ ἐκ τῶν βημάτων
 καὶ ἐκ τῆς διαθέσεως· εἰ τυχὼν ἐκ μικροφυχίας,
 καὶ οὐκ ἐξ ἀμέτρου γνώμης ὥμοσε, καταλαβεῖν τοὺς
 σκοποῦντας, μὴ κωλύεσθαι τὸν ὁμόσαντα ἀποστῆναι
 τοῦ ὄρκου. Εἰ δὲ, τούτων σκοποῦμένων, οὐκ ἔστιν

quoque, inquit, quæ ad Cyriacum pertinent, dis-
 pensantes, et permittentes ut redeat ad ecclesiam,
 in qua se perseverare juravit, non videbimur fa-
 cere præter canones, nec ille jusjurandum transgredi
 videbitur: revertens enim videtur servare jusju-
 randum, quia iurando adjectum non est, se
 non ad breve tempus excessurum ex agro Min-
 danorum. 67 Vide ergo quomodo ex verborum
 examinatione et consideratione sanctus sententiam
 venatur, ut is qui juravit, non videatur pejerare.
 Hæc ergo de Cyriaco. Severus autem accusatus,
 quod in agrum, qui erat alii regioni subjectus, or-
 dinasset, dicebat se hoc oblivione fecisse, nescien-
 tem agrum alii esse subjectum. Quoniam ergo,
 inquit, ad sui defensionem ignorantiam allegat,
 oportet ei ignosci, eumque Dei iudicio relinquere:
 cum enim cordium cognitores non sumus, sed ut
 audimus, iudicamus, demus Deo vindictam, condo-
 nantes propter oblivionem, quæ est humanum vi-
 tium. Et canon quidem in his consistit. Tu autem
 lege cap. 18, cap. 15 tit. 13 præsentis operis, et
 quæ in ejus interpretatione scripta sunt de tracta-
 tione juramentorum. Tu autem habe in memoria
 id quoque, quod a sancto scriptum est de facto
 quod incidit in ordinatione Cyriaci, et de perjurio
 quod ab eo commissum est: et nota quod propterea,
 ut est verisimile, ignoscitur regionis antistitibus,
 qui in quibusdam patriarchalibus ecclesiis sacra
 celebrant. Nisi enim ignorantiam prætextus Severo
 auxilium tulisset, depositus esset, quod ultra suam
 diocesim ordinationem fecisset. De sacerdotibus
 autem falso testificatis, lege imperatoris domini
 Leonis Sapientis novellam 76, quæ continet, quod
 si sacerdos falsum testimonium juratus dixerit,
 deponitur. Quod si jusjurandum non accesserit, in
 monasterium ad triennium separetur, et sic pri-
 stino ordini restitatur.

ZONAR. Quidam vocati ut ordinarentur, jurarunt
 se ordinationem non admissuros. Ejusmodi ergo
 homines, ait canon, non esse ad perjurium adigen-
 dos. Etiam si videatur, inquit, licere iis, qui sua
 sponte jurarunt, aut aliquod vinculum sibi injece-
 runt; velut abstinere a carnibus, aut a vino, aut
 hoc vel illud omittere; vinculum illud rursus pro-
 pria auctoritate dissolvere, et a jurejurando defi-
 cere: verumtamen experientia didicimus, eos qui
 perjurarunt, hoc est, qui contra id quod juraverunt,
 quippiam fecerunt, non placere, hoc est, minime
 acceptos esse Deo, vel haudquaquam probos, ami-
 cosque ab ipso judicari. Oportet vero, inquit, in
 hisce hominibus genus quoque jurisjurandi consi-
 derare, Deumne appellaverit jurans, an aliud quid-
 piam, tum jurantis verba, animique affectum quo
 juravit, ac minutas quasque additiones in verbis.
 Probabile enim est, ex jurisjurandi forma, ex verbis
 pariter, et ex animi affectione, si forte ex pusilla-
 nitate, non autem ex constanti proposito juravit,
 depreheudi posse ab iis, qui attentius cogitaverint,

non impediri jurantem, quo minus a jurejurando deficiat. Verumtamen, si hisce animadversis, nullam licet invenire excusationem, per quam jurejurando solvantur, ejusmodi oportet dimittere, ne sese perjurio adstringant. Quod autem de Severo narratur negotium, sive actio, vel argumentum, ejusmodi est. Longinus quidam habebat agrum, cui Mindana nomen erat, Misthiæ episcopatu subjectum. Severus autem, cum Masadarum esset episcopus, Cyriacum quemdam templi, quod in agro positum erat, presbyterum constituit, qui etiam juravit, se in templo permanurum, vel potius illius episcopatu fore subjectum : verum illius regionis episcopus, cui ager subjectus erat, Cyriacum a sacris muneribus obeundis in ecclesia, quæ sui juris esset, arcebat, quippe qui ab alio sacris ordinibus foret insignitus. Ex quo illa relicta Cyriacus alio concessit : tum Longinus quoque ea de causa moerens, desertam se ecclesiam reddituram minabatur. Rogatus itaque magnus Basilius, ad hoc respondit, agrum cui renuntiatum est Cyriacus, hoc est, cujus presbyter nominatus est, Masadarum episcopatu subjecti, etiamsi alterius regionis esset, ac rursus illic redire Cyriacum. Ita namque, ait, neque ille violabit jusjurandum, neque Longinus ecclesiam desolabit, hoc est, desertam relinquet, aut etiam abolebit : neque suammet animam inertili damnabit, hoc est, subiciet, quod non precationibus ac divinis laudibus vacet, sed ab iis plane cesset. Ac nos, inquit, hæc de Cyriaco decernentes, ac redire ipsum ad ecclesiam, in qua se mansurum juravit, permittentes, non videbimur adversus canones agere, neque ille violare jusjurandum judicabitur. Illud namque observare videbitur revertens, quoniam neque juramento adjectum est, ne brevi quidem temporis spatio a Mindanorum agro recessurum. Vide igitur quomodo ex ipsa verborum inspectione et animadversione sententiam ænetus vir indagavit, ex qua, qui se jurejurando obstrinxerat, a perjurio liber esse videretur. Hæc igitur de Cyriaco. Severus porro accusatus, quod agro qui alienæ provincie subjectus erat, quempiam præfēcisset, causabatur se id propter oblivionem fecisse, quod agrum in alterius ditione positum ignoraret. Quoniam ergo, inquit, oblivionem prætexit, oportet ipsi ignoscere ipsamque ad divinum iudicium transmittere : quandoquidem cum non simus cordiam scrutatores, sed iudicemus ex eis quæ audimus, adjudicemus ultionem Deo, ignoscentes propter oblivionem, quæ humanum est vitium.

ARIST. Non coges eum, qui se non ordinatum fore juraverit.

Eum, qui electus est episcopus, et propter incidentem aliquam causam jurat se ordinationem non suscepturum, ordinari non coges. Oportet autem considerare et juramenti speciem, et verba, et affectionem a qua juravit, et quæ subtiliter in verbis facta sunt additamenta. Et si quæ sit alicunde juramenti excusatio, perjurium apparens ei condonare, eumque ordinare permittit. Si autem nullum sit omnino refugium, sed omnimodo pejerans invenitur, si ordinari permetteretur, talem omnino prætermittere oportet.

Α εὐρίην παραμυθίαν τινὰ εἰς τὸ ἀποστῆναι τοῦ ὄρκου, χρὴ τοὺς τοιοῦτους εἶναι, ἵνα μὴ ἐπιπορῶσι. Τὸ δὲ κατὰ τὸν Σαυῆρον πρῶγμα, ἦτοι ἡ πρῆξις καὶ ἡ ὑπόθεσις, τοιοῦτόν τι ἦν. Δογγίνος τις εἶχεν ἀγρὸν καλούμενον Μίνδανα, τῇ ἐπισκοπῇ τῆς Μισθίας ὑποκαίμενον. Σαυῆρος δὲ Μασάδων ἐπίσκοπος ὢν χειροτόνησε Κυριακὸν τινὰ εἰς τὸν ἐν τῷ ἀγρῷ ναὸν πρεσβύτερον, ὁμῶσαντα παραμένειν τῷ ναῷ, ἢ μᾶλλον τῇ ἐπισκοπῇ αὐτοῦ ὀποταλεῖν. Ἄλλ' ὁ τῆς ἑνορίας ἐπίσκοπος ἢ ὑπέκειτο ὁ ἀγρὸς, ἐκώλυε τὸν Κυριακὸν ἱερουργεῖν ἐν ἐκκλησίᾳ διαφερούση αὐτῷ, παρ' ἑτέρου χειροτονηθέντα. Διὸ καὶ καταλιπὼν αὐτὸν ὁ Κυριακὸς, μετετέθη ἀλλαχοῦ· καὶ ὁ Δογγίνος διὰ τοῦτο λυπούμενος ἠπέκλει ἐρημώσας τὴν ἐκκλησίαν. Ἐρωτηθεὶς οὖν ὁ μέγας Βασίλειος περὶ τούτου ἀπεκρίνατο τὸν ἀγρὸν ᾧ ἐπακηρύχθη ὁ Κυριακὸς, ἦγουν εἰς τὸν ὠνομάσθη πρεσβύτερος, ὑποταθῆναι τῇ ἐπισκοπῇ τῶν Μασάδων, εἰ καὶ ἑτέρας ἦν ἑνορίας, καὶ τὸν Κυριακὸν αὐτὸς ἐπανατρέψαι ἑκαί. Οὕτω γάρ, φησὶν, οὐτε ἑκαίνοσ παρὰ τὸν ὄρκον ποιήσας, οὐτε ὁ Δογγίνος τὴν ἐκκλησίαν ἐρημώσας, ἀντὶ τοῦ, ἔρημον καταλείψαι ἢ καὶ καθελαι· οὐδὲ τὴν αὐτοῦ ψυχὴν ταῖς ἀργίαις καταδικάσει, ἦγουν ὀδοκαλεῖ, τῷ μὴ σχολάζειν εὐχὰς καὶ τοὺς θεοὺς ὁμοίως, ἀλλὰ ἀργεῖν ἐκ τούτων. Καὶ ἡμεῖς, φησὶν, οἰκονομοῦντες τὰ κατὰ τὸν Κυριακὸν, καὶ ὀποστρέψαι αὐτὸν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἢ ὡμοσεν ἰγκαρτερεῖν, ἐπιτρέποντες, οὐ δόξομεν παρὰ κανόνας ποιεῖν, οὐδὲ ἑκαίνοσ παραβαίνειν τὸν ὄρκον κριθείη. Ἐπανερχόμενος γάρ, δοκεῖ εὐλάσσειν τὸν ὄρκον, ὅτι οὐδὲ πρόσκειται τῷ ὄρκῳ, οὐδὲ πρὸς βραχὺ ἀναχωρήσειν τοῦ ἀγροῦ τῶν Μινδάνων. Ὅρα οὖν πῶς ἐκ τῆς τῶν βήματων ἐξετάσεως καὶ κατασκοπήσεως ἐθέρπισεν ὁ ἄγιος νοῦν, ὥστε μὴ δοκεῖν ἐπιπορᾶν τὸν ὁμῶσαντα. Ταῦτα μὲν οὖν περὶ τοῦ Κυριακοῦ· ὁ δὲ Σαυῆρος, αἰτιώμενος ἔτι εἰς ἀγρὸν ἀλλοτρίᾳ ὑπεκλιθεῖν τὰ ἑνορία χειροτόνησεν, ἔλεγε κατὰ λήθην τοῦτο ποιῆσαι, ἀγνοήσας ἑτέρῳ τὸν ἀγρὸν ὑποκαίεσθαι. Ἐπεὶ οὖν, φησὶ, τὴν λήθην προβάλλεται, δεῖ αὐτῷ συγχωρηθῆναι, καὶ εἰς τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ ἀναρτησάμενος αὐτόν· ὅτι γὰρ οὐκ ἐσμὲν καρδιογνώσται, ἀλλ' ὡς ἀκούομεν κρινομένους, δῶμεν τὴν ἐκδίκησιν τῷ Θεῷ, συγχωρομήσαντες διὰ τὴν λήθην, ἧτις ἐστὶ πάθος ἀνθρώπων.

ΑΡΙΣΤ. Οὐκ ἀναγκάσεις τὸν μὴ ἂν χειροτονηθῆναι ὁμῶσαντα.

ΑΡΙΣΤ. Οὐκ ἀναγκάσεις τὸν μὴ ἂν χειροτονηθῆναι ὁμῶσαντα.

Τὸν ψηφισθέντα ἐπίσκοπον, καὶ διὰ τινὰ παρεμπιπτούσαν δυσχερασίαν ἐπομοσάμενον τὴν χειροτονίαν μὴ καταδέξασθαι, χειροτονηθῆναι οὐκ ἀναγκάσεις. Χρὴ δὲ σκοπεῖσθαι καὶ τὸ εἶδος τοῦ ὄρκου, καὶ τὰ βήματα, καὶ τὴν διάθεσιν ἀπ' ἧς ὡμοσε, καὶ τὰς κατὰ λεπτόν ἐν βήμασι προσθήκας. Καὶ ἐὰν ἡ τίς ποσὴν παραμυθία τοῦ ὄρκου, συγχωρεῖν αὐτῷ τὴν δοκούσαν ἐπιπορσίαν, καὶ χειροτονεῖσθαι ἐπιτρέπει· ἐὰν δὲ μηδεμίαν ἢ μηδαμόθεν καταφυγὴν, ἀλλὰ πανταχόθεν ἐπιπορῶν εὐρίσκεται, εἰ χειροτονηθῆναι συγχωρηθῆ, δεῖ πανταχῶς παρεῖν τὸν τοιοῦτον.

KANON IA'.

A

Ὁ δὲ τὸν ἀκούσιον ποιήσας· φόνον ἀρκούντως ἐξεπλήρωσε τὴν δίκην ἐν τοῖς ἔνδεκα ἔτεσι. Δῆλον γάρ ὅτι ἐπὶ τῶν πληγέντων τὰ Μωσαίως παρατηρήσομεν. Καὶ τὸν κατακλιθέντα μὲν ἐπὶ τῶν πληγῶν ἅ· ἔλαβε, βαδίσαντα δὲ πάλιν ἐπὶ βάρβωφ αὐτοῦ, οὐ λογισόμεθα πεφονεύσθαι· εἰ δὲ καὶ οὐκ ἐξάνεστη μετὰ τὰς πληγὰς, ἀλλ' οὐν τῷ μὴ προσλείσθαι αὐτὸν ἀνλεῖν, ὃ τυπτήσας φονευτῆς μὲν, ἀλλ' ἀκούσιος διὰ τὴν πρόθεσιν.

ΒΑΣ. Ὁ νζ' κανὼν τοῦ ἁγίου τούτου Πατρὸς ἐπὶ δέκα χωρίζει τοὺς ἀκούσιον φόνον ποιήσαντας βίτης τῶν θεῶν ἁγιασμάτων μεταλήψεως. Ὁ δὲ παρῶν κανὼν φησι, τὸν μὴ μόνον ἐπὶ δέκα ἔτεσι, ἀλλὰ ἔνδεκα, μὴ μετασχόντα τῶν ἁγιασμάτων ἀκούσιον φονευτὴν ἐκ περιουσίας δέχεσθαι. Ἔτι προστίθεται μὴ ἀπαντεῦθεν ὡς φονέα κατακρίνεσθαι τὸν πλῆξαντά τινα, κἂν καιρίαν ἐπήνεργα πληγὴν, μὴ ἐπ' σκοπῷ μέντοι φόνου. Ἀλλὰ χρῆ, φησὶ, κατὰ τὸν Μωσαϊκὸν νόμον, προσέχειν ἐπὶ τῷ πληγέντι· καὶ εἰ μὲν μετὰ τὸ κατακλιθῆναι ἐκ τῆς πληγῆς πρὸς ὕψιστον οὐ προέκοψεν, ἀλλὰ ἐτελευτήσεν, ἐξ ἀνάγκης ὑποκαίεσθαι τὸν πλῆξαντα τῷ τοῦ ἀκούσιου φόνου ἔγκληματι· εἰ δὲ ἀνέστη ἐκ τῆς πληγῆς, καὶ περιεπάτησεν ἐπὶ τῇ βάρβωφ αὐτοῦ, ἦγουν μὴ τελείως ἀπηλλάγη τῆς ἀσθενείας, εἴτα ἀπέθανε, μὴ λογίζεσθαι τὸν πλῆξαντα φονέα. Ὡστε σημειώσαι καὶ ἀπὸ τούτου, καθὼς εἰπομεν καὶ ἐν τῷ η' κανόνι, τὸν ἀκούσιον φόνον ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος ἀναφαίνεσθαι. Διὰ τοῦτο γὰρ οὐδὲ τὴν πληγὴν περιεργαζόμεθα, εἴτε μικρὰ γέγονεν, εἴτε μεγάλη, ἀλλὰ τὸν ἐκ τῆς πληγῆς θάνατον· ὥσπερ ὁ ἐκούσιος φόνος· ἐκ μόνης τῆς προθέσεως κατακρίνεται, κἂν μὴ προδῆ ἀποτέλεσμα, ἦτοι θάνατος. Σημειώσαι δὲ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος· ὅτι ἐπὶ τοῦ ἀκούσιου φόνου κακῶς τινες πολυπραγμονοῦσι κατὰ πολὴν ἡμέραν ἢ πληγὴ ἐπηνέχθη, καὶ μετὰ πόσας ἡμέρας ἐπηκολούθησε τῷ πληγέντι ὁ θάνατος. Κἂν γὰρ πολλὸς παρήλαθε μετὰ πληγὴν καιρὸς, ὅμως δὲ ἐκ τῆς αἰτίας ἔθανεν ὁ τὴν πληγὴν ἰποστὰς, οὐδὲν ἦτοιν γενέσθαι λέγομεν τὸν ἀκούσιον φόνον. Ἀνάγνωθι καὶ τὸν η' κανόνα τοῦ ἁγίου τούτου Πατρὸς, καὶ τὴν ἐρμηνείαν αὐτοῦ.

ZONAR. Ἀκούσιόν τις ἐποίησε φόνον, καὶ ἔνδεκα διεβίωσε χρόνους ἀφωρισμένους. Ἐρωτήθη οὖν ὁ ἅγιος εἰ χρῆ λυθῆναι αὐτὸν τοῦ δεσμοῦ· καὶ ἀπεκρίνατο ὅτι ἐν τοῖς ἔνδεκα ἔτεσιν ἀρκούντως ἐξεπλήρωσε τὴν δίκην, ἦγουν τὴν τιμωρίαν. Τὰ δὲ ἔνδεκα ἔτη εἶπεν, οὐχ ὡς τοσοῦτον χρόνον τοῦ ἀκούσιως φονεύσαντος ἐπιτιμωμένου· δεκαετία γὰρ ὁ τοιοῦτος ἐπιτιμᾶται κατὰ τὸν νζ' κανόνα τοῦ μεγάλου τούτου Πατρὸς· ἀλλ' ὡς οὕτω τοῦ φάκτου ἔχοντος. Ἔτι φησιν ὅτι ἐν τοῖς πληγείσι καὶ ἀποθανούσι παρατηρήσομεν, ἦτοι παραφυλάξομεν, τὸν νόμον τὸν Μωσαϊκόν, ὅστις ὥρισεν τὸν πληγέντα παρὰ τινος καὶ κατακλιθέντα διὰ τὰς πληγὰς, ἐὰν μετὰ ταῦτα ἐξαναστῆ, καὶ περιπατήσῃ ἐπὶ τῇ βάρβωφ

CANON XI.

Qui autem involuntariam cædem fecit, in undecim annis abunde iudicio satisfecit. Clarum est enim, quod in iis qui percussi sunt, quæ voluit Moyses, observabimus, ut eum quidem, qui propter plagas, quas accepit, decubuit, rursus autem virga sua innixus ambulavit, occisum esse non reputabimus : sin autem post ictus non surrexit, cum eum tamen nollet interficere qui verberavit, est quidem homicida, sed involuntarius propter propositum.

BALS. Quinquagesimus septimus canon hujus sancti Patris eos, qui involuntariam cædem fecere, decem annis a divinorum sacramentorum participatione separat. Præsens autem canon dicit, eum, qui non solum decennio, sed etiam undecim annis, sacramentis non communicavit, involuntarium occisorem satis superque fecisse. Deinde adjicit, eum non ideo ut homicidam condemnari, qui aliquem percussit, etiamsi lethalem plagam inflixerit, non tamen cum occidendi proposito : sed oportet, inquit, secundum legem Mosaicam, ejus, qui percussus est, rationem habere, et, si postquam ab ictu decubuit, non convaluit, sed mortuus est, is qui percussit involuntariæ cædis crimine, necessarius, tenebitur : sin autem ab ictu surrexit, et virga sua innixus ambulavit, hoc est, non perfecte a morbo est liberatus, deinde mortuus est ; eum qui percussit, non reputari ut homicidam. Quare nota etiam ex hoc quemadmodum diximus et in can. 8 involuntariam cædem ex effectu ostendi. Propterea enim nec de ictu laboramus, an sit parvus, an magnus, sed de morte quæ ex ictu processit, ut cædes voluntaria a proposito solo iudicatur, etiamsi effectus sive mors minime sequatur. Nota autem ex præsentī canone quod in cæde involuntaria nonnulli **69** male sunt nimium curiosi, quærentes quo die vulneratus est, et post quot dies eum, qui percussus est, mors consecuta est : etsi enim longum tempus post ictum præterierit, ex hac tamen causa mortuus est qui ictum sustinuit, nihilo secius factam esse dicimus cædem involuntariam. Lege et canonem 8 hujus sancti Patris, et ejus interpretationem.

D

ZONAR. Involuntariam quis cædem patravit, ac undecim annos transegit segregatus. Rogatus fuit ergo sanctus vir, an illum eo vinculo solvi oporteat : responditque undecim annorum spatio satis supplicii fuisse, satis pœnarum. Undecim porro annos dixit, non quod tanto tempore, qui involuntarie occidit, puniatur : decennium namque hisce hominibus, quinquagesimo septimo canone hujus magni Patris, multæ nomine constitutum est : sed quod ita sese res in hoc homine haberet. Deinde asserit, in iis qui percussi ac mortui sunt, retinendam, hoc est servandam esse Mosaicam legem, quæ decrevit hominem, qui a quopiam percussus est, moxque decubuit, si postea e lectulo surrexerit ambulavo-

ritque bacillo innixus, hoc est, etiamsi haudquam plane fuerit ab imbecillitate liberatus, sed rousque ut bacillo innixus incedat, quasi imbecillitatis reliquias adhuc retinens, ac deinde moriatur, non videri occisum esse, nec qui illum percussit homicidam existimari. Hæc ergo sunt quæ Moses statuit. Subjicit deinde sanctus, si minus exsurrexerit postquam ictus est, sed jacens propter ictus sit extinctus, fore quidem, qui illum percussit, iudicandum homicidam, sed involuntarium. Neque enim mens ei fuit ipsum interficere, sed verberare.

ARIST. Involuntarius homicida decennio substernatur. *Perspicuus.*

CANON XII.

Digamos canon omnino a ministerio exclusit.

BALS. Sanctus hic canonem 17 canonem apostolorum dicit, et ministerium dicit ecclesiasticum clericatum: et lege dictum canonem.

ZONAR. Canonem hoc loco sanctus vir intelligit apostolicum decimum septimum, quo sic decernitur: Qui duobus conjugis post baptismum implicitus fuerit, concubinamve habuerit, non potest esse episcopus, vel presbyter, vel diaconus, vel in sacro ordine quomodocunque censerit.

ARIST. Bigamus etiam non sit clericus.

Et alii multi canones digamum a sacerdotio arcent.

CANON XIII.

Cæles in bellis factas Patres nostri pro cædibus non reputaverunt, ut inihli videtur, ignoscentes iis, qui pro pudicitia et pietate decertant. Recte autem forte habet consulere, ut, tanquam manibus impuris, sola trium annorum communione abstinuant.

BALS. Per præsentem canonem sanctus consulendo suggerit, ut qui in bello cædem fecerint toto triennio a communione abstinuant: etiamsi Patres eis veniam dederunt, et inter homicidas eos non reputaverunt, qui pro pietate et pudicitia decertaverunt fidei, qui erant in servitutem redigendi. Hic

Guill. Beveregii notæ.

(7) *Τὸς ἐν πολέμοις.* Scholiastes Harmenopuli, Ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινου τοῦ Χλιαρηνοῦ διέγνωστο συνοδικῶς ὅτι, εἰ μὴν δυνάμενός τις διαζῶναι τὴν ἐπιβουλήν τοῦ ληστοῦ, τούτω μὲν οὐκ ἤρξασθαι, ἀλλ' ἐκ μελέτης αὐτῷ ἐπιθέμενος ἀνήρηνεν. οἷα φονεὺς ἐπιτιμηθήσεται. Εἰ δὲ πρῶτος τὸ ξίφος ὀλοσθῆς ἦρε κατ' αὐτοῦ, τότε οὐκ ἐπιτιμηθήσεται ὁ φονεύσας αὐτόν. Ὅς μέντοι διὰ τὸ κοινῇ συμφέρον πολλὰ παρακληθεὶς, τούτων ζητήσας εὖρε καὶ διεχρήσατο, μὴ ὅτι τιμωρίας, ἀλλὰ καὶ ἐπάθλων ἀξίω' ἦσεται. Ἀσφαλεία: ἔτι ἐνεκεν ἐπὶ τριετίαν ἤρεσε καὶ τούτους καταδικάζεσθαι. Τούς δὲ κληρικούς οἷον δὴ ποτε φόνον πεποιηκότας εὐθὺς τιμωρεῖσθαι, μηδεμίαν οὐσίας διαφορᾶς πολέμου ἢ ληστοῦ, ἢ οἰουδιποτε. Ὅθεν καὶ ἀρχιερεὺς Ἀγαρηνῶν φονεύσας κατ' αὐτοῦ ξίφος ἀνατείναντα, ἐν καιρῷ πολέμου, καθρηθῆναι συνοδικῶς. *Sub patriarcha Constantino Chliarcono synodalis lata est sententia, quod si quidem aliquis, cum latronis insidias effu-*

αὐτοῦ, ἦτοι καὶ μὴ τελείως ἀπαλλαγῆ τῆς ἀσθενείας, ἀλλὰ τῶς βαθίσῃ τῇ βλάβῃ αὐτοῦ ἐπιστηριζόμενος, ὡς ἐτι λείψανα φέρων τῆς ἀσθενείας, εἶτα ἀποθῆναι, μὴ δοκεῖν φονευθῆναι, μηδὲ τὸν κλήξαντα αὐτὸν φονεὰ λογίζεσθαι. Ταῦτα μὲν οὖν τὰ τοῦ Μωσέως: εἶτα ἐπάγει ὁ ἅγιος ὅτι, καὶ οὐκ ἐξανέστη μετὰ τὰς κληγὰς, ἀλλὰ κείμενος ἐξ αὐτῶν ἐτελεύτησε, φονεὺς μὲν ὁ πλήξας αὐτὸν κριθήσεται, ἀκούσιος δέ· οὐδὲ γὰρ σκοπὸν ἔσχεν ἀνελεῖν αὐτόν, ἀλλὰ τυπτεῖται.

ARIST. Ὁ ἀκούσιος φονευτῆς δεκαετίαν ὑποπιπέτω. *Σαφής.*

CANON IB'.

Τοὺς διγάμους παντελῶς ὁ κανὼν τῆς ὑπηρεσίας ἀπέκλεισε.

BALS. Κανὼνα ἐνταῦθα ὁ ἅγιος τὸν 17' κανὼνα τῶν ἁγίων ἀποστόλων λέγει, καὶ ὑπηρεσίαν τῆν ἐκκλησιαστικὴν κλήρωσιν· καὶ ἀνίγνωθι τὸν βηθόνα κανὼνα.

ZONAR. Κανὼνα ἐνταῦθα ὁ ἅγιος τὸν 17' λέγει τὸν ἀποστολικὸν, οὕτω διαταττόμενον· Ὁ ἐπιγάμους συμπλακεὶς μετὰ τῇ βάπτισμα, ἢ παλλακὴν κτησάμενος, οὐ δύναται εἶναι ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ὄλιος τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ.

ARIST. Ὁ διγάμος καὶ ἀκλήρωτος.

Καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν κανόνων τὸν διγάμον τῆς ἰερωσύνης ἐκώλυσαν.

CANON II'.

Τοὺς ἐν πολέμοις (7) φόνους οἱ Πατέρες τῶν ἐν τοῖς φόνοις οὐκ ἐλογίσατο, ἐμοὶ δοκεῖν, συγγνώμην δόντες τοῖς ὑπὲρ σωφροσύνης· καὶ εὐσεβείας ἀμνησμένοις. Τάχα δὲ καλῶς ἔχει συμβουλευεῖν, ὡς τὰς χεῖρας μὴ καθαροῦς, τριῶν ἐτῶν τῆς κοινωνίας μόνης ἀπέχεσθαι.

BALS. Διὰ τοῦ παρόντος κανόνος ὑποτίθειν ὁ ἅγιος συμβουλευτικῶς τοὺς ἐν πολέμῳ φονεύσαντας ἀπέχεσθαι τῆς κοινωνίας δι' ὅλην τριετίαν, καὶ οἱ Πατέρες τοῖς τοιοῦτοις συγγνώμην δεδώκασι, καὶ μετὰ φόνων αὐτοῦς οὐκ ἐλογίσατο ἀγωνισαμένους ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας· καὶ τῆς σωφροσύνης τῶν μελλόν-

Dgers posset, non hoc contentus fuerit, sed data opera latronem interfecerit, tanquam homicida puniendus sit: sin primus latro gladium contra eum susulterit, tunc qui eum interfecit non punietur. Qui autem utilitatis publicæ causa, cum valde rogatus esset, latronem quæsitus invenit et occidit, non pœna sed præmiis dignus habebitur; cautionis tamen gratia placuit ei hos triennio condemnari. Clericos autem, qui quancunque cædem commiserint, confestim puniri par est, nullo discrimine vel hostis habito, vel latronis, vel cujuscunque. Quo factum est, ut pontifex, qui occiderat Agarenum, qui gladium contra ipsum tempore belli strinxerat, de synodi sententia depositus est. Harmenop. epil. can. sect. 5, tit. 3. Adhuc in codice Amerbachiano huic canonem hoc breve scholium annectitur. Ὅρα πῶς καὶ ὁ ἅγιος αὐτοῦ θαρραῖ, οἷς διορίζεται νῦν. Ἄτοπον γὰρ ὑπὲρ ἐκδικηθείας εὐσεβείας καὶ σωφροσύνης δίκην ἀπέχειν τινά.

τῶν αἰχμαλωτισθῆναι πιστῶν. Οὗτος δὲ ὁ κανὼν ἀξίως μὲν τῇ ἀγοπρεπεῖα τοῦ θεοῦ Πατρὸς ἐξετέθη, οὐκ ἐνεργεῖ δὲ διὰ τὸ συμπέπειν, εἰ τοῦτο δοθῆ, μηδέποτε τοὺς στρατιώτας μεταλαμβάνειν τῶν θείων ἀγισμάτων πολέμοις ἀλλεπαλήλοις ἐνοχλουμένους, καὶ ἀναιροῦντας τοὺς πολεμίους, ὅπερ ἔστιν ἀφόρητον. Γέγραπται δὲ ὡς τοῦ βασιλέως ἐκαίνου Φωκά ἀξιοῦντος· μετὰ μαρτύρων συναριθμῆσθαι τοὺς ἐν πολέμοις ἀναιρούμενους, οἱ τότε ἀρχιερεῖς, τῷ κανόνι τούτῳ χρῆσάμενοι, τὴν βασιλικὴν ἐνστασιν καταείγησαν, φάμενοι· Πῶς τοῖς μάρτυσι συναριθμῆσομεν τοὺς ἐν πολέμοις πεσόντας, οὓς ὁ μέγας Βασίλειος ὡς μὴ καθαρὸς τὰς χεῖρας· ἐπὶ τριετίαν ἐκώλυσε τῶν ἀγισμάτων; Διαφόρων δὲ ἱερῶν παραστάτων συνοδικῶς κατὰ βασιλικὴν ὀρισμὸν, ἀλλὰ μὴν καὶ ἐπισκόπου τινός, καὶ ἕξομολογησαμένων κατὰ πολεμίων συμπλακῆναι καὶ ἀνελεῖν πολλοὺς ἐξ αὐτῶν, ἢ μὲν θεία καὶ ἱερὰ σύνοδος ἀκολουθῶν; τῷ κανόνι τούτῳ καὶ τῷ μὲν τοῦ αὐτοῦ ἀγίου καὶ ἑτέραις θείαις διαταγαῖς ἤθελε μηκέτι αὐτοὺς ἱεουργῆσαι· οἱ πλείους δὲ, καὶ μᾶλλον οἱ στρατιωτικώτεροι, καὶ βραβείων αὐτοὺς ἀξίους εἶναι διενίσταντο. Πολλοὶ δὲ, ἀνελόντες ἀνθρώπους ἐν τῷ κριθῷ τῆς μετὰ βράδων παιγνικῆς συμβολῆς, μετὰ φονέων ἠλογίσθησαν ἐκουσιοακουσίων, ὅσα τοῦ τοιοῦτου παιγνίου μὴ ὄντος ἀπὸ τῶν ἐπιγινωσκομένων πέντε τῷ νόμῳ παιγνίων, τῶν καὶ ἀγῶνων λεγομένων, ἦγουν τῆς πυγμῆς, τοῦ δρόμου, τοῦ πηδήματος, τοῦ δίσκου, καὶ τῆς παλαίστρας· ὥστε οἱ ἐν τοῖς τοιοῦτοις παιγνίοις φονεύοντες οὐ προκριματίζονται.

ZONAR. Οὐ κατ' ἐπιταγὴν ὁ ἁγιὸς φησι τοὺς ἐν πολέμοις ἀναιροῦντας ἐπὶ τριετίαν ἀπέχεσθαι τῆς κοινωνίας, ἀλλὰ κατὰ συμβουλήν. Πλὴν φορτικῆ δοκεῖ συμβουλή. Συμβαίη γάρ ἂν ἐκ ταύτης μηδέποτε τοὺς στρατιώτας μεταλαβεῖν τῶν θείων δώρων, καὶ μάλιστα τοὺς θάρσο; ἐνδεικνυμένους καὶ ἀριστοίς. Οὐ γάρ ἂν ποτε σχολοῦν ἔδειαν ἐπὶ τριετίαν ἠρεμῆται. Εἰ γοῦν οἱ πολέμοις ἀλλεπαλήλοις σχολάζοντες, καὶ ἀναιροῦντες τοὺς πολεμίους, εἰργονται τῆς κοινωνίας, ἔσονται διὰ βίου στερούμενοι τῆς τοῦ ἀγαθοῦ μεταλήψεως. Ὅπερ Χριστιανοὶ ἀφόρητος κόλασις. Διὰ τί δὲ τὰς χεῖρας οὐ καθαροὶ κριθεῖν οἱ ὑπὲρ τοῦ πολιτεύματος καὶ τῶν ἀδελφῶν ἀγωνιζόμενοι, ἵνα μὴ ληφθεῖν τοῖς πολεμοῖς, ἢ ἵνα αἰχμαλωτισθέντες· ἐλευθερώσωσιν; Εἰ γὰρ φονεύειν τοὺς Βαρβάρους ἐδραβηθήσονται, ὡς τὰς χεῖρας ἐντεῦθεν μιζίνοντες, οἰχῆσεται ξύμπαντα, καὶ κρατήσουσιν οἱ βάρβαροι πάντων· ἃ καὶ οἱ πάλασι Πατέρες λογισάμενοι, οὐ τοῖς φονεύσι συγκατέλεξαν τοὺς ἐν πολέμοις φονεύοντας, συγγνωμονήσαντες αὐτοῖς, ὡς οὗτος ἔφησεν ὁ ἅγιος, ὡς ὑπὲρ σωφροσύνης καὶ εὐσεβείας ἀμυνομένοις. Εἰ γὰρ οἱ Βάρβαροι κυριεύσουσιν, οὔτε εὐσέβεια ἔσται, οὔτε σωφροσύνη. Τὴν μὲν γὰρ εὐσέβειαν ἀθετήσουσι, τὸ οἰκελὸν σέβας κρατούντες· τὴν δὲ σωφροσύνην οὐδὲς μετεῖναι συγχωρηθήσεται, ἀλλὰ ζῆν κατ' ἐκείνους ἅπας ἐκδραστήσεται. Ὁ δὲ τὰ θεία πολὺς Ἀθανάσιος ἐν τῇ πρὸς Ἀμιμον μονάζοντα κανονικῇ

A autem canon divini Patris sanctitati convenienter editus est, sed non est in usu, quod ex eo eveniret, si admitteretur, ut milites sacramentorum nunquam essent participes, cum in crebris 70 bellis versentur, et hostes interficiant: quod non est ferendum. Scriptum est enim, quod cum Phocas ille imperator vellet eos martyribus annumerari qui in bellis occiduntur, qui tunc erant antistites hoc usi canone imperatoriam instantiam silentio mandarunt, dicentes: Quomodo eos qui in bellis ceciderunt inter martyres annumerabimus, quos magnus Basilius, ut qui non essent puris manibus, triennio a sacramentis prohibuit? Cum autem multi sacerdotes, et unus quidem episcopus, se jussu imperatorio synodaliter attulissent, et cum hostibus se manus conseruisse multosque ex iis occidisse fassi essent, divina et sancta synodus consequenter huic canoni, et 43 ejusdem sancti et aliis divinis constitutionibus, volebat ipsos non amplius sacra celebrare. Complures autem, et qui erant paulo magis militares, eos etiam præmiis dignos esse contendebant. Multi autem, qui in tempore ludicri cum virgis certaminis homines interfecerant, homicidis annumerati sunt, qui involuntariam voluntarie cædem perpetrarunt, utpote cum hoc ludicrum non sit ex iis quinque, quæ lege agnoscuntur, quæ etiam certamina agonesque dicuntur, scilicet pugillatus, cursus, saltus, discus, palæstra. Quare qui in eis ludicris interficiunt, præjudicio non afficiuntur.

ZONAR. Haudquaquam præcipiens sanctus vir iis, qui in bello interfecerunt triennio a communione abstinendum esse asserit, sed consilium proponens. Onerosum nihilominus id consilium videri possit. Ex illo namque contingat, ut divinis muneribus nunquam milites communicent; præsertim qui robur præferunt, ac se strenuos præ cæteris exhibent. Nunquam enim iis dabitur facultas ad triennium quiescendi. Si ergo qui bellis crebris exercentur, et hostes interficiunt, a communione arcentur, toto vitæ tempore boni communione privati degent. Quæ quidem pœna est Christianis haud tolerabilis. Quam vero ob causam nequaquam puras manus gerere judicabuntur, qui pro republica et fratribus dimicant, ne captivi abducantur ab hostibus, aut ut in servitutem abductos liberent? Nam si ab interficiendis Barbaris caveant, quasi manns ex hoc polluentes, pessum ibunt omnia, cunctorumque Barbari potentur. Quæ antiqui quoque Patres animo reputantes, qui in bello interficerent haudquaquam homicidis annumerarunt, veniam ipsis dantes, siquidem, ut hic sit sanctus, pro pudicitia ac pietate decertant. Si namque rerum pollutantur Barbari, neque ulla pietas, neque pudicitia supererit. Pietatem namque abjicient, suam religionem retinentes: pudicitiam vero retinendi nulli fiet facultas, sed illorum legibus vivere omnes cogentur. Cæterum ille divinarum rerum apprimè

peritus Athanasius, in sua ad Annum monachum epistola canonica, hæc expresse dicit: Interficere quemquam plane haud licet: verum in bellis adversarum occidere, et legibus permissum et laude dignum est. Proinde existimo hoc magni Basilii consilium nullatenus unquam servatum fuisse. Tamen certo quodam tempore illi, qui pro traditionibus ecclesiasticis propugnabant, utilis fuit. Cum enim imperator Nicephorus Phocas, quemadmodum memoriam proditum est, eos, qui in bellis ceciderant, martyribus adnumerari postulet, ac eodem quo illi more laudari et coli: contra objecerunt, qui tunc temporis fuerunt summi sacerdotes, haud æquum esse ejusmodi hominibus venerationem impendi. Quod cum non persuaderent, postremo hoc veluti canone usi sunt, dicentes: Quoniam modo nos cum martyribus eos, qui in bellis ceciderunt, adnumerari manus gererent, triennio a sacramentis arcuit?

71 **ARIST.** Qui pro pietate pugnat, etiam si defendat, triennio a communione absteineat.

Homicidia in bellis facta non homicidia a Patribus repetata sunt (quemadmodum et magnus Athanasius ad Annum monachum scribit, dicens: Eos qui se in bello fortissime gesserunt magnis honoribus dignari oportet, et cippos illorum erigere gesta indicantes, ut qui reluctantes abstulerunt, et opus legitimum perfecerunt et laude dignum) neque magnus hic vir iudicium eorum improbat, quia pro pudicitia et pietate hostes propulsant. Sed monet bonum esse ut talis a communione sola absteineat, quia puras non habet manus.

CANON XIV.

Qui usuras accipit, si injustum lucrum in pauperes consumere voluerit, et ab avaritiae morbo deinceps liberari, est ad sacerdotium admittendus.

BALS. Sanctorum quidem apostolorum canon 44, episcopos vel presbyteros vel diaconos fenerantes cessare vel deponi oportere definit: decimus septimus autem canon primæ synodi omnes canonicos fenerantes deponi jubet. Lege ergo eorum canonum interpretationes. Sed quia lex civilis non punit laicos fenerantes, sed etiam permittit ad usuram mutuo dare; nonnulli autem, ut est verisimile, fenerantes volebant ad sacrum ordinem promoveri, et propter turpe lucrum eis non permittebatur: dicit ergo sanctus eos etiam ad sacerdotium admittendos, si quæ ex usuris collecta sunt in pauperes consumpserint, et se id asseruerint non amplius facturos.

ZONAR. Decimus septimus Nicænis primæ synodi canon eos qui fenerantur, si quidem sacris initiati sint, deponi jubet. Hic vero magnus Pater, Siquidem, inquit, fenebre lucrum in pauperes distribuant, ac deinceps a fenerando absteineant, in sacrum ordinem admitti poterunt. Forte igitur præsentem canonem edito a Nicænis Patribus canonem adversari quispiam existimaverit: sed non est ita. Ille si-

A επιστολή ταῦτα λέγει βητικῶς: Φονεῦσιν οὐκ ἔξεστι· ἀλλ' ἐν πολέμῳ ἀναίρειν τοὺς ἀντιπάλους ἔνοχον τε καὶ ἐκαίνου ἄξιον. Οἶμαι γοῦν ὡς οὐποτε ἢ τοῦ μεγάλου Βασιλεῦς ὑποθήκη αὐτῆ ἐκράτησε: τίως δ' ἐν καιρῷ τοῖς ἀντεχομένοις τῶν ἐκκλησιαστικῶν παραδόσεων ἰλουιστέλησε. Τοῦ γὰρ βασιλέως Νικηφύρου τοῦ Φωκά, ὡς ἱστορήται, ἀπαιτοῦντος τοὺς ἐν πολέμοις ἀναιρουμένους συντάττεσθαι τοὺς μάρτυσι, καὶ κατ' ἐκείνους τιμᾶσθαι καὶ ὕμνεσθαι, οἱ τότε ἀρχιερεῖς ἀντεπέφερον μὴ δίκαιον εἶναι τοὺς τοιοῦτους τιμᾶσθαι. Καὶ μὴ πείθοντες τελευταίον, ὡς κανόνι τούτῳ ἐχρήσαντο φάμενοι: Πῶς ἡμεῖς τοὺς μαρτυρησάσι τοὺς ἐν πολέμοις πεσόντας συναριθμῆσομεν, οὐδὲ ὁ μέγας Βασιλεῖς, ὡς μὴ καθαρὸς: τὰς χεῖρας, ἐπὶ τριετίαν τῶν ἁγιασμάτων ἀπιρξεν;

B **ARIST.** Ὁ πολεμιστὴς τῆ εὐσεβείᾳ, εἰ καὶ ἀμύνοι, τριετίαν ἀπεχέσθω τῆς κοινωνίας.

Τοὺς ἐν πολέμοις φόνους, μὴ φόνους λογισθέντας παρὰ τῶν Πατέρων, καθὼς καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος πρὸς Ἀμμούν μονάζοντα ἐπιστέλλει, τιμῶν μεγάλων, λέγων, ἀξιοῦσθαι τοὺς ἐν πολέμοις ἀριστεύσαντας χρῆ, καὶ στήλας τούτων ἐγείρεσθαι, κηρυττούσας τὰ κατορθώματα, ὡς ἀναίρουντας τοὺς ἀντιπάλους, καὶ πρᾶγμα ποιοῦντας ἔνοχον, καὶ ἐκαίνου ἄξιον· οὐδὲ ὁ μέγας οὗτος ἀνήρ τὴν κρίσιν αὐτῶν ἀποδοκιμᾶσαι, διὰ τὸ ὑπερ σωφροσύνης καὶ εὐλαβείας ἀμύνεσθαι τὸν πολεμιστὴν. Πλὴν συμβουλεύει καλὸν εἶναι τῆς κοινωνίας μόνης τὸν τοιοῦτον ἀπέχεσθαι, διὰ τὸ μὴ καθαρὰς ἔχειν τὰς χεῖρας.

KANON IA'

C Ὁ τόκους λαμβάνων ἐὰν καταδέξηται τὸ δίκιον κέρδος εἰς πτωχοὺς ἀναλώσει, καὶ τοῦ λοιποῦ τοῦ νοσήματος τῆς φιλοχρηματίας ἀπαλλαγῆναι, δεκτός ἐστιν εἰς ἱερωσύνην.

BAAΣ. Ὁ μὲν μδ' κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων τοὺς τοκίζοντασ ἐπικόπους ἢ πρεσβυτέρους ἢ διακόνους παύεσθαι ἢ καθαιρεῖσθαι διορίζεται: ὁ δὲ ιζ' κανὼν τῆς α' συνόδου πάντας τοὺς κανονικοὺς τοκίζοντας καθαιρεῖσθαι παρακαλεῖται: ἀνάγνωθε οὖν τὰς τῶν τοιοῦτων κανόνων ἐρμηνείας. Ἐπεὶ δὲ ὁ πολιτικὸς νόμος οὐ κολάζει τοὺς λαϊκοὺς τοκίζοντας, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἐπιτρέπει μετὰ τόκου δανείζειν, τινὲς δὲ, ὡς εἶποι, δανείζοντας οὕτως ἤθελον ἐξιωθῆναι βαθμοῦ ἱερατικοῦ, καὶ οὐκ ἰδέγοντο διὰ τὴν τοῦ τόκου αἰσχροκέρδειαν· φησὶν ὁ ἅγιος καὶ τοὺς τοιοῦτους δέχεσθαι εἰς ἱερωσύνην, ἐὰν τὰ ἀπὸ τόκου συναχθέντα εἰς πτωχοὺς ἀναλώσῃ, καὶ κατὰθῶντα μηκίτι τοῦτο ποιῆσαι.

ZONAP. Ὁ ιζ' κανὼν τῆς ἐν Νικαίᾳ πρώτης συνόδου τοὺς ἐπὶ τόκοις δανείζοντας ἱερωμένους καθαιρεῖσθαι προτάττει. Ὁ δὲ μέγας οὗτος Πατήρ, εἰ τὸ ἐκ τῶν τόκων κέρδος, φησὶν, εἰς πτωχοὺς ἀναλώσει, καὶ τοῦ λοιποῦ ἀπόσχηται τοῦ τοκίζειν, δεκτός: ἐστιν εἰς ἱερωσύνην. Ἰσως οὖν τισὶ ἐναντιοῦσθαι δόξει τῷ τῶν ἐν Νικαίᾳ Πατέρων κανόνι ὁ παρ' ὧν κανὼν· ἀλλ' οὐκ ἐστὶ τούτο. Ἐκεῖνος μὲν γὰρ

περι ιερωμένων διατάσσεται τοκίζόντων, οἷτος ἐὶ
περι λαϊκῶν, καὶ τὸν ἀποσχόμενον τοῦ τοκίζειν λαϊ-
κῶν, καὶ τὸ ἐκείθεν περιελθὼν αὐτῷ κέρδος διαδίδων· α
πτωχοῖς μὴ ἐμποδίζεσθαι λέγει προσχθίνας εἰς ἱε-
ρωσύνην.

ΑΡΙΣΤ. Ὁ τόκος λαμβάνων δεκτὸς εἰς ἱερωσύ-
νην, διορθούμενος.

Διόρθωσι· δὲ τοῦτου αὕτη ἐστὶ, τὸ ἀναλῶσαι εἰς
πτωχοῦς τὸ ἐπισυναχθὲν ἐκ τῶν τόκων ἄδικον κέρδος,
καὶ ὑποσχέσθαι μηκέτι τῷ τοιούτῳ τῆς φιλοχρημα-
τίας νοσήματι ἐμπεισῆν.

ΚΑΝΩΝ ΙΕ'.

Θαυμάζω δὲ που, τὴν γραμματικὴν ἀκρίθειαν ἐπὶ
τῆς γραφῆς ἀπαιτοῦντος, καὶ λογιζομένου ἔτι
ἠναγκασμένη ἐστὶν ἡ λέξις τῆς ἑρμηνείας τὸ
ἐαυτῆς εὐσημον ἐκδιδοῦσης, οὐ τὸ κυρίως ὑπὸ τῆς
Ἑβραϊκῆς φωνῆς σημαινόμενον μετατεθείσης.
Ἐπεὶ δὲ λέει μὴ ἀργῶς παρελθεῖν τὸ ὑπ' ἀνδρὸς
ζητητικοῦ κινήθην πρόβλημα, τὰ πετεινὰ τοῦ οὐ-
ρανοῦ, καὶ οἱ ἰχθύες τῆς θαλάσσης καὶ ἐν τῇ κοσ-
μοποιίᾳ τὴν αὐτὴν ἔλαχον γένεσιν. Ἐκ τῶν ὑδά-
των γὰρ ἐξήχθη ἀμφοτέρω τὰ γένη. Τὸ δὲ αἴτιον,
ὅτι ταυτὸν ἐστὶν ἑκατέροις ἰδίωμα. Τὰ μὲν γὰρ
διανήχεται τὸ ὕδωρ, τὰ δὲ ἐπινήχεται τῷ ἀέρι.
Διὰ τοῦτο μὲν οὖν κοινῇ αὐτῶν ἐπεμνήσθη. Τὸ δὲ
σχημα τοῦ λόγου, ὡς μὲν πρὸς τοὺς ἰχθύας,
ἀκαταλλῆλως ἀποδόθη, ὡς δὲ πρὸς πάντα τὰ ἐν
ὕδασι διαιτώμενα, καὶ πάνυ οικειῶς. Τὰ γὰρ πε-
τεινὰ τοῦ οὐρανοῦ ὑποτέτακται τῷ ἀνθρώπῳ, καὶ
οἱ ἰχθύες τῆς θαλάσσης, καὶ οὐκ οὗτοι μόνον, C
ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ διαπορευόμενα τρίβους θαλάσ-
σης. Οὐ γὰρ, εἴ τι ἔνυδρον, καὶ ἰχθύς ἐστὶν, ὡς τὰ
κητώδη, φάλαιναι, καὶ ζῦγαιναι, καὶ δελφίνες, καὶ
φῶκαι, καὶ προσέτι ἵπποι, καὶ κύνες, καὶ πρό-
νες, καὶ ξιφίαι, καὶ οἱ θαλάσσιοι βόες· εἴ δὲ βούλει,
καὶ ἀκαλῆφαι, καὶ κτένες, καὶ τὰ ὄστρακώρινα
πάντα, ὧν οὐδὲν ἐστὶν ἰχθύς· καὶ πάντα ἃ διαπο-
ρεύεται τρίβους θαλάσσης, ὡς εἶναι γ' τὰ γένη,
πετεινὰ οὐρανοῦ, ἰχθύες θαλάσσης, καὶ ὅσα τῶν ὑ-
δρων τοῖς ἰχθύσιν ἀντιστελλόμενα διαπορεύονται
καὶ αὐτὰ τὰς τρίβους θαλάσσης.

ΚΑΝΩΝ ΙΣ'.

Ὁ δὲ Νααμὴν οὐχὶ μέγας παρὰ Κυρίῳ, ἀλλὰ παρ'
αὐτῷ κυρίῳ αὐτοῦ· τούτεστι, τῶν παραδυνα-
στευόντων ἦν τῷ βασιλεῖ τῶν Σύρων. Πρόσεχε D
οὖν ἀκριβῶς τῇ Γραφῇ, καὶ αὐτόθεν εὐρήσεις τὴν
λύσιν τοῦ ζητήματος.

ΒΑΣ. Οἱ παρόντες δύο κανόνες· ὁ 15' καὶ ὁ 16' μὴ
ποιούμενοι κανονικὴν κοινὴν οἰανδήποτε παραδοσιν,
ἀλλ' ἑρμηνείαν γραφικῶν ῥημάτων, οὐκ ἐξηγήθησαν
παρ' ἡμῶν, ὡς μηδὲ προθεμένων γραφικῶν ἑρμηνεύειν
ῥήματα, ἀλλὰ κανονικὰ καὶ νομικὰ παραγγέλματα.

ΖΩΝΑΡ. Τὸ μὲν ἐρώτημα σαφῶς οὐ δηλοῦται.
ἔοικε δὲ ἀπὸ τῆς ἀποκρίσεως τοῦ μεγάλου Βασι-
λείου τοιοῦτον εἶναι. Ὅτι πῶς τῶν πετεινῶν τοῦ
οὐρανοῦ καὶ τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης Δαβὶδ ὁμοῦ
ἐμνήσθη, καὶ αὖθις ἔφη· Τὰ διαπορευόμενα τρί-

A quidem de sacris ordinibus initiatis, hic autem de
laicis fenerantibus decernit. Et eum qui a fenerando
abstineat laicum, quodque illi inde superest lucrum
pauperibus largiatur, huiusmodi impediri asse-
rit, quominus in sacrum ordinem promoveri possit.

ARIST. Qui usuras accipit, correctus in sacerdo-
tium admittitur.

Hujus autem correctio hæc est, ut in pauperes
expandat injustum lucrum ex usuris collectum, et
profiteatur se posthac in istiusmodi avaritiæ mor-
bum non indicere.

CANON XV.

Admiror autem tuam litteralem in scriptura subtili-
tatem, qui postules, et reputes clactam esse
dictionem, utpote interpretatione, quod a se
bene significatur, exprimente, non quod a voce
Hebræa proprie denotatur transferente. Quia
autem oportet quæstionem, quæ a viro quærendi
studioso posita est, non otiose præterire; volu-
cres cæli, et pisces maris, etiam in mundi crea-
tione eamdem generationem sortiti sunt. Ambu-
enim genera ex aquis producta sunt. Causa au-
tem, quod utrisque eadem est proprietas. Illi
autem per mare natant, illi vero supernatant seri.
Propterea ergo eorum communiter meminit. Fi-
gura autem orationis, ut ad pisces quidem, pro-
prie reddita: ut autem ad omnia quæ degunt in
aquis, omnino etiam apte. Nam et volucres cæli
homini subjecti sunt et pisces maris, et non
72 ipsi solum, sed et omnia quæ maris semitas
perambulant¹. Non enim si quid est aquatile, est
etiam piscis, ut sunt cete, balænæ, et zygenæ, et
delphines, et phocæ, et præterea equi, et canes,
et serræ, et gladii, et boves marini: si vis autem
etiam urticæ, et pectines, et omnia testacea,
quorum nullum est piscis. Et omnia quæ vis
maris perambulant, ut sint tria genera, volucres
cæli, pisces maris, et quæcunque aquatilia a
piscibus distincta ipsa quoque maris semitas
perambulant.

CANON XVI.

Naaman autem non magnus apud Dominum, sed
apud dominum suum: hoc est, unus erat ex iis,
qui magnam obtinebant potestatem apud regem
Syrorum: Scripturæ ergo diligenter mentem ad-
hibe, et invenies hinc solutionem quæstionis.

BALS. Præsentibus duo canones 15 et 16 cum nul-
lam canonicam et communem faciant traditionem,
sed Scripturæ tantum dicta explicent, non sunt a
nobis interpretati: ut qui Scripturæ dicta explicare
non statuerimus, sed canonica et legalia præcepta.

ZONAR. in can. 15. Interrogatio quidem aperte
non explicatur: videtur autem, quantum ex magni
Basilii responsione colligere licet, ejusmodi esse.
Quonam modo volucrum cæli et piscium maris
David simul meminerit, rursusque subjungat, Quæ

¹ Psal. viii, 9.

perambulant semitas maris? Supervacanea si- quidem hæc additio videtur fuisse. Ad illud igitur quod simul avium pisciumque meminerit, respon- det, utraque ex aquis producta fuisse, illincque ortum habuisse; facileque id apparere, propterea quod volucris pariter et piscibus eadem proprie- tas insit. Pisces nempe aquis innatant, volucres vero supernatant aeri; ac illi quidem motu alarum natant, cauda vero tanquam gubernaculo utuntur: volucres autem eodem modo alis quidem volant, candam vero ad conversiones ac directos cursus adhibent. Quod autem non supervacaneo porro dixerit Psalmista, pisces et quæ perambulant semitas maris, respondet, non omnia, quæ sub aquis degunt, piscium nomine significari, neque enim cete pisces nominantur, neque testacea, et alia quædam, veluti sepix, polypodes, et hisce affinia. Ut proinde tria sint genera, volatilia, et pisces, et quæcumque aquatilia quidem cum sint, non tamen piscium generi adnumerantur.

ZONAR in can. 16. Interrogatus est sanctus, quomodo dicat Scriptura Naaman, fuisse magnum apud dominum: et dixit, non fuisse Naaman magnum apud Deum, sed apud dominum suum, sive, fuisse unum ex familiaribus ejus, et qui magnam apud eam potentatem obtinebant.

ARIST. Can. 15. Volucres cæli et pisces maris Scriptura simul refert, propterea quod utrorumque ortus ex mari sit. Addidit vero, quæ per semitas marium transeunt, propter cetacea, et testacea, quorum nullum est piscis.

ARIST. Can. 16. Naaman magnus apud domi- num: non Deum, sed dominum suum.

In hisce duobus capitibus, nempe 15 et 16 nulla est interpretatio, quoniam ista sunt potius (inter- pretationes Scripturæ verborum a sancto Ampli- lochio Basilio magno emissorum. Ad quæstiones enim de quibus ille hæsitavit, responsum dedit.

Α δους θαλασσῶν. Δοκεῖ γὰρ κατὰ τὸ περισσὸν ἐκ- γαγεῖν τὴν προσθήκην ταύτην. Πρὸς μὲν οὖν τὸ ὁμοῦ μνησθῆναι τῶν πετεινῶν καὶ τῶν ἰχθύων φη- σὶν ὅτι καὶ ἀμφὸς ἐκ τῶν ὑδάτων κερτήθησαν, καὶ ἐκεῖθεν ἔσχον τὴν γένεσιν· καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ τοῦ τὸ αὐτὸ ἰδίωμα καὶ τοῖς πετεινοῖς καὶ τοῖς ἰχθύσι προσεῖναι. Οἱ μὲν γὰρ ἰχθύες ἐννήχονται τῷ ὕδατι, τὰ δὲ πετεινὰ ἐπινήχονται τὸν ἀέρα· καὶ οἱ μὲν τῆ κινήσει τῶν πτερῶν νήχονται, τῷ δὲ οὐραίῳ εἰς κυθήρησιν κέχρηται· τὰ πετεινὰ δὲ ὁμοίως, τοῖς μὲν πτεροῖς πέτονται, τῆ δὲ οὐρᾷ πρὸς τὰς περι- στροφὰς χρωῦνται, καὶ τὰς κινήσεις τὰς κατευθῦ. Πρὸς δὲ τὸ μὴ παρέργως εἰπεῖν τὸν ψαλμῶδον, τοὺς ἰχθύας καὶ τὰ διαπορευόμενα τριβους θα- λασσῶν, ἔφη οὐκ οὐχ ὅσα ἐνὺδρα, πάντα ἰχθύες λέγονται. οὐτε γὰρ τὰ κτηνώδη ἰχθύες ὀνομάζονται, οὐτε τὰ ὀστρακόδερμα, καὶ ἄλλα τινὰ, οἷον σηπία, καὶ πολυπόδες, καὶ τὰ τούτοις ὁμογενῆ. Ὡστε τρία εἶναι γένη, πετεινὰ, καὶ ἰχθύας, καὶ ὅσα ἐνὺδρα μὲν. τῷ γένει δὲ τῶν ἰχθύων οὐ συνηριθμῆνται.

ZONAR. Ἐρωτήθη ὁ ἅγιος καὶ πῶς ἡ Γραφή λέ- γει τὸν Νααμὰν μέγαν παρὰ κυρίῳ· καὶ εἶπεν ὡς οὐ παρὰ τῷ θεῷ μέγας ἦν ὁ Νεεμάν, ἀλλὰ παρὰ τῷ κυρίῳ αὐτοῦ· ἦγουν τῶν ὠκειωμένων ἐκείνῳ, καὶ πολλὰ παρ' ἐκείνῳ δυναμένῳ.

ΑΡΙΣΤ. Καν. ιε'. Τα πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τοῦ ἰχθύας τῆς θαλάσσης ἀμα εἶπεν ἡ Γραφή· ὅτι ἐκ θα- λάσσης ἀμφοτέρων ἡ γένεσις. Ἐπήγαγε δὲ, τὰ διαπορευόμενα τριβους θαλασσῶν, διὰ τὰ κτηνώδη καὶ ὀστρακόδερμα, ὧν οὐδὲν ἐστὶν ἰχθύς.

ΑΡΙΣΤ. Καν. ις'. Νααμὰν μέγας παρὰ τῷ κυ- ρίῳ, οὐ τῷ θεῷ, ἀλλὰ τῷ κυρίῳ αὐτοῦ.

Ἐν τούτοις τοῖς δυσὶ κεφαλαίοις, ἦγουν τῷ ιε' καὶ τῷ ις' ἐρμηνεῖα οὐκ ἐστὶ, διὰ τὸ εἶναι ταῦτα μᾶλλον ἐρμηνείας τῶν ἀπορρήθέντων γραφικῶν βῆ- μάτων παρὰ τοῦ ἁγίου Ἀμφιλοχίου τῷ μεγάλῳ Βα- σιλίῳ. Πρὸς γὰρ τὰ ζητήματα, ἃ παρ' αὐτοῦ διετηρο- ρεῖτο, ἐποιεῖτο καὶ τὴν ἀπόκρισιν.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΠΕΡΙ ΚΑΝΟΝΩΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗ Β'.

EJUSDEM

CANONICA EPISTOLA II.

73 CANON XVII.

Cum pridem ad propositas nobis a tua pietate D quæstiones respondissem; non nisi scriptum, partim quidem longo et periculoso morbo detentus, partim vero propter penuriam ministrorum. Fauci enim apud nos, et viæ periti, et parati ad ejusmodi ministeria. Quare, cognitis morarum causis, ignosce nobis. Admirati autem sumus tuum

ΚΑΝΩΝ ΙΖ'.

Πάλαι πρὸς τὰς παρὰ τῆς εὐλαβείας σου προτα- θείας ἡμῖν ἐρωτήσεις ἀποκρινάμενος, οὐκ ἀ- ἔστειλα τὸ γράμμα, τοῦτο μὲν ὑπὸ τῆς ἀβρωστίας τῆς μακρᾶς καὶ ἐπικινδύνου ἀσχοληθεὶς, τοῦτο δὲ ὑπὸ τῆς ἀπορίας τῶν διακονουμένων. Ὀλίγοι γὰρ παρ' ἡμῖν καὶ ὁδοῦ ἐμπειροί, καὶ παρεσκευασμένοι πρὸς τὰς τοιαύτας ὑπηρεσίας. Ὡστε, μαθὼν τὰς αἰτίας

της βραδυτητος, οὐδὲ ἡμῖν τὴν συγγνώμην. Ἐθαυ- A
μάσαμεν δὲ σου τὴν φιλομάθειαν ἡμοῦ καὶ τὴν τα-
πεινοφροσύνην· ἔτι καὶ μαθεῖν καταδέχη, τὴν τοῦ
διδάσκαι τάξιν πεπιστευμένος, καὶ μαυθάνειν παρ'
ἡμῶν, οἷς οὐδὲν μάγα πρόσσεσι πρὸς γνῶσιν. Ἄλλ'
δμως, ἐπειδὴ καταδέχη εἰς τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ
ποιεῖν πρᾶγμα οὐ βραδίως παρ' ἑτέρου γινόμενον,
χρη καὶ ἡμᾶς τῇ προθυμίᾳ σου καὶ τῇ ἀγαθῇ σπουδῇ
συναίρεσθαι καὶ ὑπὲρ δύναμιν.

Ἡρώτησας ἡμᾶς περὶ Βιάνωρος τοῦ πρεσβυ-
τέρου, εἰ δεκτός ἐστιν εἰς τὸν κλῆρον, διὰ τὸν ὄρκον.
Ἐγὼ δὲ ἤδη τινὰ κοινὸν ὄρον περὶ πάντων ἡμοῦ τῶν
μετ' αὐτοῦ ὁμομοχόντων τοῖς κατ' Ἀντιόχειαν κλη-
ρικοῖς οἶδα ἐκτεθεικώς· ὥστε τῶν μὲν δημοσίων
αὐτοὺς ἀπέχεσθαι συλλόγων, ἰδίᾳ δὲ ἐνεργεῖν τὰ
τῶν πρεσβυτέρων. Τὸ αὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ πρὸς τὴν B
ἑαυτοῦ ὑπηρεσίαν ἀδειαν αὐτῷ παρέχει· διότι οὐκ
ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐστὶν ἡ ἱερωσύνη, ἀλλ' ἐν Ἰκόνιῳ·
ἦν, ὡς αὐτὸς ἐπέσειλας ἡμῖν, τῆς Ἀντιοχείας εἰς
οἴκησιν ἀντηλλάξατο. Ἐστὶν οὖν δεκτός ἐκεῖνος ὁ
ἀνὴρ, ἀπαιτούμενος παρὰ τῆς εὐλαδείας σου μετα-
μέλεσθαι ἐπὶ τῇ εὐκολίᾳ τοῦ ὄρκου, ὃν ἐπὶ τοῦ ἀπί-
στου ἀνδρὸς ἐξωμόσατο, βασιτάσαι τὴν ἐν-
όχλησιν τοῦ μικροῦ ἐκείνου κινδύνου μὴ δυνήσεις.

ΒΑΣ. Ὡς εἶπες, τινὲς ἱερεῖς Ἀντιοχεί, ὧν εἷς
ἦν καὶ ὁ Βιάνωρ, ὤμοσαν ἀπὸ ἀπειλῆς ἀπίστου
τινὸς ὄρκον ἀθέμιτον, κἀνταῦθεν ἐσκανδάλισαν τοὺς
ὀρθοδόξους, ὡς μὴ ὑπενεγκόντες τὴν ἐχλησιν τοῦ
ἀπίστου. Τοῦ γοῦν Βιάνωρος ἐξ Ἀντιοχείας μετοι-
κήσαντες εἰς τὸ Ἰκόνιον, καὶ τοῦ ἀγίου Ἀμφιλο- C
χίου τοῦ ἀρχιερατεῦστος ἐν Ἰκόνιῳ ἐρωτήσαντας
τὸν ἄγιον εἰ δεκτός ἐστιν εἰς κλῆρον ὁ αὐτὸς Βιά-
νωρ, ἀπελογήσατο ὁ ἄγιος ὅτι Κοινὸν ὄρον ἦτοι κα-
νόνα ἐξεθέμην περὶ τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ ὁμοσάντων
ἱερέων, ἵνα οὗτοι τῶν μὲν δημοσίων ἦτοι κοινῶν
συλλόγων ἀπέχωνται, ἰδίᾳ δὲ ἐνεργῶσι τὰ τῶν
πρεσβυτέρων, ὅσα καὶ ὁ Βιάνωρ ἐπ' ἀδείας ἔχει
ποιεῖν· καὶ μέλλον ὅτι οὐδὲ ἐν Ἀντιοχείᾳ μέλλει
ἱεουργεῖν, καὶ διὰ τοῦτο σκανδαλίζει τοὺς ὀρών-
τας αὐτὸν μετὰ τὸν ὄρκον ἱεουργοῦντα, ἀλλὰ ἐν
Ἰκόνιῳ, ἐνθα μετώκησε, καὶ ἴσως οὐδὲ σκανδάλου
αἰτίως γενήσεται, ὡς τῶν πολλῶν μηδὲ εἰδῶτων τὴν
τοῦ ὄρκου τελετὴν. Πλὴν οὖν, φησὶ, κἀν δεκτός
ἐστὶν εἰς τὸ ἱεουργεῖν, ἀλλὰ ἀπαιτηθῆτω μετα-
νοεῖν ἐπὶ τῇ εὐκολίᾳ τοῦ ὄρκου, ἦτοι ἐπὶ τῇ εὐκό- D
λιῳ καὶ προχείρως ὁμῶσαι, ἐνδεδικώς διὰ φόβον
μικροῦ κινδύνου.

ΖΩΝΑΡ. Ἀσαφής ἐστὶν ἡ ἀπόκρισις αὕτη, μὴ
ὀρθῆς δὴλης τῆς ἐρωτήσεως. Τέως δὲ λέγεται ἀπι-
στών τινα ἐπίου τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ πρεσβυτέρων
βιάσασθαι ἀπειλαῖς ὁμῶσαι μὴ ἐνεργεῖν τὰ τῶν ἱε-
ρέων. Ὡν εἷς μετώκησεν εἰς τὸ Ἰκόνιον, περὶ οὗ
καὶ τὴν ἐρώτησιν ἐποιήσατο ὁ ἄγιος Ἀμφιλόχιος.
Φησὶν οὖν ὁ μέγας Βασίλειος ὅτι Κοινὸν ὄρον, ἦτοι
κανόνα καὶ τύπον, ἐξεθέμην περὶ πάντων τῶν ἐν
Ἀντιοχείᾳ ὁμοσάντων, ἵνα οἱ τοιοῦτοι ἀπέχωνται
μὲν τῶν συλλόγων τῶν κοινῶν, ἰδίᾳ δὲ ἐνεργῶσι τὰ
τῶν πρεσβυτέρων. Τῶν δὲ συλλόγων αὐτοὺς ἀπέχε-
σθαι ὥρισε, μὴ πολλὰς σκανδάλου αἰτίως γίνονται,

discendi studium, simul et humilitatem, quod et
discere non graveris, cum docendi locus tibi com-
missus sit, et a nobis discere, quibus nihil est
magni ad scientiam. Sed tamen quia non gravaris
ob timorem Dei rem facere, quam alius laud fa-
cile faciat, oportet ut et nos tuae alacritati ac
bono studio operam etiam ultra vires feramus.

Interrogasti nos de Bianore presbytero, an
in clerum admitti possit, propter jusjurandum.
Ego autem me jam communem aliquam regulam
de omnibus qui una cum eo juraverant, Antio-
chenis clericis edidisse memini: ut ipsi a publicis
quidem conventibus abstineant, privatim vero
munia obeant presbyterorum. Id ipsum autem
etiam ei muneris sui peragendi praebet libertatem,
quod non sit Antiochiæ sacerdotium, sed Iconii:
quam urbem, ut ipse ad nos scripsisti, Antiochia
ad habitandum permutavit. Ergo vir ille suscipi
potest; postulante ab eo pietate tua, ut pœ-
nitentiam agat, ob facilem et promptum ad jus-
jurandum animum, quod coram infideli viro
juravit, molestiam ferre exigui illius periculi non
valens.

BALS. Quidam Antiocheni, ut verisimile est, sa-
cerdotes quorum unus erat etiam Bianor, propter
infidelis cujuspiam minus nefarium jusjurandum
jurarunt; et ideo orthodoxos offenderunt, ut qui
infidelis molestiam non sustinuerint. Cum itaque
Bianor ex Antiochia Iconium migrasset et sanctus
Amphilochius, qui erat Iconii antistes, sanctum
interrogasset, an sit Bianor in clerum suscipiendus;
respondit sanctus: Commune decretum seu cano-
nem edidi de sacerdotibus qui Antiochiæ jurarunt,
ut si a publicis quidem seu communibus conventi-
bus abstineant; privatim autem presbyterorum
munera obeant, quod Bianori quoque licet facere:
et eo magis, quod nec Antiochiæ quidem est sacra
celebraturus et propterea nec videntes eum post
jusjurandum sacrificantem offensurus, sed Iconii
quo migravit et forte nec offendiculi quidem causa
fuerit, cum multi illius jurisjurandi formam nes-
ciant. Sed inquit etiam, si ad sacra facienda sit
admittendus, exigatur tamen ab eo ut facilitatis
jurisjurandi eum pœnitent, quod scilicet lacio
prompteque juraverit propter metum parvi periculi
cedens.

ZONAR. Obscura hæc responsio est, si quidem
minime clara est interrogatio. Interim tamen nar-
ratur infidelem quemdam, nonnullos Antiochiæ
presbyteros se a sacerdotum muneribus obeantibus
cessaturos ut jurarent minus adegisse. Ex quorum
numero unus Iconium migravit, de quo proinde
hanc interrogationem sanctus Amphilochius propo-
suit. Respondet ergo magnus Basilius, communem
se definitionem, hoc est, canonem et formam edi-
disse de omnibus iis qui Antiochiæ juraverant, ut
abstineant nimirum ejusmodi homines a publicis
conventibus, privatim vero sacerdotum obeant mu-

niz. A conventibus porro abstinere ipsos jussit, ne multis scandali causa fiant, qui cum illos nunquam sacra 74 facturos jurasse sciant, mox publice sacrificantes animadvertant. Hoc igitur idem de Bianore affirmat: fieri nimirum ipsi ministrandi, hoc est, sacra munera exercendi facultatem. Præsertim cum nec Antiochiæ sacra facturus sit, ubi juravit, sed Iconii quo postea concessit. Exigatur vero, inquit, ut illum pœniteat jurisjurandi facilitatis: hoc est, quod tam facile et prompte exigui periculi metu adiuctus juraverit.

ARIST. Presbyter Bianor cum juraverit et pœnitentia ductus ob juramenti levitatem suscipiendus.

Hic presbyter a quodam Injuria affectus et molestiam ejus perferre non potens, e contemptu juravit se amplius sacra non facturum. Deinde pœnitentia ductus sacerdotium obire voluit: et magnus Basilius de eo interrogatus an recipiendus esset, mandat, quod si jurisjurandi levitatis eum pœniteat, ille admittatur, non autem ut in publicis conventibus sacra celebraret, ob multorum scandalum, sed ut quæ ad presbyteros pertinent privatim faceret.

CANON XVIII.

De lapsis virginibus, quæ vitam castam professæ Domino, deinde carnis libidinibus victæ, pacta sua irrita faciunt, patres quidem nostri, cum simpliciter ac leniter sese ad eorum qui labuntur infirmitatem accommodarent, censuerunt ipsas post annum admitti posse, de illis ad similitudinem digamorum dijudicantes. Verum mihi quidem videtur, quoniam Dei dono progrediens Ecclesia sit fortior, ac nunc multiplicatur ordo virginum, diligenter considerandam esse et rem ipsam, prout consideranti manifesta est, et Scripturæ sententiam quæ ex consecratione inveniri potest. Viduitas enim virginitate inferior; ergo et viduarum delictum longe minus quam virginum. Videamus ergo quid ad Timotheum a Paulo scriptum sit: *Junioribus autem viduas devota. Postquam enim lascivierunt adversus Christum, nubere volant, habentes condemnationem, quod primam fidem irritam fecerunt*¹. Itaque si vidua judicio subjicitur gravissimo, ut quæ fidem in Christum irritam fecerit, quid nobis putandum de virgine, quæ sponsa est Christi, et sacrum vas Domino dedicatum? Magnum quidem est peccatum, vel ancillam claudestinis matrimonii sese dantem, stupro domum implere, et deteriore vita injuriam possessori facere: longe autem gravius est sponsam fieri adulteram, ac suæ cum sponso conjunctioni dedecus ferentem, impudicis voluptatibus se dedere. Proinde vidua quidem, ut corrupta ancilla, condemnatur; virgo vero adulteræ judicio subjicitur. Quemadmodum igitur eum qui cum aliena est muliere, adulterum nominamus, non prius admittentes ad communionem, quam a peccato cessaverit: ita profecto et

¹ 1 Tim. v, f1, 12.

εἰδόντες αὐτοὺς ὁμώσαντας μὴ λειτουργεῖν, ἐρώπει δὲ δημοσίᾳ λειτουργοῦντας αὐτούς. Τοῦτο γοῦν καὶ τῷ Βιάνορι λέγει: δεῖται παρέχειν πρὸς τὴν ὑπηρεσίαν, ἤγουν πρὸς τὴν λειτουργίαν· καὶ μᾶλλον οὐδὲ ἐν Ἄντιοχείᾳ μέλλει λειτουργεῖν, ὅπου ὤμοσεν, ἀλλ' ἐν Ἰκονίῳ, ἐνθα μετώκησεν. Ἀπαιτηθῆτω δὲ, φησί, μετανοεῖν ἐπὶ τῇ εὐκολίᾳ τοῦ ὄρκου· ἦτοι ἐπὶ τῷ εὐκόλως καὶ προχείρως ὁμῶσαι ἐνὸς ἑδωκῶς διὰ φόβου μικροῦ κινδύνου.

ARIST. Ὁ πρεσβύτερος Βιάνωρ, ὁμῶσας καὶ μεταμελόμενος, διὰ τὴν εὐκολίαν ἐκείνου τοῦ ὄρκου, δεκτός.

Ὅτος; ὁ πρεσβύτερος, ὃν τις ἐπηρεαζόμενος, καὶ μὴ δυνάμενος τὴν ἐκείνου βχλησιν ὑπενεγκεῖν, ὤμοσεν εἰς ὀλιγωρίας μηκέτι λειτουργῆσαι. Ἐἴτα μεταμεληθεὶς, λερατεύειν ἐβούλετο· καὶ ἐρωτηθεὶς περὶ τοῦτο ὁ μέγας Βασίλειος εἰ δεκτός; ἐστὶ, προστάττει ὡς, εἰ μεταμέλεται ἐπὶ τῇ εὐκολίᾳ τοῦ ὄρκου, δεχθῆναι αὐτόν· μὴ ἐν δημοσίαις δὲ συνάξεσι λειτουργεῖν διὰ τὸ τῶν πολλῶν σκάνδαλον, ἀλλ' ἰδίᾳ τὰ τῶν πρεσβυτέρων ἐνεργεῖν.

CANON IH.

Περὶ τῶν ἐκπεσοῦσων παρθένων τῶν καθομολογησαμένων τὸν ἐν σεμνότητι βίον τῷ Κυρίῳ, εἴτω, διὰ τὸ ὑποπεσεῖν τοῖς πάθεσι τῆς σαρκὸς, ἀθετουσῶν τὰς ἑαυτῶν συνθήκας, οἱ μὲν πατέρες ἡμῶν· ἀπλῶς καὶ πρᾶξ συμπεριφερόμενοι ταῖς ἀσθεναίαις τῶν κατολισθησάντων, ἐνομοθέτησαν δεκτὰς εἶναι μετὰ τὸν ἐνιαυτὸν, καθ' ὁμοίότητα τῶν ἐγγάμων διαταζάμενοι· ἐμοὶ δὲ δοκεῖ, ἐπειδὴ τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι προτοῦσα ἡ Ἐκκλησία, κραταιότερα γίνεται, καὶ πληθύνεται νῦν τὸ τάγμα τῶν παρθένων, προσχεῖν ἀκριβῶς τῷ τε κατ' ἐννοίαν φαινομένῳ πρᾶγματι καὶ τῇ τῆς Γραφῆς διανοίᾳ, ἣν δυνατὸν ἐξευρεῖν ἀπὸ τοῦ ἀκολούθου. Χηρεία γὰρ παρθενίας ἐλάττων· οὐκοῦν καὶ τὸ τῶν χηρῶν ἀμάρτημα πολλῶν δευτέρον ἐστὶ τοῦ τῶν παρθένων. Ἰδωμεν τοίνυν εἰ γέγραπται Τιμοθέῳ παρὰ τοῦ Παύλου· *Νεωτέρας δὲ χήρας παραιτοῦ. Ὅταν γὰρ καταστρηγιάσωσι τοῦ Χριστοῦ, γαμεῖν θέλουσιν, ἔχουσαι κρίμα, οὗτοι ἐστὶν πρόωτη κρίσις ἡθέτησαν*. Εἰ τοίνυν χήρα κρίματι ὑπόκειται βαρυτάτῳ, ὡς τὴν εἰς Χριστὸν ἀθετήσασα πίστιν, τί χρὴ λογίζεσθαι ἡμᾶς περὶ τῆς παρθένου, ἣτις νύμφη ἐστὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ σκεῦος ἱερὸν ἀνατεθὲν τῷ Δεσπότῃ; Μέγα μὲν ἀμάρτημα καὶ δούλην λαθραίως γάμοις ἑαυτῇ ἐπιδιδούσαν φθορὰς ἀναπλῆσαι τὸν οἶκον, καὶ καθυβρίζειν διὰ τοῦ πονηροῦ βίου τὸν κεκτημένον· πολλῶν δὲ θήπου χαλεπώτερον τὴν νύμφην μοιχαλίδα γενέσθαι, καὶ τὴν πρὸς τὸν νυμφίον ἔνωσιν ἀτιμάσασαν, ἡδοναῖς ἀκολάστοις ἑαυτὴν ἐπιδοῦναι. Οὐκοῦν ἡ μὲν χήρα, ὡς δούλη διεφθαρμένη, καταδικάζεται· ἡ δὲ παρθένος τῷ κρίματι τῆς μοιχαλίδος ὑπόκειται. Ὅσπερ οὖν τὸν ἄλλοτριᾶ γυναικὶ συνιδόντα μοιχὸν ὀνομάζομεν, οὐ πρότερον παραδεξάμενοι εἰς κοινῶν, πρὶν ἢ παύσασθαι τῆς ἀμαρτίας· οὕτω δηλον-

ὅτι καὶ ἐπὶ τοῦ τῆν παρθένων ἔχοντος διατεθόμεθα. Ἐκεῖνο δὲ νῦν προδιομολογεῖσθαι ἡμῖν ἀναγκαῖον, ὅτι παρθένος ὀνομάζεται, ἢ ἔκουσως αὐτὴν προσαγαύουσα τῷ Κυρίῳ, καὶ ἀποταξαμένη τῷ γάμῳ, καὶ τὸν ἐν ἀγιασμῷ βίον προτιμήσασα. Τὰς δὲ ὁμολογίας τότε ἐγκρίνομεν, ἀφ' οὗπερ ἂν ἡ ἡλικία τῆν τοῦ λόγου συμπλήρωσιν (75) ἔχη. Οὐδὲ γὰρ τὰς παιδικὰς φωνὰς πάντως κυρίας ἐπὶ τῶν τοιούτων ἡγεῖσθαι προσήκειν, ἀλλὰ τὴν ὑπὲρ τὰ δέκα ἕξ ἢ δέκα καὶ ἑπτὰ γενομένην ἔτη, κυρίαν οὖσαν τῶν λογισμῶν, ἀνακριθεῖσαν ἐπὶ πλείον, εἴτα παραμείνας, καὶ λιπαρούσαν διὰ ἰκεσιῶν πρὸς τὸ παραδεχθῆναι, τότε ἔγκαταλέγεσθαι χρὴ ταῖς παρθένους, καὶ τὴν ὁμολογίαν τῆς τοιαύτης κυροῦν, καὶ τὴν ἀθέτησιν αὐτῆς ἀπαραιτήτως κολάζειν. Πολλὰς γὰρ γονεῖς προσάγουσι καὶ ἀδελφοί, καὶ τῶν προσηκόντων τινὲς πρὸ τῆς ἡλικίας, οὐκ οἰκοδον ὁρμηθεῖσας πρὸς ἀγαμίαν, ἀλλὰ τι βιωτικὸν αὐτοῖς διοικούμενοι. Ἄς οὐ βραδίως προσδέχεσθαι δεῖ, ἕως ἂν φανερώς τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἔρευνήσωμεν γνώμη.

ΒΑΣΙΛ. Διὰ τῶν εἰπομένων ὅτι παρθένοι, γυναῖκες καὶ χῆραι, μετὰ λαϊκοῦ σχήματος ταῖς ἐκκλησίαις προσεργόμεναι αἱ μὲν παρθενίαν ὁμολογοῦν, αἱ δὲ σωφροσύνην· καὶ ὡς ἀναθεμιμέναι τῷ Θεῷ ἠξιοῦντο παρὰ τῶν ἐπισκόπων πάσης σωματικῆς ἐπιμελείας. Ἐρωτηθεὶς οὖν ὁ ἄγιος τί ὀφείλει γίνεσθαι εἰς τὰς πορνεύουσας παρθένας, ἔφη ὅτι Οἱ μὲν πρεσβύτεροι διορίζονται ἐπιτιμᾶσθαι ταύτας κατὰ τοὺς διγάμους, καὶ ἀξιοῦσθαι αὐτὰς τῆς ἀγίας μεταλήψεως μετὰ ἑαυτῶν· ἐγὼ δὲ βλέπων τὴν Ἐκκλησίαν προκόπτουσαν εἰς τὸ ἀγαθόν, καὶ τὰς παρθένας πληθυσυμένας, λέγω ὀφειλόμενον εἶναι μᾶλλον αὐτὰς ὡς μοιχαλίδας κολάζεσθαι. Καὶ κατασκευάζει τὸν οἰκτεῖον λόγον ἐντεῦθεν, λέγων ὅτι χρεία τῆς παρθενίας ἐλάττων. Εἰ τοίνυν, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, χρῆμα ἔχουσι, ἤγουν καταδικτῶν αἱ ἀθετήσασαι χῆραι τὴν ὁμολογίαν αὐτῶν, πολλῶν πλέον αἱ παρθένοι κατακριθῆσονται. Ὅσαύτως παρεκκλίνει τὴν μὲν χῆραν δούλην, τὴν δὲ παρθένον νύμφην τινὸς οἰκοδομητοῦ, καὶ οὕτω συναγεί ἀπὸ πάντων καλῶς ὑποκεῖσθαι τῷ τῆς μοιχείας ἐγκλήματι τὰς ἐκπεσούσας παρθένας. Εἴτα ἐπιφέρει ὅτι περὶ ἐκείνων τῶν παρθένων διαλύεται τῶν ἔκουσως αὐτὰς προσαγουσῶν τῷ Κυρίῳ, καὶ ἀποταξαμένων τῷ γάμῳ ἐν ἡλικίᾳ ἐξκαιδεκάτου χρόνου ἢ ἑπτακαιδεκάτου. Τὰς δὲ ἐπὶ ἥττονι χρόνῳ γινομένης ὁμολογίας φησὶ μὴ προσδέχεσθαι. Πολλὰς γὰρ, φησὶ, προσάγουσιν οἱ γονεῖς καὶ μὴ βουλομένας δι' ἀπορίαν ἢ δι' ἄλλην τινὰ αἰτίαν. Ταῦτα τοῦ κανόνος διοριζομένου, μὴ εἴτης ἐξακούεσθαι τοῦτον καὶ εἰς μονάζουσας ἢ ἀκητερίας· πᾶν γὰρ ἐν ἥττονι πάντῃ ἡλικίᾳ τὴν κοσμικὴν ἀπόθωνται τρίχα, βιβάλα ἔσται, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ἡ ὁμολογία αὐτοῦ.

ΖΩΝΑΡ. Τὰς παρθενίας ἐπιγγελαμένας, εἴτα ἐκπεσούσας καὶ ἀθετήσασας τὰς αὐτῶν συνθήκας, ἦτοι τὰς ὑποσχέσεις, οἱ μὲν παλαιότεροι Πατέρες συγκαταβατικώτερον διατιθέμενοι, ὡς· οὗτος ὁ ἄγιος λέγει, ἐπὶ ἐν·αὐτὸν ἀφορίζεσθαι διετάξαντο, καὶ μετὰ ταῦτα δέχεσθαι. κατὰ τοὺς δ' ἄλλους· οὐ-

ΠΑΡΟΛ. GR. CXXXVIII.

A de eo qui virginem habet statuemus. Illud autem nunc in antecessum statuere nobis necesse est, virginem vocari, quæ se sua sponte obtulit Domino, ac nuntium nuptiis remisit, et sanctimoniam institutum amplexa est. Professiones autem ab eo tempore admittimus, quo ætas rationis complementum habuerit. Neque enim pueriles voces omnino rotas in ejusmodi rebus habere convenit: sed quæ supra sexdecim vel septemdecim annos nata, ratiocinationum suarum arLitra, diu examinata ac probata, deinceps perseveravit, et ut admittatur constanter rogaverit, tum demum inter virgines referenda, ejusmodi rata habenda professio, ac illius violatio inexorabiliter punienda. Multas enim parentes adducunt et fratres et B propinquorum nonnulli ante ætatem, non sua sponte ad cælibem vitam incitatas, sed ut sibi ipsi aliquod in vita commodum provideant. Tales non facile admittendæ, donec aperte ipsarum perscrutati fuerimus sententiam.

75 BALS. Diversis in locis diximus, quod mulieres, virgines, et viduæ ecclesias cum laico habitu accedentes, illæ quidem virginitatem, hæc vero continentiam protuebantur, et tanquam Deo dedicatæ ab episcopis omni corporali providentia dignæ habebantur. Interrogatus itaque sanctus, quid debeat fieri in virgines quæ fornicantur, dixit quod: seniores quidem decernunt eas sicut et bigamos puniri, easque post annum sanctæ communionem dignas haberi: ego vero videns Ecclesiam in bonum proficere, et sacras virgines multiplicari, dico eas debere potius ut adulteras puniri. Et dictum suum hinc comprobatur, dicens, quod viduitas est minor virginitate. Si ergo, ut dicit Apostolus, habent iudicium seu condemnantur viduæ, quæ suam professionem irritam faciunt, multo magis condemnabuntur virgines. Similiter ancillæ quidem viduam assimilat; virginem vero sponsæ alicujus patrisfamilias: et ita ex omnibus colligit adulterii crimine recte teneri lapsas virgines. Deinde subjungit, se de illis virginibus dicere, quæ se Domino sua sponte obtulerunt, et matrimonio renuntiaverunt in ætate sedecim vel septemdecim annorum. Quæ autem in minori ætate fiunt professiones, dicit non admitti debere. Multas enim, inquit, offerunt patres etiam invitas, propter paupertatem vel aliquam aliam causam. Hæc cum decernat canon, ne dixeris eum intelligi de monialibus vel asceticis (seu divinæ meditationi dicatis virginibus): etsi enim in minori ætate crimem sæcularem deposuerint, firma erit, ut mihi videtur, ad id quod deinceps sequitur, ipsius professio.

ZONAR. Quæ virginitatem sunt professæ, postea vero excluderunt et sua pacta, hoc est, promissiones fecerunt irritas, antiqui Patres lenius se ac clementius gerentes, ut sanctus hic vir ait, uno anno segregandas, et eo exacto more digamorum admittendas esse decreverunt. Illic vero ipsas pos-

21

nis adulterii subiecit, orationemque suam hoc pacto astruit, quod viduitas, inquit, sit virginitate minor. Viduas autem eas, quæ continentiam sunt professæ, atque ab Ecclesia viduarum ordini adscriptæ sunt, nominat. Quoniam igitur viduitas minor est virginitate, erit quoque ejusmodi viduæ peccatum, si eum peccato virginis conferatur, levius. Attamen, inquit, ad Timotheum scribens Paulus de viduis quæ ob non servatam continentiam exciderant, iudicium ipsas habere coelavit. Porro cum vidua iudicio, hoc est, condemnationi obnoxia sit, quippe quæ obligatam Christo fidem violaverit, majori procul dubio obnoxia erit virgo, quæ Christi sponsæ locum obtinet, estque veluti sacrum vas dicatum Deo. Affirmat itaque hic sanctus violatam in Christum fidem ab ea quæ excidit vidua. Alii vero primam fidem, virginitatis professionem interpretati sunt. Ancilla ergo, inquit, si fornicetur, domini domum, ipsamque dominum afficit contumelia. Verum si sponsa domini illius ancillæ delinquat, adultera est, graviorque contumelia ei, qui sponsam illam habet, ob ipsam inuritur. Porro cum exempli loco, ancillam sponsamque proposuerit, ancillæ quidem viduam quæ peccavit, sponsæ vero lapsam virginem comparat: et eam quidem, ut corruptam, hoc est, fornicationis irretitam criminæ, virginem vero ut adulteram damnat. Et quemadmodum, ait, qui cum aliena uxore corrumpitur pro adultero habemus, ac nisi ab adulterio desistat, nullatenus unquam ad pœnitentiam admittimus: ita neque illum, qui in virginem Deo consecratam peccaverit. Deinde vero, postquam gravem in lapsas virgines multam constituit, quænam pro virginibus Deo dicatis habendæ sint, definiit, atque illas nimirum quæ seipsas sponte offerunt Domino, repudiatoque matrimonio virginitatem profitentur, eamque professionem decimo sexto, aut decimo septimo ætatis 76 suæ anno edunt. Cæterum ante has ætates professiones factas, inquit, haud facile admittere oportet: quoad usque suam sententiam aperte declarent, vitam se in virginali puritate amplecti velle; examinatas præterea, postquam rationis compotes fuerint. Crebro namque, ait, parentes aut cognati illas invitas offerunt, sibi ipsis aliquid temporanei lucri quærentes; fortasse quidem quia dos ad eas collocandas minime suppetat, aut etiam ob alias causas, eas nolentes virginitatem ac cælihatum profiteri cogunt. Hæc ergo, inquit, non sunt facile admittendæ.

ARIST. Anno elapso exacto, virgines post processionem lapsas, Patres recipiebant. At quoniam validior jam facta est Ecclesia, adulteram appellamus eam quæ virginitatem professa labitur, et eam qui talem retinet adulterum. Virginitatem vero profitetur quæ septemdecim annos nata est, et approbata, et in eo rite instituto permanere obnixè flagitat.

Quandoquidem adulteram illam nominat quæ Domino sese obtulit, et matrimonio renuntiavit, et

Α τος δὲ τῷ τῆς μοιχείας αὐτῆς καθυπάγει ἐπιτιμίῳ, καὶ κατασκευάζει τὸν οἶκον λόγον ἐνταῦθεν, λέγων ὅτι χηρεῖα τῆς παρθενίας ἐλάττων. Χήρα δὲ τὰς σωφρονεῖν ἐπαγγελλομένης λέγει, καὶ συναριθμηθεῖσας παρὰ τῇ Ἐκκλησίᾳ τῷ τάγματι τῶν χηρῶν. Ἐπὶ οὖν ἐλάττων ἡ χηρεῖα τῆς παρθενίας, καὶ τὸ ἀμάρτημα τῆς τοιαύτης χήρας παρὰ τὸ τῆς παρθένου ἐλάττων. Ἄλλ' ὁμως, φησὶ, τῷ Τιμοθίῳ γράφων ὁ Παῦλος περὶ χηρῶν ἐκπισουσῶν διὰ τὸ μὴ φυλάξαι τὴν σωφροσύνην, κρίμα ἔχειν αὐτὰς ἀπεφάνητο. Τῆς δὲ χήρας κρίματι ἔχουν καταδικη ὑποκειμένης, ὡς ἀθετησάσης τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, μείζον πάντως ὑποκείται ἢ παρθένος, ἥτις νόμφη λογίζεται τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀνάθημα τῷ Θεῷ ὡς ἱερὸν σκεῦος. Οὗτος μὲν οὖν ὁ αἴτιος τὴν πίστιν τὴν εἰς Χριστὸν ἐξη ἀθετῆσαι τὴν ἐκπισούσαν χήραν· καὶ ἑτέροι δὲ, πρῶτην πίστιν τὴν ἐπαγγελίαν τῆς ἀγγελίας ἠρμήνευσαν. Δούλη μὲν οὖν, φησὶ, πορνεύσασα, καθυβρίζει τὸν οἶκον τοῦ δεσπότου, κτείνων. Εἰ δὲ νόμφη τοῦ δεσπότου τῆς δούλης ἐκείνης ἀμάρτη, μοιχαλὶς ἐστὶ, καὶ χαλεπωτέρα ἢ ὕβρις τῷ νόμφῃ αὐτὴν ἔχοντι δι' ἐκείνης προστίθεται. Εἰς παράδειγμα δὲ τὴν δούλην παραθεῖς καὶ τὴν νόμφην, δούλη μὲν ἀπεικάζει ἀμαρτήσασαν χήραν, νόμφη δὲ τὴν ἐκπισούσαν παρθένον· καὶ τὴν μὲν ὡς διεφθαρμένην καταδικάζει, ἥτοι ὡς πορνευθεῖσαν, τὴν δὲ παρθένον ὡς μοιχὴν θεύσασαν. Καὶ ὥσπερ, φησὶ, τὸν ἄλλοτριᾶ γυναικὶ συμπειρόμενον μοιχὸν λογιζόμεθα, καὶ εἰ μὴ ἀποστῆ τῆς μοιχείας, οὐκ ἂν ποτε αὐτὸν παραδεδώμεθα εἰς μετάνοιαν· οὕτως οὐδὲ τὸν εἰς τὴν ἀναθεθειμένην τῷ Θεῷ παρθένον ἡμαρτηκότα. Οὕτω δὲ βαρεῖαν κατὰ τῶν ἐκπιπτουσῶν παρθένων ἐπαγωγῶν τὴν ἐπιτιμίαν ὀρίζειται τινες ἂν λογίζοντο παρθένου ἀναθεῖσαι τῷ Θεῷ ἑαυτάς. Καὶ φησὶν ὅτι αἱ ἑαυτάς ἐκουσίως προσαγαγοῦσαι τῷ Κυρίῳ, καὶ ἀποταξάμεναι τῷ γάμῳ, καὶ ὁμολογήσασαι ἀγαμίαν, ποιήσασαι δὲ τὴν ὁμολογίαν ἐν ἰσ' ἔτει, ἢ ἰς' τῆς ἡλικίας αὐτῶν. Τὰς δὲ πρὸ τῶν χρόνων τούτων ὁμολογίας οὐ χρῆ, φησὶ, βραδίως προσδέχεσθαι, ἕως ἂν προφανῶς ἐκείναι δείξωσι γνώμην ἐπιτρούνην τὸν ἐν ἀγνείᾳ βίον, ἀνακρινόμεναι ἐπιπλέον, ὅτι κύριαι γίνονται λογισμοῦ. Πολλάκις γάρ, φησὶ, προσάγουσι γονεῖς ἢ συγγενεῖς ἀκούσας, βιωτικῶν τι ἑαυταῖς διοικουμένοι· τυχόν μὲν ἀποροῦντες δοῦναι προίκα ὑπὲρ αὐτῶν, ἢ καὶ δι' ἄλλας αἰτίας τινὰς βιάζονται καὶ μὴ θελούσας αὐτὰς ἐπαγγεῖλαισθαι ἀγνείαν καὶ ἀγαμίαν. Τὰς τοιαύτας οὖν, φησὶν, οὐ χρῆ βραδίως προσδέχεσθαι.

ΑΡΙΣΤ. Μετ' ἐνιαυτὸν τὰς μετὰ τὴν ὁμολογίαν ἐκπιπτούσας παρθένους οἱ Πατέρες ἐδέχοντο. Διὰ δὲ τὸ κραταιωτέραν γενέσθαι τὴν Ἐκκλησίαν, μοιχαλὶδα τὴν παρθένον ὁμολογήσασαν ὀνομάζομεν περιπίπτουσαν, καὶ μοιχὸν τὸν τοιαύτην κατέχοντα. Ὁμολογεῖ δὲ παρθένον ἢ περὶ τὰ ἐπικαλίστα ἐτη, καὶ ἀνακοινομένη, καὶ παραμένειν ἐκτεταροῦσα.

Ἐπειδὴ μοιχαλὶδα ὀνομάζει τὴν προσαγαγοῦσαν ἑαυτὴν τῷ Κυρίῳ, ἀπεταξάμενην τῷ γάμῳ, καὶ

τὸν ἐν ἀγιασμῷ προτιμήσασαν βίον· εἰ παραβῆ A
 τὰς ὁμολογίας, καὶ τὴν πρὸς τὸν νυμφίον Χριστὸν
 ἔνωσιν ἀτιμάσει, ἤθοναίς ἀκολάστοις ἐαυτὴν ἐπι-
 δοῦσα, οὐ παραδεχθήσεται ἄλλως τῇ Ἐκκλησίᾳ,
 εἰ μὴ παυθῆ τῆς ἀμαρτίας, καὶ διαλύσει τὸ
 ἄθεσμον συνοικεῖσιον. Τοῦτο γὰρ διασπάσασα,
 καὶ μεταμιληθεῖσα, τὸν χρόνον τοῦ ἐπὶ τῇ
 μοιχαίᾳ ἀμαρτήματος ἐκπληρώσει, ὥστε ἐν δέκα
 καὶ πέντε ἔτεσιν ἀκοινωνήτων αὐτὴν εἶναι τῶν
 ἀγιασμάτων· ἐν τέσσαρσιν ἔτεσιν ἐξ αὐτῶν τῶν πεν-
 τεκαίδεκα ἐτῶν προσκλαίουσαν μὲν, ἐν πέντε δὲ
 τοῖς ἀκρωμένοις τῶν θείων Γραφῶν συνταττομέ-
 νων, ἐν τέσσαρσιν ὑποκίπτουσαν, καὶ ἐν δυοῖ τοῖς
 πιστοῖς συνεστῶσαν, καὶ τῶν εὐχῶν κοινωνοῦσαν·
 καὶ μετὰ τὸν πεντεκαίδεκατον χρόνον, τοῦ τελείου
 τυχεῖν, καὶ τῆς θείας κοινωνίας ἀξιωθῆναι. Κἂν B
 ἡ κανὼν οὗτος ὑπὲρ τὰ δεκατρεῖς ἢ καὶ δεκαεπτὰ ἔτη
 ἀπαιτῆ εἶναι τὴν ἐκκλησαροῦσαν παραδεχθῆναι εἰς
 τὸ τῶν παρθένων τάγμα· ἐν ὧς τῆνικαῦτα κυρία
 οὖσα τῶν λογισμῶν, καὶ τὴν τοῦ λόγου συμπλήρωσιν
 ἔχουσα, εἰ ἀθετήσῃ τὰς συνθήκας, ἀπαιρητῶς
 κολασθῆ. Ἄλλ' οὖν ὁ τεσσαρακοστὸς κανὼν τῆς
 ἐν τῷ Τροῦλλῳ ἔκτης συνόδου, καὶ τὸν δέκα ἐτῶν
 ὄντα, μέλλοντα τὴν μοναχικὴν ζυγὴν ὑπαλεθεῖν,
 παραδέχεται, διὰ τὸ τὴν Ἐκκλησίαν κραταιοτέραν
 γενέσθαι, καὶ τὸ τῶν πιστῶν σύστημα πρὸς τὴν τῶν
 ἐντολῶν τήρησιν χάριτι θεῆα πάγιόν τε καὶ ἀσφα-
 λὲς εἶναι.

ΚΑΝΩΝ ΙΘ'.

Ἄνδρῶν δὲ ὁμολογίαν οὐκ ἔγνωμεν, πλὴν εἰ μὴ τινες
 αὐτοὺς τῷ τάγματι τῶν μοναζόντων ἐγκατηρίθ- C
 ησσαν· οἱ κατὰ τὸ σιωπώμενον δοκοῦσι παραδέ-
 χεσθαι τὴν ἀγαμίαν. Πλὴν καὶ ἐπ' ἐκείνων, ἐκείνο
 ἠγοῦμαι προηγείσθαι προσήκειν, ἐρωτᾶσθαι αὐ-
 τοὺς καὶ λαμβάνεσθαι τὴν παρ' αὐτῶν ὁμολογίαν
 ἐναργῆ, ὥστε ἐπειδὴν μετατίθενται πρὸς τὸν
 φιλόσαρκον καὶ ἔθονικόν βίον, ὑπάγειν αὐτοὺς τῷ
 τῶν πορνεύοντων ἐπιτιμίῳ.

ΒΑΣ. Σημείωσαι ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος,
 λέγοντος, Ἄνδρὸς δὲ ὁμολογίας οὐκ ἔγνωμεν, πλὴν
 εἰ μὴ τινες αὐτοὺς τῷ τάγματι τῶν μοναζόντων
 ἐγκατηρίθμησαν, ὅτι ἐν τῷ ιθ' κανόνι οὐ περὶ μονα-
 ζόντων εἶπεν, ἀλλὰ περὶ παρθένων ἀφοριζομένων
 τῷ Θεῷ μετὰ λαϊκοῦ σχήματος. Ἀνάγνωθι τῆς ἐν
 Καρθαγίνῃ συνόδου κανὼνα ς', μδ' καὶ ρς'. Τοὺς D
 μέντοι μοναχοὺς φησι, κἂν καὶ δοκῶσι σιωπηρῶς
 κατατίθεσθαι ἀγνεύειν, ὁμῶς ὀφείλειν καὶ τοῦτους
 ἐρωτᾶσθαι, καὶ ὁμολογεῖν ἀγαμίαν· ἴνα, ἐὰν ψεύ-
 σωνται, ὡς πορνεύσαντες ἐπιτιμηθῶσι. Τούτων
 δὲ οὕτως ἐχόντων, μὴ εἰρηῶς ὡς οἱ μὴ ποιήσαντες
 μοναχοὶ τοιαύτην ὁμολογίαν ἀνέγκλητοι διατηρηθῆ-
 σονται. Κἂν γὰρ μὴ ἀποκαρῆ τις, ἀλλὰ βασοφο-
 ρήσῃ, οὐ δύνησεται μετασχηματισθῆναι καὶ εἰς γά-
 μον ἔλθεῖν, ἀλλὰ ἄκων ἀναγκασθήσεται ὑποστρέ-
 φαι εἰς τὸν μοναχικὸν βίον, ὡς πολλάκις τοῦτο εἴ-
 πομεν. Τὸ αὐτὸ δὲ ἔσται καὶ εἰς μοναχὰς, ἀλλὰ καὶ
 εἰς πάντας τοὺς τοῦ βήματος. Καὶ οὗτοι γὰρ σιωπη-
 ρῶς δοκοῦσιν ὁμολογεῖν μὴ ἔλθειν εἰς γάμον μετὰ
 τὴν χειροτονίαν, καὶ παραβαίνοντες τὸν κανὼνα καθ-

vitam in sanctimonia actam antepo-uit, si profes-
 siones suas transierit, et unctionem suam ad
 sponsam neglexerit, voluptatibus lascivis acse tra-
 dens, non aliter in Ecclesiam recipietur, nisi a
 peccato cesset, et illegitimum matrimonium dissol-
 vat. Istud enim distraheus, et poenitentiam agens
 tempus peccati in fornicatione explebit, adco ut
 particeps, quatuor istorum quindecim annorum
 annos defleus, quinque autem inter eos qui divi-
 nas Scripturas audiunt, collocata, quatuor substrata,
 et duobus inter fideles constituta, et precum par-
 ticeps, et post quindecim annos perfectionis com-
 pos fiat et divina communione digna habeatur.
 Quamvis hic canon requirit eam supra sedecim
 vel septemdecim annos esse quia in virginum or-
 dinem admitti cupit, ut quandoquidem tunc ratio-
 nationum sit domina, et completam habeat ratio-
 nem, si promissiones suas violaverit, inexorabili-
 ter poenas luat. At quadagesimus sextæ in Trullo
 synodi canon etiam eum qui cum decem sit an-
 norum jugum monasticum est suscepturum admittit,
 ut Ecclesia potentior evadat, et fidelium congregatio
 ad mandatorum observatorem Dei gratia
 firma stabilisque fiat.

ἐντολῶν τήρησιν χάριτι θεῆα πάγιόν τε καὶ ἀσφα-

CANON XIX.

Virorum autem professiones non novimus præter-
 quam si qui se ipsos monachorum ordini a numero-
 rarunt: qui tacite videntur callibatam admittere.
 Sed in illis quoque existimo præcedere oportere,
 ut ipsi interrogentur, et evidens ipsorum accipiatur
 professio, ut postquam se ad libidinosam
 et voluptariam vitam converterint, eorum qui
 fornicantur poenitioni subjiciantur.

BALS. Nota ex præsentī canone dicente, Viro-
 rum autem professiones non novimus, præterquam
 si qui se ipsos in monachorum numerum retulerunt,
 quod in canone 18 non de monachis, sed
 de virginibus Deo cum laico habitu segregatis
 locutus est. Lege Garthagin. syn. can. 6, 44 et
 126. Monachos autem dicit, etiam si tacite videantur
 castitatem colere, debere tamen eos etiam inter-
 rogari, et callibatam profiteri: ut si mentiti
 fuerint ut fornicatores puniantur. Etsi autem hæc
 ita se habeant, ne dixeris quod monachi qui hanc
 professionem non secere, insontes nullique culpæ
 obnoxii servabuntur. Etsi enim non fuerit tonsus
 quispiam, sed rasa gestaverit, non poterit mutare
 habitum et ad nuptias convolare, sed invitus ad
 habitum monasticum reverti cogetur, sicut hoc
 sæpe diximus. Idem erit et de monialibus, et de
 omnibus clericis tribunalis. Nam et ii omnes tacite
 profiteri videntur se matrimonium non contracturos
 post ordinationem: et canonem transgredientes,
 deponuntur. Quære sanctorum apostolorum can.

nis adultorii subijcit, orationemque suam hoc pacto astruit, quod viduitas, inquit, sit virginitate minor. Viduas autem eas, quæ continentiam sunt professæ, atque ab Ecclesia viduarum ordini adscriptæ sunt, nominat. Quoniam igitur viduitas minor est virginitate, erit quoque ejusmodi viduæ peccatum, si cum peccato virginis conferatur, levius. At tamen, inquit, ad Timotheum scribens Paulus de viduis quæ ob non servatam continentiam exceiderunt, iudicium ipsas habere ceclaravit. Porro cum vidua iudicio, hoc est, condemnationi obnoxia sit, quippe quæ obligatam Christo fidem violaverit, majori procul dubio obnoxia erit virgo, quæ Christi sponsæ locum obtinet, eaque veluti sacrum vas dicatum Deo. Affirmat itaque hic sanctus violatam in Christum fidem ab ea quæ excludit vidua. Alii vero primam fidem, virginitatis professionem interpretati sunt. Ancilla ergo, inquit, si fornicetur, domini domum, ipsiusque dominium afficit contumelia. Verum si sponsa domini illius ancillæ delinquat, adultera est, graviorque contumelia ei, qui sponsam illam habet, ob ipsam inuritur. Porro cum exempli loco, ancillam sponsamque proposuerit, ancillam quidem viduam quæ peccavit, sponsæ vero lapsam virginem comparat: et eam quidem, ut corruptam, hoc est, fornicationis irretitam criminis, virginem vero ut adulteram damnat. Et quemadmodum, ait, qui cum aliena uxore corrumpitur pro adultero habemus, ac nisi ab adulterio desistat, nullatenus unquam ad pœnitentiam admittimus: ita neque illum, qui in virginem Deo consecratam peccaverit. Deinde vero, postquam gravem in lapsas virgines multam constituit, quænam pro virginibus Deo dicatis habendæ sint, definit, atque illas nimirum quæ seipsas sponte offerunt Domino, repudiatque matrimonio virginitatem profitentur, eamque professionem decimo sexto, aut decimo septimo ætatis 76 suæ anno edunt. Cæterum ante has ætates professiones facias, inquit, haud facile admittere oportet: quoad usque suam sententiam aperte declarent, vitam se in virginali puritate amplecti velle; examinatæ præterea, postquam rationis compotes fuerint. Crebro namque, ait, parentes aut cognati illas invitæ offerunt, sibi ipsis aliquid temporanei lucri quærentes; fortasse quidem quia dos ad eas collocandas minime suppetat, aut etiam ob alias causas, eas nolentes virginitatem ac cælihatum profiteri cogunt. Hæ ergo, inquit, non sunt facile admittendæ.

ARIST. Anno elapso exacto, virgines post professionem lapsas, Patres recipiebant. At quoniam validior jam facta est Ecclesia, adulteram appellamus eam quæ virginitatem professa labitur, et eam qui talem retinet adulterum. Virginitatem vero proficitur quæ septemdecem annos nata est, et approbata, et in eo rite instituto permanere obnoxie flagitat.

Quandoquidem adulteram illam nominat quæ Domino sese obtulit, et matrimonio renuntiavit, et

Α το; δὲ τῷ τῆς μοιχείας αὐτᾶς καθυπάγει ἐπιτιμίαν, καὶ κατασκευάζει τὸν οἰκείον λόγον ἐνεῦθεν, λέγων ὅτι χρεια τῆς παρθενίας ἐλάττων. Χήρας δὲ τὰς σωφρονεῖν ἐπαγγελαμένας λέγει, καὶ συναριθμηθείσας παρὰ τῇ Ἐκκλησίᾳ τῷ τάγματι τῶν χηρῶν. Ἐπεὶ οὖν ἐλάττων ἡ χρεια τῆς παρθενίας, καὶ τὸ ἀμάρτημα τῆς τοιαύτης χήρας παρὰ τὸ τῆς παρθένου ἐλάττων. Ἄλλ' ὁμοίως, φησὶ, τῷ Τιμοθέῳ γράφων ὁ Παῦλος περὶ χηρῶν ἐκπιστουῶν διὰ τὸ μὴ φυλάξαι τὴν σωφροσύνην, κρίμα ἔχειν αὐτὰς ἀπαφήνατο τῆς δὲ χήρας κρίματι ἦγουν καταδικῆ ὑποκειμένης, ὡς ἀθετησάσης τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, μίζον πάντως ὑποκίεσται ἡ παρθένος, ἥτις νόμφη λογίζεται τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀνάθημα τῷ Θεῷ ὡς ἱερὸν σκεῦος. Οὗτος μὲν οὖν ὁ ἅγιος τὴν πίστιν τὴν εἰς Χριστὸν ἔφη ἀθετῆσαι τὴν ἐκπισσοῦσαν χήραν· καὶ ἔταρξεν δὲ, πρῶτην τὴν ἐπαγγελίαν τῆς ἀγγελίας ἠρμήνευσαν. Δούλη μὲν οὖν, φησὶ, πορνεύσασα, καθυθρίζει τὸν οἶκον τοῦ δεσπότου, κτείνων. Εἰ γὰρ νόμφη τοῦ δεσπότου τῆς δούλης ἐκείνης ἀμάρτη, μοιχαλὶς ἐστὶ, καὶ χαλεπωτέρα ἡ ὕβρις τῷ νόμφῃ αὐτὴν ἔχοντι δι' ἐκείνης προστρέβεται. Εἰς παράδειγμα δὲ τὴν δούλην παραθεῖς καὶ τὴν νόμφην, δούλη μὲν ἀπεικάζει ἀμαρτήσασαν χήραν, νόμφη δὲ τὴν ἐκπισσοῦσαν παρθένον· καὶ τὴν μὲν ὡς διεθαρμένην καταδικάζει, ἥτοι ὡς πορνεύσασαν, τὴν δὲ παρθένον ὡς μοιχεύεισαν. Καὶ ὥσπερ, φησὶ, τὴν ἀλλοτρίαν γυναῖκα συμφοιτῶμενον μοιχὸν λογίζεσθαι, καὶ εἰ μὴ ἀνοστή τῆς μοιχείας, οὐκ ἂν ποτε αὐτὴν παραδείξωμεθα εἰς μετάνοιαν· οὕτως οὐδὲ τὸν εἰς τὴν ἀναθεθειμένην τῷ Θεῷ παρθένον ἡμαρτηκίσα. Οὕτω δὲ βαρεῖαν κατὰ τῶν ἐκπιπτουσῶν παρθένων ἐπαγαγὼν τὴν ἐπιτίμησιν ὀρίζεται τίνες ἂν λογίζονται παρθένοι ἀναθεῖσαι τῷ Θεῷ αὐτάς. Καὶ φησὶν ὅτι αἱ αὐτάς ἐκουσίως προσαγαγούσαι τῷ Κυρίῳ, καὶ ἀποταξάμεναι τῷ γάμῳ, καὶ ὁμολογήσασαι ἀγαμίαν, ποιήσασαι δὲ τὴν ὁμολογίαν ἐν ἡμεῖς, ἡ ἰσ' τῆς ἡλικίας αὐτῶν. Τὰς δὲ πρὸ τῶν χρόνων τούτων ὁμολογίας οὐ χρῆ, φησὶ, βλάβως προσδέχεσθαι, ἕως ἂν προφανῶς ἐκείναι δείξωσι γνώμην εἶναι αἰρουμένης τὸν ἐν ἀγνείᾳ βίον, ἀνακρινόμεναι ἐπιπλέον, ὅτι κύριαι γίνονται λογισμοῦ. Πολλάκις γάρ, φησὶ, προσάγουσι γονεῖς ἢ συγγενεῖς ἀκούσας, βιωτικὸν τι αὐτοῖς διοικουμένοι· τυχὸν μὲν ἀπορούντες δοῦναι προίκα ὑπὲρ αὐτῶν, ἢ καὶ δι' ἄλλας αἰτίας τινὰς βιάζονται καὶ μὴ θελούσας αὐτάς ἐπαγγεῖλαισθαι ἀγγελίαν καὶ ἀγαμίαν. Τὰς τοιαύτας οὖν, φησὶν, οὐ χρῆ βλάβως προσδέχεσθαι.

ΑΡΙΣΤ. Μετ' ἐνιαυτὸν τὰς μετὰ τὴν ὁμολογίαν ἐκπιπτούσας παρθένους οἱ Πατέρες ἐδέχοντο. Διὰ δὲ τὴν κραταιωτέραν γενέσθαι τὴν Ἐκκλησίαν, μοιχαλὶδα τὴν παρθενίαν ὁμολογήσασαν ὀνομάζομεν ἐκπιπτούσαν, καὶ μοιχὸν τὸν τοιαύτην κατέχοντα. Ὁμολογεῖ δὲ παρθενίαν ἡ περὶ τὰ ἐπικαταδικαστῆ, καὶ ἀνακοινομένη, καὶ παραμένειν ἐκπιπτούσα.

Ἐπειδὴ μοιχαλὶδα ὀνομάζει τὴν προσαγαγούσαν αὐτὴν τῷ Κυρίῳ, ἀποταξάμενην τῷ γάμῳ, καὶ

τὸν ἐν ἀγιασμῷ προτιμήσασαν βίον· εἰ παραβῆ A
 τὰς ὁμολογίας, καὶ τὴν πρὸς τὸν νυμφίον Χριστὸν
 ἔγνωσιν ἀτιμάσει, ἡθοναί; ἀκολάστοις ἐαυτὴν ἐπι-
 δοῦσα, οὐ παραδιδυθήσεται ἄλλως τῇ Ἐκκλησίᾳ,
 εἰ μὴ παυθῆ τῆς ἀμαρτίας, καὶ διαλύσει τὸ
 ἄθεσμον συνοικεῖσιον. Τοῦτο γὰρ διασπάσασα,
 καὶ μεταμειληθεῖσα, τὸν χρόνον τοῦ ἐπὶ τῇ
 μοιχείᾳ ἀμαρτήματος ἐκπληρώσει, ὥστε ἐν δέκα
 καὶ πέντε ἔτεσιν ἀκοινώνητον αὐτὴν εἶναι τῶν
 ἁγιασμάτων· ἐν τέσσαρσιν ἔτεσιν ἐξ αὐτῶν τῶν πεν-
 τεκαίδεκα ἐτῶν προσκλαίουσιν μὲν, ἐν πέντε δὲ
 τοῖς ἀκρωμένιοις τῶν θείων Γραφῶν συνετατομέ-
 νων, ἐν τέσσαρσιν ὑποκίπτουσιν, καὶ ἐν δυοῖς τοῖς
 πιστοῖς συνεστῶσαν, καὶ τῶν ἐδύων κοιωνοῦσαν·
 καὶ μετὰ τὸν πεντεκαίδεκατον χρόνον, τοῦ τελείου
 τυχεῖν, καὶ τῆς θείας κοινωνίας ἀξιοθῆναι. Κἂν B
 ἔκανὼν οὗτος ὑπὲρ τὰ δεκαεῖς ἢ καὶ δεκαεπτὰ ἔτη
 ἀπατῆ εἶναι τὴν ἐκλιπαροῦσαν παραδεχθῆναι εἰς
 τὸ τῶν παρθένων τάγμα· ἐν ὧς τηλικαῦτα κυρία
 οὖσα τῶν λογισμῶν, καὶ τὴν τοῦ λόγου συμπλήρωσιν
 ἔχουσα, εἰ ἀθετῆσει τὰς συνθήκας, ἀπαραιτήτως
 κολασθῆ. Ἄλλ' οὖν ὁ τεσσαρακοστὸς κανὼν τῆς
 ἐν τῷ Τρούλλῳ ἔκτης συνόδου, καὶ τὸν δέκα ἐτῶν
 ὄντα, μέλλοντα τὸν μοναδικὸν ζυγὸν ὑπελθεῖν,
 παραδέχεται, διὰ τὸ τὴν Ἐκκλησίαν κραταιοτέραν
 γενέσθαι, καὶ τὸ τῶν πιστῶν σύστημα πρὸς τὴν τῶν
 ἐντολῶν τήρησιν χάριτι θεῖᾳ πάγιόν τε καὶ ἀρξ-
 λῆ, εἶναι.

CANON 18.

Ἄνδρῶν δὲ ὁμολογίαν οὐκ ἔγνωμεν, πλὴν εἰ μὴ τινες
 ἑαυτοὺς τῷ τάγματι τῶν μοναζόντων ἐγκατηρίθ- C
 μισαν· οἱ κατὰ τὸ σιωπώμενον δοκοῦσι παραδέ-
 χεσθαι τὴν ἀγαμίαν. Πλὴν καὶ ἐπ' ἐκείνων, ἐκεῖνο
 ἡγοῦμαι προηγεῖσθαι προσήκειν, ἐρωτᾶσθαι αὐ-
 τοὺς καὶ λαμβάνεσθαι τὴν παρ' αὐτῶν ὁμολογίαν
 ἐναργῆ, ὥστε ἐπειδὴν μετατίθενται πρὸς τὸν
 φιλόσοφον καὶ ἡθονικὸν βίον, ὑπάγειν αὐτοὺς τῷ
 τῶν πορνεύοντων ἐπιτιμίῳ.

BAAE. Σημεῖωσαι ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος,
 λέγοντος, Ἄνδρὸς δὲ ὁμολογίας οὐκ ἔγνωμεν, πλὴν
 εἰ μὴ τινες ἑαυτοὺς τῷ τάγματι τῶν μοναζόντων
 ἐγκατηρίθμυσαν, ὅτι ἐν τῷ 17^ῳ κανόνι οὐ περὶ μονα-
 ζόντων εἶπεν, ἀλλὰ περὶ παρθένων ἀφορισμένων
 τῷ Θεῷ μετὰ λαϊκοῦ σχήματος. Ἀνάγνωθι τῆς ἐν
 Καρθαγένῃ συνόδου κανὼνα 5^ῳ, μδ' καὶ ρκς'. Τοὺς D
 μέντοι μοναχοὺς φησι, κἂν καὶ δοκῶσι σιωπηρῶς
 κατατίθεσθαι ἀγνεύειν, ὅμως ὀφείλιν καὶ τούτους
 ἐρωτᾶσθαι, καὶ ὁμολογεῖν ἀγαμίαν· ἴνα, ἐὰν ψεύ-
 σωσιν, ὡς πορνεύσαντες ἐπιτιμηθῶσι. Τούτων
 δὴ οὕτως ἔχόντων, μὴ εἴπῃς ὡς οἱ μὴ ποιήσαντες
 μοναχοὶ τοιαύτην ὁμολογίαν ἀνέγκλητοι διατηρηθῆ-
 σονται. Κἂν γὰρ μὴ ἀποκαρῆ τις, ἀλλὰ βρασοφο-
 ρῆση, οὐ δυνήσεται μετασηματισθῆναι καὶ εἰς γά-
 μον ἔλθειν, ἀλλὰ ἀκων ἀναγκασθήσεται ὑποστρέ-
 φαι εἰς τὸν μοναχικὸν βίον, ὡς πολλάκις τοῦτο εἴ-
 πομεν. Τὸ αὐτὸ δὲ ἔσται καὶ εἰς μοναχάς, ἀλλὰ καὶ
 εἰς πάντας τοὺς τοῦ βῆματος. Καὶ οὗτοι γὰρ σιωπη-
 ρῶς δοκοῦσιν ὁμολογεῖν μὴ ἔλθειν εἰς γάμον μετὰ
 τὴν χειροτονίαν, καὶ παραβαίνοντες τὸν κανὼνα καθ-

vitam in sanctimonia actam antepo-uit, si profes-
 siones suas transilierit, et unclionem suam ad
 sponsam neglexerit, voluptatibus lascivis scese tra-
 dens, non aliter in Ecclesiam recipietur, nisi a
 peccato cesset, et illegitimum matrimonium dissol-
 vat. Istud enim distraheus, et poenitentiam agens
 tempus peccati in fornicatione explebit, adco ut
 ipsa quindecim annis sacramentorum non sit
 particeps, quatuor istorum quindecim annorum
 annos desens, quinque autem inter eos qui divi-
 nas Scripturas audiunt, collocata, quatuor substrata,
 et duobus inter fideles constituta, et precum par-
 ticeps, et post quindecim annos perfectionis com-
 pos fiat et divina communione digna habeatur.
 Quamvis hic canon requirit eam supra sedecim
 vel septemdecim annos esse quæ in virginum or-
 dinem admitti cupit, ut quandoquidem tunc ratio-
 cinationum sit domina, et completam habeat ratio-
 nem, si promissiones suas violaverit, inexorabili-
 ter pœnas luat. At quadragesimus sextæ in Trullo
 synodi canon etiam eum qui cum decem sit an-
 norum jugum monasticum est suscepturus admittit,
 ut Ecclesia potentior evadat, et fidelium congrega-
 tio ad mandatorum observationem Dei gratia
 firma stabilisque fiat.

CANON XIX.

Virorum autem professiones non novimus præter-
 quam si qui se ipsos monachorum ordini annume-
 rarunt: qui tacite videntur cælibatum admittere.
 Sed in illis quoque existimo præcedere oportere.
 ut ipsi interrogentur, et evidens ipsorum acci-
 piatur professio, ut postquam se ad libidinosam
 et voluptariam vitam converterint, eorum qui
 fornicantur punitioni subjiciantur.

BALS. Notâ ex præsentî canone dicente, Viro-
 rum autem professiones non novimus, præterquam
 si qui se ipsos in monachorum numerum retule-
 runt, quod in canone 18 non de monachis, sed
 de virginibus Deo cum laico habitu segregatis
 locutus est. Lege Garthagin. syn. can. 6, 44 et
 126. Monachos autem dicit, etiamsi tacite videan-
 tur castitatem colere, debere tamen eos etiam in-
 terrogari, et cælibatum profiteri: ut si mentiti
 fuerint ut fornicatores puniantur. Etsi autem hæc
 ita se habeant, ne dixeris quod monachi qui hanc
 professionem non secere, insontes nullique culpæ
 obnoxii servabuntur. Etsi enim non fuerit tonsus
 quispiam, sed rasa gestaverit, non poterit mutare
 habitum et ad nuptias convolare, sed invitus ad
 habitum monasticum reverti cogetur, sicut hoc
 sæpe diximus. Idem erit et de monialibus, et de
 omnibus clericis tribunalis. Nam et ii omnes tacite
 profiteri videntur se matrimonium non contracturos
 post ordinationem: et canonem transgredientes,
 deponuntur. Quæro sanctorum apostolorum cum.

26, 77 Ancy. synod. can. 10. et syn. in Trullo A can. 6.

ZONAR. Ex hoc canone apparet magnum Basilium, quæ de virginibus decrevit, non de virginibus in monasterio degentibus sanxisse, sed de iis quæ seipsas offerunt Domino, vitamque se virginalem acturas spondent. Tales enim olim fuere de quibus syn. Carth. can. 6 et 44 disserit. Neque hæ erant diaconissæ, sed ex iis diaconissæ constituebantur. Vide igitur dictæ syn. canon 126 et quæ in eum scripsimus. Ex eo namque quod dicat, Virorum professiones non novimus, præterquam si qui seipso monachorum ordini annumerarunt, ostendit se ea quæ dixit, nequaquam de mulieribus in monasterio degentibus intellexisse, verum de virginibus ex antiqua consuetudine segregatis Deo: quamvis hæc etiam de iis quæ in monasterio degunt forte quispiam intellexerit. Monachos vero ait etiam tacite castimoniam condicere: sed et illos interrogari oportere autumat, et aperte prosteri cælibatum; ut si promissi fidem fallant, fornicatorum pœnis subjiciantur. Non solum autem in monachis tacita contingit professio, verum in diaconis quoque et hypodiaconis. Nisi enim denuntient prius atque testentur qui ordinandi sunt, se virginitatem servare haud posse, et antequam ordinentur uxores ducant, postquam sacro ordini ascripti sunt nuptias ipsi inire haud licet. Videntur namque tacite cælibatum condicere profiteri. Quære apost. can. 26, et Ancy. syn. can. 10, et syn. quæ sexta dicitur in Trullo can. 6.

ARIST. Et qui conjugio renuntiat de cælibatu interrogetur, et perspicue profiteatur: ut si sententiam mutaverit, pœnas luat.

De viris qui conjugio renuntiant, et cælibes agere eligunt, convenit ut interrogentur a regionis episcopo utrum revera istiusmodi vitam amplectuntur, et ut professionem eorum manifestam accipiat,

αἰροῦνται. Ζήτει τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανόνα κς', τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου κανόν. ι', καὶ ἐν τῷ Τρούλλῳ καν. ς'.

ZONAR. Ex τῷ κανόνι τούτου φαίνεται ὁ μέγας Βασίλειος ἂ περὶ παρθένων διετάξατο, ὃ περὶ μοναζουσῶν παρθένων εἶπειν, ἀλλὰ περὶ τῶν ταυτᾶ; ἀνατιθεμένων τῷ Κυρίῳ, καὶ ἐν παρθενίᾳ ζῆν κατατιθεμένων. Τοιαῦτα γὰρ ἦσαν τὸ παλαιόν, ὡς ἡ ἐν Καρθαγένῃ διέξεισι σύνοδος ἐν κανόνι ἐκτω καὶ μδ'. Καὶ οὐδὲ διακόνισσαι αἱ τοιαῦται ἦσαν, ἀλλ' ἐξ ἐκείνων ἐγένοντο διακόνισσαι. Ἀναγνωστέον ἐν τὸν τῆς ῥηθείας; συνόδου ρκς' κανόνα, καὶ τὴ ἐν ἐκείνῳ γεγραμμένα. Ἐκ γὰρ τοῦ εἶπειν, Ἀνδρῶν ὁμολογίαν οὐκ ἐγνωμεν, εἰ μὴ τινες ταυτοὺς τοῖ; μοναχοῖ; κατηρήθησαν, δείκνυσιν ὅτι ἂ εἶπεν, οὐ περὶ μοναζουσῶν εἶπεν, ἀλλὰ περὶ παρθένων ἀφοριζομένων θεῷ κατὰ τὸ πάλαι κρατοῦν· τίως δέ τις ταῦτα καὶ εἰς μοναζούσας ἐκλάβοιτο. Τοὺς δὲ μοναχοῦ; φησι καὶ σιωπηρῶ; κατατιθεσθαι ἀγνωεῖν· ἀκείνους δὲ ἐρωτᾶσθαι προσήκειν λέγει, καὶ φανερῶ; ὁμολογεῖν ἀγαμίαν, ἔνα, ἐὰν ψεύσωνται τὴν ὁμολογίαν, ὡς πορνεύσαντες ἐπιτιμηθῶσιν. Οὐκ ἐπὶ μοναζόντων δὲ μόνον σιωπηρᾶ ὁμολογία γίνεται, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ διακόνων ἢ καὶ ὑποδιακόνων. Εἰ μὴ γὰρ προμαρτύρονται ὅτι οὐ δύνανται παρθενεύειν οἱ μέλλοντες χειροτονηθῆναι, καὶ πρὸ τῆ; χειροτονίας εἰσοικίζονται ταυτοῖ; γυναίκα;ς, οὐ θύνανται μετὰ τὴν χειροτονίαν γάμον ἐλάσθαι. Δοκοῦσι γὰρ σιωπηρῶ; ὁμολογεῖν καὶ ἐπαγγέλλεσθαι ἀγαμίαν Ζήτει τὸν κς' ἀποστολικὸν κανόνα, καὶ τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου κανόνα ι', καὶ τῆς λεγομένη; ἐκτῆ; συνόδου τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ κανόνα ς' (8).

ARIST. Καὶ ὁ ἀποτασσόμενος περὶ ἀγαμίας ἐρωτᾶσθω, καὶ ἐναργῶ; ὁμολογεῖτω· ἵνα μετατιθέμενος ἐπιτιμᾶται.

Ἐπὶ τῶν ἀνδρῶν ἀποτασσομένων τῷ γάμῳ, καὶ παρθενεύειν αἰρουμένων, προσήκον ἔστιν ἐρωτᾶσθαι αὐτοὺ; παρὰ τοῦ καὶ ἡ χώραν ἐπισκόπου εἰ ἀληθῶ; τὸν τοιοῦτον βίον ἀσπάζονται, καὶ

Guill. Bevereg'i nota.

(8) Ἐν τῷ Τρούλλῳ κανόνα ς'. Post hæc ultinā Zonaræ in hunc canonem verba codex Amerbachianus addit; Doxet δὲ ὁ ἄγιος αὐτὸς ταυτῶ ἀνατιθεσθαι· ἐν μὲν τῷ κανόνι τούτῳ λέγων τοὺς μοναχοῦ; τῷ τῶν πορνεύόντων ἐπιτιμῶ; ὑπάγεσθαι ψευσαμένους τὴν ὁμολογίαν αὐτῶν· ἐν δὲ τῷ ς' κανόνι τῷ τῆς μοιχείας ἀμαρτήματι τοὺ; ἐπιτιμῶ; τούτας μοναχοῦ; καταδικάζων· μὴποτε οὐν τῷ τῆς πορνείας ὄνοματι ἀντὶ τῆς μοιχείας ἐχρήσατο, ὡς καὶ ὁ Κύριος εὑρηται τούτῳ χρησάμενος πρὸ; τὸν ἐρωτήσαντα, εἰ ἔξεστιν ἀνδρὶ ἀπολύειν τὴν γυναίκα αὐτοῦ, εἰπὼν, μὴ δύνασθαι ἀπολύειν αὐτὴν παρκετὸ; λόγου πορνείας· καὶ τοι ἡ ἀνδρὶ συνοικουσα ἐτέρῳ μιγνυμένη, οὐ πορνεύειν ἀμαρτάνει, ἀλλὰ μοιχεύει. Καὶ ὁ Ἀπόστολος δὲ ἐν τῇ πρὸ; Ρωμαίου; Ἐπιστολῇ τὸ τῆς πορνείας ὄνομα καὶ ἀντὶ τῆς μοιχείας παρέλαβε λέγων, Πεπληρωμένους πάση ἀδ:κίᾳ, πορνείᾳ, καὶ ἐξῆ; πάντα. Σχεδὸν τὰ πάθη ἀπαριθμησάμενος, μοιχείας οὐ μέμνηται, ὡς δὲ τῆς πορνείας καὶ ταυτὴν δηλώσας· ἐσκασι γὰρ ἀλλήλοῖ; τῇ τε πρᾶξει καὶ παρανομίᾳ· εἰ καὶ τῇ

ποιότητι τῆς ἀμαρτίας; καὶ τοῖ; ἐπιτιμῶ; διαφέρουσι. Sanctus autem ipse sibi adversari videtur; in hoc quidem canone dicens monachos, qui promissis sibi fidem fallunt, fornicantium pœnas subjiendos esse; sexagesimo autem canone monachos lapsos adulterii peccato condemnans. Numquid itaque fornicationis nomine pro adulterio natus est, quemadmodum et Dominus inventus est eo uti, ad illum, qui interrogabat, an liceat viro dimittere uxorem suam, dicens, non posse eam dimittere præterquam fornicationis causa? Quæ enim viro copulatur, si alteri commisceatur, non fornicationis, sed adulterii crimine tenetur. Quin et Apostolus etiam in Epistola ad Romanos fornicationis nomen pro adulterio accepit, dicens, Inpletos omni injustitia, fornicatione; ac deinde omnibus fere passionibus enumeratis, adulterii mentionem non facit, ut qui illud sub fornicationis nomine indicaverit. Enimvero sibi invicem similia sunt actione et iniquitate: licet qualitate peccati et pœnis discrepent.

την ὁμολογίαν· αὐτῶν φανερὴν λαμβάνειν· ἵνα, εἰ μεταπέσει· ἔκτοτε πρὸς τὸν ἡθονικὸν καὶ φιλόσαρκον βίον, τὸ τῶν πορνευόντων ἐπιτίμιον δέξονται.

KANON K'.

Ἔσονται γυναῖκες ἐν αἰρέσει οὕσαι παρθεναί ὡμολόγησαν, εἶτα μετὰ ταῦτα γάμον ἀνθελοῦντο, οὐχ ἠγοῦμαι χρῆναι καταδικάζεσθαι ταύτας. Ὅσα γὰρ ὁ νόμος λαλεῖ, τοῖς ἐν τῷ νόμῳ λαλεῖ. Αἱ δὲ μήπω ἐπιλοῦσαι τὸν ζυγὸν τοῦ Χριστοῦ, οὐδὲ τὴν νομοθεσίαν ἐπιγινώσκουσι τοῦ Δεσπότου. Ὅτι δεκταὶ εἰσι τῇ Ἐκκλησίᾳ μετὰ πάντων καὶ τὴν ἐπὶ τούτοις ἀρεσίαι ἔχουσιν ἐκ τῆς πίστεως τῆς εἰς Χριστὸν, καὶ καθόλου τὰ ἐν τῷ κατηχευμένῳ βίῳ γινόμενα εἰς εὐθύναι οὐκ ἔχονται. Τούτοις δὲ δῆλον ὅτι ἀνευ βαπτίσματος ἡ Ἐκκλησία οὐ παραδέχεται, ὥστε ἀναγκαιότατον ἐπὶ τούτοις τὰ πρεσβεῖα τῆς γενέσεως.

ΒΑΣΙΛΕΥΣ. Ὅς εἰσὶν αἰρετικοὶ γυναῖκες ὡμολόγουσιν παρθεναί, εἶτα ἀνδράσιν ἑαυτὰς ἐξεδίδουσι· προσερχόμεναι δὲ τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐπιτιμῶντο ὡς ψευδόμεναι. Φησὶ γοῦν ὁ ἅγιος, μὴ καταδικάζεσθαι ταύτας· χάριν ὧν πρὸ τοῦ πιστεῦσαι ἠψεύσαντο. Ἐἶτα καθόλου δίδωσι κανόνα μὴ κολάζεσθαι τοὺς πιστεύσαντας καὶ βαπτισθέντας, περὶ ὧν ἡμάρτον πρὸ τοῦ βαπτίσματος. Αἰρετικοὺς δὲ νοεῖ τοὺς μὴ ἄλλως δεχομένους, εἰ μὴ βαπτισθῶσιν. Εἰσὶ γάρ τινες αἰρετικοὶ καὶ χωρὶς βαπτίσματος δικτοὶ, ἀγίῳ χρίσματι μόνῳ χριόμενοι. Καὶ ἀναγνώσει τὸν ζ' κανόνα τῆς δευτέρας συνόδου, καὶ κανόνα ιζ' τῶν ἁγίων ἀποστόλων.

ΖΩΝΑΡ. Αἰρετικοὶ γυναῖκες ὡμολόγουσιν παρθεναί, εἶτα ἀνδράσιν ἑαυτὰς ἐξεδίδουσι. Ταύτας προσερχόμενας τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ γνώμη ὁ ἅγιος δίδωσι μὴ καταδικάζεσθαι ὡς ψευσαμένας τὴν ὁμολογίαν. Ὅσα γὰρ, φησὶν, ὁ νόμος λαλεῖ, τοῖς ἐν τῷ νόμῳ λαλεῖ. Αἱ δὲ μὴ δεξάμεναι τὸν ζυγὸν τοῦ Χριστοῦ οὐδὲ τὴν ἐντολὴν ἐκείνου ἐπιγινώσκουσι, καὶ λοιπὸν δεκταὶ εἰσι τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἀρεσίαι ἔχουσαι ἐκ τοῦ πιστεῦσαι Χριστῷ καὶ τοῦ τοιοῦτου ἁμαρτήματος. Ἐἶτα καθόλου δίδωσι κανόνα ὅτι ὅσα ἐν κατηχευμένῳ βίῳ γίνονται, οὐκ εὐθύνονται, ἀντὶ τοῦ, οὐ κολάζονται. Πλὴν, φησὶ, τούτους ὄνευ βαπτίσματος ἡ Ἐκκλησία οὐ παραδέχεται· ἐπεὶ οὖν βαπτίζονται, τῶν πρὸ τοῦ βαπτίσματος σφαλμάτων πάντων συγχώρησιν ἔχουσι. Τοῦτο γὰρ ἔστιν ὁ ἐπάγει, ὅτι ἀναγκαιότατον ἐπὶ τούτοις τὰ πρεσβεῖα τῆς γενέσεως, ἦγον ὅτι ἀναγκαιῶς λοιπὸν ἔπεται βαπτίζομένοις αὐτοῖς τὰ πρεσβεῖα τῆς γενέσεως· τὸ ἐξαιρετόν δηλαδὴ τῆς ἐν τῷ βαπτίσματι γενέσεως, ἦτοι τῆς ἀναγεννήσεως, ὃ ἔστιν ἡ συγχώρησις τῶν προημαρτημένων. Αἰρετικοὺς ἢ τοὺς μὴ ἄλλως δεχομένους εἰ μὴ βαπτισθῶσι νοητέον, ἢ τοὺς ἀπίστους. Εἰσὶ γὰρ τινες αἰρετικοὶ, καὶ χωρὶς βαπτίσματος δικτοὶ, ἀγίῳ χρίσματι μόνῳ χριόμενοι, ὡς ὁ ιζ' κανὼν τῆς δευτέρας συνόδου διατάττεται. Εἴποι δὲ τις ἐναντιοῦσθαι τὸν μέγαν Βασίλειον διὰ τοῦ παρόντος κανόνος τῷ πέμπτῳ κανόνι τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνόδου,

Ut si ad voluptuosam et carnalem vitam deciderint, fornicatorum poenae subjiciantur.

CANON XX.

Quaecunque mulieres, cum essent haereticæ, virginitatem professæ sunt, deinde postea matrimonium maluerunt, non existimo eas oportere condemnari. Quaecunque enim dicit lex, is dicit, qui sunt, in lege. Quaecunque autem jugum Christi nondum subierunt, eæ nec Domini leges norunt. Quare sunt ab Ecclesia cum omnibus suscipiendæ, et propter hæc habent remissionem ex fide in Christum, et omnino quæ in catechumenica vita sunt in iudicium non vocantur. Clarum est autem quod tales Ecclesia non sine baptismo recipit. Quare generationis privilegia sunt in ipsis maxime necessaria.

BALS. Ut est verisimile, haereticæ mulieres virginitatem profitebantur, deinde se viris nuptium dabant: ad Ecclesiam autem accedentes reprehendebantur ut mentitæ. Dicit ergo sanctus, eas non esse condemnandas de illis quæ mentitæ sunt antequam crederent. Deinde in summa tradit canonem, non punire eos qui crediderunt et baptizati sunt, de iis quæ ante baptismum commiserunt. Haereticos autem eos intellige, qui non suscipiuntur nisi prius baptizati fuerint. Sunt enim quidam haeretici, qui sunt etiam sine baptismo suscipiendi sancto chrismate solo uncti. Lege et can. 7 secundæ syn. et can. 17 S. Apostolorum.

ZONAR. Haereticæ mulieres virginitatem profitebantur, deinde viris seipsas tradebant. Eas, si ad Ecclesiam catholicam procedant, sanctus hic vir sua sententia haudquaquam, quasi professionem sefellerint, condemnandas esse iudicat. Quaecunque enim, ait, lex loquitur, iis qui in lege sunt loquitur. Quæ vero Christi jugum non susceperunt, illius quoque mandata non agnoscunt, ac deinceps ab Ecclesia admitti possunt, veniam, ex eo quod Christo crediderint, ab hoc quoque crimine obtinentes. Tum in universum regulam statuit, quaecunque nimirum in catechumenica vita committuntur, non vocari in iudicium, hoc est, haudquaquam puniri. Adhæc, inquit, ejusmodi homines Ecclesia siue baptismo non admittit; 78 quando porro baptizantur, eorum quæ ante baptismum admisere peccatorum penitus veniam consequuntur. Hoc enim significat id quod subjicit, esse nimirum in hujusmodi hominibus generationis privilegia maxime necessaria, hoc est, cum ipsi baptizentur necessario deinceps consequi, ut privilegia generationis obtineant: quod nimirum singulare ac præcipuum est in baptismi generatione, sive regeneratione, absolutio nempe ab antea actæ vitæ delictis. Haereticos porro aut eos intelligere oportet, quos non aliter nisi baptizentur admitti fas est, aut invidiosos. Sunt enim aliqui haeretici etiam sine baptismo recipiendi, sancto solum chrismate inungendi,

ut can. 17 secundæ syn. decernitur. Dixerit autem quispiam adversari hunc magni Bas. canonem can. 5 syn. Neocæs. qui sic habet : Catechumenus, si in templum ingrediens in catechumenorum ordine steterit, is quidem peccat : sin genuflectat, audiat non amplius peccans. Si vero etiam adhuc peccet, extrudatur. Sed non est ita. Etenim synodicus canon de iis qui peccant non accipiendus est : magnus vero Basilius de iis qui peccaverunt, jamque a peccando abstinere loquitur. Neque vero hoc asserit : nullam hisce multam imponendam, sed non esse in iudicium vocandos. Ut enim peccata omnia ante sanctum baptismum admissa baptizato dimittuntur : ita et quæcumque aliquis dum catechumenus esset deliquit, pro iis in iudicium non vocabitur. Lege etiam can. 17 apostolicum.

ARIST. Virgo quæ in hæresim lapsa est, resipiscens postea et accipiens, non est pœnæ obnoxia. Quæcumque enim dicit lex, iis dicit qui sunt sub lege.

Mulieres fideles, virginitatem professæ, et professiones suas irctas facientes, fornicationis pœnæ subjacent ; quæ vero sub hæresi fuerunt et virginitatem promiserunt, si postea matrimonium malunt, et ad Ecclesiam veniunt, non condemnantur, sed baptizatas impunes manent. Quæ enim jugum Christi nondam portarunt, nec legem illius cognoscunt.

CANON XXI.

Si vir cum muliere cohabitans, postquam matrimonio non delectatus in fornicationem incidere, eum fornicatorem iudicamus, et eum pœnis amplius gravamus : canonem tamen non habemus, qui eum adulterii criminali subficiat, si in solutam a matrimonio peccatum commissum sit. Nam adultera quidem, inquit, polluta polluetur, et ad virum suum non revertetur, et qui adulteram detinet, stultus est et impius. Qui autem fornicatus est, non excludetur a cohabitatione cum uxore sua ; quemadmodum mulier maritum suum a fornicatione revertentem excipiet, vir autem eam quæ polluta est a suis ædibus amandabit. Atque istorum quidem ratio haud facilis est, consuetudo autem sic invaluit.

BALS. De fornicatione et adulterio lege cap. 5, tit. 13 præsentis operis, et canones et leges quæ in eo sitæ sunt. Hic autem sanctus eum, qui habet uxorem, et cum alia muliere fornicatus est, fornicatorem dicit, non adulterum : mulierem marito conjunctam, quæ cum ullo alio viro quam cum marito rem habuit, vocat adulteram, adjiciens quod eam quidem maritus non cogatur invitus in ædes suas recipere, sed eo ipso ab ea separabitur. Virum autem, qui fornicatus est, a legitima uxore fornicatio non separat. Quamnam autem ob causam hæc, inquit, ita lege cautâ sunt, non est intellectu facile. Nota autem ex præsentis canone, non esse unius tantum speciei fornicationem, nec illam eisdem pœnis curari. Eum enim magis debere puniri, qui

λέγοντι ταῦτα · Κατηχούμενος ἴν εἰσερχόμενος εἰς τὸ κυριακὸν ἐν τῇ τῶν κατηχουμένων τάξει στήκη, οὗτος δὲ ἁμαρτάνη. Εἰ μὲν γόνυ κλίνων, ἀκροάσθω μηκέτι ἁμαρτάνων · ἴν δὲ καὶ ἀκροώμενος εἰς ἁμαρτάνη, ἐξωθείσθω. Ἄλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο. Οὐ μὲν γὰρ τῆ; συνόδου ἡ κανὼν περὶ ἁμαρτανόντων φησὶν · ὁ δὲ μέγας Βασίλειος περὶ ἁμαρτανόντων καὶ ἡδὲ ἀποσχόμενων τοῦ ἁμαρτάνειν· καὶ οὐδὲ τοῦτο λέγει, ὅτι οὐδὲ τοῦτο ὁλως ἐπιτιμηθήσονται, ἀλλ' ὅτι οὐκ εὐθνήθησονται. Ὅσπερ γὰρ πάντα τὰ πρὸ τοῦ ἁγίου βαπτισματος πραχθέντα ἁμαρτήματα ἀφένται τῷ βαπτιζομένῳ· οὕτως καὶ ὅσα τις κατηχούμενος ὦν ἡμαρτε, καὶ οὐδ' ὑπὲρ τούτων εἰς εὐθνήν ἀχθήσεται. Ἀνάγνωθε καὶ τὸν εἰς ἀποστολικὸν κανόνα.

ARIST. Εἰς αἵρεσιν οὔσα παρθένος, εἴτα μετανοῶσα, καὶ λαμβάνουσα, οὐκ εὐθνήται · ὅσα γὰρ ὁ νόμος λαλεῖ, τοῖς ἐν νόμῳ λαλεῖ.

Αἱ πισταὶ γυναῖκες, παρθενεύειν ἐπαγγειλάμεναι, καὶ τὰς ὁμολογίας αὐτῶν ἀθετήσασαι, τῷ τῆς μοιχείας ἐπιτιμῶ ὑπέκεινται · αἱ δὲ ὑπὸ αἵρεσιν οὔσαι, καὶ παρθενεύειν ὑποσχεθεῖσαι, εἰ μετὰ ταῦτα γάμον ἀνθεῖλοντο, καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ προσῆλθον, οὐ καταδικάζονται, ἀλλὰ βαπτιζόμεναι ἀνεύθουνοι μένουσιν. Αἱ γὰρ μήπω τὸν ζυγὸν τοῦ Χριστοῦ βαστάσασαι οὐδὲ τὴν νομοθεσίαν αὐτοῦ ἐπιγινώσκουσι.

KANON KΑ'.

Ἐν ἀνῆρ γυναίκεῖ συνοικῶν, ἐπειδὴν μὴ ἀρεσθαί τῷ γάμῳ εἰς πορνείαν ἐμπέση, πόρνον κρινόμεν τὸν τοιοῦτον, καὶ πλείον αὐτὸν παρατείνωμεν ἐν τοῖς ἐπιτιμῶσι · οὐ μέντοι ἔχομεν κανόνα τῷ τῆς μοιχείας αὐτὸν ὑπαγαγεῖν ἐγκλήματι, ἴν εἰς ἐλευθέρων γάμου ἡ ἁμαρτία γένηται. Διότι ἡ μοιχαλὶς μὲν μαινομένη, φησὶ, μιανθήσεται, καὶ οὐκ ἀναστρέψει πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς · καὶ ὁ κατέχων μοιχαλίδα ἄφρων καὶ ἀσεβής. Ὁ μὲντοι πορνεύσας οὐκ ἀποκλεισθήσεται τῆς πρὸς τὴν γυναίκα αὐτοῦ συνοικίσεως · ὥστε ἡ μὲν γυνὴ ἐπανιδόντα ἀπὸ πορνείας τὸν ἄνδρα αὐτῆς παραδέξεται, ὁ δὲ ἀνῆρ τὴν μιανθείσαν τῶν οἴκων αὐτοῦ ἀποπέμψει. Καιτούτων δὲ ὁ λόγος οὐ βῆδισ · ἡ δὲ συνήθεια οὕτω κεκράτηχε.

BALS. Περὶ πορνείας καὶ μοιχείας ἀνάγνωθε τὸ ε' κεφ. τοῦ ἰγ' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ κανόνας καὶ νόμους. Ἐνταῦθα δὲ ὁ ἅγιος τὸν μὲν ἔχοντα γυναίκα καὶ μεθ' ἑτέρας ἐλευθέρως γυναικὸς ἀσελήσαντα πόρνον εἶναι λέγει, οὐ μοιχόν · τὴν δὲ ὑπανδρὸν γυναίκα μετὰ οἰουδῆτινος ἑτέρου ἀνδρὸς μιγείσαν μοιχαλίδα ἀποκαλεῖ, προστιθέμενος ὡς ταύτην μὲν ἄκων οὐκ ἀναγκασθήσεται ὁ ἀνῆρ ὑποδέξασθαι εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀπεντεύθεν διαζευχθήσεται αὐτῆς · τὴν δὲ ἄνδρα τὸν πορνεύσαντα ἀπὸ τῆς νομίμου γυναικὸς ἡ πορνεία οὐ διαζεύγνυσι. Αἱ' ἦν δὲ αἰτίαν οὕτω ταῦτα νεννομηθήσεται, οὐκ εὐκόλῳ ἔστι, φησὶ, νοηθῆναι. Σημειώσαι δὲ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνα ὅτι οὐκ ἔστι μονοειδής ἡ πορνεία, οὐδὲ

τοῖς αὐτοῖς ἐπιτιμίαις θεράπευεται. Πλέον γάρ, **A** φησί, λέγει ὀφείλιν ἐπιτιμᾶσθαι τὸν ἔχοντα νόμιμον γυναῖκα καὶ πορνεύσαντα, παρὰ τὸν μὴ ἔχοντα γυναῖκα καὶ πορνεύσαντα. Τὸ δὲ πλέον τοῦ ἐπιτιμίου εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ ψυχικοῦ ἱατροῦ ἀνετίθη.

ZONAR. Ἄνθρωπος, φησὶν, ἔχων γυναῖκα, ἐὰν εἰς ἑτέραν ἀμάρτη μὴ ἄνδρα ἔχουσαν, πόρνος ἐστίν, ἀλλ' οὐ μοιχός. Ἐπὶ πλέον δὲ αὐτῷ τὸ ἐπιτιμιον παρατείνεται, ἥγουν βαρύτερον ἐπιτιμᾶται. παρὰ τὸν μὴ συζῶντα γυναῖκι καὶ πορνεύσαντα. Τῷ μὲν γὰρ συγγνώμη τις δίδεται διὰ τὴν ἀνάγκην τῆς φύσεως· ὁ δὲ γυναῖκα ἔχων τῆς συγγνώμης ταύτης ἑστέρηται. τῆς φυσικῆς ἀνάγκης παραμυθίαν ἔχων τὴν νόμιμον γαμετήν, ἀμαρτάνων δὲ δι' ἀκολασίαν καὶ ἀσελείαν· διὸ καὶ μᾶλλον ἐπιτιμᾶται **B** καὶ ἐπὶ κλειόνα χρόνον. Ἄλλ' ὅμως ἡ γυνὴ αὐτοῦ τὸν τοιοῦτον οὐ παραιτῆσεται. Ἡ δὲ ἄνδρα ἔχουσα γυνὴ καὶ μιγείσα ἑτέρῳ μοιχαλὶς ἐστὶ· καὶ ὁ ἄνθρωπος αὐτῆς ἐξωθήσεται αὐτήν, καὶ οὐκ ἀναγκασθήσεται προσλαβέσθαι αὐτήν, εἰ μὴ βούλεται. Οὕτω γάρ, φησί, κεκράτηκεν ἡ συνήθεια, κρίνεσθαι ταῦτα. Ὁ δὲ λόγος καὶ ἡ αἰτία, δι' ἣν οὕτω νενομίσταί γίνεσθαι, οὐκ εὐκαλὸς ἐστὶ, φησὶ, νοηθῆναι.

ARIST. Ἄνδρα πεπορνευκότα ἢ ἰδία παραλήψεται. Μιανθεῖσαν δὲ γυναῖκα ὁ ἄνθρωπος ἀποπέμπεται. Πόρνος γάρ, οὐ μοιχός ἐστίν, ὁ εἰς ἐλευθέραν ἀκπεσὼν ὑπογύναϊος.

Ὁδὲ ὡς μοιχὸς ὁ ἄνθρωπος κριθήσεται ὁ συνοικῶν γυναῖκα, καὶ πρὸς ἑτέραν ἐλευθέραν γάμου ἀμαρτήσας, ἀλλ' ὡς πόρνος· καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ τοῖς μοιχείαις ἐπιτιμίαις ὑποβλήθησεται· πλέον δὲ πόρνου ἐπιτιμηθήσεται. Τοῦτο δὲ διὰ τὴν κρατήσασαν συνήθειαν. Τὴν μὲν γὰρ γυναῖκα ἑτέρῳ ἀνδρὶ μιανθεῖσαν παρὰ τοῦ ἀνδρός αὐτῆς προστάττει ἀποδεικνύεσθαι· τὸν δὲ ἄνδρα πορνεύοντα ὑπὸ τῆς ἰδίας γυναικὸς καλεῖται μὴ ἀπολύεσθαι, ἀλλὰ παραδέχεσθαι αὐτόν.

KANON KB'.

Τοὺς ἐξ ἀρπαγῆς (9) ἔχοντας γυναῖκας, εἰ μὲν ἄλλοις προμεμνηστευμένας εἶναι ἀφηρημένοι, οὐ πρότερον χρὴ παραδέχεσθαι, πρὶν ἢ ἀφελέσθαι αὐτῶν, καὶ ἐπ' ἐξουσίᾳ τῶν ἐξαρχῶν μεμνηστευμένων ποιῆσαι, εἴτε βούλοιντο λαβεῖν αὐτάς, εἴτε ἀποστῆναι· εἰ δὲ σχολάζουσάν τις λάβῃ, ἀφαιρῆσθαι μὲν δεῖ, καὶ τοῖς οἰκείοις ἀποκαθιστᾶν, **D** ἐπιτρέπειν δὲ τῇ γνώμῃ τῶν οἰκείων, εἴτε γονεῖς εἶεν, εἴτε ἀδελφοί, εἴτε οἵτινες οὖν προσετώτες τῆς κόρης· καὶ μὲν ἔλονται αὐτῇ παραδοῦναι, ἵστασθαι τὸ συνοικέσιον, ἐὰν δὲ ἀνανεύσῃ, μὴ βιάζεσθαι. Τὸν μὲντοι ἐκ διαφορᾶς εἴτε λαθραίας εἴτε βίαιοτέρας γυναῖκα ἔχοντα ἀνάγκη τὰ τῆς πορνείας ἐπιγυῖναι ἐπιτίμια· ἔστι δὲ ἐν τέσσαρσιν ἔτεσιν ὠρισμένη τοῖς πορνεύουσιν ἐπιτίμη-

A habet uxorem legitimam, et fornicatus est. Maxima autem pars pœnæ medici animæ iudicio relinquitur.

ZONAR. Vir, inquit, habens uxorem, si in alteram peccaverit non habentem virum, fornicator est, et non adulter. Amplius autem illi multa extenditur, hoc est, gravius punitur, quam is **79** qui cum uxorem non habeat fornicatur. Huic enim quædam conceditur venia ob naturæ necessitatem. Qui vero uxorem habet, hac excusatione caret, cum legitimam uxorem habeat naturalis necessitatis levamentum, atque ob intemperantiam ac libidinem peccet: proinde et gravius et diuturniore tempore punitur. Non tamen hujusmodi hominem uxor ipsius repudiabit. Mulier autem virum habens, si alteri comisceatur, adultera est; eamque vir suus expellet, nec sibi rursus asciscere cogetur nisi velit. Ita namque, ait, obtinuit consuetudo ista dijudicari. Rationem vero et causam, ob quam ita fieri consuevit, est, haud facile, ait, fuerit indagare.

ARIST. Virum qui fornicatus est uxor propria recipiet: inquinatam vero adulterio uxorem vir dimittet. Fornicator enim non adulter est, qui uxori junctus cum soluta rem habuerit.

C Vir qui cum muliere cohabitavit et in aliam a matrimonio liberam peccatum a limisit, adulter non dijudicabitur, sed fornicator. Et ideo nec adulterii pœnis subjicietur, sed plusquam fornicator punitur. Hoc autem fit ob consuetudinem quæ obtinuit. Mulierem enim ab alio viro pollutam a viro suo expelli mandat. At virum fornicantem ab uxore sua non dimittit, sed retineri jubet

CANON XXII.

Eos qui ex raptu habent mulieres, si aliis quidem desponsas abripiuerint, non prius oportet admittere, quam ab eis ablatae sint, et sit in eorum potestate quibus desponsæ fuerant, an eas velint accipere, an desistere. Si quis autem vacantem acceperit, auferre quidem oportet et suis restituere, illorum autem sententiæ permittere, sive sint parentes, sive fratres, sive quicumque alii virgini præsent: et si ei quidem tradere voluerint, matrimonium constituere; sin autem re nuerint, non cogi. Et autem qui mulierem vel vi vel clam a se vitiatam habet, necesse est fornicationis pœnas imponere; est autem in quatuor annis præflitum fornicatoribus supplicium. Oportet autem eos anno primo a precibus expelli et

Guill. Beveregii notæ.

(9) Τοὺς ἐξ ἀρπαγῆς. Scholiastes Harmenopuli ad hunc canonem hæc observat, Ὁ πολιτικὸς νόμος σφόδρα κολάζων τὸν ἀρπάσαντα γυναῖκα, οὐδὲ συζεύγεσθαι αὐτῷ τὴν ἀρπαγείσαν παραχωρεῖ, καὶ οἱ αὐτῇ προσήκοντες τοῦτο βούλονται. *I. c.*

civillis acriter eum puniens, qui mulierem rapuit, ne quidem, ut rapta matrimonio ipsi jungatur, permittit; licet id propinqui mulieris velint. Harmenop. Epit. can. sect. 5, tit. 3.

ipsos dederé ad fores ecclesie. Secundo autem, A ad auditionem admitti. Tertio, admitti ad penitentiam. Quarto, ad congregationem cum populo, abstinentes ab oblatione. Deinde eis permitti boni communionem.

BALS. Viresimus septimus canon Chalcedon. synodi qui idem est omnino canon 92 sextæ synodi, decernit quid debeat fieri iis qui mulieres rapiunt nomine conjugii. Præsens autem canon jubet eos, qui mulierem alteri desponsam rapuerint, non aliter ad penitentiam admitti quam si raptas prius dederint, ut sponsi earum ipsas si velint accipiant: sine minus, sit apud suos cognatos. Ab eis vero qui mulierem liberam seu nulli desponsam rapuerint, eam eidem auferri et tradi parentibus, vel iis qui alioqui ad eam attinent: ut eam si velint, raptori conjungant, cum ejus etiam consensu; sine autem hoc eis non placuerit, ne fiat. Quomodoque autem se res habeat, etsi velicet raptæ raptor conjungatur, pœnis erit fornicatorum obnoxius, et non solum sic punietur raptor, sed et is qui puellam clam vitium attulit. Fornicatorum autem pœnas in quatuor annos definit. Et in his quidem præsens canon consistit. Lex autem civilis alio modo raptores punit, nec ullo modo permittit ut raptor raptam conjungatur. Et in lege prædictum canonem 97 synodi Chalced., et 92 sextæ. et can. 67 sanctorum apostolorum, et caput 30 tituli 9 præsentis operis et quæ in eis sunt. **¶** Cum autem præsentem canonem audis dicentem, ex consensu parentum vel cognatorum puellam eam dari nuptum ei qui rapuit, ne dixeris parentum consensum eumque solum sufficere. Quoties enim sunt legitimæ nuptiæ, necessarius quoque est eorum qui conjunguntur consensus; sive in potestate sint, sive sui juris. Dicit enim cap. 2 tit. 4 lib. xxviii hæc expressè: Non sunt legitimæ nuptiæ, nisi si qui conjunguntur consenserint et qui eos habent in potestate: si autem ex hac lege ad nuptias iis qui sunt in potestate suus est necessarius consensus, multo magis non fiet matrimonium eorum qui sunt sui juris, nisi ipsi quoque consenserint. **¶** Et si eos habentes autem desponsatos. **¶** Et si eos habentes autem desponsatos, colliguntur plerumque non consentientes.

ZONAR. Qui rapuerunt mulieres, inquit, easque detinent, siquidem illæ prius aliis desponsæ fuerunt, non alia ratione ad penitentiam admittentur, nisi antea raptæ ab eis auferantur, moxque integrum sit iis, quibus fuerant desponsæ, eas, si velint, accipere. Si vero rapta nulli adhuc desponsa fuerat, tunc quoque ipsam a raptore abduci, tum parentibus, aliisque familiaribus, seu cognatis, seu aliis quibus mulieris cura commissa est, tradi canon jubet. Ita ut siquidem illi velint ipsam raptori fœdere nuptiarum jungere, nuptiæ consistant velicet, si modo ipsa quoque mulier consenserit.

σις. **¶** Χρη δὲ τῷ πρώτῳ ἐκβάλλεσθαι τῶν προσευχῶν, καὶ προσκλαίειν αὐτοὺς ἐπὶ θύρᾳ τῆς ἐκκλησίας. **¶** Τῷ δευτέρῳ δεχθῆναι εἰς ἀκράσιον τῷ τρίτῳ δεχθῆναι εἰς μετάνοιαν τῷ τετάρτῳ εἰς σύστασιν μετὰ τοῦ λαοῦ, ἀπαγομένους τῆς προσφορᾶς. **¶** Εἶτα αὐτοὶ ἐπιτιπέσθαι τὴν κοινωνίαν τοῦ ἀγαθοῦ.

ΒΑΣΣ. Ὁ μὲν κζ' κανὼν τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, ὅστις καὶ ἀπαράλλακτος ἡβ' κανὼν ἐστὶ τῆς ζ' συνόδου, διορίζεται τί ὀφείλει γίνεσθαι εἰς τοὺς ἀρπάζοντας γυναῖκας ἐπ' ὀνόματι συνοικεσίου· ὁ δὲ παρῶν κανὼν παρακαλεῖται τοὺς μὲν ἀρπάζοντας γυναῖκας ἐτέρῳ μνηστευσάμενας μὴ ἄλλως εἰς μετάνοιαν δέχεσθαι, εἰ μὴ πρότερον δώσουσι τὰς ἀρπαγείσας, ἐφ' ἧς τοὺς μνηστῆρας τούτων λαβεῖν αὐτάς, ἐὰν θελήσωσιν· εἰ δὲ μὴ, εἶναι παρὰ τοῖς συγγενεῖσιν αὐτῶν. **¶** Τοὺς δὲ ἀρπάσαντας γυναῖκα ἐλευθέραν, καὶ οὕτως αὐτὴν ἀφαιρεῖσθαι καὶ παραδίδοσθαι τοῖς γονεῦσιν, ἢ τοῖς ἄλλως προσήκουσιν αὐτῇ· ὥστε, εἰ μὲν βούλονται οὕτοι, συζεύξαι αὐτὴν τῷ ἄρπαγι μετὰ καὶ συναίνεσιν ταύτης· εἰ δὲ ἀπαρίσκονται, μὴ γενέσθαι τοῦτο. **¶** Ὡς ἂν δὲ τὰ τοῦ πράγματος ἔχωσιν, ἤγουν κἂν συζευχθῆ, τοῖς τῶν πορνευόντων ἐπιτιμίαις ὑποπίπτει, καὶ οὐ μόνον ὁ ἄρπαξ οὕτω κολασθήσεται, ἀλλὰ καὶ ὁ λάθρα μετὰ κόρης συμφορεῖς. **¶** Ὀρίζεται δὲ καὶ εἰς τετρατείαν τὰ τῶν πορνευόντων ἐπιτίμια. **¶** Καὶ ὁ μὲν κανὼν ἐν τούτοις ὁ δὲ πολιτικὸς νόμος ἄλλοτρίως καλεῖται τοὺς ἄρπαγας, καὶ οὐδὲ παραχωρεῖ ὅπως δέποτε τὸν ἀρπάσαντα συζευχθῆναι τῇ ἀρπαγίῳ. **¶** Καὶ ἀνάγκη τὸν ῥηθέντα κζ' κανόνα τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, καὶ τὸν ἡβ' τῆς ζ', καὶ κανόνα ἐξ' τῶν ἀγίων ἀποστόλων, καὶ κερ. λ' τοῦ θ' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς. **¶** Ἀκούων δὲ τοῦ παρόντος κανόνος λέγοντος κατὰ συναίνεσιν τῶν γονέων ἢ τῶν συγγενῶν τῆς κόρης δίδοσθαι ταύτην πρὸς γάμον τῷ ἀρπάσαντι, μὴ εἴπωσιν ἀρκεῖν τὴν τῶν γονέων συναίνεσιν καὶ μόνην. **¶** Ὅσακις γὰρ γάμος ἔνομος γίνεται, ἀναγκαῖα ἐστὶ καὶ ἡ συναίνεσις τῶν μελλόντων συζευχθῆναι, κἂν ὁπερὸς αὐτοὺς ᾧσι, κἂν ἀπειθεῖσιν. **¶** Φησὶ γὰρ τὸ δεύτερον κερ. τοῦ θ' τίτλου τοῦ κη' βιβλίου ταῦτα ῥητικῶς· Οὐ γίνεται γάμος, εἰ μὴ συναίνεσουσιν οἱ συναπτόμενοι, κατὰ τὸν νόμον τοῦτον ἐν τοῖς γάμοις καὶ τῆς γενήσεται γάμος αὐταξουσίων, εἰ μὴ καὶ αὐτοὶ

ZONAP. Οἱ ἀρπάσαντες γυναῖκας, φησὶ, καὶ ἔχοντες ταύτας, ἐὰν ἐτέροι· ἐκεῖναι προσηστεύθησαν, οὐκ ἄλλως δεχθήσονται εἰς ἐπιτίμιαν, εἰ μὴ πρότερον ἀφαιρεθῶσιν τὰς ἀρπαγείσας, εἶτα εἰς ἐξουσίαν κείσθαι τῶν προμνηστευσάμενων αὐτάς, εἰ βούλονται λαβεῖν αὐτάς· εἰ δὲ μήπω τιμὴ μνηστευθεῖσα ἢ ἀρπαγισὰ ἐστὶ, καὶ οὕτως αὐτὴν ἀφαιρεῖσθαι, διακαλεῖται ἀπὸ τοῦ ἄρπαγος ὁ κανὼν, καὶ παραδίδοσθαι τοῖς γονεῦσιν ἢ τοῖς ἄλλοις οἷς μέλει τῆς γυναίκος. **¶** Ὅστε εἰ μὲν βούλονται ἐκεῖνοι εἰς γυναῖκα συζεύξαι αὐτὴν τῷ ἄρπαγι, συζῆται γάμον, δεχθῆσιν εἰ καὶ ἡ γυνὴ συναίνεσιν.

Ἡ δὲ συναίνεσις αὐτῶν ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐστὶν ἀναγκαία, οὐ μὴν καὶ ἐπὶ πατρὸς τοῦ ἔχοντος ὑπακούειαν αὐτῆν· τῷ γὰρ πατρὶ ἀντιλέγειν οὐ δύναται, εἰ μὴ που μεμιασμένον τοῖς τρώποι· ἢ ἀνάξιον αὐτῇ μνηστεύεσθαι, κατὰ τοὺς πολιτικοὺς νόμους. Εἰ δὲ οὐ βούλεται ἢ γυνή, κἄν βούλωνται οἱ οἰκεῖοι αὐτῆς, οὐ συστήσεται· γάμο··· εἰ δὲ καὶ ἡ γυνὴ θελήσει, καὶ οἱ ταύτῃ προσήκοντες συστήσονται συνοικέσιον μετὰ τοῦ φθορᾶντος αὐτῆν εἴτε λαθραίως εἴτε βιαίως, τῷ πορνείων ἐπιτίμιον ὁ φθορᾶς ὑποκείσεται, ὑπερτετραετίαν εἶναι ὁ κανὼν ἐρίζει· καὶ ἐξῆς καταλέγει ὅπως ἐν τῇ τετραετίᾳ ὁ ἀμαρτήσεως εἰκονομηθήσεται. Ταῦτα μὲν οὖν ὁ κανὼν ὁ δὲ πολιτικὸς νόμος σφοδρῶς καταλείπει τὴν ἀρπάσαντα γυναῖκα, οὐδὲ συζεύγεσθαι αὐτῷ τὴν ἀρπαγίαν παραχωρεῖ, κἄν οἱ αὐτῇ προσήκοντες τοῦτο βούλωνται. Αἰεὶ γὰρ βιβλίον ε', τίτλω ν', κεφ. η'. Μὴ γαμεῖσθω ἢ ἀρπαγίᾳ τῷ ἀρπάσαντι αὐτῆν, ἀλλὰ καὶ εἰ συναινέσθουσι τῷ τοιοῦτῳ συνοικεῖσθαι οἱ γονεῖς αὐτῆς, περιορίζονται.

ΕΠΙΣΤ. Ὁ μνηστευθεῖσαν ἀρπάζων, ἀποκαταστήσει τῷ μνηστευσάμενῳ· εἰ δὲ ἀμνήστευτον, τοῖς οἰκεῖοις ἐγκαταστήσει· καὶ κατὰ τὴν ἐκείνων γνώμην τροβήσεται τὰ συνοικέσια, εἴγε βούλωντο. Ὁ δὲ τὸ τῆς πορνείας ἐπιτίμιον εἴσεται.

Ὁ μὲν παρῶν κανὼν ἀπαιτεῖ τὴν μήπω μνηστευθεῖσαν γυναῖκα καὶ παρὰ τινος ἀρπαγίαν, τὴν οἰκεῖοις ταύτην ἀπακαθιστῆν· εἴτε γονεῖς εἴεν, εἴτε ἀδελφοί, εἴτε ἄλλως διὰ τὴν ὀφρανίαν αὐτῆς κηδεμόνε··· Αἰδοῦσι δὲ αὐτοῖς ἕδειαν ἔκτοτε, εἰ βούλωντο, μετὰ τοῦ ἀρπάσαντος αὐτῆν γάμον συναλλάττειν. Ὁ δὲ πεντηκοστὸς διόδοος τίτλος τοῦ ἐξηκοστοῦ βιβλίου τῶν Βασιλικῶν οὐ συγχωρεῖ τοῦτο γίνεσθαι, κἄν ἢ ἀρπαγίᾳ θέλῃ γυνή, κἄν οἱ γονεῖς αὐτῆς, τῷ ἀρπάσαντι συναφθῆναι πρὸς γάμον, ἀλλὰ καὶ προστάττει περιορίζεσθαι τοὺς γονεῖς, τῷ τοιοῦτῳ συναινεῦντας συνοικεῖσθαι. Ὁ δὲ ἐννενηκοστὸς δὲ κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ ἔκτης συνόδου ἀναθέματι τὸν λαϊκὸν ὑποβάλλει γυναῖκα ἀρπάζοντα ἐπὶ ὀνόματι συνοικεῖσθαι. Καὶ χρὴ νοεῖσθαι τὸν κανὼνα ἔχειν κατὰ τὴν δύναμιν τοῦ παρόντος κανόνα··· προστάττει γὰρ καὶ οὗτος μὴ πρότερον τῇ ἐκκλησίᾳ παραδίχεσθαι τὴν ἐξ ἀρπαγῆς γυναῖκα κατέχοντα, πρὶν ἢ αὐτῆν μεμνηστευμένην οὔσαν τῷ οἰκεῖῳ μνηστῆρι ἀποκαταστήσῃ· ἀμνήστευτον δὲ τοῖς οἰκεῖοις αὐτῆς γονεῦσιν ἢ ἀδελφοῖς, ἢ ἄλλως προστώσει··· μετὰ γὰρ τὸ ἀποκαταστήσῃ αὐτῆν ὁ ἀναθεματισμὸς χώραν οὐχ ἔξει. Τὸν μόνον πρὸ τοῦ γάμου λαθραίως ἢ βίᾳ διαφθείραντα γυναῖκα, εἴτε νομίμως συναφθέντα αὐτῇ, ἀνάγκη τὸ τῆς πορνείας ἐπιγνώνας ἐπιτίμιον, ἐν τέσσαρσιν ἐνιαυτοῖς. Ἐν ἐνὶ μὲν τῇ θύρᾳ τῆς ἐκκλησίας προσκλαίοντα, ἐν τῷ δευτέρῳ μετὰ τῶν ἀκρωμένων, ἐν τῷ τρίτῳ μετὰ τῶν ὀπκιπτόντων, καὶ ἐν τῷ τετάρτῳ συνιστάμενον μετὰ τῶν πιστῶν, καὶ τῶν εὐχῶν αὐτοῖς κοινωνοῦντα καὶ οὕτω μετὰ τὴν τετραετίαν τῆς τοῦ ἀγαθοῦ κοινωνίας θξιούμενον.

ΚΑΝΩΝ ΚΓ'.

Περὶ τῶν δύο ἀδελφῶν γαμουμένων, ἢ ἀδελφοῖς δυοῖν γαμουμένων, ἐπιτολίδιον ἡμῶν ἐκπεφύνηται οὕτως···

A Hujus porro consensus, quod ad alios attinet est necessarius, non tamen adversus patrem qui cum in potestate habet. Patri namque adversari minime potest, nisi forte contaminatum moribus et indignum ipsi despondeat, ut civilibus constitutionibus sancitum est. Quod si non assentiat mulier, etiamsi ipsius cognati velint, haud consistent nuptiæ. Cæterum quantumvis et ipsa mulier et ipsius cognati consistere matrimonium cum eo velint qui ipsam sive occulte, sive per vim corrumpit, fornicatorum poenis erit corruptor obnoxius, quas ad quadriennium produci canon decernit: ac deinceps, quoniam modo hoc quadriennio cum eo qui peccavit agendum sit, explicat. Atque hæc quidem canon statuit. Lex porro civilis raptorem mulieris gravius puniens, ne jungi quidem ipsi matrimonio raptam mulierem sinit, etiamsi cognati illius hoc velint. Sic enim habetur l. l. x. tit. 50, cap. 8: Nullo modo nubat rapta mulier ei qui ipsam rapuit, sed irritas esse nuptias quantumvis eis parentes assensu fuerint, jubet.

ARIST. Qui desponsatam rapit, sponso restituet: si vero non desponsatam, suis rediet, et ex eorum sententia matrimonium contrahetur, si quidem velint: ipse vero fornicationis poenas dabit.

Præsens quidem canon requirit ut mulier nondum desponsata et a quopiam rapta, suis illa restituitur, sive parentes sint, sive fratres, sive aliter propter orbitatem illius curam gerunt. Concedit autem eis licentiam ut si velint illa cum raptoe matrimonium tunc contrahat. At quinquagesimus octavus titulus sexagesimi libri Basilicorum illud fieri non permittit, licet mulier rapta velit, licet et parentes ejus ut raptori matrimonio conjungatur. Sed et mandat parentes istiusmodi consentientes matrimonio exterminari. At canon 93 sextæ in Trullo synodi laicum mulierem raptentem sub matrimonii nomine, anathemati subijcit; et intelligi istum oportet canonem juxta vim præsentis canonis. Mandat enim et hic eum qui ex rapto possedit mulierem, non prius in ecclesiam admitti, quam illam, si desponsa fuit, suo sponso restituit, aut si non desponsa fuit, propriis ipsius parentibus aut fratribus vel aliter ei præfectis. Postquam enim illam restituit, anathematismus locum non habebit. Istum autem qui ante matrimonium clam aut vi mulierem corrumpit et postea ei legitime conjunctus est, fornicationis poenas luat necesse est, quatuor annis. Primo quidem ad ecclesiæ fores defra, secundo cum audientibus recipiatur, tertio cum substratis, et quarto, cum fidelibus congregatus et cum iis precum sit particeps. Et sic post quadriennium boni communione ignus habeatur.

CANON XXIII.

De his autem qui duas sorores uxores ducunt, vel eis quæ duobus fratribus nubunt, a nobis edita est

epistola, cujus exemplum tunc plotati misimus. A Qui autem sui fratris uxorem accepit, non prius admittetur quam ab ea recesserit.

BALS. Incestus quoque peccatum, post decessum a malo, sicut et alia peccata, ab ecclesiastica medicina curabitur. Interrogatus ergo sanctus, quid illi fieri oporteat qui cum duabus sororibus rem habent, et contra, dixit se de his scripsisse epistolam: ea est autem quam scripsit ad Diodorum, et illic ostenditur quid agendum. Debent autem, qui hoc nefarium matrimonium contraxerunt, a malo recedere, et ita de enratione sciscitari. Lege ergo epistolam ad Diodorum, et omnia in ea sunt, et cap. 2 tit. 13 presentis operis.

ZONAR. Epistolium, de quo hic sanctus meminit, missum est ad Diodorum, quo cum uxor eiusdem dlem suum oblisset, illius sororem ab ipso in nuptiarum societatem superinduci vetat, multisque et gravibus rationibus rem confirmat. Quod quidem nos suo loco explicabimus. Qui etiam fratris uxorem fluxit, illius nempe qui vita functus est, non admittetur ad pœnentiam, nisi ipsam dimiserit, illegitimumque connubium solverit.

ARIST. Fratrem fratris uxorem ducere impossibile est. *Perspicuus.*

CANON XXIV.

Vidnam, quæ in viduarum numerum relata est, hoc est, quæ ab Ecclesia in diaconatum suscepta est, censuit Apostolus nubentem esse despiciendam. C Viro autem viduo nulla est lex imposita, sed dignamorum pœna tali sufficit. Porro vidua sexaginta annos nata, si rursus cum viro habitare voluerit, boni communionem non dignabitur, donec ab impuritatis perturbatione cessaverit. Sed si ante sexaginta annos eam in numerum retulerimus, nostra est, non mulieris culpa.

BALS. Quemadmodum virgines femine cum laico habitu in ecclesiis collocabantur, et ex ecclesie redditibus alebantur, ita et viduæ cum eodem habitu ordinabantur. Dicit ergo sanctus, quod magnus Paulus istiusmodi viduam sive eam, quæ postquam in Ecclesia ordinata est, secundo nupsit, censuit seu desinit despici, hoc est ab Ecclesia expelli; et si ipsa quidem ante sexagesimum annum secundo nupsit, eam solum pœnam sustinebit. Est enim digna venia, ut quæ propter juniorem ætate non secundo nubere coacta sit, et si potius qui eam, antequam sexagesimum annum compleverit, ordinarunt, sunt reprehendendi, ut qui apostolicam constitutionem transgressi sunt, quæ dicit: *Vidua eligatur non minor sexaginta annis*¹. Quæ autem post annum sexagesimum continentiam infirmans, secundo nupsit, a sancta communionem erit separata, donec ab impuritate cum viro abstinerit. Sanctus enim impuritatem appellavit in ea ætate matrimonium. Virum

τὸ ἀντίγραφον ἀπεσταλαμέν σου τῇ εὐλαβίᾳ· ὁ δὲ ἀδελφοῦ ἰδίου γυναῖκα λαβών, οὐ πρότερον δεχθήσεται πρὶν ἀποστήναι.

ΒΑΑΣ. Καὶ τὸ τῆς αἰμομιξίας ἀμάρτημα μετὰ ἀπόστασιν τοῦ κακοῦ ὑπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς λειτουργίας θεραπεύεται, ὡσπερ καὶ ἄλλα ἀμαρτήματα· ἐρωτηθεὶς οὖν ὁ ἅγιος, εἰ χρὴ γίνεσθαι εἰς τοὺς συμφερόντας δυσὶν ἀδελφαῖς, καὶ τὸ ἀνάκαλιν, εἶπεν ὡς Περὶ τῶν τοιούτων ἔγραψα ἐπιστολίδιον· ἔστι δὲ τοῦτο τὸ πρὸς Διόδωρον, καὶ ἐκείθεν δηλοῦται τὸ ποιητέον. Τίως δὲ ὀφείλουσιν εἰ τοιούτων γάμου ἀθέμιτον συναλλάξαντες ἀποστήναι τοῦ κακοῦ, καὶ οὕτως ἐρωτῆν ἐπὶ περὶ τῆς θεραπείας. Ἀνθρῶπι οὖν τὴν πρὸς Διόδωρον ἐπιστολήν, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ, καὶ τὸ β' κεφ. τοῦ 17' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος.

ZONAR. Τὸ ἐπιστολίδιον, ὃ λέγει ὁ ἅγιος, πρὸς Διόδωρον ἀπεστάλη, ἀπαγορεύον τὸ, τελευτησάσης τῆς γυναίκος τινὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς εἰς γάμου κοινωνίαν αὐτὸν εἰσεσθαι, καὶ ἐκ πολλῶν καὶ γενναίων λογισμῶν τοῦτο κατασκευάζων. Ὅσπερ ἐν τῷ εἰκείῳ τόπῳ ἐξηγηθήσεται. Ὅς καὶ τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ λαβὼν, ἐκείνου δηλαδὴ τελευτήσαντος, οὐ δεχθήσεται ὡς μετανοῶν, εἰ μὴ αὐτὴν ἀποπέμψεται, καὶ λύσει τὸν ἀθεσμοῦ γάμον.

ARIST. Ἀδελφὸν ἀδελφοῦ γυναῖκα εἰς ἀθέμιτον. *Σαφής.*

CANON ΚΑ'.

Χήραν τὴν καταλείψαν εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν χηρῶν, τουτέστι, τὴν διακονουμένην ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, ὁ ἀπόστολος γαμουμένην παρορᾷσθαι. Ἀνδρὶ δὲ χηρεύσαντι οὐδεὶς ἐπίκειται νόμος, ἀλλ' ἰκανὸν τῷ τοιούτῳ τὸ τῶν διγάμων ἐπιτιμίον. Ἡ μέντοι χήρα ἐξηκονταετῆς γενοῦσα, ἐὰν ἔληται πάλιν ἀνδρὶ συνοικεῖν, οὐκ ἀξιωθήσεται τῆς τοῦ ἀγαθοῦ κοινωνίας, ἕως ἂν τοῦ πάθους τῆς ἀκαθαρσίας παύσῃται· ἐὰν μέντοι πρὸ ἐξήκοντα ἐτῶν ἀριθμώμενη αὐτὴν, ἡμέτερον τὸ ἐγκλημα, οὐ τοῦ γυναικοῦ.

ΒΑΑΣ. Ὅσπερ ἐτάττοντο παρθένοι γυναῖκες ἐν ταῖς ἐκκλησίαις μετὰ λαϊκοῦ σχήματος καὶ διωκοῦντο ἀπὸ τῶν εισόδων τῆς ἐκκλησίας, οὕτω καὶ χῆραι μετὰ τοῦ αὐτοῦ σχήματος κατατάττοντο. Φησὶ γοῦν ὁ ἅγιος ὡς ὁ μέγας Παῦλος τὴν τοιαύτην χήραν, ἦγουν τὴν μετὰ τὸ καταταγῆναι εἰς Ἐκκλησίαν δευτερογαμήσασαν, ἐκρίνειν, ἦγουν ὥρισεν παρορᾷσθαι, τουτέστιν ἐξωθεῖσθαι ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας· καὶ εἰ μὴ πρὸ τοῦ ἐξηκονταετοῦς χρόνου αὐτὴ δευτερογαμήσῃ, ταύτην καὶ μόνην τὴν κόλασιν ὑποστήσεται. Συγγνώμης γὰρ ἐστὶν ἀξία ὑπὸ τῆς νεωτέρας ἡλικίας· καταναγκασθεῖσα δευτερογαμήσῃ, καὶ μᾶλλον οἱ κατατάξαντες αὐτὴν πρὸ τοῦ πληρῶσαι τὸν ἐξηκονταετῆ χρόνον ὀφείλουσιν αἰτιᾶσθαι ὡς παραβάντες τὴν τοῦ Ἀποστόλου διαταγὴν, τὴν λέγουσαν· *Χήρα καταλείψθω μὴ ἐλάττωρ ἐτῶν ἐξήκοντα*. Ἡ δὲ μετὰ τὸν ἐξηκονταετῆ χρόνον ἀθετήσασα τὴν σφραγισμένην, δευτερογαμήσασα, ἀφωρισμένη ἔσται τῆς ἀγίας μεταλήψεως, ἕως ἂν

¹ 1 Tim. v, 9.

ἀπόσχηται τῆς πρὸς τὸν ἀνδρα ἀκαθαρσίας. Ἄκα- A
 ραρίαν γὰρ ἐκάλεσαν ὁ ἄγιος τὸν ἐν τοιοῦτῳ γήρῳ
 γάμον. Τὸν μέντοι ἀνδρα, φησί, δευτερογαμοῦντα ὁ
 νόμος ἄλλως πως οὐ κολάζει, ἀλλὰ δι' ἐπιτίμιον
 διγάμων, ὅσπερ ἐστὶν ἀφορισμὸς ἐφ' ἓνα ἰνιαυτόν.
 Ἐπαί δὲ ἀποστολικῆς παραγγελίας· ὁ ἄγιος ἐμνή-
 σθη, ὀφείλεις εἰδέναι ὅτι ὁ μέγας Παῦλος ἐπιστέλλων
 Τιμοθέῳ φησί· *Χήρας τίμα τὰς ὄντως χήρας*·
καὶ μετ' ὀλίγα, Ἡ δὲ ὄντως χήρα καὶ μεμονωμένη
ἤλπιεν ἐπὶ τὸν Θεόν· καὶ προσμένει ταῖς δεή-
σεσι καὶ ταῖς προσευχαῖς, καὶ πάλιν μετὰ τινα·
Εἰ τις πιστὸς ἢ πιστὴ ἔχει χήρας, ἐπαρκέτω
αὐταῖς, καὶ μὴ βαρεῖσθω ἢ Ἐκκλησία, ἵνα ταῖς
ὄντως χήραις ἐπαρκέσῃ· καὶ αὐθις· Νεωτέρας
χήρας παραιτοῦ. Καὶ ταῦτα μὲν χάριν τῶν χηρῶν
 γυναικῶν τῶν καταλειπτῶν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Αἱ B
 γὰρ μὴ τοιαῦται χήραι, ὅτε δήποτε δευτερογαμοῦσι,
 τῷ τῶν διγάμων ἐπιτίμιον ὑποπέσωσιν ἐπίσης τοῖς
 ἀνδράσιν. Ἀνάγκωθι καὶ τὸ β' κεφ. τοῦ ἰγ' τίτλου
 τοῦ παρόντος συντάγματος. Μὴ θαυμάσῃς δὲ πῶς
 οὐ διωρίσαντο οἱ κανόνες καταλέγεσθαι ταῖς ἐκκλη-
 σίαις μετὰ λαϊκοῦ σχήματος καὶ ἀνδρας χρηρῶσαν-
 τας. Πλείων γὰρ φροντὶς ἐγένετο τοῖς Πατράσι
 τῶν γυναικῶν παρὰ τῶν ἀνδρῶν. Αἱ μὲν γὰρ γυναί-
 κες, μὴ ἔχουσαι τρόπου· τῶν πρὸς ζωάρκειαν εἰσ-
 ὄδων, ἴσως εἰς δευτέρους ἐξ ἀνάγκης ἀποκλίνουσι
 γάμους, καὶ ταῦτα θέλουσαι σωφρονεῖν· καὶ διὰ
 τοῦτο βοηθεῖ αὐταῖς ἢ Ἐκκλησία, εἰς τὸ μὴ δευτε-
 ρογαμῆσαι προφάσει παντός· οἱ δὲ ἄνδρες, πολυτρό-
 πως τὰ πρὸς ζωάρκειαν πορίζουσι, ὅκχι ἔχουσι C
 προβολέσθαι τὴν πανίαν εἰς ἀποτροπὴν τοῦ αἰτί-
 σματος τῆς δευτερογαμίας· καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ παρὰ
 τῶν ἐκκλησιῶν δέχονται καὶ ἐπιτρέφονται. Ἀκ-
 λυθῶς δὲ τῷ τοιοῦτῳ λογισμῷ, μὴ εἴπῃς ἀνεπιτι-
 μήτους ὀφείλιν συντρέσθαι τὰς γυναῖκας δευτε-
 ρογαμοῦσας, καθὰ τινες λέγουσιν· ἀλλὰ καὶ αὐταὶ
 τῷ ἐπιτίμιῳ τῶν δευτερογαμοῦντων ὑποπέσουσιν. Μαθήσῃ γὰρ ἀπὸ τοῦ ἰδ' τίτλου τοῦ κη' βιβλίου
 εἶτι πλείονως αἱ γυναῖκες δευτερογαμοῦσαι κολάζονται παρὰ τοὺς δευτερογαμοῦντας ἀνδρας.

ZONAR. Ὁ μέγας Παῦλος ἐπιστέλλων
 φησί· *Τίμα χήρας τὰς ὄντως χήρας*· καὶ μετ'
 ὀλίγα· *Ἡ δὲ ὄντως χήρα καὶ μεμονωμένη ἤλπιεν*
ἐπὶ τὸν Θεόν· καὶ προσμένει ταῖς δεήσεσι καὶ
ταῖς προσευχαῖς· καὶ πάλιν μετὰ τινα· Εἰ τις
πιστὸς ἢ πιστὴ ἔχει χήρας, ἐπαρκέτω αὐταῖς,
καὶ μὴ βαρεῖσθω ἢ Ἐκκλησία, ἵνα ταῖς ὄντως
χήραις ἐπαρκέσῃ· καὶ αὐθις· Νεωτέρας δὲ χήρας
παραιτοῦ. Κατὰ γοῦν τὴν τοῦ Ἀποστόλου διαταγὴν
 κατετάσσοντο αἱ ὄντως χήραι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις,
 καὶ ἐκεῖθεν ἐτρέφοντο, διὰ ταῦτα γοῦν φησὶν ὁ
 μέγας Βασίλειος ὅτι, ἐὰν χήρα συνταχθεῖσα ταῖς
 χήραις ταῖς διακονουμέναις ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, εἰς
 γάμον ἀποκλίνῃ, παροραθῆσεται, καὶ οὐκίτι ἐκ τῆς
 Ἐκκλησίας ἔξει τὰ πρὸς διαίκτησιν· τοῖς δὲ χηρῶ-
 σασι ἀνδράσι οὐδεὶς ἐπιτίμιος· ἀντὶ τοῦ, οὐδεὶς
 κολάζει νόμος πνευματικὸς τοῦ ἀνδρας δευτέρως
 ἐμιλοῦντας γάμοις. Ἐχουσι γὰρ ἀρκούν τὴν τῶν
 διγάμων ἐπιτίμιον, ὅσπερ ἀφορισμὸς ἐστὶν ἐφ' ἓνα
 χρόνον. Ἡ δὲ χήρα, ἐξήκοντα ἐτῶν γενημένη, καὶ

A autem, inquit, qui secundo uxorem ducti, non nullo
 alio modo lex punit, quam per digamorum pœnam,
 quæ est ad unum annum segregatio. Quia autem
 sanctus præcepti apostolici meminit, debes scire
 quod magnus Apostolus ad Timotheum scribens,
 dicit : **¶** *Honora viduas, quæ vere sunt viduæ* '.
 Et paulo post : *Quæ est autem vere vidua, et sola*
relicta speravit in Deum, et permanet in precibus et
orationibus '. Et rursus postea : *Si quis vel quæ*
fidelis habet viduas, eis suppeditet, et ne gravetur
Ecclesia, ut iis quæ vere sunt viduæ opem ferat '.
 Et rursus : *Juniores autem viduas devota* '. Et hæc
 quidem de viduis mulieribus, quæ in Ecclesiam
 cooptatæ sunt. Quæ enim tales non sunt, quoties-
 cunque secundo nupserint, in bigamorum pœnas
 incident æque ac viri. Lege et caput 2 tit. 13 præ-
 sentis operis. Ne mireris autem, quomodo non de-
 siderant canones, ut viri etiam vidui cum laico
 habitu in ecclesiis ordinentur. Patros enim majorem
 mulierum quam virorum rationem habent. Mu-
 lieres enim, ut quæ non tenent modum eorum pa-
 randorum, quæ sunt vitæ necessaria, ad secundas
 forte nuptias necessario divertunt, licet velint esse
 continentes : et ideo eis succurrit Ecclesia ne se-
 cundo nubant paupertatis prætextu. Viri autem,
 qui multis modis quæ sunt ad victum necessaria
 comparant, non possunt paupertatem prætexere
 ad depellendam secundi matrimonii reprehensio-
 nem : et propterea nec ab ecclesiis quidem admittuntur
 et auctur. Consequenter autem huic rationi
 ne dixeris debere mulieres impunitas remanere, ut
 nonnulli dicunt, quæ secundo nupserint; sed et ipsæ
 secundo nubentium pœnæ subiciantur. Intelligis
 autem ex tit. 14 lib. xxviii quod mulieres quæ se-
 cundo nubunt magis puniuntur, quam viri qui uxores
 secundo duxerunt.

ZONAR. Magnus Paulus ad Timotheum scribens,
 ait : *Viduas honora, quæ vere viduæ sunt.* Et paulo
 post : *Ea autem quæ vere vidua est, et desolata, spe-
 ret in Deum, et instet orationibus et obsecrationibus.*
 Et rursus nonnullis interjectis : *Si quis vel quæ*
*fidelis habet viduas, subministret illis, et non grave-
 tur Ecclesia, ut iis quæ vere viduæ sunt suppeditet.*
 Et rursus : *Juniores viduas devota.* Ig tur ex Apo-
 stoli præcepto constituebantur, quæ vere viduæ es-
 sent, in ecclesiis, atque ex earum redditibus ale-
 bantur. Propter hæc ergo ait magnus Basiliius, si
 quæ vidua adscripta viduis in diaconatum susceptis,
 hoc est, quas Ecclesia alebat, quibusque ministra-
 bat, ad nuptias propendat, despicietur, nec ali-
 menta illi amplius ab Ecclesia suppeditabuntur
 Viduis autem hominibus nulla posita lex est. Nulla
 spiritualis lex homines punit, qui secundis sese nu-
 ptiis illigaverint. Sufficit ipsis namque digamorum
 pœna, nempe unius anni segregatio. Vidua autem
 mulier sexaginta annos nata, ac proinde viduatam

1 Tim. v. 3. 2 Ibid. 5. 3 Ibid. 16. 4 Ibid. 11.

ordini in ecclesiis adscripta, si nuptias eligat, a sancta communione segregata deget, quoadusque se a viro disjunxerit. Impuritatis enim nomine nuptialem hanc in senectute commistionem vir sanctus vocavit. Si vero ante sexaginta annos ipsam inter Ecclesiae viduas annumerabimus, moxque peccet viro sociata, nostrum id jam fuerit, non mulierculæ crimen. Nos etenim, ait, accusari par est, quippe violatores ab Apostolo promulgatæ legis, cujus illa sunt: *Vidua eligatur non minor sexaginta annis*: illa porro venia digna, quæ nempe ad senectutem nondum pervenerit.

ARIST. Si ruhat vidua in diaconum cooptata, despicitur. Viduus autem qui uxore duxit, bigamorum solummodo pœnas solvet. Vidua autem post sexaginta annos nupta, communione privetur, donec ab impuritate recesserit. Si quis vero antesexaginta annos in catalogum quempiam retulerit, crimine illius obstringetur.

Viduarum quæ in viduarum numerum referuntur, et ab Ecclesia aluntur, si ad matrimonium venerint, non amplius provisione ab Ecclesia dignæ censeantur, sed negligantur. **§ 3** Idcirco itaque eas quæ nondum sexagesimum annum attingerunt in viduarum ordinem recensere non oportet. Si autem vidua cum sexaginta transierit annos cum viro cohabitare iterum elegerit, boni communione digna ne habeatur donec ab impuritatis perturbatione cessaverit.

CANON XXV.

Qui a se stupratam in uxorem detinet, stupri quidem pœnam subicit: ei autem mulierem habere permittetur.

BALS. Stuprum proprie dicitur in virginibus et in impubere. Dicit ergo sanctus, quod qui virginem nondum sibi sponatam in legitimum conjugium stupraverit, etiamsi velit post stuprum eam uxorem habere, non juvabitur ad hoc ut stupri pœnam fugiat. Debebat enim primum efficere, ut ea sibi desponderetur, et ita cum ea rem habere; quod si hoc non fecerit, in stupri quidem pœnam incidit, in legitimam autem uxorem eam habere illi permittetur. Hoc autem fiet, si illius etiam parentes consenserint. Est enim stupri pœna triennium, per quod similiter punitur et qui stupravit, et quæ stuprata est. Lege can 38 presentis sancti. Hæc autem locum habent in iis qui sunt in potestate. Qui enim sunt sui juris, in pœnam quidem incidunt, secundum leges autem consentientes conjunguntur. Sin autem vir nolit eam quæ a se stuprata est uxorem ducere, fiet secundum caput 3 tit. 57 libri LX, quod sic dicit: Qui venerandam et nobilem mulierem stuprat seu habet in concubinato, nec hoc suo facit testimonio manifestum, vel eam ducit uxorem, si hoc recusans, petulantiam committat, non item et adulterium, eo videlicet quod ex suo corpore questum non facit. Quære etiam lib. xxviii, tit. 4, cap. 12, 13, et lib. XLVII, tit. 6, cap. 57.

οὕτω καταταγείσα ταῖς χήραις ταῖς ἐν ἐκκλησίαις, ἐν γάμον αἰρετίσται, ἀφορισμένη ἔσται τῆς ἁγίας μεταλήψεως; ἕως ἂν ἀπόσχηται τοῦ ἀνδρός. Ἀκαθαρσίαν γὰρ ἐκάλεισεν ὁ ἅγιος τὴν ἐν γήρᾳ μίξιν. Ἐν δὲ πρὸ τῶν ἐξήκοντα ἐτῶν ἀριθμησωμεν αὐτὴν ταῖς χήραις τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἐκπέση ἀνδρὶ μιγεῖσα, ἡμέτερον τὸ ἔγκλημα, οὐ τοῦ γυναιχοῦ. Ἡμᾶς γὰρ, φησὶν, αἰτιᾶσθαι δίκαιον, ὡς παραβάντας τὴν τοῦ Ἀποστόλου διαταγὴν, λέγοντος· *Χήρα καταλεγέσθω μὴ ἐλάττωρ ἐτῶν ἐξηκοντα*· ἢ δὲ συγγνώμης ἀξία ὡς μήπω εἰς γῆρα; ἐλθοῦσα.

ARIST. Εἰ γῆραια διακονουμένη χήρα, παρορᾶται. Ὁ δὲ χηρεύων, γήρας, μόνον τὸ τῶν διγάμων ἐπιτίμιον γνοίη. Ἡ δὲ μετὰ ἐξήκοντα ἔτη λαμβανούσα χήρα ἀκοινώνητος, ἕως ἀποστή τῆς ἀκαθαρσίας. Εἰ δὲ τις πρὸ τῶν ἐξήκοντα χρόνων ἐγκαταλείβεται, ἐκείνης τὸ ἔγκλημα ἄφεται.

Αἱ ἐγκαταλεγομεναὶ χῆραι εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν χηρῶν, καὶ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας διατρεφόμεναι, ἐν πρὸς γάμον ἔθωσι, οὐκέτι προνοίας τινὸς ἀξιοῦνται παρὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ παρορῶνται. Διὰ τοῦτο γοῦν τὰς μήπω οὔσα; ἐξήκοντα χρόνων οὐ δεῖ εἰς τὸ τάγμα τῶν χηρῶν ἐγκαταλέγειν. Ἐν δὲ ἐξήκοντα ἐτῶν οὔσα χήρα συνοικῆσαι ἀνδρὶ κάλιν ἔληται, μέχρις ἂν τοῦ πάθους τῆς ἀκαθαρσίας παύσῃται, τῆς τοῦ ἀγαθοῦ κοινωνίας οὐκ ἀξιοῦσται.

CANON KE'.

Τὴν δεσφραρμένην ὑφ' αὐτοῦ εἰς γυναῖκα κατέχων, τὸ μὲν ἐπὶ τῇ φθορᾷ ἐπιτίμιον ὑποστήσεται, τὴν δὲ γυναῖκα ἔχειν συγχωρηθήσεται.

BALS. Κυρίως φθορὰ ἐπὶ τῆς παρθένου λέγεται καὶ ἐπὶ τῆς ἀνύθου. Φησὶ γοῦν ὁ ἅγιος ἐπὶ τῇ παρθένου φθείρας μήπω κατεγγυηθείσαν οὕτω εἰς νόμιμον γάμον, κἂν θελήσῃ μετὰ τὴν φθορὰν εἰς γυναῖκα ἔχειν ταύτην, οὐκ ὠφελήθησεται εἰς τὸ ἐκφυγεῖν τὸ ἐπιτίμιον τῆς φθορᾶς. Ὄφειλε γὰρ πρότερον νομίμως μνηστεύσασθαι ταύτην καὶ οὕτω μιγῆναι αὐτῇ· μὴ ποιήσας δὲ τοῦτο, τῇ μὲν ἐπιτιμίῳ τῆς φθορᾶς ὑποπέσεται, παραχωρηθήσεται δὲ ἔχειν ταύτην εἰς γυναῖκα νόμιμον. Τοῦτο δὲ γενήσεται, ἐν οἷς γονεῖς αὐτῆς συναινῶσι. Τὸ μέντοι ἐπιτίμιον τῆς φθορᾶς τρία ἔτη εἰσὶ, δι' οὗ κολάζονται ὁμοίως καὶ ὁ φθείρων, καὶ ἡ φθαρεῖσα. Καὶ ἀνάγνωθι τὸν λη' κανόνα τοῦ πρώτου ἁγίου. Ταῦτα δὲ ἐπὶ ὑπερσίων χώραν ἔχουσιν. Οἱ γὰρ αὐτεξούσιοι τῷ μὲν ἐπιτιμίῳ ὑπόκεινται, κατὰ νόμους δὲ συζεύγνυνται συναίνουντες. Εἰ δὲ ὁ ἀνὴρ οὐ θέλει τὴν ἐπ' αὐτοῦ φθαρεῖσαν λαβεῖν εἰς γυναῖκα, γενήσεται κατὰ τὸ γ' κεφ. τοῦ λζ' τίτλου τοῦ ε' βιβλίου, τὸ λέγον οὕτως· Ὁ γυναῖκα σεμνήν καὶ εὐγενῆ καλλακευόμενος, καὶ μὴ ποιῶν ἐν ἐκμαρτυρίῳ τοῦτο κατὰ δόλον, ἢ γαμετὴν αὐτὴν ἔχει, εἰ τοῦτο παραιτούμενος ἀσέλγηταιν πλημμελήσῃ, οὐ μὴν καὶ μοιχείαν δηλονότι· ἐν ᾧ πόρον ἐκ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐποίησε. Ζήτει καὶ βιβλίου κη' τίτλου δ' κεφ. ιβ', ιγ', καὶ βιβλίου μζ', τίτλου ζ' κεφ. λζ'.

ΖΩΝΑΡ. Ἐάν τις παρθένον ἀμύηστευτον φθείρη, καὶ κατὰ τὴν φθορὰν ὡς συζύγῳ αὐτῇ χρῆται, τῷ μὲν τῆς φθορᾶς ἐπιτιμῶ ὑποκρίσεται, τὴν δὲ γυναῖκα οὐκ ἀφαιρηθήσεται· δηλονότι ἐάν οἱ γονεῖς οὐτέης, οἷς ὑπεξουσία ἐστὶ, καταδέχωνται τὴν μετ' ἐκείνου συνοικίησιν τοῦ γυναιίου. Εἰ γὰρ ἐκεῖνοι οὐ βούλωνται, καὶ κολασθήσεται κατὰ τὸν πολιτικὸν νόμον, εἰ παρθένος ἦν ἢ φθαρεῖσα.

ΑΡΙΣΤ. Ὡς ἔχει τὴν ἦν ἐφθεῖρε, συγχωρούμενος ἔχειν, τὸ ἐπιτιμίον γινώσεται.

Ὅστις βούλεται γυναῖκα ἔχειν, ἦν πρὸ τοῦ γάμου διέφθεῖρε, συγχωρηθήσεται κατέχειν αὐτὴν· τὸ δὲ ἐπὶ τῇ φθορᾷ ἐπιτιμίον εἰσεται ἐν τέσσαρσιν ἐνιαυτοῖς· καθὼς ἐν τῷ εἰκοστῷ δευτέρῳ κανόνι ἐγράφη.

ΚΑΝΩΝ ΚΖ΄.

Ἡ πορνεία γαμος οὐκ ἐστίν, ἀλλ' οὐδὲ γάμου ἀρχή. Ὡστε ἐάν ἦ δυνατὸν τοὺς κατὰ πορνείαν συναπτομένους χωρίζεσθαι, τοῦτο κράτιστον· ἐάν δὲ στέργουσιν ἐκ παντὸς τρόπου τὸ συνοικέσιον, τὸ μὲν τῆς πορνείας ἐπιτιμίον γνωρίζεωσαν, ἀφίσθωσαν δὲ, ἵνα μὴ χεῖρόν τι γένηται.

ΒΑΣ. Εἰπὼν ὁ ἅγιος τί ὀφείλει γίνεσθαι εἰς τὸν φθείραντα παρθένον, ἀρτίως ὑποτυπῶν καὶ τὰ περὶ τῶν ευνελθόντων πορνικῶς· καὶ φησὶν ὅτι ἡ πορνεία οὕτε γάμος λογίζεται, οὕτε γάμου ἀφορμή, ὥστε ἀναγκάζεσθαι θάτερον τῷ ἐτέρῳ συναπέσθαι γαμικῶς. Ἀλλὰ ἀριστον μὲν ἐστὶ χωρίζεσθαι αὐτοὺς, ἢ γοῦν μὴ παραχωρεῖσθαι τὴν μέσον αὐτῶν γαμικὴν συνάφειαν, ὅτι ἐκδεσμός καὶ κατὰκρίτος· ἐστὶν ὁ τοῦ τοιοῦτου γάμου θεμέλιος· εἰ δὲ στέργουσιν ἀπαραιτήτως καὶ ἀμῶ τὴν συμβίωσιν, μὴ ἀνεχόμενοι τοῦ ἀπ' ἀλλήλων χωρισμοῦ, ἐπιτιμᾶσθωσαν μὲν ὡς πορνεύσαντες, παραχωρεῖσθωσαν δὲ συνοικεῖν, ἵνα μὴ χεῖρόν τι γένηται, ἢ γοῦν, ἵνα μὴ διαζυγίντες πάλιν λάθρα πορνεύσῃσι, τούτεστιν, ἵνα μὴ ἐτέροις συναφθέντες προσώποις οὐκ ἐπιμένωσι τῷ νομίμῳ γάμῳ, ἀλλὰ προχέλαν ἐργάσωνται, ἢ ἵνα μὴ κωλύμενοι διαχειρίσωνται ἑαυτοὺς διὰ τὸ τοῦ ἔρωτος διακαίῃ. Ταῦτα δὲ χώραν εἶχον, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὅταν συναπέσῃ μόνῃ ὁ γάμος συνίστατο, οὐ μὴν καὶ σήμερον, ὅταν διὰ ἱερολογία καὶ θείας μεταλήψεως τοῦ αἵματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ ὁ γάμος συνίσταται. Πῶς γὰρ οἱ ἐπιτιμηθέντες διὰ τὴν πορνείαν, καὶ τῶν ἁγιασμάτων μὴ μεταλαμβάνοντες, γαμικῶς ἀλλήλοις συνέλθωσιν; Εἰ δὲ εἴπῃς, μετὰ τὸ ἐπιτιμηθῆναι τοὺς πορνεύσαντας ἐπὶ ὅλην τριετίαν, μὴ πορνεύσαι, οὐκ ἐμποδισθήσῃ παραχωρεῖσθαι τοῦτους μετὰ τὴν τριετίαν νομίμως συναφθῆναι. Ἐρωτήσει δέ τις, Διὰ τί τὴν μὲν παρθένον μετὰ τὴν φθορὰν διορίζεται ὁ ἅγιος νομίμως συναπέσθαι τῷ φθορεῖ, τοὺς δὲ πορνεύσαντας εὐκόλως μίγνυσθαι γαμικῶς οὐ παραχωρεῖ, ἀλλὰ μετὰ διαστίξεως; Λύσις. Τὴν μὲν παρθένον ἴσως μετὰ τὴν φθορὰν οὐδεὶς ἀφαιρῶσεται πρὸς γάμον λαβεῖν, καὶ εἰ μὴ παραχωρηθῇ τῷ φθορεῖ γαμηθῆναι, περιλειφθήσεται ἀτιμὸς καὶ ἐλέους ἀξία· ἢ δὲ πορνευθεῖσα οὐ ζημισθεῖται τοσοῦτον, ἐάν μὴ γαμηθῇ τῷ πορνεύσαντι

ZONAR. Si quis virginem sibi non desponsatam corruperit, eaque post stuprum illatum tanquam conjuge utitur; stupri quidem poenis erit obnoxius, non tamen ab eo mulier auferetur: si videlicet ipsius parentes, quorum illa est in potestate, feminam cum illo traducere vitam sinunt. Etenim si illi nolint, punietur praeterea civilium legum decreto, si virgo erat, quae corrupta fuit.

ARIST. Qui eam habet quam corrupit, permissus habere poenae subiciatur.

Quicumque mulierem quam ante matrimonium vitiauit, habere cupit, ei istam detinere permittetur. At stupri supplicium est quatuor annis, quemadmodum in vicesimo secundo canone scriptum est.

B

CANON XXVI.

Fornicatio non est matrimonium, sed nec initium matrimonii. Quare si fieri possit, ut qui per fornicationem conjuncti sunt separentur, id est melius: sin autem eis omnino placeat consortium, fornicationis quidem poenam agnoscant; ne separentur autem, ne quid deterius accidat.

BALS. Postquam dixit sanctus quid eis debet fieri, qui virginem stuprant, nunc decernit de iis qui in fornicationem coherunt; et dicit, quod fornicatio nec matrimonium habetur, nec matrimonii occasio, ut alter alteri necessario jungatur, sed optimum quidem est eos separari, non perni uti scilicet inter eos intercedere matrimonialem conjunctionem, quoniam nefarium est et damnandum harum nuptiarum fundamentum: sin autem eis ita placeat vitae societas, ut a se invicem discedere sibi nequeant persuadere, puniantur quidem ut fornicatores; eis autem simul habitare permittatur, ne quid deterius accidat, sed ne scilicet separati rursus clanculum fornicentur, hoc est, ne aliis personis conjuncti in legitimo matrimonio non permanent, sed adultarium committant, vel ne prohibiti sibi violentas manus inferant propter amoris vehementiam. Haec autem, ut mihi videntur, locum habuerunt, quando solo consensu contrahabatur matrimonium, non autem etiam hodie quando per sacrum officium et divinam corporis et sanguinis Christi participationem matrimonium constituitur. Quomodo enim ii, quibus fornicationis poena iniuncta est, nec sacramentorum fuere participes, inter se matrimonialiter convenerint? Quod si dixeris; postquam iis qui fornicati sunt poena iniuncta fuerit toto triennio, ne fornicentur, non prohiberis eis concedere, ut post triennium legitimo matrimonio conjungantur. Interrogaverit autem quispiam, Cur virginem quidem post stuprum decernit sanctus stupratori legitime conjungi, eos autem qui fornicati sunt matrimonio facile conjungi non stult, nisi cum distinctione. Solutio. Virginem quidem post ei allatum stuprum nemo fortasse volet in matrimonium accipere, et nisi illi permittatur ei qui stupravit nubere, dedecore affecta ac miserabilis relinquetur. Quae

autem fornicata est non tanto damno afficitur, si a ei quocum ipsa fornicata est non nupserit: est enim ab alio devirginata. Si ergo non magnum malum ex eorum qui fornicati sunt separatione evenit, et nec qui fornicati sunt toto animo matrimonio insistent, præferetur separatio, et per ipsam abstinence a malo. Præterea interrogabit quispiam, Cum cap. 3. tit. 37, lib. lx, decernat ut qui cum honesta muliere in concubinato rem habet, eam ducere cogatur, quomodo decernit præsens canon ut qui fornicati sunt separentur? Solutio. Differentia est inter concubinum seu pellicem, et fornicatricem. Illa enim, concubina scilicet, quæ cum uno tantum peccat, etiam a lege agnoscitur. Quæ autem cum multis fornicata est, nec a lege quidem agnoscitur; sed etiam a fornicatoris malibus expellitur, ut, de quo diximus, caput dicit. Præsens itaque canon loquens de fornicatrice recte legique consentaneus decernit, cum hac distinctione, ut qui fornicati sunt legitime conjungantur.

ZONAR. Si fornicar quispiam occulte commisceatur, nec matrimonium id existimabitur, nec matrimonii occasio, ut ex eo dicant quidam oportere, quandoquidem cum ipsa rem habuit, eandem ipsi uxorem, habendam concedi. Verum optimum sane consilium est, ipsos invicem sejungi; siquidem infirmum est et illegitimum hujusce matrimonii fundamentum. Cæterum si mutuum vitæ societatem retinere plane, hoc est obdurato animo, uterque optat, nec institutam conjunctionem dirimi patitur, fornicatorum quidem subjiciantur pœnis, cæterum matrimonii contrahendi facultas detur, ne deterius quidpiam contingat, videlicet, ne separati iterum occulte commisceantur, et fornicationis illigentur crimine; aut ne alteri juncta mulier, amore vero ejus a quo corrupta fuerat in peltente, in adulterium prolabatur; vel, ne mutuo amore flagrantes, creptaque conjugii potestate, seipsos interficiant, ob

vehementem amoris firmitatem mutuamque divortium.

ARIST. Si per fornicationem copulatus disjungatur, id melius est. Si vero indivise conjungatur, nec concedatur, pœnis suscepta.

Matrimonium tum est venerabile et honorandum cum a fornicatione purum est. Et idcirco fornicatio nec matrimonium est, nec matrimonii initium, sed peccatum et diviniæ legis transgressio. Adeo ut si quis per fornicationem cum muliere contaminetur, ab ea recedere, si fieri potest, optimum sit. Si autem a se invicem nullo modo divelli possint, et dispositione matrimoniali postea cohabitare velint, fornicationis supplementum subeant. Permittatur autem eis ita se habere, ne quid deterius contingat.

85 CANON XXVII.

De presbytero, qui per ignorantiam nefariis nuptiis implicatus est, definiti quæ oporteat, esse quidem cathedræ participem, a reliquis autem actionibus abstinere; ei enim sufficit, ut veniam consequatur. Ut is autem aliis benedicat, qui sua

μετ' αὐτῆς; κερ' ἑτέρου γὰρ διακορήθη. Εἰ γοῦν μὴ πρόκειται τι κακὸν μέγα ἐκ τῆς διαστάσεως τῶν πορνεύσαντων, καὶ οὐδὲ ἐλοφύχω; οἱ πορνεύσαντες τοῦ γάμου ἐξέχονται, προτιμηθήσεται δὴ ἡ διάστασις καὶ ἡ διὰ ταύτην ἀποχὴ τοῦ κακοῦ. Ἔτι ἐρωτήσῃ τις, ὡς τοῦ γ' κεφ. τοῦ λζ' τίτλου τοῦ β' βιβλίου διοριζομένου τὸν παλλακευόμενον μετὰ σφύροιο γυναικὸς ἀναγκάζεσθαι ταύτην εἰς γάμον λαθεῖν, πῶς ὁ παρὼν κανὼν διορίζεται τοὺς πορνεύσαντας χωρίζεσθαι; Ἀύτις. Διαφορὰ ἐστὶ παλλακῆς καὶ πόρνης. Ἢ μὲν γάρ, ἔγγον ἢ παλλακῆς, εἰς μόνον τὸν παλλακευόμενον ἀμαρτάνουσα, ἐπιγινώσκειται καὶ τῷ νόμῳ ἡ εἰ, μετὰ δ' αὐτῶν πορνεύσασα, οὕτε τῷ νόμῳ ἐπιγινώσκειται, ἀλλὰ καὶ τῆς τοῦ πορνεύοντος κατοικίης ἐξωθείται, καθὼς τὸ διαληφθέν φησὶ κεφάλαιον. Ὁ γοῦν παρὼν κανὼν περὶ πόρνης διαλεγόμενος καλῶς καὶ ἀκοιούθῳ τῷ νόμῳ διορίζεται μετὰ διαστίξεως τοῦ πορνεύσαντος νομίμως συνάπτεσθαι.

ZONAR. Τὸ λάθρα τινὰ συμφεαρῆσαι γυναικὸς οὕτε γάμος λογισθήσεται, οὕτε γάμου ἀφορμή; ὥστε λέγειν τινὲς οὗτι, ἐπεὶ συνεφθάρη αὕτη, δεῖ ἐκδοθῆναι ταύτην αὐτῷ εἰς γυναῖκα. Ἀλλὰ ἀριστον μὲν ἐστὶ χωρίζεσθαι αὐτούς; ὅτι σαθρὸς ἐστὶ καὶ ἐκθεσμός ὁ τοῦ τοιούτου γάμου θεμέλιος. Εἰ δὲ στέργουσι καὶ ἀμφω τὴν μετ' ἀλλήλων συμβίωσιν ἐκ παντὸς, ἀντὶ τοῦ ἀπαραιτήτως, μὴ ἀνεχόμενοι τῆς ἀπ' ἀλλήλων διαζυγίης, ἐπιτιμᾶσθωσαν μὲν ὡς πορνεύσαντες, παραχωρεῖσθωσαν δὲ συνοικεῖν, ἵνα μὴ χειρὸν τι γένηται, ἵνα μὴ καὶ διαζυγίητες πάλιν λάθρα μίγνυνται καὶ πορνεύωσιν, ἢ ἵνα μὴ ἐτέρῃ συζυγείᾳ ἢ γυνή, φιλοῦσα δὲ τὸν φθειραντα αὐτὴν, εἰς μοιχείαν ἐκχυλισθῇ; ἢ ἵνα μὴ, στέργοντες ἀλλήλους, καὶ κωλυόμενοι συνοικεῖν, διαχειρίζωνται ἑαυτοὺς διὰ τὸ τοῦ ἔρωτος διακαλῆς καὶ τὴν ἀπ' ἀλλήλων ἐκδέχεσθαι.

ARIST. Εἰ ὁ συζυγίης κατὰ πορνείαν διαζεύγεται, κάλλιον; εἰ δὲ ἀδισπάστως συνδέουται, συγχωρεῖσθω, δεχόμενος τὸ ἐπιτίμιον.

Ὁ γάμος ἐν τούτῳ ἔχει τὸ σεμνὸν καὶ τὸ ἴμιον, ἐν τῷ καθαρεύειν πορνείας. Καὶ διὰ τοῦτο ἡ πορνεία οὕτε γάμος ἐστὶν οὕτε γάμου ἀρχή, ἀλλὰ ἀμαρτία, καὶ θελοῦ νόμου παράβασις. Ὅστε, ἐὰν κατὰ πορνείαν τις συμφεαρῆσται μετὰ γυναικὸς, ἀποστήναι αὐτῆς, ἐὰν ἐστὶ θυναλὸν, κρᾶτιστόν ἐστιν; ἐὰν δὲ ἐκ παντὸς τρόπου ἀδισπάστως ἔχωσι πρὸς ἀλλήλους, καὶ βούλωνται γαμικῇ συνοικεῖν ἕκτοτε διαθήσει, τὸ μὲν τῆς πορνείας δεχέσθωσαν ἐπιτίμιον; ἀφείσθωσαν δὲ οὕτως ἔχειν, ἵνα μὴ χειρὸν τι γένηται.

KANON KZ.

Περὶ τοῦ πρεσβυτέρου τοῦ κατὰ ἄγνοιαν ἀδίσμῳ γάμῳ περιπαρένοιο ὥρισα δ' ἔχρη, καθέδρας μὲν μετέχειν, τῶν δὲ λοιπῶν ἐνεργειῶν ἀπέχεσθαι; ἀρκετὸν γὰρ τῷ τεούτῳ ἡ συγγνώμη. Εὐλογεῖν δὲ ἐτέρου; τὸν τὰ οἰκίαια τημελεῖν ὀφειλοντα

τραύματα ἀνακλίουθον. Εὐλογία γὰρ ἀγιασμοῦ με-
τάδοσις· ἔστιν. Ὁ δὲ τοῦτο μὴ ἔχων διὰ τὸ τῆς
ἀγνοίας παράπτωμα, πῶς ἑτέρῳ μεταδώσει; Μῆτε
τοῖον δημοσίᾳ μῆτε ἰδίᾳ εὐλογεῖτω, μῆτε τὸ
σῶμα τοῦ Χριστοῦ καταναμέτω ἑτέρῳ, μῆτε τι
ἄλλο λειτουργεῖτω, ἀλλὰ ἀρκοῦμενος τῇ προ-
εδρίᾳ, προσκλαίετω ἑτέροις καὶ τῷ Κυρίῳ, συγ-
χωρηθῆναι αὐτῷ τὸ ἐκ τῆς ἀγνοίας ἀμάρ-
τημα.

ΒΑΣΣ. Εἰς τρία διαίρουνται οἱ κεκωλυμένοι γά-
μοι, εἰς νεφέριον τὸν λεγόμενον παράνομον, ὡς ὅτε
λάβῃ τις εἰς γάμον τὴν ἐπιτροπικουσίαν παρὰ
τοῦτου ἢ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἢ τὴν οὖσαν ὑπὸ τὴν
πρακτορικὴν ἐξουσίαν τοῦτου ἢ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ·
εἰ, δαμνάτον, τὸν λεγόμενον κατάκριτον, ὃς ἔστιν
ὁ μετὰ μοναχῆς ἢ ἑτέρας ἀναθεθειμένης τῷ Θεῷ
γάμος· καὶ εἰς τὴν Ἰκαστον, τὸν καὶ ἀθέμιτον λε-
γόμενον, δηλονότι τὸν μετὰ συγγενικοῦ προσώπ
υ
κεκωλυμένου προβάνα. Τινὲς γοῦν ἱερέως ἐν ἀγ-
νοίᾳ γάμον ἀθέμιτον συναλλάξαντος, καὶ διὰ τοῦτο
διαζυγέντος, καὶ καθαιρέσει ὑποπεσόντος, ἠρώτησέ
τις τὸν ἅγιον εἰ ὀφείλει ὁ τοιοῦτος ἱερεὺς μετὰ τὴν
καθαιρέσιν ἱερατικὸν τι ἐνεργεῖν. Ἐλέγον γὰρ τινες
ὡς, ἐπεὶ ἐν ἀγνοίᾳ ὥλισθησεν ὁ ἱερεὺς, οὐχ ὑποπε-
σεῖται καθαιρέσει· εἰ δὲ καθαιρεθῆ, τῶν μὲν ἐντὸς
τοῦ βήματος ἐνεργειῶν κωλυθήσεται, τῶν δὲ ἐκτὸς
οὐκ ἐμποδισθήσεται. Φησὶ τοῖνον ὁ ἅγιος ὀφείλειν
τοῦτον καθαιρεῖσθαι, καὶ μετὰ τὴν καθαιρέσιν
τιμῆς μὴ μόνως μετέχειν, ἦτοι συγκαθῆσθαι μετὰ
των πρεσβυτέρων, τῶν δὲ λοιπῶν ἱερατικῶν ἐνεργειῶν
ἀπέχεσθαι. ἦγουν μῆτε εὐχὴν λέγειν δημοσίᾳ,
τουτέστιν ἐν ἐκκλησίᾳ, μῆτε ἰδίᾳ, τουτέστιν ἐκτὸς
τῆς ἐκκλησίας· ἀλλὰ μὴδὲ τὰ ἕγια μεταχειρίζεσθαι,
καὶ ἑτέροις μεταδίδιναι αὐτῶν, μῆτ' ἄλλο τι ἱερα-
τικὸν ἐνεργεῖν. Ἀρκεῖσθαι δὲ τῇ τιμῇ τῆς προεδρίας,
τῇ φιλοτιμηθείᾳ αὐτῷ διὰ τὴν ἀγνοίαν. Εὐλογεῖν
μέντοι ἑτέρους τὸν τοιοῦτον οὐ δεῖ· ἢ γὰρ εὐλογία
μετάδοσις· ἀγιασμοῦ ἔστιν. Ὁ δὲ μὴ ἔχων ἀγιασμόν,
κἂν δι' ἀγνοίαν καθῆρθη, πῶς τοῦτο μεταδώσει
ἑτέρῳ; Συγγνώμη δὲ δίδοται αὐτῷ, οὐ μόνον διὰ
τοῦ συγκαθῆσθαι μετὰ τῶν ἱερέων, ἀλλὰ καὶ διὰ
τοῦ μὴ τιμωρεῖσθαι ἀλλοτρίως. Εἰ γὰρ ἐν εἰδήσει
ἔσθαι εἰς γυναῖκα τὴν ἀφιερθεῖσαν τῷ Θεῷ, ἢ
τὴν συγγενῆ αὐτοῦ, καὶ ἀλλοτρίως, χρηματικῶς
δηλονότι καὶ ἐγκληματικῶς, ἂν ἐκολάσθη, ἅτινα
οὐκ ἐπάγονται αὐτῷ διὰ τὴν ἀγνοίαν. Καὶ ἀνά-
γκωθι τὸν ἐς τὸ τίτλον τοῦ κη' βιβλίου· μετὰ μέντοι
τὸ ἀπαγορεῦσαι αὐτῷ πᾶσαν ἱερατικὴν ἐνεργείαν.
φησὶν ὁ ἅγιος, προσκλαίετω ἑτέροις καὶ τῷ Κυρίῳ·
τῷ μὲν Κυρίῳ, ὡς δυναμένῳ ἀρῖναι ἀμαρτήματα,
τοὺς δὲ ἑτέροις, ἵνα κἀκεῖνος ὑπὲρ αὐτοῦ θιωταί
τῷ Κυρίῳ συγχωρηθῆναι τούτου τὸ ἕκ τοῦ ἀθέσμου
γάμου ἀνόμημα. Ἐρωτήσῃ δὲ τις, ὡς ἕκ τῶν
τρώων κολαζομένων τῶν ἀθέσμων γάμων, καθαι-
ρεθήσεται καὶ ὁ ποιήσας παράνομον γάμον, ἦγουν
καὶ ὁ τὴν ποτε παρ' αὐτοῦ ἐπιτροπικουσίαν, ἢ τοῦ
πατρὸς αὐτοῦ, εἰς γάμον ἀγόμενος; Αὐσι. Ἐπεὶ
ὡς παράνομος καὶ ὁ τοιοῦτος γάμος διασπάται, ἐξ
ἀρχῆς μετὰ τὸ διαζύγιον καὶ οὗτος ὡς πορνέυσας

debet vulnere curare, non est consentaneum. Be-
nedictio est sanctificationis communicatio; qui
autem eam non habet propter ignorantiam lapsus,
quomodo aliis communicabit? Nec ergo publice
nec privatim benedicat, nec Christi corpus aliis
impertiat, nec aliquid aliud sacrum ministerium
obeat, sed quod præsideat contentus, aliis et
Domino defleat, ut sibi ignorantiam peccatum con-
donetur.

BALS. Prohibitæ nuptiæ trifariam dividuntur: in
nefarias, quæ præter leges dicuntur, ut si quis
eam cuius tutelam gerit, vel ipse vel pater ipsius,
uxorem ducat, vel eam quæ est in ejus, vel patris
ejus tutelari potestate; in damnatas seu condem-
natas, ut si fiat matrimonium cum monacha vel
alia Deo dedicata: et in incestas, quæ hic etiam
nefarie dicuntur, ut si quis cum consanguinea sua
in gradu prohibito contraxerit. Cum ergo quidam
sacerdos nefarium per ignorantiam matrimonium
contraxisset, et propterea solum esset, et ipse in
depositionem incidisset, interrogavit quispiam san-
ctum, an is sacerdos debeat post depositionem sa-
cerdotale quidpiam exercere. Dicebant enim non-
nulli, quod quoniam sacerdos per ignorantiam
lapsus esset, non subjicietur depositioni: sin au-
tem fuerit depositus, ab actionibus quidem quæ
sunt intra tribunal arcebitur, sed non ab actioni-
bus quæ sunt extra tribunal. Dicit ergo sanctus,
eum debere deponi, et post depositionem eum qui-
dem esse solius honoris participem, ut scilicet se-
deat cum presbyteris, a reliquis autem sacerdoti-
libus actionibus absteat, ut scilicet neque oratio-
nem dicat publice seu in ecclesia, nec privatim, id
est extra ecclesiam: sed neque sancta tractet, nec
ipsa aliis committet, nec aliquid aliud sacerdotale
exerceat. Sit autem contentus sessionis honore, qui
illi propter ignorantiam concessus est. Talem au-
tem aliis benedicere non oportet. Benedictio enim
est sanctificationis impertitio. Qui autem non habet
sanctificationem, etiam si per ignorantiam depositus
sit, quomodo eam aliis impertiet? Venia autem ei
datur, non solum quod sedeat cum sacerdotibus,
sed et quod non alio modo puniatur. Si enim sciens
Deo consecratam feminam, vel suam cognatam,
uxorem accepisset, alio etiam modo, pecuniario
scilicet et criminaliter puniatur, quæ quidem ei
propter ignorantiam non infliguntur. Lege tit. 18,
lib. xxviii. Postquam autem sanctus ei omni sacer-
dotali actione interdixisset, Defleat, inquit, aliis et
Domino: Domino quidem ut qui potest peccata
remittere; aliis, ut illi pro eo rogent Dominum
condonare ei delictum nefario matrimonio commis-
sum. Rogabit autem quispiam, cum tribus modis
puniantur nefariæ nuptiæ, deponeturne quispiam,
qui contra leges matrimonium contraxerit, utpote
is qui eam, cuius ipse vel pater ejus tutor fuit, duxit
in matrimonium? Solutio. Quoniam hoc matrimo-
nium ut legibus contrarium dissolvitur, hic quoque
post divortium, ut qui fornicatus sit, necessario

deponitur : et si quis illi contra leges conjuncta est, fuit autem sub illius tutela, ne cathedra quidem dignus censebitur, ut qui non possit ignorantiam prætexere. Siu patris sub tutela fuit, etiam ignorantie prætextus ei opem ferat, et venia cathedraque juxta præsentem canonem dignus judicabitur. Lege vicessimum septimum caput primi tituli præsentis operis, et nonum canonem synodi Neocesariensis, et ea quæ in eo sunt, et vices. primum et vices. sextum can. syn. in Trullo. Sed quia videtur in his emergere repugnantia (alii enim canones dicunt eos, qui sunt deposti, **66** in locum laicorum deturbari ; alii vero ea solum quæ extra tribunal sunt exercere ; alii solius esse cathedræ participes), distingue et dic : quod aliter puniuntur qui scientes peccant, et convicti deponuntur ; aliter, qui scientes quidem peccant, sponte autem malo desistunt ; aliter, qui per ignorantiam peccarunt, et confessi sunt ; et aliter, qui peccatum quidem ignorarunt, ab ipso autem non destiterunt, nisi condemnati. Nota autem et differentiam peccatorum et personarum, et dic episcoporum judicio aliquando quidem ignosci iis qui deponuntur ; aliquando vero non ignosci, et sic contrarietatem quæ videtur inesse canonibus dissolvi.

ZONAR. Sacerdotem, qui per ignorantem in illegitimas incidit nuptias, cathedræ solius participem esse, a cæteris porro actionibus abstinere oportere, sanctus vir judicavit ; hoc est una cum presbyteris assidere, et cum illis pariter in honore haberi, aliud vero nullum sacerdotale munus obire. Sufficit enim si datur, inquit, ipsi venia propter ignorantem, benedicere vero alteri hujusmodi hominem non oportet. Benedictio namque sanctitatis quædam communicatio est. Qui vero sanctitate carci, ob peccatum, quamvis per ignorantem admissam, quoniam modo eam alteri communicabit ? Neque vero publice ipsi licet benedicere, in ecclesia videlicet, neque privatim, intra domesticos sorte parietes, neque sancta munera altis impertiri, neque demum sacerdotale quodpiam munus obire. Verum primi sabællii, inquit, honore contentus, defleat aliis et Domino. Domino quidem, quippe qui peccata potest dimittere : aliis vero, ut illi quoque pro ipso Dominam rogent, quo ipsi venia detur contractæ in nuptiis illicitis culpæ. hæc autem, si modo ab inconcessis ejusmodi nuptiis abstat. Nuptiæ vero illegitimæ accipiendæ sunt, vel si quis cum cognata matrimonium iniit, vel cum religiosa femina quæ habitum deposuerit, nesciente id qui eam in domum suam introduxit, et alia similia.

ARIST. Presbyter qui per ignorantiam in illicitum incidit conjugium, sola fruatur præsentia, functione privetur.

Si quis ante susceptum sacerdotium mulierem duxit, nesciens quod vidua fuit, aut insana, aut scenicis, aut alia aliqua ex iis quæ sacratis prohibentur, deinde ad sacerdotii gradum provehatur, et

καθαρισθήσεται· και ει μὲν παρ' αὐτοῦ ἐφ' ἄστυ ἐπιτροπευθῆναι ἢ παρανόμως συναφθεῖσα αὐτῷ, οὐδὲ καθέδρας ἀξιοθήσεται, ὡς μὴ δυνάμενο· προκαλίσθαι ἀγνοῖαν· ει δὲ παρὰ τοῦ πατρὸς τούτου, και βοηθήσει αὐτῷ (σως λόγος ἀγνοῖα·, συγγνωσθήσεται, και καθέδρας ἀξιοθήσεται κατὰ τὸν παρόντα κανόνα. Ἀνάγνωθι και τὸ κζ' κεφ. τοῦ α' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, και τὸν θ' κανόνα τῆς ἐν Νεοκαισαρεῖα συνόδου, και τὰ ἐν αὐτῷ, και τὸν κα' και κς' κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου. Ἐπει δὲ φαίνεται ἀναπίπτουσα ἐν τούτοις ἐναντιότης (οἱ μὲν γὰρ τῶν κανόνων τούτων λέγουσι τοὺς καθαιρουμένους εἰς τόπον ἐξωθεῖσθαι λαϊκῶν, οἱ δὲ ἐνεργεῖν αὐτοὺς τὰ ἐκτὸς τοῦ βῆματος και μόνα, οἱ δὲ καθέδρας μόνης μετέχειν), διάσειζον και εἰπὲ, ὅτι ἄλλως κολάζονται οἱ ἐν εἰδήσει ἀμαρτάνοντες και μετὰ ἐλεγγον καθαιρούμενοι, ἄλλως οἱ ἐν εἰδήσει μὲν ἀμαρτάνοντες, ἔχοντι δὲ τοῦ κακοῦ ἀπιστάμενοι, και ἄλλως οἱ ἐν ἀγνοίᾳ διεσθῆσαντες και ἐξομολογησάμενοι, και ἄλλως οἱ ἀγνοήσαντες μὲν τὸ ἁμάρτημα, μὴ ἀπιστάμενοι δὲ αὐτοῦ, ἀλλὰ καταδικάζόμενοι. Ἐχε δὲ και διαφορῶν τῶν ἀμαρτημάτων και τῶν προσώπων, και λέγε κατὰ τὴν ἐπισκοπικὴν διάκρισιν ποτὲ μὲν συγγνωμονεῖσθαι τοὺς καθαιρουμένους, ποτὲ δὲ μὴ συγγνωμονεῖσθαι, και οὕτω τὴν δοκοῦσαν ἐν τοῖς κανόσιν ἐναντιότητα διευλυτοῦσθαι.

ZONAR. Ἱερέα, τὸν ἀθέσμων περιπαρῖντα γάμῳ ἐν ἀγνοίᾳ, καθέδρας μόνης μετέχειν ὁ ἄγιος ἔκρινε, τῶν δὲ λοιπῶν ἐνεργειῶν ἀπέχεσθαι· ἦγουν συγκαθῆσθαι τοῖς πρεσβυτέροις, και οὕτω συντιμᾶσθαι αὐτοῖς, ἄλλο δὲ τι ἱερατικὸν μὴ ποιεῖν. Ἀρχαί γὰρ αὐτῷ, φησὶν, ὅτι συγγνωμονεῖται διὰ τὴν ἀγνοίαν εὐλογεῖν δὲ ἕτερον τὸν τοιοῦτον οὐ δεῖ. Ἡ γὰρ εὐλογία μετὰδοσις ἀγιασμοῦ ἐστίν. Ὁ δὲ μὴ ἔχων ἀγιασμὸν διὰ τὸ ἁμάρτημα, κἂν κατὰ ἀγνοίαν ᾖ, πῶς τοῦτο μεταδώσει ἑτέρῳ ; και οὐδὲ δημοσίᾳ ἐξεσιν αὐτῷ εὐλογεῖν, ἐν ἐκκλησίᾳ δηλαδὴ, οὐδὲ ἰδίᾳ, ἐν οἰκίᾳ τυχόν, οὔτε τῶν ἁγίων δώρων ἑτέροις μεταδίδῆσθαι, οὔτε τι ἄλλο ποιεῖν ἱερατικόν. Ἀλλὰ ἀρκοῦμενος, φησὶ, τῇ τιμῇ τῆς προεδρίας, προσκλαίετω ἑτέροις τε και τῷ Κυρίῳ· τῷ μὲν Κυρίῳ, ὡς δυνάμενος ἀφίναί ἀμαρτίας, ἑτέροις δὲ, ἵνα κἀκεῖνο· ὑπὲρ αὐτοῦ δέωνται τοῦ Κυρίου συγχωρηθῆναι αὐτῷ τὸ ἐκ τοῦ ἀθέσμου γάμου ἀνόμημα. Ταῦτα δὲ, εἰ τοῦ τοιοῦτου ἀποσταλῆ γάμου. Ἄθισμῶν δὲ γάμον νοσητέον ἢ τὴν μετὰ συγγενοῦς κοινωνίαν, ἢ τὴν μετὰ μοναστριας ἀρνησαμένης τὸ σχῆμα, μὴ εἰδότες τοῦτο τοῦ ταύτην εἰσοικισαμένου, και ἕτερα ὁμοια.

ARIST. Ἄθέσμων περιπαρῖς γάμῳ ἐν ἀγνοίᾳ πρεσβύτερος μόνης ἀπολαύετω τῆς προεδρίας, τῆς ἐνεργείας στερούμενος.

Ἐάν τις πρὸ τῆς ἱερωσύνης γυναῖκα ἔλαβεν, ἀγνοῶν ὅτι χήρα ἐστίν, ἢ μαινάς, ἢ τῶν ἐπὶ σκηνῆς, ἢ ἄλλη τις τῶν ἀπηγορευμένων τοῖς ἱερωμένοις· εἶτα εἰς ἱερωσύνης προέθῃ βιθμόν, και ἐπιγνωσθῆ

τὸ τοῦ γάμου ἀθεσμον· τῆς μὲν τιμῆς μόνης καὶ Ἀ προεδρίας· τῶν ἱερῶν μετέξει, τῆς δὲ λειτουργίας παντάπασι κωλυθήσεται· ἀρκετὸν γὰρ αὐτῷ ἡ συγγνώμη διὰ τὴν ἀγνοίαν· τὸ δὲ καὶ ἑτέρους εὐλογεῖν τὴν ὀφείλοντα τῶν οἰκείων τραυμάτων τίθεσθαι πρόνοιαν ἀνακλόουθον. Εὐλογία γὰρ μετὰ-δοσις ἐστὶν ἀγιασμοῦ. Ὁ δὲ τοῦτον μὴ ἔχων διὰ τὸ ἐκ τῆς ἀγνοίας παράπτωμα πῶς ἑτέροις μετα-δώσει;

CANON KH.

Κάκεινός γε μὴν γελοῖόν μοι· κατεφάνη, τὸ εὐχασθαι τινα ὑέλων ἀπέχεσθαι κρεῶν. Ὅστε καταξίωσον διδάσκειν αὐτοὺς, τῶν ἀπαιδευτῶν προσευχῶν καὶ ἐπαγγελιῶν ἀπέχεσθαι, τὴν μὲντοι χρῆσιν ἀδιάφορον εἶναι συγχώρησον. Οὐδὲν γὰρ κτίσμα Θεοῦ ἀπόβλητον μετ' εὐχαριστίας λαμβανόμε- Β νον. Ὅστε ἡ εὐχὴ καταγέλαστος, οὐχ ἡ ἀποχὴ ἀνάγκαια.

CANON KΘ.

Ἄρχοντας μὲντοι ὁμνύειν ἐπὶ τῷ κακοποιεῖν τοὺς ἀρχομένους καὶ πάνυ θεραπεύεσθαι προσήκει. Θεραπεία δὲ τοῦτων διττῆ. Μία μὲν, μὴ ὁμνύειν αὐτοὺς διδάσκεισθαι προχείρως, ἑτέρα δὲ, μὴ ἐπι- μνύνειν ἐν ταῖς πονηραῖς κρίσεσιν. Ὅστε ὄρκω προληφθεὶς τις εἰς κακοποιεῖν ἑτέρου, τὴν μὲν ἐπὶ τῇ προπετείᾳ τοῦ ὄρκου μετάνοιαν ἐπιδει- κνύσθω, μὴ μὲντοι προσχῆματι εὐλαβείας τὴν πονηρίαν ἑαυτοῦ βεβαιούτω· οὐδὲ γὰρ Ἡρώδῃ συνήνεγκεν εὐορκήσαντι, ὅς, ἵνα μὴ ἐπιορκήσῃ δῆθεν, φονεὺς ἐγένετο τοῦ προφήτου. Ἄπαξ μὲν ὁ ὄρκος ἀπηγορεύεται· πολλῶν δὲ που εἰκὸς τὸν ἐπὶ κακῷ γινόμενον κατακρίνεσθαι. Ὅστε μετα- φρονεῖν χρὴ τὸν ὁμνύοντα, οὐχ ἰσχυράζειν βε- Β θαιούν αὐτοῦ τὸ ἀνόσιον· ἐξέτασον γὰρ πλατύ- τερον τὴν ἀτοπίαν. Εἰ τις ὁμόσειεν ἐξορῶξιν τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ ἀδελφοῦ, εἰ καλὸν τὸ τοιοῦτον εἰς ἔργον αὐτῷ; Εἰ τις φονεύσειν, εἰ τις ὄλωσ' δι' ὄρκου ἐντολήν τινά παραθήσεισθαι; Ὄμοσα γὰρ καὶ ἔστησα οὐχὶ τὴν ἁμαρτίαν, ἀλλὰ τοῦ φυλάξαι τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης. Ὅσπερ δὲ τὴν ἐντο- λὴν ἀμεταθέτοις κρίμασι προσήκει βεβαιούσθαι, οὕτω τὴν ἁμαρτίαν παντοίως καθήκει ἀκυροῦσθαι καὶ ἀφανίζεσθαι.

ΒΑΣ. Οἱ παρόντες δύο κανόνες παρακαλεῦνται ἀθετεῖσθαι τοὺς γενομένους ὄρκους παρὰ τινων Δ χάριν τοῦ γενέσθαι κακόν τι, ἢ καὶ γέλωτος ἄξιον· φασὶ γὰρ τὸν εὐξάμενον ἦτοι ὁμόσαντα μὴ φαγεῖν κρέας χοίρειον, ἢ κακοποιῆσαι τοὺς ὑπ' αὐτὸν διδά- σκεσθαι τῶν ἀλογιστῶν τοιούτων καὶ ἀπαιδευτῶν ὄρκων ἀπέχεσθαι, καὶ ὅτι καθάπαξ τὸ ὁμνύειν ἀπηγορευμένον ἐστίν· ἐπιχωρεῖσθαι δὲ τὸ χοίρειον κρέας ἐσθίειν, καὶ παραβαίνειν τὸν ὄρκον, καὶ μὴ ποιεῖν τὸ κακὸν προφάσει τοῦ μὴ ἐπι-ορκῆσαι. Ἐχρήσατο δὲ καὶ παραδείγματι τῷ Ἡρώδῃ τῷ ὁμόσαντι φονεῦσαι τὸν Βαπτιστῆν, καὶ διὰ τὸ μὴ ἐπιορκῆσαι ποιήσαντι φόνον. Ἔδει γὰρ, φησὶν, αὐ- τὸν μεταφρονῆσαι, ἦγουν μεταγνώσθαι καὶ κατα- φρονῆσαι τοῦ ἀδίκου ὄρκου, ἀλλ' οὐχὶ διὰ τῆς πρά- ξιως βεβαιώσαι τὸ ἀνόσιον. Ἀνάγνωθι τὸ ιη' κεφ.

PATROL. GR. CXXXVIII.

agnoscit illegitimum conjugium. Solutus quidem ho- noris et præsidentis sacerdotum particeps erit, a ministerio autem obeundo omnimodo prohibebitur. Nam venia ob ignorantiam ei sufficiens est. Sed ut is quem suorum vulnerum curam oportet gereffe, et aliis benedical, non est consentaneum. Benedictio enim sanctificationis est communicatio. Qui eam autem non habet ob ignorantis lapsus, quomodo aliis communicabit?

CANON XXVIII.

Illud quidem mihi visum est ridiculum, vovere alii- quem a carnibus suillis abstinere. Quamobrem dignare eos docere, ut ab ineptis votis et promissis abstineant, usum quidem esse indifferentem permittite. Nulla enim Dei creatura est rejicienda, si cum gratiarum actione accipiatur. Quare votum est ridiculum, non abstinentia necessa- ria.

CANON XXIX.

Quod principes quidem jurent, se subjectis malefa- cturos, magna medicina opus habet. Medela au- tem eorum est duplex: una quidem, ut ipsi doceantur non facile jurare; altera autem, ne in malis judiciis persistent. Quare qui se alteri malefactorum jurare anticipavit, quod ad jurandum nimium facilis fuerit, se poenitere ostendat: 87 non autem pietatis prætextu suam improbi- tatem confirmet. Neque enim Herodi jurare pro- fuit, qui, ne pejeraret, prophetam occidit. Jusju- randum enim omnino est prohibitum: multo autem magis consentaneum est illud esse con- demnatum, quod propter malum juratum est. Quare eum qui juravit, poenitere, non impieta- tem ejus confirmare studere oportet. Ejus enim absurditatem fusius exquirere. Si quis se fratris oculos effossurum juraverit, eum honestum est hoc ad effectum deducere? Si quis se interfectu- rum, si quis omnino juraverit mandatum aliquod transgressurum? Juravi enim et statui non pec- catum, sed servare judicia justitiæ iustæ. Quemad- modum autem mandatum est immutabilibus ju- diciis confirmandum, ita peccatum omnino infir- mare et delere oportet.

BALS. Præsentes duo canones jubent infirmari juramenta a quibusdam facta, ut mali aliquid fiat, vel etiam quidpiam ridiculum. Dicit enim eam qui vovit vel juravit se carnem suillam non comesu- rum, vel sibi subjectis malefactorum docendum esse a stultis hujusmodi et ineptis sacramentis ab- stinere, et quod jurare omnino est prohibitum; licet vero carnem suillam comedere, et juramentum trans- gredi, et malum non facere sub prætextu ne peje- retur. Usus est autem exemplo quoque Herodis, qui juraverit se Baptistam interfecturum, et ne pe- jeraret cædem commisit. Oportebat enim, inquit, ipsum resipiscere, seu revocare et contemnere in- justum jusjurandum, sed non per actionem impie- tatem confirmare. Lege cap. 18, tit. 13, præsentis operis, et quæ in eo sunt. Cum autem can. 10 sancti

Rasiliū, 74 et 82 perjuros puniant, alii autem cano-
nes, qui in dicto capite 18 continentur, decernunt
eos non esse puniendos qui pejerarunt, quemad-
modum canones ante positi jubent: dixerit quis,
canones esse inter se contrarios: sed mihi non vi-
detur, sed quando legitimum jusjurandum quispiam
sine ulla necessitate infirmaverit, vel falso jurave-
rit, magis punietur. Quando autem hoc vi fecerit,
levius punietur, secundum canonem 82 presentis
sancti Patris. Sicut autem non est legitimum, sed ut
absurdum quid fieret, vel ne boni quid fieret, pro-
cessit, vel etiam juravit quispiam se facturum ali-
quid, quod non debet in jusjurandum deduci, tunc
impune potest irritum haberi. Audiens porro san-
ctum dicentem debere eos quoque doceri, ne sint ad
jusjurandum faciles, et quod jurare omnino est pro-
hibitum, dico quod et si ii, qui hujusmodi juramen-
tis sese obstringere, sine periculo pejerant, non
erunt tamen prorsus impuniti, sed molice pro epi-
scopi arbitratu punientur. Quia autem ex eo, quod
decernant canones puniendos perjuros, apparet eos
non puniti, qui juramenta non transgrediuntur, et
ex eo etiam ostenduntur legitima juramenta permitti,
ne dixeris hæc esse aliquantulum definita adversus
evangelicum præceptum, quod dicit: *Non esse om-
nino jurandum, neque in caelo, neque in terra, quia
caelum Dei thronus est, terra autem est pedum ejus
scabellum; esse autem nobis, ne ne, et, non non*¹.
Hoc enim est eorum qui sunt valde perfecti, illud
autem secundum et non rejiciendum cum sit
legitimum: cujusmodi est et illud; *Vende omnia
quæ habes, et da pauperibus, et sequere me*². Si
enim omnes hoc coguntur facere, quis ea emet?
Alioqui si omne jusjurandum prohiberetur, ne Pro-
pheta quidem dixisset; *Juravi, et statui servare
mandata tua*³: nec qui reges composuerunt ortho-
doxi imperatores leges edidissent, quæ permitterent
jusjurandum. Quare non omne jusjurandum est
prohibitum, tam legitimum quam illegitimum, sed
solum quod est illegitimum et ineptum. Cum autem
quidam nobilis tertio die hebdomadæ dixisset po-
tentil et sancto nostro imperatori, se non debere
carnem comedere, quævis festum esset Nativitatis
Christi et Dei nostri, **SS** quod jurasset tertius fer-
rius omnium anni hebdomadam à carnibus abstinere
in honorem venerabilis Præcursoris; statuit a
Deo coronatus noster imperator synodaliter interro-
gari, an sit canonicum hoc jusjurandum servari, et
Dominicum festum, quod est paschale, incelebratum
dimittere. Et facta interrogatione sanctissimus ille
patriarcha dominus Lucas cum synodo quæ aderat,
cum dixisset bonum esse omni tempore jejunare,
subjunxit non oportere hoc jusjurandum Domino et
Deo nostro præferre. Si enim apostolici canones
puniant eum, qui in quovis Sabbato, vel die Domi-
nico genu flexit vel jejuat, multo magis punietur
qui in paschali Christi festo jejunat, ne jusjurandum

Α τοῦ ἱγ' τιτλοῦ τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὰ
ἐν αὐτῷ. Τοῦ δὲ ε' κανόνος τοῦ ἁγίου Βασιλείου,
τοῦ εβ', καὶ τοῦ πβ' κολιζόντων τοὺς ἐπιόρκους,
ἐτίμων δὲ κανόνων περιεχομένων τῷ διαληφθέντι
ιγ' κεφ. διοριζομένων τοὺς ἐπιόρκησαντας μὴ τιμω-
ρεῖσθαι, καθὼς τοῦτο καὶ οἱ προκείμενοι κανόνες
πρακτεῦνται· εἴπη τις ἐναντιοῦσθαι ἀλλήλους
τοὺς κανόνες. Ἐμοὶ δὲ οὐ δοκεῖ, ἀλλ' ὅταν μὲν
ἀθετήσῃ τις ἔννομον ὄρκον χωρὶς ἀνάγκης τινὸς,
ἢ ψευδῶς ἔμωση, τιμωρηθήσεται πᾶλλον. Ὅταν δὲ
κατὰ βίαν ποιήσῃ τοῦτο, κωφότερον κολασθήσεται
κατὰ τὸν πβ' κανόνα τοῦ παρόντος ἁγίου Πατρός.
Εἰ δὲ οὐκ ἔστιν ἔννομος ὁ ὄρκος, ἀλλὰ διὰ τὸ γενέ-
σθαι τι ἀτοπον προέβη, ἢ μὴ γενέσθαι ἀγαθόν τι,
ἢ ὡμοσέ τις πρᾶγμα μὴ ὄν ἄξιον εἰς ὄρκον κατα-
λέγεσθαι, τότε ἡ ἐθέτησις τοῦτου ἀκλόπητος ἐστὶ.
Πλὴν ἀκούων τοῦ ἁγίου λέγοντος ὀφείλειν καὶ τοὺς
τοιούτους· ἀναδιδάσκεισθαι μὴ εἶναι προχείρους εἰς τὸ
ὀμνύειν, καὶ ὅτι καθάπαξ τὸ ὀμνύειν ἀπαγορεύεται,
λέγω ὅτι καὶ οἱ τοὺς τοιούτους ὄρκους ποιοῦντες,
κἂν ἀκινδύνως ἐπιόρκωσιν, ἀλλὰ παντελῶς οὐκ
ἔχονται ἀτιμώρητοι· μετρίως δὲ κατὰ τὸ δοκῶν
τῷ ἐπισκόπῳ ἐπιτιμῆσονται. Ἐπει δὲ ἐκ τοῦ διο-
ρίζεσθαι τοὺς κανόνες κολάζεσθαι τοὺς ἐπιόρκους,
ἀναφαίνεται μὴ τιμωρεῖσθαι τοὺς μὴ παραβαίνοντας
αὐτοὺς, κἀντεῦθεν συναναδείκνυται καὶ τὸ ἐπιερί-
πεσθαι τὴν τῶν ἐννόμων ὄρκων τελεσιουργίαν· μὴ
εἴπη; ταῦτα διορισθῆναι ὑπεναντίως; τῇ εὐαγγε-
λικῇ ἐντολῇ, τῇ λεγούσῃ· *Μὴ ὀμνύειν ἡμῶς, μήτε
ἐν ὄρανῷ, μήτε ἐν τῇ γῆ, ὅτι ὁ σῶσατός θρόνος
δοτεῖ τοῦ θεοῦ, καὶ ἡ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν
αὐτοῦ*· εἶναι δὲ ἡμῖν τὸ ναὶ ναὶ, καὶ τὸ οὐ οὐ.
Τοῦτο μὲν γὰρ ἐστὶ τῶν ἀγαν τελείων, ἐκεῖνο δὲ
δεύτερον καὶ οὐκ ἀπόδηλον, ὡς ἔννομον· οἶδόν ἐστι
καὶ τὸ, *Πᾶλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὲς
πτωχοῖς, καὶ ἀπολύθησαι μοι*. Εἰ γὰρ πάντες
ἀναγκάζονται τοῦτο ποιῆσαι, πόλις ἀγοράσαι αὐτὰ;
Ἄλλως τε εἰ ἅπας ὄρκος ἐκωλύετο, οὐδέ ὁ Προφήτης
εἶπεν ἂν· *Ὁμοσα καὶ ἔστησα τοῦ φυλάξασθαι τὰς
ἐντολάς σου*· οὐδέ οἱ τοὺς νόμους συντέμνοιο ἔρω-
δοφοὶ βραβεῖς, ἂν ἐξίβητο νόμους ἐπιτρέποντας
ὄρκων τελεσιουργίας. Ὅσατε οὐχὶ πᾶς ὄρκος ἔννομος
τε καὶ παράνομος κεκωλυμένος ἐστίν, ἀλλ' ὁ παρά-
νομος καὶ ἀπαίδευτος. Τινὸς δὲ εὐγενοῦς ἐν ἡμέρᾳ
D τρίτῃ μὲς ἑβδομάδος εἰπόντος πρὸς τὸν κραταῖν
καὶ ἄγιον ἡμῶν βασιλεῖα μὴ ὀφείλειν κρωφαγήσαι,
τελουμένης καὶ ταῦτα τῆς ἑορτῆς τῆς Γεννήσεως
τοῦ Χριστοῦ καὶ θεοῦ ἡμῶν, εἰὰ τὸ ἐπομοῦσασθαι
νηστεύειν τὰς τρίτας ἡμέρας τῶν δίων ἑβδομάδων
τοῦ χρόνου εἰς τιμὴν τοῦ τιμίου Προδρόμου, ὡρίταν
ὁ θεοσεφῆς ἡμῶν αὐτοκράτωρ συνοδικῶς ἐρωτη-
θῆναι, εἰ κανονικόν ἐστι τὸν ὄρκον τοῦτον φυλαχθῆ-
ναι, καὶ τὴν ἑορτὴν Πασχάλιον οὖσαν Δεσποτικὴν
ἀπανηγύριστον λαθῆναι. Καὶ γινομένης τῆς ἐρωτη-
σεως ὁ ἁγιώτατος ἐκεῖνος πατριάρχης κύριος Λουκιᾶς
μετὰ τῆς παρατυχούσης συνόδου εἰπὼν ἀγαθὸν εἶναι
καὶ τὸ νηστεύειν ἐν παντὶ καιρῷ, ἐπήγαγεν ὡς οὐ

¹ Matth. v, 34, 39. ² Marc. x, 21. ³ Psal. cxviii, 103.

χρητὴν τοιοῦτον προτιμηθῆναι τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ ἡμῶν. Εἰ γὰρ οἱ ἀποστολικοὶ κανόνες κολάζουσι τὸν ἐν τῷ τυχεῖ Σαβδάτῳ, ἢ Κυριακῇ γονυκλιούντα ἢ νηστεύοντα, πολλῶν πλέον κολασθήσεται ὁ νηστεύων κατὰ τὴν Πασχάλιον τοῦ Χριστοῦ ἑορτὴν διὰ τὸ μὴ παροραθῆναι τὸν αὐθαίρετον ὄρκον αὐτοῦ. Καὶ ἐξεχώρησε τῷ εὐγενεὶ κυρίῳ φαγεῖν. Ὁ αὐτὸς δὲ πατριάρχης καὶ τὸν Τζήταν τὸν εὐνοῦχον ὁμόσαντα εἰς προσκύνησιν ἀπελθεῖν τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις ἁγίων τόπων, καὶ μὴ ἀπελθόντα, ὡς μεταμληθέντα, συνοδικῶς ἐκ τῆς ἐπιτορχίας ἀπέλυσε, διὰ μετρίου ἐπιτιμίου θεραπείας αὐτόν. Ἀπὸ μέντοι τῶν βημάτων τοῦ κανόνος οὕτως ἐχόντων, οὐδὲν γὰρ κτίσμα Θεοῦ ἀπόβλητον, μετ' εὐχαριστίας κτήνη ἐσθίειν ἡμᾶς· ἀλλὰ λέγε περὶ ἐκείνων διαλέγεσθαι τὸν κανόνα τῶν ἐσθιομένων παρὰ ὀρθοδόξων ἀπὸ συνηθείας καὶ παραδόσεως ἐκκλησιαστικῆς.

ZONAR. Ἡξιάτο τις μὴ φαγεῖν χοίρεια κρέα. **B** Εὐξασθαι γὰρ τὸ ἐπαγγεῖλασθαι καὶ ὑποσχέσθαι ἐστίν· ὡς τὸ, *Εὐξασθε καὶ ἀπόδοτε*. Ἡρωτήθη οὖν ὁ ἅγιος, εἰ ἔξεστι παραθῆναι τὴν τοιαύτην εὐχὴν τὸν ταύτην εἰδέμενον καὶ ἀπεκρίθη γέλωτος ἄξιον αὐτῷ δοκεῖν τὸ πρᾶγμα. Ὡστε, φησὶ, χρῆσθαι μὲν ἦτοι ἐσθίειν τὰ βεῖα κρέα, ἐπίτρεψον τῷ εὐξάμενῳ τὴν αὐτῶν ἀποχὴν. Δίδαξον δὲ ἀπέχεσθαι τῶν ἀπαιδευτῶν προσευχῶν, ἦτοι τῶν ἀλογίστων ἐπαγγελιῶν, καὶ μὴ προχείρους εἶναι εἰς τοιαύτας εὐχάς. Οὐδὲν γὰρ κτίσμα Θεοῦ ἀπόβλητον μετ' εὐχαριστίας λαμβανόμενον. Καὶ ἐπεὶ, φησὶ, τοῦτο οὕτως ἔχει, ἢ εὐχὴ κατάγλαστος. Τοιαύτης δὲ τῆς εὐχῆς οὕσης, οὐκ ἀναγκαῖα ἢ τῶν ὑέων κρεῶν ἀποχὴ.

ΑΡΙΣΤ. Καν. κη'. Ὁ κρεῶν ἀποχὴν ὕεων ἐπευξάμενος γελοῖος· οὐ δικαίος δὲ, εἰ μεταλήψοιτο.

Ἡξιάτο τις ἀπέχεσθαι χοιρείων κρεῶν. Γελοῖος οὗτος, ὡς ἀπαιδεύτα προσευχόμενος καὶ ἐπαγγελλόμενος. Οὐδὲν γὰρ κτίσμα Θεοῦ ἀπόβλητον, μετ' εὐχαριστίας μεταλαμβάνομενον. Δεῖ γοῦν συγχωρηθῆναι αὐτῷ τὴν μεταλήψιν τῶν κρεῶν, ὧν ἀπέχειν ἐπηύξατο, διδαχθῆναι δὲ μὴ ἀπαιδεύτους πρὸς Θεὸν ἐπαγγελίας ποιέσθαι.

ZONAR. Ἐὰν ἄρχων, φησὶν, ὁμῶς κακῶσαι τοὺς ὑποχείρεια, δεῖ τὸν τοιοῦτον πρῶτον μὲν διδάσκεισθαι μὴ ἔτοιμον εἶναι πρὸς ὄρκους· εἰ δὲ ἀπροσέκτως ὁμῶσαι, μὴ φυλάξαι τὸν ὄρκον ἐπὶ κακοποιῶν ἐτέρων, ἀλλὰ μετάνοιαν ἐπιδεικνύσθαι διὰ τὴν προπέτειαν τοῦ ὄρκου. Μὴ σχηματίζεσθαι δὲ καὶ ὑποκρίνεσθαι ὅτι εὐλαβεῖται τὸν ὄρκον, ἀντὶ τοῦ, δεῖλαι καὶ φοβεῖται τὴν ἐπιτορχίαν καὶ βεβαιοῦν τὴν ἐν τοῦ κακίαν, ἥγουν δι' ἀπηνειαν κολάζειν ἄλλους, ἵνα μὴ δοκῇ παραθῆναι τὸν ὄρκον. Καὶ ἐπὶ τοῦτοις ἄγει πρὸς παράδειγμα τὸν τετράρχην Ἡρώδη λέγων ὅτι συμφέρε τῷ Ἡρώδῃ μὴ εὐορκῆσαι, ἀντὶ τοῦ μὴ εὐ διατεθῆναι πρὸς τὸν ὄρκον καὶ φυλάξαι αὐτόν, καὶ φονεῦσαι τὸν Βαπτιστήν. Καὶ πᾶς μὲν, φησὶν, ὄρκος καθάπαξ, ἥγουν ἀπαραιτήτως τελείως

A a se voluntarie susceptum contemnatur. Et nobili domino carnibus vesci permisit. Idem autem patriarcha Tzitam quo eunuchum ad sanctorum Hierosolymis locorum adorationem ire se juramento obstrictum et non profectum, ut qui poenitentia ductus esset, synodafiter a perjurio absolvit, mediocri poena imposita ac medicinam exhibens. Ex verbis autem canonis, quæ ita se habent: Nulla enim Dei creatura est rejicienda si cum gratiarum actione accipiatur, ne dixeris nobis esse permissum omnibus bestiis vesci; sed dic canonem de illis disserere, quæ ab orthodoxis eduntur ex consuetudine et ecclesiastica traditione.

λαμβανόμενον, μὴ εἴπης ὡς ἐνεδόθη πάντα τὰ διαλέγεσθαι τὸν κανόνα τῶν ἐσθιομένων παρὰ ὀρθοδόξων.

ZONAR. In can. 28. Vovit quispiam se suillas carnes non esurum. Est namque vovere idem quod promittere et polliceri, juxta illud: *Vovete et reddite*¹. Rogatus est igitur hic sanctus vir, utrum ei, qui hoc se voto obstrinxit, illud transire fas foret. Responditque ridiculum sibi negotium videri. Proinde, inquit, uti quidem suillis, hoc est, comedere suillas carnes permittas eum, qui hujusmodi vovit abstinentiam. Doceas porro, ut se ab ineptis ejusmodi votis, hoc est, imprudentibus promissis contineant, neque ad ejusmodi vota sint faciles. Nulla enim creatura Dei est rejicienda, sed cum gratiarum actione accipiatur. Quod cum sc, ait, ita habeat, est propterea ridiculum votum. Cum vero hujusmodi sit votum, non est necessaria ab ejusmodi suillis carnis abstinentia.

ARIST. Can. 28. Qui a suillis carnis abstinere vovit, ridiculus; neque vero suscipiendus est nisi iis utatur.

Vovebat quidam a carnibus porcinis abstinere: ridiculus est ille ut ineptus vovens et promittens. Nulla enim Dei creatura est rejicienda, sed cum gratiarum actione sumenda. Oportet itaque ut ei permittatur de carnibus participare a quibus abstinere vovit, edoceatur autem ne ineptas Deo professiones faciat.

ZONAR. In can. 29. Si princeps, inquit, juret se malo affecturum subditos, ejusmodi primum quidem edoceri oportet, ne sit facilis ad jurandum. Si vero temere juret, ne jusjurandum servet in aliorum perniciem conceptum, sed poenitentiam ostendat ob præcipitem jurisjurandi licentiam. Cæterum nequaquam se jusjurandum revereri prætextat aut fingat, hoc est, perjuriū mese metuere ac formidare: nec suam confirmet improbitatem per sævitiam videlicet in aliis puniendis, ne jusjurandum violasse existimetur. Tum ad hæc exemplum Herodis tetrarchæ profert, dicens utile futurum fuisse Herodi si non bene jurasset, hoc est, si non bene erga jusjurandum fuisset affectus, ipsumque servando Baptistam interfecisset. Ac omni quidem ju-

¹ Psal. LXXV, 12.

risjurandi genus omnino, hoc est, sine ullo tergiversatione perfecte vetitum est, multo vero magis consequitur illud vetitum esse ac damnatum quod ob malum perpetrandum emittitur. Proinde qui ejusmodi se jurejurando obstrinxit diversa inire consilia, hoc est, sententiam mutare et contraria sentire, sive pœnitere oportet. Juravit siquidem aliquis se quempiam interfectorum, diversa igitur inire consilia, hoc est, aliud sentire ac pœnitere, ne scilicet interficiat; non autem impietatem rebus ipsis confirmare oportet. Si quis enim, inquit, **89** fratri se oculos effossurum juravit, examinandum est, utrum sit melius, jusjurandum contemnere, an malum perficere. Ac si quis se mandatum aliquod violaturum juravit, melius fuerit jusjurandum, quam mandatum violare. Juravi siquidem, inquit David,

ARI: T. Can. 29. Si simpliciter jurare sit interdictum, multo magis ad malum perpetrandum, adeo ut non solum opus prohibebis, verum et ipsum quod eructant, juramentum. Hujus autem medela in duplici consistit admonitione; non jurare, et quod speciem refert juramenti reprimere. Quod autem juratum est perpetrare, absurdum est.

Magistratus subjectis malefaciendi prætextum ne inveniant juramentum. Quid enim, juravit quispiam eos qui sub ipsius sint potestate morbo afficere, et sub pietatis habitu impietatem suam confirmare vellet? Duplicem itaque medelam tali adhibeas, uno quidem modo eum edoceas non facile jurare, alio autem in malis juramentis non persistere. Neque enim Herodi jurare profuit; nam ne pejuraret, prophetam occidit. Illiusmodi enim jusjurandum debet quispiam inviolatum servare, quod ad justitiæ divinæ judicio observanda juravit. Istud autem, quod in peccatum fertur et alicujus damnum omni modo infirmare et delere oportet.

CANON XXX.

De his qui rapiunt, canonem quidem antiquum non habemus, sed propriam sententiam protulimus, ut ipsi et qui cum eis rapiunt, tribus annis sint extra orationes. Quod autem violenter non sit, nulli est pœnæ obnoxium, quando nec stuprum nec furtum rem præcesserit: est autem vidua sui juris, et in ejus est potestate sequi. Quare non est nobis figurarum ac prætextuum ulla cura gerenda.

BALS. In can. 67 apostolico, in Chalced. 27, in synodi in Trullo 92, et in præsentis sancti 22, multa scripsimus de iis qui rapiunt mulieres, et de iis qui illis consentiunt. Et lege ea, et cap. 30, tituli 9 præsentis operis: præsens autem canon decernit raptores et qui illis consentiunt, esse triennio extra orationes, stare scilicet cum iis qui audiunt oportere. Sin autem, inquit, mulier se ipsam sua sponte tradiderit, cum nec stuprum, nec furtum, hoc est clandestinus concubitus præcessisset, nulli est crimini obnoxius qui eam

A ἀπηγόρευται· πλέον δὲ ἐνδέχεται ἀπιγορευόμενον εἶναι καὶ κατακεκριμένον τὸν ἐπὶ κακῷ ὁμνυόμενον. Ὅστε τὸν τοιοῦτον ὄρκον ὁμόσαστα μεταφρονεῖν δεῖ, ἀντὶ τοῦ, μεταβουλεύεσθαι καὶ τὰναντία φρονεῖν, ἢ μετανοεῖν. Ὁμοσε γὰρ τις ἀποκτείναι· δεῖ οὖν μεταφρονῆσαι, ἤγουν ἕτερα φρονῆσαι καὶ μεταγνώ- ναι, δηλαδὴ μὴ φονεῦσαι· ἀλλ' οὐχὶ διὰ τῆς πράξεως βεβαιῶσαι δεῖ τὸ ἀνόσιον. Εἰ γὰρ τις, φησὶν, ὤμο- σεν ἐξορύξαι τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ ἀδελφοῦ, ἐξετα- στέον τί ἄρα βέλτιον, παριδεῖν τὸν ὄρκον ἢ εἰς ἔργον τὸ κακὸν ἀγαγεῖν. Καὶ εἰ ὤμοσέ τις ἐντολὴν παρα- βῆναι, ἐστὶ κρείσσον, παραβῆναι τὸν ὄρκον, ἢ τὴν ἐν- τολὴν. Ὁμοσα, γὰρ, φησὶν Δαβὶδ, καὶ ὄστησα τοῦ φυλάξασθαι τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου, ὡχὶ τὴν ἁμαρτίαν.

et statui custodire judicia justitiæ tuæ, non autem

B ΑΡΙΣΤ. Καν. κθ'. Εἰ ἀπηγόρευται τὸ ὁμνύειν, τὸ ἐπὶ τῷ κακῷσσι μᾶλλον· ὥστε μὴ μόνον τὸ ἔργον κωλύσης, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ὄν ἀπερεύγεται ὄρκον. Θεραπεία δὲ τοῦτου διττῆ νοουθεσία· τοῦ μὴ ὁμνύειν, καὶ κώλυσις τοῦ προσχῆματι ὄρκου. Πράττειν τὸ ὁμοθὲν ἄτοπον.

ἢ ἡ πρόφασιν τοῦ κακοποιεῖν τοὺς ἀρχομένους εὐ- ρισκέτωσαν τὸν ὄρκον οἱ ἀρχοντες. Τί γὰρ, ὤμοσέ τις κακῶσαι τινα τῶν ὑπὸ χεῖρα, καὶ προσχῆματι εὐ- λαθείας τὴν πονηρίαν αὐτοῦ βούλεται βεβαιῶσαι; Θεράπευσον γοῦν τὸν τοιοῦτον διττῶς· καθ' ἓνα μὲν τρόπον διδάξον αὐτὸν μὴ ὁμνύειν προχείρωσ· καθ' ἕτερον δὲ μὴ ἐπιμένειν ἐν ταῖς πρὸς τὸ κακὸν εὐορ- κίαις· ὅτι μὴδὲ Ἡρώδη συνέφερε εὐορκήσαντι· **C** διὰ γὰρ τὸ μὴ ἐπιορκῆσαι, φονεὺς ἐγένετο τοῦ προφήτου. Ἐκείνον γὰρ τις τὸν ὄρκον ὀφείλει ἀμε- τάτρεπτον φυλάττειν, ὃν ὤμοσεν ἐπὶ τῷ φυλάξαι τὰ κρίματα τῆς τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνης· τὸν δὲ ἐπὶ τῇ ἁμαρτίᾳ προδόντα, καὶ κακῶσαι τινὸς παντοίως ἀκυροῦσθαι προσήκει, καὶ ἀφανίζεσθαι.

KANON Λ'.

Περὶ τῶν ἀρπαζόντων κανὼνα μὲν παλαιὸν οὐκ ἔχομεν, ἰδίαν δὲ γνώμην ἐποιήσαμεθα, τρία ἔτη καὶ αὐτοὺς καὶ τοὺς συναρκάζοντας αὐτοῖς· ἔξω τῶν εὐχῶν γίνεσθαι. Τὸ δὲ μὴ βιαίως γινόμε- νον ἀνεύθυνόν ἐστι, ὅταν μὴ φθορὰ ἦ, μὴδὲ κλοπὴ ἡγουμένη τοῦ πράγματος· αὐτεξουσία δὲ ἡ χῆρα, καὶ ἐπ' αὐτῇ τὸ ἀκολουθεῖσαι. Ὅστε τῶν σχημά- των ἡμῖν οὐ φροντιστέον.

BALS. Εἰς τὸν ἐξ' ἀποστολικῶν κανόνων, εἰς τὸν κζ' τῆς ἐν Χαλκηδόνι, εἰς τὸν λβ' τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, καὶ εἰς τὸν κβ' τοῦ παρόντος ἀγίου, διέ- φορα ἰεγράψαμεν περὶ τῶν ἀρπαζόντων γυναί- κας, καὶ περὶ τῶν συναιρομένων αὐτοῖς. Καὶ ἀνάγκη ταῦτα, καὶ τὸ λ' κεφ. τοῦ θ' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. Ὁ δὲ παρῶν κανὼν διορι- ζεται ἐπὶ τριετίαν τοὺς ἀρπαγας καὶ τοὺς συναιρο- μένους αὐτοῖς γίνεσθαι ἔξω τῶν εὐχῶν, ἤγουν ἵστα- σθαι μετὰ τῶν ἀκρωμένων. Εἰ δὲ ἐκούσα γυνή, φησὶ, ἐπιθῶ ἐπιθούσα ἑαυτὴν μὴ προηγησαμένη·

φθορᾶς, μηδὲ κλοπῆς, ἦγουν λαθραίας μίξεως, ἀνεύθυνός ἐστιν ὁ ταύτην λαθῶν. Ὡσαύτως ἀνεύθυνός ἐστι καὶ ὁ χήραν αὐτεξουσίαν τοιουτοτρόπως ἀναλαθόμενος. Τὸ δὲ τῶν σχημάτων ἡμῶν οὐ φροντιστέον, τοιοῦτόν ἐστιν ὁ Ἐάν γυνή, φησὶν, ἰσως αἰδουμένη ἐπιδοῦναι ἑαυτὴν τῷ ἔραστῇ ἢ τῷ ἔρωμένῳ χαμερπαῖ ὄντι ἐσχηματίσαστο ἀρπαγῆναι, πρὸς ἀλφθειαν ἐκουσίως αὐτῷ ἠκολούθησεν, οὐ φροντίζομεν τοῦ σχηματισμοῦ, ἦγουν τῆς ὑποκρίσεως, ἀλλὰ τῇ ἀληθείᾳ προσέχομεν. Καὶ ἀνάγνωθι τὸν νη' κανόνα, συντρέχοντα τῇ τοιαύτῃ ἐρμησίᾳ. Τὸ μέντοι ἀνεύθυνον εἶναι τὸν ἀρπάσαντα γυναῖκα κατὰ θέλησιν αὐτῆς, εἰς τὸ μὴ ἐπιτιμηθῆναι τοῦτον ἐκλαθού. Ὁ γὰρ ἀρπαγὴν αὐτεξουσίας ἢ ὑπεξουσίας γυναικὸς ποιησάμενος, εἴτε κατὰ θέλησιν αὐτῆς, ἢ καὶ κατὰ μόνην οἰκείαν βούλησιν, τῷ περὶ ἀρπαγῆς νόμῳ ἐνέγεται εἰς ἐκδίκεσιν τῆς ἀταξίας τῶν πολλῶν καὶ ἀναστολὴν τῶν λοιπῶν· καθὼς τοῦτο φησὶ τὸ α' κεφ. τοῦ νη' τίτλου τοῦ ε' βιβλίου περὶ τὸ τέλος οὕτω λέγον· Αἱ δὲ τιμωρίαι τῆς διατάξεως πᾶσαι ἐστῶσαν κατ' αὐτῶν τῶν ἀρπασάντων καὶ βοηθησάντων αὐτοῖς ἐν τῇ ἀρπαγῇ. Οἱ μέντοι συνειδότες καὶ ὑπηρετήσαντες, καὶ ὑποδεξάμενοι ἢ στανδῆ τινα σπουδῆν αὐτοῖς συνεγεγόντες, τῇ εἰρημένῃ τιμωρίᾳ ὑποκείσθωσαν, εἴτε βουλομένων τῶν γυναικῶν εἴτε καὶ μὴ βουλομένων ἢ ἀρπαγῇ γέγονε. Τοῦτο δὲ ἐκρίθη οὕτω καὶ εἰς τὸ βασιλικὸν βῆμα ἐπὶ τῇ ὑποθέσει τοῦ Σηθ' ἀρπάσαντος τὴν θυγατέρα τοῦ νεοφωτιστοῦ. Εἰ δὲ θέλεις εἰπεῖν μὴ γενέσθαι εἰς τὴν γυναῖκα τῇ ἀληθείᾳ ἀρπαγῆν, ἀλλὰ κατὰ προσποιήσιν, καθὼς ἄνωθεν εἴπομεν, οὔτε τὰ ἐπιτίμια ἐξουσι χῶραν, οὔτε οἱ νόμοι οἱ κολάζοντες τοὺς ἀρπαγὰς· μόνῃ δὲ τῇ περὶ ὑβρεως ἀγωγῇ ἐνοχοὶ ἐσονται τοῖς πατράσι οἱ λαθόντες τὰς ὑπεξουσίας, τοσοῦτον ὅτι καὶ ὁ γενόμενος γάμος μέσον τούτων παρὰ γνώμην τῶν ἐχόντων αὐτὰς ὑπεξουσίας διασπασθήσεται. Καὶ ἀνάγνωθι τὸν λη' κανόνα τοῦ ἀγίου τούτου, τὸν μα' καὶ τὸν μβ'. Καλῶς δὲ ἐμνήσθη ὁ ἅγιος φθορᾶς καὶ κλοπῆς. Ἡ μὲν γὰρ φθορὰ κυρίως γίνεται εἰς τὴν παρθένον ἢ δὲ κλεψιγαμία εἰς μὴ τοιαύτην ἐλευθέραν. Ἐμνήσθη δὲ τῶν δύο, ὅτι καὶ ὀλίγα τοῦ γενέσθαι ἀρπαγῆν, καὶ ὁ φθορεὺς καὶ ὁ πόρνος ἐπιτιμῶνται.

ZONAR. Τοὺς ἀρπάζοντας γυναῖκας, καὶ τοὺς συνεργοῦντας αὐτοῖς ἐπὶ τριετίαν ὁ ἅγιος οὗτος ὤρισεν ἔξω τῶν εὐχῶν γίνεσθαι ἢ ἦγουν ἐν τῷ προνόμῳ ἴστασθαι μετὰ τῶν ἐν ἀκροάσει. Εἰ δὲ ἐκοῦσα γυνὴ ἐπιδοῦναι ἑαυτὴν μὴ προσηγησάμενης φθορᾶς, μηδὲ κλοπῆς, ἀντὶ τοῦ λαθραίας μίξεως, ἀνεύθυνός ἐστιν ὁ ταύτην λαθῶν, ὅσα μτῶδὲ βίας μεσολαθραίας, εἰ τῶς αὐτεξουσία ἦν ἢ γυνή. Εἰ γὰρ ὑπεξουσία ἦν, ἀνευ τοῦ ἔχοντος αὐτὴν ὑπεξουσίαν ἐπιδοῦσα ἑαυτὴν ἀνδρὶ οὐ λογίζεται γάμον συναλλάσσειν. Εἰ γὰρ βούλεται ὁ ἔχων ὑπεξουσίαν αὐτὴν διασπάσει τὸ συνοικέσιον, ὡς ὁ λη' κανὼν περιέχει, καὶ ὁ μα' καὶ ὁ μβ'. Ὅθεν φησὶν, ἐὰν αὐτεξουσία χήρα ἦ, καὶ ἐπ' αὐτῇ κεῖται, ἦγουν ἐπὶ τῇ θελήσει αὐτῆς τὸ ἀκολουθήσει ἀνδρὶ, ὁ ταύτην λαθῶν οὐκ εὐθύνεται. Τὸ δὲ τῶν σχημάτων ἡμῶν οὐ φροντι-

ZONAR. Qui mulieres rapiunt, quique ipsos auxilio juvant, triennio hic vir sanctus extra preces esse decernit : hoc est in vestibulo inter audientes consistere. Quod si mulier volens seipsam tradat, dummodo nullum præcesserit stuprum, neque furtum, hoc est occulta commisit, nulli pœnæ erit obnoxius qui hanc acceperit, quippe cum nulla vis intercesserit, modo tamen sui juris foret femina. Si namque sub alterius esset potestate, ac se absque ejus facultate cui subdita est viro tradit, conciliare matrimonium haudquaquam existimatur. Si namque velit ille cujus sub potestate est, dissolvat nuptias, ut can. 38, 41 et 42, decernitur. Proinde ait, si sui juris vidua fuerit, et in ipsa positum est, nimirum ab illius arbitrio pendet sequi virum, qui hanc accepit nulli pœnæ obnoxius est. Illud vo-

risjurandi genus omnino, hoc est, sine ullo tergiversatione perfecte vetitum est, multo vero magis consequitur illud vetitum esse ac damnatum quod ob malum perpetrandum emittitur. Proinde qui ejusmodi se jurejurando obstrinxit diversa inire consilia, hoc est, sententiam mutare et contraria sentire, sive poenitere oportet. Juravit siquidem aliquis se quempiam interfectorum, diversa igitur inire consilia, hoc est, aliud sentire ac poenitere, ne scilicet interficiat; non autem impietatem rebus ipsis confirmare oportet. Si quis enim, inquit, **89** fratri se oculos effossurum juravit, examinandum est, utrum sit melius, jusjurandum contemnere, an malum perficere. Ac si quis se mandatum aliquod violaturum juravit, melius fuerit jusjurandum, quam mandatum violare. Juravi siquidem, inquit David,

ARIST. Can. 29. Si simpliciter jurare sit interdictum, multo magis ad malum perpetrandum, adeo ut non solum opus prohibebis, verum et ipsum quod eructant, juramentum. Hujus autem medela in duplici consistit admonitione; non jurare, et quod speciem refert juramenti reprimere. Quod autem juratum est perpetrare, absurdum est.

Magistratus subjectis malefaciendi prætextum ne inveniant juramentum. Quid enim, juravit quispiam eos qui sub ipsius sint potestate morbo afficere, et sub pietatis habitu impietatem suam confirmare vellet? Duplicem itaque medelam tali adhibeas, uno quidem modo eum edoceas non facile jurare, alio autem in malis juramentis non persistere. Neque enim Herodi jurare profuit; nam ne pejuraret, prophetam occidit. Illiusmodi enim jusjurandum debet quispiam inviolatum servare, quod ad justitiæ divinæ judicio observanda juravit. Isiud autem, quod in peccatum fertur et alicujus damnum omni modo infirmare et delere oportet.

CANON XXX.

De his qui rapiunt, canonem quidem antiquum non habemus, sed propriam sententiam protulimus, ut ipsi et qui cum eis rapiunt, tribus annis sint extra orationes. Quod autem violenter non sit, nulli est pœnæ obnoxium, quando nec stuprum nec furtum rem præcesserit: est autem vidua sui juris, et in ejus est potestate sequi. Quare non est nobis figurarum ac prætextuum ulla cura gerenda.

BALS. In can. 67 apostolico, in Chalced. 27, in synodi in Trullo 92, et in præsentis sancti 22, multa scripsimus de iis qui rapiunt mulieres, et de iis qui illis consentiunt. Et lege ea, et cap. 30, tituli 9 præsentis operis: præsens autem canon decernit raptores et qui illis consentiunt, esse triennio extra orationes, stare scilicet cum iis qui audiunt oportere. Sin autem, inquit, mulier scriptam sua sponte tradiderit, cum nec stuprum, nec furtum, hoc est clandestinus concubitus præcessisset, nulli est crimini obnoxius qui eam

A ἀπηγόρευται· πλέον δὲ ἐνδέχεται ἀπγορευομένον εἶναι καὶ κατακκριμένον τὸν ἐπὶ κακῷ ὁμνυόμενον. Ὡστε τὸν τοιοῦτον ὄρκον ὁμόσαντα μεταφρονεῖν δεῖ, ἀντὶ τοῦ, μεταβουλεύεσθαι καὶ τάναντία φρονεῖν, ἢ μετανοεῖν. Ὡμοσε γάρ τις ἀποκτεῖναι· δεῖ οὖν μεταφρονῆσαι, ἤγουν ἕτερα φρονῆσαι καὶ μεταγνώ- ναι, δηλαδὴ μὴ φονεῦσαι· ἀλλ' οὐχὶ διὰ τῆς πράξεως βεβαιῶσαι δεῖ τὸ ἀνόσιον. Εἰ γὰρ τις, φησὶν, ὤμο- σεν ἰξορῦξαι τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ ἀδελφοῦ, ἐξεί- αστέον τί ἄρα βέλτιον, παρῖδειν τὸν ὄρκον ἢ εἰς ἔργον τὸ κακὸν ἀγαγεῖν. Καὶ εἰ ὤμοσέ τις ἐντολὴν παρα- βῆναι, ἐστὶ κρείττον, παραβῆναι τὸν ὄρκον, ἢ τὴν ἐν- τολὴν. Ὡμοσα, γὰρ, φησὶν Δαβὶδ, καὶ ἐστῆσα τοῦ φυλάξασθαι τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου, οὐχὶ τὴν ἀμαρτίαν.

et statui custodire judicia justitiæ tuæ, non autem

B ΑΡΙΣΤ. Καν. κθ'. Εἰ ἀπηγόρευται τὸ ὁμνύειν, τὸ ἐπὶ τῷ κακῷσαι μᾶλλον· ὥστε μὴ μόνον τὸ ἔργον κωλύσῃς, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ἐν ἀπερευγεται ὄρκον. Θεραπεία δὲ τοῦτου διττῆ νοουεσία· τοῦ μὴ ὁμνύειν, καὶ κωλύσις τοῦ προσχῆματι ὄρκου. Πράττειν τὸ ὁμοθὲν ἀποπον.

Μὴ πρόφασιν τοῦ κακοποιεῖν τοὺς ἀρχομένους ἐ- ρισκέτωσαν τὸν ὄρκον οἱ ἀρχοντες. Τί γὰρ, ὤμοσέ τις κακῶσαι τινα τὸν ὑπὸ χεῖρα, καὶ προσχῆματι εὐ- λαβείας τὴν πονηρίαν αὐτοῦ βούλεται βεβαιῶσαι; Θεράπευσον γοῦν τὸν τοιοῦτον διττῶς· καθ' ἓνα μὲν τρόπον διδάξον αὐτὸν μὴ ὁμνύειν προχεῖρω· καθ' ἕτερον δὲ μὴ ἐπιμένειν ἐν ταῖς πρὸς τὸ κακὸν εὐορ- κίαις· ὅτι μὴδὲ Ἡρώδη συνέφερε εὐορκήσαντι· **C** διὰ γὰρ τὸ μὴ ἐπιορκῆσαι, φονεὺς ἐγένετο τοῦ προφήτου. Ἐκείνον γὰρ τις τὸν ὄρκον ὀφείλει ἀμε- τάτρεπτον φυλάττειν, ἐν ὤμοσεν ἐπὶ τῷ φυλάξαι τὰ κρίματα τῆς τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνης· τὸν δὲ ἐπὶ τῇ ἀμαρτίᾳ προβάνα, καὶ κακῶσαι τινὸς παντοίως ἀκυροῦσθαι προσχῆ, καὶ ἀφανίζεσθαι.

KANON Λ'.

Περὶ τῶν ἀρπαζόντων κανὼνα μὲν παλαιὸν οὐκ ἔχομεν, ἴδιαν δὲ γνώμην ἐποιήσαμεθα, εἰς τὴν ἑτῆ καὶ αὐτοὺς καὶ τοὺς συναρπάζοντας αὐτοῖς; ἔξω τῶν εὐχῶν γίνεσθαι. Τὸ δὲ μὴ βιαίως γινόμε- νον ἀνευθύνον ἐστὶ, ὅταν μὴ φθορὰ ᾖ, μὴδὲ κλοπῆ ἡγουμένη τοῦ πράγματος· αὐτεξουσία δὲ ἡ χῆρα, καὶ ἐπ' αὐτῇ τὸ ἀκολουθῆσαι. Ὡστε τῶν σχημά- των ἡμῖν οὐ φροντιστέον.

ΒΑΣΣ. Εἰς τὸν ζζ' ἀποστολικὸν κανὼνα, εἰς τὸν κζ' τῆς ἐν Χαλκηδόνι, εἰς τὸν λβ' τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, καὶ εἰς τὸν κβ' τοῦ παρόντος ἀγίου, διά- φορα ἰεγράψαμεν περὶ τῶν ἀρπαζόντων γυναῖ- κας, καὶ περὶ τῶν συναιρομένων αὐτοῖς. Καὶ ἀνάγνωθι ταῦτα, καὶ τὸ λ' κεφ. τοῦ θ' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. Ὁ δὲ παρῶν κανὼν διορι- ζεται ἐπὶ τριετίαν τοὺς ἀρπαγας καὶ τοὺς συναιρο- μένους αὐτοῖς γίνεσθαι ἔξω τῶν εὐχῶν, ἤγουν ἐστα- σθαι μετὰ τῶν ἀκρωμένων. Εἰ δὲ ἐκούσα γυνή, φησὶ, ἐπιδοῦσά ἐαυτὴν μὴ προηγησάμενης,

φθορᾶς, μηδὲ κλοπῆς, ἦγουν λαθραίας μίξεως, ἀνεύθυνός ἐστιν ὁ ταύτην λαθών. Ὡσαύτως ἀνεύθυνός ἐστι καὶ ὁ χήραν αὐτεξουσίαν τοιοῦτοτρόπως ἀναλαβόμενος. Τὸ δὲ τῶν σχημάτων ἡμῖν οὐ φροντιστέον, τοιοῦτόν ἐστιν· Ἐὰν γυνή, φησὶν, ἰσως αἰδομένη ἐπιδοῦναι ἑαυτὴν τῷ ἔραστῇ ἢ τῷ ἔρωμένῳ χαμηραίᾳ ὄντι ἐσχηματίσαστο ἀρπαγῆναι, πρὸς ἀλήθειαν ἐκουσίως αὐτῷ ἠκολούθησεν, οὐ φροντισομεν τοῦ σχηματισμοῦ, ἦγουν τῆς ὑποκρίσεως, ἀλλὰ τῇ ἀληθείᾳ προσέχομεν. Καὶ ἀνάγνωθι τὸν νῆ' κανόνα, συντρέχοντα τῇ τοιαύτῃ ἐρμηνεύει. Τὸ μέντοι ἀνεύθυνον εἶναι τὸν ἀρπάσαντα γυναῖκα κατὰ θέλησιν αὐτῆς, εἰς τὸ μὴ ἐπιτεμηθῆναι τοῦτον ἐκλαθῶν. Ὁ γὰρ ἀρπαγὴν αὐτεξουσίας ἢ ὑπεξουσίας γυναικὸς ποιησάμενος, εἴτε κατὰ θέλησιν αὐτῆς, ἢ καὶ κατὰ μόνην οἰκέταν βούλησιν, τῷ περὶ ἀρπαγῆς νόμῳ ἐνέγεται εἰς ἐκδίκασιν τῆς ἀταξίας τῶν πολλῶν καὶ ἀναστολὴν τῶν λοιπῶν· καθὼς τοῦτο φησὶ τὸ α' κεφ. τοῦ νη' τίτλου τοῦ ξ' βιβλίου περὶ τὸ τέλος οὕτω λέγον· Αἱ δὲ τιμωρίαι τῆς διατάξεως πᾶσαι ἔστωσαν κατ' αὐτῶν τῶν ἀρπασάντων καὶ βοηθησάντων αὐτοῖς ἐν τῇ ἀρπαγῇ. Οἱ μέντοι συναϊδότες καὶ ὑπηρετήσαντες, καὶ ὑποδεξάμενοι ἢ οἰανδὴ τινα σπουδὴν αὐτοῖς συνενεγκόντες, τῇ εἰρημένῃ τιμωρίᾳ ὑποκαίσθωσαν, εἴτε βουλομένων τῶν γυναικῶν εἴτε καὶ μὴ βουλομένων ἢ ἀρπαγῇ γέγονε. Τοῦτο δὲ ἐκρίθη οὕτω καὶ εἰς τὸ βασιλικὸν βῆμα ἐπὶ τῇ ὑπόθεσι τοῦ Σηθ' ἀρπάσαντος τὴν θυγατέρα τοῦ νεοφωτιστοῦ. Εἰ δὲ θέλεις εἰπεῖν μὴ γενέσθαι εἰς τὴν γυναῖκα τῇ ἀληθείᾳ ἀρπαγῆν, ἀλλὰ κατὰ προσποιήσιν, καθὼς ἀνωθεν εἴπομεν, οὔτε τὰ ἐπιτίμια ἔξουσι χῶραν, οὔτε οἱ νόμοι οἱ κολάζοντες τοὺς ἀρπαγὰς· μόνῃ δὲ τῇ περὶ ὑβρεως ἀγωγῇ ἐνοχοὶ εἰσονται τοῖς πατράσι οἱ λαθόντες τὰς ὑπεξουσίας, τοσοῦτον ὅτι καὶ ὁ γενόμενος γάμος μέσον τούτων παρὰ γνώμην τῶν ἐχόντων αὐτὰς ὑπεξουσίας διασπασθήσεται. Καὶ ἀνάγνωθι τὸν λη' κανόνα τοῦ ἁγίου τούτου, τὸν μα' καὶ τὸν μβ'. Καλῶς δὲ ἐμνήσθη ὁ ἅγιος φθορᾶς καὶ κλοπῆς. Ἡ μὲν γὰρ φθορὰ κυρίως γίνεται εἰς τὴν παρθένον ἢ δὲ κλεψιγαμία εἰς μὴ τοιαύτην ἐλευθέραν. Ἐμνήσθη δὲ τῶν δύο ὅτι καὶ δίχα τοῦ γενέσθαι ἀρπαγῆν, καὶ ὁ φθορεὺς καὶ ὁ πόρνος ἐπιτεμῶνται.

ZONAR. Τοὺς ἀρπάζοντας γυναῖκας, καὶ τοὺς συνεργοῦντας αὐτοῖς ἐπὶ τριετίαν ὁ ἅγιος οὗτος ὤρισεν ἔξω τῶν εὐχῶν γίνεσθαι· ἦγουν ἐν τῷ προνάῳ ἴστασθαι μετὰ τῶν ἐν ἀκρόασει. Εἰ δὲ ἐκοῦσα γυνὴ ἐπιδοῦναι ἑαυτὴν μὴ προηγησάμενης φθορᾶς, μηδὲ κλοπῆς, ἀνεὶ τοῦ λαθραίας μίξεως, ἀνεύθυνός ἐστιν ὁ ταύτην λαθών, οἶα μηδὲ βίας μεσο-λαθρόσας, εἰ τῶς αὐτεξουσία ἦν ἢ γυνή. Εἰ γὰρ ὑπεξουσία ἦν, ἀνευ τοῦ ἔχοντος αὐτὴν ὑπεξουσίαν ἐπιδοῦσα ἑαυτὴν ἀνδρὶ οὐ λογιζέται γάμον συναλλάσσειν. Εἰ γὰρ βούλεται ὁ ἔχων ὑπεξουσίαν αὐτὴν διασπάσει τὸ συνοικέσιον, ὡς ὁ λη' κανὼν περιέχει, καὶ ὁ μα' καὶ ὁ μβ'. Ὅθεν φησὶν, ἐὰν αὐτεξουσία χήρα ἦ, καὶ ἐπ' αὐτῇ κείται, ἦγουν ἐπὶ τῇ θελήσει αὐτῆς τὸ ἀκολουθῆσαι ἀνδρὶ, ὁ ταύτην λαθών οὐκ εὐθύνηται. Τὸ δὲ τῶν σχημάτων ἡμῖν οὐ φροντι-

A accepit. Similiter nulli quoque pœnæ est subjectus qui viduam, quæ sui juris, hoc modo recepit. Illud autem, Non est nobis nobis figurarum et prætextuum illa cura gerenda, est hujusmodi. Si mulier, inquit, fortasse erubescens se amatori vel amato, quod homo abjectus sit, tradere, sinxerit se raptam esse, eum tamen sua sponte secuta est, figuræ revera seu simulationis nullam curam gerimus sed veritati attendimus. Et lege can. 53, huic interpretationi consentientem. Eum autem, qui mulierem sua sponte rapuit, non esse crimini obnoxium, ita accipe ut ei nulla pœna canonica sit infligenda. Qui enim mulierem, quæ est sui juris, vel quæ alterius potestati subjicitur, seu voluntate ipsius, seu propria sola voluntate rapuit, raptus lege tenetur ad multorum insolentiam vindicandam, et reliquorum comprimendam: sicut hoc dicit prim. cap. tituli 58, lib. lx, quod circa finem sic dicit: Omnia autem constitutionis supplicia sint adversus eos qui rapuerunt, et qui eis in raptu opem tulerunt. Qui consilii quidem fuerunt, et opera sua juverunt et susceperunt, vel quamlibet opem iis tulerunt, dictæ pœnæ subjiciantur, seu volentibus seu nolentibus mulieribus raptus factus sit. Hoc autem in imperatorio 90 quoque tribunali sic judicatum est in causa Seth, qui rapuerat filiam ejus qui recenter fuerat illuminatus. Sin autem velis dicere, in mulierem non revera factum esse raptum, sed per simulationem, ut superius dictum est; nec pœna canonice locum habebunt, nec leges quæ raptos puniunt: sed solum actione injuriarum patribus tenebuntur, qui eas ceperunt quæ erant sub potestate, adeo ut et matrimonium quod inter eas intercessit, præter eorum voluntatem sub quorum potestate sunt, sit separandum. Lego can. 38 hujus sancti, 41 et 42. Sanctus autem recte meminit stupri et furti. Stuprum enim fit proprie in virginem; furtum autem, seu furtivus concubitus in liberam quæ non est hujusmodi. Amborum autem meminit quod etiam absque eo quod fiet raptus, et stuprator et fornicator puniuntur.

ZONAR. Qui mulieres rapiunt, quique ipsas auxilio juvant, triennio hic vir sanctus extra precesiones esse decernit: hoc est in vestibulo inter audientes consistere. Quod si mulier volens seipsam tradat, dummodo nullum præcesserit stuprum, neque furtum, hoc est occulta commistio, nulli pœnæ erit obnoxius qui hanc acceperit, quippe cum nulla vis intercesserit, modo tamen sui juris foret femina. Si namque sub alterius esset potestate, ac se absque ejus facultate cui subdita est viro tradit, conciliare matrimonium haudquaquam existimatur. Si namque velit ille cujus sub potestate est, dissolvat nuptias, ut can. 38, 41 et 42, decernitur. Proinde ait, si sui juris vidua fuerit, et in ipsa positum est, nimirum ab illius arbitrio pendet sequi virum, qui hanc accepit nulli pœnæ obnoxius est. Illud vo-

ro, figurarum non est nobis habenda ratio, ita accipiendum est. Quod nimirum proprium vestis genus haberent, ut credibile est, tunc temporis viduæ, luctuosum forte, aut alterius generis ab ea, qua mulieres viris subjectæ gestabant, veste diversum. Potest hoc aliam quoque explicationem admittere. Quod quemadmodum hoc tempore qui in vitam monasticam transcribuntur non continuo tendunt sed prius habitum mutant, moxque certo quodam elapso tempore tendunt: idem tunc quoque servari solemne esset in viduis, quæ viduarum ordini forent ascribendæ, quæ Ecclesiarum sumptibus alebantur, ac prius quidem habitum mutabant, deinde vero lapsu temporis in ordinem referbantur. Quare si vidua quæ habitum mutavit, viro nubat priusquam in numerum viduarum Ecclesiæ descripta fuerit, de habitu, inquit, non laboramus, neque ob mutationem habitus pœnas luet, quod in monachis quoque hoc tempore servatur. Nam etsi quis habitum mutaverit, nondum tamen detonso capillo, nec promissis fidem adhuc Deo obligaverit, succumbat vero postea monasticæ disciplinæ laboribus, atque abscedat, nullam ea de causa pœnam persolvat. Hic idem magnus Basilius in ipsius asceticis constitutionibus, dum de pueris qui in fraternitatem assumebantur sententiam profert; erudiri quidem illos artesque eloceri præcipit, omnique virtutis exercitationi assuescere: cæterum postquam ratione aucti fuerint, ac in eis dijudicandi facultas major evaserit, tum demum virginiat's professionem, ubi rationis perfectionem adepti fuerint, admitti. Si quis porro, inquit, vitæ cum virginitate legendæ non acquiescat, quippe qui non possit sollicitus esse de illis quæ Domini sunt, adhibitis testibus absolvatur. Arbitror autem melius hoc modo intelligi posse illud, Non est nobis figuratum ac prætextuum cura gerenda: quod si mulier, verecundia forte impedita, quo minus seipsam amatorum vel dilecto tradat, quod abjectus sit homo, se raptam secuta; de prætextu, inquit, hoc est, simulatione minus laboramus sed veritati attendimus. Legendus est hujus quoque sancti viri can. 53.

¶ ARIST. Qui rapit triennio substernatur. Si vidua una secuta fuerit, non est malum pœnæ obnoxium.

Quibus quidem obnoxius est iste qui mulierem rapit, in vicesimo secundo hujus præsentis epistolæ canone, et in canone 92, sexto in Trullo synodi scriptum est. Præsens autem canon et illud addit, et ipsum qui rapuit, et eos qui ei ad rapiendum opem ferebant tres annos extra orationes esse, et cum succumbentibus collocari. Et illud quidem omnino anbeant supplicium, postquam rapta propriis restituta fuerit. Aliter enim in ecclesiam non recipiuntur. Et hæc quidem de rapta. Si autem vidua sine corruptione et vi sequeretur virum, hoc nulli est pœnæ obnoxium.

CANON XXXI.

Quæ, cum vir recessit et non apparet, antequam de

A στέον, τοιαύτην δίδωσι ἔννοιαν · Ὅτι ἰδὼν τι σχῆμα στολῆς, ὡς ἴσκειν, εἶχον αἱ χήραι τότε. πενήτρως τυχόν, ἢ ἄλλοιον. Ἐποιοὶ δὲ τις τοῦτο καὶ ἄλλως. ὅτι, ὡσπερ νῦν οἱ πρὸς τὸν μοναχικὸν μεταταττόμενον βίον οὐκ εὐθύ; ἀποκαίρονται, ἀλλὰ πρότερον μετασχηματίζονται, καὶ οὕτω μετὰ χρόνον τινα κείρονται · οὕτω καὶ τότε ἐγένετο ἐπὶ ταῖς χήραις ταῖς καταλεγεῖναι μαλλοῦσαις εἰς τῶν χηρῶν τάγμα, τῶν διοικουμένων παρὰ τῆς Ἐκκλησίας: μετασχηματίζοντο πρότερον, καὶ οὕτω μετὰ καιρὸν συντηριθμοῦντο τῷ τάγματι. Εἰ οὖν μετασχηματισθεῖσα χήρα ἄνδρα λάθῃ μῆπω καταλεγεῖσα ταῖς χήραις τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ σχήματος, φησὶν, οὐ φροντίζομεν, οὐδ' ἐπιτιμηθήσεται διὰ τὸν σχηματισμὸν, ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν μοναχῶν ἄρτι γίνεται.

B Κὰν γὰρ μεταμπίσθηται τις, μήπω ἔτι κερῆ καὶ δώσει συνθήκας πρὸς τὸν Θεὸν, ἐκλάση δὲ πρὸς τὸ τῆς μοναχικῆς διαγωγῆς μοχθηρὸν, καὶ ἀποστή. οὐκ ἐπιτιμᾶσθαι. Οὗτος ὁ μέγας Βασίλειος ἐν Ἀσκητικῶς αὐτοῦ διατάγμασι περὶ παιδῶν προσλαμβανομένων ἐν ἀδελφότητι τοὺς γυμνῶν, παιδεύεσθαι μὲν τοῦτου; καὶ διδάσκεσθαι τέχνας διατάσσεται, καὶ πρὸς πᾶσαν ἐνάρετον ἐπιβεσθαι ἀσκησιν · τοῦ λόγου δὲ προσγενομένου καὶ τῆς διακριτικῆς ἕξω; προσεβούσης, τότε τὴν ὁμολογίαν τῆς παρθενίας προσέσθαι μετὰ τὴν τοῦ λόγου συμπλήρωσιν. Ὁ δὲ μὴ καταδεχόμενος, φησὶ, τὸν ἐν παρθενίᾳ βίον, ὡς οὐ δυνάμιμος μεριμνῆν τὰ τοῦ Κυρίου, ἐπὶ μαρτύρων ἀπολυέσθω. Οἶμαι δὲ κρείσσον εἶναι οὕτω νοεῖσθαι τὸ, τῶν σχημάτων οὐ φροντιστέον· ὅτι, εἰ γυνὴ αἰδομένη ἴσως ἐπιβούνη ἐαυτὴν τῷ ἔραστῇ ἢ τῷ ἔρωμένῳ χαμερπεῖ ὄντι ἐσχηματίσατο τὸ ἀρπαγῆναι, πρὸς ἀλήθειαν δὲ ἐκουσίως αὐτῷ ἠκολούθησεν, οὐ φροντίζομεν τοῦ σχηματισμοῦ, ἦτοι τῆς ὑποκρίσεως, ἀλλὰ τῇ ἀληθείᾳ προσέχομεν. Ἀναγνωστέον καὶ τὸν νγ' κανὼνα τοῦ ἁγίου τοῦτου.

C forte impedita, quo minus seipsam amatorum vel dilecto tradat, quod abjectus sit homo, se raptam minime laboramus sed veritati attendimus. Legendus est hujus quoque sancti viri can. 53.

¶ ΑΡΙΣΤ. Ὁ ἀρπάζων τριετίαν ὑποπιπέτω. Εἰ δὲ ἢ χήρα συνακολουθήσει, ἀνεύθυνον τὸ κακόν.

D

Τίσι μὲν ἐνοχὸς ἐστὶν ὁ ἀρπάζων γυναῖκα, ἐγράφῃ ἐν τῷ εἰκοστῷ δευτέρῳ κανόνι τῆς παρούσης ἐπιστολῆς, καὶ ἐν τῷ β' κανόνι τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ ἑκτης συνόδου · ὁ δὲ παρῶν κανὼν ἐπάγει καὶ τοῦτο, τὸν τε ἀρπάσαντα καὶ τοὺς βοηθήσαντας αὐτῷ εἰς τὴν ἀρπαγὴν τρία ἔτη ἔξω τῶν εὐχῶν γίνεσθαι, καὶ μετὰ τῶν ὑποπιπέτων συντάττεσθαι. Τοῦτο δὲ πάντως ἐπιγνώσκονται τὸ ἐπιτίμιον, μετὰ τὸ ἀποκαταστήσαι τὴν ἀρπαγείσαν τοῖς οἰκείοις. Ἄλλως γὰρ οὐ παραδεχθήσονται τῇ ἐκκλησίᾳ. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς ἀρπαγείσης. Ἐὰν ἔτι χήρα χωρὶς φόρου ἢ βίας συνακολουθήσῃ ἄνδρῳ, ἀνεύθυνον τὸ γινόμενον.

KANON AA'

Ἡ, ἀναχωρήσαντος τοῦ ἀνδρὸς καὶ ἀφανοῦς ὄντος,

πρὸ τοῦ πεισθῆναι περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐτέρῳ Α
συνεικῆτασα, μοιχᾶται.

ΒΑΣΣ. Ὁ παρὼν κανὼν βητικῶς κάτεστρώθη εἰς
τὸν 47' κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, καὶ ἐπεὶ
ἐκείσε ἡρμηνεύθη, ἀνάγνωτε τὰ ἐν ἐκείνῳ.

ΖΩΝΑΡ. Ἐὰν ἀνὴρ ἀποδημήσας ἀφανῆς γένηται,
ἤγουν ἐπὶ μακρῶν οὐχ ὑποστρέψῃ, ἀγνοεῖται δὲ εἴτε
ζῆ, εἴτε ἀπέθανε, καὶ ἡ ἐκείνου γυνή, πρὸ τοῦ πλη-
ροφορηθῆναι βεβαίως τὸν θάνατον τοῦ ἀνδρός, ἐτέρῳ
συνεικῆσει ἀνδρὶ, μοιχαλῆς κρίνεται. Τὴν τοιαύτην
καὶ οἱ νόμοι τῆς πόλεως βαρῶς κολάζουσιν.

ἈΡΙΣΤ. Ἡ πρὸ τοῦ πληροφορηθῆναι θανεῖν τὸν
ἀνδρα ἄλλῳ γαμουμένη μοιχᾶται. Σαφῆς.

ΚΑΝΟΝ ΑΒ'.

Θι τὴν πρὸς θάνατον ἁμαρτίαν (10) ἁμαρτάνοντας
κληρικοί, τοῦ βαθμοῦ μὲν καταγόνται, τῆς κοινω-
νίας δὲ τῶν λαϊκῶν οὐκ ἐξεργονται. Οὐ γὰρ ἐκδι-
κῆσαι ἐλ; ἐπὶ τὸ αὐτό.

ΒΑΣΣ. Τοὺς κληρικούς τοὺς τὴν πρὸς θάνατον
ἁμαρτίαν ἁμαρτάνοντας καθαιρεῖσθαι μὲν ὁ ἅγιος
διορίζεται, τῆς δὲ μετὰ τῶν πιστῶν κοινωνίας οὐκ
ἀποστρεφεί, ἤτοι οὐκ ἀφορίζει. Οὐ γὰρ ἐκδικήσεις,
φησὶ, δις ἐπὶ τὸ αὐτό. Πρὸς θάνατον δὲ ἁμαρτίαν
φασὶ τινες εἶναι τὴν πρᾶξιν, διαστέλλοντες ταύτην
ὅπερ τῆς βουλῆσεως καὶ τῆς συγκαταθέσεως· ταῦτα
γὰρ λέγουσι μὴδὲ εἶναι ἁμαρτίαν. Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ
ἁμαρτίαν πρὸς θάνατον εἶναι ἅπαν ἁμαρτήματα ἐπά-
γον κεφαλικὴν τιμωρίαν ἤτοι θάνατον τῷ ἁμαρ-
τάνοντι, καὶ διορίζεσθαι τὸν ἅγιον ὡς, εἰ τις κληρι-
κός ἐφ' οὐκ ἐπιθεῖται ἁμαρτήματι καταδικασθῆ, κἂν οὐκ
ἐλαφρᾶν τιμωρίαν διὰ τοῦτο ὑφίσταται, ἀλλὰ μέχρι
θανάτου ἐσχάτην τὴν καὶ λεγομένην κεφαλικὴν, ὡς
ἐπάγουσαν θάνατον, ἢ καὶ ἑτερόν τι θανάτου ἴσον,
καθαιρεθῆσεται μόνον, εἰς πλεόν δὲ τι οὐ κολασθῆσε-
ται παρὰ τῆς Ἐκκλησίας. Ἐλεγον γὰρ τινες, ὡς
ἔοικεν, ὅτι ἀπὸ μὲν πορνείας ἢ κλοπῆς καὶ τινῶν
τοιούτων ἐλαφρῶν ἁμαρτημάτων καθαιρεθῆσεται μόνον
ὁ κληρικός· ἀπὸ δὲ φόβου καὶ τινος μείζονος
ἁμαρτήματος οὐ μόνον καθαιρεῖται ὑποπιστεῖται, ἀλλὰ
καὶ ἀφορῆσθαι, ὅπερ οὐ παρεδέξατο ὁ ἅγιος, καὶ
διὰ τοῦτο διωρίσατο μὴ ἀφορίζεσθαι τὸν καθαι-
ρεθέντα, κἂν διὰ τὴν ἐσχάτην ἁμαρτίαν, ἤγουν τὴν
πρὸς θάνατον, καταδικάσθῃ· ἀρκούσα γὰρ τιμωρία
ἐστὶν ἡ καθαιρεῖσθαι. Ὅτι δὲ καὶ ἀπὸ μόνης βουλῆς
καὶ συγκαταθέσεως κολάζονται τινες ἐσχάτως, δηλῶν
εἶπεν ἀπὸ τοῦ 17' τίτλου τοῦ 5' βιβλίου διδάσκοντος
περὶ ἐπιβούλων καὶ διοριζομένου τῷ περὶ καθουσί-
σεως νόμῳ ἐνόχους εἶναι τοὺς κατὰ βρασιλέως ἢ πό-
λεως ἢ ἀρχοντος ἐπιβουλεσμένους, κἂν μὴ πρᾶξω-
σιν ἔργον. Εὐρίσκων δὲ τὸν κη' ἀποστολικὸν κανόνα,
τὸν κθ', τὸν λ', καὶ τὸν ξε', κατὰ ταυτὸν καθαιροῦντας
καὶ ἀφορίζοντας τινάς, ποτὲ δὲ καὶ τῆς κοινωνίας ἢ

Guill. Beveregii notæ.

(10) Οἱ τὴν πρὸς θάνατον ἁμαρτίαν. Scholiasies
Harmenopoluli, Πρὸς θάνατον ἁμαρτία ἐστίν, ἢ ψυ-
χικὴ δηλαδὴ, ἢ καὶ μέχρι πρᾶξω; χωρήτασα· ὡς
ἔγχε μέχρι τοῦ βουληθῆναι μόνον καὶ συγκαταθέ-
σθαι, οὐ πρὸς θάνατον. Peccatum ad mortem est

morte certior facta sit, cum alio cohabitavit,
mœchatur.

BALS. Præsens canon expresse situs est in can.
93 Syn. in Trullo, et quoniam illic est expositus,
lege quæ sunt in illo.

ZONAR. Si vir peregre profectus non appareat,
hoc est, post diutinum tempus minime revertatur,
incertum est porro vivat ne, an decesserit, cum ejus
uxor, priusquam de viri morte certo cognitum sit,
alteri se viro sociaverit, adultera judicator. In ejus-
modi mulierem leges civitatis graviter animadvertunt.

ARIST. Quæ, priusquam certior facta sit virum
suum mortem obiisse, alii nupserit, mœchatur.
Perepicuus.

B

CANON XXXII.

Qui peccatum ad mortem peccant clerici, de gradu
quidem dejiciuntur, a laicorum autem commu-
nitione non arcentur. Non enim vindicabis his in
idipsum.

BALS. Clericos, qui peccatum ad mortem peccant
sanctus quidem deponi jubet, eos autem fidelium
communione non privat, seu non segregat. Non
enim vindicabis, inquit, bis in idipsum. Peccatum
autem ad mortem dicunt nonnulli esse actionem,
eam a voluntate et consensu distinguentes, hæc
enim dicunt non esse peccatum. Mihi autem vide-
tur peccatum ad mortem esse omne peccatum quod
capitale inducit supplicium, mortem scilicet pecca-
tori: et sanctum decernere quod si quis clericus ob
quodvis peccatum condemnatus fuerit, etiam si non
leve aliquod, sed ad mortem usque ultimum, quod
capitale, ut quod mortem vel id quod morti est
æquale inferat, appellatur, supplicium subierit, solum
deponetur, nec amplius ab Ecclesia punietur,
Dicebant enim nonnulli, ut est verisimile, quod
propter fornicationem quidem aut furtum et quædam
levia hujusmodi peccata solum deponetur clericus:
propter cædem autem et majus aliquod peccatum
non solum depositioni subjicietur, sed etiam segre-
gabitur, quod non admisit sanctus; et propterea
statuit eum qui est depositus non segregari oportere,
etiamsi propter extremum peccatum, quod est
ad mortem, condemnatus est. Est enim sufficiens
supplicium depositio. Quod autem propter solum
consilium et consensum quidam etiam ultimo sup-
plicio afficiuntur, patet ex tit. 36, libri LX, docente
de insidiatoribus, et decernente, legi Majestatis
eos esse obnoxios qui adversus imperatorem vel
civitatem vel magistratum aliquod consilium inie-
runt, etsi opus non fecerint. Cum autem inveneris
28. can. Apostol. 29, 30 et 65, quosdam simul 32
deponentes et segregantes, aliquando autem etiam a
communione vel Ecclesia abscindentes, ne dixeris

peccatum animi, quod ad actum processit: quando-
quidem id, quod duntaxat ad velle atque ad assen-
sum progreditur, non ad mortem est. Harmen. ep.
can. sect. 3, lit. 2.

eis præsentem can. adversari, Sunt enim speciales, specialia vero ad exemplum non trahuntur; sed dic apud eos quidem obtinere ubi editi sunt, in reliquis autem locis præsentem canonem observandum esse. Excipe mihi eos qui propter causas dogmaticas condemnantur. In illis enim, id quod est synodali-ter decernendum, debet fieri; quoniam nec ad peccatum nec ad crimen reducuntur hæresium scelera, sed sunt majore animadversione digna.

ZONAR. Magnus Apostolus et Evangelista Joannes in prima sua catholica Epistola, *Est, inquit, peccatum ad mortem¹, et est peccatum non ad mortem.* Ad mortem quidem igitur peccatum esse dicitur, quod ad opus usque progreditur. Quod vero in consultatione et consensu sistit, non est ad mortem, animi nimirum. Nec enim fornicatus judicaretur, qui, cum fornicationi assensus fuerit, ab actione ipsa nihilominus abstinuit. Ait namque quartus Neocæsariensis synodi canon: Si quis mulierem concupiscens cum ipsa dormire proposuerit, ejus autem desiderium ad opus non venerit; videtur esse a gratia liberatus. Et non quidem irreprehensibilis erit assensus; verumtamen, haudquaquam depositione dignus judicabitur, qui assensum tantummodo præstitit. Neque vero qui de aliquo homine interficiendo deliberavit, et aliquatenus huic consultationi immoratus est, deinde autem ab illa destitit, nec operi manus admovit, homicida judicabitur. Ac nobis quidem fidem faciat hac de re magnus Theologus Gregorius, dicendo: Si cæcis flammis homicidam ex eo solum quod cogitaverit, et quæ sequuntur. Eodem modo magnus quoque Basilius, ut dictum est, Evangelistæ verba assumens, ait clericos, qui peccatum ad mortem peccant, excidere quidem de sacerdotii gradu, verumtamen a laicorum communione non arceri, hoc est, quominus cum laicis consistent et una precentur. Neque enim vel in audientium vel in substrationis locum relegantur; quando quidem, *Non vindicabis bis in idipsum.*

ARIST. Clericus qui mortale peccatum commisit, una cum populo communicat de gradu tantum dejectus; In idem enim bis non vindicabis.

Peccatum ad mortem ducens est carnis voluptas. Si quis itaque clericus fornicatus fuerit, gradu quidem sacerdotii dejicitur, sed a divina communione non arceatur, sed cum laicis communicat.

CANON XXXIII.

Mulier quæ in via peperit, et sui fetus, curam non gessit, cædis crimine teneatur.

BALS. Mulier quædam gravida iter ingressa in via peperit, et cum posset quod partum erat vivum tueri, ipsum neglexit. Dicit ergo sanctus eam homicidii criminis omnino teneri, etiamsi non mortuus ait infans, sed ab alio educatus sit. Quod enim in crimine incidat, infante mortuo, est extra contro-

¹ I Joan. v, 16, 17.

καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐκπίπτοντες, μὴ εἴπῃς ἐναντιοῦσθαι τοῦτοις τὸν παρόντα κανόνα. Ἴδιαι γὰρ εἶσι, καὶ τὰ ἴδια οὐχ εἰκονταί πρὸς ὑπόδειγμα· ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν λέγε κρατεῖν ἐνθα δὴ καὶ ἐξεφωνήθησαν, εἰς δὲ τὰ λοιπὰ κρατεῖν τὸν παρόντα κανόνα. Ὑπέξιλέ μοι τοὺς διὰ δογματικὰς ὑποθέσεις; κατακρινόμενους. Ἐπ' ἐκεῖνοις γὰρ τὸ συνοδικῶς διορισθόμενον ὀφείλει γίνεσθαι· ὅτι μὴδὲ εἰς ἀμάρτημα ἢ ἐγκλημα τὰ τῶν αἰρέσεων ἀνάγονται ἀποπήματα, ἀλλὰ εἰσι μαίζονος ἐκδικήσεως; ἄξια

ZONAR. Ὁ μέγας Ἀπόστολος καὶ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἐν τῇ πρώτῃ τῶν Καθολικῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ φησὶν· Ἔστιν ἀμαρτία πρὸς θάνατον, καὶ ἔστιν ἀμαρτία οὐ πρὸς θάνατον. Πρὸς θάνατον μὲν οὖν ἀμαρτία λέγεται εἶναι ἡ μέχρι πράξεως προχωρήσασα· ἡ δὲ μέχρι τοῦ βουλεύεσθαι καὶ συγκαταθέσθαι οὐ πρὸς θάνατον, δηλονότι τὸν ψυχικόν. Οὐ γὰρ πόρνος ἀν κριθείη ὁ πορνεύσας συγκατατιθέμενος, τῆς δὲ πράξεως ἀποσχόμενος. Φησὶ γὰρ ὁ τέταρτος κανὼν τῆς ἐν Νεοκαισαρίᾳ συνόδου· Ἐάν προηθῆται τις ἐπιθυμίας γυναικὸς συγκαθευδῆναι αὐτῇ, μὴ ἐλθῆ δὲ εἰς ἔργον αὐτῇ ἢ ἐπιθυμοῖς, φαίνεται ὅτι ὑπὸ τῆς χάριτος ἐπέστη. Καὶ οὐκ ἀνεπιτήμητο; μὲν ἢ συγκατάθεσις, ἀλλ' οὐδὲ καθαιρέσεως ἄξιός ἀν κριθείη συγκαταθέμενος. Οὐδὲ μὲν ὁ φονεύσας τινα βουλεύσάμενος, καὶ ἐπιμένσας μέχρι τινὸς τῶ βουλεύματι, εἴτ' ἀποστὰς αὐτοῦ καὶ πράξει μὴ ἐγγειρήσας λογισθείη φονεύς. Καὶ καθέτω ἡμᾶς περὶ τούτου ὁ μέγας ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριος, λέγειν· Εἰ κρινεὶς φόνου τὸν φονικῶν ἐκ μόνου τοῦ βούλεσθαι, καὶ τὰ ἐξῆς. Οὕτω δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος, ὡσπερ εἰρηται ἐκλαδόμενος, φησὶ, τοῦ; τὴν πρὸς θάνατον ἀμαρτίαν ἀμαρτάνοντα; κληρικούς ἐκπίπτειν μὲν τοῦ βαθμοῦ τῆς ἱερωσύνης, τῆς δὲ κοινωνίας τῶν λαϊκῶν μὴ κωλύεσθαι, ἤγουν τοῦ συνεύχεσθαι. Οὐ γὰρ στήσονται οὕτω ἐν ἀκρουμένῳ τόπῳ οὕτω ἐν ὑποπίπτοντι· ὅτι οὐκ ἐκδικήσεσις δις ἐπὶ τὸ αὐτό.

ἈΡΙΣΤ. Τὴν πρὸς θάνατον ἀμαρτίας κληρικῶς, μετὰ τοῦ λαοῦ κοινωνεῖ, τοῦ βαθμοῦ καταγόμενος· οὐ γὰρ ἐκδικήσεσις δις ἐπὶ τὸ αὐτό.

Πρὸς θάνατον ἔστι κατάγουσα ἀμαρτία ἡ τῆς σαρκὸς ἡσθη. Εἰ τις γοῦν κληρικὸς πορνεύσει, τοῦ μὲν βαθμοῦ τῆς ἱερωσύνης κατάγεται, τῆς δὲ θείας κοινωνίας οὐ κωλύεται, ἀλλὰ μετὰ τῶν λαϊκῶν κοινωνεῖ.

KANON ΛΓ'.

Ἡ γυνὴ ἡ διὰ τῆς ὁδοῦ κυήσασα, καὶ ἀμελήσασα τοῦ κυήματος, τῷ τοῦ φόνου ἐγκλήματι ὑποκαίσθω.

ΒΑΣ. Γυνὴ τις ἐγκυὸς ὁδούσασα ἔτεκεν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ δυναμένη ζωογονῆσαι τὸ κυθῆν, καταφρόνησεν αὐτοῦ· φησὶν ὁ ἅγιος τῷ τοῦ φόνου ἐγκλήματι ταύτην ὑποκαίσθαι πάντως, κἂν μὴ τελευτήσῃ τὸ βρέφος, ἀλλὰ παρ' ἑτέρου ζωογονηθῇ. Τὸ γὰρ ὑποκαίσθαι αὐτῇ τῷ ἐγκλήματι, τοῦ βρέφους τελευτή-

σαντος, ἀξίητόν ἐστι· καὶ ἀνυμφόβολον. Ἐάν οὐκ εἴχε πρὸς ἰσχύος ζωογονῆσαι τὸ βρέφος, ὃ ἂν τὸ εὐχεσθαι τυχὸν ὅπδ πολέμιον ὡς αἰχμάλωτος, οὐδὲ-
 λως κολασθήσεται. Καὶ ἀνάγκωσον τὸν νβ' κανόνα τοῦ ἁγίου τούτου, ἐρμηνεύοντα καὶ τὸν παρόντα κανόνα. Περὶ μέντοι τοῦ κολάζεσθαι, εἴτε καὶ μὴ, τὰς ἐκτιθεμένας τὰ οἰκεία βρέφει εἰ; τὰς εἰσόδους τῶν θείων ναῶν λόγος· ἐγένετο διαφόρως ἐπὶ συνελεύσει συνοδικῇ· καὶ ἤρρασαν ὡς φονευτρίαι ταύτας κολάζεσθαι, κ' ἢν παρὰ τινων τὰ βρέφει ζωογονηθῶσιν. Ἀνάγκωθι καὶ κεφάλ. δ' τοῦ ζ' τίτλου τοῦ λα' βιβλίου οὕτω λέγον· φονεύει τὸ τικτόμενον οὐ μόνος ὁ πνίγων, ἀλλὰ καὶ ὁ βίπτων, καὶ ὁ μὴ τρέφων, καὶ ὁ ἐνδημοσίοις τόποις ἐκτιθέμενος ἐπὶ ἐλεημοσίῳ, ἣν αὐτὸς οὐκ ἔσχευ. Ἀνάγκωθι καὶ τὸν β' ὅλον τίτλον τοῦ λγ' βιβλίου διοριζόμενον τοὺς ἐκτιθεμένους, κ' ἢν δοῦλοι ὦσιν, ἀπεντεύθεν ἐλευθεροῦσθαι. Κολάζεσθαι μέντοι ὀφείλει ἡ τοιαύτη γυνὴ ἀπὸ μεγάλης ἀμελείας οἰκίας ὀλίμ, τῆς καὶ λεγομένης παρὰ τῶν νομομαθῶν λάτης κούλης. Τυχὸν γὰρ οὕσα ἐπιμελῆς περὶ τὰ οἰκεία, περὶ τὴν τοῦ βρέφους ζωογονήσιν διετέθη καταφρονητικῶς. Ἐπεὶ τοί γε ἐάν περὶ τὰ οἰκεία τοιαύτη ἦ ἀμελής, ἢ ὡς οὕσα εὐγενῆς, καὶ μὴ εἰδυία τὴν βρεφικὴν ἐπιμέλειαν, ἢ ὡς κατὰ φύσιν ἀνεπιτηδεία οὕσα, καὶ συνέθη τοιοῦτοτρόπως τὸ βρέφος μὴ ζωογονηθῆναι, οὐ κολασθήσεται, ὡς οἴμαί.

ZONAP. Ἐάν γυνὴ ἐγκυος ὀδεύουσα ὠδινῆσῃ καὶ τέκνη ἐν τῇ ὀδῷ, δυναμένη ζωογονῆσαι καὶ περιεῶσαι τὸ γεννηθὲν καταφρονῆσαι αὐτοῦ, καὶ ἀφήσει ἀνεπιμέλητον, ὡς φονεύσασα αὐτὸ κρίνεται· κ' ἢν ἴσως τὸ βρέφος ἑτέρος τις εὐρῶν ἀνέλθαι, καὶ ἐπιμελησάμενος ζωογονῆσῃ. Εἰ δὲ ἀδύνατόν ἐστι περιποιησάσθαι τοῦτο, τυχὸν γὰρ αἰχμάλωτος ἦγετο, καὶ ἐν τῇ ὀδῷ ἔτεκεν, ἢ πολέμιος ἔφραγε, καὶ φεύγουσα ἀπεκύησε, καὶ οὐκ ἠδύνατο καὶ ἐαυτὴν περιεῶσαι καὶ τὸ τεκνὸν, κρυβεῖσα γὰρ ἴσως καναμηνύθη ἐν ὅπδ τοῦ βρέφους κλαυθμυριζομένου. συγγνωσθήσεται.

ἈΡΙΣΤ. Ἡ κυήσασα ἐν ὀδῷ, καὶ τοῦ τεχθέντος ἀμελήσασα, φονεύτρια. Σαφῆς.

KANON ΛΔ'.

Τὰς μοιχευθείσας γυναῖκας, καὶ ἐξαγορευούσας δι' εὐλάβειαν ἢ ὀπωσοῦν ἐλεγχόμενας, δημοσιεύειν μὲν ἐκώλυσαν οἱ Πατέρες ἡμῶν, ἵνα μὴ θανάτου αἰτίαν παράσχωμεν ἐλεγχθείσας· ἴστασθαι δὲ αὐτὰς ἀνευ κοινωνίας προσέταξαν μέχρι τοῦ συμπληροῦσθαι τὸν χρόνον τῆς μετανοίας.

ΒΑΣΣ. Οἱ μοιχοὶ κατὰ τὸν νη' κανόνα ἐν δ' ἔτεσι μετὰ τῶν προσκλαίωντων ἴστανται, ἐν πέντε μετὰ τῶν ἀκρωμένων, ἐν δ' μετὰ τῶν ὑποπιπτόντων, καὶ ἐν ὀσὶ μετὰ τῶν συνεστῶτων χωρὶς κοινωνίας. Φησὶ γοῦν ὁ ἁγιος· Εἰ γυνὴ τις μοιχευθεῖσα ἐξομολογήσεται τὸ ἀρμάρτημα, ἢ ὀπωσοῦν ἐλεγχθῆ, οὐ χρὴ δημοσιεύειν αὐτήν, ἦγουν ἴσθῃν εἰς τοὺς τόπους τῶν ῥηθέντων ἐπιτιμίων· ὁ γὰρ ὀρῶν αὐτήν ἐξω τῶν θείων περιβάλλων τῆς ἐκκλησίας ἴστασθαι, ἢ καὶ μετὰ τῶν κατηχομένων ἐξουῶσαν, κατανοῆσει πάντως κατὰ πρῶτην ὄψιν διὰ μοιχείας ἐγκλημα ἐπιτιμηθῆναι αὐ-

versiam et nulli penitus dubium. Sin autem non fuerit in ejus potestate infantem vivum tueri, quod ab hostibus forte ut captiva traheretur, minime punietur. Et lege canonem 52 hujus sancti, qui presentem etiam canonem interpretatur. An autem essent puniendæ, quæ proprios filios in divinatorum templorum aditibus exponunt, annon, in synodali congressione varie disceptatum est; et placuit eas ut homicidas puniri, etsi infantes ab aliquibus educerent. Lege et cap. 4, tit. 6, lib. xxxi quod sic dicit: Occidit fetum non solum qui suffocat, sed etiam qui adjicit, et non nutrit, et qui in publicis locis exponit ad misericordiam, quam ipse non habuit. Lege 93 et totum tit. 2, lib. xxxii, qui decernit eos qui exponuntur, etiamsi servi sint, eo ipso liberos effici. Debet tamen puniri mulier propter magnam negligentiam, quæ dolo equiparatur: quæ quidem a jurisperitis lata culpa nominatur. Forte enim cum esset alloqui in rebus domesticis diligens et sollicita, in educando infante fuit negligens. Nam si in domesticis rebus talis esset negligens, vel ut quæ esset nobili loco nata, nec sciret quomodo infantum esset habenda cura, vel alioqui natura ad hæc non apta, et contigit infantem ea ratione vivum non servari, haud punietur, ut puto.

ZONAR. Si mulier gravida iter faciens tentata doloribus pariat in via, cumque vivum ac incolumem fetum servare posset, illum neglexerit, omnique illius abjecta cura deseruerit, ac si ipsum interfecisset, condemnatur: etiamsi forte infantem alius quispiam inventum sustulerit, curaque adhibita incolumem conservavit. Cæterum si illum servare haud potis erat; forte namque cum abduceretur captiva, in itinere peperit, aut hostes fugiebat, atque in fuga edidit partum, nec una seipsam simul et fetum servare potuit; siquidem fortasse lateus infantis ejulatu prodita fuisset, veniam consequetur.

ARIST. Quæ in via peperit, et fetum neglexit, homicidii rea est. *Perspicuus.*

CANON XXXIV.

Adulterio pollutas mulieres et confitentes ob pietatem vel quomodocunque convictas publicare quidem Patres nostri prohibuerunt, ne convictis mortis causam præbeamus; eas autem stare sine communione jusserunt, donec impleretur tempus penitentiae.

BALS. Adulteri secundum can. 58 stant quatuor annis cum deſentibus, quinque cum auscultantibus, quatuor cum substratis, et duobus cum stantibus absque communione. Dicit ergo sanctus, si quæ adulterata mulier peccatum confessa fuerit, vel quomodocunque convicta sit, non oportet eam publicare, id est eam in dictarum pœnarum locis statuere. Qui enim eam viderit extra divinos ecclesie ambitus stantem, vel etiam cum catechumenis exultantem, primo aspectu omnino intelliget, propter adulterii crimen eam illi esse pœnam injunctam, et

fiet puniſto causa mortis, viro ejus post futurum forte reditum suum rem ita se habere animadvertente. Permittitur ergo consistere et cum fidelibus emprecari, a sacramentorum autem communione abstinere, donec poenitentiae tempus completum fuerit. Hac autem humanitate in mulieres uti oportere sanctus definivit, propter eam quam diximus rationem. Viri enim adulterium consistentes immisericorditer dictis poenis subjiciuntur, quia de illis non est talis timor, qualis de mulieribus dictus est, qui praesumuntur esse etiam aliis fortasse criminibus obnoxii et jure puniri. Illud autem, Quomodo enique convinci mulieres, non debes accipere de omnibus nota probatione, sed de mulieris conscientiae probatione, hoc est, sive mulier sua sola sponte confessa sit, vel ut etiam a periculi periculo coacta, vel aliquo alio modo, clanculum et non publice seipsam condemnans, et enuntiaverit. Si enim dixeris publice factam esse probationem, et veluti in triumphum esse ductum adulterium, recte omnes poenae in eam congerentur. Neque enim canon in eo locum habet, quoniam semel publicata est, et ex viri reditu nulla caedis suspicio suboritur propter poenarum denuntiationem. Ex eo autem quod dicit sanctus: Ne demus convictis mulieribus sive peronas noti criminis causam mortis, nec dixeris concedi maritis adulteras suas mulieres interficere. In sola enim propria domo, in ipso facto deprehensam potest maritus adulterum occidere, et eum scenicum vel alium, qui sit infamis. Et **94** lege cap. 26, tit. 37, lib. LX, 27, 49 et alia capita. Sed accipio verbum sancti, ne fiant poenae magni scandali causae inter maritum et uxorem, et forte etiam ut procedat ad injustam illius caedem.

μθ', καὶ ἑτερα κεφ. Ἄλλὰ ἐκλαβοῦ τὸ ῥῆμα τοῦ στανδάλου μέσον τοῦ ἀνδρός καὶ τῆς γυναίκος, ἵσως δὲ

ZONAR. Si mulier, inquit, adulterata fuerit, crimenque confiteatur, cavens, hoc est metuens futuram judicium, vel aliter convicta fuerit, veluti quod intumuerit alvus, aut edito parte, dum longo temporis intervallo ipsius vir peregrinatur, ipsam, ait, non oportet publicare, hoc est, nequaquam oportet ipsam in locis multis laudandae, sentis videlicet, audientis, et substrati collocare. Est hoc namque crimen publicum efficere. Qui enim ipsam extra ambitum Ecclesiae viderit, aut in vestibulo, aut cum catechumenis exeuntem, agnoscat procul dubio ipsam peccasse, ac praem aliis criminibus ipsi adulterium appingetur, ipsique mortis causam haec multa concillabit. Si namque id vir ejus cognoverit, forte ipsam interficiet: juxta illud Solomonis, *Plenus zelo animus viri ipsius*¹. Hanc itaque ob causam, consistere quidem cum fidelibus, ac una precari permittitur, verum a sacrorum mysteriorum communione, quoad expletum fuerit poenitentiae tempus, arceatur.

ARIST. Mulieres adulterio pollutas, et convictas

¹ Prov. vi. 34.

τὴν, καὶ γενήσεται ἡ ἐπιτιμησις αἰτία θανάτου, ὡς καὶ τοῦ ἀνδρός αὐτῆς, μετὰ τὴν ἴσως γενόμενῃν τοῦ-
του ἐπ'ἀνοδόν, οὕτως ἔχειν, τὰ τοῦ πράγματος κατα-
νοήσαντος. Παραχωρεῖται γοῦν συνίστασθαι καὶ
συνεῦχεσθαι τοῖς πιστοῖς, τῆς δὲ κοινωνίας τῶν ἁγια-
σμάτων κωλύεται, μέχρις ἂν ὁ χρόνος τῆς μετανοίας
ἐκμετρηθῇ. Τὴν τοιαύτην δὲ φιλανθρωπίαν εἰς τὰς
γυναίκας διωρίσατο ὁ ἄγιος γίνεσθαι δι' ὃν εἰρήκαμεν
λογισμόν. Οἱ γὰρ ἄνδρες ἐξομολογούμενοι μοιχείαν
ἀσυμπαθῶς ὑπόκεινται τοῖς διαληφθεῖσιν ἐπιτιμίαις,
ὅτι οὐδὲ ὑπαστι φόβος τοιοῦτος ἐν αὐτοῖς. ὁσος εἰς τὰς
γυναίκας ἐβρόθη, μετὰ πρῆληψιν οὖσι καὶ ἑτέροις
ἐγκλήμασιν ἴσως ἑνόχοις, καὶ ἀξίως ἐπιτιμωμένοις.
Τὸ μέντοι, Ὅπως οὖν ἐλέγχουσαι τὰς γυναίκας, οὐκ
ὀφείλουσι ἐκλαθίσθαι εἰς πασιγνωστον ἐλεγχον, ἀλλ'
εἰς ἐλεγχον τοῦ συνειδότης τῆς γυναίκος, τοῦτέστιν
εἴτε κατὰ μόνην οἰκίαν προαίρεισιν ἢ γυνὴ ἐξομολο-
γήσεται, εἴτε καὶ ὡς ἀναγκασζομένη ὑπὸ κινδύνου
τοῦ ἐκ τοῦ τεκεῖν, ἢ καὶ ἄλλως πως κρυφίως καὶ μὴ
δημοσίᾳ καταγινώσκουσα ἑαυτῆς ἐξαγορεύσεται. Εἰ
γὰρ τὸν ἐλεγχον εἴκησ' δημοσίᾳ γενέσθαι, καὶ θριαμ-
θευθῆναι τὴν μοιχείαν, καλῶς πάντα τὰ ἐπιτίμια
αὐτῇ ἐπιφορτισθήσονται. Οὐδὲ γὰρ ἔχουσι χώραν τὰ-
τοῦ κανόνος εἰς ταύτην, διὰ τὸ ἀπαξ δημοσιευθῆναι,
καὶ ἐκ τῆς ἐπ'ἀνοδου τοῦ ἀνδρός θάνατον μὴ ὑπο-
πιεῦεσθαι ἀπὸ τῆς τῶν ἐπιτιμιῶν προσαγγελίας.
Ἐκ τοῦ λέγειν δὲ τὸν ἅγιον ἵνα μὴ δώσωμεν αἰτίαν
θανάτου κατὰ τῶν γυναικῶν ἐλεγχθεισῶν ἥτοι θριαμ-
θευθεισῶν διὰ τῶν ἐπιτιμιῶν, μὴ εἴκησ' ἐνδοθῆναι
τῶς ἀνδράσιν φονεύειν τὰς μοιχευθείσας γυναίκας
αὐτῶν. Ἐν μόνῳ γὰρ τῷ ἴδιῳ οἴκῳ ἐπ' αὐτοφώρῳ
δύναται φονεύειν τὸν μοιχὸν ὁ ἀνὴρ, καὶ τοῦτον
σκηνηκὸν ἢ ἑτερον ἀείμον ὄντα. Καὶ ἀνάγκη ἐπὶ
τῷ κεφ. τοῦ 13' τίτλου τοῦ 5' βιβλίου, τὸ κζ', τὸ
ἀγίου εἰς τὸ μὴ γενέσθαι τὰ ἐπιτίμια αἰτία μεγάλου
προβῆναι καὶ φόβον ἄδικον κατ' αὐτῆς.

ZONAR. Ἐάν γυνή, φησί, μοιχευθῇ, καὶ ἐξομολο-
γήσεται τὸ ἁμάρτημα εὐλαβομένη, ἀντὶ τοῦ δει-
λιώσα τὴν μέλλουσαν κρίσιν, ἢ ἐλεγχθῆ ἄλλως, ὅς ἐξ
ὄγκου τῆς γαστρὸς, ἢ ἐκ τοκετοῦ, γενομένου ἐν ἀπο-
δημίᾳ μακρᾷ τοῦ ἀνδρός αὐτῆς, οὐ χρὴ δημοσιεύειν
αὐτὴν· ἤγουν οὐ χρὴ ἰσθῆν αὐτὴν εἰς τοὺς τόπους
τῶν ἐπιτιμιῶν, τὸν τοῦ προσκλαίοντος δηλονότι, τὸν
τοῦ ἀκρωμένου, τὸν τοῦ ὑποκίπτοντος. Τοῦτο γὰρ
δημοσιεύειν ἐστὶ τὸ ἁμάρτημα. Ὁ γὰρ ὁρῶν αὐτὴν
ἔξω τῶν περιβόλων τῆς ἐκκλησίας, ἢ ἐν τῷ προνώῳ,
ἢ μετὰ τῶν καθηγουμένων ἐξιοῦσαν, γινώσκει πάν-
τως ἁμαρτήσασα αὐτὴν· καὶ πρὸ τῶν ἄλλων ἁμαρτη-
μάτων τὸ τῆς μοιχείας αὐτῇ προσαφθῆσεται, καὶ γε-
νήσεται ἡ ἐπιτιμησις αὐτῇ αἰτία θανάτου. Εἰ γὰρ
γινῶ τοῦτο ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, ἴσως ἀποκτενεῖ αὐτὴν.
Κατὰ γὰρ τὸν Σολομώντα, *Μεστός ζήλου θυμὸς
ἀνδρός αὐτῆς*. Διὰ τοῦτο παραχωρεῖται μὲν συνί-
στασθαι καὶ συνεῦχεσθαι τοῖς πιστοῖς, τῆς δὲ
κοινωνίας τῶν ἁγιασμάτων κωλύεται, μέχρις ἂν ὁ
χρόνος τῆς μετανοίας ἐκμετρηθῇ.

ἌΡΙΣΤ. Ἀδμοσιεύτους μὲν τὰς μοιχευθείσας, καὶ

ἐλεγχόμενα, ἰγνώκαμεν ἄκοινωνήτους· δι' ἰστώμεν, ἄ
 ἕως τὸ ἐπιτίμιον ἀποπληρώσουσι.

Γυνὴ μοιχευθεῖσα, καὶ τὴν ἀμαρτίαν αὐτῆς ἐξα-
 γρηύσασα δι' εὐλάβειαν, ἢ ἄλλως πῶς παρὰ τῷ
 πατρὶ αὐτῆς τῷ πνευματικῷ ἐλεγχθεῖσα, οὐκ ἐνδέ-
 χεται δημοσιεύεσθαι, καὶ ὡς μοιχαλὶς τῷ ἰδίῳ ἀνδρὶ
 γνωρίζεσθαι· ἵνα μὴ θανάτου αἰτίον τοῦτο γένηται.
 Ἀκινώνητον δὲ αὐτὴν μένειν προστάττουσιν οἱ
 Πατέρες, μετὰ τῶν πιστῶν γυναικῶν ἰσταμένην, μέ-
 χρι συμπληρώσεως τῶν χρόνων τοῦ ἐπὶ τῇ μοιχείᾳ
 ἀμαρτήσαντος· εἰ γὰρ μετὰ τῶν προσκλαϊόντων καὶ
 τῶν ἀκρωμένων ταχθήσεται, ὑποπτευθήσεται τῷ
 ἀνδρὶ αὐτῆς, καὶ ἴσως φονευθήσεται.

KANON AE'.

Ἐπὶ τοῦ καταλειφθέντος ἀνδρὸς ὑπὸ τῆς γυναικὸς, **B**
 τὴν αἰτίαν χρὴ σκοπεῖν τῆς ἐγκαταλείψεως· καὶ
 φανῆ ἀλόγως ἀναχωρήσασα, ὃ μὲν συγγνώμης ἴσθιν
 ἄξιος, ἢ δὲ ἐπιτίμιου· ἢ δὲ συγγνώμῃ τούτῳ πρὸς
 τὸ κοινωνεῖν τῇ Ἐκκλησίᾳ δοθήσεται.

ΒΑΣ. Ὁ παρῶν κανὼν σαφηνίζεται διὰ τῆς γε-
 νομένης παρ' ἡμῶν ἐρμηνείας ἐν τῷ πρῶτῳ κανόνι τῆς
 ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, καὶ ἀνάγνωθι ταύτην, καὶ
 τὸν ἕκτον κανόνα τοῦ ἁγίου Πατέρως, καὶ τὸν κα'.

ΖΩΝΑΡ. Ἡ τὸν οἶκον καταλείψασα ἀνδρα, ἐὰν
 χωρὶς εὐλόγου αἰτίας ἀναχωρήσῃ, ἐπιτιμᾶται· ὃ δὲ
 ἀνὴρ συγγινώσεται· οὐχ ὥστε ἐτέρῳ κεχρησθαι,
 ἀλλ' ὥστε τῆς Ἐκκλησίας μὴ χωρισθῆναι. Ἐν δὲ τῷ
 θ' κεφαλαίῳ ὁ ἅγιος οὗτος, οὔτε τὸ τύπτεσθαι παρὰ
 τοῦ ἀνδρὸς, οὔτε τὸ εἰς χρήματα ζημιουῖσθαι, **C**
 οὔδὲ τὸ πορνεύειν ἴσως τὸν ἀνδρα, εὐλόγους αἰτίας·
 ἔκρινεν εἰς τὸ ἀποστῆναι τὴν γυναῖκα τοῦ γάμου, οὔδὲ
 μὴν τὸ ἀπίστον αὐτὸν εἶναι.

ἌΡΙΣΤ. Ἐὰν ἀλόγως ἀνεχώρησεν ἡ γυνή, αὐτὴ
 μὲν οὐκ ἀνεύθυνος.

Ἡ καταλιπούσα τὸν ἴδιον ἀνδρα, καὶ ἐξ ἐκείνου
 ἀλόγως ἀναχωρήσασα, ἐν ἐπιτίμοις ἴσται· καὶ
 μᾶλλον, εἰ ἐπ' ἄλλον ἦλθεν ἀνδρα· τότε γὰρ ὡς μοι-
 χαλὶς κατακρίνεται, κατὰ τὸν ἐνεῖστον κανόνα. Ὁ δὲ
 ἀνὴρ, ὃ καταλειφθεὶς ὑπ' αὐτῆς, συγγνώμης ἴσθιν
 ἄξιος, καὶ διὰ τοῦτο, εἰ ἄλλην λάθῃ γυναῖκα, καὶ
 ἀνεπιτίμητος.

KANON AG'.

Στρατιώτιδες αἱ τῶν ἀνδρῶν αὐτῶν ἀφανῶν ὄντων
 γαμεῖσαι, τῷ αὐτῷ ὑπόκεινται λόγῳ, ὅπερ καὶ **D**
 αἱ διὰ τὴν ἀποδημίαν τῶν ἀνδρῶν, μὴ ἀναμενεῖ-
 σαι τὴν ἐπάνοδον· πλὴν ἔχει τινὰ συγγνώμην τὸ
 πρᾶγμα ἐνταῦθα, διὰ τὸ μᾶλλον πρὸς θάνατον
 εἶναι τὴν ὑπόνοιαν.

ΒΑΣ. Καὶ οὗτος ὁ κανὼν, ῥητῶς ἀνατατόμενος
 ἐν τῷ ἐννενηκοστῷ τρίτῳ κανόνι τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ
 συνόδου ἐρμηνεύθῃ ἔκειτο.

ΖΩΝΑΡ. Καὶ αἱ τῶν στρατιωτῶν γυναῖκες ἐπιτοῦ
 τῶν οἰκείων ἀνδρῶν μὴ φαινομένων ἐὰν ἐτέροις συν-
 αφθῶσιν, ὁμοίως ἐπιτιμῶνται ταῖς λοιπαῖς γυναῖξι,
 ταῖς ἀποδημασάντων ἐπὶ μακρῶν τῶν ἀνδρῶν αὐ-
 τῶν γαμηθείσαις ἄλλοις. Ἐχουσι δὲ τινὰ, φησὶ,
 συγγνώμην αἱ στρατιώτιδες, διὰ τὸ μᾶλλον ὑπονοεῖ-
 σθαι θανεῖν τοὺς στρατιώτας, ἐκ τοῦ περὶ πολέμου

publice non tradendās esse novimus. Excom-
 municatas vero statuimus, usque dum poenam
 expleverint.

Mulier adulterata, et ob pietatem peccatū suum
 confessa, vel aliter quomodocumque a patre suo
 spiritali convicta, non debet publicari, et pro
 adultera a viro suo cognosci: ne illud mortis causa
 fiat. At enim excommunicatam manere jubent Patres
 cum fidelibus mulieribus stantem, donec tempus,
 ei qui fornicatione peccaverit constitutum, impleat-
 ur. Si enim cum deflentibus et audientibus collo-
 cabitur, viro suo in suspicionem veniet, et fortasse
 occidetur.

CANON XXXV.

In marito, qui ab uxore relictus est, derelictionis
 causam considerare oportet; etsi praeter ratio-
 nem eam recessisse apparuerit, ille quidem
 dignus venia est, illa vero poena. Ei autem ve-
 nia, ut Ecclesiae communicet, dabitur.

BALS. Praesens canon declaratur per factam a
 nobis interpretationem in canon 87 synod. in
 Trullo. Et lege eam et canon. 9 sancti Patris,
 et 21.

ZONAR. Quae virum suum reliquit, siquidem
 absque justa causa recesserit, multatur: viro au-
 tem ignoscitur: non quidem ut alia uti liceat, ve-
 rum ut ab Ecclesia minime segregetur. Non porro
 capite hic sanctus vir, neque quod a viro verberetur,
 neque quod jacturam pecuniarum sustineat, imo
 neque quod vir fortasse fornicetur, justam mulieri
 causam abscedendi esse judicavit, neque demum
 quod a fide vir ipse sit alienus.

ARIST. Si mulier sine ratione recesserit, ipsa
 quidem culpa non vacat.

Quae virum suum dereliquit, et ab eo sine ratione
 recessit, poenis subjicitur, et praecipue si ad alium
 virum venerit. Tunc enim ut adultera judicatur,
 juxta nonum canonem: vir autem ob ea derelictus
 venia dignus est, atque ideo si aliam duxerit uxorem
 culpam non habet.

95 CANON XXXVI.

Militum uxores, quae, cum mariti ipsarum non
 appareant, nupserunt, eidem rationi subjiciuntur,
 cui et quae propter maritorum peregrinationem
 reditu non expectato nupserunt; sed res nonnul-
 lam hic veniam admittit, quod major sit mortis
 suspicio.

BALS. Hic quoque canon in 93 syn. in Trullo
 collocatus, illic est interpretatus.

ZONAR. Et militum quoque uxores, ad multum
 temporis ipsarum viris non apparentibus, si aliis
 jungantur pari cum reliquis mulieribus multa pu-
 niuntur, quae, cum viri diutius peregrinarentur,
 aliis nupserunt. Habent vero quamdam, inquit,
 veniam: militum uxores, quod facilius suspicemur
 interisse milite, quippe qui inter bella et caedis ac

pericula vitam agant. Venia porro illa fuerit, ut de A tempore pœnæ persolvendæ constituto aliquid ipsis detrabatur.

ARIST. Militum uxores quæ eo quod viri sui nusquam appareant aliis junguntur, sunt venia digniores aliis, quæ propter eorum peregrinationes non exspectant.

Eidem fornicationis supplicio subjiciuntur et ambæ hæ mulieres, et quæ viri a militia communis et peregrinantis uxor est, et priusquam certis argumentis confirmetur mors illius, alii nupsit, et quæ militis est uxor, si et illa antequam viri ipsius mortem accurate didicit, alii conjungetur. Quomodo autem militum uxores cum vita defunctos esse maritos suos didicerint mortem eorum investigare debent, centesima decima septima Justiniani novella statuit, in septimo titulo vicesimi octavi libri Basilicorum posita. Cujus vis et in can. 91 sextæ in Trullo synodi scripta est. Præsens autem canon militum uxores indulgentia aliqua dignatur, plusquam uxores aliter peregrinantium, si ad secundas nuptias venerint, viris suis non apparentibus quoniam istipotius prope mortem sunt, et eorum absentia magnam dat suspicionem quod vel mortui sint vel interfecti.

CANON XXXVII.

Qui postquam aliena ei ablata fuerit uxorem duxit, in prima quidem adulterii accusabitur, in secunda vero reus non agetur.

BALS. Alienam hic dicit canon, quæ legitime nupsit, vel desponsa fuit alicui. Si quis ergo adulterium commiserit, aliena in suam proprietatem usurpata, lege utique matrimonii, et ab ea separatus fuerit cum legitima condemnatione, alique conjunctus: pro adulterio quidem secundum canones puniatur, in secunda autem uxore, quæ est a viro libera, reus non agitur. Hæc autem sunt a sancto constituta propter eos qui dicebant non debere adulterum secundæ uxori conjungi, ut qui in capitalem condemnationem incidisset, et non posset lege veteri contrahere, quæ observabatur tempore Basilii, scilicet ante repurgationem. Est enim in capitale supplicium quispiam incidat propter adulterium, non est tamen matrimonium contrahere prohibitum, et ideo de eo non puniatur: multo autem magis is hodie pœnam non subibit, propterea quod capitale supplicium sublatum est, et punitur adulter sola narium abscissione et bonorum ablatione. Et lege cap. 82, tit. 37, lib. 11, et Novellam 32 imperatoris domini Leonis Philosophi. Hæc autem locum habebant, ut mihi videtur, quando sola affectione constituebatur matrimonium: ¶ nunc autem quando cum sacra oratione et sancto ministerio procedunt nuptiæ et sponsalia, adulter mulieri non aliter conjungetur, quam si adulterii pœnis fuerit liberatus, quæ declarantur in can. 58 presentis sancti.

και σφαγῆς και κινδύνους ἀναστρέφασθαι. Ἡ δὲ συγνώμη εἴη ἂν τὸ τῶν χρόνων τοῦ ἐπιτιμίου ἰσως ἐλαττωθῆσαι αὐταῖς.

APIST. Αἱ στρατιώτιδες αἱ διὰ τὴν τῶν ἀνδρῶν ἀφάνειαν ἄλλοις ζευγύμεναι συγγνωστότεραι τῶν ἄλλων, αἱ διὰ τὰς ἀποδημίας οὐ περιμένουσιν.

Τῷ αὐτῷ τῆς μοιχείας ἐπιτιμῶ ὑπόκεινται και ἀμφοτέραι αἱ γυναῖκες, ἡ τε τοῦ ἀστρατευτοῦ και ἀποδήμου ὄντος, και πρὸ τοῦ πληροφορηθῆναι τὸν θάνατον αὐτοῦ, ἐτέρῳ γαμηθεῖσα, και ἡ τοῦ στρατιώτου, ἂν και αὐτῆ, πρὸ τοῦ μαθεῖν ἀκριβῶς τὰ περὶ τοῦ θανάτου τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς, ἐτέρῳ συναφθῆ· ὅπως δὲ αἱ στρατιώτιδες, μαθοῦσαι τοὺς ἰδίους ἄνδρας τετελευτηκῆναι, ὀφείλουσιν ἐρευνᾶν περὶ τοῦ θανάτου αὐτῶν, ἡ Ἰουστινιάνειος ἑκατοστῆ ἐπτακαίδεκάτῃ Νεαρᾷ διαλαμβάνει, ἡ ἐν τῷ ἑβδόμῳ τίτλῳ τοῦ εἰκοστοῦ ὀγδοῦ βιβλίου τῶν βασιλικῶν κειμένη· ἡς ἡ δύναμις και ἐν τῷ ἑννενηκοστῷ πρώτῳ κανόνι ἐγγράφη τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ ἑκτης συνόδου. Ὁ δὲ παρῶν κανὼν συγγνώμης τινας ἀξιοῖ τὰς τῶν στρατιωτῶν γυναῖκας παρὰ τὰς γυναῖκας τῶν ἄλλως ἀποδημούντων, ἐπερ πρὸς δεῦτερον γάμον ἐλθοῖεν, τῶν ἀνδρῶν αὐτῶν ἀφαντεθέντων· διὰ τὸ μᾶλλον πρὸς θάνατον εἶναι αὐτοὺς, και μεγάλην διδόναι ὑπόνοιαν τὴν ἀφάνειαν, ὡς τεθνήκασιν, ἡ ἀνηρέθησαν.

KANON AZ'.

Μετὰ τὸ ἀφαιρεθῆναι τὴν ἄλλοτριαν ὁ γαμησας, ἐπὶ μὲν τῇ πρώτῃ, μοιχείας ἐγκληθήσεται· ἐπὶ δὲ τῇ δευτέρᾳ ἀνεύθυνος ἔσται.

RAAS. Ἄλλοτριαν ἐνταῦθα λέγει ὁ κανὼν τὴν νομίμως γαμηθεῖσαν ἢ και μνηστευθεῖσαν τινι. Εἰ τις γοῦν μοιχεύσει, ἰδιοποιούμενος τὴν ἄλλοτριαν κατὰ νόμον δῆθεν γάμου, και αὐτὴν μὲν ἀφαιρεθῆ μετὰ καταδίκης νομίμως, ἐτέρῳ δὲ συζευχθῆ· χάριν μὲν τῆς μοιχείας κατὰ τοὺς κανόνες ἐπιτιμηθήσεται, ἐπὶ δὲ τῇ δευτέρῳ γαμητῇ, ἐλευθέρῳ ὄσῃ ἀνδρὸς, οὐκ ἔσται ὑπεύθυνος. Ὀρίσθησαν δὲ ταῦτα παρὰ τοῦ ἀγίου διὰ τοὺς λέγοντας μὴ ὀφείλειν τὸν μοιχὸν δευτέρῳ συναπτέσθαι γυναικί, ὡς κεφαλικῇ καταδίκῃ ὀποκίπτοντα, και μὴ δυνάμενον συναλλάττειν κατὰ τὸν παλαιὸν νόμον τὸν κρατοῦντα ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ ἀγίου Βασιλείου. δηλονότι πρὸ τῆς ἀνακαθάρσεως. Κἂν γὰρ κεφαλικῇ τιμωρίᾳ ὑπόκειται τις διὰ τὴν μοιχείαν, ἀλλὰ γάμον συναλλάττειν οὐ κεκώλυται, και διὰ τοῦτο οὐκ ἐπιτιμηθήσεται χάριν τούτου· πολλῶ δὲ πλέον οὐ κολασθήσεται σήμερον ὁ τοιοῦτος, ὅτι κεφαλικῇ τιμωρίᾳ περιηρέθη, και κολάζεται ὁ μοιχὸς μόνῃ ὀνῶν ἐκτομῇ και πραγμάτων ἀφαιρέσει. Καὶ ἀνάγνωθι τὸ πρὸ κεφ. τοῦ λζ' τίτ. τοῦ ζ' βιβλ., και λβ' τὴν Νεαράν τοῦ βασιλέως κυρίου Λέοντος τοῦ Φιλοσόφου. Ταῦτα δὲ χώραν εἶχον, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὅτι μόνῃ διαθέσει συνίστατο ὁ γάμος. Ἄρτιως γὰρ ἐπεὶ μετὰ ἱερολογίας οἱ γάμοι και αἱ μνηστεαὶ προβαίνουσιν, ἄλλως γυναικὶ ὁ μοιχὸς οὐ συζευχθήσεται, εἰ μὴ ἀπὸ τῶν ἐπιτιμίων τῆς μοιχείας ἀπολυθῆ, τῶν δηλουμένων εἰς τὸν νη' κανὼνα τ. ὁ παρόντος· ἀγίου.

ΖΩΝΑΡ. Ἐάν τις μνηστήν τινός ἢ γυναῖκα λαβὼν εἶχεν, εἴτα ἀφηρέθη αὐτήν, καὶ ἀφαιρεθείς ἐκείνην ἐτέρῃ συνώκησε γαμετῇ· διὰ μὲν τὴν εἰς ἐκείνην πλημμέλειαν ὧς μοιχὸς ἐπιτιμηθήσεται, ἐπὶ δὲ τῇ δευτέρῃ ἡγαμετῇ, ἐλευθέρῃ ὄση ἀνδρὸς, οὐκ ἔσται ὑπεύθυνος.

ΑΡΙΣΤ. Ὁ τὴν ἄλλοτριαν ἀφείς, καὶ λαβὼν ἐλευθέραν, ἐπιτιμητέος μὲν διὰ τὴν πρώτην· ἐπὶ δὲ τῇ δευτέρῃ, ἀνεύθυνος.

Εἰ τις γυναῖκα λάβῃ παρ' ἄλλου ἀπολυθείσαν εἴτα ταύτην ἀφείς, ἐτέρῃ ἐλευθέρῃ νομίμως συζευχθῇ· ἐπὶ μὲν τῇ πρώτῃ τῷ τῆς μοιχείας· ἐπιτιμίῳ ἔστιν ὑπεύθυνος, διότι· καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμήσας μοιχᾶται· ἐπὶ δὲ τῇ δευτέρῃ ἀνεύθυνος ἔστι.

ΚΑΝΩΝ ΔΗ'.

ΑΙ κόραι αἱ παρὰ γνώμην τοῦ πατέρος ἀκολουθήσασαι πορνεύουσι. Διαλλαγέντων δὲ τῶν γονέων δοκεῖ θεραπείαν λαμβάνειν τὸ πρᾶγμα. Οὐκ εὐθύς δὲ εἰς τὴν κοινωνίαν ἀποκαθίστανται, ἀλλ' ἐπιτιμηθήσονται κρίσις ἔτη.

ΒΑΣ. Κόρας ἐνταῦθα ὁ ἄγιος τὰς ὑπεξουσίας ὀνομάζει. Φησὶ γοῦν ὧς, ἐάν τινες κόραι ἐκδώσουσιν ἑαυτάς τοῖς ἑρασταῖς τούτων παρὰ γνώμην τῶν πατέρων αὐτῶν, καὶ φθαρῶσιν ὑπ' ἐκείνων, κἂν γαμικῶς ὀξέωσι συναφθῆναι, πορνεύουσι, διὰ τὸ εἶναι ἀνυπόστατον τὸν γενόμενον γάμον τῆς ὑπεξουσίας δίχα γνώμης τοῦ πατέρος αὐτῆς. Ἐν δὲ καταλλαγῶσι ταύταις οἱ γονεῖς αὐτῶν, καὶ θελήσωσι συνοικεῖν ταύτας τοῖς ἑρασταῖς, δοκεῖ θεραπείεσθαι τὸ πρᾶγμα. Τὸ γὰρ ἐξ ἀρχῆς κακῶς γεγονός, ἢ μετὰ ταῦτα συναίνεσις τῶν γονέων δοκεῖ θεραπεύειν, ὥστε τὴν πορείαν εἰς γάμον μετὰγεσθαι. Πλὴν οὐκ εὐθύς δεκτὴ ἔστιν ἡ τοιαύτη εἰς κοινωνίαν, ἀλλὰ μετὰ γ' ἔτη. Ἐνταῦθα δὲ μὴ θεματίσης ἀρπαγὴν γενέσθαι ἐπὶ τῇ κόρῃ. Ἐμαθες γὰρ ἀπὸ τοῦ λ' κανόνος καὶ ἐξ ἐτέρων ὅτι, ἀρπαγῆς γενομένης εἴτε μετὰ γνώμης τῆς γυναικὸς εἴτε καὶ χωρὶς γνώμης ἐκείνης, γάμος οὐ συνίσταται, κἂν οἱ ἔχοντες αὐτοὺς ὑπεξουσίους συναινῶσιν. Ἀλλὰ θεματίσον δίχα ἀρπαγῆς ἀκολουθήσασαι τὴν ὑπεξουσίαν τῷ φθορεῖ· διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἡ μετὰ ταῦτα συναίνεσις ποιεῖ ἀνεύθυνον τὸν γάμον. Ταῦτα δὲ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, χώραν εἶχον, ὅταν συναίνεσει μόνῃ συνίσταται ὁ γάμος. Σήμερον ἔπει μετὰ ἱερολογίας γίνεται, κἂν συναίνεσωσιν οἱ γονεῖς, γάμος δὲ μετὰ ἱερολογίας οὐ γίνεται, εἰ μὴ πληρωθῶσι τὰ τοῦ ἐπιτιμίου γ' ἔτη ἢ παρὰ τοῦ ἐπισκόπου μετὰ τὴν οἰκείαν ἐπίκρισιν στενοχωρηθῶσιν. Ἱερολογίας δὲ ἀνυποστάτως γενομένης ἐπὶ ἀνήθῳ κόρῃ, καὶ μετὰ ταῦτα τῶν γαμικῶς ἱερολογηθέντων στοιχοῦντων τῷ γάμῳ, συνεζητήθη εἰ τὰ τικτόμενα ἐξ αὐτῶν γνήσιά εἰσι καὶ νόμιμα. Ἐλεγον γὰρ τινες ὧς, ἐπεὶ ἀρχῆθεν ἀνυπόστατος ἦν γάμος διὰ τὴν ἀνηθότητα τῆς κόρης, τὰ δὲ ἐξ ἀρχῆς ἀνυπόστατα ἐκτῶν μετὰ ταῦτα συμβαινόντων καὶ βεβαιούνται καθὼς ὁ νόμος φησὶν, ἐξ ἀνάγκης, εἰ μὴ γένηται δευτέρα ἱερολογία, οὐδὲ νομίμως τούτους συνάπτεσθαι εἴποι τις. Τὸ αὐτὸ δὲ ἔλεγον ὀφείλειν γενέσθαι καὶ εἰς τὴν ὑπεξουσίαν τὴν παρὰ γνώμην,

ZONAR. Si quis alicujus sponsam ut uxorem in matrimonium duxerit, quæ postea ab illo ablata est, moxque ablata illa, alteram duxit uxorem; ob admissum quidem in eam peccatum ut adulter punietur, ob secundam vero uxorem quæ a viro libera est, nulli erit pœnæ obnoxius.

ARIST. Qui alienam dimisit, et accepit liberam, corripendus quidem et propter primam, sed propter secundam insons est.

Si quis uxorem duxerit ab alio dimissam, postea eam dimittens, alii liberæ legitime conjungatur, propter primam adulterii supplicio obnoxius est, quia et qui dimissam duxit, adulteratur; et propter secundam, crimine vacat.

CANON XXXVIII.

B Puellæ, quæ præter patris sententiam amatores secutæ sunt, fornicantur: reconciliatis vero parentibus, videtur res remedium accipere; non protinus autem ad communionem restituentur, sed triennio punientur.

BALS. Puellas hic sanctus eas, quæ sunt in potestate appellat. Dicit ergo, quod si quæ puellæ tradent seipsas suis amatoribus præter suorum patrum sententiam, et ab illis corrumpantur, etiamsi matrimonio videantur conjunctæ, fornicantur; eo quod matrimonium ejus, quæ est, in tutela sine patris voluntate consistere nequit. Sin autem parentes ipsarum eis reconciliati fuerint, et eas cum amatoribus cohabitare voluerunt, rei hac ratione videtur remedium æfferri. Quod enim ab initio male factum est, parentum postea consensus reparare videtur, ut fornicatio in matrimonium deducatur. At talis non est statim ad communionem recipienda, sed demum post tres annos. Hic autem ne posueris raptam fuisse puellam. Ex tricesimo enim can. et ex aliis didicisti, quod si raptus factus fuerit, sive cum mulieris voluntate, sive ea nolente, non consistit matrimonium etiamsi qui habent in potestate consentiant. Sed pone eam, quæ est in potestate non raptam stupratorem secutam fuisse; propterea enim sequens consensus facit, ut a culpa remotum sit conjugium. Hæc autem, ut mihi videtur, locum habebant, quando solo consensu consistebat matrimonium. Hodie vero, quoniam fit cum sacra benedictione, etiamsi parentes consenserint, non fiet matrimonium cum sacra benedictione nisi tres pœnitentiæ anni expleti fuerint, vel ab episcopo pro suo arbitratu ad tempus brevius redacti sint. Cum autem benedictio, quæ consistere non poterat in impubere puella, facta esset, et postea qui matrimonialiter benedicti matrimonio quoque juncti sint, quæsitum est an qui ex eis nascuntur sint germani ac legitimi. Dicebant enim nonnulli quod, quoniam matrimonium ab initio non consistebat propter puellæ impubertatem (quæ autem ab initio non consistunt, ex iis quæ postea veniunt non confirmantur, quemadmodum lex dicit) necessario, nisi fiat secunda benedictio, nec eos legitime quidem conjunctos

dixerit quispiam. Hoc ipsum autem etiam debere fieri dicebant in filia familias, quæ præter patris sententiam benedicta est, insistentes, quod etiamsi postea consenserit, qui illam habet in potestate, non consistat matrimonium, nisi etiam fiat benedictio. Dominus autem Constantinus Nicæus felix memoriz dicebat quidem in filia familias non requiri secundam benedictionem, quod solius personæ scilicet patris contemptus intervenerit, et is per consensum amputatus sit. In impubere autem voluit secundam fieri benedictionem, quod jus commune contemptum sit, **97** et non aliter ei remedium offerri, nisi post correctionem, quod mihi non videtur, propter benedictionis reverentiam.

ZONAR. Quæcunque, inquit, puellæ suos amatores secutæ fuerint, hoc est, iis sese sponte tradiderint, præter parentum, sub quorum potestate sunt, voluntatem, fornicantur. Quod si ipsis reconcilientur parentes sui, easque una cum amatoribus corruptoribus suis vitam agere velint, remedium ei quod factum est inventum videtur. Porro hoc quod initio prave gestum est, parentum, qui post adhibetur, consensus eosque videtur emollire, ut fornicariam mulierem traducere in matrimonium liceat. Non tamen illa statim ad communionem erit admittenda, sed exacto triennio.

ARIST. Quæ contra voluntatem patris secuta est, fornicatrix censetur. Si vero parentes reconciliati fuerint, et factum remedium accipere videatur; triennio tamen substernatur.

Qui sub potestate sunt præter eorum sententiam sub quorum sunt potestate matrimonium contrahere non possunt. Si autem et contraxerint, nihil fecerunt, sed irrita est contractio. Puellæ autem quæ præter patrum suorum voluntatem homines aliquos secutæ fuerint, fornicationis supplicio subjiciuntur. Si autem postea parentes conjugium præter suam sententiam initium, admittunt, et indissolutum manere volunt, nihilominus quia ab initio cum eorum voluntate non factum fuit; non statim ad communionem recipiuntur, sed triennio pœnas solvant.

CANON XXXIX.

Quæ vivit cum adultero, est toto tempore adultera.

BALS. Mulier quædam, quæ adulterata fuerat et cum adultero una vivebat, punita est: cum autem mortuus esset ejus maritus, volebat conjugii adultero. Dicit itaque sanctus, quod ne hoc quidem fiet, sed etiam donec vivit cum adultero pœnam subire debet, etiamsi quindecim anni pœnitentiæ transacti sint. Illi enim demum eas, quæ in pœnitentia dantur, pœnas sublisse videntur, et veniam adipisci, qui a malo abstinere. Qui autem in malo perseverant, eidem pœnæ sunt obnoxii, etiamsi eam millies subierint. Ita ergo in canonem proponere; et ne dixeris omnem mulierem quæ cum adultero cohabitavit, esse adulteram. Ejus enim uxor legitima illi cohabitans, est a reprehensione aliena, et quævis alia præter adulteram. Et lex quidem ecclesiastica hæc decernit. Civilis autem adulteræ nullo modo permittit cum adultero conjugii.

Α τοῦ πατέρος; ἐρολογηθεῖσαν διενιστάμενοι· ὡς, κἀν μετὰ ταῦτα συναινέσῃ ὁ ἔχων αὐτὴν ὑπεξουσίαν, γάμος οὐ συσταίῃ, εἰ μὴ καὶ ἡ ἐρολογία γένηται. Ὁ δὲ Μακαρίτης κύριος Κωνσταντίνος ὁ Νικαεὺς ἐπὶ μὲν τῆς ὑπεξουσίας εἶπε μὴ δεῖσθαι δευτέρως ἐρολογίας διὰ τὸ καταφρόνησιν μόνην προσώπου ἦτοι τοῦ πατέρος γενέσθαι, καὶ ταύτην διὰ τῆς συναινέσεως περιαιρεθῆναι. Ἐπὶ δὲ τῆς ἀνήθου ἐβλεπε δευτέραν γενέσθαι ἐρολογίαν, διὰ τὸ ἀθετηθῆναι κοινὸν νόμιμον, καὶ μὴ ἄλλως θεραπεύεσθαι, εἰ μὴ μετὰ ἐιρόθωσιν· ἔπερ ἐμοὶ οὐ δοκεῖ, διὰ τὸ σέβας τὸ πρὸς τὴν ἀγίαν ἐρολογίαν.

ZONAR. Ὅσαι, φησ', κόραι ἀκολουθήσουσι τισιν ἔρασταῖς αὐτῶν, ἀπὸ τοῦ, ἐκδύσιν ἑαυτά; ἐκούσαι παρὰ γνώμην τῶν ἐπατέρων αὐτῶν, οἷς εἰσιν ὑπεξουσίαι, πορνεύουσιν. Ἐὰν δὲ καταλαγῶσιν αὐταῖς οἱ γονεῖς αὐτῶν, καὶ θελήσωσι συνοικεῖν αὐτάς τῶς ἔρασταῖς καὶ φθορεῦσιν αὐτῶν, δοκεῖ θεραπεύεσθαι τὸ γενόμενον. Τὸ δὲ ἐξ ἀρχῆς κακῶς γενόμενον ἢ μετὰ ταῦτα συναίνεσις τῶν γονέων δοκεῖ θεραπεύεσθαι, ὥστε τὴν πόρνην εἰς γάμον μετάγειναι. Πλὴν οὐκ εὐθύς δικτὴ ἔσται ἡ τοιαύτη εἰς κοινωνίαν, ἀλλὰ τρία ἔτη.

ARIST. Παρὰ γνώμην πατρὸς ἢ ἀκολουθήσασα πόρνη κρίνεται. Εἰ δὲ καὶ οἱ γονεῖς διαλλαχέειν, καὶ τὸ γεγονός θεραπεσίαν ἔχειν δοκεῖ· ὁμοῦς τριετίαν ὑποπιπέτω.

Οἱ ὑπεξούσιοι, παρὰ γνώμην τῶν ἐχόντων αὐτοῦς ὑπεξουσίους, συναλλάττειν γάμον οὐ δύναται· εἰ δὲ καὶ συναλλάξουσιν, οὐδὲν ἔπραξαν, ἀλλ' ἀνίσχυρόν ἐστι τὸ συνάλλαγμα. Ἰπὸκείνται δὲ καὶ τῷ τῆς πορνείας ἐπιτιμῶν αἱ παρὰ γνώμην τῶν πατέρων αὐτῶν ἀκολουθήσασαἱ τισιν ἀνδράσι κόραι. Εἰ δὲ καὶ μετὰ ταῦτα οἱ γονεῖς τὸ παρὰ γνώμην αὐτῶν γενόμενον συνοικέσιον δέξονται, καὶ θελήσωσι μένειν ἄλυτον· ὁμοῦς διὰ τὸ ἐξ ἀρχῆς μὴ κατὰ γνώμην αὐτῶν γενέσθαι, οὐκ εὐθύς εἰς κοινωνίαν παραδεχθήσονται, ἀλλ' ἐπὶ τοιαύτων ἐπιτιμηθήσονται.

CANON ΛΘ'.

Ἡ τῷ μοιχῷ συζῶσα μοιχαλίς; ἐστὶ πάντα τὸν χρόνον. **BALS.** Γυνὴ τις μοιχεύσασα καὶ συζῶσα τῷ μοιχῷ ἐπιτιμήθη· τοῦ ἀνδρὸς δὲ αὐτῆς τελευτήσαντος ἤθελε συζευχθῆναι τῷ μοιχῷ. Φησὶν οὖν ὁ ἅγιος ὡς οὐτε τοῦτο γενήσεται, ἀλλὰ καὶ μέχρις ἂν συζῆ τῷ μοιχῷ ἐπιτιμημένη ὀφείλει εἶναι, κἀν τὰ ἐξ ἔτη τῶν ἐπιτιμιῶν τῆς μοιχείας ἐπαινώθησαν. Ἐκεῖνοι γὰρ τὰ ἐπὶ τῇ μετανοίᾳ δ.δόμενα ἐπιτίμια δοκοῦσι δουλεύειν, καὶ λαμβάνειν συγχώρησιν εἰ ἀπιστάμενοι τοῦ κακοῦ. Οἱ δὲ ἐπιμένοντες τῷ κακῷ ἐπὶ τὸ αὐτὸ εἰσιν ἐπιτίμιοι, κἀν μυριάκις τούτῳ δουλεύσωσιν. Οὕτω θεμάτισον τὸν κανόνα· καὶ μὴ εἰπὴς πᾶσαν γυναῖκα συζῶσαν τῷ μοιχῷ μοιχαλίδα εἶναι. Ἡ γὰρ νόμιμος γυνὴ αὐτοῦ ἀνεύθυνός ἐστι τούτῳ συνδιὰγουσα, καὶ ἄλλη πᾶσα χωρὶς τῆς μοιχαλίδος. Καὶ ὁ μὲν ἐκκλησιαστικὸς νόμος ταῦτα διορίζεται· ὁ δὲ πολιτικὸς οὐ παραχωρεῖ τὴν μοιχαλίδα ὅπως δήποτε συζευθῆναι τῷ μοιχῷ· φησὶ

γὰρ τὸ ξς' κεφάλ., τοῦ λζ' τίτλου, τοῦ ε' βιβλίου · Ἡ ὁπαξ ἀμαρτήσασα μοιχείαν, ἐὰν μετὰ ταῦτα γένηται γαμετὴ τοῦ μοιχεύσαντος, αὐτὴν, οὐ σθένεται τῷ προσήματι τοῦ γάμου τοῦ κατὰ τὴν μοιχείαν γενομένου · καὶ τὸ ιγ' κεφάλ. τοῦ μβ' τίτλου · Ἐὰν ἐπὶ μοιχείᾳ γυναικὸς καταδικασθεὶς ἀγάγῃται αὐτὴν, εἰ καὶ μὴ αὐτὴ καταδικασθῆ, οὔτε ὁ γάμος ἐξέχεται · ἀλλ' εἰ καὶ κληρονόμον αὐτὴν γράψω, ἢ ἐπὶ αὐτῇ, δημεύεται ἡ κληρονομία. Οὐδὲ στρατιωτικῶς τις διαθέμενος δύναται κληρονόμον γράψαι τὴν ἀπὸ φθορᾶς γαμηθεῖσαν, καὶ σύγκοιτον αὐτοῦ γενομένην · ἀλλὰ τοιοῦτος τινὲς συμβαίνοντο, χώρα τῷ δημοσίῳ. Κατὰ τρίτον θέμα τοῦ δεκάτου κεφ. τοῦ ε' τίτλου, τοῦ κγ' βιβλίου, ὁ ἐπὶ μοιχείαν γυναικὸς κατηγορηθεὶς οὐ δύναται ταύτην γαμετὴν ἀγαγεῖσθαι.

ZONAR. Εἰ μὴ τις ἀποσταλῆ τῆς ἀμαρτίας, μετανοεῖν οὐ πιστεύεται, οὔτε δέχεται εἰς μετάνοιαν. Μετάνοια γὰρ ἐστὶ τὸ μεταμέλεισθαι τὸν ἀμαρτήσαντα ἐφ' οἷς ἤμαρτε, καὶ δάκνεσθαι ἐπ' αὐτοῖς. Ὁ δὲ ἐπιμένων τῇ ἀμαρτίᾳ οὔτε μεταμέλεισθαι, οὔτε δάκνεσθαι πιστεύεται, ἀλλὰ ἡδεσθαι ταύτῃ. Ἡ οὖν τῷ μοιχῷ ἀκολουθήσασα καὶ συμβιώσασα αὐτῷ, πάντα τὸν χρόνον τῆς συμβιώσεως μοιχαλὶς ἐστὶ, ἐτι πράντουσα τὸ κακόν, καὶ εἰς μετάνοιαν οὐ δεχθήσεται. **πραγίαιε** adhuc persistat, neque ad poenitentiam admittitur.

ΑΡΙΣΤ. Ἡ συζῶσα μοιχῷ διὰ βίου μοιχεύεται.

Διὰ τοῦτο γοῦν καὶ ἀπρόδεκτος ἐστὶν ἡ τοιαύτη τῇ ἐκκλησίᾳ · μετὰ γὰρ τὸ παυθῆναι τῆς ἀμαρτίας, τότε γίνεται ἐν ἐπιτιμίῳ, καὶ διορθοῦται τὸ πταίσμα αὐτῆς · ἐὰν δὲ ἐπιμένῃ τῇ μοιχείᾳ, ἀδιόρθωτος ἐστὶ, καὶ ἀπρόδεκτος.

ΚΑΝΩΝ Μ'

Ἡ παρὰ γνώμην τοῦ δεσπότου ἀνδρὶ λαυτῇ ἐξουσία ἐπόρνευσεν · ἡ δὲ μετὰ ταῦτα πεπαρῆρσιασμένη γάμῳ χρησαμένη, ἐγγήματο. Ὅστε ἐκεῖνο μὲν πορνεία, τοῦτο δὲ γάμος. Αἱ γὰρ συνήχαι τῶν ὑπεξουσίων οὐδὲν ἔχουσι βέβαιον.

ΒΑΣ. Δούλη συνήφθη γαμικῶς ἀνδρὶ τινι ἐλευθέρῳ παρὰ γνώμην τοῦ οἰκίου δεσπότου. Καιροῦ δὲ τινος παρελθόντος, ἡ ἐλευθερίας ἀξιοθεῖσα τὸν μετὰ τοῦ προτέρου ἀνδρὸς γάμον πεπαρῆρσιασμένον ἐποίησατο, ἢ καὶ ὁ κύριος αὐτῆς ἐπὶ τῷ γενομένῳ πρότερον ἀνυποστάτῳ γάμῳ συνήνεσεν. Ἡρωτήθη γοῦν ὁ ἅγιος εἰ ἀκόλαστόν ἐστι τὸ γεγονός συνοικέσιον, καὶ εἶπεν ὡς, ἐπεὶ αἱ συναινέσεις τῶν ὑπεξουσίων ἀδέδδαισι καὶ ἀνυπόστατοι εἰσι, κἀνταῦθ' οὐ συνέστη γάμος ἔννομος ἐν τῷ καιρῷ τῆς δουλείας · κἀν μετὰ ταῦτα συναίνεις παρηκολούθησε τοῦ δεσπότη, ἢ αὐτῇ ἡ δούλη ἐλευθερωθεῖσα τῷ προτέρῳ γάμῳ ἔστοιχησεν, οὐ λογίζεται τὸ γεγονός καὶ ἐξ ἀρχῆς αὐτῆς ἔννομον διὰ τὴν μετὰ ταῦτα συναίνεσιν, κατὰ τὸν νόμον λέγοντα, *τὰ ἐξ ἀρχῆς ἀδέδδαισι*, ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα συμβαινόντων οὐ βεβαιούνται. Τοῦτο γὰρ ἐπὶ τῶν ἀνυποστάτων χώρων οὐκ ἔχει. Διὰ τοι τοῦτο χάριν μὲν τοῦ προτέρου κακοῦ ἐπιτίμια πορνείας τοῦτοις ἐπιφορεῖσθαι· ἡ δὲ μετὰ ταῦτα συμβίωσις ἐστὶ ἀνεπιτίμητος. Καὶ ταῦτα μὲν ὅταν ἀνυπό-

A Dicit enim cap. 66, tit. 57, lib. 13: Quæ semel adulterium commisit, si ejus, qui eam adulterata est, postea uxor fuerit, non exstinguitur prætextu matrimonii, quod post adulterium factum est. Et cap. 13, tit. 42 ejusdem libri: Si propter uxoris adulterium condemnatus ipsam duxero, etiamsi ipsa non est condemnata, non est validum matrimonium: sed etsi ipsam hæredem scripsero, vel ipsa me, publicatur hæreditas. Nec quis militariter testans potest eam hæredem scribere, quæ ex stupro est ducta et ei fuit concubina: sed si tale quid contingat, locus datur publico. Et juxta thema 3, cap. 10, tit. 5, lib. XVIII. Qui propter adulterium uxoris accusatus est, non potest eam uxorem ducere.

B **ZONAR.** Nisi quis a peccato desistat, illum poenitere haud credibile est, neque ad poenitentiam admittitur. Est enim poenitentia, cum eum, qui deliquit, admisi criminis poenitet, atque ob illud angitur. Qui vero in peccato perseverat, nec eum poenitere peccati, nec ob **98** id angī credimus, sed ex illo potius capere voluptatem. Quæ igitur adulterium secuta est, et cum eo vitam agit, toto tempore, quo cum eo degit, adultera est, cum in

ARIST. Quæ una cum adultero vivit, per vitam mœchatur.

Idcirco itaque et talis in Ecclesiam non est admittenda. Postquam enim a peccato cessaverit, tunc pœnas dat, et lapsum suum emendat. Si autem in adulterio persistat, inemendabilis est et non recipienda.

CANON XL.

Quæ præter domini sententiam se viro tradidit, fornicata est: quæ autem postea libero matrimonio usa est, nupsit. Quare illud quidem fornicatio, hoc vero matrimonium est. Eorum enim, qui sunt in alterius potestate, pacta conventa firmi nihil habent.

BALS. Ancilla quædam cuidam viro libero matrimonialiter conjuncta erat præter mentem sui domini. Cum autem aliquantum temporis processisset, vel libertate donata, quod cum priore viro contraxerat liberum habuit matrimonium, vel etiam ejus dominus prius facto, quod non consistebat, matrimonio consensit. Interrogatus ergo sanctus, an quod inter eos factum est matrimonium castigari non debeat, dixit; quod quoniam eorum qui sunt in potestate consensus infirmi sunt et non possunt consistere, ideo non consuetum est legitimum matrimonium tempore servitutis: et si domini consensus postea secutus fuerit, vel eadem ancilla manumissa ad prius matrimonium se contulerit, non videtur quod factum est etiam ab ipso legitimum propter sequentem consensum, secundum legem quæ dicit: *Quæ ab initio sunt infirma* ex his quæ postea eveniunt non confirmantur. Hoc enim locum non habet in his quæ non consistunt. Et ideo pro priori quidem malo fornicationis pœnæ eis impo-

uentur: posterior autem convictus pœna carebit. Et hæc quidem quando ancillæ matrimonium, quod consistere non potest, fuerit confirmatum, vel post ejus libertatem, vel post manifestum domini consensum, quem etiam tacita libertas necessario consequitur. Quid autem? ancilla, quæ vere matrimonio conjuncta est domino sciente et non contradicente, ut fornicatrix reputabitur, eo quod dominus non consenserit, amon? Sol. cap. 47, tit. 4, lib. xxvii hæc dicit expresse. Si quis ancillam suam nuptum locavit, qui autem liber est, et locanti fide data, eam accepit, et forte etiam dotalibus confectis instrumentis, vel non confectis quidem, sed ejus tamen voluntate rem tractavit. non justum fuerit tales non confirmare nuptias, sed etiam tacitam libertatem, sive viro, sive mulieri convenire; et cum tale quid a domino factum sit, eum eamque decernimas ad ingenuitatem arripi, remque tanquam in liberis et ingenuis judicari. Si autem ipse quidem alterutrius personæ dominus matrimonium non constituerit, cum vero sciret quod fiebat de industria celavit, ut adversus conjunctorum alterutrum negotium postea consarcinaret, ejusmodi quidem maleficium, siquidem clare ostensum fuerit, punimus, et eis qui tam improbum consilium ceperunt, dominium auferimus, et hoc sit rursus quoque matrimonium, proinde ac si is consensisset ab initio qui possidebat. At ille quidem a dominio excidat: rursus autem servus ad ingenuitatem rapiatur. Cum hoc itaque evenit, vel si consensit, vel si improbe gessit dominus, clarum est, quod qui ex his matrimoniis nati sunt, erunt ex hac nostra lege liberi et ingenui. Et quoniam ex hoc apparet, ad libertatem arripi ancillam, quæ cum domini tolerantia nupsit libero, qui conjuncti sunt nulla pœna **99** affecti conservabuntur. Quod enim ad veterem legem attinet, quæ matrimonium solo consensu fieri decernit, ejusmodi quoque peractum est matrimonium per tacitum domini consensum. Si quis autem dixerit, quod cum non facta sit benedictio, ut hodie observatur, si pœnas non effugient, etiamsi matrimonio conjuncti sint, domino vidente et patiente, audiet quod, quantum attinet ad pœnarum rationem, magis consideratur affectio, quam Novelarum constitutionum summum jus.

ZONAR. Si ancilla seipsam viro tradiderit præter domini voluntatem, fornicatur. Cum enim sub alterius sit potestate, conventa, id est, pactiones inuendi facultatem non habet. Infirmæ siquidem ac irritæ sunt. Quod si postea, postquam scilicet fornicata fuit, donata libertate, aut domino ipsius permitte, matrimonio libero, hoc est, manifesto palam est usa, jam instar legitimæ uxoris, non fornicariæ mulieris, existimabitur.

ARIST. Ancilla quæ se viro tradit, fornicatur: matrimonio vero jungitur, si cum domini consensu id facit. Quæ enim ab iis sunt qui alienæ potestati subijciuntur, invalida sunt.

στατος γάμος τῆς δούλης στηριχθῆ ἢ μετὰ ἐλευθερίαν αὐτῆς, ἢ μετὰ φανεράν συναίνεσιν τοῦ δεσπότου, ἢ καὶ ἐλευθερία σιωπηρὰ ἐξ ἀνάγκης ἐπακολουθεῖ. Τί δέ; ἢ γαμικῶς συναφθεῖσα δούλη μετὰ ἀληθείας τοῦ δεσπότου εἰδότης καὶ μὴ ἀντιλέγοντος, ὡς πορνέουσα λογισθῆσεται διὰ τὴ μὴ συναίνεσαι τὸν δεσπότην, ἢ μή; Αὐσις. Τὸ μζ' κεφ., τοῦ θ' τ(το)ου, τοῦ κη' βιβλίου, φησὶ ταῦτα ῥητικῶς· Εἰ τις ἐξίδωκε τὴν λαοῦ θεράπειαν, ὁ δὲ ἐλεύθερος ὢν καὶ πιστεύσας τῷ δίδόντι αὐτὴν ἔλαθεν, ἴσως καὶ προικῶν γεγεμένων συμβολαίων, ἢ μὴδὲ γενομένων μὲν, τῆς δὲ αὐτοῦ γνώμης τὸ πρᾶγμα διοικησαμένης, οὐκ ἂν εἴη δίκαιον τὸν τοιοῦτον μὴ συνεστάναι γάμον, ἀλλὰ σιωπηρὰν ἐλευθερίαν ἀκολουθεῖν εἴτε τῷ ἀνδρὶ εἴτε τῇ γυναίκί· καὶ τοιοῦτο τινὸς παρὰ τοῦ δεσπότου γενομένου, θεσπιζόμενον ἀρπάζεσθαι τε καὶ τὸν τοιοῦτον καὶ τὴν τοιαύτην εἰς εὐγένειαν, καὶ τὸ πρᾶγμα ὡς ἐπὶ ἐλευθέρους τε καὶ εὐγενεῖς κρίνεσθαι. Εἰ δὲ αὐτὸς μὲν οὐ συναρμόσει τὸν γάμον ὁ θατέρου τῶν προσώπων δεσπότης, εἰδείη δὲ τὸ γεγόμενον, καὶ ἐξεπιτηδὲς ἀποκρύπτει, ἵνα ὕστερον πρᾶγμα βᾶψει τῶν συναφθέντων θατέρω, τιμωρούμεθα τὴν τοιαύτην, εἴως σαφῶς ἀποδειχθῆ, κακουργίαν, καὶ ἀφαιρούμεθα τὴν δεσποταίν τῶν οὕτω πορνῶν; βεβουλευμένων, καὶ ἔστω πάλιν καὶ τοῦτο γάμος, ὡσπερ ἂν εἰ συνῆσεν ὁ κεκτημένος τὴν ἀρχήν. Καὶ ὁ μὲν ἐκπιπτέτω τῆ; ἐσποταίας, αὐθις δὲ εἰς εὐγένειαν ἀρπαζέσθω τὸ δοῦλον πρόσωπον. Τοιοῦτου συμβαίνοντος ἀποτελέσματος, ἢ εἴπερ ἐξακούρησεν ὁ κεκτημένος, πρόδηλον ὂν ὡς καὶ οἱ τεχθέντες ἐκ τῶν τοιοῦτων γάμων ἐλεύθεροί τε καὶ εὐγενεῖς κατὰ τόνδε ἡμῶν τὸν νόμον εἰσονται. Καὶ ἐπεί ἐκ τοῦτου παρίσταται εἰς ἐλευθερίαν ἀρπάζεσθαι τὴν μετὰ ἀνοχῆς τοῦ δεσπότου τῷ ἐλευθέρῳ γαμηθεῖσαν δούλην, ἀνεπιτήμητοι οὕτω συναφθέντες συντηρηθῆσονται. Ὅσον γὰρ κατὰ τὸν παλαιὸν νόμον τὸν διοριζόμενον τὸν γάμον συνίστασθαι συναίνεσαι μόνη, καὶ τὸ τοιοῦτον συνοίσασιον πεπεράτωται διὰ τῆς σιωπῆς; συναίνεσως τοῦ δεσπότου. Εἰ δὲ τις εἴπῃ ὡς ἰερθλογίας μὴ γενομένης κατὰ τὸ σημεῖον κρατοῦν, οἱ τοιοῦτοι οὐκ ἐκφεύζονται τὰ ἐπιτήμια, καὶ γαμικῶς συνῆθησαν τοῦ δεσπότου ὄρωντος καὶ ἀνεχομένου· ἀκούει ὅτι εἰς τὸν λόγον τῶν ἐπιτήμιων ἢ διὰθεσις μᾶλλον σκοπεῖται, καὶ οὐχὶ ἢ ἀκρίβεια τῶν Νεαρῶν διαταγμάτων.

ZONAR. Ἐὰν δούλη ἐκδῶ αὐτὴν ἀνδρὶ ὑπὲρ τὸ θέλημα τοῦ δεσπότου αὐτῆς, πορνέει. Ὑφ' ἐτέρου γὰρ οὐσα ἐξουσίαν οὐ δύναται συνθήκας, ἢ τινος συμφωνίας ποιεῖν. Ἀδέβαιο γὰρ εἰσι καὶ ἀνίσχυροι. Εἰ δὲ μετὰ ταῦτα, μετὰ τὸ πορνέουσαι δηλαδὴ, ἐλευθερωθεῖσα, ἢ παραχωρησάντος τοῦ Κυρίου αὐτῆς, πεπαρῆρσιασμένη, ἀντὶ τοῦ, φανερῶ χρήσεται γάμῳ, ὡς γημαμένη λογισθῆσεται τότε, καὶ οὐχὶ πόρνη.

APIET. Ἐαυτὴν ἀνδρὶ ἐπιδοῦσα δούλη, πορνέει. συνάπτεται δὲ, εἰ μετὰ γνώμης δεσπότου· τὰ γὰρ τῶν ὑπεξουσιῶν ἀδέβαια.

Ἐάν οἱ ὑπεξούσιοι παῖδες παρὰ γνώμην τῶν γονέων αὐτῶν συναλλάττειν γάμον οὐ δύνανται, πολλῶ μᾶλλον οἱ οἰκέται. Διὰ τοῦτο γοῦν καὶ ἡ δούλη ἢ ἐκδοῦσα ἑαυτὴν ἀνδρὶ παρὰ γνώμην τοῦ ἰδίου δεσπότου, ὡς πόρνη ἐπιτιμηθήσεται· εἰ δὲ μετὰ ταῦτα κατὰ γνώμην τοῦ δεσπότου συναφθῆ ἀδύψ, νομίμως ἐγγήματο.

KANQN MA'.

Ἢ ἐν τῇ χηρείᾳ ἐξουσίαν ἔχουσα ἑαυτῆς συνοικεῖν ἀνέγκλητος, εἰ μηδαίς ἐστιν ὁ διασπῶν τὸ συνοικέσιον, τοῦ Ἀποστόλου εἰπόντος, Ἐάν ἀποθάνῃ ὁ ἀνήρ, ἐλεύθερός ἐστιν ᾧ θέλει γαμηθῆναι, μόνον ἐν Κυρίῳ.

Γυνὴ τις χηρεῦσα ἤθελεν ἐτέρῳ συζευχθῆναι ἀνδρὶ, καὶ οὐ παρεχωρεῖτο, ἢ καὶ συζευχθεῖσα ἐπειμᾶτο. Ἐρωτήθη οὖν περὶ τοῦτο ὁ ἅγιος καὶ ἀπεφάνετο, ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ἡ χήρα ἐτέρῳ συναφθῆναι ἀνδρὶ, ἐάν τῆς αὐτεξουσία ἐστί. Τοῦτο δὲ κρατήσει εἰς μόνην δευτερογαμίαν· τριτογαμίαν γὰρ ὁ ἅγιος οὐ παρεχωρεῖ. Ὡστε καλῶς ἡ γυνὴ ἡ χηρεῦσα ἀν δευτερογαμίῃ, καὶ δευτερογαμίᾳ οὐκ ἐπιτιμηθήσεται, εἰπερ οὐκ ἐστιν ὑπεξουσία· ἐάν γάρ ἐστιν ὑπεξουσία, ἐπὶ ὄχων ταύτην ὑπεξουσίαν δύναται διασπᾶσαι τὸν γάμον, ἐπιτιμηθήσεται καὶ αὕτη ὡς πορνέυσα. Πλὴν καὶ αἱ γυναῖκες δευτερογαμοῦσαι τῷ ἐπιτιμῶ τῶν δευτερογαμοῦντων ὑπέκεινται, καθὼς πολλάκις εἰπομεν. Ἀκούων δὲ τοῦ ἁγίου λέγοντος ἔχειν ἐπ' ἀδείας τὴν χήραν ᾧ θέλει γαμῆσθαι, μὴ εἰπῆς δύνασθαι αὐτὴν ἀσεβεῖ ἢ ἐτέρῳ τινὶ ἀναξίῳ τοῦ γένους αὐτῆς συνάπτειν· ἀλλ' εἰπεῖ ὀφείλει αὐτὴν ἀτά κανῶν καὶ νόμων δευτέρῳ ἀνδρὶ γαμῆσθαι. Φησὶ γὰρ τὸ α' κεφ. τοῦ δ' τίτλου τοῦ κη' βιβλίου· Γάμος ἐστὶν ἀνδρός καὶ γυναικὸς συνάφεια καὶ συγκλήρωσις τοῦ βίου παντὸς, θεοῦ τε καὶ ἀνθρωπίνου κοινωνία. Καὶ ὁ λ' κανὼν τῆς ἐν Λαοδικεῖᾳ συνόδου, καὶ ὁ β' κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου καλύουσι τοὺς ὀρθοδόξους μετὰ αἰρετικῶν συνάπτειν, καὶ τὸ β' θέμα τοῦ ζ' κεφ. τοῦ ε' τίτλου τοῦ κη' βιβλίου φησὶν· Οὐκ ἐρῶται ὁ γάμος τῆς θυγατέρος ἢ ἐγγόνης τοῦ ἀξιωματικῆ πρὸς ἀπελευθερὸν ἢ σκηνικόν, ἢ σκηνικοῦ υἱόν ἢ σκηνικῆς. Ὁ δὲ κραταῖος καὶ ἅγιος ἡμῶν βασιλεὺς διαφόρων συνοικέσιον ἐγγενῶν συναφθειῶν ἀνδράσιν εὐγενέσι διέσπασε, καὶ τοὺς συναφθέντας μεγάλως ἐκόλασεν. Οἷόν τι πεποίηκε καὶ εἰς τὸν βασιλικὸν γραμματικόν, κύριον Θεόδωρον τὸν Μεσαρίτην, τοῦ σεβαστοῦ τοῦ Βρυεννίου τὴν θυγατέρα χωρὶς εἰδήσεως βασιλικῆς εἰς γυναῖκα λαθόντα. Τὸ μέντοι τῷ κανόνι προσκείμενον, καὶ λέγον, μόνον ἐν Κυρίῳ, προσετέθη διὰ τοὺς ἀπίστους. Ἐν Κυρίῳ γὰρ συναλλάττει γάμον ἢ μετὰ ὀρθοδόξου, οὐ μὴν μετὰ αἰρετικοῦ συναφθεῖσα.

ZONAP. Χηρεῦσα γυνὴ καὶ μὴ οὐσα ὑπεξουσία γονεῦσιν, ὥστε χρῆζειν τῆς ἐκείνων συναίνεσεως ἐπὶ τῷ γάμῳ, ἀνέγκλητός ἐστι δεύτερον συναλλάξασα γάμον, εἰ μηδαίς ἐστιν ὁ διασπῶν τὸ συνοικέσιον, τοῦτέστιν, εἰ μὴ τινὲς εἰσὶν ὑπεξουσίαν αὐτὴν ἔχοντες, ἥτοι πατήρ, ἢ πάππος, οἱ καὶ διασπᾶν δύνανται τὴν διὰ τοῦ γάμου συνάφειαν, μὴ συναίνεσαντες ἐπ'

Si pueri sub potestate præter parentum suorum sententiam matrimonium contrahere non possunt, multo magis servi. Propterea itaque et ancilla quæ præter domini sui sententiam se viro dedit, ut fornicatrix pœnas luet. Si autem postea cum domini voluntate ei conjugatur, legitime nupuit.

CANON XLI.

Quæ in viduitate habet sui potestatem, et viro cohabitata, ab omni accusatione est libera, si nemo est qui conjugium divellat; cum dicat Apostolus, Si mortuus sit maritus, libera est, ut nubat cui velit, tantum in Domino¹.

BALS. Muller quædam vidua volebat alii viro matrimonio conjungi: et non ei permittebatur, vel etiam conjuncta puniebatur. Sanctus ergo de eo interrogatus est, et respondit, quod est in viduæ potestate ut alii viro conjungatur, si tunc est sui juris. Hoc autem in sola digamia servabitur: neque enim sanctus trigamiam perimitit. Recte itaque mulier vidua secundo nubet, et cum secundo nupserit non punietur, si quidem non est sub potestate: sed si sit sub potestate parentis constituta, quoniam qui eam habet in potestate potest matrimonium dissolvere, ipsa quoque, ut quæ sit fornicata, punietur. Sed et mulieres, quæ secundo nubunt, digamorum supplicio subjiciuntur, ut sæpe diximus. Cum autem audis sanctum dicentem esse in potestate viduæ nubere cui velit, ne dixeris eam posse impio, vel alicui alii suo genere indigno conjungi. Sed ille eam debere secundum leges et canones secundo viro nubere. Dicit enim primum cap. tit. 4 lib. xviii: Matrimonium est viri et mulieris conjunctio, et lotius vitæ consuetudo, divinarum et humanarum rerum societas. Et syn. Laodicenæ canon 31, et can. 72 syn. in Trullo, prohibent orthodoxos cum hæreticis conjungi, et thema 2, cap. 7 tit. 5, lib. xviii dicit: Non est validum matrimonium filia vel neptis viri senatorii cum liberto vel scenico, vel scenici aut scenicæ filio. Potens autem et sanctus noster imperator, cum nobillium aliquot mulierum, cum viris ignobilibus contracta essent matrimonium, ea separavit, et conjunctos valde puniit. Quemadmodum etiam fecit et in regium grammaticum dominum Theodorum Mesariem qui Augusti Briemii 100 filiam, absque imperatoris scientia in uxorem acceperat. Quod autem adjicitur canonis, et dicit, Solum in Domino, adjectum est propter infideles. In Domino enim matrimonium contrahit, quæ cum orthodoxo, non cum hæretico matrimonium contrahit.

ZONAR. Mulier quæ vidua est, nec parentum potestati subjecta, ut illorum consensu ad nuptias contrahendas indigeat, absque ulla noxa secundis nuptiis illigari potest, si nemo sit qui conjugium dissolvat, hoc est, si nulli sint, qui illam aux obnoxiam potestati babeant, pater nimirum, aut avus, quibus etiam dirimere matrimonii societatem datum

¹ 1 Cor. vii. 39.

est, nisi in illud consenserint. Subiicit deinde vir sanctus depromptum ex apostolicis verbis testimonium.

ARIST. Crimine vacat vidua quæ virum accipit. Vidua suæ est potestatis, mortuo ipsius viro; propterea si viro nupserit, accusationi non est obnoxia, modo in Domino, iuxta Apostolum.

CANON XLII.

Quæ sine illis, qui habent potestatem, sunt matrimonia, sunt fornicationes. Vivente ergo patre, vel domino, illi qui conveniunt non sunt ab accusatione liberi, donec conjugio domini annuerint: tunc enim accipit firmitatem conjugium.

BALS. Hic canon veluti summa quædam est duorum proxime præcedentium canonum. Dicit enim, quod si filia familias vel ancilla matrimonium cum aliquo contraxerunt, sine voluntate eorum qui ipsas habent in potestate, hoc existimatur fornicatio, utpote quod non possit consistere. Quare et tanquam fornicatores punientur, et matrimonium, tanquam quod non possit consistere, solvetur. Sin autem illi, qui in eos habent potestatem, annuerint, hoc est, admisserint et voluerint matrimonium, tunc firmum reputabitur. Quæ autem de eorum qui sunt in potestate et dominorum consensu dicuntur, interpretare secundum canones proxime interpretatos.

ZONAR. Hic canon veluti summa quædam est duorum proxime præcedentium canonum. Ait namque, si filia vel serva aliorum potestati obnoxia cum aliquo matrimonium inierint, absque dominorum, hoc est eorum, quorum sub potestate sunt consensu, id pro fornicatione haberi, neque illis, qui hoc pacto copulati fuerint, impone esse oportere. Punientur siquidem ipsi, matrimoniumque dissolvatur. Quod si illi, quorum sub potestate sunt, annuerint, hoc est, approbarint ac voluerint nuptias tunc ratæ firmæque habebuntur.

ARIST. Qui aliis subsunt, filius, et servus, sine dominis matrimonium contrahentes, culpæ obnoxii sunt.

CANON XLIII.

Qui mortis ictum dedit proximo, est homicida, sive prior percussit, sive ultus est.

BALS. Percussit quisquam aliquem, et interfecit, et cum juberetur reddere rationem cur interfecisset, dicebat: Ego non fui causa cædis, sed is qui occisus est, ut qui pugne initium fecit, et me prior percussit. Sanctus ergo de eo interrogatus, respondit, Homicida est qui quomodocumque hominem interfecit: sive primo loco eum, qui interfectus est, percussit, sive eum ulciscens, ut qui prior percussisset, vulnus ei intulit. Et canon quidem in his consistit. Interrogaverit autem quisquam, cum lex dicat in sexagesimo libro tit. 39 cap. 1, themate ultimo: Impone quis illum interficiet, qui vel ipsum, vel suos cogit ad petulantiam; et in titulo 17 ejusdem libri: **101** Vini vi licet repellere et arma arinis: quomodo dicit canon eum, qui se defensu-

Α πότῳ. Ἐπιφέρει δὲ ὁ ἅγιος μαρτυρίζων ἐξ ἀποστολικῶν βημάτων.

ΑΡΙΣΤ. Ἀνέγκλητος ἡ χήρα λαμβάνουσα.

Ἀυτεξουσία ἐστὶν ἡ χήρα, τελευτώντος τοῦ ἁδελφῆ αὐτῆς· διὰ τοῦτο, εἰ λάβῃ ἄνδρα, ἀνέγκλη ὅς ἐστι, μόνον ἐν Κυρίῳ, κατὰ τὴν Ἀπόστολον.

ΚΑΝΟΝ ΜΒ΄.

Οἱ ἀντι τῶν κρατούντων γάμοι πορνεῖαι εἰσιν. Οὔτε οὖν πατέρος ζῶντος οὔτε δεσπότου οὐ συναινέτες ἀνεύθουοι εἰσιν, ἕως ἂν ἐπινεύσωσιν οἱ κύριοι τὴν συνοίκησιν. Τότε γὰρ λαμβάνει τὸ τοῦ γάμου βέβαιον.

ΒΑΛΣ. Ὁ κανὼν οὗτος ἀνακεφαλαίως ἐστὶ τῶν προσεχῶν κανόνων. Φησὶ γὰρ ὡς, ἐὰν ὑπεξουσία θυγάτηρ ἢ δοῦλη γάμον πρὸς τινα συναλλάξωσιν ἀνευ γνώμης τῶν κρατούντων, ἤγουν τῶν ὑπεξουσιαζόντων αὐτῶν, πορνεία λογίζεται τὸ τοιοῦτον, ὡς ἀνυποστάτως γινόμενον. Διὰ καὶ ὡς πορνεύοντες ἐπιτιμηθήσονται, καὶ ὁ γάμος ὡς ἀνυπόστατος· λυθήσεται. Εἰ δὲ ἐπινεύσωσιν οἱ τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν ἔχοντες, ἀντι τοῦ, εἰ δίδονται καὶ θελήσουσι τὸν γάμον, τότε λογίζεται βέβαιος. Τὰ δὲ περὶ τῆς συναίνεσεως τῶν ὑπεξουσιῶν καὶ τῶν δεσποτῶν ἐρμηνεύσον κατὰ τοὺς προσεχῶς ἐρμηνευθέντας κανόνας.

ZONAR. Ὁ κανὼν οὗτος ἀνακεφαλαίως ἐστὶ τῶν προσεχῶν αὐτοῦ δύο κανόνων. Φησὶ γὰρ ὅτι, ἐὰν ὑπεξουσία θυγάτηρ ἢ δοῦλη γάμον πρὸς τινα συναλλάξωσιν ἀνευ γνώμης τῶν κρατούντων, ἤγουν τῶν ἐξουσιαζόντων αὐτῶν, πορνεία λογίζεται τὸ τοιοῦτον, καὶ οὐκ εἰσὶν ἀνεύθουοι οἱ οὕτω συναφθέντες. Ἐπιτιμηθήσονται γὰρ, καὶ ὁ γάμος λυθήσεται. Εἰ δὲ ἐπινεύσωσιν οἱ τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν ἔχοντες, ἀντι τοῦ, εἰ δίδονται καὶ θελήσουσι τὸν γάμον, τότε λογίζεται βέβαιος.

ΑΡΙΣΤ. Οἱ ὑπεξουσίαι, υἱὸς καὶ δούλος, δίχα τῶν κυρίων ζευγνύμενοι, οὐκ ἀνεύθουοι.

ΚΑΝΟΝ ΜΓ΄.

Ὁς θανάτου πληγὴν τῷ πλησίον δέδωκε, φονεὺς ἐστίν, εἴτε ἤρξε τῆς πληγῆς, εἴτε ἠμύνατο.

ΒΑΛΣ. Τίς ἐπληξε καὶ ἐφόνευσέ τινα, καὶ ἀπατούμενος λόγους δοῦναι χάριν τοῦ φόνου, ἔλεγεν ὅτι Οὐκ ἐγὼ αἰτίας γέγονα τῆς πληγῆς, ἀλλ' ὁ φονευθεὶς, ὡς πεποιθὴς τὴν ἀρχὴν τῆς διαμάχης, καὶ προπλήξας με. Ἐρωτηθεὶς οὖν περὶ τούτου ὁ ἅγιος, εἶπεν ὅτι φονεὺς ἐστὶν ὁ ὀπωδῆποτε φονεύσας ἄνθρωπον, εἴτε πρῶτως ἐπληξε τὸν φονευθέντα, εἴτε ἀμυνόμενος τοῦτον, ὡς πλήξαντα πρότερον αὐτὸν. ἐπήγαγε τὴν πληγὴν. Καὶ ὁ μὲν κανὼν ἐν τούτοις. Ἐρωτήσει δὲ τις, ὡς τοῦ νόμου λέγοντος ἐν βιβλίῳ ξ', τίτλου θ', κεφαλ. α', θέματι τελευταίῳ· Ἀκινδύτως τις φονεῖται τὸν βιάζόμενον αὐτὸν ἢ τοὺς αὐτοῦ πρὸς ἀσέλγειαν· καὶ ἐν τίτλῳ ιζ' τοῦ αὐτοῦ βιβλίου· Ἐξεστὶ βίβη τὴν βίαν ἐξωθεῖν, καὶ ὄπλα ὄπλοις, πῶς ὁ κανὼν φησὶ τὸν ἐξ ἀμύνης πλήξαντα καὶ φονεῦ-

παντα καλῶσθαι ὡς φονεῖα; Ἀύσις. Τὰ ἐκκλη-
σιαστικά ἐπιτίμια οὐκ εἰσι καλαστικά, ἀλλὰ ἀγιαστικά
καὶ ἰατρειυτικά. Δὴ καὶ διορίζεται ὁ κανὼν τὸν κατὰ
παραχώρησιν Θεοῦ ἐμπεισύντα ὁπωσδήποτε εἰς φόνον,
καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐν πολέμῳ φονεύοντα, θεραπεύ-
εσθαι κατὰ ψυχὴν· κἂν ὁ μὲν μεγαλωτέρως χρησῆται
θεραπείας, ὡς φονεύων ἀκουσίως, ὁ δὲ μικροτέρως,
ὡς φονεύων ἀκουσίως, ἢ ἐξ ἀμύνης, ἢ ἐν πολέμῳ.
Ὁ δὲ πολιτικὸς νόμος καλῶζει, οὐ θεραπεύει. Ὅθεν
τὸν μὲν ἔχοντα διδάσκειν εἰς τὸ φονεύσαι τιμωρεῖ
ὡς φονεῖα, τὸν δὲ ἀκουσίως φονεύοντα οὐ τιμωρεῖ
καὶ τὸν φονεύσαντα τὸν βιαζόμενον αὐτὸν ἀτιμώ-
ρητον συντηρεῖ, ὡς μὴ οἰκθεῖν, ἀλλ' ἐξ αἰτίας
τοῦ φονευθέντος εἰς τὸ φονεύσαι κατεπειχθέντα.
Οἶμαι δὲ ὅτι καὶ ὁ φονεύσας ἐξ ἀμύνης κατὰ τὸν
πολιτικὸν νόμον τότε συντηρηθήσεται ἀπόλαστος,
ὅταν ἐφόνευσεν τὸν πληγὴν θανατηφόρον ἐπενεγκόντα
αὐτῷ, ἢ βίαν ὁμοίαν, οὐ μὴν καὶ τὸν ἐλαφρὰν καὶ
ἰάσιμον πληγὴν ἐπενεγκόντα αὐτῷ, ἤγουν μετρίαν
βίαν, καὶ ἣν ἐδύνατο χωρὶς φόνου διαφυγεῖν. Τη-
καῦτα γὰρ ὡς φονεὺς καλοσθίησεται. Φησὶ γὰρ τὸ ἰδ'
κεφ. τοῦ λθ' εἰς τὸν τοῦ ε' βιβλίου· Ὁ τὸν ἐπαλθόντα
φονεύσας ἐν ᾧ περὶ τῆς ζωῆς ἐκινδύνευεν, ἀνευθύ-
νως ἔστι φονεῦσειν. Καὶ κατὰ θέμα τοῦ αὐτοῦ τὸν
λησστήν ἐπιόντα ἀκινδύνως ἔξεστι φονεύσειν. Ἐγὼ δὲ
εἶδον ἱερέα καθαρεθέντα συνοδικῶς, ὅτι ἕτερον ἱερέα
ἀναλαβόμενον παρὰ θάλασσαν τοῦτου βιβλίου ἐκ τῆς
ἐκκλησίας αὐτοῦ κατέσχε. καὶ ἀνελάβετο ἐριστικῶς
ἐκ τούτου τὸ οἰκεῖον βιβλίον, κἀνταῦθεν συνέθη τὴν
ἀπαρεθέντα τὸ βιβλίον ἱερέα λειποθυμησά, καὶ
αὐθωρῶν ἀποθανεῖν. Ἐτερος δὲ μοναχὸς καὶ ἱερεὺς
ἀπὸ τῆς μονῆς τοῦ Στερίου καθηρέθη ὁμοίως, ὅτι
μοναχὸν τινα ὕβρισαντα αὐτὸν ἀνθύβρισε τραχέως,
καὶ συνέθη τὸν οὕτως ὕβρισθέντα, ἅμα τῷ ἀκούσαι
τὴν ὕβριν, στενάξαι, καὶ τὴν ψυχὴν ἀπαρευξασθαι.
Καὶ ἀρχιερεὺς, Ἀγαρηῶν φονεύσας κατ' αὐτοῦ
ξίφος ἀνατείναντα ἐν καιρῷ πολέμου, καθηρέθη
ὁμοίως.

ZONAR. Ὁ πλήξας τινὰ καιρῶς, ὥστε ἐκ τῆς
πληγῆς ἐκείνης τὸν πληγέντα θανεῖν, φονεὺς ἔστι·
καὶ οὐκ ἐξαιρεῖται αὐτὸν τοῦ ἐγκλημάτος τὸ μὴ κατ-
άρξασθαι, ἀλλὰ πληγῆναι πρότερον παρ' ἐκείνου,
καὶ οὕτω πλήξαι αὐτὸν, ἀμυνόμενον τὸν πλήξαντα.

APIST. Ὁ πλήξας πρὸς θάνατον, καὶ ἀρχόμενος, δ
καὶ ἀμυνόμενος, ἀνδροφόνος.

Ἐάν τις ἐν μάχῃ πληγὴν ἐπάγῃ τινὶ καιρῶν, θά-
νατον ἀπειλοῦσαν, κἂν πρῶτος ἤρξατο τῆς πληγῆς,
κἂν ὑπ' ἐκείνου πληγῆται, καὶ ἐκδικῶν καυτὸν καιρῶς
ἀντεπλήξῃ, φονεὺς ἔστιν· εἴτε δὲ ἐκούσιοι καὶ ἀμφό-
τεροι, εἴτε ἀκούσιοι, ἀπὸ τοῦ ὄργανου τοῦ πλήξαντος
κριθήσονται, καὶ ἀπὸ τῶν λοιπῶν ὧν παρέδωκε
γνωρισμάτων ἐν τῷ ὄρθῳ κανόνι.

KANQN MA'.

Ἡ διάκονος ἢ τῷ Ἑλληνι συμπορνεύσασα οὐ δεκτὴ
ἔστιν εἰς κοινωνίαν· εἰς δὲ τὴν προσφορὰν δεχθή-
σεται τῷ ζ' ἔτει, δηλονότι ἐν ἀγγελίᾳ ζωσα. Ὁ δὲ
μετὰ τὴν πίστιν Ἑλληνὸν πάλιν τῇ ἰεσοσυλίᾳ προσώων
ἐπι τὸν ἔμετον ἐπιστρέφει. Ἡμεῖς οὖν τῆς διακόνου

A rus percussit et occidit, puniri ut homicidam? Sol.
Pœnæ ecclesiasticæ non puniunt, sed sanctificant et
medentur; et ideo decernit canon, ut qui quomo-
docunque Dei permissione in cædem incidit, et
ipsi etiam qui in bello occiderant, in anima medi-
cinam accipiant: etsi hic quidem majore opus habet
medicina, ut qui sponte interfecit, ille vero minore,
ut qui non voluntarie, vel in sui defensione vel in
bello. Lex autem civilis punit, non medetur. Unde
etiam eum, qui habet affectum interficiendi, punit
ut homicidam: eum vero, qui involuntarie inter-
ficit, non punit; et eum, qui vim illi inferentem
peremit, impunitum conservat, ut qui non ex se,
sed ab eo qui fuit interfectus ad occidendum im-
pulsus est. Existimo autem, quod qui etiam in sui
defensione occidit, tunc impune abiit, quando eum
interfecit, qui vulnus illi mortale infixit, vel vim
similem: non autem eum, qui levem ac medicabi-
lem illi plagam attulit sive vim medicam, quam
etiam sine cæde effugere potuit. Tunc enim ut ho-
micida puniatur. Dicit enim capit 14, tit. 39, lib. 1x:
Qui eum interfecit, qui ita invadebat, ut in vitæ
periculum adduceretur, non est reus homicidii. Et
secundum ejus thema, latronem invadentem im-
pune licet interficere. Ego autem vidi sacerdotem
synodicaliter depositum, quod alterum sacerdotem,
qui præter ejus voluntatem librum ex ecclesia sua
accipiebatur, detinuit, et librum proprium e manu
ejus contentiose recepit, et ex eo evenit, ut sacer-
dos, cui liber ablatus est, deliquium animi patre-
retur, et ipsa hora moreretur. Alius autem monachus
et sacerdos ex Tyrii monasterio similiter est depo-
situs, quod monachum quemdam, qui eum injuria
affecerat, gravi vicissim injuria affecti, et accidit,
ut qui sic injuria affectus est, simul ac injuriam
audivit, gémere et animam eructaret. Antistes quo-
que qui Agarenum belli tempore enseni in ipsum
vibrantem interfecerat, similiter depositus est.

ZONAR. Qui alteri lethale vulnus infixit, ex quo
postea vulnere percussus exspiravit, homicida est:
nec ex eo liberatur a crimine, quod non ipse verbe-
randi initium fecerit, sed prior ab illo fuerit vulne-
ratus, exindeque ipsum, dum sibi illatum vulnus
ulciscitur, vulneraverit.

ARIST. Qui ad mortem percussit, tam lacerans,
quam ulciscens, homicida est.

Si quis in pugna vulnus lethale culpam intulit,
mortem minitans, licet primus vulnerare cœpit, aut
ab eo percussus et sese ulciscens, lethaliter reper-
cussit, homicida est. Num voluntarii autem ambo
erant aut involuntarii, a percussantis instrumento
judicabuntur, et ab aliis judiciis quæ in octavo ca-
none tradidit.

CANON XLIV

Diaconissa, quæ una cum Græco fornicata est, non
est ad communionem admittenda, ad oblationem
autem septimo anno admittetur, scilicet si in
castitate vitam agat. Græcus autem, qui posi-
fidem rursus ad sacrilegium accedit, ad vomitum

revertitur. Nos vero diaconissæ corpus, ut consecratum, non amplius in usu carnali esse perinitimus.

BALS. Quomodo, et quænam mulier diaconissa fit, ex diversis canonibus didicisti. Diaconissa ergo mulier alicui Græco fornicatorie conjuncta, non solum est deposita, sed etiam segregata; et qui cum ea rem habuit Græcus, fidelis effectus, voluit eam uxorem accipere, tanquam qui per sanctum baptismum a Græca immunditia liberatus esset, et qui ei legitime conjugii non impediretur, quæ per priorem fornicationem diaconalem auctoritatem deposuisset, et esset veluti libera. Sanctus ergo de utrisque **102** fuit interrogatus, et respondit, quod diaconissa, quæ fornicata est, et propterea fuit deposita, non segregabitur, ita ut non in ecclesia versetur, sed ad orationem et stationem cum fidelibus admittetur. Dictum enim est tricesimo secundo ejus can. quod clerici, qui peccatum ad mortem peccant, solum deponuntur, non etiam segregantur. Non enim vindicabis bis in idipsum. Porro et diaconissa propter fornicationem deposita ab ecclesiastica synaxi non segregabitur. Illi enim pro quavis pœna sufficit depositio. Quia autem qui fornicantur triennio non sunt sanctorum mysteriorum participes, statuit sanctus ut ea magis puniretur, quod cum Græco rem habuerit, eaque esset post septennium sacramentorum particeps a fornicatione se prorsus continens. Græcum autem qui credidit, et eam, quæ aliquando fuit diaconissa habere quærit, sacrilegii condemnationi subjicit, si diaconissæ corpus, quod Deo semel est dedicatum, per coitum coinquinaverit: et enim adeo canem vocat, qui ad suum vomitum revertitur, hoc est ad priorem infidelitatem per nefarium coitum. Quamobrem eam, quæ semel Deo est dedicata, etiamsi fuerit deposita, nullo modo sinit alicui conjugii, quod sit corpus ejus consecratum, et servari debeat ab omni coitu, et omni usu carnali juxta universalem regulam quæ dicit, Quod sanctum est non fit pollutum. Nota ergo hæc propter clericos et monachos, qui transformant et mutant habitum, imo et monachas etiam, et ascetrias volentes legitimis uxoribus aut viris conjugii. Existimo autem eas ab hoc canone recte secundo nubere prohibendas, nec sacerdotum uxores, sicut nec qui sunt sacrati sacerdotium recusantes, permittentur vivere ut laici, et secundo matrimonium contrahere: sacerdotum enim uxores, unum corpus et una caro sacerdotalis, per legitimam sacerdotii conjunctionem appellatæ, et ea de causa veluti consecratæ, non profanabuntur per secundas nuptias. Sacerdotes autem, qui semel secundas nuptias, eo quod Deo sunt consecrati, rejecerunt, et Deo hoc utique professi sunt, non sinentur per carnalem cupiditatem sacerdotalem dignitatem repudiare, et quam Deo fecerunt professionem infirmare, et carnali libidini servire: sed etiamsi semel sacerdote relicta fuerint, corpora

τὸ σῶμα ὡς καθιερωμένον οὐκ ἐπιτρέπομεν ἐν χρησὶ εἶναι σαρκικῇ.

ΒΑΣ. Ὅπως καὶ ὅσα γυνὴ γίνεται διακονὸς ἔμαθε ἀπὸ διαφόρων κανόνων. Διάκονοι γοῦν γυνὴ πορνικῶς συμφθάραισα Ἑλληνί τινι οὐ μόνον καθάρθη, ἀλλὰ καὶ ἀφωρίσθη· καὶ ὁ μετα ταύτης δὲ συμφθάραισα Ἑλλην, πιστὸς γενόμενος, ἤθελε ταύτην λαβεῖν εἰς γυναῖκα, ὡς διὰ τοῦ ἀγίου βαπτίσματος ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς ἀκαθαρσίας καθάρθῃ, καὶ δὴθεν μὴ ἐμποδιζόμενος νομίμως αὐτῇ συναφθῆναι, τὴν διακονικὴν ἀξίαν ἀποδεμένην, διὰ τῆς προγενομένης πορνείας, καὶ οἶον οὖση ἐλευθέρῃ. Ἠρωτήθη οὖν περὶ ἀμφοτέρων ὁ ἄγιος, καὶ ἀπεκρίνατο ὅτι ἡ πορνεύουσα διακόνισσα, καὶ διὰ τοῦτο καθαιρεθείσα, οὐκ ἀφορισθῆσεται ὥστε μὴ ἐκκλησιάζειν, ἀλλὰ δεχθήσεται εἰς τὴν μετὰ τῶν πιστῶν εὐχὴν καὶ στάσιμ. Ἐρρηται γὰρ εἰς τὸν λβ' κανόνα αὐτοῦ, ὅτι οἱ τὴν πρὸς θάνατον ἀμαρτάνοντες ἀμαρτίαν κληρικοὶ καθαιρούνται μόνον, οὐ μὴν καὶ ἀφορίζονται. Οὐ γὰρ ἐκδικήσεις δις ἐπὶ τὸ αὐτό. Καὶ ἡ διάκονος γοῦν, διὰ τὴν πορνείαν καθαιρεθείσα, οὐκ ἀφορισθῆσεται ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς συνάξεως. Ἄρκαι γὰρ αὐτῇ ἀντὶ παντὸς ἐπιτιμίου ἢ καθάρσεως. Ὅτι δὲ οἱ πορνεύοντες ἐπὶ τετραετίαν τῶν ἀγίων μυστηρίων οὐ μεταλαμβάνουσιν, ὥρισεν ὁ ἄγιος ἐπὶ πλέον ἐπιτιμηθῆναι αὐτὴν διὰ τὸ μετὰ Ἑλληνας συμφθάρησθαι, καὶ μετὰ ἑπτεετίαν μεταλαβεῖν αὐτὴν τῶν ἀγιασμάτων, πάντως ἀποστῆσθαι ἐκ τῆς πορνείας. Τὸν δὲ πιστεύσαντα Ἑλληνα καὶ ζητοῦντα ἔχειν τὴν πορνεύσαντα ἱερουσαλας καταδίκην καθυποβάλλει, ἐάν τὸ ἀπὲξ ἀφιερωθὲν σῶμα τῆς διακονίσεως διὰ τῆς ἐπιμιξίας κοινώσῃ· μᾶλλον μὲν οὖν καὶ κύνα αὐτὸν ἀπυκαλεῖ εἰς τὸν ἴδιον ἔμετον ἐπιστρέφοντα, τουτέστιν εἰς τὴν προτέραν ἀπιστίαν διὰ τῆς ἀθέσεως μίξεως. Καὶ τὴν ἀπαξ καθιερωθείσαν τῷ Θεῷ, κἄν καθαρῶς, οὐ παραχωρεῖ ὅπως οὐδέποτε τινι συνάπτεσθαι, διὰ τὸ εἶναι τὸ σῶμα αὐτῆς καθιερωμένον, καὶ ὀφείλει συντηρεῖσθαι πάσης κοινῆς καὶ σαρκικῆς χρήσεως ἀνώτερον, κατὰ τὸν καθόλου λόγον τὸν λέγοντα· Τὸ ἱερὸν μαρτὸν οὐ γίνεται. Σημειώσαι ταῦτα δὲ τοὺς μετασηματιζόμενους κληρικούς τε καὶ μοναχοὺς, καὶ μέντοι καὶ μοναχὰς καὶ ἀσκητρίδας, καὶ θέλοντας νομίμως γυναῖξιν ἢ καὶ ἀνδράσιν συνάπτεσθαι. Ολομοί δὲ ἀπὸ τοῦ κανόνος τούτου καλῶς ἵνα καλυθῶσι δευτερογαμεῖν καὶ αἱ τῶν ἱερῶν γυναῖκες, ὡσπερ οὐδὲ οἱ ἱερωμένοι τὴν ἱερουσίνην παραιτούμενοι παραχωρηθήσονται ὡς λαϊκοὶ διάγειν καὶ δευτερογαμεῖν· αἱ μὲν γὰρ γυναῖκες τῶν ἱερῶν ἐν σῶμα καὶ μία σὰρξ ἱερατικῇ διὰ τῆς μετὰ ἱερῶν νομίμου συναφείας χρηματίσασαι, κἀντεῦθεν οἶον ἱερωθείσαι, οὐ βεθλωθήσονται διὰ τῆς δευτερογαμίας. Οὐδὲ ἱερεῖς ἀπαξ τὴν δευτερογαμίαν ἀποθέμενοι διὰ τοῦ ἱερωθῆναι, καὶ τοῦτο αὐτὸ εἰς Θεὸν ἐπαγγελιάμενοι, οὐ παραχωρηθήσονται διὰ τὴν σαρκικὴν ἐπιθυμίαν παραιτήσασθαι τὴν ἱερατικὴν ἀξίαν, καὶ τὴν εἰς Θεὸν ἐπαγγελλίν ἀθετήσαι, καὶ τῇ σαρκικῇ ἐπιθυμίᾳ δουλεύσαι· ἀλλὰ

ἐὰν παραιτήσονται τὴν ἱερωσύνην, καλυθῆσονται τὰ ἄσπρα ἱεροθέητα σώματα αὐτῶν δευτέρως γάμοις βεβηλώσει.

ZONAR. Ἐάν διακόνισσα Ἑλληνι συμφορῆ, δεχθήσεται, φησὶν, εἰς κοινωνίαν. Κοινωνίαν δὲ τὴν μετὰ τῶν πιστῶν σύστασιν ἐν ταῖς εὐχαῖς ἐνταῦθα νοητέον. Τῆς δὲ τῶν ἁγίων δώρων μεταλήψεως τῷ ἔθδωμ ἔτι ἀξιοθῆσεται. Διὰ μὲν γὰρ τὴν ἐκπτώσιν τῆς διακονίας, οὐκ εἰργεται τῶν προσευχῶν, οὐδὲ εἰς τοὺς τόπους τῶν ἐπιτιμιῶν ἐστάναι καταδικάζεται· διὰ δὲ τὸ νύμφη λογίζεσθαι τοῦ Χριστοῦ, καὶ προδοῦναι τὴν τιμὴν αὐτῆς, βαρύτερον κολάζεται. Τῆς γὰρ πορνείας τετραετία ἐπιτιμωμένης, αὕτη εἰς ἑβδομον ἐνιαυτὸν παρατείνεται· καὶ τοῦτο, ἐάν ἀπόσχεται τῆς ἁμαρτίας, καὶ ἐν ἁγνείᾳ ζῆ, Ἐάν δὲ ὁ μὲν αὕτη Ἑλλην τῆ πίστει προσελθὼν πάλιν ἱεροσυλῆ (ἱεροσυλίαν δὲ τὴν μετὰ τῆς διακονίσης μίξιν καλεῖ), ἐπὶ τὸν ἴδιον, φησὶν, ἐπιστρέφει ἑμμετον· τὸ γὰρ σῶμα τῆς διακονίσης καθιερωμένον ἐστὶ· καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἐπιτραπῆσεται ἐν χρήσει εἶναι σαρκικῆ, ἢ γον ἡδονῆ χρῆσθαι σαρκός. Ἴσως δὲ καὶ διὰ τὸ μιγῆναι ἀπίστῳ ἐπιτιμᾶται μᾶλλον ἢ διακόνισσα.

haud permittetur. Forte autem propter congressionem cum infideli, majore reprehensione diaconissa digna est.

ΑΡΙΣΤ. Διάκονος Ἑλληνι πορνεύσισσα, καὶ μεταγνοῦσα, ἐκταετίαν ὑποπίπτει.

Ἰδοὺ ἐνταῦθα δύο τὰ ἐπιτίμια· μετακινεῖται γὰρ τοῦ βαθμοῦ αὐτῆς ἢ διάκονος, καὶ ἐπὶ ἑπτὰ ἔτει τὴν ἐπιτίμησιν δέχεται, καὶ τῶν θείων ἁγιασμάτων ἐστέρηται, διὰ τὸ μετὰ Ἑλληνος συμπορευθεῖσαι αὐτῆν.

KANON ME.

Ἐάν τις, τὸ ὄνομα λαβὼν τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐνυβρίσῃ τὸν Χριστὸν, οὐδὲν ὄφελος αὐτῷ ἀπὸ τῆς προσηγορίας.

Τις ἀπίστος, βαπτισθεὶς καὶ ἀξιοθεὶς τοῦ λέγεσθαι Χριστιανός, εἶχε μὲν τὴν εἰς θεὸν ὀρθόδοξον πίστιν, οὐκ ἔπραττε δὲ καὶ τὰ τῶν Χριστιανῶν ἔργα, ἀλλ' ἐκάκιζεν ἴσως παραδόσεις ἐκκλησιαστικὰς καὶ κανονικοὺς διορισμοὺς, προτιμῶμενος τὰς τῶν ἀπίστων ἐργασίας, καὶ τοιοῦτοτρόπως ὑβρίζων τὸν Χριστόν. Ἠρωτήθη οὖν ὁ ἅγιος, εἰ διὰ ταῦτα ὁ τοιοῦτος ἀπὸ τῆς τῶν πιστῶν ἐκβάλλεται ὀμνήρωμα, ἢ μᾶλλον ὄφελαι ἀκαταίτητος εἶναι, ὡς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν αἰρετισάμενος· καὶ εἶπεν οὕτως διὰ τοῦ βαπτισματός τινα Χριστιανοῦ ὄνομα οὐκ ὄφελαι αὐτὸν. ἐάν μὴ ἐν πᾶσι κατὰ τοὺς ὀρθόδοξους πολιτεύεται. Ἐξ ἀνάγκης οὖν, ὡς τι σεσηπὸς μέλος, ἐκκοπή ἀπὸ τῆς ὀλοκληρίας τοῦ ὀμοῦ σώματος Χριστιανῶν λαοῦ, τοῦτέστιν, οὐτε ἐκκλησιάζει μετὰ τῶν Χριστιανῶν, οὐτε τοῖς τοῦ Χριστιανικοῦ ποιμνίου προβάτοις συναριθμηθήσεται. Εἰ δὲ θέλει ἐρμηνεύσαι τὸν κανόνα καὶ ἄλλως, οὕτως οὐ κυρίως Χριστιανός ὁ μὴ τὰς ἐντολάς τοῦ Χριστοῦ ποιῶν, οὐκ ἔστιν ἐν ἐμποδίων. Φησὶ γὰρ καὶ ὁ ἅγιος· Ἰάκωβος· ὁ ἀδελφός; ἐν τῇ Ἐπιστολῇ αὐτοῦ οὕτως· *Τὶ τὸ ὄφελος, ἀδελφοί μου, ἐάν τις ἐπίστω τις λέγῃ*

a sua, quae sunt Deo semel consecrata, prohibebuntur secundis nuptiis profanare.

ZONAR. Si cum Graeco diaconissa corrupta fuerit, ad communionem, inquit, admittetur. Communionis autem nomine, hoc loco, una cum fidelibus in sacra precatione stationem intellige. At vero sanctorum munerum perceptione, septimo demum anno digna habebitur. Quod enim exciderit a diaconatu, non propterea a sacris precationibus arceatur, neque ad poenitentium stationes damnatur. Ex eo vero quod pro Christi sponsa habetur, suumque honorem prodidisse existimatur, in eam gravius animadvertitur. Cum namque fornicationi quadriennii poena constituta sit, haec ad septimum usque annum protrahitur: idque modo a peccato abstat, ac vitam caste integreque traducat. Caeterum si Graecus, qui cum ea rem habuit, ad fidem conversus, sacrilegio iterum se contaminet (sacrilegium porro hunc cum diaconissa congressum appellat), ad proprium vomitum reverti aesserit. Corpus namque diaconissae consecratum est; ac proinde in usu carnali esse, hoc est, carnis voluptate uti amplius

ARIST. Diaconissa cum gentili fornicata, et resipiscens, septennio substernatur.

Ecce hic duo supplicia. Diaconissa enim et a gradu suo movetur, et septem annos poenis subicitur, et divinis sacramentis privatur, quia ista cum gentili fornicata est.

103 CANON XLV.

Si quis accepto nomine Christianismi Christum contumelia afficit, nulla est illi appellationis utilitas.

BALS. Infidelis quispiam baptizatus, et dignus habitus qui Christianus diceretur, in Deum quidem fidem habuit orthodoxam, non agebat autem secundum opera Christianorum, sed ecclesiasticas forte traditiones, et canonicas definitiones vituperabat, infidelium operationes praeferebat, et eo modo Christum injuria afficiens. Interrogatus est ergo sanctus, an is propterea a fidelium communionem expellatur, an potius nequaquam sit accusandus, ut qui fidem orthodoxam elegerit; et dixit quod accipere aliquem per baptismum nomen Christiani ipsum non juvat, nisi in omnibus, ut par est, juxta orthodoxos, vitam instituat: necessario ergo ut membrum putridum ab integritate excindetur sani corporis Christiani populi: hoc est neque cum Christianis in Ecclesia versabitur, neque gregis Christiani ovibus connumerabitur. Si velis autem canonem aliter quoque interpretari, quod non est proprie Christianus, qui non facit mandata Christi, nihil velabit. Dicit enim sanctus Jacobus frater Dei in sua Epistola hoc modo: *Quid juvat, fratres mei, si quis se fidem habere dicat, opera*

antem non habeat? An potest fides eum servare? ¹ Α ἔχειν, ἔργα δὲ μὴ ἔχει; Μὴ δύναται ἡ πίστις σώσαι αὐτόν; καὶ ὁ Ἀπόστολος· Ἡ πίστις χωρὶς ἔργων νεκρὰ ἔστιν.

ZONAR. Qui Christo credidit, et Christianus appellatus est, eum ex divinis praeceptis vitam institueret oportet, ut hac ratione per ipsum Deus glorificetur, quemadmodum illis verbis praecipitur: Sic luceat lux vestra coram hominibus ², et quae deinceps. Si quis autem nominatur quidem Christianus, Dei vero praecepta transgreditur, contumeliam irrogat Christo, cujus de nomine appellatur, nec quidquam ex ea appellatione utilitatis trahet. Respondent porro haec magni Basilii iis quae sanctus Jacobus frater Domini asserit. Scribit ille nimirum in sua quadam Epistola: Quid praedest, fratres mei, si quis se fidem habere dicat, opera autem non habeat? Num potest fides eum servare?

ARIST. Christianus qui Christum contumelia afficit, nullum e nomine fructum percipiat.

Fides sine operibus mortua est. Nihil enim a nomine emolumenti surgit Christiano Christi mandata negligentem, et divinas illius leges conculcantem, eumque injuria valde afficientem.

CANON XLVI.

Quae per ignorantiam nupsit ei qui ab uxore ad tempus derelictus est, deinde dimissa est, ut prior ad ipsum redeat, fornicatur quidem sed ignoranter. Nuptiis ergo non prohibebitur, sed melius est si sic manserit.

BALS. Illic canon situs est in contextu can. 93 syn. in Trullo, et quia de eo fusius illic tractatum est, lege eum et canonem 9 praesentis sancti Patris.

ZONAR. Sanctus hic in can. 9 disserens de muliere quae virum suum reliquit: Mulier, ait, quae virum suum reliquit, adultera est, si ad alium virum se contulit. Relictus autem, venia dignus est, et quae cum ejusmodi habitat non condemnatur. Hic autem eam quae viro nupsit, qui a tempore ab uxore relictus est, priore vero revertente dimissa fuit, fornicatam ait sed ignoranter. Qui igitur illic mulierem non condemnat, quae cum viro ab uxore relicto vixit: hic vero ipsam per ignorantem fornicatam fuisse affirmat? Quod si illa fornicata est, virum quoque qui illam duxit, fornicarium judicari consequens fuerit. Qui ergo venia dignus? Puto igitur can. 9 de eo loqui magnum Basilium, qui ab uxore plane est desertus, nec ut ad eum redeat u'lo modo persuaderi potest. Quare et illi veniam dat, eamque quae ei secundo nubit non condemnat. Hoc vero can. de ea loquitur quae ob aliquam **104** aegritudinem a viro abscessit, quam etiam ob causam, illud (ad tempora) alijunxit. Si ergo mulier quae secundas cum ipso contraxit nuptias temporariam hanc uxoris a viro secessionem inveniat,

Tὸν τῷ Χριστῷ πιστεύσαντα καὶ ἐπικληθέντα Χριστιανὸν δεῖ κατὰ τὰς θείας ζῆν ἐντολάς, καὶ οὕτω δι' αὐτοῦ δοξάζεσθαι τὸν Θεόν, κατὰ τὸ, Λαμπράτω τὸ φῶς ὑμῶν ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὰ ἐξῆς. Εἰ δὲ τις Χριστιανὸς μὲν καλεῖται, παραβαίνει δὲ τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, ὑβρίζει τὸν Χριστόν, οὗ τὴν κλήσιν ἐπάγεται, καὶ οὐδὲν ἔσται αὐτῷ ὄφελος ἐκ τῆς προσηγορίας. Ταῦτα δὲ ὁ μέγας Βασιλεὺς τῷ ἁγίῳ Τακῶν συμφωνῶν τῷ ἀδελφῷ τοῦ Κυρίου φησὶν. Ἐκεῖνος γάρ ἐν τῇ Ἐπιστολῇ αὐτοῦ λέγει· Τὸ ὄφελος, ἀδελφοί μου, ἐὰν πιστεῖν λέγη τις ἔχειν, ἔργα δὲ μὴ ἔχει; Μὴ δύναται ἡ πίστις σώσαι αὐτόν;

ARIST. Ὑβρίζων Χριστιανὸς τὸν Χριστόν ἀπὸ τῆς κλήσεως ἀναφέλητος.

Ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρὰ ἔστιν· οὐδὲν γὰρ ἀπὸ τῆς προσηγορίας ὄφελος τῷ Χριστιανῷ τὰ τοῦ Χριστοῦ ἐντάλματα ἀθετοῦντι καὶ τοὺς θείους αὐτοῦ νόμους καταπατοῦντι, καὶ πραγματικῶς αὐτὸν ἐνουβρίζοντι.

CANON MC'.

Ἡ τῷ καταλειφθέντι πρὸς καιρὸν παρὰ τῆς γυναικὸς ἐν ἀγνοίᾳ γημαμένη, εἴτα ἀφαιθεῖσα διὰ τὸ ἐπανελθεῖν πρὸς αὐτὸν τὴν προτέρα, ἐπορνύσασα μὲν, ἐν ἀγνοίᾳ δὲ. Γάμου οὖν οὐκ εἰσρχήσεται, καλλίον δὲ ἐὰν μετὴν οὕτως.

BALS. Ὁ παρὼν κανὼν κατεστρώθη εἰς τὸ ὄφος τοῦ 47 κανόνος τῆς ἐν τῷ Ἰουλίῳ συνόδου· καὶ ἐκεῖ ἐκεῖσε τὰ περὶ τοῦτου πλατύτερον ἡρμηνεύθησιν, ἀνάγνωθι τοῦτον, καὶ τὸν θ' κανόνα τοῦ παρόντος ἁγίου Πατρός.

ZONAR. Ἐν τῷ ἐναντῷ κανόνι ὁ ἅγιος οὗτος, περὶ γυναικὸς καταλιπούσης τὸν ἴδιον ἄνδρα διατατόμενος, Ἡ καταλιπούσα τὸν ἴδιον ἄνδρα, φησὶ, μοιχαλὶς ἔστιν, εἰ ἐπ' ἄλλον ἤλθεν ἄνδρα. Ὁ δὲ καταλειφθεὶς συγγνωστὸς, καὶ ἡ συνοικοῦσα τῷ ταυούτῳ οὐ κατακρίνεται. Ἐνταῦθα δὲ τὴν τῷ καταλειφθέντι πρὸς καιρὸν παρὰ τῆς γυναικὸς γημαμένην, ἐπανελευσμένης δὲ τῆς προτέρας, ἀφαιθεῖσιν πορνύσασα λέγει, ἐν ἀγνοίᾳ δὲ. Πῶς οὖν ἐκεῖσε μὲν οὐ κατακρίνεται τὴν συνοικήσαντα ἄνδρῳ, καὶ καταλειφθέντι παρὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, ἐνταῦθα δὲ πορνύσασα αὐτὴν φησὶν ἐν ἀγνοίᾳ; Εἰ δὲ ἐκεῖνη πόρνηνακε, καὶ ὁ γάμος αὐτὴν ἄνθρωπος πορνύσασα κατὰ τὸ ἀκλόουθον νομίζοιτο ἂν. Πῶς οὖν συγγνωστὸς ἔσται; Οἶμαι τοῖνον ὅτι ἐν τῷ θ' κανόνι περὶ διόλου καταλειφθέντος παρὰ τῆς γυναικὸς λέγει ὁ μέγας Βασιλεὺς, καὶ μὴ παροχέσεως ἐπανελευσμένης πρὸς αὐτόν. Καὶ διὰ ταῦτα κακίῳ συγγνωσκεί καὶ τὴν κατὰ δεύτερον γάμον αὐτῷ συνοικήσαντα οὐ κατακρίνει. Ἐν δὲ τῷ παρόντι κανόνι περὶ καταλιπούσης· τὸν ἄνδρα διὰ λύπην τινὰ λέγει· διὸ καὶ τὸ, πρὸς καιρὸν, προσέθετο. Εἰ μὲν οὖν ἔδει ἡ κατὰ

¹ Jacob. ii, 14. ² ibid. 26. ³ Matth. v, 45.

δεύτερον γάμον αὐτῷ συνοικήσασα τὴν πρόσκαιρον ἀπόστασιν ἐκ τοῦ οικείου ἀνδρός, καὶ οὕτω συνώκησε τῷ καταλειφθέντι ἀνδρὶ, μοιχαλῆς ἐστίν, ὅτι ἀλλότριον ἀνδρα ἐσφετερίσατο, ὡς τὸ τέλος τοῦ ἐννύκτου περιέχει κανόνος· εἰ δὲ ἠγνόει τοῦτο, ἴσως γὰρ ἐξ ἀλλοδαπῆς ἦν χώρας, καὶ ἠγνόετο τὸ κατ' αὐτὸν, μετὰ δὲ τινε καιρὸν ἐπανῆλθε πρὸς τὸν ἀνδρα ἢ καταλιπούσα αὐτὸν, καὶ διὰ τοῦτο ὁ πρὸς τὴν δευτέραν γυναῖκα ἐλύθη γάμος· πορνεῦσαι λέγει τὴν γυναῖκα ταύτην ὁ ἅγιος, πλὴν ἐν ἀγνοίᾳ· πορνεῦσαι δὲ ταύτην λέγει, ὡς μὴ λυθέντος τοῦ προτέρου γάμου. Τοῦ πρώτου δὲ μὴ λυθέντος, πῶς ἂν ἢ πρὸς τὴν δευτέραν γυναῖκα συνοικήσας δευτέρος διέξῃ γάμος; Εἰ δὲ γάμος οὐκ ἐστίν, πάντως ἐστὶ πορνεία. Καὶ ὁ μὲν ἀνὴρ πόρνος κυρίως λογισθῆσεται, ἢ δὲ γυνὴ πορνεῦσαι μὲν λέγεται, πλὴν ἐν ἀγνοίᾳ. Οὐ γὰρ πορνείαν ἀμαρτήσασα σκοπὴν ἔσχεν, ἀλλὰ γάμον ουστήσασθαι ἔννομον. Τὸ δὲ πρᾶγμα περιέστη εἰς τὸ μὴ λογίζεσθαι γάμον, διὰ τὸ ἔτι μένειν τὸν πρῶτον γάμον. Τῆς δὲ πρὸς τὰς δύο συναφείας μὴ λογισμένης γάμον, τί ἂν ἰέγοιτο ἢ συναφεία ἢ πορνεία, πλὴν ἐν ἀγνοίᾳ γινομένη; Διὸ καὶ ἐπήγαγεν ὁ κανὼν· Γάμου οὖν οὐκ εἰρχθήσεται. Οὐ γὰρ ὡς παρ' ἀνδρός ἀφθεῖσα λογίζεται. Ἐπεὶ εἰ τοῦτο ἦν καὶ ἐτέρῳ ἐμίχθη, μοιχαλῆς ἐκρίνετο ἂν, κατὰ τὸν ἔννατον κανόνα. Ὅτι οὐδὲ κυρίως γάμος πρὸς τὴν δευτέραν γυναῖκα συμβίωσις δοκεῖ, διὰ τοῦτο γάμου οὐκ εἴργεται ἢ γυνή. Ὡς δὲ ἀπλῶς γυνὴ ὀνομασθεῖσα ἀνδρός, εἰ μὴ ἐτέρῳ συναφθεῖ ἔτι ζῶντος ἐκείνου, κρείσσον ἂν ποιήσῃ, φησὶν ὁ ἅγιος. Ὁ γὰρ εὐσχημον ζῶντος τοῦ ἀνδρός τὴν ὀνομασθεῖσαν ἐκείνῳ γυναῖκα ἐτέρῳ συμβιῶσιν· λέγει γὰρ καὶ ὁ νόμος τῆς πολιτείας, ὅτι ἐν τοῖς γάμοις οὐ τὸ ἐπιτετραμμένον, ἀλλὰ τὸ εὐπρεπὲς σκοποῦμεν.

A atque ita cum relicto viro habitavit, adultera est. quod alienum sibi virum usurpavit, ut in fine can. 9 continetur. Sed si id ignorabat, forte enim peregrinus erat, nec quæ ad ipsum spectabant nota erant, aliquo porro temporis intervallo ad virum, quæ ipsum deseruerat revertit, ac proinde nuptiæ cum secunda uxore sunt dissolutæ; mulierem hæc sanctus fornicatam esse asserit, sed per ignorantiam. Fornicatam porro eam dicit, quod non fuerit priores solutæ nuptiæ; prioribus autem non solutis, quomodo iusta cum secunda muliere societas secundum matrimonium videatur? Quod si matrimonium non sit, erit plane fornicatio. Ac vir quidem, fornicarius proprie judicabitur, mulier autem, fornicata quidem esse dicitur, verum per ignorantiam. Non enim fornicationis peccatum admittere illi mens erat, sed legitimas contrahere nuptias. Verum eo res recidit, ut nuptiæ minime existimarentur, propterea quod prius adhuc matrimonium consisteret. Cum vero hæc cum duabus mulieribus conjunctio, matrimonium censeri haud possit, quid aliud ea dicatur conjunctio quam fornicatio, per ignorantiam tamen admissa? Quam etiam ob causam subiecit canon: A matrimonio ergo non prohibebitur. Non enim, veluti a viro dimissa judicabitur. Si namque id esset, aliique viro juncta foret, adultera judicaretur, ex noni canonis constitutione. Quoniam vero haudquaquam proprie illa cum secunda muliere cohabitatio, matrimonium dici potest, propterea a matrimonio mulier haud arceatur. Cum vero uxor citra exceptionem dicta fuerit viri, si nulli alteri, eo adhuc vivente copulata fuerit, laudabilis, inquit sanctus vir, fecerit. Neque enim honestum fuerit, viro adhuc supervivente, quæ illius inulier dicta est, cum altero vitam agere. In nuptiis siquidem, lex quæque civilis testatur quod nos non tam quid permissum sit, quam quid honestati conveniat, consideramus.

ΑΡΙΣΤ. Ἐγὴματό τις ἀνδρὶ κατὰ ἀγνοίαν ἀφεμένῳ, εἴτα ἢ προτέρα ἀνέφηεν· ἢ δ' ἀφθεῖσα πόρνη λογίζεται κατὰ ἀγνοίαν· καὶ εἰ θέλει, ζεύγνυται· κάλλιον δὲ, εἰ μὴ ζεύγνυται.

Καταλειφθὴ ἀνὴρ παρὰ τῆς ἰδίας γυναϊκὸς πρὸς καιρὸν· ὁ δὲ, ὡς ἀπολυθεὶς ὑπ' ἐκείνης, ἐτέραν ἐλαβεν, ἀγνοοῦσαν τὴ πρὸς καιρὸν καταλειφθῆναι αὐτόν. Ἐπανῆλθε πρὸς αὐτόν ἢ προτέρα, καὶ παραδεξάμενος ταύτην, τὴν δευτέραν ἀφήκεν· ὡς πόρνη κρίνεται αὐτὴ ἢ ἀφθεῖσα, πλὴν κατὰ ἀγνοίαν· καὶ διὰ τοῦτο, εἰ βουληθῆ ἡ γάμου κοινωνία συναφθῆναι ἐτέρῳ, οὐ κωλυθήσεται· οὐ γὰρ ἀπολελυμένη λογίζεται· ὅτι μὴδὲ ἀνὴρ αὐτῆς κυρίως ἐγένετο ὁ ταύτην ἀφεμένος. Ἐάν δὲ θελήσῃ μένειν ἐν ἀγαμίᾳ, καὶ μὴ ἐπ' ἄλλον ἐλθεῖν γάμον, κάλλιον τοῦτο.

ΚΑΝΩΝ ΜΖ'

Ἐγκρατεῖται καὶ Σακκοφόροι, καὶ Ἀποτακτεῖται τῷ αὐτῷ ὑπόκεινται λόγῳ, ᾧ καὶ Ναυστιανοί, ὅτι παρὶ μὲν ἐκείνων κανὼν ἐξεφωνήθη, εἰ καὶ διάφορος, τὰ δὲ κατὰ τούτους ἀποσεστώπηται· ἡμεῖς μέντοι ἐνὶ λόγῳ ἀναθαπτίζομεν τοὺς τοιοούτους. Εἰ δὲ πρὸ ἡμῶν ἀπγγράφεται τοῦτο, τὸ τοῦ ἀνα

ARIST. Nupsit quædam ignorans viro dimisso: postea prior apparuit: dimissa autem fornicatrix per ignorantiam reputatur: et si vult nubit, melius autem si non nubat.

Vir ad tempus ab uxore sua derelictus fuit, ille autem acsi ab ea dimissus fuisset aliam duxit, quæ nescivit eum ad tempus derelinqui: rediit ad eum prima, et eam recipiens secundam dimisit, ut fornicatrix judicatur dimissa, sed per ignorantiam; et ideo si matrimonii communiione alii conjungi vellet, non prohibebitur. Non enim dimissa reputatur, quoniam qui eam dimisit proprie non erat ipsius vir. Si autem extra matrimonium manere vellet, et ad alterum conjugium non venire, hoc melius esset.

CANON XLVII.

Encratitæ, et Saccophori, et Apotactitæ subiciuntur eadem rationi, cui et Novatiani, quia de illis editus est canon, etsi diversus: quæ autem sunt adversus eos, silentio prætermittuntur, nos autem una ratione tales rebaptizamus. Si autem prohibita est apud vos hæc rebaptizatio,

sicut et a Romanis, sicutus œconomie gratis, A nostra tamen ratio vires obtineat, quoadquidem est veluti Marcionistarum germen eorum hæresis, nuptias abhorrentium, et vinum aversantium et Dei creaturam inquinatam esse dicentium, eos igitur in Ecclesiam non admittimus nisi in nostrum baptismum baptizati fuerint. Ne dicant enim, In Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum baptizati sumus, qui quidem Deum esse malorum effectorem existimant, iustar Marcionis et reliquarum hæresium. Quamobrem si hoc placuerit, oportet plures convenire episcopos. et sic canonem exponere, ut et is qui fecit sit extra periculum, 105 et qui respondet, in responsione de his fide dignus habeatur.

BALS. Quinam sint Encratitæ, Saccophori, Apotactitum, Novatianum, et Marcionistæ, et quænam sint hæc hæresium genera, in diversis canonibus dictum est. Præsens autem canon non eget interpretatione, quia nec ut decretum a sancto scriptum est, sed ut sententia ipsius explicatio. Legitimam enim constitutionem ad synodalem definitionem remisit. Tu autem lege canonem. 7 syn. 2 et discite quivam ex hæreticis baptizantur, postquam recepti fuerint et qui non.

ZONAR. Hoc loco, vir sanctus, Novatianus quoque cum aliis, quoadquidem se Ecclesie sistant, baptizandos esse decernit, quippe qui forte Marcionis placitis adhærescant. Septimus autem canon secundæ synodi, dum eos qui cum solo christumate admittendi sunt numerat, cum iis Novatianus quoque percenset. Omnino vero canonis illius definitioni stare oportet, quippe qui et posterior est, et a synodo editus : et quia ne magnus quidem Basilis, hunc veluti canonem pronuntiavit, sed suam sententiam, rogatus, aperuit : deinde subdit, quemadmodum et ipse, in proposita questione, haud plane exploratum habeat quid sentiat, illis verbis, Quamobrem si hoc placuerit, oportet plures simul esse episcopos, et sic canonem exponere, ut et is qui fecit sit extra periculum canone a pluribus episcopis explicato ; ac eodem modo videlicet, memoratos homines baptizanti nullum sensit periculum, quasi adversus canones fecerit, et qui de eiusmodi interrogantibus respondet, fide dignus, ob constitutum canonem, existimetur. Quæ porro ad Marcionistarum, et Encratitarum hæreses pertinent, supra in canonis explicatione descripta sunt.

ARIST. Encratitas, et Saccophoros, et Apotactitas denuo baptizabis. Quævis enim asserant quod in Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum baptizati sunt, quoadquidem tamen Deum malorum auctorem impie affirmant, juxta Marcionem, nisi denuo baptizentur, non sunt recipiendi.

In primo quidem ipsius canone, magnum hoc Ecclesie luminare, Encratitarum et Novatianorum, sive Catharorum baptismis juxta œconomie ratio-

κατισμοῦ, ὡς περ οὖν καὶ παρὰ Ῥωμαίοις, οικονομίας τινὸς ἕνεκα, ἀλλ' ὁ ἡμέτερος λόγος ἰσχυρὸν ἔχεται, ὅτι, ἐπειδὴ ὡς περ Μαρκιωνιστῶν ἐστὶν αὐτοβλάστημα ἢ κατ' αὐτοὺς εἴρεσις βέλυσσόμενων τὸν γάμον καὶ ἀποστραφομένων τὸν εἶνον, καὶ τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ μεμιασμένην εἶναι λεγόντων, οὐ δεχόμεθα οὖν αὐτοὺς εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐὰν μὴ βαπτισθῶσιν εἰς τὸ ἡμέτερον βάπτισμα. Μὴ γὰρ λεγέτωσαν ὅτι εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν, καὶ ἅγιον Πνεῦμα ἐβαπτίσθημεν, οἱ γε κακῶν ποιητὴν ὑποτιθέμενον τὸν Θεόν, ἐφαμύλλως τῷ Μαρκίῳ καὶ ταῖς λοιπαῖς αἱρέσεσιν. Ὅστε ἐὰν ἀρέσῃ τοῦτο, δεῖ πλείονας ἐπισκόπους ἐν ταῦτῳ γενέσθαι, καὶ οὕτως ἐκθέσθαι τὸν κανόνα, ἵνα καὶ τῷ ποιήσαντι τὸ ἀκίνδυνον ᾦ, καὶ ὁ ἀποκρινόμενος τῷ ἀξιόπιστον ἔχη ἐν τῇ περὶ τούτων ἀποκρίσει.

ΒΑΣΣ. Τίνας εἰσὶν οἱ Ἐγκρατίται, οἱ Σακκοφόροι, οἱ Ἀποτακτίται, οἱ Ναυατιανοί, καὶ οἱ Μαρκιωνισταί, καὶ ποῖα τὰ εἶδη τῶν αἱρέσεων αὐτῶν, εἴρηται ἐν διαφόροις κανόσιν. Ὁ δὲ παρῶν κανὼν ἐρμηνείας οὐ δέεται : διότι οὐδὲ ὡς ὅρος ἐγγράφη παρὰ τοῦ ἁγίου, ἀλλ' ὡς γνωμάτευμα. Τὴν γὰρ θεσμοθεσίαν εἰς συνόδικον διορισμὸν ἀπέλευσε. Σὺ δὲ ἀνάγνωθι τὸν 7 κανόνα τῆς δευτέρας συνόδου, καὶ μάθῃς τίνας ἀπὸ τῶν αἱρετικῶν μετὰ δεχθῆναι βαπτίζονται, καὶ τίνας οὐ βαπτίζονται.

ΖΩΝΑΡ. Ἐνταῦθα ὁ ἅγιος τοὺς Ναυατιανοὺς βαπτίζεσθαι διορίζεται. μετὰ τῶν ἄλλων προσερχομένων τῇ Ἐκκλησίᾳ, τοὺς ὡς τάχα φρονούντας ἐκ τοῦ Μαρκίῳ. Ὁ δὲ τῆς δευτέρας συνόδου ἕβδομος κανὼν ἀπαριθμῶν τοὺς χρίσματος μόνῃ ὄφειλοντας δεῖχασθαι, καὶ τοὺς Ναυατιανοὺς ἐκείνοις συναριθμαί. Πάντως δ' ἐπικρατέστερος ὁ κανὼν ἐστὶ ἐκεῖνος, οἷα μεταγενέστερος καὶ συνόδικός : καὶ ὅτι οὐδὲ ὁ μέγας Βασίλειος ὡς κανόνα τοῦτον ἐξεφώνησεν, ἀλλὰ τὴν οἰκίαν γνώμην πρὸς ἐρώτησιν ἐδήλωσεν : εἶτα ἐπήγαγεν, ὡς περ καὶ αὐτοὺς μὴ βεβαίως πρὸς τὸ ἐρωτηθῆναι διακείμενος, τὸ, Ὅστε, ἐὰν ἀρέσῃ τοῦτο, δεῖ πλείονας ἐπισκόπους ἐν ταῦτῳ γενέσθαι, καὶ οὕτως ἐκθέσθαι τὸν κανόνα, ἵνα διὰ τοῦ κανόνος ὑπὸ πλείων ἐπισκόπων ἐκτεθέντος καὶ τῷ ποιήσαντι τὸ ἀκίνδυνον ᾦ : καὶ ταῦτην δηλαδὴ καὶ βαπτίσαντι τοὺς εἰρημένους μὴ ᾦ κίνδυνος, ὡς παρὰ κανόνας ποιήσαντι, καὶ ὁ ἀποκρινόμενος τοῖς περὶ τοιούτων ἐρωτῶσι τὸ ἀξιόπιστον ἔχει ἐκ τοῦ κανόνος. Τὰ δὲ περὶ τῆς αἱρέσεως τῶν Μαρκιωνιστῶν καὶ Ἐγκρατικῶν προσεγγράφησαν ἐν τῇ τοῦ κανόνος ἔξηγησει.

ΑΡΙΣΤ. Ἐγκρατίταις, καὶ Σακκοφόροις, καὶ Ἀποτακτίταις, ἀναβαπτίσεις. Εἰ γὰρ καὶ λέγουσιν ὅτι εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα ἐβαπτίσθησαν, ἀλλ' ἐπεὶ κακῶν ποιητὴν τὸν Θεὸν βλασφημοῦσι κατὰ Μαρκίονα, μὴ ἀναβαπτίζόμενοι, ἀδεκτοῦ.

Ἐν μὲν τῷ πρώτῳ αὐτοῦ κανόνι ὁ μέγας οὗτος τῆς Ἐκκλησίας φωστὴρ τὸ τῶν Ἐγκρατικῶν καὶ Ναυατιανῶν, ἥτοι Καθαρῶν, βάπτισμα κατὰ λόγον

οικονομίας ἐδέξατο, καὶ προσέταξε μόνῳ τῷ ἁγίῳ Ἀ μύρῳ τούτους χρίεσθαι, προσερχομένους τῇ καθολικῇ πίστει, καὶ τὰς αἱρέσεις αὐτῶν ἀναθεματίζοντας· ἐνταῦθα δὲ, ἐπιδιορθοῦμενος τὸ κατ' οἰκονομίαν ἐκείσε δεχθὲν, ὀρίζει τοὺς Ἐγκρατίτας καὶ τοὺς λοιποὺς ἀναβαπτίζεσθαι, διὰ τὸ τὴν αἵρεσιν αὐτῶν ἀποβλάστημα εἶναι τῶν Μαρκιωνιστῶν, βδελυσσομένων καὶ αὐτῶν, ὡς ἐκείνων, τὸν γάμον, καὶ ἀποστρεφομένων τὸν οἶνον, καὶ τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ μεμιασμένην εἶναι λεγόντων. Πλὴν ὁ ἑβδομος κανὼν τῆς ἐν Λαοδικαίᾳ συνόδου, καὶ ὁ ἑβδομος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ὁ ἐννενηκοστὸς πέμπτος τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ ἑκτῆς συνόδου, τῶν Ναυατιανῶν, καὶ Καθαρῶν, καὶ Τεσσαρεσκαίδεκατιῶν τὸ βῆπτισμα δέχεται, προσερχομένων τῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ ἀναθεματιζόντων πᾶσαν αἵρεσιν, καὶ τὴν ἑαυτῶν. Χρίονται δὲ μόνῳ τῷ ἁγίῳ μύρῳ μέτωπα, ὀφθαλμοὺς, ῥίνας, στόμα, καὶ ὦτα.

ΚΑΝΩΝ ΜΗ΄.

Ἢ δὲ ἐγκαταλείψεια παρὰ τοῦ ἀνδρὸς, κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην, μένειν ὀφείλει. Εἰ γὰρ ὁ Κύριος εἶπεν, ὅτι Ἐάν τις καταλείπῃ γυναῖκα ἑκτὸς λόγου πορνείας, ποιῶι αὐτὴν μοιχᾶσθαι, ἐκ τοῦ μοιχαλίδα αὐτὴν ὀνομάσαι, ἀπέκλεισεν αὐτὴν τῆς πρὸς ἕτερον κοινωνίας. Πῶς γὰρ δύναται ὁ μὲν ἀνήρ ὀπεύθυνος εἶναι, ὡς μοιχείας αἴτιος, ἢ δὲ γυνὴ ἀναίτιος εἶναι, ἢ μοιχαλὶς παρὰ Κυρίου διὰ τὴν πρὸς ἕτερον ἀνδρα κοινωνίαν προσαγορευθεῖσα;

ΒΑΣ. Ὡς ἔοικεν, ἐρωτηθεὶς ὁ ἅγιος, εἰ ὀφείλει νομίμῳ ἀνδρὶ συνάπτεσθαι ἢ παραλόγως διαζυγεῖσθαι παρὰ τοῦ οικείου ἀνδρὸς, εἶπεν, ἐπεὶ ὁ Κύριος ἀπεφήνατο μοιχαλίδα εἶναι τὴν καταλειφθεῖσαν παρεκτός· πορνείας ὑπὲρ τοῦ οικείου ἀνδρὸς, πάντως ἐὰν ἐτέρῳ συζυχθῇ, ὀφείλει ἢ τοιαύτη γυνὴ ἡσυχάζειν καὶ ἐτέρῳ μὴ συναφθῆναι. Κατασκευάζων δὲ τὸν οικεῖον λόγον προστίθησιν ὅτι, κἂν οὐ δίδωκεν αὐτὴ τὴν αἰτίαν τῆς ἐγκαταλείψεως, ἀλλ' ὁ ἀνὴρ, ὁμοῦ καὶ αὐτὴ εἰ μὴ καρτερῆσαι τὴν παράλογον διάζευξιν, καὶ ἀνακαλέσεται τὸν οικεῖον ὁμόζυγον, ἀλλ' ἐτέρῳ συναφθῇ, ὡς μοιχαλὶς κατακριθήσεται· τὸν ἀνδρα δὲ ταύτης ὀπεύθυνον εἶναι φησιν, ὡς γινόμενον αἴτιον τῆς μοιχείας. Καὶ ὁ μὲν κανὼν ἐν τούτοις. Σὺ δὲ ἀνάγκῃ τὸν πη' κανόνα, καὶ τὸν ιγ' τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, καὶ τὰ παρ' ἡμῶν ἐν τούτοις γραφέντα περὶ τῶν καταλειφσάντων τοὺς οικείους ἀνδρας, καὶ τὸ ἐναγέιον. Ἐρωτησὶ δὲ τις ποῖα εὐθύνη ὀπείκται ὁ ἀνὴρ τῆς καταλειφθείσης γυναίκης ἀνευλόγως, καὶ ἐτέρῳ συμβιωσάσης; Αἰσ. Τινὲς εἶπον τῷ πρὸ μοιχείας ἐγκλήματι εἶναι τοῦτον ὀπεύθυνον· ἐμοὶ δὲ οὐ δοκεῖ. Ἐπεὶ γὰρ παρὰ τῷ θελήματι τῆς γυναίκης πρόκειται τὸ συζυγῆναι αὐτὴν ἐτέρῳ, καὶ οὕτω μοιχευθῆναι, καὶ τὸ καρτερῆσαι, καὶ μὴ γενέσθαι μοιχείαν, πῶς ὁ ἀνὴρ, μὴ μοιχεύσας, ὡς μοιχὸς κολασθήσεται; Οἶμαι οὖν ὅτι ὡς μὲν μοιχὸς οὐ κολασθήσεται, γενήσεται δὲ ἐπ' αὐτῷ ὡς ἀνευλόγως πέμψαντι διαζύγιον, κατὰ τὸ ιγ' κεφ. τῆς λδ' Ἰουστινιανέου Νεκράδ, ἦτοι τὸ δ' κεφ. τοῦ ζ' τίτλου τοῦ

non admisit, et jussit, eos solo chrismate sancto ungi, cum ad catholicam accedunt fidem et hæreses suas anathematizant. Hic autem corrigens quod ibi propter œconomiam admissum fuit, statuit Encratitas, et reliquos iterum baptizari, quia istorum hæresis est Marcionistarum germen, et his non minus quam istis nuptias detestantibus, et vinum fastidio damnantibus, et Dei creaturam contaminatam esse dicentibus. Sed septimus synodi Constantinopolitanæ, et nonagesimus quintus sextæ in Trullo synodi, et Novatianorum, et Catharorum, et Quartaedicimanorum baptisma recipit, si ad Ecclesiam adveniunt, et omnem hæresim etiam suam anathematizant. Solo autem sancto unguuntur chrismate frontes, oculos, nasos, os, et aures.

CANON XLVIII.

Quæ a marito dimissa est, mea quidem sententia manere debet. Si enim Dominus dixit: Si quis reliquit uxorem præterquam ratione fornicationis, facit eam adulterari, ex eo quod eam adulteram nominet, exclusit eam a societate cum alio. Quomodo enim potest vir quidem esse reus, ut auctor adulterii, mulier autem nulli esse culpæ affinis quæ adultera appellata est propter consuetudinem cum alio viro?

106 BALS. Ut est verisimile, sanctus interrogatus est, an debet marito legitime conjungi quæ præter rationem a proprio marito separata est. Dixit itaque quod quia Dominus eam esse adulteram pronuntiavit quæ extra fornicationem a suo marito dimissa est, si alii omnino conjuncta fuerit, debet ea mulier quiescere, et alii non conjungi. Summi itaque dictum confirmans adjicit, quod etsi ea dimissionis causam non dederit, sed maritus, ipsa tamen si injustum divortium non tolerantius tulerit et ad suum conjugem redierit, sed alii conjuncta fuerit, ut adultera condemnabitur: ejus autem maritum dicit esse reum ut qui fuerit auctor adulterii. Et in his quidem consistit canon. Tu autem lege octogesimum octavum canonem et nonagesimum tertium synodi in Trullo, et quæ in his a nobis contra. Interrogaverit autem quispiam, cui pœnæ est obnoxius maritus mulieris, quæ injuste dimissa est, et cum alia vitæ societatem iniiit? Sol. Quidam dixerunt eum esse reum adulterii: sed mihi non ita videtur. Quoniam enim in mulieris voluntate situm est ut ipsa alii jungatur, et sic adulteretur, et tolerantius pati, et non fieri adulterium, quomodo maritus, qui non est adulteratus, ut adulter punietur? Existimo ergo quod ut adulter quidem non punietur, agetur autem in eum, ut qui præter rationem divortii libellum emisit, ut vult decimum quartum caput tricesimæ quartæ Justiniani Novellæ seu quar-

¹ Matth. v 32.

ταυ caput septimi tituli vicesimi octavi libri quod sic habet : Quia autem nonnulli student nostram legem transgredi in qua specialiter causas enumeravimus, ex quibus solis potest emitti divortium, vel a viro, vel a muliere, jubemus præter illas causas nullo modo fieri divortium, vel factum confirmari, vel ex consensu matrimonium dissolvere, et peccata aliis condonare. Sin autem præter causas a nobis defuitas ausi fuerint aliqui dissolvere matrimonium, jubemus, si quidem descendentes habeant, sive ex ipso, sive ex alio matrimonio. dare illis eorum substantias, secundum legum ordinem, virumque et mulierem intrudi in monasterium toto vitæ suæ tempore, et ex uniuscujusque facultatibus circiter quatuor uncias monasteriis in quæ immittuntur separari : marito scilicet ne usum quidem habente ejus partis, quæ datur liberis. Sin autem descendentes non habeant, sed ascendentes inveniantur, ipsi tertiam partem facultatum accipiant, præterquam si impie matrimonii solutioni consenserint. Dux autem partes monasteriis in quæ unusquisque injicitur, separentur. Sin autem nec descendentes, nec ascendentes fuerint, vel si etiam ascendentes ei quod factum est consenserint, jubemus omnes facultates dari monasteriis in quæ coniecti sunt, ne propter hanc inventionem, Dei quoque iudicium contemnatur, et lex nostra transiliatur. Sed et eos, qui ejusmodi nefarios contractus componunt, corporalibus poenis subjici jubemus, et mitti in exsillum. Si autem ii qui matrimonium solvere conati sunt, rursus velint seipsum matrimonio conjungere, priusquam in monasteria injiciantur, damus eis hoc agendi facultatem et prædictas illis poenas condonamus, et ut facultates suas habeant ipsis concedimus, et ut ita inter se vivant, perinde ac si nihil inter se hujusmodi peccassent : si una autem persona velit revocare matrimonium, si altera persona non consenserit, adversus eum qui non vult, poenæ servantur. Hæc autem omnia servari jubemus, et in hac urbe regia, et in provinciis, et per comitem privatorum, et scholam Palatinorum, et per præsides provinciarum, et eorum ordines, ipsis scientibus, quod si peccato hujusmodi commisso se segniter gesserint, et non hæc omnia servaverint, et exterminationem, et publicacionem subibunt. Hæc autem ipsa servare jubemus loci quoque sanctissimos 107 episcopos, ut eorum providentia, personæ quæ traditæ sunt, in monasteria conijciantur, et ex rebus ipsis ea quæ a nobis delicta sunt, monasteriis præbeantur.

ZONAR. Quæ a viro dimissa est mulier, cogitationem agere oportere affirmat, aut si alteri se viro adjunxerit, adulteram judicari : profertque Domini sententiam, dicentis : Qui dimisit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam adulterari, ut proinde, inquit, ex quo adultera ipsa a Domino nominata est, vetita illi sit, cum alio viro matrimonii

κη· βιβλίου ἔχον οὕτως· Ἐπει δὲ τινες τὸν ἡμέτερον παραβαίνειν σπουδάζουσι νόμον, ἐν ᾧ ἰδικῶς τὰς αἰτίας ἀπηριθμωσάμεθα ἐξ ὧν μόνων διαζύγιον δύνανται πέμπεσθαι· ἢ ἐκ τοῦ ἀνδρός, ἢ ἐκ τῆς γυναίκός, κελεύομεν παρ' ἐκείνας τὰς αἰτίας μηδεὶν τρόπων διαζύγια γίνεσθαι, ἢ ἐρρῶσθαι τὰ γινόμενα, ἢ κατὰ συναινέσιν τοὺς γάμους διαλύειν, καὶ συγχερῆν ἀλλήλοις τὰ ἁμαρτήματα. Εἰ δὲ παρὰ τὰς ἀφ' ἡμῶν διωρισμένους αἰτίας τολμήσουσι τινες διαλύειν τὸν γάμον, κελεύομεν, εἰ μὲν κατιόντας ἔχουσιν ἐκ τῆς αὐτοῦ ἑστῆς ἐξ ἄλλου γάμου, τὰς οὐσίας αὐτῶν ἐκείνοις δίδουσαι, κατὰ τὴν τῶν νόμων τάξιν, καὶ τὸν τὸν ἀνδρᾶ καὶ τὴν γυναῖκα εἰς μοναστήριον ἐμβάλλεσθαι ἐπὶ πάντα τὸν τῆς ζωῆς αὐτῶν χρόνον, καὶ ἐκ τῆς ἐκείνου· παρουσίας ἀνὰ τέσσαρας ὀγγύτας τὰς μοναστηρίους ἐν οἷς ἐμβάλλονται, ἀφορίζεσθαι· τοῦ ἀνδρός δὴλονότι μηδὲ χρῆσιν ἔχοντος τοῦ διδομένου τοῦ πατρὸς μέρους. Εἰ δὲ κατιόντα· μὴ ἔχουσιν, ἀλλὰ ἀνιόντες εὐρίσκονται, τὸ τρίτον μέρος τῆς οὐσίας λαμβάνειν αὐτοὺς, εἰ μὴ τῆ ἀσεβείᾳ τῆς λύσεως τοῦ γάμου συνήνεταν. Τὰ δὲ δύο μέρη τοῖς μοναστηρίοις, ἐν οἷς ἕκαστος ἐμβάλλεται, ἀφορίζεσθαι. Εἰ δὲ μήτε κατιόντες μήτε ἀνιόντες· εἴεν, ἢ καὶ εἰ οἱ ἀνιόντες συνήνεσαν τῷ γεγονότι, κελεύομεν πᾶσαν τὴν οὐσίαν τὰς μοναστηρίους, ἐν οἷς ἐνεκλήθησαν δίδουσαι, ἵνα μὴ διὰ ταύτης περιουσίας καὶ τὸ τοῦ Θεοῦ κρίμα καταφρονήσῃ, καὶ ὁ ἡμέτερος νόμος παραβῶθῃ. Ἄλλοι δὲ καὶ τοὺς ὑπουργοῦντας ταῖς τοιαύταις λύσεσι τῶν γάμων, ἢ τὰ τοιαῦτα ἀθέμιτα συμβόλαια συνθέντας ταῖς εἰς σῶμα ποινῆς· ὑποβάλλεσθαι κελεύομεν, καὶ εἰς ἐξορίαν πέμπεσθαι. Εἰ δὲ οἱ τὸν γάμον λύειν ἐπιχειρήσαντες βουληθῶσι πάλιν αὐτοὺς συζευγῶναι, πρὶν ἐμβληθῶσι μοναστηρίοις, ἀδειαν αὐτοῖς δίδομεν τοῦτο ποιεῖν, καὶ τὰς προειρημένας ποινὰς συγχυροῦμεν αὐτοῖς, καὶ τὰς ἰδίας περιουσίας ἔχειν, καὶ οὕτω πρὸς ἀλλήλους ζῆν, ἕως ἂν εἰ μὴδὲν τοσούτου ἡμαρτημένον ἐτύγχανε· τοῦ ἑνὸς δὲ βουλομένου τὸν γάμον ἀνακαλεσάσθαι, εἰ μὴ συναινέσει τὸ ἕτερον πρόσωπον, κατὰ τὸ μὴ βουλομένου κρατεῖν τὰς ποινὰς. Ταῦτα δὲ πάντα φυλάττεσθαι κελεύομεν ἐν τῇ βασιλίᾳ ταύτῃ πόλει καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις διὰ τὸ τοῦ κόμητος τῶν περιβάτων καὶ τῆς τῶν Παλατιῶν σχολῆς, καὶ τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἀρχόντων, καὶ τῶν τάξεων αὐτῶν, εἰδόντων αὐτῶν ὡς, εἰ βλάβησονται τοιοῦτου τινὸς ἁμαρτανόμενου, καὶ μὴ πάντα ταῦτα παραφυλάξουσιν, καὶ ἐξορίαν καὶ ὀμμευτικὴν ὑποστήσονται. Ταῦτα δὲ αὐτὰ κελεύομεν παραφυλάττειν καὶ τοῦς κατὰ τόπον ὀσιωτάτους ἐπισκόπους, ὥστε προνοεῖν αὐτῶν τὰ παραδεδομένα πρόσωπα ἐν μοναστηρίοις ἐμβάλλεσθαι, καὶ ἐκ τῶν προγεμάτων αὐτῶν τὰ παρ' ἡμῶν διορισθέντα τοῖς μοναστηρίοις παρέχεσθαι.

ZONAR. Τὴν παρὰ τοῦ ἀνδρός ἀπολυθεῖσαν γυναῖκα ἀπαιτεῖσθαι λίγει ἄζυγα μῖνειν, ἢ ἐτέρῃ συνοικεῦσιν, μοιχαλίδα λογίζεσθαι· καὶ τὴν τοῦ Κυρίου ἀπόφασιν παράγει, εἰπόντος· Ὁ ἀπολύσας τὴν γυναῖκα αὐτοῦ πωρακτικὸς λόγου πορνεῖας ποιεῖ αὐτὴν μοιχᾶσθαι· ὥστε, φησὶν, ἐκ τοῦ μοιχαλίδα αὐτὴν παρὰ τοῦ Κυρίου ὀνομασθῆναι, κακίω-

λυται αὐτῇ ἢ πρὸς ἕτερον ἄνδρα συμβίωσις. Ἐπει ἄ σορjetas. Cum enim vir culpæ obnoxius sit, quasi adulterandi causam ipsi præbeat, uxor quoque plane velut adultera condemnabitur, quandoquidem adultera Domini quoque voce appellata fuit.

ARIST. Ἡ παρ' ἀνδρὸς ἀφεθείσα μανέντω οὐτως. Εἰ γὰρ μοιχᾶται, κατὰ τὸν τοῦ Κυρίου λόγον, τῆς πρὸς ἕτερον κλείεται κοινωνίας.

Εἰ τὴν ἀπολελυμένην γαμήσας μοιχᾶται, μᾶλλον ἔστι ἢ γυνὴ μοιχαλῆς, ἢ καὶ τὸν ἄνδρα διὰ τῆς πρὸς αὐτὴν κοινωνίας, μοιχὸν καθιστώσα. Καὶ διὰ τοῦτο μένειν ὀφείλει ἢ παρὰ τοῦ ἀνδρὸς ἀφεθείσα ἐν ἀγαμίᾳ.

KANON MΘ'.

Αἱ πρὸς ἀνάγκην γινόμεναι φθοραὶ ἀνεύθυνοι ἔσταν. Ὡστε καὶ ἡ δοῦλη, εἰ ἰδιόσθη παρὰ τοῦ ἰδίου δεσπότη, ἀνεύθυνός ἐστι

BALS. Ἡ παροῦσα ἀπόκρισις ἐξεφωνήθη χάριν δοῦλης τινὸς κατὰ βίαν ὑπὸ τοῦ ἰδίου δεσπότη πορνευθείσης. Φησὶ γὰρ ὡς, ἐπει καὶ ἄλλαι πᾶσαι φθοραὶ αἱ κατὰ ἀνάγκην καὶ βίαν γινόμεναι, παρὰ τῶν πολεμίων δηλαδὴ πρὸς τὰς αἰχμαλωτισθείσας, καὶ παρὰ ἀρχοντικῶν προσώπων πρὸς τὰς ὑπ' αὐτῶν ἀρχομένας, ἐξ ἀνάγκης καὶ ἡ δοῦλη ἢ κατὰ βίαν συμφοραίσα τῷ ἰδίῳ δεσπότη οὐχ ὑποποιεῖται τοῖς τῶν πορνευόντων ἐπιτιμίοις. Ἀνάγκωθι κανόνα πρῶτον τοῦ ἀγίου Διονυσίου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας ἐκ τοῦ λόγου αὐτοῦ τοῦ εἰς τὸ Πάσχα. Ταῦτα ἐὰν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, χρηθῆσουσιν ὅσον εἰς τὸ μὴ ἐπιτιμηθῆναι διὰ τὴν φθορὰν τῆς πορνείας τὰς φθοραίσας. Ἐπει τοὶ γε ἂν κατὰ βίαν ἢ ἀγνοίαν ἐμπέση τις εἰς πρᾶγμα κωλύον αὐτὸν ἀπὸ διακονίας ἱερατικῆς, οὐκ ὠφελήσεται εἰς τὸ εἶναι καὶ ἐφεξῆς μετὰ τῶν ἱερομένων, διὰ τὸ μὴ κατὰ γνώμην οἰκείαν ἐμπέσειν εἰς τὸ κακόν, ἀλλὰ καθαρῶς ἔσται. Καὶ ἀνάγκωθι τὸν πρῶτον κανόνα τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου, καὶ τὸν κζ' κανόνα τοῦ παρόντος ἀγίου Πατρός. Διὰ γὰρ τοῦτο, ὡς οἶμαι, οὐδὲ οἱ κατὰ αὐθεντίαν βασιλικὴν ἀποκειρόμενοι δύνανται μετασηματίζεσθαι προσβάλλομενοι τὸν παρόντα κανόνα τοῦ ἀγίου βασιλείου· ἀλλ' ἔσονται ἐξ ἀνάγκης μοναχοί, κἂν κατὰ βίαν ἀπεκάρησαν· ὡσπερ καὶ ἡ κατὰ βίαν φθοραίσα, ἂν ᾖν διακόνισσα, ἐπιτιμῶ μὲν οὐχ ὑποποιεῖται, διακονικὸν δὲ τι οὐκ ἐνεργήσεται, διὰ τὸ παραχωρήσει Θεοῦ ἐμπαστεῖν εἰς κακόν, ἀφαιρούμενον ἐξ αὐτῆς τὴν διακόνισσιν ἀξίαν.

ZONAR. Τὰς βίαιως γινόμενας φθορὰς γυναιξίν οὐκ εἰς ἁμαρτίαν χρὴ λογίζεσθαι. Εἰ γὰρ δοῦλην τις οἰκείαν βιάσεται, ἢ δὲ ἀκούσα τῷ τοῦ δεσπότη ὑποκύψει θελήματι, οὐκ ἐπιτιμηθήσεται ὡς πορνύουσα· οὔτε εἰ τις ἡσπάρη παρὰ τινος ἀκουσίως καὶ ἐφθάρη, καὶ ὅσαι ὁμοιοτρόπως ἐφθάρησαν.

ARIST. Φθορὰ κατηνακατμένη ἀνεύθυνος· καὶ δοῦλη βιαζομένη παρὰ δεσπότη ἀνεύθυνος.

Ἡ βιασθεῖσα παρὰ τοῦ ἰδίου δεσπότη δοῦλη ἀνεπιτιμητός.

KANON N'.

Τριγαμίης νόμος οὐκ ἔστιν, ὥστε νόμῳ τρίτος γά-

morjetas. Cum enim vir culpæ obnoxius sit, quasi adulterandi causam ipsi præbeat, uxor quoque plane velut adultera condemnabitur, quandoquidem adultera Domini quoque voce appellata fuit.

ARIST. Quæ a viro dimittitur, sic maneat. Si enim mæchatur, juxta Domini dictum, alius communione excluditur.

Si qui dimissam duxit, adulterator, multo magis mulier est adultera, quæ etiam virum per communionem cum ipsa adulterum reddit. Et ideo quæ a viro suo dimissa est extra matrimonium manere debet.

CANON XLIX.

Stupra quæ per vim inferuntur, non sint accusationi obnoxia. Quare etsi ancillæ vis allata fuerit a proprio domino, ea a culpa est libera.

BALS. Præsens edita est responsio ob ancillam quamdam, quæ a domino suo vim passa est. Dicit enim, quod quoniam et alia omnia stupra, quæ necessitate et vi perpetrantur, ab hostibus scilicet in captivas, et a personis quæ regunt, in eas personas quibus præsumt, necessario quoque ancilla, quæ vi cum suo domino rem habuit, non incidet in pœnas fornicatorum. Lege canonem primum sancti Dionysii archiepiscopi Alexandrini ex ejus sermone in Pascha. Hæc autem, ut mihi videtur, obtinebunt, quantum ad hoc, ut quæ stupratæ fuerunt, propter stuprum fornicationis supplicio afficiantur.

C Nam si per vim vel ignorantiam aliquis in rem incidit, quæ eum a sacerdotali ministerio arceat, non adjuvabitur ex eo, quod non propria voluntate in hoc malum incidit, ut sit deinceps cum sacralis; sed deponetur. Et lege primum canonem synodi Ancyranæ, et can. 27 præsentis sancti Patris. Propter eas enim, ut existimo, nec qui imperatoris auctoritate tenduntur, possunt transformari, habitumve mutare sancti Basillii præsentem canonem producentes; sed erunt necessario monachi, etiamsi vi tonsi fuerint: quemadmodum et quæ vi stuprata est, si erat diaconissa, in pœnam quidem non incidet, sed nihil amplius diaconicum exercebit, quod ea Dei permisso in malum incidit, quod ei aufert diaconicam auctoritatem.

D ZONAR. Stupra quæ per vim mulieribus inferuntur criminis loco duci non oportet. Si etenim quis ancillam suam violaverit, ea vero invita domini voluntati succubuerit, nequaquam ut fornicaria multabitur: neque si quæ ab aliquo præter voluntatem rapta est, et corrupta, et quæcumque simili modo vitata fuerunt.

ARIST. Corruptio per vim admissa culpa vacat. Et ancilla a domino coacta insons est.

Si ancillæ vis a domino suo allata sit reprehensionem non est obnoxia.

108 CANON L.

Trigamiae lex non est, quare lege tertium matrimo-

nium non approbatur. Verumtamen ea ut Ecclesie inquinamenta videmus : sed publicis condemnationibus non subijcimus, ut quæ soluta fornicatione sunt magis expetenda.

BALS. Cum audis sanctum dicentem non esse legem in trigamia, ne dixeris etiam a lege civili prohibere trigamiam : a lege enim concessa est. Sed ecclesiasticam hic legem intellige : legem autem civilem dic antiquam, quæ ante sanctum Patrem observabatur, non autem eam quæ multis post sæculis lata est, scilicet Porphyrogenetæ, et imperatoris domini Constantini decisionem, quæ sita est in quarto canone hujus sancti, quam etiam lege, ut dicit Zonaras. Neque enim fieri potest ut hoc dicat, quod in sancti mentem venire non poterat, utpote quod multis post sæculis factum est. Quod autem etiam a lege antiqua tertium matrimonium permissum est, lege lib. xxviii tit. 8, cap. 63, thema 6 et tit. 14, cap. 4. Nota autem, quod ex hoc præsentis canone apparet non dissolvi tertium matrimonium ut contra leges factum. Dicit enim, quod inquinamenta quidem Ecclesie tertia matrimonia omnino reputantur, ut quæ ab Ecclesia non permittuntur, si rogata fuerint. Publicis autem condemnationibus, seu manifestis divulsionibus non subijciuntur, quod sint ejusmodi conjugia fornicatione inellora. Qui autem matrimonium ita contraxerunt, per polygamiam minus effuse peccant. Qui autem fornicantur, laxis habenis in vitia feruntur, ut qui indiscriminatum ex alia muliere ad aliam transeant.

ZONAR. Quarto etiam canone, hic sanctus, trigamiam polygamie nomine appellari dixit, et non matrimonium, quin potius castigatam fornicationem nuncupari : et hoc loco inquinamentum Ecclesie nominavit. Cæterum publice, inquit, hoc est aperte, ac sine tergiversatione ipsam minime condemnamus, eoque ut etiam dissolvatur ejusmodi matrimonium. Idcirco vero non dissolvitur, quod præ soluta fornicatione, incastigata nimirum et quæ ab alia ad aliam mulierem passim digreditur, est præceptandum, tanquam fornicatio quidem, verumtamen castigata, quippe cum vir una muliere sit contentus. Porro cum audis trigamiam non esse legem, ecclesiasticam legem, ac spirituale intellige. Per Novellam siquidem Porphyrogenetæ et Constantini, tertie nuptiæ, non sine nota tamen ac multis, permittuntur.

ARIST. Qui tertium contrahit matrimonium leges transgreditur. Hæc autem, ut Ecclesie inquinamenta, non sunt publice traducenda, tolerabiliora dissoluta fornicatione judicata.

Lex quidem politica tertias nuptias agnoscit, et filios ex eis susceptos pro legitimis habet, et ad hæreditatem vocat : At a canonibus tertie nuptiæ non admittuntur, sed istas ut Ecclesie inquinamentum habent. Sed quandoquidem licenter in fornicatione viventi sive dimissa sint magis expetendæ, publicis quidem condemnationibus non subijcitur : hoc est,

μος οὐκ ἀγεται. Τὰ μέντοι τοιαῦτα ὡς βυβάσματα τῆς Ἐκκλησίας ὁρῶμεν· δημοσίαις δὲ καταδικαίς οὐχ ὑποβάλλομεν, ὡς τῆς ἀνειμένης πορνείας αἰρετώτερα.

ΒΑΣ. Ἀκούων τοῦ ἁγίου λέγοντος μὴ εἶναι νόμον ἐπὶ τριγαμίας, μὴ εἴπῃς καὶ ἀπὸ τοῦ νόμου τοῦ πολιτικοῦ κωλύεσθαι τὴν τριγαμίαν· ἐκκεχώρηται γὰρ ἀπὸ τοῦ νόμου. Ἄλλὰ νόμον ἐνταῦθα τὸν ἐκκλησιαστικὸν νοεῖ· νόμον δὲ πολιτικὸν εἰπὲ τὸν καλαῖον πρὸ τοῦ ἁγίου Πατρὸς κρατοῦντα, οὐ μὴν τὸν μεταγενέστερον κατὰ πολὺ, δηλονότι τὸν τοῦ Πορφυρογεννήτου καὶ βασιλέως κυρίου Κωνσταντίνου τόμον, τὸν καταστροφέντα εἰς τὸν δ' κανόνα τούτου τοῦ ἁγίου, ὃν καὶ ἀνάγνωθι, καθὼς ὁ Ζωναρᾶς φησὶ. Τοῦτο γὰρ λέγειν ἀνένδεκτον, διὰ τὸ μηδὲ εἰς ἔνοιαν τοῦ ἁγίου εἰσεῖν τὸ μετὰ πολλὰς ἐκτατοῦ αετηρίδας γεγονός. Ὅτι δὲ ἀπὸ τοῦ καλαίου νόμου ἐκκεχώρηται ὁ τρίτος γάμος, ἀνάγνωθι βιβλίον κη' τίτλου η' κεφ. ξγ' θέμα ς', τίτλου ιδ' κεφ. δ'. Σημείωσαι δὲ ὅτι καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ἀναφαίνεται ὅτι οὐ διασπᾶται ὁ τρίτος γάμος ὡς παράνομος. Φησὶ γὰρ ὅτι βύπασμα μὲν τῆς Ἐκκλησίας λογίζονται οἱ τρίτοι γάμοι πάντως, ὡς μὴ ἐκχωρούμενοι ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, ἐὰν ἐρωτηθῶσι. Δημοσίαις δὲ καταδικαίς, ἤτοι φανεροῖς διασπασμοῖς, οὐχ ὑποβλέθονται, διὰ τὸ εἶναι τὰ τοιαῦτα συνοικέσια κρείττονα τῆς πορνείας. Οἱ μὲν γὰρ οὕτω γαμήσαντες συνεσταλμένην ἁμαρτίαν διὰ τὴν πολυγαμίαν ποιοῦσιν· οἱ δὲ πορνεύοντες ἀνειμένην καὶ ἐξηπλωμένην ἁμαρτίαν ἐργάζονται ὡς ἐξ ἐτέρας γυναικὸς εἰς ἐτέραν ἀδιαφόρως μεταβαίνοντες.

ΖΩΝΑΡ. Καὶ ἐν τῷ τετάρτῳ κανόνι ὁ ἅγιος οὖτος τὴν τριγαμίαν πολυγαμίαν ἐφησεν ὀνομάζεσθαι, καὶ μὴ γάμον, μᾶλλον δὲ πορνείαν κεκολασμένην· κἀνταῦθα βύπασμα τῆς Ἐκκλησίας ἐκάλεσε. Πλὴν, φησὶ, δημοσίαι, ἀντὶ τοῦ φανερώς καὶ ἀνυποστύλας, οὐ καταδικάζομεν αὐτὴν· ὥστε καὶ διασπᾶν τὸ τοιοῦτον συνοικέσιον. Οὐ διασπᾶται δὲ, ὅτι παρὰ τὴν ἀνειμένην πορνείαν, τὴν ἀκόλαστον δηλαδὴ, καὶ ἐξ ἐτέρας γυναικὸς εἰς ἐτέραν μεταβαίνουσαν, αἰρετώτερα ἐστὶν, ὡς πορνεία μὲν, κεκολασμένη δὲ, οἷα μὴ ἀρχουμένου τοῦ ἀνδρὸς γυναικί. Ἀκούων δὲ ὅτι τριγαμίας νόμος οὐκ ἐστὶν, ἐκκλησιαστικὸν καὶ πνευματικὸν νοεῖ νόμον. Ἀπὸ γὰρ Νεαρᾶς τοῦ Πορφυρογεννήτου καὶ Κωνσταντίνου ἐφαίται καὶ ὁ τρίτος γάμος, μετὰ μέντοι διαστρίξεων καὶ ἐπιτιμιῶν.

ΑΡΙΣΤ. Ὁ τρίτος γάμος ἄνομος· ὡς δὲ βύπασματα τῆς Ἐκκλησίας τὰ τοιαῦτα παραβλεπόμενα, ἀστρίτευτα, κρείττω τῆς ἀνειμένης πορνείας κρινόμενα.

Ὁ μὲν πολιτικὸς νόμος τὴν τριτογαμίαν ἐπιγινώσκει, καὶ τοὺς ἐξ αὐτῆς τεχθέντας παῖδας νομίμους ἔχει, καὶ εἰς κληρονομίαν καλεῖ. Τοῖς δὲ κανόσιν ὁ τρίτος γάμος οὐ παραδέχεται, ἀλλ' ὡς βύπασμα τοῦτον τῆς Ἐκκλησίας ἔχουσιν. Ὅτι δὲ τῆς ἀνειμένης πορνείας, ἤτοι τῆς ἐκλειυμένης, ἐστὶν αἰρετώτερος, δημοσίαις μὲν καταδικαίς οὐχ ὑποβέλλ-

λεται· τοῦτ' ἔστιν, ὁ τρίγαμος μετὰ τῶν προσκλαιόντων οὐ τάττεται, καὶ θριαμβεύεται δημοσίᾳ ὡς κατὰ κριτος· ἄλλως δὲ ἐπὶ πάντε ἔτεσιν ἐπιτιμᾶται, ἐν δυοὶ μὲν, ἢ καὶ τρισὶ, τῆς τῶν θείων Γραφῶν ἀκροάζεως ἀξιούμενος ἐν τοῖς βασιλικοῖς· πυλῶσιν ἱστάμενος· ἐν δὲ ἑτέροις δυοὶ μετὰ τῶν πιστῶν συνιστάμενος, καὶ συγκοινωνῶν αὐτοῖς τῶν εὐχῶν, καὶ οὕτως ἀποκαθιστάμενος εἰς τὸν τόπον τῶν μεταλαμβάνοντων τῶν θείων ἀγιασμάτων.

A *trigamus cum deflentibus non collocatur, nec publicum triumphum agit ut condemnatus. Aliter autem in quinquennium poenas persolvit, in duobus quidem vel etiam tribus divinarum Scripturarum dignus auditione habitus, in regis foribus stans. In aliis autem duobus cum fidelibus constitutus et cum iis in orationibus communicans. Et sic in eorum qui divinatorum sacramentorum sunt participes locum restituitur.*

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΥΤΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΡΙΤΗ.

EJUSDEM

AD EUMDEM EPISTOLA TERTIA.

ΚΑΝΟΝ ΝΑ'.

B

109 CANON LI.

Τὸ κατὰ κληρικούς ἀδιορίστως οἱ κανόνες ἐξέθεντο, κελεύσαντες μίαν ἐπὶ τοῖς παραπεσοῦσιν ὀρίζεσθαι τιμωρίαν. τὴν ἐκπτώσιν τῆς ὑπηρεσίας, εἴτε ἐν βαθμῷ τυγχάνοιεν, εἴτε καὶ ἀχειροτονήτω ὑπηρεσία προσκαρτεροῖεν.

ΒΑΣ. Ἐν τῷ λβ' κανόνι διορίσαστο ὁ ἅγιος ἀπὸ παντὸς ἀμαρτήματος διὰ μόνης καθαιρέσεως κολάζεσθαι τοὺς κληρικούς. Ἐπεὶ δὲ ἕλεγον τινες ἐκείνους λογίζεσθαι κληρικούς τοὺς χειροτονίαν ἔχοντας, οὐ μὴν τοὺς διὰ μόνης σφραγίδος καταστάντας εἰς βαθμούς ἐκκλησιαστικούς (τούτους γὰρ ἤθελον πλειόνως κολάζεσθαι), διορίσαστο ὁ ἅγιος διὰ τοῦ παρόντος κανόνος πάντας τοὺς κληρικούς ὁμοίως διὰ μόνης καθαιρέσεως ἦτοι διὰ ἐκπτώσεως τῆς προσώσεως αὐτοῖς ἱερᾶς διακονίας κολάζεσθαι, κἂν τε χειροτονημένοι ὦσιν, ὡς οἱ πρεσβύτεροι, οἱ διάκονοι, καὶ οἱ ὑποδιάκονοι, κἂν τε διὰ μόνης σφραγίδος ἐνέργειαν ἔχωσιν ἱερατικὴν, ὡς οἱ ἀναγνώσται, καὶ ψάλται, οἱ θεωροὶ, καὶ οἱ ὁμοιοί. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ κληρικῶν διὰ χειροτονίας, ἢ διὰ σφραγίδος κατασταθέντων εἰς βαθμούς ἐκκλησιαστικούς. Ἐὰν δὲ τις μόνην ἔχων ἐπικουρίδα ἀπὸ ἐπισκόπου ἢ ἀπὸ ἡγουμένου ἐμπέσῃ εἰς ἑγκλημα, ἀλλοτρόπως οὗτος τιμωρηθήσεται; *Δύσις.* Καὶ ὁ τοιοῦτος κληρικός ἔστι, καὶ καταδικασθήσεται ὡς λοιποὶ κληρικοί. Κωλυθήσεται γὰρ ἐνεργεῖν οἰοδηποῦν· ἔργον, οἷον ἐνεργοῦσιν οἱ ἔχοντες ἐπικουρίδας, οἷον οὐκ εἰσέλθῃ εἰς βῆμα, οὐκ ἀναγῶν ἐπ' ἄμβωνος, οὐ προκίφει εἰς βαθμίδα ἱερατικὴν. Θαυμάζω δὲ ὅπως τινὲς καθαιρέθοντες ἐνεργοῦσι χαρτουλαράτα ἐκκλησιαστικά, ἅτινα ἐνεργοῦσι ὡνοὶ ἱερῶμένοι. Ὡσαύτως θαυ-

Quo ad clericos attinet canones indefinite ediderunt, unum in iis qui lapsi sunt supplicium decerni jubentes, a ministerio scilicet amotionem, sive sint in gradu, sive etiam in ministerio, quod non impositis manibus datur, perseverent.

BALS. In can. 32 sanctus definiit propter omne peccatum clericos per solum depositionem puniri. Sed quia nonnulli dixerunt illos reputari clericos, qui ordinati sunt, non autem eos qui per solum characterem constituti sunt in gradibus ecclesiasticis (illos enim magis puniri volebant) definiit sanctus per praesentem canonem, omnes similiter clericos per solum depositionem, seu lapsum a sacro quod ad eos pertinet ministerio, puniri, sive sint ordinati ut presbyteri, diaconi, et hypodiaconi, sive per solum characterem operationem sacerdotalem habeant, ut lectores, cantores, sacrorum vasorum custodes, et similes. Et haec quidem de clericis per ordinationem, vel characterem in ecclesiasticis gradibus collocatis. Si quis autem ab episcopo, vel monasterii praefecto solum tonsuram habens in crimen incidit, iane alio modo punietur? *Sol.* Et talis quoque est clericus, et condemnabitur ut reliqui clerici. Prohibebitur enim quodvis opus exercere, cujusmodi exercent qui habent tonsuras; quemadmodum non conscendet tribunal, non leget in ambone, ad sacerdotalem gradum non promovebitur. Miror autem, quomodo nonnulli depositi chartularata ecclesiastica exercent, quae quidem soli sacriati exercent. Similiter miror, quomodo qui solas habent tonsuras, et peccantes

nium non approbatur. Verumtamen ea ut Ecclesie inquinamenta videmus : sed publicis condemnationibus non subjicimus, ut quæ soluta fornicatione sunt magis expetenda.

BALS. Cum audis sanctum dicentem non esse legem in trigamia, ne dixeris etiam a lege civili prohibere trigamiam : a lege enim concessa est. Sed ecclesiasticam hic legem intellige : legem autem civilem dic antiquam, quæ ante sanctum Patrem observabatur, non autem eam quæ multis post sæculis lata est, scilicet Porphyrogenetæ, et imperatoris domini Constantini decisionem, quæ sita est in quarto canone hujus sancti, quam etiam lege, ut dicit Zonaras. Neque enim fieri potest ut hoc dicat, quod in sancti mentem venire non poterat, utpote quod multis post sæculis factum est. Quod autem etiam a lege antiqua tertium matrimonium permissum est, lege lib. xxviii (tit. 8, cap. 63, thema 6 et tit. 14, cap. 4. Nota autem, quod ex hoc præsentis canonis apparet non dissolvi tertium matrimonium ut contra leges factum. Dicit enim, quod inquinamenta quidem Ecclesie tertia matrimonia omnino reputantur, ut quæ ab Ecclesia non permittuntur, si rogata fuerint. Publicis autem condemnationibus, seu manifestis divisionibus non subjiciuntur, quod sint ejusmodi conjugia fornicatione melfora. Qui autem matrimonium ita contraxerunt, per polygamiam minus effuse peccant. Qui autem fornicantur, laxè habent in vitia feruntur, ut qui indiscriminatim ex alia muliere ad aliam transeant.

ZONAR. Quarto etiam canone, hic sanctus, trigamiam polygamie nomine appellari dixit, et non matrimonium, quin potius castigatam fornicationem nuncupari : et hoc loco inquinamentum Ecclesie nominavit. Cæterum publice, inquit, hoc est aperte, ac sine tergiversatione ipsam minime condemnans, eoque ut etiam dissolvatur ejusmodi matrimonium. Idcirco vero non dissolvitur, quod præ soluta fornicatione, incastigata nimirum et quæ ab alia ad aliam mulierem passim digreditur, est præoptandum, tanquam fornicatio quidem, verumtamen castigata, quippe cum vir una muliere sit contentus. Porro cum audis trigamie non esse legem, ecclesiasticam legem, ac spirituales intellige. Per Novellam siquidem Porphyrogenetæ et Constantini, tertie nuptie, non sine nota tamen ac multis, permittuntur.

ARIST. Qui tertium contrahit matrimonium leges transgreditur. Hæc autem, ut Ecclesie inquinamenta, non sunt publice traducenda, tolerabiliora dissoluta fornicatione judicata.

Lex quidem politica tertias nuptias agnoscit, et filios ex eis susceptos pro legitimis habet, et ad hæreditatem vocat: At a canonibus tertie nuptie non admittuntur, sed istas ut Ecclesie inquinamentum habent. Sed quandoquidem licenter in fornicatione viventi sive dimissa sint magis expetendæ, publicis quidem condemnationibus non subjicitur : hoc est,

mos οὐκ ἀγεται. Τὰ μέντοι τοιαῦτα ὡς ρυπάσματα τῆς Ἐκκλησίας ὁρῶμεν· δημοσίαις δὲ καταδικαίς οὐχ ὑποβάλλομεν, ὡς τῆς ἀνειμένης πορνείας αἰρετώτερα.

ΒΑΣΣ. Ἀκούων τοῦ ἁγίου λέγοντος μὴ εἶναι νόμον ἐπὶ τριγαμίας, μὴ εἴπηρ καὶ ἀπὸ τοῦ νόμου τοῦ πολιτικοῦ κωλύεσθαι τὴν τριγαμίαν· ἐκκεχώρηται γὰρ ἀπὸ τοῦ νόμου. Ἄλλὰ νόμον ἐνταῦθα τὸν ἐκκλησιαστικὸν νοεῖ· νόμον δὲ πολιτικὸν εἶπαι τὸν παλαιὸν πρὸ τοῦ ἁγίου Πατρὸς κρατοῦντα, οὐ μὴν τὸν μεταγενέστερον κατὰ πολὺ, δηλονότι τὸν τοῦ Πορφυρογενήτου καὶ βασιλέως κυρίου Κωνσταντίνου νόμον, τὸν καταστρωθέντα εἰς τὸν δ' κανόνα τούτου τοῦ ἁγίου, ὃν καὶ ἀνάγνωθι, καθὼς ὁ Ζωναρῆς φησὶ. Τοῦτο γὰρ λέγειν ἀνένδεκτον, διὰ τὸ μὴ εἶναι εἰς ἔννοιαν τοῦ ἁγίου ἔλθειν τὸ μετὰ πολλὰς ἐκαιτοναιετηρίδας γεγονός. Ὅτι δὲ ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ νόμου ἐκκεχώρηται ὁ τρίτος γάμος, ἀνάγνωθι βιβλίον κη' τίτλου η' κεφ. εἴθ' θέμα ς', τίτλου ιδ' κεφ. δ'. Σημειώσαι δὲ ὅτι καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ἀναφαίνεται ὅτι οὐ διασπᾶται ὁ τρίτος γάμος ὡς παράνομος. Φησὶ γὰρ ὅτι ρύπασμα μὲν τῆς Ἐκκλησίας λογισονται οἱ τρίτοι γάμοι πάντως, ὡς μὴ ἐκχωρούμενοι ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, ἐὰν ἐρωτηθῶσι. Δημοσίαις δὲ καταδικαίς, ἤτοι φανεροῖς διασπασμοῖς, οὐχ ὑποβλήθηται, διὰ τὸ εἶναι τὰ τοιαῦτα συνοικέσια κρείττονα τῆς πορνείας. Οἱ μὲν γὰρ οὕτως γαμήσαντες συνεσταλμένην ἁμαρτίαν διὰ τὴν πολυγαμίαν ποιοῦσιν· οἱ δὲ πορνεύοντες ἀνειμένην καὶ ἐξηπλωμένην ἁμαρτίαν ἐργάζονται ὡς ἐξ ἑτέρας

γυναικὸς εἰς ἑτέραν ἀδιαφόρως μεταβαίνοντες.

ΖΩΝΑΡ. Καὶ ἐν τῷ τετάρτῳ κανόνι ὁ ἅγιος οἷτος τὴν τριγαμίαν πολυγαμίαν ἐφησεν ὀνομάζεσθαι, καὶ μὴ γάμον, μᾶλλον δὲ πορνείαν κεκολασμένην· ἐνταῦθα ρύπασμα τῆς Ἐκκλησίας ἐκάλεσε. Πλὴν, φησὶ, δημοσίαι, ἀντὶ τοῦ φανερώς καὶ ἀνυποστάτως, οὐ καταδικάζομεν αὐτήν· ὥστε καὶ διασπᾶν τὸ τοιοῦτον συνοικέσιον. Οὐ διασπᾶται δὲ, ὅτι παρὰ τὴν ἀνειμένην πορνείαν, τὴν ἀκόλαστον δηλαδὴ, καὶ ἐξ ἑτέρας γυναικὸς εἰς ἑτέραν μεταβαίνουσαν, αἰρετώτερα ἐστὶν, ὡς πορνεία μὲν, κεκολασμένη δὲ, οἷα μὴ ἀρκουμένου τοῦ ἀνδρὸς γυναικί. Ἀκούων δὲ ὅτι τριγαμία νόμος οὐκ ἐστίν, ἐκκλησιαστικὸν καὶ πνευματικὸν νοεῖ νόμον. Ἀπὸ γὰρ Νεαρῆς τοῦ Πορφυρογενήτου καὶ Κωνσταντίνου ἐφεῖται καὶ ὁ τρίτος γάμος, μετὰ μέντοι διαστίξεων καὶ ἐπιτιμιῶν.

ΑΡΙΣΤ. Ὁ τρίτος γάμος ἄνομος· ὡς δὲ ρυπάσματα τῆς Ἐκκλησίας τὰ τοιαῦτα παραβλεπόμενα, ἀστηλιτεῦτα, κρείττω τῆς ἀνειμένης πορνείας κρινόμενα.

Ὁ μὲν πολιτικὸς νόμος τὴν τριτογαμίαν ἐπιγινώσκει, καὶ τοὺς ἐξ αὐτῆς τεχθέντας παῖδας νομίμους ἔχει, καὶ εἰς κληρονομίαν καλεῖ. Τοῖς δὲ κανόνισιν ὁ τρίτος γάμος οὐ παραδέχεται, ἀλλ' ὡς ρύπασμα τοῦτον τῆς Ἐκκλησίας ἔχουσιν. Ὅτι δὲ τῆς ἀνειμένης πορνείας, ἤτοι τῆς ἐκλειυμένης, ἐστὶν αἰρετώτερος, δημοσίαις μὲν καταδικαίς οὐχ ὑποβάλλο-

λεται· τοῦτ' ἔστιν, ὁ τρίγαμος μετὰ τῶν προσκλαίων-
των οὐ τάττεται, καὶ θριαμβεύεται δημοσίᾳ ὡς κα-
τάκριτος· ἄλλως δὲ ἐπὶ πάντε ἔτεσιν ἐπιτιμᾶται,
ἐν δυοὶ μὲν, ἢ καὶ τρισὶ, τῆς τῶν θείων Γραφῶν
ἀκροάσεως ἀξιούμενος ἐν τοῖς βασιλικῶν· πυλῶσιν
ἱστάμενος· ἐν δὲ ἑτέροις δυοὶ μετὰ τῶν πιστῶν
συνιστάμενος, καὶ συχκοινωνῶν αὐτοῖς τῶν εὐχῶν,
καὶ οὕτως ἀποκαθιστάμενος εἰς τὸν τόπον τῶν με-
ταλαμβάνόντων τῶν θείων ἀγασμάτων.

A trigamus cum deflentibus non collocatur, nec
publicum triumphum agit ut condemnatus. Aliter
autem in quinquennium pœnas persolvit, in duobus
quidem vel etiam tribus divinarum Scripturarum
dignus auditione habitus, in regis foribus stans.
In aliis autem duobus cum fidelibus constitutus et
cum iis in orationibus communicans. Et sic in eo-
rum qui divinatorum sacramentorum sunt participes
locum restituitur.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΥΤΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΡΙΤΗ.

EJUSDEM

AD EUMDEM EPISTOLA TERTIA.

ΚΑΝΟΝ ΝΑ'.

B

109 CANON LI.

Τὸ κατὰ κληρικούς ἀδιορίστως οἱ κανόνες ἐξέθεντο,
κελεύσαντες μίαν ἐπὶ τοῖς παραπεσοῦσιν ὀρίζε-
σθαι τιμωρίαν. τὴν ἐκπτῶσιν τῆς ὑπηρεσίας, εἴτε
ἐν βαθμῇ τυγχάνοιεν, εἴτε καὶ ἀχειροτονήτω
ὑπηρεσίᾳ προσκαρτεροῦεν.

ΒΑΣΙΛ. Ἐν τῷ λβ' κανόνι διορίσαστο ὁ ἅγιος ἀπὸ
παντὸς ἁμαρτήματος διὰ μόνης καθαιρέσεως κολά-
ζεσθαι τοὺς κληρικούς. Ἐπεὶ δὲ ἕλεγον τινες ἐκεί-
νους λογίζεσθαι κληρικούς τοὺς χειροτονίαν ἔχοντα,
οὐ μὴν τοὺς διὰ μόνης σφραγίδος καταστάνας εἰς
βαθμούς ἐκκλησιαστικούς (τούτους γὰρ ἤθελον πλειό-
νως κολάζεσθαι), διορίσαστο ὁ ἅγιος διὰ τοῦ παρόν-
τος κανόνος πάντας τοὺς κληρικούς ὁμοίως διὰ μόν-
ης καθαιρέσεως ἢ τοὶ διὰ ἐκπτώσεως τῆς προσού-
σης· αὐτοῖς ἱερᾶς διακονίας κολάζεσθαι, κἂν τε
χειροτονημένοι ὦσιν, ὡς οἱ πρεσβύτεροι, οἱ διάκο-
νοι, καὶ οἱ ὑποδιάκονοι, κἂν τε διὰ μόνης σφραγίδος
ἐνέργειαν ἔχωσιν ἱερατικὴν, ὡς οἱ ἀναγνώσται, καὶ
ψάλται, οἱ θεωροὶ, καὶ οἱ ὅμοιοι. Καὶ ταῦτα μὲν
περὶ κληρικῶν διὰ χειροτονίας, ἢ διὰ σφραγίδος
καταταχθέντων εἰς βαθμούς ἐκκλησιαστικούς. Ἐάν
δέ τις μόνην ἔχων ἐπικουρίδα ἀπὸ ἐπισκόπου ἢ ἀπὸ
ἡγουμένου ἐμπέσῃ εἰς ἔγκλημα, ἄλλοτρόπως οὗτος
τιμωρηθήσεται; Αὐσίς. Καὶ ὁ τοιοῦτος κληρικός
ἔστι, καὶ καταδικασθήσεται ὡς λοιποὶ κληρικοί.
Κωλυθήσεται γὰρ ἐνεργεῖν οἰονδηποτοῦν ἔργον, οἷον
ἐνεργοῦσιν οἱ ἔχοντες ἐπικουρίδας, οἷον οὐκ εἰσέλθῃ
εἰς βῆμα, οὐκ ἀναγνῶ ἐπ' ἀμῶνος, οὐ προκόψῃ εἰς
βαθμίδα ἱερατικὴν. Θαυμάζω δὲ ὅπως τινὲς καθαι-
ρεθέντες ἐνεργοῦσι χαρτοουράτα ἐκκλησιαστικά,
ἅτινα ἐνεργοῦσι ἡνοὶ ἱερωμένοι. Πασαύτως θαυ-

Quod ad clericos attinet canones indefinite edid-
runt, unum in iis qui lapsi sunt supplicium de-
cerni jubentes, a ministerio scilicet amotionem,
sive sint in gradibus, sive etiam in ministerio,
quod non impositis manibus datur, perseveren-
rent.

BALS. In can. 32 sanctus desinit propter omne
peccatum clericos per solum depositionem puniri.
Sed quia nonnulli dixerunt illos reputari clericos,
qui ordinati sunt, non autem eos qui per solum
characterem constituti sunt in gradibus ecclesias-
tasticis (illos enim magis puniri volebant) desinit
sanctus per præsentem canonem, omnes similiter
clericos per solum depositionem, seu lapsum a sa-
cro quod ad eos pertinet ministerio, puniri, sive
sint ordinati ut presbyteri, diaconi, et hypodiaconi,
sive per solum characterem operationem sacerdo-
talem habeant, ut lectores, cantores, sacramen-
torum vasorum custodes, et similes. Et hæc quidem de
clericis per ordinationem, vel characterem in ec-
clesiasticis gradibus collocatis. Si quis autem ab
episcopo, vel monasterii præfecto solum tonsuram
habens in crimen incidit, iano alio modo punietur?
Sol. Et talis quoque est clericus, et condemna-
bitur ut reliqui clerici. Prohibebitur enim quodvis
opus exercere, cujusmodi exercent qui habent
tonsuras; quemadmodum non conscendet tribunal,
non leget in ambone, ad sacerdotalem gradum non
promovebitur. Miror autem, quomodo nonnulli de-
positi chartularata ecclesiastica exercent, quæ qui-
dem soli sacriati exercent. Similiter miror, quo-
modo qui solas habent tonsuras, et peccantes

examinantur, et omnino ut laici puniuntur. Vidi enim indiscriminatim fieri. Nota autem ex præsentis canonis, quod quoniam archonticia dantur per characterem, sunt et ea gradus, et injuria afficiuntur, qui ab episcopis ex officiis suis indicta in judicio causa expelluntur, vel in stationibus suis ignominiose tractantur. Neque enim habent episcopi facultatem hoc in eis faciendi post characterem, quod non possunt facere in diaconicis dignitatibus.

ZONAR. Omnes, ait, clericos, sive manuum impositionem habent, sive absque manuum impositione ministrent, ubi peccaverint, depositione a gradu, vel a ministerio, canones puniunt. Nec enim in eos qui in sublimiore gradu constituti sunt gravior animadvertunt, veluti presbyteros, diaconos, et hypodiaconos, qui etiam impositionem manuum, hoc est, ordinationem habent; in eos autem qui in inferiore, levius, quos etiam nulla manuum impositione creatos dicit, veluti qui solo characterem, non autem impositione manuum creantur: sed omnes pariter a gradu et ministerio depositione puniunt.

ARIST. Etiam clerici qui in delictum incidunt, gradibus decidunt sive ministrent, sive ordinentur.

Ecclesie ministri sive sint in gradu presbyterorum, diaconorum, hypodiaconorum, cantorum, et lectorum, sive manuum impositiones non habent, ut qui sacra vasa custodiunt, aut candles accendunt, et quibus concredita est sanctarum altaris forium custodia, si in fornicationem incidant, unum hoc supplicium habent, ut a ministerio suo decedant.

110 CANON LII.

Quæ fetus in via nati curam non gessit, si cum posse quidem servare neglexerit, vel se idem peccatum celare existimans, vel etiam omnino belluina, et inhumana cogitatione impulsus, tanquam propter homicidium judicetur. Sin autem eum concinnare et componere non potuit, et propter solitudinem, rerumque necessariorum inopiam fetus interit, matri ignoscendum est.

BALS. In can. 33 sanctus de ea, quæ in via peperit, et fetum neglexit, angustius statuit: nunc

Guill. Beveregii notæ.

(11) Ἡ τοῦ κυήματος. Constantini Harmenopuli epitome hujus canonis sic se habet: Ἡ δὲ τὸ κήμη δι' ἐρημίαν καὶ ἀπορίαν τῶν ἐπιτηδίων ἀπολωλέκυτα συγγνωστῆ. Quæ vero partum propter solitudinem vel necessariorum penuriam amisit, veniam meretur. In quam epitomen Scholiastes hæc notat, Ἡ ἀκουσίως ἀποβαλοῦσα τὸ βρέφος ἐπὶ τρεῖς ἔν παρὰ τῷ Νηστευτῆ καταδικάζεται. Ἡ δὲ τῷ βρέφει κοιμημένη ἐμπροσθεν καὶ ἀποπνέουσα, ἐπὶ τριετίαν. Ἡ δὲ καταφρονήσασα τοῦ κυήματος, τῆ ἀμελείᾳ ταύτης ἀποφάρνεντος, ἐκουσίως φόνου δίδωσι δίκα· καὶ παιδίου ἀδαπτίστου ἀποθανόντος τῆ τῶν οικείων ἀμελείᾳ γονέων, ἐπὶ τριετίαν οἱ γονεῖς καταδικάζονται. Περὶ δὲ τῶν ἐκτιθεμένων τὰ οικεῖα βρέφη πρὸς τὰς εἰσόδους τῶν ἱερῶν λόγος ἐπὶ τῆς

μάζῳ πῶς οἱ ἔχοντες μόνος ἐπικουρίδας, καὶ ἀμαρτάνοντες ἐτάζονται, καὶ ἀπλῶς ὡς λαϊκοὶ κολάζονται. Ἔβδον γὰρ τοῦτο διαφόρως. Σημείωσαι δὲ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ὅτι, ἐπεὶ καὶ τὰ ἀρχοντικὰ διὰ σφραγίδος δίδονται, βαθμοὶ καὶ ταῦτά εἰσι· καὶ ἀδικοῦνται οἱ παρὰ ἐπισκόπων ἀκρίτως ἐκ τῶν ὀφεικίων αὐτῶν ἐκβαλλόμενοι, ἢ ἐν ταῖς στάσεσιν αὐτῶν περιουριζόμενοι. Οὐδὲ ἔχουσιν ἐξουσίαν οἱ ἐπίσκοποι ποιεῖν ἐπ' αὐτοῖς μετὰ τὴν σφραγίδα, ὅπερ οὐ δύναται ποιεῖν εἰς τὰ διακονικὰ ἐξιώματα.

ZONAR. Πάντας, φησὶ, τοὺς κληρικούς, εἴτε χειροθεσίαν ἔχουσιν, εἴτε ἀχειροθέτητοι ὑπηρετοῦσι, παραπετόντας, ἐκπτώσει κολάζουσιν οἱ κανόνες τοῦ βαθμοῦ ἢ τῆς ὑπηρεσίας. Οὐ γὰρ τοὺς μειζονοτήτας βαθμοῦ μᾶλλον κολάζει· οἷον πρεσβυτέρους καὶ διακόνους, καὶ ὑποδιακόνους, τοὺς καὶ χειροθεσίαν ἔχοντας, ἤτοι χειροτονοῦν· τοὺς δὲ κατωτέρω κυφότερον, οὐς καὶ ἀχειροθετήτους ἐφη, ὡς μόνη σφραγίς γινομένους, καὶ οὐκ ἐπιθέσει χειρῶν· ἀλλὰ πάντας ἐκπτώσει κολάζονται τοῦ βαθμοῦ καὶ τῆς ὑπηρεσίας.

APIST. Καὶ κληρικοὶ παραπίπτοντες τῶν βαθμῶν ἀποπίπτουσιν, εἴτε ὑπηρετοῦσιν, εἴτε καχειροτόνηται.

Οἱ ὑπέρτατοι τῆς Ἐκκλησίας, εἴτε ἐν βαθμῷ τυγχάνουσιν πρεσβυτέρων, διακόνων, ὑποδιακόνων, ψαλτῶν, καὶ ἀναγλωστῶν, εἴτε καὶ ἀχειροτόνητοὶ εἰσιν, ὡς θεωροῦν, κανδύλλπται, καὶ οἱ τὴν φυλακὴν ἐμπροσθεν τῶν ἁγίων θυρῶν τοῦ θυσιαστηρίου, εἰ παραπίσωσιν εἰς πορνείαν, μίαν τὴν τιμωρίαν ἔχουσι, τὸ ἐκπασθῆναι τῆς ὑποσίας αὐτῶν.

KANON NB'.

Ἡ τοῦ κυήματος (11) κατὰ τὴν ὁδὸν ἀμελήσασα, εἰ μὴ δυναμένη περισώσασθαι καταφρόνησεν, ἢ συγκαλύψει ἐντεῦθεν τὴν ἀμαρτίαν νομίζουσα, ἢ ἄλλως θηριώδει καὶ ἀπειθῶν λογισμῷ χρησαμένη, ὡς ἐπὶ φόνου κρινέσθω. Εἰ δὲ οὐκ ἐδυνήθη περιστεῖλαι, καὶ διὰ ἐρημίαν καὶ ἀπορίαν τῶν ἀναγκαίων διεφθάρη τὸ γέννηθῆναι, συγγνωστῆ ἡ μήτηρ.

BALS. Ἐν μὲν γ' κανόνι στενωτέρου διορισμῶν πεποίηκεν ὁ ἄγιος χάριν τῆς ἐν τῇ ὁδῷ κυήσασθαι,

ἱερῆς συνόδου γέγονε, καὶ ἤρρεσεν ὡς φονευτριάς ταύτας κολάζεσθαι, κἄν ἕτερος ἀνέλθαι, καὶ ἐπιμελησάμενος ζωογονήσῃ. Quæ præter animi sententiam amisit infantem ad annum unum a partu Jernatorem damnatur. Quæ vero super infantem sopitum corruit, eumque suffocavit, ad triennium. Quæ autem partum neglexit, extinctum culpa sua, voluntarie cordis pœnas luit. Idem cum puer non baptizatus mortuus sit, parentum suorum culpa, parentes ad triennium condemnantur. De iis vero, quæ proprios infantes ad templorum introitus exponunt, proposita est in sacra synodo quæstio, placuitque puniri eas tanquam homicidas; licet aliis eos sustulerit, et adhibita cura conservavit. Harwen. ep l. can. sect. 6.

καὶ ἀμελησάσης τοῦ κυήματος· νῦν δὲ πλατύτερον A
 διατάσσεται τὰ εἶδη τῆς ἀμελείας· καὶ φησι ὅτι· εἰ
 μὲν ἐκ πορνείας ἢ μοιχείας συλλαβοῦσα κρύφα, ἢ
 κυήσασα καὶ φοβουμένη τὸν βλαβερὸν, ἐσπούδασε διὰ
 τοῦ φονεῦσθαι τὸ γεννηθὲν συγκαλύψαι τὴν ἀμαρ-
 τίαν, ἢ καὶ θηριωδῶς, ἤγουν ἀπανθρώπως, ἐχρήσατο
 τῷ τεχνίenti, τούτεστι κατὰ θήρας κατασθίοντας τὰς
 ἀνθρωπίνους σάρκας· καὶ μὴ φειδομένου· αὐτῶν,
 οὐκ ἤλεσε τοῦτο, ὅφειλε δοῦναί λόγους φονέως. Εἰ
 δὲ ἤθελε μὲν περισῶσαι τὸ βρέφος, οὐκ ἐδυνήθη δὲ
 διὰ ἐρημίαν καὶ ἀπορίαν τῶν ἀναγκαίων, κέντεῦθεν
 ἐφθάρη τοῦτο, συγγνώμης ἀξίωθήσεται. Ἐπεὶ δὲ
 ἐν τῷ λγ' κανόνι εἰπομεν ὡς ἡ γεννήσασα καθ' ἑδὼν,
 καὶ ἀμελῶς, ἢ καὶ δολερῶς ἐπὶ τῷ γεννηθέντι διατε-
 θεῖσα, ὡς φονεύσασα κρίνεται, οὐ μόνον ἐὰν διεφθάρη B
 τὸ κυηθὲν, ἀλλὰ καὶ ἐὰν ὑπ' ἐτέρου ἐζωογονήθῃ·
 λέγομεν πάλιν ὅτι καὶ ἐξ ὧν μὲν ἐκεῖσε ἐγράψαμεν
 περιστάται τοῦτο, οὐκ ἤττον δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ παρ-
 ὄντος κανόνος ἀναφαίνεται. Ἐνθα μὲν γὰρ κατα-
 φρόνησιν ἡ δόλον εἰσάγει ὁ ἄγιος τῆς γυναικὸς, οὐ
 προσετίθει διαφθορὰν τοῦ γεννηθέντος, ἀλλὰ φησιν ὡς
 ἐπὶ φόνῳ κρίνεσθαι τὴν μητέρα, τούτεστι, κἂν μὴ
 φονεύῃ τὸ κυηθὲν, κατακρίνεσθαι ταύτην διὰ τὴν
 κακὴν διάθεσιν· φονευθέντος γὰρ τοῦ παιδίου κατὰ
 δόλον ἢ βραθυμίαν ἐκείνης, ἀμάχως ὤφειλεν ὡς φο-
 νεύτρια καταδικάζεσθαι. Ὅταν δὲ οὐτε ἀμέλειαν
 οὐτε δόλον προδῆναι τῆς μητέρας φησί, κέντεῦθεν
 ταύτην συγγινώσκεσθαι, καὶ προσετίθει διαφθορᾶν
 τὸ γεννηθὲν ἀπὸ ἐρημίας, ἢ ἀπορίας τῶν ἀναγ-
 καίων. Εἰ γὰρ ἐξῆ, καὶ οὐδὲ ἀμέλεια προέβη τῆς C
 μητέρας, πῶς ἂν τις εἴπῃ ταύτην εὐδύνεσθαι; Τὸ
 δὲ θηριωδῶς διατεθῆναι τὴν μητέρα, ἐκλαθεῖ κατὰ
 τὴν παρῶσαν ἐρμησίαν, καὶ μὴ, ὡς τινες εἶπον,
 κατὰ τὴν μητροκομίαν τῶν θηρίων. Οἱ γὰρ πλείους
 τῶν θηρίων τοὺς σκύμνους αὐτῶν ἐπιμελῶς περιέ-
 πουςι, καὶ τρέφουσι, καὶ αὐτῶν προκινδυνεύουσι,
 καὶ οὐ χρὴ τοῦτοις παραλληλίζεσθαι τὰς δολερὰς καὶ
 βραθύμους μητέρας. Αὐτίκα ἡ λέαινα τοσοῦτον κή-
 δεταὶ τῶν σκύμνων αὐτῆς, ὡς, τοῦ φωλεοῦ ἐξιούσα
 τὰ ἔγχυ τῶν ποδῶν αὐτῆς διὰ τοῦ οὐραίου συγγέ-
 νουσα, οὐ πρᾶχως ἐξιχνιασθῆναι τὸν φωλεὸν αὐ-
 τῆς ὑπὸ θηρευτοῦ, καὶ ἀναيرهθῆναι τὰ ἔγγονα.

ZONAR. Περὶ τῆς ἐν δδ' τ' αὐτοῦ καὶ ἀμελη-
 σάσης τοῦ κυηθέντος καὶ ἐν λγ' κανόνι διατάσσεται D
 εἰ μὲν δυναμένη περισῶσαι τὸ γεννηθὲν, ἠμέλησεν
 αὐτοῦ διὰ συγκαλύψαι τὴν ἀμαρτίαν, ἐκ πορνείας
 ἢ μοιχείας συλλαβοῦσα, ἢ καὶ ἀπανθρώπως
 καταφρόνησασα τοῦ τεχνίεντος καὶ θηριωδῶς· ἐχρή-
 σατο δὲ τῇ λέξει ἀντὶ τοῦ ὀμῶς καὶ ἀπηνῶς. Οὐ γὰρ
 οὕτω τὰ θηρία ποιοῦσιν, ἀλλὰ εἰκοντα περὶ τοὺς
 σκύμνους ἐπιμελῶς διατίθενται· καὶ περιέπουςι
 καὶ τρέφουσι τὰ ἔγγονα, καὶ τούτων προκινδυνεύου-
 σιν· εἰ μὲν οὖν οὕτω, φησί, καταφρόνησε τοῦ τε-
 χνίεντος, ὡς φονεύσασα κατακρίνεσθαι. Εἰ δὲ ἤθελε
 μὲν περισῶσαι τὸ βρέφος, οὐκ ἠδυνήθη δὲ δι' ἐρη-
 μίαν καὶ ἀπορίαν τῶν ἀναγκαίων, ἢ διὰ φόβον,
 ἕως συγγνωσθήσεται.

autem fusius decernit de speciebus negligentiae, et
 dicit, quod si quae ex fornicatione quidem, vel
 adulterio clam vel concepit, vel peperit, et timens
 ne convinceretur, statuit per nati fetus interitum
 celare peccatum, vel etiam belluine, seu inhumane
 in fetum se gessit, hoc est instar ferarum quae car-
 nes humanas devorant, et via non parcunt, ejus
 non miserta est, debet instar homicidae puniri. Sin
 autem volebat quidem infantem servare, sed non
 potuit propter solitudinem et rerum necessarium
 inopiam, et eo factum est ut interiret, digna erit
 cui ignoscatur. Sed quia in can. 33 diximus, quod
 quae in via peperit, et negligenter, vel etiam frau-
 dulenter in id quod natum est, affecta est, ut homi-
 cidam iudicatur, non solum si interit quod natum
 est, sed etiam si ab alio educatum sit. Rursus
 quoque dicimus, quod etiam ex iis quae illic scri-
 psimus hoc probatur: non minus autem et ex præ-
 senti canone apparet. Illic enim sanctus mulieris
 contemptum, vel fraudem inducit: non addit autem
 fetus interitum. Sed dicit tanquam ob homici-
 diam matrem condemnari, hoc est etiam si fetus
 non fuerit interfectus, condemnari autem propter
 malam affectionem. Infante enim illius dolo vel
 socordia interfecto, debebat sine controversia ut homi-
 cidam puniri. Quando autem nec per negligentiam
 nec per dolum matris id evenerit, dicit illi quoque
 ignosci oportere, et adjicit fetum interire a solitu-
 dine, et a rerum necessariorum inopia. Si enim
 vixisset, nec matris negligentia processisset quo-
 modo quis eam criminandam esse diceret? Illud
 autem, matrem belluine affici, accipe secundum
 præsentem interpretationem, et non ut dicebant
 aliqui, secundum ferarum maternam educationem.
 Permultae enim feræ pullos suos diligenter curant
 et educant, et pro eis pericula subeunt, nec sunt
 eis conferendæ dolosæ et socordes matres. Jam
 enim lexna tantam suorum catulorum curam gerit,
 ut antro egrediens, et pedum snorum vestigia cauda
 confundens, non sinat antrum suam investigari a
 venatore, et fetus suos interimi.

ZONAR. De muliere, quae in via peperit, fetum-
 que neglexit, tricesimo tertio quoque canone de-
 cretum sanctus vir promulgavit. Nunc vero apertius
 definit, dicens, siquidem cum posset, in quod edi-
 tum erat servare, illud neglexit, ut peccatum cela-
 ret, (forte namque ex fornicatione, vel adulterio
 conceperat) vel etiam partum inhumaniter et ferino
 more contempsit; usus est porro hac formula, [ferino
 more] ut crudelitatem sævitiamque significaret.
 Nec enim ferarum iste mos est, sed ubi pepererunt
 sedulitatem in catulis suis nutriendis adhibent,
 foventque et alunt fetus, ac pro iis pericula subeunt;
 siquidem igitur, ait hac ratione partum suum neg-
 lexit, tanquam homicidii rea damnatur. Sin autem
 voluit illa quidem servare infantem, verumtamen
 haud potuit, quod in desertis locis deprehensa, ac
 rebus necessariis destituta esset, aut ob metum ali-
 quem, forte impune feret.

III ARIST. Quæ propter solitudinem aut rerum A necessarium inopiam factum neglexit criminis expertus est.

CANON LHL.

Vidua ancilla forte non multum lapsa est, quæ sub raptus simulatione, secundum matrimonium eligit. Quamobrem eam de illo accusare non oportet: neque enim simulatio iudicatur, sed voluntas. Clarum est autem quod illam manet pœna dignamie.

BALS. Ancilla, inquit sanctus, vidua et volens quidem secundum matrimonium contrahere, forte autem ne hoc faciat retardata, propterea quod a suis filiis vel a primis conjugii cognatis damnaretur, et propterea se raptam fuisse præ se ferens per futurum conjugem, accusari non potest, quia non est verus raptus, sed velatus sub secundi matrimonii prætextu. Equum est autem neminem a prætextu seu simulatione clamari, sed ex affectione et voluntate. Quare si non suberat secundi matrimonii ratio, sed propter fornicationem se raptam esse simulavit, ut quæ fornicata sit puniatur. Viduam autem ne dixerit esse et ancillam, sed fuisse quidem aliquando ancillam, nunc autem liberam. Ipsa enim potest primum et secundum contrahere matrimonium, sed non ancilla, quæ a lege non cognoscitur, et a legitimis contractibus. Quoniam autem nonnulli, canone ad ancillam tractato, dixerunt quod post simulatum raptum dominus secundo matrimonio annuit, et sic quoque fortasse existimant fornicationem effugere, tanquam matrimonio per domini consensum confirmato, audiant quod quoniam primum matrimonium factum est ancillæ cum libero, tunc autem necessario quoque consensus domini consecutus est, est supervacaneum, vel potius non admittendum, ut supponatur eam fuisse ancillam tempore simulati raptus. A primo enim matrimonio, quod domini consensu factum est, ancilla tacite libera est, nec amplius opus habuit consensu ejus qui fuit aliquando dominus, ad secundum matrimonium. Interrogaverit autem quispiam, cum leges et canones, quemadmodum sæpe dictum est, non permittant ut raptus raptus legitime conjugantur, etiamsi raptorum voluntate fiat raptus, quomodo dicit præsens canon a raptu simulate non impediri secundum matrimonium. Sol. Hic raptus a viro factus non est, nec ulla actio, quæ raptum constituat, sed mulier quæ volebat secundo nubere, se raptam fuisse simulavit propter causas dictas superius. Si enim raptus omnino factus est, nec matrimonium quidem inter eos intercedet, sed raptorum, et fornicatorum pœnis omnino subijciuntur.

ZONAR. Ancilla, cum vidua esset, a quodam forte fortuna raptam fuit. Ea vero se sponte raptori tradidit, et cum eo legitime matrimonio est copulata. Afirmat igitur hic magnus Pater, ejusmodi mulierem secundas elegisse nuptias, per raptus simulationem, hunc porro raptum nuptiarum causa simu-

ARIST. Ἡ ἀριστεύουσα τοῦ κτήματος δ' ἱερῶν ἀπαρίεν τῶν ἐπιτηδείων ἀνιούσας.

CANON NT.

Ἡ χήρα δούλη τάχα οὐ μέγα ἐκταίσειν ἐλεομένη δεύτερον γάμον ἐν σχήματι ἀρπαγῆς. Ὅστε εἶδεν τούτῳ ἕνεκεν ἰγυαλισθεὶς χρῆ. Οὐ γὰρ τὰ σχήματα κρίνεται, ἀλλ' ἡ προαίρεσις. Δῆλον δὲ ὅτι τὸ τῆς διαγαμίας μένει ἀπὸ τῆς ἐπιτήμιον.

BALS. Ἡ δούλη, φησὶν ὁ ἅγιος, ἡ χηρεύουσα, καὶ θύλουσα μὲν δευτερογαμῆσαι, ὡς δὲ συσταλλομένη τοῦτο ποιῆσαι διὰ τὴν ἀπὸ τῶν οἰκίων κλίβων, ἢ καὶ τῶν ἐκ τοῦ πρώτου συνακτισίου συγγενῶν κατάγνωσιν, καὶ σχηματιζομένη διὰ τοῦτο ἀρπαγῆν παρὰ τοῦ μελλουσζύγου, ἀκαταίτητος ἐστὶ· διότι οὐκ ἀληθῆς γέγονεν ἀρπαγῆ, ἀλλὰ ἰσχηματισμένη διὰ πρόφασιν δευτερογαμίας. Δίκαιον δὲ ἐστὶ μὴ κατακρίσθαι τινα ἀπὸ σχήματος καὶ ὑποκρίσεως, ἀλλὰ ἀπὸ διαθέσεως καὶ προαίρεσεως. Ὅστε εἰ μὴ ὑπέτατο ὁ λόγος τῆς δευτερογαμίας, ἀλλὰ διὰ κορναίαν ἀρπαγῆναι ἰσχηματίσαστο, ὡς κορνεύσασα ἂν ἐκαλίσθη. Τὴν χήραν δὲ μὴ εἰπεῖν εἶναι καὶ δούλην, ἀλλὰ δούλην μὲν εἶναι ποτε, ἀρτίως δὲ ἐλευθέραν. Αὐτὴ γὰρ δύναται πρῶτον τε καὶ δεύτερον συναλλάττειν γάμον· οὐ μὴν ἡ δούλη ἢ ἀνεπιγνώστω; τῶ νόμῳ καὶ τοῖς νομίμοις συναλλάγμασιν. Ἐπει δὲ τινες ἐκλαδόμενοι τὸν κανόνα εἰς δούλην εἶπον ὅτι μετὰ τὴν ἰσχηματισμένην ἀρπαγῆν ἐπένευσε τῶ δευτέρῳ γάμῳ ὁ δεσπότης, καὶ οὕτω τάχα ἐνόμισαν τὴν κορναίαν διαφυγεῖν, ὡς κυρωθέντος τοῦ γάμου διὰ τῆς συναίνεσεως τοῦ δεσπότου· ἀκούσάτων δὲ, ἐπεὶ πρῶτος γέγονε γάμος τῆς δούλης μετὰ ἐλευθέρου, ἐξ ἀνάγκης δὲ ἐτηνικαῦτα καὶ συναίνεσις τοῦ δεσπότου παρεκλήθησθε, περιτόν, μᾶλλον δὲ ἀνένδεκτόν ἐστι τὸ θεματισθῆναι κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἰσχηματισμένης ἀρπαγῆς εἶναι αὐτὴν δούλην. Ἀπὸ γὰρ τοῦ πρώτου γάμου κατὰ συναίνεσιν τοῦ δεσπότου γενομένου ἠλευθερώθη σαμπηρῶς ἡ δούλη, καὶ οὐκ ἐδέετο συναίνεσεως τοῦ ποτε δεσπότου ἐπὶ δευτερογαμίᾳ. Ἐρωτήσῃ δὲ τις ὡς τῶν νόμων καὶ τῶν κανόνων, καθῶ; διαζύρω; εἰρηται, μὴ παραχωροῦντων τοὺς ἀρπαγᾶς νομίμως συνάπτεσθαι ταῖς ἀρπαγῆσαις, κἂν κατὰ θέλησιν τῶν ἀρπαγῆσῶν ἢ ἀρπαγῆ γέγονε, πῶς ὁ παρῶν κανὼν φησὶν ἀπὸ τῆς ἰσχηματισμένης ἀρπαγῆς μὴ ἐμποδίζεσθαι τὴν δευτερογαμίαν; Αὐσίς. Ἐνταῦθα οὐ γέγονεν ἀρπαγῆ παρὰ τοῦ ἀνδρός, οὐδὲ τις πρῆξις τὴν ἀρπαγῆν συγκροτούσα, ἀλλὰ ἡ γυνή. Θέλωσα τὴν δευτερογαμίαν, ἰσχηματίσαστο τὴν ἀρπαγῆν διὰ τὰς ἀνωθεν βηθείσας αἰτίας. Εἰ γὰρ ὅπως γέγονεν ἀρπαγῆ οὕτε γάμος ἂν συνέστη μέσον αὐτῶν· ἀλλὰ καὶ τοῖς περὶ τῶν ἀρπαζόντων καὶ πορνεύοντων ἐκτιμίμοις ἂν ὑπέτασον.

ZONAR. Δούλη χηρεύσασα ἠρπάγη δῆθεν παρὰ τινος· ἡ δὲ ἐκούσα ἐαυτὴν ἐπέδωκε τῶ ἀρπάσαντι, καὶ συνέκησεν αὐτῷ νομίμως. Λέγει οὖν ὁ μέγας οὗτος Πατὴρ ὅτι δεύτερον εἶλετο γάμον ἢ τοιαύτη, ἰσχηματισμένη τὴν ἀρπαγῆν· καὶ τὴν ἀρπαγῆν δὲ διὰ τὸν γάμον ἰσχηματίσαστο. Κρίνομεν δὲ οὐ τὴν ὑπόκρισιν,

ἀλλὰ τὴν προαίρεσιν. Οὐ γὰρ ἵνα ἀπλῶς μίσεως ἀπο-
 λαύσῃ πορνικῆς τῷ ἀνδρὶ συνῆλθεν, ἀλλ' ἐπὶ γάμῳ,
 καὶ λοιπὸν οὐ χρὴ ἐγκαλεῖσθαι αὐτὴν ὡς πορνεύσα-
 σαν. Τὸ δὲ τῆς διαγαμίας ἐπιτίμιον οὐκ ἐκφεύζεται.
 Ἐπεὶ δὲ τὴν τοιαύτην δούλην ὠνόμασεν ὁ κανὼν,
 νομιστόν ἐστι ὁ δεσπότης αὐτῆς μετὰ τὴν ἀρπαγὴν
 τὴν ἐσχηματισμένην ἐπένευσε τῷ γάμῳ. Εἰ γὰρ μὴ
 τοῦτο, πορνεία ἐστὶ τὸ γενόμενον κατὰ τὸν μ' κανόνα
 τοῦ ἁγίου τούτου Πατρὸς.

ΑΡΙΣΤ. Οὐ μέγα πταίσμα τῇ χήρᾳ δούλῃ, πρὸς
 δεύτερον γάμον ἀρπαζομένη· τὸ δὲ τῆς διαγαμίας τὸ
 ἐπιτίμιον ἔξει.

Ἐπειδὴ αἱ δούλαι ἄνευ γνώμης τῶν δεσποτῶν αὐ-
 τῶν συναλλάσσειν γάμον οὐ δύνανται, κατὰ τοῦτο οὐ
 δοκεῖ μέγα πταίσαι ἡ χήρα δούλη σχηματισμένη,
 ὑπὸ τινος ἀρπαγείσα, τὸν πρὸς αὐτὴν ἐλομένη γά-
 μον. Λοιπὸν οὐδὲ τὰ περὶ τῆς ἀρπαγῆς τῶν ἐλευθέρ-
 ων γυναικῶν ἐπ' αὐτῆς χώραν ἔξουσι· διότι, κἂν
 ἐσχηματίσαστο ἀρπαγῆναι, ἀλλὰ κατὰ θέλησιν αὐτῆς
 ἠκολούθησε· καὶ οἱ κανόνες οὐ τὰ σχήματα, ἀλλὰ τὴν
 προαίρεσιν κρίνουσιν. Ἔσται οὖν ὁ πρὸς αὐτὴν γά-
 μος, ἐὰν καὶ ὁ δεσπότης αὐτῆς συναίηθ', βέβαιος· τὸ
 δὲ τῶν διγάμων ἐπιτίμιον ἐπιγινώσεται.

ΚΑΝΟΝ ΝΑ΄.

Τὰς τῶν ἀκουσίων φόνων (12) διαφορὰς πρὸ χρόνων
 οἶδα, ἐπιστεῖλας τῇ θεοσεβείᾳ σου, κατὰ τὸ ἡμῖν
 δυνατόν, καὶ πλέον ἐκείνων οὐδὲν εἰπεῖν δύναμαι.
 Τῆς δὲ σῆς συνέσεώς ἐστι κατὰ τὸ ἰδίωμά τῆς περι-
 στάσεως ἐπιταίνειν τὰ ἐπιτίμια, ἢ καὶ ὑφαίνειν.

ΒΔΔΣ. Καὶ κάλιν ἠρωτήθη ὁ ἅγιος πῶς ὀφειλου-
 σιν ἐπιτιμᾶσθαι οἱ ἀκουσίους φόνους ἐργασάμενοι.
 Καὶ ἀελογήσατο ὅτι Πλέον ὧν εἶπεν ἐν τῷ ἡ' κανόνι
 περὶ ἀκουσίων φόνων, εἰπεῖν οὐ δύναμαι. Ἐνέδωκε
 δὲ τῷ οἰκνομοῦντι τὸν ἁμαρτήσαντα τὸν ἀκούσιον
 φόνον, ἢ αὔξειν τὸ ἐπιτίμιον, ἢ ἠλαττοῦν κατὰ τὸ
 ἰδίωμα τῆς περιστάσεως, ἦγουν κατὰ τὸν τρόπον καὶ
 τὴν αἰτίαν τοῦ φόνου, καὶ κατὰ τὴν ποιότητα τοῦ
 φονεύσαντος προσώπου καὶ τὴν διάθεσιν. Ὅτι δὲ
 πολυτρόπως, ἦγουν ποτὲ μὲν βαρέως, ποτὲ δὲ ἑλα-
 φρῶς κολάζονται οἱ ἀκούσιοι φόνοι, δῆλόν ἐστι καὶ
 ἀπὸ τῶν ὁσημέραι περιπιπτόντων παραπτωμάτων
 εἰς τὰ βρέφη τὰ ἐν ταῖς ἀγκάλας πολλάκις τῶν μη-
 τέρων ἀποθνήσκοντα. Εἰ μὲν γὰρ ἀπὸ μέθης βαρέως
 ὑπώσασα ἡ μήτηρ, καὶ τὸ βρέφος ἀτημέλητον κα-
 ταλείψασα, ἔδωκε τὴν αἰτίαν τοῦ φόνου, πικρῶς ἐπι-

A lasse. Indicamus vero, non simulationem, sed
 voluntariam electionem. Non enim ea de causa
 solummodo ut fornicario concubitu frueretur, cum
 viro convenit, sed ut celebraret nuptias, ac proinde
 illam veluti fornicariam accusari minime oportet.
 Bigamiae vero multam nequaquam effugiet. Quo-
 niam vero ancillam hanc canon appellavit, existi-
 mare debemus ipsius dominum post raptum illum
 simulatum, nuptiis annuisse. Nam si id non fecerit,
 erit ea videlicet fornicatio, ut quadragesimo hujus
 sancti Patris canone sancitum est.

112 ARIST. Magnum crimen ancillae viduae ad
 secundas nuptias raptae non inferatur. Bigamiae vero
 poenam solvet.

Quandoquidem ancillae sine dominorum suorum
 sententia nuptias contrahere nequeunt, idcirco
 vidua serva non multum lapsa videtur, simulans
 se ab aliquo rapti, matrimonio ei conjugii cupiens.
 Porro nec quae ad liberam mulierum raptum
 pertinent, in ea locum habebunt, quia quamvis se
 rapti simulat, tamen sua voluntate secuta est. Et
 canones non judicant simulationes, sed voluntatem.
 Erit itaque matrimonium cum ea initum, si domi-
 nus ejus assentiat, firmum, sed digamorum poe-
 nam dabit.

CANON LIV.

De involuntariis caedibus scio me ante hoc tempus
 tuae scripasisse sanctitati pro viribus nostris, et
 nihil ultra illa possum dicere: est autem tuae
 prudentiae pro circumstantiae proprietate poenas
 intendere vel remittere.

BALS. Sanctus rursus etiam interrogatus est,
 quomodo debent puniri qui caedes involuntarie per-
 petrant, et respondit: Plus quam dixi in octavo
 canone, non possum de involuntariis homicidiis di-
 cere. Concessit autem ei cujus manus est de eo qui in-
 voluntarium homicidium commisit, judicare, poenam
 vel augere, vel minuere secundum proprietatem
 circumstantiae, seu secundum modum et causam
 caedis, et secundum qualitatem personae quae inter-
 fecit ejusque affectionem. Quod autem varie scilicet
 aliquando quidem graviter, aliquando leviter pu-
 niuntur caedes involuntariae, clarum est ex iis quae
 quotidie accidunt circa infantes, quae in matrum
 ulnis saepe moriuntur. Si enim ex ebrietate mater
 gravi somno affecta, relicto incurato infante dedit
 causam caedis, acerbè punietur. Sin autem ex mala

Guill. Beveregii notæ.

(12) Τὰς τῶν ἀκουσίων φόνων. Scholiastes
 Harmenopoluli, Ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Λουκᾶ στρα-
 τιώτη τινι, φόνον ἐκούσιον παποιχηρότι, ἐπίσκοπός·
 τις ἐπὶ μετρίῳ πᾶν καιρῷ ἔγγραφως τὴν ἀθύρωσιν
 (sic) δέδωκε. Καὶ ἐγκαλούμενος παρὰ τῇ συνόδῳ τὸν
 κανόνα προέτεινε, ὅς τοις ἐπισκόποις ἐπιτρέψει
 τὴν ἔξουσιαν ἢ ἀνεῖναι ἢ ἐπιτελεῖν τοὺς μετανοοῦσι
 τὰ ἐπιτίμια. Ἄλλ' ἤκουσεν, ὅτι τοῖς ἀρχιερεῦσιν
 ἐδόθη μὲν τοῦτο, οὐ μὴν ἀνεξέταστω καὶ ὑπερβαλ-
 λούσῃ χρῆσθαι συγκαταβάσει· ὅθεν τὸν μὲν στρα-
 τιώτην ἢ σύνοδος τοῖς ἐκ τῶν κανόνων ἐπιτίμιος·
 καθυπέβλεψε, τὸν δὲ ἀρχιερέα δίκαι· ἀπήτησε τὴν ἐν
 τρισημῆρι καιρῷ τῆς λειτουργίας ἐπίσχεσιν. Sub

Luca patriarcha militi cuidam, qui caedem volunta-
 riam commiserat, episcopus quidam intra perexiguum
 tempus absolutionem per scripturam concesserat;
 et cum accusaretur apud synodum, canonem præten-
 debat qui poenitentiam agentibus poenas vel remit-
 tendi vel augendi potestatem dat episcopis. Sed et
 responsum fuit, concessum id quidem pontificibus,
 non tamen ut citra explorationem et nimia commi-
 satione uterentur. Quare militem synodus canonici-
 cis poenis subjecit, et pontifex quoque multavit, ad
 tres menses a ministerio abstinere jussim. Harmen.
 epil. can. sect. 5, tit. 3.

valetudine profunde dormit, et infantulo mortifero-
rum somnum præhuit, levius punietur. Ego autem
vidi quamdam mulierem divitem et delicatam, gra-
viter puniitam, quod per se, et non per nutrices
infantum manibus aleret, et propter incantiam in-
portune eum lactans, pro lacte, mortifero eum
veneno potavit. Nota hoc propter matres quæ per
incuriam lactentes suos infantes suffocant.

ZONAR. Supra octavo canone, de involuntariis
cædibus scripsit, nec se quid ultra illa dicat, habere
asserit. Permittit autem illi, cujus munus est do-
co qui involuntariam cædem patravit, judicare, ut
pœnas intendat, vel remittat pro circumstantiæ pro-
prietate, hoc est, pro modo, et causa cædis, et pro
eo quam in cædis auctore animadvertit, posuit in
tice affectione.

ARIST. Homicidarum pœnæ pro circumstantia-
rum ratione augentur, aut minuuntur.

Voluntariarum quidem et involuntariarum cæ-
dium pœnas magnus hic Ecclesiæ præceptor deter-
minat dedit : eas autem extendere aut diminuere,
ad necessitatem incidentem ejus judicio qui
gladii et sol eundi potestatem accepit, committitur.

113 CANON LV.

Qui se latronibus adversos objiciunt, si sint qui-
dem extra Ecclesiam, a boni communionis ar-
centur, si sint autem clerici a gradu deponun-
tur. Quicumque enim, inquit, gladium accepit,
gladio peribit.

BALS. In xiii canone sanctus consulendo defi-
niit, ut qui in bello interfecissent a sacramentorum
communione abstinerent tribus annis integris. Hic
autem eos qui se latronibus opposuerant, et eos inter-
fecerant, si sint quidem laici, arceat a sancta commu-
nitione. Clericos autem depositioni subjicit, et di-
cit se hoc definiisse, secundum Scripturam quæ
dicit, *Quicumque gladium accepit, gladio peribit*¹.
Gladium autem et mortem vocat, depositionem,
sacramentorum privationem. Ab iis enim qui sa-
piunt hæc mortiferum supplicium existimantur.
Quia autem can. 13 iustar consilii editum dicebant
nonnulli, non afferre necessitatem, et propterea
despici, dicimus quod ex præsentis canone, qui in-
distincte punit eos qui se defendunt et latrones in-
terficiunt, apparet illum etiam canonem jam afferre
necessitatem. Et ecclesiastica quidem lex eas sic pu-
nit, secundum autem theoma 14 cap. 39 tit. 60
lib. sic dici expressæ: Invadentem latronem licet
sine periculo occidere. Tempore autem sanctissimi
illius patriarchæ domini Constantini, Chliareni,
cum quidam milites accessissent ad sanctissimam
Dei Magnam Ecclesiam, et se armatos in latrones
incidisse dicrent in clausura sancti Basilii, et eos
interfocisse, et vellent scire, quid agendum synoda-
liter disputatum est, an omnes qui latrones inter-

¹ Matth. xxvi, 53.

A τιμηθήσεται· εἰ δὲ ἀπὸ κοπιῶν ἐνεργεία; βιωτικῆ;
βαθῶς ὑπνωσῆς καὶ τῷ βραχυλλίῳ ἐπιθανάτιον ὑπνον
ἐκώρξει, κομφότερον ἐπιτιμηθήσεται. Ἐγὼ δὲ εἶδον
γυναικα πλουσίαν καὶ τρυφερὰν βραβῶς ἐπιτιμηθεῖ-
σαν ὄτι δι' αὐτῆς καὶ οὐ διὰ τῶν ὑπομάζιον ἔτρεψε,
καὶ ἐξ ἀπειρίας ἀπροσέκτω; τὸ βρέφος θηλάζουσα
ἀντὶ γάλακτος θανάσιμον κόνδου τοῦτω ἐπότισεν. Ση-
μείωσαι διὰ τὰ; ἐξ ἀμελείας ἀποπνιγούσας μητέρας;
τὰ ὑπομάζια αὐτῶν βρέρη.

ZONAR. Ἐν ἐγδόῳ κανόνι προέγραψε περὶ ἀκου-
τίων φόνων, καὶ πλῆθον ἐκείνων λέγει μὴ ἔχειν εἶπειν.
Ἐγίησι δὲ τῷ οἰκονομοῦντι τὸν ἀμαρτήσαντα τὸν
ἀκούσιον φόνον, καὶ αὖξιν τὴ ἐπιτίμιον, ἢ ἔλατ ὄν,
κατὰ τὸ τῆς περιστάσεως ἰδίωμα· ἦγουν κατὰ τὸν
τρόπον καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ φόνου, καὶ κατὰ τὴν ποιό-
τητα τῆς μεταβολῆς τοῦ φονεύσαντος.

ARIST. Τῶν φονεύστων τὰ ἐπιτίμια κατὰ τὸ
ἰδίωμα τῆς περιστάσεως ἐπιτίθενται, καὶ ὀφίεται.

Ὅρισμένα μὲν ἐπὶ τῶν ἰκουσίων φόνων καὶ ἐπὶ
τῶν ἀκούσιων τὰ ἐπιτίμια ὁ μέγας οὗτος τῆς Ἐκ-
κλησίας διδάσκαλος ἔθετο· τὸ δὲ ταῦτα ἐπιτίθεντι,
ἢ ἔλαττοῦν, πρὸς τὴν παρεμπέπουσαν ἀνάγκην, εἰς
τὴν γνώμην ἀνίθετο τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν τὴν ἐξου-
σίαν λαβόντος.

CANON NE.

C Οἱ τοῖς λησταῖς ἀντεπεσιόχους, ἔξω μὲν ὄντες τῆς
Ἐκκλησίας, εἰργόνται τῆς κοινωνίας τοῦ ἀγαθοῦ·
κληρικοὶ δὲ ὄντες, τοῦ βαθμοῦ καθαιροῦνται. Πᾶ;
γάρ, φησὶν, ὁ λαβῶν μάχαιραν, ἐν μάχαιρᾷ ἀπο-
θανεῖται.

BALS. Ἐν μὲν τῷ ἰγ' κανόνι συμβουλευτικῶ;
διωρίσατο ὁ ἄγιος τοὺς ἐν πολέμῳ φονεύσαντας
ἀπέχεσθαι τῆς κοινωνίας τῶν ἁγιασμάτων δι' ἑλῶν
τριῶν ἐτῶν. Ἐνταῦθα δὲ τοὺς ἀντιστάνας τοῖς λη-
σταῖς, καὶ φονεύσαντας αὐτοὺς, λαϊκοὺς μὲν ὄντας,
ἀπέργει ἐκ τῆς ἁγίας μεταλήψεως· κληρικοὺς δὲ
καθαίρεισσι καθυπόβάλλει· καὶ φησι τοῦτο ὀρθοτή-
σαι κατὰ τὸ Γραφικόν, τὸ λέγον, *Πᾶς ὁ λαβῶν μά-
χαιραν ἐν μάχαιρᾷ ἀποθανεῖται*. Μάχαιραν δὲ καὶ
θάνατον ἀποκαλεῖ τὴν καθαίρεισιν καὶ τὴν στέρησιν
τῶν ἁγιασμάτων. Τοῖς γὰρ εὐφρονοῦσι θανατηφόρος
τιμωρία ταῦτα λογίζονται. Ὅτι δὲ τὸν ἰγ' κανόνα
κατὰ λόγον συμβουλῆς ἐκτεθέντα εἶπὼν τινες μὴ
εἶναι ἀναγκαστικόν, καὶ διὰ τοῦτο μὴδὲ φυλάττε-
σθαι, φαμὲν ὡς ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ἀπρο-
διωρίστω; ἐπιτιμῶντος τοὺς ἀμυνομένους καὶ φo-
νεύοντας τοὺς ληστὰς ἀναφαίνεται καὶ τὸν κανόνα
ἐκεῖνον ἀναγκαστικόν εἶναι. Καὶ ὁ μὲν ἐκκλησιαι-
στικὸς νόμος οὕτω κολάζει τοῦτους· τὸ δὲ δεύτερον
θέμα τοῦ ἰδ' κεφαλ. τοῦ 18' τίτλου τοῦ ε' βιβλίου
φησὶν οὕτω βητικῶ;· Τὸν ληστὴν ἐπιόντα ἀκινδύνως
ἔξιστι φονεύειν. Ἐπὶ δὲ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἀγνωστάτου
ἐκεῖνου πατριάρχου κυρίου Κωνσταντίνου τοῦ Χλια-
ρηνοῦ προσελθόντων τινῶν στρατιωτῶν τῇ ἀγνω-
τάτῃ τοῦ Θεοῦ Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, καὶ διηγησα-
μένων ἐντυχῆν ἐν ὅπλοις λησταῖς εἰς τὴν κλειστού-

ραν τοῦ ἀγίου Βασιλείου, καὶ φονεῦσαι αὐτοὺς, καὶ ἄλλοις ζητησάντων τὸ ποιητέον μαθεῖν, γέγονε λόγος συνοδικός, εἰ ὀφείλουσιν ἀδυστάτως πάντες οἱ φονεύοντες ληστεῖς ἐπιτιμᾶσθαι· καὶ εἰπόντινες ὡς· εἰ μὲν, δυναμένοις τις τὴν ἐπιβουλὴν τοῦ ληστοῦ διαφυγεῖν, οὐκ ἐποίησε τοῦτο, ἀλλ' ἐκ μελέτης αὐτὸν ἐφόνευσεν, οὐχὶ κατὰ τὸν παρόντα κανόνα ἐπιτιμῆσεται, ἀλλ' ὡς φονεὺς ἐπὶ πλείον τιμωρηθήσεται. Τίς γάρ, φασιν, οἶδεν, ἐκ ὃ μὴ κατ' αὐτοῦ ἐπιπὼν ληστής, προνοία Θεοῦ ἐπιζήσας, ἀπίστη τῆς ληστείας, καὶ τῷ Κυρίῳ προσεκολληθῆς; Ἐχρῆντο δὲ καὶ τῷ παλαιῷ τοῦ καταστρωθέντος ἄνωθεν νόμου λέγουσι, τοῦτέστιν, Εἰ μὴ εἰδύνατο φυγεῖν ἀσφαλῶς, οὐκ ἐγκαλεῖται, Εἰ δὲ ὁ ληστής μᾶλλον προέτινα χεῖρα φονεύτριαν κατὰ τοῦ φονεύσαντος αὐτόν, γενήσεται, ὅτι ὁ παρὼν κανὼν διορίζεται. Ἀλλὰ μὴν καὶ ὁ διαληφθεὶς νόμος· Εἰ δὲ ὁ φονεύσας οὕτε εἰδῶξεν τὸν ληστὴν, οὕτε διωκόμενος ὅτ' ἐκεῖνον ἀντημύνατο, καὶ ἐφόνευσεν ταῦτον· ἀλλὰ διὰ τὸ κοινῇ συμφέρον ἐκ παρακλήσεως ἐμελέτησε καὶ ἐφόνευσεν αὐτόν, οὕτε νομίμως· οὕτε ἐκκλησιαστικῶς· τιμωρηθήσεται. Ὁ τοιοῦτος γάρ, ζητοῖ, καὶ ἐπάθλων ἀξίος ἐστίν, ὡς πολλῶν ψυχᾶς ἐκ θανάτου ῥυσάμενος, καὶ ἐξημερώσας τὸν τόπον τὸν ὡσεὶ ἀκάνθαις καὶ τριβόλοις ταῖς τοῦ ληστοῦ ἐνέδραις συμπνιγόμενον. Κατεσκευάζον τε τοῦτο καὶ ἀπὸ τοῦ νόμου τοῦ κατεμένου εἰς τὸν α' τίτλον τοῦ ἡ' βιβλίου καὶ διοριζομένου μὴ ἀτιμοῦσθαι τὸν χάριν ἐπιδείξεως ἀνδρίας θηριομαχῆσαντα, καὶ τὸν λαθόντα μισθὸν ἐπὶ τῷ καταπολεμήσει θηρίον ἐξωθεν κυνηγίου βλάπτων τὴν ἐπαρχίαν. Ἦρσιε δὲ τῆ συνόδου ἄλλοις κατὰ τοὺς νόμους τῆς Ἐκκλησίας· τοὺς ἀμυνομένους τοῖς λησταῖς καὶ τοὺς διὰ τὸ κοινῇ συμφέρον ἐκ παρακλήσεως φονεύσαντας ληστεῖς ἐπιτιμᾶσθαι καθὼς ἐπιτιμῶνται καὶ οἱ ἐν πολέμῳ φονεύσαντες, τὸν δὲ φονεύσαντα ληστὴν, ὁπόταν τὴν ἀπὸ τοῦτου ληστείαν ἠδύνατο διαφυγεῖν, ἐπὶ πλείον ἐπιτιμᾶσθαι. Κατὰ μέντοι τὰ νόμιμα δίκαια ἢ ἀνωτέρα βῆθεῖσα διαίρεσις οὐκ ἀπέπεμπετο. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν λαϊκῶν. Οἱ γὰρ κληρικοὶ ὅπως δὴποτε φονεύοντες· καθαιρούνται, μηδεμίαν διαφορᾶν οὐσιν· πολεμίων ἢ ληστῶν. ἢ ἐτέρων τινῶν. Καὶ ἀνίγνωθι τὸ κατὰ τὴν ιε' τοῦ Μαίου μηνός τῆς τρίτης ἰνδικτιώνος γεγενῶς συνοδικῶν σημειωμᾶν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου κυρίου Κωνσταντινου τοῦ Χλιαρηνου, καταστρωθέν εἰς τὸ τέλος τοῦ παρόντος· βιβλίου, καὶ ταῦτα πάντα διαλαμβάνον. Ἀνάγνωθι καὶ τὸ χγ' κεφ. τοῦ ιγ' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος.

Sciunt debeant iudistincte puniri : et dixerunt nonnulli, quod si quis potens latronis insidias effugere hoc non fecit, sed eum delecta opera interfecit, non punietur secundum presentem canonem, sed tanquam in homicidam gravius in eum animadvertetur. Quis enim scit, inquit, an qui in eum impotum faciebat, latro, si vixisset, Dei providentia a latrocinio cessasset, et Deo adhæsisset? Ulebantur autem et antiqua superius sita lego, quæ dicit, Si non posset tuto effugere, crimini non datur. Si autem latro violentam manum adversus eum qui ipsum interfecit intentavit, fiet quod præsens canon decernit. Atqui lex quoque superius dicta ale habet, Si autem qui occidit nec latronem persecutus est, nec dum latro eum persequeretur se ulciscabatur at ipsam occidit : sed propter communem utilitatem hoc molitus est, et ipsum interfecit, nec legitime, nec ecclesiasticè punietur. Is enim, inquit, præmiis quoque dignus est, ut qui multorum animas a morte liberaverit, et locum qui latronis insidiis, tanquam quibusdam spinis et tribulis suffocabatur mansuefecerit. Hoc quoque confirmabant ex lege, quæ sita est in primo titulo lib. viii et decernit eum non esse infamem, qui pro ostentanda virtute cum bestiis pugnaverit, et pro oppugnanda bellua absque canum venatione mercedem acceperit. curæ ea bellua provinciam magnopere læderet. Synodo autem visum est, ut quod ad leges Ecclesiæ attinet, et qui defendentes, et qui propter publicam utilitatem ex provocatione, latrones interfecerunt, puniantur quemadmodum puniuntur qui in bello occiderunt : is autem qui latronem interfecit, quando poterat istius latrocinium effugere, amplius puniatur. Tamen secundum jura legitima superius dicta divisio non repudiabitur. Et hæc quidem de laicis. Clerici enim quomodocumque occidentes deponuntur, nulla habita differentia hostium vel latronum, vel aliorum aliorum. Lege et synodicam adnotationem mensis Maii die 13. 1114 Indict. iii. factam, in diebus sanctissimi patriarchæ domini Constantini, Clarenæ, quæ sita est ad finem præsentis libri, et hæc omnia tractat. Lege et cap. 23, tit. 13, præsentis operis.

ZONAR. Sic quoque canon habet aliquid asperitatis : cum pari ratione, atque illum qui in bello quempiam interfecit, triennio a sancta communione arceat. Qui namque adversus latrones egrediuntur, aut illis ingruentibus sese contra objiciunt, ne vita ab iis priventur, quamvis ipsos interficiant, venia digni sunt, si modo laici fuerint : qui etiam pro aliorum salute suam ipsi vitam profundunt, ut regiones latronibus purgent, ac viatores a periculis liberos reddant. Neque solam venia ejusmodi hominibus tribuenda, sed præmiis quoque digni sunt, quippe qui ob aliorum salutem, ipsi sibi minime parcant : et hæc quidem de laicis sint dicta.

ARIST. Qui se latronibus adversos objiciunt, si A
sint quidem extra Ecclesiam, boni communione
arcentur, clerici vero gradu depouuntur.

Quando quidem juxta Dominicam vocem *Omnia
qui gladium accepit gladio peribit*: et qui se latro-
nibus adversos objiciunt, eosque occidunt, pœnas
luent. Si laici quidem sint, divinatorum sacramen-
torum participes non erunt, si clerici autem, depo-
nentur.

CANON LVI.

Qui sua sponte interfecit, et postea pœnitentia da-
ctus est, viginti annis sacramento non commu-
nicabit. Viginti autem anni sic in eo dispensa-
buntur. Debet quatuor annis desistere stans extra
fores oratorii, et fideles ingredientibus rogans ut
pro eo precentur, suam iniquitatem pronuntians. B
Post quatuor autem annos inter auditores recipietur,
et quinque annis cum ipsis egredietur: septem
autem annis cum iis qui in substratione,
orant, egredietur. In quatuor annis solum stabit,
cum fidelibus, sed non erit oblationis particeps.
Iis autem expletis, erit sacramentorum particeps.

CANON LVII.

Qui non voluntarie interfecit, undecim annis sacra-
mentis non communicabit. Undecim autem anni
sic in eo dispensabuntur. Duos quidem annos
deslebit, tres autem annos inter auditores perse-
verabit, in quatuor substratus, et anno solum
consistet, et deinceps ad sacra admittetur.

BALS. Præsentes duo canones describunt quo-
modo debent puniri qui voluntarias et involunta-
rias cædes fecere. Pœnarum autem etiam modos
definiunt.

ZONAR. Ad annos viginti, eum qui voluntarie
interfecit, atque ad pœnitentiam se confert, hic
sanctus vir segregari jubet; ad decem vero eum
qui non sponte occidit. Tum deinceps, utrisque
pro singulis multæ læcis, propriam tempus de-
signat.

ARIST. Can. 56. Voluntarius homicida viginti
annos substernatur, involuntarius decem; adulter
quindecim: fornicator septem: virgines post pro-
fessionem lapsæ, annos quindecim.

Qui voluntarie quempiam occidit, et postea pœ-
nitentiam egit, viginti annos a sanctificatione ex-
communicabitur. At viginti anni sic in eum dis-
pensantur. Quatuor annis extra ardis oratoris
foras stans, et fideles ingredientibus orans preces
pro ipso fundere, peccatum suum palam efferens
desistere debet. Postea autem quatuor annos 115
ad audientes recipietur, et quinque annis cum iis
egredietur. Septem annis cum iis qui in submissione

APIET. Οι τοὶ λησταὶ ἀντιπεζιόντες, ἔξω μὲν
ὄντες τῆς κοινῶνας, εἰργάζονται τοῦ ἀγαθοῦ κληρικοῦ
δὲ τοῦ βαθμοῦ καθαιροῦνται.

Ἐπειδὴ, κατὰ τὴν Κυριακὴν φωνὴν, Πᾶς ὁ
λαθὼν μάχαιραν ἐν μαχαίρᾳ ἀποθανεῖται· καὶ οἱ
τοὶ λησταὶ ἀντιπεζιόντες, καὶ τούτους φονεύοντες,
ὄπδ' ἐπιτιμῆσιν ἔσονται· καὶ λαϊκοὶ μὲν ὄντες, τῶν
θειῶν ἀγασμάτων οὐ μεθέξουσιν· κληρικοὶ δὲ ὄντες,
καθαίρεθῆσονται.

KANON NG.

Ὁ ἐκουσίως φονεύσας, καὶ μετὰ τοῦτο μεταμελη-
θεὶς, εἴκοσιν ἔτη ἀκοινῶνητος ἔσται τοῦ ἀγιά-
σματος. Τὰ δὲ εἴκοσιν ἔτη οὕτως οἰκονομηθήσεται
ἐπ' αὐτῷ. Ἐν ᾗ ἔτεσιν προσκλαίειν ὀφείλει, ἔξω
τῆς θύρας ἑστὼς τοῦ εὐκτηρίου οἴκου, καὶ τῶν
εἰσιόντων πιστῶν δεόμενος εὐχὴν ὑπὲρ αὐτοῦ ποι-
εῖσθαι, ἐξαγορεύων τὴν ἰδίαν παρανομίαν. Μετὰ
δὲ ὀκτὼ ἔτη εἰς τοὺς ἀκρωμένους δεχθήσεται, ἐν ᾗ
ἔτεσιν μετ' αὐτῶν ἐξελεύσεται. Ἐν ᾗ συστήσεται
μόνον τοῖς πιστοῖς, προσφορᾶς δὲ οὐ μεταλήψε-
ται. Πληρωθέντων δὲ τούτων μεθέξει τῶν ἀγιά-
σμάτων.

KANON NZ.

Ὁ ἀκουσίως φονεύσας (13) ἐν δέκα ἔτεσιν ἀκοινῶ-
νητος ἔσται τῶν ἀγασμάτων. Οἰκονομηθήσεται
δὲ ἐπ' αὐτῷ τὰ δέκα ἔτη οὕτω. Δύο μὲν ἔτη
προσκλαύσει, τρία δὲ ἔτη ἐν ἀκρωμένοις δια-
τάλλει, καὶ ἐν ὀκτοπίπτων, καὶ ἐν ἑνιαυτῷ στα-
θήσεται μόνον, καὶ τὰ ἑξῆς εἰς τὰ ἅγια δεχθή-
σεται.

BAAS. Οι παρόντες δύο κανόνες ὑποτυποῦσιν
ὅπως ὀφείλουσιν ἐπιτιμῆσθαι οἱ ποιήσαντες ἐκου-
σίως φόνους καὶ ἀκουσίους. Ὅριζοῦσι δὲ καὶ τοὺς
τρόπους τῶν ἐπιτιμῶν.

ZONAR. Ἐν εἴκοσιν ἑνιαυτοῖς τὸν ἐκουσίως φo-
νεύσαντα, καὶ εἰς μετάνοιαν ἐλθόντα ἀφορίζει οὕτως
ὁ ἅγιος· ἐν δέκα δὲ τὸν ἀκουσίως ἀνελόντα. Καὶ
ἑξῆς· ἐπ' ἀμφοτέροις ἐκάστην τόπων ἐπιτιμίου ὀρίζει
καίρων ἰδιαίτατον.

APIET. καν. νς'. Ὁ ἐκουσίως φονευτῆς· εἴκοσα-
εἴτην ὑποκίπτεται· ὁ ἀκουσίως δεκαεῖτην· ὁ μοιχὸς
πεντεκαίδεκαεῖτην· ὁ πόρνος ἑπταεῖτην· αἱ παρα-
πίπτουσαι μετὰ τὴν ὁμολογίαν παρθέναι πεντεκαί-
δεκαεῖτην.

Ὁ ἐκουσίως φονεύσας, μετὰ δὲ τοῦτο μεταμελη-
θεὶς, εἴκοσιν ἔτεσιν ἀκοινῶνητός ἐστι τοῦ ἀγιάσμα-
τος. Τὰ δὲ εἴκοσιν ἔτη οὕτως οἰκονομηθήσεται ἐπ'
αὐτῷ. Ἐν τέσσαρσιν ἔτεσιν ὀφείλει προσκλαίειν, ἔξω
τῆς θύρας ἑστὼς τοῦ εὐκτηρίου οἴκου, καὶ τῶν
εἰσιόντων πιστῶν δεόμενος εὐχὴν ὑπὲρ αὐτοῦ ποι-
εῖσθαι, ἐξαγορεύων τὴν ἰδίαν παρανομίαν· μετὰ δὲ
ταῦτα τὰ τέσσαρα ἔτη εἰς τοὺς ἀκρωμένους δεχθή-
σεται, καὶ ἐν πέντε ἔτεσιν μετ' αὐτῶν ἐξελεύσεται·

Guill. Beveregii notæ.

(13) Ὁ ἀκουσίως φονεύσας. Scholiastes Harmenopoliti, Τὸς φονεῖς ὁ Νηστευτῆς, τοὺς μὲν ἐκουσίους, ἐπὶ πενταεῖτην καταδικάζει· τοὺς δὲ ἀκουσίους ἐπὶ τριεῖτην. Homicidas Jejunator, voluntario

quidem in quinquagennium condemnat: non voluntarios autem ad triennium. Harm. ep. an. s. 5, t. 5.

ἐν ἐπιτά ἔτεσι μετὰ τῶν ἐν ὑποπίπτωσι προσευ-
χομένων ἐξαιλεῦσεται· ἐν τέσσαρασι συστήσεται
μόνον τοῖς πιστοῖς, προσφορὰς δὲ οὐ μεταλήψεται.
Πληρωμένων δὲ τούτων, μεθέξει τῶν ἁγιασμάτων.

ΑΡΙΣΤ. καν. νζ'. Ὁ ἀκουσίως φονεύσας δέκα
ἔτη ἀκοινωνητος ἔσται· ἦγουν δύο προσκλαίων,
τρῖς ἀκρωμένους, τέσσαρασι ὑποπίπτων, ἐνὶ συν-
εστῶς, καὶ τῷ ἐξῆς εἰς τὰ ἅγια δεχόμενος. Σάφης.

ΚΑΝΩΝ ΝΗ'.

Ὁ μοιχεύσας ἐν ἑ' ἔτεσιν (14) ἀκοινωνητος ἔσται
τῶν ἁγιασμάτων· οἰκονομηθήσεται δὲ τὰ ἑ' ἔτη
ἐπ' αὐτῷ οὕτως· Ἐν δ' μὲν ἔτεσι προσκλαίων ἔσται·
ἐν ε' δὲ ἀκρωμένος· ἐν δ' ὑποπίπτων· ἐν δυοῖς
συνεστῶς· ἀνευ κοινωνίας.

ΚΑΝΩΝ ΝΘ'.

Ὁ πόρνος ἐν ἐπιτά (15) ἔτεσιν ἀκοινωνητος ἔσται
τῶν ἁγιασμάτων, δύο προσκλαίων, καὶ δύο ἀκρω-
μένους, δύο ὑποπίπτων, καὶ ἐν ἐνὶ συνεστῶς
μόνον· τῷ ὀγδόῳ δὲ δεχθήσεται εἰς τὴν κοινω-
νίαν

ΒΑΛΣ. Εἰ καὶ σαφέστατα εἶσι τὰ ἐν τοῖς παροῦσι
δυσὶ κανόσι διορισθέντα, κατὰ τὴν φράσιν, ἀλλὰ
κατὰ τὴν πρᾶξιν πάντῃ δυσχερέστατα εἰσιν· οὐδεὶς
γὰρ κατὰ τὴν τούτων περιλήψιν θεραπεύεται· καὶ
εἰ μὴ τὸ ἀπατον εἶδος τοῦ φιλανθρωπίνου Θεοῦ,
ἀπώλετο ἂν πᾶσα σὰρξ· μὴ ἐναντιωθῆ δέ σοι ὁ κβ'
κανὼν τοῦ ἁγίου Πατρός, λέγων τοὺς ἐξ ἀρπαγῆς
φθειρόντας γυναῖκας ἐπὶ τετραετίᾳ ἐπιτιμᾶσθαι.
Ἐκείσε μὲν γὰρ ὁ ἅγιος τῶν πρὸ αὐτοῦ Πατέρων
ἐδήλωσε τὴν διαταγὴν· ἀρετίως δὲ τὴν οἰκίαν γνώ-
μην ἐξήνεγκεν.

ΖΩΝΑΡ. Ἐν τῷ κβ' κανόνι ὁ ἅγιος οὗτος περὶ
τῶν ἐξ ἀρπαγῆς φθειράντων γυναῖκας διαταττόμε-
νος, καὶ προῖων λέγει· Ἔστι δὲ ἡ τῆς πορνείας
ἐπιτιμῆσις ἐν τέσσαρασι ἔτεσιν ὀρισμένη. Χρῆ δὲ
τῷ πρώτῳ ἐκβάλλεσθαι τῶν προσευχῶν, καὶ προσ-
κλαίειν αὐτὸν τῇ θύρᾳ τῆς ἐκκλησίας· τῷ δευτέρῳ
δεχθῆναι εἰς ἀκράσιν, τῷ τρίτῳ εἰς μετάνοιαν, τῷ
τετάρτῳ εἰς σύστασιν μετὰ τοῦ λαοῦ, ἀπεχόμενον
τῆς προσφορᾶς· εἰτα αὐτῷ ἐπιτρέπεσθαι τὴν κο-
ινωνίαν τοῦ ἀγαθοῦ. Ἐνταῦθα δὲ ἐπταετίαν ὀρίζει
τῆς πορνείας τὸ ἐπιτίμιον. Ἔοικεν οὖν ὁ αὐτὸς
ἐαυτῷ ἐναντιοῦσθαι· ἀλλ' οὐκ οἶμαι. Τὴν μὲν γὰρ

Guilf. Beveregij notæ.

(14) Ὁ μοιχεύσας ἐν ἑ' ἔτεσιν. Harmenopuli
epitome hujus canonis his verbis concipitur. Ὁ μοι-
χεύσας πεντεκαίδεκαετίαν· τέσσαρα μὲν ἔτη προσ-
κλαίων· πέντε δὲ ἀκρωμένους· τέσσαρα ὑποπίπτων·
καὶ ἐνὶ συνεστῶς. Qui adulterium commisit, quin-
decim annis : quatuor quidem annis plorans ;
quinque vero audiens ; quatuor succumbens ; et uno
consistens. In quam epitomen hoc habetur scho-
lium : Προσκλαίων· ἦγουν ἔξω τῆς ἐκκλησίας
ἐστάμενος, καὶ τῶν εἰσιόντων δεόμενος ὑπὲρ αὐτοῦ
εὐχεσθαι. Ἀκρωμένος· ἦγουν ἔξω ἱσταμένος ἐν
τῷ νάρθηκι. Ὑποπίπτων· ἦγουν ἐνδοξῆ τῆς ἐκ-
κλησίας ἱστάμενος, ὁπισθεὶν τοῦ ἁμβωνος, καὶ
ἐξερχόμενος μετὰ τῶν κατηχομένων. Συνεστῶς·
ἦγουν τοῖς πιστοῖς συνυγόμενος, τῶν ἁγιασμάτων
μήπω ἀξιοῦμενος, εἰ μὴ μετὰ τοῦτο. Plora is :

A precantur, exhibit. Quatuor cum fidelibus tantum
consistet, oblationis autem non particeps erit.
Hiæc autem expletis de sacramentis participabit.

ARIST. Can. 57. Qui involuntarie quempiam
occidit, decennio excommunicatus erit : nimirum
biennio deflet, triennio audit, quadriennio substernit-
tur, uno anno consistit : et deinceps ad sacra ad-
mittitur. *Perspicuus.*

CANON LVIII.

Qui adulteravit, in quindecim annis sacramentis
non communicabit. In his autem quindecim annis
sic quoque dispensabitur : Quatuor annis erit
deflens, quinque audiens, quatuor substratus, in
duobus consistens sine communionem.

CANON LIX.

Fornicator septem annis sacramentis non commu-
nicabit, duobus deflens, et duobus audiens et duo-
bus substratus, uno solo consistens, octavo
autem ad communionem admittetur.

BALS. Etiamsi, quæ præsentibus duobus canoni-
bus decreta, quæ ad dictionem attinet, sunt cla-
rissima, quantum tamen ad praxin, sunt omnino
difficilia. Nemo enim es, quæ illic continetur, ra-
tione curatur : et nisi esset inenarrabilis homini
clementis Dei misericordia, omnis caro periret.
Ne autem contrarius esse tibi videatur canon 22
sancti Patris, qui dicit, eos qui ex raptu mulieribus
stuprum afferunt quadriennio puhiri. Illic enim
sanctus es, quæ a Patribus qui ipsum præcessere
statuta sunt, ostendit ; nunc autem suam senten-
tiam protulit.

ZONAR. Vicesimo secundo hic sanctus vir cum
de mulierum a se raptarum corruptoribus decretum
edidisset, continuata mox oratione hæc habet : Est
autem quatuor annorum præfinita fornicatoribus
multa. Oportet autem eum primo anno a precibus
expelli et deflere præ foribus ecclesiæ. Secundo
autem ad auditionem admitti. Tertio ad pœnitentiam.
Quarto cum congregationem cum populo
abstinentiam ab oblatione, deinde ei permitti boni
communionem. Hoc autem loco septennium forni-
cationi, multæ nomine decernit. Videtur ergo esse
sibi ipsemet contrarius. Verum ego non ita censeo.

hoc est, stans extra Ecclesiam, et ingrediens
orans, ut pro se preces fundant. *Audiens* : hoc
est, stans foras in Narthece. *Succumbens* : hoc
est, stans intra ecclesiam post ambonem, et cum
catechumenis exiens. *Consistens* : hoc est, cum
fidelibus orans, ad sacramenta nondum admissus,
nisi post hoc. Harm. ep. cau. sect. 5, l. 3

(15) Ὁ πόρνος ἐν ἐπιτά. Scholiastes Harmenopu-
li, Τὸν πόρνον ὁ Νηστευτῆς ἐπὶ διετίαν καταδικάζει,
εἰ μόνον μέχρις ἑσπέρας καθ' ἐκάστην νηστεύει,
καὶ ξηροφαγεῖ, καὶ μετανοίας πιστῶν· τὴν δὲ μοι-
χὸν ἐπὶ τριετίαν, εἰ μόνον νηστεύει, καὶ ξηροφαγεῖ,
καὶ μετανοίας πιστῶν. *Scortatorem Jejunator ad
biennium condemnat, si duntaxat usque ad vespera-
m quotidie jejnet, et sicis vescatur, et pœnitentias
250 peragat.* Harm. ep. cau. s. 5, l. 5

Quadrilennii namque multam, veluti constitutionem a majoribus editam protulit: idque satis declaravit ex illis verbis: Est quatuor annorum præbita fornicationis multa, a majoribus nempe nostris decreta. Septennium vero, tanquam ex sua ipse sententia explicavit: fornicationi ut aliis quoque criminibus graviolem pœnam injungens.

ARIST. Can. 58. Adulter quindecim annis non communicabit. Quatuor deflens, quinque audfens, quatuor substratus et duobus consistens sine communionem. *Perspicuus.*

ARIST. Can. 59. Fornicator septem, duobus deflens, duobus audfens, duobus substratus et uno consistens: octavo ad communionem admittetur. *Perspicuus.*

116 CANON LX

Quæ virginitatem professa a voto suo ac professione lapsa est, peccati adulterii tempus in sua vitæ dispensatione complebit. Idem et in iis qui vitam monasticam profitentur et labuntur.

BALS. Sæpe diximus, quod virgines mulieres dedicabantur ecclesiis cum laico amictu et ab episcopis nutriebantur, ut quæ et virgines manere et ecclesiis assidere profiterentur. Hanc ergo virginem, quæ hæc professa est, lapsa, seu fornicata est, decernit sanctus ut adulteram tractari seu puniri: et non solum eas, sed et monachas et monachos similiter post conversionem curari. Ne tibi autem videatur adversari can. 19 synodi Ancyranæ, decernens lapsas virgines pœnis digamorum subijci. Is enim a præsentem canone sublatus est, qui est multo recentior: lege et can. 18 præsentis sancti Patris, et nota quod ex præsentem canone monachi qui fornicantur et non deponuntur, ut qui non habeant lectoris characterem a suo præfecto, vel episcopalem ordinationem, post defectionem, instar adulterorum puniuntur. Similiter etiam asceticæ et monachæ. Lege et tit. 11, præsentis operis cap. 5, 8 et 9.

δεχόμενοι, κατὰ τοὺς μοιχοὺς ἐπιτιμῶνται. Ὁσαύτως καὶ αἱ ἀσκήτρια καὶ αἱ μοναχῆ. Ἀνάγνωθ' καὶ τοῦ ἱε' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος κεφ. ε', η' καὶ θ'.

ZONAR. Ecce hic quoque vir sanctus graviori multiplici ratione punit eam quæ virginitatem professa, promissionem secessisset. Cum enim undevicesimus Ancyranæ synodi canon, his plane verbis constat: Quicumque virginitatem profitentes, professionem suam irritam reddunt, si digamorum definitionem impleant: hic, peccati, inquit, adulterii tempus explebit. Est autem digamorum quidem multa, communionis annua privatio, adulterii vero ad quindecim annos protenditur. Consule decimum octavum canonem.

ARIST. Quæ virginitatem professa et lapsa est, adulterii tempus explebit. Item et in iis qui vitam monasticam professi et lapsi sunt, observandum. *Περὶ μίση.*

τετραετίαν ὡς διαταγὴν τῶν πρὸ αὐτοῦ εἰσηγεῖται· καὶ τοῦτο δηλοῦται· ἐκ τοῦ εἰπεῖν· Ἔστιν ἡ τῆς πορνείας ἐπιτίμησις ἐν τέσσαρσιν ἔτεσιν ὠρισμένη, ἦγουν παρὰ τῶν πρὸ ἡμῶν διατεταγμένη· τὴν δὲ ἑπταετίαν ὡς οἰκίαν γνώμην εἰσηγάγε, βαρύτερον κολάζων τὴν πορνείαν, ὡς καὶ ἄλλα τῶν ἀμαρτημάτων πολλά.

ΑΡΙΣΤ. καν. νη'. Ὁ μοιχεύσας δεκαπέντε ἔτη οὐ κοινωνήσει· τέσσαρα προσκλαίων, πέντε ἀκροώμενος, τέσσαρα ὑποπίπτων, καὶ δύο συνεστῶς, ἀνευ κοινωνίας. Σιγήσῃς.

ΑΡΙΣΤ. καν. νθ'. Ὁ πόρνος· ἐκτὸς· δύο προσκλαίων, δύο ἀκροώμενος, δύο ὑποπίπτων, καὶ ἐξ συνεστῶς, τῷ ὀφθίῳ δεχθήσεται· εἰ· κοινωνίαν. Σοβήσῃς.

KANON E.

Παρθένος, ὁμολογήσασα καὶ ἐκπεσοῦσα τῆς ἐπαγγελίας, τὸν χρόνον τοῦ ἐπὶ τῆς μοιχείας ἀμαρτήματος ἐν τῇ οἰκονομίᾳ τῆς καθ' ἑαυτὴν ζωῆς πληρώσει. Τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν βίον μονάζοντα ἐπαγγελλομένων, καὶ ἐκπιπτόντων.

ΒΑΣΣ. Πολλὰκις εἶπομεν ὅτι παρθένοι γυναῖκες ἀνετίθεντο ταῖς ἐκκλησίαις μετὰ λαϊκοῦ σχήματος καὶ ἀνετρέφοντο παρὰ τῶν ἐπισκόπων, ὡς ἐπαγγελία λαμβάνει παρθενεύειν καὶ προσεβρεύειν ταῖς ἐκκλησίαις. Τὴν γοῦν παρθένον ταύτην τὴν ταῦτα ἐπαγγελιαμένην, ἐκπεσοῦσαν, ἦτοι· πορνεύσαν, ἔρῃει ὁ θεῖος κατὰ τὰς μοιχαλίδας οἰκονομῆσθαι· ἦτοι ἐπιτιμῆσθαι, καὶ οὐ μόνον ταύτας, ἀλλὰ καὶ τὰς μοναχὰς, καὶ τοὺς μοναχοὺς ὁμοίως μετὰ ἐπιστροφῆν θεραπεύεσθαι. Μὴ ἐναντιωθῆ δὲ σοὶ ὁ ἰθ' κανὼν τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου, διοριζόμενος· τὰς ἐκπεσοῦσας παρθένας τῷ ἐπιτιμῆν τῶν διγάμων ὑποκείσθαι. Ἀνηρήθη γὰρ ὅτι τοῦ παρόντος κανόνος μεταγενεστέρου ὄντος· κατὰ πολὺ. Ἀνάγνωθι καὶ τὸν ἱη' κανόνα τοῦ παρόντος· ἀγίου Πατρός, καὶ σημειώσαι ὅτι ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος οἱ πορνεύοντες· μοναχοὶ καὶ μὴ καθαιρούμενοι, ὡς μὴ ἔχοντες σφραγίδα ἀναγνώστου ἀπὸ τοῦ ἡγουμένου αὐτῶν, ἢ χειροτονίαν ἐπισκοπικὴν μετὰ ἀπόστασιν αὐτῶν.

ZONAR. Ἰδοὺ κἀνταῦθα ὁ θεῖος οὗτος βαρύτερον κατὰ τὸ πολλαπλάσιον κολάζει τὴν παρθεναὶ ὁμολογήσασα, καὶ ψευσαμένην τὴν ἐπαγγελίαν. Τοῦ γὰρ ἐνεσκαίσεκατου κανόνος τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου οὕτω βρῆως περιέχοντος· Ὅσοι παρθεναὶ ἐπαγγελλόμενοι ἀθετοῦσι τὴν ἐπαγγελίαν, τὸν τῶν διγάμων ὅρον ἐκκληρώσαντες· οὗτος, τὸν χρόνον, φησὶ, τοῦ τῆς μοιχείας ἀμαρτήματος ἐκπληρώσει. Ἔστι δὲ τὸ μὲν τῶν διγάμων ἐπιτιμῶν ἀκοινωνησία ἐπὶ ἑνῆαυτὸν, τὸ δὲ γὰρ τῆς μοιχείας ἐπὶ ἑνῆαυτῶς πεντεκαίδεκα. Ζῆτει κανόνα ἱη'.

ΑΡΙΣΤ. Ἡ παρθεναὶ ὁμολογήσασα, καὶ ἐκπεσοῦσα, τὸν χρόνον τοῦ μοιχεύσαντος πληρώσει. Τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν μονάζοντων ἐπαγγελλομένων, καὶ ἐκπιπτόντων. Σιγήσῃς.

ΚΑΝΩΝ ΣΑ΄.

Α

CANON LXI.

Ὁ κλέψας (16), εἰ μὲν ἀπ' ἐαυτοῦ μεταμεληθεὶς κατηγορήσῃ ἐαυτοῦ, ἐνιαυτὸν κωλύθησεται μόνης κοινωνίας τῶν ἁγιασμάτων. Εἰ δὲ ἐλεγχθεῖται, ἐν ἐσθῆν ἔτεσιν, περισθῆσεται δὲ αὐτῷ ὁ χρόνος εἰς ὑπόπτωσιν, εἰς σύστασιν, καὶ τότε ἀξιοῦσθω τῆς κοινωνίας.

ΒΑΣΣ Οἱ θεοὶ κανόνες περιώτερον κολάζουσι τοῦ ἐξομολογουμένους τὰ οἰκεῖα ἁμαρτήματα. Διὸ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος τὸν μὲν ἐξομολογησάμενον ἦν ἐποίησαστο κλοπὴν διορίζεται μόνης κωλύεσθαι τῆς τῶν ἁγιασμάτων μεταλήψεως; ἐφ' ἕνα ἐνιαυτὸν, τὸν δὲ κατακρίθῆντα ὡς κλέπτην ἢ ἄλλοτα ἐπὶ διετίαν ἐπιτιμᾶσθαι, μήτε δὲ ἐν προσκλιόντος τόπῳ τυτὸν ἵστασθαι, μήτε ἐν ἀκρωμένῳ, ἀλλ' ἐν τῷ οὐ ὑποκίπτοντος, καὶ τῷ τοῦ συνεστῶτος, καὶ μετὰ τὴν τῶν δύο χρόνων παραδρομὴν τῆς κοινωνίας τῶν ἁγιασμάτων ἀξιοῦσθαι. Καὶ ὁ μὲν κανὼν ἐν τούτοις. Σὺ δὲ τὸν παρόντα εὐχου κανόνα μὴ ἐξικουέσθαι κατὰ τὸν ὄρισμὸν τοῦ κλέπτου τὸν λέγοντα· Κλέπτης ἐστὶν ὁ παρὰ γνώμην τοῦ δεσπότου τὸ ἄλλοτριον ψηλαφῶν, ἐν εἰδήσει τοῦ λυπῆσαι αὐτόν. Οὐδεὶς γὰρ σχεδὸν τῶν ἐν τῷ βίῳ τυρβαζομένων, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, τῶν ἁγιασμάτων ἀξιοῦσθαι, εἰ τοῦτο δοθῇ· ὅτι καὶ διακονοῦνται μοναστηρίων, κἂν καὶ εὐλαθέστατοι ᾧσι, παρὰ γνώμην τῶν καθηγουμένων αὐτῶν ἀπὸ τῶν διακονῶν αὐτῶν ἰδιούνηται τι μετρίον εἰς ζωδικίαν, ἢ καὶ πρὸς ἐτέρους μετατεθείασι, καὶ παῖδες ἀπὸ τῶν γονέων ὑποσυλῶσιν. Ἐὼ λέγειν ὅπῃ χεῖρα λειψυρία, λαθραίας ὑποκρατήσεις τῶν ἀνηκόντων τοῖς κυρίοις αὐτῶν· Ἰλιάς γὰρ εἰσι ταῦτα κακῶν, καὶ μεγεθύνουσι τὸ κακὸν· ἀλλ' ἐκφωνηθῆναι τὸν κανόνα εἰς τοὺς ἀναίδης κλέπτας. Ἀνάγνωθι καὶ τὸ ξς' κεφ. τοῦ ἱβ' τίτλου τοῦ ξ' βιβλίου λέγον· Ὁ κλέπτης, εἰ καὶ μεταμεληθεὶς ἀποδῶ τῷ δεσπότῃ τὸ πρᾶγμα, οὐ παύεται εἶναι κλέπτης.

ΖΩΝΑΡ. Ὁ μὲν ἐξομολογούμενος ἀγνωσμένην κλοπὴν ἐνιαυτὸν τῆς τῶν ἁγίων δώρων κοινωνίας κωλύεται μόνης· ὁ δὲ ἐλεγχθεὶς, ἢ ἄλλως κλέπτων, ἐπὶ διετίαν ἐπιτιμᾶται. Οὕτε δὲ ἐν προσκλιόντος τόπῳ, οὔτε ἐν ἀκρωμένῳ σταθῆσεται, ἀλλ' ἐν τῷ τοῦ ὑποκίπτοντος καὶ συνεστῶτος· καὶ ἐν τούτοις ἢ διετίαν αὐτῷ περισθῆσεται· καὶ οὕτω τῆς κοινωνίας τῶν ἁγιασμάτων ἀξιοῦσθαι.

ΑΡΙΣΤ. Ὁ κλέψας, καὶ μεταγνοῦς, ἐνιαυτὸν ἐλεγχθεὶς ἔδ, καὶ ἔτερον ἕνα.

Τῷ κλέψαντι, καὶ μὴ ἀπ' ἐαυτοῦ μεταμεληθέντι, καὶ ἦν ἐποίησαστο κλοπὴν ἐξομολογησάμενῳ, ἀλλ' ἐλεγχθέντι ὅπῃ τινῶν, τὸ τῆς διετίας ἐπιτίμιον οὕτως αὐτῷ ἐπιμερισθῆσεται, ὥστε ἕνα χρόνον μετὰ

Qui furatus est, si ex se quidem pœnitentia motus seipsum accusaverit, anno a sola sacramentorum communione arcebitur. Sin autem convictus fuerit, duobus annis; tempus vero illi ad substrationem dividetur et ad consistentiam, et tunc communione dignus habeatur.

BALS. Divini canones lenius puniunt eos qui sua peccata consistentur, et ideo statuit magnus Basilus, ut qui suum furtum confessus est, sola sacramentorum communione anno arceatur: is autem qui ut fur condemnatus est, vel in furto fuit deprehensus, biennio puniatur, nec in consistentis, nec in audientis, sed in substrati et consistentis loco ponatur et post duorum annorum lapsum sacramentorum communione dignus habeatur. Et canon quidem in his consistit. Tu autem opta, ne præsens canon secundum furis defultionem intelligatur, quæ dicit: Fur est, qui præter domini voluntatem aliena contrectat, sciens se eum molestia afficere. Nullus enim fere eorum qui in vita versantur sacramentis, ut mihi videtur, communicabit, si hoc datum fuerit. Nam monasteriorum quoque ministri, etiam si sicut religiosissimi, præter suorum præfectorum sententiam, aliquid sibi modicum a ministeriis ad vitam sustentandam privatim accipiunt, aut ad alios transferunt, et filii a parentibus subripiunt. Mitto servorum luxuriam, 117 clandestinas nempe subreptiones eorum, quæ ad dominos suos pertinent. Hæc sunt malorum illas et malum dilatant. Sed ut intelligatur edictus hic canon in fures impudentes. Lege et cap. 66 tit. 12 lib. 60 quod dicit, Fur, etiam si pœnitentia motus rem domino reddiderit, fur esse non desinit.

ZONAR. Qui quidem furtum cum esset occultum, sponte consistetur, uno anno a sola communione arceatur; qui vero convictus, aut deprehensus fuerit, biennio multatur; Neque vero in consistentis aut in audientis loco consistet, sed in substrati et consistentis: ac in duobus hisce locis ei biennii tempus dividetur, et sic sacramentorum communione dignus existimabitur.

ARIST. Qui furatus est et respiscit, annum, convictus autem et alterum annum excommunicatus erit.

Furanti et de eo non respiscenti, nec furtum quod fecit confitenti, sed ab aliis convicto, duorum annorum pœna ei sic dividetur: ut unum cum succumbentibus stet: secundo autem cum fidelibus

Guill. Beveregii notæ.

(16) Ὁ κλέψας. Constantinii Hermenopolitani episcopi huius canonis. Ὁ κλέψας καὶ διορθῆσται ἐνιαυτὸν κωλύθησεται, ἐλεγχθεὶς δὲ δύο. Qui furtum fecerit, et confessus fuerit, anno arcebitur: convictus autem biennio. Schollm, Τὸν τοιοῦτον ὁ Νηστευτῆ; ἐπὶ μ' ἡμέρας, κατὰ δέξαι; τὸν δὲ ἐλεγ-

χθέντα, ἐπὶ μῆνας ἑξ. ἐρητοζοῦνται. καὶ μετανοήσῃ ῥ' ἐκάστης ἡμέρας ποιούντα. Talem Jejunator ad 10 dies condemnat: convictus vero ad sex mensis, quibus vesci debeat siccis, et pœnitentias 100 quotidie peragere. Harim. ep. can. s. 3, t. 3.

et cum illis in precibus communicet. Et sic post duos annos elapsos annos, communionis dignus habeatur.

CANON LXII.

Qui suam in maribus turpitudinem ostendit, ei tempus dispensabitur illius qui adulterii scelus admisit.

CANON LXIII.

Qui in brutorum concubitu suam impietatem proficitur, eandem rationem condens observat.

BALS. Tanquam adulteros definit sanctus puniri masculorum concubitores et qui bruta ineunt omnes, postquam scilicet a malo defecerint et confessi fuerint. De masculorum autem concubitoribus. Lege etiam ultimum caput 37 tit. 60 lib. quod dicit: Iis qui bruta ineunt, seu pecora insiliunt, penis abscondatur.

ARIST. Can. 62. Qui cum maribus concumbit, ut adulter. *Perspicuus*.

ARIST. Can. 63. Qui in brutorum concubitu suam ostendit turpitudinem, similiter. *Perspicuus*.

CANON LXIV.

Perjurus undecim annis non erit communionis particeps: duobus annis defiens, tribus audiens, quatuor substratus, anno solum consistens et tunc communionis dignus habeatur.

BALS. De perjuri lege cap. 18 tit. 13 presentis operis, et quae a nobis in illo scripta sunt.

ZONAR. In can. 62, 63, 64. Perspicui sunt hi canones, neque ulla explanatione indigent.

ARIST. Perjurus annos decem; duos defiens, tres audiens, quatuor substratus, unum consistens, et tunc communionis dignus habetur. *Perspicuus*.

118 CANON LXV.

Qui praestigias vel veneficium fatetur, is homicidiae tempore confitebitur, ita dispensatus, ut qui in unoquoque peccato seipsum convicit.

BALS. Praestigiae quidem sunt, per solas incantationes, ac daemonum invocationes quamcunque actionem facere. Veneficium autem est, per noxia pharmaca esculentum vel proculentum aliquid componere et hominem veneno perimere. Lege etiam cap. 30 tit. 13 presentis operis, et quae in eo sunt et cap. 25 tit. 9 operis ejusdem, et quae in eo sunt.

Guill. Beveregii notae.

(17) Κατὰ τοὺς μοιχοὺς. Hoc scholium in presentem canonem, Theodoro Balsamoni hic attributum, in codice Amerbachiano Joanni Zonarae totum ascribitur.

(18) Ἐπίσκοπος. Scholiastes Harmenopolii. Τοῦτον ὁ Νηστευτὴς ἐπὶ ἑτοῦ ἐν ξηροφαγοῦντα, καὶ νηστεύοντα μέχρι ἑσπέρας, καὶ μετανοίας ποιοῦντα σφ. Nunc Jejunator usque ad vesperam, et 250 paenitentias peragentem. Harmen. ep. can. s. 5, t. 5.

τῶν ὑποπιπτόντων ἴστασθαι· τὴν δὲ δεύτερον μετὰ τῶν πιστῶν, καὶ συγκοινωνεῖν αὐτοῖς τῶν εὐχῶν· καὶ οὕτω μετὰ τῆς διατίας παραδρομὴν ἀξιῶσθαι τῆς κοινωνίας.

ΚΑΝΟΝ ΣΒ'.

Ὁ τὴν ἀσχημοσύνην ἐν τοῖς ἀρβύροις ἐπιδεικνύμενος τῷ χρόνῳ τοῦ ἐν τῇ μοιχείᾳ παρανομοῦντος οἰκονομηθήσεται.

ΚΑΝΟΝ ΣΓ'.

Ὁ ἐν ἀλόγοις τὴν ἑαυτοῦ ἀσέβειαν ἐξαγορεύων τὸν αὐτὸν λόγον ἐξομολογούμενος παραφυλάττεται.

ΒΑΣΣ. Κατὰ τοὺς μοιχοὺς (17) διορίζεται ὁ ἕγιος κολάζεσθαι τοὺς ἀρβυροκότας καὶ τοὺς ἀλογουμένους πάντας μετὰ ἀπόστασιν καὶ ἐξομολόγησιν τοῦ κακοῦ. Καὶ ἀνάγνωθι περὶ ἀρβυροκοιτῶν καὶ τὸ τελευταῖον κεφ. τοῦ λζ' τίτλου τοῦ ε' βιβλίου, λέγων· Οἱ ἀλογοῦμενοι, ἦτοι κτηνοβάται, καυλοκοπιέσθωσαν.

ΑΡΙΣΤ. Καν. 59. Ὁ ἀρβυροκοίτης, ὡς μοιχός. Σαφής.

ΑΡΙΣΤ. Καν. 57. Ὁ ἐν ἀλόγοις τὴν αὐτοῦ ἀσέβειαν ἐξαγορεύων ὁμοίως. Σαφής.

ΚΑΝΟΝ ΣΔ'.

Ἐπίσκοπος (18) ἐν δέκα ἔτεσιν ἀκοινωνήτος ἔσται· δυσὶν ἔτεσι προσκλαίων, τρισὶν ἀκροώμενος, τέσσαρσιν ὑποπίπτων, ἐνιαυτὸν συνεχῶς μόνος, καὶ τότε τῆς κοινωνίας ἀξιούμενος.

ΒΑΣΣ. Περὶ ἐπίσκοπον ἀνάγνωθι τὸ ιη' κεφ. τοῦ ιγ' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος καὶ τὰ ἐν ἐκείνῳ παρ' ἡμῶν γραφέντα.

ZONAR. Οἱ κανόνες οὗτοι σαφεῖς εἰσιν, ἐξηγήσεως μὴ δεόμενοι.

ΑΡΙΣΤ. Ὁ ἐπίσκοπος δεκαετίαν· δύο προσκλαίων, τρεῖς ἀκροώμενος, τέσσαρας ὑποπίπτων, ἐνιαυτὸν συνεχῶς· καὶ τότε τῆς κοινωνίας ἀξιούμενος. Σαφής.

ΚΑΝΟΝ ΣΕ'.

Ὁ γοητεῖαν (19) ἢ φαρμακείαν ἐξαγορεύων ἐν τοῦ φονέως χρόνον ἐξομολογήσεται, οὕτως οἰκονομούμενος, ὡς ἐν ἐκάστῳ τῷ ἁμαρτήματι ἑαυτὸν ἐλέγξας.

ΒΑΣΣ. Γοητεία μὲν ἐστὶ, τὸ δι' ἐπιφθῶν καὶ ἐπικλήσεως δαιμόνων ποιῆσαι τινα πρῶξιν οἰανδήποτε· φαρμακεία δὲ τὸ διὰ φαρμάκων δηλητηρίων συσκευάσαι τι βρώσιμον ἢ πόσιμον καὶ φαρμακεῦσαι ἀνθρώπων. Καὶ ἀνάγνωθι τὸ κ' κεφ. τοῦ ιγ' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ, καὶ τὸ κε' κεφ. τοῦ θ' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ.

(19) Ὁ γοητεῖαν. Scholiastes Harmenopolii. Ὁ δὲ Νηστευτὴς τοὺς γοητείας καὶ τοὺς φαρμακοὺς ἐπὶ τριετίαν καταδικάζει, μετὰ μετανοίαν ἐκάστης ἡμέρας σφ, καὶ νηστείας, καὶ σκληραγωγίας· ἑμῶς δὲ καὶ τὰς γυναῖκας τὰς ποιοῦσας περιάπτει, καὶ μαντευόμενας. Jejunator autem magos et veneficos ad triennium damnat, cum paenitentia quotidianis 250 cumque jejunio et rigida vivendi ratione. Similiter et mulieres, quae amuleta faciunt, et quae hariolantur. Harmen. ep. can. sect. 5, tit. 5.

ZONAR. Γοητεία μὲν ἐστὶ τὸ δι' ἐπιφθῶν καὶ ἐπι-
κλήσεως δαιμονίων ποιῆσαι τινα εἰς βλάβην ἑτέρων·
οἷον εἰς πάρεσιν μελῶν, καὶ εἰς χρόνιον, ἢ καὶ διὰ
βίου ὅλου κατάκλισιν, καὶ εἰς ἕτερα ὅμοια· φαρμα-
κεία δὲ τὸ διὰ φαρμάκων δηλητηρίων ἢ τῶν φρενῶν
ἐξιστῆν τινας, ὅπερ καὶ ὁ ὀσκούαμος δύναται· βο-
τάνη δ' ἐστὶν οὗτος, ἣς τὸ σπέρμα ὀλέθριον, ἢ ἄλλως
βλάβειον. Εἰκότως δὲ κατὰ τοὺς φονεῖς οὗτοι ἐπιτι-
μῶνται· ὅτι αἱ μὲν γοητεῖαι καὶ ἐπικλήσεις δαιμό-
νων ἔχουσιν· αἱ δὲ φαρμακείαι ἢ ἀναίρουσιν, ἢ τῶν
φρενῶν ἐξιστῶσι, καὶ εὐκαταὶν τὸν θάνατον ποιῶσι
τῷ πάσχοντι, εἰ ποτε ἀνανήψει· εἰ μὴ ἐκείνη, ἀλλὰ
τοῖς γε προσήκουσι τῷ ἀνθρώπῳ. Φονέως δὲ χρόνον
τοῦ ἔχουσιν τολμήσαντος φόνον φησὶν· ἦγγον
εἰσοσεστίαν.

ac si minus illi, certe illi qui hominem aliqua cognatione attingunt. Prænitium porro homicidæ tempus, qui voluntariani eadem patravit; viginti annorum intellige.

ΑΡΙΣΤ. Ὁ γόης, καὶ ὁ φαρμακός, ὡς φονεύων. Β
Τὸ τοῦ ἔχουσίου φονέως ἐπιτίμιον ἐπιγνώσονται οὗτοι.

ΚΑΝΩΝ ΕΣΓ'.

Ὁ τυμβωρύχος (20) ἐν δέκα ἔτεσιν ἀκοινωνήτος
ἔσται· ἐν β' προκλιῶν, ἐν γ' ἀκροώμενος,
ἐν δ' ὑποκίπτων, ἐνιαυτὸν συνεχῶς, καὶ τότε
ἰσχυροῦμενος.

ΒΑΣ. Περὶ τυμβωρύχων ἀνάγνωθι τὸ κγ' κεφ.
τοῦ ιγ' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὸ κδ'
κεφ. τοῦ θ' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος.

ZONAR. Τυμβωρύχος ἐστὶν ὁ τοῦς τάφους ἀνοί-
γων καὶ σιλῶν τὰ τοῖς νεκροῖς συναπτόμενα· εἴη
ἔαν καὶ ὁ τοῦς λίθους τῶν τάφων ἀφαιρούμενος. Ζή-
ται καὶ τοῦ Νύσσης κανὼνα ἰδομον.

ΑΡΙΣΤ. Ὁ τυμβωρύχος δεκαετίαν, ὡς ὁ ἐπιφο-
ρός.

ΚΑΝΩΝ ΕΣΖ'.

Ἄδελφομιξία τὴν τοῦ φονέως χρόνον ἐξομολογήσα-
ται.

ΚΑΝΩΝ ΕΗ'.

Ἡ τῆς ἀπειρημένης συγγενείας εἰς γάμον σύστασις,
εἰ φωραθῆι, ὡς ἐν ἀμαρτήμασιν ἀνθρώπων γι-
νομένη, τὰ τῶν μοιχῶν ἐπιτίμια δεξέται.

ΒΑΣ. Ἀνάγνωθι τὸ κθ' κεφ. τοῦ θ' τίτλου τοῦ
παρόντος συντάγματος, καὶ τὸ β' κεφ. τοῦ ιγ' τί-
τλου, καὶ β' τίτλου ξ' τίτλου λζ' κεφ. οζ', λέγον· Οἱ
πρὸς γάμον συναπτόμενοι, ἢ ἄλλως σαρκικῶς συμ-
πλεκόμενοι, ἐξάδελφοι, καὶ οἱ ἐξ αὐτῶν τικτόμενοι
παῖδες, καὶ μόνον, ἢ καὶ πατήρ, καὶ υἱὸς πρὸς μη-
τέρα καὶ θυγατέρα, ἢ δύο ἀδελφοὶ εἰς δύο ἀδελφάς,
ἢ δύο ἀδελφοὶ εἰς μητέρα καὶ θυγατέρα, ἢ ἀνεψιὸς
εἰς τὴν γεγεννημένην τοῦ θελοῦ γυναῖκα, ἢ θελὸς εἰς
τὴν γεγεννημένην τοῦ ἀνεψιοῦ γυναῖκα πρὸς τῷ χω-
ρισμῷ καὶ τυππέσθωσαν. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως.
Ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ β' κεφ. τοῦ ιγ' τίτλου

ZONAR. Præstigiæ quidem sunt, cum per incan-
tationes, atque invocationes dæmonum, aliqua in
aliorum damnum efficiuntur: qualis est dissolutio
tabesque membrorum, ac diuturna, aut etiam vitæ
æqualis ægrotatio, ac decubitus, aliaque hujusmodi.
Veneficium vero est cum vel per noxia pharmaca
de potestate mentis homines dimoventur, quod
etiam hyoscyamus præstat: est hoc porro herbæ
genus, cujus semen perniciosum, aut alia ratione
lædens. Cæterum haud immerito pœnis homicida-
rum ejusmodi homines subjiciuntur, quandoquid-
em præstigiæ scilicet dæmonum invocationes con-
tinent, veneficia vero aut interficiunt, aut de men-
tis potestate deturbant mortemque illi qui hæc
patitur, optabilem faciunt, si quando forte respi-
catur. Prænitium porro homicidæ

ARIST. Incantator et veneficus ut homicida.
Hi voluntarii homicidæ pœnas persolvent.

CANON LXVI.

Qui sepulcra effodit decem annis carebit comu-
nione: duobus deflens, tribus audiens, quatuor
substratus, uno consistens, et tunc admitten-
dus.

BALS. De sepulcrorum effossoribus lege caput
23 tit. 13 præsentis operis et cap. 27 tit. 9 operis
eiusdem.

ZONAR. Est τυμβωρύχος, qui sepulcra aperit, ac
spoliat, quæ mortuorum cadaveribus apposita sunt
detrahens: est etiam, quicumque lapides a sepul-
cris avellit. Quære et Nysseni canonem septi-
mum.

ARIST. Qui sepulcrum effodit, deconium, ut
perjurus.

CANON LXVII.

Cum sorore coitus homicidæ tempore punitur.

CANON LXVIII.

Prohibitæ cognationis in matrimonium conjunctio,
si deprehensa fuerit, ut quæ in hominum peccatis
facta est, subibit adulterorum pœnas.

BALS. Lege cap. 29 tituli 9 præsentis operis et cap.
2 tit. 13 et lib. I. x. tit. 37 cap. 77 quod dicit: Qui ma-
trimonio junguntur, vel alias carnaliter copulantur
patruelos, fratres et liberi qui ex eis nascuntur et so-
lum, vel etiam pater et filius cum matre et filia, vel
duo fratres cum duabus sororibus, vel duo fratres
cum matre et filia, vel consobrinus eum ea quæ fuit
avunculi, vel avunculus eum ea quæ fuit uxor con-
obrini, 119 præter separationem etiam verberentur.
Et hæc quidem hoc modo. Quia autem in interpreta-
tione cap. 2 tit. 13 præsentis operis inter alia osten-
dimus, quod regium quidem jussam factum est, præ-

Guill. Beveregii notæ.

(20) Ὁ τυμβωρύχος. Harmenopolitæ epitome, Ὁ τυμ-
βωρύχος, ὡς ὁ ἐπιφορός Sepulcrorum effossor, ut
perjurus. Scholiastes in eundem, Τοῦτον ὁ Νηστει-
ατὴς ἐπὶ ἕτος ἐν κατωδικάζει, μετὰ μετανοῦν ἐκά-

στης ἡμέρας δ'. Hunc Jejunator ad unum annum
condemnat, cum penitentis quotidianis 203. Harna-
ep. cau. sect. 5, tit. 3.

libens unum et eundem duabus secundis sororibus A
 patruelibus legitime conjungi, non fuit autem prius
 positum, sed et Ecclesia prohibet ejusmodi matrimo-
 nium; debes scire, quod postquam nos hæc
 scripsimus, tempore sanctissimi et universalis pa-
 triarchæ domini Theodosii, 30 Julii mensis indi-
 ctionis XII facta est declaratio synodalis, quæ ad
 verbum sic habet: Sanctissimus metropolitanus
 Apro, frater et cominister nostræ mediocritatis
 Romanus Artabasus, allato synodaliter scripto
 quod hæc verbatim continebat: Puella quædam,
 quæ Irene dicitur, sponsalia contraxit cum quodam
 Joanne, nata decem annos. Cum autem dicta es-
 sent illicita illius sponsalia, facta est judiciaria
 declaratio permittens eos utique separari qui spon-
 salla contraxissent, quod essent, ut dictum est, B
 sponsalla contra leges facta. Vult ergo Irene hodie
 legitime conjungi Theodoro, qui est Joannis secun-
 dus patruelis et Interrogat, an habeat aliquod im-
 pedimentum, rogavit nostram mediocritatem et sa-
 cram fraternitatem, ut ab ea edisceret, an nullum
 habeat impedimentum contractus, de quo scriptura
 facta est. Ab ea ergo et præsentie fratrum congrega-
 tione audivit, quod ejusmodi contractus nullo
 modo est prohibitus. Quia enim quæ cum Joanne
 contracta sunt sponsalia, ut quæ propter Irenes
 ætatem consistere non possent, soluta sunt, recte
 Irene secundo ejus patrueli lege matrimonii con-
 jungetur. Neque enim Irene cognatam personam
 reputat Theodorus, nec cognationis vinculis ac fi-
 C
 nibus constringitur, eo quod sextum cognationis
 gradum excesserit.

λογίζεται ὁ Θεόδωρος, οὕτως τοῖς ἐξ ἀγχιστείας ἐσμοῖς καὶ ὄροις συσφίγγεται, διὰ τὸ ὑπερβῆναι τὸν
 ἐξ ἀγχιστείας ἕκτον βαθμὸν.

ZONAR. Si quis cum cognata persona, quam si-
 bi matrimonio copulare legibus interdictum est,
 nuptias contraxerit, adulterii multa punietur, ipsæ
 que nuptiæ dirimentur.

ARIST. Can. 67. Qui cum sorore miscetur, ut
 homicida.

Si quidem eorumdem parentum sit soror ex
 eodem patre et eadem matre ac ille cognata,
 cui commiscetur frater, viginti annos ut homicida
 punietur, sed postquam ab illegitima et im-
 proba actione recessit. Si autem alterius tan-
 tum parentis sit soror, a patre solo aut a matre
 sola, triennio succumbet, et in decimo anno cum
 fidelibus admittetur, et cum iis alios duos annos ad
 preces congregatus, ex eo tempore boni communionem
 dignus judicabitur, ut septuagesimus quintus canon
 statuit.

ARIST. Can. 68. Prohibitum in consanguinitate ma-
 trimonium eadem qua adulterium poena castigatur.

Quicumque propter cognationem matrimonii lege
 mulierem ducere prohibetur, hic si in eam pecca-
 verit, adulterorum poenas recipiet. Sed quoniam
 diversa sunt eorum qui in adulterii iudicium ca-
 dunt supplicia, ad cognationis propinquitatem

τοῦ παρόντος συντάγματος περιηλώταμεν μετὰ
 τῶν ἄλλων, ὅτι γέγονε μὲν πρόσταγμα βασιλικὸν
 κωλύον τὸν αὐτὸν καὶ ἕνα δυοὶ δευτέραις ἐξελέ-
 φαις νομίμως συνάπτεσθαι, οὐκ ἐφθασε δὲ κατα-
 στρωθῆναι, ἀλλὰ καὶ ἡ Ἐκκλησία κωλύει τὸν τοιοῦ-
 του γάμον· ὁφείλεις εἰδέναι ὅτι μετὰ τὸ γράψαι
 ἡμᾶς ταῦτα γέγονεν εἰς τὴν ἑφημερίαν τοῦ ἀγιοτά-
 του καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυρίου Θεοδοσίου
 κατὰ τὴν λ' τοῦ Ἰουλίου μηνὸς τῆς εἰ' Ἰνδικτιῶνος
 σημείωμα συνοδικὸν ἔχον κατὰ ῥῆμα οὕτως· Ὁ
 ἱερῶτατος μητροπολίτης Ἀπρω ὁ ἀδελφός καὶ συλ-
 λειτουργός τῆς ἡμῶν μετριότητος Ῥωμανός ὁ Ἀρ-
 τάβασος ἔγραψεν προκομισίας συνοδικῶς τάδε
 κατὰ ῥῆμα διαλαμβάνον· Κόρη τις, Εἰρήνη καλο-
 μένη, ἔλαθεν εὐχὴν μνηστείας μετὰ τινος Ἰωάννου,
 δικαστῆς οὕσα τότε τὴν ἡλικίαν. Αληθείᾳ δὲ τῆς
 παρ' αὐτοῦ ἀθεμίτου μνηστείας γέγονε σημεῖωμα
 δικαστικὸν ἐπιτρέπον διαζυγῆναι τοὺς τάχα μνη-
 στευσασμένους διὰ τὸ εἶναι τὴν μνηστείαν, ὡς εἰρη-
 ται, παράνομον. Βούλεται οὖν σήμερον ἡ Εἰρήνη
 νομίμως συναφθῆναι τῷ Θεόδωρῳ δευτέρῳ ὄντι ἐξ-
 ἀδελφῷ τοῦ Ἰωάννου, καὶ ἐρωτᾷ εἰ ἔχει τινὰ πρᾶμα
 πειδισμὸν, ἤτις ἦεν τὴν ἡμῶν μετριότητα καὶ τὴν
 ἱερὰν ἀδεφότητα μαθεῖν εἴπερ οὐκ ἔχει κωλύμεν
 τινὰ τὸ περὶ οὗ γέγονεν ἡ γραφὴ συνάλλαγμα.

Ἦκουσεν οὖν ἐξ αὐτῆς καὶ ἐκ τῆς παρουσιαζούσης
 τῶν ἀδελφῶν ὁμηγύρωσ ὅτι τὸ τοιοῦτο συνάλλαγμα
 πανταχόθεν ἀκώλυτόν ἐστιν. Ἐπεὶ γὰρ ἡ μετὰ τοῦτο
 τελεσθεῖσα μνηστεία ὡς ἀνυπόστατος ἀλλυται διὰ
 τὴν τῆς Εἰρήνης ἀνηθότητα, καλῶς ἡ Εἰρήνη δευ-
 τέρῳ ἐξ ἀδελφῶν αὐτοῦ κατὰ νόμον γάμου συζευχθή-
 σεται. Οὕτως γὰρ συγγενικὸν πρόσωπον τὴν Εἰρήνην

ZONAR. Ἐν γάμον τις συστήσεται ἐπὶ συγγενὲς
 πρόσωπον, πρὸς δ' ἀπηγόρευται συνιστῆν γάμον, τῷ
 τῆς μοιχείας ἐπιτιμῶν κολασθήσεται, διασωμένους
 καὶ τοῦ γάμου.

ARIST. Kan. 67. Ὁ ἀδελφόμεντος ὡς ὁ φο-
 νεύς.

Εἰ μὲν ἀμφιθαλής ἐστιν ἡ ἀδελφὴ ἢ συνεμῆλη ὁ
 ἀδελφός, ἐκ τοῦ αὐτοῦ πατρὸς καὶ τῆς αὐτῆς μη-
 τρὸς συγγενυθεῖσα αὐτῷ, ἐπὶ εἰκοσασεταίῳ, ὡς ὁ
 ἔκουσιος φονεύς, ἐπιτιμηθήσεται, μετὰ δὲ τὸ ἀπο-
 στήναι τῆς ἀθεμίτου καὶ παρανόμου πράξεως· εἰ
 δὲ ἑτεροθαλής ἐστιν ἡ ἀδελφὴ, ἀπὸ μόνου πατρὸς· ἢ
 ἀπὸ μόνης μητρὸς, ἐπὶ τριεταίῳ ὑποπασσεται, καὶ
 τῷ δεκάτῳ ἔτει δεχθήσεται μετὰ τῶν πιστῶν, καὶ
 μετ' αὐτῶν ἕτερα δύο ἔτη συτάς εἰς εὐχὴν, οὕτως
 ἕκτοτε τῆς τοῦ ἀγαθοῦ κοινωνίας ἀξιοθήσεται,
 καθὼς ὁ ἐξδομηχοστὸς πέμπτος κανὼν διαλαμ-
 βάνει.

ARIST. Kan. 68. Ὁ ἀπειρημένος ἐν συγγενείᾳ
 γάμος κατὰ μοιχόν.

Ὅστις κωλύεται λαβεῖν νόμῳ γάμου γυναῖκα
 διὰ τὴν συγγένειαν, οὗτος, εἰ ἀμαρτήσῃ εἰς αὐτήν,
 τὰ τῶν μοιχῶν ἐπιτίμια δέξεται. Ἐπεὶ δὲ διάφορά
 εἰσι τὰ ἐπιτίμια τῶν ὑποπιπτόντων τῷ τῆς μοιχείας
 κρίματι, πρὸς τὴν ἐγγύτητα τῆς συγγενείας δέχ-

ταυτα. Αὐτίκα γάρ, ὡς ὁ ἐβδομηκοστὸς ἐβδομος ἄκων καὶ ὁ ἐβδομηκοστὸς ὄγδοος διαλαμβάνουσιν, ὁ τὴν νόμιμον αὐτοῦ γυναῖκα καταλιπὼν, καὶ ἑτέραν ἀγόμενος, καὶ δύο ἀδελφὰς κατὰ διαφόρους καιροὺς λαθῶν εἰς συνοικέσιον, τῷ τῆς μοιχείας ὑπὸκείμεναι κρίματι, ἀλλ' οὐκ ἐπιτιμῶνται, ὡς ὁ μοιχεύσας μετὰ ὑπάδερου, ἐπὶ πεντεκαίδεκα ἔτεσιν, ἀλλ' ἐπὶ ἑπταετίᾳ τῆς κοινῶντος εἰργονταί, ἑνᾶυτὴν προσκλαίοντες, διετίαν ἐπακρώμενοι, τριετίαν ὑποπίπτοντες, καὶ τῷ ἐθθῶμῳ συνιστάμενοι τοῖς πιστοῖς.

ΚΑΝΟΝ ΙΘ'.

Ἀναγνώστη·, ἐάν τῇ ἑαυτοῦ μνηστῆ πρὸ τοῦ γάμου συναλλάξῃεν, ἑνᾶυτὸν ἀργήσας εἰς τὸ ἀναγινώσκειν δεχθῆσεται, μόνων ἀπρόκλιτος. Β Κλεψιγαμησας δὲ ἀνευ μνηστείας παυθῆσεται τῆς ὑπηρεσίας. Τὸ αὐτὸ καὶ ὑπερέτης·.

ΒΑΣ. Ἀναγνώστου τινὸς συναφθέντος οἰκείᾳ μνηστῆ πρὸ τοῦ γάμου κατὰ θέλησιν καὶ αὐτῆς (τοῦτο γάρ ἐστι τὸ συναλλάξαι), ἠρωτήθη ὁ ἅγιος εἰ ὀφείλει ὁ τοιοῦτος ὡς κλεψιγαμησας εὐθύνεσθαι μετὰ τὸν γάμον; Ἐλεγον γάρ τινες ὡς, ἐπεὶ ἡ μνηστεία οὐκ ἐστὶ γάμος τέλειος (δύναται γάρ τὸ λαθῶν μέρος τὴν τὴν μνηστείαν συνιστῶτα ἄρθρωνα τοῦτον εἰς τὸ διπλοῦν, καὶ τὴν μνηστείαν λύειν), λογίζεται ὁ ἀναγνώστης μὴ μετὰ νόμιμου γαμετῆς μιγῆναι, ἀλλὰ μετὰ ἐλευθέρως, κίνεσθαι συναριθμηθῆναι τοῖς κλεψιγαμησασιν. Φησὶν οὖν ὁ ἅγιος ὡς ἀναγνώστης εὖτος ὁ μετὰ τῆς οἰκείας μνηστῆς πρὸ τοῦ γάμου σαρκικῶς ἐνωθεῖς, καθὼ μὲν μετὰ τῆς μεμνηστευμένης αὐτοῦ συνεμύθη καὶ οὐχὶ μετὰ ἄλλοτρια; πάντῃ γυναικὶς, ὡς πορνέυσας οὐ λογισθῆσεται· καθὼ δὲ οὐκ ἀμέμεινε καὶ τὴν τελείου γάμου τελεσιουργίαν, ὡς μήροψυχῆσας κολασθήσεται, τουτέστιν ὀφροισθήσεται ἐπὶ ἑνα ἑνᾶυτὸν· εἴτα δεχθήσεται εἰς τὸ εἶναι μόνων ἀναγνώστην. Εἰς μείζονα γάρ προκοπὴν οὐκ ἀναριθμηθήσεται, τουτέστιν, οὔτε διάκονος γενήσεται, οὔτε ἱερεὺς, πολλῶν δὲ πλέον ἐπίσκοπος. Ἐάν δὲ, φησὶν, ἀναγνώστης συνέλθῃ μετὰ τινος γυναικὸς μὴ μνηστευθείσης ἰσως αὐτῷ, κἂν λόγους ἰσως ἵποιετο μετ' αὐτῆς, ὥστε λαθεῖν αὐτὴν καὶ εἰς γυναῖκα ταύτην ἔσχην, οὐ μόνον οὐ προκίψει, ἀλλὰ καὶ ἀπ' ἐνταῦθαι καθαιρέσει ὑποβληθήσεται, μὴ ὀφελόμενος· ἐκ τοῦ μετὰ ταῦτα λαθεῖν αὐτὴν νόμιμον γαμετῆν. Τὸ αὐτὸ δὲ ἐστὶ καὶ εἰ; ὑπερέτην, ἔτοι καὶ εἰς ὑποδιάκονον. Καὶ οὗτος γάρ τοιοῦτοτρόπως κλεψιγαμησας καθαιρέθησεται. Πρὸς δὲ τὸ ἐν φάκτον τὸ περὶ τῆς κλεψιγαμίας ἀπόδος τὸν περὶ τοῦ διακόνου διορισμὸν, μὴ μέντοι γε καὶ εἰς τὸ προκόπτειν τοῦτον μετὰ τὸ μιγῆναι τῇ οἰκείᾳ μνηστῆ εἴτε καὶ μὴ. Οὐ γάρ ἐφεταί ὑποδιάκονος, ὡς καὶ τῷ ἀναγνώστῃ μετὰ τὴν χειροτονίαν γυναῖκα μνηστευέσθαι καὶ γάμον συναλλάττειν, διότι φησὶν ὁ τῶν ἁγίων ἀποστόλων κς' κανὼν ταῦτα· Τῶν εἰς κλήρον προελθόντων ἀγάμων κλειόμεν βουλομένους γαμεῖν ἀναγνώστας καὶ ψάλτας μόνων. Εἰ δὲ τις κλεψιγαμησας, μετὰ ταῦτα ὑπερέτης γένηται, ἐξωθήσθαι τοῦ θραμοῦ

ea accipit. Illico enim ut septuagesimus septimus canon, et septuagesimus octavus statuunt, qui legitimam suam uxorem derelinquit et aliam ducit, et qui duas sorores diversis temporibus in matrimonium accipit, adulterii iudicio subijciuntur, sed non puniuntur ut qui cum muliere viro subjecta adulteratus est, ad quindecim annos, sed septennium a communione arcentur, annum deflentes, biennium audientes, triennium succumbentes, et septimo cum fidelibus constituit.

120 CANON LXIX.

Lector, si cum sua sponsa ante matrimonium commercium habuerit, postquam anno cessaverit, ad legendum recipietur, manens non ulterius promovendus. Quod si abaque desponsatione furtim coierit, cessabit a ministerio. Idem et minister.

BALS. Cum quidam lector cum sua sponsa ante matrimonium ejus voluntate congressus esset (id enim significat verbum συναλλάξαι) sanctus interrogatus est, an is debeat, ut qui furtim congressus est, castigari post matrimonium? Dicebant enim nonnulli, quod quoniam sponsalia non sunt perfectum matrimonium (potest enim parare, quæ accipit arthani, quæ sponsalia constituit, eam reddere duplicatam, et solvere sponsalia) existimatur lector non cum legitima uxore, sed cum muliere libera rem habere, et ideo cum illa annumerari qui furtim coeunt. Dicit itaque sanctus, quod is lector, quia cum sua sponsa ante matrimonium carnaliter copulatus est, quia cum desponsata sibi, et non cum omnino aliena muliere coit, tanquam fornicatus sit, non reputabitur. Sed quia non respectavit perfecti matrimonii mysterium, ut qui pusillo animo sit, punietur, id est anno uno segregabitur: deinde admittetur ad hoc, ut sit solum lector. Ad majorem enim promotionem non provehetur, hoc est, neque diaconus erit, nec sacerdos, multo autem minus episcopus. Sin autem, inquit, lector cum muliere aliqua coierit, quæ non sit sibi desponsa, etsi cum ea forte locutus erat de ea accipienda in uxorem, etiamsi et post coitum eam in uxorem accepit, non solum non promovebitur, sed etiam eo ipso depositioni subijcietur, nihil ex eo adjutus, quod eam postea legitime uxorem acceperit. Idem autem erit etiam in ministrum seu hypodiaconum. Nam et is, cum eo modo furtim coierit, deponetur. Ad unum autem factum, quod est de furtivo coitu, refer quod de diacono definitur, non autem etiam ad hoc ut promoveatur, postquam cum propria sponsa coierit, vel non. Non enim permittitur hypodiacono, sicut et lectori, post ordinationem desponsam habere mulierem, et matrimonium contrahere, quoniam Apostolorum can. 26 hæc habet: Eorum qui ad clerum non ducta uxore pervenerunt, jubemus volentes solum lectores et cantores matrimonium contrahere. Si quis autem furtivo concubitu congressus, postea

miniater factus sit, suo gradu exturbetur, cognito crimine. Et hæc quidem hoc modo. Scias autem, quod, quæ hoc canone continentur, in synodali iudicio varie disceptata sunt, et dixerunt nonnulli hæc locum habuisse, quando sponsalia consensu contraherentur et dissolverentur. Nunc autem, quando non aliter contrahuntur nec solvuntur nisi iis modis et causis; quibus perfectum quoque matrimonium contrahitur et solvitur, hæc omnia exoleverunt. Unde nec permittitur alicui eorum, qui sunt ex tribunali morte vel aliqua alia causa ante nuptias a suo sponso separato, alii mulieri conjungi, et is qui hoc fecerit, ut bigamus deponitur: similiter et lector qui in tale quid incidit, ad alium gradum non promovetur. Volebant autem eum quoque, qui hodie cum sua sponsa rem habuit, id impune fecisse, quod non possunt solvi sponsalia. Cum autem augustus ille et magnus drungarius dominus Stephanus Comnenus esset matrimonio jungendus dominæ Eudochiæ augusti illius et magni domestici domini Joannis filie, et prohiberetur, eo quod soror ejus domina Irene desponsa esset illi Augusto dom. Alexio in primis Augusti dom. Joannis Inelyti Imp. filio, qui erat primus patruelis magni drungarii et fieri non poterat, ut duo primi patruelus duabus sororibus conjungerentur. **121** synodice agitatum est tempore sanctissimi patriarchæ domini Nicolai Muzalonis, an ex eo impediatur magi drungarii contractus: statutum est autem non impediri, eo quod sponsalia perfecti matrimonii locum non teneant. Porro sanctissimus quoque patriarcha dominus Theodosius concessit Mesopotamitano dom. Michaeli, cui Maria quædam desponsa forte fuerat, et, quod ea ante matrimonium mortem obierat, aliam acceperat, ut alii sine præjudicio post mortem ejus conjungeretur, maxime cum et liberos haberet, et triginta annos excessisset, dicens hoc non reputari frigiditatem, utpote quod sponsalia pro perfecto matrimonio non sufficerent. Hæc autem idcirco statuta sunt, quod non dictum est affinitatem etiam inter partes desponsantes fuisse. Si enim affinitas fuisset, tale quippiam nunquam constitutum esset, ne manifestus incestus, et illegitimum matrimonium permittetur. Quinetiam tali affinitate non interveniente, quandoquidem a can. 98 synodi in Trullo, et cap. 2 tit. 58, lib. 1x et them. 3, cap. 12, tit. 37, ejusdem lib. 1x, satis constat eum, qui alteri desponsatam duxerit, adulteri crimine teneri, quando et sponsalia tunc pœnæ solutione dissolvebantur, et non ut hodie matrimonio æquivalerent, dico quæ ita permittuntur non esse extra periculum, adstipulante etiam præsentis canonis auctoritate.

προστίμου κλύετο, και οὐκ ἦν ἰσοδύναμο· τῷ γάμῳ ὡς θήματα, λέγω μὴ εἶναι ἀκίνδυνα τὰ οὕτω· ἐγγρηθίνα συνεργουμένη και τῆ τοῦ παρίντος καίνοσ δυνάμει.

ZONAR. Si cum sua sponsa lector rem habuerit ante matrimonium, etiam volente illa (id enim si-

αὐτοῦ, διαγνωσθῆντος τοῦ ἀμαρτήματος· και ταῦτα μὲν οὕτως· Ἰστέον δὲ ὅτι τὰ περὶ τοῦ τοιοῦτον κανόνος διαφόρως ἐλαλήθησαν εἰς τι συνοδικόν δικαστήριον, και εἰπόν τινες ὡς ταῦτα χώραν εἶχον, ὅτε ἡ μνηστεια συναινέσει συνίστατο και κλύετα. Ἀρτίως δὲ ὅτε ἄλλως οὐ συνίσταται οὐδὲ λύεται εἰ μὴ κατὰ τοὺς τρόπους και τὰς αἰτίας καθ' ἃς και ὁ τέλειος γάμος συνίσταται και λύεται, ταῦτα πάντα ἀπρακτοῦσιν. Ὅθεν οὐδὲ ἐφαίται τινι τῶν τοῦ βήματος θανάτῳ ἢ ἄλλῃ αἰτίᾳ ἐκ τῆς οικείας διαζευχθέντι μνηστῆς πρὸ τοῦ γάμου ἐτέρῳ συνάπτεσθαι γυναίκα, και τὸν τοῦτο ποιήσαντα ὡς δευτερογαμήσαντα καθαιρεῖσθαι ὡσαύτως· και τὸν ἐμπροσθέντα εἰς τοιοῦτόν τι ἀναγνώστην μὴ προκοπτεῖν εἰς ἕτερον βαθμόν. Ἡθελον δὲ και τὸν μεγάλον σήμερον μετὰ τῆς οικείας μνηστῆς ἀνεπιτήμητον πάντῃ συντηρεῖσθαι διὰ τὸ ἄλυτον τῆς μνηστειας. Τοῦ δὲ σεβαστοῦ ἐκείνου και μεγάλου δρουγγαρίου κυρίου Στεφάνου τοῦ Κομνηνοῦ μέλλοντος συζευχθῆναι τῇ κυρίᾳ Εὐδοκίᾳ τῇ θυγατρὶ τοῦ σεβαστοῦ ἐκείνου και μεγάλου δομεστικου κυρίου Ἰωάννου, και κωλυομένου διὰ τὸ τὴν αὐταδέλφην ταύτης κυρίαν Εἰρήνην μνηστευθῆναι τῷ σεβαστῷ ἐκείνῳ κυρίῳ Ἀλεξίῳ τῷ υἱῷ τοῦ πρωτοσεβάστου ἐκείνου κυρίου Ἰωάννου τοῦ αἰδιδίμου σεβαστοκράτορος, τῷ θυγι πρώτῳ ἐξαδέλφῳ τοῦ μεγάλου δρουγγαρίου, και ἀδύνατον εἶναι δύο πρώτους ἐξαδέλφους εὐσὶν ἀδελφαῖς συνάπτεσθαι, ἐλαλήθη συνοδικῶς ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου κυρίου Νικολάου τοῦ Μουσάλωνος, εἰ ἐκ τούτου ἐμποδίζεται τὸ τοῦ μεγάλου δρουγγαρίου συνάλλαγμα· και διεγνώσθη μὴ ἐμποδίζεσθαι, διὰ τὸ τὴν μνηστειαν τόπον τελείου γάμου μὴ ἐπέχειν. και ὁ ἀγιώτατος δὲ πατριάρχης κύριος Θεοδόσιος ἐξεχώρησε τῷ Μεσοποταμίτῳ κυρίῳ Μιχαῆλ μνηστευσαμένην Μαρίαν τινὰ τυχήν, και διὰ τὸ τελευτήσαι ταύτην πρὸ τοῦ γάμου, ἐτέραν λαβόντι, ἀπροκριματίστως μετὰ τὸν ταύτης θάνατον ἐτέρα συναφθῆναι, ἔχοντι και ταῦτα παίδας, και τὸν τριακοστὸν ὑπεραναβάντι χρόνον, εἰπὼν μὴ λογίζεσθαι τοῦτο τριγαμίαν, ὡς τῆς μνηστειας μὴ ἀρκούσης ἀντὶ τελείου γάμου. Ταῦτα δὲ οὕτω διεγνώσθη διὰ τὸ μὴ λαληθῆναι και γενέσθαι συνάφειαν μέσον τῶν μνηστῆρων. Εἰ γὰρ γέγονε συνάφεια, οὐκ ἂν διεγνώσθη τοιοῦτόν τι, ἵνα μὴ προφανῆς αἰμομιξία και ἀθέμιτος γάμος ἐγγρηθῆ. Ὅπου γε και συναφείας μὴ γεγούσας, ἐπὶ ἀπὸ τοῦ ἐννενηκοστοῦ ὀγδόου κανόνος τῆς ἐν τῷ Γρούλλῳ συνόδου, και ἀπὸ τοῦ δευτέρου κεφαλαίου τοῦ πεντηκοστοῦ ὀγδίου τίτλου τοῦ ἐξηκοστοῦ βιβλίου, και ἀπὸ τοῦ τρίτου θέματος τοῦ δωδεκάτου κεφαλαίου τριακοστοῦ ἐβδόμου τίτλου τοῦ αὐτοῦ ἐξηκοστοῦ βιβλίου, παρίσταται τὸ περὶ μοιχείας ἐγκλήματι καθίστασθαι ἐνοχον τὴν τὴν ἐτέρῳ μνηστευσαμένην γήμαντα, ὅτε και ἡ μνηστεια μετὰ θύσεως σήμερον, λέγω μὴ εἶναι ἀκίνδυνα τὰ οὕτω· ἐγγρηθίνα συνεργουμένη και τῆ τοῦ παρίντος καίνοσ δυνάμει.

ZONAR. Ἐὰν τῇ οικείᾳ μνηστῆ ἀναγνώστης μὴ τῆ πρὸ τοῦ γάμου, κάκεινης θαλούσης (τοῦτο γίρ

δηλοῖ τὸ, συναλλάξει), ἐνιαυτὸν ἀφορίζεται, εἴτα δέ-
 χεται μὴ προβιβαζόμενος εἰς μείζονα βαθμόν.
 Ἐάν δὲ ἀνευμνηστείας συνέλθῃ γυναίκα, κἀν λόγους
 ἴσως ἔποιετο μετ' αὐτῆς, ὥστε λαθεῖν αὐτὴν εἰς
 γυναίκα, κἀν συνεζύγη αὐτῇ μετὰ ταῦτα, ἐκπίπτει
 τῆς ὑπηρεσίας. Τὸ αὐτὸ δὲ φησι καὶ περὶ ὑπηρε-
 του, ἦγουν ὑποδιακόνου. Πρὸς δὲ τὸ ἐν φάκτον
 ἀποδοτέον τὸ περὶ τοῦ ὑποδιακόνου, ἦγουν τὸ ἐκπί-
 πτειν αὐτὸν τῆς ὑπηρεσίας κλεψιγαμήσαντα. Οὐ γὰρ
 ἐφεύεται ὑποδιακόνῳ μετὰ τὴν χειροθεσίαν γυναίκα
 μνηστεύεσθαι καὶ γάμον συναλλάσσειν. Φησὶ γὰρ ὁ
 τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν κς' ταῦτα· Τῶν εἰς
 κληρὸν προσελθόντων ἀγάμων κελυόμενων βουλευμένων
 γαμεῖν ἀναγνώστας καὶ ψάλλτας μόνον. Εἰ δὲ τις
 κλεψιγαμήσας μετὰ ταῦτα ὑπηρετῆς γέγονεν, ἐξω-
 θήσεται τοῦ βαθμοῦ αὐτοῦ, διαγνωσθέντος τοῦ ἀμαρ-
 τήματος.

gnificat verbum illud συναλλάξει) uno anno segre-
 gatus mox admittitur, ad majorem gradum nequa-
 quam promovendus. Quod si absque desponsatione
 cum muliere congregiatur, et si forte de illa sibi
 uxore adjungenda cum ea verba fecerit, etiamsi et
 postea eam duxerit, a ministerio excidit. Idem
 vero ait etiam de ministro nempe hypodiacono. Ad
 unum porro factum referendum est, id quod de
 hypodiacono dicitur: nimirum, ut a ministerio ex-
 cidat, si matrimonium furtim inierit. Nec enim
 hypodiacono permittitur, post impositionem ma-
 num mulierem sponsam assumere, cumque illa
 conciliare nuptias. Hæc namque habet sanctorum
 apostolorum canon vicesimus sextus: Ex iis, qui
 non ducta uxore ad clerum promoti sunt, jubemus,
 si velint, uxorem ducere lectores et cantores so-
 los. Si quis autem postea minister furtim matrimo-
 nium inierit, ubi crimen agnitum fuerit, de suo
 gradu dejicietur.

ΑΡΙΣΤ. Ὁ πρὸ γάμου συναλλάστων ἀναγνώστης
 μνηστῆ μετ' ἐνιαυτὸν δεχθεὶς μενέτω ἀναγνώστης
 ἀπόκοπος· κλεψιγάμος δὲ, ἀπωθείσθω. Τὸ αὐτὸ καὶ
 ὑπηρετῆς.

Ἀναγνώστης γυναίκα μνηστευσάμενος καὶ πρὸ
 τοῦ γάμου μετ' αὐτῆς συμφαρεις, ἐπὶ ἐνιαυτὸν
 ἀργήσῃ, καὶ οὕτω δεχθήσεται εἰς τὸ ἀναγνώσκειν,
 εἰς μείζονα προκοπὴν μὴ προβιβαζόμενος, ἀλλ' ἐπὶ
 τοῦ αὐτοῦ μένων βαθμοῦ. Ὁ δὲ καὶ πρὸ τῆς
 μνηστείας κλεψιγαμήσας τέλειον τοῦ βαθμοῦ αὐ-
 τοῦ μετακινήσεται. Τὸ αὐτὸ δὲ ἐπιτίμιον καὶ εἰς
 τοὺς ἀχειροτονήτους ὑπηρετῆς τῆς Ἐκκλησίας κρα-
 τήσῃ.

ARIST. Lector qui ante nuptias rem cum sponsa
 habuit, post annum receptus, maneat lector ulte-
 rius non promovendus; qui furtivum vero iniiit
 matrimonium, expellatur. Idem et minister.

Lector feminam desponsans et ante matrimo-
 nium cum ea corruptus, annum otiosus erit, et sic
 ad legendum recipietur, ad majorem promotionem
 non procedens, sed in eodem persistens gradu.
 Qui autem et ante desponsationem furtim coierit,
 gradu suo perfecte movetur. Idem autem suppli-
 cium et in eos Ecclesie ministros qui nullam ha-
 buerunt manuum impositionem obtinebit.

ΚΑΝΟΝ Ο'.

Διάκονος ἐν χεῖλεσι μιανθεὶς, καὶ μεχρὶ τούτου
 ἡμαρτηκέναι ὁμολογήσας, τῆς λειτουργίας ἐπι-
 στήσεται· τοῦ δὲ μετέχειν τῶν ἀγιασμάτων
 μετὰ τῶν διακόνων ἀξιωθήσεται. Τὸ αὐτὸ δὲ καὶ
 πρεσβύτερος. Εἰ δὲ τι κελίον φωραθῆῃ τις
 ἡμαρτηκῶς, ἐν οἷῳ ἂν ἦ βαθμῶ, καθαιρεθή-
 σεται.

ΒΑΣΣ. Τὸν ἐν χεῖλεσι μιανθέντα διάκονον, ἢ
 ἱερέα, καὶ ἐξομολογησάμενον τὸ ἀμόρτῃμα, δι-
 ορίζεται ὁ ἄγιος κωλύεσθαι τῆς ἱερουργίας, μὴ
 μέντοι γε δὲ καὶ τῆς τῶν ἀγιασμάτων μεταλήψεως
 ἀπειργεσθαι, ἀλλὰ μεταλαμβάνειν ἐν τῷ ἀγίῳ
 βήματος μετὰ τῶν ἰσοβάθμων αὐτοῦ ἱερέων ἢ δια-
 κόνων. Τὸν δὲ μὴ μεχρὶ τούτου ἡμαρτηκῶτα, ἀλλὰ
 καὶ εἰς πλέον ἐξολισθήσαντα, θέλει καθαιρεῖσθαι.
 Ταῦτα τοῦ κανόνος διοριζομένου, ἠρωτήθη πολλά-
 κίς, Τί ἐστὶ τὸ ἐν χεῖλεσι μιανθῆναι τὸν ἱερωμένον;
 Καὶ τινες εἶπον εἶναι τὸ μεχρὶ φιλημάτων ἐμπαθοῦς
 καὶ ἐρωτικῶ πρὸς γυναίκα γινομένου ἡμαρτηκέναι
 τινὰ, κατὰ τὸ εὐαγγελικὸν βῆτον τὸ λέγον; Ὁ ἐμ-
 βλήσας γυναίκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς,
 ἦδη ἐμοίχευσεν αὐτήν. Ἄλλοι εἶπον ὡς τινες τῷ
 ἀφροδίτῃ πυρὶ διακῶς ἐκκαόμενοι ὡς κύλικι
 χρῶνται τῷ γυναικίῳ αἵματι, καὶ δι' αὐτοῦ (ὡ τοῦ

122 CANON LXX.

Diaconus, qui pollutus est in labris, et se eo usque
 peccasse confessus est, a ministerio prohibebit-
 ur: ut autem sit sacramentorum cum diaconis
 particeps dignus habebitur. Id ipsum autem presby-
 ter quoque. Si quid autem amplius peccasse quis
 deprehensus fuerit, in quocumque sit gradu, de-
 ponetur.

BALS. Diaconum vel sacerdotem, qui in labris
 pollutus peccatum confessus est, decernit sanctus
 esse a sacro ministerio arcendum, non tamen esse
 a sacramentorum quoque participatione prohiben-
 dum, sed intrâ sacrum tribunal cum gradu sibi
 æqualibus sacerdotibus vel diaconis communicare
 ei permittendum. Eum autem, qui non eo usque
 solium peccavit, sed amplius etiam lapsus est, vult
 esse deponendum. Hæc cum can. definit, sæpe
 interrogatum est, Quid sit sacratum hominem in
 labris pollui? et dicebant aliqui esse aliquem pec-
 casse cum muliere ad lascivum et amatorium oscu-
 lum, secundum evangelicum dictum, quod est. *Qui
 aspexit mulierem ad concupiscendum eam, mæchatus
 est cum ea*. Alii dicebant, quod quidam Veneris
 igne ardentem inflammatis, muliebri pudendo tan-
 quam poculo utuntur, et per ipsum (o execrandi

¹ Matth. v, 28.

Angusti exsecrabilem potum) bibunt, et labra sua A polluunt. Alii dicebant: Nonnulli insano amore capti muliebri pudendum exosculantur, nec erubescunt, sed dicunt: Labra nostra penes nos sunt, quis nobis erit dominus? Ego autem legens Julium Pollucem, inveni eum in secundo libro scriptorum suorum de nominibus nominantem μυρτοχειλίδας, et κρηνώματα, et πτερυγώματα, quæ sunt hinc et illinc prominentes muliebri pudendi partes et membra. Doctissimus quoque Aristoteles in sua physiologia de partibus animalium ea labra nominat. Multi quoque, qui scripta amatorum conscripserunt, ea et hirc, et expuere, et lingulis instructa esse dicunt. Existimo ergo, quod qui est in sacris, si per istiusmodi labra pollutus fuerit, ut qui rem quidem valde exosam fecerit, ad tempus segregabitur, ut qui autem perfectum peccatum per coitum non commisit, non deponetur. Quia autem nonnulli dicant, eum qui in labris pollutus est et confesus, debere deponi, quod dicat sanctus eum non oportere ministrare, dicimus sanctum hoc uoluisse. Etsi enim videatur esse supplicium acerbius ejus qui in labris pollutus est, ex eo quod non tempus definitum prohibitioni ministerii, sed non jam etiam apparatus depositio. Illum enim deponendum esse decernit, qui majus aliquid per coitum perpetrarit.

ZONAR. Habet hic canon ambiguitatem, proinde a nonnullis quidem alio modo, ab aliis rursus aliter C intelligitur. Alii siquidem pollutum labris accipiunt, eum nimirum qui ad osculum usque lascivum et amatorium cum muliere processit. Est enim id quoque pollutio. Etenim si vel ipse consensus in peccatum solus rationem coinquinare existimatur, multo plus sane habebit impuritatis, si quis ad osculum usque lascivum progrediatur. Hunc ergo a ministerio prohiberi dicunt, hoc est, ad tempus segregari, atque a diaconatus functionibus arceri, cum diaconis vero sacramentorum solummodo participem esse, quasi satis parvarum luit ex eo quod ad tempus a ministerio prohibeatur. Atque ad hujus sententiam confirmationem, verba quæ deinceps in eodem canone subjiciuntur adducunt, quibus, si D quispiam amplius peccaverit, deponi jubet. Ex eo asserentes sancti viri mentem declarari, temporaneam nempe prohibitionem decrevisse: ejusque prohibitionis tempus, exiguum videlicet illius arbitrio, cui peccatis emendandi cura mandata est, permisisse. Alii vero perpetuam esse prohibitionem 123 ac depositionem procul dubio asserunt. Proinde nec ullum quidem tempus definitum esse aiunt; verum ipsi cum diaconis communicandi potestatem esse factam ob levitatem criminis: qui vero gravius peccaverit, huic sancti viri decreto depositionem irrogatam, depositionis verbo perpetuam ejus, qui peccavit, e suo gradu dejectionem iudicando. Hujusmodi enclitidomini nec cum diaconis

μύστους κατέπτυστον πόμα) πίνουσι, καὶ τὰ χεῖλη καταμαίνουσιν. Ἐτεροι λέγουσιν ὡς τινε; ἐρωτομανοῦντες τὴν γυναικείαν καταφιλοῦσιν αἰσχύνην, καὶ οὐκ αἰσχύνονται, ἀλλὰ λέγουσι· Τὰ χεῖλη ἡμῶν παρ' ἡμῶν ἐστί· τίς ἡμῶν ἐστί κύριος; Ἐγὼ δὲ, ἀναγινώσκων τὸν Ἰούλιον Πολυδεύκην, εἶρον ἐν τῷ δευτέρῳ βιβλίῳ τῶν ὀνομαστικῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ, ὀνομάζοντα μυρτοχειλίδας, καὶ κρηνώματα, καὶ πτερυγώματα τὰ ἐνθεν κακείθεν μέρη καὶ μέλη τῆς γυναικείας αἰσχύνης. Καὶ ὁ σοφώτατος δὲ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ περὶ ζῴων μερίῳ φυσιολογίᾳ αὐτοῦ χεῖλη ταῦτα κατονομάζει. Καὶ πολλοὶ δὲ ἐρωτικά μυσσοῦργοῦντες συγγράμματα κεχρηῆναι ταῦτα φασί, καὶ ἀποπτύειν, καὶ ἐπιγλωττίους σεμνόμεσθαι. Νομίζω οὖν διὰ τοιούτων χειλέων ὀπωσθήποτε μιανθεὶς ἰσραμμένος, ὡς μὲν ἐχθιστον ἐργασίαν ἀποικτικῶς πρὸς καιρὸν ἀφορισθήσεται· ὡς δὲ τίλειον ἁμάρτημα διὰ συνουσιασμοῦ μὴ ποιησάμενος, οὐ καθαιρεθήσεται. Ἐπει δὲ τινε; λέγουσι τὸν ἐν χεῖλεσι μιανθέντα καὶ ἐξομολογησάμενον ὀφείλειν καθαιρεῖσθαι, διὰ τὸ λέγειν τὸν ἅγιον μὴ λειτουργεῖν τοῦτον, φασὶν δὲ ἀβουλήτῳ ἐστὶ τοῦτο τῷ ἁγίῳ. Κἂν γὰρ ἐμφανέται δριμυτέραν εἶναι τὴν τιμωρίαν τοῦ ἐν χεῖλεσι μιανθέντος ἐκ τοῦ μὴ ἐρισθῆναι καιρὸν τῇ ἐπισχίσσει τῆς λειτουργίας, ἀλλ' οὐκ ἦδη καὶ καθαιρεῖσθαι, τὸν καὶ πλέον τι ἐργὸν διὰ συνουσιασμοῦ παποιχότα.

ZONAR. Ὁ παρὼν κανὼν ἐν ἀμφιβολίᾳ ἐστίν, ἄλλως μὲν παρ' ἐνίων νοσοῦμενος, ἕτερος δ' ἀθεῖς παρ' ἄλλων. Οἱ μὲν γὰρ τὸν χεῖλεσι μιανθέντα, ἔχουν τὸν μέχρι φιλήματος ἐμπαιθῶς, καὶ ἐρωτικῶς φθάσαντα πρὸς γυναῖκα· μίσημα γὰρ καὶ τοῦτο· εἰ γὰρ ἡ σύγκατάθεσις εἰς ἁμαρτίαν λογίζεται μόνον βυκοῦσα τὸν λογισμὸν, πολλῶν πλέον εἴη ἐν ἀκαθαρσία, καὶ τὸ μέχρι φιλήματος ἠλλοίην τινα ἐμπαιθῶς γινόμενον· ἐπιχειθῆναι τῆς λειτουργίας φασί, ἔχουν ἐπὶ καιρὸν ἀφορισθῆναι, καὶ κωλυθῆναι τῆς τοῦ διακονεῖν ἐνεργείας, μετέχειν δὲ μόνον τῶν διακόνων, ὡς ἀρκούντος εἰς τιμωρίαν τοῦ καιρικῶς κωλυθῆσθαι τῆς διακονίας. Καὶ εἰς σύστασιν τῆς γραφῆς; κέχρηται τῷ τὸν πλέον τι ἁμαρτήσαντα καθαιροῦντι, ἐκ τούτου λέγοντες θεολοῦσθαι τὸν νοῦν τοῦ ἁγίου, διὰ καιρικῆν ὥριον τὴν ἐπίσχεσιν· τὸ τοῦ καιροῦ τῆς ἐπίσχεσεως μέτρον καταλιπὼν τῇ κρίσει τοῦ οἰκονομοῦντος αὐτόν. Οἱ δὲ τῇ ἐπίσχεσιν διηνεκῆ λέγουσιν εἶναι καὶ καθαιρεῖσθαι ἀντικρυς. Διὸ μηδὲ καιρὸν φασὶν ἐρισθῆναι· τοῦ δὲ μετὰ τῶν διακόνων κοινωνεῖν ἀξιοῦσθαι αὐτόν, διὰ τοῦ ἁμαρτήματος ἐλαφρότερον· τὸν δὲ καὶ εἰς πλέον προχωρήσαντα καθαιρεῖσθαι θεοπίσαι τὸν ἅγιον, διὰ τῆς καθαιρέσεως τὴν τελείαν ἐκπτώσιν τὴν ἐκ τοῦ εἰκείου βαθμοῦ τοῦ ἡμαρτηχότου; παραδελώσαντα. Τὸν τοιοῦτον γὰρ μηδὲ μετὰ τῶν διακόνων ἐνεῖς; τοῦ θυσιαστηρίου μεταλαμβάνειν, ἀλλὰ μετὰ τῶν λαϊκῶν. Ἐγὼ δὲ τῇ περὶ τῆς τίθεται γνώμῃ, καὶ ὡς φιλανθρωποτέρῃ, καὶ διὰ τὸν κανὼν τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνόδου, τὸν λέγοντα· Ἐάν

πρὸβηται τις ἐπιθυμῆσαι γυναικὸς συγκαθευθῆναι ἂν ἐν τῷ septa altaris communicandi facultatem esse, sed una cum laicis. Ego vero priorem amplector sententiam, tum quia benignior est, tum ob synodi Neocesariensis canonem, qui sic habet: Si quis proposuerit concupiscere mulierem ad dormiendum cum ipsa, ejus autem desiderium ad opus non venerit, videtur esse a gratia liberatus. Ergo si qui cum muliere dormire optavit atque usque ad concubitum processit, cæterum in opus minime est delapsus, verum priusquam illi commiseretur seipso collegit, ac se proripiens ab opere abstinuit, creditur a divina gratia esse liberatus; qui solo pollutus est osculo, nec ultra progressus est, multo magis a gratia liberatus esse existimabitur. Quem porro gratia liberavit, quoniam modo quispiam condemniet? idique gravi adeo damnatione, quæ conveniat?

ΑΡΙΣΤ. Ὁμολογήσα· πρὸσβύτερος ἢ διάκονος χεῖλαισι μιανθῆναι, τῆς λειτουργίας εἰρχθόντες, τῶν ἁγιασμάτων μετεχέτωσαν· εἰ δὲ τι πλεον τοῦτου φανεῖ ἡμαρτηκῶς καθαιρεθῆσεται.

Τὸ ἐν χεῖλαισι μιανθῆναι διαφόρως ἐρμηνεύεται. Ἠλὴν ἐγγράφως παραδοθῆναι οὐ χρὴ διὰ τὸ τοῦ πράγματος αἰσχροῖν. Εἰ τις δὲ τῶν διακόνων ἢ πρεσβυτέρων τῷ τοιοῦτῳ ἁμαρτήματι περιπέσῃ, κατὰ τὸν παρόντα κανόνα τὸ ἐπιτίμιον δέξεται.

ΚΑΝΟΝ ΟΑ΄.

Ὁ συνεγνωκῶς ἐλάστω τῶν προεξημένων ἁμαρτημάτων, καὶ μὴ ὁμολογήσας, ἀλλ' ἐλεγχθεὶς, τοῦ τσοῦτου χρόνου, εἰς τὸν ἔργατης τῶν κακῶν ἐπιτετιμῆται, καὶ αὐτὸς ἔσται ἐν ἐπιτιμίῳ.

ΒΑΣ. Τοὺς συνειδότας τισὶν ἁμαρτάνουσιν οἷα δὲ τινὰ ἁμαρτήματα, καὶ μὴ ὁμολογοῦντας ἀθαίριτω; ταῦτα τοῖς ἐπισκόποις, ἀλλὰ συγκαλύπτοντες αὐτὰ, διορίζεται ὁ ἄγιος· μετὰ ἐλεγχον πάντως νόμιμον παρομοίως τοῖς ἡμαρτηκῶσι τὰ κακὰ ἐπιτιμᾶσθαι. Συνεγνωκῶτα δὲ ἐν ταῦθα μὴ εἶπη· τὸν ἔχοντα εἰς τῆσιν μόνην, καὶ μὴ δυνάμενον κωλύσαι, μηδὲ τὸν συμβουλευσάμενον χωρὶς κκοθελουῶς διαθείσεως· ἀλλὰ τὸν συμπράξαντα, ἢ συναιρόμενον, ἢ συμβουλευσάμενον μετὰ δόλου, ἢ ἔχοντα εἰς τῆσιν καὶ δυνάμενον κωλύσαι, καὶ μὴ κωλύσαντα. Φησὶ γὰρ τὸ β' θέμα τοῦ μ' κεφ. τοῦ ια' τίτλου τοῦ ε' βιβλίου, ὅτι Ὁ γινώσκων τὸν κλέπτην, κἀν μὴ καταμηνύσῃ αὐτὸν, οὐκ ἔστι κλέπτης. Ὁ δὲ κρύπτων τὸν κλέπτην, κλέπτης ἔστί· καὶ τὸ β' θέμα τοῦ ν' κεφ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτλου· Σπουδῆ καὶ συμβουλῆ γίνεται, ἔταν διὰ τῶν ἔχθραν γίνηται τοῦ κλεπτομένου. Ὡσπερ γὰρ ἡ κλοπή οὕτω καὶ ἡ σπουδῆ χωρὶς δόλου κακοῦ οὐ γίνεται· καὶ συμβουλεύει μὲν ὁ τὴν κλοπὴν ὑποσιθέμενος, σπουδάζει δὲ ὁ ὑπηρεσίαν τινὰ καὶ βοήθειαν ἐπὶ τῇ κλοπῇ παρεχόμενος· καὶ ε' κεφ. Ὁ δειξάς· τῷ φυγόντι τὴν ὁδόν, οὐκ ἔστι κλέπτης· καὶ κεφ. γ' τοῦ ε' τίτλου τοῦ αὐτοῦ βιβλίου· Ὁ ἀδόλως συμβουλευσάσας οὐκ ἐνέχεται, οὔτε ὁ παιγιπῶς· καὶ ὁ παλαίος τοῦ ια' κεφ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτλου· Ἀπὸ μόνης γὰρ συμβουλῆς οὐ τίκεται φούρτι. Καὶ ὁ ἱεροβάτης· ἐκ Δαδ.δ οὐ κολάζει τὸν θεωροῦντα κλέπτην ἢ μοιχόν, ἀλλὰ τὸν συντρέχοντα, ἢ τὸν συμπροτιοντα τοῦ κλέπτη, καὶ

intra septa altaris communicandi facultatem esse, sed una cum laicis. Ego vero priorem amplector sententiam, tum quia benignior est, tum ob synodi Neocesariensis canonem, qui sic habet: Si quis proposuerit concupiscere mulierem ad dormiendum cum ipsa, ejus autem desiderium ad opus non venerit, videtur esse a gratia liberatus. Ergo si qui cum muliere dormire optavit atque usque ad concubitum processit, cæterum in opus minime est delapsus, verum priusquam illi commiseretur seipso collegit, ac se proripiens ab opere abstinuit, creditur a divina gratia esse liberatus; qui solo pollutus est osculo, nec ultra progressus est, multo magis a gratia liberatus esse existimabitur. Quem porro gratia liberavit, quoniam modo quispiam condemniet? idique gravi adeo damnatione, quæ conveniat?

ARIST. Presbyter et diaconus confessi se labiis colinquantos, a ministerio depu'si, sacramentorum sint participes. Si quid autem amplius quispiam peccasse deprehendatur, deponetur.

Illud in labris pollutum esse varie interpretatur. Sed in scriptis tradi non oportet propter rei turpitudinem. Si quis autem e diaconis aut presbyteris in istiusmodi peccatum incidit, supplicium juxta hunc canonem recipiet.

CANON LXXI.

Qui uniuscujusque prædictorum peccatorum fuit conscius, et non confessus, sed convictus est, tanto tempore, quanto malorum effector punitus est, ipse quoque ponitur.

ΒΑΣ. Qui consci sunt nonnullis peccata aliqua committentibus, nec hæc sua sponte episcopis confitentur, sed ea celant, statuit sanctus, post legitimam accusationem, eos æque puniri, ac qui mala perpetrarunt. Conscium autem hic ne dixeris eum qui solam habet scientiam, et prohibere non potest, nec eum qui consulit absque improba affectione: sed eum qui operi et auxilium tulit, vel dolose consulit; vel eum qui scit et potest prohibere, nec prohibuit. Dicit enim thema 2. cap. 48. tit. 11. lib. 60. quod qui novit furem, etiamsi eum non revelaverit, fur non est. Qui autem furem occultat, fur est. Et thema 2. cap. 51. ejusdem libri et tit. studio et consilio fit, quando fit; propter odium ejus cui furto quid auferitur. Sicut furtum enim fit et studium non fit sine dolo malo. Et consultit quidem, qui furtum suadet: studet autem, qui operam aliquam et auxilium ad furtum præbet. Et cap. 63. Qui fugienti viam ostenderit non est fur. Et cap. 5: tit. 6. ejusdem lib: Qui sine dolo consulit, non tenetur, nec qui per ludum. Antiqua quoque cap. 11. ejusdem libri et tit.: Ex solo enim consilio furti actio non nascitur. Sacer quoque psaltes David non punit eum qui furem vel adulterum aspectat, sed eum qui currit cum fure, vel ei fert auxilium, et eum qui dividit, hoc est, commune facit cum adultero peccatore. Qui ergo mali tantum habet scientiam, et non potest prohibere, et qui consulit absque improba affectione non

puniuntur. **124** Qui autem scivit, et cum pro-
hibere posset non prohibuit, et qui malo animo
consultit, multo autem magis qui opem tulit, pu-
nietur. Nota autem quod ubique confessio levat
pœnam, probatio autem eam augeat.

σαί, καὶ μὴ κωλύσας, καὶ ὁ κακῶδῶς συμβουλευσάμενος, πολλῶν δὲ πλέον ὁ συμπράξας τιμωρηθή-
σεται. Σημείωσαι δὲ ὅτι πανταχοῦ ἡ ἐξομολόγησις κουφίζει τὴν κλάσιν· ὁ δὲ ἐλεγχος μεγάλυνει αὐ-
τὴν.

ZONAR. Cum in primis presbyterorum et
diaconorum et aliorum qui in ecclesiasticis ordini-
bus constituti sunt, hucusque vir sanctus sermo-
nem habuerit: nunc de iis, qui peccatorum illis
conscii sunt, decernit, dicens: Si quis admissorum
ab iis, quos enumeravimus, hominibus criminum
conscius fuerit, nec ea fuerit confessus, ac epi-
scopo aperuerit, quinimo ea occulte, et cum sciret,
silentio texisse et celasse ea sit convictus, tanto
tempore, quanto is qui crimen admisit, ipse quo-
que puniatur.

ARIST. Qui conscius est culpam, et celat, eidem
pœnæ subjicitur.

Si quis conscius sit cuilibet peccatum aliquod ex
predictis peccatis admittenti, et illud non confite-
atur, sed peccatum celasse convincatur; idem
subhibet supplicium, et tali tempore quale et quau-
tum ipse malorum operator luet.

CANON LXXII.

Qui se vatibus, vel ejusmodi aliis tradit, ipse quo-
que homicidarum tempore puniatur.

BALS. In cap. 35. tit. 9. præsentis operis, et
in cap. 20. tit. 13. multa scripsimus de vatibus,
magis, et similibus, et lego ea, et qui in iis captibus
declarantur canones et leges, et scies quomodo hi
puniuntur civiliter et ecclesiastice. Nunc autem
sanctus decernit eos, qui se ejusmodi hominibus
dedunt, homicidarum quoque tempore puniri. Quia
autem nonnulli præsentem canonem interpretantes
dicebant, eos sic quoque puniri debere, qui ad
mulieres accedunt, quæ cum hordeo se quedam
incerta, vel etiam futura revelare proficiunt; dico
esse differentiam vatium, et incantatricum vetula-
rum quæ per incantationes simpliciores seducunt.
Illi enim dæmones invocant: hæ vero virtutem
potius et sanctificationem simulantes, cum divinis
canticis futura nonnunquam describunt, et quæ
sunt obscura per hordeum proferunt; ut faciunt
et quæ dicuntur κρίτρια, et qui saccos pannosque
induunt bene barbati et comati monachi. Ii enim
et seducentes et seducti futura vaticinantur, tan-
quam ab angelica remuneratione edoculi. Dehinc
itaque, qui non Deum negarunt, sed per improbi-
tatem sanctitatem simulant, ut mihi videtur, mitius
et non instar eorum qui Deum negaverunt, puniri.
Sin autem dixeris hordei latrices et incantatrices
aniculas dæmones invocare, eæ quoque necessario,
ut magi et vates, extremo supplicio puniuntur.
Lege et can. 85 præsentis sancti, et quæ in eo
sunt.

τὸν συμμεριζόμενον, τοῦτο ἐστὶ κοινὸ ποιούμενον μετὰ
τοῦ μοιχοῦ τὸ ἀμάρτημα. Ὁ γοῦν εἰδῶσιν μὴ μὴ
ἔχων τοῦ κακοῦ καὶ μὴ δυνάμενος κωλύσαι, καὶ ἐ
συμβουλευσάμενος χωρὶς κακοθαλοῦ διαθέστω, οὐκ
ἐπιτιμηθήσονται. Ὁ δὲ εἰδῶς, καὶ δυνάμενος κωλύ-
σαι, καὶ μὴ κωλύσας, καὶ ὁ κακῶδῶς συμβουλευσάμενος, πολλῶν δὲ πλέον ὁ συμπράξας τιμωρηθή-
σεται. Σημείωσαι δὲ ὅτι πανταχοῦ ἡ ἐξομολόγησις κουφίζει τὴν κλάσιν· ὁ δὲ ἐλεγχος μεγάλυνει αὐ-
τὴν.

ZONAR. Εἰπὼν περὶ ἀμαρτημάτων πρεσβυτέρων
καὶ διακόνων καὶ τῶν λοιπῶν ἐκκλησιαστικῶν ταγμα-
τῶν ὁ ἅγιος, νῦν καὶ περὶ τῶν συνειδῶτων αὐτοῖς
ἀμαρτήματα διατάττεται λέγων, ὡς Ὁ συνειδῶς
εἶσι τῶν εἰρημῶν ἀμαρτήματα, καὶ μὴ ὁμολογή-
σας καὶ δὴλα θέμενος τῷ ἐπισκόπῳ αὐτὰ, ἀλλὰ
συγκαλύπτων ταῦτα, ἐλεγχθεὶς δὲ ὅτι εἰδῶς εἰσώπα
καὶ συνέκρυπτε ταῦτα, ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον καὶ αὐ-
τὸς ἐπιτιμηθήσεται, ἐφ' ὅσον ὁ τὴν ἀμαρτίαν πεποι-
κῶς.

ARIST. Ὁ συνεγνωκῶς ἐκάστῳ καὶ ἀποκρύπτων
τὸ ἴσον ἐπιτιμῆται.

Ἐάν τις σύνιδεῖ τινι ἀμαρτάνοντι ἀμάρτημά τι
τῶν προσηρμένων ἀμαρτημάτων, καὶ οὐκ ὁμολογή-
σῃ αὐτὸ, ἀλλ' ἐλεγχθῆ τὸ ἀμάρτημα ἀποκρύπτων·
τὸ αὐτὸ δέξεται ἐπιτίμιον, καὶ ἐν τοσοῦτῳ χρόνῳ,
οἷον καὶ ὅσον ὁ τῶν κακῶν ἐργάτης ἐπιτιμῆ-
ται.

CANON OB.

Ὁ μάντεσιν ἑαυτὸν ἐπιδοῦς, ἢ τισι τοιοῦτοις, τὸν
χρόνον τῶν φονῶν καὶ αὐτὸς ἐπιτιμηθήσεται.

BALS. Ἐν τῷ κε' κεφ. τοῦ θ' τίτλου τοῦ παρόν-
τος συντάγματος, καὶ τῷ κ' κεφ. τοῦ ιγ' τίτλου, διά-
φορα ἐγράψαμεν περὶ μάντεων, μάγων, καὶ τῶν
ὁμοίων, καὶ ἀνάγνωι ταῦτά τε καὶ τοῦ; ἐν τοῖς αὐ-
τοῖς κεφ. δηλουμένους; κινδύνας τε καὶ νόμους, καὶ
μάθη; ὅπως οὗτοι κολάζονται πολιτικῶς τε καὶ ἐκ-
κλησιαστικῶς. Ἀρτίως δὲ ὁ ἅγιος διερίσεται τοὺς
ἀνατιθεμένους ἑαυτοῦς τοιοῦτοις τισὶ κατὰ τοὺς χρό-
νους τῶν φονῶν ἐπιτιμῆσθαι. Ἐπειδὴ τινες; ἐρμη-
νεύοντες τὸν παρόντα κανόνα εἶπον ὀφείλεις οὕτως ἐπι-
τιμῆσθαι καὶ τοὺς προσερχομένους γυναίξιν μετὰ κρι-
θῶν ἐπαγγελομένους; ἀνακαλύπτειν ἀδελφά τινα, ἢ καὶ
μέλλοντα· λέγω δὲ διαφορά ἐστι μάντειων γοητε-
τριῶν, καὶ γοητετριῶν γραῶν διὰ ἐπαρμάτων τοῖς
ἀπλουστέρους; ἀπατουσῶν. Οἱ μὲν γὰρ δαίμονας; ἐπι-
κλοῦνται· αἱ δὲ, μᾶλλον ἀρετὴν καὶ ἀγιασμόν ὑπο-
κρινόμεναι, μετὰ θεῶν ψαλτηρημάτων ἐνίστι χειρο-
γραφοῦσι τὰ μέλλοντα, καὶ κριτοφοροῦσι τὰ ἀδελφά,
καθὼς ποιοῦσι καὶ αἱ λαγόμεναι κρίτρια, καὶ οἱ σακ-
κινδουτοῦντες καὶ οἱ ῥακινδουτοῦντες ἡθύνειοι; ἡθύν-
μοι μοναχοί. Καλοῦτοι γὰρ πλαωννῆτες τε καὶ κλανώ-
μενοι τὰ μέλλοντα προφητεύουσιν, ὡς ἐξ ὑποφθειας
ἀγγελικῆς. Διὰ τοῦ τούτου ὀφείλουσιν οἱ μὴ ἀρνησάμε-
νοι τὸν θεόν, ἀλλὰ διὰ λειζουρίας ἀγνισύνην ὑπο-
κρινόμενοι, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, μετρωστέρως καὶ μὴ κατὰ
τοὺς ἀρνησθεοῦς; κολάζεσθαι. Εἰ δὲ εἴπη; τὰ κριθο-
φόρα καὶ γοητευστοῦκα γραθία δαίμονας; ἐπικλιεῖ-
σθαι, ἐξ ἀνάγκη; καὶ αὐταὶ κατὰ τοὺς μάνταις; καὶ
μάγους; ἐσαχάτω; ἐπιτιμηθήσονται. Ἀνάγνωι καὶ
τὸν πγ' κανόνα τοῦ παρόντος; ἁγίου, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ.

ZONAR. Μαντείας μὲν πάσαι ἦσαν αἱ περὶ τῶν **A** ψευδωνύμων θεῶν γινόμεναι προρρήσεις, ἢ πρὸς ἐρωτήσεις ἀποκρίσεις· αἱ δὲ καὶ τὰ χρησθένια ἐκλελοίπασιν μετὰ τὴν σάρκωσιν τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ καὶ νῦν γίνονται παρὰ τινῶν δι' ἐπιφθῶν καὶ ἐνεργείας δαιμονικῆς προρρήσεις, εἰ καὶ ψευδεῖς αἱ πλείους ἐλέγχονται· οἷαι εἰσι καὶ αἱ παρὰ γυναικῶν τιῶν γινόμεναι, αἱ κριθὰς ἐν χερσὶ τιθεῖσαι δι' ἐκείνων προλέγουσι τινα· ἄλλαι δὲ, σποδιᾷ ἐπικύπτουσι, προμηνύουσι τινα μέλλοντα. Συγριθμισθῶσαν τούτοις καὶ οἱ ἐκ τῶν ἀστέρων προγινώσκουσιν· λέγοντες τὰ ἐσόμενα, καὶ οἱ τούτοις χρώμενοι, οὐδὲ πάντας τῷ ἐπιτιμῷ τῶν φονέων καθυπάγει.

ΑΡΙΣΤ. Ὁ μάντεσιν ἢ τοιούτοις τιτὴν ἑαυτὸν δοῦν τὸν χρόνον τῶν φονέων οἰκονομηθήσεται.

Ὁ μὲν ἑαυτὸν ἐπιδοῦς μάντεσιν, ἢ γόησιν, ἢ φαρμακοῖς, ἐπὶ τῷ μαθεῖν τὴν κακοτεχνίαν αὐτῶν, ὡς ὁ ἐκουσίως φονεύων ἐπιτιμηθήσεται· ὁ δὲ πιστεύων μάντεσιν, εἰσάγων αὐτοὺς εἰς τὸν οἶκον ἑαυτοῦ ἐπὶ ἀνευρέσει καὶ καθάρσει φαρμακείων· ἢ ἀποκαλύψει ἰγνῶν ἀπορρήτων, ἐξετίαν ἐπιτιμᾶται· ὡς ὁ ἐξηκοστὸς πρῶτος κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ ἕκτης συνόδου διαλαμβάνει, καὶ ὁ ὄγδοηκοστὸς τρίτος τῆς ἀνά χειρας ταύτης τρίτης ἐπιστολῆς τοῦ μεγάλου Βασιλείου.

KANON OΓ'.

Ὁ τὸν Χριστὸν ἀρνησάμενος, καὶ παραθᾶς τὸ τῆς σωτηρίας μυστήριον, ἐν παντὶ τῷ χρόνῳ τῆς ζωῆς αὐτοῦ προσκλαίειν ὀφείλει, καὶ ἐξομολογεῖσθαι χρεωστῆ, ἐν τῷ καιρῷ ᾧ ἐκθαίνει τοῦ βίου **C** ἁγιασμάτων ἀξιούμενος πιστεῖ τῆς παρὰ Θεοῦ φιλανθρωπίας.

BALS. Ὁ μὲν κανὼν σαφὴς ἐστὶ. Διορίζεται γὰρ τοὺς ἀρνησαμένους τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ μὴ δεξαμένους τὸ μυστήριον τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας αὐτοῦ, προσκλαίειν καὶ ἐξομολογεῖσθαι παρ' ὅλον τὸν τῆς ζωῆς αὐτῶν χρόνον, κατὰ μῆνα· δὲ τὰς τελευταίας ἀναπνοὰς ἀξιούσθαι τῆς τῶν ἁγιασμάτων μεταλήψεως· τῆς δὲ ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου καὶ τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Πέτρου μηδίνα τοιοῦτον καθυποβαλλόντων ἐσχάτῳ ἐπιτιμῷ ἀκωνησιας, καὶ εἶον ἐναντιουμένων τῷ παρόντι κανόνι, εἰπὲ δτι ἀγέλογα ἔθεντο οἱ Πατέρες· τὰ ἐπιτιμία πρὸς τοὺς ἰδίους καιροὺς. Οἱ μὲν γὰρ ἦσαν ἐν **D** καιροῖς σφοδρῶν διωγμῶν, δε καὶ ἡ πίστις ἀστήρικτος ἦν, καὶ διὰ τοῦτο τοῖς παραπίπτουσι μετριώτερον προσεφέροντο, συγκαταβαλόντες διὰ τὴν ἀνάγκην τῶν διωκτῶν· ὁ δὲ μέγας Βασιλεῖος, ἐν καιρῷ τυγχάνων δε τῆς πίστεως ἐπλατύνθη καὶ βεβαιότερα ἐγένετο, σφοδρότερον προσεπέφεροτο τοῖς ἀρνοῦμένοις τὴν πίστιν. Ἡ εἰπὲ δτι οἱ μὲν Πατέρες διατάξαντο περὶ τῶν κατὰ βίαν τυραννικῆν ἀρνησαμένων τὸν Χριστὸν, καὶ διὰ τοῦτο κουφίζουσι τὰ ἐπιτιμία· ὁ δὲ παρῶν κανὼν διατάσσεται· περὶ τῶν ἐκουσίως καὶ χωρὶς ἀνάγκης τινὸς ἀρνησαμένων τὸν Χριστὸν, καὶ διὰ τοῦτο βραβεῖαν κόλασιν ἐπάγει αὐτοῖς. Τὸ δὲ προσκλαίειν τούτους καὶ ἐξομολογεῖσθαι δι' ὅλης τῆς αἰκίας ζωῆς λέγουσι τινες μὴ ἐκλαμβά-

ΠΑΤΡΟΛ. GR. CXXXVIII.

ZONAR. Vaticinia olim erant, quæ falsis diis edebantur prædictiones, vel quæ ad quæstiones responsa dabantur. Porro, quamvis oracula post assumptam a Domino carnem defecerint, tamen his quoque temporibus, per incantationes et dæmonum ministeria, vaticinia quædam proferuntur; etiamsi mendacii pleraque convincantur: qualia sunt quæ a nonnullis mulieribus sunt, quæ hordeum in manibus habentes, quædam per illud divinant; aliæ vero cineri incumbentes, futura quædam prædicunt. Adjungantur hiscæ præterea, qui se ex astris ventura nosse profitentur, et qui eos consulunt; quos quidem omnes, homicidarum pœnis multandos esse decernit.

125 ARIST. Qui vatibus, vel ejusmodi aliis se tradit, homicidarum tempus ei constituetur.

Qui se vatibus, aut præstigiatoribus, aut fœneficis tradit, ut malas istorum artes discat, ut voluntarie occidens, puniatur. Sed qui talibus fidem habet, eosque in domum suam introducit, ad veneficiorum inventionem aut purgationem, aut sceleratorum quorundam revelationem, sexennium punietur. Ut sextæ in Trullo synodi canon 61 decernit, nec non 83 tertie hujus magni Basilli epistolæ quæ sub manu est.

CANON LXXIII.

Qui Christum negavit, et salutis mysterium transgressus est, eum toto vitæ suæ tempore oportet deslere, et confiteri convenit, in tempore quo e vita excedit, sacramento dignum habitum, propter fidem divinæ clementiæ.

BALS. Canon quidem clarus est: statuit enim ut qui Christum Dominum nostrum negaverunt, et ejus quæ in carne fuit œconomizæ mysterium non susceperunt, desleant et confiteantur toto tempore vitæ suæ, in sola autem extrema respiratione digni habeantur sacramentorum participatione. Cum autem Ancyrana synodus, et sacrosanctus martyr Petrus extremo excommunicationis supplicio ne minem subjiciant, et præsentî canoni veluti adversentur, dic quod Patres statuerunt pœnas suis temporibus convenientes. Qui enim erant temporibus vehementium persecutionum, quando etiam fides non erat valde stabilis, et propterea in eos qui labebantur, se mitius gerebant, una condescendentes propter persecutorum necessitatem. Magnus autem Basilius qui erat eo tempore quo fides dilata firmiorque facta est, fuit vehementior in eos qui fidem negabant. Vel dic quod Patres quidem de iis statuerunt qui per vim tyrannicam Christum negarunt, et ideo pœnas mitigant. Præseus autem canon de iis decernit qui sua sponte, et sine aliqua necessitate Christum negaverunt, et propterea gravem illis pœnam indixit. Illos autem deslere, et per totam vitam confiteri, dicunt nonnulli non accipi ad hoc ut ponantur in loco deslentium: Hoc enim, inquit, est a sancti misericordia,

25

et Dei clementia, quæ vincit omne peccatum, alienum; ideo volunt eos quidem deslere, et peccatum confiteri toto vitæ tempore, sed loca pœnarum peragrare secundum canones Ancyranæ synodi. Sed sacramentorum communionem digni non habentur, nisi in extrema respiratione. Ei autem sententiæ assentior et ipse, ut humaniori, et quod nec sancti quidem verbis apparet eum qui sic peccavit statui in loco peccatorum deslentium.

ταίαις ἀναπνοαίς. Ταύτη δὲ τῇ γνώμῃ συντίθεμαι καὶ αὐτὸς, ὡς φιλανθρωπότερα, καὶ ὅτι οὐδὲ ἀπὸ τῶν βῆμάτων τοῦ ἀγίου ἀναφαίνεται τὸ ἴσασθαι τὸν οὕτως ἡμαρτηκότα εἰς τὸν τόπον τῶν προσκλαιόντων.

ZONAR. Hic quidem vir sanctus, indiscrete omnes qui Christianismum negaverunt, toto vitæ tempore, a communione arceri, ac deslere jubet. Alexandrinus vero archiepiscopus, et sanctus martyr Petrus, multa discrimina, in suis canonibus, eorum qui fidem negavere, constituit, ac varia tempora luendarum ab ipsis pœnarum decernit; toto autem vitæ tempore, neminem a communione arceat. Tum Ancyrana quoque synodus, quæ ipso quoque sancto martyre Petro antiquior est, multas eorum qui immolaverunt divisiones statuit, aliaque aliis tempora multarum præscribit; cæterum ad usque vitæ exitum, neminem a communione prohibendum esse definit. Dixerit vero quispiam multas a Patribus pro temporum suorum ratione fuisse constitutas. Nam alii quidem temporibus vehementium persecutionum vixerunt, cum adhuc fides minus firmas 126 radices egisset, ac proinde cum iis qui lapsi fuerant, mitius agebant, una descendentes, ob necessitatem persecutionum. Magnus vero Basilius, cum per ea tempora viveret, quibus late fusa erat fides, ac firmiter facta, res autem Græcorum in angustum valde contractæ, in eos qui fidem negassent severiorem se præbuit, quod sponte, et sine vi lapsi sunt, ac propterea toto vitæ tempore, communionis expertes ipsos manere jussit.

ARJST. Qui Christum negavit, totam vitam poenitentiamaget.

Qui Christum negavit, totum vitæ suæ tempus deslere debet, et in vitæ exitu communionem dignus judicetur.

CANON LXXIV.

Si autem unusquisque eorum qui in prædictis peccatis fuere, confessus bonus evaserit, et is cui a Dei benignitate ligandi et solvendi credita est potestas, si fiat clementior, videns summam ejus, qui peccavit confessionem, ad diminuendum pœnarum tempus, non erit dignus damnatione, cum quæ est in Scripturis, nobis historia significet, quod qui cum majore labore constituentur, Dei misericordiam celerius apprehendant.

BALS. Ne quis propter temporarium pœnarum longitudinem tristitia afficiatur, dicit sanctus quod regionis pontifex, qui quemadmodum summo inter apostolos Petro regni caelorum a Deo claves creditæ fuerunt, ligandi que et solvendi potestatem ac-

Ανεσθαι εἰς τὸ ἴσασθαι αὐτοὺς καὶ εἰς τὸν τόπον τῶν προσκλαιόντων. Τοῦτο γὰρ, φησὶν, ἔξω τῆς συμπαθείας ἐστὶ τοῦ ἀγίου καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας τῆς κώσης πᾶσαν ἁμαρτίαν· διὸ καὶ ἀξιοῦσι προσκλαίειν μὲν τούτους, καὶ ἐξομολογεῖσθαι τὸ ἁμάρτημα δι' ἄλης τῆς οἰκτίας ζωῆς, τοὺς τόπους δὲ τῶν ἐπιτιμιῶν ἀνύειν κατὰ τοὺς κανόνας τῆς ἐν Ἀγκύρῃ συνόδου· τῆς μέντοι μεταλήψεως τῶν ἁγιασμάτων οὐκ ἀξιοθήσονται εἰ μὴ ἐν ταῖς τελευταῖαις ἀναπνοαῖς. Ταύτη δὲ τῇ γνώμῃ συντίθεμαι καὶ αὐτὸς, ὡς φιλανθρωπότερα, καὶ ὅτι οὐδὲ ἀπὸ τῶν βῆμάτων τοῦ ἀγίου ἀναφαίνεται τὸ ἴσασθαι τὸν οὕτως ἡμαρτηκότα εἰς τὸν τόπον τῶν προσκλαιόντων.

ZONAR. Ὁ μὲν ἅγιος οὗτος ἀδιαστρίπτως κίνετας τοὺς ἀρνησαμένους τὸν Χριστιανισμόν διὰ βίου ἀκοινωνήτους εἶναι κελεύει καὶ προσκλαίει· ὁ δὲ Ἀλεξανδρείας ἀρχιεπίσκοπος καὶ ἱερομάρτυς Πέτρος πολλὰς διαστρίξεις τῶν ἀρνησαμένων τὴν πίστιν ποιεῖται ἐν τοῖς αὐτοῦ κανόσι, καὶ διαφόρους τοὺς τῶν ἐπιτιμιῶν χρόνους ἐπ' αὐτοῖς ὀρίζει· διὰ βίου δὲ οὐδένα ποιεῖ ἀκοινωνήτον. Καὶ ἡ ἐν Ἀγκύρῃ δὲ σύνοδος ἀρχαιοτέρα οὐτα καὶ τοῦ ἱερομάρτυρος ἀγίου Πέτρου διαίρειαις πολλὰς τῶν ἐπιτιμιῶν ποιεῖται, καὶ καιροὺς ἐπιτιμιῶν ἄλλους ἄλλοις ὀρίζει· μέχρι δὲ τελευταῖας οὐδένα ὥρισεν εἶναι ἀκοινωνήτον. Εἰποι δὲ τι· ὅτι ἀνάλογα τὰ ἐπιτίμια ἔθεντο οἱ Πατέρες πρὸς τοὺς ἰδίους καιροὺς. Οἱ μὲν γὰρ ἦσαν ἐν καιροῖς σφοδρῶν διωγμῶν, ὅτε ἔτι καὶ ἡ πίστις ἀσθήριχτο· ἦν· καὶ διὰ τοῦτο τοῖς παραπίπτουσι μετριώτερον προσεφίροντο, συγκαταβαίνοντες διὰ τὴν ἀνάγκην τῶν διωγμῶν· ὁ δὲ μέγας Βασίλειος ἐν καιρῷ τυγχάνων, ὅτε ἡ πίστις ἐπλατύθη, καὶ βεβαιότερα ἐγένετο, τὰ δὲ τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰς στίβην κατήντησαν κομιδῇ, τοῖς ἀρνούμενοις τῆν πίστιν σφοδρότερον προσεφίρετο, ὡς ἐκουσίως καὶ βίας χωρὶς παραπίπτουσι, καὶ διὰ τοῦτο ἀκοινωνήτους αὐτοὺς διὰ βίου μένειν ὥριστο.

APIST. Ὁ ἀρνησάμενος διὰ βίου μεταμέλεισθαι.

Ὁ τὸν Χριστὸν ἀρνησάμενος πάντα τὸν τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνον ὀφείλει προσκλαίειν· ἐν δὲ τῇ ἐξόδῳ τοῦ βίου ἀξιούσθω τῆς κοινωνίας.

CANON OAS.

D. Ἐν μέντοι ἕκαστος τῶν ἐν τοῖς προγεγραμμένοις ἁμαρτήμασι γενομένων σκουδαίος γένηται ἐξομολογούμενος, ὁ πιστευθεὶς τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας λύσειν, καὶ δεσμεῖν, εἰ φιλανθρωπότερος γένοιτο, τὸ ὑπερβάλλον τῆς ἐξομολογήσεως ὄρων τοῦ ἡμαρτηκότος, εἰς τὸ ἐλαττώσαι τὸν χρόνον τῶν ἐπιτιμιῶν, οὐκ ἐστὶ καταγνώσεως ἄξιος, τῆς ἐν ταῖς Γραφαῖς ἱστορίας γνωρίζουσης ἡμῖν τοὺς μετὰ μέζονος πόνου ἐξομολογούμενους ταχέως τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπλίαν καταλαμβάνειν.

BALS. Ἴνα μὴ τις ἀκηδέσῃ διὰ τὸ ἐπιτεταμένον τῶν χρονικῶν ἐπιτιμιῶν, φησὶν ὁ ἅγιος ὡς ὁ κατὰ χώραν ἀρχιερεὺς ὁ κατὰ τὴν ἐν ἀποστόλοις κορυφαίωτατον Πέτρον τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἐμπιστευθεὶς, καὶ ἐξουσίαν λα-

ὄν δεσμῶν καὶ λύειν, ἔν τῷ τὸν διὰ τι ἀμάρτημα ἔπιτιμηθέντα μετ' εὐχαριστίας τῶν ἐπιτιμιῶν τὴν θειοειδέως δεξάμενον, καὶ μετὰ θερμότερας σπουδῆς τὴν μετάνοιαν ἐπιδεικνύμενον, ἐλαττώσει τοὺς χρόνους τῶν ἐπιτιμιῶν, μὴ ποσοῦμενος κατὰ γνώσιν, ὡς δὴθεν παραβαίνων τὴν περὶ τῶν χρόνων τῶν ἐπιτιμιῶν κανονικὴν ἀκριβείαν. Διδάσκει γὰρ ἡμᾶς ἡ Γραφή ὅτι εἰς τοὺς μετὰ μείζονος πόνου ἐξομολογουμένους ταχέως ἢ φιλανθρωπία καταλαμβάνει τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὁ μὲν κανὼν ἐν τούτοις. Σὺ δὲ ἀνάγκῃ τὸ λθ' κεφ. τοῦ θ' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ καταστρωθέντας νόμους, καὶ μάθῃς ὅτι διαφορὰ ἐστὶ τῶν ἀποφανομένων δικαστῶν κολάσεις σωματικὰς κατὰ τὰ τῶν γεγονότων ὑπευθύνων ἐγκλήματα, καὶ τῶν ὀριζόντων ἐπισκόπων ἐπιτίμια ἐκκλησιαστικὰ κατὰ τῶν ἐξομολογουμένων ἀμαρτήματα ψυχικὰ. Οἱ μὲν γὰρ εἰς ὀρισθείσας ἀπὸ τοῦ νόμου παινᾶς οὕτως αἰεὶν οὕτως μειοῦν δύνανται χωρὶς βασιλικῆς κελεύσεως· οἱ δὲ τὰ φορτία τῶν ἡμετέρων ἀμαρτιῶν ἀναδιχόμενοι, ὡς καὶ λόγους ὑπὲρ ἡμῶν τῷ Θεῷ μέλλοντες δώσειν, κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς καὶ αἰεῖν καὶ μειοῦσι τὰ ἐπιτίμια, διὰ τοῦ τοῦτο καὶ ἐξουσίαν ἔχουσι μὴ μόνον τοὺς χρόνους τῶν ἐπιτιμιῶν ἐλαττοῦν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐπιτίμια μεταμειβαίν. Κἂν γὰρ ἐπιτριεῖται τυχὼν ὀρισθῇ τὸν ἡμαρτηκότα τὸδε τι μὴ κρησφαγήσει, μηδὲ συστήναι τοῖς πιστοῖς, ὡς οὕτως μηδὲ μεταλαβεῖν τῶν θείων ἀγιασμάτων· ἀλλ' ὁ τὴν ἐξομολόγησιν δεξιόμενος πρὸς τὴν ποιότητα τοῦ ἐπιτιμωμένου προσώπου, καὶ τὴν θερμότητα τῆς ἐξομολογήσεως αὐτοῦ, καὶ τὴν σπουδὴν τῆς μετανοίας, τάδε μὲν τῶν ἐπιτιμιῶν μετριάζει, ἕτερα δὲ πολλαπλασιάζει. Ὅστε μὴ ἐκλήπτειν τὸν κανόνα, καθὼς τινες εἶπον, εἰς μόνην ἐλάττωσιν τοῦ χρόνου τῶν ἐπιτιμιῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄπαν εἶδος ἐπιτιμιῶν. Τινὲς δὲ στρατιώτου περιπεσόντος ἔκουσίου φόνου ἐγκλήματι, παρὰ ἀρχιερέως τινὸς μετὰ μέτριον πᾶν καιρὸν ἐγγράφως ἀθωωθέντος, ὁ κραταὶς καὶ ἅγιος ἡμῶν βασιλεὺς δυσχεράνας ἐπὶ τῷ γενομένῳ, διωρίσατο ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἀγιωτάτου ἐκείνου πετριάρχου κυρίου Λουκᾶ σκοπηθῆναι συνοδικῶς, εἰ καλῶς τῷ στρατιώτῃ ἐπιφροσύνη ἢ τῶν ἐπιτιμιῶν ἀθώωσις, κατεσπουδαμένως οὕτως καὶ οἷον εἶπειν οὐ συμπαθῶς, ἀλλὰ προσπαθῶς. Τοῦ δὲ ἀρχιερέως τὸν περὶ τὸν κανόνα προβαλλομένου καὶ ἐτέρους μετεωρίζοντος τόχα τὴν ἐπιφροσύνην αὐτῷ βασιλεῖαν κούφότητα, ἢ ἅγια σύνοδος, τοὺς κανόνας ὀρθοτομήσασα κατὰ τὴν ἐνοῦσαν αὐτοῖς ἐκ τοῦ παναγίου Πνεύματος θειοτάτην ἑλλαμψίν, τὸν μὲν στρατιώτην καὶ αὐθις ἀλυκοπέδαις ἐπιτιμιῶν κανονικῶν καθυπέβαλε· τὸν δὲ ἀρχιερεῖα μετρίῳ θοροισμῷ ἀειτουρησίας ἐστενοχώρησεν, εἰπούσα ὡς τοῖς ἀρχιερεῦσι μὲν ἐφέται αἰεὶν καὶ μειοῦν τὰ κανονικὰ ἐπιτίμια· ἀρχιεραῖοις δὲ μέτρεος δεσμῶν τὰ καλωσίους ἐντέροις καταδεσμεῖσθαι ὀφείλοντα οὐκ ἐνεδόθη. Λέγεται δὲ οὕτως καὶ διὰ τὴν τοῦ τριούτου στρατιώτου ὑπόθεσιν ἐτίθειτο ὁ κραταὶς καὶ ἅγιος ἡμῶν βασιλεὺς τὴν περὶ τῶν ἐκουσίων φονῶν Νεαράν· ἦν καὶ ἀνάγκῃ ὀπισθεν καταστρωθεῖσαν, καὶ ὁ ἀλαμβάνουσαν μετὰ τῶν ἄλλων καὶ ταῦτα·

A cepit, si viderit eam qui propter aliquod peccatum poena affectus est, cum gratiarum actione poenarum molelam suscepisse, et ardentiore studio poenitentiam ostendere, tempus poenae diminuet, non timens condemnationem tanquam qui utique canonicam temporis poenarum definitionem transgredietur. Docet enim nos Scriptura, quod qui jam majori labore constantur, eos Dei misericordia celerius apprehendit. Et in his quidem canon. Tu autem lege cap. 39 tit. 9, praesentis operis, et leges quae in ea sitae sunt, et ex his scies quod est differentia inter iudices, qui pronuntiant corporales punitiones adversus eos qui sunt criminibus obnoxii, et episcopos qui decernunt poenas ecclesiasticas adversus eos qui animae peccata constantur. Illi enim poenas a lege constitutas nec possunt augere, nec minuire sine jussu imperatoris. Hi vero nostrorum peccatorum onera suscipientes, tanquam Deo pro nobis rationes reddaturi, et pro suo arbitratu poenas et augent, et minuunt, et ideo in eorum est potestate non solum poenarum tempora minuendi, sed etiam poenas commutandi. Etiam enim verbi gratia constitutum est, ut qui hoc vel illud peccatum commisit carnem non comedit, nec cum fidelibus consistat, similiter nec sit divinorum sacramentorum per triennium particeps: qui tamen confessionem suscepit pro personae cui poena imponitur qualitate, et ejus confessionis vehementia, et poenitentiae studio, has quidem poenas moderabitur, illas vero multiplicabit. Quare non est accipiendus hic canon, ut nonnulli dicebant, ad solam temporis poenarum diminutionem, sed ad omne poenae genus. Cum autem quidam miles in voluntariae caedis crimen incidisset, et a quodam antistite, post valde molificum tempus, datus scriptis, absolutus esset, potens et sanctus noster imperator, et dominus, id factum aegre screns, statuit tempore sanctissimi illius patriarchae domini Lucae, ut synodaliter consideraretur, **127** an recte illi militi concessa esset a poenis absolutio, tanto in eum studio et per quamdam non misericordiam, sed potius animi affectionem. Cum autem antistes praesentem canonem proponeret, et alios moderantes utique eam quae illi obiciebatur nimiam poenae levitatem, sancta synodus, D canones limitibus circumscribens, secundum divinissimam inspirationem, quae ex sancto illis Spiritu iuerat, militem quidem canonicarum poenarum rursus compedibus subiecit: antistitem autem ad aliquantum temporis ab officio suspensione punivit, dicens quod antistitibus quidem licet poenas canonicas augere, et diminuere: aranearum autem filis ligare quae debent tribus rudentibus alligari, non concessum est. Dicitur autem, quod etiam propter illius militis causam edidit potens et sanctus noster imperator de voluntariis homicidiis novellam, quam etiam lege retro sitam, et haec quoque cum aliis tractantem: De iis autem quae ab illis sunt, postquam ad sanctissimam Dei magnam Ecclesiam confugerint, imperialis mea majestas non scit persecto, audit tamen quae non bona sunt.

Περὶ δὲ τῶν γινομένων ἐπ' αὐτοῖς· μετὰ τὸ προσδραμεῖν τῇ ἀγιωτάτῃ τοῦ Θεοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ ἢ μὲν βασιλεῖα μου ἀκριθῶς οὐκ ὄσδεν· ἀκούει δὲ ὁμῶς οὐκ ἀγαθὰ.

ZONAR. Postquam enumeravit magnus Basilius varia multarum tempora, pro varietate criminum accommodata, postremo rem totam antistitum arbitrio permittit. His namque ligandi et solvendi a Deo credita est potestas : ac siquidem illi, inquit, confluentes studio virtutis incitatos, atque in pœnis obeundis egregie alacres animadverterint, ac propterea definita a canonibus tempora contraxerint, nulla erunt accusatione digni. Etenim docent nos, inquit, sacre Litteræ, eos qui majori cum labore constituentur, Dei misericordiam celerius apprehendere; quod in Manasse, et Ezechia, et aliis multis præterea contigisse, memoriam proditum est.

ARIST. Is cui concedita est ligandi et solvendi potestas, quorumcumque e prædictis peccatorum magnam videas contritionem, tempus dimi-
nuet.

Supplicia quidem in unumquodque peccatum decreverunt, sed cui a Deo ligandi et solvendi concedita est potestas, ad confessionem cujusque et contritionem respiciens, si diminuerit suppliciorum tempus, non erit condemnatione dignus.

CANON LXXV.

Qui cum propria ex patre vel ex matre sorore pollutus est, in domum orationis ne permittatur accedere, donec ab iniqua et nefaria actione desistat. Postquam autem in horreni peccati sensum et animadversionem venerit, triennio desinat ad fores domus oratoricæ, et rogans populum ingredientem ad orationem, ut unusquisque pro ipso misericorditer ad Dominum intensus fundat preces. Postea autem alio triennio ad solam auditionem admittatur, et Scripturam ac doctrinam audiens ejiciatur, et nec oratione dignus habeatur. Deinde si quidem illam cum lacrymis exquisivit, et Domino cum cordis contritione, et valida humiliatione supplex procidit, detur ei substratio in aliis tribus annis : et sic postquam penitentia fructus dignos ostenderit, decimo anno in fidelium orationes suscipiatur, sine oblatione; et cum duobus annis una cum fidelibus ad orationem substiterit, sic deinceps dignus habeatur boni communionem.

128 CANON LXXVI.

Idem est decretum in eos quoque qui suas nurus accipiunt.

BALS. Duo præsentis decernunt canones, quomodo puniatur qui cum sua sorore rem habet,

(21) Ὁ ἀδελφῆ ἰδίᾳ. Scholiastes Harmonopuli, τὸν δὲ τοιοῦτον ὁ Νηστευτῆς ἐπὶ τριετίαν καταδικάζει, μετὰ νηστείας, καὶ ξηροφαγίας καὶ μετανοῶν ἐκάστης ἡμέρας ᾗ τὸν δὲ εἰς νόμῳν, ἐπὶ διετίαν μετὰ μετανοῶν ἔ, ἕμολως δὲ καὶ τὸν εἰς πενθιέρων τὸ δὲ νῦν ἔχον, ἢ σύνθετος ἐπὶ ἑξαετίαν τοὺς τοιοῦτους καταδικάζει, ἅμα τοῖς γόησι καὶ τοῖς ἀ-δρο-

ZONAR. Ἀπαριθμησάμενος ὁ μέγας Βασιλεὺς διαφόρους χρόνους ἐπιτιμιῶν πρὸς διάφορα ἁμαρτήματα, τελευταῖον τὸ πᾶν τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἀνέθετο. Οὗτοι γὰρ οἱ τὸ δεσμεῖν καὶ λύειν ἐμπιστευθέντες παρὰ Θεοῦ, καὶ εἰ ὄρθην οὗτοι, φησὶ, τοῦ ἐξομολογουμένους σπουδαίως ὄντα;, καὶ θερμότετα ἐν τῇ μετανοίᾳ ἐπιδεικνυμένους, καὶ ἱλατῶσιδι τούτου τοὺς ὠρισμένους χρόνους, οὐκ ἔσονται καταγνώσεως ἀξιοι. Διδάσκει γὰρ, φησὶν, ἡμεῖς ἡ Γραφή ὅτι τοὺς μετὰ μερίζους πένου ἐξομολογουμένους ταχέως ἡ φιλαυθροπία τοῦ Θεοῦ καταλαμβάνει· ὅπερ ἐπὶ τοῦ Μανασσῆ γενέσθαι ἰστέρηται, καὶ ἐπὶ Ἐζεκιου, καὶ ἐπὶ ἄλλων πολλῶν.

ARIST. Ὁ δεσμεῖν καὶ λύειν ἐξουσίαν λαθῶν, οὐτινοσοῦν τῶν ἡμαρτηκίτων ἐν τῶν προρῆθέντων μεγάλην ὄρων συντριβὴν, ἱλατῶσει τὸν χρόνον.

Τὰ μὲν ἐπιτίμια ἐφ' ἐκάστῳ ἐτέθησαν ἁμαρτηματι· ὁ δὲ παρὰ Θεοῦ πιστευθεὶς τὸ δεσμεῖν καὶ λύειν, πρὸς τὴν ἐξομολόγησιν καὶ τὴν συντριβὴν ἁφορῶν ἐκάστου, εἰ ἱλατῶσει τῶν ἐπιτιμιῶν τὸν χρόνον, οὐ καταγνώσεως ἔσται ἀξιος.

KANON OE.

Ὁ ἀδελφῆ ἰδίᾳ (21) ἐκ πατέρος; ἢ ἐκ μητέρος συμμεινωθεὶς, εἰς οἶκον προσευχῆς μὴ ἐπιτρέψεσθαι παρεῖναι, ἕως ἂν ἀποστῆ τῆς παρανομου καὶ ἀθεμῆτου πράξεως. Μετὰ δὲ τὸ ἐλθεῖν εἰ; συναίσθησιν τῆς φθορᾶς ἁμαρτίας, τριετίαν προσκλαιέτω, τῇ θύρᾳ τῶν εὐκτηρίων οἴκων παρεστῆκώς, καὶ δεόμενος τῷ λαοῦ εἰσιόντος ἐπὶ τὴν προσευχὴν. ὥστε ἕκαστον μετὰ συμπαθείας ὑπὲρ αὐτοῦ ἐκτενεῖς ποιεῖσθαι πρὸς Κύριον τὰς δεήσεις. Μετὰ δὲ τούτο ἄλλην τριετίαν εἰς ἀκρίσασιν μόνην παραδεχθήτω, καὶ ἀκρῶν τῆ, Γραφῆς καὶ τῆς διδασκαλίας ἐκβαλλέσθω, καὶ μὴ καταξιοῦσθαι προσευχῆς. Ἐπειτα εἰπερ μετὰ δακρῶν ἐξεζητήσιν αὐτὴν, καὶ προσέπειε τῷ Κυρίῳ μετὰ συντριμμοῦ καρδίας καὶ ταπεινώσεως ἰσχυρᾶς, διδοσθαι αὐτῷ ὑπόπτωσι; ἐν ἄλλοις; τρισὶν ἔτεσι. Καὶ οὕτως ἐπειδὴν τοὺς καρποὺς τῆς μετανοίας ἀξίους ἐπιδειξῆται, τῷ δεκάτῳ ἔτει εἰς τὴν τῶν πιστῶν εὐχὴν δεχθήτω, χωρὶς προσφορᾶς. Καὶ δύο ἔτη συστάς εἰς τὴν εὐχὴν τοῖς πιστέ, οὕτω λοιπὸν καταξιοῦσθαι τῆς τοῦ ἀγαθοῦ κοινωνίας.

KANON OG.

Ὁ αὐτὸς τύπος; καὶ περὶ τῶν τὰ; νόμῳ; ἐαυτῶν λαμβανόντων.

BALS. Οἱ παρόντες δύο κανόνες διατάττονται ὁμοῦς ἐπιτιμᾶται ὁ συμφθερόμενος; ἀδελφῆ ἰδίᾳ,

Guill. Baveregii notæ.

φόνως. Talem Jejunator ad triennium condemnat, cum jejuniis, et siccorum esu, et penitentia quotidiana 500. Qui vero cum nura [sua se polluit] ad biennium cum penitentia 300. Similiter et qui cum socra. Verum ut nunc res est, synodus tales condemnat ad semennium, una cum magis et homicidiis. Harw. ep. can. s. tit. 3.

κἄν μὴ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν γονέων συνάπτηται· αὐτῆ, ἀλλὰ ἐξ ἑνὸς (ἥτις λέγεται καὶ ἑτεροθαλῆς) καὶ ὅπως ἐπιτιμᾶται ὁ μιανθεὶς μετὰ τῆς νόμφης αὐτοῦ. Καὶ φασὶ τούτους ἐξωθεῖσθαι μὲν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας μέχρι· ἂν τῆς ἀμαρτίας ἀπόσχονται· μετὰ δὲ τὸ ἀποστῆναι οἰκονομεῖσθαι εἰς τοὺς ὄρους τῶν ἐπιτιμιῶν, καὶ οὕτως ἀξιούσθαι τῆς ἀγίας μεταλήψεως. Οἱ δὲ ὅ τέποι ἀνύονται διὰ χρόνον δώδεκα. Ἀνάγνωθι καὶ τὸ δεῦτερον κεφ. τοῦ γ' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος· καὶ σημειώσαι· ὅτι τοῖς ἀπισταμένοις οὐχὶ τοῖς ἐπιτιμῶν ἐπιμένονσι τῇ ἀμαρτίᾳ δίδονται τὰ ἐπιτίμια. Τοῦτοις γάρ ἀκρινώγητα παντελῶς εἰσι τὰ τῶν πιστῶν.

ZONAR. Ὁ ἀδελφῆ συμφορεὶς αὐτοῦ, κἄν μὴ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν γονέων ἢ ἀδελφότης ἐστίν, ἀλλ' ἐξ ἑνός, πάντῃ ἐξωθεῖται τῆς Ἐκκλησίας, ἕως τῆς τοιαύτης ἀμαρτίας ἀπόσχηται. Ἀποσχόμενος δὲ οἰκονομεῖται ὡς ὁ κανὼν διατάττεται, προσκλαίων, ἀκροώμενος, ὑποπίπτων, συνεστῶς· καὶ οὕτως ἀξιούται τῆς τοῦ ἀγαθοῦ κοινωνίας.

ARIST. καν. α'. Ὁ ἀδελφῆ πατρόςθεν ἢ μητρόςθεν συμμιανθεὶς μὴ εἰσέλτω εἰς οἶκον προσευχῆς ἕως ἀποστῆ· εἴτ' ἀναψῆσαι, τριετίαν προσκλαίειτω, τριετίαν ἀκροάσθω, τριετίαν ὑποπίπτειτω, καὶ τῷ δεκάτῳ δεχέσθω γυρὶς προσφορᾶς, καὶ εὖς ἕτη συστᾶς εἰς εὐχήν, λοιπὸν ἀξιούσθω τῆς κοινωνίας.

Ὁμοίως ὁ κανὼν συνηρημένῳ τῷ ἐξηκοστῷ ἐβδόμῳ κανόνι.

ARIST. καν. ας'. Τὰ αὐτὰ καὶ περὶ τῶν τὰς νόμφας λαμβανόντων. Σαφῆς.

KANON OZ'.

Ὁ μέντοι ναταλιμπάνων τὴν νομίμως συναφθεῖσαν αὐτῷ γυναῖκα, καὶ ἑτέραν ἀγόμενος κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου ἀπόφασιν τῷ τῆς μοιχίας ὑπόκειται κριματι. Κεκανόνισται δὲ παρὰ τῶν Πατέρων ἡμῶν τοὺς τοιοῦτους ἐνιαυτὸν προσκλαίειν, διετίαν ἀκροάσθαι, τριετίαν ὑποπίπτειν, τῷ ἐβδόμῳ συνίστασθαι τοῖς πιστοῖς, καὶ οὕτω τῆς προσφορᾶς καταξιοῦσθαι, ἐὰν μετὰ δακρύων μετανοήσωσιν.

KANON OII'.

Ὁ αὐτὸς κρατεῖται τύπος καὶ ἐπὶ τῶν δύο ἀδελφῶν λαμβανόντων εἰς συνοικήσιον, εἰ καὶ κατὰ διαφόρους χρόνους.

KANON OΘ'.

Οἱ δὲ ταῖς μητρυαῖς αὐτῶν ἐπιμαϊνόμενοι τῷ αὐτῷ ὑπόκεινται κανόνι ᾧ καὶ οἱ ταῖς αὐτῶν ἀδελφαῖς ἐπιμαϊνόμενοι.

BALS. Τὸν εἰς ἑτεροθαλῆ ἀδελφῆν ἢ νόμφην οἰκίαν μιανθέντα ἐπὶ δωδεκαετίαν ἐπιτιμᾶσθαι διωρίσθη ὁ ἄγιος ἐν τῷ α' καὶ ας' κανόνι. Ἀρτίως δὲ, ἡμῶν ἐν τῷ ας', ἐν τῷ οη καὶ ἐν τῷ οθ' κανόνι παρ' ἐλευθερίας τοῦ καταλιμπάνοντος τὰς αὐτῶν συμβίους, καὶ ἑτέρας πρὸς γάμον ἀγομένους, ἀλλὰ μὴ καὶ τοὺς λαμβάνοντας εἰς συνοικήσιον δύο ἀδελ-

A etiamsi non ex ambohus ei parentibus conjuncta sit, sed ex uno (quæ etiam heterothalæ dicitur), et quomodo punitur qui cum sua nuru polluitur, et dicit eos quidem debere extrudi ab Ecclesia donec a peccato abstinerint : postquam autem desiterint, distribui in quatuor loca, eorum qui agunt penitentiam : et sic sancta communione dignos haberi. Quatuor autem loca duodecim annis perficiuntur. Lege et caput 2 tit. 13, præsentis operis, et nota quod iis qui desistunt, non iis qui perseverant in peccato, dantur pœnæ. His enim nihil quod sit fidelium, penitus communicatur.

ZONAR. Qui cum sorore corruptus est, quamvis non ex utroque parente, sed ex alterutro tantum fraternitas sit, ex Ecclesia prorsus expellitur, donec ab ejusmodi peccato absistat. Postquam vero abstinerit, ex præscripta in hoc canone forma mulatur, ita ut inter stentes degat, tum inter audientes, inde in substratione, mox cum fidelibus consistat : atque ita demum ad boni communionem admittatur.

ARIST. Can. 75. Qui cum sorore ex patre vel matre coinquinatur, domum orationis ne ingrediat, donec desistat. Postea cum resipuerit, triennio defleat, triennio audiat, triennio substernatur, et anno decimo recipiatur sine oblatione, et biennio ad orationem cum consisterit, communionem dignus habeatur.

Hic canon una cum sexagesimo septimo canone interpretatus est.

ARIST. Can. 76. Eadem et de iis qui nurus suas accipiunt, decernuntur. *Perspicuus.*

CANON LXXVII.

Qui mulierem quidem sibi legitime copulatam dimittit, et aliam ducit, secundum Domini sententiam, adulterii judicio subjicitur : et a Patribus nostris canonice statutum est, ut si anno defleat, biennio audiat, triennio substernatur : septimo cum fidelibus consistant : et ita oblatione digni habeantur, si cum lacrymis penitentiam egerint.

CANON LXXVIII.

Eadem autem forma observetur, et in iis qui duas sorores in matrimonio accipiunt, etsi diversis temporibus.

CANON LXXIX.

Si autem qui in suas novercas insanunt, sunt eidem canonis obnoxii, cui et si qui in suas sorores insanunt.

BALS. Eum qui in suam ex altero germine sororem vel suam nuram pollutus est, duodecim annis puniendum statuit sanctus in canon. 75 et 76. Nunc autem scilicet in can. 77, 78 et 79 jubet, ut qui suas consortes dimitunt, et alias ducunt in matrimonium, quin etiam si qui duas sorores in matrimonio accipiunt, scilicet post unius mortem, et

qui cum suis novercis polluuntur, ut adulteri puniantur. Addit autem in canone 76 ut qui suam uxorem relinquit, et alii conjungitur, a Patribus septennio puniatur : et sic si cum lacrymis poenitentiam egerit, sancta 129 communionione dignus habeatur. Ille cum ita se habeant, dicat quispiam quod cum can. 58 in quindecim annis puniat adulterum, et presens canon dicat septem annis puniri eos qui suas uxores dimittunt, et alii conjunguntur, quid nobis sit sequendum? Sol. Ea quæ in can. 53 continentur. Hic enim sanctus Patrum definitionem, non ut decretum, sed ut in memoria revocationem adduxit, et ut sciamus quid ab illis prius statutum est, et quid ab ipso contra statutum : et hoc significatur, ex eo quod dicit sanctus debere eos puniri, ut adulteros. Si quis autem generale juris dictum proferet, dicens, Expressa plus valere quam tacita, audiet, quod si esset quidam alius sancti can. qui quindecim annis puniret adulteros, rationem fortasse haberet quod dicitur. Quia autem sunt etiam ejusdem sancti utriusque canones, necessario, quod ab eo posterius cautum est, attendi debet, ut quod jam esset editum per canonem 58. De iis autem qui suas uxores relinquant, lege etiam canonem 48 presentis sancti Patris : et antepenultimum thema ult. cap. tit. 57 lib. ix quod dicit : Qui duas uxores habere tentavit, non lege, sed facto voluntatis, recte adulterii crimini subijcitur. Quæ autem illi impisit posterior, si nesciret eum habere uxorem legitimam, ei venia dabitur. Lege et canonem 2 Neocæsar. synodi, qui dicit eos ab Ecclesia ad mortem usque expelli, et ne tibi contrarius esse videatur; sed dic antedictæ quidem synodi canonem statutum esse de iis qui in malo persistunt : præsentem vero de iis qui disteterunt, et confessi sunt : et propterea illi quidem perfecta excommunicatione damnantur : hi vero quindecim annis puniuntur. Nota autem ex presentibus canonibus, quod non solum in his peccatis, sed etiam in reliquis cessatio dat locum poenit. Qui enim in malo perseverat, etiamsi millies punitus fuerit, et toties hominum fecerit, habet vulnus immedicabile, quod vinculis quæ cicatricem induunt non constringitur. Nota præterea, quod quæ in antiqua lege continentur præter ea quæ ab Ecclesia aperte suscepta sunt, exolvere, et qui eis utitur, judaizat. Ecce enim apparet, quod etiam apud sanctos Patres leges susceptæ sunt quæ ratione cognationis matrimonii prohibent. Porro lex quoque antiqua, quæ perit in ut frater defuncti ejus uxorem accipiat, ut fratri semper suscitetur, in usu non est. Porro Latini quoque qui matrimonia, quæ ratione cognationis vetita sunt, indiscriminatim contrahunt, in canonem impingunt.

ὀγγισταίς γάμου κωλύοντες. Καὶ ὁ νόμος ὁ παλαιὸς ὁ ἐπιτρέπων τὸν τοῦ τελευταίου ἀδελφὸν λαμβάνειν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, ὡς ἀν' ἀναστήσει σπέρμα τῷ ἀδελφῷ, ἠεράκτης· καὶ οἱ Λατίνοι δὲ, οἱ τὰ ἐξ ἀγγισταίς συνοικεῖα ἀδιόφορως συναλλάττοντες, τῷ κανόνι προσκρούουσιν.

ZONAR. In can. 77. Qui uxores suas relinquant, etiamque sibi matrimonio jungunt, tanquam adul-

A φὰς πάντως μετὰ θάνατον τῆς μιᾶς, καὶ τοὺς μαινομένους μετὰ τῶν μητρικῶν αὐτῶν, ὡς μοιχοὺς ἐπιτιμᾶσθαι. Προσέθρησι δὲ ἐν τῷ ὅς' κανόνι τὸν καταλιμπάνοντα τὴν οἰκίαν γυναῖκα, καὶ συναπτόμενον μεθ' ἑτέρας, ἐπὶ ἐκτακτικῶν ἐπιτιμᾶσθαι παρὰ τῶν Πατέρων, καὶ οὕτως ἐν μετὰ θαρῶν μετανοήσῃσι τῆς ἀγίας μεταλήψεως ἀξιοῦσθαι. Τοῦτον οὕτως ἔχοντων, ἔρει τις ὡς, τοῦ νη' κανόνος ἐν ιε' ἔτεσι τὴν μοιχὴν ἐπιτιμῶντος, καὶ τοῦ παρόντος κανόνος ἐν ζ' ἔτεσι λέγοντος ἐπιτιμᾶσθαι παρὰ τῶν Πατέρων τοὺς καταλιμπάνοντας τὰς οἰκίας γυναῖκας, καὶ ἑτέρας συναπτομένους, εἴη προσέχειν ὀφειλομέν; Ἀύσις. Τοῖς ἐν τῷ νη' κανόνι περιεχομένοις. Ἐνταῦθα γὰρ οὐχ ὡς ἔρον ἔλετο ὁ ἅγιος τὴν τῶν Πατέρων διατύπωσιν, ἀλλ' ὡς ἐνέμνησιν, καὶ ἵνα γινώσκωμεν τί τε παρ' ἐκείνων προόρισται, καὶ τί παρὰ τοῦτου μεθώριστει· καὶ ἐηλοῦται τοῦτο ἐκ τοῦ εἰπεῖν τὸν ἅγιον ὀφειλεῖν τοῦτου ἐπιτιμᾶσθαι κατὰ μοιχοὺς. Εἰ δὲ τις ἔρει νόμιμον γενικὸν λέγον κρατεῖν τὰ ἐκπεφωνημένα παρὰ τὰ σεσωτηρημένα, ἀκούσει ὅτι, εἰ μὲν ἑτέρου ἦν ἀγίου κανὼν ὁ ἐπὶ ιε' ἔτη τοῦ μοιχοὺς ἐπιτιμῶν, ἴσως ἂν εἴχετο λόγον τὸ λεγόμενον· ἐπειδὴ δὲ τοῦ αὐτοῦ ἀγίου καὶ ἀμφοτέρωσι εἰ κανόνες εἶσιν, ἐξ ἀνάγκης τῷ παρὰ τοῦτου μεταγενεστέρως ὁρισθέντι προσέχειν ὀφειλομέν, ὡς ἦδη καὶ ἐκφωνηθέντι διὰ τοῦτου νη' κανόνος. Περὶ δὲ τῶν καταλιμπάνοντων τὰς οἰκίας γυναῖκας ἀνάγνωθι καὶ τὸν μη' κανόνα τοῦ παρόντος ἀγίου Πατρός, καὶ τὸ παρατέλειτον θίμα τοῦ τελευταίου κεφαλαίου τοῦ λγ' τίτλου τοῦ ε' ριελίου λέγον·

C 'Οὗτο γυναῖκας ἔχειν πειρασθεὶς οὐ νόμιμ, ἀλλὰ φάκτω προτιρέτως, καλῶς ὑποκείσεται τῷ τῆς μοιχείας ἐγκλήματι. Ἡ δὲ εἰς ὑστερον αὐτῷ γαμθεῖσα, εἰ ἠγγύει αὐτὴν ἔχειν νόμιμον γαμθῆν, συγγνωσθήσεται. Ἀνάγνωθι καὶ τὸν β' κανόνα τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνόδου λέγοντα τοὺς τοιοῦτους ἐξηθεῖσθαι τῆς ἐκκλησίας μέχρι θανάτου. Καὶ μὴ ἐναντιωθῆ σοι· ἀλλ' εἰπὶ τὸν μὲν τῆς διαληθρεῖσθαι συνόδου κανόνα ὀρθοθετηθῆσαι περὶ τῶν ἐξεγομένων τοῦ κακοῦ τὸν δὲ παρόντα περὶ τῶν ἀποστάντων καὶ ἐξομολογησαμένων. Καὶ διὰ τοῦτο ἐκεῖνοι μὲν ἀκοινωνητὰς παντελεῖ κατακρίνονται· οὗτοι δὲ πεντεκαίδεκα ἔτεσιν ἐπιτιμῶνται. Σημείωσαι δὲ ἀπὸ τῶν παρόντων κανόνων ὅτι οὐ μόνον εἰς ταῦτα τὰ ἀμαρτήματα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ λοιπὰ ἢ ἀπόστασις διδουσι χώραν τοῖς ἐπιτιμίοις. Ὁ γὰρ ἐπιμένων τῷ κακῷ, κἂν μυριάκις ἐπιτιμηθῆ, καὶ τσαυτάκις ἀγαθοεργηθῆ, ἀνάτων ἔχει τραῦμα, μὴ συσφιγγόμενον καταδέσμοις οὐλοτικῶς. Ἐτι σημειώσεται ὅτι τὰ τοῦ παλαιοῦ νόμου ἀνευ ὧν βητικῶς ἐδέξατο ἡ Ἐκκλησία, ἐσχόλασαν, καὶ ὁ χρώμενος τοῦτου, ἴουθαίρει. Ἰδοὺ γὰρ ἀναφαίνεται ὅτι καὶ παρὰ τοῖς ἀγίοις Πατράσιν οἱ νόμοι ἐδέχθησαν, οἱ τοὺς ἐξ

D ἀπὸ τῶν παρόντων κανόνων ὅτι οὐ μόνον εἰς ταῦτα τὰ ἀμαρτήματα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ λοιπὰ ἢ ἀπόστασις διδουσι χώραν τοῖς ἐπιτιμίοις. Ὁ γὰρ ἐπιμένων τῷ κακῷ, κἂν μυριάκις ἐπιτιμηθῆ, καὶ τσαυτάκις ἀγαθοεργηθῆ, ἀνάτων ἔχει τραῦμα, μὴ συσφιγγόμενον καταδέσμοις οὐλοτικῶς. Ἐτι σημειώσεται ὅτι τὰ τοῦ παλαιοῦ νόμου ἀνευ ὧν βητικῶς ἐδέξατο ἡ Ἐκκλησία, ἐσχόλασαν, καὶ ὁ χρώμενος τοῦτου, ἴουθαίρει. Ἰδοὺ γὰρ ἀναφαίνεται ὅτι καὶ παρὰ τοῖς ἀγίοις Πατράσιν οἱ νόμοι ἐδέχθησαν, οἱ τοὺς ἐξ

ZONAR. Τοὺς τὰς ἑαυτῶν συμβίους καταλιμπάνοντας καὶ ἑτέρας πρὸς γάμον ἀγομένους φρεῖν ὁ

ἄγιος ὡς μοιχοῦς παρὰ τοῦ Κυρίου κατακεκρίσθαι. Ἀ λέγει γάρ ἐν Εὐαγγελίῳ· ὁ Κύριος· Ὁ ἀπολύσας τὴν γυναῖκα παρὰ τοῦ λόγου πορνείας, καὶ γαμήσας ἑτέραν, μοιχῶσθαι. Οἱ δὲ Πατέρες, φησὶν, ἡμῶν ἐκανόνισαν τοὺς τοιοῦτους ἐν ἑπταετίᾳ ἐπιτιμᾶσθαι· καὶ οὕτω δέχεσθαι εἰς μετάληψιν τῆς προσφορᾶς, ἐὰν μετὰ δακρύων μετανοήσωσιν. Εἰπὼν δὲ τὸ παρὰ τῶν Πατέρων ἐπενεχθὲν αὐτοῖς ἐπιτιμιον, οὐδὲν προσέθετο, ἀρκεῖν ἡγησάμενος εἰ μοιχεῖα τὸ ἀμάρτημα κατὰ τὸν τοῦ Κυρίου λόγον ἀπέφηνεν. Ἐπειτα γὰρ ὡς μοιχεῖα ὁ τοῖς μοιχοῦσιν εἰς ἐπιτίμησιν ὁρισθεὶς παρ' αὐτοῦ χρόνος.

ἌΡΙΣΤ. Καν. ΟΖ'. Ὁ τὴν ἰδίαν ἀφαις, καὶ λαμβάνων ἑτέραν, μοιχὸς ὢν, ἑπταετίαν ὑποπιπείτω.

Καὶ οὗτος ὁ κανὼν συνηρμηθεύθη τῷ ἐξηκοστῷ ὀγδόῳ κανόνι.

ΖΩΝΑΡ. Ὁ δὲ δεῦτερος κανὼν τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ γενομένης συνόδου; Εἰ μὴ λύσει, φησὶ τὸν γάμον, ἐξωθεῖσθαι τῆς Ἐκκλησίας μέχρι θανάτου.

ἌΡΙΣΤ. Καν. ΟΗ'. Ὁ αὐτὸς κρατεῖται τύπος καὶ ἐπὶ τῶν δύο ἀδελφᾶς λαμβανόντων, εἰ καὶ κατὰ διαφόρους καιροῦς.

ἌΡΙΣΤ. Καν. ΟΘ'. Ὁ τῆ μητροῦ ἐπιμανεὶς, ὡς ἐπιμανεὶς ἀέλφῃ.

ΚΑΝΩΝ ΙΓ'.

Τὴν πολυγαμίαν οἱ πατέρες ἀπεισιώπησαν, ὡς κτηνώδη καὶ παντελοῦς ἀλλοτριαν τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων. Ἡμῖν δὲ περιστάται πλέον τι πορνείας εἶναι τὸ ἀμάρτημα. διὸ εὐλογον τοὺς τοιοῦτους ὑποβάλλεσθαι τοῖς κανόσι. Δηλονότι ἐνισυτὸν προσκλύσαντας, καὶ ἐν τρισὶν ὑποπεσόντας, οὕτω δεκτοῦς εἶναι.

ΒΑΣΙΛ. Ἐν τῷ δ' κανόνι περὶ τριγάμων καὶ πολυγάμων ὁροθετήσας ὁ ἄγιος, ὅσα τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ τῆς τοῦτου ἐκαλλιγράφησε δεξιᾶς, ἀρτι φησὶν ὡς οἱ μὲν Πατέρες οὐδὲν περὶ πολυγαμίας εἰρήκασιν, ἀλλὰ τῷ τῆς ἀφασίας σκότει ταύτην ἐκάλυψαν, ὡς κτηνώδη, καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἀπεινωμένην διαγωγῆς. Αὐτῷ δὲ δοκεῖ ταύτην εἶναι χεῖρινα τῆς πορνείας. Διὸ καὶ τὸν τῆ τῆς πολυγαμίας ἀκθαρσίᾳ ἐξ ἀλόγου καταγεθέντα κανονικοῦς ἐπιτιμῶσι καθυποβάλλεσθαι διωρίσαστο· δηλονότι ἐπὶ ἐνιαυτὸν μετὰ τῶν προσκλαιόντων ἴστασθαι, ἐπὶ τρισὶν ἐνιαυτοῖς ἐν ὑποπτώσει εἶναι, καὶ μετὰ τῶν κατηγουμένων ἐξίεναι, καὶ οὕτω δέχεσθαι. Ἐρωτήσει δὲ τις, ὡς τοῦ διαληφθέντος τετάρτου κανόνος διαλαμβάνοντος τὴν τριγαμίαν πορνείαν κεκολλημένην παρὰ τῶν Πατέρων ὀνομασθῆναι, καὶ ἐξισῶντος· ἐν πᾶσι ταῦτος, πῶς ὁ παρῶν κανῶν φησὶν, ἀποσιωπηθῆναι τὴν πολυγαμίαν παρὰ τῶν Πατέρων, ὑπερκείσθαι δὲ καὶ τῆς πορνείας τὸ ταύτης ἀμάρτημα; Ἀύσις. Τριγάμια μὲν τῷ νόμῳ ἐπιγινώσκειται, τετραγάμια δὲ καὶ ἐφεξῆς οὕτε τοῖς

ros a Domino condemnatos fuisse sanctus vir asserit. Ait namque in Evangelii Dominus : Qui uxorem suam dimiserit, excepta fornicationis causa, aliamque duxerit, mæchatur¹. Nostri vero, inquit, Patres, septennio ejusmodi multari, suis canonibus sanxerunt, atque ita ad communicationem oblationis admitti, si quidem cum lacrymis pœnitentiam egerint. Postquam vero multam hisce hominibus Patrum decreto irrogatam exposuit, nihil ulterius addidit; sufficere arbitratus, quod adulterium crimen esse ex Domini verbis indicavit. Ex eo namque consequitur, quemadmodum adulterio, ita et adulteris pœnæ tempora ab ipso constituta esse.

ARIST. Can. 77. Qui propria uxore dimissa aliam accipit, cum sit mœchus, septennio substeratur.

Et hic canon una cum sexagesimo octavo canone interpretatus est.

130 ZONAR. In can. 78. Secundus autem Neocæsariensis synodi canon : Nisi, inquit, hasce nuptias solverit, ab Ecclesia, ad extremum usque spiritum, ejiciatur.

ARIST. Can. 78. Eadem etiam ob inct forma in iis qui duas sorores ducunt, etsi diversis temporibus.

ARIST. Can. 79. Qui in novercam insanit, ut qui insanit in sororem.

CANON LXXX.

Patres polygamiam silentio prætermisere, ut belluinam, et penitus ab hominum genere alienam. Nobis autem probatur eam majus esse fornicatione peccatum, et ideo consentaneum est, ut in canonibus subjiciantur, ut scilicet postquam anno fieverint, et tribus substrati fuerint, sic suscipiantur.

BALS. Cum sanctus in can. 4 de trigamis, et polygamis ea desinisset, quæ Spiritus sanctus per ejus manum dextram putchre describenda curavit, nunc dicit, quod Patres quidem nihil de polygamia dixerunt, sed eam de industria silentio prætermiserunt, ut belluinam, et ab hominum instituto alienam : sibi autem videtur eam esse fornicatione deteriore. Quare et eum qui polygamie impuritate propter rationis inopiam alligatus est, canonicis esse pœnis subjiciendam decrevit : scilicet ut aetate anno cum desinentibus, tribus annis sit in subtractione, et cum catechumenis egrediatur, et sic admittatur. Rogaverit autem quispiam, cum prædictus canon 4 contineat trigamiam et polygamiam castigatam fornicationem esse a Patribus nominatam, easque in omnibus exæquet : quomodo dicit præsens canon fuisse polygamiam a Patribus silentio prætermisam, et ejus peccatum fornicationem superare? Sol. Trigamia quidem a lege agnoscitur, tetragamia autem, et deinceps, nec canonibus, nec legibus admissa est. Omnis ergo matrimonialis con-

¹ Matth. v, 32.

tractus, qui trigamiae limites excedit, nominatur **A** polygamia. Illic itaque sanctus de trigamia statuens, non polygamiam castigatam fornicationem nominavit, sed trigamiam, quoniam illa quidem a lege agnoscitur, et non ab Ecclesia divellitur, quemadmodum dicit canon drcimus. Illic autem de polygamia decernens, dixit eam esse fornicationis deteriorem, et merito. Qui enim fornicatur, se ipsum atque aduerso solum injuria afficit : ut qui se in proflissimum intemperantiam antrum sua sponte injicial. Qui autem quartum vel quintum matrimonium contrahit, is divinis legibus et canonibus insultat, qui nefarium hoc opus prohibuerunt ; suos quoque germanos filios injuria afficit, ut qui germanis ejus satis adultera a depravatorum seninum zizania adseminat. Ut ergo fideles ab ejusmodi illicitis matrimoniis abstineant, statuit sanctus ut ii plusquam fornicatores puniantur, postquam confessi fuerint, et a malo destiterint. Præterea interrogaverit quispiam : Cum fornicatio septennio puniatur, ut hoc ex canone 59 probatur, quomodo præsens canon, qui polygamiam fornicatione deteriorem nominat, punit eam quatuor annis ? **Sol.** Nonnulli quidem dubitationem solventes fornicatores quadriennio puniendos esse dixerunt, utentes etiam can. 22 sancti Patris. Tu autem lege can. 9 et ejus interrelationem, et dic quod fornicator quidem septennio puniatur, polygamus autem etiam plusquam septennio Quoniam enim quatuor sunt loca pœnarum, et statutum est ut iis quatuor annis defleat, et in tribus locis sternatur, **131** convenienter in reliquis quoque locis servire cogetur, audientis scilicet, et consistentis, et si non in majus tempus deducantur, ad quatuor certe annorum quantitatem saltem religenter, ut sint omnes anni pœnæ octo. Quia autem nonnulli polygamiam indiscriminatim pervadentem fornicationem hic nominarunt, audiant quod matrimonium non est solum conjungi confusione modo loquendi, sed viri et mulieris conjunctio, et totius vitæ consortium, divinique et humani juris societas, et quod matrimonium non ex sola conjunctione consistit, sed etiam ex eorum qui contraxerunt affectione. Dicit autem cap. 4 tit. 4 lib. xli : Dotem quidem efficit matrimonium, sed dotes matrimonium non faciunt, sed eorum qui simul habitant mutua affectio. De trigamia autem lege et superius positam unionis decisionem, que facta est tempore Constantini Porphyrogenetæ imperatoris.

Θεσις. Περὶ δὲ τριγαμίας ἀνάγνωθι καὶ τὸν διεισθεν καταστρωθέντα νόμον τῆς ἐνώσεως τὸν γενομένον ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ βασιλέως κυρίου Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογενήτου.

ZONAR. Polygamiam, cum nimirum plures uxores, etiamsi non simul omnes, quispiam ducit, belluinam rem esse asserit, non humanam : vel etiam cum quis pluribus jungitur, indiscretione, ac vago utitur concubitu, quod etiam fornicatione gravior esse nobis probatur, hoc est, a nobis estimatur, ac judicatur. Proinde rationi consentaneum est, ejusmodi homines canonibus subjeci ;

κανόνειν οὐτε νόμοις ἐδέχθη. Πάν γοῦν γαμικὸν συναλλαγμὰ τοὺς δρους ὑπερβαῖνον τῆς τριγαμίας πολυγαμία ὀνομάζεται. Ἐκάστω τούτων περὶ τριγαμίας ὁρθοτετῶν ὠνόμασεν οὐ τὴν πολυγαμίαν κεκολασμένην πορνείαν, ἀλλὰ τὴν τριγαμίαν, διὰ τὸ ἐπιγινώσκεσθαι ταύτην καὶ τῷ νόμῳ, καὶ μὴ διασπᾶσθαι παρὰ τῆς Ἐκκλησίας, καθὼς τοῦτο φησὶν ὁ κανὼν. Ἐνταῦθα δὲ περὶ πολυγαμίας διαταττόμενος εἶρηκε ταύτην καὶ πορνείαν εἶναι χεῖρονα καὶ εἰκότως. Ὁ μὲν γὰρ πορνεύων ἑαυτὸν καὶ μόνον ἀδικεῖ, ὡς εἰς τὸν ἀκολασίας εὐσδιοξίτητον βόθυνον ἐπιβρίπτων ἑαυτὸν ἔκοντι· ὁ δὲ τέταρτον ἢ πέμπτον γάμον ποιούμενος κατορχεῖται μὲν τῶν θείων κανόνων, καὶ νόμων τῶν κωλυσάντων τὸ ἀθέμιτον τοῦτο ἔργον· ἀδικεῖ δὲ καὶ τοὺς γνησίους παῖδας τοῦτο, ὡς τοῖς γνησίοις σποροῖμοις αὐτοῦ ὑποστειρῶν νόθων παρτισπορίων ζιζάνια. Ἴνα οὖν ἀποσχωνται οἱ πιστοὶ τῶν τοιούτων ἀθέσμων γάμων, ὥρισεν ὁ ἄγιος ἐπὶ πλείον τῶν πορνευσάντων τοὺς τοιούτους κολάζεσθαι μετὰ τὴν ἐξομολόγησιν καὶ τοῦ κακοῦ τὴν ἀπόστασιν. Ἐτι ἐρωτήσαι τις, ὡς τῆς πορνείας ἐπὶ ἑπταετίαν ἐπιτιμωμένης, καθὼς τοῦτο παρίσταται ἀπὸ τοῦ νῦ κανόνος, πῶς ὁ παρὼν κανὼν, ὀνομάζων τὴν πολυγαμίαν χεῖρονα τῆς πορνείας, ἐπιτιμᾷ αὐτὴν ἐπὶ ὀκταετίῳ ; **Λύσις.** Τινὲς λύοντες τὸ ἀμφίβολον ἐπὶ τετραετίαν εἶπον κολάζεσθαι τοὺς πόρνους, χρώμενοι καὶ τῷ κβ' κανόνι τοῦ ἁγίου Πατρός. Σὺ δὲ ἀνάγνωθι τὸν θ' κανόνα, καὶ τὴν ἐρμηνείαν αὐτοῦ, καὶ εἰπέ ὅτι ὁ μὲν πόρνος ἐπὶ ἑπταετίαν ἐπιτιμᾶται, ὁ δὲ πολυγαμῆσας, καὶ ὑπὲρ ἑπταετίαν. Ἐπεὶ γὰρ ὁ εἰσὶ τόποι τῶν ἐπιτιμιῶν, καὶ ὥρισθη τοῦτον ἐπὶ ἑναυατὸν προσκλαίειν, καὶ ἐν τρισὶν ὑποπίπτειν ἀναλόγως καὶ τοῦ λοιποῦ τόπου δουλεῦσαι ἀναγκασθήσεται, δριγλόντι τὸν τοῦ ἀχρωμένου καὶ τὸν τοῦ συνεστῶτος, καὶ εἰ μὴ εἰς πλείον καὶ οὗτοι περιστώσιν, ἀλλὰ γὰρ εἰς τετραετίαν συμπεσώθησονται, ὡς εἶναι τοὺς ὅλους χρόνους τοῦ ἐπιτιμίου ἕκτω· οὗ δὲ τινες πολυγαμίαν ἐνταῦθα τὴν ἀδιάφορον πορνείαν ὠνόμασαν, ἀκούσάτωσαν ὅτι γάμος οὐ τὸ συμφυρῆναι μόνον ἐστὶ κατὰ τὴν χυδαιωτέραν διάλεκτον, ἀλλὰ ἀνδρὸς καὶ γυναίκης συνάφεια καὶ συγχέησις τοῦ βίου παντὸς, οὗλου τε καὶ ἀνθρωπίνου δικαίου κοινωνία· καὶ ὅτι ὁ

D γάμος οὐκ ἀπὸ μόνης τῆς συναφείας συνίσταται, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς διαθέσεως τῶν συναλλαζάντων. Φησὶ γὰρ τὸ δ' κεφ. τοῦ θ' τίτλου τοῦ μ' βιβλίου. Προῖκα μὲν ἀποτελεῖ γάμος, γάμον δὲ προῖκα οὐ ποιοῦσιν, ἀλλ' ἡ τῶν συνοικοῦντων ἀμοιβαία διάθεσις. Περὶ τῆς πολυγαμίας, ἦτοι τὸ πᾶσα ἀγαγίσθη τὸν αὐτὸν γυναίκας, εἰ καὶ μὴ ὁμοῦ, κτηνώδες εἶναι φησὶ, καὶ οὐκ ἀνθρώπινον· ἢ καὶ τὸ πᾶσαι μίγνυσθαι καὶ ἀδιαφόρως ἔχτιν πρός τὴν μέλιν, ὅπερ καὶ πλείον εἶναι τῆς πορνείας παρίσταται, ἀντὶ τοῦ, δοκεῖ καὶ κρίνεται ἡμῖν, οὐκ εὐλογον τοὺς τοιούτους ὑποβάλλεσθαι τοῖς κανόνειν· καὶ ἐξῆς ἐπάγει τοὺς χρόνους τοῦ ἐπιτιμίου, ἐκκοῦντας τέσσα-

ρας εἶναι, πῶς δὲ πλέον τῆς πορνείας εἶναι εἰπὼν ἅ ἅγιος τὴν πολυγαμίαν, τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ ἐπὶ ταύτης ὤρισε τάχα; Τετραετία γὰρ ἡ πορνεία ἐπιτιμᾶται κατὰ τοὺς Πατέρας, οἵμαι δὲ πλείονα τὸν χρόνον ἐνταῦθα συνάγεισθαι, καὶ ὑπὲρ τὴν τετραετίαν· ὁ μὲν γὰρ πορνεύσας, ἐνιαυτὸν προσκλαίειν ὤρισται, τῷ δὲ δευτέρῳ ἀποδοῦσθαι, τῷ τρίτῳ μετανοεῖν, ἡγοῦν ἐν ὑποπτώσει εἶναι, καὶ μετὰ τῶν κατηχουμένων ἐξίεναι, τῷ τετάρτῳ συνίστασθαι μετὰ τῶν πιστῶν, καὶ μετὰ τοῦτο ἀξιοῦσθαι τῶν δειῶν δώρων, κατὰ τὸν εἰκοστὸν δεῦτερον κανόνα. Ὁ δὲ πολυγαμίαν ἀμαρτήσας ἐνιαυτὸν προσκλαίειν ὤρισθη, ἐν τρισὶν ὑποπίπτειν, ὃ ἔστι, τὸ μετὰ τῶν κατηχουμένων ἵστασθαι, καὶ συνεξίεναι αὐτοῖς, καὶ οὕτω δεκτὸν εἶναι, εἰς σύστασιν δηλαδὴ μόνην, ὥστε καὶ καὶ διατριψάντα, ἐφ' ὅσον οἰκονομῶν αὐτὸν κρίνει· οὕτω καὶ εἰς τὴν τῶν ἁγιασμάτων μετέληψιν δέχεσθαι ζήτει καὶ τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνόδου κανόνα τρίτου.

nam demum ad sanctorum quoque munus communionem aditus pateat. Vide Neocæsariensæ quæ synodi canonem tertium.

ΑΡΙΣΤ. Οἱ πολύγαμοι κτηνώδεις· ἀλλ' οὖν μετὰ τετραετίαν δεχίσθωσαν.

Οὗτοι, τοῦ μύσου ἀφιστάμενοι, καὶ τὸν παράνομον διαλύοντες γάμον, ἐπὶ τέσσαρσιν ἔτεσιν ἐπιτιμηθήσονται, εἰ καὶ πλέον πορνείας ἐστὶ τὸ ἀμάρτημα· ἕνα μὲν γὰρ ἐνιαυτὸν προσκλαύσουσιν, ἐν τρισὶ δὲ ὑποπίπτουσι, καὶ οὕτω δειχθήσονται.

ΚΑΝΟΝ ΠΑ'.

Ἐπειδὴ πολλοὶ ἐν τῇ Βαρδάρων καταδρομῇ παρέδωσαν τὴν εἰς Θεὸν πίστιν, ἔρχουσι ἐθνηκοῦς τελείαντες, καὶ ἀθεμάτων τινῶν γευσάμενοι τῶν ἐν τοῖς εἰδώλοις τοῖς μαγικῶς προσανεχθέντων αὐτοῖς, οὗτοι κατὰ τοὺς ἡδὴ παρὰ τῶν Πατέρων ἐξενεχθέντας νόμους, καὶ κανόνας οἰκονομήσασιν. Οἱ μὲν γὰρ ἀνάγκην χαλεπὴν ἐκ βασιάνων ὑπομείναντες, καὶ μὴ φέροντες τοὺς πόνους, καὶ ἐλκυσθέντες πρὸς τὴν ἀρησίαν, ἐν τρισὶν ἔτεσιν ἄδεκτοι ἕστωσαν, καὶ ἐν δυσὶν ἀκροάσθωσαν, καὶ ἐν τρισὶν ὑποπεσόντες, οὕτω δεκτοὶ γενέσθωσαν εἰς τὴν κοινωνίαν. Οἱ δὲ ἀνευ ἀνάγκης μεγάλης προδόντες τὴν εἰς Θεὸν πίστιν, καὶ ἀφάμενοι τῆς τραπεζῆς τῶν δαιμονίων, καὶ ὀμύσαντες ἔρχουσι· Ἑλληνικοῦς ἐκβαλλέσθωσαν μὲν ἐν τρισὶν ἔτεσι, καὶ ἐν δυσὶν ἀκροάσθωσαν, ἐν ὑποπτώσει δὲ εὐξάμενοι ἐν τρισὶν ἔτεσι, καὶ ἐν ἄλλοις τρισὶ σὺστάμενοι τοῖς πιστοῖς εἰς τὴν δέξιν, οὕτω δεκτοὶ ἕστωσαν τῇ τοῦ ἀγαθοῦ κοινωνίᾳ.

ΒΑΣ. Ἡ ἐν Ἀγκύρᾳ σύνοδος ἱκανῶς διωρίσατο τί ὄφειλε γίνεσθαι εἰς τοὺς ἀπὸ βίας τυραννικῆς ὑψάντας τοῖς εἰδώλοις, ἢ καὶ μαροφαγήσαντας. Ἀκολούθως οὖν ἐκείνοις φησὶ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος· πῶς ὀφείλουσιν ἐπιτιμᾶσθαι οἱ τοιοῦτόν τι ποιήσαντες, ἢ ὡς ἄμετρα βασανισθέντες, ἢ ὡς χυρὶς μεγάλης βίας προδόντες τὴν εἰς Θεὸν πίστιν. Ἐπειδὴ ἐν τῷ οἴκῳ κανόνι ἀρησίαν ἐν τὸν Χριστὸν καὶ παραβάντα τὸ τῆς σωτηρίας μυστήριον διὰ βίου ὅλου προσκλαίειν ὁ ἅγιος ὤρισε, θνήσκοντα δὲ ἀξιοῦσθαι τῶν ἁγιασμάτων, καὶ δεχοῦσιν οἱ κανόνες ἐναντιοῦσθαι, εἰπὲ

deinde vero tempora multæ subjungit, quæ videntur quatuor annis definiri. Sed quonam modo, cum graviolem esse fornicatione polygamiam vir sanctus dixerit, idem poenæ tempus in utraque forsitan constitit? Quadriennio namque ex Patrum decretis fornicatio punitur. Ego vero hoc loco tempus quadriennio longius constari censeo. Qui enim fornicatus est, uno anno deslere, secundo inter audientes esse, tertio poenitentiam agere, hoc est in substratione degere, et cum catechumenis exire decretum est: quarto cum fidelibus consistere, ac deinde divinum munerum participem fieri, ut in vicesimo secundo canone videre est; qui vero polygamie crimine est implicitus, uno anno deslere jubetur, deinde tribus substerni, quod est, stare cum catechumenis, et cum iisdem exire, atque hoc pacto admitti, eoque videlicet tantum, ut cum fidelibus consistat, ibique inmoretur quoad ei, cui ipsius cura commissa est, visum fuerit, ac

ARIST. Polygami sunt belluini. Verumtamen post quadriennium recipiantur.

Hi a scelere conversi, et impium dissolventes matrimonium, quatuor annis punientur, etsi peccatum sit plusquam fornicatio: uno enim anno deslebunt, tribus autem substernentur, et sic recipiuntur.

CANON LXXXI.

Quandoquidem multi in Barbarorum incursione fidem in Christum violarunt, factis sacramentis gentilibus et quibusdam nefariis, quæ idolis magicis oblata sunt ab eis gustatis, si secundum leges a Patribus jam editas, et canones dispensentur. Qui enim gravem necessitatem ex tormentis sustinuerunt, et non ferentes labores ad negationem tracti sunt, tribus annis sint non recipiendi, et in duobus audiant, et cum tribus annis substrati fuerint, sic ad communionem admittantur. Qui autem sine magna necessitate fidem in Deum prodiderunt, et dæmoniorum mensam attigerunt, et Græca sacramenta jurant, tribus quidem annis ejiciantur, duobus audiant, postquam autem in substratione tribus annis oraverint, et in aliis tribus cum fidelibus ad orationem **132** constiterint, sic admittantur ad boni communionem.

BALS. Ancyra synodus satis definiit quid debeat iis fieri qui vi tyrannica idolis sacrificarunt, vel etiam execranda comederunt. His ergo consequenter dicit magnus Basilius, quomodo debeant puniri qui hoc fecerunt, vel ut qui supra modum tormentis affecti sint, vel ut qui sine vi magna fidem in Christum prodiderunt. Quia autem in canone 73 eum qui Christum negavit, et salutis mysterium transgressus est, sanctus per totam vitam deslere constituit, morientem autem sacramentis dignum haberi, et videatur canones inter

se pugnare, dic non esse idem negare Christum, et demonis sacrificare, vel idolis immolata gustare, vel Græca sacramenta jurare. Illud enim est omnino fidei abrogatio, hæc vero inquinamentum et abrogationis apparentia, et propterea primum magis punitur. Vel quod in illo quidem canone, de iis qui abnegationem sua sponte transfugerunt, et sine necessitate fidem contemptui habuere, sanctus decernit: in hoc vero, de iis qui tormentorum vehementia victi sunt, et de iis qui vim passi sunt, licet non valde vehementem, et crasserunt: unde et mitiores hic pœnas descripsit. Si autem dicunt fortasse nonnulli ea quæ præsentî canone continentur, locum non habere, quod fides Dei gratia supra recta opinio nis petram apte stabilitur, et tyranni pluribus abhinc annis coniectis a martyribus lapidibus obruti sunt: sed tamen multi quoque hodie impiorum Agarenorum manibus capti, et torti, aliquando quidem fidem orthodoxam abjurant, aliquando vero in impiam Mohameti religionem jurant. Alii vero sua etiam sponte se in infidelitatis speluncam projiciunt. Qui quidem omnes ex hoc præsentî canone curabuntur, post confessionem, et convenientem poenitentiam. De iis autem qui exsecranda comederunt, lege diversos canones synodi Ancyranæ, et scies quomodo ii puniantur.

ZONAR. Nonnulli in Barbarorum incursione captivi abducti, vitia quædam gustavere: hoc est, idololatria, et magica, magicis videlicet ritibus immolata, et juramenta gentium usurpavere, vel idola nominare vel Græcorum deus, vel solum, astraque alia, quæ illi venerabantur pro diis. In hisce igitur hominibus puniendis, non eodem modo cum omnibus agendum esse Patres decreverunt, sed aliter quidem cum iis qui tormentis asperere divexati, et cruciatuum gravitate superati sunt, aliter vero cum iis, qui modica vi illata, solum prodiderunt, ac idololatriæ apposuerunt manus, jurisque jurandi illegitimos adhibuere modos: ex ea nimirum, quæ hoc canone præscribitur distinctione. **S**extagesimo tertio vero Canone, qui Christum negavit, ac salutis mysterium violavit, toto vitæ tempore delleræ, hic sanctus decrevit, tum in extremo spirito sanctorum munere participem fieri. Dicitur ita præsertim, non idem esse Christum negare, ac immolare demoniis, et gustare idololatria, et ex Græcorum ritibus jurare; illud namque eversionem omnimodam fidei continet, hoc vero fidem polluit, speciemque tantummodo eversionis præbet. Proinde graviore pœna prius illud punitur. Vel dixeris illo Canone de iis qui sua sponte a fide deciverant, eamque nulla necesseitate lacti abjecerant, decrevisse, hoc vero canone de iis actum qui tormentorum gravitate superati, quique vim passi etiam non adeo vehementem crasserunt, ac propterea levioribus in eos pœnis animadversum.

133 ARIST. Qui fidem per tormenta violaverunt,

A δτι οὐκ ἐστὶ ταῦτὸν τὸ ἀρνήσασθαι τὸν Χριστὸν καὶ τὸ θύσαι τοῖς δαιμονίοις, ἢ εἰδωλοθύτων γεύσασθαι, ἢ ὄρκους Ἑλληνικοῖς ὁμοῖαι. Τὸ μὲν γὰρ τῆς πίστεως ἀθέτησις ἐστὶ παντελῶς, ταῦτα δὲ μίαισμα καὶ δόκησις ἀθετήσεως, καὶ διὰ τοῦτο ἐπὶ πλείον τὸ πρῶτον κολάζεται. Ἡ ζῆτι ἐν ταῖς μὲν τῶ κανόνι περὶ τῶν αὐτομολησάντων εἰς τὴν ἀρνησίαν, καὶ ἀνευ ἀνάγκης ἀθετησάντων τὴν πίστιν, διετάξατο ὁ ἅγιος, ἐν τούτῳ δὲ περὶ τῶν ἡττηθέντων τῆ τῶν βασιάνων σφοδρότητι, καὶ περὶ τῶν βίαν παθόντων, καὶ μὴ πάνυ σφοδρῶν, καὶ ἐνδεδικωκῶτων ὄθεν καὶ μετριώτερα ἐνταῦθα ὑπετύπων ἐπιτίμια. **E**ὶ τάχα δὲ λίγουσι τινες τὰ τοῦ παρόντος κανόνος σχολιάσαι διὰ τὸ τὴν πίστιν τῆ τοῦ Θεοῦ χάριτι ἐπὶ πέτραν ὀρθοδοξίας ἀραρότως στηρίξεσθαι, καὶ τοὺς τυράννου; λιθοβοληθῆναι πετροβολοῦ; μαρτυρικοῖς πρὸ χρόνων πολλῶν· ἀλλὰ καὶ σήμερον πολλοὶ ταῖς τῶν ἀθίων Ἀγαρηνῶν χειρῶν ἀλώσιμοι γινόμενοι, καὶ βασιανίζονται: τῆ μὲν τὴν ὀρθόδοξον πίστιν ἐξομνυται, τῆ δὲ τὴν ἀθεον θρησκείαν τοῦ Μωάμεθ διόμνυται, ἄλλοι δὲ καὶ ἐκονεὶ ἑαυτοῦ; ἐπιβρίπτουσιν εἰς τὸν τῆς ἀπιστίας βόθρον. Οἱ δὲ πάντες κατὰ τὸν παρόντα κανὸνα θεραπευθήσονται μετὰ ἐξομολόγησιν καὶ προσήκουσαν μετάνοιαν. περὶ δὲ μικροπραγησάντων ἀνάγκη τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου διαζήτους κανόνας, καὶ μάθη; ὅπως καὶ οὗτοι ἐπιτιμῶνται.

ZONAR. Ἐν καταδρομῇ Βαρβάρων συλληφθέντες τινε; ἀεμίτων τιῶν ἐγεύσαντο· ἤγουν εἰδωλοθύτων καὶ μαγικῶν, μαγικαῖς δηλονότι τελεταῖς, τεθυμένων καὶ ὄρκους ὡμοσαν ἰθνηκοῦ; ἢ εἰδωλα ὀνομάσαντες, ἢ θεοῦ; Ἑλληνοκῶν, ἢ τὸν ἥλιον ἢ ἀστέραι; ἄλλοι, οὐ; ἐκείνοι; ἐσιθῆοντο ὡ; θεοῦ;. Τοῦ; οὖν τοιοῦτους οὐχ ὁμοῖοι; πάντα; οἰκονομεῖσθαι οἱ Πατέρες διετάξαντο· ἀλλὰ ἄλλω; μὲν τοῦ; δεινῶ; βασιανισθῆναι, καὶ τῆ; βίαι; ἡττηθέντας τῶν ἀλλοτρίων, ἄλλω; δὲ τοῦ; ἀνευ μεγάλη; βίαι; προδίντας τὴν πίστιν, καὶ ἀφαμένους τῶν εἰδωλοθύτων, καὶ ὄρκους ἀποτετραμμένους ὁμοσῶντας, κατὰ τὴν διάταξιν δηλαδὴ τοῦ παρόντος κανόνος. Ἐν δὲ τῷ ὄγ᾽ κανόνι τὴν ἀρνησάμενον τὸν Χριστὸν, καὶ παραβάντα τὸ τῆ; σωτηρίαι; μυστήριον διὰ βίαν προσηκῶσαι ὁ ἅγιος ὤρισεν· θνήσκοντα δὲ, ἀξιοῦσθαι τῶν ἁγιασμάτων. **D**Ἔστιν οὖν εἰπεῖν δτι οὐ ταυτό; ἐστὶ τὸ ἀρνήσασθαι τὸν Χριστὸν, καὶ θύσαι τοῖς δαιμονίοις, καὶ τὸ εἰδωλοθύτων γεύσασθαι, καὶ ὄρκους Ἑλληνικοῖς ὁμοῖαι. Τὸ μὲν γὰρ τῆ; πίστεω; ἀθέτησις παντελής, τὸ δὲ μίαισμα καὶ δόκησις, ἀθετήσεω;· καὶ διὰ τοῦτο μᾶλλον τὸ πρῶτον κολάζεται, ἢ ὅτι ἐν ταῖς μὲν τῶ κανόνι περὶ τῶν αὐτομολησάντων εἰς τὴν ἀρνησίαν, καὶ ἀνευ ἀνάγκης ἀθετησάντων τὴν πίστιν, διετάξαντο, ἐν τούτῳ δὲ περὶ τῶν ἡττηθέντων τῆ; τῶν βασιάνων σφοδρότητος, καὶ τῶν βίαν παθόντων, καὶ μὴ πάνυ σφοδρῶν, καὶ ἐνδεδικωκῶτων, καὶ διὰ τοῦτο μετριώτεροι αὐτοῖ; τὰ ἐπιτίμια ἐτάξαν.

ARIST. Οἱ παραβάντες τὴν πίστιν διὰ βασιάνων,

καταλείψαν ὑποπιπτέωσαν οἱ δὲ ἀθαιρέτως δωδεκαε-

A octo annos substernantur, qui sua vero sponte duodecim.

Ὅσοι μὲν ἐν τῇ τῶν Βαρβάρων καταδρομῇ χαλεπὴν ἀνάγκην ἐκ βασάνων ὑπέμειναν, καὶ τοὺς πόνους μὴ φέροντες, τὴν εἰς Θεὸν παρέδωκαν πίστιν, ὄρκους ἔθνηκός τε λέξαντες, καὶ ἀθεμίτων τινῶν ἐν τοῖς εὐκόλοις γευσάμενοι, οὗτοι μεταμεληθέντες, καὶ μετὰ θαυμάσιων καὶ συντριβῶν καρδίας ὑποτρέψαντες, ἐν τρισὶ μὲν ἔτεσι μετὰ τῶν ἀκρωμένων, καὶ ἐν ἑτέροις τρισὶ μετὰ τῶν ὑποπιπτόντων· καὶ οὕτως εἰς τῆς κοινωνίας ταχθήσονται· ὅσοι δὲ ἄνευ μεγάλης ἀνάγκης πρόδοτοι τῆς εἰς Θεὸν γεγονάσης πίστεως, τραπέζης τῶν δαιμονίων ἀψάμενοι, καὶ ὄρκους Ἑλληνικοὺς ὁμόσαντες· οὗτοι ἐν τρισὶ μὲν προσκλαύσουσιν ἔτεσιν, ἐν δυσὶ δὲ ἀκροάσονται. ἐν τρισὶν ἐν ὑποπτώσει διατελέσουσι. καὶ ἐν ἄλλοις τρισὶ σταθί-

B Quotquot in Barbarorum incursionibus difficilem necessitatem e tormentis sustinuerunt, et dolores non ferentes, fidem in Deum transgressi sunt ethnica juramenta præstantes, et nefaria quædam in idolis dignantes, hi pœnitentia ducti, lacrymis et cordis contritione conversi, tribus eisdem annis cum desistentibus collocabuntur, duobus autem cum audientibus, et aliis tribus cum substratis, et sic in communionem recipiuntur. Quotquot autem sine magna necessitate, fidei in Deum proditores fuerunt, demoniorum mensam attingentes, et Græcica jurantes juramenta, hi tribus quidem annis deslebunt, duos autem audient, tres in substratione agent, et in aliis tribus cum fidelibus ad preces consistent, et sic in decimo anno de boni communionem participabunt.

KANON IIῚ.

CANON LXXXII.

Καὶ περὶ τῶν ἐπιορκησάντων, εἰ μὲν ἐκ βίας καὶ ἀνάγκης παρέδωκαν τοὺς ὄρκους, κουφοτέροις ὑπόκεινται ἐπιτιμίοις, ὥστε μὴ ἐξ ἑτη πάντως αὐτοὺς δεκτοὺς εἶναι. Οἱ δὲ ἄνευ ἀνάγκης πρόδόντες ἑαυτῶν τὴν πίστιν ἐν δυσὶν ἔτεσι προσκλαύσαντες, καὶ ἐν δυσὶν ἀκροασάμενοι, καὶ ἐν πέμπτῳ ἐν ὑποπτώσει εὐξάμενοι, καὶ ἐν δυσὶν ἄλλοις ἄνευ προσφορᾶς εἰς τὴν κοινωνίαν τῆς προσευχῆς παραδεχθέντες, οὕτω τελευτάσονται, ἀξιόλογον δηλαδὴ μετένοιαν ἐπιδειξάμενοι, ἀποκατασταθήσονται εἰς τὴν κοινωνίαν τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου.

C De his etiam qui pejerarunt, si vi quidem et necessitate juramenta transgressi sunt, levioribus pœnia subjiciuntur, ut post sex annos possint suscipi. Qui autem sine necessitate suam fidem prodiderunt, cum duobus annis desieverint, et duobus annis audiverint, et in quinto in substratione fuerint, et in duobus aliis sine oblatione in orationis communionem suscepti exstiterint, ita tandem condigna scilicet pœnitentia ostensâ, in corporis Christi communionem recipiantur.

ΒΑΣΣ. Οἱ καταστρωθίντες νόμοι ἐν τῷ 18ῳ κεφαλ. τοῦ 1ῳ τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος ἀρκούσιν εἰς τὸ παραστήσαι σοι περὶ: ὄρκοι ἀναψηλαφῶνται· καὶ ἐντεῦθεν μαθήσῃ τίνας εἰσὶν οἱ ἐπιόρκοι. Ὁ δὲ ξ' κανὼν καὶ ὁ παρὼν τοῦ μεγάλου τούτου ἁγίου οὐ διδάσκουσι ποιοὶ ἀναψηλαφῶνται ὄρκοι, ἀλλὰ πῶς ἐπιτιμῶνται· ἱ ἐπιορκήσαντες καὶ ἐν μὲν τῷ 5ῳ καὶ ν: ἀπροσδοκίως ὁ ἅγιος ἀκινυωνησίας ἐπιτιμῶντι δεικνύει τὸν ἐπιόρκοι καθυπεύχων· ἐν αὐτῷ δὲ διατίθειν ποιεῖ· αἱ τῶν ἐπιόρκων· καὶ τοὺς μὲν ξ' ἀνάγκης βιασθέντας ἐπιορκῆσαι μετὰ ἐξ ἑτη δέχεσθαι διωρίσασα, τοὺς δὲ χωρὶς ἀνάγκης μετὰ δώδεκα, ἐπιδειξάμενους μετένοιαν ἀξιόλογον. Καὶ ὁ μὲν κανὼν ἐν τούτοις. Σὺ δὲ ἐκείνου· τοῦ ἐπιόρκους εἰπεὶ κατὰ τὴν παρόντα κανὼνα κολάζεσθαι, τοὺς ἔκοντι καὶ διὰ ἐξ ημολογήσει· τὸ ἀμάρτημα θριαμβεύσαντας, καὶ θεραπεῖαν αἰτήσαντας· οὐ μὴ τοὺς ὡς ἐπιόρκους κατακριθέντας ἀπὸ κατηγορίας ἑτέρων. Ἐκείνοι γὰρ οὐν τῇ χρηματικῇ ποινῇ, καὶ πλειόνως παρὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐπιτιμηθήσονται· ὁ γὰρ ἑλεγχος, ὡς πολλὰκις εἰρηται διπλασιάζει· τὸ τοῦ ἀμαρτήματος ὄφλημα, καὶ ἡ μετένοια κουφίζει τῆς τιμωρίας τὴν κλάσειγα. Ἔσο δὲ εἰδῶς ὡς τὸ τῆς ἐπιορκίας ἀμάρτημα πολυειδές ἐστι, καὶ διὰ τοῦτο καὶ εὐσθεράπειτον. Ἄλλως γὰρ ἐπιτιμᾶται ὁ κατὰ ἐλιγωρίαν ὁμόσας, καὶ ἐπιορκήσας, ἄλλως ὁ κατὰ βίαν, ἄλλως ὁ ἐκ μεταμέλου, ἄλλως ὁ διὰ ζήμυον. ἄλλως ὁ κατὰ ὄλον, ἄλλως ὁ ἀθετήσας ὄρκον γεγονότα διὰ

D BALS. Leges sicut in can. 18 tit. 13 presentis operis sufficiunt ad ostendendum quænam juramenta retractantur, et ex eis intelliges quinam sint perjuri. Sexagesimus tertius autem canon, et hic præsens magni hujus sancti, non docent, quænam retractentur juramenta, sed quomodo puniantur qui pejerarunt. Et in sexagesimo quarto, quidem canone indefinite sanctus pœnæ excommunicationis perjurorum ad decennium subiecit: hic autem facit divisionem perjuratorum, et eos quidem qui pejerare necessitate coacti sunt, post sex annos suscipiendos decrevit: eos autem qui sine necessitate, post duodecim condigna ostensa pœnitentia. Atque in his quidem consistit canon. Tu autem dic illos perjuros ex hoc canone castigari, qui sua sponte, et per confessionem de peccato triumpharunt, et medelam petiverunt: non autem illos qui ex aliorum accusatione perjuri condemnati sunt. Illi enim cum pœna pecuniaria ab Ecclesia quoque magis punientur. Probatio enim, ut superius dictum est, debitum peccati, et pœnitentia pœnæ veritatem elevat. Scias autem, quod perjuri per crimum est multiplex, et propterea curatio difficile. Aliter enim punitur qui per injuriam juravit, et pejeravit, aliter qui per vim, aliter qui per pœnitentiam, aliter qui propter vindictam, aliter qui per dolum, aliter qui juramentum aspernatur, quod propter ludicrum quippiam vel etiam abjiciendum

factum est : aliter qui corporale jusjurandum transgressus est, aliter qui quod scriptis mandatum est. Et ut semel dicam, in illius qui confessionem suscepit prudentia in iudicio sita est perjurii medela. Ego enim vidi multos qui Jerosolyma proficisci juraverant ac pejeraverunt, nulla poena affectus conservatos fuisse, et alios qui sine scriptis in eam imperatoris juraverant arriter fuisse castigatos, et alios qui si juraverant, nullo modo puniunt. Vidi autem aliquot amoris insaniam periculis juramenti se obstringentes qui sine periculo sua juramenta conculcaverunt, et ideo opus est exarte examinare, et ut docet curare.

134 ZONAR. In sexagesimo quarto canone indefinite sanctus perjurum excommunicationis poena ad decem annos punivit : hic autem distinguit perjuro, et eos quidem qui ex necessitate coacti sunt pejerare, post sex annos recipi dererunt : eos vero qui absque necessitate, ad undecim annos esse segregandos, atque ita ad communionem corporis Christi admitti, postquam sufficientem poenitentiam exhibuerint.

ARIST. Qui vi coactus pejeravit, post sexennium suscipiatur : qui autem citra necessitatem, post duodecim.

Juravit quispiam aliquid se non facturum, iudex forsitan se condemnationi in quemdam illatam non subscripturum, postea a majore coactus potestate, juramentum transgreditur : hic propter vim levioribus poenis subijcietur, sexennio enim puniatur. Qui autem sine vi transgreditur quod juravit, duobus annis cum desentibus collocabitur, duobus annis cum audientibus, quinque cum substratis, et in aliis duobus cum fidelibus recipiatur, et cum his in precibus communicabit, et sic post undecim annos Christi corpore dignus habebitur.

CANON LXXXIII.

Qui vaticinantur et genus consuetudines sequuntur, et aliquos in sedes suas introducunt ad veneficiorum inventionem, et eorum expugnationem, cadant in canonem sexennii, et postquam anno deslexerint, et anno audierint, in tribus annis substrati, et anno cum fidelibus consistentes, sic admittantur.

BALS. Saepe quidem simpliciores, et imprudentiores gravius aegrotantes, et non commode curati, existimant se ex magica impostura, vel veneficio ita afflicti et ideo ad aliquos etiam gentiles accedunt, asserentes se occulta veneficia in apertum prolaturus, quae corporalem laborantis sanitatem evertant, et ita se aegrotum ab illo maleficio purgaturus. Eos ergo qui vaticinantur, et non credunt per invocationem nominis Domini, et Dei, et Servatoris nostri Jesu Christi, et Dei Matris, et omnium sanctorum omnem morbum, et omnem agritudinem curari, omneque veneficium, et imposturam satanicam, virtute et praesentia pretiosae et vivificae crucis a fidelibus expelli, sed potius mi-

τι παιγνυδεις η και αποδηλον, αλλως ο σωματικον ορκον παραβης, αλλως ο εγγραφον και απλως εις την διακρισιν του δεξαμένου την εξομολογησιν ανακειται η θεραπεια της επιορκιας. Εγω δε ειδον πολλους ομοσαντας απελθειν εις τα Ιεροσολυμα, και επιορκησαντας, και ανεπιτηθητους συντηρηθεντας, και αλλους ογορφους ομοσαντας εις την κεφαλην του βασιλειου, και πικρως κοιασθεντας· αλλους κατα βίαν ομοσιντας, και μηδε ολωσ κολασθεντας. Ερωτομανουντας δε πωρους ειδον επομοσάμενους και τους ορκους ακινδυνως καταπατησαντας. Διδ χρωιν εστι τε παρ' τούτων ακριβως εξετάζεσθαι, και αξίως θεραπευεσθαι.

ZONAP. Έν τω εβ' κανόνι απροσδιοριστω, ο αγιος ακοινωνησας επιτιμιω επιδικειται την επιορκον εκπλασεν, ενταυθα δε διαφρασιν ποιεται των επιορκων, και τους μιν εξ ανάγκης βιασθεντας επιορκησαι μετα εξ ετη δεχεσθαι διορισατο, τους δε χωρις ανάγκης επι ια' ετη ειναι αφωρισμένους, και ούτω δεχεσθαι εις την κοινωνίαν του σώματος του Χριστου, επιδειξαμένους μετάνοιαν αξιολογον

ΑΡΙΣΤ. Ό εκ βίας επιορκησας μετα εξαστιαν δεκτός· άνευ ανάγκης εν δυοκαδεκα.

Όμοσε τις τοδε μη ποιησαι, τυχην δικαστη: μη υπογραψαι εις την επανεχθεισιν καταδικην τω δεϊνι. ε'τα βιασθεις υπο μεζονος εξουσιας, παρηθη τον ορκον, κουφοτεροις οτως επιτιμοις υποκειται δεξ την βίαν, επι εξαστιαν γαρ επιτιμηθησεται. Ει δε άνευ τινος βιας παρηθη τα ομοθεντα, εν δυοιν εεσι: μετα των οκρωμένων, εν πάντα μετα των υποπιπτώντων, και εν δυοιν αλλοις παραδεχθησεται μετα των πιστων, και των ευχων αυτοις συγκαωνησεται. Και ούτω μετα τον ενδεκατον χρονον του σώματος του Χριστου αξιωθησεται.

CANON ΠΓ'.

Οι κητμαντευομενοι, και τοις σνηθειαις των εθνων ακολουθουντας, η εισαγοντες τινας εις τibus εαυτων οικους επι ανερευνησει φαρμακειων και καθαρσει, υπο τον κανονα πιπτειωτων της εξαστιας, ενιαυτον προσκλαύσαντας, και ενιαυτην ακροασάμενοι, και εν τρισιν υποπιπτοντας, και ενιαυτην συστάντας τοις πιστοις, ούτω δεχθησων.

ΒΑΣ. Πολλάκις τινες των απλουστερων και ασυνετωτερων κοιρωις νοστυλαυόμενοι και μη ευκαίρωσ θεραπευόμενοι, νομιζουσιν απο μαγικης μαγγανελις ητοι φαρμακειας πιαχειν διη και προσερχονται τισην εθνικω: διεσυρηζόμενοι εις τουμφανεις αγαγεις της φαρμακειας: κρυπτομενας και την σωματικην υγειαν ληστευοσας του πάσχοντος, και ούτω καθάραι τον νοσοιντα εκ του μιάσματος. Τους γουν ούτω καταμαντευομένους, και μη πιστευοντας δια της επικλησως του ονόματος του Κυριου και θεου και σωτηρος ημων Ιησου Χριστου και της θεομητορος και πάντων των αγίων πάσαν νόσον και πάσαν μαλακίαν θεραπευεσθαι, και πιασαν φαρμακειαν και μαγγανελιαν σατανικην τη δυνάμει και προστασία του τι-

μίον σταυροῦ ἐκδιώκεσθαι ἀπὸ τῶν πιστῶν, ἀλλ' ἔξακολουθοῦντας μᾶλλον τοῖς τερατολόγοις· καὶ μαγγο-
νοποιῶς καὶ ταῖς τῶν ἐθνῶν συνθηλαίς, καὶ εἰσάγοντας
τοιούτους τινᾶς ἐν τοῖς οἴκοις διὰ καθαρισμὸν τάχα
τῆς ἀπὸ τῆς φαρμακείας νοσηλείας, φησὶν ὁ ἱγ.ος. ἐπὶ
ἐξασίαν ἐπιτιμᾶσθαι. Ἐρεῖ δέ τις ἐναντιῦσθαι τὸν
παρόντα κανόνα τῷ ἑ' κανόνι· καὶ τῷ οὐ'. Ἐκεῖνοι μὲν
γὰρ διορίζονται τοῦς τοιούτους ὡς φονεῖα· ἐπιτιμᾶσθαι,
ἧτοι ἐπὶ εἰκοσιν ἐνιαυτοῖς οἱ ονομαῖσθαι κατὰ τοῦς
ἐκουσίους φονεῖ, ἢ ἐπὶ δέκα ἔτεσι κατὰ τοῦς ἀκουσί-
ους, ὁ δὲ παρῶν ἐπὶ ἐξ' Ο' μαι δὲ ὅτι διαφορὰ ἐστὶ τῶν
κανόνων. Ὁ μὲν γὰρ ἑ' κανὼν περὶ αὐτουργῶν ἦτοι
μάγων καὶ φαρμακῶν ἔρροδεῖται, ὡσαύτως καὶ ὁ β' περὶ
τῶν ἐπιιδόντων ἐξυτοῦς μάντεσιν, ἧτοι φρονούντων
ὁμῶς αὐτοῖς· ὁ δὲ παρῶν κανὼν περὶ ὀνηθρῶπων διέ-
ξεισι κατὰ πλάνην ἀκολουθησάντων τοῖς διςχυριζο-
μένοις θεραπεύειν καὶ λύειν τὰ μαγικὰ δεσμά καὶ
νοσήματα, μηκέτι δὲ ἀπὸ τῆς πίστεως μεταστάντων.
Ὡστε διαφορὰ ἐστὶ αὐτουργησάντων καὶ καταπροδόν-
των ἑαυτοῦς τοῖς γόησιν, ὡστε καὶ τὴν πίστιν ἀρνή-
σασθαι, καὶ τῶν μὴ ἀποστάντων μὲν ἀπὸ τῆς ὀρθόδο-
ξου πίστεως, ὀλισθησάντων δὲ διὰ τὸ ὅλως προσελθεῖν
ποιούτοις τισί· καὶ διὰ τοῦτο ἐκεῖνοι μὲν πλείοσι
χρόνοις ἐπιτιμῶνται, οἱ τοὶ δὲ ἐπὶ ἡττοσιν. Ἀνάγνωθι
καὶ τὸν β' κανόνα τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Νύσσης
ἐκ τῆς πρὸς Λητέιον ἐπιστολῆς οὕτω ταῦτα δια-
ροῦντα. Ἀπὸ δὲ τοῦ μεμνησθαι τὸν κανόνα ἀνθρώ-
πων καταμαντευομένων ἀναφανῆσθαι, ὡς νομίζω,
ὅτι οἱ καταχρησάμενοι τῷ κακῷ ἐπὶ ἐξασίαν
ἐπιτιμηθήσονται. Οἱ δὲ ἀπαξ τυχὸν πλανηθέντες·
καὶ ἀποστάντες μετρίως θεραπευθήσονται. Εἰ-
δὸν γὰρ τοῦτο καὶ πραγματικῶς γεγονός. Τῆς
γὰρ μακαρίτιδος σεβαστῆς κυρᾶς Ζωῆς, τῆς συμ-
βίου τοῦ πανσεβαστάτου ἐκεῖνου Ἀλεξίου κυροῦ
Κομνηνοῦ τοῦ υἱοῦ αἰοιδίμου σεβαστοκράτορος, νόση
περιπεσοῦσης βαρεῖα, καὶ τῶν ἰατρῶν ἀπαγορευ-
σάντων τὴν θεραπείαν αὐτῆς διὰ τὴν τῶν πολυει-
δῶν νοσημάτων ἐναντιότητα, ἔθνηκοι τινες ἐπαγ-
γεῖλάμενοι θεραπεύσαι αὐτήν, ὡς δὴθεν ἀπὸ μα-
γικῶν μαγικανειῶν νοσηλευομένην, συνώθησαν ἀδ-
ικῶς ἐτασθῆναι πολλὰς καὶ θαυμαστάς γυναῖκα· αὐ-
τῆς· ἔτι μὴν καὶ ἀνδρας. Ἐρρίπτον δὲ κρύφα ἐν
γωνίαις κηρόπλαστα εἰδωλα καὶ σατανικῶς προ-
εμήνουν τὴν τούτων ἀναψηλάφησιν καὶ εὐρεσιν.
Καὶ ἄλλα δὲ μυρία δεινὰ διεπράξαντο εἰς κατα-
φρόνησιν τοῦ Θεοῦ καὶ τιμωρίαν ἀνθρώπων πολλῶν,
καὶ αὐτοὶ μὲν οἱ ἄθεοι ἀπρακτῆσαντες ἄφανεις
ἐγεγόνεισαν· Ἡ δὲ πανευγενεστάτη ἐκεῖνη γυνὴ οὐ
μόνον οὐκ ἀπώνατό τι, ἀλλὰ καὶ τῇ νόση χρό-
νίως προσκαταλευθεῖσα ἐκ τοῦ βίου μετέστη, κα-
κῶν ἐφόδον ἐπιφορτισθεῖσα τὴν ἀπὸ τῶν θείων
κανόνων κατ' αὐτῆς ἀγανάκτησιν, ἣν ἐπικουφίσαι
Κύριος ὁ Θεὸς ἐπὶ τὰς ἄλλας· ἀγαθοεργίας αὐτῆς.
Μετὰ θάνατον δὲ ταύτης διὰ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγίου
ἐτάτου πατριάρχου κυροῦ Λέοντος τῶν Στυπῶν τι-
νὲς μὲν τῶν προσγενῶν καὶ τῶν ὑποχειρίων αὐτῆς
βαρέως ἐπιτιμηθήσαν, ὡς πλειστάκις καταμαν-
τευσάμενοι, καὶ ὀλοφύχως τῇ σατανιώδει ἀρρη-
τουργίᾳ πιστεύσαντες. Ἄλλοι δὲ διὰ μετρίου

raculorum ostentatores, praestigiatosque, et gen-
tium consuetudines sequuntur, et eos in aedes suas
introducunt ad purgandam forte aegritudinem, quae
ex veneficio oritur, dicit sanctus esse sexennio
puniendos. Dicit autem quispiam hunc canonem
adversari canon. 65 et 72 : illi enim decernunt ut
li tanquam homicidæ puniantur, scilicet ut vel vi-
ginti annis poena eis imponatur instar volunta-
riorum homicidarum, vel decem annos instar invo-
luntariorum : hic vero ut sex. Existimo autem
esse inter canones differentiam : sexagesimus quintus
enim canon de ipsis opificibus, seu de magicis, et
veneficis decernit. Similiter et 72 de iis qui se
tradunt vitiis, seu de iis qui eadem cum illis
sentiant. Praesens autem canon disserit de homini-
bus, qui eos per errorem secuti sunt, qui asserunt
se magica vincula ac aegritudines solvere et curare,
non tamen a fide desciverunt. Est itaque differentia
eorum qui per se exercent, eorumque qui se tra-
dunt praestigiatoribus, ut fidem etiam negent, et
eorum, qui ab orthodoxa fide non defecerunt, lapsi
autem sunt quod ad aliquos huiusmodi praesus ac-
cesserunt. Et ideo illi quidem longiori tempore
puniantur, hi vero breviori. Lege etiam can. 2
sancti Gregorii Nysseni ex epistola ad Latonium, qui
ea ita dividit. Ex eo autem, quod canon meminit
hominum qui vaticinantur, apparet, ut existimo,
quod qui malo abusi sunt, sexennio punientur. Qui
autem semel forte erraverunt, et desciverunt, mi-
tius curabuntur. Et ipse enim hoc revera factum
vidi. Cum enim beatae in Domino vitae conjux mi et
135 religiosi illius domini Alexii Comneni filii Inclyti
imperatoris in gravem morbum incidisset, et medi-
ci de ejus sanitate desperassent propter multi-
plicium morborum contrarietatem, quidam ethnicus
se eam curaturos professi, utpote quae magicis ar-
tificiis laboraret, effecerunt ut multae et admirandae
ejus feminae, et viri etiam injuste examinarentur.
Clam autem projiciebant imagines ex cera factas,
et satanicis eorum contractionem et inventionem
significabant, atque etiam multa alia gravia fece-
runt in Dei contemptum, multorum hominum sup-
plicium. Et ipsi quidem impii cum rem efficere
non potuissent, evanuerunt. Nobilissima autem illa
mulier non modo nihil adjumenti adeptae est, sed
etiam diuturno morbo vexata vita excessit, malo a
se suscepto viatico, divinorum scilicet canonum
adversus se indignatione, quam Deus propter alia
ejus bona opera allevare dignetur. Post ejus autem
mortem tempore sanctissimi patriarchae domini
Leonis Stuppae, nonnulli quidem ejus cognati, et
etiam subditi, graviter puniti sunt, ut qui sacrissime
vaticinati essent, et satanicæ nefarie operationi
toto animo credidissent. Alii autem mediocri sup-
plicio curati sunt, ut qui non saepe, nec ex animo
malum illud secuti essent. Est itaque canon atten-
dendus, et Dei judicio relinquenda aegrotantium
cura, qui solo verbo dissolutas astringit, nec se
tradere oportet satanicis imposturis, quae non

factum est : aliter qui corporale jusjurandum transgressus est, aliter qui quod scriptis mandatum est. Et ut semel dicam, in illius qui confessionem suscepit prudentia in iudicio sita est perjurii medela. Ego enim vidi multos qui Jerusalem proficisci juraverant ac pejeraverunt, nulla poena affectos conservatos fuisse, et alios qui sine scriptis in caput imperatoris juraverant acriter fuisse castigatos, et alios qui si juraverant, nullo modo puniuntur. Vidi autem aliquot amoris insania periculis juramenti se obstringentes qui sine periculo sua juramenta conculeaverunt, et ideo opus est exarte examinare, et ut decet curare.

134 ZONAR. In sexagesimo quarto canone indefinite sanctus perjurium excommunicationis poena ad decem annos punivit : hic autem distinguit perjuros, et eos quidem qui ex necessitate coacti sunt pejerare, post sex annos recipi dererunt : eos vero qui absque necessitate, ad undecim annos esse segregatos, atque ita ad communionem corporis Christi admitti, postquam sufficientem poenitentiam exhibuerint.

ARIST. Qui vi coactus pejeravit, post sexennium suscipiatur : qui autem citra necessitatem, post duodecim.

Juravit quispiam aliquid se non facturum, iudex forsitan se condemnationi in quemdam illata non subscribiturum, postea a majore coactus potestate, juramentum transgreditur : hic propter vim levioribus poenis subjicietur, sexennio enim punietur. Qui autem sine vi transgreditur quod juravit, duobus annis cum deflentibus collocabitur, duobus annis cum audientibus, quique cum substratis, et in aliis duobus cum fidelibus recipitur, et cum iis in precibus communicabit, et sic post undecim annos Christi corpore dignus habebatur.

CANON LXXXIII.

Qui vaticinantur et genivium consuetudines sequuntur, et aliquos in xelos suas introducunt ad veneficiorum inventionem, et eorum expugnationem, cadant in canonem sexennii, et postquam anno deflexerint, et anno audi-rint, in tribus annis substrati, et anno cum fidelibus consistentes, sic admittantur.

BALS. Saepe quidem simpliciores, et imprudentiores gravius aegrotantes, et non commode curati, existimant se ex magica impostura, vel veneficio ita affici et ideo ad aliquos etiam gentiles accedunt, asserentes se occulta veneficia in apertum prolaturus, quae corporalem laborantis sanitatem evertant, et ita se aegrotum ab illo maleficio purgatos. Eus ergo qui vaticinantur, et non credunt per invocationem nominis Domini, et Dei, et Servatoris nostri Jesu Christi, et Dei Matris, et omnium sanctorum omnem morbum, et omnem agritudinem curari, omneque veneficium, et imposturam satanicam, virtute et praesentia pretiosae et vivificae crucis a fidelibus expelli, sed potius mi-

A τι παιγνυίδες η και απόδηλον, άλλως ο σωματικόν δροκον παραβή, άλλως ο έγγραφον και άπλώς εις την διακρισιν του δεξαμένου την εξομολόγησιν ανάκειται η θεραπεία της επιροκίας. Έγώ δέ ειδον πολλούς όμωςαντας άπειθην εις τήν Τεροσδύμα, και επιροκίαντας, και άνεπιτηήτους συντηρηθέντας, και άλλους άγράφως όμωςαντας εις την κεφαλήν του βασιλέως, και πικρως κολασθέντας. άλλους κατέ βίαν όμωςαντας, και μηδέ ήλιος κολασθέντας. Έρωτομανούοντας δέ πάσους ειδον επιροσάμενους και τους δροκους άκινδύους καταπατήσαντας. Διό χριών ιστι τή περ τούτων ακριβώς εξετάζεσθαι, και ήλιος θεραπεύεσθαι.

ZONAR. Έν τῷ εβ' κανόνι άπροσδιοριστω, ο άγιος άκοινωνησας επιτιμίην επι δεκαετή την επιροκον εκθλασεν, ένταύθα δέ διαίρεσιν ποιείται των επιροκων, και τους μὲν εξ ανάγκης βιασθέντας επιροκῆσαι μετά εξ έτη δίχεσθαι διωρίσατο, τους δέ χωρίς ανάγκης επι ια' έτη είναι άφωρισμένους, και ούτω δίχεσθαι εις την κοινωνίαν του σώματος του Χριστου, επιδειξαμένους μετάνοιαν ήξιόλογον

ARIST. Ό εκ βίας επιροκῆσας μετά εξάετιαν δικτός. άνευ ανάγκης εν δυοκαίδεκα.

"Όμοσέ τις τήδε μη ποιήσαι, τυχην δικαστή: μη υπογράψαι εις την επερχομένην καταδικην τῷ δεινῷ. ετα βιασθής υπό μέλζονος εξουσίας, παρήθη τον δροκον, κουφοτέρως ούτως επιτιμῷς υπόκειται διή την βίαν, επι εξάετιαν γάρ επιτιμηθήσεται. Ει δέ άνευ τινος βίας παρήθη τή όμοθέντα, εν δυοιν έτες: μετά των άφωρισμένων, εν πέντε μετά των υποπιπτόντων, και εν δυοιν άλλους παραδειχθήσεται μετά των πιστών, και των ευχών αυτοίς συγκοινωνήσει. Καί ούτω μετά τον ένδύκατον χρόνον του σώματος του Χριστου ήξιωθήσεται.

ΚΑΝΟΝ ΠΓ'.

Οι κτημαντευόμενοι, και τῆς συνηθείας των έθνών ακολουθούοντες, η εισάγοντες τινας εις τῆς εαυτών οίκους επί άνερευθήσει φαρμακειών και κολάρων, υπό τον κανόνα πιπτεύωντων τῆς εξαστίας, ένταυθόν προσκλαύσαντες, και ένταυθόν άφωρισάμενοι, και εν τρισίν υποπίπτοντας, και ένταυθόν συστάνας τοίς πιστοίς, ούτω δεχθήτωσαν.

BALS. Πολλάκις τινές των άποουστέρων και άσυετωτέρων κοίρως νοσηλεύόμενοι και μη εύκαίρως θεραπευόμενοι, νομίζουσιν από μαγικῆς μαγγανείας ητοι φαρμακειας πάσχειν διό και προσέρχονται τινι έθνικῷ: δισχυριζόμενοι εις τούμφανές άγαγείν τῆς φαρμακεία: κρυπτομένης και την σωματικην ύγίαν ληστειούσας του πάσχωτος, και ούτω καθάρα τον νοσοῦντα εκ του μέλατος. Τους γούν ούτω καταμαντευομένους, και μη πιστεύοντας διά τῆς επικλήσεως του όνόματος του Κυρίου και θεου και σωτήρος ημών Ιησου Χριστου και τῆς Θεομήτορος και πάντων των άγιων πάσαν νόσον και πάσαν μαλακίαν θεραπεύεσθαι, και πῆσαν φαρμακείαν και μαγγανείαν σατανικήν τῆ δυνάμει και προστασία του τι-

μῖλον σταυροῦ ἐκδιώκῃσαι ἀπὸ τῶν πιστῶν, ἀλλ' ἄ
 ἔξακλουθοῦντες μᾶλλον τοῖς τερατολόγοις· καὶ μαγγο-
 νοποιοῖς καὶ ταῖς τῶν ἔθνων συνήθειαις, καὶ εἰσάγοντας
 τοιοῦτους τινὰς ἐν τοῖς οἴκοις διὰ καθαρισμὸν τάχα
 τῆς ἀπὸ τῆς φαρμακείας νοσηλείας, φησὶν ὁ ἕγχο. ἐπὶ
 ἔξαστιαν ἐπιτιμᾶσθαι. Ἐρεῖ δὲ τις ἐναντιωθῆαι τὸν
 παρόντα κανόνα τῷ ξ' κανόνι καὶ τῷ οὔ'. Ἐκεῖνοι μὲν
 γὰρ διορίζονται τοῦς τοιοῦτους ὡς φονεῖα· ἐπιτιμᾶσθαι,
 ἦτοι ἐπὶ εἰκοσιν ἐνιαυτοῖς οἱ ονομαζέσθαι κατὰ τοῦς
 ἔκουστούς φονεῖ, ἢ ἐπὶ δέκα ἔτεσι κατὰ τοῦς ἀκουσί-
 ούς, ὁ δὲ παρῶν ἐπὶ εἰς Ο μαὶ δὲ ὅτι διαφορὰ ἐστὶ τῶν
 κανόνων. Ὁ μὲν γὰρ ξ' κανὼν περὶ αὐτουργῶν ἦτοι
 μάγων καὶ φαρμακῶν ἑροθεῖται, ὡσαύτως καὶ ὁ β' περὶ
 τῶν ἐπιιδόντων ἐζυτούς μάντεσι, ἦτοι φρονούντων
 ὁμοίως αὐτοῖς· ὁ δὲ παρῶν κανὼν περὶ ὀρθρῶπων δι-
 ξείσι κατὰ πλάνην ἀκολουθησάντων τοῖς δι:σχυριζο-
 μένοις θεραπεύειν καὶ λύειν τὰ μαγικὰ δεσμὰ καὶ
 νοσήματα, μηκέτι δὲ ἀπὸ τῆς πίστεως μεταστάντων.
 Ὡστε διαφορὰ ἐστὶ αὐτουργησάντων καὶ καταπροδόν-
 των ἑαυτούς τοῖς γόησι, ὥστε καὶ τὴν πίστιν ἀρνή-
 σασθαι, καὶ τῶν μὴ ἀποστάντων μὲν ἀπὸ τῆς ὀρθοδό-
 ξου πίστεως, ὀλισθησάντων δὲ διὰ τὸ ὀλωσ προσελθεῖν
 τοιοῦτοις τισί· καὶ διὰ τοῦτο ἐκεῖνοι μὲν πείσεις
 χρόνοις ἐπιτιμῶνται, οἱ τοὶ δὲ ἐπὶ ἤτοι σιν. Ἀνάγνωθι
 καὶ τὸν β' κανόνα τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Νύσσης
 ἐκ τῆς πρὸς Λητέδιον ἐπιστολῆς οὕτω ταῦτα διαί-
 ρουντα. Ἀπὸ δὲ τοῦ μεμνησθαι τὸν κανόνα ἀνθρώ-
 πων καταμαντευομένων ἀναφαίνεται, ὡς νομίζω,
 ὅτι οἱ καταχρησάμενοι τῷ κακῷ ἐπὶ ἔξαστιαν
 ἐπιτιμηθήσονται. Οἱ δὲ ἀπαξ τυχὸν πλανηθέντες·
 καὶ ἀποστάντες μετρίως θεραπευθήσονται. Εἰ-
 δὸν γὰρ τοῦτο καὶ πραγματικῶς γεγονός. Τῆς
 γὰρ μακαριτικῆς σεβαστῆς κυρῆς Ζωῆς, τῆς συμ-
 βίου τοῦ πανσεβαστάτου ἐκεῖνου Ἀλεξίου κυροῦ
 Κορνηθοῦ τοῦ υἱοῦ ἀοιδίμου σεβαστοκράτορος, νόσῳ
 περιπεσοῦσης βαρεῖα, καὶ τῶν ἱατρῶν ἀπαγορευ-
 σάντων τὴν θεραπείαν αὐτῆς διὰ τὴν τῶν πολυει-
 δῶν νοσημάτων ἐναντιότητα, ἔθνηκοί τινες ἐπαγ-
 γειλάμενοι θεραπεύσαι αὐτὴν, ὡς δῆθεν ἀπὸ μα-
 γικῶν μαγισσιῶν νοσηλευομένην, συνῴθησαν ἀδι-
 κως ἔτασθῆναι· πολλὰς καὶ θαυμαστάς γυναικας· αὐ-
 τῆς ἔτι μὴν καὶ ἄνδρας. Ἐβρίπτων δὲ κρύφα ἐν
 γωνίαις κηρόπλαστα εἰδωλα καὶ σατανικῶς προ-
 εμῆνσον τὴν τούτων ἀναψηλάφην καὶ εὐρεσιν.
 Καὶ ἄλλα δὲ μυρία δεινὰ διεπράξαντο εἰς κατα-
 φρόνησιν τοῦ Θεοῦ καὶ τιμωρίαν ἀνθρώπων πολλῶν,
 καὶ αὐτοὶ μὲν οἱ ἄθεοι ἀπρακτῆσαντες ἀφανεῖς
 ἐγεγόνεισαν· Ἡ δὲ πανευγενεστάτη ἐκεῖνη γυνή οὐ
 μόνον οὐκ ἀπάνωτό τι, ἀλλὰ καὶ τῇ νόσῳ χρο-
 νίως προσκαταλευθεῖσα ἐκ τοῦ βίου μετέστη, κα-
 κὸν ἐφόδιον ἐπιφορτισθεῖσα τὴν ἀπὸ τῶν θείων
 κανόνων κατ' αὐτῆς ἀγανάκτησιν, ἣν ἐπικουφίσει
 Κύριος ὁ Θεὸς ἐπὶ τὰς ἄλλας· ἀγαθοεργίας αὐτῆς.
 Μετὰ θάνατον δὲ ταύτης διὰ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγγω-
 τάτου πατριάρχου κυροῦ Λέοντος τῶν Στυπῶν τι-
 νὲς μὲν τῶν προσγεῶν καὶ τῶν ὑποχειρίων αὐτῆς
 βαρέως ἐπιτιμηθήσαν, ὡς πλειστάκις καταμαν-
 τευσάμενοι, καὶ ἐλοφύχως τῇ σατανιώδει ἀβή-
 τουργίᾳ πιστεύσαντες. Ἐτεροὶ δὲ διὰ μετρίου

raucorum ostentatores, praestigiatosque, et gen-
 tium consuetudines sequuntur, et eos in aedes suas
 introducunt ad purgandam forte aegritudinem, quæ
 ex venditio oritur, dicit sanctus esse sexennio
 puniendos. Dicit autem quispiam hunc canonem
 adversari canon. 65 et 72 : illi enim decernunt ut
 si tanquam homicidæ puniantur, scilicet ut vel vi-
 ginti annis pœna eis imponatur instar volunta-
 riorum homicidarum, vel decem annos instar invol-
 untariorum : hic vero ut sex. Existimo autem
 esse inter canones differentiam : sexagesimus quintus
 enim canon de ipsis opifitibus, seu de magicis, et
 venditis decernit. Similiter et 72 de iis qui se
 tradunt vauibus, seu de iis qui eandem cum illis
 sentiunt. Præsens autem canon disserit de homini-
 bus, qui eos per errorem secuti sunt, qui asserunt
 se magica vincula ac aegritudines solvere et curare,
 non tamen a fide desciverunt. Est itaque differentia
 eorum qui per se exercent, eorumque qui se tra-
 dunt praestigiatoribus, ut fidem etiam negent, et
 eorum, qui ab orthodoxa fide non defecerunt, lapsi
 autem sunt quod ad aliquos hujusmodi proisus ac-
 cesserunt. Et ideo illi quidem longiori tempore
 puniuntur, hi vero breviori. Lege etiam can. 2
 sancti Gregorii Nysseni ex epistola ad Latonium, qui
 ea ita dividit. Ex eo autem, quod canon meminit
 hominum qui vaticinantur, apparet, ut existimo,
 quod qui malo abusi sunt, sexennio punientur. Qui
 autem semel forte erraverunt, et desciverunt, mit-
 tius curabuntur. Et ipse enim hoc revera factum
 vidi. Cum enim beatæ in Domino vitæ conjux piæ et
 135 religiosi illius domini Alexii Comneni filii inclyti
 imperatoris in gravem morbum incidisset, et medi-
 dici de ejus sanitate desperassent propter multi-
 plicium morborum contrarietatem, quidam ethnici
 se eam curaturos professi, utpote quæ magicis ar-
 tificiis laboraret, effecerunt ut multæ et admirandæ
 ejus feminæ, et viri etiam injuste examinarentur.
 Clam autem projiciebant imagines ex cera factas,
 et satanicæ eorum contrectationem et inventionem
 significabant, atque etiam multa alia gravia fecerunt
 in Dei contemptum, multorum hominum sup-
 plicium. Et ipsi quidem impii cum rem effecere
 non potuissent, evanuerunt. Nobilissima autem illa
 mulier non modo nihil adjumenti adeptæ est, sed
 etiam diuturno morbo vexata vita excessit, malo a
 se suscepto viatico, divinorum scilicet canonum
 adversus se indignatione, quam Deus propter alia
 ejus bona opera allevare dignetur. Post ejus autem
 mortem tempore sanctissimi patriarchæ domini
 Leonis Stuppæ, nonnulli quidem ejus cognati, et
 etiam subditi, graviter puniti sunt, ut qui sapientissime
 vaticinati essent, et satanicæ nefariæ operationi
 toto animo credidissent. Alii autem mediocri sup-
 plicio curati sunt, ut qui non sæpe, nec ex animo
 malum illud secuti essent. Est itaque canon atten-
 dendus, et Dei judicio relinquenda aegrotantium
 cura, qui solo verbo dissolutas astringit, nec se
 tradere oportet satanicis imposturis, quæ non

solam corporum sanitatem auferunt, sed etiam animarum. Lege vicesimum caput decimi tertii tituli presentis operis, et vicesimum quintum caput noni tituli, et vicesimum quartum canonem synodi Ancyranæ.

εις μαγγανείας σατανικής, αφαιρουμένας μὴ μόνην τὴν τῶν σωμάτων ὑγείαν, ἀλλὰ καὶ τῶν ψυχῶν. Ἀνάγνωθι καὶ τὸ κ' κεφάλαιον τοῦ ιγ' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὸ κε' κεφ. τῆς τίτλου καὶ τὸν κδ' κανόνα τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου.

Alia interpretatio.

De iis autem qui ad magos, et vates, et incantatores, et ad eos accedunt qui amuleta et alia quædam dæmonica faciunt, lege Chrysostomi interpretationem epistolæ ad Colossenses, ejusdemque homiliam sextam in Judam, quæ docet, quod si quis sanctam non agens vitam mortuum resuscitaverit, ei non est credendum, sed rejiciendus est.

ZONAR. Sexagesimo quinto canone, qui præstigias, aut veneficium latentur, homicidarum pœnis subjicit. Quos vero hic memorat, sexennio segregatos esse jubet. Neque vero secum ipse vir sanctus pugnat: sed ibi quidem, de iis qui præstigias per se ipsi exercent, ac venena ad perniciem hominum miscunt, decrevit, vel etiam de iis qui illorum opera ad ejusmodi res utuntur: hoc loco vero de iis qui vaticiniis credunt, vaticinibus utuntur ad veneficiorum inventionem, atque ad maculas forte, quæ ex veneficiis inhererant, expurgandas, illatasque innoxas averruncandas, ac medicinam morbis, per ejusmodi importatis, adhibendam. Cæterum vicesimus quartus Ancyranæ synodi canon, quinquennii segregationem in ejusmodi homines decernit.

ARIST. Qui variis fidem habent et in res suas aliquos introducunt ad veneficiorum inventionem, uno anno desinant, altero audiant, tribus substantur, et cum uno constiterint inter fideles, admittantur. *Perspicuus.*

136 CANON LXXXIV.

Hæc autem omnia scribimus, ut pœnitentiæ fructus prohibetur. Non enim hæc omnino tempore judicamus: sed modam pœnitentiæ attendimus. Quod si qui a propriis moribus non facile avellantur, et carnis voluptatibus potius quam Domino servire voluerint, vitamque ex Evangelio institutam non admittant, nulla est nobis cum illis communis ratio. Nos enim in inobediente et contradicente populo audire docti sumus: *Serrens serva animam tuam.*

BALS. In can. 74 definiit sanctus esse moderandum pœnitentiæ tempus in iis qui pœnitentiam diligenter agunt. Hic autem dicit a pœna non liberandos qui pœnis negligerter serviunt. Statuit enim ut in eos pœnæ aggraventur. Eorum vero qui a malo non desistant post confessionem, sed in eo perseverant, jubet nullam haberi rationem. Audimus enim, inquit, ex Scriptura, *Serrens serva animam tuam.* Vide scilicet ne te ipsum perdas cum is conversans qui corrigi nequeunt. Nota ergo duo saluberrima ex presentis canonis, quod quemadmodum pœnæ iis imminuntur qui confessioni diligenter

Α επιτιμίου ἰθεραπήυθησαν, ὡς μὴ κλειστέακι; μὲρ' ἐκθύμως τῷ κακῷ ἀκολουθήσαντες. Προσεκτέον οὖν τῷ κανόνι, καὶ εἰς Θεὸν ἀναθετίον τὰς τῶν νοσηλευομένων θεραπείας τῷ λόγῳ μόνῃ παραλελυμένας σάρκας συσφιγγάντα· καὶ μὴ προδοτέον ἑαυτοῦς τὴν τῶν σωμάτων ὑγείαν, ἀλλὰ καὶ τῶν ψυχῶν. Ἀνάγνωθι καὶ τὸ κ' κεφάλαιον τοῦ ιγ' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὸ κε' κεφ. τῆς τίτλου καὶ τὸν κδ' κανόνα τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου.

Ἔτερα ἑρμηνεία.

Περὶ δὲ τῶν προσερχομένων μάγισι ἢ μάντεσι, καὶ ἐπιφοῖς, καὶ τοῖς ποθεῖσι περιπατεῖα καὶ ἑτερά τινα δαιμονικά, ἀνάγνωθι τὴν τῆς πρὸς Κολοσσαεῖς ἐπιστολῆς ἑρμηνείαν τοῦ Χρυσοστόμου, καὶ τὴν κατὰ Ἰούδα ς' λόγον αὐτοῦ, διδάσκοντα ὡς, κἄν νεκρὸν ἀναστήσῃ τις μὴ ζῶν ἁγιοπρεπῶς, μὴ πιστευτέον, ἀλλὰ καταργητέον.

ZONAR. Ἐν τῷ ξε' κανόνι τοὺς γόητας, ἢ φαρμακείαν ἐξαγορευόντας, τῷ φονείῳ ὑπάγει ἐπιτιμίῳ. Οὗ δὲ λέγει ἐναυθα, ἐν δεξ ἀφορίζει ἐνιαυτοῖς. Καὶ οὐκ ἐναντιοῦται ὁ ἄγιος ἑαυτῷ, ἀλλ' ἐκαὶ μὲν περὶ τῶν αὐτοῦργούντων τὰς γοητείας, καὶ τὰ φάρμακα κεραννύοντων εἰς βλάβην ἀνθρώπων διατάξατο. Ἡ καὶ τῶν χρωμένων αὐτοῖς ἐν τοιούτοις· ἐναυθα δὲ περὶ τῶν μανταῖων πιστευόντων, χρωμένων τοῖς μάντεσιν, εἰς εὐρεσίην φαρμακείων, καὶ εἰς κἀθαροσιν τάχα τοῦ ἐκ φαρμακείας μίσματος, καὶ εἰς ἀπορρησιασμόν τῆς ἐκ τοιούτων βλάβης, καὶ θεραπείαν δὴλεν τῶν τοιουτοτρόπως γινομένων παθημάτων. Ὁ δὲ κδ' κανὼν τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου πνευματικῆς ὀρίζει κατὰ τῶν τοιούτων ἀπορρησιασμόν.

ARIST. Οἱ μάντεσι πιστεύοντες ἢ εἰσάγοντες τινας εἰς τὰς οἰκείας αὐτῶν ἐπὶ ἀνεύρεσιν τινῶν φαρμακείων ἐνιαυτὸν προσκλιτέωσαν, ἐνιαυτὸν ἀπορρησιασάν, τρεῖς ὑποπιπέτωσαν, καὶ ἐν ἐνὶ συστάτεσσι, τοῖς πιστοῖς, δεχθήτωσαν. Σαφής.

KANON ΠΔ'

Πάντα δὲ ταῦτα γράφομεν, ὥστε τοὺς καρποὺς ἐκκιμάζεσθαι τῆς μετανοίας. Οὗ γὰρ πίντως χρόνῳ κρινόμεν τὰ τοιαῦτα, ἀλλὰ τῷ τρόπῳ τῆς μετανοίας προσέχομεν. Ἐὰν δὲ δυσπιστίῳ ἔχωται τῶν ἰδίων ἐβῶν, καὶ ταῖς ἡθούαις τῆς σαρκὸς μάλιον δουλεύειν θελήσωσιν, ἢ τῷ Κυρίῳ, καὶ τὴν κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον ζωὴν μὴ παραδέχονται, οὐδαὶς ἡμῖν πρὸς αὐτοὺς λόγος. Ἡμεῖς γὰρ ἐν λαῷ ἀπειθεῖ καὶ ἀντιλέγοντι δευδιδάγματα ἀκούειν δεῖ. *Σώζωρ σῶζε τὴν σεαυτοῦ ψυχὴν.*

BALS. Ἐν μὲν τῷ οδ' κανόνι ὑποβίβησεν ὁ ἄγιος μετριάζεσθαι ἐν χρόνῳ τοῦ ἐπιτιμίου εἰς τοὺς ἐπιμελῶς μετανοούντας· ἐναυθα δὲ φησὶν ἀπὸ τοῦ ἐπιτιμίου μὴ ἀπολύεσθαι τοὺς ἀμελῶς τοῖς ἐπιτιμίοις δουλεύσαντας. Κατὰ τούτων γὰρ διορίζεται ἐπιτιμία ἐπιτείνεσθαι. Τοῦ μέντοι μὴ ἀποστίνετα; μετὰ ἐξομολόγησιν ἀπὸ τοῦ κακοῦ ἀλλ' ἐξεχομένουσ αὐτ ὁ, παρακλιέεται μηδὲ λόγου ἀξιοῦσθαι. Ἀκούομεν γὰρ, φησὶν, ἐκ τῆς Γραφῆς δεῖ Σώζωρ σῶζε τὴν σεαυτοῦ ψυχὴν· ἦγουν δεῖ μὴ καὶ σεαυτὸν ἀπολείψης ἀδιορθῶσις συγκακωνῶν. Σημεῖωσται οὖν δύο κάλλιστα ἀπὸ τοῦ παρόντος καν. νεσ,

δει, ὡς περ ἐλαττοῦται ἐπιτίμια εἰς τοὺς ἐπιμελῶς; **A** δουλεύσαντες τῇ ἐξομολογήσει. οὕτως ἐπιτιμῶνται εἰς τοῦ; ἀμείψ; καὶ οὐκ ἐκείνοι ἐπιτιμῶνται οἱ ἀφίσταίνοντες ἀπὸ τοῦ κακοῦ. Οἱ γὰρ ἐπιμένοντες ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτῶν ἀκραιωνησὶς παντελεῖ κατακρίονται.

ZONAR. Ἐπὶ πᾶσιν οἷς διτάξατο ὁ μέγας Βασίλειος; ἐπάγει; ὅτι. Εἰ καὶ χρόνους ὠρίσασμεν μετανοίας ἐπι; τοῖς; ἁμαρτήμασιν. ἀλλ' οὐ γρόψω κρίνομεν τὴν μετάνοιαν. ὡς τε τοῦ τετραγμῆου καρπὸν παρελθόντες ἐφ' ἐκάστῳ τῶν ἁμαρτανίνων ἐκ παντὸς; δέχασθαι αὐτοὺς. Ἄλλὰ τοὺς καρπὸς τῆς μετανοίας δοκιμάζομεν, καὶ τῷ τρόπῳ προσέχκομεν, ἥγουν τῇ διαίτησι τοῦ μετανοού; τοῦ; ὡς; κάνα ταῦθα νοεῖσθαι τὰ τοῦ οὐδ' αὐτοῦ κανόνος; ἦτοι τὸ τοῖς; σπουδαίοις; μὲν ἐλαττοῦσθαι τὴν χρόνον; τοῖς; δ' **B** ἀμείψ; διακρίνομενοι; καὶ ἐπιτίμῶσθαι. Εἰ δὲ τινες φησὶ. δυσασπιστίως; ἔχουσι τῶν ἰδίων ἐθῶν, καὶ οὐκ ἀφίστανται τῶν ἁμαρτημάτων, πρὸς τοὺς τοιοούτους; οὐδὲν ἡμῖν κοινόν. Ἄκοῖο; ἐν γὰρ ἐκ τῆς Γρηγορίου; ὅτι; Ἐσώζων; σῶζε τὴν σεαυτοῦ ψυχὴν; ἥγουν Βλέπε; μὴ; καὶ σεαυτὸν ἀπολίπῃ; ἀδιορθώτοις; συκοινωνῶν. Καὶ ἐξῆς; ποιεῖται; παραίνεσιν; πρὸς; ἀρχιερεῖς; τοὺς; δυναμένους; λύσειν; καὶ; ἐσμεῖν; τοὺς; ἁμαρτανόντας; καὶ; φησι; Μὴ; τοῖσιν; καταδεξώμεθα; συναπλόυσθαι; τοῖς; τοιοούτοις; ἀλλὰ; φοβηθέντες; τὸ; βαρὺ; κρίμα; καὶ; τὴν; φοβερὰν; ἡμέραν; τῆς; ἀναποδόσεως; τοῦ; Κυρίου; πρὸς; ὀφθαλμῶν; λαβόντες; μὴ; θελήσωμεν; ἀλλοτρίαις; ἁμαρτίαις; συναπλόυσθαι. Εἰ; γὰρ; μὴ; ἐπαίδευσεν; ἡμᾶς; τὰ; φοβερὰ; Κυρίου; **C** μηδὲ; αἱ; τηλικαῦται; πληγαὶ; εἰς; αἰσθητῶν; ἡμᾶς; ἥγουν; ὅτι; διὰ; τὴν; ἀνομίαν; ἡμῶν; ἔγκατελίπεν; ἡμᾶς; ὁ; Κύριος; καὶ; παρέδωκεν; εἰς; χεῖρας; ἐχθρῶν; καὶ; ἀπύχθη; αἰχμάλωτος; ἡμᾶς; εἰς; τοὺς; πολεμίους; ὁ; λαός; καὶ; παρεδόθη; τῇ; διασπορᾷ. ὁ; ὅτι; ταῦτα; ἔτολμων; οἱ; τὸ; ὄνομα; τοῦ; Χριστοῦ; περιφέροντες. Εἰ; δὲ; μὴ; ἔγνωσαν; μηδὲ; συνήκων; ὅτι; διὰ; ταῦτα; ἤλθαν; ἡ; ὀργὴ; τοῦ; Θεοῦ; ἐφ' ἡμᾶς; ἢ; ἡμῖν; κοινὸς; πρὸς; τοῦτοις; λόγος; Ἄλλὰ; διαμαρτυρασθαι; αὐτοῖς; καὶ; νυκτός; καὶ; ἡμέρας; καὶ; δημοσίᾳ; καὶ; ἰδίᾳ; ὀφειλομεν; συναπάγεσθαι; δὲ; αὐτῶν; τῇ; πονηρίᾳ; μὴ; καταδεξώμεθα; προσευχόμενοι; μάλιστα; μὲν; κερδησάμενοι; αὐτοὺς; ἐξελείσθαι; τῆς; παγίδος; ἢ; πονηροῦ; ἔαν; δὲ; τοῦτο; μὴ; δυναθῶμεν; τὰς; γούν; αὐτῶν; ψυχὰς; τῆς; αἰωνίου; κατακρίσεως; περισώσασθαι.

ARIST. Μὴ; χρόνῳ; κρίνης; ἀλλὰ; τρόπῳ; τὰ; ἐπιτίμια. Εἰ; δ' ἐπιμένωσι; ταῖς; ἁμαρτίαις; καὶ; ἀντιλέγοιν; οὐ; δὲ; ὡς; τὴν; οἰκείαν; ψυχὴν. Τὰ; μὲν; ἐπιτίμια; ὠρίσθησαν; ὡς; ἔγραψαν; οὐ; δεῖ; δὲ; πρὸς; τὴν; χρόνον; τῶν; ἐπιτιμῶν; ἀφορᾶν; ἀλλὰ; πρὸς; τὸν; τρόπον; τῆς; μετανοίας. Καὶ; εἰ; μετὰ; δακρύων; καὶ; συντριμμοῦ; καρδίας; καὶ; ταπεινώσεως; ἰσχυρὰς; τὰ; ἐξομολογήσεις; ποιοῦνται; οἱ; ἁμαρτανόντες; καὶ; ἀφίστανται; τοῦ; κακοῦ; καὶ; ἐξ; ὅλης; ψυχῆς; ἐκστρέφονται; τὸν; Κύριον; παρὰ; τῆ; ἐξουσία; ἵσταται; τοῦ; δεσμεῖν; καὶ; λύειν; ἐμπειστευμένου; τὸν; χρόνον; αὐτῶν; ἐλαττώσει; ἔαν; δὲ; δυσασπιστίως; ἔχουσι; τῶν; ἰδίων; ἐθῶν; οἱ; παύοντες; καὶ; τῇ; ἁμαρτίᾳ; καὶ; ταῖς; ἐθνοῖς;

serviunt, ita etiam in negligentibus intenduntur; et quod illi puniuntur qui a malo desistunt. Qui enim in suis cupiditatibus permanent, absoluta excommunicatione condemnantur.

ZONAR. His omnibus ita constitutis, subdit magnus Basilius: Etsi tempora penitentiae exprimis peccatis definitivimus, non tamen penitentiam ex temporis diuturnitate dijudicamus, ut exarto in singulos eorum qui peccaverunt, praestitum tempore, omnino illos admitti sit necesse: sed fructus penitentiae peruenimus, modumque inspiciamus. hoc est, quoniam modo penitens sit affectus; ut ex hoc loco septuagesimi quarti quoque canonis sententia percipi possit: nempe serio penitentibus, tempus multae contrahendum; qui vero negligunt, et contemunt, prorogandum. Si qui vero, inquit, a propriis moribus abduci nequeunt, nec a peccatis abstinent, cum ejusmodi nihil nobis commune est. Audimus namque in sacris Litteris, *Servans serva animam tuam*: hoc est, Cave ne te ipsemet perdas, si cum improbis communicaveris. Eximique ad hostitatem subnectit ad antisites quibus peccatores ligandi, et solvendi facultas est data, quae sic habet. Ne igitur cum hujusmodi hominibus perire in animam inducamus, verum extravescentes grave iudicium, ac formidabilem diem retributionis Domini praeculis habentes, ne velimus una cum alienis peccatis perire; etenim si non docuerunt nos terribilia Domini, neque nobis tam multae res adversae persuadere poterunt, nos ob nostram vivendi licentiam a Domino constitutos, atque in hostium manus traditos fuisse, abductumque captivum ab hostibus populum, dissipatumque late, ac disiectum, eo quod ejusmodi patrare sunt ausi, qui Christi nomen circumferebant; si vero non cognoverunt, neque intollererunt, hasce ob causas in nos iram Dei venisse, quae est communis nobis cum iis ratio? Verum eos obtestari, die nocteque, publice, ac privatim debemus: ceterum abduci nos ab eorum pravitate nequaquam sinamus, habentes quidem in votis, in primis ipsos lucrari, atque ex caecodæmonis cassibus eripere: verum si id minime possimus, nostras certe animas ab aeterna damnatione vindicare studeamus.

137 ARIST. Ne tempore, sed modo poenias expendendas; si autem in peccatis permanent et contradicant, in vero serva animam tuam. Poenae quidem definitae fuerunt, prout scriptae sunt. Non ad tempus autem poenarum, sed ad modum poenitentiae respicere oportet. Et si cum lacrymis et contritione cordis et humiliatione seria et impensa confiteantur peccatores, et a malo desistant, et Dominum ex toto animo querant, libet ei cui ligandi et solvendi commissa est potestas, eorum tempus contrahere: sin vero a propriis moribus haud facile avellantur ii, qui offendunt, et peccato et carnis voluptatibus, quam Domino, servire ma-

luerint, nec vitam ex Evangelio institutam suscipiant, nulla ad illos pœnarum ratio est. In immovigero enim et rebelli populo audire docti sumus : *Servans scrva animam tuam.*

CANON LXXXV.

Ne itaque cum eis perire in animum inducamus, sed grave iudicium formidantes, et terribilem retributionis diem præ oculis habentes, ne velimus una cum alienis peccatis perire; si enim nos non docuerunt terribilia Domini, nec tot plagæ non in sensum deduxerunt, quod propter nostram iniquitatem nos dereliquit Dominus et tradidit in manus Barbarorum, et populus ad hostes captivus abductus est, et dispersioni traditus, eo quod ea audebant qui Christi nomen circumferebant, si non noverunt, nec intellexerunt, quod propter hæc venit in nos ira Dei, quæ est nobis communis cum his ratio? sed et noctu et interdiu, et publice, et privatim ipsis testificari debemus: cum eorum autem improbitatibus abire nolumus, eos quidem iustificare optantes, et a mali liquore eripere. Sin autem hoc non possumus, studeamus nostras animas ab æterna condemnatione servare.

δὲ τοῦτο μὴ δυνῶμεν, σπουδάζωμεν τὰς γούν ἐαυτῶν ψυχὰς τῆς αἰωνίου κατακρίσεως περ. σώσασθαι.

BALS. Hæc verba suasoria sunt ad antistites, et omnes qui habent potestatem ligandi, et solvendi. Hortatur enim ipsos ne peccatis consentiant, nec eorum communionem sustineant qui in peccatis perseverant, et ideo cum illis pereant. Sed eos perpetuo admoneant, ut a malo desistant et orent pro eorum salute. Sin autem, inquit, eos corrigere non possitis, studete vosmet ab eis alienare, et sic ab æterno etiam supplicio servemini.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΕΞ ΕΤΕΡΟΥ ΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΜΑΚΑΡΙΟΝ ΑΜΦΙΛΟΧΙΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΕΡΙ ΒΡΩΜΑΤῶΝ ΔΙΑΙΤΟΥΡΑΣ.

138 EJUSDEM EX ALIO SERMONE AD BEATUM AMPHILOCHIUM EPISTOLA DE CIBORUM DIFFERENTIA.

CANON LXXXVI.

Egregiis autem Encratitis ad præclaram eorum objectionem, Cur nos quoque non omnia comedimus, illud dicatur, quod etiam excrementa nostra abominamur. Nam dignitate quidem olera nobis carnes sunt: quod vero ad eorum quæ sunt utilla attinet discretionem, sicut et in oleribus id quod est noxium a convenienti separamus: ita et in carnibus quod noxium est ab utili discernimus. Nam olus quidem est cicuta, quemadmodum et vulturina caro, caro est: tamen nec quis hyoseyamum comederit, mentis compos, nec canem attigerit, nisi magnamur gente necessitate. Quamobrem qui comedit non inique fecit.

Guill. Beveregii notæ.

(92) Ταῦτα πραινεντικά ῥήματα. Hæc Balsamonis ascripta ἐρμηνεία in codice Amerbachiano Zouariæ tota attribuitur. Et quidem in hæc præ-

Α τῆς σαρκὸς δουλεύειν μᾶλλον ἀρρῶνται ἢ τῷ Κυρίῳ, καὶ τὴν κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον ζωὴν μὴ καταδέχονται, οὐδεὶς πρὸς αὐτοὺς λόγος ἐπιτιμίων. Ἐν γὰρ λαῷ ἀπειθεὶ καὶ ἀντιλέγοντι δεδιδάγμεθα ἀκούειν, ὅτι Σῶζων σώζει τὴν ἐαυτοῦ ψυχὴν.

CANON DE'.

Μὴ τοίνυν καταδεξιόμεθα συναπόλλυσθαι τοὺς τοιοῦτους, ἀλλὰ φοβηθέντες τὸ βαρὺ κρῖμα καὶ τὴν φοβερὰν ἡμέραν τῆς ἀναποδίσσεως τοῦ Κυρίου πρὸ ὀφθαλμῶν λαθόντες μὴ θελῶσμεν ἀμαρτίας ἀλλοτρίαις συναπόλλυσθαι· εἰ γὰρ μὴ ἐπαίδευσεν ἡμᾶς τὴ φοβερὰ τοῦ Κυρίου, μὴδὲ αἱ τηλικαῦται πλῆγαι εἰς ἀσθησὶν ἡμᾶς ἔγαγον, ὅτι διὰ τὴν ἀνομίαν ἡμῶν ἐγκατέλιπεν ἡμᾶς ὁ Κύριος, καὶ παρέδωκεν εἰς χεῖρας Βορδάρων, καὶ ἀπὸ τῆς αἰχμάλωτος εἰς τοὺς παλεμίουσ ὁ λαὸς, καὶ παρεδόθη τῇ διασπορᾷ, διότι ταῦτα ἐτόλμων, εἰ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ περιφέροντες, εἰ μὴ ἐγνωσαν μὴδὲ συνῆκαν, ὅτι διὰ ταῦτα ἦλθεν ἐφ' ἡμᾶς ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ, τίς ἡμῖν κοινὸς πρὸς τοῦτους λόγους; ἀλλὰ διαμαρτύρασθαι αὐτοῖς καὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας καὶ δημοσίᾳ καὶ ἰδίᾳ ὀφειλομεν, συναστῆγεσθαι δὲ αὐτῶν ταῖς πονηρίαις, μὴ καταδεξιόμεθα, προσευχόμενοι μάλιστα μὲν κερδῆσαι αὐτοὺς καὶ ἐξελθεῖν τῆς παγίως τοῦ πονηροῦ. Ἐάν

BALS. Ταῦτα παραινεντικά ῥήματα (92) εἰς: πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ πάντας τοὺς δυναμένους δεσμεῖν καὶ λύειν. Παρακαλεῖ γὰρ αὐτοὺς μὴ συναίνειν τοῖς ἀμαρτάνουσι, μὴδὲ ἀνέχεσθαι τὴν κοινωνίαν τῶν ἐπιμενόντων ταῖς ἀμαρτίαις, κἀντιῦθεν τοῖς συναπόλλυσθαι, ἀλλὰ διηγεκῶς νοουθετεῖν αὐτοὺς χάριν τοῦ ἀποστῆναι τοῦ κακοῦ, καὶ προσεύχεσθαι ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τούτων. Εἰ δὲ πολλάκις οὐ δυνήθητε, φησὶ διορθώσασθαι τοῦτους, σπουδάζατε ἐαυτοὺς ἐκ τούτων ἀποξενώσαι· καὶ οὕτω περισωθήητε καὶ ἐκ τῆς αἰωνίου κολάσεως.

CANON ΠΓ'.

Τοῖς δὲ κομφοῖς ἐγκρατευσταῖς πρὸς τὴ σεμνὴν αὐτῶν πρόβλημα, διὰ τί καὶ ἡμεῖς οὐχὶ πάντα ἐσθίμεν, ἐκεῖνα λέγεσθω, ὅτι καὶ τὰ περιττώματα ἡμῶν βδελυσσόμεθα. Κατὰ μὲν γὰρ τὴν ἀξίαν λάχανα χόρτου ἡμῖν ἐστὶ τὰ κρέα, κατὰ δὲ τὴν [τῶν συμφερόντων διάκρισιν, ὡς καὶ ἐν λαχάνοις τὸ βλαβερὸν τοῦ καταλλήλου χωρίζομεν· οὕτω καὶ ἐν τοῖς κρέασι τοῦ χρησίμου τὸ βλαβερὸν διακρίνομεν. Ἐπεὶ λάχανόν ἐστι καὶ τὸ κώνιον, ὡσπερ κρέας ἐστὶ καὶ τὸ γύπειον· ἀλλ' ὁμῶς οὐτε ὑοκύμιον φάγοι ἂν τις νοῦν ἔχων, οὐτε κυνὸς ἀφαίτο μὴ μεγάλης ἀνάγκης, κατεπειγούσης. Ὅσα φαγῶν οὐκ ἠνόμησεν.

sertim Canonibus explicandis Epistolis Balsamon Zouariæ scholia sæpe totidem serè verbis exhibebit.

ΒΑΣ. Οἱ Ἐγκρατεῖαι, ὡς τάχῃ μετιόντες ἐγ-
κράτειαν, ἰδδελύσσοντο τὸ σαρκοφαγεῖν, καὶ ἀκού-
οντες μὴ καλῶς ποιεῖν, ἀντεπιῖνον τοῖς ὀρθοδόξοις·
Ἔτι καὶ ὑμεῖς ἐνια τῶν βρωμάτων βδελύττασθε,
διὰ καὶ ἀπέχεσθε αὐτῶν. Πρὸς τοῦτο οὖν ὁ ἅγιος
λέγει ἔτι οὐ θαυμαστὸν εἰ τινῶν ἀπεχόμεθα ἢ βδε-
λυσομέμεθα αὐτά· ὅτι καὶ τὰ περιττώματα ἡμῶν
βδελυττόμεθα, καίτοι ἐκ τῆς οὐσίας ἔντα τῆς ἡμε-
τέρας σαρκός. Περιττώματα δὲ εἰσι τὰ οὖρα, τὰ
σκύβαλα, οἱ χυμοὶ, τὰ διὰ στόματος καὶ ρινῶν κε-
νούμενα ὑγρὰ, καὶ ὅσα τοιαῦτα. Ὡς οὖν ἐκείνη ἐκ-
τρεπόμεθα, οὕτω καὶ τινὰ τῶν βρωμάτων οὐ προσ-
είμεθα. Πάντα μὲν γὰρ λάχανα χόρτου τὰ κρέα
ἤμιν λογίζονται, κατὰ τὸ φάγεσθαι πάντα ὡς λά-
χανα χόρτου· διακρίνοντες δὲ καὶ χωρίζοντες τὸ
βλαβερὸν χρώμεθα τῷ μὴ βλάπτοντι, καὶ ὥσπερ ἐν
τοῖς λαχάνοις λάχανόν ἐστι καὶ τὸ κώνιον, καὶ ὁ
ὕσκαμος, ἀλλὰ βλαβερὰ ἔντα φεύγομεν αὐτά· οὕτω
καὶ ἐν τοῖς κρέασι κρέας ἐστὶ καὶ τὸ γύπτιον καὶ τὸ
τοῦ κυνός· ἀλλ' οὐκ ἄν τις γεύσαστο κυνός, εἰ μὴ σφόδρα
ἀιμώτεσι. Ὁ δὲ γευσάμενος ἐκ βίας οὐκ ἠνώμησεν.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΠΡΟΣ ΔΙΟΔΩΡΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ ΤΑΡΣΟΥ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΥΤΟ ΑΔΕΛΦΑΣ ΑΓΟΜΕΝΟΥ ΕΙΣ
ΓΑΜΟΝ.

139 EJUSDEM AD DIODORUM TARSEMENSEM EPISCOPUM, DE EO QUI DUAS
SORORES IN MATRIMONIUM DUXIT.

ΒΑΣ. Τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἐμνήσθη ὁ ἅγιος
ἐν τῷ κγ' κανόνι αὐτοῦ. Ἀπεστάλη δὲ πρὸς Διόδω-
ρον Ταρσοῦ ἐπίσκοπον, ὅς, ἐρωτηθεὶς πρὸς τινος
εἰ δύναται τῆς γυναικὸς αὐτοῦ θανούσης τὴν ἐκείνης
ἀδελφὴν ἀγαγέσθαι πρὸς γάμον, ἀπεκρίνετο ἐγγρά-
φος μὴ κωλύεσθαι. Τοῦ δὲ μεγάλου Βασιλείου ἀπ-
γορεύοντος τὸν τοιοῦτον γάμον, ἢ τοῦ Διοδώρου ἐγ-
γραφὸς ἀπάκρισις ἐνεφανίσθη αὐτῷ, τὸν εἰρημένον
ἐπιτρέπουσα γάμον. Ὅθεν ἀπέστειλεν αὐτῷ ταῦτα.
Ἀφίκετο πρὸς ἡμᾶς γράμματα τῆν ὑπογραφὴν
ἔχοντα Διοδώρου· τὰ δὲ ἐφεξῆς ἔλλου τινὸς
πρόποντα εἶναι ἢ Διοδώρου. Δοκεῖ μοι γὰρ τις
τῶν τεχνικῶν τὸ σὺ πρόσωπον ὑποδοῦς, οὕτως
ἑαυτὸν ἀξιοπίστον ἰθελῆσαι ποιήσας τοῖς ἀκροου-
μένοις· ὅς γε ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τινῶν, εἰ θεμιτὸν
αὐτὸν πρὸς γάμον τῆς τελευτήσης αὐτῷ γυναικὸς
τὴν ἀδελφὴν ἀγαγέσθαι, οὐκ ἔφριξε τὴν ἐρώτησιν·
ἀλλὰ καὶ πρῶτος ἠνεγκε τὴν ἀπόην, καὶ τὸ ἀσελ-
γὲς ἐπιθύμημα πᾶν γενναίως αὐτῷ καὶ ἀγωνι-
στικῶς συγκατέπραξεν. Εἰ μὲν οὖν παρῆν μοι τὸ
γράμμα, αἰτὸ ἂν ἀπέστειλα, καὶ ἐξηρχας σαυτῷ
τε ἀμῦναι καὶ τῇ ἀληθείᾳ. Ἐπεὶ δὲ ὁ δεῖξα· πάλιν
ἀπείλετο, καὶ ὥσπερ τι τρόπαιον καθ' ἡμῶν
περιέφερε, κεικλυκῶτα τὸ εἶδ' ἀρχῆς, ἐγγραφὸν
λέγειν ἔχων τὴν ἐξουσίαν, ἀπέστειλα νῦν σοι,
ὥστε διπλῆ τῇ χειρὶ ἡμᾶς ἔλθειν ἐπὶ τὸν νόθον
ἐκείνον λόγον, καὶ μηδεμίαν αὐτῷ ἰσχὺν καταλιπεῖν·
ἵνα μὴ ἔχη βλάπτειν ῥαδίως τοὺς ἐντυγχάνοντας.

ΒΑΣ. Ἀνατρέψαι τὰ παρὰ τοῦ Διοδώρου μέλλων
ὁ ἅγιος, τεχνικῶς μέτεισι τὴν ἀνατροπὴν, καὶ προ-
καθοστῆ τὸν οἰκεῖον λόγον, ἵνα μὴ δοκῇ ἀντρέπειν
αὐτὸν, καὶ οὕτως ἐνστατικώτερον αὐτὸν ἀπεργάζηται,
καὶ φησὶν ὅτι τὸ γράμμα εἰς ὄνομα μὲν οὖν ἐπεγγρα-
πτο· δοκεῖ δὲ μοι ὅτι ἄλλοι τῶν τὰ τοιαῦτα τεχνάζε-

PATROL. GA. CXXXVIII.

BALS. Encratitæ, qui continentiam forte perse-
quebantur, vesci carnibus abhorrebant, et cum
eis diceretur id non recte a se fieri, opponabant
orthodoxis: Vos quoque nonnullos cibos abhorre-
tis, et ideo ab eis abstinete. Ad hoc dicit sanctus:
Non est mirum si ab aliquibus abstinemus, vel
eadem abominamur; nam et nostra excrementa
abhorremus, etsi sint ex nostræ carnis substan-
tia: sunt autem excrementa, urinæ, stercora, hu-
mores qui per os et nares emittuntur, et quæ-
cumque ejusmodi. Quemadmodum ergo illa aver-
samur, ita cibos quoque aliquos non admittimus.
Omnia enim olera carnes a nobis existimantur,
quod omnia comedamus ut olera. Discernentes
autem, et separantes id quod est noxium, eo quod
non lædit ulimur; et quemadmodum in oleribus
est cicuta, et hyoscyamus, tamen, quia sunt no-
xia, ea fugimus: ita et in carnibus, caro est caro
vulturina, et caro canis: sed tamen nemo gusta-
verit, nisi valde esuriant. Qui autem per vim gusta-
vit, non egit inique.

BALS. Hujus epistolæ meminit sanctus in 23 suo
canone. Missa est autem ad Diodorum Tarsensem
episcopum, qui a quodam interrogatus, an uxore
sua mortua sororem illius in matrimonium ducere
posset; in scriptis respondit, eum non prohiberi.
Cum autem magnus Basilius ejusmodi matrimonium
prohiberet, scriptis mandata Diodori responsio illi
ostensa est, quæ prædictum matrimonium permit-
tebat. Unde illi hæc misit.

Venerunt ad nos litteræ Diodori inscriptionem ha-
bentes: quæ autem deinceps sequuntur, ea alius
potius quam Diodori esse convenit. Videtur enim
vaser quispiam tuam personam sublisso, ut se sic
auditoribus fide dignum efficeret; qui ab aliqui-
bus interrogatus, an fas sit demortuæ ejus uxoris
sororem in matrimonium ducere, interrogationem
non abhorruit: sed auditionem æquo animo tulit,
et ad salacem ejus cupiditatem valde illi stre-
nue magnæque contentione auxilium tulit. Si ipse
itaque litteras haberem, eas ad te misissem, ipse-
que ad te et veritatem defendendam sufficisses.
Quia autem is qui ostendit rursus abstulit, et ad-
versus nos, qui ab initio prohibueramus, veluti
trophæum circumtulit, dicendo se scriptis manda-
tam habere potestatem: nunc ad te scripti, ut
manu duplici ad illam adulterinam orationem veni-
amus, et nullas ei vires relinquamus; ne possit
eos facile lædere, in quos incidit.

BALS. Quæ a Diodoro scripta sunt confutaturus
sanctus, confutationem artificiose aggreditur, et
ejus dictum ita proponit, ut non videatur ipsum
pudore suffunderè, et ita eum ad insistendum acro-
rem efficiat, et dicit: Litteræ quidem sub tuo nomine
scriptæ fuerant: mihi autem videtur aliquis eorum,

qui ad hæc machinanda et excogitanda apti sunt, A volens efficere, ut quod a se disceretur fide dignum esset, litteris tuum nomen subscripsisse. Qui interrogatus, an fas esset, seu legitimum aut justum sororem uxoris suæ mortuæ in matrimonium ducere; ei, qui interrogavit, in impia interrogatione auxilium tulit, id est, intemperantiam et libidinem permittendo, ipse quoque videtur fuisse actionis particeps. Si itaque, inquit, litteras habuissem, eas ad te misissem, teque et veritatem defendissem, sen tibi auxilium tulisses, ut falso accusatus, nefaria dicere et scribere, quod te et veritatem tangit. Veritatem quidem, cum falsum illi prælatum fuerit: te autem, ut qui ea, quæ non decet, permiseris. Quia autem is, qui ostendit, rursus abstulit, et tanquam aliquod trophæum adversus nos circumtulit. Est autem trophæum signum aliquod, quod in bello vincenti datur, ut ex eo sit manifestum, quæ pars adversario vicerit. Unde a versis hostibus, dum adversariis terga dant seu vertunt, trophæum nominatum est (a verbo Græco τρέπω, quod verio significat.) Quia ergo non habeo litteras, nunc ad te scripsi, ut adgrediamur, ut duplici manu, tuæ scilicet et meæ, contendamus adversus adulterinam illam orationem alienam et conflictam, et vires ei non relinquamus; ut non facile eos lædat, qui in illam incidunt et legunt.

140 CANON LXXVIII.

Primum itaque, quod in ejusmodi rebus maximum est, morem nostrum objicere possumus, ut vim legis habentem, eo quod nobis a viris sanctis traditæ sint regulæ. Mos autem ille est ejusmodi, ut si quis impuritatis vitio aliquando victus in illicitam duarum sororum conjunctionem inciderit, neque id matrimonium existimetur, neque omnino in Ecclesiæ cœtum admittantur, priusquam a se invicem dirimantur. Quare etiam nihil aliud dici posset, satis esset ipsa consuetudo ad boni custodiam. Sed quia qui hæc scripsit epistolam, adulterino argumento malum tantum conatus est in mores hominum inducere, necesse est, ut nec ratiocinationum subsidium omitamus, quanquam, in rebus valde conspicuis, argumentatione potior est uniuscujusque prænotio.

Scriptum est, inquit, in Levitico: *Uxorem D super sorore ejus non accipies æmulam, ad revelandam turpitudinem ejus super eam, adhuc vivente ea* ¹. Inde igitur manifestum esse dicit mortuæ sororem accipere licere. Ad hoc primum quidem dicam, quæcunque lex dicit, iis qui in lege sunt dicere; alioqui sic et circumcisioni et Sabbato et abstinentiæ ciborum subjiciemur. Neque enim si quid inveniamus appositum nostris voluptatibus, jugo servitutis legis nos ipsi subjiciemus: si quid autem visum fuerit grave in legalibus, tunc ad libertatem, quæ in Christo est, confugiemus. Interrogati sumus an scriptum sit, ut accipiatur uxor post ipsius sororem. Di-

¹ Levit. xviii, 18.

σθαί και μηχανασθαι ἐπιτηδεῖων, θείων ἀξιόπιστων ποιῆσαι τὸν οἰκτεῖον λόγον, ἐπέγραψε τῷ γράμματι τὸ σὸν ὄνομα. Ὅστις, ἐρωτηθεὶς εἰ θέμιτον, ἦγον εἰ νόμιμον ἢ δίκαιόν ἐστι τὴν ἀδελφὴν τῆς τελευταίας ἰδίας γυναικὸς ἀγαγέσθαι πρὸς γάμον, τὸ ἀσεβὲς ἐρώτημα τῷ ἐρωτήσαντι συγκατέπραξεν, ἀντὶ τοῦ, διὰ τὸ ἐπιτρέψαι τὴν ἀσεβείαν, κακίως δοκεῖ κοινωνῆσαι τῆς πράξεως. Εἰ μὲν οὖν εἶχον, φησί, τὸ γράμμα, ἐπεμψα ἄν σοι αὐτὸ, καὶ ἤμυνα: ἄν ἐαυτῷ καὶ τῇ ἀληθείᾳ, ἦτοι ἐβοήθησας ἄν, ὡς ψευδῶς τάχα κατηγορηθεὶς εἰπεῖν καὶ γράψαι ἀθέμιτα, ὅπερ καὶ σὺ καθίσταται καὶ τῆς ἀληθείας: τῆς μὲν ἀληθείας, ὡς τοῦ ψεύδους ἐκείνης προσημνηθέντος, σὺ δὲ, ὡς ἐπιτρέψας: ἃ μὴ ἐχρῆν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ δειξας πάλιν ἀφείλετο, καὶ ὡς περ εἰς τρόπαιον καθ' ἡμῶν περιέφερε. Τρόπαιον δὲ ἐστὶ σημεῖόν τι τῷ νικήσαντι ἐν πολέμῳ διδόμενον, ἵ' εἴη δῆλη ἐκ τούτου ἡ τρέψασα μοῖρα τοὺς πολεμικοὺς: ὅθεν ὠνόμασαι τρόπαιον, ἐκ τοῦ τροπῆν τῶν πολεμίων γενέσθαι, τρεψάντων τὰ νῦντα τοῖς ἐναντίοις. Ἐπεὶ οὖν γράμμα οὐκ ἔχων, ἐπέστειλα νῦν σοι, ἵνα ἐπέλωμαι, ἵνα ἀνταγωνισώμεθα διπλῆ τῇ χειρὶ, τῇ ἐμῇ δεξιᾷ καὶ τῇ σῇ, κατὰ τοῦ νόμου ἐκείνου λόγου τοῦ ξένου καὶ τοῦ πεπλασμένου, καὶ μὴ ἐδῶσμεν αὐτῷ δύναντες, ἵνα μὴ εὐκόλως βιάσῃ τὸς ἐντυγχάνοντας αὐτῷ καὶ ἀνζηκύνσκοντας.

CANON III.

Πρῶτον μὲν οὖν, ὁ μέγιστον ἐπὶ τῶν τοιούτων ἐστὶ, τὸ παρ' ἡμῶν εἶδος, ὃ ἔχομεν προβάλλειν, νόμου δύναντες ἔχον, διὰ τὸ ὑπ' ἀγίων ἀνδρῶν τοὺς θεσμούς ἡμῶν παραδοθῆναι. Τοῦτο δὲ τοιοῦτόν ἐστιν: ἔάν τις, πάθει ἀκαθαρσίας ποτὲ κρατηθεὶς, ἐκπέσῃ πρὸς δυνεὶν ἀδελφῶν ἀθεσμον κοινωνίαν, μήτε γάμον ἡγεῖσθαι τοῦτον, μηδ' ὅλως εἰς Ἐκκλησίας πληρωμα παραδέχεσθαι πρότερον, ἢ διαλύσαι αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων. Ὅστε εἰ καὶ μηδὲν ἕτερον εἰπεῖν ἦν, ἐξήρει τὸ εἶδος πρὸς τὴν τοῦ καλοῦ φυλακῆν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ τὴν ἐπιστολὴν γράψας, ἐπιχειρήματι κιδόηλε κακὸν τοσοῦτον ἐπειράθη τῷ βίῳ ἐπαγαγεῖν, ἀνάγκη μὴδὲ ἡμᾶς τῆς ἐκ τῶν λογισμῶν βοήθειας ὑφέσθαι: καίτοι γε ἐπὶ τῶν σφόδρα ἐναργῶν μείζων ἐστὶ τοῦ λόγου ἡ παρ' ἐκάστου πρόληψις.

Γέγραπται, φησὶν, ἐν τῷ Λευιτικῷ: *Γυναῖκα ἐπ' ἀδελφῇ αὐτῆς οὐ λήψῃ ἀντιζηλον, ἀκοινύψαι τὴν ἀσχημοσύνην αὐτῆς ἐπ' αὐτῇ, εἰ ζωῆς αὐτῆς*. Δῆλον δὲ οὖν ἐκ τούτου εἶναι φησὶν, ὅτι συγχωρεῖται λαμβάνειν τελευταίας. Πρὸς δὲ τοῦτο πρῶτον μὲν ἐκεῖνο ἐρῶ: ὅτι, ὅσα ὁ νόμος λέγει, τοῖς ἐν τῷ νόμῳ λαλεῖ: ἐκαὶ οὕτω γε καὶ περιτομῆ, καὶ Σαββάτου, καὶ ἀποχῆ βρωμάτων ὑποκεισώμεθα. Οὐ γὰρ δὴ, ἔάν μὲν τι εὐρωμεν συντρέχον ἡμῶν ταῖς ἡδοναῖς, τῷ ζυγῷ τῆς δουλείας τοῦ νόμου ἐαυτοὺς ὑποθήσομεν: ἔάν δὲ τι φανῇ βαρὺ τῶν νομίμων, τότε πρὸς τὴν ἐν Χριστῷ ἐλευθερίαν ἀποδραμούμεθα. Ἠρωτήθημεν εἰ γέγραπται λαμβάνειν γυναῖκα ἐπ' ἀδελφῇ. Εἴπομεν, ὅπερ ἀσφαλὲς ἡμῶν

καὶ ἀληθές, ὅτι οὐ γέγραπται. Τὸ δ' ἐκ τῆς τοῦ ἀκο-
 λούθου ἐπιφορᾶς, τὸ σιωπηθῆν συλλογίζεσθαι νομο-
 θετοῦντός ἐστιν, οὐ τὰ τοῦ νόμου λέγοντος· ἐπεὶ οὕτω
 γε ἐξέσται τῷ βουλομένῳ κατατολμῆσαι καὶ ἐπι-
 ζώσης τῆς γυναικὸς λαμβάνειν τὴν ἀδελφὴν. Τὸ γὰρ
 αὐτὸ τοῦτο σόφισμα καὶ ἐπ' ἐκείνου ἀρμόζει. Γέ-
 γραπται γάρ, φησίν, *Ὁ ἄνθρωπος ἀντιζήλον*, ὡς τὴν
 γε ἔξω τοῦ ζήλου λαβεῖν οὐκ ἐκάλυπεν. Ὁ δὲ συν-
 ηγορῶν τῷ πάθει ἀζηλότυπον εἶναι διοριεῖται τὸ
 ἦθος τῶν ἀδελφῶν. Ἀνηρημένως οὖν τῆς αἰτίας,
 δι' ἣν ἀπηγόρευσε τὴν ἀμφοτέρων συνοικίαν, τί τὸ
 κωλύον ἔσται λαμβάνειν τὰς ἀδελφάς; Ἄλλ' οὐ
 γέγραπται ταῦτα, φησομεν. Ἄλλ' οὐδὲ ἐκεῖνα ὀρι-
 σται. Ἡ δὲ ἔννοια τοῦ ἀκολούθου ὁμοίως ἀμφοτέ-
 ραις τὴν ἀδειαν δίδωσιν. Ἔδει δὲ, καὶ μικρὸν
 ἐπὶ τὰ κατόπιν τῆς νομοθεσίας ἐπαναδραμόντα, ἀ-
 πηλλάχθαι πραγμάτων. Ἔοικε γὰρ οὐ πᾶν εἶδος
 ἁμαρτημάτων περιλαμβάνειν ὁ νομοθέτης· ἀλλ'
 ἰδίως ἀπαγορεύειν τὰ τῶν Αἰγυπτίων, ὅθεν ἀπῆρ-
 εν Ἰσραὴλ, καὶ τὰ τῶν Χαναανίων, πρὸς οὓς μεθ-
 ἴσταιται. Ἐγείναι γὰρ οὕτως ἡ λέξις· *Κατὰ τὰ ἐπιτη-
 δεύματα τῆς Αἰγύπτου, ἐν ἣ παρωπήσατε ἐπ'
 αὐτῆς, οὐ ποιήσατε· καὶ κατὰ τὰ ἐπιτηδεύματα
 τῆς Χαναάν, εἰς ἣν ἐβῶ εἰσάξω ὑμᾶς ἐκεῖ, οὐ
 ποιήσατε, καὶ ἐν τοῖς νομίμοις αὐτῶν οὐ
 πορεύσασθε*. Ὡστε τοῦτο εἰκὸς ποῦ τὸ εἶδος
 τῆς ἁμαρτίας μὴ ἐμπολιτεύεσθαι τότε παρὰ τοῖς
 Ἰθνεσι· διὸ μηδὲ τῆς ἐπ' αὐτῷ φυλακῆς προσδε-
 θῆναι τὸν νομοθέτην, ἀλλ' ἀρκεσθῆναι τῷ ἀδιδάκτω
 ἔδει πρὸς τὴν τοῦ μύστου διαβολῆν. Πῶς οὖν, τὸ
 μείζον ἀπαγορεύσας, τὸ ἑλαττον ἐσιώπησεν; Ὅτι
 ἔδοκει πολλοῦς τῶν φιλοσάρχων, πρὸς τὸ ἐπιζώσαις
 ἀδελφαῖς συνοικεῖν, τὸ ὑπόδειγμα βλάπτειν τοῦ
 πατριάρχου. Ἡμεῖς δὲ τί χρὴ ποιεῖν; Τὰ γεγραμ-
 μένα λέγειν, ἢ τὰ σιωπηθέντα προσεξεργάζεσθαι;
 Αὐτίκα τὸ μὴ δεῖν μὴ ἑταίρῳ κεχρησθαι πατέρα
 καὶ υἱὸν ἐν μὲν τοῖς νόμοις τούτοις οὐ γέγραπται,
 παρὰ δὲ τῷ Προφήτῃ μεγίστης κατηγορίας ἡξίωται.
 Ἰδὲ γάρ, φησὶ, *καὶ πατὴρ πρὸς τὴν αὐτὴν παι-
 δισκῆν εἰσεκορεύοντο*. Πῶσα δὲ εἶδη ἄλλα τῶν ἀκα-
 θάρτων παθῶν τὸ μὲν τῶν δαιμόνων διδασκαλεῖον
 ἐξεῦρεν, ἢ δὲ, θεῖα Γραφή ἀπαισιώπησε, τὸ σεμνὸν
 ἐκυτῆς ταῖς τῶν αἰσχρῶν ὀνομασίαις καταβρῦπαίνειν
 οὐχ αἰρουμένη, ἀλλὰ γενικοῖς ὀνόμασι τὰς ἀκαθα-
 ρίας διέβαλεν! Ὡς καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος φησι·
*Πορνεία δὲ καὶ ἀκαθαρσία πᾶσα μηδὲ ὀνομαζέσθω
 ἐν ὑμῖν, καθὼς πρέπει ἀγίοις· τῷ τῆς ἀκαθαρσίας
 ὀνόματι τὰς τε τῶν ἀρρένων ἀρρήτοποιίας καὶ τὰς
 τῶν θηλειῶν περιλαμβάνων*. Ὡστε οὐ πάντως ἡ σιωπῆ
 ἀδειαν φέρεται τοῖς φιληδόνοις.

Ἐγὼ δὲ οὐδὲ σιωπηθῆναι τὸ μέρος τοῦτο φημι,
 ἀλλὰ καὶ πᾶν σφοδρῶς ἀπαγορευκῆναι τὸν νομοθέ-
 την. Τὸ γὰρ, *Ὁὐκ εἰσελεύσῃ πρὸς πάντα οἰκείον
 σαρκὸς σου, ἀποκαλύψαι ἀσχημοσύνην αὐτῶν*
 ἐμπεριεκτικόν ἐστι καὶ τούτου τοῦ εἶδους τῆς οἰκειό-
 τητος. Τί γὰρ ἂν γένοιτο οἰκειότερον ἀνδρὶ τῆς ἑαυ-
 τοῦ γυναικὸς, μᾶλλον δὲ τῆς ἑαυτοῦ σαρκὸς; Ὁ γὰρ
 ἐπι εἰσι δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία. Ὡστε διὰ τῆς γυναικὸς

cinus, quod tutum nobis est et verum, hoc scri-
 ptum non esse. Quod autem silentio prætermis-
 sum est, id per consecutionis illationem colligere,
 legislatoris est, non legem recitantis; siquidem hoc
 pacto licebit volenti facinus aggredi, etiam adhuc
 viventis uxoris accipere sororem. Nam ipsum
 illud sophisma etiam ad eam rem appositum est.
 Scriptum est, inquit, *Non accipies æmulam*:
 proinde accipi eam extra æmulationem non pro-
 hibuit. Qui autem libidini patrociniabitur, æmu-
 lationis expertem esse affirmabit indolem soror-
 um. Quare sublata causa, ob quam ambarum
 connubium prohibuit, quid impediēt quominus
 sorores accipiantur? Sed hæc scripta non sunt,
 aiemus. Sed neque illa statuta sunt. Consecu-
 tionis autem intelligentiā pariter ambarum licen-
 tiam tribuit. Verum oportebat paulisper ad ea
 quæ legem præcedunt recurrendo, difficultate
 liberari. Videtur enim non omne peccatorum gen-
 us comprehendere legislator: sed peculiariter
 Ægyptiorum unde Israel exierat, et Chananæo-
 rum ad quos transferebatur, mores interdiceret.
 Sic enim habet ad verbum: *Secundum instituta
 terræ Ægypti, in qua habitastis in ea, non faci-
 etis: et secundum instituta terræ Chanaan, in
 quam ego inducam vos illuc, non faciētis, neque
 in legitimis eorum ambulabitis*¹. Verisimile est
 hoc peccati genus tunc inter gentes non viguisse.
 Quapropter opus non fuit legislatori, ut illud ca-
 vendum curaret: sed satis ei fuit mos non doctus
 ad sceleris reprehensionem. Quomodo igitur ma-
 jore vetito, minus prætermisit? Quia videbatur
 multis carni indulgentibus, ut cum sororibus ad-
 huc viventibus habitarent, noxium esse exem-
 plum patriarchæ. Nos autem quid facere oportet?
 Quæ scripta sunt dicere, an prætermissa accur-
 tius scrutari? Protinus, non oportere uti una
 pellice patrem et filium, in his legibus scriptum
 non est, sed apud Prophetam crimini maximo
 datur. *Filius enim, inquit, et pater ad eandem
 puellam ingrediebantur*². Quot autem alia cupi-
 ditatum impurarum genera dæmonum quidem
 doctrina excogitavit, tacuit vero divina Scriptura,
 honestatem suam rerum turpium appellationibus
 fœdare nolens, sed generatim impuritatis vitupe-
 ravit! Sic ut et Apostolus Paulus ait: *Fornicatio
 autem et omnis immunditia ne nominetur quidem
 in vobis, sicut decet sanctos*³: immunditiæ no-
 mine tum virorum tum mulierum obscena facinora
 comprehendens. Quare non omnino silentium licen-
 tiam dat voluptariis.

141 Ego autem neque tacitam illam partem fuisse
 dico: imo etiam a legislatore vehementer admo-
 dum fuisse prohibitam. Illud enim, *Non ingredieris
 ad omnem carnis tuæ affinem ad revelandam
 eorum turpitudinem*⁴, hanc etiam affinitatis spe-
 ciem complectitur. Etenim quid viro affine
 magis est quam sua ipsius uxor, imo quam sua
 ipsius caro? Non enim amplius dux sunt, sed

¹ Levit. xviii, 3. ² Amos ii, 7. ³ Ephes. v, 3.

⁴ Levit. xviii, 6.

una caro. Itaque per uxorem soror ad viri affinitatem transit. Quemadmodum enim matrem uxoris non assumet, neque filiam uxoris, propterea quod neque suam ipsius matrem, neque suam ipsius filiam; ita nec uxoris sororem, propterea quod neque suam ipsius sororem. Et vice versa, neque uxori licet esse viri affinitibus conjugere. Sunt enim utrinque communia affinitatis jura. Ego porro cuilibet de nuptiis consulenti testifcor, præterire figuram hujus mundi, et tempus breve esse, *Ut qui habent uxores tanquam non habentes sint* ¹. Quod si mihi perperam legat illud: *Crescite et multiplicamini* ²: rideo legum tempora non discernentem. Fornicationis remedium nuptiæ secunda, non occasio lasciviæ. Si se non continent, nubant, inquit ³, non vero et nubentes legem violent.

Isti autem, quorum animus vitio turpitudinis lippus est, ne ad naturam quidem respiciunt, quæ jam olim generis nomina discrevit. Ex qua enim cognatione natos appellabunt? Fratresne, an consobrinos vocabunt? siquidem nomen utrumque eis ob confusionem congruit. Ne facias, o homo, amitam novercam infantium; nec quæ in matris loco fovere debet, eam æmulatione implacabili armaveris. Nam solum novercarum genus etiam post mortem odium ac inimicitiam extendit. Imo, alii inimici mortuis reconciliantur; novercæ odisse post mortem incipiunt. Summa dictorum hæc est: Si quis legitime nuptias appetit, totus orbis terrarum patet: sin libidine impellitur, ob id magis etiam excludatur, *Ut discat vas suum possidere in sanctificatione et honore, non in passione desiderii* ⁴. Me plura dicere parantem modus epistolæ cohibet. Precor autem, ut vel nostra admonitio vitium superet, vel non serpat in nostram regionem hoc placulum; sed in quibus admissum est locis, in his permaneat.

BALS. Magni Patris ad Diodorum epistola, etiamsi omni sapientia et vera eloquentia plena sit, et Spiritus sancti vocem edit; tamen non est hoc tempore querenda. Decernit enim ne in matrimonii societatem duæ sorores a quopiam accipiantur, quod Dei gratia hodie ne in mentem quidem hominis Christiani venit, et propterea nec ampliore interpretatione opus habuit. Habe autem hanc diviniam epistolam assidue in memoria. Etsi enim id, quod in ea definitum est, non tractatur; quæ tamen in ea comprehenduntur, epichereinata, enthymemata, et epenhymemata, vel potius quæcumque ex Veteri (Testamento) et ex magno apostolo Paulo et composita et opposita fuerunt, in aliis causis mul-

A ἡ ἀδελφὴ πρὸς τὴν τοῦ ἀνδρὸς οἰκειότητα μεταβαίνει. Ὡς γὰρ μητέρα γυναικὸς οὐ λήφεται, οὐδὲ θυγατέρα τῆς γυναικὸς, διότι μὴδὲ τὴν αὐτοῦ μητέρα, μὴδὲ τὴν αὐτοῦ θυγατέρα· οὕτως οὐδ' ἀδελφὴν γυναικὸς, διότι μὴδὲ ἀδελφὴν αὐτοῦ. Καὶ τὸ ἀνάπαλιν, οὐδὲ τῆ γυναικὶ ἐξίσταται τοῖς οἰκείοις τοῦ ἀνδρὸς συνοικεῖν. Κοινὰ γὰρ ἐπ' ἀμφοτέρων τῆς συγγενείας τὰ δικαια. Ἐγὼ δὲ παντὶ τῶ περὶ γάμου βουλευομένῳ διαμαρτύρομαι, ὅτι παράγει τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου, καὶ ὁ καιρὸς συνεσταλμένος ἐστίν, Ἴσα καὶ οἱ ἔχοντες γυναῖκας ὡς μὴ ἔχοντες ὄσιν. Ἐάν δὲ οἱ παραναγινώσκῃ τὸ, *Ἀυξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε*· καταγελῶ τοῦ τῶν νομοθεσιῶν τοὺς καρούς μὴ διακρίνοντες. Πορνείας παραμυθία ὁ δεύτερος γάμος, οὐκ ἐφόδιον εἰς ἀσέλγειαν. Εἰ οὐκ ἐγκαταρτρεύονται, γαμησάτωσαν, φησὶν· οὐχὶ δὲ καὶ γαμοῦντες παρανομῆσάν.

Οἱ δὲ οὐδὲ πρὸς τὴν φύσιν ἀποβλέπουσιν, οἱ τὴν ψυχὴν λημῶντες τῶ πάθει τῆς ἀτιμίας, πάσαι διακρίνασαν τὰς τοῦ γένους προσηγορίας. Ἐκ ποίας γὰρ συγγενείας τοὺς γεννηθέντας προσαγορεύουσιν; Ἀδελφοὺς αὐτοὺς ἀλλήλων ἢ ἀνεψιούς προσερούσιν; ἀμφοτέρα γὰρ αὐτοῖς προσαρμόσει διὰ τὴν σύγχυσιν. Μὴ ποιήσης, ὦ ἄνθρωπε, τὴν θέλαν μητρικῶν τῶν νηπίων· μὴδὲ τὴν ἐν μητρὸς τάξει θάλπειν φεβλουσαν, ταύτην ἐφοπλίσης ταῖς ἀμειλίχτοις ζηλοτυπίας. Μόνον γὰρ τὸ γένος τῶν μητρικῶν καὶ μετὰ θάνατον ἐλαύνει τὴν ἐχθραν· μᾶλλον δὲ οἱ μὴ ἄλλως πολέμιοι τοῖς τεθνηκόσι σπένδονται· αἱ δὲ μητρικαὶ τοῦ μίσους μετὰ τὸν θάνατον ἄρχονται. C Κεφάλαιον δὲ τῶν εἰρημένων, Εἰ μὴ νόμῳ τις ὀρμίζεται πρὸς τὸν γάμον, ἠνοικταί πᾶσα ἡ οἰκουμένη· εἰ δὲ ἐμπαθὴς αὐτῶ ἢ σπουδῆ, διὰ τοῦτο καὶ κλέος ἀποκλεισθήτω, Ἴσα μᾶθῃ τὸ αὐτοῦ σκεῦος κτᾶσθαι ἐν ἀγισμῶ καὶ τιμῇ, μὴ ἐν πάθει ἐπιθυμίας. Πλείονά με λέγειν ὀρημένον τὸ μέτρον ἐπέχει τῆς ἐπιστολῆς. Εὐχομαι δὲ ἢ τὴν παραίνεσιν ἡμῶν ἰσχυροτέρην τοῦ πάθους ἀποδειχθῆναι, ἢ μὴ ἐπιδημῆσαι τῇ ἡμετέρᾳ τὸ ἄγος τοῦτο· ἀλλ' ἐν οἷς ἂν ἐτολμήθῃ τόποις ἐναπομῆναι.

BALS. Ἡ πρὸς Διόδωρον ἐπιστολὴ τοῦ μεγάλου Πατρός κἂν πάσης σοφίας καὶ ἀληθοῦς ρητορείας πεπλησμένη ἐστὶ, καὶ τὴν κινύραν τοῦ παναγίου Πνεύματος ὀποφθεγγίζεται, ἀλλ' οὐκ ἐστὶ ζητητέα ἐν ταῖς παρούσαις ἡμέραις. Ὅροθεταί γὰρ μὴδένα λαμβάνειν πρὸς κοινωνίαν γάμου ἀδελφὰς δύο, ὅπερ Θεοῦ χάριτι σήμερον οὐδὲ εἰς ἐνθύμησιν ὄλω; ἐρχεται ἀνθρώπου Χριστιανοῦ, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ πλείονος ἐρμηνείας ἰδεθήσθαι. Ἐπεὶ δὲ ταύτην τὴν θέλαν ἐπιστολὴν διηνεκῶς ἐπὶ μὴμης. Κἂν γὰρ τὸ ὀροθέτημα ταύτης οὐ τραχταῖζεται, ἀλλὰ τὰ ἐν ταύτῃ περιεχόμενα, ἐπιχειρήματα, ἐνθυμημάτα τε καὶ ἐπειθυμημάτα καὶ μᾶλλον ἔσα ἀπὸ τε τῆς Παλαιᾶς καὶ τοῦ μεγάλου ἀποστόλου

¹ 1 Cor. vii, 29. ² Gen. i, 28; ix, 1. ³ 1 Cor. vii, 9. ⁴ 1 Thess. iv, 4.

Παύλου συνετέθησάν τε καὶ ἀνετέθησαν, μεγάλως ἄ συντελοῦσιν ἐπὶ ἑτέραις ὑποθέσει. Σημειώσαι δὴ ἀπὸ ταύτης ὅτι καὶ τὰ ἄγραφα ἐκκλησιαστικά ἴδη, ὡς οἱ ἔγγραφοι κανόνες, τὸ ἀπαρραγήρησον ἔχουσι· καὶ εἰ ταῖς Μωσαϊκαῖς νομοθεσίαις προσέχειν οὐκ ὀφείλομεν. Καὶ ἕτερα δὲ πολλὰ παρασημαίωσαι ἐκ ταύτης

ZONAR. Προκαταστήσας (α) τὸν λόγον ὁ ἅγιος, καὶ ὡς ἐν ἄλλῃ προσώπῳ τρέψας τὸν γράψαντα, νῦν καὶ πρὸς ἀνατροπὴν τοῦ γράμματος χωρεῖ· καὶ πρῶτον μὲν τὸ ἔθος προβάλλεται καὶ νόμου δύναμιν ἔχειν φησίν, ὡς τῶν θεσμῶν ἦσσι τῶν νενομισμένων, τῶν δεδογμένων ὑπὸ ἁγίων ἀνδρῶν, παραδεδομένων. Καὶ ὁ πολιτικός δὲ νόμος τὸ κρατήσαν ἔθος νόμου δύναμιν ἔχειν διακαλεῖται· κἀν μὴ ὑπὸ ἁγίων ἀνδρῶν τὰ νενομισμένα τοῖς πολιταῖς ἐδαγματίσθησαν. Φησὶ γὰρ βιβλίον β' τῶν Βασιλικῶν, τίτλω α', κεφ. λβ', περὶ ὧν ἔγγραφος οὐ κείται νόμος παραφυλάττειν δεῖ τὸ ἔθος καὶ τὴν συνήθειαν, καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ αὐδὸς· Παλαιὰ συνήθεια ἀντὶ νόμου φυλάττεται. Καὶ πάλιν· Ἡ μακρὰ συνήθεια ἀντὶ νόμου κρατεῖ, ἐν οἷς οὐκ ἔστιν ἔγγραφος. Ἐθος δὲ λέγει ὁ ἅγιος οὗτος· τὸ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐνεργούμενον. Ἐάν γὰρ τις δυσὶν ἀδελφαῖς ἀθέσμως μιχθῆ, φησίν, οὐ πρότερον παραδίχεται εἰς Ἐκκλησίαν, εἰ μὴ χωρισθεῖεν ἀπ' ἀλλήλων οἱ οὕτω μανθάνοντες, ὡς μηδὲ γάμου τοῦ τοιοῦτου μύσους λογιζομένου. Κἀν οὖν ἄλλο τι οὐκ εἴχομεν εἰπεῖν, τοῦτο τὸ ἔθος ἤρκει εἰς ἀποτροπὴν τοῦ κακοῦ. Ἐπεὶ δὲ, φησίν, ὁ συνηγορήσας διὰ τῆς ἐπιστολῆς τῷ κατ' ὄψιν, τῷ παλαιῷ ἐχρήσατο νόμῳ, τῷ λέγοντι, *Γυναῖκα ἐπ' ἀδελφῆ αὐτῆς οὐ λήψῃ ἀντίκληλον ἀπεκαλύψαι ἀσχημοσύνην αὐτῆς, εἰ ζωῆς αὐτῆς*· κἀντεῦθεν συνήγαγεν, ὅτι συγχωρεῖται λαμβάνειν τελευτησάσης τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς· πρῶτον μὲν ὁ ἅγιος λέγει, ὅτι ὅσα ὁ νόμος λέγει, τοῖς ἐν τῷ νόμῳ λαλεῖ. Εἰ γὰρ μὴ τοῦτο καὶ περιτηρησόμεθα, καὶ τὰ Σάββατα φυλάξομεν, καὶ βρωμάτων διαφόρων ἀφεξόμαθα· οὐ γὰρ τῶν περιποιώτων ἡμῖν ἡδονὰς ἀνθεξόμεθα ἐκ τοῦ παλαιοῦ· τῶν δὲ βαρῦ τι ἐχόντων ἀφεξόμεθα, καὶ τῇ διὰ τοῦ Χριστοῦ ἡμῖν ἐδοθείσῃ ἐλευθερίᾳ τότε προδραμούμεθα. Ὁ γὰρ τοῦ Χριστοῦ νόμος ἡλευθέρωσεν ἡμᾶς τῶν βαρῶν τοῦ νόμου, τῶν τῆς περιτομῆς δηλαδὴ, καὶ τῆς τῶν κεκλυμένων βρωμάτων ἀποχῆς, τοῦ τὸν γονορρυῆ ἀκάθαρτον κρίνεσθαι, καὶ τὸν ἀψάμενον **D** νεκροῦ, καὶ τὸν λεπρωθέντα, καὶ ἄλλων πολλῶν. Ἐρωτήθη, φησίν, εἰ γέγραπται λαμβάνειν γυναῖκα ἐπ' ἀδελφῆ, ἦγουν εἰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦς τὴν ἀδελφὴν ἔξεισι λαμβάνειν τινα· καὶ εἶπον ὅτι οὐ γέγραπται. Ὅπερ καὶ ἀληθὲς ἔστιν, ἀλλὰ καὶ ἀσφαλές. Τὸ δὲ συλλογίζεσθαι τὸ σιωπηθὲν, ἦγουν ἐπεὶ ὁ νόμος εἶπεν, ὅτι, *Οὐ λήψῃ γυναῖκα ἐπ' ἀδελφῆ αὐτῆς ἀντίκληλον, καὶ εἰ ζωῆς αὐτῆς, ἀκόλουθόν ἔστιν, ὅτι μετὰ θάνατον οὐ καλύεται τῆς ἀδελφῆς τῆς γυναικὸς λαμβάνειν, ὡς μηκέτι τῆς ζηλοτυπίας ἐσομένης*· τοῦτο, φησὶ, τὸ τοιαῦτα λέγειν νομοθετεῖν ἔστι καὶ οἰκείους συνεισάγειν νόμους, οὐ τὰ τοῦ νόμου λέγειν· εἰ γὰρ δῶμεν μετὰ θάνατον

¹ Levit. xviii, 18.

(α) Hanc interpretationem dedit Beveregius in notis ex codice Amerbachiano. Eort.

tum conferunt. Nota autem ex ea, quod ecclesiastici etiam non scripti mores, sicut scripti canones, refutari non possunt; et quod leges mosiacæ non sunt attendendæ. Nota etiam multa alia ex hac epistola, quæ sunt imprimis necessaria et maxime utilia.

τῆς ἐπιστολῆς, ἀναγκαιότατά τε καὶ χρησιμώτατα.

ZONAR. Cum sanctus sermonem præparasset, et epistolæ scriptorem tanquam in aliam personam vertisset, nunc et ad scripti confutationem procedit. Et primo quidem consuetudinem objicit, eamque legis vim habere assertit, quoniam ritus sive statuta, a sanctis Patribus decreta, tradita sunt. Quin civilis etiam lex prævalentem consuetudinem legis vires habere jubet: licet quæ civibus instituta sunt non a sanctis viris decreta fuerint: Dicit enim liber ii, tit. 1, cap. 32 Basilicæ: De quibus scripta lex non exstat, in his morem et consuetudinem custodire oportet, et quæ sequuntur. **142** Et rursum: Antiqua consuetudo pro lege custoditur. Item: Diuturna consuetudo pro lege obtinet, in quibus lex scripta deficit. Hic autem sanctus Pater consuetudinem vocat, quod in Ecclesia valet: Si quis enim duabus, inquit, sororibus illegitime commisceatur, non prius in Ecclesiam recipitur, nisi qui hoc modo contaminantur, a se invicem separentur, utpote quod neque matrimonium tantum scelus reputetur. Quamvis itaque nihil aliud dicere haberemus, hæc consuetudo malo isti evertendo sufficit. Quandoquidem autem qui hoc malum, inquit, per epistolam defendit, veteri lege utitur dicens: *Mulierem zelotypam super sororem ejus non accipies ad revelandam turpitudinem ejus, ipsa adhuc vivente*¹; et exinde colligit, quod ejus demortuæ sororem accipere conceditur. Primo quidem sanctus ait, quod quæcumque lex dicit, iis quæ sunt in lege dicit; alioquin enim et circumcidemur, et Sabbata observabimus, et a variis cibis abstinēbimus. Neque enim ex veteri nos lege continebimus ab iis quæ voluptates nobis conferunt. Ab iis autem, quæ grave aliquid in se continent, abstinēbimus; et ad libertatem nobis per Christum concessam tunc confugiemus. Namque lex Christi ab iis, quæ in lege graviora sunt, nos liberavit; a circumcissione scilicet, ab abstinentia a prohibitis cibis, ab eo immundo judicando, qui fluxum seminis passus est, qui mortuum tetigit, qui lepra infectus est, et aliis quam plurimis. Interrogatus sum, inquit, an scriptum sit accipere uxorem ad sororem; nimirum an liceat culpam sororem uxoris suæ ducere; et dixi non scriptum esse; quod verum est, atque etiam tutum. Ex eo autem, quod non dictum est, illationem facere, nempe quoniam lex dicit, quod *Non accipies uxorem zelotypam ad sororem ipsius, ipsa etiam adhuc vivente*, consequens est quod post mortem sororem uxoris ducere non prohibetur, ut zelotypia amplius non futura, hoc inquit, talia, scilicet dicere est legem ferre, et proprias leges introducere, non ea quæ sunt legis proferre. Si demus enim, post mortem uxoris sororem

ipsius et accipere licere, qui mortuæ maritus fuit, quoniam zelotypiæ passio locum amplius non habeat, eam accipiet etiam ipsa vivente, si sorores zelotypiæ passionem erga se invicem non habuerint. Sed dicit aliquis hoc non scriptum esse : verum nec illud scriptum est, ut post mortem scilicet mulieris maritus ejus mortuæ sororem in uxorem duceret. Deinde addit, quod si ea quæ retro, paulo scilicet ante, in lege dicta sunt, consideraveris, ulteriori molestia liberatus eris. Non omnem enim, inquit, peccatorum speciem legislator ibi comprehendere sibi proposuit : sed peccata Ægyptiorum, inter quos Hebræorum populus tanquam peregrini antea habitabant ; et Chananæorum, ad quos transierunt et transmigrarunt ; quod verisimile est ; et quod istam peccatorum speciem, qua quis post mortem uxoris suæ sororem ejus ducit [Moses] propterea prohibuit, quod viri luxuriosi patriarcham Jacobum pro exemplo habebant, qui eodem tempore duabus sororibus, Leïæ et Racheli, cohabitavit. Multa autem dicit, a lege quidem silentio prætermittit, et tamen prohibita esse : quale est, patrem et filium eadem pellice non uti. Hujus quidem lex non meminit : propheta vero tanquam illegitimam actionem accusavit, dicens, *filius et pater ad eandem puellam ingrediebantur*. Et quidem Demones, inquit, multa immundarum passionum genera docuerunt : divina autem Scriptura hæc silentio prætermisit, et sub generali immunditiei nomine comprehendit, ne sanctimonia ipsius turpium appellationibus contaminaretur. Et Apostolus, *Omnia, inquit, fornicatio et immundities inter vos ne nominentur*¹, sub immunditiei nomine omnem obscenitatem comprehendens ; adeo ut nulla prorsus libidinis propter silentium turpiter agendi licentia detur. Deinde et fortiori sanctus argumento utitur, dicens, neque hanc partem sive speciem hujus peccati silentio a lege prætermittam esse. Quandoquidem enim in ea scriptum est, *Non ingredieris ad quemvis consanguineum carnis tuæ ad revelandam ejus turpitudinem*², hoc etiam genus prohibetur. Si enim mulier et vir una sint caro, juxta Scripturam, inter virum et uxoris ipsius sororem magnam omnino consanguinitatem esse quispiam existimet. Et quemadmodum nemo matrem uxoris suæ, vel filiam ex alio ei viro genitam, propter consanguinitatem accipiet ; neque etiam matrem suam filiamve : sic neque uxoris sorori conjungetur ; quippe nec sorori suæ. Idem autem inquit et de muliere : neque enim mulier mariti sui defuncti fratri conjungetur ; neque aliis ei per cognationem affinibus. Postea Apostolica producit verba, et ad aliquos, qui illud, *Crescite et multiplicamini*³, objiciunt, dicit, Eos derideo, qui legislationum tempora non discernunt. Hoc dicens, quoniam illud, *Crescite et multiplicamini*, Deus ad homines primo creatos pronuntiavit cum nondum multitudo hominum esset, et necesse omnino esset, ut Adami liberi sibi invicem copularen-

¹ Ephes. v, 3. ² Levit. xviii, 18. ³ Gen. i, 28.

A τῆς γυναίκος τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς λαμβάνειν τὸν τῆς τελευτησάσης ἄνδρα, διὰ τὸ μὴ εἶναι τὸ τῆς ζηλοτυπίας πάθος χώραν ἔχειν, λήφεται ταύτην καὶ ζωῆς ἐκείνης, εἰ ἀζήλοτυπον πρὸς ἀλλήλας πάθος ἔχουσιν αἱ ἀδελφαί. Ἄλλ' ἔρει τις ὅτι τοῦτο οὐ γέγραπται ἄλλ' οὐδὲ ἐκεῖνο γέγραπται, ὅτι μετὰ θάνατον δηλαδὴ τῆς γυναίκος τὸν ἐκείνης ἄνδρα τὴν ἀδελφὴν τῆς τελευτησάσης εἰς γυναῖκα λαμβάνειν. Ἔτα ἐπάγει, ὅτι εἰ τὰ κατόπιν τῆς νομοθεσίας σκοπήσεις, τὰ ὅπισθεν δηλαδὴ, ἀκαλλαγῆσιν πραγμάτων. Οὐ γὰρ πᾶν εἶδος ὁ νομοθέτης ἀναυθῆα, φησὶ, περιλαβεῖν ἀμαρτημάτων προέθετο ἄλλὰ τὰ τῶν Αἰγυπτίων, οἷς παρῴκει πρῶτην ὁ Ἑβραίων λαός, καὶ τὰ τῶν Χαναανίων, πρὸς οὓς μετατίθετο καὶ μετέκιστο, καὶ εἰς ἐκὸς ἐστὶ. Καὶ ὅτι τοῦτο τὸ εἶδος τοῦ ἀμαρτηματος, τὸ μετὰ θάνατον τῆς γυναίκος αὐτοῦ τινα λαμβάνειν τὴν ἀδελφὴν ἐκείνης, διὰ τοῦτο ἐκώλυεν, ὅτι εἰς ὑπόδειγμα εἶχον οἱ ἀκόλαστοι τὸν πατριάρχην Ἰακώβ συνοικήσαντα κατὰ ταῦτ' ἑαυτοῖς ἀδελφῆς, τῆ τε Λεῖα καὶ τῆ Ῥαχὴλ. Πολλὰ δὲ λέγει τῷ νόμῳ μὲν σωπηθῆναι, κικωλύσθαι δὲ ὅμως ὁδόν ἐστὶ τὸ μὴ μίξ' ἀλλοτρίᾳ κεχρησθαι πατέρα καὶ υἰόν. Τοῦτου μὲν ὁ νόμος οὐκ ἐμνημόνευσεν ὁ δὲ προφήτης ὡς ἀθέτου τῆς πράξεως κατηγορήσιν, εἰπὼν Ὁ υἱὸς καὶ ὁ πατὴρ πρὸς τὴν αὐτὴν καυδίσκην εἰσεπορεύοντο. Καὶ οἱ μὲν δαίμονες, φησὶ, πολλὰ εἶδη τῶν ἀκαθάρτων καθῶν ἐδίδαξαν ἢ δὲ θεία Γραφή ταῦτα παρεσιώπησε, καὶ γενικῶς ὀνόματι τῆς ἀκαθαρτίας διέλαθεν, ἵνα μὴ ἡ σεμνότης αὐτῆς ταῖς τῶν αἰσχρῶν ὀνομασίαις καταβρυσκάνοιτο. Καὶ ὁ Ἀπόστολος, *Πορνεῖα δὲ καὶ ἀκαθαρσία πᾶσα μὴδὲ ὀνομαζέσθω*, φησὶν, ἔν ὅμῳ, τῷ τῆς ἀκολασίας ὀνόματι πᾶσαν ἀβήτοισιν περιλαβόν. Ὅστε οὐ πάντως ἄδεια δίδεται τοῖς φιληδόνοις διὰ τῆς σωπῆς αἰσχροῦργεῖν. Ἔτα καὶ βραχύτερον ἐπιχειρεῖ ὁ ἄγιος, λέγων ὅτι οὐδὲ σεσιώπηται τῷ νόμῳ τὸ μέτρο, τοῦτο, ἦγουν τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ ἀμαρτηματος ἔπει γὰρ γέγραπται ἐν αὐτῷ, *Ὅτι ἐσελεύσῃ πρὸς πάντα οἰκίαν σαρκὸς σου ἀποκαλύψαι ἀσχημοσύνην αὐτοῦ, καὶ τοῦτο τὸ εἶδος ἀπηγόρευται. Εἰ γὰρ ἡ γυνὴ καὶ ὁ ἀνὴρ σὰρξ εἰσι μία, κατὰ τὴν Γραφήν, πάντως μεγάλην ἂν τις εἰκείωσιν εἶναι λογίσαιτο πρὸς τὸν ἄνδρα τῆ τῆς γυναίκος οὗτου ἀδελφῆ. Καὶ ὅσπερ μητέρα τις οἰκίας γυναίκος, θυγατέρα ἐξ ἑτέρου ἀνδρὸς τεχθεῖται αὐτῆ, οὐ λήφεται, διὰ τὴν οἰκείωσιν, οὐδὲ μὲν τοὶ τὴν οἰκίαν μητέρα ἢ θυγατέρα οὕτως οὐδὲ τῆς γυναίκος οὐδὲ γυνὴ γὰρ τῷ ἀδελφῷ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς θανόντος συναρθῆσεται, οὐδὲ τοῖς ἄλλοις ἐκείνῳ οἰκείοις κατασυγγένειαν. Ἔτα τὰ ἀποστολικὰ ἐπάγει ῥήματα καὶ πρὸς τινὰς τὸ, *Ἀξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε* προβαλλομένους φησὶ καταγελῶ, τῶν μὴ διακρινόντων τοὺς καιροὺς τῶν νομοθεσιῶν, τοῦτο λέγων, ὅτι τὸ *Ἀξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε* πρὸς τοὺς πρωτοπλάστους εἰρηκὴν ὁ θεὸς, ὅτι οὕτω πλήθος ἀνθρώπων, καὶ ἀνάγκη πάντως τοὺς τοῦ Ἀδὰμ παῖδας ἀλλήλοις συνάπτεισθαι. Κατὰ τοῦτον οὖν τὸν λόγον καὶ νῦν ἀλλήλους*

συναφθῆσονται ἀδελφοί· καὶ ἐπὶ τούτοις, φησὶν, ὅτι ὁ δευτέρως γάμος πικρὴν παραμυθία ἐστὶ, τούτῃσιν, ἵνα μὴ εἰς πορνείαν ἐκκυλιῶνται οἱ ἄνθρωποι. Διὰ τοῦτο συνεχωρήθη ἡ διγαμία, ἀλλ' οὐχ ἵνα πρόσφατις γίνηται ἀσελγείας. Καὶ τὸν μέγαν Παῦλον, ὃς τὴν δευτέραν συγχωρεῖ γάμον, παράγει λέγοντα, *Εἰ οὐκ ἐγκρατεύονται γαμησάτωσαν*, καὶ οὐ προσέθετο, φησὶν, ὅτι γαμοῦντες παρανομεῖωσαν. Ἐἴτα καὶ ἄλλωθεν κατασκευάζει τὴν ἀτοπίαν τῆς πράξεως, λέγων, Ὁ τὴν τῆς ἀπελευθέρουσας γυναῖκας αὐτοῦ λαβὼν ἀδελφὴν, καὶ παιδοποιησάμενος ἐξ ἀμφοῖν, ποίαν τοῖς τέκνοις προσηγορίαν περιποιήσεται; καὶ πῶς ἀλλήλους οἱ παῖδες καλέσουσιν; Ἀδελφούς, ὡς ἐξ ἐνδὸς προσελθόντες πατρὸς, ἢ ἀνεψιούς ἦγουν ἐξ ἀδελφούς, ὡς ἐκ δύο γενόμενοι ἀδελφῶν; Πολλὰ γὰρ δὲ εὐρηναὶ παρὰ τοῖς παλαιοῖς τῶν ἀνεψιῶν καλούμενοι ὀνόματι οἱ ἐξ ἀδελφῶν. Ἀμφότερα γὰρ, φησὶ, αἱ κλήσεις, ἢ τῶν ἀδελφῶν δηλονότι καὶ τῶν ἀνεψιῶν, αὐτοῖς προσαρμόζουσι διὰ τὴν σύγγουσιν τῆς συγγενείας. Καὶ ἐτι ἐπαγωνίζεται λόγῳ λέγων, ὅτι ὁ λαβὼν τὴν ἀδελφὴν τῆς προτέρας συμβίου, τὴν θέλαν τῶν ἐαυτοῦ τέκνων, τῶν ἐκ πρώτου γάμου, καθίστησιν αὐτῶν μητριά, καὶ ὀφειλοῦσαν στέργειν αὐτούς ὡς ἀδελφοπάιδας· κατ' αὐτῶν ὀπίσκει αὐτὴν ζηλοτυπούσαν. Ὡς περὶ γὰρ φυσικόν τι πάθος ταῖς μητριάς πρὸς τοὺς ἐξ ἄλλου γάμου παῖδας τῶν οἰκείων ἀνδρῶν ἢ ζηλοτυπία ἐμφύεται, καὶ τοῖς μὲν ἐχθροῖς, θανάτων τῶν ἐναντίων αὐτοῖς, τὸ μῖσος ἀμβλύεται· αἱ δὲ μητριάι τῆς ἐχθρας πρὸς τὰς ἀντιζήλους αὐταῖς μετὰ τὸν ἐκείνων θάνατον ἀρχονται. Κεφάλαιον δὲ, φησὶ, τῶν εἰρημένων τούτῃσιν, ἵνα συντόμως εἴπω τὸ πᾶν· εἰ μὲν ὁ δευτερογαμησὰς ζητῶν νόμιμον θέλει συναλλάξαι γάμον, ἦνοικται αὐτῷ πᾶσα ἡ οἰκουμένη, καὶ οὐκ ἐπιλείπει αὐτῷ γυνή, ἢ συμδιώσεται κατὰ νόμους· εἰ δὲ διὰ πάθος ζητῆται ἢ δὲ ἔρωτικῶς ἴσως διακείμενος, καὶ διὰ τοῦτο σπεύδων συζυγῆσαι αὐτῇ, διὰ τοῦτο μάλλον ἀποκλεισθήτω, ἵνα μάθῃ τὸ ἐαυτοῦ σκεῦος, καὶ τὰ ἐξῆς τοῦ Ἀποστόλου ῥήματα. Ἐβουλόμην, φησὶ, καὶ πλεονα γράψαι, ἀλλ' ἐπέχει με ἦγουν ἀνακόπτει τὸ μέτρον τῆς ἐπιστολῆς· οὐ γὰρ μακρηγορίαν ἔχειν δεῖ τὰς ἐπιστολάς. Ἐβχομαι δὲ, ἢ τὴν παραίνεσιν ἰσχυροτέραν τοῦ πάθους γενέσθαι, ἀντὶ τοῦ ἰσχύσει τοσοῦτον, ὥστε λύσαι τὸ πάθος· ἢ μὴ εἰς τὴν ἡμετέραν χώραν τὸ ἀγος τοῦτο ἐπιδησῆσαι, μὴ προχωρῆσαι τὸ μίλημα τοῦτο εἰς τὴν ἡμῶν ἐνορίαν· ἀλλ' ὅπου ἐτολήθη, ἐκεῖ ἐναπομείναι.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΠΡΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΝ, ΩΣΤΕ ΧΩΡΙΣΤΗΝΑΙ ΑΥΤΟΝ ΤΟΥ ΣΥΝΟΙΚΟΥ ΓΥΝΑΙΟΥ.
EJUSDEM AD GREGORIUM PRESBYTERUM, UT SEPARETUR A MULIERCULA CUM
QUA HABITABAT.

ΚΑΝΟΝ ΠΘ'.

Ἐνέτυχόν σου τοῖς γράμμασι μετὰ πάσης μακροθυμίας, καὶ ἐθαύμασα πῶς, δυνάμενος ἡμῖν συντόμως καὶ εὐκόλως ἀπολογησάσθαι διὰ τῶν πραγμάτων, τοῖς μὲν κατηγορουμένοις ἐπιμένειν καταδέχῃ, λόγοις δὲ μακροῖς θεραπεύειν ἐπιχειρεῖ τὰ ἀνίατα. Ὁύτε πρώτοι οὕτε μόνον, Παρηγόριε, ἐνομοθετήσαμεν γυναίκα ἀνδράσι μὴ συνοικεῖν. Ἄλλ' ἀνάγκωδι

¹ I Cor. vii, 9.

tur. Juxta istam itaque rationem fratres etiamnum sibi invicem conjungentur? **143** Adhæc, ait, quod secundum matrimonium fornicationis remedium est; hoc est, ne homines ad fornicationem evolverentur; propterea concessa est digamia, sed non ut libidinis excusatio esset. Et magnum Paulum, qui secundum matrimonium concedit, citat, dicentem, *Si se non contineant, matrimonium contrahant*¹: et non adjecit, dicit, quod uxores ducentes contra legem faciunt. Postea aliunde etiam actionis absurditatem ostendit, dicens, qui mortuæ uxoris suæ sororem ducit, et filios ex ambabus gignit, qualem liberis appellationem imponet? et quomodo se invicem pueri vocabunt? Fratres, ut qui uno patre prognati sunt; an ἀνεψιούς sive consobrinos, ut ex duabus sororibus natos? Multoties autem consobrini apud veteres ἀνεψιοὶ dicti inveniuntur. Utraque enim appellatio, inquit, fratrum scilicet et consobrinatorum, iis propter cognationis confusionem adaptantur. Adhuc etiam ratione certat, dicens, quod qui prioris conjugis sororem ducit, suorum ex primo matrimonio liberorum materteram novercam eorum facit, et obligatam eos tanquam nepotes diligere; eamque contra illos zelotypia laborantem armat; novercis enim in conjugum suorum ex alio matrimonio liberos zelotypia tanquam naturalis passio ingeneratur; et inimicis quidem, cum adversarii ipsorum mortui sunt, odium obtunditur: novercæ autem inimicitiam contra æmulas ipsarum post earum mortem incipiunt. Summa autem, inquit, eorum, quæ dicta sunt, hæc est, ut breviter nimirum totum dicam, si is, qui secundas inire nuptias quærit, legitimum contrahere velit matrimonium, totus terrarum orbis ei patet; nec ei deficiet mulier, quæcum vitam legitime transigat; sin autem, amore forsitan incensus, propter passionem hanc unam sibi quærit, ac proinde ei conjungi studet, propter eam causam potius excludatur, ut discat vas suum, et quæ sequuntur Apostoli verba. Et plura, inquit, scribere volui, sed epistolæ mensura me inhibet, sive impedit: epistolas enim verborum prolixitatem habere non oportet. Precor autem, vel hanc exhortationem passione potentioorem fieri, hoc est, tantum valere, ut passionem solvat; vel scelus istud in nostram regionem non venire, istam scilicet in nostra territoria non procedere immunditiam; sed ubi cœpta est, ibi permaneat.

CANON LXXXIX.

Legi tuas litteras cum omni patientia; sumque admiratus, cur cum possis apud nos breviter et facile factis tuis causam agere, in rebus reprehensis persistere velis, ac longis sermonibus curare tentes insanabilia. Nec primi, nec soli, Paregori, sancivimus, ut ne una cum viris habitarent mulieres. Sed lege canonem a sanctis nostris Patribus

editum in synodo Nicæna, qui manifeste sancivit extraneas mulieres non esse. Vita autem cœlebs in eo honestatem habet, ut a convictu mulieris separatur. Quare si quis verbo professus, reipsa quæ conjugatorum sunt facit, palam est eum virginitatis quidem honestatem in nomine persequi, sed nequaquam ab indecora voluptate abstinere. Tanto ergo magis oportebat te postulationi nostræ facile cedere, quanto te ais esse liberiolem ab omni corporea libidine. Neque enim virum septuaginta annos natum existimo libidinosè habitare cum muliere: nec quod turpe aliquid facinus fuisset admissum, idcirco constitui quæ constitui; sed quod ab Apostolo didicimus offendiculum fratri non ponere ad scandalum¹. Scimus autem quod a nonnullis recte geritur, aliis occasionem esse peccandi. Quare præcipimus sanctorum Patrum decretum sequentes, ut a muliercula separeris. Quid igitur chorepiscopum incusas, et veteris inimicitiam facis mentionem? Quid de nobis quereris quod faciles calumniis aures præbeamus, ac non potius de te ipse, qui adduci non potes, ut a mulieris consuetudine recedas? Ejice igitur illam ex tuis ædibus, et in monasterio constitue. Sit illa cum virginibus, et apud te serviant viri, ut ne Dei nomen propter vos blasphemetur. Hæc donec feceris, innumerabilia quæ per epistolas scribis nihil te juvabunt; sed morieris otiosus, ac reddes Domino rationem otii tui. Quod si ausus fueris citra emendationem sacerdotium tibi vindicare, anathema eris omni populo; et qui te receperint, excommunicati per omnem Ecclesiam erunt.

μη διορθωσάμενος σεαυτὸν, ἀντέχεσθαι τῆς ἱερωσύνης, ἀνάθεμα ἔσθι παντὶ τῷ λαῷ. καὶ οἱ δεχόμενοι σε ἐκκήρυκτοι κατὰ πάσαν Ἐκκλησίαν γενήσονται.

BALS. Gregorius quidam presbyter habebat quamdam mulierculam ei inservientem: quod cum sanctus intellexisset, petivit a presbytero, ut mulierem domo sua expelleret. Is vero ad illam de ea re seipsum defendens scripsit; magnus quoque Basilii vicissim ad presbyterum rescripsit. Est autem verisimile presbyterum in sua epistola sanctum rogasse, ut litteras cum longanimitate legeret: ad quem rescripsit Pater. Cum omni longanimitate tuas litteras legi, et miratus sum quod, cum poses per res breviter respondere, scilicet per mulieris amandationem; in illis, quorum accusaris, rebus scilicet ipsis propter quas acensatio instituta est, permanes; verbis autem te defendis. Deinde dicit: Nos nec primi nec soli statuimus, ne mulieres cum viris, scilicet sacralis, cohabitarent; sed lege canon. Nicænæ, qui prohibuit ne sint introductiæ. Eas autem introductiæ appellat tertius dictæ synodi canon, quæ introducantur in ædes sacratorum hominum, qui uxores non duxerunt, et cum eis cohabitavit. Qui autem cœlibatam professi sunt, laudem, inquit, sive ob continentiam, gloriam habebunt, si a mulieribus separantur. Si quis autem virginitatem profiteatur, cum mulieribus vero coha-

¹ Rom. xiv. 13.

τὸν ἐξενεχθέντα κανόνα παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων ἡμῶν τῶν ἐν τῇ συνόδῳ Νικαίας, ὃς φανερώς ἀπηγόρευσε συνεισαχτοὺς μὴ εἶναι. Ἄγαμία δὲ ἐν τούτῳ ἔχει τὸ σεμνόν, ἐν τῷ κειρωρίσθαι τῆς μετὰ γυναικὸς διαγωγῆς. Ὡς ἐὰν ἐπαγγελλόμενος τις τῷ ὀνόματι, ἔργῳ τὰ τῶν γυναιξὶ συνοικούντων ποιῆ, ὁθλός ἐστι τὸ μὲν τῆς παρθενίας σεμνόν ἐν τῇ προσηγορίᾳ δυνάμων, τοῦ δὲ καθ' ἑδονὴν ἀπερτοῦς μὴ ἀφιστάμενος. Τοιοῦτος οὖν μᾶλλον ἐχρήνησε εὐκόλως εἶσαι ἡμῶν τῇ ἀξιώσει, δοκῶν λέγειν ἐλεύθερος εἶναι παντὸς σωματικοῦ πάθους. Οὕτω γὰρ τὸν ἐβδομηκονταετῆ γεγονότα πειθομαι ἐμπαθεῖς συνοικεῖν γυναικί, ὅτε ὡς ἐπιγενομένη τιλὶ ἀτόπῳ πράξει ὠρίσασμεν ἃ ὠρίσασμεν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐδιδάχθημεν παρὰ τοῦ Ἀποστόλου μὴ τιθεῖναι πρόσκομμα τῷ ἀδελφῷ εἰς σκάνδαλον. Οἶδαμεν δὲ, ὅτι τὸ παρὰ τινῶν ὑγιῶς γινόμενον ἄλλοις ἀφορμὴ πρὸς ἀμαρτίαν ὑπάρχει. Τούτου ἐνεκεν προσετέταξμεν, ἐπόμενοι τῇ διαταγῇ τῶν ἁγίων Πατέρων, χωρισθῆναι σε τοῦ γυναιίου. Τί οὖν ἐγκαλεῖς τῷ χωρεπισκόπῳ, καὶ παλαιῶς ἐχθρὰς μέμνησαι; Τί δὲ ἡμᾶς καταμέμψη ὡς εὐκόλους ἀκοῆς ἔχοντας εἰς τὸ τὰς διαβολὰς προσέεισαι; ἀλλ' οὐχὶ σεαυτῷ μὴ ἀνεγομένην ἀποστήναι τῆς πρὸς τὴν γυναῖκα συνηθείας; Ἐκβαλλε τοίνυν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ οἴκου σου, καὶ κατάστησον αὐτὴν ἐν μοναστηρίῳ. Ἔστω ἐκείνη μετὰ παρθένων, καὶ σὺ ὑπηρετοῦ ὅπ' ἀνδρῶν, ἵνα μὴ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ δι' ὑμᾶς βλασημῆται. Ἔως δ' ἀν ταῦτα ποιῆς, αἱ μυριάδες, ἅπερ συγγράφεις διὰ τῶν ἐπιστολῶν, οὐδὲν ὠφέλησουσί σε· ἀλλὰ τελευτήσεις ἀργῶν, καὶ δώσεις τῷ Κυρίῳ λόγον τῆς σεαυτοῦ ἀργίας. Ἐὰν δὲ τολμήσῃς, ἀνάθεμα ἔσθι παντὶ τῷ λαῷ. καὶ οἱ δεχόμενοι σε

ΒΑΣ. Γρηγόριος τις πρεσβύτερος γύναιον εἶχεν ὑπηρετοῦν αὐτῷ· ὃ μαθὼν ὁ ἅγιος ἀπήγει τὸν πρεσβύτερον ἐκείσεαι τῆς κατοικίας αὐτοῦ τὸ γύναιον. Ὁ δὲ ἔγραψε περὶ τούτου πρὸς αὐτὸν ἀπολογούμενος, καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ἀντέγραψε πρὸς τὸν πρεσβύτερον. Ἔοικε δὲ τὸν πρεσβύτερον ἐν τῇ ἐπιστολῇ αὐτοῦ ἀξιώσαι τὸν ἅγιον μακροθύμως ἀναγνῶναι τὰ γράμματα· πρὸς δὲ ἀντέγραψεν ὁ Πατήρ, ὅτι Μετὰ πάσης μακροθυμίας ἐνέτυχόν σου τοῖς γράμμασι, καὶ ἐθαύμασα ὅτι, δυνάμενος συντόμως ἀπολογήσασθαι διὰ πραγμάτων, ἤγουν διὰ τοῦ ἀποπέμψασθαι τὴν γυναῖκα, τοῖς μὲν κατηγορουμένοις, ἦτοι τοῖς πράγμασιν αὐτοῖς; δι' ἃ ἡ κατηγορία, ἐπιμένει; διὰ δὲ λόγῳ ἀπολογίας ποιεῖς. Εἰτά φησι ὅτι Οὕτω πρῶτος οὕτω μόνος ἡμῶς ὠρίσασμεν μὴ συνοικεῖν ἀνδράσιν, ἱερωμένοις δηλαδὴ, γυναῖκας· ἀλλ' ἀνάγνωθι τὸν κανόνα τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, ὃς ἀπηγόρευσε συνεισαχτοὺς μὴ εἶναι. Συνεισαχτοὺς δὲ λέγει ὁ κανὼν, ὃς τρίτος ἐστὶ τῆς εἰρημένης συνόδου, τὰς εἰς κατοικίας ἱερωμένων ἀζύγων συνεισαγομένας; καὶ κατοικούσας σὺν αὐτοῖς. Οἱ δὲ ἐπαγγελλόμενοι ἀγαμίαν ἔχουσι, φησι τὸ σεμνόν, ἤγουν τὸ ἐπὶ σωφροσύνῃ ἐντιμον, ἐν τῷ κειρωρίσθαι ἀπὸ γυναικῶν, Ἐὰν δὲ τις ἐπαγγέληται παρθενίαν, συνοικῆ δὲ γυναιξίν,

ὄνομα μόνον ἔχει, οὐ μὴν καὶ αὐτὸ τὴ πρᾶγμα. Ἐπεὶ οὖν, φησί, λέγεις ἐλεύθερος εἶναι παντός σω-
ματικῶ πάθους, ἴδαι σε διὰ τοῦτο μᾶλλον ἀκολου-
θῶς ὑποταγῆναι τῇ ἀξιώσει ἡμῶν, καὶ ἀποπέμψα-
σθαι τὸ γύναιον. Οὐκ εἶπε τῇ κελύσει· ἢ τῇ προσ-
τάξει, ἀλλὰ τῇ ἀξιώσει διὰ μετριοφροσύνην. Οὐ γὰρ
ὡς ἐμπαθῶς σου, φησί, ἔχοντος πρὸς τὸ γύναιον, καὶ
διὰ πρᾶξιν ἀτοπον ὤρισamen ἐκβαλεῖν αὐτό. Οὐ γὰρ
τὴν ἑβδομήκοντα ζήσαντα χρόνους πιστεύω ἐμπαθῶς
συνοικεῖν γυναικί· ἀλλὰ διὰ τὸ εἰρημένον τῷ Ἀπο-
στόλῃ, τὸ μὴ τιθέναι πρόσκομμα τῷ ἀδελφῷ ἢ
σκάνδαλον. Τὸ γὰρ παρ' ἄλλων ἀπαθῶς ἢ ἀγίως
γινόμενον ἄλλοις πρόσφαις ἔσται πρὸς ἁμαρτίαν.
Σὺ μὲν γὰρ, φησί, ἔως ἀπαθῶ; συνοικεῖς τῷ γυ-
ναίῳ· ἕτερος δὲ, ὑπόδειγμα λαθὼν σε, συνοικῆσει
γυναίῳ οὐκ ἀπαθῶς, ἢ καὶ κατὰ σου σχολῆ ὑπολή-
ψεις οὐκ ἀγαθὰς, καὶ ἔσται τοῦτο εἰς ἀτίμιαν τῆς
ἱερουσύνης. Τί οὖν ἐγκαλεῖς τῷ χωρεπισκόπῳ; Ἔοικ-
εν οὖν παρὰ τοῦ χωρεπισκόπου μηχανθῆναι τῷ ἀγίῳ
τῷ παρὶ τοῦ ἐπισκόπου γυναικί. Τί δὲ αἰτία ἡμᾶς,
ὡς εὐκόλως τὰς διαβολὰς προσδεχομένους, καὶ οὐχὶ
μᾶλλον ἑαυτὸν, μὴ ἀνεχόμενον ἀποστῆναι τῆς γυ-
ναικός; Κατάστησον οὖν, φησί, αὐτὴν ἐν μονῇ,
οὐ ὑπηρετοῦ παρὰ ἀνδρῶν ἕως ἂν ταῦτα ποιήσης,
ἃ γράφεις, πολλὰ ὄντα, οὐδὲν ὠφελήσουσί σε, ἀλλὰ
τελευτήσεις ἀργῶν, ἀντὶ τοῦ ἕως τέλους τῆς ζωῆς
σου οὐκ ἐνεργήσεις ὡς ἱερεὺς, ἀφωρισμένος ὢν, καὶ
δώσεις λόγον τῷ Κυρίῳ τῆς ἑαυτοῦ ἀργείας, ὡς ἐξ
αἰτίας σου ταύτης τοῖς ἐπισημαζομένοις. Ἐάν δὲ μὴ
διορθωσάμενος τολμήσης ἱερουργεῖν, ἀνάθεμα ἔσθι,
καὶ οἱ δεχόμενοι σε ἱερουργοῦντα πάσης ὀμυγύρευς
πιστῶν ἐκκηρυχθήσονται. Ἀνάγνωθι καὶ τῆς ἐν
Ἀντιοχείᾳ συνόδου κανόνα δ', καὶ τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ
κανόνα ε', καὶ τῆς ἐν Νικαίᾳ πρώτης κανόνα γ'.
Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. Ἐπεὶ δὲ τινες, χρώμενοι τῷ
τρίτῳ κανόνι τῆς α' συνόδου καὶ τοῖς ῥήμασι τῆς
παρούσης ἐπιστολῆς, θέλουσι μὴ συνοικεῖν τοὺς ἐπι-
σκόπους καὶ τοὺς κληρικούς μετὰ τῶν συγγενικῶν
αὐτῶν ἀνυπόπτων προσώπων, ἐχόντων γύναια
ὑπουργικά, λέγοντες περιγράφεσθαι τοὺς κανόνας,
ἔξιν δὲ τῷ ὀνόματι τῆς ἀνυπόπτου προσγενοῦς οἱ
ἱερωμένοι τοὺς πιστοὺς σκανδαλίζουσι διὰ τῆς μετὰ
τῶν λοιπῶν γυναικῶν συνοικήσεως, φαυλὴν ὅτι οἱ μὲν
ἐπίσκοποι ἀπὸ τῆς Ἰουστινιανείου Νεαρᾶς, τῆς
παρ' ἡμῶν καταστρωθείσης εἰς τὴν ἐρμηνησίαν τοῦ
γ' κανόνος τῆς α' συνόδου, κωλύονται συνοικεῖν
οἰοδῆτιναι γυναικί· τοὺς δὲ κληρικούς ἤθελον μὲν
καὶ αὐτοὺς ἀγιοπρεπῶς ζῆν, καὶ πάνυ ἀπέχεσθαι
τῆς μετὰ γυναικῶν οἰωνδῆτινων συνοικήσεως. Εἰ δὲ
τοῦτο οὐ δύνανται, οὗτοι, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ἀκινδύνως
συνοικοῦσι μετὰ μητέρων καὶ ἀδελφῶν καὶ λοιπῶν
ἀνυπόπτων προσώπων, κἂν ἔχωσι ταῦτα γυναικῶν
πρὸς ὑπηρεσίαν χρησιμευούσας. Ὁ γὰρ μέγας οὗτος
Πατὴρ τὸ ἀσκανδαλιστὸν τῶν πολλῶν πραγματευό-
μενος, διωρίσατο μετοικισθῆναι ἀπὸ τοῦ Γρηγορίου
τὸ γύναιον, οὐκ ὁροθετῶν τὸ μὴ συνοικεῖν τὸν ἱερω-
μένον ἀνυπόπτους προσώποις, ἔξιν μεθ' ἑαυτῶν
ἔχωσι καὶ ἕτερα γύναια. Καὶ ἐπεὶ τοῦ ἱερωμένου
συνοικοῦντο; μετὰ ἀνυπόπτου προσώπου ἅπαν σκάν-

Α bitai, habet solum nomen, non autem et rem ipsam.
143 Quia ergo, inquit, dicis te esse liberum ab
omni perturbatione corporali, eo te magis postu-
lationi nostrae submittere consequenter oportebat,
et mulierculam dimittere. Non dixit autem, jussui
vel mandato, sed postulationi, modestiae causa.
Non enim, tanquam in mulierculam amatorie af-
fectus sis, inquit, et propter turpem actionem de-
crevimus eam ejiciendam; nec credo septuagena-
rium amatorie affectum cum muliere cohabitare:
sed propter id, quod ab Apostolo dictum est; non
esse fratri dandum offendiculum vel scandalum.
Quod enim ab aliis sane fit, et absque ulla animi
perturbatione, erit aliis peccati occasio. Tu enim,
inquit, fortasse cum muliere, nequaquam in eam
affectus, cohabitas: alius vero tuum exemplum
secutus cum muliere cohabitabit, non sine amatorie
animi perturbatione; vel non bonam de te existi-
mationem habebit, et erit hoc in sacerdotii dedecus.
Quid ergo chorepiscopum accusas? Est ergo
verisimile, chorepiscopum de introductitia mu-
liercula sancto indicasse. Quid ergo nos accusas,
tanquam qui calumnias facile admittamus, et non
potius leipsum, qui, ut a muliere separeris, non
possis in animum inducere? Statue ergo, inquit,
eam in monasterio, et tibi viri ministrent. Quan-
diu haec facis, multa, quae scribis, nihil te juva-
bunt; sed otiosus morieris, id est, usque ad finem
vitae non operaberis ut sacerdos, cum sis segrega-
tus, et domino rationem tui otii reddes, utpote
quod tibi ex hac tua causa injunctum sit. Sin
autem non correctus sacrificare ausus fueris, eris
anathema, et qui te sacrificantem suscipiunt, ab
omni fidelium cœtu abdicabuntur. Lege etiam
syn. Antioch. can. 4 et syn. in Trullo can. 5 et
Nicænae primæ can. 3. Et haec quidem sic se ha-
bent. Sed quia nonnulli tertium primæ synodi ca-
nonem afferentes, et verba hujus epistolæ, voluit
episcopos et clericos, cum suis cognatis personis a
suspicionem alienis, quae habent mulieres sibi deser-
vientes, non cohabitare, dicentes circumscribi
canones, si sub nomine cognatae non suspectae, ii,
qui sunt sacriati, fideles offendant per cohabitatio-
nem cum aliis mulieribus, dicimus, quod episcopi
quidem a Justiniani Novella, quae a nobis sita est in
interpretatione tertii canonis primæ synodi pro-
hibentur cum quavis muliere cohabitare. Clericos
autem vellem quidem et ipsos sancte vivere, et
omnino abstinere ab habitatione cum ullis mulie-
ribus. Sin autem hoc non possunt, ut mihi qui-
dem videtur, cum matribus et sororibus et aliis
non suspectis personis absque periculo versabuntur;
etiamsi eae habeant mulieres ad ministerium
utiles. Ille enim magnus Pater hoc agens, ut
multorum offendiculum tollatur, statuit mulierculam
a Gregorio discedere: non decernens sacra-
tum hominem cum minime suspectis mulieribus
non cohabitare, si alias secum habeant mulierculas.
E: quia sacerdote cum non suspecta persona

habitante omne male suspicionis scandalum tollitur (non enim dicunt ejus esse alienas mulierculas, sed cognatæ ejus : eo autem cum muliere suspecta versante, scandalum, quod ex improba suspitione emergit, ministerium assumit) sine impedimento cum personis non suspectis habitabit sacratus, etiamsi sub se mulieres habeant : quod si non sint tales personæ cum quibus habitat, illi non impunis erit hujusmodi cohabitatio. Alioqui enim, si detur sacerdotem non cohabitare cum ulla persona non suspecta, quæ habet alias mulieres, cogetur etiam quisvis sacratus nec cohabitare cum putre, nec cum propriis filiis, nec alicui rei servire, quæ ad victum pertineat : plurimi enim eorum habent ancillas, seu liberas, quæ suis ministrent : vel dicemus omnes eas personas esse pauperes, et cibi sufficientes ad omne ministerium, quod est absurdum. Porro ut sacerdoti mulier serviat, etiamsi cum persona non suspecta cohabitet, malum est, et nec a canonibus, nec a præsentis epistola admittendum, et ideo puniendum. Lege etiam can. 5 synodi in Trullo, et 12, dixerit quispiam, 144 cum enim epistola Gregorio decernat, ut cohabitantem sibi mulierem in monasterium deducat, isne eam tondere cogitur, an non. *Solutio.* Nonnulli ex can. 48 syn. in Trullo moti, dicunt ei necessitatem incumbere, ut eam quæ sibi cohabitabat tondeat. Non enim, inquit, sancto statutum est, ei pro carcere et supplicio monasterium decernere. Mihi autem videtur magnam esse differentiam ancillæ et conjugis legitimæ, et propterea illic quidem episcopus coactus est curam gerere salutis et corporis animæ suæ conjugis : hic autem sacerdos solum habet necesse scandalum per separationem tollere. Sed non ipsam mulierem jure cogi. dicit quispiam, ut vel invita tonsuram suscipiat. Et idem intelligo esse necessariam solam separationem, non etiam tonsuram. Sin autem ea fiat mulieris voluntate, dupl. catur bonum, et fit melius. Quia autem nonnulli dixerunt, quod ex hac epistola omnis sacris ordinibus initiatus cum aliena muliere cohabitans segregatus est, etiam ante denuntiationem ; dico quod nec præsentis quidem sancto hoc placuit. Ecce enim, cum ipse sciret Gregorium cum muliere cohabitare, hoc ei elicto denuntiavit, ut ex ædibus mulierem transferret, et si fecisset Gregorius, ut ei denuntiatum fuerat, in segregationem non incidisset. Quare nec alter segregabitur, nisi post denuntiationem in cohabitatione cum aliena muliere perseveret.

Ἄν ὁπέπασε τῷ ἀφορισμῷ. Ὅστε οὐδὲ ἕτερος ἀφορισθήσεται, εἰ μὴ μετὰ παραγγελίαν ἐπιμείνει τῇ μετὰ τῆς ἀλλοτρίας γυναικὸς συνοικίᾳ.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΧΩΡΕΠΙΣΚΟΠΟΥ, ΩΣΤΕ ΜΗ ΓΙΝΕΣΘΑΙ ΧΩΡΙΣ ΑΥΤΟΥ ΥΠΗΡΕΤΑΣ ΠΑΡΑ ΤΟΥΣ ΚΑΝΟΝΑΣ.

EJUSDEM CHOREPISCOPI, NE SINE IPSO FIANT MINISTRI PRÆTER CANONES.

CANON XC.

Perniosum mihi est, quod jam canones Patrum defecerint, ac disciplina omnis Ecclesiis abacta

ἄδελον περιαιριῖται καχύποπτον (οὐ γὰρ λέγουσιν εἶναι τούτου τὰ ἀλλότρια γυναῖκα, ἀλλὰ τῆς προσγενοῦς αὐτοῦ· μετὰ δὲ ὑπόπτου διάγοντος γυναικίῳ μέρους, τὸ ἀπὸ τῆς φαύλης ὑπόψιας ἀνακύπτει σκάνδαλον προσλαμβάνει τὴν ἐργασίαν) ἀπαρεμπόδιστως μετὰ ἀνυπόπτων προσώπων οἰκίῃ· ὁ ἱερωμένος, καὶ ἔχων ὑφ' αὐτὰ γυναῖκας· μὴ ὄντων δὲ τούτων προσώπων μεθ' ὧν συνοικεῖ, οὐκ ἔστι αὐτῷ ἀνεπιτήμητος ἢ συνοικησις. Ἄλλως τε, εἰ δοθῇ τὸν ἱερωμένον μὴ συνοικεῖν οἰωδῆται· προσκύπτει ἀνυπόπτῳ ἔχοντι ἕτερα γυναῖκα, ἀναγκασθήσεται καὶ πᾶσι ἱερωμένους ἕτερε περιὶ συνοικεῖν, μήτε παισὶν ἰδοῖς, μήτε τινὶ ἐξυπηρετῆσαι βωτικῷ· οἱ πλείους γὰρ τούτων ἔχουσι δουλίδας, εἴτε καὶ ἐλευθέρους εἰς ὑπουργίαν τῶν ὑπ' αὐτοῦ.

ἢ τὰ τοιαῦτα πρόσωπα πτωχικὰ, καὶ ἑαυτοὶ ἐξαρκοῦντα πρὸς παντοίαν ὑπηρεσίαν, ἕπερ ἀποκτον. Τὸ μέντοι δουλεύεσθαι ἱερωμένον παρὰ γυναῖκας, καὶ συνοικίῃ μετὰ ἀνυπόπτου προσώπου, ἐστὶ κακὸν, καὶ τοῖς κανόνισιν, ἀλλὰ μὲν καὶ τῇ παρουσίᾳ ἐπιστολῆς ἀντιδέχτον, καὶ διὰ τοῦτο κολάσεως ἀξίον. Ἀνάγκη δὲ καὶ τὸν ε' κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, καὶ τὸν β'. Τούτων οὕτω διευλυτωθέντων, ἐρωτήθη τις, τίς τῆς ἐπιστολῆς διοριζομένης τῷ Γρηγόριῳ εἰς μοναστήριον ἀπαγαγεῖν τὴν συνοικοῦσαν αὐτῷ γυναῖκα, ἠναγκάζετο οὗτος ἀποκτεῖναι ταύτην, ἢ οὐ ; Ἀύσις, Τινὲς, ἀπὸ τοῦ μ' κανόνος τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου ὀρμώμενοι, λέγουσιν ἐπικεῖσθαι αὐτῷ ἀνάγκην, ὥστε ἀποκτεῖναι τὴν συνοικοῦσαν τούτῳ. Οὐ γὰρ ὤρισταί, φασί, τῷ ἁγίῳ ἀντὶ εἰρκτικῆς καὶ κολάσεως χρηματίσαι τῷ γυναικί τὸ μοναστήριον. Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ διαφορὰν εἶναι μεγάλην δουλευτρίας καὶ νομίμου συμβίου, καὶ διὰ τοῦτο ἀκαί μὲν ὁ ἐπίσκοπος ἠναγκάσθη φρονεῖσαι τῆς σωματικῆς καὶ ψυχικῆς σωτηρίας τῆς συμβίου αὐτοῦ· ἐνταῦθα δὲ ὁ ἱερεὺς μίαν ἀνάγκην εἶχε, τὸ περιαιρῆσαι τὸ σκάνδαλον διὰ τῆς διαστάσεως. Ἄλλ' οὐδὲ αὐτὴν τὴν γυναῖκα εἰπέ τις εὐλόγως ἀναγκασθῆναι χάριν τοῦ ἐλίσθαι καὶ ἀκουσαν ἀπόκαρσιν. Αἰδὲ καὶ κατανοεῖται μοι ἀναγκαῖον εἶναι μόνην τὴν διάστασιν, οὐ μὴν καὶ τὴν ἀπόκαρσιν. Εἰ δὲ καὶ αὕτη γένηται κατὰ θέλησιν τῆς γυναικὸς, διπλασιάζει τὸ κακὸν, καὶ γίνεται κάλλιον. Ἐπεὶ δὲ τινες εἶπον ὡς ἀπὸ τῆς παρουσίας ; ἐπιστολῆς πᾶσι ἱερωμένους συνοικῶν γυναικί ἀλλοτρίᾳ ἀφωρισμένος ἐστὶ καὶ πρὸς περὶ γελίας, λέγω ὅτι οὐδὲ τῷ παρόντι ἁγίῳ ἤρεσε τοῦτο. Ἰδοὺ γὰρ καὶ αὐτὸς εἰδὼς τὸν Γρηγόριον συνοικοῦντα μετὰ γυναικὸς, ἐπιφωνηματικῶς παρήγγειλε τούτῳ, ἔκ τῆς συνοικίας μεταστῆσαι τὸ γύναιον καὶ εἰ ἐποίησεν ὁ Γρηγόριος κατὰ τὴν παραγγελίαν, οὐκ

KANON XC.

Πάνυ με λυπεῖ, ὅτι ἐπιλελοιπίσιν ἄλειπὸν οἱ τῶν Πατέρων κανόνες, καὶ πᾶσα ἀκριβεία τῶν Ἐκκλη-

σῶν ἀπελήλαται, καὶ φοβοῦμαι μὴ κατὰ μικρὸν, τῆς ἀδιαφορίας ταύτης ὀδῶ προΐουσης, εἰς παντελῆ σύγχυσιν ἔλθῃ τὰ τῆς Ἐκκλησίας πράγματα. Τοὺς ὑπηρετοῦντας τῇ Ἐκκλησίᾳ ἢ πάλαι ταῖς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαις ἐμπολιτευομένη συνήθεια μετὰ πάσης ἀκριβείας δοκιμάζουσα παρεδέχτο· καὶ ἐπολυπραγμονεῖτο πᾶσα αὐτῶν ἡ ἀναστροφή, εἰ μὴ λοιδόροι εἶσιν, εἰ μὴ μέθυσοι, εἰ μὴ πρόχειροι πρὸς τὰς μάχας, εἰ παιδαγωγοῦσιν ἑαυτῶν τὴν νεότητα, ὥστε κατορθοῦν δύνασθαι τὸν ἁγιασμόν, εὖ χωρὶς οὐδεὶς ἔψεται τὸν Κύριον. Καὶ τοῦτο ἐξήταζον μὲν πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι συνοικοῦντες αὐτοῖς, ἐκἀνέφερον δὲ τοῖς χωρεπισκόποις, οἱ, τὰς παρὰ τῶν ἀληθινῶς μαρτυρούντων δεξάμενοι ψήφους, καὶ ὁπομήσαντες τὸν ἐπίσκοπον, οὕτως ἐνθρῖθμον τὸν ὑπηρετήν τῷ τάγματι τῶν ἱερατικῶν. Νῦν δὲ πρῶτον μὲν, ἡμᾶς παρωσάμενοι, καὶ μηδὲ ἐπαναφέρειν ἡμῖν καταδεχόμενοι, εἰς ἑαυτοὺς τὴν ὅλην περιεστήσατε αὐθεντίαν· ἔπειτα, καταβρῆθιμοῦντες τοῦ πράγματος, πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις ἐπετρέψατε, οὓς ἂν ἐθέλωσιν ἀπὸ ἀνεξετάστου βίου, κατὰ προσπάθειαν, ἢ τὴν ἀπὸ συγγενείας, ἢ τὴν ἐξ ἄλλης τινὸς φιλίας, ἐπεισάγειν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοὺς ἀναξίους. Διὸ πολλοὶ μὲν ὑπηρεταὶ ἀριθμοῦνται καθ' ἑκάστην κώμην, ἄξιος δὲ λειτουργίας τοῦ θυσιαστηρίου οὐδὲ εἷς, ὡς ἡμεῖς αὐτοὶ μαρτυρεῖτε, ἀποροῦντες ἀνδρῶν ἐν ταῖς ψηφοφορίαις. Ἐπεὶ οὖν ὁρῶ τὸ πρᾶγμα λοιπὸν εἰς ἀνήκεστον προῖδν, μάλιστα νῦν, τῶν πλείστων φόβῳ τῆς στρατολογίας εἰσποιοῦντων ἑαυτοῦς τῇ ὑπηρεσίᾳ, ἀναγκαιῶς ἤλθον εἰς τὸ ἀνανεώσασθαι τοὺς τῶν Πατέρων κανόνας· καὶ ἐπιστέλλω ὑμῖν ἀποστολαί μοι τὴν ἀναγραφὴν ἐκάστης κώμης τῶν ὑπηρετούντων, καὶ ὑπὸ τίνος εἰσῆχται ἕκαστος, καὶ ἐν πόλῳ βίῳ ἐστίν. Ἐχετε δὲ καὶ αὐτοὶ παρ' ἑαυτοῖς τὴν ἀναγραφὴν, ὥστε συγκρίνεσθαι τοῖς παρ' ἡμῖν ἀποκειμένοις γράμμασι τὰ ὑμέτερα, καὶ μηδενὶ ἐξείναι ἑαυτὸν, ὅτε βούλεται, παρεγγράφειν. Οὕτω μέντοι, μετὰ τὴν πρώτην ἐπιπέμῃσιν εἰ τινες ὑπὸ πρεσβυτέρων εἰσῆχθησαν, ἐπὶ τοὺς λαϊκοὺς ἀποβρῆφωσιν. Ἄνωθεν δὲ γένηται αὐτῶν παρ' ὑμῶν ἐξέτασις· κἂν μὲν ἄξιος ᾖσι, τῇ ὑμέτερα ψήφῳ παραδεχθῆ· ὡσαν Ἐπικαθαρίσατε τὴν Ἐκκλησίαν, τοὺς ἀναξίους αὐτῆς ἀπελάσαντες, καὶ τοῦ λοιποῦ ἐξετάζετε μὲν τοὺς ἄξιους καὶ παραδέχεσθε· μὴ ἀριθμεῖτε δὲ πρὶν εἰς ἡμᾶς ἐπανενγκεῖν· ἢ γινώσκετε, ὅτι λαϊκὸς ἐστὶ ὁ ἄνευ ἡμετέρας γνώμης εἰς ὑπηρεσίαν παραδεχθεῖς.

ΒΑΣΣ. Τίνες ἦσαν οἱ χωρεπίσκοποι, καὶ τίνα εἶχον δίκαια, εἰρηται εἰς τὸν ἰδ' κανόνα τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνόδου, καὶ εἰς τὴν ἰδ' κανόνα τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ· καὶ διὰ τοῦτο ἐνεαῦθα περιττὸν ἐλογίσθη μοι χάριν τῶν αὐτῶν παλλιλογεῖν· καὶ μᾶλλον ὅτι τὰ ἐν τῇ παρούσῃ ἐπιστολῇ περιεγόμενα χάριν τῶν χωρεπισκόπων ἐσχόλασαν παντελῶς, καὶ πάντες οἱ κληρικὸι παρὰ τῶν ἐπισκόπων γίνονται κατὰ μόνην δοκιμασίαν αὐτῶν.

ZONAR. Αἰτιᾶται (α) ὁ μέγας Βασίλειος τοὺς ὑποκειμένους αὐτῷ χωρεπισκόπους, ὡς καὶ αὐτοῦς

¹ Hebr. XII, 14.

(α) Apud Beveregium in notis ex codice Amerbachiano. Esit.

A sit; et timeo, ne paulatim, hac indifferentia progrediente, res ecclesiasticæ in summam confusionem delabantur. Observata olim in Dei Ecclesiis consuetudo Ecclesiæ ministros omni diligentia probatos admittebat; ac in omnem eorum vitam sedulo inquirebatur: an non essent maledici, an non ebriosi, an non prompti ad pugnas, an juventutem suam frenarent, ita ut sanctimoniam, sine qua Deum nemo videbit¹, exercere possent. Atque hoc examinabant quidem presbyteri et diaconi, qui una cum ipsis habitabant: referebant autem ad chorepiscopos, qui eum suffragia testium veracium acceperant, ac episcopum admonuissent, sic sacratorum numero ministrum ascribebant. Nunc autem primum quidem nos excludentes, ac ne referre quidem ad nos dignati, omnem in vosmetipsos auctoritatem transtulistis: deinde rem negligentes, presbyteris et diaconis permisistis, ut quos vellent, vita non examinata, secundum animi affectionem, aut ex consanguinitate ortam, aut ex alia aliqua amicitia, in Ecclesiam indignos introducerent. Quapropter multi quidem ministri in unoquoque pago numerantur: sed dignus ministerio altarium ne unus quidem, ut vos ipsi testificamini, hominum penuria laborantes in electionibus. Quoniam igitur video rem in malum jam insanabile progredi, nunc præsertim, cum plurimi militiæ metu, seipsos in ministerium conficiant, necessario accessi ad Patrum canones renovandos; ac vobis scribo, ut mktatis mihi catalogum ministrorum cujusque pagi, et a quo quisque introductus sit, et quæ ejus sit vivendi ratio. Habete autem et ipsi apud vos catalogum, ut cum scriptis apud nos repositis vestra conferantur, nec cuiquam liceat seipsum, cum voluerit, inscribere. Ita sane, si qui post primam indictionem a presbyteris introducti fuerint, inter laicos rejiciantur. Eorum autem examen de integro repetite, et si digni fuerint, suffragio vestro suscipiantur. Expurgate Ecclesiam, indignos ex ea ejicientes. Atque in posterum examine quidem, qui digni sint, et eos admittite: sed prius non ascribite, quam ad nos retuleritis; aut scitote laicum futurum esse, qui sine nostro iudicio in ministerium fuerit admissus.

BALS. Quinam erant chorepiscopi, et quænam jura habebant, dictum est in canone 14 synodi Neocæsariæ et in can. 10 Antioch. syn. et ideo hic mihi supervacaneum visum est eadem repetere; et eo magis, quod, quæ in præsentī epistola continentur de chorepiscopis, omnino exoleverunt, et omnes clerici sunt ab episcopis sola ipsorum probatione.

ZONAR. Magnus Basilius chorepiscopus sibi subjectos reprehendit, quod per seipsos constitue-

rint ministros, et consuetudinem transilierint, quam obtinuisse dicit: ut illi per chorepiscopos episcopi sententia fierent: et in posterum canones instaurari julet, sive post primam ἐπιπέμνησιν. Ἐπιπέμνησιν autem indictionem vocat: et ipsos quidem dignos inquirere et approbare, non autem eos in clero ordinare, nisi ad ipsum prius referant, quæ ad eos spectant. Eos autem, qui sic non ordinantur, ad laicos se detrusurum committatur. Utrum talis itaque tunc temporis consuetudo obtinebat, me lateat. Hujusmodi autem canon in synodis eo antiquioribus non invenitur; sed potius decimus synodi Antiochenæ, quæ sancto hoc Patre antiquior est, canon chorepiscopis et subdiaconis, qui ministri etiam dicuntur, et lectores et exorcistas constituere concedit; decernit autem ne presbyteri et diaconi a chorepiscopis ordinentur, nisi episcopi sententia cui subijciuntur. Sed decimus quartus synodi Neocæsariensis canon chorepiscopos typum septuaginta apostolorum gerere dicit.

καθιστώντας ὑπηρέτας, καὶ τὴν συνθήκαιν παραβαίνοντας, ἣν λέγει κρατῆσαι, ὥστε γνώμη τοῦ ἐπισκόπου γίνεσθαι κατὰ τῶν χωρεπισκόπων αὐτοῦ, καὶ τοῦ λοιποῦ ἀνανεῶσθαι τοὺς κανόνας ἀπειλεῖ, ἡγου μετὰ τὴν πρώτην ἐπιπέμνησιν. Ἐπιπέμνησιν δὲ τὴν ἰνδικτον λέγει, καὶ αὐτοὺς μὲν ἐξετάζειν τοὺς ἀξιόους, καὶ παραδέχεσθαι, μὴ κατατάττειν δὲ αὐτοῖς ἐν τῷ κλήρῳ, εἰ μὴ ἀναφέροιεν τὰ περὶ αὐτῶν πρὸς αὐτόν. Τοὺς δὲ μὴ οὕτω καταταγίντας ἀπειλεῖ εἰς τοὺς λαϊκοὺς ἐξωθεῖσθαι. Εἰ μὲν οὖν συνθήκαι ἐκράται τότε τοιαύτη, οὐκ οἶδ' ἂν κανῶν δὲ τοιοῦτος ἐν ταῖς προγενεστέραις ἐκείνου συνόδοις οὐχ εὑρηται· ἀλλὰ μᾶλλον ὁ ἰα' κανὼν τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου, παλαιότερας οὖσης τοῦ ἀγίου τούτου, δίδωσι τοῖς χωρεπισκόποις καὶ ὑποδιακόνους, ὅστινες καὶ ὑπηρέται λέγονται, καὶ ἀναγνώστας καὶ ἐφοριστὰς καθιστᾶν· πρεσβυτέρους δὲ καὶ διακόνους ὀρίζει μὴ χειροτονεῖν τοὺς χωρεπισκόπους, εἰ μὴ γνώμη τοῦ ἐπισκόπου ᾧ ὑπόκειται. Ὁ δὲ ιθ' τῆς ἐν Νεοκαίσαρειᾳ συνόδου κανὼν τύπον τῶν ε' ἀποστόλων ἐπέχειν χωρεπισκόπους φησί.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΥΦ' ΕΑΥΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥΣ

Ὅστε μὴ χειροτονεῖν ἐπὶ χρήμασιν.

EJUSDEM

AD EPISCOPOS SIBI SUBJECTOS

Ne propter pecunias ordinent.

145 CANON XCI.

Rei turpitude, de qua scribo, hoc ipso quod in auspicionem omnino venit ac sermonem, dolore animum meum implevit: hactenus sane visa est mihi incredibilis. Quod ergo de illa scribo, qui sibi ipse conscius est, accipiat ut medelam; qui autem non conscius, ut præmunitionem; indifferens vero, quod quidem deprecor ne in vobis reperiat, ut obstationem. Quid autem est, quod dico? Dicuntur nonnulli ex vobis ab iis qui ordinantur, pecunias accipere, idque pietatis nomine inumbrare. Hoc autem pejus est. Etenim si quis malum sub speculo boni perficit, pœna duplici dignus est: quandoquidem et quod non bonum est, facit, et utitur ad peccatum committendum bono, ut ita dicam, adjutore. Hæc si ita se habent, deinceps non fiant, sed emendentur: siquidem necesse est dicere argentum accipienti, quod ab apostolis dictum est ei, qui dare volebat, ut Spi-

KANON ΙΑ'.

Τὸ τοῦ πράγματος ἔτοπον, περὶ οὗ γράφω, διότι μὲν ἑλως ὑποπετεύθη καὶ ἀλαλήθη, ὀδύνης ἐπλήρωσέ μου τὴν ψυχὴν· τέως δὲ ἐφάνη μοι ἀπιστον. Τὸ οὖν περὶ αὐτοῦ γράμμα ὁ μὲν συνεγνωκῶς ἑαυτῷ δεξάσθω ὡς λαμα, ὁ δὲ μὴ συνεγνωκῶς ὡς προφυλακτήριον· ὁ δὲ ἀδιάφορος, ἕπερ ἀπειχομαι ἐφ' ὑμῖν εὐρεθῆναι, ὡς διαμαρτυρίαν. Τί δὲ ἐστὶν ὁ λέγω; Φασὶ τινὰς ὑμῶν παρὰ τῶν χειροτονουμένων λαμβάνειν χρήματα· ἐπισκιάζειν δὲ ὀνόματι εὐσεβείας. Τοῦτο δὲ χεῖρόν ἐστιν. Ἐάν γάρ τις τὸ κακὸν ἐν προσήματι τοῦ ἀγαθοῦ ποιῆ, διπλασίου τιμωρίας ἐστὶν ἄξιος· διότι αὐτὸ τε τὸ οὐκ ἀγαθὸν ἐργάζεται, καὶ κέχρηται εἰς τὸ τελῆσαι τὴν ἀμαρτίαν, ὡς ἂν εἴποι τις, τῷ καλῷ συνεργῷ. Ταῦτα εἰ οὕτως ἔχει, τοῦ λοιποῦ μὴ γίνεσθω, ἀλλὰ διορθωθῆτω· ἐπὶ ἀνάγκῃ λέγειν πρὸς τὸν δεχόμενον τὸ ἀργύριον, ἕπερ ἐβῆθη παρὰ τῶν ἀποστόλων πρὸς τὸν θέλοντα δοῦναι, ἵνα Πνεύματος ἀγίου μετουσίαν

ὠνήσῃται· Τὸ ἀργύριόν σου σὺν σοι εἶη εἰς ἀπό-
λειαν. Κουφότερος γὰρ ὁ θεὸς ἀπειριαν ὠνήσασθα·
θέλων ἢ ὁ πικράσκων τὴν τοῦ Θεοῦ δωρεάν. Πράξεις
γὰρ ἐγένετο· καὶ ὁ σὺ δωρεάν ἔλαβες, ἐὰν πωλῆς,
ὥσάνει πεπραμένος τῷ Σατανᾷ, ἀφαιρέθησθαι τοῦ
χαρίσματος. Κατηλείαν γὰρ ἐπεισάγεις τοῖς πνευ-
ματικοῖς, καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐνθα πεπιστευμένα
σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ. Ταῦτα οὕτω γίνεσθαι οὐ
χρή. Ὁ δὲ ἐστὶ τεχνασμα, λέγω. Νομίζουσι μὴ
ἁμαρτάνειν τῷ μὴ προλαμβάνειν, ἀλλὰ μετὰ τὴν
χειροτονίαν λαμβάνειν. Λαβεῖν δὲ ἔστιν ἕτε δὴ ποτε τὸ
λαβεῖν.

Παρακαλῶ οὖν αὐτήν τὴν πρόσδοον, μᾶλλον δὲ
τὴν προσαγωγὴν τὴν ἐπὶ γέννησιν ἀπόδοσε· καὶ μὴ,
τὰς χεῖρας μολύναντες τοιοῦτοις λήμμασι, ἑαυτοὺς
ἀναξίους ποιήσητε τοῦ ἐπιτελεῖν ἀγνά μυστήρια.
Σύγγνωτε δὲ μοι. Πρῶτον μὲν ὡς ἀπιστήσας,
εἶτα ὡς πεισθεὶς ἀπειλῶ. Εἰ τις μετὰ ταύτην μου τὴν
ἐπιστολὴν πράξειε τι τοιοῦτον, τῶν μὲν ἐνταῦθα
θεσιασθηρίων ἀναχωρήσει· ζητήσῃ δὲ ἐνθα τὴν
τοῦ Θεοῦ δωρεάν ἀγοράζων μεταπωλεῖν δύναται.
Ἡμεῖς γὰρ καὶ αἱ Ἐκκλησίαι τοῦ Θεοῦ τοιαύτην
συνήθειαν οὐκ ἔχομεν. Ἐν δὲ προσθεὶς παύσομαι.
Διὰ φιλαργυρίαν γίνεται ταῦτα. Ἡ δὲ φιλαργυρία
καὶ ρίζα πάντων τῶν κακῶν ἐστὶ, καὶ ὀνομάζεται
εἰδωλολατρεία. Μὴ οὖν πρὸ τοῦ Χριστοῦ τιμή-
σητε τὰ εἰδωλα διὰ μικρὸν ἀργύριον· μηδὲ πάλιν
τὸν Ἰούδαν μιμήσησθε, λήμματι παραδιδόντες δεύ-
τερον τὸν ἄπαξ ὑπὲρ ἡμῶν σταυρωθέντα. Ἐπεὶ καὶ
τὰ χωρία καὶ αἱ χεῖρας τῶν τοῦ καρποῦ τούτων
δεχομένων Ἀκeldαμά κληθῆσονται.

BALS. Πῶς καλῶζονται οἱ ἐπὶ χρήμασι χειροτονοῦν-
τες καὶ χειροτονοῦμενοι, ἐβρόθη κλαυτέτερον εἰς τὴν
ἐρμηνείαν τοῦ κθ' κανόνος τῶν ἁγίων ἀποστόλων,
εἰς τὸν β' κανόνα τῆς δ' συνόδου, εἰς τὸν κθ' κανόνα
τῆς ζ' συνόδου, καὶ εἰς τὸν ε' καὶ ιθ' τῆς ζ' συνόδου·
καὶ ἀνάγνωθι τούτους καὶ τὰς ἐρμηνείας αὐτῶν. Ἐπεὶ
δὲ καὶ ἡ παρῶσα ἐπιστολή, ὡς καὶ οἱ κανόνες, κα-
θαίρειται καθυποβάλλει τοὺς χειροτονοῦντας καὶ τοὺς
χειροτονοῦμένους, κἂν πρὸ τῆς χειροτονίας λάθωσιν
ἢ δώσωσι χρήματα, κἂν μετὰ τὴν χειροτονίαν· σύ-
ναψον ταῦτα τε κάκεινα, καὶ διὰ τῆς νοητῆς μαχαί-
ρας τοῦ Πνεύματος τῆς ἐκκλησίας πάθος, ὡς
ἐνὸν, ριζοτόμησον. Τὰ μέντοι ἐξωνούμενα χωρία διὰ
τῶν τοιούτων χρημάτων Ἀκeldαμά φησι, κληθῆσου-
νται ἕπερ Ἑβραϊκόν ἐστὶ, καὶ ἐξελληνιζόμενον, τιμὴ
καὶ χωρίον αἵματος· ἐρμηνεύεται, εἰρηται ἐν τῇ βίβλῳ
τῶν Πράξεων. Τοῦτο δὲ ἔστιν ὁ λέγει, ὅτι, ὡσπερ ὁ
διὰ τῶν ἀργυρίων, ὧν ἐπράθη διὰ τοῦ Ἰούδα ὁ
Κύριος, ἀγορασθεὶς ἀγρῶς τιμὴ αἵματος· ἐκλήθη,
οὕτω καὶ τὰ λαμβανόμενα ἀργύρια παρὰ τῶν
πωλούντων τὴν δωρεάν τοῦ Θεοῦ, καὶ αἱ ἐνορίαι, καὶ
αἱ κῶμαι ἐν αἷσι οἱ διδόντες χειροτονοῦνται, τιμὴ αἵμα-
τος ἔσονται καὶ κληθῆσονται.

ZONAP. Πρὸς τοὺς εὐκλείους (α) ἐπισκόπους ἔγ-

A ritus sancti participationem emeret : *Pecunia tua
tecum sit in perditionem* *. Nam levius delinquit
qui præ incertia emere vult, quam qui Dei donum
vendit. Venditio enim facta est ; et quod tu gratis
accepisti, id si vendideris, tanquam Satanæ vendi-
tus gratia privabere. Nam cauponariam introductis
in res spirituales, et in ipsam Ecclesiam, ubi cor-
pus et sanguis Christi concredita nobis sunt. Hæc
ita fieri non oportet. Quale autem sit artificium,
dicam. Putant se ideo non peccare, quod non ante
accipiant, sed post ordinationem accipiant. Ac-
cipere autem est quandocunque accipere.

B Rogo itaque, reditum illum, imo potius viam
in gehennam ducentem relinquitte, nec manus
ejusmodi muncibus contaminantes, indignos vos
efficiatis, qui mysteria sancta celebretis. Ignoscite
autem mihi. Primum quidem tanquam non credens,
deinde tanquam fidem adhibens, interminor. Si
quis post hanc meam epistolam tale aliquid admi-
serit, ab his quidem quæ hic sunt altariibus scede-
det : quæret autem ubi Dei donum emens denuo
divendere queat.

C Nos enim ac Dei Ecclesiæ
consuetudinem talem non habemus. Cæterum uno
addito desinam. Propter avaritiam ista sunt. Ava-
ritia autem et radix malorum omnium est, et vo-
catur idololatria. Nolite igitur Christo præferre
simulacra ob modicum argentum ; nec rursus Ju-
dam imitari, quæstus causa iterum tradentes eum,
qui semel pro nobis crucifixus est. Alioquin et
agri et manus eorum, qui hos fructus percipiunt,

C Aceldama vocabuntur.

BALS. Quomodo puniuntur qui pecuniis ordi-
nant et ordinantur, in can. 29 sanctorum aposto-
lorum interpretatione fusius dictum est, in can. 2,
syn. 4, in can. 22, syn. 6 et in 3 et 19 septimæ
syn. et lege eos eorumque 146 interpretationes.
Quoniam autem præsens quoque epistola, ut et
canones, depositioni subjicit, tam eos qui ordinant,
quam qui ordinantur, sive ante ordinationem pecu-
nias acceperint vel dederint ; sive post ordinationem :
et hæc et illa conjunge, et per gladium spiritus, qui
intelligitur, avaritiæ perturbationem, quoad ejus
fieri potest, radicitus excinde. Prædia autem, quæ
ejusmodi pecuniis emuntur, appellabuntur, Inquit,
Akeldama, quod est Hebraicum, et Græce expres-
sum, pretium et pradium sanguinis interpretatur ;
dictum in libro Actuum. Hoc est autem, quod dicit ;
quod quemadmodum ager, qui emptus est pecunia,
qua venditus est a Juda Dominus, pretium sangui-
nis est appellatus : ita et pecuniæ, quæ ab his ac-
cipiuntur, qui Domini domum vendunt, et diceces-
ses, et vici, in quibus illi qui dant ordinantur, pre-
tium sanguinis erunt et appellabuntur.

ZONAR. Ad episcopos suos scripsit saucius

Act. viii, 20.

(a) Ex codice Amerbachiano, in notis Beveregii.

[Pater] cum audisset istos ab iis, quos ordinarant, pecunias accepisse. Et rem quidem, inquit, incredibili esse existimavi. Eo autem, quod et in suspicionem tantum venerit, dolore me affectit: illud tantum non dicens, quod dolor mihi est vos tales esse, ut huiusmodi adversus vos dicantur. Contraria enim natura, juxta quemdam sapientem, accusationis ejuspiam non capax est: ut si quis. inquit, Ajacem scortationis accusaret. Hæc autem quæ scribo, inquit, is, qui talis ejusmodi rei sibi conscius est, ut mali remedium accipiat: qui autem ea purus est, ut antidotum ad se tuendum. Pharmaca enim a medicis iis quidem, qui in morbum inciderant, ad curationem dantur, et ad liberationem a morbo: iis autem, qui morbo nondum laborant, antidota exhibentur, ut morbo non corripiantur. Quicumque autem indifferens est, qui scilicet nec quid mali se facere putat, cum quid ab iis accipit quos ordinar, quod indifferentiæ nimirum genus, deprecor ne in vobis inveniat, is quæ scripta sunt, accipiat ut testimonium sive et admonitionem, ut epiphonema. Indifferentiam autem merito deprecatus est. Qui peccat enim, seque malum facere cognoscit, spes est ut a malo forsitan absteineat: qui autem malum perpetrat, seque nec malum facere existimat, ad resipiscientiam nunquam revertetur, neque a peccato absteinebit. Quod autem dico, inquit, est, nonnullos affirmare, quod vos accepitis pecunias ordinationes celebratis: obumbratis autem, hoc est occultatis, malum nomine pietatis. Hoc autem pejus est. Qui enim malum, inquit, perpetrat, seque boni quid facere simulat, duplici supplicio dignus est, et quod malum perpetrat, et quod ad mali perpetrationem bono utitur, hoc est, boni nomine; neque enim ipso bono [utitur.] Hæc autem, si sic se habeant, nimirum si vera sint, corrigantur. Necesse enim est, ut ad istos, qui pro pecuniis ordinant, illud sancti Petri verbum dicatur, quod is ad Simonem pecunias proferentem, et gratiam Spiritus dari sibi quaerentem, pronuntiavit, quod est, *Tuum tecum sit argentum in perditionem*¹. Deinde et peccatum auget, dicens, quod qui ordines emunt, levius aliquantulum peccant, quam ii qui vendunt. Illi enim id per impetitiam emunt quod non habent: qui vendit autem, id vendit quod gratis accepit; ut a Satana emptus sive mercenarius servus diabolo factus, et ad cautionem, hoc est negotiationem, gratiam Spiritus deducit. Cauponatio enim negotiatio dicitur, eoque summe sordida, quam dicit sordidam in Ecclesiam introducere negotiationem; ubi pretiosissima nobis concredita habemus, vel potius quæ omne pretium excedunt, quæ sunt corpus et sanguis Christi. Cum antea dixisset, Obumbratis malum, nunc etiam dicit quomodo obumbrant. Existimant, inquit, se non peccare, quoniam simul cum ordinatione non accipiunt, sed postea. Accipere autem

Α γραφέν ὁ ἄγιος, ἀκούσας ὅτι ἀπὸ τῶν χειροτονουμένων παρ' αὐτῶν λαμβάνουσι χρήματα, καὶ ἀπιστοὺν μὲν, φησὶν, ἠγγράμην τὸ πρῶτον· ὅτι δὲ καὶ ὑποπετυθῆ μόνον, λύπην μοι προεξέτισε, μόνον οὐχὶ τοῦτο λέγων, ὅτι λύπη μοι ἐστὶ τὸ τοιοῦτους εἶναι ὁμᾶς, ὥστε τοιαῦτα λέγεσθαι καθ' ὁμῶν. Ἔστι γὰρ ἦθος κατὰ τινα σοφῶν ἕτερον τινὸς κατηγορίας ἀνένδεκτον, ὡς εἰ τις; φησὶν, ἐταιρήσεως διώκει τὸν Ἀθανά. Ταῦτα δὲ, ἃ γράφω, φησὶν, ὁ μὲν συνειδῶς ἐαυτῷ τοιοῦτόν τι δεξάσθω ὡς λαμα τῆς κακίας· ὁ δὲ καθαρὸς ἐξ αὐτῆς, ὡς προφυλακτήριον· τὰ γὰρ φάρμακα παρὰ τῶν ἱατρῶν τοῖς μὲν ἐμπροσθεν εἰ νόσον διὰ λαοῦν δίδονται, καὶ τῆς νόσου ἀπαλλάτῃν, τοῖς δὲ μὴ πῶ νοσοῦσι, παρέχονται προφυλακτικὰ, ὥστε μὴ νοσῆσαι. Ὅστις δὲ, φησὶν, ἀδιάφορός ἐστιν, ἢ ἡγουν ὅστις οὐδὲ νομίζει κακὸν τι ποιεῖν, λαμβάνων ἐκ τῶν παρ' αὐτοῦ χειροτονουμένων, ὅπερ τὸ τῆς ἀδιαφορίας δηλαδὴ ἀπύχουμαι ἐν ὑμῖν εὐρεθῆναι, δεξάσθω τὰ γραφόμενα ὡς μαρτυρίαν, ἥτοι ὡς παραγγελίαν, ὡς ἐπιφώνημα. Ἀπηύξατο δὲ τὴν ἀδιαφορίαν εἰκότως. Ὁ γὰρ ἁμαρτάνων, καὶ εἰδῶς κακὸν ποιεῖν, ἐπιτίθεται ἰσως καὶ ἀποσχίσθαι ἀπὸ τοῦ κακοῦ· ὁ δὲ τὸ κακὸν πράσσει, καὶ μὴδὲ λογίζόμενος κακὸν ποιεῖν, οὐκ ἂν ποτε εἴθῃ εἰς μετάνοιαν, οὐδὲ τῆς ἁμαρτίας ἀφέξει. Ὁ δὲ λέγων, φησὶν, ἐστὶ, τὸ λέγειν τινὰς, ὅτι χρήματα λαμβάνοντες τὰ χειροτονία; ποιεῖτε· ἐπισκιάζετε δὲ, ἀντὶ τοῦ ἐπικρύπτετε, τὸ κακὸν εὐσεβείας ὀνόματι. Τοῦτο δὲ χίρον ἐστίν. Ὁ γὰρ ποιῶν, φησὶ, τὸ κακὸν, καὶ σχηματιζόμενος καλὸν τι ποιεῖν, διπλῆ; ἐστὶν ἄξιος τιμωρίας; ὅτι τε τὸ κακὸν ποιεῖ, καὶ ὅτι κέχρηται εἰς συνεργίαν τῆς κακίας; τῷ ἀγαθῷ, ἥτοι τῷ ὀνόματι τοῦ καλοῦ, οὐ γὰρ αὐτῷ τῷ καλῷ. Ταῦτα εἰ οὕτως; ἔξει, ἢ γουν εἰ ἀληθῆ εἰσι, διορθωθήτω. Ἀνάγκη γὰρ λέγεσθαι πρὸς τοὺς ἐπὶ χρήμασι χειροτονοῦντας τὸ τοῦ ἀγίου Πέτρου, ὃ πρὸς τὸν Σίμωνα ἔφη, χρήματα προσαγαγόντα, καὶ ζητοῦντα δοθῆναι αὐτῷ τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος, ὅπερ ἐστίν, *Εἴη τὸ ἀργυρίου σου σὺν σοι εἰς ἀπόλειπιν*. Εἶτα καὶ αὐτῆς τὴν ἁμαρτίαν, λέγων, ὅτι οἱ τὰς χειροτονίας ὠνοῦμενοι, ἐλαφρότερόν τι ἁμαρτάνουσι τῶν πιπρασκόντων αὐτὰς; οἱ μὲν γὰρ δι' ἀπειρίαν ὠνοῦνται ὃ οὐκ ἔχουσιν· ὁ δὲ πιπράσκων πωλεῖ ὃ ἔλαβε δωρεάν· ὡς πεπραμμένος τῷ Σατανᾷ, ἢ γουν ὡς δοῦλος ὠνητὸς τῷ διαβόλῳ γενόμενος, καὶ εἰς κατηλείαν, ἀντὶ τοῦ εἰς πραγματείαν, κατάγει τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος. Κατηλεία γὰρ ἡ πραγματεία λέγεται, καὶ μάλιστα γὰρ ἡ ρυπαρά, ἢν, φησὶ, τὴν ρυπαρὰν πραγματείαν ἐπεισάγει τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὅπου πεπιστεύμεθα τὰ τιμώτατα, μᾶλλον δὲ τὰ ὑπὲρ πάντων τιμῆν, ἃ εἰσι τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ. Εἰπὼν ἄνω, ὅτι Ἐπισκιάζετε τὸ κακὸν, νῦν καὶ πῶς ἐπισκιάζουσι, λέγει· Νομίζουσι, φησὶ, μὴ ἁμαρτάνειν, ὅτι οὐ λαμβάνουσιν ἅμα τῇ χειροτονίᾳ, ἀλλὰ μετὰ ταῦτα· λαθεῖν δὲ ἐστίν, ὅτε ποτε τὸ λαθεῖν. Κἂν γὰρ μὴ πρότερόν τις λάθῃ, ἢ ὅτε χειροτονεῖ, ἀλλὰ μετὰ καιρῶν, διὰ τὴν χειροτονίαν, τὸ αὐτὸ ἐστὶν ἁμαρτήμα.

¹ Act. viii, 10.

Παρακαλῶ οὖν, ἀπόθεσθε ταύτην τὴν πρόσοδον, μάλ-
 λον δὲ τὴν προσαγωγὴν τὴν ἐπὶ γέενναν· ἡ γὰρ ἐκ
 τῆς αὐτῆς αἰτίας πρόσοδος προσάγει τῇ γέεννῃ τὸν
 χρώμενον αὐτῇ. Καὶ μὴ τὰς χεῖρας μολύνοντες ἀπὸ τοῦ
 λαμβάνειν, ἀπὸ πόρων τοιούτων ἀναξίους ποιήσητε
 ἑαυτοὺς τοῦ μεταχειρίζεσθαι τὰ ἅγια μυστήρια, ἤγουν
 τοῦ ἱεουργεῖν καὶ θύειν τὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ
 Χριστοῦ. Ὅτι δὲ εἰς ἀπειλὴν περιέστητε τὸν λόγον
 ὁ ἅγιος, εἰπὼν ἐν ἀρχῇ τῆς ἐπιστολῆς, ὅτι ἀπιστον
 ἡγησάμεν τὸ πρᾶγμα, συγγνώμην αἰτεῖ. Ἡ δὲ ἀπειλὴ
 ἐστὶ τὸ μὴκέτι ἐαθῆναι τὸν μετὰ τὴν ἐπιστολὴν
 τοιοῦτόν τι ποιήσαντα εἰς θυσιαστήριον ἐνεργῆσαι.
 Ἀναχωρήσει γὰρ, φησὶν, ὁ τοιοῦτος τῶν ἐνταῦθα
 θυσιαστηρίων, ἀντὶ τοῦ κωλυθήσεται ὧδε ἱερατεύειν,
 καὶ λοιπὸν ἄλλην χώραν αἰτήσεται, ἐν ᾗ ἐξωνίσσεται τὴν
 δωρεάν τοῦ Θεοῦ, καὶ μεταπωλήσει αὐτήν. Καὶ ἐπὶ
 τούτοις τὰ ἀποστολικὰ ἐπάγει ῥητὰ· *Ἡμεῖς γὰρ καὶ
 αἱ Ἐκκλησίαι τοῦ Θεοῦ τῆς αὐτῆς οὐκ ἔχομεν.* Εἰτά φησιν, ὅτι τὸ πωλεῖν τὴν χάριν τοῦ
 Πνεύματος, διὰ φιλαργυρίαν γίνεται, ἥτις βίβλα
 πάντων τῶν κακῶν ἐστὶ, καὶ ὀνομάζεται *ειδωλολα-
 τρία.* Μὴ οὖν προτιμήσητε τὰ εἰδωλα τοῦ Χριστοῦ
 διὰ μικρὸν ἀργύριον. Ἐπὶ γὰρ ἡ φιλαργυρία εἰδω-
 λολατρία ἐστίν, ὃ διὰ φιλαργυρίαν πωλῶν τὴν
 δωρεάν τοῦ Θεοῦ προτιμάται τὰ εἰδωλα τοῦ Θεοῦ,
 καὶ μμεῖται τὸν Ἰούδαν. Ὡς γὰρ ἐκεῖνος διὰ τὸ
 κερδῆσαι τὰ ἐργύρια παρίδωκε τὸν Χριστὸν, οὕτω
 καὶ οὗτοι προδίδασιν ἐκόντες δευτέραν εἰς προδοσίαν
 τὸν Χριστὸν, ὃς ἅπαξ ὑπὲρ ἡμῶν ἐσταυρώθη. Τοσοῦ-
 τον δὲ φησὶ, τὸν Ἰούδαν μιμοῦνται οἱ τὴν χάριν πω-
 λοῦντες τοῦ Πνεύματος, ὅτι καὶ τὰ χωρία, τὰ διὰ τῶν
 ἀργυρίων τούτων ὠνούμενα, ἤγουν αἱ ἐνορίαι, καὶ αἱ
 κῶμαι ἐν αἷς ἐπικηρύττονται· οἱ οὕτω χειροτονούμε-
 νοι, καὶ αἱ χεῖρες, αἱ τοὺς καρποὺς τούτους δεχόμε-
 ναι, Ἀκeldαμὰ κληθήσονται· ὅπερ Ἑβραϊκὸν ἐστὶ,
 ἐξελληνισθένον δὲ τιμὴν καὶ χωρίον αἵματος ἐρμη-
 νεύεται. Εἴρηται δὲ ἐν τῇ βίβλῳ τῶν Πράξεων.
 Τοῦτο οὖν ἐστὶν ὃ λέγει· ὅτι ὡσπερ ὁ διὰ τῶν ἀργυ-
 ρίων, δι' ὧν ἐπράθη παρὰ τοῦ Ἰούδα ὁ Κύριος,
 ἀγορασθεὶς ἀγρὸς τιμῆ αἵματος ἐλογίσθη καὶ ὠνο-
 μάσθη, οὕτω καὶ τὰ λαμβανόμενα ἀργύρια παρὰ
 τῶν πωλούντων τὴν δωρεάν τοῦ Θεοῦ, καὶ αἱ ἐνορίαι,
 καὶ αἱ κῶμαι, ἐν αἷς οἱ δίδόντες χειροτονοῦνται,
 τιμῆ αἵματος ἐσονται καὶ κληθήσονται.

A est quodcumque accipere. Quamvis enim quis prius
 non acceperit, vel quando ordinar, sed aliquo post
 tempore, propter ordines a se collatos, idem est
 peccatum. Adhortor igitur, ut hunc deponatis redi-
 tum, vel potius ad gehennam aditum; reditus enim
 hoc modo acquisitus eo utentem ad gehennam du-
 cit: et ne manus vestras accipiendo pollutentes,
 per huiusmodi quæstus vosmet indignos reddatis,
 qui sancta mysteria contrectetis; nimirum qui sa-
 cra celebretis et corpus et sanguinem Christi offe-
 ratis. Quoniam autem orationem sanctus ad uinas
 converterat, initio Epistolæ dicens, quod rem in-
 credibilem existimavi, veniam petit. Communitio
 est, quod qui post hanc Epistolam aliquis istiusmodi
 perpetraverit, ad altare amplius celebrare non per-
 mittetur. Talis enim ab altaribus, inquit, quæ hic
 sunt, recedet; hoc est, sacra hoc in loco celebrare
 prohibebitur, et aliam in posterum regionem quaeret,
 in qua donum Dei redimat, idemque vendat. Adhæc
 apostolica producit verba; *Nos enim et Ecclesie Dei
 talentum non habemus consuetudinem*¹. Postea dicit,
 quod venditio gratiæ Spiritus propter avaritiam
 facta est, quæ radix est omnium malorum, et ido-
 lolatria nominatur. Idola itaque Christo propter pau-
 lum pecuniæ ne præferatis. Cum enim avaritia
 idololatria sit, qui propter avaritiam donum Dei
 vendit, idola Deo præfert, et Judam imitatur.
 Quemadmodum enim ille Christum prodidit, ut ar-
 gentum lucraretur: sic hi secunda proditione Chri-
 stum sponte produnt, qui semel pro nobis crucifixus
 est. Qui gratiam autem Spiritus vendunt, usque adeo,
 inquit, Judam imitantur, ut prædia tali argento em-
 pta, sive regiones, et vici, in quibus constituuntur,
 qui isthoc modo ordines sibi collatos habent, et
 manus, quæ istos fructus accipiunt, Akeldama vo-
 cabuntur; quod Hebraicum est, Græce autem Pre-
 tium et agrum sanguinis significat. Referetur autem
 in libro Actorum. Hoc igitur est quod dicit: quod
 sicut ager, qui nummis argenteis, pro quibus ven-
 ditus est Dominus, emptus est, pretium sanguinis
 reputatus est et nominatus; sic etiam argentum ab
 iis, qui donum Dei vendunt, acceptum, et regiones
 et vici, in quibus ordinantur illi qui dederunt, pre-
 tium sanguinis erunt et appellabuntur.

¹ 1 Cor. xi, 16.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΕΚ ΤΟΥ ΚΖ' ΚΕΦ.

Τῶν περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΜΑΚΑΡΙΟΝ ΑΜΦΙΛΟΧΙΟΝ.

SANCTI BASILII

EX XXVII CAPITE

EORUM QUÆ DE SANCTO SPIRITU AD BEATUM AMPHILOCHIUM SCRIPTA SUNT.

147 CANON XCII.

Ex asservatis in Ecclesia dogmatibus et predicationibus, alia quidem habemus e doctrina scripto prodita; alia vero nobis in mysterio tradita recepimus ex traditione apostolorum: quorum utraque vim eandem habent ad pietatem; nec iis quisquam contradicet: nullus certe, qui vel tenui experientia noverit quæ sint Ecclesie instituta. Nam si consuetudines quæ scripto proditæ non sunt, tanquam haud multum habentes momenti agrediamur rejicere, imprudentes Evangelium in ipsis rebus præcipuis lædemus, imo potius prædicationem ad nudum nomen contrahemus. Verbi gratia, ut ejus quod primum est et vulgissimum primo loco commemorem: ut signo crucis eos qui spem collocant in Christo signemus, quis scripto docuit? Ut ad Orientem versi precemur, quæ nos docuit Scriptura? Invocationis verba cum conficitur panis Eucharistiæ et poculum benedictionis, quis sanctorum in scripto nobis reliquit? Nec enim his contenti sumus, quæ commemorat Apostolus aut Evangelium, verum alia quoque et ante et post dicimus, tanquam multum habentia momenti ad mysterium, quæ ex traditione non scripta accepimus. Benedicimus autem et aquam baptismatis, et oleum unctionis, imo ipsum etiam qui baptismum accipit. Ex quibus scriptis? Nonne a tacita secretaque traditione? Ipsam vero olei unctionem, quis sermo scripto proditus docuit? Jam ter immergi hominem, unde haustum? Reliqua autem quæ sunt in baptismo, veluti renuntiare Satanæ et angelis ejus, ex qua scriptura habemus? Nonne ex minime publicata et arcana hac doctrina, quam patres nostri silentio quieto minimeque curioso servarunt? Quippe illud probe didicerant, mysteriorum reverentiam silentio conservari. Nam quæ nec intueri fas est non initiatis, qui conveniebat horum doctrinam scriptis vulgari? aut quid tandem sibi vo-

ΚΑΝΟΝ ΛΒ'.

Τὼν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ πεφυλαγμένων δογμάτων καὶ κτηρυγμάτων τὰ μὲν ἐκ τῆς ἐγγράφου διδασκαλίας ἔχομεν, τὰ δὲ ἐκ τῆς τῶν ἀποστόλων παραδόσεως διεδιδόνετα ἡμῖν ἐν μυστηρίῳ παρεδεξάμεθα· ἅπερ ἀμφοτέρω τὴν αὐτὴν ἰσχὺν ἔχει πρὸς τὴν εὐσέβειαν. Καὶ τοῦτοις οὐδεὶς ἀντερεῖ, οὐκοῦν ὅστις γὰρ κατὰ μικρὸν γοῦν θεσμῶν ἐκκλησιαστικῶν πεπειράται. Εἰ γὰρ ἐπιχειρήσοιμεν τὰ ἄγραφα τῶν ἐθνῶν ὡς μὴ μεγάλην ἔχοντα τὴν δύναμιν παραιτεῖσθαι, λάθοιμεν ἂν εἰς αὐτὰ τὰ καιρία ζημιούντες τὸ Ἐὐαγγέλιον· μέλλον δὲ εἰς βνομα ψῖλλον περισιτῶντες τὸ κτηρυγμα. Οἷον [ἴνα τοῦ πρώτου καὶ κοινωτάτου πρώτου μνησθῶ] τῷ τύπῳ τοῦ σταυροῦ τοὺς εἰς τὸ βνομα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἠλεκτίκως κατατημαίνεσθαι τίς ὁ διὰ γράμματος διδάξας; Τὸ πρὸς ἀνατολὰς τετραῖσθαι κατὰ τὴν προσευχὴν ποῖον ἐδίδαξεν ἡμεῖς γράμμα; Τὰ τῆς ἐπικλήσεως ῥήματα ἐπὶ τῇ ἀναδαίξει τοῦ ἁγίου τῆς Εὐχαριστίας καὶ τοῦ ποτηρίου τῆς εὐλογίας τίς τῶν ἁγίων ἐγγράφως ἡμῖν καταλίκοιεν; Οὐ γὰρ δὴ τοῦτοις ἀρκοῦμεθα, ὧν ὁ Ἀπόστολος ἦ τὸ Ἐὐαγγέλιον ἐπαμνήσθη, ἀλλὰ καὶ προλέγομεν καὶ ἐπιλέγομεν ἕτερα, ὡς μεγάλην ἔχοντα πρὸς τὸ μυστήριον τὴν ἰσχύν, ἐκ τῆς ἀγράφου διδασκαλίας παραλαβόντες. Εὐλογοῦμεν δὲ τὸ τε ὕδωρ τοῦ βαπτίσματος, καὶ τὸ ἔλαιον τῆς χρίσεως, καὶ προσέτι αὐτὸν τὸν βαπτίζομενον. Ἀπὸ ποῖων ἐγγράφων; Οὐκ ἀπὸ τῆς σιωπημένης καὶ μυστικῆς παραδόσεως; Τί δέ; αὐτὴν τοῦ ἔλαιου τὴν χρίσιν τίς λόγος γεγραμμένο· ἀλλήλας· Τὸ δὲ τρις βαπτίζεσθαι τὸν ἄνθρωπον πῶθεν, Ἄλλα δὲ ὅσα περὶ τὸ βάπτισμα, ἀποτάσσεισθαι τῷ Σατανᾷ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ, ἐκ ποῖας ἐστὶ γραφῆς; Οὐκ ἐκ τῆς ἀδημοσιεύτου ταύτης καὶ ἀπορρήτου διδασκαλίας, ἣν ἐν ἀκολουθαιῶν καὶ ἀπεριεργάστῳ σιγῇ οἱ πατέρες ἡμῶν ἐτύλαξαν, καλῶς ἐκεῖνο δεδιδαγμένοι, τῶν μυστηρίων τὸ σεμνὸν σιωπῇ διασώζεσθαι; Ἄ γὰρ οὐδὲ ἐκπατεῦειν ἔξεσι τοῖς ἀμύητοις, τοῦτων πῶς ἂν ἦ εἰσὶ τὴν διδασκαλίαν ἐκθριαμβεύειν ἐν γράμμασιν (23);

Guill. Beveregii notæ.

(23) Ἐπισημαίνεσθαι ἐν γράμμασι. Post hæc verba in coll.ice Amerbachiano σχολίων sequitur, his ver-

bis conceptum, Ἰτεόν, ὅτι ὁ μακάριος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἐν τῷ 8' λόγῳ τῆς πρὸς Θεσσαλον-

Οὗτος ὁ λόγος τῆς τῶν ἀγράφων παραδόσεως, ὡς ἂν καταμεληθεῖσαν τῶν δογμάτων τὴν γυνῶσιν εὐκαταφρόνητον τοῖς πολλοῖς γενέσθαι διὰ συνθῆσαν. Ἄλλο γὰρ δόγμα, καὶ ἄλλο κήρυγμα. Τὸ μὲν γὰρ σιωπᾶται, τὰ δὲ κηρύσσεται δημοσιεύεται. Σιωπῆς δὲ εἶδος καὶ ἡ ἀσάφεια, ἣ κέχρηται ἡ Γραφή, δυσθεωρητον κατασκευάζουσα τῶν δογμάτων τὸν νοῦν πρὸς τὸ τῶν ἐντυγχανόντων λυσιτελής. Τοῦτου χάριν πάντες μὲν ὀρώμεν κατ' ἀνατολάς ἐπὶ τῶν προσευχῶν· ὀλίγοι δὲ ἴσμεν, ὅτι τὴν ἀρχαίαν ἐπιζητοῦμεν πατρίδα, τὸν παράδεισον, ὃν ἐφύτευεν ὁ θεὸς ἐν Ἐδέμ κατ' ἀνατολάς. Ὅρθοί μὲν πληροῦμεν τὰς εὐχὰς ἐν τῇ μιᾷ τοῦ Σαββάτου· τὸν δὲ λόγον οὐ πάντες οἶδαμεν. Οὐ γὰρ μόνον ὡς συναναστάντες Χριστῷ, καὶ τὰ ἀνω ζῆτεῖν ὀφείλοντες, ἐν τῇ ἀναστασίμῃ ἡμέρᾳ τῆς δεδομένης ἡμῖν χάριτος διὰ τῆς κατὰ τὴν προσευχὴν στάσεως ἑαυτοὺς ὑπομνήσχομεν· ἀλλ' ὅτι δοκεῖ πως τοῦ προσδοκωμένου αἰῶνος εἶναι εἰκὼν. Διὸ καὶ ἀρχὴ οὕσα ἡμερῶν, οὐκ ἂν πρώτη παρὰ Μωυσέως, ἀλλὰ μία ὀνόμασται. Ἐγένετο γάρ, φησὶν, ἑσπέρα, καὶ ἐγένετο πρωὴ, ἡμέρα μία· ὡς τῆς αὐτῆς ἀνακυκλούμενης πολλάκις. Καὶ μία τοῖνον ἡ αὐτὴ, καὶ ὀγδόη, τὴν μίαν ὄντως ἐκείνην καὶ ἀληθινὴν ὀγδόην, ἣς καὶ ὁ Ψαλμῶδης ἐν τισὶν ἐπιγραφαῖς τῶν ψαλμῶν ἐπεμνησθη, δι' ἑαυτῆς ἐμφανίζουσα, τὴν μετὰ τὸν χρόνον τοῦτον καταστασιν, τὴν ἀπαυστον ἡμέραν, τὴν ἀέσπερον, τὴν ἀδιάδοχον, τὸν ἀληκτον ἐκείνον καὶ ἀγήρων αἰῶνα. Ἀναρχαίως οὖν τὰς ἐν αὐτῇ προσευχὰς ἐστῆσας ἀποπληροῦν τοὺς ἑαυτῆς τρωφίμους ἡ Ἐκκλησία παιδεύει, ἵνα τῇ συνεχεῖ ὑπομνήσει τῆς ἀτελευτήτου ζωῆς τῶν πρὸς τὴν μετέστας ἐκείνην ἐφοδίων μὴ ἀμελῶμεν. Καὶ πᾶσα δὲ ἡ πεντηκοστὴ τῆς ἐν τῷ αἰῶνι προσδοκωμένης ἀναστάσεως ἐστὶν ὑπόμνημα. Ἡ γὰρ μία ἐκείνη καὶ πρώτη ἡμέρα, ἑπτάκις ἑπταπλασιασθεῖσα, τὰς ἑπτὰ τῆς ἑραῆς πεντηκοστῆς ἑβδομάδας ἀποτελεῖ. Ἐκ πρώτης γὰρ ἀρχομένη, εἰς τὴν αὐτὴν καταλήγει, δι' ὁμοίων τῶν ἐν τῷ μέσῳ ἐξελιττομένη πεντηκοτάκις. Διὸ καὶ αἰῶνα μίμεται τῇ ὁμοιοτητι, ὥσπερ ἐν κυκλικῇ κινήσει ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἀρχομένη σημειῶν, καὶ εἰς τὰ αὐτὰ καταλήγουσα. Ἐν ἣ τὸ ὄρθιον σχῆμα τῆς προσευχῆς προτιμᾶν οἱ θεομοὶ τῆς Ἐκκλησίας

¹ Gen. 11, 8. ² Gen. 1, 5. ³ Psal. vi et vii:

Guill. Beveregii notæ.

καὶς δευτέρα; Ἐπιστολῆς, ἐρμηνευσῶν τὸ λέγον D
 ρητὸν, ἄρα οὖν, ἀδελφοί, στήκετε καὶ κρατεῖτε
 τὰς παραδόσεις, ἃς ἐδιδάχθητε εἴτε διὰ λόγων,
 εἴτε δι' Ἐπιστολῆς ἡμῶν, φησὶν, ἐν ταῖς θήλων,
 οἱ οὐ πάντα δι' Ἐπιστολῆς παρεδίδοντο, ἀλλὰ
 πολλὰ καὶ ἀγράφως· ὁμοίως δὲ κακεῖνα καὶ τὴν
 ἐστὶν ἀξιόπιστα. Ὅσοι καὶ τὴν παρεδόντο τῆς Ἐκ-
 κλησίας ἀξιόπιστον ἠγούμεθα. Παρήκοσις ἐστὶ
 μὴδὲν πλέον ζῆται. Ὁ αὐτὸς ἐν τῷ ἐρμηνευτικῷ
 τῆς πρὸς Ἐφεσίου; Ἐπιστολῆς ἐκ λόγων πρὸς τὸν
 σιζόντων τὴν Ἐκκλησίαν, φησὶν οὕτως; Ἄνθρωπος
 ἄγιος εἶπεν ὅτι οὐδὲ μαρτύρων αἵμα δύναται τῶν
 τὴν ἁμαρτίαν ἐξελίξειν. Sciendum est, quod
 beatus Joannes Chrysostomus, quarto sermone in
 secundam Epistolam ad Thessalonicenses, inter-

Hæc est ratio, cur quædam citra scriptum tradita
 sint, ne dogmatum notitia neglecta, propter
 assuetudinem vulgo veniret in contemptum. Aliud
 utique est dogma, aliud prædicatio. Nam dogmata
 silentur, prædicationes vero publicantur. Est
 autem silentii species etiam obscuritas qua utitur
 Scriptura, intellectu difficilem reddens dogmatum
 sententiam, idque ad legentium utilitatem. Hæc
 ob causam omnes spectamus ad orientem, cum
 precamur, pauci tamen novimus, quod id facien-
 tes antiquam requirimus patriam, videlicet para-
 disum, quem plantavit Deus in Eden ad orientem¹.
 Erecti itidem perficimus deprecationes in una
 Sabbati, sed rationem non omnes novimus. Non
 enim solum quod veluti simul cum Christo resur-
 rescitati, quæ sursum sunt quærere debeamus, in
 die resurrectionis datæ nobis gratiæ stando precau-
 tes nosmetipsos commonefacimus, sed quod is
 dies videatur aliquo modo imago venturi sæculi,
 Eoque cum sit principium dierum, non primus a
 Moyse, sed unus appellatus est. *Facta est enim, in-
 quit, vespera, et factum est mane, dies unus*² :
 tanquam qui sæpe recurrat. Igitur unus est idem
 et octavus, unum illum singularem ac verum
 octavum, cujus et Psalmista in quibusdam Psalmo-
 rum inscriptionibus meminit³, per se significans,
 statum videlicet hoc tempus secuturum, diem
 non desitutum, vespereæ incertum, successoris ex-
 pertem, ævum illud nunquam finiendum nec un-
 quam senescens. Necessario igitur in hoc die Ec-
 clesia suos alumnos docet, preces suas stando
 absolvere, ut assidua commonitione vitæ illius
 nunquam desitura, non negligamus ad eam demi-
 grationem parare viaticum. Quin et totum illud
 quinquaginta dierum tempus admonitio est resur-
 rectionis, quam in altero sæculo expectamus.
 Nam unus ille et primus dies septies multiplicatus,
 septem sacræ Pentecostes hebdomadas absolvit.
 A primo enim incipiens, in eundem desinit, per
 similes, qui in medio intercedunt, dies quinquagies
 evolutus. Ude et æternitatem similitudine
 refert, dum velut in motu circulari, ab eisdem or-
 sus signis in eadem desinit. Quo in die, corporis

pretans dictum istud, haque, fratres, sate, et
 tenete traditiones, quas didicistis, sive per ser-
 monem, sive per Epistolam nostram, ait, *hi-c
 manifestum est, quod non omnia per Epistolam
 tradita sunt, sed multa etiam sine scriptis. Et hæc
 autem et illa similiter sunt fide digna: adeo ut
 etiam traditionem Ecclesiæ fide dignam existime-
 mus. Traditio est, nihil amplius quære. Idem in
 interpretatione Epistolæ ad Ephesios, sermone 11
 de istis qui Ecclesiam scindunt, sic ait; Sanctus vir
 quidam dixit, quod nec martyrum sanguis istud
 peccatum delere potest. Post hoc scholium in eod-
 em codice ms. habetur interpretatio Zonaræ in præ-
 sentem canonem, quam ut antehac non editam
 post Balsamonis interpretationem apponimus.*

erecto habitu precari potius nos Ecclesie ritus docuerunt, nimirum per evidentem commonitionem quasi transferentes mentem nostram a presentibus ad futura. Insuper et quoties genua flectimus, et rursus erigimur, ipso facto ostendimus, quod ob peccatum in terram delapsi sumus, et per humanitatem ejus qui creavit nos in cælum revocati sumus.

Deficiet me dies, si Ecclesie mysteria citra scriptum tradita pergam recensere. Omitto cetera : ipsam fidei professionem in Patrem et Filium et Spiritum sanctum, e quibus habemus scriptis? Etenim si quoniam ex baptismi traditione, juxta pietatis consecutionem, ut baptizamur, ita et credere debemus, similem baptismi professionem exhibemus : concedant etiam vobis, ut juxta eandem consequentiam glorificationem fidei consimilem persolvamus. Quod si glorificandi modum veluti scripto non traditum rejiciunt, proferant nobis et professionis fidei et cæterorum quæ commemoravimus probationem e Scripturis. Adhæc cum tam multa sint quæ scripto prodita non sunt, et tantum habent momenti ad pietatis mysterium, unicam dictiunculam quæ a majoribus ad nos devenit, non concedent, quam nos ex inaffectata consuetudine in Ecclesiis, quæ perverse et corruptæ non sunt, permanentem invenimus, haud mediocre rationem habentem, neque mediocre adjumentum ad mysterii vim afferentem?

BALS. De non scriptis Ecclesie moribus legitimum caput primi tituli præsentis operis, et quæ in eo a nobis scripta sunt. Quod autem dicit hæc epistola, tale est : Cum Pneumatomachi (hoc est sancti Spiritus adversarii) dicerent, non debere Spiritum sanctum simul cum Patre et Filio glorificari, quod hoc non sit nobis in scriptis traditum ; sanctus, postquam diversas non scriptas consuetudines recensuit, quæ necessario omnino non solverentur, sed perpetuo observari deberent, subjungit etiam causas propter quas quædam ex his absque scriptis tradita sunt, et dicit propter quam causam ad orientem respicientes oramus, et cur una Sabbatorum stantes precamur : et quod non omnia quidem oporteat dogmata publicari, et ab omnibus cognosci. Prædicationes enim, inquit, publicantur : dogmata vero tacentur, ne sæpius agitata, hoc est, frequentius meditata et usurpata, ex consuetudine contemnantur. Est enim silentii quoque species obscuritas. Quod enim obscure dictum, ut non etiam a multis intelligatur, taceri videtur : quemadmodum enim nescit quispiam, quod alius habet in animo ; ita etiam quod obscure dictum est a pluribus ignoratur. Hoc ergo dicit sanctus esse causam, ut non omnia nobis in scriptis tradita sint. Quod autem dum oramus orientem aspiciamus, causam dicit esse, quod nos antiquam patriam inquiramus, paradisum scilicet, quem Deus plantavit ab oriente. Genu autem non flectere in una Sabbatorum, quæ est Do-

A ἡμᾶς ἐξπαλιθεύσαν, ἐκ τῆς ἐναργοῦς ὑπομνήσεως οἰνοῦ μετακίχζοντες ἡμῶν τὸν νοῦν ἀπὸ τῶν παρόντων ἐπὶ τὰ μέλλοντα. Καὶ καθ' ἑκάστην δὲ γουγκλιόαν καὶ διανόστασιν ἐργῶν δεικνυμέν, ὅτι διὰ τῆς ἁμαρτίας εἰς γῆν κατεβύθημεν, καὶ διὰ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ κτίσαντος ἡμᾶς εἰς οὐρανὸν ἀνεκλήθημεν.

Ἐπιπέθει με ἡ ἡμέρα, τὰ ἀγραφα τῆς Ἐκκλησίας μυστήρια ἐξηγούμενον. Ἐὼ τέλλα· εὐτην δὲ τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα ἐκ ποίων γραμμάτων ἔχομεν ; Εἰ μὲν γὰρ ἐκ τῆς τοῦ βαπτισματος παραδόσεως, κατὰ τὸ τῆς εὐσεβείας ἀκλόουθον, ὡς βαπτίζομεθα οὕτω καὶ πιστεύειν ὀφείλοντες, οὕτως τῷ βαπτίσματι τὴν ὁμολογίαν κατατιθέμεθα, συγχωρησάτωσαν καὶ ἡμῖν ἐκ τῆς αὐτῆς ἀκολοθίας ὁμολίαν τῇ πίστι· τὴν δόξαν ἀποδιδοῦναι· εἰ δὲ τὸν τρόπον τῆς δοξολογίας ὡς ἀγραφον παραιτοῦνται, δότωσαν ἡμῖν τῆς τε κατὰ τὴν πίστιν ὁμολογίας καὶ τῶν λοιπῶν, ὧν ἀπηριθμησάμεθα, ἔγγραφους τὰ ἀποδείξει. Εἶτα τοσοῦτων ὄντων ἀγράφων, καὶ τοσαύτην ἔχοντων τὴν ἰσχὺν εἰς τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον, μίαν λέξιν ἐκ πατέρων εἰς ἡμᾶς ἐλθεῖσαν οὐ συγχωρήσουσιν, ἢ ἡμεῖς ἐκ τῆς ἀνεπιτηδεύτου συνηθείας ταῖς ἀδιστρόφοις τῶν Ἐκκλησιῶν ἐναπομείναςαν εὐρομεν, οὐ μικρὸν τὸν λόγον ἔχουσαν. οὐδὲ βραχέϊαν συντέλειαν εἰς τὴν τοῦ μυστηρίου δύναμιν εἰσφερομένην ;

C BALS. Περὶ τῶν ἀγράφων ἐθῶν τῆς Ἐκκλησίας ἀνάγνωθι τὸ γ' κεφαλ. τοῦ α' τίτλου τοῦ παρόντος συντάματος, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ παρ' ἡμῶν γραφέντα. Ὁ δὲ φησὶν ἡ παρούσα ἐπιστολή, τοιοῦτόν ἐστι· Τῶν Πνευματομάχων λεγόντων μὴ ὀφείλειν συνοδεῶσθαι τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ τὸ πανάγιον Πνεῦμα, διὰ τὸ μὴ παραδοθῆναι τοῦτο ἡμῖν ἔγγραφως, ὁ ἅγιος, μετὰ τὸ καταλέξει διάφορα ἀγραφα ἔθῃ, ἐξ ἀνάγκης πάσης μὴ παραλυθόμενα, ἀλλ' αἰωνίζοντα κρατεῖν μέλλοντα, ἐπάγει· καὶ αἰτίας δὲ ἅς ἀγράφως τινὰ ἐκ τούτων παραδίδονται, καὶ φησὶ διὰ τί κατὰ ἀνατολὰς ὁ ὧντες εὐχόμεθα, καὶ διὰ τί ὀρθοὶ τῇ μιᾷ τῶν Σαββάτων προούμεθα τὰς εὐχὰς· καὶ ὁ μὲν περὶ τοῦ μὴ ἔγγραφως, παραδιδέσθαι ἡμῖν λόγος ἐστὶ, τὸ τὰ δόγματα μὴ δημοσιεύεσθαι, καὶ παρὰ πάντων γινώσκεσθαι. Τὰ μὲν γὰρ κηρύγματα, φησὶ, δημοσιεύεται· τὰ δὲ δόγματα σιωπᾶται, ἵνα μὴ καταμειστηθέντα, τουτέστιν, ἐν συνεχεί μελέτῃ γινόμενα, ἐκ τῆς συνηθείας καταφρονῶνται. Σιωπῆς δὲ εἰδὺς ἐστὶ καὶ ἡ ἀσάφεια. Τὸ γὰρ ἀσάφως εἰρημένον, ὥστε μὴ καὶ παρὰ πολλῶν νοεῖσθαι, ἔοικε σιωπᾶσθαι· ὡς περὶ γὰρ οὐκ οἶδὲ τις ἢ ἕτερος κατὰ νοῦν ἔχει, οὐκ καὶ τὸ ἀσάφως εἰρημένον ἀγνωρίζεται τοῖς πλείοσι. Τοῦτο μὲν οὖν φησὶν ὁ ἅγιος αἰτίον τοῦ μὴ πάντα ἡμῖν ἔγγραφως παραδιδέσθαι. Τῷ δὲ κατὰ ἀνατολὰς ὀρᾶν ἐν ταῖς προσευχαῖς τὸν λόγον φησὶν εἶναι τὸ ζῆταν ἡ δὲ τὴν ὀρχαίαν πατριδα, τὴν παραδεδόσαν δηλαδὴ, ὅν ἐφύτευεν ὁ Θεὸς κατὰ ἀνατολὰς. Μὴ γόνυ δὲ γλίνειν τῇ μιᾷ τῶν Σαββάτων, ἧτις ἐστὶν ἡ Κυριακή, παραδίδεται, ὅτι ἐν αὐτῇ συναγέστημεν τῷ Χριστῷ,

ἐκείνου μὲν τοῦ ταφου ἔξαναστάντος, ἡμῶν δὲ τοῦ ἀρχαίου πτώματος δι' ἐκείνου ἐξεγερόντων· καὶ ὅτι τὰ ἄνω ζητεῖν ὀφείλομεν, καὶ μὴ πρὸς τὰ γηρὰ καὶ φθαρτὰ βλέπειν, καὶ ὅτι τοῦ μέλλοντος αἰῶνος εἰκὼν ἔστιν ἡ Κυριακὴ, ἥτις ἀρχὴ οὕσα τῶν ἡμερῶν, οὐχὶ πρώτη ἐκλήθη τῷ Μωυσῆϊ, ἀλλὰ μία, ὅτε ἀνακυκλωμένη καὶ μία οὕσα καὶ ὁδόσθι καὶ τὴν ὁδόσθιν ἐκείνην τυπούσα ἡμέραν, τὸν μέλλοντα δηλονότι αἰῶνα, τὸν ἄληκτον καὶ ἀπέραντον, οὗ καὶ Δαβὶδ ἐν ἐπιγραφαῖς ἐμνήσθη ψαλμῶν, ὑπὲρ τῆς ὁδόσθης ἐπιγράψας αὐτοῦς. διὰ ταῦτα οὖν ἀναγκασίως, φησὶ, παιδεύει ἡ Ἐκκλησία ἵστασθαι εὐχόμενους τοὺς τροφίμους αὐτῆς, ἧγουν τοὺς πιστοὺς, οὗς ἡ Ἐκκλησία ἐθρέψατο, ἵνα συνεχῶς ζιὰ τὸ ἄνω ὄραν ὑπομιμησκωνται τῆς μελλούσης ζωῆς, καὶ τὰ πρὸς ἐκείνην ἐφόδια ἐτοιμάζωσιν. Εἶτα καὶ περὶ τῶν τῆς Πεντηκοστῆς φησιν ἡμερῶν, ὅτι καὶ αὐτὰ τὴν προσδοκωμένην ἀνάστασιν ἡμῶν σημαίνουσι. Ἐπεὶ καὶ ἡ πρώτη ἡμέρα τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου ἐπτάκις ἐπταπλασιασζομένη διὰ τῶν ἐν μέσῳ ἡμερῶν ἀποτελεῖ τὴν Πεντηκοστὴν· ἀρχεται γὰρ ἀπὸ τῆς τοῦ Πάσχα Κυριακῆς, καὶ καταναίει εἰς τὴν ἑτέραν Κυριακὴν τὴν καινὴν, καὶ ἐξ ἐκείνης αὐθις εἰς τὴν ἑφεξῆς Κυριακὴν, καὶ οὕτως ἀνακυκλωμένη καὶ ἐξελιττομένη διὰ τῶν ἐπτά ἑβδομάδων· εἰς τὴν Πεντηκοστὴν καταλήγει, καὶ μμεῖται αἰῶνα ἀπὸ τῶν αὐτῶν ὄρχομένη ἡμερῶν, καὶ εἰς τὰς αὐτὰς καταναίωσα, ὡσπερ ἐν κυκλικῇ κινήσει. Ἡ γὰρ τὸν κύκλον ἀποτελοῦσα γραμμὴ, ἥτις καὶ περιφέρεια λέγεται, ὅθεν ἀρχεται ἐκεῖ καταλήγει. Ἐν γοῦν ταῖς τῆς Πεντηκοστῆς ἡμέραις, οἱ θεσμοὶ τῆς Ἐκκλησίας, ἧγουν οἱ νόμοι ἢ οἱ τύποι, ἐπαίδευσαν ἡμᾶς προτιμᾶν τὸ ὀρθοῦς ἐστῶτως προσεύεσθαι, ἀπανιστῶντες ὡσπερ τὸν νοῦν ἡμῶν ἐκ τῶν γηίνων ὑπὲρ τὰ οὐράνια διὰ τῆς ἐνεργουῦς ἡτοὶ φανερᾶς ὑπομνήσεως. Ὑπομιμησκόμεθα γὰρ διὰ τοῦ ὀρθίου σχήματος ἄνω ὄρωντες τῶν μελλόντων καὶ οὐρανίων. Ἀλλὰ καὶ αἱ γονυκλισίαι οὐκ ἀσύμβουλοι ἡμῖν εἰσι· σημαίνει γὰρ ἡμῖν εἰς γῆν κατακλισίς, ὅτι ἀμαρτάνοντες εἰς γῆν κατεβάρύθημεν, ἧγουν πεπτώκαμεν· ἢ δὲ ἐκ τῆς γῆς αὐθις ἀνάευσίς καὶ ἀνάστασις ὅτι ἐκ τοῦ πτώματος ἀνεκλήθημεν διὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ φιλανθρώπωνευσάμενον περὶ ἡμᾶς. Καὶ τί ταῦτα, φησὶν, ἀπαριθμῶ; Εἰ γὰρ πάντα λέγειν ἐθέλω ὅσα ἀγράφως μυστήρια παρελάβομεν, ἐπιλείψει με ἡ ἡμέρα, ἀντὶ τοῦ οὐδὲ καιρὸν ἔξω ἀρκοῦντα πρὸς τὴν διήγησιν. Εἶτα καὶ ἑτέρον τι προστεθῆσιν ἀγραφον, λέγων, Ἐὼ τᾶλλα. Τὸ δὲ ὁμολογεῖν εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα, πόθεν ἐγγράφως ἔχομεν; Εἰ μὲν γὰρ ἐκ τῆς ἐν τῷ βαπτίσματι παραδόσεως, ἧγουν ἐκ τοῦ εἰπεῖν τὸν Χριστὸν τοῖς ἀποστόλοις, βαπτίζοντες εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρός, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὡς βαπτίζόμεθα, οὕτως καὶ πιστεύειν ὀφείλομεν, καὶ διὰ τοῦτο ὁμοίαν τῷ βαπτίσματι τὴν ὁμολογίαν τιθέμεθα· δότωσαν ἡμῖν ἵνα, ὡς ὁμολογοῦμεν, οὕτως καὶ δοξάζωμεν, ἧγουν πιστεύωμεν ἢ δοξολογῶμεν· ἐὰν δὲ λέγωσιν, Ἀλλ' οὐκ ἐγγράφως παρελάβομεν οὕτως δοξολογεῖν, δότωσαν ἡμῖν ἐγγράφως τὰς ἀποδείξεις, ἀντὶ τοῦ ἐγγράφως δεξέσασθαι τὴν κατὰ τὴν πίστιν ὁμολογίαν καὶ τὰ

A nistica, traditum est, quod in ea cum Christo consurreximus; illo quidem ex sepulchro resurgente: nobis autem ab antiquo lapsu per illum excitatis: et quod quæ sunt sursum quaerere debemus, et non ad terrena et interitui obnoxia inclinari; et quod futuri sæculi Dominicus imago est, qui cum sit principium dierum, a Mose non primus, sed unus nominatur, ut qui circulariter vertens, unus sit octavus. et octavum illum diem describat, futurum scilicet sæculum, quod non desinit, et est infinitum, cuius etiam David in psalms inscriptionibus meminit, eos pro octava inscribens. Propterea ergo, inquit, necessario docet Ecclesia rectos stare, dum orant, ejus alumnos, fideles scilicet, quos aluit Ecclesia, ut frequenter sursum aspiciendo futuræ gloriæ recordentur, et quo ad eam perveniant viaticum comparent. Præterea de Pentecostes quoque diebus dicit, quod et ipsi nobis expectatam resurrectionem significant. Quandoquidem primus dies resurrectionis Domini septies septuplicatus per dies intermedios Pentecosten efficit, incipit enim a Dominica Paschæ, et in novum alium Dominicum redit, et ex illo rursus in sequentem Dominicum: et ita circulariter vertens ac circumactus per septem hebdomadas, in Pentecosten desinit, et imitatur æternitatem ab iisdem diebus incipiens et in eosdem recurrens, sicut in circulari motu. Linea enim quæ circumum efficit, quæ etiam circumfrentia appellatur, unde incipit, illic desinit. In diebus ergo Pentecostes consuetudines Ecclesiæ, seu leges vel statuta, docuerunt nos id præferre, ut recti stantes oremus, mentem nostram veluti excitantes a terrenis ad cœlestia per evidentem sive manifestam admonitionem. Per rectam enim figuram sursum aspicientes futurorum et cœlestium admonemur. Sed nec genuflexiones sunt nobis sine symbolo: significat enim in terram quidem inclinatio, quod peccantes in terram lapsi sumus seu decidimus; ex terra autem rursus resurrectio et elevatio, quod a lapsu conversi sumus per gratiam Dei, qui clementia in nos usus est. Et quid hæc, inquit, enunero! Si enim omnia, quæ sine scriptis accepimus, mysteria dicere vellem, dies me deficeret, hoc est, ne satis quidem temporis haberem ad expositionem. Jam vero aliud quoque non scriptum adjicit, dicens: Mitto alia. Id Patrem autem et Filium et Spiritum sanctum confiteri, undenam in scriptis habemus? Si enim ex traditione quæ est in baptizante, ex eo scilicet quod Christus dicat apostolis, baptizantes in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti; ut baptizamus, ita et credere debemus, et ideo baptismati similem confessionem ponimus: dent nobis ut, quemadmodum confitemur, ita et glorificemur, credamus scilicet et gloriam canamus: sin autem dicunt, se non in scriptis accepisse, ita gloriam canere; dent nobis in Scripturis demonstrationes, id est, in scriptis ostendant confessionem fidei, et alia enumerata. Hæc sanctus cum Pneumatomachis (hoc est Spiritus sancti adversariis) discri-

qui non ferbant, Spiritum sanctum una cum Patre et Filio glorificari, ut qui servum eum existimare et non honore **149** æqualem, et dicebant se in scriptis non invenisse traditum Ecclesie, ut ipse una cum Patre et Filio glorificaretur, et infert hinc quoque sanctus. Deinde cum tot sint quæ non scripta sunt, et tantam potestatem habeant ad pietatis mysterium; unam dictionem, quæ ad nos venit ex Patribus, qui ante nos fuerunt, non concedent? et quæ sequuntur. Quod autem dicit, est ejusmodi. Cum tot sint quæ sine scriptis accepimus, eaque ad fidem tam valida: non permittant nobis unam dictionem, non a nobis introductam, sed quam invenimus ex consuetudine non quæsitam nec affectatam, sed simplici, quæ permansit in Ecclesiis non perversis, hoc est, orthodoxis, ab hæreticis non depravatis, quæ magnam habet rationem, nec parum affert utilitatis seu adjumenti ad fidei mysterii potestatem, hoc est, quæ multum juvare potest ad fidei mysterium.

ZONAR. De ritibus ex traditione non scripta in usum receptis sanctus [hic] docet, dicitque, quod multa sunt, quæ non scripta accepimus facienda, ad pietatem conducentia, quæ si observare recusemus, Evangelium, nimirum fidem ab Evangelio nobis prædicatam, in rebus principalibus incommode afficiemus. Deinde enumerat etiam ea, quæ sine scriptis obtinuerunt; et ait, eos, qui in Christum crediderunt, figura crucis notari sive obsignari, quis per litteras docuit? vel precantes ad orientem converti? Ipsa autem invocationis verba, quibus scilicet sacerdos gratiam Spiritus invocat, cum panem eucharisticum et poculum benedictionis sanctificat, a quonam, inquit, habemus? neque enim iis, quæ scriptis tradita sunt, ex Apostolo et Evangelio, contenti sumus; sed et ante illa nonnulla dicimus, atque alia etiam postea. Aquam vero baptismatis et oleum unctionis benedicere, unde accepimus? Ipsum etiam oleo ungere baptizatum, quis nos scriptis docuit? Hominem etiam ter inter baptizandum immergi, unde habemus? (Verum alia sine scriptis revera nobis tradita fuerunt; baptizatum autem ter demergi ex sanctorum apostolorum canone 50 habemus. Miror itaque quomodo hoc etiam sine scriptis traditum fuisse sanctus asseruerit; neque enim putandum est eum canonis ignarum fuisse.) Quinetiam Satanæ renuntiare, et alia quotquot a baptizato repeti exigitur, omnia, inquit, ex arcana et non publicata doctrina sunt; hoc est, ab ea, quæ publice non prædicatur, nec omnibus innotescit; quam majores nostri tacito observarunt, anxie nimis sive curiose in eam non inquirentes. Edocti sunt enim ea, quæ in mysteriis veneranda sive gloriosa et honoranda et arcana sunt, silentio custodiunt atque observare. Quæ enim, inquit, nec videre aut speculari iis liceat, qui non sunt sacris initiati, ut ea triumpharent, et in scriptis aperte divulgarentur, nunquam admittatur.

A ἄλλα τὰ ἀπαραριθμηθέντα. Πρὸς τοὺς Πνευματοερατοῦς ταῦτα ὁ ἅγιος διαλέγεται, μὴ ἀνεχομένους συνδολογεῖσθαι τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, οἷα δούλον αὐτὸ βοεάζοντας, καὶ οὐχ ὁμοτίμον, καὶ λέγοντας, ὅτι οὐχ εὐρίσκομεν ἐγγράφως παραδοθὲν τῇ Ἐκκλησίᾳ τὸ συνδολογεῖσθαι αὐτῷ τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ, καὶ ἐπάγει καὶ ταῦτα ὁ ἅγιος. Εἶτα τοσούτων δυνάμεων ἀγράφων, καὶ τοσαύτην ἐχόντων ἰσχὺν εἰς τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον, μίαν λέξιν ἡμῖν ἐκ Πατέρων τῶν πρὸ ἡμῶν εἰς ἡμᾶς ἐλθοῦσαν οὐ συγχωρήσοι; Καὶ τὰ ἐξῆς: "Ὁ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν, ὅτι Ἐπεὶ τοσαῦτά εἰσιν ἡ ἀγράφως παραλάβομεν, καὶ οὕτω πρὸς τὴν πίστιν ἰσχυρὰ, οὐ παραχωρήσοις ἡμῖν μίαν λέξιν, οὐ πρὸς ἡμῶν εἰσαχθεῖσαν. ἀλλ' ἦν καὶ εὐρομεν ἐκ συντηθείας ἀνεπιτηδεύτου, ἡγουν **B** ἀπεριέργου, καὶ ἀπλῆς ἐντιπομεινάσης ταῖς ἀδυστορήφοις τῶν ἐκκλησιῶν, ἦτοι ταῖς ὀρθοδόξοις, ταῖς μὴ διαστραφείσαις παρὰ τῶν αἰρετικῶν ἔχουσαν οὐ μικρὸν λόγον, οὐδὲ ὀλίγην συντέλειαν, ἡγουν ὀφείλειαν εἰσφέρουσαν εἰς τὴν τοῦ μυστηρίου τῆς πίστεως δύναμιν, ἀντὶ τοῦ μεγάλως ὤφελειν δυναμένην εἰς τὸ τῆς πίστεως μυστήριον.

ZONAR. Περὶ τῶν ἐξ ἀγράφως παραδόσεως ἐθῶν ἐδιδάκα: ὁ ἅγιος, καὶ φησιν, ὅτι πολλά εἰσι, ἡ παραλάβομεν ἀγράφως ποιεῖν, τὰ πρὸς τὴν εὐσεβείαν συμβαλλόμενα, ἢ τινὰ ἐὰν παρατησώμεθα φυλάττειν, εἰς τὰ καίρια τὸ εὐαγγέλιον βλάψομεν, ἡγουν διὰ τοῦ εὐαγγελίου κηρυχθεῖσαν ἡμῖν πίστιν. Εἶτα ἀπαραριθμεῖ καὶ τὰ ἀγράφως τελέμενα, καὶ φησι, τὰ κατασημαίνεσθαι, ἦτοι σφραγίζεσθαι τῷ τύπῳ τοῦ σταυροῦ τοὺς πιστεύσαντας τῷ Χριστῷ τῆς ἐγγράφως **C** διδάξεν; ἢ τὸ κατὰ ἀντοχὰς στρέφεσθαι προσευμένους; Τὰ δὲ τῆς ἐπικλησίως ῥήματα, ἡγουν δι' ὧν ἐπικαλεῖται ὁ ἱερεὺς τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος, ἐν τῷ τῶν ἁγίων ἀγιάσει τῆς εὐχαριστίας; καὶ τὸ εὐλογίας ποτήριον, ἀπὸ τίνος, φησὶν, ἔχομεν; οὐ γὰρ ἀρκούμεθα τοῖς ἐγγράφως παραδοθείσιν ἐκ τοῦ Ἀποστόλου καὶ τοῦ εὐαγγελίου, ἀλλὰ καὶ πρὸ ἐκείνων τινὰ λέγομεν καὶ μετ' ἐκείνα ἕτερα. Τὸ δὲ ὕδωρ τοῦ βαπτίσματος καὶ τὸ ἔλαιον τῆς χρίσεως πόθεν παρελάβομεν εὐλογεῖν; Καὶ αὐτὸ τὸ χρίσιν ἐλαίῳ τὸν βαπτιζόμενον τῆς ἡμᾶς ἐγγράφως ἐδίδαξε; Καὶ τὸ τρις βαπτίζεσθαι τὸν ἄνθρωπον πόθεν ἔχομεν; (τὰ μὲν οὖν ἄλλα ἀγράφως ὡς ἀληθῶς παραδέδοται, τὰ δὲ τρισάκις τὸν βαπτιζόμενον καταδύεσθαι, ἐκ τοῦ ὕ κανόνος ἔχομεν τῶν ἁγίων ἀποστόλων. Θαυμάζω οὖν, πῶς καὶ τοῦτο ὁ ἅγιος ἀγράφως εἶπε παραδέδοσθαι· οὐ γὰρ ἀγνωεῖσθαι τὸν κανόνα ἐκείνου ὑποληπτέον.) Καὶ τὸ ἀποτάσσεσθαι δὲ τῷ Σατανᾷ, καὶ τὰλλα ὅσα λέγειν ὁ βαπτιζόμενος ἀπαιτεῖται, πάντα, φησὶν, ἐκ τῆς ἀποβήτου καὶ ἀδημοσιεύτου διδασκαλίας εἰσιν, ἡγουν τῆς μὴ δημοσίᾳ κηρυγμένης, τῆς μὴ πᾶσι γνωσκόμενης, ἡνεὶ πρὸ ἡμῶν ἐφύλαξαν σεοιτημένως, μὴ πολυπραγμενοῦντες, ἢ περιεργαζόμενοι· ἐδιδάχθησαν γὰρ τὰ σεμνὰ τῶν μυστηρίων, ἡγουν τὰ ἔνδοξα καὶ τίμια καὶ ἀπόβρητα οὐκ ὀφείλει διασωθῆσθαι καὶ φυλάττεσθαι. "Ἄ γὰρ, φησὶν, οὐ δὲ ὄφειν ἢ κατασκοπεῖν ἔστιν ἀμύητοις δυνατὸν. ταῦτα οὐκ ἔν ἐνδοχόμενον θριζμδεῖσθαι καὶ φανερῶς κηρύττειν ἐν γράμμασιν.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΕΚ ΤΟΥ ΚΘ' ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΤΗΣ ΑΥΤΗΣ ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑΣ.

EJUSDEM

EX VICESIMO NONO CAPITE EJUSDEM.

ΚΑΝΩΝ ΙΓ'.

CANON XCIII.

Πρὸς γε μὴν τὸ ἀμάρτυρον καὶ ἀγραφον εἶναι ἅ τῶν ὄντων ἐν τῷ Πνεύματι δοξολογίαν ἐκείνῳ λέγομεν· ὅτι· εἰ μὴν μηδὲν ἕτερον ἀγραφον, μηδὲ τοῦτο παραδεχθῆτω· εἰ δὲ τὰ πλεῖστα τῶν μουσικῶν ἀγράφοις ἡμῖν ἐμπολιτεύεται, μετὰ πολλῶν τῶν ἑτέρων καὶ τοῦτο παραδεξόμεθα. Ἀποστολικὸν δὲ ὁ μαι καὶ τὸ ταῖς ἀγράφοις παραδόσεις παραμένειν. Ἐπαινώ γὰρ, φησὶν, ὑμῖς, ὅτι πάντα μου μέμνησθε, καὶ καθὼς παρέδωκα ὑμῖν, τὰς παραδόσεις κατέχετε· καὶ τὸ, κρατεῖτε τὰς παραδόσεις ἃς παρελάβετε εἴτε διὰ λόγου, εἴτε δι' ἐπιστολῆς· ὧν μία ἐστὶ καὶ ἡ παρούσα αὕτη, ἣν οἱ ἐξ ἀρχῆς διαταξάμενοι παραδιδόντες τοῖς ἑφεξῆς, συμπροούσης αὐτῷ τῷ χρόνῳ τῆς χρήσεως, διὰ μακρᾶς τῆς συνηθείας ταῖς Ἐκκλησίαις ἐγκατεβρίβωσαν. Ἀρ' οὖν εἰ, ὡς ἐν δικαστηρίῳ τῆς διὰ τῶν ἐγγράφων ἀποδείξεως ἀποροῦντες, μαρτύρων ἡμῖν πλῆθος παραστηράμεθα, οὐκ ἂν τῆς ἀφείσεως παρ' ὑμῶν ψήφου τύχοιμεν; Ἐγὼ μὲν οὕτως οἶμαι· Ἐπὶ στόματος γὰρ δύο καὶ τριῶν μαρτύρων σταθήσεται πᾶν ῥῆμα. Εἰ δὲ καὶ τὸν πολὺν χρόνον πρὸς ἡμῶν ὄντα ἐναργῶς ὑμῖν ἐπεδείκνυμεν, οὐκ ἀνεδόξαμεν ὑμῖν εἰκότα λέγειν, μὴ εἶναι καθ' ἡμῶν τὴν δίκην εἰσαγιώμιον ταύτην; Δυσωπιητικὰ γάρ πως τὰ παλαιὰ τῶν δογματικῶν, οὐνοὶ πολὺ τινὲ τῆ ἀρχαιότητι τὸ αἰδέσιμον ἔχοντα, καὶ ἀντισημῶν ἡμῶν, ἔχοντα quoddam reverentium.

ΒΑΣΙΛΕΥΣ. Ἐπεὶ κατασκευάσει ὁ ἅγιος τὸν οἶκον λόγον λέγων πρὸς τοὺς αἰρετικούς, ὅτι· Εἰ μὴν μηδὲν ἄλλο ἀγραφον παραδίδῃ, μηδὲ τοῦτο παραδεχθῆτω· εἰ δὲ πολλά εἶσι τὰ ἀγράφοις πολιτευόμενα, ἅτινά τε ἀπηρέθησε, μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τοῦτο παραδεξόμεθα. Εἴτα δείκνυσιν ὅτι καὶ ἀποστολικὸν ἐστὶ τὸ παραδιδόμενον φυλάττειν, τίθεισιν καὶ αὐτὰ τοῦ Ἀποστόλου τὰ ῥήματα, καὶ φησὶν ὅτι τῶν παραδόσεων μία καὶ αὕτη ἐστίν, ἣ γούνη ἡ περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἣν ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις ἐγκατεβρίβωσαν, ἐνταῦθα τοῦ βεβαίως κατέθεντο, καὶ παρέδωκαν. Ὡσπερ γὰρ τὰ καταβρίβωθέντα τῶν φυτῶν οὐ βραχὺ ἀποσπῶνται τῆς γῆς· οὕτω καὶ τοῦτο οὐ βραδύως ἀποβαλοῦνται αἱ Ἐκκλησίαι, οὐδὲ προδώσουσιν. Ἐπιχειρεῖ δὲ εἶτι λέγων, ὅτι εἰ δικαστήρια ἄρα συνεαησάμεθα παρ' ἡμῖν, καὶ οὐκ εὐποροῦμεν ἐπὶ τοῖς εἰσαγομένοις ἐγγράφων ἀποδείξεων, παρστησάμεν δὲ ἡμῖν μαρτυρας, οὐκ ἂν διὰ τῆς τῶν μαρτύρων φωνῆς ἐδικαιώθημεν; Ἐπάγει δὲ εἰς κατασκευὴν τοῦ οἴκειου λόγου καὶ εὐαγγελικὰ ῥήματα. Ἀλλὰ εἰ καὶ προσβαλλόμεθα, φησὶν, τὸν πολὺν χρόνον, ὡς διὰ τοῦτου νικῶντες τὸν ἀντιδικον, οἷα τὸ ἐκνικώμενον παρ' ἐκείνου

Sane contra id quod dicunt, glorificationem cum Spiritu carere testimonio, nec in Scripturis exstare, illud dicimus: si nihil aliud est receptum absque Scripturis, ne hoc quidem recipiatur; sin plurima arcana citra scriptum recepta sunt nobis, cum aliis pluribus et hoc recipiemus. Arbitror autem apostolicum esse, etiam non scriptis traditionibus inherere. Laudo enim, inquit, eos, quod omnia mea meministis, et quemadmodum tradidi vobis, traditiones tenetis¹. Et illud, Tenete traditiones quas accepistis sive per sermonem sive per epistolam²: quarum una est et hæc de qua nunc agimus, quam qui ab initio præscripserunt, tradideruntque posteris, usu semper simul cum tempore progrediente, ipsam longa consuetudine in Ecclesiis irradicarunt. Ergo si velut in tribunali, probationibus e scripto destituti, multos vobis testes producamus, nonne sententiam absolventem a vobis consequemur? Ego quidem arbitror: Nonne siquidem duorum ac trium testium stabilit omne verbum³. Quod si etiam temporis diuturnitatem pro nobis facientem vobis evidenter ostendamus, annon videbimur vobis probabilia dicere, non posse litem istam jure nobis intendi? Veneranda enim sunt quodammodo vetusta dogmata, quæ ob antiquitatem,

BASILIS. Sanctus sum adhuc dictum confirmat, dicens hæreticis: Si nihil quidem aliud non scriptum traditum est, nec hoc admittatur: sin autem multa sunt, quæ sive scriptis in republica Christiana versantur, quæ quidem enumeravit, cum aliis hoc quoque admittamus. Deinde ostendit quod est apostolicum servare quod traditum est, et ponit etiam ipsa verba Apostoli, et dicit, quod hæc quoque una est traditio, scilicet de sancto Spiritu, quam in Ecclesiis actis radicibus, firmam stabilemque fecerunt et tradiderunt. Quemadmodum enim plantæ, quæ radices egerunt, a terra non facile evelluntur: ita et hoc non facile amittent nec prodent Ecclesie. Præterea autem argumentatur, dicens: Si in iudicium forte a vobis adducti essemus, nec adversus ea, quæ intentionentur, esset nobis scriptarum probationum copia, sed testes vobis produceremus: Ad sui autem dicti probationem, verba quoque evangelica adducit. Sed etsi longum, inquit, tempus proponeremus, utpote eo vincentes adversarium, ut qui quod ab eo vindicatur longo tempore possederimus,

¹ Job. VIII, 9. ² I Cor. XI, 2. ³ II Thess. II, 14.

et hoc aperte ostenderemus, an non efficeremus ut omnino non admitteretur actio in iudicium, sed potius excluderetur? antiqua enim dogmata in veneratione habentur, cum homines ea revereantur propter antiquitatem, et quemadmodum senibus civitates venerationem acquirit, ita et antiquitas dogmatibus.

Α νευθίντες ἐπὶ μακρῶν, καὶ τοῦτο εἰδείκνυμεν φανερώως, οὐκ ἂν ἐποιήσαμεν μηδὲ εἰσαχθῆναι ὄλιγος τὴν δικεῖν εἰς δικαστήριον, ἀλλὰ μᾶλλον ἀποπεμφθῆναι; τὰ γὰρ παλαιὰ δόγματα δυσωποῦσιν, αἰδομένους αὐτὰ τῶν ἀνθρώπων διὰ τὴν ἀρχαιότητα, καὶ ὡς περ τοῖς γαγγρακῶσιν ἢ παλῶν περιποιεῖται τὸ αἰδέσθαι, οὕτω καὶ ἡ ἀρχαιότης τοῖς δόγμασιν.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΑΝΟΝΙΚΗ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΝΥΣΣΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΑΝΤΟΙΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ ΜΕΛΙΤΗΝΗΣ.

EPISTOLA CANONICA

S. GREGORII NYSSENI EPISCOPI AD S. ILETIUM MELITENES EPISCOPUM.

CANON I.

Unum hoc quoque est eorum quae ad sanctum festum conferunt, si nos intelligamus legitimam et canonicam in iis qui peccarunt oeconomicam, ut curetur omnis morbus animae qui per aliquod peccatum accidit. Quoniam enim hoc est universale festum creationis, quod in praestituto annui circuli ambitu, singulis annis in universo mundo, propter ejus qui coeciderat resurrectionem, peragitur (casus autem est peccatum, resurrectio vero, ex peccati casu erectio), recte habuerit, si hodierno die non solum eos qui ex regeneratione per lavacri gratiam transmutati sunt, **15** ad Deum adducamus, sed eos etiam qui per poenitentiam et conversionem, a mortuis operibus ad viventem viam ascenderunt, ad spem quae salvos eos faciat tanquam manu deducamus, a qua per peccatum alienati sunt. Neque vero parvum opus est, ea, quae de his dicenda sunt, in recto et probato iudicio dispensare, juxta praecipuum Prophetarum, quod jubet oportere sermones dispensare in iudicio, ut quemadmodum habet divinum oraculum, non moveatur in aeternum, et in aeterna memoria sit justus¹. Quemadmodum enim etiam in corporali medela, unum est quidem institutum medicinale, sanare eum qui laborat, varium autem est curationis genus (pro morborum enim varietate, convenienter quoque medicinae methodus ac disciplina unicuique morbo applicatur), ita cum multa sit in morbis quoque animae affectionum varietas, multiformis quoque necessario fuerit medica curatio, ad affectionis rationem medicinam exercens. Ut sit autem arte aliqua proce-

ΚΑΝΟΝ Α'

Ἐν καὶ αὐτῷ τῶν εἰς τὴν ἀγίαν ἑορτὴν συντελούντων ἔστι, τὸ κατανοῆσαι ἡμᾶς τὴν ἔννομόν τε καὶ κινουμένην ἐπὶ τῶν πεπλημμεληκῶν οἰκονομίαν· οὕτως ἂν θεραπευθῆι πᾶν ἀρρώστημα ψυχικόν, τὸ διὰ τινος ἁμαρτίας ἐπιγενόμενον. Ἐπειδὴ γὰρ ἡ καθολικὴ καὶ αὐτὴ τῆς κτίσεως ἑορτὴ κατὰ τὴν τεταγμένην περίοδον τοῦ ἐνιαυσιαίου κύκλου καθ' ἕκαστον ἔτος, ἐν παντὶ πληρουμένη τῷ κόσμῳ, ἐπὶ τῇ ἀναστάσει τοῦ πεπτωκότος ἐπιτελεῖται· πῶσις δὲ ἔστιν ἡ ἁμαρτία· ἀνάστασις δὲ ἡ ἐκ τοῦ πτώματος τῆς ἁμαρτίας ἀνάρθρωσις· καλῶς ἂν ἔχοι κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην, οὐ μόνον τοὺς ἐκ παλιγγενεσίας μετασχητισμένους διὰ τῆς τοῦ λουτροῦ χάριτος τῷ Θεῷ προσάγειν, ἀλλὰ καὶ τοὺς διὰ τῆς μετανοίας τε καὶ ἐπιστροφῆς ἀπὸ τῶν νεκρῶν ἔργων εἰς τὴν ζωσαν ὄδον πάλιν ἐπανιόντας, καὶ τούτους χειραγωγεῖν πρὸς τὴν σώζουσαν ἐλπίδα, ἧς διὰ τῆς ἁμαρτίας ἀπεχρηώθησαν. Ἔστι δὲ οὐ μικρὸν ἔργον, τὸ τοὺς περὶ τούτων λόγους οἰκονομῆσαι ἐν τῇ ὀρθῇ τε καὶ δεδοκιμασμένῃ κρίσει, κατὰ τὸ παράγγελμα τοῦ Προφήτου, τὸ κληῖων ἐσὶν οἰκονομεῖν τοὺς λόγους ἐν κρίσει, ἵνα, καθὼς ἔχει τὸ λόγιον, μήτε σαλευθῆ εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ εἰς μνημόσυνον ἀκώριον γένηται δίκαιος. Ὅσαρ γὰρ καὶ ἐπὶ τῆς σωματικῆς θεραπείας, ὃ μὲν σκοπὸς τῆς ἱατρικῆς εἰς ἔστι, τὸ ὑγιᾶναι τὸν κάμνοντα· τὸ δὲ εἶδος τῆς ἐπιμελείας διάφορον· κατὰ γὰρ τὴν ποικίλιαν τῶν ἀρρώσθημάτων καταλλήλως καὶ ἡ θεραπευτικὴ μέθοδος ἐκάστη τῶν νοσημάτων προσάγεται· οὕτω πολλῆς οὐσίας καὶ ἐν τῇ ψυχικῇ νόσῳ τῆς τῶν παθῶν ποικιλίας, ἀναγκαιῶς πολυειδῆς γενήσεται ἡ θεραπευτικὴ ἐπιμέλεια, πρὸς λόγον τοῦ πάθους

¹ Psal. cxi, 9 sqq.

Guill. Baveregii notæ.

(21) *Ἦτις ἐστὶ τὰ περὶ τὴν ψυχὴν.* Hanc animæ divisionem Gregorius Nyssenus a Platone primo traditam accepit. Eum enim has tres a Gregorio commemoratas partes animæ humanæ inesse, nimirum λογικὴν, ἐπιθυμητικὴν et θυμικὴν, rationem, cupiditatem et iram, e Cicetone discimus,

divente, Tenemusne quid animus sit? ubi sit? denique sitne, aut, ut Dicerarcho visum est, ne sit quidem nullus? si est: tresne partes habeat, ut Platoni placuit, rationis, iræ, et cupiditatis? Cicero. Acad. quest. l. II, c. 39. Et alibi: Pluto triplicem finxit animam, cuius principatum, id est, rationem, in cavite sicut

ἐνεργούσα τὴν ἑασιν. Ὡς δ' ἂν γένοιτό τις τεχνικὴ μέθοδος περὶ τοῦ προκειμένου προβλήματος, οὕτω τὸν λόγον διαληψόμεθα.

Τρία ἐστὶ τὰ περὶ τὴν ψυχὴν ἡμῶν θεωρούμενα κατὰ τὴν πρώτην διαίρεσιν· τὸ τε λογικόν, καὶ τὸ ἐπιθυμητικόν, καὶ τὸ θυμοειδές. Ἐν τούτοις ἐστὶ καὶ τὰ κατορθώματα τῶν κατ' ἀρετὴν βιούντων, καὶ τὰ πτώματα τῶν εἰς κακίαν ἀποβρόντων. Διὸ προσήκει τὴν μέλλοντα τὴν κατάλληλον θεραπείαν προσέγειν τῷ νεοστυχῶτι τῆς ψυχῆς μέρει, πρότερον μὲν ἐπισκέπτεσθαι ἐν τίνι συνίστη τὸ πάθος· εἴθ' οὕτω πεπονθῶτι προσάγειν ἀρμοδίως τὴν θεραπείαν· ὥστε μὴ δι' ἀπειρίαν τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου, ἄλλο μὲν ἢ τὸ νοσησαν μέρος, ἕτερον δὲ τὴν θεραπείαν δεχόμενον· ὥσπερ ἀμέλει βλέπομεν πολλοὺς τῶν ἱατρῶν ἐν ἀπειρίᾳ τοῦ πρωτοπαθούτος μέρους προσεπιτρέποντας τὴν νόσον δι' ὧν θεραπεύουσι. Τῆς γὰρ ἀρρωστίαις οὖσης πολλάκις κατὰ θερμῆς ἐπιπρόκρησιν, ἐπειδὴ τοῖς κατὰ πλεονασμὸν τοῦ ψυχροῦ κεκακωμένους χρήσιμον τὸ θερμαίνον τε καὶ ἀναθάλπον ἐστὶ, τὸ τούτοις κατὰ λόγον συνενεχθὲν, ἀπερισκέπτως τὸ αὐτὸ τοῖς ἐν ἀμετρίᾳ θερμότητος ἐκκαομένοις ἐπαγαγόντες, δυσάστον τὸ πάθος ἐποίησαν. Ὡσπερ τοῖων ἀναγκαιοτάτῃ τοῖς ἱατροῖς ἐνομισθῆναι ἢ κατανόησιν τῆς τῶν στοιχείων ἰδιότητος, ὅπως· ἂν ἐκάστου τῶν εὐ ἢ κακῶς διακειμένων γένοιτο τοῦ παρὰ φύσιν διατεθέντος ἢ ἐπανόρθωσις· οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐπὶ ταύτην ἀναδραμόντες τὴν διαίρεσιν τῶν ἐν τῇ ψυχῇ θεωρουμένων, ἀρχὴν καὶ ὑπόθεσιν τῆς καταλλήλου τῶν παθῶν θεραπείας ποιησόμεθα τὴν γενικὴν θεωρίαν. Οὐκοῦν τριχῆ, καθὼς ἔφαμεν, διηρημένης τῆς ἰδιότητος τῶν τῆς ψυχῆς κινήματων, εἰς τὸ λογιστικόν τε καὶ ἐπιθυμητικόν καὶ θυμοειδές· κατόρθωμα μὲν τοῦ λογιστικοῦ μέρος τῆς ψυχῆς ἐστίν, ἢ εὐσεβῆς περὶ τὸ θεῖον ὑπόληψις, καὶ ἡ τοῦ καλοῦ τε καὶ κακοῦ διακριτικὴ ἐπιστήμη, καὶ ἡ τρανήν τε καὶ ἀσύγχυτον ἔχουσα περὶ τῆς φύσεως τῶν ὑποκειμένων τὴν δόξαν· τί μὲν ἐστὶν αἰρετὸν ἐν τοῖς οὖσι· τί δὲ βδελυκτὸν καὶ ἀπόβλητον. Καὶ πάλιν ἐκ τοῦ ἐναντίου πάντως ἢ ἐν τῷ μέρει τούτῳ κακία θεωρηθῆσεται, ὅταν ἀσέβεια μὲν ἢ περὶ τὸ θεῖον, ἀκρισία δὲ περὶ τὸ ὄντως καλόν· ἐνηλλαγμένη δὲ καὶ ἐσφαλμένη ἢ περὶ τὴν τῶν πραγμάτων φύσιν ὑπόληψις, ὥστε τίθενται τὸ φῶς σκότος, καὶ τὸ σκότος φῶς, καθὼς φησὶν ἡ Γραφή. Τοῦ δὲ ἐπιθυμητικοῦ μέρους ἢ μὲν ἐνάρετός ἐστι κίνησις· τὸ πρὸς τὸ ὄντως ἐπι-

dens propositæ questionis methodus, rem ita tractabimus.

Tria sunt quæ in anima nostra considerantur secundum primam divisionem: ratio, concupiscentia, et ira. In iis sunt et recte facta eorum qui ex virtute vivunt, et delicta casuque eorum qui ad vitium dilabuntur. Quamobrem oportet enim qui ægrotanti animæ parti convenientem medelam esse adhibiturus, prius quidem considerare in quonam consistit affectio, deinde sic laboranti convenientem medelam applicare, ne propter medicæ disciplinæ ignorantiam, alia quidem sit pars quæ ægrotat, alia vero cui est adhibita medela: sicut certe multos videmus medicos, qui propter primo affectæ partis ignoracionem morbum suis medicamentis adaugent. Cum enim sæpe existat morbus propter dominationem et exsuperacionem calidi, quoniam iis qui propter nimiam frigiditatis abundantiam male affecti sunt, utile est quod calefacit et confovet, id quod illis ex ratione adhibitur confert: idem iis qui immoderata caliditate succenduntur, inconsiderate applicantes, efficiunt ut sit morbus curatu difficillimus. Quemadmodum ergo medicis in primis necessaria existimata est elementorum proprietatis cognitio, ut uniuscujusque eorum quæ bene vel male constituta sunt, id quod præter naturam affectum est, corrigatur: sic et nos, ad hanc recurrentes divisionem, quæ est eorum quæ in anima considerantur, principium et fundamentum convenientis affectionum curacionis generalem faciamus contemplacionem. Trifariam ergo, ut diximus, divisa proprietate motionum animæ, in rationem, concupiscentiam et iram: rationis quidem compotis animæ partis est perfectum et ex virtute recte se gerens officium, pia de Deo existimatio, boni et mali discernens scientia, et quæ habet veram et non confusam de rerum subjectarum natura opinionem; quid est quidem in iis quæ sunt, expetendum; quid vero abhorrendum et abjiciendum; et rursus ex contrario quod in ea parte est vitium omnino considerabitur, quando circa res quidem divinas fuerit impietas, nullum autem circa id quod vere honestum est iudicium: perversa autem et corrupta de rerum natura existimatio, ut lucem tenebras

Guill. Beveregii notæ.

in arte possit; et duas partes separare (al. parere) D voluit, iram in pectore, cupiditatem subter præcordia locavit. Id. Tuscul. quæst. l. i. c. 10. Idem: Laertio observatur, qui Platonis dogmata recensens, ait, Ἡ ψυχὴ διαιρεῖται εἰς τρία· τὸ μὲν γὰρ αὐτῆς ἐστὶ λογιστικόν (al. λογικόν), τὸ δὲ ἐπιθυμητικόν, τὸ δὲ θυμικόν. Τούτων δὲ τὸ μὲν λογιστικόν ἐστὶν αἴτιον τοῦ βουλευέσθαι, καὶ λογίζεσθαι, καὶ ἐκνοεῖσθαι, καὶ πάντων τῶν τοιοῦτων· τὸ δ' ἐπιθυμητικὸν μέρος ἐστὶ τῆς ψυχῆς, αἴτιον τοῦ ἐπιθυμῆναι, φεῖναι, καὶ τοῦ πησάσθαι, καὶ τῶν τοιοῦτων πάντων. Τὸ δὲ θυμικὸν μέρος αἴτιον ἐστὶ τοῦ θαρσύνεσθαι καὶ ὀργίζεσθαι. Τῆς δὲ ἀρα ψυχῆς ἐστὶ τὸ μὲν λογιστικόν, τὸ δὲ ἐπιθυμητικόν, τὸ δὲ θυμικόν. Inoz. Laert. l. iii. in Platone. Ipsa Platonis verba

si volens, sic habent: Ἐπειδὴ, ὥσπερ πῶλις (ἴν δ' ἰγῶ) διέρεται κατὰ τρία εἶδη, οὕτω καὶ ψυχὴ ἐνδὸς ἐκάστου τριχῆ, διέρεται, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, καὶ ἕτεραν ἀπόδειξιν· τίνα ταύτην; τῆνδε· τριῶν ὄντων τριτταὶ καὶ ἡθοναί μοι φαίνονται, ἐκάστου μίᾳ ἰδέα. Ἐπιθυμῆται τε ὡσαύτως, καὶ ἀρχαί. Πῶς λέγεις; Ἐφη. Τὸ μὲν φάμεν, ἦν, ὃ μανθάνει ἄνθρωπος· τὸ δὲ, ὃ θυμούται· τὸ δὲ τρίτον, διὰ πολυειδῶν, ἐνὶ οὐκ ἐσοχμῶν ὄνοματι προσεπιτεῖν ἰδίῳ αὐτοῦ· ἀλλὰ δὲ μέγιστον καὶ ἰσχυρότατον εἶχεν ἐν αὐτῷ, τοῦτω ἐπωνομάσαμεν. Ἐπιθυμητικὴν γὰρ αὐτὴ κεκλήκαμεν, διὰ σφοδρότητα τῶν τε περὶ ἐκδηθῆν ἐπιθυμιῶν καὶ πόσιν, καὶ ἀφροδίσια, καὶ ὅσα ἄλλα τούτοις ἀκούσθαι. Plat. de Republi. l. ix, p. 580, tom. II, edit. Steph.

ducatur et tenebras lucem¹, ut dicit Scriptura. Concupiscentis autem partis motus est ex virtute, si ad id quod est vera concupiscendum et vere pulchrum et honestum, erigatur desiderium, et si qua est in nobis amatoria facultas et affectio, tota in illo versetur, ut credamus nihil aliud esse naturam expetendam præter virtutem, et naturam quæ virtutem effundit. Hujus autem partis declinatio est et peccatum, quando cupiditatem transtulerit ad inanem quæ non potest consistere gloriam; vel ad florem qui colorate corporum superficie est illitus. Unde existit libido, gloriæ cupiditas, ambitio, et avaritia, et cæteræ ejusmodi quæ ab hoc vitii genere dependent. Animosæ autem seu irascentis partis recta et ex virtute actio est, mali odium et bellum cum animi perturbationibus, et ad fortitudinem in eo esse confirmatam animam, ut ea non pertimescat quæ vulgo terribilia videntur, sed usque ad sanguinem peccato resistat: mortis autem minas et gravia supplicia contemnat; et a rebus jucundissimis, disjunctione, et omnibus, ut semel dicam, quæ propter aliquam consuetudinem et anticipatam opinionem multos in voluptate detinent, sit superior, pro fide et virtute decertans. Hujus autem partis prolapsiones omnibus apertæ sunt, invidia, odium, ira, convicia, certamina, contentiosæ et ultionis appetentes afflictiones, quæ acceptæ injuriæ recordationem longe extendunt, et multos ad cædem et sanguinem inclitant. Dum enim non inveniret stulta et inæruditi ratio quomodo armis suis utiliter uteretur, ferri aciem in se convertit; et quæ arma, quæ nobis a Deo data sunt, ei qui male

θυμηθικόν, καὶ ἀληθῶς καλὸν ἀνάγεσθαι τὸν πόθον καὶ εἰ τις ἐν ἡμῖν ἐρωτικὴ δύναμις τε καὶ διαθέσις, ἐκεῖ κατασχολεῖσθαι πᾶσαν, ἐν τῷ παρῆσθαι μὴ ἐν ὀρεκτὸν εἶναι τῇ ἐαυτοῦ φύσει ἄλλο, πλὴν τῆς ἀρετῆς, καὶ τῆς τὴν ἀρετὴν πηγαζούσης φύσεως. Παρτροπή δὲ καὶ ἁμαρτία τοῦ τοιοῦτου μέρους ἐστίν, ὅταν τις μεταγάγῃ τὴν ἐπιθυμίαν πρὸς τὴν ἀνυπόστατον κενοδοξίαν· ἢ πρὸς τὸ ἐπιχειρωμένον τῶν σώμασιν ἄνθος· ὅθεν γίνεται ἡ φιλοχρηματία, καὶ ἡ φιλοδοξία, καὶ ἡ φιληθονία, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα, ὅσα τοῦ τοιοῦτου ἤρπτηται τῆς κακίας γένους. Πάλιν δὲ τῆς θυμώδους διαθέσεως κατ' ἄρθρωμα μὲν ἐστὶν ἡ πρὸς τὸ κακὸν ἀπέχθεια, καὶ ὁ πρὸς τὰ πάθη πόλεμος, καὶ τὸ πρὸς ἀνδρείαν ἐστομῆσθαι τὴν ψυχὴν, ἐν τῷ μὴ καταπήσειεν τὰ τοῖς πολλοῖς φοβερὰ νομζόμενα, ἀλλὰ μέχρις αἵματος πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀντικαθίστασθαι· καταφρονεῖν δὲ θανατικῆς ἀπειλῆς, καὶ ἀλγεῖνῶν κολαττηρίων, καὶ τῆς τῶν ἡδίστων διαζύξεως, καὶ πάντων ἀπαξ τῶν διὰ τινος συνθελῆς; καὶ πρὸς τὴν ἐξουσίαν τοῦ πολλοῦ καταχρόντων κρείττονα γενέσθαι, τῆς τε πίστεως καὶ τῆς ἀρετῆς προμαχόμενον. Τὰ δὲ ἀποπτώματα τοῦ τοιοῦτου μέρους ἐστὶν ἅπασι πρόδηλα, ὁ φθόνος, τὸ μίσος, ἡ μῆνις, αἱ λοιδορίαι, αἱ συμπλοκαὶ, αἱ ἐμφυλόνεικοί τε καὶ ἀμυντικαὶ διαθέσεις, αἱ μέχρι πολλοῦ παρατείνουσαι τὴν μνησικακίαν, καὶ πολλοὺς εἰς φόνους καὶ αἵματα καταθῆγουσαι. Μὴ γὰρ εὐρῶν ὁ ἀπαίδευτος λογισμὸς ὅπου χροῖσθαι λυσitelῶς τῷ ἐπιφ. ἐφ' ἑαυτὸν τρέπει τὴν τοῦ σιδήρου ἀκμὴν· καὶ γίνεται τὸ ἐκ Θεοῦ δοθεῖν ἡμῖν ἀμυντήριον ἐπιλον τῷ κακῶς κεχρημένῳ ἄλλοτριον.

BALS. In tempore festi Pasche hic magister Pat- ter hanc epistolam misisse videtur: et dicit ad festum conferre, ut qui peccant legitime et canonice dispensentur. Festum enim Resurrectionis Domini, propter resurrectionem humani generis, quod propter peccatum ceciderat, et factum est, et quotannis peragitur. Resurrectio autem est etiam ex lapsu peccati resurrectio. Peccatorem enim a peccato abstinere, est resurgere a casu quo cecidit qui peccat. Quare oportet, inquit, hodierno die Deo adjuvare, non solum eos qui per salutem baptismi lavacrum ex regeneratione transmutantur, tanquam novum corpus accipientes, utpote quod sancti Spiritus gratia a sordibus sit emundatum, quæ ei per peccatum insederant. Non eos ergo, dicit, solum

ΒΑΣΣ. Ἐν καιρῷ τῆς τοῦ Πάχα ἑορτῆς φαίνεται ὁ μέγας οὗτος Πατήρ τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἀπεσταλκῶς καὶ φησὶν ὅτι συντελεῖ εἰς τὴν ἑορτὴν πῶς οἱ ἁμαρτάνοντες οἰκονομηθῶσονται ἐνδόμως τε καὶ κανονικῶς. Ἡ γὰρ τῆς Ἀναστάσεως ἑορτὴ τοῦ Κυρίου διὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ πεπτωκότος διὰ τὴν ἁμαρτίαν ἀνθρωπίνου γένους· καὶ γέγονε καὶ ἐτρησῶς ἐπιτελεῖται. Ἀνάστασις δὲ ἐστὶ καὶ ἡ ἐκ τοῦ πτώματος τῆς ἁμαρτίας ἀνάρθωσις. Τὸ γὰρ ἀποσχέσθαι τῆς ἁμαρτίας τὸν ἁμαρτάνοντα ἀναστῆναι ἐστὶ τοῦ πτώματος οὐ πέπτωτων ἁμαρτάνων. Διὸ φησὶ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην, μὴ μόνον προσάγειν Θεῷ τοῦ διὰ τοῦ σωτηρίου λουτροῦ τοῦ βαπτίσματος μεταστοιχειουμένους ἐκ παλιγγενεσίας, νέον ὡσπερ τὸ σῶμα λαμβάνοντας, οἷα καθαρθέν τῇ τοῦ Πνεύματος

¹ Isa. v, 20.

Guill. Beveregii notæ.

(25) Τῷ κακῶς κεχρημένῳ ἄλλοτριον. Scholias Harmonie ad hunc Nyseni canonem, cum 73 S. Basilii conjunctum, hæc observat: Ἡ τοῦ πατριάρχου Μεθοδίου διατύπωσις τοῦς παραπεσόντας καὶ ὑποστρέψαντας, νηπίους μὲν αἰχμαλωτισθέντας, καὶ πόθῳ ἢ ἄγνοια καθυπαχθέντας, συγγνώμης ἀξιοί, τῷ ἁγίῳ μόνον χρίσασα μύρω· τεινέους δὲ τὴν ἡλικίαν ὄντας, καὶ ἀνάγκη καθυπαχθέντας, συγγνώμης μὲν καὶ αὐτοῦς ἀξιοί, τῷ ἁγίῳ χρίσασα μύρω· νηστεύσαι δὲ ὅμοις τεσσαρακοστὰς ἡμερῶν δύο προστάται, χριστῶν ἀπεγομένους, ἐκτενεῖς τε δεήσεις καὶ γονυκλισίας αὐτομολήσαντας, ἐπὶ δύο ἐναυτοῦς νηστεύειν προστάται, παραπληρώσει τῶς ἀνω δεδωλωμένοις, καὶ γονυκλισίας

ἑκάστης ἡμέρας ποιεῖν ρ', ἢ ς', καὶ εἰθ' εὖτε τῷ ἁγίῳ χρίσασα μύρω. Sanctio Methodii patriarchæ lapsos et conversos, pueros quidem in captivitatē adductos, et metu vel ignorantia subactos, venia dignatur sacro unguinari eos oleo inungens: adultos vero et concionie subactos, venia quidem et illos dignatur, sacro inungens oleo: sed jejunare tamen binas diemum quadragenas jubet, a carnibus abstinere, intentaque precēs et congeminationes pro viribus facere. Qui vero scientes volentesque (a Christianis) confugerint, eos ad biennium jejunare jubet, perinde ut indicatum est supra, quotidièque centies vel ducenties congemulare, atque oleo sacro ungui. Harmon. ep. can. sect. 5, tit. 4.

χάρει τῶν μολυσμάτων, ἀ διὰ τῆς κακίας αὐτῶν ἄ
προσπερίβησαν. Οὐ τούτους οὖν μόνον, φησί, προσ-
άγειν χρεῖων κατὰ τὸν τοῦ Πάσχα καιρὸν, ἀλλὰ καὶ
τοὺς μετανοοῦντας καὶ ἐκ τῶν νεκρῶν ἔργων ἐπαν-
ίητας εἰς τὴν ζῶσαν ὁδόν. Τοῦτο δὲ ἐν τῇ πρὸς
Ἑβραίους· Ἐπιστολῇ τῷ μεγάλῳ εἴρηται Παῦλῳ,
νεκρὰ κατέσταντο ἔργα, τὰ δυσωδίας τὴν ψυχὴν
πληροῦντα καὶ ἡμᾶς ἀκαθάτους ποιοῦντα. Ὡς γὰρ
παρὰ τῷ νόμῳ τῷ παλαιῷ ὁ τοῦ νεκροῦ ἀψάμενος
ἀκάθαρτος ἐνομιζέτο, οὕτω καὶ ὁ τῶν νεκρῶν ἔργων
ἀπτόμενος ἀκάθαρτος κρίνεται τῷ Θεῷ, καθαιρό-
μενος δὲ διὰ τῆς μετανοίας ἐπάγειται εἰς ὁδὸν ζῶ-
σαν· ἢ πρὸς Θεὸν ἄγουσα δὲ ἐστὶν ἡ ζῶσα ὁδός, ἢ
τὴν ζωὴν ἡμῖν προξενούσα τὴν μέλλουσαν, ἢ τῶν
νεκρῶν ἢ καὶ νεκροῦντων ἡμᾶς χωρίζουσα ἔργων,
τῶν ἀποξενούντων τῆς σωζούσης ἐλπίδος, τουτέστι
τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ἥτις ἐλπίζομένη σώζει τοὺς
ταῦτα ἐλπίζοντας, βιοῦντας κατὰ τὰς τοῦ Θεοῦ
ἐντολάς, ἵνα ταύτης μὴ ἀποτύχωμεν. Ἔστι δὲ,
φησὶν, οὐ μικρὸν ἔργον τὸ οἰκονομῆσαι τοὺς περὶ
τούτων λόγους, δηλονότι τῶν μετανοοῦντων, ἐν
ὁρθῇ κρίσει, κατὰ τὸν Δαβὶδ λέγοντα περὶ τοῦ φο-
βουμένου τὸν Κύριον, *Οἰκονομήσει τοὺς λόγους
αὐτοῦ ἢ κρίσει*, καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ φησὶν οὖν,
ὡς περὶ τοὺς τῶν σωμάτων θεραπευταῖς εἰ· μὲν ἐστὶν
ὁ σκοπός, ἐκ τῆς ἰατρικῆς τέχνης, τὸ ἰάσασθαι τὸν
ἀρρώστον, ἢ δὲ μεταχειρίσας οὐχ ὁμοίᾳ ἐπὶ πᾶσι
τοῖς ἀσθενοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ τὰς διαφορὰς τῶν νο-
σοῦντων σωμάτων ποιοῦνται τὴν ἐπιμέλειαν, καὶ
ἐλικῶν καὶ σωμάτων ἰδιότητος καὶ ὁρῶν καὶ χω-
ρῶν παρατηρούμενοι διαφορὰς, οὕτω χρὴ καὶ τὸν
θεραπεύοντα νοσήματα ψυχικὰ, ὧν πολλή τις ἢ
ποικιλία ἐστὶ, πολυειδῆ καὶ τὴν θεραπείαν προσ-
άγειν, καὶ τὰ αἰτία τῶν παθῶν παρατηρούμενον,
καὶ τὴν ἐκάστου τῶν μετανοοῦντων διάθεσιν. Ἐπὶ
τούτοις τεχνικὴν ποιεῖται τὴν περὶ τῶν ἀμαρτανό-
ντων διδασκαλίαν, καὶ φησὶν τρία εἶναι τὰ περὶ
τὴν ψυχὴν ἡμῶν θεωρούμενα, τὸ λογικόν, τὸ ἐπι-
θυμητικόν, καὶ τὸ θυμοειδές, ἀ καὶ δυνάμεις ψυχικὰ
καὶ ἰδιότητες ὀνομάζονται· καὶ ἐκ τούτων φύεσθαι
λέγει τὰ κατωρρώματα, ἡγουν τὰς ἀρετάς, καὶ τὰ
πρώματα, ἡγουν τὰ ἀμαρτήματα. Καὶ δεῖ τὸν θε-
ραπευτὴν τῶν ψυχικῶν παθημάτων σκοπεῖν ἐκ
τίνος τῶν ψυχικῶν δυνάμεων συνέστη τὸ ἀμάρ-
τημα, καὶ οὕτω προσάγειν τῷ θεραπευομένῳ τὴν
θεραπείαν κατάλληλον καὶ οἰκείαν τῷ πάθει, ἵνα
μὴ ἐξ ἀπειρίας ἄλλο μὲν ἢ τὸ πάσχον, ἄλλο δὲ τὸ
ἰατρευόμενον· ἢ καὶ ἄλλως· δεόν μεταχειρίσασθαι
τὸ ψυχικὸν ἀρρώστημα, ὃ δὲ τέτρως αὐτὸ θερα-
πεύειν ἐπιχειρῆ· ὅπερ, φησὶ, καὶ οἱ ἄτεχνοι
ποιοῦσι τῶν ἰατρῶν, καὶ τινος πάσχοντος· κατὰ
θερμοῦ πλεονασμὸν, δεόν προσενεγκεῖν αὐτῷ ψυ-
χρότερα τινά, εἰ προσενέγκοιεν μᾶλλον ἀπερισκέ-
πτως, θερμαίνοντα, συστάτον τὸ πάθος ἐποίησαν. Τὰ
γὰρ ἐναντία τῶν ἐναντιῶν εἰσὶν ἰάματα· καὶ τοῖς
μὲν κατ' ἐπικράτησιν τοῦ ψυχροῦ πάσχουσι κατὰ-
ληλός ἐστι θεραπεία τὸ θερμαίνον καὶ ἀναθάλλον·
οἷ δὲ τὸ θερμὸν ἐπλεόνασε, προσφέρειν δεῖ τὸ ἀν-

adulcerere oportere Paschæ tempore, sed eos etiam
qui agunt pœnitentiam, et a mortuis operibus ad
viam viventem ascendunt. Hoc autem in Epistola ad
Hebræos a magno Paulo dictum est, qui mortua
vocavit opera, quæ animam malo odore replent, et
nos immundos efficiunt. Quemadmodum enim in
lege antiqua, qui mortuum tetigit immundus existi-
mabatur: ita et qui mortua tangit opera immun-
dus a Deo iudicatus est, per pœnitentiam autem pur-
gatus ad viam viventem revertitur. Quæ autem ad
Deum ducit, est ea via vivens, quæ futuram nobis
vitam conciliat, quæ a mortuis operibus, seu quæ
nos mortificant, separat, quæ a servante spe-
nos abalienant, hoc est, a regno Dei, quod, si
speret, servat eos qui sperant, et secundum
Dei mandata vivunt, ne ab eo excidamus. **153**
Est autem, inquit, non parvum opus ea, quæ de iis
discenda sunt, de iis scilicet qui pœnitentiam agunt,
dispensare in recto iudicio; ut vult David, qui
dicit de eo qui timet Dominum; *Dispensabit sermo-
nes suos in iudicio*, et cætera. Et dicit, quod sicut
corporum medicis unum est institutum, ut arte me-
dica ei qui laborat medeantur; non est autem simi-
lis in omnibus qui ægrotant curandi ratio, sed pro
ægrotantium diversitate eorum curam gerunt, et
ætatum et corporum proprietates horarumque et lo-
corum differentias observantes: ita etiam oportet
eum, qui animæ morbis medetur, quorum multi-
plex est varietas, multiplicem quoque medelam ad-
hibere, et morborum causas observantem, et unius-
cujusque pœnitentiam agentium affectionem. Postea
tradit artificiosam peccatorum doctrinam, et dicit
esse tria quæ in anima nostra considerantur, ratio-
nem, concupiscentiam et iram, quæ etiam animæ fa-
cultates et proprietates appellantur: et ex his dicit ex-
sistere recte facta seu virtutes, et casus seu peccata.
Et oportet animæ affectionum medicum considerare,
ex quam animæ facultatum consistit peccatum, et
ita ei qui sanatur convenientem adhibere medicinam
et affectioni appositam, ne ex imperitia aliud quidem
sit quod laboret, aliud cui medicina applicetur, vel, sit
etiam morbus animæ qui aliter curari debeat, ille vero
aliter medicari conetur: quod etiam, inquit, imperiti
faciunt medici, et cum alicui propter calidi exsu-
perationem laboranti frigida aliqua adhibere oportet,
si inconsiderate magis calefacientia applicent,
curatu difficillimam affectionem effecerunt: contra-
ria enim contrariis curantur, et iis quidem, qui pro-
pter frigidi dominantur laborant, convenientis est me-
dicina id quod calefacit et confovet; in quo autem ca-
lidum exsuperat, oportet contrarium adhibere, quod
est frigidum. Et quemadmodum corporum medicis
necessarium est intelligere, undenam is qui laborat
affectus est, et ita illi morbo convenientem medici-
nam adhibere: ita et iis, qui morbis animæ meden-
tur, necessario considerandum est undenam pecca-
tum, cui medicina adhibenda est, nascitur. Cum ani-
mæ ergo facultates in tria, ut dictum est, dividan-

¹ Psal. cxl. 5.

tur, rationis, inquit, virtus est pia de Deo existimatio et boni maliq̄e difjudicatio, et quæ habet perapiciam et non confusam de natura existimatiouem et subhjectorum opinionem. Porro is dicitur perspicue videre, qui pure et absque ullo errore videt, et id quod videtur ita intelligentia comprehendit, prout ejus habet natura. Et is non confuse videt, qui, cum videntem facultatem habeat, non aliud quidem videt, aliud se videre existimat. Quando ergo quis rerum subhjectarum naturam intelligit, et certo constanterque judicat, quid est bonum et malum, et quid præferri quidem oporteat, quid vero abhorreere; tunc dicitur nperitam, et non confusam habere opinionem, seu existimatiouem, id est, res pulchre judicare, et tuto de his existimare. Postquam autem dixit, quid sit virtus rationis, nunc etiam dicit de ejus vitio, et id ex contrariis considerari seu cognosci docet: et dicit: rationis vitium esse in Deum impietatem, hoc est, aliquid existimare divina natura indignum, et de rebus non rectum, sed aberrans judicium, ut quod bonum est, malum existimet, et quod malum est, bonum: hoc enim significat dicere lucem tenebras, et tenebras lucem. Hoc autem est Isaiaæ eos qui illa faciunt execrantis. Concupiscentiæ autem virtus dicitur, nostrum desiderium ad id, quod vere pulchrum et honestum jureque concupiscendum est, moveri, et credere nihil esse aliud expetendum, seu appetitione et desiderio suapte natura dignum, quam virtutem, et quæ virtutem effundit, naturam, sive Deum: **154** virtutis enim fons est et ad ipsam dux divina natura. Nihil autem esse suapte natura expotendum præter virtutem, dixit sanctus: alia scilicet, quæ nobis expetenda esse videntur ac desideranda, non esse sua natura ejusmodi, sed nostro aberrante judicio ac existimatione. Et protinus infert gloriæ cupiditatem, corporum pulchritudinis desiderium, avaritiam, libidinem, et quæ sunt ejusmodi, quæ etiam concupiscibilis animæ partis declinationem et peccatum ostendunt. Declinat enim et aberrat, hoc est, ab eo quod honestum est et a recto judicio discedit, qui hæc expetenda esse ducit. Dicit autem ex vana gloria et ex flore, qui corporum superficiæ est illitus, existere gloriæ cupiditatem, avaritiam et libidinem, et quæ sunt his similia. Si quis enim vanæ gloriæ cupiditate liboret, is ob recte facta laudatus summis vult coli honoribus, et qui corporum florem appetit, in libidinem vel avaritiam labitur. Corporum autem florem intelligere oportet, humanorum corporum pulchritudinem vel bonum auri colorem, et lapidum splendorem, et margaritarum fulgorem vestiumque contextarum varietates, et quæ iis consequuntur: sunt enim et hæc corpus. Vel ergo amat humanam pulchritudinem, et a libidine vincitur, vel auri aliorumque florem expetit, et sit avarus. Ex his autem ad alia omnis generis innumerabilia vitia devolvitur. Qui enim gloriam appetit, in invillam et eorum, qui ei sunt honore æquales, detractionem incidit, volens se esse omnibus superiorem. Qui autem pulchritudinis amator est, in incontinentiam. Qui autem pecuniam

τίθετον, ὅπερ ἐστὶ τὸ ψυχρὸν. Καὶ ὡς περ τοῖς τῶν σωμάτων θεραπευταῖς ἀναγκαῖόν ἐστι τὸ καταναῆσαι θέν ὁ νοσοῦν πάσχει, καὶ οὕτω τὴν θεραπείαν αὐτῷ οἰκείαν τῇ νόσῳ προσαγαγεῖν, οὕτω καὶ τοῖς τὰ ψυχικὰ λατρεύουσι πάθη ἀπαραίτητος ἡ κατασκόπησις, τοῦ θέν τὴ μέλλον θεραπευθῆναι ἀμάρτημα φύεται. Εἰς τρία τοίνυν, ὡς εἴρηται, τῶν τῆς ψυχῆς δυνάμεων διαιρουμένων, τοῦ μὲν λογιστικοῦ, φησὶν, ἀρετὴ ἐστὶν ἡ εὐσεβείης περὶ τὸ θεῖον ὁπλήθεις, καὶ ἡ τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ διάκρισις, καὶ ἡ τρανήν καὶ ἀτύγχυτον ἔχουσα περὶ τῆς φύσεως τὴν ὑπόληψιν καὶ τῶν ὑποκειμένων τὴν ὄξιν. Καὶ τρανῶς λέγεται βλέπειν, ὁ ὄρων καθαρῶς τε καὶ ἀπλανῶς, καὶ κατανοῶν τὸ ὁρώμενον ὡς ἔχει φύσεως. Καὶ ἀσυγχύτως ὁρᾷ, ὁ τὴν ὁρατικὴν συνηγόμενος δύναμιν, καὶ ἄλλο μὴ ὄρων, ἄλλο δὲ δοκῶν βλέπειν. Ὅταν οὖν τις τὴν τῶν ὑποκειμένων πραγμάτων φύσιν κατανοῇ, καὶ ἀνεπισφαλῶς κρίνῃ τί μὲν ἐστὶ καλόν, τί δὲ κακόν, καὶ τί μὲν προκρίνῃν θεῖον, τί δὲ βδελύττεσθαι· τότε λέγεται τρανήν καὶ ἀσύγχυτον ἔχειν ὄξιν. ἤτοι ὁπλήθην, ἀντὶ τοῦ καλῶς κρίνῃν τὰ πράγματα, καὶ ὑπολαμβάνῃν περὶ αὐτῶν ἀσφαλῶς. Εἰπὼν δὲ τί ἐστὶν ἀρετὴ τοῦ λογιστικοῦ, νῦν καὶ περὶ τῆς κακίας αὐτοῦ λέγει, καὶ ἐκ τῶν ἐναντιῶν ταύτην θεωρεῖσθαι εἴτουν καταγινώσκασθαι διδάσκει· καὶ φησὶν εἶναι κακίαν τοῦ λογιστικοῦ τὴν περὶ τὸ θεῖον ἀσεβείαν, τούτέστι τὸ λαγίζεσθαι τὴ ἀνάξιον τῆς θείας φύσεως, καὶ τὴν περὶ τῶν πραγμάτων μὴ ὁρθὴν κρίσιν, ἀλλ' ἐσφαλμένην, ὥστε τὸ κακὸν ὑπολαμβάνῃν καλόν, καὶ τὸ καλὸν κακόν· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ τιθέναι τὸ σκότος φῶς, καὶ τὸ φῶς σκότος· τοῦτο δὲ τοῦ Ἡσαίου ἐστὶν οὐαὶ τοῖς τοῦτο ποιοῦσιν ἐπαρωμένου. Τοῦ δὲ ἐπιθυμητικοῦ μέροςις λέγεται ἀρετὴν τὴ τὴν ἐρεσειν ἡμῶν κινεῖσθαι πρὸς τὸ βυτικῶς καλὸν καὶ ἐπιθυμητὸν, καὶ πείθεσθαι μὴ τι ἄλλο εἶναι ὁρεκτόν, ἤγουν ὀρέξιτος ἡ ἐπιθυμία· ἄξιον, κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν ἢ τὴν ἀρετὴν πηγάζουσιν φύσιν, ἢ·τοι τὸν θεόν· πηγῇ γὰρ τῆς ἀρετῆς καὶ ἰδρυγῆς πρὸς αὐτὴν ἡ θεία φύσις. Οὐδὲν δὲ ὁρεκτόν κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν ἢ μόνην τὴν ἀρετὴν, εἴπερ ὁ ἄγιος· δηλονότι τὰ ἄλλα τὰ ἡμῖν δοκοῦντα ἐπιθυμητὰ τε καὶ ὁρεκτὰ οὐ κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν εἶσι τοιαῦτα, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἡμετέραν ἐσφαλμένην κρίσιν τε καὶ ὁπλήθην. Καὶ αὐτίκα ἐπάγει τὴν τῆς ὄξης ἐπιθυμίαν, τὴν τοῦ κάλλους τῶν σωμάτων, τὴν φιλοχρηματίαν, τὴν φιληθόνειαν, καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἃ καὶ παρατροπὴν καὶ ἀμαρτίαν τοῦ ἐπιθυμητικοῦ μέροςις τῆς ψυχῆς ἀποφάνεται. Παραπίπτει γὰρ καὶ διαμαρτάνει, τούτέστιν ἀποτυγχάνει τοῦ καλοῦ καὶ τῆς ὁρθῆς κρίσεως, ὁ ταῦτα κρείων ὁρεκτὰ. Λέγει δὲ ἐκ κενόδοξίας καὶ τοῦ ἐπιχειρωσαμένου τοῖς σώμασιν ἀνθους φύεσθαι τὴν φιλοδοξίαν καὶ τὴν φιλοχρηματίαν καὶ τὴν φιληθόνειαν καὶ τὰ ὅμοια τοῖς τοῖς. Εἰ γὰρ τις εἰη κενόδοξος ὁ ἐφ' οἷς ἔχει χιτῶρθωμα ἐπαινούμενος, ὁ τοιοῦτος θέλει δοξάζεσθαι, καὶ ὁ τοῦ τῶν σωμάτων ὁραγόμενος· ἀνθους, εἰς φιληθόνειαν ἢ φιλοχρηματίαν ἐξολοθίζονται. Σωμάτων δὲ ἀνθος νορετόν ἢ τὸ τιμῶν

ἀνθρωπίνων σωμάτων κάλλος ἢ τὴν εὐχροίαν τοῦ χρυσοῦ, καὶ τὰς τῶν λίθων διαυγὰς, καὶ τὴν τῶν μαργαρίτων στιλπνότητα, καὶ τὰ τῶν ὕφασμάτων ποικιλιατά, καὶ ὅσα τούτοις ἐπόμενα· σῶμα γὰρ καὶ ταῦτα. Ἔγουν κάλλους ἀνθρωπίνου ἐρῶ, καὶ κρατεῖται φιληθονία, ἢ τοῦ ἀνθρώπου ὀρέγεται τοῦ χρυσοῦ καὶ τῶν ἄλλων, καὶ γίνεται φιλοχρήματος. Ἐκ δὲ τούτων εἰς μυρία ἄλλας κακίας καὶ παντοδαπὰς ἐκκυλίσεται. Ὁ γὰρ δόξης ἐφιέμενος εἰς φθῶν ἐμπέπτει καὶ τῶν ὁμοίων διαβολὰς, θέλων αὐτὸν ἀπάντων ὑπερτερεῖν· ὁ δὲ κάλλους ἐραστὴς εἰς ἀσελγείας· ὁ δὲ χρημάτων ἐπιθυμῶν εἰς ἀδικίας· καὶ ἄλλα δὲ μυρία καὶ ποικίλα κακὰ ἐκ τούτων φύεσθαι· πέφυκεν, ἕπερ ἀπαριθμεῖν τε καὶ ὀνομάζειν μακρὰς ἂν δέοιτο συγγραφῆς. Ἄτινα πάντα εἰς τὴν κακίαν ἀνάγονται τὴν ἐκ παρατροπῆς γινομένην τῆς ἐπιθυμητικῆς θυνόμεως τῆς ψυχῆς, ὡς τὰ εἶδη πρὸς γένος. Ἀνυπόστατον δὲ τὴν κενοδοξίαν εἶπεν ὁ ἅγιος, ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη τιμὴ διὰ τοῦτο λέγεται δόξα, ὡς ὑπόληψις μόνον οὕσα, καὶ οὐδὲν ὕφαστος ἔχουσα, οὐ βέβαιον, οὐδὲ μόνιμον, ἀλλὰ δόκησις τυγχάνουσα μόνον καὶ φαντασία. Καὶ αὐτὸ δὲ τὸ ὄνομα τῆς κενοδοξίας ἐκφαντικώτερα δηλώσει τοῦ λεγομένου ἐστίν. Μισταίαν γὰρ ὑπόληψιν καὶ οὐκ ἀληθῆ ταῦτα εἶναι διδάσκει. Τοῦ δὲ θυμικοῦ τῆς ψυχῆς μέρους ἀρετὴν μὲν καὶ κατήρθωμα λέγει, τὸ πρὸς κακίαν μίτος, καὶ τὸ τοῖς πάθεσι μάχεσθαι, καὶ μὴ ὑποκύπτειν καὶ δουλοῦσθαι αὐτοῖς, καὶ τὸ τὴν ψυχὴν πρὸς ἀνδρίαν ἐστομῶσθαι, ὅ ἐστι· τὸ ἀπτοήτως ἔχειν καὶ εὐθαρσῶς. Εἰληπταὶ δὲ ἡ λέξις ἐκ τοῦ σιδήρου. Ὡς γὰρ ἐστομῶμένος σιδηρὸς ἀκαμπτός ἐστι καὶ τμητικὸς τοῦ παραπεσόντος παντός, οὕτω καὶ ὁ τὴν ψυχὴν ἀνδρείως πρὸς οὐδὲν τῶν δοκούντων φοβερῶν κάμπτεται, ἀλλὰ πρὸς πάντα ἐστὶν εὐθαρσής. Οὐ γὰρ θάνατον καταπέτῃσει, οὐ κολαστήρια, οὐ μαλακίζεται τοῖς ἡδέσι, οὐ συνηθεῖ δουλοῦται, ἀλλὰ πάντων τῶν τοιούτων καταρροεῖ, τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀρετῆς ἀντεχόμενος, ἵνα μὴ τούτων ἐκπέση παντός ὑπερορῶν ἀλγαινοῦ, καὶ τὰ ἡδίστα παραιτούμενος. Ἀποπτώματα δὲ φησὶ εἶναι τοῦ θυμοειδοῦς τῆς ψυχῆς, ἧγουν ἐκπτώσεις ἐκ τοῦ καλοῦ, τὸν φθόνον, τὸ μῖσος, τὴν μῆνιν, τὰς λοιδορίας, καὶ τὰ ἄλλα τὰ ἀπειρημμένα, καὶ τούτων δὲ πλείω. Ὁ γὰρ ἀπαίδευτος, φησὶν, ἧγουν ὁ μὴ παιδείας τυχεῖν, ὥστε εἰδέναι ποῦ χρὴ τῷ θυμῷ κεχρηθῆαι ὠφελίμως ὡς ὄπλιον, καθ' ἑαυτοῦ κέχρηται τούτῳ, τὴν ἀκμὴν τοῦ σιδήρου, τὴν ἐξύτητα δηλαδή, τρέπων πρὸς ἑαυτὸν· καὶ γίνεται οὕτω τὸ ὄπλιον, ὃ ἡμῖν ἐδόθη παρὰ Θεοῦ εἰς ἀμύναν, ἧτοι εἰς βοήθειαν, τοῦτο δὲ ἐστὶν ὁ θυμὸς, κακῶς αὐτῷ κεχρημένοις εἰς βλεθρον, ἧγουν εἰς βλάβην ψυχικὴν, ἀλλὰ μὴν καὶ σωματικὴν.

ΚΑΝΩΝ Β'.

Τούτων τοίνυν κατὰ τὸν εἰρημένον διακρινθέντων πρῶτον, ὅσα μὲν ἀμαρτήματα τοῦ λογιστικοῦ τῆς ψυχῆς ἄπτεται μέρους, χαλαρώτερα παρὰ τῶν Πατέρων ἐκρίθη, καὶ μέζονος καὶ διαρκεστερέας καὶ ἐπιπονωτέρας τῆς ἐπιστροφῆς ἔδει· οἷον εἰ τις ἠρνήσατο τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, ἢ πρὸς Ἰουδαϊσμόν, ἢ πρὸς εἰδωλολατρείαν, ἢ πρὸς Μανιχαϊσμόν, ἢ πρὸς ἄλλο τι τοιοῦτον ἀθέλας εἶδος αὐτομολήσας ἐφάνη, ὃ μὲν ἀκυσίως ἐπὶ τὸ τοιοῦτον ἤρμησας κακὸν, εἴτε καταγνοῦς ἑαυτοῦ, χρόνον τὸν τῆς μετανοίας ἔχει, ὅλον τὸν τῆς ζωῆς αὐτοῦ. Οὐδέποτε γὰρ μυστικῆς ἐπιταλουμένης εὐχῆς, μετὰ τοῦ λαοῦ προσκυνῆσαι τὸν Θεὸν καταξίζονται, ἀλλὰ καταμόνας μὲν εὐξέται· τῆς

concupiscit, ad injustitiam. Porro alia quoque mala innumerabilia ex iis enasci solent, ad quæ quidem enumeranda ac nominanda longa descriptione opus esset. Quæ quidem omnia reducuntur ad vitium, quod sit ex concupiscibilis animæ facultatis declinatione, tanquam species ad genus. Non consistentem autem vanam gloriam dicit sanctus, quod honor humanus propterea dicitur Græcæ δόξα, ut quæ sit solum existimatio, et nihil habeat firmitatis nec stabile quodnā consistat, sed solum sit opinio et visio. Porro ipsum quoque nomen vanæ gloriæ evidentiū declarat, quod dictum est. Inanem enim existimationem et non veram eam esse docet. Irascibilis autem animæ partis virtutem quidem rectamque officium esse docet, oilium vitii, et pugnare cum animi perturbationibus, nec se eis submittere, nec eis servire, et animam habere ad fortitudinem corroboratam, quod est se intrepide silentique gerere. Submitur autem vocabulum ἐστομῶσθαι a ferro. Sicut enim ferrum temperatum est inflexibile, et rem quamlibet quæ incidit secat: ita qui magno excelsoque est animo, ad nihil eorum, quæ videntur terribilia, fleccitur, sed est ad omnia bono identique animo. Non enim mortem timet nec tormenta, voluptatibus non enervatur, nec a consuetudine in servitutem redigitur, sed hæc omnia contemnit, fidem et virtutem possidens, a quibus ne excidat, et omnem dolorem nihili ducit, et quæ sunt juvenilissima repudiat. Prolapsiones autem iræ, seu ab honesto deflexiones, dicit esse invidiam, odium, iram; convicia, et alia quæ enumerata sunt et adhuc plura. Qui est enim, inquit, ineruditus, id est, qui doctrinam non est assecutus, ut sciat ubi oporteat ira tanquam armis utiliter uti, ea adversens se utitur, ferri aciem sive acumen in se convertens et ita arma quæ nobis a Deo data sunt ad nostri defensionem et nobis ferendum auxilium, (ea autem sunt ira) male illis utentibus exitum seu perniciem animæ afferunt, et etiam corporis.

155 CANON II.

His itaque hoc modo distinctis, quæcumque quidem peccata ratione præditam animam partem attingunt, esse graviora a Patribus iudicata sunt, et majori ac sufficientiori et laboriosiori conversione digna: quemadmodum si quis fidem in Christum negavit, vel ad judaismum, vel idolorum cultum, vel manichæismum, vel aliquod aliud impietatis genus descivisse visus sit, qui voluntarie quidem se ad id malum contulit, deinde seipsum condemnavit, totum tempus vitæ habet penitentis tempus. Nunquam enim, si mystica peragatur oratio, Deum una cum populo adorare dignus consebitur, sed seorsum precabitur; a su-

cramentorum autem communione omnino erit alienus; in hora autem sui e vita excessus, sacramenti communionis erit particeps. Sin autem contigerit ut is præter spem vivat, in eodem rursus vivet iudicio, mysticorum sacramentorum ad vitæ exitum usque expers. Qui autem tormentis et gravibus suppliciis exercuciati, ii præstituto tempore punientur, sanctis Patribus sic in eos clementia usis, tanquam anima non lapsa sit, sed corporalis imbecillitas tormentis non resisterit. Quare mensura eorum qui in fornicatione peccarunt, et vi doloreque expressa transgressio, in conversione, eodem spatio dimensa est.

BALS. Postquam dixit sanctus, post proœmium, instar cuiusdam precedentis contemplationis, cui animæ facultatum unumquodque recte factum vel peccatum convenit, nunc tractat de pœnis istorum peccatorum: et aliis deteriora esse dicit et talia a Patribus esse iudicata, quæ ratione præillam animæ partem attingunt et laboriosiore medicina digna esse habita, ex quibus esse dicit lapsam a fide; ut quando quis, fide in Christum negata, ad Iudæismum vel Hellenismum declinaverit, vel ad aliquam vestitam hæresin, aut ad aliud quocumque genus infidelitatis. Infidelitatis porro genus vocavit et Iudæismum et hæreses, eo quod etsi Iudæi Deum consteantur, factis tamen eum negant. Cum enim Filium non susceperint, nec Patrem honorare creduntur, secundum magnum apostolum Joannem, qui dicit: *Quicumque negat Filium, is nec Patrem habet*¹. Porro hæreses quoque ad infidelitatem ducunt. Qui enim Filium a paterna substantia et gloria separant, et sanctum Spiritum creaturam servumque esse credunt, erant circa naturam divinam, nec de Filio nec de Spiritu recte sentientes, et merito ipsi quoque infideles vocentur, ut qui non habent convenientem de Deo sententiam. Hoc in aliis quoque hæresibus quispiam invenit. Eorum itaque, qui errant in fide, facit sanctus divisionem; et eos quidem qui desciverunt, seu voluntarie et absque necessitate fidem veram in Christum negarunt, deinde ad pœnitentiam venerunt, dicit tota sua vita esse segregatos, ut ne sanctorum quidem donorum participatione digni habeantur, nisi quando ad suæ vitæ finem venerint. Quod si quis eorum moribus in communionem dignus habitus fuerit, deinde periculum evaserit et vixerit, rursus erit excommunicatus usque ad mortem. Non solum autem ei inferri dicit segregationem; sed neque cum orthodoxis consistere tunc precari, cum mystica peragitur oratio, scilicet quando sacerdos panem et poculum sanctificari per se precatur. Sorsum tamen, inquit, seu per se precari non vetabitur is, qui pœnitentiam agit; cum fidelibus autem consistere ei non permittetur, sed stabit extra templum cum catechumenis. Hæc ergo dicit de his, qui sine vi propria sola voluntate negaverunt. **156** Quicumque autem, inquit, per necessitatem se sub-

ὁ κοινοῦ τῶν ἁγιασμάτων καθόλου ἀλλότροπος ἔσται· ἐν δὲ τῇ ὥρᾳ τῆς ἐξόδου αὐτοῦ, τότε τῆς τοῦ ἁγιάματος μερίδος ἀξιοθήσεται. Εἰ δὲ συμβαίῃ παρ' ἐπιπέρας ζῆσαι αὐτὸν, πάλιν ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι διαβιώσεται, ἀμέτοχος τῶν μυστικῶν ἁγιασμάτων μέχρι τῆς ἐξόδου γινόμενος. Οἱ δὲ βασάνους καὶ τιμωρίας χαλεπαῖς αἰκισθέντες, ἐν ῥητῶ χρόνῳ ἐπιτεμήθησαν, ὅταν τῶν ἁγίων Πατέρων φιλανθρωπίᾳ ἐπ' αὐτῶν χρησαμένων, ὡς οὐχὶ ψυχῆς γεγεννημένης ἐν πτώματι, ἀλλὰ τῆς σωματικῆς ἀσθενείας πρὸς τὰς αἰτίας οὐκ ἀντισχύουσης. Διὸ τῷ μέτρῳ τῶν ἐν πορνείᾳ πλημμελησάντων, καὶ ἡ βεβιασμένη τε καὶ ἐκώδυνος παράβασις ἐν τῇ ἐπιστροφῇ συνεμετρήθη.

BALS. Εἰπὼν μετὰ τὸ προοίμιον ὡς ἐν προοίμῳ ὁ ἅγιος τίνι τῶν ψυχικῶν δυνάμεων ἀρμόττει ἕκαστον τῶν κατ' ὀρθωμάτων ἢ τῶν ἐλαττωμάτων, ἵσχυι καὶ περὶ τῶν ἐπιτιμίων τῶν ἐξ αὐτῶν τῶν ἀμαρτημάτων διαλαμβάνει· καὶ χειρῶν τῶν ἁγίων ἐνταῦθα λέγει καὶ παρὰ τῶν Πατέρων κριθῆναι τὰ τοῦ λογιστικοῦ τῆς ψυχῆς μέρη: ἀπόμεινα, καὶ τῆς θειότητος ἐπιπονητέρας ἀξιοθῆναι, ἐξ ὧν φησὶν εἶναι τὴν ἐκ τῆς ὀρθῆς πίστεως ἔκπτωσιν· ὡς ὅταν τις ἀρνησάμενος τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, πρὸς Ἰουδαϊσμὸν ἢ Ἑλληνισμὸν ἀποκλίνῃ, ἢ πρὸς τινὰ ἀπηργυρίων αἰρέσεων, ἢ πρὸς ἄλλο τι ἀθεῖας εἶδος. Ἀθεῖας δὲ εἶδος ἐκάλεσε καὶ τὸν Ἰουδαϊσμὸν καὶ τὰς οἰρέσεις, διότι κἴν ἐμοιολογῶσι: θεὸν οἱ Ἰουδαῖοι, ἀλλὰ τοῖς ἔργοις αὐτῶν ἀρνοῦνται. Καὶ γὰρ μὴ δεξάμενοι τὸν Υἱὸν, οὐδέ τὸν Πατέρα τιμῶν πιστεύουσι: κατὰ τὴν μέγαν ἀπόστολον Ἰωάννην λέγοντα· Πᾶς ὁ ἀρνούμενος τὸν Υἱὸν, οὐδὲ τὸν Πατέρα ἔχει. Καὶ αἱ αἰρέσεις; δὲ εἰς ἀθεῖαν φέρουσιν. Οἱ γὰρ τὸν Υἱὸν τῆς πατρικῆς οὐσίας καὶ δόξης χωρίζοντες, καὶ τὸ πνεύριον Πνεῦμα κτίσμα καὶ θούλον εἶναι διδάσκοντες, περὶ τὴν θεότητα σφάλλονται. οὔτε περὶ τοῦ Υἱοῦ οὔτε περὶ τοῦ Πνεύματος ὀγιῶς φρονοῦντες, καὶ δικαίως ἂν καλοῦντο ἄθεοι καὶ αὐτοί, ὡς μὴ τὴν προσέκρουσαν δόξαν ἔχοντες περὶ τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἁλλῶν εἶδη τις πάντως αἰρέσεων. Τῶν οὖν περὶ τὴν πίστιν σφάλλομένων διαίρεσιν ποιεῖται ὁ ἅγιος· καὶ τοὺς μὲν αὐτομολήσαντας, ἤγουν ἔκουσιω: καὶ χωρὶς ἀνάγκης ἀρνησαμένους τὴν ὀρθὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, εἶτα εἰς μετάνοιαν ἐλθόντας, παρ' ὅλην αὐτῶν τὴν ζωὴν λέγει ἀφορισμένους εἶναι, ὥστε μηδὲποτε τῆς μεταλήψεως τῶν ἁγίων δώρων ἀξιοθῆναι, εἰ μὴ ὅτε εἰς τέλος τῆς οἰκείας ἔξουσι ζωῆς. Κἂν δὲ ἤδη θνήσκων τις αὐτῶν κοινοῦ ἀξιοθῆῃ, εἶτα ἐκφύγῃ τὸν κίνδυνον καὶ ζῆσῃ. πάλιν ἀκοινωνήτος ἔσται μέχρις ἂν αὐθις θνήσκῃ. Καὶ ὁ τοῦτον μόνον ἐπάσθαι λέγει αὐτοῖς τὸν ἀφορισμὸν, ἀλλὰ μὴδὲ συνεστάναι τοῖς ὀρθοδόξοις, καὶ συνεύχασθαι μυστικῆς ἐπιτελουμένης εὐχῆς, ἤγουν ὅτε ὁ ἱερεὺς τὴν ἄρτον ἁγιασθῆναι καὶ τὸ ποτήριον καὶ ἑαυτὸν εὐχεται. Εὐχεται μὲν γὰρ, φησὶ, κατὰ μόνον, ἤγουν κατ' ἑαυτὸν, οὐ κοινωθήσεται ὁ ἐν μετανοίᾳ γενόμενος· συνίστασθαι δὲ τοῖς πιστοῖς οὐ συγχωροθήσεται, ἀλλὰ ἐξωστήσεται τοῦ ναοῦ μετὰ τῶν κτερχομένων. Ταῦτα μὲν οὖν περὶ τῶν ἀνευ θείας κατὰ

¹ I Joan. II, 22

βέλτησιν οικειαν μόνην ἀρνηταμένων. Ὅσοι δὲ, φησί, ἔξ ἀνάγκης; ὑπέκυψαν, μὴ μέχρι τέλους ἀντισχεῖν πρὸς τὰς βασάνους καὶ τὰς χαλεπὰς αἰκίας; καὶ τιμωρίας δυνθέντες, οἱ τοιοῦτοι ῥητῶ χρόνῳ ἐπιτεμήθησαν παρὰ τῶν Πατέρων, ὅσα καὶ ὁ πορνεύσας ἐπιτιμᾶται. Ὅν δὲ χρόνον, προῖων, ἐνένα ἔτη εἶνα λέγει. Φιλανθρωπεύσασθαι δὲ λέγει τοὺς Πατέρας περὶ τοὺς ἐκ βίας; ἀρνηταμένους, ὅτι οὐχ ἡ ψυχὴ αὐτῶν συνέθετο τῇ ἀρνήσει, ἀλλὰ γλώσση μόνη ἐκπιπώκασι τοῦ καλοῦ· ἡ δὲ γωμικὴ διέθεσι; ἀμετάτρεπτος αὐτοῖς ἐφυλάχθη. Τοιαῦτα μὲν οὖν ἐπάγεσθαι λέγει τὰ ἐπιτίμια τοῖς περὶ τὴν ὀρθὴν πίστιν ἀποσφαλεῖσι· περὶ τῶν ἀπίδντων δὲ εἰς γόητας ἢ μάντεις ταῦτέ φησιν.

ΚΑΝΩΝ Γ'.

Οἱ δὲ πρὸς γόητας ἀπίδντες ἢ μάντεις, ἢ τοὺς διὰ δαιμόνων καθάρσιαι τινα καὶ ἀποτροπιασμοὺς ἐνεργεῖν ὑπισχνουμένους, οὗτοι ἐρωτῶνται δι' ἀκριθείας καὶ ἀνακρίνονται, πότερον ἐπιμένοντες τῇ εἰς Χριστὸν πίστει ὑπ' ἀνάγκης τινὸς συνηχθήσαν ἐκαίη τῇ ἀμαρτίᾳ, κακώσεώς τινος ἢ ἀφορήτου ζημίας ταύτην αὐτοῖς τὴν ὀρθὴν ἐμπειρησάτης, ἢ καθόλου καταφρονήσαντες τοῦ πεπιστευμένου παρ' ἡμῶν μαρτυρίου, τῇ τῶν δαιμόνων συμμαχίᾳ προσέδραμον. Εἰ μὲν γὰρ ἀθετήσῃ τῆς πίστεως; καὶ πρὸς τὸ μὴ πιστεῦειν εἶναι θεὸν τὸν παρὰ τῶν Χριστιανῶν προσκυνούμενον ἐκαίη ἐποίησαν, δηλαδὴ τῷ κρίματι τῶν παραβάντων ὑπαχθῆσονται· εἰ δὲ τις ἀδάτακτος ἀνάγκη κατακρατήσασα τῆς μικροψυχίας αὐτῶν εἰς τοῦτο προσήγαγε διὰ τινος ἡπατημένης ἐλπίδος; παρακρουσθέντες, ὡσαύτω; ἔσται καὶ ἐπ' αὐτῶν ἡ φιλανθρωπία, καὶ ὁμοδόγητα τῶν πρὸς τὰς βασάνους ἐν τῷ καιρῷ τῆς ὁμολογίας ἀντισχεῖν μὴ δυνθέντων.

ΠΛΑΣ. Τοὺς δὲ πρὸς γόητας ἀπίδντας ἢ μάντεις, ἢ τοὺς διὰ δαιμόνων καθάρσιαι τινα καὶ ἀποτροπιασμοὺς ἐνεργεῖν ὑπισχνουμένους, κατὰ ἀκριθείας δεῖν ἀνακρίνεσθαι, καὶ ἐξετάζεσθαι λέγει. Γόητα, μὲν οὖν εἰσιν οἱ καὶ ἐπαιδοὶ καλοῦνται, οἱ διὰ τινῶν μαγικῶν ἐπιφθῶν ἢ θηρίᾳ καταδεσμούντες, ἢ πρὸς βλάβην ἀνθρώπων ἢ πρὸς ὠφέλειαν τῷ δοκεῖν ποιούντες τινα· πρὸς βλάβην μὲν, νόσους ἢ παραφροσύνας ἢ παρήσεις ἐπάγοντες· πρὸς δὲ δοκοῦσαν ὠφέλειαν, ἔρωτας ἐμποιούντες ἢ φιλίας, ἢ εὐπραγίας ἐπικλήσει δειμόνων. Μάντεις; δὲ εἰσιν οἱ διὰ τινῶν μεθόδων, οὐδ' οὗτοι χωρὶς ἐπικλήσεως δαιμόνων, μέλλοντά τινα προλέγοντες, ἢ ἀγνοούμενα ἐκκαλύπτοντες. Καθάρσιαι δὲ λέγονται γίνεσθαι, ὡς ὅταν τις νομίζῃ ἐκ βασάνων βλαθῆναι ὀφθαλμῶν, ἢ ἐκ περιεργίας τινὸς, κάντεῦθεν ἢ νοσεῖν, ἢ δυσπραγεῖν, ἢ ἄλλο τι κακὸν πάσχειν. Εἰσὶ γάρ τινες, οἱ ἐπαγγέλλονται καθάρσιαι τῶν τοιούτων παθημάτων ποιεῖν δι' ἐνεργείας πάντως σατανικῆς; καὶ ἀποτροπιασμοὺς, ἡγουν ἀποτροπὰς καὶ ἀποδιώξεις τῶν τοιούτων κακῶν. Τοὺς οὖν τοιούτους τίσι προσερχομένους ἀποκρίνεσθαι χρῆ, φησὶν, ἀντὶ τοῦ μετὰ ἀκριθείας ἐρωτᾶσθαι, πῶς τοῖς τὰ τοιαῦτα ποιῶσι προσήλθον, ἀνάγκης καταπειγούσης αὐτοὺς, ἡγουν κακώσεώς τινος ἢ νόσου ἢ ὀργῆς; τυχὸν δυνάστου τινὸς ἢ δεσπότου, ἢ ζημίας ἀφορήτου· καὶ πῶς προσήλθον ἐκεῖνοις; ἄρα καταγνόντες τῆς

miserunt, tormentis gravibusque pœnis ac suppliciiis ad finem usque resistere non valentes, ii a Patribus præstituto tempore puniti sunt, quantum etiam is qui fornicatus est punitur. Quod quidem tempus, procedens, dicit esse novem annos. Patres autem clementia usos fuisse in eos qui vi negaverunt, ait, quia anima ipsorum negationi non consensit, sed lingua sola a bono exciderunt; mentis autem affectio eis immutabilis conservata est. Hæc ergo pœnas inferri dicit iis, qui circa rectam fidem lapsi sunt. De iis autem, qui præstigia ores vel vates adieunt, hæc dicit.

CANON III.

Qui autem ad præstigiatores vel vates abierunt, vel eos qui per dæmones se piacula quædam et malorum averruncationes operaturos pollicentur, ii exacte interrogantur et examinantur, utrum in fide in Christum permanentes a necessitate aliqua ad illud peccatum impulsusunt, cum afflictio aliqua vel intolerabilis jactura hunc illis animum indidisset; an omnino neglecto quod a nobis creditum est testimonio, ad dæmonum societatem se contulerunt. Si enim ad fidem infirmandam et quod Deum esse non credeant, qui a Christianis adoratur, illud fecerint; erunt scilicet transgressorum iudicio obnoxii: sin autem non ferenda quædam necessitas, pusillo et abiectione eorum animo superato, falsa aliqua spe deceptos eo deduxit; similiter in ipsos erit clementia, ac in eos qui tormentis in tempore confessionis resistere non potuerunt.

BALS. Eos autem, qui ad præstigiatores vel vates abierunt, vel ad eos qui per dæmones se piacula quædam et malorum averruncationes operaturos pollicentur, dicit esse accurate examinandos et interrogandos. Dicuntur ergo præstigiatores, qui et incantatores appellantur, qui per aliquas magicas incantationes vel feras alligant, vel ad hominum detrimentum aut utilitatem quoad speciem aliqua faciunt: ad detrimentum quidem, morbos vel deliria vel paralyses inducentes; ad apparentem autem utilitatem, amores immittentes vel amicitias, et que prosperas dæmonum invocatione efficiunt. Vates autem sunt, qui per certas quasdam illusiones, nec sine dæmonum invocatione, futura aliqua prædicunt, vel que ignorantur detegunt. Dicuntur vero fieri piacula, ut quando quis existimat se a fascinantibus oculis læsum fuisse, vel ab aliqua curiositate, eoque factum esse, ut vel ægrotaret vel infelicitate res suas gereret, vel ei aliquid ejusmodi malum eveniret. Sunt enim, qui profitentur se earum affectionum piacula inventuros per operationem omnino satanicam: vel etiam averruncationes sive aversiones et amolitiones ejusmodi malorum. Eos ergo, qui ad tales aliquos accedunt, examinari oportere ait, sive diligenter interrogari quomodo ad eos qui hæc faciunt accesserunt;

urgente eos necessitate, vel afflictione aliqua, vel morbo, vel ira forte alicujus principis vel domini, vel damno intolerabili: et quomodo ad illos accesserunt, fidene condemnata ad dæmonium auxilium accurrerunt. Si enim tanquam a fide desciscentes et Christum non esse Deum credentes, nec ab illo auxilium sperantes, dæmonium opem imploraverunt; ut qui transgressi sunt et sponte fidem abnegaverunt, tractantur: siu autem propter pusillum et abjectum animum dæmonium auxilium invocaverunt, cum eos gravis aliqua oppressisset necessitas, quam propter animi imbecillitatem ferre non potuerunt, decepti et juvari sperantes; punientur et ipsi, ut

A πιστεύς προσέδραμον τῆ τῶν δαιμόνων βεηθεῖα. Εἰ μὲν γὰρ ὡς ἀποστάτες τῆς πίστεως, καὶ μὴ πιστεύοντες θεὸν εἶναι τὸν Χριστὸν, μηδὲ ἐλπίζοντες ἐξ ἐκείνου βοήθειαν, ἐπεκαλέσαντο τὴν τῶν δαιμόνων ἐπικουρίαν, ὡς οἱ παραβάτες καὶ τὴν πίστιν ἐκόντες ἀρνησάμενοι οἰκονομηθήσονται· εἰ δὲ ἐκ μικροψυχίας ἐπεκαλέσαντο τὴν τῶν δαιμόνων βοήθειαν, ἀνάγκῃ σφοδρῶς ἐπεκλούσης αὐτοῖς, ἢν διὰ μικροψυχίαν βασιτά:αι οὐκ ἠδυνήθησαν, ἀπατηθέντες καὶ ἐλπίσαντες ὠφεληθῆναι, ἐπιτηθήσονται καὶ οὗτοι, ὡς οἱ θύσαντες εἰδώλους διὰ τὸ μὴ ὑπομῆναι τὰς ἐὶ ὁμολογίας βασιάνους.

ii qui idolis sacrificaverunt, quod propter conscientiam tormenta non sustinuerunt.

157 CANON IV.

Eorum autem quæ ad cupiditatem et voluptatem sunt peccatorum, hæc est divisio: hoc enim vocatur adulterium, illud vero fornicatio. Ac nonnulla quidem eorum quæ sunt subilioris, placuit etiam fornicationis peccatum adulterium esse existimare, quoniam una est legitima conjunctio et mulieris cum viro, et viri cum muliere. Quidquid ergo non est legitimum, est omnino injustum et legi contrarium: et qui non habet proprium, habet omnino alienum. Homini enim una tantum data est auxiliatrix a Deo, et mulieri unum appositum est caput. Ergo si quis, quidem, proprium vas suum, ut divinus Apostolus nominat, possiderit¹, ei lex naturæ justum usum concedit. Si quis autem extra proprium conversus fuerit, erit omnino in alieno: est autem unicusque alienum quidquid non est proprium, etiamsi id non consistatur qui est dominus. Non longe ergo a peccato adulterii, fornicatio ab iis qui rem paulo accuratius examinant, suscepta est, cum dicat etiam Scriptura: *Ne mulier sis cum aliena*², sed cum imbecillioribus indulgenter agendum consuerunt Patres, distinctum est peccatum hac generali divisione, quod fornicatio quidem dicatur cupiditatis seu libidinis expletio, quæ sit sine alia alicujus injuria; adulterium vero, insidiæ et injuria quæ alteri affertur. In eo autem et cum animalibus coitum et pædicatum esse existimant; quoniam hæc sunt naturæ adulterium. In id enim quod est alienum, et quod est præter naturam, sit injustitia. Cum hæc ergo divisio in hac etiam peccati specie fiat, universale est remedium, ut a concitata in ejusmodi voluptates rabie, per pœnitentiam hominibus efficiatur; sed quia eorum qui in fornicatione polluti sunt, injuria aliqua cum hoc peccato non commista est, propterea duplum conversionis tempus iis præscriptum est, qui in adulterio inquinati sunt; et in aliis itidem vetitis malis, alicujus initu, et rabie in masculos. In iis enim, ut dixi, peccatum duplicatur: unum quidem [in illicita et nefaria voluptate; alteram autem] quod injuria quæ sit alteri, consistit. Est autem quædam

KANON Δ'.

B Τῶν δὲ δι' ἐπιθυμίαν τε καὶ ἠδονὴν γινόμενων ἀμαρτημάτων τοιαύτη ἐστὶν ἡ διαίρεσις· τὸ μὲν γὰρ καλεῖται μοιχεία, τὸ δὲ πορνεία. Τισὶ μὲν οὖν τῶν ἀκριβεστέρων ἤρσαο καὶ τὸ κατὰ πορνείαν πλημμελήμα, μοιχείαν εἶναι νομίζουσιν. Διότι μία ἐστὶν ἡ νόμιμος συζυγία, καὶ γυναικὶ πρὸς ἄνδρα, καὶ ἀνδρὶ πρὸς γυναῖκα. Πᾶν οὖν τὸ μὴ νόμιμον παράνομον πάντως, καὶ ὁ μὴ τὸ ἴδιον ἔχων, ἐγλαθὲ τὸ ἀλλότριον ἔχει· τῷ γὰρ ἀνθρώπῳ μία δίδεται παρὰ τοῦ Θεοῦ βοήθης, καὶ τῇ γυναικὶ μία ἐπήρμοστα κεφαλὴ. Οὐκοῦν εἰ μὲν τις τὸ ἴδιον αὐτοῦ σκεῦος, καθὼς ὀνομάζει ὁ θεὸς Ἀπόστολος, ἐαυτῷ κτήσαστο, συγχωρεῖ ὁ νόμος τῆς φύσεως τὴν δικαίαν χρῆσιν. Εἰ δὲ τις ἐξω τοῦ ἴδιου τραπέσῃ, ἐν ἀλλοτρῶν πάντως γενήσεται· ἀλλότριον δὲ ἐκάστω πᾶν τὸ μὴ ἴδιον, καὶ μὴ ὁμολογούμενον ἔχει τὸν κυριεύοντα. Οὐκοῦν πόρρω τοῦ κατὰ τὴν μοιχείαν πλημμελήματος, καὶ ἡ πορνεία τοῖς τὸν ἀκριβεστέρον ἐξετάζουσι λόγον ἰδεύθη, λεγούσης καὶ τῆς θαλάσσης Γραφῆς· ὅτι *Μὴ πολὺς ἴσθι πρὸς ἀλλοτρίαν*· πλὴν ἀλλ' ἐπειδὴ τοῖς κοθνεστέροις ἐγένετό τις παρὰ τῶν Πατέρων συμπεριφορὰ διεκρίθη τὸ πλημμελήμα τῇ γενικῇ διαίρεσι τούτῃ, ὡς πορνείαν μὲν εἶναι καὶ λέγεσθαι, τὴν χωρὶς ἀδικίας ἑτέρου γινόμενὴν τισὶ τῆς ἐπιθυμίας ἐκπλήρωσιν· μοιχείαν δὲ, τὴν ἐπιβουλήν τε καὶ τὴν ἀδικίαν τοῦ ἀλλοτρίου. Ἐν ταύτῃ δὲ καὶ τὴν ζωοφθορίαν καὶ τὴν παιδεραστείαν εἶναι λογίζονται· διότι καὶ ταῦτα φύσεώς ἐστι μοιχεία. Εἰς γὰρ τὸ ἀλλότριόν τε καὶ παρὰ φύσιν γίνεται ἡ ἀδικία. Ταύτης τοίνυν τῆς διαίρεσεως, καὶ ἐν τούτῳ τῷ εἶδει τῆς ἀμαρτίας γεγενημένης, καθολικὴ μὲν ἐστὶ θεραπεία, ἐπὶ τῆς ἐμπαθοῦς λύσεως, τῆς περὶ τὰς τοιαύτας ἡδονὰς, καθαρὸν ἐκ μεταμέλειας γενέσθαι τὸν ἀνθρώπον· ἐπὶ δὲ τῶν ἐν πορνείᾳ μολυνθέντων ἀοικία τις τῆς ἀμαρτίας ταύτης οὐ καταμέμικται· διὰ τοῦτο διπλάσιον ὄρισθη τῆς ἐπιστροφῆς ὁ χρόνος τοῖς ἐν μοιχείᾳ μιανθεῖσι, καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις τοῖς ἀπηγορευμένοις κακοῖς, ζωοφθορίᾳ τε καὶ τῇ κατὰ τοὺς ἀρβενας λύσει· διπλασιάζεται γὰρ, ὡς εἶπον, ἐπὶ τῶν τοιούτων ἡ ἀμαρτία. Μία μὲν ἡ κατὰ τὴν τοῦ ἀλλοτρίου ἀδικίαν συνισταμένη. Διαφορὰ δὲ τις ἐστὶν ἐν τῷ λόγῳ τῆς μετανοίας, καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ ἠδονὴν πλημμελούντων

¹ I Thess. iv. 4. ² Eccles. ix. 12.

τοιαύτη. Ὁ μὲν γὰρ ἀπ' αὐτοῦ πρὸς τὴν ἐξαγόρευσιν τῆς ἀμαρτίας ὀργήσα· αὐτῷ δὲ καταδέξασθαι δι' οἰκείας ὀργῆς γενέσθαι τῶν κρυφίων κατηγοροῦν ὡς ἤδη τῆς θεραπείας τοῦ πάθους ἀρξάμενος, καὶ σημεῖον τῆς πρὸς τὸ κρεῖττον μεταβολῆς ἐπιδειξάμενος, ἐν φιληνῶρωποτέροις γίνεται τοῖς ἐπιτιμίοις. Ὁ δὲ φωραθεὶς ἐπὶ τῷ κακῷ, ἢ διὰ τινος ὑποψίας ἢ κατηγορίας ἀκουσίως ἀπελεγχθεὶς, ἐν ἐπιτεταμένῃ γίνεται τῇ ἐπιστροφῇ· ὥστε καθαρῶντα δι' ἀκριβείας αὐτὸν, οὕτως ἐπὶ τὴν τῶν ἁγιασμάτων κοινωνίαν παραδεχθῆναι. Ἔστι τοίνυν ὁ κανὼν τοιοῦτος, ὥστε τοὺς ἐν πορνείᾳ μολυνθέντας, ἐν τρισὶ μὲν ἔτεσι καθόλου τῆς εὐχῆς ἀποβλήτους εἶναι· ἐν τρισὶ δὲ τῆς ἀκροάσεως μετέχειν μόνως, ἐν ἄλλοις δὲ τρισὶν ἔτεσι μετὰ τῶν ἐν τῇ ἐπιστροφῇ ὑποπιπτόντων προσέχεσθαι, καὶ τότε μετέχειν τῶν ἁγιασμάτων. Ἐπὶ δὲ τῶν σπουδαιότερων κεκρημένων τῇ ἐπιστροφῇ, καὶ τῷ βίῳ δεικνύντων τὴν πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἐπάνοδον, ἔξεστι τῷ οἰκονομοῦντι πρὸς τὸ συμφέρον τὴν ἐκκλησιαστικὴν οἰκονομίαν, συντεμεῖν τὸν χρόνον τῆς ἀκροάσεως, καὶ τάχιον εἰς ἐπιστροφὴν ἀγαγεῖν, καὶ πάλιν καὶ τοῦτον συντεμεῖν τὸν χρόνον, καὶ τάχιον ἀποδοῦναι τὴν κοινωνίαν, ὅπως ἂν τῇ αὐτοῦ δοκιμασίᾳ ἐκκρίνη τὴν τοῦ θεραπευομένου κατάστασιν. Ὡς περὶ γὰρ τὸ τοῖς χοίροις ῥίπτειν τὸν μαργαρίτην ἀπειρήται, οὕτως τὸ ἀποστρεφῆναι τοῦ τιμίου μαργαρίτου τὸν ἤδη ἄνθρωπον διὰ τῆς καθιέρωτός τε καὶ ἀκαθείας γενόμενον, τῶν ἀτόπων ἐστίν. Ἡ δὲ κατὰ μοιχείαν ἦτοι καὶ τὰ λοιπὰ εἴδη τῆς ἀκαθαρσίας γενομένη παρανομία, καθὼς προείρηται, κατὰ πάντα ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι θεραπευθήσεται, ἐν ᾧ καὶ τὸ τῆς πορνείας ἄγος· τῷ δὲ χρόνῳ διπλασιάζεται. Παρατηρηθήσεται δὲ καὶ ἐπ' αὐτῶν ἢ τοῦ θεραπευομένου διάθεσις, ἢ τὸν τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν τῷ μολυσμῷ τῆς πορνείας συνεχεθέντων, ὥστε ἢ ἄθιτον ἢ βραδύτερον γενέσθαι αὐτοῖς τὴν τοῦ ἀγαθοῦ μετουσίαν.

ΒΑΣΣ. Νῦν περὶ τῶν ἐν τῷ ἐπιθυμητικῷ μέρει τῆς ψυχῆς· φουμένων ἀμαρτημάτων διαλέγεται ὁ Πατήρ, ὅθεν φησὶν εἶναι τὴν πορνείαν καὶ τὴν μοιχείαν, καὶ ἐπάγει, ὅτι τῶν ἀκριβεστέρων τισὶ καὶ ἡ πορνεία μοιχεία καλεῖται· διότι ἡ νόμιμος μίξις ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς μὲν ἐστίν, εἰ δὲ ἕτερον παρὰ ταύτην γένηται, παράνομον τὸ τοιοῦτον, καὶ ὅστις μὴ τῷ ἰδίῳ κέχρηται, ἀλλοτρίῳ χρῆται. Πᾶν δὲ ὁ οὐκ ἰδίον ἐστὶ τινι, τοῦτο ἀλλότριον, κἂν μὴ ἔχη τὸν κυριεύοντα. Καὶ διὰ τοῦτο οὐ πόρρω ἔδοξε τῆς μοιχείας καὶ ἡ πορνεία. Ταῦτά φησιν ὁ ἄγιος· οὕτω κατασκευάζεσθαι παρὰ τῶν καὶ τὴν πορνείαν εἰς τὸ τῆς μοιχείας ἀναγαγόντων ἀμαρτημάτων· τοῖς δὲ ἀσθενεστέροις τῶν ἀμαρτανόντων γενέσθαι τινὰ παρὰ τῶν Πατέρων λέγει συμπεριφορὰν, ἡγουν οἰκονομίας συγκατάδεξιον. Εἰληπταὶ δὲ ἡ λέξις ἐκ τῶν Παρομιῶν. Φησὶ γὰρ ὁ Σαλομῶν ἐν αὐταῖς· Ὁ μὴ συμπεριφερόμενος τῷ αὐτοῦ οἴκῳ κληρονομήσει ἀνέμους· καὶ διακροθήσεται, ἀντὶ τοῦ διαιρηθῆναι, τὸ ἀμαρτημα τῆς ἀθέσιμου μίξιος· καὶ πορνείαν μὲν ὀνομασθήσεται

A differentia in ratione pœnitentiæ in iis qui in voluntate peccarunt, ejusmodi. Qui enim ex se ipso ad sua proferenda peccata impulsus est, eo quod sua sponte occultorum accusator esse voluerit, ut qui jam affectioni medicinam adhibere cœperit, et signum mutationis in id quod est melius ostenderit, in mitioribus pœnis versatur. Qui autem in malo deprehensus est, vel propter aliquam suspicionem vel accusationem ingratis convictus est, longius illi conversionis tempus datur; ut ipse perfecte purgatus, sic ad sacramentorum communionem admittatur. Est ergo Canon ejusmodi, ut qui in fornicatione polluti sunt, in tribus quidem annis ab oratione omnino expellantur; in tribus autem sint solius auditionis participes, in tribus autem aliis, cum iis qui in conversione substernuntur, precentur, et tunc sint sacramentorum participes. In iis autem qui diligentiori conversione usi fuerint, et vita, ad id quod bonum est, reditum ostenderit, licet ei qui dispensat, pro ecclesiasticæ œconomix utilitate, tempus auditionis contrahere, et celerius ad conversionem deducere: et rursus hoc quoque tempus contrahere, et celerius communionem reddere, ut sua probatione, ejus cui medela adhibetur, constitutionem dijudicet. Quemadmodum enim porcis margaritas projicere est vitium, ita et pretiosa margarita privare eum qui jam per alienationem a vitio et purgationem homo sit factus, absurdum est. Quæ autem in adulterio et in reliquis immunditiæ generibus fit iniquitas, ut dictum est, eodem judicio punietur quo et fornicationis scelus, sed tempore duplicabitur. In eo autem, ejus etiam qui medela adhibetur, affectio considerabitur, quo modo et in iis qui fornicationis inquinamento illaqueati sunt, ut vel citius vel tardius eis sit boni participatio.

158 BALS. Nunc de peccatis, quæ in concupiscibili animæ facultate nascuntur, disserit Pater, ex quibus dicit esse adulterium et fornicationem, et subjungit, quod quibusdam subtilioribus fornicatio quoque vocatur adulterium: quia mariti et uxoris coitus legitimus est; sed si quid fiat aliud præter eum, id est injustum et legibus contrarium, et quicumque non utitur proprio, utitur alieno. Quodcumque vero cuius non est proprium, illud alienum est, etiamsi dominum non habeat. Et propterea fornicatio non longe abesse visa est ab adulterio. Hæc dicit sanctus ita astrui ab iis, qui fornicationem ad adulterii peccatum reducunt: imbecilliorum autem peccatorum fuisse aliquam Patribus συμπεριφορὰν, sive œconomix condensationem dicit. Sumitur autem dictio ex Proverbiis. Dicit enim in eis Salomon, ὁ μὴ συμπεριφερόμενος τῷ αὐτοῦ οἴκῳ, hoc est, Qui domus suæ curam non gerit, hæreditabit ventos; et peccatum illegitimi coitus esse distinctum seu divisum; et fornicationem quidem

¹ Prov. xi, 29.

esse nominatam coitum, qui sit absque injuria alterius viri; scilicet cum muliere a viro libera; adulterium autem, viri accessum ad mulierem quæ cum altero cohabitavit. Qui enim accedit ad mulierem quæ non habet maritum, peccat quidem, quod ea non legitime utitur; sed nemini facit injuriam: qui vero rem habet cum ea, quæ cum marito cohabitavit, maritum illius injuria afficit, alienam sibi familiarem efficiens; sæpe autem illius marito insidiatur; et hoc ex David manifestum est. Porro cum animali concubitus et pædicatus adulterio exequantur, et quod injuria natura efficitur, cum, qui sic peccant, peccent præter naturam: et quod qui sic peccat aliena utitur. Est enim aliena natura brutorum et masculorum. Masculum enim et feminam fecit Deus. Horum itaque peccatorum universale remedium dicit sanctus, seu quod omnibus peccatoribus convenit, nempe a tali rabie per pœnitentiam purum esse hominem, peccatum scilicet condemnare et ab eo desicere. Nisi quis enim a peccato destiterit, quomodo pœnitentiam agere existimabitur? Quia autem fornicationi non accedit injuria, adulterio autem et aliis prædictis, ut jam dixi, præter illicitum coitum injuria quoque adjungitur; tempus pœnitentiæ adulterii inusque animalium et masculorum concubitus duplicat ad fornicationis tempus. Deinde ei aliquam inducit differentiam in iis qui eadem peccata committunt. Si quis enim, inquit, sponte peccatum, quod ignorabatur, declaraverit, humane punietur: qui autem non sponte ad evitandum accesserit, sed in peccato deprehensus fuerit, vel ex suspicionem cognitus, accusatusve fuerit et convictus, etiam si pœnitentiam agere proposuerit, gravius punietur; et sit in extenso sive longiori tempore pœnitentia, ut sic purgatus in sacramentorum communionem recipiatur. Deinde et pœnitentiæ fornicationis tempora enumerat: et dicit esse novem annos, et adjicit quomodo dispensentur. Universum autem ejus iudicio relinquit, qui peccatores dispensat: et secundum vel diligentiam vel negligentiam in pœnitentia, pœnitentiæ tempus diminuire vel intendere jubet. Sicut enim non oportere dicit margaritas ante porcos projicere; ut dicit Evangelium, margaritas vocans sanctum corpus Domini, et pretiosum sanguinem; porcos autem, qui vitiose vitam agunt et in perturbationum animi cœno involvuntur: ita absurdum est pretiosarum margaritarum **159** communione privare, qui se a vitiosis per pœnitentiam purgarunt et ex porcis in homines per purgationem mutati sunt. Cum novem autem annorum pœnitentiæ esse dixisset in fornicatione, in adulterio animaliumque iniu ac pædicatu dicit tempus illud duplicari: esse vero ejus dispensationem fornicationis dispensationi similem. Hoc enim sibi vult illud; in eodem iudicio; id est, in eadem sententia, in eadem pœnitentiâ. Solo autem tempore duplicatur. Cum enim in unoquoque pœnitentiæ loco sit triennium

την χωρὶς ὀδικίας ἐτέρου μίξιν, ἤγουν τὴν πρὸς ἐλευθέρην ἀνδρὸς γυναῖκα, μοιχείαν δὲ τὴν πρὸς γυναῖκα ἀνδρὶ συνοικοῦσαν εἰσέλυσιν. Ὁ μὲν γὰρ γυναῖκα προσῶν ἀνδρα μὴ ἐχούση ἀμαρτάνει μὲν, ὅτι μὴ νομίμως αὐτῇ κέχρηται· ἀδικεῖ δὲ οὐδένα· ὁ δὲ τῇ συνοικίᾳ ἀνδρὶ πλησιάζων ἀδικεῖ τὸν ἐκείνης ἀνδρα, τὴν ἄλλοτριαν οἰκισόμενος· πολλάκις δὲ καὶ ἐπιβουλεύει τῷ ἐκείνης ἀνδρὶ· καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ τοῦ Δαβὶδ. Καὶ τὴν ζωοφθορίαν δὲ καὶ τὴν παιδεραστείαν ἐπίσης τῇ μοιχείᾳ θεάσιν, ὅτι τε ἀδικεῖται ἡ φύσις, παρὰ φύσιν ἀμαρτανόντων τῶν οὕτω πλημμελοῦτων, καὶ ὅτι ἄλλοτριῶν κέχρηται ὁ οὕτως ἀμαρτάνων· ἄλλοτριον γὰρ ἡ φύσις ἢ τῶν ἀλόγων καὶ ἢ τῶν ἀβρῶνων. Ἄρσεν γὰρ καὶ θῆλυ ἐποίησεν ὁ Θεός. Τῶν μὲν οὖν τοιούτων ἀμαρτημάτων καθολικὴν μὲν θεραπείαν λέγει ὁ ἅγιος, ἤγουν πᾶσι τοῖς ἀμαρτανούουσιν ἀρμόττους, τὸ καθάρων τῆς τοιαύτης λύσεως ἐκ μεταλλοῦ γενέσθαι τὸν ἀνθρώπον, ἤγουν τὴν καταγνώσιν τῆς ἀμαρτίας καὶ ἀποστῆναι αὐτῆς. Εἰ μὴ γὰρ τις ἀποσταίη τοῦ ἀμαρτάνειν, πῶς ἂν λογισθῆι μετανοεῖν; Ἐπεὶ δὲ τῇ πορνείᾳ ἀδικία οὐ πρόδεσσι, τῇ δὲ μοιχείᾳ, καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς εἰρημένοις, ὡς ἐρῆθη εἰπεῖν, πρὸς τῷ ἀθέσμῳ τῆς μίξεως καὶ ἀδικία παρίπταται, διπλασιάζει τὸν χρόνον τοῦ ἐπιτιμίου τῆς μοιχείας καὶ τῆς ζωοφθορίας καὶ ὀβρηνοικιᾶς πρὸς τὸν τῆς πορνείας. Ἐπειτα καὶ διαφορὰν τινα εἰσάγει ἐπὶ τῶν ἐξομολογουμένων τὰ αὐτὰ ἀμαρτήματα. Εἰ μὲν τις, φησὶν, ἀπ' αὐτοῦ ὀρηθῆι ἐξαγορεύσει τὴν ἀμαρτίαν ἀγνωσμένην, φιλανθρώπως ἐπιτιμηθήσεται· ὁ δὲ οὐχ ἔκων εἰς ἐξαρῆσειν ἔλθων, ἀλλ' ἐπι τῇ ἀμαρτίᾳ εὐρεθείς, ἢ ἐξ ὑποψίας γνωσθείς, ἢ κατηγορηθείς; καὶ ἄλεγχθείς, κἂν πρόκειται μετνοεῖσθαι, βαρύτερον ἐπιτιμᾶται, καὶ ἐν ἐπιτεταμένῃ, ἤγουν μακροχρόνῳ, γίνεται μετανοία, ἵνα οὕτω καθάρθῃι δεχθῆι εἰς τὴν τῶν ἁγίων μετέλψῃν. Ἔπειτα καὶ τοὺς χρόνους ἀκριθεῖς τοῦ ἐπιτιμίου τῆς πορνείας· καὶ ἐννέα λέγει εἶναι αὐτοῦς, καὶ ὅπως οἰκονομοῦνται προστεθῆσι. Τὸ δὲ πᾶν τῷ οἰκονομοῦντι τοὺς ἀμαρτανόντας ἀνατίθῃι, καὶ πρὸς τὴν ἐπὶ τῇ μετανοίᾳ σποδῆν ἢ βαθυμίαν ἐλαττοῦν τὸν χρόνον τῶν ἐπιτιμίων καὶ ἐπιτείνειν διαχειλέσθαι. Ἄς γὰρ οὐ δεῖν φησι τοὺς μαργαρίτας βίπτειν ἐμπροσθεν τῶν χοίρων· τοῦτο δὲ τὸ εὐαγγελικόν, μαργαρίτας μὲν καλῶν τὸ ἅγιον σῶμα τοῦ Κυρίου καὶ τὸ τιμιον αἷμα, χοίρους δὲ τοὺς ἐμπαθεῖς ζῶντας· καὶ τῷ βορβόρῳ τῶν παθῶν ἐκκυλισμένους· οὕτως ἄστοπον ἀποστραφῆναι τῆς μεταλήψεως τῶν τιμίων μαργαρίτων τοὺς διὰ μετανοίας καθάραντας ἑαυτοῦς τῶν παθῶν, καὶ ἐκ χοίρων εἰς ἀνθρώπους μεταβληθέντας; διὰ τῆς καθαρότητος. Ἐννέα μὲν οὖν ἐτη ἐπὶ τῆς πορνείας; εἰπὼν εἶναι τὸ ἐπιτιμῖον, ἐπὶ τῆς μοιχείας καὶ ζωοφθορίας καὶ ὀβρηνοικιᾶς· ἐπιπλασιάζει δὲ λέγει τὸν χρόνον τοῦτον· τὴν δὲ οἰκονομίαν οὕτως γίνεσθαι τῇ τῆς πορνείας. Τοῦτο γὰρ ἔστι τὸ, ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι, ἤγουν ἐν τῇ αὐτῇ κρίσει, ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιτιμῆσει. Τῷ δὲ χρόνῳ μόνῳ διπλασιάζεται. Ἐν ἐκάστῳ γὰρ τόπῳ τῶν ἐπιτιμίων τριετίας ἐπιτεθείσης ἐν τῇ πορνείᾳ, ἐξαετία ἐν τῇ μοιχείᾳ καὶ τοῖς λοιποῖς

ᾧρισται· πάνταυθα δὲ τὸ συντεμεῖν τὸν χρόνον τοῦ ἐπιτιμίου, ἢ αὐξήσαι, τοῦ οἰκονομοῦντος τῇ διακρίσει· τοὺς ἐν μετανοίᾳ δίδωσιν.

ΚΑΝΟΝ Ε΄.

Λεῖπεται πρὸς τοῦτους τὸ θυμοειδὲς τῆς ψυχῆς προθεῖναι εἰς ἐξέτασιν, ὅταν παρασφαλῆσα τῆς ἀγαθῆς τοῦ θυμοῦ χρήσεως, εἰς ἀμαρτίαν ἐκπέσῃ. Πολλῶν τε ὄντων κατὰ θυμὸν εἰς ἀμαρτίαν ἐνεργουμένων, καὶ πάντων κακῶν, ἤρεσέ πως τοῖς Πατέρσιν ἡμῶν, ἐν τοῖς ἄλλοις μὴ λίαν ἀκριβολογεῖσθαι, μηδὲ πολλῆς ἀξιὸν ἠγεῖσθαι σπουδῆς, τὸ θεραπεύειν πάντα τὰ ἐκ θυμοῦ παραπτώματα· καὶ τοῖ γὰρ τῆς Γραφῆς, οὐ μόνον τὴν· ψυχὴν ἀπαγορευούσης πληγῆν· ἀλλὰ καὶ πᾶσαν λοιδορίαν, ἢ βλασφημίαν, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτον ὁ θυμὸς ἀπεργάζεται· μόνον δὲ τοῦ κατὰ τὸν φρόνον ἄγους τὴν παραφυλακὴν ἐποίησαντο, διὰ τῶν ἐπιτιμιῶν. Διήρηται δὲ τὸ τοιοῦτον κακὸν τῇ διαφορᾷ τοῦ ἑκουσίου τε καὶ ἀκουσίου, ἐν οἷς ἑκούσιος μὲν ἔστι φόνος. Πρῶτον μὲν, ὃ ἐκ παρασκευῆς τετολημμένος τοῦ εἰς αὐτὸ τοῦτο εὐτρεπισαμένου, ὅπως ἂν τὸ ἄγος ἐργάσθῃται. Ἐπειτα δὲ κάκεινος ἐν τοῖς ἑκουσίοις ἐνομισθῆ, ὅταν τις ἐν συμπλοκῇ καὶ μάχῃ, τύπτων τε καὶ τυπτόμενος, ἐνέγκῃ κατὰ τινος καιρίου τὴν διὰ τῆς χειρὸς πληγῆν. Ὅ γὰρ ἀπαξ τῷ θυμῷ κρατηθεὶς, καὶ τῇ ὀρμῇ τῆς ὀργῆς χαριζόμενος, οὐδὲν ἂν παρὰ τὸν καιρὸν τοῦ πάθους τῶν ἀνακόψαι τὸ κακὸν δυναμένιον ἐπὶ νοῦν λάθοι. Ὡστε καὶ τὸ ἐκ τῆς συμπενοῦς ἀποτέλεσμα τοῦ φόνου, εἰς ἔργον προαιρέσεως, καὶ οὐκ εἰς ἀποτυχίαν ἀνάγεται. Οἱ δὲ ἀκούσιοι φανερὰ ἔχουσι τὰ γνωρίσματα· ὅταν τις πρὸς ἑτερόν τι τὴν σπουδὴν ἔχων, ἐξ ἀποτυχίας τι τῶν ἀνηκέστων ὁράσῃ. Ἐπὶ τούτων τοίνυν ὁ μὲν φόνος, εἰς τριπλασίονα χρόνον παρατείνεται, τοῖς δὲ ἐπιστροφῆς θεραπευόμενοι τὸ ἑκούσιον ἄγος. Τρισεννέα γὰρ εἰσιν ἐνιαυτοί, καθ' ἕκαστον βαθμὸν τῆς ἐννάδος τῶν ἐτῶν ὀρθείσης, ὥστε ἐν μὲν τῷ παντελεῖ ἀφορισμῷ, ἐνναετῆ χρόνον διαγενέσθαι ἀπειργόμενον τῆς Ἐκκλησίας· ἄλλα δὲ τοσαῦτα ἔτη ἐν τῇ ἀκρόασι παραμείναι, μόνης τῶν διδασκάλων καὶ τῆς τῶν Γραφῶν ἀκρόασεως, καὶ μετὰ τῆς τοῦ λαοῦ συστάσεως ἀξιούμενον, ἐν δὲ τρίτῃ ἐννάδι, μετὰ τῶν ὑποπιπτόντων ἐν τῇ ἐπιστροφῇ προσευχόμενον, οὕτως ἔλθειν ἐπὶ τὴν μετουσίαν τοῦ ἀγιάσματος· ὁ γὰρ καὶ ἐπὶ τοῦ τοιούτου, ἢ αὐτῆ προστήρησις ἔσται παρὰ τοῦ οἰκονομοῦντος τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ πρὸς λόγον τῆς ἐπιστροφῆς συντεμηθήσεται αὐτῷ καὶ ἡ τοῦ ἐπιτιμίου παράτασις, ὥστε ἀντὶ ἐννέα ἐτῶν, ἐφ' ἑκάστῳ βαθμῷ ὅκτω ἢ ἑπτὰ ἢ ἕξι, ἢ καὶ πάντε μόνᾳ γενέσθαι· εἴπερ τὸ μέγεθος τῆς ἐπιστροφῆς νικολῆ τὸν χρόνον, καὶ ὑπερβάλλοιτο τῇ σπουδῇ τῆς διορθώσεως τοὺς ἐν τῇ μακροῦ προθεσμίᾳ ἐφθυμότερόν πως ἔαυτοὺς ἀπὸ τῆς κηλίδος καθαιρόντας. Τὸ δὲ ἀκούσιον, συγγνωστὸν μὲν, οὐ μὴν ἐπαινετὸν ἐκρίθη. Τοῦτο δὲ εἶπον, ὥστε ὅπλον γενέσθαι, ὅτι καὶ ἀκουσίως τις γένηται ἐν τῷ τοῦ φόνου μιάσμασι, ὡς ἦδη βέβηλεν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ἄγους γενόμενον, ἀπόβλητον ἱερατικῆς χάριτος ὁ κανὼν ἀπεφήνατο· ὅσος δὲ ἔστιν ἐπὶ τῇ εὐαγγελίᾳ περιεῖξ τοῦ καθαρσίου ὁ χρόνος, τοσοῦτος καὶ

A definitum in fornicatione, sexennium in adulterio et reliquis definitum est. Porro hic quoque poenae tempus contrahere, vel augere, ejus, qui poenitentiam agentes dispensat, iudicio relinquit.

CANON V.

Restat ad hæc ut irascentem animæ partem examinandam proponamus, quando lapsa a bono iuxta usu in peccatum ceciderit. Cum autem multa sint quæ per iram sunt peccata et omnis generis mala, placuit omnibus nostris Patribus in aliis quidem non nimium subtiliter agere, nec nimium in eo studii operæque ponere, ut omnia quæ ex ira nascerentur delicta curarent; quamvis Scriptura non solum vulnus prohibeat, sed etiam omne convicium vel maledictum, et si quid aliud ejusmodi ita ellicit; sed solam cædis cautionem suis poenis introduxerunt. Dividitur autem hoc malum, differentia voluntariæ et involuntariæ: et est cædes quidem voluntaria, quæ præmeditate suscepta est ab eo qui se ad hoc comparaverat ut hoc facinus perpetraret. Deinde illud quoque in voluntariis existimatum est, quando quis in congressu verberans et verberatus, manu plagam mortiferam intulerit. Qui enim ira semel victus est, et animi appetitioni cedit, nihil eorum quæ malum possent amputare, ei in mentem venit. Quare et illic quoque qui ex concertatione profectus est, cædis eventus, in factum volumarium, non in casum confertur. Involuntaria autem habent manifesta indicia, quando quis alicui alteri rei studium applicans, casu gravissimum aliquod malum patriverit. In his ergo, cædes quidem in triplex tempus extenditur iis qui per conversionem voluntario facinori remedium afferunt. Ter novem etiam sunt anni, novenario annorum numero in unoquoque gradu præfinito, ut in perfecta quidem segregatione novem annorum tempore versetur ab Ecclesia prohibitus; alios autem tot annos in auditione permaneat, sola doctorum et Scripturarum auditione et conversatione cum populo dignus habitus, in tertio autem novenario cum substratis in conversione orans, ut perveniat ad communionem sacramenti scilicet; et in eodem eadem erit observatio ab eo qui Ecclesiam administrat, et pro ratione conversionis illi quoque poenæ extensio rescindetur, ut pro novem annis in unoquoque gradu, vel octo, vel septem, vel quinque solum anni fiant, si poenitentiae magnitudo tempus vincat, et superet correctionis studio eos qui in longo tempore præstituto susceptas a se maculas segniter eluunt. Involuntarium autem venia quidem dignum, sed non laudabile iudicatum est. Hoc autem dixi, ut sit apertum, quod etiam si quis involuntarie fuerit in scelere homicidii: eum tanquam jam profanum, piaculum redditum, a sacerdotali gratia ejiciendum pronuntiavit canon. Quantum autem est expiationis tempus ob simplicem fornicationem, tantum etiam recte habere existimatum est in iis qui cædem involuntariam fecissent; sci-

licet, in iis quoque, **160** poenitentis voluntate examinata; ut si sit fide quidem digna conversio, non servetur annorum numerus; sed temporis prolixitate rescata, ad Ecclesie restitutionem et boni participationem compendio reduceratur. Si quis autem non expleto tempore a canonibus præstituto vitam excedat, jubet Patrum clementia ut effectus sacramentorum particeps, non viatico vacuus, ad extremam illam et longam peregrinationem mittatur. Sin autem, postquam sacramenti particeps factus fuerit, rursus ad vitam reversus sit: statutum tempus exspectet, in illo gradu existens in quo erat ante communionem illi ex necessitate data.

BALS. Postquam dixit hic magnus Pater de duabus animæ facultatibus, nunc reliquam quoque adjicit, nempe irascentem. Et multa quidem peccata esse dicit, quæ ex ira nascuntur, ut ictus, injurias, maledicta, convicia, quæ omnia a sacra Scriptura sunt prohibita. Beatus enim Paulus scribens ad Colossenses, et carnis opera enumerans, cum aliis inimicitias, lites, et contentiones, æmulationes, iras, discordias, ac seditiones et cædes induxit; et qui hæc, inquit, agunt, regnum Dei non possidebunt. Sed etiam, inquit hic sanctus, hæc omnia a Scriptura prohibita sint, quodammodo placuit tamen Patribus nostris in aliis non nimium subtiliter nec summo jure agere. Illud autem: Quomodo placuit, est negantis, et veluti rationem nescientis, propter quam Patres in iis non nimium subtiliter et accurate agere voluerint, nec ut iis remedia afferrent multum studii ponendum esse putarunt. Solum autem homicidii facinus esse pœnis afflicendum censuit, ut caverent homines ne cædes perpetrarent, pœnas impositas formidantur. Cædis autem peccatum dividitur in voluntarium, et involuntarium. Et est quidem voluntaria cædes, quæ præparato ac consulto suscepta est, ad quam paratus et instructus fuerat quispiam. Voluntarium autem dicit, et quod non consulto quidem, sed in certamine, et contentione factum est, quando quis eum qui resistit in aliqua parte corporis lethaliter percusserit. Nam hoc quoque cædis genus, non fortuitum, sed involuntarium sanctus judicat. Involuntariam autem cædem definit, quando aliquid aliud agere volens, utpote feram percutere, vel fructum arboris decutere, transeuntem hominem non visum percusserit, isque mortuus fuerit. Voluntariæ itaque cædi viginti septem annos definit pœnæ tempus, et ipsum in tres partes dividit, ut unaquæque pars habeat novem annos. Et perfectam quidem segregationem nominat, quando is, qui segregatus est, extra ecclesiam stat et deflet, postquam autem illic ad nonum usque annum deflexerit, tanto rursus tempore stet in loco audientis; et illinc procedat ad locum substructionis: et ita viginti septem annis dimensis, dignus sacramentorum communionem habeatur. Ubique autem poenitentia dispensatori, cænarum tempus contrahendi dat

A ἐπὶ τῶν ἀκουσίως παφονευκίστων ἐδοκιμάσθη καλὸν ἔχειν, δηλαδὴ καὶ ἐν τούτοις τῆς προαιρέσεως τοῦ μετανοοῦντος δοκιμαζομένης· ὥστε εἰ ἀξιόπιστος γένητο ἢ ἐπιστροφή, μὴ πάντως παραφυλαχθῆναι τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐτῶν, ἀλλὰ διὰ συντομίαν· ἀγαγεῖν αὐτὸν εἰς τὴν τῆς Ἐκκλησίας ἀποκατάστασιν, καὶ εἰς τὴν τοῦ ἀγαθοῦ μετουσίαν. Εἰ δὲ τις μὴ πληρώσας τὸν χρόνον τὸν ἐκ τῶν κανόνων ἀφωρισμένον, ἐξιδεύοι τοῦ βίου· κλεῖσει ἢ τῶν Πατέρων φιλανθρωπία μετασχόντα τῶν ἁγιασμάτων, μὴ κενὸν τοῦ ἐφοδίου πρὸς τὴν ἰσχάτην ἐκείνην καὶ μακρὰν ἀποδημίαν ἐκπεμφθῆναι. Εἰ δὲ μετασχὼν τοῦ ἁγιάσματος, πάλιν εἰς τὴν ζωὴν ἐπανέλθοι, ἀναμένειν τὸν τεταγμένον χρόνον, ἐν ἐκείνῳ τῷ βαθμῷ γενόμενον, ἐν ᾧ ἦν πρὸ τῆς κατὰ ἀνάγκην αὐτῷ δοθείσης κοινωνίας.

BALS. Εἰπὼν περὶ τῶν δύο ψυχικῶν δυνάμεων ὁ μέγας οὗτος Πάτερ, προσετίθει·ν ἄρτι καὶ τὴν λογικὴν, ἥτις ἐστὶ τὸ θυμοειδές. Καὶ πολλὰ μὲν εἰναί φησι τὰ ἐκ τοῦ θυμοῦ τικόμενα ἁμαρτήματα, οἷος πληγὰς, ὕβρεις, λοιδορίας, βλασφημίας, ἅπαντα τῇ θεῷ Γραφῇ ἀπηγόρευται. Ὁ γὰρ μακάριος Παῦλος πρὸς Κολασσαεῖς γράφων, καὶ τὰ τῆς σαρκὸς ἔργα ἀπαριθρῶν, μετὰ τῶν ἄλλων καὶ ἐχθρὰς καὶ ἐρις καὶ ζήλους καὶ θυμοῦ, ἐριθείας· τε καὶ διγροστασίας· καὶ φόνους ἐπιγγαγε, καὶ οἱ ταῦτα πρᾶσσοντας, ἐφη, βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν. Ἀλλὰ καὶ πάντα, φησὶν ὁ ἅγιος οὗτος, τῇ Γραφῇ ἀπηγόρευται, ὅμως ἤρεσέ πως τοῖς Πατέρι·ν ἡμῶν ἐν τοῖς ἄλλοις μὴ λίαν ἀκριβολογεῖσθαι· τὸ δὲ ἤρεσέ πως· ἀπαρνοῦντός· ἐστὶ καὶ ὡσπερ μὴ εἰδὸς τὸν λόγον, ἐ· ὃν ταῦτα οἱ Πατέρες· ἀκριβολογεῖσθαι οὐκ ἠθέλησαν, οὐδὲ πᾶν σπουδαῖον ἠγγήσαντο θαρραλύειν τὰ τοιαῦτα. Μόνον δὲ τὸ τοῦ φόνου μίασμα ἐπιτιμίαν ἠξίωσαν, ὥστε παραφυλάττεσθαι τοὺς ἀνθρώπους μὴ ποιεῖν φόνους φεθουμένους τὰ ἐπιτίμια. Τὸ δὲ ἐκ τοῦ φόνου ἁμάρτημα διαίρεται εἰς ἐκούσιον καὶ ἀκούσιον. Καὶ ἐστὶν ὁ ἐκούσιος φόνος, ὁ ἐκ παρασκευῆς, ἤγουν ὁ ἐκ μελέτης, τετολημμένος, πρὸς ὃν τις παρεσκευάσθη καὶ ἠτοιμάσθη. Ἐκούσιον δὲ λέγει· καὶ τὸν μὴ ἐκ μελέτης μὲν, ἐν δὲ συμπλοκῇ καὶ φιλονεικίᾳ γενόμενον, ὅτε τις πληξεί τὸν ἀντιτάξιμον ἐν καιρῷ μέρει τοῦ σώματος, τῷ θυμῷ στρατευόμενος. Καὶ τοῦτο γὰρ τὸ εἶδος τοῦ φόνου οὐ τυχαῖον ὁ ἅγιος κρίνει, ἀλλὰ προαιρετόν. Ἀκούσιον δὲ φόνον ὀρίζειται, ὅτε ἄλλο τι ποιῆται βουλή·ντος, οἷον θηρίον ἀμύνασθαι ἢ κατατείσαι δένδρον καρπὸν, ἀνθρώπον παρίοντα μὴ προκίτων πληξεί, καὶ ὁ πληγὴς θανέσθαι. Τῷ μὲν οὖν ἐκούσιῳ φόνῳ, κ· ἔτη ὀρίζεται τὸν τοῦ ἐπιτιμίου καιρὸν, καὶ εἰς τρεῖς μόλις αὐτὸν διαίρει, ὥστε μόλις ἐκίστην ἐννεὰ ἔχειν ἐνιαυτούς. Καὶ παντελῆ μὲν ἀφορισμὸν ὀνομάζει τὸ ἔξω τῆς ἐκκλησίας ἵστασθαι τὸν ἀφορισθέντα καὶ προσκλαίειν· ἐκεῖ δὲ προσκλαύσαντα ἐπὶ ἐνατον ἐνιαυτὸν, ἐπὶ τοσοῦτον αὐθις χρόνον ἐν ἀπρωμένου στήναι τόπῳ, κἀκίθειν προδῆναι εἰς τὸν τῆς ὑποπτώσεως τόπον· καὶ οὕτω τῶν κ· ἔκμητρῶν ἐνέτων ἐνιαυτούων, τῆς τῶν ἁγιασμάτων κοινωνίας· ἀξ· α· δ· ἔ· ν· ζ· Πανταχοῦ δὲ τὴν ἐξουσίαν τοῦ συντεμεῖν

τὸν τῶν ἐπιτιμιῶν καιρὸν τῷ οἰκονομοῦντι τὸν ἐν Α μετανοίᾳ γενόμενον διδῶσιν, εἰ βλέπει τὸν μετανοοῦντα θαψιλῆς τοὺς τῆς μετανοίας καρποὺς ἐνδεικνύμενον. Ὁ δὲ ἀκούσιος, φησὶ, φόβος συγγνωστὸς μὲν ἐκρίθη, εὖ μὴν ἐπαινετός, ἤγουν οὐκ ἀνεκτός, ὥστε καὶ πάντῃ εἶναι ἀνεπιτίμητος. Κἂν γὰρ ἀκούσιως τις φονεύσῃ ἄνθρωπον, οὕτε ἱερωσύνης τεύξεται, καὶ ἀπόβλητος ταύτης ὡς τῷ φόβῳ μιανθεὶς ἔσεται. Χρόνον δὲ τῷ ἐπιτιμίῳ τοῦ ἀκούσιου φόβου λέγει τετάχθαι, ὅσος ἐν τῇ ψιλῇ περιείρα ἐτάχθη· ἔστι δὲ οὗτος, κατὰ τοῦτον τὸν ἄγιον, ἐννέα ἔτη. Ψιλὴν δὲ πορνεύειαν, τὴν εἰς γυναῖκα μὴ ἔχουσαν ἄνδρα ὠνόμασε, τοὺς χρόνους δὲ τῶν ἐπιτιμιῶν εἰπὼν ἐφ' ἑκάστῳ πλημμελήματι, νῦν προστίθησιν ὅτι, εἰ οὕτω ὁ ἐπιτιμηθεὶς ἐπλήρωσε τὸν τοῦ ἐπιτιμιῶν καιρὸν, ἀλλ' ἔτι ἀφωρισμένος ἔστι B καὶ κινδυνεύει θανεῖν, ὥρισαν οἱ Πατέρες φιλοφρονησάμενοι τὸν τοιοῦτον μετασχέειν τῶν ἁγιασμάτων, ἵνα μὴ ἐστερημένος τοῦ ἐφοδίου ἀπέλθῃ πρὸς τὴν μακρὰν ἀποδημίαν. Ἐφόδια δὲ λέγονται τὰ ἐπὶ τῇ ὁδῷ τοῖς ὁδεύουσι συμβαλλόμενα. Μέγα δὲ συμβάλλεσθαι τοῖς πιστοῖς πιστεύεται τῶν ἁγιασμάτων ἢ μεθεξῆς. Εἰ δὲ περὶ τῆν ζωὴν κινδυνεύων ὁ ἐν ἐπιτιμίῳ ἀξιοθεῖται τῶν θεῶν δωρῶν, εἴτα ἐκφυγὴ τὸν κινδύνον καὶ ἀναβρῶσθῆ, αὐθις ἀκοινώητος ἔσται, καὶ ἐν ἐκείνῳ στήσεται τῷ βαθμῷ, ἐν ᾧ ἦν καὶ πρὸ τοῦ κινδύνου, μέχρις ἂν ὁ χρόνος ὁ τεταγμένος ἐκμετρηθῇ.

ΚΑΝΩΝ Γ'.

Τὸ δὲ εἶδος τῆς εἰδωλολατρίας· οὕτω γὰρ ὀνομάζει τὴν πλεονεξίαν ὁ θεὸς Ἀπόστολος· οὐκ οἶδα ὅπως ἀθεράπευτον ὑπὸ τῶν Πατέρων ἡμῶν περιώρηθη. Καὶ τοῖ γε δοκεῖ τὸ τοιοῦτον κακὸν τῆς τρίτης ἐν τῇ ψυχῇ καταστάσεως· πάθος εἶναι. Καὶ γὰρ λογισμὸς τῆς τοῦ καλοῦ κρίσεως ἀμαρτάνων, ἐν τῇ ὕλῃ τὸ καλὸν εἶναι φαγιάζεται, οὐ πρὸς τὸ ἄλλο ἀναβλέπων κάλλος, καὶ ἡ ἐπιθυμία πρὸς τὰ κάτω βεῖ, τοῦ ἀληθοῦς ὀρεκτοῦ ἀποβρέουσα. Καὶ ἡ φιλόνομικός τε καὶ θυμώδης διάθεσις, πολλὰς ἐκ τῆς τοιαύτης ἀμαρτίας τὰς ἀφορμὰς λαμβάνει. Καὶ τὸ ὅλον εἰπεῖν, συμφωνεῖ ἡ τοιαύτη νόσος τῷ ἀποστολικῷ τῆς πλεονεξίας ὄρω. Ὁ γὰρ θεὸς Ἀπόστολος, οὐ μόνον αὐτὴν εἰδωλολατρείαν, ἀλλὰ καὶ βίβαν πάντων τῶν κακῶν ἀπεφήνατο· καὶ ὁμοίως τὸ τοιοῦτον εἶδος παρώρηθη τῆς νόσου ἀνεπίσκεπτόν τε καὶ ἐτημέλητον· διὸ καὶ πλεονάζει κατὰ τὰς Ἑκκλησίας, τὸ τοιοῦτον ἀβρῶστημα, καὶ οὐδεὶς τοὺς ἐπὶ τὸν κληρὸν ἀγομένους περιεργάζεται, μήπως τῷ τοιοῦτῳ εἴδει τῆς εἰδωλολατρίας καταμείνησιν. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων, διὰ τὸ παρεῖσθαι τοῖς Πατέρεσιν ἡμῶν, ἀρκεῖν ἡγοῦμεθα τῷ δημοσίῳ τῆς διδασκαλίας λόγῳ, ὅπως ἂν οἶόν τε ἦ, θεραπεύειν, ὥσπερ τινὰ πάθη C → ἡθωρικὰ, τὰς πλεονεκτικὰς ἀβρῶστίας διὰ τοῦ λόγου καθαίροντας. Μόνον δὲ τὴν κλοπὴν καὶ τὴν τυμωρυχίαν, καὶ τὴν ἱεροσυλίαν πάθη νομίζομεν, διὰ τὸ οὕτως ἐκ τῆς τῶν Πατέρων ἀκολουθίας τὴν παράδοσιν ἡμῖν περὶ τούτου γενέσθαι. Καὶ τοῖ γε παρὰ

potestatem, si viderit poenitentem uberes poenitentiae fructus ostendere. Involuntaria autem, inquit, caedes venia quidem digna iudicata est, sed non laudanda, seu non ita tolerabilis, ut sit ab omni supplicio immunis; si quis enim involuntarie hominem interfecerit, nec sacerdotium assequetur, et, ut qui homicidio sit pollutus, eo ejicitur. Involuntariae autem caedis poenae tempus esse dicit, quantum in simplici fornicatione statutum est. Est autem illud secundum hunc sanctum, novem annorum. Simplicem autem fornicationem nominavit, quae in mulierem virum non habentem committitur. Postquam autem dixit poenae tempus in unoquoque peccato, nunc adiecit: quod si is, qui poena affectus est, nondum perfecit tempus poenitentiae, sed est adhuc segregatus, et in magno vitae periculo versatur, statuerunt Patres clementia utentes, ut is sit sacramentorum particeps, ne viatico carens in longam peregrinationem abeat. Dicitur autem viaticum, quod iis qui 161 viam ineunt in via est utile. Fidelibus autem valde conferre creditur sacramentorum participatio. Sin autem is, cui poena imposita est, in vitae periculum veniens divinis donis dignus labilis fuerit, deinde periculum effugerit et revaluerit, rursus erit excommunicatus; et in illo gradu stabit, in quo erat etiam ante periculum, donec praestitutum tempus diuenum fuerit.

CANON VI.

Altera autem idololatriae species (sic enim divinus Apostolus avaritiam appellat¹), nescio quomodo absque ulla poenae medela a Patribus praetermissa sit. Atqui hoc malum quidem videtur esse trium animi constitutionum affectio. Nam et ratio, ab ejus quod pulchrum est iudicio aberrans, esse in materia quod pulchrum est existimat, non ad pulchritudinem a materia separatam aspiciens, et desiderium ad ea quae sunt inferiora inclinatur, ab eo quod vere est expetendum dilabens. Jam vero et contentiosa animosaque animae affectio ex hoc peccato multas occasiones accipit. Et ut in universum dicam, hic morbus cum apostolica avaritiae definitione consentit. Divinus enim Apostolus eam non solum idololatriam, sed etiam omnium malorum radicem pronuntiavit²; et tamen haec morbi species, inconsiderata et absque ulla ejus cura praetermissa est: quo fit, ut hic morbus valde in Ecclesia redundet, et nemo in us qui ad clerum adducuntur, inquirat, num qui eo idololatriae genere polluti sint. Sed de his quidem, quoniam id a Patribus praetermissum est, sufficere existimo publica doctrinae ratione, ea quomodo fieri potest curare, veluti quosdam morbos ex repletionem ortos, inexplebilis avaritiae affectiones oratione purgantes. Solum autem furtum, et sepulchrorum effossionem, et sacrilegium vitia existimamus, quod sic a

¹ Ephes. v, 5. ² I Timoth. vi, 10.

Patrum consequentia, hæc nobis traditio facta sit. Atqui apud divinam Scripturam et scœnus et usura sunt prohibita, et per quamdam potentiam, ad suam possessionem aliena traducere, etiamsi sub contractus aut transactionis specie hoc fortasse factum sit. Quoniam ergo nos quidem ad canonum potestatem assequendam fide digni non sumus, in iis, quæ ex confesso prohibita sunt, canonicam sententiam dicitis jam adjiciemus. Dividitur autem furtum in latrocinium seu deprædationem, et in murorum effossionem. Idem autem utriusque est institutum, videlicet aliena auferre: in animo autem ipsorum, magna est inter se differentia. Latro enim, etiam homicidium ad id quod studet assequi assumit, ad id paratus et armis, et copiis, et opportunitate loci, adeo ut is homicidarum judicio subiciatur, si per penitentiam ad Dei Ecclesiam reversus fuerit. Qui autem latentis ablatione, sibi alienum usurpat, si deinde per enuntiationem peccatum suum sacerdoti aperuerit, vitii studio in contrarium mutato ægritudinem curabit: dico autem, largiendo quæ habet pauperibus, ut, dum quæ habet profundit, se ab avaritiæ morbo liberum aperte ostendat. Sin autem nihil aliud præterquam solum corpus habeat, jubet Apostolus per laborem corporalem ei morbo mederi. Dictionis autem ita habet contextus: *Qui furatur, non amplius furetur: sed potius laboret bonum operans, ut possit ei largiri qui indiget* ¹.

BALS. Dubitat sanctus, quomodo plura habendi cupiditatis vitium, sive avaritia a Patribus absque ulla medicina, prætermittatur, nec ulla iis qui eo tenentur pœna imposita fuerit, maxime cum Apostolus ipsum idololatricam vocaverit. Atqui videtur, inquit, tres animæ facultates in eo affirmari **162** et a rectitudine divertere. Neque enim ratiocinatrix animæ affectio recte judicat; sed falso et nequit. Aberrat enim, inquit, ab ejus quod pulchrum est judicio, hoc est, id non assequitur, nec ad pulchritudinem a materia separatam respicit, ad Dei scilicet, quoad ejus fieri potest, intelligentiam, futurorumque honorum fruitionem; sed id quod pulchrum est in materia imaginatur. Falsam autem opinionem et mendacem existimationem sanctus imaginationem apposite vocavit; existimare scilicet id quod pulchrum et honestum est, esse in preciniis, divitiis et ejusmodi. Porro desiderativa animi fa-

¹ Ephes. iv, 28.

Guill. Beveregii notæ.

(26) *Kal eis τοιχωρυγίαν*. Constantini Harmenopoli episcopi hujus canonis sic se habet, ὁ τοιχωρυγίας ἐξαγορεύων, καὶ τὰ ἴδια διανεμέτω τοῖς πένησι, *Murorum effossor, qui crimen suum conficitur, sua etiam bona pauperibus distribuat*. In quibus epitomen hoc habetur scholium: Τὸ τοιοῦτον ὁ Νηστευτῆς ἐπὶ τριετίαν καταδικάζεται. Τοῦ αὐτοῦ Νηστευτοῦ καὶ τάδε· Ἐμπιστότος τινὸς ἀκαθάρτου εἰς φρέαρ, ἢ εἰς ἕλινον, ἢ εἰς ἕλαιον, ὁ τούτου γευσάμενος ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας κρέατος καὶ τυροῦ μὴ ἀπέσθω· ἐπεὶ δὲ μὴ κοινωνήσῃ. Ὁ μετὰ τὴν ἑτίαν ἰμήσας μετάνειψιν, μ' ἡμέρας τῆς θείας

τῆ θείᾳ Γραφῇ, καὶ ὁ πλεονασμὸς, καὶ ὁ τόκος, τῶν ὀπειρημένων ἐστὶ, καὶ τὸ ἐκ δυναστείας τινὸς τῆ ἰδίᾳ κτήσει προσαγαγεῖν τὰ ἀλλότρια, καὶ ἐν προσήματι πραγματείας τὸ τοιοῦτον τύχη γινόμενον. Ἐπειδὴ τοῖνυν τὸ καθ' ἡμᾶς, εἰς ἐξουσίαν κανὸν ἀξιόπιστος, τὴν ἐπὶ τῶν ὁμολογουμένως ἀπηγορευμένων κανονικῶν κρίσιν ἤδη τοῖς εἰρημνοῖς προσθήσομεν. Διήρηται οὖν ἡ κλοπὴ εἰς τὴν ληστείαν καὶ εἰς τοιχωρυγίαν (25)· καὶ εἰς μὲν ἐπ' ἀμφοτέρων σκοπὸς, ἡ τῶν ἀλλοτρίων ἀφαίρεσις· πᾶσι δὲ κατὰ τὴν γνώμην αὐτῶν ἢ πρὸς ἀλλήλους· ἐστὶ διαφορά. Ὁ μὲν γὰρ ληστής, καὶ τὴν μαιφονίαν εἰς συμμαχίαν τοῦ σπουδαζομένου παραλαμβάνει, πρὸς αὐτὸ τούτο παρασκευαζόμενος καὶ ὄπλοις καὶ πολυχειρίᾳ, καὶ τοῖς ἐπικαίροις τῶν τόπων ὥστε τὸν τοιοῦτον, τῷ κρίματι τῶν ἀνδροφόνων **B** ὑπόγειος, εἰ διὰ μεταμελείας ἑαυτὸν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ ἐπανάγει. Ὁ δὲ δι' ὑφαιρέσεως λανθανούσης σφετεριζόμενος τὸ ἀλλότριον, εἴτα δι' ἐξαγορεύσεως τὸ πλημμῆλημα αὐτοῦ τῷ ἱεραὶ φανερώσας, τῇ περὶ τὸ ἐναντίον τοῦ πάθους σπουδῇ θεραπεύσει τὴν ἀρρώστιαν· λέγω δὲ διὰ τοῦ τὰ προσόντα παρέχειν τοῖς πένησι, ἵνα τῷ προέσθαι ἂ ἔχει, φανερὸς γένηται καθαρεύων τῆς κατὰ πλεονεξίαν νόσου. Εἰ δὲ μὴδὲν ἔχει, μόνον δὲ τὸ σῶμα ἔχει, κελεύει ὁ Ἀπόστολος διὰ τοῦ σωματικοῦ κήπου τὸ τοιοῦτον ἐξολοσθῆαι πάθος. Ἐχει δὲ ἡ λέξις οὕτως· Ὁ κλέπτων, μηδέτι κλεπέτω· μᾶλλον δὲ κοπιᾶτω ἐργαζόμενος τὸ ἴσθαι, ἵνα ἔχη μετιδίδουαι τῷ χρεῖαν ἔχοντι.

C ΒΑΣ. Ἀπορεῖ ὁ ἅγιος, πῶς τοῖς Πατρίσι· τὸ τῆς πλεονεξίας πάθος, εἴσυν φιλαργυρία, ἀθεράπυτον παρεωράθη, μὴ ἐπαγαγούσιν ἐπιτίμια τοῦ τοῦτο κεκτημένοις, καὶ ταῦτα τοῦ Ἀποστόλου εἰδωλολατρεῖαν αὐτὸ καλίσαντος. Καίτοι γε δοκεῖ φησὶ, καὶ τὰς τρεῖς ψυχικὰς δυνάμεις ἐν τούτῳ πάσχειν καὶ περιτρέπεσθαι τῆς εὐθύτητος. Οὕτως γὰρ τὸ λογίζομενον τῆς ψυχῆς ὀρθῶς κρίνει, ἀλλ' ἐσφαλμένως καὶ διτμαρτυμένως. Ἀμαρτάνει γὰρ, φησὶ, τῆς κρίσεως τοῦ καλοῦ, ἀντὶ τοῦ ἀποτυγχάνει, καὶ οὐ πρὸς τὸ ἄλλο κίλλος βλέπον, τὴν τοῦ Θεοῦ δηλαδὴ, ὡς ἐρικτὸν, κατανόησιν, καὶ τὴν τῶν μελλόντων ἀπολαύσιν ἀγαθῶν, ἐν τῇ ὕλῃ φαντάζεται τὸ καλόν. Τὴν ἡπατημένην δὲ δόξαν καὶ τὴν ψευδομένην ὑπόληψιν φαντασίαν ὁ ἅγιος προσηύδα ὡνόμασεν, ἧγουν τὸ νομίζειν ἐν τοῖς χρήμασι τὸ καλὸν εἶναι καὶ τῷ πλούτῳ καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς ὀνομαῖσι· αὐτῶν. Καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸν ἐκπίπτειν τοῦ

ἀρίσταται κοινωνίας, τὸν ὅσον καθ' ἐξίστην ψαλμῶν, καὶ μετανοίας ποῦν ὅσον ὅπως δὴ ποτε τοῦτο συμβαίη. *Talem Jejunator ad triennium damnat. Ejusdem Jejunatoris et hæc sunt: Si quid immundi ceciderit in puteum, vel in vinum, vel in oleum, qui hoc degustat ad triduum a carne caseoque abstineat, septemque diebus non comunicet. Qui post sacrum participationem vomuerit, quadraginta dies a sacra communione abstinet, Psalmum 1 quotidie canens, si 1 penitentias peragens, quocumque tandem modo id acciderit. Harmon. epist. can. sect. 5, tit. 5.*

ὕνω; ὀρεκτοῦ, ἦτοι τῆς θείας φύσεως καὶ τῶν οὐρανίων, τῶν γῆινων καὶ βρόντων ὀρέγεται. Καὶ τῷ θυμικῶν δὲ πολλὰς ἀφορμὰς εἰς τὸ ἀνάπτεσθαι πρὸς φιλονεικίαν λαμβάνει. Διὰ γὰρ τὴν τῶν χρημάτων ἐπιθυμίαν ἐριδίς τε καὶ ἐχθραὶ καὶ πόλεμοι, καὶ κατὰ τὴν θελον Ἀπόστολον, *Ῥίζα πάντων τῶν κακῶν ἐστὶν ἡ φιλαργυρία*. Ἀλλὰ καὶ οὕτως ἔχον, φησί, τὸ τοιοῦτον πάθος, παρεωράθη τοῖς Πατράσιν ἀνεπισκόπητόν τε καὶ ἀθεράπευτον. Ὅθεν καὶ πλεονάζει κατὰ τὴν Ἐκκλησίαν, πολλῶν τοῦτο νοσούντων, καὶ τοὺς καταταττομένους εἰς κληρὸν, ἦτοι χειροτονουμένους, οὐδεὶς ἔρευθε, μὴ ποτε μεμλάνται τῇ τοιαύτῃ εἰδωλολατρείᾳ. Ἄλλ' ἐπεὶ τοῦτο τοῖς Πατράσι παρεῖθη, ἀντὶ τοῦ καταλείφθαι ἀνεπιτήμητόν τε καὶ ἀκόλαστον, θεραπευτέον αὐτὸ διὰ τῆς δημοσίας διδασκαλίας, ὡς δυνατὸν, ἦγον δημοσίᾳ διδάσκοντες τὸν λαὸν ποιησώμεθα τοῦτο καταδρομῆν, ὥσπερ τινὰ πάθη πληθωρικὰ τὰς πλεονεκτικὰς ἀβρῶστίας διὰ τοῦ λόγου καθαιρούντες. Εἰπὼν δὲ ὁ Ἄγιος τὸ τῆς φιλαργυρίας πάθος τὰς ψυχικὰς δυνάμεις διαφθείρειν, καὶ κολυειδῆ ἐξ αὐτῆς πάθη φύεσθαι, πληθωρικοῖς πάθεσι ταῦτα ἀπεικασε, τῶν τῆς Ιατρικῆς λόγων μετεσχηκῶς ἀκριβέστατα, ὡς ἐστὶ γινῶναι ἐκ τῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων. Πληθώρα ὀνομάζεται τοῖς Ιατροῖς, ὅταν οἱ τέσσαρες χυμοὶ, ἐξ ὧν τὰ σώματα συνίστανται, αὐξηθῶσι καὶ πλεονάσωσιν ἀναλόγῳ; τῷ ὄγκῳ ἐκείστου τῶν χυμῶν γενομένῳ, κατὰ ταῦτόν συμβαίνοντα πάθη πληθωρικὰ καλοῦνται νοσήματα. Ὡστε εἰκότως κἀναυθὰ ὁ σοφὸς οὗτος Πατήρ τὰ ἐκ τῆς πλεονεξίας ἀναφυόμενα πάθη πληθωρικὰ εἶπεν, ὡς πάσας τὰς ψυχικὰς ἡμῶν δυνάμεις περιτρεπούσης, καὶ ἀξαναούσης ταύτας ἐπιπλαθῶς τῇ ψυχῇ. Τὰς μὲν οὖν ἄλλας, φησί, νόσους τῆς πλεονεξίας τῷ τῆς διδασκαλίας θεραπεύσομεν λόγῳ· τὴν δὲ κλοπῆν καὶ τὴν ἱεροσυλίαν, ἀλλὰ μὴν καὶ τὴν τυμβωρυχίαν, κανονικῶν ἐπιτιμίων ἀξιώσεως παρὰ τῶν Πατέρων, τοῖς; ἤδη ῥηθεῖσι προσθήσομεν. Καίτοι, φησί, τῇ θεῖᾳ Γραφῇ καὶ ὁ πλεονασμὸς καὶ ὁ τόκος, καὶ τὸ ἐκ δυναστείας τινὸς τὰ ἀλλότρια πρόσενῶσι τῇ ἰδίᾳ κτήσει, τῶν ἀπηγορευμένων ἐστὶ. Πλεονασμὸς μὲν οὖν ἐστὶν ὡς ὅταν τις δῶ τινα σίτον ἢ οἶνον ἢ ἑλαίον ἢ ἄλλο τι, ἐπὶ τῷ λαβεῖν ἰμοιογενὲς πλέον τοῦ δοθέντος· οἶον ἔδωκε τις οἶνον μετρητὰς πενήκοντα ἐπὶ τῷ λαβεῖν ἑβδομήκοντα ἢ καὶ πλείονα;· Τόκος δὲ λέγεται ἐπὶ νομισμάτων. Ἐκ δυναστείας δὲ πινος εἶπεν, ὅτι, κἂν μὴ ἐξ οὐκείας δυναστείας τις σφετερίσται τὰ ἀλλότρια, δι' ἐτέρου δὲ δυνάστου τινὸς ποιήσῃ τοῦτο, κἀκαίως τῷ αὐτῷ ὑπόκειται κρίματι. Λέγει γὰρ ὁ προφητικὸς λόγος;· *Οὐαὶ οἱ συνάπτορες οὐκείαν πρὸς οὐκείαν, καὶ ἀγγὸν πρὸς ἀγγόν, ἵνα τι τοῦ πλησίον ἀρῶδωνται*. Ἀλλὰ κἀν τὰ Γραφῶν, φησί, ἀπηγόρευται ταῦτα, ἡμεῖς αὐτοὶ κανονικὰ οὐκ ἐπιτάξομεν ἐπιτίμια, ὅτι τὰ καθ' ἡμᾶς εἰς ἐξουσίαν κανόνων οὐκ ἀξιώπιστα, ὅτι οὐκ ἀξιώπιστοι κρίνομεθα εἰς κανονικὴν ἐξουσίαν, ἀντὶ τοῦ κατ' ἐξουσίαν

cultas ab eo quod est vere expetendum, a divina scilicet natura et cœlestibus, excidens, terrena et fluentia appetit. Irascens quoque facultas multas ut ad contentionem accendatur occasiones accipit. Propter pecuniarum enim cupiditatem lites et inimitiæ et bella, et, ut dicit divinus Apostolus, *Radix omnium malorum est avaritia* ¹. Sed quamvis ita se habeat, inquit, hæc affectio, tamen a Patribus relicta est inconsiderata, nullaque ejus cura suscepta est. Unde etiam abundat in Ecclesia; cum multi ea laborent, et de iis qui in clerum referuntur, seu ordinantur nemo inquiri, numquid hæc idololatria polluti sunt. Sed quia hoc a Patribus prætermisum, id est, impunitum et minime castigatum relictum est, remedium ei afferre oportet, quantum fieri potest, per publicam doctrinam, hoc est, publice populum docentes ut id persequamur, avaritiæ ægrotudines, tanquam morbos aliquos ex nimia repletionem ortos, per orationem purgantes. Cum autem dixisset sanctus, avaritiæ affectionem animæ facultates corrumpere, et multiplices ex ea affectiones oriri, eam plethoricis affectionibus assimilavit, quæ a medicis dicuntur exactissime tenens, ut ex ejus scriptis licet cognoscere. Plethora enim (id est repletio) a medicis dicitur, quando quatuor humores, ex quibus constant corpora, aucti et redundantes effecti sunt pro uniuscujusque humoris proportionem, et affectiones quæ sunt ex plenitudine humorum simul coactorum plethorici morbi dicuntur. Merito ergo hic sapiens Pater affectiones, quæ ex avaritia oriuntur, plethoricas nominavit, ut quæ omnes animæ facultates subvertat, easque augeat in detrimentum animæ. Alios ergo, inquit, avaritiæ morbos doctrinæ sermone curabimus: furtum autem et sacrilegium, atque etiam sepulcrorum effossionem, quæ canonicis pœnis digna visa sunt, iis quæ Patribus jam dicta sunt adjiciemus. Atqui in divina, inquit, Scriptura, et fenus et usura, et per potentiam alicujus aliena suæ unire possessioni, prohibita sunt. Fenus ergo est, ut quando quis dat alicui frumentum, vel vinum, vel oleum, vel aliquid aliud, ut in eodem genere plus quam dederit accipiat: ut si quis dederit vini quinquaginta metretas, ut septuaginta, vel coplures, accipiat. Usura autem dicitur in nummis. Per potentiam autem alicujus dixit, quod etiam si non propriam potentiam aliena quis usurpaverit, per aliquem autem alium potentem hoc fecerit, et is eodem judicio tenetur. Dicit enim sermo propheticus: *Væ conjungentibus domum domui, et agrum agro, ut a vicino aliquid auferant* ². Sed et si hæc, inquit, a Scriptura sunt prohibita, eis tamen canonicas pœnas non imponemus, quia nostra ad canonum assequendam potestatem fide digna non sunt eo quod ad canonicam potestatem fide digni non judicamur, hoc est, ad canonicas nostra potestate et pœnas iis qui peccant. De furto autem lo-

¹ I Tim. vi. 10. ² Isa. v. 8.

quens, dividit ipsum in latrocinium et murorum effossionem. Unum autem scopum esse dicit, tam illis qui latrocinantur, quam illis qui muros effodiunt, alienorum scilicet ablationem. Est autem multa rursus eorum ponenda differentia. Latrones enim etiam ad homicidium instruuntur, arma ferentes, et apta loca occupantes, et copias, hoc est, validam manum ad eis opem ferendam assumentes, et ad eadem parati. **163** Eos itaque ad poenitentiam conversos dicit homicidarum iudicio puniri. Eum autem, qui aliena clanculum surripuit, et peccatum aperit, contraria affectione curandum esse dicit, ut scilicet quoniam propter avaritiam aliena abstulerat, oporteat eum propria pauperibus erogare, ut sic videatur ab avaritia abstinere. Qui enim suis non parcat, aliena non appetet. Sin autem non habeat, inquit, pecunias, quas erogat; oportet eum laborantem curare affectionem, seu laborare operantem, et ex eo quod per suum laborem acquirit pauperibus impertiri. Et hoc est præceptum apostolicum. Dicit enim divinus Paulus: *Qui furatur, non amplius furetur; sed potius labores bonum operans, ut habeat quod indigenti impertiatur*¹. Hæc ergo de eo, qui clanculum aliena surripit. Sin autem hic quoque esse utitur, et adversus eum qui resistit tractare illum paratus est; hic quoque eandem existimo poena, qua latro, punietur, quia simile habebat institutum.

ἔφησι κέχρηται, καὶ ἑτοιμός ἐστι κατὰ τοῦ ἀνθίσταμένου αὐτῷ τούτῳ χρῆσασθαι, καὶ οὕτως, ὁμοίως ἐπιτιμηθήσεται τῷ ληστῆσιν, ὅτι καὶ ὁμοίαν εἶχε προαίρεσιν.

CANON VII.

Sepulcrorum autem effossio, ipsa quoque dividitur in id quod veniam meretur, et id quod non meretur.

Si quis enim mortuorum parcens religioni, et tectum corpus intactum relinquens, ut nec soli ostendatur turpitudine naturæ, lapidibus alliquot ex iis, qui ante sepulcrum projecti sunt, ad aliquid opus construendum usus est; ne hoc quidem est laudabile: sed ut esset dignum venia efficit consuetudo; quando ad aliquid melius, et reipublicæ utilius, materia traducta sit. At carnis in terram reductæ pulverem perscrutari, et ossa movere, a quo aliquem ex defossis lucrificandi ornatum, id eodem iudicio condemnatum est, quo simplex fornicatio; quemadmodum in præcedente oratione divisio facta est, considerante scilicet œconomus seu dispensatore, ex ipsa vita ejus, cui medela adhibetur, medicinam, ut spatium a canonibus præstitutum possit contrahere.

BALS. Quemadmodum furtum in duo divisit, ita et sepulcri fossionem in duo dividit. Si quis enim, inquit, solos lapides ex sepulcro abstulerit, ita ut tectum corpus non videatur mortuorum religioni parcens, hoc est, justo honori qui mortuis debetur, et eis usus fuerit ad meliorum et reip. utilium constructionem; ne sic quidem erit a crimine illic-

ἡμετέραν καὶ κρίσιν τιθέναι κανονικὰ καὶ τοῖς ἀμαρτάνουσιν ἐπιτίμια. Εἰπὼν δὲ κλοπὴν, διαιρεῖ ταύτην εἰς ληστείαν καὶ εἰς τοιχωρυχίαν. Καὶ ἐνταῦθα μὲν σκοπὴν εἶναι λέγει καὶ τοῖς ληστῆσιν καὶ τοῖς τοιχωρυχοῦσι, τὴν τῶν ἀλλοτρίων ἀφαιρέσιν. Ποιῶν δὲ διαφορὰν θετέον αὐτῶν. Οἱ μὲν γὰρ ληστεία καὶ πρὸς μισοφονίαν παρασκευάζονται, ὅπλα φέροντες καὶ τόπους ἐπιτηδίου καταλαμβάνοντες εἰς βοήθειαν, ἀλλὰ μὴ καὶ πολυχειρίαν, ἤγουν πολλοὺς εἰς συνεργίαν προσλαμβάνοντες, καὶ ἑτοιμοὶ ὄντες πρὸς φόνους. Τοὺς οὖν τοιοῦτους ἀπονεύσαντας εἰς μετάνοιαν τῷ τῶν ἀνδροφόνων ἐπιτιμᾶσθαι κρίματι φησι. Τὸν δὲ λαθραῖως ἀφαιρούμενον τὰ ἀλλότρια, καὶ τὴν ἀμαρτίαν ἐξαγορεύοντα, θεραπεύεσθαι φησι τὴν ἐναντίαν διάθεσιν, ἤγουν, ἐπιτήδεια διὰ πλεονεξίαν ἀφελῆτο τὰ ἀλλότρια, δεῖ αὐτὸν καὶ τὰ οἰκίᾳ πένησι δούνασι, ἵνα οὕτως φανῆ ἀποσχόμενος τῆς πλεονεξίας. Ὁ γὰρ μὴ φειδόμενος τῶν οἰκείων, οὐκ ἐπιθυμήσει τῶν ἀλλοτρίων. Εἰ δὲ μὴ ἔχη, φησι, χρήματα, ὥστε δοῦναι αὐτὰ, δεῖ αὐτὸν κοπιῶντα τὸ πάθος λάσασθαι, ἤγουν κοπιᾶν ἐργαζόμενον, καὶ ἐκ τοῦ διὰ τοῦ κόπου αὐτῷ ἰσχυρομένου μεταδίδοναι τοῖς δεομένοις. Καὶ τοῦτο ἀποστολικόν ἐστι τὸ διάταγμα. Λέγει γὰρ ὁ θεσπιος Παῦλος: Ὁ κλέπτωρ μηκέτι κλεπέτω, μᾶλλον δὲ κοπιᾶτω ἐργαζόμενος τὸ ἀγαθόν, ἵνα ἔχη μεταδίδοναι τῷ χρεῖαν ἔχοντι. Ταῦτα μὲν οὖν περὶ τοῦ λάθρα ἀφαιρούμενου τὰ ἀλλότρια. Εἰ δὲ καὶ οὕτως

C

KANON Z'.

Ἢ δὲ τυμβωρυχία καὶ αὕτη διήρηται εἰς σύγγνωσιν τε καὶ ἀσύγγνωστον. Εἰ μὲν γὰρ τις τῆς οὐσίας φειδόμενος καὶ ἀτυλον ἀφελὼς τὸ κεκρυμμένον σῶμα, ὡς μὴ ἀναδειχθῆναι ἕλπι τὴν ἀσχημοσύνην τῆς φύσεως, λίθοις τισι τῶν τῷ τάφῳ βεβλημένων συγχρήσεται εἰς ἔργον τιῶν κατασκευῶν, ἐκαινεῖν μὲν οὐδὲ τούτῳ ἐπιτίμην ἀλλὰ συγγνωστὸν ἐποίησεν ἡ συνήθεια, ὅταν εἰς προτιμότερον τι καὶ κοινωφελέστερον ἢ τῆς ὕλης μετάθεσις γίνηται. Τὸ δὲ διερευνεῖσθαι τὴν κόνιν ἀπὸ τῆς γεωθεσίας σαρκὸς, καὶ ἀνεκινεῖν τὰ ὀστά, ἐλπίδι τοῦ κόσμου τινὰ τῶν συγκαταρυχθέντων κερδᾶναι, τοῦτο τῷ αὐτῷ κρίματι καταδικᾶσθαι, ὅτι καὶ ἡ ψυχὴ πορνεία, καθὼς ἐν τῷ προλαβόντι διήρηται λόγῳ, ἐπισκοποῦντος θελήθαι τοῦ οἰκονόμου, ἐξ αὐτοῦ τοῦ βίου, τὴν λατρείαν τοῦ θεραπευομένου, ὥστε συντεμεῖν τὴν ἐκ τῶν κανόνων ἐπιβίβασαν τοῦ ἐπιτιμίου προθεσίαν.

BALS. Ὅσπερ δὲ τὴν κλοπὴν εἰς δύο διελεν, οὕτω καὶ τὴν τυμβωρυχίαν εἰς δύο διαίρει. Ἐἰ μὲν γὰρ τις, φησι, λίθους μόνους ἐκ τάφου ἀφελῆται, ὥστε τὸ καλυπτόμενον σῶμα μὴ ὁραθῆναι, τῆς οὐσίας φειδόμενος, ἦτοι τῆς ἀφωστωμένης τοῖς τοῦ θεοῦ τιμῆς, καὶ χρήσεται τούτοις εἰς ἔργον κατασκευῆν προτιμότεραν καὶ κοινωφελέστεραν, οὐδ'

¹ Eph. s. iv. 28.

ούτος ἀνέγκλητος, συγγνωστὸς δ' οὖν. Λίθους δὲ αὐτοῦ τῶ τᾶρῳ προβεβλημένους, οὐχὶ τοὺς αὐτὰ τὰ τεθαμμένα σώματ' ἀκαλύπτοντας. Εἰ γὰρ τοιοῦτους λίθους ἀφέληται τις, δίδωσι πάντως ἔρῃσθαι τὸ κεκοιμημένον σῶμα, καὶ δημοσιεύει τῆς φύσεως τὰ μυστήρια, καὶ οὐκ ἐστὶ συγγνωστὸς ἔστιν, ἀλλ' εἰς τὸ ἕτερον εἶδος τῆς τυμβωρυχίας ἐμπίπτειν δοκεῖ, ὅτι περὶ ἐστὶ τὸ τοὺς τάφους ἀνοίγειν καὶ τὴν κόπιν ἐκ τῆς φθορείσης σαρκὸς ἀνορύττειν, καὶ μετακινεῖν τὰ ὅσα τῶν κειμένων, κόσμον τινὰ λαβεῖν ἐκείθεν ζητοῦντα συντεθειμένον τοῖς τελευταῖσσι. Τοῦτο τοῖνον τὸ εἶδος τῆς τυμβωρυχίας ὁμοίως τῇ ψιλῇ πορνείᾳ καταδικάζεσθαι λέγει. Ψιλὴν δὲ πορνείαν τὴν εἰς ἐλευθέραν ἀνδρὸς γυναῖκα μίξιν ὀνόμασε. Κάνταυθα δὲ τῶ οἰκονομούντῳ τὸν μετανοοῦντα δίδωσι τὸ συντεμεῖν ἴσως τὸν τοῦ ἐπιτιμίου καιρὸν, εἰ ὁρᾷ θερμὴν αὐτοῦ τὴν μετανοίαν. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν φησι περὶ τυμβωρυχῶν ὁ ἄγιος. Ὁ δὲ πολιτικὸς νόμος ἐν βιβλίῳ ἔ' τίτλου γ' ταῦτα διατάσσεται. Οἱ ἀπὸ τῶν τάφων ὕλας ἀφαιρούσας ὑποκεισθώσαν τῶ τῆς ἱερουσαλῆς ἐγκληματι· καὶ πάλιν· Τὸ τῆς τυμβωρυχίας ἐγκλημα ἀτιμίζν ἐπιφέρει· καὶ αὐθις· Ἐάν τις ἀπὸ τοῦ τάφου ἀφέληται ἢ λίθους ἢ κίονας ἢ μάρμαρα, ἢ ἄλλην οἰανδήποτε ὕλην, ἐκκοινομήματα χρυσοῦ τῶ δημοσίῳ καταβάλει· καὶ τὰ ἐξῆς.

KANON H.

Ἦ δὲ ἱερουσαλία, παρὰ μὲν τῇ ἀρχαίᾳ Γραφῇ, οὐδὲ ἐνομισθῆ τῆς φονικῆς κατακρίσεως ἀνεκτότερα. Ὁμοίως γὰρ ὁ τὰ ἐπὶ φόνῳ ἀλοῦς, καὶ ὁ τὰ ἀνατεθέντα τῶ Θεῷ ὑπελόμενος, τὴν διὰ τῶν λίθων τιμωρίαν ὑπέσχεον. Ἐπὶ δὲ τῆς ἐκκλησιαστικῆς συνήθειας οὐκ οἶδα πῶς συγκατάθεσις τις ἐγένετο, καὶ συμπεριφορά, ὥστε ἀνεκτότερον νομισθῆναι τὸ τῆς τοιαύτης νόσου καθάρσιον· ἐν ἐλάττονι γὰρ χρόνῳ παρὰ τὴν νόσον, τοῖς τοιοῦτοις τὸ ἐπιτιμίου διατάξασθαι ἢ τῶν Πατέρων παράδοσις. Πανταχοῦ καὶ ἐν πλημμελήματος εἶδει τοῦτο καθορᾷν προσήκει πρὸ πάντων, ὅσα ἐστὶ τοῦ θεραπευομένου διάθεσις, μὴ τὸν χρόνον οἰεσθαι πρὸς θεραπείαν ἀρκεῖν· τίς γὰρ ἂν ἐκ τοῦ χρόνου ἴσασιν γένοιτο; ἀλλὰ τὴν προαίρεσιν τοῦ ἑαυτὸν δι' ἐπιστροφῆς ἱατρῆοντος. Ταῦτά σοι, ὦ ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, κατὰ πολλὴν σπουδὴν ἐκ τῶν προχείρων συνθέντες, διὰ τὸ δεῖν τοῖς τῶν ἀδελφῶν ἐπιτάγμασι πείθεσθαι, κατὰ σπουδὴν ἀπεστείλαμεν. Σὺ δὲ τὰς συνήθειας ὑπὲρ ἡμῶν εὐχὰς τῶ Θεῷ προσάγων μὴ διαλείπης. Χρῆσταις γὰρ ὡς εὐγνώμων υἱός, τῶ κατὰ Θεόν σε γεννήσαντι, τὴν διὰ τῶν προσευχῶν γηροκομίαν, κατὰ τὴν ἐντολήν τὴν καλεούσαν τιμᾶν τοὺς γονεάς, ἵνα εὖ σοι γένηται, καὶ ὅση μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς. Ἄηλον δὲ ὅτι ὡς σύμβολον ἱερατικόν, δέξῃ τὸ γράμμα, καὶ οὐκ ἀτιμάσεις τὸ ξίνιον. κἂν τι μικρότερον τῆς σῆς μεγαλοψυχίας εἴῃ.

ΒΑΣ. Ἐπιπὼν περὶ κλοπῆς καὶ τυμβωρυχίας, νῦν καὶ περὶ ἱερουσαλῆς διδάσκει, καὶ φησιν ὅτι ἢ μὲν Παλαιὰ Γραφὴ ἐπίσης τὸν φόνον καὶ τὸν κλέψαντα τὰ τῶ Θεῷ ἀνατεθειμένα ἐκόλασε, λίθοις

anus; erit tamen venia dignus. Lapides autem, qui ante sepulcrum projecti sunt, non eos qui sepulta corpora contegunt. Si quis enim eos lapides abstulerit, corpus contactum omnino videndum præbet, et naturæ mysteria publicat, et non est amplius venia dignus; sed in alteram speciem sepulcrorum effossionis incidere videtur, quæ est sepulcra aperire, et ex corrupta carne pulverem effodere, et eorum qui illic jacent ossa movere, illinc ornatum aliquem quo mortui amici sunt accipere conantem. Hoc itaque sepulcrorum effossionis genus, eodem judicio quo simplex fornicatio, condemnandum esse dicit. Simplicem autem fornicationem, cum muliere a viro soluta coitum nominavit. Hic quoque pœnitentis œconomio dat facultatem pœnæ tempus contrahendi, si ejus forte vehementem videat pœnitentiam. Cæterum hæc quidem dicit sanctus de sepulcrorum effossoribus. Lex autem civilis in lib. Ix, tit. 23, hæc constituit: Qui materias ex sepulcris auferunt sacrilegii criminis sint obnoxii. Et rursus: Sepulcrorum effossionis crimen affert infamiam. Et iterum: Si quis ex sepulcro abstulerit, vel lapides, vel columnas, vel marmora, vel aliquam aliam materiam, publico viginti aureos solvit; et quæ sequuntur.

164 CANON VIII.

Sacrilegium autem, in antiqua quidem Scriptura, ne cædis quidem condemnatione visum est tolerabilius. Similiter enim, et qui cædis convictus erat, et qui res Deo dedicatas abstulerat, lapidationis supplicium subibat. In ecclesiastica autem consuetudine, de pœnæ gravitate nescio quo modo aliquid detractum, et eo lenitatis descensus est, ut illius morbi existimaretur tolerabilius piaculum; in minori enim tempore quam adulterium, ii a Patrum traditione pœnam susceperunt. Ubique autem hoc in supplicii genere ante omnia videndum est, qualis sit ejus cui adhibetur affectio; et non existimare tempus ad medelam sufficere (quænam enim fuerit ex tempore medicina?), sed ejus, qui sibi per conversionem medetur, animum et institutum. Hæc tibi, o homo Dei, ex iis quæ erant ad manum studiose composita, quod oportet fratrum mandatis parere, studiose misimus. Tu vero consuetas pro nobis preces Deo offerre ne intermittas. Debes enim ut gratus filius, ei qui te secundum Deum genuit, in senectute per tuas orationes alimentum, convenienter præcepto quod jubet honorare parentes, ut tibi bene sit, et sis longævus super terram¹. Clarum est autem quod ut symbolum sacerdotale, litteras accipies, minusque hospitale non contemnes, etiamsi sit minus quam pro summa tui ingenii bonitate.

BALS. Postquam dixit de furto et sepulcrorum effossione, nunc docet de sacrilegio; et dicit, quod Antiqua quidem Scriptura homicidam, et eum qui Deo oblata sustulit, ex æquo punit, lapidibus

¹ Exod. ix, 12; Deut. v, 16; Matth. xv, 4.

urgente eos necessitate, vel afflictione aliqua, vel morbo, vel ira forte alicujus principis vel domini, vel damno intolerabili: et quomodo ad illos accesserunt, fide condamnata ad dæmonium auxilium occurserunt. Si enim tanquam a fide desciscentes et Christum non esso Deum credentes, nec ab illo auxilium sperantes, dæmonium openi implorarunt; ut qui transgressi sunt et sponte fidem abnegaverunt, tractabuntur: sin autem propter pusillam et abjectum animum dæmonium auxilium invocaverunt, cum eos gravis aliqua oppressisset necessitas, quam propter animi imbecillitatem ferre non potuerunt, decepti et juvari sperantes; punientur et ipsi, ut

157 CANON IV.

Eorum autem quæ ad cupiditatem et voluptatem sunt peccatorum, hæc est divisio: hoc enim vocatur adulterium, illud vero fornicatio. Ac nonnullis quidem eorum qui sunt subtiliores, placuit etiam fornicationis peccatum adulterium esse existimare, quoniam una est legitima conjunctio et mulieris cum viro, et viri cum muliere. Quidquid ergo non est legitimum, est omnino injustum et legi contrarium: et qui non habet proprium, habet omnino alienum. Homini enim una tantum data est auxiliatrix a Deo, et mulieri unum appositum esse caput. Ergo si quis, quidem, proprium vas suum, ut divinus Apostolus nominat, possederit¹, ei lex naturæ justum usum concedit. Si quis autem extra proprium conversus fuerit, erit omnino in alieno: est autem unicuique alienum quidquid non est proprium, etiamsi id non consteatur qui est dominus. Non longe ergo a peccato adulterii, fornicatio ab iis qui rem paulo accuratius examinant, suscepta est, cum dicat etiam Scriptura: *Ne multus sis cum aliena*², sed cum imbecillioribus indulgenter agendum censuerunt Patres, distinctum est peccatum hac generali divisione, quod fornicatio quidem dicatur cupiditatis seu libidinis expletio, quæ sit sine alia alicujus injuria; adulterium vero, insidiæ et injuria quæ alteri affertur. In eo autem et cum animalibus coitum et pædicatum esse existimant; quoniam hæc sunt naturæ adulterium. In id enim quod est alienum, et quod est præter naturam, sit injustitia. Cum hæc ergo divisio in hac etiam peccati specie fiat, universale est remedium, ut a concitata in ejusmodi voluptates rabie, per pœnitentiam homo purus efficiatur; sed quia eorum qui in fornicatione polluti sunt, injuria aliqua cum hoc peccato non commista est, propterea duplum conversionis tempus iis præscriptum est, qui in adulterio inquinati sunt; et in aliis itidem velitis malis, alicuius initu, et rabie in masculos. In iis enim, ut dixi, peccatum duplicatur: unum quidem [in illicita et nefaria voluptate; alterum autem] quod injuria quæ sit alteri, consistit. Est autem quædam

¹ I Thess. iv, 4. ² Eccles. ix, 12.

A πίστειως προσείδραμον τῇ τῶν δαιμόνων βοήθειᾳ. Εἰ μὲν γὰρ ὡς ἀποστάντες τῆς πίστεως, καὶ μὴ πιστεύοντες θεῶν εἶναι τὸν Χριστὸν, μηδὲ ἐλπίζοντες ἐξ ἐκείνου βοήθειας, ἐπεκαλέσαντο τὴν τῶν δαιμόνων ἐπιουρίαν, ὡς οἱ παραβάντες καὶ τὴν πίστιν ἐκόντες ἀρνησάμενοι οἰκονομηθήσονται· εἰ δὲ ἐκ μικροψυχίας ἐπεκαλέσαντο τὴν τῶν δαιμόνων βοήθειαν, ἀνάγκης σφοδρᾶς ἐπελούσης αὐτοῖς, ἦν διὰ μικροψυχίαν βασιτάται οὐκ ἠδυνήθησαν, ἀπατηθέντες καὶ ἐπίσαντες ὠφληθῆναι, ἐπιτιμηθήσονται καὶ οὗτοι, ὡς οἱ θύσαντες εἰδώλοις διὰ τὸ μὴ ὁπομεῖναι τὰς δι-

ii qui idolis acrificaverunt, quod propter confes-

KANON Δ'.

B Τῶν δὲ δι' ἐπιθυμίαν τε καὶ ἡδονὴν γινόμενων ἁμαρτημάτων τοιαύτη ἐστὶν ἡ διαίρεσις· τὸ μὲν γὰρ καλεῖται μοιχεία, τὸ δὲ πορνεία. Τισὶ μὲν οὖν τῶν ἀκριβέστερων ἤρεσε καὶ τὸ κατὰ πορνείαν πλημμέλημα, μοιχείαν εἶναι νομίζειν. Διότι μία ἐστὶν ἡ νόμιμος συζυγία, καὶ γυναικὶ πρὸς ἄνδρα, καὶ ἀνδρὶ πρὸς γυναῖκα. Πᾶν οὖν τὸ μὴ νόμιμον παράνομον πάντως, καὶ ὁ μὴ τὸ ἴδιον ἔχων, ἑθλαθὴ τὸ ἀλλότριον ἔχει· τῷ γὰρ ἀνθρώπῳ μία δίδεται παρὰ τοῦ θεοῦ βοήθης, καὶ τῇ γυναικὶ μία ἐπήρωσται κεφαλῇ. Οὐκοῦν εἰ μὲν τις τὸ ἴδιον αὐτοῦ σκεῦος, καθὼς ὀνομάζει ὁ θεὸς Ἀπόστολος, αὐτῷ κτήσεται, συγγράει ὁ νόμος τῆς φύσεως τὴν δικαίαν χρῆσιν. Εἰ δὲ τις ἐξω τοῦ ἴδιου τραπέη, ἐν ἀλλοτρίῳ πάντως γενήσεται· ἀλλότριον δὲ ἐκάστῳ πᾶν τὸ μὴ ἴδιον, καὶ μὴ ὁμολογούμενον ἔχει τὸν κυριεύοντα. Οὐκοῦν πόρρω τοῦ κατὰ τὴν μοιχείαν πλημμέληματος, καὶ ἡ πορνεία τοῖς τὸν ἀκριβέστερον ἐξετάζουσι λόγον εἰδείχθη, λεγούσης καὶ τῆς θείας Γραφῆς· *ὅτι μὴ καλὸς ἴσθι πρὸς ἀλλοτρίαν*· πλην ἀλλ' ἐπειδὴ τοῖς λοθνεστέροις ἐγένετο τις παρὰ τῶν Πατέρων συμπεριφορὰ διεκριθὴ τὸ πλημμέλημα τῇ γενικῇ διαίρεσει ταύτῃ, ὡς εἶναι καὶ λέγεσθαι, τὴν χωρὶς ἀδικίας ἑτέρον γινόμενὴν τισὶ τῆς ἐπιθυμίας ἐκπλήρωσιν· μοιχείαν δὲ, τὴν ἐπιβουλήν τε καὶ τὴν ἀδικίαν τοῦ ἀλλοτρίου. Ἐν ταύτῃ δὲ καὶ τὴν ζωοφθορίαν καὶ τὴν παιδερασίαν εἶναι λογίζονται· διότι καὶ ταῦτα φύσει ἐστὶ μοιχεία. Εἰς γὰρ τὸ ἀλλότριόν τε καὶ παρὰ φύσιν γίνεται ἡ ἀδικία. Ταύτης τὸν τῆς διαίρεσως καὶ ἐν τούτῳ τῷ εἶδει τῆς ἁμαρτίας γεγενημένης, καθολικὴ μὲν ἐστὶ θεραπεία, τὸ τῆς ἐμπαθοῦς λύσεως, τῆς περὶ τὰς τοιαύτας ἡδονὰς, καθαρὸν ἐκ μεταμέλειας γενέσθαι τὸν ἀνθρώπων· ἐπὶ δὲ τῶν ἐν πορνείᾳ μολυνθέντων ἀοικία τις τῇ ἁμαρτίᾳ ταύτῃ οὐ καταμείμικται· διὰ τοῦτο διπλάστον ὠρίσθη τῆς ἐπιστροφῆς ὁ χρόνος τοῖς ἐν μοιχείᾳ μιανθεῖσι, καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις τοῖς ἀπηγορευμένοις κακοῖς, ζωοφθορίᾳ τε καὶ τῇ κατὰ τοὺς ἄρβενας λύσει· διπλασιάζεται γὰρ, ὡς εἶπον, ἐπὶ τῶν τοιούτων ἡ ἁμαρτία. Μία μὲν ἡ κατὰ τὴν τοῦ ἀλλοτρίου ἀδικίαν συνισταμένη. Διαφορὰ δὲ τις ἐστὶν ἐν τῷ λόγῳ τῆς μετανοίας, καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ ἡδονὴν πλημμελούντων

τοιαύτη. Ὁ μὲν γὰρ ἀφ' ἑαυτοῦ πρὸς τὴν ἐξαγό-
ρην σιν τῆς ἀμαρτίας ὁρμήσας, αὐτῷ τὸ καταδέξα-
σθαι δι' οἰκείας ὁρμῆς γενέσθαι τῶν κρυφίων κατ-
ήγορος· ὡς ἦδη τῆς θεραπείας τοῦ πάθους ἀρξάμε-
νος, καὶ σημεῖον τῆς πρὸς τὸ κρεῖττον μεταβολῆς
ἐπιδείξιμανος, ἐν φιλικῶν ῥωποτέροις γίνεται τοῖς
ἐπιτιμίαις. Ὁ δὲ φωραβέλις ἐπὶ τῷ κακῷ, ἢ διὰ τινος
ὑποψίας ἢ κατηγορίας ἀκουσίως ἀπαλεγχθεὶς, ἐν
ἐπιτεταμένῃ γίνεται τῇ ἐπιστροφῇ· ὥστε καθαρι-
τθέντα δι' ἀκριβείας αὐτὸν, οὕτως ἐπὶ τὴν τῶν ἀγια-
σμάτων κοινωνίαν παραδεχθῆναι. Ἔστι τοίνυν ὁ κα-
νὼν τοιοῦτος, ὥστε τοὺς ἐν πορνείᾳ μολυνθέντας, ἐν
τρισὶ μὲν ἔτεσι καθόλου τῆς εὐχῆς ἀποβολῆτος εἶναι·
ἐν τρισὶ δὲ τῆς ἀκροάσεως μετέχειν μόνως, ἐν ἑλλοίς
δὲ τρισὶν ἔτεσι μετὰ τῶν ἐν τῇ ἐπιστροφῇ ὑποπι-
πόντων προσεύχεσθαι, καὶ τότε μετέχειν τῶν ἀγια-
σμάτων. Ἐπὶ δὲ τῶν σπουδαιότερον κεχηρημένων τῇ
ἐπιστροφῇ, καὶ τῷ βίῳ δεικνύντων τὴν πρὸς τὸ
ἀγαθὸν ἐπάνοδον, ἕξεσι τῷ οἰκονομοῦντι πρὸς τὸ
συμφέρον τὴν ἐκκλησιαστικὴν οἰκονομίαν, συντεμεῖν
τὸν χρόνον τῆς ἀκροάσεως, καὶ τάχιον εἰς ἐπιστρο-
φὴν ἀγαγεῖν, καὶ πάλιν καὶ τούτων συντεμεῖν τὸν
χρόνον, καὶ τάχιον ἀποδοῦναι τὴν κοινωνίαν, ὅπως
ἂν τῇ ἑαυτοῦ δοκιμασίᾳ ἐκκρίνη τὴν τοῦ θεραπευο-
μένου κατάστασιν. Ὡς περὶ γὰρ τὸ τοῖς χοίροις ῥίπτειν
τὸν μαργαρίτην ἀπαίρηται, οὕτω τὸ ἀποστερεῖν τοῦ
τιμίου μαργαρίτου τὸν ἦδη ἀνθρωπὸν διὰ τῆς κα-
θαρῶτητός τε καὶ ἀκαθείας γενόμενον, τῶν ἀτόπων
ἐστίν. Ἡ δὲ κατὰ μοιχείαν ἦτοι καὶ τὰ λοιπὰ εἶδη
τῆς ἀκαθαρσίας γενομένη παρανομία, καθὼς προεί-
ρηται, κατὰ πάντα ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι θεραπευθή-
σεται, ἐν ᾧ καὶ τὸ τῆς πορνείας ἄγος· τῷ δὲ χρόνῳ
διπλασιάζεται. Παρατηρηθήσεται δὲ καὶ ἐπ' αὐτῷ ἢ
τοῦ θεραπευομένου διάθεσις, ὃν τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν
τῷ μολυσμῷ τῆς πορνείας συνεχεθέντων, ὥστε ἢ
θᾶττον ἢ βραδύτερον γενέσθαι αὐτοῖς τὴν τοῦ ἀγαθοῦ
μετουσίαν.

ΒΑΣΕ. Νῦν περὶ τῶν ἐν τῷ ἐπιθυμητικῷ μέρει
τῆς ψυχῆς· φουόμενων ἀμαρτημάτων διαλέγεται ὁ
Πατήρ, ὅθεν φησὶν εἶναι τὴν πορνείαν καὶ τὴν μοι-
χείαν, καὶ ἐπάγει, ὅτι τῶν ἀκριβεστέρων τισὶ καὶ ἡ
πορνεία μοιχεία καλεῖται· διότι ἢ νόμιμος μίξις ἀν-
δρός καὶ γυναικὸς μὲν ἐστίν, εἰ τι δὲ ἕτερον παρὰ
ταύτην γένηται, παράνομον τ' τοιοῦτον, καὶ ὅστις
μὴ τῷ ἰδίῳ κέχρηται, ἀλλοτρίῳ χρεῖται. Πᾶν δὲ ὁ οὐκ
ἰδίον ἐστὶ τινι, τοῦτο ἀλλοτρίον, κἂν μὴ ἐχῆ τὸν κυ-
ριεύοντα. Καὶ διὰ τοῦτο οὐ πόρρω ἔδοξε τῆς μοιχείας
καὶ ἡ πορνεία. Ταῦτά φησιν ὁ ἄγιος· οὕτω κατα-
σκευάζεσθαι παρὰ τῶν καὶ τὴν πορνείαν εἰς τὸ τῆς
μοιχείας ἀναγαγόντων ἀμαρτημάτων τοῖς δὲ ἀσθενεστέ-
ροις τῶν ἀμαρτανόντων γενέσθαι τινὰ παρὰ τῶν Πα-
τέρων λέγει συμπεριφορὰν, ἣ γουὸν οἰκονομίας συγκα-
τάξασιν. Ἐληπτὰ δὲ ἡ λέξις ἐκ τῶν Παροιμιῶν.
Φησὶ γὰρ ὁ Σαλωμων ἐν αὐταῖς· Ὁ μὴ συμπεριφε-
ρόμενος τῷ ἑαυτοῦ οἴκῳ κληρονομήσει ἀνέμους·
καὶ ἂν διακροθῆται, ἀντὶ τοῦ διαιρεθῆναι, τὸ ἀμαρτήμα
τῆς ἀθισμοῦ μίξτω· καὶ πορνείαν μὲν ὀνομασθῆναι

A differentia in ratione pœnitentiæ in iis qui in volu-
pate peccarunt, ejusmodi. Qui enim ex se ipso ad
sua profertur peccata impulsus est, eo quod sua
sponte occultorum accusator esse voluerit, ut qui
jam affectioni medicinam adhibere cœperit, et
signum mutationis in id quod est melius osten-
derit, in mitioribus pœnis versatur. Qui autem in
malis deprehensus est, vel propter aliquam suspi-
cionem vel accusationem ingratis convictus est,
longius illi conversionis tempus datur; ut ipse
perfecte purgatus, sic ad sacramentorum commu-
nionem admittatur. Est ergo Canon ejusmodi, ut
qui in fornicatione polluti sunt, in tribus quidem
annis ab oratione omnino expellantur; in tribus
autem sint solius auditionis participes, in tribus
autem aliis, cum illis qui in conversione subster-
nuntur, precentur, et tunc sint sacramentorum
participes. In iis autem qui diligentiori conversione
usi fuerint, et vita, ad id quod bonum est, reditum
ostenderint, licet ei qui dispensat, pro ecclesia-
sticæ œconomix utilitate, tempus auditionis con-
trahere, et celerius ad conversionem deducere: et
rursus hoc quoque tempus contrahere, et celerius
communione reddere, ut sua probatione, ejus cui
medela adhibetur, constitutionem dijudicet. Quem-
admodum enim porcis margaritas projicere est ve-
titum, ita et pretiosa margarita privare eum qui
jam per alienationem a vitio et purgationem homo
sit factus, absurdum est. Quæ autem in adulterio
et in reliquis immunditiæ generibus sit iniquitas,
ut dictum est, eodem judicio punietur quo et for-
nicationis scelus, sed tempore duplicabitur. In eo
autem, ejus etiam cui medela adhibetur, affectio
considerabitur, quo modo et in iis qui fornicationis
inquinamento illaqueati sunt, ut vel citius vel tar-
dius eis sit boni participatio.

158 BALS. Nunc de peccatis, quæ in conspicu-
scibili animæ facultate nascuntur, disserit Pater, ex
quibus dicit esse adulterium et fornicationem, et
subjungit, quod quibusdam subtilioribus fornicatio
quoque vocatur adulterium: quia mariti et uxoris
coitus legitimus est; sed si quid fiat aliud præter
eum, id est injustum et legibus contrarium, et qui-
cunque non utitur proprio, utitur alieno. Quodeun-
que vero cuius non est proprium, illud alienum est,
etiamsi dominum non habeat. Et propterea forni-
catio non longe abesse visa est ab adulterio. Hæc
dicit sanctus ita astrui ab iis, qui fornicationem
ad adulterii peccatum relucunt: imbecilliorum au-
tem peccatorum fuisse aliquam Patribus sympe-
riφορὰν, sive œconomix condensationem dicit.
Sumitur autem dictio ex Proverbiis. Dicit enim in
eis Salomon, ὁ μὴ συμπεριφερόμενος τῷ ἑαυτοῦ
οἴκῳ, hoc est, Qui domus suæ curam non gerit, hæ-
reditabit ventos¹; et peccatum illegitimi coitus esse
distinctum seu divisum; et fornicationem quidem

¹ Prov. xi, 29.

esse nominatam coitum, qui sit absque injuria alterius viri; scilicet cum muliere a viro libera; adulterium autem, viri accessum ad mulierem quæ cum altero cohabitavit. Qui enim accedit ad mulierem quæ non habet maritum, peccat quidem, quod ea non legitime utitur; sed nemini facit injuriam: qui vero rem habet cum ea, quæ cum marito cohabitavit, maritum illius injuria afficit, alienam sibi familiarem efficiens; sæpe autem illius marito insidiatur; et hoc ex David manifestum est. Porro cum animali concubitus et pædicatus adulterio exaquant, et quod injuria natura efficitur, cum, qui sic peccant, peccent præter naturam: et quod qui sic peccat aliena utitur. Est enim aliena natura brutorum et masculorum. Masculum enim et feminam fecit Deus. Horum itaque peccatorum universale remedium dicit sanctus, seu quod omnibus peccatoribus convenit, nempe a tali rabie per pœnitentiam purum esse hominem, peccatum scilicet condemnare et ab eo desicere. Nisi quis enim a peccato destiterit, quomodo pœnitentiam agere existimabitur? Quia autem fornicationi non accedit injuria, adulterio autem et aliis prædictis, ut jam dixi, præter illicitum coitum injuria quoque adjungitur; tempus pœnitentiæ adulterii iniustusque animalium et masculorum concubitus duplicat ad fornicationis tempus. Deinde ei aliquam inducit differentiam in iis qui eadem peccata continentur. Si quis enim, inquit, sua sponte peccatum, quod ignorabatur, declaraverit, humanè punietur: qui autem non sponte ad enuntiandum accesserit, sed in peccato deprehensus fuerit, vel ex suspicionem cognitus, accusatusve fuerit et convictus, etiam si pœnitentiam agere proposuerit, gravius punietur; et sit in extenso sive longiori tempore pœnitentiæ, ut sic purgatus in sacramentorum communionem recipiatur. Deinde et pœnitentiæ fornicationis tempora enumerat: et dicit esse novem annos, et adjicit quomodo dispensentur. Universum autem ejus iudicio relinquit, qui peccatores dispensat: et secundum vel diligentiam vel negligentiam in pœnitentiæ, pœnitentiæ tempus diminuere vel intendere jubet. Sicut enim non oportere dicit margaritas ante porcos projicere; ut dicit Evangelium, margaritas vocans sanctum corpus Domini, et pretiosum sanguinem; porcos autem, qui vitiose vitam agunt et in perturbationum animi cœno involvuntur: ita absurdum est pretiosarum margaritarum **159** communionem privare, qui se a vitiosis per pœnitentiam purgarunt et ex porcis in homines per purgationem mutati sunt. Cum novem autem annorum pœnitentiæ esse dixisset in fornicatione, in adulterio animaliumque iniu ac pædicatu dicit tempus illud duplicari: esse vero ejus dispensationem fornicationis dispensationi similem. Hoc enim sibi vult illud; in eodem iudicio; id est, in eadem sententia, in eadem pœnitentiæ. Solo autem tempore duplicatur. Cum enim in unoquoque pœnitentiæ loco sit triennium

την χωρὶς δικίας ἐτέρου μίξιν, ἤγουν τὴν πρὸς ἐλευθέρην ἀνδρὸς γυναῖκα, μοιχείαν δὲ τὴν πρὸς γυναῖκα ἀνδρὶ συνοικοῦσαν εἰσέλυσιν. Ὁ μὲν γὰρ γυναῖκα προσῶν ἀνδρὰ μὴ ἔχουσα ἀμαρτάνει μὲν, ὅτι τῆ νομίμως αὐτῇ κέχρηται· ἀδικεῖ δὲ οὐδένα· ὁ δὲ τῆ συνοικοῦσα ἀνδρὶ πλησιάζων ἀδικεῖ τὸν ἐκείνης ἀνδρὰ, τὴν ἄλλοτρίαν οἰκισύμενος· πολλάκις δὲ καὶ ἐκ δουλεύει τῷ ἐκείνης ἀνδρὶ· καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ τοῦ Δαβὶδ. Καὶ τὴν ζωοφθορίαν δὲ καὶ τὴν παιδεραστείαν ἐπίσης τῇ μοιχείᾳ θεάσιν, ὅτι τε ἀδικεῖται ἡ φύσις, παρὰ φύσιν ἀμαρτανόντων τῶν οὕτω πλημμελοῦντων, καὶ οἱ ἄλλοτρίῳ κέχρηται ὁ οὕτως ἀμαρτάνων· ἄλλοτρίον γὰρ ἡ φύσις ἢ τῶν ἀλόγων καὶ ἢ τῶν ἀβρένων. Ἄρσεν γὰρ καὶ θῆλυ ἐποίησεν ὁ Θεός. Τῶν μὲν οὖν τοιούτων ἀμαρτημάτων καθολικὴν μὲν θεραπείαν λέγει ὁ ἅγιος, ἤγουν πᾶσι τοῖς ἀμαρτανούσιν ἀρμότουςαν, τὸ καθάρην τῆς τοιαύτης λύσεως ἐκ μεταμέλου γενέσθαι τὸν ἀνθρώπον, ἤγουν τὸ καταγῶναι τῆς ἀμαρτίας καὶ ἀποστῆναι αὐτῆς. Εἰ μὴ γὰρ τις ἀποσταίη τοῦ ἀμαρτάνειν, πῶς ἂν λογισθεῖη μετανοεῖν; Ἐπεὶ δὲ τῇ πορνείᾳ ἀδικία οὐ πρόδεσσι, τῇ δὲ μοιχείᾳ, καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς εἰρημένοις, ὡς ἐφθην εἰπεῖν, πρὸς τῷ ἀτίσῳ τῆς μίξεως καὶ ἀδικία παρῖπεται, διπλασιάζει τὸν χρόνον τοῦ ἐπιτιμίου τῆς μοιχείας καὶ τῆς ζωοφθορίας καὶ ὀφρένοκοιτίας πρὸς τὸν τῆς πορνείας. Ἐπειτα καὶ διαφορὰν τινα εἰσάγει ἐπὶ τῶν ἐξομολογουμένων τὰ αὐτὰ ἀμαρτήματα. Εἰ μὲν τις, φησὶν, ἀφ' ἐαυτοῦ ὀρηθῆς ἐξαγορεύσει τὴν ἀμαρτίαν ἀγνωσμένην, φιλανθρώπως ἐπιτιμηθήσεται· ὁ δὲ οὐκ ἐκὼν εἰς ἐξαγορεύσειν ἐλθὼν, ἀλλ' ἐπὶ τῇ ἀμαρτίᾳ εὐρεθείς, ἢ ἐξ ὑποψίας γνωσθείς, ἢ κατηγορηθείς; καὶ ἕλεγχθείς, κἂν πρόκειται μετανοῆσαι, βαρύτερον ἐπιτιμᾶται, καὶ ἐν ἐπιτεταμένῃ, ἤγουν μακροχρόνῳ, γίνεται μετανοία, ἵνα οὕτω καθαρθῆς δεχθῆ εἰς τὴν τῶν ἁγίων μεταλήψιν. Εἴτα καὶ τοὺς χρόνους ἀκριθεύς τοῦ ἐπιτιμίου τῆς πορνείας· καὶ ἐνεία λέγει εἶναι αὐτοῦς, καὶ ὅπως οἰκονομοῦνται προστεθῆσι. Τὸ δὲ πᾶν τῷ οἰκονομοῦντι τοὺς ἀμαρτανόντας ἀνατίθει, καὶ πρὸς τὴν ἐπὶ τῇ μετανοίᾳ ποσὸν ἢ βαθυμίαν ἐλαττοῦν τὸν χρόνον τῶν ἐπιτιμίων καὶ ἐπιτείνειν διακαλεῖσθαι. Ὡς γὰρ οὐ δεῖν φησὶ τοὺς μαργαρίτας ῥίπτειν ἐμπροσθεν τῶν χοίρων· τοῦτο δὲ τὸ εὐαγγελικόν, μαργαρίτας μὲν καλῶν τὸ ἅγιον σῶμα τοῦ Κυρίου καὶ τὸ τίμιον αἷμα, χοίρους δὲ τοὺς ἐμπαθῶς ζῶντας· καὶ τῷ βορβόρῳ τῶν παθῶν ἐκχυλιόμενους· οὕτως ἀποπον ἀποστραφῆν τῆς μεταλήψεως τῶν τιμίων μαργαρίτων τοὺς διὰ μετανοίας καθάραντας ἑαυτοῦς τῶν παθῶν, καὶ ἐκ χοίρων εἰς ἀνθρώπους μεταβληθέντας; διὰ τῆς καθαρότητος. Ἐνεία μὲν οὖν ἐτη ἐπὶ τῆς πορνείας; εἰπὼν εἶναι τὸ ἐπιτιμίων, ἐπὶ τῆς μοιχείας καὶ ζωοφθορίας καὶ ὀφρένοκοιτίας; διπλασιάζεσθαι λέγει τὸν χρόνον τοῦτον· τὴν δὲ οἰκονομίαν ὁραία γίνεσθαι τῇ τῆς πορνείας. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ, ἐν τῷ αὐτῷ κλίματι, ἤγουν ἐν τῇ αὐτῇ κρίσει, ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιτιμῆσει. Τῷ δὲ χρόνῳ μόνῳ διπλασιάζεται. Ἐν ἐκάστῳ γὰρ τόπῳ τῶν ἐπιτιμίων τριετίας ἐπιτεθείσης ἐν τῇ πορνείᾳ, ἕξαετία ἐν τῇ μοιχείᾳ καὶ τοῖς λοιποῖς

ᾠρισται· κἀνταῦθα δὲ τὸ συντεμεῖν τὸν χρόνον τοῦ ἐπιτιμίου, ἢ αὐξῆσαι, τοῦ οἰκονομοῦντος τῆ διακρίσεως τοὺς ἐν μετανοίᾳ δίδωσιν.

ΚΑΝΩΝ Ε΄.

Λεῖπεται πρὸς τοῦτους τὸ θυμοειδὲς τῆς ψυχῆς προθεῖναι εἰς ἐξέτασιν, ὅταν παρασφαλῆσα τῆς ἀγαθῆς τοῦ θυμοῦ χρήσεως, εἰς ἁμαρτίαν ἐκπέσῃ. Πολλῶν τε ὄντων κατὰ θυμὸν εἰς ἁμαρτίαν ἐνεργουμένων, καὶ πάντων κακῶν, ἤρεσά πως τοῖς Πατέρεσιν ἡμῶν, ἐν τοῖς ἄλλοις μὴ ἴσαν ἀκριβολογεῖσθαι, μηδὲ πολλῆς βξιοῦν ἡγεῖσθαι σπουδῆς, τὸ θεραπεύειν πάντα τὰ ἐκ θυμοῦ παραπτώματα· καὶ τοῖ γε τῆς Γραφῆς, οὐ μόνον τὴν ψυχὴν ἀπαγορευούσης πληγῆν· ἀλλὰ καὶ πᾶσαν λοιδορίαν, ἢ βλασφημίαν, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτον ὁ θυμὸς ἀπεργάζεται· μόνον δὲ τοῦ κατὰ τὸν φόνον ἄγους τὴν παραφυλαχὴν ἐποίησαντο, διὰ τῶν ἐπιτιμιῶν. Διήρηται δὲ τὸ τοιοῦτον κακὸν τῆ διαφορᾷ τοῦ ἐκούσιου τε καὶ ἀκούσιου, ἐν οἷς ἐκούσιος μὲν ἐστὶ φόνος. Πρῶτον μὲν, ὁ ἐκ παρασκευῆς τετολμημένος τοῦ εἰς αὐτὸ τοῦτο εὐτερεπισαμένου, ὅπως ἂν τὸ ἄγος ἐργάζεται. Ἐπειτα δὲ κάκεινος ἐν τοῖς ἐκούσιος ἐνομισθῆ, ὅταν τις ἐν συμπλοκῇ καὶ μάχῃ, τύπτων τε καὶ τυπτόμενος, ἐνέγκῃ κατὰ τινος καιροῦ τὴν διὰ τῆς χερός πληγῆν. Ὁ γὰρ ἀπαξ τῷ θυμῷ κρατηθεὶς, καὶ τῆ ὀρμῇ τῆς ὀργῆς χαριζόμενος, οὐδὲν ἂν παρὰ τὸν καιρὸν τῷ πάθους τῶν ἀνακόψαι τὸ κακὸν δυναμένων ἐπι νοῦν λάβοι. Ὅστε καὶ τὸ ἐκ τῆς συμποικῆς ἀποτέλεσμα τοῦ φόνου, εἰς ἔργον προαιρέσεως, καὶ οὐκ εἰς ἀποτυχίαν ἀνάγεται. Οἱ δὲ ἀκούσιοι φανερὰ ἔχουσι τὰ γνωρίσματα· ὅταν τις πρὸς ἕτερον τι τὴν σπουδὴν ἔχων, ἐξ ἀποτυχίας τι τῶν ἀνηκέστων δράσῃ. Ἐπὶ τούτων τοίνυν ὁ μὲν φόνος, εἰς τριπλασίονα χρόνον παρατείνεται, τοῖς δὲ ἐπιστροφῆς θεραπευόμενοι τὸ ἐκούσιον ἄγος. Τρισεννέα γὰρ εἰσὶν ἐνιαυτοί, καθ' ἕκαστον βαθμὸν τῆς ἐννάδος τῶν ἐτῶν ὀρθείσης, ὥστε ἐν μὲν τῷ παντελεῖ ἀφορισμῷ, ἐναετῆ χρόνον διαγεύεσθαι ἀπειργόμενον τῆς Ἐκκλησίας· ἄλλα δὲ τοσαῦτα ἔτη ἐν τῇ ἀκρόασι παραμείναι, μόνης τῶν διδασκάλων καὶ τῆς τῶν Γραφῶν ἀκρόασεως, καὶ μετὰ τῆς τοῦ λαοῦ συστάσεως ἀξιούμενον, ἐν δὲ τρίτῃ ἐννάδι, μετὰ τῶν ὑποπιπτόντων ἐν τῇ ἐπιστροφῇ προσευχόμενον, οὕτως ἔλθειν ἐπὶ τὴν μετουσίαν τοῦ ἀγιάσματος· ὀγλαθὴ καὶ ἐπὶ τοῦ τοιοῦτου, ἢ αὐτῆ προστήρησις ἐστὶ παρὰ τοῦ οἰκονομοῦντος τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ πρὸς λόγον τῆς ἐπιστροφῆς συντεμηθήσεται αὐτῷ καὶ ἡ τοῦ ἐπιτιμίου παράτασις, ὥστε ἀντὶ ἐννέα ἐτῶν, ἐφ' ἑκάστῳ βαθμῷ ὁκτὼ ἢ ἐπτά ἢ ἕξ, ἢ καὶ πάντες μόνον γενέσθαι· εἴπερ τὸ μέγεθος τῆς ἐπιστροφῆς νικοῖη τὸν χρόνον, καὶ ὑπερβάλλοιτο τῇ σπουδῇ τῆς διορθώσεως τοὺς ἐν τῇ μακρᾷ προθεσμίᾳ ἐφθυμότερον πως ἐαυτοὺς ἀπὸ τῆς κηλίδος καθαιρόντας. Τὸ δὲ ἀκούσιον, συγγνωστὸν μὲν, οὐ μὴν ἐπαινετὸν ἐκρίθη. Τοῦτο δὲ εἶπον, ὥστε δῆλον γενέσθαι, ὅτι κἀν ἀκουσίως τις γένηται ἐν τῷ τοῦ φόνου μιάσμασι, ὡς ἦδη βέβηλον αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ἄγους γενόμενον, ἀπόβλητον ἱερατικῆς χάριτος ὁ κανὼν ἀπεφῆνατο· ὅσως δὲ ἐστὶν ἐπὶ τῇ ἐπιπείᾳ τοῦ καθαρισμοῦ ὁ χρόνος, τοσοῦτος καὶ

definitum in fornicatione, sexennium in adulterio et reliquis definitum est. Porro hic quoque poenae tempus contrahere, vel augere, ejus, qui poenitentiam agentes dispensat, iudicio relinquit.

CANON V.

Restat ad hæc ut irascentem animæ partem examinandam proponamus, quando lapsa a bono iuxta usu in peccatum ceciderit. Cum autem multa sint quæ per iram sunt peccata et omnis generis mala, placuit omnibus nostris Patribus in aliis quidem non nimium subtiliter agere, nec nimium in eo studii operæque ponere, ut omnia quæ ex ira nascerentur delicta curarent; quamvis Scriptura non solum vulnus prohibeat, sed etiam omne convicium vel maledictum, et si quid aliud ejusmodi ita efficit; sed solam cædis cautionem suis poenis introduxerunt. Dividitur autem hoc malum, differentia voluntariæ et involuntariæ: et est cædes quidem voluntaria, quæ præmeditate suscepta est ab eo qui se ad hoc comparaverat ut hoc facinus perpetraret. Deinde illud quoque in voluntariis existimatum est, quando quis in congressu verberans et verberatus, manu plagam mortiferam intulerit. Qui enim ira semel victus est, et animi appetitioni cedit, nihil eorum quæ malum possent amputare, ei in mentem venit. Quare et illic quoque qui ex concertatione profectus est, cædis eventus, in factum voluntarium, non in casum confertur. Involuntariæ autem habent manifesta indicia, quando quis alicui alteri rei studium applicans, casu gravissimum aliquod malum patriverit. In his ergo, cædes quidem in triplex tempus extenditur iis qui per conversionem voluntario facinori remedium afferunt. Ter novem etiam sunt anni, novenario annorum numero in unoquoque gradu præfinito, ut in perfecta quidem segregatione novem annorum tempore versetur ab Ecclesia prohibitus; alios autem tot annos in auditione permaneat, sola doctorum et Scripturarum auditione et conversatione cum populo dignus habitus, in tertio autem novenario cum substratis in conversione orans, ut perveniat ad communionem sacramenti scilicet; et in eodem eadem erit observatio ab eo qui Ecclesiam administrat, et pro ratione conversionis illi quoque poenæ extensio rescindatur, ut pro novem annis in unoquoque gradu, vel octo, vel septem, vel quinque solum anni flant, si poenitentiae magnitudo tempus vincat, et superet correctionis studio eos qui in longo tempore præstituto susceptas a se maculas segniter eluunt. Involuntarium autem venia quidem dignum, sed non laudabile iudicatum est. Hoc autem dixi, ut sit apertum, quod etiam si quis involuntarie fuerit in scelere homicidii: eum tanquam jam profanum, piaculum redditum, a sacerdotali gratia ejiciendum pronuntiavit canon. Quantum autem est expiationis tempus ob simplicem fornicationem, tantum etiam recte habere existimatum est in iis qui cædem involuntariam fecissent; sci-

licet, in iis quoque, **160** poenitentis voluntate examinata; ut si sit fide quidem digna conversio, non servetur annorum numerus; sed temporis prolixitate rescata, ad Ecclesie restitutionem et boni participationem compendio reducat. Si quis autem non expleto tempore a canonibus prestituto vita excedat, jubet Patrum clementia ut effectus sacramentorum particeps, non viatico vacuus, ad extremam illam et longam peregrinationem mittatur. Sin autem, postquam sacramenti particeps factus fuerit, rursus ad vitam reversus sit: statutum tempus expectet, in illo gradu existens in quo erat ante communionem illi ex necessitate data.

BALS. Postquam dixit hic magnus Pater de duabus anime facultatibus, nunc reliquam quoque adjicit, nempe irascentem. Et multa quidem peccata esse dicit, quae ex ira nascuntur, ut ictus, injurias, maledicta, contumacia, quae omnia a sacra Scriptura sunt prohibita. Beatus enim Paulus scribens ad Colossenses, et carnis opera enumerans, cum aliis inimicitias, lites, et contentiones, aemulationes, iras, discordias, ac seditiones et caedes induxit; et qui haec, inquit, agunt, regnum Dei non possidebunt. Sed etsi, inquit hic sanctus, haec omnia a Scriptura prohibita sint, quodammodo placuit tamen Patribus nostris in aliis non nimium subtiliter nec summo jure agere. Illud autem: Quomodo placuit, est negantis, et veluti rationem nescientis, propter quam Patres in iis non nihil subtiliter et accurate agere voluerunt, nec ut iis remedia afferrent multum studii ponendum esse putarunt. Solum autem homicidium facinus esse praemis afflicendum censuit, ut caverent homines ne caedes perpetrarent, poenas impositas formidantes. Caedis autem peccatum dividitur in voluntarium, et involuntarium. Et est quidem voluntaria caedes, quae praeparato ac consulto suscepta est, ad quam paratus et instructus fuerat quispiam. Voluntarium autem dicit, quod non consulto quidem, sed in certamine, et contentione factum est, quando quis enim qui resistit in aliqua parte corporis lethaliter percusserit. Nam hoc quoque caedis genus, non fortuitum, sed involuntarium sanctus judicat. Involuntariam autem caedem definit, quando aliquid aliud agere volens, utpote feram percutere, vel fructum arboris decutere, transeuntem hominem non visum percusserit, isque mortuus fuerit. Voluntariae itaque caedi viginti septem annos definit poenae tempus, et ipsum in tres partes dividit, ut unaquaeque pars habeat novem annos. Et perfectam quidem segregationem nominat, quando is, qui segregatus est, extra ecclesiam stat et deflet, postquam autem illic ad novum usque annum deflexerit, tanto rursus tempore stet in loco audientis; et illinc procedat ad locum substrationis: et ita viginti septem annis dimensis, dignus sacramentorum communione habeatur. Ubique autem poenitentiae dispensatori, ceterarum tempus contrahendi dat

A ἐπὶ τῶν ἀκουσίως παφρονευκῶν ἐδοκιμάσθη καλὸν ἔχειν, δηλαδὴ καὶ ἐν τούτῳ τῆς προαιρέσεως τοῦ μετανοοῦντος δοκιμαζομένης· ὥστε εἰ ἀξιώπιστος γένηται ἢ ἐπιστροφή, μὴ πάντως παραφυλαχθῆναι τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐτῶν, ἀλλὰ διὰ συντομίαν· ἀγαγεῖν αὐτὸν εἰς τὴν τῆς Ἐκκλησίας ἀποκατάστασιν, καὶ εἰς τὴν τοῦ ἀγαθοῦ μετουσίαν. Εἰ δὲ τις μὴ πληρώσας τὴν χρόνον τὸν ἐκ τῶν κανόνων ἀφωρισμένον, ἐξ-δεύοι τοῦ βίου· κελεῖται ἢ τῶν Πατέρων φιλανθρωπία μετασχόντα τῶν ἀγιασμάτων, μὴ κεκὸν τοῦ ἐφοδίου πρὸς τὴν ἰσάτην ἐκείνην καὶ μακρὰν ἀποδημίαν ἐκπεμφθῆναι. Εἰ δὲ μετασχὼν τοῦ ἀγιασματος, πάλιν εἰς τὴν ζωὴν ἐπανέλθοι, ἀναμένει τὸν τεταγμένον χρόνον, ἐν ἐκείνῳ τῷ βαθμῷ γεγόμενον, ἐν ᾧ ἦν πρὸ τῆς κατὰ ἀνάγκην αὐτῷ δοθείσης κοινωνίας.

B **ΒΑΣ.** Εἰπὼν περὶ τῶν δύο ψυχικῶν δυνάμεων ὁ μέγας οὗτος Πιτὴρ, προστίθησιν ἄρτι καὶ τὴν λογικὴν, ἥτις ἐστὶ τὸ θυμοειδές. Καὶ πολλὰ μὲν εἶναι φησὶ τὰ ἐκ τοῦ θυμοῦ τικτόμενα ἁμαρτήματα, οἷος πληγὰς, ὕβρεις, λοιδορίας, βλασφημίας, ἀπαντα τῇ θεῷ Γραφῇ ἀπηγγόρευται. Ὁ γὰρ μακάριος Παῦλος γράφει Κολασσαεῖς γράφων, καὶ τὰ τῆς σαρκὸς ἔργα ἀπαριθρῶν, μετὰ τῶν ἄλλων καὶ ἐχθρὰς καὶ ἐρις καὶ ζήλους καὶ θυμοῦ, ἐριθίας· τε καὶ διχοστασίας· καὶ φόνους ἐπήγαγε, καὶ οἱ ταῦτα πράσσοντες, ἐφη, βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν. Ἀλλὰ καὶ πάντα, φησὶν ὁ ἅγιος οὗτος, τῇ Γραφῇ ἀπηγγόρευται, ὁμοῦς ἤρσατέ πως τοῖς Πατέρεσιν ἡμῶν ἐν τοῖς ἄλλοις μὴ λίαν ἀκριβολογεῖσθαι· τὸ δὲ ἤρσατέ πως· ἀπαρνοῦντός ἐστι καὶ ὡσπερ μὴ εἰδός τις τὸν λόγον, δι' ὃν ταῦτα οἱ Πατέρες ἀκριβολογεῖσθαι οὐκ ἠθέλησαν, οὐδὲ πᾶν σπουδαῖον ἠγήσαντο θεραπεύειν τὰ τοιαῦτα. Μόνον δὲ τὸ τοῦ φόνου μίσημα ἐπιτιμῶν ἠξίωσεν, ὥστε παραφυλάττεσθαι τοὺς ἀνθρώπους μὴ ποιεῖν φόνους φοβουμένους τὰ ἐπιτίμια. Τὸ δὲ ἐκ τοῦ φόνου ἁμαρτήμα διαιρεῖται εἰς ἐκούσιον καὶ ἀκούσιον. Καὶ ἐστὶν ὁ ἐκούσιος φόνος, ὁ ἐκ παρασκευῆς, ἤρουν ὁ ἐκ μελέτης, τετολημμένος, πρὸς ὃν τις παρασκευάσθη καὶ ἠτοιμάσθη. Ἐκούσιον δὲ λέγει καὶ τὸν μὴ ἐκ μελέτης μὲν, ἐν δὲ συμπλοκῇ καὶ φιλονεικίᾳ γεγόμενον, ὅτε τις πληξῆι τὸν ἀνθιστάμενον ἐν καιρῷ μέρει τοῦ σώματος, τῷ θυμῷ στρατευόμενος. Καὶ τοῦτο γὰρ τὸ εἶδος τοῦ φόνου οὐ τυχαῖον ὁ ἅγιος κρίνει, ἀλλὰ προσιρετόν. Ἀκούσιον δὲ φόνον ὀρίζεται, ὅτε ἄλλο τι ποιῆται βουλόμενος, οἷον θηρίον ἀμύνεσθαι ἢ κατατεῖσαι δένδρου καρπὸν, ἀνθρώπον παρίοντι μὴ προιδὼν πληξῆι, καὶ ὁ πληγῆς θανέεται. Τῷ μὲν οὖν ἐκούσιῳ φόνῳ, καὶ ἔτη ὀρίζεται τὸν τοῦ ἐπιτιμίου καιρὸν, καὶ εἰς τρεῖς μόρας αὐτὸν διαιρᾷ, ὥστε μόραν ἐκίστην ἐννεὰ ἔχειν ἐνιαυτούς. Καὶ παντελῆ μὲν ἀφορισμὸν ὀνομάζει τὸ ἐξω τῆς ἐκκλησίας ἵστασθαι τὸν ἀφορισθέντα καὶ προσκλαῖν· ἐκεῖ δὲ προσκλαύσαντα ἐπὶ ἐναυτον ἐνιαυτόν, ἐπὶ τοσοῦτον αὐθιῖ χρόνον ἐν ἀφρωμένου στῆναι τόπων· καὶ οὕτω τῶν καὶ ἐκμετρηθέντων ἐνιαυτῶν, τῆς τῶν ἀγιασμάτων κοινωνίας· ἐξ-α-σῆ-ν-α. Πανταχοῦ δὲ τὴν ἐξουσίαν τοῦ συνταξέ-

τὸν τῶν ἐπιτιμιῶν καιρὸν τῷ οἰκονομοῦντι τὸν ἐν Ἀ μετανοία γενόμενον δίδωσιν, εἰ βλέπει τὸν μετανοοῦντα θαψιλεῖ τοὺς τῆς μετανοίας καρποὺς ἐνδεικνύμενον. Ὁ δὲ ἀκούσιος, φησὶ, φόνος συγγνωστὸς μὲν ἐκρίθη, οὐ μὴν ἐπαινετός, ἦγουν οὐκ ἀνεκτός, ὥστε καὶ πάντη εἶναι ἀνεπιτιμήτος. Κἂν γὰρ ἀκούσιως τις φονεύσῃ ἄνθρωπον, οὕτως ἐρωσύνης τεύξεται, καὶ ἀπόβλητος ταύτης ὡς τῷ φόνῳ μινθεὶς ἔσεται. Χρόνον δὲ τῷ ἐπιτιμῶ τῷ ἀκούσιου φόνου λέγει τετάχθαι, ὅσος ἐν τῇ ψυχῇ πορνεία ἐτάχθη. ἔστι δὲ οὗτος, κατὰ τοῦτον τὸν ἄγιον, ἐννέα ἔτη. Ψυχὴν δὲ πορνείαν, τὴν εἰς γυναῖκα μὴ ἔχουσαν ἄνδρα ὠνόμασα, τοὺς χρόνους δὲ τῶν ἐπιτιμιῶν εἰπὼν ἐφ' ἑκάστῃ πλημμελίᾳ, νῦν προστίθησιν ὅτι, εἰ οὐκ ὁ ἐπιτιμηθεὶς ἐπλήρωσε τὸν τοῦ ἐπιτιμίου καιρὸν, ἀλλ' ἔτι ἀφωρισμένος ἔστι καὶ κινδυνεύει θανεῖν, ὥρισαν οἱ Πατέρες φιλοanthρωπευσάμενοι τὸν τοιοῦτον μετασχεῖν τῶν ἁγιασμάτων, ἵνα μὴ ἔστερημένος τοῦ ἐφοδίου ἀπέλθῃ πρὸς τὴν μακρὰν ἀποδημίαν. Ἐφόδια δὲ λέγονται τὰ ἐπὶ τῇ ἰδίᾳ τοῖς ἰδεύουσι συμβαλλόμενα. Μέγα δὲ συμβάλλεσθαι τοῖς πιστοῖς πιστεύεται τῶν ἁγιασμάτων ἡ μέθεξις. Εἰ δὲ περὶ τὴν ζωὴν κινδυνεύων ὁ ἐν ἐπιτιμῶ ἀξιωθείη τῶν ὁσίων ἑωρεῶν, εἴτα ἐκφύγῃ τὸν κίνδυνον καὶ ἀναβρώσθῃ, αὐτοῖς ἀκοινωνήτος ἔσται, καὶ ἐν ἐκείνῃ στήσεται τῷ βαθμῷ, ἐν ᾧ ἦν καὶ πρὸ τοῦ κινδύνου, μέχρις ἂν ὁ χρόνος ὁ τεταγμένος ἐκμετρηθῇ.

ΚΑΝΟΝ Γ'.

Τὸ δὲ εἶδος τῆς εἰδωλολατρίας· οὕτω γὰρ ὀνομάζει τὴν πλεονεξίαν ὁ θεὸς Ἀπόστολος· οὐκ οἶδα ὅπως ἀθεράπευτον ὑπὸ τῶν Πατέρων ἡμῶν περιώφθη. Καὶ τοῖς γε δοκεῖ τὸ τοιοῦτον καλὸν εἶναι τρίτης ἐν τῇ ψυχῇ καταστάσεως· πάθος εἶναι. Καὶ γὰρ λογισμὸς τῆς τοῦ καλοῦ κρίσεως ἀμαρτάνων, ἐν τῇ ὕλῃ τὸ καλὸν εἶναι φαγτάζεται, οὐ πρὸς τὸ ἄλλο ἀναβλέπων κάλλος, καὶ ἡ ἐπιθυμία πρὸς τὰ κάτω βεῖ, τοῦ ἀληθοῦς ὄρεκτου ἀποβρέουσα. Καὶ ἡ φιλονεικία τε καὶ θυμώδης διάθεσις, πολλὰς ἐκ τῆς τοιαύτης ἀμαρτίας τὰς ἀφορμὰς λαμβάνει. Καὶ τὸ ὄλον εἰπεῖν, συμφωνεῖ ἡ τοιαύτη νόσος τῷ ἀποστολικῷ τῆς πλεονεξίας ὄρω. Ὁ γὰρ θεὸς Ἀπόστολος, οὐ μόνον αὐτὴν εἰδωλολατρίαν, ἀλλὰ καὶ βίβαν πάντων τῶν κακῶν ἀπεφήνατο· καὶ ὁμοῦς τὸ τοιοῦτον εἶδος παρώφθη τῆς νόσου ἀνεπίσκεπτόν τε καὶ ἀτημέλητον· διὸ καὶ πλεονάζει κατὰ τὰς Ἐκκλησίας, τὸ τοιοῦτον ἀβρώστημα, καὶ οὐδεὶς τοὺς ἐπὶ τὸν κληρὸν ἀγομένους περιεργάζεται, μήπως τῷ τοιοῦτῳ εἶδει τῆς εἰδωλολατρίας κατεμίνθησαν. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων, διὰ τὸ παρεῖσθαι τοῖς Πατέρεσιν ἡμῶν, ἀρκεῖν ἡγοῦμεθα τῷ δημοσίῳ τῆς διδασκαλίας λόγῳ, ὅπως ἂν οἶόν τε ἦ, θεραπεύειν, ὥσπερ τινὰ πάθη πνευματικά, τὰς πλεονεκτικὰς ἀβρώστιας διὰ τοῦ λόγου καθαιρόντας. Μόνον δὲ τὴν κλοπὴν καὶ τὴν τυμωρχίαν, καὶ τὴν ἱεροσυλίαν πάθη νομίζομεν, διὰ τὸ οὕτως ἐκ τῆς τῶν Πατέρων ἀκολουθίας τὴν παράδοσιν ἡμῖν περὶ τούτου γενέσθαι. Καὶ τοῖς γε παρὰ

potestatem, si viderit poenitentem uberes poenitentiae fructus ostendere. Involuntaria autem, inquit, caedes venia quidem digna judicata est, sed non laudanda, seu non ita tolerabilis, ut sit ab omni supplicio immunis; si quis enim involuntarie hominem interfecerit, nec sacerdotium assequetur, et, ut qui homicidio sit pollutus, eo ejicitur. Involuntariae autem caedis poenae tempus esse dicit, quantum in simplici fornicatione statutum est. Est autem illud secundum hunc sanctum, novem annorum. Simplicem autem fornicationem nominavit, quae in mulierem virum non habentem committitur. Postquam autem dixit poenae tempus in unoquoque peccato, nunc adjicit: quod si is, qui poena affectus est, nondum perfecit tempus poenitentiae, sed est adhuc segregatus, et in magno vitae periculo versatur, statuerunt Patres clementia utentes, ut is sit sacramentorum particeps, ne viatico carens in longam peregrinationem abeat. Dicitur autem viaticum, quod iis qui **161** viam ineunt in via est utile. Fidelibus autem valde conferre creditur sacramentorum participatio. Sin autem is, cui poena imposita est, in vitae periculum veniens divinis donis dignus habitus fuerit, deinde periculum effugerit et revaluerit, rursus erit excommunicatus; et in illo gradu stabit, in quo erat etiam ante periculum, donec praestitutum tempus diuversum fuerit.

CANON VI.

Altera autem idololatriae species (sic enim divinus Apostolus avaritiam appellat¹), nescio quomodo absque ulla poenae medela a Patribus praetermissa sit. Atqui hoc malum quidem videtur esse trium animi constitutionum affectio. Nam et ratio, ab ejus quod pulchrum est judicio aberrans, esse in materia quod pulchrum est existimat, non ad pulchritudinem a materia separatam aspiciens, et desiderium ad ea quae sunt inferiora inclinatur, ab eo quod vere est expectandum dilabens. Jam vero et contentiosa animosaque animae affectio ex hoc peccato multas occasiones accipit. Et ut in universum dicam, hic morbus cum apostolica avaritiae definitione consentit. Divinus enim Apostolus eam non solum idololatriam, sed etiam omnium malorum radicem pronuntiavit²; et tamen haec morbi species, inconsiderata et absque ulla ejus cura praetermissa est: quo fit, ut hic morbus valde in Ecclesia redundet, et nemo in us qui ad clerum adducuntur, inquit, num qui eo idololatriae genere polluti sint. Sed de iis quidem, quoniam id a Patribus praetermissum est, sufficere existimo publica doctrinae ratione, ea quomodo fieri potest curare, veluti quosdam morbos ex repletione ortos, inexplebilis avaritiae affectiones oratione purgantes. Solum autem furtum, et sepulcrorum effossionem, et sacrilegium vitia existimamus, quod sic a

¹ Ephes. v, 5. ² I Timoth. vi, 10.

Patrum consequentia, hæc nobis traditio facta sit. Atqui apud divinam Scripturam et scœna et usura sunt prohibita, et per quamdam potentiam, ad suam possessionem aliena traducere, etiamsi sub contractus aut transactionis specie hoc fortasse factum sit. Quoniam ergo nos quidem ad canonum potestatem assequendam fide digni non sumus, iam iis, quæ ex confesso prohibita sunt, canonicam sententiam dictis jam adjiciemus. Dividitur autem furtum in latrocinium seu deprædationem, et in murorum effossionem. Idem autem utriusque est institutum, videlicet aliena auferre: in animo autem ipsorum, magna est inter se differentia. Latro enim, etiam homicidium ad id quod studet assequi assumit, ad id paratus et armis, et copiis, et opportunitate loci, adeo ut is homicidarum judicio subiciatur, si per poenitentiam ad Dei Ecclesiam reversus fuerit. Qui autem latenti ablatione, sibi alienum usurpat, si deinde per enuntiationem peccatum suum sacerdoti aperuerit, vitii studio in contrarium mutato ægritudinem curabit: dico autem, largiendo quæ habet pauperibus, ut, dum quæ habet profundit, se ab avaritiæ morbo liberum aperte ostendat. Sin autem nihil aliud præterquam solum corpus habeat, jubet Apostolus per laborem corporalem ei morbo mederi. Dictionis autem ita habet contextus: *Qui furatur, non amplius furetur: sed potius laboret bonum operans, ut possit ei largiri qui indiget* ¹.

BALS. Dulcitas sanctus, quomodo plura habendi cupiditatis vitium, sive avaritia a Patribus absque ulla medicina, prætermittatur, nec ulla iis qui eo tenentur poena imposita fuerit, maxime cum Apostolus ipsum idololatriam vocaverit. Atqui videtur, inquit, tres animæ facultates in eo affirmari **162** et a rectitudine divertere. Neque enim ratiocinatrix animæ affectio recte judicat; sed falso et nequiter. Aberrat enim, inquit, ab ejus quod pulchrum est judicio, hoc est, id non assequitur, nec ad pulchritudinem a materia separatam respicit, ad Dei scilicet, quoad ejus fieri potest, intelligentiam, futurorumque honorum fruitionem; sed id quod pulchrum est in materia imaginatur. Falsam autem opinionem et mendacem existimationem sanctus imaginationem apposite vocavit; existimare scilicet id quod pulchrum et honestum est, esse in pecuniis, divitiis et ejusmodi. Porro desiderativa animi fa-

¹ Ephes. iv, 28.

Guill. Beveregii notæ.

(26) *Kal eis τοιχωρυχiar.* Constantini Harmenopoliti episcopi hujus canonis sic se habet, ὁ τοιχωρύχο· ἐξαγορεύων, καὶ τὰ ὕδα διανεμέτω τοῖς πένησι, *Murorum effossor, qui crimen suum confitetur, sua etiam bona pauperibus distribuat.* In quibus episcopus hoc habetur scholium: Τὸ τοιοῦτον ὁ Νηστευτῆς ἐπὶ τριετιαν καταδικάζει. Τοῦ αὐτοῦ Νηστευτοῦ καὶ τάδε· Ἐμπροσόντος τινὸς ἀκαθάρτου εἰς φρέζρ. ἢ εἰς οἶνον, ἢ εἰς ἕλαιον, ὁ τοῦτου γευσάμενος ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας κρείτος καὶ τυροῦ μὴ ἀπέσθω· ἐπεὶ δὲ μὴ κοινωνήσῃ. Ὁ μετὰ τὴν ἐτιαν ἐμήσας μετὰληψιν, μ' ἡμέρας τῆς θείας

τῆ θεῖς Γραφῆς, καὶ ὁ πλεονισμὸς, καὶ ὁ τόκος, τῶν ἀπειρημένων ἐστὶ, καὶ τὸ ἐκ δυναστείας τινὸς τῆ ἰδίας κτήσει προσαγαγεῖν τὰ ἀλλότρια, καὶ ἐν προσήματι πραγματείας εἰ τοιοῦτον εὐχρη γινόμενον. Ἐπειδὴ τοίνυν τὸ καθ' ἡμᾶς, εἰς ἐξουσίαν κανὼν ἐξυπέριστος, τὴν ἐπὶ τῶν ὁμολογουμένων; ἀπηγορευμένων κανονικῶν κρίσιν ἤδη τοῖς εἰρημένοις προσθήσομεν. Διήρηται οὖν ἡ κλοπὴ εἰς: τὴν ληστείαν καὶ εἰς τοιχωρυχίαν (27)· καὶ εἰς μὲν ἐπ' ἀμφοτέρων σκοπεῖ, ἡ τῶν ἀλλοτρίων ἀφαρέσις· πολλὴ δὲ κατὰ τὴν γνώμην αὐτῶν ἡ πρὸς ἀλλήλους· ἐστὶ διαφορὰ. Ὁ μὲν γὰρ ληστής, καὶ τὴν μαιφονίαν εἰς συμμαχίαν τοῦ σπουδαζομένου παραλαμβάνει, πρὸς αὐτὸ τοῦτο παρασκευαζόμενος καὶ ὄπλοις καὶ πολυχειρίᾳ, καὶ τοῖς ἐπικαίροις τῶν τόπων ὥστε τὸν τοιοῦτον, τῷ κρίματι τῶν ἀνδροφόνων ὑπάγεσθαι, εἰ διὰ μεταμελείας αὐτὸν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ ἐπανάγοι. Ὁ δὲ δι' ὑφαιρέσεως λαθρανοῦσης σπερτερίζομενος τὸ ἀλλότριον, εἴτα δι' ἐξαγορεύσεως τὸ πλημμῆλημα αὐτοῦ τῷ ἱεραὶ φανερώσας, τῇ περὶ τὸ ἐναντίον τοῦ πάθους σπουδῇ θεραπεύσει τὴν ἀρρώστιαν· λέγω δὲ διὰ τοῦ τὰ προσόντα παρέχειν τοῖς πένησιν, ἵνα τῷ προσέσθαι ἂ ἔχει, φανερὸς γίνηται καθαρεύων τῆς κατὰ πλεονεξίαν νόσου. Εἰ δὲ μὴδὲν ἔχει, μόνον δὲ τὸ σῶμα ἔχει, κελεύει ὁ Ἀπόστολος διὰ τοῦ σωματικοῦ κήτους τὸ τοιοῦτον ἐξολέσασθαι πάθος. Ἐχει δὲ ἡ λέξις οὕτως· Ὁ κλέπτων, μήποτε κλεπτέτω· μᾶλλον δὲ κοπιᾷτω ἐργαζόμενος τὸ ἰσθᾶθν, ἵνα ἔχη μετὰδιδόναι τῷ χρεῖαν ἔχοντι.

BALS. Ἀπορεῖ ὁ ἅγιος, πῶς τοῖς Πατρίσι: τὴ τῆς πλεονεξίας πῆθος, εἴσυν φιλαργυρία, ἀθεράπειτον παρεωράθη, μὴ ἐπαγαγοῦσιν ἐπιτίμια τοῖς τοῦτο κεκτημένοις, καὶ ταῦτα τοῦ Ἀποστόλου εἰδωλολατρίαν αὐτὸ καλέσαντος. Καίτοι γε δοκεῖ, φησὶ, καὶ τὰς τρεῖς ψυχικὰς δυνάμεις ἐν τούτῳ πάσχειν καὶ περιτρέπεσθαι τῆς εὐθύτητος. Οὕτε γὰρ τὸ λογιζόμενον τῆς ψυχῆς ὀρθῶς κρίνει, ἀλλ' ἐσφαλμένως καὶ διημερτημένως. Ἀμαρτάνει γὰρ, φησὶ, τῆς κρίσεως τοῦ καλοῦ, ἀντὶ τοῦ ἀποτυγχάνει, καὶ οὐ πρὸς τὸ ἄδύλον κάλλος βλέπον, τὴν τοῦ Θεοῦ δηλαδὴ, ὡς ἐπικτεδν, κατανόησιν, καὶ τὴν τῶν μελλόντων ἀπέλαυσιν ἀγαθῶν, ἐνετῆ ὕλη φαντάζεται τὸ καλόν. Τὴν ἡκατημένην δὲ δόξαν καὶ τὴν ψευδομένην ὑπόληψιν φαντασίαν ὁ ἅγιος προσφύρωσ ὠνόμασεν, ἦγον ἐν νομίζειν ἐν τοῖς χρήμασι τὴ καλὸν εἶναι καὶ τῷ πλούτῳ καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς δυοίοις αὐτοῖς. Καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸν ἐκπίπτον τοῦ

ἀρίσταται κοινωνίας, τὸν ὅ ἄδων καθ' ἐκίστην ψαλμὸν, καὶ μετανοίας ποιῶν ὅ καὶ ὄπως δὴποτε τοῦτο συμβαθῆ. *Talem Jejunator ad triennium damnat. Ejusdem Jejunatoris et hæc sunt: Si quid immundum: i ceciderit in puteum, vel in vinum, vel in oleum, qui hoc degustat ad triduum a carne caseoque abstineat, septemque diebus non communicet. Qui post sacrum participationem vomuerit, quadragesima dies a sacra communione abstinat, Psalmum i quotidie canens, et i poenitentias peragen, quocumque tandem modo id acciderit.* Harmon. epist. can. sect. 5, lit. 5.

ἔντως ὀρεκτοῦ, ἦτοι τῆς θείας φύσεως καὶ τῶν Ἀ οὐρανίων, τῶν γῆινων καὶ βρόντων ὀρέγεται. Καὶ ἢ θυμικὸν δὲ πολλὰς ἀφορμὰς εἰς τὸ ἀνάπτεσθαι πρὸς φιλονεικίαν λαμβάνει. Διὰ γὰρ τὴν τῶν χρημάτων ἐπιθυμίαν ἐριδὲς τε καὶ ἔχθραι καὶ πόλεμοι, καὶ κατὰ τὴν θεοῦ Ἀπόστολον, *Ῥίζα πάντων τῶν κακῶν ἐστὶν ἡ φιλαργυρία*. Ἀλλὰ καὶ οὕτως ἔχον, φησὶ, τὸ τοιοῦτον πάθος, παρεωράθη τοῖς Πατράσι ἀνεπιτόκητόν τε καὶ ἀθεράπευτον. Ὅθεν καὶ πλεονάζει κατὰ τὴν Ἐκκλησίαν, πολλῶν τοῦτο νοσούντων, καὶ τοὺς καταταττομένους εἰς κληρὸν, ἦτοι χειροτονουμένους, οὐδεὶς ἔρευθε, μὴ παρὲ μεμλάνται τῇ τοιαύτῃ ἰδωλολατρείᾳ. Ἄλλ' ἐπεὶ τοῦτο τοῖς Πατράσι παρεῖθη, ἀντὶ τοῦ καταλείφθαι ἀνεπιτόμητόν τε καὶ ἀκόλαστον, θεραπευτέον αὐτὸ διὰ τῆς δημοσίας διδασκαλίας, ὡς δυνατὸν, ἦγον δημοσίᾳ διδάσκοντες τὸν λαὸν ποιησώμεθα τοῦτο καταδρομήν, ὡσπερ τινὰ πάθη πληθωρικὰ τὰς πλεονεκτικὰς ἀρρώστιας διὰ τοῦ λόγου καθαιρουῦντες. Εἰπὼν δὲ ὁ ἅγιος τὸ τῆς φιλαργυρίας πάθος τὰς ψυχικὰς δυνάμεις διαφθείρειν, καὶ πολυειδῆ ἐξ αὐτῆς πάθη φύεσθαι, πληθωρικοὺς πάθει ταῦτα ἀπεικασε, τῶν τῆς Ιατρικῆς λόγων μετσηχικῶς ἀκριβέστατα, ὡς ἐστὶ γινῶναι ἐκ τῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων. Πληθώρα δὲ νομάζεται τοῖς Ιατροῖς, ὅταν οἱ τέσσαρες χυμοὶ, ἐξ ὧν τὰ σώματα συνίστανται, ἀξήλωσι καὶ πλεονάσωσιν ἀναλόγῳ; τῷ ὄγκῳ ἐκείνου τῶν χυμῶν γενομένων, κατὰ ταῦτὸν συμβαίνοντα πάθη πληθωρικὰ καλοῦνται νοσήματα. Ὡστε εἰκότως κἀναυθὰ ὁ σοφὸς οὗτος Πατὴρ τὰ ἐκ τῆς πλεονεξίας ἀναφυόμενα πάθη πληθωρικὰ εἶπεν, ὡς πάσας τὰς ψυχικὰς ἡμῶν δυνάμεις περιτρεπούσης, καὶ ἀξαναούσης ταύτας ἐπιθλαβῶς τῇ ψυχῇ. Τὰς μὲν οὖν ἄλλας, φησὶ, νόσους τῆς πλεονεξίας τῷ τῆς διδασκαλίας θεραπεύσομεν λόγῳ· τὴν δὲ κλοπὴν καὶ τὴν ἱεροσυλίαν, ἀλλὰ μὴν καὶ τὴν τυμωρυχίαν, κανονικῶν ἐπιτιμῶν ἀζιωθείσας παρὰ τῶν Πατέρων, τοῖς; ἤδη ῥηθεῖσι προσθήσομεν. Καίτοι, φησὶ, τῇ θεῇ Γραφῇ καὶ ὁ πλεονασμὸς καὶ ὁ τόκος, καὶ τὸ ἐκ δυναστείας τινὸς τὰ ἀλλότρια πρόσενῶσι τῇ ἰδίᾳ κτήσει, τῶν ἀπηγορευμένων ἐστὶ. Πλεονασμὸς μὲν οὖν ἐστὶν ὡς ὅταν τις δῶρει σίτον ἢ οἶνον ἢ ἔλαιον ἢ ἄλλο τι, ἐπὶ τῷ λαβεῖν ἰμοιογενὲς πλεόν τοῦ δοθέντος· οἶον ἔδωκε τις οἶνον μετρητὰς πενήκοντα ἐπὶ τῷ λαβεῖν ἑβδομήκοντα ἢ καὶ πλείονα; Τόκος δὲ λέγεται ἐπὶ νομισμάτων. Ἐκ δυναστείας δὲ πινος εἶπεν, ὅτι, κἂν μὴ ἐξ οἰκείας δυναστείας τις σφετερίσθαι τὰ ἀλλότρια, δι' ἐτέρου δὲ δυνάστου τινὸς ποιῆσῃ τοῦτο, κἀκείνος πῶ αὐτῷ ὑπόκειται κρίματι. Λέγει γὰρ ὁ προφητικὸς λόγος; Ὅυαι οἱ συνάπτορες οἰκίαν πρὸς οἰκίαν, καὶ ἀγγὸν πρὸς ἀγγόν, ἵνα τι τοῦ πλησίον ἀφέλωνται. Ἀλλὰ κἀν τὰ Γραφῶν, φησὶν, ἀπηγόρευται ταῦτα, ἡμεῖς αὐτοὺς κανονικὰ οὐκ ἐπιάζομεν ἐπιτίμια, ὅτι τὰ καθ' ἡμᾶς εἰς ἐξουσίαν κανόνων οὐκ ἀξιώπιστα, ὅτι οὐκ ἀξιώπιστοι κρινόμεθα εἰς κανονικὴν ἐξουσίαν, ἀντὶ τοῦ κατ' ἐξουσίαν

cultas ab eo quod est vere expetendum, a divina scilicet natura et cœlestibus, excidens, terrena et fluentia appetit. Irascens quoque facultas multas ut ad contentionem accendatur occasiones accipit. Propter pecuniarum enim cupiditatem lites et inimicitie et bella, et, ut dicit divinus Apostolus, *Radix omnium malorum est avaritia* ¹. Sed quamvis ita se habeat, inquit, hæc affectio, tamen a Patribus relicta est inconsiderata, nullaque ejus cura suscepta est. Unde etiam abundat in Ecclesia; cum multi ea laborent, et de illa qui in clerum referuntur, seu ordinantur nemo inquiri, numquid hæc idololatria polluti sunt. Sed quia hoc a Patribus prætermissum, id est, impunitum et minime castigatum relictum est, remedium ei afferre oportet, quantum fieri potest, per publicam doctrinam, hoc est, publice populum docentes ut id persequamur, avaritiæ ægrotudines, tanquam morbos aliquos ex nimia repletionem ortos, per orationem purgantes. Cum autem dixisset sanctus, avaritiæ affectionem animæ facultates corrumpere, et multiplices ex ea affectiones oriri, eam plethoricis affectionibus assimilavit, quæ a medicis dicuntur exactissime tenens, ut ex ejus scriptis licet cognoscere. Plethora enim (id est repletio) a medicis dicitur, quando quatuor humores, ex quibus constant corpora, austi et redundantes effecti sunt pro uniuscujusque humoris proportionem, et affectiones quæ sunt ex plenitudine humorum simul coactorum plethorici morbi dicuntur. Merito ergo hic sapiens Pater affectiones, quæ ex avaritia oriuntur, plethoricas nominavit, ut quæ omnes animæ facultates subvertat, easque augeat in detrimentum animæ. Alios ergo, inquit, avaritiæ morbos doctrinæ sermone curabimus: furtum autem et sacrilegium, atque etiam sepulcrorum effossionem, quæ canonicis pœnis digna visa sunt, iis quæ Patribus jam dicta sunt adjiciemus. Atqui in divina, inquit, Scriptura, et fenus et usura, et per potentiam alicujus aliena suæ unire possessioni, prohibita sunt. Fenus ergo est, ut quando quis dat alicui frumentum, vel vinum, vel oleum, vel aliquid aliud, ut in eodem genere plus quam dederit accipiat: ut si quis dederit vini quinquaginta metretas, ut septuaginta, vel coplures, accipiat. Usura autem dicitur in nummis. Per potentiam autem alicujus dixit, quod etiam si non propriam potentiam aliena quis usurpaverit, per aliquem autem alium potentem hoc fecerit, et is eodem judicio tenetur. Dicit enim sermo propheticus: *Væ conjungentibus domum domui, et agrum agro, ut a vicino aliquid auferant* ². Sed et si hæc, inquit, a Scriptura sunt prohibita, eis tamen canonicas pœnas non imponemus, quia nostra ad canonum assequendam potestatem fide digna non sunt eo quod ad canonicam potestatem fide digni non judicamur, hoc est, ad canonicas nostra potestate et pœnas iis qui peccant. De furto autem lo-

¹ I Tim. vi. 10. ² Isa. v. 8.

quens, dividit ipsum in latrocinium et murorum effossionem. Unum autem scopum esse dicit, tam iis qui latrocinantur, quam iis qui muros effodiunt, alienorum scilicet ablationem. Est autem multa cursus eorum ponenda differentia. Latrones enim etiam ad homicidium instruuntur, arma ferentes, et apta loca occupantes, et copias, hoc est, validam manum ad eis opem ferendam assumentes, et ad eandem parati. **163** Eos itaque ad poenitentiam conversos dicit homicidarum iudicio puniri. Eum autem, qui aliena clanculum surripuit, et peccatum aperit, contraria affectione curandum esse dicit, ut scilicet quoniam propter avaritiam aliena abstulerat, oporteat eum propria pauperibus erogare, ut sic videatur ab avaritia abstinere. Qui enim suis non parcat, aliena non appetet. Sin autem non habeat, inquit, pecunias, quas erogat; oportet eum laborantem curare affectionem, seu laborare operantem, et ex eo quod per suum laborem acquirit pauperibus impertiri. Et hoc est præceptum apostolicum. Dicit enim divinus Paulus: *Qui furatur, non amplius furetur; sed potius labores bonum operans, ut habeat quod indigenti impertiatur*¹. Hæc ergo de eo, qui clanculum aliena surripit. Sin autem hic quoque esse utitur, et adversus eum qui resistit tractare illum paratus est; hic quoque eandem existimat poena, qua latro, punietur, quia simile habeat institutum.

ἔφασι κέρηται, καὶ ἑτοιμός ἐστι κατὰ τοῦ ἀνθ'σταμένου αὐτῷ τούτῳ χρήσασθαι, καὶ οὕτως, ὁμοίως ἐπιτιμηθήσεται τῷ ληστεύοντι, ὅτι καὶ ὁμοίαν εἶχε προαίρεσιν.

CANON VII.

Sepulcrorum autem effossio, ipsa quoque dividitur in id quod veniam meretur, et id quod non meretur. Si quis enim mortuorum parcens religioni, et tectum corpus intactum relinquens, ut nec soli ostendatur turpitudinis naturæ, lapidibus aliquot ex iis, qui ante sepulcrum projecti sunt, ad aliquod opus construendum usus est; ne hoc quidem est laudabile: sed ut esset dignum venia effecit consuetudo; quando ad aliquid melius, et reipublicæ utilius, materia traducta sit. At carnis in terram relictæ pulverem perscrutari, et ossa movere, sive aliquem ex defossis lucrificandi ornatum, id eodem iudicio condemnatum est, quo simplex fornicatio; quemadmodum in præcedente oratione divisio facta est, considerante scilicet œconomō seu dispensatore, ex ipsa vita ejus, cui medela adhibetur, medicinam, ut spatium a canonibus præstitutum possit contrahere.

BALS. Quemadmodum furtum in duo dividit, ita et sepulcri fossionem in duo dividit. Si quis enim, inquit, solos lapides ex sepulcro abstulerit, ita ut tectum corpus non videatur mortuorum religioni parcens, hoc est, justo honori qui mortuis debetur, et eis usus fuerit ad meliorum et resp. utiliorum constructionem; ne sic quidem erit a crimine illic-

ἡμετέραν καὶ κρίσιν τιθέναι κανονικὰ καὶ τοῖς ἀμαρτάνουσιν ἐπιτίμια. Εἰπὼν δὲ κλοπὴν, διαιρεῖ ταύτην εἰς ληστείαν καὶ εἰς τοιχωρυχίαν. Καὶ ἐν μὲν σκοπῇ εἶναι λέγει καὶ τοῖς ληστεύουσι καὶ τοῖς τοιχωρυχοῦσι, τὴν τῶν ἀλλοτρίων ἀφαίρεσιν. Πολλὴν δὲ διαφορὰν θετὸν αὐτῶν. Οἱ μὲν γὰρ ληστὰ καὶ πρὸς μισοφονίαν παρασκευάζονται, ὅπλα φέροντες καὶ τόπους ἐπιτηδείους καταλαμβάνοντες εἰς βοήθειαν, ἀλλὰ μὴν καὶ πολυχειρίαν, ἤγουν πολλοὺς εἰς συνεργίαν προσλαμβάνόμενοι, καὶ ἑτοιμοὶ ὄντες πρὸς φόνους. Τοὺς οὖν τοιοῦτους ἀπονομισάντας εἰς μετάνοιαν τῷ τῶν ἀνδροφόνων ἐπιτιμηθεῖν κρίματι φησι. Τὸν δὲ λαθραῖως ἀφαιρούμενον τὰ ἀλλότρια, καὶ τὴν ἀμαρτίαν ἐξαγορεύοντα, θεραπεύεσθαι φησι τὴν ἐναντίαν διάθεσιν, ἤγουν, ἐπιτελεῖν διὰ κλοπῆς ἀφελαιο τὰ ἀλλότρια, δεῖ αὐτὸν καὶ τὰ οικεῖα πένησι δοῦναι, ἵνα οὕτω φανεῖ ἀποσχόμενος τῆς πλεονεξίας. Ὁ γὰρ μὴ φειδόμενος τῶν οικείων, οὐκ ἐπιθυμήσει τῶν ἀλλοτρίων. Εἰ δὲ μὴ ἔχη, φησι, χρήματα, ὥστε δοῦναι αὐτὰ, δεῖ αὐτὸν κοπιῶντα τὸ πάθος λίσασθαι, ἤγουν κοπιᾶν ἐργαζόμενον, καὶ ἐκ τοῦ διὰ τοῦ κόπου αὐτῷ ποριζόμενου μεταδίδοναι τοῖς δεομένοις. Καὶ τοῦτο ἀποστολικόν ἐστι τὸ διάταγμα. Λέγει γὰρ ὁ θεσπιος Παῦλος: Ὁ κλεπτὴν μηκέτι κλεπτέτω, μᾶλλον δὲ κοπιᾶτω ἐργαζόμενος τὸ ἀγαθόν, ἵνα ἔχη μεταδίδοναι τῷ χρεῖαν ἔχοντι. Ταῦτα μὲν οὖν περὶ τοῦ λάθρα ἀφαιρουμένου τὰ ἀλλότρια. Εἰ δὲ καὶ οὕτως

C

KANON Z'.

Ἢ ἐκ τυμβωρυχία καὶ αὐτὴ διήρηται εἰς σύγγνωσθόν τε καὶ ἀσύγγνωστον. Εἰ μὲν γὰρ τις τῆς οὐσίας φειδόμενος καὶ ἀτυλον ἀφελὲς τὸ κεκρυμμένον σῶμα, ὡς μὴ ἀναδειχθῆναι: ἤλιπε τὴν ἀσχημοσύνην τῆς φύσεως, λίθοις τισι τῶν τῷ τάφῳ βεθλημένων συγχρήσεται εἰς ἔργου τινοῦ; κατασκευῆν, ἐκιναιτῆν μὲν οὐδὲ τοῦτό ἐστι: πλὴν ἀλλὰ συγγνωστὸν ἐποίησεν ἡ συνήθεια, ὅταν εἰς προτιμότερον τι καὶ κοινωφελέστερον ἢ τῆς ὕλης μεταθεσὶς γίνηται. Τὸ δὲ διερευνεῖσθαι τὴν κόνιν ἀπὸ τῆς γεωθεσίας σαρκός, καὶ ἀνακινεῖν τὰ ὀστέα, ἐπιτελεῖν τοῦ κόσμου τινὰ τῶν συγκαταρυχθέντων κερδᾶναι, τοῦτο τῷ αὐτῷ κρίματι καταδικάσθη, ὃ καὶ ἡ ψιλὴ πορνεία, καθὼς ἐν τῷ προλαβόντι διήρηται λόγῳ, ἐπισκοποῦντος θελαδῆ τοῦ οἰκονόμου, ἐξ αὐτοῦ τοῦ βίου, τὴν λατρείαν τοῦ θεραπευομένου, ὥστε συντεμεῖν τὴν ἐκ τῶν κανόνων ἐρισθείσαν τοῦ ἐπιτιμίου προθεσμίαν.

BALS. Ὡσπερ δὲ τὴν κλοπὴν εἰς δύο διετέλεν, οὕτω καὶ τὴν τυμβωρυχίαν εἰς δύο διαίρει. Εἰ μὲν γὰρ τις, φησι, λίθους μόνους ἐκ τάφου ἀφείληται, ὥστε τὸ καλυπτόμενον σῶμα μὴ ὁραθῆναι, τῆς οὐσίας φειδόμενος, ἦτοι: τῆς ἀφωσιωμένης τοῖς τεθνεώσι τιμῆς, καὶ χρήσεται τοῦτοις εἰς ἔργου κατασκευῆν προτιμότεραν καὶ κοινωφελέστεραν, οὐδ'

¹ Eph. s. IV. 28.

οὗτος ἀνέγκλιτος, συγγνωστὸς δ' οὖν. Λίθους δὲ αὐτοὺς τῶν τῶν προβεβλημένων, οὐκ αὐτὰ τὰ θεσπισμένα σώματ' ἀκαλύπτουτας. Εἰ γὰρ τοιούτους λίθους ἀφέληται τις, δίδωσι πάντως ἔρῃσθαι τὸ κεινομένον σῶμα, καὶ δημοσιεύει τῆς φύσεως τὰ μυστήρια, καὶ οὐκ ἐστὶ συγγνωστὸς ἔστιν, ἀλλ' εἰς τὸ ἕτερον εἶδος τῆς τυμβωρυχίας ἐμπέπτειν δοκεῖ, ὅτι ἐπὶ ἐστὶ τὸ τοὺς τάφους ἀνοίγειν καὶ τὴν κόπιν ἐκ τῆς φθορείσης σαρκὸς ἀνορύττειν, καὶ μετακινεῖν τὰ ὄσα τῶν κειμένων, κόσμον τινὰ λαβεῖν ἐκείθεν ζητοῦντα συνθεθειμένον τοῖς τελευταῖσσι. Τοῦτο τοῖσιν τὸ εἶδος τῆς τυμβωρυχίας ὁμοίως· ἐφ' ἣν ψιλῆ πορνεία καταδικάζεται· αἱ λέγει. Ψιλῆν δὲ πορνείαν τὴν εἰς ἑλευθέραν ἀνδρὸς γυναῖκα μίξιν ὀνόμασε. Κάνταῦθα δὲ τῶν οἰκονομοῦντι τὸν μετανοοῦντα δίδωσι τὸ συντεμνίσως τὸν τοῦ ἐπιτίμιου καιρὸν, εἰ ὁρᾷ θερμὴν αὐτοῦ τὴν μετανοίαν. Ἄλλα ταῦτα μὲν φησι περὶ τυμβωρυχῶν ὁ ἄγιος. Ὁ δὲ πολιτικὸς νόμος ἐν βιβλίῳ ἔ' τίτλου γ' ταῦτα διατάσσεται. Οἱ ἀπὸ τῶν τάφων ὕλας ἀφαιροῦντες ὑποκείμεθωσαν τῶν τῆς ἱεροσουλίας ἐγκλήματι· καὶ πάλιν· Τὸ τῆς τυμβωρυχίας ἐγκλημα ἀτιμῶν ἐπιφέρει· καὶ αὐθις· Ἐάν τις ἀπὸ τοῦ τάφου ἀφέληται ἢ λίθους ἢ κίονας ἢ μάρμαρα, ἢ ἄλλην οἰανδήποτε ὕλην, εἰκοσινομισματα χρυσοῦ τῶν δημοσίων καταβάλει· καὶ τὰ ἐξῆς.

KANON H'.

Ἢ δὲ ἱεροσουλία, παρὰ μὲν τῇ ἀρχαίᾳ Γραφῇ, οὐδὲ ἐνομισθῆ τῆς φονικῆς κατακρίσεως ἀνεκτότερα. Ὁμοίως γὰρ ὁ τε ἐπὶ φόνῳ ἀλοῦς, καὶ ὁ τὰ ἀνατεθέντα τῶν θεῶν ὑπελόμενος, τὴν διὰ τῶν λίθων τιμωρίαν ὑπέσχεον. Ἐπὶ δὲ τῆς ἐκκλησιαστικῆς συνηθείας οὐκ οἶδα πῶς συγκατάβασις τις ἐγένετο, καὶ συμπεριφορά, ὥστε ἀνεκτότερον νομισθῆναι τὸ τῆς τοιαύτης νόσου καθάρσιον· ἐν ἐλάττονι γὰρ χρόνῳ παρὰ τὴν μοιχείαν, τοῖς τοιούτοις τὸ ἐπιτίμιον διατάσσεται ἢ τῶν Πατέρων παράδοσις. Πανταχοῦ καὶ ἐν πλημμελήματος εἶδει τοῦτο καθορᾷν προσήκει πρὸ πάντων, ὅσα ἐστὶ τοῦ θεραπευομένου διάθεσις, μὴ τὸν χρόνον οἰεσθαι πρὸς θεραπείαν ἀρκεῖν· τίς γὰρ ἀνὴρ ἐκ τοῦ χρόνου ἰασις γένοιτο; ἀλλὰ τὴν προαίρεσιν τοῦ ἑαυτὸν δι' ἐπιστροφῆς ἰατροῦντος. Ταῦτά σοι, ὦ ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, κατὰ πολλὴν σπουδὴν ἐκ τῶν προχείρων συνθέντες, διὰ τὸ δεῖν τοῖς τῶν ἀδελφῶν ἐπιτάγμασι πειθισθαι, κατὰ σπουδὴν ἀπεστελλόμεν. Σὺ δὲ τὰς συνήθεις ὑπὲρ ἡμῶν εὐχὰς τῶν θεῶν προσάγων μὴ διαλείπῃς. Χρῆσταις γὰρ ὡς εὐγνώμων υἱός, τῶν κατὰ Θεὸν σε γεννήσαντι, τὴν διὰ τῶν προσευχῶν γηροκομίαν, κατὰ τὴν ἐντολήν τὴν κελεύουσαν τιμᾶν τοὺς γονεάς, *Ἰνα εὖ σοι γένηται, καὶ ἔσῃ μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς*. Ἀῆλον δὲ ὅτι ὡς σύμβολον ἱερατικόν, δέξῃ τὸ γράμμα, καὶ οὐκ ἀτιμάσεις τὸ ξένιον. κἂν τι μικρότερον τῆς σῆς μεγαλοψυχίας εἴη.

ΒΑΣΣ. Εἰπὼν περὶ κλοπῆς καὶ τυμβωρυχίας, νῦν καὶ περὶ ἱεροσουλίας διδάσκει, καὶ φησὶν ὅτι ἢ μὲν Παλαιὰ Γραφή ἐπίσης τὸν φόνον καὶ τὸν κλεψάντα τὰ τῶν θεῶν ἀναθεθεμένα ἐκόλασε, λίθοις

¹ Exod. xx, 12; Deut. v, 16; Matth. xv, 4.

anus; erit tamen venia dignus. Lapidem autem, qui ante sepulcrum projecti sunt, non eos qui sepulta corpora contegunt. Si quis enim eos lapidem abstulerit, corpus coniectum omnino videndum præbet, et naturæ mysteria publicat, et non est amplius venia dignus; sed in alteram speciem sepulcrorum effossionis incidere videtur, quæ est sepulcra aperire, et ex corrupta carne pulverem effodere, et eorum qui illic jacent ossa movere, illinc ornatum aliquem quo mortui amicti sunt accipere conantem. Hoc itaque sepulcrorum effossionis genus, eodem iudicio quo simplex fornicatio, condemnandum esse dicit. Simplicem autem fornicationem, cum muliere a viro soluta coitum nominavit. Hic quoque pœnitentis œconomus dat facultatem pœnæ tempus contrahenti, si ejus forte vehementem videat pœnitentiam. Cæterum hæc quidem dicit sanctus de sepulcrorum effossoribus. Lex autem civilis in lib. lx, tit. 23, hæc constituit: Qui materias ex sepulcris auferunt sacrilegii crimini sint obnoxii. Et rursus: Sepulcrorum effossionis crimen affert infamiam. Et iterum: Si quis ex sepulcro abstulerit, vel lapidem, vel columnas, vel marmora, vel aliquam aliam materiam, publico viginti aureos solvit; et quæ sequuntur.

164 CANON VIII.

Sacrilegium autem, in antiqua quidem Scriptura, ne cædis quidem condemnatione visum est tolerabilius. Similiter enim, et qui cædis convictus erat, et qui res Deo dedicatas abstulerat, lapidationis supplicium subibat. In ecclesiastica autem consuetudine, de pœnæ gravitate nescio quo modo aliquid detractum, et eo lenitatis descensus est, ut illius morbi existimaretur tolerabilius piaculum; in minori enim tempore quam adulterium, si a Patrum traditione pœnam susceperunt. Ubique autem hoc in supplicii genere ante omnia videndum est, qualis sit ejus cui adhibetur affectio; et non existimare tempus ad medelam sufficere (quænam enim fuerit ex tempore medicina?), sed ejus, qui sibi per conversionem medetur, animum et institutum. Hæc tibi, o homo Dei, ex iis quæ erant ad manum studiose composita, quod oportet fratrum mandatis parere, studiose misimus. Tu vero consuetas pro nobis preces Deo offerre ne intermittas. Debes enim ut gratus filius, ei qui te secundum Deum genuit, in senectute per tuas orationes alimentum, convenienter præcepto quod jubet honorare parentes, *ut tibi bene sit, et sis longævus super terram*¹. Clarum est autem quod ut symbolum sacerdotale, litteras accipies, minusque hospitale non contemnes, etiamsi sit minus quam pro summa tui ingenii bonitate.

BASS. Postquam dixit de furto et sepulcrorum effossione, nunc docet de sacrilegio; et dicit, quod Antiqua quidem Scriptura homicidam, et eum qui Deo oblata sustulit, ex æquo punit, lapidibus

eos obrui jubeus. Quod in Achaz factum est, qui ex A
spoliis Hiericho, quæ omnia Deo erant dedicata,
aurum vestesque textas abstulerat : lapidibus enim
obrutus omnino peremptus est. Ecclesia autem non
eodem modo homicidam et sacrilegum punit : sed
mitius in sacrilegum affecta est. Nescio quomodo,
inquit, pro eo quod est, rationem ignora. A Patri-
bus, enim, inquit, traditum est, ut minori tempore
quam adulterio pœna sacrilegio decernatur. In
omni autem peccato oportet ante omnia considerare
pœnitentis et ejus, cui medela applicatur, affectio-
nem, et non omnia pœnæ spatio ascribere, tan-
quam quod ad purgationem sufficiat. Quantumcum-
que enim tempus præterierit, nihil juvabit ad
curationem. Sed oportet pœnitentis animum et in-
stitutum considerare, ejusque in pœnitentia stu-
dium ; ut si peccato quidem convenientem et cor-
respondentem pœnitentiam ostenderit, contrahat
pœnæ tempus : sin autem remisse et negligentius se
gesserit, pœnæ quoque tempus augeat. A me au-
tem dubitatum est quomodo sanctus hic avaritiæ
vitium dicit a Patribus sine ulla esse medela reli-
ctum, cum Grægorius Thaumaturgus hoc in tertio
suo canone dicat : Gravis res est avaritia, nec pos-
sunt una epistola exponi, quæ a divina Scriptura
dicta sunt, in quibus non solum latrocinari sug-
gendum et horrendum annuntiatum ; sed omnino
avarum esse et aliena desiderare propter turpe lu-
crum : et, Quisquis est ejusmodi, a Dei Ecclesia ab-
dicatur. Quomodo ergo sine medela relictum est,
quod a Dei Ecclesia abdicatum facere judicatum
est ? Quod autem observatum sit hic canon Thau-
maturgi, clarum est ex Theophili archiepiscopi
Alexandrini epistola ad Manam episcopum, qui scripsit
eos rem fecisse legitimam, qui a commu-
nitione separaverunt mulierem facientem injuriam,
nec volentem ab injuria abstinere.

αὐτοὺς ἀναμεισθαι διατετιμῆναι. Ὅπερ ἐπὶ τοῦ
Ἀχάζ ἐγένετο, ὑφελομένου ἐκ τῶν τῆς Ἱερουσῶς
λαφύρων, ἀ πάντα τῶ Θεῷ ἀνετίθησαν, χρυσὸν τε
καὶ ὄψασμα· λίθοις γὰρ βληθεὶς παγγενεὶ ἐξωλο-
θρεύθη. Ἡ δὲ Ἐκκλησία οὐχ ὁμοίως ἐπιτιμᾷ τῶ
φονεὶ καὶ τῶ ἱεροσὺλῳ· ἀλλὰ συγκαταβατικώτερον
διετίθη πρὸς τὸν ἱερόσουλῳ. Οὐκ οἶδα πῶς, φησὶν,
ἀντὶ τοῦ τὸν λόγον ἀγνοῶ. Παραδέξασθαι γὰρ, φησὶ,
παρὰ τῶν Πατέρων ἤτερον χρόνον παρὰ τὴν μοιχείαν
τὸ ἐπιτίμιον τῆ ἱεροσουλῶ ὀρίζεσθαι. Ἐν πάσῃ δὲ
ἁμαρτίᾳ δεῖ πρὸ πάντων σκοπεῖν τὴν τοῦ μετανοοῦν-
τος καὶ θεραπευομένου διάθεσιν, καὶ μὴ τῶ χρόνον
τοῦ ἐπιτιμίου ἀνατιθέναι τὸ πᾶν, ὡς ἀρκοῦνται πρὸς
κάθαρσιν. Ὁ γὰρ χρόνος ὅσος ἀν παρέλθῃ, οὐδὲν
ὠφελήσει πρὸς ἱασίν. Ἀλλὰ τὴν προείρητον δεῖ
σκοπεῖν τοῦ μετανοοῦντος καὶ τὴν ἐπὶ τῆ μετανοίᾳ
σπουδὴν, ὥστε, εἰ μὲν προσήκουσαν τῶ ἁμαρτη-
ματι καὶ ἀνάλογον ἐνδείκνυται τὴν μετάνοιαν, συν-
τέμνεται τὸν τοῦ ἐπιτιμίου καιρὸν· εἰ δὲ ἀνεμῆτος
δίκεται καὶ ἀμελέστερον διατίθεται, καὶ προστι-
θέναι τὸν καιρὸν τοῦ ἐπιτιμίου. Πιπὸρηται δὲ μοι,
πῶς ὁ ἅγιος οὗτος τὸ τῆς πλεονεξίας πάθος ἀθερά-
πειτον ἔφη παρὰ τῶν Πατέρων καταλειψθῆναι, καὶ
ταῦτα τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θαυματουργοῦ ἐν
τῶ τρίτῳ τῶν αὐτοῦ κανόνων ταῦτα λέγοντος· Δεινὴ
ἡ πλεονεξία, καὶ οὐκ ἔστι δι' ἐπιστολῆς περιθέσθαι
τὰ θεῖα Γράμματα, ἐν οἷς οὐ ἐλ ληστεύειν μόνον
φουκτὸν καὶ φρικῶδες καταγγέλλεται· ἀλλὰ καθ-
όλου τὸ πλεονεκεῖν καὶ τὸ ἀλλοτρίων ἐφάπτεσθαι
ἐπὶ ἀισχροκερδείᾳ καὶ, Πᾶς ὁ τοιοῦτος ἐκκληρυκτὸς
Ἐκκλησίας Θεοῦ. Πῶς οὖν ἀθεράπειτον περιώφθη τὸ
ἐκκληρυκτον Ἐκκλησίας Θεοῦ ποιεῖν κεκριμένον ;
Ὅτι δὲ ἐκράτει ὁ κανὼν οὗτος τοῦ Θαυματουργοῦ
δῆλον ἀπὸ τῆς πρὸς Μηνῶν ἐπίσκοπον ἐπιστολῆς
Θεοφίλου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας, γράψαντος
νόμιμον πρᾶγμα πεποιθέναι τοὺς χωρίσαντας τῆς
συνάξιως τὴν ἀδικούσαν γυναῖκα, καὶ μὴ βουλομένην
ἀναστῆλαι τὴν ἀδικίαν.

(1) ΑΠΟΚΡΙΣΕΙΣ ΚΑΝΟΝΙΚΑΙ
ΤΙΜΟΘΕΟΥ

ΤΟΥ ΑΓΙΩΤΑΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ,

Ἐνός τῶν πρ' Πατέρων τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει συναθροισθέντων, πρὸς τὰς προσερχθείσας
αὐτῷ ἐρωτήσεις περὶ ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν.

165 RESPONSА CANONICA
TIMOTHEI

SANCTISSIMI EPISCOPI ALEXANDRINI,

Qui fuit unus ex cl. Patribus Constantinopoli congregatis, ad interrogatiōnes ei propositas
de episcopis et clericis.

Ἐρώτησις.

« Ἐν παιδίον κατηχούμενον, ὡς ἐτῶν ἑπτὰ, ἢ Ἀ
ἔνθρωπος τέλειος εὐκαιρήσῃ που προσφορᾶς χινομέ-
νης, καὶ ἀγνοῶν μεταλάβῃ, τί ὀφείλει γίνεσθαι περὶ
αὐτοῦ; »

Ἀπόκρισις.

« Φωτισθῆναι ὀφείλει· παρὰ Θεοῦ γὰρ κέκληται. »
ΒΑΣ. Ἐρωτήθη ὁ Πατὴρ οὗτος, ὅτι ἐὰν παιδίον
ἢ καὶ ἄνθρωπος τέλειος ἐν κατηχουμένοις τεταγμένος, καὶ
μήπω τοῦ ἀγίου τυχὼν βαπτίσματος, προσφορᾶς χι-
νομένης, ἢτοι θυσίας μυστικῆς προσαγομένης, εὐκαι-
ρήσῃ, ἀντὶ τοῦ, καιροῦ τύχῃ ἐπιτηδείου, καὶ μεταλάβῃ
τῶν ἁγιασμάτων, ἀγνοῶν, ὅτι οὐ δεῖ αὐτὸν μετα-
λαβεῖν πρὸ τοῦ βαπτίσματος, ἀλλ' οὐχὶ καταφρονη-
τικῶς διεπιθέμενος· τί ὀφείλει γενέσθαι; Καὶ ἀ-
πεκρίθη, ὅτι βαπτισθῆναι ὀφείλει. Ἐπεὶ γὰρ ἀπονήρως Β

Interrogatio.

« Si puellus catechumenus, utpote annorum sep-
tatem, vel homo etiam perfectus dum fieret oblatio
opportune adfuerit, ejusque nescius particeps factus
sit, quid de eo fieri debet? »

Responsio.

« Debet illuminari: a Deo enim vocatus est. »
BAS. Interrogatus est hic Pater, an si puellus,
vel etiam vir perfectus in ordine catechumenorum
collocatus, et sanctum baptismum nondum assecu-
tus, dum oblatio fieret, sive mysticum sacrificium
offerretur, opportune adfuerit, hoc est, tempus ido-
neum assecutus fuerit, et sacramentorum participare
factus fuerit, ignorans se non debere participare
antequam sit baptizatus, non tamen ea improbe
contemnens, quid debet fieri? et respondit cum

Guillelmi Beveregii notæ.

(1) Ἀποκρίσεις κανονικαὶ Τιμοθέου. De hoc
Timotheo episcopo Alexandrino, scholium quod-
dam in codice Amerbachiano habetur, his verbis
conscriptum: Ἰστέον, ὅτι μετὰ Διονύσιον τὸν μέγαν
τεσσαρσκαίδέκατον Ἀλεξανδρείας γενόμενον ἐπίσκοπον,
οἷδε ἐπεσκόπησαν· Θεωνᾶς, Μάξιμος, Πέτρος
ἱερομάρτυς, Ἀχιλλᾶς, Ἀλέξανδρος, Ἀθανάσιος, Γρη-
γόριος Ἀρειανῆς ὁ Καππαδόκιος, Ἀθανάσιος πάλιν,
Πέτρος ὁ παρὰ Οὐάλεντος περιορισθεὶς, Λούκιος
Ἀρειανῆς, Πέτρος πάλιν· εἶτα Τιμόθεος οὗτος ὁ μέ-
γας, ἀναχθεὶς μὲν ἐπὶ τὸν θρόνον κατὰ τὸ 8 ἔτος τῆς
βασιλείας Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου, παρῶν δὲ ἐν τῇ
κατὰ Μακεδονίου τοῦ Πνευματομάχου συνόδῳ τῶν πρ'
ἀγίων Πατέρων. Μετὰ δὲ ἑπταετίαν ἐξεδήμησε πρὸς

Κύριον, διάδοχον ἐσχηκῶς Θεόφιλον· Sciendum est,
quod post Dionysium magnum decimum quartum
Alexandriæ episcopum constituitur, episcopalia nu-
mera obierunt Theonas, Maximus, Petrus sanctus
martyr, Achilles, Alexander, Athanasius, Gregorius
Arianus e Cappadocia, Athanasius iterum, Petrus a
Valente expulsus, Lucius Arianus, Petrus iterum.
Postea magnus hic Timotheus, ad thronum quidem
quarto imperii Theodosii Magni anno promotus; in-
tersuit autem quarto anno imperii Theodosii Magni
synodo cl. sanctorum Patrum, contra Macedonium
Spiritus oppugnatorem congregatæ: post septennium
autem ad Dominum migravit, successorem habens
Theophilum.

baptizari debere. Quia enim non malitiose ad sanctorum donorum communionem accessit, et opportunitate usus est ab aliquo non prohibitus; forte ignorantibus qui aderant fidelibus, et ipso etiam qui communionem impertit, eum esse catechumenum: videtur a Deo esse vocatus. Et quod sanctus apostolus Petrus dixit de Cornelio, et iis qui circa eum erant: quo tempore cum essent catechumeni Spiritus sanctus in eos cecidit, et loquebantur linguis, et Deum glorificabant¹, ut in Actorum libro scriptum est: *Nanquid aquam prohibuerit quispiam, quominus ii baptizentur, qui sanctum Spiritum sicut nos acceperunt?* hoc propemodum etiam dixit Timotheus, quod a Deo vocatus, et sacramentis dignus existimatus, debet illuminari.

Interrogatio.

« Si catechumenus a dæmone corripitur, et voluerit ipse vel sui, ut sanctum baptismum accipiat, debetne accipere an non, et maxime si morti propinquus fuerit? »

Responsio.

« Si is, qui a dæmone corripitur, non fuerit ab immundo spiritu mundatus, non potest sanctum baptismum accipere; sed in exitu a vita baptizatur. »

BALS. Qui a dæmone corripitur, habitaculum dæmonis esse videtur. Judicatur enim, quod nisi immundus spiritus invenisset hominem ipsi idoneum habitaculum, in eo non habitasset. Qui autem baptizatur, per baptismum sancti Spiritus gratiam in se colibantem suscipit. Quomodo ergo fieri poterit, ut idem simul duo in se contraria suscipiat? et ideo catechumenum et a vexante eum dæmone non liberatum judicavit Pater, non esse dignum sancto baptisate. Sin autem moriatur, inquit, baptizabitur: ne gratiæ baptismi expers, a vita excedendo, hoc viatico privetur, et non signatus recedat.

Interrogatio.

« Si quis, cum sit fidelis, a dæmone corripitur: debetne esse sanctorum mysteriorum particeps, an non? »

Responsio.

« Si mysterium non enuntiet, nec ullo alio modo blasphemet, sit particeps: sed non singulis diebus. Sufficit enim, si stas solum temporibus. »

BALS. Judas dicitur mysterium enuntiasse, ut qui, que a Domino doctus est, Judæis revelaverit ceu eis **166** non credens, et docenti illa non tanquam Deo mentem adhibens, sed ut nudo homini. Qui autem a dæmone corripitur, si perpetuo quidem fuerit, nec sacramentis dignus habebitur, nec mysterium enuntians, et blasphemans condemnabitur, ut qui nesciat quid agat. Sin autem habet intervalla, et in tempore quo est sanæ mentis, in mysterium invehitur et blasphemat: non solum non erit sacramentorum particeps, sed nec cum fidelibus simul precabitur vel connumerabitur. Quare divinus hic Pater de dæmo-

A προσήλθε τῇ κοινωνίᾳ τῶν ἁγίων δώρων, καὶ εὐκαρίας εἴτους μὴ κωλυθεὶς ὑπὸ τινος, ἀγνοησάντων ἰσως τῶν παρόντων πιστῶν, καὶ αὐτοῦ τοῦ μεταδιδόντος: ὅτι κατηχοῦμένος ἐστὶ, δοκεῖ παρὰ τοῦ Θεοῦ προσκληθῆναι. Καὶ ἕπερ ὁ ἅγιος ἀπόστολος Πέτρος εἶπη περὶ τοῦ Κορνηλίου καὶ τῶν περὶ αὐτὸν, ὅτι κατηχοῦμένων ἐκείνων ἔπεσαν αὐτοῖς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ ἐλάλουν γλώτταις, καὶ ἐμεγάλουν τὸν Θεόν, ὡς ἐν τῇ βίβλῳ τῶν Πράξεων γέγραπται, *Μήτις τὸ ὄψωρ κωλύσαι δύναται τις, τοῦ μὴ βαπτισθῆναι τοῦτοις, οἱ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔλαβον ὡς καὶ ἡμεῖς;* τοῦτο μονόουχὶ καὶ ὁ Τιμόθεος εἶπεν, ὅτι παρὰ Θεοῦ κληθεὶς, καὶ ἄξιος νομισθεὶς τῶν ἀγιασμάτων, φωτισθῆναι ὀφείλει.

B

Ἐρώτησις.

« Ἐὰν δαιμονιζόμενος κατηχοῦμένος ᾖ, καὶ θελήσῃ αὐτὸς, ἢ οἱ ἴδιοι αὐτοῦ, ἵνα λάβῃ τὸ ἅγιον βάπτισμα: ὀφείλει λαβεῖν ἢ οὐ, καὶ μάλιστα ἐὰν περὶ τὸν θάνατόν ἐστιν; »

Ἀπόκρισις.

« Ἐὰν ὁ δαιμονιζόμενος μὴ καθαρισθῇ ἀπὸ τοῦ ἀκαθάρτου πνεύματος, οὐ δύναται λαβεῖν τὸ ἅγιον βάπτισμα: περὶ δὲ τὴν ἔξοδον βαπτίζεται. »

BALS. Ὁ δαιμονιζόμενος εἶναι δοκεῖ οἰκητήριον δαίμονος. Κρίνεται τοίνυν, ὡς εἰ μὴ ἄξιον αὐτοῦ τὸν ἀνθρώπου εἶρε τὸ ἀκαθάρτον πνεῦμα κατοικητήριον, οὐκ ἂν ψήσεν ἐν αὐτῷ. Ὁ δὲ βαπτιζόμενος, διὰ τοῦ βαπτίσματος, τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἔχειται ἐνοικοῦσαν αὐτῷ. Πῶς οὖν ἐν ταύτῃ δύνασθαι ἐστὶ τὸν αὐτὸν δύο ἐναντίων δεκτικὸν γενέσθαι; διὰ τοῦτο τὸν κατηχοῦμενον καὶ μὴ ἀπαλλαγέντα τοῦ ἐνοχλοῦντος αὐτὸν δαίμονος, οὐκ ἔκριεν ὁ Πατὴρ τοῦ Θεοῦ βαπτίσματος ἄξιον. Εἰ δὲ καὶ τελευτᾷ, φησὶ, βαπτισθῆσεται, ἵνα μὴ ἀμέτοχος τῆς χάριτος τοῦ βαπτίσματος, τοῦ βίου ἐξελεύσθαι, στερηθῇ τοιοῦτου ἐξοῦ, καὶ ἀσημαντος ἀπέλθῃ.

Ἐρώτησις.

« Ἐὰν πιστός τις ὢν δαιμονιζῆται, ὀφείλει μεταλαβεῖν τῶν ἁγίων μυστηρίων, ἢ οὐ; »

Ἀπόκρισις.

« Ἐὰν μὴ ἐξαγορεύῃ τὸ μυστήριον, μητε ἄλλως πως βλασφημῇ, μεταλαμβάνετω: μὴ μέντοι καθ' ἐκάστην. Ἀρκεῖ γὰρ αὐτῷ κατὰ καιροὺς μόνον. »

BALS. Ὁ Ἰούδας ἐξαγορεύσαι λέγεται τὸ μυστήριον, ὡς ἂ ἐδιδάχθη παρὰ Κυρίου ἐκκαλύψας τοῖς Ἰουδαίοις, οἳ διαπιστῶν αὐτοῖς, καὶ μηδὲ τῷ ταῦτα διδάσκοντι ὡς Θεῷ προσέχων, ἀλλ' ὡς ἀνθρώπῳ φιλή. Ὁ δὲ δαιμονιζόμενος, εἰ μὴν διόλου μαίνεται, οὔτε τῶν ἀγιασμάτων ἀξιοθῆσεται, οὔτε τὸ μυστήριον ἐξαγορεύων καὶ βλασφημῶν κατακριθῆσεται, ὡς μὴ εὐδὸς ὁ ποιεῖ. Εἰ δὲ διαλείμματα ἔχει, καὶ ἐν τῷ καιρῷ, ᾧ σωφρονεῖ, διασύρει τὸ μυστήριον καὶ βλασφημεῖ: οὐ μόνον τῶν ἀγιασμάτων οὐ μεθέξει, ἀλλ' οὐδὲ πιστοῖς συνεύξεται ἢ συναριθμησεται. Ὡστε ὁ θεός οὗτος Πατὴρ περὶ δαιμονιζομένου καὶ διαλείμματα

¹ Act. x, 44: cqq.

ἔχοντας λέγει. Ἐάν οὖν, ὅτε οὐκ ἐνεργαῖται ὑπὸ τοῦ A
δαίμονος, οὐδὲν κατὰ τῆς πίστεως λέγῃ, μεταλήψεται
τῶν ἀγισμάτων.

Ἐρώτησις.

« Ἐάν τις κατηχούμενος, ὦν ἀσθενής, γένηται ἐκ
φρονῆς, καὶ μὴ δύνῃται ἑαυτὸς ὁμολογήσαι τὴν
πίστιν, καὶ παρακαλῶσιν οἱ ἴδιοι αὐτοῦ, ἵνα λάβῃ
τὸ ἅγιον βάπτισμα, ἕως ζῆ· ὀφείλει λαβεῖν, ἢ
οὐ; »

Ἀπόκρισις.

« Ὄφειλε λαβεῖν, ἐάν μὴ ὑπὸ πνεύματος ἀκαθάρ-
του περιέρχεται. »

ΒΑΣ. Ἡ ἐρώτησις ἦν περὶ κατηχουμένου καὶ ἐκ
νόσου ἔξω φρονῶν γενομένου. ὥστε μὴ δύνασθαι αὐ-
τὸν ἐρωτώμενον εἰς ἐν τῷ βάπτισματι ἀποκριθεῖς
ἀποκρίνεσθαι, εἰ δεῖ τοῦτον βαπτίζεσθαι; Ἡ δὲ ἀπό-
κρισις, ὅτι δεῖ βαπτίζεσθαι αὐτὸν καὶ οὕτως ἔχοντα. B
καὶ εἰκότως. Ἐπεὶ γὰρ κατηχούμενος ἦν, ἔδειξε προ-
αίρεσιν, ὅτι ἀσπάζεται τὴν πίστιν, καὶ κἂν μὴ ἐν τῷ
βάπτισματι ἀποκρίνηται, ἐφθασε δεῖξαι τὴν οἰκείαν
προαίρεσιν. Εἰ δὲ ὑπὸ πνεύματος ἀκαθάρτου περιέρ-
χεται, οὐ βαπτισθήσεται, φησὶν, ἀλλὰ γνήσεται αὐ-
τῷ, καθὼς ἄνωθεν εἴρηται.

Ἐρώτησις.

« Ἐάν γυνὴ συγγένηται μετὰ ἀνδρὸς αὐτῆς τῆν
νύκτα, ἢ ἀνὴρ μετὰ γυναῖκος, καὶ γένηται μίξις·
ὀφείλουσι μεταλαβεῖν, ἢ οὐ; »

Ἀπόκρισις.

« Οὐκ ὀφείλουσι, τοῦ Ἀποστόλου βουλήτος· Μὴ
ἀποστερεῖτε ἀλλήλους, εἰ μὴ τι ἦν ἐκ συμφώ- C
νου πρὸς καιρὸν, ἵνα σχολάσῃτε τῇ προσευχῇ·
καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνέρχεσθε, ἵνα μὴ περι-
ράσῃ ἡμῶς ὁ Σατανῆς διὰ τὴν ἀκρασίαν
ἡμῶν. »

ΒΑΣ. Περὶ τῶν ἐγγύμων συνοικιζομένων ἢ ἐρώ-
τησις, εἰ ὀφείλουσι μεταλαβεῖν, κατὰ τὴν νύκτα ἐκεῖ-
νην συνελθόντες ἀλλήλοις. Ἡ δὲ ἀπόκρισις, ὅτι οὐκ
ὀφείλουσι. Καὶ εἰς σύστασιν τοῦ οἰκείου λόγου τοῖς
ῥήμασιν ἐχρήσατο τοῦ μεγάλου Παύλου.

Ἐρώτησις.

« Ἐάν γυνὴ κατηχουμένη δέδωκε τὸ ὄνομα αὐτῆς,
ἵνα φωτισθῇ, καὶ περὶ τὴν ἡμέραν τοῦ βαπτισμα-
τος γέγονεν αὐτῇ τὸ κατ' ἔθος τῶν γυναικῶν· ὀφεί-
λει φωτισθῆναι αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ, ἢ ὑπερθέσθαι, καὶ
πόσον ὑπερθέσθαι. »

Ἀπόκρισις.

« Ὑπερθέσθαι ὀφείλει, ἕως οὗ καθαρισθῇ. »

Ἐρώτησις.

« Ἐάν γυνὴ ἴδῃ τὸ κατ' ἔθος τῶν γυναικῶν αὐ-
τῆς, ὀφείλει προσέρχεσθαι τοῖς μυστηρίοις αὐτῇ
τῇ ἡμέρᾳ, ἢ οὐ; »

Ἀπόκρισις.

« Οὐκ ὀφείλει, ἕως οὗ καθαρισθῇ. »

ΒΑΣ. Οἱ μέλλοντες καταξιοῦσθαι τοῦ θείου βα-
πτισματος, ἀπεγράφοντο παρὰ τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ
ἐνεργούντων. Ἐάν οὖν γυνὴ, φησὶν, ἀπογραφεῖσθαι, ὡς

niaco, qui habet intervalla, dicit: Si, ergo quando
a dæmone non agitur nihil contra fidem dixerit,
erit sacramentorum participes.

Interrogatio.

« Si quis catechumenus, cum esset infirmus,
emotæ mentis factus sit, nec possit ipse fidem con-
fiteri, sive suadeant, ut donec vivit sanctum bap-
tismum recipiat, debetne accipere, an non? »

Responsio.

« Debet accipere, si non ab immundo spiritu ten-
tetur. »

BALS. Interrogatio erat de catechumeno, qui pro-
pter morbum emotæ mentis est, ut non posset in-
terrogatus quæ in baptismo respondentur respon-
dere, an eum baptizare oporteat? Responsio autem
est, quod oportet eum qui ita se habet baptizari,
et merito; quia, quod esse catechumenus vi-
detur eo se esse animo ostendisse, ut fidem amplec-
tatur, et quamvis in baptismo non respon-
deat, prius tamen animi sui institutum ostendit.
Sin autem ab immundo spiritu tentetur, non bap-
tizabitur, inquit sed fiet ei, sicut superius dictum
est.

Interrogatio.

« Si uxor cum suo marito nocte cohabitarit, vel
maritus cum uxore, et fiat coitio, debentne communi-
care, an non? »

Responsio.

« Non debent, cum clamet Apostolus: Ne fraudate
vos invicem, nisi ex consensu ad tempus, ut vacetis
orationi; et rursus ad idem conveniatis, ne tentet vos
Sata. as propter incontinentiam vestram. »

BALS. De iis qui legitime cohabitant est interro-
gatio, an debent nocte illa simul congressi esse sa-
cramentorum participes. Responsio vero est, quod
non debent: et ad dicti sui confirmationem magis
Pauli verbis usus est.

Interrogatio.

« Si mulier catechumena dederit nomen suum,
ut baptizaretur, et die baptismatis illi sit secundum
consuetudinem mulierum, debetne eo die baptizari,
an differre, et quantum differre? »

Responsio.

« Debet differre donec purgata fuerit. »

Interrogatio.

« Si mulier consueta sibi muliebria accidisse vi-
derit, debetne ad sancta mysteria accedere an non? »

Responsio.

« Non debet usque dum purgetur. »

BALS. Qui divino baptismate digni erant habentibus
describentur ab is qui munus ecclesiasticum exer-
cebant. Si ergo, inquit, descripta mulier, tanquam

1 I Cor. vii, 5.

baptizanda, in fluxum menstruorum incidit, quando debet baptizari? Ad quod divinus hic Pater respondit, quod quando purgata fuerit. Donec enim praestituti dies praeterierint, impura esse judicabitur et nec baptizabitur, nec divinis mysteriis digna habebitur.

167 Interrogatio.

« Mulier si pepererit, debetne jejunare Pascha, et vinum non bibere: an a jejunio absolvitur et vinum bibere permittitur, eo quod pepererit? »

Responsio.

« Excogitatum est jejunium, ut corpus humile reddatur. Si ergo corpus in humilitate et imbecillitate versatur, debet cibi et potus, quantum vult et potest, esse particeps. »

BALS. Interrogatus est sanctus, an debet mulier, quae in Paschae quadragesima peperit, bibere vinum et a jejunio absolvi. Et respondit, quod jejunium ad corpus humiliandum decretum est. Quod si corpus humiliatum fuerit et infirmum, non aliunde jejunii disciplina indiget: sed confirmatione potius et recreatione opus habet. Debet ergo, quae peperit in Paschate, hoc est, in jejunio quod fit propter Pascha, uti et vino et cibo.

Interrogatio.

« An debet clericus, praesentibus Arianis vel aliis haereticis, orare; et an eum nihil laedit quando ille facit orationem, seu oblationem? »

Responsio.

« In divina oblatione diaconus ante salutationem edicit: Qui non communicatis, ambulate. Non debent ergo interesse, nisi profiteantur se poenitentiam acturos et haeresin vitaturos. »

BALS. Interrogatio de clerico facta est: an debet praesentibus haereticis orare, aut incruentum sacrificium offerre; et respondit, quod quando ad sacram mensam sancta offerenda sunt, dicitur profanis: Qui non communicatis, ambulate, sive, Catechumeni, exite. Si ergo catechumeni non sinuntur adesse dum fit sacrificium, quomodo sinentur haeretici? Nisi se, inquit, poenitentiam acturos confiteantur, et ab haeresi cessaturos; et tunc quoque, ut existimo, intra templum esse non sinentur, sed foris cum catechumenis; quod si se ab haeresi absenturos non profiteantur, ne cum catechumenis quidem consistent, sed expellentur.

Interrogatio.

« Si quis sit aegrotus, et ex multa imbecillitate valde attenuatus, et ad sanctum Pascha venerit; debetne omnino jejunare, an eum absolvit clericus, ut accipiat quod potest, vel etiam oleum et vinum propter multam ejus imbecillitatem? »

(2) Διὰ τὸ σῶμα ταπεινῶσαι. Lege, διὰ τὸ τὸ σῶμα, etc.

(3) Καταλυθεῖν. Lege, μεταλαθεῖν. Edit.

(4) Ὅτι. Lege, ὅτι. Edit.

ἢ μέλλουσι βαπτισθῆναι, γένηται ἐν ῥύσει τῶν ἐμψύων· πότε δεῖ αὐτὴν φωτισθῆναι; Καὶ ἀπεκρίθη πρὸς τοῦτο ὁ θεῖος ὁὗτος Πάτερ, ὅτι ὅτε καθαρθῆ. Ἔως γὰρ αἱ νενομισμένα παράλωσιν ἡμέραι, ἐν ἀκαθαρσίᾳ κρίνεται εἶναι, καὶ ὅτε βαπτισθῆσεται, ὅτε τῶν θεῶν μυστηρίων ἀξιωθήσεται.

Ἐρώτησις.

« Γυνὴ ἐν γυνήσῃ, τὸ Πάσχα ὀφείλει νηστεῦσαι καὶ μὴ πίνειν οἶνον, ἢ ἀπολύεται τῆς νηστείας, καὶ τοῦ μὴ πίνειν οἶνον, διὰ τὸ γεννησθαι; »

Ἀπόκρισις.

« Ἡ νηστεία ἐπινοήθη διὰ τὸ σῶμα ταπεινῶσαι (2). Εἰ οὖν τὸ σῶμα ἐν ταπεινώσει ἐστὶ καὶ ἀσθενεῖ, ὀφείλει καταλαθεῖν (3), καθὼς βούλεται καὶ δύναται: βαστάσαι, τροφῆς καὶ ποτοῦ. »

BALS. Ἠρωτήθη, εἰ ὀφείλει γυνὴ τεκοῦσα κατὰ τὴν Τεσσαρακοστὴν τοῦ Πάσχα, πίνειν οἶνον, καὶ τῆς νηστείας λυθῆναι. Καὶ ἀπεκρίθη, ὅτι ἡ νηστεία διὰ ταπεινώσιν τοῦ σώματος ὤρισθη. Ἐάν δὲ τὸ σῶμα ταπεινωμένον καὶ ἀσθενὲς ᾖ, ἄλλοθεν οὐ δεῖται τῆς ἐκ τῆς νηστείας παιδαγωγίας, ἀλλὰ μέλλον συστάσεως χρῆζει καὶ ἀνακτήσεως. Ὄφείλει οὖν ἡ τεκοῦσα κατὰ τὸ Πάσχα, ἔγγον ἐν τῇ διὰ τὸ Πάσχα γινομένη νηστείᾳ, καὶ οἶνον χρῆσασθαι καὶ βρώματι.

Ἐρώτησις.

« Εἰ ὀφείλει κληρικὸς εὐχεσθαι παρόντων Ἀρριανῶν, ἢ ἄλλων αἰρετικῶν· εἰ οὐδὲν αὐτὸν βλάπτει, ἔταν αὐτὸς ποιῆ τὴν εὐχὴν, ἔγγον τὴν προσφορῶν. »

Ἀπόκρισις.

« Ἐν τῇ θεῖᾳ ἀναφορᾷ ὁ διάκονος προσφωνεῖ πρὸ τοῦ ἀσπασμοῦ· Οἱ ἀκοινωνήτοι, περιπατήσατε. Οὐκ ὀφείλουσιν οὖν παρῆναι, εἰ μὴ ἂν ἐπαγγέλλωνται μετανοεῖν καὶ ἐκφεύγειν τὴν αἵρεσιν. »

BALS. Ἡ ἐρώτησις περὶ κληρικοῦ, εἰ ὀφείλει εὐχεσθαι παρόντων αἰρετικῶν, ἔγγον προσφέρειν τὴν ἀναψακτον θυσιαν. Καὶ ἀπεκρίθη, ὅτι (4) μέλλουσι προσάγεσθαι τῇ ἱερᾷ τραπέζῃ τὰ Ἅγια, λέγεται τοῖς ἀμυήτοις· Οἱ ἀκοινωνήτοι, περιπατήσατε, ἔγγον, Οἱ κατηχούμενοι, προσέλθετε (5). Εἰ οὖν οἱ κατηχούμενοι οὐκ εἴονται παρῆναι τελουμένης τῆς θυσίας, πῶς αἰρετικοὶ ἐσθῆσονται; Εἰ μήπου ἐπαγγέλλωνται (6), φησὶ, μετανοεῖν καὶ ἀφίστασθαι τῆς αἵρέσεως· καὶ τότε δὲ, οἶμαι, οὐκ ἐντὸς τοῦ ναοῦ παραχωρηθήσονται εἶναι, ἀλλ' ἐξω μετὰ τῶν κατηχουμένων· ὡς εἰ μὴ ἐπαγγέλλονται ἀφίστασθαι τῆς αἵρέσεως, οὐδέ τοις κατηχουμένοις συστήσονται, ἀλλ' ἐκδιωχθήσονται.

Ἐρώτησις.

« Ἐάν τις ᾖ ἀσθενῶν καὶ ἐκτακεῖς πίνῃ ἀπὸ τῆς πολλῆς ἀσθενείας, καὶ εἴθῃ τὸ ἅγιον Πάσχα· πάντως ὀφείλει νηστεῦσαι, ἢ ἀπολύει αὐτὸν ὁ κληρικὸς λάμβάνειν, οὐ δύναται, ἢ καὶ εἰλαιον καὶ οἶνον, διὰ τὴν πολλὴν αὐτοῦ ἀσθένειαν. »

(5) Προσέλθετε. Legendum videtur, παρῆλθετε, vel ἐξέλθετε, ut interpres vertit. Edit.

(6) Ἐπαγγέλλωνται. Forte, ἐπαγγέλλονται: ut paulo infra. Edit.

Ἀποκρισις.

« Ἀπολύεσθαι ὀφείλει μεταλαμβάνειν καὶ τῆς τροφῆς καὶ τοῦ ποτοῦ ὁ ἀσθενῶν, πρὸς ὃ δύναται βαστάσει. Τὸ γὰρ μεταλαμβάνειν ἐλαίου τὸν ἀπαξ ἑκτακέντα, δίκαιόν ἐστιν. »

ΒΑΣΣ. Περὶ νοσοῦντος καὶ ἑκτακέντος ὑπὸ τῆς νόσου ἢ ἐρώτησις· εἰ ὀφείλει ἐν τῇ διὰ τὸ Πάσχα νηστεία πάντως νηστεῦσαι, ἀντὶ τοῦ, ἀπαραιτήτως, ἀσυμπλοῶς, ἢ μετασχεῖν οἴνου καὶ ἐλαίου διὰ τὴν ἀσθένειαν. Ἡ δὲ ἀπόκρισις λέγει, ὅτι τὸν ἑκτακέντα ἐκ νόσου, δίκαιον καὶ οἴνου καὶ ἐλαίου μεταλαμβάνειν, ὡς δύναται ὑπομείναι, ἤγουν, ἢ διόλου, ἢ ἐν ἡμέραις τισί, κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ οἰκονομοῦντος αὐτοῦ. Σημειωτέον οὖν ἐκ τούτου τοῦ κανόνος καὶ ἐκ τοῦ η', ὅτι ἡ νηστεία τῆς Τεσσαρακοστῆς τοῦ Πάσχα ξηροφαγία ἐστίν, ἀλλὰ καὶ οἴνου ἀποχή. Τινὲς δὲ καὶ ἐν ἀμφοῖν τοῖς κανόσι τούτοις, τὴν ἐν τῷ Πάσχα νηστείαν, τὴν τῶν ἁγίων Παθῶν ἑβδομάδα λέγουσιν εἶναι, καὶ οὐ πᾶσαν τὴν Τεσσαρακοστήν.

Ἐρώτησις.

« Εἰς τὸ ζεῦξαι γάμον ἐὰν καλέσῃ τις κληρικὸν, ἀκούσῃ δὲ τὸν γάμον παράνομον, ἢ θειογαμίαν, ἤγουν ἀδελφὴν τελευτησάσης γυναικὸς τὴν μέλλουσαν ζεῦγυσθαι, εἰ ὀφείλει ἀκολουθεῖν ὁ κληρικὸς, ἢ προσφορὰν ποιῆσαι; »

Ἀποκρισις.

« Ἐπαξ εἴπατε· Ἐὰν ἀκούσῃ ὁ κληρικὸς τὸν γάμον παράνομον. Εἰ οὖν ὁ γάμος παράνομός ἐστιν, οὐκ ὀφείλει ὁ κληρικὸς κοινωνεῖν ἀμαρτίαις ἀλλοτριαῖς. »

ΒΑΣΣ. Τοὺς κληρικούς δεῖ, φησὶ, καλουμένους εἰς τελετὴν γάμων, ὥστε εὐξασθαι καὶ συζεῦξαι τοὺς νυμφευμένους, εἰ ἀκούσουσι παράνομον εἶναι τὸν γάμον, μὴ ἀπέρχεσθαι, μῆτε εὐχεσθαι, μῆτε προσφέρειν, καὶ οὕτω κοινωνεῖν ἀμαρτίαις ἀλλοτριαῖς.

Ἐρώτησις.

« Ἐὰν ὄνειραθεὶς ὁ λαϊκὸς ἐρωτήσῃ κληρικὸν, εἰ ὀφείλει ἐπιτρέψαι αὐτῷ κοινωνῆσαι, ἢ οὐ; »

Ἀποκρισις.

« Εἰ μὲν ὑπόκειται ἐπιθυμία γυναικὸς, οὐκ ὀφείλει· εἰ δὲ ὁ Σατανᾶς πειράζει αὐτὸν, ἵνα διὰ τῆς προφάσεως ταύτης ἀλλοτριῶται τῆς κοινωνίας τῶν θείων μυστηρίων, ὀφείλει κοινωνῆσαι. Ἐπεὶ οὐ παύσεται ὁ πειράζων κατ' ἐκείνον τὸν καιρὸν, ὅτε ὀφείλει κοινωνεῖν, ἐπιτιθέμενος αὐτῷ. »

ΒΑΣΣ. Περὶ τῶν ἐν ὄνειροις φανταζομένων, οἷς καὶ σπέρματος ἰσως γίνεται ἔκρση, φησὶν ὁ Πατὴρ οὗτος, ὅτι εἰ μὲν πρὸ τούτου προσέβαλλε τῷ ὄνειρασθέντι ἐπιθυμία γυναικὸς λογισμὸς, καὶ ἐνέμεινεν ὁ νοῦς ἐπὶ τῇ ἐπιθυμίᾳ, καὶ ἐνεφιλοχώρησε ταύτῃ, κἀνεῦθεν ἡ φαντασία, ἐπῆλθε ἡ ῥύσις τοῦ σπέρματος· οὐκ ὀφείλει μεταλαβεῖν. Καὶ εἰκότως· ἡ γὰρ συγκατάθεσις ἐμδλυε τὸν λογισμὸν τοῦ ὄνειρασθέντος. Καὶ πῶς μετὰ τοιοῦτου λογισμοῦ προσελεύσεται τοῖς Ἁγίοις; Εἰ δὲ οὐδὲν τοιοῦτον προηγέσατο, τοῦ διαβόλου, φησὶν, ἐστὶ πείρα, ἵνα οὕτως ἀποξενῶται αὐτὸν τῆς θείας κοινωνίας· καὶ δεῖ αὐτὸν κοινωνεῖν. Εἰ γὰρ ἴσῃ ὁ Πονηρὸς οὕτω κατορθούμενον

Responsio.

A « Absolvi debet ægrotus, ut cibum et potum capiat, quantum ferre potest. Eum enim, qui semel attenuatus est, esse olei participem æquum est. »

BALS. De eo, qui ægrotat, et morbo consumptus est, fit interrogatio; debetne in jejuniis propter Pascha omnino jejunare, hoc est, inexcusabiliter et absque ulla commiseratione, an vinum et oleum sumere propter imbecillitatem? Responsio autem dicit, quod is, qui morbo consumptus est, capere debet vinum et oleum, quantum ferre potest: perpetuo scilicet, vel in aliquibus diebus, secundum iudicium ejus qui illum dispensat. Nota autem ex hoc canone et VIII, quod jejuniis Quadragesimæ Paschæ est aridorum esus et a vino abstinentia. Nonnulli autem dicunt, in utrisque his canonibus jejuniis in Paschate, esse sanctæ Passionis hebdomadam, et non omnem Quadragesimam.

168 Interrogatio.

« Si quis clericum vocaverit, ut matrimonio conjungat, audiat autem esse illicitum matrimonium, utpote vel amitæ conjugium, vel defunctæ uxoris esse sororem eam, quæ est matrimonio conjugentia, debetne sequi clericus vel facere oblationem? »

R-sponsio.

« Uno verbo dicite: Si audiverit clericus illicitum matrimonium. Si ergo est illicitum matrimonium, non debet clericus alienis peccatis communicare. »

BALS. Oportet, inquit, clericos, qui ad matrimonii mysterium celebrandum vocantur ut orent, et sponsos conjungant, si audiverint esse illicitum matrimonium, nec abire, nec orare, nec offerre, et sic alienis peccatis communicare.

Interrogatio.

« Si laicus, qui somniavit, clericum interrogaverit an debet ei permittere communicare, an non? »

Responsio.

« Si subest quidem mulieris desiderium, non debet: sin autem tentat eum Satanas, ut per hanc occasionem a divinorum mysteriorum communione alienetur, debet communicare. Neque enim cessabit tentator eo tempore, quando debet communicare, illum invadere. »

BALS. De iis, quibus visa se in somniis offerunt, quibus etiam fit fortasse fluxus seminis, dicit hic Pater, quod si mulieris desiderium in eo qui somniat, cogitatio antea accenderit, et mens in desiderio perstiterit, eique assensus est, et ex eo illi visio oblata est, et fluxio seminis est consecuta, non debet communicare. Et merito: assensio enim ejus, qui somniavit, mentem polluit, et quomodo cum hac cogitatione ad Sancta accedet? Sin autem nihil tale præcessit, est diaboli, inquit, tentatio; ut sic cum alienat a divina communione: et oportet eum communicare. Si enim sciverit Malus se per somnum efficere, ne sit sacramenti participes: non ces-

sabit homini lasdiari, quoties cum velle communi
care cognoverit.

Interrogatio.

« His, qui matrimonii societate junguntur, in quibusnam septimanæ diebus proponere oportet, ut a mutuo congressu absterneant, et quibusnam potestatem habeant? »

Responsio.

« Quod ante dixi, nunc quoque dico. Dicit Apostolus: *Ne fraudate vos invicem, nisi forte ex consensu ad tempus; ut vacetis orationi; et rursus ad idem conveniatis, ne vos tentet Satanas propter incontinentiam vestram* *. Necessario autem Sabbato et die Dominico abstinere oportet, quod spirituale sacrificium in eis Domino offeratur. »

Interrogatio.

« Si quis, cum sui compos non esset, sibi manum attulerit, vel etiam se præcipitaverit, sit ne oblatio, an non? »

Responsio.

« Hoc debet clericus discernere, an cum reveræ mentis compos non esset, hoc fecerit. Sæpe enim illi, qui ad eum cui hoc accidit pertinent, volentes assequi oblationem et orationem pro ipso, mentiantur, et dicunt eum non fuisse apud se: nonnunquam autem propter insultationem hominum, vel aliquo alio modo per negligentiam hoc fecisse. Pro huiusmodi oblatio non est facienda: est enim sui homicida. Oportet ergo clericum accurate sciscitari, ut in iudicium incidat. »

BALS. Interrogatus sanctus, si is, qui non est sanæ mentis, sed emotæ, sibi mortem consciverit, vel se deorsum præcipitem dederit: an pro eo facienda sit oratio vel oblatio? **169** dixit quod si homo quidem reveræ emotæ mentis, et nesciens quid ageret, sibi manum intulerit, vel se præcipitaverit, vel aliquo modo interemerit; sicut pro eo oblatio et oratio. Oportet autem eos, qui ad orationem evocantur, subtiliter investigare; nunquid vel propter animi timiditatem, vel hominum insultationem, vel aliquo alio modo, prudens ac sciens quid ageret, sibi manum attulerit. Pro tali enim nec orare, nec offerre oportet, quoniam sui homicida est.

Interrogatio.

« Si alicujus uxor spiritu corripitur, ut ferreos etiam compedes gestet, vir autem dicat: Non possum continere, et velit aliam accipere: debetne aliam accipere an non? »

Responsio.

« In hac re quidem adulterium intercedit, nec habeo, aut invenio quid de ea respondeam. »

BALS. Interrogatio est de marito, qui habet uxorem spiritu correptam, seu spiritu malo agitatum, et ita furentem, ut etiam ferreis compedibus, manisque ligetur, ne seipsam interficiat, vel alios

* I Cor. vii, 5.

(7) Τῆ. Λογ. εἰ τό. Εδιδ.

Α τὸ μὴ μετέχειν αὐτὸν τῶν ἀγιασμάτων, οὐ παύσεται ἐπιβουλεύων τῷ ἀνθρώπῳ, ὅσῳκις ἂν γινῶ αὐτὸν θέλοντα μεταλαβεῖν.

Ἐρώτησις.

« Τοῖς ζευγνυμένοις εἰς γάμου κοινωνίαν, περὶ πόλων ἡμερῶν τῆς ἑβδομάδος παρατίθεσθαι χρὴ ἀπέχεσθαι τῆς πρὸς ἀλλήλους κοινωνίας, καὶ πόλως ἔχειν ἐπ' ἐξουσίας; »

Ἀπόκρισις.

« Προεῖρηκα καὶ νῦν λέγω· ὁ Ἀπόστολος λέγει· *Μὴ ἀποστερεῖτε ἀλλήλους, εἰ μὴ τι ἂν ἐκ συμφώνου πρὸς καιρὸν, ἵνα σχολιάσητε τῇ προσευχῇ, καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἦτε, ἵνα μὴ περιόξῃ ὑμᾶς ἡ Σατανὰ διὰ τὴν ἀκρασίαν ὑμῶν.* Ἐξ ἀνάγκης δὲ τὸ Σάββατον καὶ τὴν Κυριακὴν ἀπέχεσθαι δεῖ, διὰ τὸ ἐν αὐταῖς τὴν πνευματικὴν θυσίαν ἀναφέρεισθαι τῷ Κυρίῳ. »

Ἐρώτησις.

« Ἐάν τις μὴ ἔχων ἑαυτὸν, χειρίζεται, ἢ κρημνίσῃ ἑαυτὸν, εἰ γίνεται προσφορά, ἢ οὔ; »

Ἀπόκρισις.

« Ὑπὲρ τοῦ αὐτοῦ διακρίναι ὀφείλει ὁ κληρικὸς, τὸ (7) ἀληθὲς ἔκφρησις ὧν, πεποίηκε τοῦτο. Πολλοὶ γὰρ οἱ διαφέροντες τῷ πεπονθότι, θέλοντες τυχεῖν τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ὑπὲρ αὐτοῦ εὐχῆς, καταψεύδονται, καὶ λέγουσιν, ὅτι οὐκ εἶχεν ἑαυτὸν· ἐνίοτε δὲ ἀπὸ ἐπιτηρείας ἀνθρώπων ἢ ἄλλως πως ἀπὸ ἀλιγωρίας παποιχέιναι τοῦτο. Οὐ χρὴ προσφορὰν ἐπάνω αὐτῷ γενέσθαι· αὐτοφονευτῆς γὰρ ἑαυτοῦ ἔστι. Δεῖ οὖν πάντως τὸν κληρικὸν μετὰ ἀκριθείας ἐρευνῆσαι, ἵνα μὴ ὑπὸ κρημίσῃ πέσῃ. »

BALS. Ἐρωτηθεὶς, ὡς εἰ μὴ ἔχων τις ὑγιὰ τὸν λογισμὸν, ἀλλὰ παρατραπέλις τὰς φρένας, αὐτόχειρ γένηται ἑαυτοῦ, ἢ κατὰ κρημνοῦ ὠθήσῃ ἑαυτὸν· ἐάν χρὴ ὑπὲρ αὐτοῦ εὐχὴν γενέσθαι, ἢ προσφορὰν εἶπεν, ὅτι ἐάν ἀληθῶς ἔξω φρενῶν γενόμενος ὁ ἄνθρωπος, καὶ μὴ εἰδὼς ὁ ποιεῖ, διεχειρίσατο ἑαυτὸν, ἢ ἐκρήμνισεν, ἢ ἄλλως διέφθιρε· γνησθεταῖ ὑπὲρ αὐτοῦ δέησις καὶ προσφορά. Δεῖ δὲ τοὺς εἰς εὐχὴν προσκαλούμενους ἀκριθεύσθαι περὶ τοῦτου, μήποτε ἢ ἐκ μικροψυχίας, ἢ ἐξ ἐπιτηρείας ἀνθρώπων, ἢ ἄλλως πως, ἐκὼν καὶ εἰδὼς ὁ ποιεῖ, διεχειρίσατο ἑαυτὸν. Ὑπὲρ γὰρ τοῦ τοιοῦτον οὐ δεῖ, οὔτε εὐχεσθαι, οὔτε προσφέρειν, ὅτι αὐτοφονευτῆς ἔστι.

Ἐρώτησις.

« Ἐάν τις γυνὴ πνευματικῆ, ὥστε καὶ σίδερα φορεῖν, ὁ δὲ ἀνὴρ λέγει, ἔτι οὐ δύναμαι ἐγκρατεῦσθαι, καὶ θέλει λαβεῖν ἄλλην· ὀφείλει λαβεῖν ἑτέραν, ἢ οὔ; »

Ἀπόκρισις.

« Μοιχεία μεσολαβεῖ τῷ πράγματι· καὶ περὶ τοῦτου τί ἀποκρίνεσθαι οὐκ ἔχω, ἢ ἐφευρίσκω. »

BALS. Περὶ ἀνδρὸς ἢ ἐρώτησις ἔχοντος γυναῖκα πνευματιῶσαν, ἢ γυναικὸς πνεύματι πονηρῶ συνοχόμενῃ, καὶ οὕτως μαινομένην, ὡς καὶ σιδήροις δεσμεῖσθαι, ἵνα μὴ ἑαυτὴν ἀπολέσῃ ἢ ἑτέρους βλάψῃ, ἢ

συνελθεῖν αὐτὸν ἀδύνατον, καὶ λέγοντος σωφρονεῖν, ἄλλοι, cum qua ipse rem habere non potest: dicit autem se non posse continere, et vult aliam uxorem legitimam accipere. Responsio autem est, se nihil posse dicere. Est enim adulterium, si constante matrimonio, vir aliam mulierem ducat in matrimonium. Ex novella autem Imperatoris domini Leonis Philosophi marito concessum est, mulieris quæ perpetua insania laborat, solvere matrimonium: soluto autem matrimonio, licet marito aliam uxorem introducere.

Αὐτὸν ἀδύνατον, καὶ λέγοντος σωφρονεῖν, ἄλλοι, cum qua ipse rem habere non potest: dicit autem se non posse continere, et vult aliam uxorem legitimam accipere. Responsio autem est, se nihil posse dicere. Est enim adulterium, si constante matrimonio, vir aliam mulierem ducat in matrimonium. Ex novella autem Imperatoris domini Leonis Philosophi marito concessum est, mulieris quæ perpetua insania laborat, solvere matrimonium: soluto autem matrimonio, licet marito aliam uxorem introducere.

Ἑρώτησις.

« Ἐάν νηστεύων τις ἐπὶ τῷ κοινωνῆσαι, νιπτόμενος τὸ στόμα, ἢ ἐν τῷ βλανεῖω κατέπιεν ὕδωρ μὴ θέλων ὀφείλει κοινωνῆσαι: »

Ἀπόκρισις.

« Ἐπεὶ εὖρεν ὁ Σατανᾶς ἀφορμὴν τοῦ κωλύειν αὐτὸν τῆς κοινωνίας, συχνότερον τοῦτο ποιήσει. »

Ἑρώτησις.

« Συχνῶς ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ μὴ ποιοῦντες, ἴρα ὑπὸ κατακρίσιν ἔσμεν: »

Ἀπόκρισις.

« Εἰ καὶ μὴ ποιοῦμεν, ἀλλ' οὐκ ἐνδέχεται μὴ μέμψασθαι ἑαυτοῖς, οἷοι ἀκούοντες παρακούομεν· μέρος δὲ σωτηρίας ἐστὶ καὶ τὸ μέμψασθαι ἑαυτοῦς. »

Ἑρώτησις.

« Ἐκ ποίας κείρας κρίνονται παρὰ Θεοῦ τὰ ἁμαρτήματα; »

Ἀπόκρισις.

« Πρὸς τὴν γνῶσιν ἐκάστου καὶ τὴν φρόνησιν. Οἱ μὲν ἀπὸ δεκατοῦς κείρας, οἱ δὲ καὶ μελίζονος. »

ΒΑΣ. Πρὸς τὴν γνῶσιν ἐκάστου καὶ τὸ φρόνημα ἐφη κρίνεσθαι τῷ Θεῷ τὰ ἁμαρτήματα. Οἱ μὲν γὰρ βεβητέρως φύσεως ὄντες τῶν παίδων καὶ μᾶλλον ἐγρηγορίας, συντομώτερον διακρίνουσι τὸ καλὸν καὶ τὸ χεῖρον· οἱ δὲ κωβροτέρως τυχόντες καὶ ἀναπεπτωκυίας ἔξεως, βραδέως εἰσι πρὸς τὴν γνῶσιν τοῦ δέοντος. Διὸ τοῖς μὲν ἀπὸ δεκάτου ἐνιαυτοῦ τῆς ἡλικίας· αὐτῶν λογίζεσθαι εἶπε τὰ ἁμαρτήματα, τοῖς δὲ ἐκ μελίζονος καὶ τελεωτέρως.

Interrogatio.

« Si quis jejunans, ut communicet, os lavans, vel in balneo aquam bibit nolens: debetne communicare? »

Responsio.

« Quia etiam invenit Satanas occasionem prohibendi eum a communione, frequentius hoc faciet. »

Interrogatio.

« Sermonem Dei sæpe audientes et non facientes, an sumus judicio obnoxii? »

Responsio.

« Si non faciamus, nec nos accusare contingit, quod audientes non pareamus. Est autem pars salutis seipsos accusare. »

Interrogatio.

« Ex quam ætate a Deo judicantur peccata? »

Responsio.

« Ex uniuscujusque cognitione et prudentia: illi quidem a decennio; hi vero a majori ætate. »

ΒΑΣ. Ex uniuscujusque cognitione et intelligentia dicit a Deo peccata judicari. Pueri enim, qui sunt acrioris et vigilantioris naturæ bonum et malum citius discernunt: qui autem sunt hebetioris tardiorisque ingenii, tardi sunt ad cognitionem ejus quod fieri oportet. Ideo illis quidem dicit ab anno decimo reputari peccatum: his vero a majori et perfectiori ætate.

ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ
ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΘΕΟΦΑΝΙΩΝ ΕΠΙΣΤΑΝΤΩΝ ΕΝ ΚΥΡΙΑΚῃ.

170 EDICTUM THEOPHILI ARCHIEPISCOPI ALEXANDRINI,
CUM SANCTA THEOPHANIA IN DIE DOMINICO INSTARENT.

Καὶ τὸ ἔθος καὶ τὸ πρόβιον ἡμᾶς ἀτακτεῖται πᾶσαν Κυριακὴν τιμᾶν, καὶ ἐν ταύτῃ πανηγυρίζειν, ἐκαιδήπερ ἐν ταύτῃ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν ἡμῖν ἐπρωτάνευσεν. Διὸ καὶ ἐν ταῖς ἱεραῖς Γραφαῖς, καὶ πρώτῃ κέκληται, ὡς ἀρχὴ ζωῆς ἡμῖν ὑπάρχουσα, καὶ ὁδόσῃ, ἅτε ἀπερβεθηκυία τῶν τῶν Ἰουδαίων σαββατισμῶν. Ἐπεὶ οὖν συνέβη τὴν τῶν ἁγίων Θεοφανῶν νηστισμόν ἡμέραν εἶναι ταύτην, οἰκονομήσωμεν, καὶ πρὸς ἑκατέρων ἐπιστημόνως χωρήσωμεν, ἵνα μεταλαμβάνοντες ὀλίγων φωνῶν, ἐκκλινωμεν ἅμα καὶ τὰς ἀπείσεις τὰς μὴ τιμώσας τὴν ἀναστάσιμον τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡμέραν, καὶ τὸ ὀφειλόμενον τῇ νηστίμῃ ἡμέρῃ ἀποδώμεν, περιμένοντες τὴν ἑσπερινὴν συνῆξιν, ἥτις ἐν ταύτῃ, Θεοῦ θελήματος, τελεῖται.

Et mos et honestas a nobis exigit, ut omnem diem Dominicum honoremus, eumque celebremus; quoniam Dominus noster Jesus Christus præclarum in ea sua resurrectionis munus obtit. Et ideo in sacris Scripturis ipse, et primus appellatus est, ut qui sit nobis vitæ principium, et oclarus, ut qui Judæorum s. dditionum exsuperaverit. Quia ergo accidit, ut sanctorum Theophaniorum hic esset dies jejuniio peragendus, dispensemus, et ad utrumque scientes procedamus, ut paucos ductylos sumentes, simul ei hereses vitemus, quæ Domini nostri Jesu Christi resurrectionis diem non honorant, et diei jejunii quod debetur reddamus, vespertinum congregationem expectantes, quæ hic, Deo dante, peragitur. Congregamur ergo hic ab hora nona.

Συναχθῶμεν τοίνυν ἀπὸ ἑξῆς ἐν ταύτῃ.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΥΠΟΜΝΗΣΤΙΚΟΝ

Ὅτιερ Ἐλαβε Ἄμμων, διὰ τὴν Λυκώ.

EJUSDEM COMMONITORIUM QUOD ACCEPIT AMMON PROPTER LYCO.

CANON I.

De iis qui Arianis communicaverunt, et Ecclesias huc usque delinent, ut se habet consuetudo, fiat : ita tamen ut alii constituantur, qui in orthodoxia testificentur, et illi permaneant. His quoque ita dispensatis, ut aliis urbibus orthodoxi in Thebaide episcopi fecerunt, qui ab episcopo Apolline constituti, et qui cum Arianis Ecclesias habentibus communicantes, puniantur; si quidem ipsorum voluntate hoc fecerunt; sin autem proprio episcopo obedierunt, permaneant, etsi quod justum est non noverint. Et si omnes quidem populi eos cum aliis rejiciant, alii ordinentur; sin autem eos retinent cum illis quibus communicarunt, si quoque eam consuetudinem experiantur, qua usi sunt omnes orthodoxi in Thebaide episcopi.

Ἐν τῷ κεκοινωνήσασιν ταῦτα, καὶ οὗτοι ἀποκειράσθωσαν τῆς συνηθείας, ἣ ἐχρήσατο οἱ ἐν Θηβαίδι πάντες ἐπίσκοποι ὀρθόδοξοι.

CANON II.

De Bisto, qui in Ereba constitutus est presbyter, querendum est; et si alicui quidem mulieri separatae, vivente marito, vim attulit, non sinatur esse presbyter; nam ne ut laicus quidem debet communicare, cum eos qui tales sunt separare conveniat Ecclesia. Hoc autem nullum affert episcopo Apollini praedictum, si eum per ignorantiam constituit; cum sancta synodus jussit eos, qui post ordinationem propter crimen indigni esse convincerentur, expelli.

BALS. Bistus ab Apolline episcopo presbyter constitutus fuerat in Ereba; est autem ea regio Aegypti sicut et Lyco. Is vero dicebatur ante ordinationem mulieri separatae vim attulisse, vivo marito. De eo igitur interrogatus Theophilus, inquit: Queratur an sit verum eum mulieri vim attulisse, et si ita sit, ne ei esse presbyterum permittatur. Quomodo enim fuerit is presbyter, cui nec laico in ecclesiam quidem permittitur ingredi, cum sit propter peccatum segregatus? Eos enim, qui sunt ejusmodi, extrudit Ecclesia et separat a fidelibus. Hoc autem a Theophilo nequaquam canonicè dictum est: quandoquidem sanctorum apostolorum **xxv** canon, et magni Basilii tertius et **xxii**, et Carthagini. **syn. xxii**, clericos, qui peccarunt, et depositi fuerunt, a communione non arcent. **171** Quod autem ordinatus sit, id non affert damnum episcopo, qui eum, peccatum ignorans, ordinavit. Statuit enim synodus, ut qui peccatorum convicti fuerunt, etiam post ordinationem ejiciantur. Id autem est primae synodi Nicenae can. **ix**. Illud autem: *Separatae vivo marito*; facti est, et ideo adjectum

KANON A'.

Περὶ τῶν κοινονησάντων τοῖς Ἀρειανοῖς καὶ μέχρι νῦν τὰς Ἐκκλησίας κατεχόντων, ὡς ἴσως γινέσθω, οὕτως μὲντοι ἐτέρους καταστήναι μαρτυρουμένους ἐν ὀρθοδοξίᾳ, ἀκαίτους ἀλλοθίσθω. Οὕτως οἰκονομουμένων καὶ τούτων, ὡς περ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσι πεποιθήσασιν οἱ ἐν τῇ Θηβαίδι ὀρθόδοξοι ἐπίσκοποι, οἱ καταστάτες παρὰ τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ ἐπισκόπου, καὶ κοινονήσαντες τοῖς ἕχουσι τὰς Ἐκκλησίας Ἀρειανοῖς, ἐπιτιμώσθωσαν, εἴτε γνῶμη αὐτῶν πεποιθήσασιν τοῦτο· εἰ δὲ ὑπήκοοι γένησιν τῷ οἰκείῳ ἐπισκόπῳ, ἀλλοθίσθωσαν, καὶ μὴ ἐπεγνωστές τὸ εὐλογον. Καὶ εἰ μὲν πάντες οἱ λαοὶ τούτους ἀποκοιοῦνται μετὰ τῶν ἄλλων, ἕτεροι χειροτονήσθωσαν· εἰ δὲ ἀρτιακοιοῦνται αὐτῶν μετ' ἐκείνων οἱς κεκοινωνήσασιν ταῦτα, καὶ οὗτοι ἀποκειράσθωσαν τῆς συνηθείας, ἣ ἐχρήσατο οἱ ἐν Θηβαίδι πάντες ἐπίσκοποι ὀρθόδοξοι.

KANON B'.

Περὶ Βίστου καταστάτος ἐν Ἐρέβῃ πρεσβυτέρου ζητητέον· καὶ εἰ μὲν ἀποταξαμένην τινὰ ζῶντος τοῦ ἀνδρὸς ἐδίωσατο, μὴ συγχωρεῖσθω εἶναι πρεσβύτερος, ὅπου γὰρ οὐδὲ ὡς λαϊκὸς ὀφείλει συναρῆσθαι, τῆς Ἐκκλησίας ἐκθυσίας τὸς τοιοῦτους χωρίζει. Ἐν φέροι δὲ τοῦτο πρόκριμα τῷ ἐπισκόπῳ Ἀπόλλωνι, εἰ ἐξ ἀγνοίας αὐτὸν κατέστησε, τῆς ἀγίας συνόδου καλευσάσης τοὺς ἀναξίτους μετὰ τὴν χειροτονίαν ἐλεγχόμενους ἐπὶ ἐγκλημα ἐκβάλλεσθαι.

BALS. Ὁ Βίστος παρὰ Ἀπόλλωνος ἐπισκόπου κατέστη πρεσβύτερος ἐν Ἐρέβῃ· χώρα δὲ αὕτη Αἰγυπτίων ἐστίν, ὡς περ καὶ ἡ Λυκώ. Ἐλέγετο δὲ περὶ ἐκείνου, ὅτι πρὸ τῆς χειροτονίας γυναῖκα ἐδίωσατο ἀποταξαμένην ζῶντος τοῦ ἀνδρὸς. Περὶ τούτου οὖν ἐρωτηθεὶς ὁ Θεόφιλος, ἔφη, ὅτι ἐρευνηθῆτω, καὶ εἰ ἀληθὲς ἐστὶ τὸ βιάσασθαι αὐτὸν τὴν γυναῖκα, μὴ συγχωρεῖσθω εἶναι πρεσβύτερος. Πῶς γὰρ εἴη πρεσβύτερος, ὃς οὐδὲ λαϊκὸς συγχωρεῖται εἶναι· εἰ ἐκκλησιαν, ἀφοριζόμενος διὰ τὸ ἀμάρτημα; ἐξῆλθε γὰρ τοὺς τοιοῦτους ἡ Ἐκκλησία καὶ χωρίζει ἀπὸ τῶν πιστῶν. Τοῦτο δὲ οὐ κανονικῶς τῷ Θεοφίλῳ εἰρηται· ὃ τε γὰρ τῶν ἀγίων ἀποστόλων καὶ κανῶν, καὶ οὗ μεγάλου Βασιλείου τρίτος καὶ ὁ 17^{ος}, καὶ ὁ τῆς ἐν Κερθαίνῃ κ^η τοὺς κληρικὸς ἀμαρτήσαντας, καὶ καθαιρεθέντας, τῆς κοινωνίας οὐκ ἀπείργουσι. Τὸ δὲ χειροτονηθῆναι αὐτὸν οὐ φέροι βλάβην τῷ χειροτονήσαντι αὐτὸν ἐπισκόπῳ ἐξ ἀγνοίας τοῦ ἀμαρτήματος· ἡ γὰρ σύνοδος ὤρισε τοὺς ἐλεγχόμενους ἐπὶ ἐγκλήματι καὶ μετὰ τὴν χειροτονίαν ἐκβάλλεσθαι. Τοῦτο δὲ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου πρώτη ἐστὶ κανὼν ἑννατος. Τὸ δὲ, ἀποταξαμένην

ζῶντος τοῦ ἀνδρός, τοῦ γάμου ἐστὶ, διὰ τοῦτο καὶ τὸ, τινὰ, πρόσκειται, ὡσπερ καὶ τὸ ἐδάωσατο. Κἀν γὰρ ἀπλῶς ἄλλη συνεφάρη γυναὶκὶ μὴ ἀποταξαμένη, καὶ οὕτως ἡ καθαίρεισι αὐτῇ ἐπήγετο, κἄν μὴ ἐδάωσατο αὐτήν.

ΚΑΝΟΝ Γ΄.

Περὶ δὲ Σούρ, ἐπειδὴ ὁ ἐκ' Ὀσκοπος Ἀπόλλων διαβεβαίωσατο καὶ ἀπεσταλκῆναι τούτου καὶ ἀλλότριον τῆς Ἐκκλησίας κεκοιμηῆναι, ἔστω οὕτως ὡς ἀπεφάνητο ὁ ἐπισκοπος, χρωμέτρον ἐκείνου ταῖς οικειαῖς δικαιολογίαις, εἶγε βούλεται, καὶ μέμψεται τὴν ἀπόφασιν τοῦ ἐπισκόπου.

ΒΑΣ. Κληρικὸς ἦν ὁ Σούρ τοῦ ἐπισκόπου Ἀπόλλωνος· ὃς ἐπίσκοπος αὐτὸν ἀπεσταλκῆναι τοῦ κλήρου διαβεβαίωσατο, ἀντὶ τοῦ ἐκβεληκῆναι. Ἔστω οὖν, φησὶ, κατὰ τὴν ἐπ' αὐτῷ κρίσιν τοῦ ἐπισκόπου, τοῦ κλήρου ἀλλότριος. Εἰ δὲ αἰτιᾶται τὴν τοῦ ἐπισκόπου ἀπόφασιν, χράσθω ταῖς οικειαῖς δικαιολογίαις παρὰ τῆ συνόδου, ἐξ ἧς ἦν πάντως καὶ ὁ ἐπίσκοπος.

ΚΑΝΟΝ Δ΄.

Περὶ Πανοῦφ τοῦ καταστάντος διακόνου ἐν τῇ Λυκῷ, δεῖ ζητῆσαι. Καὶ εἰ μὲν εὐραθείη οὗτος, κατηχούμενος τυγχάνων, τὴν ἀδελφίδην αὐτοῦ πρὸς γάμον κοινωτήριον δεξάμενος, μετὰ δὲ τὸ βάπτισμα εἰς κλήρον δεχθεὶς, μετέω ἐν τῷ κλήρῳ· εἶγε κεκοιμηται ἐκείνη καὶ μετὰ τὸ βάπτισμα οὐκ ἐκοινώρησεν αὐτῇ. Εἰ δὲ πιστὸς τυγχάνων τὴν αὐτὴν ἀδελφίδην αὐτοῦ πρὸς γάμον κοινωτήριον δεξάτω, ἔστω τοῦ κλήρου ἀλλότριος. Οὐ γὰρ πρόκριμα τῷ ἐπισκόπῳ Ἀπόλλωνι, εἰ ἐξ ἀγνοίας κατέστησεν αὐτόν.

ΒΑΣ. Ὁ Πανοῦφ ἐλέγετο πρὸ τοῦ βαπτισθῆναι τὴν οικειάν ἀδελφίδην εἰς γυναῖκα λαθεῖν· βαπτισθεὶς δὲ χειροτόνητος διάκονος. Λέγει οὖν ὁ Θεόφιλος, ὅτι ἐκ τῆς γυνῆ ἐτελεύτησεν, καὶ μετὰ τὸ βάπτισμα οὐκ ἐχρήσατο αὐτῇ, μετέω διάκονος, ὡς τοῦ ἁγίου βαπτίσματος τὰ πρὸ τούτου καθάραντος ἁμαρτήματα. Εἰ δὲ πιστὸς ὦν μετὰ τὸ βάπτισμα ἔσχεν αὐτήν, ἐκκληθῆτω τοῦ κλήρου. Τῷ δὲ ἐξ ἀγνοίας αὐτὸν χειροτονήσαντι ἐκ τούτου βλάβη οὐ προσγενησεται. Τὸ δὲ, εἰ κεκοιμηται ἡ γυνή, εἴπαν, ὡς οὕτω συμβεβηκέναι λεγόμενον· ἐπειτοίγε κἄν ζῶσα ἦν καὶ μετὰ τὸ βάπτισμα οὐκ ἔγνω αὐτήν ὁ Πανοῦφ, ἀλλὰ καὶ ἀπεπέμψατο αὐτήν, ἰδύνατο καὶ οὕτως εἶναι διάκονος.

ΚΑΝΟΝ Ε΄.

Περὶ Ἰακώβ χρὴ ζητῆσαι. Εἰ ἀναγνώστης ἦν, καὶ ἐγκλήματι πορνείας ὑπεύθυνος δεδελχθη, καὶ παρὰ τῶν πρεσβυτέρων ἐξεβλήθη, εἴτα χειροτόνηται οὗτος, ἐκβαλλέσθω, ἀκριβοῦς ἐξετάσεως γενομένης, καὶ μὴ μόνον ἐκ ψιθυρισμῶν ἢ κακολογιῶν ὑποψίας εἰς αὐτὸν γενομένης. Εἰ δὲ μὴ εὐραθείη ὑπεύθυνος, μετέω ἐν τῷ κλήρῳ· οὐ γὰρ δεῖ ταῖς ματαίαις διαβολαῖς προσέχειν.

ΒΑΣ. Ἰακώβ τις ἀναγνώστης ἐλέγετο εἶναι, καὶ ἐπὶ πορνείας διαβληθῆναι, καὶ ἐκκληθῆναι τοῦ κλήρου, εἴτα εἰς μεῖζονα χειροτονήθηναι βαθμόν. Γράφει

PATROL. GR. CXXXVIII.

A est : Alicui, sicut et illud, vim attulit. Licet enim simpliciter cum muliere aliqua, non separata, rem habuerit ; sic quoque in eam depositio introducta est, etsi ei vim non attulerit.

ΚΑΝΟΝ ΙΙΙ.

De Sur autem, quia Apollo episcopus affirmavit se et eum amandavisse, et ab Ecclesia alienum fecisse, ita sit ut pronuntiavit episcopus ; utente illo suis defensionibus, si vult, et de episcopi sententia conqueritur.

BALS. Erat quidem Sur clericus episcopi Apollinis, qui episcopus se eum a clero amandasse, id est, expulisse, affirmavit. Sit ergo, inquit, secundum episcopi iudicium, quod in ipsum prolatum est, a clero alienus. Sin autem episcopi sententiam accusat, utatur suis defensionibus, apud synodum scilicet, ex qua est etiam episcopus.

ΚΑΝΟΝ ΙV.

De Panoph, qui in Lyco diaconus constitutus est, quaerere oportet ; et si is quidem inventus fuerit, cum esset catechumenus, fratris sui filiam in matrimonii societatem accepisse, post baptismum in clerum promotus, in clero maneat, si illa ex vita migrarit, et post baptismum cum ea rem non habuerit. Sin autem cum esset fidelis eandem fratris sui filiam in matrimonii societatem duxit, si a clero alienus. Non est enim episcopo Apollini praedjudicium si eum per ignorantiam constituit.

BALS. Dicebatur Panoph antequam esset baptizatus fratris sui filiam uxorem duxisse. Baptizatus autem diaconus ordinatus fuerat. Dicit ergo Theophilus, quod si mulier e vita excesserit, et post baptismum ea non usus sit, maneat diaconus ; nempe cum sanctus baptismus omnia peccata praecedentia deleat. Sin autem, cum esset fidelis, non post baptismum, eam habuit, clero ejiciatur. Ei autem, qui eam in sciens ordinavit, praedjudicium non afferetur. Illud autem : Si mulier e vita migrarit, dicit, utpote quoniam ita evenisse dicitur. Nam etsi etiam post baptismum vixisset, nec eam Panoph cognovisset, sed ipsam etiam amandasset ; potuisset sic quoque esse diaconus.

ΚΑΝΟΝ V.

De Jacob quaerere oportet. Si enim lector eras, et crimini fornicationis fuisse eum obnoxium, ostensum sit, et a presbyteris sit ejectus, deinde is est ordinatus, ejiciatur ; accurata examinatione facta ; non autem ex susurris vel maledictis orta in eum suspicionem. Sin autem non fuerit inventus crimini obnoxium, maneat in clero. Neque enim vanis calumniis animum adhibere oportet.

BALS. Jacob quidam lector fuisse dicebatur, et propter fornicationem clero esse ejectus, et deinde ad majorem gradum fuisse ordinatus. Scribit ergo

Theophilus diligenti examinatione facta, si eum peccasse compertum fuerit, clero ejiciatur. Non enim oportet ex 172 susurris seu clandestinis sermonibus, vel maledictis seu apertis conviciis orta suspitione, condemnari aliquem. Quod si causa examinata insouus compertus fuerit, maneat in clero.

CANON VI.

De iis qui ordinandi sunt hæc erit forma: Ut quidquid est sacerdotalis ordinis consentiat et eligat, et tunc episcopus examinet, vel ei etiam assentiente sacerdotali ordine in media ecclesia ordinet, præsentem populo, et episcopo alloquente, an etiam possit ei populus ferre testimonium. Ordinatio autem non fiat clandestinum. Ecclesia enim pacem habens decet præsentibus sanctis ordinationes fieri in ecclesiis. In regione autem si qui sint, qui communicantium animis communicaverint; non aliter ordinentur, quam iis, qui sunt vere orthodoxi clerici, examinantibus, præsentem rursus episcopo, et præsentem populum alloquente, ne intercedat aliqua circumventio. δοκιμαζόντων, παρόντος πάλιν τοῦ ἐπισκόπου καὶ περιδρομῆ τις γίνηται.

BALS. De iis qui in clero ordinandi sunt datum est, et dicit quod oportet eum qui est ordinandus a toto ordine sacerdotali eligi, hoc est, unanimi consensu approbari et præferri; et cum ejusmodi delectus de eo factus fuerit, tunc ipsum ab episcopo examinari, et quando illi quoque homo visus fuerit aptus ut ordinetur, tunc eum ordinari consensu sacerdotalis ordinis, præsentem etiam populo. Cur autem dixit, eum ordinandum consensu sacerdotalis ordinis? Nam cum a sacerdotali ordine electus est, ad ordinationem consensus non videtur esse necessarius. Sed est verisimile posse post electionem aliquid temporis præterisse, et eos interim qui ordinandum præjudicant reacivisse aliquid, quod ejus ordinationem prohibeat. Et ideo dicit ipse consentire, et dum ordinatur populum quoque ab episcopo interrogari, an dignus sit, cui testimonium ferant ad ordinationem. Dissuadet autem, ne fiant ordinationes clandestinæ. Cum enim, inquit, pax est in Ecclesia, scilicet cum nunc non est divisus populus cessantibus hæresibus, sed sunt omnes orthodoxæ partis; omnes unius erunt sententiæ, et oportet in præsentia sanctorum seu fidelium ordinationes fieri in ecclesia. Sanctos autem fideles appellavit, ex sancto hoc Paulo assumens. Ille enim sic fideles in suis Epistolis appellat. Hæc itaque de iis, qui in urbibus habitant, videtur dicere. De iis autem, qui sunt in regione, seu in vicis dicit, quod quoniam multi etiam inviti communicabant hæreticis; eorum autem multi fidelium animis communicabant sive conveniebant et assentiebantur: Si quis eorum sit ordinandus in clero, eum non alias ordinandum, quam cum approbatione clericorum, quos constat esse orthodoxos, præsentem etiam episcopo, et alloquente populum, ut superius dictum est. Hæc autem dicit fieri, ne intercedat aliqua cir-

αὐν ὁ θεόφιλος, ὅτι ἐξετάσας ἀκριβοῦς γενομένης, εἰδὼν εὐρεθῆναι ἡμαρτηκῶς, ἐκδηθῆναι τοῦ κλήρου· ὡς δὲ γὰρ ἐκ ψιθυρισμῶν ἦτοι καταλαλιῶς λαθραίας, ἢ κακολογιῶν ἦτοι λοιδοριῶν φανερῶν ὑποψίας γενομένης κατακρίνεσθαι τινα. Εἰ δὲ τῆς ὑποθέσεως ἐξεταζομένης ἀνεύθυνος εὐρεθείη, μανέτω ἐν τῷ κλήρῳ.

ΚΑΝΩΝ Γ'.

Περὶ τῶν μελλόντων χειροτονεῖσθαι οὗτος ἔσται τόπος· Ὅσπερ κἂν τὸ ἱερατεῖον συμφωνεῖν καὶ αἰρεῖσθαι, καὶ τότε τὸν ἐπίσκοπον δοκιμάζειν, ἢ καὶ συναίνουτος αὐτῷ τοῦ ἱερατείου χειροτονεῖν ἐν μέσῃ τῇ ἐκκλησίᾳ, παρόντος τοῦ λαοῦ, καὶ προσφωνοῦντος τοῦ ἐπισκόπου, εἰ καὶ ὁ λαὸς δύναται αὐτῷ μαρτυρεῖν. Χειροτονία δὲ λαθραίως μὴ γίνεσθω. Τῆς γὰρ Ἐκκλησίας εἰρήνην ἐχούσης πρέπει παρόντων τῶν ἀγίων τὰς χειροτονίας ἐπὶ ταῖς ἐκκλησίαις γίνεσθαι. Ἐν δὲ τῇ ἐνορίᾳ, εἰ μὲν κοινωρησαστέες εἰσὶ τινες ταῖς τῶν κοινωρησάντων γνώμαις, μὴ ἄλλως χειροτονεῖσθωσαν, ἀλλὰ τῶν ἀληθῶς ὀρθοδόξων κληρικῶν προσφωνοῦντος παρόντι τῷ λαῷ, ἵνα μὴ μέσον

BALS. Περὶ τῶν μελλόντων χειροτονεῖσθαι ἐν κλήρῳ δίδωσι τύπον, καὶ φησὶν ὅτι δεῖ τὸν μελλόντα χειροτονεῖσθαι παρὰ παντὸς ἱερατείου αἰρεῖσθαι, ἀπὸ τοῦ προκρίνεσθαι συμφώνως, οὕτω δὲ προκρίθιντα, τότε δοκιμάζεσθαι αὐτὸν παρὰ τοῦ ἐπισκόπου, καὶ ὅτε κάκεινθ' ὄξει ὁ ἄνθρωπος ἐπιτήδειος εἰς χειροτονίαν, τότε χειροτονεῖσθαι συναίνεσι τοῦ ἱερατείου, παρόντος καὶ τοῦ λαοῦ. Διατί δ' εἶπε, χειροτονεῖν αὐτὸν συναίνεσι τοῦ ἱερατείου; Ἐπεὶ γὰρ ἐξελήγη παρὰ τοῦ ἱερατείου, ἢ ἐπὶ χειροτονίᾳ συναίνεσις δοκεῖ μὴ ἀναγκαῖα εἶναι. Ἄλλ' εἰς τὸ καιρὸν τινα μετὰ τὴν ἐκλογὴν παρελθεῖν, καὶ ἐν τῷ μέσῳ γινώσκει τι τοὺς προκρίνοντας τὸν μελλόντα χειροτονηθῆναι κωλύον αὐτῷ τὴν χειροτονίαν. Διὰ τοῦτο οὖν συναίνεῖν αὐτοῦς χειροτονημένου αὐτοῦ εἶπε, καὶ τὸν ἐπίσκοπον καὶ τότε προσφωνεῖν τῷ λαῷ, ἔρωτῶντα εἰ μαρτυρεῖ αὐτὸν πρὸς χειροτονίαν ἄξιον. Λαθραίας δὲ χειροτονίας γίνεσθαι ἀποτρέπεται. Ἐπεὶ γὰρ, φησὶν, εἰρήνη ἔστι παρὰ τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἤγουν ἐπεὶ νῦν οὐ μεμέρισται ὁ λαὸς; κωθεὶς τῶν αἰρέσεων, ἀλλὰ πάντες τῆς ὀρθοδόξου μοίρας εἰσὶ, πάντες μιᾶς ἔσονται γνώμης, καὶ δεῖ παρουσίᾳ τῶν ἀγίων ἦτοι τῶν πιστῶν τὰς χειροτονίας γίνεσθαι ἐπὶ ἐκκλησίας. Ἄγιους δὲ τοὺς πιστοὺς ἐκάλεσεν, ἕκ τοῦ θεσπεσίου Παύλου τοῦτο παραλαβὼν· οὕτω γὰρ κάκεινος ἐν ταῖς Ἐπιστολαῖς αὐτοῦ τοὺς πιστοὺς ὀνομάζει. Ταῦτα μὲν οὖν περὶ τῶν ἐν πόλεσιν ὄντων εἰκε λέγειν. Περὶ δὲ τῶν ἐν τῇ ἐνορίᾳ, ἦτοι τῶν ἐν τῇ χώρῃ, φησὶν, ὅτι ἐπεὶ πολλοὶ τοῖς αἰρετικοῖς ἐκωνώνουν καὶ ἄκοντες, τῶν τοιούτων δὲ πολλοὶ τῶν πιστῶν ἐκωνώνουν ταῖς γνώμαις, ἤγουν συγκαταβαίνουν καὶ συνήθουν· εἰ ἐκ τούτων μέλλει τις χειροτονεῖσθαι εἰς τὸν κλῆρον, μὴ ἄλλως χειροτονεῖσθαι, εἰ μὴ μετὰ δοκιμασίας τῶν ὁμολογουμένως ὀρθοδόξων κληρικῶν, παρόντος καὶ τοῦ ἐπισκόπου, καὶ προσφωνοῦντος τῷ λαῷ, ὡς ἀνωθεν εἰρηται. Ταῦτα δὲ λέγει γίνεσθαι, ἵνα μὴ μέσον γένηται τις περιδρομῆ, ἥτις

ἀπάτη καὶ συναρπαγή, καὶ χειροτονηθῆ τις μὴ ὀγιῶς ἄχρον περὶ τὴν πίστιν.

ΚΑΝΩΝ Ζ΄.

Τὰ κρου φερόμενα εἰς λόγον θυσίας, μετὰ τὰ ἀναλισκόμενα εἰς τὴν τῶν μυστηρίων χρῆσιν, οἱ κληρικοί διανεμώσθωσαν, καὶ μήτε κατηχούμενος ἐκ τούτων ἐσθίειν ἢ πίνειν, ἀλλὰ μᾶλλον οἱ κληρικοί καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς πιστοὶ ἀδελφοί.

ΒΑΣ. Εἰ τινα περιτέουσι τῶν εἰς θυσίαν προσγομένων παρὰ τῶν πιστῶν, μετὰ τὰ δαπανώμενα εἰς τὰ θεῖα μυστήρια, τοῖς κληρικῶς δεῖν ταῦτα, φρεῖ, διανέμεσθαι, ὥστε παρ' αὐτοῖς ἐσθίεσθαι καὶ πίνεισθαι, καὶ παρὰ τῶν πιστῶν λαϊκῶν· τοῖς δὲ κατηχουμένοις μηδὲν ἐξ αὐτῶν δίδοσθαι. Ἐπεὶ γὰρ προσήχθησαν τῷ θυσιαστηρίῳ, καὶ ἐξ αὐτῶν μερίδες ἐλήφθησαν εἰς τὰ θεῖα δῶρα, κάκεινα ἡγιασθησαν, πῶς ἐκ τούτων τοῖς ἀτελεστέροις δοθήσονται δαπανηθησόμενα; Τὰ δὲ εἰς θυσίαν προσαγόμενα ἄρτος καὶ οἶνός εἰσιν· ἕτερον γὰρ τι προσάγεσθαι εἰς θυσιαστήριον οὐκ ἐφείται. Ἀνάγνωθι τὸν γ' ἀποστολικὸν κανόνα, καὶ τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου τῆς λεγομένης ς' κανόνα κη'.

ΚΑΝΩΝ Η΄.

Ἐπειδὴ Ἱεραξ τόνδε, ὡσανεὶ ἐπὶ πορνείᾳ διαβαλλόμενος, οὐκ ὀφείλειν λέγει ἐν τῷ κλήρῳ εἶναι, ὁ δὲ ἐπίσκοπος Ἀπόλλων δι' ἰσχυρίζετο τῆν καῦτα, μηδένα κατηγοροῦν ἐν μέσῳ ἐληλυθέναι κατ' αὐτοῦ, ἐξετάξθω καὶ οὗτος· καὶ εἰ μὲν κατηγορός τις ἀναγύρεται πίστειως ἀξιός, καὶ τὸ ἔγκλημα ἀποδείκνυται, φερομένων ἀξιόπιστων μαρτύρων, τῆς Ἐκκλησίας ἐκβαλλέσθω· εἰ δὲ τοῦ κλήρου ἀξιός ἐστι, καὶ ἐπὶ σωφροσύνη μαρτυρεῖται, μενέτω ἐν τούτῳ.

ΒΑΣ. Ἐχειροτονηθῆ τις κληρικὸς, εἶτα διεβλήθη ὡς πορνέυσας. Ἔλεγεν οὖν Ἱεραξ τις, μὴ δεῖν αὐτὸν ἐν κλήρῳ εἶναι· ὁ δὲ χειροτονήσας αὐτὸν δι' ἰσχυρίζετο, ἦτοι ἐνίστατο, μὴ κατηγορηθῆναι αὐτὸν παρά τινος. Ἐφη οὖν ὁ Θεόφιλος, ὅτι ἐξετασθήτω ὁ ἄνθρωπος, καὶ εἰ μὲν εὑρίσκειται τις κατηγορος πίστειως ἀξιός ἦγουν δεκτὸς εἰς κατηγορίαν (οὐ γὰρ παντὶ ἐφείται κατηγορεῖν ἰερωμένων, κατὰ τὸν ς' κανόνα τῆς δευτέρας οἰκουμενικῆς συνόδου, καὶ τὸν κανόνα κα' τῆς ὅ' οἰκουμενικῆς συνόδου), ἐκκληθήτω τῆς Ἐκκλησίας μετὰ ἀπόδειξιν· εἰ δὲ οὐδὲν τοιοῦτον ἀποδείκνυται, μενέτω ἐν τῷ κλήρῳ.

ΚΑΝΩΝ Θ΄.

Ὅσοι γνώμη πικρὸς ἱερατείου οἰκονόμου ἀποχειθήναι ἕτερον, ἐφ' ᾧ συντέθειται καὶ ὁ ἐπίσκοπος Ἀπόλλων πρὸς τὸ τῆς Ἐκκλησίας εἰς δέον ἀναλλισκῶσθαι.

ΒΑΣ. Ὁ αὐτὸς γνώμην ἔδωκε κρίσει παντὸς τοῦ ἱερατείου τὸν οἰκονόμον τῆς ἐπισκοπῆς γίνεσθαι, εἰ καὶ ὁ ἐπίσκοπος συγκατατίθεται τῇ κρίσει τοῦ κλήρου· γίνεσθαι δὲ οἰκονόμον, ἵνα τὰ τῆς Ἐκκλησίας εἰς εἶον δαπανῶνται φροντίδι ἐκείνου. Τὴν δὲ εἰς δέον δαπάνην, τὸ ἐξῆς δηλοῖ κεφάλαιον, ἣτις ἐστὶ, τὰ εἰς χήρας καὶ ξένους καὶ πένθητας ἀναλώματα. Ἰδιοποιεῖσθαι γὰρ τὰ τῆς Ἐκκλησίας τινὶ οὐκ ἐφείται, ὅτι ἀφι-

cumventio, seu fraus et abreptio, et ordinetur aliquis qui non recte sentit de fide.

CANON VII.

Quæ in sacrificii rationem offeruntur, post ea quæ in mysteriorum usum consumuntur, clerici dividant, et nec catechumenus ex iis comedat vel bibat, sed solum clerici, et qui cum eis sunt fideles fraires.

BALS. Si qua eorum quæ a fidelibus ad sacrificium offeruntur, superabundant, post ea quæ in divina mysteria consumuntur, clericis, inquit, oportet ea dividere, ut ab ipsis comedantur ac bibantur, et etiam a fidelibus laicis; catechumenis autem nihil de eis detur. Quia enim altari oblata sunt, et ad divina dona ex illis partes quædam sumpta atque sanctificatæ fuere; quomodo iis qui sunt imperfectiores dabuntur consumenda? Quæ autem ad sacrificium offeruntur, sunt panis et vinum; nihil enim aliud ad altare offerri permittitur. Leg. iii canon. Apost. et synod. in Trullo, quæ dicitur sexta, canon. xxviii.

CANON VIII.

Quoniam Hierax dicit quemdam non debere esse in clero, ut qui sit fornicationis delatus; Apollo autem episcopus tunc affirmavit nullum accusatorem adversus eum in medium processisse, hic quoque examinetur: et si aliquis quidem accusator fide dignus exoritur, et crimen probatur productis fide dignis testibus, Ecclesia ejiciatur; sin autem dignus est clero, et de ejus continentia testimonium feratur, in eo maneat.

BALS. Quidam ordinatus est clericus, deinde tanquam qui fornicatus esset, accusatus est. Dicebat ergo quidam Hierax, non oportere eum in clero esse; is autem qui eum ordinaverat, affirmabat, seu instabat, eum non esse ab aliquo accusatum. Dicit ergo Theophilus: Homo examinetur, et si invenitur quidem aliquis accusator fide dignus, seu qui sit ad accusandum admittendus (non enim cuivis permittitur accusare eos qui sunt in sacris, ut vult vi can. II syn. œcumenicæ, et xxi, IV universalis syn.), Ecclesia ejiciatur post probationem; sin autem nihil tale probetur, maneat in clero.

CANON IX.

Ut totius sacerdotalis ordinis sententia alius renuntiatur œconomus, in quo Apollo quoque episcopus consensit, ut bona Ecclesiæ in ea quæ oportet impendantur.

BALS. Idem tulit sententiam, totius sacerdotalis ordinis iudicio fieri debere episcopatus œconomum, si etiam episcopus assentiatur cleri iudicio. Fieri autem œconomum, ut bona Ecclesiæ illius cura in ea quæ oportet impendere sequens docet caput, quod est impendere in viduas, hospites et pauperes. Non enim permittitur bona Ecclesiæ in proprias

usus transferre; quippe quod oportet Dei ministrum esse ab avaritia alienum; et nec ad usum proprium uti rebus episcopatus episcopo conceditur; nisi ad ea quæ sunt omnino necessaria, et tunc demum quando ei domi desunt facultates; secundum xlii can. sanctorum apostolorum. Quære quæ in eo scripta sunt, et xxiv can. syn. Antiochenæ.

CANON X.

Vidua et pauperes et peregrinantes hospites omnique quiete fruuntur, et nemo ea quæ sunt Ecclesiæ, ut sua usurpet.

Α λάργυρον δεῖ εἶναι τὸν λειτουργὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ εἶδεν εἰς οἰκίαν χρῆσιν τοῖς τῆς ἐπισκοπῆς πράγμασι χρῆσθαι τῷ ἐπισκόπῳ συγκαχώρηται, εἰ μὴ εἰς τὰ πάνυ ἀναγκαῖα. καὶ τότε δεῖ αἰκοθεῖν οὐκ εὐπορεῖ τούτων ὁ ἐπίσκοπος, κατὰ τὸν μὲν κανόνα τῶν ἁγίων ἀποστόλων. Ζήτει τὰ ἐν ἐκείνῳ γεγραμμένα, καὶ τὸν μὲν κανόνα τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου.

CANON P.

Χῆραι καὶ οἱ πένητες καὶ οἱ παρακινημούντες ἔστωι πάσης ἀνακαύσεως ἀπολαύεωσαν, καὶ μή τις τὰ τῆς Ἐκκλησίας ἰδιοποιήσῃ.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΑΦΗΓΗΣΙΣ

Περὶ τῶν λεγομένων Καθαρῶν.

174 EJUSDEM NARRATIO DE HIS QUI DICUNTUR CATHARI.

Declaravit mihi tua pietas, quod quidam horum qui se Catharos nominant, volunt ad Ecclesiam accedere. Quoniam ergo magna synodus, quæ Nicæna habita est a sanctis Patribus nostris, statuit, ut ordinentur qui accedunt, velis juxta hanc formam eos qui ad Ecclesiam accedere volunt ordinare, si quidem vita eorum recta est, et nihil eis adversatur.

BALS. De Novatianis interrogatus est (hi enim sunt qui etiam Cathari dicuntur), et responsum est, quod si ad Dei Ecclesiam accedunt, quia magna et prima Nicæna synodus statuit, ut ii ordinentur, fac tu quoque secundum hanc formam sive secundam istam canonem, et ordina eos qui accedunt; nisi aliquid impedimentum ex vita eorum adveniat. De Novatianis autem canon est octavus primæ synodi.

Β Δεδήλωκέ μοι ἡ σὴ εὐλάβεια, ὡς τινὲς τῶν δομαζόντων ἑαυτοὺς Καθαροὺς, προσελθεῖν βούλονται τῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἐπειδὴ τὸίνυν ἡ μεγάλη σύνοδος ἡ γενομένη ἐν Νικαίᾳ παρὰ τῶν μακαρίων Πατέρων ἡμῶν, ὤρισεν, ὥστε χειροτονεῖσθαι τοὺς προσερχομένους, θέλησον κατὰ τὸν τύπον τοῦτον τοὺς ἐθέλοντας προσέρχεσθαι τῇ Ἐκκλησίᾳ χειροτονεῖν, εἴγε ὁ βίος αὐτῶν ὀρθός ἐστι καὶ μηδὲν τοῦτοις ἀντίκειται.

ΒΑΛΣ. Περὶ Ναυατιανῶν ἠρωτήθη (τούτοι γὰρ εἰσιν οἱ λεγόμενοι Καθαροί), καὶ ἀπεκρίθη, ὅτι εἰ προσέρχονται τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐπεὶ ἡ μεγάλη σύνοδος ἡ ἐν Νικαίᾳ, ἤγειν ἡ πρώτη, ὤρισε χειροτονεῖσθαι αὐτοὺς, ποῖσι καὶ σὺ κατὰ τὸν τύπον, ἤτοι κατὰ τὸν κανόνα τοῦτον, καὶ χειροτονεῖ τοὺς προσερχομένους, εἰ μὴ τι κώλυμα ἀπὸ τοῦ βίου αὐτῶν αὐταῖς ἐναντιοῦται. Ὁ δὲ περὶ τῶν Ναυατιανῶν κανὼν ἔγδοός ἐστι τῆς πρώτης συνόδου.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΑΓΑΘΩΝΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

EJUSDEM

AGATHONI EPISCOPO.

Maximus asseruit se Ecclesiæ leges ignorantem illicito matrimonio junctum esse, et quia hoc eum male habet quod non recte et ex ordine agit, affirmavit, qui contra leges fecit per ignorantiam, se ab illicita vitæ societate ex consensu abstenturum, illa etiam hoc volente. Si ergo probaveris, quod hoc ex consensu faciant, et non fallant, quia est tempus de-cennale; si consideres eos debere versari cum catechumenis, nunc eos sic dispensa. Sin autem vides quod decipere velit, et acerbitate adhuc in eo opus sit; fac id quod Deus tibi suggererit; id semper sequens

Δ Ἀγνώων τοὺς τῆς Ἐκκλησίας νόμους Μάξιμος, διτοχυρίσατο παρανόμως συμβιώσει συνῆσθαι· καὶ ἐπειδὴ θορυβεῖ αὐτὸν τὸ ἀσύντακτον εἶναι, διεβεβαίωσατο, ἐπειδὴ ἀγνοεῖ τὸ παράνομον εἶδρα-σεν, ἐκ συμφώνου ἀπέχεσθαι τῆς παρανόμου συμβιώσεως, κακείνης ἀγαπώσης τοῦτο ἵνα δὲ τείνῃ δοκιμάσης, ὅτι τοῦτο ποιούσιν ἐκ συμφώνου καὶ μὴ ἀπαύσιν, ἐπειδὴ δεκαετής ἐστὶν ὁ χρόνος, εἰ σκοπεῖς μετὰ τῶν κατηχομένων αὐτοὺς συνάγεσθαι, ἕως οὕτω δικέκασον. Εἰ δὲ συνερῆς, ὅτι ἀπατῆσαι βούλεται, καὶ δεῖται τῆ

κατ' αὐτοὺς ἐπιστεύγως, ὅπερ ὁ Θεὸς ὑποβάλλῃ **A** quod in usu est vimque obtinet. Nam cum his sis in locis, eorum mentes melius nosse potes.

BALS. Μάξιμός τις, ὡς παράνομῳ γάμῳ συναφθεὶς γυναίκί, ἀφωρίσθη καὶ τῆς συνάξεως τῆς μετὰ τῶν πιστῶν εἴργετο. Ὁ δὲ Ἐλεγεν, ὅτι ἐν ἀγνοίᾳ ἐποίησε τὸ παράνομον, καὶ ἱτοιμός ἐστιν ἀποστῆναι τοῦ γάμου. τοῦτο καὶ τῆς γυναίκος βουλομένης· καὶ ἐζήτει ἀπιστάμενος δεχθῆναι. Πρὸς ταῦτα οὖν ἐφη ὁ Θεόφιλος, ὡς ἂν ἐξετάσας εὐρήσεις, ὅτι ἐκ συμφώνου, ἀντὶ τοῦ ἐκ κοινῆς βουλῆς, ἀφίστανται τοῦ γάμου, καὶ οὐκ ἀπατώσι, δεκαετίαν συνοικήσαντες ἀλλήλοις, δυσχερὲς ἴσως ἂν λογίζετο αὐτοῖς ἢ διαζευξίς, καὶ μήποτε ἀπατώσιν. Εἰ σκοπεῖς, ἀντὶ τοῦ εἰ κρίνεις μετὰ τῶν κατηγουμένων αὐτοὺς ἱστασθαι **B** εἴως, ἤγουν πρὸς τὸ παρὸν, οὕτως αὐτὸν αἰκονόμενον. Εἰ δὲ νοεῖς, φησὶν, ὅτι κατὰ ἀπάτην λέγουσι ταῦτα, καὶ ὅτι ἐτι δέονται στυφῶς, ἤτοι αὐστηροτέρων ἐπιτιμιῶν, ποιήσον ὅπερ ἂν ὁ Θεὸς ὑποβάλλῃ σοι, ἀντὶ τοῦ ἐνηχήσῃ τῷ λογισμῷ σου, ὅπερ ὁ Θεὸς ἐνθυμήσει σε, πανταχοῦ πρὸς τὸ ἐπὶ χροῖον ὀδηγούμενος, ἤτοι πρὸς τὸ ἐπακρατοῦν ἢ τὸ κατεπιέγον.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΜΗΝΑ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

175 EJSUDEM

MENÆ EPISCOPO.

Νόμιμον πρῶγμα πεποιήμασιν οἱ πρεσβύτεροι **C** ἐν Γεμίνῳ τῇ κόμῃ, εἰ ἀληθεύει ἡ κομίζουσα τὸ γράμμα Εὐσταθοῦς. Φάσκει γάρ, ὅτι Κυράδιον ἀδικούσαν καὶ μὴ βουλομένην ἀναστῆλαι τὴν ἀδικίαν, ἐχώρισαν τῆς συνάξεως. Ἐπειδὴ τοίνυν ἔδρον, ὡς τὸ ἐαυτῆς κακὸν θεραπεύουσα βούλεται συναχθῆναι, θέλησον παρασκευάσαι αὐτὴν ἀποθέσθαι πρῶτον τὴν ἀδικίαν, καὶ πείσαι μετανοῆσαι, ἢν' οὕτως, εἰ συνίδης, ὅτι νόμῳ Θεοῦ προσέρχεται τῆς συνάξεως ὀρεγομένη, ἐπιτρέψῃς αὐτὴν μετὰ τῶν λαῶν συναστῆσθαι.

BALS. Γυναϊκά τινα Κυράδιον λεγομένην καὶ ἀεικοῦσαν οἱ ἐν Γεμίνῳ πρεσβύτεροι ἀφώρισαν τῆς Ἐκκλησίας, μὴ ἀπεχομένην τῆς ἀδικίας. Ἡ δὲ, διὰ τὸν ἀφορισμὸν, ὀπίσχετο θεραπεῦσαι τὴν ἀδικίαν, καὶ ἤθελε δεχθῆναι. Γράφει οὖν ὁ Θεόφιλος πρὸς τὸν τῆς χώρας ἐπίσκοπον, ὅτι Παρασκευάσον αὐτὴν ἀποθέσθαι πρῶτον τὴν ἀδικίαν, ἤγουν ἀποδοῦναι τὰ ἀδικῶς ἐκτήσατο, καὶ μετανοῆσαι, ἀντὶ τοῦ ἐπι τῇ ἀμαρτίᾳ τῆς ἀδικίας μεταμεληθῆναι, καὶ δεθῆναι τοῦ Θεοῦ ἀρεθῆναι αὐτῇ τὸ ἀμάρτημα. Καὶ ταῦτα ποιήσας αὐτῆς, εἰ συνίδης, ταυτέστι, γινῶς ὅτι νόμῳ Θεοῦ προσέρχεται, ἤγουν συνειδήσει ἀγαθῇ μὴ ἀνεχομένη κεραισθῆναι τῆς τῶν πιστῶν συνάξεως, διὰ τὸν Θεὸν καὶ μὴ δι' αἰσχύνην ἀνθρώπων, τότε ἐπιτρέψον αὐτῇ τὴν μετὰ τῶν πιστῶν λαῶν συναξίαν καὶ σύστασιν ἐν τοῖς ὅμοις.

Rem justam fecerant presbyteri in Gemino pago, si verum dicit, quæ defert litteras Eustathii. Dicit enim, quod Cyradium facientem injuriam, nec ab ea desistere volentem, a communione separaverunt. Quia ergo inveni, quod suo malo curam adhibens vult communicare, fac ea ita se comparet, ut injuriam primum deponat, et pœnitentiam agere in animum inducat, ut si sic intellexeris, quod accedit, communionem desiderans, permittas ei ut cum populis communicet.

BALS. Mulierem quamdam, quæ Cyradium appellabatur, et injuriam ante faciebat, qui erant in Gemino presbyteri ab Ecclesia separaverant, cum ab injuria non abstineret. Illa vero propter aggregationem pollicebatur se injuriæ remedium allaturam, et ad communionem admitti volebat. Scribit ergo Theophilus ad episcopum regionis: Fac ut ea primum deponat injuriam, hoc est, reddat ea quæ injuste acquisivit, et pœnitentiam agat, id est, se injuriam fecisse ægre ferat, et Deum oret ut sibi peccata condonentur. Et cum hæc fecerit, si intellexeris, hoc est, si cognoveris, quod lege Dei accedit, seu bona conscientia, quæ non fert se a fidelium communione esse separatam, propter Deum, et non propter hominum pudorem, tunc ei permittes cum fidelibus populis communicare et in hymnis consistere.

BEATI NOSTRI PATRIS CYRILLI

ARCHIEPISCOPI ALEXANDRINI.

EPISTOLA CANONICA IN HYMNIS

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΚΥΡΙΑΛΛΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΑΝΟΝΙΚΗ ΕΝ ΤΟΙΣ ΥΜΝΟΙΣ.

Cyrellus ad Domnum.

Κύριλλος πρὸς Δόμον.

Unaquæque res nostra, quando ordine canonico A recta procedit, nullum quidem in nobis tumultum ingenerat, et a nonnullorum maledicentia liberat, vel potius eorum qui sapient laudem nobis conciliat. Quis enim non obviis, ut aiunt, ulnis excipiat de aliquibus prolatam sententiam, quæ nec huc nec illuc inclinetur? Vel quomodo non sit ab omni reprehensione alienum, vel potius magnopere laudandum, si recte et juste judicetur?

Et hæc quidem nunc scribo ad pietatem tuam, quæ in litteris ad me et religiosissimum fratrem nostrum et coepiscopum Proclum missis, episcopum quidem nominet, imprimis pium ac religiosum Petrum: cum ipse lamentetur, seque ab Ecclesia sibi attributa præter rationem ejectum esse dicat. Erat autem consentaneum ut vel sacerdotii nomen cum re haberet, vel, si non erat dignus ut altari præesset, nec ipsa quidem episcopatus vocatione dignus haberetur. Sed id fortasse quod dico, durum esse et charitatis expers videbitur. Res autem vera non ita se habet. Nos enim senis utique misereri putamus, si solum ei nomen reliquerimus; sed multo melius erat aliud quoque considerare. Dicit enim se suam quidem posse causam probare, at defensionis tempus sibi non esse datum, nec auditionem canonicam sibi fuisse concessam. Sin autem tale quid factum esset, ipsa actorum productio eum convicisset reum impositorum ipsi criminum, nec esset quod se injuria affectum quereretur; vel certe absolutum eum declarans, rursus concederet ut præesset Ecclesiæ quæ illi subjecta fuit. Cum autem nihil factum sit ejusmodi, de re quidem alta voce queritur, et intolerabilem injuriam se dicit accepisse, et inique ejectum esse, adjiciens rem omnem familiarem suam ademptam sibi fuisse.

Tua itaque sanctitas, considerans et quod divinis canonibus sancitum est, et quod Ecclesiæ convenit, iisque qui sunt in sacro ministerio initiati, et nostrarum præterea litterarum rationem ducens, sistat senis lacrymas; et si velit quidem cum iis judicio contendere qui crimina in eum intendunt, apud sanctitatem tuam pro more litiget, una scilicet assistentibus qui tibi subsunt episcopis, nisi forte aliquos recusat ut suspectos. Nullum enim religiosis-

Ἐκαστα τῶν καθ' ἡμᾶς πραγμάτων εἰταν εὐθὺ φέρεται κανονικῆς εὐταξίας, οὐδένα μὲν ἡμῖν ἐνέκτει θόρυβον, ἀπαλλάττει δὲ καὶ τῆς παρὰ τινῶν δυσφημίας, μᾶλλον δὲ καὶ τὰς παρὰ τῶν εὐ φρονούντων εὐφημίας ἡμῖν προξενεῖ. Τίς γὰρ οὐκ ἂν ἀποδέξαστο φῆγον ἀπροσκλητῆ, εἴπερ ἂν γίνοιτο παρὰ τινῶν; ἢ πῶς τὸ χρίνειν ὀρθῶς καὶ ἐννόμως οὐκ ἀνεπίπληκτοι ἴσται, μᾶλλον δὲ παντὸς ἐπαίνου μεστόν;

Καὶ ταῦτα γράφω νυνὶ τῇ σῇ θεοσεβείᾳ, ἐν τοῖς αὐτῆς γράμμασι τοῖς σταλαῖσι πρὸς ἐμὲ τε καὶ τὸν δσιώτατον καὶ θεοσεβέστατον ἀδελφὸν ἡμῶν καὶ συνεπίσκοπον Πρόκλον, ἐπίσκοπον μὲν ὀνομαζούσης τὸν εὐλαβέστατον καὶ θεοφιλέστατον Πέτρον· αὐτοῦ δὲ κλαίοντος, καὶ τῆς ἐκνεμηθείσης αὐτῷ Ἐκκλησίας παραλόγως κεινηθῆσαι λέγοντος. Ἦν δ' ἀκόλουθον ἢ τὸ τῆς ἱερῶσύνης ὄνομα μετὰ τοῦ πράγματος ἔχειν αὐτὸν, ἤγουν εἴπερ μὴ ἦν ἄξιός τοῦ προσεστάναι θεοῦ θυσιαστηρίου, μὴδ' αὐτῇ τιμᾶσθαι τῇ κλήσει τῆς ἐπισκοπῆς. Ἄλλ' ἴσως δόξειεν ἂν τῇ σῇ θεοφιλείᾳ σκληρὸς εἶναι τις καὶ ἀφιλόκληρος ὁ παρ' ἐμοῦ λόγος. Ἐχει δὲ οὐχ ὀσῶς κατὰ τὸ ἀληθές. Ἐλεῖσθαι γὰρ τάχα που νομίζομεν τὸν πρεσβύτην μόνην αὐτῷ τὴν κλήσιν ἀφέντες· μακρῶν δὲ ἦν ἀμεινον ἐνοῆσαι καὶ τὸ ἕτερον. Φάσκει γὰρ οὐ δύνασθαι μὲν συστήναι τῇ οἰκείᾳ ἠκολούθει· οὐ λαβεῖν δὲ καιρὸν ἀπολογίας, οὔτε μὴ ἀκρόασιν αὐτῷ προτεθῆναι κανονικῆν. Εἰ δ' ἐγγόναι τι τοιοῦτον, αὐτῇ τῶν ὑπομνημάτων ἢ σύστασις διήλεγξεν ἂν αὐτὸν ἢ ἄλόντα τοῖς αἰτιάμασιν, ἢ ἐνοχὸν ἀποπεφασμένον καὶ οὐδὲν ἔχοντα λοιπὸν εἰπεῖν ὡς ἡδικημένον, ἤγουν ἐλεύθερον ἀποφῆνασα, πάλιν ἐδίδου τὸ προσεστάναι τῆς Ἐκκλησίας, ἢ καὶ ἕκθ' χεῖρα γέγωνε τὴν αὐτοῦ. Οὐδενὸς δὲ πεπραγμένου τοιούτου, καταβολὴ τοῦ πράγματος, καὶ ἀδικίαν ἀφόρητον ὑποστήναι φησι, καὶ ἀθέσμως ἐκβεβληθῆσαι, προσεπάγων εἶτι καὶ ἠρπάγη πάντα τὰ προσόντα αὐτῷ χρήματα.

Ἡ σῇ τοιγαροῦνδούσης, ἐνοουῖσα καὶ τὸ τοῖς θεοῖς κανόσι δοκοῦν, καὶ τὸ πρόπον τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ τοῖς τεταγμένοις εἰς ἱερὰν λειτουργίαν· εἶτι τε πρὸς τοῦτοις, καὶ τὰ παρ' ἡμῶν δυσωπηθείσα γράμματα, στησάτω τὸ πρεσβύτου τὸ δάκρυον. Καὶ εἰ μὴ εἴλοιο δικάσασθαι πρὸς τοὺς ἐπάγοντας αὐτῷ τὰς αἰτίας, δικαζέσθω κατὰ τὸ εἰωθὸς ἐπὶ τῆς θεοσεβείας· συμπρόντων δηλονότι τῶν ὑπὲρ τὴν αὐτῆς χεῖρ θεοσεβέστατων ἐπισκόπων· ἐκτὸς δὲ μὴ παραιτοῦσθε

τινας ὡς ὑπόπτους. Οὐδένα μὲν γὰρ τῶν θεοσεβαστά-
των ἐπισκόπων ἐχθρὰ φρονεῖν ἀδελφῷ πιστεύομεν.
Ἴνα δὲ μὴ πρόφασις αὐτῆ γένηται, τὴν ἐσομένην
ἐπ' αὐτῷ κρίσιν παραλύουσα, πρὸς τὸ μὴ ἐν δίκῃ
πεποιῆσθαι δοκεῖν, οὐδὲν ἐστι τὸ λυποῦν ἀπεῖναι τοῦ
συνεδρίου τῶν ἐν ὑπαφίᾳ τινάς.

ΒΑΣ. Τὸ προοίμιον τῆς ἐπιστολῆς τοιαύτης ἐστὶν
ἐννοίας. Φησὶν ὁ ἅγιος· Ὅτι τὰ καθ' ἡμᾶς πράγματα,
τὰ ἐκκλησιαστικὰ δηλονότι, ἢ ἀπλῶς τὰ ἀνθρώπινα,
δ' ἂν κατ' εὐθύτητα κανονικὴν διεξάγυνται, οὔτε θέρ-
ουσον ἡμῖν ἐπάγουσιν, οὔτε δυσφημίαν παρὰ τινῶν·
ἀλλὰ μᾶλλον ἐπαίνους ἡμῖν προσενεῖ. Ἡ γὰρ
ἀπροσκλητὴς κρίσις ἢ ἀββρεπής, ἢ εὐθυτάτη, πᾶσιν
ἐστιν ἀπιδεκτέα· καὶ οὐ μόνον ἀνεπίπληκτόν ἐστιν,
ἤγουν ἀκαταίτητον, οὐκ ἐπιπλήξεως ἄξιον, τὸ κρί-
νειν ὀρθῶς, ἀλλὰ καὶ ἐπαινούμενον. Οὕτω δὲ προοί-
μιασάμενος φησὶν ὅτι Ταῦτα γράφω, ὅτι σὺ ἐπίσται-
λας ἡμῖν τὸν εὐλαδέστατον πρεσβύτερον ἐπίσκοπον
ἐνομάσας· καὶ ταῦτα αὐτοῦ κλαίοντος, καὶ λέγοντος
κεκινήσθαι τῆς νεμηθείσης αὐτῷ ἐκκλησίας, ἔγουν
ἐκθεδλησθαι τῆς δ.θεύσεως αὐτῷ ἐπισκοπῆς. Ἦν δὲ
ἀκόλουθον ἢ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἐπισκόπου ἔχειν αὐτὸν
καὶ τὸ πρᾶγμα, ἔγουν τὴν ἐπισκοπὴν καὶ τὴν ἐνέρι-
γειαν τοῦ ἐπισκόπου· ἢ εἰ μὴ ἦν ἄξιος προστασθαι
θυσιαστρίου, μῆδὲ ἐπίσκοπον λέγεσθαι. Ἄλλ' ἴσως
τοῦτο τὸ λεγόμενον ἂν σοι δόξη σκληρόν, χάρις ὁ
λέγων αὐτὸ ἀφιλάλληλος· οὐκ ἐστὶ δὲ τοῦτο. Ἐλεῆσαι
τάχα πού νομιζόμεν τὸν πρεσβύτερον. Εἰσάγει δὲ ἐν-
ταῦθα τὸν λόγον πληθυντικῶς, ὥσπερ καὶ περὶ αὐτοῦ
λέγων ἢ λέγει, ἵνα ἀνεπαχθέστερος οὕτως εἴη ὁ λό-
γος, καὶ μὴ εἰς καταδρομὴν μόνου ἐκείνου δοκῆ γί-
νεσθαι. Καὶ ὡς ἐλευόντων ἡμῶν αὐτῶν, φησὶ, μόνῃ
αὐτῷ κατελείφθη ἡ κλήσις τοῦ ἐπισκόπου. Πολλῶ δὲ
ἦν κρείσσον ἐνοῆσαι καὶ τὸ ἕτερον. Ποῖον τοῦτο; Οὐ
δοθῆναι αὐτῷ καιρὸν ἀπολογίας, καὶ ἀκρίσιαν
προστεθῆναι κανονικὴν, ἔγουν δικαστήριον συνοδι-
κόν. Λέγει γὰρ δύνασθαι συστήναι τῇ οἰκείᾳ ὑπολή-
ψει, ἀντὶ τοῦ ἀναίτιον ἐαυτὸν ἀποδείξει. Εἰ δὲ ἐγένε-
το ταῦτα, αὐτὰ τὰ ὑπομνήματα, τὰ ἐπὶ τῇ ἐξετάσει
γεγόμενα, ἤλεξαν ἂν αὐτὸν, ἢ ἐκατατημένον, καὶ
ἐνοχον τοῖς αἰτιάμασι, καὶ μὴ δυνατόν λέγειν ὅτι
ἠδίκηται, ἢ ἐὰν ἀνεύθυνος ἐφάνη, πάλιν ἐίδοδο
αὐτῷ ἢ προστασία τῆς Ἐκκλησίας. Ὅτι δὲ οὐκ ἐγένε-
το τοιοῦτόν τι καταβοῆς ὡς ἀδικηθεὶς καὶ παρανό-
μως ἐκδηθεὶς, λέγων ὅτι καὶ ἠρπάγησαν ὅσα εἶχε
χρήματα. Σὺ τοίνυν, τῷ Δόμνῳ γράφεις ὁ ἅγιος, εἰδὼς
καὶ τοὺς θείους κανόνας καὶ τὸ πρόβον τῇ Ἐκκλησίᾳ
καὶ τοῖς λειτουργοῖς τοῦ Θεοῦ, ἔγουν τὸ δικαιοπρα-
γεῖν, δυσωπηθεὶς δὲ καὶ τὴν ἡμετέραν γραφὴν,
σῆσεν τοῦ πρεσβύτου τὸ δάκρυον, καὶ εἰ θαλήσει
συνδικασθῆναι τοῖς κατηγοροῖς αὐτοῦ, δικασθῆτω
παρὰ σοὶ καὶ τοῖς ὑπὸ σε ἐπισκόποις· εἰ δὲ τινὰς
ὑπόπτους ἔχει τῶν ἐπισκόπων, ὡς μὴ καλῶς δια-
κειμένους πρὸς αὐτὸν, καὶ παραιρεῖται αὐτοὺς ἐκεῖ-
νοι μὴ παρίσταναν εἰς τὸ δικαστήριον. Ἡμεῖς μὲν
γὰρ, φησὶν, οὐδένα τῶν ἐπισκόπων ἐχθρὰν ἔχειν
πιστεύομεν κατὰ ἀδελφοῦ, οὐδὲ διὰ τοῦτο κωλύομεν
αὐτοὺς συνδικάσαι ἡμῖν· ἵνα δὲ μὴ τοῦτο ἀφορμὴ
γένηται τοῦ μὴ δικασθῆναι αὐτὸν, ἐκείνοι ἀπίτωσιν συνεδρίου.

A simorum episcoporum in fratrem inimico esse animo
credimus. Ne autem hic prætextus futurum de eo
judicium dissolvat, ut non jure factum esse videat-
ur, non grave est a consensu abesse eorum qui su-
specti sunt aliquos.

BALS. Proœmium epistolæ hunc habet sensum.
Dicit sanctus : Res nostræ, scilicet ecclesiasticæ, vel
simpliciter humanæ, quando canonica rectitudine
procedunt, nec nobis tumultum ingenerant, nec
aliquorum maledicta, sed laudes nobis potius concil-
liant. Judicium enim, quod nec huc nec illuc incli-
nat nec propendet, sed est rectissimum, est ab omni-
bus suscipiendum; et non 176 solum non est a vitu-
peratione et accusatione alienum, reprehensione in-
dignum, recte judicare; sed etiam laudandum. Hoc
usus proœmio dicit : Hæc scribo, quia tu ad nos mi-
sisti, religiosissimum presbyterum episcopum no-
minans : cum ipse interim defleat, et dicat se a pœs-
cessa sibi ecclesia ejectum esse, seu a sibi dato epi-
scopatu expulsum. Erat autem consentaneum, ut
vel nomen haberet episcopi, et rem, seu episcopa-
tum et episcopi munus : vel si non erat dignus qui
altari præset, nec episcopus quidem diceretur. Sed
fortasse id, quod dictum est, tibi videatur durum, et
ego quoque, qui id dico, immisericors : sed non ita
est. Nos enim senis utique nos misereri putamus.
Orationem autem pluraliter enuntiat, tanquam de se
ipso quoque dicens quæ dicit, ut sic minus esset
molesta oratio, et non ad ejus solius insectationem
facta esse videretur. Et nobis ipsius veluti miseran-
tibus, inquit, sola ipsi episcopi appellatio relicta est.
Multo autem erat melius aliud quoque considerare.
Quale illud? Non fuisse ei datum tempus defen-
sionis, nec fuisse propositam defensionem canoni-
cam, seu synodale judicium. Dicit enim se posse
causam suam probare, id est se innocentem osten-
dere. Sin autem hæc facta essent, ipsa acta, quæ in
examinatione facta sunt, ipsum vel esse evictum et
criminibus obnoxium, nec posse se injuria affectum
esse dicere ostenderent; vel si innocens apparuis-
set, ei concessum esset, ut rursus præset Eccle-
siæ. Quia autem nihil tale factum est, se injuria
affectum esse vociferatur, et præter leges ejectum,
dicens quascunque etiam habebat pecunias ablatas.
Tu ergo, scribit sanctus ad Domnum, qui seis et
divinos canones, et quod convenit Ecclesiæ et Dei
ministris, nempe juste agere, nostrarum etiam lit-
terarum rationem ducens, reprime senis lacrymas,
et si velit cum suis accusatoribus judicio conten-
dere, apud te et qui tibi subsunt episcopos litiget :
sin autem episcoporum aliquos suspectos habeat,
ut non bene in ipsum affectos, et eos recuset, illi
in judicio non adsint. Nos enim, inquit, nullum epi-
scopum inimicitias habere adversus fratrem credi-
mus, nec propterea vetamus ne illi nobiscum una
judicent : sed ne hoc sit occasio, quominus ipse in
judicio causans non agat, illi a consensu recedant.

usus transferre; quippe quod oportet Dei ministrum esse ab avaritia alienum; et nec ad usum proprium uti rebus episcopatus episcopo conceditur; nisi ad ea quae sunt omnino necessaria, et tunc demum quando ei domi desunt facultates; secundum xlii can. sanctorum apostolorum. Quare quae in eo scripta sunt, et xxiv can. syn. Antiochenae.

CANON X.

Vidua et pauperes et peregrinantes hospites omnique quiete fruuntur, et nemo ea quae sunt Ecclesiae, ut sua usurpet.

Α λήργυρον δεῖ εἶναι τὸν λειτουργὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ εὐδὲ εἰς οικίαν χρῆσιν τοῖς τῆς ἐπισκοπῆς πράγμασι χρῆσθαι τῷ ἐπισκόπῳ συγκαχώρηται, εἰ μὴ εἰς τὰ πάνυ ἀναγκαῖα, καὶ τότε δεῖ οἰκοθεῖν οὐκ εὐπορεῖ τούτων ὁ ἐπίσκοπος, κατὰ τὸν μᾶ' κανόνα τῶν ἁγίων ἀποστόλων. Ζῆτει τὰ ἐν ταύτῃ γεγραμμένα, καὶ τὸν κτ' κανόνα τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου.

CANON I.

Χῆραι καὶ οἱ πένητες καὶ οἱ παραπιθημούντες ἔστωι πάσης ἀνακαύσεως ἀπολαύεσσαν, καὶ μηδεις τὰ τῆς Ἐκκλησίας ἰδιοποιήσῃ.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΑΦΗΓΗΣΙΣ

Περὶ τῶν λεγομένων Καθαρῶν.

174 EJUSDEM NARRATIO DE HIS QUI DICUNTUR CATHARI.

Declaravit mihi tua pietas, quod quidam horum qui se Catharos nominant, volunt ad Ecclesiam accedere. Quoniam ergo magna synodus, quae Nicæna habita est a sanctis Patribus nostris, statuit, ut ordinentur qui accedunt, velis juxta hanc formam eos qui ad Ecclesiam accedere volunt ordinare, si quidem vita eorum recta est, et nihil eis adversatur.

Β Δεδήλωκέ μοι ἡ σὴ εὐλάβεια, ὡς τινὲς τῶν ὀνομαζόντων ἑαυτοὺς Καθαροὺς, προσελθεῖν βούλονται τῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἐπειδὴ τὸίνυν ἡ μεγάλη σύνοδος ἡ γενομένη ἐν Νικαίᾳ παρὰ τῶν μακαρίων Πατέρων ἡμῶν, ὤρισεν, ὥστε χειροτονεῖσθαι τοὺς προσερχομένους, θέλησον κατὰ τὸν τύπον τοῦτον τοὺς ἐθέλοντας προσέρχεσθαι τῇ Ἐκκλησίᾳ χειροτονεῖν, εἴγε ὁ βίος αὐτῶν ὀρθὸς ἐστί καὶ μηδὲν τούτοις ἀντίκειται.

BALS. De Novatianis interrogatus est (hi enim sunt qui etiam Cathari dicuntur), et responsum est, quod si ad Dei Ecclesiam accedunt, quia magna et prima Nicæna synodus statuit, ut li ordinentur, fac tu quoque secundum hanc formam sive secundam istam canonem, et ordina eos qui accedunt; nisi aliquid impedimentum ex vita eorum adversetur. De Novatianis autem canon est octavus primæ synodi.

ΒΑΣΣ. Περὶ Ναυατιανῶν ἠρωτήθη (τούτοι γὰρ εἰσιν οἱ λεγόμενοι Καθαροὶ), καὶ ἀπεκρίθη, ὅτι εἰ προσέρχονται τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἔπει ἡ μεγάλη σύνοδος ἡ ἐν Νικαίᾳ, ἤγουν ἡ πρώτη, ὤρισε χειροτονεῖσθαι αὐτοὺς, ποιεῖ καὶ σὺ κατὰ τὸν τύπον, ἦτοι κατὰ τὸν κανόνα τοῦτον, καὶ χειροτονεῖ τοὺς προσερχομένους, εἰ μὴ τι κώλυμα ἀπὸ τοῦ βίου αὐτῶν αὐταῖς ἐναντιοῦται. Ὁ δὲ περὶ τῶν Ναυατιανῶν κανὼν ἐγδοῦς ἐστί τῆς πρώτης συνόδου.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΑΓΑΘΩΝΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

EJUSDEM

AGATHONI EPISCOPO.

Maximus asseruit se Ecclesiae leges ignorantem illicito matrimonio junctum esse, et quia hoc eum male habet quod non recte et ex ordine agit, affirmavit, qui contra leges fecit per ignorantiam, se ab illicita vitæ societate ex consensu abstenturum, illa etiam hoc volente. Si ergo probaveris, quod hoc ex consensu faciant, et non fallant, quia est tempus deconnale; si consideres eos debere versari cum catechumenis, nunc eos sic dispensa. Sin autem vides quod decipere velit, et acerbitate adhuc in eo opus sit; fac id quod Deus tibi suggererit; id semper sequens

Δ Ἀγρωὼν τοὺς τῆς Ἐκκλησίας νόμους Μάξιμος, διτοχυρίσατο παρανόμως συμβιώσει συνῆσθαι· καὶ ἐπειδὴ θορυβεῖ αὐτὸν τὸ ἀσύντακτον εἶναι, διεσθεβαύσατο, ἐπειδὴ ἀγνοῖα τὸ παράνομον ἔδρασεν, ἐκ συμφώνου ἀπέχεσθαι τῆς παρανόμου συμβιώσεως, κἀκείνης ἀγαπώσης τοῦτο Ἰὰν δὲ τείνῃ δοκιμώσης, ὅτι τοῦτο ποιούσιν ἐκ συμφώνου καὶ μὴ ἀπατώσιν, ἐπειδὴ δεκαετής ἐστὶν ὁ χρόνος, εἰ σκοπεῖς μετὰ τῶν κατηχουμένων αὐτοὺς συνάγεσθαι, ἕως οὕτω δικήσῃ. Εἰ δὲ συνορῆς, δεῖ ἀπατῆσαι βούλεται, καὶ δεῖται τῇ

καὶ αὐτοὺς ἐπισιύγῃας, ὅπερ ὁ Θεὸς ὑποβάλλῃ ἅ ἅ quod in usu est vimque obtinet. Nam cum his sis in locis, eorum mentes melius nosse potes.

ΒΑΣ. Μάξιμός τις, ὡς παρανόμῳ γάμῳ συναφθεὶς γυναίκιν, ἀφωρίσθη καὶ τῆς συνάξεως τῆς μετὰ τῶν πιστῶν εἴργετο. Ὁ δὲ εἶπεν, ὅτι ἐν ἀγνοίᾳ ἐποίησε τὸ παράνομον, καὶ ἱτοιμός ἐστιν ἀποστῆναι τοῦ γάμου, τοῦτο καὶ τῆς γυναίκος βουλομένης· καὶ ἐξήτει ἀπιστάμενος δεχθῆναι. Πρὸς ταῦτα οὖν εἶπε ὁ Θεόφιλος, ὡς ἂν ἐξετάσας εὐρήσεις, ὅτι ἐκ συμφύου, ἀντὶ τοῦ ἐκ κοινῆς βουλῆς, ἀφίστανται τοῦ γάμου, καὶ οὐκ ἀπατώσι, δεκαεταίαν συνοικῆσαντες ἀλλήλοις, δυσχερὲς ἴσως ἂν λογιζοίτο αὐτοῖς ἡ διάλειψις, καὶ μήποτε ἀπατώσιν. Εἰ σκοπεῖς, ἀντὶ τοῦ εἰ κρίνεις μετὰ τῶν κατηγουμένων αὐτοὺς ἱστασθαι ἅ ἅ et ne fallant. Si consideras, hoc est, si iudicas eos stare debere cum catechumenis, nunc, id est in praesentia, sic eos dispensa. Quod si intellexeris, inquit, quod per fraudem haec dicunt, et quod adhuc acerbitate indigent, seu acerbioribus poenis, fac quod Deus tibi suggererit, hoc est, tuæ menti inspiraverit, quod in animum immiserit Deus, semper id quod est in usu et quod virces obtinet sequens, id est, quod magis est ratum ac validum.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΜΗΝᾶ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

175 EJSDEM

MENÆ EPISCOPO.

Νόμιμον κρᾶγμα πεποιήκασιν οἱ πρεσβύτεροι ἐν Γεμίῳ τῇ κόμῃ, εἰ ἀληθεύει ἡ κομιζούσα τὸ γράμμα Εὐσταθοῦς. Φάσκει γάρ, ὅτι Κυράδιον ἀδικούσαν καὶ μὴ βουλομένην ἀναστῆναι τὴν ἀδικίαν, ἐχώρισαν τῆς συνάξεως. Ἐπειδὴ τοιούτων οὖρον, ὡς τὸ ἐκ τῆς κακῆς θεραπεύουσα βούλεται συναχθῆναι, θέλησον παρασκευάσαι αὐτὴν ἀποθέσθαι πρῶτον τὴν ἀδικίαν, καὶ πείσαι μετανοῆσαι, ἢ οὕτως, εἰ συνίδης ὅτι νόμῳ Θεοῦ προσέρχεται τῆς συνάξεως ὀρεγομένη, ἐπιτρέψῃς αὐτὴν μετὰ τῶν λαῶν συναγεσθαι.

ΒΑΣ. Γυναϊκά τινα Κυράδιον λεγομένην καὶ ἀεικοῦσαν οἱ ἐν Γεμίῳ πρεσβύτεροι ἀφώρισαν τῆς Ἐκκλησίας, μὴ ἀπεχομένην τῆς ἀδικίας. Ἡ δὲ, διὰ τὸν ἀφορισμὸν, ὑπισχνεῖτο θεραπεῦσαι τὴν ἀδικίαν, καὶ ἤθελε δεχθῆναι. Γράφει οὖν ὁ Θεόφιλος πρὸς τὸν τῆς χώρας ἐπίσκοπον, ὅτι Παρασκευάσον αὐτὴν ἀποθέσθαι πρῶτον τὴν ἀδικίαν, ἵνα ἀποδοῦναι ἡ ἀδικίᾳ ἐκτίσαστο, καὶ μετανοῆσαι, ἀντὶ τοῦ ἐπὶ τῇ ἀμαρτίᾳ τῆς ἀδικίας μεταμεληθῆναι, καὶ δεχθῆναι τοῦ Θεοῦ ἀφεθῆναι αὐτῇ τὸ ἀμάρτημα. Καὶ ταῦτα ποιήσασθαι αὐτῆς, εἰ συνίδης, τυπέσει, γινώσκοντι νόμῳ Θεοῦ προσέρχεται, ἵνα ἀποδοῦναι ἡ ἀδικίᾳ ἐκτίσασθαι τῆς τῶν πιστῶν συνάξεως, διὰ τὸν Θεὸν καὶ μὴ δι' αἰσχύνην ἀνθρώπων, τότε ἐπιτρέψον αὐτῇ τὴν μετὰ τῶν πιστῶν λαῶν σύναξιν καὶ σύστασιν ἐν τοῖς ὅμοιοις.

Ram justam fecerant presbyteri in Gemino pago, si verum dicit, quæ desert litteras Eustathii. Dicit enim, quod Cyradium facientem injuriam, nec ab ea desistere volentem, a communione separaverunt. Quia ergo inveni, quod suo malo curam adhibens vult communicare, fac ea ita se comparet, ut injuriam primum deponat, et poenitentiam agere in animum inducat, ut si sic intellexeris, quod accediv, communionem desiderans, permittas ei ut cum populis communicet.

BALS. Mulierem quamdam, quæ Cyradium appellabatur, et injuriam ante faciebat, qui erant in Gemino presbyteri ab Ecclesia separaverant, cum ab injuria non abstineret. Illa vero propterea segregationem pollicebatur se injuriæ remedium allaturam, et ad communionem admitti volebat. Scribit ergo Theophilus ad episcopum regionis: Fac ut ea primum deponat injuriam, hoc est, reddat ea quæ injuste acquisivit, et poenitentiam agat, id est, se injuriam fecisse ægre ferat, et Deum oret ut sibi peccata condonentur. Et cum hæc fecerit, si intellexeris, hoc est, si cognoveris, quod lege Dei accedit, seu bona conscientia, quæ non fert se a fidelium communionem esse separatam, propter Deum, et non propter hominum pudorem, tunc ei permittes cum fidelibus populis communicare et in hymnis consistere.

BEATI NOSTRI PATRIS CYRILLI

ARCHIEPISCOPI ALEXANDRINI.

EPISTOLA CANONICA IN HYMNIS

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΚΥΡΙΑΛΛΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΑΝΟΝΙΚΗ ΕΝ ΤΟΙΣ ΥΜΝΟΙΣ.

Cyrellus ad Domnum.

Κύριλλος πρὸς Δόμον.

Unaquæque res nostra, quando ordine canonico A
recta procedit, nullum quidem in nobis tumultum
ingenerat, et a nonnullorum maledicentia liberat,
vel potius eorum qui sapiunt laudem nobis concē-
liat. Quis enim non obviis, ut aiunt, ulnis excipiat
de aliquibus prolatam sententiam, quæ nec huc
nec illuc inclinatur? Vel quomodo non sit ab omni
reprehensione alienum, vel potius magnopere lau-
dandum, si recte et iuste judicetur?

Et hæc quidem nunc scribo ad pietatem tuam, quæ
in litteris ad me et religiosissimum fratrem
nostrum et coepiscopum Proclum missis, episcopum
quidem nominet, imprimis pium ac religiosum
Petrum: cum ipse lamentetur, seque ab Ecclesia
sibi attributa præter rationem ejectum esse dicat.
Erat autem consentaneum ut vel sacerdotii nomen
cum re haberet, vel, si non erat dignus ut altari præ-
casset, nec ipsa quidem episcopatus vocatione dignus
haberetur. Sed id fortasse quod dico, durum esse et
charitatis expers videbitur. Res autem revera non
ita se habet. Nos enim senis utique misereri puta-
mus, si solum ei nomen reliquerimus; sed multo
melius erat aliud quoque considerare. Dicit enim se
suam quidem posse causam probare, at defensionis
tempus sibi non esse datam, nec auditionem cano-
nicam sibi fuisse concessam. Sin autem tale quid
factum esset, ipsa actorum productio eum convi-
cisset reum impositorum ipsi criminum, nec esset
quod se injuria affectum quereretur; vel certe
absolutum eum declarans, rursus concederet ut præ-
esset Ecclesiæ quæ illi subjecta fuit. Cum autem
nihil factum sit ejusmodi, de re quidem alta voce
queritur, et intolerabilem injuriam se dicit accepisse,
et inique ejectum esse, adjiciens rem omnem fami-
liarem suam ademptam sibi fuisse.

Tua itaque sanctitas, considerans et quod divinis
canonibus sancitum est, et quod Ecclesiæ convenit,
iisque qui sunt in sacro ministerio initiati, et no-
strarum præterea litterarum rationem ducens, sistat
sonis lacrymas; et si velit quidem cum iis iudicio
contendere qui crimina in eum intendunt, apud sancti-
tatem tuam pro more litiget, una scilicet assi-
stentibus qui tibi subsunt episcopis, nisi forte ali-
quos recusat ut suspectos. Nullum enim religiosis-

Ἐκαστα τῶν καθ' ἡμᾶς πραγμάτων ἔταν εὐθὺς
φέρηται κανονικῆς εὐταξίας, οὐδένα μὲν ἡμῖν ἐντί-
κται θόρυβον, ἀπαλλάττει δὲ καὶ τῆς παρὰ τινων δυσ-
φημίας, μᾶλλον δὲ καὶ τὰς παρὰ τῶν εὐ φρονούντων
εὐφημίας ἡμῖν προξενεῖ. Τίς γὰρ οὐκ ἂν ἀποδέξαιτο
φῆγον ἀπροσκλινῆ, εἴπαρ ἂν γίνοιτο παρὰ τινων; Ἡ
πῶς τὸ κρίνειν ὀρθῶς καὶ ἐνόμως οὐκ ἀνεπίκλητος
ἔσται, μᾶλλον δὲ παντὸς ἐπαίνου μεστόν;

Καὶ ταῦτα γράφω νυνὶ τῇ σῇ θεοσεβείᾳ, ἐν τοῖς
ἐαυτῆς γράμμασι τοῖς σταλεῖσι πρὸς ἐμὲ τε καὶ τὸν
δοσιώτατον καὶ θεοσεβέστατον ἀδελφὸν ἡμῶν καὶ συν-
επίσκοπον Πρόκλον, ἐπίσκοπον μὲν ὀνομαζούσης
τὸν εὐλαβέστατον καὶ θεοφιλέστατον Πέτρον· αὐτοῦ δὲ
κλαίοντος, καὶ τῆς ἐκνεμηθείσης αὐτῷ Ἐκκλησίας
παρὰ λόγως κεινηθῆσαι λέγοντος. Ἢν δ' ἀκόλουθον ἦ
τὸ τῆς ἱερουσύνης ὄνομα μετὰ τοῦ πράγματος ἔχειν
αὐτὸν, ἤγουν εἴπαρ μὴ ἦν ἕξιος τοῦ προεστάναι θείου
θυσιαστηρίου, μηδ' αὐτῇ τιμᾶσθαι τῇ κλήσει τῆς
ἐπισκοπῆς. Ἄλλ' ἴσως δέξαιεν ἂν τῇ σῇ θεοφιλείᾳ
σκληρὸς εἶναι τις καὶ ἀφιλόλληλος ὁ παρ' ἐμοῦ λό-
γος. Ἐχει δὲ οὐχ οὕτως κατὰ τὸ ἀληθές. Ἐλεῖσθαι
γὰρ τάχα που νομίζομεν τὸν πρεσβύτερον μόνον αὐτῷ
τὴν κλήσιν ἀφέντας· μακρῷ δὲ ἦν ἀμεινον ἐνοησῆσαι
καὶ τὸ ἕτερον. Φάσκει γὰρ οὐ δύνασθαι μὲν συστῆναι
τῇ οἰκειᾷ ὑπολήψει· οὐ λαβεῖν δὲ καιρὸν ἀπολογίας,
οὔτε μὴ ἀκρόασιν αὐτῷ προτεθῆναι κανονικῆν. Εἰ
δ' ἐγεγόνει τι τοιοῦτον, αὐτῇ τῶν ὑπομνημάτων ἡ
σύστασις διήλεξεν ἀναστῆναι ἢ ἀλόγιστα τοῖς αἰτιάμασιν,
ἢ ἐνοχὸν ἀποπαφασμένον καὶ οὐδὲν ἔχοντα λοιπὸν εἰ-
πεῖν ὡς ἠδίκημένον, ἤγουν ἐλεύθερον ἀποφῆνασα,
πάλιν εἶδον τὸ προεστάναι τῆς Ἐκκλησίας, ἢ καὶ
ὑπὸ χεῖρα γέγονε τὴν αὐτοῦ. Οὐδενὸς δὲ πεπραγμέ-
νου τοιούτου, καταβολὴ τοῦ πράγματος, καὶ ἀδικίαν
ἀφόρητον ὑποστῆναι φησι, καὶ ἀθέσμως ἐκβεβλήσθαι,
προσεπάγων ὅτι καὶ ἠρπάγη πάντα τὰ προσόντα
αὐτῷ χρήματα.

Ἡ σῇ τοιγαροῦν δούσης, ἐνοοῦσα καὶ τὸ τοῖς θεοῖς
κάνοι δοκοῦν, καὶ τὸ κρῆνον τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ τοῖς
τεταγμένοις εἰς ἱερὰν λειτουργίαν· ἔτι τε πρὸς τοῦ-
τοις, καὶ τὰ παρ' ἡμῶν δυσωπηθείσα γράμματα,
σησάτω τοῦ πρεσβύτου τὸ δάκρυον. Καὶ εἰ μὲν
ἔλοιτο δικάσασθαι πρὸς τοὺς ἐπάγοντας αὐτῷ τὰς
αἰτίας, δικάζεσθω κατὰ τὸ εὐθεῖς ἐπὶ τῆς θεοσεβείας·
συμπαρόντων δηλονότι τῶν ὑπὸ τὴν αὐτῆς χεῖρσ
θεοσεβεσσάτων ἐπισκόπων· ἐκτὸς δὲ μὴ παραιτοῦτο

τινας ὡς ὑπόπτους. Οὐδένα μὲν γὰρ τῶν θεοσεβουσίων ἐπισκόπων ἐχθρὰ φρονεῖν ἀδελφῶ πιστεύομεν. Ἴνα δὲ μὴ πρόφασις αὐτῆ γένηται, τὴν ἐσομένην ἐπ' αὐτῶ κρίσιν παραλύουσα, πρὸς τὸ μὴ ἐν δίκῃ πεποιθῆσθαι δοκεῖν, οὐδὲν ἐστὶ τὸ λυποῦν ἀπεινὰ τοῦ συνεδρίου τῶν ἐν ὑποψίᾳ τίνας.

ΒΑΣ. Τὸ προοίμιον τῆς ἐπιστολῆς τοιαύτης ἐστὶν ἐννοίας. Φησὶν ὁ ἅγιος· Ὅτι τὰ καθ' ἡμᾶς πράγματα, τὰ ἐκκλησιαστικὰ δηλονότι, ἢ ἀπλῶς τὰ ἀνθρώπινα, εἴαν κατ' εὐθιότητα κανονικῆ διεξάγονται, οὔτε θόρυβον ἡμῖν ἐπάγουσιν, οὔτε δυσφημίαν παρὰ τινῶν· ἀλλὰ μᾶλλον ἐπαίνους ἡμῖν προξενεῖ. Ἡ γὰρ ἀπροσκλητὴς κρίσις ἢ ἀβρεπτή, ἢ εὐθιότης, πᾶσιν ἐστὶν ἀπαραδέχτα· καὶ οὐ μόνον ἀνεπίπληκτόν ἐστιν, ἤγουν ἀκαταίτητον, οὐκ ἐπιπλήξεως ἄξιον, τὸ κρίνειν ὀρθῶς, ἀλλὰ καὶ ἐπαινούμενον. Οὕτω δὲ προοίμιον ἀσάμηνος φησὶν ὅτι Ταῦτα γράφω, ὅτι σὺ ἐπίσταίλας ἡμῖν τὸν ἐλαβίστατον πρεσβύτερον ἐπίσκοπον ἐνομάσας· καὶ ταῦτα αὐτοῦ κλάοντος, καὶ λέγοντος· κεικλιῆσθαι τῆς νεμηθείσης αὐτῶ ἐκκλησίας, ἤγουν ἐκδεθῆσθαι τῆς δ.θεΐσης αὐτῶ ἐπισκοπῆς. Ἦν δὲ ἀκόλουθον ἢ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἐπισκόπου ἔχειν αὐτὸν καὶ τὸ πρᾶγμα, ἤγουν τὴν ἐπισκοπὴν καὶ τὴν ἐνεργειαν τοῦ ἐπισκόπου· ἢ εἰ μὴ ἦν ἄξιος προίστασθαι θυσιαστηρίου, μηδὲ ἐπίσκοπον λέγεσθαι. Ἄλλ' ἴσως τοῦτο τὸ λεγόμενον ἂν σοι δόξῃ σκληρόν, ἀγῶ ὁ λέγων αὐτὸ ἀφιλάλληλος· οὐκ ἔστι δὲ τοῦτο. Ἐλεῆσαι τάχα σου νομίζομεν τὸν πρεσβύτερον. Εἰσάγει δὲ ἐνταῦθα τὸν λόγον πλθθυντικῶς, ὥσπερ καὶ περὶ αὐτοῦ λέγων & λέγει, ἵνα ἀνεπαχθέστερος οὕτως εἴῃ ὁ λόγος, καὶ μὴ εἰς καταδρομὴν μόνου ἐκείνου δοκῆ γίνεσθαι. Καὶ ὡς ἐλοούτων ἡμῶν αὐτὸν, φησὶ, μόνῃ αὐτῶ κατελείφθη ἡ κλησίς τοῦ ἐπισκόπου. Πολλῶ δὲ ἦν κρεῖσσον ἐννοῆσαι καὶ τὸ ἕτερον. Ποῖον τοῦτο; Οὐ δοθῆναι αὐτῶ καιρὸν ἀπολογίας, καὶ ἀκρίσιν προτεθῆναι κανονικῆν, ἤγουν δικαστήριον συνοδικόν. Λέγει γὰρ δύνασθαι συστῆναι τῇ οἰκείᾳ ὑπολήψει, ἀντὶ τοῦ ἀναίτιον ἑαυτὸν ἀποδείξει. Εἰ δὲ ἐγένετο ταῦτα, αὐτὰ τὰ ὑπομνήματα, τὰ ἐπὶ τῇ ἐξετάσει γινόμενα, ἤλεγξαν ἂν αὐτὸν, ἢ κεκρατημένον, καὶ ἔνοχον τοῖς αἰτιάμασι, καὶ μὴ δυνάμενον λέγειν ὅτι ἠδίκηται, ἢ ἔαν ἀνεύθυνος ἐφάνη, πάλιν ἐδίδοδο αὐτῶ ἢ προστασία τῆς Ἐκκλησίας. Ὅτι δὲ οὐκ ἐγένετο τοιοῦτόν τι καταβοᾶ ὡς ἀδικηθεὶς καὶ παρανόμως ἐκδηθείς, λέγων ὅτι καὶ ἠρπάγησαν ὅσα εἶχε χρήματα. Σὺ τοίνυν, ἐπ' ἄμυνον γράφεις ὁ ἅγιος, εἰδὼς καὶ τοὺς θείους κανόνας καὶ τὸ πρέπον τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ τοῖς λειτουργοῖς τοῦ Θεοῦ, ἤγουν τὸ δικαιοπραγεῖν, δυσωπηθεὶς δὲ καὶ τὴν ἡμετέραν γραφὴν, στήσον τοῦ πρεσβύτου τὸ δάκρυον, καὶ εἰ θελήσει συνδικασθῆναι τοῖς κατηγοροῖς αὐτοῦ, δικασθήτω παρὰ σοὶ καὶ τοῖς ὑπὸ σε ἐπισκόποις· εἰ δὲ τινὰς ὑπόπτους ἔχει τῶν ἐπισκόπων, ὡς μὴ καλῶς διακειμένων πρὸς αὐτὸν, καὶ παραιτεῖται αὐτοὺς ἐκείνους μὴ παρίστασαν εἰς τὸ δικαστήριον. Ἡμεῖς μὲν γὰρ, φησὶν, οὐδένα τῶν ἐπισκόπων ἐχθρὰν ἔχειν πιστεύομεν κατὰ ἀδελφοῦ, οὐδὲ διὰ τοῦτο κωλύομεν αὐτοὺς συνδικάσαι ἡμῖν· ἵνα δὲ μὴ τοῦτο ἀφορμὴ γένηται τοῦ μὴ δικασθῆναι αὐτῶν, ἐκείνους ἀπίτωσιν συνεδρίου.

simorum episcoporum in fratrem inimico esse animo credimus. Ne autem hic prætextus futurum de eo iudicium dissolvat, ut non jure factum esse videatur, non grave est a consensu abesse eorum qui suspecti sunt aliquos.

BALS. Proœmium epistolæ hunc habet sensum. Dicit sanctus : Res nostræ, scilicet ecclesiasticæ, vel simpliciter humanæ, quando canonica rectitudine procedunt, nec nobis tumultum ingenerant, nec aliquorum maledicta, sed laudes nobis potius conciliant. Iudicium enim, quod nec huc nec illuc inclinat nec propendet, sed est rectissimum, est ab omnibus suscipiendum; et non **176** solum non est a vituperatione et accusatione alicum, reprehensione indignum, recte iudicare; sed etiam laudandum. Hoc usus proœmio dicit : Hæc scribo, quia tu ad nos misisti, religiosissimum presbyterum episcopum nominans : cum ipse interim defleat, et dicat se a pœssesa sibi ecclesia ejectum esse, seu a sibi dato episcopatu expulsam. Erat autem consentaneum, ut vel nomen haberet episcopi, et rem, seu episcopatum et episcopi munus : vel si non erat dignus qui altari præset, nec episcopus quidem diceretur. Sed fortasse id, quod dictum est, tibi videatur durum, et ego quoque, qui id dico, immisericors : sed non ita est. Nos enim senis utique nos misereri putamus. Orationem autem pluraliter enuntiat, tanquam de se ipso quocumque dicens quæ dicit, ut sic minus esset molesta oratio, et non ad ejus solius insinuationem facta esse videretur. Et nobis ipsius veluti miserantibus, inquit, sola ipsi episcopi appellatio relicta est. Multo autem erat melius aliud quoque considerare. Quale illud? Non fuisse ei datum tempus defensionis, nec fuisse propositam defensionem canonicam, seu synodalem iudicium. Dicit enim se posse causam suam probare, id est se innocentem ostendere. Sin autem hæc facta essent, ipsa acta, quæ in examinatione facta sunt, ipsum vel esse evictum et criminibus obnoxium, nec posse se injuria affectum esse dicere ostenderet; vel si innocens apparuisset, ei concessum esset, ut rursus præset Ecclesiæ. Quia autem nihil tale factum est, se injuria affectum esse vociferatur, et præter leges ejectum, dicens quascunque etiam habebat pecunias ablatas. Tu ergo, scribit sanctus ad Domnum, qui seis et divinos canones, et quod convenit Ecclesiæ et Dei ministris, nempe juste agere, nostrarum etiam litterarum rationem ducens, reprime senis lacrymas, et si velit cum suis acuatoribus iudicio contendere, apud te et qui tibi subsunt episcopos litiget : sin autem episcoporum aliquos suspectos habeat, ut non bene in ipsum affectos, et eos recuset, illi in iudicio non adsint. Nos enim, inquit, nullum episcopum inimicitias habere adversus fratrem credimus, nec propterea vetamus ne illi nobiscum una iudicent : sed ne hoc sit occasio, quominus ipse in iudicio causans non agat, illi a consensu recedant.

Pecuniam autem quæ per injuriam ipsi erepta est, duplici nomine ei reddi æquum est. Primum quidem quod nec tale quid omnino fieri oportebat: 177 et quod valde male habet magnaue tristitia afficit sanctissimos episcopos qui sunt ubique terrarum, quod sumptuum qui illis eveniunt dispensationis ratio ab eis exigatur, sive ex ecclesiasticis redditibus, sive ex fructu aliunde percepto. Unusquisque enim nostram dabit suorum malorum rationem omnium judici. Vasa enim pretiosa et possessiones immobiles oportet servari Ecclesiis; episcopis autem qui tunc temporis divinum sacerdotium administrant, incidentium sumptuum dispensationem secure credi.

BALS. Res autem, inquit, quæ ablatae sunt, duas ei de causis reddendæ sunt, una quidem, quod omnino iniquum est ullam earum factam ablationem; altera vero, quod omnes episcopos male habet, et molestia afficit, quod ab eis ratio administrationis eorum sumptuum quæ incidunt sine obviniunt exigatur, undecunque pecunie obviniunt, sive ex ecclesiasticis redditibus, sive ex fructu alienande percepto, quibusdam scilicet oblationibus. Nam unusquisque nostrorum, inquit, episcoporum, rationem administrationis rerum suæ Ecclesiæ, pro suis temporibus, hoc est, pro tempore quo fuit episcopus, Deo reddet. Vasa enim pretiosa ecclesiarum, seu sacra, et reliqua Deo consecrata, et possessiones immobiles, non sunt alienabilia, et ecclesiis servantur; ecclesiasticorum autem reddituum administrationem secure credi audacterque committi debere illis, qui statim temporibus sunt episcopi.

Renuntiationis autem libellos non sua voluntate, sed veluti vi ac metu, et aliquorum minis se tradidisse dicit. Jam vero alia quoque res est, quæ ecclesiasticæ consuetudini non placet, offerre sacerdotibus aliquos renuntiationis libellos. Nam si sunt digni qui sacra mysteria obeant, in iis maneat; sin autem indigni, nec per renuntiationem eandem exeant, sed potius propter gesta condemnati, de quibus quisquam conquestus fuerit uti a recto ordine aberrantibus. Saluta fraternitatem quæ apud te est; quæ est apud nos, te in Domino salutat.

BALS. Allata quoque erat episcopi renuntiatio, de quo scripsit hic magnus Pater. De eo ergo dicit: Episcopus ait se non sponte renuntiationis scriptum dedisse, sed necessitate propter metum et quorundam minas. Deinde subjungit, quod etiamsi aliqui eum sua sponte renuntiasse putemus, est tamen irritum, ut quod ecclesiasticis legibus non placeat, ut scilicet sacerdotes suis Ecclesiis renuntiant. Si sint enim digni, inquit, qui sacra mysteria obeant, in iis maneat, et non admittantur ut renuntiantes: sin autem indigni nec per renuntiationem exeant, nec recedant ut renuntiantes, sed ut rebus ipsis condemnati: de quibus multam quis exclamationem fecerit,

Τὰ δὲ ἀδίκως λησθέντα παρ' αὐτοῦ χρήματα, ἀναδοθῆναι δίκαιον κατὰ δύο τρόπους. Πρῶτον μὲν ἐτι οὐδὲ ἔχρηθ' ὄλωσ' γενέσθαι τι τοιοῦτον· καὶ ὅτι λυπαὶ σφόδρα καὶ εἰς ἐσχάτην ἀκηδίαν καταφέρει τοὺς ἀπανταχόσε γῆς ὄντας θεοσεβαστάτους τὸ ἀπαταισθῆναι λόγους τῆς οἰκονομίας τῶν παραπιπτόντων αὐταῖς ἀναλωμάτων, εἴτε ἐκ προσόδων ἐκκλησιαστικῶν, εἴτε οὖν καὶ ἀπὸ τῆς τινῶν καρποφορίας. Ἐκαστος γάρ τῶν τῶν ἰδίων κακῶν ὄψει λόγον τῷ πάντων κρῖτι. Καίμηλια μὲν γὰρ καὶ κτήσεις ἀκινήτους ταῖς Ἐκκλησίαις; σώζεσθαι γὰρ ἡ θαρσεῖσθαι δὲ τοῖς κατὰ κερὸν τὴν θείαν διάπουσιν ἱερωσούντων τῶν παραπιπτόντων ἀναλωμάτων τὴν οἰκονομίαν.

BALS. Ἄ δὲ, φησὶν, ἀφῆρέθη πράγματα, δίκαιόν ἐστιν ἀποδοθῆναι αὐτῷ κατὰ δύο τρόπους: ἓνα μὲν, ὅτι καὶ τὸ ὄλωσ' γενέσθαι τὴν ἀφαιρῆσιν αὐτῶν ἀδίκόν ἐστιν· ἕτερον δὲ, ὅτι πάντας τοὺς ἐπισκόπους σφόδρα λυπαί, καὶ ἀκηδίαν ἐμβάλλει, τὸ λογοπραγεῖσθαι αὐτοῖς ἐπὶ τῇ οἰκονομίᾳ τῶν παραπιπτόντων ἧτοι συμβαινόντων ἀναλωμάτων, ὅθεν ἂν τὰ χρήματα περιέλθωσιν, εἴτε ἐκ προσόδων ἐκκλησιαστικῶν, εἴτε καρποφορίας, ἧτοι προσαγωγῶν τινῶν. Ἐκαστος; γὰρ, φησὶ, τῶν ἐπισκόπων ἡμῶν τῷ θεῷ ὄψει λόγον περὶ τῆς διοικήσεως τῶν πραγμάτων τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν ἰδίων καιρῶν, τούτῃ ἐστιν ὑπὲρ τοῦ καιροῦ καθ' ὃν ἦν ἐπίσκοπος. Τὰ μὲν γὰρ κειμήλια τῶν ἐκκλησιῶν ἧτοι τὰ ἱερά καὶ τὰ λοιπὰ ἀναθήματα καὶ τὰς ἀκινήτους κτήσεις ἀνεκποιήτους ἐνδίδεται εἶναι, καὶ φυλάττεσθαι ταῖς ἐκκλησίαις· τὴν δὲ οἰκονομίαν τῶν ἐξόδων τῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις θαρσεῖσθαι, ἀνεὶ τοῦ μετὰ θάρσους ἐμπιστεύεσθαι, τοῖς κατὰ καιροῦς ἐπισκόποις.

Τοῦς δὲ τῆς παραιτήσεως λιθέλλους οὐ κατὰ προαίρεσιν οἰκείαν, ἀλλ' ὡς ἐξ ἀνάγκης καὶ φόβου καὶ τῆς τινῶν ἀπειλῆς ἐπιδοῦναι φησὶ. Καὶ ἕτερον δὲ πρᾶγμα ἐστὶν οὐτε τοῖς τῆς Ἐκκλησίας ἀρέσκον θεσμοῖς, τὸ λιθέλλους παραιτήσεων προσάγειν τιὰς τῶν ἱερουργῶν. Εἰ γὰρ εἰσὶν ἀξιοὶ τοῦ λειτουργεῖν, ἔτσωσαν ἐν τούτῳ· εἰ δ' ἀνάξιοι, μὴ ἀπὸ παραιτήσεως ἐξίτωσαν, κατεγνωσμένοι δὲ μᾶλλον ἐπὶ πράγμασιν, ὧν ἂν τις πολλὴν ποιήσαιτο τὴν καταβολήν, ὡς ἐξω τρεχόντων πάσης ἀκολουθίας. Πρόσειπε τὴν πρὸ σοὶ ἀδελφότητα· τὴ ἢ σὺν ἡμῖν ἐν Κυρίῳ πρῆσγορεύει.

BALS. Καὶ παραιτήσεως ἐφέρετο τοῦ ἐπισκόπου, περὶ οὗ ἔγραψεν ὁ μέγας οὗτος Πατήρ. Λέγει οὖν καὶ περὶ τοῦτο ὅτι φησὶν ὁ ἐπίσκοπος ὡς οὐχ ἔκνουσιν τὴ τῆς παραιτήσεως ἔγραφον δίδωκεν, ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης διὰ φόβου καὶ ἀπειλῆς τινῶν. Εἴτα ἐπάγει ὅτι καὶ ἄλλως δὲ, κἂν δοκῶμεν ὡς ἐκὼν παρητήσασθαι, καὶ τοῦτο ἀνίσχυρον ἐστὶν, ὡς μὴ τοῖς θεσμοῖς τῆς Ἐκκλησίας ἀρέσκον, τὸ παραιτεσθαι τοὺς ἱερουργοὺς τὰς ἐκκλησίας αὐτῶν. Ἄξιοι μὲν γὰρ, φησὶν, ὄντες τοῦ ἱερουργεῖν, ἔτσωσαν ἐν τούτῳ, καὶ μὴ παραδεχέσθωσαν ὡς παραιτούμενοι· ἀνάξιοι δὲ ὄντες μὴ ἀπὸ παραιτήσεως ἐξίτωσαν, μὴδ' ὑποχωρεῖσθωσαν ὡς παραιτούμενοι, ἀλλ' ὡς κατεγνωσμένοι ἐπὶ

πράγμασιν, ὧν ἂν τις πολλὴν ποιήσαιο καταβολήν, ἢ ἂν τις ἀξίως καταβοῦσθαι, ὡς μὴ τηραύστων ἀκρίθειαν καὶ ἀκολουθίαν ἐκκλησιαστικὴν· ἢ τὸ ὧν πολλὴν τις ποιήσαιο καταβολήν, περὶ τῶν παραιτουμένων μὲλλον μᾶλλον εἰρησθαι νοηθήσεται.

A hoc est, quæ dignæ sunt de quibus exclamatur, ut quæ ecclesiasticam accuratiorē et consequentiam non servant: vel illud: De quibus multam quis exclamationem fecerit; de iis qui renuntiant potius dici intelligitur.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΤΩΣ ΚΑΤΑ ΛΙΒΥΗΝ ΚΑΙ ΠΕΝΤΑΠΟΛΙΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟΙΣ.

178 EJUSDEM

EPISCOPIS QUI SUNT IN LIBYA ET PENTAPOLI.

Παντὸς τοῦ χρησίμου καὶ ἀναγκαίου πρὸς οἰκοδομήν τῶν λαῶν, τελούντος δὲ καὶ εἰς ὑπόληψιν τῶν ἀγίων Ἐκκλησιῶν, φροντίδα ποιησάτω χρῆ. Γέγραπται γάρ, ὅτι: « Εὐλαβεῖς ποιεῖτε τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ. » Μοναστηρίων τοίνυν Πατέρες τῶν κατὰ τὴν Θηβαίων ἑπαρχίαν, ἄνδρες εὐλαβεῖς καὶ οὐκ ἀθαύμαστον ἔχοντες πολιτείαν, ἐλθόντες ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἐρωτώμενοι παρ' ἐμοῦ τὴν κατάστασιν τῶν αὐτότε μοναστηρίων, εἰδόμενοι, ὅτι σκανδαλίζονται πολλοὶ διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν.

Νεωστὶ γεγαμηκότες τινὲς καὶ ὅσιν ἐξ αὐτῶν καταβάντες τῶν νυμφῶνων, συναρπάξουσιν τινὰς τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων, καὶ οὐδεὶς τάχα πού τὰ κατ' αὐτοὺς καταγγέλλοντος, χειροτονοῦνται κληρικοί, ἢ γοῦν πρεσβύτεροι. Ἄλλοι δὲ τινὲς ἐξ αὐτῶν τῶν μοναστηρίων ὡς ἀτακτοὶ ἐκβαλλόμενοι, πάλιν ὑποτρέχουσιν τὴν χειροτονίαν, καὶ γενόμενοι κληρικοί, εἰσέρχονται καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς μοναστηρίοις ὅθεν ἐκβέβληται, καὶ βούλονται προσφέρειν, καὶ ὅσα κληρικοί εἶθε πληροῦν, καὶ ταῦτα ὁρῶν, ὡς καὶ τινὰς τῶν εἰδόντων αὐτοὺς παραιτεῖσθαι καὶ τὰς συνάξεις, καὶ μὴ ἀνέχεσθαι κοινωνεῖν λειτουργούντων ἐκείνων.

Ἐπισηθὶ τοίνυν πρὸς οἰκοδομήν, ὡς ἔφη, τῶν λαῶν πάντα χρῆ πράττεσθαι παρ' ἡμῶν, ἐπιτηρεῖτω ταῦτα ἡ θεοσεβεία ὑμῶν· καὶ εἰ μέλλει τις χειροτονεῖσθαι κληρικός, περιεργασέσθω τὸν βίον αὐτοῦ, καὶ πότερον ποτε γαμεθὴν ἔχει ἢ οὐ, καὶ πῶς καὶ πότε ἠγάγετο, καὶ εἰ μὴ τίς ἐστὶ τῶν ἐκβαλλομένων, ἢ παρ' ἑτέρου θεοσεβεστάτου ἐπισκόπου, ἢ ἐκ μοναστηρίου, καὶ τότε χειροτονεῖτω, ἀδιάβλητον εὐρεθέντα. Τηρήσομεν γὰρ οὕτω καὶ τὸ ἐαυτῶν συνειδὸς καθαρόν, καὶ ἀδιάβλητον τὴν ἱεράν καὶ σεπτὴν λειτουργίαν. Ἐάν δὲ χωριστῶν ὑπομαίνωσιν τινὲς ἐπιτιμηθέντες πεποισμάτων ἕνεκα, εἴα μέλλωσι ταλεῖν κατηχούμενοι ὄντες, βαπτίζεσθωσαν, καὶ μὴ ἀποδημείωσαν τῶν ἀνθρωπίνων ἀμέτοχοι τῆς χάριτος, ἢ γοῦν ἀκοινωνῆτοι. Δοκεῖ γὰρ προσέχειν καὶ τοῦτο τοῖς τῆς Ἐκκλησίας θεσμοῖς. Προσείπατε τὴν παρ' ὑμῶν ἀδελφότητα· ὑμεῖς ἢ σὺν ἡμῖν ἐν Κυρίῳ προσαγορεύετε.

ΒΙΛΣ. Τὸ ἀκοινωνητοῦ ἐνταῦθα ὁ ἅγιος οὐ μόνον περὶ τῆς ἁγίας μεταλήψεως λέγει, οὐ γὰρ ἀξιωθῆσονται τῶν θείων μυστηρίων πρὸ τοῦ βαπτίσματος·

¹ Josue vii, 13.

B Cujuslibet rei, quæ ad populorum ædificationem utilis est, et necessaria, et ad sanctarum etiam Ecclesiarum existimationem confert, cura gerenda est. Scriptum est enim: « Sanctos facite filios Israel. » Patres itaque monasteriorum quæ sunt in Thebanorum provincia, viri pii ac sancti, ac satis admirabilem vitæ formam et institutionem habentes, cum Alexandriam venissent, a me interrogati de monasteriorum quæ illic sunt constitutione, docuerunt multos offendi propter hanc causam.

Quidam qui uxores recenter duxerunt, et ex ipsis veluti thalamis egressi, aliquos ex sanctissimis episcopis arripiunt, et nullo de eis utique renuntiante, ordinantur clerici seu presbyteri. Aliqui autem alii ex ipsis monasteriis, ut immodesti insolentesque ejecti, rursus ordinationes captant; et facti clerici, in ea ipsa monasteria ingrediuntur ex quibus ejecti sunt, et volunt oblationem agere et ea omnia facere quæ mos est clericis, ut etiam aliqui eorum qui ipsos norunt, synaxes devitent, et communicare in animum non inducant illis ministrantibus.

Quoniam ergo ad ædificationem, ut dixi, populorum, omnia a nobis facienda sunt, hæc vestra observet pietas; et si est quidem ordinandus clericus, de vita ejus inquirat, et an uxorem habeat, an non, et quomam modo duxit, et abstinuit, et si non est aliquis ex iis qui ejecti sunt a sanctissimo episcopo vel ex monasterio: tunc si inculpatus inventus fuerit, ordinet. Ita enim et nostram conscientiam puram conservabimus, et inculpatum sacrum ac venerabile mysterium. Sin autem segregationem aliqui sustinuerint propter lapsus puniti, deinde sint morituri existentes catechumeni, baptizentur, et ne ab humanis excedant gratiæ non participes, scilicet communionem carentes. Videtur enim hoc quoque Ecclesiæ consuetudini adherere. Salutate eam quæ est apud vos fraternitatem; quæ nobiscum est vos in animum salutet.

BALS. Communionem carere sanctus hic non solum dicit de sancta participatione; neque enim ante baptismum divinis mysteriis digni habebuntur: sed

etiam de ipso loquitur baptismo. Antequam enim A
baptizatus fuerit, non assequetur ut cum fidelibus
consistat; quæ et ipsa communio in diversis cano-
nicis dicta est. Et ideo hoc quoque adjecit: Videtur
enim hoc etiam Ecclesiæ ritibus adherere. Hoc
enim, inquit, est legitimum et ecclesiasticum, ut
una cum fidelibus in precibus non consistant om-
nino catechumeni, vel si quibus pœna est imposita.

Ἄλλὰ καὶ περὶ αὐτοῦ φησὶ τοῦ βαπτίσματος. Ἐκεῖ
πρὸ τοῦ βαπτισθῆναι οὐδὲ τῆς μετὰ τῶν πιστῶν
συστάσεως τεύχεται· ἥτις καὶ αὐτῇ κοινῶν ἐν
διαφόροις εἴρηται κανόσι. Διὸ καὶ τὸ, Δοκεῖ γὰρ
προσέχειν καὶ τοῦτο τοῖς τῆς Ἐκκλησίας θεσμοῖς,
προσέθετο. Καὶ τοῦτο γὰρ, φησὶ, νόμιμον καὶ ἐκ-
κλησιαστικόν ἐστι, τὸ μὴ συνίστασθαι τοῖς πιστοῖς
ἐν ταῖς εὐχαῖς; διόλου τοῦς κατηγουμένους ἢ τοῦς
ἐπιτεμωμένους.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ

ΕΚ ΤΩΝ ΕΜΜΕΤΡΩΝ ΑΥΤΟΥ ΠΟΙΗΜΑΤΩΝ,

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΙΝΑ ΧΡΗ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΕΣΘΑΙ ΒΙΒΛΙΑ ΤΗΣ ΠΑΛΙΑΣ ΚΑΙ ΝΕΑΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ.

SANCTI GREGORII THEOLOGI

EX METRICIS EJUS POEMATIBUS

QUINAM LIBRI SINT LEGENDI VETERIS TESTAMENTI ET NOVI.

At, tua ne libris falsiatur mens alienis
(Namque ascriptitii multi falsique vagantur),
Hunc habeas certum numerum, a me, lector amice.
Bissen libri Veteris sunt Fœderis omnes
Historici. Genesis primus liber. Exodus inde
Leviticus, Numeri, Legis tunc scitis Secundæ.
Post Jesus, Critæ, Ruth, Regum gesta que hinc
Describunt libri. Sequitur liber ille, vocatur
Qui Paralipomenon. Cunctorum est ultimus Esdras
Quinque metris constant, Job, David, tres Salomonis,
179 Concio, et insignes Cantus, Proverbia sacra.
Quinque prophetarum sunt libri rursus, in uno
Bissen vates sunt juncti, nomina quorum,
Oseas, Amos, Michæas tertius, inde
Joel, ac Jonas, Abdias sextus, at hunc post
Namque, Habbacucque octavus. Tum Sophonæus,
Aggæus, post Zacharias, atque ultimus horum
Malachias. Liber hos unus complectitur omnes;
Esalam est alter, Jeremiam tertius autem.
Ezechiel quarto, Daniel post ordine quinto.

Hinc libros numerare duo datur atque viginti,

Tot nempe Hebrææ quot sunt elementa loquelæ.
Perge age jam Pacti libros numerare Recentis.
Matthæus Christi Hebræis miracula scripsit,
Ausonibus Marcus, Lucas at doctus Achivis,
Cunctis Joannes, penetrans cœlestia mente.
Incluta apostolicæ classis tum gesta sequuntur.
Hinc bis septenæ Litteræ, quas numine Paulus
Æthereo scripsit. Sequitur post una Jacobi
Atque duplex Petri, tres rursum auctore beato
Joanne; ac Judæ postremo est unica. Sunt hæc
Omnia divinæ germana volumina chartæ
Quidquid præterea est, haud inter certa locandum

Ἄφρα δὲ μὴ ξείνησι νόον κλέπτου βιβλοῖσι.
(Πολλὰ γὰρ τελέθουσι παρέγγραπτοι κακότητες),
Λέχνησο τοῦτον ἐμεῖο τὸν ἔγκριτον, ὦ φίλ', ἀριθμόν·
Ἱστορικὰ μὲν ἑασι βιβλοὶ δυοκαίδεκα πᾶσαι
Τῆς ἀρχαιοτέρης Ἑβραϊκῆς σοφίης.
Πρωτίστη, Γένεσις, εἶτ' Ἐξόδος, Λευιτικὸν τε.
Ἐπειτ' Ἀρ.θμοί. Ἔττα Δεύτερος Νόμος.
Ἐπειτ' Ἰησοῦς, καὶ Κριταί. Ῥοῦθ ὀγδόη.
Ἡ δ' ἐνάτη δεκάτη τε βιβλοὶ, Πράξεις βασίλων,
καὶ Παραλειπούμεναι. Ἐσχατον Ἐσδραν ἔχει.
Αἱ δὲ στιχηραὶ πέντε, ὧν πρῶτός γ' Ἰώδ·
Ἐπειτα Λευῖθ. ἔττα τρεῖς Σολομωνταί·
Ἐκκλησιαστής, Ἄσμα καὶ Παροιμίαι.
καὶ πένθ' ὁμοίως Πνεύματος προφητικῶ.
Μίαν μὲν εἰσιν ἐς γραφὴν οἱ δώδεκα·
Ἄσθ' κ' Ἀμώς, καὶ Μιχαῖας ὁ τρίτος·
Ἐπειτ' Ἰωήλ, εἶτ' Ἰωνᾶς, Ἀβδίας,
Ναοῦμ τε Ἀθθακούμ τε, καὶ Σοφονίας,
Ἀγγαῖος, εἶτα Ζαχαρίας, Μαλαχίας.
Μία μὲν οἶδα. Δευτέρα δ' Ἠσαίας.
Ἐπειθ' ὁ κληθεὶς Ἰερεμίας ἐκ βρέφους.
Ἐτ' Ἰεζεκιήλ, καὶ Δανιήλου χάρις.
Ἀρχαῖας μὲν εἴθηκα δύο καὶ εἴκοσι βιβλοῦς,
τοῖς τῶν Ἑβραίων γράμμασιν ἀντιθέτους.
Ἡ δ' ἀριθμοὶ καὶ νέου μυστηρίου.
Ματθαῖος μὲν ἔγραψεν Ἑβραίοις θαύματα Χριστοῦ·
Μάρκος δ' Ἰταλῆ, Λουκᾶς Ἀγαθάδι·
Ἠῶσι δ' Ἰωάννης, κίρυσ μέγας, οὐ ρανοφοῖτες.
Ἐπειτα Πράξεις τῶν σοφῶν ἀποστόλων.
Ἐττα δὲ Παύλου τίσαρ' εἶτ' Ἐπιστολαί.
Ἐπτα δὲ καθολικαί, ὧν, Ἰακώβου μία,
Δύο δὲ Πέτρου, τρεῖς δ' Ἰωάννου κάλιν·
Ἰούδα δ' ἐστὶν ἑβδόμη. Πάσας ἔχεις.
Εἰ τι δὲ τούτων ἔκτος, οὐκ ἐν γνησίοις.

ΒΑΣ. Ἴνα δὲ μὴ ἀλλοτριῖαι τὸν νοῦν ἀπατᾷ ἅ βιβλίοις. Πολλὰ γὰρ εἰσι ψευδῶς γεγραμμένα, δέχου τοῦτον ἐμοῦ τὸν δεδοκιμασμένον, ὃ φίλε, ἀριθμὸν. Ἱστορίας μὲν περιέχουσαι βιβλίοι δώδεκα εἰσι, τῆς Παλαιᾶς δηλονότι Γραφῆς, καὶ αἱ βιβλίοι τῶν Βασιλειῶν, εἰ τέσσαρες εἰσίν, ἀλλ' εἰς δύο παραλαμβάνονται καὶ ἀριθμοῦνται· καὶ αἱ δώδεκα βιβλίοι τῶν ἀπηριθμημένων προφητῶν, μία, φησὶ, λογίζονται. Τέσσαρες δὲ αἱ τῶν ἄλλων προφητῶν, ἐκάστη μία λογιζομένη. Τῆς μὲν τοι ἀρχαίας ἦτοι τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς ἔγραψε βιβλούς κβ' τοῖς τῶν Ἑβραίων γράμμασιν ἀντιθέτους, ἤγουν ἰσοθέτους καὶ ἰσαριθμούς. Λαμβάνεται γὰρ ἡ ἀντι πρόθεσις καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰσού. Ὡσπερ λέγομεν ἀντίτεχνον τὸν ὁμοτέχνον. Στοιχεῖα δὲ παρὰ τοῖς Ἑβραίοις κβ' λέγονται εἶναι. Ἀπαριθμήσας μὲν τοι καὶ τὰ τῆς Νίας Γραφῆς βιβλία ἡ ἄγιος, ἐπήνεγκεν, δεῖ εἰ τι τούτων τῶν ἀπηριθμημένων ἕξω ἐστίν, οὐ γνήσιον λογίζεται, ἀλλὰ νόθον.

BALS. Ne autem alienis libris mentem seducas. Multi enim sunt falso inscripti; cape, o amico, hunc numerum a me selectum, seu probatum et confirmatum. Sunt duodecim quidem libri, qui historias continent, antiquæ scilicet Scripturæ, et libri Regum, etsi sint quatuor, in duos tamen conferuntur et enumerantur, et duodecim libri prophetarum qui enumerantur, unus, inquit, reputantur. Quatuor autem libri aliorum prophetarum unusquisque unus reputatur. Porro Veteris sive Antiqui Testamenti scripsit duos et viginti libros, qui litteris Hebræorum respondent, sive æquivalentes et numero æquales sunt. Accipitur enim præpositio ἀντι, etiam pro *Æquali*; quemadmodum dicimus ἀντίτεχνον ὁμοτέχνον, hoc est, eum qui est ejusdem artis. Elementa B autem apud Hebræos esse dicuntur viginti duo. Cum autem novi quoque Testamenti libros enumerasset sanctus, subjunxit: Quod si quis est, præter eos qui sunt enumerati, non existimetur germanus, sed adulterinus.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΜΦΙΛΟΧΙΟΥ

ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ

ΕΚ ΤΩΝ ΠΡΟΣ ΣΕΛΕΥΚΟΝ ΙΑΜΒΩΝ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΥΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΕΩΣ.

SANCTI AMPHILOCHII

EPISCOPI

EX IAMBIS AD SELEUCUM DE EODEM ARGUMENTO.

Πλὴν ἀλλ' ἐκείνο προσμαθεῖν μάλιστα σοὶ Προσῆκον· οὐχ ἅπαντα βιβλίου ἀσφαλῆς, Ἡ σεμνὸν ὄνομα τῆς Γραφῆς κεκτημένη. Εἰσὶν γὰρ, εἰσὶν ἔσθ' ὅτε ψευδῶν μιαι βιβλίοι· τινὲς μὲν ἔμμεσοι, καὶ γέγονες, Ὡς ἂν τις εἴποι, τῶν ἀληθείας λόγων· Αἱ δ' αὖ νόθοι τε καὶ λίαν ἐπισηφαλεῖς, Ὡς παράσημα καὶ νόθα νομίσματα, Ἄ βασιλέως μὲν τὴν ἐπιγραφὴν φέρει, Κίβδηλα δ' ἐστὶ, ταῖς ὑλαῖς δολούμενα. Τούτων χάριν σοὶ τῶν θεοπνεύστων ἐρῶ βιβλίων ἐκάστην· ὡς δ' ἂν εὐκρινῶς μάθης, Τὰς τῆς Παλαιᾶς πρῶτα Διαθήκης ἐρῶ. Ἡ Πεντάτευχος τὴν Κτίσιν, εἶτ' Ἐξόδον, Λευιτικὸν δὲ τὴν μέσσην ἔχει βιβλόν, Μεθ' ἣν Ἀριθμούς, εἶτα Δευτερονόμιον. Τούτοις Ἰησοῦν προστίθει, καὶ τοὺς Κριτάς. Ἐπειτα τὴν Ῥούθ, Βασιλειῶν τε τέσσαρας βιβλούς, Παραλειπομένων δὲ γε ξυνωρίδα· Ἐσδρας ἐπ' αὐταῖς πρῶτος, εἶθ' ὁ δεύτερος. Ἐξῆς στιχηρὰς πέντε σοὶ βιβλούς ἐρῶ· Στεφάνου τοῦ ἀθλοῦ ποικίλων παθῶν Ἰώβ,

C Ast illud etiam convenit te discere: Non tutus omnis est liber, sacri Libri In fronte nomen quisquis augustum gerit. Sunt namque, falsum qui gerant nomen, libri. Sunt medii, ab illis dissiti haud sane procul, Quos esse veros nullus est qui denegat, Ac rursus alii sunt nothi atque noxii, Adulterinos cernere est nummos velut, Inscriptionem regiam qui cum gerant, Nothi tamen sunt, ære, non auro editi. Ipse ergo sacri Codicis pandam tibi Omnes libellos; quoque nosces planius, Primum Vetusti Fœderis dicam libros. In Pentateucho Genesis habes, et Exodum, Leviticumque, sede qui media est situs, D Numeros; secunda Lex locum alterum obtinet. **180** His adde-Iesum; mox sequuntur Judices, Ruth deinde, Regum quatuor libri simul: Paralipomenon adice his libros duos: At geminus Esdræ sequitur hos statim liber. Tum quinque versu conditos libros habes, Job cui palæstræ plurimæ cingunt caput,

Et mentis agræ pharmacum Psalmos sacros,
 Salomonis etiam tres libros, Paralipom.,
 Ecclesiasten, canticorum Cantica.
 His ter quaternos Junge jam vates simul,
 Oseam, et Amos, atque Michæam insuper,
 Quartumque Joel, Abdiam, Ionam, typum
 Reversi ad auras tertio a letho die,
 Nahum, Abacucque, qui loco nono insidet,
 Sophoniam, et Aggæum, Zachariam, ultimum,
 Nomen duplex cui est, angelum Malachiam.
 Post hos prophetæ discite qui sint quatuor :
 Non trepidus ore primus est Isaias,
 Alter Jeremias condolens, et mysticus
 Ezechiel inde, et ultimo Daniel loco,
 Rebusque, dictis et simul, mire sagax.
 Sunt qui libellum his copulæ sanctæ Estheris.
 Nunc jam Recentis audias Pacti libros :
 Evangelistas quatuor solum cape.
 Mattheos omnes autem, Marcus statim,
 Lucasque sequitur, quarta Ioanni datur
 Sedes ; at aliis est prior, si dogmata
 Spectes. Vocatur jure nam tonitruum
 Proles : Dei nam maxime insonuit Adgum.
 Lucæ quoque librum jungito his rursus alterum,
 Apostolorum Gesta qui fuisse canit.
 Electionis adde vas, Apostolum,
 Qui præco celebris gentium semper fuit,
 Scripsitque scito Litteras quatuordecim
 Ad Christianos, civibus Romæ unicam,
 Bimaris Corinthi scripsit ad cives duas,
 Galatis et unam misit, unamque incolis
 Ephesi, Philippis et Colossis unicam,
 Thessalonice civibus binas, duas
 Timotheo, et unam cum Tito Philemoni,
 Unamque Hebræis denique, atque hanc ultimam.
 Quidam licet sint qui notham hanc esse asserant,
 Errore ducti : tota nam Paulum sapit.
 Restat catholicas Litteras dicam ut tibi.
 Has esse septem dicunt quidam : negant
 Debere quidam suscipi plures tribus
 Joannis alii tres volunt, binas Petri
 Recipi, et Judæ septimam. Rursum librum,
 Arcana rerum delegit qui plurimæ,
 Quidam inserendum Codici sacro asserunt :
 Notham esse major pars ait rursus altera.
 Canon hic sacratæ certus est voluminis.

A Ψαλμῶν τε βιβλον, ἑμμελὲς ψυχῆς ἄκος,
 Τρεῖς δ' αὖ Σολομῶντος· τοῦ σοφοῦ, Παροιμίας,
 Ἐκκλησιαστήν, Ἄσμα τῶν ψαλμῶν.
 Ταύτας προφήτας προστίθει τοὺς δώδεκα,
 Ὡς πρῶτον, εἶτ' Ἄμους τὸν δεῦτερ
 Μιχαῖαν, Ἰωὴλ, Ἀβδίαν, καὶ τὸν τύπον
 Ἰωνᾶν αὐτοῦ τοῦ τριημέρου πάθους.
 Ναοὺμ μετ' αὐτούς, Ἀββακούμ, εἶτ' Ἐννατον
 Σοφονίαν, Ἀγγαῖόν τε καὶ Ζαχαρίαν,
 Διώνυμίδν τε ἀγγελὸν Μαλαχίαν.
 Μεθ' οὗς προφήτας μάνθανε τοὺς τέσσαρας,
 Παρθησιαστήν τὸν μέγαν Ἰσαίαν,
 Ἰερεμίαν τε συμπαθῆ, καὶ μυστικόν,
 Ἰεζεκιήλ, Ἐρχατον δὲ Δανιήλ,
 Τὸν αὐτὸν ἔργοις καὶ λόγοις σοφώτατον.
 B Τούτους προσεγγίνουσι τὴν Ἑσθῆρ τινας.
 Καὶ τῆς Διαθήκης ἕρα μοι βιβλοὺς λέγειν.
 Εὐαγγελιστὰς τέσσαρας ἄρχου μόνους,
 Ματθαῖον, εἶτα Μάρκον, ὃ Λουκᾶν τρίτον
 Προσθεῖς, ἀριθμοῖ τὸν Ἰωάννην χρόνῳ
 Τέταρτον, ἀλλὰ πρῶτον ὑψηλὸν δογματῶν.
 Βροτῆς γὰρ υἱὸν τοῦτον εἰκότως καλῶ,
 Μέγιστον ἠχῆσαντα τῷ Θεοῦ Λόγῳ.
 Ἀρχοῦ δὲ βιβλον Λουκᾶ καὶ τὴν δευτέραν,
 Τὴν τῶν καθολικῶν Πράξεων ἀποστόλων.
 Τὸ σκεῦος ἐξῆς προστίθει τῆς ἐκλογῆς.
 Τὸν τῶν ἰθῶν κήρυκα, τὸν ἀπόστολον
 Παῦλον, σοφῶς γράψαντα ταῖς Ἐκκλησίαις
 Ἐπιστολὰς δις ἐπτὰ, Ῥωμαίων μίαν,
 C Ἡ χρῆ συνάπτειν πρὸς Κορινθίους δύο,
 Τὴν πρὸς Γαλάτας τε, καὶ τὴν πρὸς Ἑβραίους, μεθ' ἧν
 Τὴν ἐν Φιλιπποῖς, εἶτα τὴν γεγραμμένην
 Καλοσσαεῦσι, Θεσσαλονικεῦσι δύο,
 Δύο Τιμοθέῳ, Τίτῳ δὲ καὶ Φιλήμονι,
 Μίαν ἑκατέρῳ, καὶ πρὸς Ἑβραίους μίαν.
 Τινὲς δὲ φασὶ τὴν πρὸς Ἑβραίους νόθον,
 Οὐκ εὖ λέγοντες· γνήσια γὰρ ἡ χάρις.
 Εἶεν, εἰ λοιπόν; Καθολικῶν Ἐπιστολῶν
 Τινὲς μὲν ἐπτὰ φασιν, οἱ δὲ τρεῖς μόνας
 Χρῆναι ἀχεσθαι, τὴν Τακώδου μίαν,
 Μίαν δὲ Πέτρου, τὴν τ' Ἰωάννου μίαν.
 Τινὲς δὲ τὰς τρεῖς, καὶ πρὸς αὐταῖς τὰς
 Πέτρου ἀχονταί, τὴν Ἰούδα δ' ἐδόμην.
 Τὴν δ' Ἀποκάλυψιν τὴν Ἰωάννου πάλιν
 D Τινὲς μὲν ἐγγίνουσιν, οἱ πλείους δὲ γε
 Νόθον λέγουσιν. Οὕτως ἀφευδέστατος
 Κανὼν ἂν εἴη τῶν θεοπνεύστων Γραφῶν,

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΥΝ ΑΥΤΩ ΑΓΙΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

ΠΡΟΣ ΑΠΑΝΤΑΣ ΤΟΥΣ ΟΣΙΩΤΑΤΟΥΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΑΣ, ΚΑΙ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΑΠΗΝ ΡΩΜΗΣ.

181 EPISTOLA ENCYCLICA GENNADII

PATRIARCHÆ CONSTANTINOPOLITANI

ET SANCTÆ CUM EO CONGREGATÆ SYNODI

AD SANCTISSIMOS OMNES METROPOLITANOS ET AD PAPAM URBIS ROMÆ.

Ἐφ' θεοφιλεστάτῳ συλλειτουργῷ τῷδε Γεννάδιῳ, καὶ ἡ ἐκδημοῦσα ἐπὶ βασιλικῇ πόλει ῥώμῃ, ἀγία σύνοδος.

Ὁ Δεσπότης ἡμῶν καὶ Θεός, καὶ Σωτὴρ Ἰησοῦς Χριστός ἐγχειρίσας τοὺς ἁγίους αὐτοῦ μαθητάς τοῦ Εὐαγγελίου τὸ κήρυγμα, καὶ διδασκάλους τούτους ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἀνθρώποις ἐξαποστείλας, παρεκλεύσατο διαβρῆθην, ἣν εἰλήφασιν παρ' αὐτοῦ δωρεάν, ἐκείνης καὶ αὐτοῦ τοῖς ἀνθρώποις μεταδιδόναι δωρεάν, μὴ κτωμένους ὑπὲρ αὐτῆς χαλκόν, ἢ ἀργυρον, ἢ χρυσόν, ἢ τινα περιουσίαν, ἀλλῶς ὅπως ὕλικήν, ἢ γιῶδη· μὴ γὰρ εἶναι τῶν ἐπουρανίων, καὶ πνευματικῶν χαρισμάτων ἀμοιβήν, τὰ γηρὰ, καὶ ἐπίκτηρα. Ταύτην τὴν ἐντολήν, οὐ μόνον ἐκείνοις, ἀλλὰ καὶ ἡμῖν δι' ἐκείνων ἐνετείλατο, οὐς εἰς τὸν ἐκείνων βαθμόν τε, καὶ τόπον ὑπεισαγαγεῖν κατηξίωσε· καὶ οὐ καθάπερ ἐκείνοι τότε, καὶ ἡμᾶς νῦν ἀκριβῶς φυλάττειν τε, καὶ παρατηρεῖν, καὶ μὴ σοφίζεσθαι τὰ ἄσφα, μηδὲ κύβον ἀναρρίπτειν ἐπὶ κίνδυνον. Δωρεάν, φησὶν, ἐλάβετε, δωρεάν δότε, μὴ κτησάμενοι χαλκόν, μηδὲ ἀργυρον, μήτε χρυσόν εἰς τὰς ψυχὰς ὑμῶν. Ἀπλοῦς καὶ σαφὴς ὁ τῆς ἐντολῆς ταύτης λόγος ἐστίν, οὐδὲν ποικίλιον ἔχων, οὐδὲ δυσέφικτον, οὐδὲ σοφιστικῆς δεόμενον ἐξηγήσεως· Παρ' ἐμοῦ, φησὶν, ἐδέξασθε τὸ τῆς ἱερουσύνης ἀξίωμα, εἰ μὲν ὑπὲρ αὐτοῦ μοι μικρόν, ἢ μέγα τι κατεδάλλασθε, καὶ τοῦτο ὑμῖν πέπραται παρ' ἐμοῦ, πωλεῖτε καὶ ὑμεῖς ἑτέροις αὐτό. Εἰ δὲ δωρεάν εἰλήφατε, δότε δωρεάν καὶ ὑμεῖς. Τί τῆς ἐντολῆς ταύτης σαφέστερον; Τί δὲ τοῖς πειθαρχοῦσι λυσιτελέστερον; Οὐαὶ τῷ ὄντι, τοῖς κτήσασθαι τὴν τοῦ Θεοῦ δωρεάν, ἢ δίδόναι ταύτην διὰ χρημάτων ὑπεκλήφασιν. Εἰς γὰρ χολὴν πικρίας, καὶ

Religiosissimo et sanctissimo in sacris comministro N. Gennadius, et quæ in Christi amante regia civitate Constantinopoli coacta est sancta synodus.

Cum Dominus et Deus Salvator noster Jesus Christus suis discipulis Evangelii prædicationem credidisset, eosque per universum terrarum orbem inter homines ad docendum misisset, aperte jussit, ut quod gratis accepissent, eis quoque gratis darent, non aurum vel argentum, aut alias omnino materiales et terrenas facultates pro eis acquirentes. Coelestibus enim et spiritualibus donis nulla est cum terrenis et temporalibus commutandi ratio. Hoc autem præceptum non solum illis, sed etiam nobis per illos dedit, quos in illorum gradum et locum substituere dignatus est: et oportet, sicut illi tunc, nos quoque nunc accurate et diligenter servare, nec in illis quæ technas sophisticas non admittunt, uti sophistica calliditate, nec aleam periculosam jacere: *Gratis, inquit, accepistis, gratis date. Non possidentes æs, neque aurum, neque argentum in sosis vestris*. Simplex est et aperta hujus mandati ratio, quæ nihil habet varium, nihil quod non sit facile et explicatum, nihil quod sophistica expositione egeat. A me, inquit, accepistis dignitatem sacerdotii. Si mihi pro ipso parum quid vel magnum solvistis, et hoc a me venditum est, vos quoque ipsum aliis vendite: si autem gratis accepistis, vos quoque gratis date. Quid hoc est mandato apertius? Quid autem iis qui parent, utilius? Væ illis re vera qui Dei donum acquirere, vel illud pro pecunia dare in animum inducunt. In fel enim amaritudinis et vinculum iniquitatis li, juxta sancti Petri sententiam¹, a sua malitia comprehensi sunt

¹ Matth. xiii, 8, 9. ² Act. v:11, 20.

Et mentis ægræ pharmacum Psalmos sacros,
 Salomonis etiam tres libros, Paralipom.,
 Ecclesiasten, canticorum Cantica.
 His ter quaternos junge jam vates simul,
 Oseam, et Amos, atque Michæam insuper,
 Quartumque Joel, Abdiam, Jonam, typum
 Reversi ad auras tertio a letho die,
 Nahum, Abacucque, qui loco nono insidet,
 Sophoniam, et Aggæum, Zachariam, ultimum,
 Nomen duplex cui est, angelum Malachiam.
 Post hos prophetæ discite qui sint quatuor :
 Non trepidus ore primus est Isaias,
 Alter Jeremias condolens, et mysticus
 Ezechiel inde, et ultimo Daniel loco,
 Rebusque, dictis et simul, mire sagax.
 Sunt qui libellum his copularent sanctæ Estheris.
 Nunc jam Recentis audias Pacti libros :
 Evangelistas quatuor solum cape.
 Mattheos omnes autem, Marcus statim,
 Lucasque sequitur, quarta Ioanni datur
 Sedes ; at aliis est prior, si dogmata
 Spectes. Vocatur jure nam tonitruum
 Proles : Dei nam maxime insonuit Adgum.
 Lucæ quoque librum jungito his rursus alterum,
 Apostolorum Gesta qui fusa canit.
 Electionis adde vas, Apostolum,
 Qui præco celebris gentium semper fuit,
 Scripsitque scite Litteras quatuordecim
 Ad Christianos, civibus Romæ unicam,
 Bimariis Corinthi scripsit ad cives duas,
 Galatis et unam misit, unamque incolis
 Ephesi, Philippis et Colossis unicam,
 Thessaloniciæ civibus binas, duas
 Timotheo, et unam cum Tito Philemoni,
 Unamque Hebræis denique, atque hanc ultimam.
 Quidam licet sint qui notham hanc esse asserant,
 Errore ducti : tota nam Paulum sapit.
 Restat catholicas Litteras dicam ut tibi.
 Has esse septem dietitant quidam : negant
 Debere quidam suscipi plures tribus
 Joannis unam, Petri et Jacobi unicam.
 Joannis alii tres volunt, binas Petri
 Recipi, et Judæ septimam. Rursum librum,
 Arcana rerum detegit qui plurimæ,
 Quidam inserendum Codicis sacro asserunt :
 Notham esse major pars ait rursus altera.
 Canon hic sacrati certus est voluminis.

A Ψαλμῶν τε βιβλον, ἑμμελὲς ψυχῆς ἄκος,
 Τρεῖς δ' αὖ Σολομῶντος; τοῦ σοφοῦ, Παροιμίας,
 Ἐκκλησιαστήν, Ἄσμα τε τῶν ψαλμῶν.
 Ταύταις προφήτας προστίθει τοὺς δώδεκα,
 Ἦστ' ἐ πρῶτον, εἴτ' Ἄμώς τὸν δεύτερον
 Μιχαῖαν, Ἰωηλ, Ἀβδίαν, καὶ τὸν τύπον
 Ἰωνᾶν αὐτοῦ τοῦ τριημέρου πάθους.
 Ναοῦ μ' μετ' αὐτοῦς, Ἀββακούμ, εἴτ' Ἐννατον
 Σοφονίαν, Ἀγγαῖον τε καὶ Ζαχαρίαν,
 Διώνυμον τε ἄγγελον Μαλαχίαν.
 Μετ' οὗς προφήτας μάθαινε τοὺς τέσσαρας,
 Παρθρησιαστήν τὸν μέγαν Ἠσαῖαν,
 Ἰερεμίαν τε συμπαθεῖ, καὶ μυστικὸν,
 Ἐζεκιήλ, Ἐρχατον δὲ Δανιήλ,
 Τὸν αὐτὸν ἔργοις καὶ λόγοις σοφώτατον.
 B Τοῦτοις προσεγχεῖνους τὴν Ἐσθήρ τινεσ.
 Καίνης Διαθήκης ὄρα μοι βιβλους λέγειν.
 Εὐαγγελιστὰς τέσσαρας ἔχει μόνους,
 Ματθαῖον, εἴτα Μάρκον, ὃ Λουκᾶν τρίτον
 Προσθεῖς, ἐρίθμει τὸν Ἰωάννην χρόνον
 Τέταρτον, ἀλλὰ πρῶτον ὕψι δογματῶν.
 Βροντῆς γὰρ υἱὸν τοῦτον εἰκότως καλῶ,
 Μέγιστον ἤχησαντα τῷ Θεοῦ Λόγῳ.
 Δίχου δὲ βιβλον Λουκᾶ καὶ τὴν δεύτερον,
 Τὴν τῶν καθολικῶν Πράξεων ἀποστόλων.
 Τὸ σκεῦος ἐξῆς προστίθει τῆς ἐκλογῆς,
 Τὸν τῶν ἰθῶν κήρυκα, τὸν ἀπόστολον
 Παῦλον, σοφῶς γράψαντα ταῖς Ἐκκλησίαις
 Ἐπιστολάς δις ἑπτὰ, Ρωμαίων μίαν,
 C Ἡ χρῆ συνάπτειν πρὸς Κορινθίους δύο,
 Τὴν πρὸς Γαλάτας τε, καὶ τὴν πρὸς Ἐφεσίους, μεθ' ἣν
 Τὴν ἐν Φιλιπποῖς, εἴτα τὴν γεγραμμένην
 Κολοσσαεῦσι, Θεσσαλονικεῦσι δύο,
 Δύο Τιμοθέῳ, Τίτῳ δὲ καὶ Φιλήμονι,
 Μίαν ἑκατέρῳ, καὶ πρὸς Ἑβραίους μίαν.
 Τινὲς δὲ φασὶ τὴν πρὸς Ἑβραίους νόθον,
 Οὐκ εὖ λέγοντες· γνήσια γὰρ ἡ χάρις.
 Εἴεν, εἰ λοιπόν; Καθολικῶν Ἐπιστολῶν
 Τινὲς μὲν ἑπτὰ φασιν, οἱ δὲ τρεῖς μόνας
 Χρῆναι ἔχεισθαι, τὴν Ἰακώβου μίαν,
 Μίαν δὲ Πέτρου, τὴν τ' Ἰωάννου μίαν.
 Τινὲς δὲ τὰς τρεῖς, καὶ πρὸς αὐταῖς τὰς
 Πέτρου λέγονται, τὴν Ἰούδα δ' ἑβδόμην.
 Τὴν δ' Ἀποκάλυψιν τὴν Ἰωάννου πάλιν
 D Τινὲς μὲν ἐγχεῖνους, οἱ κλειούς δὲ γε
 Νόθον λέγουσιν. Οὕτως ἀφευδέστατος
 Κανὼν ἂν εἴη τῶν θεοπνεύστων Γραφῶν,

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΥΝ ΑΥΤΩ ΑΓΙΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

ΠΡΟΣ ΑΠΑΝΤΑΣ ΤΟΥΣ ΟΣΙΩΤΑΤΟΥΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΑΣ, ΚΑΙ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΑΠΗΝ ΡΩΜΗΣ.

181 EPISTOLA ENCYCLICA GENNADII

PATRIARCHÆ CONSTANTINOPOLITANI

ET SANCTÆ CUM EO CONGREGATÆ SYNODI

AD SANCTISSIMOS OMNES METROPOLITANOS ET AD PAPAM URBIS ROMÆ.

Ἐφ' θεοφιλεστάτῃ συλλειτουργῶ τῷδε Γεννά-
διοσ, καὶ ἡ ἐνθουμοῦσα ἐπὶ βασιλικῇ πόλει νέα
Ῥώμη, ἀγία σύνοδος.

Ὁ Δεσπότης ἡμῶν καὶ Θεός, καὶ Σωτὴρ Ἰησοῦς Χρι-
στός ἐγχειρίσας τοὺς ἄγιους αὐτοῦ μαθηταῖς τοῦ Εὐαγ-
γελλίου τὸ κήρυγμα, καὶ διδασκάλους τούτους ἀνὰ πᾶσαν
τὴν οἰκουμένην ἀνθρώποις ἐξαποστείλας, παρεκι-
λεύσατο διαβρῆδην, ἣν εἰλήφασιν παρ' αὐτοῦ δωρεάν,
ἐκείνης καὶ αὐτοῦ τοῖς ἀνθρώποις μεταδίδοναι δω-
ρεάν, μὴ κτωμένους ὑπὲρ αὐτῆς χαλκόν, ἢ ἀργυρον,
ἢ χρυσόν, ἢ τινα περιουσίαν, ἀλλως ὅπως ὕλικήν, ἢ
γυῖωδην· μὴ γὰρ εἶναι τῶν ἐπουρανίων, καὶ πνευμα-
τικῶν χαρισμάτων ἀμοιβήν, τὰ γνηρὰ, καὶ ἐπίκτηρα.
Ταύτην τὴν ἐντολήν, οὐ μόνον ἐκείνοις, ἀλλὰ καὶ
ἡμῖν δι' ἐκείνων ἐνετείλατο, οὐς εἰς τὸν ἐκείνων βα-
θμόν τε, καὶ τόπον ὑπεισαγαγεῖν κατηξίωσε· καὶ δεῖ
καθάπερ ἐκείνοι τότε, καὶ ἡμᾶς νῦν ἀκριβῶς φυλάτ-
τειν τε, καὶ παρατηρεῖν, καὶ μὴ σφίζεσθαι τὰ
ἄσφα, μηδὲ κύβον ἀναρῆπτειν ἐπὶ κίνδυνον. Δω-
ρεάν, φησὶν, ἐλάβετε, δωρεάν ὅστε, μὴ κτησάμε-
νοι χαλκόν, μηδὲ ἀργυρον, μήτε χρυσόν εἰς τὰς
ζώνας ὑμῶν. Ἀπλοῦς καὶ σαφὴς ὁ τῆς ἐντολῆς ταύτης
λόγος ἐστίν, οὐδὲν ποικίλον ἔχων, οὐδὲ δυσέφικτον, οὐδὲ
σοφιστικῆς δεόμενον ἐξηγήσεως· Παρ' ἐμοῦ, φησὶν,
ἐδέξασθε τὸ τῆς ἱερουσύνης ἀξίωμα, εἰ μὲν ὑπὲρ αὐ-
τοῦ μοι μικρὸν, ἢ μέγα τι κατεβάλλεσθε, καὶ τοῦτο
ὑμῖν πέπραται παρ' ἐμοῦ, πωλεῖτε καὶ ὑμεῖς ἑτέροις
αὐτό. Εἰ δὲ δωρεάν εἰλήφατε, ὅστε δωρεάν καὶ ὑμεῖς.
Τί τῆς ἐντολῆς ταύτης σαφέστερον; Τί δὲ τοὺς πειθ-
αρχοῦ πι συστατέστερον; Οὐαὶ τῷ ὄντι, τοῖς κτήσα-
σθαι τὴν τοῦ Θεοῦ δωρεάν, ἢ δίδοναι ταύτην διὰ χρη-
μάτων ὑπεπιληφθῶσιν. Εἰς γὰρ χολὴν πικρίας, καὶ

Religiosissimo et sanctissimo in sacris comministro
N. Gennadius, et quæ in Christi amante regia ci-
vitate Constantinopoli coacta est sancta synodus.

Cum Dominus et Deus Salvator noster Jesus
Christus suis discipulis Evangelii prædicationem
credidisset, eosque per universam terrarum orbem
inter homines ad docendum misisset, aperte jussit,
ut quod gratis accepissent, eis quoque gratis darent,
non aurum vel argentum, aut alias omnino materiales
et terrenas facultates pro eis acquirentes. Cælestibus
enim et spiritualibus donis nulla est cum terrenis et
temporalibus commutandi ratio. Hoc autem præcep-
tum non solum illis, sed etiam nobis per illos dedit,
quos in illorum gradum et locum substituere dignatus
est : et oportet, sicut illi tunc, nos quoque nunc accu-
rate et diligenter servare, nec in iis quæ technas so-
phisticas non admittunt, uti sophistica calliditate, nec
aleam periculosam jacerere : *Gratis, inquit, accepistis,
gratis date. Non possidentes æs, neque aurum, neque
argentum in zonis vestris* ¹. Simplex est et aperta hu-
jus mandati ratio, quæ nihil habet varium, nihil
quod non sit facile et explicatum, nihil quod sophi-
stica expositione egeat. A me, inquit, accepistis di-
gnitatem sacerdotii. Si mihi pro ipso parum quid
vel magnum solvistis, et hoc a me venditum est,
vos quoque ipsum aliis vendite : si autem gratis
accepistis, vos quoque gratis date. Quid hoc est man-
dato apertius? Quid autem iis qui parent, utilis?
Væ illis re vera qui Dei donum acquirere, vel illud pro
pecunia dare in animum inducunt. In scel enim ama-
ritudinis et vinculum iniquitatis li, juxta sancti Petri
sententiam ², a sua malitia comprehensi sunt

¹ Matth. xii, 8, 9. ² Act. vii, 20.

σύνδεσμον ἀδικίας οἱ τοιοῦτοι, κατὰ τὴν ἀπόρασιν τοῦ ἁγίου Πέτρου, ὑπάρχουσι συλληφθέντες ἐπὶ τῆς αὐτῶν φιλαργυρίας.

Unde et sanctorum et beatorum Patrum sanctæ magnæ synodi œcumenicæ Chalcedonæ congregatæ huic legi Dominicæ convenit canon, qui sic a nobis aperte iisdem verbis editus est :

« Si quis episcopus pecuniis ordinationem fecerit, vel non venalem gratiam ad venditionem deduxerit, et pecuniis ordinaverit episcopum, vel chorepiscopum, vel presbyterum, vel diaconum, vel aliquem eorum qui in clero connumerantur, vel pecuniis provehat œconomum, vel defensorem, vel paramonarium, vel omnino aliquem ex clero, propter suum turpe lucrum : qui hoc aggressus esse convictus fuerit, de proprio gradu veniat in periculum ; et qui ordinatur, nihil ex ordinatione, vel promotione, quam sit instar mercaturæ, juvetur, sed sit alienus a dignitate, vel curatione, quam pecuniis assecutus est. Si quis autem his turpibus ac nefariis lucris sequester intercessorve apparuerit, is quoque si sit clericus, a primo gradu excidat : si autem laicus, vel monachus, anathematizetur. »

182 BALS. Pulcherrima et valde pia sunt hujus canonis sanctorum Patrum præcepta, qui omnem invasionem satanicam, diabolicumque conatum, qui in donum spirituale intenditur, repellit et rescindit. Nullo enim modo vult ordinationis promotionem pecuniis aut floribus, aut suscipi, nec ab eo qui illam exercet, nec ab eo qui ordinationis promotionem accipit : sed nec ante tempus ordinationis, nec post, dari pecuniis concedit : omnium enim in hac quoque re esse sordes, munerumque corruptionem pronuntiat. ῥὸν αὐτὸν τῆς χειροτονίας, ὑπὲρ τῆς χειροτονίας δίδοσθαι χρήματα συγχωρεῖ καθόλου γὰρ τὴν ἐπὶ τῷ πράγματι τούτῳ δωροδοκίαν ἀπέφηεν.

Quoniam tamen his ita aperte prohibitis, quidam sunt in Galatarum Ecclesia deprehensi propter turpe lucrum et avaritiam hæc salutaria et humana præcepta negligere et transgredi : ea quoque ipsa nobis renovare visum est cum hæc sancta synodus, quæ in hac regnante nova Roma, nunc agit : ut sine omni penitus inventione, et omni prætextu, callidoque commento, impiam hæc et odiosam, quæ nescio quomodo in sanctissimas Ecclesias subiit, consuetudinem omnino excindamus ; ut cum pura et absque ulla cautione eorum qui ordinantur, renuntiatio ab antistitibus facta fuerit, gratia Spiritus sancti superne veniat. Quibus nescio an per pecuniam promotionem facientibus, et manu non pure operante, ad eum qui promovetur accedit, secundum vocem Evangelii, et non potius retrahitur gratia sancti Spiritus.

Scias ergo, o vir religiosissime et omni ex parte sanctissime, quod quicumque hujus convictus fuerit episcopus, vel chorepiscopus, vel viator, vel presbyter, vel diaconus, vel quivis alius ex canone, vel ex laicis, communi antistitum decreto, communiquæ sententia condemnatus est, sicut de hoc quoque sanctorum Patrum præcedens canon loquitur. Οἱ ὄρι-

« Ὅθεν καὶ τῶν ὁσίων, καὶ μακαρίων Πατέρων τῶν τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης οἰκουμηνικῆς τῆς ἐν Χαλκηδόνι συναχθείσης, τῷ Ἀποστολικῷ τούτῳ νόμῳ συνέβη δὲ περὶ τούτου κανόν, ὃς ἡμῖν σαφῶς οὕτως ἐξέειπεν αὐταῖς ἐκπεφώνηται :

« Εἰ τις ἐπίσκοπος ἐπὶ χρήμασι χειροτονίαν ποιήσαιο, καὶ εἰς πράσιν καταγάγοι τὴν ἄπρατον χάριν, καὶ χειροτονήσαιο ἐπὶ χρήμασιν ἐπίσκοπον, ἢ χωρεπίσκοπον, ἢ πρεσβύτερον, ἢ διάκονον, ἢ ἑτερόν τινα τῶν ἐν τῷ κλήρῳ καταριθμουμένων, ἢ προβάλλοιτο ἐπὶ χρήμασιν οἰκονόμον, ἢ ἐκδικον, ἢ παραμονάριον, ἢ ἄλλως τινὰ τοῦ κλήρου, δι' αἰσχροκέρδειαν οἰκίαν, ὃ τούτῳ ἐπιχειρήσας ἐλεγχθεὶς κινδυνεύεται περὶ τὸν οἰκεῖον βαθμόν· καὶ ὁ χειροτονοῦμενος, μηδὲν ἐκ τῆς κατ' ἐμπορίαν ὠφελείσθω χειροτονίας, ἢ προβολῆς· ἀλλ' ἔστω ἀλλότριος τῆς ἀξίας, ἢ τοῦ φροντισματοῦ, οὐκ ἐπὶ χρήμασιν ἔτυχεν. Εἰ δὲ τις καὶ μεσιτεύων φανῆ τοῖς αἰσχροῖς τούτοις, καὶ ἀθεμίτοις λήμμασι, καὶ οὕτως εἰ μὴν κληρικὸς εἴη, τοῦ οἰκείου ἐκπατίτω βαθμοῦ· εἰ δὲ λαϊκὸς, ἢ μονάζων, ἀναθεματιστέσθω. »

BALS. Κόλλιστα καὶ λίαν εὐσεβῆ τοῦ κανόνος τῶν ἁγίων Πατέρων ὑπάρχει τὰ παραγγέλματα, πᾶσαν ἐξοδὸν σατανικήν, καὶ πᾶν ἐγγεῖρημα θαυτοκίαν κατὰ τῆς πνευματικῆς φερόμενον δωρεᾶς, ἀπωθεύμενά τε καὶ ἀνακόπτοντα. Οὐ βούλεται γὰρ οὐδαμῶς διὰ χρημάτων γίνεσθαι τῆς χειροτονίας τὴν προβολήν, ἢ ὑπαδέχεσθαι, οὔτε παρὰ τοῦ ταύτην ἐνεργούτος, οὔτε παρὰ τοῦ τῆς χειροτονίας τὴν προβολὴν ὑποδοχόμενου, ἀλλ' οὐδὲ πρὸ καίρου τῆς χειροτονίας, οὐδὲ μετὰ τὸν καιρὸν τῆς χειροτονίας, οὐδὲ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς χειροτονίας, οὐδὲ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς χειροτονίας συγχωρεῖ καθόλου γὰρ τὴν ἐπὶ τῷ πράγματι τούτῳ δωροδοκίαν ἀπέφηεν.

« Ὅμως ; ἐπειδὴ νῦν, καίτοι προδήλως τούτων οὕτω κεκωλυμένων, ἐφωρόθησάν τινες κατὰ τῶν Γαλιταίων ὀλιγωροῦντες, καὶ παραβαίνοντες δι' αἰσχροκέρδειαν, καὶ φιλαργυρίαν τὰ σωτήρια ταῦτα, καὶ φιλόδηρα παραγγέλματα, εὖ ἔχειν ἔδοξε καὶ ἡμῖν ταῦτα πάλιν ἀνανεώσασθαι μετὰ τῆς ἁγίας συνόδου, τῆς ἐνδημούσης ἐν ταύτῃ τῇ βασιλευσούσῃ νέῃ Ῥώμῃ, ὥστε δίχα πάσης ἐπινοίας, καὶ πάσης προφάσεως, καὶ παντὸς σοφισμοῦ, τὴν βδελυρὰν ταύτην, καὶ ἀσεβῆ οὐκ οἰδ' ὅπως ἐπεισελθοῦσαν συνήθειαν ταῖς ἀγιωτάταις Ἐκκλησίαις παντελῶς ἐκτεμεῖν· ἵνα ἀληθῶς ἀκαπηλεύτου, καὶ καθαρῶς παρὰ τῶν ἀρχιερέων τῆς ἐπὶ τῶν χειροτονοῦμένων ἀναρρήσεως γινόμενης, ἀνωθεν ἢ τοῦ Πνεύματος χάρις ἐπιφοιτῇ· ὧν νῦν γε οὐκ οἶδα διὰ χρημάτων τὴν προβολὴν ποιουμένων, καὶ οὐ τῆς χειρὸς καθαρῶς ἐνεργούσης, ἐπιφοιτῇ τῷ προχειριζομένῳ κατὰ τὴν φωνὴν τοῦ κηρύγματος, καὶ οὐχὲν συστέλλεται μᾶλλον ἢ τοῦ ἁγίου Πνεύματος χάρις.

Ἰσθὶ τοίνυν, τὰ πάντα θεοσεβέστετε, πάντα τὸν ὄντιναοῦν ἀλλίσκομεν ἐπὶ τῷ τοιοῦτῳ τινὲ ἐπίσκοπον, ἢ χωρεπίσκοπον, ἢ περιοδεύτην, ἢ πρεσβύτερον, ἢ διάκονον, ἢ ἄλλον τινὰ δήποτε τοῦ κανόνος, ἢ λαϊκόν, κοινῷ δόγματι τῶν ἀρχιερέων κατακεκρίσθαι, καὶ κοινῇ ψήφῳ, καθὼς περὶ τούτου καὶ ὁ τῶν ἁγίων Πατέρων κανὼν φθάσας διαλαλεῖ. Δεῖ γὰρ εἶναι χέ-

ρον τὴν χάριν, καὶ μηδαμῶς μεσιτεύειν παρ' αὐτῆ A
ἀργύριον. Ἔστω τοίνυν καὶ ἔστιν ἀποκηρυκτός, καὶ
πάσης ιερατικῆς ἀξίας τε, καὶ λειτουργίας ἀλλότριος,
καὶ τῆ κατὰρξ τοῦ ἀναθέματος ὑποκειμένος, ὃ τε
ταύτην κτᾶσθαι διὰ χρημάτων οἰόμενος, καὶ ὁ ταύ-
την παρέχειν ἐπὶ χρήμασι ὑπισχνούμενος, ἔστε κλη-
ρικὸς, ἔστε λαϊκὸς εἴη, κἂν ἐλέγχωτο, κἂν μὴ ἐλέγ-
χωτο ποιεῖν, ὅτι οὐδὲ οἷόν τε συμβιβασθῆναι ποτε
τὰ σύμβολα, οὐδὲ Θεῷ συμφωνῆσαι τὸν μαμμωνᾶν,
ἢ τοὺς τοῦτω δουλεύοντας δουλεύσαι Θεῷ. Δεσποτικῆ
καὶ αὐτῆ ἔστιν ἀπόφασις ἀναμύβωλος· Οὐ δύνασθε
Θεῷ δουλεύειν, καὶ μαμμωνᾷ.

Τούτοις ἐπιθαβρόντες ἡμεῖς κατὰ δύναμιν, καὶ
τούτοις ὑπήκοντες, μετὰ τοῦ ταῦτα φήσαντος, κατὰ
τῶν ταῦτα παρανομούντων τὴν ἀπόφασιν πεποιήμεθα. B
Φροντισιάτω δὲ καὶ ἡ σὴ ἐπίστασις διὰ πάσης περιφυ-
λακτικῆς ποιουμένη, ὅπλα καταστήσαι διὰ ἀντιγράφων
καὶ τοῖς ὑπὸ τὸ θεοφιλεστάτους ἐπισκόποις, καὶ πε-
ριοδευταῖς, καὶ τοῖς ἄλλοις ἁπασιν· ἵνα ἐν ἐνὶ πνεύ-
ματι, καὶ μιᾷ ψυχῇ πάντες ὁμοῦ Χριστιανοὶ συμ-
φραξάμενοι κατὰ τοῦ κοινῶ δυσμενοῦς ἰσχύσωμεν
σὺν Θεῷ, τὴν ὑπ' ἐκείνου φυτευθεῖσαν ἐν ἡμῖν τῆς
φιλαργυρίας ρίζαν, ἅμα πᾶσιν αὐτοῖς τῶν κακῶν
τοῖς βλαστήμασι ἐκτεμεῖν. Ἦσαν τὴν σὺν σοὶ ἐν
Χριστῷ ἀδελφότητά προσαγορεύω. Ἐρρωμένος ἐν
Κυρίῳ ὑπερέχου ἡμῶν, θεοφιλέστατε ἀδελφέ.

Τούτω τῷ ἐπιστολιμαίῳ λόγῳ σὺν αὐτῷ δὴ τῷ C
Γεγραμμένῳ ὑπέγραψαν καὶ οἱ ἐβδομήκοντα τρεῖς. C

Nos in his pro viribus consulentes, et eis cre-
dentes, cum eo qui hæc dixit, adversus eos qui in
iis peccant, sententiam protulimus. Tua sanctitas
curam gerat, omni adhibita diligentia, ut hæc per
transcripta exemplaria innotescant et sanctissimis
episcopis qui tibi subsunt, et περιοδευταῖς, et aliis
omnibus : ut in uno spiritu et una anima omnes si-
mul constipati Christiani adversus communem ini-
micum, Dei auxilio, possimus avaritiæ radicem, quæ
ab illo in nobis insita est, cum omnibus eorum ma-
lorum gorminibus excindere. Omnem quæ tecum
est in Christo fraternitatem salutamus. Fortis existi-
stens in Christo, ora pro nobis, sanctissime frater.

Hæc epistolæ cum ipso Gennadio subscripserunt
etiam septuaginta tres.

ΕΚ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΝΙΚΟΠΟΛΙΤΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ.

183 EX EPISTOLA MAGNI BASILII AD NICOPOLITANOS.

Ἡ ἐπιστολὴ διαλέγεται περὶ τοῦ ὑπομενεῖν καὶ
εὐχαρίστως φέρειν τοὺς πειρασμούς· εἶτα ἐπάγει,
Τί πεπόνθαμεν δεινόν· εἰ μὴ τὰ ταῦτα λυπηρόν,
ὅτι μὴδὲν πεπόνθαμεν, μὴδὲ ἐνομισθημεν ἄξιοι
τῶν ὑπὲρ Χριστοῦ παθημάτων. Εἰ δὲ ὅτι ὁ δεῖνα
κατέχει τὸν οἶκον τῆς προσευχῆς, ὑμεῖς δὲ ἐν
ὁπαίθρῳ προσκυνεῖτε τὸν οὐρανοῦ καὶ γῆς ποι-
ητὴν, τοῦτο ὑμᾶς ἀνιᾶ· ἐνθὺ ἤθητε ὅτι οἱ μὲν
ἐνδεκα μαθηταὶ ἐν τῷ ὑπερῷ ἦσαν ὑποκλει-
σμένοι· οἱ δὲ σταυρώσαντες τὸν Κύριον ἐν τῷ
περὶ βοήτῃ ναῶν τὴν Ἰουδαϊκὴν λατρείαν ἐπέληρουν. D
Ἰούδας γάρ, τὸν δι' ἀγχόνης θάνατον τοῦ μετ'
αἰσχύνης ζῆν προτιμήσας. Ἰδεῖτε τὰ ταῦτα τῶν νῦν
ἀπερυσθιασάντων πρὸς πᾶσαν ἀνθρώπων κατά-
γνωσιν, καὶ διὰ τοῦτο ἀναιδῶς πρὸς τὰ ἀλογα
διακειμένων ἑαυτὸν αἰρετώτερον. Μόνον μὴ ἀπα-
τηθῆτε ὑπὸ τῶν ψευδολογιῶν αὐτῶν ἀπαγγελο-
μένων ὁρθότητά πίστεως. Χριστέμποροι γὰρ οἱ
τοιούτοι, καὶ οὐκ Ἰησοῦται, ἐδ' αἰετὰ κατὰ τὸν
βίον αὐτοῖς λυσιτελοῦν τοῦ κατὰ ἀλήθειαν ζῆν
προτιμῶντες. Ὅτε δὲ ἐνόμισαν κτᾶσθαι τὴν κε-
νήν ταύτην ἀρχὴν, προσέθεντο τοῖς ἔχθροῖς τοῦ
Θεοῦ· ὅτε εἶδον τοὺς λαοὺς ἀγραιοῦντας, σχη-
ματίζονται πάλιν τὴν ὁρθότητά. Οὐκ οἶδα εἰ ἐπί-
σκοποι εἶεν, μὴδὲ ἀρ.θμησαίμην ἐν ἱερῷσι

Epistola tractat de sustinendis et æquo animo fe-
rendis tentationibus ; deinde subiungit, Quid mali
passi sumus ? nisi forsitan istud triste sit, quod
nihil passi, nec passionibus pro Christo digni ha-
biti sumus. Si autem, quod domum orationis ne-
scio quis detineat ; vos autem sub dio cœli et terræ
Conditores adoratis, hoc vos male habet ; consi-
derate, quod undecim quidem discipuli erant in
cœnaculo inclusi : qui autem Dominum crucifixe-
runt in celebri templo Judaicum cultum perage-
bant. Judas enim, qui suspensio vitam finire ma-
luit quam dedecore vivere, ostendit se his esse me-
liorem, qui ad omnem hominum condemnationem
frontem perfricuerunt, et ideo impudenter ad om-
nia affecti sunt. Eorum tantum falsiloquii, qui
fidei recitandam probentur, ne seducamini,
Christi enim cauponatores sunt ii, et non Chri-
stiani, qui id, quod eis semper in vita est utile,
veræ vitæ præferunt. Quando autem existimarunt
se posse hoc vanum imperium acquirere, Dei
inimicis additi sunt : quando viderunt concitatos
populos, rursus recitandam simulant. Nescio an
sint episcopi, nec in Christi sacerdotibus eum
enumeraverim, qui a profanis manibus ad hoc ut
præsent in dissolutionem fidei promotus est. Hoc

est meum iudicium. Vos autem, si quam habetis a partem nobiscum, eadem videlicet nobiscum sentite : sin vestro ipsorum consilio utimini, unusquisque sem sententia dominus est. Nos hujus sanguinis insontes sumus.

Χριστοῦ τὸν παρὰ τῶν βεβήλων χειρῶ ἐπι καταλύσει τῆς πίστεως εἰς προστασίαν προβεβλημένον. Αὐτὴ ἐστὶν ἡ ἐμὴ κρίσις. Ἔμεῖς δὲ, εἰ τινα ἔχετε μεθ' ἡμῶν μερίδα, τὰ αὐτὰ ἡμῖν φρονήσατε διλονότι. Εἰ δὲ ἀφ' ἐαυτῶν βουλευέσθε, τῆς ἰδίας γνώμης ἐστὶν ἕκαστος κύριος. Ἡμεῖς ἀθῶοι ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦτου.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΑΡΑΣΙΟΥ

ΤΟΥ ΑΓΙΩΤΑΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ,

ΝΕΑΕ ΡΩΜΗΣ,

ΠΡΟΣ ΑΔΡΙΑΝΟΝ ΤΟΝ ΠΑΠΙΑΝ ΤΗΣ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΑΣ ΡΩΜΗΣ

Περὶ τοῦ μὴ ἐπι χρήμασι γίνεσθαι τὰς χειροτονίας.

184 EPISTOLA TARASII

SANCTISSIMI PATRIARCHÆ CONSTANTINOPOLIS,

NOVÆ ROMÆ,

AD ADRIANUM PAPAM ROMÆ VETERIS

De non faciendis pecunia ordinationibus.

Sanctissimo et beatissimo fratri et comministro, B domino Adriano, Papæ veteris Romæ, Tarasius misericordia divina episcopus Constantinopolis novæ Romæ, salutem in Domino.

Multipliciter multisque modis evangelice, apostolice et paterne docemur, etc.

Prolizissimam hanc epistolam habes in tomo nostro XCVIII, col. 1441-1452.

Τῷ ἀγιωτάτῳ καὶ μακαριωτάτῳ ἀδελφῷ καὶ συν- λειτουργῷ κυρίῳ Ἀδριανῷ, ἀπὸ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, Τάρασιος ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως νέας Ῥώμης ἐν κυρίῳ χαίρειν.

Πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως εὐαγγελικῶς, ἀποστολικῶς τε καὶ πατρικῶς διδασκόμεθα, κ. τ. λ.

185-188 BALS. Hæc epistola ex Scriptura et canonicis demonstrationibus composita est, tractans eos gravius peccare, quam Spiritus sancti hostes, quicumque pecuniis ordinationem faciunt, et sancti Spiritus gratiam vendunt. Illi enim servum Dei sanctum Spiritum esse dicunt : hi vero servum suum illum faciunt propter venditionem. Ea enim vendit quis, quæ sua sunt. Eos autem Judæ quoque proditori comparat, ut qui sanctum Spiritum vendere audeant, Christo et Deo nostro consubstantialem. Debes autem scire, quod illud : *Sacerdotes, loquimini quæ cordi sunt Jerusalem* ; csi ex prophetia Isaiæ : et illud : *Speculator si viderit gladium*, etc., Ezechielis : et illud : *Mundi sumus a sanguine eo-*

ΒΑΣΣ. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη κτεσκευάσθη ἀπὸ Γραφικῶν καὶ κανονικῶν ἀποδείξεων, διαλαμβάνουσα χεῖρονα τῶν Πνευματομάχων ἀμαρτάνειν τοὺς ποιοῦντας χειροτονίας διὰ χρημάτων, καὶ πωλοῦντας τὴν χάριν τοῦ ἀγίου Πνεύματος. Οἱ μὲν δοῦλον τοῦ Θεοῦ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον λέγουσιν, οἷτοι δὲ δοῦλον ἐαυτῶν ποιοῦσι τοῦτο διὰ τὴν πρᾶξιν. Ἐκεῖνα γάρ τις πωλεῖ, τὰ οὐκ ἐα. Παρρηκάζει δὲ τοῦτους καὶ τῷ προδότη Ἰούδῃ, ὡς τολμῶντας πωλεῖν τὸ ἅγιον Πνεῦμα, τὸ ὁμοούσιον τῷ Χριστῷ καὶ Θεῷ ἡμῶν. Ὅφειλεις δὲ εἰδέναι ὅτι τὸ, *Ἱερεῖς, λαλήσατε εἰς τὴν καρδίαν Ἱερουσαλήμ*, ἐκ τῆς προφητείας ἐστὶ τοῦ Ἰσαίου : τὸ, *Ὁ σκοπέος εἶν ἰδη τὴν βομιγαλαν* καὶ τὰ ἐξῆς, τοῦ Ἰεζεκίηλ : τὸ, *καθ' ἑσ-*

1 Isa. xl, 2. 2 Ezech. lxxviii, 6.

ἔσμεν ἀπὸ τοῦ αἵματος τῶν παραβαινόντων τὰς κανονικὰς διατάξεις, ἐκ τῶν πράξεων τῶν ἀποστόλων, ἦτοι ἐκ τῆς πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους τῶν Ἐφεσίων διαταγῆς τοῦ μεγάλου Παύλου· τὸ, Ὡς τὸν Σίμωνα τὸν Μάγον κατωκρίνεσθαι τοὺς διὰ χρημάτων χειροτονουμένους, ἐξεληφθῆ ἀπὸ τοῦ κθ' ἀποστολικοῦ κανόνος· τὸ, Νῦν φησι Κύριος, Ἄλλ' ἢ τοὺς δοξάζοντάς με δοξάσω, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς πρώτης τῶν Βασιλειῶν· τὸ, Ὁ οὐκ ἔλαβον οὐδὲ ἔχουσιν, ἀπὸ τῆς πρὸς Κορινθίους πρώτης Ἐπιστολῆς· τὸ, Οὐκ ἔστι σοι μερὶς οὐδὲ κληρὸς ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ, ἀπὸ τῶν πράξεων τῶν ἀποστόλων· τὸ, Δεῖ τὸν ἐπίσκοπον ἀνακλιπησιον εἶναι, ἀπὸ τῆς πρὸς Τιμόθεον πρώτης Ἐπιστολῆς· τὸ, Ἀκούσωμεν ταῦτα πάντα καὶ ἐρωτώμεθα, ἀπὸ τῆς πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῆς· τὸ, Οὐ φαρτοῖς, ἀργυρίῳ ἢ χρυσίῳ, ἐλευθέρωμεν, ἀπὸ τῆς πρώτης καθολικῆς Ἐπιστολῆς Πέτρου· τὸ, Ἐπ' ἄρους ὕψη- λου ἀνάβηθι ἐκ τοῦ Ἡσαίου καὶ τοῦ Ὠσηέ· τὸ, Οἱ ἱερεῖς ὡς φοῖριξ ἀνθήσουσιν, ἐκ τῆς πρὸς Κορινθίους δευτέρας Ἐπιστολῆς· καὶ τὸ, Περιεῖλε Κύριος ἐκ σοῦ τὰ ἀδικήματά σου, ἐκ τοῦ Σοφωνίου.

rum^o, qui transgrediantur canonicas constitutiones; ex Actibus apostolorum, seu ex magni Pauli constitutione ad presbyteros Ephesiorum. Illud: *Tantum Simonem Magum condemnari eos, qui pecuniis ordinantur; ex canone 29 apostolico desumptum est.* Illud: *Nunc dicit Dominus, utique eos, qui me glorificant, glorificabo*^o; ex principio primi Regum. Illud: *Quod non acceperunt, nec habent*^o; ex prima ad Corinthios Epistola. Illud: *Non est tibi portio, nec hereditas in hoc negotio*^o; ex Actibus apostolorum. Illud: *Oportet episcopum esse a reprehensione alienum*^o; ex prima Epistola ad Timotheum. Illud: *Audiamus hæc omnia, et auribus percipiamus hæc omnia*; ex Epistola ad Hebræos. Illud: *Non corruptilibus, auro et argento, redempti sumus*^o; ex Petri catholica Epistola prima. Et illud: *In altum montem conscende*^o; ex Isaia et Osee. Illud: *Sacerdotes ut palma floreant; ex secunda ad Corinthios Epistola; et illud, Abstulit Dominus ab te iniquitates tuas, ex Sophonia.*

^o Act. xx, 26.

^o I Reg. ii, 30.

^o I Cor. iv, 7.

^o Act. viii, 21.

^o I Tim. iii, 2.

^o I Petr. i, 18.

^o Isa. xl, 9.

189-215 ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

ΜΟΝΑΧΩΝ ΤΙΝΩΝ ΕΞΩ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΑΣΚΟΥΜΕΝΩΝ, ΚΑΙ ΑΠΟΚΡΙΣΕΙΣ ΕΠ' ΑΥΤΑΙΣ
ΓΕΝΟΜΕΝΑΙ ΠΑΡΑ ΤΗΣ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ ΑΓΙΑΣ
ΣΥΝΟΔΟΥ ΕΠΙ ΤΩΝ ΗΜΕΡΩΝ ΤΟΥ ΑΓΙΩΤΑΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ,
ΒΑΣΙΛΕΥΟΝΤΟΣ ΤΟΥ ΑΘΙΑΙΜΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΥΡΙΟΥ ΑΛΕΞΙΟΥ
ΤΟΥ ΚΟΜΝΗΝΟΥ· ΕΦ' ΑΙΣ ΚΑΙ ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ ΕΞΕΦΩΝΗΘΗΣΑΝ ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ
ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΤΟΥ ΒΑΣΣΑΜΩΝ.

INTERROGATIONES

QUORUMDAM MONACHORUM, QUI EXTRA URBEM EXERCEBANTUR;
ET RESPONSIONES, QUÆ AD EAS FACTÆ SUNT A SANCTA CONSTANTINOPOLITANA
SYNODO, TEMPORE SS. PATRIARCHÆ D. NICOLAI, IMPERANTE CELEBERRIMO
IMP. ALEXIO COMNENO; IN QUAS ETIAM INTERPRET. EDITÆ SUNT A THEODORO
BALSAMONE PATRIARCHA ANTIOCHENO.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ Α'.

Εἰ χρὴ μοναχὸν εἰσεῖναι εἰς τὸ ἄγιον θυσιαστήριον; Κωλύει γάρ τοῦτο ὁ 33' κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ ἀγίας συνόδου, ὃς καὶ οὐ παραχωρεῖ ἐπὶ ἄμβωνος ἀναγνώσκειν ἢ ψάλλειν ἀσφράγιστόν τινα ἢ μοναχόν. Ὅμοιος καὶ ὁ τῆς ἐν Λαοδικαῖα κανὼν 15', καὶ ὁ τῆς ἐν Νικαῖα τῷ δευτέρῳ κανὼν 14'.

ΑΠΟΚΡ. Τὸ μὲν διχα χειροθεσίας ἐπὶ ἄμβωνος ὡς ἀναγνώστην ποιῆσαι τὸν μοναχὸν τὰς ΠΑΤΡΟΙ. Γα. CXXXVIII.

C

INTERROGATIO I.

An monachum ad sanctum altare ingredi oporteat? Hoc enim canon 33 sanctæ in Trullo synodi prohibet: qui etiam non permittit in ambone cantare vel legere monachum aliquem qui characterem non acceperit. Similiter et syn. Laodic. can. 15, et 21, et syn. Nicænæ secundæ canon 14.

RESP. Sine ordinatione quædam monachum lectoris officio fungi perinde ac si lector esset prohi-

bitum est : ad altare autem accedere pro accendendis cereis vel candelis, monacho, qui nullo tenetur crimine, non existimo oportere prohiberi, propter monachalis habitus honestatem.

INTERPRET. Cum sancta synodus recte et divinorum canonum traditioni convenienter ad interrogationem responderit, dixerunt quidam, quod monachos quidem qui lectoris characterem non acceperint, in ambone non legere, indistinctum est : ut autem quilibet habitu monachico indutus ad altare accedat, non indistincte accipietur. Sed quoniam canon 49 syn. in Trullo statuit laicos non posse ad sanctum altare accedere ; si is quidem qui monachali habitu dignatus est, tonsuram etiam est assecutus, ad sanctum altare sine ullo impedimento accedet : sin propter probationem juxta canones, monasticas induerit vestes, quas etiam inter triennium deponere ei permissum est, ad sanctum altare pro ulla causa non ingreditur, ut qui nondum in monachorum ordinem relatus sit, sed adhuc laicus est. Mibi autem videtur non posse quempiam, qui sanctas vestes ullo modo indutus est, eas abjicere, et ludibrio eas habere. Non enim debet cum vestibus monasticis probari, sed cum habitu laico, et ideo omnibus qui sacra veste induti sunt, erit absque ullo præjudicio aditus ad sanctum altare, ut qui in laicorum locum venire non possint. Lego etiam quæ a nobis scripta sunt in can. 15 syn. 7.

INTERROGATIO II.

An non oporteat in Sabbato genu flectere, sicut nec in Dominico, vel Pentecoste ?

RESP. A canone quidem non prohibitum est. Multi autem quiu jejunium in Sabbato non sequatur, nec genu flectunt.

INTERPRET. Veneranda responsio multas breviter contradictiones dissolvit. Dixit enim quod quoniam a sanctis Patribus non est expresse prohibitum in Sabbato genu flectere sicut est jejunare prohibitum, qui genu flectit non reputabitur adversari ecclesiasticis traditionibus, et multo magis si **216** hoc propter exercitationem fecerit. Quoniam autem a sanctis Patribus omnino sunt prope exacta Sabbata Dominicis, et qui in iis jejunent, puniuntur, nec ei qui genu non flectit, præjudicium afferetur. Dicit enim quoddam juris præceptum hoc modo, Non omne quod non prohibitum, permissum est.

INTERROGATIO III.

An oporteat jejunium in Augusto peragere ?

RESP. Erat prius in hoc tempore jejunium, sed translatum est, ne cum gentilium, quæ hoc tempore fiebant, jejunii incidere. Sed tamen adhuc multi homines hoc jejunium jejunant.

INTERPRET. De hoc jejunio aliquando quæsitum est coram potenti et sancto nostro domino et imperatore, presente sanctissimo illo patriarcha

Α του ἀναγνώστου ἀπηρεσίας κωλύεται· τὸ δὲ εἰς θυσιαστήριον εἰσεῖναι χάριν ὑφάψεως κηρίου ἢ κανδήλας τὸν μηδεμίαν ἐγκλήματι γενόμενον ἐνοχον οὐκ οἶμαι δεῖν κωλυθῆναι διὰ τὴν τοῦ μοναχικοῦ σχήματος σεμνότητα.

ΕΡΜΗΝ. Καλῶς καὶ κατὰ τὴν τῶν θεῶν κανόνων παράδοσιν ἀποκριναμένης τῆς ἁγίας συνόδου πρὸς τὴν ἐρώτησιν, εἰπόν τιμας ὡς τὸ μὲν μὴ ἀναγινώσκαι ἐπ' ἀμβωνος τοὺς μὴ λαβόντας ἀναγνώστου σφραγίδα μοναχοῦ ἀδιάστικτόν ἐστι· τὸ δὲ ἐνχωρηθῆναι πάντα περιβεβλημένον σχῆμα μοναχικὸν εἰσεῖναι εἰς τὸ θυσιαστήριον οὐδὲ ἀδιάστικτος παραληφθήσεται. Ἄλλ' ἐπεὶ ὁ 49^{ος} κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου διορίζεται ἄδρατον εἶναι τοῖς λαϊκοῖς τὸ ἅγιον θυσιαστήριον, εἰ μὲν ὁ τοῦ μοναχικοῦ σχήματος καταξίωθαι καὶ ἀποκάρσεως ἐτυχεν, ἀκωλύτως εἰσελεύσεται εἰς τὸ ἅγιον θυσιαστήριον· εἰ δὲ διὰ δοκιμασίαν κατὰ τοὺς κανόνας τὰ μοναχικὰ ἐνεδύσατο, ἃ καὶ ἀποτίθεσθαι ἐντίς τριετίας ἐξεχωρήθη, οὐκ εἰσελεύσεται εἰς τὸ ἅγιον θυσιαστήριον χωρὶς οἰασθήποτε ὑποθέσεως, ὡς μηδὲ μετὰ τῶν μοναχῶν συνταττόμενος, ἀλλ' ἐτι ὡν λαϊκός. Ἔμοι δὲ δοκεῖ ὅτι οὐ δύναται τις τὰ μοναχικὰ ὑπωσθήποτε περιβαλλόμενος ἀμῦρα ρίψαι καὶ διαπαιξαι αὐτά. Οὐ γὰρ μετὰ μοναχικῶν ἀμφίων ἄφαιλει δοκιμάζεσθαι, ἀλλὰ μετὰ σχήματος λαϊκοῦ διὰ καὶ πᾶσι τοῖς τὸ ἱερὸν σχῆμα ἡμφιεσμένοις ἀποκριμάτιστος ἐσται ἢ εἰς τὸ ἅγιον θυσιαστήριον εἰσελεύσει, ὡς μηδὲ θυμαμένοις εἰς τόπον ἰλθεῖν λαϊκοῦ. Ἀνάγνωθι καὶ τὰ παρ' ἡμῶν γραφέντα εἰς τὸν 10^{ον} κανόνα τῆς 5^{ης} συνόδου.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ Β΄.

Εἰ χρή μὲν κλίνεσθαι ἐν Σαββάτῳ γόνυ, ὡσπερ οὐδὲ ἐν Κυριακῇ ἢ ἐν Πεντηκοστῇ ;

ΑΠΟΚΡ. Ἀπὸ τοῦ κανόνος μὲν οὐ κωλύεται· οἱ πολλοὶ δὲ διὰ τὸ μὴ ἐπακολουθεῖν ἐν Σαββάτῳ νηστείας οὐδὲ γόνυ κλίνουσιν.

ΕΡΜΗΝ. Ἡ προσκυνητρία ἀπόκρισις δι' ὀλίγου πολλὰς ἀντιλογίας ἔλυσεν. Εἶπε γὰρ ὡς, ἐπεὶ παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων οὐκ ἐκωλύθη βητικῶς τὸ γόνυ κάμπειν κατὰ τὰ Σάββατα, ὡσπερ τὸ νηστεύειν κωλύεται, ὁ γόνυ κάμπτων οὐ λογισθήσεται ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς ἐναντιούμενος παραδόσει, καὶ μᾶλλον εἴπερ τοῦτο ποιεῖ διὰ ἄσκησιν. Ὅτι δὲ παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων ἐξισώθησαν διόλου σχεδὸν ταῖς Κυριακαῖς τὰ Σάββατα, καὶ οἱ νηστεύοντες ἐν τούτοις κολάζονται, οὐδὲ ὁ γόνυ μὴ κάμπτων προκριματιοθήσεται· ἐπεὶ γὰρ νομικόν τι παράγγελμα, οὕτω διεξίδω, οὐ πᾶν τὸ μὴ κωλυμένον ἐπιτέτραπται.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ Γ΄.

Εἰ χρή ἐν τῷ Αὐγούστῳ νηστείας ἐπιτελεῖν ;

ΑΠΟΚΡ. Ἦν ἡ νηστεία πρότερον ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, μετετέθη δὲ διὰ τὸ μὴ περιπίπτειν ταῖς κατὰ τὸν καιρὸν τούτον γινομέναις ἐθνεκαῖς νηστείας. Πλὴν καὶ ἐτι πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ταύτην τὴν νηστείαν νηστεύουσιν.

ΕΡΜΗΝ. Τὸ περὶ τῆς νηστείας ταύτης ἐζητήθη ποτὲ ἐνώπιον τοῦ κραταίου καὶ ἁγίου ἡμῶν βασιλέως κατὰ παρουσίαν τοῦ ἀγωτάτου ἐκείνου πα-

τοῦ πρώτου κυρίου Λουκά καὶ τῶν περιουρηθέντων ἄρχιερέων. Καὶ τοὺς μὲν εἶπον μὴ ὀφείλει νηστεύειν ἡμεῖς διὰ τὴν ἐν τῇ ἀπεκρίσει δηλουμένην μετήθεισιν· ἑτέροι δὲ ἀντέθεντο ὡς, ἔπει ἡ ἀγία σύνοδος ἀνανδροῦστος φησὶ νηστείαν μὲν γίνεσθαι πρότερον κατὰ ταύτας τὰς ἡμέρας, μετατεθῆναι δὲ ταύτην, οὐ δηλοῦται δὲ ὅπως καὶ ὅπου ἡ μεταθεσις γέγονεν, ὀφείλομεν ἐξ ἀνάγκης νηστεύειν. Ὁ δὲ πατριάρχης καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἀπεφάνησαν ἀπειρήκτον εἶναι τὴν νηστείαν τοῦ Ἀβουστου μηνός, καὶ εἰς ἐπισύστασιν τοῦ λόγου αὐτῶν ἐγρῶντο καὶ τῷ τόμῳ τῆς ἐνώσεως, τῷ διαλαμβάνοντι τοὺς τριγάρους, τρεῖς τῷ ἑσού μεταλαμβάνειν τῶν θεῶν ἁγιασμάτων· κατὰ τὸ μέγα Πάσχα δηλαδὴ, κατὰ τὴν ἑορτὴν Κοιμήσεως τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, καὶ κατὰ τὴν Γέννησιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τὴν ἐν ταύταις προγεῖσθαι νηστείαν, καὶ τὸ ἐκ ταύτης ὄφελος. Ἀμφιβυλλόντων δὲ καὶ εἰσέτι τότε τινῶν διὰ τὸ μὴ εὐρίσκεισθαι ὅπουδῆποτε τὴν ποσότητα τῶν ἡμερῶν τῆς τοιαύτης νηστείας, εἶπεν ὁ αὐτὸς ἀγιώτατος πατριάρχης ὡς τῶν ἡμερῶν ταύτης τε καὶ τῆς τελουμένης νηστείας πρὸ τῆς ἑορτῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ μὴ δηλουμένων ἕκ τινος ἐγγράφου, ἀναγκαζόμεθα ἐπιπλεῖν τῇ ἀγράφῳ ἐκκλησιαστικῇ παραδόσει, καὶ ὀφείλομεν νηστεύειν ἀπὸ τῆς πρώτης τοῦ Ἀβουστου μηνός καὶ ἀπὸ τῆς ἰδ' τοῦ Νομβρίου μηνός. Εἰ δὲ καταλύσαι διὰ σωματικὴν ἀσθένειαν ἀναγκαζόμεθα, ἐκ προτροπῆς ἐπισκοπικῆς αἰ δηλωθεῖσαι ἡμέραι τῶν νηστεῶν στενωχωρηθήσονται· ὅτι καὶ τοῦτο δέδοκται ἐξ ἀγράφου ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως. Καὶ τότε μὲν ἐλαλήθησαν ταῦτα. Ἐγὼ δὲ μετὰ τοῦτο σκοπήσας εἶναι καὶ ὅπως παρεδόθησαν αἱ δύο αὗται νηστείαι, ἤγουν ἡ τῆς Κοιμήσεως τῆς ἀγίας Θεοτόκου, καὶ ἡ τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν· ἀλλὰ μὴν καὶ ἡ πρὸ τῆς ἑορτῆς τῶν ἁγίων Ἀποστόλων τελουμένη νηστεία, καὶ ἡ πρὸ τῆς Μεταμορφώσεως νηστεία, καὶ εἰ ἐξ ἀνάγκης ὀφείλομεν κατὰ ταύτας νηστεύειν, καὶ ἐπὶ πόσαις ἡμέραις, λέγω τὴν μὲν νηστείαν τῶν τοιούτων τεσσάρων ἑορτῶν ἀπαραίτητον εἶναι, τὴν δὲ ποσότητα τῶν ἡμερῶν ταύτης μὴ εἶναι εἰς πάντας ἰσριθίμον· ὅπερ εἰς τὴν μεγάλην ἐστὶ Τεσσαρακοστὴν· ἀλλὰ πρὸ μὲν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἐκάστης τῶν τοιούτων ἑορτῶν πάντες οἱ πιστοὶ, λαϊκοὶ δηλοῦνται καὶ μοναχοί, ἀναγκάζονται νηστεύειν κατὰ τὴν ἀπαραίτητον, καὶ εἰ μὴ οὕτω τοιοῦντες ἐκ τῆς κοινωνίας τῶν ἐρδωδύξων Χριστιανῶν ἀλλοτριωθήσονται· οἱ δὲ ἀπὸ τῶν κτητορικῶν τοπικῶν συνωμοδόμενοι μοναχοὶ νηστεύειν ἐπὶ πλῆον, ἤγουν ἀπὸ τῆς ἑορτῆς τῶν ἁγίων πάντων, καὶ ἀπὸ τῆς ἰδ' τοῦ Νομβρίου μηνός, καὶ ἀκοντες ἀνακαθίσθονται τοῖς κτητορικοῖς αὐτῶν τοπικοῖς ἀκολουθεῖν, ὅτι τοῦτο κανονικὸν καὶ σωτηριώδες ἐστίν, ὡς περ καὶ οἱ λαϊκοὶ οὕτως ἐκονεῖ νηστεύοντες Εὐχαριστίας ἀξιοθήσονται. Ἐπεὶ δὲ τὰς αἰτίας τούτων πάντων γραφικοῖς ῥητοῖς δόγμασι καὶ διδάγμασι εὐδοκούντος Θεοῦ καθιερωσάμεθα, καὶ δι' ἐπιστολῆς παρεστησάμεθα γραφείσθαι πρὸς τὴν ἐν τῷ βουνῷ τοῦ ἁγίου Ἀβουστου ἐγείρει-

domino Luca, et qui cum eo inventi sunt antistitibus. Et nonnulli quidem dicebant non debere nos jejnnare, propter translationem quæ in responsione declaratur. Alii autem contra dicebant, quod quoniam sancta synodus dicit absque ulla dubitatione jejnnium fuisse prius hoc tempore, sed fuisse translatum, non declaratur autem ubi et quomodo translatio facta sit, debemus necessario jejnnare. Fairtarcha autem et antistites pronuntiabant inexcusabile esse jejnnium Augusti, et ad dicit sui comprobationem etiam anionis tomo utebantur, quo dicitur, trigamos ter in anno esse sacramentorum participes, scilicet in Paschate, et in festo Dormitionis sanctissimæ Deiparæ, et in Nativitate Domini nostri Jesu Christi: eo quod in iis precederet jejnnium, et ejus utilitas. Quibusdam autem tunc quoque dubitantibus, quod nusquam inveniretur præscripta ejus jejnnii dierum quantitas, dixit ipse sanctissimus patriarcha, quod cum dies hujus et illius quod ante Christi natalem sit, jejnnii non declarantur ab ulla scriptura, cogimur sequi ecclesiasticam traditionem non scriptam, et debemus jejnnare, a primo die Augusti, et a quarto decimo die mensis Novembris. Sin autem propter corporalem imbecillitatem id solvere cogamur, episcopali permissione dies declarati in Augustum rediguntur; nam hoc quoque placuit ex non scripta ecclesiastica traditione. Et hæc quidem tunc temporis dicebantur. Ego autem cum postea considerassem undenam et quomodo hæc duo jejnnia tradita sunt, scilicet Dormitionis sanctæ Deiparæ, et Nativitatis Jesu Christi, et Dei nostri, atque etiam jejnnium quod sit ante festum Sanctorum apostolorum, et jejnnium ante Transfigurationem; et an necessario debemus hæc jejnnare, et quot diebus; dico hoc quidem festorum jejnnium esse inexcusabile; ejus autem quantitatem non esse numero in omnibus æqualem, ut est in magna Quadragesima: sed ante septem quidem dies uniuscujusque horum festorum, omnes fideles, laici scilicet et monachi, coguntur jejnnare inexcusabiliter, et qui non ita faciunt, ab orthodoxorum Christianorum communionem alienantur. Monachi autem qui suarum fundationum constitutionibus amplius jejnnare coguntur, scilicet a festo Omnium Sanctorum, et a quarto decimo mensis Novembris, vel Iulii cogentur sequi statuta suarum fundationum, quoniam hoc canonicum est, et salutare: quemadmodum et laici qui sua sponte ita jejnnant, gratularum actione digni habebuntur. Quia autem horum omnium causas, Deo favente, divinis Scripturarum sententiis et doctrinis confirmavimus, et in Epistola ostendimus quam ad imprimis venerabilem monachum dominum Theodosium Sarpiolem, qui in colle S. Auxentii 217 includitur, scripsimus, eam lege. Hic autem non sita est, eo quod sit proluxa. Eadem autem epistola, nihilo penitus inatate, scripta est etiam ad clericos et reliquos qui sunt in throno magnæ Antiochiæ.

στέτατο τιμωτάτων μοναχῶν κυρὸν Θεοδόσιον τὸν Σαρπειώτην, ἀνάγνωδι καὶ ταύτην. Ἐνταῦθα γὰρ ὦ; πολυστιχος οὐ κατεστρώθη· ἡ αὐτὴ δὲ ἐπιστολὴ ἐγράφη ἀπαρλλάκτως· καὶ πρὸς τοὺς ἐν τῷ ὄρει τῆς μεγάλης Ἀντιοχείας κληρικούς· καὶ λοιπούς.

INTERROGATIO IV.

An oporteat dæmoniacum communicare sacramentis? Sanctus enim Timotheus in quæstionibus sibi propositis aliter dixit, et sancti apostoli aliter, et posteriores aliter.

RESP. Si quis atra bile agitur, ut i: eatur esse dæmoniacus, non prohibebitur: sed si est revera dæmoniacus, sacramentis minime dignabitur: nulla est enim luci societas cum tenebris.

INTERPR. Mihi videtur sanctus Timotheus, et etiam qui est per intervalla dæmoniacus, concessisse divinorum sacramentorum participationem, eo tempore quo est sanæ mentis, et maxime, si eo tempore quo est furore percitus non blasphemet adversus sancta. Quemadmodum enim qui ab humore melancholico vexatur, si non novit sacramentorum gratiam, imo etiam quod majus est, blasphemiat, non concedetur ei ut sit sacramentorum particeps, ne divina ex eo injuria afficiantur: ita etiam qui per intervalla furit, si sit dignus, et furoris tempore adversus divina mysteria non blasphemet, non impediatur eorum esse particeps eo tempore quo est sanæ mentis. In extrema autem respiratione existimo omnes debere dignos haberi divino sanctoque viatico. Nam sanctus quoque Timotheus decernit eos tunc baptizari debere, si antea non fuerint baptizati.

INTERROGATIO V.

An oportet ea quæ in Ecclesia offeruntur, ut oblationes, panem scilicet et vinum, sacerdotem indiscriminatim comedere, et quemadmodum sibi placuerit: et an debet hæc comedere tanquam panem communem; et si multa hujusmodi collecta fuerint, quid oportet his facere?

RESP. Exaltatæ quidem oblationis fragmenta nequaquam, sed in sola debent Ecclesia comedi, donec universa consumpserint; quæ autem ex his supersunt, non cum lacte, et caseo, et ovis, et piscibus, sed separatim, et per se.

INTERPRET. Consequenter can. 7 Theophili episcopi Alexandrini, qui situs est in compellatoria ejus oratione in sancta Theophania, et hæc expresse definit, Quæ pro sacro sacrificio offeruntur, post ea quæ consumuntur in usum sacramentorum, clerici dividant, et neque catechumenus ex iis comedat, vel bibat; sed potius clerici, et fideles fratres qui sunt cum ipsis, respondit sancta synodus. Sed canon quidem non definit de fragmentis quæ restant ex sancto pane exaltato, et reliquis nec præcepit quomodo iis uti oporteat. Responsio autem eorum consumptionem in duo divisit. Sed sancta quidem synodus de vino oblato respondit: Theophilus autem ipsum quoque similiter ac panes, consumendum decrevit; et recte, ut existimo. Neque enim exaltatur vinum, sed solum sanctifi-

ΕΡΩΤΗΣΙΣ Δ'.

Εἰ δεῖ τὸν δαιμονιζόμενον μεταλαμβάνειν τῶν ἁγιασμάτων· ἔ μὲν γὰρ ἅγιος Τιμόθεος εἰς τὰς πρὸς αὐτὸν ἐρωτήσεις εἶπεν ἄλλως, καὶ οἱ ἅγιοι ὑπόστολοι ἄλλως, καὶ οἱ μεταγενέστεροι ἄλλως.

ΑΠΟΚΡ. Εἰ ἀπὸ μέλανος ἐνοχλεῖται χυμοῦ τις, ὡς δαιμονῶν δοκεῖν, οὐ κωλυθήσεται· εἰ δὲ τῇ ἀληθείᾳ δαιμονῶν ἐστίν, ἥμιστα τῶν ἁγιασμάτων ἀξιοθήσεται· δεῖ οὐδὲ κοινωνία φρενὶ πρὸς σκότος.

ΕΡΜΗΝ. Ἐμοὶ δοκεῖ καὶ τῷ ἐκ διαλείμματος δαιμονῶντι παρὰ τοῦ ἁγίου Τιμοθέου ἐκχωρηθῆναι τὴν τῶν θεῶν ἁγιασμάτων μετέληψιν καθ' ὅν νῆφει πάντως καιρὸν· καὶ μᾶλλον ἐὰν κατὰ τὴν μανίαν οὐ βλασφημεῖ κατὰ τῶν ἁγίων. Ὡστερ γὰρ ὁ ἀπὸ χυμοῦ μελαγχολικωτέρου ἐχλούμενος, ἐὰν οὐκ οἶδε τὴν χάριν τῶν ἁγιασμάτων, ἐπὶ πλέον καὶ βλασφημεῖ, οὐ παραχωρηθήσεται μεταλαβεῖν, ἵνα μὴ ἐντεῦθεν παρῴδριζωνται τὰ θεῖα· οὕτω καὶ ἐκ διαλείμματος· μαινόμενος, ἐὰν ἀξίως ἐστί, καὶ οὐδὲ βλασφημεῖ κατὰ τὸν τῆς μανίας καιρὸν τῶν θεῶν μυστηρίων, οὐκ ἐμποδισθήσεται αὐτῶν μετασχεῖν, καθ' ὅν νῆφει καιρὸν. Κατὰ δὲ τὰς τελευταίας ἀναπνοὰς ὁμοίαι πάντας ὀφείλειν ἀξιοῦσθαι τοῦ θεοῦ καὶ ἁγίου ἰσοδίου· δεῖ καὶ ὁ ἅγιος Τιμόθεος· βαπτίζεσθαι τούτους τῆνικαῦτα διορίζεται, μὴ προδαπτισθέντας.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ Ε'.

Εἰ δεῖ τὰ προσφερόμενα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὡς προσφορὰς, καὶ τάματα, ἀδιαφόρως ἐσθίειν τὸν ἱερέα, καὶ ὡς βούλεται· καὶ εἰ ὡς ἄρτον καιρὸν ὀφείλει ταῦτα ἐσθίειν· καὶ εἰ πολλὰ τοιαῦτα συναχθεῖν, τί δεῖ ταῦτα ποιεῖν;

ΑΠΟΚΡ. Τὰ μὲν τῆς ὑψωθείσης κλάσματα οὐχί· ἀλλ' ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ μόνῃ ἐσθίειν, ἐστ' ἂν ἅπαντα διακινήσωσι· τὰ δὲ περὶ τὰ τῶν ἄλλων μὴ μετὰ γάλακτος, καὶ τυροῦ, καὶ ὠῶν, καὶ ἰχθύων, ἀλλ' ἀποτεταγμένως, καὶ ἰδιαζόντως.

ΕΡΜΗΝ. Ἀκολούθως τῷ ζ' κανόνι Θεοφίλου ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας, τῷ κειμένῳ εἰς τὸν προσφωνηματικὸν λόγον αὐτοῦ τὸν εἰς τὰ ἅγια Θεοφάνεια, καὶ διοριζομένων ταῦτα ῥητῶς, Τὰ προσφερόμενα εἰς λόγον θυσίας μετὰ τὰ ἀναλισκόμενα εἰς τὴν τῶν ἁγίων χρῆσαν οἱ κληρικοὶ διανεμέσθωσαν, καὶ μήτε κατηγόριον ἐκ τούτων ἐσθίτω, ἢ πινέτω, ἀλλὰ μᾶλλον οἱ κληρικοὶ καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς πιστοὶ ἀδελφοί, ἀπεκρίνατο ἡ ἅγια σύνοδος. Πλην ὁ μὲν κανὼν οὐ διεσταλατό τι χάριν τῶν περιτευνόντων κλασμάτων ἀπὸ τοῦ ὑψωθέντος ἁγίου ἄρτου, καὶ τῶν λοιπῶν, οὐδ' ὅπως· τούτοις δεῖ χρεῖσθαι παρεκλεύσατο Ἡ δὲ ἀπόκρισις διελεν εἰς δύο τὴν τούτων δαπάνην. Περὶ μέντοι τοῦ προσφερομένου οἴνου ἡ μὲν ἅγια σύνοδος οὐδὲν τι ἀπελογίσαστο· ὁ δὲ Θεόφιλος καὶ τούτον παρομοίως τοῖς ἄρτοις δαπανᾶσθαι δια-

πίστεο · καὶ ὡς νομίζω, καλῶς · οὐδὲ γὰρ ὑφούται ἄ
 ὁ οἶνος, ἀλλὰ μόνον ἀγιάζεται. Ἀνάγνωθι τῶν
 ἁγίων ἀποστόλων κανόνα οβ' καὶ τῆς ἐν Ἀγ-
 κύρα συνόδου κανόνα ζ' καὶ η'. Σημείωσαι δὲ τὰ ἐν
 τῇ παρούσῃ ἀποκρίσει περιεχόμενα, καὶ θρήνησον,
 πῶ· καταφρονεῖται· σχεδὸν ἀπὸ πάντων τῶν ἱερέων
 ἢ ἐκπάνη των μὴ ὑψωμένων προσφορῶν · ἔτι
 πλείους γὰρ καὶ μετὰ κριάτων ἐσθίουσιν αὐτά·, καὶ
 ἀλλοτρίως κοινοποιοῦσιν.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ Γ'.

Εἰ ὁκουδήποτε ἀποκαρεῖς μοναχὸς τις βλά-
 πτεται κατὰ τι συμβῆν ψυχικῶς, καὶ βουλόμε-
 νος ὑποχωρῆσαι δεσμηθῆ παρὰ τοῦ οικείου προ-
 στώτος, εἰ κοιήσει· τῆς βλάβης καταφρονήσει,
 ἢ τοῦ δεσμοῦ·

ΑΠΟΚΡ. Χρὴ τοῦτον λέγειν τῷ προσετώτι **B**
 δι' ὃ βλάπτεται · καὶ εἰ ἐστὶ προφανὴς κίνδυνος
 ἐκ τούτου, ὑποχωρεῖν ἐκείθεν, καὶ μὴ τοῦ δε-
 σμοῦ φροντίζειν.

ΕΡΜΗΝ. Ὁ τρίτος κανὼν τῆς ἐν τῷ ναῷ τῶν
 Ἀγίων Ἀποστόλων συστάσης πρώτης καὶ τῆς δευ-
 τέρας συνόδου ἀφορίζεται διορίζεται τὸν καθηγούμε-
 νον, μὴ ἀναζητοῦντα μετὰ ἐπιμελείας τὸν ἀποδι-
 δρῆσκοντα μοναχὸν αὐτοῦ · καὶ ὁ δ' κανὼν τῆς αὐτῆς
 συνόδου ἀφορίζει τὸν χωρὶς εὐλόγου αἰτίας μετα-
 πίπτο·τα μοναχὸν, καὶ τὸν δεχόμενον αὐτόν. Ὅθεν
 καὶ ἡ ἁγία σύνοδος ἀπελογήσατο μὴ ἀπεριμερίμω-
 ς, καὶ κατὰ τὸ δόξαν ἐκάνθανον ἐνὶ ἐκάστῳ τῶν μον-
 ναχῶν, ὑποχωρεῖν ἐξ ἧς ἀπεκάρη μονῆς, ἀλλὰ ἀνα-
 διδάσκειν τοῦτο τὸν καθηγούμενον, καὶ εἰ μὴ τύχοι
 διορθώσεως, ὑποχωρεῖν ἀπὸ τῆς μονῆς, καὶ μὴ **C**
 ἐπιστρέφειν τοῦ ἡγεμονικοῦ δεσμοῦ. Ἐκλαδοῦ δὲ
 τὸ μὴ ἐπιστρέφειν αὐτὸν τοῦ δεσμοῦ εἰς τὸ μὴ
 ὑποπεύειν κίνδυνον ἐκ τοῦ ὑποχωρῆσαι πρὸ τοῦ
 λυθῆναι τὸν δεσμόν · μὴ μέντοι γε καὶ εἰς τὸ γε-
 νίσθαι αὐτόλυπον · ἀναγκασθῆσεται γὰρ προσελθεῖν
 τῷ κατὰ χώραν ἐπισκόπῳ, καὶ λυθῆναι τοῦ δεσμοῦ
 ἢ κατὰ παρουσίαν τοῦ ἐπαγαγόντος αὐτόν, ἢ καὶ
 ἐκείνου διχα, μετὰ τὴν μετὰ κληρίων μὴ παρουσιά-
 σαντος.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ Δ'.

Ἐγούμενος τελευτῶν κατέλιπεν ἕτερον ἀνθ'
 ἑαυτοῦ, δεσμησας αὐτόν μὴ ὑποχωρῆσαι. Ἄλλ'
 ὁ τοιοῦτος καταγνοῦς ἑαυτοῦ ἀσθένειαν ὑπε-
 χώρησε. Τί γοῦν χρὴ κοιήσαι περὶ τοῦ δεσμοῦ· **D**

ΑΠΟΚΡ. Ἄλογος ὁ δεσμός, καὶ εἰδὸς τοῦτο
 ἀνίσχυρος· καὶ ὁ δεσμηθεὶς ἀπολυθήσεται ἀρχιε-
 ρεῖ προσελθῶν, καὶ τὰ καθ' ἑαυτὸν ἀπαγ-
 γείλας.

ΕΡΜΗΝ. Ὁ λβ' κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων
 φησὶ τὴν ἀφορισθέντα παρ' ἐπισκόπου μὴ δέχεσθαι
 παρ' ἑτέρου ἄλλ' ἢ παρὰ τοῦ ἀφορισάντος αὐτόν,
 εἰ μὴ κατὰ συγκυρίαν τελευτήσῃ ὁ ἀφορισσας τοῦ-
 τον. Κατὰ γοῦν τὴν τοῦτου περιληψὶν ἀπελογήσατο
 ἡ ἁγία σύνοδος τὸν ἀνεύλογον δεσμόν τοῦ τελευτή-
 σαντος καθηγούμενου λύεσθαι παρὰ ἀρχιερέως
 πάντως τοῦ κατὰ χώραν. Οὐ γὰρ ἐνεδόθη ἑτέρα·
 ἐνορίας ἀρχιερεῖ λύειν δεσμόν καθηγούμενου, μὴ
 ὀικνεμένον αὐτῷ. Καὶ ὁ μὲν παράλογος ἀφορ-
 σμός

catur. Lego etiam sanctorum apostolorum can. 72
 et synodi Ancyranæ can. 7 et 8. Observes autem
 quæ in præsentî responsione continentur; et la-
 mentis vaces, quod ab omnibus propemodum sa-
 cerdotibus neglectui habeatur exaltatarum 218
 oblationum consumptio: plerique enim eos etiam
 cum carnibus comedunt, et aliis modis profanant.

INTERROGATIO VI.

*Si nullus quocunque in loco tonsus monachus in aliquo,
 quod ejus animam offendit, læditur, et volens recede-
 dere, a suo præposito ligatus fuerit, quid faciet?
 damnum contemnet, an vinculum?*

RESP. Oportet eum dicere præposito quam ob
 rem læditur: et si est ex eo manifestum periculum,
 recedere, et vinculum non curare.

INTERPRET. Tertius canon primæ et secundæ
 syn. in templo SS. apostolorum habitæ, decernit,
 ut segregetur monasterii præpositus, qui diligenter
 non requirit monachum suum qui aufugit: et
 quartus canon ejusdem synodi segregat monachum
 qui sine justa causa recedit, et eum qui illum re-
 cipit. Unde etiam S. syn. respondit non inconside-
 rate et pro ea quæ sibi apparuerit offensione,
 licere unicuique monacho ex eo quo tonsus est
 monasterio recedere: sed hoc præpositum docere,
 et si non correctionem assecutus sit, a monasterio
 recedere, et vinculi sui præpositi nullam curam
 habere. Accipe autem illud vinculi nullam curam
 habere ad hoc, ut non suspicetur aliquid sibi im-
 minere periculum, eo quod recesserit antequam sit
 solutum vinculum: non etiam ad hoc, ut ipse per
 se absolvatur. Cogatur enim accedere ad loci epi-
 scopum, et absolvi a vinculo, vel eo præsentem qui
 imponit, vel etiam sine illo, postquam vocatus
 non adfuerit.

INTERROGATIO VII.

*Moriens præpositus reliquit pro se alium, ab eo
 ligatum ne recederet. Is autem, sua imbecillitate co-
 gnita, recessit. Quid itaque faciendum est de vin-
 culo?*

RESP. Ratione caret vinculum, atque ideo invali-
 dum est, et accedens ad episcopum ligatus absolvetur,
 cum sua ei exposuerit.

INTERPRET. Tricesimus secundus canon san-
 ctorum apostolorum, dicit eum qui ab episcopo se-
 gregatus est ab alio non suscipi, præterquam ab eo
 qui ipsum segregavit, nisi forte mortuus sit qui
 eum segregavit. Sicut ergo eo comprehenditur,
 respondit sancta synodus injustum vinculum de-
 functi præpositi solvi omnino ab episcopo regionis.
 Neque enim datum est alterius regionis aucti-
 tati solvere vincula præpositi sibi non subditi. Et in-
 justa quidem segregatio sic solvetur. De eo autem

cui pœna est imposita propter rem quæ fieri non potest, vel causam manifeste injustam et non canonicam, considerandum est. Et quære decimum decretum quinti cap. tit. 1, lib. vi Basilicorum.

Α εὖτα λυθήσεται. Περὶ δὲ τοῦ ἐπιτιμηθέντος δὲ ἀδύνατον, ἢ καὶ προφανῶς πρᾶνον καὶ ἀκανόνιστον αἰτίαν, ἐκκλήσιον. Καὶ ζήτησι θίμα ἰ τοῦ ε' κεφ. τοῦ πρώτου τριτοῦ τοῦ ἰα' βιβλ. τῶν Βασιλικῶν.

INTERROGATIO VIII.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ Η'.

An oportet sacerdotem qui propter crimen est depositus, vel qui sacerdotium sua sponte deposuit, cum seipsum condemnasset, præfari illud, « Benedictus Deus » et hoc, « Deus misereatur nostri, » vel hoc, « Christus verus Deus » vel suffire suffitibus, vel communicare intra altare.

Εἰ γρη τὸν ἐπὶ ἐγκλήματι καθαιρεθῆτα ἱερέα ἢ ἐκουσίως τὴν ἱερωσύνην καταλείψαντα. καταγράφοντα ἑαυτοῦ προλέγειν τὸ, « Εὐλογητὸς ὁ Θεός, » καὶ τὸ, « Ὁ Θεός οἰκτιρήσῃς ἡμῶς, » καὶ τὸ, « Χριστὸς ἀληθινὸς Θεός, » ἢ θυμῶν μετὰ θυμιατοῦ, ἢ μεταλαμβάνειν ἐνδοξ τοῦ Ουσιαστικίου.

RESP. Non. In laicorum enim locum reductus est.

ΑΠΟΚΡ. Οὐχ· εἰς γὰρ τῶν τῶν λαϊκῶν τόπον καταχθῆσεται.

INTERPRET. Vicesimus septimus Basilii sacerdotem qui illicitum 219 matrimonium contraxit in sciens, dicit sola esse cathedra dignandum propter ignorantiam, non sinit autem eñ n alios benedicere. Nonus canon syuodi Neocæsariensis hæc dicit expresse : Si presbyter qui corpore ante peccaverit, promotus fuerit, et se ante ordinationem peccasse confessus fuerit, ne offerat, manens in cæteris propter aliud ejus bonæ vitæ studium. Et Novella 79 imperatoris D. Leonis Sapientis statuit, ut qui post ordinationem cum muliere conjungitur, deponatur quidem, sed ad clericorum habitus et alius ministerii in ecclesiis, quod non est attingere illicitum, alienationem non condemnatur. Mibi itaque videntur hæc conciliari pro differentia operationis ecclesiasticæ. Et qui non sic operantur, his quæ ad sacerdotes per accessum ad altare pertinent, privabuntur, sed operationibus quæ pertinent ad clericos qui sunt extra sacrum tribunal, non privabuntur.

ΕΡΜΗΝ. Ὁ κς' κανὼν τοῦ ἁγίου Βασιλείου τὸν ἀθεμιτογαμήσαντα ἱερέα ἐν ἀγνοίᾳ μόνῃς καθέδρα; διὰ τὴν ἀγνοίαν ἀξιοῦσθαι φησὶν, εὐλογεῖν δὲ ἐτέρους εἰ παραχωρεῖ. Ὁ θ' κανὼν τῆς ἐν Νεοκæσαρειᾷ συνόδου φησὶ ταῦτα ῥητικῶς· Πρὸς ὑμῶν ἐστὶν προσημαρτηκῶς σώματι προσηχθῆ, καὶ ὁμολογήσῃ ὅτι ἤμαρτε πρὸ τῆς χειροτονίας, μὴ προσπερίτω, μένων ἐν τοῖς λοιποῖς διὰ τὴν ἄλλην σπουδὴν. Καὶ ἡ οὐ' Νεαρά τοῦ βασιλέως κυροῦ Ἀέοντος τοῦ φιλοσόφου διορίζεται τὸν μετὰ τὴν χειροτονίαν συναπτόμενον γυναικὶ καθαιρεῖσθαι μὲν, τοῦ σχήματος δὲ τῶν κληρικῶν καὶ τῆς ἄλλης τῆς ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ὀφεισῆς, ἥς ἐπάπτεσθαι οὐκ ἀθέμιτον, μὴ παντάπασι τὴν ἀλλοτριώσιν καταδικάζεσθαι. Δοκεῖ οὖν μοι ταῦτα συμβιβάζεσθαι κατὰ τὴν διαφεραν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνεργείας. Καὶ οἱ οὕτω μὴ ἐνεργοῦντες τῶν μὲν ἀνηκόντων τοῖς ἱερεῦσι δὲ τῆς εἰς τὸ ἕγγον οὐσιαστικῶν εἰσελεύσεως στερηθῆσονται, τῶν δὲ ἀνηκουσῶν ἐνεργειῶν τοῖς ἔξω τοῦ βήματος οὖσι κληρικοῖς οὐ στερηθῆσονται.

INTERROGATIO IX.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ Θ'.

Quod dicit S. Basilus in parvis pœnis, Sit a benedictione alienus, pro lapsus proportione, quid est ?

Ὁ περ λέγει ὁ ἅγιος Βασίλειος ἐν τοῖς μικροῖς ἐπιτιμίοις, "Ἐστὼ ἀπὸ εὐλογίας κατὰ τὴν ἀναλογίαν τοῦ σφάλματος, τί ἐστὶ ;

RESP. Privari aliquem benedictione, quæ datur in Ecclesia.

ΑΠΟΚΡ. Τὸ ἀποστερηθῆναι τινα τῆς διδομένης εὐλογίας ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ.

INTERPRET. Benedictiones ecclesiasticæ sunt omnia quæ sunt vel dantur ab episcopis vel sacerdotibus in ecclesiis ad preces et stabilimentum fidelis populi. Unusquisque ergo pro sui lapsus proportione ecclesiastica benedictione privetur.

ΕΡΜΗΝ. Ἐκκλησιαστικαὶ εὐλογίαι εἰσὶ πάντα τὰ παρὰ τῶν ἐπισκόπων καὶ τῶν ἱερέων ἐπ' εὐλογίας γινόμενα, ἢ διδόμενα εἰς εὐχὴν καὶ στηριγμὸν τοῦ πιστοῦ λαοῦ. Ἐκαστος γοῦν κατὰ ἀναλογίαν τοῦ οἰκείου σφάλματος στερηθεῖ τῆς ἐκκλησιαστικῆς εὐλογίας.

INTERROGATIO X.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ Ι'.

An oportet eos qui a sancto dono sunt prohibiti, comedere exaltatas oblationes.

Τοὺς κεκωλυμένους ἀπὸ τῆς ἁγίας δωρεᾶς εἰ γρη ἐσθίσιν ὑψωμένας προσφορᾶς ;

RESP. Invenimus in Vita sancti Theodori eos fuisse prohibitos.

ΑΠΟΚΡ. Ἐδρίσκωμεν ἐν τῷ βιω τοῦ ἁγίου Θεόδωρου τοὺς τοιοῦτους κεκωλυμένους.

INTERROGATIO XI.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΙΑ'.

An oportet, ut vult canonicum jejunatoris, canonicæ se gerere ?

Εἰ γρη κατὰ τὸ κανονικὸν τοῦ Νηστευτοῦ κανονίζωσιν τινάς ;

RESP. Illud canonicum nimia indulgentia usum,

ἌΠΟΚΡ. Τὸ τοιοῦτον κανονικὸν πολλῶ συγκανονίζωσιν τινάς ;

ταβάσει χρησήμενον πολλούς ἀπώλεσε· διὸ οἱ ἄνθρωποι ἐν γνώσει τοῦ καλοῦ ὄντες καὶ ἐκ τούτου σφαλόμενοι ἐπανορθωθήσονται.

ΕΡΜΗΝ. Αἱ δύο ἀποκρίσεις αὗται σαφεῖς εἰσι. Βλέπομεν δὲ ὅτι οἱ πλείους τῶν δεχομένων λογισμοὺς ἀνθρώπων μετὰ τοῦ τοιοῦτου κανονικοῦ κανονίζουσι· ζήτει οὖν κατὰ τὴν παροῦσαν σωτήριον γενέσθαι ἀπόκρισιν. Τὸ μέντοι μὴ λαμβάνειν κλάσμα ὑψωμένου ἄρτου τοῦ μεταλαμβάνειν κωλυθέντας θεῶν ἁγισμάτων πραγματικῶς γινόμενον βλέπομεν. Νομίζω δὲ ὅτι αἱ γυναῖκες, καὶ κωλυθῶσι τῆς μεταλήψεως τῶν ἁγισμάτων, οὐκ ἐμποδισθήσονται λαμβάνειν κλάσμα ὑψωμένου ἄρτου· εἶσι ἐν διαφόροις κανόσι φησὶν ὁ ἅγιος Βασίλειος τὰς ὀλισθησάσας γυναῖκας καὶ διὰ τοῦτο ἐπιτιμίῳ ἀκωνησίας ἐκκλησιαστικῆ καθυποληθείσας τῆς μὲν ἁγίας μεταλήψεως ἀκαλλοτριῦσθαι, τῆς δὲ ἐκκλησιαστικῆς συνάξεως μὴ ἀποξινούσθαι, ὥστε τοὺς ἀνδρας, ἵνα μὴ γένωνται ἐν ὑπολήψει οὐκ ἀγαθῆ καὶ παρὰ τοῦτο θριαμβευθῶσιν, Εἰ γοῦν οὐ δοθῆι αὐταῖς ἐκκλησιαζούσαις κλάσμα ἄρτου ὑψωθέντος, διαγνωσθῆι ἐτοίμως τὸ κακόν, δι' ὃ οὐκ ἀξιοῦνται τῆς ἁγίας μεταλήψεως· ὅπερ οὐ βούλεται ὁ ἅγιος.

multos perdidit: Qui itaque in boni cognitione existunt, et ab eo excidunt, corripiantur.

INTERPRET. Hæ duæ responsiones claræ sunt. Videmus autem quod permulti qui hominum confessiones audiunt, cum eo jure canonico se canonicè gerant. Ora ergo, ut fiat convenienter huic salutari responsioni. Quod autem exaltati panis fragmentum non accipiant, qui divinorum sacramentorum esse participes prohibiti sunt, actu fieri videmus. Existimo autem quod mulieres, licet prohibitis fuerint sanctis communicare, exaltati tamen panis fragmentum accipere non vetabuntur. Nam in diversis etiam canonibus dicit sanctus Basiliius, Mulieres quæ lapsæ sunt, ac propterea Ecclesiasticæ excommunicationis poena tenentur, a sancta quidem participatione alienari, sed ab Ecclesiastica communione, ut viros, non arceri, ne non bona de iis suspicio exoriat, et propterea traducantur. Si itaque non datum iis fuerit, in Ecclesia existentibus, exaltati panis fragmentum, cognoscatur protinus malum propter quod sancta communione dignæ non habentur. Quod non vult sanctus.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΝΟΝΙΚΑΙ

ΤΟΥ ΑΓΙΩΤΑΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΚΥΡΙΟΥ ΜΑΡΚΟΥ,

ΚΑΙ ΑΠΟΚΡΙΣΕΙΣ ΕΠ' ΑΥΤΑΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΩΤΑΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ,

ΚΥΡΙΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΤΟΥ ΒΑΣΣΑΜΩΝ.

INTERROGATIONES CANONICÆ

SANCTISSIMI PATRIARCHÆ ALEXANDRIÆ

DOMINI MARCI,

ET RESPONSA AD EAS SANCTISSIMI PATRIARCHÆ ANTIOCHIÆ,

DOMINI THEODORI BALSAMONIS.

(Ex Leunclavii Jure Græco-Romano.)

Dei quidem spectatur et propheta Moses: Inter- A
roga (inquit) patrem tuum, et renuntiabit tibi: seniores tuos, et dicent tibi. Sanctissimus autem Alexandriæ patriarcha, dilectus frater, et nostræ mediocritatis comminister, dominus Marcus, Pater existens Patrum, Dei gratia, et presbyterorum presbyter, indeque nec ad se directum habens hoc propheticum elegans verbum, in quibus luctabatur multis ecclesiasticis interrogationibus, aliud ex eadem cithara spiritus vaticinium suscepit, inquiens: Ecce vero, quid pulchrum aut jucundum est, quam fratres in idem consentire! Quamobrem quemadmodum psalterium aliquod, instrumentum musica cura indigens, scriptam edens interrogationem, eam nostræ mediocritati porrexit, rogavitque, comprehensas in ea propositiones canonicas et quæstiones in commune proferri, et hunc fraternæ responsionis eleganter exarari codicillum. Scriptum igitur ab ejus sanctitate compositum, hæc expressim comprehendit.

In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Interrogationes ad quas responderi desiderant Christiani, qui Saracenorum regionem, et sub eorum ditione habitant, factæ a Marco patriarcharum ^b Alexandriæ minimo, in diebus imperii piissimi et Christi studiosissimi imperatoris nostri, domini Isaacii Angeli, et tempore sanctissimi et œcumenici patriarchæ domini Georgii, quorum

Ο μὲν θεόπτης καὶ προφήτης Μωσῆς, Ἐρώτησον, φησί, τὸν πατέρα σου, καὶ ἀναγγελεῖ σοι· τοὺς πρεσβυτέρους σου, καὶ ἐροῦσί σοι. Ὁ δὲ ἀγιώτατος πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, ἀγαπητὸς ἀδελφός καὶ συλλειτουργός τῆς ἡμῶν μαριότητος, κύριος Μάρκος, Πατὴρ Πατέρων ὑπάρχων, τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ, καὶ πρεσβυτέρων πρεσβύτερος, κἀντεῦθεν μὴδὲ φάλλουσαν ἔργον αὐτῷ ταύτην τὴν προφητικὴν καλλιπέριον, ἐφ' οἷς ἐζυγομαχεῖτο πολλοὺς ἐκκλησιαστικοὺς ἐρωτήμασιν, ἔτερον ἐκ τῆς αὐτῆς κινύρας τοῦ πνεύματος ἀνεδέξατο θεσπιψόδημα, λέγων· Ἰδοὺ δὴ τί καλὸν ἢ τί τερπνὸν ἐστίν, ἀλλ' ἢ τὸ συμφρονεῖν ἀδελφούς ἐπὶ τῷ αὐτό; Αἰὶ, καθά τι ψαλτήριον ὄργανον μουσικῆς ἐπιμελείας, δεόμενον, ἐκθέμενος ἐρώτησιν ἔγγραφον, ἀναχέρισε ταύτην τῇ ἡμῶν μαριότητι· καὶ ἐζήτησε τὰ ἐν αὐτῇ περιεχόμενα κανονικὰ προβλήματα καὶ ζητήματα λαληθῆναι ἐπὶ κοινοῦ καὶ ἀδελφικῆς ἀποκρίσεως καλλιγραφηθῆναι τοῦτο κωδίκιον. Τὸ γοῦν παρὰ τῆς ἀγιοσύνης αὐτοῦ συντεθὲν γράμμα διαλαμβάνει ταῦτα ῥητῶς.

Ἐν ὀνόματι τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἐρωτήματα ἔπερ χρῆζουσιν οἱ Χριστιανοὶ οἱ κατοικοῦντες ἐν τῇ γῶρᾳ τῶν Σαρακηῶν, καὶ ἐν ταῖς ἐξουσίαις αὐτῶν· ἐρωτηθέντα παρὰ Μάρκου τοῦ ἐλαχίστου ἐν τοῖς πατριάρχεις Ἀλεξανδρείας, ἐν ἡμέραις τῆς βασιλείας τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ φιλοχριστοῦ βασιλέως ἡμῶν κυρίου Ἰσαακίου τοῦ Ἀγγέλου, καὶ ἐπὶ τοῦ ἀγιωτάτου καὶ

VARIE LECTIONES.

^a θανάτου.^b cogitationis. ^c hi et culpæ, et pœnæ obnoxierunt. ^d vœnam. ^e quæ vitiosa fit. ^f pœnam. ^h Marcus Alexandrino, patriarcharum.

οικουμενικοῦ πατριάρχου κυρίου Γεωργίου. Ὡν τὰ Α
ἔτη αὐξάνει ὁ Θεὸς εἰς μακρότητα ἡμερῶν. Μηνὶ
Φεβρουαρίῳ ἐκινεμήσεως ιγ', καὶ ἐτῶν μετὰ τὴν
σάρκωσιν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ, μσγ'.

Ἐρώτησις. Αἱ περὶ τὰ μέρη τῆς Ἀλεξανδρείας
καὶ τῶν Ἱεροσολύμων ἀναγινωσκόμεναι λειτουργίαι,
καὶ λεγόμεναι συγγραφῆναι παρὰ τῶν ἁγίων ἀπο-
στόλων, Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου, καὶ Μάρκου,
δεκταὶ εἰσι τῇ ἁγίᾳ καὶ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ, ἢ οὐ;

Ἄπ. Ὁ μέγας ἀπόστολος Παῦλος, ὁ τῶν ἁγίων
Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ δῆτωρ καὶ διδάσκαλος, Κοριν-
θίοις ἐπιστάλλων, φησὶν· Ἀδελφοί, παρακαλῶ ὑμᾶς
διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,
ἵνα τὸ αὐτὸ λέγητε πάντες, καὶ μὴ ἦ ἐν ὑμῖν σχι-
σματα· ἦτε δὲ κατηρτισμένοι ἐν τῷ αὐτῷ νοῦ, καὶ
ἐν τῇ αὐτῇ γνώμῃ. Φιμὲν τοῖσιν, ὡς οὐτε ἀπὸ θείας
Γραφῆς, οὐτε ἀπὸ κανόνος ἐκφωνηθέντος συνοδικῶς
ἀνεδιδάχθημεν, ἱεροτελεστῆσαν ὑπὸ τοῦ ἁγίου ἀποστό-
λου Μάρκου παραδοθῆναι· ὁ μόνος δὲ ὁ λβ' κανὼν τῆς
ἐν τῷ Τρούλλῳ τοῦ μεγάλου παλατίου συστάσεως
ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς συνόδου, φησὶν ὑπὸ τοῦ
ἁγίου Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου μυστικῆν ἱεουργίαν
συντεθῆναι. Ὁ μόνος πε' κανὼν τῶν ἁγίων καὶ παν-
ευφήμων ἀποστόλων, καὶ ὁ νθ' κανὼν τῆς ἐν Λαο-
δικείᾳ συνόδου, ἀπαριθμοῦμενοι τὰ ὀφειλόμενα παρ'
ἡμῖν πολιτεύεσθαι βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης
καὶ τῆς Καινῆς, καὶ αὐτὰ δὴ τὰ ἀποστολικά,
ἱεουργίας τοῦ ἁγίου Ἰακώβου ἢ τοῦ ἁγίου Μάρκου
μνησὶν ὄλως οὐ ποιοῦνται. Ἀλλὰ καὶ ἡ καθολικὴ
Ἐκκλησία τοῦ ἀγιοτάτου καὶ οἰκουμενικοῦ θρόνου
τῆς Κωνσταντινουπόλεως οὐδ' ὄλως ταῦτα ἐπιγι-
νώσκει. Ψηφισόμεθα οὖν μὴ εἶναι δεκτὰς αὐτάς. Κἂν
γὰρ ἐγένοντο, παντελοῦς ἀπραξίας κατεψηφίσθησαν,
ὡς καὶ ἄλλα πολλά. Καὶ δὴλόν ἐστιν ἀπὸ τοῦ πε'
κανόνος τῶν ἁγίων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων, καὶ
τοῦ β' κανόνος τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ τοῦ μεγάλου
παλατίου συστάσεως ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς συνόδου.
Ὁ μὲν γὰρ, ὁ ἀποστολικὸς δηλαδὴ, ἐιορίζεται τὰς
τοῦ Κλήμεντος δύο ἐπιστολάς, καὶ τὰς διαταγὰς τῶν
δεκτῶ βιβλίων αὐτοῦ ἀναγινώσκεισθαι μὲν, μὴ δημο-
σιεύεσθαι δὲ, διὰ τὰ ἐν αὐταῖς μυστικά· ὁ δὲ θέλει
εἰκότας μὴδὲ ἀναγινώσκεισθαι, διὰ τὸ παρενεθῆναι
αὐταῖς παρὰ ἑτεροδόξων πολλά τινα νόθα, καὶ τῆς
εὐσεβείας ἀλλότρια. Διὰ τοιούτου καὶ ὀφείλουσι πᾶσαι
αἱ Ἐκκλησίαι τοῦ Θεοῦ ἀκολουθεῖν τῷ ἔθει τῆς νέας
Ῥώμης, ἢ τοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως· καὶ ἱεουρ-
γεῖν κατὰ τὰς παραδόσεις τῶν μεγάλων διδασκάλων
καὶ φωστῆρων τῆς εὐσεβείας, τοῦ ἁγίου Ἰωάννου
τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τοῦ ἁγίου Βασιλείου. Φησὶ γὰρ τὸ μα'
κεφάλαιον τοῦ α' τίτλου τοῦ β' βιβλίου τῶν
Βασιλικῶν· Περὶ ὧν ἔγγραφος οὐ καίται νόμος, παραφυλάττειν
δαὶ τὸ ἔθος, ᾧ ἡ Ῥώμη κέχρηται.

Ἐρώτησις β'. Βιβλία διάφορα εὐρίσκονται εἰς
τὰς ἀνατολικὰς καὶ νοτιῶς χώρας· καὶ τὰ μὲν
ἐνομάζονται Διδασκαλίας τῶν ἁγίων ἀποστόλων, τὰ
δὲ, Ὁράσεις τοῦ ἁγίου Παύλου. Ἐρωτῶ οὖν εἰ ὀφεί-
λομεν ἀναγινώσκειν αὐτά;

annos augeat Deus in dierum longitudinem. Mense
Februario, indictionis 13, anni p̄: incarnatio-
nem Domini, et Dei, et Servatoris nostri Jesu
Christi, 1203.

Inter. 1. Quæ in partibus Alexandriae et Hieroso-
lymorum leguntur liturgiæ, et conscriptæ dicuntur
fuisse a sanctis apostolis, Jacobo fratre Domini,
et Marco, recipiendæ sunt a sancta et catholica
Ecclesia, necne?

Res. Magnus apostolus Paulus, sanctarum Dei
Ecclesiarum orator et doctor, ad Corinthios scri-
bens, ait: Fratres, obsecro vos per nomen Do-
mini nostri Jesu Christi, ut idem dicatis omnes,
nec sint in vobis dissidia: sitis autem compo-
siti i eadem mente, eademque voluntate. Dicitur
igitur, nos neque a sacra Scriptura, neque a
canone synodice edito, edoctos fuisse sacrum
ministerium i a S. apostolo Marco traditum. So-
lus enim 32 canon sanctæ et œcumenicæ synodi
coactæ in Trullo magni palatii, ait a S. Jacobo Dei
fratre mysticum sacrificium fuisse compositum.
Attamen 85 canon sanctorum et omni laude cele-
brium Apostolorum, et 59 canon Laodicenæ
synodi, enumerantes Veteris Testamenti et Novi,
ipsosque apostolicos libros, qui in usu nobis esse
debent, nullam sacrificii k sancti Jacobi vel sancti
Marci mentionem faciunt. Neque etiam catholica
sanctissimi et œcumenici throni Constantinopolis
Ecclesia ullo modo eas liturgias agnoscit. Pronun-
tiamus igitur, non esse has recipiendas. Et si enim
ab his factæ sint, ab omni usu vacare jubentur,
ut et alia multa. Idque manifestum est ex 85 ca-
none sanctorum et benedictorum apostolorum, et
2 canone sanctæ et œcumenicæ synodi in Trullo
magni palatii coactæ: alter enim, apostolicus
videlicet, definit duas Clementis epistolas, et
dispositiones l octo librorum ejus, legi quidem,
verum non evulgari, ob arcana quæ in his sunt
recondita: alter autem vult eas neque legi, pro-
pterea quod iis spuria quadam multa et a pietate
aliena interposita sint ab hæreticis. Quamobrem
omnes Ecclesiæ Dei sequi debent morem novæ
Romæ, nimirum Constantinopolis, et sacra cele-
brare juxta traditiones magnorum doctorum et
luminarium pietatis, sancti Joannis Chrysostomi
et sancti Basilii. Ait enim 41 caput, i tit. 2 lib.
Basilicon: De quibus scripta lex non est, morem,
quo Roma utitur, servari oportet.

Inter. 2. Varii reperiuntur libri, in orienta-
libus et meridionalibus regionibus: et alii nomi-
nantur Præcepta sanctorum apostolorum: alii,
Visiones sancti Pauli. Quæro an hi nobis legendi
sint?

VARIÆ LECTIONES.

i conglutinati. i sacram cœremoniam. k sacræ cœremonia. l præceptiones.

Res. Cum Dominus et Deus et Servator noster A Jesus Christus in Evangelis dicat, Videte ne decipiamini : multi enim venient in nomine meo, dicentes, Quia ego sum, et tempus appropinquavit : pronuntiamus et nos, Dei Ecclesiam nosse = et confiteri apostolica praecepta, et visiones, et disciplina = librorum, quae 85 apostolico canone declarantur, et Dei praeconum voces his esse creditas. Praeter hos alium nullum novit apostolicum commentarium *. Observandum igitur, ut ab haereticis ficta aversetur mendacia. Absinthio enim amariora, licet per nominum sanctorum apostolorum inscriptionem mellitam referant placentiam.

Inter. 3. Sexaginta Basilicorum capita ad nostras regiones non pervenerunt : ideoque quantum ad ea pertinet, in tenebris versamur. Quærimus, an ob eam rem damnemur.

Res. Quæcunque lex ait, iis ait qui in lege sunt, secundum magnum Apostolum. Qui igitur ob vitam gloriantur orthodoxam, sive ex oriente sint, sive ex Alexandrinorum plaga, sive aliunde, Romani dicuntur, et secundum leges vivere coguntur. Non astringuntur tamen lege, quæ ait, Non oportet Romanum virum leges ignorare. Hi enim soli, qui habitant Romam, regiam videlicet civitatem, quæ similis est munita propugnaculis, et multis abundat jurisperitis, horum ferreis tenentur pedicis. Ideoque si hi legem ignorare se allegent, veniam non consequuntur, sive manuales sint operarii, C sive circumforanei sint aliqui, et litterarum imperiti : ut qui possint a suis civibus legum discere honorem. Qui autem extra Romam agunt, agrestes = scilicet, et reliqui, multoque magis Alexandrini, legem civilem ignorantes, veniam merentur. Bonum ergo est, ut hi quoque interrogent, et legitima praecepta discant. Quod si est difficile, veniam sunt consecuturi.

Inter. 4. An extra periculum, sacrati, itemque laici fenori dent pecuniam, an potius sit iis exitiosum ?

Res. Mosaica quidem lex, Non fœnerabis, inquit, argentum tuum fratri tuo : civilis autem agnoscit usuras centesimas et trientes. Definit enim ut senatores accipiant usuras trientes, nimirum in singulis libras nummos quatuor. Negotiatores autem vulgares =, et cæteros, dimidiam centesimam, nimirum in singulas libras nummos sex. Eos vero, qui maritimum fœnus contrahunt =, pro singulis libris nummos duodecim. Quoniam autem modo centesimæ vocentur usuræ, cum libræ quantitas non perveniat ad solidos centum, sed ad septuaginta duos : non est dicendi tempus, ne opus fiat præter opus. Et hæc quidem de laicis. Sacratis vero fœneratione prorsus interdictum est. Ait enim hæc

Ἄκ. Τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν Εὐαγγελίοις εἰπόντος· Βλέπετε μὴ πλανηθῆτε· πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες, Ὅτι ἐγὼ εἰμι, καὶ ὁ καιρὸς ἤγγικε· ψευδίζομεθα καὶ ἡμεῖς, ἐπὶ ἀποστολικῆς διδασκαλίας, καὶ ὁράσεις, καὶ διδάξεις ἢ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία γινώσκει καὶ ὁμολογεῖ τὰ ἐν τῷ πᾶσι ἀποστολικῶ κανόνι δηλούμενα βιβλία, καὶ πιστευόμενα εἶναι τῶν θεοκλήρων φωνῶν· ἕτερον δὲ τι πρὸς ταῦτα οὐκ ὀφείδεν ἀποστολικὴν σύγγραμμα. Παρατηρητέον οὖν ἀποστρέφεται τὰ πεπλασμένα παρὰ τῶν αἱρετικῶν σχεδιάσματα. Ἀψινθίου γὰρ πικρότερα εἶσι, καὶ μελιτοῦτταν διὰ τῆς ἐπιγραφῆς τῶν ἰνομάτων τῶν ἁγίων ἀποστόλων ὑποκρίνονται.

Ἐρώτησις γ'. Τὰ ἐξήκοντα κεφάλαια τῶν Βασιλικῶν οὐ διεβίβησαν εἰς τὰς χώρας ἡμῶν· διὰ τοῦτο νυκτοδοτοῦμεν ὅσον τὸ εἰς αὐτά. Ζητοῦμεν οὖν μαθεῖν, εἰ ἐνταῦθεν κατακρινόμεθα.

Ἄκ. Ὅσα ὁ νόμος λαλεῖ, τοῖς ἐν τῷ νόμῳ λέγει, κατὰ τὸν μέγαν Ἀπόστολον. Οἱ γοῦν ἀρχαῖοι βίβον ὀρθόδοξον, καὶ ἐξ ἀνατολῶν ὦσι, καὶ ἐξ Ἀλεξανδρέων, καὶ ἐτέρωθεν, Ῥωμαῖοι λέγονται, καὶ κατὰ νόμους ἀναγκάζονται πολιτεύεσθαι· τῷ νόμῳ δὲ τῷ φάσκοντι, οὐ δεῖ Ῥωμαῖον ἄνδρα νόμον ἀγνοεῖν, οὐ συσφίγγονται. Μόνον γὰρ οἱ κατοικοῦντες τὴν Ῥώμην, τὴν βασιλίδα δηλονότι τῶν πόλεων, τὴν κατασπασμένην ὁμοίως πυργώμασι, καὶ πολλοὺς πλουτοῦσαν νομομαθεῖς, ταῖς ἐκ τούτων οὐδυσσοπέδαις κατέχονται. Διὸ οὗτοι μὲν ἀγνοῦσαι νόμον διενιστάμενοι, οὐ συγγινώσκονται· καὶ χειροκράτται, καὶ ἀγύρται τινὲς ὦσι, καὶ γραμμάτων ἀνήκοοι· ὡς δυνάμενοι τὰ τῶν νόμων μαθεῖν ἀπὸ τῶν συγκατοικῶν αὐτῶν. Οἱ δὲ ἐξω τῆς Ῥώμης διάγοντες, ἀγρόται δηλονότι, καὶ λοιποὶ, πολλῶν δὲ πλείον Ἀλεξανδρεῖς, νόμον πολιτικὸν ἀγνοῦσαντες συγγινώσκονται. Καὶ οὗτοι ἐστὶ καὶ τούτους ἐρωτῆν, καὶ μαθεῖν τὰ νομικὰ παραγγέλματα· εἰ δὲ δυσχερὲς ἐστὶ, συγγνώμης ἀξιωθήσονται.

Ἐρώτησις δ'. Ἀκίνδυνόν ἐστι τοῖς ἱερωμένοις, καὶ μέντοι καὶ τοῖς λαϊκοῖς, ἐπὶ τόκῳ δανείζειν, ἢ μᾶλλον ὀλίθριον;

Ἄκ. Ὁ μὲν Μωσαϊκὸς νόμος, οὐκ ἐπιτοκίαις, φησὶ, τὸ ἀργύριόν σου τῷ ἀδελφῷ σου· ὁ δὲ πολιτικὸς ἐπιγινώσκει τόκους ἑκατοστιαίους, καὶ ἀπὸ τρίτης ἑκατοστῆς. Διορίζεται γὰρ τοὺς συγκλήτικους λαμβάνειν τόκους ἀπὸ τρίτης ἑκατοστῆς· ἤγουν ἐφ' ἑκάστη λίτρᾳ νομίσματα δ'. Τοὺς κοινολατῆρας πραγματευτάς, καὶ λοιπούς, ἡμικατοστιαίους· ἤγουν ἐφ' ἑκάστη λίτρᾳ νομίσματα ς'. Τοὺς δὲ διδόντας διαπόντιον δάνειον, ὅπερ ἑκάστης λίτρᾳ νομίσματα ιβ'. Ὅπως δὲ καλοῦνται οἱ τόκοι ἑκατοστιαῖοι, τῆς λίτρᾳ μὴ συμποσομένης εἰς νομίσματα ρ', ἀλλ' εἰς οβ', καιρὸς οὐκ ἐστὶ λέγειν· ἵνα μὴ ἔργον τὸ πάρεργον γένηται. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ λαϊκῶν. Τοῖς ἱερωμένοις δὲ τοκίζειν παντελῶς ἀπηγόρευται. Φησὶ

VARIE LECTIONES.

= agnoscere. = doctrinas. = scriptum. = rustici. = laicos. = qui trajecticium pecuniam mutuo dant.

γὰρ ὁ μὲ κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων ταῦτα βητῶν· Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος τόκους ἀπαιτῶν τοὺς θαννίζομένους, ἢ παυσάσθω, ἢ καθαιρείσθω. Καὶ ὁ 17 κανὼν τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμένης α' συνόδου ταῦτα διέξεισιν· Ἐπειδὴ πολλοὶ ἐν τῷ κανόνι ἐξετάζομενοι, τὴν πλεονεξίαν καὶ τὸ ἀσχροκερδὲς διώκοντας, ἐπιλάθοντο τοῦ θεοῦ Γράμματος, λέγοντες. Τὸ ἀργύριον αὐτοῦ οὐκ ἔδωκεν ἐπὶ τόκῳ· καὶ θαννίζοντες ἑκατοστὰς ἀπαιτοῦσιν, ἐδικαίωσεν ἡ ἁγία καὶ μεγάλη σύνοδος, ὡς εἰ τις εὐθεῖα μετὰ τὸν ὄρον τοῦτον τόκους λαμβάνων ἐκ μεταχειρήσειω, ἢ ἄλλως ἐπιερόμενος τὸ πρῶγμα, ἢ ἡμιολίας ἀπαιτῶν, ἢ ἑτερόν τι ἐπινοῶν ἀσχροκερδείας ἔνεκεν, καθαιρείσθεται τοῦ κλήρου, καὶ ἄλλότριος τοῦ κανόνος ἔσται. Τὰ αὐτὰ φησι καὶ ὁ 8' κανὼν τῆς ἐν Λαοδικαίᾳ συνόδου, καὶ ἕτεροι.

Ἐρώτησις δ'. Ἀκίνδυνόν ἐστιν ἱερατεῦειν ἑρθοδόξους, Σύρους, καὶ ἐξ Ἀρμενίων, ἀλλὰ μὴν καὶ ἐξ ἑτέρων χωρῶν τινῶν πιστοῦς, κατὰ τὴν αἰκίαν διάλεκτον ἢ παντοίως ἀναγκάζονται μετὰ Ἑλληνίδος ἱερατεῦειν γραφῆς;

Ἀποκρισις. Ὁ μέγας ἀπίστολος Παῦλος Ῥωμαίοις ἐπιστέλλων φησίν· Ἡ Ἰουδαίων μόνων ὁ Θεός; οὐχὶ καὶ ἑθνῶν; καὶ ἑθνῶν. Οἱ γοῦν ὀρθόδοξοι οὐκ ἐν παντί, κἀν ὡς τῆς Ἑλληνίδος φωνῆς πάντων ἀμίτοχοι, μετὰ τῆς ἰδίας διαλέκτου ἱερουργήσουσιν, ἀντίγραφα ἔχοντες τῶν συνήθων ἁγίων εὐχῶν ἀπαράλλακτα, ὡς μεταγραφέντα ἐκ κοντακίων καλλιγραφηθέντων δὲ γραμμῶν Ἑλληνικῶν.

Ἐρώτησις ε'. Ἡ ἑβραϊστικὴ τὴν γυναῖκα, καὶ ἐτελεύτησε πρὸ τοῦ ἱερολογηθῆναι μετ' αὐτῆς, ὡς νενομίσται, καὶ πρὸ τοῦ συναφθῆναι αὐτῇ, ἀκίνδυνόν ἐστι ταύτην λαθεῖν τὸν τούτου ἀδελφόν, ἢ οὐ;

Ἀπ. Τὸ καλὸν οὐκ ἔστι καλόν, εἰ μὴ καλῶς γένηται. Εἰ γοῦν ἡ μνηστεία, ἣτοι ὁ ἀρραβῶν, ἐτελεύτησεν κατὰ τὴν ὑποτύπωσιν τῆς νεαρῆς νομοθεσίας τοῦ αἰοιδίμου βασιλέως κυρίου Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, μετὰ τελετῆς τῶν συνήθων ἁγίων εὐχῶν· τῆς γυναικὸς εὐσης δωδεκαετοῦς, τοῦ δὲ ἀνδρὸς τὸν τεσσαρσκαδέκατον χρόνον ἀνύσαντος, οὗ λήφεται ταύτην εἰς γάμον ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ. Ὁ γὰρ οὕτω τελεσθεὶς ἀρραβῶν ἐν παντί τῶν νομίμων γάμων ταυτίζεται. Εἰ δὲ κατὰ τὴν κρατούσαν συνήθειαν, ὡς μανθάνομεν, εἰς πάντα σχεδὸν τὰ μέρη τοῦ Νότου καὶ τῆς Ἀνατολῆς, ἀλλοτρόπως, ὁ θανὼν τὴν περιούσαν ἑβραϊστικῶς, συζευχθεὶς νομίμως αὐτῇ ὁ τούτου ἀδελφός.

Ἐρώτησις ζ' Ἀπροκριματίστως διακονικοῦ ἢ ἱερατικοῦ βαθμοῦ ἀξιωθείη ὁ διὰ τὸ τελευτήσαι τὴν μνηστεύθεισαν αὐτῷ, ἑτέραν σύμβιον ἀγαγόμενος, ἢ ὡς; ἔλαμος κωλυθήσεται;

Ἀπ. Εἰ μὴν κατὰ τὴν τῆς βηθίσης νεαρῆς ὑποτύπωσιν ἑβραϊστικῶς τὴν ἀποικομένην μνηστήν, ἐτέραν γυναῖκα μετὰ τὸν ταύτης θάνατον συζευχθεὶς, οὐκ ἀξιωθείη βαθμοῦ τινος τῶν τοῦ βήματος. Διγὰμος γὰρ λογίζεται. Εἰ δὲ παρὰ τὴν ταύτης περιλήψιν

A nominatum 44 sanctorum apostolorum canon : Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, usuras ab his exigens, quibus mutuum dedit, vel desinat, vel deponatur. Et 17 canon sanctæ et œcumenicæ I synodi hæc : Quoniam multi, qui in canone recensentur, plura habendi studium et turpe lucrum persequentes, divinæ Scripturæ oblitii sunt, quæ dicit : Argentum suum non dedit ad usuram; et fenerantes centesimas exigunt : æquum censuit sancta et magna synodus, ut si quis inventus fuerit post hoc statutum usuras mutuo sumere, vel eam rem aliter persequi, vel sesqui alteras exigere, vel aliquid aliud excogitare turpis quæstus gratia, e clero deponatur, et sit alienus a canone. Eadem ait et 4 canon Laodicenæ synodi, et B alii.

Inter. 5. An orthodoxi Syri et ex Armeniis, necnon ex aliis regionibus aliqui fideles propria lingua extra periculum sacra celebrent, an vero cogantur prorsus cum Græca scriptura sacerdotio fungi?

Res. Magnus apostolus Paulus ad Romanos scribens inquit : An Judæorum tantum Deus? Num et gentium? certe et gentium. Qui igitur recte in omnibus de fide sentiunt, et si sint Græcæ linguæ omnino expertes, propria dialecto sacra conficiant, exemplaria consuetarum sacrarum precum habentes non evariantia, ut desumpta ex contactiis græcæ litteris eleganter descriptis.

Inter. 6. Desponsavit quis sibi mulierem, et priusquam cum ea per benedictionem, sicut constitutum est, initiaretur, et cum ea copularetur, decessit : an ea impune nubet hujus fratri, necne?

Res. Quod bonum, non bonum est, nisi bene fiat. Si igitur sponsalia et arrhabonis datio perfecta sicut juxta dispositionem novellæ constitutionis incliti imperatoris, domini Alexi Comneni, cum consecratione solitarum sanctarum precum, femina excedente annum duodecimum, virum autem decimum quartum, non ducet eam uxorem frater ejus. Itaque enim perfectus arrhabo legitimis nuptiis in omnibus assimilatur. Quod si juxta consuetudinem, quæ (ut didicimus) obtinet in omnibus fere Austri et Orientis partibus, præmortuus aliter sibi superstitem desponsaverat : hujus germanus ei legitime conjungatur.

Inter. 7. An sine præjudicio diaconico et sacerdotali gradu dignus habebitur, qui cum mortua ipsius esset sponsa, alium conjugem duxit, an velut binubus prohibebitur?

Res. Si quidem juxta prædictæ novellæ formam desponderat sibi mortuam sponsam, post ejus mortem alii uxori conjunctus non consequetur ullum altaris gradum : binubus enim censetur. Sin autem præter ejus tenorem cum mortuo sponsa

VARIÆ LECTIONES.

• *peractions.*

contractum iniverat, sine impedimento sacrabitur. A ut qui bigamus non censeatur.

Inter. 8. Si sacerdos tonsus fuerit, concessum erit ei post tonsuram sacrificare, annon?

Res. Cum secundus canon sanctæ et œcumenicæ synodi coactæ in sanctissimo throno Constantinopolis hæc nominatim pronuntiet: Etiam si huc usque nonnulli antistites, qui ad monachorum habitum descenderant, ut in episcopali fastigio manerent, vim adhibuerunt: et cum hoc facerent, neglecti sunt: sancta tamen et universalis hæc synodus, hanc negligentiam quoque corrigens, et ad ritus ecclesiasticos hanc inordinatam actionem redigens, statuit ut si quis episcopus, vel aliquis alius ex pontificali dignitate, voluerit ad vitam B monasticam descendere, vel penitentis locum implere, ne amplius antistitis dignitatem usurpet. Monachorum enim professiones, subjectionis et discendi cupiditatis rationem habent, non autem doctrinæ vel primatus: nec alios pascere, sed se pasci profitentur. Et ideo, quemadmodum prædictum est, decernimus ut nemo eorum, qui in piscopalem pastorumque catalogum relatus est, ad eorum, qui pascuntur et agunt penitentiam, locum se demittat. Si quis autem hoc facere ausus fuerit, post denuntiationem et declarationem hujus editæ sententiæ, ipse qui seipsum episcopali gradu privavit, non amplius ad priorem, quam factis despiciatui habuit dignitatem revertetur. Comprehenditur autem et aute hujus promulgationem, non C solum eos, qui altari serviunt, subdiaconos videlicet diaconos et sacerdotes; sed et antistites ipsos etiam post tonsuram sacrificare. Cum igitur antistites cum gravitate canonica a sacerdotio abalienati sint, propterea quod post tonsuram ad locum discipulorum et penitentium venerint, indeque alieni facti fuerint dignitate doctoria sacerdotes omnino, et qui simpliciter altari serviunt etiam post tonsuram citra impedimentum operabuntur quæ ad ipsorum gradus pertinent. Nam et ante tonsuram pariter, ac post eandem fuerant et sunt discipuli et subjecti.

Inter. 9. Si laicus in somnis imaginatus fuerit, meretur eo die divinarum sanctificationum participationem, necne? Et an sacerdos, qui idem passus D est, sacra conficiet, necne?

Res. Antistites (inquit sacra Scriptura) dona et hostias offerens, ab hominibus accipit, et quemadmodum offert Deo pro populo, sic et pro seipso. Nam et eum premit carnalis infirmitatis pondus. Verum et per Mosem dixit Domivus, Mundi mundum adeant. Maculam autem habens in anima, sub velum meum non ingredietur, nec ad altare meum appropinquabit. Unde et tres sanctissimi patriarchæ throni Alexandriæ, sanctus Dionysius videlicet rescribens ad Basilidem episcopum, et magnus Athanasius, regulam præscribens monacho cuidam Amum cognominato, et sanctus Timotheus, de re hujusmodi respondentem quibusdam, qui ipsos in-

τὴ τελευταίαν ἐμνηστεύσατο γυναίον; ἀπαρμυποδίστοις ἱερωθήσεται, ὡς μὴ λογιζόμενος δίγαμος.

Ἐρώτησις η'. Ἱερεὺς ἐὼν ἀποκαρῆ, ἐκχωρηθεὶς ἱερουργεῖν μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν, ἢ οὐ;

Ἀπ. Τοῦ β' κανόνος τῆς ἐν τῷ ἀγιοτάτῳ θρόνῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως συστάτης ἁγίας καὶ οἰκουμένης συνόδου ταῦτα κατὰ ῥήμα διεξιόντο:· Εἰ καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἐνιοὶ τῶν ἀρχιερέων, εἰς τὸ τῶν μοναχῶν κατιόντες σχῆμα, ἐν τῷ τῆς ἀρχιερωσύνης ἐδιάζοντο διαμένειν ὑφαί, ἀλλ' οὐν ἡ ἁγία καὶ οἰκουμένη συνόδος εὐτη, καὶ τοῦτο βυθμίζουσα τὸ παρόραμα, καὶ πρὸς τοῦ; ἐκκλησιαστικῆς θεσμοὺς τὴν ἀτακτὸν ταύτην ἐπανάγουσα πρῶξιν, ὥρισεν ἵνα εἰ τις ἐπίσκοπος ἢ τις ἄλλος τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἀξιώματος πρὸς τὸν μοναχικὸν θελήσει καταθεῖν βίον, καὶ τὸν τῆς μετανοίας τόπον ἀναπληρῶσαι, μηκέτι λοιπὸν τῆς ἀρχιερατικῆς ἀντιποιῆται ἀξίας. Αἱ γὰρ τῶν μοναχῶν συνθηκαὶ ὑποταχῆς ἔχουσι λόγον, καὶ μαθητείας, ἀλλ' οὐχὶ διδασκαλίας καὶ προεδρείας· οὐδὲ ποιμαίνειν ἄλλους, ἀλλὰ ποιμαίνεσθαι ἐπαγγέλλονται. Διὸ, καθὰ προείρηται, θεσπιζόμεν μηκέτι τινὰ τῶν ἐν ἀρχιερατικῷ καταλόγῳ καὶ ποιμένων ἐξεταζομένων εἰς τὴν τῶν ποιμνιόμενων καὶ μετανοούντων χώραν ἑαυτὸν καταβιδάζειν. Εἰ δὲ τις τοῦτο τολμήσῃ πρῶξιν μετὰ τὴν ἐκφώνησιν καὶ διάγνωσιν τῆς νῦν ἐκπεφωνημένης ψήφου, αὐτὸς ἑαυτὸν τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἀποστερήσας βαθμοῦ, οὐκέτι πρὸς τὸ πρότερον ἐπερῆθῆται διὰ τῶν ἔργων ἀξίωμα ἐπαναστρέψει. Καταλαμβάνεται δὲ πρὸ τῆς ἐκφωνήσεως τοῦτου μὴ μόνον τοὺς τοῦ βήματος, ἦγον ὑποδιακόνους, διακόνους καὶ ἱερεῖς, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀρχιερεῖς ἱερουργεῖν καὶ μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν. Τῶν γοῦν ἀρχιερέων μετ' ἐμβριθείας κανονικῆς ἐκ τῆς ἱερωσύνης ἀποξινωθέντων, διὰ τὸ μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν εἰς τὸν μαθητιῶντων καὶ μετανοούντων ἰλθεῖν, κἀνευθεῖν ἀπαλλοτριωθῆναι τοῦ διδασκαλικοῦ ἀξιώματος, πάντως οἱ ἱερεῖς καὶ ἀπλῶς οἱ τοῦ βήματος ἀπαρμυποδίστως καὶ μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν τὰ τῶν βαθμῶν ἐνεργήσουσι δικαία. Καὶ πρὸ τῆς ἀποκάρσεως γὰρ ὡσαύτως, καὶ μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν μαθηταὶ καὶ ὑποτακτικοὶ ἦσαν καὶ εἰσὶ.

Ἐρώτησις θ'. Λαϊκὸς ἐὼν φαντασθῆ, ἀξιωθεὶς αὐθημερὸν τῆς τῶν θεῶν ἁγιασμάτων μεθέξεως, ἢ οὐ; καὶ ἱερεὺς ἐὼν φαντασθῆ, ἱερουργήσει κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τοῦ φαντασμοῦ, ἢ οὐ;

Ἀπ. Ὁ προσφῆρων (φησὶ τὸ Γράμμα τὸ ἱερὸν) δῶρα καὶ θυσίας ἀρχιερεῖς, ἐξ ἀνθρώπων λαμβάνεται, καὶ καθὼς περὶ τοῦ λαοῦ προσφέρει τῷ θεῷ, οὕτω δὴ καὶ περὶ ἑαυτοῦ· ἐπαὶ καὶ αὐτῷ βῆρος σαρκικῆς ἀσθενείας ἐπίκειται. Ἄλλὰ καὶ διὰ Μωσέως εἶπεν ὁ Κύριος, Οἱ καθαροὶ τῷ καθαρῷ προσέτωσαν. Ὁ δὲ μῶμον ἔχων κατὰ ψυχὴν, πρὸς τὸ καταπέτασμα μου οὐκ εἰσελεύσεται, καὶ πρὸς τὸ θυσιαστήριόν μου οὐκ ἔγγισ· ὅθεν καὶ τρεῖς ἁγιοτάτοι πατριάρχαι τοῦ θρόνου τῆς Ἀλεξανδρείας, ὁ ἅγιος Διονύσιος δηλαδὴ, ἀντιγράφων πρὸς Βασιλεῖδην ἐπίσκοπον, ὁ μέγας Ἀθανάσιος κανονίζων τινὰ μοναχόν, Ἀμοῦν ἐπωνομαζόμενον, καὶ ὁ ἅγιος Τιμόθεος,

πρός τινας ἐρωτήσαντας περὶ τοιοῦτου τινὸς ἀποκρι-
νόμενοι, τῶς τὰ περὶ τῶν λαϊκῶν ἀκολούθως ταῖς
θείαις ταύταις Γραφαῖς διηυλύτωσαν. Φησὶ γὰρ ἡ
τοῦ ἁγίου Διονυσίου ἀπόκρισις, Εἰ μὲν ὑπόκειται
ἐπιθυμία γυναικὸς, οὐκ ὀφείλει· εἰ δὲ ὁ Σατανᾶς
πειράζει αὐτὸν, ἵνα διὰ τῆς προφάσεως ταύτης
ἀπαλλοτριώσῃ τῆς κοινωνίας τῶν μυστηρίων, ὀφείλει
κοινωνῆσαι. Ἐπεὶ οὐ παύσεται ὁ πειράζων κατ' ἐπι-
νον τὸν καιρὸν ἐπιτιθέμενος αὐτῷ. Αἰδὲ καὶ ἡμεῖς τὰ
αὐτὰ περὶ λαϊκῶν διοριζόμενοι, περὶ ἐπισκόπων,
διακόνων καὶ ἱερέων φανταζομένων κατὰ σατανικὴν
καὶ μόνον ἐπήρειαν, τὸν αὐτὸν τύπον κρατεῖν οὐ
διαγινώσκομεν, ἐπιζυγισθῆναι δὲ μᾶλλον αὐτοῖς τὴν
τῆς ἱεροτελεστίας ἐνέργειαν κατὰ μόνον τὴν ἡμέραν
τῆς ὀνειρώξεως ψηφισόμεθα, διὰ τὸ τῆς ἱερωσύνης
σεβάσιμον. Εἰ μὴ τυχὸν κινδυνώδης ἐστὶν ἡ ὑπέρ-
θεσις, ἢ διὰ τὸ τῆς ἡμέρας περιφανέστατον, ἢ διὰ
τὸ τοῦ πράγματος χρησιμώτατον. Τῇ νυκτὶ γὰρ συντριβείη μὲν ἡ παγὶς τοῦ ἡπηρεαστοῦ, ὀφθαθαίη δὲ
τῆς ἱερουργίας ἡ δύναμις.

Ἐρώτησις ἰ'. Ὁ μετὰ νομίμου συμβίου αὐτοῦ
σαρκικῶς συναφθεὶς, ἀξιωθεῖται αὐθημερὸν τῆς τῶν
ἁγιασμάτων μεταλήψεως, ἢ οὐ;

Ἄ. Ὁ θεοκέρυξ Παῦλος, ὁ τῆς Ἐκκλησίας μέ-
γας διδάσκαλος, δοκιμαζέτω (φησὶν) ἕκαστος ἑαυτὸν,
καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθίτω, καὶ τοῦ ποτηρίου
πίνετω. Καὶ πάλιν, Μὴ ἀποστεραίτωσαν (φησὶν)
ἑαυτοὺς οἱ ὁμόζυγοι, εἰ μὴ τι ἐκ συμφύτου, ὅταν τῇ
προσευχῇ τῆς ἁγίας κοινωνίας μέλλωσι προσελθεῖν.
Καὶ τὸν Δαβὶδ δὲ καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, ζητήσαντας ἐκ
τῶν ἄρτων φαγεῖν τῆς προθέσεως, προσηφαλισατο
ὁ ἄρχιερεὺς, εἰ καθαροὶ εἰσὶν ἀπὸ κοίτης γυναικὸς.
Ἄλλὰ καὶ ἐν τῇ Μωσαϊκῇ βίβλῳ τῆς Ἐξόδου ταῦτα
ῥητῶς ἀνατάττονται· Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωσῆν,
Καταθὰς διαμάρτυραι τῷ λαῷ τούτῳ, καὶ ἄγγισσον
αὐτοὺς σήμερον καὶ αὔριον. Καὶ πλυάτωσαν τὰ
ἱμάτια αὐτῶν, καὶ ἔστωσαν ἔτοιμοι εἰς τὴν ἡμέ-
ραν τῆν τρίτην. Τῇ γὰρ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ καταβήσεται
Κύριος ἐπὶ τὸ βροσ τὸ Σινᾶ, ἐναντίον παντὸς τοῦ λαοῦ.
Καὶ πάλιν, Κατέβη Μωσῆς ἐκ τοῦ βρους πρὸς τὸν
λαόν, καὶ ἠγάσεν αὐτούς· καὶ ἐπλυναν τὰ
ἱμάτια. Καὶ εἶπε τῷ λαῷ, Γίνεσθε ἔτοιμοι τρίτη
ἡμέρᾳ, καὶ μὴ προσέλθητε γυναίκα. Ὁ δὲ ἁγιώ-
τατος πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Τιμόθεος περὶ
τούτου ἐρωτηθεὶς, ἔφησεν, Οὐκ ὀφείλουσιν οἱ συμ-
πλακίοντες ὁμόζυγοι σαρκικῶς καταξιοῦσθαι τῆς τῶν
θεῶν ἁγιασμάτων μεταλήψεως, κατ' αὐτὴν τὴν
ἡμέραν τῆς σαρκικῆς αὐτῶν συνελεύσεως. Αἰδὲ καὶ
ἡμεῖς τοῖς οὕτω διορισθεῖσιν ἐπόμενοι, λέγομεν ὡς
οὐκ ἐστὶν ἐκχωρητέα τοῖς ὁμόζυγοις ἡ τῶν ἁγιασμά-
των μετάληψις, κατὰ τὴν ἡμέραν καθ' ἣν συνήφθη-
σαν σαρκικῶς. Προσπιθέμεν δὲ ὡς ἐπεὶ ὁ αὐτὸς
μέγας Τιμόθεος, ἐρωτηθεὶς κατὰ ποίαν ἡμέραν τῆς
ἑβδομάδος ὀφείλουσιν ἐγκρατεῦσθαι οἱ ὁμόζυγοι,
ἀπεκρίνατο, Κατὰ τὸ Σάββατον καὶ τὴν Κυριακὴν,
διὰ τὸ ἐν αὐταῖς καὶ μᾶλλον τὴν πνευματικὴν θυσίαν
τῷ Κυρίῳ προσφέρεσθαι· ἐξ ἀνάγκης ὀφείλουσιν οἱ

A interrogaverant, olim ea, quæ sunt de laicis, conse-
quenter divinis his Scripturis expedierunt. Ait
enim sancti Dionysii responsio : Siquidem subjec-
tur mulieris desiderio, non debet. Quod si Satanas
eum tentat, ut hac occasione abalienet a commu-
nionem sacramentorum, debet communionem frui.
Quoniam tentator eo tempore non desinet ei strue-
re insidias. Quamobrem et nos eadem de laicis
desinientes, in episcopis, diaconis, et sacerdotibus
imaginationem passis per satanicum solum impro-
perium t, eandem formam obtinere non novimus :
operationem enim sacrificii eis potius occludendam
censemus solo somnii libidinosi die, propter sacer-
dotii reverentiam, nisi forte mora periculosa sit,
vel propter diei celebritatem, vel utilitatem rei.
B Noctu enim frangi queat laqueus tentatoris, exal-
tari autem sacrificii potestas.

Inter. 10. Qui cum legitima uxore sua carna-
liter conjunctus fuerit, an eo die dignus habendus
sit participatione sanctificationum necne ?

Res. Dei præco Paulus, magnus Ecclesie doctor,
Examinet (inquit) unusquisque seipsum et sic ex
pane comedat, et e calice bibat. Et rursus, Ne
privent, inquit, seipsos conjuges, nisi ex consensu,
quando ad sanctæ communionis precationem ac-
cessuri sunt. Et Davidem eosque qui cum eo erant,
quærentes comedere ex panibus propositionis,
caute prius interrogavit pontifex, num mundi es-
sent a concubitu mulieris. Sed et in Mosaico
Exodi libro, hæc nominatim instituuntur : *Et dixit
Dominus ad Mosem, Descendens contestare populum
hunc, purifica eos hodie et cras, et abluant vesti-
menta sua, et parati sint in diem tertium.* Nam ter-
tio die descendet Dominus in montem Sina coram
universo populo. Et rursus, *Descendit Moses de
monte ad populum, et sanctificavit eos : abluerunt-
que vestimenta. Et dixit populo, Estote parati die
tertio, et ne congregiamini cum muliere.* Sanctissimus
autem Alexandriæ patriarcha Timotheus de hoc interrogatus,
dixit : Non debent conjuges, qui carnaliter conjuncti sunt, promereri divinarum
sanctificationum participationem per ipsum diem
carnalis eorum complexus. Itaque nos hæc sic defi-
nita sequentes, dicimus non esse conjugibus per-
mittendam sanctificationum perceptionem, quo die
carnaliter copulati sunt. Addimus autem, quod
cum ipse magnus Timotheus interrogatus, quo die
hebdomadis continentes esse debeant conjuges,
responderit : Sabbato et Dominico, propterea quod
magis etiam in eis spiritalis hostia Deo offeratur.
Ac necessario debent conjuges a mutua communi-
catione separari quo die divinas sanctificationes
assumunt, non modo ante ministrationem ipsam,
sed etiam post eam. Et optamus corrigi, quod præ-

VARIE LECTIONES.

t tentationem. n scripta leguntur.

contractum iniverat, sine impedimento sacrabitur. A ut qui bigamus non censeatur.

Inter. 8. Si sacerdos tonsus fuerit, concessum erit ei post tonsuram sacrificare, an non?

Res. Cum secundus canon sanctæ et œcumenicæ synodi cœactæ in sanctissimo throno Constantinopolis hæc nominatim pronuntiet : Etiam si huc usque nonnulli antistites, qui ad monachorum habitum descenderant, ut in episcopali fastigio manerent, vim adhibuerunt : et cum hoc facerent, neglecti sunt : sancti tamen et universalis hæc synodus, hanc negligentiam quoque corrigens, et ad ritus ecclesiasticos hanc inordinatam actionem redigens, statuit ut si quis episcopus, vel aliquis alius ex pontificali dignitate, voluerit ad vitam monasticam descendere, vel penitentis locum implere, ne amplius antistitis dignitatem usurpet. Monachorum enim professiones, subjectionis et discendi cupiditatis rationem habent, non autem doctrinæ vel primatus : nec alios pascere, sed se pasci profitentur. Et ideo, quemadmodum prædictum est, decernimus ut nemmo eorum, qui in episcopalem pastorumque catalogum relatus est, ad eorum, qui pascuntur et agunt penitentiam, locum se demittat. Si quis autem hoc facere ausus fuerit, post denuntiationem et declarationem huius editæ sententiæ, ipse qui seipsum episcopali gradu privavit, non amplius ad priorem, quam factis despicatui habuit dignitatem revertetur. Comprehenditur autem et ante huius promulgationem, non solum eos, qui altari serviunt, subdiaconos videlicet diaconos et sacerdotes ; sed et antistites ipsos etiam post tonsuram sacrificare. Cum igitur antistites cum gravitate canonica a sacerdotio abalienati sint, propterea quod post tonsuram ad locum discipulorum et penitentium venerint, indeque alieni facti fuerint dignitate doctoria sacerdotes omnino, et qui simpliciter altari serviunt etiam post tonsuram citra impedimentum operabuntur quæ ad ipsorum gradus pertinent. Nam et ante tonsuram pariter, ac post eandem fuerant et sunt discipuli et subjecti.

Inter. 9. Si laicus in somnis imaginatus fuerit, meretur eo die divinarum sanctificationum participationem, necne ? Et an sacerdos, qui idem passus est, sacra conficiet, necne ?

Res. Antistites (inquit sacra Scriptura) dona et hostias offerens, ab hominibus accipit, et quemadmodum offert Deo pro populo, sic et pro seipso. Nam et eum premit carnalis infirmitatis pondus. Verum et per Moysen dixit Dominus, Mundi mundum adeant. Maculam autem habens in anima, sub velum meum non ingredietur, nec ad altare meum appropinquabit. Unde et tres sanctissimi patriarchæ throni Alexandriæ, sanctus Dionysius videlicet rescribens ad Basilidem episcopum, et magnus Athanasius, regulam præscribens monacho cuidam Amum cognominato, et sanctus Timotheus, de re huiusmodi respondentem quibusdam, qui ipsos in-

τὰ τελεντήσαν ἐμνηστεύσατο γύναιον ; ἀπαρεμποδίστοισι ἱερωθήσεται, ὡς μὴ λογιζόμενος δίγαμος.

Ἐρώτησις η'. Ἱερεὺς ἐὼν ἀποκαρῆ, ἐκχωρηθεὶς ἱεουργεῖν μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν, ἢ οὐ ;

Ἀπ. Τοῦ β' κανόνος τῆς ἐν τῷ ἀγιωτάτῳ θρόνῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως συστάτης ἀγίας καὶ οἰκουμανικῆς συνόδου ταῦτα κατὰ ῥῆμα διεξιόντος· Εἰ καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἐνιοὶ τῶν ἀρχιερέων, εἰς τὸ τῶν μοναχῶν κατιόντες σχῆμα, ἐν τῷ τῆς ἀρχιερωσύνης ἐδιάζοντο διαμένειν ὕψει, ἀλλ' οὐκ ἢ ἀγία καὶ οἰκουμανικὴ σύνοδος αὕτη, καὶ τοῦτο ρυθμιζούσα τὸ παράγραμμά, καὶ πρὸς τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς θεσμοὺς τὴν ἀτακτὸν ταύτην ἐπανέγουσα πρᾶξιν, ὥρισεν ἵνα εἰ τις ἐπίσκοπος ἢ τις ἄλλος τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἀξιώματος πρὸς τὸν μοναχικὸν θελήσει καταλεθεῖν βίον, καὶ τὸν τῆς μετανοίας τόπον ἀναπληρῶσαι, μηκέτι λοιπὸν τῆς ἀρχιερατικῆς ἀντιποιηταὶ ἀξίας. Αἱ γὰρ τῶν μοναχῶν συνθηκαὶ ὑποταγῆς ἔχουσι λόγον, καὶ μαθητείας, ἀλλ' οὐκ ἰδουακαλίας καὶ προεδρείας· οὐδὲ ποιμαίνειν ἄλλους, ἀλλὰ ποιμαίνεσθαι ἐπαγγέλλονται. Διδ, καθὰ προείρηται, θεσπιζόμεν μηκέτι τινὰ τῶν ἐν ἀρχιερατικῷ καταλόγῳ καὶ ποιμένων ἐξεταζομένων εἰς τὴν τῶν ποιμαινομένων καὶ μετανοούντων χώρην αὐτὸν καταβιβάζειν. Εἰ δὲ τις τοῦτο τολμήσει πρᾶξαι μετὰ τὴν ἐκφώνησιν καὶ διάγνωσιν τῆς νῦν ἐκπεφωνημένης ψήφου, αὐτὸς αὐτὸν τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἀποστερήσας βαθμοῦ, οὐκέτι πρὸς τὸ πρότερον διαρῆθῆτος διὰ τῶν ἔργων ἀξίωμα ἐπαναστρέψει. Καταλαμβάνεται δὲ πρὸ τῆς ἐκφωνήσεως τοῦτου μὴ μόνον τοὺς τοῦ βῆματος, ἦγουν ὑποδιακόνους, διακόνους καὶ ἱερεῖς, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀρχιερεῖς ἱεουργεῖν καὶ μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν. Τῶν γοῦν ἀρχιερέων μετ' ἐμβριθείας κανονικῆς ἐκ τῆς ἱερωσύνης ἀποξινωθέντων, διὰ τὸ μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν εἰς τόπον μαθητιῶντων καὶ μετανοούντων ἰλθεῖν, κἀνεῦθεν ἀπαλλοτριωθῆναι τοῦ διδασκαλικοῦ ἀξιώματος, πάντως οἱ ἱερεῖς καὶ ἀπλῶς οἱ τοῦ βῆματος ἀπαρεμποδίστως καὶ μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν τὰ τῶν βαθμῶν ἐνεργήσουσι δίκαια. Καὶ πρὸ τῆς ἀποκάρσεως γὰρ ὡσαύτως, καὶ μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν μαθηταὶ καὶ ὑποτακτικοὶ ἦσαν καὶ εἰσι.

Ἐρώτησις θ'. Λαϊκὸς ἴδων φαντασθῆ, ἀξιωθεὶς αὐθημερὸν τῆς τῶν θείων ἀγιασμάτων μεθέξεως, ἢ οὐ ; καὶ ἱερεὺς ἐὼν φαντασθῆ, ἱεουργήσει κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τοῦ φαντασμοῦ, ἢ οὐ ;

Ἀπ. Ὁ προσφέρων (φησὶ τὸ Γράμμα ἐν ἱερῶν) δῶρα καὶ θυσίας ἀρχιερεὺς, ἐξ ἀνθρώπων λαμβάνεται, καὶ καθὼς περὶ τοῦ λαοῦ προσφέρει τῷ Θεῷ, οὕτω δὴ καὶ περὶ αὐτοῦ· ἐπαὶ καὶ αὐτῷ βάρος σαρκικῆς ἀσθενείας ἐπίκειται. Ἀλλὰ καὶ διὰ Μωσέως εἶπεν ὁ Κύριος, Οἱ καθαροὶ τῷ καθαρῷ προσέτωσαν. Ὁ δὲ μῶμον ἔχων κατὰ ψυχὴν, πρὸς τὸ καταπείρασμά μου οὐκ εἰσελεύσεται, καὶ πρὸς τὸ θυσιαστήριόν μου οὐκ ἔγγισι· ὅθεν καὶ τρεῖς ἀγιώτατοι πατριάρχαι τοῦ θρόνου τῆς Ἀλεξανδρείας, ὁ ἅγιος Διονύσιος δηλαδὴ, ἀντιγράφων πρὸς Βασιλεῖδην ἐπίσκοπον, ὁ μέγας Ἀθανάσιος κανονίζων τινὰ μοναχὸν, Ἀμοῦν ἐπονομαζόμενον, καὶ ὁ ἅγιος Τιμόθεος,

πρός τινας ἐρωτήσαντας περὶ τοιοῦτου τινὸς ἀποκρι-
νόμενοι, τῶς τὰ περὶ τῶν λαϊκῶν ἀκολούθως ταῖς
θεαίας ταύταις Γραφαῖς διηυλότῳσαν. Φησὶ γὰρ ἡ
τοῦ ἁγίου Διονυσίου ἀπόκρισις, Εἰ μὲν ὑπέκειται
ἐπιθυμία γυναικὸς, οὐκ ὀφείλει· εἰ δὲ ὁ Σατανᾶς
πειράζει αὐτὸν, ἵνα διὰ τῆς προφάσεως ταύτης
ἀπαλλοτριώσῃ τῆς κοινωνίας τῶν μυστηρίων, ὀφείλει
κοινωνῆσαι. Ἐπεὶ οὐ παύσεται ὁ πειράζων κατ' ἐκεῖ-
νον τὸν καιρὸν ἐπιτιθέμενος αὐτῷ. Αἰδ καὶ ἡμεῖς τὰ
αὐτὰ περὶ λαϊκῶν διοριζόμενοι, περὶ ἐπισκόπων,
διακόνων καὶ ἱερέων φαναζομένων κατὰ σατανικὴν
καὶ μόνον ἐπήρεια, τὸν αὐτὸν τύπον κρατεῖν οὐ
διαγινώσκομεν, ἐπιζητοῦμεν δὲ μᾶλλον αὐτοῖς τὴν
τῆς ἱεροτελεστίας ἐνέργειαν κατὰ μόνην τὴν ἡμέραν
τῆς ὀνειρώξεως ψηφισόμεθα, διὰ τὸ τῆς ἱερωσύνης
σεβάσμιον. Εἰ μὴ τυχὸν κινδυνώδης ἐστὶν ἡ ὑπερ-
θεσις, ἢ διὰ τὸ τῆς ἡμέρας περιφανέστατον, ἢ διὰ
τὸ τοῦ πράγματος χρησιμώτατον. Τῆ νυκτι γὰρ συντριβεῖν μὲν ἡ παγὶς τοῦ ἑπηρεαστοῦ, ὕψωθει δὲ
τῆς ἱερουργίας ἡ δύναμις.

Ἐρώτησις ι'. Ὁ μετὰ νομίμου συμβίου αὐτοῦ
σαρκικῶς συναφθεὶς, ἀξιοθεῖ ἀσθημάτων τῆς τῶν
ἁγιασμάτων μεταλήψεως, ἢ οὐ;

Ἄπ. Ὁ θεοκῆρυξ Παῦλος, ὁ τῆς Ἐκκλησίας μέ-
γας διδάσκαλος, Δοκιμαζέτω (φησὶν) ἕκαστος ἑαυτὸν,
καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω, καὶ τοῦ ποτηρίου
πινέτω. Καὶ πάλιν, Μὴ ἀποσταρέτωσαν (φησὶν)
ἑαυτοὺς οἱ ὀμοζυγοὶ, εἰ μὴ τι ἐκ συμφώνου, ὅταν τῆ
προσευχῇ τῆς ἁγίας κοινωνίας μέλλωσι προσελθεῖν.
Καὶ τὸν Δαβὶδ δὲ καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, ζητήσαντας ἐκ
τῶν ἄρτων φαγεῖν τῆς προθέσεως, προσηφαλίσατο
ὁ ἄρχιερεὺς, εἰ καθαροὶ εἰσὶν ἀπὸ κοιτης γυναικός.
Ἄλλὰ καὶ ἐν τῇ Μωσαϊκῇ βίβλῳ τῆς Ἐξόδου ταῦτα
ῤητῶς ἀνατάττονται· Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωσῆν,
Καταθὰς διαμάρτυραι τῷ λαῷ τοῦτ'ω, καὶ ἄγρισον
αὐτοὺς σήμερον καὶ αὔριον. Καὶ πλυνάτωσαν τὰ
ἰμάτια αὐτῶν, καὶ ἔστωσαν ἔτοιμοι εἰς τὴν ἡμέ-
ραν τῆν τρίτην. Τῆ γὰρ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ καταβήσεται
Κύριος ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ Σινᾶ, ἐναντίον παντὸς τοῦ λαοῦ.
Καὶ πάλιν, Κατέβη Μωσῆς ἐκ τοῦ ὄρους πρὸς τὸν
λαόν, καὶ ἠγάσεν αὐτούς· καὶ ἐπλυναν τὰ
ἰμάτια. Καὶ εἶπε τῷ λαῷ, Γίνεσθε ἔτοιμοι τρίτῃ
ἡμέρᾳ, καὶ μὴ προσέλθῃτε γυναῖκα. Ὁ δὲ ἀγῶ-
τατος πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Τιμόθεος περὶ
τοῦτου ἐρωτηθεὶς, ἔφησεν, Οὐκ ὀφείλουσιν οἱ συμ-
πλακέντες ὀμοζυγοὶ σαρκικῶς καταξιοῦσθαι τῆς τῶν
θεῶν ἁγιασμάτων μεταλήψεως, κατ' αὐτὴν τὴν
ἡμέραν τῆς σαρκικῆς αὐτῶν συνελεύσεως. Αἰδ καὶ
ἡμεῖς τοῖς οὕτω διορισθεῖσιν ἐπόμιοι, λέγομεν ὡς
οὐκ ἐστὶν ἐκχωρητέα τοῖς ὀμοζυγοῖς ἡ τῶν ἁγιασμά-
των μεταλήψις, κατὰ τὴν ἡμέραν καθ' ἣν συνήφθη-
σαν σαρκικῶς. Προσθετέμεν δὲ ὡς ἐπεὶ ὁ αὐτὸς
μέγας Τιμόθεος, ἐρωτηθεὶς κατὰ ποίαν ἡμέραν τῆς
ἑβδομάδος ὀφείλουσιν ἐγκρατεῦσθαι οἱ ὀμοζυγοὶ,
ἀπακρίνατο, Κατὰ τὸ Σάββατον καὶ τὴν Κυριακὴν,
διὰ τὸ ἐν αὐταῖς καὶ μᾶλλον τὴν πνευματικὴν θυσίαν
τῷ Κυρίῳ προσφέρεισθαι· ἐξ ἀνάγκης ὀφείλουσιν οἱ

A terrogaverant, olim ea, quæ sunt de laicis, conse-
quenter divinis his Scripturis expedierunt. Ait
enim sancti Dionysii responsio : Siquidem subjeci-
tur mulieris desiderio, non debet. Quod si Satanas
eum tentat, ut hac occasione abalienet a commu-
nionem sacramentorum, debet communionem frui.
Quoniam tentator eo tempore non desinet ei struc-
re insidias. Quamobrem et nos eadem de laicis
desinientes, in episcopis, diaconis, et sacerdotibus
imaginationem passis per satanicum solum impro-
perium ¹, eandem formam obtinere non novimus :
operationem enim sacrificii eis potius occludendam
censemus solo somnii libidinosi die, propter sacer-
dotii reverentiam, nisi forte mora periculosa sit,
vel propter tui celebratam, vel utilitatem rei.
B Noctu enim frangi queat laqueus tentatoris, exal-
tari autem sacrificii potestas.

Inter. 10. Qui cum legitima uxore sua carna-
liter conjunctus fuerit, an eo die dignus habendus
sit participatione sanctificationum necne ?

Res. Dei præco Paulus, magnus Ecclesie doctor,
Examinet (inquit) unusquisque seipsum et sic ex
pane comedat, et e calice bibat. Et rursus, Ne
privent, inquit, seipsos conjuges, nisi ex consensu,
quando ad sanctæ communionis precationem ac-
cessuri sunt. Et Davidem eosque qui cum eo erant,
quærentes comedere ex panibus propositionis,
caute prius interrogavit pontifex, num mundi es-
sent a concubitu mulieris. Sed et in Mosaico
Exodi libro, hæc nominatim instituuntur^a : Et dixit
Dominus ad Mosem, Descendens contestare populum
hunc, purifica eos hodie et cras, et ablucant vesti-
menta sua, et parati sint in diem tertium. Nam ter-
tio die descendet Dominus in montem Sina coram
universo populo. Et rursus, Descendit Moses de
monte ad populum, et sanctificavit eos : abluerunt-
que vestimenta. Et dixit populo, Estote parati die
tertio, et ne congregiamini cum muliere. Sanctissimus
autem Alexandriæ patriarcha Timotheus
de hoc interrogatus, dixit : Non debent conjuges,
qui carnaliter conjuncti sunt, promereri divinarum
sanctificationum participationem per ipsum diem
carnalis eorum complexus. Itaque nos hæc sic desin-
nita sequentes, dicimus non esse conjugibus per-
mittendam sanctificationum perceptionem, quo die
carnaliter copulati sunt. Addimus autem, quod
cum ipse magnus Timotheus interrogatus, quo die
hebdomadis continentes esse debeant conjuges,
responderit : Sabbato et Dominico, propterea quod
magis etiam in eis spiritualis hostia Deo offeratur.
Ac necessario debent conjuges a mutua communi-
catione separari quo die divinas sanctificationes
assumunt, non modo ante ministracionem ipsam,
sed etiam post eam. Et optamus corrigi, quod præ-

VARIE LECTIONES.

¹ tentationem. ^a scripta leguntur.

ter divina instituta et præcepta circa sponsæ deductionem in nuptiarum auspices malest. Nam postquam sacra preceatione initiati sunt, et divinas sanctificationes promeruerunt, ad carnalem festinant unionem, in nuptiarum deliciis lascivientes, sacræ benedictionis vim non considerantes, et sanctificationum contemtionem. Conjuges ergo quo die divinas sanctificationes participaturi sunt, non tantum ante earum assumptionem, sed et post eam citra excusationem continenter se gerere debent. Quod si non faciant, gravioribus subjiciuntur pœnis.

καθ' ἣν ἡμέραν τῶν θείων ἀγιασμάτων μέλλουσι μετασεύειν, οὐ μόνον πρὸς τῆς μεταλήψεως τούτων, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν μετάληψιν, ὀφείλουσιν ἐγκρατεύεσθαι. Τοῦτο δὲ μὴ ποιούντες, αὐστηροτέροις ἐπιτιμίοις ὀποδληθήσονται.

Inter. 11. An, si sacerdos lavetur, possit eodem die sacra facere? et an laico liceat, postquam venerit in balneum, eodem die sacramenta assumere? Et e contrario, an sacerdos peracto sacrificio, vel laicus sumptis divinis sanctificationibus lavetur, aut venæ sectionem patiat, necne?

Res. Galenus medicorum doctissimus, Balneum, inquit, et sol, et gymnasium ad motum excitant, quæ ante quiescebant, excrementa. Itaque nihil eorum, de quibus interrogasti, fiet. Venarum enim sectiones, horum ostendunt vitia et proprietates, juxta Hippocratis præcepta: interdum quidem discussionem parientes, nonnunquam autem constrictionem potius. Quid igitur? expectatum forte malum salutare sanctificationum participationi connectemus, et salutis nostræ lumen socordia obumbrabimus? cum justa ratio sacrificantes tam ante, quam post sacrificium, compellat cum omni compunctioe et reverentia ad Deum genuflectere, et gratias agere ob Dominici corporis et sanguinis assumptionem, nec deliciari mollitiis, et aquarum esularum aspersioibus. Quod si venæ incisionem morbus urgeat letalis, propter salutem ægrotantis ea perficietur.

Inter. 12. Si quis post sanctam assumptionem vomuerit, per quam traditionem emendabitur?

Res. Sancte, inquit, custodiens sancta, expiabitur et sanctificabitur: gratiam autem prodens, inquinabitur. Si igitur ex ingluvie lapsus est in vomitum is, qui divinas sanctificationes assumpsit, gravioribus pœnis emendabitur. Sin autem per incidentis forte ægrotationis infestationem, episcopi palli judicio moderatius coercerbitur. Et hoc enim desertionis est opus.

Inter. 13. An sine periculo sacrificabit quispiam, aut divina faciet baptismata in navi, vel domo non sacra?

Res. Dixit quidem Deus per Mosem ad Israel, Hierosolymis et non alio ullo loco festum celebra-

ἄδουχοι ἐκ τῆς πρὸς ἀλλήλους σαρκικῆς κοινωνίας ἀποδίστασθαι κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς τῶν θείων ἀγιασμάτων μεταλήψεως. Οὐ μόνον πρὸς τῆς ἐπιστάσεως αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ τὴν μετ' αὐτῆν. Καὶ εὐχόμεθα διορθωθῆναι τὸ κακῶς καὶ παρα τὰ θεῖα διατάγματα καὶ διδάγματα κατὰ τὴν νομοθεσίαν εἰς τοὺς νομοφροστούς γινόμενον. Μετὰ γὰρ τὸ ἱερολογηθῆναι καὶ τῶν θείων ἀγιασμάτων καταξιώθῆναι αὐτοὺς, πρὸς σαρκικὴν καταπίουσι ἐκείνων εἰ τῶν ἡθῶν τοῦ γάμου καταρραφίσαντες· μὴ ἀναλογιζόμενοι τῆς ἱεροτελεστίας τὴν δύναμιν, καὶ τῶν ἀγιασμάτων τὴν καταφρόνησιν. Ἀπαραίτητως οὖν εἰ ἐμύζουσι,

Ἐρώτησις 11. Ἐὰν ἱερεὺς λουθῆ, δύναται κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἱερουργηταί; καὶ λαϊκὸς μετὰ τὸ ἀπελθεῖν εἰς βαλανεῖον, ἐγκωρηθεῖ αὐθημερὸν τῶν μυστηρίων μεταλαβεῖν; καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου, ἱεροτελεστήσας ὁ ἱερεὺς, ἢ ὁ λαϊκὸς θείων ἀγιασμάτων ἀξιώθει; λουθήσεται, ἢ φλεβοτομηθήσεται, ἢ οὐ;

Ἀπ. Ὁ ἐν ἱατροῖς διδασκαλικώτατος Γαληνός, Βαλανεῖον, φησὶ, καὶ ἥλιος καὶ γυμνάσιον εἰς κίνησιν ἐξορματὰ τὰ τίως ἡσυχάζοντα περιπτώματα. Διὸ οὐδὲν ἐξ ὧν ἠρώτησας γενήσεται. Καὶ αἱ τομαὶ γὰρ τῶν φλεβῶν ἐλέγχουσι τὰς τούτων κακίας καὶ ἰδιότητας, κατὰ τὰ Ἱπποκράτεια δόγματα· ποτὲ μὲν κλύσκουσαι διαφόρησιν, ποτὲ δὲ μᾶλλον στεγάνωσιν. Ἰνατὶ γοῦν; πρόσδοξισμον ἴσως κακὸν τῆ σωτηριώδεως τῶν ἀγιασμάτων μετέξει συνάψωμεν, καὶ βεθυμῆζ τὸ φῶς τῆς ἡμῶν σωτηρίας ἐπηλυγάζωμεν; ὅπου γὰρ τοὺς ἱερουργούντας δίκαιος λόγος καταναγκάζει καὶ πρὸς τῆς ἱεουργίας καὶ μετὰ τὴν ἱεουργίαν μετὰ πάσης κατανύξεως καὶ εὐλαθείας γονυκλυτεῖν πρὸς Θεόν, καὶ εὐχαριστεῖν χάριν τῆς τοῦ Κυριακοῦ σώματος καὶ αἱμάτων μεταλήψεως, καὶ μὴ θρύπτεσθαι βλακείαις καὶ βαντισμοῖς ὀδάτων θερμῶν. Εἰ δὲ τὴν φλεβοτομίαν καταπέσει; θανάσιμον νόσημα, διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ κάμνοντος τελεστήσεται.

Ἐρώτησις 12. Ἐὰν ἐμέση τις μετὰ τὴν ἁγίαν μετάληψιν, κατὰ ποῖαν διορθωθεῖ παράδοσιν;

Ἀπ. Ὁ μὲν φυλάττων (φησὶν) ὅσως τὰ θεῖα, ὀσωθήσεται καὶ ἀγιασθήσεται· ὁ δὲ προδιδούς τὴν χάριν, βεθλωθήσεται. Εἰ γοῦν ἐξ ἀκρασίας ὀλισθησεν εἰς τὸν ἔμετον ὁ τῶν θείων ἀγιασμάτων μεταλαβὼν, μετὰ σφοδρότερον ἐπιτιμίων διορθωθήσεται· εἰ δὲ διὰ συμπαισόντων τυχαίως ἀβήρωστέματος κάκωσιν, κατὰ τὴν ἐπισκοπικὴν διάκρισιν μετρωτέως ἐπιτιμηθήσεται. Καὶ τοῦτο γὰρ ἔργον ἐστὶν ἐγκωταλείψεως.

Ἐρώτησις 13. Ἀκινδύνως ἐν πλοῦν ἢ ἐν ἀνίερῳ οἰκίᾳ ἱερουργησὶ τις, ἢ θεῖα τελέσει βαπτίσματα;

Ἀπ. Ὁ μὲν Θεὸς εἶπε διὰ Μωσέως πρὸς τὸν Ἰσραὴλ, Ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ οὐκ ἐν ἑτέρῳ τόπῳ τιλ ἐφετά-

VARIE LECTIONES.

✓ *pius exadet.* ✗ *profanus fiet.*

εις Πάσχα Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου. Ἐντεῦθεν καθαρῶς αἰνευόμενος τοῦ Ἰουδαίου Πάσχα τὴν παντελῆ ἀπραξίαν, διὰ τὸ τοῦ τόπου μονώτατον. Ὁ δὲ νόθος κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ τοῦ μεγάλου παλατίου συστάσεως ἀγίας καὶ οἰκουμενικῆς συνόδου, καὶ ὁ πᾶς κανὼν τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου, καθαιρέσει καθυποβάλλουσι τὸν ἐν εὐκτηρίῳ οἴκῳ θεῖον ἐκτελέσαντα βάπτισμα. Διορίζονται γὰρ ἐν καθολικαῖς ἐκκλησίαις τὰ βαπτίσματα γίνεσθαι. Ἀλλὰ καὶ ὅλα κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, καὶ ὁ β' κανὼν τῆς ἐν τῷ ναβὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων συστάσεως συνόδου, διατάσσονται μετὰ ἐκχωρήσεως ἐπισκοπικῆς καὶ εἰς εὐκτηρίους οἴκους τελεῖσθαι βαπτίσματα. Ὁ μέντοι αἰδιδίμος βασιλεὺς κύριος Λέων, ὁ σοφὸς, βλέπων τὴν ὀρθόδοξον πίστιν εὐθηνουμένην ὡς ἄμπελον, καὶ ἀξαναμμένην ὡς νεόφυτα ἐλαίων, κύκλω τῆς τραπίζης τῶν ταύτης ἐκκλησιῶν, διωρίσατο ἐν δ' καὶ ἐν ιε' Νεαρῆ θησομοθεσίᾳ αὐτοῦ μὴ μόνον εἰς τὰς ἐκκλησίας ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς εὐκτηρίους οἴκους ἀδιαστίκτως ἱεροτελεστίας καὶ βαπτίσματα γίνεσθαι. Διὰ κατὰ τὴν τούτων περιλήψιν, ὁ μετὰ ἀντιμινοῦ ἱερουργήσας, ἢ βαπτίσας εἰς εὐκτήριον οἶκον, μὴ ἱερωθέντα δι' ἐγκαινίων ἀνοξίων, καὶ τοῦ συνήθους ἐνθρονισμοῦ, καὶ μέντοι καὶ διὰ λειψάνων ἁγίων ἐνσοριασμοῦ (ταῦτα γὰρ εἰσι τῶν καθολικῶν Ἐκκλησιῶν ἀποθησαυρίσματα καὶ ὑψώματα), ἀλλ' εἰς εὐχην οἰκιακὴν ἀφορισθέντα πιστῶν, ἢ εἰς οἰκίσκον πλοιαίου τινος ἀποταμιευθέντα θεῶν, καὶ ἁγίαις εἰκόσι κοσμούμενον, οὐ προκριματισθεῖν ὡς παραβάτης κανόνων καὶ ἀδιάφορος. Οὕτω γὰρ καὶ οἱ μετὰ τῶν αὐτοκρατόρων ἐπόμενοι κληρικοί, εἰς παιδιάδας ἐρήμους ἱεουργεῖν δεδικαίωνται, κατὰ μόνον τὸ εἰς ἐκκλησίαν ἀφορισθὲν βαμβίκινον οἰκισκᾶριον.

Ἐρώτησις 18. Ἀκινδύνως ἱεουργήσει τις ἢ συνεξίεται μετὰ αἰρετικῶν, Ἰακωβιτῶν δηλαδὴ καὶ Νεστοριανῶν, εἰς ἐκκλησίαν αὐτῶν, εἴτε μὴν καὶ ἡμετέραν ἢ κοινῆς μετ' αὐτῶν μετάσχη τραπέζης ἢ ποιήσει ἀνάδοξον ἐκ τοῦ ἁγίου βάπτισματος ἢ κατοικοιχνησάντων ποιήσει μνημόσυνα ἢ μεταδώσει τῶν θεῶν ἁγιασμάτων αὐτοῖς; Ἡ στενωχώρα γὰρ τοῦ τόπου πολλὰ τοιαῦτα ποιεῖ. Καὶ ζητῶ τὸ ποιητέον.

Ἀπ. Μὴ δότε τὰ ἅγια τοῖς κυσίν (ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν εἶρηκεν), μηδὲ βάλητε τοὺς μαργαρίτας τῶν χοίρων ἐπίπροσθεν. Διὰ τοι τοῦτο καὶ ὁ 58 κανὼν τῶν θεοκηρῶν ἁγίων ἀποστόλων φησιν, Εἴ τις κληρικὸς ἢ λαϊκὸς εἰσέλθῃ εἰς συναγωγὴν Ἰουδαίων ἢ αἰρετικῶν προσεύξασθαι, καθαιρέσθω καὶ ἀφορίζεσθω. Καὶ ὁ λγ' κανὼν τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου, ἀλλὰ μὴν καὶ ὁ 5' καὶ ὁ λδ', ταῦτά φησι περὶ τοῦ συγχωρεῖν τοῖς αἰρετικοῖς εἰσεῖναι εἰς οἶκον Θεοῦ, ἐπιμένουσι τῇ αἵρεσει, δεῖ οὐ δεῖ αἰρετικῶ ἢ σχισματικῶ συνεύχεσθαι. Ὅτι οὐ δεῖ Χριστιανὸν ἐγκαταλείπειν μάρτυρας Χριστοῦ, καὶ ἀπιέναι πρὸς τοὺς ψευδομάρτυρας τοῦτοστιν αἰρετικούς, ἢ αὐτοὺς τοὺς πρῶτερημένους αἰρετικούς γενομένους. Οὗτοι γὰρ ἄλλοτρίοι τοῦ Θεοῦ τυγχάνουσιν. Ἐστῶσαν οὖν ἀνάθεμα οἱ ἀπερχόμενοι πρὸς αὐτούς. Διὰ τοι τοῦτο καὶ

A bis Paschatis Domino Deo tuo. Inde clare innuens Judaici Paschatis plenam vacationem, propter loci singularitatem. Canon autem 59 sanctæ et œcumenicæ synodi coactæ in Trullo magni palatii, et canon 84 synodi Carthaginensis, depositioni subijciunt eum, qui in oratoria domo divinum perficiunt baptismata. Statuunt enim baptismata in catholicis Ecclesiis debere fieri. Sed et 51 canon synodi in Trullo, et 12 canon synodi coactæ in templo sanctorum apostolorum, constituunt ut et in oratoriis domibus baptismata fiant cum permisso episcopi. Inclytus sane imperator dominus Leo philosophus, videns orthodoxam fidem exuberantem ut vitem, et crescentem ut olivarum palmitis in circuitu mensæ ecclesiarum ejus, definit in 4 et 15 Novella, non tantum in catholicis ecclesiis, sed et in oratoriis domibus indistincte sacra ministeria, et baptismata fieri. Quamobrem juxta harum tenorem, qui cum antimensio sacra fecerit, aut baptisaverit in oratoria domo, non consecrata per initiatorias dedicationes, et solemnem throni inaugurationem, quin et per sanctorum reliquiarum tumulum (hi enim sunt catholicarum Ecclesiarum thesauri et exaltationes), sed in domesticam orationem fidelium separata, aut in navigii alicujus domuncula Deo destinata, et sanctis imaginibus ornata, non patietur præjudicium, perinde ac si canonum transgressor esset, nullamque eorum rationem habuisset. Sic enim et clerici, qui sunt in imperatorum comitatu, in campis solitariis sacra rite facere censentur, sub solo bombicino, quod est ecclesiæ destinatum, tentorio.

Inter. 14. An sine periculo sacra vel vota simul faciet aliquis cum hæreticis, Jacobitis videlicet et Nestorianis, in eorum ecclesia, vel etiam in nostra, aut communem cum iis participabit mensam, aut faciet ex sancto lavacro susceptorem, aut mortuorum celebrabit memorias, aut largietur illis divinas sanctificationes? Nam loci angustie multa hujusmodi faciunt. Quæro quid faciendum.

Res. Ne detis sancta canibus, (inquit, Dominus et Deus noster) nec projiciatis margaritas ante porcos. Qua de causa et sexagesimus quartus canon Dei præconum sanctorum apostolorum ait: Si quis clericus, aut laicus, orandi causa ingressus fuerit in synagogam Judæorum, vel hæreticorum, deponatur et excommunicetur. Et trigesimus tertius canon Laodicenæ synodi, item sextus et trigesimus quartus, hæc ait de venia danda hæreticis in sua hæresi perstantibus Ingrediendi domum Dei: quod non oportet una cum hæretico vel schismatico orare: Quod non oportet ullum Christianum Christi martyras relinquere, et ad falsos martyras, hoc est hæreticos, abire, vel eos, qui prius hæretici fuere. Hi enim sunt a Deo alieni. Sint ergo anathema, qui ad eos abeunt. Eam ob rem et nos

ceasemus, non excommunicationi tantum et depositioni subjiendos laicos et clericos vota simul facientes in orthodoxorum vel hæreticorum ecclesia, aut ubicunque vota cum eis simul facientes solemnia, et sacerdotali more, aut etiam cibum simul sumentes, verum et gravius coerceri, juxta divinorum canonum prædictorum tenorem. Locorum enim angustia et hæreticorum multitudo, orthodoxæ fidei non mutant integritatem.

Inter. 15. Captivi Latini et alii ad nostras accedunt catholicas ecclesias, et participes fieri postulant divinarum sanctificationum: scire velim, an hoc eis concedendum sit.

Res. Qui non est mecum, contra me est, (Inquit, divinum Evangelium) et qui non colligit mecum, dispergit. Quoniam igitur ante annos multos, occidentalis Ecclesiæ (Romæ, inquam) celebris conventus divisus est ab aliorum quatuor sanctorum patriarcharum spiritali communione, et ad mores institutaque divertit, a catholica Ecclesia, et ab orthodoxis aliena: quam ob causam neque Papa in divinis sacrificiis et communi patriarchalium nominum relatione dignus habetur: non debet Latinicum genus manu sacerdotali per divina et immaculata mysteria sanctificari, nisi deponat prius, se a Latinicis institutis et consuetudinibus abstanturum, et secundum canones instructus fuerit, et orthodoxis adæquatius.

Inter. 16. Divinarum sanctificationum assumptio arbitraria est monachis omnibus, clericis et laicis, qui non sunt prohibiti: ut quotidie fere per eam sanctificari possint. An ut sub pondere libratur munus? Sed et in iis, qui ad congregationem conveniunt, necessitatem habet boni participatio, an arbitraria est, et spontanea?

Res. Quemadmodum lege statutum est, dignis dari dignitates, sic sancta, sanctis. Quicumque igitur per vitæ integritatem, viam sibi ad divinam participationem complanarunt, sine impedimento admittuntur. Neque enim hi omnino eam, ut rem quamlibet aliam, aggredientur, si gratiæ altitudinem considerent, et sacramenti magnitudinem.

Cogi autem quemquam divinas sanctificationes assumere, non placuit. Etsi enim aliqui apostolico 9 canone usi, (sic inquit, Quicumque fideles ingrediuntur et Scripturas audiunt, in precatione autem et sacra communione non permanent, ut Ecclesiæ confusionem afferentes, segregari oportet) velint eos, qui in ecclesiam conveniunt, etiam invitos cogi divinas sumere sanctificationes nos tamen canone non sic interpretamur. Et enim fideles quidem ad finem usque divini sacrificii, et

ἡμεῖς ψηφισόμεθα μὴ μόνον ἀφορισμῶ καὶ καθαιρέσει καθυποβάλλεσθαι τοὺς λαϊκοὺς τε καὶ κληρικοὺς, συνευχομένους ἐν ἐκκλησίᾳ ὀρθοδόξων ἢ αἰρετικῶν, ἢ ὀκνηδῆποτε συνευχομένους αὐτοῖς ἱερατικῶς, ἢ μὴν καὶ συνεσθίοντας: ἀλλὰ καὶ μετρίως κολάζεσθαι, κατὰ τὴν τῶν βῆθίντων θείων κανόνων περὶ τῆσιν. Ἡ γὰρ στενοχωρία τῶν τόπων, καὶ ὁ τῶν αἰρετικῶν πληθυσμὸς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως οὐ μετρίμειψε τὴν ἀκραιότητα.

Ἐρώτησις 15. Αἰχμάλωτοι Λατῖνοι καὶ Ἴταροι παρουσιάζουσιν εἰς τὰς καθολικὰς ἐκκλησίας ἡμῶν, καὶ ζητοῦσι μεταλαβεῖν τῶν θείων ἀγασμάτων. Εἰ γοῦν ἐκχωρητέον τοῦτο ἐστὶ, ζητούμεν μαθεῖν.

Ἀπ. Ὁ μὴ ὦν μετ' ἐμοῦ, κατ' ἐμοῦ ἐστὶ (τὸ θεῖον Ἐυαγγέλιον) καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ, σκορπίζει. Ἐπεὶ οὖν πρὸ χρόνων πολλῶν ἀπεσχίσθη τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας (τῆς Ῥώμης φημὺν) τὸ περιώνυμον ἄθροισμα ἐκ τῆς τῶν ἐτέρων τεσσάρων ἁγίων πατριαρχῶν πνευματικῆς κοινωνίας, καὶ ἀπεσχονίσθη πρὸς ἑθῆ καὶ δόγματα τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν ὀρθοδόξων ἀλλότρια. Διὰ γὰρ τοῦτο οὐτε ἐν ταῖς θείαις ἱεροτελεσטיαῖς, κοινῆς τῶν πατριαρχικῶν ὀνομάτων ἀναφορὰς ὁ πάπας ἔξῆται, οὐκ ὀφείλει γένος Λατινικῶν ἐκχερῆς ἱερατικῆς διὰ τῶν θείων καὶ ἀχράντων μυστηρίων ἀγιάζεσθαι: εἰ μὴ καταθήται πρότερον ἀπέχεσθαι τῶν Λατινικῶν δογμάτων τε καὶ συνηθειῶν, καὶ κατὰ κανόνας κατηχηθῆ, καὶ τοῖς ὀρθοδόξοις ἐξισωθῆ.

Ἐρώτησις 16. Ἡ τῶν θείων ἀγασμάτων μετάληψις αὐθαρετός ἐστὶ πᾶσι τοῖς μὴ κεκυλισμένοις μοναχοῖς κληρικοῖς τε καὶ λαϊκοῖς ὥστε δύνασθαι τοὺτους καθ' ἑκάστην σχεδὸν δι' αὐτῆς ἀγιάζεσθαι ἢ ὡς ὑπὸ στάθμης ζυγοστατεῖται τὸ δώρημα; Ἀλλὰ καὶ τοῖς τοῦτων ἐκκλησιάζουσιν ἀναγκαστικῆ ἐστὶ τοῦ ἀγαθοῦ ἢ μετάληψις, ἢ προαιρετία καὶ αὐτοκλήυστος;

Ἀπ. Ὡς νενόμισται δίδοσθαι τοῖς ἁγίοις τὰ ἀξιώματα, οὕτω καὶ τοῖς ἁγίοις τὰ βῆγια. Ὅσοι γοῦν διὰ καθαρότητα βίου τῆς θείας μεταλήψεως τὴν ὁδὸν αὐτοῖς ἐξωμάλισαν, ἀπαρεμποδίστως δεχθήσονται. Πάντως γὰρ οὐδὲ αὐτοὶ ταύτης ὡς τυχαίας κατατομήσουσι, κατανοοῦντες τὸ ὕψος τῆς χάριτος, καὶ τοῦ μυστηρίου τὸ μέγεθος.

Ἀναγκαστικῶς δὲ τινες τῶν θείων μεταλαμβάνειν ἀγασμάτων οὐ δίδονται. Κἂν γὰρ τινες τῶ ἀποστολικῶ ἢ κανόνι χρησαμένοι, (τῶ οὕτω λέγοντι) Πάντας τοὺς εἰσιόντας πιστοὺς καὶ τῶν Γραφῶν ἀκρωμένους, μὴ παραμένοντας δὲ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ ἀγίᾳ μεταλήψει, ὡς ἀταξίαν ἐμποιοῦντας τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀφορίζεσθαι δεῖ), θέλουσι δὲ τοὺς ἐκκλησιάζοντας τῶν θείων μεταλαμβάνειν ἀγασμάτων καὶ ἄκοντας: ἀλλ' ἡμῖν οὕτω τὰ τοῦ κανόνος οὐκ ἐκλαμβάνεται. Ἐκκλησιάζειν μὲν γὰρ τοὺς πιστοὺς μέχρι τέλους

VARIE LECTIONES.

*γ in sacris carimoniis. = velut ad lancem ponderatur. * more recepim est.*

τῆς θείας ἱεροτελεστίας, καὶ τῆς τελευταίας τοῦ ἱεροουργοῦτος εὐχῆς, καὶ τοῦ ἀντιδώρου τῆς μεταλήψεως, ψηφισθέντα· καὶ τοῖς οὕτω μὴ ποιούσι τὴν ἐκ τοῦ κανόνος ἐπισησόμεν ἀγανάκτησιν. Μεταλαμβάνειν δὲ αὐτοὺς οὐκ ἀναγκάζομεν, διὰ τὴν τῆς συνειδήσεως βάσανον. Προσεκτέον οὖν, κατὰ τὴν τοῦ βηθέντος κανόνου περιλήψιν, μὴ ἀσυντάκτως ἐκ τῆς ἱεροουργίας ὑποχωρεῖν τοὺς ἐκκλησιάζοντας· ἀλλ' ἐπει αὕτη ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ τῆς Νέας εἰς μίαν ταυτότητα μεγαλύνεται, καὶ μέχρι μὲν τῆς τῶν ἁγίων Εὐαγγελίων ἀνακηρύξεως, τῆς Δαυϊτικῆς κινύρας τὰ ψαλμωδήματα τοῦ μυστηρίου τὴν δύναμιν ἀγιάζουσι· μετὰ δὲ ταύτην τῆς ἀναιμάκτου θυσίας ἀνοίγονται τὰ προαύλια, ἐπιτρέποντα καὶ τοῖς ἀρχιερεῦσι τὸ μὲν ἐπιωμαδίον ὡμοφόριον τὸ εἰς τύπον τοῦ ἁμνοῦ καλλιτεχνηθὲν ἀποτίθεσθαι, μεταχειρίζεσθαι δὲ τοῦ ἀληθοῦς· καὶ ζωοποιεῖ Ἄμνοῦ τὸ μυστήριον· εἰ μὲν οἱ ἐκκλησιάζοντες εὐθὺς μετὰ τὰ ἅγια Εὐαγγέλια, αὐθαιρέτως ὑποχωρήσουσιν, οὐκ αἰτιαθῆσονται· εἰ δὲ μετὰ τὴν καταρχὴν τῆς ἀναιμάκτου θυσίας καὶ μυστικῆς, ὡς ἄτακτοι καὶ σκανδαλισταὶ δικαίως ἀφορισθῆσονται.

Ἐρώτησις ιζ'. Οἱ μετὰ τοῦ ἀρχιερέως ἢ μετὰ τοῦ ἱερέως συλλειτουργοῦντες διάκονοι, ἀπαραιτήτως μεταλαμβάνειν ὀφείλουσιν, ἢ οὐ;

Ἀπ. Ὁ ἡ' κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων οὕτω φησιν, Εἰ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ, προσφορὰς γινόμενης μὴ μεταλάβῃ, τὴν αἰτίαν εἰπάτω. Καὶ ἐὰν ἡ εὐλογος, συγγνώμης τυγχάνετω. Εἰ δὲ μὴ λέγει, ἀφορίζεσθω, ὡς αἰτιος βλάβης γινόμενος τῷ λαῷ, καὶ ὑπόνοιαν ποιήσας κατὰ τοῦ προσενέγκαντος ὡς μὴ ὑγιῶς προσανεγκόντος. Παρατηρητέον οὖν τοὺς ὑποδιακόνους καὶ τοὺς διακόνους, καὶ μᾶλλον τοὺς χειραπτήσαντας μεταλαμβάνειν τῶν θείων ἁγιασμάτων· ἢ μὴν τὴν αἰτίαν λέγειν δι' ἣν τοῦ ἀγαθοῦ τούτου ἀπέστησαν. Τοῦτο γὰρ μὴ ποιούντες, ἀφορισθῆσονται κατὰ τὴν τοῦ βηθέντος κανόνου περιλήψιν.

Ἐρώτησις ιη'. Ἀκίνδυνόν ἐστι γίνεσθαι τὴν τῶν θείων ἁγιασμάτων διάδοσιν καὶ μετάληψιν μετὰ ψυχροῦ οἴνου καὶ ὕδατος· ἢ ἀπαραιτήτόν ἐστι καὶ ζέον ὕδωρ κατὰ τὴν καιρὸν τῆς μεταλήψεως εἰς τὰ ἅγια βάλλειν;

Ἀπ. Τοῦ λβ' κανόνου τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ τοῦ μεγάλου παλατίου συστάσεως ἁγίας καὶ οἰκουμένης συνόδου καθαιρέσει καθυποβάλλοντος τοὺς μὴ τελειούντας τὸ θεῖον καὶ ἅγιον ποτήριον ἐξ οἴνου καὶ ὕδατος, αἰρεσιῶται τινες οὐκ ἀνεχόνται βάλλειν ζέον εἰς τὸ ἅγιον καὶ θεῖον ποτήριον· Ὅτι (φασί) τὰ περὶ τούτου τῷ κανόνι οὐ διαλήφθησαν. Ἀκούουσι δὲ, ὅτι τὸ ζέον τῷ ἁγίῳ αἵματι προστιθέμενον τὴν δι' ὕδατος καὶ οἴνου ἔνωσιν τοῦ ἁγίου ποτηρίου οὐκ ἄλλοιοι ἐπιμηδὲ ἑτερόν τι παρὰ τὸ ὕδωρ ἐστὶ. Βάλλεται δὲ εἰς πληροφρίαν τοῦ εἶναι ζωοποιὰ τὰ βέυσαντα ἀπὸ τῆς ἁγίας πλεωρίας τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὴν καιρὸν τοῦ σωτηρίου πάθους αὐτοῦ, τὸ αἷμα δηλονότι καὶ τὸ ὕδωρ· ἅτινα ἐξέβρευσαν ζέοντα ὡς ἐκ ζω-

A ultimæ sacrificantis precatonis remuneratonisque participationis, interesse concioni debere censemus. Et his, qui sic non faciunt, canonis indignationem vibramus: participare autem eos non cogimus, ob conscientie tormentum. Animadvertendum igitur, juxta prædicti canonis tenorem, ne qui conventui intersunt, inordinate a sacrificio revertantur. Sed cum ipsum ex Veteri Novoque Testamento pari modo magnificetur, et ad recitationem quidem usque sanctorum Evangeliorum, Davidicæ citharæ carmina sacramenti celebrent potestatem: postea autem incurrentæ hostiæ aperiantur vestibula, antistitibus permittentia superbumeralem amictum deponere, qui agni figura eleganter fabricatus est, et tractare veri vivificæque Agni sacramentum: si quidem ii, qui in congregatione convenerunt, statim post sancta Evangelia sponte discedant, non culpabuntur: sed si post incurrentæ mysticæque victimæ principium, ut inordinati et offensores juxta excommunicabuntur.

Inter. 17. Qui cum pontifice vel sacerdote comministrant diaconi, debent citra excusationem communionem assumere, annon?

Res. Canon 8 sanctorum apostolorum sic ait: Si quis episcopus, presbyter, vel diaconus, vel ex sacerdotali catalogo, facta oblatione non communicaverit, causam dicat: et si probabilis fuerit, veniam consequetur; sin vero minus, segregetur, ut qui populo offensionis causa sit, et suspicionem dederit adversus eum, qui obtulit, quasi non digne obtulerit. Observandum igitur, ut subdiaconi, et diaconi et potius sacra contractantes, divinas sanctificationes assumant, vel certe causam dicant, ob quam eo bono abstinuerunt. Id enim si non faciant, juxta prædicti canonis tenorem excommunicabuntur.

Inter. 18. An sine periculo divinarum sanctificationum distributio et assumptio fiant cum frigido vino et aqua: an sine excusatione aqua fervens participationis tempore in sancta sit mittenda?

Res. Cum 32 canon sanctæ et œcumenicæ synodi, coactæ in Trullo magni palatii, depositioni subijciat eos, qui divinum et sanctum poculum non consecrant ex vino et aqua; hæresiotæ aliqui non patiuntur calidam infundi in sanctum et divinum poculum, Quia, inquit, de eo nihil canone comprehensum est. Audiunt autem, ferventem sancto sanguini additam, unionem aquæ et vini sancti calicis non mutare, quia præter aquam nihil est aliud. Infunditur autem, ut vivifica esse constet, quæ fluunt e sancto latere Domini, et Dei; et Servatoris nostri Jesu Christi, tempore salutaris passionis ejus, sanguinem videlicet et æquam, quæ ferventia effluxerunt, velut ex vivifico deificato corpore vivifica. Qui sic igitur non faciunt,

nec inde miraculi magnificant magnitudinem, sed aqua frigida vinoque utuntur in divinarum sanctificationum participatione; non credunt etiam post salutarem Domini mortem sancto corpori ejus inesse deitatem, sed ab eo abscessisse, hæresis est nugatio. Magnus enim inter sanctos Joannes Damascenus, In sepulcro, inquit, corporaliter: in inferno autem cum anima, ut Deus: in paradiso vero cum latrone, et in throno fuisti, Christe, cum Patre et Spiritu, omnia implens, qui incircumscriptus es. Qui igitur divinum poculum aqua fervente non consecrant, ut hæresiotæ e sorte orthodoxorum expellantur.

Inter. 19. Sacerdos sæcularis rectene confessiones aliorum hominum cum permissu episcopi suscipiet, annon?

Res. Divini canones, qui confessionem reconciliationis sacerdotibus cum episcopali venia committunt, multo antiquiores sunt sancto Pachomio, qui dignus habitus est, ut per visionem angelicam monachorum habitum videret. Quamobrem monachorum nusquam meminerunt, sed presbyterorum simpliciter. Episcopali ergo judicio laicis sacerdotibus jus confessionis potestas concedetur, et per eam reconciliatio ponitur.

Inter. 20. An sine præjudicio transeant monachi ex monasteriis, ubi detonsi sunt, in alia, necne?

Res. Si is, qui apud hominem deposuit propriam confessionem, implere eam cogitur, quoniam modo qui apud Deum deposuit, cogitur suam depositionem infirmare? Idcirco et juxta quartum canonem sanctæ et œcumenicæ synodi coactæ in templo sanctorum apostolorum, appellatæ 1 et 2, nominatim hæc pronuntiantem, Si quis monachus ex proprio fugiens monasterio, in aliud transierit vel in mundanam habitationem petulantur ingressus fuerit, pariter et qui eum exceperit sit excommunicatus, donec is qui fugit, revertatur in monasterium, a quo perperam defecit. Si vero episcopus aliquos monachos, pietatis et vitæ honestatis testimonium habentes, in aliud monasterium ob ejus compositionem voluerit transferre, vel in mundanum domicilium ob salutem inhabitantium constituere, vel alibi placuerit præssesse, horum neque susceutores, neque monachos culpæ reos facit. Qui igitur sine episcopali permissu transeunt in alia monasteria ex iis, ubi tonsi sunt, multoque magis in mundanis domibus conversantes, et qui eos suscipiunt, exterminati et excommunicati erunt, donec in monasteria, in quibus conventiones fecerunt, fuerunt reversi.

ποιού τελεωμένου σώματος ζωοποιά. Οἱ γοῦν μη ποιούντες οὕτω, καὶ τὸ τοῦ θαύματος κἀνεῦθεν μεγαλύνοντες μέγεθος, ἀλλὰ διὰ ψυχροῦ ὕδατος καὶ οἴνου τὴν τῶν θείων μυστηρίων ποιούντες μετά ληψιν, οὐ πιστεύουσι καὶ μετὰ τὸν σωτήριον τοῦ Κυρίου θάνατον παρὰ τῷ ἁγίῳ σώματι αὐτοῦ τὴν θεότητα εἶναι, ἀλλὰ ἀποστῆναι ἐκ τούτου, καὶ εἶναι κατὰ τὰ ἡμέτερα σώματα. Ὅπως μεγάλης αἰρέσεως ἐστὶ φιλόρημα. Ὁ γὰρ μέγας ἐν ἁγίοις Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, Ἐν τάφῳ (φησὶ) σωματικῶς· ἐν βῆθ δὲ, μετὰ ψυχῆς, ὡς Θεός· ἐν παραδείσῳ δὲ, μετὰ ληστού· καὶ ἐν θρόνῳ ὑπηρέτας, Χριστῆ, μετὰ Πατρός καὶ Πνεύματος· πάντα πληρῶν, ὁ ἀπερίγραπτος. Οἱ γοῦν μη διὰ ζήτοντος ὕδατος τελειοῦντες τὸ θεῖον ποτήριον, ὡς αἰρεσιῶται, τῆς μερίδος τῶν ὀρθόδοξων ἐκκηρυχθήσονται.

Ἐρώτησις ιβ'. Λαϊκοὶ ἱερεῖς μετὰ ἐπιτροπῆς ἐπισκοπικῆς καλῶς ἐξαγορεύει ἀνθρώπων τινῶν ἀναδέξεται, ἢ οὐ;

Ἀπ. Οἱ θεοὶ κανόνες τὴν ἐξαγορεύει τῆς καταλλαγῆς τοῖς ἱερεῦσι μετὰ προτροπῆς ἐπισκοπικῆς ἀναθέμενοι, κατὰ πολὺ προγενέστεροι τοῦ ἁγίου Παχωμίου εἰσὶν, ἀξιοθέτος ἰδεῖν δι' ὀπτασίας ἀγγελικῆς τὸ σχῆμα τῶν μοναχῶν. Διὰ γὰρ τοῦτο οὐδὲ μέμνηται τοῦ μοναχῶν, ἀλλὰ πρεσβυτέρων ἀπλῶς. Κατὰ κρίσιν γοῦν ἐπισκοπικὴν τοῖς λαϊκοῖς ἱερεῦσιν ἐνδυνάμους ἐπιτραπῆσται τῆς ἐξαγορεύει τὸ δικαίον, καὶ διὰ ταύτης ἢ τῶν μετανοούντων καταλλαγῆ.

Ἐρώτησις κ'. Ἀποκριματίστως μεταβαίνουσι μοναχοὶ ἐξ ὧν ἀπεκάρησαν μοναστηρίων πρὸς ἕτερα μοναστήρια, ἢ οὐ;

Ἀπ. Ἐάν ὁ πρὸς ἄνθρωπον καταθέμενος τὴν οἰκίαν ὁμολογίαν, πληροῦν ἀναγκάζηται, πῶς ὁ πρὸς Θεὸν καταθέμενος, ἀναγκασθήσεται τὴν οἰκίαν ἀθετῆσαι κατὰ θέσιν; Διὰ τοῦτο καὶ κατὰ τὸν ὁ κανόνα τῆς ἐν τῷ ναῶ τῶν ἁγίων ἀποστάλων συστάσεως ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς συνόδου, τῆς λεγομένης α' καὶ β' τὴν ταῦτα διεξίόντα βητῶς, Ἐἴ τις μοναχὸς τῆς ἰδίας ὑποδράσας μονῆς εἰς ἕτερον μεταπέσῃ μοναστήριον, ἢ εἰς κοσμικὴν εἰσχωρήσῃ οἰκίαν, ὡσαύτως τε καὶ ὁ τοῦτον δεξάμενος, ἀφωρισμένος εἴη, ἕως ἂν ὁ ἀποφυγὼν ἐπανάβῃ ἐξ ἧς κακῶς ἐξέπεσε μονῆς. Εἰ μένοιγε ὁ ἐπίσκοπος τινὰς τῶν μοναχῶν ἐκ' εὐλαβείας καὶ βίου σεμνότητι μαρτυρουμένους εἰς ἕτερον μοναστήριον ἐπι καταστάσει τῆς μονῆς θελήσει μετακομῆσαι, ἢ εἰς κοσμικὴν οἰκίαν ἐπι σωτηρίᾳ τῶν ἑνοικούντων δοκιμάσει καταστήσει, ἢ ἀλλαγῶς εὐδοκήσει ἐπιστατήσαι· τούτων οὐτε τοὺς ὑποδεχομένους, οὐτε τοὺς μοναχοὺς ὑποδίκου; ποιεῖ. Οἱ γοῦν διχα προτροπῆς ἐπισκοπικῆς μεταβαίνοντες εἰς ἕτερα μοναστήρια ἐξ ὧν ἀπεκάρησαν, πολλῶν δὲ πλείον εἰς κοσμικὰς κατοικίας διατρίβοντες, καὶ οἱ δεχόμενοι τούτους, ἀφωρισμένοι καὶ ἀκοινωνῆτοι ἔσονται, μέχρις ἂν ὑποστρέψωσιν εἰς τὰ μοναστήρια ἐν οἷς τὰς συνθήκας διδώσασιν.

VARIÆ LECTIONES.

^b exhortations. ^c efficaciter concedetur. ^d pacia vel sponsiones.

Ερώτησις κα'. Ἐξεστὶν εἰς διαφόρους ἐκκλησίας ἂν κληρωθῆναι τινα, ἢ οὐ;

Απ. Εἶπεν ἐν Εὐαγγελίοις ὁ Κύριος, Οὐδεὶς δύναται δυοῖς κυρίοις δουλεῖν. Τοῦ γὰρ ἐνὸς ἀνθέξεται, καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. Ὅθεν καὶ ὁ ἰσ' κανὼν τῆς ἀγίας καὶ οἰκουμενικῆς Ἑ' συνόδου ταῦτα κατὰ βῆμα διέξεισι, Κληρικὸς ἀπὸ τοῦ παρόντος μὴ κατατατῆσθω ἐν δυοῖν ἐκκλησίαις. Ἐμπορείας γὰρ καὶ αἰσχροκερδείας ἴδιον τοῦτο, καὶ ἀλλότριον ἐκκλησιαστικῆς συνηθείας. Ἡκούσαμεν γὰρ ἐξ αὐτῆς τῆς Κυριακῆς ἀγίας φωνῆς, ὅτι οὐ δύναται τις δυοῖς κυρίοις δουλεῖν ἢ γὰρ τὸν ἓνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει ἢ τοῦ ἐνὸς ἀνθέξεται, καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. Ἐκαστος οὖν, κατὰ τὴν ἀποστολικὴν φωνὴν, ἐν ᾧ ἐκλήθη, ἐν τούτῳ ὀφείλει μένειν, καὶ προσεδρεύειν ἐν μ.β. Ἐκκλησίᾳ. Τὰ γὰρ δι' αἰσχροκερδεῖαν γινόμενα ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, ἀλλότρια τοῦ Θεοῦ καθεστῆκασιν. Πρὸς δὲ τὴν τοῦ βίου τούτου χρεῖαν ἐπιτηδεύματα εἰσι διάφορα. Ἐξ αὐτῶν οὖν εἰ τις βούλοιοτο τὰ χρεῖωδῆ τοῦ σώματος ποριζέσθω. Ἐφη γὰρ ὁ Ἀπόστολος, Ταῖς χρεῖαις μου καὶ τοῖς οὐσι μετ' ἐμοῦ ὑπερήτησαν αἱ χεῖρες αὐταί. Παρατηρητέον οὖν τὰ τοῦ Θεοῦ τούτου κανὼν συντηρεῖσθαι ἀπαρεγγεῖρητα.

Ερώτησις κβ'. Ἀρχαῖον ἔθος εἰς τὴν τῶν Ἀλεξανδρίων ἐκράτῃσι χώραν, τοὺς τελευτῶντας ἱερεῖς καὶ ἀρχιερεῖς διὰ ἀγίου μύρου χρίσθαι, καὶ ἐνταφιάζεσθαι· καὶ ζητούμεν μαθεῖν εἰ ἀπροκριμάτιστον τοῦτό ἐστιν.

Απ. Εὐαγγελικὸν ἐστὶ παράγγελμα, ἡπᾶς βαπτίζεσθαι τοὺς πιστεύσαντας εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Διὰ τοι τοῦτο καὶ ὁ μζ' κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων ταῦτα φησιν, Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος τὸν κατὰ ἀλήθειαν ἔχοντα βάπτισμα ἐάν ἀνωθεν βαπτίσῃ, ἢ τὸν μεμολυσμένον παρὰ τῶν ἀσεβῶν μὴ βαπτίσῃ, καθαιρέσθω· ὡς γελῶν τὸν σταυρὸν καὶ τὸν τοῦ Κυρίου θάνατον, καὶ μὴ διακρίνων ἱερέας ψευδοῦς ἱερέων. Καὶ ὁ ιη' κανὼν τῆς ἐν Κερθαγένῃ συνόδου ταῦτα διέξεισιν, Ἐάν τις κληρικὸς χειροτονῆται, ὀφείλει ὀπομινησκεισθαι τοὺς ὄρους φυλάττειν· καὶ ἵνα τοῖς σώμασι τῶν ἀποθανόντων εὐχαριστία μὴ διδῶται, μηδὲ βάπτισμα. Οἱ γοῦν διὰ μύρου χρίοντες τοὺς τελευτῶντας ἱερεῖς καὶ ἀρχιερεῖς, ἢ ἑτέρους τινὰς καὶ οὕτως ἐνταφιάζοντες, μεγάλης εἰσι κολάσεως ἄξιοι· ἢ ὡς καταγινώσκοντες τῶν βαπτιζόντων ὀρθοδόξων αὐτοὺς, ἢ ὡς μὴ πληροφώραν ἔχοντες ἐντελεῖν τοῖς ὀρθοδόξοις εἶναι τούτους κοινωνοῦς, καὶ πρὸ κατακρίσεως κατακρίνοντες.

Ερώτησις κγ'. Αὐλωδῆ μόνος ἢ ἑτερόφθαλμος ἀξιώσειθαι βαθμοῦ ἱερατικοῦ; ἢ ὁ μετὰ τὴν ἱερωσύνην καταπαθῆς γεγονός, ἐσιτῆται καὶ μετὰ τὸ πάθος ἱερωγῶν, ἢ οὐ;

Απ. Καὶ ἄλλοτε εἴπομεν ἀπὸ τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου τοὺς τοιοῦτους εἰς ἱερωσύνην μὴ προδιόξασθαι· Ὁ δὲ ος' κανὼν τῶν ἁγίων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων ταῦτα φησιν· Εἰ τις ἀνάπηρος ἢ τὸν ὄφθαλμόν,

Interrogatio 21. An possit quis in diversis ecclesiis clericus ordinari, necne?

Res. Dixit in Evangeliiis Dominus, Nemo potest duobus dominis servire. Nam uni adhaerebit, et alterum aspernabitur. Unde et canon 15 sanctae et oecumenicae 7 synodi haec ad verbum exprimit: Clericus ab hoc deinceps tempore in duabus ecclesiis non collocetur: hoc enim est negotiationis et turpis lucri proprium, et ab ecclesiastica consuetudine alienum. Ab ipsa enim Domini voce divinus, non posse quempiam duobus dominis servire: vel unum odio habebit, et alterum diliget; vel unum amplectetur, et alterum negliget. Unusquisque ergo, ut vox est apostolica, in eo, in quo vocatus est, debet manere, et in una Ecclesia assidere. Quae enim propter turpe lucrum sunt in ecclesiasticis negotiis, ea a Deo sunt aliena. Ad hujus autem vitae usum sunt diversa studia. Ex iis ergo, si quis velit, ea quae sunt corpori ad usum necessaria, comparet. Dixit enim Apostolus, Usibus meis, et iis qui mecum sunt, ministraverunt manus meae. Observandum igitur, ut hic canon inviolatus conservetur: magna enim fuit hujus contemptio.

πολλῇ γὰρ γέγονεν αὐτοῦ καταρρήσις.

Interrogatio 22. Vetus consuetudo in Alexandrinorum regione obtinuit, ut mortui sacerdotes et pontifices sancto ungerentur unguento, et ita sepelirentur. An illud extra praedictum sit, discere cupimus.

Res. Evangelicum est praecceptum, semel eos, qui crediderunt, baptizari in nomine Patria, et Filii, et Spiritus sancti. Ob eam rem et 47 canonum sanctorum apostolorum haec inquit: Episcopus vel presbyter, eum, qui vere habet baptismum, si de integro baptizaverit, vel si eum, qui ab impiis pollutus est, non baptizaverit, deponatur, ut qui irrideat mortem et crucem Domini, et non discernat sacerdotas a falsis sacerdotibus. Et 18 canon synodi Carthaginensis haec exprimit: Si quis clericus ordinetur, debet admoneri, ut servet decreta; et ut mortuorum corporibus Eucharistia non detur, nec baptismus. Qui igitur unguento delinunt mortuos sacerdotes, et pontifices, aut alios quosvis, et sic sepeliunt, magna sunt castigatione digni, vel ut contemnentos orthodoxos, qui eos baptizarunt; vel ut plenam non habentes justificationem, quod hi cum orthodoxis fuerint participes, et ante iudicium condemnantes.

Inter. 23. Mancus aut monoculus habebiturne gradu sacerdotali dignus? aut qui post sacerdotium mutilatus est, permitteturne post vitium sacrificare annon?

Res. Et alibi diximus, hos ad sacerdotium Mosaicae ege non promoveri. Canon autem 77 sanctorum et benedictorum apostolorum haec ait: Si quis vel oculo orbatus vel femore oblaesus, episcopatu

VARIAE LECTIONES.

* vel cruce laesus.

autem dignus sit, fiat. Non enim corporis damnatum eum polluit, sed animæ inquinatio. Et 78 canon eorumdem sanctorum apostolorum sic loquitur : Qui autem est surdus et cæcus, ne sit episcopus, non ut pollutus, sed ne ecclesiastica impediatur. Quicumque igitur morborum aliquorum vitio prohibiti fuerint sacerdotalium graduum jura exsequi, ordinatione digni non habebuntur. Qui autem post ordinationem sic male affecti sunt, sacra facere morbo non impediuntur. Et ita imbecilla constituti valetudine, libere sacrificabunt. Dei præconibus enim placuit, per mutilationem corporis a sacrificatioe non prohiberi quemquam. Quod si morbi debitum officio sacerdotii sit impedimento, exercere desinet ægrotans, a dignitate tamen non alienabitur, quin potius miserandus erit, ac priore quidem honore fractur, habebit autem etiam quæ ad vitam sustentandam sufficiant, et reliqua, juxta priorum consuetudinem.

Inter. 24. An sacerdos, vel diaconus, sine periculo fiat nummularius, vel mercatorius, vel medicus, vel astrologus, necne?

Res. Canon sanctorum et omni laude beatorum apostolorum, hæc inquit : Episcopus, vel presbyter, vel diaconus seculares curas non suscipiat : alioqui deponatur. Nemo enim potest duobus dominis servire. Et 81 canon dicit : Diximus, non oportere episcopum, vel presbyterum, seipsum ad publicas administrationes demittere, sed in ecclesiasticis negotiis versari. Nemo enim potest duobus dominis servire, secundum Dominicum verbum.

Vel ergo ita non facere persuadeatur, vel deponatur. Et canon 6 synodi Carthaginensis definit, ex infami vel turpi negotio sacros victim non comparare. Et canon 10 ejusdem synodi ad institutiones puerorum et Scripturarum lectionem debere paratos esse clericos definit, et non mundanis et sæcularibus curis occupari. Est vero etiam jussio ¹ inelyti imperatoris, domini Manuelis Comneni, edita mense Novembri, indict. 15, ad quorundam clericorum nummulariorum suggestionem, insinuata in secreto domesticorum ², mense Novembri, indict. 15, et hæc expressim præcipiens : Ad quoscunque pervenerint ex emptione tales nummulariarum mensarum tabernæ, imperium meum potestatem dat transferendi eas in honestam et Romanam personam, quæ occurrerit. Vobis enim, sacrati cum sitis, talem artem exercere non licet, quia nec potestis convenienti castigatione coerceri, si quid præter præfectionem definitionem faciatis, cum sitis sacrati. Quicumque igitur vestrum emptione, ut dictum est, has acquisierint, dignas ad præfectum adducant personas, tum ut admittat eas, tum ut mensularios pro ipis gratis et absque consuetudine datione

A ἢ τὸ σέλιος πεπληγμένον, ἀξίος δὲ ἐστὶν ἐπίσκοπος, γινέσθω. Οὐ γὰρ λῶθη σώματος αὐτὸν μιαινεῖ, ἀλλὰ ψυχῆς μολυσμός. Καὶ ὁ σὴ κανὼν τῶν αὐτῶν ἁγίων ἀποστόλων οὕτω διέξεισι, Κωφὸς καὶ τυφλὸς, μὴ γινέσθω ἐπίσκοπος· οὐχ ὡς μεμιασμένος, ἀλλ' ἵνα μὴ τὰ ἐκκλησιαστικὰ παρεμποδίζονται. Ὅσοι τοίνυν ἐκ πάθους ἀρρώστημάτων τινῶν ἱερτικῶν βαθμῶν ἐνεργεῖν νεκῶνται δίκαια χειροτονίας οὐκ ἀξιοῦσονται. Οἱ δὲ μετὰ τὴν χειροτονίαν οὕτω παθόντες κακῶς, οὐκ ἐμποδίζονται διὰ τὴν νόσον ἱεουργεῖν, καὶ οὕτως ἀρρώστως ἔχοντες, ἀκαλύτως ἱεουργήσουσι. Τοῖς γὰρ θεοκλήρῳσι εἶδοξε, διὰ λῶθην σώματος τῆς ἱεουργίας τινὰ μὴ κωλύεσθαι. Εἰ δὲ τῆς ἱερατείας τὸ σπούδασμα ἐμποδίζει τῆς νόσου τὸ ἐφαγμα, τῆς ἐνεργείας καυθήσεται ὁ νοσῶν, τοῦ δὲ ἀξιώματος οὐκ ἀλλοτριωθήσεται· ἀλλὰ μᾶλλον οἰκτιρηθήσεται, καὶ ἀπολαύσει μὲν τῆς προτέρας τιμῆς, ἔξει δὲ καὶ τὰ πρὸς ζωάρεϊαν, καὶ τὰ λοιπὰ, κατὰ τὴν προτέραν συνήθειαν.

Ἐρώτησις κδ'. Ἀκινδύνως γίνεται ἱερεὺς ἢ διάκονος καταλλάκτης, ἢ κομμερξιάριος, ἢ ἱατρός, ἢ ἀστρολόγος, ἢ οὐ;

Α.π. Ὁ σ' κανὼν τῶν ἁγίων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων ταῦτα φησὶν· Ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος κοσμικὰς φροντίδας μὴ ἀναλαμβάντω· εἰ δὲ μὴ, καθαιρέσθω. Οὐδεὶς γὰρ δύναται εὐσεβῶς κυρίως δουλεύειν. Καὶ ὁ πα' κανὼν εἶπεν, ὅτι Οὐ χρὴ ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον καθιέναι ἑαυτὸν εἰς δημοσιακὰς διοικήσεις, ἀλλὰ προσευκαίρειν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς χρῆταις. Οὐδεὶς γὰρ δύναται εὐσεβῶς κυρίως δουλεύειν, κατὰ τὴν Κυριακὴν παραγγελίαν.

Η πιθίεσθω οὖν τοῦτο μὴ ποιεῖν, ἢ καθαιρέσθω. Καὶ ὁ σ' κανὼν τῆς ἐν Καρθαγίνῃ συνόδου διορίζεται, ἀπὸ ἀτίμου ἢ αἰσχροῦ πράγματος τοὺς ἱερωμένους τροφὴν μὴ πορίζεσθαι. Καὶ ὁ ε' κανὼν τῆς αὐτῆς συνόδου πρὸς διδασκαλίαν παιδῶν καὶ ἀνάγνωσιν Γραφῶν ἐτοιμοὺς εἶναι τοὺς κληρικῶς διορίζεται, καὶ μὴ κοσμικαῖς καὶ βιωτικαῖς φροντίσιν ἐνασχολεῖσθαι. Ἔστι δὲ καὶ πρόσταγμα τοῦ αὐτοῦ βασιλέως κυρίου Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ, ἐξενεχθὲν μὲν κατὰ μῆνα Νοέμβριον, ἐπινεμήσεως ἐ', ἐπὶ ὑπομνήσει τινῶν κληρικῶν καταλλακῶν· καταστρωθὲν ἔν τῳ σικρέτω τῶν οἰκειακῶν, κατὰ μῆνα Νοέμβριον, ἐπινεμήσεως ἐ', καὶ ταῦτα ῥητῶς παρακελευόμενον· Ὅσοις περιῆλθον ἐξ ἀγορασίας τὰ τοιαῦτα καταλλακτικὰ τραπιστόσια, δίδωσιν ἄδειαν ἢ βασιλεῖα μου ἐναλλαγῆναι ταῦτα εἰς ἅπερ ἂν εὐρήσῃτε ἀξιώλογα καὶ Ῥωμαῖκὰ πρόσωπα. Ἰμᾶς γὰρ, ἱερωμένους ὄντας τὴν τοιαύτην ἐπιστήμην μετέρχεσθαι οὐκ ἐνδέχεται, ὅτι οὐδὲ δυνατόν ἀναστῆλασθαι διὰ προσήκοντος συμφρονισμοῦ, ὁπηγίκα τι ποιεῖτε παρὰ τὸν ἐπαρχικὸν ὀρισμὸν, διὰ τὸ εἶναι ἱερωμένους. Ὅσοι οὖν ἐξ ὑμῶν ἐξ ἀγορασίας, ὡς εἰρηται, ταῦτα κέκτησθε, προσκομισάτωσαν ἀξιώλογα πρὸς-

VARIÆ LECTIONES.

¹ edictum. ² relatum in secretarium rerum privatarum :

ωπα τῆ ἐπάρχῃ· καὶ ἕνα δέξεται αὐτὰ, καὶ στρα-
 γίση τραπεζίτας ἀντ' αὐτῶν, κατὰ ὥρεάν, καὶ
 ἀντι συνθηθείας καὶ δόσεως· οἰασθήντος. Ὁ μέντοι
 λς' κανὼν τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου ταῦτά φησιν,
 ὅτι Θὺ δεῖ ἱερατικούς ἢ κληρικούς, μάγους ἢ
 ἱπαιδοῦς εἶναι, ἢ μαθηματικούς, ἢ ἀστρολόγους, ἢ
 ποιεῖν τὰ λεγόμενα φυλακτήρια· ἀτινά εἰσι δεσμο-
 τήρια τῶν ψυχῶν αὐτῶν. Τῶς δὲ φοροῦντας, ῥί-
 πτεσθαι ἐκ τῆς· Ἐκκλησίας ἐκλειύσαμεν. Καὶ τὸ κβ'
 :αφάλαιον τοῦ λθ' τίτλου τοῦ ε' βιβλίου ταῦτα
 δέξεισιν· Ἡ μὲν γεωμετρικὴ διμοσίξ διδάσκαται,
 ἢ δὲ μαθηματικὴ κατακρίνεται. Καὶ ὁ Παλαός φησι·
 Μαθηματικὴν εἶπε τὴν ἀστρονομίαν. Οἱ γοῦν τολμήσαν-
 τες κληρικοί, πολλῶ καὶ πλέον οἱ τοῦ βῆματος, δη-
 μοσιακῶν δουλειῶν ἐνεργείας ἀναδέξασθαι, ἢ συστη-
 ματικῶν πολιτείαν καὶ μεταξίρησιν ἐμπορεύεσθαι,
 καταλλάκται, τυχόν γενόμενοι, ἢ πρᾶνδιοπράται, ἢ
 οἰνωπράται, καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ἀστρονόμοι, παρεγγυη-
 θήσονται τῶν ἀκανονίστων τούτων ἐπιτηδευμάτων
 ἀπέχσθαι· καὶ μὴ παιθόμενοι, καθαιρέσει καθ-
 υποβληθήσονται. Ἡ δὲ τέχνη τῶν ἱατρῶν, κἄν ὀρί-
 ζηται παρὰ τῶν σοφῶν ὑγείας εἶναι περιποιητικὴ,
 ἀλλ' οὐκ ἐξ ἀνάγκης γίνεται τοῦτο. Σφαλέραι γάρ
 εἰσιν α' τῶν ἀνθρώπων ἐπίνοια, καὶ τῶν πολλῶν αἱ
 διαγνώσεις θεῖαι, κατὰ τὸ παλαιὸν γνωμοδότημα.
 Ἰνατί γοῦν ἀποσταίη ὁ κληρικὸς, πολλῶ δὲ πλέον ὁ
 ἱερεὺς καὶ ὁ διάκονος, τῆς ἀπονεμηθείσης αὐτῷ
 διακονίας, τῆς ἀμέμπτου καὶ ἀσφαλούς, καὶ εἰς σφαλερὰν
 καὶ ἀμφίβολον πολλακίαν καὶ ἐπικίνδυνον ἐαυτῶν
 ἀπὸρρίψει;

A ulla sigillet. Sane 36 canon Baodicenae synodi
 hæc ait : Non oportet eos, qui sunt sacrati, vel
 clerici, esse magos, vel incautores, vel mathema-
 ticos, vel astrologos, vel facere ea, quæ dicuntur
 amuleta, quæ quidem sunt ipsarum animarum vi-
 cula : eos autem qui ferunt, eijci ex Ecclesia Jus-
 simus. Et 22 cap. 59 tit. 60, libri Basilicorum hæc
 habet : Geometria quidem publice docetur, ars
 autem mathematica damnatur. Et Vetus inquit :
 Mathematicam dixit astronomiam. Clerici ergo, et
 multo magis ii, qui altari ministrant, si publica-
 rum i servitutum functiones ausi fuerint suscipere,
 corporatorum officium et administrationem mercari,
 nummularii forte facti, vel prandii distractores
 vel vini venditores, ipsi etiam astronomi, spon-
 sione fidem dabunt, se ab his illicitis artibus ab-
 tenturos. Quod si non pareant, depositioni subji-
 cientur. Ars autem medica, licet a philosophis
 definiatur sanitatis esse conciliatrix, id tamen ne-
 cessario non sit. Fallacia enim sunt hominum con-
 silia, et multorum iudicia prava, juxta veterem sen-
 tentiam. Cur igitur abscedat clericus, multoque ma-
 gis sacerdos et diaconus, ab attributo sibi ministerio
 irreprehensibili et firmo, et ad id, quod lubricum et
 ambiguum, sæpe etiam periculosum, se conjiciat ?
 cum autem sacerdotium ambiat, quærimus, quid
 faciendum sit, discere.

Ἐρώτησις κς'. Μονοθελήτης ἱερατικῶν ἔχων
 ἐπάγγελμα, διὰ μετανοίας ὑπέστρεψεν εἰς τὴν καθ'
 ἡμᾶς ὀρθόδοξον πίστιν, καὶ ἰδέχθη, καὶ ἠγάσθη·
 μετὰ μικρὸν δὲ στραφεὶς εἰς τὸν ἴδιον ἔμετον, αἰρε-
 σιώτης, ὡς πρότερον, γέγονεν· ἀλλ' αὐτῆς, ὡς
 λέγει, καθ' ἐαυτὸν γεγονώς, καὶ τὸ ἀμάρτημα συν-
 εις, εἰς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν κατέφυγε, καὶ ἰδέχθη,
 κατὰ τὸν καλῶς ὑποστρέψαντα ἄσωτον· ἐπεὶ δὲ
 θέλει καὶ ἱερωσύνης ἀξιωθῆναι, ζητοῦμεν τὸ ποτη-
 τὸν μαθεῖν.

Inter. 25. Monotheleta sacerdotalem habens
 admonitionem, per poenitentiam ad nostram or-
 thodoxam fidem rediit, et susceptus est ac sancti-
 ficatus. Paulo autem post, ad proprium reverens
 vomitum, hæreticus (ut antea) factus est : sed rur-
 sus, ut inquit, cum apud se esset, et peccatum in-
 telligeret, ad orthodoxam fidem confugit, et admis-
 sus est, in modum opportune redeuntis prodigii ;
 cum autem sacerdotium ambiat, quærimus, quid
 faciendum sit, discere.

Ἄκ. Οὐδεὶς βαλὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' ἄροτρον,
 καὶ στραφεὶς εἰς τὰ ὀπίσω, εὐθετός ἐστιν εἰς τὴν βα-
 σαλείαν τῶν οὐρανῶν, τὸ ἱερὸν φησιν Εὐαγγέλιον.
 τὸ κατὰ τὸν ἰὸ κανόνα τῆς ἐν Νικαίᾳ ἁγίας καὶ
 οἰκουμενικῆς συνόδου (ταῦτε κατὰ ῥῆμα διαλαμβά-
 νοντα, Περὶ τῶν κατηγουμένων καὶ παραπεσόντων
 ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ συνόδῳ, ὡστε τριῶν
 ἐτῶν αὐτοῦς ἀκρωμένους μόνον, μετὰ ταῦτα εὐχε-
 σθαι μετὰ τῶν κατηγουμένων), ὀρκεὶ τῷ οὕτω κα-
 κῶς ὀλισθήσαντι, καὶ τῆδε κάκεισε μεταρρίπιζο-
 μένω, δεχθῆναι κατὰ τὴν τοῦ κανόνος περίληψιν.
 Ἱερατίας γὰρ οὐκ ἀξιωθήσεται.

Res. Nemo mittens manum suam ad aratrum, et
 retro conversus, aptus est ad regnum cælorum,
 inquit sacrum Evangelium. Quamobrem, juxta 14
 canonem sanctæ et œcumenicæ synodi Nicenæ
 (hæc comprehendentem ad verbum, De catechu-
 menis et iis qui lapsi sunt, visum est sanctæ et magnæ
 synodo, ut ii tribus annis tantum audientes, postea
 orient cum catechumenis), sufficit huic tam perditæ
 lapsæ, et huc atque illuc agitato, si juxta canonis
 tenorem admittatur ; nam sacerdotium non prome-
 rebitur.

Ἐρώτησις κς'. Ἀκινδύνως ἐπίσκοποι μοναχοὶ τε
 καὶ κληρικοί γίνονται φροντισταὶ δημοσίων ὀφεικῶν
 καὶ δουλειῶν, καὶ κηδεμόνες πραγμάτων ἀρχοντικῶν,
 ἢ οὐ;

Inter. 26. An episcopi, monachi, et clerici sine
 periculo fiant administratores publicorum officiorum
 et ministeriorum, et curatores negotiorum ad ma-
 giistratus pertinentium, necno ?

Ἄκ. Οἱ ἐν Χαλκηδόνι συνελθόντες ἑξακοσιοὶ
 τριάκοντα ἅγιοι Πατέρες, καὶ τὴν ἁγίαν τετάρτην

Res. Qui Chalcedone convenerunt sexcenti tri-
 ginta sancti Patres et sanctam quartam synodum

VARLE LECTIONES.

h confirmet. i qui hæc gestant. i fiscalium. x ab eruditiss. i Qui unam in Christo voluntatem statuit, m professionem.

coelestem fecerunt, in 7 canone sub hæc de iis nominatim eleganter scripserunt : Eos, qui in clero semel ordinati sunt, et iidem monachos statuimus nec ad militarem expeditionem, nec ad sæcularem dignitatem posse venire. Qui autem hoc audent et non pœnitentia ducti ad id revertuntur, quod propter Deum prius elegerant, anathematizari. Et 83 canon sanctorum apostolorum hæc ait : Episcopus, vel presbyter, vel diaconus, exercitui vacans, et utraque obtinere volens, Romanum scilicet magistratum, et sacerdotalem administrationem, deponatur. Quæ sunt enim Cæsaris, Cæsari; et quæ sunt Dei, Deo. Fient igitur in monachis, et reliquis adeo bene se gerentibus, ea quæ hujusmodi canonibus definita sunt.

Inter. 27. Conjuges communi forte consensu et placito animæ conducibili, monasticam vitam elegerunt. Quia autem rursus in eadem domo agunt, eodem victu, eademque mensa utentes, discere velim quid faciendum sit.

Res. Divini canones sanctæ et œcumenicæ synodi, coactæ in templo sanctorum apostolorum, appellatæ 1 et 2, definiunt : tonsuras in monasteria sic fieri, ne recusari possint, et conventiones^a eorum, qui tondentur, a fidejussoribus suscipi. Qui igitur non degunt in monasteriis, in quibus habitu mutant, et tonsi sunt, sed in mundanis diversorilis; compellentur a dioceseo episcopo, cum excommunicatione et acerbissimis pœnis redire bene, unde male exierunt.

Inter. 28. Pontifices, qui diaconos, vel sacerdotes ordinant, item qui per divinum lavacrum pueros orthodoxorum, aut aliquos hæreticos sanctificant; pariter qui aliquibus ministrant divinas sanctificationes, si in laboris præmium nummarias aliquas summas ab iis exigant, rectene faciunt, auron?

Res. Milites, inquit, propriis stipendiis non aluntur. Et per Moysen dixit Deus, Non constringes os bovi trituranti. Si igitur per mediocre dationem aliquam, et arbitrio ordinati, vel aliter sanctificati, solatium accipere quæerunt sacerdotes et pontifices, qui ordinant vel baptizant, nihil mali faciunt. Nam solemne est per consuetudinem, ordinantes accipere solatium. Quod si hujusmodi solitas munificentias non requirant, sed majora dona, et quæ ordinati facultates coangustent, non tantum non exaudientur, sed et depositioni subji-cientur. Ait enim 2 canon sanctæ et œcumenicæ synodi : Si quis episcopus propter pecunias ordinationem fecerit, et non venalem gratiam in venditionem deduxerit, et propter pecunias ordinaverit episcopum, vel chorepiscopum, vel presbyterum, vel diaconum, vel aliquem eorum, qui in clero annumerantur, vel propter pecunias promoverit œconomum, vel defensorem, vel paramonarium,

^a sponsiones.

A σύνδοον οὐρανῶσαντες, ἐν ζ' κανόνι αὐτῶν τὰς βητῶς περὶ τούτων ἐκαλλιγράφησαν, τοὺς ἀπαξ ἐν κλήρῳ τεταγμένους καὶ μοναστῆς ὄρισσεν μήτε ἐπὶ στρατείᾳ, μήτε ἐπὶ ἀξίαν κοσμικὴν ἔρχεσθαι· ἢ, τοῦτο τολμῶντας, καὶ μὴ μεταμελομένους ὥστε ἐπιστρέψαι ἐπὶ τοῦτο διὰ θεὸν εἰλοντο, ἀναθεματίζεσθαι. Καὶ ὁ πγ' κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων ταῦτα διέξεισιν· Ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος στρατείᾳ σχολάζων, καὶ βυλόμενος ἀμψότερα κατέχειν, Ῥωματικὴν ἀρχὴν καὶ ἱερατικὴν διακονίαν, καθαιρεῖσθω. Τὰ γὰρ Καίσαρος, Καίσαρι· καὶ τὰ τοῦ θεοῦ, τῷ θεῷ. Γενήσεται οὖν ἐπὶ τοῖς οὕτω καλῶς πολιτευομένοις μοναχοῖς τε καὶ λοιποῖς τὰ ἐν τοῖς τριούτοις κανόσι διωρισμένα.

B Ἐρώτησις κζ'. Ὁμόζυγοι κατὰ κοινὴν τάχα ψυχῶν περὶ θέλησιν καὶ ἀρέτῃαν τὸν μονηρὴ βίον ἐπαλέξαντο· οἱ δὲ καὶ αὐθις ἐν μιᾷ κατοικίᾳ διαγούσιν, ὁμοδίαιτοι πάντως ὄντες καὶ ὁμοσπάσιοι, ζητῶ τὸ ποιητέον ἐπὶ τούτοις μαθεῖν.

Ἄξ. Οἱ θεοὶ κανόνες τῆς ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων ἀποστόλων συστάσης ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς συνόδου, τῆς λεγομένης α' καὶ β', διορίζονται κατὰ τὸ ἀπαράιτητον εἰς μοναστήρια τὰς ἀποκάρσεις γίνεσθαι, καὶ ὑπὸ ἀναδόγων τὰς συνθήκας τῶν ἀποκειρομένων δέχεσθαι. Οἱ γοῦν μὴ διαγόντες εἰς τὰ μοναστήρια εἰς ἀμετασχηματίσθησαν καὶ ἀπεκάρθησαν, ἀλλ' εἰς κοσμικὰ καταγῶγια, καταναγκασθήσονται παρὰ τοῦ ἐγγχωρίου ἐπισκόπου, μετὰ ἀφορισμοῦ, καὶ δριμυτάτων ἐπιτιμίων, ὑποστρέψαι καλῶς ὄθεν ἐξῆλθον κακῶς.

C Ἐρώτησις κη'. Οἱ χειροτονοῦντες ἀρχιερεῖς διακόνους καὶ ἱερεῖς, ἀλλὰ μὴν καὶ οἱ διὰ τοῦ θεοῦ βαπτίσματος παιδᾶς ὀρθοδόξων ἀγιάζοντες, ἢ καὶ τινὰς αἰρετικῶν· ὡσαύτως καὶ οἱ μεταδιδόντες τινὰς τῶν θεῶν ἁγιασμάτων, ἐὰν ἀπαιτῶσιν ἐξ αὐτῶν χάριν κόπου τούτων ποσθητάς τινὰς νομισματικὰς, καλῶς ποιῶσιν, ἢ οὐ;

Ἄποκρισις. Οἱ στρατιῶται, φησὶν, ἰδίους ὀφώνοις οὐκ ἀνατρέφονται. Καὶ διὰ Μωσέως εἶπεν ὁ θεός, Οὐ φιμῶσαι βούν ἀλοῶντα. Εἰ γοῦν διὰ μετρίας τινὲς δόσεως, καὶ τῆ προαιρέσει τοῦ χειροτονουμένου, ἢ ἄλλως ἀγιαζομένου, παρηγορηθῆναι ζητοῦσιν οἱ χειροτονοῦντες ἢ βαπτίζοντες. Ἱερεῖς τε καὶ ἀρχιερεῖς, οὐδὲν τι ποιῶσι κακόν. Νενόμισται γὰρ διὰ D συνθήκειν παρηγορεῖσθαι τοὺς χειροτονοῦντας. Εἰ δὲ τοιαύτας μὲν συνθήκας εὐλογίας οὐ ζητοῦσιν, ἀλλὰ δόματα σθεναρὰ καὶ τὴν ἰσχὴν τοῦ χειροτονουμένου στενοχωροῦντα, οὐ μόνον οὐκ εἰσακουσθήσονται, ἀλλὰ καὶ καθαιρέσει ὑποβληθήσονται. Φησὶ γὰρ ὁ β' κανὼν τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς συνόδου, Εἴ τις ἐπίσκοπος ἐπὶ χρήμασι χειροτονίαν ποιήσει, καὶ εἰς πράσιν κατάγει τὴν ἀπρατον χάριν, καὶ χειροτονήσει ἐπὶ χρήμασιν ἐπίσκοπον, ἢ πρεσβύτερον, ἢ διάκονον, ἢ χωρεπίσκοπον, ἢ ἑτερόν τινα τῶν ἐν τῷ κλήρῳ καθηρωμένων, ἢ προβάλοιτο ἐπὶ χρήμασιν οἰκονόμον, ἢ ἐκδικον, ἢ προσμονάριον, ἢ

VARIÆ LECTIONES.

ἄλλως τινά τοῦ κανόνος δι' αἰσχροκέρβειαν, ὁ τοῦτω A
ἐπιχειρήσας, ἐλεγχθεὶς κινδυνεύτω περὶ τὸν οἰκεῖον
βαθμὸν. Καὶ ὁ χειροτονούμενος, μηδὲν ἐκ τῆς κατ'
ἐμπορίαν ὠφελείσθω χειροτονίας, ἢ προβολῆς· ἀλλ'
ἔστω ἀλλότριος τῆς ἀξίας ἢ τοῦ φροντισματος, οὐ-
περ ἐπὶ χρήμασιν ἔτυχεν. Εἰ δέ τις μεσιτεῶν φανεῖται
τῆς οὕτως αἰσχροῦ καὶ ἀθεμίτου λήμμασι, καὶ
οὕτως, εἰ μὴ κληρικὸς εἴη, τοῦ οἰκεῖου ἐκπιπέτω
βαθμοῦ· εἰ δὲ λαϊκὸς ἢ καὶ μονάζων, ἀναθεματιζέ-
σθω. Καὶ ὁ χγ' κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ τοῦ με-
γάλου παλατίου συστάσης ἀγίας καὶ οἰκουμένης
συνόδου ταῦτα διέταξε περὶ τοῦ Μηθένα ἐπίσκοπον,
εἴτε πρεσβύτερον, εἴτε διάκονον, τῆς ἀχράντου με-
ταδιδότα κοινωνίας, παρὰ τοῦ μετέχοντος εἰσπράτ-
τειν, τῆς τοιαύτης μεταλήψεως χάριν, ὀβολὸν, ἢ
εἶδος τὸ οἰνοῦν. Οὐδὲ γὰρ πεπραμένη ἐστὶν ἡ χά-
ρις, οὐδὲ χρήμασι τὸν ἁγιασμὸν τοῦ πνεύματος με-
ταδιδόμεν, ἀλλὰ τοῖς ἀξίοις τοῦ δώρου ἀπανουρ-
γεύτως μεταδοτέον. Εἰ δὲ φανεῖται τις τῶν ἐν τῷ κλή-
ρῳ κατελιγμένων ἀπειτῶν ἢ μεταδίδωσι τῆς
ἀχράντου κοινωνίας τὸ οἰνοῦν εἶδος, καθαιρείσθω,
ὡς τῆς τοῦ Σίμωνος ζηλωτῆς πλάνης καὶ κακουρ-
γίας.

Ἐρώτησις κθ'. Οἱ κατ' ἐπίγνωσιν ἀληθῆ πρὸς
τὴν ὀρθόδοξον πίστιν ἐρχόμενοι, Νεστοριανοὶ δηλο-
νότι, Ἀρμένιοι, Ἰακωβίται, καὶ ἑτεροὶ αἰρεσιῶται,
διὰ μόνου τοῦ ἁγίου μύρου ὀφείλουσι τελειοῦσθαι, ἢ
καὶ διὰ θείου βαπτίσματος;

Ἀπ. Ὁ κε' κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου,
ἀκολουθήσας τῷ ζ' κανόνι τῆς ἀγίας καὶ οἰκουμένης C
κῆς β' συνόδου, τάδε κατὰ ῥῆμα διαλαμβάνει· Τοὺς
προστιθεμένους τῇ ὀρθοδόξῃ καὶ τῇ μερίδι τῶν σωζο-
μένων ἀπὸ αἰρετικῶν, δεχόμεθα κατὰ τὴν ὑποτεταγ-
μένην ἀκολουθίαν τε καὶ συνήθειαν, Ἀρειανούς μὲν
καὶ Μακεδονιανούς καὶ Ναβατιανούς, τοὺς λέγοντας
ἑαυτοὺς καθαρούς, καὶ ἀριστεροὺς, καὶ τοὺς τεσσα-
ρασκαιδεκατίτας, ἦτοι τετραδίτας, ἦγον ² Ἀπολινα-
ριαστὰς, δεχόμεθα δίδοντας λιθέλλους, καὶ ἀναθεμα-
τίζοντας πᾶσαν αἴρεσιν μὴ φρονούσαν ὡς φρονεῖ ἡ
ἀγία τοῦ Θεοῦ καθολικὴ καὶ ἀποστρική Ἐκκλησία·
σφραγιζομένους ἦτοι χριστομένους πρῶτον τῷ ἁγίῳ
μύρῳ τῷ, τε μέτωπον καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ τὰς
βίνας, καὶ τὸ στόμα, καὶ τὰ ὦτα. Καὶ σφραγίζοντας
αὐτοὺς, λέγομεν, Σφραγὶς δωρεὰς πνεύματος ἁγίου. D
Περὶ δὲ τῶν παυλιανισάντων, εἴτε προσφυγόντων
τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ, ὅρος ἐκτίθεται, ἀναβαπτί-
ζεσθαι αὐτοὺς ἐξ ἅπαντος. Εὐνομιανούς μένοι τοὺς
εἰς μίαν κατέδυσιν βαπτίζομένους, καὶ Μοντανιστὰς
τοὺς ἐκταῦθα λεγομένους Φρύγας, καὶ Σαβελλιανούς,
τοὺς υἰοπατορίαν δοξάζοντας, καὶ ἑτέρα τινὰ χα-
λεπὰ ποιούντας· καὶ πᾶσας τὰς ἄλλας αἰρέσεις,
ἐπειθὴ πολλοὶ εἰσὶν ἐκταῦθα, μάλιστα οἱ ἀπὸ τῆς
Γαλατῶν χώρας ὀρμώμενοι, πάντας τοὺς ἀπ' αὐτῶν
θέλοντας προστίθεσθαι τῇ ὀρθοδόξῃ, ὡς Ἕλληνας
δεχόμεθα· καὶ τὴν πρώτην ἡμέραν ποιούμεν αὐτοὺς
Χριστιανούς, καὶ τὴν δευτέραν κατηγουμένους, εἴτε

vel omnino aliquem ex canone, turpis quæstus
gratia, qui hoc tentasse convictus fuerit, de pro-
prio gradu in periculum veniat; et qui est ordina-
tus, ex ordinatione vel promotione, quæ in iustis
mercatorum venundatur, nihil juvetur, sed sit a
dignitate vel curatione alienus, quam pecuniis
adeptus est. Si quis autem sequester et interces-
sor adeo turpibus et nefariis lucris apparuerit,
hic quoque, si sit quidem clericus, proprio gradu
excidat; si sit autem laicus, vel monachus, ana-
thematizetur. Et 23 canon sanctæ et œcumenicæ
synodi in Trullo magni palatii coactis hæc perse-
quitur: Ut nullus, sive episcopus, sive presbyter,
sive diaconus, immaculatam præbeus communio-
nem, ab eo, qui communicat, ejus participationis
gratia, obolos, vel quamvis aliam speciem exigat.
Non est enim venalis gratia, nec pro pecuniis spi-
ritus sanctificationem impertitur: sed ea iis, qui
digni sunt, absque ulla est calliditate communi-
canda. Si quis autem eorum, qui sunt in cleri ca-
talogo, ab eo, cui immaculatam impertit communi-
onem, ullam speciem exigere visus fuerit, depo-
natur, ut Simoniaci erroris et inalefcti æmulator.

Inter. 29. Qui per veram cognitionem ad or-
thoxam fidem accedunt, Nestoriani videlicet,
Armenii, Jacobitæ, et alii hæretici, an solo sancto
unguento debeant initiari, an vero etiam divino
lavacro?

Resp. Canon 95 synodi in Trullo secutus 7 ca-
nonem sanctæ et œcumenicæ 2 synodi, hæc ad
verbum complectitur: Eos, qui rectæ de fide sen-
tentia accedunt, et parti eorum, qui ex hæreticis
servantur, juxta subjectam consequentiam et con-
suetudinem recipientes; Arianos quidem, et Mace-
donianos, et Novatianos, qui se καθαρούς [id est
puros] appellant, et tessares decatitas seu tetradi-
ditas, et Apollinaristas, recipimus dantes libellos, et
omnem hæresim anathematizantes, quæ non sentit,
ut sentit sancta Dei universalis et apostolica Eccle-
sia: sancto primum chrismate et frontem, et oculos
et nares, et os, et aures imprimentes, dicimus:
Signaculum doni Spiritus sancti. De iis autem, qui
Pauliani sectam secuti sunt, deinde ad catholicam
Ecclesiam confugerunt, statutum est ut ii omnino
rebaptizentur. Eunomianos quoque, qui in unam
demersionem baptizant, et Montanistas, qui hic
dicuntur Phryges, et Sabellianos, qui Filium idem
esse cum Patre existimant, et alia quædam gravia
faciunt, et omnes alias hæreses, quoniam multi
hic sunt, et maxime qui ex Galatarum regione
profecti sunt: omnes ex iis, qui ad rectam de fide
sententiam volunt accedere, recipimus ut Græcos P.
Et primo quidem die, eos Christianos facimus,
secundo autem, catechumenos, deinde tertio, ad-
juramus, simul etiam ter in faciem et aures inspi-
rantes: et sic iniciamus, et diu in ecclesia versari

VARIÆ LECTIONES.

• frauds. P paganos.

et Scripturas audire facimus, et tunc ipsos baptizamus. Quinetiam Manichæos, et Valentinianos, et Marcionistas, et similes hæreticos. Nestorianos autem oportet libellos facere, et hæresim suam anathematizare, et Nestorium, et Eutychem, et Dioscorum, et Severum, et reliquos talium hæreseon principes, et qui eadem, quæ illi, sentiunt, et omnes prædictas hæreses, et sic esse sanctæ communionis participes. Itaque juxta canonis hujus tenorem alii quidem hæretici lavacro sanctificantur, alii autem sancto duntaxat unguento consecrantur.

λαμβάνειν τῆς ἀγίας κοινωνίας. Κατὰ γοῦν τὴν τοῦ τοιοῦτου κανόνος περιλήψιν, οἱ μὲν τῶν αἰρεσιωτῶν διὰ βαπτίσματος ἀγιάζονται, οἱ δὲ διὰ μόνου τοῦ ἀγίου μύρου τελειοῦνται.

Inter. 30. Si hæreticus sacerdos vel diaconus dignus habitus divino et sancto baptisate, vel per sanctam unctionem sanctificatus sit, licebitne ei sacra facere cum priore ordinatione, an vero si sacra ministrare velit, iterabitur ejus ordinatio?

Res. Canon 80 sanctorum apostolorum eos, qui ex pagana vita ad orthodoxam fidem accedunt et baptizantur, episcopalem etiam dignitatem promereri definit. Priore igitur sacerdotio pro sacrilego habito, et pro non facto, si cum canonica disciplina judicatus, qui sic fuerit orthodoxus effectus, et cum esset aliquando profanus sacerdos, in posteriore vita sua indemnabilis apparuerit, dignus censeatur non sacerdotali solum dignitate, sed et episcopali, per consuetos omnino gradus ad doctoriam promotus sublimitatem.

Inter. 31. Si hæretici, qui ad orthodoxorum fidem accessit, uxor et liberi, vel etiam alii ejus familiares et domestici, non sicut orthodoxi, sed inhæreant priori hæresi, an prohibebitur is, qui (ut diximus) baptisate initiatus est, ad sacerdotalem vel episcopum ascendere gradum: an vero propter illorum malitiam et ipse tali bono privabitur?

Res. Canon quidem 39 synodi Carthaginensis ait, ut episcopi, et presbyteri, et diaconi non ordinentur, priusquam omnes qui sunt in suis ædibus, Christianos orthodoxos fecerint. Canon autem 72 sanctæ et œcumenicæ in Trullo synodi hæc in parte definit expressim: Si autem aliqui, qui adhuc sunt infideles, et in orthodoxorum gregem nondum relati sunt, inter se legitimo sunt matrimonio conjuncti: deinde hic quidem eo, quod est honestum, electo, ad lucem veritatis accurrerit: ille vero erroris vinculo detentus fuerit, nolens divinos radios fixis oculis intueri, et fideli placeat cum infideli cohabitare, ne a se invicem separentur. Ex divini enim Pauli sententia, sanctificatus est vir infidelis in muliere, et sanctificata est mulier infidelis in viro. Contrarietatem igitur duorum canonum, quæ esse videtur, canonicè sol-

καὶ τὴν τρίτην ἐξορκιζομένους, μετὰ τοῦ ἐμφυσηθῆναι τρίτον εἰς τὸ πρόσωπον, καὶ εἰς τὰ ὦτα· καὶ οὕτως κατηχοῦμεν, καὶ ποιούμεν χρονίζειν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἀκροῦσθαι τῶν Γραφῶν· καὶ τότε αὐτοὺς βαπτίζομεν. Καὶ τοὺς Μανιχαίους δὲ, καὶ τοὺς Βαλεντινιανούς⁴⁰, καὶ τοὺς Μαρκιωνιστάς, καὶ τοὺς ἐκ τῶν ὁμοίων αἰρέσεων, τοὺς Νεστοριανούς, χρεὶ ποιεῖν λιθέλλους, καὶ ἀναθεματίζειν τὴν ψῆσιν αὐτῶν, καὶ Νεστόριον, καὶ Εὐτυχέα, καὶ Διόσκορον, καὶ Σεδῆρον, καὶ τοὺς λοιποὺς ἐξάρχους τῶν τοιούτων αἰρέσεων, καὶ τοὺς αὐτῶν φρονούντας: τὰ αὐτῶν, καὶ πάσας προσαναφρομένους αἰρέσεις· καὶ οὕτως μετα-

Ἐρώτησις 1'. Ἐὰν αἰρετικὸς, ἱερεὺς, ἢ διάκωνος, ἀξιώσῃ τοῦ θεοῦ καὶ ἀγίου βαπτίσματος, ἢ διὰ τοῦ ἀγίου μύρου ἀγιάσῃ, ἐστὶται ἱερουργῶν μετὰ τῆς προτέρας χειροτονίας αὐτοῦ, ἢ ἑτέρας ἀξιώσει χειροτονίας, ἐὰν θελήσῃ ἱεουργεῖν,

Ἀπ. Ὁ τῶν ἀγίων ἀποστόλων π' κανὼν τοὺς εἰς ἔθνη προσελθόντας τῇ ὀρθόδοξῳ πίστει καὶ βαπτισθέντας, καὶ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος καταξιῶσθαι διορίζειται. Τῆς γοῦν προτέρας ἱερωσύνης, μισαρσύνης νομιζομένης, καὶ ὡς μὴ γινομένης λογιζομένης, ἐὰν μετὰ τῆς κανονικῆς ἀκριβείας ἀνακρινόμενος ὁ οὕτως ὀρθοδοξήσας, καὶ ὡς ποτε βέβηλος ἱερεὺς, περὶ τοῦ ὑπέρου αὐτοῦ βίου ἀκατάκριτος ἀναφανῆι, ἀξιώσει οὐ μόνον ἱερατικοῦ ἀξιώματος, ἀλλὰ καὶ ἐπισκοπικοῦ, διὰ τῶν συνήθων πάντων βαθμῶν εἰς τὸ διδασκαλικὸν ὕψος ἀναγόμενος.

Ἐρώτησις 2'. Ἐὰν τὸ προσελθόντος τῇ πίστει τῶν ὀρθόδοξων αἰρετικοῦ ἢ γυνῆ, καὶ οἱ παῖδες, ἢ καὶ ἑτεροὶ τοῦτῃ συνέστῃσι καὶ συγκατακοίτοι, οὐκ ὀρθοδοξήσουσιν, ἀλλ' ἐξίχονται τῆς προτέρας αἰρέσεως, ὡς κωλυθήσεται ὁ τελειωθείς, ὡς εἴρηται, διὰ τοῦ βαπτίσματος, εἰς ἱερατικὸν βαθμὴν ἢ ἐπισκοπικὸν ἀναλθεῖν· ἢ διὰ τὴν ἐκείνων κακίαν καὶ αὐτῶν τοσοῦτου ἀγαθοῦ ἀποστερηθῆναι;

Ἀπ. Ὁ μὲν 13' κανὼν τῆς ἐν Κερθαγίνῃ συνόδου, φησὶν, Ἐπίσκοπον καὶ πρεσβύτερον καὶ διάκονον μὴ χειροτονεῖσθαι πρὶν πάντα τοὺς ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῶν ὀρθοδόξους Χριστιανούς ποιήσουσιν. Ὁ δὲ β' κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ ἀγίας καὶ οἰκουμενικῆς συνόδου διορίζεται ἐν μέρει ταῦτα ῥητῶς, Ἐἰ δὲ τινες εἴη ἐν τῇ ἀπιστίᾳ τυγχάνοντες, καὶ οὕτω τῇ τῶν ὀρθόδοξων ἐγκαταλεγέντες ποίμνῃ, ἀλλήλοις γάμψοι νομίμῳ ἡρμόσθησαν· εἴτα ὁ μὲν τὸ καλὸν ἐκλεξόμενος, τῷ φωτὶ τῆς ἀληθείας προσέδραμεν· ὁ δὲ ὑπὸ τοῦ τῆς πλάνης κατεσχέθη δεσμοῦ, μὴ πρὸς τὰς θείας ἀπειθείας ἀκείνας ἐλόμενος· εὐδοκεῖ δὲ τῷ πιστῷ ἢ ἀπιστος, ἢ τὸ ἐκπαλιν ὁ ἀπιστος συνοικεῖν τῇ πιστῇ· μὴ χωριζέσθω, κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον. Ἠγίασται γὰρ ὁ ἀπιστος ἀνὴρ ἐν τῇ γυναικί, ἢ ἡγίασται ἡ ἀπιστος γυνὴ ἐν τῷ ἀνδρὶ. Τὴν ἀναφαινομένην οὖν ἐναντιότητα τῶν δύο τούτων κανό-

VARIÆ LECTIONES.

⁴⁰ Βαλεντινιανούς.

¹ quod bonum est.

ων κανονικῶς λύοντες, λέγομεν ὅτι, ὁ μὲν ἐκ γενε-
της ὢν ὀρθόδοξος, μετὰ γυναικὸς αἰρετικῆς συν-
εφθεῖς, οὐκ ἀξιοθεῖη κληρώσεως, εἰ μὴ καὶ τοὺς ἐν
τῷ οἴκῳ αὐτοῦ ποιῆσαι ὀρθοδόξους Χριστιανούς· ὅτι
καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κειρωρισμένος ἐστὶ συν-
άξεως, ὡς τῆ τοῦ Χριστοῦ μερίδι συμπλέξας κληρὸν
ἀμαρτωλῶν. Ὁ δὲ αἰρεσιώτης ὢν ἐκ σπαργάνων
αὐτῶν, ἰάν τὴν ὀρθόδοξον πίστιν προείληται, δικαίως,
ἂν ἀπὸ τινος ἑτέρου λόγου οὐκ ἐμποδίζηται, χει-
ροτονίας ἀξιοθεῖη ἱερατικῆς. Τί γὰρ οἶδας, φησὶν
ὁ μέγας Ἀπόστολος, ἰάν ὁ πιστὸς μεταγάγη τὴν
ἀπιστον σύζυγον αὐτοῦ πρὸς τὴν πίστιν; Καίως οὖν
ὁ εἰς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν ἰλθὼν ἀπὸ θρησκείας
αἰρετικῶν, κατὰ κανόνα ἀξιοθεῖη ἀξιώματος ἱερα-
τικού, κἂν μὴ ἑρθεοδόξῳσιν ἡ γυνὴ καὶ τὰ τέκνα
αὐτοῦ.

Ἐρωτ. λβ'. Ἀπροκριμάτιστόν ἐστι τελειοῦν
τέκνων ἀναδοχὰς διὰ Λατίνων, Ἀρμενίων, Μονοθε-
λητῶν, Νεστοριανῶν, καὶ λοιπῶν τοιούτων· ἢ μάλ-
λον μιστητῶν καὶ ἀποτροπαιῶν;

Ἀπόκ. Τὸ β' θέξιμα τοῦ ε' κεφαλαίου τοῦ α'
τίτλου τοῦ α' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν; Αἰρετικὸς,
φησὶν, ἐστὶ, καὶ τοὺς κατὰ τῶν αἰρετικῶν ὀνόμαται
νόμοις, ὁ μικρὸν γοῦν ἐκκλίνων τῆς ὀρθοδόξου πί-
στεως. Ἐπεὶ γοῦν πάντες οἱ ἀπαριθμηθέντες εἰς
τὴν περὶ αὐτῶν ἐρώτησιν, οὐ διὰ μικρὸν, ἀλλὰ διὰ
κλάτος μέγα καὶ δυσδιαξίτητον ἐκ τῆς τῶν ὀρθοδό-
ξων Ἐκκλησίας ἀπεξενώθησαν, πάντως οὐδὲ χάριν
ἀναδοχῆς παίδων πνευματικῶν μεσιτευσμένης δι'
ἀγίων εὐχῶν καὶ ἁγιασμάτων πολλῶν, ἡμῖν συγκα-
ινωήσουσιν· ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ ἀκοινωνησίᾳ κατα-
κριθῶμεν, κατὰ τὸν κανόνα, τὸν λέγοντα, Ὁ κοινω-
νῶν ἀκοινωνήτω, καὶ αὐτὸς ἀκοινωνητὸς ἐστίν.

Ἐρωτ. λγ'. Ὀρθόδοξοι γυναῖκες συνάπτονται
τέτρα γαμικῶς μετὰ Σαρακηνῶν, ἢ καὶ αἰρεσιωτῶν,
καὶ θέλουσιν, ὡς ὀρθοδόξουσαι, καθὼς διενίστανται,
μεταλαμβάνειν τῶν θείων ἁγιασμάτων· ζητοῦμεν
ὅν τὸ ποιητέον μαθεῖν.

Ἀπόκ. Ὁ ὁ κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου
ταῦτά φησι· Μὴ ἐξέλαι ἀρθόδοξον ἄνδρα αἰρετικῆ
συνάπτεσθαι γυναικί, μήτε αἰρετικῶν ἀνδρῶν ὀρθόδοξον
γυναῖκα συζεύγυσθαι. Ἄλλ' εἰ καὶ φανῆ τοιοῦτον
ὀπό τινος τῶν ἀπάντων γινόμενον, ἄκυρον τὸν γάμον
ἡγεῖσθαι, καὶ τὸ ἄθισμον διαλύεσθαι συνοικέσιον.
Ὁ δὲ γὰρ χρὴ τὰ ἄμικτα μιγνύναι, οὐδὲ τῷ προδάτῳ
τὸν λύκον συμπλέκεσθαι, καὶ τῆ τοῦ Χριστοῦ ποίμνη
τὸν τῶν ἀμαρτωλῶν κληρὸν. Εἰ δὲ παραβῆ τις τὰ
παρ' ἡμῶν ὀρισθέντα, ἀφοριζέσθω. Ἡ γοῦν διὰ τὴν
ἄθισμον ταύτην κοινωλῶν μετὰ αἰρετικῶν, ἀφορι-
σμένη οὖσα καὶ ἀκοινωνήτος, τῶς τῶν θείων ἁγια-
σμάτων ἀξιοθεῖη; πάντως οὐδαμοῦ, εἰ μὴ ἀποστῆ
τοῦ κακοῦ, καὶ κανονικῶς ἐπιτεμίους διορθωθῆ.

Ἐρωτ. λδ'. Τινὲς γυναικείων μοναστηρίων
προσεστώται ζητοῦσιν ἐκχώρησιν ἐπισκοπικὴν χάριν
τοῦ δέχεσθαι λογισμοὺς τῶν ὀπ' αὐτῆς μοναχῶν.
Ζητοῦμεν ὅν εἰ ἐστὶν ἐνδεχόμενον τοῦτο γενέσθαι.

VARIAE LECTIONES.

† permissionem. * confessiones.

A ventes, dicimus eum, qui cum a natiuitate ortho-
doxus esset, cum hæretica muliere conjunctus est,
dignum non censeri, qui in clerum allegatur, nisi
domesticos suos omnes Christianos fecerit ortho-
doxos: quia ei ab ecclesiastica est remotus com-
munionis, utpote qui Christi partibus peccatricem
sortem implexuerit. Qui autem, hæreticus cum es-
set ab incunabulis, orthodoxam fidem delegerit,
jure, nisi quæ justa causa impediât, ordinationem
sacerdotalem consequi possit. Quid enim (inquit
magnus Apostolus) nostri, si fidelis deducat infide-
lem conjugem ad fidem? Recte igitur, qui ad or-
thodoxam fidem venit ab hæreticorum supersti-
tione, sacerdotali secundum canones honoretur
dignitate, licet uxor et liberi ejus orthodoxi non
B fiant.

Interr. 32. An extra præjudicium infantium sus-
ceptiones sunt a Latinis, Armeniis, Monotheletis,
Nestorianis, et cæteris ejusmodi, an potius odio
dignum atque detestandum?

Resp. Thema 2, cap. 10, tit. 1, nb. 1 Basilicorum:
Hæreticus, inquit, est, et legibus, quæ de hæreti-
cis sunt, subjicitur, qui paulum ab orthodoxa fide
declinat. Cum igitur ii omnes, qui hac interroga-
tione enumerati sunt, non parvo, sed longo spatio,
et quod difficile superari queat, ab orthodoxorum
Ecclesia prorsus exsulent: non communicabunt
nobiscum gratiam susceptionis liberorum spirita-
lium, per sacras preces et sanctificationes multas
intercedentis: ne et excommunicatione condem-
nemur, juxta canonem dicentem, Qui communicet
cum excommunicato, est excommunicatus et ipse.

Interr. 33. Orthodoxæ mulieres conjunguntur
forte per nuptias cum Saracenis vel hæreticis, vo-
luntque, ut bene de fide sentientes, quemadmodum
constanter instituerunt, participes fieri divinarum
sanctificationum. Quærimus quid faciendum sit.

Resp. Canon 70 synodi in Trullo hæc ait: Non li-
cere viro orthodoxo cum muliere hæretica con-
jungi, neque vero orthodoxæ cum viro hæretico
copulari. Sed etsi quid ejusmodi ab ullo ex omni-
bus factum apparuerit, irritas nuptias existimari,
et nefarium conjugium dissolvi: neque enim ea,
D quæ non sunt miscenda, misceri; nec ovem cum
lupo, nec peccatorum sortem cum Christi parte
conjungi oportet. Si quis autem ea, quæ a nobis
decreta sunt, transgressus fuerit, segregatur. Quæ
igitur per illicitam hanc cum hæretico societatem,
exterminata excommunicationeque est, quoniam modo
habebitur divinis sanctificationibus digna? nullo
prorsus, nisi a solo divertat, et canonicis emen-
data sit correctionibus.

Interr. 34. Quædam muliebrium monasteriorum
præfectæ episcopalem requirunt veniam†, ut sibi
subditarum monialium ratiocinia* suscipiant. Quæ-
rimus, an illud admitti possit.

Resp. Alibi etiam diximus, solis tributum esse sacerdotibus, confessionum suscipere ratiocinia cum episcopali permisso. Si igitur non sacratus præfectus nec cum episcopali permisso id facere potest, multo minus id præfectæ concessum erit : etsi virtus ejus solem splendore superet.

Interr. 35. Divini canones disconissarum meminuerunt. Querimus, quales sit earum officium.

Resp. Olim aliquando ordines diaconissarum canonibus cogniti fuere, habebantque ipsæ gradum ad altare. Menstruorum autem inquinatio ministerium earum a divino et sancto altari expulit. In sanctissima autem Ecclesia sedis Constantinopolitanorum diaconissæ deliguntur, unam quidem communicationem non habentes ad altare, in multis autem habentes conventum, et muliebrem cætum ecclesiastice dirigentes.

Interr. 36. An subdiaconus et diaconus legitime possit cum muliere copulari, necne.

Resp. Et canones, et leges varis vetant sacros post ordinationem mulieribus conjungi. Cum autem (ut videtur) canonicum hoc contemneretur interdictum, inter imperatores inclytus et sapientissimus dominus Leo per Novellam sanctionem vitium emendavit. Inquit enim hæc in parte expressim tertia ejus Novella : Jubemus ut ad vetus Ecclesiæ superne traditum præscriptum creationes procedant : neque enim dignum est, ut qui spiritali ascensu supra corporis abjectionem erecti sunt, hi rursus ad carnis sordes delabantur ; sed e diverso, ut divinum ministerium ex corporis sordibus tanquam in altum aliquem gradum conscendant, convenientius fuerit. Quamobrem nemo eorum, qui altari servant, post ordinationem audacter lege connubii mulieri conjungatur. Idque si fecerit, deponatur. Nam ante ordinationem facere licuit, quod post eam adeo male fuit ausus.

Interr. 37. Licitum est sacerdotes præfectos existentes, vel primopapas*, et pontifices, supermanicis et supergenualibus insigniri, an est vetitum.

Resp. Supermanicarum et supergenualium sacratissimus amictus solis pontificibus attributus est, velut figuram obtinentibus Domini, et Dei, et Servatoris nostri Jesu Christi : indeque peccata etiam hominum remittunt, aliaque majora ad imitationem Christi faciunt, quæ sacerdotibus data non sunt. Quare neque supermanicarum, neque supergenualium merebuntur amictum. Nam supermanicæ figura sunt manicarum, quibus erant constrictæ manus Domini, et Dei, et Servatoris nostri Jesu Christi, quando ad voluntariam passionem conten-

Ἀπόκ. Καὶ ἄλλοτε εἶπομεν, μόνοις τοῖς ἱερεῦσι μετὰ ἐπίσκοπικῆς ἐκχωρήσεως δεδομένον εἶναι τὸ δέχεσθαι λογισμοῦς. Ἄν γοῦν οὐδὲ ἀνίερος καθηγούμενος μετὰ ἐπίσκοπικῆς ἐκχωρήσεως δύναται δέχεσθαι λογισμοῦς, πολλῶν πλέον οὐκ ἐκχωρηθῆ τοῦτο παρὰ καθηγουμένης γίνεσθαι, κἂν ἡ ἀρετὴ αὐτῆς λάμπη ὑπὲρ τὸν ἥλιον.

Ἐρώτ. λβ'. Οἱ θελοὶ κανόνες μέμνηται διακονισσῶν. Ζητούμεν οὖν μαθεῖν πόλόν ἐστι τὸ τούτων λειτουργήματα.

Ἀπόκ. Πάλαι ποτὲ καὶ τάγματα διακονισσῶν τοῖς κανόσι ἐπεγινώσκето, καὶ εἶχον καὶ αὐταὶ βαθμὸν ἐν τῷ βῆματι· ἡ δὲ τῶν ἐμμήνων κάκωσις τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην ἐκ τοῦ θεοῦ καὶ ἀγίου βῆματος ἀπέξένωσε· παρὰ δὲ τῇ ἀγιωτάτῃ Ἐκκλησίᾳ τοῦ θρόνου τῶν Κωνσταντινουπολιτῶν διακόνισσαι προχειρίζονται, μίαν μὲν μετουσίαν μὴ ἔχουσαι ἐν τῷ βῆματι, ἐκκλησιάσασαι δὲ τὰ πολλὰ, καὶ τὴν γυναικωνίτιν ἐκκλησιαστικῶς διορθούμεναι.

Ἐρώτ. λγ'. Ὑποδιάκονος καὶ διάκονος δύναται νομίμως συναρθῆναι γυναικί, ἢ οὐ ;

Ἀπόκ. Καὶ κανόνες καὶ νόμοι διάφοροι καλύουσι τοὺς ἱερωμένους συνάπτεσθαι γυναικί μετὰ τὴν χειροτονίαν. Τοῦ δὲ τοιοῦτου κανονικοῦ παραγγέλλματος ἀθιτούμενου, ὡς εἴποιεν, ὁ ἐν βασιλεῦσιν ἀοιδίμος καὶ σοφώτατος κύριος Λέων, διὰ θεοπνεύματος Νεαροῦ τὸ κακὸν διορθώσατο. Φησὶ γάρ ἡ τρίτη Νεαρὰ αὐτοῦ ἐν μέρει ταῦτα ῥητῶς· Κελεύομεν κατὰ τὸ ἀνωθεν ἀρχαῖον τῆς Ἐκκλησίας διάταγμα τὰς χειροτονίας προβαλεῖν. Οὐ γὰρ ἐξίόν ἐστι, μετὰ τὸ ἀνυψώθηαι τῆς σωματικῆς ταπεινώσεως ὑπὸ τῆς πνευματικῆς ἀναβάσεως, τούτους πάλιν ἐπὶ τὴν σαρκικὴν ταπεινότητα καταπίπτειν· τοῦναντίον δὲ μᾶλλον χρὴ εἰς ἀνάβασιν ὑψηλὴν τὴν θεῖαν λειτουργίαν ἐκ τῆς σωματικῆς ταπεινότητος ἀναβαλεῖν. Διὸ οὐδεὶς τῶν τοῦ βήματος μετὰ τὴν χειροτονίαν τολμηρῶς συζευχθεὶς κατὰ νόμον γάμου γυναικί· τοῦτο δὲ ποιήσας καθαιρεθήσεται. Ἐξῆν γὰρ αὐτῷ πρὸ τῆς χειροτονίας ποιήσας τὸ μετὰ τὴν χειροτονίαν οὕτω κακῶς τολμηθῆναι.

Ἐρώτ. λδ'. Ἐκχωρητὸν ἐστι τοὺς ἱερεῖς, ἡγουμένους ὄντας, ἢ πρωτοπαπάδας, καὶ τοὺς ἀρχιερεῖς, διὰ ἐπιμανίκων καὶ ἐπιγονατίων ἀποσεμνύνεσθαι ἢ κακώλυται ;

Ἀπόκ. Ἡ τῶν ἐπιμανίκων καὶ τῶν ἐπιγονατίων ἱερωτάτῃ ἐνδυμενία μόνοις τοῖς ἀρχιερεῦσι πεφιλότημηται, ὡς τὸν τύπον ἐπέχουσι τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· κἀντεῦθεν καὶ ἁμαρτίας ἀφίουσιν ἀνθρώπων, καὶ ἄλλα ποιοῦσι Χριστομιμήτως μίξοντα, ὅσα τοῖς ἱερεῦσιν οὐκ ἐνεδόθησαν. Διὸ οὐδὲ τῆς τῶν ἐπιμανίκων οὐδὲ τῶν ἐπιγονατίων ἐνδυμενίας ἀξιοθήσονται. Τὰ γὰρ ἐπιμάνικα τύπος εἰς τῶν χειροπέδων τῶν ἐλιγθεῖσιν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὅτε πρὸς τὸ ἐκδοῦσιν

VARIAE LECTIONES.

* qui abbates sint, vel protopapades.

πάθος ηπαίγεται. Τὸ δὲ ἐπιγονάτιον εἰς τύπο τοῦ A debat. Supergenuale autem, figura est linteæ, quod linteus est, ὃ δὲ Κύριος ἐβαθύσατο, καὶ τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν ἐνέψεν. Ὅσπερ οὖν οὐ δοθεῖν ἐπισκοπῶν τιμὴ τὰ τοῖς πατριάρχεις φιλοτιμηθέντα διὰ ἐνδυμνίας χάρισμα, σάκκος δηλονότι καὶ πολυσταύριον (τούτους γὰρ ὑπὸ τούτων κυδαίνεσθαι δέδοκται, ὡς καὶ ἀναφερομένου; εἰς τῆς οἰκουμένης τὰ πέρατα· οὕτως οὐδὲ τὰ τοῖς ἐπισκόποις ἀποννηθέντα πρόνοια τοῖς ἱερεῦσι δοθήσεται· ἵνα μὴ τῶν ἐκκλησιαστικῶν προνομίων σύγχυσις γένηται, καὶ τῷ Πλάσαντι εἴπῃ τὸ πλάσμα· Ἐξισούμαί σοι.

Ἐρώτ. λη'. Ἀπὸ ἀρχαίας ἐγγυρίου συνηθείας θάπτονται λείψανα ὀρθοδόξων εἰς τὰς κατὰ χώραν ἐκκλησίας ἡμῶν. Ζητῶ οὖν μαθεῖν εἰ ἔστι τοῦτο ἀποκριμάτιον.

Ἀπόκ. Διαφορὰ μεγάλη ἐστὶν ἐκκλησιῶν χειρωθειῶν διὰ ἐγκαινίων ἀνοξίων καὶ ἐνθρονισμοῦ, χρισματός τε ἀγίου μύρου, καὶ ἀποθέσεως λειψάνων ἀγίων μαρτυρικῶν, καὶ τῶν μὴ οὕτως ἀγιασθειῶν, καὶ εὐκτηρίου τόπον ἐπεχουσῶν. Διὸ ἐν ἐκείναις μὲν ἐν αἷς δηλονότι μαρτυρικὰ λείψανα τεθησαύριστα, καὶ ἀγίου μύρου ἐμμεσολάθησε χρίσμα, ἀνθρώπινον λείψανον οἰονδηποτοῦν οὐ ταφήσεται (κατὰ τὸ β' κριφάκιον τοῦ α' τίτλου τοῦ ε' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν, τὸ λέγον· Μηδεὶς ἐν ἐκκλησίᾳ θάπτειτο νεκρῶν. Καὶ κατὰ τὸν ἔξωθεν αὐτοῦ κείμενον παλαιὸν, τὸν λέγοντα· Οὐκ ἔξεστι θάπτειν τινὰ ἐν ἐκκλησίᾳ, ἐνθα δηλονότι μάρτυρος ἐκείτου σῶμα ἀπόκειται)· εἰς δὲ τοὺς μὴ οὕτω καθιερωθέντας, ἀγίους εὐκτηρίους κατονομαζομένους, ἀκινδύνως ἐνταφιασθήσονται C λείψανα.

Ἐρώτ. λθ'. Κάτοικοι τινῶν ἐνοριῶν, τὰς τῶν οἰκείων ἀρχιερίων χειροτονίας παρατιτούμενοι, ἐτέρων ἐνοριῶν ἐπισκόποις προσέρχονται καὶ χειροτονίαν, καθὼς ἕκαστος ἔχει ἐξουσία. Εἰ γοῦν ἀσφαλῶς αὐτοῖς γίνεται τοῦτο, ζητῶ μαθεῖν.

Ἀπόκ. Τοὺς μὲν ἀναγνώστας τοὺς ἀθετήσαντας τὰς χειροτονίας τῶν ἐπισκόπων αὐτῶν, καὶ εἰς ἐτέρας ἐνορίας μείζονος ἀξιοθέντας βαθμοῦ διὰ χειροθεσίας ἐπισκοπικῆς, ἀκοινωνήσιας ἐπιτιμῶν οἱ κανόνες καθυποβάλλουσι· καὶ οὐ μόνον αὐτούς, ἀλλὰ καὶ τοὺς χειροτονήσαντας τούτους, καθὼς τὰ περὶ τούτου παρίσταται ἀπὸ τοῦ νδ' κανόνος τῆς ἐν Κερθαγένῃ συνόδου, ταῦτα κατὰ βῆμα διαλαμβάνοντος· Κληρικούς εἰς ἐκκλησίαν τελοῦντας, ὡς D ἦδη ὠρίσαμεν, μὴ ἐξεῖναι εἰς ἄλλης πόλεως τάττεσθαι ἐκκλησίαν, ἀλλὰ στέργειν ἐκείνην ἐν ἣ λειτουργεῖν ἐξ ἀρχῆς ἠξιώθησαν· ἐκτὸς ἐκείνων οἵτινες ἀπολέσαντες τὰς ἰδίας πατρίδας, ὑπὸ ἀνάγκης εἰς ἄλλην ἐκκλησίαν μετέβησαν. Εἰ δὲ τις ἐπίσκοπος, μετὰ τὸν χρόνον τούτον, ἄλλῃ ἐπισκόπῳ προσήκοντα διέξῃ κληρικῶν, ἔδοξεν ἀκοινωνήτων εἶναι καὶ τὸν δεχθέντα καὶ τὸν δεχόμενον· ἕως ἂν ὁ μεταστάς κληρικὸς εἰς τὴν ἰδίαν ἐπανέλθῃ Ἐκκλησίαν. Περὶ δὲ τῶν λαϊκῶν συνεζητήθη ποτὲ παρὰ ταύτῃ τῇ ἀγίᾳ συνόδῳ τῆς τῶν Κωνσταντινουπολιτικῶν Ἐκκλησίας, πατριαρχεύοντος τοῦ ἀγιοτάτου ἐν πατριάρχεις καὶ

induit Dominus, eum discipulorum pedes lavit. Quemadmodum igitur quæ patriarchis per indumenta gratiæ tribuitæ sunt[†], ulli alii non dantur episcopo, saccus videlicet et crux multiplex[‡] (eos enim hisce decorari placuit, utpote relatō ad[‡] habitabilis orbis extrema): sic nec episcopis concessa privilegia sacerdotibus dabuntur, ne privilegiorum ecclesiarum confusio fiat, et Creatori dicat creatura, Exæquor tibi.

Interr. 38. Vetere provincie consuetudine reliquie[‡] orthodoxorum in nostræ regionis ecclesiis sepelluntur. Quæro igitur discere, an hoc citra præjudicium fiat.

B Resp. Magna differentia est inter ecclesias consecratas per initiatorias dedicationes, et throni inaugurationem sanctique unguenti unctionem, et sanctarum reliquiarum martyrum indignationem; et eas quæ sic sanctificatæ non sunt, obtinentque oratorii locum. Ideoque in quibus videlicet martyricæ reliquie reconditæ sunt, et sancti unguenti intervenit unctio, humanum unguentum cadaver non sepelietur, juxta 3 caput, 1 tit., 5 lib. Basilicorum iniquitas: Nullus in ecclesia sepelietur mortuus. Et secundum veterem[‡], extra eum positum: Non licet sepelire quemquam in ecclesia, ubi scilicet martyris corpus depositum est. In sanctis autem oratoriis appellatis, quæ ita consecrata non sunt, reliquie sine periculo sepelientur.

Interr. 39. Quartumdam parœciarum iacobæ, suorum pontificum ordinationes respuentes, aliarum diocesium et ordinationum episcopos adeunt, prout quisque vult: an tuto faciant, quæro discere.

Resp. Lectores quidem, qui suorum episcoporum ordinationes spreverunt: et in aliis provinciis majorem gradum per episcopalis manus impositionem consecuti sunt, excommunicationis pœnæ canones subjiciunt, nec eos modo, sed et eos, qui ordinaverunt, quemadmodum exprimitur canone 54 synodi Carthaginensis, hæc complectente ad verbum: Clericos in ecclesia agentes, ut jam definiimus, non licere ordinare in alius civitatis ecclesia, sed contentos esse illa, in qua ab initio ministrare meruerunt: iis exceptis, qui amissa sua patria, ex necessitate in aliam ecclesiam migraverunt. Quod si quis episcopus post hanc definitionem, clericum susceperit ad alium episcopum pertinentem, placuit excommunicationi esse, tam susceptum, quam suscipientem, donec qui migravit clericus, ad propriam ecclesiam revertatur. De laicis autem sicuti quæsitum est in sancta Constantinopolitanorum Ecclesiæ synodo, patriarchatum obtinente sanctissimo inter patriarchas et sapientissimo domino Michaelē Anchialo, et mense Novembri, indictioe

VARIÆ LECTIONES.

[†] per suppellectilem beneficia tributa sunt. [‡] polystaurium. [‡] quorum nomina referuntur in sacris ad. x cadavera. [‡] scilicet, interpretem.

Resp. Alibi etiam diximus, solis tributum esse sacerdotibus, confessionum suscipere ratiocinia cum episcopali permisso. Si igitur non sacratus præfectus nec cum episcopali permisso id facere potest, multo minus id præfectæ concessum erit : etsi virtus ejus solem splendore superet.

Interr. 35. Divini canones diaconissarum commemorant. Quæritur, quale sit earum officium.

Resp. Olim aliquando ordines diaconissarum canonibus cogniti fuere, habebantque ipsæ gradum ad altare. Menstruorum autem inquinatio ministerium earum a divino et sancto altari expulit. In sanctissima autem Ecclesia sedis Constantinopolitanorum diaconissæ deliguntur, unam quidem communicationem non habentes ad altare, in multis autem habentes conventum, et muliebrem cœtum ecclesiastice dirigentes.

Interr. 36. An subdiaconus et diaconus legitime possit cum muliere copulari, necne.

Resp. Et canones, et leges varix vetant sacros post ordinationem mulieribus conjungi. Cum autem (ut videtur) canonicum hoc contemneretur interdictum, inter imperatores inclytus et sapientissimus dominus Leo per Novellam sanctionem vitium emendavit. Inquit enim hæc in parte expressim tertia ejus Novella : Jubemus ut ad veteris Ecclesiæ superne traditum præscriptum creationes procedant : neque enim dignum est, ut qui spiritali ascensu supra corporis abjectionem erecti sunt, hi rursus ad carnis sordes delabantur ; sed e diverso, ut divinum ministerium ex corporis sordibus tanquam in altum aliquem gradum conscendat, convenientius fuerit. Quamobrem nemo eorum, qui altari serviant, post ordinationem audacter lege connubii mulieri conjungatur. Idque si fecerit, deponetur. Nam ante ordinationem facere licuit, quod post eam adeo male fuit ausus.

Interr. 37. Licitum est sacerdotes præfectos existentes, vel primopapas*, et pontifices, supergenualibus insigniri, an est vetitum.

Resp. Supermanicarum et supergenualium sacratissimus amictus solis pontificibus attributus est, velut figuram obtinentibus Domini, et Dei, et Servatoris nostri Jesu Christi : indeque peccata etiam hominum remittunt, allaque majora ad imitationem Christi faciunt, quæ sacerdotibus data non sunt. Quare neque supermanicarum, neque supergenualium merebuntur amictum. Nam supermanicæ figura sunt manicarum, quibus erant constrictæ manus Domini, et Dei, et Servatoris nostri Jesu Christi, quando ad voluntariam passionem conten-

Ἀπόκ. Καὶ ἄλλοτε εἶπομεν, μόνοις τοῖς ἱεραῖσι μετὰ ἐπισκοπικῆς ἐκχωρήσεως δεδομένον εἶναι τὸ δέχεσθαι λογισμούς. Ἄν γοῦν οὐδὲ ἀνίερος καθηγούμενος μετὰ ἐπισκοπικῆς ἐκχωρήσεως δύναται δέχεσθαι λογισμούς, πολλῶ πλείον οὐκ ἐκχωρηθῆ τοῦτο παρὰ καθηγουμένης γίνεσθαι, κἂν ἡ ἀρετὴ αὐτῆς λάμπη ὑπὲρ τὸν ἥλιον.

Ἐρώτ. ἄρ'. Οἱ θεοὶ κανόνες μέμνηνται διακονισῶν. Ζητούμεν οὖν μαθεῖν πόλιν ἐστὶ τὸ τοῦτων λειτουργήματα.

Ἀπόκ. Πόλις ποτὲ καὶ τάγματα διακονισῶν τοῖς κανόνειν ἐπιγινώσκοντο, καὶ εἶχον καὶ αὗται βαθμὴν ἐν τῷ βήματι. ἡ δὲ τῶν ἐμμήνων κάκως τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην ἐκ τοῦ θεοῦ καὶ ἀγίου βήματος ἀπεξέλιξε· παρὰ δὲ τῇ ἀγιοτάτῃ Ἐκκλησίᾳ τοῦ θρόνου τῶν Κωνσταντινουπολιτῶν διακόνισσαι προχειρίζονται, μίαν μὲν μετουσίαν μὴ ἔχουσαι ἐν τῷ βήματι, ἐκκλησιάζουσαι δὲ τὰ πολλὰ, καὶ τὴν γυναικωνίτιν ἐκκλησιαστικῶς διορθοῦμεναι.

Ἐρώτ. ἄρ'. Ὑποδιάκονος καὶ διάκονος δύναται νομίμως συναφθῆναι γυναικί, ἢ οὐ ;

Ἀπόκ. Καὶ κανόνες καὶ νόμοι διάφοροι καλύουσι τοὺς ἱερωμένους συνάπτεσθαι γυναικί μετὰ τὴν χειροτονίαν. Τοῦ δὲ τοιοῦτου κανονικοῦ παραγγέλματος ἀθετούμενου, ὡς εἶπεν, ὁ ἐν βασιλεῦσιν ἀοιδίμος καὶ σοφώτατος κύριος Δέων, διὰ θεοπνεύματος Νεαροῦ τὸ κακὸν διορθώσατο. Φησὶ γὰρ ἡ τρίτη Νεαρά αὐτοῦ ἐν μέρει ταῦτα ρητῶς : Κελεύομεν κατὰ τὸ ἔθωθεν ἀρχαῖον τῆς Ἐκκλησίας διάταγμα τὰς χειροτονίας προβαίνειν. Οὐ γὰρ ἀξιόν ἐστι, μετὰ τὸ ἀνυψωθῆναι τῆς σωματικῆς ταπεινώσεως ὑπὲρ τῆς πνευματικῆς ἀναβάσεως, τοῦτους κάλιν ἐπὶ τὴν σαρκικὴν ταπεινότητα καταπίπτειν· τοῦναντίον δὲ μᾶλλον χρῆ εἰς ἀνάβασιν ὑψηλὴν τὴν θείαν λειτουργίαν ἐκ τῆς σωματικῆς ταπεινότητος ἀναβαίνειν. Διὸ οὐδεὶς τῶν τοῦ βήματος μετὰ τὴν χειροτονίαν τολμηρῶς συζευχθεὶς κατὰ νόμον γάμου γυναικί· τοῦτο δὲ ποιήσας καθαιρεθήσεται. Ἐξῆν γὰρ αὐτῷ πρὸ τῆς χειροτονίας ποιῆσαι τὸ μετὰ τὴν χειροτονίαν οὕτω κακῶς τελεμηθέν.

Ἐρώτ. ἄρ'. Ἐκχωρητὸν ἐστὶ τοὺς ἱερεῖς, ἡγουμένους ὄντας, ἢ πρωτοπαπάδας, καὶ τοὺς ἀρχιερεῖς, διὰ ἐπιμανικῶν καὶ ἐπιγονατίων ἀποσεμνύνεσθαι ; ἢ κακώλυται ;

Ἀπόκ. Ἡ τῶν ἐπιμανικῶν καὶ τῶν ἐπιγονατίων ἱερωτάτῃ ἐνδυμνία μόνοις τοῖς ἀρχιερεῦσι περιετίμηται, ὡς τὸν τύπον ἐπέχουσι τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· κἀνεῦθεν καὶ ἁμαρτίας ἀφιοῦσιν ἀνθρώπων, καὶ ἄλλα ποιῶσι Χριστομιμητικῶς μέλλονα, ὅσα τοῖς ἱεραῖσιν οὐκ ἐνεδόθησαν. Διὸ οὐδὲ τῆς τῶν ἐπιμανικῶν οὐδὲ τῶν ἐπιγονατίων ἐνδυμνίας ἀξιώθησονται. Τὰ γὰρ ἐπιμάνικα τύπος εἶσι τῶν χειροπαδῶν τῶν ἐλεγεῖσῶν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὅτε πρὸς τὸ ἐκποιεῖν

VARIÆ LECTIONES.

* qui abbates sint, vel protopapades.

πάθος ηπαίγετο. Τὸ δὲ ἐπιγονάτιον εἰς τύπο τοῦ Ἀ λεντιου ἐστίν, ὃ ὁ Κύριος ἐνεβύσατο, καὶ τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν ἐνεβεν. Ὡς περ οὖν οὐ δοθεῖται ἐπισκόπω τινὶ τὰ τοῖς πατριάρχεις φιλοτιμηθέντα διὰ ἐνδουμνίας χάρισμα, σάκκος δηλονότι καὶ πολυσταύριον (τούτους γὰρ ὑπὸ τούτων κωδαινέσθαι δίδοκται, ὡς καὶ ἀναφερομένους εἰς τῆς οἰκουμένης τὰ πέρατα· οὕτως οὐδὲ τὰ τοῖς ἐπισκόποις ἀπονειμηθέντα προνόμια τοῖς ἱερεῦσι δοθῆσεται· ἵνα μὴ τῶν ἐκκλησιαστικῶν προνομίων σύγχυσις γένηται, καὶ τῷ Πάσσανι εἴπῃ τὸ πλάσμα· Ἐξισούμαί σοι.

Ἐρωτ. λγ'. Ἀπὸ ἀρχαίας ἐγγωρίου συνηθείας θάπτονται λείψανα ἑρθοδόξων εἰς τὰς κατὰ χώραν ἐκκλησίας ἡμῶν. Ζητῶ οὖν μαθεῖν εἰ ἐστὶ τοῦτο ἀποκριμάτιστον.

Ἀποκ. Διαφορὰ μεγάλη ἐστὶν ἐκκλησιῶν κασιρωθεῖσῶν διὰ ἐγκαινίων ἀνοξίλων καὶ ἐνθρονισμοῦ, χρίσματος τε ἀγίου μύρου, καὶ ἀποθέσεως λειψάνων ἀγίων μαρτυρικῶν, καὶ τῶν μὴ οὕτως ἀγιασθειῶν, καὶ εὐκτηρίου τόπον ἐπεχουσῶν. Διὸ ἐν ἐκείναις μὲν ἐν αἷς δηλονότι μαρτυρικὰ λείψανα τεθησαύριται, καὶ ἀγίου μύρου ἐμμεσολάθησε χρίσμα, ἀνθρώπινον λείψανον οἰονθηποτοῦν οὐ ταφῆσεται (κατὰ τὸ β' κριφάλιον τοῦ α' τίτλου τοῦ ε' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν, τὸ λέγον· Μηθεὶς ἐν ἐκκλησίᾳ θαπέτω νεκρὸν. Καὶ κατὰ τὸν ἔξωθεν αὐτοῦ κεῖμενον παλαιόν, τὸν λέγοντα· Οὐκ ἐξεστὶ θάπτειν τινὰ ἐν ἐκκλησίᾳ, ἐνθα δηλονότι μάρτυρος ἐκαίσε σῶμα ἀπόκειται)· εἰς δὲ τοὺς μὴ οὕτω καθιερωθέντας, ἀγίους εὐκτηρίους κατονομαζομένους, ἀκινδύνως ἐνταφιασθήσονται λείψαν.

Ἐρωτ. λδ'. Κάτοικοι τινῶν ἐνοριῶν, τὰς τῶν οἰκείων ἀρχιερίων χειροτονίας παραίτουμένοι, ἐτέρων ἐνοριῶν ἐπισκοποὶς προσέρχονται καὶ χειροτονιῶν, καθὼς ἕκαστος ἔχει θελήματος. Εἰ γοῦν ἀσφαλῶς αὐτοῖς γίνεται τοῦτο, ζητῶ μαθεῖν.

Ἀποκ. Τοὺς μὲν ἀναγνώστας τοὺς ἀθετήσαντας τὰς χειροτονίας τῶν ἐπισκόπων αὐτῶν, καὶ εἰς ἑτέρας ἐνορίας μείζονος ἀξιοθέντας βαθμοῦ διὰ χειροθεσίας ἐπισκοπικῆς, ἀκωνωνησίας ἐπιτιμῶ οἱ κανόνες καθυποβάλλουσι· καὶ οὐ μόνον αὐτούς, ἀλλὰ καὶ τοὺς χειροτονήσαντας τούτους, καθὼς τὰ περὶ τούτου παρίσταται ἀπὸ τοῦ νδ' κανόνος τῆς ἐν Κερθαγίνῃ συνόδου, ταῦτα κατὰ ῥῆμα διαλαμβάνοντος· Κληρικούς εἰς ἐκκλησίαν τελοῦντας, ὡς ἦδη ὠρίσαμεν, μὴ ἐξεῖναι εἰς ἄλλης πόλεως τάττεσθαι ἐκκλησίαν, ἀλλὰ στέργειν ἐκείνην ἐν ἣ λειτουργεῖν ἐξ ἀρχῆς ἠξιώθησαν· ἐκτὸς ἐκείνων οἵτινες ἀπολέσαντες τὰς ἰδίας πατρίδας, ὑπὸ ἀνάγκης εἰς ἄλλην ἐκκλησίαν μετέλθον. Εἰ δὲ τις ἐπίσκοπος, μετὰ τὸν θρον τούτου, ἄλλω ἐπίσκοπῳ προσήκοντα δέξῃται κληρικόν, ἔδοξεν ἀκωνωνήτων εἶναι καὶ τὸν δεχθέντα καὶ τὸν δεξάμενον· ἕως δὲ ὁ μεταστάς κληρικὸς εἰς τὴν ἰδίαν ἐπανέλθῃ Ἐκκλησίαν. Περὶ δὲ τῶν λαϊκῶν συνεζητήθη ποτὲ παρὰ ταύτῃ τῇ ἀγίᾳ συνόδῳ τῆς τῶν Κωνσταντινουπολιτῶν Ἐκκλησίας, πατριαρχεύοντος τοῦ ἀγιοτάτου ἐν πατριάρχεις καὶ

debat. Supergenuale autem, figura est lintei, quod induit Dominus, cum discipulorum pedes lavit. Quemadmodum igitur quæ patriarchis per indumenta gratiæ tributæ sunt¹, ulli alii non dantur episcopo, saccus videlicet et crux multiplex² (eos enim hisce decorari placuit, utpote relictos ad³ habitabilis orbis extrema): sic nec episcopis concessa privilegia sacerdotibus dabuntur, ne privilegiorum ecclesiasticorum confusio fiat, et Creatori dicat creatura, Exæquor tibi.

Interr. 38. Vetere provinciæ consuetudine reliquæ² orthodoxorum in nostræ regionis ecclesiis sepeliuntur. Quæro igitur discere, an hoc extra præjudicium fiat.

B Resp. Magna differentia est inter ecclesias consecratas per initiatorias dedicationes, et throni inaugurationem sanctique unguenti unctionem, et sanctarum reliquiarum martyrum indigitationem; et eas quæ sic sanctificatæ non sunt, obtinentque oratorii locum. Ideoque in quibus videlicet martyricæ reliquæ reconditæ sunt, et sancti unguenti intervenit unctio, humanum qualecunque cadaver non sepelietur, juxta 2 caput, 1 tit., 5 lib. Basilicorum inquias: Nullus in ecclesia sepelietur mortuus. Et secundum veterem⁷, extra eum positum: Non licet sepelire quemquam in ecclesia, ubi scilicet martyris corpus depositum est. In sanctis autem oratoriis appellatis, quæ ita consecrata non sunt, reliquæ sine periculo sepelietur.

Interr. 39. Quartumdam parocciarum incolæ, suorum pontificum ordinationes respuentes, aliarum diocesium et ordinationum episcopos adeunt, prout quisque vult: an tuto faciant, quæro discere.

Resp. Lectores quidem, qui suorum episcoporum ordinationes spreverunt: et in aliis provinciis majorem gradum per episcopalis manus impositionem consecuti sunt, excommunicationis pœnæ canones subjiciunt, nec eos modo, sed et eos, qui ordinaverunt, quemadmodum exprimitur canone 54 synodi Carthaginensis, hæc complectente ad verbum: Clericos in ecclesia agentes, ut jam definiimus, non licere ordinare in alia civitatis ecclesia, sed contentos esse illa, in qua ab initio ministrare meruerunt: iis exceptis, qui amissa sua patria, ex necessitate in aliam ecclesiam migraverunt. Quod si quis episcopus post hanc definitionem, clericum susceperit ad alium episcopum pertinentem, placuit excommunicatum esse, tam susceptum, quam suscipientem, donec qui migravit clericus, ad propriam ecclesiam revertatur. De laicis autem simul quæsitum est in sancta Constantinopolitanorum Ecclesiæ synodo, patriarchatum obtinente sanctissimo inter patriarchas et sapientissimo domino Michaele Anchialo, et mense Novembri, indictione

VARIÆ LECTIONES.

¹ per suppellectilem beneficia tributa sunt. ² polystaurium. ³ quorum nomina referuntur in sacris ad. x cadavera. ⁷ scilicet, interpretationem.

quarta, synodalis est facta subnotatio, ex variorum canonum allegatione excepta², ex primo puniri eum, qui ex aliena provincia ordinat laicum, præter episcopi ipsius sententiam, ipsumque etiam ordinatum.

Interr. 40. Possunt diaconi præter archidiaconorum voluntatem sacerdotalem consequi gratiam, annon?

Resp. Hujus rei providentia per sacrosancti Spiritus gratiam episcopis tributa est. Quare et cum eorum consensu diaconi sacrosuntur, archidiacono, ut confratre, solum præsentat.

Interr. 41. Laici, qui secundas contraxerunt nuptias, alias nuptias, tertias scilicet, legitime contrahunt, annon?

Resp. Vetus quidem lex et tertias nuptias, ut legitimas, agnovit, et ex iis procreatos, hæredes, et in potestate habuit parentis. Canones autem divinorum et sanctorum Patrum, non solum tertias nuptias non agnoscunt, verum etiam secundas pœnæ moderatæ subjiciunt. Quia autem imperante inclyto principe, domino Leone philosopho, dissidium fuit magnum inter omnes mundi Ecclesias, quod princeps non solum tertias contraheret, sed etiam quartas, synodicus factus est conventus omnium lere, quæ ubique sunt diocesium antistitum, 8 indictione anni 6428. Et disputatum est, qui nuptiales fugiendi sint contractus, et qui permittendi, velut legitimi, imperantibus inclyto principe Constantino Porphyrogenneta, et ejus socero domino Romano. Post multas altercationes, et exactam disquisitionem, decisio a synodica eleganter scripta est, confirmata etiam principis solita subscriptione: quartas quidem nuptias respuendas esse, nec permittendas: tertias autem nunc permittendas esse, nunc non esse. Definit enim binubos, et simul orbos, qui quadragesimum annum nondum impleverunt, contrahere etiam tertias nuptias ad orbitatis remedium, nisi quod per totum quinquennium censura emendantur, ne divinas assumant sanctificationes. Finito autem quinquennio, ter in anno assumant. Sed et tricenariis, quamvis liberos habentibus, tertii connubii potestas facta est, propter ætatis infirmitatem: ut et hi per quadriennium esse non debeant divinarum sanctificationum participes: quo peracto, ter in anno divina participaturi sint sacramenta. His autem qui quadragesimum annum excesserunt, nullo modo tertias esse concedendas nuptias divini Patres oraculo pronuntiarunt. Et hæc quidem unionis ea decisio definit. Cæterum Ecclesia tandem nostra relate tertii matrimonii contractum non permisit.

τρίτον γάμον συγχωρητέον εἶναι οἱ θεῖοι Πατέρες ταῦτα διορίζεται ἢ Ἐκκλησία δὲ οὐκ ἐπέτρεψε τέως λαγμα.

Α σοφωτάτου κυρίου Μιχαὴλ τοῦ Ἀγγιᾶλου καὶ γεγυνη κατὰ μῆνα Νοεμβρίου, ἐπινημήσεως δ', σημείωμα συνοδικῶν, συγκεκροτημένον ἀπὸ διαφόρων κανόνων προσκομιδῆς· ἐπίσης γνωματεῦον κολάζεσθαι καὶ τὸν ἐξ ἐτέρας ἐνορίας χειροτονήσαντα λαϊκὸν παρὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου αὐτοῦ, καὶ αὐτὸν διτὸν χειροτονηθέντα.

Ἐρώτ. μ'. Δύνανται οἱ διάκονοι παρὰ γνώμην τῶν ἀρχidiaκόνων αὐτῶν ἱερατικοῦ καταξιοῦσθαι χαρίσματος, ἢ οὐ;

Ἀπόκ. Τοῖς ἐπισκόποις ἢ περὶ τούτου πρῶτα πεφιλολογῆται παρὰ τῆς χάριτος τοῦ παναγίου Πνεύματος. Δὲ καὶ μετὰ γνώμης αὐτῶν ἱερωήσονται οἱ διάκονοι, τοῦ ἀρχidiaκόνου, ὡς συναδέλφου, μόνον παρουσιάζοντος;

Ἐρώτ. μα'. Οἱ διαγαμήσαντες λαϊκοὶ, καὶ ἐτέρου γάμου, ἦτοι τρίτου, νομίμως ἀξιοθήσονται, ἢ οὐ;

Ἀπόκ. Ὁ μὲν παλαιὸς νόμος καὶ τρίτον γάμον ὡς ἔνομον ἐπιγίνωσκε, καὶ τοὺς ἐκ τούτου γεννηθέντας, κληρονόμους καὶ ὑπεξουσίους εἶχε τοῦ φύσαντος· οἱ δὲ κανόνες τῶν θεῶν καὶ ἁγίων Πατέρων, οὐ μόνον τὸν τρίτον γάμον οὐκ ἐπιγινώσκουσιν, ἀλλὰ καὶ τὸν δεύτερον ἐπιτεμνὸν μετρίω καθυποβάλλουσιν. Ὅτι δὲ βασιλεύοντος τοῦ αἰοδίου βασιλέως κυρίου Λέοντος τοῦ Σοφοῦ σχίσμα γέγονε μέγα παρὰ τὰς Ἐκκλησίας τοῦ κόσμου παντός, διὰ τὸ τὸν βασιλέα μὴ μόνον τριγαμῆσαι, ἀλλὰ καὶ τετραγαμῆσαι, συνέλευσις ἐτελέσθη συνοδικὴ πάντων σχεδὸν τῶν ἀρχιερατεῶν ἐν ταῖς ἀπανταχοῦ διοικήσεσι, κατὰ τὴν ἡ' ἐπιπέμῃσιν τοῦ Συκῆ' ἔτους. Καὶ συνεζητήθη ποῖα γαμικὰ συναλλάγματα εἰσὶν ἀποτρόπαια, καὶ ποῖα συγχωρητέα, ὡς ἔνομα· βασιλεύοντων τοῦ τε αἰοδίου βασιλέως Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου, καὶ τοῦ πενθεροῦ αὐτοῦ κυρίου Ῥωμανοῦ. Μετὰ πολλὰς γοῦν ἀντιλογίας καὶ μετὰ ἐξέτασιν ἀκριβοῦς, ἐκαλλιγραφήθη τόμος συνοδικῶς, κατησαλισμένος καὶ τῆ τοῦ βασιλέως συνήθει ὑπογραφῇ, τὸν μὲν τέταρτον γάμον, ἀπίστευτον εἶναι καὶ ἀσυγχώρητον· τὸν δὲ τρίτον, πῆ μὲν συγχωρητέον εἶναι, πῆ δὲ ἀσυγχώρητον. Διορίζεται γάρ, τοὺς μήπω πληρώσαντας τὸ τεσσαρακοστὸν ἔτος, διαγαμήσαντας, καὶ ἀπαιδᾶς ὄντας, συναλλάττειν καὶ τρίτον γάμον, διὰ τὴν θεραπείαν τῆς ἀπαιδίας. Πλὴν ἐπιτετιμημένους εἶναι δι' ἄλης πενταετίας, ὥστε μὴ μεταλαμβάνειν τῶν θεῶν ἀγιασμάτων· μετὰ δὲ τὴν πενταετίαν, τρεῖς τοῦ ἔτους μεταλαμβάνειν αὐτοὺς. Ἀλλὰ καὶ τοὺς τριακονταεταῖς ὄντας, καὶ παῖδας ἔχουσιν, ἐξέχωρησαν, διὰ τὴν ἐκ τῆς ἡλικίας ἀσθένειαν, καὶ τρίτον γάμον· ὀφειλοντας καὶ τούτους ἐπὶ τετραετίαν ἀμετόχους εἶναι τῶν θεῶν ἀγιασμάτων, ὡς ἔκοτε καὶ αὐτῶν μελλόντων τρεῖς τοῦ ἔτους τῶν θεῶν μεταλαμβάνειν μυστηρίων. Τοῖς δὲ τὸν τεσσαρακοστὸν χρόνον ὑπεραναβάσιν, ἐξ οὐδενὸς τρόπου τὸν ἐθεσπύθησαν· καὶ ὁ μὲν τόμος οὗτος τῆς ἐνώσεως ἐπὶ τῶν ἡμετέρων χρόνων τρίτου γάμου συνάλαγμα.

VARIÆ LECTIONES.

² confecta. * tomus.

Ἐρώτ. μβ'. Τὰς παλλακευμένους συγχωρη-
εἶα εἶτεν ἢ τῶν θεῶν ἀγιασμάτων μετὰ τῆς, ἢ
δ;

Ἀποκ. Ὁ μέγας ἐν ἀρχιερεῦσι Βασιλεὺς ἐν διαφό-
ροις κανόσιν αὐτοῦ οὐ δίδωσιν ἄδειαν τοῖς πορνεύ-
ουσι τῶν θεῶν ἀγιασμάτων μεταλαμβάνειν. Ἐν δὲ
τῷ π' κανόνι αὐτοῦ διορίζεται, τὴν πορνεύουσαν,
ἀποστῆσαν τῆς πορνείας, μὴ ἀπεντεῦθεν, ἀλλὰ μετὰ
τριετίαν τῶν θεῶν ἀγιασμάτων μεταλαμβάνειν.

Ἐρώτ. μγ'. Ἡ συμπενθερία τῶν συντέκνων
μέχρι πόσου βαθμοῦ κωλύεται;

Ἀποκ. Ὁ μὲν γγ' κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρωύλλῳ τοῦ
μεγάλου παλατίου συστάσεως ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς
συνόδου κολάζει τοὺς ἀναδόχους συνάπτεσθαι γαμι-
κῶς ταῖς μητέρας τῶν ἐκ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος
συναδεχθέντων παιδῶν. Καὶ μετὰ ἀπόστασιν τοῦ
κακοῦ, κλυτοπόλλαι πορνεύοντων ἐπιτιμίῳ. Τὸ δὲ
τελευταῖον θέσπισμα τοῦ ε' κεφαλαίου τοῦ ε' τίτλου
τοῦ κη' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν ἐπὶ πλέον ἐπακτείνει
τὴν κόλασιν. Ὅτι: ἅ καὶ ὁ δῆλωθεὶς κανὼν καὶ ὁ δια-
ληφθεὶς νόμος μείζονα τὴν κατὰ πνεῦμα συγγένειαν
λέγουσι τῆς σωματικῆς συναφείας, γέγονε σημεῖωμα
συνδοικὴν ἐπὶ τοῦ ἁγιωτάτου. Ἐκεῖνον πατριάρχου
κυρίου Νικολάου, κατὰ μῆνα Μάϊου τῆς ε' ἐπινεμή-
σαι, ἐπὶ ἐρωτήσει τοῦ ὑπαρτίμου ἐκεῖνον κυρίου
Γρηγορίου τοῦ Ξηροῦ, διοριζόμενον τοῖς αὐτοῖς ὅροις
συσφίγγεσθαι καὶ ὑφαπλοῦσθαι τὴν διὰ τῆς συντε-
κνικῆς συστάσεως πνευματικὴν συγγένειαν, οἷς καὶ αἱ
σωματικαὶ συγγένειαι περιορίζονται.

Ἐρώτ. μδ'. Ἡ χώρα τῶν Ἀλεξανδρέων πολ-
λὰ; μυριάσι γενναλοουμένη, καὶ πληθυνομένη,
ὀρθοδόξων Χριστιανῶν..... ζητοῦμεν οὖν μαθεῖν,
εἰ ἐφαίται καὶ ἐντὴς τοῦ ε' βαθμοῦ συνάλλαγμα
γίνεσθαι γαμικῶν, διὰ τὴν ἀνάγκην τοῦ πράγμα-
τος.

Ἀποκ. Οἱ θεοὶ καὶ ἱεροὶ κανόνες καὶ νόμοι χάριν
τῶν γαμικῶν συναλλαγμάτων ἐν πᾶσιν ὁμοφρονή-
σαντες, καὶ θεαρέστοις σχολιασμασι καὶ διδάγμασι
τὰ γαμικὰ περιορισαντες συναλλάγματα, ἐξ οἰουδή-
τινος τρόπου ἐξελθεῖν ταῦτα οὐκ ἐξεχώρησαν· ἀλλ'
ἐπὶ μὲν τῶν ἀνιόντων καὶ κατιόντων τὴν γαμικὴν
συναφίαν κεκωλυμένην εἶναι παντελῶς διωρίσαντο·
τῶν ἐκ πλαγίου δὲ τὴν συγγένειαν μέχρις ἑξδόμου
βαθμοῦ δικαίως ἐστενοχώρησαν. Τὴν δὲ ἐξ ἀγγι-
στείας, ἥτοι συμπενθερίας, συγγένειαν, κατὰ τὸν
ἕκτον βαθμὸν ἀπέλυσαν. Ὅφειλουσι γοῦν καὶ οἱ Ἀλεξ-
ανδρεῖς οὕτω γαμικῶς συναλλάττειν, καὶ τὴν στε-
νοχωρίαν τῶν ὀρθοδόξων Χριστιανῶν εἰς ἁμαρτίας
δικαίωμα μὴ προβάλλεσθαι. Διασπασθήσεται γὰρ τὸ
παρὰ ταῦτα γεννησόμενον συνοικέσιον· καὶ μοιχευόν-
των ἐπιτιμίαι· οἱ δὲ ἀθέμιτον συναλλάξαντες καθ-
υποβλήθησονται. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ τόμου τοῦ
ἁγιωτάτου πατριάρχου ἐκεῖνον κυρίου Σισινίου δύο
πρῶτοι ἐξάδελφοι δύο ἀδελφὰς οὐ λαμβάνουσι, καὶ
ταῦτα, τοῦ συναλλάγματος ἀναγομένου εἰς ἕκτον ἐξ
ἀγγιστείας βαθμῶν, ἔσο καὶ τὰ περὶ τούτου εἰδῶς·
ἵνα μὴ κατὰ λήθην τῷ τῆς Ἐκκλησίας εἶθι ψυχοβλα-
θῶς ἐναντιωθῆς.

Interr. 42. In concubinato agentibus permittenda
est divinarum sanctificationum participatio, necne?

Resp. Magnus in antistitibus Basilius, in variis
canonibus suis non dat scortantibus licentiam divi-
nas sanctificationes assumendi. In 80 autem canone
definit, scortatricem, quæ a scortatione discessit,
non eximile, sed post triennium, divinarum sancti-
ficationum participem fieri.

Interr. 43. Consoceratus compatrum ad quotum
usque gradum prohibetur?

Re.p. Canon quidem quinquagesimus quartus
sanctæ et œcumenicæ synodi, in Trullo magni pala-
tii coactæ, vetat susceptores concubio jungi cum
matribus infantium e sancto lavacro susceptorum,
et post discessionem a malo, subjicit scortantium
pœnæ. Ultimus autem versiculus 10 c. 5, tit. 28,
libro Basilicæ, alterius punitionem extendit. Sed
quoniam et declaratus canon, et supra scripta lex
spiritalem cognationem dicunt majorem conjunctio-
ne corporali: facta fuit synodica subnotatione,
tempore sanctissimi illius patriarchæ, domini Nico-
lai, mense Maio, decimaquinta indictione, ad in-
terrogationem perquam honorandi illius domini
Gregorii Xeri, definiens iisdem constringi et expli-
cari terminis^b spiritalem, quæ percompaternitatem
contrahitur, cognationem; quibus corporales cogna-
tiones circumscribuntur.

Interr. 44. Alexandrinorum regio multis genera-
tionum myriadibus populosa est et amplificata,
Christianis autem orthodoxis coangustata. Querimus
ergo discere, an permissum sit et intra sex-
tum gradum nuptias contrahere, propter rei neces-
sitatem.

Resp. Divini et sacri canones, et leges, nuptialium
contractuum causa in omnibus consentientes, et
Deo gratis intervallis et præceptis nuptiales contra-
ctus circumscribentes, nullo modo ea egredi sive-
runt: sed inter ascendentes quidem et descendentes
nuptialem copulam prohibitam esse definiunt.
Eorum autem, qui sunt ex transverso, cognationem
ad septimum usque gradum jure coangustarunt:
cognationem vero, quæ per affinitatem, vel consoc-
ceratum conciliatur, post sextum gradum obsolue-
runt. Debent igitur et Alexandrini nuptias in hunc
modum contrahere, et paucitatem orthodoxorum
Christianorum ad peccati justificationem non pro-
ponere. Distrahitur ergo, quod præter hæc factum
fuerit, conjugium; et mœchantium pœnis, qui
illicitum contraxerint, subjicientur. Quia autem
sanctissimi etiam patriarchæ illius, domini Sisinnii
decisione, duo patruales seu consobrini, sorores
duas non accipiunt, et hæc, contractu deducto ad
sextum affinitatis gradum, disce, quæ in ea conti-
nentur: ne, per oblivionem, Ecclesiæ consuetudini
cum animæ detrimento adverseris.

VARIÆ LECTIONES.

^b extendi finibus

Interr. 46. Siquis scortatus fuerit * cum muliere A captiva Christiana, pariterque orthodoxa, sine periculo ut servam eam vendet?

Resp. Potestatem habet dominus a se constupratam ancillam suam vendendi, ejusque pretium lucrificandi. Tunc enim libertatem promeretur ancilla, quæ cum domino simul corrupta est ^d, quando ad extremum usque spiritum, nullum ejus dividendæ præbuit argumentum. Ait enim 2 cap. 19 tit. 48 lib. hæc nominatim: Si quis non habens uxorem, in suo concubitu ancillam habeat, et cum ea ad mortem usque maneat, sive ex ea susceperit, sive non et de ea nihil in testamento suo dixerit: sit illa libera.

Interr. 47. Si orthodoxus scortatus sit cum Judæa, aut Agarena muliere, censura emendabitur, an rebaptizabitur?

Resp. Quadragessimus septimus quidem canon sanctorum et omni laude celebrium apostolorum hæc ait: Episcopus, vel presbyter, si cum, qui vere habet baptismum, de integro baptizaverit, vel si cum, qui ab impiis pollutus est, non baptizaverit, deponatur, ut qui irrideat mortem et crucem Domini, et non discernat sacerdotes a falsis sacerdotibus. Forsan igitur dixerit quispiam, orthodoxum, qui cum impia scortatus est, pollutum esse, et rebaptizari debere. Quod verum non est: is enim ab iis polluitur, qui sponte abluendo exiit C divinum sanctumque baptismum induitque baptismum impiorum. Judicio ergo episcopali per graviores penas emendabitur, et ut scortator, et ut satanicæ communionis cum impio factus particeps: verum non rebaptizabitur.

Interr. 48. Quot annorum vas aut femina admittatur ad confessionem?

Resp. Leges quidem delictis impuberum condonandum esse dicunt. Impuberes autem sunt mares quidem, qui decimum quartum annum impleverunt: feminæ vero, duodecim annorum. Forsan igitur dixerit aliquis post duodecimum et decimum quartum ætatis annum eos debere peccata sua declarare: utpote delictorum judicium subeuntes, et capaces scortationis, aliorumque quorumpiam peccatorum effectos. Nos autem ab ipsa experientia, sed ab iis quæ talium quorundam causa per varia tempora synodice prolata sunt, consulimus; ut post sextum annum mares et feminæ per confessiones emendari et sanctificari debeant. Quia et clericus quidam per obligatoria scripta, deponsa uxore septenni, et post ejus mortem illi conjunctum mulieri, synodice non impetravit, ut canonicam consequeretur ordinationem, utpote bigamus. Ait enim sancta Constantinopolitana synodus, septennem feminam amoris esse capa-

Ερώτ. μζ'. Εάν τις πορνικῶς συμφορῇ μετὰ γυναικὸς αἰχμαλώτου Χριστιανῆς, καὶ κατὰ ταῦτον ὀρθοδόξου, ἀκινδύνως ὡς δούλην πωλήσει αὐτήν;

Ἀπόκ. Ἄδειαν ὁ δεσπότης ἔξει τὴν ὑπὸ τούτου πορνευομένην δούλην αὐτοῦ πωλεῖν, καὶ ἀποκραιβεῖν τὸ ταύτης τίμημα. Ἐλευθερίας γὰρ τότε ἀξιοῦται ἡ δούλη μετὰ τοῦ δεσπότης συμφορῆς, ὅτε μέχρι τελευταίας τούτου ἀναπνοῆς οὐδὲν τι περὶ διαπράξεως ταύτης φθάσει γενέσθαι. Φησὶ γὰρ τὸ β' κεφάλαιον τοῦ ἰδίου τίτλου τοῦ μη' βιβλίου ταῦτα ῥητικῶς· Εάν τις δούλην σῆν ἐν τῇ ἰδίᾳ συναφείᾳ, μὴ ἔχων γαμήτην, καὶ μετ' αὐτῆς μέχρι τελευταίας, εἴτε ἔχων παῖδας ἐξ αὐτῆς, εἴτε μὴ· καὶ μηδὲν εἴπη περὶ αὐτῆς ἐν ἰδίᾳ διαθήκῃ· γίνεται B ἐκεῖνη ἐλευθέρη.

Ερώτ. μζ'. Εάν ὀρθόδοξος συμφορῇ πορνικῶς μετὰ Ἰουδαίας ἢ Ἀγαρηνῆς γυναικὸς, δι' ἐπιτιμίου διορθωθείη, ἢ ἀναβαπτισθῆσεται;

Ἀπόκ. Ὁ μὲν μζ' κανὼν τῶν ἁγίων καὶ πανευφημῶν ἀποστόλων ταῦτά φησιν· Ἐπίσκοπος ἢ ὑπερσβύτερος τὸν κατὰ ἀλήθειαν ἔχοντα βάπτισμα εἰς ἀνομίαν βαπτίσῃ, ἢ τὸν μεμολυσμένον παρὰ τῶν ἀσεβῶν μὴ βαπτίσῃ, καθαιρείσθω, ὡς γελῶν τὸν σταυρὸν καὶ τὸν τοῦ Κυρίου θάνατον, καὶ μὴ διακρίνων ἱερέας ψευδοῦς. Ἰσως οὖν εἴποι τις ὀφείλειν καὶ τὸν πορνεύσαντα ὀρθόδοξον μετὰ τῆς ἀσεβοῦς μολυνθῆναι, καὶ ἀναβαπτισθῆναι ὀφείλειν. Οὐκ ἐστὶ δὲ τοῦτο ἀληθές. Ἐκεῖνος γὰρ μολύνεται παρὰ τῶν ἀσεβῶν, ὅς ἐκονεῖ μὲν ἀκονίπεται τὸ θεῖον καὶ ἅγιον βάπτισμα, ἐνδύεται δὲ βίασμα ἀσεβῶν. Δι' ἐπιτιμίου γοῦν σφοδροτέρου κατ' ἐπισκοπικὴν διάκρισιν διορθωθείη, καὶ ὡς πόρνος, καὶ ὡς κρινωνήσας μετὰ ἀσεβοῦς κοινωνίας σατανικῆς· ἀλλ' οὐ βαπτισθῆσεται.

Ερώτ. μη'. Ποσότης ἀνὴρ ἢ γυνὴ δεχθεὶς εἰς ἐξαγορείαν;

Ἀπόκ. Οἱ μὲν νόμοι συγχωρητὰ τὰ τῶν ἀνέμων ἁμαρτήματα λέγουσιν εἶναι. Ἄνηθοι δὲ εἰσιν ἐπὶ μὲν τῶν ἀρρένων, οἱ τὸν τεσσαρεσκαίδεκατον χρόνον πληρώσαντες· ἐπὶ δὲ τῶν θηλειῶν, αἱ δωδεκαετείς. Ἰσως οὖν εἴπη τις, μετὰ τὸν δωδέκατον καὶ τὸν τεσσαρεσκαίδεκατον χρόνον τῆς ηλικίας αὐτῶν ὀφείλειν τούτους ἐξαγορεύειν, ὡς καὶ ἐξ ἁμαρτημάτων εὐθυνομένους, καὶ γεγονότας πορνείας καὶ ἄλλων ἁμαρτημάτων τινῶν δεκτικούς. Ἡμῖν δὲ ἀπὸ πείρας αὐτῆς, ἀλλὰ μὴ καὶ ἀπὸ λαληθέντων συνοδικῶς κατὰ διαφόρους καιροὺς, χάριν νοιοῦτων τινῶν, γνωμοδοτεῖται· μετὰ τὸν ἕκτον ἑναιετὸν ὀφείλειν καὶ τοὺς εἰρήνας καὶ τὰς θηλείας δι' ἐξαγορείας διορθοῦσθαι καὶ ἀγιάζεσθαι. Ὅτι καὶ κληρικὸς τις διὰ δεσποτικῶν ἐγγράφων κατεγγυησάμενος γυναῖκα ἐπταετῆ, καὶ μετὰ θάνατον ταύτης· ἑτέρα συζευχθεὶς γυναῖκα, οὐ παρεχόμενη συνοδικῶς κανονικῆς ἀξιοθῆναι χειροτονίας, ὡς δίγαμος. Εἶπε γὰρ ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἁγία σύνοδος τὴν ἐπταετῆ γυναῖκα δεκτι-

VARIÆ LECTIONES.

* stupri consuetudinem habuerit. ^d stupri consuetudinem habet.

κὴν ἔρωτος εἶναι· κἀντεῦθεν καὶ φθορὰν ὑφίστασθαι, καὶ τῆς πορνείας τοῖς λογισμοῖς ἀλλοσεσθαι. Εἰ δὲ ἐπὶ γυναικὸς ταῦτα δικαίως περιλοσώρηται, πολλῶν πλέον ἐπὶ ἀνδρὸς ψηφισθήσεται.

Ἐρώτ. μβ'. Κατὰ τὴν ἐσπέραν· τῆς κυριωνύμου πρώτης ἡμέρας ἐὼν συμπλακῶσιν ὁμόζυγοι σαρκικῶς, ἐπιτιμηθήσονται ὡς παρανομήσαντες, ἢ οὐ;

Ἀποκ. Καὶ ἔτιον εἰρηται, κατὰ τὸ Σάββατον καὶ τὴν Κυριακὴν ὀφείλειν ἀπέχεσθαι τοὺς ὁμόζυγους τῆς σαρκικῆς κοινωνίας· διὰ τὸ ἐναυταῖς τὴν πνευματικὴν θυσίαν ἀναφέρεισθαι τῷ Κυρίῳ· καθὼς τοῦτο καὶ ὁ μέγας ἐν ἀγίοις Τιμόθεος πατριάρχης Ἀλεξανδρείας πρὸς τοὺς ἐρωτήσαντας περὶ τοῦτου ἀπεκρίνατο. Οἱ γοῦν μὴ εἰς ταύτας τὰς ἡμέρας ἐγκρατεῦσθαι, πῶς καὶ τότε κατὰ κοινὴν συμφωνίαν σχολάσουσιν (ὡς ὁ μέγας Ἀπόστολος εἰρηκα) τῇ πρὸς Θεὸν ἐντεύξει καὶ προσευχῇ; Πάντως οὐδέποτε. Διὸ καὶ δι' ἐπιτιμιῶν μετρίων οἱ οὕτως ἡμαρτηκότες διορθωθήσονται.

Ἐρώτ. ν'. Ἐάν κατὰ τὴν Τεσσαρακονθήμερον νηστείας οὐκ ἐγκρατεῦσθαι οἱ ὁμόζυγοι, ἀξιωθήσονται τῆς τῶν θείων ἀγιασμάτων κοινωνίας, κατὰ τὴν τοῦ μεγάλου Πάσχα κοσμοσωτήριον ἑορτήν, ἢ οὐ;

Ἀποκ. Εἰ μὴδὲ ἐχθροφαγεῖν ἐδιδάχθημεν, μὴδὲ ἀπλῶς καταλύειν δι' ἄλης τῆς ἀγίας Τεσσαρακοστῆς, καὶ κατὰ πᾶσαν τετράδα, καὶ Παρασκευὴν, πολλῶν πλέον τῆς σαρκικῆς συμπλοκῆς ἀπέχγειν ἀναγκασθήσονται. Οἱ γοῦν παρανομήσαντες οὕτως ὁμόζυγοι, καὶ εἰς ἀκρασίαν σατανικὴν μεταστοιχείωσαντες τὴν ἀπὸ τῆς νηστείας καὶ τῆς ἀπαλλαγῆς τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν σωτηριώδη μετόνοιαν (ὡσπερ εἰ μὴ τοῦ ὄλου ἐνικνετοῦ ἢ περιδρομῆ ἐξήραται τοῦτοις εἰς ἀποκλήρωσιν τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν αὐτῶν) οὕτε τῆς θείας καὶ ἀγίας μεταλήψεως κατὰ τὴν ἑορτήν τοῦ ἀγίου καὶ μεγάλου Πάσχα ἀξιωθήσονται, ἀλλὰ καὶ δι' ἐπιτιμιῶν διορθωθήσονται.

Ἐρώτ. να'. Ἀκινδύνον ἐστὶ κατὰ τὴν Κυριωνύμου ἡμέραν εἰς βαλανεῖον ἀπέχεσθαι, καὶ θερμαῖς λουτροῖς ἀπονίπτεσθαι, ἢ οὐ;

Ἀποκ. Κατὰ τὴν Κυριωνύμου ἔργου παντὸς ἀποδίστασθαι τοὺς πιστοὺς, καὶ οἱ θεοὶ Πατέρες ἐδίδαξαν, καὶ ἡ ἑὸς Νεαρά τοῦ βασιλέως κυρίου Λέοντος τοῦ Σοφοῦ δικαίως ἰδοσπώθησε, φησὶ γὰρ ἐν μέρει ταῦτα·

Ὅριζομεν καὶ ἡμεῖς ἃ τῷ ἀγίῳ Ἰδοξε Ἡνεύματι, καὶ τοῖς ὑπ' αὐτοῦ μεμνημένους ἀποστόλοις· ὥστε πάντας ἐν τῇ θείᾳ καὶ τὴν ἀφθαρσίαν ἡμῶν ἐγκαινοσάμενη ἡμέρα σχολάζειν ἀργίᾳ, καὶ μῆτε γαργῶν μῆτε τινὰ ἕτερον ἀπεσθαι ἔργου ἐν ταύτῃ τῶν μὴ νενομισμένων. Εἰ γὰρ οἱ παλαιοὶ τὰς σκιὰς καὶ τοὺς τύπους τιμώντες, διὰ τοσαύτης ἡγῶν τιμῆς τὴν τοῦ Σαββάτου ἡμέραν, ὡς πανταχοῦ αὐτοὺς ἀπραξίᾳ διδόναι, πῶς εἰκὸς οὐκ ἦ χάρις θεραπευτὰς ἔχει καὶ ἡ ἀλήθεια, τοῦτους μὴ τιμᾶν τὴν ἡμέραν ἥτις τὸ τίμιον παρὰ τοῦ Δεσπότη ἐκλούτῃσε, καὶ ἡμᾶς ἡλευθέρῃσε τῆς ἐκ φθορᾶς

cem, exindeque stuprum pati, et scortationis argui ratiociniis. Quod si hæc de femina justo tractantur, multo magis in mare sciscitentur.

Interr. 49. In vespera primi diei Dominici * si conjuges carnaliter implicentur, censura coercentur, ut transgressores legum, annon?

Resp. Et superius dictum est, in Sabbato et Dominico conjuges abstinere debere carnali societate, quod in eis spiritualis hostia offeratur Domino: quemadmodum magnus inter sanctos Timotheus Alexandriæ patriarcha, ad eos, qui de hoc interrogabant, respondit. Qui igitur his diebus continenter non agunt, quoniam modo tunc communi vacabunt (ut magnus ait Apostolus) congressui cum Deo et orationi? Nullo plane modo. Itaque qui sic deliquerunt, pœnis moderatioribus † emendabuntur.

Interr. 50. Si per Quadragesimæ jejunium conjuges continenter non agunt, digni habebuntur divinarum sanctificationum communionem, in magni Paschatis mundi salutari festo, annon?

Resp. Si neque pisces edere docemur, neque simpliciter jejunium solvere per totam sanctam Quadragesimam †, multo magis a carnali complexu abstinere cogentur. Conjuges ergo, qui sic transgressi sunt, et in satanicam incontinentiam commutarunt salutarem pœnitentiam, quæ ex jejunio est, et liberatione cupiditatum carnalium, quasi totius anni curriculum his non sufficiat ad suas explendas libidines: divinam et sanctam participationem in die sancti magnique Paschatis non promerebuntur: quinimo potius pœnis emendabuntur.

Interr. 51. Sine periculo est, die Dominico ingredi balneum, et calidis lavacris abluī, annon?

Resp. Die Dominico debere ab omni opere abstinere fideles, et divi Patres docuerunt, et 84 Novella imperatoris domini Leonis philosophi, iuste oraculum edidit, hæc enim sit in parte:

Statuimus nos etiam, quod Spiritui sancto, ab ipsoque institutis apostolis prelicit, ut omnes in die sacro, quoque nostra integritas instaurata est, a labore vacent: neque agricolæ, neque quicumque in illo illicitum opus aggrediantur. Si enim qui umbram quamdam atque figuram observabant, tantopere Sabbati diem venerabantur, ut ab omni prorsus opere abstinere: quomodo qui gratiam lucem, ipsamque veritatem colunt, hos eum diem, qui a Domino honore ditatus est, nosque ab exitiū dedecore liberavit, non venerari par est? aut quomodo cum ex septem diebus unus in Domini honore

VARIÆ LECTIONES.

* a domino denominati. † pœnis modicis. ‡ per totam quadragesimam, et quavis quarta feria, et in pasce.

rem consecratus sit, nos aliorum ad opera usu contentos non esse, neque illum Domino eximium et inviolatum conservare : sed ipsum etiam vulgarem facere, nostrisque operibus applicandum putare, religionis non est prorsus dissolutæ? Quapropter dicimus et nos, omni operatione (quemadmodum dictum est) cessante^h, cum et ipsi rustici negotientur, et omnibus coactis versari in ecclesiis, et glorificare potius Deum die Dominico, quod fideles qui sumus, in ea viderimus justitiæ Solem resplenduisseⁱ. Neque igitur qui balnearum præcensoria lavacraque et reliqua faciunt, his ministrabunt, neque fidelis ullus veniam merebitur, qui ab oratione abstinens, et a multum celebrandis glorificationibus præceptionibusque diei Dominici recedens, aquis calidis adhæret et occupatur : sed episcopali iudicio emendationibus corrigetur.

Interr. 52. Jejunium solvens carnibus, caseo et ovo, diebus Mercurii et Veneris totius anni, venia dignus, annou?

Resp. Sexagesimus nonus canon sanctorum apostolorum ait : Si quis episcopus, vel presbyter, vel diaconus, vel lector, vel cantor, sanctam Paschæ Quadragesimam non jejunat, vel quartum diem, vel Parasceven, præter quam si propter imbecillitatem corporalem impediatur, deponatur : si sit autem laicus, segregetur. Qui igitur sine corporali infirmitate dissolvit^j dies Mercurii et Veneris, punitur juxta canonis hujus tenorem. Quando vero propter imbecillitatem coactus fuerit dissolvere, piscibus vel oleo moderabitur ægrotationis afflictionem. Carnes enim vel caseum, aut ovum attingere non fuerit concessum, licet extremam esselet animam, neque in magna Quadragesima, neque in qualicumque Mercurii vel Veneris die. Sufficit enim ei, qui necessario per aridorum esum magnificare debet dies Mercurii et Veneris, per oleum et pisces morbi acerbiteriam mitigare. Excipe mihi dies Mercurii et Veneris, carnisprivii, septagesimæ, renovationis et duodecimo dierum. In his enim per carnes etiam, citra periculum jejunia frangimus : quia circa dodecagemerum jejunant Armenii propter Artziburium, in hebdomade prima carnisprivii, propter Ninivitas : et in hebdomade tyrophagi Tetradiis hæretici jejunium magnum observant. Nos igitur contraria iis facientes, frangimus^k, ne videamur cum iis consentire, eo excepto, quod illud fiet, si quis cum Tetradiis aut Armeniis habitet. Alloqui enim, si in regione degat, ubi nullus est ejusmodi, degustabit tantum ex carnibus, vel caseo, et suspitionem attenuabit per continentiam, non per inglu-

A ατιμίας ; Ἡ πῶς οὐ παντελῶς ἀσυνείδητον, ἐπὶ ἡμερῶν οὐσῶν, ὧν μία εἰς Δεσποτικὴν τιμὴν ἀνεῖται, μὴ ἀρκίσθαι ἡμᾶς ταῖς ἐξ ἀποκεχρημένου εἰς ἔργον, καὶ ἀναφαίρετον τῷ Δεσπότη ἐκείνῳ τηρεῖν· ἀλλὰ καὶ ταύτην κοινοποιεῖσθαι, καὶ τῶν ἡμετέρων ἔργων νομίζειν καιρὸν ; Διὸ φάμεν καὶ ἡμεῖς, πάσης ἐνεργείας ἐμπορευομένων, καὶ αὐτῶν δὴ τῶν γεωργῶν, ἀπρακτεῖας, ὡς εἴρηται, καὶ πίντων ἀναγκασομένων ταῖς ἐκκλησίαις ἐνασχολεῖσθαι, καὶ δοξολογεῖν τὸν Θεὸν μᾶλλον κατὰ ταύτην τὴν κυριώνημον, διὰ τὸ ἐν αὐτῇ ἰδεῖν ἡμᾶς τοῖς πιστοῦς τὸν τῆς δικαιοσύνης Ἥλιον λάμπαντα· οὐτε οὖν οἱ τὰ τῶν βαλανίων προκαουστήρια, λουτήρια τε, καὶ λοιπὰ ἐνεργοῦντες τοῖς οὖτοις ὀφρατῆσουσιν, οὐτε τις πιστὸς συγγνώμης ἀξιωθείη· τῆς μὲν προσευχῆς ἀποσχόμενος, καὶ τῶν πολυμήνων δοξολογιῶν καὶ διδασκαλιῶν τῆς κυριώνημον ἀφιστάμενος, καὶ θερμοῖς ὕδασι προσπνέχων καὶ ἀσχολούμενος· ἀλλὰ διὰ ἐπιτεμιῶν κατὰ τὴν ἐπισκοπικὴν διάκρισιν δι-
ορθωθήσεται.

Ἐρώτ. νβ'. Ὁ καταλύων διὰ κρέατος, τυροῦ καὶ ὠοῦ, τὰς τετράδας καὶ τὰς παρασκευὰς τοῦ βίου χρόνου, συγγνωστός ἐστίν, ἢ οὐ ;

Ἄσφα. Ὁ εἶς κανῶν τῶν ἀγίων ἀποστόλων φησὶν· Εἰ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ἀναγνώστης, ἢ ψάλτης, τὴν ἀγίαν Τεσσαρακοστὴν τοῦ Πάσχα οὐ νηστεύει, ἢ τετράδα, ἢ παρασκευὴν, καθαιρεῖσθαι· εἰ μὴ 3i' ἀσθένειαν ἐμποδίζοιτο. Εἰ δὲ λαϊκὸς εἴη, ἀφορίζεσθαι. Ὁ γοῦν καταλύων ἐνυεωματικῆς ἀσθενείας τὰς τετράδας καὶ τὰς παρασκευὰς, κολάζεται κατὰ τὴν τοῦ τοιοῦτου κανόνος περιλήψιν. Ὅτε δὲ δι' ἀσθένειαν ἀνεγκασθεῖ τις καταλύσαι, διὰ ἰχθύων ἢ ἐλαίου μετριάσει τοῦ ἀρρωσθήματος τὴν κακότητα. Κρέατος γὰρ ἢ τυροῦ ἢ ὠοῦ ἀψαθαι οὐ συγχωρηθεῖη, κὰν πνέη τὰ λείονια, οὐτε ἐν τῇ μεγάλῃ Τεσσαρακοστῇ, οὐτε ἐν ὀψόθῃ τῆς τετράδος καὶ παρασκευῆς· ἀρκεῖ γὰρ τῷ ἐξ ἀνάγκης διὰ ξηροφάγιας μεγαλύνειν ὀφείλοντι τὰς τετράδας καὶ τὰς παρασκευὰς, διὰ ἐλαίου καὶ ἰχθύων ἐπιεικεῦσαι τὸ νόσημα. Ὑπέβαλέ μοι τὰς τετράδας, καὶ τὰς παρασκευὰς τῆς ἀπόκρεω, τῆς τυροφάγου τῆς διακινησίμου⁴⁰, καὶ τοῦ δωδεκαήμερου. Ἐν ταῦταις γὰρ καὶ διὰ κρέατος ἀκινδύνως καταλύομεν· ὅτι κατὰ τὸ δωδεκαήμερον νηστεύουσιν οἱ Ἀρμένιοι διὰ τὸν Ἀρτζιθούριον· κατὰ τὴν ἑβδομάδα τῆς πρώτης ἀπόκρεω, διὰ τοὺς Νινευίτας· καὶ κατὰ τὴν ἑβδομάδα τῆς τυροφάγου νηστεύουσιν οἱ Τετραδίται οἱ αἵρετικοὶ νηστεύον μεγάλην. Ἡμεῖς οὖν ἀντιπράττοντες τοῦτοις, καταλύομεν, ἵνα μὴ δόξωμεν ὁμοφρονεῖν αὐτοῖς. Πλὴν καὶ τοῦτο γενήσεται, ὅταν τις μετὰ Τετραδιτῶν ἢ Ἀρμενίων συναλλήσεται. Εἰ γὰρ εἰς χώραν διάγει ἐνθα οὐκ ἔστι τοιοῦτος, ἀπογεύσεται μόνον κρέατος ἢ τυροῦ, καὶ μεταωρίσει τὴν ὑπόψιν δι' ἐγκρατείας, οὐ μὴν διὰ

VARIE LECTIONES.

⁴⁰ διακινησίμου.
^h cum omne opus negotiatorum, et ipsorum quoque agricolarum cesset, ut dictum est, omnesque cogantur in ecclesiis versari. ⁱ resplenduisse : ne quidem eos, qui balnearum æstuaria et lavacra, et reliqua tractant, his operas suas facturos violat. ^k violamus hæc.

ἀδελφῶν. Κατὰ δὲ τὴν ἑβδομάδα τῆς διακαινησίμου⁸⁰ ἀκινδύνως κραιωραγήσομεν, κατὰ τὴν αὐτῆς τετράδα, καὶ παρασκευῆν. Ὡς μία γὰρ λογίζεται κυριώνυμος τὸ ἑπταήμερον τοῦτο διάστημα.

Ἐρώτ. νγ'. Αἱ νηστεία τῆς ἑορτῆς τῶν ἁγίων ἀποστόλων, καὶ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως, καὶ τῆς κοιμήσεως τῆς ἁγίας Θεοτόκου, καὶ τοῦ Σωτῆρος, ἀπαραίτητοι εἰσιν, ἢ συγχωρηταί καὶ ἀδιάφοροι;

Ἀπόκ. Ἡ μὲν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἁγία σύνοδος ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἀγιοτάτου ἐκείνου πατριάρχου..... ἐρωτηθεῖσα εἰ χρή τὴν ἐν τῷ Ἀδ-γούστῳ νηστείαν ἐπιτελεῖν, ἀπελογήσατο ὡς αὕτη ἡ νηστεία μετατίθη, διὰ τὸ μὴ περιπίπτειν ταῖς κατὰ τὸν καιρὸν τούτων γινομέναις ἑθνικαῖς νηστείαις. Πλὴν καὶ ἐτι πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ταύτην τὴν νηστείαν νηστεύουσιν. Ἡμεῖς δὲ, σκοπήσαντες τὰ περὶ τούτου, ἀπόλογοίμεθα, ὅτι ἐξ ἀνάγκης προηγούμεναι νηστεία πρὸ τῶν τεσσάρων τούτων ἑορτῶν ἔχουσι πρὸ τῆς ἑορτῆς τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν, καὶ τῆς Κοιμήσεως τῆς ἁγίας Θεοτόκου· πλὴν ἑπταήμερον. Μία γὰρ τεσσαρακονθήμερος νηστεία ἐστίν, ἡ τοῦ ἁγίου καὶ μεγάλου Πάσχα. Εἰ δὲ τις καὶ πλέον τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων καὶ κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ νηστεύει, ἢ ἔκοντι, ἢ ἀπὸ κτητορικοῦ τυπικοῦ συνωθούμενος, οὐ κατασχυνθήσεται. Ὅπως δὲ καὶ διατὶ πρὸ ἐκάστης τούτων τῶν τεσσάρων ἑορτῶν ἑπταήμερον νηστείαν ἐξ ἀνάγκης νηστεύειν ὀφείλομεν, ἐδηλώθη ἐν τῷ γεγονότι παρ' ἡμῶν χάριν τούτου συνοδικῶ τὸμ. Οἱ γοῦν μὴ νηστεύοντες πρὸ ἐκάστης τούτων δὲ ἐπιτιμιῶν μεγάλων διορθωθήσονται.

Ἐρώτ. νδ'. Οἱ κατὰ ταύτας τὰς νηστείας ἐγκρατεῦσθαι, πρὸς δὲ καὶ οἱ κατὰ τὰς τετράδας καὶ παρασκευὰς ἐρηφαγοῦντες, ἐκχωρηθήσονται διὰ δευτέρας τραπέζης θεραπεῦσαι τὴν τοῦ σώματος ἔνδειαν, ἢ οὐ;

Ἀπόκ. Κυρίως ἡ ἐγκράτεια, νηστεία ἐστίν· ὅτι καὶ παθοκτόνος, οὐκ ἀνθρωποκτόνος καλεῖται. Εἰ γοῦν οἱ ἐγκρατεῦσθαι, διὰ σύστασιν τοῦ σώματος καὶ δευτέρας τραπέζης δεηθῶσιν, οὐ προκριματισθήσονται. Πάντως γὰρ καὶ αὐτοὶ τὴν ὀλοήμερον οὐκ ἀτιμάσουσιν ἐγκράτειαν, διὰ ἑσπερινῆς ἀκραιώσεως. Τοῦτο δὲ ποιήσαντες, ἐπιτιμηθήσονται.

Ἐρώτ. νε'. Κατὰ τὴν παραμονὴν τῆς ἐκ νεκρῶν ἐγέρσεως τοῦ δικαίου Λαζάρου, καὶ κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν ἁγίων Τεσσαράκοντα, ἀκινδύνως τελείαν ἱερουργίαν ἱερουργήσει τις, ἢ οὐ; Ὡσαύτως καὶ κατὰ τὴν ἄλλην ἁγίαν Τεσσαρακοστήν ἐξεσι βαπτίζειν, ἢ ἱερολογίας γάμων καὶ νηστειῶν ποιεῖν, ἢ οὐ;

Ἀπόκ. Ὁ νβ' κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ τοῦ μεγάλου

A viem. Hebdomade autem antipaschnalis sine periculo carnis vescemur in ejus Mercurii die et Veneris. Nam pro uno die Dominici habetur hoc septem dierum intervallum.

Interr. 53. Jejunia diei festi Sanctorum Apostolorum, et Natalis Christi, et Obdormitionis sanctæ Deiparæ et Servatoris, inexcusabilia sunt, an permittenda et indifferentia?

Resp. Constantinopolitana quidem sancta synodus in diebus sanctissimi illius patriarchæ... interrogata, an oporteat Augusti mensis jejunium perficere¹: respondit, id jejunium mutatum esse, nam cum paganis jejuniis quæ eodem tempore sunt, concurrat. Multi tamen homines id jejunium adhuc observant. Nos autem cum ea, quæ ad hoc pertinent, consideraverimus, defendimus jejunia necessario præcedere hæc quatuor festa: nimirum festum Sanctorum Apostolorum, Natalis Christi, Transformationis Christi et Dei nostri, et Obdormitionis sanctæ Deiparæ, sed tantum septem dierum. Unum enim est quadraginta dierum jejunium sancti et magni Paschalis. Quod si quis plusquam septem diebus circa festum Sanctorum Apostolorum et festum natalis Christi jejundet, seu sponte, seu a fundatoria regula = impulsus, non vituperabitur. Quomodo autem, et propter quid ante unumquodque horum quatuor festorum jejunare debeamus, declaratum in synodali decisione, de eo a nobis facta. Qui igitur non jejunt ante unumquodque horum quatuor festorum sine ulla omnino excusatione magnis emendabuntur pœnis.

τῶν τεσσάρων ἑορτῶν κατὰ τὸ πάντῃ ἀπαραίτητον.

Interr. 54. Qui his jejuniis continenter agunt, adhæc et diebus Mercurii et Veneris aridis vescuntur, sinentar per secundariam mensam curare corporis indigentiam, annon?

Resp. Proprie continentia, jejunium est; quid et affecticida, non homicida vocatur. Si ergo, qui continenter vivunt, ad corporis sustentationem secundaria mensa indigent, præjudicium non patientur. Nam nec hi tota die continentiam infamabunt per incontinentiam nocturnam². Id enim si fecerint, coercebuntur.

Interr. 55. In expectatione resurrectionis a mortuis justī Lazari, et in festo Sanctorum Quadragesima, sine periculo sacrificium quispiam perfectum celebrabit, annon? Pariter et tota sancta Quadragesima licet baptizare, aut benedictiones nuptiarum sponsaliorumque facere, annon?

Resp. Quinquagesimus secundus canon sancit et

VARIE LECTIONES.

⁸⁰ διακαινησίμου.

¹ Augusto mense, jejunium servaret: = seu a municipali eadem decreto. ² Omnino tamen nec ipse tota die continuatum temperantiam, per resperitum incontinentiam delinckat.

œcumenicæ synodi, in Trullo magni palatii congregatæ, hæc ait: In omnibus sanctæ Quadragesimæ jejuni diebus, præter quam Sabbato, et Dominico, et sancto Annuntiationis die, fiat sacrum præsanctificatorum ministerium. Et 49 canon Laodicenæ synodi hæc enuntiat: Quod non oportet in Quadragesima panem offerre, nisi Sabbato, et solis Dominicis. Et 51 canon ejusdem synodi inquit: Quod non oportet in Quadragesima martyrum natales peragere, sed sanctorum martyrum facere commemorationes in Sabbatis et Dominicis. Et 52 ait: Quod non oportet in Quadragesima nuptias, vel natalitia celebrare. Ejusdem synodi 45 complectitur: Quod non oportet post duas hebdomadas Quadragesimæ ad illuminationem * admitti. Qui igitur contra horum tenorem faciunt baptismata, vel nuptiales benedictiones in tota sancta magna Quadragesima, vel perfectas hostias sacrificantes, excepto solo Sabbato, et die Dominico, et evangelizatione †, injuste agunt, et gravibus emendantur pœnis, quod ea commiserint, quæ veniam non merentur. Canonibus sane definitum est, in magno Sabbato baptismata fieri. Quod si vitæ exitus urgeat divini baptismatis initiationem, lavaerum exhibebitur, etiam alio die Quadragesimæ. Nam et his, qui ad extremum coercentur ‡, et perpetua excommunicatione damnati sunt, mortis auxiliatur mysterium, ad sanctorum mysteriorum participationem.

Interr. 56. Sine periculo sunt ordinationes subdiaconorum, diaconorum, sacerdotum, et pontificum in sancta et magna Quadragesima, annon?

Resp. Canonibus statutum est (ut superius diximus) ne perfecta sacrificatio fiat toto 40 dierum jejuni, exceptis solis Sabbatis, et Dominicis, et festo Evangelizationis. His itaque diebus, quando mystica consecrata victima perficitur, ordinationes citra ullum crimen sunt: cæteris autem jejunatoriis diebus, quando perfecta sacrificatio non fit, nec ordinatio ullius eorum, qui etiam ministrant, multoque minus episcopalis perficitur. Ordinatio enim est publici conventus tempus, et glorificationis Dei, dignis elargiens spiritalis dignitates.

Interr. 57. Quæ in sanctis Dei Ecclesiis ab aliquibus offeruntur res qualescunque, vel etiam edulia, ab ullo accipiuntur §, et eorum tribuuntur licentia? Item quæ, et qualia sunt canonica, quæ sacerdotibus et pontificibus quotannis dantur?

Resp. Aurea quidem et argentea, quæ Deo offeruntur, vasa et suppellectilia, sine domino sunt ¶, et per episcopos Deo consecrantur. Esculentia autem, et potulenta, ouæ iuxta morem,

Α πλᾶκτιου συστάσης ἁγίας καὶ οἰκουμηνικῆς συνόδου, ταῦτά φησιν· Ἐν πάσαις ταῖς τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς τῶν νηστειῶν ἡμέραις, παρὰ τὴν Σαββάτου καὶ Κυριακῆς, καὶ τῆς ἁγίας τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ἡμέρας, ἢ τῶν προηγιασμένων ἱερῶν λειτουργία γινέσθω. Καὶ ὁ μὲν τῆς ἐν Λαοδικαῖᾳ συνόδου ταῦτα διέξεισιν, ὅτι Οὐ δεῖ τῇ Τεσσαρακοστῇ ἄρτον προσφέρειν, εἰ μὴ ἐν Σαββάτῳ καὶ Κυριακῇ μόνον. Καὶ ὁ ναὶ κανὼν τῆς αὐτῆς συνόδου φησιν, ὅτι Οὐ δεῖ τῇ Τεσσαρακοστῇ μυστήριον γενέσθαι τελεῖν, ἀλλὰ τὰς τῶν ἁγίων μαρτύρων μνήμας ποιεῖν ἐν τοῖς Σάββατο καὶ ταῖς Κυριακαῖς. Καὶ ὁ νῦν λέγει, ὅτι Οὐ δεῖ ἐν τῇ Τεσσαρακοστῇ γάμους ἢ γενέσθαι ἐπιτελεῖν. Ὁ μὲν τῆς αὐτῆς συνόδου διαλαμβάνει ὅτι οὐ δεῖ μετὰ δύο ἑβδομάδας τῆς Τεσσαρακοστῆς δέχεσθαι εἰς τὸ φῶς. Οἱ γοῦν ποιούντες παρὰ τὴν τούτων περιληφθῆν βαπτίσματα, ἢ ἱερολογίας γαμικὰς, δι' ἄλης τῆς ἁγίας μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, ἢ τελείας θυσίας ἱερουργούντες, ἀνευ μόνου τοῦ Σαββάτου καὶ τῆς Κυριακῆς καὶ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, παρανομοῦσι, καὶ δι' ἐπιτεμιῶν μεγάλων διορθωθήσονται, ὡς ἀσύγγνωστα πλημμελήσαντες. Κατὰ μέντοι τὸ μέγα Σάββατον κεκανόνισται τὰ βαπτίσματα γίνεσθαι. Εἰ δὲ καταλείπει τὴν τοῦ ὕδατος βαπτίσματος τελετὴν ἢ τοῦ βίου μετέστας, γενήσεται βᾶπτισμα καὶ κατ' ἐτέραν ἡμέραν τῆς Τεσσαρακοστῆς· ὅτι καὶ τοῖς ἐσχάτως ἐπιτεμηθεῖσι καὶ ἀκοινωνήσῃ κατακριθεῖσι παντελεῖ τὸ τοῦ θανάτου μυστήριον βοηθεῖ πρὸς τὴν τῶν ἁγίων μυστηρίων μετάληψιν.

Ἐρώτ. νς'. Ἀκινδύνως γίνονται χειροτονίαι κατὰ τὴν ἁγίαν καὶ μεγάλην Τεσσαρακοστὴν τῶν ὑποδιακόνων, τῶν διακόνων, τῶν ἱερέων καὶ τῶν ἀρχιερέων, ἢ οὐ;

Ἀπόκ. Κεκανόνισται (καθὼς ἄνωθεν εἴρηται) μὴ γίνεσθαι τελείαν ἱεροτελεσίαν δι' ἄλης τῆς τεσσαρακονθήμερου νηστείας, ἀνευ μόνων τῶν Σαββάτων καὶ τῶν Κυριακῶν, καὶ τῆς ἑορτῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ. Διὸ κατὰ μὲν τὰς ἡμέρας ταύτας, ὅτε καὶ μυστικὴ τετελειωμένη θυσία τελεῖται, γενήσονται χειροτονίαι κατὰ τὸ πάντῃ ἀκριμάτιστον· ἐν δὲ ταῖς λοιπαῖς νηστείμοις ἡμέραις, ὅτε τελεία ἱεροτελεστία οὐ γίνεται, οὐδὲ χειροτονία τινὸς τῶν τοῦ βήματος, πολλῶν δὲ πλέον ἐπισκοπικῆ τελεσθήσεται. Καὶ ἡ χειροτονία γὰρ πανηγυρεῖς ἐστὶ καιρὸς, καὶ δοξολογίας Θεοῦ, διὰ τοῖς ἀξίως χαριζομένη πνευματικὰ ἀξιώματα.

Ἐρώτ. νζ'. Τὰ ἐν ταῖς ἁγίαις τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαις παρὰ τινῶν προσφερόμενα οἰαδήποτε πράγματα, ἢ καὶ τραχῆ, παρὰ τίνος δεχθήσονται καὶ ἐξουσιασθήσονται; Καὶ τίνα, καὶ ποιά εἰσι τὰ ἐτησίως δίδόμενα τοῖς ἱερεῦσι, καὶ ἀρχιερεῦσι κανονικά;

Ἀπόκ. Τὰ μὲν τῷ Θεῷ προσαγόμενα χρυσὰ καὶ ἀργυρὰ σκεύη καὶ ἐπιπλά, ἀδέσποτά εἰσι, κἀν διὰ τῶν ἐπισκόπων προσφέρονται τῷ Θεῷ· τὰ δὲ τραχῆ καὶ ποτὰ συνήθως ἐν μνήμασι ἁγίων καὶ ὑπὲρ μνη-

VARIÆ LECTIONES.

* ad baptismum. † et Annuntiationis. ‡ qui extreme puniuntur. § nam et ordinatio, publici conventus est occasio, et celebrationis Dei. ¶ quoniam accipiuntur et retinebuntur? † in nullius dominio sunt.

μοσύνων κατοικομένων εικομιζόμενα τῷ ναῷ, καὶ ἅ
 τὰ ὑπὲρ ψυχικῶν διαδόσεων ταῖς ἐκκλησίαις παρὰ
 τινῶν προσφερόμενα. τοῖς ἐπισκόποις διδοσθαι κακα-
 νόμισται, καὶ παρὰ τούτων πρὸς τε τοὺς κληρικούς
 καὶ τοὺς ξενιζομένους καὶ ἄλλως πενητεύοντας ἀδελ-
 φούς διαμερίζεσθαι, κατὰ τὴν τούτων διάκρισιν. Φησὶ
 γὰρ ὁ γ' κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων ταῦτα βητίως·
 Εἰ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος παρὰ τὴν τοῦ Κυ-
 ρίου διάταξιν τὴν ἐπὶ τῇ θυσίᾳ προσενέγκῃ ἑτερά
 τινα ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, ἢ μέλι, ἢ γάλα, ἢ ἀντὶ
 οἴνου σικερα ἐπιτηδεύτῃ, ἢ ὄρνις, ἢ ζῶά τινα, ἢ
 ὄσπρια, παρὰ τὴν διάταξιν, καθαιρεῖσθω· πλὴν
 νέων χιθῶρων, τῷ καιρῷ τῷ δέοντι. Μὴ ἐξὼν δὲ ἔστω
 ἑτερόν τι προσάγεσθαι εἰς τὸ θυσιαστήριον, ἢ μόνον
 ἔλαιον εἰς τὴν λυχνίαν, καὶ θυμίαμα τῷ καιρῷ τῆς
 ἁγίας προσφορᾶς· ἢ ἄλλη δὲ πᾶσα ὄψωρα εἰς οἶκον
 ἀποστελλέσθω, ἀπαρχὴ τῷ ἐπισκόπῳ καὶ τοῖς πρε-
 σβυτέροις, ἀλλὰ μὴ πρὸς τὸ θυσιαστήριον. Δῆλον δὲ
 ὡς ὁ ἐπίσκοπος καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἐπιμερίζουσι τοὺς
 διακόνους καὶ τοὺς λοιποὺς κληρικούς. Καὶ ὁ ζ' καὶ
 ὁ η' κανὼν τῆς ἐν Γάγγρα συνόδου ταῦτα παρακαλεῖ-
 ται· Εἰ τις καρποφορίας ἐθέλει λαμβάνειν, ἢ δίδουαι
 ἐξω τῆς ἐκκλησίας, παρὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου,
 ἢ τοῦ ἐγγεχειρισμένου τὰ τοιαῦτα, καὶ μὴ μετὰ γνώ-
 μης αὐτοῦ ἐθέλει πράττειν, ἀνάθεμα ἔστω. Καὶ ὁ
 σβ' ἀποστολικὸς κανὼν ταῦτά φησιν· Εἰ τις κληρικός,
 ἢ λαϊκός, ἀπὸ τῆς ἁγίας ἐκκλησίας ἀφέληται κηρὸν
 ἢ ἔλαιον, ἀφοριζέσθω. Καὶ ὁ ογ' κανὼν λέγει· Σκευὸς
 χρυσοῦν ἢ ἀργυροῦν ἁγιασθῆν, ἢ ὀθόνην, μηδεὶς εἰς
 οἰκίαν χρήσιν σφετερίζεσθω· παράνομον γάρ. Εἰ
 δὲ τις φωραθείη, ἐπιτιμάσθω ἀφορισμῷ. Ὁ δὲ ι' κα-
 νὼν τῆς ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων συστάσης
 οἰκουμενικῆς ἁγίας συνόδου, τοὺς μὲν κοινοποιούντας
 τὰ τοῦ βήματος ἱερά καθαιρέσει καθυποβάλλει·
 τοὺς δὲ τὰ ἐξωθεν τοῦ βήματος ὄντα ἱερά σκεύη εἰς
 ἀνέρον χρήσιν μεταποιούντας, ἀφορίζει· τοὺς δὲ
 ἀρπάζοντας, ὡς ἱεροσόλους κατακρίνει. Ὁ δὲ μέγας
 Κύριλλος ἐν τῇ πρὸς Δόμνον ἐπιστολῇ ταῦτά φησιν·
 Ἐκαστος ἡμῶν τῶν ἰδίων καιρῶν δώσει λόγους τῷ
 πάντων Κριτῇ. Κεμήλιον μὲν γάρ, καὶ κτήσεις
 ἀκινήτους ἀνακτοίητα ταῖς ἐκκλησίαις σώζεσθαι
 χρῆ, θαρσεῖσθαι δὲ τοῖς κατὰ καιρὸν τὴν θεῖαν δι-
 ἐπουσιν ἱερωσύνην, τῶν παραπιπτόντων ἀναλωμάτων
 τὴν οἰκονομίαν. Ζῆτει καὶ βιβλίου νδ' τίτλον γ', κε-
 φάλαιον β'. Χάριν δὲ τῆς ὀφειλοῦσης διδοσθαι ποσά-
 τητος ὑπὲρ κανονικοῦ παρὰ κοινολαϊτῶν, οἱ κανόνες
 μὲν οὐδὲν τι διορίζονται, πρόσταγμα δὲ τοῦ ἀοιδίμου
 βασιλέως ἐκείνου κυρίου Ἰσαακίου τοῦ Κομνηνοῦ
 ἔσπουτοι πολλά τινα διδοσθαι τοῖς ἐπισκόποις παρὰ
 τῶν ἐν ταῖς ἐνορίαις αὐτῶν προσκαθημένων λαϊκῶν.
 Ἐπεὶ δὲ ἡ τῶν πραγμάτων ἀνωμαλία καὶ ἔνδεια
 τὴν τούτων ἐκάλυψεν ὑποτύπωσιν (πολλοστημόριον
 γάρ τις αὐτῶν οὐ δίδωσι πρὸς ἐπίσκοπον), ἀρκού-
 μεθα τῇ συνθείᾳ καὶ προαιρέσει τῶν διδόντων.

A sanctorum memoris, et pro mortuorum commemo-
 rationibus inferuntur in templum, et quæ pro
 animalibus irjectionibus ecclesiis a ab aliquibus
 offeruntur, episcopis dari canonice statutum est,
 et ab his distribui in clericos peregrinos hospitio
 exceptos, et alioquin inopia pressos fratres, prout
 ipsi iudicaverint. Ait enim tertius canon sanctorum
 apostolorum hæc expressim: Si quis episcopus,
 vel presbyter, præter Domini de sacrificio ordina-
 tionem, alia quædam ad altare attulerit, mel, vel
 lac, vel pro vino siceram v, vel confecta, vel aves,
 vel aliqua animalia, vel legumina, præter ordina-
 tionem, deponatur: præterquam nova legumina,
 tempore opportuno. Ne liceat autem aliquid aliud
 ad altare offerre, quam oleum ad luminare, et
 incensum, tempore sanctæ oblationis. Omnis
 autem alius fructus domum mittatur, ut sint
 primitiæ episcopo, et presbyteris. Clarum autem
 est, episcopum et presbyteros diaconis, et reliquis
 clericis distributuros. Et 7 et 8 canon Gangrenæ
 synodi hæc præcipit: Si quis vult fructus ecclesia:
 oblatos accipere, vel dare extra ecclesiam, præter
 episcopi sententiam, vel ejus, cui cura eorum
 tradita est, et non cum ejus sententia ea velit
 agere. sit anathema. Et 72 apostolicus canon hæc
 ait: Si quis clericus, vel laicus, a sancta ecclesia
 ceram vel oleum auferat, segregetur. Et 73 canon
 ait: Vas aureum, vel argenteum, vel velum sanc-
 tificatum, nemo amplius in suum usum convertat:
 hoc enim fit præter jus, et contra leges. Si quis
 autem deprehensus fuerit, multetur. Canon autem
 decimus œcumenicæ sanctæ synodi, congregatæ in
 templo Sanctorum Apostolorum, eos quidem,
 qui altaris sacra contaminant, depositioni subiecti:
 eos autem, qui extra altare existentia sacra vasa
 in profanum usum convertunt, excommunicat:
 eos vero, qui diripiunt, ut sacrilegos condemnat.
 Porro magnus Cyrillus in epistola ad Dominum
 scripta, hæc ait: Unusquisque nostrum propriorum
 temporum rationes reddet Judici omnium. Va-
 sorum enim thesauros, et possessiones immobiles,
 inalienabiles ecclesiis conservari oportet: iis
 autem, qui per tempus divino funguntur sacerdo-
 tio, administrationem sumptuum erogandorum
 fiducia præditam esse x. Quære et libri 54, tit. 3.
 cap. 2. De quantitate autem, quæ pro canonario
 danda est a plebeis y, canones quidem nihil defi-
 niunt: verum jussio inclyti imperatoris illius,
 domini Isaacii Comneni, formam designat multorum
 quorundam, quæ episcopis dantur a laicis, qui
 sedes in eorum diœcesibus stabiliierunt z. Quoniam
 autem rerum irregularitas et indulgentia a horum
 occultavit descriptionem (multesimam enim eorum
 partem episcopo dat nemo), contenti sumus con-
 suetudine, et dantium liberalitate.

VARIE LECTIONES.

x quæ nomine distributionum spiritalium ecclesiis. y siceram factitiam, vel gallinas. z erogandorum
 cum fiducia committi. y quæ canonici nomine præstanda est a laicis. z qui habens in eorum territo-
 riis domicilia. a et inopia.

Interr. 58. Orthodoxus quidam ab Agarensis captus, et per vim orthodoxam fidem ejuratus, ac circumciscus, absque intermissione fere immunditiam desuet, et clam cum orthodoxis convenit, invocatque salutem. Quia autem vult sacramentorum fieri particeps, quaerimus, quid sit faciendum.

Resp. Certantium sunt coronæ, et Dominus ac deus noster Jesus Christus: Si quis me confiteatur, inquit, coram hominibus, et ego confitebor eum coram Patre meo, qui in cælis est. Immundum ergo vas, ad susceptionem unguenti, qua mentis alienatione admittitur? Quamobrem consolationem quidem episcopicam, et aliud spiritale colloquium ille sic pœnitens, et bona mutatione mutari volens, promerebitur; sed sanctis sacramentis dignus non habebitur. Debet enim impietatis sordes abluere, et ita admitti: et post præstitutum tempus sanctæ etiam communicationis fiet particeps.

Interr. 59. Vicinorum turbæ eum, qui ipsis videtur esse dignus episcopali, vel sacerdotali dignitate, mihi exhibent; petuntque ut sine repulsa renuntietur ordineturque pontifex, aut sacerdos, vel diaconus. Quaero igitur, an acclamationes populi sequi compellat.

Resp. Olim aliquando ordinationes episcoporum, et reliquorum sacris initiatorum ordinibus fiebant per electionem multitudinis, eorumque, qui simul imperabant. Decimus tertius autem canon Laodicæ synodi, et 3 canon sanctæ et œcumenicæ 7 synodi, hujusmodi ordinationes ab ecclesiastico rejecit statu. Ille enim ait, turbis non esse permittendum eorum, qui sunt in sacerdotio constituendi, electionem facere. Hic autem pronuntiat: Omnem electionem, quæ sit a magistratibus, episcopi, vel presbyteri, vel diaconi, irritam manere: ex canone dicente, Si quis episcopus sæcularibus magistratibus usus, per eos ecclesiam obtinuerit, deponatur, et segregetur, et omnes qui cum eo communicant. Oportet enim eum, qui est promovendus ad episcopatum, ab episcopo eligi, quem admodum a sanctis Patribus Nicææ decretum est, in canone qui dicit: Episcopum oportet maxime quidem ab omnibus, qui sunt in provincia, constitui: si autem hoc difficile fuerit, vel propter urgentem necessitatem, vel propter viæ longitudinem, tres omnino eodem convenientes, iis quoque qui absunt, simul suffragium ferentibus, et assentientibus per litteras, tunc facere electionem. Foram autem, quæ a se sunt, confirmationem dare unicuique metropolitanano.

Interr. 60. Liberi ex secundis nuptiis procreati, et qui ex ancillis, ac concubinis, sacerdotio digni judicabuntur, annon?

Resp. Secundarum nuptiarum liberi nulla ratione

Ἐρώτ. νη'. Ὁρθόδοξοις τις αἰχμαλωτισθεὶς παρὰ Ἄγαρηῶν, καὶ κατὰ βίαν τὴν ὀρθόδοξον πίστιν ἐξομωσάμενος, καὶ περιτμηθεὶς, διόλου ὀχέδον τὴν ἀκαθαρσίαν ἀποκλιθεὶς, καὶ μετὰ τῶν ὀρθόδοξων λαθραίως συνέρχεται, καὶ τὴν σωτηρίαν ἀνακαλεῖται. Ἐπιθεὶ δὲ θέλει καὶ τῶν ἁγιασμάτων μεταλαμβάνειν, ζητοῦμεν τὸ ποιητέον μαθεῖν.

Ἀπόκ. Τῶν ἀγωνιζομένων εἰσὶν οἱ στέφανοι, καὶ ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. Εἰ τις με ὁμολογήσει, φησὶν, ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, καὶ γὰρ ὁμολογήσω αὐτὸν ἐμπροσθεν τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Ἀκάθαρτον γοῦν ἀγγεῖον πρὸς ὀδογητὴν μύρου πῶς παραφρονούντως δεχθήσεται; Διὸ κατηγορίας μὲν ἐπισκοπικῆς καὶ ἄλλης πνευματικῆς ὀμιλίας, ὁ οὕτω μετανοῶν, καὶ τὴν καλὴν θέλω ἀλλοιωθῆναι ἀλλοίωσιν, ἀξιοθήσεται· τῶν δὲ ἁγίων μυστηρίων οὐκ ἀξιοθήσεται. Πρῶτον γὰρ ὀφείλει τῆς ἀσεβείας τὴν βεβήλωσιν ἀπονήσασθαι, καὶ οὕτως δεχθῆναι· καὶ μετὰ τὸν νενομισμένον καιρὸν καὶ τῆς ἁγίας μεταλήψεως γενήσεται μέτοχος.

Ἐρώτ. νθ'. Πλήθη χωριτικῶν τὸν δεχοῦντα τοῦτοιοις ἔξιον εἶναι πρὸς ἀξίωμα ἐπισκοπικὸν ἢ ἱερατικὸν παριστώσι μοι· καὶ ζητοῦσι κατὰ τὸ ἀπαρετήτων ἐπικηρυχθῆναι καὶ χειροτονηθῆναι ἀρχιερίᾳ, ἢ διακονον. Ζητῶ τοίνυν μαθεῖν εἰ ταῖς φωναῖς τῶν ὄχλων ἀναγκαζόμεθα κατακολουθεῖν.

Ἀπ. Πάλαι ποτὲ αἱ χειροτονίαι τῶν ἐπισκόπων καὶ τῶν λοιπῶν ἱερωμένων δι' ἐπιλογῆς τοῦ ὄχλου καὶ τῶν παραδυναστευόντων ἐγίνοντο· ὁ δὲ ἱ' κανὼν τῆς ἐν Λαοδικαῖς συνόδου, καὶ ὁ γ' κανὼν τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς 7 συνόδου, τὰς τοιαύτας χειροτονίας ἐπέ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀπεξίνωσαν καταστάσεως. Ὁ μὲν γὰρ φησὶ περὶ τοῦ μή ὄχλοις ἐπιτρέπαι τὰς ἐκλογὰς ποιεῖσθαι τῶν μελλόντων καθίστασθαι εἰς ἱερατεῖον· ὁ δὲ ταῦτα διέξεισι, Πᾶσαν ψῆφον γινόμενην παρὰ τῶν ἀρχόντων, ἐπισκόπου, ἢ πρεσβυτέρου, ἢ διακόνου, ἀκυρον μένειν, κατὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα. Εἰ τις ἐπίσκοπος κοσμικοῖς ἀρχουσι χρησόμενος, δι' αὐτῶν ἡγχαρτῆς ἐκκλησίας γένηται, καθαιρεῖσθαι καὶ ἀφορίζεσθαι, καὶ οἱ κοινωνοῦντες αὐτῷ πάντας. Δεῖ γὰρ τὸν μέλλοντα προδιβάλλεσθαι εἰς ἐπισκοπὴν, ὅπως ἐπισκόπων ψηφίζεσθαι· καθὼς καὶ παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ ὄρισται, ἐν τῷ κανόνι τῷ λέγοντι. Ἐπίσκοπον προσήκει μάλιστα μὲν ὅπου πάντων τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ καθίστασθαι· εἰ δὲ δυσχερὲς εἴη τοῦτο, ἢ διὰ κατεπεύγουσαν ἀνάγκην, ἢ διὰ μῆκος ὁδοῦ, ἐξ ἀπαντος τρεῖς ἐπὶ τὸ αὐτὸ συναγομένους, συμπήφων γινόμενων καὶ τῶν ἀπόντων, καὶ συνθεμένων διὰ γραμμάτων, τότε τὴν χειροτονίαν ποιεῖσθαι. Τὸ δὲ κύρος τῶν γινόμενων δίδεσθαι καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν τῷ μητροπολίτῃ.

Ἐρώτ. ζ'. Οἱ τοῦ δευτέρου γάμου παῖδες, καὶ οἱ ἀπὸ δουλιῶν καὶ παλλακῶν τεχθέντες, ἀξιοθήσονται ἱερωσύνης, ἢ οὐ;

Ἀπόκ. Οἱ τοῦ δευτέρου γάμου παῖδες ἐξ οὐθενὸς λό-

VARIE LECTIONES.

• an voces p̄p̄tiores sequi coguntur.

γον κωλύονται ἱεραῖοι. Ὁ γὰρ ἐπὶ τοῦ Πορφυρογεννήτου καὶ βασιλέως κυρίου Κωνσταντίνου γε-
γονώς τόμος συνοδικῆς τῆ πρώτης γάμου τὸν δεύτερον
ἐπὶ πᾶσιν ἐξίστασι. Διὸ καὶ ὑπεξούσιοι κληρονόμοι
τοῦ πατρὸς εἰσιν. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἀπὸ δουλιῶν τεχθέν-
τες, καὶ ἑλευθερίας ἀξιωθέντες, ὡσαύτως καὶ οἱ ἐκ
καλλακῶν γεννηθέντες, οὐ κωλυθῆσονται ἱερωθῆναι.
Αἱ γὰρ μητέρες αὐτῶν ἐπιτιμίοις πορευομένων ὑπέπι-
σον, αὐτοὶ δὲ οὐδὲν ἥμαρτον, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ ἐπι-
τιμίοις ὑπόκεινται. Κατὰ γοῦν τοὺς λοιποὺς ἀνθρώ-
πους τοὺς μηδὲν ἡμαρτηκότας, καὶ αὐτοὶ τιμῆς ἱε-
ρατικῆς κατὰ κανόνας ἀξιωθῆσονται.

Ἐρωτ. ξα'. Ἀναγνώστης παρὰ ἡγουμένου
ἐπιτραπείας διέπειν κτήματα μοναστηριακὰ, θέλει
προκαθῆσθαι τῶν ἐκείσε ὄντων ἱερέων, καὶ λοιπῶν
κληρικῶν, καὶ ἐν ταῖς ἱεραῖς ἀγισταῖς μετὰ τὸν
ἡγούμενον μνημονεύεσθαι. Ἐρωτῶ τοίνυν μαθεῖν εἰ
καλῶς περὶ τούτου φιλονεικεῖ.

Ἀποκ. Τάξις συνέχει τὰ οὐράνια καὶ τὰ ἐπίγεια.
Διὸ καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, τῆς κeno-
δοξίας ἀναστῆλων τὴν μεταίτιότητα, Ὅταν κληθῆς
εἰς γάμον ὑπὸ τινος, ἔφησεν, εἰς πρωτοκλισίας τά-
πητας μὴ ἀνακλιθῆς, ἀλλ' εἰς ἔσχατον τόπον ἀνάπε-
σον· ἵνα ἀκούσης παρὰ τοῦ κεκληκός σε· Φίλε,
προσανάθηθι. Καὶ οὕτως ἔσται σοι θύρα πολλή.
Ὁ γοῦν ζητῶν ἀναγνώστης πρὸ τῶν ἱερέων καθ-
ῆσθαι, καὶ μετὰ τὸν ἡγούμενον μνημονεύεσθαι, τοῖς
Κυριακοῖς ἐναντιοφρονεῖ παραγγέλμασιν. Εἰ δὲ κατὰ
τὴν διήγησίν σου ὁ ἀναγνώστης εἰς χώραν ἐπιδημαί,
καθηγουμένου τόπον ἀναπληρῶν, ἀκινδύνως μάλλον
δὲ ἀξίως φιλονεικεῖ πρὸ τῶν ἱερέων καθῆσθαι, καὶ
μνημονεύεσθαι, ὡς τόπον ἐπέχων τοῦ ἐπιτρέφαντος
αὐτῷ τὸ λειτουργήμα. Καὶ παρίσταται τοῦτο ἀπὸ
τοῦ ζ' κανόνος τῆς ἐν Τρούλλῳ τοῦ μεγάλου παλα-
τίου συστάσης ἀγίας καὶ οἰκουμενικῆς ε' συνόδου
ἐν μέρει ταῦτα διεξιόντος. Μεμαθήκαμεν ἐν τισι
τῶν Ἐκκλησιῶν διακόνους τινὰς αὐθαδεῖα καὶ αὐτο-
νομίᾳ κεκρημένους, τομᾶν πρὸ τῶν πρεσβυτέρων
καθίξεσθαι,
ἐκτὸς εἰ μὴ τὸ πρόσωπον ἐπέχων τοῦ οικείου πα-
τριάρχου. ἢ μητροπολίτου, ἐν ἑτέρῃ πόλει παραγι-
νηται, ἐπὶ τινι κεφαλαίῳ. Τότε γὰρ, ὡς τὸν ἐκεῖνον
τόπον ἀναπληρῶν, τιμηθῆσεται.

Ἐρωτ. ξβ'. Ἀγροικώτερος ἱερεὺς ἐὰν τρίτου
γάμου ἱερολογίαν ποιῆσῃ, τὴν τρίτογαμίαν εἰ-
δώς, κολασθεῖη, ἢ ὡς χωρίτης, συγγνώμης ἀξιο-
θήσεται;

Ἀποκ. Ὁ μὲν φάκτον ἀγνοήσας, οἷος ἂν καὶ
ἔστιν, ἀξιοῦται κατὰ νόμους συγγνώμης· ὁ δὲ νό-
μος ἀγνοήσας, οὐ συγγνώσκεται. Ἐπεὶ δὲ ἀπὸ τῆς
Νεαρᾶς νομοθεσίας τοῦ αἰοιδίμου βασιλέως κυρίου
Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου ὁ τρίτος γά-
μος πῆ μὲν συγγνωστός· ἔστι, πῆ δὲ ἀσύγνωστος
(οἱ γὰρ ἔχοντες παῖδας ἐκ πρώτου ἢ δευτέρου γά-

A vetantur sacris ordinibus initiari. Synodica enim
decisio, facta tempore imperatoris domini Con-
stantini Porphyrogenetae, primis nuptiis secundas
in omnibus exæquavit. Ideoque et sui hæredes
sunt patri. Sed et qui ex ancillis nati, et donati
libertate, parique modo, qui ex concubinis geniti,
non vetantur sacrari. Matres enim eorum pœnis
scortantium succiderunt*, ipsi autem nihil deli-
querunt: quamobrem nec pœnis subjiciuntur. Ut
reliqui igitur homines, qui nihil peccarunt, hono-
rem sacerdotalem secundum canones consequentur
et ipsi.

Interr. 61. Lector potestate a priore^d accepta,
administrandi possessiones monasteriales, vult
præcedere sacerdotes, et alios clericos illic exis-
tentes, et in sanctis sacrificiis post præfectum seu
priorem*, commemorationem sui fieri. Quæro an
recte de eo contendat.

Resp. Ordo cœlestia et terrestria continet.
Ideoque Dominus noster Jesus Christus inanis
gloriæ vanitatem reprimens, Cum vocatus fueris,
inquit, ad nuptias ab aliquo, ne discumbas ad
primi accubitus tapetes, sed recumbe in ultimo
loco: ut audias ab eo qui te invitavit: Amice,
ascende superius. Et ita erit tibi gloria multa.
Lector igitur volens ante sacerdotes sedere, et
post præfectum^f commemorari, Dominicis adver-
satur præceptis. Quod si, quemadmodum narras,
lector in regione peregrinatur, præfecti locum^g
implens, sine periculo, vel potius merito, conten-
dit ante sacerdotes sedere et commemorari, veluti
locum obtinens ejus, qui mandavit ei munus.
Idque ostenditur e canone septimo sanctæ et œcu-
menicæ sextæ synodi, congregatæ in Trullo magni
palatii, hæc in parte persequentis: In nonnullis
Ecclesiis diacones officia ecclesiastica habere
didicimus: et ex hoc nonnullos eorum, arrogantia
et licentia fretos, ante presbyteros sedere: statui-
mus, ut diaconus, ctiamsi in dignitate, id est, in
quovis sit officio ecclesiastica, ante presbyterum
ne sedeat: præterquam, nisi proprii patriarchæ, vel
metropolitani vicem gerens, adsit in alia civitate
super aliquo capite. Tunc enim, ut locum illius
implens, honorabitur.

Interr. 62. Agrestior sacerdos si tertii matrimo-
nii sacram benedictionem sciens fecerit, punietur,
an, ut rusticus, veniam merebitur?

Resp. Qui factum ignorat qualiscunque sit, legibus
excusatur: qui autem legem ignorat, veniam non
consequitur. Quoniam autem Novella constitutione
incltyti imperatoris, domini Constantini Porphyro-
genetae, tertix nuptiæ partim sunt venia dignæ,
partim minime (nam qui ex primo, vel secundo
matrimonio habent liberos, et qui quadragesimum

VARIÆ LECTIONES.

* obnoxia fuerunt. ^d ab abbate. ^e post abbatem. ^f abbatem. ^g abbatis vicis gerens.

ætatis annum excesserunt, tertias contrahere non possunt): dicimus sacerdotem, qui hujusmodi veterum nuptiarum benedictionem fecerit, deponendum esse: ejus enim crassa est legis ignorantia. Rustici autem si subtilitatem legis ignorent, interdum excusantur, non tamen, si omnibus manifesta jura.

Interr. 63. Mulier quædam a proprio patre coacta legitime conjungi viro, et videns obligatoris scriptis conjugium a patre munitum, indicavit, quod recte factum erat, cuidam amatorie erga ipsam affecto. Hic autem, ut perditæ amans, nihil cunctatus, cum nonnullis rei ignavis familiaribus suis nocte quadam in mulieris domicilium irrupit, eamque volentem rapuit, abduxitque domum suam, intra fines alius territorii sitam. Quæro, an qui talem raptam molitisunt, possint per sacram benedictionem canonicè conjungi: maxime, cum puellæ parentes illud modo fieri velint.

Resp. Tertium capit 58 tit. lib. 60 Basilicon, hæc ait nominatim. Ne nubat raptæ raptori. Sed et si tali conjugio parentes ejus consentiant, exsilio circumscribuntur. Et 27 canon sanctæ et œcumenicæ quartæ synodi hæc inquit: Eos, qui nomine conjugii mulieres rapiunt, vel opem ferunt ac consentiunt iis, qui rapiunt; statuit synodus, si sint quidem clerici proprio gradu excidere: sin autem laici, anathematizari. Quamobrem et nos hæc legitime canonicè constituta sequentes, dicimus: si res, ut interrogatione tua proposuisti, ita se habet; neque nuptias futuras inter raptam et raptorem, et si pater illius rem approbet: neque raptus pœnas effugituros, qui ejus fuerint consilii, sed etiam ultimo affectus iri supplicio.

ἀσπάζεται τὸ γινόμενον, οὕτε τὰ τῆς ἀρπαγῆς ἐπιτίμια διαδράσουσιν οἱ ταύτης συνίστορες, ἀλλὰ καὶ ἐσχάτως τιμωρηθήσονται.

Interr. 64. Mulier quædam gravi morbo laborans, nocte mali afflictionem ulta, seipsam in mortem projecit, et mortis hausit poculum. Vir ejus, cum lector tunc esset, hodieque sit, quærit, an ob eam rem sacerdotalem dignitatem consequi non possit.

Resp. Si, quemadmodum narras, ita se res habet, lector sine impedimento sacrabitur. Ut enim diligentem pigritia non ludit negligentis, ex divinatorum canonum sententia: sic lectori præjudicium non faciet uxoris ejus peccatum. Unusquisque enim propriis catenis (ut vulgo fertur) coercetur h.

OFFICIUM ET DEFINITIO EPISCOPI.

Ex libro de jure, qui est Basilii, Constantini et Leonis, titulo v. cap. 1.

Episcopus est inspector et curator omnium ad

VARIÆ LECTIONES.

h constringitur.

μου, καὶ οἱ τεσσαρακοστὸν χρόνον τῆς ἡλικίας αὐτῶν ὑπερανάδάντες, τρίτον συναλλάττειν οὐ δύναται)· φαιμέν ὅτι ὁ τοιοῦτος κακωλυμένου τρίτου γάμου ἱερολογίαν πεποιηκὸς ἱερεὺς, καθαιρετός ἐστίν· παχύτητα γὰρ νόμου ἠγγνόσεν. Οἱ δὲ χωρίζαι, λεπτότητα νόμου ἠγγνοχότες, ἐνίοτε συγγινώσκονται, οὐ μὴν τὰ πᾶσι ἄλλα νόμιμα.

Ἐρώτ. 57. Γυνή τις ἀναγκαζομένη παρὰ τοῦ οἰκείου πατρὸς νομίμως συζευχθῆναι ἀνδρὶ, καὶ βλέπουσα δι' ἐγγράφων δεσμοτικῶν τὴν συζύγιαν ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἀσφαλιζομένην, μήνυμα ἔθετο πρὸς τινὰ διακεῖνον ἔρωτικῶς πρὸς αὐτὴν τοῦ γινόμενου καλοῦ. Ὁ δὲ, μὴδὲν μολλήσας, ὡς ἔρωτομανῶν, μετὰ τινῶν ἀπειθεύτων συνήθων αὐτῷ ἐν ἐσπέρῃ μίξ τὴν τῆς γυναικὸς κατοικίαν κατέλαθε· καὶ ταύτην ἤρπασε θέλουσαν, καὶ ἀπήγαγεν εἰς τὴν κατοικίαν αὐτοῦ, διακεκλιμένην εἰς ἑτέρου χωρίου περιούχην. Ἐρωτῶ οὖν μαθεῖν εἰ δύναται διὰ ἱερολογίας κανονικῶς συναφθῆναι οἱ οὗτω τὴν τοιαύτην ἀρπαγὴν συσκευάσαντας. Καὶ οἱ γονεῖς γὰρ τῆς γυναικὸς θέλουσιν ἀρτίως τοῦτο γενέσθαι.

Ἀπόκ. Τὸ γ' κεφάλαιον τοῦ νη' τίτλου τοῦ ε' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν ταῦτά φησι ρητικῶς· Μὴ γυμείσθω ἡ ἀρπαγίτσα τῷ ἀρπάσαντι αὐτήν· ἀλλὰ καὶ εἰ συναίνεσουσι τῷ τοιοῦτῳ συνοικεσίῳ οἱ γονεῖς αὐτῆς, περιορίζονται. Καὶ ὁ κζ' κανὼν τῆς ἀγίας καὶ οἰκουμηνικῆς δ' συνόδου ταῦτα φησι· Τοὺς ἀρπάσαντας γυναῖκας ἐπ' ὄνόματι συνοικεσίου, ἢ συμπεράττοντας, ἢ συναίρομένους τοὺς ἀρπάζουσιν, ὥρισεν ἡ ἀγία σύνοδος, εἰ μὴν κληρικὸι εἴεν, ἐκπίπτειν τοῦ βαθμοῦ· εἰ δὲ λαϊκοὶ, ἀναθεματίζεσθαι. Διὸ καὶ ἡμεῖς τοῖς οὕτω διατεταγμένοις νομίμως τε καὶ κανονικῶς ἀκλουθήσαντες, λέγομεν ὡς εἰ οὕτως ἔχουσι τὰ τοῦ πράγματος καθὼς ἡ ἐρώτησις περιέστησεν, οὕτε γάμος γενήσεται μεταξὺ τῆς ἀρπαγίτσης καὶ τοῦ ἀρπάσαντος, κἂν ὁ πατήρ ταύτης

ἀσπάζεται τὸ γινόμενον, οὕτε τὰ τῆς ἀρπαγῆς ἐπιτίμια διαδράσουσιν οἱ ταύτης συνίστορες, ἀλλὰ καὶ ἐσχάτως τιμωρηθήσονται.

Ἐρώτ. 58. Γυνή τις ἀρρώστια περιπεσοῦσα δεινῇ, ἐν ὥρᾳ νυκτερινῇ, τοῦ νοσήματος ἀμυνομένη θῆθεν τὴν κάκωσιν, αὐτὴν εἰς θάνατον ἐβρίβη, καὶ τὸ τοῦ θανάτου ποτήριον ἔπιεν. Ἐρωτῶ οὖν ὁ ταύτης ἀνὴρ, ἀναγνώστης ὢν καὶ τότε καὶ σήμερον, εἰ ἐντεῦθεν κωλύεται τυχεῖν ἱερατικοῦ ἀξιώματος.

Ἀπόκ. Εἰ κατὰ τὴν διήγησίν σου συνέπεσον τὴ τοῦ πράγματος, ἀπαρεμποδίστως ὁ ἀναγνώστης ἱερωθήσεται. Ὡς γὰρ οὐ βλέπτει τὸν σπουδαῖον ἢ βαθυμία τοῦ ἀμαλοῦς, κατὰ τὴν τῶν θείων νόμων περιλήψιν, οὐδὲ τὸν ἀναγνώστην προκομματίζει τῆς γυναικὸς αὐτοῦ τὸ ὀλισθημα. Ἐκαστος γὰρ ταῖς οἰκείαις σειραῖς, κατὰ τὸν εἰπόντα, ευσφίγεται.

ΤΟ ΚΑΘΗΚΟΝ ΚΑΙ ΟΡΟΣ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ.

Ἀπὸ τοῦ νομίμου βιβλίου Βασιλείου, Κωνσταντίνου καὶ Λέοντος, ἀπὸ τοῦ ε' τίτλου, κεφ. α'.

Ἐπίσκοπος ἐστίν ἐπιτηρητῆς καὶ ἐπιμελητῆς

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΤΟΥ ΒΑΛΣΑΜΩΝ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ

ΜΕΛΕΤΑΙ ΗΤΟΙ ΑΠΟΚΡΙΣΕΙΣ

THEODORI BALSAMONIS

PATRIARCHÆ ANTIOCHENI

MEDITATA SIVE RESPONSA.

Τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου Ἀντιοχείας Θεοδώρου Ἀ
 με ἰέτη ἤθουρ ἀποκρισις, χάριν τῶν πατριαρ-
 χικῶν προνομίων.

Εἰσῆλθε τὸ ἀξίωμα σου ἐνώπιόν μου, πανιερώ-
 τατε, καὶ ἰδέσθη, καὶ ἀπεδέχθη, καὶ ψχειώθη μοι.
 Οὐ γὰρ ἄστυνα βράχη περιεβέβλητο, καὶ τῆς σῆς
 κλυτοδοτίδος σοφίας ἀνάξια· σικμνά δὲ μάλλον, καὶ
 εὐπρεπῆ, καὶ οὐα χεῖλη στημονίζουσιν ἱερατικά, λα-
 λούντα δικαιοσύνην, καὶ ζητούντα ἀλήθειαν. Δέξαι
 τοῖνον ὁ δὲ αὐτοῦ λαβεῖν ἐζήτησας ἐξ ἡμῶν φιλικῆς
 ἀποκρισεως τάλαντον. Ἡξίωσάς με διαλαβέσθαι
 γραφῆ, πόθεν καὶ πῶς ἡ τῶν ἀγιωτάτων πατριαρ-
 χῶν οὐσιώθη πεντάς, καὶ ποίων προνομίων ἤξίωται,
 καὶ εἰ ἔστι τις μῖσον τούτων διαφορά, καθὼς τινες
 λέγουσι. Γράφομεν τοῖνον τῇ ἱερότητί σου, ὅτι πρὸ
 πάντων πατριαρχῶν τῆς θεουπόλεως μεγάλῃ; Ἀν-
 τιοχείας παρὰ τοῦ ἀγίου ἀποστόλου Πέτρου χειρο-
 τόνηται ὁ ἐξ Ἀγτιοχέων Ἐβεδος· καὶ μετ' ὀλίγον
 ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ θεοκῆρυκος, τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἀλε-
 ξανδρέων ἐπίσκοπος, ὁ ἅγιος Μάρκος προδέβληται·
 τῶν Ἱεροσολυμιτῶν, ὁ ἅγιος Ἰάκωβος· καὶ τῆς Θρά-
 κης, ὁ ἅγιος Ἀνδρέας. Μετὰ δὲ χρόνους ὡσεὶ τρια-
 κοσίους ὁ μέγας ἐν Πατράσιν, ὁ ἅγιος Σιλβέστρος
 παρὰ τοῦ ἀγίου Ἰσαποστόλου μεγάλου Κωνσταντίνου,
 ἄρτι πρῶτως ὀρθοδοξήσαντος, πάπας τοῦ θρόνου
 τῆς παλαιᾶς Ῥώμης ὠνόμασται, καθὼς ἡ φιλόθεος
 ἱστορία, καὶ αἱ λοιπαὶ ἐκκλησιαστικαὶ ἱστορίαι δια-
 λαμβάνουσιν. Ὁ δὲ μέγας θρόνος τῆς Κωνσταντινου-
 πόλεως, τὸ περιβόητον τοῦτο καὶ πρᾶγμα καὶ ὄνομα,
 Πειρινθίους ὑποκαίμενος (Πειρινθος δὲ ἐστὶν ἡ δυτι-
 κὴ Ἡράκλεια) ἐπέλει ὑπὸ ἐπίσκοπον. Οὐπω γὰρ
 μεγαλόπολις ἡ Κωνσταντινούπολις ὠνομάζετο, ἀλλὰ
 πολίχνιον, καὶ Βυζάντιον. Μετενεχθέντων δὲ τῶν
 σκῆπτρων τῆς βασιλείας ἀπὸ τῆς παλαιᾶς Ῥώμης
 ἐν αὐτῇ, κατὰ θέλαν καὶ ἀπόβρῃτον Πρόνοϊαν, ὡς ἐξ
 ἀγρευλαίου εἰς καλλιέλιτον, ὁ τότε ἀρχιερατεύων τῆς
 Ἐκκλησίας τοῦ τοιοῦτου θρόνου ἅγιος Μητροφάνης,
 ἐξ ἐπισκόπου μετωνομάσθη ἀρχιεπίσκοπος. Διὰ γὰρ
 τοῦτο καὶ ἡ πρώτη ἀγία οἰκουμένη συνόδος μνη-
 μονεύσασα καὶ τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως,

*Sanctissimi patriarchæ Antiocheni Theodori medi-
 tatum, sive responsum de patriarcharum pri-
 vilegiis.*

Venit in conspectum meum petitio tua, vir san-
 ctissimo, et admissa receptaque, per mihi placuit
 Quippe non inhonestis erat indumentis amicta, nec
 indignis liberali sapientia tua : sed honestis potius
 et decentibus, qualia texere sacerdotalia labra
 solent, quæ justitiam proferunt, et veritatem quaerunt.
 Quapropter accipe, quod per eam voluisti a
 nobis consequi, responsionis amicæ talentum.
 Petisti, ut scripto complectar, unde, et quomodo
 sanctissimorum patriarcharum numerus quinquarius
 extiterit; quæ privilegia consecuti sint; et an
 sit inter eos discrimen aliquod, uti quidam perhi-
 bent. Scribimus ergo sanctitati tuæ, cæteros ante
 patriarchas omnes, a sancto Petro apostolo fuisse
 ordinatum magnæ illius Antiochiæ antistitem, Evo-
 dum Antiochenum; et paulo post, ab eodem præ-
 cone divino, episcopum Alexandrinæ præfectum
 Ecclesiæ, sanctum Marcum; Hierosolymitanæ,
 sanctum Jacobum; Thracensi, sanctum Andream.
 Post annos vero quasi trecentos, magnus inter
 Patres, et sanctus vir Silvester, a sancto et aposto-
 lis pari, magno illo Constantino, qui rectam do-
 ctrinam recens amplexus fuerat, solii priscae Romæ
 papa fuit appellatus; quemadmodum historia reli-
 giosa, cum cæteris historiis ecclesiasticis, tradit.
 Magnus autem thronus ille Constantinopolis, re
 pariter ac nomine famosus, Perinthiis subjectus
 (est autem Perinthus, occidentalis Heraclea) epi-
 scopo parebat. Necdum enim urbs magna, vel Con-
 stantinopolis appellabatur; sed oppidum et Byzan-
 tium. Cum autem imperii sceptrum ex veteri Roma,
 divina et ineffabili Providentia, tanquam ex
 oleastro in olivam, huc translata fuissent; qui
 tunc pontificia cum auctoritate throno hujus eccle-
 siæ præerat, sanctus ille Metrophanes, ex episcopo,
 nomine mutato, vocatus fuit archiepiscopus. Ete-
 nim idcirco prima sancta synodus universalis,

mentione throni Constantinopolitani facta, Romæ veteris illi honoraria jura tribuit, propterea quod esset (ut ipsius verbis utar) Roma nova : quemadmodum hæc secundo et tertio synodi ejusdem canonæ declarantur. Ut autem bonus ordo, res omnium pulcherrima, in Ecclesiarum quoque capitibus perinde, servetur, atque cælestibus in ordinibus, divina et universalis sancta synodus, in Trullo majoris palatii coacta, quæ quinta et sexta dicitur, hæc disertis verbis decrevit.

Renovantes ea, quæ a centum quinquaginta sanctis Patribus, in custodia divinitus et imperatoria urbe congressis, et a sexcentis ac triginta, qui Chalcedone convenerunt, sancita sunt : decernimus, ut thronus Constantinopolis æqualibus honorariis juretur juribus quibus veteris Romæ thronus : atque parum cum illo ecclesiasticis in rebus amplitudinem obtineat, et ab illo secundus sit : post quam, magnæ urbis Alexandrinæ thronus numeretur : deinde, Antiochenus : et post hunc, urbis Hierosolymitanæ thronus. Propterea secundum id, quod hoc canonæ continetur, ex eo tempore huc usque, sanctissimorum istorum quinque soliorum magnos pontifices per orbem universum hoc modo veneramus. Etenim justa papæ veteris Romæ ab Ecclesiis abscissio, minime ordinem canonicum abolevit. Præterea primus adversus secundum sese non effert, neque secundus adversus tertium : sed cum instar quinque sensuum capitis unius (qui tot esse numero dicuntur, nec dividuntur tamen in partes) apud populum Christianum habeantur, dignitate nihilominus pares sunt in omnibus ; et cum capita sanctorum per universum orbem Ecclesiarum Dei jure dicantur, locum in eis discrimen ab hominibus statutum habere non potest : neque de sententia quorundam non magni momenti res afferentium, papæ Romano propterea sit injuria, quod ipse propter litteram R (57), si litterarum collocationem respiciamus, tertius in ordine sit ; et eadem ratione Constantinopolitanus per C litteram honoretur, ac priorem locum consequatur. Nec offensioni aperta fenestra fuit inter Alexandrinum et Antiochenum, propter A litteram, velut eorum quolibet locum sibi priorem vindicante : sed quemadmodum quinquarius ille sensuum, architecti et conditoris Dei formationi respondet, nec aspectus (verbi gratia) odoratum, nec auditus tactum vel gustatum hostiliter eam ob causam invadit, quod eorum nomina forte tali serie a nobis proferantur : ita nec sanctissimorum patriarcharum aliquis, cui per divinos canones primus attributus est locus, adversus secundum, et proximum ad hoc, arroganter semet effert.

Quia vero nonnulli dicunt, non esse permixtum Alexandrino vel Antiocheno, verbi gratia, ut cum lampado vel face patriarchali faciat iter ad urbem imperatoriam, vel in aliam diocesim ; exceptis illis provinciis, quæ per canones eis attributæ

δίδωκεν αὐτῇ τὰ πρεσβεία τῆς παλαιᾶς Ῥώμης, διὰ τὸ εἶναι ταύτην (ῥησι) νέαν Ῥώμην, καθὼς δηλοῦνται τὰ περὶ τούτου ἀπὸ τοῦ δευτέρου καὶ τρίτου κανόνος τῆς αὐτῆς συνόδου. Ἴνα δὲ τὸ κάλλιστον χρέμα τῆς εὐταξίας καὶ εἰς τὰς κεφαλὰς φυλάττεται τῶν Ἐκκλησιῶν, ὥσπερ καὶ εἰς τὰ οὐράνια τάγματα, ὤρισεν ἢ ἐν τῷ Τρούλλῳ τοῦ μεγάλου παλατίου συστάσα θεία καὶ οἰκουμένη ἅγια σύνοδος, ἢ καὶ πενήκτῃ λεγομένῃ, ταῦτα ῥητικῶς.

Ἀνανεούμενοι τὰ παρὰ τῶν πρ' ἁγίων Πατέρων, τῶν ἐν τῇ Θεοφυλάκτῳ καὶ βασιλίδι πύλῃ συναλεθόντων, καὶ τῶν ἐξαποστῶν τριδικτοῦ τῶν ἐν Χαλκηδόνι συναλεθόντων νενομοθετημένα ὀρίζομεν, ὥστε τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον τῶν Ἰσῶν ἀκολουθεῖν πρεσβείων τοῦ τῆς πρεσβυτέρως Ῥώμης θρόνου, καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὡς ἐκείνον μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δεύτερον μετ' ἐκείνον ὀπάρχοντα· μεθ' οὗ δὲ τῆς Ἀλεξανδρείας μεγαλοπόλεως ἀριθμείσθω ὁρόνος· εἶτα δὲ τῆς τῶν Ἀντιοχείων καὶ μετὰ τούτων, ὅτις τῶν Ἱεροσολυμιτῶν πόλεως. Αἰδὲ καὶ κατὰ τὴν τούτου περιλήψιν, ἕκτοτα καὶ μέχρι τοῦ νῦν οἱ τῶν τοιούτων πέντε ἁγιατάτων θρόνων μεγάλοι ἀρχιερεῖς οὕτω κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην σεβάζονται. Τοῦ γὰρ πάπα τῆς παλαιᾶς Ῥώμης ἡ δικαία ἐκ τῶν Ἐκκλησιῶν ἐκκοπή, τὴν κανονικὴν εὐταξίαν οὐκ ἐλυμήνατο. Παρὰ τοῦτο δὲ, τοῦ δευτέρου ὁ πρῶτος οὐ κατακαίρεται, οὐδὲ τοῦ τρίτου ὁ δεύτερος· ἀλλ' ὡς αἰσθησὶς πάντε μιᾶς κεφαλῆς ἀριθμούμεναι καὶ μὴ μερίζομεναι, παρὰ τῷ χριστιανύμῳ λαῷ λογιζόμενοι, ἰσοτιμίαν ἐν ἴσασιν ἔχουσι, καὶ κἀρα τῶν κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἁγίων Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ δικαίως καλούμενοι, διαφορὰν ἀνθρωπίνην οὐ πάσχουσιν· οὐδὲ κατὰ σμικρολόγους, ὁ πάπα· Ῥώμης ὀβρισηθεῖ, ὅτι αὐτὸς μὲν διὰ τοῦ Ρ στοιχείου τρίτος· τῇ θέσει τῶν γραμμάτων κατετοιχειώσατο, ὁ δὲ Κωνσταντινουπόλεως διὰ τοῦ Κ τιμᾶται καὶ προτιρεῖται. Οὐδὲ σκανδάλου πάροδος γέγονε μέσον τοῦ Ἀλεξανδρείας καὶ τοῦ Ἀντιοχείας, χάριν τοῦ ἄλλα στοιχείου, ὡς ἐκάστον αὐτῶν ἰδευμένου ἐν πρότερον· ἀλλ' ὥσπερ ἡ πεντάς τῶν αἰσθησῶν στοιχεῖ τῇ διαπλάσει τοῦ ἀρχιτέκτονος καὶ πλάστου Θεοῦ, καὶ οὐ κατατρέχει τυχὸν ἢ ὄρασις τῆς ὀστρησεως, οὐδὲ ἡ ἀκοή τῆς ἀφῆς καὶ τῆς γεύσεως, ὅτι παρ' ἡμῖν οὕτω πως ὀνομάζονται· οὕτως οὐδὲ τις τῶν ἁγιατάτων πατριαρχῶν ἐκ τῶν θείων κανόνων τόπον κληρωσάμενος πρότερον, τοῦ δευτέρου καὶ τοῦ μετ' αὐτὸν ὡς ὑπερτέρων ἀλαζονεύεται.

Ἐπὶ δὲ τινε; λέγουσιν, ὅς οὐκ ἐφαίται τῷ Ἀλεξανδρείας ἢ τῷ Ἀντιοχείας τυχὸν, μετὰ λαμπρότος πατριαρχικῆς τὰς ὀδοπορίας ποιεῖν εἰς τὴν τῶν πόλεων βασιλευσῶσαν, ἢ εἰς ἑτέραν διοίκησιν, παρὰ τὰς ἀπονεμηθείσας ἀπὸ τῶν κανόνων αὐτοῖς. Ἢ γὰρ

VARIÆ LECTIONES.

(57) Quæ prima est in vocabulo Romæ.

λαμπάς τοῦ διδασκαλικοῦ, φασίν, ἐστὶν ἀξιώματος. Ἰ:αρ' ἐνορίας δὲ διδάσκειν οὐκ ἐφίεται ἀρχιερεῖ, κατὰ τὸν κ' κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ ἀγίας· καὶ οἰκουμενικῆς ἔκτης συνόδου. Καὶ εἰς ἐπισύστασιν δῆθεν τοῦ λόγου αὐτῶν, καὶ τοῖς εὐαγγελικοῖς ἀποχρῶνται ῥήμασι, καὶ λέγουσι· Λαμπάτω τὸ φῶς ὁμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων. Ἀκουσάτωσαν, ὡς οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ πατριάρχαι μεγαλύνονται μὲν καὶ διδασκαλικοῖς ἀξιώμασι, διὰ τὴν τοῦ ἀγίου χρισματος δύναμιν· ἐντεῦθεν γὰρ οἱ πιστοὶ δεσπότηται καὶ αὐτοκράτορες κατηχητικῶς ὁμιλοῦσι τῷ χριστιανῷ λαῷ, ἢ θυμιῶσιν ὡς ἱερεῖς, καὶ μετὰ δικηρίου σφραγίζουσι. Κατὰ τοῦτο δὲ μόνον λαμπάσι ζωννομέναι; ἀργυροὶς καὶ διαχρῦσοις (οἷον εἰπεῖν) στεφανώμασιν οὐκ ἀποσεμνύνονται, ἀλλ' ὅτι καὶ κατὰ τὸν οὐράνιον γίγαντα τὸ κέντρον καταφωτίζουσι τῆς ὀρθοδοξίας τοῖς ἀμαρτήμασι καὶ ἡ ἔξοδος αὐτῶν ἀπ' ἄρκου λάμπει τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τὸ κατάντημα αὐτῶν ἕως ἄρκου φθάνει τοῦ οὐρανοῦ· καὶ οὐκ ἐστὶν δεξιῆς ἑτέρας αὐτῶν ἀποκρύπτεται. Εἰ γὰρ μόνον διὰ τὸ τῆς διδασκαλίας ἀξίωμα τῶν τοιούτων λαμπάδων ἐπενοήθη τὸ σεμνολόγημα, ἡ τοῦτ' καιροῦς τέως αὐτοκρατορίσσα ἐκ τοῦ προνομίου τούτου δεκαίως ἂν ἀφῆκεν ἀφώτιστος. Γυναῖκας γὰρ σιγῆν καὶ μὴ διδάσκειν νενομοθέτηται. Ἀλλὰ μὴν καὶ ταύτας ἐρώμεν οὕτω δοξαζομένας κατὰ τοὺς βασιλεῖς. Καὶ οἱ ἐγγύριοι δὲ πάντες ἀρχιερεῖς παρομοίως τὰς ἀρχιερατικὰς καὶ ἀλλοίας προόδους ἐπένθουν ἂν· καὶ εἶδεν ἂν τις τυχόν τὸν τοῦ Ἀθύρα ἐπισκοπον, καὶ τὸν πολλῶν τούτου μικροπρεπέστερον, περὶ μὲν καὶ βάρην τὰς προόδους τῆς οικίας ἐνορίας περιερχόμενον, λαμπάδι δὲ πατριαρχικῆι κυδαινόμενον, ὅτι καὶ αὐτοὶ διδασκαλικὸν ἀξίωμα περιέβληνται. Οὐ τί ἂν τις φαίη καινοπρεπέστερον, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, ἀηδέστερον; Εἰ δὲ τοῦτο οὐδέποτε τις εἶδε γινόμενον εἰς τινα τῶν μητροπολιτῶν ἢ τῶν ἀρχιεπισκόπων, πολλῶν δὲ πλείον τῶν ἐπισκόπων, ἀνευ μόνων τῶν αὐτοκεφάλων ἀρχιεπισκόπων, τοῦ Βουλγαρίας φημί, καὶ τοῦ Κύπρου, καὶ τινων ἄλλων μητροπολιτῶν λαθόντων ἀπὸ φιλοτιμίας βασιλικῆς ἰδικῆς τοῦτο τὸ δίκαιον· ἀραρε, μόνοις τοῖς βασιλεῦσι καὶ τοῖς πατριάρχεις ὑπὸ τῆς τοῦ παναγίου Πνεύματος χάριτος, καὶ τῆς ἀρχαιοπαράδοτου συνηθείας, καὶ εὐταξίας, ἐπιφιλοτιμηθῆναι τοῦτο τὸ δίκαιον διὰ τὰς ῥηθείας αἰτίας.

A sunt. Quippe fax, inquit, ad officium doctoris spectat. Extra provinciam vero docere, non permissum est pontifici; secundum canonem ex habitate in Trullo sanctæ atque universalis sextæ synodi. Et ad confirmandam scilicet hanc rationem suam, evangelicis quoque verbis hanc utuntur: Luceat lux vestra coram hominibus. Audiant hi, tam ad amplitudinem imperatoriam, quam patriarchalem, officia docendi pertinere, propter unctionis sacræ vim atque potestatem. Hinc enim usuvenit, ut fideles principes et imperatores catechelicis more cum populo Christiano colloquantur, aut suffitum faciant more sacerdotum, et cum cera duplici obsignent. Verum hac sola de causa facibus, quæ argenteis et aureis (ut ita dixerim) corollis cinctæ sunt, non utuntur in pompis: sed etiam, quod instar cœlestis illius gigantis (58), hoc centrum orthodoxæ doctrinæ radiis collustrent: quodque luceat, eorum egressio ab extremo cœlo, et occursum ipsorum ad alteram cœli tendat extremitatem: cum interin nemo sit, qui ab eorum calore se possit abdere. Nam si duntaxat propter dignitatem officii docendi, facium ejusmodi speciosus ritus excogitatus esset: cujusque temporis imperatrix expers hujusce privilegii foret, ac facibus non abs re careret. Quippe sancitum est, ut taceant mulieres, ac minime doceant. Attamen his quoque videmus eodem cum imperatoribus ritu faces præferri. Regionum præterea pontifices universi, consimiliter tum pontificales, tum alias in publicum processiones instituerent: ac videret aliquis episcopum Athyrensem, verbi gratia, vel etiam longe quempiam hoc inferiorem, peditem illum quidem in provincia sua prodeuntem in publicum, et hac illac itantem; sed faculæ tamen patriarchalis honore tumentem, quando hi etiam episcopi officio docendi fruuntur. Quo sane quid dici possit insolentius? vel rectius ut loquar, nec injucundius? At si nunquam quisquam hoc fieri vidit in aliquo vel metropolitano, vel archiepiscopo, tantum abest ut in episcopos cadat, exceptis quibusdam archiepiscopis, qui caput ipsi suorum sunt; Bulgaria, inquam, et Cypri, et paucis quibusdam metropolitanois; qui ex imperatoria speciali munificentia jus patriarchis per gratiam Spiritus sancti, et acceptam propter indicatas causas esse concessum.

Quis vero imperatorum auxilium ad illuminationem et stabilimentum sese tam animi, quam corporis porrigit; amplitudine patriarcharum ad animi duntaxat utilitatem constricta (perexiguam quippe curam gerunt hi de rebus ad corporum commoda spectantibus), et consimiliter imperatrici cura et sollicitudo de subditis, duntaxat ad vite corporalis prosperitatem extenditur (nullum enim animarum a mulierculis exspectandum auxi-

NOTE.

(58) Solis videlicet.

lium) : Ideiŕco faces imperatorum geminis aurcis cinguntur corollis, cum quæ patriarcharum et imperatricis sunt, uno quasi sepimento circumdantur. Sed dicet quispiam : Sit ita, sane. Concessum esto, lucernas patriarchales accendi per ignem tot traditionum, veri speciem habentium. Sed unde profectum est, quod eisdem ex argento vis quedam succedat? Sufficiebat, duntaxat ecclesiarum capitibus per lampadas majestatis aliquid accedere, atque interim eos, qui vagantur in exsilio, et pauperes sunt, cam ob causam non vexari. Respondemus, piissimos imperatores, et sanctissimorum patriarcharum quinarium, esse similes agricolis, consistentibus in area frumenti largitricæ, ac ventilabro unctionis vitiositatem ceu paleas exterminare, et virtutem ceu grana colligere : vel similes esse normis recta circuli superficiem librantibus et centrum per justitiæ radios colustrantibus : vel maritimi navigii malis ac velis, dum imperatoris consiliis, et præceptis spiritualibus cymbam mundi hujus incolumem servant. Quo fit, ut cum exiguis magna comparantes religiosissimi imperatores, atque inter sanctos Patres, eximii quique necessario statuerint, ista ratione comitandos esse magnos pontifices, parique modo tam opulentum, quam pauperem habendum : ut rectæ quidem doctrinæ sectatores, dum magnam illam et augustam pompam solis Imperatoribus et patriarchis exhiberi vident, convenientem gratiarum actionem instar grati sumtus, offerant Domino, qui intra centrum mundanæ pulchritudinis defensores ejus glorificat ; utque flexo genu petant a Domino, quo tropæis imperatoris universa sub sole tellus collustretur, et patriarchicis precibus terrenæ res irradiantur : at vero diversæ sententiæ sectatores, qui potentia sua nituntur, et suis se jactant opibus (simulacra namque gentium sunt aurum et argentum) ad id, quod cernitur, cæcutiant : et excusorum opera vana atque inutilia existiment, mundanæque opinionis munera. Et hæc quidem de lampadibus patriarchicis. Quoniam vero baculus, et saccus, et cruces plurimæ, plenaque tunica figuris gamma litteram representantibus, patriarchalem sanctitatem solam nobilitant, ac nonnulli volunt, quosdam ex patriarchis nonnullam aliquibus horum non exornari : age, de his etiam breviter disseramus. Inclina aurem tuam, sanctissime, et me audi. Non enim in parabolis aperiam os meum, sed quæstiones ab origine proferam, quas divorum Patrum gratia me docuit.

Sanctissimos quinque patriarchas (adhuc enim ut hedera quercui, sic ipse concordie papæ Romani quasi mordicus inhæreo, et ob separationem illius animo laceror, atque quotidie conversionem ipsius egregiam exspecto) pro solo capite corporis omnium Ecclesiarum Dei agnoscimus, quemadmo-

A διαχρῶσσις περιζωννύονται στεφανώμασι τῶν δὲ πατριαρχῶν καὶ τῆς βασιλείας ἐν κατακυκλούνται θριγγύματι. Ἄλλ' ἐρεῖ τις· Ἔστω δεδόσθω, τὰς πατριαρχικὰς λαμπάδας ἀνάπτεισθαι πυρὶ τοσοῦτων εὐλογοφανῶν παραδόσεων. Τὸ ταῦτα ἐξ ἀργύρου περιζωννύεσθαι δύναμιν, πόθεν περιζώσατο δύναμιν; Ἦρκει δὲ μόνων τῶν λαμπάδων τὰς κεφαλὰς τῶν ἐκκλησιῶν μεγαλύνεσθαι, καὶ τῶς τοὺς ὑπαρ- ορίους πλανωμένους καὶ πενητεύοντας, χάριν τούτου μὴ σκύλλεσθαι. Φαμέν οὖν, ὡς οἱ εὐσεβέστατοι βασιλεῖς, καὶ τῶν ἀγιωτάτων πατριαρχῶν ἡ πεντάς, λοίπασι γεωργοῖς μέσον ἐσθηκόσι σιτοδότιδος ἄλωνος, καὶ τῷ πτόφ τοῦ χρισματος τὴν κακίαν ὡς ἄχυρον ἐκφαυλιζοῦσι, καὶ τὴν ἀρετὴν ὡς κόκκον συναγοῦσιν· ἢ διαθήταις ζυγοστατοῦσιν ἰθυτενῶς τοῦ κύκλου τὴν ἐπιφάνειαν, καὶ τὸ κέντρον καταπυρ- σεύουσι τῆς δικαιοσύνης τοῖς ἀμαρτύμασιν· ἢ νηδὺς πομποροῦσης ἰστοῖς καὶ πετάσμασιν, ἐν προμη- θεῖαις βασιλικαῖς, καὶ παραγγελίαις πνευματικαῖς τὸ κοσμικὸν ἀκάτιον σώζουσι. Τῷ τοι καὶ μικροῖς τὰ μεγάλα σταθμώμενοι τῶν βασιλέων οἱ εὐσεβέστα- τοι, καὶ τῶν ἁγίων Πατέρων οἱ προβχοντες, διωρί- σαντο ἐξ ἀνάγκης οὕτω δορυφορεῖσθαι τοὺς μεγάλους ἀρχιερεῖς, καὶ εἶναι ἐπιτοαυτὸ πλοῦσιόν τε καὶ πένητα· ὡς ἂν οἱ μὲν ὀρθόδοξοι βλέποντες τὸ μέγα τοῦτο καὶ σεβάσιμον σεμνολόγημα παρὰ βασιλεῦσι καὶ πατριαρχαῖς μόνους πολιτευόμενον, εὐχαριστίαν ἀνάλογον ὡς θυμίαμα δεκτὸν τῷ Κυρίῳ προσφέρωσι, τῷ μέσον τοῦ κέντρου τῆς κοσμικῆς ὠραιότητος τοὺς δεφένσορας τούτου δοξάζοντι· καὶ γονυκλιτῶσι πρὸς Κύριον, τροπαίοις βασιλικῶς τὴν ὑψηλὴν κα- ταλάμπεσθαι, καὶ εὐχαῖς πατριαρχικαῖς ἀκτινοβο- λείσθαι τὰ ἐπιχθόνια· οἱ δὲ πεποιθότες ἐπὶ τῇ θυ- νάμει αὐτῶν ἑτερόδοξοι, καὶ καυχώμενοι ἐπὶ τῷ πλοῦτι αὐτῶν (τὰ γὰρ εἰδῶλα τῶν ἔθνων χρυσοῖν εἶσι καὶ ἀργύριον), πρὸς τὸ δρώμενον ἀλεπτήσωσι, καὶ νομισῶσιν ἔργα χαλκοῦτων εἶναι μάταια καὶ ἀνόνητα, καὶ κοσμικοῦ δοξαρίου χαρίσματα. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν πατριαρχικῶν λαμπάδων. Ἐπει δὲ καὶ ῥάβδος, καὶ σάκκος, καὶ πολυσταύριον, καὶ διὰ γραμμάτων ἱε σιχάριον, τὴν πατριαρχικὴν καὶ μόνην δοξάζουσιν ἀγιότητα, θέλουσι δὲ τινὲς τισιν ἐξ αὐτῶν τινὰς τῶν πατριαρχῶν ἐνίστη μὴ κατα- ποικίλλεσθαι, φέρε καὶ περὶ τούτων βραχέα φιλοσο- φήσωμεν. Κλίνον τὸ οὖς σου, πανιερώτατε, καὶ ἀκου- σόν μου. Οὐ γὰρ ἐν παραβολαῖς ἀνοίξω τὸ στόμα μου, ἀλλὰ φθέξομαι προβλήματα ἀπ' ἀρχῆς, ὅσα μὴ θείων Πατέρων χάρις εἰδίδαξ.

Τοὺς ἀγιωτάτους πατριαρχὰς πέντε (καὶ ἐτι γὰρ ὡς κισσὸς δρυὸς, τῆς ὁμόνοιας τοῦ πάπυ Ῥώμης ἐξίχομαι, καὶ τῷ χωρισμῷ τούτου τὴν καρδίαν σπα- ράττομαι, καὶ τὴν καλὴν ἐπιστροφὴν κοινάστην παραδοκῶ) μίαν οἰδαμεν κεφαλὴν τοῦ σώματος πα- οῶν τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ, καθὼς καὶ ἀνωθεν

VARIE LECTIONES.

¹⁶ γαμμάτων.

εἰρηται· καὶ πιστεύοντες τελειωθῆναι τούτους τῆς ἀγιοσύνης τῷ χρίσματι, Χριστοῦ Κυρίου, καὶ ἀγιοτάτους κατονομάζομεν, καὶ στηλογραφοῦντες μετὰ τῶν ἁγίων καὶ θεοφόρων Πατέρων ἡμῶν, καὶ σχετικῶς ἀπαζόμενοι, πληροφοροῦμεθα διὰ τούτων ἡμῖν τὰς θύρας τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἀποκλεισθαι καὶ ἀνοίγεσθαι, καὶ διὰ τῶν χειλέων αὐτῶν τὸν Θεὸν ἀποστοματίζειν τὰ μέλλοντα. Οὐ γὰρ σὰρξ καὶ αἷμα, ἀλλ' ὁ οὐράνιος Πατὴρ καὶ Θεὸς ἡμῶν, ὁ εἰπὼν· Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου, καὶ οἱ δοῦλοι μου προφητεύσουσιν, ἀποκαλύπτει τούτοις τὰ ὄντα καὶ τὰ ὄψομενα. Οὕτω γὰρ καὶ Σαοὺλ ἐν προφήταις, καὶ Καϊάφας ἄκων προφητεύσατο, εἰπὼν· Συμφέροι ἵνα ἀπολέσθαι ὑπὲρ τοῦ λαοῦ καὶ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους παντός. Ὁ μὲν γὰρ τῷ χρίσματι τῆς βασιλείας ὑπερβαίνειτο, ὁ δὲ τῆς ἀρχιερωσύνης τῆς χάριτι. Ἦν γὰρ, φησὶν, ἀρχιερεὺς τοῦ ἐν αὐτοῦ ἐκείνου. Διὸ καὶ ὡς ἔσπον ἐπέχοντες τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν, δικαίως ἀποσεμνύουσι τὰ ἑκούσια πάθη αὐτοῦ, καὶ τὰ διὰ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν ἐπανεχθέντα τούτω παρὰ τῶν ἀχαρίστων Τουδαίων ἐφ' ὀδύριστα πρὸς τοῦ σταυροῦ καὶ τῆς ἀναστάσεως. Ποία δὲ ταῦτά εἰσιν, ἀκουσάτω ἡ ἱερότης σου. Κἂν γὰρ κόπος ἐνώπιόν μου ἔστιν ἕως οὗ εἰσελθῶ εἰς τὸ ἁγίαστήριον τοῦ Θεοῦ, καὶ συνῶ τὰ ἐν αὐτῷ καὶ περὶ αὐτῷ, ἀλλ' ἡ χάρις τοῦ παναγίου Πνεύματος ἡ ἐν πατριάρχαις προτυπωθεῖσα, ἐν προφήταις προκρηρυχθεῖσα, ἐν ἀποστόλοις θεμελιωθεῖσα, ἐν μάρτυσι τελειωθεῖσα, καὶ ἐν ἱεραρχαῖς κατακοσμηθεῖσα, δώσει λόγον ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματός μου.

Τὰ τῶν πατριαρχῶν τῶν ἁγίων ἐπιμάνικα, τὰ χειροπέδας τοῦ Κυρίου δοξάζουσιν, ἃς ἐκὼν ὑπέστη διὰ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν, κατὰ μαστιγίαν πρὸς Καϊάφην ἀγόμενος. Τὰ ἐπιτραχήλια, τὸ φραγέλιον τὸ ἐκλύσαν τὴν ζωὴν πρὸς τὸν θάνατον. Τὰ μετὰ ποταμίων στιχάρια, τοὺς κρουνοὺς τοῦ αἵματος καὶ τοῦ ὕδατος, τοὺς ἐκ τῆς θείας πλευρᾶς ἀποστάξαντας. Τῶν γονατίων τὰ ἐπιδήματα, τοῦ λεντίου τὸ ἐγχειρίδιον, δι' οὗ τοὺς πόδας ὁ Κύριος τῶν ἀποστόλων ἀπέσμηξεν. Οἱ σάκκοι, τὴν χλαῖναν τῆς ὕβρεως. Τὰ ὠμοφόρια, τὴν ἐκ τοῦ ἔθους πρὸς οὐρανὸν τοῦ πρωτοκλάστου μετάβασιν. Τὰ διὰ πολυσταυρίων φαινόμενα, τοῦ τιμίου σταυροῦ τὴν παγκόσμιον δόξαν καὶ δύναμιν. Τὰ ἐν τούτοις τριγώνια, τὸν ἀπρογωναῖον λίθον, Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν, τὸν τὰ διεστώτα συνάψαντα. Καὶ αἱ ῥάβδοι τὸν κάλαμον, τὸν τὴν σωτηρίαν τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων καλλιγραφήσαντα. Καὶ ὁ μάρτυς ἐν οὐρανῷ πιστός. Ἀπὸ γούν τῶν οὕτω δεδοξασμένων ἀγακλεῶς, καὶ εἰς τύπον καταστάτων τοῦ ἀληθινοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν, πόλις τις τολμητίας καὶ θρασυκάριος ἀφίληται τι δίκαιον ἱερατικὸν ὀπωσθήποτε; Πάντως οὐδεὶς. Ἀκούσει γὰρ ἐκ τοῦ θεοπάτορος· Σὺ δὲ ἀπώσω καὶ ἐξουδένωσας τὸν Χριστὸν σου, καὶ τὸ ἁγίασμα αὐτοῦ ἀθεδήλωσας. Ὡσπερ τοίνυν οὐκ ἔξεστι τῶν ἀπάντων τι εἰπεῖν περὶ τοῦ ἐνός Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν, ἄλλως μὲν ἐν τῷδε τῆς οἰκουμένης τῷ κλίματι παρουσιάζειν καὶ μεγαλύνεσθαι, ἄλλως δ' ἐν ἐκείνῳ δοξάζεσθαι, ἵνα

A dum et supra dictum fuit : et quia credimus eos per unctionem sanctitatis perfici, unctos Domini, et sanctissimos appellamus; ac referentes eos in numerum sanctorum et divinitus auctorum Patrum nostrorum, et amanter ipsos amplectentes, certis sumus, fores regni caelestis per eos nobis tum occludi, tum aperiri, et per ipsorum labra Deum velut ore proprio futura proferre. Non enim caro et sanguis, sed caelestis ille Pater ac Deus noster (qui dixit: In diebus illis effundam de Spiritu meo, et servi mei vaticinabuntur), revelat eis tam praesentia, quam futura. Sic enim et Saul inter prophetas, et Caiaphas invitus oraculum hoc protulit: Expedis unum perire pro populo et pro hac universa natione. Nam ille per unctionem regiam incalescebat, hic per gratiam pontificatus. Erat enim, inquit, ejus anni pontifex maximus. Propterea nostri patriarchae, tanquam obtinentes locum Christi Deique nostri, non abs re voluntarios ipsius cruciatus, et probra salutis nostrae causa ei ante crucem et resurrectionem ab ingratis Judaeis illata, cum gravitate representant. Quae autem illa sint, audiat tua sanctitas. Nam tametsi videam me laborem subiturum, donec ingrediar in sanctuarium Dei, quaeque in eo sunt, et circa ipsum, intelligam: nihilominus sancti Spiritus gratia in patriarchis praefigurata, in prophetis ante denuntiata, in apostolis fundata, in martyribus absoluta, in hierarchis decorata, subministrabit orationem in apertione oris mei,

Sanctorum patriarcharum epimania, Domini manicas celebrant, quas volens sustinuit ob salutem nostram, cum instar verberonis ad Caiapham duceretur. Collaria, lorum illud, quod vitam ad mortem traxit. Tunicae fuvios habentes, sanguinis et aquae rivos, qui ex divino latere destillant. Genuum amictus, ejus lintel documentum, quae pedes apostolorum Dominum extersit. Sacci, pallium illud contumeliae atque opprobrii. Humeralia, primitivi transitum ab inferis ad caelum. Multis insignitae crucibus penulae, venerandae crucis universalem gloriam atque potestatem. Quae sunt in his triangula, lapidem illum angularem Christum Deum nostrum, qui disjuncta conjunxit. Baculi, arundinem illam, quae salutem generis humani egregie depinxit. Testis in caelo fidelis. Patriarchis ergo tam praecclare nobilitatis, et in simulacrum veri Christi ac Dei nostri constituitis, quis adeo temerarius et audax fuerit, ut jus ali-quod sacerdotale quocunque modo adimat? omnino nullus. Audiet enim a Christi patre Davide: Tu autem repulisti et annihilasti unctum tuum, et sanctificationem ejus profanasti. Quemadmodum ergo nemini dicere licet de uno Christo Deoque nostro, quod aliter in hoc orbis tractu sit praesens et magnificetur, aliter in illo glorificetur; ne vesaniae extremae reum se faciat, et ad impietatem exorbitet: sic etiam nemo patriarchalem sacram

amplitudinem dividi debere dixerit, uti vel majora vel minora habeat privilegia. Quapropter etiam statutum est, ut in quavis ecclesia Dei, sive ad Euphratem, sive ad Tigrim, sive ad ipsum pertingat Oceanum, conjunctum eorum nomina referantur. Acceperunt enim, uti scriptum legimus, regiones gentium; et eorum throni sunt instar lunæ perfectæ, ac solis instar coram me sunt.

Sed dicet aliquis: Cum divini et sacri canones velut arripendio quodam patriarchis quatuor orbis partes distribuerint, qui sit, ut ipse semel statuta transgrediens, velis eas instar unius haberi provinciæ, quæque divisa recte sunt, male confundere? Ad hanc objectionem respondemus, posse priter et hæc vim suam obtinere, quemadmodum a sanctis Patribus sancita sint, et tamen identitatem unionis non confundi. Opifex ille hujus universi Deus, qui hominem suam ad imaginem finxit, et regem terrestrium constituit, qui cœlitus regeretur, prædicatur ille quidem cum propter reliquam signenti hujus eximiam compagem; tum quod ex immortalis partim, partim mortali mistura, vas illud apte fluxerit: quod sane cum loco circumscriptatur, ratione crassitiei carnalis, mente tamen ea spectat, quæ vel apud Gades existunt. Neque minus ei majestatis ex eo tribuitur, quod hominum vitam per quinque sensus regi voluerit, quorum quilibet vim sibi peculiarem vindicaret, cum interim societatem mutuam non abnegent. Licet enim aspectus, verbi gratia, munus sibi divinitus Injunctum etiam pro sua parte duntaxat obeat, ceu debitum quoddam persolvens, in quo minime cognatis a sensibus impeditur, nequaquam tamen ab horum societate avellitur, sed vult eos dignitatis suæ participes esse, mutuasque conferre operas instar fidarum ancillarum, ad curandum id corpus, cui sensus hi dati sunt. Præterea meretur admirationem, quod quemlibet horum geminaverit; ut tametsi perire contigerit unum, tamen reliquis illius etiam vicem impleat, nec adversus eum insolescant sensus adhuc integri, sed potius ei condoleant, ne ludibrio paterfamilias ipsorum habeatur. Quippe si contigerit alterutram aurem inutilem reddi, non amplius homo, creatum longe pulcherrimum, perfectus et incolumis, et qualem Deus condidit, esse dicitur; sed instar abortus habetur, cum a reliquis quatuor sensibus, licet incolumes sint, auxilii nihil habeat. Quemadmodum ergo quolibet sensu munus suum implente, cæterorum usum non inficiamur, nec damnamus eos tanquam sædus et inutiles, propterea quod gemina ratione non sint efficaces, quemadmodum erant conditi, sed potius eis favemus (quippe si unus ex eis, uti dictum est, in universum defecerit; totum corpus inutile redditur, et ab hominibus haud aliter habetur atque si non existeret), sic etiam quinarium patriarcharum recte atque ordine sese geret. Nam quilibet horum administrationem sibi

Δ μη παραπληξία; ἐσχάτης κατακριθῆ, καὶ πρὸς δυσσέβειαν μετακυλισθῆ, οὕτως οὐδὲ τὴν πατριαρχικὴν θέλει μεγαλειότητα διαιρετίαν εἶποι τις εἶναι, καὶ πρὸς μείζονα καὶ ἐλάττωνα πρόνοια μεταπίπτουσαν. Τῷ τοι καὶ δίδομαι κατὰ πᾶσαν ἐκκλησίαν, καὶ πρὸς τὸν Εὐφράτην, καὶ Τίγρητα, καὶ αὐτὸν διήκουσαν τὸν ὠκεανὸν, λαθὼν αὐτοὺς ἀναφέρεισθαι. Ἐλαθὼν γάρ, φησὶ, χώρας ἐθνῶν, καὶ οἱ θρόνοι αὐτῶν ὡσεὶ κατηρτισμένη σελήνη, καὶ ὡς ἡλιός εἰσιν ἐναντίον μου.

Ἄλλ' ἔρει τις· Καὶ πῶς τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων ὡς ἐν σχολίῳ κληροδοσίας ἐπιμερισάντων τοῖς πατριάρχαις τῆς οἰκουμένης τὴν τετραμέρειον, αὐτὸς ὑπερβαίνων τὰ δόξαντα θέλει ὡς μίαν ἐνορίαν ταύτας λογίζεσθαι, καὶ συγγέειν κακῶς τὰ διαιρεθῆντα καλῶς; Φαμέν οὖν πρὸς τὴν τοιαύτην ἀντίθεσιν, ὡς ἔστι καὶ ταῦτα κρατεῖν καθὼς ὑπὸ τῶν ἁγίων Πατέρων τεθέσπισται, καὶ τὴν ταυτότητα τῆς ἐνώσεως μὴ συγγέειν. Ὁ Δημιουργὸς τῶν ἔλων Θεὸς κατ' οἰκίαν εἰκόνα πλαστούργησας τὸν ἀνθρώπον, καὶ βασιλέα καταστήσας τῶν ἐπὶ γῆς βασιλευόμενον ἀνωθεν, ὑμνεῖται μὲν καὶ χάριν τῆς ἄλλης ὑπερφουοῦς ἁρμονίας τοῦ πλάσματος, καὶ πῶς ἐξ ἀθανάτου κράματος καὶ θνητοῦ τὸ ἐφ' ὀλίγον διωργάνωσε, καὶ τόσον περιγυρομένον τῷ λόγῳ τῆς σαρκώδους πεχύτητος, νοερῶς τὰ παρὰ Γαδαίρων περιεργάζεται. Οὐχ ἦρταν δὲ μεγαλύνεται, δεῖ τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων εὐδόκησε διὰ πάντα αἰσθήσεων διεξάγεσθαι, σφετεριζομένων τὴν ἰδιότητα, καὶ μὴ ἀπαρνούμενων τὴν ἀνακοίνωσιν. Κἀν γὰρ ἡ θύς τυχὸν ἐνεργῆ καὶ μονομερῶς τὸ ἀποκληρωθῆν ταύτη λειτουργήματα παρὰ Θεοῦ, καθὰ τι δίκαιον ὄφλημα, μὴ ἐμποδιζομένη παρὰ τῶν συντρόφων αἰσθήσεων, ἀλλὰ τῆς κοινωνίας αὐτῶν οὐ χωρίζεται· θέλει δὲ ταύτας μετέχειν τῶν ἀξιωμάτων αὐτῆς, καὶ συναρῆγειν εἰς τὸ αὐτὸ κατὰ δουλίδα πιστὰς, πρὸς θεραπείαν τοῦ ταύτας πλουτήσαντος σώματος. Ἐτι θαυμάζεται, πῶς ἐκάστην τούτων ἐδιπλασίασεν, ἵνα κἀν συμβῆ περιαιρηθῆναι τὴν μίαν, ἢ περιλειφθεῖσα κακείνης τὸν τόπον ἀναπληρώσει, καὶ μὴ καταλαζονεύωνται ταύτης αἱ ἀρτίσωμοι, συμπονώσι δὲ μᾶλλον αὐτῇ, ὡς ἂν μὴ ὁ οἰκοδεσπότης αὐτῶν θριαμβεύηται. Ὡς εἴπερ τόχοι καὶ τὴν θατέραν ἀχρειωθῆναι τῶν ἀκοῶν, οὐκέτι τὸ κάλλιστον χρήμα ὁ ἀνθρώπος, ἐντελής καὶ σώος, καὶ ὅσον αὐτὸν ὁ Θεὸς εἰργάσατο, λέγεται· ἀλλ' ὡς ἐκτερωμά τι λογίζεται, ὑπὸ τῶν λοιπῶν τεττάρων αἰσθήσεων, ὑγιαίνουσῶν καὶ ταῦτα, μὴ βοηθούμενος. Ὡς γοῦν ἐκάστης τῶν αἰσθήσεων πληρούσης τὴν οἰκίαν ἐνεργείαν, τῶν λοιπῶν τὸ χρήσιμον οὐκ ἀπαινομέθεα, οὐδὲ καταψηφίζόμεθεα τούτων ἀσχημοσύνην καὶ ἀχρειότητα, διὰ τὸ μὴ διπλοειδῶς ἐνεργεῖν, καθὼς πεπλαστούργηται, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ συναγομεν (μῖα γὰρ ἐξ αὐτῶν σχολασάσης τελείως, ὡς εἴρηται, ἔλον τὸ σῶμα ἡχρλωται, καὶ ὡς μὴ δὲ θε τοῖς ἀνθρώποις λογίζεται)· οὕτω καὶ τῶν πατριαρχῶν ἡ πεντάς, δικαίως καὶ ἀσφαλῶς οἰκονομηθήσεται. Ἐκαστος γὰρ τούτων, τὴν μὲν ἀπονεμηθεῖσαν ἀπὸ διοικήσιν ἐνεργῆσει μονοειδῶς, ἵνα μὴ συγγέωνται τῶν ἁγίων Ἐκκλησιῶν τὰ πρόνοια· τῶν δὲ τιμῆς τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀνάθετον δεδομένων δικαίων τῇ

πατριαρχικῆ θείᾳ μεγαλειότητι, οὐδεὶς ἀποξενωθή-
σεται. Εἰ γὰρ τοιοῦτόν τι γένηται, καὶ τὸν Ἀλεξαν-
δρείας τυχὸν εὐρισκόμενον εἰς τὴν τῶν πόλεων
βασιλεύουσαν, τῶν πατριαρχικῶν προνομίων ἀποξε-
νώσει τις, ὅτι κατὰ τὴν οἰκειαν ἑνορίαν οὐ πάριστιν,
ἀγκυρώσει τὴν κεφαλὴν ὡς κωφεύουσαν, ἢ ἀδλεπτοῦ-
σαν, καὶ ὑπὸ τετάρων, ἢ καὶ τριῶν διεξαγομένην
αἰσθήσεων. Διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν, ὡς εἶκοι, προτε-
τύπεται προβάλλεσθαι κατὰ τὸ ἀπαραίτητον καὶ
τοὺς μὴ ἔχοντας πατριάρχας τοὺς ἀποκληρωθέντας
αὐτοὺς ἀγίους θρόνους, διὰ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν ἐθνῶν,
τὸν Ἀντιοχείας καὶ τὸν Ἱεροσολύμων φημί.

etiam ii patriarchæ, qui cæteroqui sacros sibi destinatos thronos, ob pag-
norum hostiles incursus, haud possident: Antiochenus, inquam, et Hierosolymitanus.
Κἄν γὰρ ἐξώσθησαν τῆς δόξης τῶν θρόνων αὐτῶν, B
ἀλλ' ἡ πνευματικὴ χάρις, κατὰ τὸν Δαβὶδ, οὐ πα-
λιωθῆσεται. Ἦξει δὲ μᾶλλον ὁ θεὸς ἡμῶν ἐμφανῶς,
καὶ οὐ παρασιωπήσεται· ὡς συναγάγῃ αὐτῷ τοὺς
ὁσίους αὐτοῦ, τοὺς διατιθεμένους τὴν διαθήκην αὐ-
τοῦ. Φιλοφρονητέον τοίνυν τοὺς ἀποξενωθέντας πα-
τριάρχας ἐκ τῶν ἀγιωτάτων ἐκκλησιῶν αὐτῶν, καὶ
ὑπεροφίους καθημένους εἰς ἑτέρου πατριάρχου δι-
οίκησιν, καὶ μὴ ἀτιμαστέον. Κεκανόνηται γὰρ παρα-
καλεῖσθαι τούτους, καὶ πάσης ἐπιμελείας καὶ
ὑποδοχῆς ἀξιοῦσθαι, οὐ μὴν ὑβρίζεσθαι διὰ τὴν τῶν
πραγμάτων ἀνωμαλίαν, θρήνων ἀξίαν οὔσαν, καὶ
μὴ ἀλαζονείας γεννήτριαν. Ἐἴτα τῶν θείων καὶ ἀγίων
Γραφῶν καὶ τῶν Πατρικῶν παραδόσεων κατονομα-
ζουσῶν Πάπαν τὸν ἐπίσκοπον Ῥώμης, ὡσαύτως καὶ
τὸν Ἀλεξανδρείας· ἀλλ' ἂν καὶ τὸν Κωνσταντινου-
πόλεως, καὶ τὸν Ἱεροσολύμων, ἀρχιεπισκόπους· μό-
νον δὲ τὸν Ἀντιοχείας, πατριάρχην. Πῶς τῶν Ἀν-
τιοχείων ἡ ἐκκλησία οὐχ ὑβρισπαθεῖ, μανθάνουσα
καὶ τοὺς λοιποὺς, πατριάρχας ἀνακηρύττεσθαι; πάν-
τως διὰ τὴν ταυτότητα τῆς τιμῆς, καὶ διὰ τὸ ἐπ-
έχειν τοὺς πέντε πατριάρχας τόπον τῆς μιᾶς κεφα-
λῆς τοῦ σώματος, δηλαδὴ τῶν ἀγίων Ἐκκλησιῶν τοῦ
θεοῦ.

Ἐπει δὲ τινες λέγουσι μηδὲν εἶναι τὸ ἐμποδῶν,
καὶ τοὺς ἑκατοστῆ ἀρχιερατείουσας οὕτω τιμᾶσθαι
καὶ μεγαλύνεσθαι. Καὶ οὗτοι γὰρ διδασκαλικοῦ
ἀξιώματος κατηξίωται, καὶ κατὰ Μωσῆα καὶ Ἀαρὼν
εἰς τὰ ἅγια τῶν ἀγίων ἐσθήσασιν, καὶ τὴν ἀναίμακτον
θυσίαν προσφέρουσι. Φαμέν, ὡς ἀπὸ τῶν θείων καὶ
ιερῶν κανόνων μόνοις τοῖς πατριάρχαις περιλοτμή-
ται τῆς οἰκουμένης τὰ κλίματα. Κάντεσθαι οὐδὲ
ἔχει τις ἕτερος οἰκείῳ δικαίῳ ἑνορίαν, ἢ ἄλλο τι δι-
καιον ἱερατικόν· ἀλλ' ἔκεινο καὶ μόνον τὸ μέρος τῆς
διοικήσεως ἱερατικῶς ἐνεργεῖ, τὸ δοθὲν αὐτῷ παρὰ
τῆς πατριαρχικῆς θείας μεγαλειότητος. Ὅθεν ὡς
ἀποστελλόμενοι παρὰ πατριαρχῶν, καὶ ἀναπληροῦν-
τες τὸν τόπον τῶν θείων καὶ ἀγίων ἀποστόλων, ἀπο-
στολικῶν μὲν προνομίων ἠξίωται (δυσμοῦσι γὰρ
καὶ λύουσι κατ' αὐτοὺς καὶ χειροτονίας ποιοῦσι, καὶ
τὴν ἀναίμακτον θυσίαν, προσάγουσι) πατριαρχικῶν
δὲ δικαίων οὐ κατηξίωται. Οὕτε γὰρ σάκκους, οὕτε
πολυσαύρια ἐνδιδύσκονται· οὕτε μετὰ γραμμάτων
καὶ τριγώνων στιχάρια. Ταῦτα δὲ οὕτω γίνονται, ὅτι
καὶ τῶν ἀγίων ἀποστόλων ἡ θεία ὁμήγουρις τὸ τοῦ

A tributam obibat pro parte sua, ne sanctorum eccle-
siarum privilegia confundantur: nec tamen honore
concesso divinitus, dativæ antiquitus patriarchali
sacræ amplitudini iuribus, quispiam spoliabitur.
Quippe si tale quid usuvenerit, et Alexandrinum
(verbi causa) in urbe imperatrice commorantem,
privilegiis patriarchalibus propterea quispiam
spoliaverit, quod non degat in provincia sua; caput
ipsum inutile reddet, tanquam surdum, vel cæcum,
et quatuor, aut tribus duntaxat sensibus prædi-
tum. Ob hanc ipsam causam, ceu credi par est,
jamdudum sancitum est, ut haud dubie per ele-
cæteroqui sacros sibi destinatos thronos, ob pag-

B Quavis enim gloria thronorum suorum per vim
exciderunt, tamen spiritualis gratia, secundum
Davidem, non exolescet. Imo potius veniet Deus
noster manifesto, nec silebitur; ut colligat sibi
sanctos suos, qui testamentum ipsius disponunt.
Itaque conplectendi sunt amanter ii patriarchæ,
qui sanctissimis Ecclesiis suis spoliati sunt, et
exsules in alterius patriarchæ diocesi degunt, mi-
nimeque contumeliis afficiendi. Quippe sanctum
canonibus est, ut eos consolemur, et omni cura
susceptioneque lignemur; non injuriis afficiamus
ob rerum humanarum inconstantiam, quæ la-
crymis potius est digna, quam ut insolentiam gin-
gnere debeat. Cæterum cum sacræ Litteræ, Pa-
trumque traditiones, episcoporum Romanum appellent
C papam; itidemque Alexandrinum, et ipsum quocumque
Constantinopolitanum, ac Hierosolymitanum, ar-
chiepiscopos; solum vero Antiochenum patriar-
cham: qui fieri potest, ut Antiochens ecclesia non
patiatur injuriam, quæ intelligat, reliquos etiam
publice dici patriarchas? Omnino sit hoc propter
identitatem honoris, et quod hi quinque patriarchæ
vicem unius capituli universi corporis obtineant,
sanctarum videlicet Ecclesiarum Dei.

Quia vero quidam perhibent, nihil esse impedi-
mento, quominus ubivis constituti pontifices,
eodem cum patriarchis honore amplitudineque
fruantur, cum et ipsi docendi dignitatem nacti
sunt, et exemplo Mosis et Aaronis in sanctis sanc-
ctorum consistant, incrementamque victimam offe-
rant: respondemus per divinos sacrosque canones,
solis patriarchis esse concessos orbis terrarum
tractus. Unde sit, ut alius quispiam suo jure pro-
vinciam non habeat, vel aliud quoddam jus sacer-
dotale: sed in ea duntaxat parte diocesis munere
sacerdotali fungitur, quæ ipsi a sacræ patriarchali
amplitudine concessa est. Unde veluti qui mittan-
tur a patriarchis, et vicem divinorum sanctorumque
apostolorum impleant, apostolica quidem privilegia
consecuti sunt (ligant enim et solvunt per se, ac
ordinationes faciunt, et incrementam hostiam offe-
rant), at patriarchalia jura non obtinuerunt. Nec
enim vel saccos, vel penulas multis insignitas eru-
cibus induunt, nec tunicas frequenti littera gamma,
triangulisque depictas. Hæc autem ita sunt, quod

sanctorum apostolorum divinus cœtus martyrii stadiū decurrens, manicis quidem ac loco subjectus fuerit, et discipulorum pedes absterserit linleo, atque Aaronis exemplo induerit humerale, tunicam talarem, Ephud, quibus illa prisca pellis Adamiæ massæ denotabatur : verum sanguis et aqua ex eorum latere non defluxit, quorum vicem gamma (Γ) tunicarum implent. Nec contumeliæ pallium induerunt. Nec eorum quisquam lapis angularis vocatus fuit, sicut Dominus ille Deusque noster. Nec fidei talentum per quemlibet ipsorum in universum orbem terrarum dilatatum fuit, sed hic Romam, ille ad Indos vel Britannos, alius ad Gallos doctrinæ latices derivavit. Solus ille Christus ac Deus noster aderat ubique, atque universa gaudio implebat. Unde fit, ut sanctissimi patriarchæ, qui sanctarum Ecclesiarum capitis Dei vicem implent, saccos induant, tunicasque fluviis ac triangulis, pennas multis crucibus depictas ; ac pariter in omnibus Ecclesiis nominatim referantur. Idem baculo, perinde ac arundine Christus Deusque noster, spectabiles sese reddunt. Cæteri pontifices et antistites, perinde ac Aaron illa virga, quæ magni mysterii significandi causa floruit, vel instar magni illius apostoli Petri, qui ex ipso Deo audivit, Pasco oves meas. Et quoniam vero est simile, quempiam interrogare, quæ vocabuli papa significatio sit, quæ patriarchæ, quæ archiepiscopi ; et quamobrem horum quinque capitum facultas atque privilegia sint eadem, uti declaratum fuit, cum eorumdem nomina sint diversa : necessario putavimus horum quoque velut apicem tangendum.

Apud Latinos papa dicitur Pater. Et apud Judæos patriarcha dicitur princeps sive Pater patriarum. Similiter archiepiscopus, erit episcoporum Pater. Licet ergo papæ, patriarchæ, et archiepiscopi significata, linguæ ratione diversa sunt, nullo tamen modo potestate differunt. Quamobrem omnes etiam communi nomine patriarchæ dicuntur. Sanctus quidem ille Silvester, qui primus Romæ pontifex obtinuit, et qui primus Antiochiæ pontifex fuit Evodus, non abs re Patres appellati fuere. Quippe necdum erant patriarchæ, qui a Patribus instituntur. Similiter et Alexandrinus propterea vocatus fuit papa, quod sanctus ille Cyrillus in tertia synodo privilegia papæ Romani, Cœlestini scilicet, acceperit. Cum autem religio jam pervagata fuisset fines orbis terrarum, ut urbs fere quelibet episcopum obtinisset : ipsa pietatis ratio poscebat, ut Hierosolymis etiam honos haberetur, ob cruciatu sacrosanctos et sepulcrum Domini nostri Jesu Christi. Nam magna isthæc urbs Constantinopolis jam ante honorem obtinuerat, uti supra dictum fuit, pro-

A μαρτυρίου στάδιον τρέχουσα, χειροπίδα: μὲν καὶ φραγγέλιω καθυποβέβηται, καὶ πόδα: μαθητῶν διὰ λεντιοῦ ἀπέσμηξε, καὶ ἐνεδιόσκειτο κατὰ Ἀαρῶν τὴν ἐπωμίδα, καὶ τὸν ποδήρη, καὶ τὸ ἐφίβ, τὰ δὲ ἀρχαῖον σημαίνοντα κώδιον τοῦ Ἀδαμαιοῦ φυράματος· αἶμα δὲ καὶ ὕδωρ ἐκ τῆς πλευρᾶς αὐτῶν οὐ κατέββυσεν, ὧν ἀναπληροῦσι τόπον τὰ τῶν σιγαρίων γαμμάτια. Οὐδὲ τὴν χλαῖναν τῆς ὑβρεως ἐνεδιόσαντο. Οὐδέ τις αὐτῶν λίθος ἀπρογωνιαῖος ἠνόμασται, ὡς ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν. Οὐδὲ τὸ τῆς πίστεως τάλαντον ἐφέηπεται, ἀλλ' ὁ μὲν ἐν Ῥώμῃ, ὁ δὲ ἐν Ἰνδοῖς ἢ Βρεττανῶς, ὁ δὲ ἐν Γαλάταις τοῖς τῆς διδασκαλίας μετώχυσσε πίδακας. Μόνος δὲ ὁ Χριστὸς καὶ Θεὸς ἡμῶν πανταχοῦ παρῆν, καὶ χαρὰς τὰ πάντα ἐπέπρωσεν. Ὅθεν καὶ οἱ ἀγιώτατοι πατριάρχαι, τόπον ἀναπληροῦντες τῆς κεφαλῆς τῶν ἁγίων Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ, ἐνεδιόσκονται σάκκους, καὶ μετὰ ποταμίων καὶ τριγωνίων σιγάρια, καὶ διὰ πολυσταυρίων φαινόμενα, καὶ εἰς πάσας τὰς Ἐκκλησίας κατὰ ταῦτ' ἀναφέρονται. Τῇ δὲ βάρβη, ὡς ὁ Χριστὸς καὶ Θεὸς ἡμῶν τῷ καλάμῳ τῆς ὑβρεως, ἀποσεμνύνονται. Οἱ δὲ λοιποὶ ἀρχιερεῖς : καὶ ἡγούμενοι, ὡς ὁ Ἀαρῶν τῇ βάρβῃ ἐκείνῃ τῇ βλαστησάσῃ κατὰ μέγαν μουστηρίου προδήλωσιν, ἢ ὡς ὁ μέγας ἀπόστολος Πέτρος, ὁ ἀκούσας παρὰ Θεοῦ, Ποίμανε τὰ πρόβατά μου. Ἐπεὶ δὲ τῶν εἰκότων ἐστὶν ἐρωτῆσαί τινα, τίς ἢ τοῦ πάπα σημασία, καὶ τίς ἢ τοῦ πατριάρχου ἐστὶ, καὶ τίς ἢ τοῦ ἀρχιεπισκόπου, καὶ διατί τῶν πέντε κεφαλῶν ἢ μὲν ἐνέργεια καὶ τὰ προνόμια ταυτίζονται, καθὼς διεληφται, τὰ δὲ ὀνόματα τούτων εἰσι διάφορα, ἴσον ἐλογισάμεθα καὶ τὰ περὶ τούτων ἐκκορυφώσαι.

Πάπας παρὰ Λατίνοις κέκληται ὁ Πατήρ. Καὶ παρὰ Ἰουδαίους πατριάρχης, ὁ ἄρχων ἦτοι ὁ Πατὴρ τῶν πατριῶν. Καὶ ἀρχιεπίσκοπος ὁμοίως, ὁ ἐπίσκοπος τῶν Πατέρων. Κἀν γοῦν ὡς τοῦ πάπα, τοῦ πατριάρχου, καὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τὰ σημαίνοντα τῇ διαλέκτῳ διάφορα, ἀλλὰ δυνάμει κατὰ μηδὲν διαφέρουσι. Διὸ καὶ πάντες κοινῶ ὀνόματι πατριάρχαι κατονομάζονται. Ὁ γοῦν πρώτως ἀρχιερατεύσας ἐν Ῥώμῃ ἅγιος Σιλβέστρος, καὶ ὁ πρώτως ἀρχιερατεύσας ἐν Ἀντιχείᾳ Εὐδοῦς, ἐκλήθησαν εὐλόγως Πατέρες. Οὐπω γὰρ ἦσαν πατριάρχαι, παρὰ τῶν Πατέρων προβαλλόμενοι. Ὡσαύτως καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας ἐκλήθη πάπας, διὰ τὸ λαβεῖν τὸν ἅγιον Κύριλλον κατὰ τὴν τρίτην σύνοδον τοῦ πάπα Ῥώμης, τοῦ Κελεστίνου φησὶ, τὰ προνόμια. Τῆς δὲ εὐσεβείας διαδραμούσης εἰς τῆς οἰκουμένης τὰ πέρατα, καὶ πλείως ἐκάστης σχεδὸν λαβούσης ἐπίσκοπον, ἐδέησε τιμηθῆναι θεαρέτως καὶ εὐσεβῶς καὶ τὴν Ἰερουσαλήμ, διὰ τὰ ἅγια πάθη καὶ τὸν τάρον τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἢ γὰρ μεγαλόπολις προσταίμητο, καθὼς προεῖρηται, διὰ τὸ εἰς ταύτην μετενεχθῆναι τὰ σκήπτρα τῆς τῶν Ῥωμαίων βασιλείας. Μετανομή-

VARIÆ LECTIONES.

⁷⁷ φραγγέλιω. ⁷⁸ μετυχέττισε.

NOTÆ.

(59) Figura litteræ gamma.

σθησαν οὖν οἱ ἐν ταύταις ἀρχιερατεύοντες, ἀρχιεπίσκοποι· ἀρχαὶ δηλονότι καὶ κεφαλὰ πολλῶν ἐπισκόπων. Ταῦτὸν δὲ ἐστὶν εἰπεῖν, Πατέρες καὶ πατριάρχαι. Ἐκ τούτου δὲ διαφορά τις οὐκ ἐστὶ μέσον αὐτῶν. Ὁ γὰρ πατήρ τοῦ ἔθνους· τοῦδε τυχόν, πατήρ ἐστὶ καὶ ἱερατικῆς φυλῆς καὶ λαϊκῆς, ὡς ὁ Ἰακώβ τῶν ἱβ' φυλῶν Ἰσραήλ. Καὶ ἀρχῶν ἐπισκόπων, ἐξ-ανάγκης ἐστὶ πατήρ καὶ ἐπισκόπων καὶ λαϊκῶν· ὁ δὲ Γοτθία, οὐ καλεῖται ἀρχιεπίσκοπος, ὡς ἀρχῶν ἐπισκόπων καὶ προβολεῦς, ἀλλ' ὡς ἀρχὴ ἐπισκόπων. Ὁρίσθη γὰρ παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων, τὰς μὲν ἔχουσας διοικήσεις· πολλὰς πόλεις, ὑπὸ ἐπισκόπων κυβερνωμένας, παρὰ μητροπολιτῶν διεξάγεσθαι, οὗς καὶ πρῶτους οἱ κανόνες ὀνομάζουσι· τὰς δὲ μὴ ἔχουσας ὑφ' ἑαυτὰς πόλεις τινὰς ὑπὸ ἐπισκόπων ἰθυνομένας, παρὰ ἀρχιεπισκόπων ἱερατεύεσθαι· ὥστε μειονεκτεῖν μὲν αὐτάς τῶν μητροπόλεων, ὑπερτερρεῖν δὲ τῶν ἐπισκόπων. Οὕτω λυθείσης καὶ τῆς τοιαύτης ἀμφιβολίας, ἤθελον εἰπεῖν, οὗτο χάριν ὁ πάπας Ῥώμης οἰκουμηνικὸς πάπας λέγεται, ὡσαύτως καὶ ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, οἰκουμηνικὸς πατριάρχης· οἱ δὲ λοιποὶ πατριάρχαι, καὶ ταῦτα τῆς αὐτῆς ὄντες τάξεως, κλήσιώς τε καὶ τιμῆς, καὶ ταύτης οὐκ ἔτυχον τῆς ἀνακηρύξεως. Ἐπει δὲ τὸν μὲν πάπαν τὸ τῆς φιλαυτίας δαιμόνιον τῆς τῶν λοιπῶν ἁγιωτάτων πατριαρχῶν ὁπέστησεν ὀμηγύρεως, καὶ εἰς μόνην τὴν Δύσιν ἐστανοχώρησε· τὸν δὲ Κωνσταντινουπόλεως βλέπω μηδὲν τῶν προνομίων τοῦ πάπα κατακοσμούμενον (οὕτε γὰρ τῷ τῆς βασιλείας λῶρῳ κατὰ τὸ τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου νομιζόμενον θέσπισμα καταστέφεται, οὔτε κοκκοβαφεῖσι πεδίοις κατὰ τὸ τυπωθὲν θεατρίζεται, ἀλλ' οὐδ' ἐτέρῳ προνομίῳ τῆς παλαιᾶς Ῥώμης κέχρηται, καὶ διὰ τοῦτο οἱ πόδες αὐτοῦ ἴστανται ἐν εὐθύτητι, καὶ ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ παντοῖα συνέσει, κατὰ τὸν Δαβὶδ, πεπολιῶται· καὶ τὰς οἰκείας δὲ ὑπογραφὰς ὡς οἰκουμηνικὸς οὐ μεγεθύνει πατήρ, κἀν παρ' ἡμῶν οὕτω κέκληται καὶ δεδῶξασται)· τὴν μὲν περὶ τούτου συζητήσιν, ὡς ἄλυσιτελῆ, παρατρέγω. Ἀπολογουμαι δὲ πρὸς τοὺς λέγοντας τολμηρῶς, φεῖλαιεν τῆς πατριαρχεικῆς ἀποξενούσθαι τιμῆς τὸν Ἀντιοχείας καὶ τὸν Ἱεροσολύμων. Κεκανόνισται γὰρ, φασὶ, μὴδ' ἐν ἀρχιερεῦσι συντάττεσθαι τοὺς μὴ ριφοκινδύνως ἀπερχομένους ἀρχιερεῖς εἰς τοὺς παρὰ Βαρβάρων κατεχομένους θρόνους αὐτῶν, μηδὲ τὸν τοῦ μαρτυρίου προαρπάζοντας στέφανον. Ὡς εἰ μὲν εἰσὶ λαϊκοὶ οἱ τοιαῦτα καθὰ τι μάταιον ἀμβλωμα κατὰ τῶν ἁγίων κεφαλῶν ὠδινῆσαντες, συγγνώμης ἀξιωθήσονται κατὰ πολλὴν ἐπιείκειαν. Γέγραπται γάρ· Ὁ γὰρ Ῥωμαίων ἄνδρα νόμους (ταῦτὸν δ' ἐστὶν εἰπεῖν καὶ κανόνας) ἀγνοεῖν. Ὅτι κἀν χειρῶναξ τίς ἐστί, κἀν σῦρραξ, ὄκνοθεν εἰδέναι νόμους ἢ κανόνας μὴ συγχωρούμενός ἐστιν, ἀλλ' οἱ τούτους κατὰ σκουδαίλους ἀργυροπλῶμονας μεταλλεύοντες,

Ὅσοι τε φύλλα καὶ ἄνθη γίνονται εἰλαρος ὥρη·
 nibus dicendum) non oportet. Quippe licet aliquis
 leges sicut canones per se norit, veniam impetrare
 non potest : cum qui leges et canones, instat
 industriorum argenti exploratorum, investigant, in
 hac urbe regia tot sint.

Quot folia et flores nascuntur tempore verno :

A pterea quod in eam: imperii Romani scepra fuissent translata. Itaque mutatis nominibus barum pontifices dicti sunt archiepiscopi, veluti principia et capita multorum episcoporum. Quod idem erit, ac si dixeris, Patres et patriarchæ. Unde nullum existit inter eos discrimen. Nam Pater hujus illiusve gentis, tam sacerdotalis, quam laicæ tribus est Pater, sicut Jacob duodecim tribuum Israelis. Et princeps episcoporum, necessario Pater est tum episcoporum, tum laicorum. Gotthiæ quidem antistes non propterea vocatur archiepiscopus, quod episcoporum princeps et ordinator sit, sed tantquam principium episcoporum. Quippe sanctis a Patribus est sancitum, ut ex dioceses, quæ multas habent urbes sub episcoporum gubernatione constitutas, a metropolitanis administrarentur, quos etiam ipsi canones appellant primos : quæ vero sub se non habent urbes aliquas, episcoporum regimini subditas, archiepiscopos habeant pontifices : ut inferiores hæ quidem sint metropolitibus, at episcopatibus superiores. In hunc modum, hoc etiam ambiguo soluto, volebant equidem dicere, quamobrem papa Romanus appelletur universalis Papa, similiterque Constantinopolis archiepiscopus, universalis patriarcha : cum reliqui patriarchæ, licet ejusdem sint ordinis, appellationis et honoris, ita proclamari non soleant. Sed quando papam Romanum malus ambitionis ille genius a reliquorum sanctissimorum patriarcharum cœtu avulsit, et in Occidentem duntaxat coarctavit ; cum interim videant Constantinopolitanum nullo papæ privilegio semet ornantem (quippe nec regni coronatur fascia, secundum id, quod sancti Constantini statutum esse putatur, nec cum coccineis calcis, ut ibidem sancitur ; velut in spectaculo semet exhibet ; nec aliud denique Romæ veteris papæ privilegium usurpat : ideoque stant pedes ejus in rectitudine, et caput ejus omnigena prudentia, quemadmodum Davides loquitur, incanuit. Idem ne subscriptiones quidem suas magnificas facit, tantquam pater universalis ; licet a nobis ita vocetur et celebretur (equidem de hoc disquisitionem, velut infrugiferam, instituere supersedeo. Facere tamen non possum, quin iis respondeam, qui audacter prædicant, a dignitate patriarchali removendos Antiochenum et Hierosolymitanum. Quippe canonibus statutum est, inquit, ne quidem inter pontifices recensendos esse, qui non vel extremo cum periculo se conferant ad thronos suos a Barbaris occupatos, nec martyrii coronam præripiant. Nimirum si laici sunt, qui talia veluti stolidum quemdam abortum adversus sacra sancta capita parturierunt, veniam merebuntur ex singulari quadam nostra moderatione. Cæteroque enim scriptum est : Hominem Romanum ignorare leges (idem et de cano-

qui quidem cuius ad manum sunt, tanquam liberale quoddam et nullo constans prelo epulum: neque dubium est, quin horum doctrinæ multo dulcescere possit istorum ignorantia abiectionem. Sin autem sacro pontificum catalogo continentur, habet quoniam modo quis horum condemnationem expresserit? Quam enim meretur is veniam, qui cum se canones docere profiteatur, canonum tamen crassitiam non videt, quæ ipsum prope montem Athon superat? Omnino nullam. Imo potius ex omnipotenti Deo audit. Tu rejectisti iustitiam, et ego rejiciam te, ne mihi sis sacerdos. Quapropter omni de hoc contentione ommissa, scripto præsentati ad tollendum omne scandalum inseram xxxvii canonem coactæ in magni palatii Trullo sanctæ ac universalis synodi, quæ quinta et sexta dici solet: qui sane canon ita sonat ad verbum: *Quia diversis temporibus Barbarorum impressiones acciderunt, et urbes hinc plurimæ redactæ sunt in potestatem impiorum, ita ut deinceps hujus talis urbis præses post ordinationem suam non potuerit thronum suum accipere, atque in eo pro conditione sacerdotali collocari, ei nam recepta consuetudine tam ordinationes, quam alia omnia, quæ ad episcopi pertinent officium, perficere atque exercere: nos dignitatem et venerationem sacerdotii tuentes, minimeque volentes, ut injuria paganorum juribus ecclesiasticis detrimento sit, in hunc modum ordinatis, et ob causam supra positam thronos suos non possidentibus, jus suum absque præjudicio sic conservandum decrevimus, ut et ordinationes diversorum clericorum juxta canones instituant, et auctoritate præsentis secundum modum fruantur, ac denique firma et rata sit omnis ab ipsis profecta administratio. Non enim accurratione per necessitatis tempus circumscripta, lex dispensationis in angustum cogatur.*

νεομοσμένην εἶναι πᾶσαν ὑπ' αὐτῶν προποῦσαν τῆς ἀκριβείας περιγραφείσης, ὃ τῆς οἰκονομίας

Præter hunc vero canonem, scripto præsentati lectores moneo, etiam edictum quoddam existare memorandi imperatoris, domini Alexii Comneni, mense Novembri secundæ indictionis publicatum, ac fiscalibus et ecclesiasticis secretis insertum, quod statuit (60), non solum debere citra illum impedimentum eligi pontifices in orientales Ecclesias, a paganis possessas, licet illi, qui ad eas renuntiantur, quos sortiti sunt thronos accipere nequeant propter malitiam paganorum: verum etiam quod post ordinationem habere debeant, quæcumque ante illam Constantinopoli habebant jura: nimirum abbatias, adelphorum annonas (61), et reliqua. Atque nos quidem hæc ita rogati perscripsimus. Cæterum Deus ille pacis, qui per Davidem prophetam dixit: Si populus meus præcepta mea servaverit, in virga visitabo inimicos eorum, et in flagellis iniquitates eorum;

Ἀ παρὰ ταύτη τῇ βασιλευσούσῃ τῶν πόλεων καθεστή-
κασι, καὶ πρόκεινται τῷ βουλομένῳ παντὶ φιλότιμος
πανδαισία καὶ ἀπραγμάτευτος, καὶ πάντως τῷ με-
λικράτῃ τῆς βίβασκαλίας αὐτῶν ἐμελιτώθῃ τὸ τῆς
ἀγνοίας ἐκείνων ἀφίνδιον. Εἰ δὲ τοῦ θεοῦ καταλόγῳ
τῶν ἀρχιερέων εἰσὶ, βαβαί! πῶς ἐν τις εἴπῃ καὶ δι-
ηγῆσεται τὴν ἐπαγομένην τούτοις κατάκρισιν; Ποίως
γὰρ συγγνώμης ἀξιοθήσεται ὁ διδάσκων κανόνες
ἐπαγγελάμενος, καὶ κανόνων μὴ βλέπων παχύτητα,
τὸν Ἄθων αὐτὸν σχεδὸν ὑπερβαίνουσαν; Πάντως οὐ-
θεμιδὲς ἀκούσει δὲ μᾶλλον ἀπὸ θεοῦ παντοκράτορος·
Σὺ ἀπόσω δίκαιοσύνην, κατὰ ἀπόσωμαί σε τοῦ μὴ
λερατεύειν μοι. Ὅθεν τὴν περὶ τούτου πολλὴν ἀντι-
λογίαν καταλείπων, καταστρωννύω πρὸς περιαιρέσιν
συναδέλφου παντὸς τῇ παρουσίᾳ γραφῆ τὸν λζ' κανόνα
τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ τοῦ μεγάλου παλατίου συστάσης
ἀγίας καὶ εὐκομεινιτῆς συνόδου τῆς λεγομένης πενθ-
έκτης, οὕτως ἐπὶ λέξεως ἔχοντα· Ἐπειδὴ κατὰ δια-
φόρους καιροὺς βαρβαρικά τῆς πόλεως ἐφοδοί, καὶ
πλεισταὶ πόλεις ἐντεύθεν ὀποχείρισιν τοῖς ἀσπίσι
κατέστησαν, ὡς ἐντεύθεν μὴ δυναθῆναι τὸν τῆς
τοιαύτης πόλεως πρόεδρον μετὰ τὴν ἐκ' αὐτῷ
χειροτονίαν τὸν οὐκ αἰὼν θρόνον καταλαβαῖν, καὶ
ἐν αὐτῷ λαοτικῇ καταστάσει ἐπιδουθῆναι, καὶ
οὕτω κατὰ τὸ κρατῆσαν ἔθος τὰς χειροτονίας,
καὶ πάντα, ἃ τῷ ἐπισκόπῳ ἀνήκει, πράττειν τε
καὶ μεταχειρίζεσθαι, ἡμεῖς τὸ τίμιον καὶ σεβά-
σμιον τῇ λαοσύνῃ φυλάττοντες, καὶ μηδαμῶς
πρὸς λύπην τῶν ἐκκλησιαστικῶν δικαίων τὴν
ἐθνικῆν ἐπήγειον ἐπαγγεῖσθαι βουλομένοι, τοῖς
οὕτω χειροτονηθεῖσι, καὶ διὰ τὴν προκειμένην
αἰτίαν ἐν τοῖς αὐτῶν μὴ ἐγκαταστάσι θρόνοις,
τὸ ἀποκριμάτιστον συντηρηθῆναι συνειρωτάμεν·
ὥστε καὶ χειροτονίας διαφόρων κληρικῶν παρο-
νικῶς ποιεῖν, καὶ τῇ τῆς προεδρείας ἀθέτησιν
κατὰ τὸν ἴδιον ὅρον κεχρησθαι, καὶ βεβαίως καὶ
διοικήσιν. Οὐ γὰρ ἀπὸ τοῦ τῆς ἀνάγκης καιροῦ
ὅρος περιορισθήσεται.

Ἐν τῷ τοιοῦτῳ δὲ κανόνι ἀναδίδασκω τοῖς ἐντυ-
χάνοντες τῇ παρουσίᾳ γραφῆ, ὡς καὶ πρόταξις
ἔστι τοῦ ἀοιδίου βασιλέως κυροῦ Ἀλεξίου τοῦ
Κομνηνοῦ, κατὰ τὸν Νοέμβριον μῆνα τῆς δευτέρας
ἐκτενέμεως ἀπολυθείσα, καὶ τοῖς δημοσιακοῖς καὶ
ἐκκλησιαστικοῖς σεκρήτοις καταστρωθείσα, καὶ δι-
οριζομένη μὴ μόνον ἀπαρεμποδίτως ἀρχιερεῖς ψηφί-
ζεσθαι εἰς τὰς ἀνατολικὰς Ἐκκλησίας, τὰς παρὰ τῶν
ἐθνῶν κατεχομένας, καὶ οὐ δύναται οἱ ἐν αὐταῖς
ἐπικηρυττόμενοι καταλαμβάνειν τοὺς λαχόντας τού-
τους θρόνους διὰ τὴν ἐθνικὴν κακίαν, ἀλλὰ καὶ μετὰ
τὴν χειροτονίαν ἔχειν ὅσα πρὸ ταύτης ἔσχον κατὰ
τὴν μεγαλόπολιν δίκαια. Ἠγουμένης δηλοῦσθαι, ἀδελ-
φῶν σιτηρέσια, καὶ λοιπά. Καὶ ἡμεῖς μὲν καθὼς
ἠξιώθημεν, ταῦτα γεγράφαμεν. Ὁ δὲ τῆς εἰρήνης
θεός, ὁ εἰπὼν διὰ τοῦ προφήτου Δαβὶδ· Ἐὰν ὁ λαός
μου τὰς ἐντολάς μου φυλάξῃ, ἐν βίβῳ τοῦς ἔχθρους
αὐτῶν ἐπισκέψομαι, καὶ ἐν μάστιγι τὰς ἀδικίας αὐ-

NOTÆ.

(60) Vide Novellam sextam Alexii Comneni.

(61) Quæ portiones fratrum sunt, uti vocantur.

τῶν· τὸ δὲ ἔλεός μου οὐ μὴ διασκεδάσω ἀπὸ τῶν ἀγαπώντων με, οὐδ' οὐ μὴ βεθλώσω τὴν διαθήκην μου· τὴν μὲν ἐθνικὴν ἀπιστίαν διασκορπίσαι ὡσεὶ κονιορθεὶν ἀπὸ ἄλωνος θερινῆς, τοὺς δὲ ἁγίους αὐτοῦ συναγάγῃ, καὶ δώσει αὐτοῖς χώρας ἐθνῶν καὶ φυλάξ· Καὶ ἔρει πᾶς ὁ λαός· Ἐὐλογητός Κύριος εἰς τὸν αἰῶνα. Γένοιτο, γένοιτο.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

Μελέτη, χάριν τῶν δύο ὁφφικίων, τοῦ τε χαρτοφύλακος, καὶ τοῦ πρωτεύοντος.

Τοῦ μεγάλου διδασκάλου τῆς Ἐκκλησίας Παύλου τοῦ θεοκήρυκος λέγοντος, Οὐχ ἑαυτῷ τις λαμβάνει τιμὴν, ἀλλὰ καλούμενος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ὡφείλει ὁ πρωτεύων ἀρκεῖσθαι τοῖς δεδομένοις αὐτῷ, καὶ κατ' ἰχθία ⁹⁹ βαίνειν τῶν πρὸ αὐτοῦ, παντοῖα σοφία τῶν πλειόνων κερκοσημένων τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ, καθὼς καὶ αὐτός ἐστι, καὶ τὰ ὑψηλότερα τῆς ἀγωγῆς τοῦ Θεοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας ἐνεργησάντων ὁφφικία, τινῶν δὲ καὶ κατὰ γνησίους περὶ τῶν ἀποστόλων ἀποστολῶν, καὶ εἰς τὴν μέγαν φθασάντων θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τὰ κυρωθέντα διὰ χρόνων ἀμνημονεύτων σχεδόν, μὴ σπεύδειν ἀλλοιωθῆναι κατὰ σηπύας αὐθημερῶν, καὶ οὕτω βυφοκινδύνως σκανδαλίζειν καὶ σκανδαλλίζεσθαι· θέλειν δὲ μᾶλλον εἰρήνην ἐπὶ τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπὶ τοὺς ἁγίους αὐτοῦ. Ἐπεὶ δ' οὐκ οἶδ' ὅπως παραδραμῶν τοὺς ἐγείροντας τὰ σκάνδαλα μύλωνας, καὶ τὰ διορισθέντα κανονικῶς κατὰ τῶν παραλυόντων ἀπερισκέπτως συνήθειαν μακρὰν ἐκκλησιαστικὴν οὐκ ἀνήτινα (καὶ ταύτην γὰρ κρατεῖν ὡς τοὺς θεοὺς κανόνας νενομοθέτηται), καὶ ὑπερναθάς τὸν ὄριζοντα, θέλει παρασαλεύσει αὐτὸ τοῦ χαρτοφύλακος προνόμια, καὶ συνάψει τοὺς ἐκδικητοὺς λειτουργήμασι, κατὰ τινὰς ἐτεροφυτῆ συμμοσχεύοντας σώματα, καὶ πρὸς ἐπισύστασιν τοῦ οἴκελου θελήματος, κανόνει χρῆται τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμένης τετάρτης συνόδου, πρὸς δὲ καὶ τισὶ βήμασι τοῦ ἀποκειμένου βιβλίου ἐν τῷ σκεπτόν τοῦ ἱεροῦ ἐκδικητοῦ, παριστώ καὶ αὐτὸς διὰ τῆς παρούσης γραφῆς μου, καθὼς ἠξίωμαι, τὰ τοῦτον, ὡς ἐγώ μαι, δικαίως ἐπιστομιζόντα, καὶ τὸν κατὰ καιροῦς χαρτοφύλακα φιλαλήθως ἀποσεμνύοντα. Ἀπὸ τοῦ κ' γ' κανόνος τῶν ἐν Χαλκηδόνι συνελθόντων χλ' ἁγίων Πατέρων, συκίνην ἐπικουρίαν ὁ πρωτεύων ἰδιώσαστο, χάριν τοῦ κρίνειν ἰδιορρυθμίας μοναζόντων καὶ κληρικῶν, καὶ ἀνακρίνειν ἀποδημίας αὐτῶν, καὶ κατακρίνειν ὡς φυγαδίας δουλοπρατείας. Πρὸ γὰρ ἐκατὸν χρόνων μικρὸν τι κλίον ἢ ἑλαττόν, τοῦ αἰδίου βασιλέως τοῦ Ἰουστινιανοῦ, τοῦ τὴν Ἐκκλησίαν ἀγακλιῶς οὐρανῶσαντος, ὁ τοιοῦτος κανὼν ἐκπεφώνηται, ὅτι λόγος οὐκ ἦν ἐκδικῶν ὄντων ἀπὸ τοῦ βήματος, λαϊκῶν δὲ ταῖς ἐκκλησιαῖς διδομένων ἐκἄστοτε πρὸς ἐκδίησιν. Καὶ τοῦτο ὁπλὸν ἐστὶν ἀπὸ τοῦ α' κανόνος τῆς ἐν Καρθαγίνῃ συνόδου, οὕτως διεξιόντος φητῶς· *Περὶ ἐκδικῶν τῶν Ἐκκλησιῶν, τῶν ὁφειλόντων ἀπὸ τοῦ βασιλέως αἰτηθῆναι, σύμψασιν ἰδοξάν αἰτῆσαι ἀπὸ τῶν βασιλέων*

A misericordiam vero meam non dispergam a diligentiibus me, nec profanabo testamentum meum: is ergo paganorum quidem infidelitatem dissipet, veluti pulverem ex area aestiva, sanctos autem suos colligat, et paganorum eis det regiones ac tribus. Et dicat populus universus: Benedictus Dominus in saeculum. Fiat, fiat.

EJUSDEM

Meditatum, de duobus illis officiis, chartularii scilicet, ac primi defensoris.

Cum magnus ille doctor Ecclesiae, divinusque praeco Paulus dicat, non sibi quempiam honorem sumere, sed a Deo vocatum; sane debebat primus defensor sibi concessis esse contentus, et defensorum suorum vestigiis insistere; quorum plerique, sicut et ipse, per Dei gratiam omnigena fuerunt ornati doctrina, supremasque sanctissimae Dei majoris Ecclesiae dignitates gesserunt, atque etiam aliqui genuinorum in morem pullorum aquilinarum alas sumpserunt, et ad magnum illum Constantinopolis thronum pervenerunt: minimeque dare debebat operam, ut ansis hominum prope memoriam excedentibus confirmata, mutarentur uno die, sepiarum in morem; atque ita periculosam tam offendere, quam offendi: sed velle potius pacem supra populum Dei, et supra sanctos ejus. Verum quia nescio quomodo molaribus excitantibus scandala praeteritis, atque iidem iis, quae canonicè statuta sunt adversus inconsiderate violantes quamcunque diuturnam consuetudinem ecclesiasticam (nam et illam perinde ratam esse debere sancitum est, atque sacros canones) et transcenso denique horizonte, privilegia chartularii conentere vult, et cum functionibus defensoris conjungere, more quorundam, qui diversae naturae corpora sibi in se inserendo copulant: cumque instituti sui probandi causa, sanctae et universalis quartae synodi canonibus utatur, ac praeterea verbis quibusdam ex libro, qui servatur in secreto sacri defensorii: proferam et ipse hoc praesenti scripto, quemadmodum a me petatum est, quae os huic non abs re, meo quidem iudicio, sunt obturatura; et vere cuivis pro tempore chartulario venerationem conciliatura. Igitur ex canone xxiii sanctorum Patrum, qui Chalcedone convenerunt, sicut in praesidium sibi defensor quaesivit, quasi iudicet ipse de iis, quae sunt officii monachorum et clericorum, quasi de horum peregrinationibus inquirat, easque veluti mancipiorum aufugia condemnet. Nimirum annis paulo plus minusve centum ante clarissimum illum imperatorem Justinianum, qui hanc ecclesiam laudabiliter quasi quodam caelesti opere construxit, is canon publicatus fuit: quo tempore nullus erat sermo de defensoribus ex ordine sacro, sed ecclesiis semper laici defensionis causa dabantur. Atque

VARIÆ LECTIONES.

⁹⁹ κατ' ἰχθια.

hoc manifestum est ex LXXV canone concilii Carthaginensis, cujus hæc verba sunt: *De defensoribus Ecclesiarum, qui ab imperatore peti debent, visum est universis, petendos ab imperatoribus, propter afflictionem pauperum, quorum gravaminibus indesinenter Ecclesia molestat: ut defensores eis, intervensiente providentia episcoporum, eligantur adversus opulentorum tyrannidem.*

Idem paret hoc ex xv novella imperatoris Justiniani, quæ exstat libro vi Basilicorum, titulo xviii in hæc sententiam: *Defensores ex incolis cujuslibet urbis per vias eligi, licet illustres aliqui sint, et clarissimi: atque hos duntaxat biennio defensionis munus sustinere. Quare cum defensores et eligantur, ceu dictum est, et eorum munus certo temporis spatio definitur: nugantur sane, qui ex indicato canone stabiliri perhibent id, quod a primo defensore asseritur.* Verba vero libri de officio primi defensoris, quæ propemodum hujusmodi sunt: *Oportet vos, si quis presbyterorum et diaconorum cum aliquo litam habeat, eum qui accusatur, tertium citare, secundum indicatam modum, et non obsequentem condemnare: hæc, inquam, verba neque radicibus, neque vel rami, vel corticis respectu, jurisdictionem chartularii in universos sacris initiatis evertunt, et ad defensores transferunt.*

Quippe non sic intelligantur, de primi defensoris sententia, quasi possit is cogere vel invitos eos, qui a diaconis et presbyteris quibusdam conveniuntur, fortassis ipsi laici, ut apud eum causam dicant, ob quam postulantur. Nam temerarium istud est, ac ne patriarchali quidem sacræ amplitudini concessum, veluti legibus contrarium, quæ actores forum reorum sequi volunt. Quod si quis primi defensoris mentem probans (nam et malitiose agentibus quod ajunt, interdum benedicuntur), vano cum fætu subjiciet, indicata verba loqui de duabus partibus, quæ diversis studiis non distinguantur; sed quæ communis sacerdotii professione conjunctæ sint: is audiet, hoc modo temerariam vacationem et justiciam iudici non chartularii duntaxat jurisdictioni, verum etiam ipsius patriarchalis sacratissimi tribunalis. Quippe si hoc concessum sit, primus defensor jus dicet audacter, lino suprema cum potestate, adversus pontifices, et diaconos, et reliquos sacerdotes, magnis nonnunquam dignitatibus insignes, quæ ipsius etiam primi defensoris jurisdictionem ex diametro transcendunt. Quin et episcopianos sibi vindicare conabitur, veluti qui episcopi ratiocinium sortitus sit. Quod sane, quam absurdum sit, ne dici quidem meretur. Cæterum quod quidam ait, eos qui a sacerdotibus apud defensores ob quacunque causam vel civilem, vel criminalem, in jus rapiantur, per tres denuntiationes esse arcessendos, et condemnandos si non compareant (id enim omnino fiat necesse est si concessum fuerit, per

A διὰ τὴν τῶν πονητῶν ἀκώστων, ὡς ταῖς ἐπαχθαιῶς ἀπαύστως ἢ Ἐκκλησίᾳ παρενοχλεῖται, ὥστε ἐκδικοὺς τοῦτοις μετὰ τῆς τῶν ἐπισκόπων προνοίας ἐπιλέγεσθαι κατὰ τῆς τῶν πλουσίων τυραννίδος.

Ἐσαύτως καὶ ἀπὸ τῆς ιε' νεαρῆς τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ, τῆς καίμενης ἐν βιβλίῳ ζ' τῶν Βασιλικῶν, τίτλῳ ιη', καὶ διαλαμβανούσης, τοὺς ἐκδικοὺς ἀπὸ τῶν κατοίκων ἐκάστης πόλεως ἀμοιβαθῶν ἐπιλέγεσθαι, κἀν ἰλλοῦστριοὶ τινες ὡς καὶ λαμπρότατοι: καὶ ἐπὶ μόνῃ διατεῖν τὸ τῆς ἐκδικήσεως ὄπτεχεν τοῦτους λειτουργίᾳ. Τῶν γοῦν ἐκδικῶν ἐπιλεγομένων ὡς εἰρηται, καὶ τῆς λειτουργίας αὐτῶν μετρομένης χρονικῶ διαστήματι, εἰκαιμοθυοῦσι οἱ λέγοντες, ἀπὸ τοῦ βηθέντος κανόνος στηρίζεσθαι τὸ παρὰ τοῦ πρωτεκδικικοῦ λεγόμενον. Τὰ δὲ βήματα τοῦ πρωτεκδικικοῦ βιβλίου, τὰ οὕτω πως κατὰ βῆμα διαλαμβάνοντα: *Ἀεὶ ὁμῶς, εἰ τις τῶν πρεσβυτέρων καὶ διακόνων δίκην ἔξει μετὰ τινοσ, προκαλεῖσθαι ὅτῳ διεγκαλούμενον ἐκ τρίτου κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον, καὶ μὴ ὑπακούοντα καταδικάζειν.* Ὁ κατασπῶσι προδύλονον, οὐδ' ἐξ ἀποσπάδος, οὐδ' ἐκ φλοοῦ, τὴν κατὰ πάντων τῶν ἱερωμένων δικαιοδοσίαν τοῦ χαρτοφύλακος, καὶ πρὸς τοὺς ἐκδικοὺς μεταφετεύουσιν.

Ὁδὲ γὰρ ἐκλαμβάνονται, καθὼς φησὶν ὁ πρωτεκδικικός, εἰς τὸ δύνασθαι τοῦτον καταναγκάζειν καὶ ἄκοντας τοὺς ἐναγομένους παρὰ διακόνων καὶ πρεσβυτέρων τινῶν, ἴσως ὄντας καὶ λαϊκοὺς, ἀπολογεῖσθαι παρὰ τούτῳ περὶ ὧν ἡ αἰτίασις. Τοῦτο γὰρ καὶ τολμηρὸν ἔστιν, οὐδὲ τῇ πάτριαρχικῇ θεῖᾳ μεγαλειότητι δίδεται, ὡς ὑπανατίον τοῖς νόμοις, τοῖς διοριζομένοις τῶν ἐναγομένων τῷ φόρῳ τοὺς ἐνάγοντας ἔπεσθαι. Εἰ δὲ τις τοῦ πρωτεκδικικοῦ θελήματος ἀντεγχομένος (εὐλογοῦνται γὰρ, φησὶ, καὶ κακοπραγούντες ἄνιστοι), ὑποθήσει κενεμβαστῶν, τὰ βηθέντα βήματα διαλέγεσθαι περὶ μερῶν μὴ μεριζομένων διαφοροῖς ἐπιτηδεύμασι. ἀλλ' ἠνωμένον τῆς ἱερωσύνης τῷ ἐπαγγελίᾳ, ἀκούσι διὰ τοῦτου σχολὴν τολμηρὰν καταψηφίζεσθαι καὶ παρόρασιν, μὴ μόνον τῆς δικαιοδοσίας τοῦ χαρτοφύλακος, ἀλλὰ καὶ τοῦ πατριαρχικοῦ θεοτάτου βήματος. Εἰ γὰρ τοῦτο δοθεῖ, δικαιοδοτήσει θαρρόντως, μάλιστα δ' εἰπεῖν ἀθένητικῶς ὁ πρωτεκδικικός, κατὰ ἀρχιερίων, καὶ διακόνων, καὶ λοιπῶν τῶν τοῦ βήματος, ἔστιν ὅτι καὶ μέγαλα διαπρεπόντων ὀφείκια, καὶ τὴν πρωτεκδικικὴν ἰουριδικτικὴν κατὰ διάμετρον ὑπερπαίοντα. Ζητήσει δὲ καὶ τοὺς ἐπισκοπειανοὺς σφετερισθῆσαι, ὡς ἐπισκόπου κληρωσάμενος λογοθέσιον. Ὅπερ ὡς ἔστοπον, οὐδὲ λέγεσθαι ἀξιον. Τὸ δὲ λέγειν τινὰ, τοὺς ἐλκομένους παρὰ τοῖς ἐκδικοῖς ὅπῃ τινῶν τῶν τοῦ βήματος περὶ χρηματικῆς ἢ ἐγκληματικῆς οἰασθήτινος ὑποθέσεως, ὀφείλειν μετακαλεῖσθαι διὰ μηνυμάτων τριῶν, καὶ καταδικάζεσθαι μὴ ὑπακούοντας (οὕτω γὰρ ἀνάγκη πάντα πρόκειται γίνεσθαι, εἰ δοθεῖ διὰ τῶν βηθέντων βημάτων τοῦ πρωτεκδικικ-

VARIÆ LECTIONES.

ἢ προκαλεῖσθαι.

κού βιβλίου λαθεῖν τὸν πρωτεύδικον ἄδειαν, περὶ A πάσης ὑποθέσεως δικάζειν διακόνους καὶ ἱερεῖς μετὰ τῶν ἀντιθετούτων αὐτοῖς), πῶς οὐκ ἔστι τῆς πρωτεύδικου σοφίας ἀνάγει; Βαβαί γάρ, πόσα τούτου δοθέντος ἀθετοῦνται θεϊκὰ νόμιμα! πόσα βασιλέων ὀρθοδόξων θεσπιωθέντα! πόσα Πατέρων θείων δόγματα καὶ διδάγματα, τοὺς ἀναγομένους παντελῶς συνάγοντα, [καὶ] δι' ἐπιφωνημάτων τριακοθημέρων μετακαλουμένους, καὶ διπλαῖς ἐκκλητοῖς τὴν τούτων καταδίκην μεταρρίζοντα! Πάντως πολλὰ, καὶ πάντα σχεδὸν ἀριθμὸν ὑπερβαίνοντα. Συνάγεται τοίνυν ἀπροσπαθῶς, καὶ τὴν ἐκ τούτων τῶν ῥημάτων ἀναφανομένην δῆθεν ἀσάφειαν συναρμολογεῖσθαι καλῶς τῇ περὶ ἐλευθεριῶν λοιπῇ τοῦ βιβλίου γραφῇ· καὶ τοὺς παρὰ πρεσβυτέρων ἢ διακόνων ἐλχομένους παρὰ τοῖς θεοσεβαστάτοις ἐκδικούς B χάριν ἐλευθεροδοούντων ἢ δουλαγωγουμένων τινῶν, καὶ μετὰ τρεῖς διαλαλῆς μὴ πειθομένους ἰλθεῖν, μονομερῶς κατακρίνεσθαι, διὰ τὰ νόμιμα θεῖα θεσπίσματα, τὰ τὴν ἐλευθερίαν ὑπὲρ πάντα σχεδὸν περιθάλλοντα, καὶ ἐξ ἐπιπέδου διοριζόμενα τὴν ταύτης ζήτησιν γίνεσθαι, καὶ μὴ ὠφελείσθαι τοὺς οὕτω τὴν καταδίκην καθ' ἑαυτῶν σχεδιάσοντας, ἐκ τοῦ εἶναι τοῦ βήματος τῆς ἐλευθερίας τοὺς ἀντιλήπτορας. Οὕτω δὲ τούτων ἐχόντων, δικαίως ἐπιτραπήσεται ὁ πρωτεύδικος, τῶν μὲν χάριν ἐλευθερίας τὴν ἐκκλησιαστικὴν ζητούντων βοήθειαν, μετὰ δικαιοδοσίας ἀντιλαμβάνεσθαι· τῶν δὲ λοιπῶν προσφύγων ἀντιποιεῖσθαι, ὡσπερ καὶ ὅπου νενόμισται· καὶ συνίστασθαι μᾶλλον τοῦτοις, καὶ ἐδικαῖν ἀπὸ C τῶν ἐπιπραξόντων αὐτοὺς, καθὼς που καὶ κέλῃται. Οὕτω γάρ ποιῶν, καὶ φυλάξας ὁσίως τὰ ὅσια, δέοντος ὁσωθῆσεται. Καὶ ταῦτα μὲν ἀποχρώντως ἐγράφαντες εἰς ἐκτροπὴν τῶν παρὰ τοῦ πρωτεύδικου προσιθεμένων, καὶ παρασπωμένων τὰ παρὰ τοῦ χαρτοφύλακος ἀμέμπτως νεμόμενα δίκαια. Ῥητέον δὲ καὶ τὰ συνιστώμενα τὸν χαρτοφύλακα. Εἰπάτω δὲ μᾶλλον ταῦτα τῆς ἀληθείας τὸ στόμα, καὶ τῆς δικαιοσύνης ὁ ἥλιος. Οὐδὲ γὰρ οἰκοθεν εἰπωμεν ἐπιμύθιον, κατὰ τοὺς κνηθομένους τὰς ἀκοάς, τῷ λόγῳ τοῦ διαφέροντος, καὶ τοὺς ἐπὶ ὕδατος ἀντιλογίας δοκιμάζοντας τὰ ἀμφίβολα· ἀλλ' ἐκεῖνα διπλῆς πάσης ἐκτὸς σχεδιάσμεν, ὅσα πᾶρα μακρὰ, καὶ χρόνος πολὺς, καὶ θείων Γραφῶν ἀνάγνωσις ἡμᾶς ἀνεδίδαξαν. Ἀρκτέον οὖν, ὅθεν ἀρξασθαι ἄμεινον· καὶ πορευτέον ἐκ δυνάμεως πάλιν εἰς δύναμιν.

Κεφαλὴ τῆς ἀγνωτάτης τοῦ Θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας ἔστι, μετὰ τὴν πρώτην ἀναρχον, καὶ αἰδιον, καὶ ἀπειροδύναμον κεφαλὴν, τὸν Κύριον καὶ Θεὸν ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ὁ πνευματικὸς νυμφίος αὐτῆς ὁ κατὰ καιροὺς ἀγώτατος οἰκουμενικὸς πατριάρχης. Τῶν γοῦν ἐκκλησιαστικῶν δικαίων διαιρουμένων διχῆ, εἰς τε τὰ διαφέροντα τῇ Ἐκκλησίᾳ πολυειδῶς, καὶ εἰς τὰ τῷ πατριάρχῳ προσκυρωθέντα κανονικῶς, ἐδέησε τοῖς τὰ τῆς Ἐκκλησίας ὀροθετήσασιν ὀρθοδόξοις ἡμῶν αὐτοκράτορσιν, καταμερίσαι ταῦτα πρὸς πέντε σεκρέτων εἰσαγῆ λογο-

A iudicata verba libri de officio primi defensoris, potestatem consequi primum defensorem, quavis in causa iudicandi diaconos et sacerdotes, cum eorum adversariis), id vero quo pacto sapientiam primi defensoris non indignum est? Babæ, quot illo concessio sacratissimæ leges abolentur! quot orthodoxorum principum sanctiones! quot sanctorum Patrum decreta pariter et doctrinæ? quæ variis modis reis favent, dum eos per elicta triginta dierum arcessunt, et duobus appellationibus condemnationem eorum suspendunt? Multæ, haud dubie, atque omnem numerum excedentes. Itaque nullo interveniente animi affectu colligitur, emergentem ex hisce verbis obscuritatem ambiguum, recte conciliari per id, quod in eodem libro deinceps prescriptum est de libertatibus nimirum eos, qui a presbyteris vel diaconis arcessantur ad religiosissimos defensores illorum causa, qui proclamant ad libertatem, vel in servitum abripiuntur, si post edicta tria recusent comparere, una duntaxat parte præsentem condemnari, propter sacras juris sanctiones, quæ libertatem prope supra res omnes fovent, et inquiri de hac jubent, ex simplici et plano; nec ita condemnatos quidquam ex eo subsidii capere volunt, quod libertatis propugnatores, sacri sint ordinis homines. Quæ cum ita sint, haud abs re primo defensori permissum erit, ut iis quidem, qui opem ecclesiasticam libertatis causa implorant, per jurisdictionem suam subveniat: at reliquorum ad Ecclesias confugientium causam tueatur, quemadmodum et ubi legibus est definitum: adeoque potius his assistat, et defendat eos ab inferentibus injuriæ, sicuti nominis ipsius ratio postulat. Nam ita si se geret, ac sancte sacra servaverit, haud dubie venerationem merebitur. Et hæc quidem scripta sufficiant ad ea divertenda, quæ a primo defensore proferruntur, ac jura convellunt, in quorum inculcata possessione chartularius est. Nunc de iis quoque dicendum, quæ pro chartulario faciunt. Vel dicat ea potius ipsum veritatis os, et sol justitiæ. Non enim ex nobis fabulam afferemus, instar illorum, quibus aures pruriunt ad orationem de eo quod ipsis expedit; et eorum more, qui ad aquam contradictionis examinant res controversas: sed citra fucum omnem ea simpliciter proponemus, quæ sacrarum Litterarum lectio nos docuerunt. Incipientium igitur, unde præstat initium fieri: et a facultate majorem ad facultatem progrediendum.

Caput sanctissimæ Dei majoris Ecclesiæ, secundum caput illud primum initio carens et æternum, et infinitæ potentis, Dominum Deumque nostrum Jesum Christum, est spiritualis ille sponsus ejus, sanctissimus cujusque temporis universalis patriarcha. Cum autem ecclesiastica jura bifariam dividantur, videlicet, in ea, quæ variis modis ad ipsam Ecclesiam pertinent; et in ea, quæ per canones peculiariter addicta sunt patriarchæ: oportuit omnino principes nostros orthodoxos, qui rebus Ecclesiæ certam legem dederunt, hæc disper-

tiri in quinque secretorum religiosa ratiocinia; A atque horum administrationem certis ministris committere. Nam minime conveniebat ipsum patriarcham, tam insigniter in omnibus speciem sponsi prae se ferentem, occupari tractando rastro, mancipisque satiandis. Inde igitur in hunc usque diem, a quinque praesidibus quos magistratus. Exo-catacosios dicimus, tanquam a quinque sensibus haec administrantur: nimirum a magno oeconomo, a magno sacellario, a magno scevophylace, a chartulario, et ea praeside sacellii. Magnus oeconomus praediorum ecclesiarum curam gerit: magnus sacellarius tam urbana, quam ulterius sita monasteria curat (cum urbis imperatricis decima tertia regio, sit ejus regio extrema), de sacris cimeliis sollicitus est magnus ille vasorum custos: ecclesiarum in genere, atque etiam emphyteu-sium administratio, penes sacellii praefectum est.

Chartularius autem pro sua parte solus ea dirigit, quae jure pontificatus ad patriarcham pertinent. Et quo quidem pacto caeterorum quatuor praesidium institutiones seu electiones fieri debere sancitum sit, et quot nam quilibet horum chartularios laboris consortes habeat, quotve suo in secreto ministros, alienum hoc loco fuerit dicere. Non enim de his loqui nunc instituimus. Unde vero, et qualiter id venerationis in signis chartophylaci tribuatur, ut os et manus patriarchae nuncupetur, inquirendum. Et quia nonnulli nomen chartophylacis ex eo derivant, quod membranas sive codices custodiat: ante omnia tollendum, quod inde nasci posset, scandalum. Chartophylax non est, uti quidam perhibent, custos secreti, et janitor (nam ostiariorum vetus ea professio est), sed idoneus jurium episcopallium curator. Sic enim et nomophylacem, et scevophylacem castrorum principis dicimus. Quod si fortiter hoc inficiantes querant, qui fiat, ut aliorum secretorum praesides, non dicantur custodes, cum quidem rerum administratores sint; cur unus, magnus vocetur oeconomus; alius, magnus sacellarius, alius, sacellii praefectus: audiant, idem esse nomen oeconomi, custodis, sacellarii et sacellii praefecti. Nam apud Romanos sacellum ab administratione et custodia dicitur. Atque etiam hinc sacella patriarchalis, qua malefici custodiuntur, non aliunde appellata est; sicut et sacellum. Sacellarius quidem dicitur monasteriorum administrator: et praefectus sacelli deminutive, ecclesiarum in genere curator. Caeterum ne hi quinque praesides unum duntaxat haberent nomen, placuit diversorum officiorum appellationibus eos ampliores reddi debere. Quo fit, ut actionum finibus idem existentes, officiorum vocabulis distinguantur. Hoc modo recte sublato dubio, quod adversus chartophylacem acite nasci poterat reliqua etiam declaranda veniunt. Munus charotariorum et multiplex est. Idcirco sanctissimus pro tempore patriarcha, velut alterum Lazarum, hunc diligens, cum Mose dicit ad Dominum: „aspiciat

θέσια· και ἀναθεῖναι τὴν τούτων διοίκησιν διακο- νηταῖς. Οὐδὲ γὰρ ἔδει τὸν οὕτως ἀγκυλωτῶς ἐν πᾶσι νυμφοστολούμενον, περὶ σκαπάνην ἀσφαλίσθαι καὶ δοῦλων χορτάσματα. Ἐκτοτε γοῦν καὶ μέχρι τοῦ νῦν παρὰ πάντες προκαθημένων, τῶν ἐξουσιαστικῶν ἀρχόντων φημι, ὡς ὑπὸ πάντες αἰσθησεὶν ταυτὶ διεξ- ἄγονται· ἡγοῦν τοῦ μεγάλου οἰκονόμου, τοῦ μεγάλου σκακλαρίου, τοῦ μεγάλου σκευοφύλακος, τοῦ χαρτο- φύλακος, καὶ τοῦ σκακλαίου. Καὶ ἔχει τῶν ἐκκλη- σιαστικῶν κτημάτων τὴν πρόνοιαν, ὁ μέγας οἰκο- νόμος· τῶν κατὰ πόλιν, καὶ τῶν παρατικῶν μονα- στηρίων τὴν μέριμναν (τρισκαίδέκατος γὰρ βεγίων τῆς βασιλευούσης τῶν πόλεων, ἡ παραία ταύτης ἐστίν), ὁ μέγας σκακλαρίας· τῶν ἱερῶν κειμηλίων τὴν ἐπιμελείαν, ὁ μέγας σκευοφύλαξ· καὶ τῶν καθ- ολικῶν ἐκκλησιῶν, πρὸς δὲ καὶ τῶν ἐμψυτεύσεων τὴν διοίκησιν, ὁ σκακλαίου.

Ὁ δὲ χαρτοφύλαξ κατευθύνει μονομερῶς τὰ τῆ πατριάρχῃ, δικαίῳ τῆς ἀρχιερωσύνης, ἀνήκοντα. Ὅπως μὲν οὖν τῶν ἄλλων τεσσάρων προκαθημένων τὰς προδλήσεις τετύκωνται γίνεσθαι, καὶ πόσους ἕκαστον τούτων ἔχει χαρτουλαρίους τοῦ κόπου συμ- μεριστάς, καὶ πόσους σεκρετικούς διακονητάς, οὐκ ἐστὶ λέγειν καιρός. Οὐδὲ γὰρ περὶ τούτων εἰπεῖν προεθέμεθα. Ὅθεν δὲ, καὶ ὅπως ὁ χαρτοφύλαξ σε- μνολογεῖται πανευκλεῶς, καὶ καλεῖται τοῦ πατριάρ- χου σῶμα καὶ χεῖρ, ζητητέον. Ἐπὶ δὲ τινες παρ- νουμλίσσονται τὸν χαρτοφύλακα θέλουσιν ἐκ τοῦ φυλάττειν μεμδράνας ἦτοι κωδίκια, περαιρατέον πρὸ πάντων τὸ ἐκ τούτου φούμενον σκάνδαλον. Ὁ χαρτοφύλαξ οὐκ ἐστίν, ὡς τινες λέγουσιν, φύλαξ τοῦ σεκρέτου, καὶ θυρωρὴς (τοῦτο γὰρ τῶν ὀστιαρίων ἀρχαίον ἐπάγγελμα)· ἐπισκοπικῶν δὲ δικαίων φρον- τιστῆς ἀξιόμαχος. Οὕτω γὰρ καὶ νομοφύλαξ καλεῖ- ται, καὶ σκευοφύλαξ στρατοπέδου βασιλικοῦ. Εἰ δ' ἀπισχυρίζονται, πῶς τῶν ἄλλων σεκρέτων οἱ προ- καθήμενοι, φύλακες οὐ κατονομάζονται, καὶ ταῦτα πραγμάτων ὄντες διοικηταί· ἄλλ' ὁ μὲν, μέγας οἰκονόμος καλεῖται· ὁ δὲ, μέγας σκακλαρίας· ὁ δὲ, σκακλαίου· ἀκουσάτωσαν, ὡς ταυτὸν ἐστὶν εἰπεῖν, οἰκονόμον, φύλακα, σκακλαρίον, καὶ τὸν σκακλαίου. Παρὰ γὰρ τοῖς Ῥωμαίοις σκακλαίου, παρὰ τὸ διοι- κεῖν καὶ φυλάττειν ἐστὶ. Καὶ ἡ τοῖς κακούργους δὲ φυλάττουσα πατριαρχικὴ σκακλαίη ἐνεσῦθεν, καὶ οὐκ ἄλλοθεν μετωνόμασται, ὥσπερ δὴ καὶ τὸ σκακούλιον. Λέγεται γοῦν σκακλαρίας, ὁ τῶν μοναστηρίων διοι- κητής· καὶ ὁ σκακλαίου ὑποκοριστικῶς, ὁ τῶν καθ- ολικῶν ἐκκλησιῶν φροντιστής. Ἴνα δὲ ἡ τῶν προ- καθημένων παντὸς μὴ ταυτανομίζεται, ὡρίστη διαφόρων ὀφφικίων ὀνόμασιν αὐτὴν μεγεθύνεσθαι. Τῆ τοι καὶ ταυτιζομένη τῶν ἐνεργειῶν τοῖς ἀποτε- λέσμασι, μερίζεται τῶν ὀφφικίων ταῖς κλήσεσιν. Οὕτω γοῦν περιαιρουμένης καλῶς, τῆς ἐκ τῆς φυ- λακῆς ὑποκλεπτομένης ἀσφαλείας κατὰ τοῦ χαρτο- φύλακος, σαφηνιστέον καὶ τὰ λοιπά. Τοῦ χαρτοφύ- λακος ἡ ἐνέργεια πολυειδής καὶ πολυσχεδῆς ἐστὶ. Αἰὸ καὶ ὁ κατὰ καιροῦς ἀγιώτατος πατριάρχης, ὅς

ἄλλον Ἁαρὼν τοῦτον ἐπιλεγόμενος, λέγει μετὰ Μωσέως πρὸς Κύριον· Ἐπισκεψάσθω Κύριος ὁ Θεὸς τῶν πατέρων καὶ πάσης σαρκὸς, ἀνθρώπων ἐπὶ τῆς συναγωγῆς ταύτης, ὅστις ἐξελιύσεται ἀπὸ προσώπου ἐμοῦ, καὶ ὅστις εἰσλεύσεται πρὸ προσώπου αὐτῶν, καὶ ὅστις εἰσάξει αὐτοὺς ὡς ἐγὼ, καὶ ὅστις ἐξάξει αὐτοὺς ἐξ ἐμοῦ· καὶ οὕτως ἐπιτίθει τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἐπ' αὐτὸν, καὶ δίδωσιν αὐτῷ τὴν δόξαν αὐτοῦ, ὅπως ἀκούωσιν αὐτοῦ οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ. Ἐγγειρίζει τοῦτω καὶ χρυσοῦν ὡς ἂν εἰς εἰκοσι δακτύλιον, καθὼς εἶπε Κύριος πρὸς Μωσῆν· καὶ ἐπιθήσεις τὸ λογιεῖον ἐπὶ τὸ στήθος τοῦ Ἁαρὼν, καὶ ποιήσεις δακτύλιον χρυσοῦν, καὶ συναρμολογήσεις αὐτὸν τοῦ λογιεῖου τοῖς χεῖλεσιν, ἐφ' ᾧ δι' αὐτοῦ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἀπογράφονται τὰ ὀνόματα. Ποιὸς δὲ οὗτός ἐστι; Τὸ πατριαρχικὸν βουλλωτήριον, τὸ παρὰ τῷ στήθει τοῦ χαρτοφύλακος ἀπηρωρημένον, ὡς εἶπες, ὁμοίως καθεστηκότι λογιεῖου παντοῦ σπουδάσματος (Τοῖς γὰρ ἀξίοις, φησὶ, ὁμοίως τὰ ἀξιώματα) δι' οὗ τοὺς ὀλοθρευτὰς ἀσφαλίζεται σὺν σφραγίδι καὶ χάριτι, τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἐπιστρέφει σὺν γραφίδι καὶ μέλει, τοὺς καταπονομένους διεκδικεῖ σὺν βακτηρίᾳ καὶ σύριγγι, καὶ τοὺς ἀξίους τῷ πνεύματι χαρισμάτων ἱερατικῶν ἀξιοῖ· τοὺς μὲν ἐκτὸς τοῦ βήματος, κληρικοποιῶν· τοὺς δὲ ἐντὸς, τελειοποιῶν. Διὰ τοῦτου καὶ κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην σχεδὸν πατριαρχικὰ καταγράφεται καὶ δίδωσι σταυροπήγια, καὶ πολλῶν πόλεων ἐκκλησιαστικὰ μετατίθεισι κάρηνα, εἰς τῆς πρώτης κεφαλῆς τὸ ἀνάκτορον. Δίδονται διὰ τοῦτου τῷ χαρτοφύλακι καὶ αἱ κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ὡς ὑπὸ τοῦ Κυρίου τῷ φιλῷ Πέτρῳ καὶ μαθητῇ. Φησὶ γὰρ, ὡς πρὸς αὐτὸν, ὁ μέγας ἀρχιερεὺς· Ὁ ἐὰν λύσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς· καὶ ὁ ἐὰν δήσῃ ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον καὶ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Καὶ τὴ πάντων καινότερον, οὐ μόνον οὕτως τῶν ἐξουσίας ἐπλοῦτησε χάρισμα, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐξ αὐτοῦ τὴν χάριν ταύτην λαμβάνοντες. Ἐπιτρέπει γὰρ ἱερατεῦσαι μοναχοῖς, ἀνθρώπων δέχεσθαι λογισμοὺς, καὶ διαβήσασθαι ἁμαρτημάτων χειρόγραφα· ὅπερ μόνους ἐπισκόπους ἀπὸ τοῦ παναγίου δέδοται Πνεύματος. Ἄν ἴδῃς δὲ τοῦτον συνοδικῶς σχεδιάζοντα ὅσα λαλῶν λαλήσει Μωσῆς, κάκεινα κρουνηδὸν ἀποστοματίζοντα, ὅσα νεφελώσει καὶ ὕδατώσει τῆς κεφαλῆς ἢ ἀκρόρεια, οὐ ζητήσεις ἰδεῖν Ἁαρὼν θεογράφων πλακῶν ἀπαγγέλλοντα ῥήματα, οὐδὲ Βαρούχ περιδεξίως ἀπογραφόμενον τῆς Ἰουδαίας τὴν ἄλωσιν· ἀρκεσθήσῃ δὲ τοῖς οὕτω πραττομένοις ὑπὸ τοῦ χαρτοφύλακος, καὶ δευτερονόμιον συμπεραίνουσι. Πρὸς τοῦτοις θαύμασον, πῶς τῶν θεῶν κανόνων μόνους ἐκχωρησάντων τοῖς ἐν πόλεσιν ἀρχιερατεῦσαι τὴν τοῦ διδάσκειν τὸν λαὸν σιμνοπρέπειαν, ὁ χαρτοφύλαξ καὶ μόνος τὸ διδάσκειν κατηχητικῶς τὸν λαὸν ἐπ' ἐκκλησίας ἀπεκληρώσατο· πῶς τὰς πατριαρχικὰς διαγνώσεις καλλιγραφεί, καὶ ὑπογραφὰς οἰκείαις καὶ σφραγίδι κατεμπεδοί· καὶ πῶς δικαστηρίου μεγάλου προκλήθηται καὶ δικαιοδοτεῖ κατὰ μὲν παντὸς ἀνθρώπου, κἀν ὅλας ἂν εἴη τύχης καὶ φύσεως, περὶ ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων, καὶ

A Dominus Deus patrum nostrorum, et universam carnem, hominem in hoc coetu, qui egredietur a facie mea, et ingrediatur ante faciem eorum, et introducat eos ad me, et abducat eos a me : quibus dictis, manus ei suas imponit, et dat ei gloriam suam, ut audiant eum filii Israelis. Etiam ei porrigit in manum anulum aureum, sicut et Dominus ad Moesem dixit : Et impones Rationale super Aaronis pectus, et anulum facies aureum, et accommodabis eam labris ipsius Rationalis, ut per eum nomina filiorum Israelis describantur. Et quinam is est ? Patriarchale bulloterium, pro more suspensum ad chartularii pectus, receptaculum studii doctorinarum omnium generis, (dignis enim, quod aiunt, concedenda sunt dignitates), quo internecivus munit cum sigillo et gratis, peccatores convertit cum stilo et atramento, gravatos afflictionibus defendit cum baculo et fistula, dignos denique spiritus donis sacerdotibus afficit : dum eos qui extra gradum constituti sunt, clericos facit ; gradu comprehensos, perficit. Hoc patriarchalia describit et dat stauropegia per universum prope terrarum orbem, ac multarum urbium ecclesiastica capita transfert ad primi capituli regiam. Dat etiam chartulario patriarcha claves regni caelorum, sicuti caro illi Petro, eidemque discipulo datae sunt a Domino. Quippe sicut Dominus ad hunc, ita magnus pontifex ad illum : Quidquid solveris, inquit, in terra, solutum erit in caelis : et quidquid ligaveris in terra, ligatum etiam in caelis erit. Et quod inprimis est novum, non solum hic tantae potestatis largam concessus est gratiam : verum etiam iis, qui gratiam hanc ab ipso accipiunt. Facit enim potestatem monachis sacerdotum munus suscipientibus, audiendi rationes hominum, et peccatorum chirographa discerpenti : quod alioqui solis episcopis a Spiritu sancto concessum est. Quod si videas illum in synodo citra meditationem ea proferentem, quae vel ipse, si dicendum ei foret, in medium afferret Moses : itidemque silani in morem ea pronuntiantem, quae capituli ipsi vertex instar nubis et aquae suppeditat : Aaronem videre non desiderabis, scripturarum divinitus tabularum verba recitantem ; neque Baruchum, dextre captivitatem Judaeae describentem : sed contentus iis eris, quae chartularius aget, quaeque Deuteronomium perficiunt. Est praeterea quod mireris, cum sacri canones permiserint urbiura duntaxat pontificibus auctoritatem docendi populum ; nihilominus chartularium solum more catechetico populum in ecclesia docendi potestatem sortitum esse : patriarchales eundem cognitiones in literas referre, suisque subscriptionibus et sigillis munire : magno praesidere tribunali, et jus cum homini cuivis dicere, cujuscunque tandem fortunae sit ac sexus, in quaestionibus ecclesiasticis, et animi delictorum emendatione : tum vero sacerdotibus et monachis. In quavis criminali et civili causa. Quippe vel ad ipsas usque Gades jurisdictione chartularii pertinet, si quis concesserit, etiam illi

aliquos habitare, solio Constantiopolitano sub-
jectos.

χρηματικῆς αἰτιάσεως. Περὶ γὰρ καὶ μέχρι Γαδείρων αὐτῶν ἡ δικαιοδοσία τοῦ χαρτοφύλακος, εἰ δοθῆ τις κάλεισά τινος κατοικεῖν ὑποκειμένους τῷ θρόνῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Jam vero, quod præsidet ipse duodecim patriarchalibus notariis, eam ex sede silem habentibus, quam habent duodecim notarii tam Veli, quam Hippodromi judicium (mitto namque dicere, bis duodecim: cum patriarcharum humanitas et submissio pertrahi se non patiatur ad evitendum ea, quæ antiquitas in usu sunt), ac ratione consimili, quod præsidet ante metropolitanos in electionibus episcoporum ad vacantes ecclesias, et in iis publicis congressibus, qui extra patriarchale tribunal fiunt, imo etiam in festorum publicis cærimoniis atque conventibus, non solum ipsas intra partes ecclesiæ, verum etiam quovis in loco, quod nulli concessum est diacono, propterea quod disertis verbis a xviii canone sanctæ ac universali primæ synodi prohibeatur; quoniam quæso refecres, auditor prudentissime? Omnino fateberis horum omnium potestatem ei tributam propterea, quod existimetur esse os, et labra, et manus quodam modo patriarchæ. Abripit me proclivis impetus animi, ut dicam, et accurate declarem, quam ob causam supra cæteros præsidet solus chartularius ordines ecclesiasticos majoris auctoritatis causa geminos habeat, episcopianorum videlicet, ac secreticorum. Sed quoniam institutionis horum insigne quoddam fundamentum est, ac res ipsa postulat, hoc ipsum quoque veritatis exhibendæ causa examinari: paulisper differamus eam orationem, qua supra dictos in ordines disquiremus, ac dicamus; quamobrem præter id, quod sacris canonibus continetur, chartularius diaconorum in numero consistens, ante pontifices sedeat. Hæc pervulgata quæstio multa diversis temporibus excitavit scandala, varietque disceptata fuit inter chartularium et pontifices solii Constantinopolitani. Cumque cognitio patriarchalis, pontificibus favens, cisdem obiter arrideret, ob indicati superius canonis sententiam: prolatum est edictum clarissimi principis, domini Alexii Comneni, quo hæc ad verbum continentur:

• Ecclesiastici (62) decori curam majestas mea gerens, et cum in omni civili statu bonum ordinem requirens, tum in hoc studiosus incumbens, ut is magis etiam sacris in rebus observetur; privilegia cuique graduum ecclesiasticorum jam olim tributa, eumque statum, qui hactenus in eis viguit, etiam deinceps inmutabilem subsistere ac permanere cupit, et æquum censet, sanctissime domine, velus a tot annis acceptum, et longo jam spatio temporis observatum, et perpetuis ab uno tempore in aliud progressionibus hucusque citra mutationem præclare confirmatam ac sta-

σφαλμάτων ψυχικῶν διορθώσεως. Κατὰ δὲ ἱερωμένων καὶ μοναχῶν, περὶ πάσης ἐγκληματικῆς; καὶ αὐτῶν ἡ δικαιοδοσία τοῦ χαρτοφύλακος, εἰ δοθῆ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Τὸ δὲ προκαθῆσθαι τοῦτον δωδεκάδος πατριαρχικῶν νοταρίων αὐτοπιστίαν ἔχόντων, ὡς ἔχει καὶ ἡ δωδεκάς τῶν τοῦ Βήλου καὶ τοῦ Ἱπποδρόμου κριτῶν (ὡς γὰρ εἶπειν δωδεκάδος διπλῆς, ὅτι τῶν πατριαρχικῶν ἡ φιλανθρωπία καὶ συγκατάδασις οὐχ ἔλκεται πρὸς ἀνάφρασιν τῶν νενομισμένων ἀνέκαθεν), ὡσαύτως καὶ τὸ προκαθῆσθαι τῶν μητροπολιτῶν ἐν ταῖς ψήφοις τῶν χηραουσῶν ἀγιωτάτων ἐκκλησιῶν, καὶ ἐν ταῖς ἐξωθεν τῶν πατριαρχικοῦ βήματος γινομέναις κοιναῖς συνελεύσεσιν, ἀλλὰ μὴ καὶ ἐορτασίμοις πανθήμοις τελεταῖς τε καὶ πανηγύρεσιν, οὐ μόνον ἐντὸς τῶν τῆς ἐκκλησίας μερῶν, ἀλλ' ἐν τόπῳ παντὶ, ὅπερ οὐδενὶ διακόνῳ περιουσιμηται, διὰ τὸ ῥητικῶς ὑπὸ τοῦ ἐγ' κανόνος τῆς ἀγίας καὶ οἰκουμηνικῆς πρώτης σπουδῆς κωλύεσθαι, τοῦ θῆσαι, ἀκροατὰ συνετώτατε; Πάντως ἀν εἰποις τούτων πάντων δοῦναι τὴν ἐξουσίαν αὐτῷ, διὰ τὸ λογίζεσθαι στόμα, καὶ χεῖρα, καὶ χεῖρας ὡσαυτεῖ πατριαρχικάς. Ἐλκει με τὸ πρόθυμον εἰπεῖν καὶ ἐπιβεβαιώσασθαι, τίνος χάριν παρὰ τοὺς ἄλλους προκαθημένους ὁ χαρτοφύλαξ καὶ μόνος διττοῖς ἐκκλησιαστικῶς μεγαλύνεται τάγμασιν, ἐπισκοπαιανοῖς δηλαδὴ καὶ σεκρετικῶς. Ὅτι δὲ τῆς τούτων εὐρέσεως ὑποβάθρα τις τιμῆσσεσ προκείται, καὶ τὸ πρᾶγμα παρακαλεῖ καὶ ταύτην ἀργυρογυμνωθῆσθαι διὰ τὴν τῆς ἀληθείας πράσταςιν, ἀναμεινάτω πρὸς μικρὸν ὁ λόγος τὴν τῶν βηθέντων ταγμάτων συζήτησιν, καὶ ῥητέον, τίνος χάριν παρὰ τὴν τῶν θείων κανόνων περιλήψιν, ἐν διακόνοις ὁ χαρτοφύλαξ ταττόμενος, τῶν ἀρχιερέων προκαθῆται. Τὸ ζήτημα τοῦτο τὸ πολυθρύλλητον πολλὰ κατὰ διαφόρους καιροὺς ἀνήγειρε σκάνδαλα, καὶ μεγάλη τούτου κτεξέτασις γέγομε μίσην τοῦ χαρτοφύλακος καὶ τῶν ἀρχιερέων τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Καὶ τάχα μειδιώσης ἀκροθιγῶς τῆς ὑπὲρ τῶν ἀρχιερέων πατριαρχικῆς διαγωγῆσεως διὰ τὸν τοῦ βηθέντος ἀνωτέρω κανόνος περιλήψιν, προεκομίσθη πρόσταγμα τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως, κυροῦ Ἀλεξίου τ' Κομνηνοῦ, τάδε κατὰ ῥῆμα διαλαμβάνον·

• Ἡ βασιλεία μου τῆς ἐκκλησιαστικῆς εὐκοσμίας; φροντίζουσα, καὶ τὸ εὐτακτον καὶ ἐν παντὶ μὲν ζητοῦσα τῷ πολιτεύματι, ἐπιπλέον δὲ τοῖς θεοῖς τοῦτο ἐμπολιτεύεσθαι διὰ σπουδῆς τιθεμένη, τὰ ἀρχῆθεν ἀπονενεμημένα προνόμια ἐκάστῳ τῶν ἐκκλησιαστικῶν βαθμῶν, καὶ τὴν ἀρχὴν καὶ δεῦρο ἐπικρατήσαν ἐν τούτοις; κατάστασιν, κατὰ τὸ ἀναλλοίωτον καὶ εἰς τὸ ἐξῆς εἶναι καὶ διαμένειν βούλεται τε καὶ εὐδοκεῖ, ἀγιώτατε δέσποτα, ὡς καὶ παραδεχθεῖσαν διὰ τοσούτων ἐτῶν, καὶ τῷ μακρῷ χρόνῳ ἐμπολιτευσαμένην, καὶ ταῖς ἀπ' ἄλλου εἰς ἄλλον κατὰ τὸ ἀνεξέλλακτον ἕως τοῦ νῦν μεταθῆσα-

NOTE.

(62) Vide novellam x Alexii Comneni.

σιν επικριθείσαν και βεβαιωθείσαν καλῶς. Ἐπι δὲ ἂν ἡ βασιλεία μου μάθοι, ὡς τινες τῶν ἀρχιερέων ἀντιφιλοτιμούμενοι πειρῶνται τὸ τοῦ χαρτοφύλακος ὑποβιάσασθαι πρὸς μὲν, καὶ κανόνας εἰς μέσον προφέροντες, διὰ τούτων φιλονεικοῦσι μὴ προκαθῆσθαι αὐτὸν τῶν ἀρχιερέων, ἀπηγίκα δέοι τούτους συνέρχεσθαι κατὰ τινα χρεῖαν, καὶ συνεδριάζειν κατὰ ταῦτον, πρὸ τῆς εἰς τὴν ἀγίωσύνην σου εἰσελεύσεως, οὐκ ἀνασχετὸν τῇ βασιλείᾳ μου ἰδοῦς, πρὶν πατριάρχαις καὶ τοῖς ἄλλοις ἀρχιερεῦσιν, ἀλλὰ δὴ καὶ αὐτοῖς τοῖς νῦν οὐκ ἐπ' εὐλόγῳ ἐρίζουσι πράγματι διὰ τῆς πολυμέρου δεχθῆναι σιωπῆς, κατὰ τὸ παρελθόν ἀθετηθῆναι, καὶ ὡς τι τῶν ἡμελημένων παρασῶρηται. Τοῖνον καὶ διορίζεται πράγματι εὐλογον καὶ πάνυ δίκαιον τοῦτο. Εἰ μὲν γὰρ αἰροῖντο καὶ πάλιν οἱ ἀρχιερεῖς μὴ κινεῖν τὰ ἀκίνητα, μηδὲ τὰ τοῖς πρὶν δεδογμένα Πατράσι, ἀλλὰ δὴ καὶ αὐτοῖς διὰ τῆς μακρᾶς συνδόξαντα σιωπῆς, καὶ τῆς ἕως τοῦ νῦν ἀνοχῆς, ἐκ παλιμβολίας ὡσπερ ἀναπαλαίειν, εὐ ἂν ἔχοι, καὶ χάρις, ὅτι τὸ μάχιμον καταθέμενοι, τὸ εἰρηναῖον προτετιμῆκασιν. Εἰ δὲ καὶ ἐτι τούτων τινὲς τῶν τοῦ κανόνος ῥημάτων ἀντιποιούμενοι, (τῆς γὰρ ἐννοίας πόρῳ ἀποδοιστήκασιν) πειρῶνται τὸ οἰκτεῖον συστῆσαι θέλημα, καὶ ἐπι τὸ ἀτακτον οὐ καλῶς τὴν τάξιν μεταβιάζουσιν, ἐξ μὲν νῦν ἡ βασιλεία μου τὴν τοῦ κανόνος ἐρμηνεύσαι καὶ σαφηνίσαι ὄφην, βέλτερον οὖσαν καταληφθῆναι καὶ διαγνώσθηναι καλῶς τοῖς βᾶπτουσιν εἰς ἀκρίθειαν, καὶ κανονικῆς ἐννοίας θιγγάνουσιν· αὐτὸ δὲ τοῦτο τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἐπιτιμᾶ, τί δὴ ποτε τὸν κανόνα εἰδότες, καὶ τὰ ῥήματα τοῦτο ἐξακριβοῦμενοι, τὴν ἐαυτῶν συλλήθειαν ἀνευλόγως ἐπέτησαν, καὶ τοῦ κανόνος παραβριπτουμένου ἠνεῖχοντο, καὶ τὴν ὑπεδρίαν ἐπὶ τῶν πρὶν χαρτοφυλάκων ἠσπάζοντο· καὶ μισθὸν τούτοις τῆς τῶν ἱερῶν κανόνων περιφρονήσεως τὴν ἐπὶ τὰς λαχούσας αὐτοῖς Ἐκκλησίας ἀπέλασιν, διδῶσι, κανόνι στοιχοῦσα κἀναυθα ἐκκλησιαστικῶ, καὶ τοῖς περιφρονηταῖς τῶν κανόνων, ἐκείνους αὐτοῖς τοῖς ἱεροῦ κανόνας εἰς ἔμψυκον ἀντιεξήγουσα. »

Καὶ ἐπει μετὰ τὴν τοῦτο προκομιδὴν τὰ ἀπὸ μακρᾶς συνηθείας κραθήσαντα, καὶ διὰ βασιλικῆς προσταγμάτων γεγόνασιν κραταιότερα, προκαθῆται μέχρι τοῦ νῦν παντὸς ἀρχιερατεύοντος, κἀν τύχη τοῦτον καὶ βασιλικὸν ἔχειν ἀξίωμα, ὑπερτίμου ἢ πρωτοσυγκέλλου τυχόν. Καὶ τότε μὲν οὕτω διελευτώθη τὸ δῆθεν ἀμφίβολον. Ἐγὼ δὲ τῷ βασιλικῷ διορισμῷ κατὰ τὴν νενομισμένον ἀκολουθῶν, τῇ κατασκευαζούσῃ γνώμῃ τὴν προεδρίαν τοῦ χαρτοφύλακος διὰ μόνην τὴν ἀγραφον μακροτάτην συνηθειαν, τὴν ἀντὶ νόμου παραλαμβανόμενῃν, ὡς γέγραπται, οὐ προστίθεμαι. Οἶδα γὰρ τότε τὴν μακρὰν συνηθειαν ἀντὶ νόμου κρατεῖν, δοκιμασθεῖσαν πάντως δικαστικῶς, ὅτι νόμοι καὶ κανόνες διὰ ταύτης οὐ παραλλόνται. Λέγω δὲ τὴν προεδρίαν ἔχειν τὸν χαρ-

bilitum. Quia vero nunc majestas mea didicit, quosdam pontifices ambitione quadam impulsos, chartularii dignitatem deprimere velle, perque canones in medium productos contendere, non illi sessionem supra pontifices competere, quoties eis alicujus negotii causa conveniendum sit, et una considendum in senatu, ante accessum ad sanctitatem tuam: minime ferendum majestati mee visum est, ut res tanto jam tempore probata, et a superioribus patriarchis, ac pontificibus aliis, atque illis ipsis adeo, qui jam non justa de causa rixantur, diuturno silentio admissa, urgente nulla ratione aboleatur, et quasi neglectum aliquid convellatur. Quapropter quiddam rationi valde consentaneum et æquum statuit. Quippe si adhuc pontifices immota non movere vellent, nec quæ placuere superioris memoriæ Patribus, et ipsismet longo silentio patientiam ad bodiernum usque diem comprobata fuerunt, ex inconstantia velut oppugnare recte facerent, et habendæ ipsis gratiæ, quod abjecto pugnandi studio, pacem potius amplexi essent. At vero si quidam adhuc verba canonis usurpantes, (quando a sententia longe absunt) libidinem suam probare nituntur, ordinemque nequiter in confusionem inordinatam commutant: canonis quidem majestas mea contextum interpretari ac declarare mittit, perceptum et intellectum facillimum iis, qui subtilitate sunt imbuti, mentemque canonis attingunt: verum hoc in pontificibus reprehendit, quod cum canonem nossent, ejusque verba peraccurate tenerent, suam ipsorum conscientiam præter rationem conculcarint, et rejici canonem passi sint, ac inferiorem sessionem sub memoriæ superioris chartularii amplexi fuerint. Ideoque pro sacrorum canonum contentu, mercedem hanc eis [majestas mea] tribuit, ut suas ad Ecclesias abigantur; ecclesiastici canonis etiam hac in parte vestigiis insistens, et adversus canonum contemptores, ipsos canones sacros in subsidium producens. »

Et quoniam hoc promulgato ea, quæ longa consuetudine invaluerant, per ipsius etiam principis edictum magis stabilita fuerunt: chartularius in hunc usque diem sedet ante quemlibet pontificem, licet dignitatem habeat ab ipso principe concessam, ut hypertimi, vel protosyncelli. Ac tunc quidem ambiguum hoc ita solutum fuit. Ego vero sicut imperatoris sanctioni, prout legibus receptum est, assentior: ita sententiam, chartulario primam sessionem asruentem, per solam non scriptam longissimi temporis consuetudinem, quæ legis (ut antea scriptissimus) loco ducitur (63), minime probo. Quippe tunc scio diuturnam consuetudinem pro lege valere, omnino tamen in judicio prius examinatam, cum leges et canones

NOTÆ.

(63) 1. 3. D. De legib. et 1. 3. C. Quæ sit long. consuet.

aliquos habitare, sollo Constantiopolitano sub-

jectos.

χρηματικῆς αἰτιάσεως. Περὶ γὰρ καὶ μέχρι Γαδεῖρων αὐτῶν ἡ δικαιοδοσία τοῦ χαρτοφύλακος, εἰ δοῖη τις κάκεισθε τινας κατοικεῖν ὑποκειμένους τῷ θρόνῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Jam vero, quod præsides ipse duodecim patriarchalibus notariis, eam ex sede silem habentibus, quam habent duodecim notarii tam Veli, quam Hippodromi judicium (mitto namque dicere, bis duodecim: cum patriarcharum humanitas et submissio pertrahi se non patitur ad evertendum ea, quæ antiquitus in usu sunt), ac ratione consimili, quod præsides ante metropolitanos in electionibus episcoporum ad vacantes ecclesias, et in iis publicis congressibus, qui extra patriarchale tribunal sunt, imo etiam in festorum publicis cærimoniis atque conventibus, non solum ipsas intra partes ecclesiæ, verum etiam quovis in loco, quod nulli concessum est diacono, propterea quod disertis verbis a xviii canone sanctæ ac universalis primæ synodi prohibeatur; quoniam quæso referes, auditor prudentissime? Omnino satuberis horum omnium potestatem ei tributam propterea, quod existimetur esse os, et labra, et manus quodam modo patriarchæ. Abripit me proclivis impetus animi, ut dicam, et accurate declarem, quam ob causam supra cæteros præsides solus chartularius ordines ecclesiasticos majoris auctoritatis causa geminos habeat, episcopianorum videlicet, ac secreticorum. Sed quoniam institutionis horum insigne quoddam fundamentum est, ac res ipsa postulat, hoc ipsum quoque veritatis exhibendæ causa examinari: paulisper differamus eam orationem, qua supradictos in ordines disquiremus, ac dicamus; quamobrem præter id, quod sacris canonibus continetur, chartularius diaconorum in numero consistens, ante pontifex sedeat. Hæc pervulgata quæstio multa diversis temporibus excitavit scandala, varicque disceptata fuit inter chartularium et pontifex solii Constantinopolitani. Cumque cognitio patriarchalis, pontificibus favens, eisdem obiter arrideret, ob indicati superius canonis sententiam: prolatum est edictum clarissimi principis, domini Alexii Comneni, quo hæc ad verbum continentur:

• Ecclesiastici (62) decori curam majestas mea gerens, et cum in omni civili statu bonum ordinem requirens, tum in hoc studiosus incumbens, ut is magis etiam sacris in rebus observetur; privilegia cuique graduum ecclesiasticorum jam olim tributa, eumque statum, qui hactenus in eis viguit, etiam deinceps immutabilem subsistere ac permanere cupit, et æquum censet, sanctissime domine, velut a tot annis acceptum, et longo jam spatio temporis observatum, et perpetuis ab uno tempore in aliud progressionibus hucusque citra mutationem præclare confirmatum ac sta-

Α σφαλμάτων ψυχικῶν διορθώσεως. Κατὰ δὲ ἱερωμένων καὶ μοναχῶν, περὶ πάσης ἐγκληματικῆς καὶ ἀκαταστάτου ἀποδοσίας τοῦ χαρτοφύλακος, εἰ δοῖη τις κάκεισθε τινας κατοικεῖν ὑποκειμένους τῷ θρόνῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Τὸ δὲ προκαθῆσθαι τοῦτον δωδεκάδοξο πατριαρχικῶν νοταρίων αὐτοπιστίαν ἔχοντων, οἷαν ἔχει καὶ ἡ δωδεκάδοξο τῶν τοῦ Βήλου καὶ τοῦ Ἰπποδρόμου κριτῶν (τῷ γὰρ εἰπεῖν δωδεκάδοξο διπλῆς, ὅτι τῶν πατριαρχικῶν ἡ φιλανθρωπία καὶ συγκατάθεσις οὐχ ἔλκεται πρὸς ἀναίρεσιν τῶν νανομισμένων ἀνέκαθεν), ὡσαύτως καὶ τὸ προκαθῆσθαι τῶν μητροπολιτῶν ἐν ταῖς ψήφοις τῶν χηρευσουσῶν ἀγιωτάτων ἐκκλησιῶν, καὶ ἐν ταῖς ἐξωθεν τοῦ πατριαρχικοῦ βήματος γινομέναις κοιναῖς συνελεύσεσιν, ἀλλὰ μὴν καὶ ἐορτασίμοις πανδήμοις τελεταῖς τε καὶ πανηγύρεσιν, οὐ μόνον ἐν τῶς τῆς ἐκκλησίας μερῶν, ἀλλ' ἐν τότῳ παντὶ, ὅπερ οὐδενὶ διακόνῳ πεφιλότηται, διὰ τὸ ῥητῶς ὑπὸ τοῦ ἡ' κανόνος τῆς ἀγίας καὶ οἰκουμενικῆς πρώτης σπουδῆς κωλύεσθαι, ποῦ θῆσις, ἀπροσὶτὰ συνετώτατα; Πάντως ἂν εἶποις τούτων πάντων δοῦναι τὴν ἐξουσίαν αὐτῷ, διὰ τὸ λογίζεσθαι στόμα, καὶ χεῖρα, καὶ χεῖρας ὡσανεὶ πατριαρχικός. Ἐλακε μὲν τὸ πρόθυμον εἰπεῖν καὶ ἐπιχειρήσασθαι, τίνας χάριν παρὰ τοὺς ἄλλους προκαθημένους ὁ χαρτοφύλαξ καὶ μόνος διττοῖς ἐκκλησιαστικοῖς μεγαλύνεται τάγμασιν, ἐπισκοπικαῖς δηλαδὴ καὶ σεκρετικῶς. Ὅτι δὲ τῆς τούτων εὐρέσεως ὑποβάθρα τις τιμήσεσσι πρόκειται, καὶ τὸ πρῶγμα παρακαλεῖ καὶ αὐτὴν ἀργυρογυμνοῦσθαι διὰ τὴν τῆς ἀληθείας πράξασιν, ἀναμεινάτω πρὸς μικρὸν ὁ λόγος τὴν τῶν ῥηθέντων ταγμάτων συζήτησιν, καὶ ῥητέον, τίνας χάριν παρὰ τὴν τῶν θείων κανόνων περιλήψιν, ἐν διακόνοις ὁ χαρτοφύλαξ ταττόμενος, τῶν ἀρχιερέων προκαθίσταται. Τὸ ζήτημα τοῦτο τὸ πολυθρόλλητον πολλὰ κατὰ διαφόρους καιροὺς ἀνήγειρε σκάνδαλα, καὶ μεγάλη τοῦτου κατεφέτεσις γέγονε μέσσω τοῦ χαρτοφύλακος καὶ τῶν ἀρχιερέων τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Καὶ τάχα μετῴσεως ἀπροσβίως τῆς ὑπὲρ τῶν ἀρχιερέων πατριαρχικῆς διαγνώσεως διὰ τὸν τοῦ ῥηθέντος ἀνωτέρου κανόνος περιλήψιν, προεκομίσθη πρὸς ταγμα τοῦ αὐτοῦ βασιλέως, κυροῦ Ἀλεξίου τ' Κομνηνοῦ, τάδε κατὰ ῥῆμα διαλαμβάνον:

• Ἡ βασιλεία μου τῆς ἐκκλησιαστικῆς εὐκοσμίας φροντίζουσα, καὶ τὸ εὐτακτον καὶ ἐν παντὶ μὲν ζητοῦσα τῷ πολιτεύματι, ἐπιπλέον δὲ τοῖς θεοῖς τοῦτο ἐμπολιτεύεσθαι διὰ σπουδῆς τιθεμένη, τὰ ἀρχῆθεν ἀπονεμασμένα προνόμια ἐκάστω τῶν ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων, καὶ τὴν ἀρχὴν καὶ δεῦρο ἐπικρατήσασαν ἐν τούτοις κατάστασιν, κατὰ τὸ ἀναλλοίωτον καὶ εἰς τὸ ἐξῆς εἶναι καὶ διαμένειν βούλεται τε καὶ εὐδοκεῖ, ἀγιώτατα δέσποτα, ὡς καὶ παραδεχθεῖσαν διὰ τοσούτων ἐτῶν, καὶ τῷ μακρῷ χρόνῳ ἐμπολιτευσαμένην, καὶ ταῖς ἀπ' ἄλλου εἰς ἄλλον κατὰ τὸ ἀνεξήλλακτον ἕως τοῦ νῦν μεταθῆσε-

NOTE.

(62) Vide novellam x Alexii Comneni.

σιν επικριθείσαν και βεβαιωθείσαν καλώς. Ἐπει δὲ νῦν ἡ βασιλεία μου μάθει, ὡς τινες τῶν ἀρχιερέων ἀντιφιλοτιμούμενοι πειρῶνται τὸ τοῦ χαρτοφύλακος ὑποβιάσασθαι προνόμιον, καὶ κανόνας εἰς μέσον προφέροντες, διὰ τούτων φιλονεικοῦσι μὴ προκαθηθῆναι αὐτῶν τῶν ἀρχιερέων, ὁπνηϊκα δέοι τούτους συνέρχεσθαι κατὰ τινὰ χρεῖαν, καὶ συνεδριάζειν κατὰ ταυτὸν, πρὸ τῆς εἰς τὴν ἀγωσύνην σου εἰσελεύσεως, οὐκ ἀνασχετὸν τῇ βασιλείᾳ μου ἔδοξε, πρῶτον διὰ τοσοῦτου χρόνου βασανισθῆν, καὶ τοῖς πρὶν πατριάρχαις καὶ τοῖς ἄλλοις ἀρχιερεῦσιν, ἀλλὰ δὴ καὶ αὐτοῖς τοῖς νῦν οὐκ ἐπ' εὐλόγῳ ἐρίζουσι πράγματι διὰ τῆς πολυήμερου δεχθῆναι σιωπῆς, κατὰ τὸ παρελθόν ἀθετηθῆναι, καὶ ὡς εἰ τῶν ἡμελημένων παρασῆναι. Τοίνυν καὶ διορίζεται πράγματι εὐλογον καὶ πάνυ δίκαιον τοῦτο. Εἰ μὲν γὰρ αἰροῖντο καὶ πάλιν οἱ ἀρχιερεῖς μὴ κινεῖν τὰ ἀκίνητα, μηδὲ τὰ τοῖς πρὶν δεδογμένα Πατράσι, ἀλλὰ δὴ καὶ αὐτοῖς διὰ τῆς μακρᾶς συνόδου σιωπῆς, καὶ τῆς ἕως τοῦ νῦν ἀνοχῆς, ἐκ παλιμβολίας ὡσπερ ἀναπαλαίειν, εἰ ἂν ἔχοι, καὶ χάρις, οὗ τὸ μάχιμον καταθέμενοι, τὸ εἰρηναῖον προτετιμῆκασιν. Εἰ δὲ καὶ εἰ τούτων τινὲς τῶν τοῦ κανόνος ῥημάτων ἀντιποιοῦμενοι, (τῆς γὰρ ἐννοίας πῶρρω ἀποδιστήκασιν) πειρῶνται τὸ οἰκεῖον συστήσαι θέλημα, καὶ ἐπὶ τὸ ἄτακτον οὐ καλῶς τὴν τάξιν μεταβιάζουσιν, ἐξ μὲν νῦν ἡ βασιλεία μου τὴν τοῦ κανόνος ἐρμηνεύσαι καὶ σαφηνίσαι ὄφην, βῆσθην οὖσαν καταληφθῆναι καὶ διαγνωσθῆναι καλῶς τοῖς βάπτουσιν εἰς ἀκρίθειαν, καὶ κανονικῆς ἐννοίας θιγγάνουσιν· αὐτὸ δὲ τοῦτο τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἐπιτιμῆ, τί δὴ ποτε τὸν κανόνα εἰδότες, καὶ τὰ ῥήματα τοῦτου ἐξακριβοῦμενοι, τὴν ταυτῶν συνειδήσιν ἀνευλόγως ἐπάτησαν, καὶ τοῦ κανόνος παραβριπτουμένου ἠνεύχοντο, καὶ τὴν ὑπερλίαν ἐπὶ τῶν πρὶν χαρτοφύλακων ἠσπάζοντο· καὶ μισθὸν τοῦτου τῆς τῶν ἱερῶν κανόνων περιφρονήσεως τὴν ἐπὶ τῆς λαχοῦσας αὐτοῦς Ἐκκλησίας ἀπέλασιν, διδῶσι, κανόνι στοιχοῦσα κἀνταῦθα ἐκκλησιαστικῶν, καὶ τοῖς περιφρονηταῖς τῶν κανόνων, ἐκείνους αὐτοῦς τοῦς ἱεροῦς κανόνας εἰς ἄμυναν ἀντεξάγουσα. »

Καὶ ἐπει μετὰ τὴν τοῦτου προκομιδὴν τὰ ἀπὸ μακρᾶς συνηθείας κραθήσαντα, καὶ διὰ βασιλικῶν προστάγματος γεγονάσι κραταιότερα, προκαθῆται μέχρι τοῦ νῦν παντὸς ἀρχιερατεύοντος, κἀν τύχη πρῶτον καὶ βασιλικῶν ἔχειν ἀξίωμα, ὑπερτίμου ἢ πρωτοσυγκέλλου τυχόν. Καὶ τότε μὲν οὕτω διευλυτῶθη τὸ δῆθεν ἀμφίβολον. Ἐγὼ δὲ τῷ βασιλικῷ διορισμῷ κατὰ τὴν νενομισμένον ἀκολουθῶν, τῇ κατασκευαζομένη γνώμῃ τὴν προεδρίαν τοῦ χαρτοφύλακος διὰ μόνην τὴν ἄγραφον μακροτάτην συνήθειαν, τὴν ἀντὶ νόμου παραλαμβανομένην, ὡς γέγραπται, οὐ προσίθεμαι. Οἶδα γὰρ τότε τὴν μακρὰν συνήθειαν ἀντὶ νόμου κρατεῖν, δοκιμασθεῖσαν πάντως δικαστικῶς, ὅτε νόμοι καὶ κανόνες διὰ ταύτης οὐ παρᾶλύνονται. Λέγω δὲ τὴν προεδρίαν ἔχειν τὸν χαρ-

A bilitum. Quia vero nunc majestas mea didicit, quosdam pontifices ambitione quadam impulsos, chartularii dignitatem deprimere velle, perque canones in medium productos contendere, non illi sessionem supra pontifices competere, quoties eis alicujus negotii causa conveniendum sit, et una considerandum in senatu, ante accessum ad sanctitatem tuam: minime ferendum majestati mee visum est, ut res tanto jam tempore probata, et a superioribus patriarchis, ac pontificibus aliis, atque illis ipsis adeo, qui jam non juxta de causa rixantur, diuturno silentio admissa, urgente nulla ratione aboleatur, et quasi neglectum aliquid convellatur. Quapropter quiddam rationi valde consentaneum et æquum statuit. Quippe si adhuc pontifices immota non movere vellent, nec quæ placuere superioris memorie Patribus, et ipsismet longo silentio patientiaque ad bodierum usque diem comprobata fuerunt, ex inconstantia velut oppugnare recte facerent, et habendæ ipsis gratiæ, quod abjecto pugnandi studio, pacem potius amplexi essent. At vero si quidam adhuc verba canonis usurpantes, (quando a sententia longe absunt) libidinem suam probare nituntur, ordinemque nequiter in confusionem inordinatam commutant: canonis quidem majestas mea contextum interpretari ac declarare mittit, perceptum et intellectum facillimum iis, qui subtilitate sunt imbuti, mentemque canonis attingunt: verum hoc in pontificibus reprehendit, quod cum canonem nossent, ejusque verba peraccurate tenerent, suam ipsorum conscientiam præter rationem conculcarint, et rejici canonem passi sint, ac inferiorem sessionem sub memorie superioris chartularii amplexi fuerint. Ideoque pro sacrorum canonum contentu, mercedem hanc eis [majestas mea] tribuit, ut suas ad Ecclesiam abigantur; ecclesiastici canonis etiam hac in parte vestigiis insistens, et adversus canonum contemptores, ipsos canones sacros in subsidium producens. »

Et quoniam hoc promulgato ea, quæ longa consuetudine invaluerant, per ipsius etiam principis edictum magis stabilita fuerunt: chartularius in hunc usque diem sedet ante quemlibet pontificem, licet dignitatem habeat ab ipso principe concessam, ut hypertimi, vel protosyncelli. Ac tunc quidem ambiguum hoc ita solutum fuit. Ego vero sicut imperatoris sanctioni, prout legibus receptum est, assentior: ita sententiam, chartulario primam sessionem astruentem, per solam non scriptam longissimi temporis consuetudinem, quæ legis (ut antea scripsimus) loco ducitur (63), minime probo. Quippe tunc scio diuturnam consuetudinem pro lege valere, omnino tamen in judicio prius examinatam, cum leges et canones

NOTÆ.

(63) 1. 31 D. De legib. et l. 3. C. Quæ sit long. consuet.

per eam non debilitantur. Igitur aīo, chartularium habere primam sessionem etiam secundum id, quod sacris canonibus continetur: quod sane sacra principis circumspectio tunc sponte reticuit. Nam licet indicatus ille Nicæni primi concilii canon statuit, diaconum nec participare, nec sedere antea sacerdotes, sepius tamen canon sanctæ ac universalis sextæ synodi jubet, ut is, qui personam patriarchæ, vel simpliciter episcopi gerit, ante sacerdotes sedeat. Ideoque magnus ac sanctus etiam Cyrillus, Alexandrinus papa, capiti fasciam circumdedit auream, quo tempore sanctæ et universali tertie synodo præfuit. Quippe Celestini locum obtinebat ejus, qui Romanam tunc regebat Ecclesiam; quemadmodum liquet ex actis ejusdem synodi tertie. Et qua Celestinus utebatur gloria, secundum sanctionem apostolis æqualis illius sancti magnique Constantini, factam ad sanctum Silvestrum, cum imperii sceptrum per Dei providentiam et veteri Roma transferrentur in hanc urbem urbium principem; qua statuitur, aurea fascia tum ipsius sancti Silvestri, tum successorum ejus, pontificum Romanorum caput condecorari debere: eadem et Cyrillus exornabatur. Quamobrem et ii, qui post ipsum Alexandriæ pontificatum gessere, propter æternam memoriam ejus, quod tunc decretum fuit, eodem modo in hunc usque diem titulo suo cohonestantur. Cumque omnes alii capitibus apertis res sacras peragant, solus Alexandrinus patriarcha rem divinam facit, fascia dicta caput obvolutus. Quinetiam XII illos cardinales Papæ consimiliter videmus pileis aureis ornatos (64), veluti Papæ personam representantes, ejusque jura fulciantes. Nam appellatione cardinis apud Romanos postes forium veniunt. Itaque consentaneum est, eos haud dubie verum dicere, qui perhibent, etiam cujusque temporis chartularium aurea ejus modi tiara, eortæ ante annos, in publicis quibusdam conventibus usum, qui non tantum pro more haberentur in Ecclesiis, verum etiam in processionibus, et foris publicis. Atque equidem certo scio, in hunc usque diem repositum esse pileum ejus modi auro interspersum in arca chartularii: neque longum intercedit, ac remotum temporis spatium, sed rei memoria recens est. Nec ignobilis invidia, vel imperita scilicet religio, magnum ejusmodi privilegium hujus officii aboleverunt. Quippe per ipsam te veritatem obtinet, per charitatem fraternam, per amorem erga Deum, dic mihi, quodnam majus fuerit operæ pretium, quam chartularium videre nonnunquam per forum procedentem cum auro interspersa tiara, qui mulo vehatur, et more patriarchali ornatus sit albo linteo, quemadmodum id quoque per indicatam san-

A τοφύλακα, κατὰ τὴν τῶν θεῶν κανόνων περιλήψιν, τοῦτο ἔπερ ἡ βασιλεὺς θέλει περιωπῆ ἐκονεὶ τῆν-καῦτα παρασιώπησα. Ἐάν γάρ ὁ ῥήθεις τῆς ἐκ Νικαίας πρώτης συνόδου κανὼν ἐπιρρίζεται, μὴ μεταλαμβάνειν μηδὲ καθῆσθαι πρὸ τῶν ἱερῶν διάκονον, ἀλλ' ὁ ζ' κανὼν τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμηνικῆς ἐκτῆς συνόδου παρακαλεῖται, τὸν ἐπίστοντα πρόσωπον πατριαρχικὸν ἢ ἀπλῶς ἐπισκοπικὸν, πρὸ τῶν ἱερῶν καθῆσθαι. Διὸ καὶ ὁ μέγας ἅγιος Κύριλλος ὁ πάππας Ἀλεξανδρείας, ἐπὶ κεφαλῆς χρυσοῦν λῶρον περιπέδωλετο, ὅτε τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμηνικῆς τρίτης συνόδου προέστατο. Ἐπαίχε γάρ καὶ τὸν τόπον τοῦ Κελεστίνου, τοῦ τῆν Ἐκκλησίαν τῆς Ῥώμης ἰθύοντος, καθὼς τοῦτο παρίσταται ἐκ τῶν πρακτικῶν τῆς τρίτης συνόδου. Καὶ ὡς ἐκεῖνος ἐμεγαλύνετο, κατὰ τὸ θέσπισμα τοῦ ἱσαποστόλου ἁγίου μεγάλου Κωνσταντίνου, τὸ γεγονός πρὸς τὸν ἅγιον Σιλβέστρον, ὅτε τὰ σκεπτρα τῆς βασιλείας ἐκ τῆς παλαιᾶς Ῥώμης κατὰ θεοῦ πρόνοιαν μετετέθησαν εἰς τὴν τῶν πόλεων βασιλεύουσαν, καὶ ἐπιρρίζοντο, μετὰ χρυσοπάστου λῶρου τὴν τοῦ ἁγίου Σιλβέστρου κεφαλὴν, καὶ τῶν μετ' αὐτὸν ἀρχιερέων τῆς Ῥώμης κατακαλλύνεσθαι, καὶ αὐτὸς τοιαυτοτρόπως καθωραζέτο. Κάντεῦθεν καὶ οἱ μετ' ἐκεῖνον εἰς Ἀλεξανδρείαν ἀρχιερατεύοντες, διὰ μνήμην αἰώνιον τοῦ τότε συνδέξαντος, ὡσαύτως μέχρι τοῦ νῦν κατακοσμούνται στηλογραφοῦνται. Καὶ πάντων ἀπαρακαλύπτους ἱεουργοῦντων ταῖς κεφαλαῖς, μόνος ὁ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας ἱεουργεῖ μετὰ τοῦ λῶρου τὴν κεφαλὴν καλυπτόμενος. Καὶ τοὺς δώδεκα δὲ Καρθηναίους τοῦ Πάπα παρομοίως βλέπομεν κεκοσμημένους χρυσοῖς ἐπιπέδημασιν, ὡς ἀντιπροσωποῦντας τῷ Πάπα, καὶ τὰ τοῦτου στηρίζοντας δίκαια. Κέρδων γάρ παρὰ Ῥωμαίοις, αἱ φλιαὶ τῶν θυρῶν ὀνομάζονται. Ἀραρεν οὐκ ἀληθεύειν ἐναργῶς τοὺς λέγοντας καὶ τὸν κατὰ καιροῦς χαρτοφύλακα μετὰ τοιαύτης τιάρης χρυσοῦς πρὸ μετρούμενων χρόνων τινῶν, ἐν τισὶ πανδήμοις δοξάζεσθαι πανηγύρεσιν, οὐ μόνον ἐπ' Ἐκκλησίας γινομέναις, ὡς εἰώθεν, ἀλλὰ καὶ ἐν προδόσις, καὶ ἀγοραῖς. Πεπληροφόρημα δὲ καὶ αὐτὸς, ἀποκείσθαι μέχρι τοῦ νῦν εἰς τὸ τοῦ χαρτοφύλακος κιδώτιον, χρυσοπάστον τοιοῦτον ἐπιπέδημα· καὶ χρόνος οὐκ ἔστι γηραλέος καὶ πέμπτης ἀλλὰ νέος καὶ πρόσφατος. Καὶ φθόνος οὐκ ἄγενη

D ἢ καὶ ἀπαίδευτος δῆθεν εὐλάβεια, τὰ τὸ τοιοῦτον σχολάσαντα μέγα τοῦ ὀφφικίου προνόμιον. Τί γάρ, εἰπέ μοι πρὸς τῆς ἀληθείας αὐτῆς, πρὸς τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης, πρὸς τῆς κατὰ θεὸν διαθέσεως, εἴη ἂν σπουδαιότερον, τοῦ βλέπειν ἔστιν ὅτε τὸν χαρτοφύλακα διὰ τῆς ἀγορᾶς προοδεύοντα μετὰ χρυσοπάστου τιάρης, καὶ ἐποχοῦμενον ἐν ἡμίονῳ, πατριαρχικῶς μετὰ ὀθονίου κεκοσμημένῃ⁶¹ λευκοῦ, καθὼς καὶ τοῦτο διὰ τοῦ ῥηθέντος θεσπίσματος ὄριστα, καὶ ὑπὸ ἐξκουβιτῶρων δορυφορούμενον; Εἰ μὴ τις

VARIAE LECTIONES.

⁶¹ κεκοσμημένον.

NOTE.

(64) Nota cardinales Ecclesie Rom. olim duodecim fuisse.

λέγει προειρητέον εἶναι τὴν κεφαλὴν τῆς χειρὸς, ἢ ἄλλου μέλους τοῦ σώματος. Τοῦτο γὰρ διὰ τὴν εὐ-
 ἤθειαν οὐ παραλληλίζεται. Ἄλλ' ἐπανιτόεν ὄθεν ὁ
 λόγος μετέπειτα, καὶ ζητητέον, τίνας χάριν τῶν
 μὴν ἄλλων σεκρέτων οἱ προκαθήμενοι μόνοις ἐξ-
 υπηρετύνονται σεκρετικῶς δουλευταί; ὁ δὲ χαρτοφύ-
 λαξ τὰς γὰρ σεκρετικῶν διακονιών μεγαθύνηται. Φαμὲν
 οὖν, ὅτι τὰ τοῦ χαρτοφύλακος δίκαια ψυχικῶν βυπα-
 σμάτων εἰσι καθαρτήρια, καὶ νοσημάτων σωματικῶν
 ἀλεξιτήρια. Διὸ καὶ τετύπεται, ταγμάτων διττῶν
 ὑπουργοῖς αὐτὰ κατευθύνεσθαι. Ἄν γοῦν θεμιστεύων
 προκαθῆται, καὶ δικαστικά διυλίζων νοήματα, νό-
 μους συνάπτῃ νομίμοις θεσπιωθήμασι, καὶ κανόσι
 κανόνας ἀρμολογῇ, ἂν δικολογῶν προτάσει; καὶ
 ἀντιθέσει σφυρηλατῇ, καὶ τὰς μὲν ἀποσμειυῆ τῇ
 λυδίᾳ τῆς διαγνώσεως, καὶ τὰς δὲ παραδέχεται· καὶ
 τέλος, ἂν κρίσεισι πατριαρχικῶν νοταρίων ζυγοστατῇ,
 σεκρετικῶν διαλαλαῖς μεγαλύνεται· καὶ μᾶλλον,
 ὅταν τὸ δικαστήριον ἐν μόνοις πράγμασι στημονίζη-
 ται. Εἰ δὲ προκαθῆται ψυχικῶν ἀρρώσθημάτων θε-
 ραπειαν ποικύμενος, καὶ σεσηπότων τραυμάτων
 ἐπισκεπτόμενος κακοῦθαιαν, πῆ μὲν σιδήρῳ χωνεύων
 τοῦ πάθους τὴν ὑπουλόγητα, πῆ δ' ἐκίπασσων ἤπει-
 φάρμακα, παρὰ τῆς τέξεως ὑπηρετεῖται τῶν ἐπι-
 σκοπιανῶν. Εἰ δ' ἔστιν ὅτε κατὰ διορισμὸν πα-
 τριαρχικῶν, τινὰ τῶν προνομίων τούτων παρασα-
 λεύοιτο, τέως ἐγὼ ἀγνωῶ, καὶ συγγνώμης ἀξιοθή-
 σομαι, τὴν παλαιὰν ἀναδιδάσκων παράδοσιν. Τούτων
 πῶν οὕτω καλῶς διευκρινηθέντων, ὡς οἶμαι, ἀναγα-
 ναῖον ἔδοξέ μοι ποιῆσαι καὶ πρὸς τὸν κατὰ καιροῦς
 χαρτοφύλακα δικαίαν ἀξίωσιν. Δέσποτά μου χαρτο-
 φύλαξ, ἐδὲ ἐμπιστευθέν σοι τάλαντον ἀπὸ Θεοῦ
 παντοκράτορος, μὴ καταχωσθεῖν διὰ νωθρείαν σου,
 ἵνα μὴ ἀκούσης δούλος πονηρὸς καὶ ἀχάριστος· μηδὲ
 τὸ κέρμα τῶν μεγάλων προνομίων αὐτοῦ προδοθεῖν
 κατὰ σὴν πολλὴν ἐπεικείαν· ἀλλὰ διαδοθῆναι πρὸς
 τραπεζίτας, καὶ διπλασιασθήσεται. Σκοπὸν σε κατ-
 ἄσθησε δεύτερον ὁ Θεὸς διὰ χειρὸς ἐπισκοπικῆς.
 Κάντεῦθεν ἐπὶ τῷ στόματι σου πάντες εἰσέρχονται
 εἰς οἶκον Θεοῦ παντοκράτορος, καὶ ἐπὶ τῷ στόματι
 σου ἐξέρχονται. Μὴ οὖν εἴπης, τί δοθεῖν μοι, καὶ
 τί προστεθεῖν μοι πρὸς μέριμναν ὀλοχρόνιον; Μηδὲ
 σιγήσης, μηδὲ καταπραύνης, μηδὲ λαλήσης ὡς
 ἀνθρώποις ἀρέσκων, εἶπεν ὁ μέγας ἀπόστολος
 Παῦλος, κατ' ἐκεῖνον τὸν πονηρὸν μισθῶν, τὸν
 καθ' ἑαυτὸν ψιθυρίσαντα· τὸ ἐκλείπον ἐκλειπέτω,
 τὸ ἐσκορπισμένον μὴ συναχθεῖν, καὶ τὸ συντετριμ-
 μένον μὴ ὀλομεληθεῖν. Ἄρχει γὰρ τῇ ἡμέρᾳ ἡ κα-
 κία αὐτῆς. Ἄλλὰ σήρυξον ἀποστολικῶς, ἐνώπιον
 Θεοῦ τὴν ἀλήθειαν. Ἐπίστηθι εὐκαιρως, ἀκαιρως,
 βλαγῶν, ἐπιτίμησον, παρακάλεσον, κακοπάθησον,
 ἔργον ποιήσον εὐαγγελιστοῦ, τὴν διακονίαν σου
 πληροφόρησον. Καὶ τάχα νεανικῶς οὕτω τὸν καλὸν
 ἀγῶνα κατὰ τὸ ἀπητημένον ἀγωνισάμενος, καὶ τὴν
 διακονίαν σου συντηρήσας ἀνεπιδούλευτον καὶ
 ἀρπαιετον, ἐν τῷ μηδενὶ ἂν ταπεινώσης τοὺς ἀντι-
 πίπτοντας, καὶ ἐρεῖς, Τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν
 πίστιν τετήρηκα. Δοιπὸν ἀπόκειται μοι τῆς δικαιο-
 σύνης ὁ στέφανος. Ὅς καὶ δοθήσεται σοι παρὰ Θεοῦ

tionem statutum est, et excubitorum habeat
 satellitium? nisi quis dicere velit, plus honoris
 deferendum capiti, quam manui, vel alteri membro
 corporis. Nam hæc comparatio, ceu stulta, non in-
 stituitur. Sed redeundum, unde deflexit oratio, et
 inquirendum, quamobrem aliorum secretorum
 præsidēs secreticis duntaxat servitiis utantur :
 cum chartularius auctoritatis majoris causa gemi-
 nos habeat ministrorum ordines. Itaque dicimus,
 in eo versari jura chartularii, ut animorum sordes
 expurget, ac morbis corporeis medicinam adhibeat.
 Ideoque statutum est, hæc esse dirigenda per ge-
 minorum ordinum administratos. Sive igitur jus di-
 cens præsideat, et judicariis percolans intelle-
 ctus, leges cum legum sanctionibus componat, et
 canones cum canonibus conciliet; sive causas
 agens, propositiones et objectiones sub incudem
 revocet, et has quidem velut abradat per Lydium
 cognitionis lapidem, illas admittat; sive denique
 judicia notariorum patriarchalium ponderet, per
 secreticorum ministrorum decreta magnam aucto-
 ritatem consequitur; præsertim cum solis in rebus
 judicium texit. Sin ita præsidet, ut ægritudinibus
 animi remedium adhibeat, et putridorum vulnerum
 foeditatem inspiciat, ac nonnunquam ferro latens
 vitii malum adurat, nonnunquam mitis inspergat
 medicamenta, ordinis episcopianorum ministerio
 utitur. An vero interdum sic jubente ac volente
 patriarcha usuveniat, ut aliquod horum privile-
 giorum loco moveatur; equidem scire non possum
 et veniam merebor, qui consuetudinem antiquam
 doceo. His igitur in hunc modum recte declaratis,
 ut arbitror, necessarium mihi visum est, ut justam
 petitionem ad eujusvis temporis chartularium in-
 stituam. Domine mi chartophylax, talentum fidel-
 itate creditum ab omnipotente Deo, per ignaviam
 tuam ne defossum sit; ne servus nequam et ingra-
 tus appelleris: neve magnorum hujus officii pri-
 vilegiorum æs, nimia mansuetudine tua prodatur,
 sed inter nummularios distribuatur, et duplicetur.
 Alterum te scopum Deus per episcopalem manum
 constituit. Quo sit, ut ad os tuum omnipotentis
 Dei domum omnes ingrediantur, et ad os tuum
 egrediantur. Non ergo dixeris: Quid dari mihi
 possit, et quid adjici ad sollicitudinem perpetuam?
 Neve tacueris, nec demulseris, nec locutus fueris,
 veluti qui hominibus placere velis, inquit magnus
 ille Paulus apostolus, instar illius pravi mercenarii,
 qui apud semetipsum susurrabat: Deficiat, quod
 deficit, dispersum non colligatur, contritum non
 redintegretur. Sufficit namque diei afflictio sua.
 Sed potius apostolico more veritatem in conspectu
 Dei prædicato. Insta opportune, importune. Redar-
 gue, increpa, cohortare, tolerans esto, fac officium
 evangelistæ, ministerium tuum imple. Ac fortassis
 ita juveniliter absoluto præclaro certamine, prout
 abs te postulatum fuerit, et conservato ministerio
 tuo citra insidias, ac minime deminuto, in nullo
 humiliahis adversantes, ac dices: Cursum abso- vi,

fidem conservavi. De cætero reposita mihi est corona justitiæ. Quæ quidem dabitur tibi ab omnipotente Deo tam in hoc sæculo, quam in futuro, idque in Christo Jesu Domino nostro, cui gloria et imperium in sæcula. Amen.

EJUSDEM

Cognitio, de discrepata in synodo questione, num unus et idem duabus sobrinis jungi debeat.

Atheniensium tam indigenæ, quam advenæ, nulli alii rei vacabant, inquit magnus ille Paulus, quam ut aliquid novi tum proferrerent, tum audirent. At vero Ecclesia Dei, vel sacra potius regia sanctissimæ Dei majoris Ecclesiæ, a sanctis Patribus decreta corroborans, omnem superfluitatem novitatis speciem habentem radicitus extirpat, et culmum veritatis ad ferendum fructum centuplum vult crescere. Proficit enim per Dei gratiam, in omni accepta Deo tam oratione, quam negotio. Quamobrem etiam id, de quo non ita pridem quæsitum est in synodo, num unus et idem duabus sobrinis copulari debeat, minime voluit ceu novum aliquid, in angulum aliquem cadere neglectum : sed uti rem alicujus momenti et utilissimam, ad examen publicum proposuit. Et quia sanctissimus ille sponsus ejus, et canonicarum traditionum meditator vigilantissimus, nos quoque participes ejus boni esse voluit, dicimus aliquos latam et offensionis expertem (ut ipsi quidem aiunt) viam aperuisse Demetrio, qui Mariæ cujusdam maritus fuerat, matrimonio copulandi sobrinam ejus, nomine Theodoram. Et interrogati, quamobrem, et quomodo ad hoc invitent, aiunt, hunc contractum ad septimum gradum pertinere, propterea quod Demetrius et Maria, conjux ejus mortua, personas duas, et consequenter gradus duos constituent, licet ob consensum et amorem mutuum pro una carne haberentur. Nam Maria, inquiunt, sextum cum Theodora gradum habuit, non itidem Demetrius, veluti qui ad personam septimam, et ejusdem numeri gradum referatur. At secundum thema (65) capitis xxxii tituli v libri xxviii Basilicorum, et canon ltv coactæ in magni palatii Trullo sanctæ et universalis synodi, usque ad gradum sextum matrimonia tam ex affinitate, quam cognatione contracta, constrinxerunt. Quæ vero sextum sequuntur, ubere consulari permisissent. Ac tametsi publicatus sit recens tomus synodalis, confirmatus etiam edicto imperatorio, quo præcipitur, ne gradu septimo conjuncti per cognationem, matrimonia contrahant : tamen ad hoc ii, qui eodem gradu per affinitatem sese constringunt, non constringuntur. Magnum enim discrimen est inter necessitudinem sanguinis, et cognaticam simpliciter propinquitatem : ac magna inter hæc stabilita ratio est, alios copulans, alios dirimens. Etiam

Α παντοκράτορος ἐν τε τῷ νῦν αἰῶνι, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

Διάγγρασις, χάριτι τοῦ λαληθέντος συνοδικῶς ζητήματος, περὶ τοῦ, εἰ χρὴ τὸν αὐτὸν καὶ ἕνα δυοὶ δισεξαδέλφαις συνάπτεσθαι.

Οἱ τῶν Ἀθηναίων Ἰθαγενεῖς καὶ προσήλυτοι εἰς οὐδὲν ἕτερον εὐχαίρουσι, ὁ μέγας Παῦλος φησὶν, ἢ λέγειν τι καὶ ἀκούειν καινότερον. Ἡ Ἐκκλησία δὲ τοῦ Θεοῦ, καὶ μᾶλλον τὸ θεῖον ἀνάκτορον τῆς ἀγωγότητος τοῦ Θεοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας, τὰ παρὰ τῶν ἀγίων Πατέρων δογματισθέντα κρατούουσα, προθέλμυον ἀποσπᾷ πᾶσαν καινοφανῆ περιττότητα, καὶ θέλει τῆς ἀληθείας τὸν ἄσταχυν ἀνατέλλειν ἑκατοσταύοντα. Προκόπτει γὰρ τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ, ἐπὶ παντὶ θεαρέστῳ λόγῳ καὶ πράγματι. Διὰ τοι τοῦτο καὶ τὸ συνοδικῶς ἐρωτηθὲν πρὸ μικροῦ, περὶ τοῦ εἰ χρὴ τὸν αὐτὸν καὶ ἕνα δυοὶ δισεξαδέλφαις συνάπτεσθαι, οὐκ ἠδύοκσησεν ὡς τι καινοπρεπὲς ὑπὲρ γωνίας πεσεῖν ἀτημέλητον· ἀλλ' ὡς σπουδαῖον καὶ χρησιμώτατον, εἰς κοινὴν πρόθετο κατεξέτασιν. Ἐπὶ οὖν ὁ παναγιώτατος νυμφίος αὐτῆς, καὶ τῶν κανονικῶν παραδόσεων μελεδωνὸς ἀγρυπνότητος, ἠθέλησε καὶ ἡμεῖς συμμεριτὰς γενέσθαι τοῦ ἀγαθοῦ, φαιμέν διτινὲς πλατεῖαν ὁδὸν καὶ ἀπρόσκοπον (ὡς φασὶν) ἠπλώσαν τῷ Δημητρίῳ τυχνῶν, τῷ χρηματίζαντι γαμέτῃ Μαρίας τινδς, δισεξαδέλφην ταύτης Θεοδώραν καλουμένην ἀρμόσασθαι. Καὶ ἐρωτώμενοι, πόθεν καὶ ἔπως τοῦτο προτρέπουσι, λέγουσιν εἰς ἔβδομον βαθμὸν κατανεῖν τὴν τοῦ συναλλάγματος ποιήσιν, διὰ τὴ πρόσωπα δύο, καὶ ἀκολούθως δύο βαθμοὺς καθίστασθαι τὸν Δημήτριον μετὰ Μαρίας, τῆς ἀποιοχομένης συζύγου αὐτοῦ, κἂν τῇ ὁμοιοῖα καὶ τῇ στοργῇ σὰρξ μία λογίζωνται. Ἡ γὰρ Μαρία, φασὶν, ἔκτον εἶχε μετὰ τῆς Θεοδώρας βαθμὸν, ὃ μὴν ὁ Δημήτριος, ὡς εἰς ἔβδομον πρόσωπον, καὶ βαθμὸν τοσαυτάρθμον ἀναγόμενος. Τὸ δὲ β' θέμα, τοῦ λβ' κεφαλαίου τοῦ ε' τίτλου τοῦ κη' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν, καὶ ὁ νδ' κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ τοῦ μεγάλου πλάττου συστάσης ἀγίας καὶ οἰκουμένης συνόδου, μέχρι τοῦ ἔκτου βαθμοῦ τοῦ αὐτοῦ τὰ ἐξ ἀγχιστείας καὶ τὰ ἐξ αἵματος ἐξεστενοχώρησαν συναλλάγματα. Τὰ δὲ μετὰ τοῦτον, ἀδεῶς ἀπέλυσαν ἀναχώνυσθαι. Καὶ κἂν ἐξηγήθη προσφάτως τόμος συνοδικός, στηριχθεὶς καὶ προσταξεί βασιλικῇ, τοὺς ἐξ αἵματος ὄντας ἔβδομου βαθμοῦ μὴ συνάπτεσθαι, ἀλλὰ τοὺς ἐξ ἀγχιστείας οἰκείωσιν τοιοῦτόμετρον ἔχοντας, οὐκ ἐστενοχώρησε. Πολὺ γὰρ ἐστὶ τὸ διάφορον μέσον συγγενείας ἐξ αἵματος, καὶ συγγενικῆς ἀπῶς οἰκείωσης· καὶ λόγος μέγας μέσον τοῦτων ἐστήρικται, τοὺς μὴ συνάπτων, τοὺς δὲ διαιρῶν. Οἱ πλείους δὲ τούτων καὶ ἐπιχειρήματα συλλογιστικοῖς, καὶ διὰ τῆς εἰς τὸ ἀδύνατον ἀπ-

NOTÆ.

(65) Quod paragraphum nostri dicunt.

πρωτης τούς οικείους διήεν λόγους στηρίζουσι. Αέ- A γουσι γάρ, ως ει δοθείη γενέσθαι την Μαρίαν και τόν Δημήτριον ἐνδὲ βαθμοῦ μετὰ τήν συνάφειαν, πολλά συμπέσουσιν άτοπα· οίον, Δημήτριος γαμέτης της Μαρίας· καλούμενος, και γαμβρός του ταύτης πατρός, τούτου μὲν παῖς, ἐκείνης δὲ ἀδελφός μετονομασθήσεται, τῷ βαθμοῦ τῆ ταυτότητι· και οὕτω διατρέσθαι τὸ συνοικέσιον, εἰς ἀδελφομιξίαν περιελάμενον. Προστίθαισι δὲ κατά τούτο τὸ ἄτοπον και τὰ· ἐξ ἀδελφότητος διαδοχῆς, ἀλλήλων τε, και τῶν γονέων τούτων, και μέντοι και προσγενῶν, αὐτοὺς σφραγίσσασθαι. Ὡσαύτως και τὸ μὴ δύνασθαι τούς ἐπισημερεῖς ἀγχιστεῖς ἀλλήλους συνάπτεσθαι, καθὼς τῆ· ἀγχιστείας τὰ νόμιμα διορίζονται· ἀλλὰ κατά τούς γάμους τῶν ἐξ αἵματος προσγενῶν.

A plerique horum syllogisticis argumentis, et per abductionem ad impossibile, rationes suas fulciunt. Aiunt enim si concessum sit, Mariam et Demetrium post copulationem unius fieri gradus, absurda multa concursura: verbi gratia, quod Demetrius, qui Mariæ maritus esse perhibetur, et patris ejus gener, ejusdem quoque filius, et frater Mariæ, propter identitatem gradus, sit appellandus. Atque hoc modo dirimendum matrimonium, veluti quod ad concubitum fratris cum sorore tendat. Addunt huic absurdo eos etiam successiones ab intestato, tam ipsorum inter se, quam parentum, imo etiam propinquorum, sibi vindicare. Consimiliter ex una parte duntaxat affines inter se copulari non posse, quemadmodum affinitatis jura statuunt: sed idem B in his faciendum, quod in nuptiis sanguine propinquorum.

Και μὴν ἐν τῇ Ῥωμαικῇ συνήθειᾳ, και τῇ ἐκκλησιαστικῇ καταστάσει, φασί, τὸ ἐναντίον σημερον πολιτεύεται. Θεῖος γάρ και ἀνεψιός μετὰ θείας και ἀνεψιάς ἀκωλύτως συνάπτονται, ἔκτον ἐξ ἀγχιστείας και ταῦτα λαχόντες βαθμῶν, ὡς τοῦ τόμου τοῦ ἀγνωτάτου πατριάρχου Σισινίου τούς πρώτους ἐξαδέλφους κωλύσαντος· δυσὶν αὐταδέλφαις συνάπτεσθαι. Διενεῖστανται δὲ, μηδὲ ἀπρεπὲς τι, και τῶν ὀνομάτων συγχυτικὸν ὑποσύρεσθαι, ἐκ τοῦ τὸν αὐτὸν δυσὶ διασεξάδελφαις συνάπτεσθαι· ἐτι τότε φασί παρατηρεῖται τῶν ὀνομάτων ἀκρίβεια, και τὸ ἀσύγχυτον τούτων φυλάττεται, ὅτε δουλικῇ τύχῃ μειστεύει συγγένειαν· οὐ μὴν ὅταν ἐκ συναφείας ὁμοζύγων C τῶν νόμοις δεκτῆς, ὡς ἐκ βίβλης τινὲς πτόρθοι γεννηθῶσι κατάλληλοι. Εἰ γάρ δοθείη κἀν τούτοις συντηρεῖσθαι τῶν ὀνομάτων τὸ εὐπρεπὲς και ἀσύγχυτον, στενωχωρηθεῖη και τῶν τρισεξαδέλφων και ἐφεξῆς ἡ ἐκχωρητέα⁸⁸ συνάφεια· ἵνα μὴ κληθῶσιν οἱ ἐξ ἐκείνων φερόμενοι, ἀδελφοὶ και τατταρεξάδελφοι, ὅπερ οὐ δέδοκται. Καὶ αὐτοί, ταῦτα. Ἴμεῖς δὲ σκοπήσωμεν πρότερον, εἰ τοῖς νόμοις και τοῖς κανόσι δοκεῖ, δύο βαθμούς τούς ὁμοζύγους ψηφίζεσθαι, και διὰ τούτο συγχωρητέον εἶναι τὸ, περὶ οὗ ὁ λόγος, συνάλλαγμα. Εἰπωμεν οὖν, και πάλιν ἐκκορυφώσωμεν τὰ λεγόμενα.

Atqui dicunt, in consuetudine Romana, et statu ecclesiastico, contrarium hodie observatur. Patruus enim, et fratris filius, cum amita et fratris filia sine impedimento copulantur, qui gradum ex affinitate sextum obtinent: cum sanctissimi patriarchæ Sisinnii tomus consobrinos veterit cum duobus germanis sororibus jungi. Urgent præterea, nec inhonesti quidquam, vel quod nomina confundat, ex eo irrepere, quod idem duabus sobrinis copuletur. Tunc enim, inquirunt, accurata ratio nominum habetur, et eorumdem confusio cavetur, cum cognationi fortuna servilis intercedit: non cum ex copulatione conjugum legibus admissa, velut ex radice quadam, rami convenientes procreantur. Nam si datum fuerit etiam in his observari nominum honestatem, et declinationem confusio- nis, velut in arctum redigetur etiam ex sobrinis natorum, et ordine sequentium licita permittendaque conjunctio, ne videlicet contingat ex eis genitos appellari fratres simul, et prognatorum ex sobrinis filios, quod minime visum est. Et hæc quidem illi. Nos autem prius considerabimus, an leges atque canones censeant, conjuges pro duobus gradibus habendos, ac propterea permittendum contractum, quo de agitur. Disseramus igitur, et quasi repetamus ab ipso apice, quæ dicenda veniunt.

Φασί τινες τὴν φωνὴν τοῦ Κυρίου τὴν λέγουσαν, D Καὶ ἔσονται οἱ ὁμοζύγοι σὰρξ μία, μὴ ἐκλαμβάνεσθαι πρὸς ταυτότητα, ἀλλὰ πρὸς στοργὴν και ὁμόνοιαν. Εἰ γάρ μὴ οὕτως ἐκλήθη τὸ Κυριακὸν θεοπιδίωμα, ἀδελφοὶ κληθεῖεν οἱ συναφθέντες, και οὐχ ὁμοζύγοι· και ἐφεξῆς ἐπακολουθήσουσι κατὰ μυριθρίθια, τὴν ἀτοπίαν τοῦ ζητήματος μεγαλύνοντα. Ἀκουσάτωσαν οὖν, ὡς προτάσεις ψευδεῖς οὕτε διὰ συλλογισμῶν ἀλήθειαν συμπεραίνουσιν, οὕτε πρὸς τὸ ἀδύνατον ἀπαγόμεναι, τοῦ ὑποκειμένου τὴν φύσιν μετατιθέασιν· ἀλλ' ἐξ ὁμολογουμένων και ἀπλανῶν ἀνατέλλει της ἀληθείας ὁ ἥλιος. Εἰ γάρ τις εἴποι

Aiunt quidam vocem Domini, qua dicitur, Erunt conjuges una caro, non de identitate accipiendam, sed de amore ac consensu. Quippe ni sic oraculum Dominicum intellectum fuerit, copulati conjugio vocandi essent fratres ac sorores, non conjuges: ac deinceps quoque sequerentur infinita incommoda, quæstionis absurditatem majorem efficiencia. Audiant ergo, propositiones falsas neque per syllogismos veritatem concludere, neque si deducantur ad impossibile, subjecti naturam mutare: sed ex confessis et errore carentibus solem veritatis oriri. Nam verbi gratia, si quis dixerit,

VARIE LECTIONES.

⁸⁸ ἐκχωρητέα.

Omnis lapis anima præditus est: ac rursus ex altera parte, Omnis smaragdus est lapis: et concludat, Omnis ergo lapis smaragdus est anima præditus colliget, extremumque mendacium. Unde fit, ut qui dicit per matrimonii copulationem esse factam personarum confusionem, et conjugium esse transmutatum in fraternitatem, atque ita forte absurditatem concludit; compedem linguæ, non veritatem colligat. Quod cum ita sit, cumque post conjunctionem sexus uterque maneat integer, nemo tam sit audax, ut ipse conjuges appellet fratres, ad reprehensionem dicti divini, cujus verba sunt: Et conjuges ipsi non amplius erunt duo, sed unus. Quippe sicut oleaster propterea non dicitur oliva, quod ramus ejus in olivam translatus sit: sic neque patrem puellæ, socerum puellæ vocabimus, Quo sane stabilito per demonstrationem certam, et cui contradicere nequeat, nostra quidem opinione, neque vocari licebit alterutrum eorum ad successionem defuncti, vel alicujus ipsi sanguine propinquo (quo enim id pacto? cum possessiones accipiant illi, quibus lege deferuntur) neque reprehendi poterit, aut abominandum erit, si quis dicat, siisdem finibus circumscribi contracta et affinitate et ex cognatione matrimonia. Sic enim canonibus est statutum. Quod autem patris et fratris filius, cum amita et fratris filia copulenter, non est, ut aliqui perhibent, per consuetudinem non scriptam introductum, vel sine traditione per statum ecclesiasticum invecum: sed clarissimi principis, domini Alexii Comneni sacrum edictum, prolatum ad suggestionem Bardæ cujusdam, qui Xerus appellabatur, et receptum tam in reipublicæ, quam in ecclesiarum archiva et codices, ejusmodi nuptias liberas fecit, pro ea potestate, quæ conlitis est imperatoribus data. Non igitur accuratus Ecclesiæ status calumniandus est. Nam matrimonia ex affinitate, ad sextum usque gradum et coarctabat semper, et adhuc constringit sicut etiam matrimonia ex cognatione: in quo tam legum, quam canonum statuta sequitur, et tomum illius sanctissimi patriarchæ, domini Sisinnii. Quod enim ad ejus eversorem ab imperatoria sacra majestate promulgatum fuit, ut in ejectum deduceretur, justus ille iudex minime voluit: quemadmodum norunt initiati, nec in errore versantur.

Atqui, subjicit adversarius, ne id quidem, quod confusio et dedecus nomen introducat, ob graduum necessitudinem, quominus primæ conjugis suæ sobrinam ducat Demetrius, impediet. Hoc enim illis etiam sanguine propinquis usuvenit, cum inter se copulantur, qui vel octavo se gradu contingunt, dum conjuges absque pudore vocamus, quos natura sobrinorum filios agnoscit, eorumque liberos pro fratribus ducimus, cum a natura sint prognatorum ex sobrinis filii. Cur ergo novum et insolens sit, idem hoc etiam in præsentis questione dici atque fieri? Sed audiant, qui hæc ita colligunt, quod, quemadmodum ea,

τυχόν, Πᾶς λίθος ἐμφυχός ἐστι, καὶ ἐτέρωθεν, Πᾶσα σμάραγδος λίθος ἐστὶ· καὶ συμπαραναί, Πᾶς ἄρα λίθος σμάραγδος ἐμφυχός ἐστι,..... φιν συναγάγη, καὶ ψεύδος ἔσχατον. Ὅθεν καὶ ὁ λέγων γενέσθαι διὰ τῆς συναφείας τῶν ὀπιστάσεων τὴν σύγχυσιν, καὶ τὴν ὁμοζυγίαν μεταστοιχειωθῆναι πρὸς ἀδελφότητα, καὶ οὕτω συμπαραίνων τάχα τὸ ἔσπονον, γλωσσοπέδη συνήγαγεν, οὐκ ἀλήθειαν. Τούτου δὲ οὕτως ἔχοντος, καὶ τῶν γενῶν σωζομένων ἑκατέρων μετὰ τὴν ἔνωσιν, μὴ ταλμητέον ἀδελφοὺς τοὺς ὁμοζύγους εἶπαι εἰς ἐπιστοιμισμὸν τοῦ ῥήματος τοῦ Θεοῦ, τοῦ εἰπόντος· Καὶ οὐκ εἰσονται οἱ ὁμοζύγους δύο, ἀλλὰ εἰς. Ὡς γὰρ οὐ λέγεται τὸ ἀγριελαῖον καλλιελαῖον, οὕτως οὐδὲ πατέρα τῆς κόρης τὸν ταύτης εἰποιμεν πατέρα. Τούτου δὲ στηριχθέντος ἐξ ἀναντιβρήτου καὶ ἀσφαλοῦς ἀποδείξεως, ὡς οἴομαθα, οὐτὶ τὸ καλεῖσθαι θάτερον ἐξ αὐτῶν εἰς τὴν κληρονομίαν τοῦ τελευτήσαντος, ἢ τινὸς τῶν ἐξ αἵματος αὐτοῦ προσγενῶν παρῆρησιασθήσεται (πῶς γάρ; προσλαμβανόντων τῶν κτησαμένων ἐκ νόμου τὰς διακατοχὰς), οὕτως μεμπέτιον ἔσται καὶ ἀποτρόπαιον τὸ λέγειν, τοῖς αὐτοῖς ὄροις συστῆλθεσθαι τὰ ἐξ ἀγχιστείας καὶ τὰ ἐξ αἵματος συναλλάγματα. Οὕτω γὰρ κεκαυόνισται. Τὸ δὲ συνάπτεσθαι θεῖον καὶ ἀνεψιδὸν μετὰ θείας καὶ ἀνεψίδας, οὐκ ἔστιν (ὡς τινες λέγουσι) συνηθείας ἀγράφου παγκράτιον, ἢ καὶ ἀπαράδοτου ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως τροπαιοῦχημα· ἀλλὰ πρόσταξις θεῖα τοῦ αὐτίμου βασιλέως, κυροῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, ἐξενεχθεῖσα ἐπὶ ὑπομνήσει Βάρδα τινὸς λεγομένου Ξηροῦ, καὶ ἐπιγνωσθεῖσα τοῖς δημοσιακοῖς καὶ ἐκκλησιαστικοῖς ἀρχείοις καὶ κώδιξι, τὸν τοιοῦτον γάμον ἀπέλυσε κατὰ τὴν δεδομένην τοῖς βασιλεῦσιν ἀνωθεν κυριότητα· μὴ τοίνυν συκοφαντητέον τὴν ἀκριθεῖ τῆς Ἐκκλησίας κατάστασιν. Τὰ γὰρ ἐξ ἀγχιστείας συναλλάγματα, μέχρι τοῦ ἔκτου βαθμοῦ καὶ αὐτοῦ, καὶ ἔστενοχώρει πάντοτε, καὶ στενοχώρει, καθὼς που καὶ τὰ ἐξ αἵματος, ἐπομένῃ νομικῶς καὶ κανονικῶς διατάγμασι, καὶ τῷ τόμῳ τοῦ ἀγιοτάτου ἐκείνου πατριάρχου, κυροῦ Σισινίου. Τὸ γὰρ ἐπ' ἀνατροπῆ τοῦτου διορισθῆναι παρὰ βασιλικῆς θείας μεγαλειότητος, εἰς ἔργον ἔλθειν ὁ δικαίως κριτὴς οὐκ ἠδύδχησεν, ὡς οἶδασιν οἱ μεμπημένοι, καὶ οὐ παπλάνηται.

Ναί, φησὶν, ἀλλ' οὐδὲ τὸ σύγχυσιν καὶ ἀπρέπειαν ὀνομάτων εἰσάγεσθαι διὰ τὴν τῶν βαθμῶν ἰδιότητα, ἐμποδίσαι λαβεῖν τὸν Δημήτριον τὴν δισεξαδέλφην τῆς προτέρας αὐτοῦ γυναικός. Τοῦτο γὰρ καὶ εἰς τοὺς συναπτομένους ἐξ αἵματος συγγενεῖς καὶ ὀγδοῦ ὄντας βαθμοῦ θριαμβεύεται, δι' ὧν ὁμοζύγους ἀνευρυριάτως κατονομάζομεν, οὐδ' ἢ φύσις τριαξ-ἀδελφοὺς ἐγνώρισε, καὶ τοὺς παῖδας αὐτῶν ὡς ἀδελφοὺς περιέποιμεν, τετταρεξαδέλφους ὄντας ἐκ φύσεως. Τί γοῦν ἐστὶ καινὸν κἀν τῷ παρόντι ζητήματι λαλεῖσθαι τοῦτο καὶ γίνεσθαι; Ἄλλ' ἀκουσάτωσαν οἱ ταῦτα συνειρόντες, ὅτι καθὼς τὰ Γαβιέρων ἐντὸς διακείμενα, καὶ ἀκριθολογούντα καὶ ἀπογράφοντα,

τὰ δὲ πέρα Γαδεῖρων οὐ πέρατά εἰσι· οὕτω τὰ Α μὲν ἐντὸς τοῦ ἔκτου βαθμοῦ γινόμενα συναλλάγματα, καὶ διὰ τὸ φύσει δίκαιον καὶ εὐπρεπὲς κατακρίνονται· τὰ δὲ ἐκτὸς αὐτῶν μεταωριζόμενα, οὐδὲ κατασπῶνται, οὐδὲ κουφίζονται, ἀνευ μόνου τοῦ ἐξ αἵματος ἐβδόμου βαθμοῦ.

Τοῦτον γὰρ βασιλικὸς ὁρισμὸς καὶ τόμος συνοδικῶς τοῖς τοῦ ἔκτου βαθμοῦ συναλλάγμασι συνεξίσωσαν. Ἐπεὶ οὖν ἱκανῶς διαλάβομεν τὰ τισὶ δικαιολογούμενα περὶ τοῦ εἰς ἓνα βαθμὸν τοὺς ὁμοζύγους ἀνάγεσθαι, εἴτε καὶ μὴ· Φέρε καὶ τὸ ἡμῖν παριστάμενον χάριν τοῦ τοιοῦτου ζητήματος, ἐκπομεν. Οἱ νενομοθετηκότες περὶ κεκωλυμένων γάμων διδάσκοντες ἐν βιβλίῳ κη', τίτλω ε', εἰς δύο διαιροῦσι τοὺς συγγενεῖς· εἰς ἀνιόντας καὶ κατιόντας, παῖδας θηλασθῆ καὶ γονεῖς, καὶ εἰς τοὺς ἐκ πλαγίου, ἀδελφούς φημι καὶ λοιποὺς ἐξ αἵματος προσγενεῖς. Καὶ τῶν μὲν ἀνιόντων καὶ κατιόντων, κἂν γνήσιοι ᾖσι, κἂν φυσικοὶ, κἂν θετοὶ, τοὺς γάμους κωλύουσιν εἰς ἀπέραντον. Τῶν δὲ ἐξ αἵματος, μέχρις ἔκτου βαθμοῦ. Μετὰ μέντοι τὸ τεχνολογήσαι τὰ περὶ τούτων, καὶ εἰς ἕψιν προθέσθαι τὴν τῶν βαθμῶν βαθεῖαν καὶ δυσδιεξίτητον ὑπουλόγητα (δυσχερεστάτη γὰρ φησι, καὶ οὐκ εὐκατάληπτος ἢ ἐκ πλαγίου τῶν βαθμῶν ἔστιν εὐρεσι-) προστιθέασι καὶ ταῦτα βητικῶς· Εἰσὶ δὲ καὶ ἕτεροι γάμοι, οὐ διὰ θεσμῶν συγγενείας, διὰ δὲ ἀγχιστείας μὴ προβαίνοντες. Ἀγχιστεία δὲ ἔστιν οἰκειότης προσώπων ἐκ γάμων ἡμῖν συνημμένων, συγγενείας ἔκτός. Οἷον οὖν οἰκειοῦνται βαθμῶν οἱ ὁμοζύγοι μετὰ τὴν συνάφειαν, καθαρῶς μὲν οὐ διδάσκουσιν· ἐπάγουσι δὲ, μὴ δύνασθαι τινα πρὸς γάμον λαβεῖν τὴν οἰκίαν νόμφην ἢ προγονήν. Ἄλλ' οὐδὲ τὴν μητρειάν, ἢ τὴν πενθεράν, ἢ ἐπειδὴ μητέρων τάξιν ἐπέχουσι. Σκοπητέον τοίνυν πρὸ πάντων τὸ περὶ τῶν βαθμῶν. Οὕτω γὰρ ἐξομαλισθεῖη τὸ τοῦ ζητήματος ἀναντες.

Οἱ τῆς συγγενείας βαθμοὶ, ἐκ τῶν βαθμίδων τῆς κλίμακος ὠνομάσθησαν. Ὡς γὰρ ἐκείναι λαμβάνουσαι καταρχὴν ἐξ ἐπιπέδου τινός, καὶ εἰς τὰ πρόσω προβαίνουσαι, τὴν κἀθόδον ἢ τὴν ἀνοδὸν συμπεραίνουσιν, οὕτω καὶ οἱ βαθμοὶ, ὡς ἐκ ρίζης ὁμοφυεῖς κλάδοι τοῦ πρώτου γεννήτορος προϊόμενοι, τὴν συγγένειαν καταρτίζουσιν. Ἴδωμεν οὖν, ποία ρίζα καὶ καταρχὴ μεσιτεύει τὸν ἀνδρα μετὰ τῆς γυναικός, ὥστε πρὸς ταύτην ἀναδραμεῖν, καὶ ἐξ αὐτῆς ὡς διὰ βαθμίδος πρὸς τούτους ἔλθειν. Πάντως οὐδεμία. Οὐδὲ γὰρ δύναται τις εἰπεῖν, Ὁ Πέτρος ἐγγένησε τὸν Δημήτριον. Ὁ αὐτὸς καὶ τὴν Μαρίαν ἀπέτεκεν. Ὡστε τούτους δύο βαθμῶν ἔχειν συγγένειαν. Προφανὲς γὰρ ψευδὲς ἔστι. Πολλῶν δὲ πλέον οὐκ εἰποῖ τις ὑποστάσεις διττάς, ἐνὸς εἶναι βαθμοῦ. Δύο γὰρ γεννήσεις τούτους παρήγαγον. Οἱ γοῦν λέγοντες

VARIÆ LECTIONES.

* Vide octogam Basilicorum; vide tit. de Gradibus cognationis, d. lib. Basilicorum. Ὡς δὲ tit. de prohib. nupt. d. lib. Basill.

quæ eis Gades sita sunt, accurate sciri ac describi possunt, cum quæ ultra Gades sunt posita, penetrari nequeant: sic etiam matrimonia, quæ intra sextum gradum contrahuntur, vel ipsa ratione naturalis æquitatis et honesti damnentur: quæ autem extra gradus hosce suspenduntur, nec dirimantur, nec releventur, excepto solo ex sanguinis conjunctione septimo gradu.

Nam illum tam imperatoria sanctio, quam tomus synodalis, sexti gradus matrimonii exæquavit. Et quando jam satis disseruimus de iis, quæ nonnulli hac in quæstione allegant, sintne conjuges ad unum referendi gradum, necne: age proferamus etiam id, quod de quæstione proposita nobis ad animum accidit. Jurisconsulti, qui de nuptiis prohibitis docent libro Basilicorum xxviii, titulo v, bifariam cognatos dividunt: ascendentes et descendentes, liberos scilicet ac parentes; et in eos, qui sunt ex transverso, fratres inquam, et reliquos sanguine propinquos. Et ascendentiū quidem ac descendentiū, sive legitimi sint, sive naturales, sive adoptivi, nuptias prohibent in infinitum: eorum vero, qui sanguine propinqui sunt, ad sextum usque gradum. Postquam ista subtiliter exposuerunt, et oculis subjecerunt graduum profundam et penetratū difficilens obscuritatem (impeditissima namque ut ipsorum verbis utar nec perceptu facilis est in iis, qui sunt ex transverso graduum inventio), disertis verbis hæc etiam adjiciunt: Sunt et aliæ nuptiæ, non illæ quidem propter jus cognationis, sed propter affinitatem non procedentes. Affinitas autem est necessitudo quædam personarum, per nuptias nobis conjunctarum, citra cognationem. Ergo quem sibi gradum post initum matrimonium vindicent conjuges, pure illi quidem non docent: subjungunt tamen, aliquem nurrum suam, vel privignam, uxorem ducere non posse. Nec item novercam, vel socrum: quoniam matrum loco sunt. Consideranda igitur ante omnia graduum ratio. Sic enim exæquari poterit ipsa quæstionis velut acclivis inæqualitas.

Gradus cognationis dicti sunt a similitudine graduum alicujus scalæ. Nam sicut illæ principium sursum ad planitiem, sursumque tendentes, ad descendendum vel ascendendum nobis serviunt: sic et hi gradus, velut ejusdem naturæ rami ex radice, primo scilicet parente procedentes, cognationem perficiunt. Videamus ergo, quænam radix ac principium inter virum et uxorem sic intercedat, ut ad eam sit recurrendum, et ab ea ceu gradu quodam ad ipsos veniendum. Nulla prorsus existit. Non enim dicere quispiam potest, Petrus genuit Demetrium. Idem et Mariam procreavit: quo fit, ut hi duorum graduum cognatione juncti sint. Hoc enim manifestissimum uendacium est. Multo magis cavebit aliquis, ne dicat, duas personas unius esse gradus. Quippe duæ generationes eos producerunt.

Nimiram qui dicunt, conjuges inter se vel unius, vel secundi esse gradus, quique per gradus eos ita librant, uti solent res illæ, quæ pondere, vel mensura, vel numero constant; similes sunt interrogantibus, quotuplex istud pavementum lapis ambiat, et respondentibus, duplex. Quippe cingitur a lapide prasini coloris, et ligno cedrino circumdatur. Quamobrem apte dicimus, nec ad duorum graduum necessitudinem referri conjuges (quo enim id pacto? cum eamdem radicem et generationem non habeant, ac ea causa naturaliter non dividantur): nec etiam unius et ejusdem esse gradus, propter unionem carnalem, ut instar mulsi commisceantur, (qua enim id fieri ratione possit, cum personæ maneat integræ?) sed propter divinam ac salutarem vocem Domini, et Dei, et servatoris nostri Jesu Christi, qui dixit ad discipulos ipsam interrogantis, liceretne homini divertere ab uxore sua, disertis verbis hæc subjungendo: Non legistis, eum qui ab initio rescondidit, marem et feminam ipsos fecisse: qua de causa relinquet homo patrem suum et matrem, et agglutinabitur uxori suæ. Et erunt hi duo in carnem unam. Quare non amplius duo sunt sed una caro: propter hanc ergo vocem credere nos et confiteri, unum propemodum unaminem hominem, qui duabus in personis cernitur, pro conjugibus matrimonii causa haberi. Sed enim permittendam, ut rivus orationis etiam ad aliud quiddam opportune currat.

Unigeniti Filii Dei incomprehensibilis erga nos demissio, et pignus salutis humani generis, cum ex aliis multis mysteriis magnificatur, tum etiam non parum glorificatur ex benedictione nuptiali. Quippe cum obnoxia peccato conjunctio in universam hominum massam fuisset dedita post draconis invidiam, et mandati divini transgressionem, jamque malum illud ad alia mala majora processisset; curæ benigno Deo fuit regeneratio nostra et instauratio. Itaque cum unigenitus Dei Filius homo factus fuisset instar nostrum, propter nos, et omnem aliam administrationem impleret, uti nos beatitudinem pristinam recuperamus: etiam nuptiis in Cana Galilææ celebratis benedixit, et aquam desperationis in vinum veræ Dei cognitionis mutavit; certiores per hoc reddens homines, quod feminæ non amplius in doloribus liberos pariant, nec qui procreantur ex copulatione matrimoniali amplius pristino more dicant, in peccatis concepit me mater mea: sed Dei præcepta servantes, quemadmodum primus ille parens noster ea servavit ante transgressionem, eundem honorem et gloriam consequantur, qua fuerint ornatu primi parentes ante inobedientiam.

Honorabile namque matrimonium est, et lectus impollutus, qui salutem largitur. Quæ cum ita sint, et cum tabulæ divinitus scriptæ dicant, Non ingredieris ad quemvis necessarium carnis tuæ, ut reveles pudorem ejus: cum primus ille parens noster alibi responderit, Jam magis uxor inca est

Α είναι τούς συζύγους ἐνδὲς ἢ δευτέρου βαθμοῦ, καὶ ζυγοστατούντας διὰ βαθμίδων αὐτοῦς, κατὰ τὰ σταθμώμενα, ἢ μετρούμενα, ἢ ἀριθμούμενα, ἰσὶ καὶ τοῖς ἐρωτωμένοις, πόσος ἀμπόσχει τὸδε τὸ δάπεδον μάρμαρος; καὶ ἀποκρινομένοις, διττόν. Αἰθεὶς γὰρ πρᾶσιζων αὐτὸ περιζώνουσι, καὶ ξύλον κέδρινον ἀμφιένουσιν. Ἄραρε τοῖνον λέγειν ἡμᾶς, μήτε πρὸς δύο βαθμῶν οικειότητα τοὺς ὁμοζύγους ἀνάγεσθαι, (πῶς γὰρ, οἱ μὴ τὴν αὐτὴν ἐσχηκότες ῥίζαν καὶ γέννησιν, καὶ διὰ τοῦτο μὴδὲ φυσικῶς διαιρούμενοι;) μήτ' οὖν ἐνδὲς γενέσθαι βαθμοῦ, διὰ τὴν ἑνσαρκίαν ἕνωσιν, καὶ συγχυθῆναι κατὰ μαλκκρατον. Πῶς γὰρ; Σωζομένων ἀδιαπτῶτων τῶν ὑποστάσεων; Διὰ δὲ τὴν θέλαν καὶ σωτηριώδη φωνὴν τοῦ Κυρίου, καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ εἰπόντος πρὸς τοὺς ἐρωτησάντας αὐτὸν μαθητάς, εἰ ἔξεστιν ἀνθρώπων ἀπολύσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἐπαγαγόντος ταῦτα ῥητῶς· Οὐκ ἀνέγνωτε, ὅτι ὁ ποιήσας ἀπαρχῆς, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς· καὶ ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται τῇ γυναίκα αὐτοῦ· καὶ ἕσονται οἱ δύο εἰς σὰρκα μίαν· ὥστε οὐκέτι εἰσὶ δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία· πιστεύειν ἡμᾶς, καὶ ὁμολογεῖν, ἕνα σχεδὸν ὁμόψυχον ἄνθρωπον ἐν δυοῖς θεωρούμενον ὑποστάσεσιν, ὁμοζύγους διὰ τὸν γάμον λογίζεσθαι. Ἄλλὰ δοτεῖον ἀνεδραμεῖν τοῦ λόγου τὸν ῥύακα καὶ πρὸς ἕτερον καιρίον.

Κ Ἡ τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς ἀκατάληπτος συγκατάθεσις, καὶ τὸ τῆς σωτηρίας τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων ἐχέγγυον, μεγαλύνεται μὲν καὶ ἐξ ἄλλων μυστηρίων πολλῶν, εὐχ ἦτοιν δὲ καὶ ἐκ τῆς γαμικῆς ἱερολογίας δοξάζεται. Τῆς γὰρ ἀμαρτηρικῆς συναφείας διαδοθείσης εἰς ἅπαν τῶν ἀνθρώπων τὸ φύραμα, μετὰ τὸν φθόνον τοῦ δράκοντος, καὶ τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ τὴν παράθεσιν, καὶ τοῦ κακοῦ πρὸς ἕτερα κακὰ προχωρήσαντος μετίζονα, ἐμέλησε τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ τῆς ἡμῶν παλιγγενεσίας καὶ ἀναπαλάσεως. Γεγονῶς τοῖνον ἄνθρωπος καθ' ἡμᾶς, δι' ἡμᾶς ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ πᾶσαν ἄλλην πληρώσας οικονομίαν, ἵνα ἡμεῖς τὴν ἀρχαίαν μακαριότητα λάβωμεν, καὶ τὸν ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας γάμον ἠύλογησε, καὶ τὸ ὕδωρ τῆς ἀπογνώσεως εἰς οἶνον ἀληθοῦς θεογνωσίας μετέβαλεν· ἐντεῦθεν πληροφόρων τὸ ἀνθρώπινον, ὡς οὐκέτι γυναῖκες ἐν λύπαις τέκνα γεννήσουσιν, οὐδὲ ἐκ γαμικῆς συναφείας τικτόμενοι, κατὰ τὸ πρότερον εἰποιεν, Ἐν ἀμαρταιῶν ἐκίσεσθε με ἢ μήτηρ μου· ἀλλὰ τηρήσαντες τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, καθὼς ὁ προπάτωρ αὐτὸς ἐτήρησε πρὸ τῆς παραβάσεως, τῆς αὐτῆς τιμῆς καὶ δόξης ἀξιοθήσονται, οἷας πρὸ τῆς παρακοῆς οἱ προπάτορες.

Τίμιος γὰρ ὁ γάμος, καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος, σωτηρίαν φιλοτιμούμενος. Τούτων οὕτως ἐχόντων, καὶ τῶν θεογράφων πλακῶν λεγουσῶν· Οὐκ εἰσελεύσῃ πρὸς πάντα οἰκίον σαρκὸς σου ἀποκαλύψαι αἰσχύνην αὐτοῦ· καὶ τοῦ προπάτορος ἀποκρινομένου ἐτέρωθεν. Νῦν καὶ μάλλον ἢ γυνή μου ὁστοῦν ἐκ τῶν

ὄσων μου ἐστὶ καὶ σὰρξ ἐξ τῆς σαρκὸς μου· οὐ
 τολμῶ τοὺς ὁμοζύγους εἰπεῖν ἄλλης καὶ ἄλλης εἶναι
 σαρκὸς, κἂν ἐν δυσὶν ὑποστάσειν αὐτοὺς θεωρῶ·
 ἵνα μὴ δικαίως κατακριθῶ κατὰ τοὺς ἀθετοῦντας
 ἑγγράφους καὶ ἀγράφους παραδόσεις, τῶν ἁγίων
 Ἐκκλησιῶν καὶ τῆς σωτηρίας ἡμῶν τὸ ἐχέγγυον.
 Διαγινώσκω δὲ μᾶλλον μίαν σάρκα τούτους λογίζε-
 σθαι, καὶ τοῖς αὐτοῖς στενοχωρεῖσθαι τὸν ἄνδρα νο-
 μικοῦ καὶ κανονικοῦ παραγγέλμασιν, ὅσον τέως εἰς
 συνάφειαν γαμικὴν, οἷς καὶ ἡ τοῦτου στενοχωρεῖται
 ὁμοζύγος· ὡπερ καὶ τὸ ἀνάκαλιν. Καὶ διὰ τοῦτο
 μὴ δύνασθαι τὸν Δημήτριον εἰς γυναῖκα τὴν Θεο-
 δώραν λαβεῖν, λογιζομένην δισεξαδέλφην αὐτοῦ,
 διὰ τὴν μετὰ τῆς Μαρίας γαμικὴν τοῦτου συνάφειαν.
 Ἀποδέχομαι δὲ καὶ τοὺς κωλύοντας τὸ τοιοῦτον
 γαμικὸν τοῦ Δημητρίου συνάλλαγμα διὰ τοὺς νόμους
 τοὺς λέγοντας, ἐν τοῖς γάμοις οὐ μόνον τὸ ἐφειμένον,
 ἀλλὰ καὶ τὸ εὐπρεπὲς ζητητέον· κατανοῶν ἀπρε-
 πίστατον εἶναι, τὸν μέχρι τοῦ νῦν γαμβρὸν παρὰ
 τῆς δισεξαδέλφης λαγόμενον, ὁμοζύγον αὐτῆς ὀνο-
 μάζεσθαι. Ὅτι δὲ χρώμενοι ῥήμασι τινεσὶ τοῦ κατὰ
 τὴν λ' τοῦ Ἰουλλίου μηνός, τῆς ιβ' ἐπινεμήσεως, συν-
 οδικοῦ σημειώματος, τοῦ μὲν ἀγιωτάτου κυροῦ Θεο-
 δοσίου πατριάρχου ὁφύοντος, ἡμῶν δὲ τοῦ χαρτοφύλακος
 ἐνεργούντων ὁφίκιον, καὶ περὶ τὸ τέλος ταῦτα
 διεξιούσιν. Ἐπεὶ γὰρ ἡ μετὰ Ἰωάννου τελεσθεῖσα
 μνηστεία ὡς ἀνυπόστατος λέλυται, διὰ τὴν τῆς
 Εἰρήνης ἀνηθόσητα, καλῶς ἡ Εἰρήνη δευτέρῳ
 δεξαδέλφῳ αὐτοῦ κατὰ νόμον γάμον συξυχθί-
 σεται. Οὐτε γὰρ συγγενικὸν πρόσωπον τὴν Εἰ-
 ρήνην λογίζεται, ὁ Θεόδωρος, οὔτε τοῖς δεξιοῦ
 στείας δεσμοῖς καὶ δροῖς συσφίγγεται, διὰ τὸ
 ὑπερβῆναι τὸν δεξιοῦ στείας ἕκτον βαθμόν.

Θέλουσιν ἡμᾶς σιωπῆν, ἄρτι τάναντία διαγινώ-
 σκοντες· πρῶτον μὲν λέγομεν, ὡς ὁ κατὰ καιροῦς
 χαρτοφύλαξ στόμα πατριαρχικὸν λογιζόμενος, ἐκεῖνα
 λέγει καὶ γράφει, ὅσα νεφελώσει καὶ ὕδατώσει τῆς
 κεφαλῆς ἢ ἀκρόρεια. Οὐκοῦν οὐδὲ αἰτιατέους ἢ ἐπαι-
 νητέους λογίεται τὶς ἡμᾶς καλλιγραφῆσαντας ἴσως
 τὴν προὔσαν ὑπόθεσιν, ἢ τὸναντίον κακογραφῆ-
 σαντας. Κατὰ γὰρ τὸν Βαροῦχ ὑπεγραμματούσαμεν
 ὅσα θρηνῶν Ἰερραμίας ἐθρήνησε· καὶ κατὰ τὸν
 Ἀαρὼν ἐλαλήσαμεν, ὅσα λαλῶν ἐλάλησε Μωσῆς.
 Ὅπερ δὲ καὶ τότε τὴν μικρόνοιαν ἡμῶν ἐθεράπευσε
 χάριν τοῦ τοιοῦτου ζητήματος, ἐγράφη παρ' ἡμῶν
 ἐν τῷ β' κεφαλαίῳ, τοῦ ιγ' τίτλου τοῦ νομοκανόνου.
 Εἴπομεν γὰρ τὸ τοιοῦτον κεφάλαιον ἐρμηνεύοντες, ὡς
 καὶ βασιλικὸν ἐκώλυσε πρόσταγμα τὸ ζητούμενον συ-
 νοικέσιον, κἂν καταστροφῆναι οὐκ ἔφθασε, καὶ ἡ Ἐκ-
 κλησία τὴν τοῦτου ποιῆσιν οὐκ ἀνέχεται. Εἰτά φαμεν,
 ὡς σημειωμάτων προκομιζομένων ταλαιγενῶν, καὶ
 διὰ ἡ γραμμάτων ὁμοίων ἐκκλησιαστικῶν, διυλιζόν-
 των καὶ αὐτὸν τὸν φαλύστατον κώνωπα τοῦ τοιοῦτου
 ζητήματος, καὶ ἀποκαλούντων τοῦτο παρανομώτατον,

As ex ossibus meis, et caro ex carne mea : equidem
 dicere non audeo, conjuges alterius et alterius esse
 carnis, licet eos in duabus personis video : ne meritis
 condemner illorum more, qui scriptas et non
 scriptas traditiones reprobant, quæ sanctorum
 Ecclesiarum et salutis nostræ pignus sunt. Im-
 potius statuo, pro una carne ducendos, et iisdem
 constringi maritum legalibus et canonicis præceptis,
 quantum scilicet copulationem matrimonialem atti-
 net, quibus et conjux ejus includitur : idemque
 vice versa locum habere. Atque hac de causa non
 posse Demetrium in uxorem ducere Theodoram,
 quæ pro sobrina ejus habetur, propter matrimo-
 nialem ipsius cum Maria conjunctionem. Assentior
 etiam iis, qui matrimonialem ejusmodi contractum
 Demetrit prohibent legum ratione (66) quarum
 verba sunt : In nuptiis non solum quid permisum
 sit, sed etiam quid honestum, considerandum est :
 dum animadverto, inhonestissimum esse, ut qui
 hactenus a sobrina vocatus fuerit affinis, postea
 conjux ejus appelletur. Et quia nonnulli utentes
 verbis scripti synodalis, publicati die xxx mensis
 Julii, indictione duodecima, cum esset patriarcha
 sanctissimus ille dominus Theodosius, et nos officio
 chartularii fungeremur, quo in scripto circa finem
 hæc verba leguntur : Cum enim celebrata cum Joanne
 sponsalia, seu minime constantia, solvantur, pro-
 pter ætatem Irenæ impuberem : recte Irenæ sobrino
 ipsius lege matrimoniali copulabitur. Quippe nec pro
 persona cognata Theodorus Irenam ducit, nec affini-
 tatis vinculis atque legibus constringitur propterea
 quod sextum ex affinitate gradum excedat.

His ergo verbis utentes, tacere nos volunt, qui
 jam contraria statuimus : primum respondemus,
 cujusque temporis chartularium, qui os patriarchæ
 esse ducitur, ea tum dicere, tum scribere, quæ
 capitis ipsi vertex instar nubis et aquæ suppeditat.
 Ideoque nec culpandos, nec laudandos nos putabit
 quispiam, qui vel recte præsentem causam, vel e
 contrario male litteris complexi simus. Nam more
 Baruchi, scribæ munere functi notavimus quæcum-
 que lamentando Hieremias lamentatus est : et Aa-
 ronis in ore prolocuti sumus, quæcumque loquendo
 locutus est Moses. Quod autem intellectus nostri
 tenuitati tunc remedio fuit in hac quæstione, per-
 scriptum a nobis est in capite secundo tituli XIII
 Nomocanoni. Quippe caput illud interpretantes
 diximus, etiam edicto imperatorio prohibitum esse
 matrimonium, quo de agitur, licet in acta relatum
 non fuerit, et Ecclesia promulgationem ejus non
 sustineat. Deinde subjicimus, quod cum notationes
 prisæ proferuntur, et consimilia scripta ecclesias-
 tica, pravissimum et ipsa culicem quæstionis hu-

VARIÆ LECTIONES.

⁶⁶ διαγραμμάτων.

NOTÆ.

(66) *Semper. D. De reg. jur. Et l. 42. D. De rit. nupt.*

jus percolantia, et iniquissimam hanc appellantis; A nemo sane, qui ad evidentem rationem non conuincat, illa quidem velut abolita damnabit, praesertim cum nec sublata sint disertis verbis a praesenti synodali scripto; quae autem hoc continentur, canonis et legalibus doctrinis exaequabit. Itaque respiciens in auctorem et consummatorem fidei nostrae, Dominum ac Deum nostrum Jesum Christum, rursus aio: quod cum magnus ille Paulus dicat, *Mulier corporis sui potestatem non habet, sed maritus: ac similiter maritus potestatem corporis sui non habet, sed uxor*: Itidemque cum sacri canones et tomi cum vidua matrimonio copulatum pro digamo habentes, ad gradum aliquem ecclesiasticum pervenire non sinant: ac ne defuncti quidem sacerdotis conjugem ad secundas transire nuptias permittant, idque omnino propter identitatem corporum ipsorum, quemadmodum manifesto liquet ex xxxi et xxxii capite tituli primi libri III Basilicorum, et xliii canone sancti Basilii, cujus in fine dicitur, Nos diaconae corpus, veluti quae consecrata fuerit, non amplius in usu carnali esse permittimus: aequidem judico canonicum et legitimum esse, ut auctoritate prohibeatur ecclesiastica, quominus unus et idem duobus sobrinis copuletur, ac vice versa: sique clam ejusmodi quid factum fuerit, de industria dirimatur, et interveniente poena corrigatur.

EJUSDEM

Epistola de incensia, quae a patriarcha dari solent eo die quo catechesis habetur.

Tu quidem, charissime fili, gloriosissime iudex, et praefecte judiciorum, cum Davide psallens: Interroga patrem tuum, ac dicet tibi; seniores te, ac renuntiabunt tibi; recte cognoscere cupivisti ex nobis, qua de causa dari populo soleant a cujusque temporis sanctissimis patriarchis incensae, post habitam catechesin. Ego vero faces afflictionis hauriens in exsilio, cunctabar bactenus in respondendo. Sed quoniam cuiusque potentis, et semper quidem, tam lingua, quam manu dare debere didici, haec ad interrogationem ex tempore respondeo.

Celsissimam sacrarum imperatorum circumspeditionem, et patriarcharum amplitudinem, inter alia reddebant olim augustiorem etiam annuum rogae, ac balorum largitiones. Quippe sedebant annis singulis cujusque temporis patriarchae ac imperatores, et per haec subditos ad benevolentiam invitabant. Novit hoc patrum conscriptorum amplissimus ordo, ac fortassis etiam nonnulli, qui hac aetate nostra vivunt. Non enim ante tempora Euclidis prodita sunt gerris, nec somniantium vetularum fabellae sunt: sed usque ad imperium domini Constantini Ducis duravit augustus ille mos tam in ipsius Dei, quam imperatorum regia, et omnino bonum hoc ad nos quoque propagatum fuit, a majoribus ad nepotes, a generatione ad

οὐδεις μὴ σκαρδαμύττων πρὸς τὴν ἐνέργειαν, ἐκεῖνον μὲν καταψήφιαται σχολῆν, καὶ ταῦτα μὴδὲ ἀναιρεθέντων βητέως ὑπὸ τοῦ παρόντος συνοδικοῦ σημειώματος· τὰ δὲ ἐν τούτῳ περιεχόμενα, κανονικοὶ καὶ νομιμοὶ ἐξισώσει διδάγμασιν. Ἀφορῶν οὖν εἰς τὴν τῆς πίστεως ἀρχὴν καὶ τελευτην Κύριον καὶ Θεὸν ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, λέγω καὶ αὐθις· ὡς ἐπεὶ ὁ μέγας Παῦλος φησιν· Ἡ γυνὴ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ' ὁ ἀνὴρ· ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἀνὴρ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ' ἡ γυνή. Οἱ δὲ θεοὶ καὶ ἱεροὶ κανόνες καὶ τόμοι τὸν μετὰ χήρας γαμικῶς συναφθέντα λογιζόμενοι δίγαμον, εἰς ἐκκλησιαστικὸν βαθμὸν οὐκ ἐδοκοῦσιν ἔλθειν, ἀλλ' οὐδὲ τὴν τοῦ τελευτήσαντος ἱερῶς ὁμολόγητον δευτερογαμήσει παραχωροῦσι, πάντως διὰ τὴν ταυτότητα τῶν σωμάτων αὐτῶν, καθὼς τὰ περὶ τούτου παρίσταται ἐκ τοῦ λα' καὶ λβ' κεφαλαίου, τοῦ πρώτου τίτλου, τοῦ γ' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν, καὶ τοῦ μδ' κανόνος τοῦ ἁγίου Βασιλίου, λέγοντος περὶ τὸ τέλος· Ἡμεῖς οὖν τῆς διακόνου τὸ σῶμα, ὡς καθιερωμένης, οὐκέτι ἐπιτρέπομεν ἐν χρῆσει εἶναι σαρκικῆ· διαγιγνώσκω κανονικὸν εἶναι καὶ νόμιμον, τὸ μετὰ αὐθεντίας ἐκκλησιαστικῆς κωλύεσθαι τὸν αὐτὸν καὶ ἓνα διὰ θεσεξάδελφαις συνάπτεσθαι, καὶ τὸ ἀνάκαλιν· καὶ εἰ λάθοι γενέσθαι τοιοῦτόν τι, σπουδαίως διασπασθαι, καὶ μετ' ἐπιτιμίου διορθοῦσθαι.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

Ἐπιστολὴ, χάριν τῶν διδομένων θυμιαμάτων κατὰ τοῦ πατριάρχου, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κατηχήσεως.

Σὺ μὲν, τριπόθητον τέκνον, μεγαλοδοξότατα κριτὰ, καὶ ἐπὶ τῶν χριστιανῶν, ψάλλον μετὰ τοῦ θεοπάτορος, Ἐρώτησον τὸν πατέρα σου, καὶ ἐρεῖ σοι, τοὺς προσυτέλους σου καὶ ἀπαγγελοῦσί σοι· καλῶς ἐζήτησας μαθεῖν ἐξ ἡμῶν, τίνας χάριν δίδονται τῷ λαῷ κατὰ τῶν κατὰ καιροὺς ἀγιοτάτων πατριαρχῶν μετὰ τὴν κατήχησιν θυμιαμάτα. Ἐγὼ δὲ πῖνον τρυγίαν θλίψεως ὑπερόριον, ἔκκων πρὸς τὴν ἀπόκρισιν. Ἐπεὶ δὲ παντὶ εἴ αἰτοῦντι, καὶ πάντοτε, καὶ γλώττῃ καὶ χειρὶ ὀφείλειν δίδοναι μαμάθηκα, σχεδιάζω σοι ταῦτα πρὸς τὴν ἐρώτησιν.

Τὴν ὑψηλοτάτην τῶν θεῶν αυτοκρατορῶν περιεπήν, καὶ τῶν πατριαρχῶν τὴν μεγαλειότητα, μετὰ τῶν ἄλλων ἐστῆμον καὶ ἐτήσιοι ῥόγαι ποτὲ, καὶ βατῶν φιλοτιμήματα. Ἐκάθητο γὰρ ἐτησίως οἱ κατὰ καιροὺς πατριάρχαι καὶ βασιλεῖς, καὶ μετακαλοῦντο τοὺς ἀπηκόους διὰ τούτων πρὸς εὐνοίαν. Οἶδε ταῦτα τῆς συγκλήτου βουλῆς τὸ ὑπέκτατον, ἵσως δὲ καὶ τινες τῶν τῆς καθ' ἡμᾶς γενεᾶς. Οὐδὲ γὰρ πρὸς Εὐκλείδου μεμυθολόγηται, οὐδὲ γραβῶσιν ἐστὶν ὀνειροπολοῦντων λογόεθρα· ἀλλὰ μέχρι τῆς βασιλείας τοῦ Δούκα κυροῦ Κωνσταντίνου καὶ ταύτην εἶχον τὴν σεμνοκρέτειαν τὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν βασιλέων ἀνάκτορα, καὶ πάντως γέγονεν ἂν τὸ καλὸν πρὸς τῆμᾶς διαδόσιμον ἐκ προγόνων εἰς πατέρας, καὶ ἐκ φυλῆς εἰς φυλὴν περυσσόμενον. Εἰ δ', ὅσαρ οὐ

πέπαισμαι, καὶ τοῦτο λήθης θυθῶ κατακίχωσται, καὶ Ἀ Κασταλλίας ὕδωρ εὐχάριστον τῶν τότε κρατούντων οὐ κηρύττει τὴν πρόνοιαν, ἀλλὰ μεμβράναι βίβλων ιστορικῶν, καὶ συγγραφαὶ τακτικῶν ἀνακτορικῶν κεκράθονται κατὰ Στέντορα. Καὶ οὐ δὲ παντὸς συντάγματος λογικῶν τελῶν ὑψηλῆς νονεχέστατος, κἀν τούτῳ τῷ σκουδαίῳ προβλήματι πλεονακτῆσεις πολλοὺς, καὶ μοι συλλαλήσεις τῷ γέροντι. Ἄλλὰ καὶ τοῦ βασιλέως κυροῦ Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου τὰ θεοπεσιώτατα διατάγματα, τὰ τελεσφορήσαντα τὰ ὀφθίκια τοῦ ἐπιτῶν κρισίων, καὶ τοῦ νομοφύλακος, καὶ διοριζόμενα τούτους ἐτησίως μετὰ καὶ ἄλλων πολλῶν ἀποτρέσθαι χάριν βόγας ἀνά χρυσίου τοσήνδε ποσότητα, καὶ τὰ συνήθη βατα, οὐκ εἰσὶν ἐν τῷ οὐρανῷ, οὐδὲ πέραν θαλάσσης. Ἰνα τις εἴπῃ, Τίς ταῦτα μετακομίσαι μοι; Παρὰ δὲ τῆ χειρὶ σου, καὶ τῆ καρδίᾳ σου, καὶ τῷ στόματι σου εἰσι. Καὶ πάντως γνωμολογήσει; ἐκ τούτων τοῦ πράγματος τὴν ἀλήθειαν. Τῶν γοῦν βασιλέων καὶ τῶν πατριαρχῶν μεγαλυνομένων, ὡς εἴρηται, διὰ τῶν βατῶν καὶ τῶν βογῶν, ἔδει τέως τοὺς πατριάρχας τοὺς τὴν ἀρχαίαν μέχρι τοῦ νῦν συντηροῦντας συνήθειαν, καὶ χρυσίνους παραμετροῦντας τοῖς κληρικοῖς, διδοῖναι καὶ βατα, καθὼς προτετύπυται. Ἐπει δ' οὐκ εἶδ' ὅπως οὐ φαίνεται ποτε τοῦτο γινόμενον, ἀλλ' ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν κατηχῆσεων ἀνεῖ βογῶν καὶ βατῶν μόνα διδοῖσαι τῷ λαῷ θυμιάματα ἰσκοπητέον πρὸ πάντων, τὸ σημαινόμενον τῶν βατῶν, καὶ ζητητέον τὴν αἰτίαν, δι' ἣν θυμιάματα μὲν δίδονται κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κατηχῆσεως, καὶ κατὰ τὴν μεγάλην τετραβὰ κηρία καὶ θυμιάματα κηρία δὲ καὶ σταυρὸς κατὰ τῆς βαϊφόρου⁶¹ τὴν Κυριώνυμον.

h'esis, ei magna feria quarta, cerei cum incensis; cerei denique cum crucibus ea Dominica, qua baia gestantur.

Ὅλα μὲν οὖν ἦσαν τὰ βατα ἐκεῖνα, παρὰ βασιλέων διδομένα ποτε καὶ πατριαρχῶν, τέως ἐγὼ ἀγνωῶ. Ὅυτε γὰρ ἀπὸ χειρὸς βασιλικῆς ἢ πατριαρχικῆς βατον ἢ χεῖρ μου μετὰ βόγας ἐδέξατο, καὶ ταῦτα πλουτιζομένη καθ' ἑκάστην σχεδὸν ὑπ' αὐτῶν, οὔτε τὴν τούτων ποιότητα παρ' ἐτέρων μεμάθηκα. Κλάδους δὲ φοινίκων καὶ μυρσινῶν βλέπω τοὺς ἀνθρώπους κατέχοντας, καὶ τὴν βαϊφόρον δοξάζοντας. Πόλας δὲ διαλέκτου τὸ βατον ἐστὶ, καὶ τίνα σημασίαν ἔχει κατὰ Ῥωμαίους καὶ Ἕλληνας, δηλωθήσεται. Βατον κατὰ Ῥωμαίους οὔτε κλάδος ἐστὶν ἐκ δένδρου κοπτόμενος, οὔτε βόδον ἐκ βοδωνιδῶν συναγόμενον, οὔτε κρίνον ἐκ κρινωνιδῶν συλλεγόμενον ἄνθρωπινῃ⁶² δὲ γνώμῃ, ἐκ τοῦδε εἰς τόδε μετὰθασίς, ἀγαθὴ δηλονότι ἢ πονηρά. Ἐντεῦθεν γὰρ τοὺς παιδοτρέφας βαϊούτους κατονομάζομεν, ὡς τὰ νηπιώδη τῶν παιδῶν φρονήματα μετὰγοντας πρὸς ἀβένωσιν. Καὶ πραιβαρικῆτορας λέγομεν, τοὺς ποικιλομένους κατὰ τὴν ἴριν συνεργούς, καὶ προδιδόντας τοὺς πρόσφυγας. Τῆς γοῦν Ἰουδαίας καὶ Ἱερουσαλήμ γενομένης ὑποχειρίας τῶν Ῥωμαίων τῷ στόματι, μετὰ τὸ μοναρχῆσαι τὸν Ἰούλιον Καίσαρα, (οὔτω

generationem transiens. Sin, quod equidem non arbitror, hoc etiam oblivionis gurges absorbit, et gratiosa isthæc aqua Castaliæ providentiam superioris memoriæ principum non prædicat : saltem membranzæ librorum historicorum, et ordinationum aulicarum monumenta Stentoris in morem hæc proclamabunt. Tu quoque, qui cujusvis eruditi scripti acutissimus es interpres, etiam in hac non levis momenti quæstione compluribus eris superior, ac me senem in dicendo juvabis. Quinetiam imperatoris, domini Constantini Monomachi edicta sacratissima, quibus ordinata sunt officia præfecti Judiciorum, et nomophylacis, et quæ statuunt, eos debere singulos in annos, præter alia, consequi ratione rogæ, quemlibet auri talem ac talem quantitatem, una cum consuetis baïis; non in cælo sunt, nec trans mare, uti dicere quis debeat, Quisnam hæc afferet mihi? Sed sunt in manu tua, et in corde tuo, et in ore tuo. Atque omnino rei veritatem ex his mentis acumine colliges. Cum autem imperatores et patriarchæ magnificentiam cæu dictum est, suam demonstrant per baia et rogas, sane par erat, ut patriarchæ, qui priscam hactenus consuetudinem conservant, et aureos clericis nummos admeluntur, etiam ipsi baia darent, quoniam admodum indicatum est antea. Sed quoniam hos, nescio qua de causa, non amplius fieri videmus, sed iis diebus, quibus catecheses habentur, loco rogarum et baïorum sola populo dant incensa : considerandum ante omnia, quodnam vocis baïorum significatum sit, et inquirenda, propter quam incensa dantur in die cate-

Enimvero cujusmodi fuerint illa baia, quæ ab imperatoribus et patriarchis olim dabantur, equidem hactenus ignoro. Nec enim ab imperatoria vel patriarchali manu baïum aliquod cum roga manus mea unquam accepit, licet ab eis alloqui tantum non quotidie collocupletetur, nec horum qualitatem ex aliis intellexi. Palmarum tamen, ac myrtorum ramos tenere manu homines video, cum dicem celebrant, qua baia gestantur. Et cujusnam linguæ vocabulum sit baïum, quamve significatiōnem habeat secundum Romanos et Græcos, indicabitur. Baïum lingua Romana neque ramum significat, ex arbore cæsum, neque rosam ex roseto collectam, neque liliū : sed est animi humani ab una sententia in aliam traductio, bona videlicet, vel prava. Nimirum hinc sit, ut puerorum niāgistros appellemus baïulos, veluti qui puerorum animos infantes ad virilitatem traducant. Et prævaricatores dicimus eos cooperarios, qui variantur instar iridis, et clientes produunt. Itaque cum Judæa et Hierosolyma facta fuisset Romano- rum imperio subdita, solo rerum potito Julio

VARIÆ LECTIONES.

⁶¹ σταυροὶ κατὰ τὴν βαϊφόρον. ⁶² ἀνθρωπίνης δὲ γνώμης.

Cæsare; (sic enim factum, ut Dominum Pilatus A
judicaret, ac Judæam Cæsar Augustus censeret, et
Paulus cum damnaretur, diceret: Sisi me Cæsari
oportet;) paterna Judæorum lingua cum Romana
commutata fuit. Quippe Judæi cum gentilibus per-
mixti, eorum instituta didicerunt. Cum ergo
populi Judaici seniores, et scribarum cæsus
vidisset Dominum Deumque nostrum, qui tergis
cherulicis insidet, per domissionem asinino vob
pullo, cum nihilominus more regio a præcedentibus
et sequentibus stiparetur, ac Hierosolymæ dignita-
tem amplificaret (quippe Sionis urbem super
universa tabernacula Jacobi dilexit) viderent etiam
vias molliores reddentes, pueris ramos gestantibus,
ac dicentibus, Hosanna filio regis Davidis! bene-
dictus es qui venis: non dixere cum prophetis,
Laudate, pueri Dominum; neque, Gaude vehemen-
ter filia Sionis, prædica gloriam Dei Hierosolyma,
quoniam ecce rex tuus venit tibi mitis et æquus,
et vetus asinino pullo filio subjugalis. Cum enim os
habeant, inquit ille, non loquentur: cum oculos,
non vident: cum aures, non audient: quoniam
cordibus eorum velamen legis et ignorantie in-
cumbit.

Nimirum ut peccatores excandescabant, et accen-
debantur ira, et fremebant dentibus, et contabes-
cebant, cum dicerent: Egredimini, gentes, egredi-
mini, populi, ac vultete, quo pacto mundus univer-
sus post eum vadat. Ideoque gestationem ramorum
non intelligentes, furiosorum more clamabant:
Baba; reducti sunt omnes, omnes inutiles facti
sunt et deflexerunt. Proh: leges et præcepta
Mosaica præter expectationem baium factæ sunt,
hoc est, secundum ipsorum insaniam, redactio ad
interitum. Ita jam recte declarata, mea quidem
opinione, baiorum voce, dicendum, quo pacto et
quamobrem a sanctissimis patriarchis post cateche-
sin incensa dentur, die baiorum gestationis, cruces
et cerei, rursus magna feria quarta cerei et incensa,
die sancti Paschatis salutationes et tricuspita.

Dicimus ergo, quod cum natio Judæorum ad
lucem cæciverit, et salutem appellaverit exitium,
velut indicatum est (solet enim us venire, ut
aurigine laborantibus mel sit amarum), nos eis
contraria sentientes et facientes, (quippe solem
non conniventibus oculis intuemur), cum ramorum
gestatione conventus celebremus et insaniam
ipsorum velut in triumpho spectandam exhiben-
tes (facti sunt enim spectaculum mortalibus), con-
fitemur, ac nequaquam inficiemur, nos quidem
esse factos baium fidei; sed ex umbra ad verita-
tem, sed ad immortalitatem ex mortalitate: neque
nos pudet ramos illos appellare baia. In eadem
existentes opinione fidelissimi principes, annuis regis
baiis miscabant, argento puta vel auro exornata.
Quippe congratulabantur iis, qui hæc consequen-
bantur, velut orthodoxis erga Deum, et ipsos erga
principes benevolis. Quia veru principum quidem

A γὰρ καὶ Πιλάτος τὸν Κύριον ἔκρινε, καὶ τὴν Του-
δαίαν Καίσαρ Ἀβγούστου ἀπαγράφατο, καὶ Παῦλος
κατακρινόμενος ἔφη· Δεῖ με παραστῆναι τῷ Καίσαρι)
ἢ πατέρα τῶν Ἰουδαίων διδάσκτος πρὸς τὴν τῶν
Ῥωμαίων μεταστοιχείωται. Τοῖς ἔθνεσι γὰρ ἐμίγη-
σαν, καὶ ἔμαθον τὰ τούτων ἐπιτηδεύματα. Ἰδόντες
τοῖνον τῶν Ἰουδαίων οἱ δημογέροντες, καὶ τῶν γραμ-
ματέων ὁ σύλλογος τὸν ἐπὶ νότοις χειρουργοῦς καθή-
μενον Κύριον καὶ Θεὸν ἡμῶν, ἐπὶ πώλου μὲν ἄνου
κατὰ συγκατάθεσιν ἐποχρῶμενον, βασιλικῶς δὲ παρὰ
τῶν προαγόντων καὶ τῶν ἐπομένων στενοχωρούμε-
νον, καὶ τὴν Ἱερουσαλήμ μεγαλύνοντα, ἠγάπησε
γὰρ τὴν πόλιν Σιών ὅπερ πάντα τὰ σκηνώματα
Ἰακώβ) καὶ τοὺς ὄχλους μὲν τῇ γῆ τοὺς χιτῶνας
στρωννύοντες, καὶ τὰς ὁδοὺς μαλακίζοντας, τοὺς
καὶ τὰς δὲ κλαδηφορῶντας καὶ λέγοντας· Ὁσαννὰ τῷ
υἱῷ τοῦ βασιλέως Δαβὶδ! εὐλογημένος εἶ ὁ ἐρχόμενος·
οὐκ εἶπον μετὰ τῶν προφητῶν· Αἰνεῖτε, παῖδες Κύ-
ριον· οὐδὲ, Χαῖρε σφόδρα, θύγατερ Σιών, κήρυττε ἐξ-
εξαν Θεοῦ Ἱερουσαλήμ, ὅτι ἰδοὺ βασιλεὺς σου ἔρχε-
ται σοι κραυγὴ καὶ σωζών, ἐπιθεθεὶς εἰς πῶλον
ἄνου, υἱὸν ὑποζυγίου. Ἐχόντες γὰρ στόμα, φησὶν,
οὐ καλῶσουσιν· ὀφθαλμοὺς, καὶ οὐκ ὄψονται· ὄτα,
καὶ οὐκ ἀκούσουσιν· ἔτι ταῖς καρδίαις αὐτῶν κά-
λυμμα νόμου καὶ ἀγνωσίας ἐπίκειται.

Ἐγανάκτησαν δὲ ὡς ἁμαρτωλοὶ, καὶ ὀργισθησαν,
καὶ τοὺς ὀδόντας ἔδρουσαν, καὶ ἐτάκησαν, καὶ εἶπον·
Ἐξέλθετε ἔθνη, ἐξέλθετε λαοί, καὶ ἴδετε, πῶς ὁλος
ὁ κόσμος ὑπάγει ὀπίσω αὐτοῦ. Διὸ καὶ τῶν κλάδων
μὴ συνιέντες τὸ δορυφόρημα, Βαβαὶ κατὰ μαινομέ-
νους ἔδδσαν, βαβαὶ πάντες κεκλάνηται, πάντες
ἠχρεώθησαν καὶ ἐξέκλιναν. Βαβαὶ τῶν Μωσαϊκῶν
παραγγελιῶν, βαβὸν ἀπροσδόκητον γέγονε, τουτέστι
κατὰ τὴν τούτων ἀπόνοιαν, μεταφορὰ πρὸς ἀπ-
ώλειαν. Οὕτω καλῶς σαφηνισθεῖσης, ὡς εἶμαι, τῆς
τῶν βαβῶν φωνῆς, ῥητέον ὅπως καὶ διατί κατὰ τῶν
ἀγνωστῶν πατριαρχῶν μετὰ τὴν καθήχησιν θυμι-
άματα δίδονται, κατὰ τὴν βαλοφόρον σταυροὶ καὶ
κηρία, καὶ αὐδὸς κατὰ τὴν μεγάλην τετράδα κηρία
καὶ θυμιάματα, καὶ κατὰ τὸ ἅγιον Πάσχα ἀσκαμὲλ
καὶ τρικέφαλα.

Φαμὲν τοῖνον, ὡς τοῦ γένους τῶν Ἰουδαίων πρὸς
τὸ φῶς ἀδελπτήσαντος, καὶ τὴν σωτηρίαν πανωλε-
θραν κατονομάσαντος, ὡς βεβληπται, (τοῖς γὰρ
ἰκετριῶσι τὸ μέλι πικρὸν ἔστιν), ἡμεῖς τὰναντία τού-
τοις φρονούντες καὶ πράττοντες (ἀσκαρδαμυκτὶ γὰρ
τὸν ἥλιον βλέπομεν) κλαδηφορῶντες πανηγυρίζο-
μεν, καὶ τὴν ἐκείνων ἀπόνοιαν θριαμβεύοντες, θέα-
τρον γὰρ καὶ ἀνθρώποις γεγόνασιν), ὁμολογοῦμεν
καὶ οὐκ ἀρνούμεθα, βαβὸν γεγονέναι τῆς πίστεως·
ἀλλ' ἐκ σκιδῆς πρὸς ἀλήθειαν, ἀλλ' εἰς ἀθανασίαν
ἀπὸ θνητότητος· καὶ βαβα τοὺς κλάδους κατονομά-
ζοντας, οὐκ ἐπαισχυνόμεθα. Οὕτω φρονούντες καὶ
εἰ πιστότατοι βασιλεῖς, ταῖς ἐτησίαις ῥόγαις βαβα
συνεπρυτάνεον, ἐξ ἀργύρου τυχρὸν ἢ χρυσοῦ καλ-
λυόμενα. Συνέχαιρον γὰρ τοῖς λαμβάνουσι ταῦτα
ὀρθοδοξοῦσι τὰ πρὸς Θεὸν, καὶ εὐνοουμένοις τὰ
πρὸς αὐτούς. Ἐπεὶ δὲ τῶν μὲν βασιλέων αἱ ῥόγαι,
καὶ τῶν βαβῶν τὰ ἄνθη τὰ ταῦταις συνανατέλλονται,

πρὸ χρόνων ἐσχόλασαν, δι' ἣν αἰτίαν ἀνωθεν εἴπομεν· τῶν δὲ θεῶν πετριαρχῶν αἱ βόγαι δημοσιεύονται, καὶ ἡ συνήθως διδομένη βόγα κατὰ τὴν κυρίως ἀπέκρω, εἰς τὴν ἐτησίως προβαίνουσαν ἐκκλησιαστικὴν βίβαν κατὰ τὴν μεγάλην τρίτην μετέπειτα, καθώς, τὰ παλαιὰ λαλοῦσι βογάλια, διδόναι οἱ πετριαρχαὶ μετὰ τὴν κατήχησιν τῷ λαῷ ὡς βῆτα τὰ (υμιάματα· παρεγγυώμενοι δι' αὐτῶν ὡσανεὶ τοῖς λαμβάνουσι, μεταπεσεῖν ἐκ τῆς φαύλης διαγωγῆς, καθὼς καὶ κατηγήθησαν, καὶ δι' ὀλιγομέρου ἐπιστροφῆς βασιλείαν αἰώνιον ἀνταλλάξασθαι. Εὐτελέσει δὲ θυμιάμασι κατὰ σμικρολόγους καὶ κίμβικας οὐκ ἐλαττονοῦσι τὸ μεγαλεῖον τοῦ Πνεύματος· (πῶς γὰρ οἱ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην φιλανθρωπίαις πανταδαπαῖς σαργυεύοντες, καὶ πᾶσαν πενητεύουσαν σὺλακίζοντες ἄρουραν, καὶ πολὺον ἐδεργείας θερίζοντες ἀσταχυν;) ἀλλὰ τῆς ἡμέρας τὴν δύναμιν αἰνιττόμενοι, καὶ διδάσκοντες ὡσπερὶ δι' αὐτῶν τοὺς λαμβάνοντας, ὅποσον εἶναι δεῖ τὸ ψυχικὸν κατὰστημα τοῦ νηστεύοντος, καὶ τῆς μεταβολῆς τὸ δλοκαύτωμα, καὶ τῆς προσευχῆς τὸ θυμιάμα. Καὶ τότε μὲν οὕτω κατευθύνουσι τῆς νηστείας τὸ στάδιον. Κατὰ δὲ τὴν τῆς βελιφόρου χερμύσονον κυριώνημον, ὡς ἀποθῆται καθίσαντες, (Ἐκάθισε γὰρ, φησὶν, ὁ κρίνων δικαιοσύνην,) δεξιούνται τοὺς τὸ παγκράτιον τῆς νηστείας νικήσαντας, τιμῶν καὶ ἀγίων σταυρῶν ἀγιάσμασι, καὶ κηρίων φωτοβόλων χαρίσμασιν. Οὐδὲ γὰρ θέλουσι σκιαμαχεῖν τοὺς πιστοὺς κατ' ἐκείνους τοὺς νηπιόφρονας, ἀλλ' ὡς ἦδη τῆς δικαιοσύνης τὸν ἥλιον βλέποντας, τὴν νέαν Σιών διὰ πύλου φωτίζοντα, προτρέπονται δι' αὐτῶν τοῖς ἦδη νηστεύουσι νηστείαν Κυριακὴν τεσσαρακονθήμερον, καὶ τῶν παθῶν τὰ νέφη διώξαι, συνανατέλλειν μετὰ τοῦ γίγαντος. Βῆτα μὲν κατέχουσι ταῖς χερσὶ, διὰ τὸ μεταπεσεῖν ἐξ ἐμπαθοῦς καὶ κοινοτέρας ἰσως διαγωγῆς πρὸς ὑψηλοτέραν καὶ ἀπαθῆ· κηρία δὲ καὶ σταυροὺς, διὰ τὸ καταβαλεῖν μετὰ τοῦ τῆς ἀληθείας φωτὸς τὸ ἀρχέκακον Σατάν καὶ ἀντίπαλον. Καὶ τί γὰρ ἄλλο δῶρον δοθήσεται τοῖς δι' ἐγκρατείας νικήσασιν τὸ μέγα τῆς νηστείας παγκράτιον, τοῦ τροποθῆτου θείου σταυροῦ τιμιώτερον, τοῦ μύλας φῆδου παμφάγου συντριψάντος, καὶ πύλας ζωῆς τῷ γίνεῖ τῶν ἀνθρώπων ἀνοξάντος; Πάντως οὐδὲν· εἰ μὴ τίς εἴποι τὸν δι' αὐτοῦ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν σχεδίασαντα Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ Θεὸν ἡμῶν. Ἐπεὶ δὲ καὶ βασιλέα πολλαῖς δορυφορούμενον κυριότητιν, ἀμείως ἢ κατὰ ῥυπαροῦ καταστήματος οὐκ ἐξεστὶν ὑποδέξασθαι. Νῦν μὲν, φησὶν ὁ μέγας ἀρχιερεὺς, τοῖς ἀγγεμάχοις συναριθμηθῆτε, τοῖς σφρονδονήταις συστοικιωθῆτε, τοῖς ἀκοντισταῖς συνανάρητε, καὶ τοῖς τροπαιοφόροις συνανακλιθῆτε. Μετὰ δὲ μικρὸν ἀνοιχθήσονται ὑμῖν τὰ ἀνάκτορα, καὶ ἴδητε τὸν οὐρανοῦ καὶ γῆς βασιλεύοντα ἀπερίγραπτον Κύριον καὶ Θεὸν ἡμῶν σαρκικῶς χερσὶ δικαίων περιγραφόμενον, καὶ ζωὴν ἀτελεῦτητον ἀντὶ βῆτων φιλοτιμούμενον. Καὶ κατὰ μὲν τὴν χερμύσονον κυριώνημον τῆς τῶν βῆτων σεπτῆς πανηγύρεως, κηρία καὶ σταυροὺς λαμβάνοντες οἱ λαοὶ, τὴν κατὰ τοῦ θανάτου νίκην ἀνωτοῖς προμνηστεύονται, καὶ ὡς ἀστῆρες κα-

A rogæ baiorumque flores, qui cum rogis exoriebantur, ante multos annos desierunt ex ea causa, quam indicavimus; cum rogæ patriarcharum adhuc in usu publico sint, quæque pro more datur roga die carnis privii, sic immutata sit, ut in anniversariam rogari ecclesiasticam magnæ ferix tertix incidat, que: nadmodum antiqua Rogalia loquuntur: idcirco dant patriarchæ populo post catechesin incensa, loco baiorum; velut admonentes illos, qui ea sumunt, ut rationem vivendi pravam relinquunt, sicut edocti sint, ac per conversionem paucorum dierum sibi regnum illud æternum comparent. Cæterum per hæc incensa vilis pretii, more paucorum hominum et avarorum, majestatem spiritus non deminunt, (quo enim id pacto saccentii, qui terrarum orbem universum variis beneficiis irretiunt, et omne arum sterile sulcant, opimasque beneficentix spicas metunt?) sed occultam ejus diei vim indicare volunt, quasque docere per hæc eos, qui ea sumunt, qualis esse debeat animi status in eo, qui jejunium observat, quale holocaustum pœnitentiæ, et precattonis incensum. Ac tunc quidem ita jejunii curriculum dirigunt. At vero læta illa diè Dominica baiorum gestationis, acclentes pro more distribuentium præmia (quippe concessit, inquit Litteræ sacræ, qui judicat justitiam), victores in certamine jejunii pretiosarum sanctarumque crucium lustrationibus, et cereorum lucentium donis excipiunt. Quippe non cum umbris dimicare fideles volunt, fatuorum more, sed eos veluti jam aspicientes justitiæ solem, qui novam Sionem per pullum illuminat, per hæc exhortantur, ut absoluto Dominico dierum quadraginta jejunió, et nubibus vitiorum expulsis, una cum hoc gigante (dicto nimirum sole) exoriantur. Et baia quidem manibus propterea tenent, quod traducti sint a vitiosa profanaque fortasse vita, ad sublimiorem et vitiorum expertem: cereos vero cum crucibus, quod cum lumine veritatis auctorem omnis mali et adversarium suum Satanam prostraverint. Et quodnam aliud donum his, qui per continentiam in illo magno jejunii certamine victores exstiterint, dari pretiosius possit optatissima sacra cruce, quæ omnia devorantis inferni genuinos comminuit, et humano generi vitæ portas aperuit? oianino nullum, nisi quis dicere velit Jesum Christum Deum nostrum, qui per crucem nobis salutem acquisivit. Et quoniam regem multorum dominatum satellitio stipatum sine medio, vel cum statu sordido non licet excipere; Nunc quidem, inquit magnus ille pontifex, inter pedem conferentes numeremini, funditorum ordine consistite, cum sagittariis pergitte, cum gestantibus tropæa præcumbite. Verum post exiguum temporis intervallum ipsa regia vobis aperietur, ac videbitis cæli terræque Regem, nullis circumscriptum terminis Dominum Deumque nostrum carnaliter justorum manibus circumscribi, vitamque vobis sine carentem baiorum loco largiri. Ac læta quidem illa diè Dominica venerabilis baió-

rum festivitatis, dum populi cereos et cruces accipiunt, victoriam adversus mortem sibi certe despondent, et instar siderum illuminant expertem astrorum sphaeram desperationis; vel tanquam servi fideles, qui faces gestant, per trivium circumventum, adventum sponsi splendidiorem reddunt, deque lapra sectariorum in caligine sedentium quasi triumphat. Post diem vero tertium curator ille humanarum animarum, videlicet ipse patriarcha, quasi rationibus secum expensis, ne quis clam ipso salutaris passionis praemia tractet indigne (nam ipsum mel quoque saepius dulcedinem suam in vomitum convertere solet, si aliter quam expediat, sumptum sit), instar custodis vigilacis materiam surgens, incensi dat fidelibus, indicare per hoc volens, et admonere, ne festivo more, sed pugilum ritu deinceps dierum curriculum suscipiant. Licet enim, inquit, absque periculo magnum illud jejunii pelagus a crucis velo sublevati trajecistis, et ad divinum portum sanctorum Christi Dei que nostri cruciatum appulistis: tamen instar illius prudentis negotiatoris, inestimabilem illum unionem consecuti non estis. Adhuc enim praedones ac latrones studioso dominio per tenebras insidiantur, et reti quodam homicidii consuto, capiendi ejus occasionem quaerunt. Igitur etiam deinceps vigilemus, et cum Judaeis excubiis agentibus excubemus. Ipsi quidem in tenebris per mare vagabuntur, incassum retia laxantes: nos autem ambulamus in die, ac lucis opera consequemur: ipsi sudibus h. m. is uncinabunt, nos praedam lucrabimur: ipsi unionem in lapide tegent, nos eum in testaceis vasis recondemus. Postquam in hunc modum data sunt incensa, et populus rursus manus suas ad jejunii pelagum prospero cursu direxit, noctemque sanctorum Christi cruciatuum faculis accensis collustravit (nam in die ambulantes, ut eorum more, qui ambulant in tenebris, nocturna faciant linera fieri nullo modo potest): tum vero sponsus Ecclesiae rursus exoritur instar matutini aut vespertini Arcturi, die fausto sancti Paschatis Dominico velut alter divinus Moses sinu suo Christi populum excipit, quasique congratulans eis, qui omnem accleritatem Aegyptiacam excusserint, et Pharaonem persecutorem mari submerserint: Adeste, inquit, aspiciate vos mercatores orthodoxae doctrinae, qui citra periculum pelagus jejunii trajecistis, quoniam invidiae fluctus vitae thesaurum jactaverit: ultimum insonnem illum unionem turbiniis vastus abreptum in sepulcro, tanquam in ostreo, caelaverit. Cumque videritis sanie vi fulguris divini commotam, et unionem propria potestate prodouentem, ac expositum emporibus citra ullum pretium; accipite eum vobisque peculiarem facite, ac vitae aeternae thesaurum vobismetipsis acquirite. Fortassis etiam more patris liberum amantis, qui

ταφωρίζουσι την άναστρον σφαίραν της άπογνώσεως, ή ως δούλοι πιστοι λαμπαδηφόροι τας τριόδους περιερχόμενοι, του νυμφίου την ένδημιαν καταλαμπρύνουσι, και την λώβην των έν σκοτει καθημένων αιρεσιωτών θριαμβεύουσι. Μετά δε τρίτην ήμέραν, ο των άνθρωπινων ψυχών κηδεμών, ο πατριάρχης φημι, καθ' έαυτον ώσπερ συλλογισάμενος, μη λάθη τις άχρειώσαι του σωτηρίου πάθους τά έπαθλα, (και μέλι γάρ ελωθε πολλάκις την ήδύτητα μεταγειν εις έμετον, ει μεταληφθείη παρά το χρήσιμον,) ώς άγρυπνος φύλαξ άναστάς όρθριαιότερον, ίδίωσι τοις πιστοις θυμιάματα, όμολών οίον δια τούτων αύτοις, και ύποτιθέμενος, μη πανηγυρικώς, αλλά άγωνιστικώς των έφεξης τριών ήμερών το στάδιον άνεδέξασθαι. Καν γάρ άκινδύνως, φησι, το μέγα της νηστείας διαπραυώθητε πλάγος τώ Ιστίω τώ σταυρού κουφιζόμενοι, και παρά τώ θεώ λιμνι των άγιων παθών του Χριστου και θεού ήμων κατηγήσατε, αλλά τον άτιμητον ούκ έκλουτήσατε μάργαρον, ώς έκείνος ο φρόνιμος έμπορος. "Ετι γάρ άρπαγες και ληστει σπουδαίως έρεδοοιφώσι τον Κύριον, και σαγήνην μαιφονίας συρράφαντες, κερροκοπούσι τούτου την άλωσιν. Ερηγορήσωμεν τοίνυν και έφεξης, και τοις άγρυπνούσιν Ιουδαίοις συναγρυπνήσωμεν. Αύτοι μιν γάρ έν σκοτει ποντοπορήσουσι, κεναις ώλέταις άφάσονται: έλαττα· ήμεις δ' έν ήμέρα περιπατήσωμεν, και του φωτός τά έργα ληφόμεθα. Αύτοι τους σκόλοπας άγκιστρεύουσιν, ήμεις δε την άγραν κερθήσωμεν. Αύτοι τον μάργαρον έν λίθω καλύφουσιν, ήμεις δε τούτον έν όστρακίνοις άποθησαυρίσωμεν σκεύειν. Ούτω γινομένης και ταύτης των θυμιάματων της διαδόσεως, και του λαού τας χειρας πάλιν επί το της νηστείας ούριοδρομήσαντο: πλάγος, και την νύκτα των άγιων παθών του Χριστου λαμπάσι καταπυρσεύσαντος, (τούς γάρ έν ήμέρα περιπατούτας νυκτοβατείν κατά τοις έσκοτιομένους άδύνατον,) ο της Έκκλησίας νυμφίος άνατείλας και πάλιν, καθά τις ειπη, έφως άρκτούρος και άροκνέφαιος, κατά την φαιδράν του άγιου Πάσχα ήμέραν την κυριώνυμον ώς άλλος θεσπέσιος Μωσής τον του Χριστου λαόν έγκολπίζεται. Καί συγχαίρων οίον αύτοις, πάσαν Αιγυπτιακήν άποτιναζαμένοις κακότητα και Φαραώ διώκτην καταποντίσασι· Αειτε, φησιν, ίδετε της όρθοδοξίας οί έμποροι, οί το της νηστείας άκινδύνως παράσαντες πλάγος, που το μέγα κύμα του φθόνου τον της ζωής θησαυρόν άπεκύλισε· που τον άκαίμητον μάργαρον εύροαλύθου τυφωνικώς ώς έν όστρέω τώ τάφω κατέκρυψε. Καί ίδόντες το μιν λυτρον μετασσευθέν δύναμι θεϊκής άσπραπής, τον δε μάργαρον αυτεξουσίως έξανατείλαντα, και ει; έμποριαν προκείμενου άπραγματεύτον, λάβετε τούτον και ιδώσασθαι⁶⁶, και ζωήν αλώνιον έαυτοις; άποθησαυρίσατε. Τάχα δε και κατά πατέρα φιλόστοργον, νύν πρώτως ίδόντα καίτοις άμύμονας, από μακράς και κινδυνώδους άποδημίας άδλαδώς ένδημήσαντας, έν φιλήματι άγιω περιχε-

⁶⁶ ιδιώσασθε.

ρως κατασκάζεται, και ἀνοίξας τοὺς θησαυροὺς τῆς εὐλογίας αὐτοῦ, δεξιούνται τούτους νομίσμασιν, ὀλίγοι μὲν κατὰ τὸ φαινόμενον, πολλοὶ δὲ κατὰ τὸ νοούμενον. Ἀφορῶν γὰρ εἰς τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγὸν και τελειωτὴν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν ἡμῶν, ἀβραβωνίζεται δια τούτων αὐτοῖς και τὴν τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἐπιφοίτησιν.

Christum, verum illum Deum nostrum; velut Spiritus sanctus super eos veniat.

Ταῦτα ἡμεῖς ὡς ἀρχιτέκτονες γέροντες γεγράφαμέν σοι, σοφώτατε, και ὁπαιδείζαμέν σοι ἀπολογίας θεμέλιον. Σὺ δὲ ὡς ἄλλος Βεσελεὴλ, ἐποικοδομήσεις τὸ ἀληθές. Θεμέλιον γὰρ ἄλλον οὐδεὶς, φησι, δύναται θείναι παρὰ τὸν κείμενον, Ἰησοῦν Χριστὸν, ᾧ ἡ δόξα και τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

Μελέτη, χάριν τῆς εἰς τοὺς θεοὺς ναοὺς τῶν μοναστηρίων γινομένης μετακλήσεως διὰ σηματοτηρίων τριῶν.

Βλέπων ἀπειροχάλους τινὰς, και πρὸς μηδὲν εὐκαιροῦντας ἐπιωφελές, ἀλλ' ἡ λέγειν τι και ἀκούειν καινότερον, ματαίαν ἀποκαλοῦντας και σκανδαλοποιὸν τὴν διὰ σηματοτηρίων τριῶν εἰς τοὺς ναοὺς γινομένην τῶν μοναζόντων μετακλήσιν, χάριν τῆς τῶν θεῶν δοξολογιῶν ἀκροάσεως ("Ἦρκει γὰρ, φησι, δι' ἐνὸς αὐτοῦ μεταστέλλεσθαι, και μὴ γίνεσθαι κατὰ τῶν ἁγίων Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ μυκτηρισμὸν και χλευασμὸν παρὰ τῶν κυκλούντων ἡμᾶς ἀσεβῶν, κἀντεῦθεν και παραβολὴν ἐν τοῖς ἔθνεσι, μηδὲ θριαμβεύεσθαι τὸ μοναχικόν, ὡς δῆθεν εἰς μίαν διαλαλιὰν μὴ εὐσυνθετοῦν") παριστῶ διὰ τῆς παρουσίας μου γραφῆς, ὡς οὔτε διὰ τὰς φληναφίας τῶν ἀσεβῶν, οὔτε διὰ τὰς δυσκολίας τῶν μοναστῶν ἐπενοήθη, διὰ σηματοτηρίων τριῶν τὰς θείας δοξολογίας ἐπικηρύττεσθαι· ἀλλὰ διὰ λόγον ἀρχαιοπαράδοτον σπουδαιότατον.

Τῶν γὰρ ἐπ' Ἐκκλησίας γινομένων ἡμερινῶν και νυκτερινῶν δοξολογιῶν, κατὰ τὸ τοῦ προφήτου Δαβὶδ θεσπιώδημα, τὸ λέγον· Ἐν ἑσπέρᾳ, και πρωί, και μεσημβρίᾳ διηγῆσομαι, και ἀπαγγελῶ, και εἰσακούσεται τῆς φωνῆς μου ὁ Κύριος· ἀπὸ τῶν δύο συντελουμένων Διαθηκῶν, ἀπὸ τῆς Νέας δευραδῆ και τῆς Παλαιᾶς, κατὰ τῶν ἁγίων και θεοφόρων Πατέρων παράδοσιν, ὡρίσθη πρὸ πάντων δεξιῆζεσθαι τὸν Θεὸν ἀπὸ τῆς θείας κινύρας τοῦ θεοπάτορος ("Ἀνοίξω γὰρ, φησιν, ἐν ψαλτηρίῳ τὸ πρὸβλημά μου) και μετὰ τὴν τοῦτου ἀνάπτυξιν, τὸν θεὸν μελίσσῶνα τῆς Ἐκκλησίας ἐξαγωνίζεσθαι, διὰ κηρίου διδασκαλιῶν εὐαγγελικῶν, τοῦ κέντρου φωτίζοντος τὴν σκοτόμαιναν· διὰ μέλιτος γραφῶν ἀποστολικῶν, γλυκαίνοντος τῆς οἰκουμένης τὰ πέριπα· και διὰ μαρτυρικῶν ἀφηγήσεων, μεγαλυνοῦσιν τὸν ἑσαρκον οἰκονομίαν τοῦ Χριστοῦ και Θεοῦ ἡμῶν. Διὸ και χάριν μὲν τῶν ἐς ψαλμῶν τοῦ θεοπάτορος, και λοιπῶν, τῶν ἐν τῇ ὀρθρινῇ δοξολογίᾳ πρὸ τοῦ ἁγιοπολίτου ψαλλομένων ἐκάστοτε, και ταῖς ψαλλομένων συνήθως ἐν ταῖς θεαῖς ἱεροῦσι· και ταῖς ἑσπεριναῖς προσευχαῖς, πρὸ

A jam primum filios videt ex logiaqua et periculosa peregrinatione domum illatos redeuntes, lætābundus eos cum osculo sancto salutat, et apertis thesauris benedictionis suæ, numismatis eos excipit, exiguis quidem illis in speciem; sed magnis ejus ratione, quod intelligitur. Quippe respiciens in auctorem et consummatorem fidei, Jesum arrha data per hæc eis pollicetur futurum, ut

Hæc nos veluti proveciores architecti scripsimus tibi, vir eruditissime, ac fundamentum satisfactionis quasi digito commonstravimus. Tu velut alter Beseleel, verum superstrues. Quippe fundamentum aliud, ut ille inquit, nemo ponere potest præter id, quod positum est, Jesum scilicet Christum, cui gloria et imperium in sæcula. Amen.

B

EJUSDEM

Meditatum, de convocatione, quæ fit ad sacras monasteriorum ædes, per tria signa.

Quoniam video quosdam imperitos, et nullam ad rem utilem idoneos, quam ut aliquid novi dicant et audiant stultam ac scandalī plenam vocare convocationem monachorum ad sacras ædes, quæ tribus sit signis, celebrationes divinas audiendi causa (Sufficiebat enim, inquit, uno dumtaxat eos signo congregari, nec præberi causam subannandi et irridendi sanctas Dei Ecclesias circumstantibus nos impiis, ut parabola fiant inter paganos, nec statum monasticum velut in triumpho spectandum exhiberi, quæsi ad unam commonitionem se recte non componat); equidem hoc scripto probabo, nec propter illas impiorum nugas, nec propter monachorum morositates excogitatum esse, ut tribus signis glorificationes divinx denuntiantur: sed propter magni momenti rationem quamdam, ab antiquis sæculis per manus traditam.

Quippe cum Dei celebrationes, quæ interdū et noctu sunt in Ecclesia; juxta Davidis prophætæ oraculum, cujus verba sunt: Vesperti, et mane, et in meridie narrabo, et renuntiabo, vocemque meam Dominus audit: cum igitur hæc perficiantur ex duobus Testamentis, Novo scilicet ac Veteri, juxta sanctorum et divinitus afflatorum Patrum traditionem: ante omnia sanctum est ut glorificetur Deus per sacram Davidis citharam, (Aperiam enim, inquit, in psalterio quæstionem meam) et post explicationem ejus, ut sacrum examen Ecclesiæ semet exercent per evangelicarum doctrinarum favum, stimulo caliginem illuminante; perque mel apostolicorum scriptorum, quod dulcedinem sinitus orbis terrarum offert; ac per narrationes denique de martyribus quæ administrationem in carne Christi Deique nostri amplificat. Ideoque propter sex illos Davidis psalmos, et reliquos, qui assidue in glorificatione matutina canuntur ante hagiopolitam; et propter eos, qui pro more canuntur, cum res divina peragitur, et

In precibus vesperinis, ante lectiones apostolicas, et evangelicas, atque etiam versibus inclusas, accessunt monachi per signum quoddam exiguum, quassique humiliter et obscurius. Nam quæ Veteri Testamento veluti per umbras delineantur, figura futurorum erant, et simulacra. Propter civinorum autem Evangeliorum prædicationem, et sacram reliquorum ad conventus publicos pertinentium librorum lectionem, et propter universum simpliciter hagiopolitæ ordinem, magnum signum inventum est. In universam enim terram, et ad fines orbis terrarum utilitas ex eis proveniens penetravit. Quæ cum ita modo quodam Deo grato ac religiose peragantur, oportebat populum Domini etiam de futuro commoneri iudicio, cuius causa in genua procumbimus, ac preces fundimus. Itaque statutum est, debere Christianos per signum abeneum illius ultimi diei admoneri. Scriptum est enim: Ascendit Deus in jubilatione, Dominus in voce tubæ. Item, Clangent angeli Dei tuba, et mortui resurgent, et retribuetur cuique secundum opera sua. Quod autem in generalibus urbium ecclesiis plebes non convocentur tribus signis, sed uno quodam magno: non ordinis ecclesiastici subversio est. Convocatur enim populus manualis opificiis deditus, quique ligoni et aratro vacat. Itaque boni consulere debet, si publico intersit cœtui, cum Novi Testamenti lectiones recitantur. Ac nobis quidem, qui per Dei gratiam servamus immotam omnem traditionem ecclesiasticam, hunc ordinem sequi visum est. Latinis vero, male a nobis divisus, et quorum cor oblitatum est a Satana, licet in sermonibus oleo sint molliores, alia quædam consuetudo convocandi populum sacras ad ardes est tradita. Nam uno iunctat utuntur signo, campana scilicet, quæ a campo sic dicitur. Quemadmodum enim campus cuiusvis itineri citra, ullum expositus est impedimentum, sic et illius abenei tintinnabuli sublimis vox, universis accessu facilis patet. Ac pluribus sane signis Latini et Itali propterea non indigent, quod cantionibus hagiopoliticis non utantur, sed sola Davidis cithara.

τῶν ἀποστολικῶν ἀναγιγισμάτων καὶ εὐαγγελικῶν, ἀλλὰ μὴν καὶ τῶν στιχηρῶν, μετακαλοῦνται οἱ μοναχοὶ διὰ σημαντηρίου μικροῦ, καὶ ὄλον ταπεινοτέρου, καὶ σκοτεινοῦ. Τὰ γὰρ τῆς Ἁλαιῆς Διαθήκης σκιαγραφοῦμενα, τύπος τῶν μελλόντων ἦσαν, καὶ εἰκονίσματα. Χάριν δὲ τῆς τῶν θεοφόρων Εὐαγγελίων ἀνακηρύξεως, καὶ λοιπῶν πανηγυρικῶν βιβλίων ἱερῆς ἀναγνώσεως, καὶ τῆς ὅλης ἀκολουθίας τοῦ ἁγιοπολίτου ἀπλῶς, τὸ μέγα σημαντήριον εὕρηται. Εἰς πάσαν γὰρ τὴν γῆν καὶ εἰς τῆς οἰκουμένης τὰ πέρατα ἡ ἐκ τούτων διήλθεν ὠφέλεια. Οὕτω δὲ τούτων τελομένων θεαρίστως καὶ εὐσεβῶς, ἴδει τὸν τοῦ Κυρίου λαὸν καὶ περὶ τῆς μελλούσης ὑπομιμησκεισθαι χρίσεως, δι' ἣν γονυκλισούμεν καὶ προσευχόμεθα. Τετύπεται γοῦν, διὰ σημαντηρίου χαλκοῦ, περὶ τῆς τελευταίας ἡμέρας ἐκείνης τοὺς χριστιανούς ὑπομιμησκεισθαι. Ἀνέθη γὰρ, φησὶν, ὁ θεὸς ἐν ἀλαγμῶ, Κύριος ἐν φωνῇ σάλπιγγος. Σαλπύσουσιν οἱ ἄγγελοι τοῦ θεοῦ, καὶ οἱ νεκροὶ ἀναστήσονται, καὶ ἐκάστῳ ἀποδοθήσεται κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Τὸ δὲ κατὰ τὰς καθολικὰς ἐκκλησίας τῶν πόλεων μὴ μετακαλεῖσθαι τὰ πλήθη διὰ σημαντηρίων τριῶν, ἀλλὰ διὰ μεγάλου ἐνός, οὐκ ἔστι τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας ἀνατροπή. Λαθὺς γὰρ μετακαλεῖται χειρώναξ, καὶ περὶ σκαπάνην ἠχολημένους καὶ ἄροτρον. Ἔστι τοίνυν ἀγαπητὴν ἐκκλησιάζειν τοῦτον καὶ εἰς τῆς Νέας Διαθήκης τὰ ψαλμῶδηματα. Καὶ ἡμῖν μὲν τοῖς φυλάττουσι τῆ χάριτι τοῦ θεοῦ πᾶσαν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν ἀμετάπτωτον, οὕτω πολιτεύεσθαι δέδοκται. Τοῖς δὲ Λατίνοις μερισθεῖσι κακῶς ἀφ' ἡμῶν, καὶ πωρωθεῖσι τὴν καρδίαν ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ, καὶ τοῖς λόγοις ὑπὲρ ἔλαιον ἀπαλύνωνται, ἄλλη τις παρεδόθη συνήθεια, περὶ τῆς εἰς τοὺς ναοὺς μετακλήσεως τοῦ λαοῦ. Ἐνὶ γὰρ κέχρηται σημαντηρίῳ, τῆς καμπάνης φημι, ἣτις ἐκ τοῦ κάμπου μετονομάζεται. Ὡς γὰρ ὁ κάμπος (φασὶ) βουλομένοις εἰς ὁδοπορίαν ἀνεμπόδιστος πρόκειται, οὕτω καὶ τῆς χαλκοστόμου κώδωνος ἡ μετέωρος διαλαλιά τοῖς πᾶσιν εὐκρόστος ἠπλῶται. Πολλῶν δὲ σημαντηρίων οὐκ ἔστι χρεία Λατίνοις καὶ Ἰταλοῖς, οὐ μὴδὲ ψαλμῶδημάτων ἁγιοπολιτικῶν, ἀλλὰ μόνης τῆς κινύρας τοῦ θεοπάτορος.

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΔΙΑΚΟΝΟΥ

ΤΟΥ ΚΗΛΕΓΟΜΕΝΟΥ

ΒΑΣΑΜΩΝ

ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ

ΣΥΛΛΟΓΗ.

THEODORI DIACONI

COGNOMENTO

BALSAMONIS

ECCLESIASTICARUM CONSTITUTIONUM

COLLECTIO,

Quæ jam pridem a Joan. Leunclavio sub Paratitlorum nomine Latine edita est
an. MDXCIII, nunc vero Græce primum
in lucem prodit, ex duobus antiquis codicibus inter se collatis, una
cum ejusdem Leunclavii versione.

*Carolus Annibal Fabrotus J. C. hanc translationem cum Græci
codicibus contulit, emendavit, et notas adjecit.*

ΣΥΝΑΓΩΓΗ

ΤΩΝ ΕΙΡΗΜΕΝΩΝ ΕΝ Τῷ ΚΩΔΙΚΙ, ΚΑΙ ΤΟΙΣ ΔΙΓΕΣΤΟΙΣ, ΚΑΙ ΝΕΑΡΑΙΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙ, ΠΕΡΙ
ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ, ΚΑΙ ΚΛΗΡΙΚΩΝ, ΚΑΙ ΜΟΝΑΧΩΝ
ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ ΕΥΑΓΩΝ, ΕΤΙ ΔΕ ΚΑΙ ΙΟΥΔΑΙΩΝ ΚΑΙ ΑΙΡΕΤΙΚΩΝ.

COLLECTIO

EXPOSITORUM IN CODICE, ET DIGESTIS, ET NOVELLIS CONSTITUTIONIBUS,
DE EPISCOPIS, ET CLERICIS, ET MÓNACHIS, ET REBUS SACRIS, ATQUE ETIAM
DE JUDÆIS ET HÆRETICIS (1).

LIBER PRIMUS.

ΕΚ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΤΟΥ ΚΩΔΙΚΟΣ. — EX LIBRO I CODICIS.

ΤΙΤΛΟΣ Α'.

Περὶ τῆς ἀνωτάτω Τριάδος, καὶ τῆς καθολικῆς
πίστεως· καὶ περὶ τοῦ μηδένα τολμῆν περὶ αὐ-
τῆς ἀμψισθηταίν.

Α'. Ἑρμηνεία. Ὁ μὴ δοξάζων τὴν ἁγίαν Τριάδα
Annibalis Fabroti notæ.

TITULUS L

De summa Trinitate, et fide catholica: et ut nemo
de ea publice contumelare audeat.

I. Qui sacrosanctam Trinitatem (2), in una dei-

(1) Theodorum Balsamonem hujus Collectionis
auctorem

totidem verbis exstat apud Photium Nomocan.
tit. 12, c. 2; quæ autem habetur tit. 4, c. 1, est ex
Basilicorum lib. 1, tit. 1, c. 1.

(2) Qui sacrosanctam Trinitatem. Hæc epitome

late puris potestatis, haud glorificat, ne Christianus A quidem dicitur, sed vesanus, haereticus, et infamis est, et punitur.

II. Haeretici congregationes nullas habeant, nec sacrificia vel mysteria (3) peragant, tametsi per subreptionem rescriptum impetraverint: fides Patrum, qui Nicææ convenerunt, auctoritatem duntaxat habeat; ac siquidem haeretici congregationes intra oppida habere audeant, oppidis expelluntur.

III. Porphyrii, et aliorum adversus Christianos scripta, itemque Nestorii, atque adeo quæcumque cum Nicæna et Ephesina synodis non consentiunt, a quarum sine deflectere non licet, exnuntur (4). Qui vero libros indicatos habent et legunt, ultimo supplicio afficiuntur: et episcopi clericique Nestoriani ecclesiis eiciuntur; laici anathemate feriuntur, orthodoxis eos absque periculo (5) deserentibus. Tenor constitutionis est hujusmodi:

Annibalis Fabroti notæ.

auctorem esse docent nos libri calamo exarati; ino et ipse Balsamon se hujus libri parentem prodit ad Nomocanonem Photii tit. 9, cap. 2, ad finem, ut constat ex Paratitili ad tit. 5, in fine. Nam qui primus eam in Latinum convertit, ejus auctorem ignoravit, forte quod mutilum codicem nactus esset. Sed et Franciscus Pithæus v. c. in Glossario ad Julianum Anterss. in voce *Decani* citat hæc Paratitila nullo nomine addito. Jacob. Cujac. consultius laudat etiam alicubi auctorem Paratitili: ut videantur omnes in codices incidisse, qui nullum nomen præferrent; quod tandem inventum est in perantico et optimo cod. m. Nicolai Peirescii, senatoris Aquisextiensis τὸ μακαρίτου, qui initio sic inscribitur: Θεοδώρου Διακόνου, τῆς ἀγιωτάτης τοῦ Θεοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας νομοφύλακος καὶ χαρτοφύλακος; καὶ πρώτου τῶν Βλαχερνῶν, τοῦ Βαλαμῶντος, τοῦ μετὰ χρόνους τινὰς γεγονότος πατριάρχου Θεουπόλιως μεγάλης Ἀντιοχείας. *Theodori diaconi sanctissimæ Dei Magnæ Ecclesiæ nomophylactis et chartophylactis, et primo Blacherorum, Balsamonis, post aliquot vero annos patriarchæ Theopolis magnæ Antiochiæ.* Non recte Joannes Leunclavius hunc librum inscripsit Paratitila. Ino paratitila partem operis universi constituunt. Idem tamen quid Paratitilorum nomine Justinianus intellexerit, percipit in Prologo ad hanc Collectionem: et post eum vv. cc. Joannes a Costa, et Julius Pacius: ut jure quis miretur prudentissimum virum Jacobum Cujacium in aliam sententiam ivisse, maxime cum ex fragmento Matthæi monachi (is est Matthæus Blastares) de Justiniani sententia satis perspicue constaret. Quod ut rectius intelligatur, consule sis hæc Paratitila ad unum vel alterum titulum, et ex his cognosces, per indicem, id est, summam, et κεφαλαιώδως, in eis referri, quæ suis quæque titulis διὰ πλατέων, et uti fere ab auctoribus concepta sunt, leguntur. Et constat igitur Græcos, juris interpretes aliter accepisse verba hæc Justiniani, de conceptione Digestorum: *Sufficiat per indices tantummodo, et titulorum subtilitatem, quæ παράστα nuncupantur: quædam admonitoria ejus facere.* Et de confirmat. Digestorum: *Si qui forsitan, per titulorum subtilitatem em adnotare mutuerint, et ea, quæ Paratitila nuncupantur componere.* Ipsi enim Paratitila vocant quæcumque ex certis titulis ad quemque titulum revocari possunt. Quod quidem Justiniano placuisse videtur, ut studiosi omnia, quæ ad eundem juris articulum pertinent tanquam in uno conspectu haberent. Denique Paratitila sunt accessiones et supplementa ex aliis li-

ἐν μίᾳ θεότητι ἰσοδύναμον οὕτε Χριστιανὸς λέγεται, ἀλλ' ἄφρων ἐστὶ, καὶ αἰρετικὸς καὶ ἄτιμος, καὶ τιμωρεῖται.

B. Οἱ αἰρετικοὶ μὴ συναγείσθωσαν, μήτε θυσιασθῆρια τελείτωσαν, ἢ μυστήρια, καὶ κατὰ συναρπαγῆν ἀντιγραφῆν πορίσονται· μόνῃ δὲ χρηματίζετω ἡ τῶν ἐν Νικαίᾳ πίστις· καὶ τολμώντες οἱ αἰρετικοὶ συναγωγὰς ἐντοῦ πόλεως ἔχειν, ἐκβάλλονται τῶν πόλεων.

Γ. Τὰ κατὰ τῶν Χριστιανῶν Πορφορίου καὶ ἄλλων συγγράμματα καίεσθωσαν, καὶ τὰ Νεστορίου, καὶ ὅσα μὴ συμφωνεῖται; ἐν Νικαίᾳ καὶ Ἐφέσῳ συνόδοις, ὧν οὐκ ἔξεστι παραξίναται τὴν πίστιν. Οἱ δὲ τὰ εἰρημένα βιβλία ἔχοντες καὶ ἀναγινώσκοντες ἰσχυάτως τιμωροῦνται. Οἱ δὲ Νεστοριανοὶ, ἐπίσκοποι μὲν καὶ κληρικοὶ, τῶν ἀγίων ἐκκλησιῶν ἐκβάλλονται· λαῖκοι δὲ, ἀναθεματίζονται, τῶν ὀρθόδοξων αὐτοῖς ἀκινδύνως δημοσιεύοντων. Ἔχει δὲ ἡ διάταξις οὕτως·

tulis desumpta, ita dicta vocabulo ἑλληνικοβαρβάρῳ, quasi extra titulum, quod confirmant Græci lib. 13, Bas. tit. 16. c. 2, ut parapherna dicuntur, quæ extra domum ad virum deferuntur. Alii autem Justinianus per titulorum subtilitatem, id est, λεπτότητα. Commentarios scilicet fieri vetat, probatque tantum explicationes compendio factas. B. Cyprianus testimon. advers. Jud. lib. 1, præf. *Sed et legentibus brevitatem ejusmodi plurimum prodest, dum non intellectum legentis, et sensum liber longior spargit, sed subtiliore compendio id quod legitur tenax memoria custodit.*

C. (3) *Mysteria.* Recte igitur in l. 11, cod. eod. libri veteres, inter quos. vel. c. Brodini et Menagii, Græci et Cod. Theodos, habent: *Nullus hæreticis mysteriorum locus.* Pro quo perperam antea legebatur *ministerium.* Veterum codicum scripturam confirmat Basilica, quæ ita vertunt: *Μηδεὶς τοῖς αἰρετικοῖς τῶν μυστηρίων τόπος ἀντιψῶω.* Denique sic legitur apud Hincmarum R. *De prædestinat.* cap. 37; veterum etiam librorum, et Basilicorum opo leve mendum in eadem lege licebit emendare: nam ubi legitur: *et suis apertis criminibus denotentur,* libri manuscripti sic habent: *et suis apertius crim. denot.* Basilica, καὶ τοῖς ἰδοῖς φανερωτέρῳ; ἐγκλήμασι σηματοῦσθωσαν.

(4) *Exnuntur.* Similiter Arii, Porphyrii, et aliorum hæreticorum libri lege Constantiniana comburuntur, quæ existit apud Socratem *Histor. Ecclesiast.* lib. 1, cap. 6. Hujus constitutionis etiam meminit Evagrius lib. 1, cap. 12; Nicephor. Callixt. lib. 14, cap. 36, et Jul. Poll. loco sup. citato. Per contrarium principum edictis ferilibus Christianorum scripta ignis consumpta; quod de B. Dionysii Areopagitæ libris proditum est in Synaxario Græcorum. Diocletianus et Maximianus apud parlatorem juris Mosaici et Romani tit. 15, de Manichæis eorumque scriptis (Christianos sine dubio eis infensissimi principes tollere et eorum scripta ignibus corrumpere cogitabant): *Jubemus namque auctores quidem ac principes una cum abominandis scripturis eorum severiori pœnæ subjici, ita ut flammis ignibus exurantur.* Ejus severitatis meminit Arnobius 4, advers. Gentes: *Nam nostra quidem scripta cur ignibus meruerint dari? Queruntur Optatus, et locis aliquantulis Augustinus. Protagoræ Atheniensis profane de divinitate disputantis libri in concione combusti sunt, Minne. in Octavio.*

(5) *Absque periculo.* Nec enim punientur, tametsi non potuerint crimen et accusationem perlicere.

Ἀνοκράτορες Θεοδοσίους καὶ Οὐαλεντινιανὸς Ἀβ-
 γουστοὶ Ὁρμισθα ἐπάρχῳ πραιτωρίῳ.

Θεσπιζομεν πάντα ἕσα ὁ Πορφύριος ὑπὸ τῆς αὐτο-
 μανίας ἐλαυνόμενος, ἢ ἑτεροῦς τις κατὰ τῆς εὐσεβοῦς
 τῶν Χριστιανῶν ὀρθοκείας συνέγραψε παρ' οἰψδή-
 ποτε ἐδρισκόμενα, πυρὶ παραδίδοσθαι· πάντα γὰρ
 τὰ κινουῦντα τὸν Θεὸν εἰς ὀργὴν συγγράμματα, καὶ
 ψυχὰς ἀδικουῦντα, οὐδὲ εἰς ἀκοῆς ἀνθρώπων ἐλθεῖν
 βουλόμεθα.

Ἐτι θεσπιζομεν τοὺς ζηλοῦντας τὴν ἀσεβῆ Νεστο-
 ρίου πίστιν, ἢ τῇ ἀθεμίτῳ αὐτοῦ διδασκαλίᾳ ἀκο-
 λουθοῦντας, εἰ μὲν ἐπίσκοποι εἴεν, ἢ κληρικοὶ, τῶν
 ἁγίων ἐκκλησιῶν ἐκβάλλεσθαι· εἰ δὲ λαϊκοί, ἀναθε-
 ματίζεσθαι, ἐξουσίαν ἔχόντων τῶν βουλομένων ὀρθο-
 δόξου καὶ βλάβης δημοσιεύειν αὐτοὺς καὶ ἐλέγχειν.
 Ἐπειδὴ δὲ ἦλθεν εἰς τὰς εὐσεβεῖς ἡμῶν ἀκοῆς, ὡς
 τινες διδασκαλίᾳ συνέγραψαν καὶ ἐξέθεντο ἀμφι-
 βδίου, καὶ οὐκ ἀκριβῶς συμφωνούσας τῇ ἐκτεθείτῃ
 ὀρθοδόξῳ πίστει παρὰ τῆς ἁγίας συνόδου τῶν συνελ-
 θόντων ἐν Νικαίᾳ καὶ ἐν Ἐφέσῳ ἁγίων Πατέρων,
 καὶ Κυρίλλου τοῦ τῆς εὐσεβοῦς μνήμης, τοῦ γεγονό-
 τοῦ τῆς μεγάλης Ἀλεξανδρείας πόλεως ἐπισκόπου·
 κελεύομεν τὰ μὲν γεγονότα τοιαῦτα συγγράμματα,
 ἢ πρὸ τούτου, ἢ καὶ νῦν ἐμπιπρόσθαι, καὶ διαφερόν-
 τως τὰ Νεστορίου, καὶ τελείῳ ἀφανισμῷ παραδί-
 δοσθαι. ὡστε μὴδὲ εἰς ἀνάγνωσιν εἰσέλθειν, τῶν
 τὰ τοιαῦτα συγγράμματα ἔχειν καὶ ἀνσ-
 γινώσκειν ἀνεχομένων τῆν ἐσχάτην τιμωρίαν ὑφορω-
 μένων, τοῦ δὲ λοιποῦ μηδὲν ἐξεῖναι παρὰ τὴν ἐκ-
 τεθείσαν πίστιν, καθάπερ εἰρήκαμεν, τὴν ἐν Νικαίᾳ
 καὶ ἐν Ἐφέσῳ λέγειν τι ἢ διδάσκειν.

Δ'. Ὁ δημοσία παρὸντος πλήθους δογματίζων περὶ
 τῆς τῶν Χριστιανῶν πίστεως, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη,
 καθαιρεῖται· εἰ δὲ ὑπὸ στρατείας, ἀποζώννυται. Οἱ
 ἢ λοιποὶ, ἐλεύθεροὶ μὲν ὄντες, τῆς βασιλίδος πόλεως
 ἐκβάλλονται, πρὸς τὸ δοκοῦν τῷ δικαστῇ σωφρονιζό-
 μενοι· δοῦλοι δὲ σφοδρῶς ἐπιτρέφονται.

Annibal's Fabroti notæ

(6) *Abique metu. Calumniæ.*

(7) *Et damno.* Sine sumptu, ut apud Justinianum
Inst. quib. alienare licet, vel non. Sine omni damno.
 δίχα πάσης βλάβης, Theoph. Lex est Marciani
 quæ integra exstat Concilii Chalcedonensis p. rie 5,
 c. 3, unde maluit exscribere Facundus Hermia-
 nensis lib. 2. cap. 2, quam ex Justiniani cod. in
 qno epilomata legitur : *Marcianus quoque imperator,*
ait, post sacerdotium sententiam aliqui tractare im-
pium duxit atque sacrilegum, nec cuiquam semel
judicata recteque deposita revolvere, et de his publice
disputare permisit, qui suo edicto omnibus discus-
sionem eorum quæ Chalcedone judicata sunt negans :
vere ait, impius et sacrilegus est, qui post tot sa-
cerdotium sententiam opinionem sive aliqui tractan-
dum reliquit. Extremæ quippe dementiæ est, in
medio et perspicuo die com. nentium lumen inquirere.
Quisquis enim prius veritatem repertam aliquid ulte-
rius discutit, mendacium quaerit. Nemo itaque vel
clericus, vel militis, et ulterius consilietur condi-
tionis, de fide Christiana, publice co. gregatis populis
et audientibus, tractare præsumat in posterum, ex
hoc (perperam apud Facundum legitur, in poste-
rium, et hoc tunc), tumultus et perfidiæ occasionem
sequitens. Nam injuriam facit iudicio religiosissimæ

Sancimus ut quæcumque Porphyrius, propria ex-
 agitatus insania, vel quivis alius adversus piam
 Christianorum religionem conscripsit, apud quem-
 cunque reperiantur, igni tradantur. Cuncta enim
 scripta, quæ Deum ad iram movent, et animas
 violant, ne ad hominum quidem aures pervenire
 volumus.

Præterea sancimus ut qui fidem Impiam Nestorii
 æmulantur, aut nefariam ejus doctrinam sectantur,
 siquidem episcopi sint, aut clerici, ecclesiis sacro-
 sanctis ejiciantur : si vero laici, anathemate fer-
 riantur, potestatem habentibus quibuslibet ortho-
 doxis, qui piæ legis nostræ sectatores sunt, ut illos
 absque metu (6) et damno (7) denuntient ac insi-
 mulent. Quoniam vero ad pias aures nostras per-
 venit, aliquos doctrinas conscripsisse et exposuisse
 quasdam ambiguas, nec accurate congruentes cum
 fide orthodoxa SS. Patrum, sacra synodo exposita,
 qui Nicææ ac Ephesi convenerunt, et a Cyrillo piæ
 memoriæ, qui magnæ Alexandrinorum urbis epi-
 scopus fuit : jubemus, ut quæcumque fuerint ejus-
 molii scripta, vel antehac, vel nunc, et præcipue
 Nestorii, sic comburantur, et plenæ abolitioni tra-
 dantur, ut in neminis lectionem veniant, atque iis,
 qui talia scripta sive libros habere ac legere
 sustinent, ultimum supplicium formidantibus, ne-
 mini deinceps liceat præter expositam fidem, eum
 diximus, Nicææ atque Ephesi, quidquam dicere
 vel docere.

IV. Qui publice, multitudine præsentē, de Chri-
 stiana fide tractat (8), si clericus est, deponitur :
 si militat (9), cingulo spoliatur (10) : ceteri, si
 liberi sint, ex urbe imperatoria ejiciuntur, prout
 visum judici fuerit, castigandi : servi vero acriter
 puniuntur.

synodi, si quis semel judicata ac recte disposita re-
volvare et publice disputare contendit. Et infra,
postquam diversas pro transgressorum conditione
statuit pœnas : Univerſa ergo, inquit, quæ a sancta
synodo Chalcedonensi statuta sunt custodiri de-
beant, nihil postea dubitari. Hoc itaque nos ræ
commoniti tranquillitatis edicto abstinere profanis
vocibus, et ulterius desinite de divinis disjunctare,
quod nefas est, quia non solum divino iudicio pec-
catum hoc prout credimus puniatur, verum etiam
legum et iudicium auctoritate coerceri ur. B. Chry-
sostomus apud auctorem Catenæ in Joannem cap.
20 τοῦτο γὰρ ἐστὶν πίστις, τὸ τὰ μὴ ὀρώμενα
δέξασθαι. Ἔστ' γὰρ πίστις, etc, Heb. 11.

(8) *Qui publice tractat.* Basilianon ad canonem 64,
 syn. 6 ἢ Trullo : Καὶ τὸ δ' γὰρ κατὰ τοῦ α' τί-
 τοῦ α' τῶν Βασ. φησὶ· Μηδέ τις κληρικὸς, ἢ μοναχὸς,
 στρατεύομενος, ἢ ἄλλος οἰοσθῆποτε πληθὺν συναγῶν
 δημοσίᾳ περὶ τῆς πίστεως διαλεγέσθω. Vox μοναχὸς
 non exstat in Basilicis, nec in cod. Justiniani.

(9) *Si militat.* In lib. iv : *Nemo clericus, vel*
militans. Sic libri veteres, et Facundus, et cod.
 Broderi et Menagii.

(10) *Cingulo spoliatur, exauctoratur.* Cæsarius
 p. 657, tom. I.

V. Expositio fidei orthodoxæ, atque execratio Nestoril et Eutychis, tam quod ii, qui cum eis sentiunt, hæretici sint, et castigentur.

VI. Similis orthodoxæ fidei expositio, et Eutychis atque Apollinarii execratio.

VII. Similis est præcedenti recipiens sancta quatuor concilla, et anathematismos ac segregationes ab eis promulgatas confirmans. Inter cætera dicit primum esse inter omnes sacerdotes papam Romanum.

Epistola papæ ad Justinianum, continens ea quæ ab eo scripta sunt de fide orthodoxa, quæ huic epistolæ subjiciuntur.

De orthodoxa fide.

Et ita se habet :

Imperator Justinianus Augustus. Cum recta et reprehensionis experta fides, quam prædicat sanctissima Dei catholica et apostolica Ecclesia, nullo modo novationem admittat, nos sanctorum apostolorum, et eorum, qui post eos in sanctis Dei Ecclesiis spectabiles fuerunt, dogmata sequentes; recte nos facturos existimavimus, si cunctis manifestum faceremus, quo pacto de spe, quæ in nobis est, affecti sumus; insistentes vestigiis traditionis et confessionis sanctæ Dei catholicæ atque apostolicæ Ecclesiæ. Quippe credentes in Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, unam essentiam in tribus personis adoramus, unam deitatem, unam potestatem, Trinitatem unius essentia. In extremis autem diebus confitemur unigenitum Dei Filium, Deum de Deo, ante sæcula et sine tempore genitum ex Patre, Patri coæternum, eum ipsum, ex quo omnia, et per quem omnia, degressum a cælis, incarnatam esse de Spiritu sancto, et sancta, gloriosa perpetuaque Virgine Maria, et hominem esse factum, crucemque pertulisse, sepultum esse, resurrexisse die tertio: unius et ejusdem miracula cruciatumque, quos sponte in carne sustinuit, agnoscentes. Non enim alium Deum Sermonem, et alium Christum novimus: sed unum et eundem, consubstantialem Patri secundum divinitatem, et eundem nobis consubstantialem secundum humanitatem. Quippe Trinitas inansit Trinitas, etiam post incarnatum Deum Sermonem, qui unus est ex Trinitate. Non enim adjectionem quartæ personæ sanctæ Trinitas admittit. Quæ cum ita se habeant, anathemate damnamus omnem sectam, et præcipue Nestorium adoratorem hominis, dividendum unum illum Dominum nostrum Jesum Christum, Dei Filium, Deumque nostrum, nec consistentem propriæ ac secundum veritatem, quod sancta, gloriosa, perpetua Virgo Maria sit Deipara: sed tradentem, quod alius sit ille natus ex Deo Patre Deus Sermo, et alius ille natus ex sancta perpetuaque Virgine Maria, qui per gratiam et necessitudinem cum Deo Sermonem, factus sit Deus. Neque vero duntaxat hunc, sed etiam mente captum illum Eutychem, qui apparentiam introducit, et veram illam incarnationem ex sancta perpetua Virgine

B. Ἐκθεσις τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, καὶ ἀναθεματισμὸς Εὐτυχοῦς, καὶ Νεστορίου, καὶ διὰ τοὺς φρονούντας τὰ αὐτῶν αἰρετικοὺς εἶσι, καὶ σαρρονίζονται.

Γ'. Ὁμοίᾳ ἐκθεσις τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, καὶ ἀναθεματισμὸς Εὐτυχοῦς καὶ Ἀπολλιναρίου.

Δ'. Ὁμοίᾳ τῆς πρὸ αὐτῆς, ἀποδεχομένη τὰ: ἁγίας συνόδου, καὶ βεβαίωσα τοὺς παρ' αὐτῶν ἀναθεματισμοὺς καὶ ἀφορισμοὺς. Φησὶ δὲ ὅτι πρῶτὸς ἐστὶ πάντων τῶν ἱερῶν ὁ πάππας Ῥώμης.

Ἐπιστολὴ τοῦ πάππᾳ πρὸς Ἰουστινιανόν, ἀποδεχομένη τὰ παρ' αὐτοῦ περὶ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως γραφέντα, ἃ ἐν τῇ ἐπιστολῇ ὑποτέτακται.

Περὶ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως.

B Καὶ ἔχει ῥητὸν οὕτως :

Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Δβγουστος. Τῆς ὀρθῆς καὶ ἀμωμήτου πίστεως, ἡμεῖς κηρύττει ἡ ἀγνωστότη τοῦ Θεοῦ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία, κατ' οὐδένα τρόπον καινισμῶν δεξαμένης, ἀκολουθοῦντες ἡμεῖς τοῖς τῶν ἁγίων ἀποστόλων, καὶ τῶν μετ' ἐκείνων διαπρεφάντων ἐν ταῖς ἁγίαις τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαις διδάγμασι, δίκαιον φήθημεν ἀπαιτεῖσαι φανερόν, ὅπως ἔχομεν περὶ τῆς ἐν ἡμῖν ἐλπίδος, ἀκολουθοῦντες τῇ παραδόσει καὶ ὁμολογίᾳ τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας. Πιστεύοντες γάρ ἐι: Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ Ἅγιον Πνεῦμα, μίαν οὐσίαν ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν προσκυνούμεν ἑμίαν θεότητα, μίαν δύναμιν, Τριάδα ὁμοούσιον. Ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν ὁμολογοῦμεν τὸν μονογενῆ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν ἐκ Θεοῦ Θεόν, τὸν πρὸ αἰώνων καὶ ἀχρόνως ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα, τὸν συναϊδὸν τῷ Πατρὶ, τὸν ἐξ οὐ τὰ πάντα, καὶ δι' οὐ τὰ πάντα, κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν, σαρκωθῆναι ἐκ Πνεύματος ἁγίου, καὶ τῆς ἁγίας ἐκθέου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, καὶ ἐνανθρωπήσαι, σταυρόν τε ὑπομείναι, ταφῆναι τε καὶ ἀναστῆναι τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἔνδρα τοῦ αὐτοῦ τὰ τε θεύματα καὶ τὰ πάθη, ἀπὸ ἰουστίας ὑπέμεινε σαρξὶ γινώσκοντες. Οὐ γὰρ ἄλλον τὸν Θεὸν Λόγον, καὶ ἄλλον τὸν Χριστὸν ἐπιστάμεθα ἄλλ' ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ὁμοούσιον ἡμῖν τὸν αὐτὸν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Ἔμεινε γάρ ἡ Τριάς, καὶ σαρκωθέντος τοῦ ἐνδρα τῆς Τριάδος Θεοῦ Λόγου ὅτε γὰρ τετάρτου προσώπου προσθήκῃν ἐπιδέχεται ἡ ἁγία Τριάς. Τούτων τοίνυν οὕτως ἐχόντων, ἀναθεματίζομεν πᾶσαν αἵρεσιν, ἐξαιρέτως δὲ Νεστόριον τὸν ἀνθρωπολάτρην, τὸν διαιροῦντα τὸν ἓνα Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸν ἡμῶν, καὶ μὴ ὁμολογούντα κυριῶς καὶ κατὰ ἀλήθειαν τὴν ἁγίαν καὶ ἐκθέον ἀειπαρθένου Μαρίας Θεοτόκου ἀλλὰ ἄλλον μὲν τὸν ἐκ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς τὸν Λόγον λέγοντα, ἄλλον δὲ τὸν ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου Μαρίας, χάριτι δὲ καὶ οἰκειώσει τῇ πρὸς τὸν Θεὸν Λόγον Θεὸν αὐτὸν γεγενῆσθαι. Οὐ μὲν δὲ, ἀλλὰ καὶ Εὐτυχῆ τὸν φρενοδιαθῆ, τὸν φαντασίαν εἰσάγοντα, ἀρνούμενόν τε τὴν ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου καὶ Θεοτόκου Μαρίας ἀληθινὴν σάρκωσιν, τουτέστι τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, καὶ μὴ ὁμολογούντα κατὰ πάντα

τιν ὁμοούσιον ἔσων τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ἰμοούσιον ἡμῖν τὸν αὐτὸν κατὰ τὴν ἀνθρώπιότητα. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ Ἀπολλινάριον τὸν ψυγοφθόρον, τὸν ἄνουον λέγοντα τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸν ἡμῶν· καὶ σύγχυσιν ἤτοι φυρμὸν εἰσάγοντα τῇ ἐνανθρωπήσει τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Καὶ πάντας τοὺς τὰ αὐτὰ φρονήσαντας· ἢ φρονούντας. Εἰ γὰρ τινες μετὰ ταύτην καὶ ἡμῶν προαγόρευσιν καὶ τὴν κατὰ τόπον θεοφιλεστάτων ἡμῶν ἐπισκόπων πληροφορίαν εὐρεθῶσι τοῦ λοιποῦ γνώμη; ἐναντίοι ὄντες, μὴ προσδοκῆσαι συγγνώμης ἀξιοθῆναι. Κελεύομεν γὰρ τοὺς τοιοῦτους ὁμολογουμένους αἰρετικούς τῷ προσήκοντι ὑπεβάλλεσθαι σωφρονισμῷ.

ut veniam impetrent. Jubeamus enim tales, veluti confessos hæreticos, animadversioni competentij subijci.

Ὁμοίως καὶ ἔχει τὸ ῥητὸν οὕτως.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Κωνσταντινοπολίταις.

Τὸν Σωτήρα καὶ Δεσπότην τῶν ὅλων Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν ἀληθινὸν Θεὸν ἡμῶν θεραπεύοντες διὰ πάντων σπουδάζομεν, ὅσον ἐνδέχεται νοῦν καταλαμβάνειν ἀνθρώπινον, μιμεῖσθαι τὴν αὐτοῦ συγκατάβασιν. Καὶ εὐρόντες τινὰς τῇ νοσομανίᾳ κρατούμενους τῶν ἀσεβῶν Νιστορίου καὶ Εὐτυχεῦς, τῶν ἐχθρῶν τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἀγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ἀρνούμενους τὴν ἀγίαν Ἐνδοξὸν ἀειπαρθένον Μαρίαν Θεοτόκον εἰπεῖν κυρίως καὶ κατὰ ἀληθειαν· ἐπαπέυσσαμεν τοῦτους τὴν ὁρθὴν τῶν Χριστιανῶν διδασχόθηναι πίστιν. Οἱ δὲ, ἀνιάτως ἔχοντες, περιέτρχονται, καθὰ μαμαθίκαμεν, τὰς τῶν ἀπλουστέρων ψυχὰς· ἐκταράσσοντες τε καὶ σκανδαλίζοντες, καὶ ἐναντία τῆς ἀγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας λέγοντες. Ἀναγκαῖον τοίνυν ἐνομήσαμεν καταλύσαι μὲν τὰς τῶν αἰρετικῶν ψευδολογίας, σαφηνίσαι δὲ πᾶσιν ὅπως τε δοξάζει ἡ ἀγία τοῦ Θεοῦ ἀποστολικὴ καὶ καθολικὴ Ἐκκλησία, κηρύττουσι δὲ οἱ ταύτης ὁσώτατοι ἱερεῖς, οἳ καὶ ἡμεῖς, ἐπόμενοι φανερά καθιστώμεν τὰ περὶ τῆς ἐν ἡμῖν ἐλπίδος, οὐ καινίζοντες πίστιν, μὴ γίνωτο, ἀλλ' ἐλέγχοντες τὴν μανίαν τῶν φρονούντων τὰ τῶν ἀσεβῶν αἰρετικῶν· ὅπερ ἤβη καὶ ἐν προοιμίῳ τῆς ἡμετέρας βασιλείας πράξανετες, πᾶσι καταδῆλον ἐποιήσαμεν. Πιστεύομεν γὰρ εἰς ἓνα Θεὸν Πατέρα παντοκράτορα, καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ εἰς ἅγιον Πνεῦμα, μίαν οὐσίαν ἐν τρισὶν ὑποστάσει προσκυνοῦντες, μίαν θεότητα, μίαν δύναμιν, Τριάδα ὁμοούσιον. Ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν ὁμολογοῦμεν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν μονογενῆ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἀληθινὸν, τὸν πρὸ αἰώνων καὶ ἀχρόνως ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα, τὸν συναϊδίον τῷ Πατρὶ, τὸν ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ ἐξ οὗ τὰ πάντα, κατεβῆντα ἐκ τῶν οὐρανῶν σαρκωθῆναι ἐκ Πνεύματος ἀγίου, καὶ τῆς ἀγίας Ἐνδόξου ἀειπαρθένου Μαρίας· καὶ ἐνανθρωπήσαι, σταυρῶν τε ὑπομῆναι ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου, ταρῆναί τε καὶ ἀναστῆναι τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ τὰ τε πάθη καὶ τὰ θαύματα ἀπὲρ ὑπέμεινεν ἐκουσίῳ, ἐν σαρκὶ, γινώσκοντες. Οὐ γὰρ ἄλλον τὸν Θεὸν Λόγον, καὶ ἄλλον τὸν Χριστὸν ἐπιστάμεθα, ἀλλ' ἓνα

A Maria Deipara inficiatur, hoc est, ipsam salutem nostram; neque constitetur eundem per omnia Patri consubstantialiam secundum divinitatem, et nobis consubstantialiam secundum humanitatem. Eodem modo et Apollinarem animæ externitatem, qui tradit Dominum nostrum Jesum Christum, Dei Filium, ac Deum nostrum, mente carere; confusionemque sive commistionem introducit in unigeniti Filii Dei inhumanatione. Universos denique, qui horum opiniones secuti sunt, vel sequuntur. Quippe si qui post hanc nostram præmonitionem, et religiosissimorum singulis in locis episcoporum nostrorum affirmationem, reperti deinceps fuerint esse contrariæ sententiæ, non expectent futurum, confessos hæreticos, animadversioni competentij

B Et similiter se habet quod dictum est hoc modo. Idem Imp. Constantinopolitanis.

Servatorem ac Dominum hujus universi Jesum Christum verum Deum nostrum colentes per omnia, studiose damus operam, quantum ejus humana meus assequi potest, ut demissionem ejus imitemur. Cumque nonnullos invenerimus, qui morbo ac furore impiorum Nestorii et Eutychis, hostium Dei, et sanctæ catholicæ atque apostolicæ Ecclesiæ, detinentur: inficiantes se sanctam illam, gloriosam, perpetuam Virginem Mariam, proprie ac secundum veritatem dicere Deiparam; id operam dedimus, ut hi rectam Christianorum fidem edocerentur. Alii cum incurabiles sint, errorem suum tegentes circumcumeunt, uti quidem accepimus, simpliciorum animos conturbantes et offendentes, ac proferentes sanctæ catholicæ et apostolicæ Ecclesiæ contraria. Quamobrem necessarium duximus, tam hæreticorum mendacia dissipare, quam univrsis explanare, quomodo sentiat sancta Dei et catholica atque apostolica Ecclesia, et ejusdem sanctissimi sacerdotum prædicent. Quorum vestigia nos etiam sequentes, manifestamus ea, quæ de spe, quæ in nobis est, sentimus: non fidem innovantes, (absit hoc) sed coarguentes illorum insaniam, qui eandem cum impiis istis hæreticis sentiunt: quod quidem et in primordiis imperii nostri cum faceremus, satis omnibus animum nostrum declaravimus. Quippe credimus in unum Deum Patrem omnipotentem, et in unum Dominum Jesum Christum, Filium Dei, et in Spiritum sanctum, unam essentiam in tribus personis adorantes, unam deitatem, unam potestatem, Trinitatem unius essentiæ. In extremis autem diebus constemur Dominum nostrum Jesum Christum, unigenitum Dei Filium, Deum verum ex Deo vero, ante sæcula et sine tempore genitum ex Patre, Patri cœternum, eum ipsum, ex quo omnia, et per quem omnia, degressum e cælis, incarnatum esse de Spiritu sancto, et sancta, gloriosa, perpetuaque Virgine Maria, et hominem esse factum, crucemque pro nobis pertulisse sub Pontio Pilato, sepultum esse, resurrexisse die tertio: unius et ejusdem miracula et cruciatu, quos

V. Expositio fidei orthodoxæ, atque execratio Nestorii et Eutychie, tam quod ii, qui cum eis sentiunt, hæretici sint, et castigentur.

VI. Similis orthodoxæ fidei expositio, et Eutychie atque Apollinarii execratio.

VII. Similis est præcedenti recipiens sancta quatuor concilia, et anathematismos ac segregationes ab eis promulgatas confirmans. Inter cætera dicit primum esse inter omnes sacerdotes papam Romanum.

Epistola papæ ad Justinianum, continens ea quæ ab eo scripta sunt de fide orthodoxa, quæ huic epistolæ subjiciuntur.

De orthodoxa fide.

Et ita se habet :

Imperator Justinianus Augustus. Cum recta et reprehensionis experta fides, quam præfelicat sanctissima Dei catholica et apostolica Ecclesia, nullo modo novationem admittat, nos sanctorum apostolorum, et eorum, qui post eos in sanctis Dei Ecclesiis spectabiles fuere, dogmata sequentes; recte nos facturos existimavimus, si conciliis manifestum faceremus, quo pacto de spe, quæ in nobis est, affecti sumus; insistentes vestigiis traditionis et confessionis sanctæ Dei catholicæ atque apostolicæ Ecclesiæ. Quippe credentes in Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, unam essentiam in tribus personis adoramus, unam deitatem, unam potentiam, Trinitatem unius essentiæ. In extremis autem diebus confluemur unigenitum Dei Filium, Neum de Deo, ante sæcula et sine tempore genitum ex Patre, Patri coæternum, eum ipsum, ex quo omnia, et per quem omnia, degressum ex cælis, incarnatum esse de Spiritu sancto, et sancta, gloriosa perpetuaque Virgine Maria, et hominem esse factum, crucemque pertulisse, sepultum esse, resurrexisse die tertio: unius et ejusdem miracula cruciatuque, quos sponte in carne sustinuit, agnoscentes. Non enim alium Deum Sermonem, et alium Christum novimus: sed unum et eundem, consubstantiali Patri secundum divinitatem, et eundem nobis consubstantiali secundum humanitatem. Quippe Trinitas mansit Trinitas, etiam post incarnatum Deum Sermonem, qui unus est ex Trinitate. Non enim adjectionem quartæ personæ sancta Trinitas admittit. Quæ cum ita se habeant, anathemate damnamus omnem sectam, et præcipue Nestorium adorantem hominis, dividendam unum illum Dominum nostrum Jesum Christum, Dei Filium, Deumque nostrum, nec consistentem proprie ac secundum veritatem, quod sancta, gloriosa, perpetua Virgo Maria sit Deipara: sed tradentem, quod alius sit ille natus ex Deo Patre Deus Sermo, et alius ille natus ex sancta perpetuaque Virgine Maria, qui per gratiam et necessitudinem cum Deo Sermonem, factus sit Deus. Neque vero duntaxat hunc, sed etiam mente captum illum Eutychem, qui apparentiam introducit, et veram illam incarnationem ex sancta perpetua Virgine

B. Ἐκθεσις τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, καὶ ἀναθεματισμὸς Εὐτυχοῦς, καὶ Νεστορίου, καὶ ὅτι οἱ φρονούντες τὰ αὐτῶν αἰρετικοὶ εἰσι, καὶ σωφρονίζονται.

Γ'. Ὁμοία ἐκθεσις τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, καὶ ἀναθεματισμὸς Εὐτυχοῦς καὶ Ἀπολλινάριου.

Ζ'. Ὁμοία τῆς πρὸ αὐτῆς, ἀποδεχομένη τὰς ἀγίας συνόδους, καὶ βεβαιούσα τοὺς παρ' αὐτῶν ἀναθεματισμοὺς καὶ ἀφορισμοὺς. Φησὶ δὲ ὅτι πρῶτός ἐστι πάντων τῶν ἱερῶν ὁ πάππας Ῥώμης.

Ἐπιστολὴ τοῦ πάππαι πρὸς Ἰουστινιανόν, ἀποδεχομένη τὰ παρ' αὐτοῦ περὶ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως γραφέντα, ἃ ἐν τῇ ἐπιστολῇ ὑποτίθενται.

Περὶ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως.

B

Καὶ ἔχει ῥητὸν οὕτως :

Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Αὐγουσεὸς. Τῆς ὀρθῆς καὶ ἀμωμήτου πίστεως, ἡνεπε κηρύττει ἡ ἀγιωτάτη τοῦ Θεοῦ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία, κατ' οὐδένα τρόπον καινισμὸν διεξαμένης, ἀκολουθοῦντες ἡμεῖς τοῖς τῶν ἁγίων ἀποστόλων, καὶ τῶν μετ' ἐκείνων διαπρεφάντων ἐν ταῖς ἀγίαις τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαις διδάγμασι, δίκαιον φήθημεν ἅπασιν ποιῆσαι φανερόν, ὅπως ἔχουμεν περὶ τῆς ἐν ἡμῖν ἐλπίδος, ἀκολουθοῦντες τῇ παραδόσει καὶ ὁμολογίᾳ τῆς ἀγίας τοῦ Θεοῦ καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας. Πιστεύοντες γὰρ εἰς: Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἄγιστον Πνεῦμα, μίαν οὐσίαν ἐν τρισὶν ὑποστάσεσι προσκυνοῦμεν· μίαν θεότητα, μίαν δύναμιν, Τριάδα ὁμοούσιον. Ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν ὁμολογοῦμεν τὸν μονογενῆ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν ἐκ Θεοῦ Θεόν, τὸν πρὸ αἰώνων καὶ ἀχρόνως ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα, τὸν συναϊδιον τῷ Πατρὶ, τὸν ἐξ οὐ τὰ πάντα, καὶ δὲ οὐ τὰ πάντα, καταβθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν, σαρκωθῆναι ἐκ Πνεύματος ἁγίου, καὶ τῆς ἀγίας ἑνδόξου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, καὶ ἐνανθρωπήσαι, σταυρόν τε ὑπομεῖναι, σαφῆναί τε καὶ ἀναστῆναι τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ· ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ τὰ τε θαύματα καὶ τὰ πάθη, ἅπερ ἰκουσίας ὑπέμεινε σαρκί, γινώσκοντας. Οὐ γὰρ ἄλλον τὸν Θεὸν Λόγον, καὶ ἄλλον τὸν Χριστὸν ἐπιστάμεθα· ἀλλ' ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ὁμοούσιον ἡμῖν τὸν αὐτὸν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Ἔμεινε γὰρ ἡ Τριάς, καὶ σαρκωθέντος τοῦ ἐνὸς τῆς Τριάδος Θεοῦ Λόγου· οὕτε γὰρ τετάρτου προσώπου προσθήκην ἐπιδέχεται ἡ ἀγία Τριάς. Τούτων τοίνυν οὕτως ἐχόντων, ἀναθεματίζομεν πᾶσαν αἵρεσιν, ἐξαιρέτως δὲ Νεστόριον τὸν ἀνθρωπολάτρη, τὸν διαιροῦντα τὸν ἓνα Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸν ἡμῶν, καὶ μὴ ὁμολογῶντα κυριῶς καὶ κατὰ ἀλήθειαν τὴν ἀγίαν καὶ ἑνδοξὴν ἀειπαρθένου Μαρίας Θεοτόκον· ἀλλὰ ἄλλον μὲν τὸν ἐκ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς τὸν Λόγον λέγοντα, ἄλλον δὲ τὸν ἐκ τῆς ἀγίας Παρθένου Μαρίας, χάριτι δὲ καὶ οἰκείωσαι τῇ πρὸς τὸν Θεὸν Λόγον Θεὸν αὐτὸν γεγενῆσθαι. Οὐ μὴν δὲ, ἀλλὰ καὶ Εὐτυχῆ τὸν φρονολαβῆ, τὸν φαντασίαν εἰσάγοντα, ἀρνούμενόν τε τὴν ἐκ τῆς ἀγίας Παρθένου καὶ Θεοτόκου Μαρίας ἀληθινὴν σάρκασιν, τουτέστι τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, καὶ μὴ ὁμολογῶντα κατὰ πάντα

τὸν ὁμοούσιον ἴσον τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ἰσοούσιον ἡμῖν τὸν αὐτὸν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ Ἀπολλινάριον τὸν ψυχοφθόρον, τὸν ἄνου λόγοντα τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸν ἡμῶν· καὶ σύγχυσιν ἤτοι φυρμὸν εἰσάγοντα τῇ ἐνανθρωπήσει τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Καὶ πάντας τοὺς ἐκ αὐτῆς φρονήσαντας ἢ φρονοῦντας. Εἰ γὰρ τινες μετὰ ταύτην καὶ ἡμῶν προαγόρευσιν καὶ τὴν κατὰ τόπον θεωρησιαστάτων ἡμῶν ἐπισκόπων πληροφορίαν εὐρεθῶσι τοῦ λοιποῦ γνώμη; ἐναντίοι ὄντες, μὴ προσδοκῆσωσι συγγνώμης ἀξιωθῆναι. Κελεύομεν γὰρ τοὺς τοιοῦτους ἠμολογουμένους αἰρετικούς τῷ προσήκοντι ὑπεβάλλεσθαι σωφρονισμῷ.

ut veniam impetrent. Jubeamus enim tales, veluti subijici.

Ὁμοίως καὶ ἔχει τὸ ῥητὸν οὕτως.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Κωνσταντινουπόλεως.

Τὸν Σωτήρα καὶ Δεσπότην τῶν ὅλων Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν ἀληθινὸν Θεὸν ἡμῶν θεραπεύοντας διὰ πάντων σπουδάζομεν, ὅσον ἐνδέχεται νοῦν καταλαμβάνειν ἀνθρώπινον, μιμῆσθαι τὴν αὐτοῦ συγκατάθεσιν. Καὶ εὐρόντες τινὰς τῇ νοσομανίᾳ κρατουμένους τῶν ἀσεβῶν Νιστορίου καὶ Εὐτυχεῦς, τῶν ἐχθρῶν τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἀγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ἀρνούμενους τὴν ἀγίαν ἐνδοξὸν ἀειπαρόντων Μαρίας Θεοτόκου εἰπεῖν κυρίως καὶ κατὰ ἀληθειαν· ἐσπεύσαμεν τοὺς τὴν ὁρθὴν τῶν Χριστιανῶν διδάχθῆναι πίστιν. Οἱ δὲ, ἀνιάτως ἔχοντες, περιέρχονται, καθὰ μαμαθῆκαμεν, τὰς τῶν ἀπλουστέρων ψυχὰς ἐκταράσσοντες τε καὶ σκανδαλίζοντες, καὶ ἐναντία τῆς ἀγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας λέγοντες. Ἀναγκαῖον τοίνυν ἐνομίσαμεν καταλύσαι μὲν τὰς τῶν αἰρετικῶν ψευδολογίας, σαφηνίσαι δὲ πᾶσιν ὅπως τε δοξάζει ἡ ἀγία τοῦ Θεοῦ ἀποστολικὴ καὶ καθολικὴ Ἐκκλησία, κηρύττουσι δὲ οἱ ταύτης δώματα ἱερεῖς, οἳ καὶ ἡμεῖς ἐπόμνηοι φανερά καθιστῶμεν τὰ περὶ τῆς ἐν ἡμῖν ἐλπίδος, οὐ καινίζοντες πίστιν, μὴ γένοιτο, ἀλλ' ἐλέγχοντες τὴν μάστιγαν τῶν φρονοῦντων τὰ τῶν ἀσεβῶν αἰρετικῶν· ὁπάρ ἡβη καὶ ἐν προοίμοις τῆς ἡμετέρας βασιλείας πράξαντες, πᾶσι κατὰ θέλον ἐποιήσαμεν. Πιστεύομεν γὰρ εἰς ἓνα Θεὸν Πατέρα παντοκράτορα, καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ εἰς ἄγιον Πνεῦμα, μίαν οὐσίαν ἐν τρισὶν ὑποστάσεσι προσκυνοῦντες, μίαν θεότητα, μίαν δύναμιν, Τριάδα ὁμοούσιον. Ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν ἠμολογοῦμεν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν μονογενῆ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἀληθινόν, τὸν πρὸ αἰώνων καὶ ἀχρόνωσ ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα, τὸν συνάδιον τῷ Πατρὶ, τὸν ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ ἐξ οὗ τὰ πάντα, κατεβάντα ἐκ τῶν οὐρανῶν σαρκωθῆναι ἐκ Πνεύματος ἀγίου, καὶ τῆς ἀγίας ἐνδόξου ἀειπαρένου Μαρίας· καὶ ἐνανθρωπήσαι, σταυρῶν τε ὑπομεῖναι ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου, ταρῆναι τε καὶ ἀναστῆναι τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ τὰ τε πάθη καὶ τὰ θαύματα ἅπερ ὑπέμειναν ἔχουσίως, ἐν σαρκὶ, γινώσκοντες. Οὗ γὰρ ἄλλον τὸν Θεὸν Λόγον, καὶ ἄλλον τὸν Χριστὸν ἐπιτρέψαμεθα, ἀλλ' ἓνα

A Maria Deipara inficiatur, hoc est, ipsam salutem nostram; neque constitetur eundem per omnia Patri consubstantialiam secundum divinitatem, et nobis consubstantialiam secundum humanitatem. Eodem modo et Apollinarem animæ exterminatorem, qui tradit Dominum nostrum Jesum Christum, Dei Filium, ac Deum nostrum, mente carere; confusionemque sive commistionem introducit in unigeniti Filii Dei inhumanatione. Universos denique, qui horum opiniones secuti sunt, vel sequuntur. Quippe si qui post hanc nostram præmonitionem, et religiosissimorum singulis in locis episcoporum nostrorum affirmationem, reperti deinceps fuerint esse contrariæ sententiæ, non expectent futurum, confessos hæreticos, animadversioni competent;

B Et similiter se habet quod dictum est hoc modo. *Idem Imp. Constantinopolitanis.*

Servatorem ac Dominum hujus universi Jesum Christum verum Deum nostrum colentes per omnia, studiose damus operam, quantum ejus humana mens assequi potest, ut demissionem ejus imitemur. Cumque nonnullos invenimus, qui morbo ac furore impiorum Nestorii et Eutychis, hostium Dei, et sanctæ catholicæ atque apostolicæ Ecclesiæ, detinentur: inficientes se sanctam illam, gloriosam, perpetuam Virginem Mariam, propriæ ac secundum veritatem dicere Deiparam; id edocum dedimus, ut hi rectam Christianorum fidem edocerentur. Alii cum incurabiles sint, errorem suum tegentes circumcumeunt, uti quidem accepimus, simpliciorum animos conturbantes et offendentes, ac proferentes sanctæ catholicæ et apostolicæ Ecclesiæ contraria. Quamobrem necessarium duximus, tam hæreticorum mendacia dissipare, quam universis explanare, quomodo sentiat sancta Dei et catholica atque apostolica Ecclesia, et ejusdem sanctissimi sacerdotum prædicent. Quorum vestigia nos etiam sequentes, manifestamus ea, quæ de spe, quæ iam nobis est, sentimus: non fidem innovantes, (absit hoc) sed coarguentes illorum insaniam, qui eadem cum impiis istis hæreticis sentiunt: quod quidem et in primordiis imperii nostri cum sacremus, satis omnibus animum nostrum declaravimus. Quippe credimus in unum Deum Patrem omnipotentem, et in unum Dominum Jesum Christum, Filium Dei, et in Spiritum sanctum, unam essentiam in tribus personis adorantes, unam deitatem, unam potestatem, Trinitatem unius essentiæ. In extremis autem diebus confitemur Dominum nostrum Jesum Christum, unigenitum Dei Filium, Deum verum ex Deo vero, ante sæcula et sine tempore genitum ex Patre, Patri coæternum, eum ipsum, ex quo omnia, et per quem omnia, degressum e cælis, incarnatum esse de Spiritu sancto, et sancta, gloriosa, perpetuaque Virgine Maria, et hominem esse factum, crucemque pro nobis pertulisse sub Pontio Pilato, sepultum esse, resurrexisse die tertio: unius et ejusdem miracula et cruciatus, quos

sponte in carne sustinuit, agnoscentes. Non enim alium Deum Sermonem, et alium Christum novimus, sed unum et eundem, consubstantialem Patri secundum divinitatem, et eundem nobis consubstantialem secundum humanitatem. Quippe sicut in divinitate (11) perfectus est, ita perfectus idem est et in humanitate. Nam personalem unionem recipimus et confitemur. Quippe Trinitas mansit Trinitas, etiam post incarnatum Deum Sermonem, qui unus est ex Trinitate. Non enim adjectionem quartæ personæ sancta Trinitas admittit, Quæ cum ita se habeant, anathemate damnamus omnem sectam, et præcipue Nestorium adoratorem hominis, et opiniones ejus secutos vel sequentes, qui dividunt unum illum Dominum nostrum Jesum Christum, Dei Filium, Deumque nostrum, nec proprie ac secundum veritatem constantur, quod sancta, gloriosa perpetua Virgo Maria sit Deipara, id est, Dei Mater, sed duos filios tradunt, alium natum illum ex Patre Deum Sermonem, et alium natum illum ex sancta, perpetua Virgine, Deipara Maria: qui per gratiam, et affectionem, et necessitudinem cum Deo Sermone, factus sit Deus: quique negant nec contententur Dominum nostrum Jesum Christum, Filium Dei, Deumque nostrum, incarnatum, et hominem factum, et crucifixum, esse unum in illa sancta et consubstantiali Trinitate. Nam hic solus est, qui una cum Patre ac Spiritu sancto adoratur et glorificatur. Anathemate damnamus et mente captum illum Eutychem, et opiniones ejus secutos ac sequentes, qui apparentiam introducunt, et veram illam divinitatem Domini ac Servatoris nostri J. C. ex illa sancta Virgine Deipara Maria, hoc est, ipsam salutem nostram, inficiantur, neque contententur, cum per omnia Patri consubstantialem secundum divinitatem, et nobis consubstantialem secundum humanitatem. Eodem modo et Apollinarem animæ exterminatorem, et opiniones ipsius secutos vel sequentes, qui tradunt Dominum nostrum J. C. Dei Filium, ac Deum nostrum, mente carere; confusionemque sive communionem introducunt in unigeniti Filii Dei inhumanatione. Universos denique, Dat. Id. Mart. D. Just. PP. A. III Cos.

Idem perscriptum Ephesiis, idem Cæsariensibus, D Idem Cyzicenis, idem Amidenis, Trapezuntis, Hierosolymitanis, Apamensibus, Justinopolitanis, Theopolitanis, Sebastenis, Tarsensibus, Ancyranis.

Idem imp. Epiphonio (12), sanctissimo ac beatissimo, archiepiscopo urbis hujus regis, et universali patriarchæ.

Scire volentes sanctitatem tuam omnia, quæ ad statum ecclesiasticum spectant, necessarium duximus, his ad eam sacris apicibus uti, ac per eos ipsi

καὶ τὸν αὐτὸν, ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα καὶ ὁμοούσιον ἡμῖν τὸν αὐτὸν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Ὡς γὰρ ἔστιν ἐν θεότητι τέλειος, οὕτως ὁ αὐτὸς καὶ ἐν ἀνθρωπότητι τέλειος. Τὴν γὰρ κτθ' ὑπόστασιν ἑνωσιν δεχόμεθα καὶ ὁμολογοῦμεν. Ἔμεινε γὰρ Τριάς ἡ Τριάς, καὶ σαρκωθέντος τοῦ ἐνὸς τῆς Τριάδος Θεοῦ Λόγου. Οὕτε γὰρ τετάρτου προσώπου προσθήκην ἐπιδέχεται ἡ ἅγια Τριάς. Τούτων τοίνυν εὐτως ἔχόντων, ἀναθεματίζομεν πᾶσαν αἵρεσιν· εἰσαίρεταις δὲ Νεστόριον τὸν ἀνθρωπολάτρην, καὶ τοὺς τὰ αὐτοῦ φρονήσαντάς τε καὶ φρονούντας, τοὺς διαίρωντας τὸν ἕνα Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸν ἡμῶν, καὶ μὴ ὁμολογοῦντας κυρίως καὶ κατὰ ἀλήθειαν τὴν ἁγίαν Ἐκκλησίαν καὶ ἀειπαρθένον Μαρτὴν Θεοτόκον, τοῦτέστι μητέρα Θεοῦ. ἀλλὰ δύο Υἱοὺς λέγοντας. Ἄλλον μὲν τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς Θεὸν Λόγον, ἄλλον δὲ τὸν ἐκ τῆς ἁγίας ἀειπαρθένου καὶ Θεοτόκου Μαρίας· χάριτι δὲ καὶ σχέσει καὶ οικειώσει τῇ πρὸς τὸν Θεὸν Λόγον καὶ Θεὸν αὐτὸν γεγεννηθῆαι. Καὶ ἀρνούμενους καὶ μὴ ὁμολογοῦντας τὴν Δεσπότην ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸν ἡμῶν, τὸν σαρκωθέντα καὶ ἐνανθρωπήσαντα καὶ σταυρωθέντα, ἕνα εἶναι τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος. Οὕτως γὰρ μόνος ἔστιν ὁ συμπροσκυνούμενος καὶ συνδοξάζομενος τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι. Ἀναθεματίζομεν δὲ καὶ Εὐτυχίαν τὸν φρενοβλαβῆ, καὶ τοὺς τὰ αὐτοῦ φρονούντάς τε καὶ φρονήσαντάς τε, τοὺς φαντασίαν εἰσάγοντας, ἀρνούμενους τε τὴν ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου καὶ Θεοτόκου Μαρίας ἀληθινὴν γέννησιν τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦτέστι τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, καὶ μὴ ὁμολογοῦντας αὐτὸν γνήσιον ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ὁμοούσιον ἡμῖν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ Ἀπολλινάριον τὸν ψυχροφθῆρον, καὶ τοὺς τὰ αὐτοῦ φρονήσαντας ἢ φρονούντας· τοὺς ἄνουν λέγοντας, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸν ἡμῶν, καὶ σύγχυσιν ἦτοι συρμὸν εἰσάγοντας τῇ ἐνανθρωπήσει τοῦ μονογενεῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· καὶ πάντας, τοὺς τὰ αὐτῶν φρονήσαντάς τε ἢ φρονούντας.

qui horum opinioniones secuti sunt, vel sequuntur

τὸ αὐτὸ Ἐφεσίοις· τὸ αὐτὸ Κιαισαρείαι· τὸ αὐτὸ Κυζικηνοῖς· τὸ αὐτὸ Ἀμιδινοῖς, Τραπεζουνοῖς, Ἱεροσολυμίταις, Ἀκαμεῦσιν, Ἰουστινοπολίταις, Θεουπολίταις, Σιδαστινοῖς, Ταρσεῦσιν, Ἀγκυρανοῖς.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἐπιφανίῳ τῷ ἀγιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ τῆς βασιλείδος ταύτης πόλεως, καὶ οἰκουμένικῳ πατριάρχῃ.

Γινώσκειν βουλόμενοι τὴν σὴν ἀγιωσύνην πάντα τὰ εἰς ἐκκλησιαστικὴν ἐρῶντα κατάστασιν. ἀναγκαῖον ἡγησάμεθα ταῦταις πρὸς αὐτὴν χρήσασθαι

Annibalis Fabroti notæ.

(11) Quippe sicut in divinitate. Facundus ita vertit: Nam sicut est in divinitate perfectus, ita idem in humanitate perfectus est.

(12) Idem imp. Epiph. Facundus episcop. lib. II

hujus constitutionis meminit, et ita vertit: Scire volentes tuam sanctitatem omnia quæ ad ecclesiasticum statum respiciunt.

καί, θείαις συλλαβαίς, καὶ δι' αὐτῶν ὅλα αὐτῇ κα-
 ταστῆσαι τὰ κινήθεντα, ἄπερ καὶ αὐτὴν εἶδναι πε-
 πεισµαθὰ ῥύοντες γάρ τινας ἄλλοτρίας τῆς ἁγίας
 καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, τῆ τῶν ἀσε-
 βῶν Νεστορίου καὶ Εὐτυχείου ἀκολουθοῦντας πλῆν,
 καὶ ταί, τούτων βλασφημίαις κεχρημένους, θεῖον
 προσεβήκαµεν ἱδικτον, ἕπερ καὶ ἡ σὴ γινώσκει
 ἀγιστῶν· δι' οὗ τὴν τῶν Νεστ-ριανῶν αἰρετικῶν
 µανίαν ἠλέγξαµεν οὐδὲν παν-ελῶς ἐναλλάξαντες,
 ἢ ἐναλλάττοντες, ἢ παρεξιθόντες τῆς μέχρι νῦν οὖν
 Θεῷ κρατούσης ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως, καθά
 καὶ ἡ σὴ γινώσκει μακαριότης· ἀλλὰ διὰ πάντων
 φυλάττο-τες τὴν κατάστασιν τῆς ἐνώσεως τῶν ἀγιο-
 τατων Ἐκκλησιῶν, τῆς πρὸς τὸν ἀγιώτατον πάππαν
 τῆς πρεσβυτέρα,· Πῶμης καὶ πατριάρχην, πρὸς δὲ
 καὶ τὰ ὅμοια τοῦτοις γράφοµεν· οὗτε γὰρ ἀνεχόμεθα
 τι τῶν εἰς ἐκκλησιαστικὴν ὁρώντων κατάστασιν, µὴ
 καὶ τῆ αὐτοῦ ἀναφέρεισθαι μακαριότητι, ὡς κεφαίῃ
 οὖση πάντων τῶν δοιωτάτων τοῦ Θεοῦ ἱερέων· καὶ
 ἐπειδὴ ὁσάκις ἐν τούτοις τοῖς μέρεσιν αἰρετικοὶ
 ἀνεφύησαν, τῆ γνώμῃ καὶ τῆ ὁρθῇ κρίσει ἐκείνου
 τοῦ σεβασµίου ἁγίου κατηγγήθησαν. Ἐκ γὰρ τῶν
 παρουσῶν θείων συλλαβῶν μαθήσεται ἡ σὴ ἀγιστῶν
 τὰ παρ' ἡµῶν προτεινόμενα· ἐπ' ᾧ τοὺς ἐπιχει-
 ροῦντας· πονηρῶς νοεῖν ἢ ἐρμηνεύειν τὰ παρ' ἡµῶν
 ὁρθῶς ἐν τῷ ἡδέικτω λεχθέντα ἐκ τῶν παρουσῶν θείων
 ἡµῶν ἐλέγχεσθαι συλλαβῶν. Ὀλίγοι τινὲς ἄπιστοι
 καὶ ἄλλοτριοι τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ καθολικῆς καὶ
 ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας ἀντιπεῖν ἰουδαϊκῶς ἐθάβη-
 σαν πρὸς τα παρὰ πάντων τῶν ἱερέων ὁρθῶς κρατού-
 µενα καὶ δοξάζοµενα καὶ κηρυττόµενα, ἀνοούµε-
 νοι τὸν Κύριον ἡµῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν μονο-
 γενῆ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸν ἡµῶν, τὸν σαρκω-
 θέντα ἐκ Πνεύματος ἁγίου, καὶ τῆς ἁγίας καὶ ἐνδό-
 ξου ἀειπαρθένου καὶ Θεοτόκου Μαρίας, καὶ ἐναν-
 θρωπήσαντα καὶ σταυρωθέντα, ἵνα εἶναι τῆς ἁγίας
 καὶ ὁμοουσίου Τριάδος, συμπροσκυνούµενον καὶ
 συνοδοξάζοµενον τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι,
 ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ὁμοού-
 σιον ἡµῖν ἐν αὐτῶν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, παθη-
 τὸν σαρκὶ τῶν αὐτῶν, ἀπαθῆ τῆ θεότητι. Παρατιού-
 µεναι δὲ τὸν Κύριον ἡµῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν
 μονογενῆ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ Θεὸν ἡµῶν ὁμολογεῖν
 ἵνα εἶναι τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος, ὁλοί
 εἶσι καὶ ἐλέγχονται τῆ τοῦ ἀσεβοῦς Νεστορίου
 ἀκολουθοῦντες· πονηρᾶ διδασκαλίᾳ, κατὰ χάριν αὐ-
 τῶν λέγοντες Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἄλλον τὸν Θεὸν
 Ἀδῶν, καὶ ἄλλον τὸν Χριστὸν λέγοντες· οὗς ἀνα-
 θεματίζοµεν, καὶ τὰ αὐτῶν δόγματα, καὶ τοὺς τὰ
 αὐτῶν φρονήσαντας ἢ φρονοῦντας, ὡς ἄλλοτρίους
 ὄντας τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ καθολικῆς καὶ ἀποστολι-

A manifesta facere, quæ mota sunt; licet ei perspecta
 esse persuasi simus. Quippe repertis quibusdam
 alienis a sancta catholica et apostolica Ecclesia,
 qui errorem impiorum, Nestorii et Eutychis, se-
 quuntur, eorumque blasphemias uentur; sacrum
 edictum proposuimus, quod ad tue quoque sancti-
 tatis notitiam peruenit, quo hæreticorum insaniam
 refutauimus, nulla re prorsus immutata; nec quid-
 quam immutantes, aut præmittentes, quod ad
 statum ecclesiasticum spectet, qui adiuuante Deo
 hæcenus obtinuit, sicut et tua nouit beatitudo; sed
 per omnia statum uisionis sanctissimarum Ecclesia-
 rum erga sanctissimum Romæ ueteris papam et
 patriarcham custodientes, ad quem his etiam simi-
 lia (15) perscripsimus. Nec enim patimur, ut aliquid
 eorum, quæ ad statum ecclesiasticum pertinent,
 non etiam ad ipsius beatitudinem referatur, cum ea
 sit caput omnium sanctissimorum Dei sacerdotum;
 et quotiescumque his in partibus hæretici fuerunt
 enati, per sententiam recte inque iudicium illius
 venerabilis sedis aboliti sint. Nimirum ex præsentibus
 sacris apicibus nostris, tua sanctitas a nobis
 proposita cognoscat, ut ii, qui male intelligere, vel
 interpretari, recte a nobis in edicto profusa conan-
 tur: ex præsentibus sacris apicibus nostris refu-
 tentur. Pauci quidam infideles, et alieni a sancta
 Dei catholica et apostolica Ecclesia, Judaice contra-
 dicere ausi sunt his, quæ ab omnibus sacerdotibus
 recte tenentur, probantur, et prædicantur, negantes
 Dominum nostrum Jesum Christum, unigenitum
 illum Dei Filium, Deumque nostrum, qui de Spiritu
 sancto et sancta, gloriosa, perpetua Virgine, Dei-
 paraque Maria est incarnatus, et homo factus, et
 crucifixus, esse unum ex illa sancta et consubstan-
 tiali Trinitate, qui una cum Patre ac Spiritu sancto
 adoratur et glorificatur, consubstantialis Patri se-
 cundum diuinitatem et consubstantialis nobis se-
 cundum humanitatem, carnis ratione cruciatibus
 obnoxius, et idem diuinitatis ratione nullis crucia-
 tibus obnoxius. Dum autem fateri recusant Domi-
 num nostrum Jesum Christum, unigenitum illum
 Dei Filium, Deumque nostrum, esse unum ex illa
 sancta et consubstantiali Trinitate: palam redar-
 guuntur illius impii Nestorii pravam doctrinam se-
 qui, dum secundum gratiam dicunt eum Dei Filium,
 atque alium esse Deum Sermonem, alium Christum
 tradunt. Quos sane, cum ipsorum dogmatis et his,
 qui opinionæ eorum secuti sunt, vel sequuntur,
 anathemate damnamus, uelut alienos a sancta Dei
 catholica et apostolica Ecclesia. Omnes enim sanctæ
 catholice Ecclesiæ sacerdotes, et reuerendissimi
 sanctorum monasteriorum archimandritæ, sancto-

Annibalis Fabroti notæ.

(15) *Ad quem his etiam similia.* Quæ inseruntur
 epistolæ Jo. ni. papæ, sive archiepiscopi Rom. ad
 Imp. Justinianum, quam tenere quidam codice
 Justiniano eijcere conati sunt: exstat enim
 et in libris ueteribus et in Basilicis, ejusque me-
 minit Liberatus Breviarium cap. 20. Epistolæ autem
 Justiniani ad Joannem PP. præter alios Hermannus

Contractus in Chronico: Romæ, inquit, Joannes sec.,
 qui et Mercurius, papa quinquagesimus octauus,
 sed: annis 2 mens. 4. Ad hunc Justinianus A. de
 file sua litteras et donaria S. Petro transmisit.
 Anastas. Bibliothec. in Joanne II: *Ipsis diebus
 obtulit Christianissimus imperator Justinianus Au-
 gustus beato Petro apostolo scyphum aureum,* etc.

rum Patrum traditionem sequentes, cum nihil penitus immutarint, vel immutent in eo statu ecclesiastico, qui hactenus (uti dictum est) durat; uno consensu consentitur, atque glorificant, prædicantes Dominum nostrum Jesum Christum, unigenitum Dei Filium, Deumque nostrum, ante sæcula et sine tempore de Patre natum, extremisque diebus degressum e cælis, et incarnatum de Spiritu sancto et sancta, gloriosa, perpetua Virgine, ac Deipara Maria, et hominem factum, et crucifixum, unum esse de sancta et consubstantiali Trinitate. Quippe novimus eum consubstantialem Patri ratione divinitatis, et eundem nobis consubstantialem ratione humanitatis: cruciatibus obnoxium ratione carnis, et nullis cruciatibus obnoxium ratione divinitatis. Nam uti perfectus est in divinitate, sic idem perfectus est in humanitate. Quippe personalem unionem recipimus et consistemur. Et quoniam unigenitus ille Filius ac Sermo Dei, ante sæcula et sine tempore de Patre natus, ideinque diebus extremis de cælis degressus, et incarnatus de Spiritu sancto, et sancta, gloriosa, Deipara Maria, et homo factus, ipse videlicet Dominus noster Jesus Christus, proprie ac verè Deus est: ideo sanctam quoque, gloriosam, perpetuam Virginem Mariam, proprie ac verè Matrem Dei dicimus: non quasi Deus ille Sermo principium ex ea sumperit, sed quod extremis diebus de cælis degressus sit, et ex ipsa incarnatus, et natus, et homo factus, quem consistemur, uti dictum est, Patri consubstantialem esse secundum divinitatem, et eandem nobis consubstantialem esse, secundum humanitatem: ejusdem miracula et cruciatus, quos in carne sponte sustinuit, agnoscentes. Hæc ergo sunt, quibus per sacrum illud edictum nostrum expositis, hæreticos confutavimus: cui sacro edicto etiam omnes hic inventi sanctissimi episcopi, et reverendissimi archimandritæ, una cum sanctitate tua subscripserunt, per omnia sequentes sancta quatuor concilia, et ea, quæ a quolibet illorum sancta sunt; hoc est, a concilio Nicæno Patrum 318 et a celebrato in hac urbe imperatoria Patrum 450 et ab Ephesino primo, et a Chalcedonensi: cum universalis constet, nos omnibus, qui nobiscum sunt, sanctæ atque apostolicæ Ecclesiæ fidelibus traditam fidei definitionem, hoc est, sacrosanctum documentum sive symbolum, retinere atque custodire, sanctis a Patribus illis 318 expositum, quod etiam congregati hac in urbe imperatoria 450 sancti Patres explanatione adhibita declararunt; non quod aliquid ei deesset, sed ea de causa, quod veritatis hostes partim Spiritus sancti divinitatem reprobare conati essent, partim veram Dei Sermonis incarnationem ex sancta, perpetua Virgine, Deipara Maria negassent. Idcirco Scripturæ testimoniis sacrosanctum hoc documentum indicati 450 sancti Patres explanatione adhibita declararunt. Idem et omnes alie sanctæ synodi, videlicet Ephesina prima, et Chalcedonensis, eandem fidem secutæ, receperunt et conservarunt; ac sanctam illam, gloriosam,

Α κῆς Ἐκκλησίας. Πάντες γὰρ οἱ ἱερεῖς τῆς ἑπίτης καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, καὶ οἱ εὐλαβεῖσθαι τῶν εὐλαβῶν μοναστηρίων ἀρχιμανδριῶν ἀκολουθοῦντες τῇ τῶν ἁγίων Πατέρων παραδίσει, καὶ μηδὲν παντελῶς ἐναλλάξαντες ἢ ἐναλλάττοντες τῆς μέχρι νῦν, καθὰ εἰρηται, ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως, συμφώνως ὁμολογοῦσι καὶ δοξάζουσι, κηρύττοντες τὸν Δεσπότην ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν μονογενῆ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸν ἡμῶν, τὸν πρὸ αἰώνων καὶ ἀχρόνως ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα, καὶ ἐκ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν καταλθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος ἁγίου, καὶ τῆς ἁγίας ἑνδόξου ἀειπαρθένου καὶ Θεοτόκου Μαρίας· καὶ ἐνανθρωπήσαντα καὶ σταυρωθέντα, ἵνα εἶναι τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος· ὁμοούσιον γὰρ αὐτὸν ἴσμεν τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ὁμοούσιον ἡμῖν τὸν αὐτὸν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα· παθῆναι σαρκὶ τὸν αὐτὸν, ἀπαθῆ θεότητα. Ὡς γὰρ ἐστὶν ἐν θεότητι τέλειος, οὕτως ὁ αὐτὸς ἐν ἀνθρωπότητι τέλειος. Τὴν γὰρ καθ' ὑπόστασιν ἕνωσιν δεχόμεθα καὶ ὁμολογοῦμεν. Ἐπειδὴ τοίνυν ὁ μονογενὴς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὁ πρὸ αἰώνων καὶ ἀχρόνως ἐκ Πατρὸς γεννηθεὶς, ὁ αὐτὸς καὶ ἐκ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν καταλθὼν ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ σαρκωθείς ἐκ Πνεύματος ἁγίου, καὶ τῆς ἁγίας ἑνδόξου καὶ Θεοτόκου Μαρίας, καὶ ἐνανθρώπησας· τούτῃσιν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς κυρίως καὶ κατὰ ἀλήθειαν Θεὸς ἐστὶ· διὰ τοῦτο καὶ τὴν ἁγίαν καὶ ἑνδοξὴν ἀειπαρθένον Μαρίαν κυρίως καὶ κατὰ ἀλήθειαν μητέρα τοῦ Θεοῦ λέγομεν· οὐχ ὡς τοῦ Θεοῦ Λόγον τὴν ἀρχὴν ἐξ αὐτῆς λαβόντος, ἀλλ' ἐκ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν καταλθόντος ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ ἐξ αὐτῆς σαρκωθέντος καὶ ταχθέντος, καὶ ἐνανθρωπήσαντος· ὁμολογοῦμεν, καθὰ εἰρηται, ὁμοούσιον εἶναι τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ὁμοούσιον ἡμῖν τὸν αὐτὸν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, τοῦ αὐτοῦ καὶ τὰ θαύματα καὶ τὰ πάθη, ἅπερ ἔκουσως ὑπέμεινε σαρκὶ γινώσκοντες. Ταῦτα τοίνυν ἐστὶν, ἅπερ διὰ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν εἰρηκότας ἡδίκτου, τοῦς αἰρετικοῦς ἠλέησαμεν· ὧτινι θεῶν ἡδίκτων καὶ πάντες οἱ εὐρεθέντες ἐν ταῦθα οἰκίστατοι ἐπίσκοποι, καὶ εὐλαβεῖσθαι ἀρχιμανδριῶν ἅμα τῇ σὴ ἀγῶσυνῃ καθυπέγραψαν, ἀκολουθοῦντες διὰ πάντων ταῖς ἁγίας τέτρασι συνόδοις, καὶ τοῖς παρ' ἐκάστης Δ αὐτῶν διατυπωθεῖσι, τούτῃσιν τῆς τε ἐν Νικαίᾳ τῶν τῆ, καὶ τῆς ἐν ταύτῃ τῇ βασιλευσούσῃ πάλαι τῶν ρν', καὶ τῆς ἐν Ἐφέσῳ τῆς προτέρας, καὶ τῆς Χαλκηδόνος· ὁπλοῦ πάλαι καθιστώτος ὅτι τὸν πάλαι τοῖς ἅμα ἡμῖν τοῖς πιστοῖς τῆς ἁγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας παραδοθέντα ὄρον τῆς πίστεως, τούτῃσιν τὸ ἄγιον μᾶθημα, ἦτοι σύμβολον, κρατούμεν τε καὶ φυλάττομεν, τὸ παρὰ τῶν τριακοσίων δέκα καὶ ἑκτῶ ἁγίων Πατέρων ἐκτεθέν· ὅπερ καὶ οἱ ἐν ταύτῃ τῇ βασιλευσούσῃ πάλαι ρν' ἅγιοι Πατέρες σαφηνίσαντες ἐπέρωσαν· οὐχ ὡς ἑλλειπῶς ἔχοντος αὐτόν, ἀλλ' ἐπειδὴ περ οἱ τῆς ἀληθείας ἰχθῶρ, οἱ μὲν ἀθετεῖν ἐπεχείρησαν τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος θεότητα, οἱ δὲ τὴν ἐκ τῆς ἁγίας ἀειπαρθένου Μαρίας ἀληθινὴν σάρκωσιν τοῦ Θεοῦ

λόγου ἠρνήσαντο. Διὰ τοῦτο γραφικαίς μαρτυραῖς Α
 τὸ αὐτὸ ἅγιον μάθημα οἱ εἰρημένοι ἅγιοι ρν' Πα-
 τέρεις Θεὸν σαφηνίσαντες ἐτράνωσαν. Τοῦτο καὶ αἱ
 ἄλλαι ἔπασαι ἅγιοι σύνοδοι, τουτέστιν ἡ ἐν Ἐφέσῳ
 πρώτη καὶ ἡ ἐν Χαλκηδόνι, τῆ αὐτῆ πλῆτει ἀπο-
 λουθήσασαι, ἰδέξαντο καὶ ἐφύλαξιν, καὶ τὴν ἁγίαν
 ἐνδοξὴν ἀειπαρθένον Μαρίαν Θεοτόκον ἐκτρύξαν,
 καὶ τοὺς μὴ ὁμολογοῦντας αὐτὴν Θεοτόκον ἀνεθεμά-
 τισαν. Ὁμοίως δὲ ἀνεθεμάτισαν καὶ τοὺς ἕτερον
 σύμβολον ἢ ἅγιον μάθημα παραδιδόντας παρὰ τὸ
 ὑπὸ μὲν τῶν τῆ ἁγίων Πατέρων ἐκτεθῆν, σαφηνι-
 σθῆν δὲ καὶ τρανωθῆν παρὰ τῶν ἐν ταύτῃ τῆ βσι-
 λευούσῃ πόλει τῶν ρν' ἁγίων Πατέρων. Καὶ ἡ μὲν
 ἐν Ἐφέσῳ πρώτη τὸν τε ἀσεβῆ Νεστόριον καὶ
 τὰ αὐτῶν δόγματα καθελί τε καὶ ἀνεθεμάτισε,
 καὶ τοὺς τὰ αὐτοῦ φρονήσαντας ἢ φρονούντας, καὶ
 τοὺς συναίνεσαντας αὐτῷ ἢ συναίνουντας ἀνεθεμά-
 τισαν ἢ δὲ ἐν Χαλκηδόνι ἅγιοι σύνοδοι καθελί τε
 καὶ ἐξέβαλε τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ ἐκκλησιῶν, καὶ
 ἀνεθεμάτισε καὶ τὸν ἀσεβῆ Εὐτυχέα, καὶ τὰ αὐτοῦ
 δόγματα, καὶ τοὺς τὰ αὐτοῦ φρονήσαντας ἢ φρονούν-
 τας, καὶ τοὺς συναίνεσαντας ἢ συναίνουντάς, καὶ
 πάντας δὲ τοὺς αἰρετικοὺς, καὶ τὰ αὐτῶν δόγματα,
 καὶ τοὺς τὰ αὐτῶν φρονήσαντας ἢ φρονούντας ἀνε-
 θεμάτισαν. Ὁμοίως δὲ ἀνεθεμάτισε καὶ Νεστόριον
 καὶ τὰ αὐτοῦ δόγματα, καὶ τοὺς τὰ αὐτοῦ φρονή-
 σαντας ἢ φρονούντας, καὶ τοὺς συναίνεσαντας αὐτῷ
 ἢ συναίνουντας. Ἡ αὐτὴ δὲ ἐν Χαλκηδόνι ἅγιοι σύν-
 οδος καὶ τὴν τοῦ μεγάλου Πρόκλου πρὸς Ἀρμε-
 νίους γραφεῖσαν ἐπιστολὴν περὶ τοῦ χρῆμα λέγειν C
 τὸν Δεσπότην ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν Υἱὸν τοῦ
 Θεοῦ καὶ Θεὸν ἡμῶν ἕνα τῆς ἁγίας Τριάδος διὰ
 τῆς οἰκείας ἀναφορᾶς ἰδέξατο τε καὶ ἰδεοβαίωσεν.
 Εἰ γὰρ τὰς εἰρημένας δὴ ἁγίας συνόδους παρεξέ-
 λθωμεν, ἢ τὰ παρ' αὐτῶν διατυπωθέντα, ἰδομεν
 ἔδειαν τοῖς καθαιρεθεῖσι παρ' αὐτῶν αἰρετικοῖς καὶ
 τοῖς αὐτῶν δόγμασι τὴν αὐτῶν λοιμὴν πάλιν εἰς
 τὰς ἁγίας τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας ἐνδείκνυσθαι ὅπερ
 οὐκ ἐνδέχεταιπραχθῆναι ποτε μὴ γένοιτο. Ἐπειδὴ
 αἱ εἰρημένας τέσσαρες ἅγιοι σύνοδοι διὰ τῶν οἰκείων
 δογμάτων τοὺς αἰρετικοὺς, καὶ τὰ τούτων δόγματα
 ἐξέβαλον· καὶ εἰ τις πρὸς μίαν τῶν εἰρημένων συν-
 ὄων ἀμφιβάλῃ, πρόδηλός ἐστιν ἐκείνα φρονῶν τὰ
 δόγματα, τὰ παρ' αὐτῶν ἐκδηθέντα τε καὶ ἀναθε-
 ματισθέντα. Μηδεὶς τοίνυν ὑμᾶς παραξάτω ἐλπίδι D
 ματαίᾳ κρατούμενος, ὅτι ἡμεῖς ἐναντίον τῶν εἰρη-
 μένων ἁγίων τεσσάρων συνόδων ἐπράξαμεν, ἢ πρὸς
 ξομεν, ἢ πραχθῆναι παρὰ τισι συγχωρησομεν, ἢ
 περιαιρεθῆναι τὴν τῶν ἁγίων αὐτῶν τεσσάρων
 ὄσαν μνήμην ἐκ τῶν εἰρημένων τῆς Ἐκκλησίας
 διπτύχων ἀνεξόμῃθα. Πάντας γὰρ τοὺς παρ' αὐτῶν

perpetuam Virginem Mariam, Deiparam prædica-
 runt, et anathemate damnarunt, qui eam non con-
 siterentur esse Deiparam. Consimiliter et illos ana-
 themati subjecerunt, qui aliud symbolum sacrumve
 documentum traderent, præter ill, quod a sanctis
 318 Patribus expositum, explanatum declaratumque
 fuit a 150 sanctis Patribus, qui hac in urbe impera-
 toria convenerunt. Et prima quidem Ephesina syn-
 odus impium illum Nestorium, ejusque dogmata
 abrogavit et anathemate damnavit; eodemque da-
 mnavit et illos anathemate, qui ejus opiniones vel
 secuti essent, vel sequerentur; quive cum eo con-
 sensissent, aut consentirent. Sanctum vero Chalce-
 donense concilium abrogavit, et sanctis Dei eccle-
 siis ejecit, atque anathemate damnavit, tum impium
 illum Eutychem, ejusque dogmata, tum ejus opinio-
 nes secutos, vel sequentes, et qui cum eo vel con-
 sensissent, vel consentirent; atque omnes etiam
 hæreticos eorumque dogmata cum iis, qui opinion-
 s ipsorum amplexi essent, vel amplecterentur; quive
 cum eis consensissent, aut consentirent, anathe-
 mate percussit. Consimiliter et Nestorium anathe-
 mati subjecit, ejusque dogmata; cum iis, qui opi-
 niones ipsius amplexi essent, vel amplecterentur;
 quive cum eo consensissent, aut consentirent. Eadem
 sacra Chalcedonensis (14) synodus etiam magni illius
 Procli epistolam ad Armenios scriptam, qua tracta-
 tur, dici debere, quod Dominus noster Jesus Chris-
 tus, Filius ille Dei, Deusque noster, unus sit ex
 sancta Trinitate, per relationem suam recepit et
 confirmavit. Nimirum si extra quatuor indicatas
 sanctas synodos, vel ab eis sancta, deflectimus,
 licentiam hæreticis, quos illæ destruxerunt, et dog-
 matibus eorum concedimus, pestem suam sanctis
 Dei Ecclesiis ostentandi. Quod absit, ut unquam
 fieri liceat. Quandoquidem indicatæ quatuor synodi
 decretis suis tam ipsos hæreticos, quam eorum do-
 gmata expulerunt: ac si quis de uno dictorum sæ-
 erorum conciliorum dubitet, is manifesto se prodit
 amplecti ea dogmata, quæ ab illis rejecta sunt, et
 anathemate damnata. Nemo igitur incassum nos
 turbet, spe vana subnixus, quasi nos aliquid adver-
 sus indicatas quatuor synodos admiserimus, vel ad-
 missuri simus, vel concessuri, ut admittatur; vel
 toleraturi, ut eorumdem sanctarum quatuor syno-
 dorum religiosa memoria de indicatis Ecclesiæ co-
 dicibus tollatur (15). Universos enim ab eis depositos,
 et anathemate damnatos, una cum depositorum
 dogmatibus, et iis, qui opiniones ipsorum amplexi
 sunt, vel amplectuntur, anathemati devovemus.
 Quamobrem oret pro nobis, et republica nostra.

Annibalis Fabroli notæ.

(14) Eadem sacra Chalced. idem Facunil. Eadem
 vero sancta Chalcedonensis synodus, et magni Procli
 ad Armenios scriptam epistolam, de eo quod oportet
 dicere Dominum Jesum Christum Filium Dei, et
 Deum nostrum, unum sanctæ Trinitatis, per suam
 relationem suscipi et confirmavit. Si enim prædi-
 catis sanctas quatuor synodos egrediamur, aut ab his

disposita, damus facultatem hæreticis, qui depositi
 ab eis sunt, et eorum dogmatibus suam pestilentiam
 iterum in sanctas Dei Ecclesias ostentare.

(15) Codicibus tollatur. Sexta synodus collat. 2:
 Sanctas quatuor synodos majestas ipsius (de Justi-
 niano) æceris diptychis inseri et publicari fecit. V.
 Euzagr. lib. iv, c. 11.

beatitudo tua, de instituto nostro, et studio erga
idem inculpatam, exponens et satisfaciens univer-
sis. Dat. vii. Kal. April. CP. Dn. Justinian. PP. A.
iii Cos.

πίστης σου, πάντας περὶ τοῦ ἡμετέρου σκοποῦ καὶ
τῆς καὶ πληροφοροῦσα. Datum vii. Kal. Apr. CP. Du. Justin. PP. A. iii. Cos.

VIII. Edictum, nomine Justiniani. ... Gloriosis-
simo..... Justiniano PP. Aug.

Tituli I paratilla.

Lib. i, tit. 5, constitutio 15, cujus principium,
Conventicula. In privatis ædibus nemo profana con-
venticula celebret.

Libri i, tit. 5, constit. 23, cujus initium, *Quo-
niam*. Eutyches, et ab eo scelerate dicta, rejiciun-
tur: Flavianus (16) autem, qui testimonio synodi
Chalcedonensis ornatus est, veluti recte credens,
laudatur. Exstat in actis (17) synodi Chalcedoneu-
sis.

Lib. i, tit. 5, constit. 29, cujus principium, *Oi ἐν
τοῖς μοναστηρίοις*. Ne quidem apocrisarius mo-
nasterii (18), quancunque in urbem venerit, de fide
disceptet.

Lib. i, tit. 5, constit. 8, cujus initium, *Quicunque*.
Nicænam fidem quilibet amplectitor. Eutychis et
Apollinaris opiniones nemo sequitur. Iidem neque
peculiaria conventicula instituant, neque publice
vel clam de hæresi sua disceptent.

Lib. i, tit. 5, constit. 12, cujus initium, *Hæresi-
cos*. Cum liberos alteruter parentum vult orthodoxos
efficere, rata sit ejus sententia.

Lib. iii, tit. 12, constit. 2, cujus initium, *Omnes*.
Omnia tribunalis, et urbana plebs, die Dominico (19)
serias agant: solis autem agricolis (20) liceat ut ope-
ris suis intenti sint.

Lib. iii, tit. 12, constit. 5, cujus initium, *Quadra-
ginta*. Nulla cognitio (21) criminalis in Jejuniorum
Quadragesima (22) exerceatur.

Annibalis Fabroti notæ.

(16) *Flavianus*. Sic leg. in l. xxiii, C. de *Episc.
et cler.*, ex fide vet. codic. Vide infra tit. 5.

(17) *Exstat in act.* Act. 5.

(18) *Ne quidem apocrisarius mon.* δε τὰ πραγ-
ματα πράττει τοῦ μοναστηρίου. V. ad l. xxix eod.

(19) *Die Dominico*. Ex constit. Constantini, de
qua Sozomen. lib. i, c. 8, et *Hist. Trip.* lib. i, c. 10.
[Mirum sane Theodosianæ legi Constantinianæ
postponi.] Placet quoque Leoni ut abstinence ab
omni concertatione forensi, l. ult. eod. meminit
Theodor. Lectior.

(20) *Solis autem agricolis. Ne occasione mo-
menti pereat commoditas cælesti provisione concessa*,
ut est in l. iii C. de *ser.* Auctores Basilicorum ita
efflerunt: Ἀποπὼν ἰσὶν αὐτοῦ; κωλύεσθαι τῆς ἐκ
τῶν ἀστέρων ἀπολαύειν εὐχαρίας lib. vii, tit. 17,
cap. 19. Scimus enim necessitati religionem ce-
dere, ut scribit Servius ad illud Virgil. 1 Georg. :
*Quippe etiam festis quadam exercere diebus
Fas et jura sinunt.*

Quo loci idem Servius docet, quænam diebus festis
sine piaculo fieri possint. Hoc tamen abrogavit
Leo Philos. nov. 54. Sed et propter inopiam aut

καθαίρεθέντας καὶ ἀναθεματισθέντας, καὶ τὰ τῶν
καθαίρεθέντων ἔδγματα, καὶ τοὺς τὰ αὐτῶν φρονή-
σαντας ἢ φρονούντας ἀναθεματίζομεν. Ὅθεν εὐ-
χέσθω ἡμῖν τε καὶ τῇ ἡμετέρᾳ πολιτείᾳ ἢ μακα-
ρίότης σου, περὶ τῆς ἀμώμητον πίστεως σπουδῆς διδασκουσῶ
τῆς περὶ τῆν ἀμώμητον πίστεως σπουδῆς διδασκουσῶ

Τὸ δ' αὐτὸ, καὶ τὸ ἄνομα Ἰουστινιανοῦ.

Kai dva paratilla.

Βιβλίον α', τίτλος γ', διάταξις ιε', ἥς ἡ ἀρχή, *Con-
venticula*. Ἐν συναγωγῇ, ἐν οἰκίαις ἰδιωτικαῖς μη-
δεῖς ἐπιτελεῖτω συνάξεις κοινὰς.

Βιβ. α', τίτλος γ', διάτ. κγ', ἥς ἡ ἀρχή, *Quoniam*.
Εὐτυχῆς καὶ τὰ παρ' αὐτοῦ μυσαρῶς εἰρημίνα
ἐκβαλλέσθω. Φλαβιανὸς δὲ μαρτυρούμενος ἐκ τῆς
συνόδου Χαλκηδόνος, ὁρθῶς πιστεύειν ἐπαινεῖσθω.

Βιβ. α', τίτλος γ', διάταξις κδ', ἥς ἡ ἀρχή, *Oi ἐν
τοῖς μοναστηρίοις* * [περὶ πίστεως. μὴδὲ ἀπο-
κρισάριος τοῦ] μοναστηρίου καθ' οἰανδὴποτε πόλιν
γινόμενος ἀμφισβητεῖτω.

Βιβ. α' τίτλος ε', διάταξις η', ἥς ἡ ἀρχή, *Quicun-
que*. Ἐν Χαλκηδόνι συνόδῳ, Ὅστισθῆσοι. Κατ'
αὐτὴν πᾶς πιστεύετω. Τὰ δὲ Εὐτυχοῦς καὶ Ἀπου-
λιναρίου μηδεῖς φρονεῖτω. Οἱ γὰρ τοιοῦτοι μῆτε
παρασυνάξεις ποιεῖτωσαν, μῆτε δημοσίᾳ ἢ λά-
θρα περὶ τῆς τοιαύτης αἰρέσεως ἀμφισβητεῖτω-
σαν.

Βιβ. α', τίτ. ε', διάτ. ιβ', ἥς ἡ ἀρχή, *Hæreticos*.
Τοὺς αἰρετικούς. Ἦνίκα τοὺς παῖδας εἰς τῶν γο-
νίων ὁρθολόξου βούλεται ποιεῖν, κρατεῖται ἢ τούτου
γνώμη.

Βιβ. α', τίτ. ιβ', διάτ. β', ἥς ἡ ἀρχή, *Omnes. Πάρ-
τες*. Πάντα δικαστήρια καὶ τὸ τῆς πόλεως κλήθος
ἐν Κυριακῇ ἀργεῖτωσαν. Μόνους δὲ τοῖς γεωργοῖς
ταῖς οἰκίαις ἐργασίαις προσκαρτερεῖν ἐξέστω.

Βιβ. γ', τίτ. ιβ', διάτ. ε', ἥς ἡ ἀρχή, *Quadra-
ginta*. Μηδεμίνα διὰ γυνωσῆς ἐγκλήματικῆς γυμναζέσθω
ἐν τῇ Τεσσαρακοστῇ τῶν νηστειῶν.

quam aliam necessitatem etiam die Dominico
operari concessum esse scribit Balsamo ad cam.
concilii Laodic.

(21) *Nulla cognitio*. Festis diebus abstinere
supplicis. Sueton. de Tiberii ævitia: *Nullus a
pæna hominum cessavit dies: ne religiosus quidem
ac sacer*. Tib. cap. 61.

(22) *In Jejuniorum quadrag.* Excipitur questio
Iatronum, et maxime Isaurorum, l. x. C. eod.
Isauros Scholiastes Harmerop. epitom. lib. i, tit. 4,
§ 9, in Regio codice interpretatur, τοὺς ἀρπαγᾶς,
τοὺς φονεῖς καὶ τοὺς χουσαρίους. Quæ leguntur
etiam in glossis Basilic. χουσαρίοι, sunt pirææ, qui
et κουσαρίοι, hinc κουρσεῖν, pro prædari. Con-
stantin. *Tactic.* p. ult. Κουρσεύσας γὰρ τὴν Συραν,
καὶ κρατήρας αἰχμαλωσίαν καὶ πραιδαν πολίην.
Theophrastus in Heraclio: Κουρσεύων καὶ πραιδύων,
et κουρσον apud eundem Constant. tribus locis,
Cedren. et Theoph. et κουρσεύμα. Astrampsysus
ἐν τῷ Πυθαγορικῷ λαξευτηρίῳ δηλοῖ αἰχμαλωσίαν
καὶ κουρσεύμα. De Isauris v. ad gloss. Basilicorum.

Βίβ. γ', τίτλος β', διάταξις ε', ης ἡ ἀρχή, *Omnes. A*
 Τὰς α' ἡμέρας τῆς πασχάλιας, καὶ τὴν τοῦ Χριστοῦ
 γέννησιν, καὶ τὰ Θεοφάνεια, καὶ ἐκάστην Κυριακὴν,
 καὶ ἐν τῇ τῶν Ἀποστόλων μνήμῃ, καὶ τὰ δικαστήρια,
 καὶ αἱ θέαι, καὶ αἱ τῶν ἀνωνῶν ἀπαιτήσεις,
 καὶ αἱ τῶν ἰδιωτικῶν χρεῶν εἰσπράξεις, ἀργετωσαν.

ΤΙΤΛΟΣ Β'.

Περὶ τῶν ἀγιωτάτων ἐκκλησιῶν, καὶ πραγμάτων αὐτῶν καὶ προνομίων.

Ἐπιμηρία Δ'. Ἐξεστὶ τῷ βουλομένῳ καταλιμπάνειν ἐν τελευταίᾳ βουλήσει ταῖς ἀγίας Ἐκκλησίας. Βεβαίαι γὰρ εἶναι δεῖ τὰς τῶν τελευταίων βουλήσεις.

Β'. Οὐ δεῖ θάπτειν ἐν ἐκκλησίαις ἄποστειλον ἢ μαρτύρων.

Γ'. Οὐ δεῖ πωλεῖν οὐδὲ ἀγοράζειν τοὺς ἀγίους μάρτυρας.

Δ'. Μὴ παραιτέρω τῶν ῥν [end. Just. 3ν'] τῶν δεκανῶν ἢ Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως ἐγέτω.

Ε'. Αἱ κτήσεις τῶν ἐκκλησιῶν τῶν πόλεων οὐχ ὑπέκεινται ῥυπαραῖς λειτουργίαις, ἢ ἐξτραορδιναρίας, ἢ ἐπικλαμοῖς, ἢ μεταχομιδαῖς. Μόνον δὲ τὸν

Annihalis Fabroti notæ.

(23) *Quindecim dieb. paschal.* Vide infra tit. 4. cap. 3. In cod. Justin. hæc adduntur : *Nostris etiam diebus, qui vel lucis auspicia, vel ortus imperii protulerunt.* Hæc. Καὶ ἡ ἡμέρα ἡ γενεθλιακὴ τοῦ βασιλέως, ἢ καθ' ἣν ἀνηγορεύθη βασιλεύς, et ex his Michael iudex τοῦ Ἀτταλιώτου in orpusculo quod subjicitur Theodoro Hermopol. in R. ms. Balsamon ad Phot. Nomocan. tit. 7, c. 4. Νατάλια δὲ εἶσι τὰ τῶν βασιλέων γενέθλια, καὶ ἡ τοῦτων ἀναγόρευσις. V. C. Isaac. Casaub. ait in ms. C. legi, ἀνάβρηξις. Liber Palatinus et Regius nihil mutant. Dies natalitius principis, aut delati imperii inter dies feriatus computabatur. Manuel autem Comnenus eos inter dies ἐμπράκτους et juridicos retulit novella de feriis : Τὰς μόντοι διὰ γέννησιν βασιλικὴν ἢ ἀναγόρευσιν σχολάζουσας τῶν ἡμερῶν καὶ τούτας ταῖς ἐμπράκτους ἐγκρίνει ἡ βασιλεῖα μου.

(24) *Cum spectaculis.* Etiam si dies natalis principis incidit in diem Dominicum, spectacula differbantur. Photius d. cap. 4.

(25) *In ecclesiis apostolorum.* Basilica : Μηδεὶς ἐν ἐκκλησίαις Græci sic interpretantur, ut corpora mortuorum in ecclesia nullatenus sepe iantur, propter honorem numini divino debitum. Alii ut humiliari prohibeantur in sede et basilica martyrum, sive in ecclesiis duntaxat in quibus martyrum corpora condantur. Theodorus Hermopolites : Ἀπαγορεύει τὸ παρὶν κεφάλαιον καὶ ἀποτρέπει τὸ θάπτειναι νεκροὺς ἐν ταῖς ἀγίαις ἐκκλησίαις διὰ τὴν πρὸς τὸ θεῖον τιμὴν. Ὡς δὲ ὁ Θεόδωρος εἴρησεν, ἐν ἐκείναις ταῖς ἐκκλησίαις κωλύεται θάπτειναι νεκροὺς ἐν αἷς σώματα μαρτύρων ἀπόδεικται. Verius est licitum non fuisse tum in ecclesiis quam in apostolorum et martyrum basilicis corpora sepulchra tradere : concilii Bracarenensis 1, can. 36, iudice secundum majorum instituta ut est in can. 6. Concil. Nannetensis. Sepeliebantur igitur in atrio, aut in porticu, aut in exedris ecclesie, vel cœmeteriis. Optatus lib. vi : *Quid referam etiam illam impietatem de vestra conjugatione venientem, quia ad hoc basilicas invadere voluistis, ut vobis solis cœmeteria vindicatis, non permittemes sepeliri corpora catholica ; ut terreitis vivis, male tractatis et mortuos, negumies funeribus locum.* Concilii Anglic. p. 451 : *Docemus etiam ut nemo quempiam in ec-*

Lib. III, tit. 12, constit. 6, ejus initium, *Omnes. Quindecim diebus paschalibus (23), et die natali Christi, et Epiphaniis, quolibet die Dominico, et in Apostolorum commemoratione, tam tribunalia cum spectaculis (24), quam annonariæ compulsiones, cum privatorum debitorum exactionibus, quiescant.*

TITULUS II.

De sacrosanctis ecclesiis, et rebus, et privilegiis earum.

I. Cuilibet in suprema voluntate sacrosanctis Ecclesiis relinquere licet. Quippe ratas oportet esse morientium voluntates.

II. In ecclesiis apostolorum (25) vel martyrum (26) sepelire (27) non licet.

III. Non distrahendi sunt, vel emendi sancti martyres (28).

IV. Non ultra nongentos quinquaginta decanos (29) habeat Ecclesia Constantinopolitana.

V. Urbanarum ecclesiarum prædia sordidis muneribus (30) subjecta non sunt, vel extraordinariis, vel indictionibus (31), vel transvectionibus (32) :

clesia sepeliat, etc. ; et p. 590 : Nemo in ecclesia sepeliatur.

(26) *Vel martyrum.* In martyria, I. xiii et xvi, *Cod. de sacros. eccles.* Martyria vocabantur ecclesie honori aliquorum martyrum dedicate. Walafridus Strabo *De reb. eccles. c. 61 : Martyria vocabantur ecclesie quæ in honorem aliquorum martyrum fiebant.* B. Chrysostom. hom. 39 in Acta Apost. : Τότε ἐγὼ εἰς μαρτύριον ἀπέβην θουλόμην οὐ. Theophan. : Πάντων δὲ τῶν ἐπικλατῶν συνελεύσεων ἐν τῷ μαρτυρῷ τῆς ἀγίας Εὐφρῆμιας καὶ τῆς συγκλήτου.

(27) *Sepelire.* Rectius igitur in quibusdam veteribus et c. Theod. legitur, *humandis corporibus, quam humanis.* Sic Basilica.

(28) *Sancti martyres.* Ἀπέθαν ἀγίων, Basil. et Constant. Harm. 3, 3, § 46, *sanctorum reliquie.* Hæc in commercio non sunt, ἀλλ' εἰσὶν ἀδέσποτα.

(29) *Decanos.* Quæis humandorum corporum cura, nov. 43.

(30) *Sordidis muneribus.* Theodorus Hermopolit. : Οἷον μὴ γίνεσθαι τοὺς κληρικοὺς ἀρτοκόπους ἢ καμψαρίους, ἢ δημοσίων ἀγώνων μαστιγοφόρους. *Ne hant pistores, capsarii, vel certaminum publicorum mastigophori.* Vide quæ dixi ad Parat. Cujacii ibid.

(31) *Indictionibus et superindictionibus* I. v, *cod. eod.* Indictiones sunt annonæ vel pensitationes anniversariæ, ἐπικλαμοί, Balsam. Glossæ : ἐπικλάσαι, indicere. B. Augustinus in Psalm. xliix : *Quod vectigal nobis indicit, quantum voluit esse rex noster, et voluit nos esse provinciam suam? audiamus indictiones ejus, non trepidet pauper sub indictione Dei.* Inde cœperunt anni per indictiones numerari, quas vocant ἐπινημήσεις, ut scribit Cujacius ad tit. de indictionibus. I. x, c. 61. Lat. Gr. indictus, ἐπινημήσις. S. Maximus in computo ecclesiastico c. 33 : Isaacus monachus in Comp. cap. 1, ἰνδίκτος ἔστι; καὶ ἰνδικτιῶν καὶ ἐπινημήσι; λεγεται. Gregorius Taurominianus homiliam scripsit ἐπὶ τῇ ἀρχῇ τῆς ἰνδικτιῶν, ἔστι τοῦ νέου ἔτους. Superindictiones, quæ præstantur ὑπὲρ τῶν κανόνων, et supra consuetudinariam functionem augmenti nominio.

(32) *Vel transvectionibus.* Translationibus D. I. v. De his translationibus vide I. I. C. de collat. donat. lib. x et lib. 3, infra tit. III.

ad canonem (35) duntaxat conferunt, et coemptiones necessarias (34) agnoscunt. Qui contravenierit, sacrilegii reus sit, et in perpetuum deportatur (35).

VI. Dubia (36), quæ in toto Illyrico emergunt, decidenda non sunt præter sententiam archiepiscopi Constantinopolis, quæ privilegia Romæ (37) veteris habet.

VII. Ad instructionem itinerum atque pontium (38), etiam divinæ domus et ecclesiæ describuntur. Non enim hoc sordidum munus est.

VIII. A propria capitatione Thessalonicensis Ecclesia sublevatur, non etiam aliæ, ipsius nomine.

IX. Decani (39) sive collegiati, non implentes hoc munus, ab aliis muneribus non absolvuntur, puta argentariorum et nummulariorum: dant autem subrogatos, a priuate approbatos.

X. Navis, quæ ultra duo millia molliorum capit, non excusatur ante embolam et transvectionem

Annibalis Fabroti notæ.

(33) *Sed canonem.* Canonicam illationem d. l. v; non quamlibet, sed quam adventitiæ necessitatis sarcina repentina poposcerit, ut est in l. v, nec igitur citra necessitatem canonem inferunt. Balsamon et Hermopolites, qui tradunt mōvov διδόναι τὸς δημοσίου κανόνος, abeunt a sententia constitutionis. Canon est tributum. Antiochus monachus in Pandectis hamil. 103: "Ὅτις ὁ γεωργὸς ἐὰν μὴ δόξῃ πληρῆ καὶ καλὴν τὸν κανόνα αὐτοῦ εἰς φυλακὴν ἐμβάλλεται, καὶ κρεμάται καὶ δέρεται. S. Athanas. Apol. 2: "Ὁς ἐμοῦ κανόνα τοῖς Αἰγυπτίοις ἐπιβάλλοντος. Sozomen. lib. II, c. 21, de re eadem, ὡς φόρον ἐπιτιθεῖς Αἰγυπτίους. Hinc canonicarii, de quibus vide Glossarium nostrum ad Julian. Antecessorem.

(34) *Coemptiones necessarias.* Coemptio sive συνωνή citra necessitatem iussionemque principis possessoribus non indicitur l. II, C. ut nemini lic. in coempt. specieb. se excus., a quo onere nec divinæ domus excusantur, l. I, eod. nov. Tiberii de divinis domib. nec prædia ecclesiarum. Hæc videtur huius loci esse sententia.

(35) *Et in perpet. dep. exsilio perpetuæ deportationis uratur d. l. v;* sic etiam legitur in optimo Brodæi codice.

(36) *Dubia.* Si de re quæpiam canonica, seu de re quæ ad divinas regulas pertinet dubitatio inciderit in Illyrico, conventui sacerdotali et Illyricæ dioceseos synodo reservat Theodosius. Ita tamen ut ea de re ad episcopum novæ Romæ referatur, quæ Romæ veteris privilegiis fruitur. De sententia legis mihi convenit cum viro longe doctissimo Petro de Marca archiepiscopo Tolosano illustrissimo *De concordia imperii et sacerdotii* lib. IV, c. 2, et *De primatu Lugdunensi* § 40, p. 106 et seq. De legis emendatione videamus. In codice Theodosiano sic habetur: *Præcipimus. Tum si quid dubietatis emergerit.* In Justiniano sic legitur: *Ut si quid dubietatis emergerit,* etc., ut in cod. Menagii. Quæ vera lectio est, et confirmatur verbis Balsamonis in Parat. ad tit. 3, ὥστε ἡλίκα, etc. Itaque post divisum Illyricum in Occidentale et Orientale a Theodosio seniore, cum dubietas quædam emerisset circa quæstiones canonicas, et quæreretur ad quem earum discussio pertineret, constituit Theodosius Junior in d. l. non esse quiddam innovandum circa decidendas quæstiones canonicas, sed veteriorem et canones pristinos ecclesiasticos etiam

κανόνα συντελοῦσι, καὶ τὰς ἀναγκίας ἐπιγινώσκουσι συνωνάς· τοῦ ταῦτα παραβαίνοντος sacrilegio ὑποκειμένου, καὶ διηνεκαὶ ἐξορία παραπιμπομένου.

Γ. Τὰς ἀναφουρένας ἀμφισθητήσεις ἐν ὅλῳ τῷ Ἰλλυρικῷ οὐ δεῖ τέμνεσθαι παρὰ γνώμην τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, ἥτις ἔχει τὰ προνόμια τῆς ἀρχαίας Ῥώμης.

Ζ. Εἰς κατασκευὴν ὁδῶν καὶ γεφυρῶν οἱ θεῖοι οἴκοι καὶ αἱ ἐκκλησίαι διαγράφονται. Οὐ γὰρ ἐστὶ τοῦτο βυπαρὰ λειτουργία.

Η. Τὰς ἰδίαις καπιτατίονας ἡ Θεσσαλονικὴ ἐκκλησία κουφίζεται, οὐ μὴν καὶ ἑτεραι ὀνόματι αὐτῆς.

Θ. Οἱ δεκανοὶ, ἔχουν οἱ κολλεγιάται, μὴ πληροῦντες τὴν λειτουργίαν, λειτουργιῶν ἑτέρων οὐκ ἀπολύονται, τυχὸν ἀργυροπρατῶν καὶ τραπεζιτῶν διδῶσι ἐκ δοκιμαζομένους ὑπὸ τοῦ πρώτου ὑποκαταστάτου.

Γ. Πλοῖον ὑπὲρ διεχιλοῦς μοθίου δεχόμενον οὐκ ἐξκουσατέεται πρὸς τῆς ἐμβολῆς, καὶ τῆς μετακο-

per omne Illyricum Orientale servandos esse, ut scilicet quæstiones incipientes in synodo Illyrica examinentur: ita tamen ut ea de re certior fiat antistes novæ Romæ, ut nimirum idem jus habeat novæ Romæ antistes ac Romæ veteris, ad quem dubiæ causæ referri solitæ. Avitus Viennensis episcopus 56: *Et quia scitis synodaliū legum esse, ut in rebus quæ ad Ecclesiæ statum pertinent, si quid fuerit dubitationis exortum, ad Romanæ Ecclesiæ maxium sacerdotem quasi ad caput nostram membra sequentia recurramus.* Vide quæ notavi ad Parat. Cod. tit. 2, lib. I, circa finem. Basilicorum auctores sic acceperunt ut dubiæ quæstiones canonice ad archiepiscopum Constantinopolitanum referantur ab ipso ejusque synodo desinentæ. In Basilicis deest vox Κωνσταντινουπόλεως. V. Balsamon. ad Nonocan. Photii, tit. 1. c. 5, et tit. 8, c. 1, et tit. 9, c. 1, et Parat. tit. 4, infra in princ. Huc pertinere videtur quod existat in Synopsi Leonis et Constantini tit. 5, § 9.

(37) *Quæ privilegia Romæ.* Theophanes de Theodosio: *Ἐξέθετο ἐὰ καὶ κανόνας, ἐν οἷς τῷ θρόνῳ Κωνσταντινουπόλεως; τὰ προσβία νέας Ῥώμης ἀπέτιμεν.* Hist. Msc. Adde synod. Chalcedon. can. 28, syn. Constant. in Trullo c. 36. Theod. Balsamon. respons. Jur. Græcorum. p. 443.

(38) *Itinerum atque pontium.* Vide l. pen. C. de privil. d. Aug. l. vi. C. Th. de itin. mun. No. 131, c. 5, Capitul. Car. M. lib. VI, c. 107. Thessalonicensi Ecclesiæ remittitur capitatio l. ab unaqueque 12, C. de annon. et tribut. Non etiam agrorum census. S. Ambrosius contra Auxentium: *Agri ecclesiæ solvant tributum.* Sic legem 8 Cnj. interpretatur P. r. Cod. eod. Balsamon, ut ipsa quidem Thessalonica Ecclesia releveretur onere capitationis, non etiam aliæ ejus nomine. Capitatio est census capitibus, ὁ φόρος τοῦ σώματος, φόρος, κεφαλικάς. Καπιτατίων. Hiero, Περὶ σταδμῶν: "Ἔστι δὲ ὁ στατήρ μὲν γρ., δύο δὲ διέρραχα ἀ καλεῖται ἐπικεφάλαια, κατὰ δὲ Ῥωμαϊκὴν διάλεκτον καπίτεον (sic MS. lege, καπιτατίων) κάπουτ γὰρ τὴν κεφαλὴν καλοῦσι. Vide Matthæi cap. 17, 24. Tertull. Apol. c. 15. *Homines capita stipendiis censæ.* Et ad Nation. c. 1. Vid. Senecam *De Benef.* 2, 7. Theophaues: κεφαλτικῶν αὐτοῦ τοῦ βασιλέως.

(39) *Decani.* Decani sunt funerum elatores, lecticarii, vespilliones, libitinarii, copiatæ, de quibus vide Glossarium nostrum ad Julian. Antec.

μειδῶς τῶν δημοσίων εἰδῶν, οὔτε ἀπὸ προνομίου, ἢ προσώπου, ἢ ἀξίας, ἢ ἐκκλησίας, κἄν ἐξη θέλον κάλευσιν, ἢ καὶ πραγματικόν. Τὰ γὰρ ἐν οἰκονομῶν προάγματι ὑπεναντίον τοῦ νόμου, ἢ κοινῆς χρησιμότητος προσφερόμενα, [οὐ] φυλάττεται. Εἰ δὲ τι πρὸς ἐπιγραφὴν τοῦ νόμου ἐπιχειρηθῆ, τὸ λοιπὸν δεμύεται.

IA'. Πάντας καὶ αἱ τῶν ἐκκλησιῶν κτήσεις ὑπόκεινται δοῦναι ἀγγαρίας καὶ ἀμάξας ἐν ταῖς βασιλικαῖς ἐπὶ τὰ ἐξέδωτα παρδοῖς.

IB'. Τὰ προνόμια τῶν ἐκκλησιῶν ἐστῶσαν βέλβια. Οἱ δὲ τὰς κανόνας ἐναντιούμενοι πραγματικοὶ ἀκυροῦσθωσαν, καὶ χορηγείσθωσαν εἰς ἀποτροφὴν τῶν πτωχῶν αἱ ἐκκλησίαι τὰ παρὰ τοῦ δημοσίου αὐταῖς ἀφορισθέντα διάφορα εἶδη.

II'. Ἐν ἐρέωμένῃ διαθήκῃ, ἢ κωδικίλλῳ, ἢ ἀγράφῳ βουλῆσει, ἔξεστι ταῖς χήραις καὶ ταῖς διακονίσσαις, καὶ ταῖς ἱεραῖς πορθένοις, καὶ ταῖς μοναστρίαις, καὶ ταῖς ἄλλαις ἱεραῖς καταλιμπάνειν ἐν ἐκκλησίᾳ, ἢ κληρικῶ, ἢ μοναχῶ, ἢ πτωχοῖς ἐν συστάσει καὶ ὑποκαταστάσει, καὶ ληγάτοις, καὶ φιδεχομίσησι, ἰδικοῖς καὶ καθ' ὁμάδα.

IA'. Τὰ τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως ἀκίνητα ἐπιμελίσθω καὶ διατρέψθω διὰ καὶ αὐτὰ δὲ καὶ οἱ γεωργοὶ, καὶ τὰ ἀγροικὰ ἀνδράποδα, καὶ τὰ πεκούλια αὐτῶν, καὶ οἱ πολιτικοὶ ἄρτο: κατ' οὐδένα τρόπον εἰς οἰκονομῶν πρόσωπον ἐκποιεῦνται, οὔτε πάντων τῶν κληρικῶν συναινούτων τῶ ἀρχιεπισκόπῳ καὶ τῶ οἰκονομῳ. Ἐπι δ' λαδῶν ἀπόλλει καὶ τὰ τιμὰ, καὶ εἰ τι δίδωκεν ἕτερον οἰκονομῶν προσώπῳ, καὶ προσκυροῦνται τῇ Ἐκκλησίᾳ: καὶ ἀνάδιδωσι τὸ πρῶγμα μετὰ τῶν ἐν μέσῳ καρπῶν καὶ ἐνοικίων καὶ ἐπαυξημάτων, ὡς ἀν μὴ ἐπαρθῆ. Τὰ γὰρ παράνομα ἀντὶ μὴ γεγεννημένων εἰσὶ. Καὶ ὁ τῇ ἐκποιήσει συναινεῖσας οἰκονόμος, ἢ συγχορησας γενέσθω, ἐκπίπτει τῆς οἰκονομίας, καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ ποιεῖ μετὰ κληρονόμων τὸ ἀξήμιον καὶ ὁ

A publicarum specierum, neque privilegio persona, neque dignitatis, aut ecclesie; licet divinam jurisdictionem habeat, vel pragmaticam sanctionem (39'). Nam quæ (40) quolibet in negotio contra jus vel utilitatem publicam proferuntur, minime servantur. Si quid autem in fraudem istius legis attentatum fuerit, navis ipsa publicatur.

XI. Omnes (41) obligati sunt, etiam ipsa prædia ecclesiarum, ad præstandas angarias (42), et plaustra (43), transeuntibus ad expeditiones imperatoribus.

XII. Ecclesiarum privilegia firma sunt. Pragmaticæ sanctiones, quæ canonibus (44) adversantur, irritæ redduntur. Præstantur ad alendos pauperes ecclesiis diversæ species, quæ de publico eis assignatæ sunt.

XIII. In testamento robur suum obtinente (45), vel in codicillo, vel non scripta voluntate, licet viduis et diaconissis, et sacris virginibus, et solitudinariis (46), aliisque sacris feminis, aliquid relinquere vel ecclesie, vel clero (47), vel monachio, vel pauperibus, per institutionem, et substitutionem, et legata, et fideicommissa, tam specialia, quam per universitatem.

XIV. Ecclesie Constantinopolitane immobilis studiose coli et dividi debent: et nec ipsa, nec coloni, nec rustica mancipia, nec peculia eorum, nec panes civiles (48) ullo modo ad quamcunque personam alienantur, ne quidem omnibus clericis cum archiepiscopo et œconomio consentientibus. Nam qui ea consecutus est, tam pretia, quam si quid aliud cuiuscunque personæ dedit, amittit; atque hæc ipsi addicuntur ecclesie. Reddit etiam rem ipsam cum perceptis medio tempore fructibus, et pensionibus ædificiorum, et accessionibus, quasi si distracta non fuisset. Nam quæ contra leges sunt (49), profectis habentur. Et quia consensu alienationi adhibito, rem fieri permisit œconomus, œconomii officio excidit, et una cum hæredibus suis ecclesie

Annibalis Fabroti notæ.

(39') Naves Ecclesie ampliores duorum millium modiorum non excusantur a publicarum specierum transvectione, sive embola. l. ult. C. de nav. non excus. Ἐμβολὴ nov. 163, c. 2, et edicto Justin. 13, c. 4.

(40) Nam quæ. Rescripta juri contraria vel utilitati publicæ non valent, l. ult. C. si cont. ius.

(41) Omnes. Præter milites. Joannes Saresber. Polycrat. lib. vi, c. 10: Recte vero militanti privilegia multa sunt concessa, quæ de jure antiquo latius patent. Nam et libertores sunt, et pluribus immunitatibus gaudent, ab angariis et parangariis, et sordidis muneribus alieni.

(42) Angarias. Ecclesiarum possessiones ab angariis et parangariis immunes non sunt principio expeditionem bellicam suscipiente. De angariis et parangariis vide Cujac. ad. tit. C. de curs. publ. lib. xii.

(43) Plaustra. Plaustra separati ab angariis.

(44) Quæ canonibus. Photius Nomoc. 1, c. 2: Οἱ τοῖς κανόνας ἐναντιούμενοι πραγματικοὶ τύποι ἀκυροῖ εἰσιν. Syn. Chalcedon. act. 4.

(45) Robur suum obt. In l. 15. C. eod. quod tamen alia omni juris ratione munitum sit. Sic vet. Brod.

(46) Solitudinariis. Bals. μοναστρίαις. Theophian. in Constantino: Ἐξεδιάτατο αὐτὴν τοῦ γενέσθαι μονάστριαν. Menolog. M. Aug. d. 11. Καὶ αἱ μοναστρίαι ἠγαλλιάσαντο ἀπολαβοῦσαι τὴν μηδέποτε λήγουσαν ἀίδιον χαρὰν. Μονάστρια, monacha, solitaria vite dedita, l. 20 c. De Episc. et cler. μονάστρια, Bals. vide ibid.

(47) Vel clero. Bals., κληρικῶ, ἢ μοναχῶ, vel clero, vel monacho, d. l. 13. Sic libri veter. Leunclavii cod. μοναχῶν monachio, ut in quibusd. mss. d. l. xiii. Est autem μοναχῶν, sive μοναχικῶν, Nicene secundæ syn. act. 1, monachicum collegium, ut ibi interpretatur Anastas. Biblioth. Prior lectio sincerior est, et confirmatur nov. Marciani.

(48) Nec panes civiles. Οἱ πολιτικοὶ ἄρτοι Annonæ civiles l. 14, c. eod. πολιτικὴ σίτησις. Nov. vii, c. 1, civilis annona, veteri interpreti, panes civiles Juliano Antec.

(49) Nam quæ contra leges. Bals. Τὸ παρὰ τοῖς νόμοις πρὶχθῆν ἐν ἴσῳ τίθησι τῶ μηδὲ τῆν ἀρχὴν γενομένῳ.

damnum præstat : ac tabellio citra restitutionem A
 exsilio plectitur : ipseque magistratus, vel quis
 alius, hujusmodi gesta corroborans, dignitatem cum
 facultatibus amittit. At usumfructum (50) ecclesia-
 sticæ rei potest aliquis ad certum tempus, vel ad
 diem vitæ suæ, interveniente scriptura, certisque
 pacis, ita consequi, ut rem, quæ tantundem ha-
 beat relictus, una cum colonis, in dominium Ecclē-
 siæ relinquat.

XV. Si quis (50) rem mobilem, vel immobilem, vel
 jus aliquod donaverit in personam martyris, vel
 prophete, vel angeli, tanquam illi oratorium ædifi-
 caturus, eamque donationem insinuaverit apud eos,
 quibus insinuari necesse est, cogitur hoc opus,
 licet inchoatum non fuerit, una cum suis hæredi-
 bus, perficere ; ac perfecto, ea dare, quæ donatione B
 continentur. Idem et in peregrinorum, et ægrotan-
 tium, et mendicorum usui destinatis ædificiis obti-
 net : episcopis et œconomis facultatem habentibus
 eos conveniendi. Verum si hæc impleantur, ut admi-
 nistratio de illorum sententia, qui hac liberalitate
 sunt usi, et secundum leges (51) ab iis datas.

XVI. Es, quæ acciderant in perduellione (52)
 adversus Zenonem (53), præter superiorum tempo-
 rum augustas sanctiones, de sacerdotibus, et eccle-
 siastico statu, abrogans hæc constitutio ; pristina
 renovat, et episcopum Constantinopolitanum habere
 præsidendi jus (54) ante alios tradit.

XVII. Privilegia Majoris ecclesiæ Constantinopo-
 litanæ, ac venerabilium domorum, quæ sub ea ad-
 ministrantur et sustentantur, custodiuntur. Cæteræ C
 vero ecclesiæ, et monasteria, et ptochia, et xenodochia,
 et orphanotrophia ejusdem urbis, et continenti-
 um ejus, quæque subdita sunt ordinationi
 archiepiscopi ejus, vel metropolitanorum, qui ab

συμβολιογράφου; θανατωκαταπέταως εξορίζεται· και
 ὁ ἀρχων ἢ ἄλλος συνιστῶν τὰ τοιαῦτα ὑπομνήματα
 τὴν ἀξίαν καὶ τὴν οὐσίαν ἀπόλλει. Οὐ χρήσεις ἐπι-
 καρπίας σου, φροῦκτον δὲ τις δύναται λαβεῖν ἐγ-
 γράφως ἐκκλησιαστικοῦ πράγματος; ἐπὶ ῥητὸν χρό-
 νον, ἢ μέχρι τῆς οικείας ζωῆς ἐπὶ τοῖς δοκοῦσι συμ-
 φωνοῖς, καὶ ἐφ' ᾧ πρᾶγμα τοσαύτην ἔχον πρόσθεον
 τῇ Ἐκκλησίᾳ καταλείπει μετὰ τῶν γεωργῶν εἰς
 θεσποτείαν.

15'. Ἐν τις δωρησῆται πρᾶγμα κινήτων, ἢ ἀκί-
 νητων, ἢ δίκαιον εἰς πρόσωπον μάρτυρος, ἢ προφή-
 του, ἢ ἀγγέλου, ὡς αὐτοῦ μέλλων εὐκτήριον οικο-
 δομῆσαι, καὶ τὴν δωρεάν ἐμφανίσῃ, ἐφ' ᾧ ἀναγ-
 καλὸν ἐστίν, ἀναγκάζεται τὸ ἔργον, κἂν μὴ ἀρχθῇ.
 πληροῦν μετὰ κληρονομῶν, καὶ πληρωθέντι, δοῦναι
 τὰ τῆς δωρεᾶς. Τὸ αὐτὸ ἐπὶ ξενοδοχείων, καὶ νοσο-
 κομείων, καὶ πτωχείων, ἀδείας οὐσης τοῖς ἐπισκό-
 ποις καὶ οἰκονόμοις ἐνάγειν αὐτοῖς. Τούτων δὲ
 πληρωμένων, ἡ διοίκησις γίνεται κατὰ δέξαντο
 τοῖς φιλοτιμησαμένοις κατὰ ἐπιτεθέντας
 ἄρους.

16'. Τὰ γενόμενα ἐν τῇ κατὰ Ζήνωνος τυραννίδι
 πρὸ τὰ πρόωγα βασιλικὰ θεσπίσματα περὶ ἱερῶν
 ἢ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως ἢ διατάξεις
 ἀκυροῦσα, τὰ πρόωγα ἀνανεῦται, καὶ φησι τὸν
 Κωνσταντινουπόλεως ἔχειν τῶν ἄλλων τὴν προ-
 δρίαν.

17'. Τὰ προνομία τῆς Μεγάλῃς Ἐκκλησίας Κων-
 σταντινουπόλεως, καὶ τῶν ὑπ' αὐτῆς διοικουμένων
 καὶ χορηγουμένων εὐαγῶν οἰκῶν [γρ. οἰκίων, f. p.
 οἰκιῶν], φυλαττέσθωσαν. Αἱ δὲ εἰλαὶ ἐκκλησια-
 καὶ καὶ τὰ μοναστήρια, καὶ πτωχεῖα, καὶ ξενοδοχεῖα,
 καὶ ὄρφανοτροφεῖα τῆς αὐτῆς πόλεως καὶ τῆς πε-
 ριοικίδος αὐτῆς, καὶ τὰ ὑπὸ τὴν χειροτονίαν τοῦ

Annibalis Fabroti notæ.

(50) *At usumfructum.* Prædia ecclesiastica certa
 lege moluque in precariam dantur.

(50') Hujus constitutionis epitomen edidit Cuj.
 Observ. 13, c. 28, ex lib. v Basil. tit. 1, c. 7. Vide
 aliam epitomen inf. Parat. tit. 3.

(51) *Secundum leges.* Et conditiones quæ in-
 strumento continentur, puta si quis dixerit,
 Dono S. Petro aut Theodoro martyri prædium
 illud meum, vel domum illam, ut extruatur ec-
 clesia eorum nomini dedicata. Valet ejusmodi
 scriptura licet monomorphè facta sit, et ex ea
 donatione seu pollicitatione utiliter agi po-
 terit. Theodorus Herimopolites ad dictam l. xv:
 Κατὰ τὸ δοκῶν αὐτοῖς, ἦτοι κατὰ τοὺς ἐπιτεθέντας
 παρ' αὐτῶν ἄρους τῶν δωρεαστικῶν, καὶ τὰς διαστι-
 ξεις· τυχὸν γὰρ οὕτως ἔγραψε· Δωροῦμαι τῷ ἁγίῳ
 ἀποστόλῳ Πέτρῳ, ἢ τῷ ἁγίῳ μάρτυρι Θεοδώρῳ τὸ
 κτήμα μου τὸ δεῖνα, ἢ τὸν οἶκόν μου τὸν δεῖνα, ἐφ'
 ᾧ κτισθῆναι ὀνόματι αὐτοῦ ἐκκλησίαν, καὶ γίνεσθαι
 τὰ καὶ τὰ. Οὐκ ἐστὶν ἀκυρον τὸ ἔγγραφον ὡς τάχα
 γαργῶν; κατὰ μονομρφείαν, καὶ μὴ συστάν μίσην
 δύο προσώπων, ἀλλὰ κινεῖται τὴν ἐξ αὐτοῦ ἀγωγὴν
 οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἰκονόμοι. — *Secundum leges.*
 Nisi si quid legibus aut canonibus interdictum
 præceperit : Oὐκ ἐφέταται αὐτῷ ἀνανόμοιτὰ τινα καὶ
 παράνομα διατάττεσθαι. Balsam. ad canonicum i
 synodi Constantin.

(52) *In perduellione.* Tyrannidi, Bals. ut apud
 Theophil., § *Per contrarium*, inst. *De hered. qual.*

et diff., et § 1, *De publ. judic.* Theophanes in Mau-
 ricio : 'Ο δὲ τυραννὸς Ἀλέξανδρον τὸν συνανάρτην
 αὐτοῦ συνέπεμψε. Συνανάρτης ibi est ejusdem
 criminis reus, ἀνάρτης enim idem quod Τύραννο.
 Gloss. Gr. Lat. ἀνάρτης, rebellio, perduellio.
 Theodorus Metochita *Hist. Rom.* lib. singul. 'Εφ'
 οἷς ἐνεκάλουν αὐτὸν ἀνάρτην, de Christo Salvatore
 nostro quem Judæi ἀχάρτοι ut perduellionis
 reum in crucem egerunt. Theophylactus in Joan.
 cap. 18. Ammonius apud auctorem Catenæ in
 Joan. λέγει τὴν ἀγωνίαν Πιλάτου, πείθων ὅτι οὐκ
 ἐστὶν ἀνάρτης, ἀλλὰ βασιλεὺς οὐρανοῦ καὶ γῆς.
 V. Hesych. in ἀνάρτης et ἀνταρσία perduellionis
 crimen. Idem Theoph. in Phocæ : 'Ἦκουε γὰρ μελε-
 τωμένην ἐν τῇ Ἀφρικῇ κατὰ Φωκᾶ ἀνταρσίαν.

(53) *Adversus Zenonem.* De Basilisco tyranno,
 quem Zeno fame necavit, Procop. iii Vand. Ne-
 cephor. 1, Michael Glycas, alii. V. Cuj. Obser.
 3, 19.

(54) *Præsidendi jus.* Ἐχει τῶν ἄλλων τὴν προ-
 δρίαν, Photius, *Nomoc. tit. 1.* Vide leg. 24, jus
 residendi ante alios, l. 16, c. cod. in manuscrip-
 tis quibusdam, jus sedendi legitur, in meo, resi-
 did. Sed glossa interlin. procedendi inquit. V.
 l. 14, tit. 3. Abutitur hæc lege Photius, d. c. 5, ut
 Ecclesiæ Constantinopolitana primatum astruat :
 hoc enim sic accipiendum est, ut uni cedat ar-
 chiefiscopo Romano, et in creatione episcoporum
 protuseat.

ἀρχιεπισκόπου αὐτῆς, ὅταν ἢ τῶν παρ' αὐτοῦ χειροτονουμένων μητροπολιτῶν, καὶ τῶν ἐξ ἐκείνων χειροτονουμένων ἀκλήτων ἢ πολιτικῶν οἰκιστῶν οὐκ ἐκποιοῦσιν· εἰ μὴ ἐπιωρελῆς εἴη ἢ πρᾶσις, ἢ ἡ ὑποθήκη, ἢ ἡ ἀνταλλαγή, ἢ ἡ διηκεῖς ἐμφύτευσις· τουτέστιν, ὅτι τὸ τίμημα τοῦ πιπρασκομένου, ἢ τὸ δανεισθῆν ἐπὶ ὑποθήκῃ μέλλει προχωρεῖν εἰς λύτρωσιν χρέους, ἐκ διαδοχῆς ἢ χρείας ἐτέρας ἀναγκαίας ἐπικαιμένου τῷ εὐαγεῖ οἴκῳ, ἢ ἐφ' ᾧ ἕτερον ἀναγκαιότερον κτήσεσθαι πρᾶγμα, ἢ εἰς κατεπείγουσαν τοῦ εὐαγοῦς οἴκου ἀνανέωσιν καὶ ἀνταλλαγῆν ποιοῦσιν ἐπὶ ἀναγκαιότερω πρᾶγματι, καὶ πρόσδοον οὐκ ἐλάττονα τοῦ δεδομένου ἔχοντι, καὶ ἐμφυτεύσεις, μὴ μειουμένης τῆς προσόδου, ἢ παντελῶς ἀπορούσης τοῦ πρᾶγματος. Ἐὰ γὰρ διὰ τὴν ἀπορίαν ἐπιζήμια δωρεῖσθαι καὶ ἐκχωρεῖν δύνανται. Τὸ δὲ γινόμενον οὐκ ἄλλως ἰσχύει, εἰ μὴ μία τῶν εἰρημνίων αἰτιῶν ἐν ὑπομνήμασι φανερωθῆ ἐν μὲν Βυζαντιῶν παρὰ τῷ μαγιστροκλήσῳ, ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις παρὰ τοῖς ἐκδίκαις, προκειμένων τῶν ἁγίων Γραφῶν· καὶ ἐπὶ μὲν τῶν ἐκκλησιῶν παρόντων τῶν οἰκονόμων τῶν ἐκδημούντων κληρικῶν, ἐπὶ δὲ τῶν μοναστηρίων δεῖ παρεῖναι τοὺς ἡγουμένους καὶ ἄλλους μοναχοὺς· ἐπὶ δὲ τῶν πτωχείων τοῦ διοικητοῦ καὶ τῶν ὑπουργούντων, καὶ τῶν πτωχῶν· ἐπὶ δὲ τῶν ξενῶνων τοῦ διοικητοῦ καὶ πάντων τῶν εὐρισκομένων ὑπουργῶν τῆς διοικήσεως· καὶ ὁμοίως ἐπὶ τῶν ὀρφανοτρόφων [Ἰσ. τῶν ὀρφανοτροφείων], ὥστε κρατεῖν τὸ τοῖς πλεοσιν ἀρέσκον, συναινεῖντος καὶ τοῦ ἐπισκόπου τῶν τόπων, ἐν οἷς τοῦτο συντεθεῖς ἐπιγίνεσθαι· μὴ δυναμένου τοῦ μαγιστροκλήσου ἢ τοῦ ἐκδίκου παρεῖσθαι, καταλαμβάνειν τὸν σεβάσιμον οἶκον, ἐν ᾧ ἡ τοιαύτη συνίσταται πράξις ὀξυμῶς, καὶ ἐκδικούντων αὐτήν. Ὑπόκειται γὰρ ἐκ παραβασίας ποιῆ ἡ χρυσίου λιτρῶν εἰκοσι· καὶ μετὰ ταῦτα γίνεται συμβόλαια μνημονεύοντα τῶν αἰτιῶν, καὶ τῆς τῶν ὑπομνημάτων πράξεως, καὶ τῆς προσηγορίας τῶν παραγενομένων, καὶ παρ' ᾧ συνέστη. Εἰ δὲ τι τῶν εἰρημνίων παροφθῆ, ὁ μὲν δανειστής καὶ ὁ ἀγοραστής ἐκπίπτει τοῦ πρᾶγματος καὶ τοῦ χρέους, καὶ τῶν τιμῶν· ὁ δὲ λαθῶν εἰς ἀνταλλαγῆν, καὶ ὄπισθ' ἔδωκε, καὶ ὄπισθ' ἔλαβεν, ἐκπίπτει· ὁ δὲ εἰς ἐμφύτευσιν ὑπὲρ τὴν ἰδίαν ζωὴν λαθῶν ἢ δωρεάν, ἢ ἐκχώρησιν ἀπηγορευμένην, ἀναδίδωσιν ὑπερ εἴληξε, καὶ ποσότητα ἐτέραν, ἢς ἄξιόν ἐστι τὸ δοθῆν. Χώραν δὲ ἔχει τὰ εἰρημνία καὶ ἐπὶ τοῖς μέλλουσι γενέσθαι ἐκκλησιαστικαῖς καὶ τοῖς ἐσεμμένοις εὐαγείαις. Ὑπὸ τῶν δὲ κινητῶν, ἔξωθεν τῶν ἰσρῶν σκευῶν, καὶ ἀρχούντων

A hoc ordinantur (55), et eorum, qui ordinantur a metropolitanis, rem aliquam soli, vel annonam civilem, non alienant, nisi sit utilis ea venditio, vel hypotheca, vel permutatio, vel emphyteusis perpetua : hoc est, cum pretium rei venditæ, vel mutuam sub hypotheca sumptum, cessurum est ad dissolutionem æris alieni, quod ex successione, vel alio quopiam usu necessario venerabili domo incumbit, vel ad comparandam aliam rem magis necessariam, vel ad urgentem domus venerabilis instaurationem; itidemque si permutatio fiat cum re magis necessaria, quæque redditum eo, quod datur, non minorem habeat, et si emphyteuses constituentur, absque deminutione redditus, aut cum omnino res ipsa sterilis est. Nam quæ ob sterilitatem damnosa sunt, donare atque aliis concedere possunt. Quod autem agitur, non aliter valet, nisi causarum indicatarum una in monumento expressa fuerit, Byzantii quidem, apud magistrum census (56); in provinciis vero, apud defensores, propositis sacris Scripturis : et in negotiis ecclesiarum, economis et clericis qui ad urbem sunt presentibus, in monasteriorum negotiis, abbates et cæteri monachi adesse debent; in ptochiorum, administrator ejusque ministri, et ipsi pauperes; in xenonum, administrator et universi qui administrationi reperiuntur infervientes, ac similiter in negotiis orphanotrophiorum, ita ut ratum sit, quod pluribus placet, etiam episcopo illorum locorum, quibus in locis res fieri consuevit, assentiente : nec possit magister census, aut defensor, excusare se, quominus venerabilem domum, in qua ejusmodi negotium contrahitur, indecivem suscipiat : adeoque hi eam defendant. Etenim ex transgressione obnoxii sunt pence 20 librarum auri. Ac secundum hæc, instrumenta conficiuntur, mentionem facientia causarum, et monumentorum confessionis, et nominis eorum, qui adfuerunt, et apud quem confecta sint. Si vero ex indicatis aliqui neglectum fuerit, creditor quidem, et emptor, rem ipsam amittit, et creditum, et pretia : qui autem accepit nomine permutacionis, tam id, quod dedit, quam quod accepit, amittit : qui rem emphyteuseos nomine suam ad vitam, vel donationem, vel cessionem prohibitam, accepit; tum id, quod accepit, tum quantitatem alteram, quanti est id, quod datum fuit, restituit. Habent autem locum, quæ dicta sunt, tam in iis quæ ecclesiastica, quam quæ religiosa futura sunt (56'). Quod si res mobiles existent, sacris vasis exceptis, æque sufficiant ad causas indi-

Annihalis Fabroti notæ.

(55) *Qui ab hoc ordinantur.* Metropolitanis ordinantur ab archiep. Constantinopolitano, Nov. vii, c. 1 concil. Chalced. can. 23, episcopi a metropolitanis, ut hic. Adde can. 12 concil. Laod. et can. 6 Nic. syn.

(56) *Magistrum census.* Μαγιστροκλήσῳ. Sic unica voce. Glossæ Basil. μαγιστροκλήσῳς, ἀρχῶν τῆς ἀναγραφῆς. Basil. l. xxxi, c. de donat. παρὰ τῷ μεγίστῳ τῶν κήσων. Ut l. xxxi, infra de episcop. Alii ματρίκλήσῳν scribunt, vel ματρί-

κλήσῳν, quibus μάστρῳς vel μάστρῳς pro magistro. Theophanes : Ἴλλοι δὲ μάστρῳς. Contin. in Origin. Constantinop. διὰ στρατηγίου μαγίστρου Ms. ματρίκου. Basil. ad l. 7, § 1. D. de institor. Ματρίκου τοῦ ἰδίου πλοίου. Sic legend. ut in Synopsi mys. non μαγίστρος, ut in Basil. ms. Apud magistrum census edebantur professiones, et instrumenta publicabantur.

(56') Hoc est, religionis locis addicenda.

damnum præstat : ac tabellio citra restitutionem A
 exsilio plectitur : ipseque magistratus, vel quis
 alius, hujusmodi gesta corroborans, dignitatem cum
 facultatibus amittit. At usufructum (50) ecclesia-
 sticæ rei potest aliquis ad certum tempus, vel ad
 diem vitæ suæ, interveniente scriptura, certisque
 pactis, ita consequi, ut rem, quæ tantundem ha-
 beat redditus, una cum colonis, in dominium Eccle-
 siæ relinquat.

XV. Si quis (50') rem mobilem, vel immobilem, vel
 jus aliquod donaverit in personam martyris, vel
 prophætæ, vel angeli, tanquam illi oratorium ædifi-
 caturus, eamque donationem insinuerit apud eos,
 quibus insinuari necesse est, cogitur hoc opus,
 licet inchoatum non fuerit, una cum suis heredi-
 bus, perficere ; ac perfecto, ea dare, quæ donatione
 continentur. Idem et in peregrinorum, et ægotian-
 tium, et mendicorum usui destinatis ædificiis obti-
 net : episcopis et œconomis facultatem habentibus
 eos conveniendi. Verum si hæc impleantur, sit admi-
 nistratio de illorum sententia, qui hæc liberalitate
 sunt usi, et secundum leges (51) ab iis datas.

XVI. Ea, quæ acciderant in perduellione (52)
 adversus Zenonem (53), præter superiorum tempo-
 rum augustas sanctiones, de sacerdotibus, et eccle-
 siastico statu, abrogans hæc constituit ; pristina
 renouat, et episcopum Constantinopolitanum habere
 præsidendi jus (54) ante alios tradit.

XVII. Privilegia Majoris ecclesiæ Constantinopo-
 litanæ, ac venerabilium domorum, quæ sub ea ad-
 ministrantur et sustentantur, custodiuntur. Cæteræ
 vero ecclesiæ, et monasteria, et piochia, et xenodo-
 chia, et orphanotrophia ejusdem urbis, et con-
 tinentium ejus, quæque subdita sunt ordinationi
 archiepiscopi ejus, vel metropolitanorum, qui ab

συμβολαιογράφος; θανατωκαταπάτως εξορίζεται· και
 ὁ ἀρχων ἢ ἄλλος συνιστῶν τὰ τοιαῦτα ὑπομνήματα
 τὴν ἀξίαν καὶ τὴν οὐσίαν ἀπόλλει. Οὗ χρήσεις ἐπι-
 καρπίας σου, φροῦκτον δὲ τις δύναται λαβεῖν ἐγ-
 γράφως ἐκκλησιαστικοῦ πράγματος; ἐπὶ βῆθον χρό-
 νον, ἢ μέχρι τῆς εἰκείας ζωῆς; ἐπὶ τοῖς δοκοῦσι συμ-
 φώνοις, καὶ ἐφ' ᾧ πρᾶγμα τοσαύτην ἔχον πρόσθεν
 τῆ Ἐκκλησίᾳ καταλείπειν μετὰ τῶν γεωργῶν εἰς
 δεσποτείαν.

15'. Ἐάν τις δωρήσῃται πρᾶγμα κινήτων, ἢ ἀκί-
 νητων, ἢ δίκαιον εἰς πρόσωπον μάρτυρος, ἢ προφή-
 του, ἢ ἀγγέλου, ὡς αὐτοῦ μέλλων εὐκτήριον οἰκο-
 δομῆσαι, καὶ τὴν δωρεάν ἐμφανίσῃ, ἐφ' ᾧ ἀναγ-
 καλὸν ἐστίν, ἀναγκάζεται τὸ ἔργον, κἂν μὴ ἀρχθῆ,
 πληροῦν μετὰ κληρονόμων, καὶ πληρωθῆντι, δοῦναι
 τὰ τῆς δωρεᾶς. Τὸ αὐτὸ ἐπὶ ξηνοδοχείων, καὶ νοσο-
 κομείων, καὶ πτωχείων, ἀδείας οὐσης τοῖς ἐπισκό-
 ποις καὶ οἰκονόμοις ἐνάγειν αὐτοῖς. Τούτων δὲ
 πληρουμένων, ἢ διοικήσις γίνεται κατὰ δέξαντο
 τοῖς φιλοτιμησαμένοις κατὰ τοὺς ἐκτεθέντας
 δρους.

16'. Τὰ γενόμενα ἐν τῇ κατὰ Ζήνωνος τυραννίδι
 πρὸ τὰ πρώην βασιλικὰ θεσπίσματα περὶ ἐσέρων
 ἢ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως ἢ διατάξεις
 ἀκυροῦσαι, τὰ πρώην ἀνανεοῦνται, καὶ φησι τὸν
 Κωνσταντινουπόλεως ἔχειν τῶν ἄλλων τὴν προ-
 δρίαν.

17'. Τὰ προνόμια τῆς Μεγάλῃς Ἐκκλησίας Κων-
 σταντινουπόλεως, καὶ τῶν ὑπ' αὐτῆς διοικουμένων
 καὶ χορηγουμένων εὐαγῶν οἰκῶν [γρ. οἰκῶν, f. p.
 οἰκῶν], φυλαττέσθωσαν. Αἱ δὲ δίλαι ἐκκλησιαί
 καὶ τὰ μοναστήρια, καὶ πτωχεῖα, καὶ ξηνοδοχεῖα,
 καὶ ὄρφανοτροφεῖα τῆς αὐτῆς πόλεως καὶ τῆς πε-
 ριοικίδος αὐτῆς, καὶ τὰ ὑπὸ τὴν χειροτονίαν τοῦ

Annibalis Fabroti notæ.

(50) *At usufructum.* Prædia ecclesiastica certa
 lege modoque in precariam dantur.

(50') Hujus constitutionis epitomen edidit Cuj.
 Observ. 12, c. 23, ex lib. v Basil. tit. 1, c. 7. Vide
 aliam epitomen inf. Parat. tit. 5.

(51) *Secundum leges.* Et conditiones quæ in-
 strumento continentur, puta si quis dixerit, *Dono S. Petro aut Theodoro martyri prædium illud meum, vel domum illam, ut exstruatur ecclesia eorum nomini dedicata.* Valet ejusmodi
 scriptura licet μονομῶρως facta sit, et ex ea
 donatione seu pollicitatione utiliter agi po-
 terit. Theodorus Hermapolites ad dictam l. xv :
 Κατὰ τὸ δίκουν αὐτοῖς, ἦτοι κατὰ τοὺς ἐντεθέντας
 παρ' αὐτῶν δρους τῶ δωρεαστικῶ, καὶ τὰς διαστι-
 ξεις· τυχὸν γὰρ οὕτως ἔγραψα· Δωροῦμαι τῷ ἀγ(ω)
 ἀποστόλῳ Πέτρῳ, ἢ τῷ ἀγ(ω) μάρτυρι Θεοδώρῳ τῷ
 κτημᾶ μου τὸ δεῖνα, ἢ τὸν οἶκόν μου τὸν δεῖνα, ἐφ'
 ᾧ κτισθῆναι ὀνόματι αὐτοῦ ἐκκλησίαν, καὶ γίνεσθαι
 τὰ καὶ τὰ. Οὐκ ἐστὶν ἀκυρον τὸ ἔγραψον ὡς τάχα
 γαρονδ; κατὰ μονομῆραν, καὶ μὴ συστάν μέσον
 δύο προσώπων, ἀλλὰ κινουσι τὴν ἐξ αὐτοῦ ἀγωγήν
 οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἰκονόμοι. — *Secundum leges.*
 Nisi aliquid legibus aut canonibus interdictum
 præceperit : Οὐκ ἐπιτεῖται αὐτῶ ἀνανόμιστὰ τινα καὶ
 παρόνομα διατάττεσθαι. Balsam. ad canonicum 1
 synodi Constantin.

(52) *In perduellione.* Tyrannidi, Bals. ut apud
 Theophyl., § *Per contrarium*, inst. *De hered. qual.*

et diff., et § 1, *De publ. judic.* Theophanes in Mau-
 ricio : Ο δὲ τυραννὸς Ἀλέξανδρον τὸν συναντάρτην
 αὐτοῦ συνέπεμψε. Συναντάρτης ἰβὶ ἐστὶ ἐνσὸδεμ
 criminis reus, ἀντάρτης enim idem quod Τύραννο .
 Gloss. Gr. Lat. ἀντάρτης, rebellio, perduellio.
 Theodorus Metochita *Hist. Rom.* lib. singul. Ἐφ'
 οἷς ἐνεκάλουν αὐτὸν ἀντάρτην, de Christo Salvatore
 nostro quem Judæi ἀνάβαροι in perduellionis
 reum in crucem egerunt. Theophylactus in Joan.
 cap. 18. Ammonius apud auctorem Catænæ in
 Joan. λέγει τὴν ἀγωνίαν Πιλάτου, πείθων ὅτι οὐκ
 ἐστὶν ἀντάρτης, ἀλλὰ βασιλεὺς οὐρανοῦ καὶ γῆς.
 V. Hesych. in ἀντάρτης et ἀνταρεία perduellionis
 crimen. Idem Theoph. in Phoca : Ἦκουε γὰρ μελε-
 τωμένην ἐν τῇ Ἀφρικῇ κατὰ Θεωκᾶ ἀνταρείαν.

(53) *Adversus Zenonem.* De Basilisco tyranno,
 quem Zeno fame necavit, Procop. iii Vand. Ne-
 crophor. 1, Michael Glycus, alii. V. Cuj. Obser.
 3, 19.

(54) *Præsidendi jus.* Ἐστὶ τῶν ἄλλων τὴν προ-
 δρίαν, Photius, *Nomoc. tit. 1.* Vide leg. 24, jus
 residendi ante alios, l. 16, c. cod. In manuscrip-
 tis quibusdam, jus sedendi legitur, in meo, resi-
 di. Sed glossa interlin. procedendi inquit. V.
 l. 14, tit. 3. Abulitur hæc lege Photius, d. c. 5, ut
 Ecclesiæ Constantinopolitanæ primatum astruat :
 hoc enim sic accipiendum est, ut uni cedat ar-
 chiepiscopo Romano, et in creatione episcoporum
 protuseat.

ἀρχιεπισκόπου αὐτῆς, ὅταν ἢ τῶν παρ' αὐτοῦ χειροτονουμένων μητροπολιτῶν, καὶ τῶν ἐξ ἐκείνων χειροτονουμένων ἀκ.ητον ἢ πολιτικῆν εἰρήσιν οὐκ ἐκποιοῦσιν· εἰ μὴ ἐπωραλῆς εἰς ἢ πρᾶσις, ἢ ἡ ὑποθήκη, ἢ ἡ ἀνταλλαγῆ, ἢ διηκεῖς ἐμφύτευσίς· τουτέστιν, ὅτε τὸ τίμημα τοῦ πιπρασκομένου, ἢ τὸ δανεισθὲν ἐπὶ ὑποθήκῃ μέλλει προχωρεῖν εἰς λύτρωσιν χρέους, ἐκ διαδοχῆς ἢ χρεῖας ἐτέρας ἀναγκαίας ἐπικαιμένου τῷ εὐαγεῖ οἴκῳ, ἢ ἐπ' ᾧ ἕτερον ἀναγκαιότερον κτήσασθαι πράγμα, ἢ εἰς κατεπείγουσαν τοῦ εὐαγοῦς οἴκου ἀνανέωσιν καὶ ἀνταλλαγῆν ποιοῦσιν ἐπὶ ἀναγκαιότερῳ πράγματι, καὶ πρόσδοον οὐκ ἐλάττωνα τοῦ δεδομένου ἔχοντι, καὶ ἐμφυτεύσεις, μὴ μειουμένης τῆς προσόδου, ἢ παντελῶς ἀποροῦντος τοῦ πράγματος. Ἐὰ γὰρ διὰ τὴν ἀπορίαν ἐπιζήμια δωρεῖσθαι καὶ ἐκχωρεῖν δύναται. Τὸ δὲ γινόμενον οὐκ ἄλλως ἰσχύει, εἰ μὴ μία τῶν εἰρημένων αἰτιῶν ἐν ὑπομνήμασι φανερωθῆ ἐν μὲν Βυζαντίῳ παρὰ τῷ μαγιστροκλήσῳ, ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις παρὰ τοῖς ἐκδίκους, προκειμένων τῶν ἀγίων Γραφῶν· καὶ ἐπὶ μὲν τῶν ἐκκλησιῶν παρόντων τῶν οἰκονόμων τῶν ἐκδημούντων κληρικῶν, ἐπὶ δὲ τῶν μοναστηρίων δεῖ παρεῖναι τοὺς ἡγουμένους καὶ ἄλλους μοναχοὺς· ἐπὶ δὲ τῶν πτωχείων τοῦ διοικητοῦ καὶ τῶν ὑπουργούντων, καὶ τῶν πτωχῶν· ἐπὶ δὲ τῶν ξενόνων τοῦ διοικητοῦ καὶ πάντων τῶν ἐδρισκομένων ὑπουργῶντες διοικήσεως· καὶ ἰσοῶς ἐπὶ τῶν ὀρφανοτρόφων [ἴσ. τῶν ὀρφανοτροφείων], ὥστε κρατεῖν τὸ τοῖς πλειοσιν ἀρέσκον, συναίνουτος καὶ τοῦ ἐπισκόπου τῶν τόπων, ἐν οἷς τοῦτο συντεθεῖς ἐπιγίνεσθαι· μὴ δυναμένου τοῦ μαγιστροκλήσου ἢ τοῦ ἐκδίκου παρεῖσθαι, καταλαμβάνειν τὸν σβάσιμον οἶκον, ἐν ᾧ ἢ τοιαύτη συνίσταται κρᾶξις ἀζημίως, καὶ ἐκδικούντων αὐτὴν. Ὑπόκεινται γὰρ ἐκ παρασθασίας ποιῆ χρυσοῖν λιτρῶν εἰκοσι· καὶ μετὰ ταῦτα γίνεται συμβόλαια μνημονεύοντα τῶν αἰτιῶν, καὶ τῆς τῶν ὑπομνημάτων πρᾶξιως, καὶ τῆς προσηγορίας τῶν παραγενομένων, καὶ παρ' ᾧ συνίστη. Εἰ δὲ τι τῶν εἰρημένων παροφθῆ, ὁ μὲν δανειστής καὶ ὁ ἀγοραστής· ἐκπίπτει τοῦ πράγματος καὶ τοῦ χρέους, καὶ τῶν τιμῶν· ὁ δὲ λαθὼν εἰς ἀνταλλαγῆν, καὶ οὐπερ ἔδωκε, καὶ οὐπερ ἔλαβεν, ἐκπίπτει· ὁ δὲ εἰς ἐμφύτευσιν ὑπὲρ τὴν ἰδίαν ζωὴν λαθὼν ἢ δωρεάν, ἢ ἐκχώρησιν ἀπηγορευμένην, ἀναδίδωσιν ὑπερ εἴληξε, καὶ ποσότητα ἐτέραν, ἢς ἀξιόν ἐστι τὸ δοθέν. Χώραν δὲ ἔχει τὰ εἰρημένα καὶ ἐπὶ τοῖς μέλλουσι γέεσθαι ἐκκλησιαστικαῖς καὶ τοῖς ἐσόμενοις εὐαγείαις. Ὑπὸ τῶν δὲ κινητῶν, ἔξωθεν τῶν ἰσρῶν σκευῶν, καὶ ἀρχούντων

A hoc ordinantur (55), et eorum, qui ordinantur a metropolitanis, rem aliquam soli, vel annuam civilem, non alienant, nisi sit utilis ea venditio, vel hypotheca, vel permutatio, vel emphyteusis perpetua : hoc est, cum pretium rei venditæ, vel mutuum sub hypotheca sumptum, cessurum est ad dissolutionem æris alieni, quod ex successione, vel alio quopiam usu necessario venerabili domo incumbit, vel ad comparandam aliam rem magis necessariam, vel ad urgentem domus venerabilis instauracionem; itidemque si permutatio fiat cum re magis necessaria, quæque redditum eo, quod datur, non minorem habeat, et si emphyteuses constituantur, absque deminutione redditus, aut cum omnino res ipsa sterilis est. Nam quæ ob sterilitatem damnosa sunt, donare atque aliis concedere possunt. Quod autem agitur, non aliter valet, nisi causarum indicatarum una in monumento expressa fuerit, Byzantii quidem, apud magistrum census (56); in provinciis vero, apud defensores, propositis sacris Scripturis : et in negotiis ecclesiarum, œconomis et clericis qui ad urbem sunt presentibus, in monasteriorum negotiis, abbates et cæteri monachi adesse debent; in ptochiorum, administrator ejusque ministri, et ipsi pauperes; in xenonum, administrator et universi qui administrationi reperiantur infervientes, ac similiter in negotiis orphanotrophiorum, ita ut ratum sit, quod pluribus placet, etiam episcopo illorum locorum, quibus in locis res fieri consuevit, assentiente : nec possit imager census, aut defensor, excusare se, quominus venerabilem domum, in qua ejusmodi negotium contrahitur, indecens suscipiat : adeoque hi eam defendant. Etenim ex transgressione obnoxii sunt pœntæ 20 librarum auri. Ac secundum hæc, instrumenta conficiuntur, mentionem facientia causarum, et monumentorum confessionis, et nominis eorum, qui adfuerunt, et apud quem confecta sint. Si vero ex indicatis aliquid neglectum fuerit, creditor quidem, et emptor, rem ipsam amittit, et creditum, et pretia : qui autem accepit nomine permutationis, tam id, quod dedit, quam quod accepit, amittit : qui rem emphyteuseos nomine suam ad vitam, vel donationem, vel cessionem prohibitam, accepit; tum id, quod accepit, tum quantitatem alteram, quanti est id, quod datum fuit, restituit. Habent autem locum, quæ dicta sunt, tam in iis quæ ecclesiastica, quam quæ religiosa futura sunt (56'). Quod si res mobiles existent, saceris vasis exceptis, æque sufficiant ad causas indi-

Annibalis Fabroti notæ.

(55) *Qui ab hoc ordinantur.* Metropolitanis ordinantur ab archiep. Constantinopolitano, Nov. vii, c. 1 concil. Chalced. can. 23, episcopi a metropolitans, ut hic. Adde can. 12 concil. Laod. et can. 6 Nic. syn.

(56) *Magistrum census.* Μαγιστροκλήσῳ. Sic ms. unica voce. Glossæ Basil. μαγιστροκλήσος, ἀρχων τῆς ἀναγραφῆς. Basil. l. xxxi, c. de donni. παρὰ τῷ μεγίστῳ τῶν κήσων. Ut l. xxxi, infra de episcop. Alii ματρώκλῃσῳ scribunt, vel ματρώ-

κλήσῳ, quibus μάστρος vel μάστρος pro magistro. Theophanes : Ἴλλοι δὲ μάστρος. Contin. in Origin. Constantinop. διὰ Στρατηγίου μαγίστρον Ms. ματρώκλῃσῳ. Basil. ad l. 7, § 1. D. de institut. Ματρώκλῃσῳ τοῦ ἰδίου πλοῦτος. Sic legend. ut in Synopsi ms. non μαγίστρον, ut in Basil. ms. Apud magistrum census edebantur professiones, et instrumenta publicabantur.

(56') Hoc est, religionis locis addicenda.

XXIV. Ecclesia Constantinopolitana caput est A
 allarum omnium (74). Quæ jure colonario (75) sit
 locatio, in rebus ecclesiasticis irrita est, uti quam
 ne lex quidem agnoscat. Si magistratus aliquis in
 actu (76) Constantinopoli constitutus, per se ipsum,
 vel per subjectam personam, a Majori ecclesia rem
 soli conduxerit, quod actum fuerit, irritum est, et
 ecclesiae datæ æstimationem ipsius rei. Similiter et
 œconomus. Quod si alio quocunque modo persuaserit,
 aut coegerit, ut ad ipsum res ecclesiasticas perveni-
 ret, tum quod actum fuerit, irritum est, tum quod
 eo nomine datum alicui personæ pertinenti ad eccle-
 siam, restituitur eidem, ac tam ipse præter indi-
 catis, pœnæ 20 librarum auri obnoxius est, quam
 qui rem concessit, itemque is, qui aliquid accepit
 hoc nomine, ut contractus interveniente ipsius
 opera conficeretur, duplum dat ejus quod ipsi da-
 tum fuit. Atque hæc omnia ecclesiae addicuntur.
 Ultra viginti annos res soli ab ecclesia non condu-
 citur. Ecclesiastica prædia locupletibus duntaxat in
 emphyteusim concedenda sunt, propter restitutionem
 prioris status, nec ultra personam ejus qui emphyteu-
 sis accipit, ac duorum deinceps hæredum: nec
 relevandum amplius sexta illius canonica parte, qui
 tempore locationis servabatur. Quod si damno rem
 sequenti tempore quis affecerit, expellitur, ac dam-
 num præstat. Si œconomi culpa intervenerit, vel
 agnoscit.

XXV. Chartularii (77) Majoris ecclesiae ne per
 subjectam quidem personam rem soli, quæ ipsius
 est, per conductionem, vel emphyteusim, vel alium
 modum accipere possunt. Chartularii libello præunte
 fiunt, qui patriarchæ et œconomi subscriptionem
 habeat: ac si quem eorum vel clepere, vel aliis
 aliquid tradere, vel aliqui non idoneum esse pa-
 ruerit, patriarchæ et œconomi licet ut eum de
 catalogo chartulariorum submoveant. Fiunt autem

Anoibalis Fabroti notæ.

(74) *Caput est aliarum omnium.* Orientis scilicet.
 Avitus Viennensis epistola ad Gundobadum regem:
Persuadatur episcopo (Constantinopolitano) negli-
 genti, nec usque sic docto, ut tantæ urbis, perinde-
 que totius Orientis patriarcham decet. Hoc tribuitur
 Romano episcopo ut omnium ecclesiarum caput
 sit. Concilium Chalcedon. act. 1: Τοῦ μακαριωτά-
 του καὶ ἀποστολικοῦ ἐπισκόπου τῆς Ῥωμαίων πό-
 λεως κεφαλῆς ὑπάρχοντος τῶν ἐκκλησιῶν. Anacletus
 epist. 5: Hæc vero apostolica sedes cardo et caput
 omnium Ecclesiarum a Domino, et non ab alio est
 constituta. Concilium Aquileiense, in epistola ad
 Gratianum imp. *Totius orbis Romani caput Ro-*
manam Ecclesiam. V. Hincmarum. *De prædest.*
 p. 407. V. Indiceum. Idem Avitus in epist. 27, Sym-
 machum papam urbis universalis Ecclesiae præsu-
 lum vocat. Theodoretus Cyrensis, epist. 116 de sede
 Romana: Ἐχεται γὰρ ὁ πανάγιος θρόνος ἐκείνος τῶν
 κατὰ τὴν οἰκουμένην ἐκκλησιῶν τὴν ἡγεμονίαν διὰ
 κολλὰς. *Habet enim sanctissima illa sedes Eccle-*
siarum, quæ in toto orbe usque principatum et ap-
icem primatua, a solis ortu usque ad occasum. Ut est
 in epistola Pelagii 1 ad Sappaulum. A. de Novcl.
 451, cap. 2. Ratramus Corbeiensis monachus
 con. Græcorum opposita lib. 11, cap. 2: *Nec*
enim convincere potestis majorem Constantinopoli-
tanæ civitatis auctoritatem, quam civitatis Ro-

ΚΑ'. Ἡ Κωνσταντινουπόλεως Ἐκκλησία πασῶν
 τῶν ἄλλων ἐστὶ κεφαλὴ. Ἡ παροικιῶ δικαίω γινόμενη
 ἐκδοσις ἀκυρὸς ἐστὶν ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν, ὡς
 μήτε τῷ νόμῳ γινωριζομένη. Ἐάν ἐμπρακτος ἐρχων
 Κωνσταντινουπόλεως δι' ἑαυτοῦ, ἢ μέσου προσώπου
 παρὰ τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας ἀκίνητον ἐκλάβη, τὸ
 πραχθὲν ἀκυρον, καὶ δίδωσι τῇ Ἐκκλησίᾳ τὴν δια-
 τίμησιν τοῦ πράγματος. Ὁμοίως καὶ ὁ οἰκονόμος.
 Εἰ δὲ καὶ καθ' ἕτερον τρόπον πείσει, ἢ ἀναγκάσει
 περιελθεῖν εἰς αὐτὸν ἐκκλησιαστικὸν πρᾶγμα, καὶ
 τὸ πραχθὲν ἀκυρον, καὶ τὸ δοθὲν ὑπὲρ τούτου εἰς
 πρόσωπον τῆς Ἐκκλησίας, ἀποδίδεται αὐτῇ· καὶ
 πρὸς τοὺς εἰρημένους ὑπόκειται πονηρὴ εἰκοσι χρυσίου
 λιτρῶν αὐτός. Καὶ τὸ πρᾶγμα δοῦς, καὶ λαθὼν ἐπὶ
 τὸ παρασκευάσαι γενέσθαι τὸ συνάλλαγμα, τὸ δοθὲν
 αὐτῷ διπλοῦν δίδωσι, καὶ πάντα προσκυροῦνται τῇ
 Ἐκκλησίᾳ. Περαιτέρω τῶν εἰκοσι ἐπιῶν ἀκίνητον τῇ
 Ἐκκλησίᾳ οὐ μισθούται. Μόνοις εὐπόροις δεῖ τὰ
 ἐκκλησιαστικά ἐμψυτεύειν διὰ τὴν ἀποκατάστασιν
 τῆς ὕψους, καὶ μὴ περαιτέρω αὐτοῦ τοῦ ἐμψυτευο-
 μένου. καὶ δὲ ἐξῆς κληρονόμων· καὶ μὴ κουφίζεν
 πλέον τοῦ ἔκτου μέρους τοῦ συζομένου κανόνος ἐν
 τῷ καιρῷ τῆς ἐκδόσεως. Εἰ δὲ βλάβη τὸ πρᾶγμα
 ἐνισταμένου τοῦ χρόνου. ἐξωθίζεται, καὶ τὴν ζημίαν
 ἀποθεραπείει. Εἰ δὲ βλάβη ὁ οἰκονόμος, ἢ ἀπί-
 ρος ἐκδῶ, ἐπιγινώσκει τὴν βλάβην.

si locaverit iis qui solvendo non sunt, ipse damnus

ΚΕ'. Οἱ χαρτουλάριοι τῆς Ἐκκλησίας τῆς Μεγά-
 λης οὔτε διὰ μέσου προσώπου δύναται λαβεῖν
 ἀκίνητον αὐτῆς κατὰ μίσθωσιν ἢ ἐμψυτεύειν, ἢ ἕτε-
 ρον τρόπον. Γίνονται οἱ χαρτουλάριοι ἡγουμένου
 λιβάλλου καὶ φέροντος ὑπογραφήν τοῦ πατριάρχου
 καὶ τοῦ οἰκονόμου· καὶ ἐάν τις αὐτῶν φανῇ κλέ-
 πτων, ἢ παραδιδούς, ἢ ἄλλως ἀνεπίθετος [Ἰσ. ἀνε-
 πίτθετος]. Ἔξισσι τῷ πατριάρχῃ καὶ τοῖς οἰκονό-
 μοις ἐκβάλλειν αὐτὸν τοῦ καταλόγου. Γίνονται δὲ εἰς

manæ, quæ caput est omnium Christi ecclesiarum,
quod majorum tam vestrorum, quam nostrorum tes-
timonio comprobatur. Fulgentius Ruspinis, in
 libro de Incarnatione et gratia Jesu Christi, cap.
 2, Ecclesiam Romanam mundi carmen vocat.
 Et quod dicitur in l. 24 h. t. Constantinopolita-
 nam Ecclesiam omnium aliarum esse caput, sic
 accipiendum est, ut patriarcha Constantinopoli-
 tanus totius Orientis sit caput, ut ex Avito jam
 dictum est, *Salvo tamen per omnia privilegio sanctæ*
apostolicæ primæ in toto orbe terrarum Romanæ
sedis, ut loquitur Hincmarus Remensis, De divor-
tio Loth. et Tetb. resp. ult. Sic in cap. 2, ext. De
Summa Trinit. Romana Ecclesia dicitur mater et
magistra omnium Ecclesiarum.

(75) *Quæ jure colonario.* Παροικιῶ δικαίω,
 Bals. Sic etiam vocat Justin. Nov. vii, præfat.
 Prædia Ecclesiae Constantinopolitanæ jure, titulo
 παροικιῶ, sive libellario nomine dari non pos-
 sunt. Quid sit libellarius contractus vel libellaria,
 docet Cuj. ad lib. 1. *De Feud. tit. 2.*

(76) *In actu.* Ἐμπρακτος πρὸς διαστολήν eorum
 magistratum quibus conceduntur dignitates sine
 administratione, quietæ dignitates, otiosa cingula.

(77) *Chartularii.* Vide Glossar. nostrum ad Julian.
 Antecess.

επιρίθιον τῆς Ἀνατολῆς χαρτουλάριοι ιε', εἰς τὴν Ἀσιανῆς ις', εἰς τὸ Πόντου ιε', εἰς τὸ Ἰνδοτικόν ιε', εἰς τὸ Θράκης η', εἰς τὸ Ἀντιόχου ζ', εἰς τὸ τοῦ Καλαποδίου ζ', εἰς τὸ τοῦ ἀναλώματος ι', εἰς τὸ τοῦ ληγάτων θ'· καὶ λαμβάνουσι συνθηθειῶν ἐπὶ μὲν τοῖς ἐμψυτευτικοῖς συμβολαίοις πεντηκοστάς, ἐπὶ δὲ τοῖς μισθωτικοῖς καὶ τοῖς λοιποῖς συναλλάγμασιν ἑκατοστήν. Εἰ δὲ ὑπὲρ τὸν εἰρημένον ἀριθμὸν γένηται χαρτουλάριος, ἐκπίπτει, καὶ δίδωσι τῇ Ἐκκλησίᾳ ιε λίτρας, καὶ ὁ ποιήσας αὐτὸν κ'. Μετὰ ζητήσεως ἀκριβοῦς οἱ οἰκονόμοι λογιζέσθωσαν γνώμῃ τοῦ πατριάρχου τὴν γινομένην θανάτην τοῖς ἐμψυτευταῖς, καὶ μισθωτοῖς, καὶ διοικηταῖς, ἐκάστου μὲν οἰκονόμου ζητούντος πλὴν τῆς ὕψ' αὐτῶν [ισ'. ὕψ' αὐτῶν] διοικήσεως, τῶν δὲ λοιπῶν κατὰ πρόσταξιν Ἰβρον [in Cod. Juss. ἄγραφον] τοῦ πατριάρχου τοῖς λογιζομένοις ὑπογράφοντες Ἀπόστολον. Καὶ τὸ χωρὶς τοιαύτης παρατηρήσεως· λογιζόμενον οἰκοθεῖν οἱ οἰκονόμοι διδάσκει. Τῆς δὲ λογιζόμενης θανάτης καὶ τῶν εἰσχωριζομένων χρημάτων λαμβάνουσιν οἱ χαρτουλάριοι ἑκατοστάς· ὁ δὲ πλεόν λαμβάνων, καὶ τῆς ὑπουργίας τοῦ χαρτουλαρίου, καὶ τῆς ἱερατικῆς ἀξίας ἐκπίπτει παραχρήμα. Διὰ τοῦς οἰκονόμους κατὰ μῆνα, ἢ τὸ μῆκιστον ὑπὲρ δύο, λόγον πειν πρὸς τοῦς ἀρχιερεῖς· ἐπεὶ κινδυνεύουσιν.

ΚΓ'. Ἐάν τις γράβῃ κληρονόμον τὸν Δεσπότην Χριστὸν, μὴ προσθεῖς εὐκτηρίου προσηγορίαν, ἢ Ἐκκλησία τοῦ τόπου καθ' ὃν ἦν ὁ τελευτήσας, δοκεῖ γεγράφαί. Τὸ αὐτὸ ἐπὶ ληγάτου καὶ φιδεικομίσσου, καὶ προχωρεῖ εἰς ἀποτροπὴν πτωχῶν. Εἰ δὲ τινι τῶν ἁγίων ἀγγέλων ἢ μαρτύρων καταλίποι, μὴ μνημονεύσας οἴκου εἰ μὲν ἔστιν ἐν ἐκείνῃ τῇ πόλει, ἢ ἐν τῇ ἑνορίᾳ αὐτῆς τοιοῦτος οἶκος, αὐτὸς λαμβάνει· εἰ δὲ μὴ ἔστιν, ὁ ἐν τῇ μητροπόλει λαμβάνει. Εἰ δὲ μήτε ἐκεῖ τοιοῦτός ἐστιν οἶκος, αἱ κατὰ τόπον ἐκκλησίαι λαμβάνουσιν αὐτὸ, τῶν ἄλλων οἴκων παραχωρούντων αὐταῖς, εἰ μὴ δειχθῆ ὁ τελευτήσας ἕτερον ἐνθυμηθεῖς, καὶ ἕτερον εἰπόν. Τότε γὰρ τὸ ἀληθές· καὶ οὐ τὸ γεγραμμένον κρατεῖ. Εἰ δὲ τόπον εἴπη βῆτον, εὐρεθῶσι δὲ πολλοὶ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος ἐν τῇ πόλει, ἢ τῇ περιουσίᾳ, εἰ μὲν πρὸς τινι τοῦτον εἶχε μείζονα προσπάθειαν, ἢ συνεχῶς ἐκείσε ἐφορᾶ, αὐτῷ δοκεῖ καταλειφθῆναι. Τοιοῦτος δὲ τινος μὴ εὐρίσκομένου, ὁ μᾶλλον ἐκ τῶν τοιοῦτων οἴκων ἐνδεῆς λαμβάνει τὸ καταλειφθέν.

Καὶ δσα παράτιτα.

Βιβ. α'. τίτ. α', διάτ. β', ἢς ἡ ἀρχή. Nullus. Οὐδεις. Μῆνοις τοῖς τὴν ὀρθόδοξον τιμῶσι πῆστιν ἐπιπόποιος αἱ ἐκκλησίαι παραδίδονται.

Annibalis Fabroti notæ.

(78) *Ad pensionum.* In manuscripto Leuncl. et D. Peirescii legitur, εἰς τὸ Ἰνδοτικόν. Cujacius emendandum putat, εἰς τὸ Αἰγύπτου, ut sit perfecta enumeratio diocesium Orientis, obs. 12, 28.

(79) *Consuetudinum.* Συνθηθειῶν, συνθήματα pro salario. Glossæ Latino-G. salariuni, ὠφώνιον, πωροχή, συνθήματα, ἀλατικόν; Concil. Chalc. p. 381 et

A ad scriinium Orientis, chartularii 15, ad dioceseos Asiae, 16, ad Pontum, 15, ad pensionem (78), 15, ad Thraciam, 8, ad Antiochiam, 6, ad Calopodii, 6, ad expensarum, 10, ad legatorum, 9, et ratione consuetudinum (79) accipiunt pro instrumentis emphyteuticis, quinquagesimas: pro locatoriis, et reliquis contractibus, centesimam. Quod si quis ultra numerum indicatum factus fuerit chartularius, loco moveatur, et ecclesiae dat libras 15, quique fecit eum chartularium, libras 20. (Economus de sententia patriarchae cum accurato scrutinio computent impensam, quam emphyteutae, conductores et administratores faciunt: quolibet œconomus de his inquirente, quae ad commissam sibi administrationem pertinent; reliquis, ex scripto patriarchae jussu, qui verbum hoc, *Relegi*, ratiociniis subscribit. Quidquid absque hujusmodi observatione computatur, œconomus de suo praestant. Ejus autem impensae, quae computatur, et pecuniarum, quae inferuntur, chartularii centesimas accipiunt. Qui vero plus capit, et officio chartularii, et dignitate sacerdotali confestim excidit. Debent œconomus singulis mensibus, aut ad annum pro binis rationes arcais reddere. Nam aliqui periculum incurrunt.

XXVI. Si quis hæredem scripserit Dominum Christum, oratoris nomine non adjecto: ejus loci ecclesia, quae in loco debebat defunctus, hæres scripta videtur. Idem in legato et fideicommissio locum habet, et ad pauperes alendos confertur. Sin quid alicui sanctorum angelorum, aut martyrum reliquerit, nulla domus mentione facta, si quidem ejusmodi domus est in illa civitate, vel ejus territorio, relicta accipit: sin autem, domus in metropoli constituta capit. Quod si ne istie quidem ejusmodi domus est, ipsius loci ecclesiae rem consequuntur, quibus ceterae domus cedunt: extra quam si probatum fuerit, defunctum aliud habuisse in aulino, et aliud dixisse. Tunc enim ipsa rei veritas potior est eo, quod scriptum fuit. Sin certum locum expresserit (80), et in civitate, vel ejus continentibus, plures ejusdem nominis domus inventae fuerint: siquidem ad aliquam harum majorem affectionem habebat, aut frequenter illuc itabat, illi ipsi relicta fuisse res videtur. At si nulla talis reperitur, ea domus inter has relicta accipit, quae magis est indiga.

Tituli II Paratitla.

Libri 1, tit. 1, constit. 2, ejus initium, Nullus. Solis orthodoxam fidem colentibus episcopis ecclesiae traduntur.

383, a.: Leo Tac. cap. 19, num. 18: Μηδένα τῶν ὑπ' αὐτοῖς στρατιωτῶν ἀδικεῖν, ἢ τὸ οἰνοῦν διῶρον παρ' αὐτῶν λαμβάνειν, ἢ τὰς λεγομένας συνθητάς.

(80) *Locum expresserit.* Negatio igitur delenda in constitutione integra c. eod. ibi: Ἐρητὸν μὴ θεῖη τόπον, ut etiam constat ex his verbis quae praecedunt, nulla domus mentione facta.

Lib. 1, tit. 3, constit. 10 (81), ejus initium, *Si quis*, Qui vel impressionem, vel quancunque injuriam Ecclesiae loco inferre conatus fuerit, capitali supplicio punitur.

Lib. 1, tit. 3, constit. 13, ejus initium, *Si ecclesiae*. Qui ecclesiarum privilegia violat, quinque librarum auri multam praestat.

Lib. 1, tit. 3, constit. 20, ejus initium, *Si quis*. Ubi clericus, vel monachus, vel diaconissa, vel solitaria, nullo condito testamento decesserit, nec ejus haereditatem adierit ecclesiae, vel monasterium, propterea quod esset ascriptitius, aut libertus, aut curialis: si quas habet adversus eum actiones ecclesiae, vel monasterium, adversus haereticos expetitur.

Lib. 1, tit. 3, constit. 22, ejus initium, *Si quis*. Privilegia per antiquas constitutiones ecclesiis concessa, rata sint.

Lib. 1, tit. 3, constit. 26, ejus initium, *Decernimus*. Nec publicum aliquod aedificium, nec quod ad oblectamentum civitatis destinatum sit, a monachis aut clericis surripitur, ut sit ecclesia.

Lib. 1, tit. 3, constit. 32, ejus initium, *Omnes*. Omnia privilegia, quae per antiquas constitutiones ecclesiis concessa sunt, rata sunt.

Lib. 1, tit. 3, constit. 34, ejus initium, *Omnia*. Privilegia praestita ecclesiis, aut hominibus, aut rebus ecclesiarum, firma sunt.

Lib. 1, tit. 3, constit. 44, ejus initium, τῶν ἱερῶν κανόνων. Presbyter, aut diaconus (82), in matrimonio versari non possunt. Quamobrem si quis hoc fecerit, et uxori suae res aliquas dederit, vel inter vivos donatione, vel in testamento, ecclesiae, cui subest, eas ipsas sibi vindicat.

Lib. 1, tit. 3, constit. 53, ejus initium, *Raptores*. Res ejus, qui diaconissam, aut virginem rapuit; ecclesiae, cui subest, pleno dominio consequitur.

Lib. 1, tit. 4, constit. 3, ejus initium, *Nemo*. Dissertit haec constitutio, et exponit, qualibus a criminibus festum dierum Paschaliū (83) liberet.

Lib. 1, tit. 5, constit. 1, ejus initium, *Privilegia*. Haeretici ecclesiis indulta privilegia sibi non

Βιβ. α', τίτ. γ', διάτ. ε', ἥς ἡ ἀρχή, *Si quis*. Ἐάν τις. Ὁ ἔροδον οἰανδήποτε παρίσταται ἐπιχειρήσας ποιῆσαι τῷ τῆς Ἐκκλησίας τόπῳ καφαλικῶς τιμωρεῖται.

Βιβ. α', τίτ. γ', διάτ. ιγ', ἥς ἡ ἀρχή, *Si ecclesiae*. Ἐάν ἡ Ἐκκλησία. Ὁ τὰ τῶν Ἐκκλησιῶν παραφθεῖρων προνόμια, privilegia, πάντα λίτρας χρυσοῦ προτιμᾶται.

Βιβ. α', τίτ. γ', διάτ. κ', ἥς ἡ ἀρχή, *Si quis*. Ἀδικηθέντο τελευτήσαντος τοῦ κληρικοῦ, ἢ τοῦ μοναχοῦ, ἢ διακονίσσης, ἢ μοναστρίας, καὶ μὴ κληρονομηθέντο; ὅπῃ τῆς Ἐκκλησίας ἢ τοῦ μοναστηρίου, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐναπόγραφον ἢ ἀπαλευθέρων, ἢ βουλευτὴν· εἰ τινὰς ἔχει κατ' αὐτοῦ ἀγωγὰς, ἢ Ἐκκλησία, ἢ μοναστήριον κινήσει κατὰ τῶν τούτου κληρονόμων.

Βιβ. α', τίτ. γ', διάτ. κβ', ἥς ἡ ἀρχή. *Εἰ τινα*, *Si quis*. Προνόμια τὰ ταῖς Ἐκκλησίαις ἐκ παλαιῶν διατάξεων πεφιλοτιμημένῃ κραταίω.

Βιβ. α', τίτ. γ', διάτ. κς', ἥς ἡ ἀρχή, *Decernimus*. Ὑπὸ μοναχῶν ἢ κληρικῶν μήτε δημόσιον οἰκονόμημα, μήτε πρὸς τέρψιν πόλεως ἀφωρισμένον εἰς Ἐκκλησίαν ὑφαρπαξέσθω.

Βιβ. α', τίτ. γ', διάτ. λβ', ἥς ἡ ἀρχή. *Omnes*. Πάντα τὰ προδιδέγια, ἅτινα ταῖς Ἐκκλησίαις ἐκ παλαιῶν διατάξεων πεφιλοτιμῆνται, ταῦτα κραταίω.

Βιβ. α', τίτ. γ', διάτ. λδ', ἥς ἡ ἀρχή, *Omnia*. Τὰ παρασχεθέντα προδιδέγια ταῖς ἐκκλησίαις, ἢ τοῖς ἀνθρώποις, ἢ πράγματα τῶν ἐκκλησιῶν, βέβαια ἴστωσαν.

Βιβ. α', τίτ. γ', διάτ. μδ', ἥς ἡ ἀρχή. *Τῶν ἱερῶν κανόνων*. Ὁ πρεσβύτερος ἢ ὁ διάκονος οὐ δύναται γάμοις προσομιλεῖν. Ὅθεν, εἰαν τις τοιοῦτόν τι ποιήσῃ, καὶ παράσῃ τῇ αὐτοῦ γαμετῇ τινα πράγματα ἐντερόθως, ἢ ἐν διαθήκῃ, ἢ ἐκκλησία ὑφ' ἣν τελεῖ, ταῦτα διεκδικεῖ.

Βιβ. α', τίτ. γ', διάτ. εγ', ἥς ἡ ἀρχή, *Ἀρπαγες*, *Raptores*. Τὰ τοῦ ἀρπάσαντος διακόνισσαν ἢ παρθένον πράγματα ἢ ἐκκλησία ὑφ' ἣν τελεῖ, κατὰ τὰς ἐκείων διαποταίαν λαμβάνει.

Βιβ. α', τίτ. γ', διάτ. γ', ἥς ἡ ἀρχή, *Nemo*. Ἡ διάταξις διαλαμβάνει καὶ λέγει, ποίων ἐγκλημάτων ἐλευθεροῖ ἢ ἐορτῇ τῶν πασχαλίων ἡμερῶν.

Βιβ. α', τίτ. ε', διάτ. α', ἥς ἡ ἀρχή, *Προνόμια*, *Privilegia*. Οἱ αἰρετικοὶ μὴ ἐπιδικαίωσαν τὰ παρα-

Annibalis Fabroti notæ.

(81) *Constitutio x.* Vide Saresb. Pol. lib. v, c. 5.

(82) *Presbyter aut diaconus.* Presbyteri, diaconi, et subdiaconi matrimonium contrahere non possunt, alioquin ab officio remouentur, cap. 1 et 2, extr. qui cler. vel uoventes. Concil. Aurelianen. II, c. 8, propter votum continentiae: quia tam diaconi quam subdiaconi cum primum ad clerum adsciscuntur, carnem suam in aeternum obsignant. Et ex juniorum pontificum Constitutionibus conjugatus non assumitur ad sacerdotium, diaconatum, aut subdiaconatum, nisi conversio promissa sit, C. assumi et seq. distinct. 18, c. ult. dist. 31.

D. Hieronym. in epist. 50, ad Pammachium: *Episcopi, presbyteri, diaconi aut virgines eliguntur, aut vidui, aut certe post sacerdotium in aeternum pudici.* Vide P. Damianum epist. 3 lib. IV, et epist. 13, lib. V. In minoribus autem ordinibus constitutis, puta lectoribus, cantoribus, ostiariis, exorcistis et acolythis, licet matrimonium contrahere, can. 25 Aposiol.; can. 6 synodi in Trullo coactæ, Nov. V, cap. 8 et XII, cap. 42.

(83) *Dierum Paschaliū.* Leo Magnus, serm. 9, de Quadragesima. Vide Append. Cod. Theodos. p. 17 et seq.

εχεθέντα ταῖς ἐκκλησίαις· προνόμια. Μόνους γὰρ Α

ταῦτα τοῖς ὀρθοδόξοις ἐπιτρέπεται.
Βιβ. α', τίτλος ε', διάταξις η', ἥς ἡ ἀρχή, *Quicumque*. Τὰ τῶν Εὐτυχιανιστῶν, ἦτοι Ἀπολλιναριστῶν μοναστήρια τῇ τῆς ἐνορίας ἐκκλησίᾳ προσκυρωθήσονται.

Βιβ. α', τίτ. ε', διάτ. ε', ἥς ἡ ἀρχή, *Si quis*. Μηδεις τῶν ὀρθοδόξων κτήμα, ἐν ᾧ ἔστιν ὀρθοδόξων ἐκκλησία, ἢ εὐκτήριον, ἐν διαθήκῃ ἢ δωρεᾷ, ἢ ἐν τελευταίᾳ βουλήσει ἢ ἄλλῳ τρόπῳ ἐκποιεῖτω, ἢ διδῶτω αἱρετικῷ.

Βιβ. α', τίτ. θ', διάτ. β', ἥς ἡ ἀρχή, *Cœlicolarum*. Οἱ τόποι οἱ εἰς τὰς συνόδους ἀφωρισμένοι τῶν σεβόντων τὸν οὐρανὸν ταῖς ἐκκλησίαις προσκυρούσθωσαν.

Βιβ. α', τίτ. θ', διάτ. ιη', ἥς ἡ ἀρχή, *Hac vallitura*. Νέου κατασκευασθεῖσα συναγωγῇ Ἰουδαίων ἢ Σαμαριτῶν τῇ ἐκκλησίᾳ προσκυρούσθω.

Βιβ. α', τίτ. ια', διάτ. ε', ἥς ἡ ἀρχή, *Omnia loca*. Οἱ ἐν Καρθαγένῃ ἱερατικοὶ τόποι, οἱ παρὰ τοῦ βασιλέως ταῖς ἐκκλησίαις δωρηθέντες, ἀναφαιρέτως μανέντωσαν παρ' αὐταῖς.

Βιβ. α', τίτ. β', διάτ. ε', ἥς ἡ ἀρχή, *Denuntiamus*. Μηδεις ἐν ταῖς ἀγιωτάταις ἐκκλησίαις, ἢ ἐν ἄλλοις προσκυνητοῖς, ἐν οἷς αἱ εὐχαὶ ἐπιτελοῦνται, ἐκθόσῃ κεκρήσθω, ἢ στάσιν κινεῖτω, ἐσχάτην ἐντεῦθεν ὑφορώμενος τιμωρίαν.

Βιβ. α', τίτ. ιγ', διάτ. δ', ἥς ἡ ἀρχή, *Jamdudum*. Ὁ ἐν ἐκκλησίᾳ ἐλευθερωθεὶς ἐπὶ τοῦ δήμου καὶ ἐπισκόπου βεβαίαν κτάται τὴν ἐλευθερίαν.

Βιβ. α', τίτ. ιγ', διάτ. β', ἥς ἡ ἀρχή, *Qui religiosa*. Ὅταν ἐν ἐκκλησίᾳ τις, παρόντος τοῦ ἐπισκόπου, ἐλευθερωθῇ, οὕτω γενέσθω ἐλεύθερος, ὡς πάντων τῶν νεομισμένων ἐπὶ τῇ ἐλευθερίᾳ γενομένων.

Βιβ. γ', τίτ. β', διάτ. β', ἥς ἡ ἀρχή, *Omnes*. Οἱ δικασταί, καὶ τὸ τῶν πόλεων πλῆθος, καὶ τὰ συστήματα τῶν τεχνῶν, πᾶσαν τὴν Κυριακὴν ἀργεῖτωσαν· γεωργοὶ δὲ ἐξέστω ταῖς οἰκισταῖς ἐργασίαις προσκαρτερεῖν.

Βιβ. γ', τίτ. β', διάτ. β', ἥς ἡ ἀρχή, *Quadragesima*. Ἐν τῇ τεσσαρακοστῇ τῶν νηστειῶν μηδεμίᾳ διαγνωσὶς ἐγκλημάτων προβαίνεται.

Βιβ. γ', τίτ. β', διάτ. γ', ἥς ἡ ἀρχή, *Omnes*. Τὰς ε' τῆς Πασχαλίας ἡμέρας, καὶ τὴν Χριστοῦ Γένναν, καὶ τὰ Θεοφάνεια, καὶ ἐκάστης ἑβδομάδος Κυριακὴν, καὶ ἐν τῇ μνήμῃ τοῦ πάθους τῶν ἀπο-

Annibalis Fabroti notæ.

(84) *Hæretico*. Nam nec hæreticus ejusmodi prælium comparare potest. Theophil. ad § 2. *Inst. de inutil. stipul.*

(85) *Carthagine loca*. Constitutio missa est ad populum Carthaginensem.

(86) *Jamdudum*. Una est ex tribus Constantini constitutionibus. Nicephor. lib. vii. c. 16.

(87) *Ac episcopis*. Ἐπὶ μάρτυσι τοῖς ἱερεῦσι, Sozomenus, i. c. 19. Addit Constantinus in l. i. col. *De his qui in Eccl. manumit.* et seq.: Ad episcopis quoque et clericis manumissos justam libertatem consequi; quorum favore Justinianus quoque pleraque singularia constituerat, ut scribit Balsamon ad can. 85, synodi Carthag. quo jurc

A vindicent. Nam solis orthodoxis ea conceduntur.

Lib. i, tit. 5, constit. 8, cujus initium, *Quicumque*. Eutylianistarum sive Apollinaristarum monasteria ecclesie territorio addicentur.

Lib. i, tit. 5, const. 10, cujus initium *Si quis*. Nemo prædium orthodoxorum in quo est orthodoxorum ecclesia, vel oratorium, in testamento, vel donatione, vel in suprema voluntate, vel alio modo alienet, aut det hæretico (84).

Lib. i, tit. 9, constit. 12, cujus initium, *Cœlicolarum*. Loca cœlicolarum conventibus assignata, ecclesiis addicuntur.

B Lib. i, tit. 9, constit. 18, cujus initium, *Hac vallitura*. Exstructa Judæorum vel Samaritanorum nova synagoga, ecclesie adlicitor.

Lib. i, tit. 11, constit. 5, cujus initium, *Omnia loca*. Sacra Carthagine loca (85), ecclesiis ab ipso imperatore donata, maneat eis inadempta.

Lib. i, tit. 12, constit. 5, cujus initium, *Denuntiamus*. Nemo sanctissimis in ecclesiis, vel in aliis venerabilibus locis, in quibus vota concipiuntur, conclamationibus utitor, vel seditionem moveto; ultimum inde supplicium formidans.

C Lib. i, tit. 13, constit. 4, cujus initium, *Jamdudum* (86). Qui manumissus est in ecclesia, coram plebe ac episcopis (87), libertatem certam consequitur.

Lib. i, tit. 13, constit. 2, cujus initium, *Qui religiosa*. Cum in ecclesia quis, episcopo præsentē, manumissus fuerit, ita liber fiat, atque si omnia in manumissione solemnia servata fuissent.

Lib. iii, tit. 12, constit. 2, cujus initium, *Omnes*. Die Dominico (88) judices omnes, et civitatum plebes, et artium cunctarum collegia, quiescant: agricolis vero liceat ut operis suis intenti sint.

Lib. iii, tit. 12, constit. 5, cujus initium, *Quadragesima* (89). In jejuniis quadragesima, nulla cognitio criminalis locum habeat.

D Lib. iii, tit. 12, constit. 6, (90) cujus initium, *Omnes*. Quindecim diebus paschalibus, et die natali Christi, et Theophaniis, et cujuslibet septimanæ Dominica, et in memoria passionis apostolorum,

cum Italia dudum uteretur, placuit Africanis Patribus Augustini suggestio, qua suadebatur ut idem jus a principe postularetur, ut constat ex canon. 64 et 82 Eccles. Afric.

(88) *Die Dominico*. Vide sup. Parat. tit. 1.

(89) *Quadragesima*. Vide sup. eo. j. Parat.

(90) Lib. iii, tit. 12, const. 6. *Theophaniis*. In l. 7, c. *de fer.* Brodæi codex, Epiphaniarum, quidam Epiphaniarum, ut c. Menagii, alii Theophaniarum. Bals. τὰ Θεοφάνεια neutraliter, ut Theophaniarum legisse videatur. Hoc festum Latini etiam veteres Epiphaniam vocabant, Amm. Marcellin. xxi. V. Greg. Naz. or. 38, init.

spectacula cessent, et tribunalia, itemque præstationis annonarum compulsiones, et privatorum debitorum executiones.

Lib. iv, tit. 63, constit. 5 (91), ejus initium, *Cessante*. Decani Majoris ecclesiæ Constantinopolitanæ habent immunitatem : sed non sunt ultra nongentos (92) quinquaginta.

Lib. vi, tit. 48, constit. 4, ejus initium, *Incertis* (93). Cap. 8, ait constitutio posse quem Ecclesiæ legatum vel hæreditatem relinquere.

Lib. vii, tit. 72, constit. 10, ejus initium, *Cum apud*. Cum res debitoris creditores distrahant, si pretium solum amplius esse fuerit inventum, quam ea summa sit, quæ ipsi debetur : id, quod superest (94), in archivio ecclesiæ deponuato, ut quondam debitori servetur.

Lib. x, tit. 16, constit. 11 (95), ejus initium, *Illud*. Formæ publicorum tributorum, quæ apud Achivos (96), atque etiam Macedonas exstat, insistendum est. Et quamvis hæc Macedonum Ecclesia, remissionem (97) [tributorum] est consecuta ; propterea tamen aliena tributa (98) sub nomine suo sublevare non debet.

Lib. xi, tit. 75, constit. 4, ejus initium, *Absit*. Etiam ecclesia instructionis itinerum (99), et pontium reparationis onus agnoscat.

Lib. xii, tit. 57, constit. 17, ejus initium, *Cum serps*. Si deputati fuerint milites ecclesiæ curiam, ex alio loco translati, et annonarum (1) præstatio in eo loco damnum dei fisco : quæ ipsos accessit ecclesiæ, damnum agnoscat.

Lib. xii, tit. 50, constit. 20, ejus initium, *Nullus*. Ne sanctissimæ quidem ecclesiæ tempore expeditionis ab angariis (2) vel parangariis excusationem habeant.

Legito etiam publicatam post codicem constitutionem inter novellas ordine septimam, ejus initium et inscriptio, *Lex de non alienandis vel permutandis rebus ecclesiasticis*, et quæ sequuntur. Item 44, ejus inscriptio est, *De rerum ecclesiasticarum immobilium alienatione ac solutione*. Item 52, ejus in-

σθλων, ἀργύτωσαν αἱ θεαὶ [ισ. θείαι], καὶ τὰ δεκαστήρια, καὶ αἱ τῶν ἀννωνῶν ἀπαιτήσεις. καὶ αἱ τῶν ἰδιωτικῶν χρεῶν εἰσπράξεις.

Βιβ. δ', τίτ. 57, διάτ. ε', ἥς ἡ ἀρχὴ, *Cessante*. Οἱ δεκανοὶ τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως ἀτέλειαν ἔχουσιν· οὐ γίνονται δὲ παραιτέρω τῶν θν'.

Βιβ. ε', τίτ. μη', διάτ. α', ἥς ἡ ἀρχὴ, *Incertus*. Ἐν τῷ ὄρθῳ κεφαλαιῷ φησὶν ἡ διάταξις· ὅτι δύναται τις ληξῆτον ἐκκλησίας καταλιμπάνειν καὶ κληρονομαῖαν.

Βιβ. ζ', τίτ. οβ', διάτ. ι', ἥς ἡ ἀρχὴ, *Cum apud*. Ἐνῆκα οἱ θανείσται τὰ πράγματα τοῦ χρεώστου πιπράσκουσιν, εὐρεθῆ δὲ πλεόν το καταβληθὲν τίμημα τῆς κεχρωσθημένης [χρεωσθημένης] ποσότητος. Ἐν τοῖς ἀρχαίοις τῆς ἐκκλησίας τὸ περιττὸν ἀποτιθέσθωσαν, ἐπὶ τῷ φυλάττεσθαι τοῦτο [γρ. τούτῳ] τῷ παλαιῷ χρεώστῳ.

Β.β. ι', τίτ. ε', διάτ. ιδ', ἥς ἡ ἀρχὴ, *Illud*. Τῷ τύπῳ τῶν δημοσίων εἰσφορῶν τῷ ἐπὶ τῷ ἀρχαίῳ, ἐστὶ γε μὴν καὶ τῶν Μακεδόνων, καὶ τῶν ἄλλων ἐπαρχιῶν, μὴ κεχρησθῶ ἡ ἀγνώστη Θεσσαλονικη· ἐκκλησία. Οὐ γὰρ ἐπειδὴ αὕτη συγκεχώρηται, διὰ τοῦτο ὀφείλει ἀλλότρια τελέσματα τῷ εἰσεῖν κουφίζειν ὀνόματι.

Βιβ. ια', τίτ. οε', διάτ. δ', ἥς ἡ ἀρχὴ, *Absit*. Καὶ ἡ ἐκκλησία τὸ τῆς ὀδοστρωσίας ; καὶ τὸ τῆς ἀνανεώσεως τῶν γεφυρῶν ἐπιγνωσκέτω βάρος.

Βιβ. ιβ', τίτ. λζ', διάτ. ε', ἥς ἡ ἀρχὴ, *Cum serps*. Ἐὰν ἀφορισθῶσιν στρατιώται ἐκκλησίᾳ τινὶ ἐξ ἐτέρου τόπου μετενεχθέντες, καὶ τὸ παρασχέσθαι τὰς ἀννῶνας ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ διαζήμιον ποιῆται τῷ δημοσίῳ· ἡ ἐπικαλεσαμένη τούτους ἐκκλησία τὸ διαζήμιον ἐπιγνώσεται.

Βιβ. ιβ', τίτ. υ', διάτ. κ', ἥς ἡ ἀρχὴ, *Nullus*. Μηδὲ αἱ ἀγιώταται ἐκκλησίαι ἐν καιρῷ ἐξεδίτου τῶν ἀγαριῶν ἢ τῶν παραγαριῶν ἐξκουσάτωνα ἔχουσιν.

Ἀνάγκῳ καὶ τὴν μετὰ τῶν Νεαρῶν ζ' διάταξιν, ἥς ἡ ἐπιγραφὴ, *Νόμος περὶ τοῦ μὴ ἐκποιεῖσθαι, ἢ ἀνταλλάττεσθαι τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα*, καὶ τὴν μδ', ἥς ἡ ἐπιγραφὴ, *Περὶ τῆς τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀκινητῶν πραγμάτων ἐκποιήσεως καὶ καταβολῆς*· καὶ τὴν ιβ', ἥς ἡ ἐπι-

Annibalis Fabroti notæ.

(91) Lib. iv, tit. 63, const. 5. Οἱ δεκανοὶ, collegiati l. 5, c. de commerc. *Habent immunitatem* ; Nov. XLIII, c. 1.

(92) *Nongentos*. Mutatus numerus ex l. 4 c. *De sacros. eccles.*

(93) Lib. vi, t. 58, constit. 4, ejus initium, *Incertis*. Hoc paratitlo hæc editio auctior est.

(94) *Quod superest*. Creditor actione pignoratitia tenetur ad superfluum reddendum, l. *Eleganter 24*, § *Si vendiderit*, l. *De pignorat*, act. l. *In fraudem 45*, § *Si plus*, D. *De jur. fisc.* l. ult. c. *De distr. pign.* l. ult. c. *Si vend. pign. agat*.

(95) Lib. x, t. 16, const. 11. XI. est post constitutum a Cuj. legem l c. eod.

(96) *Apud Achivos*. Recte igitur in vet. pro. *sed hi*, legitur, *Achivi*. Cæterum corruptum hic erat exemplar Leuncl. Nos ope codicis Peiresclani con-

stitutionem hanc castiorem edimus, mendose tamen in eo scriptum erat, ἐπὶ τῷ ἀρχαίῳ, pro ἐπὶ τῶν Ἀχαιῶν. Ne quid autem deesset, versionem et hic nostram exhibuimus. Forma et dispositione publicorum tributorum, quæ apud Achivos, Macedonas et alias provincias observatur, sacrosancta Thessalonicensis Ecclesiæ non utatur: non enim quia ipsa ei remissa est, ideo aliena tributa sub nomine suo sublevare debet.

(97) *Remissionem*. Ecclesiæ Thessalonicensi remittitur capitatio.

(98) *Aliena tributa*. L. viii, c. *De sacros. Eccles.*

(99) *Itinerum* Vide sup. ad. tit. 2, const. 7.

(1) *Ne annonarum*. Vide an in Gr. legatur καὶ an μῆ, et l. 17, etc., lbi : *Ne per eorum*, etc.

(2) *Ab angariis*. Vide sup. tit. 2, const. 11.

γραφή. Ὡς τε τὴν διαίταξιν τὴν βουλευμένην τοὺς δὲ ἀπογράφον καὶ ἐλευθερίας τεχθέντας ἐλευθέρους εἶναι νοεῖσθαι, καὶ τὰ ἐξῆς. Εὐρήσει; γὰρ ἐν μὴν τῇ ἐδόθη γενικῶς κεκωλυμένην πᾶσαν ἐκποίησην ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, ἐμφύτευσιν δὲ μόνην ἐπιτετραμμένην, καὶ αὐτὴν ἄχρι δύο προσώπων, αὐτοῦ τε τοῦ λαμβάνοντος καὶ τοῦ αὐτοῦ κληρονομοῦ· ἐν δὲ τῇ ββ', ὡς, ἦν ἵνα χρεῖα δημόσια ἢ ἰδιωτικὰ ἐπικέκτηνται ταῖς ἐκκλησίαις ψηφισμένου, διακρίτου πραττομένου δύνανται ἀκίνητα πράγματα ἐκποιεῖν. Ἐν δὲ τῇ νβ', ἐν τῷ β' κεφαλαίῳ, εὐρίσκεισθε περὶ τοῦ τοὺς εὐκτερίους οἴκους ἀμφεφείας ποιεῖσθαι πρὸς αὐτοὺς ἀκινήτων, διακρίτου πρότερον πραττομένου ἐπ' αὐτοῦς. Ὑπεξαιρεῖ δὲ καὶ ἐν ταύτῃ τῇ διατάξει, ἐν τῇ μδ', τὴν μεγάλην Ἐκκλησίαν Κωνσταντινουπόλεως, καὶ πάντα ἱερῶν τόπων συντελοῦντα εἰς αὐτήν.

ΤΙΤΛΟΣ Γ΄.

Περὶ ἐπισκόπων, καὶ κληρικῶν, καὶ ὀρφανοτρόφων, καὶ βρεφοτρόφων, καὶ ξενοδόχων, καὶ πτωγείων, καὶ ἀσκητηρίων, καὶ μοναχῶν, καὶ προρομιῶν αὐτῶν, καὶ καστρινίου πεκουλλίου, καὶ ἀγοραζομένων ἀιχμαλώτων, καὶ περὶ γάμων κληρικῶν κεκωλυμένων, καὶ ἐπιτετραμμένων.

Ἐρμηνεία Α΄. Οἱ κληρικοὶ καὶ τὰ ἀνδράποδα αὐτῶν οὐχ ὑπόκεινται κεναῖς [Ἰσ. κεναις] εἰσφοραῖς, ἢ μετὰ τοῖς.

Β΄. Οἱ κληρικοὶ ῥυπαραῖς οὐχ ὑπόκεινται λειτουργίαις, οὔτε ταῖς τῶν πραγμάτων δόσεσιν· ἐπειδὴ τὰ πτώμαχα αὐτοῖς εἰς ἀποτροπὴν χωρεῖ πτωχῶν· οὔτε ἐξτραορδιναρίους, οὔτε παραγγαλίαις· οὔτε αἱ οὐσίαι αὐτῶν, οὔτε γαμεταὶ ἢ παῖδες αὐτῶν, ἢ γυναῖκες αὐτῶν.

Γ΄. Οἱ κληρικοὶ τὰ δημόσια τῶν ἀγρῶν αὐτῶν, καὶ τὰς μετακομιδὰς ἐπιγινώσκουσιν.

Δ΄. Ἐάν οἱ ταξέωται ἢ οἱ καθολικιστικοὶ, καταλι-

A scriptio est : *Ut constitutio quæ natos ex ascriptio et ingenna, vult esse liberos, intelligatur, et quæ sequuntur.* Quippe reperies in illa quidem prima generaliter esse prohibitam omnem alienationem (3) rerum ecclesiasticarum : emphyteusiu vero duntaxat esse permissam, ad duas usque personas (4), ejus videlicet, qui emphyteusiu accipit, et alterius, qui hujus est hæres. In quadragesima vero quarta, quod cum debita fiscalia (5) vel privata ecclesiis incumbunt, decreto (6) interveniente res immobiles alienare possint. In 35 denique capite secundo, invenies agi de eo, quod oratoria permutationis inter se rerum immobilium facere possint, modo de his decretum prius interponatur. Excipit autem et in hac constitutione et in 44 Majorum ecclesiam (7) Constantinopolitanam, et omnem locum sacrum, sub ea positum.

TITULUS III.

De episcopis et clericis, et orphanotrophis (8), et brephotrophis, et xenodochis, et ptochotrophis, et ascetis, et monachis, et privilegiis eorum, et castrensi peculio, et redimendis captivis, et de nuptiis clericorum vetitis seu permissis.

I. Clerici (9), et eorum mancipia, novis collationibus, aut metatis (10) subjecti non sunt.

II. Clerici muneribus sordidis (11) non sunt subjecti, neque negotiatorum præstationibus : quando ea, quæ ipsi acquirunt, alendis pauperibus cedunt. Nec item muneribus extraordinariis, nec parangariis, tam facultatis eorum, quam conjuges (12) aut liberi, vel eorundem uxores subjacent.

III. Clerici fiscalia (13) prædiorum suorum, et transvectiones (14) agnoscunt.

IV. Si officiales (15), vel catholiciani, relicto tri-

Annibal's Fabroti notæ.

(3) *Omniem alienationem.* Alienationis nomine continetur venditio, donatio, permutatio, emphyteusis perpetua D. Nov. vii, c. 1, sed ex Novel. cix, cap. 1, non prohibetur emphyteusis perpetua, nisi Majori ecclesie Constantinopolitane.

(4) *Ad duas usque personas.* Vid. d. Novell.

(5) *Fiscalia.* Novel. xlvi, cap. 1.

(6) *Decreto.* Præsidis.

(7) *Majorum Ecclesiam.* Prohibetur quoque Majori ecclesie Constantinopolitane permutatio prædiorum d. Nov. lrv, c. 2, in fin. et d. Novell. xlvj, c. 5.

(8) *Orphanotrophis.* Καὶ ὀρφανοτρόφων. Rectius igitur leges apud Justin. orphanotrophis; est enim hic tit. præsertim de personis, nec aliter legitur in antiquo Brodæi et Menagii cod.

(9) *Clerici.* Sanctus Basilus in epistola 279 et 304, posulat a censitore, ut monachii secundum constitutionem in eorum gratiam editam, tributorum solutione liberentur.

(10) *Aut metatis.* Sic in Basil. Μητρε μετὰ τα δότωσαν. Neque hospites suscipietis, l. 1, c. eod. sexta synod. Const. act. 11. Ἐν ἐνὶ μετὰ τῷ; vet. int. In uno mitato, synod. Nic. ii, act. 4, ex sermone quodam S. Athanasii: Ἐπεζήτητος μετὰ τὸν μίξον. Anastasius vertit: Mansionem majorem. Glossæ ms. Metatores, mansionum præparatoris. Auctor libri De hæresibus lib. 1: *Definitiones ejus a metatoribus Antichristi adinventas.* Orosius, lib. vii, c. 2: *Cæsar metator imperii potius quam imperator.* Vide ad c. 4. tit. 9.

(11) *Muneribus sordidis.* Ut puta, ne siant caparii, vel pistores, quo exemplo utuntur Græci, lib. lrv, in hunc locum in l. 1, cod. *De excusat. muner.*, et l. ix. *Et tractantes*, De immunitate Ecclesiarum, lib. v; Cujac. ad l. 1 *De capsar.* Vide Cujac. obs. 5, 8.

(12) *Conjuges.* Conjugia clericorum, l. ii, c. eod. conjugia pro conjugibus, ut matrimonia.

(13) *Fiscalia.* Τὰ δημόσια, Bals. Basil. autem συντέλεια. Glossæ Basil. φοιτάλια, Abdias, aut quisquis est, *Apostolicæ historiæ* lib. v: *Dum solvunt fiscalia*, δημόσια. Glossæ Gr.-Lat. συντέλεια, τὸ ἀπὸ τῶν, tributum, συντέλεστή; tributarius.

(14) *Transvectiones.* Μετακομιδὰς; Bals. Glossæ: μετακομιδὴ, evectio, transvectio, in l. 3 c. eod. translationes. Quid sit translatio, et transvectio, vide Cuj. ad tit. 28 et 48. Cod. lib. x.

(15) *Officiales.* Ταξέωται, Balsamo. Macarius homil. 15: Οἱ διάκονοι τοῦ ἄρχοντος; καὶ οἱ ταξέωται. Glossæ: Ταξέωτης, apparitor, officialis. Vide Glossar. nostrum ad Julian. Antec. Officiales rationales, l. 4 c. eod. ut rationale officium in l. 6, c. *De superind.* Catholiciani sunt officiales procuratores Cæsaris, qui catholicis et rationalis dicitur, Basilica ad l. ult. D. *De interrog. in jud. fac.* et ad l. 3, c. *Si advers. fisc.* S. Anastasius, et Nicephorus Callistus: Glossæ veteres: καθολικὸς rationalis. Alius Capitolinus in Gord.: *Quidam rationalis sibi ultra procuracionem omnia vindicans.* A Catholico Catholiciani, a rationali rationales dicti.

nisterio (16) cursus et primipili, contractis erga A
 fiscum (17) debitis, clerici facti fuerint, conditioni
 suæ restituuntur. Si vero apud magistratum, per
 depositionem ipsius officii constiterit, eos non esse
 ratiociniis vel ministeriis obnoxios, atque ipsi vitæ
 probabilis sint : absque dispendio facultatum sua-
 rum transferuntur. Quod si clam facti fuerint clerici,
 duas partes (18) facultatum suarum concedunt
 liberis, aut liberis nullis exstantibus, propinquis :
 aut in horum defectu, sociis officialibus : ac tertiam
 partem sibi retinent.

V. Si quis rapuerit, vel duntaxat uxorem du-
 cere (19) virginem sacram attentaverit (20) : capi-
 tali supplicio (21) punitur.

VI. Presbyteri, et diaconi (22), et exorcistæ (23),
 et lectores, et ostiarii (24), personalibus etiam B
 muneribus eximuntur.

VII. Episcopus testimonium non dicit (24').

VIII. Presbyteri sine tormentis (25) testimonium
 dicunt, ita tamen, ut ipsi litigatores eos actione
 falsi convenire possint. Cæteri vero clerici secun-
 dum juris ordinem testimonium dicunt.

IX. (25') Quæ annuum sexagesimum non excessit,
 non sit diaconissa.

Annibalis Fabroti notæ.

(16) *Relicto monasterio.* Officiales igitur rationales
 publicum cursum exhibebant in provinciis. V. ad
 Glossas Basilic. in v. Κουριώσος, deque primipilo
 ibidem in *πριμίπιλον*.

(17) *Contractis erga fiscum.* Intersera ratione
 Alesci, l. 1, c. eod., ut apud Tacit. *Hist.* II, c. 95,
 4 : *Novies millies sestertium paucissimis mensibus
 intervertisse creditur.* Et *Annal.* lib. XVI, cap. 40, 2.
Intersersis patroni rebus. Petron. *Si intervertissent
 pecuniam vestram* ut in l. ult. D. *De fugitiv.*

(18) *Duas partes.* Verba d. legis 4, uti exstant
 in antiquis exemplaribus hæc sunt : *Quod si clan-
 destinis artibus putaverint irrependum, duas con-
 cedant liberis, aut si proles defuerit, propinquis ex
 propria substantia (alii, propriæ substantiæ) por-
 tiones, tertia sibi retinet.* Sin vero propinquorum
 necessitudo defuerit, geminæ portiones officii, in
 quibus militant, relinquuntur, portione tertia tan-
 tummodo retenta. Alii, *relicta.* Subscriptio autem
 ita restituenda est : Dat. Kal. Sept. Tauro et Floro
 cons.

(19) *Uxorem ducere.* De atrocitate hujus sceleris
 Avitus Viennens, epist. 49 : *Vos conjicite qualiter
 cælestis justitiæ custitas moveatur, si sponsam
 Christo devotam, et in sancti altaris thalamo bened-*
 D *ictione dotatam, ut nihil amplius dicam vel peni-
 tantem aspexerit,* etc. Vide ibid. Notas v. c. et
 doctissimi Jac. Sirmondi.

(20) *Attentaverit.* Petron. *Accessi tentaturus an
 pateret injuriam.* Idem attentare quod tentare,
 vel. onomasi. *attento, περιάω.* V. cod. LL. ant.
 p. 405.

(21) *Capitali supplicio punitur.* Continuator
 Theophrastus in Michaelis Amorienb. : *Ἀφαρπάσει
 τὸν παρθένου τοῦ ἀσκητηρίου, καὶ πρὸς αὐτὸν
 ἔχουσαν ὀπηγάγετο. Ταύτης οὖν οἱ ἀδελφοὶ τῷ
 Μεγαλῇ προσέειπον, τὰ τοῦ δράματος, διηγού-
 μενοι. Ὁ δὲ καλεῖται τῷ στρατηγῷ, εἰ οὕτως φω-
 ράσοι ἔχουσαν τὴν ἀλήθειαν, τὴν βί.α τοῦ τετολ-
 μηκότος Εὐφημίου ἀποτελεῖν κατὰ τὴν τοῦ νόμου
 ἀριθείαν.* In atrocioribus enim eadem severitate
 voluntas sceleris, qua effectus punitur. Donatus
 in *Andriam*, act. 1, sc. 5 : *Non perficere, sed co-*

πάντες τὴν ὑπουργίαν τοῦ ἐρέμου καὶ τοῦ πριμίπι-
 λου, χρεωσθησαντες τῷ δημοσίῳ γίνονται κληρικοί,
 ἀποδίδονται τῇ ἰδίᾳ τύχῃ. Εἰ δὲ παρὰ τῷ ἀρχοντι
 διὰ τῆς καταθέσεως τῆς τάξεως φανῶσι μὴ ὑποκαί-
 μενοι λογισμοῖς ἢ λειτουργίαις, καὶ εἰσι δοκιμοῦ
 ζωῆς, μεταφέρονται ἀνευ ζημίας τῶν ἐκίων. Εἰ δὲ
 λάθρα γίνωνται, δύο μοίρας τῶν οὐσιῶν αὐτῶν πα-
 ραχωροῦσι τοῖς πασιῶν ἢ, καὶ τῶν ἐκίων ὑπὸντων,
 τοῖς συγγενέσιν ἢ ἐν ἀπορίᾳ τούτων τοῖς ταξιώ-
 ταις· καὶ τὸ γ' παρακρατοῦσιν.

E. Ἐάν τις ἀρπάσῃ, ἢ μόνον περιπαθῇ λαβεῖν γε-
 μετήν [παρθένον ἱερὰν, ἀποκεφαλίζεται.]

Γ. Πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι, καὶ ἐξορκισταί, καὶ
 ἀναγνώσται, καὶ ὁστιάριοι, καὶ τῶν προσωπίων
 λειτουργιῶν ἐξαίρονται.

Z. Ἐπίσκοπος οὐ μαρτυρεῖ.

H. Οἱ πρεσβύτεροι χωρὶς βασάνων μαρτυροῦσι,
 δυναμένων τῶν δικαζομένων ἐνάγειν αὐτοῖς περὶ
 πλαστοῦ. Οἱ δὲ λοιποὶ κληρικοί κατὰ τὴν τοῦ νόμου
 τάξιν μαρτυροῦσιν.

Θ. Ἡ μὴ ὑπερβάσσει τὴν ἐξηκοστὴν ἡμερῶν οὐ γί-
 νεται διακόνισσα.

nari velle aliquid ad scelus, effectio est, etc. Auctor
 libri contra hæresim Prædestinat. : *Fit per arbitrium
 suum sine facto reus. Voluntas enim perfecta pro
 facti opere a justo judica reputatur : et implesse
 dicitur omnia qui quod potuit fecit.*

C *Raptori interdicitur matrimonio raptæ.* Cap.
 Caroli M. lib. 1, c. 194, Capit. Caroli Calvi p. 60.
 Qui sanctimonialis. Imo tam raptor quam raptia
 capite plectitur, si postea raptia raptori nupsit.
 Synod. Turonica, II, c. 21 : *Statimus ut nullus
 sacratam Deo virginem, etc.* p. 228, col. 2, in An-
 tom. II concil., parte 2. Edictum Theodorici,
 § 17, *Raptorem.* Vide formulas solemnes editas
 cum cod. LL. Antiq. formulæ 81. Hodie jure pon-
 tificio consistit matrimonium, si raptia cum qua
 connubium est postea consenserit, cap. ult. extr.
De raptorib. Vide Capit. Car. M. p. 21, 51, 181, et
 cap. Car. Calvi p. 60 : *Zonaram ad can. 12, 4 sy-
 nod. Chalced.* Vide tom. I *Concil. Gall.* p. 357.
 Brusium in Sulpic. Sever. p. 76, Sozom. n. VI, 3 ;
 Nicephorum, x, 30.

(22) *Diaconi.* Et subdiaconi, l. 4, c. h. 1.

(23) *Exorcistæ.* Exorcistæ prætermissi sunt in
 Basilicis repetitæ prælectionis, auctore Bals. ad
 Phot. V. Wonuer. ad Minut. p. 155 ; de Exorcistis,
 vide quæ dixi ad Parat. Cujac. h. tit.

(24) *Ostiarii.* Dele ex d. l. vi, vocem, *acolythos.*
 quæ nec exstat in tribus codicibus Bals. nec in
 Basilic. nec in lib. vet.

(24') *Plenius Harmenop.* hanc legem ita extulit :
*Episcopi nec volentes. nec invito ad testimonium dicen-
 dum in jus vocari possunt, sed ad eos domum mit-
 titur.* P'cellus ad titulum 16 Synops. Attaliotæ :
*Ἀρχιερεῖς οὐ μαρτυρεῖ οὐτ' ἄνων, οὐθ' ἐκίων
 τῶς.* Sic Vestales : ex quibus intelligimus quæ
 sit horum verborum sententia in l. VII. c. eod. :
*Nec honore, nec legibus episcopus ad testimonium
 fugitatur.* Dele ibi verbum, *dicendum*, quod deest
 in vet. exempl. Vide quæ dixi ad Cujac. Paratit. h. lib.
 (25) *Sine tormentis.* Χωρὶς βασάνων, non tur-
 quantur.

(25') In l. IX, c. eod. perperam legitur in qui-
 busdam codicib. veteribus, etiam in optimo Bro-

Γ. Ἐάν τινες ἐκκλησίαι ἢ ἐπισκοπῆ, ἢ κληρικῶν, ἢ ἀποπὸν τι πράξουσιν ἐν τῷ τόπῳ ἢ τῇ λειτουργίᾳ, παρὰ πάντας πούλικως κατηγοροῦνται, καὶ κερφαλικῶς τιμωροῦνται· κἀν ὁ ἐπίσκοπος παρορᾷ τὸ γεγονός. Εἰ δὲ ὑπερβαίνουσιν οἱ ἐπελθόντες τὴν πολιτικὴν διάταξιν, διὰ δημοσίων πραγμάτων ὁ ἄρχων στρατιώτας προσκαλεῖται.

ΙΑ. Ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῶν χωρῶν. καὶ τῶν κωμῶν πρὸς τὸ μέγεθος ἐξ αὐτῶν καὶ οὐχ ἐτέρωθεν οἱ κληρικοί γίνονται, ὥστε συντελεῖν τὴν ἰδίαν καπιτατίονα καὶ τὸ δργμῶσιον.

ΙΒ. Ὁ πολιτευόμενος, μετὰ παραγγελλάν γενόμενος κληρικός, ἀποδίδεται τῇ βουλή διὰ τοῦ ἀρχόντος.

ΙΓ. Ὁ κατὰ βίαν ἢ προποήσειν παραβαίνων Β τὰ τῶν ἐκκλησιῶν προνόμια πάντα λίτρας προστιμᾶται.

Annibalis Fabroti notæ.

dæi, et Menagii, *quinquaginta*, ut constat ex illis verbis: *Secundum præceptum apostoli*. Hoc est, Pauli I ad Tim. cap. v, vers. 9. Theophanes: Θεοδόσιος ὁ βασιλεὺς νόμον ἔγραψε, γυναῖκα εἰς διακόνισσαν μὴ προβαίνειν, εἰ μὴ ὑπερῶν τὰ ἕξ ἔτη κατὰ τὸν Ἀπόστολον. Sic etiam legit Photius *Notitæ*. tit. 1. c. 2. Tertullianus, *De velandis virginibus*, cap. 9, ad quam sedem præter annos 60 non tantum univiræ, id est, nuptæ aliquando eliguntur. Verum ex Nov. vi, c. 6, exigitur tantum ætas annorum 50: Κατὰ τοὺς θεοὺς κανόνας, secundum sacros canones: ex Nov. autem cxxiii, c. 13, an. 40, ut Chalcedon: conc. can. 15, et vi, in Trullo, c. 14: concil. Wormac. can. 45: diaconis-am non ordinandam ante annum 40, et hoc jus sequuntur conditores Basilicon, qui hanc legem libris suis non inseruerunt: et Eustath. De legitimis temporib. cap. De quadraginta annis. V. infra lib. iii, tit. 1. De diaconissis quidam accipiunt illa D. Pauli ad Tit. c. ii, vers. 3: *Annus similiter in habitu sancto*. Theophylactus, *ibid.*: Τινὰς δὲ καὶ ἐν ἐκκλησίᾳ διακόνους φασίν. Alii de ætate hoc potius sumendum putant. V. inf. lib. iii, tit. 1.

(25*) Hæc lex exstat in registro Greg. lib. ii, et Capit. Car. M. vi, 143; Joann. Saresber, *Polyerat.* lib. v, c. 5, et in Appendice Cod. Theod. num. 14, si quis conferre velit.

(26) *In episcopum*. In l. x. c. eod. sacerdotibus et ministris, sacerdotum nomen proprie tribuitur episcopis, Codex can. Eccl. Afric. *Alexandrinum et Antiochenum venerabiles sacerdotes*. D. Hieron. *Advers. Luciferianos*, c. 4: *Ecclesie salus in summi sacerdotis dignitate pendet*. D. Augustin. in *quest.* 101: Tertullian. de baptismo, c. 17: *Summus sacerdos*, qui est episcopus: et fere ubi id exstabat in manuscriptis, correctores immutarunt, et notius episcopi nomen reposerunt, quod in Gregorio Turonensi cum veterib. collato et aliis observavi. Sed communicatur etiam presbyteris: unde πρὸς διαστολὴν episcopi, primi ordinis sacerdotes dicti, presbyteri secundi. D. Hieronym. in *Jeremian.* lib. iii, c. 13: *Sacerdotes quoque ipsi secundus in ecclesiastico honore gradus*: Ὁμοίως γὰρ καὶ αὐτοὶ ἱερεῖς τὲ ἐστὶν, καὶ διδασκαλίαν εἰσὶ παρῆστουμένοι. *Nam et ipsi similiter sunt sacerdotes, et docendi munus sibi concredidit habent*. Oecumenius, in I ad Tim. c. iii, v. 8; Facundus *Hernianens.*, lib. xii, c. 5: *Quia sacrificare presumpsit, quod licitum est singulo cuique etiam secundi ordinis sacerdoti*. Leo I, in serm. 10, de laude charitatis: *Non enim summos tantum antistites,*

X. (25**) Si qui in ecclesia irruerint in episcopum (26), vel clericos (27), aut flagitiosum aliquid eo in loco, vel in liturgia (28) commiserint, ab omnibus publice accusantur, et capitali supplicio afficiuntur; licet episcopus ad facinus admissum conniveat (29). Si vero ii, qui irruunt, officium civile (30) numero superant, præses per publicas litteras milites arceat.

XI. In ecclesiis prædiorum (31) et vicorum, pro illorum magnitudine, de numero ipsorummet, non aliunde, clerici sunt; ita quidem, ut propriam capitationem et onus fiscale (32) conferant.

XII. Qui versatur in curia (33), si post interdictum (34) fiat clericus, præsidis opera (35) curiæ restituitur.

XIII. Qui per vim (36), aut simulationem (37), ecclesiarum privilegia violat, quinque librarum auri multam solvit.

aut secundi ordinis sacerdotes. Hincmar. *Remens.* opuscul. 13, c. 3: *Hos lxxii figuram presbyterorum, id est secundi ordinis sacerdotum gessisse sciendum est*. Et opusculo 48, c. 20: *De presbyteris, videlicet secundi ordinis viris non dimittenda sunt*. Secundi sacerdotes in constit. Theodosii et Valentin. append. Cod. Theod. num. 20. Possid. de vita August. c. 4: *Quia locus presbyterii, licet ipse majore dignus esset, appropinquaret tamen episcopatu*.

(27) *Vel clericos*. Ministri in d. l. 10, et l. 27, et 23, h. tit.

(28) *In liturgia*. In ipso cultu locore. Sic vet. in d. l. 10 Saresberiensis et alii. Codex Brodxi et Menagii: *In ipso cultu loco*. In Appendice: vel *Ipsi cultui locoque*.

(29) *Conniveat*. In d. l. 10: *Injuriam propriam ultionem non deposcat, cui (sacerdotii append.) sanctitas ignoscendi gloriam derelinquit*. Vide Nicephorum Gregoram, lib. ix *Hist.*, ubi de Isaia patriarcha. V. Sulpit. Sever. p. 494. Tantam, etc., edit. 8, et Prosperum Aquitanum, ii *De vita cont.* c. 5.

(30) *Officium civile*. Civilem apparitionem. Apparitio pro apparitore in d. l. 10.

(31) *Prædiorum*. Possessionum, in l. 11, c. eod. Possessio igitur pro prædio rustico, ut in l. xxviii. D. *De minor.*; Symm. 10, 41. Glossæ: Κτήμα, prædium, fundus, possessio, in prædiis et vicis Ecclesiæ constitutæ, l. 10, § *De hæretic*. Theophil. § 2. *Instit. de inutilib. stipulat.*

(32) *Et onus fiscale*. Capitationis onus ac sarcinam, d. l. ii.

(33) *Qui versatur in curia*. Βουλευτής, curialis, decurio. Curiales clerici non ordinantur. Nov. vi, cap. 4, et Nov. cxxiii, c. 13. V. S. Ambros. 5, epist. 31, can. *prætereæ*, distinct. 51, Joann. Saresber. *Polyerat.* lib. vii, c. 20.

(34) *Post interdictum*. Nec statim conventionem præmissa pristinae conditioni reddatur. L. 12, c. eod. V. Gesta purgationis Cæcilian, p. 32.

(35) *Præsidis operæ*. Vigore et solertia judicantium, d. l. 12.

(36) *Qui per vim*. Ad hujus l. interpretationem vide lib. lx Basilic. tit. 54, c. 21; non tamen videtur vim facere qui tenere privilegia ecclesiastica lædit, quinque eorum in necem ecclesiæ, rationem non habet, eave contemnit. Sed neque vim affert, qui ea dissimulatione negligit. Sic in lib. xvii, c. eod. Si quis hæc violaverit, id est, si quis adversus ea lecerit.

(37) *Aut simulationem*. Lege in Gr. Ἡ παραπροποήσις.

XIV. (57*) Qui episcopatu per arbitrium (58) A episcoporum dejectus fuerit, si quid egerit tumultuose, ac eundem episcopatum (59) invadere voluerit, procul ab urbe (40) centum millibus (41) ejicitur, nec imperatorem (42) adeundi potestatem habet, vel impetrandi rescriptum: sed etiam si quod impetraverit, non accipit; et qui auxilium ei tulerint, indignationem incurrunt.

XV. Si prohibita clericorum conventicula (43) privatis in ædibus (44) de sententia dominorum habeantur, domus ipsæ proscribuntur.

XVI. Ascriptitius (45) invito domino non sit clericus, sique etiam in prædio (46) sub hac lege clericus sit, ut per ip um dominum capitationem præstet, ac per subrogatum rus colat: ea immunitate ipsi rata manente, quæ certas capitationes ecclesiis relaxat. Et huic constitutioni si quod rescriptum adversetur, non valet.

XVII. Clerici non habent aditum ad actiones publicas, vel quæ ad curias pertinent: nec qui parabolani vocantur, potestatem habent accedendi ad spectacula publica, vel ad curias, nec ad prasides; nisi litis propriæ causa, vel quæ ad ipsorum communitatem (47) spectet. Si quis præter hæc fecerit, in perpetuum ex ipso collegio ejicitur, (48) et supplicio competenti afficitur.

Annibalis Fabroti notæ.

(37*) Integram hanc legem exhibet appendix Codicis Theodosiani.

(38) *Per arbitrium.* Κατὰ δοκιμασίαν ἐπισκόπων ἐκδιηθείς. Phot. *Nomoc.* iii. 9, cap. 10. Basilica, ἀπὸ συνόδου, lib. iii, tit. 1, c. 1, residentibus episcopis, l. 14 c. eod. Rufinus Aquilei. *Hist. eccles.* lib. x, c. 1: *Ibique Arimæ trecentis decem et octo episcopis residentibus adesse jubet.* Concil. Tolet. iv. c. 5: *Episcopi secundum ordinationis suæ tempora resideant.*

(39) *Episcopatum.* Ἐπισκοπήν, Bals. et Basil. sacerdotium; d. l. 11, ut sacerdotes pro episcopis, supra c. 10.

(40) *Ab urbe.* Balsamon ad can. 28 Apostol. Ἀπὸ ἑκατὸν μιλίων ἢς ἐξεβλήθη πόλις, οὐκ εἰστω, ex Basilic. d. c. 1

(41) *Centum millibus.* Gentesimo milliaro, centesimo lapide. Oecumenius in Acta c. 1: Μίλιον ἓν, ἢ τοῦ Σαββάτου ὁδός, ὡς φησὶν Ὀριγένης. S. Athanasius in Metaphrasi ms. p. 76, vers. 20: Ὅτι περιπάτησεν ἐπὶ τῆς θαλάσσης σταδίους κίρια, ἢ τριάκον, ὡς εἶπεν Ὁ εὐαγγελιστής, ὅπερ εἰσὶ μίλια τρίτον παρ' ἄλλων. Loc. corruptus in scripto codice, scribe: Σταδίους εἴκοσι πάντε ἢ τριάκοντα, ὡς εἶπεν Ὁ Εὐ. (Joan. vi, 19), ὅπερ εἰσὶ μίλια τίσσαρα παρ' ἄλλων. Nam ut ait Suidas: Ἐπτά ἡμῖς σταδία ποιοῦσι μίλιον. Hero: Τὸ μίλιον ἔχει σταδία ζ' ζ'. B. Chrysost. hom. 64, in Joan. Et δὲ ἀπὸ οὐκ ἐκπέντε σταδίων ἦν ἡ Βηθανία, ὅπερ εἰσὶ μίλια δύο.

(42) *Nec imperatorem.* V. concilii Antiocheni can. 12.

(43) *Conventicula.* In l. 15, c. eod. *conventiculam illicitam, etc.* et mox: *Novam ac tumultuosam conventiculam,* sic vet. exempl. Brodæi: sic etiam legitur in l. 3, infra, *De his qui ad eccl. conf.* conventicula est συναγωγή. Conventiculum plerumque in malo ponitur. Glossæ, conventiculum perditurum: *Δόξιον καὶ καταγώνιον ἀπολλυμένων.* Insuper pro loco in quem convenitur. Cassiodor. *Tripartitæ,* lib. viii, in fin., ut rursum sint Christiani et conventicula in quibus

1Δ'. Ὁ κατὰ δοκιμασίαν ἐπισκόπων ἐκδιηθείς ἐπισκοπῆς, ἴαν τις ποιῆ παραχώδης, καὶ θάλη ἐπιθῆναι τῇ αὐτῇ ἐπισκοπῇ, πόρρω τῆς πόλεως ρ' μίλιοις ἐκβάλλεται, καὶ οὐκ ἔχει ἀδειαν προσίνα βασιλεῖ, ἢ λαμβάνειν ἀντιγραφὴν. Ἄλλ' εἰ καὶ λάθη, οὐκ ἀπολαύει: καὶ οἱ βοηθήσαντες αὐτῷ ἀγανακτοῦνται.

1Ε'. Ἐὰν ἀπηγορευμένα συνακτήρια κληρικῶν ἐν ἰδιωτικοῖς οἰκοῖς γίνωνται γνώμη τῶν δεσποτῶν, δημεύονται οἱ οἴκοι.

1Γ'. Ἐὰν ἀπόγραφος ἀκοντος τοῦ δεσπότου οὐ κληροῦται, καὶ ἐν αὐτῷ δὲ τῷ χωρῷ ἐπὶ τούτῳ τῷ δρω γίνεται, ἐφ' ᾧ διὰ τοῦ δεσπότου τὴν καπιτάλιον συντελεῖν, καὶ δι' ὑποκαταστάτου γεωργεῖν, ἐρρωμένης τῆς ἀλειτουρησίας, ἢ τῆς δήλης καπιτατιόνης, συγχωρεῖται; ἐκκλησίαις. Καὶ ἀντιγραφὴ ἐναντιουμένη τῇ διατάξει οὐκ ἐρρωται.

1Ζ'. Οὐκ ἔχουσιν οἱ κληρικοὶ πάροdon εἰς τὰς δημοσίας πράξεις, ἢ τὰς ἀρμοζούσας ταῖς βουλαῖς: οὔτε οἱ λεγόμενοι παραβάλοι ἔχουσι χώραν πρὸς τὰς δημοσίας (f. θίας), ἢ βουλευτήρια, οὔτε πρὸς τοὺς ἀρχοντας, εἰ μὴ διὰ δίκην, ἢ τῆς κοινότητος αὐτῶν. Εἰ δὲ τις παρὰ ταῦτα ποιῆσει, ἐκβάλλεται τοῦ συστήματος διηνακῶς, καὶ ἀρμοδίως κολάζεται.

orare consueverint, l. 8 § 3 *Conventicula*; l. 11, *Donatistarum conventicula*, in sententia Marcellini post collationem Carthag. cum Donatist. C. Cyrilianus *De unitate Eccl.*: *Et cum hæreses et schismata postmodum nata sint, dum conventicula sibi diversa constituunt, etc.* S. Ambros. *De dignit. sacer.* cap. 4: *Hereticis et schismaticis, qui exira sanctam Ecclesiam catholicam conventicula sibi propria præficiunt.* D. Augustin. in epist. 50: *Circuli atque conventicula Donatistarum, vel Maximianensium.* Circuli ut in l. 8, § 4, hoc tit. Τὰ συστήματα τῶν αἰρετικῶν μισρὰ συστήματα. Cyrillus Hierosolymit. catech. 8; Epiphanius Panarit. lib. ii: Τὰς αὐτῶν ἐκκλησίας, ἦτοι φωλοῦς, καὶ σπήλαια. Ὅσως εἰκομι τὰ τῶν αἰρετικῶν συνέλευσις.

(44) *Privatis in ædibus.* Iluc pertinet l. v, c. Theod. *De his qui ad eccles.* et est de conventiculis Joannitarum, ut tunc dicebantur fautores Joannis Chrysostomi. Vide *Hist. Tripart.* lib. x, cap. 17

(45) *Ascriptitius.* Censibus adnotatus l. xvi eod. censib. obnoxius, ascriptus censibus, Ὁ ἀπογεγραμμένος τῇ γῇ πάροκο, ut Γισσι exponunt, εναπογράφος. Glossæ: Ἐναπόγράφος, ascriptitius. Hic quasi servus est, et ideo invito domino non poterat in clerum ascisci. Gelasius PP. in can. *generalis*, distinct. 54.

(46) *In prædio.* In eo vico in quo nascitur mansitare, d. l. 16.

(47) *Ad ipsorum communitatem.* Hoc est corpus vel collegium. In communis totius corporis causas, sic vet. exempl. Brodæi, in l. 22, c. eod.

(48) *Ex ipso collegio ejicitur.* Brevibus parabolani exima ur, d. l. 17, id est, matricula parabolani. Id enim hic significat breve. Alias brevis seu breve, aut breviculum pro indice et inventario, scheda et libello brevi ponitur. Lupus, epist. 88: *Breves etiam quos de facultate monasterii mittere debuis.* Concilium Sussionense ii, cap. 7: *Thesaurum ac vestimenta seu libros di-*

1H'. Παραβιάζοντες γίνονται καὶ κατὰ δοκιμασίαν Α τοῦ ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας, μὴ ὄντες ἀξιωματικοὶ καὶ βουλευταί, ὀφείλοντες ἐπιμελεῖσθαι τῶν λελωθμένων, καὶ ταῖς καλεούμεναι τοῦ πάππου περιβαρεῖν.

1Θ'. Οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ κληρικοί μόναι συνοικεῖται-

Annibalis Fabroli notæ.

genter imbrévient, et breves nobis reportent. Imbrevient etiam quid unusquisque ecclesiarum prælatus, quando prælationem ecclesie suscepit, ibi invenerit. — Quæ tollide.n verbis extant in concilio apud S. Mæram, cap. 4. B. Hieron. Epist. ad Florentium: *Ut eos libros, quas me non habere brevis subditus edocuit, librarii manu in charta scribi jubeas, pro quo Græci recentiores βράβιον dicunt.* S. Athanasius Apol. 2: *Περὶ τῆς τῶ βράβιον τοῦτο.* Vide ad Glossas Basilie.

(49) *Parabolani.* Qui ad curanda debillium ægra corpora deputantur, l. 48 c. eod. Concilium Chalcedon. art. 1: *Εἰσέτρεχον γὰρ εἰ; τὴν ἐκκλησίαν στρατιῶται μετὰ ὀπλων, καὶ εἰσέτρεχισαν οἱ μονάζοντες μετὰ βαρσσοῦμᾶ, καὶ παραβαλανίς καὶ κλήθος ἄλλο πολὺ.* Vel interp. *Irruebant enim in ecclesiam milites cum armis. Instabant monachi qui cum Barsuma, et parabolani, et multitudo alia grandis.* Fortè legendum, *parabolani, et παραβόλοι,* sic dicti, ut ait summius Novellarum Interpres, quasi temerarii, quia qui ægrotis adsunt in periculo sæpe non parvis versentur ægrotorum contactu: eadem nimirum forma rationeque qua bestiarum parabolarii sunt, et Socrati *παράβολοι,* id est. audaces. Hinc *παράβολον* τολμᾶν Polyb., dixit 8. *Παράβολον* τὸ λῆμα alii. De significatione hujus verbi vide Scaligeri epist. 60 et Hug. Grot. in Epist. ad Philippenses, cap. 2. V. Niceph. Call. 14, c. 3.

(50) *In dignitate constituti.* Honorati, d. l. xviii. Honorati enim sunt qui civilem aut militare honorem seu dignitatem gerunt, quæ ea functi sunt. Vide tit. *De honoratorum vehiculis,* et l. 49 cod. *De episcopali audient. Les gens de qualité.* Verus inscriptio. HONORATI ET DECURIONES ET NUMERUS MILITUM CALIGATORUM. Et in Leonis epistolis, in constit. Honorii et Theodosii ad Agricola præfectum Galliarum: *Honoratos vel curiales.*

(51) *Ejusque papæ jussis obsequi.* Ita ut hi reverentissimi sacerdotis præceptis ac dispositionibus obsecundent, d. l. 18: *παρὰ, id est, episcopi: quo nihil frequentius tam in Latinorum, quam Græcorum Patrum scriptis.* S. Basilii epist. 325: *Ὁ μακαριώτατος, πάππας Ἀθανάσιος.* Vide Glossar. nostrum ad Juliani Novellas. Hinc *παπικὸν ἀξίωμα,* vel *παπικὴ ἀξία,* Georgio Pachymeræ, et παραρρηγεῖν, Balsam. ad can. 1 concil. Nicæn.

(51') *Mulierum consortium alienum est a vita et honestate clericorum.* Sanctus Basilii in Constitutionib. monasticis, cap. 5: *Χρὴ δὲ τὰς τῶν γυναικῶν ὀμιλίαις, καὶ συντυχίαις ὡς τὰ μάλιστα φεύγειν, εἰ μὴ τις ἀπαρτητος ἀνάγκη τὴν συντυχίαν βιάζοιτο.* *Fugiendæ nobis in primis cum mulieribus congressiones, collocaionesque: nisi cum gravissimos aliqua ad eas necessitas impellat.* Sulpitius Severus, dialogo 2, cap. 7: *Martinus, quem nulla inquam femina contigisset.* Et ideo principalibus constitutionibus et synodalibus decretis cavetur, ut clerici mulierum extranearum ἢ συσεσάκτων, consortio abstineant, l. 49 cod. *De episc. et cleric. et can. 5 concil. Nicæn.* Cujusmodi constitutio repetita est in synodo Toletana iv, can. 42: *Cum clericis, inquit, extraneam femina nullatenus habitent; id enim et constitutio antiquorum Patrum decrevit.* Et can. 4: *Quidam, inquit, clerici legitimum non habentes conjugium, extranearum mulierum interdicitu consortiu appetunt.* Denique Justinianus eam Nicænz synodi de-

XVIII. *Parabolani (49)* ex episcopi Alexandrini arbitrio sunt, qui non sunt in dignitate constituti (50), vel curiales: et confectorum morbis curam gerere debent, ejusque papæ jussis obsequi (51).

XIX. (51') *Sacerdotes et clerici matribus dun-*

ditionem confirmat in Nov. cxxiii, cap. 29: *Presbyteris, inquit, et diaconis, et subdiaconis et omnibus in clero conscriptis, interdiximus secundum eum sanctorum canonum, mulierem aliquam in domo sua extraneam habere.* Et Nov. cxxvii, c. 4, ipsum Nicæni conventus canonem citat. Ejusmodi autem mulieres συσεσάκτοι dicuntur in can. 3, id est, extraneæ veteri interpreti, et Rusno Aquileiensi, lib. 1 *Histor. eccles. cap. 6.* Alii malunt subintroductas, vel intronissas vel ascitillas interpretari, in can. Nullus, et can. *Interdixit,* distinct. 52, et in Aquisgranensis concilii can. 39; Arclat. ii, c. 4. Erant autem συσεσάκτοι mulieres neque uxores, neque concubine, sed tertii ejusdem generis mulieres quæ secum clerici non sobolis nec libidinis gratia, sed pietatis studio, aut certe pietatis obtentu fovebant, ut scribit D. Chrysostomus in sermone contra eos qui habent mulieres συσεσάκτους: *Sunt enim quidam, inquit, qui puellas inuuptas absque nuptiis et concubitu ducentes domi perpetuo collocant, et ad supremam senectam usque inclusas tenent, non querendorum liberorum gratia, neque enim aiunt se illis misceri, neque libidinis causa, siquidem illas dicunt se incorruptas inviolatasque servare.*

Excipiuntur tamen, d. can. 3 concilii Nicæni, mater, filia, soror, aut amita, et denique eæ personæ quæ omnem suspicionem effugiunt. Quod etiam confirmat Justinian. in d. Nov. cxxiii, c. 29: *In his enim nihil sævi criminis existimari solum naturale permittit.* L. xix c. eod. lege, *secvi.* Honor. et Theodos. in constit. relata in Collat. Carthag. 1: *Scava Donatistarum interpretatio.* Excipitur etiam eæ quæ ante sacerdotium uxor fuit. Vide Breviationem canonum Fulgentii Ferrandi, c. 122; Georgium Alexandrinum in Vita B. Chrysostomi.

Verum quia clerici et sacerdotes ejusmodi mulieres συσεσάκτους, quarum consuetudine delectabantur, sorores, aut matres, aut filias appellabant, et propudia sua sub his pietatis nominibus obtegebant, quod B. Hieronymi. indicat in libro ad Rusticum monach. *De vivendi forma,* et lib. *De vitando suspecto contub.* et Ancyran. concilii can. 18, Theodosius in d. l. *Eum qui, 49,* constituit ne quis sacerdos aut clericus tales domi sorores habeat: et generaliter, ne extraneas, neve ulla omnino mulieres præter matrem, filiam germanam, et eam quæ uxor ante sacerdotium fuerit.

Observandum est quod dicitur in l. 29, uxorem retineri posse, quod etiam permittitur concilii Nicæni can. 4, ex his qui ex lingua Arabica in Latinum sermonem conversi sunt; et synodi Arclatensis n can. 3: *Si quis clericus, inquit, a gradu diaconatus in solutio suo mulierem, præter aviam, matrem, sororem, filiam, neptem, vel conversam secum uxorem habere præsumperit, a communicatione alienus habeatur. Par quoque et mulierem, si se separare noluerit, pœna percellat.*

Qui jam uxores habebant, si ad episcopatum apicem ascendissent, vel ad presbyterii honorem, officium mariti non exerebant, sed ab uxoribus abstinabant. Gregorius Turonensis, *Histor. lib. 1, cap. 43:* *Apud Arvernos post Stremonium episcopum prædicatoremque, primus episcopus Urbicus fuit, ex senatoribus conversus, uxorem habens, quæ juxta consuetudinem ecclesiasticam remota a con-*

taxat suis, et filiabus, et sororibus, et antea so-

XX. Si presbyter, vel diaconus, vel diaconissa, vel subdiaconus, vel clericus, vel monachus, vel monastria (52), nullo condito testamento decesserit, nec habeat ascendentes, aut descendentes, aut propinquos, aut uxorem (52'), ecclesia sua vel monasterium ei succedit. Eidem, si sit ascriptitius, dominus; si libertus, patronus; si curialis, curia succedit: ita ut ecclesiis et monasteriis actiones, quas adversus defunctos ratione negotiorum gestorum habebant, reserventur.

XXI. Episcopi, et presbyteri, et diaconi, et illustres (53), per substitutos, periculo facultatum suarum, obire munera curialia possunt.

XXII. Qui per calumniam, exhibitionis causa apud iudicem competentem accusat episcopum, dat auri triginta libras (54). Confirmat etiam hæc constitutio privilegia ecclesiastica. Item si clericus aut monachus Constantinopolim (55) adierit religionis causa vel ob aliquod negotium ecclesie, sine litteris (56) episcopi sui, non putatur (57) esse clericus aut monachus.

XXIII. Eutychem rejicit hæc constitutio, et Flaviani (58) memoriam recipit.

XXIV. Ratum est, quod pauperibus relinquitur; nec inceptorum (59) personarum ratione infirmatur.

XXV. Clerici Constantinopolitani, cum actores apud patriarcham (60) eos convenire nolunt, apud

Α σαν μητράτιν αὐτῶν, καὶ θυγατράσι, καὶ ἀδελφαῖς, καὶ ταῖς πρὸ τούτου γαμηθείσασιν αὐτοῖς.

Κ'. Ἐὰν πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ διακόνισσα· ἢ ὑποδιάκονος, ἢ κληρικὸς, ἢ μοναχὸς, ἢ μονάστρια τελευταίῃ ἀδιάθετος, μὴ ἔχων ἀνιόντας ἢ κατιόντας, ἢ συγγενεῖς, ἢ γυναικα, ἢ κατ' αὐτῶν ἐκκλησία ἢ τὸ μοναστήριον αὐτὸν διαδέχεται. Τὸν δὲ τοιοῦτον, ἐναπόγραφον ὄντα, ὁ δεσπότης· ἢ ἀπαλυθερον, ὁ πάτρων· ἢ βουλευτὴν, ἢ βουλή διαδέχεται· σωζομένων ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς καὶ τῶν ἀγωγῶν, ἔ; εἶχον κατὰ τῶν τελευταίωντων προφράσι διοικήσεως.

ΚΑ'. Οἱ ἐπίσκοποι, καὶ οἱ διάκονοι, καὶ οἱ ἡλούστριοι δύνανται δι' ὑποκαταστάτων κινδύνη τῶν οὐσιωνῆαυτῶν τὰς βουλευτικὰς ποιεῖν λειτουργίας.

ΚΒ'. Ὁ κατὰ συκοφαντίαν ἐπὶ παραστάσι παρὰ προσφῶρῳ δικαστῇ αἰτιώμενος ἐπίσκοπον ἢ δίδωσι λίτρας. Καὶ βεβαίῃ ἢ διάταξι; τὰ ἐκκλησιαστικὰ πρόνομα. Κληρικὸς ἢ μοναχὸς ἀνίων ἐν Κωνσταντινουπόλει διὰ θρησκείαν ἢ πρᾶγμα τῆ; Ἐκκλησίας ἀνευ γραμμάτων τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, οὐ νομίζεται κληρικὸς; ἢ μοναχὸς.

ΚΓ'. Ἡ διάταξι; ἐκβάλλει εὐτυχία, καὶ δέχεται τὴν μνήμην Φλαβιανοῦ.

ΚΔ'. Ἐβρῶτα; τὸ τῆς φυχῆς πτωχοῖς καταλιμπανόμενον, καὶ οὐκ ἀκυροῦται γῶ λόγῳ τῶν ἀδελφῶν, ἢ βεβαίῳ.

ΚΕ'. Οἱ κληρικοὶ Κωνσταντινουπόλεω; τῶν ἀκτόρων μὴ βουλομένων αἰτοῖς ἐνάγειν παρὰ τῷ πατριάρχει, παρὰ τοῖς ὑπάρχουσιν μόνοις δικάζονται, ἐνάγουσ; καὶ

Anibalis Fabroti notæ.

sortio sacerdotis religiose vivebat: vacabant enimambo orationi, elemosynis, atque operibus bonis. Ex veteri igitur Ecclesie more non miscebantur uxoribus, can. *Teneri* 4, et can. *Læx continentie* 10, distinct. 31. Et ratio hæc affertur in d. can. 4: Quia ministerii quotidiani necessitatibus occupantur. In cap. 2 eod. in quinta compilatione. Cum eos cogitare oporteat, quomodo eis placere valeant et servire. In cap. 3 h. tit. Cum simul voluptatibus, ac divinis et ecclesiasticis obsequiis vacare non valeant. Eodem recidit Alexandri III, in cap. 2 eod. in antiqua Decretali collect. 1, No is qui beneficium et uxorem retinet, duplici cura distrahitur, uxoris et ecclesie.

(52) *Monastria*. μονάστρια. Ad l. 13, supra *De sacros. eccles.*

(52') *Aux uxorem*. Lege igitur, ut in Brodæi cod., vel uxor exstiterit: in l. 20 c. eod. alii perperam, nec uxor.

(53) *Illustres*. Ἠλούστριοι. Victor Uticensis, l. III *De persæc. Afr. reg. Hunnerici* consultat. profert, in qua hæc habentur: Ut illustres sigillatim auri pondo quinquagena darent, spectabiles auri pondo quadragena, scintatores auri pondo tricena. Vide Glossas Basil. et Infra Parat. ad tit. 4.

(54) *Dat auri 30 lib.* Publicis calculus inferendas. l. 22 c. eod., id est, ἄσσο, τῷ δημοσίῳ. Basilica, lib. III, tit. 1, cap. 2.

(55) *Constantinopolim*. Synopsis Bas. lib. LX tit. 1, Τὸ κομιτάτον κατελιθῶς: Qui venerit ad comitatum principis, ut in l. *Filius*, 43, D. *De testam. milit.* et l. *Etsi* 7, c. *De malefic. et mat.* Constantinus A. epist. ad S. Athanas. Exstat autem in ejusdem Apolog. II. et Socrat. *Hist. eccles.* II,

c. 25; et Niceph. Callisti *Hist. eccl.* lib. X, c. 21: Ἐδῆλώσαμεν ὅπως ἀμαρτῆνω; εἰς τὸ ἡμέτερον κομιτάτον. Concilium Chalcedonense act. 10: Ἀνεχώρησαν εἰς τὸ κομιτάτον παραγῆν. Fortunatus, lib. III *De Vita S. Martini: Tum pia causa sacrum ad comitatum convenit ire*. Vid. Sulpitii Sev. dial. 3: *Interea Martinus*. Vide lib. III, Nov. VI, et ad Nov. cxxix Glossas Basilic.

(56) *Sine litteris*. Basilica: Γράμμασι τοῦ ἐπισκόπου. Synopsis. Συλλαβῶν ἐκτῆς τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου. Cujusmodi epitome exstat etiam apud Balsamon. ad can. 41 syn. Laod., ubi corrupte legitur, συλλαβῶν ἀνευ προ συλλαβῶν. Quæ levis mutatio effecit, ut pessime Gentianus Hervetus interpretaretur. Verte igitur: *Abique litteris*.

(57) *Non putatur*. Clericus vel monachus qui absque litteris episcopi sui, quibus continetur perfectionis necessitas et licentia, venerit in sacrum comitatum, clericus vel monachus non habetur. Ἀναξίτου; ταυτοῦ; τοῦ σχήματος ποιήσουσιν. Nov. xxcvi c. 8.

(58) *Flavianus*. Lege igitur *Flavianus et Flaviani* in l. 25 c. eod., quod prætor veterum librorum auctoritatem, et Balsamonem hoc loco confirmat Phot. *Nomoc.* tit. 9, c. 9. Exstat autem hæc lex integra in act. 3 concil. Chalcedon. De Flaviano vide Nicephor. Callist. lib. XIV, c. 47.

(59) *Nec incertarum*. Incertis enim personis antea relinqui non poterat. Quod autem pauperibus relinquitur jure singulari subnixum est. Adde leg. 23 inf.

(60) *Apud patriarcham*.—Archiepiscoporum, l. 25, c. eod.

εγαγόμενοι ὑπὲρ ἰδικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν χρημα-
τικῶς καὶ ἐκκλησιαστικῶς. Καὶ οἱ μὲν κληρικοί τὸν
οἰκονόμον, ἢ τὸν ἐκκλησιεὶκτικόν παρέχουσιν ἐγγυ-
ητὴν, καὶ οὐχ ἕτερον ἕως ἴσθρας. Καὶ ἐν ὑπερ-
βαίῃ τὸ πρᾶγμα, ὁμολογίαν ἀνώμοτον ἐπὶ τῷ ὑπερ-
βαίνοντι ποσῷ ποιοῦσι. Καὶ οἱ νόμοι γὰρ καὶ οἱ κα-
νόνες κωλύουσι κληρικῶν ὀμνῆσαι. Ὁ δὲ οἰκονόμος
ἐναγόμενος οὐ δίδωσιν ἐγγυητὴν. Καὶ αὐτὸς δὲ καὶ
οἱ κληρικοί δύο νομίσματα ὑπὲρ ὑπομνήσεως καὶ
προβολῆς προκουράτορος δίδασσι· καὶ τὰ λοιπὰ τῆς
δικῆς δαπανήματα φειδωλότερον ποιοῦσιν.

ΚΓ'. Μηδεὶς εἰς δημόσιον τόπον ἢ δημόδεσιν
ἀφωρισμένον θείαις σταυρῶν ἢ λείψανον μαρτύρων
εἰσαγάτω, ἀλλ' ἐν ταῖς ἐκκλησίαις γνώμῃ τῶν ἐπι-
σκόπων.

ΚΔ'. Ὁ πληρώσας στρατείαν, ἢ ὄφρῆκτον, ἢ λει-
τουργίαν, καλῶς γίνεται κληρικός, οἰσθήποτε τύχη
ὑπόκειται· σωζομένων τῶν κατ' αὐτοῦ, καὶ τῶν αὐ-
τοῦ πραγμάτων ἀγωγῶν. Ἐξήρηται οἱ πριμιπλά-
ριοι· διηνεκῶς γὰρ ὑπόκειται.

ΚΕ'. Τὸ καταλιμπανόμενον εἰς ἀνάβρυσιν αἰχμα-
λώτων οὐκ ἀκουροῦται τῷ λόγῳ τῶν ἰσχυρῶν. Καὶ
εἰ μὲν εἶπεν ὁ τεστάτωρ τὸν ὀφειλοντα ὑπουργῆσαι
τῷ πρᾶγματι, αὐτὸς ἀπαιτεῖ, καὶ κατὰ τὴν οἰκείαν
συνείδησιν πληροῖ τὴν διατύπωσιν· εἰ δὲ μὴ εἶπε
τὸ πρόσωπον ὁ τῆς ὀριγινάλιος τοῦ διαθεμένου, ὁ
ἐπίσκοπος λαμβάνων τὸ καταλειφθὲν φανερόν ἐπὶ
πράξεως δῶρον παρὰ τῷ ἀρχοντι συνισταμένης τὸ
ποσὸν τῶν δοθέντων αὐτῷ χρημάτων, καὶ μετ' ἐν-
αυτῶν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀναβρυσθέντων καὶ τῶν ὑπ'
αὐτῶν δοθέντων. Εἰ δὲ βάρβαρος ἦν ὁ διαθέμενος,
καὶ περὶ τῆς αὐτοῦ πόλεως ἀμφιβάλλεται, ὁ ἐπίσκο-
πος τοῦ τόπου καθ' ὃν ἐτελεύτησε, λαμβάνει τὰ χρῆ-
ματα, καὶ πληροῖ τὸ διατυπωθέν. Ὁ δὲ γινώσκων τὸ
καταλειφθὲν καλῶς ποιεῖ λέγων τῷ ἀρχοντι καὶ τῷ
ἐπισκόπῳ, καὶ οὐκ ἔστι δηλάτωρ.

ΚΕ'. Μόνον οἱ ἀποκρισιάριοι τῶν μοναστηρίων
ἐξείναι δύνανται, καὶ ἐν ταῖς πόλεσιν εἰσεύναι. Εἰ
δὲ φανῶσι διὰ δογμάτων ἢ συμβουλῆς τοὺς ἀπλου-
στέρους ταρασσόντας, νομίμως σφραγίζονται.

Annibalis Fabroti notæ.

(61) *Jurare.* Clerici Constantinopolitani nullo
modo jurant: imo episcopi, presbyteris, clericis,
omnibus monachis, et sanctimonialibus jurare non
permittitur, lib. II legjs Longobardorum, et cap. I
Esira, De juram. culum. V. Balsam. ad *Nomoc.*
t. 9. c. 27; t. III Concil. Gall. p. 42; add. Cap.
Lud. imp. t. XLIII, c. 1, 2, q. 5.

(62) *Duos nummos.* Duos solidos, d. l. 25.

(63) *Parcius.* Ut litis sumptus vel expense a cle-
ricis pauciores humanioresque præsententur, d. l. 25,
quidam codd. parciores. Brodæi, ut ed.

(64) *Deputatum spectaculis.* Populi voluptatibus
et oblectamentis, l. 26, c. eod., ut Symmachi epist.
49, lib. II et passim. Quid causam dederit huic
constit. docet scholiastes Basilic. lib. I, tit. 1,
cap. 10.

(65) *Reliquias.* Synod. VII, c. 7. Balsamon ibid.
Paulinus Nolan., epist. 41. Heraclii Nov. Jur. Græco-
R. m. p. 75.

(66) *Qui militiam.* Milites ordinari non possunt.

A rei, tam de suis, quam ecclesiasticis negotiis et civi-
liter, et criminaliter. Et clerici quidem œconomum,
vel defensorem ecclesiæ, non alium, fidejussorem
præbent, usque ad 50 libras auri. Quam summam
si lis excedat, pro residua quantitate cautionem,
nullo interveniente juramento, præstant: nam et leges
et canones clericum vetant jurare (61). Cum œcono-
mus convenitur, nullum dat fide jussorem; ac
tam ipse, quam ceteri clerici, duos nummos (62)
pro commotione ac procuratoris institutione,
dant, et reliquas etiam litis expensas parcius (63)
erogant.

XXVI. Nullus in locum publicum, vel publicis
deputatum spectaculis (64), crucem vel martyrum
reliquias (65) inferat; sed in ecclesias, ex episco-
porum arbitrio.

XXVII. Qui militiam (66), vel officium, vel mu-
nus aliquod implevit, recte fit clericus, cuicumque
conditioni subjectus sit, actionibus que adversus
ipsum, et facultates ipsius competunt, reservan-
dis. Excipiuntur primipilares (67), qui perpetuo
obligantur.

XXVIII. Quod in redemptionem captivorum re-
linquitur, ratione incertorum non fit irritum. Ac
si quidem testator expressit eum, qui negotio sub-
servire debet, is ipse relictum exigit, et pro con-
scientia sua (68) quod ordinatum est, implet. Sin
personam non expressit, episcopus civitatis origi-
nalis testatori, donationem relictam accipit, et apud
præsidentem actis intervenientibus quantitatem data-
rum sibi pecuniarum manifestat, itemque anno
exacto tam redemptorum numerum, quam a se data
pretia. Quod si testator natione barbarus erat,
ac de ipsius civitate dubitatur, episcopus ejus loci,
quo in loco diem obiit, accipit pecunias, et quod
ordinatum fuit, implet. Si cui de legato relicto
constat, recte facit, si præsidi et episcopo rem in-
dicat, nec propterea delator est.

XXIX (68') Aprocrisarii (69) duntaxat e mona-
steriis prodire possunt, et civitates ingredi. Verum
si constiterit eos per dogmata, vel aliquo consilio
simpliciores perturbare, secundum leges casti-
gantur.

Conc. Gall. t. I. p. 40 et seq. V. Gregor., II Ep.
c. 103.

(67) *Primipilares.* Πριμιπλάριοι. Suid. Πριμοπι-
λάριοι, ὁ τὸ μείζον ἀξίωμα τῶν στρατιωτῶν ἔχων
παρὰ Ῥωμαίους. Glossæ Basil. Πριμιπλάριος, πρῶ-
τος τῶν ἀκοντιστῶν, πρωτεύων τῶν δορυφόρων. Pa-
rius: Primipilarius, vexillifer, qui primum pilum,
id est, signum portat. Spartian. in Pescennio Nig.:
A primipilario posset occidi.

(68) *Pro sua conscientia.* Brodæi Cod. *pro sua
scientia.*

(68') *Integrior constitutio* exstat in libris Basil. lib.
I, tit. 1 cap. 9. Monachis exeundi licentia denegatur.
Concilium Chalcedon. c. 4: Τὰ ἴδια μοναστήρια
μὴ καταλιμπανόντας.

(69) *Aprocrisarii.* Ἀποκρισιάριοι. Ferrandus dia-
conus Epistola ad Anatolium: Eutychetis apocri-
siario: Ἀποκρισιάριος τοῦ Εὐτυχοῦς. Concilio Chal-
cedonens. act. 1, ἐντολεῶς, seu procurator in eod.
concilio. Vid. Glossar. nostrum ad Julian. Antecess.

XXX. Tam qui largitione (70) interveniente fit episcopus, quam qui pecuniam accipit, ut eum ordinet, vel eligat, deponitur et infamia perpetua notatur.

XXXI. Orphanotrophii Constantinopolis vicem obtinent tutorem et curatorem, absque fidejussionibus, tam in litibus, quam aliis causis, et tabulariis praesentibus (71), aut intervenientibus actis, hic quidem apud magistrum censuum (72); in provinciis autem, apud praesides, aut defensores, accipiunt res pupillorum, et custodiunt; aut aestimatione facta distrahunt, quod facile corrumpuntur; aut etiam ratione faenor, aut ob aliam justam causam. Non sunt autem curatorii aut tutelaribus ratiociniis obnoxii.

XXXII. Episcopi (73), et clerici, et monachi non propelluntur alio (74), sed apud praesides provinciarum suarum conveniuntur. At si Constantinopoli reperiantur, apud solos praefectos praetorio (75) in jus vocantur, ubi et honor eorum salvus est, et advocatos accipiunt (76). Cum in provin-

Annihalis Fabroti notæ.

(70) *Tam qui largitione.* Lex lata adversus eos qui sacerdotium pretii venalitate mercantur. Simonia enim nullum atrocius crimen est, cap. *Sicut* 6 hoc tit., et dicitur capitale crimen in can. *Qui studet* 4, quæst. 1. Simoniacus est Christi carnifex, Χριστοκτόνος, Isidor. Pelusiot. 1, 315, ad Leonium episcopum. Et ideo publicum crimen est, omnesque ad ejus accusationem admittuntur, sicut in crimine læsæ majestatis, etiam infamia notati et rei criminum, l. *Si quemquam* 51, § ult. c. *De episc. et cler.*, cap. *Tanta* est 7, can. *Licet* 51 h. tit. Ivo Carnotens. in epist. 27, ad Eudonem: *Præterea secundum consuetudinem Romanæ Ecclesiæ aliter agit contra Simoniacam et Neophytorum hæresim, quam adversus cætera crimina; nam cum in aliis accusationibus accusatorum et testium innocentia quaeratur, ad inculpationem talium etiam infames personæ admittuntur. Hoc crimine sese impiant, qui pro spiritualibus aliquid largiuntur, vel accipiunt ante ordinationem, vel in ipsa ordinatione, vel post ordinationem: accipere enim est quodcumque accipere, τὸ ἀποδέχασθαι χροῖον, ut ait Tarrasius episc. Constantinopoliti. in Epist. ad Adrianum PP. et refertur in can. 21, 1, quæst. 1. Hoc enim est sub pretio redigere gratiam, quæ vendi non potest, ut est in can. *Si quis episcopus*, d. quæst. 1. Neque enim pretio ultra res Dei constat, ut eleganter ait Tertullian. *Apolog.*, cap. 39.*

Ordinationes igitur quæ interveniente pretio, precibus, vel obsequio fiunt, damnantur, can. *Ordinationes*, d. quæst. 1.

Quam acriter autem SS. Patres invehant in simoniacos satis constat. D. Hieronymus in Matth. cap. XII; D. Augustinus in sermone 57, ad fratres in Eremito; S. Gregorius PP. in Epistola 50, lib. IV ad Virgil. episcop. Arelat. Adde Isidori Pelusiot. epist. 276, lib. V; Wibertum archidiaconum, in Vi a sancti Leonis papæ, lib. II, c. 4; Hincmari Rheimensis epistolam canonicam ad cler. et plebem Eccles. Laudunensis, tom. II *Concilior. Gall.* Vide et synod. Chalced., c. 2; Cassiodor. 9; Balsamon. ad concilia, p. 540 et seq. Ordinaudi jurabant se non simoniacè ordinatorum. V. de Concil. Toletan. II, c. 9; Capitula Caroli Galvi, p. 55, 192, 364 et seq.; Capit. Car. M. p. 20 et 352. Vide ad Novellam CXXIII.

Est et pœna excommunicationis in simoniacos, eorumque procuratores et mediatores, et a summo Pontifice absolvi possunt, d. cap. 2. in *Extravag. Incuratus Rheimens.* in cap. 52. Et qui pecunia

Α'. Ὁ ἐπὶ δόσει γινόμενος ἐπίσκοπος, καὶ ὁ λαμβάνων ἐπὶ τῷ χειροτονῆσαι αὐτὸν ἢ ἐπιλέξασθαι, καθαιρεῖται, καὶ διηνεκῶς ἀτιμοῦται.

ΑΑ'. Οἱ Κωνσταντινουπόλεως ὀρφανοτρόφοι τάξιν ἐπέχουσιν ἐπιτρόπων καὶ κουρατόρων χωρὶς ἑγγυῶν ἐν ταῖς δίκαις ἐν ταῖς δίκαις; καὶ ἐπὶ ταβουλαρίων, ἢ ἐν ὑπομνήμασιν, ἐνταῦθα μὲν πρὸς τῷ μαγίστρῳ τῶν κήσων, ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις πρὸς τοῖς ἀρχουσιν, ἢ τοῖς ἐκδίκοις παραλαμβάνουσι τὰ πράγματα τῶν ὀρφανῶν, καὶ φυλάττουσιν, ἢ διατιμώμενα πεπράσκουσιν ὡς εὐθάρτα, ἢ διὰ χροῖος ἢ δι' ἄλλην εὐλόγον αἰτίαν. Οὐχ ὑπόκεινται δὲ κουρατορικοῖς ἢ ἐπιτροπικοῖς λογισμοῖς.

ΑΒ'. Οἱ ἐπίσκοποι, καὶ οἱ κληρικοὶ, καὶ οἱ μοναχοὶ οὐ γίνονται διωξίμοι, ἀλλὰ παρὰ τοῖς ἀρχουσιν τῶν ἐπαρχιῶν αὐτῶν ἀνάγονται. Εὐρισκόμενοι δὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρὸς μόνους τοῖς ὑπάρχους ἀνάγονται, ἐνθα καὶ τιμὴ αὐτῶν φυλάττεται, καὶ συνηγῶρους λαμβάνουσιν. Ἐν αἰ ταῖς ἐπαρχίαις ὑπάρ

dignitatis ecclesiasticæ compotes facti fuerint, deponuntur, et consortio fidelium pelluntur. Can. apostol.

Apud Judæos tamen venalem fuisse pontificatum scribit Chrysostom. serm. 48, tom. V.

Integrum legem profert Joannes Saresberiensis, Policratici libro VII, cap. 20, quem olim contra cum vetere libro D. Peirescii, neque lectorem hęc varietate lectionum fraudabatur. Nam pro hic, *nada electionis scientia*, Saresberiensis in membranis habet n. e. *scientia*. Atque ita etiam legitur in scripto codice Joann. Brudai, paulo post, ubi legitur: *Auri sacra fames in penetralia proserpat?* Saresber. et eod. B. melius: *Auri sacra fames penetralia venunda proserpat*. Interim nemo non videt, illud esse ex Virgilio in *Æn.* Mox: *Itaque castus et humilis*. Saresb. et B. eod.: *Ita castus et hum.* Sequitur, *non pretio nec precibus*. Sequere lectionem quæ in membranis, *non pretio, sed precibus*. Respexit illud Horatii: *Nunc prece, nunc pretio*, epistola 2 libri II. Postremo observa illa: *Ut quos par facinus coinquinat, et æquat, utrosque similis pœna comitetur*, esse ex illis Lucani v, versu 290: *Facinus quos inquinat, æquat*. Cassiodorus 12, 2. B. Cyprian. epist. 68: *Et dum junguntur in culpa, sic nec in pœna separantur*. Guntherus Ligurini 8: *Consensus culpa meruit consortia pœna*. Oronius Hexæm.: *Par sententia damnat, quos par culpa tenet*.

(71) *Tabulariis praesentibus.* Publicis personis, id est tabulariis, l. 31 c. eod. Sic in § *Instit. de adopt.* publicæ personæ, id est, tabulario.

(72) *Apud magistrum censuum.* Παρὰ τῷ μαγίστρῳ τῶν κήσων, apud magistrum census, d. l. 31. Vide supra ad l. 17. *De sacros. Eccles.*

(73) *Episcopi.* Orthodoxæ fidei sacerdotes, l. 32 c. eod. Vide supra ad l. 14.

(74) *Non propelluntur alio.* Ex nullius ponitus majoris minorave sententia judicia pertrahantur, d. l. 32; in duobus veteribus codicibus deest vox *Commonitoria*.

(75) *Praefectos praetorio.* Theodorus Lector: *Ἄτων ἐνομοθέτησε τοὺς κληρικοὺς παρὰ τῷ ἐπάρχῳ πραιτωρίων μόνῳ ἀποκρίνεσθαι.* Hunc locum observavit praestantissimus Cujacius ad Nov. LXXIX; cur enim suum cuique non reddamus? Alter quam holie plerique facere solent, qui non probabili more scripta Cujacii in rem suam vertunt: quod certe aliud non est, quam aliena doctrina censei velle.

(76) *Advocatos accipiunt.* Quos oratores vocat d. l. 32.

τῶν ἰδίων πραγμάτων ἐναγόμενοι, μόνου τοῦ ἐκκλησιαστικῶς ἢ τοῦ οἰκονόμου διδόναι ἐγγυητάς. Παρὰ δὲ τοῖς ὑπάρχοις χρηματικῶς ἐναγόμενοι, ἢ ἄλλοις ἐγγυῶνται, ἢ ὁμολογίας ἐνυποθήκους ποιοῦσιν. Ὑπὲρ δὲ τῶν ἐκκλησιαστικῶν, μόνος ὁ οἰκονόμος ἐνάγεται, ὃ χρὴ παρὰ τοῦ ἐπισκόπου γίνεσθαι· καὶ δίδωσι τὸν ἐκκλησιαστικὸν ἐγγυητήν. Καὶ ἐν μὲν τοῖς ἡγετοῖς δικαστηρίοις ὑπὲρ ὑπομνήσεως διδόναι οἱ ἐπίσκοποι· καὶ οἱ κληρικοὶ τοῖς ἐκδιδασταῖς οὐ πλέον τοῦ ἐνὸς νομισματος· εἰ δὲ δι' ἐκδιδαστοῦ τῶν ὑπάρχων ἀπὸ ψήφου αὐτῶν ὑπομνησθῶσιν ἐν ἐπαρχίαις, οὐ πλέον δύο νομισμάτων διδόναι ὑπὲρ σπουρτούλων· ἐνταῦθα δὲ νόμισμα ἐν δίδωσιν ὁ ἐξωτικὸς κληρικὸς ὑπὲρ σπουρτούλων ἐφ' ὁσηδήποτε ποσότητι ἐναγόμενος. Ὁ ἐκδιδαστὴς οἰονδήποτε κληρικὸν ὑβρίζων ἢ σκύλλων, ἀποζώννυται, καὶ ἐσχάτως τιμωρεῖται. Βέβαια δὲ εἰσι τὰ τῶν αὐγῶν οἴκων πρόνοια· καὶ οὗτε αὐτοὶ οὗτε οἱ διοικηταὶ αὐτῶν, ἢ οἱ ἐπίσκοποι, ἢ κληρικοὶ, ἢ μοναχοὶ ὀρθόδοξοι· εἰτουργίαι· ἐξτροσεδιναρίαι· ἢ ρυπαραὶ ὑπόκεινται. Εἰ δὲ φανῶντι αὐτοῖς· τινες ἀδίκως ἐνάγοντες, διδόναι αὐτοῖς· πῆσας τὰς κατὰ πρόφρασιν αὐτῶν ἐκ προνομίου τῆς δίκης προσηγομένους αὐτοῖς δαπάνας.

ΛΓ'. Οἱ ὀρθόδοξοι ἐπίσκοποι καὶ οἱ κληρικοὶ, ὅπερ ἂν ἐν τῷ κλήρῳ κτήσωνται, καὶ ὑπεξούσιοι ὄντες, ἴδιον ἔχουσι, καὶ οὐ συνεσφέρουσιν αὐτὰ· ἀλλὰ ἄδειαν ἔχουσι καὶ ζῶντες ἐκποιεῖν καὶ διατίθεσθαι εἰς ἐξωτικὸν ἐπ' αὐτοῖς, ἢ κατιοῦσιν αὐτὰ παραπέμπειν.

ΛΔ'. Ἡ δίαταξις βεβαίη τὰ βασιλικὰ καὶ ἀρχικά, καὶ τὰ ἐκ συνθέσεως πρόνοια τῶν αὐγῶν οἴκων, καὶ τῶν προσώπων τῶν ὄντων ὑπὸ ὀφρανοροφείων

A
B
C
D
E
F
G
H
I
K
L
M
N
O
P
Q
R
S
T
U
V
W
X
Y
Z
AA
AB
AC
AD
AE
AF
AG
AH
AI
AJ
AK
AL
AM
AN
AO
AP
AQ
AR
AS
AT
AU
AV
AW
AX
AY
AZ
BA
BB
BC
BD
BE
BF
BG
BH
BI
BJ
BK
BL
BM
BN
BO
BP
BQ
BR
BS
BT
BU
BV
BW
BX
BY
BZ
CA
CB
CC
CD
CE
CF
CG
CH
CI
CJ
CK
CL
CM
CN
CO
CP
CQ
CR
CS
CT
CU
CV
CW
CX
CY
CZ
DA
DB
DC
DD
DE
DF
DG
DH
DI
DJ
DK
DL
DM
DN
DO
DP
DQ
DR
DS
DT
DU
DV
DW
DX
DY
DZ
EA
EB
EC
ED
EE
EF
EG
EH
EI
EJ
EK
EL
EM
EN
EO
EP
EQ
ER
ES
ET
EU
EV
EW
EX
EY
EZ
FA
FB
FC
FD
FE
FF
FG
FH
FI
FJ
FK
FL
FM
FN
FO
FP
FQ
FR
FS
FT
FU
FV
FW
FX
FY
FZ
GA
GB
GC
GD
GE
GF
GG
GH
GI
GJ
GK
GL
GM
GN
GO
GP
GQ
GR
GS
GT
GU
GV
GW
GX
GY
GZ
HA
HB
HC
HD
HE
HF
HG
HH
HI
HJ
HK
HL
HM
HN
HO
HP
HQ
HR
HS
HT
HU
HV
HW
HX
HY
HZ
IA
IB
IC
ID
IE
IF
IG
IH
II
IJ
IK
IL
IM
IN
IO
IP
IQ
IR
IS
IT
IU
IV
IW
IX
IY
IZ
JA
JB
JC
JD
JE
JF
JG
JH
JI
JJ
JK
JL
JM
JN
JO
JP
JQ
JR
JS
JT
JU
JV
JW
JX
JY
JZ
KA
KB
KC
KD
KE
KF
KG
KH
KI
KJ
KL
KM
KN
KO
KP
KQ
KR
KS
KT
KU
KV
KW
KX
KY
KZ
LA
LB
LC
LD
LE
LF
LG
LH
LI
LJ
LK
LL
LM
LN
LO
LP
LQ
LR
LS
LT
LU
LV
LW
LX
LY
LZ
MA
MB
MC
MD
ME
MF
MG
MH
MI
MJ
MK
ML
MN
MO
MP
MQ
MR
MS
MT
MU
MV
MW
MX
MY
MZ
NA
NB
NC
ND
NE
NF
NG
NH
NI
NJ
NK
NL
NM
NO
NP
NQ
NR
NS
NT
NU
NV
NW
NX
NY
NZ
OA
OB
OC
OD
OE
OF
OG
OH
OI
OJ
OK
OL
OM
ON
OO
OP
OQ
OR
OS
OT
OU
OV
OW
OX
OY
OZ
PA
PB
PC
PD
PE
PF
PG
PH
PI
PJ
PK
PL
PM
PN
PO
PP
PQ
PR
PS
PT
PU
PV
PW
PX
PY
PZ
QA
QB
QC
QD
QE
QF
QG
QH
QI
QJ
QK
QL
QM
QN
QO
QP
QQ
QR
QS
QT
QU
QV
QW
QX
QY
QZ
RA
RB
RC
RD
RE
RF
RG
RH
RI
RJ
RK
RL
RM
RN
RO
RP
RQ
RR
RS
RT
RU
RV
RW
RX
RY
RZ
SA
SB
SC
SD
SE
SF
SG
SH
SI
SJ
SK
SL
SM
SN
SO
SP
SQ
SR
SS
ST
SU
SV
SW
SX
SY
SZ
TA
TB
TC
TD
TE
TF
TG
TH
TI
TJ
TK
TL
TM
TN
TO
TP
TQ
TR
TS
TT
TU
TV
TW
TX
TY
TZ
UA
UB
UC
UD
UE
UF
UG
UH
UI
UJ
UK
UL
UM
UN
UO
UP
UQ
UR
US
UT
UU
UV
UW
UX
UY
UZ
VA
VB
VC
VD
VE
VF
VG
VH
VI
VJ
VK
VL
VM
VN
VO
VP
VQ
VR
VS
VT
VU
VV
VW
VX
VY
VZ
WA
WB
WC
WD
WE
WF
WG
WH
WI
WJ
WK
WL
WM
WN
WO
WP
WQ
WR
WS
WT
WU
WV
WW
WX
WY
WZ
XA
XB
XC
XD
XE
XF
XG
XH
XI
XJ
XK
XL
XM
XN
XO
XP
XQ
XR
XS
XT
XU
XV
XW
XX
XY
XZ
YA
YB
YC
YD
YE
YF
YG
YH
YI
YJ
YK
YL
YM
YN
YO
YP
YQ
YR
YS
YT
YU
YV
YW
YX
YY
YZ
ZA
ZB
ZC
ZD
ZE
ZF
ZG
ZH
ZI
ZJ
ZK
ZL
ZM
ZN
ZO
ZP
ZQ
ZR
ZS
ZT
ZU
ZV
ZW
ZX
ZY
ZZ

XXXIII. Episcopi (82) et clerici orthodoxi, quilibet in clericatu acquiaiverint, licet adhuc filifamilias sint, vindicant, nec conferunt (83) : sed potestatem habent, ut id tum vivi alienent, tum ad extraneos et descendentes, condito testamento, transmittant.

XXXIV. Haec constitutio confirmat imperatoria, et praesidalia (84), et a consuetudine profecta privilegia venerabilium domorum et personarum (85),

Annihalis Fabroti notæ.

(77) *Ecclesiae defensores.* Ἐκκλησιαστικῶς, Balsamon, ut Justiniani Nov. lvi, c. 4, et edicto 13, cap. 10. Concilium Constantinopolitanum sub Menna act. 3 : Ἰωάννης ὁ εὐσεβέστατος προσβύτατος· καὶ ἐκκλησιαστικῶς· τῆς ἀγρωτάτης Μεγάλης ἐκκλησίας εἶπε. Alias divisim dicuntur ἐκκλησιαστικῶς· τῆς ἐκκλησίας. Synod. Nic. ii, act. 4; concil. Chalced. act. 4; conc. Constantinop. sub Men. act. 4; Florentin. sess. 23. Hormisdæ epistola 36 : Paulinum *Ecclesiae Romanae defensorem cum scriptis presentibus destinare curavimus.* Auctor libri *De haeresibus*, haer. 83 : *Paulinus diaconus defensor et procurator Ecclesiae Mediolanensis.* De horum munere vide can. 73 *Ecclesiae Africanae.*

(78) *Vel alios dant fidejussores.* Ἡ ἄλλοις ἐγγυῶνται. Sic Lemelavii collex, Peirescianus ἄλλοις. Rescribit, ἄλλοις, ut constat ex d. l. 52, § *In hoc autem*, ibi aut vicariis fidejussionibus.

(79) *Vel cautiones.* Ἡ ὁμολογίας ἐνυποθήκους ποιοῦσιν. Vera igitur lectio est quam exhibet Brodæi collex : *Aut cautioni et professioni propriae, ac facultatum suarum obligationibus committantur.*

(80) *Œconomus.* Dispensator pauperum id est, œconomus ecclesiae, d. l. 52. Glossæ vet. οἰκονόμος, dispensator, œconomus. Œconomus enim post sufficientem præbita clericorum, quod superat, erogat pauperibus. Nov. iii, cap. 5, *De officio œconomii.* S. Isidorus epistola ad Leudefredum, episc. Cor-

dubensem : *Ad œconomum pertinet reparatio basilicarum atque constructio : actiones ecclesie in judiciis vel in proferendo vel in respondendo. Tribuit quoque accepta et rationes eorum que inferuntur. Cura et agrorum, et cultura vinearum, causa possessionum et servitorum, stipendia clericorum, viduarum et devotarum pauperum, dispensatio vestimenti, et vicus domesticorum clericorum, servitorum quoque et artificum. Quæ omnia cum jussu et arbitrio episcopi ab eo implentur.* Concilium Toletanum i, cap. 48 : *Eos quos œconomus Græci appellant, hoc est, qui vice episcoporum res ecclesiasticas tractant, etc.*

(81) *Pro commonitione.* In d. l. 52, in provincia degentes eos commonuerit. Sic quidam libri. Brodæi cod. *eos monuerit.* Vide Glossarium nostrum ad Julianum Antecessorem, admonitio.

(82) *Episcopi.* Hodie vero episcopus solvit patriam potestatem, Nov. lxxxv, cap. ult. et 123, c. 4.

(83) *Nec conferunt.* Ad exemplum filiorumfamilias militum : nam castrensium peculium eorum patre mortuo cum fratribus commune non est. In l. 53, c. cod. verba illa : *Nunquam ad divisionem veniant*, non sunt in vet. cod Brodæi, et paulo post sic habetur in duob. mss. : *Certe his procedant.*

(84) *Praesidalia.* Ἀρχικά. Privilegia a judiciariis dispositionibus præstita, l. 34, c. cod.

(85) *Et personarum.* Leurelavium ex hoc loco putat Græcos in d. l. 54 : *Ceteris hominibus, ut*

XXX. Tam qui largitione (70) interveniente fit episcopus, quam qui pecuniam accipit, ut eum ordinet, vel liget, deponitur et infamia perpetua notatur.

XXXI. Orphanotrophi Constantinopolis vicem obtinent tutorem et curatorem, absque fidejussionibus, tam in litibus, quam aliis causis, et tabulariis presentibus (71), aut intervenientibus actis, hic quidem apud magistrum censuum (72); in provinciis autem, apud praesides, aut defensores, accipiunt res pupillorum, et custodiunt; aut aestimatione facta distrahunt, quod facile corrumpantur; aut etiam ratione fœnoris, aut ob aliam justam causam. Non sunt autem curatoris aut tutelariis ratiociniis obnoxii.

XXXII. Episcopi (73), et clerici, et monachi non propelluntur alio (74), sed apud praesides provinciarum suarum conveniuntur. At si Constantinopoli reperiantur, apud solos praefectos praetorio (75) in jus vocantur, ubi et honor eorum salvus est, et advocatos accipiunt (76). Cum in provin-

Annibalis Fabroti notæ.

(70) *Tam qui largitione.* Lex lata adversus eos qui sacerdotium pretii venalitate mercantur. Simonia enim nullum atrocius crimen est, cap. *Sicut* hoc tit., et dicitur capitale crimen in can. *Qui studet* 1, quæst. 1. Simoniacus est Christi carnifex, Χριστοκτόνος, Isidor. Pelusiot. 1, 315, ad Leontium episcopum. Et ideo publicum crimen est, omnesque ad ejus accusationem admittuntur, sicut in crimine læsæ majestatis, etiam infamia notati et rei criminum, l. *Si quemquam* 51, § ult. c. *De episc. et cler.*, cap. *Tanta* est 7, can. *Licet* 31 h. tit. Ivo Carnotensis. in epist. 27, ad Eudonem: *Præterea secundum consuetudinem Romanæ Ecclesiæ aliter agitur contra Simoniacam et Neophytorum hæresim, quam adversus cætera crimina; nam cum in aliis accusationibus accusatorum et testium innocentia quæretur, ad insimulationem talium etiam infames personæ admittuntur.* Hoc crimine sese impiant, qui pro spiritualibus aliquid largiuntur, vel accipiunt ante ordinationem, vel in ipsa ordinatione, vel post ordinationem: accipere enim est quodcumque accipere, ἐν ὁποδότητι χρῶνται, ut ait Tarrasius episc. Constantinopolit. in Epist. ad Adrianum PP. et refertur in can. 21, 1, quæst. 1. Hoc enim est sub pretio redigere gratiam, quæ vendi non potest, ut est in can. *Si quis episcopus*, d. quæst. 1. Neque enim pretio ultra res Dei constat, ut eleganter ait Tertullian. *Apolog.*, cap. 39.

Ordinationes igitur quæ interveniente pretio, precibus, vel obsequio fiunt, damnantur, can. *Ordinationes*, d. quæst. 1.

Quam acriter autem SS. Patres invehant in simoniacos satis constat. D. Hieronymus in Matth. cap. XII; D. Augustinus in sermone 57, ad fratres in Eremito; S. Gregorius PP. in Epistola 50, lib. IV ad Virgil. episcop. Arelat. Adde Isidori Pelusiot. epist. 276, lib. V; Wibertum archidiaconum, in VI a sancti Leonis papæ, lib. II, c. 4; Hincmari Rhemensis epistolam canonicam ad cler. et plebem Eccles. Landunensis, tom. II *Concilior. Gall.* Vide et synod. Chalced., c. 2; Cassiodor. 9; Balsamon. ad concilia, p. 540 et seq. Ordinandis jurabant se non simoniacos ordinatos. Vide Concil. Toletan. II, c. 9; Capitula Caroli Galvi, p. 55, 192, 564 et seq.; Capit. Car. M. p. 20 et 352. Vide ad Novellam CXXXIII.

Est et poena excommunicationis in simoniacos, eorumque procuratores et mediatores, et a summo Pontifice absolvi possunt, d. cap. 2. in *Extravag. Lancianus Rhemens.* in cap. 52. Et qui pecunia

A Λ'. Ὁ ἐπὶ δέσει γινόμενος ἐπίσκοπος, κατὰ λαμβάνων ἐπὶ τῷ χειροτονῆσαι αὐτὸν ἢ ἐπιλέξασθαι. καθαιρεῖται, καὶ διηνεκῶς ἀειμουῖται.

AA'. Οἱ Κωνσταντινουπόλεως ὀρφανοτρόφοι τάξιν ἐπέχουσι ἐπιτρόπων καὶ κουρατόρων χωρὶς ἑγγυῶν ἐν ταῖς δίκαις ἐν ταῖς τοῖς ἄλλοις; καὶ ἐπὶ ταβουλαρίων, ἢ ἐν ὑπομνήμασιν, ἐνταῦθα μὲν πρὸς τῷ μαγίστρῳ τῶν κήσων, ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχαῖς παρὰ τοῖς ἀρχουσιν, ἢ τοῖς ἐκδίκοις παραλαμβάνουσι τὰ πράγματα τῶν ὀρφανῶν, καὶ φυλάττουσιν, ἢ διατιμώμενα πιπράσκουσιν ὡς εὐφάρτα, ἢ διὰ χρέος ἢ δι' ἄλλην εὐλογον αἰτίαν. Οὐχ ὑπόκεινται δὲ κουρατορικοῖς ἢ ἐπιτροπικοῖς λογιμοῖς.

B AB'. Οἱ ἐπίσκοποι, καὶ οἱ κληρικοὶ, καὶ οἱ μοναχοὶ οὐ γίνονται διώσιμοι, ἀλλὰ παρὰ τοῖς ἀρχουσιν τῶν ἐπαρχιῶν αὐτῶν ἐνάγονται. Εὐρισκόμενοι δὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρὸς μόνους τοῖς ὑπάρχουσιν ἐνάγονται, ἐνθα καὶ τιμὴ αὐτῶν φυλάττεται, καὶ συνηγῶρους λαμβάνουσιν. Ἐν ἑταῖς ἐπαρχαῖς ὑπὲρ

dignitatis ecclesiasticæ compotes facti fuerint, deponuntur, et consortio fidelium pelluntur. Can. apostol.

Apud Judæos tamen venalem fuisse pontificatum scribit Chrysostom. serm. 48, tom. V.

Integrum legem profert Joannes Saresberiensis, Policratici libro VII, cap. 20, quem olim contuli cum vetere libro D. Peirescii, neque lectorem hęc varietate lectionum fraudabō. Nam pro his, *nuda electionis conscientia*, Saresberiensis in membranarum habet *n. e. scientia*. Atque ita etiam legitur in scripto codice Joann. Brodati, paulo post, ubi legitur: *Auri sacra fames in penetralia proserpat?* Saresber. et cod. B melius: *Auri sacra fames penetralia veneranda proserpit.* Interim nemo non videt, illud esse ex Virgilio in *Æn.* Mox: *Itaque castus et humilis.* Saresb. et B. cod.: *Ita castus et hum.* Sequitur, *non pretio nec precibus.* Sequere lectionem quæ in membranarum, *non pretio, sed precibus.* Respexit illud Horatii: *Nunc prece, nunc pretio*, epistola 2 libri II. Postremo observa illa: *Ut quos par facinus coinquinat, et æquat, utrosque similibus pœna comitetur,* esse ex illis Lucani VI, versus 290: *Facinus quos inquinat, æquat.* Cassiodorus 12, 2. B. Cyrilian. epist. 68: *Et dum junguntur in culpa, sic nec in pœna separantur.* Guntherus Ligurini 8: *Consensu culpa meruit consortia pœnæ.* Orontius Hexæm.: *Par sententia damnat, quos par culpa tenet.*

(71) *Tabulariis presentibus.* Publicis personis, id est tabulariis, l. 31 c. eod. Sic in § 3 *Inst. de adopt.* publicæ personæ, id est, tabulario.

(72) *Apud magistrum censuum.* Παρὰ τῷ μαγίστρῳ τῶν κήσων, apud magistrum censuum, d. l. 31. Vide supra ad l. 17. *De sacros. Eccles.*

(73) *Episcopi.* Orthodoxæ fidei sacerdotes, l. 32 c. eod. Vide supra ad l. 14.

(74) *Non propelluntur alio.* Ex nullius penitus majoris minorisve sententia judicia pertrabantur, d. l. 52; in duobus veteribus codicibus deest vox *Commonitoria.*

(75) *Praefectos praetorio.* Theodorus Lector: *Ἄων ἐνομοθέτησα τοὺς κληρικούς παρὰ τῷ ἐπάρχῳ πραιτωρίων μόνῳ ἀποκρίνεσθαι.* Hunc locum observavit præstantissimus Cajacius ad Nov. LXXIX; cur enim suum cuique non reddamus? Alter quam hostie plerique facere solent, qui non probabilis more scripta Cajacii in rem suam vertunt: quod certe aliud non est, quam aliena doctrina censeri velle.

(76) *Advocatos accipiunt.* Quos oratores vocat d. l. 52.

των ἰδίων πραγμάτων ἐναγόμενοι, μόνους τοὺς ἐκκλησιαστικούς ἢ τοὺς οἰκονόμους διδόναι ἐγγυητάς. Παρὰ δὲ τοῖς ὑπάρχοις χρηματικῶς ἐναγόμενοι, ἢ ἄλλοις ἐγγυῶνται, ἢ ὁμολογίας ἐνυποθήκους ποιοῦσιν. Ὑπὲρ δὲ τῶν ἐκκλησιαστικῶν, μόνος ὁ οἰκονόμος ἐνάγεται, ὃ γρὴ παρὰ τοῦ ἐπισκόπου γίνεσθαι· καὶ δίδωσι τὸν ἐκκλησιαστικὸν ἐγγυητὴν. Καὶ ἐν μὲν τοῖς ἡγετοῖς δικαστηρίοις ὑπὲρ ὑπομνήσεως διδόναι οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ κληρικοὶ τοῖς ἐκδιδασταῖς οὐ πλέον τοῦ ἐνὸς νομίσματος· εἰ δὲ δι' ἐκδιδαστοῦ τῶν ὑπάρχων ἀπὸ ψήφου αὐτῶν ὑπομνησθῶσιν ἐν ἐπαρχίαις, οὐ πλέον δύο νομισμάτων διδόναι ὑπὲρ σπουρτοῦλων· ἐνταῦθα δὲ νόμισμα ἐν δίδωσιν ὁ ἐξωτικὸς κληρικὸς ὑπὲρ σπουρτοῦλων ἐφ' ὀρθήποτι ποσότητι ἐναγόμενος. Ὁ ἐκδιδαστὴς οἰονήποτε κληρικὸν ὑβρίζων ἢ σκύλλων, ἀποζώννυται, καὶ ἐσχάτως τιμωρεῖται. Βέβαια δὲ εἰσι τὰ τῶν εὐαγῶν οἴκων προνόμια· καὶ οὕτε αὐτοὶ οὕτε οἱ διοικηταὶ αὐτῶν, ἢ οἱ ἐπίσκοποι, ἢ κληρικοὶ, ἢ μοναχοὶ ὀρθόδοξοι· λειτουργίαι· ἐξτεροδυναρίαι· ἢ ῥυπαρίαι ὑπόκεινται. Εἰ δὲ φανῶσιν αὐτοῖς· τινες ἀδικῶς ἐνάγοντες, διδόναι αὐτοῖς· πᾶσαι τὰς κατὰ πρόφρασιν αὐτῶν ἐκ προνομίου τῆς δίκης προσγινομένης αὐτοῖς δαπάνας.

ΑΓ'. Οἱ ὀρθόδοξοι ἐπίσκοποι καὶ οἱ κληρικοὶ, ὅπερ ἂν ἐν τῷ κλήρῳ κτήσωνται, καὶ ὑπεξούσιοι ὄντες, ἴδιον ἔχουσι, καὶ οὐ συνεισφέρουσιν αὐτὰ· ἀλλὰ ἄδειαν ἔχουσι καὶ ζῶντες ἐκποιεῖν καὶ διατίθεσθαι εἰς ἐξωτικῶς ἐπ' αὐτοῖς, ἢ κατιοῦσιν αὐτὰ παραπέμπειν.

ΑΔ'. Ἡ διάταξις βεβαίαι τὰ βασιλικὰ καὶ ἀρχικά, καὶ τὰ ἐκ συνθέσεως προνόμια τῶν εὐαγῶν οἴκων, καὶ τῶν πρῶτων τῶν ὄντων ὑπὸ ὀρθανοσοφείων

Aliis suas ob causas conveniuntur, duntaxat ecclesie defensores (77), vel œconomos dant fidejussores. At cum apud prefectos prætorio civiliter conveniuntur, vel alios dant fidejussores (78), vel cautiones (79) sub facultatum suarum obligationibus præstant. Ecclesiasticarum causarum nomine solus œconomus (80) convenitur, quem ab episcopo constitui oportet: atque is ecclesie defensorem dat fidejussorem. Et in minoribus quidem iudiciis episcopi et clerici pro commonitione (81) non amplius, quam unum numisma dant exsecutoribus. At si per exsecutorem præfectorum prætorio, de horum sententia, commoniti fuerint in provinciis, non amplius quam duos nummos sportularum nomine dant: hic vero clericus extraneus dat unum nummum sportularum nomine, quantumcumque ob summam conveniatur. Exsecutor, qui quemcumque clericum afficit contumelia, vel impulsione molestatur, cingulum amittit, et ultimo supplicio punitur. Firma vero venerabilium domorum privilegia sunt, et nec ipse, nec earum administratores, vel episcopi, vel clerici, vel monachi, qui orthodoxi sunt, extraordinariis sordidis muneribus sunt obligati. Quod si constiterit, quosdam eos injuste convenire, dant eis, ex ipsorum privilegio, omnes litis occasione provenientes expensas.

XXXIII. Episcopi (82) et clerici orthodoxi, quicquid in clericatu acquisiverint, licet adhuc filifamilias sint, vindicant, nec conferunt (83): sed potestatem habent, ut id tum vivi alienent, tum ad extraneos et descendentes, condito testamento, transmittant.

XXXIV. Hæc constitutio confirmat imperialia, et præsidalia (84), et a consuetudine profecta privilegia venerabilium domorum et personarum (85),

Annihalis Fabroti notæ.

(77) *Ecclesie defensores*. Ἐκκλησιαστικούς, Balsamon, ut Justiniani Nov. lvi, c. 4, et edicto 13, cap. 40. Concilium Constantinopolitanum sub Menno act. 2: Ἰωάννης ὁ εὐσεβέστατος προσδύτης: καὶ ἐκκλησιαστικός: τῆς ἀγιοτάτης Μεγάλης ἐκκλησίας εἶπε. Alias divisim dicuntur ἐκδοτοὶ τῆς ἐκκλησίας. Synod. Nic. ii, act. 4; concil. Chalced. act. 4; conc. Constantinop. sub Men. act. 4; Florentin. sess. 25. Hormisdæ epistola 36: *Paulinus Ecclesie Romanæ defensorem cum scriptis presentibus destinare curavimus*. Auctor libri *De hæresibus*, hæc 88: *Paulinus diaconus defensor et procurator Ecclesie Mediolanensis*. De horum munere vide can. 75 *Ecclesie Africane*.

(78) *Vel alios dant fidejussores*. Ἡ ἄλλοις ἐγγυῶνται. Sic Leunclavii colex, Peirescianus ἄλλοις. Rescribere, ἀλλήλους; ut constat ex d. l. 52, § *In hoc autem*, ibi aut vicariis fidejussionibus.

(79) *Vel cautiones*. Ἡ ὁμολογίας ἐνυποθήκους ποιοῦσιν. Vera igitur lectio est quam exhibet Brodæi colex: *Aut cautioni et professioni propriæ, ac facultatum suarum obligationibus committantur*.

(80) *Œconomus*. Dispensator pauperum id est, œconomus ecclesie, d. l. 52. Glossæ vel. οἰκονόμος, dispensator, œconomus. Œconomus enim post sufficientia præbita clericorum, quod superat, erogat pauperibus. Nov. iii, cap. 5. *De officio œconomi*. S. Isidorus epistola ad Leudfredum, episc. Cor-

duhensem: *Ad œconomum pertinet reparatio basilicarum atque constructio: actiones ecclesie in iudiciis vel in proferendo vel in respondendo. Tribuit quoque accepta et rationes eorum que inferuntur. Cura et agrorum, et cultura vinearum. causa possessionum et servitorum, stipendia clericorum, viduarum et devotarum puerum, dispensatio vestimenti, et victus domesticorum clericorum, servitorum quoque et artificum. Que omnia cum jussu et arbitrio episcopi ab eo implentur*. Concilium Toletanum I, cap. 48: *Eos quos œconomos Græci appellant, hoc est, qui vice episcoporum res ecclesiasticas tractant, etc.*

(81) *Pro commonitione*. In d. l. 32, in provincia degentes eos commonuerit. Sic quidam libri. Brodæi cod. eos monuerit. Vide Glossarium nostrum ad Julianum Antecessorem, admonitio.

(82) *Episcopi*. Hodie vero episcopatus solvit patriam potestatem, Nov. Lxxxii, cap. ult. et 123, c. 4.

(83) *Nec conferunt*. Ad exemplum filiorum familias militum: nam castrense peculium eorum patre mortuo cum fratribus commune non est. In l. 35, c. cod. verba illa: *Nunquam ad divisionem veniant*, non sunt in vet. cod Brodæi, et paulo post sic habetur in duob. mss.: *Certo his procedant*.

(84) *Præsidalia*. Ἀρχικά. Privilegia a iudicialiis dispositionibus præstita, l. 34, c. cod.

(85) *Et personarum*. Leuplevius ex hoc loco putat Græcos in d. l. 34: *Cæteris hominibus, ut*

quæ sub orphanotrophio (86) Constantinopolitano sunt: eidemque concedit omnia privilegia, quæcunque nunc habet, vel est habitura Major Ecclesia Constantinopolitana.

XXXV. Quælibet (87) civitas suum habeat episcopum (88). Ac tametsi quis per divinum scriptum ausus fuerit, alicui civitati suum episcopum, vel civitatis continentia (89), vel quod aliud jus auferre, facultatibus suis spoliatur, et infamia notatur. Excipitur autem Tomensium Scythiæ civitas (90): nam ejus episcopus caterarum quoque curam gerit. Præterea Leontopolis Isauriæ subest episcopo Isauropolitano.

XXXVI. Ascriptitii (91), qui sine consensu dominorum clerici sunt, vel solitariam vitam amplectuntur, perinde sunt cis obligati atque si nihil tale actum esset. Servus autem (92), ne de domini quidem sententia, clero accensetur, nisi prius manumissus fuerit. Omnes vero tum episcopi, tum clerici atque monachi, apud præsides respondent; ac siquidem (93) accusentur, ad tribunal veniant, non iudex ad ipsos.

XXXVII. Servi, qui volentibus dominis solitariam vitam amplexi sunt, efficiuntur liberi. Sin, illa exercitatione relicta, sese aliam ad conditionem contulerint, ad servitutem de novo revocantur.

XXXVIII. Qui monasteria sua relinquunt, res mobiles, quas attulerunt ad ea, non recipiant, cujuscunque sint quantitatis, etiamsi de his monumentorum gesta (94) confecta non sint. At vero in rerum soli donationibus ea servanda sunt, quæ legibus sunt recepta. Quippe non perimitur ei, qui donavit, harum evictio. Non debent episcopi vel clerici quosquam ad fructus offerendos, vel præ-

habetur in quibusdam. Videtur tamen rectius legi: *Atque cæteris domibus*, propter dictionem *cæteris*; et quia paulo post legitur: *Domus etiam aliisque res superius nominatas*.

(86) *Orphanotrophio*. Sic vet. cod. in d. l. 34. Omnino autem mihi probatur eorum emendatio, qui pro *æconomi*, substituant *Niconis* in d. l. 34, quod et sequentia suadent, et veterum librorum auctoritate confirmatur. Postremo non puto prætereundum, in d. l. pro his, *perpetuo potiri*, in vet. Brodæi codice, legi, *perpotiri*. An perpotiri dictum ut perfrui, an vero quod scriptum esset, per. potiri, factum est, perpotiri? judicent eruditi.

(87) *Quælibet*. Eadem Epitome exstat apud Phot. *Nomoe.* tit. 8, cap. 4. Confer et *Basilica* lib. III, tit. 1, cap. 5.

(88) *Suum habeat episcopum*. B. Cyprianus, epist. 72. Præterea per omnes provincias et per urbes singulas ordinati sunt episcopi.

(89) *Vel civitatis continentia*. Τῆς περιουσίας. *Conc. Aur.* 1, c. 19.

(90) *Tomensium Scythiæ civitas*. Totius Scythiæ unicus erat Tomorum episcopus. Sozomenus, vi. 20: Εἰσέτι δὲ καὶ νῦν ἔθος παλαιὸν ἐνθάδε κρατεῖ τοῦ παντός ἔθνους ἔνα τις ἐκκλησίαις ἐπισκοπεῖν. Notitia quinque patriarchatum quæ in bibliotheca Reg. Montis Regalis: (*Archiepiscopus*) *qui habet sub se quendam episcopum Græcum, qui est in monte Sinai. Ibi sunt et aliæ civitates, quæ non habent proprios episcopos, scilicet: A colonia quæ sub episcopo de Bethleem. Alexii Cæmæni Nov Juris Græcorum*

Α Κωνσταντινουπόλεως, καὶ δίδωσιν αὐτῷ ὅσα νῦν ἔχει ἢ ἔξει: προνόμια ἢ Μεγάλη ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως.

ΑΕ'. Ἐκάστη πόλις ἴδιον ἐπίσκοπον ἔχτω. Καὶ κἄν τις θείας ἀντιγραφῆς ταλμήσοι τις ἀφελῆσθαι πόλιν τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου. ἢ τῆς περιουσίας αὐτῆς, ἢ τινος ἄλλου δικαίου, γυμνοῦται τῶν δυνάτων, καὶ ἀτιμοῦται· ἐξήρηται γὰρ ἡ Τομείων Ἐκκλησία. Ὁ γὰρ ἐπίσκοπος αὐτῆς καὶ τῶν λοιπῶν προνοεῖ. Καὶ ἡ Λεοντόπολις Ἰσαυρίας ὑπὸ τὸν ἐπίσκοπον ἔστιν Ἰσαυροπόλεως.

ΑΓ'. Οἱ ἐναπόγραφοι, χωρὶς τῶν δεσποτῶν κληροῦμενοι ἢ μονάζοντες, ὁσῶς αὐτοὶ ὑπάκουται, ὡς μὴ τοῦτο γενόμενοι. Δούλο; δὲ οὔτε κατὰ γνώμην δεσποτοῦ κληροῦται, εἰ μὴ πρῶτον ἐλευθερωθῆ. Πάντες δὲ οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ κληρικοὶ καὶ οἱ μοναχοὶ τοῖς ἄρχουσιν ἀποκρίνονται, καὶ αὐτοὶ αἰτιώμενοι ἔρχονται εἰς τὸ δικαστήριον, οὐ μὴν ὁ δικαστὴς πρὸς αὐτούς.

ΑΖ'. Οἱ δούλο; γνώμῃ τῶν δεσποτῶν μονάζοντες, ἐλευθεροῦνται. Οἱ δὲ [Ἰσ. εἰ δὲ] καταλιπόντες τὴν ἀσκήσιν εἰς ἑτέραν μετέλθωσι κατὰστασιν, ἀναδουλοῦνται.

ΑΗ'. Οἱ τὰ ἴδια μοναστήρια καταλιμπάνοντες, οὐ λαμβάνουσιν ἢ προσήγαγον αὐτοῖς κινήτῃ ὁσησθῆποτε ποσότητος ὄντα, κἄν μὴ σύνεστι πρῆξι; ὑπομνημάτων ἐπ' αὐτοῖς. Ἐπὶ δὲ ταῖς δωρεαῖς τῶν ἀκινήτων δεῖ τὸ νόμιμα φυλάττεσθαι. Ἐπὶ οὐκ ἀναίρεται τῷ δωρησαμένῳ ἢ ἐκνίκησις. Οὐ δεῖ τοῦς ἐπισκόπους ἢ τοῦς κληρικοῦς ἀναγκάζειν τινὰ καρποφορεῖν, ἢ ἀγγραφίας δίδόναι, ἢ ἄλλως ἐπιηράζειν,

Annibalis Fabroti notæ.

lib. II.

(91) *Ascriptitii*. Vid. Nov. cxxviii, c. 17; Zon et Balsamon. ad c. 82. Ap. V. etiam Balsamon ad Phot. p. 37. can. eccl. univ. p. 109, circa fin. et supra ad l. 16.

(92) *Servus autem*. Anastasius, de Vitæ PP., in Basilicis: *Hic constituit, etc., nec servum clericum fieri, nec obnoxium curiæ, vel cujuslibet rei*. Aimoinus, lib. v, cap. 10: *Considerans etiam piissimus imperator (Ludovicus) non debere Christi ministros obnoxios esse humanæ servituti, sed et propter multorum avaritiam abuti ministerio ecclesiastico ad proprium questum, statuit ut quicumque ex servili conditione conciliante scientia et morum probitate ad ministerium acciscerentur altaris, primum manumittantur a propriis dominis vel privatis vel ecclesiasticis, et tunc demum gradibus initiarent altaris*. Vide can. *Admittuntur*, distinct. 54; *Canon* M. cap. 1, 82. V. Fabri *Agonist.* p. 570.

(93) *Ac siquidem*. V. Nov. cxxiii, c. 8.

(94) *Monumentorum gesta*. Græci ad l. 34 c. *De donat.*, lib. xlvii Basilic. tit. 1: Εἴρηται δὲ καὶ βιβλ. α' Διατ. λη' ὡς καὶ αἱ παρὰ μοναχῶν προσελθούσαι καὶ χωρὶς πράξεως εἰς μοναστήρια δωρεῖται τῷ κύριῳ ἔχουσι κἄν ὑπερβαίνουσι τὰ φ' νομίσματα. *Dicitur et lib. I, tit. 3, constit. 58: Donationes monasterio factas a monacho etiam sine monumentis validas esse, licet 500 sol. superent*. *Cap. Car. M.* p. 93, b. 119. V. *Bochellum*, p. 1041 et 1062. *Cap. Car. Calvi*, p. 187.

ἢ ἀφορίζειν, ἢ ἀναθεματίζειν, ἢ μὴ δίδουαι κοινω-
νίαν, ἢ διὰ ταῦτα μὴ βαπτίζειν, κἀν ἕθους τοιοῦτον
ἐκράτησεν. Ὅ δὲ παραβαίνων ἐκπίπτει τῆς Ἐκκλη-
σίας, καὶ τῆς διοικητικῆς αὐτῆς, καὶ δίδωσι δέκα
λίτρας. Ταῦτα δὲ κρατεῖ ἐν μόνῃ τῇ βασιλευσούσῃ
καὶ τῇ ἑνορίᾳ αὐτῆς, καὶ τοῖς τόποις τοῖς ὑπὸ τοῦ
πατριάρχου χειροτονουμένοις, μητροπολίταις ἀνή-
κουσιν, ἢ τοῖς ἐξ ἐκείνων γινομένοις ἐπισκόποις.

quod ordinauntur a patriarcha, vel ad illos episcopos pertinent, qui ab hisce metropolitanis constituuntur.

ΑΘ'. Τὰ μοναστήρια τελούσιν ὑπὸ τοὺς ἐπισκό-
πους τῶν ἑνοριῶν αὐτῶν. Καὶ τοὺς μὲν ἡγουμένους
ἐπιβλέπουσιν οἱ ἐπίσκοποι, τοὺς δὲ μοναχοὺς οἱ
ἡγούμενοι. Οὐ γίνεται δὲ ἡγούμενος δύο μοναστη-
ρίων.

Μ'. Οὐκ ἔρχονται Κωνσταντινουπόλεως, οὐκ ἐκ-
κλησιάζονται, ἀλλὰ μόνος ὁ μαγιστροκλήτος ἐμφα-
νίζει τὰς τελευταίας βουλήσεις, τοῦ παραβαίνοντος
ὑποκειμένου ποιῆν ἢ λίτρων.

ΜΑ'. Τὰ ψηφίσματα τῶν ἐπισκόπων παρὰ τῶν
ἐνοικούντων τὴν πόλιν ἐπὶ τρισὶ γίνονται προσώ-
ποις ὀρθοδόξου καὶ σεμνοῦ βίου, καὶ μὴ ἔχουσι παῖδας
ἢ ἐγγόνους.

ΜΒ'. Τὰ μετὰ τὴν ἐπισκοπὴν κτηθέντα ἐκποιεῖν
ἐπίσκοπος οὐ δύναται, ἢ διατίθεσθαι ἐπ' αὐτοῖς, εἰ
μὴ ἀπὸ γονέων, ἢ θεῶν, ἢ ἀδελφῶν εἰς αὐτὸν πε-
ριήλθεν ἢ ἀλλὰ τῆς κατ' αὐτὸν ἐκκλησίας διαφέρουσι,
καὶ μετὰ τὴν ἑαυτοῦ τελευταίην λογισμῶν τῶν τοιού-
των πραγμάτων ὁ οἰκονόμος ἀπαίτεται. Τὰ δὲ πρὸ
τῆς ἐπισκοπῆς καὶ ἐκποιεῖσιν καὶ διατίθενται ἐπ'
αὐτοῖς. Ὁ οἰκονόμος κατὰ δοκιμασίαν γίνεται, καὶ
κατ' ἐνιαυτὸν παρατίθεται λόγον τῆς ἑαυτοῦ διοι-
κητικῆς τῶ ἐπισκόπων, καὶ ἀποδίδωσιν, εἰ τι φανῆ
βλάβος ἢ κερδάναι. Εἰ δὲ τελευταίον πρὸ τῶν λο-
γισμῶν, ὑπόκειται τοῖς τοῖς κληρονόμοις αὐτοῦ.
Τὰ εἰρημένα περὶ τῶν διαφερόντων τοῖς ἐπισκόποις
κρατεῖ καὶ ἐπὶ διοικητῶν, καὶ ξενῶνων, νοτοκο-
μείων, πτωχείων, ὀρφανοτροφείων, βρεφωτροφείων.

Annibalis Fabroti notæ.

(95) *Monasteria subsunt.* Concil. Chalced. c. 4, et ibi Zonaras et Balsamon; Cap. Caroli Calvi, p. 187; Cap. Caroli M., p. 167 et 293, in fin. Concilium Aurelianense. i. c. 11: *Abbatess pro humillitate religionis in episcoporum potestate consistant.* Melius quam in Excerptioibus Egberti arch. Eborac. cap. 62. Nisi forte speciali privilegio subnixæ sint, ut monasterium Vindocinense, de quo Gosfridus Vindocinensis, epist. 27 lib. II, et Westmonasteriense, in Concil. Anglicanis, p. 637, anno Christi 1066 et p. 554, 510 et 228. Itaque abbates ante consecrationem suam episcopis subjectionis obedientiaque professionem edebant, cuius formula existat in Notis Jacobi Sirmondii, ad epist. 7, lib. II, Gosfridi Vindoc. et in Notis Joannis Picardi ad epist. 42 S. Bernardi. Fuere tamen qui subjectionem et obedientiam detrectarent nullo etiam privilegio muniti: quæ de re conqueritur S. Bernardus, *De considerat.* lib. III, c. 4, et epist. 42, ad Henricum Senonensem archiepiscopum. Imo abbatibus eadem libernensi etiam episcopos subjectos fuisse refert Bedæ, lib. III *De gest.* c. 5, ut est in Concil. Anglicanis anno Christi 695, p. 118.

(96) *Abbatum.* ἡγουμένων, majores monasterii.

standas angarias cogere, vel alio modo afficere injuria, vel segregare, vel anathemati devovere, vel communionem denegare, vel ob hæc non baptizare, licet ejusmodi consuetudo invaluerit. Transgressor ab ecclesia submovetur et ab ejus administratione, simulque libras decem solvit. Hæc vero valent in urbe dumtaxat imperatoria et illius territorio, et iis locis, quæ ad metropolitanos, quot-

XXXIX. Monasteria subsunt (95) episcopis territoriorum suorum. Et abbatum (96) quidem inspectores (96*), sunt episcopi: monachorum vero, abbates. Nec quisquam sit abbas duorum monasteriorum (97).

XL. Non magistratus Constantinopolitani, non ecclesiarum defensores, sed dumtaxat magister census supremas voluntates insinuat: violatore legis quinquaginta librarum pœna multando.

XLI. Decreta in episcoporum electione fiunt ab iis, qui civitatem incolunt, pro tribus personis, orthodoxis et honestæ vitæ, nec ullos habentibus liberos (98) aut nepotes.

XLII. Quæ post initum episcopatum æquisita sunt, episcopus alienare non potest, vel de iisdem testari, nisi quæ a parentibus, aut patris et avunculis, aut fratribus ad eum pervenerint; sed ad ecclesiam ipsius pertinent (99), ac post ipsius obitum rationes de rebus ejusmodi ab œconomis exiguntur. Quæ vero ante episcopatum habuerunt, et alienant, et testamenta de iisdem condunt. Œconomus exploratione interveniente constituitur, et quotannis administrationis suæ rationes apud episcopum deponit, et si quid eum damni dedisse vel esse lucratum constiterit, restituit. Quod si defunctus ante rationes redditas fuerit, hæres ejus reddendis iis est obligatus. Quæ dicta sunt de pertinentibus ad episcopos, locum etiam habent in

(96*) Speculatoris, observatores.

(97) *Abbas duorum monasteriorum.* Ex c. 15 Concil., VII: Nemo potest clericus in duabus Ecclesiis conscribi: ergo multo magis dicendum est, non posse quem duobus monasteriis præesse, nisi plura monasteria pro uno habeantur, ut scribit Balsamon ad *Nomocan.* Photii tit. 4, c. 20.

(98) *Nec ullos habentibus liberos.* Episcopus eligi non poterat, qui non esset illiberis, ἀπατ, Novella Justiniani cxxiii, c. 4. Item cavetur Novell. xi c. 4, quam abrogavit Leo Nov. II, quæ magis obtinuit etiam in Gallia: et procedente tempore jus illud in Ecclesia in desuetudinem abiit. Sidonius Apollinar. Epist. IV, epist. 42: *Nuper ego filiusque communis Terentinae Hecyræ sales ruminabamus.* Et in epist. 16, lib. V, ad Papianillam uxorem: *Roscia te salutet, cura communis.* Gregor. Turonens. *Hist.* lib. V: *Perdidimus dulces et charos nobis infantulos.* Et lib. X, c. ult.: *Baudinus ex referendario Chlotar I regis ordinatus episcopus habens filium.* Vide I. 47, et annotata lib. III ad d. Nov. VI.

(99) *Ad ecclesiam ipsius pertinent.* Præsumuntur parti ex rebus ecclesiæ. Vide Zonaram ad can. 55 concil. Carthag.

administratoribus xenonum, nosocomiorum, ptochiorum, orphanotrophiorum, brephotrophiorum. Quæ post necessarias expensas superant, ad emendos redditus conferantur. Quilibet horum universæ administrationis suæ rationes successori suo reddit. Si per largitionem quispiam factus fuerit episcopus, aut chorepiscopus, aut visitator, aut clericus, aut œconomus, aut ecclesiæ defensor, aut xenodochus, aut nosocomus, aut ptochotrophus, aut qui præfectus mendicis dicitur: tam ipse, quam qui accipit pecuniam, a sacerdotio, et administrator a curatione sua removetur. Clerici, qui per seipos non psallunt odas nocturnas, matutinas, et vespertinas, et citra reprehensionem cultum divinum non implent, a clericatu submoventur, et in eos inquiritur ab episcopis, et duobus primis presbyteris, et vicario, et cujusvis ecclesiæ defensore.

XLIII. Episcopus in quocunque (1) negotio, citra jussionem imperatoriam, Constantinopolim ne proficiscitur, sed apocriarios mittit. Qui secus facit, indignationem incurrit, et segregatur.

XLIV. Non cohabitent una monachi et monastriæ, sed habeant monastriam senem unum, ab episcopo deputatum apocriarium; et ad participationem sacræ communionis unus presbyter, et unus diaconus eis dandi sunt, qui honestæ vitæ sint, nec cum eis converseantur aut cohabitent. Qui vero in hæc non inquirunt, nec ea corrigunt episcopus, episcopatus amittendi periculum incurrit.

XLV. Si presbyter, aut diaconus, aut subdiaconus, matrimonium contraxerit, et pœnæ canonum est obnoxius, qui non minus (2) quam leges valent, et sacerdotium amittit. Quinelliam liberi, velut ex incestis et nefariis nuptiis procreati, spurri sunt, neque per successionem, aut donationem, aut mutuum fictitium, aut aliam obligationem, quidquam a patribus vel ipsi, vel eorum matres accipiunt; sed ejusmodi res sibi ecclesiæ ipsorum vindicat.

XLVI. Si quispiam fecerit dispositionem, per institutionem, aut legatum, aut fideicommissum, aut mortis causa donationem: is qui rem curare jussus est, cogitur per episcopum (3), etiamsi hoc prohibuit episcopo sit per testatorem, providere; ut, siquidem injuncta fuerit ei ecclesiæ exstructio, intra triennium eam absolvat: si vero xenon, intra spatium anni. Sane potest etiam domus aliqua condici, ad componendos in lectis ægros, donec ipsum opificium impletum fuerit. Quodsi quæ semel ad pias causas dare jussi fuerint, ea præstare festinum

A Τὰ μετὰ τὴν ἀναγκασίαν διαπάνην περιττεύοντα εἰς ἀγορασίαν προσόδου προχωρεῖ. Ἐκάστου τούτων ἐπὶ πάσῃ τῇ διοικήσει λογοδοτεῖται παρὰ τοῦ μετ' αὐτόν. Ἐάν ἐπὶ δόσει γένηται τις ἐπίσκοπος, ἢ χωρεπίσκοπος, ἢ περιουθετής, ἢ κληρικὸς, ἢ οἰκονόμος, ἢ ἐκκλησιαστικὸς, ἢ ξενοδόχος, ἢ πτωχοτρόφος, ἢ ὄρφανότροφος, ἢ ἐπὶ πτωχείας, καὶ αὐτὸς καὶ ὁ λαμβάνων ἐκπίπτουσι τῆς ἱερωσύνης, καὶ ὁ διοικητῆς τοῦ φροντισματοῦ. Οἱ κληρικοὶ, δὲ' αὐτῶν μὴ ψάλλοντες τὰ νυκτερινὰ καὶ ὄρθρινά, καὶ τὰ ἑσπερινά, καὶ ἀμέμπτω: μὴ λειτουργοῦντες, ἐκβάλλονται τοῦ κλήρου, καὶ καταζητοῦνται ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων, καὶ δύο πρωτοπρεσβυτέρων, καὶ τοῦ ἐξάρχου, καὶ τοῦ ἐκάστης ἐκκλησίας ἐκδίκου. Ἐκαστος τούτων γινώσκων τι τούτων παραβαινόμενον δύναται προσαγγέλλειν.

B Unusquisque, qui scit horum aliquid violari, rem

MI'. Ἐπίσκοπος ἢ οἰοῦντι πρᾶγματι παρακλίσειν [Ἰσ. παρὰ κλίσειν] βασιλικὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει μὴ γινέσθω, ἀλλ' ἀποκρισιαρίους σταλέτω. Εἰ δὲ τις παρὰ ταῦτα ποιεῖ, ἀγανακτεῖται καὶ ἀφορίζεται.

MA'. Μὴ συνδιαγάτωσαν ἀλλήλοις μοναχοὶ καὶ μονάστριαι, ἀλλ' ἔχτωσαν αἱ μονάστριαι ἓνα γέροντα, παρὰ τοῦ ἐπισκόπου ἀφορισμένον ἀποκρισιάριον, καὶ εἰς μετάδοσιν τῆς ἀγίας κοινωνίας, ἓνα πρεσβύτερον, καὶ ἓνα διάκονον δίδονται [Ἰσ. δίδοναι] χρῆσιμον θίου, μὴ συνδιατωμένους ἢ συνοικοῦντας αὐταῖς. Ὁ δὲ μὴ ταῦτα καταζητῶν καὶ ἐπανορθῶν ἐπίσκοπος: κινδυνεύει περὶ τὴν ἐπισκοπήν.

C ME'. Ἐάν πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ υποδιάκονος γαμήσῃ, ὑπόκεινται μὲν τοῖς κανόσιν, οὔτινες οὐχ ἤττον τὸν νόμον [in Cod. Just. τῶν νόμων] ἰσχύουσιν. Καὶ τῆς ἱερωσύνης δὲ ἐκπίπτει: καὶ οἱ παῖδες δὲ, ἐξ ἰσχύου καὶ νεφρῶν γάμων τεχθέντες, γίνονται εἰς: καὶ οὔτε διαδοχὴν, ἢ δωρεάν, ἢ ἐσχηματισμένον δάνειον, ἢ ἑτέραν ἐνοχὴν λαμβάνουσιν: τι παρὰ τῶν πατέρων, ἢ αἱ μητέρες αὐτῶν: ἀλλὰ ταῦτα λαμβάνει ἢ κατ' αὐτοῦ: ἐκκλησία.

MC'. Ἐάν τις εὐσεβῆ ποιήσῃσιν διατύπωσιν ἐν ἐνστάσει, ἢ ληγάτων [ἡρ. ληγάτων], ἢ φιδεικόμισσον μόρτις καῦσα δωρεὰ, ἀνάγκην ἔχει ὁ κελευσθεὶς διὰ τοῦ ἐπισκόπου, καὶ ἐκάλυθον ὑπὸ τοῦ διαθεμένου, προνοῆσαι: εἰ μὲν ἐκκλησία ἐπιτρέπη ποιῆσαι, πληροῦν αὐτὴν εἰς τρεῖς: εἰ δὲ ξενώνα, εἰς ἓν αὐτοῦ. Δυνατὸν γὰρ καὶ οἶκον εἰς ἀνάκλησιν ἀρρώστων μισθώσασθαι, ἕως οὗ τὸ ἔργον πληρωθῇ. Εἰ δὲ περὶ ἀπᾶς εὐσεβείας τι παρασχέιν ἐκελευσθήσαν, ἀναγκάζονται δίδοναι παραχρῆμα τοῦ ἐμφανισθῆναι τὴν διδοχὴν καὶ τὴν κληρονομίαν, ἢ τὸ

Annibalis Fabroti notæ.

(1) Episcopus in quocunque. Nov. vi, c. 2.

(2) Qui non minus. Canones legum habent ψζοrem. Justinianus Nov. vi, c. 1: Καὶ τοῖς περὶ ὁμῶν θεσπισθεῖσιν, καὶ τῶν αὐτοῖς ὁρθῶς εἰρηται, δεῖν τοῖς ἱεροῦ κανόνας ἀπὸ νόμου κρατεῖν.

(3) Cogitur per episcopum. Similiter episcopus

heredem compellit ut monumentum faciat secundum voluntatem defuncti, tametsi stricta ratione hæres facere non cogatur. Sic Græci interpretantur quod de pontificali auctoritate dicitur in l. Hæreditas 36, D. Hæredit. perit. lib. xii, Basilic. tit. 1.

πρεσβειον καταβίξασθαι. Τού δὲ τοιοῦτου χρόνου A
παρερχομένου, ἀπαιτεῖται τὴ καταλειφθὲν ὁ ἐπίσκοπος
μετὰ καρπῶν καὶ αὐξήσεων ἀπὸ τοῦ καρποῦ
τοῦ διαθεμένου τελευτῆς· καὶ ποιεῖται εἰς οἰκοδο-
μὰς τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν ξενίων, καὶ γηροκο-
μείων, ἢ ὀρφανοτροφείων, ἢ νοσοκομείων, ἢ πτω-
χείων, ἢ τὴν τῶν αἰγμάλωτων ἀγορασίαν, καὶ
προχειρίζεται τοὺς διοικητὰς αὐτῶν, εἰ γὰρ μὴ ῥη-
τῶς ὁ τελευτῆσας εἶπε τὸν ὀφειλόντα διοικεῖν. Εἰ δὲ
καὶ ὠνόμασεν, ἴδειαν ὁ ἐπίσκοπος ἔχει, κακῶς αὐ-
τὴν διαγιγόμενον ἀποκινεῖν, καὶ ποιεῖν ἄλλον. Εἰ δὲ
ὁ κελευσθεὶς καὶ ὀγληθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου ἀρ-
χικήν ὄγλησιν ἀναμείνη, διπλοῦν δίδωσι τὴ κατα-
λειφθὲν. Ἐπιθυμούντος δὲ τοῦ ἐπισκόπου, ἀναγκάζει
πληρωθῆναι τὸ διατυπωθὲν ὁ μητροπολίτης, ἢ ὁ τῆς
διοικήσεως ἐκείνης ἀρχιεπίσκοπος, καὶ πᾶς ὁ βου-
λόμενος τῶν πολιτῶν κινεῖν τῶν ἐγγλέε. Εἰ δὲ μετὰ
τὴν ἰδίαν τελευτὴν οἱ κληρονόμοι ἐκελεύσθησαν
ποιῆσαι, ὁ προδηλούμενος χρόνος μετὰ τὴν ἀπο-
θίωσιν αὐτῶν ἀριθμείται. Οἱ δὲ ἀρχόντες ἀναγκά-
ζουσι ταῦτα πληροῦσθαι. [Εἰ] ἐναντίον ληγα-
τευθῆ ἢ θωρηθῆ τόποις εὐαγείων, ἢ κλήρω, ἢ
μοναχοῖς, ἢ μοναστριαῖς, ἢ πτωχοῖς, καὶ ἀπλῶς
εὐαγείων, ἢ οὐκ ἀπηγορευμένοις συστήμασιν, οὐκ
ἔξεστιν ἐπ' αὐτῷ διαλύσθαι, εἰ μὴ δοθῆ πρόσοδος
εὐδαλῆς, μὴ βεβαρημένη δημοσίοις, καὶ προσθήκην
οὐχ ἤτερον τοῦ τετάρτου τῆς καθαρὰς προσόδου
μέρους ἔχουσα, μηδέποτε ἐκποιηθησομένη. Δεῖ δὲ
καὶ συνθήκας καὶ διαλύσεις ἐγγράφους ἐπὶ τοῦτο
γίνεσθαι, καὶ ἐπὶ πράξεσι ἐμφανίζεσθαι. Εἰ δὲ
παρὰ ταῦτα γένηται, ἐκπίπτει τοῦ δοθέντος χρυσοῦ
ὁ διαλυσάμενος, καὶ ἐκδικεῖ τὸ πρᾶγμα ὁ εὐαγῆς
τόπος, ἔχων ὑποθήκην τὰ πρᾶγματα τοῦ καταλεί-
ψαντος καὶ ἐπὶ καρπῶν καὶ προσόδων, καὶ πάση
νομίμῃ ἐπαυξήσει· καὶ οὐκ ἀντίκειται τῇ ἀγωγῇ
χρόνια παραγραφῆ· καὶ ἐνιαυτὸν γὰρ τίκεται.
et omnis accessionis legitimæ. Nec præscriptio longi temporis opponitur huic actioni, cum quot-
annis nascatur.

MZ'. Ὁ ἡγούμενος κατ' ἐκλογὴν ἐπὶ ἀσκήσει καὶ
διοικήσει τῶν λοιπῶν ἢ τῶν πλείονων ἐπὶ τῶν
εὐαγγελίων γίνεται δοκιμασία τοῦ ἐπισκόπου. Τὸ
αὐτὸ καὶ ἐπὶ ἡγουμένης μοναστριῶν, ἢ τοῦ ἀσκη-
τριῶν. Εἰ δὲ πρῶτοι ἰκανοὶ πρὸς τὴν ἡγουμενίαν
εὐρισκόμενοι, προτιμῶνται τῶν μετ' αὐτούς.

MB'. Ἐάν τις ἔχων γαμετὴν ἢ παῖδας [Cod. Just.

Annibalis Fabroli notæ.

(4) *Sin aliquis jussus.* Ἐνὸς ἡγουμένου, ἀλμονιῆ D
et conventi. Vide § Sed furti 25, *Instit. de ac-*
tion.

(5) *Abbas per electionem.* Abbas eligi debet :
electio enim quæ per sortes fit, prohibetur l. 43,
c. eod.

(6) *In præfecta monasteriarum.* Ἐπὶ τῶν ἡγου-
μένων τῶν ἐναγῶν μοναστηρίων, d. l. 46.

(7) *Idonei reperiantur.* Alioquin eligi quoque
poterit minor natus. Vid. *Constit. Apost. lib. II, c. 1.*
Vide epistolam S. Ignatii ad Magnesios, inter eas
quæ interpolatæ dicuntur. Balsamon ad c. 80 Apo-
stol.: Καὶ ὁ μέγας δὲ Παῦλος οὐ τὸν νέον ἀπχο-
σεῖται, ἀλλὰ τὸν ἐκ νέου φρονεῖντα. Jam vero et

cognitur, ubi primum publicatum testamentum, et
ipsi hæreditatem atque legatum fuerint adepti. Quod
tempus ubi præterierit, relictum episcopus exigit, una
cum fructibus et accessionibus, inde usque a tempore
mortis ejus, qui testamentum condidit; et structuras
ecclesiarum, xenonum, gerontocomiorum, vel orpha-
notrophiorum, vel nosocomiorum, vel ptochiorum
perficit; aut captivorum redemptionem, aliasve pias
actiones procurat, et administratores horum instituit,
si defunctus cum, qui administrare debeat, discretis
verbis non expressit. Sin eum nominavit, po-
testatem habet episcopus, ut male se gerentem
removeat, et alium instituat. Sin aliquis jussus (4)
se molestatus ab episcopo, præsidium interpella-
tionem expectaverit, rei testamento relictæ duplium
præstat. Quod si episcopi negligentia interveniat,
metropolitanus impleri, quod testamento disposi-
tum est, cogit, vel ejus diocæseus archiepiscopus.
Atque adeo civium quilibet ex lege condictionam
habet. Si vero hæredes post obitum suum, hoc
ædificium struere jussi fuerint, tempus indicatum ab
eorum obitu numeratur, et ipsi præsidium opus absol-
vunt. Si quod legatum annale relictum fuerit, aut
donatum venerabilibus locis, aut clero, aut mona-
chis, aut monasteriis, aut pauperibus, et simpli-
ter religiosis, vel non prohibitis corporibus: de
eo transigere non licet, nisi datus fuerit optimus
reditus, nec fiscalibus oneratus cum appendice, non
minus quarta parte puri redditus habente, qui de-
nique nunquam alienari possit. Atque hæc tum
pacta, tum transactiones, hoc nomine per scriptu-
ram fieri debent, et apud acta insinuari. Si quid
secus factum fuerit, aurum solutum amittit is, qui
transegit; et ipsam rem locus religiosus vindicat,
retinens interim obligatas sibi res testatoris, tam
legatorum respectu, quam fructuum, et reddituum,

XI.VII. Abbas per electionem (5), habita exer-
citationis et administrationis ratione a reliquis mo-
nachis, vel a pluribus, propositis evangeliis, episcopi
approbatione interveniente, instituitur. Idem fit in
præfecta monasteriarum (6) sive ascetiarum. Ceterum
si primi ad præfecturæ munus idonei reperian-
tur (7), potiores sunt illis, qui eos sequuntur.

XLVIII. Si quis uxorem (8) et liberos habens,

magnus Paulus non juvenem prohibet, id est. νέον
fieri episcopum, sed recens plantatum, quod vo-
cat νεόφυτον.

(8) *Si quis uxorem.* Qui uxorem aut liberos ha-
bet, episcopus creari non potest, Nov. vi. c. 1,
§ 5, nisi maritus esse desinat, ut ait B. Hieron.
Advers. Vigilantium. Vid. ad d. Nov. et l. 59 supra.
Aut certe uxoriibus abstinebant episcopi et supe-
rioris gradus clerici exemplo B. Petri, qui ut est
in canonibus Ælfrici ad Vullunum episcopum,
quamprimum factus est discipulus Christi, qui cas-
tatis exemplum præbuit, uxorem dereliquit, et
mundana omnia. Ne autem in periculum vocaretur
castitas Deo promissa (nam Gensbaurum episco-

ht episcopus, non amplius ipse in episcoporum erit numero, et qui eum ordinaverit, episcopatum mittit.

XLIX. Recte ac utiliter captivos quis hæredes scribit, ac hæreditatem episcopus et œconomus civitatis, in qua domicilium habuit, accipit; et in captivorum redemptionem expendunt, vel ipsarum rerum pretia, vel immobilium reditus, nihil retinentes jure Falcidiae. Idem nomine debitorum et agunt, et conveniuntur. Pauperes etiam recte quis scribit hæredes: ac si distincte non adjecerit, quoniam intelligat, ejusdem civitatis xenodochus illas res accipit, et ex ipsarum distinctione redditum comparat. Sin plures in civitate sunt xenones, magis inops hasce res accipit, discutiente causam episcopo, et subditis ei clericis. Quod si nullum civitas xenonem habet, per episcopum vel œconomum res distribuuntur in pauperes, vel alioquin egenos, nulla Falcidiae ratione habita. Sin ad manifestum, non incertum ecclesiae nomen, vel religiosae domus, respiciendo reliquit: ea ipsa legatum accipit, interveniente Falcidia.

L. Episcopi, et presbyteri, et diaconi, peculium castrense habent, ac de hoc legitime testantur: nec ipsorum testamentum inofficiosi querelæ subiacet.

LI. Etiam clerici recte in instrumentis fori præscriptioal renuntiant: quippe generaliter cuius licet, ut ea, quæ pro se faciunt, negligat.

LII. Episcopi, presbyteri, diaconi, subdiaconi et monachi licet ordinationem (9) nullam habeant, immunes sunt omni tutela (10) et curatione: ea tamen lege, si ecclesiis et monasteriis suis vacent (11), nec divinum cultum negligunt.

LIII. Curialis et apparitor (12) si factus fuerit episcopus aut presbyter, loco movetur, licet antea

Annibalis Fabroti notæ.

non illecebris deceptum uxoris liberos ex ea procreasse scribit Floroardus, lib. 1 *Hist. Rhemens.* cap. 14, et vide omnino Gregorium Turonensem, *De gloria confessorum* cap. 78), postea constitutum est, ut non aliter episcopus crearetur, quam si uxor vitam solitariam amplecteretur. Eaque de re exstat Isaaci Angeli constitutio apud Leuncl. lib. viii Resp. matrim. Sic Joannes Glycis cum factus esset patriarcha Constantinopolitanus uxorem ejus statim monasticum habitum induisse scribit Nicophorus Gregoras, *Histor. Rom.* l. vii; concilium Arelat. sup. Vide Balsamonem in synodum vi, in Trullo, can. 48; concilium Arelat. ii, sub Siricio, c. 2, assumi aliquem ad sacerdotium non posse in vinculo conjugii constitutum, nisi fuerit promissa conversio. Vide Gregorium Nazianzenum, orat. 40.

(9) *Licet ordinationem.* Licet non sint clerici, l. 51 c. eod. Vid. Balsamonem *Nom. tit.* 1, c. 51; et Zonaram ad can. 8 iv syn. Chalced. B. Hieron. ad Heliodorum mon.: *Sed de hoc gradu pulsus provocabis ad clericos.* Vita S. Pachonii interprete Dionysio Exiguus, c. 24: *Cogitatio feralis ambitus si in mentes irrepserit monachorum ut vel primi cupiant esse, vel clerici, nisi citè suggestionis hujus*

sic habet, γαμετην, ἢ παλλακὴν, ἢ φυσικοῦς] ἐπισκοπος γένηται, καὶ αὐτὸς καὶ ὁ χειροτονήσας αὐτὸν ἐκπίπτει.

MΘ. Ἐβρωμένως τις γράφει τοὺς αἰχμαλώτους κληρονόμος, καὶ λαμβάνει τὴν κληρονομίαν ὁ ἐπίσκοπος, καὶ ὁ οἰκονόμος τῆς πόλεως; ἐν ἧ τὸ δομικλίον εἶχε· καὶ δαπανήσιν εἰς ἀνάβρυσιν τῶν αἰχμαλώτων, ἢ τὰς τιμὰς τῶν πραγμάτων, ἢ τὰς προσόδους τῶν ἀκινήτων, μὴ παρακρατοῦντες Φαλκιδίω. Καὶ ἐνάγουσι, καὶ ἐνάγονται ἐπὶ τοῖς χρέεσι. Καὶ τοὺς πτωχοὺς τις καλῶς γράφει κληρονόμος; καὶ ἐὰν μὴ προσδιορίσῃ πόλιος, ὁ ξενόδοχος τῆς αὐτῆς πόλεως λαμβάνει τὰ αὐτὰ πράγματα, καὶ ἐκ τῆς διαπράξεως αὐτῶν ἐξαγοράζει πρόσδοον. Εἰ δὲ πολλοὶ ξενῶνές εἰσιν ἐν τῇ πόλει, μᾶλλον ὁ ἀπορώτερος αὐτὰ λαμβάνει, τὰ περὶ τούτου δοκιμάζοντος τοῦ ἐπισκόπου, καὶ τῶν ὀπ' αὐτὸν κληρικῶν. Εἰ δὲ μὴ εἶχει ξενῶνα ἢ πόλις, διανέμονται τὰ πράγματα διὰ τοῦ ἐπισκόπου ἢ τοῦ οἰκονόμου εἰς τοὺς πτωχοὺς, ἢ ἄλλως ἐνδεῖς, μὴ παρακρατουμένου Φαλκιδίου. Εἰ δὲ πρόδηλον ἢ ἄδηλον ὄνομα ἐκκλησίας ἢ εὐαγροῦς οἴκου ἀπίων κατέλιπεν, αὐτὸς μόνος λαμβάνει, μὴ ὕφιστάμενος Φαλκιδίον.

N. Οἱ ἐπίσκοποι, καὶ οἱ πρεσβύτεροι, καὶ οἱ διάκονοι peculium castrense ἔχουσι, καὶ διατίθενται νομίμως ἐπ' αὐτῶ, καὶ οὐχ ὑπόκειται ἡ διαθήκη διανοφικίσιον.

NA. Καὶ οἱ κληρικοὶ κελῶς ἐν συμβολαίοις ἀπολέγουσι τῆ τοῦ φόρου παραγραφῆ. Γενικῶς γὰρ ἐξέστιν ἐκάστη τῶν αὐτοῦ καταφρονεῖν.

NB. Οἱ ἐπίσκοποι, καὶ οἱ πρεσβύτεροι, καὶ οἱ διάκονοι, καὶ οἱ ὑποδιάκονοι, καὶ οἱ μοναχοὶ, κὰν μὴ ἔχωσι χειροτονίαν, ἀλειτουρησίαν ἔχουσι πάσης ἐπιτροπῆς καὶ κουρατίουτος· καὶ σχολάζοντες μὲντοι εἰς τὰς ἐκκλησίας, καὶ τοῖς μοναστηρίοις αὐτῶν, καὶ μὴ ἀμελοῦντας τῆς θείας λειτουργίας.

NG. Ὁ βρωλευτῆς καὶ ὁ ταξιώτης, ἐὰν ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος γένηται, ἐκπίπτει, κὰν ἦν πρὸ

ardorem de suo corde popularium, illico perdent continentiam multis laboribus acquisitam. Clerici tamen fieri possunt. V. Bals. ad can. 77 vi syn. in Trullo. Ex monachis fieri possunt episcopi, Nov. vi, cap. 1, § 7. Vide *Ibid.*

(10) *Ab omni tutela.* Ex Nov. cxliii, c. 5, episcopi et monachi tutores fieri non possunt; clerici volentes unam legitimam tutelam suscipiunt. V. can. 3 concilii Chalced. et ibi Zonar. et Balsam. Clerici tamen non prohibentur esse testamentorum executores, Nov. Leonis lxxviii.

(11) *Si ecclesiis suis vacent.* Justinianus in l. 51: *Qui apud sacrosanctas ecclesias vel monasteria permanent, non divagantes.* In quibusdam cod. et ms. Brodæi, legitur, *devagantes.* De his B. Augustinus lib. singul. *De opere monachorum: Tam multos hypocritas sub habitu monachorum usquequaque dispersit, circumvenientes provincias nusquam missos, nusquam fixos, nusquam stantes, nusquam sedentes.* V. synod. Chalced. c. 4. Cæterum d. l. 51, perperam Leoni tribuitur a Gratiano, qæst. 16, cap. 4, generaliter.

(12) *Curialis et apparitor.* V. Innoc. I, epist. 4, et distinct. 51, et c. Aliquantos, cod. d. Breviar. can. Cresconii, n. 219.

τούτου κληρικῶς· καὶ γινόμενος ἰδιώτης, ἀποδίδεται τῇ οἰκείᾳ λειτουργίᾳ. Εἰ δὲ ἀπὸ ἀνήθου ἡλικίας ἐμόνασε, καὶ διέμεινε, γίνεται πρεσβύτερος, καὶ ἐπίσκοπος καὶ ἀρχιμανδριτης, καὶ λειτουργίας ἀπαλλάσσεται· τοῦ μὲν βουλευτοῦ διδόντος τὴν τετάρτην μοῖραν τῆς οὐσίας αὐτοῦ τῇ βουλῇ καὶ τῷ δημοσίῳ, τοῦ δὲ ταξέωτου τῷ δημοσίῳ μόνῳ· ὁ δὲ παρηνόμως χειροτονηθεὶς καθαιρεῖται. Ἐάν τις ὦν κληρικῶς ἢ ἐνόπλιος στρατεύεται, ἢ καθαιρεθεὶς μετέλθῃ στρατείαν, βουλευτῆς παραχρήμα γίνεται τῆς ἰδίας πόλεως, ἢ ἐτέρας, μέχρι μίαις ἐπαρχίας, ἐάν ἢ πόλις αὐτοῦ πολλοὺς ἔχη βουλευτάς. Εἰ δὲ λανθάνει, ἐπιλαμβάνονται οἱ βουλευταὶ τῶν πραγμάτων αὐτοῦ, καὶ τὸ μὲν ἡμισυ ἐν προσόδῳ, οὐσῆ, ἢ ὠνομένην, λαμβάνουσι· τὸ δὲ ἡμισυ τῇ τραπέζῃ τῶν ὑπάρχων εἰσκομίζεται. Τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ μοναχοῦ ὅπως οὖν στρατευομένου, ἢ ἀξίαν λαθόντος, ἢ τὸν ἐν δικαστηρίοις βίον μεταδιώκοντος. Ἐάν τις βαρηθῇ ἀποκαταστάσει, ἢ ὑποκαταστάσει ἐξ ἀπαιδίας, καὶ βουληθῇ γαμῆσαι διάσκησιν, μένει ἔχων τὰ πράγματα, καὶ δαπανᾷ αὐτὰ περιῶν, ἢ καταλιμπάνει ὡς θέλει, εὐσεβῶς μέντοι. Εἰ δὲ καὶ ὄψις αἴφρῃσιν παιδοποιίας καταλειφθῇ αὐτοῖς, ἔχουσιν αὐτὴ καὶ μὴ παιδοποιούντες. Τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ παρθενουσίαις, καὶ ἐπὶ τοῖς γαμῆν βουλομένοις κωλυομένοις κληρικοῖς. Ἐάν ὁ εἰς τῶν συνοικούντων μονάσῃ, πέμπει βεπούδιον ἢ ἄλλος, καὶ χῶραν τοῖς ἀπὸ τελευτῆς συμφορίζεται· καὶ τὸ ἐνεσῶθεν κέρδος φυλάττεται, ὡς εἰκός, ἐκ τῷ αὐτοῦ γάμου παισίν, εἰ καὶ τὸ κερῶσαν πρόσωπον μὴ ἔλθῃ πρὸς ἕτερον γάμον καὶ μένη ἢ γυνὴ γαμουμένη ἐτέρῳ ἐνιαυτὸν

communiibus ex eodem matrimonio liberis, si quidem ea persona, quæ lucrum illud acceperit, ad secundas nuptias non accesserit, et ipsa mulier annum unum iunupta maneat.

ΝΔ'. Τίς γονεῦσι καὶ τοῖς ἀδελφοῖς, καὶ τοῖς κηδεμόσι τῶν παρθένων καὶ διακονισσῶν, καὶ τῶν ἀνεμμένων τῷ θεῷ γηρῶν, ἔξεισι τοὺς ἄρπαγας αὐτῶν, καὶ τοὺς ἐν καιρῷ τῆς ἐφόδου βοηθοῦντας αὐτοῖς ἐπ' αὐτοφρόνως [αὐτοφώρως] φρονεῖεν. Εἰ δὲ διαφύγουσιν, ἀναζητοῦσιν αὐτοὺς, ἐν Κωνσταντινουπόλει μὲν ὁ ὑπαρχος καὶ ὁ ἐπαρχος, ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις πάντες οἱ ἄρχοντες πολιτικοὶ τε καὶ στρατιωτικοὶ· καὶ μετὰ ἀπόδειξιν μὴ χρωμένους φόρου

Annibalis Fabroti notæ.

(15) *Muneri suo restituitur.* Curie vel cohorti: *Ὁ χεῖρ διζκόπτεται· Hoc persuasum habeat, exceptis morte ac adulterio, nulla ex causa matrimonium dirimi.* Et ei qui semel conjugalem vitam elegit, temere consilium mutare non licet, nisi religionis assumpserit habitum; Dei enim causa præcipua est, et merito auditur qui a conjugali consortio ad cultiorem et Deo magis acceptam vitam transire velle dicitur. Alterius tamen conjugis voluntatem prius exploranda esse docet tit. *De conversione conjugatorum.* D. August. in epist. 45: *Nam et covenda talia non sunt a conjugatis, nisi ex consensu et voluntate communi.* Videndus Hincmarus, *De divortio Lothar. et Tetbergæ*, in resp. ad interroz. 25; et D. Augustin. epist. 70; et Paulinus Nolanus, in epist. 50 ad Cclantiam; Cautacuzenus, lib. iv, cap. 42.

(14) *Quartam.* Dedituram ex Nov. cxviii, ex qua monachus post annos 15, curia liberatur, atque ita episcopus creari potest.

(15) *Si quis gravatus fuerit fideicom.* Vide d. Nov. cxviii, c. 37.

(16) *Si conjugium alteruter.* Jure civili uni ex conjugibus etiam invito altero religionis gratia licet divertere, et divortium ejusmodi dicitur fieri bona gratia, id est, citra culpam alterutrius et communi consensu. Et divortium illud legitime solutum est, l. 52, c. *De episc. et cleric.* Nov. cxii, c. 5, Nov. cxvii, c. 12. Quod tamen jus Ecclesia non probavit; matrimonium enim sola morte dirimitur. Asterius in homilia, in qua dixerit, an liceat homini dimittere uxorem suam quacunquæ ex causa: Πείσθητε ὅτι γάμος θανάτου μόνου καὶ μοι-

clericus esset: et factus privatus, muneri suo restituitur (15). Sin ab impuberi ætate solitarius fuit, ac in eo perseveravit, et presbyter fit, et episcopus, et archimandrita, et a munere suo liberatur: ita quidem, ut curialis quartam (14) patrimonii sui partem det curiæ, ac fisco: apparitor vero, tantumdem fisco duntaxat. Qui autem præter leges ordinatus fuerit, deponitur. Si quis, cum clericus sit, vel armatæ militiæ se dederit, vel a clericatu remotus, militaverit, extemplo fit curialis civitatis suæ, vel alicujus alterius, ad unam usque provinciam, siquidem ipsius patria multos habeat decuriones. Sin latitat, facultates ejus decuriones apprehendunt, earumque semissem ipsi accipiunt, in reditu, vel existente, vel comparando: altera semissis mensæ præfectorum prætorio infertur. Idem etiam in monacho locum habet, si quomodocumque militaverit, aut dignitatem adeptus sit, aut in judicis versetur. Si quis gravatus fuerit fideicommissio (15), vel substitutione, ex causa non exstantium liberorum, ac propter exercitationem monasticam, matrimonium contrahere non voluerit, manet in eodem statu ac res ipsas retinet, easque superstes expendit, vel testamento relinquit, pro libitu suo, pias tamen ad causas. Quod si etiam sub conditione procreandorum liberorum eis aliqua legata fuerunt, retinet ea, tametsi nullos procreant liberos. Idem obtinet etiam in feminis virginitatem profitentibus, et in clericis, qui matrimonium contrahere prohibentur. Si conjugum alteruter (16) solitariæ vitæ se dederit, alter repudium ei mittit, et locus est pactis in casum mortis, ac lucrum inde proveniens reservatur secuta, nulla fori præscriptione utentes extremo

LIV (16'). Licet parentibus, et fratribus et curatoribus virginum, diaconissarum, et viduarum Deo consecratarum, ut earum raptores, et illos, qui tempore invasionis auxilium eis præbent, in ipso facinore interficiant. Sin effugiunt, perquirent eos, Constantinopoli quidem, præfecti prætorio, et præfectus urbi; in provinciis autem, magistratus universi, tam civiles, quam militares: et probatione secuta, nulla fori præscriptione utentes extremo

(16') Raptores sanctimonialium ac diaconissarum impune occiduntur a parentibus, fratribus, vel tutoribus seu curatoribus earum.

supplicio afficiunt, ac bona raptoris, et ejus, qui (sicut dictum est) auxilium illi præbuit, accipit ipsum monasterium, vel asceterium; ita tamen, ut ea, cui vis illata fuit, ex iis ibidem alatur. Si violata duntaxat est diaconissa, non ascetria, vel monasteria, proprietatem illorum bonorum ecclesia ipsius accipit; ipsa vero, suffragium (17). Qui autem aliter eis auxilium præbuerint, vel ministri fuerint, vel consilii, vel susceptores, vel opem quamcumque tulerint, ultimo duntaxat supplicio subjacent. Et autem locus his, quæ dicta sunt, etiamsi mulierum indicatarum aliqua volens peccaverit.

LV. Si quis ex sponsis solitariam vitam elegerit, arrhæ simplēs restituuntur, nec quidquam præter has amittitur. Et in iis, qui matrimonium contraxerunt, casus post mortem locum inveniunt (18). Non licet parentibus impedire liberos, qui vitam solitariam amplecti, vel clerici fieri volunt; nec illa sola de causa potestatem habent exheredandi: sed si testamentum condiderint, tres uncias eis relinquere coguntur: sin nihil omnino disposerint, locus est successioni ab intestato. Quodsi ecclesias ipsi, vel monasteria reliquerint, ac mundani facti fuerint, omnia ipsorum jura pertinent ad monasterium, vel ad ecclesiam. Si Christianus Judæo, vel hæretico, vel pagano servierit, libertatem adipiscitur. Sed et si quis necdum christianus, ad orthodoxam fidem accedat, licet postea dominus etiam fidem Christianam amplexus fuerit, nihil pro ejus pretio consequitur, violatore legis non solum multæ pecuniariæ, verum etiam ultimo supplicio subjacente.

LVI. Iis, quæ sancita sunt in extremo capite constitutionis 45 tituli præsentis, adjicit hæc constitutio, ut quæ nomine transactionis aut venditionis rei, quæ perpetua relinquuntur, ejusmodi leges annalia vocant, præter vim dictæ constitutionis data sunt, religiosæ domini addicantur; et ut ei, qui dedit, obligatus is sit, qui cum ipso contraxit; et hæredes contrahentis alteri de suo, quæ data sunt præsent.

Paratitla tituli III.

Libri I, tit. 1, constit. 3, ejus initium, *Sanctimus*. Episcopus vel clericus, qui Nestorianus est, ex ecclesia ejicitur.

Lib. I, tit. 1, constit. 4, ejus initium, *Nemo*. Clericus, qui publice de fide disceptationem instituit, a sacerdotio removetur.

Lib. I, tit. 2, constit. 6 (19), ejus initium, *Omni*. Etiam in Illyrico prisca canones ecclesiastici servantur; ut cum ecclesiasticum aliquod dubium emergerit, fide archiepiscopi Constantinopolitani (20), synodo conveniente, decidatur.

Annibalis Fabri notæ.

(17) *Ipsa vero suffragium*. Συμφράγιον et in ora libri Leunclavii exponitur, ἀποτροφή. Glossæ Basilicæ. συμφράγιον, ἀποτροφή, lege, ἀποτροφή. Justinian. in l. 53, c. eod. usumfructum consequatur.

(18) *Casus post mortem*. Lucrum consequatur ab eo qui solitariam vitam elegerit, quod debuit

Α παραγραφή, τιμωροῦνται ἐσχάτως, καὶ τὰ πράγματα τοῦ ἄρπαγος καὶ τοῦ (ὡς εἴρηται) βοηθήσαντος αὐτῷ λαμβάνον τὴ μοναστήριον ἢ τὸ ἀσκητήριον ἐφ' ᾧ καὶ τὴν βιάσασαν ἐξ αὐτῶν ἐκείθεν τρέφεσθαι. Εἰ δὲ μόνον διακόνισσά ἐστιν ἡ βιασθεῖσα, καὶ οὐκ ἀσκήτρια ἢ μοναστρια, τὴν μὲν δεσποτείαν ἢ κατ' αὐτὴν ἐκκλησία λαμβάνει, αὐτὴ δὲ τὴν ἀποτροφήν. Οἱ δὲ ἄλλως αὐτοῖς βοηθήσαντες, ἢ ὑπουργήσαντες ἢ συνειδότες, ἢ ὑποδεξάμενοι, ἢ σπουδὴν οἰανδήποτε συνεισαγαγόντες, μόνῃ τῇ ἐσχάτῃ τιμωρίᾳ ὑπόκεινται. Χώρα δὲ τοῖς εἰρημένοις, κὰν ἐκούσῃ τις τῶν εἰρημένων γυναικῶν ἡμαρτήθη.

NE'. Ἐάν τις τῶν μοναστέρων [ἴσ. μοναστήριον] μονάσῃ, οἱ ἀρραβιώτες ἀπλοῖ ἀποδίδονται, καὶ οὐδὲν ζημιούται. Ἐπὶ δὲ γαμησάντων οἱ ἀπὸ τελευταῆς κάσοι χώραν λαμβάνουσιν. Οὐκ ἐξεστὶ τοῖς γονεῦσι βουλομένους τοὺς παῖδας μονάσαι ἢ κληρωθῆναι κωλύειν, οὔτε διὰ τοῦτο μόνον ἐξερεδιχτεῦειν· ὅλλ' εἰ μὲν τὰ κατ' αὐτοὺς διατυπώσωσιν, ἀνάγκην ἔχουσι τρεῖς οὐγκίας αὐτοῖς ἔξῃ· εἰ δὲ μὴ διατυπώσωσι, χώρα τοῖς ἐξ ἀδιαιθέτου. Εἰ δὲ τις ἐκκλησία ἢ τὰ μοναστήρια καταλίπωσι, καὶ κοιμητοὶ γίνωνται, πάντα τὰ δίκαια αὐτῶν τῷ μοναστηρίῳ καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ διαφέρει. Ἐάν Χριστιανὸς δουλεύσῃ Ἰουδαίῳ ἢ αἰρετικῷ, ἢ Ἑλληνι, ἐλευθεροῦται. Καὶ ὁ μὴ ὢν μὲν Χριστιανός, προστρέχων δὲ τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει, κὰν ὕστερον ὁ δεσπότης χριστιανίση, οὐδὲν ὑπὲρ τιμῆς λαμβάνει, τοῦ παραβαίνοντος οὐ μόνον ποιῆ ἡρηματικῇ, ἀλλὰ καὶ ἐσχάτῃ τιμωρίᾳ ὑποκειμένου.

NC'. Τοῖς νομοθετηθεῖσιν ἐν τῷ τελευταίῳ κεφαλαίῳ τῆς [τεσσαρακοστῆς πέμπτῆς] διατάξεως τοῦ παρόντος τίτλου προστίθεται ἡ παρούσα διαταξίς, ὥστε ὑπὲρ διαλύσεως ἢ πράσεως τοῦ διγνεκοῦς καταλιμπανομένου, ὑπὲρ ἀνάγια [ἴ. ὑπερανάγια] καλοῦσιν οἱ νόμοι, παρὰ τὴν δύναμιν αὐτῆς δοθήσεται, τῷ εὐαγῆ προσκυρούμενα τόπω, ὑποκείσθαι τῷ δεδωκότι, τὴν συμβάλλοντα αὐτῷ, καὶ οἰκόνειν αὐτῷ δίδοναι κληρονόμου αὐτοῦ.

Καὶ ὅσα παρατίτλα.

Βιβ. α', τίτλος α', διατάξις γ', ἥς ἡ ἀρχὴ, Θεοπίστομος. Ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς, Νεστοριανὸς ὑπάρχων, τῆς Ἐκκλησίας ἐκβάλλονται.

Βιβ. α', τίτ. α', διατάξις δ', ἥς ἡ ἀρχὴ, Νεμο. Κληρικὸς δημοσίᾳ περὶ πίστεως ζήτησιν ποιούμενος τῆς ἱερωσύνης ἐκπιπέτω.

Βιβ. α', τίτ. β', διατ. ζ', ἥς ἡ ἀρχὴ, Ομνι. Καὶ ἐν τῷ Ἰλλυρικῷ οἱ παλαιοὶ κανόνες τῶν Ἐκκλησιῶν κρατεῖσθαι ὥστε ἤνικα τι ἐκκλησιαστικὸν ἀνακύψει, τέμνεσθαι γνώμῃ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, συνόδου γινομένης.

legitime vel ex pacto in casum mortis exigere, l. 54, c. eod.

(19) Lib. I, tit. 11, const. 6. Vide supra ad tit. 2, n. 6.

(20) *Fide archiep.* CP. Græci videntur legisse, *sententia*. Iidem vertunt, γνώμη, sententia, arbitrio.

Βιβ. α', τίτ. β', διάτ. ιβ', ἥς ἡ ἀρχή, *Privilegia*. Ὅτι τὰ περιρρόμενα ἐκ τοῦ δημοσίου ταῖς ἀγρωτάταις ἐκκλησίαις λίγῃ πτωχῶν ἀδιστάκτως καὶ ἀμειώτως αὐταῖς καταβάλλεσθαι χρῆ, ἐν οἰοσθήποτε εἰδεῖν δεῖα.

Βιβ. α', τίτ. β', διάταξις ιγ', ἥς ἡ ἀρχή, *Generaliter*. Γυνὴ ἀφιερωμένη Θεῷ, ἢ καὶ χήρα, δύναται ἐκκλησίᾳ, ἢ μοναστηρίῳ, ἢ κλήρῳ, ἢ πτωχοῖς ἐν διαθήκῃ ἐν κodicillois πᾶν ὅπερ βούλεται καταλιμπάνειν.

Βιβ. α', τίτ. β', διάταξις ιδ', ἥς ἡ ἀρχή, *Jubemus*. Ὁ οἰκονόμος ἐκποιῶν ἀκίνητων τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως πρᾶγμα, ἢ πολιτικούς ἀνῶνας, ἢ γεωργούς, ἐκπίπτει τῆς οἰκονομίας.

Βιβ. α', τίτλος β', διάτ. ιε', ἥς ἡ ἀρχή. Ἐἴ τις νοσοκομείον, ἢ πτωχεῖον ἢ ξηνοδοχεῖον ὠρεᾷ; τρόπῳ κτελεῖν ἐπηγγείλατο, τοῦτο πληροῦν ἀναγκάζεται προνοεῖ τῶν κατὰ πόλιν ἐπισκόπων καὶ οἰκονόμων.

Βιβλίον α', τίτλος β', διάταξις ις', ἥς ἡ ἀρχή. *Decernimus*. Ἡ διάτ. βούλεται τὰ τῶν κληρικῶν καὶ τῶν μοναχῶν προνόμια βέβαια μένειν.

Βιβ. α', τίτ β', διάτ. ιζ', ἥς ἡ ἀρχή, *Θεσπίζομεν*. Νομοθετεῖ ἡ διάταξις περὶ ἐκποιήσεως, καὶ ἀνταλλαγῆς, καὶ ὑποθήκης, καὶ ἐμφυτεύσεως, καὶ ὠρεᾶς πραγμάτων διαφερόντων ταῖς ἀγλαῖς ἐκκλησίαις Κωνσταντινουπόλεως, καὶ μαρτυρίοις, καὶ ξηνοδοχείοις, καὶ πτωχείοις, καὶ ὀρφανοτροφείοις αὐτῆς, καὶ τῶν δεχομένων ἐξ αὐτῆς χειροτονίαν ἐπισκόπων, πώλεως τε κλημάτων, καὶ τῶν δεχομένων τὰς παρὰ τῶν μητροπολιτικῶν χειροτονίας. Ἀνάγνωθι οὖν αὐτήν, ἀπὸ τοῦ βήτου σαφηνίζουσαν, καὶ ἀνελεῖπῶς διαγορεύουσαν, πότε καὶ πῶς, καὶ ἐκ ποίας αἰτίας, καὶ ἐπὶ ποίῳ γράμμασι, καὶ τίνα τρόπον, καὶ παρὰ τίσι γίνονται ἐκποιήσεις ἢ ἐμφυτεύσεις τῶν διαφερόντων πραγμάτων τοῖς αὐτοῖς τόποις. Μαθήσῃ γὰρ ἐξ αὐτῆς καὶ περὶ ποίων ταῦτα νομοθετεῖ πραγμάτων. Μὴ λάθῃ δὲ σὺ ὅτι ἐπὶ τῆς ἐμφυτεύσεως; τὰ αὐτὰ κρατεῖν παρακελεύεται, καὶ ἐπὶ τῶν διαφερόντων πραγμάτων τῇ Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ Κωνσταντινουπόλεως, ἅπερ ἐνομοθέτησε τοῖς μνημονευθεῖσιν εἰς τὰ τοῖς ἄλλοις; τόποις προσηκόντα θαύματα. Ὑπεξαιρεῖ δὲ τῆς οἰκείας νομοθεσίας ἡ διάταξις τὰ ἱερὰ ἀναθήματα. Σημειώσαι δὲ ἐκ τῶν βημάτων αὐτῆς; ὅτι κινήτῃ μόνα καλεῖ τὰ ἱερὰ ἀναθήματα.

Βιβ. α'. τίτ. β', διάτ. ιη' ἥς ἡ ἀρχή, *Ἡ Μεγάλη*. Ἡ Μεγάλη ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως ὑπὲρ προῖκα θάπτεσθαι τοὺς τελευτῶντας ἐβδομήκοντα λίτρας χρυσοῦ ἐκ βασιλικῆς φιλοτιμίας εἰληφεν.

Βιβ. α', τίτ. β', διάτ. ιθ', ἥς ἡ ἀρχή, *Illud*. Ὁ ὠρεᾶν μέχρι φ' νομισμάτων εἰς ξηνοδοχεῖον, ἢ νοσοκομείον, ἢ ὀρφανοτροφείον, ἢ εἰ; αὐτοὺς τοὺς πτωχοὺς ποιούμενος ὑπομνημάτων οὐ χρῆζει.

Βιβ. α', τίτ. β', διάτ. β', ἥς ἡ ἀρχή. *Si clericus*. Ἐὰν κληρικὸς πρὸ τοῦ τέλους τῆς ἀποφάσεως ἐκ-

Lib. 1, tit. 2, constit. 12, cujus initium, *Privilegia*. Quæ ex publico perveniunt ad sanctissimas ecclesias ratione pauperum, sine dubitatione ac immunitione debent eis præstari, quibuscumque tandem in speciebus sint.

Lib. 1, tit. 2, constit. 13, cujus initium, *Generaliter*. Mulier Deo consecrata, et vidua, potest ecclesie, vel monasterio, vel clero, vel pauperibus, in testamento vel in codicillo, quidquid omnino vult, relinquere.

Lib. 1, tit. 2, constit. 14, cujus initium, *Jubemus*. Œconomus, qui rem immobilem Ecclesiæ Constantinopolitanæ, vel annonas civiles, vel colonos alienat, ab œconomi officio removetur.

Lib. 1, tit. 2, constit. 15, cujus initium. . . Si quis nosocomium, vel ptochium, vel xenodochium, modo donationis, exstructurum se promiserit, rem implere cogitur, episcoporum qualibet in civitate, atque œconomorum interveniente providentia.

Lib. 1, tit. 2, constit. 16, cujus initium, *Decernimus*. Vult hæc constitutio, ut clericorum et monachorum privilegia firma maneat.

Lib. 1, tit. 2, constit. 17, cujus initium. *Sancimus*. Hæc constitutio statuit de alienatione, et permutatione, et hypotheca, et emphyteusi, et donatione rerum pertinentium ad sanctas Constantinopolis ecclesias, et ad martyria, et monasteria, et xenodochia, et ptochia, et orphanotrophia ejus, et ad episcopos, qui ordinationem ab ea consequuntur; et ad eos, qui a metropolitano civitatum ipsius ac regionum ordinantur. Quapropter illam legito, ad verum declarantem, ac plene sancientem, quando, et quomodo, et quibus ex causis, et quibuscum litteris, et quo pacto, et apud quos sunt alienationes, vel emphyteuses rerum ad eadem loca pertinentium. Nam ex ea cognoscet etiam, de quibus hæc sanciat rebus. Neque te lateat, quod in emphyteusi eadem valere jubeat in rebus ad Majorem Ecclesiam Constantinopolitanam pertinentibus, quæ statuit et de rebus ad alia indicata loca pertinentibus. Excipit autem ab hac lege constitutio anathematata sacra (21). Et ex ipsius verbis nota, quod sola dicat non alienanda sacra donari.

Lib. 1, tit. 2, constit. 18, cujus initium, *Ἡ Μεγάλη*. Ecclesia Major Constantinopolitana pro iis gratuito sepellendis, qui moriuntur, 70 libras auri ex augustali liberalitate acceptit.

Lib. 1, tit. 2, constit. 19, cujus initium. *Illud*. Qui donationem usque ad quingentos nummos in xenodochium, vel nosocomium, vel orphanotrophium, vel in ipsos pauperes facit, actorum monumentis non indiget.

Lib. 1, tit. 4, constit. 2 (22), cujus initium, *Si clericus*. Si clericus ante sententiam definitivam appel-

Annibalis Fabroti notæ.

(21) Constitutio 17, in fine, *Anathematata sacra*. Integra constitutio sup. tit. 2, ἱερὰ σκεῦη, sacra

vasa.

(22) Lib. 1, tit. 4, const. 11. V. d. t. 4, infra.

laverit, 50 libris argenti multatur : quæ pauperibus A
per fidelissimum quemdam distribuatur.

Lib. 1, tit. 4, constit. 4, cujus initium, *Mimæ*.
Quæ scortatione (23) simplici peccat, nequaquam
habitu perpetuæ virginis aut diaconissæ utilior.

Lib. 1, tit. 4, constit. 6, cujus initium, *Addictos*.
Nullus clericus, vel monachus, vel qui synodita vo-
catur, condemnatum rapiat vel detineat. Sin præ-
ter sancita, damnatum rapuerint, a præside pro
dignitate puniuntur. Quod si magnam clericorum
manum, et copiis suis superiorem præses viderit,
ad imperatorem de ipsis referat, ut conveniens eis
pœna irrogetur. Nec eorum locorum episcopus ex-
pers est culpæ, quibus in locis a clericis aut mona-
chis peccatum fuerit. Nam ab ipso castigari debent B
horum omnia delicta, quam loquidem ipsi, cum ad-
mittuntur, reprehensionem afferunt.

Lib. 1, tit. 4, constit. 9, cujus initium, *Judices*.
Debet episcopus eorum curam gerere, qui sunt in
custodia, et si quidem eas negligi viderit, præsidem
provinciæ de hoc moneat.

Lib. 1, tit. 4, constit. 10, cujus initium, *Mathe-
maticos*. Tradant mathematici libros erroris sui
episcopis, ut in oculis eorum concrementur, atque
ipsi hoc modo christiani fiant.

Lib. 1, tit. 4, constit. 12, cujus initium, *Si iu-
venes*. Si quis filia, vel mancipio suo, ad lenocinium C
fuerit abusus, licet eis, quæ ita coactæ prostituuntur,
episcopum adire, atque hoc modo ab ejusmodi
misera necessitate liberari.

Lib. 1, tit. 4, constit. 15, cujus initium, *Decer-
nimus*. Qui litem habet adversus clericum, invitus
haud cogitur, ut apud episcopum Constantinopolita-
num litiget.

Lib. 1, tit. 4, constit. 18, cujus initium, *Θεσπιζο-
μεν*. Cum miles queritur de bonitate specierum,
quæ ipsi annonarum ratione præbentur, episcopus
curam eorum gerere debet, qui tributa conferunt,
neque permittere, ut a militibus vexentur.

Lib. 1, tit. 4, constit. 19, cujus initium, *Jube-
mus*. Episcopi et clericorum suffragio defensor con-
stituitor.

Lib. 1, tit. 4, constit. 21, cujus initium, *Si præ-
sens*. Cum locum habet exceptio non numeratæ pe-
cuniæ, nec præses adest, potest aliquis accedendo
ad episcopum, tempus interrompere.

Lib. 1, tit. 4, constit. 22, cujus initium, *Οὐδένα*.
Religiosissimi quovis in loco episcopi, uno septi-
manæ cujuslibet die, vel feria quarta, vel in Pa-
rasceve, custodias perscrutantur.

Lib. 1, tit. 4, constit. 23, cujus initium, *Ἰδιωτι-
κάς*. Si quis in carcerem privatum conjectus fuerit,

καλέσεται, ἢ λίτρας ἀργυρίου προστιμᾶται· αὐτὰς
δὲ τοῖς πένησι διὰ τινος πιστοτάτου διαμερισθῆ-
σονται.

Βιβ. α', τίτ. δ', διάτ. δ', ἥς ἡ ἀρχή, *Mimæ*. Ἦ
ἀπλῶς πορνεύουσα μηδαμῶς κεχρήσθω σχήματι ἀι-
παρθένου ἢ διακονίσσης.

Βιβ. α', τίτ. δ', διάτ. ζ', ἥς ἡ ἀρχή, *Addictos*.
Μηδελς κληρικῶν, ἢ μοναχῶν, ἢ καλούμενος συνοδι-
της, ἀρπαξέτω τὸν κατὰκριτον. Εἰ δὲ παρὰ τὰ διη-
γορευμένα τὸν κατὰκριτον ἀρπάσωσιν, ἀξίως τιμω-
ρεῖσθωσαν ὑπὸ τοῦ ἀρχοντος. Εἰ δὲ καὶ πολλὴν τῶν
τῆν χεῖρα τῶν κληρικῶν ὁ ἀρχων, καὶ κρείττονα
τῆς ἐαυτοῦ δυνάμεως, ἀναφερῆσθω τῷ βασιλεῖ περὶ
αὐτῶν, ὅπως ἀντὶ δέουσα τούτοις ἐπαχθῆ τιμωρία
μέμψῃ; δὲ οὐκ ἔστιν ἐκτός ὁ τῶν τόπων ἐπίσκοπος,
ἐν οἷς τοῦτο ἡμάρτηται· παρὰ τῶν κληρικῶν
ἢ τῶν μοναχῶν. Πάντα γὰρ τὰ τούτων πλημμελή-
ματα παρ' αὐτῶν δεῖ σωφρονίζεσθαι, διότι καὶ πλημ-
μελούμενα τὴν μέμψιν αὐτῶν φέροι.

Βιβ. α', τίτ. δ', διάτ. θ', ἥς ἡ ἀρχή, *Judices*. Χρῆ
τὸν ἐπίσκοπον προνοεῖν τῶν ἐν φυλακῇ ὄντων, καὶ
εἰ παραμελουμένους αὐτοὺς ἴδῃ, διδασκέτω τὸν τῆς
ἐπαρχίας ἀρχοντα.

Βιβ. α', τίτ. δ', διάτ. ι', ἥς ἡ ἀρχή, *Mathematicos*.
Οἱ μαθηματικοὶ τοῖς ἐπισκόποις τὰ βιβλία τῆς οἰ-
κείας πλάνης παραδιδόντωσαν, ἵνα ἐκ' ὕψους ἐκεί-
νων καυθῆ, καὶ οὕτως ἐκείνοι γένωνται Χριστι-
νοί.

Βιβ. α', τίτ. δ', διάτ. ιβ', ἥς ἡ ἀρχή, *Si lenones*.
Ἐάν τις τέκνον ἢ ἀνδράποδον ἴδιον πορνοδοσκήσῃ,
ἔξεστι ταῖς οὕτως ἀνάγκῃ προῖσταμέναις προσεῖναι
τῷ ἐπισκόπῳ, καὶ οὕτως ἀπαλλάττεσθαι τῆς τριαυτῆς
ἀλλίας ἀνάγκης.

Βιβ. α', τίτ. δ', διάτ. ιγ', ἥς ἡ ἀρχή, *Decernimus*.
Ἢ δίκην ἔχων πρὸς κληρικὸν ἄκων οὐκ ἀναγκά-
ζεται παρὰ τῷ ἐπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως δι-
κάζεσθαι.

Βιβ. α', τίτ. δ', διάτ. ιη', ἥς ἡ ἀρχή, *Θεσπιζομεν*.
Ἦνίκα ὁ στρατιώτης διαβάλλει περὶ καλλονῆς τῶν
παρέρχοντων αὐτῷ εἰς λόγον ἀνωνῶν εἰδῶν, χρῆ
τὸν ἐπίσκοπον προνοεῖν ὑποτελῶν, καὶ μὴ συγ-
χωρεῖν αὐτοὺς διατρέφεσθαι ὑπὸ τῶν στρατιωτι-
κῶν.

Βιβ. α', τίτ. δ', διάτ. ιθ', ἥς ἡ ἀρχή, *Jubemus*.
Ἦ ἦψω τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῶν κληρικῶν ὁ ἐκδικος
προβαλλέσθω.

Βιβ. α', τίτ. δ', διάτ. κα', ἥς ἡ ἀρχή, *Si præsens*.
Ἦνίκα χώραν ἔχει ἡ παραγραφή τῆς ἀναργυρίας,
καὶ μὴ πάρεστιν ὁ ἀρχων, δύναται τις προσερχόμε-
νος τῷ ἐπισκόπῳ, ταύτην διακόπτειν.

Βιβ. α', τίτ. δ', διάτ. κβ', ἥς ἡ ἀρχή, *Οὐδένα*. Οἱ
θεοφιλέστατοι κατὰ τὸν ἐπίσκοπον μίαν ἐκάστης
ἐβδομάδος ἡμέραν ἢ τὴν Τετάρδα, ἢ τὴν Παρασκευὴν,
τὰς φυλακὰς διερευνάτωσαν.

Βιβλίων α', τίτλος δ', διάταξις κγ', ἥς ἡ ἀρχή,
Ἰδιωτικάς. Ἐάν τις ἐμβληθῆ ἐν ἰδιωτικῇ φυλακῇ,

Annibalis Fabroti ποιῶ.

(25) Lib. 1, tit. 4, const. 4. Quæ scortatione. Vide tit. 4, const. 4.

πρηνολῶ τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων ἀφείσθω ἡ παραχρημα τῆς φυλακῆς. Σημειώσαι δὲ, βιβλίου-μένου τούτου τοῦ πράγματος, δεῖ τὸν ἐπίσκοπον ἀναφέρειν τῷ κατὰ καιρὸν προεστίτῳ τῶν θείων πριβάτων. Τοῦτο γὰρ, φησὶ, μὴ ποιήσαντες, οὐ περιμόνη τὴν οὐσίαν, ἀλλὰ καὶ περὶ τὴν σωτηρίαν αὐτῆν ὑποστήσονται κίνδυνον.

Βιβ. α', τίτ. ε', διάτ. β', ἥς ἡ ἀρχή, Omnes. Οἱ ἐπίσκοποι τῶν αἰρετικῶν μηδεμίαν πίστιν, ἣν οὐκ ἔχουσιν, εἰκάσθωσαν.

Βιβ. α', τίτ. ε', διάτ. η', ἥς ἡ ἀρχή Quicumque. Οἱ ἐπίσκοποι οἱ τὰ Εὐτυχοῦς καὶ Ἀπολλινάριου φρονοῦντες, μηδὲ διάκονον, μηδὲ πρεσβύτερον, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, μηδεμίαν χειροτονίαν ποιείτωσαν.

Βιβ. α', τίτ. ε', διάτ. ιβ', ἥς ἡ ἀρχή, Τοὺς αἰρε- B τικοῦς. Ὅπως ἂν τὰ κατὰ τῶν αἰρετικῶν νομοθετηθέντα φυλαχθεῖη, προνοείτωσαν οἱ ἐπίσκοποι.

Βιβ. α', τίτ. ε', διάτ. α', ἥς ἡ ἀρχή, Antistitem. Ὁ ἐπίσκοπος τὸν ἤδη βαπτισθέντα ἀναβαπτίσει τομῆσας ἀποχειρωθέντα. Τοῦτο γὰρ τοῖς ἀποστολικαῖς μάχεται παραγγέλμασιν.

Βιβ. α', τίτ. ζ', διάτ. ζ', ἥς ἡ ἀρχή, Eos qui. Οἱ τῆς ὀρθοδόξου θρησκείας κληρικοὶ ἢ μοναχοὶ, ἐὰν εἰς τὸ Ἀπολλινάριου ἢ Εὐτυχοῦς μετέλθωσι δόγμα, πικρῶς τιμωροῦνται, καὶ τοῦ Ῥωμαικοῦ ἰδάφους ἐξορίζονται.

Βιβ. α', τίτ. θ', διάτ. ιη', ἥς ἡ ἀρχή, Hac victura. Ὁ τῆς πόλεως ἐπίσκοπος μὴ ἀπαξιούτω παρὰ τοῖς ἐκδίκους δικάζεσθαι. Ἐχουσι γὰρ δίκαιον τοῦ δικάζειν καὶ τοῖς ἐπισκόποις. Σημειώσαι ἐξ ἀντιστο- C λῆς.

Βιβ. α', τίτ. ια', διάτ. θ', ἥς ἡ ἀρχή, Προστά- τομεν. Χρὴ τὴν τῶν Ἑλλήνων ἀσεβῆ θρησκείαν ἀναχρόπτειν τοὺς ἐπισκόπους, καὶ μνηύειν ταῦτα τῷ τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντι.

Βιβ. α', τίτ. ιβ', διάτ. γ', ἥς ἡ ἀρχή, Pateant. Ἀνεφύδωσαν. Τοὺς ἐνόπλους πρόσφυγας ἀποθέσθαι τὰ ὅπλα μὴ κεισθέντας, μήτε εἰξάντας τῇ παραινήσει τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῶν κληρικῶν, καὶ τῇ ἐπαγγελθεισῇ ἀσφαλείᾳ, μεθ' ὄρκου δόσεως· οὐδὲ οὕτως ἄνευ τοῦ ἐπισκόπου γνώμης ἐξεστὶν ἀποσπᾶ- D σαι.

Βιβλίου α', τίτλος ιβ', διάταξις ζ', ἥς ἡ ἀρχή, Presenti. Ὁ ὑπονοούμενος κληρικὸς ἔχειν πράγματα τοῦ προσφεύγοντος λόγον διδόντω τῆς οἰκείας συνειδήσεως τῷ ἐπισκόπῳ.

Βιβ. α', τίτ. ιγ', διάτ. α', ἥς ἡ ἀρχή, Jamdudum. Οἱ ἐπίσκοποι ἐν τάξει μαρτύρων ὑπογράφετωσαν ἐν τοῖς συμβολαίοις τῶν ἐν ἐκκλησίαις ἐλευθερωμέ- των.

Βιβ. α', τίτ. ιγ', διάτ. β', ἥς ἡ ἀρχή, Qui religiosa. Ὁ κληρικὸς, κἂν ἐν ἐκκλησίᾳ, κἂν ἐν διαθήκῃ δι' οἰωνοῦ, ποτε ρημάτων ἐλευθερώσῃ τὸν οἰκέτην, πο-

religiosissimorum episcoporum cura extem; t) a custodia dimittitor. Nota, cum hoc negotium segniter procedit, episcopum rem ipsam deferre debere ad eum, qui pro tempore praepositus fuerit rebus sacris privatis. Quippe ni fecerint, inquit, non modo circa solum patrimonium, verum etiam circa salutem ipsam periculum incurrent.

Lib. 1, tit. 5, constit. 2, ejus initium, Omnes. Haereticorum episcopi nullam fidem, quam non habent, doceant.

Lib. 1, tit. 5, constit. 8, ejus initium, Quicumque. Episcopi, qui Eutychis et Apollinaris dogmata sectantur, neque diaconum, neque presbyterum, neque (simpliciter loquendo) ullam ordinationem instituunt.

Lib. 1, tit. 5, constit. 18, ejus initium, Τοὺς αἰρετικούς. Ut adversus haereticos promulgata servantur, episcopis curae esto.

Lib. 1, tit. 6, constit. 1, ejus initium, Antistitem. Episcopus, qui jam baptizatum rebaptizare fuerit ausus, ordinatione sua excidat. Hoc enim cum praeceptis apostolicis pugnat.

Lib. 1, tit. 7, constit. 6, ejus initium, Eos qui. Clerici vel monachi orthodoxae religionis, si ad Apollinaris vel Eutychis dogmata transierint, acerbè puniuntur, et in exsilium extra solum Romanum pelluntur.

Lib. 1, tit. 9, constit. 18, ejus initium, Hac victura. Episcopus civitatis non dedignetur apud defensores civitatum litigare. Nam hoc illi jus habent, ut de controversiis episcoporum cognoscere possint. Nota, hoc colligi ex distinctione contraria (25').

Lib. 1, tit. 11, constit. 5, ejus initium, Προστά- τομεν. Episcopi paganorum impietatem rescicare debent, et de his praesidi provinciae indicare.

Lib. 1, tit. 12, constit. 5, ejus initium, Pateant. Armatos confugas necesse est arma deponere, si non obtemperaverint, neque cesserint exhortatione episcopi, et clericorum, et promissae securitati, cum praestatione jurisjurandi, ne sic quidem eos inconsulto episcopo licet abstrahere.

Lib. 1, tit. 13, constit. 6, ejus initium, Presenti. Clericus, quem suspicio est habere res ejus, qui ad ecclesiam confugit, episcopo rationem conscientiae suae reddat.

Lib. 1, tit. 13, constit. 1, ejus initium, Jamdudum. Episcopi vice testium subscribant instrumentis eorum, qui in ecclesiis manumittuntur.

Lib. 1, tit. 15, constit. 2, ejus initium, Qui religiosa. Clericus sive in ecclesia, sive in testamento, quicumque verbis servam manumiserit, civem

Annibalis Fabroti notae.

(25') Nimirum hoc modo: Judaeus non potest fieri defensor, ne judex sit episcoporum; ergo alius defensor judicare potest episcopus.

Romanam efficit. ac directam libertatem ei tribuit, quæ competit ex dio publicatorum testamentorum. Et ejusdem tituli prima constitutio tradit, etiam episcopus in ecclesia posse manumittere, ac in testamentis libertatem relinquere.

Lib. I, tit. 55, constit. 8, cujus initium, *Defensores*. Etiam [civitatis] defensor consensu episcopi, et clericorum, iisdemque decretum facientibus constituitur. Ejusdem vero tituli constitutio 11 requirit ut prius defensor apud acta monumentorum, præsentem civitatis episcopo, cum præstatione iuramentum deponat, quod religioni Christianorum adiectus sit.

Lib. II, tit. 3, constit. 26, cujus initium, *Si quis*. Qui propter sacerdotium habere fori prescriptionem potest, si per scripturam ei renuntiaverit, ex poenitentia nequit eadem uti.

Lib. II, tit. 15, constit. 2, cujus initium, *Ne quis*. Clericus, qui regia vela, vel titulos immittere fuerit ausus, absque jussione iudicis competentis, publicatione bonorum multatus, et deportatus, eisdem ipsa libertate privatur.

Lib. III, tit. 2 (21), constit. cujus initium, *Απαγορεύομεν*. Si exsecutor citatum vexet ob constituendum fideiussorem, quem dicat esse personam, quæ solvendo non sit, providentia et iudicio episcopi eum accipiat.

Lib. III, tit. 43, constit. 1 (25), cujus initium, *Ἡ τῶν κύβων*. In alexandris inquirere possunt episcopi, et prohibere ne fiat.

Lib. IV, tit. 30, constit. 14, cujus initium, *In contractibus*. Qui propter difficultatem quamdam nequit per locorum præsidem, vel per defensorem, facere denuntiationem exceptionis non numeratæ pecuniæ, licentiam habeat adeundi episcopum, et per ipsum episcopum hanc manifestandi credituri.

Lib. V, tit. 4, constit. 23, cujus initium, *Si furiosi* (26). Quando furiosi filia nuptias est contractura, inquirere debet episcopus de illius existimatione, qui eam ducturus est.

Lib. V, tit. 4, constit. 29, cujus initium, *Πάσης*. Scenica mulier, quæ liberari vult, et a præside impeditur, episcopum adire potest, ut ejus providentia ad vitam honestam ac pudicam se conferat.

Lib. V, tit. 70, constit. 7, cujus initium, *Quamvis*. Curatores iudicio et arbitratu episcoporum constituantur.

Lib. VI, tit. 23, constit. 23, cujus initium, *Consulta*. Ignominiosum est clericis, si præ se ferant, scire se caudicorum disciplinam. Ideoque defensores ecclesiarum, ne quidem, si eis insinuentur,

Αλίτην Ὑρωμαῖον τοῦτον ἀποταλεῖ, *directam* ἐλευθερίαν αὐτῷ χαρίζεται, ταύτης ἀρμοζούσης, ἐξ ὁποῦ ἀνηνέχθησαν αἱ διαθήκαι. Ἡ πρώτη δὲ αὐτοῦ τίτλου φησὶν οὕτως καὶ οἱ ἐπίσκοποι δύνανται ἐν ἐκκλησίᾳ ἐλευθεροῦν, καὶ ἐν διαθήκαις ἐπιθεῖν καταλιμπάνειν.

Βιβ. α', τίτ. ν', διάτ. η', ἥ ἐστι ἡ ἀρχὴ *Defensores*. Ὁ ἐκδικῶν, συναινούντος τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῶν κληρικῶν, καὶ ψηφισομένων αὐτῶν, προβαλλέσθω. Ἡ δὲ α' τοῦ αὐτοῦ τίτ. διάτ. ζητεῖ τὸ πρότερον ἐπὶ πρόξεως ὑπομνημάτων, πρὸντος τοῦ τῆς πίστεως ἐπισκόπου, μετ' ὅρκου δόσεως αὐτὸν κατατίθεσθαι, ὅτι τῆς τῶν Χριστιανῶν ὑπάρχει θρησκείας.

Βιβ. β', τίτ. γ', διάτ. κθ', ἥ ἐστι ἡ ἀρχὴ, *Si quis*. Ὁ δὲ ἐρασιπύην δυνάμενος ἔχειν φόρου παράγραφῃ, ἐν ἐγγράφῳ ταύτης ἀποτάσσεται, οὐ δύναται ἐκ μεταμέλου καχρησθαι αὐτῇ.

Βιβ. β', τίτ. ια', διάτ. β', ἥ ἐστι ἡ ἀρχὴ, *Ne quis*. Ὁ κληρικὸς ἐπιβαλεῖν βασιλικὰ βῆλα ἢ τίτλους ταλμῆσας ἄνευ προσφόρου δικαστοῦ, δημοθεῖς καὶ δεκτικεῖς, καὶ αὐτῆς τῆς ἐλευθερίας στερεῖσκαται.

Βιβ. γ', τίτ. β', διάτ. . . . ἥ ἐστι ἡ ἀρχὴ, *Απαγορεύομεν*. Ἐὰν ὁ ἐκδικαστὴς διαστρέψῃ τὴν ὑπομνηθεύοντα περὶ τοῦ ἐγγυητοῦ προσώπου, φάσκων αὐτὸ ἀπορον, προνοία καὶ κρίσις τοῦ ἐπισκόπου τοῦτον δεχέσθω.

Βιβ. γ', τίτ. μγ', διάτ. α', ἥ ἐστι ἡ ἀρχὴ, *Ἡ τῶν Κύβων*. Τὴν τοῦ κόττου παιγνίαν δύνανται οἱ ἐπίσκοποι ἀναζητεῖν, καὶ κωλύειν γίνεσθαι.

Βιβ. δ', τίτ. λ', διάτ. ιδ', ἥ ἐστι ἡ ἀρχὴ, *In contractibus*. Ὁ δὲ τινὰ δυσχέρειαν μὴ δυνάμενος διὰ τοῦ ἀρχοντος τῶν τόπων ἢ τοῦ ἐκδικῶν ποιέσθαι τὴν περὶ τῆς ἀναργυρίας διαμαρτυρίαν ἔδειαν ἔχεται τοῦ προσεῖναι τῷ ἐπισκόπῳ, καὶ δι' αὐτοῦ ταύτην ποιῆν φανερὰν τῷ λεγομένῳ κρεδίτωρι.

Βιβ. ε', τίτ. δ', διάτ. κε', ἥ ἐστι ἡ ἀρχὴ, *Si furiosi*. Ἦνίκα ἢ τοῦ μαινομένου μέλλει γάμψον προσημειεῖν, χρὴ τὸν ἐπίσκοπον περὶ τῆς ὑπαλήψεως τοῦ μέλλοντος αὐτῆν ἀγεσθαι ἀναζητεῖν.

Βιβ. ε', τίτ. δ', διάτ. κθ', ἥ ἐστι ἡ ἀρχὴ, *Πάσης*. Ἡ σκηνικὴ ἀνεθῆναι βουλομένη, καὶ παρὰ τοῦ ἀρχοντος κωλυομένη, δύναται προσεῖναι τῷ ἐπισκόπῳ, ἵνα προνοία αὐτοῦ ἐπὶ τὸν σεμνὸν καὶ σώφρονα βίον μετέλθῃ.

Βιβ. ε', τίτ. ε', διάτ. ζ', ἥ ἐστι ἡ ἀρχὴ, *Quamvis*. Οἱ κούρατορες κρίσις καὶ δοκιμασίᾳ τῶν ἐπισκόπων προβαλλέσθωσαν.

Βιβ. ε', τίτ. κγ', διάτ. κγ', *Consulta*. Ἐπονεῖσθαι ἐστὶ κληρικῶς προσημειεῖν τὴν τῶν δικολόγων ἐπιστήμην εἰδέναι διὰ τοῦτο μὴδὲ ἐμφανίζομένας οἱ ἐκκλησιαστικῶσι δεχέσθωσαν τελευταίας

Annibalis Fabroti notæ.

(21) Lib. III, tit. 3. Est constitutio 3, quam restituit Cujac. ex Basilicis, lib. XII, Obs. cap. 22.
(25) Lib. III, tit. 43, const. 1. Integra constitutio incipiebat ab his verbis, ut etiam constat

ex veteri ejus interpretatione, *Alarum nunc, etc.*
(26) Lib. V, t. 4, const. 23; *Quando furiosi sua*. Liberi eujusconque sexus l. 25, c. *De nup.* et l. *Tam dementis*, 28, c. *De episc. aud.*

βουλῆσεις, ἃς δεῖ παρὰ τῆς μαγίστρας τῶν κήνων εἰσφέρεισθαι, κεντήκοντα χρυσίου λιτρῶν ὑφορώμενοι ζηρίαν.

Βιβ. ζ', τίτ. μη', διάτ. α', ἥς ἡ ἀρχή. *Certus*. Ἐν τῆς ὀγδόης κεφαλῆς φησὶν ἡ διάταξις ἔτι δύναται τις ληγῆτον ἐκκλησίαν καταλιμπάνειν, ἣγουν κληρονομίαν.

Βιβ. ζ', τίτ. ξβ', διάτ. κθ', ἥς ἡ ἀρχή, *Addictos*. Οὐ δεῖ παρὰ τῶν κληρικῶν ἢ μοναχῶν ἢ τῶν καλουμένων συνοδικῶν ἀποσπᾶσθαι καὶ κατέχεσθαι τοὺς ἀπᾶς ὑποκείσοντας ἐγκλήματι, καὶ κατὰ τὴν ποιότητα τοῦ ἁμαρτήματος ἀποβάται παραδοθέντας.

Βιβ. ζ', τίτ. ζε', διάτ. ε', ἥς ἡ ἀρχή, *Τοὺς συνειδίτας*. Οἱ κληρικοὶ, πρὸ ἀποφάσεως ἐκκαλούμενοι, προτιμῶνται παρὰ τοῦ βρχοντος ὡς λίτρας ἀργυρίου. Ταῦτα δὲ λήφεται οὐχ ὁ ἐπίσκοπος, ἀλλὰ τοῖς πένησι καὶ τοῖς δεομένοις πιστῶς ταῦτα βογευθήσεται.

Βιβ. θ', τίτ. δ', διάτ. ζ', ἥς ἡ ἀρχή, *Οὐδένα*. Ὁ θεοφιλέστατος κατὰ τόπον ἐπίσκοπος μίαν ἐκάστης ἑβδομάδος ἡμέραν, ἢ τὴν Τετάρτην, ἢ τὴν Παρασκευὴν, τὰ φυλακὰς διαρευνάτω.

Βιβ. θ', τίτ. ε', διάτ. ς', ἥς ἡ ἀρχή, *Ἰδιωτικὰς*. Ἐάν τις ἐμβληθῆ ἐν ἰδιωτικῇ φυλακῇ, προνοία τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων ἀφελέσθω παραχρῆμα τῆς φυλακῆς. Σημειώτεον ὅτι, βραθυμουμένου τοῦ πράγματος, δεῖ τὸν ἐπίσκοπον ἀναφέρειν τῷ κατὰ καιρὸν προστώτῃ τῶν θείων πριβάτων. Τοῦτο γὰρ, φησὶ, μὴ ποιήσαντας, οὐ τὸν περὶ μόνην τὴν οὐσίαν, ἀλλὰ τὸν περὶ τὴν σωτηρίαν αὐτὴν ὑποστήσονται κίνδυνον.

Βιβ. θ', τίτ. λε', διάτ. θ', ἥς ἡ ἀρχή, *Atroce*. Σκατὴν ὕβριν ἁμαρτάνει ὁ τὸν ἱερεῖα τὸ σχῆμα τῆς ἱερωσύνης ἐπιπερόμενον ὄβρισις.

Βιβ. θ', τίτ. μζ', διάτ. κς', ἥς ἡ ἀρχή, *Θεσπιζομεν*. Οἱ κατὰ τὸν τόπον ἐπίσκοποι φρονιζέτωσαν παραφυλαχθῆναι ἐν τοῖς ἐξοριζομένοις διηνεκῶς, ἢ ἐπὶ τινα χρόνον βητὸν, τὰ προσεταγμένα τῇ διατάξει.

Βιβ. ι', τίτ. θ', διάτ. ι', ἥς ἡ ἀρχή, *Θεσπιζομεν*. Στρεμνίωσαι ὅτι ὁ βουλευτὴς καὶ ὁ ταξιώτης δύναται γενέσθαι κληρικοὶ, κἀν δημοσίᾳ χρεωστώσιν. Ἐτέρω δὲ λόγῳ, ὅτι τολμηρῶς καὶ βυφοκινδύως ἐρδύεται ἢ ἐπὶ τοῦτοις χειροτονία.

ad se recipiant voluntates ul. ius, quas apud magistrum censuum insinuari oportet: violatore 50 librarum auri multam metoente.

(27) Lib. vi, tit. 48, constit. 1, ejus initium, *Certus*. Ejus octavo capite dicit constitutio, quod possit aliquis legatum, vel hæreditatem, ecclesiam relinquere.

(28) Lib. vii, tit. 62, constit. 29, ejus initium, *Addictos*. Non debent a clericis, vel monachis, vel qui synoditæ vocantur, abstrahi et detineri, qui semel criminis rei facti sunt, ac pro qualitate delicti sententiæ traditi.

(29) Lib. vii, tit. 65, constit. 4, ejus initium, *Τοὺς συνειδίτας*. Clerici ante sententiam appellantes, multantur a præside 50 libris argenti. Verum hæc non fiscus accipiet, sed pauperibus et egenis fideliter erogabuntur.

(30) Lib. ix, tit. 4, constit. 6, ejus initium, *Οὐδένα*. Religiosissimi quovis in loco episcopi uno cujuslibet septimane die, vel feria quarta, vel in Parasceve, custodias perscrutantur.

(31) Lib. ix, tit. 5, constit. 2, ejus initium, *Ἰδιωτικὰς*. Si quis in carcerem privatum conjectus fuerit, religiosissimorum episcoporum cura extemplo e custodia dimittitur. Notandum, cum hoc negotium agniter procedit, episcopum rem ipsam deferre debere ad eum qui pro tempore præpositus fuerit sacris rebus privatis. Quippe si fecerint, inquit, non modo circa solam patrimonium, verum etiam circa salutem ipsam periculum incurrent.

Lib. ix, tit. 35, const. 4, ejus init., *Atroce*. Peccat qui sacerdotem veste sacerdotali indutum injuria affecerit.

Lib. ix, tit. 47, constit. 26 (32), ejus initium, *Θεσπιζομεν*. Episcopi cujusvis loci curent, ut in iis, qui vel in perpetuum, vel ad certum tempus relegantur, hac constitutione præcepta serveantur.

Lib. x, tit. 9, constit. 1 (33), ejus initium *Θεσπιζομεν*. Nota, quod curialis et officialis fieri possint clerici, licet fisci debitores sint. Et alia quoque ratione nota, quod non sine temeritate ac periculo fiat ac rata sit in eorum personis facta ordinatio.

Annibalis Fabroti notæ.

(27) Lib. vi, t. 48, constit. 5. Addidi numerum ex ms. Cod.

(28) Lib. vi, t. 62, const. 29. Lex 29, c. *De appellat.* ait, nulli licere. Lex autem 6, c. *De episcop. sud.*, ait, nulli clericorum vel monachorum, etc., ut hic.

(29) Lib. vii, tit. 65, const. 9. In scripto cod. videtur legi Latinis litteris, *abstinendum*: quomodo incipit l. 4, c. *Quor. appell. non recip.* in qua tamen non continetur quod hic refertur ex constit. 4. De verbo βογεύεσθαι, vide Gloss. ad Cedr.

(30) Lib. ix, tit. 4, const. 6, feria 4, vel in Parasceve, id est, die Mercurii et Veneris.

(31) Lib. ix, tit. 5, const. 2. Pars legis 2, c. *De privat. carcer. inhib.* conjungenda cum epitome Cujac. quam edidit in Par. C. d. t. ex lib. lx, Basil. tit. 53. Vestigium privati carceris sæculo Justiniani exstat apud Gregor. II, epist. 94.

(32) Lib. ix, tit. 47, const. 26. Portio legis ult. c. *De pæn.* ex qua discimus non esse integram constitutionem quæ legitur lib. lx Bas., t. V, c. ult.

(33) Lib. x, tit. 9, const. 10. Sic in Gr. Vide tamen legem *Si quis 12, c. De episc. et cler.* et Nov. vi, cap. 4; Nov. cxliiii, c. 15 et infra ex lib. x, tit. 31, const. 26.

Romanum efficit. ac directam libertatem ei tribuit, quæ competit ex dno publicatorum testamentorum. Et ejusdem tituli prima constitutio tradit, etiam episcopus in ecclesia posse manumittere, ac in testamentis libertatem relinquere.

Lib. I, tit. 53, constit. 8, cujus initium, *Defensores*. Etiam [civitatis] defensor consensu episcopi, et clericorum, eiusdemque decretum facientibus constituitur. Eiusdem vero tituli constitutio 11 requirit ut prius defensor apud acta monumentorum, præsentem civitatis episcopo, cum præstatione iuramentum deponat, quod religioni Christianorum ad dictus sit.

Lib. II, tit. 3, constit. 26, cujus initium, *Si quis*. Qui propter sacerdotium habere fori præscriptionem potest, si per scripturam ei renuntiaverit, ex penitentia nequit eadem uti.

Lib. II, tit. 13, constit. 2, cujus initium, *Ne quis*. Clericus, qui regia vela, vel titulos immittere fuerit ausus, absque jussione iudicis competentis, publicatione honorum multatus, et deportatus, etiam ipsa libertate privatur.

Lib. III, tit. 2 (24), constit. ... cujus initium, *Απαγορεύομεν*. Si exsecutor citatum vexet ob constituendum fidei iussorem, quem dicat esse personam, quæ solvendo non sit, providentia et iudicio episcopi eum accipiat.

Lib. III, tit. 43, constit. 1 (25), cujus initium, *Ἐ τῶν κόβων*. In alex lusum inquirere possunt episcopi, et prohibere ne fiat.

Lib. IV, tit. 30, constit. 14, cujus initium, *In contractibus*. Qui propter difficultatem quamdam nequit per locorum præsidem, vel per defensorem, facere denuntiationem exceptionis non numeratæ pecuniæ, licentiam habeat adeundi episcopum, et per ipsum episcopum hanc manifestandi creditori.

Lib. V, tit. 4, constit. 23, cujus initium, *Si furiosi* (26). Quando furiosi alia nuptias est contractura, inquirere debet episcopus de illius existimatione, qui eam ducturus est.

Lib. V, tit. 4, constit. 29, cujus initium, *Πάσης*. Scenica mulier, quæ liberari vult, et a præside impeditur, episcopum adire potest, ut ejus providentia ad vitam honestam ac pudicam se conferat.

Lib. V, tit. 70, constit. 7, cujus initium, *Quamvis*. Curatores iudicio et arbitrato episcoporum constituantur.

Lib. VI, tit. 23, constit. 23, cujus initium, *Consultata*. Ignominiosum est clericis, si præ se ferant, scribere se caudicorum disciplinam. Ideoque defensores ecclesiarum, ne quidem, si eis insinuentur,

A λίτην Ῥωμαίων τοῦτον ἀποκατεῖ, *directam* ἐλευθερίαν αὐτῷ χαρίζεται, ταύτης ἀρμοζούσης, ἐξ αὐτῆς ἀνηρέθησαν αἱ διαθήκαι. Ἡ πρώτη δὲ τῷ αὐτοῦ τίτλου φησὶν οὕτως καὶ οἱ ἐπίσκοποι δύνανται ἐν ἐκκλησίᾳ ἐλευθεροῦν, καὶ ἐν διαθήκαις ἐπιθεῖν καταλιμπάνειν.

Βιβ. α', τίτ. νε', διάτ. η', ἥς ἡ ἀρχὴ *Defensores*. Ὁ ἐκδικος, συναινούντος τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῶν κληρικῶν, καὶ ψηφισομένων αὐτῶν, προβαλλέσθω. Ἡ δὲ α' τοῦ αὐτοῦ τίτ. διάτ. ζητεῖ τὸ πρότερον ἐπὶ πράξεως ὑπομνημάτων, παρόντος τοῦ τῆς πόλεως ἐπισκόπου, μετ' ἔρκου δόσεως αὐτὸν κατατίθεσθαι, οὕτως τῶν Χριστιανῶν ὑπάρχει ἐρησικίας.

Βιβ. β', τίτ. γ', διάτ. κθ', ἥς ἡ ἀρχὴ, *Si quis*. Ὁ διὰ ἱερωσύνην δυνάμενος ἔχειν φόρου παραγραφήν, ἐὰν ἐγγράφως ταύτης ἀποτάξῃται, οὐ δύναται ἐκ μεταμέλου καχρησθαι αὐτῇ.

Βιβ. β', τίτ. ιε', διάτ. β', ἥς ἡ ἀρχὴ, *Ne quis*. Ὁ κληρικὸς ἐπιβαλεῖν βασιλικὰ βῆλα ἢ τίτλους τοιμήσας ἀνεῦ προσφόρου δικαστοῦ, δημοθεῖς καὶ δεκρυτευθεῖς, καὶ αὐτῆς τῆς ἐλευθερίας στερεῖσθαι.

Βιβ. γ', τίτ. β', διάτ. ... ἥς ἡ ἀρχὴ, *Ἀπαγορεύομεν*. Ἐὰν ὁ ἐκδικαστὴς διζωστρεφῇ τὸν ὑπομνηθέντα περὶ τοῦ ἐγγυητοῦ προσώπου, φάσκων αὐτὸ ἀπορον, προνοία καὶ κρίσει τοῦ ἐπισκόπου τοῦτον δεχέσθω.

Βιβ. γ', τίτ. μγ', διάτ. α', ἥς ἡ ἀρχὴ, *Ἡ τῶν Κύβων*. Τὴν τοῦ κόβου παιγνίαν δύνανται οἱ ἐπίσκοποι ἀναζητεῖν, καὶ κωλύειν γίνεσθαι.

Βιβ. δ', τίτ. λ', διάτ. ιθ', ἥς ἡ ἀρχὴ, *In contractibus*. Ὁ δὲ αἰνα δυσχέρειαν μὴ δυνάμενος διὰ τοῦ ἀρχοντος τῶν τόπων ἢ τοῦ ἐκδικίου ποιέσθαι τὴν περὶ τῆς ἀναργυρίας διαμαρτυρίαν ἄδειαν ἔχεται τοῦ προσεῖναι τῷ ἐπισκόπῳ, καὶ δι' αὐτοῦ ταύτην ποιῆν φανερὰν τῷ λεγομένῳ κρεδίτωρι.

Βιβ. ε', τίτ. δ', διάτ. κε', ἥς ἡ ἀρχὴ, *Si furiosi*. Ἡνίκα ἢ τοῦ μαινομένου μέλλει γάμψω προσομιλεῖν, χρὴ τὸν ἐπίσκοπον περὶ τῆς ὀπλήψεως τοῦ μέλλοντος αὐτῆν ἀγεσθαι ἀναζητεῖν.

Βιβ. ε', τίτ. δ', διάτ. κθ', ἥς ἡ ἀρχὴ, *Πάσης*. Ἡ σκηνικὴ ἀνεθῆναι βουλομένη, καὶ παρὰ τοῦ ἀρχοντος κωλυομένη, δύναται προσεῖναι τῷ ἐπισκόπῳ, ἵνα προνοία αὐτοῦ ἐπὶ τὸν σεμνὸν καὶ σώφρονα βίον μετέλθῃ.

Βιβ. ε', τίτ. ε', διάτ. ζ', ἥς ἡ ἀρχὴ, *Quamvis*. Οἱ κουράτορες κρίσει καὶ δοκιμασίᾳ τῶν ἐπισκόπων προβαλλέσθωσαν.

Βιβ. ε', τίτ. κγ', διάτ. κγ', *Consultata*. Ἐπονεῖσθαι ἐστὶ κληρικῶσι προσηγορεῖσθαι τὴν τῶν δικολόγων ἐπιστήμην εἰδέναι διὰ τοῦτο μὲν δὲ ἐμφανισθέντας οἱ ἐκκλησιέδικοι δεχέσθωσαν τελευταίας

Annibalis Fabroti notæ.

(24) Lib. III, tit. 3. Est constitutio 3, quam restituit Cujac. ex Basilicis, lib. XII, Obs. cap. 22.
(25) Lib. III, tit. 43, const. 1. Integra constitutio incipiebat ab his verbis, ut etiam constat

ex veteri ejus interpretatione, *Alarum usus*, etc.
(26) Lib. V, t. 4, const. 23; *Quando furiosi sunt*. Liberi judiciumque sexus l. 23, c. De nup. et l. Tam dementis, 28, c. De episc. aud.

βουλῆσις, ἃς δεῖ παρὰ τῶ μαγίστρῳ τῶν κήνων ἄ
ἐμφανίζεσθαι, παντήκοντα χρυσίου λιτρῶν ὑφορώμε-
νοι ζηρίαν.

Βιβ. ζ', τίτ. μη', διάτ. α', ἥς ἡ ἀρχή, *Certus*. Ἐν
τῷ ὄγδω κεφαλαίῳ φησὶν ἡ διάταξις ὅτι δύναται
τις ληγῆτον ἐκκλησίαν καταλιμπάνειν, ἣγουν κλη-
ρονομαίαν.

Βιβ. ζ', τίτ. ξβ', διάτ. κθ', ἥς ἡ ἀρχή, *Addictos*.
Οὐ δεῖ παρὰ τῶν κληρικῶν ἢ μοναχῶν ἢ τῶν κα-
λουμένων συνοδιτῶν ἀποσιπᾶσθαι καὶ κατέχεσθαι
τοὺς ἀπαξ ὑποπεσόντας ἐγκλήματι, καὶ κατὰ τὴν
ποιότητα τοῦ ἀμαρτήματος ἀποβάσει παραδοθί-
ντας.

Βιβ. ζ', τίτ. ζε', διάτ. δ', ἥς ἡ ἀρχή, *Τοὺς συν-
ειδίτας*. Οἱ κληρικοὶ, πρὸ ἀποφάσεως ἐκκαλοῦμενοι,
προτιμῶνται παρὰ τοῦ ἄρχοντος ὕ' λίτρας ἀργυ-
ρίου. Ταῦτα δὲ λήφεται οὐχ ὁ φίσκος, ἀλλὰ τοῖς πέ-
νησι καὶ τοῖς δεομένοις πιστῶς ταῦτα βογευθήσε-
ται.

Βιβ. θ', τίτ. δ', διάτ. ζ', ἥς ἡ ἀρχή, *Οὐδέτῃα*. Ὁ
θεοφιλέστατος κατὰ τόπον ἐπίσκοπος μίαν ἐκάστης
ἑβδομάδος ἡμέραν, ἢ τὴν Τετράδα, ἢ τὴν Παρα-
σκευὴν, εἰς φυλακὰς διερευνάτω.

Βιβ. θ', τίτ. ε', διάτ. ς', ἥς ἡ ἀρχή, *Ἰδιωτικὰς*.
Ἐάν τις ἐμβληθῆ ἐν ἰδιωτικῇ φυλακῇ, προνοία τῶν
θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων ἀπαλείσθω παραχρῆμα τῆς
φυλακῆς. Σημειώτεον ὅτι, βαθυμουμένου τοῦ πράγ-
ματος, δεῖ τὸν ἐπίσκοπον ἀναφέρειν τῷ κατὰ καιρὸν
προσεστώτι τῶν θείων πριβάτων· Τοῦτο γὰρ, φησὶ,
μὴ ποιήσαντας, οὐ τὸν περὶ μόνην τὴν οὐσίαν, ἀλλὰ
τὸν περὶ τὴν σωτηρίαν αὐτὴν ὑποστήσονται κίνδυ-
νον.

Βιβ. θ', τίτ. λε', διάτ. θ', ἥς ἡ ἀρχή, *Atroce*.
Σκαίαν ὕβριν ἀμαρτάνει ὁ τὸν ἱερεῖα τὸ σχῆμα
τῆς ἱερωσύνης ἐπιπερόμενον ὕβρισας.

Βιβ. θ', τίτ. μζ', διάτ. κς', ἥς ἡ ἀρχή, *Θεσπίζο-
μεν*. Οἱ κατὰ τὸν τόπον ἐπίσκοποι φρονιζέτωσαν
παραφυλαχθῆναι ἐν τοῖς ἐξοριζομένοις διηνεκῶς, ἢ
ἐπὶ τινα χρόνον βῆτην, εἰς προσταγμένα τῇ δια-
τάξει.

Βιβ. ι', τίτ. θ', διάτ. ι', ἥς ἡ ἀρχή, *Θεσπίζομεν*.
Στρεψάσαι ὅτι ὁ βουλευτὴς καὶ ὁ ταξιώτης δύναται
γενέσθαι κληρικός, κἀν δημοσίᾳ χρεωστώσων. Ἐτέρῳ
δὲ λόγῳ, ὅτι τολμηρῶς καὶ βίβοικινδύνως ἐρῶνται ἢ
εἰς τοῦτοις χειροτονία.

A ad se recipiant voluntates ulimus, quas apud ma-
gistrum censuum innumerari oportet : violatore 50
librarum auri multam metoente.

(27) Lib. vi, tit. 48, constit. 1, cujus initium, *Certus*.
Ejus octavo capite dicit constitutio, quod possit ali-
quis legatum, vel hæreditatem, ecclesiam relinquere.

(28) Lib. vii, tit. 62, constit. 29, cujus initium, *Ad-
dictos*. Non debent a clericis, vel monachis, vel qui
syneditæ vocantur, abstrahi et delineri, qui semel
criminis rei facti sunt, ac pro qualitate delicti sen-
tentia traditi.

(29) Lib. vii, tit. 63, constit. 4, cujus initium, *Τοὺς
συνειδίτας*. Clerici ante sententiam appellantes,
multantur a præside 50 libris argenti. Verum hæc
non fiscus accipiet, sed pauperibus et egenis fideliter
erogabuntur.

(30) Lib. ix, tit. 4, constit. 6, cujus initium, *Οὐδέτῃα*.
Religiosissimi quovis in loco episcopi uno cujuslibet
septimane die, vel feria quarta, vel in Para-
sceve, custodias perscrutantur.

(31) Lib. ix, tit. 5, constit. 2, cujus initium, *Ἰδιωτι-
κὰς*. Si quis in carcerem privatum conjectus fuerit, re-
ligiosissimorum episcoporum cura extemplo e custo-
dia dimittitur. Notandum, cum hoc negotium se-
gniter procedit, episcopum rem ipsam deferre de-
bere ad eum qui pro tempore præpositus fuerit sa-
cris rebus privatis. Quippe ni fecerint, inquit, non
modo circa solum patrimonium, verum etiam circa
salutem ipsam periculum incurrent.

Lib. ix, tit. 55, const. 4, cujus init., *Atroce*.
Peccat qui sacerdotem veste sacerdotali indutum
injuria affecerit.

Lib. ix, tit. 47, constit. 26 (32), cujus initium,
Θεσπίζομεν. Episcopi cujusvis loci carent, ut in iis,
qui vel in perpetuum, vel ad certum tempus rele-
gantur, hac constitutione præcepta serventur.

Lib. x, tit. 9, constit. 1 (33), cujus initium
Θεσπίζομεν. Nota, quod curialis et officialis fieri
possint clerici, licet fisci debitores sint. Et alia
quoque ratione nota, quod non sine temeritate ac
D periculo fiat ac rata sit in eorum personis facta or-
dinatio.

Annibalis Fabroti notæ.

(27) Lib. vi, t. 48, constit. 5. Addidi numerum ex
ms. Cnd.

(28) Lib. vi, t. 62, const. 29. Lex 29, c. *De ap-
pellat.* ait, nulli licere. Lex autem 6, c. *De episcop.*
und., ait, nulli clericorum vel monachorum, etc.,
ut hic.

(29) Lib. vii, tit. 65, const. 9. In scripto cod.
videtur legi Latinis litteris, *abstinendum* : quo-
modo incipit l. 4, c. *Quor. appell. non recip.* in
qua tamen non continetur quod hic refertur ex
constit. 4. De verbo *βογεῦσθαι*, vide Gloss. ad
Cedr.

(30) Lib. ix, tit. 4, const. 6, feria 4, vel in Para-
sceve, id est, die Mercurii et Veneris.

PATROL. GR. CXXXVIII.

(31) Lib. iv, tit. 5, const. 2. Pars legis 2, c. *De
privat. carcer. inlib.* conjungenda cum epitome
Cujac. quam edidit in Par. C. d. l. ex lib. lx,
Basil. tit. 53. Vestigium privati carceris sæculo
Justiniani exstat apud Gregor. II, epist. 94.

(32) Lib. ix, tit. 47, const. 26. Portio legis ult.
c. *De pæn.* ex qua discimus non esse integram
constitutionem quæ legitur lib. lx Bas., t. V, c.
ult.

(33) Lib. x, tit. 9, const. 10. Sic in Gr. Vide
tamen legem *Si quis 12, c. De episc. et cler. et
Nov. vi, cap. 4; Nov. cxliiii, c. 15 et infra ex lib.
x, tit. 31, const. 26.*

Lib. x, tit. 27, constit. 2 (34), ejus initium, *Θεσπιζόμεν σιτώνην*. Arbitratu religiosissimi civitatis episcopi, et primatus inter possessores, ex ipsius regionis officio creatur frumenti comparator, sive is, qui (32) ad officium est allegendus, vel qui munus hoc implet, aut implevit.

Lib. x, tit. 27, constit. 4, ejus initium, *Ἡλιθέρ*. Interveniente cura episcopi, officialis regionis frumenti comparatores conveniunt.

Lib. x, tit. 31, constit. 26, ejus init. *Quidam*. Si decuriones relictis civitatum muneribus, in monasteria sese conjecerint, facultatibus suis spoliator, vel curiis denuo redduntur.

Lib. xi, tit. 40, constit. 5, ejus initium, *Nemo*. Qui per coactionem prostitit sunt ad fornicationem, episcopos locorum adeant, et sic alea liberabuntur. Simile quod tradit ordine sequens constitutio, cum ait, posse clericum atque monachum ab eadem turpi professione prostitutos vindicare.

Lib. xi, tit. 41, constit. 6, ejus initium, *Lenones*. Quae in potestate est, a patre vel domino suo ad fornicationem prostituta, episcopum adire potest, et ab ejusmodi coactione liberari. Eadem quoque lex 7 tituli ejusdem generaliter tradit. Quapropter illam legito

Lib. xi, tit. 75, constit. 4, ejus initium, *Absit*. Curatio pontium, et lituerum instructio non connumeratur inter munera sordida. Quapropter et sanctissimae ecclesiae coguntur haec praestare.

Lib. xii, tit. 37, constit. 19, ejus initium, *Θεσπιζόμεν*. Miles arbitratu defensoris, cum praeses provinciae non adest, et religiosi locorum episcopi, speciem accipiat a collatore.

Lib. xii, tit. 65, constit. 2, ejus initium, *Θεσπιζόμεν*. Qui quaedam nuntiando insinuaverit in provincia, si amplius 6 nummis a provincialibus velit exigere, per episcopi providentiam depellitur.

Legito quoque novellam quintam post codicem editam ejus est inscriptio: *De monasteriis, et monachis, et abbatibus*. Item 6, ejus haec est inscriptio: *Lex, quae tradit, quomodo sint ordinandi episcopi, et presbyteri, et diaconi, etc.* Item 22, ejus inscriptio est: *De secundas nuptias celebrantibus*. Item 75, ejus inscriptio est: *Hac constitutio priorem constitutionem interpretatur, quae est de ingredientibus in monasterium, etc.* Item 73, ejus inscriptio est: *Apud*

Βιβ. ε, τίτ. κζ', διάτ. β', ἥς ἡ ἀρχή, *Θεσπιζόμεν σιτώνην*. Δοκιμασίᾳ τοῦ θεοφιλοτάτου ἐπισκόπου τῆς πόλεως καὶ τῶν ἐν τοῖς κτήτοροι πρωτευόντων ἐκ τῆς κατὰ χώραν τάξεως ὁ σιτώνης προχειρίζεται, ἵγουν μέλλων ἐν τῇ τάξει καταλέγεσθαι, ἢ πληρώσας.

Βιβ. ε', τίτ. κζ', διάτ. δ', ἥς ἡ ἀρχή, *Ἡλιθέρ*. Προνοίᾳ ἐπισκόπου οἱ κατὰ χώραν ταξίζονται τὴν σιτωνίαν μετέρχονται.

Βιβ. ε', τίτλος λδ', διάτ. κς', ἥς ἡ ἀρχή, *Quidam*: Ἐὰν βουλευταὶ, τὰ λειτουργίας τῶν πόλεων καταλιπόντες, ἑαυτοὺς εἰς μοναστήριον ἐμβάλλωσι, τῶν πραγμάτων ἐκπιπέτωσαν, ἢ κἀνετα ἀποδιδοῦσθωσαν τοῖς βουλευτηρίοις.

Βιβ. ια', τίτ. μα', διάτ. ε', ἥς ἡ ἀρχή, *Nemo*. Οἱ ἐξ ἀνάγκης προτεθέντες εἰς πορνείαν τοῖς ἐπισκόποις τῶν τόπων προσιώπων, καὶ ταύτης ἀκαλλαγῆσονται. Ὅμοιον καὶ ἡ ἐφεξῆς λέγουσα, καὶ ὅτι κληρικὸς καὶ μοναχὸς δύναται τῆς αἰσχρῆς ταύτης προστασίας τοῖς προτεθέντας διεκδικεῖν.

Βιβ. ια', τίτ. μα', διάτ. ς', ἥς ἡ ἀρχή, *Lenones*. Ἡ ὑπακουσία παρὰ τοῦ ἑαυτῆς πατρὸς ἢ δεσπότης ἐπὶ πορνείᾳ προτεθεῖσα δύναται προσεῖναι τῷ ἐπισκόπῳ, καὶ ἀκαλλάττεσθαι τῆς τοιαύτης ἀνάγκης. Τὰ αὐτὰ καὶ ἡ ἐξῆς διάταξις τοῦ αὐτοῦ τίτλου γενικῶς φησιν. Ἀνάγκῳ δὲ οὐκ αὐτήν.

Βιβ. ια', τίτ. οα', διάτ. δ', ἥς ἡ ἀρχή, *Absit*. Ἡ τῶν γεφυρῶν ἐπιμέλεια καὶ ὀδοστρωσία οὐ συνἀριθμεῖται τοῖς ρυπαροῖς λειτουργήμασι. Δὲ καὶ αἱ ἀγιώταται Ἐκκλησίαι ταῦτα ποιεῖν ἀναγκάζονται.

Βιβ. ιβ', τίτ. λζ', διάτ. ιθ', ἥς ἀρχή, *Θεσπιζόμεν*. Ὁ στρατιώτης δοκιμασίᾳ τοῦ ἐπίσκου, ἐν ᾧ μὴ πάρεστιν ὁ τῆς ἐπαρχίας ἀρχὸν καὶ τοῦ θεοφιλοῦς τῶν τόπων ἐπισκόπου λαμβανέτω τὸ εἶδος παρὰ τοῦ συντελεστοῦ.

Βιβ. ιβ', τίτ. ξγ', διάτ. β', ἥς ἡ ἀρχή, *Θεσπιζόμεν*. Ὁ μήνυσιν τινα ἐμφανίσας ἐν ἐπαρχίᾳ, καὶ πλέον ἐξ νομισμάτων βουλόμενος διαγράψαι εἰς ἐπαρχίαν, προνοίᾳ τοῦ ἐπισκόπου ἀπωθεισθήτω.

Ἀνάγκῳ καὶ τὴν ε' διάταξιν, ἥς ἡ ἐπιγραφή· *Περὶ μοναστηρίων καὶ μοναχῶν*, καὶ ἡρουμένων καὶ τὴν ς'. ἥς ἡ ἐπιγραφή· *Περὶ τοῦ πῶς δεῖ χειροτονεῖσθαι τοὺς ἐπισκόπους καὶ πρεσβυτέρους, καὶ διακόνους, καὶ τὰ ἐξῆς· καὶ τὴν κβ', ἥς ἡ ἐπιγραφή· Περὶ τῶν δευτερογυμνόντων*. Καὶ τὴν οἰ', ἥς ἡ ἐπιγραφή· Ἡ διάταξις ἐρμηνεύει τὴν προτέραν διάταξιν τὴν περὶ τῶν εἰσιόντων εἰς μοναστήριον, καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ τὴν ογ', ἥς ἡ ἐπιγραφή·

Annibalis Fabroti notae.

(34) Lib. x, t. 27, const. 2. Epitome legis 3, c. U: nem. lic. in coempt. spect. quam edidit Cuj. ex Basil. Nota autem sententiam magis constitutionis, quam verba illic proponi, ut constat ex verbo θεσπιζόμεν.

(35) Sive is qui, etc. Corrigenda est versio, hoc modo: *Id est, qui ad officium est allegendus, etc.*, hoc sensu, ut qui ad sitioniam promovendus est, vel ad officium deligi debeat, vel jam munus hoc

impleat, aut impleverit; denique ut sit ex cohortalibus: Ἦτοι, ἀντι τοῦ, ἢ, ut alias. V. Scholiasi. Theophili ad § 8 *De jure nat.* et ad tit. *De re diva.* in princ. In d. l. 3 sic habetur: Ταξιστῶν τῶν στρατευομένων, καὶ τῶν ἀποθεμένων τὴν τάξιν· *Ex officialibus militantibus, vel qui jam militariis, eamque curam sustinuerint.* In Græco legendum, προχειρίζεται. V. tit. 4, l. 17.

Ἡ διάταξις καρίστησι δικάζεσθαι μοναχοὺς καὶ ἀσκητήριας. Καὶ τὴν κ', ἣς ἡ ἐπιγραφή· Ἡ διάταξις ἡ τῶν ἀξιωματῶν καὶ ἐπισκοπῆς ἐλευθεροῦσα τῆς ὁμοιοστασίας.

Εὐρήσεις γὰρ ἐν μὲν τῇ ε', πῶς δεῖ κτερίζεσθαι τὰ μοναστήρια, καὶ ποῖαν διαίταν χρῆ τοὺς μονήρη βίον ἀναρρομένους ἔχειν, καὶ ἐν τῷ πότου χρόνου χρῆ αὐτοὺς τὸ μοναχικὸν σχῆμα λαμβάνειν, καὶ ποῖα τιμωρίᾳ ὑποβάλλεται ὁ τὸν μονήρη βίον καταλιπὼν.

Ἐν δὲ τῇ ς', πῶς δεῖ χειροτονεῖσθαι τοὺς ἐπισκόπους, καὶ τοὺς πρεσβυτέρους, καὶ διακόνους, καὶ διακονίστας· καὶ ποῖα ἐπιτίμια ὄντισται κατὰ τῶν παραβαίνοντων τὴν διάταξιν, καὶ παρὰ τὸν ὅρον αὐτῆς χειροτονουμένων.

Ἐν δὲ τῇ κβ', ὡςτα μὴδὲνα γαμεῖν τῶν ὑπὸ χειροτονίαν ὄντων ἀπὸ ὑποδιακόνου καὶ ἄνω. Εἰ δὲ ἀναγνώτης ἢ ψάλτης γαμήσοι, οὐκέτι δύναται προκοπτεῖν εἰς διακονίαν, καὶ πρὸς τὰ μεῖζω τῆς ἰερωσύνης. Ὁμοίως δὲ πᾶς μὴ ἔχων γυναῖκα ἐκ παρθενίας οὐ δύναται χειροτονίας ἀξιοῦσθαι ὑποδιακόνου, ἢ διακόνου, ἢ πρεσβυτέρου.

Ἐν δὲ τῇ σε', ὡς δεῖ πάντα εἰς μοναστήρια εἰσόντα ἔχοντα παῖδας, εἴτε ἀνὴρ ἔστιν εἴτε γυνή, διατίθεσθαι τὰ καθ' ἑαυτούς. Ἐρμηνεύει δὲ καὶ τὴν ἕκτην διάταξιν τοῦ παρόντος συντάγματος.

Ἐν δὲ τῇ σθ', ὡς πάντες οἱ μοναχοὶ καὶ αἱ μοναστρίαι παρὰ τῷ κατὰ χώραν ἐπισκόπῳ δικάζονται, οὐ μὴν πρὸς τοὺς τῆς ἐπαρχίας ἀρχοντας.

Ἐν δὲ τῇ πε', ὡς πᾶς τις ἐπίσκοπος ἀξιοῦσθαι ἐλευθεροῦται, καὶ βουλευτικῆς τύχης καὶ ὑπεξουσιότητος.

TITULUS Δ'.

Περὶ ἐπισκοπικῆς ἀποδόσεως, καὶ διαφόρων κερφαλαίων ἀνηκόντων πρὸς δικαιοδοσίαν καὶ φοροτίδα, καὶ αἰδῶ ἱερατικῆν.

Α'. Ἐρμηνεία. Εἰ καὶ τῷ θεῷ οὐκ ἀφάρουσι οἱ πραγματευταί, διδῶσι τὰ πραγματευτικά τέλη.

Annibal's Fabroti notæ.

(36) *Audientia*. Severus Sulpitius, *Hist. sacr.* II : *Aliis episcopis audientiam reservare*. V. Leonis M. *epist.* 91.

(37) *Etiamsi*. Non videntur interpretes intellexisse legem I, c. h. t. cujus hanc putant esse sententiam, episcopos curare debere, ut negotiatores justo pretio merces distrahant. Ego dicebam, ad curam episcoporum pertinere, ne negotiatores, qui ad divinam domum pertinent, obtentu domus Augustæ in populi perniciem modum excedant in comparandis mercibus: quo forte curius vendant, quæ vilius emerint: nisi enim ejusmodi hominum licentia cohabeatur, non modicum exinde ad pauperes damnum pervenire, præcepta eis mercandi facultate. Ex diverso, si mercatores qui ad sacram domum pertinent, modum mercandi servaverint, pauperibus non erit ea res fraudi, quibus emendi copia non auferetur. Verum, ne quid dissimulem, videor hic Tribonianismum odorari: cum enim Valentinianus et Valens rescripsissent, episcopos, qui rebus venalibus præerant, I. *Mercem* 18, vers. *Irenarchæ*, D. *De numer. et hon.*, curare debere, ne negotiatores divinæ domus seu principis mer-

itos oporteat litigare monachos et ascetrios. Item 80 cujus inscriptio est : *Constitutio, quæ per dignitates et episcopatum a patria potestate liberat.*

Nam invenies in quinta quidem novella, quomodo struenda sint monasteria, et quali diætâ, qui solitariam vitam suscipiunt, uti debent; et intra quot annos habitum monachicum sumere, et quali poenæ subjiciatur, qui vitam solitariam reliquerit.

In sexta vero, quomam ordinari modo debeant episcopi, et presbyteri, et diaconi, et diaconissæ: quæve statuta sint poenæ tam adversus violatores hujus constitutionis, quam qui præter sanctiones ejus ordinantur.

B In vicesima secunda, ne quisquam ex iis matrimonium contrahat, qui sub ordinatione sunt, a subdiacono sursum numerando. Quod si lector, aut cantor matrimonium contraxerit, amplius ad diaconatum, et majores sacerdotii gradus progredi nequit. Consimiliter quisquis uxorem non ducit virginem, ordinationem subdiaconi, vel diaconi, vel presbyteri consequi non potest.

In septuagesima sexta, quod omnes ingredientes monasterium, qui liberos habent, sive vir, sive mulier sit, pro se testari debeant. Interpretatur etiam constitutionem sextam præsentis operis.

In septuagesima octava, quod omnes monachi et monastriæ apud episcopum loci litigent, non apud præsides provinciarum.

C In octogesima, quod quicumque præfecturam vel episcopatus dignitatem consecutus est, tam a conditione curiali, quam potestate patria liberetur.

TITULUS IV.

De episcopali audientia (36), *et diversis capitulis, quæ pertinent ad jurisdictionem, curamque et reverentiam pontificalem.*

I. Etiamsi (37) negotiatores ad divinam (57) domum pertinent, negotiatoria tributa præstant.

candi modum excederent, Tribonianus id retulit ad episcopos et sacros antistites, quos videtur appellare Christianos episcopos, quibus verus cultus est, adjuvare pauperes, et positos in necessitate, quo nomine cura hæc ad Christianos episcopos magis pertinet, quam ad paganos episcopos. Itaque non esset ejicienda vox *episcopi* in d. I, c. 1. Tametsi absit a veteri cod. Julii Brodai, in quo etiam dict. I, 1 et seq. inseruntur tit. superiori. Græci tamen in libris suis eundem legum ordinem invenerunt. nec auctor sum ut receptus immutetur. Postremo videamus an Græci d. I, 1 perceperint, quod idem in ea cavere putent quod in I, 1, c. *De commerc. et merc.*, ut scilicet negotiatores etiam qui ad domum principis pertinent, aurum negotiatorum præsentent, idque suadere videtur d. I, 1 *De comm.*, cujus pars est lex I, c. h. t. sed eam interpretationem non patiuntur verba constitutionis, ut a Triboniano transformata sunt: omnino necesse est Græcos vetustiores codices habuisse, quorum interpretatio verbis Tribon. nullo modo convenit.

(37) Hoc est Augustam.

II. Si clericus autē sententiam definitivam appellaverit, statutam ob hoc poenam in alios, quinquaginta librarum argenti, ab eo fiscus non accipit: sed in pauperes erogatur.

III. Diebus paschalibus (38) nemo in carcere, vel in vinculis tenetur; excepto adultero (39), et stuprum incestumve committente, et raptore virginum (40), et violatore sepulcrorum (41), et venefico (42), et adulteratore monetæ (43), et homicida, et parricida, et perduelle (44). Nam omnes hi (45) semper suas accipiunt poenas, cum cæteris semel duntaxat ignoscantur.

IV. Mimæ, ac meretrices, quæ corpore suo publice quæstum faciunt (46), habitu sacrarum virginum non utuntur.

V. Archigerontes, et ergasiotarum (47) diacætes sunt, qui Christiani sunt.

VI. Licet clericis, et monachis, et iis, qui synodice vocantur (48), ut pro condemnatis criminaliter, intra certum tempus appellent, non autem, ut eos abstrahant et abducant. Quippe præsidēs multam 50 librarum (49) præstant, et primates officii capitaliter puniunt, si confestim eos persecuti non fuerint. Sin clerici atque monachi semet eis opponunt, rem præsidēs ad imperatorem referunt, et episcopi reprehensione non carent, si monachos talia perpetrantes non fuerint persecuti.

A B. Ἐάν κερὶ τελείας ψήφου κληρικὸς ἐκκαλέσῃται τὴν ὀριζμένην, τοῦτου ποινὴν κατὰ τῶν ἄλλων τῶν ὕ λιτρῶν τοῦ ἀργυρίου ὁ ἴσχος οὐ λαμβάνει παρ' αὐτοῦ· ἀλλὰ τοῖς πένησι διανέμεται.

Γ. Ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς πασχαλίας οὐδεὶς ἐγκλείεται ἢ δεσμεύεται πλὴν μοιχοῦ, στουκρονίκαστον πλημμελοῦντος, ἢ ἄρπαγος παρόντων, καὶ τυμβωρύχου, καὶ γόητος, καὶ παραχαράκτου, καὶ φονίως, καὶ πατροκτόνου, καὶ τυράννου· πάντες γὰρ οὗτοι πάντες ἀπολαμβάνουσιν. Ἄπαξ δὲ μόνον οἱ λοιποὶ συγγινώσκονται.

Δ. Οἱ μῖμοι καὶ αἱ πόρναι ἐκ τοῦ σώματος δημόσιον πόρον ποιούμεναι τῷ σχήματι τῶν ἱερῶν παρόντων μὴ καχρήσθωσαν.

Ε. Οἱ ἀρχιγέροντες καὶ οἱ διοικηταὶ τῶν ἐργασιωτῶν Χριστιανοὶ γίνονται.

Ζ. Ἐξίστι τοῖς κληρικοῖς, καὶ μοναχοῖς, καὶ τοῖς λεγομένοις συνοδικαῖς ὑπὲρ τῶν ἐγκληματικῶς καταδικασθέντων ἐμπροθέσμῳς ἐκκαλεῖσθαι, οὐ μὴν ἀποσπᾶν αὐτοὺς ἀπυγομένους. Ἐπεὶ προστιμῶνται οἱ ἀρχόντες τριάκοντα λίτρας, καὶ οἱ πρῶτοι τῆς τάξεως, κεφαλαικῶς τιμωροῦνται, εἰ μὴ παραχρημα τοῖς τοιοῦτοις ὑπέβληθωσιν. Ἐὶ δὲ ἀνθίστανται οἱ κληρικοὶ ἢ οἱ μοναχοὶ, ἀναφέρουσι τῷ βασιλεῖ οἱ ἀρχόντες, καὶ οἱ ἐπίσκοποι οὐκ εἰσὶν ἐξωθεν λόγου μὴ ἐπιζήοντες τὰ τοιαῦτα πλεμμελοῦσι μοναχοῖς.

Annibalis Fabroti notæ.

(38) *Diebus paschalibus.* Paschali tempore rei carere liberantur. Leo Mag. in epist. et Balsamon. in *Nomoc.* Photii tit. 9, cap. 25: *Monachi Euty-chis hæretici in libello supplicii ad pseudosynod. Ephesinam in actis concilii Chalced.* Pagani quoque festis diebus abstinebant supplicis. V. Casaub. ad Suetonium, et Meursii Græciam feriatam in epistolam 14, inter Socraticas.

(39) *Excepto adultero.* Gentilis thori ac lectuli alicui invasore, ad differentiam adulteri monetæ, de quo infra. V. Chrys. t. I, p. 95, 256, et not. et in Jo. n. p. 822 et seq. in pr. Hermog. p. 57. *Seneceæ Controv.* p. 563, comment.

(40) *Virginum.* Vox virginis doest in quibusdam: cam autem agnoscunt Græci, et Brudæi codex.

(41) *Violatore sepulcrorum.* Novella Leonis xcv, eos qui aras defunctorum pervertantur, ut quæ in eis sunt expilent, verberari jubet, si iterum deprehensi sint post veniam semel impetratam. Verba Leonis: *Μάστιγι ταῖς κατὰ νότου καὶ τοιχῶν ἐπιθήσει: αἰ χουρσία.* Theodorus Balsamon ad tit. 45 *Nomocanon.* c. 32, in referenda d. Nov. utitur his verbis: *Τὸν κακὸν σαρρονίζεσθαι: διὰ μαχαλάδια esse flagra, verbera.* Vide Glossaria nostra ad Cedrenum et Nicetam edit. Regiæ. Sed non putat idem Theodorus d. Nov. Leonis pertinere ad sepulcrorum violatores: Aliud enim, inquit, est, reliquias defunctorum transferre, et aliud furandi animo quid eorum quæ inter ipsas sunt, contrahere, tametsi et hoc quoque improprie dicitur sepulcrorum violatio. Vide lib. lx Basil., t. xxiii, ad leg. 3, § 4 D.

(42) *Et venefico.* Prætermisit Balsamo sacrilegium, *ἱερῶν λῶν*, ad Photii *Nomocan.* tit. 9, c. 25, et maleficium, *γόητα*, ad Phot. ibid.

(43) *Adulteratore monetæ.* Qui Græcis *παρχαράκτης*, adulter violatorque monetæ, l. 3, c. eod.

(44) *Perduelle.* Κατὰ βασιλέως; ἢ πόλεως; μηχανισμῶν, Bals. ad *nom.* t. 9, c. 25, lege,

πολιτείας, ut apud Th. *De pub. jud.* qui contra Imp. vel camp. aliquid molitus est. Perduellis, τυράννος. Vide Theophil. lib. iii, tit. 1, et lib. iv, tit. ult. Photium *Nomocan.* tit. 7, c. 1, reus per-duellionis, l. 3 c. eod.

(45) *Omnes hi.* His omnibus principis indulgentia non predest; cæteri leviorum criminum rei liberantur, nisi sæpius deliquerint. Eleganter in d. l. 3: *Nec in eos liberalitatis Augusti referatur humanitas, qui impunitatem veteris admissi non emendationi potius, quam consuetudini deputaverint.* V. not. ad cod.

(46) *Publicæ quæstum faciunt.* Græci videntur legisse corporis sui quæstum faciunt publice, habitu, etc. Sic Photius, *Nomocanonis* tit. 11, cap. 12: *Αἱ πόρνοι ἐκ τοῦ σώματος δημοσίᾳ ποιούμεναι: Quæstum ex corpore publicæ facientes.* Quæstuarie mulieres prohibentur uti habitu earum virginum quæ Deo dedicatæ sunt. Nov. cxviii, cap. ult.

(47) *Ergasiotarum.* De lectione hujus loci mira est inter interpretes concertatio. Mihi constat, recte legi in veteribus, *Ergasiotarorum*, ut hic *ἐργασιωτῶν.* Ergasiotæ sive ergasiotani, sunt artifices et operarii, quorum certum erat corpus et collegium. Dicam tamen quod legi in libro cod. editionis Nivallianæ, quique Jacobi Cujacii fuisse dicebatur, his omnino verbis: *Ego plans credo legendum, ex Christianorum numero deligantur, et esse vetustissimum errorem.* Quæ verba ipsius esse Cujacii non dubito, quoniam ab eodem in Paratit. cod. ita scriptum invenio: *De quibus nisi vetus error insideret, et Theodosiano et Justiniano codici, legeremus, ut ex Christianorum numero deligantur.* Vide tamen eundem Cujac. *Obserr.* lib. xxiii, c. 3, et infra tit. 5 Paratitla. V. Fradimi edit.

(48) *Qui synodice vocantur.* Socrates, *Hist. Eccles.* iv, c. 25.

(49) *L. librarum.* Græca, *Τριάκοντα λίτρῶν.* Et in l. 6, c. eod.

Ζ'. Ἐπὶ μόνων χρηματικῶν, μεταξὺ συναινοῦντων. Ἄσθ μὴ ἀκόντων, ἰσχυρῶς διακάζει ἐπίσκοπος.

Η'. Ἡ τῶν ἐπισκόπων ψήφος, ἔρδεται μεταξὺ τῶν ἐπιλεξαμένων αὐτοῦ; καὶ ἵσως ταῖς τῶν ὑπάρχων ψήφοις, ἀφ' ὧν ἐκκαλεῖσθαι οὐκ ἐξέστιν, Ἐκδιδάσσονται δὲ διὰ τῶν τάξεων τῶν ἀρχόντων.

Θ'. Τοὺς φυλαττομένους ὁ ἀρχὼν κατὰ Κυριακὴν ἐξάγων ἐρωτᾷται μὴ τι παρὰ τῶν φυλάκων ἀπάνθρωπον ὑφίστανται· καὶ ὀρίζεται τροφὴν τοῖς ἔνδοσι διὰ τῶν κομμενταρίων, καὶ κειλεύεται τοὺς χρεῖζοντες ἀσφαλῶς λούεσθαι. Παρορωμένων δὲ τούτων, ὁ ἀρχὼν προστιμᾶται εἰκοσι λίτρας. Καὶ τσοσαύτας ἡ τάξις, καὶ ἡ βουλή γ'. Ὁ δὲ ἐπίσκοπος, προνοεῖ καὶ ὀπομιμνήσκειται τὸν ἀρχόντα.

Ι'. Οἱ μαθηματικοί, μὴ καλοντες ἐπὶ τῶν ἐπισκόπων τὰς βιβλους αὐτῶν, καὶ μὴ προϊόντες τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει, πάσης ἀπωθοῦνται πώλειως. Εἰ δὲ ἐν πόλει εὐρεθῶσι τὰ τῆς ἰδίας θρησκείας δημοσιεύοντες, ἐπορτατεύονται.

ΙΑ'. Προνοεῖτωσαν οἱ Χριστιανοὶ παρὰ μηδενὸς κρατεῖσθαι ἢ ὑβρίζεσθαι, ἢ ζημιοῦσθαι τοὺς ὑποστρέφοντας αἰχμαλώτους Ῥωμαίους.

ΙΒ'. Ἐάν προαγωγὸς ἀναγκάσῃ δούλας ἰδίας, ἢ θυγατέρας ἀμαρτάνειν, προσιοῦσα τοῖς ἐπισκόποις, τῆς ἐντεῦθεν ἀθλώσεως ἀπολύονται.

ΙΓ'. Βουλόμενος ὁ ἐνάγων, οὐ μὴν ἀκων, ἐνάγει παρὰ τῶν ἐπισκόπων κωλυτικὴν κωλύειαν, τῶν οἰκονομῶν καὶ τοῖς ἄλλοις αὐτοῦ κληρικοῖς, εἴτε πρὸς αὐτοῦ; ἢ εἴτε πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἔχει.

ΙΔ'. Μήτε τοῖς σκηνικοῖς ἐξέστω δούλην ἢ ἐλευθέραν εἰς πορνείαν προάγειν, ἢ προτεῖν. Ἐπεὶ ἡ δούλη ἐλευθεροῦται πάντως ἀζημίως τοῖς ἀρχουσιν ἢ τοῖς ἐπισκόποις; προσιοῦσα· οἴσισι μᾶλλον μὴ συχωρεῖν ἀκουσαν δούλην, ἢ ἐλευθέραν συνεῖναι μεμῶσις ἢ χοροῖς, ἢ θέαν δ' ἄλην ἐν τοῖς θεάτροις ἐκτελεῖν.

ΙΕ'. Ἐάν τις, μὴ ὧν ὀρθόδοξος, γνηται συνηγο-

VII. In causis duntaxat pecuniariis, inter contentientes, non invitus, recte cognoscit episcopus.

VIII. Episcoporum sententia rata est inter eos, qui episcopus iudices elegerunt; et similis est sententia praefectorum praetorio (50), a quibus appellare non licet. Mandantur autem executioni per apparitores praesidium (51).

IX. Eos, qui sunt in custodia, praesens die Dominico producens, interroget num quid inhumani (52) a custodibus perpetiantur: et egenis assignet alimenta per commentarienses (53), ac praecipiat eos, quibus hoc opus erit, tuto lavari. Quae si negligantur, praesens 20 libris multatur, ac tantumdem praestat ipsum officium: de curionum ordine tres libras solvente. Rem ipsam curat episcopus, et praesidem admonet.

X. Mathematici (54) libros suos praesentibus episcopis non concremant, nec ad fidem orthodoxam accedentes, ex omnibus civitatibus expelluntur. Sin autem in civitatibus reperti fuerint, superstitionem (55) suam publicantes, deportantur.

XI. Provideant Christiani, ne a quoquam detineantur, vel injuriis aut damnis afficiantur captivi Romani, qui revertuntur.

XII. Si perductor ancillas suas, vel filias, peccata coegerit, ad episcopos accedentes, ea miseria liberantur.

XIII. Actor volens, non invitus, apud archiepiscopum Constantinopolitanum agit adversus acononum, et religionis ejus clericos, sive contra ipsos, sive contra Ecclesiam habeat actionem.

XIV. Ne scenicis quidem liceat, ut ancillam, vel ingenuam, ad scortationem perducant, aut prostituant. Quippe omnino ancilla vindicatur in libertatem absque ulla jactura, si ad praesides aut episcopos accedat: quibus etiam erit curae, ne permittant ancillam, vel ingenuam mulierem, invitam versari cum mimis, aut choris, aliudve spectaculum in theatris exhibere.

XV. Si quis non orthodoxus (56), factus fuerit

Annibalis Fabroti notæ.

(50) *Præfectorum prætorio*. A sententia episcopi non appellatur. Hæc lex dirigitur ad præsecum prætorio, a cujus sententiis etiam appellare non licet, l. 49 et 50, c. *De appellat.*

(51) *Per apparitores præsidium*. Per publicum officium, in Appendice cod. Theod. num. 48, quam conferre cum l. 8, c. eod. operæ pretium erit. Episcopus igitur suæ sententiæ non habet executionem, sicut nec iudices delegati (L. a *divo Pio* 45, D. *De re judic.*)

(52) *Num quid inhumani*. Ne his humanitas clausis per corruptos carcerum custodes negetur, in l. 9 c. eod. Græci sic accipiunt, quasi legeretur, *Num his*. Humanitatem quidam interpretantur vitialem exhibitionem, seu cibum potumque humanitati sufficientem, ut Cassiod. Var. 7, 35. Ego Græcis assentiri humanitatem hic accipientibus ante τῆς φιλαθρωπίας. Vide lib. vi Basil. tit. 5 n. 17 V. Gothofr. ad Litan. p. 20.

(53) *Commentarienses*. Carcerum custodes. Menologium Græcum mense Jan. ἐπισκίται πρὸς τὴν πίστιν τὴν κομμενταρίων Ἀολιάντων. Cetera S.

Marcelli, Surii t. 1: *Eductum de carcere*; erat enim commentariensis, etc. Vide ad Glossas Basilicæ.

(54) *Mathematici*. Theodorus Balsamon ad Photium *Nonvican.* ut 12, cap. 3: Οἱ μαθηματικοὶ μὴ καίοντες ἐπὶ τῶν ἐπισκόπων τὰς βιβλους αὐτῶν, καὶ τῇ ὀρθοδόξῃ προϊόντες, πάσης ἀπωθοῦνται πώλειως, εὐρισκόμενοι δὲ ἐν ταῖς πόλεσι, ἐπορτατεύονται. Qui mathematici coram episcopis libros suos non concremant, neque ad orthodoxam fidem accedunt, omnibus civitatibus: inveniuntur deportantur. Idem dicit ad titulum 9, cap. 25, p. 119.

(55) *Superstitionem*. Τὰ τῆς ἰδίας θρησκείας δημοσιεύοντες, Photius, *Nom.* tit. 9, c. 25; quæ interpretantur verba hæc legis 10, c. h. 1. *Vel secreta erroris sui e professionis insinaverint.*

(56) *Si quis non orthodoxus*. Alii quam Christiani, advocati non recipiuntur. Iudicis vel paganis causis agendi vel militandi licentiam demergamus consitit. Theod. ad Valentin. num. 6, in Appoud. cod. Theod.

advocatus apud præfectos prætorio, centum libris A ipsam officium multatur. Qui vero fieri advocatus, et patrocinium præstare fuerit ausus, ab advocatorum numero remouetur, et bonis per proscriptionem amissis, in perpetuum relegatur: regionis autem præses, dimidia patriuuii parte multatus, exsilio quinquennii punitur.

XVI. Si non prohibitum lege sit matrimonium (57), sed sponsa propter diversitatem (58) religionis sponsuum recuset: siquidem id noverant ipsius parentes prius, quam arrhas accepisset, duplas restituit. Sin deinceps intercessit hæc causa, restituit simplas. Idem in sponsa quoque obtinet, ad recipiendas vel perdendas arrhas.

XVII. Delectu (59) episcopi et primatum inter possessores, sicut comparator frumenti, ex illis, qui militant in ejus regionis officio, sive manus suam impleverint, sive adhuc militaturi sint. Hoc qui transgreditur, 50 libris multatur (60).

XVIII. Milites, qui præpositi sunt (60'), et intenti ædificiis excubiis, in stationibus suis, species, quæ per agrorum culturam in civitate, vel in ejus territorio proveniunt, annonarum (61) suarum nomine accipiant, arbitratu episcopi et præsidis, aut defensoris, si præses absit. Nec collator adærationem præstare cogitur.

XIX. Defensores per episcoporum, et clericorum, et in dignitate constitutorum (62), et possessorum, et curialium decreta constituuntur: prius illis qui eos cognoscunt, in actis monumentorum, esse ipsos orthodoxos jurantibus. Actus ipse, in episcopi præsentia celebratur.

XX. Nullus ad ullam militiam (63) admittitur, nisi per tres in actis monumentorum, propositis sacrosanctis evangelis, ei testimonium perhibitum fuerit, quod sit Christianus orthodoxus: qui quidem actus apud ejus loci præsidem celebratur ubi militaturus est, duobus solidis ejus nomine solvendis. Quod si neglectum fuerit, præses 10 libras solvit, et officium ejus 20, et qui militiam consecutus est, 10, simulque loco movetur. Qui falsum dixere testimonium, per una corporali officiantur, atque ipsæ multæ, periculo comitia rerum privatarum, privatis inferuntur.

XXI. Si quis denuntiationem pecuniæ non numeratæ mittere nequeat, propterea quod ipsius adversarius provincie præses sit: alium magistratum civilem vel militarem adeat, eique rem manifestet:

Annibalis Fabroti notæ.

(57) *Matrimonium*. Speratæ nuptiæ in l. 16, id est, sponsalia, l. *Si puellæ* 6, d. *De sponsalib.*; legibus inter orthodoxum et hæreticum nuptiæ permissæ sunt, ut scribit Photius, *Nomocan.* tit. 42, c. 15. Quid autem sacris canonibus ea de re cautum sit, vide in concilio Laodic. et Chalced. iv. Jure autem miratur Balsamon ad d. t. 12, quod episcoporum negligentia apud Hispanos parentes orthodoxi filias suas Saracenis nuptum collocent.

(58) *Propter diversitatem*. Hæc non suam in *Basilicis*, auctore Balsamone, d. c. 13.

(59) *Delectu*. Vide supra *Parat.* ad tit. 3. in fine. Corrige et hic versionem hoc modo: *Vel qui minus hoc impleverint, vel qui militaturi sint.*

ρος τῶν ὑπάρχων, ἢ ἐπιχωρίω ἐτίμου δικαστηρίου, ἢ μὲν τάξις τῶν ὑπάρχων β', λίτρας προστιμᾶται· ὁ δὲ σνήγορος γενέσθαι καὶ συνηγορῆσαι τοιμῆσας ἐκβάλλεται τοῦ καταλόγου· καὶ δημευόμενος διηγεκῶ; ἐξορίζεται· ὁ δὲ ἐπιχώριος ἀρχῶν εἰς τὸ ἡμισυ τῆς οὐσίας δημευόμενος ἐπὶ πενταετίαν ἐξορίζεται.

17'. Ἐὰν τῷ νόμῳ μὴ κακώλται ὁ γάμος, ἀλλ' ἡ μνηστὴ διὰ τὴν διάφορον θρησκείαν αὐτὸν παραιτεῖται· εἰ μὲν ἤδασαν τοῦτο οἱ γονεῖ; αὐτῆς πρὶν ἢ λάβῃ τοὺς ἀρραβῶνας, ἑαυτεῖς μαμφέθωσαν· εἰ δὲ ἤγνῶσαν, ἢ μετὰ τοὺς ἀρραβῶνας ἢ αἰτεῖα γέγονεν, ἀπλοῦς αὐτοὺς ἀναβιβῶσι. Τὰ αὐτὰ δὲ ἐπὶ μνηστορος εἰς τὸ ἀναλαβεῖν ἢ ἀπολίσσαι τοὺς ἀρραβῶνας.

12'. Ἐπιλογὴ τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῶν πρώτων οἰκητόρων γίνεται ὁ σιτώνης ἀπὸ τῶν στρατευομένων ἐν τῇ ἐπιχώρῳ τάξει, ἢ τῶν πληρωσάντων, ἢ τῶν μελλόντων στρατεῦσαι· καὶ ὁ παραδείων λ' λίτρας προστιμᾶται.

18'. Οἱ ὑπεσῶτες ἐν τῇ φυλακῇ, προσκατεροῦντες στρατιωτικαῖς, ἐν τοῖς σεδέσσι αὐτῶν τὸ προσφερόμενον εἶδος ἐκ τῶν ἐν τῇ πόλει ἢ τῇ ἀγορῇ αὐτῆς γεωργουμένων δεχέσθωσαν ὑπὲρ τῶν ἀνωμένων αὐτῶν δοκιμασίᾳ τοῦ ἐπισκόπου καὶ τοῦ ἀρχοντος, ἢ τοῦ ἐκδικίου ἐξ ἀπολείψεως τοῦ ἀρχοντος· καὶ οὐκ ἀναγκάζεται ὁ συντελεστὴς ἀπαργυρισμὸν δίδόναι.

19'. Οἱ ἐκδικιοὶ κατὰ ψήφισμα τῶν ἐπισκόπων καὶ τῶν ἀξιωματικῶν κληρικῶν καὶ κτητόρων καὶ βουλευτῶν γίνονται, πρότερον ὁμνούντων ἐν ὑπομνήμασιν ὀρθοδόξους αὐτοὺς εἶναι τῶν τοῦτο γενοσκότων. Ἡ δὲ πρᾶξις παρουσία τοῦ ἐπισκόπου συνίσταται.

K'. Οὐδεὶς στρατεύεται, εἰ μὴ ἐν ὑπομνήμασι μαρτυρηθῇ ἐπὶ τριῶν ἐπὶ τῶν ἀγίων Ἐσαγγέλων Χριστιανὸς ὀρθόδοξος, συνισταμένης τῆς πρᾶξις παρὰ τῷ ἀρχοντι, ἐνθα μέλλει στρατεῦσθαι, δύο νομισμάτων ὑπὲρ αὐτῆς διεδομένων. Εἰ δὲ τοῦτο παραμεληθῇ, δίδωσιν ὁ ἀρχὼν πενήτηκοντα λίτρας, καὶ ἡ τάξις αὐτοῦ κ', καὶ ὁ στρατευόμενος δέκα, καὶ ἐκβάλλεται. Καὶ εἰ ψευδομαρτυρήσαντες σωματικῶς τιμωροῦνται. Αἱ ποιναὶ τοῖς περιβάτοις εἰσάγονται κινδύῳ τοῦ κόμητος.

KA'. Ἐὰν διαμαρτυρίαν ἐπὶ ἀναργυρίᾳ πέμψαι τις οὐ δύναται, διὰ τὸ ἀρχειν τῆς ἐπαρχίας τὸν ἀντιδικὸν αὐτοῦ, πρότερον ἀρχοντι ἐτέρῳ πολιτικῷ ἢ στρατιωτικῷ, καὶ τοῦτο φανεροῦται· ἢ ἐν ἀγορῇ

(60) *L. libris n. ult.* Man. Peiresc. habet λ'.

(60') *Milites, qui præpositi sunt*. Milites qui in stationibus sunt; de sedetis dixi ad Theoph. *De milit. testam.*

(61) *Annonarum, ἀνωμένων*. Vide *Glossarium ad Cedrenum*.

(62) *In dignit. constit.* Honoratorum. l. 49, c. end. Vide quæ dixi supra ad l. 48 cod., *De epis. op. ei cleric.*

(63) *Nullus ad ullam militiam*. Alii quam Christiani militare non possunt. Theodosius et Valentin. in *Appendice C. Theodosiani*, num. 9: *Paganis causas agendi, vel militandi licentiam denegamus*. Vide ad l. 42, tit. 5.

τούτων τῷ ἐπισκόπῳ, καὶ οὕτως ἐκκόπται τὸν χρόνον. Α vel in horum defectu, adeat episcoporum, atque fin
 Τοῦτο καὶ ἐπὶ ἀναργυρίας προικός.

tempos interrumpat. Idem locum habet etiam in
 exceptione non numeratae dotis.

ΚΒ'. Μηδεὶς ἐμβαλλέσθω φυλακῇ χωρὶς προστά-
 ξεις τῶν ἀρχόντων ἢ τῶν ἐκδικῶν. Τοὺς ἐμβαλλο-
 μένους δὲ ἀπαξ τῆς ἐβδομάδος βλεπέτωσαν οἱ
 ἐπίσκοποι, καὶ τὰς αἰτίας πολυπραγμονοῦντες, πα-
 ρασκευαζέτωσαν τοὺς ἀρχοντας πρᾶξι τὰ νόμιμα,
 ἀδείας οὐσης τοῖς ἐπισκόποις· ἀναφέρειν τῇ βασι-
 λεῖα περὶ τῆς βραθυμίας τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν
 τάξεων.

XXII. Nemo conjicitur in carcerem, non inter-
 veniente praesidium, vel defensorum actu. Et eos,
 qui in carcerem conjiciuntur, episcopi semel in se-
 ptimana visitent, et curiose causas inquirentes, ef-
 ficiant, ut legibus consentanea praesides agant:
 habentibus facultatem hisdem episcopis, ut de culpa
 praesidium et officiorum imperatoriam majestatem
 referant.

ΚΓ'. Ἰδιωτικὰ φυλακὰ μὴ εἴπωσαν, τῶν ἐμβαλ-
 λομένων ἀφιερμένων προνοίᾳ τῶν ἐπισκόπων.

XXIII. Privati carceres nulli sunt, dimittendis
 his, qui in eos conjiciuntur, episcoporum provi-
 dentia.

ΚΔ'. Οὐδεὶς δύναται τὰ ἐκτιθέμενα βρέφῃ ἐξ ἐλευ-
 θέρων ἢ δούλων τεχθέντα ἐκδικεῖν, ὡς δούλα ἢ Β
 ἐναπόγραφα, ἢ γεωργικὰ κολωνά· οὐδὲ μετὰ τοιαύ-
 τῃ διασείξει· ἐξέστιν αὐτὰ εἰς τροφὴν ἀναλαμβάνε-
 ναι· ἀλλ' εἰσὶν εὐγενεῖς, καὶ τὰ τιμώμενα πα-
 ραπέμπουσιν τέκνα ἐξωτικοῖς, ὡς βούλονται, καὶ
 προνοοῦσι τοῦτων οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ ἀρχοντες.

XXIV. Nemo potest infantes, ex ingenuis, vel ser-
 vis natos, qui exponuntur, sibi vindicare tanquam
 mancipia, vel ascriptitiae, colonariaeve conditionis,
 neque cum tali distinctione, licet eos nutriendos
 suscipere; sed ingenui sunt, et quae acquirunt, ad
 liberos suos, vel extraneos, quo modo voluerint,
 transmittant; quarum sane rerum curam praesides
 et episcopi gerunt.

ΚΕ'. Προνοοῦσιν οἱ ἐπίσκοποι τῶν νενομοθετημέ-
 νων ἐπὶ τῇ κωλύσει τῶν κούβων, καὶ τοὺς ἀκοσμοῦν-
 τας σωζονίζουσι διὰ τῶν ἀρχόντων καὶ πατέρων,
 καὶ ἐκδικῶν τῶν πόλεων.

XXV. Solliciti sunt episcopi de his, quae sancita
 sunt in prohibitione alearum, et in honeste se ge-
 rentes, opera praesidium castigant.

ΚΖ'. Ὅ τὰ πολιτικὰ διοικήσας λογοδοτεῖται ἢ
 ἐκὼν, ἢ διὰ τοῦ ἀρχοντος ἀζημίως ἀναγκαζόμενος
 κατ' ἐνιαυτὸν παρὰ τοῦ ἐπισκόπου καὶ τριῶν τῶν ἐν
 τῇ πόλει προεχόντων ἐπὶ πράξεως προκειμένων τῶν
 ἀγίων Εὐαγγελίων, καὶ φανερούμενου· τὴ μὲν ἐδα-
 τάνει, τὴ δὲ, ὡς εἰκός, λοιπασθεὶς ἔδωκεν· καὶ
 ἔχει· τὸ ἀσφαλές, ἕως ἂν ἡ βασιλεία τὸν αὐτῇ δο-
 κούνητα στέλλῃ ἐποπεύσοντα τὰ λογοθέσια· καὶ εἴπερ
 ὁρθῶς αὐτὰ εὐρῆ γινόμενα, τὸ ἀσφαλές περιποιεῖ
 διὰ ψήφου τῷ εὐοικήσαντι, καὶ οὐκέτι δευτέραν ὁρ-
 ῖσται ζήτησιν.

XXVI. Qui res municipales administravit, obno-
 xius est reddendis rationibus, vel sponte, vel inter-
 veniente absque damno (64) coactione praesidis,
 idque quotannis, apud acta monumentorum, in
 praesentia episcopi et trium primorum in municipio,
 propositis sacris evangeliiis; ubi manifestandum,
 quas impensas fecerit, et quid reliquorum nominis
 (ceu consentaneum est) solverit: ac securitatem
 habet, donec imperatoria majestas aliquem arbitratu
 suo mittat, qui rationes inspiciat: qui si recte fa-
 ctas invenerit, per decretum ei, qui administravit,
 cavet, nec alteri deinceps obnoxius est inquisi-
 tioni.

Ὅτε ἐξεστὶ τοῖς ἀρχουσι πέμπειν εἰς τὰς ἐπαρχίας
 ἐπισκοπαστορας, ἢ λογοθέτας, ἢ ἐξισωτὰς· ἐπὶ ταῖς ἐξ-
 ετάτεσι τῶν δημοσίων λογισμῶν. Ἄλλ' εἰ μὲν θεῖον
 τύπον ἐκ συναρπαγῆς ἐπιφέρωνται, ἄδειαν ὁ ἐπίσκο-
 πος ἔχει προσδέχεσθαι αὐτὸν, καὶ μηνύειν τῇ βασι-
 λεῖα· εἰ δὲ πρόσταξιν ἢ κομμονιτώρια, ἢ ψήφους
 ἀρχικὰς ἔχει, παντελῶς αὐτὰ οἱ ἐπίσκοποι καὶ
 οἱ ἀρχοντες· . . . σιωπῶν δὲ ὁ ἐπίσκοπος ἀγανα-
 κτεῖται.

Non licet praesidibus, ut in provincias discusso-
 res (65), sive ratiocinatores, vel peræquatores, ad
 discutiendas rationes publicas, mittant: sed si qui
 sacram formulam (66) subreptitiam asserunt, epi-
 scopi potestatem ejus accipiendae habent, et ad im-
 peratoriam majestatem referendi. Caeteraque ejus-
 modi mandata, vel commonitoria (67), vel decreta
 praesidalia ne prorsus admittantur, efficiant epi-
 scopi. Quod si rem silentio praeterit episcopus, in-
 dignationem incurrit.

Ὅ ἐμφανίζων ἐν ἐπαρχίᾳ θεῖου τύπου, ἢ διατά-
 ξεις, ἢ προαγωγὰς ἀρχόντων, ἢ ὑπάτων, ἢ καθιδρύ-

Qui sacras in provincia formulas, vel constitu-
 tiones, vel praesidium consulumve perductiones (68)

Annibalis Fabroti notæ.

(64) *Absque damno.* Absque ullo sumptu, ut apud
 Justin. *Quid alien. lic.*, § 21. Sine omni damno,
 δίχα πάσης θανάτη, Th. sine ullo sumptu. Χω-
 ρὶς ζημίας πάσης, sine omni damno, in integra
 const. c. h. t. Confer legem 28, infra cum l. 28,
 c. cod.

(66) *Sacram formulam.* Θεῖον τύπον, sacram for-
 mulam, typum.

(65) *Discussores.* Recte hic, et in integra const.
 Δισκουσσορας ἢ λογοθέτας. Τὸ ἦ, est ἐρημνευτικόν,
 discussorem enim Graeci λογοθέτην vocant. Vide
 tit. c. *De discussor.* et ibi Cuj.

(67) *Commonitoria.* Κομμονιτώρια. Sic etiam
 scribitur in constit. integra. Glossæ juris: Κομμω-
 νιτώριον, ἐπιστολὴ ἀποσταλλομένη μετὰ προστά-
 ξεως· Epistola missa cum precepto, jussione. In-
 cam ibid.

(68) *Consulumve perductiones.* Προαγωγὰς ἀρ-
 χόντων. Continus vertit: *Consulum processiones.*

vel statuarum erectiones insinuat, si amplius sex solidis acceperit ex universa provincia, quadruplum . ius, quod hanc quantitatem superat, restituit : habente hujus rei prohibendam potestatem episcopo, et pœna decem auri librarum incumbente præsidii, atque officio, et ipsi episcopo, si summæ majoris exactionem non prohibuerint.

Non admittendus est, qui cum formula mittitur a præsidibus ad expurgationem æqueductuum, vel demolitionem ædificiorum, aliorumve tallium, vel imaginum causa. Qui hoc non prohibet episcopus, eundem obnoxius est pœnæ.

Debet episcopus, et municipii pater (69) providere, ne loca municipii jure nullo ab aliquibus possideantur, neve sine formula sacra loquantur : et eos perquirere, qui ex formula sacra possessiones squarum habent ; ne minus hic, illo plus, quam par sit, habeant.

Si habent patrimonium in aliqua re soli constitutum, qui commoniti sunt in provinciis : juratoria cautione præstita, fidei suæ committuntur. Sin autem, pro ipsius causæ modo danti fidejussorem, usque ad summam, quæ nunc est in usu. Quod si, num fidejussores solvendo sint ambigitur, ab episcopo, et municipii patre, et defensore, in unum conventibus, explorantur : nec qui missus est exactor, quidquam nomine juratoris exactionis, aut satisfactionum accipit. Sin ex speciali jussu principis, aut mandato maximi magistratus, imperatum exactori fuerit, ut ipsam personam abducat, nec eam fidejussioni committat, hoc ipsum, absque lætæra tamen ipsius, faciat : habentibus hic quoque locum pœnis litem adversus episcopum atque præsidem, si legem hanc violari permiserint ; aut cum aliquod delinquitur, confestius id principi non indicaverint. Et oportet eos non amplius sibi retinere, quam constitutum sit dari nomine sportularum (70) : neque per coactionem aliqua fieri debet exactio, præter indicatos superius sex solidos, in constitutionum publicatione, causisque cæteris : et quæ in publico utiles, et eos municipii usus, qui probentur universis, expenduntur. Servabit etiam episcopus ea, quæ sancita sunt de ademptione armorum (71), et adæratione metatorum (72)

XXVII. Si pater furioso curatorem in testamento reliquerit, is absque satisfactione sit curator. Si nullum reliquit, agnatus ejus, qui ex lege vocatur, curationem accipit. Sin agnatus nullus exstet, aut non idoneus invenitur : alius arbitrato præsidis conatitur. Ac siquidem patrimonium sufficiens habet, non satisfacit ; sin autem, pro modo facultatum suarum fidejussorem præstat. Et utroque casu

Α σεις ἀνδριάντων, ἐὰν κλέον ἐξ νομισμάτων ἐξ ἑλκῆς λέσθῃ τῆς ἐπαρχίας, τὸ τετρακλοῦν τοῦ περιττοῦ ἀποδώσειν, ὅσκιον ἔχοντας τοῦ ἐπισκόπου τοῦτο καλύσειν, καὶ ποινῆς δέκα χρυσίου λιτρῶν ἐπιεικισμένῃ τῷ ἀρχόντῃ, καὶ τῇ τάξει, καὶ τῷ ἐπισκόπῳ, εἰ μὴ τὴν ὑπερπραξίαν καλύσωσιν.

Θὸ δὲ ἐπὶ προσέχεσθαι τὸν μετὰ τύπου παρὰ τῶν ἀρχόντων σταλλόμενον ἐπὶ καθαιρέσει ἀκτῶν, ἢ καθαιρέσει οἰκοδομημάτων, ἢ τοιούτων ἄλλων· ἢ καὶ μὴ καλύων ὁ ἐπίσκοπος, τῇ αὐτῇ ὑπόκειται ποινῇ.

Δεῖ τὸν ἐπίσκοπον καὶ τὸν πατέρα προνοεῖν τοῦ μὴ παρὰ τῶν ἀλόγων κατέχεσθαι τοὺς πολιτικοὺς τόπους, μὴδὲ τούτους ἐκείθεσθαι χωρὶς θεοῦ τύπου καὶ ἀναζητεῖν τοὺς ἐκ θεοῦ τύπου νομὰς ὑδάτων ἔχοντας· ὥστε μὴ τὸν μὲν ἤττον, τὸν δὲ κλέον ἔχειν τοῦ προσήκοντος.

Εἰ ἂν ἀκίνητον ἔχουσιν οὐσίαν εἰ ἐν ἐπαρχίαις ὑπομηθεύοντες ἔξωμοσίας, κατακιστεύονται· εἰ δὲ μὴ, πρὸς τὴν ὑπόθεσιν ἐγγυητὴν διδόναι μέχρι τῆς ἡΐη κρατούσης ποσότητος. Εἰ δὲ περὶ τῆς ἀξιοπιστίας τῶν ἐγγυητῶν ἀμφιβάλλεται, δοκιμάζονται παρὰ τοῦ ἐπισκόπου καὶ τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ ἐκδικου εἰς ταυτὸ συνιόντων· καὶ ἔσταλει; οὐδὲν λαμβάνει ὄπῃ τῆς ἔξωμοσίας ἢ τῶν ἐγγυητῶν. Εἰ δὲ ἐξ ἰδικῆς τοῦ βασιλέως κελύσεως ἢ προστάξεως ἀρχοντας ἐπιτραπείη τὸ πρόσωπον ὁ πράκτωρ ἀγειν ἐγγύη μὴ κατακιστεύμενος, τοῦτο ποιεῖ ἀζημίως, κατὰ τὰς τῶν ἀκτῶν ἐπιεικῶν κρατούμενων κατὰ τοῦ ἐπισκόπου καὶ τοῦ ἀρχόντος, εἰ παραβιθῆναι συγχωρήσασιν, ἢ παραβινομένου τινός, μὴ θάττον μηνύσασιν τῇ βασιλεῖ. Δεῖ δὲ αὐτοὺς φυλάττειν μηδὲν κλέον τοῦ διατεταγμένου δίδεσθαι σπόρτουλα. Ἐξ ἀνάγκης οὐ δεῖ γίνεσθαι διάγραφα πλὴν τῶν ἀνωτέρω εἰρημένων ἐξ νομισμάτων ἐπιφανέως διατάξεων καὶ λοιπῶν αἰτιῶν, καὶ τὸν εἰς κοινωφελεῖς πολιτικὰς χρεῖας καὶ πᾶσιν ἀρεσκοῦσας. Παραφυλάξει δὲ ὁ ἐπίσκοπος τὰ νομοθετηθέντα περὶ καλύσεως ἀποκλισμοῦ καὶ ἀπαργισμοῦ μητάτων.

KZ. Εἰ μὲν ὁ πατὴρ λέσθῃ κατὰ διαθήκας τῷ μακρομένῳ κευράτορα, γίνεται χωρὶς ἐγγυῶν· εἰ δὲ μὴ κατέλειπεν, ὁ ἐκ τοῦ νόμου καλούμενος συγγενῆς αὐτοῦ, γίνεται. Ἡ συγγενοῦς μὴ ὄντος, ἢ ἀνικάνου εὐρισκομένου, καὶ ἕτερος κατὰ δοκιμασίαν τοῦ ἀρχόντος γίνεται· καὶ εἰ μὲν ἐγγὺ ἀξιοχρεῶν οὐσίαν οὐ δίδωσιν ἐγγύας· εἰ δὲ μὴ, δίδωσιν πρὸς τὸ ἐγγωροῦν. Ἐφ' ἐκατέρου δὲ θέματος ἐνωμάτως

Annibalis Fabroti notæ.

(69) *Municipii pater.* Pater civitatis, qui simpliciter hic πατὴρ dicitur, ut in l. integra.
 (70) *Nomine sportularum.* Σπόρτουλα. Utitur Justin. infra l. 29. Idem Nov. LXXXII, c. 7, Ἐπὶ τοῖς σπορτούλοις. Basil ca interpretantur, ἐπὶ ταῖς συντάξεσι. In sportulis seu consuetudinibus. Utitur etiam Theophilus in § trip'i De action., ubi agitur de salariis quæ dantur litium executivibus conventionis nomine. Utitur et concilium

Chalcedon. act. 10: Λαμβάνων Δαυηῖλος ἐπίσκοπος σπόρτουλα. Vide Glossas Basilic.
 (71) *De ademptione armorum.* Non recte quidam interpretantur, de rapinarum prohibitione. Ἀποκλισταὶ enim dicuntur, qui privatis hominibus arma habere non concedunt, Juliano Antecessori Nov. xv, c. ult.
 (72) *Adærationis metatorum.* Adæratio metatorum est illatio pecuniæ vice metatorum.

ἐπὶ πράξεως κατατίθεται, τῶν ἑδαγγελίων ἀπτόμε- A
 νος παρούσα τοῦ ἄρχοντος καὶ τοῦ ἐπισκόπου καὶ
 τριῶν πρωτεύοντων, ἐπὶ συμφέροντι τοῦ μαινομένου
 πάντα ποιεῖν. Ποιεῖ δὲ καὶ δημόσιον ἱμεντόν, καὶ
 οὕτως λαμβάνει τὰ πράγματα, καὶ διοικεῖ αὐτὰ πρὸς
 τὴν ἰδίαν δοκιμασίαν, καὶ ὑπέκεινται τὰ πράγματα
 αὐτοῦ καθ' ἑμοσύνην τοῦ ἐπισκόπου καὶ τοῦ κουρά-
 τορος τοῦ νέου.

ΚΗ'. Οἱ παῖδες τῶν μαινομένων καὶ τῶν παραφρο-
 νούντων δύνανται γαμεῖν, προικὸς προγάμου δωρεᾶς
 ἐπιδομένης παρὰ τῶν κουρατόρων αὐτῶν, κατὰ δο-
 κιμασίαν ἐνταῦθα μὲν τοῦ τῆς πόλεως ἐπάρχου, ἐν
 δὲ ταῖς ἐπαρχίαις, τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν ἐπισκόπων,
 τῆς ὑπαλήφειας τῶν προσώπων καὶ τοῦ ποσοῦ τῶν
 ἐπιδομένων σκοπούμενου. Ταῦτα δὲ γίνεται χωρὶς B
 λαπάνης, παρόντων καὶ τῶν κηδεμόνων καὶ τῶν ἐπι-
 στήμων συγγενῶν τοῦ μαινομένου καὶ τοῦ παράφρονος.

ΚΘ'. Μηδεὶς ἐκ πρώτης αἰτίας τῶν κληρικῶν παρὰ
 τῷ πατριάρχῃ, ἀλλὰ παρὰ τῷ ἐπισκόπῳ αὐτοῦ· εἰ
 δὲ πρὸς αὐτὸν ὑπόπτως ἔχει, παρὰ τῷ μητροπολίτῃ.
 Εἰ δὲ κάκεῖνος ὑποπτὸς ἔσται, δεῖ συνδικάζειν αὐτῷ
 ἐκ προσώπου τῆς ὁλης συνόδου τρεῖς, τοὺς κατὰ
 τὴν τάξιν τῆς χειροτονίας πρωτεύοντας. Καὶ εἰ μὴ
 στραχθῆ τὰ κεκρυμμένα, τὸν τῆς διοικήσεως πατριάρ-
 χην ἐπικαλεσθαι, καὶ τοῖς παρ' αὐτοῦ κρινόμενοις
 ἑμμένειν, ὡσανεὶ ἐξ ἀρχῆς αὐτὸς δούκησεν. Οὕτε
 γὰρ ἐκκαλοῦνται εἰ τῶν πατριαρχῶν ψήφοι. Τὸ αὐτὸ
 καὶ περὶ τῶν τοῖς ἐπισκόποις ἀναγόντων. Ἐξίστι δὲ
 παρὰ τῷ πατριάρχῃ αἰτιάσθαι ἐφ' ᾧ διὰ γραμμάτων
 αὐτοῦ τὴν ὑπόθεσιν ἐπισκόπῳ παραπεμφθῆναι· καὶ C
 εὐδὲν πλέον ὄ κερατίων ὑπὲρ σπουρτούλου λαμβά-
 μενος κληρικὸς· ἢ ἐνθα ἐπίσκοπος ὁ πεμφθεὶς εἴη,
 οὐ πλέον τῶν ἐξ νομισμάτων ἐφ' οἷσιν αἰτεῖται ἢ
 πωσότητι. Ὁ δὲ πατριάρχης ἀκροῦται τῆς ἐκκλητοῦ,
 τῶν κατ' ἐπιστοπὴν αὐτοῦ δικαστῶν ἐπισκόπων
 ἢ μητροπολιτῶν. Ὁ παρὰ ταῦτα ποιῶν διπλοῦν
 ἔδωκε τὸ ὑπερπραχθῆναι, καὶ γίνεται παρὰ τοῦ πα-
 τριάρχου ἢ τοῦ μητροπολίτου ὑπὸ ἐκκλησιαστικῶν
 ἐπιτίμων, ἐκβαλλόμενος τῶν ἐκκλησιαστικῶν κατα-
 λόγων. Ταῦτα μὲν, ἐνθα πρὸς ἐκκλησιαστικὴν ὁρῶν
 κατάστασιν· εἰ δὲ πολιτικὴ εἴη ἢ ἀμφισβήτησις, οὐκ
 ἀναγκάζεται ὁ κατηγορῶν ταῦτα φυλάττειν, ἀλλὰ
 ἀδύνατον ἔχει παρὰ τοῖς ἄρχουσι κινεῖν.

Λ'. Πᾶσα κηδεμονία, τῆς οὐσίας οὐσης ἀκρι-
 φ' νομισμάτων, οὐ παρὰ τῷ ἄρχοντι γίνεται,
 ἀλλὰ παρὰ τῷ τῆς πόλεως ἐπίκῳ ἢ στρα-
 τηγῷ· καὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ παρὰ τῷ ἰουρδίκῳ
 ἅμα τῷ ἐπισκόπῳ ἢ δημοσίοις προσώποις, εἰ

tam Juramento, quam actis Intervouentibus, Evan-
 gellia tangens, in præsentia præsulis, et episcopi,
 et trium primatum deponit; omnino re res furiosi
 ad utilitatem ejus gesturum. Facit etiam publicum
 inventarium, atque ita res accipit, et administrat
 eas arbitrato suo; manentibus Interim sub hypo-
 theca rebus ipsius, ad similitudinem episcopi, et
 curatoris pupilli.

XXVIII. Furiosorum (73), et mente captorum
 liberi, matrimonium contrahere possunt; tam dote,
 quam donatione, ante nuptias, a curatoribus eorum
 præsstands: sic tamen, ut hic quidem æstimatione
 præfecti urbi, in provinciis vero ipsorum præsidum
 et episcoporum, tam opinio personarum quam re-
 rum præstandarum summa spectetur. Et sunt hæc
 absque sumptu (74), præsentibus curatoribus, et
 insignioribus furiosi demensisque cognatis.

XXIX. Nullus (75) ab initio clericum accuset apud
 patriarcham, sed apud episcopum ipsius: quæta si
 suspectum habet, agat apud metropolitano. Sin
 et ille suspectus est, una cum ipso judices esse de-
 bent ex totius synodi persona tres, qui ordinationis
 serie priores sint (76). Quorum sententiis si non
 contentus sit, diæcesis suæ patriarcham imploret,
 ac pronuntiatis ab illo acquiescat, quasi si ab initio
 jus ille dixisset. Nam a patriarcharum sententiis (77)
 non appellatur. Idem et in iis locum habet, qui
 episcopos conveniunt. Licet autem in eum fixam
 apud patriarcham conqueri, ut is per litteras suas
 causam ad episcopum remittat: nec amplius qua-
 tuor siliquis nomine sportalarum accipit clericus,
 qui a patriarcha vel metropolitano mittitur. Vel si,
 qui accusatus est, episcopus sit, non amplius sex
 solidis, in quacunque causa vel summa. De appella-
 tione patriarcha cognoscit, et judices per ipsius
 commissionem sunt episcopi, vel metropolitani. Qui
 præter hæc agit, duplum restituit ejus, quod ultra
 modum exegit, et a patriarcha vel metropolitano
 ecclesiasticæ pœnæ subiecit, et a catalogis eccle-
 siasticis removetur. Et hæc quidem, si ad ecclesia-
 sticum statum causa spectet. Sin disceptatio civilis
 sit, non cogitur actor hæc servare, sed apud præ-
 sides conveniendi facultatem habet.

XXX. Omnis curatio; si patrimonium ad quingen-
 tos usque solidos se porrigat, non apud præsidem
 constituitur; sed apud defensorem civitatis, vel
 daimvirum, et Alexandriæ apud iudicium, præsentem
 episcopo, vel personis publicis (78), si earum in

Annibalis Fabroti notæ.

(73) *Furiosorum*. In Basilicis additur, nec patris
 consensum exspectant, lib. xxviii, titl., c. 19.
 (74) *Absque sumptu*. Recte, ut l. 26, supra.
 (75) *Nullus ex totius synodi persona*. Ex pro-
 σώδου τῆς ὁλης συνόδου. Denegati a synodo. Col-
 latio s Maximi cum Theodosio episcopo Cæsareæ:
 Ex persona Petri Constantinopolitani præsulis mis-
 sus. Item: *Mittimus ad eum ex persona nostra*
patricios duos. Vide quæ diximus ad Theophilum

tit. *Desuspect. tut.*
 (76) *Qui ordinationis serie priores sunt*. Gregor,
 M. vii. epist. 114.
 (77) *A patriarcharum sententiis*. Si appellatur a
 sententiis judicis delegati a patriarcha, tunc ἀρχι-
 πατριχος ὄρθρος, id est patriarchica sedes appella-
 tionem dirimat. Photius, *Nemoc*: tit. 9, c. 6. Vide
 Basilianon. ad cau. 11 syn. Antioch.
 (78) *Vel personis publicis*. Ex hoc loco constat

civitate, copia sit : fidejussore pro modo patrimonii præstando, dictarum personarum arbitratu, atque cæteris, quæ creandis curatoribus fieri solent, observandis; ac duobus aureis solvendis : eo, qui creationem majoris lucri causa differt, vel amplius accipit, id omne triplum restituente, et minus curationis amittente. Cæterum ubi curatorem defensor episcopo præsentem dat, gesta in archivo ecclesiæ reponenda sunt. Constantinopoli quidem apud prætorem duntaxat curatores creantur

XXXI. Si is, qui (79) detinet rem ad me pertinentem, absens est, vel in magistratu constitutus, vel infans, vel furiosus, nec tutorem aut curatorem habet : licitum mihi est ut intra constitutum tempus hoc nomine præsidem adeam, vel libellum porrigam, et tempus interrumpitur. Quod si præsidem accedere nequeo, convento episcopo per scripturam animi mei sententiam manifestare debeo.

XXXII. Cum dominus in recipienda emphyteutica re (80) moram interponit, emphyteuta potestatem habet ejus signandæ : ac Constantinopoli quidem sub triennii finem attestationis faciendæ apud præfectos prætorio, vel præfectum urbi, vel judicem ei, qui emphyteusim recipere recusat, competentem; vel apud patriarcham denique, si dominus emphyteuticæ rei potens sit (81) : in provinciis autem, apud præsidem, vel absente præside, apud defensorem vel episcopum ejus civitatis, in qua recusans degit : atque horum alterutrus testimonium accipiendi. Quod si ne ita quidem receperit ille rem emphyteuticam, sane nec contractus emphyteuticus solvitur et emphyteuta sequentis etiam temporis pensionem lucratur; donec ipse dominus attestationem miserit, qua eam exigit. Tunc enim illam ab attestatione facta non ratione præteriti temporis, accipiet : exactoque triennio post factam attestationem, si contumax emphyteuta sit, eum expellere potest.

XXXIII. Qui ancillam, vel ingenuam, invitam in scenam orchestramve trahit, vel prohibet hac illam professione liberari, vel a fidejussoribus ejus aurum exigit, a præside ac episcopo proscribitur, et civitate pellitur. Quod si præses ipse est, qui vim adhibet, ab episcopo prohibetur, vel rem Imperatori episcopus indicat. Fidejussores absque jactura ser-

A τούτων ἡ πόλις εὐποροῖη· ἐγγυητοῦ δεδομένου πρὸς τὸ μέτρον τῆς οὐσίας, δοκιμασίᾳ τῶν εἰρημένων προσώπων, καὶ τῶν ἄλλων τῶν εἰωθῶτων ἐπιταῖς κηδεμονίαι; προϊόντων, καὶ δύο νομισμάτων διδομένων· τοῦ τὴν χειροτολίαν ὑπερτιθεμένου διὰ μείζον κέρδος, ἢ πλείον λαμβάνοντος, ἅπαν ἀναθεδόντος τριπλοῦν, καὶ τοῦ φρονεῖσματος ἰκπιπτοντος. Ἐνθα δὲ κηδεμονίαν ὁ ἐκδικος παρῶσις τοῦ ἐπισκόπου ποιεῖ, δεῖ τὰ πρακτόμενα ἐν τῷ τῆς Ἐκκλησίας ἀρχεῖῳ ἀποθεσθαι. Ἐν Κωνσταντινουπόλει δὲ παρὰ μόνῳ τῷ πραιτωρίῳ αἱ κηδεμονίαι γίνονται.

B ΑΑ'. Ἐὰν ὁ κατέχων πρῶγμα διζέρον μοι ἀπεστῆν, ἢ ἴσφανος ἐστίν, ἢ μαίνεται, καὶ οὐ κηδεμονεύεται, ἔξεστί μοι ἐμπροθέσμως ἄρχοντι περὶ τοῦτου προσκίναται, ἢ λίσζῳ ἐπιδικῶσαι, καὶ ὁ χρόνος ἰκκοπταται. Εἰ δὲ μὴ δύναται ἄρχοντι προσελθεῖν, δεῖ με πρὸς τὸν ἐπίσκοπον εἰσιόντα ἐγγράφως τὴν γνώμην μου φανερωῶσαι.

AB'. Ἀναθαλλομένου τοῦ δεσπότης διέξασθαι τὸ ἐμφύτευμα, ἀδειαν ὁ ἐμφυτευτῆς ἔχει σφραγίζεῖν αὐτό· καὶ ἐν μὲν Κωνσταντινουπόλει ἐν τῷ πέρατι τῆς τριετίας ἰκαρτύρασθαι τοῦτο παρὰ τοῖς ὑπάρχοι; ἢ τῷ ἐπάρχῳ, ἢ παρὰ τῷ προσφῶρῳ τοῦ παραιτουμένου ἄρχοντι, ἢ παρὰ τῷ πατριάρχῳ, τοῦ δεσπότης δυνάστου δυνος· ἐν δὲ ταῖς ἑπαρχίαις παρὰ τῷ ἄρχοντι· ἢ μὴ ἐνδημῶντος αὐτοῦ, παρὰ τῷ ἐκδικῳ ἢ τῷ ἐπισκόπῳ τῆς πόλεως, καθ' ἣν ἐστίν ὁ παραιτούμενος, καὶ τὴν τοῦ ἐνὸς αὐτῶν προσλαβεῖν μαρτυρίαν. Καὶ εἰ μὴδὲ οὕτω δέξεται, οὔτε τὸ ἐμφύτευμα λύεται, καὶ κερδαίνει τὸ τέλος ὁ ἐμφυτευτῆς καὶ τοῦ ἐξῆς χρόνου, ἕως ἂν ὁ δεσπότης σταλεῖ διαμαρτυρίαν ἀπαιτῶν. Ἐξ ἐκείνου γάρ, οὐ μὴν ὑπὲρ τοῦ προλαβόντος χρόνου λήψεται· καὶ ἐπιτριεῖσιν μετὰ τὴν μαρτυρίαν ἀγνωμονοῦντα τὸν ἐμφυτευτὴν ἐξωθεῖσθαι δύναται.

D ΑΓ'. Ὁ δοῦλην ἢ ἐλευθέραν ἀκουσαν εἰς σκηνὴν ἢ ὄρχηστραν καθάκων, ἢ ἀπαλλαγῆναι κωλύων, ἢ τοὺς ἐγγυητάς αὐτῆς ἀπαιτῶν χρυσίον, δημεύεται διὰ τοῦ ἄρχοντος καὶ τοῦ ἐπισκόπου, καὶ τῆς πόλεως ἐξωθεῖται. Εἰ δὲ ὁ ἄρχων ἐστίν ὁ βιαζόμενος, κωλύεται παρὰ τοῦ ἐπισκόπου, ἢ μηνύει τῷ βασιλεὶ ὁ ἐπίσκοπος. Φυλάττονται δὲ οἱ ἐγγυηταὶ ἀζημίῳ. Αἱ δὲ τοιαῦται γυναῖκες, εὐγενεῖς οὔσαι, νο-

Annihalis Fabroti notæ.

in § Vos autem, instit. De Attil. tut. legentium, vel alii publicis personis, ut etiam observavit Cuj in notis post. ad d. §.

(79) Si is qui... vel in magistratu constitutus. Hæc non sunt in Peirescii codice. Auctores autem Basilicon non videtur percepisse hæc verba legis, vel in summa potestate constitutio; sic enim acciperunt, quasi in potentioris personæ potestate tunc illorum verba, ἢ καὶ δυνατῶ ὑποκαταμένου προσώπῳ, Basil. lib. vii, tit. 4, c. 3, quam veram Justiniani mentem sequi, et a Græcorum mente aberrare. Cæterum lubet hic per occasionem totam

legem §1 emendare ad fidem veteris codicis, quo sæpe usus sum beneficio v. cl. Juliani Brodæi : Sancimus si quando, etc., et desiderat. Mox : Proponere : non ei licentia sit abs. suo adv. etc., auctoritate sua usurpare : sed licentia ei detur adire præsidem, vel libellum porr. Et mox : ininterruptio- nem temporis facere.

(80) Quam dominus in recip. emphyteutica re. Ἐμφύτευμα est vectigal son canon emphyteuticus. Hæc lex integrior existat lib. xx Basilic. tit. 2, c. 4.

(81) Vel apud patriarcham si dominus emphyteuticæ rei potens sit. Hæc non sunt in Basilicis.

μῆκος γυμνῶνται καὶ ἀξιώματι· καὶ χωρὶς βασιλικῆς ἀντιγραφῆς, μετὰ μέντοι προικῶν. Τὰ αὐτὰ καὶ περὶ θυγατέρων σκηνηκῶν.

ΔΔ'. Ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς κυβεύων ἢ κοινῶν τοῖς κυβεύουσιν, ἢ παρακαθήμενος, ἢ θεάτρον ἢ κυνήγιον θεωρῶν, ἀφορίζεται τῆς ἁγίας λειτουργίας, καὶ τῶν σιτήσεων αὐτοῦ στερεῖται, καὶ ὀρίζεται αὐτῷ χρόνος εἰς μετάνοιαν. Καὶ ἐὰν εἰσω τοῦ χρόνου ἀξίως φανῆ μετανοήσας, ἱερατικῆς ἀξιοῦται φιλανθρωπίας. Εἰ δὲ καὶ μετὰ τὸν χρόνον ἐπιμείνῃ, τελῶς ἐκβάλλεται τοῦ κλήρου, καὶ γίνεται βουλευτὴ· μετὰ τῆς αὐτοῦ περιουσίας τῆς πόλεως ἢς ἦν κληρικὸς ἢ τῆς πόλεως ἐκείνης οὐκ ἐχούσης βουλευτήριον, γίνεται εἰς τὴν χρεῖζουσαν ἐκ τῶν κλησιαζουσῶν. Εἰ δὲ οὐσίαν οὐκ ἔχει, γίνε-
ται ταξιώτης. Παραφυλάττουσι δὲ ταῦτα οἱ πατριάρχαι, καὶ οἱ ἐπίσκοποι, καὶ οἱ ἐκκλησιαστικοί, καὶ οἱ ἐκάστης διοικήσεως ὕπαρχοι, καὶ οἱ λοιποὶ ἄρχοντες καὶ ἐκῆκοι ταῦτα τοῖς ἱερεῦσι προσαγγέλλουσι. Δεῖ δὲ ταῦτα μετὰ τῶν ἀκριβῶν ἐπὶ τῶν εὐαγγελίων ζητεῖσθαι, καὶ τοὺς συκοφάντας ἀγανακτεῖσθαι. Ἔχει διαφόρους ποινὰς κατὰ τῶν ἀρχόντων, καὶ τάξεων, καὶ τῶν ἐκδικῶν, εἰ, ταῦτα μανθάνοντες, μὴ προσαγγέλωσι τοῖς προσφῶροις ἱερεῦσιν.

Καὶ ὅσα παράτιτλα.

Ββ. α', τίτ. β' διάτ. ζ'. ἢς ἡ ἀρχή. *Omni*. Καὶ ἐν τῷ Ἰλλυρικῷ οἱ παλαιοὶ κανόνες· τῶν Ἐκκλησιῶν κρατεῖτωσαν ὥστε, ἡνίκα ἐκκλησιαστικόν τι ἀνακύψει, τεμνέσθω γνώμη τοῦ ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, συνόδου γινομένης.

Ββ. α', τίτ. β', διάτ. ιε', ἢς ἡ ἀρχή. Ὁ νοσοκομῆιον, ἢ πτωχεῖον, ἢ ξενοδοχεῖον κτίζειν ἐπαγγειλάμενος, προνοία τοῦ κατὰ χώραν ἐπισκόπου οἰκοδομῆν ταῦτα ἀναγκ. εἴσθεται.

Ββ. α' τίτ. γ' διάτ. ζ'. ἢς ἡ ἀρχή, *Pars actorum*. Οὐδὲ κατὰ τιμὴν, οὐδὲ κατὰ νόμον ἀπαιτεῖται μαρτυρεῖν ὁ ἐπίσκοπος ὅθεν μὴ μαρτυρεῖται.

Ββ. α', τίτ. γ', διάτ. κ', ἢς ἡ ἀρχή. *Si quis*. Τοῦ ἐπισκόπου ἀδιαθέτου τελευτῶντος, ἢ ἐκκλησία τὸν τοῦτου κληρὸν ὑπεισέρχεται.

Ββ. α', τίτ. γ', διάτ. κα', ἢς ἡ ἀρχή, *Ad similitudinem*. Ὁ βουλευτὴς, ἐπίσκοπος γινόμενος, δύναται διὰ τοῦ ὑποκαταστάτου κινδύνῳ τῆς ἰδίας ὑποστάσεως τὰς ἐποφειλομένας περ' αὐτοῦ λειτουργίας ἐκπληροῦν τῇ πατριδί.

Ββ. α', τίτ. γ', διάτ. κβ', ἢς ἡ ἀρχή, *Si qua*. Ὁ συκοφαντήσας ἐπίσκοπον τριάκοντα λίτρας χρυσίου τῷ δημοσίῳ κατατίθαι.

Καὶ αἱ πολλαὶ διατάξεις τοῦ αὐτοῦ τίτλου τῷ περὶ τῶν ἀρμόδιοι, περὶ ἐπισκόπων διαλαμβάνουσαι.

Ββ. α', τίτ. ε', διάτ. ιζ', ἢς ἡ ἀρχή, *Τῆς ἁγίας*.

Annibalis Fabroti notæ.

(82) *Qui alea ludit*. Vide infra lib. III, tit. I.

(83) Lib. I, tit. 3, const. 21. Lex 21, cod. *De episc. et cleric.* non loquitur de decurione qui factus sit episcopus, sed ait eos, qui ex decurionibus etiam

in dignitate constitutis, ac sine rescripto principis: dotalibus tamen instrumentis intervenientibus. Eadem locum habent etiam in filiabus sceniorum.

XXXIV. Episcopus aut clericus, qui alea ludit (82), vel societatem cum alea ludentibus habet, vel qui aliis assidet, theatri venationisve spectator, a ministerio sacro segregatur, et annoniis suis privatur. Simul ei tempus ad pœnitentiam constituitur, intra quod tempus si iligne visus fuerit egisse pœnitentiam, humanitatem pontificiam impetrat. Quod si eo tempore exacto, perseveraverit, prorsus a clero submoveretur, et una cum patrimonio suo sit curialis ejus municipii, cujus erat clericus: aut si municipium illud ordinem decurionum nullum habeat, curialis sit municipii vicini, quod ejusmodi persona indiget. Si patrimonium nullum habet, fit apparitor. Observant autem hæc patriarchæ, et episcopi, et ecclesiæ defensores, et præfecti prætorii ejusque diœceseos; cæterique præsides, ac defensores, hæc ipsis sacerdotibus nuntiabunt. Et inquirendum de talibus, accuratis explorationibus intervenientibus, ipsis etiam propositis Evangelii, ac indignationi calumniatores subjiciendi. Habet etiam constitutio diversas pœnas adversus præsides, et officia et defensores, si cum hæc intelligent, episcopis competentibus non nuntiaverint.

Tituli IV paratitla.

Libri I, tit. 2, const. VI, cujus initium, *Omni*. Etiam in Illyrico antiqui canonis ecclesiastici rati sunt: ita quidem, ut cum ecclesiasticum aliquod dubium emergerit, arbitrio Constantinopolitani episcopi, synodo convocata, decidatur.

Lib. I, tit. 2, constit. 15, cujus initium. Qui nosocomium, vel ptochium, vel xenodochium se structurum promisit, interveniente cura episcopi regionis illius, hæc ædificare cogetur.

Lib. II, tit. 3, constit. 7, cujus initium, *Pars actorum*. Nec honore, nec lege ab episcopo exigitur, ut testimonium dicat. Ideoque testimonio dicendo non adhibetur.

Lib. I, tit. 3, constit. 20, cujus initium, *Si quis*. Cum episcopus nullo testamento condito decedit, hereditatem ejus adit ecclesia.

Lib. I, tit. 3, constit. 21 (83), cujus initium, *Ad similitudinem*. Decurio factus episcopus, potest per substitutum, periculo facultatum suarum, præstare functiones, quas patriæ debet.

Lib. I, tit. 3, constit. 22, cujus initium, *Si qua*. Qui calumniatus est episcopum, disco auri triginta libras infert.

Præterea complures per eundem tertium titulum constitutiones, ad hunc præsentem titulum quadrant; cum de episcopis tractent.

Lib. I, tit. 3, constit. 17 (84), cujus initium,

honorario titulo illustrem dignitatem consecuti eunt, per subrogatos decurionum munus subire periculo suo ad similitudinem episcoporum.

84) Lib. I, tit. 3, const. 17. Hæc igitur consti-

Τῆς ἀγίας. Ut cum adversus Samaritanos statuta sunt, A custodiantur, provident episcopi.

Lib. I, tit. 6, constit. 1, cujus initium, *Antistes*. Episcopus eum, qui jam baptizatus est, si rebaptizare fuerit ausus, ordine suo remonetur. Hoc enim præceptis apostolicis repugnat.

Lib. I, tit. 12, constit. 3, cujus initium, *Ἀρσώθωσαν*. Armis enisugæ arma deponere debent. Si non paruerint, neque cesserint promissæ ab episcopo et clericis securitati, cum iuramentum præstatione, ne sic quidem eos absque sententia episcopi licet abripere.

Lib. I, tit. 13, constit. 1, cujus initium, *Jamdudum*. Episcopi testium vice subscribant instrumentis eorum, qui manumittuntur in ecclesia.

Lib. I, tit. 15, constit. 8, cujus initium, *Defensores*. Civitatis defensor, assentiente episcopo, constituitur.

Lib. III, tit. 2, constit. 2, cujus initium, *Προσγορεύομεν*. Si executor civitatum vexet dandi adjectoris causa, quem dicat esse personam, qui solvendo non sit, providentia et iudicio episcopi eum accipiat.

Lib. III, tit. 43, constit. 1, cujus initium, *Ἐκθύω*. In aleæ lusum inquirere possunt episcopi, et prohibere ne fiat.

Lib. IV, tit. 30, constit. 14, cujus initium, *In contractibus*. Qui propter dissimulationem quamdam nequit per locorum præsidem, vel per defensorem facere denuntiationem exceptionis non numeratæ pecuniæ, centiam habeat ad eundem episcopum, et per eum hanc manifestam faciendi creditori.

Lib. V, tit. 4, constit. 29 (85), cujus initium, *Πόση*. Scenica mulier, quæ liberari vult et a præside impeditur, episcopum adire potest, et ejus providentia ad vitam honestam ac pudicam se conferat.

Lib. V, tit. 70, constit. 7, cujus initium, *Cum*. Curatores episcoporum iudicio et discussione constituuntur.

Lib. VII, tit. 40, constit. 2, cujus initium, *Ut perfectius*. Potest aliquis, adito episcopo, currens adversus se tempus interrompere.

Lib. VIII, tit. 52, constit. 3, cujus initium, *Sancimus*. Episcopus provideat ne infans expositus in servitute redigatur.

Lib. IX, tit. 4, constit. 6 (86), cujus initium, *Οὐδέρα*. Religiosissimi quovis in loco episcopi uno cujuslibet septimanæ die, vel feria quarta, vel in Parasceve, custodiam perscrutantur.

Lib. IX, tit. 5, constit. 2 (87), cujus initium, *Ἰδιωτικά*. Si quis in carcerem privatum conjicias

Ἵπως ἐν τὰ κατὰ τῶν Σαμαριτῶν νομοθετηθέντα φυλακῆ, προνοεῖταισαν οἱ ἐπίσκοποι.

Βιβ. α', τίτ. ζ', διάτ. α', ἥς ἡ ἀρχὴ, *Antistes*. Ὁ ἐπίσκοπος τὸν ἤδη βαπτισθέντα ἀναβαπτίσαι τολμήσας ἀποκηρύσσεται. Τοῦτο γὰρ τοῖς ἀποστολικοῖς μάχεται παραγγέλμασιν.

Β.β. α', τίτ. ιβ', διάτ. γ', ἥς ἡ ἀρχὴ, *Ἀρσώθωσαν*. Τοῦς ἐν ὅπλοις πρόσφυγας ἀποδέσθαι τὰ ὅπλα μὴ πεισθέντας, μήτε εἴξαντας τῆ παρὰ τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῶν κληρικῶν ἐπαγγελθείσῃ ἀσφαλείᾳ, μεθ' ὅρκου ἐδάσας, οὐδὲ οὕτως εἶναι τῆς τοῦ ἐπισκόπου γνώμης ἐξεστὶν ἀποσπᾶσθαι.

Βιβ. α', τίτ. ιγ', διάτ. α', ἥς ἡ ἀρχὴ, *Jamdudum*. Οἱ ἐπίσκοποι ἐν τάξει μαρτύρων ὑπογράφωσαν ἐν τοῖς συμβολαίοις τῶν ἐν ἐκκλησίᾳ ἐλευθερουμένων.

Βιβ. α' τίτ. ν', διάτ. η', ἥς ἡ ἀρχὴ, *Defensores*. Ὁ ἐκδικος συναινοῦντος τοῦ ἐπισκόπου προβαλλέσθω.

Βιβ. γ', τίτ. ιβ', διάτ. η', ἥς ἡ ἀρχὴ, *Προσγορεύομεν*. Ἐὰν ὁ ἐκδικαστῆς δις στρέφῃ τὸν ὑπομνησθίντα περὶ τοῦ ἔγγυθου, πρόσωπον φάσκων αὐτὸ ἀπορῶν, προνοίᾳ καὶ κρίσει τοῦ ἐπισκόπου τοῦτο δεχίσθω.

Βιβ. γ', τίτ. μγ', διάτ. α', ἥς ἡ ἀρχὴ, *Ἐκθύω*. Τὴν τοῦ κόττου παιγνίαν δύναται οἱ ἐπίσκοποι ἀναζητεῖν, καὶ κωλύειν γενέσθαι.

Βιβ. δ', τίτ. λ', διάτ. α', ἥς ἡ ἀρχὴ, *In contractibus*. Ὁ διὰ τὴν δυσχέρειαν μὴ δυνάμενος διὰ τοῦ ἀρχοντος τῶν τόπων, ἢ τοῦ ἐκδικῶ κοινεῖσθαι τὴν περὶ τῆς ἀναργυρίας διμαρτυρίαν, ἔδειται ἐχέτω τοῦ προσέειναι τῷ ἐπισκόπῳ, καὶ διὰ τοῦτου ταύτην κοινεῖν φανερὰν τῷ κρεδίτωρι, τῷ δανειστῆ. ἦ, οἶμαι τῷ πραιτώρι.

Βιβ. ε', τίτ. δ', διάτ. κθ', ἥς ἡ ἀρχὴ, *Πόση*. Ἡ σκηπικὴ ἀνεθῆναι βουλομένη, καὶ παρὰ τοῦ ἀρχοντος κωλυομένη, δύναται προσέειναι τῷ ἐπισκόπῳ, ἵνα προνοίᾳ αὐτοῦ ἐπὶ τὸν σεμνὸν καὶ σώφρονα βίον μετέλθῃ.

Βιβ. ε', τίτ. σ', διάτ. ζ', ἥς ἡ ἀρχὴ, *Cum*. Οἱ κούρατῳρες καὶ κρίσει καὶ δοκιμασίᾳ τῶν ἐπισκόπων προβαλλέσθωσαν.

Βιβ. ζ', τίτ. μ', διάταξις β', ἥς ἡ ἀρχὴ, *Perfectius*. Δύναται τις προσέειναι τῷ ἐπισκόπῳ τὸν τρέχοντα κατ' αὐτὸν χρόνον διακόπτειν.

Βιβ. η', τίτ. ε', διάτ. γ', ἥς ἡ ἀρχὴ, *Sancimus*. Τὸ ἐκτεθὲν βρέφο; μὴ καταδουλούσθω προνοίᾳ τοῦ ἐπισκόπου.

Βιβ. θ', τίτ. δ', διάτ. ζ', ἥς ἡ ἀρχὴ, *Οὐδέρα*. Οἱ θεοφιλέστατοι κατὰ τόπον ἐπίσκοποι μίαν ἐκάστης ἑβδομάδος ἡμέραν, τὴν δ', ἢ τὴν ζ' τὰς φυλακὰς διαρυνάτωσαν.

Βιβ. θ', τίτ. ε', διάτ. β', ἥς ἡ ἀρχὴ, *Ἰδιωτικά*. Ἐὰν τις βληθῇ ἐν ἰδιωτικῇ φυλακῇ, προνοίᾳ τῶν

Annibalis Fabroti notæ.

titio Græce edita est, et falluntur qui scribunt, initium ejus fuisse, *Sancitæ*.

(85) Lib. V, tit. 4, const. 29. In ms. Peir. πξξiv.
(86) Lib. IX, tit. 4, const. 6. Episcopi loci die

Mercurii aut Veneris custodias visitare debent. Vide Appendicem cod. Theodos. num. 13.

(87) Lib. IX, tit. 5, const. 2. Προστώ; τῶν θείων πραιτώριων, ἐστὶν κοινὴν τῶν πριβατῶριων.

θεοφιλῶν ἐπισκόπων, ἀφίεσθαι παραρῆμα τῆς φυλακῆς. Σημείωσαι ὅτι, ῥαθυμουμένω τοῦ πράγματός τούτου, δεῖ τὸν ἐπίσκοπον ἀναφέρειν τῷ κατὰ κείρον προσετώτῳ τῶν θείων προδόντων· τοῦτο γάρ, φησὶ, μὴ ποιήσαντες, οὐ μόνον περὶ τὴν οὐσίαν, ἀλλὰ καὶ περὶ τὴν σωτηρίαν αὐτὴν ὑποστήσεται [σ. ὑποστήσονται] κίνδυνον.

Βιβ. ιβ', τίτ. ξγ', διάτ. β', ἥς ἡ ἀρχὴ. *Θεοπίζομεν*. Ὁ μὴνυσίη τινὰ ἐμφανίσας ἐν ἐπαρχίᾳ, καὶ πλέον ἐξ νομισμάτων βουλόμενος διαγράψαι τὰς ἐπαρχίας, προνοίᾳ τοῦ ἐπισκόπου ἀπωθείσθω.

Ἀνάγνωθι τῶν μετὰ τὰς νεαρὰς τὴν ζ', διατάξιν, ἥς ἡ ἐπιγραφὴ· *Νόμος περὶ τοῦ πῶς δεῖ χειροτονεῖσθαι τοὺς ἐπισκόπους, καὶ τὰ ἐξῆς*. Καὶ τὴν οὐκ ἀνεπιγραφὸν μὲν οὖσαν, ἀναγκαίαν δὲ καὶ φιλόθρονον· καὶ τὴν ρθ', ἥς ἡ ἐπιγραφὴ· *Διάταξις παρὰ τοῖς δικάζουσιν δεῖ μοιχεύειν καὶ ἀσκητείας*. Καὶ τὴν κ', ἥς ἡ ἐπιγραφὴ· *Ἡ διὰ τῶν ἀξιωματικῶν καὶ τῆς ἐκισσοκίης ἐλευθεροῦσα τῆς ὑπεξουσιότητος*. Εὐρήσεις γάρ ἐν μὲν τῇ ζ', πῶς δεῖ χειροτονεῖσθαι τοὺς ἐπισκόπους, καὶ ποῖα ἐπιτίμια ὄρισται κατὰ τῶν παραβαινόντων τὴν διάταξιν, καὶ παρὰ τὸν ὄρον αὐτῆς χειροτονουμένων.

Ἐν δὲ τῇ ρθ', ὥστε, τὸν ἀρχοντα μὴ βουλόμενον ὑπακούειν τοῦ προσέλευσιν ποιησαμένου πρὸς αὐτὸν, καταναγκάζεσθαι ἐκ τοῦ ἐπισκόπου ἀκροάσασθαι τῆς ὑποθέσεως· καὶ ὥστε, εἰ εὖλογος ὑπ᾿ αὐτοῦ αἰτία, συνακροάσασθαι τῷ ἀρχοντι τὸν ἐπίσκοπον· καὶ εἰ ἀδίκως τινὰ κατεδίκασεν ὁ ἀρχων, καὶ τοῦτο σκοπήσῃ τὸν ἐπίσκοπον· καὶ εἰ συνίδοι, καταδικάσαι τὸν ἀρχοντα· καὶ μηδὲ προσερχέσθω βασιλεῖ, μὴ ἐπιπερόμενος γράμματα τοῦ ἐπισκόπου τῆς αὐτοῦ πόλεως. Ἐπει τὰς αὐτὰς ὑπέξει τιμωρίας, ἃς ὁ ἀρχων ἐμελλε πάσχειν, εἰ, προσέλευσιν δεξάμενος, κατεφρόνησε, καὶ οὐκ ἔκροάσατο τῆς ὑποθέσεως. Πάλιν δὲ ἡ αὐτὴ διάταξις φησὶν ὥστε τὸν ἐπίσκοπον μὴ συγχωρεῖν μαγιστριανῶν σπουδουλα μεθοδεύειν πλέον τῆς ὁμοισμένης ποσότητος· ἐν τῇ διατάξει.

Ἐν δὲ τῇ οη', ὡς πάντες οἱ μοναχοὶ καὶ πᾶσαι αἱ μοναστήρια παρὰ τῶν κατὰ χώραν ἐπισκόπων δικάζονται, δίκην ἔχουσαι πρὸς τινὰ.

Ἐν δὲ τῇ π', ὡς πᾶς τις ἐπισκοπῆς ἀξιοθεῖς ἐλευθεροῦται, καὶ βουλευτικῆς τύχης, καὶ ὑπεξουσιότητος.

TITULUS E.

Περὶ αἰρετικῶν, καὶ Μανιχαίων, καὶ Σαμαρειτῶν.

Ἐπιμνησθεῖς ἅ. Τὰ προφίσει τῆς θρησκείας φιλοτιμηθέντα προνόμια οὐκ ἔχουσιν οἱ αἰρετικοί, ἀλλὰ ταῖς λειτουργίαις ὑπόκεινται.

Β'. Οἱ αἰρετικοὶ μὴ διδασκῆτωσαν μηδὲ ἐμψυ-

Annibalis Fabroti notæ.

(88) Lib. xi, tit. 63, const. 2. Hujus constitutionis epitomen edidit Cujacius.

(88') Rectius ἐπαρχιωτῶν, provincialibus.

luerit, religiosiorum episcoporum cura exemplo e custodia dimittitur. Nota, quum hoc negotium negligenter agitur, episcopum rem ipsam deserere debere ad eum, qui pro tempore præparatus fuerit sacris rebus privatis. Quippe ni hoc fecerint, inquit, non modo circa solum patrimonium, verum etiam circa salutem ipsam periculum incurrent.

Lib. xi, tit. 63, constit. 2 (88), cujus initium, *Θεοπίζομεν*. Qui quædam insinuaverit in provincia, si amplius sex solidis a provincialibus (88') velit exigere, per episcopi providentiam depellitur.

Legito quoque novellam 6 post codicem editam, cujus inscriptio est, *Lex, quæ tradit, quomodo sint ordinandi episcopi*, etc. Item 75, quæ inscriptione quidem caret, sed necessaria est, et humana. Item 104 cujus inscriptio est: *Constitutio, apud quos oportet litigare monachos et ascetas*. Item 131, cujus inscriptio est: *Constitutio, quæ per dignitates et episcopatum a patria potestate liberal*. Invenies enim in sexta quidem, quoniam ordinari modo episcopus oporteat: et quæ constitutæ pœnæ sint adversus violantes hanc constitutionem, et eos, qui præter ipsius sanctionem, ordinantur.

In vicesima vero prima novella sancitur, ut præses, qui audire non vult eum, qui ad ipsum accessit, ab episcopo causam audire cogatur: atque uti si justa subsit causa, cum præside causam cognoscatur episcopus: et si quem præses injuste condemnaverit, hoc ipsam quoque inspicatur episcopus: ac si facti conscius sit, præsidem condemnet. Nec imperatorem quisquam ad eum, qui non affert litteras ab ejusdem civitatis episcopo. Nam pœnas easdem perferet, quas præses passurus erat si occasione admissa, causam neglexerit, et non cognoverit. Rursus tradit eandem constitutionem, ut magisteriano non concedatur episcopus licentiam exigendi majores sportulas ea quantitate, quæ hac in constitutione definita est.

In novella vero 77 statuitur, omnes monachos, et omnes monasteria apud episcopum regionis litigare debere, si quam adversus aliquem litem habeant.

In 80 vero (89) novella traditur, ut quicumque dignitatem episcopi sit consecutus, liber sit a conditione curiali et potestate patria.

TITULUS V.

De hæreticis et Manichæis, et Samaritis.

I. Quæ per causam religionis indulta sunt privilegia, non habent hæretici: sed muneribus subjecti sunt.

II. Hæretici non doceant vel insinuent infidelita-

(89) In 80 vero. Episcopatus patria potestate et curia liberal. Nov. lxxxii, c. ult. et Nov. lxxxiii, c. p. 4.

Τῆς ἀγίας. Ut quæ adversus Samaritanos statuta sunt, A custodiantur, provideant episcopi.

Lib. 1, tit. 6, constit. 1, ejus initium, *Antistes*. Episcopus eum, qui jam baptizatus est, si rebaptizare fuerit ausus, ordine suo removeatur. Hoc enim præceptis apostolicis repugnat.

Lib. 1, tit. 12, constit. 3, ejus initium, *Ἀναχώθωσαν*. Armati confugas arma deponere debent. Si non paruerint, neque cesserint promissæ ab episcopo et clericis securitati, cum iuramentum præstatione, ne sic quidem eos absque sententia episcopi licet abripere.

Lib. 1, tit. 13, constit. 1, ejus initium, *Jamdidum*. Episcopi testium vice subscribant instrumentis eorum, qui manumittuntur in ecclesia.

Lib. 1, tit. 15, constit. 8, ejus initium, *Defensores*. Civitatis defensor, assentiente episcopo, constituitur.

Lib. III, tit. 2, constit. 2, ejus initium, *Προαγορεύομεν*. Si exsecutor citatum vexet dandi fidei-jurantis causa, quem dicat esse personam, quem solvendo non sit, providentia et judicio episcopi cum accipiat.

Lib. III, tit. 43, constit. 1, ejus initium, *Ἐκώθωσαν*. In aleæ lusu inquirere possunt episcopi, et prohibere ne fiat.

Lib. IV, tit. 30, constit. 14, ejus initium, *In contractibus*. Qui propter difficultatem quamdam nequit per locorum præsidem, vel per defensorem facere denuntiationem exceptionis non numeratæ pecuniæ, contentiam habent ad eundem episcopum, et per eum hanc manifestam faciendi creditor.

Lib. V, tit. 4, constit. 29 (85), ejus initium, *Πύση*. Scenica mulier, quæ liberari vult et a præside impeditur, episcopum adire potest, et ejus providentia ad vitam honestam ac pudicam se conferat.

Lib. V, tit. 70, constit. 7, ejus initium, *Cum*. Curatores episcoporum judicio et discussione constituentur.

Lib. VII, tit. 40, constit. 2, ejus initium, *Ut perfectius*. Potest aliquis, adito episcopo, currens adversus se tempus interrumpere.

Lib. VIII, tit. 52, constit. 3, ejus initium, *Sancimus*. Episcopus provideat ne infans expositus in servitutem redigatur.

Lib. IX, tit. 4, constit. 6 (86), ejus initium, *Οὐδέτερα*. Religiosi animi quovis in loco episcopi uno cujuslibet septimæ die, vel feria quarta, vel in Parasceve, custoditis perscrutantur.

Lib. IX, tit. 5, constit. 2 (87), ejus initium, *Ἰδιωτικῶς*. Si quis in carcerem privatum conjectus

ἴσως ἀν τὰ κατὰ τῶν Σαμαρειτῶν νομοθετηθέντα φυλακῆν, προνοεῖτωσαν οἱ ἐπίσκοποι.

Βιβ. α', τίτ. ζ', διάτ. α', ἥς ἡ ἀρχὴ, *Antistes*. Ὁ ἐπίσκοπος τὸν ἤδη βαπτισθέντα ἀναβαπτίσει τολμήσας ἀποχειροτονεῖται. Τοῦτο γὰρ τοῖς ἀποστολικοῖς μάρτυσι παραγγέλλασιν.

Βιβ. α', τίτ. ιβ', διάτ. γ', ἥς ἡ ἀρχὴ, *Ἀναχώθωσαν*. Τοῦς ἐν ὅπλοις πρόσφυγα; ἀποδέσθαι τὰ ὅπλα μὴ κεισθέντας, μήτε εἰξαντας τῆ παρὰ τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῶν κληρικῶν ἐπαγγελθείσῃ ἀσφαλείᾳ, μεθ' ὅρου δόσεως, οὐδέ οὕτως ἀνευ τῆς τοῦ ἐπισκόπου γνώμης ἔξεστιν ἀποσπῆσθαι.

Βιβ. α', τίτ. ιγ', διάτ. α', ἥς ἡ ἀρχὴ, *Jamdidum*. Οἱ ἐπίσκοποι ἐν τάξει μαρτύρων ὑπογράφωσαν ἐν τοῖς συμβολαίοις τῶν ἐν ἐκκλησίᾳ ἐλευθερουμένων.

Βιβ. α' τίτ. υ', διάτ. η', ἥς ἡ ἀρχὴ, *Defensores*. Ὁ ἐκδικος συνανεύοντος τοῦ ἐπισκόπου προβαλλέσθω.

Βιβ. γ', τίτ. ιβ', διάτ. η', ἥς ἡ ἀρχὴ, *Προαγορεύομεν*. Ἐὰν ὁ ἐκδικαστὴς διεστρέφῃ τὸν ὑπομνησθέντα περὶ τοῦ ἰγγυητοῦ, πρόσωπον φάσκων αὐτὸ ἄπορον, προνοίᾳ καὶ κρίσει τοῦ ἐπισκόπου τοῦτο δεχέσθω.

Βιβ. γ', τίτ. μγ', διάτ. α', ἥς ἡ ἀρχὴ, *Ἐκώθωσαν*. Τὴν τοῦ κόττου παιγνίαν δύναται οἱ ἐπίσκοποι ἀναζητεῖν, καὶ κωλύειν γενέσθαι.

Βιβ. δ', τίτ. λ', διάτ. α', ἥς ἡ ἀρχὴ, *In contractibus*. Ὁ διὰ τινα δυσχέρειαν μὴ δυνάμενος διὰ τοῦ ἀρχόντος τῶν τόπων, ἢ τοῦ ἐκδικεῦ ποιεῖσθαι τὴν περὶ τῆς ἀναγυρίας διεμαρτυρίαν, ἔδειαν ἔχεται τοῦ προσεῖναι τῷ ἐπισκόπῳ, καὶ διὰ τούτου ταύτην ποιεῖν φανερὰν τῷ κρεδίτωρι, τῷ δανειστῇ, ἢ οἷμαι τῷ πραιτωρι.

Βιβ. ε', τίτ. δ', διάτ. κθ', ἥς ἡ ἀρχὴ, *Πύση*. Ἡ σκηνικὴ ἀνεθῆναι βουλομένη, καὶ παρὰ τοῦ ἀρχόντος κωλομένη, δύναται προσεῖναι τῷ ἐπισκόπῳ, ἵνα προνοίᾳ αὐτοῦ ἐπὶ τὸν σιμὸν καὶ σῶφρονεβλον μετέλθῃ.

Βιβ. ε', τίτ. σ', διάτ. ζ', ἥς ἡ ἀρχὴ, *Cum*. Οἱ κούρατωρες καὶ κρίσει καὶ δοκιμασίᾳ τῶν ἐπισκόπων προβαλλέσθωσαν.

Βιβ. ζ', τίτ. μ', διάταξις β', ἥς ἡ ἀρχὴ, *Perfectius*. Δύναται τις προσεῖν τῷ ἐπισκόπῳ τὸν τρέποντα κατ' αὐτὸν χρόνον διακόπτειν.

Βιβ. η', τίτ. ε', διάτ. γ', ἥς ἡ ἀρχὴ, *Sancimus*. Τὸ ἐκτεθὲν βρέφο; μὴ καταδουλοῦσθω προνοίᾳ τοῦ ἐπισκόπου.

Βιβ. θ', τίτ. δ', διάτ. ζ', ἥς ἡ ἀρχὴ, *Οὐδέτερα*. Οἱ θεοφιλέστατοι κατὰ τόπον ἐπίσκοποι μίαν ἐκάστης ἑβδομάδος ἡμέραν, τὴν δ', ἢ τὴν ζ' τὰς φυλακὰς διερευνάτωσαν.

Βιβ. θ', τίτ. ε', διάτ. β', ἥς ἡ ἀρχὴ, *Ἰδιωτικῶς*. Ἐὰν τις βληθῇ ἐν ἰδιωτικῇ φυλακῇ, προνοίᾳ τῶν

Annibalis Fabroti notæ.

titio Græce edita est, et falluntur qui scribunt, initium ejus fuisse, *Sancitæ*.

(85) Lib. V, tit. 4, const. 29. In ms. Peir. πᾶσιν.

(86) Lib. IX, tit. 4, const. 6. Episcopi loci die

Mercurii aut Veneris custodias visitare debent. Vide Appendicem cod. Theodos. num. 13.

(87) Lib. IX, tit. 5, const. 2. Προστώ; τῶν θείων πραιτῶν, est comes rerum privatarum.

Θεοφιλῶν ἐπισκόπων, ἀφείσθω παραχρήμα τῆς φυλακῆς. Σημειῶσαι δὲ τὸν ἐπίσκοπον ἀναφέρειν τῷ κατὰ κείνον προσεῖναι τῶν θείων πριβάτων· τοῦτο γὰρ, φησὶ, μὴ ποιήσαντες, οὐ μόνον περὶ τὴν οὐσίαν, ἀλλὰ καὶ περὶ τὴν σωτηρίαν αὐτὴν ὑποστήσεται [σ. ὑποστήσονται] κίνδυνον.

Βιβ. ιβ', τίτ. ξγ', διάτ. β', ἥς ἡ ἀρχή. *Θεοπίλωμον.* Ὁ μῆυσιν τινα ἐμφανίσας ἐν ἐπαρχίᾳ, καὶ πλέον ἔξ νομισμάτων βουλόμενος διαγράψαι τὰς ἐπαρχίας, κρονόια τοῦ ἐπισκόπου ἀπωθείσθω.

Ἀνάγνωθι τῶν μετὰ τὰς νεαράς τὴν ζ', διάταξιν, ἥς ἡ ἐπιγραφή· *Νόμος περὶ τοῦ πῶς δεῖ χειροτονεῖσθαι τοὺς ἐπισκόπους, καὶ τὰ ἐξῆς.* Καὶ τὴν οὐ' ἀνεπιγραφον μὲν οὖσαν, ἀναγκαίαν δὲ καὶ φιλόανθρωπον· καὶ τὴν ρδ', ἥς ἡ ἐπιγραφή· *Διάταξις παρὰ τίσιν δικάζεσθαι δεῖ μοναχοῦ καὶ ἀσκητῆρος.* Καὶ τὴν κ', ἥς ἡ ἐπιγραφή· *Ἡ διὰ τῶν ἀξιωματικῶν καὶ τῆς ἐπισκοπῆς ἐλευθεροῦσα τῆς ὑπεξουσιότητος.* Εὐρήσεις γὰρ ἐν μὲν τῇ ζ', πῶς δεῖ χειροτονεῖσθαι τοὺς ἐπισκόπους, καὶ ποία ἐπιτίμια ὄρισται κατὰ τῶν παραβαινόντων τὴν διάταξιν, καὶ παρὰ τὸν ὅρον αὐτῆς χειροτονουμένων.

Ἐν δὲ τῇ ρκδ', ὡςτε, τὸν ἀρχοντα μὴ βουλόμενον ὑπακούειν τοῦ προσέλευσιν ποιησαμένου πρὸς αὐτὸν, καταναγκάζεσθαι ἐκ τοῦ ἐπισκόπου ἀκροάεσθαι τῆς ὑποθέσεως· καὶ ὡςτε, εἰ εὐλογος ὑπεστὶν αἰτία, συνακροάεσθαι τῷ ἀρχοντι τὸν ἐπίσκοπον· καὶ εἰ ἀδίκως τινὰ κατεδίκασεν ὁ ἀρχων, καὶ τοῦτο σκοπήσῃ τὸν ἐπίσκοπον· καὶ εἰ συνίδοι, καταδικάσαι τὸν ἀρχοντα· καὶ μηδὲις προσερχέσθω βασιλεῖ, μὴ ἐπιτερόμενος γράμματα τοῦ ἐπισκόπου τῆς αὐτοῦ πόλεως. Ἐπιτὰς αὐτὰς ὀφείλει τιμωρίας, ἀς ὁ ἀρχων ἐμελλε πάσχειν, εἰ, προσέλευσιν δεξάμενος, καταφρόνησε, καὶ οὐκ ἤκροάσατο τῆς ὑποθέσεως. Πάλιν δὲ ἡ αὐτὴ διάταξις φησὶν ὡςτε τὸν ἐπίσκοπον μὴ συγχωρεῖν μαγιστεριανῶ σπουδύτουλα μεθοδεύειν πλέον τῆς ὀρισμένης ποσότητος· ἐν τῇ διατάξει.

Ἐν δὲ τῇ οη', ὡς πάντες οἱ μοναχοὶ καὶ πᾶσαι αἱ μοναστήρια παρὰ τῶν κατὰ χώραν ἐπισκόπων δικάζονται, δίκην ἔχουσαι πρὸς τινά.

Ἐν δὲ τῇ π', ὡς πᾶς τις ἐπισκοπῆς ἀξιωθεὶς ἐλευθεροῦται, καὶ βουλευτικῆς τύχης, καὶ ὑπεξουσιότητος.

TITULOS E.

Περὶ αἰρετικῶν, καὶ Μανιχαίων, καὶ Σαμαρειτῶν.

Ἐπιμνηθεῖς Α'. Τὰ προφάσει τῆς θρησκείας φιλοτιμηθέντα προνόμια οὐκ ἔχουσιν οἱ αἰρετικοί, ἀλλὰ ταῖς λειτουργίαις ὑπόκεινται.

Β'. Οἱ αἰρετικοὶ μὴ διδασχέτωσαν μηδὲ ἐμψαν-

A fuerit, religiosis minorum episcoporum cura exemplo e custodia dimittitor. Nota, quum hoc negotium negligenter agitur, episcopum rem ipsam deserere debere ad eum, qui pro tempore praepositus fuerit scilicet rebus privatis. Quippe ni hoc fecerint, inquit, non modo circa solum patrimonium, verum etiam circa salutem ipsam periculum incurrent.

Lib. xi, tit. 63, constit. 2 (88), cujus initium, *Θεοπίλωμον.* Qui quaedam nuntiando insinnaverit in provincia, si amplius sex solidis a provincialibus (88) velit exigere, per episcopi providentiam depellitor.

Legito quoque novellam 6 post codicem editam, cujus inscriptio est, *Lex, quae tradit, quomodo sint ordinandi episcopi,* etc. Item 75, quae inscriptioe quidem caret, sed necessaria est, et humana. Item 104 cujus inscriptio est: *Constitutio, apud quos oporteat litigare monachos et ascetas.* Item 151, cujus inscriptio est: *Constitutio, quae per dignitates et episcopatum a patria potestate liberal.* Invenies enim in sexta quidem, quoniam ordinari modo episcopus oporteat: et quae constitutae poenae sint adversus violantes hanc constitutionem, et eos, qui praeter ipsius sanctionem, ordinantur.

In vicesima vero prima novella sancitur, ut praeses, qui audire non vult eum, qui ad ipsum accessit, ab episcopo causam audire cogatur: atque uti si justa subsit causa, cum praeside causam cognoscat episcopus: et si quem praeses injuste condemnaverit, hoc ipsam quoque inspiciat episcopus: ac si facti conscius sit, praesidem condemnet. Nec imperatorem quisquam adeat, qui non offerat litteras ab ejusdem civitatis episcopo. Nam poenas easdem perferet, quas praeses passurus erat si occasione admissa, causam neglexerit, et non cognoverit. Rursus tradit eandem constitutio, ut magisteriano non concedat episcopus licentiam exigendi majores sportulas ea quantitate, quae hac in constitutione definita est.

In novella vero 77 statuitur, omnes monachos et omnes monasterias apud episcopum regionis litigare debere, si quam adversus aliquem litem habeant.

In 80 vero (89) novella traditur, ut quicumque dignitatem episcopi sit consecutus, liber sit a conditione curiali et potestate patria.

TITULUS V.

De haereticis et Manichaeis, et Samaritis.

I. Quae per causam religionis indulta sunt privilegia, non habent haeretici: sed muneribus subjecti sunt.

II. Haeretici non doceant vel insinuent infidelita-

Annibalis Fabroti notae.

(88) Lib. xi, tit. 63, const. 2. Hujus constitutionis epitomen edidit Cujacius.
(88') Rectius ἐπαρχιωτῶν, provincialibus.

(89) In 80 vero. Episcopatus patria potestate et curia liberal. Nov. LXXXI, c. ult. et Nov. LXXXIII, c. p. 4.

tem suam (90), nec clericos faciant (91). Hæreticus autem est (92), et legibus adversus hæreticos latis obnoxius, qui vel paulum ab orthodoxa fide declinat.

III. Orthodoxa ecclesia conventiculis hæreticorum destinata loca consequitur, licet in privatis sint ædificibus. Nec litanias faciunt (93) nocturnam, vel interdictum. Si quid ejusmodi publice factum fuerit (94), vel in domo privata, officium præfecti prætorio, quod rem fieri permittit, centum libris, at officium provinciale, libris 50 multatur.

IV. Crimen adversus Manichæos (95) et Donatistas publicum est, et ad divini Numinis injuriam fertur. Nec commune quid ex moribus, aut legibus habent: et proseribuntur (96), et omni liberalitate (97) succrescioneque privantur, nec aliquid donant, nec vendunt nec emant, nec quocumque modo contrahunt: et post mortem, tanquam in crimine læsæ majestatis, accusantur (98): omnisque suprema voluntas eorum sit ir-

A ζήτησαν τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν, μήτε ποιήσωσιν κληρικούς. Αἰρετικὸς δὲ ἐστὶ, καὶ τοῖς κατὰ τῶν αἰρετικῶν ὑπόκειται νόμοις, ὁ μικρὸν γοῦν ἐκκλίτων τῆς ὀρθοδόξου πίστεως.

Γ'. Ἦ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τὰ τῶν αἰρετικῶν συνακτῆρια λαμβάνει, κἄν ἐν ἰδιωτικῶν οἰκίαις ὦσιν. Οὐ λιτανεύουσι δὲ νύκτωρ ἢ μεθ' ἡμέραν. Ἐὶ δὲ τι τοιοῦτο δημοσίῳ, ἢ ἐν ἰδιωτικῶν οἰκῶν γένηται, ἢ μὲν τάξις τοῦ ὑπάρχου. συγχωροῦσα, ῥ' ἀτρεῖς, αὶ δὲ ἐπιχωροῖ ῥ' προστιμῶνται.

Δ'. Πούδλικόν ἐστὶ τὸ κατὰ τῶν Μανιχαίων καὶ Δονατιστῶν ἔγκλημα, καὶ ὅπερ εἰς ὕβριν τοῦ θεοῦ φέρεται. Καὶ οὐκ ἔχουσι τι κοινὸν πρὸς τὰ ἔθνη ἢ τοῦς νόμους. καὶ θηρεύονται, καὶ πάσης στερούονται φιλοτιμίας καὶ διαδοχῆς, καὶ οὕτε δωροῦνται, οὕτε πωλοῦσιν, οὕτε ἀγοράζουσιν, οὕτε ὀπωσοῦν συναλλίσσουσι· καὶ μετὰ θάνατον, ὡς ἐπὶ τῆς καθοριστικῆς κατηγοροῦνται· καὶ πᾶσα τελευταία βούλη-

Annibalis Fabroti notæ.

(90) *Infidelitatem suam*. Fidem, quam non habent, l. 2, c. cod. perfidiam, B. Hieronymus contra Rufinum: *Istæ machinæ hæreticorum sunt, ut convicti de perfidia, ad maledicta se conferant*. Facundus Herimian. lib. II: *Nullus ignotus processit hæreticus, nulla nostris est temporibus nata perfidia*. Lucifer Calaritanus pro S. Athan.: *Si apostolicam evangelicamque anathematizantes fidem, Arianam susceperitis perfidiam*. Vigilus in disputat. inter Sab., Phot., Ar. et Athan.: *Sabelli est perfidia refutata*. Justinian. in l. 1, c. *De offi. præf. prætor. Af.* Rebaptizando ad suam perfidiam transferebant. V. Sozom. v, 2: Suid. in Gratiano.

(91) *Nec clericos faciunt*. Gratianus in l. 2, c. cod. *et ministros creare qui non sunt*. Basilica: *Μηδὲ ὀνηρτάς χειροτονεῖν αὐτοὶ μὴ χειροτονημένοι, qui ipsi ministri non sunt*.

(92) *Hæreticus autem est*. Hæreticus est, qui in quibusdam deerrat a fide orthodoxa, sive ut ait Zon., Ἐν τισὶ σφαλόμενος καὶ διαφασόμενος τοῖς ὀρθοδόξοις, ad can. 15 concil. Chalcedonensis, et nomen trahit a pervinaci et pertinaci spiritu. Denique hæreticum facit pertinax offensivus defensio, Facundus, lib. x: obstinatio, lib. xi in fine: *Obstinata defensio falsitatis*, lib. xii; idem contra Mociannum: *Hæreticum non humanæ infirmitatis ignorantia, sed pervicacia facit*. Animus obstinator, l. 2, c. *De summa Trin.* Tertullian. De præscript. hæreticorum, a Græca voce deducit: *Hæreses*, inquit, *dictæ Græca voce ex interpretatione electionis, qua quis sive ad instituendas, sive ad suscipiendas eas utitur*. Anastasius Bibliothecar. in Epist. ad Joann. diaconum: *Cum hæreticus non ex erroris tantum deceptione, quantum ex electione non recta et contentiosa pertinacia generetur*. Igitur hæresim accipe pravam, eamque obstinatum et obfirmatam: hæretici enim prætracte tumentur opinionem quam elegerunt ex suo arbitrio et humana præsumptione. Hinc philosophorum æκεία ἀίρεσις dictæ, quia sibi ex arbitrio proprio ὁδῶματὰ τινα deliquit. Glossæ Latino-Gr. *Sectæ*, αἵρεσις, φιλοσόφου ὁδῶμα, ἀγωγή. Græco-Lat. *Ἄδῶμα, secta*. Varro: *Secta quos Menippi heresis nunciat*.

(93) *Nec litanias faciunt*. Libri veteres in l. 4, c. cod. *ad tetaniam faciendam*. Basilica lib. 1, tit. 1, c. 22, *ἀτρεῖς ποιῆν*. B. Chrysostomus homilia antequam iret in exilium: Ἀτρεῖς εἰς λιτανεῖον ἐξελθούσας μεθ' ἡμῶν· *Gras tobiscum ivo ad supplicationes*. Anastas. de Vit. P'P. p. 82 et 130, ed t. Reg. Basilus epist. 63. Concilium Aligontin. sub

Leone III cap. 32. Allatus de Græcor. temp. Zonar. p. 537, 543 in fine, et concilia Galliar.

(94) *Publice factum fuerit*. Codex Brodæi: vel in publicis, v. l. in privatis ædificibus.

(95) *Crimen adversus Manichæos*. Manichæi extra solum Romanum pulsi constitutione Valentini et Marciani, quæ exstat in concil. Chalcedon. parte 3. De his vide Theophan. p. 146 et 413. Nusquam in Romanum locum conveniendi facultatem habent, l. 5 h. tit. Hæreticorum bona hæci viribus addicta. Vide eundem Theoph. p. 155, et Cedrenum, p. 106 et 107. V. conc. Chalced. part. 3, c. 42. Petr. Sicul.

(96) *Proseribuntur*. δημαύονται, publicantur.

(97) *Et omni liberalitate*. Meminit Victor, *De Persecut. Vandal.* lib. III, constitutionis adversus hæreticos late, qua similis pœna continetur his verbis: *In populos quoque prælati imperatores similiter sævientes, quod eis nec donandi libertas, nec testandi, aut capiendi, vel ab aliis derelictum penitus subjaceret, non fideicommissi nomine, non legati, non donationibus, non relictionibus, quæ mortis causa appellatur, vel quolibet codicillo, aliisve forsitan scripturis*. Fisco tamen præferuntur ascendentes et descendentes et venientes ex latere cognati, exque his descendentes usque ad secundum gradum: ita tamen ut proximior gradu præferatur: tunc autem bona eis concedimus, si non et ipsi pari conscientia polluantur, quæ sunt in Basilicis, lib. 1, t. 1, c. 23, et in C. Theodos.

(98) *Post mortem accusantur*. Sicut apostata, l. 2 cod. *De apostatis*. Facundus Herimian. lib. 1: *Dicunt probare se posse nescio quos hæreticos post mortem fuisse damnatos*. Concil. œcumen. v, act. 5, c. 28, tit. 1, lib. 1, Basil. v, vi syn. act. 13; Rigordus, in gestis Philippo Augusti, de Anulrico: *Etiam post mortem fuit excommunicatus et condemnatus, et a cœmeterio sacro dejectus, et ossa et cinis ejus per sterquilinia sunt dispersa*. Adde auctorem Chronici Altisiodorensis, pag. 105 vers., Joannis Viclei ossa post obitum ejus publice cremata sunt. Barlaamus et Arindynus monachi post mortem excommunicati, ut scribit Joan. Cantac. l. IV, c. 23. V. c. 2, *De summa Trin. extra*.—Justinianus in edicto de fide: *Quantum ad insipientiam dicentium non oportere anathematizari post mortem eos qui in sua impietate mortui sunt, oportebat nec eos qui iniuste condemnati sunt Patres, post mortem revocari, quale contigit in Joanne sanctæ recordationis episcopo Constantino-*

εις αὐτῶν ἀκύρωται, καὶ οὕτῃ κληρονομοῦσιν αὐτῶν οἱ παῖδες, εἰ μὴ τῆς φαυλότητος αὐτῶν ἀναχωρήσωσι. Τιμωροῦνται δὲ καὶ οἱ κρύπτοντες ἀπόδος ἐν εἰδήσει. Ἀνεύθουοι δὲ γίνονται οἱ θυλοὶ αὐτῶν μετιόντες εἰς τὴν καθολικὴν πίστιν.

Ε'. Οἱ Ἀρειανοὶ, καὶ Μακεδονιοὶ πνευματομάχοι, καὶ Ἀπολλινάριοι, καὶ Νουατιανοὶ, ἤγουν Σαββατιανοὶ, Εὐνομιανοὶ, Παπιανιστᾶι, Μοντανιστᾶι, ἤγουν Πρισκίλλιανιστᾶι, Φρύγες, ἤγουν Πεπουζῆται, Μαρκιωνιστᾶι, Βορβοριανοὶ, Μεσσαλιανοὶ, Εὐτυχιτᾶι, ἤγουν Ἐνθουσιαστᾶι, Δονάτιστᾶι, Ἀδριανοὶ, Ὑδροπαραστᾶι, Ἀσκοδρογοὶ, Βαθρακίτᾶι, Παυλιανοὶ, Μαρκαλλιανοὶ, Ὀφῆται, Ἐγκραῖται, Ἀποτακίτᾶι, Ἐρημίται, Σακχοφόροι, καὶ οἱ πάντων χεῖρους Μανιχαῖοι, οὐ δύναται συνάγεσθαι ἢ εὐχεσθαι· οἱ δὲ Μανιχαῖοι, τῶν πόλεων ἐκβάλλονται, καὶ ἐσχάτως τιμωροῦνται. Κύρια δὲ εἰσι πάντα τὰ κατὰ τῶν αἰρετικῶν νομοθετηθέντα περὶ τῶν θεωρουμένων ἢ τῶν καταλιμπανομένων αὐτοῖς, στρατιῶν, καὶ περὶ τῶν συνακτηρίων αὐτῶν· ὥστε τὰς ἐκκλησίας τοῦς οἴκους λαμβάνειν, ἐν οἷς ἡνῶμη ἢ ἀποπροσποιήσῃσι τῶν δεσποτῶν συνήλθον. Εἰ δὲ οἱ

A rita (99), nec hæredes eorum filii sunt, nisi a pravitare (4) ipsorum recesserint. Puniuntur et illi, qui scientes et prudentes eos occultant. Servi vero ipsorum extra culpam sunt, si ad fidem catholicam transierint.

V. Ariani, et Macedoniani pneumatomachi (2), et Apollinariæ. Navatiani (3) sive Sabbatiani, Eunomiani, Papianistæ, Montanistæ, sive Priscillianistæ, Phryges, sive Pepuzitæ, Marcionistæ, Borboliani, Messaliani (4-5), Euchitæ, vel Euthusiastæ, Donatistæ, Andriani Hydroparastatæ, Ascodrugi (6). Battracitæ, Pauliani (7), Marcelliani, Ophitæ, Encratitæ, Apotactitæ, Eremitæ, Saccophori, et omnium pessimi Manichæi habere conventicula nequeunt (8) : et Manichæi de civitatibus quoque pelluntur, ultimoque supplicio afficiuntur (9). Sunt etiam rata omnia, quæ adversus hæreticos sancita sunt, de his, quæ et donantur ipsis, aut in testamento relinquuntur, ut de militibus ipsorum, et de conventiculis (10), ut ecclesiæ domos accipiant, in quibus de sententia dominorum (11), vel iisdem dissimulantibus convenerint. Quod si procuratores hoc dominis ignorantibus admiserint, et qui-

Annibalis Fabroti notæ.

pollitanz civitatis, ab universali Ecclesia post mortem revocato, et in Flaviano sanctæ memoriæ et ipso episcopo Constantinopolitanz civitatis, injusto quidem in vita condemnato, juste autem post mortem revocato, tam a sanctæ memoriæ papa Leone, quam a sancta Chalcedonensi synodo. Ex hoc autem contingit secundo illorum verba, hæreticos quidem sanctis Patribus connumerari, ut puta liberatos debita eis condemnatione; sanctos autem Patres injuste condemnatos hæreticis conjugi, ut puta non soluta contra eos facta iniqua damnatione. Agitur autem hic de Manichæis, qui ad imam usque scelerum nequitiam pervenerant, ut est in lib. v. C. h. t.

(99) *Fil irrita*. Si modo et cognati eorum Manichæi erunt: alioquin rata erit, d. c. 25. Qua de re vide Cujacium, *Observ.* l. 12, c. 30.

(1) *Nisi a pravitare*. Liberi admittuntur, si a paterne pravitare recesserint; penitentibus enim venia datur, l. 4 c. eod., l. 41 C. Theod. eod. *Fiacens Alcuinus Confessionis fidei part. iv. cap. 9: Nemo est hæreticus, nisi contentione fiat hæreticus. Ast qui reprehendi non erubescit, neque corrigi dedignatur, nequaquam dici potest hæreticus.*

(2) *Pneumatomachi*. Perperam in quibusdam editionibus collicis, additur virgula ante hanc dictionem. *Facundus, lib. viii: Macedoniani, qui et Pneumatomachi.* V. Theodoret. *Har. fab.* l. 4, c. 5; S. Hieron. *De hæresibus.*

(3) *Navatiani*. Νουάτιων Græci vocant, Latini Novatum; itaque scribe, Novatiani, seu Sabbatiani, Eunomiani, Papianistæ, Montanistæ sive Priscillianistæ, Phryges vel Pep. Marcion. Borboliani, Messaliani, Eutychitæ sive Enth. Audiani, Hydr. Ascodrugi, Battrac. Pauliani, Marcell. O. etc.

(4-5) *Messaliani, Euchytæ*. Puto et hic abundare virgulam. *Facundus, d. lib. viii: Messalianos quos et Euchytas dicimus.* Vide B. Augustinum, *De hæresib.* c. 57, ubi Messaliani vocantur, et Theodor. d. l. 4, c. 41.

(6) *Ascodrugi*. Sic Basilic. lib. 1, t. 1, c. 51 et l. 48, b. t. Apud Theodoretum. *Har. fab.* lib. 1 lemnus capituli 10 ita legend. videtur: Περὶ τῶν ἀσκοδρογῶν ἢ ἀσκοδρογιτῶν καλουμένων. Unde autem dicantur Tascodrugiæ tradit Græcus int. ad. d. l. pen. lib. xxi Basil. tit. 1, c. 41: Tascod-

drugi, l. pen. h. t. in l. 5. C. eod. Tascodrogitæ, et apud Balsamon. ad Photii *Nomoc.* tit. 9, c. 2, *Tascodρουγῆται*, ex fide vet. codicum. In Agillæ tamen codice legebatur, *ἀσκοδρογιτᾶι*. V. Epiphani.

(7) *Pauliani*. De his Augustin. *De hæres.* c. 44.

(8) *Habere conventicula nequeunt*. Verte: non possunt convenire, aut orare, ut in l. 5 c. eod. Nusquam in Romanum locum conveniendi orandique habeant facultatem; sic legerunt Græci. Basil. lib. 1, tit. 1, c. 23: Μηδέποτε ἐν Ῥωμαίων ἑδάσει τοῦ συνελθαι ἢ προσεύχεσθαι εὐχέρειαν ἐχέτωσαν. Nusquam in Romano solo conveniendi, aut orandi facultatem habeant. In libro Cujacii emendatum erat, *veniendi orandique*, sic enim suadent verba quæ præcedunt in Romano locum. Sed verior est quorumdam collectum lectio, in Romano solo conv. ut legerunt Græci. Item mss. omnes etiam Jul. Brodæi, habent, *orandique*.

(9) *Ultimoque supplicio afficiantur*. L. 11 et 12, et infra. Ergo hæretici supplicio afficiendi sunt. De quo tamen hic inquirendum est. Equidem non ignoro quid B. Augustinus senserit, epist. 48 et 50, quas vide. Sub Alexio Comneno Basilius quidam heresiarcha combustus est. Zonaras tom. III. Lactantius: *Si sanguine, si tormentis, si malo religionem defendere velis, jam non defendetur illa, sed polluetur utque violabitur.*

(10) *De conventiculis*. In l. 5 c. eod.: In hæreticorum conventicula, quæ ipsi audacter ecclesias nuncupare conantur. B. August. epist. 56: *Sed circuli utque conventicula Donatistarum vel Mazimianensium, etc.* De circulis in l. viii, c. eod.: convocandi cœtus, vel circulus contrahendi. S. Cyprianus, De unit. ecclesiarum: *Et cum hæreses et schismata postmodum nata sint, dum conventicula sibi diversa constituunt.*

(11) *De sententiâ dominorum* Can. 93 Eccl. Afric.: Simul etiam petendum ut illam legem, quæ a religiosæ memoriæ eorum patre Theodosio de auri libris decem in ordinatores, vel ordinatos hæreticos, seu etiam in possessores, ubi eorum congregatio deprehenditur, promulgata est. delinqueps confirmari præcipiant. De eadem constitutione vide B. Augustini d. ep. 50. et in *Contra Crescon.* c. 47, et Possidonium in Vita Augustini, c. 12.

dem iugenti sint, decem librarum multam præstant, aut relegantur; sin servi, flagris eaduntur, et in metallum damnantur. Non etiam publice conveniunt, vel ædificant conventiculis destinata loca, nec quidquam faciunt ad circumscriptionem legis, omni civili et militari auxilio destituti, decurionibus etiam hæc servantibus sub poena viginti librarum: nec speciale privilegium (12), adversus leges ab ipsis impetratum, valet. Rata sunt etiam, quæ promulgata sunt adversus eos, circa poenam, et militis prohibitionem.

VI. Nestoriani vocantur Simoniani (13), nec licet ea quæ ab ipsis adversus Ephesinam synodum scripta sunt habere, vel legere, vel describere, sed comburantur. Cum etiam de fide queritur (14), nulla hæc est faciunda mentio. Nec in quocunque loco suo quisquam eos excipere (15) debet. Qui legem violavit, honorem publicatione punitur. Idem Nestoriani non appellantur Christiani (16).

VII. Qui sunt in curiis, vel militis, vel collegiis, hæretici: tam pecuniariis (17), quam personalibus obligati sunt muneribus.

VIII. Qui Eutychis et Dioscori doctrinam sequuntur, similes sunt Apollinaristis, et poenis iisdem subjacent, si non sequantur sacrosancta quatuor concilia, nec licet eis episcopos aut clericos creare. Nam et is qui hoc facit, et qui fit, exsilio punitur et honorum publicatione. Non etiam construunt ecclesias aut monasteria, vel religionis causa conveniunt. Quippe domum illam, vel prædium (18), ubi convenerint, accipit ipsa ecclesia, modo probatum fuerit apud præsidem, eos illuc volente domino convenisse. Sin præter voluntatem domini, vel is, qui pensiones domus exigit, vel administrator prædii, vel alius quispiam susceperit eos ad parasynaxim (19), vel in monasterium: villis quidem conditionis existens, publice fustibus cæditur: honestior vero, decem librarum

προκουράτορας ἀγνούσων αὐτῶν τοῦτο πεπραχέναι. εὐγενεῖς μὲν ὄντες προστιμῶνται δέκα λίτρας, ἢ ἐξορίζονται· δεῦλο: δὲ μαστίζονται, ἢ μεταλλίζονται, καὶ οὐ συνέρχονται δημοσίᾳ, ἢ κτίσασιν συνακτῆρια, οὔτε τι ποιῶσιν εἰς περιγραφὴν τοῦ νόμου, πάσης πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς βοηθείας ἐστερημένοι, καὶ τῶν βουλευτῶν ταῦτα φυλακτότων ὑπὸ πονηρῆς καὶ λιτρῶν· καὶ οὔτε προνόμου [προνόμιον] ἰδικῶν παρανόμως αὐτοί: παριστάμενον ἔρρωται. Ἰσχύει δὲ καὶ τὰ κατ' αὐτῶν νομοθετηθέντα εἰς πονίην καὶ κώλυσιν στρατιᾶς.

Γ'. Οἱ Νεστοριανοὶ Σημωνιανοὶ λέγονται· καὶ οὐκ ἔξεστι τὰ κατὰ τῆς ἐν Ἐφέσῳ συνόδου αὐτοῖς γραφέντα ἔχειν ἐν ἀγινώσκουσιν, ἢ μεταγράφεσθαι, ἀλλὰ καλοῦνται. Καὶ ἐν τῷ ζητεῖν περὶ πίστεως οὐ δεῖ αὐτῶν μεμνησθαι, οὔτε δεῖ αὐτοῖς ἐν οἰκῶν ποτε ἰδίᾳ τόπῳ δέχεσθαι. Ὁ δὲ παραβάς τὸν νόμον δημεύεται. Οὐ λέγονται δὲ οἱ Νεστοριανοὶ Χριστιανοί.

Ζ'. Οἱ ἐν βουλαῖς, ἢ στραταῖς, ἢ σωματείσις ὄντες αἰρετικοί, καὶ χρηματικῶς καὶ σωματικῶς λειτουργοῦσιν.

Η'. Οἱ τὰ εὐτυχούς καὶ Διοσκόρου φρονούντες ὁμοιοὶ τοῖς Ἀπολλιναρισταῖς εἰσι, καὶ τοῖς αὐτοῖς ὀπόκινονται, μὴ ἀκολουθοῦντες ταῖς ἀγίαις τίσεσσι συνόδοις· καὶ οὐκ ἔξεστιν αὐτοῖς ἐπισκόπους ἢ κληρικούς ψηφίζεσθαι· ἐπεὶ καὶ ὁ ποιῶν καὶ ὁ γινόμενος ἐξορίζεται καὶ δημεύεται· οὔτε ποιῶσιν ἐκκλησίας, ἢ μοναστήρια, ἢ συνάγονται ἐπὶ θρησκείᾳ· ἐπεὶ τὸν οἶκον ἢ τὴν κτήσιν, ἐνθα συνήλθον, ἢ ἐκκλησία λαμβάνει, ἐν ᾗ συναλθεῖν γνώμη τοῦ δεσπότης δειχθῆ κατὰ τῷ ἀρχοντι. Εἰ δὲ κατὰ γνώμην τοῦ δεσπότης ἐνοικολόγος ἢ δοικητῆς τοῦ χωρίου, ἢ ἕτερος ὀκαδέξαστο ἐπὶ παρασυνάξει, ἢ ἐν μοναστηρίῳ, εὐταλῆς μὲν ὢν, δεκάσι βραβίζεσθαι· εὐμνός: δὲ, ἑλίτρας προστιμῶνται τῷ φίσκῳ. Οὔτε στρατεύονται, καὶ ἐν στρατευοῦσιν

Annibalis Fabroti notæ.

(12) *Nec speciale privilegium.* Socrat. Hist. 1, cap. 6. conc. Chalced. p. 362, 363, d. 371, col. 4, conc. Ephes. in p., c. 45. V. Syn. p. 554. Vide v syn. p. 630; conc Ephes. p. 469 et seq.

(13) *Nestoriani vocantur Simoniani.* Ex hoc igitur loco, Balsamone, Photio Nomoc. tit. 12, c. 2, et libris veteribus, emendanda est l. 6, c. eod. hoc modo: *Damnato portentuosam superstitionis auctore Nestorio, nota congrui nominis ejus inuratur gregalibus, ne Christianorum appellatione abutantur: sed quemadmodum Ariani lege dicitur memoria Constantini ob similitudinem impietatis, Porphyriani a Porphyrio, nota congrui nominis ejus inuratur nefariam sectam Nestorii, Simoniani vocentur.* Julius Pollux in Chronico: Καὶ τοὺς ὁμοίους ἀποκηρύττων καὶ προστάτων, Πορφυριανούς αὐτοῖς ὀνομάζεσθαι, καὶ τὰ ὑπ' αὐτῶν συγγραφέντα περὶ παραδοθῆναι. Τοῖς δὲ ἔχοντας καὶ μὴ περὶ παραδιδόντας, θανάτῳ ζημιούσθαι.

(14) *De fide queritur.* In religionis disputatione, l. 6, c. eod.

(15) *Eos excipere.* Conventiculum præbeat d. l. 6, sic vetl. C.

(16) *Nestoriani non appellantur Christiani.* Lucifer Calaritanus, lib. 1, pro S. Athanasio de Arianiis: *Dicit denique se non esse Christianum,*

sateatur se Ariannum. Et paulo post: *Odio Athanasium, quod Christianus sit, quod esse noluerit Arii, ut in dictis, discipulus.* Item de regibus apostatis, lib. 1: *Quo possint deinceps non esse Christiani, quod nos sumus, sed, quod res estis, Ariani.* Item scribit in libro de non conveniendis cum hæreticis. S. Athanasius, orat. 2, contra Ariam. D. Oī τούτους καλοῦντες Χριστιανούς πολὺ καὶ λίαν κλιπώνται: *Qui hos (Arianos) Christianos appellant, largiter errant.* Leo M. epist. 75: *Non solum ad sacerdotii honorem admitti nequeant (hæretici), sed ab ipso Christiano nomine mereantur abscindī.* Sanctus Hilarius, in lib. ad Constantium A.: *Christianus sum, non Ariannus.* B. Augustinus ait esse falsos Christianos, de doctrina Christiana lib. 11, c. 35. Vide supra ad l. 1, tit. 1, et infra Paral. tit. 5, lib. 1, tit. 4, const. 5, quam confer eam l. 5, c. de Episc. aud. Vide et Novelles cix præfat.

(17) *Tam pecuniariis.* Facultatum muneribus, in l. 7, c. eod. l. 8.

(18) *Quippe domum illam vel prædium.* Vide supra ad l. 5, et sententiam Marcellini post colationem Carthag. 3, Acta conc. Chalced. V. Conc. Constantin. sub Menna p. 714, t. II Conc. et al p. eam d. p. 715, a.

(19) *Ad parasynaxim.* V. infra ad l. 14.

σιν, ἀποστρατεύονται, καὶ οὔτε κωνωνοῦσι τῷ πω-
λασίῳ, οὔτε ἀλλῇ πόλει, οὔτε ἐν ἣ ἐγεννήθησαν ἢ
ἐν χωρίῳ διάγουσιν. Οἱ δὲ γεννηθέντες ἐν Κωνσταν-
τινουπόλει πάσης ἀπελαύνονται μητροπόλεως. Οὐ-
δὲν ἔξεστι κατὰ τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου γράφειν,
ἢ ἀναγνώσκειν, ἢ ὑπαγορεύειν, ἢ ἔχειν συγγράμ-
ματα· ἐπεὶ διηνεκῶς ἐξορίζεται. Καὶ ὁ προσελθὼν
ἐπὶ τὸ μαθεῖν δέκα λίτρας δίδωσι τῷ φρίσκῳ· καὶ ὁ
διδάσκων τὰ κεκωλυμένα ἐσχάτως τιμωρεῖται. Πάντα
δὲ τὰ συγγράμματα τοῦ Εὐτυχοῦς καὶ Ἀπολλιναρ-
ρίου καίεσθωσαν. Εἰ δὲ περιδῶσι ταῦτα οἱ ἄρχοντες
καὶ αἱ τάξεις αὐτῶν, ἢ οἱ ἐκδικοὶ, ἀπὸ δέκα λιτρῶν
τῷ φρίσκῳ προστιμῶνται.

Θ'. Οἱ αἰρετικοὶ κατὰ τὸ νεμομισμένον οὐ θάπτου-
νται.

Γ'. Οὔτε ὀρθόδοξος δύναται καθ' οἰονδήποτε τρέ-
πον μεταφέρειν εἰς αἰρετικὸν ἀκίνητον πρᾶγμα,
ἔχων ἐκκλησίαν ὀρθόδοξον· ἐπεὶ ὠσκούται.

ΙΑ'. Ὅπουδήποτε οἱ Μανιχαῖοι εὐρίσκόμενοι κε-
φαλικῶς τιμωροῦνται.

ΙΒ'. Οἱ μὲν Μανιχαῖοι πανταχόθεν ἐλαύνονται,
καὶ κεφαλικῶς τιμωροῦνται· οἱ δὲ λοιποὶ αἰρετι-
κοὶ (αἰρετικὸς δὲ ἐστὶ πᾶς μὴ ὀρθόδοξος) καὶ οἱ Ἑλ-
ληνες, καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ οἱ Σαμαριταῖοι κωλύον-
ται ἄρχειν, καὶ ἀξίας ἔχειν, ἢ δικαιολογεῖν, ἢ ἐκ-
δικεῖν, ἢ πόλεως πατέρας γίνεσθαι· ἵνα μὴ σκῶσιν
ἀδειαν ἐπιηράζειν ἢ δικάζειν Χριστιανοῖς ἢ ἐπι-
σκοποῖς, ἢ στρατεύεσθαι, πλὴν τῶν ἐκ γένους κορ-
ταλίνων. Οὗτοι γὰρ μέντοι· τὰ μὲν βάρη ὑπέχον-
τες, μὴ προκόπτοντες δὲ, μήτε τοὺς ὀρθοδόξους
ἐκδιδάσκοντες ἐπὶ δημοσίαις ἢ ἰδιωτικαῖς αἰτίαις.
Ὅ δὲ πειραθεῖς τι τούτων ἐγχειρίσαι, πρὸς ἀπρά-
κτω τῇ ἐγχειρήσει δίδωσι εἴκοσι λίτρας. Καὶ οἱ
ταῖς δημοσίαις αὐτοὺς ἀπογραφαῖς ἐντάττοντες εἴ-
κοσι· καὶ οἱ ἄρχοντες ἅ· καὶ πᾶσαι τοῖς πριβάτοις
εἰσχομίζονται. Ἐξήρηνται οἱ Γόθοι, οἱ γίνονται
φοιδερᾶτοι, καὶ ἄλλως πρὸς τὸ δοκοῦν τῇ βασιλείᾳ
τιμῶνται.

Annibalis Fabroti notæ.

(20) *Militiæ fuerint ascripti.* V. inf. ad l. 42.

(21) *Hæretici.* Hæreticis solemnita sepulturæ non negantur. Cujac. in Parat. cod. eod. in Lenuclavii codice legebatur, οὐ θάπτονται. Quasi hæretici sine ullo funeris solemniti sepeliri debeant, vel etiam sepultura privari. Male, ut constat ex lib. 1 Basil. tit. 4, c. 26, ubi humanitatis ratione permittitur hæreticorum sepultura. Vide tamen cap. 2, de hæret. in G. Gotfridus Viudocinensis, lib. III, epist. 58: *Auctoritate sanctorum canonum firmiter tenemus, et nullatenus dubitamus, quia quibus vivis non communicamus, nec mortuis communicare debeamus.* Balsamon tamen in Photii *Nomoc.* tit. 12, c. 2, inquit: *Hæretici legitimis ne tradantur sepulturis.*

(22) *Ne quidem orthodoxus.* Hæreticus prædium, in quo orthodoxæ fidei ecclesia constituta est, comparare non potest: Theophilus ad § 2 *Institut. De inutilib. stipulat.*

(23) *Aut patres civitatum.* Vide tit. 9, c. 48.

(24) *Judicandi Christianos aut episcopos, vel etiam*

A multam fisco præstat. Non etiam militanti Eutychni, ac si quidem militiæ fuerint adscripti (20), exanctorantur, et palatii communione privantur. Non etiam vel in alia, vel in qua nati sunt civitate, vel vico, versantur. Qui Constantinopoli nati sunt, ex omni metropolitana civitate pelluntur. Nemini licet adversus Chalcedonense concilium aliquid scribere, vel legere, vel dictare, vel aliorum habere scripta: perpetua namque deportatione damnantur. Item, qui ad eos accesserit discendi causa, decem libras fisco solvit: et qui prohibita docet, ultimo supplicio coercentur. Omnia vero scripta Eutychnis et Apollinaris concremantur. Quod si præsides hæc neglexerint, vel eorum officia, vel defensores, decem librarum multam fisco præstant.

IX. Hæretici (21) more consueto non sepeliuntur.

X. Ne quidem orthodoxus (22) aliquis ullo modo transferre potest in hæreticum rem aliquam soli, quæ orthodoxam contineat ecclesiam. Fisco namque vindicatur.

XI. Ubi cumque Manichæi reperiantur, capitibus supplicio puniuntur.

XII. Undique Manichæi pelluntur, et capitibus supplicio puniuntur. Reliqui vero hæretici (et hæreticus est, quisquis non est orthodoxus) et pagani, et Judæi, et Samaritæ, prohibentur gerere magistratum et habere dignitates, aut fieri patroni causarum, aut defensores, aut patres civitatum (23), ne potestatem habeant injuriis efficiendi, vel judicandi Christianos, aut episcopos; vel etiam militandi (24), extraneis si genere cohortalini sint (25). Manent enim hi milites, onera quidem sustinentes; verum ad majora non provehuntur, nec orthodoxis dantur exsecutores in publicis privatisve causis. Qui vero tentaverit aliquid horum fieri, præterquam quod ipse conatus effectum nullum habiturus est, 20 libras solvit; et qui publicis eos descriptionibus inserunt, libras 20, et præsides libras 50; quæ quidem omnes rebus privatis inferuntur. Excipiuntur Gothi (26), qui fœderati (27) sunt, et prout imperatoris majestati visum fuerit, alios honores consequuntur.

D *militandi.* Hujus legis, quæ Justiniani est, meminit Justinianus, novellæ cix præf.

(25) *Cohortalini sint.* Nulla his præter cohortalinam in provinciis et castrensem indulgentia militiæ. I. *Hæreticorum*, 65, C. Theod. eod. Cohortalini sunt gregarii et viliores milites. V. Cuj. ad lib. x cod. tit. xxiii, l. 3, et ejus prælectiones ad tit. 61, lib. vi C. et Parat. C.

(26) *Excipiuntur Gothi.* Qui Ariani erant. B. Augustin. epist. 50. Theophanes de Gotthis, Hypogotthis, Gepidibus et Vandalis: Πάντες δὲ τῆς Ἀρμενίας ὑπάρχουσι κακοπιστία.

(27) *Fœderati.* De Gotthis fœderatis Macthus in excerptis de Legationibus, p. 94 ed. Regiæ: Πρίσθεος ἦλθον ἐκ Θράκης τῶν ὑποσπόνδων Γόθων, οὓς δὴ καὶ φοιδερᾶτους οἱ Ῥωμαῖοι καλοῦσι. *Venerunt e Thracia legati Gotthorum, qui fœdus cum Romanis contraxerant, quos Romani fœderatos vocant.* De fœderatis vide Glossarium nostrum ad Cædrænum.

Cum parentes inter se dissident, plus valeat B is (28), qui liberos ad orthodoxam fidem vult adducere. Parentes hæretici (29), cum nullam (30) habent legitimam causam accusandi liberos orthodoxos, coguntur eis pro modo patrimonii sui suppeditare alimenta, cum necessariis rebus cæteris, et cum orthodoxis eosdem matrimonio copulare, dotesque cum donationibus ante nuptias præstare, præsidium et episcoporum interveniente cura.

XIII. Orthodoxi hæreticorum liberi, si non peccaverint adversus eos, absque diminutione capiunt id, quod eis ab intestato competit : et quæ præter hæc facta fuerit suprema voluntas, irrita redditur, salvis tamen libertatibus, nisi quo jure prohibeantur. Si vero commiserint aliquid adversus parentes, et accusantur, et puniuntur (31). Sed tamen etiam cum in eos peccaverint, ipsorum patrimonii quadrantem (32) ex testamentis conditis habent. Eadem locum habent etiam in Judæis et Samaritiis.

XIV. Hæretici conventicula celebrare, vel parasyntaxes (33), vel concilla, vel ordinationes, vel baptismata nequeunt; aut primates habere, vel officia patrum (34-35), aut defensorum consequi, vel curare, seu administrare villas per seipsos, aut ipse subjectam personam; vel quid ipsi prohibiti facere. Qui legem violat, in periculo capitis est constitutus.

XV. Manichæis (36) orthodoxi liberi duntaxat ab intestato succedunt, quibus non exstantibus, res eorum fisco vindicat, sive testati sint, sive legaverint, sive donaverint.

XVI. Qui a Manichæis deficiens factus est orthodoxus, si quæ illius erroris sunt, facere deprehensus fuerit, aut nude cum Manichæis conversari, vel colloqui, nec confestim eos legitimo judici tradi-

Ἀμφισχητούντων τῶν γονέων, ἐπικρατέστερός ἐστιν ὁ θέλων τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει τοὺς παῖδας; προσ-
αγαγεῖν. Αἰρετικοὶ πατέρες, μηδὲν ἔχοντες νόμι-
μον ἐγκλίειν τοῖς ὀρθοδόξοις παισίν, ἀναγκάζονται
πρὸς τὰς οὐσίας αὐτῶν τροφὰς χορηγεῖν, καὶ τὰ
λοιπὰ ἀναγκαῖα, καὶ συνάπτειν ὀρθοδόξοις, καὶ δι-
δόναι προίτας καὶ προγαμίας ζωρεῖς, προνοίᾳ
τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν ἐπισκόπων.

ΙΓ'. Οἱ ὀρθόδοξοι παῖδες τῶν αἰρετικῶν, μὴ
ἀμαρτήσαντες κατ' αὐτῶν, ἀμειψίτων λαμβάνουσι τὸ
ἐξ ἀδιαθέτου αὐτοῖς ἀρμόζον· καὶ ἡ παρὰ ταῦτα
γενομένη τελευταία βούλησις ἀκυροῦται, φυλαττο-
μένων τῶν ἐλευθεριῶν, εἰ μὴ κατὰ τινα νόμον
κωλύονται. Εἰ δέ τι πλημμελήσωσιν εἰς τοὺς γονεῖς,
κατηγοροῦνται καὶ τιμωροῦνται: Ἔχουσι δὲ καὶ οἱ
ἡμαρτηκότες τὸ τέταρτον τῆς οὐσίας αὐτῶν κατὰ
διαθήκας. Τὰ αὐτὰ καὶ περὶ Ἰουδαίων καὶ Σαμα-
ρειτῶν.

ΙΔ'. Οἱ αἰρετικοὶ συνκλητῆρια ποιεῖν οὐ δύνανται,
ἢ παρασυναξίαις, ἢ συνόδοις, ἢ χειροτονίαις, ἢ βα-
πτίσματα, ἢ ἐξάρχους ἔχειν ἢ πιατερίας, ἢ ἐκδικία·
ἐγκριεῖσθαι, ἢ φροντίζειν, ἢ δικικεῖν χωρὶς δὲ
ἐαυτῶν ἢ διὰ παρενθέτων προσώπων, ἢ τι τῶν
ἀπηγορευμένων προσώπων ποιεῖν. Ὁ δὲ παραβαί-
ων ἐσχάτω· κινδυνεύει.

ΙΕ'. Οἱ Μανιχαῖοι παρὰ μόνων ὀρθοδόξων παίδων
ἐξ ἀδιαθέτου διαδέχονται. Μὴ ὄντων δὲ τούτων, ὁ
φίλος τὰ πράγματα διεδικεῖ, εἴτε διέθετο, εἴτε
ἐληγάτευσαν, εἴτε ἰδωρήσαντο.

ΙΓ'. Ὁ ἀπὸ Μανιχαίων γενόμενος ὀρθόδοξος,
εἰν εὐρεθῆ τὰ τῆς πλάνης ποιῶν, ἢ ψιλῶς συνδιά-
γων, ἢ ὁμιλῶν Μανιχαίοις, καὶ μὴ παραχρημα-
τιδούς αὐτοὺς νομίμῳ δικαστῇ, ἐσχάτως τιμωρεῖται·

Annibalis Fabroti notæ.

(28) *Plus valet is. Kān εἴη πατὴρ ὁ ἀντιλέγων, quamvis pater sit qui contradicit, ut ait Theodorus Hermopolites.*

(29) *Parentes hæretici. Photius, 12, 2: Καὶ πῶς ἀναγκάζονται τοὺς παῖδας ὀρθοδόξους ὄντας ἐρέπειν, καὶ γράφειν κληρονόμους, καὶ δίδόναι αὐτοῖς προί-
κας, καὶ προγάμους ζωρεῖς. Et quomodo coguntur filios qui sunt orthodoxi, alere, et hæredes scribere, et dare eis dotem et donationem propter nuptias. Et ibi Balsamon.*

(30) *Cum nullam. Si queratur tantum quod factus sit Christianus. Vide Parat. ad tit. 9.*

(31) *Accusantur et puniuntur. Auctores Basilicon expunxerunt hæc verba: quo nomine Theodorus Balsamon eis gratias agit, καὶ χάρις τῷ ταῦτα συνθεμένῳ, ad Photii Novocanonem, tit. 12, c. 2, in fine. Imo non sine flagitio videntur hoc fecisse: licet enim parentes hæretici sint, non tamen violandum est pietatis officium. Dicit impium esse, pater tamen est: Et γὰρ καὶ τῶν νόμων ὑπερόπτης εἴη, καὶ ἀσεβής, ἀλλὰ πατὴρ ὄμως ἐστὶ: Licet enim legum contemptor et impius sit, tamen pater est, ut ait Justinianus, Nov. xii, c. 2.*

(32) *Quadrantem. Melior est eorum conditio, quam exheredatorum, quibus nihil relinquitur. Sic adrogator impuberis jubetur quartam partem bonorum suorum ei reitu iurere, si eum exheredaverit, § 3 Instit., de adopti.*

(33) *Parasyntaxes. Hæreticorum conventicula ecclesie non sunt, sed quasi ecclesie, l. 5 C. eod.,*

vel potius latibula et speluncæ. Epiphanius, Panarii lib. ii: Τὰς αὐτῶν ἐκκλησία; ἦτοι φωλεοὺς καὶ σπήλαια· οὗτω γὰρ εἶποιμι τὰς τῶν αἰρετικῶν συνελύσεις· Ipsorum ecclesias seu latibula et speluncas: sic enim merito appellaverim hæreticorum conventicula. Existimantur esse ecclesie, sed non sunt. Optatus Milevitanus, lib. i: Intereu dixisti, apud hæreticos dotes Ecclesie esse non posse, et recte dixisti: scimus enim hæreticorum ecclesias singulorum, prostitutas, nullis legalibus sacramentis, et sine jure honesti matrimonii esse. Quas non necessarias recusat Christus, qui est Sponsus unius Ecclesie, sicut in Cantico canticorum ipse testatur. Qui cum unam laudat, cæteras damnat, quia præter unam, quæ est vera catholica, cæteras apud hæreticos putantur esse, sed non sunt. Item synaxes non sunt, sed parasyntaxes, l. 8 C. eodem, adulteræ collectæ, ut loquitur interp. Novellæ cxxxii. Theophanes, de Theodosio: Εὐνόμιον μὲν ἐξῆρτε παρασυναγωγὰς ποιοῦντα καὶ λαοὺς ἀπατῶντα: Eunomium in exsilium egit adulterinos conveniens facientem et populos decipientem. Non baptismata, sed parabaptismata d. Nov. cxxxii, adulterina baptismata, eademque ratione παραβαπτιστὰ dicuntur Arriano Dissert. Epict. 2, cap. 9.

(34-35) *Vel officia patrum. Hæretici nec patres civitatum, nec delensores fieri possunt. Hæc est hujus loci sententia. De patre civitatis vide infra tit. 9, cap. ult.*

(36) *Manichæis. Vide ad l. 4, supra eod*

καὶ οἱ ἐν ἀξίαις καὶ στρατιαῖς ὄντες ἐπιμελῶς τοὺς ἐν αὐτοῖς τοιοῦτους ὄντας ἀναζητεῖτωσαν, καὶ παραδίδότωσαν. Ἐπεὶ συλλαμβανόμενος ὁ Μανιχαῖος, ἂν εἴπη γινώσκουμαι παρὰ τινος, ἀρμυδίως τιμωροῦνται, ὡς τὰ αὐτὰ ἀμαρτάνοντες, καὶ μὴ ἦσαν τοιοῦτοι. Τὰ αὐτὰ γὰρ ἀμαρτάνειν δοκοῦσιν οἱ γινώσκοντες μὲν τὸν ἀμαρτάνοντα, μὴ ποιοῦντες δὲ τοῦτον κατάδηλον. Ὁ ἔχων βιβλία μανιχαῖκά, καὶ μὴ φέρων ἐπὶ τῷ καυθῆναι τιμωρεῖται.

IZ. Αἱ τῶν Σαμαρειτῶν συναγωγαὶ καθαρίζονται, καὶ ἂν ἄλλας ἐπιχειρήσῃ ποιῆσαι, τιμωροῦνται. Οὐ δύναται δὲ διαδόχους ἔχειν ἐκ διαθήκης, ἢ ἐξ ἀδιαθέτου, πλὴν ὀρθοδόξων· οὔτε δωροῦνται, ἢ ἄλλως ἐκποιοῦσι τοῖς μὴ οὖσιν ὀρθοδόξοις· ἀλλὰ ὁ φύσχος αὐτὰ ἐκδικεῖ προνοίᾳ τῶν ἐπισκόπων καὶ τῶν ἀρχόντων

II. Τὰ περὶ τῶν Σαμαρειτῶν νομοθετηθέντα ἐπὶ ταῖς συναγωγαῖς καὶ ταῖς διαδοχαῖς κρατεῖ καὶ ἐπὶ τοῖς Μοντανισταῖς καὶ τοῖς Ἀσκοδρούοις καὶ Ὀφίταις. Μόνος γὰρ ὀρθόδοξος κληρονομοῦσιν αὐτοὺς ἐκ διαθήκης καὶ ἐξ ἀδιαθέτου, καὶ ληγὰτα λαμβάνουσιν. Οἱ δὲ λοιποὶ αἰρετικοί, τουτέστιν οἱ μὴ ὀρθόδοξοι, καὶ οἱ Ἕλληνες, καὶ οἱ Σαμαρεῖται, οὐ στρατεύονται, οὔτε ἀξιωματικοὶ γίνονται, οὔτε δημόσιον μετέρχονται φρόντισμα, οὔτε πειθεύουσιν, οὔτε συνηγοροῦσιν. Εἰ δὲ τις ὑπὲρ τοῦ τυχεῖν τινος τούτων, προσποιησῆται τὸν ὀρθόδοξον, καὶ μὴ φανῆ ἔχων γυναῖκα, ἢ παῖδας αἰρετικούς, καὶ μὴ προσάγῃ αὐτοὺς τῇ ὀρθοδόξῳ, ἐκβάλλεται. Εἰ δὲ καὶ λάθοι, οὐ δύναται τι τοῦ αὐτοῦ δωρεῖσθαι, ἢ ἄλλως ἐκποιεῖν αἰρετικῶν· ἀλλὰ ταῦτα καὶ τὴν αἰρετικὴν καταφερομένην αὐτοῦ κληρονομίαν ἐκδικεῖ τὸ δημόσιον. Καθόλου γὰρ οἱ μετασχόντες στρατείας ἢ ἀξίας, ἢ συνηγορίας, ἢ δημοσίας φιλοτιμίας, ἢ συγκροτήσεως, παρὰ μόνων ὀρθοδόξων κληρονομοῦνται, καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν ὀπωσοῦν εἰς αἰρετικὸν ἐρχόμενα τὸ δημόσιον ἐκδικεῖ. Ἐάν τις τῶν συνοικούντων ὀρθόδοξος, ἢ καὶ ἄλλος αἰρετικός, δεῖ γενέσθαι τοὺς παῖδας αὐτῶν ὀρθοδόξους. Εἰ δὲ οἱ μὲν ὀρθόδοξοι γίνωνται, οἱ δὲ μείνωσιν αἰρετικοί, μόνος κληρονομοῦσιν ἐκατέρου γονεῖς· οἱ ὀρθόδοξοι. Εἰ δὲ πάντες εἰσὶν αἰρετικοί, συγγενεὶς ὀρθόδοξοι κληρονομοῦσιν· ἢ μὴ ὄντων αὐτῶν, ὁ φύσχος. Ἐχει διαφόρους ποινὰς κατὰ τῶν ῥαθυμούντων, καὶ μὴ ἐξιόντων, ἢ μηνυόντων ἀρχόντων καὶ τάξεων πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἐπισκόπων· οἷτινες καὶ περὶ τῶν ῥαθυμούντων ἀρχόντων ἀναφέρουσι τῷ βασιλεῖ. Αἱ δὲ ποιναὶ τῷ φύσχω ἀμολοῦσιν.

Annibalis Fabroti notæ.

(37) *Qui libros habet.* Hæc deerant in Leunclavii codice.

(38) *Synagogæ Samaritarum.* Hanc legem videtur intelligere Procopius in arcana, et Cyrillus Scythopolitanus, quem citat Nicolaus Alemannus, *ibid.* in Notis. Procopius ait, Samaritarum liberos et cognatos nihil ex testamentis parentum vel cognatorum capere posse : quod tacite significatur in l. Justin. ex qua Samaritæ non alios habent hæredes testamentarios aut legitimos, quam ortho-

A derit, ultimo supplicio afficitur. Item qui sunt in dignitatibus et militiis constituti, studiosè tales inter se perquirant ac trahant. Quippe cum Manichæus, qui comprehenditur, ait se notum aliquibus esse : pœna illi competente afficiuntur, velut iisdem peccatis obnoxii, licet ejusmodi non essent. Nam eadem videntur admittere, qui cum peccantem norint, tamen eum non faciunt manifestum. Qui libros habet (37) Manichæicos, nec eos manifestat ut comburantur, punitur.

XVII. *Synagogæ Samaritarum* (38) abolerentur, et alias si facere conati fuerint, puniuntur. Nec habere successores possunt ex testamento, vel ab intestato, præter orthodoxos; nec donationes faciunt aliove modo quid alienant in eos, qui non sunt orthodoxi, sed vindicat ea fiscus, cura episcoporum et præsidum interveniente.

XVIII. Quæ de Samaritis promulgata sunt, ad synagogas et successiones eorum spectantia, rata sunt etiam in Montanistis, et Ascodrugis, et Ophitis. Quippe soli orthodoxi hæreditates eorum adeunt ex testamento, vel ab intestato, et legata capiunt. Reliqui autem hæretici, hoc est, non orthodoxi, et pagani, et Samaritæ, non militant, neque dignitates adipiscuntur, neque curam publicam suscipiunt, neque professores fiunt, neque causis patrocinantur. Quod si quis, ut horum aliquid impetret, orthodoxum se simulaverit, eumque constiterit habere uxorem aut liberos hæreticos, nec ipsos ad religionem orthodoxam adduxerit, pellitur. Quod si atuerit, nequit ex rebus suis quicquam donare, vel alio modo transferre ad hæreticum; sed tam hæc, quam hæreditatem hæreticam, quæ ad ipsum devolvitur, fiscus sibi vindicat. In universum enim, qui participes fuere militiæ, vel dignitatis, vel advocacy, vel publicæ liberalitatis, vel sustentationis (39), orthodoxos duntaxat hæredes habent, et quæ ab ipsis ad hæreticum quocunque modo perveniunt, fiscus sibi vindicat. Si conjugum alter orthodoxus sit, alter hæreticus, eorum liberi orthodoxi fieri debent. Quod si partim orthodoxi facti sint, partim hæretici manserint, soli sunt hæredes utriusque parentis orthodoxi. Sin universi sunt hæretici, orthodoxi agnati, vel cognati succedunt, aut iis non exstantibus, fiscus. Continet etiam diversas pœnas contra negligentes, et non persequentes, aut indicantes præsides, et officia, tam civilia, quam militaria, et episcopos : qui quidem de negligentibus præsidibus ad imperatorem deferunt. Multæ autem fisco competunt.

doxos. Id tamen quod scribit Cyrillus, Samaritas a rep. gerenda summoverti, magis pertinet ad l. 42 et 48, h. t., qua Samaritæ prohibentur gerere magistratus et habere dignitates. Cæterum hanc legem abrogavit Justinianus, Novella cxxix, in qua singula d. legis capita recensentur. Justinus vero postea d. Novellam Justiniani sustulit Nov. cxliv, quæ exstat Paratit. lib. III, c. 3.

(39) *Sustentationis.* Glossæ Græco-Lat. συγκροτά, sustentō, συγκροτήσις, sustentatio.

XIX. Si parens uterque sit hæreticus, solis orthodoxis (40) liberis, non hæreticis, donationes cedunt, et ab iisdem hæreditas ipsorum aditur. Cum autem omnes hæretici sunt, agnati vel cognati orthodoxi succedunt, aut illis non existentibus, fiscus. Item pro modo facultatum suarum hæretici liberos orthodoxos alere coguntur, et quotidianas eis expensas præbere, dare dotes, et ante nuptias donationes perscribere.

XX. Hæretici communicantes, aut synaxes, aut baptismata celebrantes, tanquam legum violatores puniuntur, et qui domos suas ad hoc eis præbent, jam constitutis subjacent. Orthodoxi duntaxat intra septa sacra tabernas habentes, privilegiis fruuntur, non etiam hæretici; qui nec intra septa sacra negotiantur, idque propterea, ne audiant divina mysteria. Montanistæ cum iis, qui ex eorum numero sunt orthodoxi, non comunicantur: et qui ex eis dicuntur episcopi vel clerici (41), Constantinopoli pelluntur. Mancipia (41') mercari prohibentur, et iis, qui egeni sunt inter ipsos, non suppeditantur a tribunalibus vel ab ecclesiis solatia (42), quæ in dignitate constitutorum, et ecclesiastica dicuntur. Et qui patrociniûm (43) eis extra rationem præstat, decem librarum multam solvit, et ipsi præsides ob negligentiam libras decem, itemque comes rerum privatarum, et horum officium.

XXI. Judæus (44), vel hæreticus (45), testimonium adversus orthodoxum (46) in lite non dicit. Ipsi tamen (47) adversus se invicem testimonia perhibent, exceptis Manichæis, et Borboritis, et Paganis, et Samaritis, et qui similes ipsis sunt, Montanistis, et Ascodrugis, et Ophitis. Nam his omne testimonium, et omnis legitimus actus est interdictus. Alii vero hæretici et in testamentis, ultimisque voluntatibus, et in instrumentis, sine distinctione testes sunt, ob majorem in probationibus (48) facilitatem.

XXII. Ne quidem ex militari testamento hæreticus vel hæreditatem, vel legatum accipit (49).

Annibalis Fabroli notæ.

(40) *Solis orthodoxis.* Vide Zonaram ad can. 25 concilii Carthaginensis.

(41) *Episcopi vel clerici.* Adde ex Basilicis, Hegumeni et exarchi, lib. 1, tit. 1, cap. 30.

(41') *Hoc est Christiana.*

(42) *Solatia.* Ἀξίωματικά. Salaria quæ dantur his qui in dignitate constituti sunt, sive axiomatis Anastasius Bibliothecarius, in *Hist. ecclesiastica*: *Tribus quidem comitibus, duobus vero axiomatis.* Photius, *Nomocanon.* tit. 8, cap. 7.

(43) *Et qui patrociniûm.* Προστασιών. Glossæ Gr. Lat. *προστασία, patrociniûm.*

(44) *Judæus.* Justinian. in l. pen. c. eod., vel his etiam qui Judæam superstitionem colunt, id est, Nestorianis, Græci Basil. lib. xxi, t. 1, c. 44, imo Judæis, ut mox in d. l. pen. Inter se autem hæreticis, vel Judæis.

(45) *Vel hæreticis.* Judæus igitur hæretici appellatione non continetur, ut notat Balsamon, ad tit. 9 Parat. et separantur etiam in epigraphæ tit. 10, v. *Canon. Eccl. Afric.* p. 129.

(46) *Adversus orthodoxum.* Photius, in *Nomocanon.* lib. 1, cap. 2.

10'. Ἐάν ἐκάτερος γονεὺς αἰρετικὸς εἴη, μόνους τοῖς ὀρθοδόξοις παισίν, οὐ μὴν τοῖς αἰρετικοῖς δωρεῖται, καὶ παρ' αὐτῶν διαδέχεται. Πάντων δὲ αἰρετικῶν ὄντων, ὀρθόδοξοι συγγενεῖς κληρονομοῦσι· τοῦτων δὲ μὴ ὄντων, ὁ φίσκος. Πρὸς δὲ τὴν οὐσίαν αὐτῶν οἱ αἰρετικοὶ ἀναγκάζονται τοὺς ὀρθοδόξους παῖδας τρέφειν, καὶ τὰ καθ' ἡμέραν χορηγεῖν, καὶ δίδόναι προίκας, καὶ προγαμιαίας καταγράφειν δωρεάς.

K'. Οἱ αἰρετικοὶ κοινωνοῦντες, ἢ συνάξεις ἢ βήπτισμα ποιῶντες, τιμωροῦνται, ὡς οἱ τοὺς νόμους παραβαίνοντες, καὶ οἱ τοὺς οἴκους αὐτοῖς ἐπὶ τούτῳ παρέχοντες, τοῖς ἡδὴ νομοθετηθεῖσιν ὑπόκεινται. Μόνοι οἱ ὀρθόδοξοι, ἐν τόποις τῶν ἱερῶν περιβόλων ἔχοντες ἐργαστήρια, κέχρηται προνομίῳ, οὐ μὴ οἱ αἰρετικοί· οὕτε εἰσὼ τῶν ἱερῶν περιβόλων πραγματεύονται, διὰ τὸ μὴ τῶν θείων ἀκροῦσθαι μυστηρίων. Οἱ δὲ Μοντανισταὶ οὕτε συνήκωνται τοῖς· ἐξ αὐτῶν γινόμενοις ὀρθοδόξοις· καὶ οἱ λεγόμενοι ἐξ αὐτῶν ἐπίσκοποι ἢ κληρικοὶ ἐξωθεῖνται Κωνσταντινουπόλεως. Κωλύονται ἐμπορεύεσθαι ἀνδράποδα, καὶ οὐ χορηγοῦνται οἱ πενόμενοι αὐτῶν τὰ λιγόμενα ἀξίωματικά ἐκ τῶν δικαστηρίων ἢ τῶν ἐκκλησιῶν. Καὶ ὁ νέμων αὐτοῖς ἄλογον προστασίαν δέκα λίτρας προστιμᾶται· καὶ δέκα οἱ ἄρχοντες ἐξ ἀμειλίαις, καὶ ὁ κόμης τῶν περιβόλων, καὶ ἡ τάξις αὐτῶν.

KA'. Ἰουδαῖοι; ἢ αἰρετικὸς ἐν δίκῃ οὐ καταμαρτυρεῖ ὀρθοδόξου. Κατ' ἀλλήλων δὲ μαρτυροῦσι, ἐξηρημένων Μανιχαίων, καὶ Βορβοριτῶν, καὶ Ἑλλήνων, καὶ Σαμαριτῶν, καὶ τῶν ὁμοίων αὐτοῖς Μοντανιστῶν, καὶ τῶν Σκοδρουγῶν καὶ Ὀφιτῶν. Τούτοις γὰρ καὶ πᾶσα μαρτυρία, καὶ πᾶσα νόμιμος ἀπηγόρευται πρᾶξις. Οἱ δὲ ἄλλοι αἰρετικοὶ ἐν διαθήκαις καὶ τελευταίαις βουλήσεσι, καὶ συμβολαίαις ἀδιστακτικῶς μαρτυροῦσι διὰ τὴν εὐχέρειαν τῶν ἀποδείξεων.

(47) *Ipsi tamen.* Justinianus in d. l. pen. inter se autem hæreticis vel Judæis, ubi litigandum existimaverint, concedimus fœdus permistum, et dignos litigatoribus etiam testes introduci. Fœdus permistum, Basilica vertunt, ἀτοχὸς; ἐπιμίχτων, lib. 1, t. 1, c. 31; ἀτοχὸς est dedecus, opprobrium. Paulus in l. 47, *De ritu nupt.* Quæ se in tantum fœdus deduxit. Glossarium Arabico-Latinum: feditas vel fœdus, sine dipthongo. Ait, et dignos litigatoribus, etc., ut in novella xlv, cap. 1: Ἀξίων ἀλλήλοις ὄντων καὶ τῶν δικαζομένων καὶ τῶν μαρτυρούντων. *Dignis invicem assistentibus et litigantibus, et testimonium perhibentibus.*

(48) *Ob majorem in probationibus.* Propter utilitatem necessarii usus d. l. pen. διὰ τὴν λυσιτέλειαν τοῦ ἀναγκαίου πράγματος, *Propter utilitatem rei necessariæ.* Basil. d. c. 51, Τοῦ πλάτου; χάριν ἀποδείξεων, *Quo plenior sit probationum facultas.* Basil. d. c. 44. Altam autem hujus constitutionis epitomen vide apud Balsamonem, *Nomoc.* tit. 9, c. 2, et Phot. tit. 12, c. 2.

(49) *Legatum accipit.* Samaritano utili, et legatum non recipitur. Græci ad l. 2. *D. de probat.*

Καὶ ὅσα παρὰ τίτλους.

Βιβ. α', τίτ. α', διάταξις α', ἤς ἡ ἀρχή, *Cunctos*. Οἱ αἱρετικοὶ πάντες ἀτιμοὶ εἰσιν.

Βιβ. α', τίτ. α', διάτ. β', ἤς ἡ ἀρχή, *Nullus*. Οὐδεὶς ἀφώρισται τόπος πρὸς τὸ συναγωγὰς ἐκείσε ποιῆν. Καὶ φησιν ἡ διάταξις ὅτι οἱ αἱρετικοὶ ἀτιμοὶ εἰσιν. Πλὴν δὲ ὁ μὴ τῆ ὀρθοδόξῳ πίστει τῶν ἐν Νικαίᾳ ἀκολουθῶν αἱρετικὸς ἴστιν.

Βιβ. α', τίτ. α', διάτ. γ', ἤς ἡ ἀρχή, *Τῆς ὀρθῆς*. Ἡ διάταξις ὅρον ἐκτίθεται τῆς ὀρθοδόξου πίστεως· ὅν οἱ παραβαίνοντες, ὡς αἱρετικοὶ ὁμολογοῦμενοι, τὰ τοῦτον ἐπιτίμια ὑπομένουσι. Τὰ αὐτὰ φησι καὶ ἡ ἐβδόμη διάταξις τοῦ αὐτοῦ τίτλου, ἤς ἡ ἀρχή, *Γινώσκων*.

Βιβ. α', τίτ. γ', διάτ. λβ', ἤς ἡ ἀρχή, *Omnes*. Ὁ ἐκδιδοσθῆς ὀρθόδοξος ἔστω. Καθόλου γὰρ αἱρετικὸν οὐ θέμις στρατεύεσθαι.

Βιβ. α', τίτ. γ', διάτ. νδ', ἤς ἡ ἀρχή, *Deo nobis*. Ἐν τῷ γ' κεφαλαίῳ φησιν ἡ διάταξις ὅτι οὐδεὶς αἱρετικὸς δύναται Χριστιανὸν ἀνδράποδον ἔχειν.

Βιβ. α', τίτ. α', διάτ. γ', ἤς ἡ ἀρχή, *Θεσπίζομεν*. Οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ κληρικοὶ, Νεστοριανοὶ ὄντες, τῶν ἐκκλησιῶν ἐκβάλλονται.

Βιβ. α', τίτ. δ', διάτ. ε', ἤς ἡ ἀρχή, *Ἀρχιγέροντες*. Μηδεὶς αἱρετικὸς ἀρχιγέρον ἢ διοικητῆς σωματείου, ἢ τῶν ἐργασιαστῶν, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γινέσθω, ἀλλὰ πάντως Χριστιανὸς προνοεῖ τοῦ Ἀβουσταλλοῦ, καὶ τῆς πεποιμένης· αὐτῷ τάξεται.

Βιβ. α', τίτ. δ', διάτ. ιε', ἤς ἡ ἀρχή, *Nemo*. Μηδὲ παρὰ τῷ ἐπάρχῳ τῶν πραιτωρίων, μηδὲ παρ' ἄλλῳ ὠκεδήποτε ἄρχοντι δικαιολογεῖσθαι οἱ αἱρετικοὶ.

Βιβ. α', τίτ. δ', διάτ. ις', ἤς ἡ ἀρχή, *Si leyibus*. Ὁ ἐν εἰδήσει αἱρετικῷ προσώπῳ μνηστευθεὶς, ἐὰν βούληται λύσαι τὴν μνηστείαν, διπλοῦς ἀναδίδωσι τοὺς ἄρραβῶνας. Εἰ δὲ ἠγνόει, συγγινώσκειται.

Βιβ. α', τίτ. ε', διάτ. γ', ἤς ἡ ἀρχή, *Nulli*. Ὁ αἱρετικὸς, ἀναβαπτίσαι τινὰ περιθάλει, ἐξοριεθῆκεν ὑποβάλλεται, καὶ οὐ δύναται ὁ ἄρχων τὴν κατ' αὐτοῦ ὠρισμένην τιμωρίαν σμικρύνειν.

Βιβ. α', τίτ. ε', διάτ. ε', ἤς ἡ ἀρχή, *Eos*. Κληρικοὶ καὶ μοναχοὶ ἀπὸ ὀρθοδόξων, εὐτυχανιστὰς ἢ Ἀπολλινιστὰς γενόμενοι, ἐξω τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκλονέσθωσαν πολιτείας, καὶ ὡς αἱρετικοὶ, ταῖς τῶν αἱρετικῶν ὑποκείσθωσαν τιμωρίαις.

Βιβ. α', τίτ. θ', διάτ. ιβ', ἤς ἡ ἀρχή, *Cœlicolarum*. Οἱ κελικῆλαι, ἐὰν μὴ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν μεταδιώξωσιν, ὡς αἱρετικοὶ τιμωροῦνται.

Βιβ. β', τίτ. ε', διάτ. η', ἤς ἡ ἀρχή, *Nemo*. Μηδαὶς ἄλλοτριος τῆς τῶν Χριστιανῶν θρησκείας τυγχάνων εἰς δικολόγους χωρεῖτω, ἐκ παραβασίας

A

Tituli V Paratitla.

Libri 1, tit. 1, constit. 1, ejus initium, *Cunctos*. Hæretici omnes infames sunt.

Lib. 1, tit. 1, constit. 2, ejus initium, *Nullus*. Nullus deputatus est locus hæreticis, ad faciendas in eo congregationes. Dicit etiam hæc constitutio hæreticos esse infames, et quicumque non sequatur orthodoxam Nicænorum Patrum fidem, hæreticum esse.

Lib. 1, tit. 1, constit. 5, ejus initium, *Τῆς ὀρθῆς*. Hæc constitutio tradit orthodoxæ fidei definitionem, quam qui transgrediuntur, tanquam hæretici confessi legum supplicia perpetuuntur. Eadem statuit ejusdem tituli septima quoque constitutio, ejus initium, *Γινώσκων*.

Lib. 1, tit. 3, constit. 32 (50), ejus initium, *Omnes*. Executor orthodoxus erit in universum non fas est, ut hæreticus militet.

Lib. 1, tit. 3, constit. 54, ejus initium, *Deo nob. s.* In tertio capite dicit constitutio, neminem hæreticum posse Christianum mancipium habere.

Lib. 1, tit. 4, constit. 3, ejus initium, *Θεσπίζομεν*. Episcopi et clerici, qui Nestoriani sunt, ab ecclesiis ejiciuntur.

Lib. 1, tit. 4, constit. 3 (51), ejus initium, *Archigerontes*. Nullus hæreticus Alexandriæ sive archigeron, vel collegii, vel ergastiarum (52) administrator; sed omnino sit Christianus, interveniente cura præfecti (53) Augustalis, et parentis illius officii.

Lib. 1, tit. 4, constit. 15, ejus initium, *Nemo*. Nec apud præfectum prætorio, nec apud alium quemcumque præsidem, advocatorum officio funguntur hæretici.

Lib. 1, tit. 4, constit. 16, ejus initium, *Si leyibus*. Qui sciens hæreticam sibi personam despondet, si sponsalia solvere velit, arrhas duplas restituit. Sin autem ignorabat, veniam meretur.

Lib. 1, tit. 6, constit. 3, ejus initium, *Nulli*. Hæreticus, qui aliquem rebaptizare tentaverit, exsilio perpetuo subicitur, nec potest præses statuitam in illum pœnam remittere.

Lib. 1, tit. 7, constit. 6, ejus initium, *Eos*. Clerici et monachi, qui ab orthodoxis deficientes, Eutychianistæ facti fuerint, extra Romanam republicam pelluntur, et tanquam hæretici pœnis hæreticorum subiciuntur.

Lib. 1, tit. 9, constit. 12, ejus initium, *Cœlicolarum*. Cœlicolæ, nisi fidem orthodoxam sectati fuerint, tanquam hæretici puniuntur.

Lib. 11, tit. 6, constit. 8, ejus initium, *Nemo*. Nemo, qui a religione Christianorum est alienus, inter advocatos refertor, ex violatione legis amis-

Annibalis Fabroti notæ.

(50) Lib. 1, tit. 3, const. 32. Quod hic dicitur de exsecutore orthodoxo, non puto existare in d. const. 52, nisi ita vulerint interpretari verba § *Præterea, ne dum exsecutoris pertineat et avara proteritas*, etc. In versione autem lege: *In universum enim, etc.*

(51) Lib. 1, t. 4, const. 5. Vide ad d. constit. 5.

(52) *Vel collegii vel ergastiarum*. Lege, vel collegii erg.

(53) *Interveniente cura præf.* Ad quem d. l. 6 scripta est; perperam enim in quibusdam legitur *Gennadio P. V. pro præfecto Augustali*.

XIX. Si parens uterque sit hæreticus. solis orthodoxis (40) liberis, non hæreticis, donationes cedunt, et ab iisdem hæreditas ipsorum aditur. Cum autem omnes hæretici sunt, agnati vel cognati orthodoxi succedunt, aut illis non existentibus, sine. Idem pro modo facultatum suarum hæretici liberos orthodoxos alere coguntur, et quotidianas eis expensas præbere, dare dotes, et ante nuptias donationes perscribere.

XX. Hæretici communicantes, aut synaxes, aut baptismata celebrantes, tanquam legum violatores puniuntur, et qui domos suas ad hoc eis præbent, jam constitutis subjacent. Orthodoxi duntaxat intra septa sacra tabernas habentes, privilegiis fruuntur, non etiam hæretici; qui nec intra septa sacra negotiantur, idque propterea, ne audiant divina mysteria. Montanistæ cum iis, qui ex eorum numero sunt orthodoxi, non commorantur: et qui ex eis dicuntur episcopi vel clerici (41), Constantinopoli pelluntur. Mancipia (41') mercari prohibentur, et iis, qui egeni sunt inter ipsos, non suppeditantur a tribunalibus vel ab ecclesiis solatia (42), quæ in dignitate constitutorum, et ecclesiastica dicuntur. Et qui patrociniū (43) eis citra rationem præstat, decem librarum multam solvit, et ipsi præsides ob negligentiam libras decem, itemque comes rerum privatarum, et horum officium.

XXI. Judæus (44), vel hæreticus (45); testimonium adversus orthodoxum (46) in lite non dicit. Ipsi tamen (47) adversus se invicem testimonia perhibent, exceptis Manichæis, et Borboritis, et Paganis, et Samaritis, et qui similes ipsis sunt, Montanistis, et Ascodrugis, et Ophitis. Nam his omne testimonium, et omnis legitimus actus est interdictus. Alii vero hæretici et in testamentis, ultimisque voluntatibus, et in instrumentis, sine distinctione testes sunt, ob majorem in probationibus (48) facilitatem.

XXII. Ne quidem ex militari testamento hæreticus vel hæreditatem, vel legatum accipit (49).

Annibalis Fabroti notæ.

(40) *Solis orthodoxis.* Vide Zonaram ad can. 25 concilii Carthaginensis.

(41) *Episcopi vel clerici.* Adde ex Basilicis, Hegumeni et exarchi, lib. 1, tit. 1, cap. 30.

(41') *Hoc est Christiana.*

(42) *Solatia.* Ἀξιοματικά. Salaria quæ dantur his qui in dignitate constituti sunt, sive axiomatice Anastasius Bibliothecarius, in *Hist. ecclesiastica: Tribus quidem comitibus, duobus vero axiomatice.* Photius, *Nomocanon.* tit. 8, cap. 7.

(43) *Et qui patrociniū.* Προστασίαν. Glossæ Gr. Lat. *προστασία*, patrociniū.

(44) *Judæus.* Justinian. in l. pen. c. eod., vel his etiam qui Judæicam superstitionem colunt, id est, Nestorianis, Græci Basil. lib. XXI, t. 1, c. 44, imo Judæis, ut mox in d. l. pen. Inter se autem hæreticis, vel Judæis.

(45) *Vel hæreticus.* Judæus igitur hæretici appellatione non coniectur, ut notat Balsamon, ad tit. 9 Parat. et separantur etiam in epigraphæ tit. 10, v. Cann. Eccl. Afric. p. 129.

(46) *Adversus orthodoxum.* Photius, in *Nomocanone*, lib. IV, cap. 2.

10. Ἐὰν ἐκάτερος γονεὺς αἰρετικὸς εἴη, μόνους τοὺς ὀρθοδόξους παῖσιν, οὐ μὴν τοῖς αἰρετικοῖς δωρεῖται, καὶ παρ' αὐτῶν διαδέχεται. Πάντων δὲ αἰρετικῶν ὄντων, ὀρθόδοξοι συγγενεῖς κληρονομοῦσι· τούτων δὲ μὴ ὄντων, ὁ φύσχος. Πρὸς δὲ τὴν οὐσίαν αὐτῶν οἱ αἰρετικοὶ ἀναγκάζονται τοὺς ὀρθοδόξους παῖδας τρέφειν, καὶ τὰ καθ' ἡμέραν χορηγεῖν, καὶ δίδόναι προίτας, καὶ προγαμιαίας καταγράφειν δωρεάς.

Κ'. Οἱ αἰρετικοὶ κοινωνοῦντες, ἢ συνάξεις ἢ βᾶπτισμα ποιῶντες, τιμωροῦνται, ὡς οἱ τοὺς νόμους παραβαίνοντες, καὶ οἱ τοὺς οἰκους αὐτοῖς ἐπὶ τούτῳ παρέχοντες, τοὺς ἤδη νομοθετηθεῖσιν ὑπόκεινται. Μόνοι οἱ ὀρθόδοξοι, ἐν τόποις τῶν ἱερῶν περιβόλων ἔχοντες ἐργαστήρια, κέχρηται προνομίαις, οὐ μὴ οἱ αἰρετικοὶ· οὕτε εἰσω τῶν ἱερῶν περιβόλων πραγματεύονται, διὰ τὸ μὴ τῶν θείων ἀποδοθῆαι μυστηρίων. Οἱ δὲ Μοντανισταὶ οὕτε συνκαίτωνται τοῖς· ἐξ αὐτῶν γινομένοις ὀρθοδόξοις· καὶ οἱ λεγόμενοι ἐξ αὐτῶν ἐπίσκοποι ἢ κληρικοὶ ἐξωθεύονται Κωνσταντινουπόλεως. Κωλύονται ἐμπορεύεσθαι ἀνδράποδα, καὶ οὗ χορηγοῦνται οἱ πονόμενοι αὐτῶν τὰ λιγόμενα ἀξιοματικά ἐκ τῶν δικαστηρίων ἢ τῶν ἐκκλησιῶν. Καὶ ὁ νέμων αὐτοῖς ἄλογον προστασίαν δέκα λίτρας προστιμᾶται· καὶ δέκα οἱ ἀρχοντες ἐξ ἀμελείας, καὶ ὁ κόμης τῶν πριβίτων, καὶ ἡ τάξις αὐτῶν.

ΚΑ'. Ἰουδαῖοι; ἢ αἰρετικὸς ἐν δίκῃ οὐ καταμαρτυρεῖ ὀρθοδόξου. Κατ' ἀλλήλων δὲ μαρτυροῦσιν, ἐξηρημένων Μανιχαίων, καὶ Βορβοριτῶν, καὶ Ἑλλήνων, καὶ Σαμαρειτῶν, καὶ τῶν ὁμοίων αὐτοῖς Μοντανιστῶν, καὶ τῶν Σχοδρούων καὶ Ὀφιτῶν. Τούτοις γὰρ καὶ πᾶσα μαρτυρία, καὶ πᾶσα νόμιμος ἀπηγόρευται πράξις. Οἱ δὲ ἄλλοι αἰρετικοὶ ἐν διαθήκαις καὶ τελευταίαις βουλήσεσι, καὶ συμβολαῖσι ἀδιστάτως μαρτυροῦσι διὰ τὴν εὐχέριαν τῶν ἀποδείξεων.

(47) *Ipsi tamen.* Justinianus in d. l. pen. inter se autem hæreticis vel Judæis, ubi litigandum existimaverint, concedimus sœdus permistum, et dignos litigatoribus etiam testes introduci. Fœdus permistum, Basilica vertunt, ἀλοχο; ἐπίμικτον, lib. 1, t. 1, c. 31; ἀλοχος est dedecus, opprobrium. Paulus in l. 47, *De ritu nupt.* Quæ se in tantum fœdus deduxit. Glossarium Arabico-Latinum: feditas vel fœdus, sine diphthongo. Ait, et dignos litigatoribus, etc., ut in novella XLV, cap. 1: Ἀξίων ἀλλήλοις ὄντων καὶ τῶν δικαζομένων καὶ τῶν μαρτυροῦντων. *Dignis invicem existentibus et litigantibus, et testimonium perhibentibus.*

(48) *Ob majorem in probationibus.* Propter utilitatem necessarij usus d. l. pen. Διὰ τὴν λωσιτέλειαν τοῦ ἀναγκαίου πράγματος, Propter utilitatem rei necessariæ. Basil. d. c. 51, Τοῦ πλάτους χάριν ἀποδείξεων, Quo plenior sit probationum facultas. Basil. d. c. 44. Aliam autem hujus constitutionis epitomen vide apud Balsamonem, *Nomoc.* tit. 9, c. 2, et Phot. tit. 12, c. 2.

(49) *Legatum accipit.* Samaritano uti, et legatum non recipitur. Græci ad l. 2. *D. de probat.*

Καὶ ὅσα παρὰ τίτλους.

Βιβ. α', τίτ. α', διάταξις α', ἥς ἡ ἀρχή, *Cunctos*. Οἱ αἱρετικοὶ πάντες ἀτιμοὶ εἰσιν.

Βιβ. α', τίτ. α', διάτ. β', ἥς ἡ ἀρχή, *Nullus*. Οὐδεὶς ἀφώρισται τόπος πρὸς τὸ συναγωγὰς ἐκεῖσε ποιεῖν. Καὶ φησὶν ἡ διάταξις ὅτι οἱ αἱρετικοὶ ἀτιμοὶ εἰσιν. Πᾶς δὲ ὁ μὴ τῆ ὀρθοδόξου πίστεως τῶν ἐν Νικαίᾳ ἀκολουθῶν αἱρετικὸς ἐστίν.

Βιβ. α', τίτ. α', διάτ. γ', ἥς ἡ ἀρχή, *Τῆς ὀρθῆς*. Ἡ διάταξις ὅρον ἐκτίθεται τῆς ὀρθοδόξου πίστεως· ὅν οἱ παραβαίνοντες, ὡς αἱρετικοὶ ὁμολογοῦμενοι, τὰ τοῦτων ἐπιτίμια ὑπομένουσι. Τὰ αὐτὰ φησὶ καὶ ἡ ἐβδόμη διάταξις τοῦ αὐτοῦ τίτλου, ἥς ἡ ἀρχή, *Γινώσκων*.

Βιβ. α', τίτ. γ', διάτ. λβ', ἥς ἡ ἀρχή, *Omnes*. Ὁ ἐκδιδοσθῆς ὀρθόδοξος ἐστω. Καθόλου γὰρ αἱρετικὸν οὐ θέμις στρατεύεσθαι.

Βιβ. α', τίτ. γ', διάτ. νδ', ἥς ἡ ἀρχή, *Deo nobis*. Ἐν τῷ γ' κεφαλαίῳ φησὶν ἡ διάταξις ὅτι οὐδεὶς αἱρετικὸς δύναται Χριστιανὸν ἀνδράποδον ἔχειν.

Βιβ. α', τίτ. α', διάτ. γ', ἥς ἡ ἀρχή, *Θεσπίζομεν*. Οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ κληρικοὶ, Νεστοριανοὶ ὄντες, τῶν ἐκκλησιῶν ἐκβάλλονται.

Βιβ. α', τίτ. δ', διάτ. ε', ἥς ἡ ἀρχή, *Ἀρχιγέροντες*. Μηδεὶς αἱρετικὸς ἀρχιγέρον ἢ διοικητὴς σωματείου, ἢ τῶν ἐργασιωτῶν, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γινέσθω, ἀλλὰ πάντως Χριστιανὸς προνοεῖ τοῦ Αὐγουσταλλοῦ, καὶ τῆς πειθουμένης· αὐτῷ τάζεως.

Βιβ. α', τίτ. δ', διάτ. ιε', ἥς ἡ ἀρχή, *Nemo*. Μηδὲ πρὸς τῷ ἐπάρχῳ τῶν πραιτωρίων, μηδὲ πρὸς ἄλλῳ οὐδὲ ποτε ἄρχοντι δικαιολογεῖτωσαν οἱ αἱρετικοὶ.

Βιβ. α', τίτ. δ', διάτ. ις', ἥς ἡ ἀρχή, *Si legibus*. Ὁ ἐν εἰδήσει αἱρετικῶν προσώπων μνηστευθεὶς, ἐὰν βούληται λύσαι τὴν μνηστείαν, διπλοῦς ἀναδίδωσι τοὺς ἀρραβῶνας. Εἰ δὲ ἠγνῶσι, συγγινώσκονται.

Βιβ. α', τίτ. ε', διάτ. γ', ἥς ἡ ἀρχή, *Nulli*. Ὁ αἱρετικὸς, ἀναβαπτίσει τινὰ πειραθεὶς, ἐξορίζεται διηνεκεῖ ὑποβάλλεται, καὶ οὐ δύναται ὁ ἄρχων τὴν κατ' αὐτοῦ ὀρισμένην τιμωρίαν σμικρύνειν.

Βιβ. α', τίτ. ε', διάτ. ε', ἥς ἡ ἀρχή, *Eos*. Κληρικοὶ καὶ μοναχοὶ ἀπὸ ὀρθοδόξων, εὐτυχανιστὰς ἢ Ἀπολλινιστὰς γενόμενοι, ἐξω τῆς Ἰωματικῆς ἐλευθέσθωσαν πολιτείας, καὶ ὡς αἱρετικοὶ, ταῖς τῶν αἱρετικῶν ὑποκεισθῶσαν τιμωρίαις.

Βιβ. α', τίτ. θ', διάτ. ιβ', ἥς ἡ ἀρχή, *Cœlicolarum*. Οἱ κελικῶν, ἐὰν μὴ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν μεταδιώξωσιν, ὡς αἱρετικοὶ τιμωροῦνται.

Βιβ. β', τίτ. ε', διάτ. η', ἥς ἡ ἀρχή, *Nemo*. Μηδεὶς ἀλλότριος τῆς τῶν Χριστιανῶν θρησκείας τυγχάνων εἰς δικολόγους χωρεῖται, ἐκ παραβασίας

A

Tituli V Paratitla.

Libri 1, tit. 1, constit. 1, cujus initium, *Cunctos*. Hæretici omnes infames sunt.

Lib. 1, tit. 1, constit. 2, cujus initium, *Nullus*. Nullus deputatus est locus hæreticis, ad faciendas in eo congregationes. Dicit etiam hæc constitutio hæreticos esse infames, et quicumque non sequatur orthodoxam Nicænorum Patrum fidem, hæreticum esse.

Lib. 1, tit. 1, constit. 5, cujus initium, *Τῆς ὀρθῆς*. Hæc constitutio tradit orthodoxæ fidei definitionem, quam qui transgrediuntur, tanquam hæretici confessi legum supplicia perpetiuntur. Eadem statuit ejusdem tituli septima quoque constitutio, cujus initium, *Γινώσκων*.

Lib. 1, tit. 3, constit. 32 (50), cujus initium, *Omnes*. Executor orthodoxus erit in universum non fas est, ut hæreticus militet.

Lib. 1, tit. 3, constit. 54, cujus initium, *Deo nobis*. In tertio capite dicit constitutio, neminem hæreticum posse Christianum mancipium habere.

Lib. 1, tit. 4, constit. 3, cujus initium, *Θεσπίζομεν*. Episcopi et clerici, qui Nestoriani sunt, ab ecclesiis ejiciuntur.

Lib. 1, tit. 4, constit. 3 (51), cujus initium, *Archigerontes*. Nullus hæreticus Alexandriæ fiat archigeron, vel collegii, vel ergastiarum (52) administrator; sed omnino sit Christianus, interveniente cura præfecti (53) Augustalis, et parentis illius officii.

Lib. 1, tit. 4, constit. 15, cujus initium, *Nemo*. Nec apud præfectum prætorio, nec apud alium quemcumque præsidem, advocatorum officio fungantur hæretici.

Lib. 1, tit. 4, constit. 16, cujus initium, *Si legibus*. Qui sciens hæreticam sibi personam despondet, si sponsalia solvere velit, arrhas duplas restituit. Sin autem ignorabat, veniam mereatur.

Lib. 1, tit. 6, constit. 3, cujus initium, *Nulli*. Hæreticus, qui aliquem rebaptizare tentaverit, exsilio perpetuo subjicitur, nec potest præses statutam in illum pœnam remittere.

Lib. 1, tit. 7, constit. 6, cujus initium, *Eos*. Clerici et monachi, qui ab orthodoxis deficientes, Eutychianistæ facti fuerint, extra Romanam rempublicam pelluntur, et tanquam hæretici pœnis hæreticorum subjiciuntur.

Lib. 1, tit. 9, constit. 12, cujus initium, *Cœlicolarum*. Cœlicolæ, nisi fidem orthodoxam sectati fuerint, tanquam hæretici puniuntur.

Lib. 11, tit. 6, constit. 8, cujus initium, *Nemo*. Nemo, qui a religione Christianorum est alienus, inter advocatos refertor, ex violatione legis amis-

B

C

D

Annibalis Fabroti notæ.

(50) Lib. 1, tit. 3, const. 32. Quod hic dicitur de exsecutore orthodoxo, non puto exstare in d. const. 52, nisi ita voluerint interpretari verba § Præterea, ne dum exsecutoris pertinet et avura proteritas, etc. In versione autem lege: In universum enim, etc.

(51) Lib. 1, t. 4, const. 5. Vide ad d. constit. 5.

(52) *Vel collegii vel ergastiarum*. Lege, vel collegii erg.

(53) *Interveniente cura præf.* Ad quem d. l. 6 scripta est; perperam enim in quibusdam legitur *Gennadio P. V. pro præfecto Augustali*.

sionem officii formidaturus et bonorum publicationem, et exsilium perpetuum.

Lib. v, tit. 4, constit. 5, cujus initium, *Mulier*. Potest sponsa, quæ cum hæretico sponsalia contraxit, propterea quod ille sit hæreticus, sponsalibus restituere. Quippe duntaxat arrhas, quas accepit, restituit. Idem locum habet, si sponsus quidem Christianus sit, sponsa vero non orthodoxa.

Lib. x, tit. 31, constit. 49 (54), cujus initium, *Omnes*. Quicumque curiali conditioni sunt obnoxii, cujusunque sectæ vel religionis existant, ad implenda munera tenentur.

Legito quoque novellam post codicem editam 50, cujus initium est, *Ne liberentur a curiali conditione Judæi*, et cætera. Nam in ea reperies, nullum hæreticum a curiali conditione liberari, nec ipsos testimonium posse dicere, nisi cum de aliquo. fiscus dubitat, quasi qui curialis sit, et o collegiis, aut numero curialium aufugiat.

TITULUS VI.

Ne sanctum baptismum iteretur, hoc est, ne rebaptisatio fiat.

I. Episcopus, qui secundo baptizat (55) eundem, loco movetur (56)

II. Qui rebaptizat orthodoxum (57), una cum ipso afficitur ultimo supplicio, si quidem illius erat reatus, quæ criminis esset capax.

III. Non permittitur hæreticis, ut orthodoxum hominem ingenuum, vel servum, ad baptismum suum perducant : nec uti servis suis, necdum ipsorum fidei conjunctis, prohibeant, ne ad religionem orthodoxam accedant. Qui fecerit, vel in se fieri passus fuerit, vel non detulerit, ingenuus quidem exsilio plectitur, et libris auri decem multatur, nec uterque (58) donandi, vel testandi facultatem habet. Præses vero, qui non vindicaverit, aut in exsequendo modicus fuerit, lisdem pœnis est obnoxius.

Hic titulus paratitula non habet.

Annibalis Fabroti notæ.

(54) Lib. x, t. 31, const. 49. Ibi, *Cujuscunque sectæ*, ut in l. *Curiales* 7, c. eod. superstitionis, ut in l. *Omnes* 49, c. *De decurionib.*

(55) *Episcopus qui secundo baptizat*. Constantius Harmenopolus in Epitome Canonum (in compendium retulit Canon. apostolicum 46, alias 47) ait cum qui rebaptizat baptizatum, deponendum esse, et loquitur canon de episcopo vel presbytero, qui rebaptizat : Τὸν κατ' ἀλήθειαν ἔχοντα βεπτισμα, *Qui verum baptismum habet*. Tertullianus, *De pudicitia*, c. 16 : *Denuo ablui non licet*. Et *De baptismo*, cap. 15 : *Semel lavacrum minus, semel delicta diluuntur, quia ea iterari non oportet*. D. Augustin. eplst. 203 : *Rebaptizare catholicum, immanissimum scelus est*. Avitus Viennensis, in Fragment. ex libris contra Arianos : *Unum baptismum non iteramus*. Hugo a Sancto Victore, in *De sacramentis*, part. xv, cap. 15 : *Ut qui semel sacramentum baptismi percepisse cognoscitur, nulla ratione illud iterato accipiat, sive in Ecclesia, sive extra Ecclesiam, hoc est, sive ab hæretico fuerit baptizatus*. Et si dubitetur an sit baptizatus, denuo baptizari potest, can. 84 synodi vi in Trullo; his tamen verbis præmissis : *Non te rebaptizo, sed si*

Δ ὑπορώμενος ἔκπτωσιν τε τοῦ σφρικίου καὶ δήμευσιν διηνηκῆ, καὶ perpetuam ἐξορίαν.

Βιβ. ε', τίτ. α', διάτ. ε', ἥς ἡ ἀρχή, *Mulier*. Δύναται καὶ ἡ μνηστὴ τῶν αἰρετικῶν μνηστευσμένη, διὰ τὸ εἶναι αἰρετικῶν, ἀπομνηστεύσασθαι. Μόνους γὰρ ἀναβίβασιν οὐς ἔλαβεν ἀρραβῶνας. Τὸ αὐτὸ ἐστὶ, καὶ Χριστιανὸς μὲν εἶη ὁ μνηστὴρ, μὴ ὀρθόδοξος δὲ ἡ μνηστὴ.

Βιβλίον ι', τίτλος β', διάτ. δ', ἥς ἡ ἀρχή, *Omnes*. Ὅσοι βουλευτικῆ ὑπέκεινται τύχη, καὶ οὐκ ἐκείνους τύχης ὄντων, αἰρέσεως ἢ θρησκείας ὄντες, εἰς τὸ πληροῦν τὸ λειτουργήματα κατέχονται.

Ἀνάγκωθι δὲ καὶ τῶν μετὰ τὰς Νεαρὰς ὡς διατάξιν, ἥς ἡ ἐπιγραφή · *Περὶ τοῦ μὴ ἐλευθερωθῆναι βουλευτικῆς τύχης Ἰουδαίους, καὶ τὰ ἔξῃς*. Εὐρήσεις γὰρ ἐν αὐτῇ ὡς οὐδεὶς αἰρετικῆς ἐλευθεροῦται βουλευτικῆς τύχης, καὶ ὡς οὐ δύναται οὗτοι μαρτυρεῖν, ἡνίκα τὸ δημόσιον ἀμφιβάλλει πρὸς τινα, ὡς οὐ βουλευτὴ ὄντα, καὶ φεύγοντα τῶν σωμάτων πολιτευομένων.

TITULOS Γ'.

Περὶ τοῦ μὴ τὸ ἄγιον βάπτισμα δευτεροῦσθαι, τούτῳσι μὴ γίνεσθαι ἀναβαπτισμὸν.

Ἐρμηνεῖα Α'. Ἐπίσκοπος, δεύτερον τὸν αὐτὸν βαπτίζων, καθαιρεῖται.

Β'. Ὁ ἀναβαπτίζων ὀρθόδοξον σὺν αὐτῷ ἐσχάτως τιμωρεῖται, εἴγε ἡλικίας ἦν δεκτικῆς ἐγκλήματος.

Γ'. Οὐκ ἐφαίτα τοῖς αἰρετικοῖς ὀρθόδοξον δοῦλον ἢ εὐγενῆ τῷ ἰδίῳ προσάγειν βαπτισματι, οὐτε τοῦς ἰδίους δοῦλους μήπω ἐνωθέντας τῇ πίστει αὐτῶν κωλύειν προσεῖναι τῇ ὀρθοδοξίᾳ. Ὁ δὲ τοῦτο ποιήσας, ἢ παθεῖν ἀνασχόμενος, εὐγενῆς ὢν, καὶ μνηστὴς ἐξορίζεται, καὶ δέκα λίτρας ζημιούται, καὶ οὐδέτερος αὐτῶν δωρεῖται ἢ διατίθεται. Ὁ δὲ ἀρχων μὴ ἐπεσιῶν, ἢ μετριώτερον, τοῖς αὐτοῖς ὑπέκειται.

Οὗτος ὁ τίτλος οὐκ ἔχει παράτιτλα.

non dum baptizatus es, baptizo te in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Capitula Caroli M. lib. vi, c. 481; concilium Arelatense 1, c. 8, de Afris, quod propria lege sua utebantur, et rebaptizabant, Placuit, ut si ad Ecclesiam aliquis de hac hæresi venerit, interrogent eum Symbolum, et si perviderint eum in Patre, et Filio, et Spiritu sancto esse baptizatum, manus tantum ei imponant. Quod si interrogatus Symbolum, non responderit, in Trinitate baptizetur.

Ergo baptizati ab hæreticis qui in Trinitate non baptizabant, rebaptizabantur. Vide Cap. Car. M. lib. vii, c. 319.

(56) *Loco movetur*. Καθαίρεται. Τῆς ἱερουσηῆς ἐκβάλλεται, sacerdotio ejicitur, Basilic. lib. iii, tit. 4, c. 7.

(57) *Ut orthodoxum, etc.* Liber Peir. ὀρθόδοξον δοῦλον : orthodoxi servum. Rectius in cod. Leuncl. legebatur, ὀρθόδοξον.

(58) *Nec uterque*. In l. 3, c. eod. utrique dene-ganda licentia. Sic Liber Brodati. Emen-tationem confirmant Basilica lib. i, tit. 1, cap. 53, et lib. ix, tit. 31, c. 22.

ΤΙΤΛΟΣ Ζ΄.

Περὶ ἀποστατῶν.

Ἐρμηναίᾳ Α'. Ὁ ἀπὸ Χριστιανῶν γινόμενος Ἰουδαίος; δημεύεται.

Β'. Ὁ λέγων τὸν τελευταίον μὴ δύνασθαι διατιθεσθαι διὰ τὸ ἀπὸ Χριστιανῶν αὐτῶν Ἰουδαῖον ἢ Ἑλληνα γενέσθαι εἰσω τῆς ὤρισμένης τῆ δε inoffensio πενταετίας ἐνάγει.

Γ'. Ὁ ἐξ ὀρθοδόξου γινόμενος αἰρετικὸς οὐ συναναγέρεται τοῖς ἀνθρώποις, καὶ οὐ μαρτυρεῖ, οὔτε διατίθεται, οὔτε κληρονομεῖ, καὶ οὐκ ἔχει μετόνοιν, ὡς ἐν τοῖς ἄλλοις ἀμαρτήμασιν.

Δ'. Ὁ Χριστιανὸς ἀποστάς καὶ θύσας, ἢ ἐτέρῳ οὔσαι ἐντελεμένους, παρὰ παντός κατηγορεῖται, μὴ ἀντιθέμενης χρονίας παραγραφῆς· καὶ οὔτε δωρεῖται ἐξ οὐ ἀπέστη, οὐδὲ ἐν σὴματι πράσεως περιγράφει τὸν νόμον, οὔτε διατίθεται· ἀλλ' ἐξ ἀδιαθέτου πάντα τοῖς Χριστιανοῖς αὐτοῦ συγγενέσιν ἀρμόζει, οἷς καὶ μετὰ θάνατον ἀφέεται κατηγορεῖν, εἰ καὶ μὴ γέγονε κατὰ ζῶντος τοῦ μιανοῦ προκαταρξίς. Καὶ ἀνατρέπονται αἱ δωρεαὶ καὶ αἱ διαθήκαι αὐτῶν, καὶ τοῖς ἀπὸ νόμου καλουμένοις ἀρμόζουσιν.

Ε'. Ὁ δοῦλον ἢ εὐγενῆ Χριστιανὸν ἀκοντα ἢ διὰ τυμβουλῆς μετὰ γων εἰς ἀθέμιτον θρησκείαν κεφαλῶς τιμωρεῖται, καὶ δημεύεται.

Ζ'. Ὁ ὀρθόδοξος κληρικὸς, ἢ μοναχὸς, θρησκευὼν τὴ εὐτυχῶς ἢ Ἀπολλιναρίου, ὑπόκειται τοῖς κατὰ αἰρετικῶν νόμοις, καὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐξωθεῖται πολιτείας, κατὰ τὰ περὶ Μανιχαίων νομοθετηθέντα.

Καὶ ὅσα παρά τιτα.

Β:δ. α', τίτ. θ', διάτ. ιγ', ἢς ἢ ἀρχή, *Hac victura*. Ὁ Σαμαριτῆς [ἢ Ἰουδαῖος τῆς τῶν Χριστιανῶν Annibalis Fabroti notæ.

(59) *Apostatus*. Avitus Vienn. ab standi firmitate laudinos vocat epistola 4, id est, qui a fide desecuerunt. Eusebius sicuti, Cyprianus, epistola 31. Constitutionis hæc est sententia: Qui religionem deseruit atque violavit, post mortem intra quinquennium accusari potest, deique ejus testamento quæri, quasi nec facere potuerit: Eustathius de temporum intervallis, c. de quinquennio: Ὁ ἀποστάς τῆς Ἐκκλησίας: καὶ γινόμενος Ἑλληνας ἢ Ἰουδαῖος, καὶ μετὰ θάνατον κατηγορεῖται ἐν τῷ πέντε χρόνων συναπτῶν· *Qui Ecclesiam deseruit, et factus est paganus aut Judæus, etiam post mortem accusatur intra quinquennium continuum*. Vide lib. LX Basil. tit. 54, cap. 24. et scholia ibi: Ἐάν λέγηται τις πρὸς Χριστιανῶν εἶναι, etc.: *Si quis dicatur fidem Christianam deseruisse, etc.*

(60) *Factus fuerit hæreticus*. Græci confundunt hæreticos cum apostatis: quem errorem hauriunt ex his verbis legis 3, c. eod., *hæretica superstitione*, quæ: perperam ei legi inserta fuisse Cujacius existimat in Paratit. Cod., eundemque errorem secutus est Photius, *Nomocan.* tit. 9, c. 39.

(61) *Nec testamentum condit*. Africanus Patres in Cod. canonum Ecclesie Africanæ, c. 93: *Peten dum etiam ut illam legem, quæ a religio memoria eorum patre Theodosio de auri libris decem in ordinatores, vel ordinatos hæreticos, seu etiam in possessores, ubi eorum congregatio deprehenditur, promulgata est, ita deinceps confirmari precipiant.*

A

TITULUS VII.

De apostatis (59).

I. Qui a Christianis deficiens sit Judæus, publicatione honorum punitur.

II. Qui ait defunctum propterea testari non potuisse, quod a Christianis deficiendo Judæus aut paganus factus fuerit: intra constitutum actioni inofficiosi quinquennium agit.

III. Qui ex orthodoxo factus fuerit hæreticus (60), non versatur in hominum consortio, nec testis est, nec testamentum condit (61), nec hæreditates adit, nec pœnitentiæ (62) locum habet, nisi sit in aliis delictis.

IV. Christianus, qui a religione deficit, et sacrilecavit, vel alteri mandavit, ut sacrilecicaret, a quovis accusatur (63), nec exceptio longi temporis opponitur, nec neque donationes facti, ex quo defecit a fide, nec specie venditionis (64) legem circumscribit, nec testamentum condit: sed ab intestato Christianis ejus propinquis omnia competunt, licet adversus profanum tunc hominem vivum nulla litis contestatio facta sit. Eorundem donationes et testamenta rescinduntur, et iis competunt, qui ex lege vocantur.

V. Qui servum Christianum, vel ingenuum, sive vi sive suasionem adhibita, traducit ad religionem nefandam, supplicio capitis et honorum publicatione plectitur.

VI. Orthodoxus clericus aut monachus, qui Eutychis vel Apollinaris superstitionem sequitur, legibus adversus hæreticos latis subjacet, et ex imperio Romano pellitur, secundum ea, quæ de Manichæis promulgata sunt.

Tituli VII Paratitla.

Lib. 1, tit. 9, constit. 18, ejus initium, *Hac victura* (65). Samarita vel Judæus (66), qui a reli-

(62) *Nec pœnitentiæ*. Apostatarum crimen pœnitentiæ non aboletur, cum tamen hæreticos, etiam Manichæos insigniores hæreticos, pœnitentiæ ab omni noxa liberet, l. *Licet* 41, C. *Theod. De hæret.* Africanus Patres in d. c. 93. Sed hæc posterior pars non est in Basilicis, ut observat Balsamo ad Photii *Nomocan.* tit. 9, cap. 25: inhumanum enim visum est crimen omne pœnitentiæ non aboleri. Samaritis pœnitentibus venia datur, *Novell. cxxix.* cap. 3, sicut et cæteris hæreticis, l. 4, § *Sed nec filios, hoc tit.* Sed nec illud quod dicitur, apostatas a consortio omnium segregari Basilica agnoscunt.

(63) *A quovis accusatur*. Codex Brodæi in l. 4 c. eod., *Vox continuæ accusationis incessit.*

(64) *Nec specie venditionis*. Basilica: Μητε διὰ πρᾶσεω: εἰκονικῆς εἰς ἀπάτην τοῦ νόμου φερτῶ· neque venditione imaginaria in fraudem legis fertur.

(65) Lib. 1, t. 9. *Hac victura*. Non, hac vultura, ut in quibusdam edit. In Appenlice Cod. *Theod. n. 14: Præsentis legis æternitate cunctis observandum constituimus*, et n. 15: *Placituræ omnibus legis æternitate sancimus.*

(66) *Samarita vel Judæus*. Neminem Judæum. Sic legitur in C. Brod. in l. ult. c. *De Jud.* Novella Theodosii, neminem Judæum, neminem Samaritanum: d. l. ult. non meminit Samaritarum, ut videantur Græci quædam addidisse ex codice Theodos.

gione Christiana quosdam abducere tentaverit, et honorum publicationi subicitur, et capite electitur.

Lib. 1, tit. 12, constit. 4, ejus initium, *Judæi*. Judæus, qui circumscribendi criminis, aut intervertendi debiti causa, Christianus fieri voluerit, non aliter admittendus erit, nisi quod ei crimen inferitur, diluerit, aut æs alienum dissolverit.

TITULUS VIII.

Nemini licere signum Salvatoris Christi humi, vel in lapide, vel in marmore sculpsere, vel pingere.

Gravissime punitur, qui in solo, vel in lapide humi sito, venerandam crucem (67) sculpsit, aut pingit; et quod factum fuerit, tollitur.

Hic titulus paratitla non habet.

TITULUS IX.

De Judæis, et caliculis.

I. Quod Judæorum (68) universitati legatur, non petitur.

II. In festis suis Judæi munera corporalia non obeunt.

III. Judæi, qui ex suis aliquem Christianizantem exis petunt, vel in eum (69) furiosus aliquid designant, cum facti participibus concremantur (70).

IV. In Judæorum synagogis metata facere (71) propterea non oportet, quod eæ sint loca religioni deputata.

V. A muneribus carnalibus Judæi non liberantur.

VI. Tam Christianus, qui Judæam uxorem accipit, quam Christiana, quæ Judæo nubit, adulterii publico accusantur.

VII. Judæi legem suam in matrimoniis non ser-

Annibalis Fabroti notæ.

(67) *Venerandam crucem.* Signum Salvatoris Christi, in l. vii. c. eod. Basilica, eñv ἵγιον σταυρόν, sanctam crucem, ut in l. 18. C. Th. De jud. et l. 11. C. Inst. eod. Græci in l. 38, § 2, d. de auro arg. leg. signum Dei venterunt σταυρόν, præter mentem l. C. Infra lib. II, tit. 4. Quod autem ait Minutius in Octavio, *Cruces nec colimus, nec optamus*, hoc quoque inhibetur can. 73 synodi habitæ in Trullo. Ὡς ἂν μὴ καταπατήται πρὸς τῶν βαδίζόντων τὸ κατὰ τοῦ διαβόλου τρόπιον ἡμῶν, ut ait ibidem Balsamo: *ne ab incidentibus conculcetur nostrum adversus diabolum tropæum.* Gregor. Turon. *Histor.* lib. v. c. 49, de Tiberio imper.: *Deambulans per palatium vidit in pavimento domus tabulam marmoream, in qua crux Dominica erat sculpta et ait: Cruce tua, Domine, frontem nostram munimus et pectora, et ecce crucem sub pedibus conculcavimus. Et dicto citius jussit eam auferri, etc.* Aimoinus monachus, *De gestis Francorum*, lib. III, c. 9: In Keneti R. Scotorum legibus religiosis hæc legitur: *Sepulcrum omne aeneum habeto: idque crucis signo adornato. Quod ne pede aliquando conculces, caveo.*

(68) *Quod Judæorum.* Christianorum collegio milititer relinquitur, quia specialiter hoc ei indultum est l. 1 supra *De sacros. Eccles.*, non Judæorum collegio, quia speciali privilegio subnixum non est l. 8, c. *De hæred. instil.*

(69) *Vel in eum.*—*Præcipimus, ut si quispiam*

πίστεως ἀποστήσαι τινα πειραθεῖ; καὶ δημύσει ὑποβάλλεται, καὶ τὴν κεφαλὴν ἀποτέμενται.

Βιβ. α'. τίτ. β', διάτ. α', ἥς ἡ ἀρχὴ, *Judæi*. Ἰουδαίος διὰ τὸ περιγράφαι ἔγκλημα, ἢ χροῖος ἀποσταρῆσαι, βουληθεῖς γενέσθαι Χριστιανός, μὴ ἄλλως ἔσται δεκτός, εἰ μὴ τὸ ἔγκλημα τὸ ἐπαγόμενον αὐτῷ ἢ τὸ χροῖος διαλύσῃ.

TITULOS H.

Περὶ τοῦ μηδεὶ ἀξίταιν τὸ σημεῖον τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ ἔδαφει, ἢ ἐν λίθῳ, μαρμάρῳ τλύσειν ἢ γράφειν.

Ἐρμηνεία Α'. Βαρύτατα τιμωρεῖται ὁ ἐπ' ἔδαφους; ἢ λίθου χαμαὶ κειμένου γλόφων ἢ γράφων τὸν τίμον σταυρόν, καὶ παραιορεῖται τὸ γεγονός.

Ὅθεν; ὁ τίτλος οὐκ ἔχει παράτιτλα.

TITULOS Θ.

Περὶ Ἰουδαίων, καὶ τῶν θρησκευόντων τῷ ὀρθῷ.

Ἐρμηνεία Δ'. Τὸ τῇ ὁμάδῃ τῶν Ἰουδαίων ληγετευόμενον οὐκ ἀπατεῖται.

Β'. Ἐν ταῖς ἑορταῖς αὐτῶν οἱ Ἰουδαῖοι σωματικῶς οὐ λειτουργοῦσιν.

Γ'. Οἱ Ἰουδαῖοι, οἱ ἐξ αὐτῶν χριστιανίζοντα λεθάζοντες, ἢ τι μανιώδεις εἰς αὐτὸν ποιοῦντες καίονται, καὶ οἱ μετασχόντες αὐτοῖς.

Δ'. Ἐν ταῖς συναγωγαῖς τῶν Ἰουδαίων οὐ δεῖ ποιεῖν μετὰ, διὰ τὸ εἶναι αὐτὰς τόπους θρησκείας.

Ε'. Οἱ Ἰουδαῖοι βουλευτικῶν λειτουργιῶν οὐκ ἀπολύονται.

Ζ'. Χριστιανὸς λαμβάνων Ἰουδαίαν γαμετήν, ἢ Χριστιανὴν Ἰουδαῖος, κουλκίως; ἐπὶ μοιχεία καταγοροῦνται.

Ζ'. Οἱ Ἰουδαῖοι τὴν νόμον αὐτῶν ἐν ταῖς γάμοις

Judæorum, reserans januam vitæ perpetuæ, sanctis se cultibus mancipaverit, et Christianus esse deligerit, ne quid a Judæis inquietudinis vel molestiæ patiatur. Quod si ex Judæo Christianum factum aliquis Judæorum injuria putaverit esse pulsandum, volumus istius contumeliæ machinatorem pro criminis qualitate commisi, penis ultionibus subjugari. Honor. et Theod. const. 5. in appendice Cod. Theol. vide l. 5, C. Th. De Jud

(70) *Concremantur.* Flammis dedendus est. Sic legitur in vet. C. l. 2, C. eod.

(71) *Metata facere.* Μετὰ ut supra tit. 5, cap. 4, concilium Constantinopolitanum sub Menno act. 2: Νομίζοντες; δε καὶ ἐν τῷ μετῆν αὐτοῦ, ἐν τῷ πάλαι κατέμασιν, εὐρίσκεισθαι αὐτόν. Gregorius Turon. *Hist.* v. 18: *Recedente vero rege ad metatum suum.* Flodard. *Hist. Rem.* lib. IV, c. 10: *Explorantesque quomodo a metatu suo ad regis colloquium stipularibus vallatus proficisci sceleret.* Μετῆτον seu metatum est hospitium quod militibus præbetur a provincialibus. Vide supra ad l. 1, tit. 3, legem 4, C. eod. obiter emendemus: In synagoga (ἢν τῇ συναγωγῇ, Basil. lib. 1, t. 4, c. 54) Jud. l. velut hospitii merito iur. m. i. em. quos pr. dom. non religionum loca (sic Brod. Cod.) habitationum merito con. att. hospitii merito. Ἐστὶς λόγῳ, Basil. non rel. οὐ θρησκείων, habitationum merito, οικειώστω; λόγῳ.

οὐ φιλιάττουσιν, οὕτε πολλαὶ ἀμα συνάπτονται.

Π'. Οἱ Ἰουδαῖοι κατὰ τοὺς νόμους παρὰ τοῖς ἀρχουσιν ἐνάγουσι καὶ ἐνάγονται περὶ τε φόρου καὶ θρησκείας καὶ τοῦ νόμου. Ἐξεστὶ δὲ αὐτοῖς ἐπιμήνους χρηματικοί; αἰρεῖσθαι δίκαστῆς Ἰουδαίους· καὶ ἐκδιδάξουσι τὰς ψήφους αὐτῶν οἱ ἀρχόντες, ὡς τὰς τῶν παρ' αὐτῶν δοθέντων δικαστῶν.

Θ'. Οἱ Ἰουδαῖοι ἀγορανομοῦσι τὰ ἴδια, καὶ ἄλλος παρ' αὐτοῖς τοῦτο ποιῶν τιμωρεῖται. Δίκαιον γάρ ἐστιν ἕκαστον ἐπιτρέπεσθαι τὰ ἴδια.

Γ'. Οἱ βουλευταὶ Ἰουδαῖοι ταῖς βουλαῖς αὐτῶν ἀποδίδονται.

ΙΑ'. Οἱ Ἰουδαῖοι μὴ ἐν σχήματι τοῦ Ἀμῶν τὸν τύπον τοῦ σταυροῦ καίτωσαν. Ἐπιὰ καὶ τῆς ἐπιτετραμμένης αὐτοῖς θρησκείας σταροῦνται.

ΙΒ'. Οἱ τὸν οὐρανὸν θρησκεύοντες τοῖς κατὰ τῶν αἰρετικῶν ὑπόκεινται νόμοις, καὶ τὰ συνακτήρια αὐτῶν ἢ Ἐκκλησία λαμβάνει. Τὸ γὰρ ἀπάγον τῆς Χριστιανικῆς πίστewς ἐναντίον αὐτῆς ἐστιν.

ΙΓ'. Οἱ Ἰουδαῖοι ἐν τῷ Σαββάτῳ καὶ ταῖς ἄλλαις αὐτῶν ἑορταῖς μηδὲν ποιεῖτωσαν, μήτε διὰ δημοσίαν, ἢ ἰδιωτικὴν αἰτίαν ἐναγέτωσαν, ἢ Χριστιανοὺς ἐναγέτωσαν.

Annibalis Fabroti notæ.

(72) *Nec pluribus uxoribus.* Judæi eodem tempore plures habebant uxores: Josephus, *Antiq.* xvii, c. 4; Justinus Martyr ad Tryphonem Jud.: B. Chrysostomus in I ad Timoth. c. iii, hom. 10; Theodorotus, *ibid.* Hodie Judæi plures simul uxores habere prohibentur.

(73) *Apud præsides.* Judæi solebant apud certum judicem conveniri, sed ejus consuetudinis ratio habita non est, quod aliquando contradictio judicio confirmata non esset, ut scribit Balsamon a l Photii *Nomoc.* tit. 4, c. 3; litigant igitur apud quemcumque judicem.

(74) *Agunt et conveniuntur.* In l. c. eod. *Omnesque Romanis legibus conferant et excipiant actiones.* Quilibet codices habent, *inferant.* Brodæi, *conferant.*

(75) *Tam in iis, quæ ad forum, quam quæ ad sup.* Sic legitur in l. 8, c. h. 1. In codice autem Theodos. *quæ non tam ad superstitionem.* Quam lectionem probat Fornerius ad Cassiod. var. 2, 27. At, *superstitionem, ut l. pen. c. De hæret.* Et Quintil. Lectionem codicis Justiniani confirmant Basil. lib. i, t. 1, c. 37, et Balsamo.

(76) *Judæi.* Alia hujus constitutionis epitome extat in Basilicis, lib. i, tit. 1, cap. 38, Οὕτως ἑλλοθεθνῆς ἑφορος γενέσθω τοῖς Ἰουδαίοις. Quis sit Ephorus docet Glossarium illustrissimi viri Petri Serrarii Fr. Cancellarii, his verbis: Ἐφοροὶ κηλοῦνται οἱ τὰ τῶν πόλεων ὄνια ἐπισκεπτόμενοι, Qui res venales inspicunt, etisque pretia statuunt. Vult præterea constitutio, neminem exterum religionis Judæorum discussorem aut inmoderatum fieri posse, sicut nec exterus Ephorus fieri potest. Moderator est persequator. Vide Cujac. ad tit. c. *De collat. ar. l. ult. et de censibus.* Munus igitur Ephori diversum a discussoris, et moderatoris munere.

(77) *In Amanis specie.* Cujac. obs. lib. xii, c. 30, monuerat nihil mutasse Tribonianum in l. 44 c. eod., sed scripsisse omnino ut erat in cod. Theodosiano. Judæos quondam festiviatis suæ solemnī Aman. Imo non aliter legi in lib. Aureliani testantur viri docti, quibus accedit auctoritas Bal-

samonis.

VIII. Judæi secundum leges apud præsides (73) agunt et conveniuntur (74), tam in iis, quæ ad forum, quam quæ ad superstitionem (75) ipsorum, ac legem pertinent. Licet autem eis in pecuniariis duntaxat causis eligere judices Judæos, quorum sententias ipsi præsides exsequuntur, veluti sententias datorum ab se judicunt.

IX. Judæi (76) rerum in foro suo prelia statuunt, et si quis alius apud ipsos hoc facit, punitur. Quippe justum est cuique sua committi.

X. Judæi decuriones curiis suis restituantur.

XI. Judæi formam crucis in Amanis specie (77) non comburant. Nam alioquin etiam ipermissam sibi religionem amittunt.

XII. Qui cælum colunt (78), promulgatis adversus hæreticos legibus subjacent, et deputata conventiculis eorum loca sibi vindicant Ecclesia. Nam quod a Christiana fide abducit, eidem contrarium est.

XIII. Judæi Sabbato, cæterisque festis suis, nihil faciant, neque propter aliquam fiscoalem privatamve causam conveniantur (79), aut Christianos ipsi conveniant.

samonis.

(78) *Qui cælum colunt.* Glossæ Græco-Lat. Ὁ αἰθῶν τὸν οὐρανὸν, cœlicola. Ἀπὸ cœlicolæ dicti, quia Judæi cœlum adorabant, qua de re vide Diodori Siculi excerpta, lib. xl, Origenem *Contra Cælum*, lib. v; Juvenalem, sat. 14:

Nil præter nubes et cæli numen adorant. Vide Salmasium de Coma, pag. 668. Sic enim legi malo quam *lumen.* De nubibus quas colere dicebantur Judæi, præter Juvenalis interpretis vide Tertullian. *Apolog.* c. 24, et ibi viri cl. et doctissimi Nicolai Rigaltii observationes, et virum etiam cl. et eruditissimum Gerardum Joannem Vossium, *De origine et progressu idololatricæ.* lib. iii, c. 12, in fine. Sic etiam Persæ cælum colebant, τὸν οὐρανὸν ἐφοῦμενοι Δία: *Cælum Jovem esse existimantes.* De cœlicolis vide Josephum Scaligerum, *De emendatione temporum*, p. 22. Prolegom. in Cyriu, p. 85, et contra Serrarium. Elenchi cap. ult. et Minerval Serrarii contra Scaliger. et Drus, lib. v, c. ult.

(79) *Judæi, etc., conveniantur.* Itaque recte in l. 13 c. eod. libri vet. habent, *ex parte conveniri*, ut in Basilicis, μεθοδεύεσθαι, lib. i, tit. 1, cap. 59; Synesii epist. 4: *Erat tum dies quam Judæi Parasceven vocant, cujus noctem cum sequenti die computant, qua die nulli manum licet operi admovere, sed eam sanctissime venerantes ab omni labore seriantur.* Ἡμέρα μὲν οὖν ἦν, ἣν τινα ἀγορεύουσιν οἱ Ἰουδαῖοι Παρασκευῆν, etc. Josephus, 10, 10: Ἐγραψὲ δὲ καὶ Σιλλανῶ τῷ στρατηγῶ ἵνα Σάββατι μηδεὶς ἀναγκάζῃ Ἰουδαίων ἐγγυῶν: δημολογῆν. Syllano etiam magistratui scripsit ne *Juvis sabbatis cogantur ad præstantia vadimonia.* Joseph. xiv, 12, de Judæis: Ὅς δίκαιε τὸ τὸ ἔθνος καὶ διατὰ κρίσεις, καὶ συμβολικῶν ἐπιμαρτυρεῖται καὶ πρωταρχατῶν ὡσάν πολιτείας ἀρχῶν αὐτοτελοῦς. *Habet etiam proprium magistratum qui suæ gentis res administrat et controversias ex jure dirimat, et contractus atque pacta rata habeat, non aliter quam fit in absoluta republica.*

XIV. Judæi non amficiendi sunt injurils, aut synagogæ, vel domus eorum laudendæ. Nam si quid admisierint (80), per præsidcs pœnæ sit executio. Ipsi quoque nihil adversus religionem Christianam facere debent.

XV. Quæ inter Christianos et Judæos lites existant (81), non horum seniores (82), sed præsidcs ipsi decidunt.

XVI. Judæi Christianum circumcidentes, vel mandantes ut circumcidatur, publicatione honorum et exsilio perpetuo plectuntur.

XVII. Judæorum primates (83) canonem coronarium (84) quotannis periculo suo sacris largitionibus inferunt.

XVIII. Judæus ne quidem interveniente imperatoria jussione suscipit aliquam administrationem, vel inter constitutos in dignitate refertur, vel defensor sit, ne licentiam habeat in causis orthodoxorum, aut episcoporum, pronuntiandi, vel civitatis sit pater (85). Synagogas anas ruinam minantes (86) erigunt. Quas novas fecerint, Ecclesia consequetur, et qui fabricæ fecerit initium, librarum 50 damnus feret. Qui vero quempiam non existentem religionis ipsorum, doctrina diversa traducit ad ipsos, publicatione honorum (87), ei capitis (88) supplicio plectitur.

Tituli IX Paratitla.

Lib. 1, tit. 5, const. 12 (89), cujus initium, Τούς αἰρετικούς. Judæus neque dignitatem adipisci potest, nec magistratum gerere, nec aliquod in militia imperium habere, nec inter advocatos referri. Subjectus est autem conditioni cohortaliorum, et provenientibus hinc oneribus. Qui vero ad indicata studuerit aspirare, tam iis excidit, quam centum [supra, xx] librarum auri pœna plectitur. Cum autem alteruter parentum fieri vult filium Christianum, voluntas ejus est rata. Judæus filium alere

1Δ'. Οὐ δεῖ τοὺς Ἰουδαίους ἐπιηρεῖσθαι, ἢ τὰς συναγωγὰς, ἢ τοὺς οἴκους αὐτῶν βλάπτεσθαι. Εἰ γὰρ πλημμελήσωσιν, ἢ ἐπιβίλους γίνεται διὰ τῶν ἀρχόντων. Δεῖ δὲ καὶ αὐτοὺς μηδὲν κατὰ τῆς θρησκείας τῶν Χριστιανῶν ποιεῖν.

1Ε'. Τὰς μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν καὶ τῶν Ἰουδαίων ἀμφισθητήσεις οὐχ οἱ γέροντες αὐτῶν, ἀλλ' οἱ ἀρχοντες τέμνουσιν.

1Γ'. Οἱ Ἰουδαῖοι, Χριστιανὸν περιτέμνοντες, ἢ περιτεμεῖν ἀνεπαλλόμενοι, δημεύονται, καὶ διηλεκῶς ἐξορίζονται.

1Ζ'. Οἱ τῶν Ἰουδαίων ἐξαρχοὶ τὸν στεφονικὸν κανόνα κατ' ἐναντιὸν ἰδιοκινδύνως ταῖς λαρυγεῖσιν εἰσχομίζουσιν.

1Η'. Οὐτε ἀπὸ βασιλικῆς καλεῖσθαι; Ἰουδαῖος μεταέρχεται διοίκησιν, ἢ ἀξιώματι; γίνεται, ἢ ἐπιδικος, ἢ πατὴρ πόλεως; τὰς δὲ πείσιν ἀπειλούσας αὐτῶν συναγωγὰς ὀρθοῦσιν. Εἰ γὰρ νέας ποιήσωσιν, ἢ Ἐκκλησία λήφεται αὐτὰς, καὶ ὁ ἀρξάμενος ποιεῖν ὡς λίτρας ζημιούται. Ὁ δὲ τὸν μὴ ὄντα τῆς αὐτῆς θρησκείας ἐναντίᾳ διδασκαλίᾳ μάταιον εἰς αὐτοὺς δημεύεται, καὶ κεφαλικῶς τιμωρεῖται.

traducit ad ipsos, publicatione honorum (87), ei

Καὶ ὅσα παρὰ τὴν 1α.

Βιβ. α', τίτ. ε', διάτ. β', ἢς ἡ ἀρχὴ, Τούς αἰρετικούς. Οὐτε τυχεῖν ἀξιώματος Ἰουδαῖος δύναται, οὐτε ἀρχὴν πράττειν, οὐτε στρατεία παραγγέλλειν, οὐτε συνηγορία ἐγκαταλέγεσθαι. Ὑπόκειται δὲ τῇ τύχῃ τῶν κορταλίων, καὶ τοῖς ἐνταῦθεν βάρειν. Ὁ δὲ τῶν εἰρημίων ἐντοῦ σπουδάσας γενέσθαι, καὶ τούτων ἐκπίπτει, καὶ ποινή ζημιούται ὡς χρυσίου λίτρας. Θετέρου δὲ τῶν γονέων βουλομένη οὐ τὸν παῖδα γενέσθαι Χριστιανὸν, ἢ τούτου γνώμη κρατεῖ. Δεῖ δὲ αὐτὸν καὶ τρέφειν τὸν παῖδα, καὶ τὰ πρὸς

Appendix Fædroti notæ

(80) Nam si quid admisierint, etc. His verbis continetur interpretatio horum verborum, cum alioquin, etc. Ne quisquam sibi ipsi permittere valeat ultionem.

(81) Lites existant. Ἀμφισθητήσεις. Basilica, φιλονεικία καὶ δίχη: contentio, et lls. in l. 15, c. eod. contentio. Sed libri veteres habent, intentio. Sic apud Anastasium Bibliothecarium ubi editi habent, contentio, semper in cod. Thuni legitur, intentio, ut in Bonifacio II, ordinatur sub contentione, ms. præfert, sub intentione.

(82) Non horum seniores. Οἱ γέροντες. Basilica, οἱ πρεσβύτεροι. Ergo seniores Judæorum lites etiam et controversias dirimebant. Vide Bertramum, De rep. Hebræorum, et ibi adnotat. Constantini l'Empereur, pag. 39ii.

(83) Judæorum primates. Ἐξαρχοί.

(84) Canonem coronarium. Aurum coronarium quod olim Judæi quotannis conferebant patriarchis Hierosolymitanis, imperatores procedente tempore sibi vindicaverunt. Vide Cujac. ad tit. cod. De auro coron. lib. x, et de emendatione atque interpretatione legis 17, c. eod. Vide Samuelis Petiti observat. lib. iii, c. 3, p. 207, et viri cl. doctissimique De libertat. Eccl. Gallie. dissertat. lib. 1, c. 3, p. 26. De patriarchis etiam Judæorum vide Josephi Scaligeri canones Isagogicos p. 297.

(85) Civitatis sit pater. Manuit Cujac. observ. lib. xii, cap. 30, in l. ult. c. eod. legendum, nec patris honorem, auctoribus libris Basilic. lib. 1, tit. 1, c. 43, in l. 2, c. Ut nemini licet in coempti. spec. Tuto δὲ παραφυλαττέτωσαν καὶ οἱ πατέρες τῶν πόλεων: Illud autem observent et patres civitatum. Quarum autem rerum curam haberent patres civitatum qui et curatores reip. dicebantur, docet Cuj. ad Nov. LXXV, et d. c. 30.

(86) Ruinam minantes. Veteres synagogas reparare Judæis conceditur, novas extruere non licet. B. Ambrosius, epist. 29 et 30. Theodoricus in rescripto ad Judæos Genuenses, apud Cassiodorum varior. 2, 27, v. c. 3 et 7, ext. De Jud.

(87) Publicatione honorum. Sc etiam Photius interpretatur illa verba legis ult. C. eod. Cernat bona sua proscripta, mox pœnæ sanguinis destinanda. Nomoc. tit. 9, c. 25.

(88) Et capitis. Hæc non esse in Basilicis testatur Balsamon, ad d. c. 25, et verum est, ut constat ex lib. 1, tit. 1 cap. 45. Sunt tamen in sexagesimo, tit. 54, c. 31. Cæterum falluntur qui inter legem Judæorum 17 et l. ult. c. eod. aliam interserunt ex Basilicis et Nomocanone; est enim tantum pars d. l. ult.

(89) Lib. 1, tit. 5, const. 13. Ibi centum notatum, ms. Peir. habet ὡς triginta v. d. const. 12.

ἐναγκαλίαν δαπάνην χορηγεῖν, προῖκα τὰ ὑπὲρ θυγατρὸς ἐπιδίδοναι, καὶ πρὸ γάμου δωρεὰς ὑπὲρ τῶν υἱῶν κατὰ τὴν ἀξίαν τῆς οὐσίας: εἰ τὰ ἄλλα θεραπευόμενος τοῦτο μόνον ἐγκρατεῖν ἔχει, διὰ τί γέγονε Χριστιανός.

Βιβλίον α', τίτ. α', διάταξις κα. ης ἡ ἀρχή. *Quoniam*. Σημαίωσαι ὅτι τῆ τοῦ αἰρετικοῦ προσηγορίᾳ ἢ Ἰουδαίος οὐ περιέχεται. Κωλύσασα γὰρ ἡ διάταξις αἰρετικὸν ἐν δικαστηρίῳ μαρτυρεῖν, προσέθηκε, μήτε Ἰουδαίος μαρτυρεῖται. Ὅστε οὖν, δι' ὧν κενωρισμένως τὴν ὀνομασίαν τούτων ἡ διάταξις ἐποιήσατο, οὐ βούλεται αὐτοὺς τῆ τῶν αἰρετικῶν προσηγορίᾳ συμπεριλαμβάνεσθαι.

Βιβ. α', τίτ. ζ', διάτ. α', ης ἡ ἀρχή, *Si quis*. Ὁ ἀπὸ Χριστιανῶν Ἰουδαίος γενόμενος, καὶ ἐλεγχθεὶς, δημῶσαι ὑποβάλλεται.

Βιβ. α', τίτ. ια', διάτ. ζ', ης ἡ ἀρχή. *Christianis*. Ὁ Χριστιανὸς μὴ ἀποκεχρήσθωσαν τῆ δυναστεία τῆς θρησκείας, καὶ τοὺς Ἰουδαίους ἡσυχάζοντας, καὶ οὐδὲν θορυβῶδες ποιῶντας βιαζέσθωσαν.

Βιβ. α', τίτ. ιβ', διάτ. α', ης ἡ ἀρχή, *Judei*. Ἰουδαίος διὰ τὸ περιγράφει: Ἐγκλημα, ἢ χροὸς ἀπαστερῆσαι βουληθεὶς, καὶ Χριστιανὸς γενέσθαι, μὴ ἄλλως ἔσται δεκτός, εἰ μὴ τὸ ἔγκλημα τὸ ἐπαγόμενον αὐτῷ, ἢ τὸ χροὸς ἐπιλύσῃ.

ΤΙΤΛΟΣ Γ'

Περὶ τοῦ Χριστιανῶν ἀνδράποδον μὴ αἰρετικόν, ἢ Ἰουδαίων, ἢ Ἑλλήνων, ἢ γέμεσθαι, ἢ περιτέμνειν.

Ἐρμηνεία Α'. Ἰουδαίος Χριστιανὸν ἀνδράποδον ἢ ἄλλης αἰρέσεως, ἢ ἔθους, καθ' οἷονδὴποτε τρόπον μὴ ἔχει. Εἰ δὲ ἔχει καὶ περιτέμνει αὐτὸν, τὸ μὲν ἀνδράποδον ἐλευθεροῦται, αὐτὸς δὲ κεφαλικῶς τιμωρεῖται.

Annibalis Fabroti notæ.

(90) *Judæus Christianum*. Ex lege Constantini Judæus servum Christianum possidere non potest. Eusebius in *De vita ejus*. Sed statim liber fit, vide l. 1 c. Th. et Append. cod. Th. num. 4. Fisco vindicatur ex Constantii et Constantis constitutione. Cedren.: Κωνσταντῖος δὲ καὶ Κωνσταντὸς ἐνομοθέτησαν, Ἰουδαίον μὴ ὀνεισθαι δοῦλον· ἐπεὶ ἀπαρτεῖσθαι αὐτὸν εἰς τὸν δημόσιον λόγον· εἰ δὲ καὶ περιτεμνῆν τολμητοῖ δοῦλον, ἔπει τιμωρεῖσθαι, καὶ τὴν τούτου δημεύεσθαι οὐσίαν. *Constantianus et Constantius legem tulerunt, ne quis Judæus servum emeret, emptum publicari jussuerunt. Si quis circumcidere servum ausus esset, gladio feriri, et bona ejus publicari*. Sozomenus, lib. vi, c. 17; Anastasius Biblioth. in *Hist. eccles. : Constantius autem et Constantius leges edidit Judæum non emere servum, alioquin auferri eum, et publicis rationibus tradi*. Paulus diaconus lib. ii *Hist. miscell.* idem dicit. Constat enim ex cod. Th. vetitam olim fuisse Judæis emptionem servorum Christianorum, et dominationis causa factam traditionem. Et Justinianus omnem acquirendorum servorum causam Judæis admittit l. 5 cod. Th. *De contrah. emption.* Novell. cxi. iv. Gregor. epist. 3, cap. 21. Flodoard. p. 103; *Ut Christiani Judæis vel gentilibus non vendantur*.

Agohard. *De insol. Jud* : Porro si et circumcidere servum Christianum ausus fuerit, gladio puniri talia præsumptem. Quod jus in Gallia receptum est. *Capitularia Carol. M.* lib. vi, cap. 318, et lib. vii cap. 809, quæ sunt Aniani ad l. 1 cod. cod. ne occasione dominii sectam venerandæ religionis immutent. l. 64 cod. Th. cod. Append. cod. Th. num. 6.

(51) *Vel alterius sectæ*. Αἰρέσεως. *Basilica, vel alterius religionis, ἄλλης θρησκείας*, lib. lx, tit. 54, c. 32.

(92) *Quocunque modo ne habeto*. Nec comparare debet, nec largitæis, vel alio quocunque titulo consequatur. L. 1, cod. cod. quæ in veteribus eodd. tribuitur Constantino, subscriptio hoc modo esse debet: *Imperator Constantinus A. ad Evagrium*. Et in fine ejus l. 1, *ibid. Aug. CP. Constantino A. VIII, et Constantio Cæs. VI, COSS* Alius codex habet, *D. Kalend. Decemb. CP. Constantio A. VIII, et Const. III. Consilium* Theod. n. 17, can. 65.

(95) *Libertatem consequitur*. Si servus rem gestam detulerit, pro præmio accusationis liber efficitur, *Basilica* libro lx, tit. 54, cap. 32. Alioquin fisco vindicatur, l. 2 cod. Theod. cod.

A debet, et quæ requiruntur ad necessariam expensam ei suppeditare, filiius dotes constituere, pro filiis donationes ante nuptias, pro modo patrimonii, facere: si, dum in cæteris a filio recte colitur, hoc solum habeat, quod reprehendat illum scilicet factum esse Christianum.

Lib. 1, tit. 5, const. 21, ejus initium, *Quoniam*. Nota, Judæum hæretici appellatione non contineri. Postquam enim prohibuit hæc constitutio, ne testis in judicio sit hæreticus, adjicit, *Nec Judæus testimonium dicat*. Quo fit, ut cum separatim horum mentionem constitutio fecerit, Judæos hæreticorum appellatione comprehendi nolit. Hoc nota, veluti de quo valde queritur.

Lib. 1, tit. 7, constit. 1, ejus initium, *Si quis*. Qui a Christianis deficiens, Judæus factus fuerit, et criminis hujus convictus, publicationi facultatur subjicitur.

Lib. 1, tit. 11, constit. 6, ejus initium, *Christianis*. Christiani religionis auctoritate non abutuntur, nec Judæis quiete degentibus, neque turbulentium quidquam molientibus, vim inferant.

Lib. 1, tit. 12, constit. 1, ejus initium, *Judei*. Judæus, qui circumscribendi criminis, aut intervertendi debiti causa, Christianus fieri voluerit, non aliter admittendus erit, nisi quod ei crimen infertur, diluerit, aut æs alienum dissolverit.

TITULUS X.

Ne Christianum mancipium hæreticus, vel Judæus, vel paganus habeat, vel possideat, vel circumcidat.

I. Judæus Christianum (90) mancipium, vel alterius sectæ (91), vel nationis, quocunque modo ne habeto (92). Sin habet, et circumcidit, ipsam quidem mancipium libertatem consequitur (93), Judæus vero captis supplicio punitur.

II. Paganus (94), et Judæus, et Samarita (95), A et quicumque non est orthodoxus (96), habere Christianum mancipium æquit. Nam et ipsum mancipium in libertatem vindicatur, et qui mancipium comparavit, libras 30 privatis largitionibus solvit.

Tituli X Paratitla.

Lib. 1, tit. 3, constit. 54, ejus initium, *Deo nobis*. Nullus Judæus, aut paganus, aut hæreticus, mancipium Christianum habeat. Si tale quid deprehensum fuerit, confestim servus in libertatem abripiatur,

Lib. 1, tit. 7, constit. 5, ejus initium, *Eum*. Qui servum adhibita vi, vel persuasione, traduxerit a Christianismo ad nefandam sectam, publicato patrimonio, capite plectatur.

Lib. 1, tit. 9, constit. 16, ejus initium, *Judæi*. Bonorum publicationem, et exsillum perpetuum Judæis inferimus, qui Christianum circumcidisse convicti fuerint: vel alteri, ut id faceret, mandaverint.

TITULUS XI.

De paganis sacrificiis, et templis.

I. Tempia clauduntur (97), nec quisquam sacrificato. Si quis hoc perpetraverit, capite plectitur, et facultates publicatas amittit. Pœna simili rector aut præses afficitur, qui executionem non fecerit (98)

Annibalis Fabroti notæ.

(94) Paganus. Carolus M. in synodo apud Othlo-

(95) Samarita. Servus Christianus quem Samarita emerit, statim liber sit, ex Justinii Novella constitutione cap. 2, quæ inter Novellas Justiniani est cxliiv.

(96) Et quicumque non est orthodoxus. Hæreticus enim est quisquis non est orthodoxus, l. 12 *De hæret.* Itaque hæreticis etiam interdictum est ne servos Christianos habeant, l. *Deo nobis*, 54, cod. *De episc. et cleric.* Græci ad l. 9, § ult. D. *De donat.* "Ὅσα μὴ δύναται γενέσθαι τῆς δεσπορίας τοῦδ', ταῦτα οὐ δύναται αὐτῷ δωρηθῆναι· οἷον Χριστιανῶν ἀνδράποδον αἰρετικῶν προσώπων. *Quæ alienis fieri non possunt, ea donari ei non possunt: ut mancipium Christianum hæretico, ex l. 2, h. tit.* Servus continuo liber sit, et emptor triginta auri libris multatur. Basilica d. tit. 54, cap. ult. Non modo autem Christianum mancipium habere et circumcidere Judæis prohibetur, sed et catechumenum, Basilica lib. 1, tit. 4, cap. 47, ex l. 2, h. tit.

(97) Tempia clauduntur. Constantius M. sacrificia paganorum sustulerat, et eorum fana, delubra, templa claudi jusserat, imo etiam dirui, et ecclesias ædificari. Orosius, *Histor.* lib. vii, c. 28, in fin.: *Statuit citra ullam nominum cædem paganorum templa claudi.* Nicephor. lib. viii, c. 48, 25. Gregorius magnus de consecrandis gentilium templis decretum condidit. Et ante Gregorium, Constantinum M. templa gentilium Christo addixisse scribiti Gelrenus his verbis: Γράφει δὲ καὶ αὐτῷ οὐ νόμον, τοῦδ' τῶν εἰδώλων ναοῦ ἀποδίδοσθαι τοῖς τῷ Χριστῷ ἀφιερωμένοις ναοῖς. Tulit eam leges. Prima ut fana simulacris consecrata,

B. Ἑλλῆν, καὶ Ἰουδαῖος, καὶ Σαμαρείτης, καὶ πᾶς μὴ ὢν ὀρθόδοξος, οὐ δύναται Χριστιανὸν ἀνδράποδον ἔχειν· ἐπεὶ καὶ αὐτὸ ἐλευθεροῦται, καὶ ὁ πησάμενος δίδωσι τοῖς πριβάτοις λ'ι λίτρας.

Kai dou paratitla.

Βιβ. α', τίτ. γ', διάτ. ιδ', ἧς ἡ ἀρχή, *Deo nobis*. Μηδεὶς Ἰουδαῖος, ἢ Ἕλλην ἢ αἰρετικὸς ἀνδράποδον ἔχτω Χριστιανόν. Εἰ δὲ τοιοῦτο εὐρεθῆ, εὐθὺς ὁ δοῦλος εἰς ἐλευθερίαν ἀπαρξίσθω.

Βιβ. α', τίτ. ζ', διάτ. ε', ἧς ἡ ἀρχή, *Eum*. Ὁ δοῦλον βιαζόμενος, ἢ κείθων ἀπὸ Χριστιανῶν εἰς ἀθέμιτον αἵρεσιν μεταλθῆν, ἀποτεμνίσθω.

Βιβ. α', τίτ. θ', διάτ. ις', ἧς ἡ ἀρχή, *Judæi*. Δήμεισιν καὶ διτνεκῇ τοῖς Ἰουδαίοις ἐξορίαν ἐπάγομεν, τοῖς ἐλεγχόμενοις ὡς Χριστιανὸν περιέτεμον, ἢ τοῦτο ἄλλω ἐνετίστω.

TITAOΣ ΙΑ'.

De paganis sacrificiis, et templis.

Ἐρμηνεῖα Α'. Τὰ ἱερὰ κλεισθῶ, καὶ μηδεὶς οὐδέτω. Εἰ δὲ τις ἀμαρτήσῃ τοῦτο, ἀπακαταλείψεται, καὶ δημεύεται· καὶ μὴ ἐπιφελθῶν ὁ ἀρχῶν, ἐμοίως τιμωρεῖται.

C *Christo dedicatis templis addicerentur.* Idem scribit Theophanes de eodem Constantino M. his verbis: Οὗτος πρὸς τὸν νόμον ἐργασθε πρῶτον τοῖς εἰδώλων ναοῖς ἀποδίδοσθαι τοῖς τῷ Χριστῷ ἀφιερωμένοις. Συννομοῦσθε δὲ αὐτῷ καὶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς αὐτοῦ· *Hic ad leges addidit, Crispo ejus filio cum eo sanciente, primum idolorum templa viris Christo consecratis addicenda.* Et ex eodem Theophane Anastasius in *Historia eccles.*: *Iste, inquit, primam legem scripsit, idolorum templa his tradi, quæ Christo sunt deputata.* Cassiodorus tamen in Chronico scribit, edicto Constantini gentilium templa subversa esse, quæ Senator exscripsit ex Hieronymi Chronico. Julius Pollux in Chronico; eadem scholiastes addit, tria templa eum diruisse Constantinopoli, Solis, Dianæ, et Veneris. Justinianum etiam hæreticorum quasi ecclesias Christianis addixisse scribit Cedrenus et Theophanes. Sed ut scriptores qui dirui et qui claudi tantum jussisse dicunt, hoc modo in concordiam adduci possint, ut nimirum quædam claudi, et quædam everti jussisset. Certe non omnia statim eversa satis constat ex l. 1 c. eod., in qua Constantius sancit in omnibus locis atque urbibus universis claudi potius templa, et accessu veitio omnibus licentiam delinquendi perditis abnegari. Minut. in Octavio, *Perdant sceleratisque tributis altaria*: Item: *Confluxerant perditii, facinorosi,* etc. Vide quæ olim diximus ad l. 3 col. Th. eod. Cæterum hæc l. non est in Basilic. ut Photius etiam monet *Nomoc. tit. 42 c. 4.* Quod Basilii et Leonis temporibus panci pagani supressent, vide quæ dixi ad *Parat. Cujac. h. tit.*

(98) Qui executionem non fecerit. Qui persequi et vindicare neglexerit.

Β. Μηδὲς διὰ σπλαγγυσεωπίας μαντεύσθω. Α Πικρῶς γὰρ τιμωρεῖται ἑ τῶν ἐνεστώτων ἢ τῶν μελλόντων παρὰ τὸ κεκωλυμένον ζητῶν τὴν ἀληθεῖαν.

Γ. Αἱ θυσίαι κεκίλυνται, καὶ ὁ κόσμος τῶν δημοσίων ἔργων μὴ περιαιρεῖσθω. Εἰ δέ τις ἀντιγραφὴν ἢ ἴμιον προφέρει ἐπὶ τῇ τούτων καθαιρέσει, ἀφαιρεῖται παρ' αὐτοῦ, καὶ βασιλεὺς ἀναφέρεται.

Δ'. Ἄνευ θυσῶν καὶ ἁρπαγῆς ἀπηγορευμένης ἐπιτελεῖσθωσαν πρὸς τὴν ἀρχαιότητα αἱ δημῶδεις θείαι, καὶ τὰ πρὸς Ἱλαρίαν τοῦ δήμου συμπόσια.

Ε'. Οἱ ἐν Καρθαγένῃ ἱερατικοὶ τόποι τῶ θεῷ οὐκ ἀδιαφερέτως, πλὴν τῶν ἐξ αὐτῶν ἀπὸ βασιλέων δωρηθέντων προσώποις ἢ ἐκκλησίαις.

Ζ'. Ἐν οἱ Χριστιανοὶ βιάσονται ἢ ἀρπάσωσι τὰ προσήκοντα τοῖς ἡσυχάζουσιν Ἑλλησὶ τε καὶ Ἰουδαίοις, τὸ ἀρπαγὴν ἀποδιδοῦσι: διπλοῦν, καὶ οἱ ἄρχοντες, καὶ αἱ τάξεις, καὶ οἱ πολιτευόμενοι μὴ ἐκδικήσαντες, ἀλλὰ συγχωρήσαντες ταῦτα πλημμελήθησαν παρὰ τοῦ δήμου, ὁμοίως τιμωροῦνται.

II. Nemo per extispicinam (99) divinationes instituat. Nam acerbe punitur (1-2), qui praesentium vel futurorum veritatem contra vetitum inquirat.

III. Sacrificia prohibita (3) sunt, at publicorum operum ornatus (4) ne tollitor. Quod si quis rescriptum, aut legem, ad horum eversionem (5) profert, id ipsum ei eripitur, et ad imperatorem refertur.

IV. Absque sacrificiis, et superstitione prohibita, juxta consuetudinem antiquam, spectacula publica (6), quaeque sunt ad hilaritatem populi (7) convivia perficiantur.

V. Loca sacra (8), quae Carthagine sunt, ad Augustam domum (9) pertinento, exceptis iis, quae ab imperatoribus vel alium personae, vel ecclesiis (10) sunt donata.

VI. Si Christiani vim attulerint, aut rapuerint ea, quae pertinent ad quiete degentes (11) paganos ac Judaeos: quod rapuere, duplum restituant (12); et praesides, et officia, et decuriones (13-14), si non vindicaverint, scilicet haec a populo designari (15) permiserint, poena simili afficiuntur.

Annibalis Fabroti notae.

(99) *Nemo per extispicinam.* Inspectione jecoris, extispicine l. 2. c. eod. Ὡς ἐφορῶν τὸ ἤπαρ καὶ τὰ σπλάγγνα τοῦ θοομένου ὀρέμματος διὰ τὸ ἐπαγγέλλεσθαι τὰ μέλλοντα: *Ut inspiciat jecur et exta vicinia ad futura denuntianda.* Petronius arbiter: *Recluso pectore extraxit fortissimum jecur, et inde mihi futura praedixit.* Auctor incertus apud Suidam: Ἕλληνας τότε καλλιερεῖν νομίζουσιν, ἕταν δαίμονι τινι θύσαντες αἰσίων ἐπιτύχουσι: σημάτων ἐν τῷ ἤπατι τοῦ ἱεροῦ. Existant totidem fere verbis apud auctorem magni Erymologicum in v. Καλλιόρημα. De extis Virgil. in *Aeneid.*

. . . spirantia consultit exta.
Zeno Veronensis episc. Serm. de Jona: *Rapti jecoris veronenses consultunt fibras.*

Consultit ille deos spirantibus extis. In cod. Justiniano additur: *Vel, quod est deterius, futura sub execrabili consultatione cognoscat.* Quenam illa est execrabilis consultatio? An quia reclusis hominum pectoribus exta consulerem? sic videtur. Scribit enim Porphyrius De abstinentia ab animalibus, lib. 11, p. 34, edit. Florentinae, melius futura praenosci in extis hominum: Ἐπιφαίνεται γὰρ μέλλον, ὡς φασί, τοῖς τούτου σπλάγγνοις τὰ μέλλοντα: καὶ πολλοὶ γε τῶν βαρβάρων δι' ἀνθρώπων σπλαγγγύονται. Hac inhumani et execrabili consultatione Julianus utebatur, ut scribit Cedrenus p. 501 et 508 edit. R.

(1-2) *Nam acerbe punitur.* Basilica lib. 1, cap. 12, Ἐπήρηται αὐτῷ τιμωρία τῆς σταυρώσεως: *Imminet ei poena furca.* Idem scribit Balsamon ad Photium *Nemoc.* tit. 1, cap. 25.

(3) *Sacrificia prohibita.* Ex hoc loco constat in l. 5 c. eod. superesse vocem, templorum, quae nec in Basil. lib. 1, t. 1, c. 15, exstat, nec in vet. c. Brod.

(4) *Ornatus.* Simulacra, statuas, quae civitatibus ornamento sunt. V. Firmic. de error. profan. rel.

(5) *Ad horum eversionem.* Recte igitur in d. l. 5 legitur in vet.: *Qui ea conantur evertere*: Basilica, κατελύσει, quod est, diruere, destruere. In eadem l. melius Brod. c. quam alii: *Ac ne sibi aliqna acci.*

(6) *Spectacula publica.* Voluptates, l. 4, c. eod. Ludi. Vide quae diximus ad l. 5 c. Th. eod. Trebellius Pollio in Gallienis: *Et quae voluptates paratae sunt, et qualis cras erit scena, quales circenses.*

(7) *Ad hilaritatem populi.* Πρὸς ἁπλῆν, lætitiā in d. l. 4, non licentiam, ut in quibusdam manusc., in qua etiam legendum est, exhiberi, et iniri etiam, ex vet. De festis conviviis vide quae dixi ad l. 17 c. Th. eod. Quod autem dicitur in d. l. 4, quando exigunt publica vota, Basilica sic interpretantur, εἴποτε ταῦτα γενέσθαι: ἢ τῶν δημοσίων βοτῶν ἰσορροπίας ἐπιζητεῖ: *Si quando haec fieri publicorum votorum hilaritas postulet.* βοτῶ Græco-Barbara dictio est quae exstat in can. 62 concilii in Trullo.

(8) *Loca sacra.* Loca quae sacris error veterum deputavit, l. 5 c. eod. id est, loca sacris gentilibus deputata.

(9) *Ad angustam domum.* Nostrae rei volumus sociari. Sic vet. et Basil. τῇ ἰδικῇ ἡμῶν οὐσίᾳ βουλόμῃσθα συνάπτεσθαι: *Private rei nostrae volumus sociari.* In cod. tamen Theod. l. 20 eod. ex qua d. l. 5 sumpta est, et in Brod. codice legitur, *jubemus, quod mutandum non est.* Prosper Aquitan. De promiss. Dei, parte III.

(10) *Vel ecclesiis.* In d. l. 5 legendum est, volumus pertinere, ut in Basil. ἡβολήθημεν, et in l. 20 c. Th. eod. ut supra, volumus pervenire.

(11) *Ad quiete deg.* Securos, l. 6 c. eod. ἡσυχάζοντας, Basil. v. Cassiod. Chron.

(12) *Duplum restitunt.* In c. Th. in triplum et quadruplum. Tribonianus immutavit, quasi rapina Judaeis aut Graecis facta, dupli tantum poena coerenda sit, tripli autem aut quadrupli si alius.

(13-14) *Decuriones.* πολιτευόμενοι. Basilica, πρωτεύοντες τῶν πόλεων. — *Principales civitatum.* Lib. 1. tit. 1, c. 16 Glossæ Gr.-Lat. Πρωτεύων, *principalis.* Principales sunt decurionum primi, de quibus Cujacius ad tit. c. *De decurion.* l. 35.

(15) *A populo designari.* Ταῦτα πλημμελήθησαν παρὰ τοῦ δήμου: a populo admitti, percipitari.

VII. Nemo voti causa (16) templum ingreditor, A nec simulacra honore afficito, nec templa sertis redimito (17), nec ignem aris injicito (18), vel thus adoleto (19), non libationes facito (20), vel hostias immolato. Nam publicatione bonorum, capitique supplicio punitur, cum quidem publica sit hujus criminis accusatio (21). Præses vero, qui post legitimam accusationem, et probationem, factius non vindicaverit, quinquaginta libras, sicut et officium libras totidem, fisco solvit.

VIII. Si pagani prohibitum quid fecerint, publice accusantur: et si quid in alieno loco, sciente domino, perpetraverint, tam locus ipse (22), quam reliquum patrimonium ejus proscribitur, et ipse dignitatem, vel militiam amittit. Sin privatus est, pœna corporali afficitur, et in opus metalli perpetuo relegatur.

IX. Si quid donatum fuerit, aut relictum locis, aut personis, vel ad fulciendum errorem paganum, id ea civitas accipiet, in qua illæ personæ habitant, vel sub qua sita sunt ipsa loca: rebus ipsæ expendendis ad similitudinem reddituum municipalium (23). Impietates vero paganorum (24), præsidēs ipsi puniunt, et quæ potestatem eorum excedunt, ad imperatorem referunt.

X. Qui post sanctum baptisma in errore paganorum manent, ultimo supplicio puniuntur: qui vero necdum baptizati sunt, tam seipsos, quam liberos, atque conjuges, cum omnibus suis, ad sacrosanctas ecclesias adducunt: ac liberi quidem, qui minoris ætatis sunt (25), absque dilatione baptizantur: adulti vero prius Scripturas secundum

Annibalis Fabroti notæ.

(16) *Nemo voti causa.* Δι' εὐχὴν. In l. 7 c. eod., Nemo venerantis adorantisque animo. Sic libri vct. Brod. Basilica d. t. 1, c. 17: μηδὲ ἐν διαθέσει καὶ ψυχῇ προσκυνούτος ἢ εὐχομένος. *Nemo venerantis orantisque proposito et animo*, ut in l. 3 supra *De hæret.*, conveniendi *orandique habeant facultatem.* Sic adorare apud Tertullian. *de orat.* cap. 1, orare est. Idem de *Pudicitia*, c. 2: *Et tu ne adoraveris pro populo.* Videntur tamen imp. in d. l. 7, ἐν διὰ σουτὶ dixisse. Glossæ Gr.-Lat. προσκύνησις, adoratio, adveneratio. Item. προσκυνῶ, adoro, venero. In l. 10, c. Th. cod.: *Τεμπλῶν ἀδουρῶν ἐντὶ τῷ ἁγίῳ.* Est autem proprie adorare, manum ori admovere. V. Minut. in Octavio.

(17) *Nec templa sertis redimito.* In l. 7 c. eod. *Templorum postes.* Theodosius in l. *Nullus* 12, c. T. eod., *Nullus sertis suspendat.* Vide quæ ibi dixi. Adde Theodoret. de Græc. affect. curandis serm. 7: Ἰὼν στεμμάτων ὄζι, ποῦ τὸν νεῶν κατεκόσμησεν: *Sertis quibus templum adornabat.*

(18) *Nec ignem aris injicito.* In l. 7 c. eod. profanis.

(19) *Thus adoleto.* Virgil. *Ecl.* 8: *Verbenasque adole pingues et mascula tura..* Servius, *incende.* Idem Virg. *Georg.* 4: *... Panchæis adolescunt ignibus arv.* Serv. id est, thure: adolescunt autem pro incenduntur.

(20) *Non libationes facito.* Pateris vius libari, d. l. 7. Theodoretus d. lib. vii *De ture et vino:* Καὶ λιθανωτῶν προσέφερον, καὶ οἶνον ἐσπενδον. *Et thus adolebant, et vinum libabant.* Virgil. vii *Æneid.*, *Nunc pateras libate Jovi.*

(21) *Publica accusatio.* Apud publicum judicium

Z'. Μηδὲ δι' εὐχὴν εἰς ναὸν εἰδωλικὸν εἰστέτω, μηδὲ τιμάτω τὰ ξόανα, μηδὲ στεφανούτω τοὺς ναοὺς, μηδὲ πῦρ τοῖς βωμοῖς βάλλετω, ἢ λιθῶν θυσιαζέτω, μηδὲ σπενδέτω ἢ θυσιαζέτω. Ἐπι δὲ δημεύεται, καὶ κεφαλικῶς κολάζεται, πουδλικῶς οὐσης τῆς κατηγορίας. Ὁ δὲ ἀρχων, μετὰ νόμιμον κατηγορίας καὶ ἀπόδειξιν μὴ ἐπεξῶν, ἢ λίτρας δίδωσι τῷ φρίσκῳ, καὶ ἡ τάξις πενήτηχοντα.

H'. Ἐὰν οἱ Ἕλληνας ἀπηγορευμένον τι πράξωσι, πουδλικῶς κατηγοροῦνται: καὶ ἐὰν ἐν ἀλλοτρῶν τόπῳ πλημμελήσωσιν, εἰδότες τοῦ δεσπότου, καὶ ὁ τόπος καὶ ἡ λοιπὴ οὐσία δημεύεται, καὶ στερεῖται στρατείας ἢ ἀξίας. Ἰδιώτης δὲ ὢν, σωματικῶς τιμωρεῖται, καὶ διηνεκῶς εἰς ἔργον μετάλλου ἐξορίζεται.

Θ'. Ἐὰν τι δωρηθῆ, ἢ καταλειφθῆ τίποις ἢ προσωπῶσι, ἢ ἐπὶ συστάσει τῆς τῶν Ἑλλήνων πλάνης, ἢ πόλις αὐτὸ λήφεται ἐν ἧ τὰ πρόσωπα οἰκεῖ, ἢ ὅφ' ἦν οἱ τόποι διάκεινται, καὶ δαπανῶνται καθ' ὁμοιότητα τῶν πολιτικῶν προσώπων [προσόδων *al. cod.*]. Τὰ δὲ τῶν Ἑλλήνων ἀσεδήματα τιμωροῦνται οἱ ἀρχοντες, καὶ τὰ ὑπερβαίνοντα αὐτοὺς ἀναφέροσι τῷ βασιλεῖ.

I'. Οἱ μετὰ τὸ ἅγιον βάπτισμα τῇ πλάνῃ τῶν Ἑλλήνων ἐπιμένοντες, ἐσχάτως τιμωροῦνται. Οἱ δὲ μήπω βαπτισθέντες, ἑαυτοὺς καὶ παῖδας, καὶ γαμετάς, καὶ πάντας τοὺς αὐτῶν προσαγγέτωσαν ταῖς ἁγίαις ἐκκλησίαις. Καὶ τὰ μὲν αὐτῶν τέκνα, μικρὰ ὄντα, χωρὶς ἀναβολῆς βαπτίζονται, οἱ δὲ τέλειοι πρότερον τὰς Γραφὰς καὶ τοὺς κανόνας διδάσκονται.

accusetur, d. l. 7. Licita cunctis accusatione ad exemplum majestatis, l. *Nullus* 12, c. Th. eod. Vide l. 8 c. eod.

(22) *Tam locus ipse.* Vide d. leg. 12, et l. 10 c. *De hæretic.*

(23) *Ad similitudinem reddituum.* Rectius in cod. Leunclavii legebatur, πολιτικῶν προσόδων, quam in ms. Peir. προσώπων, et in Coutiano, βασιλικῶν προσόδων.

(24) *Impietates vero pag.* Vide Basil. lib. 1, t. 1, c. 19.

(25) *Qui minoris ætatis sunt.* Ergo baptismus in adultam ætatem differendus non est, ne si moriantur ἀέπτιστοι, non baptizati, vitæ cœlestis expertes sint. Scio quid de infantium baptismo scripserint viri docti: inter quos Exbertus archiepiscopus Eborac. num. 41, in Excerptioib. ait: *Placuit de infantibus quoties non inveniuntur certissimi testes, qui eos baptizatos esse testentur, neque ipsi sunt per ætatem idonei de traditis sibi sacramentis respondere, absque ullo scrupulo hos esse baptizandos, ne ista trepidatio eos faciat sacramentorum purgatione privati.* Idem traditur de omnibus, de quibus dubium est an baptizati fuerint, cap. 2 h. tit. Ordo Romanus de offic. divinis: *Illud autem de parvulis providendum est, ne postquam baptizati fuerint, illum cibum accipiant, neque lactent sine summa necessitate, antequam communicent sacramento corporis Christi.* Joannes Hierosolymitan. ex Homina in Psalm. xiv: *Adducit quispiam infantem adhuc ubera sugentem, ut baptizetur, et statim sacerdos erigit ad infirma ætatis pacta convenia, et assensionis et minoris ætatis dejussorem accipit susceptorem, et interrogat: flemmat Satana, etc.*

Εἰ δὲ διὰ τὸ τυχεῖν στρατείας: ἢ ἀξίας, ἢ οὐσίαν ἔχειν, σχηματίζονται βαπτισασθαι, καὶ τοὺς παῖδας, ἢ τὰς γαμετάς αὐτῶν, ἢ τοὺς ἐν τοῖς οἰκοῖς αὐτῶν ἐπι τῆς πλάνης ἐάσωσι, καὶ τοὺς αὐτοὺς προσήκοντας, δημεύονται, καὶ δέοντως τιμωροῦνται καὶ τῆς πολιτείας οὐ μετέχουσιν· εἰ δὲ μὴ βαπτισθῶσιν, οὐ μετέχουσι τινος τῆς πολιτείας, οὔτε κυριεύουσιν οὐσίας, κινήτης, ἢ ἀκινήτου· ἀλλὰ τὸ δημόσιον αὐτὰ ἐκδικεῖ· καὶ ἀρμοδίως τιμωροῦνται, καὶ ἐξορίζονται. Εἰ δὲ φανῶσι θυσιάζοντες, ἢ εἰδωλολατροῦντες, ὡς Μανιχαῖοι τιμωροῦνται. Οὐ παιδεύουσι δὲ Ἕλληνας οὐδὲ οὐλοῦσι παιδεῖαν, οὔτε δημοσίας ἀπολαύουσι σιτήσεως, οὔτε κατὰ θεῖον τιπουν.

pagani cuiuscunque disciplinae professores (27) esse sanctione sacra interveniente, fruuntur.

Οὗτος ὁ τίτλος παράτιτλα οὐκ ἔχει.

TITULUS IX.

Περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν προσφευγόντων, καὶ ἐκβοήσασιν ἐκείσε κερχρημέτων.

Ἐρμηνεῖα Α'. Ἰουδαῖος διὰ τὸ φυγεῖν ἐκκλησίαν, ἢ χρέος, ὁλέων χριστιανίσαι, μὴ προσδεχέσθω, πρὶν ἂν ἀνεύθυνος φανῆ, καὶ τὸ χρέος καταβάλλῃ.

Β'. Ὁ τοὺς προσφεύγοντας ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς ἀποσπῶν τῷ δὲ majestatis ὑπόκειται.

Γ'. Οὐ δεῖ τοὺς προσφεύγοντας ἔχειν οὐδὲ ποτε ὄπλα, οὐ μὴν ἐντὸς τοῦ ναοῦ ἐσθλεῖν ἢ καθεῦδειν· ἀσφαλῶς γὰρ διάγουσιν ἐντὸς τῶν πρώτων θυρῶν, ἐν αὐλαῖς, καὶ στοαῖς, καὶ λουτροῖς, καὶ κήποις. Εἰ δὲ παρὰ τῶν κληρικῶν προτραπέντες, καὶ ὄρκον ἐπὶ τῇ ἀσφαλείᾳ λαβόντες, μὴ ἀποδύνται τὰ ὄπλα, δι-

canones (26) docentur. Si vero propterea quod militiam vel dignitatem adepti sint, vel quod facultates habeant, sperie tenus ipsi baptizantur, at liberos, uxoresve suas, aut domesticos et necessitudinem sibi junctos, in errore reliquerint, publicatione bonorum damnantur, et pro merito puniuntur, nec republica fruuntur. Quod si plane baptizati non fuerint, nullius in republica beneficii participes sunt, neque dominium patrimonii mobilis aut immobilis habent, sed fuscus ea sibi vindicat, et praeterea pœnis competentibus plectuntur, ac relegantur. Quod si constiterit eos sacrificare, vel simulacra colere, sicut Manichæi puniuntur. Ceterum nequeunt, nec annona publica (28), ne quidem

Β Ille titulus paratitla non habet.

TITULUS XII.

De his qui ad ecclesias confugiunt, et clamoribus ibi utuntur.

I. Judæus (29), qui fugiendi criminis (30), aut debiti causa (31), Christianizare vult, non suscipiatur prius, quam eum culpæ expertem esse constiterit, et debitum solverit.

II. Qui abstrahit (32) confugientes ad ecclesias, majestatis crimine tenetur.

III. Confugas arma quæcumque habere non oportet, nec intra templum cibum somnumve capere (33). Nam tuto degunt intra primas januas (34) in arcis, et porticibus, et balneis, et hortulis. Quod si a clericis admoniti, accepto quoque securitatis causa juramento (35), arma non depo-

Annibalis Fabroti notæ.

(26) Secundum canones. Vide Photii Nomoc. C. tit. 2, c. 4.

(27) Disciplinæ professores. Sic Julianus edicto præcepit ne quis Christianus docendorum liberalium studiorum professor esset, ut scribit Orosius, lib. viii, c. 30. Vide quæ notavi ad l. 7 c. Th. eod.

(28) Nec annona publica. In l. 19 c. Th. annone templorum ad militis transferuntur.

(29) Ad immunitatem ecclesiarum pertinet, ut sonites qui ad eas confugerint inde abluere non possint, sed loci reverentia et intercessione defendantur, can. 6, distinct. 87; concil. Arclatens. 1, can. 1 et 2; et concil. Aurelian. iv, can. 21, Herardus archiepisc. num. 129: De reis ad ecclesias, vel ad earum atria confugientibus, ut inde non abstrahantur. Si qui autem confugas avellere tentaverint, non solum adversus homines iniquissimi, sed et adversus Deum impiissimi erunt. Sic etiam ex principum constitutionibus ecclesiæ præstant confugis securitatem, sive aram salutis, aram misericordiæ, l. 3 c. De his qui ad eccles. conf., eujusmodi ara fuit etiam Athenis, ut scribit Theoph. ad § Jus civile, De jur. nat. Quod tamen non pertinet ad reos majorum criminum, cap. 6, De imm. ecclesiar. neque ad eos, qui tristem sententiam passuri sunt, ut est in Capitulari Carol. M. his verbis: Ut homicide et cæteri qui mori legibus debent, si ad ecclesiam confugerint, non excusentur, neque eis ibidem victas detur. De homicidis vide Lexodi cap. xxi, et Nov. xvii, cap. 7, et Nov. cxvii, cap. ult. Vide concil. Anglic. p. 620; epist. B. Augustini 187 ad Bonifac. c. 6; extrav. De imm. eccl. c. Remm. 17, q. 4.

(30) Fugiendi criminis. In l. 1 c. eod. ut evitate possint crimina, id est, accusationes, ἐγκλή-

σεις, Basil. lib. 1, tit. 1, c. 44.

(31) Aut debiti causa. In d. l. 1, pondera delictorum. Bas. τὰ βάρη τῶν χρεῶν. Onus aris alieni. Creditoribus obnoxii, vel rei criminum ad ecclesiam confugiebant, vel etiam ad Ecclesiam catholicam transibant. De his in conciliis Africanis. Vel denique se in clericorum consortium allegi postulabant. B. Augustinus in Breveculo collationis dici 3, c. 12: Quidam etiam in eadem epistola facinorosi arguebantur, et facti debitores, qui occasione persecutionis, vel carere vellent onerosa multis debitis vita, vel purgare se putarent, et quasi abluere facinorosa sua, etc.

(32) Qui abstrahit. Ecclesiæ securitatem præbent confugis, ita ut inde avelli non possint: qui autem abducunt, in crimen majestatis incidunt, et quodammodo deos violare dicebantur: Οὐ μόνον εἰσὶ περὶ ἀνθρώπους. In l. 3 c. eod. vetus codex habet, fideli denno præceptione. In registro Gregorii, lib. x, ep. 54. Zonaras ad can. 97 synodi vi in Trullo.

(33) Cibum somnumve capere. Vesci vel cubare d. l. 3.

(34) Intra primas januas. Vide l. 3 ibi, et post loca p. c. eod. conjuncta Basil. interp. lib. v. t. 1, c. 11, in pr.

(35) Securitatis causa juramento. Hæc sunt in Græca constitutione, non in Latina, l. 3 c. eod. et ita quoque accepit Photius, Nomocan. tit. 9, c. 17, ubi in editione priore corrupte legitur p. 94, ὅτι γούν pro καὶ ἄν. Adde autem Ægypti interpretationem post verbum, cognuntur, clerici enim sunt. Vigilans papa in epistola encyclica ad Orientales, p. 226.

auerint, per armatos abstrahentur : hoc autem non licet facere sine jussu episcoporum, et defensorum.

IV. Si servus (36) armatus ad templum confugerit, vel domino tradatur, vel illi, a quo aufugit. Si fretus armis, resistit, domino permittitur, ut eum, quibus id faciendum putarit viribus, abstrahat. Ac siquidem in resistendo fuerit interemptus, noxæ dominus expers est (37).

V. Non licet in ecclesiis conclamationibus uti, vel tumultuari, nec cum multitudine seditionem in civitate movere. Nam is, cui sit injuria, potius quam ut hæc faciat, præses adeat. Qui contra legem hæc agit, vel seditionem movet ultimo supplicio punitur.

VI. Qui confugas abstrahere conatur, supplicio capitali afficitur. Nec alimentis, aut veste, quieteque privandi sunt (38). Ac siquidem in ipsa conspiciantur ecclesia (39), servata locis ipsis reverentia per judicis competentis sententiam commonentur, et responsum dant, quod ipsis dandum videtur. Si latitant in ecclesiæ sinibus, per œconomum, vel defensorem, vel eum, cui res ab episcopo commissa fuerit, perquiruntur : et cum inveniuntur, decenter commonentur ; et potestatem habent vel per seipsum, vel per instructos procuratores, in competenti judicio respondendi. Si dilationem interponunt, legitime per edicta citantur, ac siquidem res immobiles habent, earum sive traditio, sive distractio fit, pro quantitate debiti, tam privati, quam publici. Quod si extra ecclesiam res mobiles occultatas habent, per executores perquiruntur, et ex eis fit satisfactio. Sin res eorum in ipsa occultantur ecclesia, per œconomum et defensorem inquiruntur. Quod si sola de aliquo est suspicio, jussu episcopi sui jusjurandum præstat (40). Eadem etiam in fidejussoribus (41), mandatoribus, et rebus eorum, et familiaribus, et sociis, et omnino in iis, qui easdem ob causas obnoxii sunt, ac una cum ipsis ad ecclesias confugiunt, observantur : uti scilicet ex rebus eorum (42) debita solvantur. S vero servi (43), vel ascriptilii,

ἀνόπλων ἀποσπῶνται. Τοῦτο δὲ ποιεῖν οὐκ ἔστι παρὰ κέλυσιν τῶν ἐπισκόπων καὶ τῶν ἐκδικῶν.

Ἐάν δοῦλος ἐνοπλος προσφύγῃ ναῶν, παραδίδῶθω τῷ δεσπότη, ἢ εἰ οὐ ἀπέδρα. Εἰ δὲ τοῖς ὄπλοις θαρβῶν ἀνθίσταται, συγχωρεῖται ὁ δεσπότης μεθ' οἷας ἂν νομίση ἐυνάμειος αὐτὸν ἀποσπῆν· καὶ ἐάν ἀνθιστάμενος ἀποθάνῃ, ἀνεύθυνός ἐστιν ὁ δεσπότης.

Ἐ'. Οὐκ ἔξεστιν ἐν ἐκκλησίαις ἐκδοῦσθαι κεχρησθαι, ἢ θορυβεῖν, οὔτε μετὰ πλήθους· ἐν πόλεσι στασιάζειν. Ὁ γὰρ ἀδικούμενος, ἀνεὶ τοῦ ταῦτα ποιεῖν, προσίτω τοῖς ἀρχουσιν. Ὁ δὲ παρὰ τὸν νόμον ποιῶν, ἢ κινῶν στάσιν, ἐσχάτως τιμωρεῖται.

Γ'. Ὁ τοὺς προσφυγόντας ἀπαιχρῶν ἀποσπᾶσαι κεφαλικῶς τιμωρεῖται. Οὐ δεῖ δὲ αὐτοὺς στερεῖσθαι τροφῆς, ἢ ἐνδύματος, ἢ ἡσυχίας. Καὶ εἰ μὲν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ φαίνονται, τῆς τιμῆς φυλάττομένης τοῖς τόποις, ὑπομιμνήσκονται ψήφῳ τοῦ προσφόρου δικαστοῦ, καὶ δίδασιν τὴν νομιζομένην αὐτοῖς ἀποκρισιν· εἰ δὲ λαυθάουσιν ἐν τοῖς ἄλλοις, ἀναζητῶνται διὰ τοῦ οἰκονόμου, ἢ τοῦ ἐκδικίου, ἢ τοῦ ἐπιτερομένου παρὰ τοῦ ἐπισκόπου· καὶ εὐρισκόμενοι, εὐσηγμένως ὑπομιμνήσκονται, καὶ ἀδαιαν ἔχουσιν ἢ δι' ἑαυτῶν, ἢ δι' ἐντολέων, instructos, ἐν τῷ προσφύρῳ δικαστηρίῳ ἀποκρίνασθαι. Εἰ δὲ ὑπερτίθενται, νομίμως ἐδικτῶν καλοῦνται· καὶ εἰ μὲν ἔχωσιν ἀκίνητα, παραδίδονται, ἢ πιπράσκονται πρὸς τὸ ποσὸν τοῦ χρέους ἰδιωτικοῦ τε καὶ δημοσίου· εἰ δὲ καὶ ἔχωσιν ἐξώθεν τῆς ἐκκλησίας κινητὰ κεκρυμμένα, ζητοῦνται διὰ τῶν ἐκδικῶν, καὶ εἰ αὐτῶν τὸ ἱκανὸν γίνεται. Εἰ δὲ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ κρύπτονται τὰ αὐτῶν, ζητοῦνται διὰ τοῦ οἰκονόμου καὶ τοῦ ἐκδικίου. Εἰ δὲ περὶ τίνος ἐστὶ μόνῃ ὑπόνοια, καλεῖται τοῦ ἐπισκόπου αὐτοῦ ὄμνυαι. Ταῦτα καὶ ἐπὶ ἐγγυητῶν, καὶ μανδατόρων, καὶ πραγμάτων αὐτῶν, καὶ οἰκῶν καὶ μετοχῶν, καὶ ὄλων τῶν ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ἐνεχομένων φυλάττονται τῶν σὺν αὐτοῖς προσφυγόντων· ὥστε καὶ ἐκ τῶν πραγμάτων αὐτῶν ἀποδοθῆναι τὰ χρέη. Εἰ δὲ δοῦλοι, ἢ ἐναπόγραφοι, ἢ κολωνοὶ, ἢ ἀπελεύθεροι, μετὰ πραγμάτων ἢ

Annibans Fabroti notæ.

(36) Si servus. Justinianus in Aurea Bulla majori Ecclesiæ concessa : Δούλος, μάτην τῇ ἐκκλησίᾳ προσχωρήσας, ἀξίως παιδευέτω, καὶ τῷ ἰδίῳ διδῶσθω κυρίῳ : Servus qui temere ad ecclesiam confugerit, pro dignitate castigetur, et domino suo restitatur.

(37) Noxæ dominus expers est. In l. 3 c. eod. nulla erit ejus noxa, nec conflandi criminis relinquere occasio. Sic legitur in Brodæi codice. Basilica : Κἂν μαχόμενος τελευτήσῃ, ἀνεύθυνός ὁ ἐπιλόθων ἔστω δεσπότης. Et si in pugna interimitur, insons esto dominus, qui eum vi adortus est, lib. v, tit. 1, c. 13.

(38) Quietee privandi sunt. Ἡ ἡσυχία ἢ ὕπνου καλύονται· Αὐτῶν αὐτῶν ἀποσπῶνται. Bas.

(39) In ipsa conspiciantur Ecclesia. Hinc defendi potest lectio d. l. 6 ibi, Appareant in ecclesia publice ; quoniam in quibusdam libris hæc absint : vel enim apparent in ecclesia publice, vel in libris ecclesiasticis latitant, ut mox subjicitur.

(40) Jussu episcopi sui jusjurandum præstat. Ex his intelliges, verba illa d. l. 6, § 1 : De sua etiam conscientia satisfacere auctoritate venerabilis antistitis jubetur.

(41) Eadem etiam in fidejussoribus. In d. l. 6, sic legendum est ex vet. cod. In fidejussorum vel mand. seu rer. ad eos pert. vel fam. et soc. vel participum. et omnimodo in hisdem causis obv. pers., etc.

(42) Uti scilicet ex rebus eorum. Ex hoc loco corrigenda est l. 6, § 1, eod. ibi, Ut eorum quoque bonis publica debita, etc., et legendum, ut ex eorum. Sic in Basilicis d. tit. 1, c. 14 : Ἐκ τῶν τούτοις ὑπαρχόντων, ex eorum bonis.

(43) Si vero servi. In d. l. 6 additur, Conquisitis rebus certis atque subtractis, etc. Basilica d. c. 14 : Ἀποσπῶντας τινα τῶν πραγμάτων τοῦ δεσπότη, ἢ διαφθείρας : Subtractis quibusdam rebus domini, aut corruptis.

χωρὶς προσφύγων, ἀποδίδονται παραχρῆμα, ἢ ἂν ὠφρονηζόμενοι πρὸς τὸ ἀμάρτημα καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν ὥστε μὴ καὶ τοὺς ἔχοντας αὐτοὺς ἐκ τῆς αὐτῆς ἀπουσίας βλάβεσθαι, μῆτε αὐτοὺς ἐπι βλάβῃ τῆς ἐκκλησίας ἐκ τῆς δαπάνης τῶν πτωχῶν ἀποτρέφεσθαι. Δεῖ δὲ τὸν οἰκονόμον καὶ τὸν ἐκδικὸν ἀναζητεῖν τοὺς πρόσφύγοντας, καὶ τὰς αἰτίας αὐτῶν, καὶ διδάσκειν τοῖς ἀρχουσιν ἢ οἷς ἀνήκουσιν ὥστε τὰ τῷ δικαίῳ συμβαίοντα γενέσθαι. Ἡ διάταξις οὐκ ἔχει χώραν ἐν Κωνσταντινουπόλει. Τὰ γὰρ ἐν αὐτῇ συμβαίοντα, ὡς ἂν ἐθέλοι ὁ βασιλεὺς διατίθῃσιν.

Z'. Ὁ ἔχων ἀγωγὴν ἢ πρᾶγμα πρὸς τινα μὴ ὀφρῦεῖται τὰς ἐκκλησίας δι' αὐτοῦ ἢ δι' ἑτέρου ἄλλὰ προσίτω τοῖς ἀρχουσιν. Εἰ δὲ τοῦ βασιλέως ἐπι ἀμαρτήμασι χρῆζει, διὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου αὐτὸν διδάσκειτω. Ὁ δὲ παρὰ ταῦτα ποιῶν ὠφρονηζέται.

H'. Ὁ τοῦ βασιλέως εἰς τὴν Μεγάλῃν Ἐκκλησίαν ἐν ἑορτῇ προϊόντος ἐκδοήσῃσι χρώμενος ἐκπίπτει τοῦ πρᾶγματος, καὶ διὰ τοῦ ἐπαρχοῦ ἐκβαλλόμενος, ὠφρονηζέται. Ὁ δὲ διὰ δυνατὸν πρόσωπον τῇ ἐκκλησίᾳ πρόσφύγων διδάσκειτω τὴν βασιλείαν διὰ τοῦ πατριάρχου καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν.

Kui dva paratitla.

Bib. α', τίτ. γ', διάτ. κ', ἢς ἡ ἀρχή, *Si qua*. Τὰ ἐπι τοῖς πρόσφύγουσιν εἰς τὰς ἐκκλησίας βέλαια ἔστω προνόμια.

Bib. α', τίτ. μθ', διάτ. α', ἢς ἡ ἀρχή, *Nemo*. Ὁ ἀρχων μετὰ διαδοχὰς ὀφείλει ἅ τῆς ἡμέρας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ποιεῖν, μὴ κρυβόμενος ἐντὸς τῶν σεπτῶν ὄρων.

Bib. ε', τίτ. ιθ', διάτ. η', ἢς ἡ ἀρχή, *Θεσπίζομεν*. Περὶ τῶν πρόσφύγων ταξωτῶν ἢ πολιτευομένων, ὅπως δεῖ αὐτοὺς ἀπαιτεῖσθαι τὰς δημοσίου εἰσφορὰς, φησὶν ἡ διάταξις παρακλεουσαμένη μηδὲνα καταβάλλειν ἐπ' αὐτοὺς τὰς συντελείας, εἰ μὴ ἑρμοιάσωσιν. Ἐπι γὰρ τοὺς πρόσφύγοντας ἢ ἄλλως κρύβοντας αὐτοὺς, οὐδέμιν βούλεται γίνεσθαι παρὰ τῶν συντελεστῶν ἐπ' αὐτοὺς καταβολήν.

TITULOS II'.

Περὶ τῶν ἐν ἐκκλησίαις ἐλευθερουμένων.

Ἐρμηνεία Α'. Καλῶς τις τὸν ἴδιον δοῦλον ἐν

Annibalis Fabroti notæ.

(44) *Confestim traantur*. Additur in d. l. 6 : *Ad locum statumque proprium revertantur, rebus quas secum habuerint, reformandis : diutius enim eos intra Ecclesias non convenit commorari*. Sic legitur in Brodæi codice. Basilica : Εἰς τὸν τόπον ὠρισμένον καὶ οἰκεῖον ὕποστρεφέτωσαν. *Ad locum statutum et proprium revertantur*, ut ita videantur legisse in d. l. 6, in qua tamen nihil mutandum est, ad statum enim proprium reverti dicuntur servi, coloni, ascriptitii, familiares sive liberti, de quibus antea actum est.

(45) *Ut aequitati*. Sic legendum in d. l. 6. Cum hæc epitoma confer caput 15. d. tit. 1.

(45') Hæc et proxime sequens epitoma hic tantum exstant ; leges integræ perierunt.

vel coloni, vel liberti, cum rebus, aut absque rebus, ad ecclesias confugerint, confestim traduntur (44), et pro modo delicti, proque ratione disciplinæ ecclesiasticæ, castigantur : ne ii, quorum sunt, ex ipsorum absentia damnum capiant ; nec ipsi ad ecclesiæ detrimentum, ex sumptu pauperumulantur. Debent autem et œconomus et defensor in eos, qui ad ecclesias confugiunt, et in causis eorum inquirere ; atque prasides, vel illos ad quos personæ causæque pertinent, instruere, ut æquitati (45) convenientia fiant. Cæterum hæc constitutio Constantinopoli locum non habet. Nam quæ illa in urbe accidunt, imperator arbitratu suo disponit.

VII. Qui actionem (45') vel negotium adversus aliquem habet, non turbet ecclesias per seipsum, vel per alium ; sed prasides adeat. Quod si ei propter admitta quædam, opus ipso sit imperatore, archiepiscopi opera ipsum instruat. Qui secus facit, castigatur.

VIII. Qui, procedente in aliquo festo Majorem ad Ecclesiam imperatore, conclamationibus ulitur, et ipsam causam amittit (46), et per præfectum urbis pellitur, atque castigatur. Qui vero propter aliquam personam potentem, ad ecclesiam confugit, imperatoriam majestatem tam patriarchæ (47) quam ecclesiæ defensorum opera instruat.

Tituli 12 paratila.

Libri i. tit. 3, constit. 22, ejus initium : *Si quæ*. Quæ nomine confugientium ad ecclesias concessa sunt privilegia, firma sunt.

Lib. i, tit. 49, constit. 1, ejus initium : *Nemo*. Prasides, postquam ei successum est, quinquaginta dies in provincia sic debet exigere, ut intra terminos religiosos non occultetur.

Lib. x, tit. 19, constit. 10 (48), ejus initium : *Θεσπίζομεν*. De confugientibus ad ecclesias apparitoribus, vel curialibus, disserit hæc constitutio quomodo sint ab eis exigenda tributa publica ; præcipientes, ne quisquam collatione super eos solvat nisi hoc ipsum publicaverint. Nam super illos, qui ad ecclesias confugiunt, vel alio quo modo semet occultant, nullam fieri vult a collatoribus solutionem.

TITULUS XIII.

De his qui in ecclesiis manumittuntur.

I. Recte quis (49) servum suum in ecclesia ca-

(46) *Causam amittit*. Licet bonam causam habere videatur, Basilica d. tit. 1, cap. 16.

(47) *Patriarchæ*. Διὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου, per archiepiscopum, Basil. c. cod.

(48) Lib. x, tit. 19, const. 10. In libro Peiresæ legitur, διατ. η', constit. 8.

(49) De hac manumissione Africani Patres in cod. can. Eccles. Afric. canone 64 ; Balsamon in synodo Carthaginiensi can. 67 et 85 ; concilium Anglicanum Berghamstedæ can. 9 : *Si quis servum suum ad altare manumiserit, liber esto, et habilis sit ad gaudendum hereditate et virgildo, et fas sit ei ubi volet sine limite versari*. Manumissionis autem formula hæc existat apud Ivonem Carnot. sexta parte c. 131,

tholica, populo et sacerdotibus præsentibus, manumittit; et propter memoriam, vice actorum, qualiscumque sit scriptura, quæ ab episcopis subignatur. Ipsi etiam episcopi, prout volunt (50) dant vel relinquunt libertates: modo tamen eorum voluntas manifesta fiat.

II. Qui in ecclesia, episcopo et universo populo præsente, manumittitur, sit civis Romanus. Clericus autem, si vel in extrema voluntate dederit, vel quibuscunque verbis dari libertatem præceperit, facit, ut directa libertas ex ipso die publicati testamenti competat.

Tituli 13 paratitla.

Lib. I. tit. 3, constit. 34, cujus initium: *Deo nobis*. Servus, qui pagano, vel Judæo, vel Samaritano, vel hæretico servit, tametsi necdum Christianus est, nunc autem Christianus fieri vult; statim atque sigillum [*baptismi scilicet*] acceperit, in libertatem eripitur; nec potest ipsam dominus ejus in servitium reducere, licet etiam is postea Christianus factus fuerit.

Lib. VII, tit. 13, constit. 1, cujus initium: *Sanctimus*. Capite secundo tradit hæc constitutio, posse filium mandato patris servos suos in ecclesia manumittere.

Annibalis Fabroti notæ.

(50) *Prout volunt*. Id est, ἔγγραφως καὶ ἀγράφως, in scriptis et sine scriptis. Basilic. lib.

καθολικῆ Ἐκκλησίᾳ, τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἱερῶν παρόντων ἐλευθεροί, καὶ διὰ μνήμην ἐν τάξει ὁπομνημάτων, εἰσδηποτε γραφῆ γίνεται, φέρουσα τῶν ἐπισκόπων ὁπομνημάτων [ἢ ὁποσηματώσιν]. Καὶ αἱτοὶ δὲ οἱ ἐπίσκοποι, ὡς ἐν θέλωσι, διδάσκει ἢ καταλιμπάνουσιν ἐλευθερίας ὥστε μέντοι δηλωθῆναι τὴν γούμην αὐτῶν.

Β'. Ὁ ἐν ἐκκλησίᾳ τοῦ ἐπισκόπου καὶ τοῦ λαοῦ πάντες παρόντος ἐλευθερούμενος, Ῥωμαῖος γίνεται: ὁ δὲ κληρικὸς, καὶ ἐν τελευταίᾳ βουλήσῃ ἢ ῥήμασιν οἰοισθῆποτε ἐπιτρέψῃ ἐλευθερίαν δοθῆναι, directam ἀρμόσαι ποιεῖ ἐξ αὐτῆς τῆς ἡμέρας δημοσιωθῆναι τὴν βούλησιν.

Καὶ ἔσα παράτιτλα.

Βιβ. α', τίτ. γ', διάτ. νδ', ἥς ἡ ἀρχή, *Deo nobis*. Ὁ δοῦλος Ἑλληνι, ἢ Ἰουδαίῳ, ἢ Σαρματίῃ, ἢ αἰρετικῷ δουλεύων, εἰ καὶ μὴ ἔσται Χριστιανὸς, βούλεται δὲ νῦν γενέσθαι, ἅμα τῷ σφραγισθῆναι εἰς ἐλευθερίαν ἀρπάζεται, μὴ δυναμένου τοῦ δεσποτοῦ αὐτοῦ τοῦτον ἀναδουλοῦν, εἰ καὶ αὐτὸς μετὰ ταῦτα Χριστιανὸς γέγωνα.

Βιβ. α', τίτ. ιε', διάτ. α', ἥς ἡ ἀρχή, *Sanctimus*. Ἐν τῷ δευτέρῳ κεφαλαίῳ φησὶν ἡ διάταξις εἶ δύναται ὁ υἱὸς κατὰ μανδάτον τοῦ πατρὸς τοῦ ἐαυτοῦ οἰκέτας ἐν ἐκκλησίᾳ ἐλευθεροῦν.

XVIII, tit. 14, cap. 2, dummodo constet de manumissoris voluntate.

LIBER SECUNDUS.

ΣΥΝΑΓΩΓΗ

ΤΩΝ ΣΠΟΡΑΔΗΝ ΕΝ ΤΟΙΣ ΔΙΓΕΣΤΟΙΣ ΚΑΙ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΙΣ ΚΕΙΜΕΝΩΝ ΠΕΡΙ
ΙΕΡΩΝ ΤΟΠΩΝ ΤΕ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ, ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΝ ΑΥΤΟΙΣ
ΓΙΝΟΜΕΝΩΝ ΤΕ ΚΑΙ ΠΛΗΜΜΕΛΟΥΜΕΝΩΝ · ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΙΕΡΩΝ, ΕΤΙ ΔΕ ΚΑΙ ΙΟΥΔΑΙΩΝ ΚΑΙ
ΘΥΣΙΩΝ, ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΔΑΓΟΝΤΩΝ ΤΙΝΑΣ ΠΡΟΣ
ΑΠΗΓΟΡΕΥΜΕΝΗΝ ΘΡΗΣΚΕΙΑΝ · ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΑΠΟΣΤΡΟΦΗΣ ΠΑΙΔΩΝ,
ΓΕΡΟΝΤΩΝ, ΚΑΙ ΑΣΘΕΝΩΝ.

COLLECTIO

SPARSIM EXPOSITURUM IN DIGESTIS, ET SANCTIONIBUS
PRINCIPUM, ET INTRODUCTORIIS LEGIBUS, SIVE INSTITUTIS, DE REBUS
DEQUE LOCIS SACRIS, ET DE HIS QUÆ IN EIS
FACTA SUNT, ET QUÆ IN EIS COMMITTUNTUR: ET DE SACERDOTIBUS, ET
SACRIFICIIS, ET JUDÆIS: ET DE HIS QUI ALIQUOS
AD PROHIBITAM RELIGIONEM ADDUCUNT: ET DE PUERORUM, SENUM
AC INFIRMORUM ALIMENTIS.

De rebus et locis sacris, et de his, quæ in eis facta sunt, et quæ in eis committuntur.

Digestorum lib. I, tit. 8, digestum primum Gaii.

Περὶ ἱερῶν τόπων τε καὶ πραγμάτων, καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς γινομένων τε καὶ πλημμελουμένων.

Β.β. α', τίτ. γ', δίγερτον α' Γαίου. Τὰ εἰρη

θείου δικαίου εἰσὶ, καὶ ὑπ' οὐδενὸς δεσπόζονται. Ἄ σακρον δὲ πρᾶγμα ἐστὶ τὸ δημοσίῳ ἀνιερῶθέν. Τὰ γὰρ ἰδιωτικά οὐκ εἰσὶ σάκρα, ἀλλὰ βέβηλα· εἰ δὲ καταπίσῃ τὸ οἰκοδόμημα, μένει σάκρος ὁ τόπος, ὡς Μαρκιανοῦ διγιστ. ζ'. Καθιερῶνται δὲ τὰ σάκρα καὶ ἐν πόλει καὶ ἐν χωρίοις. Δημόσιοι δὲ τόποι παρὰ κλειυσιν βασιλέως οὐ γίνονται σάκροι, ὡς Μαρκιανοῦ καὶ Οὐλπιανοῦ διγιστον η' καὶ θ'. Τὸ δὲ σάκρον ἀδιατίμητόν ἐστιν, ὡς ὁ Πομπώνιος διγιστ. ι'.

Βιβλίον α', τίτλος ις', διγ. ζ'. Ὁ ἀνθύπατος ἐπιβλεπόμενος τὰ ἱερά, καὶ παρασκευάζεσθαι αὐτὰ φιλοκαλεῖσθαι.

Τίτλος ιη', διγ. ιγ'. Ὁ ἀρχων ζητεῖται τοῦς ἱεροσύλους.

Βιβ. ζ', τίτ. ιδ', διγ. ξ, Pomponius. Οὐ καλῶς τις πακτεύει μὴ καθιερῶν τὸν ἴδιον τόπον.

Βιβ. ζ', τίτ. α, διγ. κγ'. Pauli. Τὰ σάκρα ἐκδικεῖν ὡς ἡμέτερα οὐ δυνάμεθα.

Βιβ. η', τίτ. α', διγ. ιθ' Pauli. Τόπου παρεντιθεμένου, καὶ τοι ἐμποδίζεται. Δουλεία γὰρ διὰ τοιούτου τόπου οὐ συνίσταται.

Β.β. ι', τίτ. β', διγ. δ' Οὐλπιανοῦ. Τὰ κληρονομία δίκαιώματα μετὰ τῆς ἐν τῷ ῥητῷ διαστρίξως ἔ, κατὰ ψῆφον ἢ συναίνεσιν τῶν κληρονόμων ἐν ναφῷ ἀποτιθέμενται.

Βιβ. ια', τίτ. δ', διγ. α' Οὐλπιανοῦ. Τοῦς φυγάδας δούλους, συλλαμβανόμενους ἀσφαλῶς δεῖ φυλάττεσθαι, καὶ ἐν ναφῷ προσγράφεσθαι τὰ ὀνόματα αὐτῶν, καὶ τίνων ἐαυτοῦς λέγουσι. καὶ τὰ σημεῖα αὐτῶν, τυχὸν εἰ ὤτειλάς ἔχουσιν.

Βιβ. ια', τίτ. ζ', διγ. λς', Pomponius. Τὰ σάκρα γινόμενα ὑπὸ τοῦς πολεμίους παύονται εἶναι τοιαύτα. Ὡς πρὸς δὲ ἐλείθερος, δουλωθεῖς· ἀπολυθέντα δὲ τῆς συμφορᾶς, ἀναλαμβάνουσι τὴν προτέραν κατάστασιν διὰ τῆς ὑπογραφῆς.

Βιβ. ιβ', διγ. ε', Ulpianus. Πᾶς ὑποθεμιτὸς ὄρκος ἐξ ἐπαγωγῆς ὀμνύμενος φυλάττεται, καὶ ὅν τις ὁμῶς κατὰ τῆς ἰδίας θρησκείας.

Δίγιστον λγ'. Ulpianus. Ὁ κατὰ τῆς ἐαυτοῦ σωτηρίας ὀμνύς δοκεῖ μὲν ὀμνύναι κατὰ τοῦ Θεοῦ·

A Res sacræ divini juris sunt, nec in ullius sunt dominio. Sacra vero res (51) est, quæ publice est consecrata. Nam private res, non sunt sacræ, sed profanæ. Quod si corruerit ædificium, locus sacer manet, ut tradit Marciani digestum sextum. Cæterum sacræ res dedicantur et in civitate et in agris. Locus autem publicus absque jussu imperatoris non fit sacer, ut est in Marciani et Ulpiani digesto 8 (52) et 9. Sacra vero res inæstimabilis est, ut ait Pomponius digesto 10.

Lib. i. tit. 16, digesto 7. Ædes sacræ proconsul inspiciat, et curet eas expoliri (53).

Tit. 18, digesto 15. Præses sacrilegos conquirat.

B Lib. ii, tit. 14, digesto 60. Pomponius. Non recte quis paciscitur, ne locum suum dedicit.

Lib. vi, tit. 1, digestum 23 Pauli. Quæ sacræ sunt, vindicare tanquam nostra non possumus.

Lib. viii, tit. 1, digestum 14 Pauli. Cum locus sacer interponitur, etiam iter impeditur. Nam servitus per ejusmodi locum non consistit.

Lib. x, tit. 9, digestum 4 Ulpiani. Tabulæ testamenti, cum eorum distinctione, quæ in textu exponitur, vel per decretum (54) vel consensum hæredum, in templo reponuntur.

Lib. xi, tit. iv, digestum 1 Ulpiani. Servos fugitivos, qui apprehenduntur, tuto custodiri oportet, ac in templo (55) eorum ascribi nomina, et quorum esse se dicant; itemque notas eorum (56), puta, si cicatrices habeant.

Lib. xi, tit. 7, digesto 56, Pomponius. Loca sacræ, cum in hostium potestatem veniunt, desinunt esse talia (57), sicut homo liber, in servitutem redactus. Liberata vero ab hac calamitate, statum pristinum per jus postliminii recipiunt.

Lib. xii, tit. 2, digesto 5, Ulpianus. Omne licitum jusjurandum, quod dolatum præstat, servari debet; licet aliquis per superstitionem (58) suam juraverit.

Digesto 33, Ulpianus. Qui per salutem suam juravit, per Deum quidem jurare videtur: sed si

Annibalis Fabroti notæ.

(51) *Sacræ vero res.* Res Deo dedicata non recipit æstimationem, Græci ad l. 9 D, eod. Bas. lib. xlvi, tit. 3, c. 7.

(52) Digest. lib. i, t. VIII. *Ut est in Marciani, dig. 8.* In libris nostris Marcianus in l. viii D. de rer. divinis. non agit de rebus sacris.

(53) Lib. i. t. 16, *Expoliri*, φιλοκαλεῖσθαι, refici.

(54) Lib. x, *Per decretum.* Κατὰ ψῆφον. per suffragium, l. 5, D. eod.

(55) Lib. ii, *Ac in templo.* Καὶ ἐν ναφῷ προσγράφεσθαι· et in æde ascribi eorum nomina. Itaque in l. 1. D. *De signit. legendum videtur, vel in æde proponas.* Basilica lib. lx, tit. 7, c. 1, in fine, καὶ προσγράφεσθαι ταῦτα ἐν ναφῷ ἢ τόπῳ δημοσίῳ· mallem, προσγράφεσθαι, ut hic: *Et eas ascribere in templo, vel loco publico.*

(56) *Itemque notas eorum.* Bas. loco citato: Καὶ

τῶν σημείων τυχὸν, εἰ ὤτειλάς ἔχουσιν. Cujac. *Et notis forte, si cicatrices habeant.* Puto ita distinguendum: *σημείων, τυχὸν εἰ ὤτ. Et notis, forte si c. h.* Notæ autem fugitivorum proponebantur, puta, nigro colore, crispis capillis. Vide Galenum, *De dignosc. pulsib.* lib. 1.

(57) *Desinunt esse talia.* Cicero in Verrem: *Sacræ Syracusarum victoria profana fecerat, nem: Has tabulas M. Marcellus cum omnia illa victoria sua profana fecisset, tamen religione impeditus non attigit.*

(58) Lib. xii. *Per superstitionem.* Sic etiam Bals. ad can. 94 syn. 4 in Trullo, et in scholiis ad tit. 13 *Nomoc.* c. 19. Hoc autem intelligo cum improbata religio non est, ut puta Manichæorum, aut Donatistarum, aut quæ alia prohibita in republica religio, Græci ad l. D. *De jurejur.* Basilic, lib. xxi, tit. 5.

jusjurandum ita non sit ei delatum, denuo jurat (59). Cæterum totus iste titulus de juramentis tractat.

Lib. xvi, tit. 3, digesto 1, Ulpianus. Si quidam de hæreditate defuncti contendant (60), nec eorum aliquis illi caveat, qui apud se rem depositam habet, non cogitur depositarius, ut conveniri se patitur, sed rem in templo deponit, donec de hæreditate judicatum fuerit.

Digestum 5 Pauli (61). Quod depositum est apud sequestrum (62), ex justa causa, iudicis arbitrato, in templo deponitur.

Lib. xvii, tit. 2, digesto 63, Pomponius. Si res communis consecrata fuerit, solvitur (63) ejus nomine contracta societas.

Lib. xviii, tit. 1, digestum 5 Pauli. Constat emptio rei sacræ, si emptor ignoret esse rem sacram. Sin autem novit (64), non constat, ut ait Pomponius.

Digesto 6. Qui per ignorationem, rem sacram, quasi privatam, emit, licet emptio non constet (65), tamen actionem ex emptio adversus venditorem habet; ut consequatur id, quod ejus intererat, ut acciperet. Sic ait Modestinus digesto 62.

Eodem titulo, digestum 22 (66), Ulpianus. Non est supervacuum ita pacisci: Si quis sacræ sit, ejus nihil venisse. Nam hoc ad exigua loca pertinet. Quippe si de prebentium fuerit, omnino sacræ esse, non valet emptio. Sed et quod solutum est, repetit emptor. Cæterum non computantur in modum fundi (67) venditi loca sacra fundo conjuncta, nisi hoc aperte sit indicatum, quemadmodum Paulus ait digesto 51.

Dig. 73, Papianus. Etiam si locus sacer dirutus sit, non fit profanus, neque venditur.

Lib. xxi, tit. 1, digesto 17 (68). Servis confugere ad asyli loca licet, ac postulare ut emanantur.

Lib. xxiv, tit. 1, digestum 5 (69), Ulpianus.

Annibalis Fabroti notæ.

(59) Dig. 33, *Denuo jurat*. Ut scilicet delatum est jusjurandum, Græci ad d. l. 33.

(60) Lib. xvi, *Contendant*. Utroque dicente se defuncti hæredem esse ex asse, et unus offerat cautionem de depositario defendendo adversus alterum, depositum ei restitui debet. Si nullus offerat cautionem, neutri reddenda res est, sed interitum dum de hæreditate disceptabitur, in ædo aliqua res deponi debet.

(61) Digestum 5 Pauli, Ulpiani. Sed in auctorum nominibus frequenter errant Græci.

(62) *Apud sequestrum*. Si velit sequester officium quod suscepit deponere.

(63) Lib. xvii. *Solvitur*. Res enim conditionem mutavit.

(64) Lib. xviii. *Sin autem novit*. Alienatio non est, si scias ejus rei alienationem prohibitam esso. Læge igitur in l. 6 *De contr. empti*. *Nec cujuscumque rei, si scias, alienationem esse*. Ei qui sciens emit non subvenitur; ipse enim se circumvenit.

(65) Dig. 6. *Licet emptio non constet*. Secundum plurimum sententiam rei sacræ emptio intelligitur, si ab ignorante ematur, non ut res alienetur, sed ut ex emptio agat, ut consequatur quod ejus in-

Α εἰ δὲ μὴ οὕτως ἐπινεχθῆ, ἀναθεὶν ἔμυσον. Ὅλος δὲ ὁ τίτλος περὶ ὄρκων διαλαμβάνει.

Βιβ. ις', τίτλος γ', δίγστον α', Οὐλπιανός. Ἐάν φιλονεικῶσι τινες περὶ τοῦ κλήρου τοῦ τελευταίου, καὶ μὴ ἀσφαλίζηται τις αὐτῶν τὸν ἔχοντα δεκδοίτον, οὐκ ἀναγκάζεται ὁ δεποσίταριος ἐναχθῆναι, ἀλλ' ἀποτίθεται τὸ πρᾶγμα ἐν ναφῇ, ἕως οὗ τὰ περὶ τῆς κληρονομίας κριθῆ.

Δίγστον ε' Pauli. Ἐὰν παρατεθῆν μοσῆτη σεquestro, ἐξ εὐλόγων αἰτίας· κατὰ δοκιμασίαν τοῦ δικαστοῦ ἐν ναφῇ ἀποτίθεται.

Βιβ. ις', τίτλος β', δίγστον ζγ', Pomponius. Ἐάν ἀνερωθῆ τὸ κοινὸν πρᾶγμα, λύεται ἢ ἐκ' αὐτῶ κοινωλία.

Βιβ. ις', τίτλος α', δίγστον ε' Pauli. Τοῦ σάκρου πράγματος ἀγορασία συνίσταται, ἐάν ἀγῶν ὁ ἀγοραστή; σάκρον αὐτὸ εἶναι. Εἰ δὲ γινώσκει, οὐ συνίσταται, ὡς ὁ Πομπώνιος.

Δίγστον ε'. Ὁ ἐν ἀγῶνι τὸ σάκρον ὡς ἰδιωτικὸν ἀγοράζων, εἰ καὶ μὴ συνίσταται ἢ πρᾶσι; ἡμῶς ἔχει κατὰ τοῦ πράτου τὴν ἐξέμπτο, εἰς ὅπερ αὐτὸ διαφέρει μὴ ἀπατηθῆναι, ὡς ὁ Modestinus διγστον ζβ'.

Βιβ. τὸ αὐτὸ, καὶ τίτλος, δίγστον κβ', Ulpianus. Οὐκ ἔστι περιττὸν συμφωνεῖν, ὡς Ἐάν τί ἐστι σάκρον, μηδὲν αὐτοῦ περᾶσθαι. Τοῦτο γὰρ πρὸς μικροῦς ἀνήκει τόπους· εἰ γὰρ εὐρέθῃ ἔλω; σάκρος, οὐκ ἔρῃεται ἢ πρᾶσι; ἀλλὰ καὶ τὸ δοθῆν βεβαιτεῖται ὁ ἀγοραστής. Οὐ λογίζονται δὲ εἰς τὸ μέτρον τοῦ πρᾶσέντος ἀγροῦ οἱ συντημμένοι αὐτῶ σάκρου τόποι, εἰ μὴ τοῦτο βη:ῶς ἐβ:ῆν, ὡς Παῦλος διγ. να'.

Δίγ. ογ', Παπανός. Καὶ πῶσόντο; τοῦ σάκρου, ὁ τόπος οὐ γίνεταί βέθῆλος· ὅθῃ οὐδὲ πωλεῖται.

Βιβ. κα', τίτ. α', δίγ. ις'. Ἐξῆσσι τοῖς δούλοι; προσφεύγειν ἀσύλοι; τόποι; καὶ ἔξαιτεῖν πρᾶσιν.

Βιβ. κβ', τίτ. α', δίγ. ε'. Οὐλπ. Καλῶς δωρεῦμα

terfuit non decipi, l. iv et vi. l. 62, § 1 et l. 70. D. *De contr. empti*. Sic ea res explicanda est.

(66) *Eodem titulo digesti. 22*. Utilis pactio est si res modica sit, quia l. ci modici emptio valet, et accedit emptioni majoris partis: nisi nominatim venditioni hæc lex dicta sit, nil est exceptus sit locus sacer vel religiosus. Nulla autem emptio est, si res quæ veniit omnino sacra vel religiosa sit, l. 22 et 24.

(67) *Non computantur in modum fundi*. Fac venditorem fundi sui modum aiisæ, puta decem jugerum esse, loca sacra vel religiosa non cedent in modum fundi: nisi si id actum sit ut cederent, l. 51 D. *De contr. empti*. et l. 7, § 1. D. *De peric. et comm. rei vend.*

(68) Lib. xii, t. 1, dig. 17. Se venales postulant qui veniunt in locum certum, ubi venales produciuntur.

(69) Lib. xxiv, t. 1, dig. 5, Ulp. In l. 5, § *Proinde, D. de donat. int. vir. et uxor*. Perperam additur τὸ ut, quod abest a *Pond. Florent*. Hoc ait IC. valere donationem si maritus uxori rem donaverit ut eam Deo offerret, vel locum in quo opus publicum quod promiserat facere, dedicaret, vel ædem

τῆ γαιμετῆ μου πρᾶγμα, ἐφ' ᾧ προσάγειν αὐτὸ τῷ Θεῷ, ἢ τόπον, ἐφ' ᾧ ποιῆσαι ναὸν ἐν-αὐτῷ. Καὶ γίνεται ὁ τόπος ἱερός.

Βιβ. κδ', τίτ. α', δίγ. ξα'. Gaius. Καλῶς τι δωρεῖται τῷ συνοίκῳ repudii causa. Πολλάκις γὰρ διὰ ἱερωσύνης συμφέρει τὸν γάμον λυθῆναι bona gratia.

Βιβ. κζ', τίτ. ιδ', δίγ. εβ', Marcianus. Ὁ τοῦ μαινομένου κουράτωρ οὐ δύναται πρᾶγμα αὐτοῦ καθιεροῦν.

Βιβ. λ', δίγ. λθ'. Ὁ σάκρα ληγατέων μαινεσθαι δοκεῖ, καὶ οὕτε τὸ τίμημα αὐτῶν δίδεται· ἐπειδὴ οὐδὲ ὅλως πωλεῖται.

Βιβ. λα', δίγ' οη' Παπιανοῦ, θέμα κζ'. Ἐάν δι' ἐπιστολῆς δωρησώμαι τῷ υἱῷ μου κτήμα, μὴ χρησάμενος ἐν αὐτῇ ῥήμασι fideicommissi, καὶ τὴν ἐπιστολὴν ἐν ἱερῷ παραθῶμαι, καὶ γράψω τῷ ἱερῷ οὕτως· Τὸ ἰνστρῦμεντῦν τῆς βουλήσεώς μου θέλω μετὰ τὴν τελευτήν μου δοθῆναι τῷ υἱῷ μου, καὶ ἀποθάνω ἀδιάθετος ἐπὶ πολλοῖς κληρονόμοις, λαμβάνει ὁ παῖς τὰ ἐν τῇ ἐπιστολῇ κτήματα.

Βιβ. λγ', τίτ. α', δίγ. κζ'. Σεβόλας. Ἐάν ληγατέω τοῖς ἱεροφύλαξι ἐνομίματα δοθῆναι τῷ καιρῷ τῆς ἑορτῆς αὐτῷ τῷ ἱερῷ, δοκῶ διηνεκῶς τὰ δέκα νομίματα ἐτήσια καταλείπειν.

Βιβ. λγ', τίτ. α', δίγ. ιζ'. Σεβόλας. Ἐάν ἀφορίσας δούλους μου εἰς παραφυλακὴν τοῦ παρ' ἐμοῦ κτιστομένου ἱεροῦ, ληγατέω αὐτοῖς menstrua cibaria, εἰ annua vestiaria, λαμβάνουσιν ἀπὸ τῆς τελευτῆς μου, μέχρις οὗ πληρωθῆ ὁ ναός. Δούλοι δὲ μένουσι τοῦ κληρονόμου, οὓς ὁ τεστάτωρ εἰς παραφυλακὴν ἀπέριωσε τοῦ παρ' αὐτοῦ κτισθέντος ἱεροῦ εἰ μὴ αὐτοῦς ἠλευθέρωσεν· ὡς βιβ. μ', τίτλος εβ', δίγιστον λα' Παπιανοῦ.

Βιβ. λδ', τίτ. β', δίγ. λζ'. Σεβόλας. Ἐάν εἴπω γενέσθαι σταυροὺς ἀπὸ ρ' λιτρῶν, καὶ ἀνατεθῆναι ἐν τῷ ἱερῷ πάντας δὲ οἱ ἐν τῷ αὐτῷ ἱερῷ ἀργυροὶ καὶ χαλκοὶ εἰσιν, ἀργυροῦς ὁ κληρονόμος ἀναγκάζεται ποιεῖν.

Βιβ. λε', τίτ. β', δίγ. α' Pauli. Καὶ ἐπὶ τοῖς ληγατέοις τῷ Θεῷ, χώρα τῷ Φαλκιδίῳ.

Βιβ. λε', τίτ. β', δίγ. α' Οὐπιανοῦ. Ἢ περὶ τῆς καινοτομίας παραγγελία χώραν ἔχει, ἵνα μὴ γένηται παρὰ τὸν νόμον ἐν ἱερῷ τόπῳ.

Annibalis Fabroti notæ.

publicam; fortasse non male legeretur: in quo opus publicum, quod promiserat, faceret, vel ad rem publicam dedicaret.

(70) Lib. xxiv, t. 1, dig. 61. *Bona gratia*. Sine querela et justa causa.

(71) *Propter sacerdotium*. Vide lib. ii, tit. 2, ex lib. xxiv, t. 1, dig. 61.

(72) Lib. xxii, etc. *Nulla testamento*. Sic etiam legitur infra tit. 2. Cujacius in recitat. ad l. 77, § *Donationis, de leg. 2*, legit: *Pluribus heredibus institutis*.

(73) Lib. xxiii, t. 1, etc. *Festivitatibus eorum*. *Tempore mundinarum*, l. 20, § 1, *D. de an. legat.* Glossæ lat.-Gr. mundinarum, ἑορτῶν, πανηγύρεων.

(74) L. b. xxiv, t. 1, etc. *Ad custodiam templi*.

A Recte dono rem aliquam uxori meæ, ut offerat eam Deo: vel locum aliquem, ut in eo templum faciat. Et locus ille sit sacer.

Lib. xxiv, tit. 1, digesto 61 (70), Gaius. Recte quid donatur conjugii, repudii causa. Nam sæpe propter sacerdotium (71) expedit matrimonium dissolvi bona gratia.

Lib. xxvii, tit. 10, digesto 12. Marcianus. Curator furiosi non potest rem furiosi dedicare.

Lib. xxx, digesto 39. Qui sacra legat, furere videtur; nec vel æstimatio eorum præstat. Quippe omnino non distrahantur.

Lib. xxxi, digesto 78, themate 27. Papianus. Si per epistolam filio meo prædia donavero, non usus in ea verbis fideicommissi, atque illam epistolam in æde sacra deposuero, et in hanc sententiam sacerdoti scripsero: *Instrumentum voluntatis meæ, post mortem meam, filio meo tradi volo*: et postea moriar nullo testamento (72) condito, pluribus hæredibus exstantibus; filius ea prædia, quorum in epistola mentio fit, accipit.

Lib. xxxiii, tit. 1, digesto 26. Scævola. Si legavero hierophylacibus [hoc est, edituis] decem solidos, qui solvantur tempore festivitatis eorum (73): eos decem solidos annuos templo videor in perpetuum relinquere.

Lib. xxxiv, tit. 1, digesto 17, Scævola. Si deputatis servis meis ad custodiam templi, quod a me extruitur, legavero menstrua cibaria, et annua vestiaria, accipiant ea, a tempore mortis meæ. donec templum exstructum fuerit. Manent autem servi hæredis, quos testator ad custodiam exstructi ab se templi (74) consecravit, nisi eos unumquisque, quemadmodum libro xl, titulo 12, digesto 35, Papinianus ait.

L. b. xxiv, tit. 2, digesto 37, Scævola. Si dixerō in testamento, sic i debere crucem (75) ex libris centum, ac illa in æde sacra reponi; omnes autem cruces in illo templo argentæ sint, et ætæ, argentæ hæres facere cogitur.

Lib. xxv, tit. 2, digesto 1, Paulus. Etiam in iis, quæ Deo legantur, locus est legi Falcidie (76).

Lib. xxix, tit. 2, digesto 1, Ulpianus. Operis novi nuntiatio locum habet, ne quid fiat contra legem in loco sacro.

V. vott. insc. de servis ad custodiam temp.

(75) Lib. xxxiv, t. 2. *Crucem*. Signum Dei in l. Titia 38, § 2. *D. de auro arg.* Glossæ, ζῶδιον, signum.

(76) Lib. xxxv, t. 2, etc. *Locus est legi F.* Recte igitur in Florentinis: vel etiam ea quæ Deo relinquuntur, lex Falcidia pertinet, l. 1, § 2 *D. ad leg. Falc.* quam lectionem sequitur Photius, et Theodor. Balsamon *Nomocan.* tit. 2, c. 1. Quidam tamen interpretes Græci putant d. l. 1 abrogatam esse novella Justiniani cxxx, cap. 12, secundum quam, ut putant, non deducitur Falcidia ex legatis piis: quos refellit Balsamon d. c. 1, quem sequitur Cujac. ad dictam novellam.

Tit. 3, digesto 1, Ulpianus. Locus est actioni aquae pluviae arcendae adversus eum, qui aquam avertit, et agro alieno nocuit, licet aqua in loco sacro oriatur.

Digestum 17, Paulus. Cum locus (77) sacer interponitur, servitus non consistit.

Lib. XI, tit. 7, digestum 4, Paulus. Si haeres absit rei publicae causa, vel expectat eum statuliber, vel pecuniam ei e consignatam (78) in templo deponit, et statim fit liber.

Lib. XLII, tit. 2, digesto 30, Paulus. Possidere deo animus locum, qui fit sacer, licet eum non ut talem, sed ut privatim, teneamus.

Tit. 3, digesto 9, Gaius. Res sacrae non recipiant usucapionem.

Lib. XLIII, tit. 1, digesto 1, Ulpianus. Etiam de sacris interdicta competunt. Veluti, ne quid fiat juxta locum sacrum, vel, ut quod factum est, restituitur, quemadmodum Paulus ait digesto 2.

Tit. 5, digesto 3. Convenit interdicto de tabulis exhibendis etiam aedilivus (79), qui testamenti tabulas custodiae causa suscepit.

Digestum 5, Jabolenus. Si ex ipsis testamenti tabulis nascatur de hereditate controversia, vel si ad publicam quaestionem pertinet, interdictum de tabulis exhibendis mihi non competit, sed interim in templo deponuntur.

Tit. 6, digesto 1, Ulpianus (80). Non licet aliquid in loco sacro facere, vel in eum immittere, quod ei deformitatem, non ornamentum avertit. Caeterum hoc interdictum ad sacraria non pertinet. Custodia vero templorum mandatur iis, qui sacris aedibus sunt praepositi.

Tit. 8, digesto 2, Ulpianus. Non licet juxta locum sacrum aedificare, sed et quod aedificatum est, diruitur (81).

Lib. XLIV, tit. 6, digestum 3, Gaius. Non licet rem litigiosam Deo dedicare (82). Et qui hoc fecerit, duplum adversario suo praestat ob eam causam, quod illa potentiori sit adversario tradita, quam esset ipse.

Tit. 7, digestum 1, Gaius. Inutiliter quis stipulatur de loco religioso.

Lib. XLV, tit. 1, digestum 26, Ulpianus. Inutiliter quis promittit, facturum se sacrilegium: nec competit inde actio.

Digestum 38, Ulpianus. Recte stipulor, aedem te sacram aedificaturum: et facta (83) hujus operis causa locatio valet.

Annibal Fabroti notae

(77) Dig. 17, Paulus. Cum locus. Vide supra ex lib. VIII, tit. 1, dig. 14.

(78) Lib. XI, tit. 7, dig. 4. Rite consignatus. Tā νομίμως ἐσφραγισμένα. In Glossis Basilic. legitur, τὰ νομίματα, Aurcos consignatos, quod probō. In Leunclivii codice fortasse legebatur, τὰ χρήματα νομίμως ἐσφραγ.

(79) Tit. 5, dig. 3, Aedilivus. Apud Vestales testamenta deponi solita. Sueton. Aug. c. 101. Tacit. Ann. 1. Plutarch. in Ant. Dio.

(80) Tit. 6, dig. 1, Ulp. Legendum: Οὐκ ἐξίστε:

Tit. γ', δίγ. α' Οὐλιπιανού. Χώρα τῆ ἀγῶν πλυνίας ἀρκενδῆς κατὰ τοῦ στρέψαντος: τὸ ὕδωρ, καὶ βλάψαντος: τὸν ἀλλότριον ἀγρὸν, κἂν ἐν ἱερῷ τόπῳ τίετηται ὕδωρ.

Δίγ. ιζ'. Paulus. Σάκρου τόπου παρεπιθεμένου, δουλεία οὐ συνίσταται.

Βιβ. μ', τίτ. ζ', δίγ. δ', Paulus. Ἐὰν ὁ κληρονόμος τοῦ δημοτικοῦ ἀγροῦ ἀπέσπιν, ἢ περιμένει αὐτὸν ὁ στατουλικὸς, ἢ ἀποτίθεται τὰ νομίμως ἐσφραγισμένα ἐν ναῷ, καὶ εὐθέως ἀλευθεροῦται.

Βιβ. μα', τίτ. β', δίγ. λα'. Paulus. Πανόμμεθα νέμεσθαι, τοῦ τόπου γινομένου σάκρου, κἂν μὴ ὡς τοιοῦτον, ἀλλ' ὡς ἰδιωτικὸν αὐτὸν ἔχωμεν.

Τίτλος γ', δίγ. θ'. Gaius. Τὰ σάκρα εἰς χρῆσιν οὐ λαμβάνεται.

Βιβ. μγ', τίτ. α', δίγ. α' Οὐλιπιανού. Καὶ περὶ σάκρων κοινούονται ἐντέδικτα, ὥστε μηδένα γενέσθαι κατὰ τοῦ ἱεροῦ τόπου, ἢ ὥστε τὸ γενόμενον ἀποκαταστήναι, ὡς Παῦλος διγίστη α'.

Τίτλος ε', δίγ. γ'. Ἐνάγεται τῷ de tabulis exhibendis καὶ νεωκτόρος λαδὼν ἐπὶ παραφυλακῇ διαθήκην.

Δίγιστον α', Jabolenus. Ἐὰν ἐξ αὐτῆς τῆς δευτέρας ἀναφύηται φιλονεικία περὶ κληρονομίας, εἰ ἀνήκει πρὸς δημοσίον ζήτησιν, οὐχ ἀρμόζει τὸ de tabulis exhibendis, ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ἐν ναῷ παρατίθεται.

Τίτλος ζ', δίγ. α'. Οὐλιπιαν. Οὐκ ἐξέστι ποιεῖν ἢ λαμβάνειν ἱερῷ τόπῳ, ἢ περὶ ἀμορφίαν καὶ οὐ κόσμον αὐτῷ φέρεν. Οὐκ ἀνήκει δὲ τὸ ἐντέδικτον πρὸς τὰ σάκρῳ. Ἡ δὲ φυλακὴ τῶν ἱερῶν τοῖς προεστῶσιν αὐτῶν ἐπιτρέπεται.

Τίτλος η', δίγιστον β', Οὐλιπιαν. Οὐκ ἐξέστι κατὰ τόπου ἱεροῦ κτίρειν, ἀλλὰ καὶ τὸ κτισθὲν καταλύεται.

Βιβ. μδ', τίτλος ζ', δίγ. γ', Gaius. Οὐκ ἐξέστι τὸ litigiosam τῷ θεῷ καθιεροῦν. Καὶ ὁ τοῦτο ποιήσας δίδωσι τὸ διπλοῦν τῷ ἀντιδικῷ αὐτοῦ, ὑπὲρ ὧν ἐναντιώτερον αὐτοῦ ἀντιδικῷ περιδέθη.

Τίτλος ζ', δίγιστον α', Gaius. Ἀχρηστώως ἐπερωτᾶται τις τόπον βελιγιστον.

Βιβ. με', τίτλος α', δίγ. κς', Οὐλιπιαν. Ἀνισχυρῶς ὁμολογεῖ τις ἱεροσυλεῖν, καὶ οὐχ ἀρμόζει ἐκ τούτου ἀγωγή.

Δίγιστον λη', Οὐλιπιαν. Καλῶς ἐπερωτῶ σε πῶς σάκρον· καὶ ἢ ἐπὶ τῷ τοιοῦτῳ ἔργῳ μίσθωσις ἐρρωται.

τι ποιεῖν ἐν τῷ ἱερῷ τόπῳ, καὶ ἐμβάλλειν εἰς αὐτὸν δῆρον.

(81) Tit. 8, dig. 2. Diruitur. IC. In l. 2. D. Ne quid in loco pub. factum restituere jubemur, id est, diruere, ut hic, et Photii Nomoc. tit. 2, c. 1.

(82) Lib. XLIV, tit. 6, dig. 4. Dedicare. Phot. Nomoc. tit. 2, c. 1.

(83) Dig. 38. Et facta. IC. in l. 38, in ff. D. De verb. oblig.: Alioquin nec ex locato agere possimus Videndus omnino Balsamon Nom. d. t. II, c. 1, ubi dilucide id interpretatur.

Δίγιστον πγ', Paulus. Οὐ δυνατόν σάκρον ἐπερω-
τῆν, καὶ εἰ δύναται γενέσθαι ἰδιωτικῶς. Εἰ γάρ
ἰδιωτικὸν ἐπερωτηθῶ τόπον, καὶ συμβῆ αὐτὸν χω-
ρὶς δόλου καθιερωθῆναι, ἐλευθεροῦμαι· καὶ εἰ
συμβῆ ἔκ τινος νόμου πάλιν γενέσθαι ἰδιωτικὸν τὸν
τόπον, οὐκ ἐνέχομαι.

Δίγιστον τδ αὐτό. Οὐ δύναμαι σάκρον ἐπερωτῆν
ὅπῃ ἀφρασιν τὴν Ὅσταν ἰδιωτικῶν γένηται· ἐκεῖνα
γάρ ἐπερωτῆν δυνάμεθα, ἕσα κατὰ τὸν καιρὸν τῆς
ἐρωτήσεως, τῆς χρήσεως, καὶ τῆς δεσποτείας ἡμῶν
εἶναι δύναται.

Δίγιστον κα' Pauli. Ἐάν τὸ ἐπερωτηθὲν πρᾶγμα
ἔστι μὲν φύσει, οὐ δύναται δὲ δοθῆναι διὰ τὸ τυχόν
αὐτὸ γενέσθαι σάκρον· εἰ μὲν ἐν καιρῷ τῆς ἐπερω-
τήσεως, ἢ μετὰ ταῦτα τοῦ ἐπερωτηθέντος ἦν, καὶ
οὕτως γέγονε σάκρον, ἐνέχεται, ὡσπερ καὶ ὁ τοῦ (?)
δι' ἐτέρου πωλήσαντος, αὐτὸ γέγονε σάκρον. Εἰ δὲ, τοῦ
πράγματος ἄνθος ἀλλοτρίου, συμβῆ δι' ἐτέρου σάκρον
αὐτὸ γενέσθαι, οὐκ ἐνέχεται ὁ ἐπερωτηθεὶς, εἰ μὴ
ματὰ ποιῆσαι αὐτὸν μορᾶν γέγονε τὸ πρᾶγμα σά-
κρον.

Δίγιστον ρζ', Venuleius. Οὐκ ἰσχυρῶς ἐπερωτῶ
ὅπῃ ἀφρασιν ὅπῃ τοῦ νόμου κεκλυμένην. Ὅσον, Δίδως,
ἔάν τις πωλήσῃ τὸ σάκρον, εἰ καὶ δυνατόν ἔστιν
ἕστερον ἐναλλαγῆναι τὸ δίκαιον αὐτοῦ.

Βιβ. μζ', τίτ. κβ', δίγ. β', Οὐλπιανός. Οἱ σὺν ὅποις
κατασχόντες τόπον ἱερὸν ὑπόκεινται ποινῇ. Κινεῖται
γάρ κατ' αὐτῶν ὁ δεμισιαστῆς· ὡς βιβλίον μη',
τίτλος δ', δίγιστον α' Οὐλπιανοῦ τῷ αὐτῷ. Ὁ δε-
μισιαστῆς ὁμοίως ἔστι τῷ περὶ ἱεροσυλίας.

Βιβ. μη', τίτ. ιγ', δίγ. α', Οὐλπιανός. Ὁ de pec-
culatu κινεῖται κατὰ τοῦ ὑφελομένου ἐκ τῶν ἱερῶν
χρημάτων, ἢ σπρέψαντος εἰς ἰδίαν χρειαί, ἢ παρ-
σκευάσαντος κατὰ δόλον γενέσθαι τι τούτων.

Δίγιστον δ', Μαρκιανός. Οἱ ἱερόσυλοι πρὸς τὸ
πόλον τοῦ ἁμαρτήματος· τιμωροῦνται.

Δίγ. ζ'. Μαρκιανός. Τὸ ἐξ ἱεροῦ χρήματα ἰδιω-
τικᾶ ὑφελέσθαι· οὐκ ἔστιν ἱεροσυλία, καὶ χώρα τῆ
furti. Ἐν δὲ τῷ ις' δίγ. τοῦ ιθ' τίτ. τοῦ αὐτοῦ μη'
βιβλίου λέγει τὸν τόπον διακρίνεται τὸν κλέπτην ἀπὸ
τοῦ ἱεροσυλοῦ.

Annibalis Fabroti notæ.

(84) Dig. 83. *Stipulatus fuero*. Promisero.

(85) *Absque dolo meo*. Sine facto meo l. 83, § Sac-
rum. D. De verb. obligat. Sic in § Si res legata,
inst. De leg. quod ait Justin. sine facto, Theop.
interpretatur, δίχα δόλου, *absque dolo*.

(86) *Quacunque tempore*. Duplex ratio offertur
a IC. in d. l. 83, quia stipulatio ejusmodi præsen-
tis temporis obligationem recipere non potest, nam
ea tantum recte stipulamur quæ subjici usibus do-
minioque nostro statim possunt. Cujusmodi non
sunt res sacræ. Nec conualescet stipulatio, si res
sacræ profana esse cœperit: nam secundum præsen-
tis temporis jus æstimari debet stipulatio, l. 157,
§ Cum quis, eod. Secunda hæc est, quia ea duntaxat
quæ natura sui possibilis sunt, deducuntur
in obligationem. Impossibilis autem videtur esse
hæc conditio in libero homine et re sacra.

(87) Digest. 91. *Cum res alterius*. Si rem alienam
quis promiserit.

(88) *Qui stipulatus est*. Promissor eo nomine

Digestum 83, Paulus. Fieri nequit, ut rem quæ
sacram stipuletur, quamvis privata fieri possit.
Nam et cum locum privatum stipulatus fuero (84),
atque acciderit ut is absque dolo meo (85) dedicaretur;
rursumque contigerit at aliqua lege fieret lo-
cus privatus: equidem non teneor.

Idem digestum. Non possum stipulari locum
sacrum sub hac conditione: *Cum privatus factus
fuerit*. Nam ea stipulari possumus, quæcunque tem-
pore stipulationis, et usus et domini nostri esse
possunt (86).

Digestum 91 (87), Paulus. Si res quæ venit in sti-
pulationem, in rerum natura quidem est, verum dari
non potest; puta, quod sacra facta sit: siquidem
tempore stipulationis, vel postea, stipulantis erat,
atque ita facta est sacra, tenetur, quemadmodum
et cum per alium, postquam ipse vendidit, facta est
sacra. Sin autem, cum res alterius sit, acciderit
eam per alium fieri sacram, non tenetur is, qui sti-
pulatus est (88), nisi res facta sit sacra, posteaquam
solutioni moram ipse interposuit.

Digestum 137. Venuleius. Inutiliter stipulor sub
conditione quæ lege prohibita est. Verbi gratia:
Dabis, si rem sacram quis vendiderit: licet fieri pos-
sit, ut jus ejus postea mutetur.

Lib. XLVII, tit. 22, digestum 2, Ulpianus (89). Qui
cum armis occupaverint locum sacrum, pœnæ sunt
obnoxii. Nam agitur in eos ex lege de crimine ma-
jestatis, sicut et libro XLVIII, tit. 4, digesto 1, Ul-
pianus ait: *Lex de crimine majestatis* (90), similis
est legi de crimine sacrilegii.

Lib. XLVIII, tit. 43, digesto 1, Ulpianus. Ex lege
de peculatu agitur in eum, qui abstulit ex pecu-
niis sacris, vel ea in rem suam vertit, vel dolo
malo fecit, ut horum aliquid fieret.

Digestum 4, Marcianus: Sacrilegi pro qualitate
delicti extra ordinem puniuntur.

Digestum 5, Marcianus (91). Ex æde sacra pecunias
privatas subripere, non est sacrilegium, et locus
est actioni furti. At vero digesto 16, tit. 19 ejus-
dem XLVIII libri dicitur locum discernere suam a
sacrilego.

D non tenetur, quia nihil fecit: nisi interim dum
moratur solutionem, res sacra facta sit.

(89) Lib. XLVII, tit. 22. Jurisconsultus in l. 2,
D. De colleg. Quisquis illicitum collegium usur-
paverit, ea pœna tenetur, qua tenentur qui ho-
minibus armatis loca publica vel templâ occupasse
judicati sunt. Bas. Ὁ παράνομον ποιῶν σύστημα,
qui illegitimum collegium facit. Usurpare in malo
positum. Vide Rittershusium ad Salvian. p. 54.

(90) *Lex de crim. majest.* Vide Græcos ad l. 1.
D. ad leg. Jul. Mai. Lib. LX Basil., tit. 56.

(91) Digest. 3, Marcianus. *Non est sacrilegium*.
De quo non conveniebant inter rhetores. Atrox
scilicet crimen est aperire loca sacra, et quæ in
eis sunt furto auferre, licet sacra non sint: nec
enim privatorum deposita in tuto erant: sive, ut
aiunt Sopater et Marcellinus in Hermogenem:
Διὸν ἐν τὰ ἱερὰ ἐπινοίειεν, καὶ ἐν τῶν αὐτοῦ κλέ-
πτων, καὶ μὴ ἱερὰ τυγχάνη. Οὕτε γάρ τὸ ἀσφαλές
ἔξουσι αἱ τῶν ἰδιωτῶν παρακαταθήκαι, pag. 217.

Digestum 6, Ulpianus. Sacrilego pœna pro qualitate personarum, et delicti, et temporis, et ætatis, et sexus, aut gravior, aut levior inferitur. Nam aliqui dantur ad bestias (92), aliqui suspenduntur in furca(93). Moderata vero pœna est, bestiis tradi sacrilegum nocivum : diurnum vero, qui modicum aliquod sacrilegium committat, in metallum damnari, vel si loci sit honestioris, deportari.

Digestum 7, Venuleius. Crimen peculatus post quinquennium, ex quo admissum fuit, non accusatur [objicitur].

Digestum 9. Paulus. Sacrilegi capitaliter puniuntur. Sunt autem sacrilegi, qui publica templa compilant. At qui privata sacra, vel parva templa incustodita compilant (94), minus quidem quam sacrilegi, sed amplius quam fures, puniuntur.

Extraneus, qui snffuratur res sacras, tenetur lege de peculatu. Nam is, cui credita est eorum custodia, licet aliquid ex eis auferat, hac lege non tenetur.

Digestum 10. Marcianus. Deportatur, qui hominem in arcam immiserit, eumque deposuerit in templo, si quidem is egressus ex arca, res quædam de templo eleperit.

Digestum 14. Papianus. Judicium peculatus etiam adversus hæredes competit. Nam in eo de pecuniis ablatis est questio.

Lib. 1. tit. 12, digesto 2. Si quis rem voverit, obligatur ipse, non res. Cum autem soluta res fuerit, ipsa quidem sacra non efficitur, sed liberatur is, qui promisit. Cæterum tali voto tenentur patres familiarum, puberes; non etiam illi, qui adhuc in potestate sunt, absque patrum vel dominorum au-

Βιβ. μη', τίτ. ιγ', διγ. ζ', Οὐλπιανός. Ἡ τοῦ ἱεροσούλου ποιὴ ἀπὸ τῆς ποιότητος τῶν προσώπων, καὶ τοῦ ἀμαρτήματος, καὶ τοῦ καιροῦ, καὶ τῆς ἡλικίας καὶ τῆς φύσεως, ἢ βαρύτερα ἢ ελαφρότερα ἐπιφέρεται. Τινὲς γὰρ θηρίοι παραδίδονται, τινὲς φουρκίζονται. Μεμετρημένη δὲ ποιὴ ἐστὶ τὸ θηρίοι παραδοθῆναι τὸν νυκτερινὸν ἱεροσόλον· τὸν ἡμερινὸν δὲ μέτριον τι ἱεροσουλόντα μεταλλάττεσθαι· τὸν δὲ τίμιον δεπορτατεύεσθαι, διηγεῖται ἐξορία παραπέμπεσθαι.

Δίγιστον θ'. Crimen δεπεκουλάτους μετὰ πενταετίαν τοῦ ἀμαρτηθῆναι οὐ κινεῖται.

Δίγιστον ια' Παυλί. Οἱ ἱερόσουλοι κεφαλικῶς κολάζονται. Ἱερόσουλοι δὲ εἰσὶν οἱ τοὺς δημοσίους ναοὺς κλέπτοντες. Οἱ δὲ τὰ ἰδιωτικὰ σάκρα καὶ τοὺς μικροὺς ναοὺς ἀφυλάκτους ὄντας κλέπτοντες, ἦτον μὲν τῶν ἱεροσούλων, πλέον δὲ τῶν κλεπτῶν τιμωροῦνται.

Ὁ ἐξοτικὸς ὑποκλέπτων τὰ ἱερὰ ὑπόκειται τῷ δεπεκουλάτους, τῷ περὶ ἐρημώσεω. Ὁ γὰρ πεπιστευμένος τὴν αὐτῶν φυλακὴν, κὰν ὑφέληται τι ἐξ αὐτῶν, οὐχ ὑπόκειται τούτῳ τῷ νόμῳ.

Δίγ. ιβ'. Μαρκιανός. Δεπορτατεύεται ὁ ἐμβαλὼν ἀνθρωπὸν ἐν κιβωτίῳ, καὶ παραθέμενος αὐτὸν ἐν ναῷ, ἐὰν ἐκαίνοσ, ἐξίῳν τῆς κιβωτοῦ, κλέψῃ τινὰ τοῦ ἱεροῦ.

Δίγιστον ις' Παπιανού. Τὸ δεπεκουλάτους καὶ κατὰ κληρονόμουσ ἀρμόζει. Περὶ γὰρ χρημάτων ὑφαιρέθων ἐν αὐτῷ ἐστὶν ἡ ζήτησισ.

Βιβ. ν', τίτ. ιβ', δίγιστον β' Οὐλιανού. Ἐὰν τις πρᾶγμα καρποφορήσῃ, γίνεται αὐτοῦ ἐνοχος, οὐ μὴν τὸ πρᾶγμα. Ὅτα δὲ καταβληθῇ τὸ πρᾶγμα, αὐτὸ μὲν ἱερὸν γίνεται· ἐλευθεροῦται δὲ ἐπαγγελίαμενοσ. Περὶ δὲ τῆς τειζύτης ἐπαγγελίας ἐνέχονται αὐτεξούσιοι· ἐπῆθοι οὐ μὴν καὶ ὑπεξούσιοι,

Annibalis Fabrot notæ.

Idem Sopater. in *Divisione questionum*, pag. 330 : Ἀπορῶντες οἱ ἀνθρώποι τί καὶ δόξασταν, μὲν εὖρον ταῦτην καταφυγὴν τὸ τοῖσ θεοῖσ παραθέσθαι τὰ χρήματα, τὸ τοῖσ ἱεροῖσ πρὸσ φυλακὴν χρῆσασθαι τῶν χρημάτων. Ὅθεν λαθίων οὐτοσ καὶ τοὺσ ἀποτοὺσ ἐν πασιόργῳ θέμενοσ, οὐχ αἰδέσασθαι τὴν τόπον, οὐ τοὺσ ἐφόρονοσ δαίμονασ, ὑφέλιετο τὰ χρήματα· Cum dubitarent homines quid agendum esset, hoc unum invenerunt effugium ut pecunias diis commendarent, et ad custodiam pecuniarum locis sacris darentur. Unde hic delitescens, deque diis parum sollicitus, nec locum reveritus, aut insectorios deos, pecunias sustulit. V. Syrianum in Herimogenon, p. 285. Quintilianus, declam. 252 : *Eandem pecunia sublatam ex privato furtum erit : ex sacrario temploque sacrilegium*. Idem scilicet sentit ac Claudius Saturninus in l. aut facta 16, § 5 *De pœn.*, locum sacre utidem vel furtum, vel sacrilegium sit. Atqui divi Severus et Antoninus rescripserunt, furti actionem, non sacrilegii esse. Theodorus Balsamon hoc dissidium ita componit ad Photii *Nomocan.* tit. 2, c. 2, in fine : Ὁ μὲν ἰδιωτικὰ χρήματα κλέπτων, κὰν ἐξ ἱεροῦ τόπου, κλέπτῃσ ἐστίν. Ὁ δὲ τὰ ἀναθεθεμένα τῷ θεῷ κλέπτων, κὰν ἐξ ἰδιωτικοῦ τόπου κλέψῃ, ὡσ ἱερόσουλοσ ἐνέχεται· πλὴν ἐπεὶ αἰσὶ τινὰ ἱερὰ μὴ ἀναθεθεμένα τῷ θεῷ ὧσ τὰ ἱδικῶσ ἡμῶν διαφέρουσα εἰκονήματα, καὶ λοιπὰ μὲν ποσ ναοῖσ, ἢ μοναστηρίοισ ἀναθεθίνετα,

κατὰ τοῦτο λέγει τὸ ις' κεφ. τοῦ ιθ' τίτ. τὸν τόπον ποιεῖν τὴν κλοπὴν, ἢ τὴν ἱεροσυλίαν. Οὐ γὰρ ἱερόσουλὸσ ἐστίν ὁ κλέψασ τὸ μηδέ τιω καθιερωθέν· *Qui privata quidem res suffuratur, in sacris ex loco sacro furatur, fur est : qui autem Deo dedicata furatur, tametsi ex loco privato suffuratus sit, sacrilegii tenetur. Sed sunt quædam res sacræ, Deo non dedicate, ut imagines, quæ ad nos privatis pertinent, et cætera* D *quæ nondum sunt templis vel monasteriis dedicate, et ea ratione dicit 16 caput tit. 19, locum sacre furtum vel sacrilegium. Non enim sacrilegus est, qui rem nondum consecratam furatur.*

(92) Digestum 6 Ulpian. : *Damnantur ad bestias, θηρίοισ παραδίδονται, dantur ad bestias, ut in l. Circumcidere 11, D. Ad leg. Corn. de sicar.* Omisit pœnam vivicomburii, cuius meminit IC. in l. 5 D. *Ad leg. Jul. peculat.* Salvianus vii *De Provid. Sacrilegus suis criminibus concrematur.* Tertullian. *Ad Scapulam*, circa finem : *Pro Deo vivo cremamur, quod nec sacrilegi, nec hostes publici, verum nec totijustatij rei pati solent.*

(93) *Aliqui suspenduntur in furca.* φουρκίζονται, *Cruci suffiguntur.* Vide *Glossarium nostrum ad Anastasij Hist. ecclesiasticam* in hoc verbo.

(94) *Incustodita compilant.* Κλέπτοντες. *Ediculas incustoditas tentaverunt, l. 9; eod. libro II, tit. 1 Iustitut. vasa sacra; Justinianus, donaria, id est, ἱερὰ ἀναθήματα.*

παρὰ γνώμην τῶν πατέρων καὶ δεσποτῶν. **Ei di A**
 τις τὸ δέκατον μέρος τῶν αὐτοῦ καρποφορήσῃ
 πραγμάτων, ἕως ἂν αὐτὸ χωρήσῃ, οὐ παύεται
 εἶναι τῆς οὐσίας αὐτοῦ. **Ei δὲ** τελευτήσῃ μὴ χωρί-
 σασ, ἐνέχονται οἱ κληρονόμοι αὐτοῦ. Διαβαίνει γὰρ
 εἰς κληρονόμους ἢ τῆς καρποφορίας ἐνοχῆ.

Tit. ις', διγ. ιζ' Οὐλπιανῶ. Τὰ σάκρα οὐκ εἰσὶ
 πύδεια. Λέγει δὲ ἐν τῷ βῆτῳ πάλαι εἰσὶ τὰ πύ-
 δεια.

Institutione α', τίτ. α'. Σοφία νόμου ἐστὶν ἡ γνῶ-
 σις τῶν θεῶν καὶ ἀνθρώπινων πραγμάτων.

Βιβ. β', τίτ. α'. Σάκρα ἐστὶ τὰ ὁρθῶς καὶ διὰ τοῦ
 ἱερέως τῷ θεῷ ἀνιερωμένα ὡς οἱ ναοὶ καὶ τὰ σκεύη
 εἶτινα οὔτε πιπράσκονται, οὔτε ὑποτίθεται, εἰ μὴ δι'
 ἀνάγκης αἰχμαλώτων. Καὶ τοῦ ναοῦ δὲ καταπεσόν-
 τος, μένει ὁ τόπος ἱερός. Οὐκ ἐστὶ δὲ σάκρον, ὃν τις
 κατ' οἰκίαν αὐθεντίαν ὡς σάκρον ποιήσῃ.

Tit. τοῦ αὐτοῦ. Ὁ κατὰ τύχην εὐρῶν θησαυρὸν
 ἐν σάκρῳ τόπῳ δεσπόζει αὐτοῦ.

Τίτλος γ'. Τὰ σάκρα οὐκ οὐσουκαπιτεύεται.

Institut. γ', τίτλος ιθ'. Οὐκ ἰσχυρῶς τὰ σάκρα τις
 ἐπερωτάται.

Τίτλος κγ'. Οὐδεὶς ἐν εἰδήσει ἀγοράζει σάκρον.
Ei δὲ ἀπατηθεὶς ἠγόρασεν, ὡς ἰδιωτικόν, κινεῖ τὴν
 ἐξέμπτυ ἐπὶ τὸ διαφέρειν.

Tit. κς'. Οὐκ ἐβρωμένος, ἐντέλλομαι σοι ἱεροσυ-
 λῆσαι. **Kān** γὰρ ἐντεῦθεν μὴ ζημιωθῆς τι, οἰδεμίαν
 ἀγωγὴν ἔχεις κατ' ἐμοῦ.

Tit. κς'. Ἔστιν δε κατὰ πλάνην ἰδιωτικῶς δι-
 δόμενον οὐ ζεπετιτεύεται ὡς ἐπὶ τῶν ληγατενομέ-
 μένων εὐαγείσιν οἰκοῖς σκοπῶ θρησκείας ἢ εὐσε-
 βείας.

Institutione δ', τίτ. ις'. Ἐὶν ὁ κελυφθεὶς παρα-
 σχεῖν εὐαγείσι τόποις ληγατῶν ἢ φειδεῖσσι ὑπερ-
 θῆται, καὶ εἰς εἰκὴν κληθῆ, διπλοῦν τὸ καταλειφθὲν
 διδώσιν.

Τίτλος ις'. Προϊδιωτικῶν ἐντέλλομαι ἀρμόζει, ἵνα
 μηδεὶς ἐν σάκρῳ κτίσῃ.

Τίτλος ις'. Τὸ ληγατενόμενον εὐαγείσι τόποις ἐξ
 ἀρνήσεως διπλασιάζεται.

Τίτλος ιθ'. Ὁ δεπικουλάτους ἀρμόζει κατὰ τῶν
 ἱεροσύλων.

Περὶ ἱερῶν.

B:6. β', τίτ. δ', διγ. β', Οὐλπ. Οὐ χρὴ καλεῖν εἰς **D**
 δίκην ἱερέα ἐν ὄσῳ ἱερατεύει, οὔτε τοὺς μὴ δυναμέ-
 νους διὰ τὴν τοῦ τόπου θρησκείαν ἐξ αὐτοῦ ἀναχω-
 ρῆσαι.

Annibalis Fabroti notæ.

(95) *Tit. 26. Ut sacrilegium.* Ex lege 22, § *Qui*
etiam De Mand. Nec enim hæc sunt in Instit.
 Theoph.

(96) *Sacerdotem.* IC. Pontificem dum sacra facit ;
 id enim non tantum honori personarum, sed et
 majestati Dei indulgetur, cujus sacris vacare sa-
 cerdotes oportet, ut est in l. *Non distinguemus* 52,
 § 3, D. *De recept. qui arb.*

(97) *Ex eo se movere.* Descendere ab eo sine re-
 ligione non possunt ; quosdam enim exilia uno
 loco tenent, quosdam sacerdotia, ut ait Seneca,
 De tranquillitate Græci ad l. 2 D. *De in jus voc.*, id

cloritate. Quod si quis decimam partem bonorum
 suorum voverit, donec eam separaverit, in ipsius
 ease patrimonio non desinit. Sin prius deceaserit,
 quam separationem fecerit, hæredes ejus tenentur.
 Quippe transit ad hæredes voti obligatio.

Tit. 16, digesto 17, Ulpianus. Sacra non refe-
 rantur inter publica. Traditur autem in eo textu
 quænam sint publica.

Ex institutione prima, titulo primo. Jurisprudentia
 est divinarum atque humanarum rerum notitia.

Lib. II, tit. 1. Sacræ res sunt, quæ rite ac per
 sacerdotem Deo consecratæ sunt, veluti templa et
 vasa sacra, quæ nec distrahuntur, nec obligantur,
 nisi ex causa redemptionis captivorum. Ac templo
 diruto, locus ipse manet sacer. Nec sacrum est,
 quod auctoritate sua quasi sacrum quis fecit

Eodem titulo. Qui fortuito casu thesaurum in-
 venerit in loco sacro, dominium ejus consequitur.

Tit. 6. Res sacræ non usucapiuntur.

Institutione 3, tit. 19. Nullus est momenti, si
 quis res sacras stipuletur.

Tit. 23. Nemo sciens emit rem sacram. Si vero
 deceptus emerit veluti rem privatam, agit ex em-
 pto ad id, quod ejus interest.

Tit. 26. Non valet, si tibi mando, ut sacrile-
 gium (95) committas. Licet enim damnum aliquod
 inde acceperis, actionem adversus me nullam
 habes.

Tit. 57. Est et ubi per errorem solum inde-
 bitum, non repetitur : sicut in iis, quæ legantur
 venerabilibus domibus, religionis aut pietatis in-
 titulo.

Institut. 4, tit. 6. Si is, qui jussus est præ-
 stare venerabilibus locis legatum, aut fideicom-
 missum moram interposuerit, et in jus vocatus
 fuerit, id quod relictum est, duplum solvit.

Tit. 15. Prohibitorium interdictum etiam tunc
 competit, ne quis in loco sacro ædificet.

Tit. 16. Quod locis venerabilibus legatur, ex
 inficiatione sit duplum.

Tit. 18. Lex de peculatu competit adversus
 sacrilegos.

De sacerdotibus.

Lib. II, tit. 4, digesto 2, Ulpianus. In jus vocare
 sacerdotem (96) non oportet, dum sacerdotale
 munus obit ; nec eos, qui propter loci religionem,
 ex eo se movere (97) nequeunt.

quod de pagana superstitione Jurisconsultus dix-
 rat, ad μονατικὴν φιλοσοφίαν transludere. Theo-
 dorus Hermopolites in Regio codice : Οὐτε τοὺς
 μὴ δυναμένους εἰς τὴν τοῦ τόπου θρησκείαν ἐξ
 αὐτοῦ ἀναχωρήσει, ἤγγου τοὺς ἐγκλειστούς μονα-
 χούς ἢ τοὺς προσμοναχίους. *Nec eos qui propter*
loci religionem inde secedere non possunt, id est in-
clusos monachos, vel mansionarios, Leo Grammaticus :
Καθολικὴ γὰρ ἦν τότε ἡ Ἐκκλησία ἔχουσα προσ-
μονάριον Νικίλων. Perperam in Regio codice le-
gitur, πρὸς μονάριον. Tunc enim catholica erat
Ecclesia habens mansionarium cognomento Nicu-

Lib. III. tit. 3, digesto 18, Modestinus. *Causa A* justa est, cur etiam post litis contestationem nuntietur procurator, quod factus sit sacerdos.

Lib. IV. tit. 8, digesto 32, Paulus. Si sacerdos (98) factus fuerit iudex compromissarius, non cogitur sententiam dicere. De iis vero, quorum causa post depositum sacerdotium (99) factus est iudex compromissarius, ferre sententiam cogitur.

Lib. V. tit. 3, digesto 50, Papianus. Si testator sibi monumentum fieri iusserit, subtili quidem jure (1) nulla competit adversus hæredes actio, ut illi faciant, sed tamen per imperatorem et sacerdotes (2) cogantur, ut obsequium defuncto præstent.

Lib. XI. tit. 7, digestum 7 Gaii. Si princeps aut sacerdos mihi non permiserit, ut ab alio illatum in locum qui ad me pertinet, aut ossa ibidem sepulta ejectam, injuriarum actione teneor.

Tit. 8, digesto 5, Ulpianus. Sepulcra jussu pontificum interveniente restituntur.

Lib. XXIV. tit. 1, digesto 61, Hermogenianus. Divortio (3) separatus, fieri sacerdos potest.

Lib. XXXI. digesto 78, themate 27, Papianus. Si per epistolam filio meo prædia donavero, non usus in ea verbis fideicommissi, atque illam epistolam in æde sacra deposuero, et in hanc sententiam sacerdoti scripsero: *Instrumentum voluntatis meæ; post mortem, filio meo tradi volo*; et postea moriar, nullo testamento condito, pluribus hæreditibus existentibus: filius ea prædia, quorum in epistola mentio sit, accipit.

Lib. XXXIII. tit. 1, digesto 26, Scævola. Si legaturo hierophylacibus [hoc est, ædilitis] decem solidos, qui solvantur tempore festivitatis eorum: eos decem solidos annuos templo videor in perpetuum relinquere.

Lib. XLIII. tit. 5, digesto 3, Ulpianus. Ædilitus, qui testamenti tabulas custodiæ causa suscepit, interdicto de tabulis exhibendis convenitur.

Tit. 6, digesto 1, Ulpianus. Custodia templorum mandatur iis, qui sacris ædibus sunt præpositi.

Annibalis Fabroti notæ.

laum. Man. Ianarius a *manendo* dictus videtur, quod in Ecclesia permaneret officio suo peragendo. De quo B. Gregorius *Dialogorum* lib. I. cap. 5. De iureiuramento seu reclusione vide Glossarium nostrum ad Cedrenum in v. Ἐγκλιστοί. Scholiastes Synopseos Basilicæ, lib. VII. tit. 8, ad l. 2: Ὅποιοι εἰσιν οἱ τόποι οὕτωσιν ἑαυτοὺς περιχλειούσιν οἱ λεγόμενοι στηλίται. *Quales sunt loci quibus se includunt qui dicuntur steliæ seu columnarii*. Theodoros Studita, Catechesi XXXVII. Similita in primis, etc. στηλίταις πρώτον. Ergo audiendi non sunt qui legunt in d. l. 2 *Inde semoteri non possunt*.

(98) Lib. IV. tit. 8, dig. 32. Si sacerdos. Si arbiter sacerdos factus fuerit, non cogitur sententiam dicere. Basilicæ lib. VII. tit. 2, c. 52, § 3: Ἐν ἱερῶς ἢ ἀρχιεραῖος γένηται ὁ ἀρετῶς δικαστής, etc. Si arbiter sacerdos ante episcopum factus sit.

(99) Post depositum sacerdotium: Μετὰ τὴν ἱερῶσιν. Sic etiam Basilicæ d. § 5. Jurisconsultus,

Be5. γ'. τίτ. γ', δίγ. ιγ', Μοδῆστ. Εὐλόγος ἐστὶν αἰτία τοῦ καὶ μετὰ προκαταρξίν ἀλλαγῆναι τὸν προκουράτορα, τοῦ γενέσθαι αὐτὸν ἱερεῖα.

Βιβ. δ', τίτ. η', δίγ. λη' Παυλῖ. Ἐάν ἱεραὺς γένηται ὁ κομπρομισάριος, οὐκ ἀναγκάζεται ψεφίζεσθαι. Περὶ δὲ τῶν μετὰ τὴν ἱερωσύνην γέγονα κομπρομισάριος, ἀναγκάζεται.

Βιβ. ε', τίτ. γ', δίγ. ν', Παπιανός. Ἐάν ὁ τεστάτωρ εἴπῃ μνησίων αὐτοῦ γενέσθαι, κατὰ μὲν ἀπρ'ῆβαιαν, οὐκ ἐστὶν ἀγωγή κατὰ τῶν κληρονόμων εἰς τὸ ποιῆσαι· ὅμως μέντοι διὰ τοῦ βασιλέως καὶ τῶν ἱερέων ἀναγκάζεται κειθαρχῆσαι τῷ τελευτήσαντι.

Βιβ. ια', τίτ. ζ', δίγ. ξ' Γαίου. Ἐάν παρὰ κλειυσίν βασιλέως ἢ ἱερέων ἐκβαλὼν τὸν ἐξ ἄλλου εἰς τόπον διαφέροντά μοι ταφέντα, ἢ τὰ τεθέντα ὄστια, συνέχομαι τῇ ἰνιουριάρου.

Τίτ. ιη', δίγ. ε' Οὐλπιανού. Οἱ τάφοι καλεῖσθαι τῶν ἱερέων ἀνανεοῦνται.

Βιβ. κθ', τίτλος α', δίγ. ε' Hermogenianus. Διαζευχθεὶς δύναται γενέσθαι ἱερεῖα.

Βιβ. λα', δίγ. ση', Παπιανῖ, θέμ. κλ'. Ἐάν δὲ ἐν ἐπιστολῇ δωρήσωμαι τῷ υἱῷ μου κτήμα, οὐ χρησάμενος ἐν αὐτῇ βήματι φιλοκόμεισσα, καὶ παραθῶμαι τὴν ἐπιστολὴν ἐν ἱερῶ, καὶ γράψω τῷ ἱερεὶ οὕτως· Τὸ ἰνstrumentum τῆς δωρῆσῆς μου· μετὰ τελευτήσῃ μου θέλω δωθῆναι τῷ υἱῷ μου· καὶ ἀποθάνω ἀδιάθετος ἐπὶ πολλοῖς κληρονόμοις· λαμβάνει ὁ παῖς τὰ ἐν τῇ ἐπιστολῇ κτήματα.

Βιβ. λγ', τίτ. α', δίγ. ε' Scævola. Ἐάν λεγάτευσω τοῖς ἱεροφύλαξι νομίματα διδῶσθαι τῷ καρῶ τῆς ἑορτῆς αὐτῶ τῷ ἱερῶ· δοκῶ δ. η. η. η. η. η. δέκα νομίματα ἐτήσια καταλιπεῖν.

Βιβ. μβ', τίτ. α', δίγ. γ', Ulpian. Ὁ νεωκέρως λαθῶν ἐπὶ παραφυλακῆν διαθήκην, ἀνάγεται τῷ de tabulis exhibendis.

Τίτλος ζ', δίγ. ε' Οὐλπιαν. Ἡ φυλακὴ τῶν ἱερέων τοῖς προεπιῶσιν αὐτῶν ἐπιτρέπεται.

o ceterum si postea suscepit, iste quoque omnimodo sententiam ferre debet: sacerdos nimirum qui arbitrium recepit, cogi potest ut sententiam dicat. Is autem qui ante sacerdotium arbitrium recepit, sacerdotio postea obveniente, cogendus non est, nisi quod suscepit perfungi. Nele igitur verbum depositum, quod huius loci sententiam corrumpit.

(1) Lib. V. tit. 3. *Subtili quidem jure*. Κατὰ μὲν ἀπρ'ῆβαιαν, stricto jure; hoc enim mandatum nullam obligationem parit, l. Quintus Mutius 7, D. De ann. legat.

(2) *Et sacerdotes*. Schollastes Basilicæ. lib. XLIII. tit. 1, c. 50, p. 639, per episcopum, ex l. 45 C. De episc et cleric.

(3) Lib. XXIV. tit. 1, dig. 61. *Divortio*. Melius in libro Peirescii, *bona gratia διαζευχθεῖς*. *Bona gratia separatus*. Vide leg. 61, § 1 D. De divor.

Βιβλίον ν', τίτλος ε', δίγιστον ιγ', Ούλιαν. Ὁ Α παντελῶς δικάσαι μὴ δυνάμενος excusatur, ὡς γινόμενος ἱερεύς.

Institutione α', τίτ. κα'. Ἐν ταῖς ἐπαρχαῖς καὶ οἱ ἐπίσκοποι σὺν τοῖς ἐκδικαίοις ἐπιτρόπους διδάσιν, ἔνθα μὴ ἔστιν οὐσία ὑπὲρ τὰ φ' νομίσματα.

Peri Ioudaion.

Βιβλίον κλ', τίτ. α', δίγιστον ιζ'. Mod. Καὶ Ἰουδαῖοι τῶν μὴ Ἰουδαίων ἐπιτρέπουσι, καὶ τὰ λοιπὰ λειτουργοῦσι, χωρὶς τῶν χραίνοντων τὴν θρησκείαν αὐτῶν.

Βιβλίον μη', τίτ. η', δίγιστον ια'. Mod. Τοῖς Ἰουδαίοις ἀφίεται τὰ ἴδια τέκνα περιτεμεῖν. Εἰ δὲ περιτέμωσιν ἕτερον, ὡς οἱ εὐνουχίζοντες τιμωροῦνται.

Βιβ. ν', τίτ. β', δίγιστον γ'. Οὐλίαν. Οἱ Ἰουδαῖοι τὰς μὴ βλαπτούσας τὴν θρησκείαν αὐτῶν τιμὰς ἐξ ἀνάγκης πράττουσιν.

Peri thesiōn, καὶ ἀστρολόγων, καὶ μάντεων, καὶ φαρμάκων, καὶ τῶν παρατρέποντων τινὰς εἰς ἀπηγορευμένας θρησκείας.

Βιβλίον θ', τίτ. β', δίγ. ζ', Οὐλίαν. Ὁ φάρμακον ἀντὶ λατρείας δούλην δεδωκώς ὑπόκειται in factum, ὡς αἰτίαν θανάτου παρασχών, καὶ προπετῶς δούς φάρμακον, ὡς ὁ Γάτος διγέστη η'.

Δίγ. θ', Οὐλίαν. Ἰατρῖνα εἰ μὲν τῇ δούλῃ δῶ φάρμακον, ἢ δὲ λαβοῦσιν τελευτήσῃ, χωρὶς τῆς ἐμφάκτουμ· εἰ δὲ χερσὶν οἰκείαις ἱατρῖνα τὸ φάρμακον ὑπέβαλεν, ὁ Ἀκουβίος ἀρμύζει, ὡς ἔτε ἀλειψῇ τὴν φάρμακον, [Ἰσ. φαρμάκω] ἢ ἐμβάλη αὐτὸ διὰ στόματος ἢ κλυστῆρος βίβη ἢ συμβίω [ms. συμβουλή].

Βιβλίον ι', τίτλος β', δίγιστον δ'. Οὐ δ. αἰετοῦνται

Annalis Fabroti notæ.

(4) Lib. xxvii, tit. 1, dig. Religionem. Ὁρθ. ε' α', l. 15, D. De excus; vel superstitionem, nam θρησκεία utrumque significat. Glossæ: Ὁρθοσκεία, superstitionem, religio, ritus, et alibi superstitionem dicitur: Tacitus, Hist. ii, c. 4, de Jud. Ob ingenium mentis et perverciam superstitionis. Vide tit. 9, lib. 1, c. 8, et infra h. t.

(5) Lib. xlviii, tit. 8, Filios suos circumcidere. De Julæorum circumcissione Michael Ephesius in lib. ii De partibus animalium: Ἔστι δὲ ἀκροποσθία τὸ περιέχον δέρμα τῶν βάλανον τοῦ αἰδοῦ, ἃ καὶ τίμνουσιν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ Αἰγύπτιοι, λέγουσι τὴν τοιαύτην τομὴν περιτομὴν. Est autem præputium pellis quæ embit glandem pudendi virilis, quam præcidiunt Judæi et Ægyptii; eamque incisionem vocant circumcissionem. Ἀκροποσθίαν dicit, quæ in veteri et novo testere ἀκροβυστία dicitur. Glossæ, ἀκροβυστία, præputium. Tacitus, Hist. v, c. 5: Circumcidere genitalia insuituere, ut diversitate noscantur. Eandemque rationem circumcissionis affert Rabbi Moses Maimonides More Nevochim, parte iii, cap. 49. Vid. Tertullianum, Adversus Judæos, cap. 5; Theodoret. Quæst. in Genes. q. 68; Arrianum Epict.

(6) Puniantur ut castrantes. Basilicæ: Κεφαλαιώ, τιμωροῦνται καὶ δημεύονται. Capite puniuntur et publicantur. Lex Wisigothorum, lib. vii, tit. 5, § 4 (v): Illi vero qui carnis circumcisiones in Judæis vel Christianis exercere præsumpserint: quisquis hæc aut intulit alteri, aut fieri ab altero permittit sibi, veretri ex toto amputatione plectetur.

(7) Lib. 1, tit. 2, Honores necessario. Divi Sc-

Lib. 1, tit. 5, digesto 13, Ulpianus. Qui omnino iudicis officio fungi non potest, excusatur, veluti qui sacerdos factus est.

Institut. 1. tit. 20. In provinciis episcopi quosque cum defensoribus dant tutores, ubi patrimonium quingentos solidos non excedit.

De Judæis.

Lib. xxvii, tit. 1, digestum 17, Modestinus. Judæi quoque tutores sunt eorum qui non sunt Judæi, et reliqua munera præstant: iis exceptis, quæ religionem (4) ipsorum pollunt.

Lib. xlviii, tit. 8, digestum 14, Modestinus. Judæis filios suos circumcidere (5) permittitur. Quod si alium circumciderint, puniuntur ut castrantes (6).

Lib. 1, tit. 2, digestum 5 Ulpianus. Judæi honores, qui religionem ipsorum non lædunt, necessario gerere coguntur.

De sacrificiis, et astrologis, et divinatoribus, et veneficiis, et avertentibus aliquos ad religionem prohibitam.

Lib. ix, tit. 2, digesto 7, Ulpianus. Qui servo venenum pro medicamento dedit, Aquilia (8) tenetur, veluti qui causam mortis præstiterit et temere venenum (9) porrexerit (10), ut loquitur Gaius digesto 8.

Digesto 9, Ulpianus. Si quidem ancille pharmacum dederit, quo illa sumpto mortua fuerit, locus est in factum actioni. Si vero pharmacum manibus suis suppo.uit obstetrix, Aquilia competit, veluti si quis unxerit aliquem veneno, vel infuderit per os, aut per clusterem, idque vi (11), vel suavis.

Lib. x, tit. 2, digesto 4. Ulpianus. Non dividun-

verus et Antoninus eos qui Julæicam superstitionem sequuntur, non solum honores gerere permiserunt, sed necessitatem quoque eorum gerendarum imposuerunt: nisi eorum superstitionem læderent, l. 3, § 2, D. De decurion. Sunt qui putent his verbis Christianos intelligi, quorum religionem et pietatem pagani superstitionem vocabant. Suetonius Neronis c. 16: Christiani genus hominum superstitionis novæ et maleficæ. Tacitus, Ann. xv: Repressaque in præsens exiliabilis superstitio. Minut. Felix in Octavio: Ita eorum (Christianorum) vana et demens superstitio sceleribus gloriatur. Sed verius est hic et in l. 15 D. De excusat., eos intelligi qui religione Judæi sunt. Christianorum enim nomen adeo illis temporibus exosum erat, ut ad civilia munera non putem vocatos. Certe in illo Sætonii loco: J. duos impulsore Christo assidue tumultuantes Roma expulsi. Tiberii cap. 25, Christianos omnino intelligendus constat. V. Phot. Bibl. p. 367.

(8) Aquilia. Non Aquilia, sed in factum actione tenetur, l. 7, § Sed si quis D. ad leg. Ag. id est, utili Aquilia.

(9) Et temere venenum. Qui perperam et incauto pro medicamento sanitatem corroborante, id dedit quod eam corrumperet, utili Aquilia tenetur.

(10) Venenum porr. Medicamentum perperam datum, venenum esse videtur, Græci lib. 60 Basil. tit. 5, cap. 8.

(11) Dig. 9. Ulp. idque vi. Ut in l. 1, § occisorum, D. de senectute. Silan. Si venenum per viam infusum sit.

tur (12) inter hæredes inventa in hæreditate mala A pharimaca, vel libri magici, vel similia, sed iudicis officio corrumpuntur (13).

Lib. xviii, tit. 1, digesto 35, Gaius. Venena mala (14) non venduntur (15). Si tamen accipientia misturam, utilia fuerint, ut in antidotis (16), d'strahuntur.

De homicida.

Lib. xlviii, tit. 8, digestum 2, Ulpianus. Lege do sicariis tenetur, qui necandi hominis causa venenum conficit, aut vendit, aut habet (17). Sunt autem quædam pharimaca (18), quæ sanitati conducunt, item quæ appellantur amatoria (19). Quod si quis non malo animo dederit mulieri medicamentum ad conceptionem (20) utile, atque illa sumpto medicamento decesserit, relegatur. Pigmentarius (21) etiam, qui temere dederit alicui cicutam (22), vel salmandram (23), vel aconitum, vel ptyocampen, vel bubrostim (24), vel mandragoram (25), vel can-

Annibalis Fabroti notæ.

(12) Lib. x. tit. 2. *Non dividuntur.* Balsamon ad *Nomocanon*. Photii tit. 9, c. 25, scribit, in Digestis quidem scriptum esse, ea non dividi, sed rectius in Pasilicis, dividi; hæc enim in dominio fuisse, sed iudicis officio comburi, ne cui noceretur: Κατεσθί αὐτὰ διὰ τὴ μὴ τινας ἐκ τούτων βλαθῆναι. Idemque tit. 12, c. 3, scribit, legem 4 *D. fam. etc.* referri a Photio uti erat ante Basilica repetitæ prælectionis, πρὸ τῆς ἀνακαθάρσεως. Itaque Balsamon hic secutus est Digesta.

(13) *Corrumpuntur.* Φθίσρονται, corrumpenda sunt. l. 4, § 1, *D. Famil. etc.*, quo loco Hispanus quidam qui comburenda legit, a Græcis refellitur. Balsamon, d. c. 25: Ὁμοίαιόν ἐστι τοῦ δικαστοῦ παραχρῆμα τὰ τοιαῦτα φθίσρονται. *Officium est iudicis ea statim corrumpere*, ex lib. Basilic. 42, tit. 3, cap. 4, quanquam ex sententia legis, corrumpi est comburi. Itaque idem Balsamon ait, κατεσθαι αὐτὰ, comburi. Adde Paulum *v. Sentent.* tit. 24.

(14) *Venena mala.* Venenum in utramque partem dicitur; nam et medicamenta venena sunt, ut ait Gaius in l. 236 *De verb. sign.*; B. Augustinus, *De civit. Dei* lib. xviii, cap. 18; Servius ad illud *Georg.*: *Ille malum virus*; Bene, inquit, ad discretionem epithetou addidit; nam virus et bonum et malum est, sicut venenum; nam idem est. Venit autem a Græco; nam illi φάρμακον medium habent, id est, bonum et malum. Vide Etymologicum magnum in *v. φάρμακον*. Unde adjectione alterius distinctio fit, ut in l. 9, § 1 *D. Ad leg. Aq. d. l. 35*; l. 7 *D. De lege Pomp. de paric.*; et l. 3, § 1, *D. ad leg. Corn. de sicar.*; et in lege quam interpretatur Cicero in *Cluentiana*: *Qui venenum malum ferit, fecerit.* Solinus cap. 44: *Veneri mali poculo animam expulsi.* Vulgo tamen veneni appellatione magis intelligimus quod inortis causa datur. Glossæ, *venenum, θανάσιμον φάρμακον: Mortiferum medicamentum.* Vide Quintiliani declamat. 246: *Medicamentum quoque anceps verbum est.* Itaque mala medicamenta dicitur IG, in l. 4, § 1 *D. Famil. etc.*; l. 3, *D. ad leg. Corn. de sic.*, et § 5 *Inst. de publ. jud.* Magis tamen obtinuisse videtur ut medicamenta dicantur quæ juvant, non quæ nocent, d. l. 236. Et abusive Varro Περὶ ἐξαγωγῆς, referente Nonio Marcello in medicamentum: quarit ibidem ab Annibale cur d'berit medicamentum, id est, venenum.

(15) Lib. x, tit. 2. *Non venduntur.* Veneni mali non contrahitur emptio, emptio nulla est.

(16) *Ut in antidotis.* Antidotus ut legitur Flor. in l. 35, § 2 *D. De contr. emet.*, et A. Gellii lib. xvii,

μεταξὺ κληρονόμων τὰ ἐν τῇ κληρονομίᾳ εὑρεθέντα κακὰ φάρμακα, ἢ μαγικά βιβλία, ἢ καὶ τὰ ἄμοια· ἀλλ' ἔμφρικτῶ τοῦ δικαστοῦ φθαίρονται.

Β:6. η'. τίτ. α'. διγ. λ', Γαίου. Τὰ κακὰ φάρμακα οὐ πιπράσκαται. Εἰ μάντι δαχόμενα διμῆιν [ισ. διέ μῆιν] χρησιμεύση, ὡς ἐπὶ τῆς ἀντιδότης πιπράσκαται.

Περὶ φονέως.

Βιβλίον μῆ', τίτλος η', δίγαστον β', Οὐλίπιαν. Τῷ δε sicariis κατέχεται ὁ διὰ τὸ φονεῦσαι ἄνθρωπον ποίων φάρμακον, ἢ πιπράσκαων, ἢ ἔχων. Εἰσὶ δὲ φάρμακα ὄγιατα ἐμποιοῦνται καὶ τὰ λεγόμενα φάρμακα. Εἰ δὲ γὰρ τις μὴ κακῶ λογισμῶ δώσει γυναικὶ συλληπτικόν, καὶ τελευτήσῃ λαβοῦσα, ἐξορίζεται· καὶ ὁ πιγμαντάριος προκετῶς δούς τινα κώνειον, ἢ σαλαμάνδραν, ἢ ἀκόνιτον ἢ πιτυοκάμπην, βουδρώστην, ἢ μανδραγόραν, ἢ κινθαρίδας, ὡς δίγαστον τρίτον. Ἀνάγνωθι καὶ α' δίγαστον τοῦ αὐτοῦ τίτλου.

c. 16, ut Græce ἀντιδότης, vel antidotum, contra venenum, ex pluribus conficitur, ut Mithridaticum antidotum quod ex rebus 54 componi scribit Plin. lib. xxix, c. 1; licet autem venena misceantur, salubre tamen medicamentum est, et venenum veneno solvitur. Antidoti igitur emptio contrahitur, et allorum quæ mista aliis materiis naturam nocendi deponunt. De his accipiendus Homeri versus relatus in d. l. 236: φάρμακα πολλὰ μὴ ἐσθλὰ μειμιγμένα. *Venena multa quidem bene mista.*

(17) Lib. xlviii, etc. *Quædam pharimaca.* Ea sunt non mala venena.

(18) *Habet.* Theophrastus *ix Historiarum plant.*

(19) *Amatoria.* Galenus, lib. x, *De simplic. medic. fac.* non multo post initium. Xenophon Ἀπομνημ. 2, εἶναι καὶ φάρμακα οἷς οἱ ἐπιστάμενοι πρὸς οὐδ' ἐν βούλωνται χρώμενοι, φιλοῦνται ὑπ' αὐτῶν. Cicero, *pro Cluentio*; Eriphian. lib. 1, t. III: synodus Reaticæ. c. 25: Dæmones philtorum auctores. V. Porphyr. p. 205, et Theodoret. *De Græc. pass.* iii, p. 47. De pœna eorum qui amatorium poculum dant, vide l. 38, § 5 *D. De pœn.* et dissertationem nostram 6. Vide et canones datos sub Edgari. Anglorum rege, can. 41, pag. 467 Conciliorum Angliæ.

(20) *Ad conceptionem.* Συλληπτικόν. Glossæ: Συλαμδάνω, ἐπὶ γυναικὶ, concipio.

(21) *Pigmentarius.* Scribonius Largus c. 23: Pigmentarii insitiores. Scholiastes Basilic. lib. ix, tit. 59, c. 3, § 3, *πιγμαντάριος* (sic scribitur et in Glossis juris) εἶσιν, οἱ τινὲς εἶσιν ἀφωρισμένοι ἐπὶ τῷ τὰς βοτάνας συλλέγειν· qui destinati sunt colligendis herbis.

(22) *Cicutam.* *Homini quæ est acre venenum.* Laceratius. Glossæ: Cicutæ, κώνειον, φάρμακον. ἐν τοῖς βουκολιχοῖς, καὶ β' γεωργικῶν. Errat Glossographus, aut quod verius est, exscriptor: et omnino ita legendum est: Cicutæ, κώνειον, φάρμακον. Cicutæ... ἐν τοῖς βουκολιχοῖς (ecl. 2 et 5), καὶ β' γεωργικῶν.

(23) *Salamandram.* *Ptyocampen.* Galenus, lib. ii, *De simplic. medic. fac.* circa finem.

(24) *Bubrostim.* Βουδρώστην. Basilica, βούδρωστην. Sic etiam legitur Florentiæ. V. Nicandri Ther. et schol. p. 44 edit. Gull. Morelli. Plinio et aliis. Iuprestis. Scribonius Largus c. 190: *Iuprestis facit tumorem, stomachique infinitum dolorem, et inflat totum corpus in speciem hydropticæ.*

(25) *Mandragoram.* Μομίτι Nicander in Theriacis.

tharidas (20); poena legis tenetur, ut digesto 3 dicitur. Legito etiam digestum ejusdem tituli primum.

Τίτλου τοῦ αὐτοῦ δίγεστον ιγ', Mod. Ὁ ποιῶν ἢ ἔχων ἀπηγορευμένας θυσίας τῷ de sicariis ὀπ-
καίται.

Τίτλος ιθ', δίγεστον λ'. Ὁ ποιῶν τι πρὸς τὸ δια-
στρέψαι τοὺς ἀπλουστέρους εἰς τὴν περὶ τὸ θεῖον
βρῆσκα.εν ἐξορίζεται.

Δίγεστον λη', Paulus. Ὁ δειδωκώς τὸ πῶμα πρὸς
φίλτρον ἢ ἀμβλωθρίδιον, κἂν χωρὶς δόλου, εὐτελῆς
μὲν ὢν, μεταλλίζεται· τίμιος δὲ, ἐξορίζεται μετὰ
μερικτῆς δημεύσεως. Ἐσχάτη δὲ τιμωρία ἐπάγεται.
ἔαν τις ἐκ τούτου ἀπέθανε.

Βιβ. μζ', τίτ. ε', δίγ. ιε', Οὐλίπιαν. Ὁ παράφρονῃ-
σαί τινα φαρμάκῳ ποιήσας ἐνέχεται τῇ injuriarum.

Διγέστου τοῦ αὐτοῦ. Ἐάν ἀστρολόγος, ἢ ἄλλην τινα
ἀπηγορευμένην μαντείαν μετιών, ἐρωτηθεὶς εἴπη
κλέπτῃ τὸν κηθόντα, τῇ μὲν injuriarum οὐκ ἐνέχε-
ται, ὀπκαίται δὲ ταῖς διατάξεσιν.

Περὶ ἀποτροφῆς παιδῶν, γερόντων, καὶ ἀσθενῶν.

Βιβλίον λ', δίγεστον ρκδ', Paulus. Εἰ; τιμὴν τῶν
παιδῶν ἐστὶ τὸ ληγατεύμενον εἰς ἀποτροφὴν ἀσθε-
νῶν, παιδῶν, ἢ γερόντων.

Βιβ. λγ', τίτ. β', δίγ. λγ'. Σκαϊβόλα. Οὕτως εἶπον·
Τοὺς γέροντας καὶ ἀσθενεῖς μου ἀπελευθέρους ἐν
τοῖς τόποις οἷς εἰσι, θέλω γηροκομῆσθαι. Δοκῶ
λέγειν οὕτως αὐτοὺς εἰλεγειν, ὡς ἐν ζῳῇ μου
διήγηον.

Annibalis Fabroti notæ.

(26) *Vel cantharidas*. IC. in d. 1, 5. *Et id quod* C
instauramenti causa, dederint cantharidas. Hoc exprit-
cat Casaubonus ad Theophrasti Char. Sed verior
est interpretatio Cujac. Observ. lib. xv, c. 27. Vide
tamen an ibi legendum sit, *Et hi qui iust*. His autem
quæ annotavit adde quæ sequuntur. Galenus de
theriaca ad Pisonem: Κανθαρίδς μόνη μὲν διδομένη
τῆν χύστιν ἔλκει, καὶ πολέμιον αὐτῆς ἐστὶ τὸ
φάρμακον, καὶ ἀναίρει τῇ ἰσχυρῇ δυνάμει τὸν
ἀσθρῶπον πολλαίσι. Scribonius Laicus c. 189:
*Cantharides potæ stomachi dolorem morsusque exci-
tant, præcipue vesicæ; quamobrem qui biberunt eas,
difficiliter urtnam et cum sanguine reddunt, exulce-
rata scilicet vesica.*

(27) Tit. 19, dig. 30, *Vexentur*. Hæc lex non est
in Basilicis.

(28) Tit. ejusdem, dig. 38, *Amatorium*. Amoris
poculum. Glossæ: φίλτρον, amatorium, Πῶμα πρὸς
φίλτρον, Basil. Vide supra ad Dig. 2.

(29) *Vel abortivonis*. Ἀμβλωθρίδιον. Balsamon
Li. i, et Basilica. Athenagoras in legatione pro Chri-
stianis, abortivum. Ἀμβλωθρίδιον φάρμακον, Ju-
Pollux, lib. ii, c. 2, et lib. iv, c. ult. Synodus vi
in Trillo, c. 93, medicamentum quo conceptum
excuitur. Si plura desideras vide Joannis Henrici
Meibomii eruditissimi viri Commentarium in jura-
randum Hippocratis, pag. 153 et seqq. *Politie*, i,

Ejusdem tituli digestum 13, Modestinus. Lege
de sicariis tenetur, qui sacrificia vetita facit aut ha-
bet.

Tit. 19, digesto 30, Modestinus. Qui aliquid facit,
quo simpliciore in religione erga Numen vexen-
tur (27), relegatur.

Tit. ejusdem digesto 38, Paulus. Qui poculum
dederit amatorium (28), vel abortivonis (29), licet
absque dolo (30), si quidem vils (31) est conditio-
nis, in metallum damnatur: siu honorato loco (32)
natus, parte honorum publicata relegatur. Ultimum
vero supplicium inferitur, si quis ex eo mortuus
fuerit (33).

Lib. XLVII, tit. 10, digestum 15. Ulpianus. Qui
aliquem medicamento desipientem effecerit (34), in-
B juriarum tenetur.

Eodem digesto. Si astrologus, vel qui aliam (35)
quamdam divinationem vetitam proficitur, interro-
gatus, aliquem furem dixerit, qui non est, injuria-
rum quidem non tenetur, sed constitutionum pœnis
est obnoxius.

De puerorum, senum, et infirmorum alimentis.

Lib. xxx, digesto 124. Paulus. Ad honorem civi-
tatum pertinet, quod in alimenta infirmorum (36),
puerorum, aut senum legatur.

Lib. xxxiii, tit. 2, digestum 33, Scævola. Ita
dixi: *Senes et infirmos libertus meus, in locis, in
quibus nunc sunt, habere geroconium (37) volo*. Di-
cere videor, ut ad eum modum degant, ad quem
molium me vivo debebant.

C 8; Amm. Marcell. p. 57.

(30) *Licet absque dolo*. Quia mali exempli res est,
1. Si quis 38, *D. de pan.* ut in l. 5, § 1, *D. ad leg.*
Cornel. de sicar. malo exemplo medicamentum ad
conceptionem dedit.

(31) *Si quidem vilis*. Εὐτελής, humilior.

(32) *Si honorato loco*. Τίμιος. Honestior. vetuste
honestum pro divite poni notat Asconius in Ver. 5;
Arnobius 7, advers. G.: *Si ex duobus facientibus
res sacras, honestus unus et locuples, alter angusto
lare.*

(33) *Mortuus fuerit*. Aristoteles, *Magnor. moral.*
i, c. 17: *Φασι ποτέ τινα γυναῖκα φίλτρον τινὲν δοῦναι
παιέν. Εἶτα τὸν ἀσθρῶπον ἀποθανεῖν ἀπὸ τοῦ φίλ-
τρον· Αἰνὴν mulierem cuidam amatorium dedisse,
qui ex eo decesserit.*

(34) Lib. XLVII, tit. x, dig. 15, *Desipientem eff.*
Ut puta si quis amoris poculum dederit, quo men-
tem alicujus alienaverit. *Phlura nocent animis, vim-
que furoris habent*, vide d. exercitationem 6, tene-
tur et lege de veneficis, Græci ad hanc legem.

(35) *Vel qui aliam*. Græci videntur legisse, *vel
qui aliam quam.*

(36) Lib. xxx, *Infirmorum*. Puta puerorum aut
seniorum.

(37) Lib. xxxiii, *Hab. in locis geroconium*. In
locis senescere patiamini.

LIBER TERTIUS.

ΕΚ ΤΩΝ

META ΤΟΝ ΚΩΔΙΚΑ ΝΕΑΡΩΝ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ.

ΕΧ

EDITIS POST CODICEM NOVELLIS.

TITULUS I.

*De episcopis, et clericis, et monachis, et monasteriis.**I. Lex, quomodo sint ordinandi episcopi, et presbyteri, et diaconi, tam mares, quam feminae.**II. De episcopis, et clericis.**III. Ut cum accedentis ad se iura praesides audire differunt, ab episcopis compellantur, ut id faciant, et quae deinceps sequuntur.**IV. Ut clerici apud episcopos respondeant**V. De Anthimi, et Severi, et Petri, et Zoorae depositione.**VI. Ne in privatis domibus res sacra mysterium peragatur.**VII. Ne quisquam aedificet oratoriam domum absque voluntate episcopi, et quae deinceps.**VIII. Ut quae circa Viminacium sub Romanis sunt civitates, sub speciali sint archiepiscopo, non sub Thessalonicensi.**IX. Quod definitus sit numerus clericorum Majoris Ecclesiae, atque reliquarum ecclesiarum.**X. Ut clerici ex alia ecclesia in aliam transferantur, in deficientium statutum numerum.**XI. Ut quae insinuativa vocantur in clericis, et quae deinceps sequuntur.**XII. Ubi clerici quidam abscedunt, aliis autem suo loco substitunt, et quae deinceps.**XIII. De monasteriis et monachis, et quae deinceps.**XIV. Quomodo vivere monachos oporteat.**XV. Constitutio, apud quosnam litigare monachi vel ascetiae debeant.**XVI. Haec constitutio priorem interpretatur constitutionem, de his, qui ingrediuntur in monasteria, et quae deinceps.**XVII. De ordinatione episcoporum, et clericorum: de synodis, et oblatione.*

Α

ΤΙΤΑΟΣ Α'.

*Περὶ ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν, καὶ μοναχῶν, καὶ μοναστηρίων.**Α'. Νόμος περὶ τοῦ πῶς δεῖ χειροτονεῖσθαι ἐπισκόπους, καὶ πρεσβυτέρους, καὶ διακόνους, ἀρβάνδας τε καὶ θηλείας.**Β'. Περὶ ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν.**Γ'. Ὅστε ὑπερτιθεμένους τοὺς ἀρχόντας ἀκούειν τῶν τοῦ προσώτου δικαίων, συναλαμβάνεσθαι ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων τοῦτο πράττειν, καὶ τὰ ἐξῆς.**Δ'. Περὶ τοῦ τοὺς κληρικοὺς τοῖς ἐπισκόποις ἀποκρίνασθαι.**Ε'. Περὶ καθαιρέσεως Ἀνθίμου, καὶ Σευίρου, καὶ Πέτρου, καὶ Ζωορά.**Ζ'. Περὶ τοῦ ἐν ἰδιωτικοῖς οἰκοῖς ἱερὰν μυστηρίων μὴ γίνεσθαι.**Ζ'. Περὶ τοῦ μηδένα κτείνειν εὐκτήριον οἶκον χωρὶς γνώμης τοῦ ἐπισκόπου, καὶ τὰ ἐξῆς.**Η'. Ὅστε τὰς περὶ τὸ Viminacium γινόμενας ὑπὸ Ῥωμαίων πόλεις ὑπὸ ἰδίων ἀρχιεπισκόπων εἶναι, μὴ μὴν ὑπὸ τῶν Θεσσαλονικῆς.**Θ'. Περὶ τοῦ ὁρισμένον εἶναι τὸν ἀριθμὸν τῶν κληρικῶν τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ τῶν λοιπῶν Ἐκκλησιῶν.**Ι'. Περὶ τοῦ κληρικοὺς ἐξ ἑτέρας ἐκκλησίας μεταστῆσθαι εἰς ἑτέραν, εἰς τῶν τῶν λιπόντων καὶ στατούτων ἀριθμῶν.**ΙΑ'. Ὅστε τὰ καλούμενα ἐμφανιστικὰ ἐπὶ τῶν κληρικῶν, καὶ τὰ ἐξῆς.**ΙΒ'. Ἐνθα τινὲς ἀρίστανται κληρικοὶ, ἕτεροι δὲ ἀντικαθίστανται, καὶ τὰ ἐξῆς.**ΙΓ'. Περὶ μοναστηρίων, καὶ μοναχῶν, καὶ τὰ ἐξῆς.**ΙΔ'. Περὶ τοῦ πῶς δεῖ βιοῦν μοναχοῦς.**ΙΕ'. Διάταξις, παρὰ τίσιν δικάζεσθαι μοναχοῦς ἢ ἀσκητρίδας.**ΙΖ'. Ἡ διάταξις ἐρμηνεύει τὴν προτέραν διάταξιν, τὴν περὶ τῶν εισιόντων εἰς μοναστήρια, καὶ τὰ ἐξῆς.**ΙΖ'. Περὶ χειροτονίας ἐπισκόπων, καὶ κληρικῶν καὶ περὶ συνόδων, καὶ προκομιδῆς.*

ΤΙΤΛΟΣ Β΄.

A

Περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων.

Α'. Περὶ τοῦ μὴ ἐκποιεῖσθαι ἢ ἀνταλλάττεσθαι τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα, καὶ τὰ ἐξῆς.

Β'. Περὶ διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν κεφαλαίων.

Γ'. Περὶ ἐκκλησιαστικῶν τίτλων.

Δ'. Ὅστε τὴν Ἐκκλησίαν Ῥώμης ἔχειν τὴν τῶν ἐκατὸν ἐνιαυτῶν παραγραφήν.

Ε'. Διδαχὲς ἀναιροῦσα τὴν τῶν ς' ἐνιαυτῶν παραγραφήν ἐπὶ τῶν εὐκτηρίων οἰκῶν.

Ζ'. Περὶ τῶν ἐν Ἀφρικῇ ἐκκλησιῶν.

Ζ'. Περὶ τοῦ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἀγίας Ἄνα στάσιω, καὶ τὰ ἐξῆς.

Η'. Περὶ τῆς τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ἐκποισιῶς τε καὶ καταβολῆς.

Θ'. Ὅστε τοῦ λοιποῦ ἀμείψεις ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων μὴ ὡς ἔτιχεν γίνεσθαι πρὸς τὸν εὐσεβότατον βασιλέα, καὶ τὰ ἐξῆς.

Ι'. Περὶ τοῦ τὰ γῆδια, ἢ οἴκους, ἢ ἀμπελώνας καταλιπαρομένους τῇ Ἐκκλησίᾳ Μυσίας εἰς ἀνάρθρωσιν αἰχμαλώτων, ἢ εἰς ἀποτροφήν πτωχῶν, καὶ τὰ ἐξῆς.

ΙΑ'. Περὶ τῶν ἐργαστηρίων τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἐκκλησίας, καὶ τὰ ἐξῆς.

ΙΒ'. Ἡ διδαχὲς εἰπέει τὰς ὀφειλούσας γίνεσθαι περὶ τῶν τελευτῶντων κηδείας.

ΤΙΤΛΟΣ Γ΄.

Περὶ αἰρετικῶν, καὶ Ἰουδαίων, καὶ Σαμαρειτῶν.

Α'. Περὶ αἰρετικῶν καὶ γαμετῶν αὐτῶν.

Β'. Περὶ Σαμαρειτῶν.

Γ'. Περὶ Σαμαρειτῶν ἀναιροῦσα τὴν πρὸ ταύτης.

Δ'. Ἰδικτὸν περὶ αἰρετικῶν.

Ε'. Ὅστε ἄδειαν εἶναι τοῖς βουλομένοις Ἑβραίοις ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν διὰ τῆς Ἑλληνίδος φωνῆς, ἢ τῆς Ἰταλικῆς, ἢ καὶ διὰ τῆς τῶν ἄλλων γλώττης συμματαλαμβανομένης τοῖς τόποις, ἀναγιγνώσκειν τὰς ἱερὰς Γραφάς. Καὶ τὰ ἐξῆς.

ΤΙΤΛΟΣ Α΄.

Περὶ ἐπισκόπων, καὶ κληρῶν, καὶ μοναχῶν, καὶ μοναστηρίων.

Α'. Νόμος περὶ τοῦ πῶς δεῖ χειροτονεῖσθαι ἐπισκόπους καὶ πρεσβυτέρους καὶ διακόνους, ἄρρενάς τε καὶ θηλείας.

Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Ἐπισημῶς ὀρχεπισκόφῳ Κωνσταντινουπόλεως.

Μέγιστα ἐν ἀνθρώποις ἐστὶ δῶρα Θεοῦ. Ὁ μέλων χειροτονεῖσθαι ἐπίσκοπος ἐπὶ χρηστῇ μαρτυρείσθω ὑπολήψει, καὶ μὴ ἔστω βουλεύτης ἢ ταξισύ-

Annibalis Fabroti notæ.

(38) Existimationis bonæ. Ἐπὶ χρηστῇ μαρτυρείσθω ὑπολήψει: Testimonium vitæ honestioris habeat, ut in l. 2 C. de his qui ven. et. imp. Testimonium vitæ honestioris edoceant. Basilica, ill. d. Ὑπολήψως ἀγαθῆ; μαρτυρούμενοι. Ὑπολήψως exponitur in Glossis, opinio, existimatio. Eaque ἀγαθῆ vel χρηστῇ passim in Basilicis dicitur de viris integræ opinionis, vel existimationis. Justinianus nov. 11, cap. 1: Et sermōs τε καὶ ἀρεμπτος

TITULUS II.

De rebus et titulis ecclesiasticis.

I. Ut res ecclesiasticæ non alienentur, aut permutentur, et quæ deinceps.

II. De diversis capitulis ecclesiasticis.

III. De titulis ecclesiasticis.

IV. Ut Ecclesia Romana centum annorum præscriptionem habeat.

V. Constitutio, quæ centum annorum præscriptionem abrogat in ædibus oratoriis.

VI. De ecclesiis constitutis in Africa.

VII. De ecclesia Sanctæ Resurrectionis, et quæ deinceps.

VIII. De rerum ecclesiasticarum alienatione ac solutione.

IX. Ut in posterum rerum ecclesiasticarum permutaciones non fortuito fiant erga religiosissimum imperatorem, et quæ deinceps.

X. Ut qui agros, aut domos, aut vineas Ecclesiæ Myiæ relinquunt ad redemptionem captivorum, vel ad alimenta pauperum, et quæ deinceps.

XI. De officinis ecclesiæ Constantinopolitanæ, et quæ deinceps.

XII. Hæc constitutio sumptus ordinat, qui in decedentium funeribus fieri debent.

TITULUS III.

De hæreticis, et Judæis, et Samaritis.

I. De hæreticis, et eorum uxoribus.

II. De Samaritis.

III. De Samaritis, quæ constitutionem ante hanc latam abrogat.

IV. Edictum de hæreticis.

V. Ut licitum sit Hebræis, siquidem velint, in synagogis suis vel Græca, vel Itala, vel aliorum populorum lingua. cum locis ipsis mutanda, legere Scripturas sacras, et ut expellantur e quovis loco, qui iudicium, vel resurrectionem negant, aut angelos non esse Dei creaturam dicunt.

TITULUS I.

De episcopis, et clericis, et monachis, et monastriis.

I. Lex, quomodo sint ordinandi episcopi, et presbyteri, et diaconi, tam mares quam feminae.

Imperator Justinianus Epiphanio archiepiscopo Constantinopolitano.

Maxima sunt dona, quæ a Deo concessa sunt hominibus. Qui ordinandus est episcopus, existimationis bonæ (38) testimonium habeat, nec sit

καὶ πάντα, ὅθεν ἀνεπίπλητος εἶη, καὶ ἐπ' ἀγαθῶς μαρτυρημένος; τε καὶ ἐπεὶ πρόπων: Si venerabilis et inculpatus. et undique irreprehensibilis sit, et a bonis testimonium habeat, et sacerdotem decens. Σεμνός, ut nov. cxliii, c. 1: καὶ σεμνοῦ εἶναι βίον. Julianus et vetus interpres, honestæ esse ritus. In Glossis autem σεμνός exponitur venerabilis, castus. Sic vetus interpres Pauli ad Titum, c. ii, vers. 2: Σεμνὸν pudicum interpretatur. Glossæ

curialis, aut apparitor, nisi a prima aetate vitam solitariam amplexus, a curia liberatus sit, quarta parte patrimonii sui curiae praestita. Ceterum laicus (39) non statim ad episcopatum traducitor, nec cum concubina (40) episcopus cohabitato, vel liberos habeto (41), vel uxorem secum degentem (42): sed virgo sit ea conjux (43), quae olim a

της, εἰ μὴ ἐκ νέας μονάζας ἡλικίας; ἐλευθερωθῆ ἑὶς βουλῆς, τέταρτον μέρος τῆς ἰδίας ὑποστάσεως τῆς βουλευτηρίῳ παρασχόμενος. Μὴ εὐθὺς δὲ λαϊκὸς εἰς ἐπίσκοπον παραγέσθω, μηδὲ παλλακῆ συνοικεῖτω, ἢ παῖδας ἔχεντω, ἢ γαμετὴν συζύσαν· ἀλλ' ἢ παρθένος ἴστω ἢ γαμετὴ, ἐκ παρθενίας πρώτῃν συζήσασα. Μὴ γίνεσθω δὲ ἐπὶ δόσει, ἵνα μὴ καὶ ὁ δόδωναν

Annibal's Fabroti notæ.

σευδότης, πρὸ ἰκτῖα. Justinianus autem hæc sumpsit ex I. epist. Pauli ad Tim. c. iii, 2, et ad Titum. c. i, 7. D. Hieronym. sic eas exponit adv. Jovinianum.

(39) Ceterum laicus non statim. Jure civili per gradus honores geruntur; et majorem magistratum quis gerere non potest, nisi prius minorem suscepit, l. Quæ utiliter 43. D. De neg. gest. et l. honor. 14, § Ceterorum 4. D. De minor. et honor. In sacris etiam Eleusinis prius mysta fiebat, quam epopta institueretur, id est, priusquam admitteretur ad inspectionem arcanorum, et annus interponebatur tentamenti causa. Similiter ad majores Ecclesie dignitates quis non promovetur, nisi minoribus prius functus sit. Itaque laicus repente et mediis neglectis non eligitur episcopus, sed κατὰ βαθμούς διαξέλλων, ut de Dionysio Arcopagita scribit Simeon Metaphrastes M. Octob. Quod et Sarlic. concilii can. 10 eundem est. B. Cyprian. 52, ad Antonianum de Cornelio P.: Non ipse ad episcopatum pervenit, sed per omnia ecclesiastica officia promotus, et in divinis administrationibus Dominum sæpe promeritus, ad sacerdotii sublime fastigium cunctis religionis gradibus ascendit. B. Hieronymus in Epitaphio Nepotiani: Fit clericus et per solitos gradus presbyter ordinatur. Eleganter S. Gregor. Nazianz. orat. 1, ὡς ῥόδις. Et Iuse in oratione 20. Idemque in laudem Anastasii: Καὶ πᾶσαν τὴν τῶν βαθμῶν ἀκολουθίαν διεξέλλων, ἵνα τὰ ἐν μέτρῳ συντίμῳ, τὴν τοῦ λαοῦ προεδρίαν πιστεύεται. Cunctisque ecclesiasticorum graduum muneribus detinere persuctus, ut quæ media sunt resecem, populo præficitur. Zosim. epist. 9; B. Chrysost. De sacerdotio; Fulbertus, p. 47; P. Chrysologus, p. 412; Anast. De vitis PP.; synod. viii (P. sub Adriano II, c. 5, tom. III Concil. p. 1, sect. 2, p. 673, collat. 2, Conc. Barcinon. c. 3, tom. II, conc. ii, p. 303, collat. 1, can. 10; Concil. Sarav. et Synod. Const. c. 17; Vigilius papa, epist. 4; Fulgentius Ferrand. in Breviatione canonum, § 2: Ut quicumque laicus ad episcopatum eligitur prius annum in ministerio per omnes gradus transeat, ex concilio Suffulensi. Itaque Gosfridus abbas Gosfrido Carnotenci episcopo objicit quod ante sacros ordines episcopus electus sit, epi t. 27, l. 3. Idemque exprobrat Raynaldo Andegavensi, epist. 2, lib. iii: Omnes postmodum, inquit, ordines sed sine ordine, quia in octo diebus, et non certis temporibus, acceptis præter episcopatus ambitionem. Nec sincerius apud Græcos prisca Patrum canones observati: Georgius Acropolites; Manuel Arsenius, p. 423 b. Sed hæc non ita semper rigide observata: nam ex diaconis etiam assumebantur episcopi, Leo Magn. in Epistolis.

Itaque Nicolaus I, in epist. 6, graviter conqueritur quod Photius D. Ambrosii et Nectarii exemplo (de quibus Sozomen. vii, 8; Socrat. iv), ex laico, etc., et summus pontifex apud Krantz. Hist. Brem. lib. vii: Vidimus, inquit, electum vestrum, placet persona, placet scientia, placet eloquentia: placet etiam, quantum notimus, mores. Verum modus electionis displaceat, præsertim quia est infra sacros ordines, non dico subdiaconatum, sed acolythatum electus. Sic Demetrius statim mysta fieri et epoptes voluit, et tanquam res insolita et nova notata, ut scribit Plutarchus in Demetrio, et Philo-

chorus apud Harporationem. Ex hac novella non ordinatur episcopus ex monachis vel clericis, nisi sex mensibus inter clericos consulerit. Ex novella autem cxliii, cap. 4, § ult., laicus etiam ad episcopatum electus ordinatur tantum post tres menses a cooptatione in clericum.

Interdum tamen ex causa et dispensatione summi pontificis gradatim non ascenditur. Auctor Histor. PP. Rom. qui in Gallia sederunt, in Clemente VI: Facta autem hujusmodi ordinatione, religiosus effectus est, et habitum Prædicatorum assumpsit: dictus vero papa demum ipso instante et procurante Joanne rege Franciæ memorato jam suo successor effecto, fecit patriarcham Alexandrinum, et Ecclesiam Rhemensis sibi perpetuo commendavit, et causa ipsam honorandi magis, ne forte a præmissis in posterum posset resilire, in propria nocte Natalis Domini ipsam ad omnes sacros ordines uno contextu ordinavit.

(40) Cum concubina. Balsamon p. 961. Robertus monachus cœnobii S. Mariani apud Altissiodorum in Chronico Altissiodorensi: Uxorum quoque et concubinarum contubernia presbyteris, diaconibus, subdiaconibus ibi (in concilio Romis indicto) sunt penitus interdicta.

(41) Vel liberos habeto, vel uxorem. Qui uxorem habebat initio nascentis Ecclesie ad episcopatum vocari poterat; cum uxore tamen veluti cum sorore versabatur apostolorum exemplo, de quibus Clemens Alexandrinus Stromate ii. Noti sunt versus Venantii Fortunati de Placidina Leontii episcopi Burdigalensis uxore:

Cognor amore etiam Placidinæ pauca referre,
Quæ tibi tunc conjux, est modo chara soror.

Quæ erat arcana germanitas, ut loquitur Paulinus epist. 2, ad Victorium. Et cum inhiberentur concubina extranearum mulierum, excipiebatur tamen quæ uxor ante sacerdotium fuerat, l. Eum qui, 19. C. de episc. et cler. De continentibus Epiphanius in compendio veritatis Ecclesie. Sed tandem placuit ut non nisi cælebs episcopus crearetur et orbis, novel. cxxxvi, c. 2, quæ quidem abrogata est quod ad liberos attinet, et idcirco relata non est in Basilicis propter novellam ii Leonis, ut scribit Balsamon ad canonem 48 sextæ synodi.

(42) Uxorem secum degentem. Ex sententia Balsamonis, qui uxorem superstitem et conviventem habet, episcopus creari non potest, sed tantum qui ætatem caste egit, vel certe qui quondam uxorem virginem duxerit. Certum est enim Petrum apostolorum principem uxorem habuisse. De Paulo non convenit; uxorem enim habuisse tradit Clemens Alexandrinus Stromatum iii, alii contra putant. Theodoretus Cyrensis ex Epistola Pauli ad Corinthios.

(43) Sed virgo sit ea conjux. Locus leviter corruptus in Græcis, graviorem in errorem compulsi. Sic igitur restituendus est, ἀλλ' ἢ π. ε. ἢ γαμετὴ ἐκ παρθενίας; π. σ. Sed aut ipsa virgo sit, aut uxor quæ prius ei nupsérat, virgo fuerit. Vide novel. Justin. c. 1, § 3. Innocentius epist. 2, ad Victorium Rotomagensem, cap. 4: Mulierem clericus non ducat uxorem, quia scriptum est: Sacerdos uxorem virginem accipiat, non vitulam, nec ejectam mulierem, id est, jam virum expertam.

ἀπολείη, τῇ ἐκκλησίᾳ τούτου προσκυρουμένου, καὶ τῆς ἱερωσύνης ἐκπέση. Μὴ ἔστω ἀπειρος δογμάτων. Γίνεσθω δὲ ἐκ μοναχῶν, ἢ ἐκ κλήρω οὐκ ἔλαττον μνησίων ἐξ καταλείπει, ὁμολογῶν τοὺς ἱεροὺς φυλάττειν κανόνας. Ὁ γὰρ παρὰ ταῦτα χειροτονούμενος ἢ χειροτονῶν τῆς ἱερωσύνης ἐκπίπτει. deat, sacros se canones servaturum. Nam qui præter hæc vel ordinatur, vel ordinat, pontificatum amittit.

Ἐάν ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς λαβῆ τι ὑπὲρ χειροτονίας, καὶ τὰ δοθέντα τῇ ἐκκλησίᾳ ἀποκαταστήσει, καὶ τῆς ἱερωσύνης ἐκβάλλεται. Εἰ δὲ λαϊκὸς ἐστὶν ὁ λαβὼν, διπλοῦν τὸ ληφθὲν ἀποδώσει τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ ἐξορία διηγεῖται ὑποβάλλεται, ἐκπίπτων καὶ ἢς ἔχει τυχὸν ἀρχῆς τοῦ δωδεκάτοτος ἐπισκόπου μηδὲ ἢν εἶχε πρότερον ἱερατικὴν ἀξίαν ἐκδικεῖν δυναμένου.

Ὁ χειροτονῶν ἐπίσκοπον εἰς ἐπήκουον παντός τοῦ λαοῦ προσαγορευέτω τῷ μέλλοντι χειροτονεισθῆναι ὡς μαθὼν αὐτὸν πάντα ἔχειν τε καὶ φυλάττειν τα προσηρημένα, ἐπιτιθήσιν τῷ τῆν χειροτονίαν.

Ὁ βουλόμενος κατηγορεῖτω τοῦ μέλλοντος χειρο-

Annibalis Fabroti notæ.

thios. cap. vii. vers. 8, ibi : *Si sic permanserint, sicut et ego.* Ἐδειξε πάλιν, inquit, ἐκ τῶν τῶν ἀγάμων ὄντα συμμορίας. *Ostendit rursus se esse ex ordine eorum qui uxores non duxerunt.* Hugo tamen Grotius in annotationibus ad d. Epistolam scribit, ex eodem loco non improbabilius colligi, Paulo fuisse uxorem, sed cum hæc scriberentur, mortuam. Vide hæc de re dissentientem Jacobum Usserium archiepiscopum Armacanum in epistolas Ignatii prolegomenion cap. 17. Sed sive Paulus uxorem habuerit, sive non, satis est, Petro uxorem fuisse, ut dicatur, conjugatum etiam primæ sedis episcopum constitutum fuisse. Licet autem Petrus uxorem habuerit, maritum tamen esse desilisse constat; nam ut est in canonibus Ælfrici ad Wiphrinui episcopum, quamprimum factus est discipulus Christi, qui castitatis exemplum præbuit, uxorem dereliquit et mundana omnia. Petri ad exemplum totus clericorum ordo compositus est. Conjugatus igitur episcopus creari quidem potuit, ut Clemens *Constitutionum* lib. ii, c. 2 : *Inquirendum, sit, an honestam uxorem habeat, vel habuerit, sed non aliter quam si castitati perpetuæ se astringeret.* B. Hieronym. epistola 50, ad Pammachium, et i, contra Jovianum. Concil. Arelat. ii. Vide can. *Episcopus*, et seq., distinct. 31; Paulin. epist. ad Aprum episcop. epist. 3; Concilium Carthaginense, ii, c. 2 : *Omnia placet ut episcopi, presbyteri, et diaconi, vel qui sacramenta contrahant, pudicitiam custodes, etiam ab uxoribus se absterneant.* Ab omnibus dictum est : *Placet ut in omnibus et ab omnibus pudicitia custodiatur qui altario deserviunt.* Concilium Arelat. ii. Gregor. Nazianzen. orat. 19. Conjugati enim non sunt ordinandi, d. conc. Arelat. ii, c. 2; Agathense, can. 16; Arausic. c. 22; Tolet. ii. Quod etiam statu um est can. 12, synod. vi in Trullo, ad quem vide Zonaram, et ad can. 39 et 48. Vide Balsamon. in synod. vi in Trullo, can. 48; et ad can. 5 apostol. et Zonaram p. 139. Itaque cum Joanni Cantacuzeno objecerent episcopi Joannem quemdam ad patriarchatum evehi non posse, quod conjugem et liberos haberet, respondit ipse obicem hunc tolli posse, si Joannes uxoris consuetudine non uteretur, et cætera sit idoneus, lib. ii *Historiæ*, cap. 21, τούτο χωλὸν καὶ ἀπαζῆ ἀποστῆσθαι. Sic Joannes Glycys cum uxorem et

virginitate cum eo vixerit. Per largitionem (44) ne creator, quo nec id (45), quod dedit ecclesie applicatum amittat, et ipso pontificatu privetur, Ne dogmatum imperitus esto (46). Monachorum e numero (47) deligitur, vel qui non minus sex mensibus (48) clericatui fuerit ascriptus; et qui sponsitum amittit.

Si quid episcopus, aut clericus, ordinationis nomine acceperit (49), et data restituet ecclesie, et a sacerdotio removetur. Sin laicus est, qui accepit, duplum ejus, quod accepit, ecclesie solvet, et exilio perpetuo damnabitur, eum quoque magistratum amittens, quem forte gerebat: nec qui dedit episcopus, illam quoque dignitatem sacerdotalem vindicare sibi poterit, quam prius habebat.

Qui episcopum ordinat, audiente universo populo compellet eum qui ordinandus est: quod cum norit eum habere ac servare omnia prædicta, manus eidem imponat.

Quicumque vult (50), accuset eum, qui ordi-

liberos habens patriarcha Constantinopolitanus esset, uxor ejus statim habitum monasticum induit, ut scribit Nicephor. Gregor. *Histor. vii.* Vide Gregorium Turonensem, lib. i, cap. 44. De conjugio presbyterorum vide Gregor. Nazian. epist. 40 et 95; in Addit. de Theoseb. De uxoribus clericorum. concilium Turonicum i; concil. Matiscon. c. 11; Agathense c. 9. Et manebat lex conjugalis, conc. Toletanum iii, c. 5. Vide quæ dixi ad l. 47 sup. de episc. et cl. Auctor *Constit. apostol.* lib. ii, c. 2, qualis esse debeat episcopus, si uxorem honestam habeat, vel habuerit. Vide etiam Leonis M. decreta p. 406.

(44) *Per largitionem.* Vide dicta ad l. 30, sup. de *Episc. et cler.*

(45) *Quo ne id.* Vide Novellam vi, c. 1, § 9, et Nov. cxxiii, c. 2, § 1.

(46) *Ne dogmatum imperitus esto.* Sozomenus, lib. iv, cap. 25, scribit Neonem episcopatu exauctoratum, quod nonnullos sacrarum litterarum legumque Ecclesie ignaros, et vitam inconsiderate dissoluteque instituentes, episcopos designasset.

(47) *Monachorum e numero.* Joannes Cassianus, collat. 11, c. 2 : *Qui raptus de unachoretarum cætu, et episcopus Panephis oppido datus, tanta districtione omni ævo suo propositum solitudinis custodivit, ut nihil de præ eritæ humilitatis tenore laxaverit, aut de adjecto sibi honore blanditus sit.* Marcellinus comes in Chronico : *Severus Eutycheus perfidius, Anastasio Cæsare volente, sedem Flavianii antistitis ex monacho occupavit.* Epiphanius in Comp. ver. Eccl. p. 9; S. Sev. Sulpitius, *De Vita sancti Martini.*

Monachi tamen episcopi non sunt sine licentia. Vide notas Sirmondi ad cap. Caroli Calvi, p. 54; vide tamen Indicem, et synodum viii, sub Adriano, c. 26. Patriarcha ex monacho, vide Nicephor Gregoriam, p. 116 in fin. et 117 in medio; Chronic. Constantinopol. p. 400, in fin. et 423; Gramizium, *Histor. Bremens. Eccles.* lib. viii, cap. 9.

(48) *Non minus sex mensibus.* Hoc mutatur Novella cxxiii, c. 1, § 2; sufficiens enim tres menses.

(49) *Ordinatio nomine acceperit.* Vide Novell. Isaaci Comm. ni apud Balsamonem ad *Nomoc. Photii*, tit. i, c. 24.

(50) *Quicumque vult.* Vetus Ecclesie mos in or-

mandus est episcopus: ut instituta questione, si probatum fuerit eum veritatem dicere, ordinatio iubebatur; sin eum culpæ consiterit expertem esse, qui ordinandus est, vel si accusator deseruerit accusationem, fiat ordinatio. Sed tamen accusator ipse perpetuæ excommunicationis (51) pœnæ subijcitur. Quod si negligatur examen accusationis, tam is, qui ordinavit, quam qui ordinatus est, sacerdotio privatur.

Al. sive litteris principis (52) nullus episcopus (53) ultra annum absit ab ecclesia sua. Sin hoc fecerit, et canonicè citatus a patriarcha suo vel metropolitano fuerit, ac non comparuerit, ab episcopatu removetur, et alius ordinator.

Nullus episcopus absque commendatitiis litteris (54) archiepiscopi sui (55), vel metropolitani,

Α τονείσθαι ἐπισκόπου· ἴνα, ζητήσω; γινόμε·η·; εἰ δευχθαῖη ἀληθεύων, ἐπισχεθῆ ἡ χειροτονία. Εἰ δὲ ἀναύθυνος φανεῖη ὁ μέλλων χειροτονεῖσθαι, ἡ ἰ κατηγορος ἐκλήρη τὴν χειροτονίαν, [ἴσ. κατηγορίαν] ἡ μὲν χειροτονία γίνεται, αὐτὸς μέντοι ἐπιτιμῶ διηνεκοῦ; ἀκαινωσησίας ὑποβληθῆσεται. Παρορωμένης δὲ τῆς ἐπὶ τῇ κατηγορίᾳ ἐξίτασως, καὶ ὁ χειροτονήσας, καὶ ὁ χειροτονηθεὶς τῆς ἐρωσούνης ἐκπίπτουσι χωρὶς θέλων γραμμάτων.

Μηδεὶς ἐπίσκοπος ὑπὲρ ἐνιαυτῶν τῆς ἰδίας; ἀπολιμπανίσθω ἐκκλησίας. Εἰ δὲ τοῦτο πράξη, καὶ κληθεὶς κανονικῶς ὑπὸ τοῦ ἰδίου πατριάρχου ἢ μητροπολίτου μὴ παραγένηται, ἐκβαλλίσθω τῆς ἐπισκοπῆς, καὶ ἕτερος χειροτονείσθω.

Μηδεὶς ἐπίσκοπος χωρὶς συστατικῶν γραμμάτων τοῦ ἰδίου ἀρχιεπισκόπου ἢ μητροπολίτου ἀνίτω ἐν

Annibalis Fabroti notæ.

dicandis episcopis, ut plebe præsentè detegentur malorum crimina, vel bonorum merita prædicarentur: cujus moris testis est præter alios Zonaras ad can. 1 apostolorum. Itaque licebat cuilibet ordinandum accusare.

(51) *Perpetuæ excommunicationis.* Photius *Nomocanonis* tit. 1, c. 8, scribit hoc satis novum esse ut accusator episcopi, si non impleverit accusationem, perpetuæ excommunicationi subdatur: et ideo id non stare in libris Basilic. sicut nec illud quod cavetur in *Novella cxxiii*, cap. 2, accusatori provincia in qua lares posuit interdici: humanius autem agi *novella cxxvii*, c. 3; clericum enim qui litem destituit, de gradu suo dejici, laicum autem competenti pœnæ subijci.

(52) *Sacris litteris exceptis.* Hunc locum non intellexit interpres, qui sic erat vertendus: *Absque litteris principis nullus episcopus*, etc., ab illis igitur verbis incipiendum est novum thema. Justinianus dixerat κατὰ κλέουσι βασιλικῆν. *Jussu principis.* Epitome canonum *Adriani Pontificis* ex concilio *Sardicensi*: *Ut episcopi ad comitatum non vadant, nisi ab imperatore vocati, aut necessitatibus oppressorum subvertantur.* Vide *Novell. cxxiii*.

(53) *Nullus episcopus ultra annum.* *Crisostomus* in *Breviario canonico*, c. 160: *Quod non liceat episcopo a sua Ecclesia plus tribus hebdomadiis abesse* Concilio *Sardic.* tit. 21.

(54) *Absque commendatitiis litteris.* Ex commendatitiis, seu commendatoris probatur proficiscendi licentia. De his vide *Constantinum Armenopolium* in *Epitome can.* sect. 1, et ad *Can. apostol.* sect. 2, tit. 3; *Balsamon.* in can. 11 *synod. Chalced.*; *Theophanes*: μετὰ γὰρ γραμμάτων συστατικῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἀπέλυον· *Cum litteris commendatitiis in Alexandria dimisit.* S. *Basilius* *epist.* 11; *Julius Pollux* in *Chronico*: Ἰουλιανὸς τοὺς δῆμου; ἐπατῆρ ὀλέμενος εἰς Χρ. στιανῶν εὐπ. εἰς μεταίθεσθαι καθ. πατριάρχο. Διὸ ξενώσι καὶ πτωχείᾳ χορηγεῖσθαι προσέτατε, καὶ τὰς συστατικὰς ἐπιστολάς ἰσποδοῦσας γράφεισθαι, καὶ τὰς λοιπάς εὐσεβείας ἠθελε γίνεσθαι. Δηλοῦ δὲ τοῦτο ἡ ἐπιστολὴ, ἣν πρὸς Ἀρσάκιον τὸν ἀρχιερέα τῶν ἐν Γαλατίᾳ Ἑλλήνων ἐπέσταλκεν *Julianus cum populum decipere existimaret, Christianorum laudandas actiones imitari simulabat. Itaque res ad vitium necessarias, senonibus et ptochiis erogari precepi;* et *commendatitias litteras scribi, et alia privati officia peragi voluit: quod ostendit epistola quam ad Arsacium paganorum in Galatia patriarcham misit.* *Capit. Caroli M. Aquisgranense concil.* cap. 3. Item in eodem concilio, nec non et in *Antiocheno* can. 20: *Ut fugitivi clerici et peregrini a nullo recipiantur, nec ordinantur sine commendatitiis litteris, et sui episcopi vel abbatis licentia.*

Litteræ commendatitiæ dicuntur quia eos qui migrant, commendant episcopis, non suis. *Paulinus Nolanus* in *epistola 21*, ad *Amandum episcopum*: *Marium portitorem hujus epistolæ commendatitiam specialiter unanimiter tuae, ut sicut rogavimus sanctum episcopum et patrem nostrum, ita ordinetur a vobis.* *Ebrvinus Bituricensis* in *Formata* ad *Magnunem Novensem archiepiscopum*: *Has litteras commendatitias more ecclesiastico factas, ad sanctitatem vestram misimus, ut scire valeat Deo digna charitas vestra, quæ nec fuga lapsam, nec sua malitia a nobis ejectam, sed nostra voluntate destinatum.*

Ha litteræ etiam dicuntur *dimissoriae*. *Synodus Trullana* ἀπολυτικῆς vocat; *Glossæ Gratianæ* ἀπολυτικῆ, id est, *dimissoria*. Clerici enim qui in alia diocesi mansuri erant, absoluebantur et dimittentur ab episcopo proprio, ut in *Formata Wolfleonis Constantiensis episcopi* ad *Bernaltum Argentariensem*: *Commendatum ergo eum curæ vestræ suscipite, et nostris ex partibus absolutum in vestrarum ovium numero custodite.* Dicebantur et *canonicæ*, ut in *Formata Hincwari Remensis* ad *Aneam Parisiensem*, et in *Formata Kathodi Trevirensis episcopi* ad *Robertum episcopum Metensem*. Denique *Formata* dictæ passim in conciliis, quoniam in illis τύπος seu forma signi episcopalis impressa erat. *Vigilius Papa* in *Epistola* ad episcopos *Galliæ*: *Itud pari auctoritate mandamus, ne quisquam sine prædicti fratris et coepiscopi nostri formata tuæ fraternitatis ad longinquiora loca audeat proficisci.* Et in *epistola* ad *Aurelianium episc.* *Arletensem*: *Ne quis sine formata tuæ fraternitatis ad longinquiora loca audeat proficisci, sed ut consuetudinem illam debeant custodire, quam constat semper nostræ sedis habuisse vicarium, et a vobis formatam. postulent, si causarum suarum necessitate compulsi ad longiora itinera destinare disponunt.* Vide *B. Augustin.* *epist.* 193 et eruditissimum *Sirmondum* ad *Sidonium*.

Dimissoriae proprie pertinent ad eos, qui in aliam parochiam sive diocesim transibant, ut in ea perpetuo manerent, ut in *d. formata Wolfleonis* et in *formata Hedilonis* ad *Rodolphum Laudunensem*. Et hoc modo episcopus commendatum per *dimissoria* acquirit, ut *Joannis VIII* *epist.* 138, ad *Vulgarium monach.* *Commendatitiæ* vero pertinent ad eos, qui ad tempus migrabant; potius privati alicujus vel publici negotii causa volunturi essent, vel ad comitatum irent, id est, ubi princeps degeret, à la *Cour*.

(55) *Archiepiscopi sui.* *Episcopus* sine litteris metropolitani, metropolitani sine litteris archiepiscopi ad comitatum venire prohibetur. *Balsamon* hic ἀρχιεπισκοπον πατριάρχου *Nov.* vi, c. 2 et 3, *regionis patriarcham* verit. *Julian.* *nov.* vi, num.

Κωνσταντινουπόλει. Τὴν δὲ οὕτως ἀνιόντα χρῆ πρῶτον παραγίνεσθαι πρὸς τὸν ἀγιώτατον ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως ἢ τοῦ ἀποκριταρίου τῆς κατ' αὐτὸν διοικήσεως, κάθεινοι; κοινοῦσθαι τὸ πρόβλημα καὶ εἰ δεήσει, δι' αὐτῶν, ἢ διὰ βερενδάρων τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας πρὸς βασιλεῖα μετανοῦσθαι.

Χρῆ τὸν χειροτονοῦμενον κληρικὸν ἄμειπτον καὶ γραμμάτων ἔμπειρον εἶναι, καὶ μήτε ἐκ ταξωτῶν ἢ βουλευτῶν, εἰ μὴ κατὰ τὴν πρότερον οἰηθεῖσαν διάταξιν· μήτε δευτέρον γάμον, ἢ παλλακῆ συνοικήσαντα, ἢ γυναῖκα ἔχοντα μὴ ἐκ παρθενία, αὐτῷ συναρθεῖσαν, χειροτονεῖσθαι αὐτὸν προτέρα χωρῆ;

A Constantinopolim (56) adeat. Qui vero sic ad erit, primum accedere debet ad sanctissimum archiepiscopum Constantinopolitanum, vel ad diocesis ejus apocrisarios (57), quibuscum negotium communicetur, ac si quidem opus erit, per eos, vel per ecclesie Majoris referendarios (58), imperatoris significetur.

Clericum, qui ordinatur, oportet expertem esse reprehensionis (59), et litterarum peritum (60), nec ex apparitoribus (61), aut curialibus, nisi secundum ordinem prius positum. Nec enim, qui secundas contraxerit nuptias (62), vel qui cum concubina contubernium habuerit, aut qui uxorem

Annibalis Febroti notæ.

25, 26. Vetus interpres, *regionis aut dioceseos patriarcham*. Fulgentius in Brevial. Cann. cap. 49. Zosimus PP. in epist. 5, ad episcopos Gallie.

(56) Constantinopolim. In sacrum comitatum. B. Ambrosius de obitu Valentiniani: *Jussit eum ad comitatum venire*. Ammian. lib. xiv: *Ad comitatum imp. vinculum perduceret*. Gesta de nomina Acacii: *Ut ad comitatum ricibus clericis dirigantur*. Justinian. d. nov. vi, c. 3. πρὸς τὴν βασιλείαν: vel. interpres, *ad imperium*. Anastasius Bibliothec. de vit. PP.: *Ne ignoti sine commendatuus*. Vido Alexandri III. epist. 19. 1 coll. in fine. Vide capit. Car. M. p. 8 et 90, 423, 232, b. cod. LL. Antiq. p. 668, tom. III, concil. p. 611, vid. quæ diximus ad tit. 3 lib. 1. cap. 22.

(57) Diocesis apocrisarios. Episcopi per apocrisarios suos, vel referendarios Magnæ ecclesie causas propter quas in comitatum venerunt exponunt, et responsus impetrant. Vide glossaria nostra ad Cedrenum et Nicetam, et Photii Bibliothecam, p. 266.

(58) Referendarios. Glossæ Juris. βαιφενδάριο; ὁ τὰς ἀποκρίσεις κομίζων. *Referendarius qui responsa fert*. Item βαιφενδάριο; ὁ τὰ ρηθέντα αναφέρων ἀπὸ τοῦ ἑκείνου qui dicta ab aliquo refert. Erant autem non in ecclesia modo, sed et in palatio.

(59) Expertem esse reprehensionis. Clerici et episcopi debent esse irreprehensibiles, ut præscribit D. Paulus in Epist. ad Timoth. cap. iii, v. 2. *Quia irreprehensibiles esse convenit, quos præesse necesse est corrigendis*, ut est in can. 2, concil. Arvernen. : *Τὸν γὰρ ἀρχόντα φωστῆρα δεῖ εἶναι; ὥστε πρὸς τοῦτον πάντας ὀρώντας φωτίζεσθαι, καὶ ὁδηγεῖσθαι. Illum enim qui alius præest, veluti steliam esse oportet ad omnes in ipsum influentes illuminandum et dirigendum*, ut ait Theophylactus in D. Pauli Epistolam. Et vita clericorum innocua et inculpta esse debet. Et illi vitæ integri, scelerisque puri. Verum hoc ita intelligendum est, ut episcopus aut clericus non sit ἀναμάχητος et imprecabilis, sed irreprehensibilis quantum humane nature fragilitas patitur. S. Hieronymus lib. 1, contra Pelagianos: *Vult certe Deus tales esse episcopos, sive presbyteros, quales res electionis docet. Primum quod dixit irreprehensibilis, aut nullus aut rarus; quis enim qui non quasi in pulchro corpore, aut novum, aut verrucam habeat?*

(60) Litterarum peritum. Γραμμάτων ἔμπειρον. Balsamo, γραμμάτων παντοῖως ἐπιστήμονα. Justinianus Novell. vi, cap. 4, qui *litteratus scia*. Julianus litterarum peritus. Per contrarium ἀγράμματος; illiteratus, et litterarum expertus exponitur in Glossis Græco Latinis, *qu'il sache lire*. Adde Novellam cxviii, tit. seq. concilium Romanum sub Eugenio II. c. 4. Vide distinct. 58, can. 5, in laicis ex Leonis epist. 23, cap. 7. extr. de elect.; Constit. apost. lib. ii, c. 1, et lib. viii, cap. 1. Ca-

B ronus M. apud Sangallensem lib. 1, cap. 3, quosdam hortatur, ut strenue litteris incumbant. *Ei dabo vobis*, inquit, *episcopia et monasteria permagifica*. S. Ephraim Toriacensis in epist. 183: *Vir est, que et morum gravitas, et litterarum peritia; et honestas commendabilem reddunt*. Wilelmus Malmesburisensis lib. 1 de gest. pontificum Anglor. Atque adeo litterarum peritia præsulibus semper necessaria fuit, ut sola imperitia, abdicandi sacri magistratus justa causa esse possit. Anselmus in epistola ad Urbanum summum PP. Narratamen Albert. Crantzius *Historie Bremens. Eccles. lib. 8, cap. 53, ad archiepiscopatum admissum* Henricum ex comitibus de Anholt, qui vix primas litteras attigerat, inscientem etiam monachum ad patriarchalem sedem evectum scribit Nicephor. Gregorus: *Τὸν πατριαρχικὸν διεδύγειται ὀρθόν Νιφων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῷ βασιλικῷ θελήματι τῶν ἀρχιεπίστων ἐξάντων, καὶ μεταίτησάντων αὐτῶν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως πρὸς τὴν τῆς πατριαρχικῆς περιουσίαν. Ἦν δὲ ὁ ἀπὸ πάντων μὲν ἀδελφῆς τῆς ἐξουσίας, οὐχ ὡς τὰ πολλὰ δὲ καὶ τῆς βερενδάρων, ὡς μὴδ' οἰκίσια χειρὶ τὰ τῶν γραμμάτων στοιχεῖα γράψαι εἰδῶς. Nipho Cysici metropolitanus pontificibus imperatoris voluntati obsecutus ad patriarchatum accessit. Erat autem ille vir Græcorum litterarum plane rudis, sacrarum etiam fere. ut qui sua manu nec elementa litterarum sciret pingere.*

(61) Nec ex apparitoribus. Ex ταξωτῶν, ἢ βουλευτῶν, ex cohorte, vel curia: nec sit officialis aut curialis conditionis, Julianus Antecessor.

(62) Qui secundas contraxerit nuptias. Digami a sacerdotio arcentur. D. Hieronymus lib. 1 advers. Jovinianum: *Quam sancta sit digamia hinc ostenditur, quod digamus in clerum eligi non potest*. D. Augustin. de bono conjugali: *Sacramentum nuptiarum sic ad unum maritum et unam uxorem redactum est, ut dispensatorem ecclesie non liceat ordinari, nisi unius uxoris virum*. S. Epiphanius haeres. 59. Tertullianus in libro de exhortatione castitatis: *Presbyter esse non alius potest quam laicus senel fuerit maritus*. S. Leo in epistola 87 ad episc. Casatiensis Mauritanie: *Nequaquam ad diaconi gradum, vel ad presbyterii honorem, vel ad episcopatus culmen ascendat, si aut ipsum non unius uxoris virum, aut uxorem ejus non unius viri fuisse claruerit*. Vide Hieronymi epistolam 55, ad Oceanum, et in epistolam ad Titum cap. 6. Theodoretus in 1 ad Timoth. cap. 3; S. Ambros. id. cap. 5 Pauline 1 ad Timoth. Digami enim arcentur a sacris ordinibus propter defectum sacramenti, cap. *Debitum extra e.d.* Quia qui carnem suam dividunt, non significant unitatem Christi cum unica et immaculata sponsa Ecclesia. Can. *Acutus distinct. 26.*

habeat, quæ a virginitate cum ipso copulata non fuerit. Eundem oportet ordinari gratis (63), abaque omni largitione : et audiente populo universo accipere præcepta canonica, perinde ac de iis est traditum, qui ad episcopum pervenerunt.

Neminem, qui sit illitteratus, clero ascribi oportet.

Presbyter, aut diaconus (64), aut subdiaconus, qui post ordinationem in matrimonio degit (65), aut concubinam superinducit, aperte vel simulate, sacerdotium amittens, privatus esto (66).

Lector, qui secundas contrahit nuptias (67), ad gradum sacerdotii ne provehitur. Si vero operam dederit, ut provehatur, a clericatu removetur. Tertium matrimonium eidem prohibetur.

Quæ ordinatur diaconissa (68), virgo sit (69), aut olim in unius solius viri contubernio vixerit ;

Annibalis Fabroti notæ.

(63) *Ordinari gratis.* Vide *Ærodiom* rorum *judicat.* p. 444 et *Cassiodor.* 9, 15 et seq.

(64) *Presbyter aut diaconus.* In ordinationibus clericis, ut loquitur *Cyprianus*, id etiam servari debet, ut sint *ἀνύχλητοι*, seu inculpatis. *Fulbertus* epist. 61. *Observanda* sententia *Apostoli* dicentis, oportere non solum episcopum, sed presbyterum quoque et diaconum sine crimine esse.

(65) *Qui post ordinationem in matrimonio degit.* Presbyter, diaconus, et subdiaconus, si matr. nolum contrahat, cadit clericatu, cap. 1 et 2, *extr. qui cler. vel. vovent. matrim. contrah. possunt.* Concilium *Aurelianense* II, c. 8, propter votum continentiæ: tam enim diaconi quam subdiaconi cum plurimum in clerum asciscuntur carnem suam in æternum obsigant: *Hugo a Sancto Victore*, de *sacrament.* lib. 1, cap. 30: *Ordo impedit conjugium faciendum, et dirimit contractum, quia votum continentiæ sacris ordinibus est adnexum, ut licet verbis non fiat, nihilominus tamen in ipsa susceptione factum intelligatur.* Concilii tamen *Ancyranum* can. 10, diaconis in *Ecclesia Orientali* nuptias contrahere permissum fuit, si ea lege ordinati essent ab episcopo ut eis liceret matrimonio Jungi, nec deponebantur, si postea uxorem ducerent, Verum ex can. 6 concil. VI in *Trullo*, presbyteri, diaconi, subdiaconi post ordinationem quidem nuptias jure non contrahunt, sed utuntur matrimonio contracto, exceptio tempore contractationis sacrorum mysteriorum: κατὰ τοῦς καιροῦς τῆς τῶν ἁγίων μυστηρίων μεταχειρήσεως, ex sententia *Zonaræ* ad can. 4 concil. *Carthaginensis*.

(66) *Privatus esto, idióτης ἔστω.* *Justinianu*, *Novella* VI, cap. 5, *Idióτης ἔσται καὶ λαϊκός*, *Julianus Antecessor, sit privatus et laicus.*

(67) *Lector qui secundas contr. nuptias.* Lector nuptias contrahere non prohibetur, can. 25 apostolorum, eoque jure utuntur *Græci* cap. cum olim 6, *extra de cler. conjugat.* Sed si secundas contraxerit, ad sacerdotii honorem provehi non potest.

(68) *Diaconissa virgo sit aut olim, etc.* Diaconissa univira eligebatur, non renupta, quo verbo utitur concilium *Epaonense* c. 2. *Paulus* ad *Timoth.* I, cap. 7. *Disciplina Ecclesiæ et præscriptio Apostoli viduam adlegi in ordinem nisi univiram nisi concedit*; et de virginibus veland. cap. 9, ad quam *Epiphanius* περὶ πίστεως καθολ. συντ. ἀβ. ται β. μονόγαμοι οὖσαι.

(69) *Virgo sit.* Non virgines, sed viduæ primus *Ecclesiæ* cunabulis eligebantur, quæ scilicet post matrimonium unum interceptum exinde sexui renuntiabant, seu loquitur *Tertullianus*, de *exhort. carnitatis* cap. 1. *Clemens* autem ordinem viduarum

ἁπάσης δόσεως, καὶ τὰ κανονικὰ διεχέσθαι παραγγέλματα εἰς ἐπήκοον παντὸς τοῦ λαοῦ, παραπλησίως τοῖς εἰς ἐπισκοπὴν παραγινομένοις.

Ὅτι οὐδεὶς ἀγράμματος εἰς κλήρον καταλέγεται.

Πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ὑποδιάκονος μετὰ τὴν χειροτονίαν γάμοις προσομιλῶν ἢ παλλαχὴν ἐπιστάγων φανερώς ἢ ἐσχηματισμένως, τῆς ἱερωσύνης ἐκπίπτων, ἰδιώτης ἔστω.

Ἀναγκώστης δευτερογαμῶν μὴ προκοπέτω εἰς βαθμὴν ἱερωσύνης. Σπυῖδων δὲ προκόβεται, πεπαύσθω τοῦ κλήρου. Τριγαμῶν δὲ κωλύεται.

Ἡ χειροτονουμένη διακόνισσα παρθένος ἔστω, ἢ ἐνὶ καὶ μόνῳ πρώην συνοικήσασα ἀνδρὶ, σύγγεγγυς

Instituisse fertur, ut est in fine lib. VI *Recognitionum*, quasi pro menstro esset ut virgo in census viduarum referretur, quas ætatis ratio frigidioris ad *Ecclesiæ ministerium* admitti suadebat, non juniores, ὡς τῶν ἀμαρτουσῶν καὶ ἐργάζεσθαι καὶ τρέφεσθαι δυναμένων, ἀ: καὶ πόνοι; δαμά εἰν χρῆ τῆς ἀκμῆς τὰ σικτημάτα. *Quod quæ adhuc vitæ vigeant, laboribus suis victum sibi possint querere: quas etiam oportet ætatis aduictæ lasciviam laboribus edomare*, ut scribit *Theodoretus* ad d. epistolam *Pauli* ad *Timoth.* Procedente autem tempore virgines quoque ascitæ. *Epiphanius* hæresi 79: ἀειπαρθένος οὖσαι semper virgines. (Qui locus revocat mihi in mentem epistolam *S. Ignatii* ad *Smyrnenas* in fine, quem viri docti interpolatam credunt: Ἀσπάζομαι τοὺς οἴκους τῶν ἀδελφῶν μου σὺν γυναίξιν καὶ τέκνοις, καὶ ἀειπαρθένως καὶ χήρας. *Vetus versio: Saluto domos fratrum meorum cum uxoris et filiis, sed et virgines et viduas; et merito quidem: nam Ignatiano sæculo virgines non addebantur, sed viduæ. Atqui genuina etiam, ut creditur, Ignatii epistola virginum quoque meminit his verbis: καὶ τὰς παρθένους τὰς λεγομένας χήρας. Versio vetus: Et virgines vocatas viduas.* De virginibus quod ait, non audit *Ignatius* sæculum, si pro diaconissis accipias. Cætera scribi possunt hoc sensu, ut vir sanctus salutet vocatas viduas, id est, non omnes, sed quæ adlectæ essent in ordinem, et in viduatu collocatæ, ut loquitur *Tertullianus*, de virginib. veland. Itaque nisi obstaret veterum codicum auctoritas, sic legi vellem in dicta epistola, καὶ τέκνοις καὶ τὰς λεγομένας χήρας, expuncta voce παρθένους. *Diaconissarum ministerium* continetur *Nov. VI, c. 6.* *Et can. 12 synodi Carthag. IV, et hoc significat Epiphanius d. loco si modo λουτρὸν ἰβι accipis pro baptismo. Diaconissæ igitur adhibebantur cum mulieres catechumenæ sacro lavacro tingerentur.* Idem *Epiphanius*: περὶ πίστεως καθολ. διακόνισσαι κηλίστανται εἰς ὕπηρεσιαν γυναικῶν μόνον διὰ τὴν σεμνότητα, ἀν χρεία καταστατῆ λουτροῦ ἕνακα, ἢ ἐπισκίψεως σωμάτων. *Diaconissæ* instituantur ad ministerium mulierum duntaxat honestatis causa, si necesse fuerit lavacri seu baptismatis gratia, aut inspectionis corporum. Cave enim a veteri illius loci interpretatione (balnei gratia). Ait διὰ τὴν σεμνότητα, scholiastes *Hartmannovii* in *Epistome Canonum*, δ.δ τὸ εὐπρεπές, ορεπτε decorum. Hoc etiam nominatum scribitur Constitutionum apostolicar. lib. III, cap. 15. Ἰνακίδ; χρῆζομεν διακόνου, καὶ πρώτον μὲν ἐν τῷ φωτισέσθαι γυναίκα;. Ὁ διάκονος χρίσει μὲν μόνον το μέτωπον αὐτῶν τοῦ ἁγίου ἑλαίου καὶ μετ' αὐτὴν ἢ

ὄσα τῶν ὧ ἐνιαυτῶν - πλην εἰ μὴ ἐν μοναστηρίῳ χειροτονεῖται. Δεχέσθω δὲ καὶ αὐτὴ τὰ κανονικὰ παραγγέλματα, καθ' ὁμοίότητα τῶν χειροτονουμένων κληρικῶν, καὶ μηδενὶ ἐξωτερικῶ συνοικεῖται, ἀλλὰ μόκις τοῖς γονεῦσι, καὶ τέκνοις, καὶ ἀδελφοῖς, καὶ θεοῖς. Εἰ δὲ ἐτέρῳ χωρὶς τούτων συνοικεῖ, [Ἰσ.βιά] αὐτὸ τούτο μηδὲ προσαγέσθω εἰς χειροτονίαν. Ἄλλὰ καὶ χειροτονηθεῖσα ἐκπιπέτω, ὑποβαλλομένων αὐτῆς τῶν συνοικησάντων, [Ἰσ. τοῦ συνοικησαντος] αὐτῆ τῶν τε παρόντων νόμων, καὶ ταῖς κατὰ τῶν φθορέων διγγορευμέναις ποιναῖς. Εἰ δὲ μετὰ τὴν χειροτονίαν γαμήσῃ, ἢ ἕτερον μετέλθῃ βίον, ἐνοχὸς ἐστὶ θανάτου, καὶ τὰ πράγματα αὐτῆς τῆ ἐκκλησίᾳ, ἢ τῷ μοναστηρίῳ ἐν ᾧ χειροτονήθη, προσκυρωθήσονται· τοῦ φθείραντος ἢ γαμήσαντος αὐτὴν διὰ ξίφους τιμωρουμένου, καὶ δημεύει καθυποβδλομένου.

Πᾶς κληρικὸς, εἰ καὶ ἐν τοῖς ἀναγνώσταις τέτακται, τῆς ἱερατικῆς ἀφιστάμενος ὑπηρεσίας, ἢ ἕτερον μεταδιώκων βίον, ἀπορὸς μὲν ὢν ἔσται ταξέωτης. Εἰ δὲ εὐπορὸς εἴη, βουλευτὴς γενήσεται πρὸς τὴν τῆς ὑποστάσεως εὐπορίαν.

Τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐν ἐκάστῃ ἐκκλησίᾳ λειτουργούντων κληρικῶν ἢ ποσότη; τῆς προσόδου, καὶ κρατῆ-

et prope absit ab annis quinquaginta (70): extraquam si ad monasterium (71) ordinetur. Accipiat autem et ipsa præcepta canonica, ad similitudinem clericorum, qui ordinantur, nec in ullius extranei contubernio sit (72), sed duntaxat in contubernio parentum, et liberorum, et fratrum, et patruorum ac avunculorum. Sin apud alium quempiam extra hos habitat, hac ipsa de causa non veniat ad ordinationem. Quin etiam si ordinata fuerit, removetur, tam ipsa, quam qui cohabitavit ei, lege præsentis, atque iis pœnis, quæ adversus stupratores sancitæ sunt, damnandi. Quod si post ordinationem matrimonium contraxerit (73), vel ad aliam vitam transierit, rea mortis erit, et facultates ejus illi ecclesiæ, vel illi monasterio, in quo ordinata fuerit, addicentur: eo, qui stupro ipsam polluerit, aut uxorem duxerit, gladio pariter (74) et bonorum publicatione puniendo.

Omnis clericus, licet in ordine lectorum sit, a ministerio sacro deficiens, aut aliam vitam persequens, siquidem inops est, apparitor erit: sin locuples, curialis fiet, pro facultatum patrimonii sui modo.

Numerum clericorum, qui qualibet in ecclesia cultui divino serviunt, tam redditus quantitas,

Annibalis Fabroti notæ.

διάκονος ἀλεῖναι αὐτάς· *Muliere diaconissa indiget, et primum quidem cum baptizantur mulieres. Diaconissa unget tantum frontem ipsarum oleo sancto, et post ipsum diaconissa unget eas* (vertunt, absterget eas). Idemque confirmat Hieronymus in Epistolam Pauli ad Romanos, cap. xvi: *In Orientalibus, inquit, diaconissæ mulieres in suo sexu ministrare videntur in baptismo sive in ministerio verbi*, quod Sedullus presbyter transcripsit in explanatione ejusdem epistolæ. Sed et auctor Vitæ S. Pelagii, cap. 8, testatur diaconissas mulieribus baptizandis ministerium præbuisse. Videamus obiter an diaconissæ inter laicas censerentur: et in ea quidem sententia sunt viri docti, quibus erroris fundus est canon 19 concilii Nicæni, ibi: *Ἐν τοῖς αἰκοῖς αὐτάς ἐξετάζεσθαι, inter laicos recenseri. Vellem observassent ejusdem canonis verba illa: ὡσαύτως δὲ καὶ, etc.*: sic enim habetur in omnibus fere codicibus; alii vero legunt, *ἐν τῷ κανόνι ἐξεί.* Itaque varia quoque circumfertur versio: Dionysii Exigui sic habent: *Qui sub regula versantur*; Isidori autem Mercatoris: *Qui in eodem clerico inveniantur*. Prior scriptura verior est, eamque sequuntur Theodorus Balsamon et Joannes Zonar. De sententia canonis videamus. Certe nec ipse Zonaras, nec quidem recentiores videntur eum percepisse. Hoc igitur constitutum est in d. canonis, ut diaconissæ, quæ ab hæresi Paulianorum ad Ecclesiam redierint, rebaptizentur, et iis quæ in eodem habitu esse noscuntur, quod nimirum non habeant manuum impositionem, adeo ut omnino inter laicos deputentur, manus imponantur anno 40 (hoc enim tempus constitutum fuit ordinationi earum, aut ut ait Balsamon, *ἡξιοῦντο καὶ χειροτονίας διακονισσῶν, manuum impositionem merebantur*), si inveniantur idoneæ, alioquin manus non imponantur. Cujusmodi interpretatio Balsamoni quoque suboluit, non etiam Zonaræ, ut dixi, qui scribit, diaconissas quæ non infiantur se in supradictam hæresin prolapsas, inter laicos adnumerari, ad d. canonem in fine. Vide episcopum Aurelianensem

ad Optatum p. 240, in quosdam canones, et sanctum Basilium in epistola canon. ad Amphilocho. cap. 24, et concil. Epaph. c. 21.

(70) *Ab annis i.* Aetatis diaconissarum legitimæ non fuit constans definitio. Nempe annis 60 vidua eligeretur Paulus præcepit ad Titum priore cap. 5. Annum 50 circiter statuit Justinianus novell. vi, c. 6. Patribus Chalcedonensibus annum 40 sufficere visum est, canone 15, concil. Chalced. c. 15; et c. 14 concil. vi in Trullo. Rationem discriminis et juris varii reddit Zonaras ad d. can. 15 ut Paulus. Vide ad l. 9 sup. *de episc. et cleric.* et Hieronymum ad Salvinam *de viduitate serv.*

(71) *Extra quam si ad monasterium.* Minor enim annis quinquaginta exigente necessitate ordinari potest: sed ei alibi degere non licebit, quam in asceterio sanctimonialium.

(72) *Nec in ullius extranei contubernio sit.* Diaconissis extraneorum consortio interdicitur. Julianus Antecessor Nov. vi, cap. 29. Nulla autem facultas diaconissis tributa est, habere quosdam secum veluti fratres, sive cognatos, vel quos dicere solent agapitos, vel dilectos. Vide Capitula Caroli M. p. 7, b, et 107, et 117; Capitula Caroli Calvi p. 415. Vide concil. Carth. i, c. 3 et 4; Turonens. iii; Toletan. ii, c. 5; Arausic. c. 16; Turon. ii, c. 12, 17; Paris. lib. i, c. 46; Troasleian. c. 9; Aurel. iii, c. 4; Hispal. ii, c. 11; Forojul. c. 12; Tarrac. c. 4; Trull. c. 5; Turon. ii, c. 21; Paris. c. 5; Matise. c. 12; Meldens. c. 67; Concil. Troasleian. c. 8; concil. Aquisgran. c. 118; Aquisgran. ii, sub Ludovico parte 3; concil. Turon. sub Carolo, c. 31; Maguntin. c. 19; Remense, c. 27; Capitula Car. M. p. 155; Clemens epist. 2 ad Jacobum fratrem Domini: *Nemo tamen clericorum cum extranea habitet femina, nisi proxima aut soror fuerit.*

(73) *Matrimonium contraxerit.* Vide Cap. Carol. M. et Cod. legum antiquar. p. 653.

(74) *Gladio pariter.* Vide ad l. 5, sup. *de episc. et cler.*

euanqizæ invaluit consuetudo, determinat. Violantes hanc constitutionem quilibet accusato.

Cujuslibet diœcesis patriarchæ, ac metropolitani, et episcopi, et clerici, qui legem hanc non custodiunt, a sacerdotio removeantur. Præsides autem qui violationes ejusdem non indicant, poenam quinque librarum auri solvent. Dat. xvii Kalendas Aprilis, Belisario et Eutropio coss.

II. De episcopis et clericis.

Idem imperator Petro præfecto prætorio (75).

De administratione, ac privilegiis, aliisque diversis capitulis, et quæ deinceps.

Præsens constitutio, cum tempore posterior sit, renovat omnia capita constitutionis ante hanc factæ. Sancit autem, ut cum usus postulat episcopum ordinari (76) ab episcopis (77), clerus et primates illius civitatis (78) de tribus personis (79),

ασσα διαρίζει συνήθεια. Τῶν παραβαινόντων τῆς διτάξης ὁ βουλόμενος κατηγορεῖται.

Οἱ ἐκάστης διοικήσεω; πατριάρχαι, καὶ μητροπολίται, καὶ ἐπίσκοποι, καὶ κληρικοὶ, μὴ φυλάττοντες τὸν παρόντα κανόνα, τῆς ἱερωσύνης ἐκπίπτουσι. Οἱ δὲ ἀρχόντες, μὴ ὁμνύοντες [Ἰσ. μὴνύοντες] τὰς κατ' αὐτοῦ παραβάσεις, ε' χρυσίου λίτρας καταθήσουσι τιμὴν. Ἐγγράφη Καλάνθαις Ἀπριλλίαι; ὑπὸ Βελισαρίου καὶ Εὐτροπίου.

Β'. Περὶ ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Πέτρος ἐπάρχῳ πραιτωρίῳ.

Περὶ διοικήσεω;, καὶ προνομίων, καὶ ἄλλων διόρων κεφαλαίων.

Ἡ παροῦσα διάταξι; μεταγενεστέρα οὖσα, πάντα καινίζει τὰ κεφάλαια τῆς πρὸ αὐτῆς διατάξεω;. Διατυποὶ δὲ, ἵνα χρεῖα γίνηται τοῦ ἐπίσκοπον χειροτονηθῆναι, ὁ κληρὸς καὶ οἱ πρωτεύοντες; τῆς πόλεω; ἐκείνη; ἐπὶ τρισὶ πρόσωποι; κληρικοῖ; καὶ μοναχοῖ;

Annibalis Fabroti notæ.

(75) *Petro præfecto prætorio.* Non recte in edit. μαγίστρω τῶν ὁσίων ὀφφικίων, magistro divinarum officiorum.

(76) *Ordinari.* Χειροτονηθῆναι, creari, ut recte Julianus Novella cxv, c. 1, melius quam vetus interpretes, quem Leunclavius secutus est. Idemque Julianus in fine c. 1, χειροτονῆσαι, recte vertit consecrare. Χειροτονία igitur et pro electione, et pro ordinatione seu consecratione ponitur. Glossæ: χειροτονία, creatio, procreatio, creatura. Procreatio igitur idem quod creatio. Innocentius I. in Decretis: Non sine permissu conscientiaque tua sinas episcopos procreari. Vide Glossarium nostrum ad Anastasii Biblioth. Historiam ecclesiasticam, in χειροτονία.

(77) *Ab episcopis.* Hæc non sunt in Græcis, nec in Novella Justin. cxviii, cap. 1, et omnino abesse debent: nec enim solis episcopis electio permisa est. Qui hæc de suo addidit fortasse respexit ad synodum Nicenam, qua cavetur ut episcopi ab episcopis eligantur, can. 4. et can. 3, Nicæne II, quod equidem de consecratione et manuum impositione edidicimus, de electione non item, de qua hic agitur.

(78) *Clerus et primates civitatis.* Episcopus a clero et primoribus civitatis eligitur. Primores civitatis, οἱ πρωτεύοντες τῆς πόλεω;, Balsamoni οἱ πρόσοι τῆς πόλεω;. Justiniano Nov. cxviii, cap. 1, et Bals. ad Photii Nomoc. tit. 1, c. 25, sunt, qui οἱ ἐν τέλει Gregorio Nysseno In vita Gregorii Thaum. οἱ ἐν τέλει. καὶ ἀξιωματοί; Theodoreto, *Histor. ecclesiast.* lib. 4, cap. 47: Οἱ λαμπρότατοι καὶ εἰ λογάδες, honorati, nobiles civitatis. Liberatus diaconus, in Breyiaro, cap. 14. laici nobiles ac cives, Hincmarus ad Hedenulphum Laudunensis ecclesie episcopus; imo ab omni populo vetustissimis temporibus deligebatur episcopus. Clemens aut certe scriptor perantiquus *Constitutionum Apostolicar.* lib. viii, cap. 2. Primus igitur B. Cyprianus, epist. 68, ad clerum et plebes in Hispania consistentes, coram omni syn. p. 131, lin. 3; B. Hieronymus in Jonam cap. 3, de Cypriano: *Ad probationem bonorum operum arbitror solum hoc satis esse, quod iudicio Dei et plebis favore ad officium sacerdotii et episcopatus gradum adhuc neophytus, et ut putatur novellus, electus est;* et in Epistolam ad Galatas; Leo epistola 82, in editione Nivelliana (nl. 84), ad Anastasium Thessalonicens.: *Cum de summi sacerdotis electione tractabitur, ille omnibus præparatur, quem cleri plebique consensus concorditer postularint.* Et epistola 87 (nl. 89):

Expectarentur certe vota civium, testimonia populi, quæretetur honoratorum arbitrium, electio clericorum. Stephanus Tornacensis epist. 173: *Concurrant in electione illa quatuor quæ a Leone I dicta sunt, vota civium, testimonia populi, honoratorum arbitrium, electio clericorum.* Intelligit epistolam 87, al. 89, Leonis, Sulpitius Severus lib. *De Vita B. Martini*, cap. 7: Hincmarus epistola ad clerum et plebem Tornacensem: *Clerum plebemque ejusdem ecclesie publice admonere festines. ut remoto privato studio, uno eodemque consensu telem sibi præficiendum expectant et eligunt sacerdotem.* Gregorius Turonensis: *Cumque populus S. Quintianum, qui de Lutena cæcus fuerat, elegisset.* Et lib. 5: *Facente populo episcopatus gratiam adipisceris.* Lib. x: *Gregorium diaconum plebs omnis elegit.* Concilium Remense: *Ne quis sine electione cleri et populi ad regimen ecclesiasticum proheretur.*

Merito autem populi consensus expectabatur, quia qui proponendus est omnibus ab omnibus eligi debet, ut est in concilio Aurelianensi; sive, ut est in decreto cleri Laudunensis de Hedenulpho electo episcopo, quia cui debet ab omnibus obediri, utique debet ab omnibus eligi; ne civitas non optatum episcopum aut contemnat aut oderit, et fiat minus religiosa civitas quam conventi, cui non licuit habere quem voluit. Denique omnium interest electum potius habere quam quemlibet.

multa tamen sunt quæ his quæ diximus refragari videntur; sunt enim qui putent adhibitum fuisse consensum populi ad conprobendam electionem jam factam a clero. Imo populi et cleri electio fuit. B. Cyprianus d. epist. 68: *Quando ipsa (de plebe loquitur) maxime habet potestatem, vel eligendi, vel indignos recusandi.* Nec aliter concilium Nicæni can. 5 accepit interpretes Arabes, apud quem sic habetur: *Et si populo placebit eligatur.* De electione episcopi vide P. Blesensem epist. 45; Nazianzen. orat. 21; Capitula Car. M. p. 18. Coram populo statuebantur episcopi ibid. p. 209; Synesium, epist. 67; Alexandri III epist. 23; vide etiam Duval, *De electo episcopo per plebem*, p. 386, 389 usque ad p. 393. Vide Anastas. Bibliothecar. in Leone III, in Valentiniano, et Sergio II.

Sunt qui putent electionis jus ademptum populo, et allegandum ad episcopem, ab episcopis eligi debere, can. 5 Nicæne VII synodi; can. 13 concilii

(79) *De tribus personis.* Duo aut tres præsentati metropolit. concil. Barcin. II, c. 3.

ἀναυτοὺς δὲ, εἰ βούλονται, καὶ λαϊκοὺς, προκειμένων ἂν ἐκείτοις καὶ μοναχῶν, et cum eis (siquidem ita velit) laicis quoque, propositis sacris Evangelii decreta faciant (80), quibus in decretis dicant, se illos scire canonicis conformes, et quod neque cum uxore vel concubina sint eodem in contubernio, neque liberos habeant. Quod si quam prius habuerint uxorem, a virginitate cum illa cohabitasse.

Βουλευτὴς ἢ ταξιώτης μὴ γενέσθω ἐπίσκοπος, μὴ πρότερον ἢ ἑτη μονάσας. Ἄλλ' εἰ περὰ ταῦτα γένηται, τῇ ἰδίᾳ ἀποιδόσθω τύχη.

Ἦσαν τῶν τριάκοντα ἐτῶν μὴ χειροτονισθῶ ἐπίσκοπος.

Ὁ λαϊκός, εἰ μὴ τρεῖς μῆνας καταλεγῇ ἐν κλήρῳ, μὴ προαγέσθω εἰς ἐπίσκοπον.

Ὁ βουλευτὴς, ἐπὶ δεκαπέντε ἑτη μονάσας, χειροτονισθῶ ἐπίσκοπος, καὶ τῆς τύχης ἐλευθεροῦται, τὸ

Curialis, vel apparitor, episcopus non fiat, nisi prius quindecim annis solitariam vitam egerit. Si præter hæc factus fuerit episcopus, conditioni suæ reatitutor.

Episcopus minor annis triginta (81) ne ordinetur

Laicus, nisi per tres menses (82) clero fuerit ascriptus, ad episcopatum non producitur.

Curialis, qui vitam solitariam quindecim annis egerit, episcopus ordinator, et a conditione sua

Annihalis Fabroti notæ.

concilii Laodiceni. In quorum sententiam ire non possant; verius enim est jus et facultatem eligendi penes populum remansisse. Quoniam autem discordante inter se plebe, ad seditionem plerumque ventum erat, ideo a Patribus Laodicenis electio plebi adempta, can. 12: Ὅτι δὲ στάσις ἐντεῦθεν ἤγελοντο, ut ait Zonaras ad d. canonem. De plebe ob studia privata ad seditiones prorumpente vide Gregorium Nazianz. orat. 19; Evagrium, lib. II c. 15; Theodor. Lectorem; Sozomenum, lib. VI. *Histor. ecclesiast.* c. 23 et 24; Socratem, VI, c. 10; Anastasium Bibliothecar. in Conono et in Sergio II; Gregor. Turonens. *Histor.* lib. II, c. 43; Sidonium Apollinar. lib. IV, epist. ult. De plebis electione conqueritur Gregor. Nazianz. d. epist. 19 et alibi.

Nemo nescit per initia electionem pontificis Romani et reliquorum episcoporum fuisse penes clerum, populum, et principes; quamquam quod de populo dicitur, quidam sic accipiendum putant, ut consensus populi adhibitus tantum fuerit ad comprobendam electionem jam factam a clericis. Vide can. Si quis 28, 16, *quæst.* 1, et gloss. ad verbum: *Vel populi*, et can. *Sic vive* 26, ead. causa, et *quæst.* Hildebertus Cenomanensis episc. in epist. 12: *Nam de electione quid loquar, in qua populo minime licet clerum præcedere, sed assensu prosequi eligentem.* Alii contendunt episcoporum electionem penes populum fuisse, can. *Sacrorum* 63 distinct. cap. *Querelam*, extr. *De elect.* Verum sive populus una cum clericis episcopos elegerit, quod variis auctorum iocis comprobari posset, sive electionem jam factam approbarit, tantum constat, præsentem saltem, vel attestantem populo, quod sine consensu non procedit, episcopos eligi solitos. D. Hieronymus in can. *Licet* 8, *quæst.* 1.

Verum procedente tempore, desiit adhiberi populi consensus in electionibus, cap. 2 extr. Justinianus plebem non excludit, sed primates civitatis admittit, τοὺς πρώτους τῆς πόλεως, nov. cxxiii. Quod ad principes attinet, jus populi ad eos translatum videtur. Hugo Grotius in lib. *De imper. summarum potestatum circa sacra*, cap. 11, num. 20, usque ad num. 25, et Francisc. Florens, ad ult. *Decretal. de electione.*

(80) *Decreta faciunt.* In tres personas suffragia conferant.

(81) *Episcopus minor annis xxx.* Veteri Hebræorum lege non eligebantur in sacerdotium, nisi qui implevisset annum 30, Hieronymo teste in epistola 62, ad Theophilum, et in præfatio ad Ezechiel

Sacerdotibus etiam Christianis ætas quidem annorum 35 præstituta a Justiniano in Nov. cxxiii, c. 1. At ex Nov. cxxvii, cap. 2, satis est explorasse annum 30, ut et concilii Agathensis can. 17, et ex eo can. *Episcopus*, dist. 77; concilii Lateranensis. can. 3. Hæc viri perfecti ætas est, d. can. 17, et legis Wisigothorum lib. X, tit. 2, c. 3; D. Gregor. Nazianz. in oratione 40: Ὁ: τέλειον βίβανον ἀρετῆς, καὶ τοῦ διδάσκαι κληρὸν ταύτης ἐχούσης τῆς ἡλικίας: *Quia hæc ætas perfectum virtutis argumentum docendique maturitatem habet.* Theophylactus in Lucam, can. 5: Ἀυτὴ ἡ ἡλικία ἐστὶν τελειοτάτη: *ætas illa perfectissima est.* Et in Joannem cap. 1: Ἀνὴρ δὲ λέγεται ὁ Κύριος: τάχα μὲν καὶ διὰ τὸ τῆς ἡλικίας: τῆς ἡλικίας: *Vir autem dicitur Dominus, fortassis propter ætatem perfectam; quoniam 30 annorum erat cum baptizaretur.* Hildebertus Cenomanensis episcopus, epistola 12; S. Hieronymus, contra Jovinianum lib. 1: *Propterea inter duodecim apostolos unus eligitur, ut capite constitutus schismatis tollatur occasio. Sed cur non Joannes electus est virgo? Ætati delatum, quia Petrus senior erat, ne adhuc adolescens, et pene puer progressæ ætatis hominibus præferretur.* Gregorius VII, epist. 5, ad episcopos Britanniarum, non admittit juvenem quemdam præclarum genere et honestis moribus, ad episcopatum onus portandum. Scribit tamen D. Chrysostomus, non tam ætatis rationem habendam, quam virtutis et pietatis, in Epistolam Pauli ad Timoth. et D. Chrysostomus apud Georgium Alexand. in Excerptis Photianis. Item scribit Albertus Crantzius, *Histor. Bremensis* lib. IX, cap. 47; et Hincmarus in Vita S. Remigii ait, eum anno 22 archiepiscopum electum fuisse. Denique, ut cætera exempla omittam, Eleutherius propter eximiam virtutem vicesimum annum agens episcopus Illyrici ordinatus est, ut scribit Nicephor. Callist. lib. III *Histor. ecclesiast.*

(82) *Laicus nisi per tres menses.* Hoc jus sequuntur Leo et Constantinus. Synodus Avernicensis II, c. 9; et Aurelianensis V annum præstituit. In Fulgentii quoque Ferrandi Breviatione canonum refertur ex concilio Sufetulensi, ut quicumque laicus ad episcopatum eligitur, prius annum in ministerio ecclesiastico per omnes gradus transeat. Refert etiam Crisostomus in Breviario canonico, c. 164, ex Decretis papæ Cælestini tit. 21, quod non conveniat, contemptis clericis Ecclesiarum, de laico episcopum ordinari. Novella tamen sexta, c. 4, vers. *Prius autem*, sex menses præstituti fuerant.

liberator: sic tamen, ut semissem cum quarta patriarcho sui parte curæ ac fisco præbeat.

Si intra sex menses decreta de episcopis facta non fuerint, competens patriarcha vel metropolitanus, animæ suæ periculo, quem vult, ordinato.

Si copiam trium personarum non habent, qui decreta faciunt, unum, vel duos, pro ipsius loci abundantia, decernere possunt.

Qui præter hæc ordinatur, excidit ordinatione. Qui vero ipsum ordinat, ad unius anni spatium a sacro ministerio separatur, facultatibus ejus ecclesiæ applicandis.

Accusatus episcopus (83) ordinandus, ante discussionem causæ ne ordinator. Accusator, si victus fuerit, aut trimestrii spatio deseruerit accusationem, relegatur: episcopo, qui ordinat, ex violatione legis iisdem pœnis subjiciendo (84).

Omnis episcopus gratis ordinator (85), eo, qui dat, vel accipit, vel intervenit, sacerdotium amittente; præterquam quod etiam id, quod datum fuerit, ecclesiæ applicabitur. Quod si laicus est, qui accepit, duplum ejus, quod datum fuerit, ecclesiæ restituet. Qui vero cautionem hoc nomine acceperit, et ipsam restituet et summam solvet, quantum illa continet.

Legio 17 (85') præsentis tituli constitutionem, quæ cum tempore posterior sit, renovat tradita de episcoporum ordinatione.

Patriarchæ, Romanus (86) et Constantinopolitanus et Alexandrinus et Theopolitanus (87) et Hierosolymorum archiepiscopus (88), ab initio constituta tam cathedralicorum (89), quam consuetudinum nomine præstanto; viginti tamen ut curi libras non transcendant. Qui vero ab ipsis, vel ab aliqua synodo ordinantur metropolitani, ac similiter et qui a metropolitano (90) ad episcopatum provehuntur, si non minorem triginta libris auri redditum habet ecclesia, quam ad ecclesiam ordinandi sunt: centum solidos ordinanti nomine cathedralici solvunt, clericis et notariis ejusdem trecentos. Si vero minorem quidem triginta libris

ἡμισυ τέταρτον μέρος τῆς ἰδίας ὑποστάσεως παρέχων τῇ βουλῇ καὶ τῷ δημοσίῳ.

Ἐὰν ἐντέδξ ἐξ μηνῶν μὴ γέωνται τὰ τῶν ἐπισκόπων ψηφίσματα, ὁ ἀρχιεπίσκοπος πατριάρχης ἢ μητροπολίτης ὃν βούλεται χειροτονεῖτω κινδύνῳ τῆς ἰδίας ψυχῆς.

Ὅτι, εἰ μὴ εὐποροῦσι τῶν τριῶν προσώπων εἰ ψηφίσματα ποιῶντες, δύνανται ἕνα ἢ δύο πρὸς τὴν τῶν τόπων εὐπορίαν ψηφισασθαι.

Ὁ παρὰ ταῦτα χειροτονούμενος ἐκπίπτει τῆς χειροτονίας. Ὁ δὲ χειροτονῶν ἐπὶ ἑνιαυτὸν χωρίζεται τῆς λειτουργίας, τῇ ἐκκλησίᾳ προσκυρουμένης τῆς αὐτοῦ περιουσίας.

Κατηγορηθεὶς ὁ μὲλλον χειροτονεῖσθαι, πρὸ ἐξέτασεως μὴ χειροτονεῖσθω. Ὁ δὲ κατηγορῶν, ἡτηθεὶς, ἢ ἐπὶ τρίμηνον ἀπαλειπὸν τὴν κατηγορίαν, ἐξορίζεται, τοῦ χειροτονούντος ἐπισκόπου ἐκ παραβάσεως τοῖς αὐτοῖς ἐπιτιμίοις ὑποβαλλομένου.

Πᾶς ἐπίσκοπος προεῖσα χειροτονεῖσθω, τοῦ δίδοντος, ἢ λαμβάνοντος, ἢ μεσάζοντος τῆς κεραιουμένης ἐκπίπτοντος, πρὸς τὸ καὶ τὸ δοθῆν τῇ ἐκκλησίᾳ προσκυρωθῆναι. Εἰ δὲ λαλῶς, ἔστιν ὁ λαβὼν, διπλοῦν τὸ δοθῆν ἀναδίδωσι τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀσφάλειαν δὲ περὶ τοῦτου λαβὼν, καὶ ταύτην ἀποδίδωσι, καὶ ὅσον περιέχει ποσότητα.

Ἀνάγνωθι τὴν ἐξ' τοῦ παρόντος τίτλου διάταξιν μεταγενεστέραν οὖσαν, καὶ καινίζει τὰ περὶ τῆς χειροτονίας τῶν ἐπισκόπων.

Οἱ πατριάρχαι Ῥώμης καὶ Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ἀλεξανδρείας καὶ Θεουπόλεως, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἱεροσολύμων, τεταγμένα ἐξ ἀρχῆς ὑπὲρ ἐθρονιστικῶν καὶ συνθητικῶν παραπέτωσαν, μὴ ὑπερβαίνοντας τὰς κ' τοῦ χρυσίου λίτρας. Οἱ δὲ παρ' αὐτῶν ἢ παρὰ τινος συνόδου χειροτονούμενοι μητροπολίται, ὁμοίως δὲ καὶ οἱ παρὰ τῶν μητροπολιτῶν εἰς ἐπισκοπήν προαγόμενοι, εἰ μὴ ἐλάττωνα τριάκοντα χρυσίου λιτρῶν πρόσθετον ἢ ἐκκλησίᾳ ἔχη, εἰς τὴν μέλλουσι χειροτονεῖσθαι, ἑκατὸν νομίσματα ὑπὲρ ἐθρονιστικῶν περιπέτωσαν τῷ χειροτονούντι, τοῖς δὲ κληρικοῖς αὐτοῦ καὶ νοταρίοις νομίσματα τριακόσια. Εἰ δὲ ἐλάττωνα μὲν τριάκοντα τοῦ χρυσίου

Annibalis Fabroti notæ.

(83) *Accusatus episcopus*. Hic de electi, non dum tamen ordinati episcopi accusatione agitur. Vide Balsamonem ad Photii *Nomocan.* tit. 9, cap. 1, in med.

(84) *Iisdem pœnis subjiciendo*. Qui ordinare festinavit, anno uno ministerio sacro abstinere, et res ejus ecclesiæ addicuntur cujus episcopus est.

(85) *Gratis ordinator*. Tertullianus, *Apolog.* c. 39; Cassiodor. ix, 15 et seq.

(85) Hoc est ultimam hujus tituli primi, quæ in libris Novellarum est centesima tricesima septima.

(86) *Patriarchæ, Romanus*. Quinque numero sunt patriarchæ in Ecclesiæ corpore, quod ab iis administratur, ad exemplum quinque corporis humani sensuum, ut scribit Petrus Antiochenus in epistola ad Dominicum Gradensem, quæ habetur in cod. ms. biblioth. Regiæ, ut refert eruditissimus Petrus de Marca, archiepiscopus Tolosanus, in Dissertatione de primatu Lugdunensi.

(87) *Theopolitanus*. Hoc est Antiochenus. Julianus Antecessor.

(88) *Hierosolymorum archiepiscopus*. Semper ultimo loco ponitur patriarcha Hierosolymitanus, ut concilii Florentini sessione 25: Τὸν Κωνσταντινουπόλεως δεύτερον εἶναι μετὰ πάντων, εἶτα τὸν Ἀλεξανδρείας, τὸν Ἀντιοχείας μετὰ τούτων, εἶτα τὸν Ἱεροσολύμων.

(89) *Cathedralicorum* Enthroniastica sive cathedralica intra modum legitimum non improbantur. Est autem ἐθρονιστικὸν, quod pro ordinatione episcopi datur ordinanti, vel clericis, vel notariis ecclesiasticis. Vide Novellam Isaaci Comneni; vide Balsamonem in *Nomoc.* Photii, tit. 1, c. 34. In mandato tamen quod metropolitanis dari solebat, præcipitur ut sportulæ illæ non ordinanti, sed pauperibus erogentur.

(90) *Qui a metropolitano*. Vide Servinium vol. I, p. 59.

λιτρῶν, οὐχ ἥττονα δὲ τῶν δέκα πρόσδοτον ἐτησίαν ἢ ἐκκλησία ἔχη, τότε ῥ' νομίσματα διδῶτω τῷ χειροτονοῦντι, καὶ τοῖς κληρικοῖς αὐτοῦ καὶ νοταρίοις διακόσια. Εἰ δὲ ἥττων μὲν τῶν δέκα λιτρῶν, οὐχ ἥττων δὲ τῶν πάντε ἢ ἐτησία πρόσδοτος τῆς ἐκκλησίας, παρεχέτωσαν τῷ μὲν χειροτονοῦντι πενήτηντα νομίσματα, τοῖς δὲ ἄμφ' αὐτὴν ὁ. Ἐλάττονος δὲ πάντε λιτρῶν, οὐχ ἐλάττονος δὲ τριῶν τῆς ἐτησίας προσδότου οὐσης, δεκαοκτὼ νομίσματα ὁ χειροτονῶν λαμβανέτω, καὶ οἱ περὶ αὐτὸν εἰκοσιτέσσαρα. Εἰ δὲ λείπεται τῶν τριῶν λιτρῶν ἢ ἐκκλησιαστικῆ πρόσδοτος, οὐχ ἐλαττοῦται δὲ τῶν δύο, παρεχέσθω τῷ μὲν χειροτονοῦντι νομίσματα ζ', τοῖς δὲ ἄμφ' αὐτὸν νομίσματα ιβ'. Ἐπ' ἐλάττονοι δὲ προσδότω τῶν δύο λιτρῶν, μηδὲν καθόλου παρεχέσθω. Εἰ τις δὲ πλείον λάβῃ τοῦ ὁρισμένου, τριπλοῦν τὸ δοθὲν ἀναδώσει τῇ ἐκκλησίᾳ. Δύναται δὲ ὁ μέλλων χειροτονεῖσθαι καὶ πρὸ τῆς ἐπισκοπῆς, καὶ μετὰ τὴν χειροτονίαν ἴδια προσφέρειν πράγματα τῇ ἐκκλησίᾳ, εἰς ἣν μέλλει χειροτονεῖσθαι.

Πᾶσα ἐπισκοπὴ ὑπεξουσιότητος, καὶ ἐναπογράφου καὶ δουλικῆς ἀπαλλάττει τύχης.

Ἐπίσκοπος ἢ μοναχὸς μὴ προσκαλεῖσθω πρὸς κηδεμονίαν. Οἱ λοιποὶ κληρικοὶ, εἰ βούλονται, τὰς τῶν συγγενῶν καταδεχέσθωσαν τεσσάρων μηνῶν τὴν οἰκίαν τῷ ἄρχοντι φανερῶντες γνώμην. Πρὸς δὲ ἐξωτικὰς μὴ ἐλκέσθωσαν

Μηδεὶς ἐπίσκοπος, ἢ μοναχὸς, ἢ κληρικὸς, ἐκλήπτωρ, ἢ διοικητὴς δημοσίων, ἢ μισθωτὴς τελῶν, ἢ ἀλλοτρῶν κτήσεων, ἢ κουράτωρ οἴκου, ἢ ἐντολεὺς δίκης, ἢ ἐγγυητὴς ὑπὲρ τῶν τοιούτων ἐγγυῶν [Ἰσ. αὐτῶν] γενέσθω, οἰουδήποτε ἔχει βαθμὸν ἱερωσύνης· μόνους γὰρ ἐξέσται αὐτοῖς ἱερτικῶν φρονεῖν πραγμάτων κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ ρητοῦ.

Δύναται εἰ ἅγια ἐκκλησία καὶ οἱ λοιποὶ εὐαγεῖς ὄλεοι ἀλλήλοις καὶ τοῖς ἰδίαις κληρικοῖς μισθώσασθαι, καὶ ἐμφυτεύσεις ἐκδιδόναι χωρὶς τῶν διοικητῶν καὶ χαρτουλαρίων, καὶ συγγενῶν αὐτῶν, καὶ ἀγγιστέων. Ὅ δὲ κατὰ ταῦτα ποῶν ἐπίσκοπος τῆς Ἰβίας ἐκπίπτει περιουσίας, ταύτης κληρουμένης τῇ ἐκκλησίᾳ. Ὅ δὲ κληρικὸς ποιήνῃ δώσει τῇ ἐκκλησίᾳ, ἢ ὁ ἐπίσκοπος ὀρίσει. Οἱ δὲ ἐκλήψαις ἢ διοικήσεις δημοσίων ἢ ἰδιωτικῶν καταπιστεύσαντες κληρικοῖς οἰουδήποτε βαθμοῦ, ἢ μοναχοῖς, ἢ ὑπὲρ τῶν τοιούτων αὐτοῦς αἰτιῶν δεξάμενοι ἐγγυητὰς, οὐδὲ τοὺς εὐαγεῖς οἴκους, οὐδὲ αὐτοὺς τοὺς

Annibalis Fabroti notæ.

(91) *Dei solidos sex.* Sic legitur in Peirescii cod.; in Novella vero Justiniani c. 5, voc. ιβ' et voc. ζ', et ita in quibusdam libris Juliani, ut notatur in variis. Omititur autem hic quod colligitur ex d. Nov. In presbyterum, archidiaconum, primum τῶν πρεσβυτέρων, et archidiaconum, primum τῶν διακόνων, in Ecclesia pecuniæ distributionem habuisse, Arnulphus Lexoviensis de P. Pictaviensi archid. Fulbertus, epist. 35 et 79; Isidorus epist. ad Leudefredum episcopum de officio archidiaconi. Pervulgatum est quod de B. Laurentio primo archidiacono scribit Prudentius, cui hæc subnectam ex Chrysologi sermone 155: *Quoniam*

A auri, sed decem libris tamen non inferiorem redditum annum habet ecclesia, centum solidos dat ordinanti, clericis et notariis ejus ducentos. Quod si minor decem libris auri, non minor autem quinque libris annuus est redditus ecclesiæ, quinquaginta solidos ordinanti solvunt, septuaginta vero solidos iis, qui sub eo sunt. Si minor quinque libris, at non minor tribus est ecclesiæ redditus annuus octodecim solidos accipito, qui ordinat, et qui circa ipsum sunt, viginti quatuor. Quod si redditus ecclesiæ minor est tribus libris, at non minor duabus, ordinanti det solidos sex (91), iis autem, qui sub eo sunt, duodecim. De redditu vero minore duabus auri libris, nihil omnino præstanto. B Si quis autem plus acceperit, quam statutum sit, triplum ejus, quod datum est, ecclesiæ solvet. Cæterum potest is, qui ordinandus est, tam ante initum episcopatum, quam post ordinationem, illi ecclesiæ, ad quam ordinandus est, facultates suas offerre.

Omnis episcopatus a potestate patria (92) et ascriptitia servilique conditione liberat.

Episcopus aut monachus ad cognatorum curam non vocetur. Cæteri autem clerici, si velint, eorum curam suscipiant, intra quatuor menses suam voluntatem magistratui declarantes. Ad extraneorum autem curam ne compellantur.

Episcopus, aut monachus, aut clericus, non fiat exceptor (93), vel administrator rerum fiscalium, C vel conductor vectigalium, alienorumve prædiorum, aut curator ædium, aut procurator litis, aut pro causis ejusmodi fidejussor (94): quemcunque tandem sacerdotij gradum habent. Quippe licebit eis duntaxat rerum sacerdotalium habere curam, juxta constitutionem hujus textus.

Possunt ecclesiæ sacrosanctæ, cæteræque venerabiles domus, inter se, ac suis clericis locare, atque emphyteuses dare, absque suis administratoribus et chartulariis et cognatis et propinquis. Qui adversus hæc facit episcopus bonis suis excedit, quæ applicantur ecclesiæ, clericus autem eam poenam dabit ecclesiæ, quam episcopus statuerit. Qui vero vel exceptiones, vel administrationes rerum fiscalium, aut privatarum, clericis cujuscunque gradus, aut monachis commiserint, aut pro talibus causis eos fidejussores acceperint, nec venerabiles domus convenire, nec ipsos clericos

erat archidiaconus, apud illum esse utique credebatur ops ecclesiæ. Augustin. in sermone 58 *De diversis: Thesaurus ecclesiæ suscipiens Christianis pauperibus erogasti.* Sulpit. Sever. in dialogo 2, de virt. S. Martini.

(92) *Omnis episcop. a potest. patr.* Vide sup. ad l. 55 *de episc. et cleric.*

(93) *Exceptor.* Episcopus exceptor seu susceptor tributorum fieri non potest, nec conductor vectigalium. Concilium Chalced. c. 5; Ferrandus Diaconus, in Breviar. c. 125; Carthagini. c. 16.

(94) *Fidejussor.* Vide Clementem, Constit. lib. II, c. 6; et Chassan. ad tit. *De fidejuss. extr*

vel monachos, vel eorum facultates possunt, atque etiam damnum, quod accidit nasci, de suo restituant.

Episcopus ne producitur ad dicendum testimonium (95), sed propositis sacrosanctis Evangeliiis, personis publicis presentibus, quæ novit, testator.

Nemo propter causam pecuniarium vel criminalem absque divino jussu episcopum producat, aut sistat: præside, qui jam dicta facit, præter amissionem cinguli, tormentis et exilio tradendo.

Episcopus aut clericus (96) absque jussione sacra, vel absque permisso illius, qui jurisdictionem in eos habet, peregre ne proficiscitur: nec proficiscens, ultra spatium anni (97) reditum differt. Nam ex ecclesia sua nullas expensas accipiet. Quod si canonicè citetur, nec intra statutum tempus redierit, alius ordinator. Cum Constantinopolim venerit secundum ea quæ dicta sunt, per Constantinopolitanum patriarcham imperatori indicator. Cæterum verba textus de his sunt hujusmodi: Interdicimus autem religiosissimis episcopis, ne suas ecclesias relinquunt. Et post alia verba: Ita tamen ut ne illis quidem episcopis, qui sub beatissimo Constantinopolis archiepiscopo et patriarcha sunt, liceat absque permisso ipsius, vel absque jussu nostro, imperatoriam urbem adire. Quod si hoc etiam modo cujuscunque loci episcopus peregre profectus fuerit, non antequam uno anno suam relinquat ecclesiam. Et debent episcopi, qui ad urbem imperatoriam, cui dictum est, appulerunt, cujuscunque sint diocesis, ante omnia beatissimum archiepiscopum Constantinopolitanum adire, atque ita per eum ad nostram serenitatem accedere.

Patriarchæ ac metropolitani semel aut his anno publicas synodos instituunt, in quibus suas inter se, subditorumque sibi episcoporum et clericorum causas dijudicent et emergentia capitula canonica disponant.

Clericus tabula ne ludito (98), nec consortium habeto cum eo, qui tabula ludit, nec ludentem spectato, nec ad spectacula venito. Quippe si faciat, ad triennium in monasterium immittitur.

Episcopus per coactionem clericum suum ne dimittito.

(95) *Episcopus ne producitur ad testim.* Vide ad l. 7 sup. de episc. et cleric.

(96) *Aut clericus.* Theodor. Balsamon hic ex Basilicis inseruit vocem clericus; Novella enim Justiniani vi, cap. 3, loquitur tantum de episcopo, ut ipsomet testatur ad *Nomocan.* Photii, lit. 8, c. 2.

(97) *Spatium anni.* Vide Balsam. loco citato.

(98) *Tabula ne ludito.* Ταβλιζεν dicunt Græci recentiores, id est tabulis ludere, Novella cxxiii, cap. 10; Hesychius κωδύσα, ταβλίσα; Isaacus Porphyrogenit. in *Charactere Palamedis*; Meursius p. 660. Hinc ταβλιον. Suidas: τάβλα ἑνομα παρὰ β. V. d. Glossarium nostrum ad Cedren. et

κληρικούς ἢ μοναχοὺς, ἢ τὰς οὐσίας αὐτῶν εὐθύνει δύνανται, ἀλλὰ καὶ τὴν γινομένην τῷ δημοσίῳ βλάβην οἰκοδον ἀποκαταστήσουσιν.

Μὴ παραγάσθω ἐπίσκοπος εἰς μαρτυρίαν· ἀλλὰ προτιθεμένων τῶν ἁγίων Εὐαγγελίων τῷ ἐπισκόπῳ, δημοσίων προσώπων παρόντων, μαρτυρεῖτω ἄπειρίστως.

Χρηματικῆς ἢ ἐκκλησιαστικῆς χάριν αἰτίας μηδὲς ἐπίσκοπος χωρὶς θείας καλεύσεως διαγέτω, ἢ παρασεσίμον ποιέτω· ἄρχοντας τοῦ ταῦτα τὰ εἰρημένα προστάττοντο; πρὸς τὴν ἐκπτώσει τῆς ζώης βαθεύοις καὶ ἐξορίᾳ παραδιδομένοι.

Μὴ ἀποδημῆτω ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς χωρὶς θείας καλεύσεως ἢ ἐπιτροπῆς τοῦ ἔχοντος τὴν κατ' αὐτοῦ δικαιοδοσίαν· μήτε δὲ ἀποδημῶν πλέον ἐνιαυτοῦ ὑπερτιθέσθω τὴν ἐπανοδον, ἐπεὶ οὐ λήφεται ἄπαντα; ἐκ τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ. Εἰ δὲ κανονικῶς καλούμενος μὴ ἐπανεῖθαι εἰς τὸ ὠρισμένου χρόνου, ἕτερος χειροτονείσθω. Ἀνιῶν δὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὰ εἰρημένα, διὰ τοῦ ταύτης πατριάρχου μηνυέσθω βασιλεῖ. Ἐχει δὲ τὸ κατὰ τούτων βῆτον οὕτως· Ἀπαγορευόμεν δὲ τοῖς θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις εἰς οἰκίας καταλιμπάνειν ἐκκλησίας. Καὶ μεθ' ἕτερα· Οὕτω μέντοι, ἵνα μηδὲ ἐκεῖνοις τοῖς ἐπισκόποις οἵτινες ὑπὸ τὸν μακαριώτατον ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως καὶ πατριάρχην εἰσίναι ἐξεῖρη ἔδρα ἐπιτροπῆς αὐτοῦ ἢ ἡμετέρας καλεύσεως εἰς τὴν βασιλίδα πόλιν. Εἰ δὲ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ἐπίσκοπος οἰουδὴποτε τόπου ἀποδημήσῃ, μὴ πλέον ἐνιαυτοῦ τὴν ἰδίαν καταλιμπάνειν ἐκκλησίαν. Τοῦς δὲ ἐπισκόπους τοῖς κατὰ τὴν βασιλίδα πόλιν, ὡς εἴρηται, παραγινόμενους, οἰαοῦσθε εἶεν διοικήσεως, πρὸ πάντων ἐπέναι πρὸς τὸν μακαριώτατον ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως, καὶ οὕτως δι' αὐτοῦ πρὸς τὴν ἡμετέραν εἰσίναι γαληνότητα.

Οἱ πατριάρχαι καὶ οἱ μητροπολίται ἄπαξ ἢ δις τοῦ ἐνιαυτοῦ κοινὰς ποιέτωσαν συνόδους, τὰς κατ' ἀλλήλων καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦς ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν διακρίνοντες αἰτίας, καὶ τὰ ἀναγκύπτοντα κανονικὰ διατιθέντες κεφάλαια.

Κληρικὸς μὴ τυλιζέτω, μηδὲ κοινωνεῖτω τῷ τυλιζοντι, ἢ θεωρεῖτω αὐτὸν, μήτε δὲ θείας παραβάλλετω, ἐπεὶ τοῖς γε εἰς μοναστήριον ἐπι τριετίαν ἐμβάλλεται.

Ἐπίσκοπος ἐξ ἀνάγκης μὴ ἀπολύετω τὸν κληρικόν.

Annibalis Fabroti notæ.

Nicetan; concilium Albiense nuper editum cum variis Gallie conciliis, cap. 15: *Statuimus insuper aliquos canones innovando, ne clerici in sacris ordinibus constituti, et qui beneficiis ecclesiasticis sustentantur, ad aleas et tavillos non ludant.* Quod vetitum antea fuerat, can. 41 et 50 synodi in Trullo coactæ. De aliis multa Joann. Sarisb. Polycrat. lib. 1, cap. 5. Vide tractatum *De aleatoribus* inter opera Cypriano ascripta, et concilium Trident. sess. 22, c. 1; et concil. Eliberitan., can. 79, ubi dicitur: *Si quis alea, id est tabula, lusserit, abstinetur.* Episcopis etiam interdicitur aleam lusu can. 42 apostol. in Ep. tom. canon. 55, tit. 3, sect. 2.

Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος, ἀκοινωνήτων ποιῶν A
εἶνα πρὸ τοῦ ἐξετασθῆναι τὴν αἰτίαν τὴν τοῦτο γε-
νέσθαι κατὰ κανόνας βουλομένην, ὑπὸ τὴν αὐτὴν
ἔσται ποινὴν τοῦ μείζονος ἐπισκόπου τὸν δεθέντα
λύοντος, καὶ τὸν ἐπίσκοπον τῇ ποινῇ καθυπεβάλλου-
τος, ἐφ' ὅσον συνίδοι χρόνον.

Ἐπίσκοπος μηδένα τυπτεύω, μηδὲ ἐπιβαινέτω ἢς
ἐξέπεσε πόλει. Εἰ γὰρ πειραθείη ὑπεξελθεῖν τοῦ
τόπου εἰς ὃν οἰκεῖν κατεχρήθη, ἐν ἑτέρας ἐπαρχίας
ἐμβάλλεται μοναστηρίῳ.

Οἱ κληρικοί γραμμάτων ἔστωσαν ἐπιστήμονες ·
παλλαχὴν ἢ φυσικούς παῖδας μὴ ἐχέτωσαν · μήτε δὲ
ἐσχηκότες χειροτονείσθωσαν. Νομίμῳ γαμετῇ ἐκ
παρθενίας συζευχθείη συνοικεῖσθωσαν.

Ἦττων τριάκοντα ἐνιαυτῶν μὴ χειροτονείσθω
πρεσβύτερος, μήτε διάκονος ἐλάττωνεικοσιέντε · μή-
τε ἀναγκώστης, μὴ ἐπιθῶς τοῦ [δεκάτου] ὀγδόου ἔτους ·
μήτε διακόνισσα ἢ ὑπερβάσα τοῦς μ' ἐνιαυτοῦς
χειροτονείσθω. Ἔστω δὲ παρθένος, ἢ ἐκ παρθενίας
ἀνδρὶ συνοικῆσασα.

Εἰ τις χειροτονουμένου κληρικοῦ κατηγορεῖν βού-
λεται, τὸ περὶ τῶν ἐπισκόπων καὶ ἐπ' αὐτῷ κρα-
τεῖται τράκτιτον.

Ὁ ἀγάμος μέλλων χειροτονεῖσθαι διάκονος, ἢ ὑπο-
διάκονος, ὁμολογεῖτω μένειν ἀγάμος, μὴ δυναμένου
τοῦ ἐπισκόπου ἐπιτρέπειν αὐτῷ γαμεῖν, εἰ μὴ ἄρα C
βούλλεται τῆς ἐπισκοπῆς ἐκπεσεῖν.

Πρεσβύτερος ἢ διάκονος γαμῶν τῇ βουλῇ μετὰ
τῆς οὐσίας παραδίδόσθω. Ἀναγκώστης δὲ μὴ κατὰ
τὰ ἐπιτετραμμένα γαμῶν, ἢ δευτέροις ὁμιλῶν γά-
μοις, μὴ προκοπέτω.

Μηκέτι βουλευτῆς ἢ ταξιώτης κληρούσθω, τῆς
βουλῆς καὶ τῆς τάξεως διεκδικούσης τὸν κληρω-
θέντα · πλὴν εἰ μὴ ἐπ' ἑτῆ μονάσας ἔτυχεν. Ὁ δὲ
τοιούτος καὶ ἀπὸ μοναχῶν γενόμενος κληρικός μὴ
γαμεῖτω, μηδὲ εἰ; βαθμόν μετείσιν ἱερωσύνης μὴ
κωλύοντα τοῦς γάμους.

Ὁ ἀπὸ κληρικῶν γενόμενος λαϊκὸς ἐπιδιδόσθω τῇ
βουλῇ.

Βουλευτῆς πρὸ τῆς διατάξεως εἰς κλῆρον καταλε-
γαίς δι' ὑποκαταστάτων λειτουργεῖτω τὰ χρηματικὰ,
τῶν σωματικῶν ἀπηλλαγμένος.

Ὁ εἰς κλῆρον καταταττόμενος μὴ πλέον τῶν δια-
ρίων τοῦ ἐνὸς ἐνιαυτοῦ συνθηθείας παρέχεται.

Annibalis Fehroli notæ.

(99) *Episcopus aut presbyter.* Patriarchæ Nicol.
V. ad d. Nov.

(1) *Annis triginta.* Sic legitur in d. Nov. cap.
13, et perperam vetus interpres habet *triginta*
quinque, quia de re dixi ad Theophilum tit. *De jur.*
nat. Vid. Julian. Antecessor, qui refertur in can.
2, dist. 78; synodus in Trullo, c. 14; Agathen-
sis, c. 17. Nam Dominus noster tricesimæ ætatis
suæ anno baptizatus est, et sic cœnit docere.

Episcopus aut presbyter (59), qui aliquem prius
excommunicat, quam examinata causa sit, quæ
secundum canones hoc fieri vult, eamdem pœnam
incurrat, episcopo majore ligatum solvente atque
ipsum episcopum illi pœnæ subjiciente, tantum
ad temporis spatium, quantum ei visum fue-
rit.

Episcopus neminem percuto, nec per vim eam
civitatē qua ejectus est, invadito. Quippe si
convatus fuerit ex eo se loco proripere, quo ut in
loco degat, condemnatus est, in alterius provinciæ
monasterium redigitur.

Clerici litterarum periti sunt. Concubinam,
aut liberos naturales ne habent: nec si habue-
rint, ordinantur. Cum uxore legitima, inde usque
B a virginitate cum eis copulata, contubernium ha-
bent.

Presbyter non ordinator, qui minor est annis
triginta (1), nec diaconus, qui minor annis vigin-
ti quinque: nec lector, qui annum decimum octa-
vum non fuerit ingressus: nec diaconissa, quæ
annos quadraginta non excesserit, ordinator. Sit
autem virgo, vel quæ a virginitate fuerit in mariti
contubernio.

Si quis clericum qui ordinatur, accusare vult,
valeat etiam in illo, quod a nobis de episcopo tra-
ctatum est.

Cælebs ordinandus diaconus, aut subdiaconus
spondeat se mansurum cælibem, nec potest epi-
scopus ei permittere, matrimonium ut contrahat,
nisi episcopatum velit amittere.

Presbyter, aut diaconus, qui matrimonium con-
trahit; curiæ cum patrimonio suo traditor. Lec-
tor autem, qui secundum ea quæ præcepta sunt,
matrimonium non contrahit, aut secundas adit
nuptias, ulterius ne provehitur.

Curialis (2), aut officialis, posthac ne fiat cleri-
cus, tam ipsa curia, quam officio vindicante illum,
qui clericus factus fuerit: extraquam si quindecim
annis solitariam vitam egerit. Qui talis fuerit et
ex monacho factus sit clericus; matrimonium non
contrahito, nec ad gradum sacerdotii pervenito
qui nuptias non prohibeat.

Qui ex clerico factus fuerit laicus, curiæ tra-
D ditor.

Curialis, qui ante latam hanc constitutionem in
clerum fuerit allectus, per substitutos munera
pecuniaria præstato, liberatus a muneribus corpo-
ralibus.

Qui clericorum in numerum refertur, non am-
plius, quam unius anni diaria, nomine consuetu-
dinum præbet.

Can. 11 concilii Neocæsariensis; Gregorius Na-
zianzenus, orat. 59; Theophylact. in *Lucam*, cap.
3; et in Joannem cap. 1. Novella cxxxvii, c. 2,
anni 30 requiruntur in presbytero ordinando. Ex
Decretis Nicolai hoc refertur: *Sacri canones san-*
xerunt, ut subdiaconus non ordinetur ante 14 au-
num, nec diaconus ante 23, nec presbyter ante 30.
(2) *Curialis.* Innocentius in canone *Designat*,
distinct. 31.

Qui religiosam curam suscipit, gratis hoc facit : A et qui dat aliquid, vel accipit, vel intervenit, sacerdotium amittit, præterquam quod id quod datum fuerit, religioso loco sit applicandum. Sin laicus est, qui accepit, aut mediator fuit, duplum ejus, quod datum est, exigetur a curatoribus ejusdem religiosæ domus. Sed habent tamen licentiam ii qui prædictas curas gerunt, ut prius, quam eis hæc injungantur, iisdem religiosis domibus offerant, si quid voluerint, pro animæ suæ salute.

Servus sciente, nec contradicente domino inter clericos relatus, manumittitur. Sin dominus ignorat, potest eum intra spatium anni retrahere in servitutem, post annum vero, non amplius, extraquam si ad aliam vitam transierit. Ascriptitius autem etiam præter voluntatem domini suo in prædio clericus fieri potest.

Qui religiosam domum ædificat, deligat eos qui cultum sacrum in ea peragere debent, ut scilicet episcopus eos ordinet, si digni sunt. Sin autem, meliores eligat.

Clerici, ad ipsos usque cantores, et ecclesiis et a oris ministeriis studiose sint intenti, castrense peculium sive res ab se acquisitas habentes, licet in alterius potestate sint, ac testari de iis possint, servando tam ascendentibus, quam descendentibus legitimam partem. Nota quod constitutio clericorum, usque ad cantores, mentionem fecerit.

Presbyter, aut diaconus, qui falsum testimonium C dixit, ad triennium a ministerio sacro separator et monasterium inhabitato. Quod si falsum testimonium dixerit in causa criminali, clericatu spoliator et secundum leges punitor, sicut et reliqui clerici, qui quavis in causa falsi testes fuerint.

De litibus adversus clericos pecuniariis cognoscat episcopus et judicata præses exsequatur, siquidem litigantes in hoc corresponderint. Sin alteruter eorum intra decem dies contradixerit, sententiam præses examinet, ac si recte concepta sit, eam ratificet, omni deinceps appellacione cessante; vel quod sibi videtur, pronuntiet: quo casu ab ejus sententia restat appellatio.

Episcopus, qui jussu imperatorio vel præsidali causam adit, appellacionem subsecutam ad eum referat, qui causam ad ipsum transmisit.

Si clericus apud episcopum suum criminaliter accusetur, post criminis probationem deponit et judici competenti ad pœnas traditor. Si præses crimen examinat et clericum reum deprehendit; acta mittat episcopo, ut is eum deponat et ad pœnam tradat. Episcopo contradicente, una cum ipso ad imperatorem acta referat, ejusque jussu de ipsis expectet. Interea clericus sub legitima cautela sit.

Si episcopus recuset aut differat cognitionem pecuniariæ litis, adversus clericum suum motæ,

Ο εὐαγὲς μετιῶν φρόντισμα προκτὶ τοῦτο πραττέτω· τοῦ δίδόντος τι ἢ λαμβάνοντος, ἢ μεσάζοντος τῆς ἱερωσύνης ἐκπίπτοντος πρὸς τὸ καὶ τὸ δοθῆν ἐν εὐαγελίῳ τόπω προσκυρωθῆναι. Εἰ δὲ λαϊκὸς ἴστω ὁ λαβὼν, ἢ μεσάζων γενόμενος, τὸ δοθῆν διπλοῦν ἀπατηθήσεται ὑπὲρ τῶν προνοητῶν τοῦ αὐτοῦ εὐαγελίου οἴκου. Ἄδειαν δὲ ἔχουσιν οἱ τὰ εἰρημένα μετέοντας φροντισματα πρὸ τοῦ ταῦτα αὐτοὶ ἐγγειρωθῆναι, προσφέρειν τοῖς αὐτοῖς εὐαγέσι οἴκοις, εἰ τι ἀνβουληθῶσιν ὑπὲρ σωτηρίας τῆς ἰδίας ψυχῆς.

Δούλος, εἰδότης καὶ οὐκ ἀντιλέγοντος τοῦ δεσπότου εἰς κλῆρον καταλείπει, ἐλευθεροῦται. Εἰ δὲ ἄγνωστος ὁ δεσπότης, δύναται ἐντὸς ἑαυτοῦ τοῦτον δουλαγωγεῖν, μετὰ δὲ τὸν ἑαυτὸν οὐκέτι, κλῆρον εἰ μὴ ἕτερον μετέλθοι βίον. Ὁ δὲ ἐναπόγραφος καὶ παρὰ γνώμην δεσπότου ἐν τῷ ἰδίῳ χωρίῳ δύναται κληροῦσθαι, ὑποκείμενος τῇ γεωργίᾳ.

Ὁ κτίζων εὐαγελίῳ οἴκον ἐπιλεγέσθω τοὺς ἐν αὐτῷ λειτουργεῖν ὀφειλόντας, ὥστε τὸν ἐπίσκοπον χειροτονῆσαι αὐτοὺς, εἴπερ εἰσὶν ἀξιοὶ· εἰ δὲ μὴ γέ, τοὺς καλλίονας ἐπιλεγέσθω.

Οἱ κληρικοὶ μέχρι ψαλτῶν καὶ αὐτῶν ταῖς ἐκκλησιαίαις καὶ ταῖς λοιπαῖς ἱεραῖς προσημαρτωμένων εὐχαῖς καὶ ὑπηρεσίαις, εἰ καὶ ὑπεξούσιοι εἰσιν, ἐν καυστρωνίσῳ πικροῦ καὶ ἐπικτηθέντα, καὶ δυνάμενα εἰς αὐτὰ διατίθεσθαι, φυλάττοντες τοὺς ἀνοοῦσι καὶ κατιοῦσι τὸ νόμιμον μέρος. Σημεῖον, ὅτι τοὺς ἄκρι ψαλτῶν ὠνόμασεν ἡ διάταξις.

Πρεσβύτερος ἢ διάκονος, ψευδομαρτυρήσας, ἐπὶ τριετίαν χωρίζέσθω τῆς λειτουργίας, καὶ μοναστήριον οἰκεῖτω. Εἰ δὲ ἐπὶ ἐγκληματικῇ αἰτίᾳ ψευδομαρτυρήσῃ, γυμνούσθω τοῦ κλήρου, καὶ νομίμως τιμωριεῖσθω, ὅν τρόπον καὶ οἱ λοιποὶ κληρικοὶ ἐν πάσῃ αἰτίᾳ ψευδομαρτυρήσαντες.

Τὰς κατὰ τῶν κληρικῶν χρηματικὰς ὑποθέσεις κρινέτω ὁ ἐπίσκοπος, καὶ ὁ ἄρχων ἐκδοθῆτω τὰ κριθέντα, εἰ γέ στοιχῆται καὶ οἱ δικαζόμενοι. Εἰ δὲ θάτερος αὐτῶν εἰσὼ δέκα ἡμερῶν ἀντίποι, ἐξεταζέτω τὴν ψῆφον ὁ ἄρχων καὶ ἡ κουρούτου [ισχυρούτου] αὐτὴν ὀρθῶς ἔχουσιν, πάσης λοιπῆς σχολαζούσης ἐκκλητοῦ· ἢ τὸ δοκοῦν ἀπεφαιnéσθω, ἐκκλητοῦ ὑποκειμένης τῆς αὐτῆς ψῆφου.

Ἐπίσκοπος, ἐκ βασιλικῆς ἢ ἀρχικῆς κελεύσεως ἀπρωόμενος ὑποθέσεως, τῷ παραπέμφαντι αὐτῷ τὴν δίκην τὴν ἐπιδοθεῖσαν ἐκκλητον ἀναφερέτω.

Ἐὰν κληρικὸς παρὰ τῷ ἰδίῳ ἐπισκόπῳ ἐκκλησιαστικῶς κατηγορηθῆται, καθαιρείσθω μετ' ἐλεγχον, καὶ τῷ προσφῶρῳ δικαστῇ παραδίδέσθω πρὸς τιμωρίαν. Εἰ δὲ ὁ ἄρχων ἐξετάζει τὸ ἐγκλημα, ἔνοχον αὐτὸν εὐρίσκων, πεμπέτω τῷ ἐπισκόπῳ τὰ πεπραγμένα, ἐφ' ᾧ καθελεῖν αὐτὸν καὶ παραδοῦναι πρὸς τιμωρίαν. Ἀντιλέγοντος δὲ τοῦ ἐπισκόπου, ἀναφερέτω σὺν αὐτῷ βασιλεῖ τὰ πεπραγμένα, καὶ τὴν περὶ τούτων ἀναμένετω κέλευσιν. Ὁ δὲ κληρικὸς ὑπὲρ νομικὴν ἐν τῷ μεταξύ γενέσθω ἀσφάλειαν.

Ἐὰν ὁ ἐπίσκοπος παρτεταῖται ἢ ὑπεριθῆται δικασεῖ τῇ κατὰ τοῦ οἴκειου κληρικοῦ κινουμένην χρημα-

τικῆ ὑποθέσει, ὁ ἄρχιον ταύτης ἀκροάσθω, ἐνυπόθη- A
κον ὁμολογῶν ἔρκου χωρὶς ἐκτιθεμένου τοῦ κληρικοῦ.
Εἰ δὲ ἐκκλησιαστικὴ αὐτῷ ζήτησις ἐπάγεται, μόνος
ὁ ἐπίσκοπος ταύτην κρινέτω.

Ἐπίσκοποι τινὰς κατ' ἀλλήλων κινούντων [ἴσ. κιν-
ούντες] αἰτίας παρὰ τῷ ἰδίῳ δικαζέσθωσαν μητρο-
πολίτη, συνακρωμένων δύο ἐπισκόπων τῆς συνόδου.
Θατέρου δὲ μὴ στοιχοῦντος τῇ τούτων κρίσει, ὁ ἀρ-
μόδιος πατριάρχης ἐξετάσει τὴν ψῆφον, μὴ δεδιώς
ἐκκλητον.

Μητροπολίτης δὲ ἐναγόμενος παρὰ τῷ ἰδίῳ κρι-
νέσθω πατριάρχη. Ὁ αὐτὸς δὲ φυλαττέσθω τραχῆ-
τος καὶ ἐπὶ κληρικοῦ, τῷ ἰδίῳ ἐνάγοντος ἐπισκόπῳ ἢ
μητροπολίτη. Τὰ δὲ εἰρημένα ἅπαντα πρόσωπα, εἴτε
παρὰ τοῖς ἰδίοις ἐπισκόποις, ἢ μητροπολίταις, ἢ πα-
τριάρχαις δικάζονται, εἴτε παρ' ἑτέροις τισίν· οὔτε B
δὲ ἐγγύην, οὔτε ἐξωμοσίαν ὑπὲρ τῆς δίκης παρέχου-
σιν, ἀλλὰ μόνον ὑπόθηκον cautiona.

Πᾶς κληρικὸς, εὐαγῶν τόπων διοικητὴς ὢν, ἀπαι-
τεῖσθω ὅσα ἂν λογιθετούμενος φανερῆ χρεωστῶν,
καὶ μετὰ καταβολὴν, εἰ λέγει ἀδικῶς εὐθυνοῦνται
ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, τὸν μερίζον ἐπίσκοπον ἐπι-
καλεῖσθω· τούτων ἐχόντων χώραν καὶ ἐπὶ τῶν αὐτοῦ
κληρονομῶν.

Ὁ κληρικὸς παρὰ γνώμην τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου μὴ
ἀποδημεῖτω, τὰς προειρημένους ποινὰς εὐλαθεύμενος,
ὅς κατὰ τῶν ἐπισκόπων ἐπήγαγεν ἢ δικάσει.

Πᾶς δὲ ἐπίσκοπος, εὐρισκόμενος ἐν Βυζαντίῳ,
παρὰ μόνους τοὺς ἐπάρχους ἢ τοὺς θεοὺς δικασταῖς C
ἐναγέσθω, ἐν ᾧ γέγονε προκαταρξίς ἐν τῇ κατρίδι·
ἔπου γὰρ ἢ προκαταρξίς, καὶ τὸ πέρασ τῆς δίκης
γυμνάζεται.

Ὁ ἀποκρισιάρχιος μὴ ἐναγέσθω ὑπὲρ τῶν ἀποστει-
λάντων αὐτόν. Εἰ δὲ καὶ ἐντολὰς ἐνάγει τινί, ἀντεν-
αγέσθω. Ὁμοίως δὲ καὶ ὑπὲρ ὧν συνήλλαξε ταῖς
ἀποκρίσεις διακονῶν. Ταῦτα καὶ περὶ τῶν ἐπισκό-
πων κρατεῖ, διὰ χειροτονίαν ἢ πρεσβείαν ἀνελθόν-
των ἐν Κωνσταντινουπόλει, τῶν χρονίων παραγρα-
φῶν ἐκ τῆς αὐτῶν ἀπολήψεως μὴ βλαπτομένων.

Ὁ κληρικὸς καὶ ὁ μοναχὸς καὶ δι' ἐαυτῶν καὶ δι'
ἐντολῶν ἐνυθρίστω ἐναγέτωσαν. Μονάστρια δὲ μὴ
ἀφελκέσθω τοῦ μοναστηρίου, ἀλλὰ δι' ἐντολέως ἐν-
αγέσθω, τοῦ παραβαίνοντος δικαστοῦ τῆς ζώνης γυ-
μνουμένου· τοῦ δὲ ἐκδιδομένου πρὸς [in alio ms. παρὰ] D
τοῖς εἰρημένοις βασανιζομένου καὶ ἐξοριζομένου·
ἀδειαν ἔχοντος τοῦ ἐπισκόπου μνηστὴν βασιλεῖ περὶ
τούτου.

Κληρικὸς αἰτιαθεὶς· τέσσαρα κερᾶτια λόγῳ σπορ-
τούλων παρεχέτω. Εἰ δὲ ἐν ἐπαρχίαις κατὰ θεῖαν
κέλευσιν ἢ πατριαρχικῆν, ἢ ἀρχοντος ἐπιτροπὴν
σταλῆ πρὸς αὐτοὺς ἐκδιδοσῆς, χρύσινον α'. Πολλῶν
δὲ ὑπὲρ μιᾶς αἰτίας ὑπομνησθέντων, ἐν σπάρτουλον
ὑπὲρ πάντων διδόσθω. Ἐπίσκοπος δὲ αἰτιαθεὶς ὑπὲρ
ἰδίας αἰτίας διδόντω σπάρτουλα. Μηδαμῶς δὲ ἐναγέ-
σθω ὑπὲρ τῆς ἰδίας ἐκκλησίας, ἀλλ' ὁ οἰκονόμος αὐ-

præses eam audiat, præstante cautionem clerico
sub facultatum suarum obligatione, citra jusju-
randum. Sin ecclesiastica lis ei intentatur, so ns
episcopus in illa iudex esto.

Cum episcopi lites adversus se invicem movent,
apud metropolitanum suum experiantur, una cum
illo duobus episcopis e concilio causas audientibus.
Quod si horum alteruter non assentiat illorum
iudicio, patriarcha competens sententiam exami-
nabit, nullam veritus appellationem.

Quod si metropolitanus sit, qui convenitur,
apud patriarcham suam iudicator. Idem tractatus
servator etiam in clerico, qui suum convenit epi-
scopum, aut metropolitanum. Cæterum omnes
iudicatæ personæ, sive apud episcopos suos, aut
metropolitanos, aut patriarchas litigant, sive etiam
apud alios quosdam; nec fidejussionem, vel jura-
toriam cautionem litis nomine præstant, sed so-
lam securitatem sub bonorum obligationem.

Ab omni clerico, qui religiosorum locorum admi-
nistratores est, exiguntur ea quæcunque constitit
eum debere, cum rationes ad ipso redduntur, ac
solutione facta, si dicat injuste rationes exactas a
se per episcopum suum, episcopum majorem im-
ploret: his ipsis locum habentibus etiam in hæ-
redibus ejus.

Clericus præter voluntatem episcopi sui peregre
ne proficiscitor, prædictas poenas veritus, quas
adversus episcopos hæc constitutio statuit.

Omnis episcopus, qui Byzantii reperitur, apud
solos præfectos prætorio, vel divinos iudices con-
venitor, de quo primum facta est litis contestatio
in patria. Ubi enim litis contestatio facta est, ibi
finis etiam litis exercetur.

Apocrisarius eorum nomine, qui miserunt ip-
sum, ne convenitor. Si vero mandatis acceptis
aliquem convenit, reconventio locum habet. Simi-
liter et illorum nomine convenitor, quæ dum
apocrisarii munere fungitur, contraxit. Eadem in
episcopis quoque locum habent, qui propter or-
dinationem, aut legationem aliquam, Constantino-
polim venerint: præscriptionibus longi temporis,
ex ipsorum absentia, nullo modo lædendis.

Clericus et monachus, tam in sua persona, quam
per procuratores, absque injuriis conveniuntur.
Monastria vero ne abstrahitor e monasterio, sed
per procuratorem convenitor, iudice, qui hoc
transgreditur, cingulo spoliando; exsecutore vero,
præter indicata, tormentis etiam subjiciendo et
relegando: episcopo licentiam habente, ut de hac
re significet imperatori.

Clericus accusatus, quatuor siliquis ratione
sportularum præbet. Si vero in provinciis jussu
imperatorio, vel patriarchali, vel permissu præsi-
dis exsecutor ad eos missus fuerit, solum unum
præsent. Quod si plures unius causæ nomine
commoniti fuerint, unæ duntaxat omnium nomine
præbentur sportulæ. Episcopus accusatus litis suæ
causa nullas det sportulas. Idem nullo modo con-

venitor ecclesie sue nomine, sed ipse reconvictus. Qui vero sportulas accipit ultra statutam quantitatem, duplum ejus, quod accepit, restituit: et dignitatem, quam habebat, amittit.

Clericus in contubernio duntaxat habeat matrem et filiam et sorores et alias a turpi suspicione remotas. Qui vero cum alia cohabitavit, nisi cohortatione interveniente destiterit, aut si stupri consuetudinem habuisse cum ea convictus fuerit, curiæ traditor. Episcopus omnino nullam in contubernio mulierem habeat.

Diaconissa non degat in contubernio viri malam præsentis suspicionem. In quo si non obtemperet, perpetuo vitam exigit in monasterio, facultates suas cum liberis partiens in capita, quo scilicet ipsa de sua parte in monasterio habeat alimenta. Sin liberorum sit expers, ecclesia et monasterium hæreditatem ejus accipiet.

Qui episcopum, vel clericum, in ministerio sacro, vel litania, contumellis afficit, post adhibita tormenta relegatur. Qui vero ipsum ministerium sacrum, aut litaniam impediverit, capitali supplicio plectitur.

Nemo laicorum absque episcopo et clericis litanias peragat. Et cruces litantarum in ecclesiis reponendæ sunt.

Qui futurus est abbas monasterii, monachorum suffragiis eligitor, non omnino primus gradu, sed vitæ bonitate præstans.

Si conditionem ejus, qui monasticam vitam amplexurus est, abbas ignoret, habitum ei non impertiat aut triennium. Post triennium vero, tametsi servus est, tametsi colonus, tametsi ascriptivus, habitum ei concedat. Quippe liber erit, iis domino restitutis rebus, quas in monasterium attulit. Sin erro factus fuerit, aut vitam mundanam elegerit, conditioni priori restituitur.

Omnes, qui degunt in conubio, separatim in una vel altera domo cubant, exceptis infirmis et anachoretis.

Monachi et monastriæ non degant inter se promiscue, sed aboleantur monasteria duplicia, viris iude separatim, et in alia loca redactis.

Monastriæ sibi apocrisiarium deligant, qui et tondeatur et ordinetur ab episcopo; siquidem eum et honestum et iuvenem esse constituerit.

Exstinguitur omnis substitutio et omne fidei-commissum, sub conditione nuptiarum, aut liberorum procreationis factum, tam in persona mascula, quam femina, sive spectet dotem, sive donationem directam, sive hæreditatem; cum ii, qui præstandis hisce gravati sunt, vel ad clericatum, vel ad solitariam vitam sese conferunt et usque ad mortem in his perseverant. Extraquam si contingat ut ejusmodi bona cedere jubeantur ad redemptionem captivorum, aut alimenta pauperum. Nam ipsis ea non expendentibus aut relinquentibus ad

α τοῦ, τοῦ λαμβάνοντος σπορτοῦλα ὑπὲρ τὸ διορισθὲν ποσὸν διπλοῦν ἀναδίδοντας; τὸ ληφθὲν, καὶ τῆς εἶχεν ἀξίας ἐκπίπτοντος.

Ὁ κληρικὸς συνοικεῖτω μὴν μητρὶ καὶ θυγατρὶ, καὶ ἀδελφαῖς, καὶ ταῖς ἄλλαις ταῖς ἀσχηρὰν φευγούσαις ὑποψίαν. Ὁ δὲ ἄλλῃ συνοικῶν, εἰ μὴ ἀποστῆ προτραπείας, ἢ ἐλεγχθῆ τούτῃ συμφθαρείς, τῆ βουλῆ παραδίδέσθω. Ὁ δὲ ἐπίσκοπος μηδεμιᾶ συνοικεῖτω γυναίκε.

Ἡ διακόνισσα μὴ συνοικεῖτω ἀνδρὶ ὑποψίαν εἰσάγοντι πονηράν. Ἀπειθοῦσα δὲ πρὸς τοῦτο, μοναστήριον οἰκεῖτω διηνικῶς, μερίζομένη μετὰ τῶν τέκνων ἰν capita τὰ οἰκία πράγματα, ἐφ' ᾧ αὐτὴν ἐκ τοῦ οἰκείου μέρους ἀποστρέφεται ἰν τῷ μοναστηρίῳ. Ἄπαις δὲ ὄψα, ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ μοναστηρίου κληρονομηθήσεται.

Ὁ ἐν λειτουργίᾳ ἢ λιτῇ ὑβρίζων ἐπίσκοπον ἢ κληρικὸν μετὰ βασάνους ἐξορίζεσθω. Αὐτὴν δὲ τὴν λειτουργίαν ἢ τὴν λιτὴν κωλύσας κεφαλικῶς τιμωρεῖσθω.

Μηδεὶς τῶν λαϊκῶν χωρὶς ἐπισκόπου ἢ κληρικοῦ λιτανεύετω. Αἱ δὲ τοῦ σταυροῦ τῶν λιτῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἀποτίθεσθαι.

Ὁ μέλλων ἡγεῖσθαι μοναστηρίου ψηφίζεσθω ὑπὸ τῶν μοναχῶν, μὴ πάντως ὁ πρῶτος κατὰ τὸν βαθμὸν, ἀλλ' ὁ χρηστός τὸν βίον.

Εἰ ἀγνοεῖ τὴν τύχην τοῦ μέλλοντος μονάζειν ὁ ἡγούμενος, πρὸ τριετίας μὴ δίδωτω αὐτῷ σχῆμα. Μετὰ δὲ τὴν τριετίαν, κἂν δοῦλός ἐστι, κἂν κωλύσας, κἂν ἐναπόγραφος, παρεχέτω. Ἔσται γὰρ ἐλεύθερος ἀποδίδους τῷ δεσπότῃ ὅσα εἰσῆγαγεν ἐν τῷ μοναστηρίῳ πράγματα. Εἰ δὲ πλανήτης γένηται, ἢ κομιχὸν ἔληται βίον, τῆ προτέρᾳ ἀποδίδεται τύχη.

Πάντες οἱ ἐν κοινῷ διαγόντες ἐν ἐνὶ οἴκῳ ἢ εἰς κεχωρισμένοι καθευδόμενοι, χωρὶς ἀσθενῶν καὶ ἀνοχωρητῶν.

Μοναχοὶ καὶ μοναστρίαι κοινῶς μὴ διατάσσων· ἀλλὰ ἀναιρεῖσθωσαν τὰ διπλᾶ μοναστήρια, τῶν ἀνδρῶν ἐκ τούτων χωριζομένων, καὶ ἐν ἑτέροις ἐμβαλλομένων.

Αἱ μοναστρίαι ἐπιλεγέσθωσαν ἐκ τῶν ἀποκρισάριον, χειρόμενον καὶ χειροτονούμενον ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου, εἰ σεμνὸς καὶ δίκαιος ἀποδειχθῆ.

Σβέννυται πᾶσα ὑποκατάστασις καὶ ἀποκατάστασις ὑπὸ αἵρεσιν γάμου ἢ παιδοποιίας γινομένη ἐπί τε ἀρρένος καὶ θήλειος προσώπου, ἐπὶ τε προικῆ καὶ δωρεᾶ καὶ ληγάτω, καὶ κληρονομίᾳ, τῶν ταύταις βεβηρημένων, ἢ εἰς κληρὸν, ἢ εἰς μοναστήριον καταταττομένων, καὶ μέχρι τελευτῆς τούτοις ἐναπομνόντων, πλὴν εἰ μὴ εἰς αἰχμαλώτων ἀνδρῶσιν, ἢ πτωχῶν ἀποτροφῆν κελυθῆ προχωρησάι τὰ τοιαῦτα πράγματα. Εἰ δὲ μέχρι τελευτῆς τὰ εἰρημνεῖα οἱ βεβηρημένοι τῆ ὑποκατάστασις ἢ ἀποκαταστᾶται ἔχοντες πράγματα μὴ δαπανήσων ἢ καταλείψων εἰς

εὐσεβείας αἰτίας, οὐ δέβνννται αἱ τοιαῦται ὑποκαταστάσεις ἢ ἀποκαταστάσεις. Ὑπέβλε τοὺς μοναχοὺς καὶ τὰς μοναστήριας. Ἐπεὶ γὰρ τούτων διοίτουν τὰ τοιαῦτα πράγματα τοῖς αὐτῶν μοναστηρίοις μετὰ τῶν ἄλλων αὐτῶν πραγμάτων, εἰ καὶ ἔτυχον οὕτοι ἀπολιπόντες τὰ οἴκια μοναστήρια.

Τὰ τοῦ μοναχοῦ πράγματα, εἰ ἄπαις ἐστὶ, τῷ μοναστηρίῳ διαφερέτω· εἰ δὲ παῖδας ἔχει, δύναται καὶ πρὸ τοῦ μονάσαι, ἐν τῷ μοναστηρίῳ ὢν, διαλεῖν τοὺς παῖσι τὴν οἰκίαν ὑπόστασιν, ἐνδὸς παιδῶν μέρους ἐαυτῷ ἢ τοῖς τῷ μοναστηρίῳ φυλάττων. Ἀδιάθετος δὲ τελευτῶν, ὑπὸ τοῦ μοναστηρίου κληρονομεῖται, τῶν παῖδων τὰ ἐξ ἀδιάθετου λαμβανόντων.

Ὁ μονάσας ἀζημίως λύει τὴν πρὸς αὐτὴν συτησαν μνηστειαν· εἰ δὲ γαμήσας μονάσει, τῷ ἀπὸ τελευτῆς ὑπόκειται κάσπ. Ἀμφοτέρων δὲ μονασάντων, ἀζημίως διαλύεται ὁ γάμος. mortis pertinent. Si ambo vitam monasticam vider.

Ἄναιρείσθω τοῖς ἀνιούσι καὶ κατιούσι δ' ἐτῆς ἀχαριστίας λόγος ἐπὶ ταῖς αἰτίαις ταῖς πρὸ τοῦ μονάσαι παρακολουθησάσαις. Μηδεὶς δὲ αὐτὸ ἀφελέστω τὴν μονάσαν πρῶτον.

Ὁ ἀπὸ μοναστηρίου εἰς ἕτερον μεταβῶν τῷ προτέρῳ τὰ οἴκια παρασκευάζει προσκυρωθῆναι.

Οἱ μοναχοὶ διὰ τῶν ἀποκρισίων τὰ οἴκια πρᾶττέτωσαν.

Ὁ ἀπὸ μοναχοῦ γενόμενος κοσμικὸς μεθ' ὧν ἐπεκτίσαστο εἰς ἕτερον ἐμβαλλέσθω μοναστήριον. Εἰ δὲ πάλιν γίνηται κοσμικὸς, τῇ τάξει παραδίδέσθω.

Εἰ τις ἀρπάσει ἢ ὑπονοθεύσει ἀσκήτριαν ἢ διακόνισσαν, ἢ μονάστριαν, ἢ ἄλλην οἰανοῦν γυναῖκα εὐλαθεῖ βίον καὶ σχῆμα ἔχουσαν, κεφαλικῶς μετὰ τῶν μετασχόντων τοῦ ἐγκλήματος τιμωρεῖσθω· τὰ δὲ πράγματα αὐτῶν προκυρωσῶσθω τῷ εὐαγγελίῳ ὄψω ἢ τόπῳ, ἐν ᾧ γυνὴ ἔκει, προνοίῃ τῶν ἀρχόντων, καὶ τῶν κατὰ τόπον ἐπισκόπων τε καὶ οἰκονόμων, τῆς γυναικὸς ἅμα τοῖς οἰκειοῖς πράγμασιν εἰς ἀσφαλέστερον μοναστήριον ἐμβαλλομένης. Εἰ δὲ ἡ τοιαύτη γυνὴ διακόνισσα ἦν, καὶ παῖδων μήτηρ, τὸ νόμιμον μέρος τῶν αὐτῆς πραγμάτων δίδεσθω τοῖς παῖσι. Τὰ δὲ εἰρημένα πράγματα, εἰ μὴ ἐντὸς ἑνιαυτοῦ ἐκδικήσωσιν οἱ σεπτοὶ οἴκοι, ὁ ὠσικός ἀπαιτῆσαι.

Μηδεὶς σκηνικὸς ἢ κοσμικὸς εὐλαθεῖς μιμεῖσθω σχῆμα, ἢ ἐμπαζέτω, εἰδὼς ὡς καὶ βασανίζεται καὶ τιμωρεῖται τοῦτο ποιῶν. Ἐγράφη μηνὶ Μαρτίῳ βασιλεὶς Ἰουστινιανοῦ τὸ κ' μετὰ τὴν ὑπαιτίαν Βελισσαρίου.

1. Ὅστε ὑπερτιθεμένους τοὺς ἀρχοντας ἀκούειν τῶν τοῦ προσιότος δικαίων συναλεινέσθαι ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων τοῦτο πράττειν· καὶ τὰ ἐξῆς.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς... Ἐξ οὐπερ ἡμῶς ὁ Θεός. Χρηματικῶς ἢ ἐκκλησιαστικῶς ἀδικηθεὶς ὑπὸ τίνος,

A pias causas, hujusmodi substitutiones aut fidei commissa non extinguuntur. Excipe monachos et monasterias. Nam quod ejusmodi personas attinet, tales facultates, cum ceteris earum rebus, ad ipsarum monasteria pertinent, nec ipsæ monasteria sua reliquerint.

Res monachi, siquidem liberis caret, au monasterium pertinent: sin liberos habet, potest et ante initam vitam solitariam et dum in monasterio degit, patrimonium suum in liberos suos dividere: modo partem unius ex liberis sibi, hoc est, monasterio servat. Sin nullo testamento condito moritur, succedit ei monasterium, liberis ab intestato legitimam partem capientibus.

Qui ad vitam solitariam sese contulit, absque damno sponsalia secum contracta solvit. Si vero contractis jam nuptiis, ad vitam solitariam transierit, obligatus est præstandis iis quæ ad casum fuerint amplexi, matrimonium sine pœna sol-

Ingratitudinis ratio nullam nec in ascendentibus nec descendantibus, locum habeat ob eas causas, quæ ante transitum ad vitam monasticam intercesserunt. Nec quisquam eorum personam, quæ vitam solitariam est amplexa, absrahbat e monasterio.

Qui ex uno transit ad aliud monasterium, facit ut bona sua priori applicentur.

Monachi per apocrisarios negotia sua peragunt.

Qui ex monacho factus est mundanus, una cum rebus iis, quas acquisivit, in aliud monasterium mittitur. Quod si denuo mundanus factus fuerit, curiæ traditor.

Si quis rapuerit, aut sollicitaverit, aut stupraverit ascetiam, vel diaconissam, vel monasteriam, vel aliam quancunque mulierem, quæ religiosam vitam et habitum præferat, supplicio capitis afficitur una cum iis qui participes criminis fuerint: bona vero ipsorum addicuntur illi venerabili domo vel loco, in quo mulier habitabat; hanc rem curantibus præsidibus, et locorum episcopis, et œconomis: ipsa muliere cum rebus suis in monasterium tutius immittenda. Quod si mulier hujusmodi dancisa liberorum mater erat, legitimam partem bonorum suorum liberis præbeat. Cæterum nisi dictas res intra spatium anni venerabiles domus vindicaverint, fiscus eas exiget.

Nullus mundanus, aut scenicus, religiosum imitetur habitum, aut eidem illudat, sciens se, siquidem id faciat, et tormentis subjiciendum, et exilio puniendum. Dat. mensæ Maio, imperii Justiniani anno vicesimo, post consulatum Belisarii v.

III. Ut cum accedentis ad se jura præsidēs audire differunt, ab episcopis compellantur ut id faciant; et quæ deinceps sequuntur.

Idem imp... Ex quo nos Deus, et cætera. Qui civiliter aut criminaliter ab aliquo læus

est, si adito præsile responsum non tulerit, accedat episcopum, ut is ad præsidentem mittens, vel ipsemet eum conveniens, efficiat ut interpellator impetrato jure suo discedat. Quippe si præsides episcopum non audiat, indignationem imperatoriam incurret, ubi qui jus et æquum non impetravit, hoc ipsum imperatori, sumptis æcum episcopi literis, ostendet. Absque quibus si molestus imperatori fuerit, easdem pœnas sustinebit, quas præsides laturus erat, si convinceretur illi jus et æquum non servasse, qui ad eum accesserat.

Si quis in lite præsidentem suspectum habuerit, episcopum illi judicem adjuget, qui una cum præsidente causa cognita, vel scriptam ei, vel non scriptam decisionem ex æquo et bono imponat.

Cui præsides ipse facturus est injuriam, judicem habeat episcopum. Si vero præsides ab episcopo judicatis non steterit, et imperator cognoverit episcopum recte judicasse, pœnis ultimis subicietur.

Curet episcopus, ut executores, vel apparitores, sportulas ampliores aut salaria pro executione non sumant ultra quam legibus statutum sit.

In civitatibus, ubi præsido non sunt præsides, a defensoribus lites audiantur. Si vero suspecti sunt, una cum ipsis episcopi judicent, sine personarum acceptatione semet in omnibus prædictis perpetuo gerentes.

Episcopos, aut clericos, aut monachos, absque litteris commendatitiis (3) illius, qui jurisdictionem in eos habet, Constantinopolim venire non oportet. Quippe si hoc fecerint, de sacerdotio periclitantur.

Potest episcopus ex negligentia præsidentis delinquentes executores (4) delerre, qui majores, quam legibus constitutum sit, sportulas exigunt. Dat. imperii Justiniani anno....

IV. Ut clerici apud episcopos respondeant.

Idem imp., Joanni præfecto prætorio. Postquam multas leges sacras scripsimus, et quæ sequuntur.

Clerici lites pecuniarias apud episcopos suos suscipiant, qui si nequeant eas decidere, præsides examen instituant, et via compendiarie decidant, ita tamen ut clericis, quæ habent privilegia, servent.

In delictis civilibus clerici provinciarum præsidentibus subjecti sunt, et episcopus eum, quem præsides reum putat, loco movere cogitur: (5).

Annibalis Fabroti notæ.

(5) Aut monachos, absque litteris commendatitiis. Vide supra tit. 1.

(4) Executores. Μαγιστριαὸς, ἢ ἐπαρχικὸς, Novella lxxvii, cap. ult. Μαγιστριαῶν Julianus Antecessor agentem in rebus interpretatur. Glossæ Lat.-Gr. agens in rebus Μαγιστριαῶς. Theophanes

Α εἰ, προσελθὼν τῷ ἀρχοντι, μὴ πάθῃ ἀπόκρισιν, προσίτω τῷ ἐπισκόπῳ, ἵνα στέλλων ἢ παρασπινόμενος πρὸς αὐτὴν παρασκευάσῃ τὸν προσελθόντα μετὰ τοῦ δικαίου ἀπαλλαγῆναι. Τοῦ γὰρ ἐπισκόπου παρακούων ὁ ἀρχων, ὑπὸ βασιλικῆν ἀγανάκτησιν γενήσεται, τοῦ μὴ τυχόντος δικαίου τοῦτο αὐτὸ βασιλέα διδάσκοντος μετὰ γραμμάτων τοῦ ἐπισκόπου. Εἰ δὲ χωρὶς τούτων παρενοχλήσῃ τῷ βασιλεῖ, τὰς αὐτὰς ὑπέξει ποινὰς, ἃς ἐμελλεν ὁ ἀρχων ἐλαττωμένως ὑπομένειν, ὡς μὴ φυλάξας τῷ προσελθόντι τὸ δίκαιον.

Εἴ τις ἐν δίκῃ ὑποπεύσει τὸν ἀρχοντα, συνοικαστὴν λαμβανέντω τὸν ἐπίσκοπον, ὡς ἄμα τῷ ἀρχοντι διακρίνας τὴν ὑπόθεσιν, ἔγγραφον ἢ ἀγγραφον αὐτῆ μετὰ τοῦ δικαίου ἐπιθήσει τομῆν.

Ὁ παρ' αὐτοῦ τοῦ ἀρχοντος μέλλων ἀντιδικεῖσθαι, δικαστὴν ἐχέτω τὸν ἐπίσκοπον. Εἰ δὲ τοῖς κρινόμενοις ὑπ' αὐτοῦ μὴ στοιχήσῃ ὁ ἀρχων, γινώσκων δὲ βασιλεὺς ὀρθῶς τὸν ἐπίσκοπον δεδικακέναι, ταῖς ἐσχάταις ὑποβληθήσεται τιμωρίαις, ὁ ἀρχὼν δηλαδὴ.

Προνοεῖτω ὁ ἐπίσκοπος τοὺς ἐκδιδαστάς ἢ ταξιώτας πλείονα σπέρτουλα ἢ ἐκδιδαστικά μὴ πέραν τοῦ νομοσυστάμενου λαμβάνειν.

Ἐν ταῖς πόλεσιν, ἐν αἷς μὴ ἐνοημοῦσιν οἱ ἀρχοντες, ἀκροάσθωσαν τῶν δικῶν οἱ ἐκδικοί. Εἰ δὲ ὑποκτοί εἰσι, συνδικαζέτωσαν αὐτοῖς οἱ ἐπίσκοποι, ἀπροσωπολήπτως ἐπὶ πᾶσι τοῖς εἰρημένοις διαγιγόμενοι.

Οὐ χρεὶ ἐπισκόπους ἢ κληρικοὺς ἢ μοναχοὺς ἀνευ γραμμάτων συστατικῶν τοῦ ἔχοντος τὴν κατ' αὐτὸν δικαιοδοσίαν ἀνίεναι ἐν Κωνσταντινουπόλει. Τοῦτο γὰρ πράξαντες, περὶ τὴν ἱερωσύνην κινδυνεύουσιν.

Δύναται ὁ ἐπίσκοπος ἐκ βῆθυρας τοῦ ἀρχοντος καταμηνύειν τῶν ἐκδιδαστῶν, τῶν πλείονα τοῦ νομοσυστάμενου σπέρτουλα μεθοδεύόντων. Ἐγρᾶφη βασιλεῖς Ἰουστινιανοῦ.

Δ'. Περὶ τοῦ τοῦς κληρικῶς τοῖς ἐπισκόποις ἀποκριθεῖσθαι.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννη ἐπέδοξω. Ἐγρᾶφη νόμου.

Τὰς χρηματικὰς δίκας οἱ κληρικοὶ παρὰ τοῖς ἰδίοις ἐπισκόποις ὑποδεχέσθωσαν. Τούτων δὲ μὴ δυναμένων αὐτὰς τέμνειν, οἱ ἀρχοντες ἐξεταζέτωσαν [καὶ συντόμως τεμνέτωσαν], φυλάττοντες τοῖς κληρικοῖς τὰ προσόντα προνόμια.

Οἱ κληρικοὶ ἐπὶ τοῖς πολιτικοῖς ἀμαρτήμασιν ὑποκείσθωσαν τοῖς ἀρχουσι τῶν ἐπαρχιῶν, ἀνάγκη ἔχοντος τοῦ ἐπισκόπου καθελθῆναι τὸν ὑπεύθυνον παρὰ τοῦ ἀρχοντος νομιζόμενον.

et synod. Nicæna II. Vide ad Glossas Basilicæ.

(5) Loco movere cogitur. Ordine. Si civile seu commune sit clericis crimen, causa aoud præsidentem provincie intra duos menses finietur, et non nisi de regradato supplicium sumetur: si vero ecclesiasticum sit, disceptabitur apud episcopum. Cir-

Ἔσται εἰς δύο μηνῶν ἱερασθῆναι, καὶ πέρας λα-
βειν τὸ κατὰ τοὺς κληρικοὺς ἔγκλημα.

Εἰ δὲ ἐκκλησιαστικῷ ἁμαρτήματι ὑποπέσῃ ὁ κλη-
ρικὸς, τοῦτο ὁ ἐπίσκοπος καὶ ἐλευτὸν κρινέτω, μὴ
δυναμένου τοῦ ἀρχοντος, παράδον πρὸς τοῦτο ἔχειν.

Ε'. Περὶ καθαρῶσεως Ἀρθίου, καὶ Σευήρου. καὶ
Πέτρου, καὶ Ζωροῦ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννη ἐπάρχῳ πραιτωρίῳ.
Πρᾶγμα οὐκ ἄθεσμον τῇ βασιλείᾳ.

Ἀναθεματίζουσα τοὺς προεγγραμμένους ἢ διὰ τα-
ξίς κελεύει τοὺς αἱρετικούς μὴτε διδάσκειν τὰ οἰκεία
δόγματα, μὴτε παραβαπτίσματα ποιεῖν, ἢ κοινω-
νίαν δίδόναι, ἀπελαύνουσα τοῦτους, καὶ τοὺς ὑποδε-
χομένους αὐτοὺς τιμωρομένη. Τοὺς δὲ οἴκους καὶ
τάς κτήσεις, ἐν οἷς λειτουργοῦσιν, ἢ ἐξ ὧν ἀποτρέ-
φονται, ὀρθοδόξοις ἐκκλησιαῖς προσκυροῖ, θεσπιζού-
σα τὰ Σευήρου συγγράμματα περὶ παραδόσεσσι,
καὶ τοὺς μεταγράφοντας αὐτὰ τῆς δεξιᾶς, στερεῖσθαι
χειρῶς.

Σ'. Περὶ τοῦ ἐν ἰδιωτικῶν οἰκοῖς ἱερῶν μυστα-
γωγίαν μὴ γίνεσθαι.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τῷ αὐτῷ. Καὶ τοῖς πάλαι
διαγορεύεται νόμοις.

Εἰς ἰδιωτικὸν οἶκον ἱερὰ μυσταγωγία μὴ γινέσθω,
ἢ ἑτερόν τι πρὸς ἱερατικὴν βλέπον κατάστασιν· εἰ
μὴ πρότερον αἰτηθεὶς ὁ τῶν τόπων ἐπίσκοπος ἐπι-
τρέψῃ τοῖς ἐνοπίοις κληρικοῖς τοῦτο πράξει. Εἰ δὲ
παρὰ ταῦτα γένηται, ὁ μὲν οἶκος δημεύεται, καὶ ὁ
δυσκόπη· αὐτοῦ ὑπὸ τὴν βασιλικὴν ἀγανάκτησιν
ἔσται· ἢ χρυσοῦ λίτρας καταθήσεται ποινὴν· τὴν
ἑμίαν καὶ τῆς τάξεως ὀφισταμένης ζῆμιαν.

Ζ'. Περὶ τοῦ μηδένα κτίζειν εὐκτήριον οἶκον
χωρὶς ἐπισκόπου.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Μητῶ ἐπισκόπῳ Κωνσταντι-
νουπόλεως. Περὶ τῶν ἀγιωτάτων ἐκκλησιῶν,
καὶ τὰ ἐξῆς.

Παλαιὸν σεπτὸν οἶκον ὁ βουλόμενος ἀνανεούτω
μετὰ γνώμης τοῦ ἐπισκόπου. Καινὸν δὲ κτίζειν μὴ
ἄλλως συγχωρεῖσθω, εἰ μὴ πρότερον γνώμῃ καὶ δο-
κιμασίᾳ τοῦ ἐπισκόπου ἀφορίσῃ τὰς ὀφειλούσας
γίνεσθαι δαπάναι, περὶ τὴν ἐπιμέλειαν καὶ λυχνοκαίαν
τοῦ σεπτῷ οἴκου, καὶ τὰς σιτήσεις τῶν μελλόντων
ἐν αὐτῷ λειτουργεῖν δωρεάν, ἰδικῶς περὶ τούτων εἰς
τὸν σεδάσμιον ἐκτιθέμενος οἶκον.

Ἀνάγνωθι διὰ ταξίς β' τοῦ ὑποκαιμένου τίτλου
καὶ διὰ ταξίς γ' τοῦ ἐξῆς, τὸ πῶς διατυποῦσιν αἱ αὐ-
ταὶ διατάξεις μεταγενέστεραι οὔσαι τοῦ παρόντος
κεφαλαίου.

Χρὴ τοὺς ἐπισκόπους ταῖς οἰκείαις προσκαρτερεῖν

Intra duos menses examinetur, et suam accipiat
accusatio, contra clericos instituta.

Si clericus in ecclesiasticum delictum incidet,
de hoc seorsum iudicet episcopus, nec præsens
ad cognitionem ejus aditum habere potest.

V. De Anthimi, et Severi, et Petri, et Zooræ (6) de
positione.

Idem imp. Menæ archiepiscopo et patriarchæ. Rem
non insolitam imperio, et cætera.

Hæc constitutio, damnans anathemate superius
scriptos, jubet ut hæretici nec dogmata sua do-
ceant, nec baptismata seorsum instituant, aut
communione impertiantur; simul eos expellit,
et receptatores ipsorum punit. Domos autem at-
que prædia, in quibus cultum suum obeunt, vel ex
quibus habent alimenta, ecclesiis orthodoxis addi-
cit, sanciens etiam, ut igni scripta Severi tradantur,
et qui ea transcribunt, manum dextrarum amit-
tant.

VI. Ne in privatis domibus res sacra mysteriorum
peragatur.

Idem imp. eidem. Et priscis interdictum legibus est,
et cætera.

In domo privata sæcrum ministerium non fiat.
nec quid aliud, quod ad statum sacerdotalem spe-
ctat, nisi rogatus antea locorum episcopus do-
gentibus in ea regione clericis permiserit, ut hoc
faciant. Si adversus hæc factum fuerit, domus
ipsa fisco vindicatur, et dominus ejus indignatio-
nem imperatoriam incurret. Præsides, vero si qui-
dem hoc scientes non correxerint, penam quin-
quaginta librarum auri solvent, parem et officio
multam sustinente.

VII. Ne quisquam ædificet oratoriam domum absque
voluntate episcopi, etc.

Idem imp. Menæ episcopo Constantinopolitano.
Licet ea, quæ ad sanctissimas ecclesias pertinent,
et quæ sequuntur.

Venerabilem domum antiquam instauret ex epi-
scopi voluntate, qui vult; at novam exstruere non
aliter cuiquam permissum esto, nisi prius volente,
probante episcopo, deputaverit expensas, quæ
fieri debent ad domus venerabilis cultum, et ac-
censionem luminum, et eorum annonas, qui sac-
rum in ea ministerium sunt obituri: quarum
rerum nomine donationem erga venerabilem do-
mum specialiter faciet.

Legito constitutionem secundam præsentis tituli,
et constitutionem tertiam deinceps sequentis. Vi-
debis enim, quo pacto statuunt eædem constitu-
tiones, tempore posteriores, de iis quæ hoc præ-
senti capite continentur.

Oportet episcopos sedulo suis ecclesiis intentos

Annibalis Falroti notæ.

men commune est veluti homicidium. Ecclesia-
sticum veluti Ierosolima, ἢ ἐπὶ δόσει χρημάτων χει-
ροτονία, ἢ ἀρχιερατικοῦ δικαίου τινὸς τελεσιουργία
ἐν ἀλλοτρίᾳ ἐνορίᾳ χωρὶς γνώμης τοῦ ἐκείσε ἀρχιε-

ρεως. Zonar. ad can. 6 synodi Constantinopolit.
œcumenicæ II.

(6) Petri et Zooræ. Quos condemnavit v synodus
Constantinopolitana.

esse, nec ab illis abesse magnum ad temporis intervallum, scientes omnino futurum, ut nec impensæ suppositentur eis ab administratoribus ecclesiæ sum, atque pœnis etiam subficiantur, quæ de his statutæ sunt.

Legito constitutionem hujus tituli secundam de præsentī capite, quæ est in textu constitutionis 127.

Res immobiles ecclesiarum, quæ sunt in metropolitibus, non aliter alienentur, nisi præsentē metropolitano, et aliis duobus episcopis ejusdem viciniae, deputatis a synodo, uti res ipsas præsentibus agatur.

Legito constitutionem secundam tituli proxime sequentis, quæ tempore posterior est ea, quæ exstat in textu constitutionis 127, de alienatione rerum ecclesiasticarum.

Dat. Kalend. Mails, imperii Justiniani anno duodecimo, Joanne eos.

VIII. *Ut quæ circa Viminacium Romanis subjiçiantur civitates, sub speciali sint archiepiscopo, non sub Thessalonicensi.*

Idem imp. Castellioni episcopo primæ Justinianæ. Multis et variis modis, etc.

Omnes episcopi civitatum, quæ sunt circa Viminacium, subsint archiepiscopo primæ Justinianæ, quandoquidem et præfectura Paunoniæ illuc est translata.

Dat. mense Maio, Belisario eos.

IX. *Lex, quæ statuitur ut definitus sit numerus clericorum sanctæ Majoris ecclesiæ atque reliquarum ecclesiarum.*

Idem imp. Epiphaniō archiepiscopo Constantinopolitano. Jam quidem communi et speciali lege, etc.

Hæc constitutio, quæ localis est, ordinat eorum clericorum numerum, qui cultui sacro in ecclesia Majorē Constantinopolitana, et in venerabilibus sub ea domibus, inservire debent, prohibens in posterum ordinari aliquem absque diariis, et per patrociniū ab ecclesia in aliam ecclesiam transferri.

Dat. d. xix Kal. Ap. Belisario eos.

X. *Ut clerici ex alia ecclesia in aliam transferantur, in deficientium statutum numerum*

Idem imp. Anthimo [al. Anthemio] episcopo Constantinopolitano. Legem nuper scripsimus, et cætera.

Localis est hæc quoque constitutio, quæ jubet, ut in locum eorum clericorum, qui deficiunt in venerabili clero Majoris ecclesiæ Constantinopolitanæ, non introducatur paganus, nec super numerum, ex aliis ecclesiis, donec ad expressum ab initio statutum redigatur numerus eorum, qui qualibet in ecclesia sacrum ministerium obeunt. Cæterum ejiciens eos, qui de paganis in aliorum

ἐκκλησίαις, καὶ μὴ πολὺν χρόνον τοῦτων ἀπολιμπάνεσθαι, εἰδότες ὡς οὐτε θανάτοι χορηγηθήσονται αὐτοῖς ἐκ τῶν διοικητῶν τῆς κατ' αὐτοῖς ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ ποιναὶς ὑποβληθήσονται ταῖς περὶ τούτων διαγινόμεναις.

Ἀνάγνωθι β' διάταξιν τοῦδε τοῦ τίτλου περὶ τοῦ παντὸς κεφαλαίου, τὴν ἐν τῷ ῥητῷ ρκζ'.

Τὰ ἀκίνητα πράγματα τῶν ἐν ταῖς μητροπόλεσιν ἐκκλησιῶν μὴ ἄλλως ἐκποιήσῃω, εἰ μὴ παρήντος τοῦ μητροπολίτου, καὶ ἄλλων δύο ἐπισκόπων τῆς αὐτῆς παροικίας δέκρετον ἐπ' αὐτοῖς πραχθῆ.

Ἀνάγνωθι διάταξιν β' τοῦ ἐξῆς τίτλου, μεταγενεστέραν οὖσαν τῆς ἐν τῷ ῥητῷ ρκζ' περὶ ἐκποιήσεως ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων.

Ἐγράφη καλάνθαις Μαιαίς, βασιλεῖα: Ἰουστιανου τοῦ τδ ιβ', ὑπάτου Ἰωάννου.

Η'. Ὅσα τὰς περὶ τὸ Viminacium γειομένης ἐπὶ Ῥωμαίους πόλεις ἐπὶ ἰδικῶν ἀρχιεπισκόπων εἶναι, μὴ μὴρ ἐπὶ τὸν Θεσσαλονικῆς.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Κωνσταντίνου ἐπισκόπου Ἰουστινιανῆς α'. Multis et variis modis.

Τῶν περὶ τὸ Viminacium πόλεων καὶ οἱ ἐπίσκοποι πάντες ἐπὶ τὸν ἀρχιεπίσκοπον Ἰουστιανῆς πρώτης Ἰουστινιανῆς· ἐπειδὴ καὶ ἡ ἐπαρχιώτης ἡ περὶ Παννονίαν ἐκεῖσε μετέστη.

Ἐγράφη μηνὶ Μαΐου, ὑπατεία Βελισαρίου.

Θ. Νόμος περὶ τοῦ ὁρισμένου εἶναι τὸν ἀριθμὸν τῶν κληρικῶν τῆς ἀγίας Μεγάλης ἐκκλησίας καὶ τῶν λοιπῶν ἐκκλησιῶν.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἐπιφανίῳ ἀρχιεπισκόφῳ Κωνσταντινουπόλεως. Ἦδη μὲν κοινῶς τε καὶ ἰδικῶς νόμῳ.

Ἡ διάταξις τοπικῆ οὖσα τάττει τὸν ἀριθμὸν τῶν φειδόντων λειτουργεῖν κληρικῶν ἐν τῇ Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἐν τοῖς ἐπ' αὐτὴν σκεπτοῖς οἰκοῖς, κωλύουσα τοῦ λοιποῦ ἀδίαρον χειροτονεῖσθαι, καὶ σουπερνόμερον ἐπὶ ἐκκλησία: εἰς ἐτέραν ἐκκλησίαν μεταφέρεσθαι.

Ἐγράφη πρὸς ιθ'. Κολανδῶν Ἀπριλίῳ, ὑπατεία Βελισαρίου.

Υ'. Περὶ τοῦ κληρικῶν δὲ ἐτέρας ἐκκλησίας μεταίθεσθαι εἰς ἐτέραν, εἰς τὸ τῶν ἐλλειπόντων καὶ σκεπτούτων ἀριθμὸν [ἢ εἰς τὸ τῶν ἐλλειπόντων στάτουτον καὶ ἀριθμὸν].

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἀνθίμῳ ἐπισκόφῳ Κωνσταντινουπόλεως. Νόμος ἐναγχοῦς ἐγράψαμεν.

Τοπικῆ καὶ αὐτὴ ἡ διάταξις, κελύεσσεσ ἀντὶ τῶν ἐλλειπόντων κληρικῶν τῷ εὐαγεῖ κλήρῳ τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως μὴ ἀναίστασθαι παγανῶν, ἀλλὰ καὶ σουπερνόμερον ἐκ τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν· ἔω: ἂν εἰς ῥηθὲν ἐξ ἀρχῆς στάτουτον περιστεθῆ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν ἐκάστῃ ἐκκλησίᾳ λειτουργούντων. Ἐκβάλλουσα δὲ τοὺς ἀπὸ παγανῶν ἀνεπισχθέντας, σωφρονίζε: τοῖς οἰκονόμοις:

τῆ ἀναπράξει τῶν χορηγηθέντων αὐτοῖς διαρίων. **A** locum introducti sunt, castig. t. economos per exactionem suppeditatorum illis diariorum.

Ἐγράφη εἰδοῖς Αὐγούστου, ὑπαταῖς Βελισαρίου. **IA'**. Ὅστε τὰ καλούμενα ἐμφανιστικά ἐπὶ τῶν κληρικῶν, καὶ τὰ ἐξῆς.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Μητῆ ἐπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως. Παρὰ πολλῶν προσελούσεως δεγόμενοι.

Μόνοι οἱ χειροτονούμενοι ἐν τῇ Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ Κωνσταντινουπόλεως ἀπαιτεῖσθωσαν συνηθείας· οἱ δὲ τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν κληρικοὶ, ἀπαιτούντες συνηθεία· τοὺς ἐν αὐταῖς χειροτονούμενους, τῆς ἱερωσύνης ἐκπιπέτωσαν, τῶν ἀπαιτηθέντων τοῦ αὐτῶν ὑπαισύντας [in alio ms. ὑπαισύντων] βαθμοῦς.

Ἐγράφη πρὸ γ' νῶνων Νοεμβρίων, βασιλεῖς Ἰουστινιανοῦ τὸ ια', μετὰ τὴν ὑπαταίαν Βελισαρίου τὸ γ', Ἰνδικτιῶνι α'.

II'. Ἐνθα τινὲς ἀφίστανται κληρικοὶ, ἕτεροι δὲ ἀντ' αὐτῶν ἀντικαθίστανται, καὶ ἐξῆς.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τῷ αὐτῷ. Πολλοὶ πολλὰ κληρικοὶ.

Τὸ α' κεφάλαιον τῆς διατάξεως γενικόν ἐστι. Κελεύει γὰρ τοὺς ἀντισαυθέντας κληρικοὺς εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀναχωρησάντων τὰς ἐκείνων κομιζέσθαι σιτήσεις, ἐκείνων λοιπὴν μὴ προσδεχομένων. Τὸ β' κεφάλαιον τοπικόν· προαγορεύει γὰρ τοῖς ἐπισκόποις Κωνσταντινουπόλεως κατὰ δοκιμασίαν ποιεῖσθαι τὰς χειροτονίας τῶν ὑπ' αὐτοὺς κληρικῶν, μὴ ἐπιστρέφομένους ταῖς αἰτήσεις τῶν προσαγόντων αὐτούς· εἰ καὶ αὐτοὶ χερηγίαν ποιοῦνται τῆς δαπάνης τῶν αὐτῶν εὐχῶν οἴκων, εἰς οὓς αὐτοὺς ἀξιῶσι χειροτονηθῆναι.

Ἐγράφη βασιλεῖς Ἰουστινιανοῦ τὸ ια', μετὰ τὴν ὑπαταίαν Βελισαρίου.

II'. Περὶ μοναστηρίων καὶ μοναχῶν, καὶ τὰ ἐξῆς.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἐπιφανίῳ ἐπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ ἐν ἀσκήσει μοναχικῇ.

Μηδεὶς ἐπιβαλλίτω κίβειν μοναστήριον, εἰ μὴ πρότερον εὐχῆς ἡγησαμένης ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου παγῆ ἐν τῷ τόπῳ ὁ τίμιος σταυρός.

Μηδεὶς λαμβανέτω σχῆμα μοναχικόν, εἰ μὴ πρότερον τριετίαν ἐν μοναστηρίῳ καρτερήσῃ, τὴν περὶ τὴν ἄσκησιν ἐνδεικνύμενος συντονίαν. Ὁ δὲ οὕτω μονάσας, εἰ καὶ δούλος· ἐστίν, ἐλευθεροῦται μετὰ τριετίαν. Ὁ ὑποσχών περὶ καταστάσεως ζήτησιν, εἰ δὴ εἰς ἕτερον μετέλθοι βίον, καταδουλοῦται. Ἐξεστὶ δὲ τῷ δεσπότην λόγον ἀπαθείας παρῆγοντι πρὸ τριετίας τὴν ἴδιον ἐκδικεῖν δούλου, μεθ' ὧν ὑφείλετο καὶ εἰσῆγαγεν ἐν τῷ μοναστηρίῳ πραγμάτων. Εἰ δὲ μηδὲν αὐτῶν διελεγχθῆ καταίμα, δεικνύται δὲ σεμνός, καὶ περὶ τὴν ἀσκήσιν σπουδαῖος ὁ οἰκίτης, οὐ δύναται αὐτὸν οὐδὲ πρὸ τῆς τριετίας λαμβάνειν. Τὰ μέντοι πράγματα, ἀ φαίνεται ἐν τῷ μοναστηρίῳ εἰσαγαγῶν, εἰσπράξει. Εἰ δὲ ἀπολίποι τὸ μοναστήριον οὗτος αὐτὸς ὁ μονάσας οἰκίτης, ἔξεστι τῷ δεσπότην ἔλκειν αὐτὸν εἰς δουλείαν.

Dat. id. Aug. Belisario cos.

XI. Ut quæ insinuatione vocantur in clericis, et cætera.

Idem imp. Menæ episcopo Constantinopolitano. A multis adit, et quæ sequuntur.

Ab iis, qui ordinantur in ecclesia Majore Constantinopolitana, consuetudines exiguntur. Aliarum vero ecclesiarum clerici ab iis, qui ad eas ordinantur, si consuetudines exigant, sacerdotium amittant, succedentibus ad gradus ipsorum iis ipsis, a quibus exactæ consuetudines fuerint.

Dat. a. d. in Non. Novembris, imperii Justiniani: anno undecimo, post consulatum Belisarii tertio, Indictione i.

XII. Ubi clerici quidam abscedunt, alios autem suo loco substituunt, et cætera.

Idem imp. eidem. Multi srpe clerici, etc.

Primum constitutionis hujus caput generale est. Juhet enim, ut clerici qui subrogati sunt in locum aliorum, qui successerunt, ipsorum annonas accipiant, nec illos deinceps admittendos. Alterum caput est locale: nam denuntiat episcopis Constantinopolitanis, ut examine interveniente clericorum sibi subjectorum ordinationes faciant, nullam habentes rationem petitionum illorum, qui eos producent, licet ipsi sumptum eisdem venerabilibus domibus suppeditent, ad quas illos ordinari cupiunt.

Dat. imperii Justiniani anno undecimo, post consulatum Belisarii tertio.

XIII. De monasteriis et monachis, et quæ sequuntur.

Idem imp. Epiphiano episcopo Constantinopolitano. Vita, quæ in exercitatione solitaria consumitur, etc.

Nemo exstruere monasterium incipiat, nisi prius precibus conceptis ab episcopo defixa fuerit in eo loco crux venerabilis.

Habitum solitarium nemo sumat nisi prius triennium in monasterio perseveraverit, et in exercitatione studium intentum probaverit. Qui vero vitam solitariam ita fuerit amplexus, tametsi servus est, post triennium sit liber. Qui status quæstionem sustinuit, si ad alteram vitam transierit, in servitutem retrahitur. Licet autem domo, caventi de non laudando servo, ante triennium vindicare servum suum cum rebus iis, quas abstulit et in monasterium invexit. Si vero nullius eum veliti coarguit, et si constet eum honestum esse ac sedulum in exercitatione, non potest ejusmodi servum, ne quidem ante triennium recipere. Verumtamen eas res, quas ipsum constat in monasterium invexisse, dominus exiget. Sin autem servus ille, qui vitam monasticam amplexus est, monasterium reliquerit, licitum est domino, ut eum in servitutum trahat.

Debent in communi loco monachi degere, his exceptis, qui a secessu et quiete vocantur anchoretæ et hesychastæ (7).

Res ejus monachi, qui ad aliam vitam transierit, ad monasterium ipsius pertinebunt.

Qui solitariam vitam amplexurus est, prius de rebus suis testetur, sciens futurum, ut res ejus ad monasterium una cum ipso perveniant, monasterii dominio vindicandæ.

Qui vitam solitariam est amplexurus, liberis suis det, quod eis ex lege (*Falcidia scil.*) debetur, vel eam partem prius suppleat, uxori vero dotem, et quæ illi ex casu mortis competunt.

Nota ex hac constitutione, quod tam dos, quam ante nuptias donatio, computentur in quantitatem partis legitimæ.

Monachus si militaverit, res suas amittens, sit apparitor.

Nemo suscipiat eum qui de monasterio in aliud monasterium transit: nam substantia ipsius ad monasterium prius pertinebit.

Qui ex monacho factus fuerit clericus, uxorem non ducat, nec scortetur. Etenim alioqui privatam ad vitam redigetur, nec ulli militiæ semet dedere poterit.

Abbatem non simpliciter gradus, sed vitæ bonitas constituit.

Quæcunque de monachis et clericis maribus dicta sunt, eadem et in feminis locum habent.

Dat. a. d. Kal. April. Belisario cos.

XIV. Quomodo vivere monachos oporteat.

Idem imp. Menæ episcopo Constantinopolitano. Vita solitaria, et cætera.

Hæc constitutio confirmans positam ante se constitutionem in hoc opere, magis accuratam pro monachis vivendi rationem et observationem adjungit. Prohibet etiam, ne sepulera virorum in monasteriis muliebribus fiant, neve nulleres in monasteriis virilibus sepeliantur: quorum utrumque peccatis occasionem præbere dicit. Nec item ob aliam quampiam causam in monasteriis virilibus conspici feminam permittit, aut viros in muliebria monasteria venire.

Nota regulam, quod monachi cognatione carcant, si qui vitam cœlestem æmulantur.

Dat. Non. Martii, imperii Justiniani anno tertio decimo, Apione cos.

XV. Constitutio, apud quosnam litigare monachi vel monasteria debeant.

Idem imp. eidem. Cum rem didicerimus, etc.

Hæc constitutio monasticam vitam agentium, tam virorum, quam seminarum, atque etiam virginum consecratarum causas eximens ab audientia præsidum, mandat constitutis in quolibet loco episcopis, ut eas examinent, et via compendiaria

Χρή τῶν μοναχῶν ἐν κοινότητι διατελεῖσθαι χωρὶς τῶν ἀναχωρητῶν καὶ ἡττοαστῶν.

Τὰ πράγματα τοῦ εἰς ἕτερον βίον μεταβιόντος μοναχοῦ τῷ κτ' αὐτῶν διοίσουσι μοναστηρίῳ.

Ὁ μέλλων μενεῖσθαι προδιατελεσθῶ τὰ εἰκαστά, εἰδῶς ὡς συνεισελεύσονται τῷ μοναστηρίῳ τὰ πράγματα, καὶ τῆς τούτου γενήσονται δεσποτίας.

Ὁ μέλλων μονάζειν, τοῖς μὲν παῖσι το ἐκ νόμων ἐποφειλούμενον διδόντω, ἢ προσανακίηρόν τω μέρος, τῇ δὲ γαμετῇ τὴν προίκα καὶ τὰ ὑπὸ κάσου τῆς τελευταίας ἀρμόζοντα.

Σημεῖωσαι ἐκ τῆς διατάξεως, ὅτι καὶ ἡ προίκα καὶ ἡ πρὸ τοῦ γάμου δωρεὰ συμψηφίζεται εἰς τὸ ποσοῦν τοῦ νομίμου μέρους.

Μοναχὸς, εἰ στρατεύσῃται, τῶν οἰκίων ἐκπίπτων, ταξιώτης γίνεται.

Μηδεὶς δεχέσθω τὸν ἀπὸ μοναστηρίου εἰς μοναστήριον ἕτερον μεταβαίνοντα· ἡ γὰρ τούτου ὑπέστασις τῷ προτέρῳ διοίσει μοναστηρίῳ.

Ὁ ἀπὸ μοναχῶν γενόμενος κληρικὸς μὴ γαμεῖτω, ἢ πορνεύτω. Ἐπεὶ τοῖ γε ἰδιώτης ἔσται μὴ δυνάμενος στρατεία περιμύδαλλειν.

Τὸν ἡγούμενον οὐχ ἀπλῶς ὁ βαθμὸς, ἀλλ' ὁ χρηστός προχειρίζεται βίος.

Ὅσα περὶ μοναχῶν κληρικῶν εἴρηται ἀρβένων, ταῦτα καὶ ἐπὶ θηλειῶν κρατεῖ.

Ἐγράφη πρὸς καλαβῶν Ἀπριλλίων, ὑπατεία Βελισσαρίου.

15 Περὶ τοῦ πῶς βιοῦν μοναχοί.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Μηνᾶ ἐπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ μονήρης βίος.

Ἡ διάταξις, κυρούσα τὴν πρὸ αὐτῆς κειμένην ἐν τῷ βε τῷ συντάγματι, ἀκριβοτέρων τοῖς μοναχοῖς προστίθει, διὰ τὴν τε καὶ παραφυλακὴν. Κωλύει δὲ καὶ τάφους ἀνδρῶν εἰς γυναικῶν τιθεσθαι μοναστήρια, καὶ γυναῖκας ἐν ἀνδρείοις θάπτεσθαι, ἐκείτηρον ἀμαρτημάτων πρόβρον εἶναι λέγουσα. Οὕτως δὲ ἄλλης ἔνεκεν αἰτίας ἐν ἀνδρικοῖς μοναστηρίοις ἐρᾶσθαι γυναῖκα συγχωρεῖ, ἢ ἀνδρὸς εἰς γυναικῶν παραβλλόμενοι μοναστήρια.

Σημεῖωσαι κανόνα, ὅτι συγγένεια μοναχοῖς οὐκ ἔστι, τοῖς γε τὸν ἐν οὐρανοῖς ζηλώσασιν βίον.

Ἐγράφη ὁ νόμων Μαρτίων, βασιλεῖα Ἰουστινιανοῦ τὸ ιγ', ὑπατεία Ἀππίωνος.

15'. Ἡ διάταξις παρὰ τισὶ θεῖ διδάζεσθαι μοναχοῖς ἢ μοναστηρίαις.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τῷ αὐτῷ. Πρῶγμα μαθόντες.

Ἡ διάταξις, ἐξαιρούσα τῆς τῶν ἀρχόντων ἀκρόσεως τὰς τῶν μοναζόντων ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, καὶ μὴν καὶ ἱερωμένων παρθένων ὑποθέσεις, παρακλείεται τοῖς κατὰ τόπον ἐπισκόποις ἐξετάζειν ταύτας, καὶ τέμνειν συντόμως κατὰ τοὺς νόμους

Annibalis Fabroti notæ.

(7) *Hesychastæ*. D. Basilius, p. 734, Joannes Mosthopolus, c. 52, ἡττοαστήρια, concilium Flo-

rentinum p. 793 et in constitutione relata a Balsamone ad can. 12 synodi vii.

τα τοις ἱεροῦς κανόνας · τῶν μὲν ἀρχόντων, εἰ
ταῦτα μὴ φυλάξωσι, τῆς ἀρχῆς ἐκπιπτόντων, καὶ ἰ-
γρυσίου λίτρας ποινήν τῷ δημοσίῳ καταβαλλόντων ·
τῶν δὲ ἀρβύλων ἐκδικαστῶν ἕνα τῶν εἰρημίων
ὁπομησῶσι, εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐγκλείστραν
ἐμβάλλομένων, καὶ ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου σωφρονι-
ζομένων.

Ἐγράφη εἰδοῖς Μαλαίς, βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τῷ
ιβ', ὑπατεῖς Ἀππιωνοῦ.

ΙΓ'. Ἡ διὰ ταξίς ἐρμηνεύει τὴν προτέραν δι-
τάξιν τὴν περὶ τῶν εἰσιόντων εἰς μοναστήρια,
καὶ τὰ ἐξῆς.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννην ἐπάρχω πραιτωρίων.
Πρῶτον τοιοῦτον εἰς ἡμᾶς.

Τὴν βουλομένην διὰ ταξίς τὰ τῶν ἀποτασσομένων
πράγματα οἷς ἐμόνασαν προσκυροῦσθαι [Ἰσ. προσ-
κυροῦσθαι] μοναστηρίοις, κελεύει ἢ παροῦσα δι-
τάξις εἰς τὰ πρὸ αὐτῆς μὴ ἐκτείνεσθαι φάκτα,
τοῖς προτέροις νόμοις τὴν τούτων παραδιδούσαν
τομὴν.

Ἐγράφη εἰδοῖς Ὀκτωβρίου, βασιλείας Ἰουστινια-
νοῦ τῷ ιβ', ὑπατεῖς Ἰωάννου.

ΙΔ'. Περὶ χειροτονίας ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν,
καὶ περὶ συνόδων, καὶ προσκομιδῆς.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Πέτρῳ μαγίστρῳ. Εἰς τοὺς
πολιτικοὺς νόμους.

Χρὴ ψηφίσματα τῶν χειροτονοῦμένων ἐπισκόπων
ὕπὸ τῶν κληρικῶν καὶ τῶν πρωτεύόντων ἐν ταῖς
πόλεσι γίνεσθαι, προκειμένων τῶν ἁγίων Εὐαγγε-
λίων ἐπὶ τρισὶ πρόσωποις · καὶ ἕκαστον ὁμῶς ἐν
κατ' αὐτὸν ὄτι οὐ δεῖ θόσιν, ἢ ὑπόσχεσιν, ἢ φιλίαν,
ἢ χάριν, ἢ ἄλλην οὐρανὴν προσπάθειαν, ἀλλ'
εἰδότες τοὺς ψηφισθέντας ὀρθῆς πίστεως καὶ σεμνοῦ
βίου, καὶ ὑπὲρ τὸ τριακοστὸν ἔτος εἶναι, τοῦτους
ἐπελεξάντο · καὶ ὡς αὐτὸς γαμετὴν, οὐδὲ παῖδας
ἔσασιν αὐτοὺς ἔχοντας νομίμους ἢ φυσικοὺς, ἢ παλ-
λακὴν ἔσχηκεναι ἢ ἔχειν · ἀλλ' εἰ καὶ πρότερόν τις
αὐτῶν γαμετὴν ἔσχεν, ὡς μίαν ταύτην, καὶ ἐκ
παρθενίας αὐτῷ συνοικῆσασιν. Προστιθέναι δὲ
τοῖς ψηφισασίν ὡς οὐδὲ πολιτευόμενον ἢ ταξιώτην
τινὰ τὸν ψηφισόμενον εἶναι γινώσκουσιν · πλὴν εἰ
μὴ ἐν μοναστηρίῳ οὐκ ἔλαττον ἢ δεκαπέντε ἐνιαυ-
τῶν μοναδικῷ νόμῳ ὁ πολιτευόμενος ἢ ταξιώτης
βίον ἀδιάβλητον ἐξετέλεσεν · ἵνα ἐκ τῶν οὕτω
ψηφισομένων τριῶν προσώπων ἐπίσκοπος χειροτο-
νηθῆναι τῇ ἐπιλογῇ καὶ τῷ κρίματι τοῦ χειροτο-
νοῦντος. Χρὴ δὲ τὸν μέλλοντα χειροτονεῖσθαι λιβελλὸν
ἀπαιτεῖσθαι παρὰ τοῦ μέλλοντος αὐτὸν χειροτονεῖν,
τὴν αὐτοῦ πιστούμενος πληροφορίαν. Ἀπαγγέλλειν
δὲ καὶ τὴν ἁγίαν προσκομιδὴν τὴν ἐπὶ τῇ ἀγίᾳ κοι-
νωσίᾳ γινομένην, καὶ ἐπὶ τῷ ἁγίῳ βαπτίσματι
προνοῦσαν εὐχήν, καὶ τὰς λοιπὰς προσευχὰς · ὁ-
μῶναι δὲ καὶ αὐτὸν τὸν χειροτονοῦμενον, ὡς οὐτε
δεῖ ἐτέρου [Ἰσ. οὐτε δεῖ αὐτοῦ] προσώπου δέδωκε τι,
ἢ ὑπέσχετο, ἢ μετὰ ταῦτα δώσει, ἢ τῷ χειροτονοῦ-
ντι αὐτὸν, ἢ τοῖς τὰ ψηφίσματα εἰς αὐτὸν πεποιη-
μένοις τῆς χειροτονίας. Τούτων δὲ μὴ φυλάττομέ-
νων, καὶ τὸν χειροτονοῦμενον καὶ τὸν χειροτονοῦντα
τῆς ἐπισκοπῆς ἐκβάλλεσθαι. Κατηγορηθέντος δὲ

secundum leges ac sacros canones decident : pri-
silibus, si hæc non observaverint, magistratum
suum amittentibus, ac decem librarum auri pœnam
fisco solventibus : exsecutoribus autem, qui vel
unam ex personis indicatis ausi fuerint commo-
nere, conjiciendis in claustrum ecclesiasticum et
ab episcopo castigandis.

Dat. Id. Malis, imperii Justiniani anno decimo
tertio, Apione eos.

XVI. Hæc constitutio priorem interpretatur consti-
tutionem, de his, qui ingrediuntur in monasteria,
et cætera.

Idem imp. Joanni P. P. Res ejusmodi ad nos, et
quæ sequuntur.

Constitutionem illam quæ vult, ut res eorum,
qui mundo renuntiant, addicantur iis monasteriis,
in quibus solitaria vitæ se dederunt, jubet hæc
constitutio non extendi ad ea, quæ ante ipsam
facta fuerunt, decisionem eorum legibus prioribus
attribuens.

Dat. Id. Octobr, imperii Justiniani anno duode-
cimo, Joanne eos.

XVII. De ordinatione episcoporum, et de synodis,
et oblatione.

Idem imp. Petro magistro officiorum. Si leges civi-
les, et cætera.

Oportet de iis, qui ordinantur episcopi, decre-
tum a clero et civitatibus fieri, propo-
sitis sanctis Evangeliiis, in tres personas, et
quemlibet de iis jurare, quod non per largitionem,
vel promissionem, vel amorem, vel gratiam, vel
aliam quamcunque affectionem, sed quod scienti
hos suffragiis decretos, esse recte fidei et honestæ
vitæ, et annis triginta majores, idcirco eos dele-
gerint : item, quod sciant eos nec uxorem, nec
liberos habere, legitimos aut naturales ; vel con-
cubinam habuisse, vel habere ; quin etiam si quis
eorum prius uxorem habuerit, quod eam habuerit
solam, et quæ a virginitate sua in ejus contubernio
fuerit. Debent etiam decretis adjicere, quod neque
curialem aut apparitorem ex iis, quibus suffragia
tribuantur, aliquem esse noverint : extraquam si
in monasterio non minus quindecim annis lege
solitaria curialis aut apparitor vitam reprehensionis
expertem egerit ; ut ex tribus hisce personis, quibus
suffragia sic tribuantur, episcopus ordinetur, id-
que per electionem et judicium ordinantis episcopi.
Debet item ab illo, qui ordinandus est, exigi
libellus per eum, qui ordinaturus est, quo de ipsius
in doctrina integritate caveatur. Enuntiet etiam
sacrosanctam oblationem, quæ fit in communione
sacra, et precationem, quæ in sacrosancto bap-
tismate concipi solet, cum precationibus cæteris.
Ipse præterea, qui ordinatur, juret, quod neque
per se, neque per aliam personam dederit aliquid,
vel promiserit, vel deinceps daturus sit ordinanti
episcopo, vel iis, qui ordinationis decreta de ipso
fecerunt. Quæ si non serventur, tam is qui ordi-
natur, quam qui ordinat, episcopatu spoliatur.

Debent in communi loco monachi degere, his exceptis, qui a seccassu et quiete vocantur anachoretæ et hesychastæ (7).

Res ejus monachi, qui ad aliam vitam transierit, ad monasterium ipsius pertinebunt.

Qui solitariam vitam amplexurus est, prius de rebus suis testetur, sciens futurum, ut res ejus ad monasterium una cum ipso perveniant, monasterii dominio vindicandæ.

Qui vitam solitariam eat amplexurus, liberis suis det, quod eis ex lege (*Falcidia scil.*) debetur, vel eam partem prius suppleat, uxori vero dotem, et quæ illi ex casu mortis competunt.

Nota ex hac constitutione, quod tam dos, quam ante nuptias donatio, computentur in quantitatem partis legitimæ.

Monachus si militaverit, res suas amittens, sit apparitor.

Nemo suscipiat eum qui de monasterio in aliud monasterium transit: nam substantia ipsius ad monasterium prius pertinebit.

Qui ex monacho factus fuerit clericus, uxorem non ducat, nec scortetur. Etenim alioqui privatam ad vitam redigetur, nec ulli militiæ semet delere poterit.

Abbatem non simpliciter gradus, sed vitæ bonitas constituit.

Quæcumque de monachis et clericis maribus dicta sunt, eadem et in feminis locum habent.

Dat. a. d. Kal. April. Belisario cos.

XIV. *Quomodo vivere monachos oporteat. Idem imp. Menæ episcopo Constantinopolitano. Vita solitaria, et cætera.*

Hæc constitutio confirmans positam ante se constitutionem in hoc opere, magis accuratam pro monachis vivendi rationem et observationem adjungit. Prohibet etiam, ne sepulera virorum in monasteriis muliebribus fiant, neve mulieres in monasteriis virilibus sepeliantur: quorum utrumque peccatis occasionem præbere dicit. Nec item ob aliam quampiam causam in monasteriis virilibus conspici feminam permittit, aut viros in muliebria monasteria venire.

Nota regulam, quod monachi cognatione careant, si qui vitam cœlestem æmulantur.

Dat. Non. Maiis, imperii Justiniani anno tertio de imo, Apione cos.

XV. *Constitutio, apud quosnam litigare monachi vel monastria debeant.*

Idem imp. eidem. Cum rem didicerimus, etc.

Hæc constitutio monasticam vitam ægentium, tam virorum, quam feminarum, atque etiam virginum consecratarum causas eximens ab audientia præsidum, mandat constitutis in quolibet loco episcopis, ut eas examinent, et via compendiarie

Χρη τούς μοναχοὺς ἐν κοινοβίῳ διατελεῖσθαι χωρὶς τῶν ἀναχωρητῶν καὶ ἡτυχαστῶν.

Τὰ πράγματα τοῦ εἰς ἕτερον βίον μεταβιόντος μοναχοῦ τῷ κατ' αὐτὸν διοίσει μοναστηρίῳ.

Ὁ μέλλων μενάζειν προδιατιθέσθω τὰ οἰκία, εἰδὼς ὡς συνεπιτελεῦσθαι τῷ μοναστηρίῳ τὰ πράγματα, καὶ τῆς τούτου γενήσονται δεσποτείας.

Ὁ μέλλων μονάζειν, τοῖς μὲν παῖσι τὸ ἐκ νόμων ἐποφειδόμενον διδόντω, ἢ προσωναπληροῦτω μέρος, τῇ δὲ γαμετῇ τὴν προίκα καὶ τὰ ὑπὸ κάσου τῆς τελευτῆς ἀρκιζόντα.

Σημεῖωσαι ἐκ τῆς διατάξεως, ὅτι καὶ ἡ προίκα καὶ ἡ πρὸ τοῦ γάμου ἑωρεὰ συμψηφίζεται εἰς τὸ ποσὸν τοῦ νομίμου μέρους.

Μοναχ' ἄνθρωπος, εἰ στρατευθῆσεται, πῶν οἰκίων ἐκπίπτων, ταξιώτης γίνεται.

Μηδεὶς δεχέσθω τὸν ἀπὸ μοναστηρίου εἰς μοναστήριον ἕτερον μεταβαίνοντα· ἡ γὰρ τούτου ὑπόστασις τῷ προτέρῳ διοίσει μοναστηρίῳ.

Ὁ ἀπὸ μοναχῶν γενόμενος κληρικὸς μὴ γαμεῖτω, ἢ πορνεύειτω. Ἐπεὶ τοὶ γε ἰδιώτης ἔσται μὴ δυνάμενος στρατεία παρεμβάλλειν.

Τὸν ἡγούμενον οὐχ ἀπλῶς ὁ βαθμὸς, ἀλλ' ὁ χρηστὸς προχειρίζεται βίος.

Ὅσα περὶ μοναχῶν κληρικῶν εἰρηται ἀρρένων, ταῦτα καὶ ἐπὶ θηλειῶν κρατεῖ.

Ἐγράφη πρὸς καλαυθῶν Ἀπριλίῳ, ὑπατεία Βελισσαρίου.

Id' *Περὶ τοῦ πῶς βιοῦν μοναχοίς.*

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Μητῆ ἐπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ μονήρης βίος.

Ἡ διάταξις, κυρούσα τὴν πρὸ αὐτῆς κειμένην ἐν τῷδε τῷ συντάγματι, ἀκριβοστέρην τοῖς μοναχῶσι προστίθει, διατάξαι τε καὶ παραφυλακὴν. Κωλύει δὲ καὶ τάφους ἀνδρῶν εἰς γυναικῶν τίθεσθαι μοναστήρια, καὶ γυναίκας ἐν ἀνδρείοις θάπτεισθαι, ἐκότερον ἀμαρτημάτων πρόξενον εἶναι λέγουσα. Οὕτως δὲ ἄλλης ἕνεκα αἰτίας ἐν ἀνδρικοῖς μοναστηρίοις ἐρᾶσθαι γυναῖκα συγχωρεῖ, ἢ ἀνδρες εἰς γυναικῶν παραβλλόμενοι μοναστήρια.

Σημεῖωσαι κανόνα, ὅτι συγγένεια μοναχοῖς οὐκ ἔστι, τοῖς γε τὸν ἐν οὐρανῶσι ζηλώσασιν βίον.

Ἐγράφη ὁ νόμος Μαρτίῳ, βασιλεῖα Ἰουστινιανοῦ τὸ εἶ, ὑπατεία Ἀππύωνος.

Id' *Ἡ διάταξις παρὰ τοῖσι δεῖ δικάζεσθαι μοναχοὺς ἢ μοναστήρια.*

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τῷ αὐτῷ. Πρᾶγμα μαθόντες.

Ἡ διάταξις, ἐξαιρούσα τῆς τῶν ἀρχόντων ἀκράσεως τῆς τῶν μοναζόντων ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, καὶ μὴν καὶ ἱερωμένων καρθίνων ὑποθέσεις, παρακελεύεται τοῖς κατὰ τόπον ἐπισκόποις ἐξετάζειν ταύτας, καὶ τέμνειν συντόμως κατὰ τοὺς νόμους

Annibalis Fabroti notæ.

(7) *Hesychastæ.* D. Basilijus, p. 734. Joannes Moschopolus, c. 52, ἡτυχαστήρια, concilium Flo-

rentinum p. 723 et in constitutione relata a Balsamone ad can. 12 synodi vii.

· α' τοις ἱεροῦς κανόνας · τῶν μὲν ἀρχόντων, εἰ
ταῦτα μὴ φυλάξωσι, τῆς ἀρχῆς ἐκπιπτόντων, καὶ εἰ
γρῦσει λιτρας ποινήν τῷ δημοσίῳ καταβαλλόντων ·
τῶν δὲ θάρβητάντων ἐκδιδοσῶν ἕνα τῶν εἰρημίων
ὑπομνήσαι, εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐγκλειστραν
ἐμβαλλομένων, καὶ ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου σωφρονι-
ζομένων.

Ἐγράφη εἰδοῖς Ματαίς, βασιλείας Ἰουστινιανου τοῦ
εβ', ὑπατεῖς Ἀππιωνος.

ΙΓ'. Ἡ διδάξις ἐρμηρεύει τὴν προτέραν διδά-
ταξιν τὴν περὶ τῶν εἰσιόντων εἰς μοναστήρια,
καὶ τὰ ἐξῆς.

Ὁ αὐτός βασιλεὺς Ἰωάννη ἐπαρχῶν πραιτωρίων.
Πρῶτον τοιοῦτον εἰς ἡμᾶς.

Τὴν βουλομένην διτάξιν τὰ τῶν ἀποτασομένων
πράγματα εἰς ἐμόνασαν προσκυροῦσθω [Ἰσ. προσ-
κυροῦσθαι] μοναστηρίοις, κελεύει ἡ παροῦσα δι-
τάξις εἰς τὰ πρὸ αὐτῆς μὴ ἐκτελεσθαι φάκτα,
τοῖς προτέροις νόμοις τὴν τούτων παραδιδούσαν
τομὴν.

Ἐγράφη εἰδοῖς Ὀκτωβρίου, βασιλείας Ἰουστινια-
νου τοῦ εβ', ὑπατεῖς Ἰωάννου.

ΙΔ'. Περὶ χειροτονίας ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν,
καὶ περὶ συνόδων, καὶ προσκομιδῆς.

Ὁ αὐτός βασιλεὺς Πέτρω μαγίστρῳ. Εἰς τοὺς
πολιτικοὺς νόμους.

Χρὴ ψηφίσματα τῶν χειροτονουμένων ἐπισκόπων
ὑπὲρ τῶν κληρικῶν καὶ τῶν πρωτεύόντων ἐν ταῖς
πόλεσι γίνεσθαι, προκειμένων τῶν ἁγίων Εὐαγγελ-
ίων ἐπὶ τρισὶ προσώποις · καὶ ἕκαστον ἐμύειν
κατ' αὐτὸν ὅτι οὐ διὰ δόσιν, ἢ ὑπόσχεσιν, ἢ φιλίαν,
ἢ χάριν, ἢ ἄλλην οὐρανῆποτε προσπάθειαν, ἀλλ'
εἰδότες τοὺς ψηφισθέντας ὀρθῆς πίστεως καὶ σεμνοῦ
βίου, καὶ ὑπὲρ τὸ τριακοστὸν ἔτος εἶναι, τούτους
ἐπελίζαντο · καὶ ὡς αὐτὸ γαμετήν, οὐδὲ παῖδας
ἴσασιν αὐτοὺς ἔχοντας νομίμους ἢ φυσικοὺς, ἢ παλ-
λακὴν ἐσχηκέναι ἢ ἔχειν · ἀλλ' εἰ καὶ πρότερόν τις
αὐτῶν γαμετήν ἔσχεν, ὡς μίαν ταύτην, καὶ ἐκ
παιθρίας αὐτῷ συνοικήσασαν. Προσιθέναι δὲ
τοῖς ψηφισμασιν ὡς οὐδὲ πολιτευόμενον ἢ ταξιώτην
εἶναι τὸν ψηφισόμενον εἶναι γινώσκουσιν · πλην εἰ
μὴ ἐν μοναστηρίῳ οὐκ ἔλαττον ἢ δεκαπέντε ἐνιαυ-
τῶν μοναστικῷ νόμῳ ὁ πολιτευόμενος ἢ ταξιώτης
βίον ἀδιάβλητον ἐξετέλεσεν · ἵνα ἐκ τῶν οὕτω
ψηφισομένων τριῶν προσώπων ἐπίσκοπος χειροτο-
νηθῆι τῇ ἐπιλογῇ καὶ τῷ κρίματι τοῦ χειροτο-
νοῦντος. Χρὴ δὲ τὸν μέλλοντα χειροτονεῖσθαι λιβεῖλον
ἀπαιτεῖσθαι παρὰ τοῦ μέλλοντος αὐτὸν χειροτονεῖν,
τὴν αὐτοῦ πιστούμενος πληροφορίαν. Ἀπαγγέλλειν
δὲ καὶ τὴν ἁγίαν προσκομιδὴν τὴν ἐπὶ τῇ ἀγίᾳ κοι-
νωσίᾳ γινομένην, καὶ ἐπὶ τῷ ἀγίῳ βαπτίσματι
προλοῦσαν εὐχὴν, καὶ τὰς λοιπὰς προσευχὰς · ὁ-
μύναται δὲ καὶ αὐτὸν τὸν χειροτονούμενον, ὡς οὕτε
δι' ἑτέρου [Ἰσ. οὕτε δι' αὐτοῦ] προσώπου δέδωκε τι,
ἢ ὑπέσχετο, ἢ μετὰ ταῦτα δώσει, ἢ τῷ χειροτονοῦ-
ντι αὐτὸν, ἢ τοῖς τὰ ψηφίσματα εἰς αὐτὸν πεποιη-
μένοις τῆς χειροτονίας. Τούτων δὲ μὴ φυλαττομέ-
νων, καὶ τὸν χειροτονούμενον καὶ τὸν χειροτονοῦντα
τῆς ἐπισκοπῆς ἐκβάλλεσθαι. Κατηγορηθέντος δὲ

secundum leges ac sacros canones decidunt : pri-
sidiis, si hæc non observaverint, magistratum
suum amittentibus, ac decem libram auri pecuniam
fisco solventibus ; exsecutoribus autem, qui vel
unam ex personis indicatis ausi fuerint commo-
nere, conjiciendis in claustrum eccleslasticum et
ab episcopo castigandis.

Dat. Id. Malis, imperii Justiniani anno decimo
tertio, Apione eos.

XVI. Hæc constitutio priorem interpretatur consti-
tutionem, de his, qui ingrediuntur in monasteria,
et cætera.

Idem imp. Joanni P. P. Res ejusmodi ad nos, et
quæ sequuntur.

Constitutionem illam quæ vult, ut res eorum,
qui mundo renuntiant, addicantur iis monasteriis,
in quibus solitariae vitæ se dederunt, jubet hæc
constitutio non extendi ad ea, quæ auto ipsam
facta fuerunt, decisionum eorum legibus prioribus
attribuens.

Dat. Id. Octobr, imperii Justiniani anno duode-
cimo, Joanne eos.

XVII. De ordinatione episcoporum, et de synodis,
et oblatione.

Idem imp. Petro magistro officiorum. Si leges civi-
les, et cætera.

Oportet de iis, qui ordinantur episcopi, decre-
tum a clero et civitatibus primatibus fieri, propo-
sitis sanctis Evangeliiis, in tres personas, et
quem bet de iis jurare, quod non per largitionem,
vel promissionem, vel amorem, vel gratiam, vel
aliam quancunque affectionem, sed quod scirent
hos suffragilis decretos, esse rectæ fidei et honestæ
vitæ, et annis triginta majores, idcirco eos dele-
gerint : item, quod sciant eos nec uxorem, nec
liberos habere, legitimos aut naturales ; vel con-
cubinam habuisse, vel habere ; quin etiam si quis
eorum prius uxorem habuerit, quod eam habuerit
solam, et quæ a virginitate sua in ejus contubernio
fuerit. Debent etiam decretis adjicere, quod neque
curiam aut apparitorem ex iis, quibus suffragia
tribuantur, aliquem esse noverint : extraquam si
in monasterio non minus quindecim annis lege
solitaria curialis aut apparitor vitam reprehensionis
D expertem egerit ; ut ex tribus hisce personis, quibus
suffragia sic tribuantur, episcopus ordinetur, id-
que per electionem et judicium ordinantis episcopi.
Debet item ab illo, qui ordinandus est, exigi
libellus per eum, qui ordinaturus est, quo de ipsius
in doctrina integritate caveatur. Enuntiet etiam
sacrosanctam oblationem, quæ fit in comunione
sacra, et precationem, quæ in sacrosancto bap-
tismate concipi solet, cum precationibus cæteris.
Ipse præterea, qui ordinatur, juret, quod neque
per se, neque per aliam personam dederit aliquid,
vel promiserit, vel deinceps daturus sit ordinanti
episcopo, vel iis, qui ordinationis decreta de ipso
fecerunt. Quæ si non serventur, tam is qui ordi-
natur, quam qui ordinat, episcopatu spoliatur.

Cum accusatus fuerit, qui ordinandus est episcopus, vel presbyter, vel diaconus, allusve clericus, aut abbas, tunc is, qui ordinationem vel creationem perficiet, praesente actore ac litem persequente, accusationem examinet. Quod si iudicium actor deserit, etiam lra disquisitionem accusationis accuratissimam instituat intra tres menses (8) : ac si quidem reum inveniat illum, qui ordinandus est, sive secundum canones sive secundum leges civiles, ordinationem differat. Accusator autem si non probaverit, vel aufugerit, si quidem clericus est, gradu suo dejicitur, sin laicus, castigationem competentem sustinet. Quae si non servantur, consimiliter tam is, qui ordinat, quam qui ordinatus est, expellitur. Caeterum quae dicta sunt, etiam in abbatis creatione locum habent.

Synodum episcoporum haberi oportet Octobri mense quotannis, et convenire illos, qui jus metropolitanicum habent, apud competentem patriarcham, ἡ ἄρχιεπίσκοπος vero apud suos metropolitanos : ut apud eos perquiratur de causis canonicis, et de iis, quaecunque nonnulli ex ipsis episcopis, et clericis, et monachis, et abbatibus in medium proferunt, veluti quae praeter divinos canones admittantur, secundum ordinem jurisdictionis suae. Quae quidem ita servabuntur, non ipsorum duntaxat episcoporum cura, verum etiam magistratuum civilium.

Debent illi, qui oblationem faciunt, vel precationem sacrosancti baptismatis concipiunt, clara voce preces ipsas et oblationem pronuntiare. Nam hoc et a Paulo principe apostolorum, et a sanctis Patribus praecipitur. Sacerdotes vero, qui hoc non faciunt, obnoxios esse dicit haec constitutio magni Dei iudicio, nec vigorem imperatorum effugere.

Dat. x Kal. April. Constantinopoli, Imperatoris Justiniani anno tricesimo nono, post consulatum Basilii vicesimo quarto.

Tituli I Paratitla.

Tit. 2, huius tertiae partis, constitutio 3. Prima sacerdotii (9-10) sedes est Romana, secunda Constantinopolitana.

Archiepiscopus primae Justinianae in subjectis sibi provinciis locum obtinet apostolicae sedis Romanae, et similem habet sacerdotii gradum episcopus Carthaginiensis in Africa.

Oportet episcopos, qui jus metropolitanicum habent, eodem perpetuo frui.

Episcopi debent administrationes eorum inspicere, qui provisos in quibusdam venerabilibus domibus constituti sunt ab iis qui easdem venerabiles domos exstruxerunt.

Annibalis Fabroti notae.

(8) *Intra tres menses.* Balsamon ad *Nomocan.* Photii tit. 1, c. 8, scribit singulare esse ut absente accusatore ejus qui ad episcopatum electus est, nec accusationem implente, intra tres men-

α τοῦ μέλλοντος χειροτονισθαι ἐπισκόπου, ἢ πρεσβυτέρου, ἢ διακόνου, ἢ ἄλλου κληρικοῦ, ἢ ἡγουμένου, ὁ μέλλων τὴν χειροτονίαν ἢ τὴν προβολὴν ποιείσθαι παρόντος τοῦ κατηγοροῦ καὶ ἐπιζήτοντος ἐξεταζέτω τὴν κατηγορίαν. Εἰ δὲ ἀπολιμπάνεται, ποιείσθω καὶ οὕτω ζήτησιν ἀκριβεστάτην τῆς κατηγορίας εἰσω μηνῶν τριῶν· καὶ εὐρίσκων αἰτίων τὸν μέλλοντα χειροτονισθαι, εἴτε κατὰ τοὺς κανόνας, εἴτε κατὰ τοὺς πολιτικούς τύπους, ὑπεριθέσθω τὴν χειροτονίαν. Ὁ δὲ κατηγορῶν, μὴ συστάς ἢ ἀποφυγῶν, εἰ μὴν κληρικός ἐστίν, ἐξωθείσθω τοῦ οἴκειου βαθμοῦ· εἰ δὲ λαϊκός, τὸν προσήκοντα ὠφρονισμὸν ὑπομείνω. Τούτων δὲ μὴ περιφυλαττομένων, ὡσαύτως ὁ χειροτονῶν καὶ ὁ χειροτονηθεὶς ἐκβαλλέσθω. Ταῦτα δὲ εἰρημένα καὶ ἐπι προβολῆς ἡγουμένων κρατεῖ.

Χρὴ δὲ σύνοδον γίνεσθαι τῶν ἐπισκόπων κατὰ τὸν ὁκτώ μηνῶν [Ὀκτωβρίων] ἐκάστου ἔτους, καὶ συνέσθαι τοὺς μὲν μητροπολιτικούς ἔχοντας δίκαιον παρὰ τῷ προσφῶρῳ πατριάρχῃ, τοὺς δὲ ἐπισκόπους παρὰ τοῖς οἴκειοις μητροπολίταις, ἐφ' ᾧ παρ' αὐτοῖς διαζητεῖσθαι τὰς τε κανονικάς αἰτίας, καὶ ὅσα τινὲς αὐτῶν τε τῶν ἐπισκόπων, καὶ τῶν κληρικών, καὶ τῶν μοναχῶν, καὶ τῶν ἡγουμένων, καταλείουσιν, ὡς παρὰ τοὺς θείους κανόνας τι διαπραττομένων, κατὰ τὴν τάξιν τῆς οἴκειας δικαιοδοσίας, τούτων φυλαττομένων οὐ μόνον παρ' αὐτῶν τῶν ἐπισκόπων, ἀλλὰ καὶ παρὰ τῶν πολιτικῶν ἀρχόντων.

Ἐπι γὰρ τοὺς προσκομίζοντας ἢ τὴν εὐχὴν τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ποιῶντας ἐκφωνεῖν τὰς εὐχὰς καὶ τὴν προσκομιδὴν. Ἐπιθεὶ τούτο καὶ Παῦλος τῷ κορυθαίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ τοῖς ἁγίοις διαγορεύεται Πατράσι. Τοὺς δὲ μὴ τούτο ποιῶντας ἱερεῖς ὑπευθύνους εἶναι τῇ κρίσει τοῦ μεγάλου Θεοῦ, καὶ μὴ ἐκφεύγειν κίνησιν βασιλικήν.

Δατ. καλεῖθ. Ἀπρ., Κωνσταντ. βασιλεῖα Ἰουστινιανοῦ 18', μετὰ τὴν ὑπατεσίαν.

Τὰ κερδίτεια τοῦ τίτ. Δ'.

Τίτλου β' διάταξις γ' : Πρώτος ἐστὶν ἱερωσύνης θρόνος ὁ Ῥώμης, δεύτερος ὁ Κωνσταντινουπόλεως.

Ἐπι ἀρχιεπίσκοπος τῆς πρώτης Ἰουστινιανῆς ἐν ταῖς ὑπ' αὐτὸν ἐπαρχίαις τὸν τόπον ἐπίχει τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου Ῥώμης, καὶ τὸν δευτὸν τῆς ἱερωσύνης βαθμὴν τοῦ ἐπισκόπου [Ἰω. ὁ ἐπίσκοπος] Καρθαγίνης τῆς Ἀφρικῆς.

Χρὴ τοὺς ἐπισκόπους τοὺς ἔχοντας μητροπολιτικὸν δίκαιον ἀπολαύειν τούτου διηγεκῶς.

Χρὴ τοὺς ἐπισκόπους ἐποπτεύειν τὰς διοικήσεις τῶν ἐν τισὶν εὐαγέσιν οἰκοῖς καταστάτων προνοητῶν τοῦς αὐτῆς εὐαγείας οἴκους οἰκοδομησάντων.

res rem definit is qui episcopum ordinaturus est: Ἰδικόν ἐστὶ διὰ τὸ χρῆσιμον τῆς χειροτονίας.

(9-10) *Prima sacerdotii.* Vide Zonar. ad canon. 3 synodi Constantinop. 1, et ad e. 8 concil. Chalced.

Διατυποῖ ἡ διάταξις τί χρῆ πρόκειται τὸν ἐπίσκοπον περὶ τῶν εἰς διὰδοσιν πτωχῶν, ἢ ἀνάρῃσιν τῶν αἰχμαλώτων, ἀπροσώπως τε καὶ ἀνωνύμως καταλειφθέντων.

Τὰς τῶν διαδόχων καὶ ἀδιαθέτων ἐπισκόπων, καὶ λοιπῶν ἱερατικῶν προσώπων περιουσίας αἱ κατ' αὐτοὺς ἐκκλησιαί διαδίδονται.

Τίτλου τοῦ αὐτοῦ διάταξις θ'. Δεῖ τοὺς οἰκονόμους τῶν ἐκκλησιῶν ἀδεῶς ἐκδικεῖν τὰ περιελθόντα εἰς τὴν βασιλείαν τῶν εὐαγῶν οἰκῶν ἀκίνητα πράγματα, καὶ ἀμεΐφως τρόπον [Ἰσ. τρήψ], ἔαν πρὸς ἕτερον μεταέλθωσι πρόσωπον. Σημειῶσαι δὲ ὅτι τὸ ἐναντίον φησὶν ἡ διάταξις τοῦ τίτλου μεταγενεστέρᾳ οὔσα.

Τίτλου δ' διάταξις; α' ἐστὶν ἐν τῷ βῆτῳ ρη'. Χρῆ τοὺς ἐπισκόπους ἕνα τοῖς κτήτοσι τὰς ἀδικίας τῶν ἀρχόντων τῷ βασιλεῖ προσαναφέρειν.

Χρῆ τοὺς ἐπισκόπους; τὰς κανονικὰς ζητήσεις ἕμα τοῖς ἀρχουσι τῶν ἐπαρχιῶν ἐξετάζειν.

*Ανάγκωδι τὴν δ' διάταξιν τοῦ παρόντος τίτλου. Κωλύει γὰρ τὸν ἀρχοντα εἰς κανονικὴν ἀπόρρῃσιν παραβάλλειν ἑαυτόν. *Ἔστι δὲ ἐν τῷ βῆτῳ πβ'.

Διάταξις κβ' ἐστὶν ἐν τῷ βῆτῳ ρν'. Οὐ χρῆ τὸν ἐπίσκοπον συγχωρεῖν βιοκωλυτὴν ἢ ληστοδιώκτην χρηματίζειν ἐν τόπῳ.

*Ὅτι οὐ δεῖ τὸν ἐπίσκοπον συγχωρεῖν τοῖς ἀρχουσι τοῖς πολιτικοῖς ἢ στρατιωτικοῖς, ἢ ταῖς τάξεσιν αὐτῶν κωλύειν διαθήκας γενέσθαι, ἢ ἐμφανείας αὐτῶν, ἢ γάμους, ἢ γαμικὰς δωρεὰς, ἢ τοὺς τελευτήσαντας ταφῆς ἀξιωθῆναι, ἢ ἔλθειν ἢ [Ἰσ. εἰς] ἕτερόν τι τοῖς νόμοις οὐκ ἀπαγορευόμενον.

*Ὅτι οὐ δεῖ μονάστριαν τῶν ἰδίων ἀφέλκεσθαι τόπων.

Παρακλύεται ἡ διάταξις τὰς μοιχευθείσας γυναῖκας σωφρονιζόμενας εἰς μοναστήριον ἐμβάλλεσθαι, διατυποῦσα τὰ περὶ τῆς ὑποστάσεως αὐτῶν, εἴτε παῖδας εἴτε γονεῖς ἔχοιεν, εἴτε καὶ μῆ.

Τίτλου τοῦ αὐτοῦ διάτ. κδ' ἐστὶν ἐν τῷ βῆτῳ ιε'. Κατὰ ψήφισμα τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῶν κτητόρων προκειμένων τῶν ἀγίων Εὐαγγελίων οἱ ἐκδικοὶ τῶν πόλεων προχειρίζεσθωσαν.

Τίτλου ε' διάταξις β' ἐστὶν ἐν τῷ βῆτῳ κβ'. Ὁ δὲ ἄσκησιν λύων τὸν ἴδιον γάμον τῷ ἀπὸ τελευτῆς ὑπόκειται κάσφ.

Τίτλου ιβ' διάτ. β' ἐστὶν ἐν τῷ βῆτῳ μη'. *Ὅτι χρῆ τὸν ἐπίσκοπον προνοεῖν τοῦ μὴ κωλύεσθαι τὰς σκηναῖκας βουλομένας τῆς σκηνῆς ἀταλλάττεσθαι [ἀπαλλάττεσθαι].

Τίτλου ιη' διάταξις η' κεῖται ἐν τῷ βῆτῳ να'. *Ὅτι χρῆ τοὺς ἐπισκόπους παραφυλάττειν τὰ περὶ τῶν εὐνουχιζόμενων.

A Statuit eadem constitutio, quid episcopus facere debeat de iis, quæ pauperibus distribuenda, vel ad redemptionem captivorum, absque personarum ac nominum expressione relicta sunt.

In episcoporum, et reliquarum sacerdotallium personarum, sine successoribus et sine tabulis decedentium facultatibus, ipsorum ecclesiæ sint hæredes.

Ejusdem tituli constitutio 9. Oportet œconomos ecclesiarum impune vindicare res immobiles venerabilium domorum, quæ ad imperatoriam majestatem titulo permutationis pervenerunt, si ad aliam personam translata fuerint. Notabis autem, quod contrarium dicat constitutio 54, tempore posterior

B Tit. 3, constitutio 1, quæ in textu est 118 Oportet episcopos una cum possessoribus iniustitias præsidum ad imperatorem referre.

Oportet episcopos quæstiones canonicas una cum provinciarum præsidibus examinare.

Legito constitutionem 4 præsentis tituli. Prohibet enim ne præses audientiæ canonicæ semet ingerat. Et est in textu constitutio 82.

Constitutio 22 est in textu 150. Episcopum permittere non oportet ut aliquis in ullo sit loco violentiæ cohibitor, aut latronum persecutor.

Item, non debet episcopus permittere præsidibus civilibus, aut militaribus, aut eorum officiis, ut prohibeant fieri testamenta, vel ea publicari, vel nuptias contrahi, vel instrumenta donationum nuptialium confici, vel defunctos sepultura mandari, vel ad aliud quidpiam procedi, quod legibus non sit interdictum.

Item, non debere monastriam suis ex locis abstrahi.

Jubet eadem constitutio, debere mulieres adulteras, quæ castigandæ sunt, in monasterium imitti: sanciens, quid de ipsarum substantia fieri debeat, sive liberos aut parentes habeant, sive non habeant.

Tit. ejusdem constitutio 24, quæ est in textu 15. Per decretum episcopi et possessorum, propositis sanctis Evangeliiis, defensores civitatum constituuntur.

Tit. 10, constitutio 2, quæ est in textu 22. Qui propter exercitationem solitariam matrimonium suum solvit, ex mortis casu tenetur.

Tit. 12, constit. 2, quæ in textu est 48. Quod episcopus curare debeat, ne prohibeantur scenicæ mulieres, siquidem ita velint, a scena discedere.

Tit. 18, constitutio 3, quæ in textu posita est 51. Quod observare debeant episcopi sancita de iis qui castrantur.

TITULUS II.

DE REBUS ET TITULIS ECCLESIASTICIS.

1. *Lex de eo lata, ut res ecclesiasticæ non alienentur, aut permulentur, et quæ deinceps.*

Idem imp. Epiphanio archiepiscopo Constantino-politano.

Omnia propemodum jura præsentis instituti ad unam quasi summam revocat, et ad regulam dirigit hæc constitutio, ceu tempore posterior existens. Siquidem Anastasii constitutionem 17, in titulo 2, primi libri Codicis, abolens, et Leonis constitutionem 14 ejusdem tituli recipiens, et poenis, quæ in ea continentur, subjiciens illos, qui contra sanctionem alienare tentant res immobiles ecclesiarum, vel aliarum venerabilium domorum, vel monasteriorum, vel collegiorum, legem quoque generalem promulgat de sitis in qualibet provincia, et quibusvis locis, ecclesiarum et sacerdotum rebus, inter quas et civiles annonas numerat: uti scilicet ex nullo modo alienentur, vel in emphyteusim perpetuam dentur, vel hypothecæ specialis titulo præbeantur, vel permutationis nomine concedantur, impetrato duntaxat excepto, cum necessarius usus id postulat.

Rurum, inquit, immobilium ad sacerdotes pertinentium emphyteusis temporaria fiat, usque ad vitam ejus, qui emphyteusim accepit, et liberorum ipsius, et nepotum, atque etiam uxoris et mariti, siquidem ita expressè convenorint, sexta pristini redditus parte relevanda.

Ecclesiarum ac venerabilium domorum suburbana non pro quantitate redditus in emphyteusim conceduntur; sed eorum æstimatione facta, quantum potest cogi redditus ex suburbani pretio, in annos viginti distributus, tantum redditum annuum paciscatur is, qui emphyteusim accepturus est, ac partem vicesimam factæ suburbani æstimationis spondeat emphyteuta se annui redditus nomine præstaturum.

Contumacia non solventis emphyteuticum canonem, si ad biennium sese porrigat, contractum emphyteuticum solvit. Actionem præterea de emponematum petitione adimit emphyteutæ constitutio, subjiciens et ipsum, et res ipsius, et hæredes, si prædium deterior factum fuerit, prisci status restitutioni.

Cum semivita quædam ad collegia sacra pertinent, vel ipsi locis emphyteuticis inhaerent, qui architecti munere in iis locis fungitur, propositis sacris Evangelii, et præsentibus religiosarum domuum administratoribus, et quinque presbyteris, et duobus diaconis, siquidem sacra domus illa tam multos habet, quid pro eis pendendum sit, statuit: ita ut qui emphyteusim accipit, ad ædificationem materiis utatur, quæ in iisdem semivitis reperiantur. Cæterum continuari personis iisdem sacerdotalem rerum immobilium emphyteusis hæc constitutio non permittit.

A

ΤΙΤΛΟΣ Β΄.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ.

Α'. Νόμος περί τοῦ μὴ ἐκποιεῖσθαι ἢ ἀνταλλάττεσθαι τὰ ἐκκλησιαστικά πράγματα· καὶ τὰ ἐξῆς.

Ὁ αὐτός βασιλεὺς Ἐπιφανίῳ ἀρχιεπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως.

Πάντα σχεδὸν τὰ νόμιμα τῆς παρούσης ἀνακαταλείπονται καὶ κινεῖται διατίξεως, μεταγενεστέρουσα. Αὕτη δὲ τὴν ἐξ' τοῦ δευτέρου τίτλου τοῦ πρώτου βιβλίου τοῦ κώδικος Ἀναστασίου διάταξιν ἀνατροῦσα, καὶ ἀποδεχομένη τὴν Λέοντος διάταξιν ἰδ' οὕσαν τοῦ αὐτοῦ τίτλου, καὶ ταῖς περιεχομέναις αὐτῆς ποιναῖς ὑποβάλλουσα τοῖς κατὰ τὴν διαγράφουσιν τοῦ θ', τοῦ βυζυλομένου ἐκποιεῖν ἐγγειροῦντας ἀκίνητα τῶν ἐκκλησιῶν, ἢ ἐτέρων εὐαγῶν οἴκων, ἢ μοναστηρίων, ἢ συστημάτων· ἢ γενικὴν ποιεῖται νομοθεσίαν περὶ τῶν ἐκάστη ἐπαρχίᾳ καὶ τόπῳ διακειμένων ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἱερατικῶν πραγμάτων, οἷς συναριθμῆται καὶ τὰς πολιτικὰς σιτησίας, κατ' οὐδένα τρόπον ἐκποιεῖσθαι, ἢ διηνεκῶς ἐμφυτεύεσθαι, ἢ κατ' ἰδιὴν ὑποθήκην παρέχεσθαι, ἢ εἰς ἄλλα γὰρ διδοῦσθαι, πλὴν μόνῳ βασιλεὶ δι' ἀναγκαίαν χρείαν.

Γινέσθω, φησὶν, ἀκινήτων ἱερῶν πραγμάτων πρόσκαρος ἐμφυτεύσεις μέχρι τῆς ζωῆς τοῦ ἐμφυτευσαμένου, καὶ παίδων αὐτοῦ καὶ ἐγγόνων, ἀλλὰ μὴ καὶ γαμετῆς καὶ ἀνδρός, εἰ ῥητῶς τοῦτο συνεφώνησαν, τῆς ἕκτης μοίρας κουφιζομένης τῆς ἀρχαίας προσόδου.

Τὰ τῶν ἐκκλησιῶν καὶ σεπτῶν οἴκων προάστεια [ἰσ. ἐμφυτεύεται], μὴ προσόδων, ἀλλὰ διατιμῆται; τούτων γινομένης, ὅσην συνάγειν δύναται πρόσθεον, ἢ ἀποτίμησιν τοῦ προαστείου, εἰ εἴκοσιν ἔτη διευρουμένη· τοσαύτην ὁ μέλλων αὐτὴ ἐμφυτεύεσθαι ἐπερωτάσθω πρόσθεον ἔτησαν· τὸ κ' μέρος τῆς γινομένης διατιμῆται; τοῦ προαστείου καθομολογίτω ὁ ἐμφυτευτῆς; εἰς ἔτησιαν παρέχειν πρόσθεον.

Ἀγνωμοσύνη τοῦ ἐμφυτευτικοῦ κανόνος ἐπιδεικνύται ἐκτεινομένη λύει τὴν ἐμφυτεύειν. Καὶ περὶ τῶν ἐμπονημάτων ἀπαίτησιν ἀναίρει τῶ ἐμφυτευτῆ. ὑποβάλλουσα αὐτὸν καὶ τὰ αὐτοῦ πράγματα, καὶ κληρονόμους αὐτοῦ, εἰ χεῖρον γένηται τὸ πρᾶγμα, τῇ ἀποκαταστάσει τῆς καλαίας ὕψους.

Ἐπειδὴν ἱερατικοῖς προσηκόντων συστήμασιν, ἢ τόποις ἐμφυτευομένων, ὁ ὑπὲρ τούτων ἐν ταῖς τόποις ἀρχιεπισκοπῶν, προκειμένων τῶν ἁγίων Εὐαγγελίων, καὶ παρόντων τῶν διοικητῶν τῶν εὐαγῶν οἴκων, καὶ πάντε πρεσβυτέρων, καὶ β' διακόνων, εἴπερ εὐκορεῖ ὁ οἶκος τοσοῦτων, ὥστε τὴν λαμβάνοντα τὴν ἐμφυτεύειν κεχρησθαι πρὸς οἰκοδομὴν ταῖς εὐρισκομέναις ὑλαῖς ἐν τοῖς αὐτοῖς ἐρημίαις; τοῖς αὐτοῖς ἐπισυνάπτεσθαι προσώποις τὰ τῶν κινήτων [ἰσ. ἀκινήτων] ἱερατικῶν πραγμάτων ἐμφυτεύει; οὐ συγχωρεῖ ἡ διάταξις.

Ὁ υἱοσύφρουκτον ἱερατικῶν λαμβάνων πρᾶγμα ἄποστολῆς ἐπιδοῦναι, καὶ ἕτερον ὅμοιον πρᾶγμα δωρεῖσθαι τῷ εὐαγγελίῳ ὥστε ἐκείτερον μετὰ τὴν αὐτοῦ τελευτὴν κατὰ δεσποτικὴν ἐπαναλθεῖν εἰς τὸν αὐτοῦ οἶκον.

Ὁ τομῆσαι ἀκίνητον ἱερατικῶν πρᾶγμα ἀγοράσαι τῶν τιμημάτων καὶ τοῦ πράγματος ἀποστερεῖται, ἀναδιδούς καὶ τοὺς καρποὺς τοῦ μέσου χρόνου, τῶν πεπρακτῶν οἰκονόμων τε καὶ διοικητῶν τῆς κοινῆς ὑποδαλλομένων τῆς διατάξεως Λέοντος.

Ὁ κατὰ δωρεὰν λαβὼν πρὸς τῆ μὴ ἀπολαύσαι τοῦ δωρηθέντος καὶ ἕτερον παραπλήσιον ἀποδώσει.

Ὁ κατ' ἐναλλάξην κτησάμενος, καὶ ὁ εἰς αὐτὴν ἀναδίδωσι, καὶ τοῦ δωθέντος ἐκπέμπεται.

Ὁ εἰς ἕτερον ὑποθήκην λαβὼν τοῦ χρέους καὶ τῆς ὑποθήκης ἐκπίπτει.

Οἱ δὲ προειρημένοι πάντες τὰς προσφορὰς ἀγωγὰς κατὰ τῶν συναλλαξάντων αὐτοῖς οἰκονόμων καὶ διοικητῶν δύνανται κινεῖν, καὶ τὸ ἀζημίον αὐτοῖς περιποιεῖν.

Ὁ κωλύεται ὁ εὐαγγεῖς οἶκος ἐπὶ γενικῇ ὑποθήκῃ δυνάσθαι.

Ὁ διηλεκτικῶς ἐμφυτευσάμενος, ἐκπίπτων τοῦ πράγματος, μένει τῷ κανόνι τῆς ἐμφυτεύσεως διηλεκτικῶς ὑποκείμενος.

Ὁ ταβέλλιων τοῖς εἰρημένοις ὑπουργήσας συναλλάγματι ἀειφυγία ζημιούται, μηδὲ ἐκ θεῶν τύπων προσδοκῶν ἐπίνοος.

Οἱ ἀρχόντες τοιαῦτα ὑπαγορευθῆναι ἢ πραχθῆναι παρ' αὐτοῖς ἀνεχόμενοι συμβόλαια ἀρχῆς τε καὶ ἐξουσίας ἐκπίπτουσι, καὶ δημαύσει καθυποβάλλονται.

Τὰ ἱερὰ σκευῆ ἐπὶ μόνῃ ἀναρβύσει αἰχμαλώτων ἐκποιεῖσθαι, τῶν παραβαίνοντων ταῖς ποιναῖς ὑποδαλλομένων τῆς Λέοντος διατάξεως.

Τὸ ἐκ τῆς δικταξίως κωλυθέντα οὐδὲ διὰ πρῆγματικῶν τύπων δύναται τις κατορθῶσαι, τοῦ ὑπουργεῖντος ἡμερολογίου, καὶ τῶν προσδοκῶν ἀρχόντων ποινῆν ἀπὸ χρυσοῦ ἡλιτρῶν ἀπαιτούμενων, τοῦ ὑπουργήσαντος ταβέλλιωνος ταῖς ποιναῖς ὑποδαλλομένου τῆς διατάξεως Λέοντος, τῶν τε ἐπισκόπων καὶ διοικητῶν καὶ οἰκονόμων, εἰ τὸν τοιοῦτον δίδονται τύπον, περὶ τὴν ἱερωσύνην κινδυνεύοντων.

Οἱ διοικηταὶ καὶ οἰκονόμοι τῶν εὐαγγεῶν οἶκων τε καὶ συστημάτων ἄκοντες μισθώσεις ἢ ἐμφυτεύσεις τῶν ἱερατικῶν ἀκίνητων πραγμάτων (τῆς πρῆγματικῆς), μηδὲ θεῶς τινι περὶ τούτου πορισθεῖν τύπος.

Μὴ ἐκποιεῖσθαι μοναστήριον, ἐν ᾧ οὐσιαστήριον ἐστίν, ἢ λειτουργία γέγονεν, ἐφ' ᾧ εἰς ἰδιωτικὸν μετατρέβεται. Ἐπεὶ τοῖ γε ὁ ἀγοράσας ἐκπίπτει τῶν τιμημάτων, τῆς ἐκκλησίας τῷ ἀρχαίῳ σχήματι ἀποδιδούσης τὸ ἐκπονηθὲν μοναστήριον, ἀργούσης ὑποθήκης.

Ἄπορον κτῆσιν μηδὲ κατὰ δωρεὰν λαμβάνειν εὐαγγεῖς οἶκος. Εἰ δὲ εἰλαθεν, ἀζημίως ἀφιστάσθω,

Qui utendi fruendi causa rem ecclesiasticam accipit, locuples esto, et aliam rem similem religiosæ domni donato: ita ut utraque, post mortem ejus, ratione proprietatis ad venerabilem domum redeat.

Qui ecclesiasticam rem immobilem ausus fuerit emere, tam pretium, quam ipsam rem amittit, etiam medii temporis fructus restituens, œconomis et administratoribus, qui vendidere, pœnis constitutionis Leonianæ subjiciendis.

Qui titulo donationis accepit, præterquam quod re donata non fructur, etiam alteram illi similem præstabit.

Qui titulo permutationis acquisivit, tam quod accepit, restituet, quam quod dedit, amittet.

Qui specialis hypothecam titulo accepit, tam credito, quam hypotheca excidit.

Cæterum omnes hi, qui prædicti sunt, actiones competentes adversus œconomos et administratores, qui cum eis contraxerunt, movere possunt, et indemnitati suæ consulere.

Venerabilis domus sub hypotheca generali mutuum sumere non præbitur.

Qui emphyteusim accepit in perpetuum, ipsam rem amittit, et canoni emphyteuscos subjectus in perpetuum manet.

Tabellio, qui ad contractus indicatos operam suam locavit, exsilio perpetuo multatur, ne quidem ex sacris sanctionibus reditum sperans.

Præsides, qui ejusmodi apud se instrumenta dictari, vel actis inseri patiuntur, tam magistratum, quam dignitatem amittunt et bonorum publicationi subjiciuntur.

Vasa sacra duntaxat ad captivorum redemptionem alienantur, legis violatoribus pœnis Leonianæ constitutionis subjiciendis.

Quæ hac constituit. prohibita sunt, ne quidem per sanctionem pragmaticam aliquis facere potest: quæstore sanctionum dictante, atque præsidibus qui eam recipiunt pœnam 50 lib. solventibus, et tabellione, qui operam suam accommodaverit, constituit, Leonianæ pœnis subjiciendo, episcopis autem, et administratoribus, et œconomis, si sanctionem ejusmodi receperint, amittendi sacerdotii periculum incurrentibus.

Administratores et œconomis venerabilium domorum et collegiorum inviti locationes aut emphyteusas ecclesiasticarum rerum immobilium non faciant, ne quidem si de his alicui sacra sanctio concessa fuerit.

Monasterium ne alienator, in quo est altare, vel in quo sacrum ministerium factum est, ut in formam privatam redigatur. Nam alioquin et is, qui comparavit, pretium datum amittit, ipsa ecclesia formæ pristinæ monasterium alienatum restituente, et hypotheca cessat.

Prælium sterile ne quidem per donationem accipiat religiosa domus. Si accepit, absque

damno relinquat, non redditis iis, quæ (cum con- A
sentaneum est) pro eo sunt ipsi data. Nam qui de-
dere, competentes actiones movent adversus cura-
tores et administratores, qui cum ipsis contraxe-
runt.

Non modo pontificibus, verum etiam civilibus et
militaribus magistratibus constitutionis hujus ob-
servatio commissa est, quolibet habente potesta-
tem violatores ejus accusandi.

Nota regulam, quod ea, quæ in commune, et
religiose, et ad omnium utilitatem sunt promul-
gata, potius valere debeant, quam quæ studio
quorundam ad publicarum legum corrupelam
facta sunt; ac præterea, quod ipsa constitutio curi-
arum non inquirat in ea, quæ specialiter ei pro-
posita non sunt; et quod illa nullo modo innovet.

Dat a. J. xvii Kilenas Maias, post consulatum
Belisarii anno secundo.

II. De diversis capitulis ecclesiasticis.

Idem imp. Petro P. P. Cum plures et diversæ leges,
et cætera.

Nemo ecclesiæ Constantinopolitanæ, vel tam
Constantinopoli, quam in ejus territorio sitarum
venerabilium domorum, vel xenonum (exceptis
venerabilibus monasteriis) rem immobilem, aut
civilem annonam, aut rusticum mancipium dia-
trahat, aut donet, aut quocunque modo alienet,
sola permutatione ad domum augustalem per-
missa, prohibitis iis, quæ jura colonaria vocantur.

Emphyteusis ab eadem sanctissima ecclesia, et
subjectis ei venerabilibus domibus duntaxat in
personam accipientis, et alios deinceps duos ejus
successores fiat, sexta canonis subsistentis parte
relevanda.

Si vero suburbanum est, quod in emphyteusin
datur, et reditum habet, sub præstatione solidi
canonis, aut etiam cum accessione locator. Sin
reditus nullus est, earumdem venerabilium do-
morum administratores sub certa quantitate, si
velint, concedant.

Cum id, quod in emphyteusin datur, per mo-
dum aliquem ad personam imperatoris, vel ad
aliquam civitatem, vel ad fiscum, vel ad curiam,
vel ad aliam domum religiosam pervenit, licitum
iis esto, qui concesserunt in emphyteusin, uti vel
ipsis rem relinquunt, vel emphyteusin rescin-
dant.

Semirutæ, quæ religiosæ domus ædificare non
possunt, in perpetuam emphyteusin concedant re-
cipere volentibus, sub præstatione tertiarum pensionum
partis, quæ integris adhuc ædificiis, de iisdem col-
ligantur; eaque pars tertia statim ab initio con-
tractus cedat. Sin mavult emphyteuta postquam
ædificaverit ipse statui nomine canonis emphyteu-
ticæ partem dimidiam pensionum, quæ post absolu-
tum ædificium colliguntur: sane hoc ipsum em-
phyteusens nomine solvat, et utatur ad ædificium
illis materiis, quæ in semirutis reperiuntur.

Qui rem immobilem venerabilium domorum

μη αναδιδοῦς τὰ ὡς εἰκός ὑπὲρ τούτου αὐτῷ παρα-
σχέθοντα. Κινουσι γὰρ οἱ δεδιωκότες τὰ προσφόρους
ἀγωγὰς κατὰ τῶν συναλλαζάντων προνοητῶν καὶ
διοικητῶν.

Οὐ μόνον τοῖς ἱερεῦσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς πολιτικοῖς
καὶ στρατιωτικοῖς ἀρχουσιν ἡ παραφυλακὴ δέδοται
τῆς διατέξεως; παντὸς δυναμένου τῶν παραβαινόν-
των αὐτὴν κατηγορεῖν.

Σημείωσαι κανόνα, ὅτι τὰ κοινῇ καὶ εὐαγῇ, καὶ
ἐπὶ τῆς πάντων ὠφελείᾳ; νομοθετηθέντα μᾶλλον κρα-
τεῖν χρὴ· εἰ γὰρ τὰ κατὰ τινῶν σπουδὴν ἐπὶ πα-
ραφορᾷ τῶν κοινῶν γινόμενα νόμων, καὶ ὅτι τὰ
ἰδικῶς προκειμένα αὐτῇ οὐ περιεργάζεται ἡ δὴ-
ταξις, οὐδὲ κατὰ τινα καινίζει τρόπον.

Ἐγράφη πρὸς τὴν καλωνῶν Μελων, ὑπατεία Βε-
λίσσαριου τὸ εἶδ'.

Β'. Περὶ διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν κεφαλαίων.
Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Πέτρος ἐπάρχῳ πραιτωρίων.
Πολλῶν καὶ διαφόρων νόμων.

Μηδεὶς τῆς ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως ἢ
τῶν ἐν αὐτῇ καὶ τῇ αὐτῆς ἐνορίᾳ ἰδρυμένων σεπτῶν
οἰκῶν ἢ ξενῶνων, ἐξηρημένων τῶν εὐαγῶν μοναστη-
ρίων, πρᾶγμα ἀκίνητον, ἢ πολιτικὴν αἰτησιν, ἢ
γεωργικὴν ἀνδράποδον πιπρισκίτω ἢ δωρεῖσθω, ἢ
ὀπωσοῦν ἐκποιεῖσθω, μόνης τῆς ἀνταλλαγῆς πρὸς
βασιλικὴν οἰκίαν ἐπιτετραμμένης, κακωλυμένων τῶν
λεγομένων παροικιῶν.

Ἐμφύτευσις παρὰ τῆς αὐτῆς ἀγιωτάτης ἐκκλη-
σίας καὶ πᾶν ὑπ' αὐτὴν σεπτῶν οἰκῶν γινέσθω,
μόνον εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ λαμβάνοντος καὶ ἄλλων
δύο ἐφεξῆς αὐτοῦ διαδόχων, τῆς ἔκτης; μοίρας κου-
φιζομένης; τοῦ ὑπεστώτο; κανόνος.

Εἰ δὲ προδασταῖόν ἐστι τὸ εἰς ἐμφύτευσιν παρε-
χόμενον, πρόσθετον ἔχον· ἐπὶ ὁλοκλήρῳ τῷ κανόνι, ἢ
καὶ μετὰ προσθήκης ἐκδίδέσθω. Μὴ οὖσα; δὲ
προσόδου, οἱ διοικηταὶ τῶν αὐτῶν σεπτῶν οἰκῶν
ἐπὶ βῆτῃ ποσότητι, εἰ βούλονται, ἐπιδιδέτωσαν.

Τοῦ δὲ εἰς ἐμφύτευσιν δοθέντος κατὰ τινα τρό-
πον εἰς βασιλικὴν πρόσωπον, ἢ εἰς πλιν, ἢ εἰς
ταμίον, ἢ εἰς βουλευτήριον, ἢ ἄλλον εὐαγῆ οἶκον
περιερχόμενον, ἐξέστω τοῖς δεδιωκόμενις αὐτὸ εἰς
ἐμφύτευσιν, ἢ προσέσθαι καὶ ἐπ' αὐτοῖς τὴν ἐμ-
φύτευσιν, ἢ ἀνατρέπειν αὐτὴν.

Τὰ δὲ ἐρείπια ἃ μὴ δύνανται ἀνοικοδομηῆσαι, παρ-
εχέτωσαν τοῖς βουλομένοις; εἰς διηλεκτῇ ἐμφύτευσιν
ἐπὶ τρία μέρη τῶν στεγνομένων, ἕτινα ἐστώτων ἐπὶ
τοῖς αὐτοῖς; οἰκήμασι συνήγαστο· ἐξ ἀρχῆς μέντοι
τοῦ συναλλάγματος. Εἰ δὲ βούλεται ὁ ἐμφυτευτῆς,
μετὰ τὴν κτίσιν, ὀρισθῆναι τὸν ἐμφυτευτικὸν κανόνα
ἡμισυ μέρος τῶν μετὰ τὸ κτίσιν ἀθροισζομένων οἰ-
κιῶν, παρεχέτω λόγῳ ἐμφυτεύσεως, χρώμενος; πρὸς
οἰκοδομὴν, ἀκίνητον πρᾶγμα, τῶν αὐτῶν εὐαγῶν
οἰκῶν ταῖς εὐρισκομέναις; ἐν αὐτοῖς ὕλαις.

Ὁ εἰς γρῆσιν λαμβάνων ἀκίνητον πρᾶγμα τῶν

αὐτῶν εὐαγῶν οἰκῶν παρ' αὐτὰ [Ἰσ. παραυτικά] A
 διδόντω αὐτοῖς εἰς δεσποτεῖαν πρᾶγμα ὁμοίας προσ-
 ὄθου τε καὶ συντελείας, ἐφ' ᾧ μετὰ τὴν αὐτοῦ τε-
 λευτήν ἢ τὸν ὀριζόμενον χρόνον μὴ ὑπερβαίνοντα
 τὴν τούτου ζωὴν καὶ τὸ δοθὲν αὐτῷ περιελθεῖν εἰς
 τὸν εὐαγέστατον οἶκον.

Αἱ μισθώσεις τῶν εἰρημένων σεπτῶν οἰκῶν μὴ
 ὑπερβαίνετωσαν τριακονταετίαν.

Εἰ δέσται χρημάτων εἰς τῶν εὐαγῶν οἰκῶν εἰς
 δημοσίαν ἢ εἰς ἄλλην χρειαίαν, διδόντω ἀκίνητον πρᾶγ-
 μα εἰς ἰδικὸν ἐνέχυρον, ἵνα ὁ δανειστής, πληροῦ-
 μενος ἐξ αὐτοῦ τὸ κεφάλαιον καὶ τοὺς ἀπὸ τετάρτου
 ἑκατοστῆς τόκους, ἀναδώσει τὸ ἐνέχυρον.

Αἱ ἐμφυτεύσεις καὶ αἱ ὑπὲρ πενταετίαν μισθώ-
 σεις παρὰ γνώμην τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἢ τῶν προσ-
 στώτων τῶν εὐαγῶν οἰκῶν μὴ προβαίνετωσαν. Δεῖ
 γὰρ ὁμνύειν τοὺς οἰκονόμους καὶ χαρτουλαρίους ὡς
 οὐδεμίαν περιγραφὴν ἔχει τὸ συνάλλαγμα. Τούτων
 δὲ μὴ ὄντων, τοὺς προεστῶτας τῶν εὐαγῶν οἰκῶν
 προκειμένων τῶν ἀγίων Εὐαγγελίων ποιῆσθαι τὸ
 συνάλλαγμα, τοῦ αὐτοῦ ἰγγραφομένου ἐν τοῖς προῤυ-
 σι συμβολαίοις.

Μηδαὶς τῶν τρακτευτῶν ἢ διοικούντων τὰ πρᾶγ-
 ματα τῶν σεπτῶν οἰκῶν, ἢ συγγενῆς αὐτῶν ἢ ἀγ-
 χιστῆς, ἐμφυτεύσεις ἢ ὑποθήκας τῶν αὐτῶν σεπτῶν
 οἰκῶν λαμβάνετω δι' αὐτοῦ ἢ παρεθῆτου προσώπου.
 Ἐπεὶ τοί γε, αὐτοῦ λαμβάνοντος καὶ τῶν οἰκονόμων
 καὶ χαρτουλαρίων, τὰς οὐσίας οἱ σεπτοὶ ἐκδικοῦσιν
 οἴκοι.

Ἐπὶ τοῖς ἀκινήτοις πράγμασι τῶν ἐν ἐπαρχίαις
 διακειμένων ἐκκλησιῶν, καὶ σεπτῶν εὐσεβῶν οἰκῶν,
 καὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ πανταχοῦ ἰδρυ-
 μένων μοναστηρίων, προβαίνει διηνεκῆς ἐμφυτεύ-
 σεις, κρατούντων ἐπ' αὐτῇ πάντων τῶν εἰρημένων
 ἐπὶ ταῖς ἐμφυτεύσεσι ταῖς ἐκ τῶν ἐκκλησιῶν τῆς
 βασιλευσύνης πόλεως ἢ ἡδομένας. Ἀνάγνωθι κε-
 φάλαιον β' τῆσδε τῆς διατάξεως.

Ἐὰν μία τῶν εἰρημένων ἐκκλησιῶν ἢ σεπτῶν οἰ-
 κῶν δεῖται χρημάτων εἰς καταβολὴν δημοσίων, ἢ
 εὐλύρωτων χρέους, καὶ μὴ ἔχει κινήτὰ πρᾶγματα,
 ἀφ' ὧν δυνατὸν λυθῆναι τὸ δόλημα, διδόντω ἀκίνητον
 πρᾶγμα εἰς ἰδικὸν ἐνέχυρον τῷ δανειστῇ, ἵνα ἐξ αὐ-
 τοῦ τὸ χρέος, καὶ τοὺς ἀπὸ τετάρτου ἑκατοστῆς κλη-
 ρωθῇ τόκους. Εἰ δὲ τοιοῦτον ἐνέχυρον μὴ ἔστιν ἰκα-
 νὸν ἐπιλύσαι τὸ χρέος, πράσεως ἀζημίως συνιστα-
 μένης παρὰ τοῖς προσφόροις πατριάρχεις τε καὶ
 μητροπολίταις, καὶ ἐπισκόποις, ὀμνύετωσαν οἱ τῶν
 εὐαγῶν οἰκῶν διοικηταί, ὡς οὐκ ἔστιν ἕτερος τρόπος
 διαλύων τὸ χρέος· καὶ φανερωτέωσαν τὴν ποσότητα
 τῶν ὀφειλομένων, καὶ οὕτω προβαίνετω ἢ πράσις
 ἀκινήτου πράγματος, δημοσίων προγραμμάτων ἐπὶ
 κ' ἡμέρας προτιθεμένων, καὶ προτρεπόντων τοὺς
 ἀγοράζειν βουλομένους, ἵνα ὁ πλέον παρέχων προ-
 τιμηθῇ. Τούτων δὲ προϊόντων, γινέσθω ἢ πράσις·
 καὶ τὸ τίμημα ὁ ἀγοραστῆς καταβαλλέτω τῷ δανει-
 στῇ καὶ τούτο ῥητῶ; ἰγγράφου μεθ' ὄρκου ἐν τῇ

A utendam fruentiam accipit, statim det eis juro pro-
 prietatis rem consimilis redditus et collationis, ut
 post ejus mortem, vel post definitum tempus, quod
 tamen ejus vitam non excedit, etiam ipsa res data
 perveniat ad domum religiosam.

Locationes ab indicatis religiosis domibus factæ,
 spatium annorum triginta non excedant.

Si cui domui religiosæ pecuniis opus est, ad fi-
 scalem, vel aliam necessitatem, det rem aliquam
 immobilem in speciale pignus, ut cum ex ea credi-
 tori satisfactum fuerit tam nomine sortis, quam
 usuræ, parte centesimæ quarta definitæ, pignus illo
 restituat.

Emphyteuses et locationes, quæ ultra quinquen-
 nii spatium extenduntur, absque voluntate archie-
 piscopi, vel eorum, qui religiosis domibus præsent,
 non procedant. Nam jurare tam œconomos, quam
 chartularios oportet, nullam inesse contractui cir-
 cumscriptionem. Quod si nulli sint chartularii,
 contractus ab iis, qui religiosis domibus præsent,
 sacrosanctis Evangeliiis propositis, fiat, hoc ipso
 instrumentis, quæ super eo conficiuntur, inscri-
 bendo.

Nullus actor, aut administrator rerum, quæ ad
 venerabiles domos pertinent, nec eorum cognatus,
 aut propinquus, emphyteuses vel hypothecas ear-
 undem venerabilium domorum accipiat per se-
 ipsum, aut per subjectam personam. Nam alioqui
 tam ipsius accipientis, quam œconomorum et
 chartulariorum facultates, ipsæ domus venerabiles
 sibi vindicant.

In rebus immobilibus sitarum in provinciis
 ecclesiarum, ac venerabilium piarumque domuum,
 et constitutorum tam in urbe Constantinopolitana,
 quam ubique monasteriorum, locum habet emphy-
 teusis perpetua: sic tamen, ut obtineant in ea
 cuncta superius dicta de emphyteusibus, quæ ab
 ecclesiis urbis imperatorie conceduntur. Lege ca-
 put secundum hujus constitutionis.

Si qua dictarum ecclesiarum, aut venerabilium
 domorum, pecuniis indiget ad solutionem tributo-
 rum fiscalium, aut expeditionem æris alieni, neque
 res mobiles habet, ex quibus dissolvi debitum
 possit, res immobilis in speciale pignus creditori
 detur, ut eidem ex ea tam sortis, quam usurarum
 nomine, ad quartam usque centesimæ partem, sat-
 isfiat. Quod si pignus ejusmodi non sufficit ad
 dissolvendum æs alienum, per gesta monumentu-
 rum, quæ sine impensa conficiuntur apud compe-
 tentes patriarchas, et metropolitianos, et episcopos
 jusjurandum præsent venerabilium domorum ad-
 ministratores, quod non sit alius modus æris alieni
 dissolvendi, et quantitatem eorum, quæ debentur,
 patefaciant, atque ita procedatur ad venditionem
 immobilis rei, proscriptionibus ad viginti dies ex-
 positis, quæ cohortentur emere volentes, ut qui
 plus solvit, cæteris sit potior. Quibus ita succeden-
 tibus, venditio fiat; et emptor pretium creditori

numeret; atque hoc expresse, jurejurando interveniente, sygraphæ emptioni inscribitur; quodque nihil ad detrimentum vel circumscriptiōem venerabilis domus factum sit. Quod si nullus emptor inventus fuerit, prædicta proscriptiōe facta, pro soluto rem pleno jure domini creditor accipiat, decima parte accuratæ rei æstimationis adjicienda. Verū si sive distractio rei fiat, sive creditor pro soluto rem accipiat, administratores venerabilis domus, et eorum pars major, qui cultui sacro in ea deserviunt, assensus contractui præbeant. Et quod alienatur, non ex creditoris electione detur, sed habita ratione prædiorum fertilitatis et sterilitatis.

Eis qui mutui sunt, aut deinceps mutuo sumunt, non aliter crediti, vel religiosæ domus acceptas ferat pecunias, nisi prius probatum fuerit, eas ad ecclesiarum aut venerabilium domorum usus expensas. Creditor autem, ante probationes hasce, competentes instituat actiones adversus eos, qui contraxerunt, et adversus eorumdem heredes: at contra venerabiles domos ut agat, licitum ei non est.

Religiōsæ domus inter se permutaciones faciant, cum majoris partis illorum, qui cultui sacro in eis deserviunt, consensu.

Quæ ad aliquem religiosum locum ab imperatore pervenerunt, aut perventura sunt, non distrahantur, aut obligantur, aut permutantur, aut alio modo quopiam alienantur. Nec si tale quid inter se religiōsæ domus ipsæ fecerint, ratum esto.

Si alienatum fuerit monasterium ad statum privatum, per ecclesiam formæ pristinae restituitur.

Inutilia damnosaque prædia religiosarum domorum, sub gestis monumentorum administratores earum alienant, sancta Constantinopolitana ecclesia duntaxat excepta.

Œconomis, et administratores, et chartularii venerabilium domorum, et eorum cognati et affines, qui quocumque modo emunt aut tractant rem immobilem earumdem venerabilium domorum, vel per seipsos, vel per subjectas personas, pœnis subiciuntur, quæ superius de ipsis expositæ sunt.

Emphyteuta conductorque rei pertinentis ad religiosas domos, si per biennium contumax sit in annui parti præstatione (11) vel rem ipsam deteriorem reddat, ab emphyteusi removetur, nec potestatem habeat agendi emponematium nomine: vel ab eo canon emphyteuticus exigitur, cum eo, quod interest, si quidem hoc conducere venerabili loco visum fuerit.

Ecclesia Hierosolymitana quas habet in ipsa civitate domos, pretio vendat æquan'te pensiones annuas quæ annis quinquaginta ex eis colliguntur.

Ecclesiæ Odessæ, et Tomensis, res immobiles ad re-

ώνειακή συγγραφή, και ὡς οὐδὲν πρὸς βλάβην ἢ περιγραφὴν γέγονε τοῦ εὐαγοῦς οἴκου. Εἰ δὲ μὴ εὐρεθῆ ὁ ἀγοραστής μετὰ τὸ εἰρημένον πράγμαμα, ὁ δανειστής pro soluto τὸ πρᾶγμα λαμβανέτω τελείαν δεσποτείαν δεκάτης μοίρας προστιθειμένης τῇ ἀκριβεί τοῦ πράγματος διατιμήσει. Εἴτε δὲ πρᾶσι; γίνεται, εἴτε ὁ δανειστής pro soluto τὸ πρᾶγμα λαμβάνει, οἱ διοικηταὶ τοῦ εὐαγοῦς οἴκου καὶ τὸ πλεόν μέρος τῶν ἐν αὐτῷ λειτουργούντων συναινέστωσαν τοῖς γινομένοις. Τὸ δὲ ἐκποιούμενον μὴ κατ' ἐπιλογὴν τοῦ δανειστοῦ διδῶσθαι, ἀλλὰ πρὸς ἀναλογίαν τῆς ἀπόρου κτήσεως.

Τοῖς δειδανειστέμοις ἢ ἕξτερον δανειζόμεοι μὴ ἄλλως ἢ ἐκκλησία εὐαγῆς οἴκος καταλογιζέσθω τὰ γρήματα, εἰ μὴ πρότερον δαιχθῶσιν εἰς χρεῖς τῶν ἐκκλησιῶν ἢ τῶν σεπτῶν οἴκων προχωρήσαντα. Ἄλλ' ὁ δανειστής πρὸ τῶν τοιούτων ἀποδείξωσιν κατὰ τῶν συναλλαζάντων καὶ κληρονόμων αὐτῶν τὰς προσφόρους κινέτω ἀγωγὰς, μὴ ἔχων ἄδειαν κατὰ τῶν εὐαγῶν οἴκων χωρεῖν.

Ποιεῖσθωσαν ἀζημίως πρὸς ἀλλήλους ἐναλλαγῆς εὐαγῆς οἴκοι μετὰ συναινέσεως τοῦ πλείονος μέρους τῶν ἐν αὐτῷ [in ms. Just. αὐτοῖς] λειτουργούντων.

Τὰ ἀπὸ βασιλείως εἰς εὐαγῆ περιελθόντα τόπον, ἢ περιλειπούμενα, μὴ κίπρασκίσθω, ἢ ὑποτιθέσθω, ἢ ἐναλλαττέσθω, ἢ ἄλλως ἐκποιέσθω. Μηδὲ εἰ πρὸς ἀλλήλου; εὐαγῆς οἴκοι τοιοῦτό τι πράξωσιν, ἐβρώσθω.

Ἐν ἐν μοναστηρίῳ [ἴσ. ἐν μοναστήριον] εἰς ἰδιωτικὴν κατάστασιν ἐκποιηθῆ, τῷ ἀρχαίῳ σχήματι διὰ τῆς ἐκκλησίας ἀποδίδῶσθαι.

Τὰς ἀνοφελεῖς ἢ ἐπιθλαβεῖς κτήσεις τῶν εὐαγῶν οἴκων πρακτομένων ὑπομνημάτων ἐκποιέστωσαν οἱ τοῦτων διοικηταὶ, μόνως ἐξηρημένης τῆς ἀγίας ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως.

Οἱ οἰκονόμοι, καὶ οἱ διοικηταὶ, καὶ οἱ χαρτυλάριοι τῶν σεπτῶν οἴκων, καὶ οἱ συγγενεῖς αὐτῶν καὶ οἱ ἀγγιστεῖς, καθ' οἰονδήποτε τρόπον ἀγοράζοντες ἢ μεταχειριζόμενοι πρᾶγμα τῶν αὐτῶν εὐαγῶν οἴκων ἀκίνητον, δι' αὐτῶν ἢ διὰ παρενθέντων προσώπων, ταῖς ἐμπροσθεν ῥηθείαις περὶ αὐτῶν ὑποβάλλονται ποιναῖς.

Ὁ μισθωτῆς καὶ ὁ ἐμφυτευτῆς τῶν εὐαγῶν οἴκων, ἐπὶ διετείαν ἀγνομονῶν τὸ ἐτήσιον πάκτον, ἢ καὶ χεῖρον ποιῶν τὸ πρᾶγμα, ἐκβαλλέσθω τῆς ἐμφυτεύσεως, μὴ δυνάμενος περὶ ἐμπονημάτων κινεῖν, ἢ ἀπαιτεῖσθαι τῶν ἐμφυτευτικῶν κανόνα, καὶ τὸ διαφέρειν, εἰ τοῦτο νομισθῆ συμφέρων τῷ εὐαγῆ οἴκῳ.

Ἡ ἐκκλησία Ἱεροσολύμων οὐδὲ ἔχει ἐν τῇ αὐτῇ πόλει κίπρασκίτω οἴκους, εἰς ὅσα ἔτη τοῦ ἀθροισμένου ἐτήσιου στεγνομοῦ.

Ἡ ἐκκλησία Ὀδύσσου καὶ Τομέως δύναται

Annibalis Fabroti notæ.

(11) *Pacti præstatione.* Factum pro canone, ut observat Gajac. ad Nov. cxx.

ἀκίνητα πράγματα ἐπὶ ἀναρρύσει αἰχμαλώτων ἐκποιεῖν· πλὴν εἰ μὴ ἰδικῶς ἀπηγορεύθῃ αὐτοῖς ἢ ἐκποιήσας.

Αἱ περιελθούσαι εἰς εὐαγεῖς οἴκους ἀποροὶ κτήσεως ἀναδιδόσθωσαν τοῖς δεδωκόσιν αὐτάς· τοῦ ἀζημίλου παρ' αὐτῶν πρὸς τοῦτοις γινόμενου τοῖς εὐαγέσιν οἴκοις, πρὸς τὸ καὶ τὸ δοθὲν αὐτοῖς ὡς εἰκὸς ὑπὲρ τούτου χρυσίον μὴ ἀναδοθῆναι τοῖς δεδωκόσιν.

Μὴ ἀναγκαζέσθω σεπτὸς οἶκος ἀποροῦν ἢ εὐπορον ἀνήσασθαι κτησίν.

Σημειώσαι ἐκ τῆς ἀντιδιαστολῆς ὅτι οἱ ἅπαντες [in Just. ms. ἄλλοι ἅπαντες] ἀναγκάζονται.

Ὁ βουλόμενος εἰς χρῆσιν λαβεῖν ἱερατικὸν ἀκίνητον πρᾶγμα τῇ προειρημένῃ περὶ τούτου κεφαλαίῳ δ' ἐπέσθω διαίρεσαι.

Τὰ σεπτὰ κειμήλια ἐπὶ μόνῃ ἀναρρύσει αἰχμαλώτων ἐκποιήσθωσαν. Εἰ δέ τι ἐν αὐτοῖς περιττεύει, ἢ ἀχώνευτον ἐτέρῳ σεπτῷ οἴκῳ, ἢ χωνευόμενον, τῷ βουλομένῳ πιπρασκέσθω, τῆς τιμῆς προχωρούσης εἰς εὐλύτρωσιν χρῆσιν.

Ὁ παρὰ τὰ εἰρημένα συναλλάττων ἀναδιδότω τῷ σεπτῷ οἴκῳ τὸ πρᾶγμα μετὰ τῶν καρπῶν τοῦ μέσου χρόνου, τοῦ δοθέντος τιμῆματος, ἢ ἀντιδώρου, καὶ τοῦ εἰς ἄλλαγήν, ἢ ὑπὲρ ἄλλης αἰτίας παρασχεθέντος, μὴ ἀναδιδόμενου παντελῶς.

Ὁ παρὰ τὸν νόμον ἐμφυτευσάμενος παραδιδότω τὸ πρᾶγμα, τῷ ἐμφυτευτικῷ μένῳ διηνεκῶς βεβασημένος κανόνι.

Ὁ κατὰ δωρεὰν λαθὼν διπλάσιον τὸ ληψὺν ἀποδώσει μετὰ τῶν ἐν μέτρῳ καρπῶν.

Ὁ δανειστής ἐκπέπτει τῆς ὑποθήκης τοῦ χρέους.

Ὁ συντόξας παρὰ τὸν νόμον συμβόλαιον διηνεκῶς ἐξορίζεται.

Τὰς ἐπὶ τοῖτοις ὁμοίως ἀναιρεῖ ἢ διάταξις ἢ παρῶσα, τὰ πρὸ αὐτῆς μὴ περιεργαζομένη φάκτα.

Ἐγράφη εἰδοῖς Ἰουναίς, βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ἐπ', μετὰ τὴν ὑπατεῖαν Βασιλ. τὸ γ'.

Γ'. Περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν τίτλων.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς. Περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κανόνων.

Οἱ ὑπὸ τῶν τεσσάρων συνόδων, τῶν ἐν Νικαίᾳ καὶ Κωνσταντινουπόλει, ἐν Ἐφέσῳ καὶ ἐν Χαλκηδόνι ταθέντες ἥροι νόμων τάξιν ἐχέτωσαν, καὶ τὰ δόγματα αὐτῶν ὡς αἱ θεόπνευστοὶ τιμάσθωσαν Γραφαί.

Πρῶτος ἱερωσύνης θρόνος· ὁ Ἰώμης· δεύτερος· ὁ Κωνσταντινουπόλεως.

Ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς πρώτης Ἰουστινιανῆς τὸν τόπον ἐπέχει ἐν ταῖς ὑπ' αὐτὸν ἐπαρχίαις τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου Ἰώμης, χειροτονῶν τοὺς ἐπισκόπους πόλεων Δακίας μεδιτεβράνεξ, καὶ Δακίας Ἰριπανσίας, καὶ Προβόλεως, καὶ Δαρδανίας, καὶ Μυσίας τῆς ἀνωτέρας, καὶ Παννονίας.

Φυλαττίσιμῳ τῷ θρόνῳ Ἀφρικῆς τὸ ἀρχιερατικὸν εἶμαρον, καὶ τὸ δοθὲν αὐτῇ προνόμιον.

A demptionem captivorum alienare possunt, nisi specialiter interdicta sit eis alienatio.

Possessiones steriles, quæ ad religiosas domos pervenerunt, sic restituntur iis, qui eas dederunt, ut etiam ab iisdem venerabilium domorum indemnitati consulatur, ac præterea si quod aurum forte datum eis fuerit, iis non restituatur, qui dedere.

Venerabilis domus ad comparandum possessionem sterilem, vel fertilem, ne cogitur.

Nota ex ipsa distinctione, quod omnes alii cogantur.

Qui rem ecclesiasticam utendi fructu causa vult accipere, decisionem superius de hoc expositam capitulo quarto sequatur.

B Religiosa cimelia dumtaxat ad captivorum redemptionem alienantur. Quod si eis abundant ecclesiæ, vel non conflata alteri religiosæ domui, vel conflata cuilibet venduntur, pretio ad expeditionem æris alieni convertendo.

Qui præter indicata contrahit, religiosæ domni rem ipsam cum fructibus intermedii temporis restituat: pretio, quod solum est, et eo, quod remunerationis, aut permutacionis, aut alterius cujuscunque causæ nomine datum fuerit, omnino non restituendo.

Qui præter legem hanc contraxerit emphyteusim, rem ipsam restituat, emphyteutici canonis præstatione nihilominus perpetuo gravatus.

C Qui titulo donationis acceperit, duplum ejus quod accepit red. lat, una cum medii temporis fructibus.

Creditor ipsam rem obligatam, una cum credito, amittit.

Qui præter legem instrumentum composuerit, exilio perpetuo damnatur.

Quæ deinceps tentata fuerint, præsens constitutio similiter rescindit, in antehac facta curiose non inquirens.

Dat. Id. Junii, imperii Justiniani anno decimo octavo, post consulatum Basilii tertio.

III. De titulis ecclesiasticis.

D Idem imp..... De canonibus ecclesiasticis, et cætera.

Definitiones a quatuor conciliis, Nicæno, Constantinopolitano, Ephesino et Chalcedonensi constitutæ, legum vicem obtinento, earumque dogmata tanquam inspiratæ divinitus Scripturæ coluntur.

Prima sacerdotii sedes est Romana, secunda Constantinopolitana.

Archiepiscopus primæ Justinianæ vicem obtinet, in subjectis sibi provinciis, apostolicæ sedis Romanæ, et ordinat episcopos civitatum Daciæ Mediterraneæ et Daciæ Ripensis, Prævalis, Dardaniæ, Mysiæ superioris et Pannoniæ.

Servator Africanæ sedi jus pontificatus, et datum ei privilegium.

Quotquot episcopi metropolitanicum jus habent, A
eodem perpetuo fruuntur.

Ecclesiis et religiosis domibus tam privilegia
sua, quam quæ ipsis varie concessa sunt impera-
torum liberalitate, servantur.

Ecclesiæ ab omni munere sordido et extraordi-
nario, et ab exactione atque onere lucrativorum,
immunes sunt, duntaxat itinerum pontiumque
structuris obnoxie.

Cujusvis præscriptionis longi temporis loco, sola
quadraginta annorum exceptio religiosis domibus
opponatur.

Qui venerabilem domum ædificare vult, aut ve-
tustate labascentem instaurare, tam seipsum, quam
hæredem suum ad operis perfectionem obligat, ve-
nerabili cruce prius ab episcopo in domo deligenda,
quæ debet extrui.

Qui sua in domo, vel suburbano, vel fundo, con-
venticula secreta peragit, proprietatem ejus amit-
tit, ecclesia loci rem accipiente. Si vero tutor, aut
exceptor, aut emphyteuta, conductorve coegerit hu-
jusmodi conventicula, domino ignorante, provincia
expellitur, et ecclesiæ facultates ejus addicuntur.

Legatum Christo Deo nostro relictum ipsorum
locorum ecclesia sibi vindicet, quibus in locis do-
micillium defunctus habuit. Sin alicui sanctorum
nominatim legatum relictum fuerit, cum multæ sint
religiøs domus ejus appellationis, pauperiori de-
tur legatum. Si autem nulla sit domus sacra ejus-
dem appellationis in tota civitate vel ejus territo-
rio, vel in provincia, locorum illorum ecclesia le-
gatum sibi vindicat: idem in hæreditate obtinet.
Est etiam fisco potiùs ecclesia (11').

Hæres jussus ædificare, si quidem domum orato-
riam, opus hoc intra quinquennium absolvat; sin
vel nosocomium, vel aliam consimilem domum ex-
struere jussus, ædificium intra spatium anni non
absolverit, interea temporis emere cogitur, aut
conducere domum, atque ita, quod ei sic manda-
tum est, ad finem perducere. Cæterum eos, qui cu-
rare domos easdem religiosas, juxta voluntatem
testatoris debent, hæres eligat, potestatem habente
locorum illorum episcopo, administrationem eorum
inspiciendi; ac si quidem non idoneos repererit,
alios eorum loco substituendi.

Quæ pauperibus distribuenda, vel ad redimendos
captivos relicta sunt, juxta testatoris voluntatem
administrantur. Ubi vero testator non aperte præ-
cepit, quales pauperes alere de testamento relictis
velit, cum omni discretionem, quæ mandata sunt,
implentur. Sin is, qui jussus est facere, semel et
his per publicas personas admonitus ab episcopo,
differat effectum dare, quod jussus est, ipse qui-
dem lucrum omne, quod ad eum a testatore per-
tinerit, amittit, eorum vero locorum episcopus,
predictum lucrum aliis cum rebus accipiens, vo-

Ἵσοι τῶν ἐπισκόπων μητροπολιτικὸν ἔχουσι ἕ-
καιον, ἀπολαύεωσαν αὐτοῦ διηνεκῶς.

Φυλαττέσθωσαν ταῖς ἐκκλησίαις καὶ σεπτοῖς οἰ-
κοῖς τὰ οἰκία προνόμια κατὰ τὰ διαφόρους αὐτοῖς ἐκ
βασιλέων φιλοτιμηθέντα.

Πάσης ῥυπαρᾶς λειτουργίας, ἐκτραπορδιναρίας δια-
γραφῆς, καὶ λουκρατίδων βάρους ἐστῶσαν ἀταλαίς·
αἱ ἐκκλησίαι, μόναις ὑποκείμεναι ὁδοστρωσίαις καὶ
γεφυροποιίαις.

Ἐντὶ πάσης χρονίας παραγραφῆς μόνη τῶν μ'
ἐνιαυτῶν ἀντικείμεθα παραγραφή τοῖς εὐαγέσιν οἰ-
κοῖς.

Ὁ βουλόμενος κτίζειν σεπτὸν ἢ τὸν σθρωθέντα
ἐποικοδομεῖν ἑαυτὸν καὶ τὸν ἴδιον κληρονόμον ὑπε-
βάλλει τῇ πληρώσει τοῦ ἔργου, πρότερον πηγυμέ-
νου τοῦ τιμίου σταυροῦ ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου ἐν τῷ
μῶλλοντι κτίζεσθαι οἴκῳ.

Ὁ ἐν ἰδίῳ οἴκῳ ἢ προσταίῳ ἢ κτήματι παρασυν-
άξεις ποιῶν ἐκπίπτει τῆς τούτου δεσποτείας, τῆς
ἐντοπίου ἐκκλησίας τοῦτο λαμβανούσης. Εἰ δὲ ἐπίτρο-
πος, ἢ ἐκλήπτωρ, ἢ ἐμρυτευτής, ἢ μισθωτής παρα-
συνῆξαι τοῦ δεσπότου μὴ γινώσκοντος, ἐκβαλλέσθω
τῆς ἐπαρχίας, τῶν αὐτοῦ πραγμάτων τῇ ἐκκλησίᾳ
προσκυρουμένων.

Τὸ καταλειφθὲν ληγάτον Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν ἢ
ἐκκλησίᾳ ἐκδικεῖται τῶν τόπων, ἐν οἷς ὁ τελευτήσας
τὴν οἰκίαν εἶχεν. Εἰ δὲ τινι τῶν ἁγίων ὀνόματι
καταλείφθῃ ληγάτον, πολλῶν ὄντων εὐαγῶν οἴκων
τῆς αὐτοῦ προσηγορίας, τῷ πενιστερέῳ διέδοσθαι τὸ
ληγάτον. Εἰ δὲ μηδεὶς ἐστὶν εὐαγῆς οἶκος· τῆς αὐτῆς
προσηγορίας ἐν ὅλῃ τῇ πόλει, ἢ τῇ ἐνορίᾳ αὐτῆς, ἢ τῇ
ἐπαρχίᾳ, ἢ ἐκκλησίᾳ τῶν τόπων ἐκδικεῖ τὸ ληγάτον·
τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ κληρονομίας καὶ φέσκου κραταί.

Ὁ κληρονόμος προσταχθεὶς οἰκοδομησαί, εἰ μὲν
εὐκτέριον οἶκον, εἴσω πανταετίας πληρούτω τὸ ἔρ-
γον· εἰ δὲ νοσοκομεῖον ἢ ἄλλο παραπλήσιον, μὴ εἴσω
ἐνιαυτοῦ τελεῖωσῃ τὴν οἰκοδομήν, ἀναγκάζεται ἐν
τῷ μεταξὺ οἶκον ἀγοράσαι ἢ μισθώσασθαι, καὶ τὸ
εὐσεβῶς προσταχθὲν τέρατι δοῦναι. Τοῦς δὲ ἐρείλιον-
τας προνοεῖν τῶν αὐτῶν εὐαγῶν οἴκων, κατὰ τὴν
τοῦ τεστάτορος γνώμην ἐπιλεγέσθω ὁ κληρονόμος,
ἀδειαν ἔχοντος τοῦ ἐπισκόπου τῶν τόπων ἐποπτεῖν
τὴν αὐτῶν διοίκησιν· καὶ ἰάν [Ισ. μὴ] ἐπιτηδείως
εὐροί, ἄλλους ἀντικαταστῆν.

Τὰ εἰς διάδοσιν πνήτων ἢ ἀνάβρυσιν αἰχμαλώτων
καταλειφθέντα κατὰ τὴν τοῦ διατιθεμένου διοικει-
σθωσαν βουλὴν. Ἐν ᾧ δὲ ὁ [τεστάτωρ] μὴ βρῆκως
ἐπέσκηψε τοῖους πνήτας βούλεται τὰ καταλειφθέν-
τα μεθοδεῦσαι, μετὰ πάσης διακρίσεως πληρούτω τὰ
διατεταγμένα. Εἰ δὲ, κελευσθεὶς ταῦτα διαπράξαι,
ἄπαξ καὶ δις ὑπομνησθεὶς παρὰ τοῦ ἐπισκόπου διὰ
δημοσίων προσώπων, ὑπέβηται τὸ προσταχθὲν εἰς
ἔργον ἀγαγεῖν, αὐτὸς μὲν παντὸς κέρδους περιμ-
θόντο· εἰς αὐτὸν ἐκ τοῦ τεστάτορος ἐκπίπτει, ὁ δὲ
τῶν τόπων ἐπίσκοπος τὸ εἰρημένον κέρδος μετὰ καὶ

(11') Verba, est etiam — ecclesia, in ipsa novella non exprimentur.

τῶν ἄλλων λαμβάνων πραγμάτων, τὴν ἐκείνου πη-
ρῶσει βουλὴν ἄδειαν ἔχοντας τοῦ μητροπολίτου,
καὶ παντὸς ἐτέρου, τὴν τοιαύτην ἐπιγαγεῖν τῷ ἐπι-
σκόπῳ ζήτησιν, ἐφ' ᾧ παντοίως πληρωθῆναι τὰ εὐ-
σεβῶς δέξαντα τῷ τελευτήσαντι εἰς ἔργον ἀχόησαι.

Τὰ εὐαγγέλιον οἰκοίς, ἢ ἐκκλησίαις, ἢ συστήμασι
καταλειφθέντα ληγάτα εἰσὼ μνηῶν ἐξ τῆς ἐμφανελας
τῆς διαθήκης καταβαλλέσθω. Εἰ δὲ μὴ γα, ὁ τούτοις
βεβαρημένος καρποὺς καὶ τόκους αὐτῶν καὶ ἐπαυ-
ξήματα προσδώσει.

Τὸ καταλειφθὲν εὐαγγέλιον οἰκοίς ἢ συστήμασιν
ἀνάλιον ληγάτων μηδὲν προσώπω [in ms. Just. τρῶ-
πω] ἐκποιέσθω· πλὴν εἰ μὴ οἱ τόποι καὶ τὰ βεβα-
ρημένα πρόσωπα μακρὰν διεστήκασιν. Τηνικαῦτα
γὰρ δύνανται οἱ σέπτοι οἴκοι ἀνταλλάττειν τὰ τοιαῦτα
ληγάτα ἐν πλησιάζουσι τόποις, μετὰ προσθήκης
τοῦ ὀ μέρους τῆς καταλειφθείσης ἐτησίως ποσότη-
τος, ἢ εἰσέτι τῆς ἐτησίως καταβολῆς ἐκποιεῖν τὸ
τοιούτον ληγάτον.

Οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ διοικηταὶ τῶν εὐαγγῶν οἰκῶν
τα καὶ συστημάτων τὰ πρὸ τῶν διοικήσεων ἢ τῆς
ἐπισκοπῆς κτηθέντα, καὶ ὅσα ἐν ταῖς διοικήσεσιν καὶ
ἐπισκοπαῖς ὄντες ἐκ τελευτῆς διεδέξαντο, τῶν μέχρι
[Ισ. δ'] βαθμοῦ συγγενῶν, οἷς βούλονται παραχέτω-
σαν. Τὰ δὲ χωρὶς τούτων κτηθέντα, εἴτε ἐκ διδοχῆς
συγγενῶν, ἢ καθ' ἕτερον τρόπον, αἱ κατ' αὐτοὺς ἐκ-
κλησίαι διαδεχέσθωσαν. Δύνανται δὲ εἰς αἰχμαλώ-
των ἀνάβρυσιν, καὶ πτωχῶν τροφὰς, καὶ εἰς ἄλλας
εὐσεβεῖς αἰτίας ταῦτα δαπανῆν, τούτων κρατούντων
καὶ ἐπὶ νοσοκόμων, καὶ ὀρφανοτρόφων, καὶ λοιπῶν
διοικητῶν καὶ εὐαγγῶν οἰκῶν.

Τὰ τῶν ἀδιαδόχων καὶ ἀδιαθέτων ἐπισκόπων καὶ
κληρικῶν καὶ λοιπῶν ἱερωμένας περιουσίας αἱ κατ'
αὐτοὺς ἐκκλησίαις κληρονομεύωσαν.

Μηδεὶς εὐαγγῆ οἶκος ἐκδιδοῦται αἰρετικῶ ἀκίνητον
κτῆσιν, εἰς διωρισμένας τῷ νόμῳ ποινὰς μετὰ τοῦ
ἐμβάλλοντος ὑποστελλόμενος. Λέγει δὲ ὅτι ὁ μὲν αἰ-
ρετικὸς, εἰ τι δέδωκεν, ἀπώλλουσιν· ὁ δὲ ἐκδοὺς πά-
σης ἀποκινεῖται διοικήσεως, καὶ εἰς μοναστήριον
ἐμβάλλεται, καὶ ἐπὶ ἐνιαυτὸν τῆς ἀγίας κοινωνίας
χωρίζεται· τὸ δὲ πρᾶγμα τῷ εὐαγγέλιῳ οἴκῳ ἀποκα-
θίσταται.

Τὸ ἐκποιηθὲν ὑπὸ τοῦ ὀρθοδόξου χωρὶον Ἰουδαίῳ,
ἢ Σαμαριετῇ, ἢ Μωντανιστῇ, ἢ ἄλλῳ αἰρετικῶ, ἐκ-
διδοῦται [Ισ. ἐκδικεῖται] εἰς ἴδιον δεσποταίαν ἢ ἐν αὐ-
τῷ δικαιομένη ὀρθόδοξος ἐκκλησία.

Τοὺς κτισθέντας ὑπὸ τῶν αἰρετικῶν ναοὺς καὶ τὰς
ὑπὸ Ἰουδαίων οἰκοδομηθείσας συναγωγὰς καινὰς αἱ
ἐντόπιοι ἐκκλησίαι δὲ ἐκδικεῖσασιν.

Ὁ ἐν εἰδήσει ἐκδοὺς αἰρετικῶ ἴδιον κτῆσιν ἐκπι-
πέτω τῶν προσέδων, τῆς ἐκκλησίας ταῦτα ἐκδι-

Annibalis Fabroti notæ.

(12) Ad quartum gradum. Ex l. 41 sup. De
episc. et cleric. Episcopi, si quæ post electionem
acquisierint, in alium transferre non possunt, nisi
ei quæ eis obvenierint a parentibus, fratribus aut

luntatem ejus implebit, habente potestatem metro-
politano, et alio quovis ejusmodi questionem epi-
scopo movendi, ut omnino pie decretis a defuncto
satisfiat.

Quæ religiosis domibus, aut ecclesiis, aut colle-
giis, relicta sunt legata, sex intra menses a publi-
catione tabularum testamenti solvuntur. Id si fa-
ctum non fuerit, is qui gravatus est iis præstandis,
etiam præterea fructus, et usuras eorum, cum ac-
cessionibus, solvet.

Quod relictum est religionis domibus, aut colle-
giis legatum annuum, nullo modo alienator, ex-
traquam si loca, personæque gravatæ longo distent
intervallo. Tunc enim possunt venerabiles domus
ejusmodi legata permutare vicinis in locis, cum
accessione quartæ partis relictæ annuæ quantita-
tis, aut eandem rem legatam vendere pro annuo
pretio, quod annis 35 numeratur.

Episcopi et administratores venerabilium domo-
rum et collegiorum, ante administrationes, aut epi-
scopatum acquisita, cum his, quæ durante admini-
strationibus et episcopatu, ex cognatorum ultimis
voluntatibus ad quartum usque gradum (12) accepo-
runt, concedant iis, quibus volunt. Quæ vero extra
hæc acquisita fuerint, sive ex cognatorum succes-
sione, vel alio aliquo modo, in his ipsorum ecclesie
succedent. Possunt autem hæc in redemptionem
captivorum, et alimenta pauperum, aliasque pias
causas expendere, iisdem locum habentibus etiam
in nosocomiis et orphanotrophiis, et aliis religio-
sarum domuum administratoribus.

Qui non habent hæredes, aut absque condito
testamento decedunt, episcopi, et clerici, et reli-
qui sacerdotes, in eorum facultatibus ipsorum ec-
clesiæ succedant.

Nulla religiosa domus hæretico possessionem
immobilem locet, atque in hoc statuta a lege pœ-
nas una cum conductore metuat. Hoc dicere vult
constitutio, hæreticum, si quid dederit, amittere;
locantem vero ab omni administratione removeri,
et in monasterium mitti, et ad anni spatium a sa-
crosancta communionem segregari; rem ipsam de-
nique domui religiosæ restitui.

Alienatum ab orthodoxo fundum Judæo, vel Sa-
maritæ, vel Montanistæ, vel alteri hæretico, vindicet
in proprietatem suam orthodoxa ecclesia, quæ
in illo fundo sita est.

Templa ab hæreticis exstructa, novasque syna-
gogas a Judæis ædificatas, ipsorum locorum eccle-
siæ sibi vindicent.

Qui sciens hæretico prædium suum locaverit, re-
ditus amittat, vindicante hoc ecclesia et hæretico

patris. Ex Novella vero cxxvi, c. 13, de his
libere statuere conceditur quæ ad eos pervene-
runt jure cognationis usque ad quartum gradum;
cætera servantur Ecclesiæ.

ex ipso p[re]lio pollendo, ac honorum publicationi A subjiciendo. Sin fecit ignorans, inlennis esto.

In rebus pupillaribus, orphanotrophi tutorum curatorumque vicem gerunt, nullis fidejussionibus aut rationibus ab eis exigendis. Inventarium vero rerum pupillarium faciant, et competentes ipsi actiones exercent adversus eos, qui pupillis obligati sunt.

Orphanotrophium Constantinopolitanum, una cum xenone Samsonis, et omnes xenones, religio- sæque domus eis subjectæ, privilegiis ecclesiæ Constantinopolitane Majoris utuntur frunctor.

Dat. a. d. xv. ii. Kal. April., imperii Justiniani anno decimo octavo, consulatus Basilii quarto.

IV. *Ut ecclesia Romana centum annorum p[re]scriptio- nem (13) habeat.*

Idem imp. Joanni episcopo Romano. Ut legum ori- ginem, et cætera.

Hæc constitutio localis est, nihil amplius statuens, quam quod inscriptione continetur.

Dat. mense Maio, Belisario cos.

V. *Constitutio, quæ centum annorum p[re]scriptionem abrogat in ædibus oratoris.*

Idem imp. Eliæ P. P. Illyrici. Quod medicamenta, et cætera.

Abrogans hæc constitutio privilegium ecclesia- rum et religiosarum domuum, quod annorum cen- tum p[re]scriptionem eis opponi vult; hortatur, ut ejus loco succedat annorum quadraginta exceptio, qua sola tam ecclesiarum, quam religiosarum do- muum actiones eliduntur.

Nota, quod etiam statuta de his, quæ civi- tibus (14) debentur, et quæ ad redemptionem captivorum relicta sunt (quibus similiter hoc centum annorum p[re]scriptionis privilegium dedit constitutio relata in libr. primo Codicis, sub titulo secundo, quæ numero est vicesima tertia), p[re]sens constitutio non prorsus aboleverit.

Dat. Kal. Jun., imperii Justiniani anno quinto decimo, Basilio cos.

VI. *De ecclesiis (15) constitutis in Africa.*

Idem imp. Solomoni p[re]fecto p[re]torio Africae. Vene- rabilem, et cætera.

Afrorum ecclesiæ cimelia, vestesque sacras ipsis D per Arianos ablatas, vindicant, longi temporis p[re]- scriptione non repellenda, modo fiscalia, quæ p[re]diorum nomine scilicet debentur, conferant.

Hæreticus ne baptizato, nec esto decurio, vel mili- tum gerito.

Iterum baptizatus, ab omni militia abstinet.

Judæus Christianum mancipium non habeto, nec catechumenum circumcidito.

Annibalis Fabroti notæ.

(15) *Centum annorum p[re]scriptionem.* Causam hujus centenariæ p[re]scriptionis exponit Suidas in Prisco Emisseno ex Procopio *Ανεκδ.* p. 123.

(14) *Quæ civitatibus.* Vide Cojæc. obs. 5, cap. 5, et *De divers. tempor. p[re]script.* cap. postult.

κούσης, και τοῦ αἰρετικοῦ ἐκβαλλομένου τῆς κτή- σεως, και δημιούσει καθυποβαλλομένου. Εἰ δὲ ἀγνοῶν τοῦτο ἐπραξεν, ἀζημιος ἐστω.

Οἱ ὀρφανοτρόφοι ἐπὶ τοῖς ὀρφανικοῖς, πράγμασι τάξιν ἐπιτρέπων και κουρατώρων ἐχέτωσαν, μὴ ἀπαιτούμενοι ἰγγύρας ἢ λογισμοῖς ὑποκείμενοι. Ἰμ- βεντάριον δὲ τῶν ὀρφανικῶν πεικτωσαν πραγμάτων, και τὰς ἀρμοζούσας ἐκείνοις συναγωγὰς γυμναζέ- τωσαν κατὰ τῶν ὑπαυθύνων.

Τὸ ὀρφανοτροφεῖον Κωνσταντινουπ. και ὁ ξενὸν τοῦ Σαμψῶν, και πάντες οἱ ὑπ' αὐτῶν διτετες ξενῶνες και σεπτοὶ οἶκοι κεχρησθωσαν τοῖς προνομίοις τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως.

Ἐγράφη πρὸς τὸν βασιλέα ἀπριλλίων, βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ἐγ', ὀπάτου Βασιλ. τὸ δ'.

Δ'. *Ὅστε τὴν ἐκκλησίαν Ῥώμης εἶχειν τὴν τῶν ῥ' ἐνιαυτῶν παραγραφὴν.*

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννη ἐπισκόπῳ Ῥώμης. Ut legum origi- nem.

Τοπικὴ ἡ διάταξις μὴδὲν πλεον τῆς παραγραφῆς νομοθετοῦσα.

Ἐγράφη μηνὶ Μαΐου, ὑπὸ εἰς Βελισσαρίου.

Ε'. *Ἡ διάταξις ἀναρροῦσα τὴν τῶν ῥ' ἐνιαυτῶν παραγραφὴν ἐπὶ τῶν εὐκτηρίων οἰκῶν.*

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἠλίῳ ἐπαρχῶ τοῦ Ἰλλυ- ρικοῦ. Quod medicamenta.

Ἀναρροῦσα ἡ διάταξις τὸ προνόμιον τῶν ἐκκλη- σιῶν και εὐαγῶν οἰκῶν, τὸ βουλόμενον τὴν τῆς εκα- τονταετίας παραγραφὴν ἀντικείμεν αὐτοῖς, παρα- κελύεται ἀντὶ ταύτης τὴν τῆς τεσσαρακονταετίας εἶναι παραγραφὴν· και μόνῃ αὐτῇ τὰς τῶν ἐκκλη- σιῶν και εὐαγῶν οἰκῶν ἐκβάλλεσθαι ἐναγωγὰς.

Σημειῶται ὅτι ἐπὶ τοῖς κεχρησθημένοις ταῖς πό- λεσι και τοῖς εἰς ἀνάβρυσιν αἰχμαλώτων καταλει- φθεῖσιν, ἐφ' οἷς εἰδόμενος ὁμοίως τὸ προνόμιον τῆς παραγραφῆς τῆς εκατονταετίας διάταξις ἀνηγε- μένη ἐν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ τοῦ κώδικος ὑπὸ τὸν β' τοῦ β' βιβλίου τὴν εὐσαν τὸν ἀριθμὸν γγ', οὐκ ἀν- εἶλε παντελῶς ἢ περσοῦσα.

Ἐγγραφή καλάνδαις Ἰουναίς, βασιλῆως Ἰουστι- νιανοῦ τὸ ἐ', ὑπατίεως Βασιλείου.

ζ'. *Περὶ τῶν ἐν Ἀφρικῇ ἐκκλησιῶν.*

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Σολομῶνι ἐπαρχῶ πραιτω- ρίων Ἀφρικῆς. Venerabilem.

Αἱ ἐκκλησίαι τῶν Ἀφρῶν ἐκδικεῖτωσαν τὰ ὑπ' αὐτῶν ὑπὸ τῶν Ἀρειανῶν ἀφαιρεθέντα κειμήλια και ἐσθῆματα, μὴ ἐκβαλλόμεναι χρονία παρα- γραφῆ, τὰ ὑπὲρ τῶν κτήσεων δηλονότι συντελοῦσα δημόσια.

Αἰρετικὸς μὴ βαπτίζεται, μηδὲ πολιτευέσθω, ἢ ὀφφικιον μετιέτω.

Ὁ ἀναβαπτισθεὶς πάσης ἀπεχέσθω στρατείας.

Ἰουδαῖος Χριστιανὸν ἀνδράποδον μὴ ἐχέτω, μήτε κατεχόμενον περιτεμενέτω.

(15) *De ecclesiis.* Est epitome Nov. Justin. xxxvii, et quidem plenior ea quam Haloander edi- dit. Adde Photii *Nomoc.* tit. 4, c. 13, et ibi Bal- samonem.

Μηδεις τόπος προσευχῆς τοῖς αἵρετικοῖς ἔστω.

A *Haeretici locum nullum, in quo preces cogitarent, habent.*

Τὰ δεδομένα προνόμια τῇ Ἐκκλησίᾳ Καρθαγίνης φυλαττέσθωσαν ἀκαινοτόμητα, μηδενος θαρρόντος ἐξέλκειν τινὰ τῶν αὐτῆς ὄρων, πλὴν εἰ μὴ φονεὺς ἔστιν ὁ προσφυγών, ἢ παρθένων ἄρπαξ, ἢ τοὺς Χριστιανούς ἐβιάσατο.

Privilegia concessa Carthagini Ecclesiae, illibata custodiuntur, nemine quemquam extrahere de finibus ejus audente, praeterquam si homicida sit, qui ad eam confugit, aut raptor virginum, aut si viam Christianis attulerit.

Τὰ καρποφοροῦντα ταῖς ἐκκλησίαις Ἀφρικῆς μηδεις ἀφαιρείσθω.

Nemo Africanis ecclesiis auferat, quae ipsi oblata sunt.

Ἐγράφη Καλάνδαις Αὐγούστου, ὑπατεῖα Βελισαρίου.

Dat. Kalendis Augustis. Belisario cos.

Z'. *Peri tou tēn ἐκκλησίαν τῆς Ἀγίας Ἀναστάσεως, καὶ τὰ ἐξῆς.*

VII. Ut ecclesia Sanctae Resurrectionis, et quae dicitur.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Πέτρος ἐπισκόπῳ Ἱεροσολύμων. Ἦδη μὲν καὶ τὰ περὶ τῆς κωλύσεως.

Idem imp. Petro episcopo Hierosolymitano. Jam quidem ea, quae de prohibitione, et caetera.

Ἡ ἐκκλησία τῶν ἁγίων τόπων δύναται τὰς ἐν τῇ πόλει διαφερούσας αὐτῇ οἰκίας ἐκποιεῖν παντήκοντα ἔτη τοῦ ἀθροισμένου ἔτησιου στεγονομίου, ἐπὶ τῇ ἐκποιήσει δεκρῆτο παρὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς αὐτῆς πόλεως πραττομένου, καὶ τῶν τιμημάτων προχωρούντων εἰς ἐπίλυσιν τῶν δανεισθέντων αὐτῇ χρημάτων εἰς ἀγοράσαν προσδίων καὶ εἰς ἑτέρας κτήσεις.

Ecclesia locorum sacrorum, domos in urbe pertinentes ad ipsam, pro pensionis annuae pretio, quod annis quinquaginta colligitur, alienare potest, modo de alienatione decretum archiepiscopi civitatis ejusdem interveniat, et ipsa pretia conferantur ad solutionem creditarum ei pecuniarum, ad comparandos redditus, aliasque possessiones.

Ἐγράφη πρὸς ἱ' Καλανδῶν Ἰουνίων μετὰ τὴν ὑπατεῖαν Βελισαρίου.

Dat. a. d. xv Kalendas Junias post consulatum Belisarii.

II' *Peri τῆς τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ἐκποιήσεως τε καὶ καταβολῆς.*

VIII. De rerum ecclesiasticarum alienatione ac solutione.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννη ἐπάρχῳ πραιτωρίων. Καὶ τὸ περὶ τοὺς νόμους σπούδασμα.

Idem imp. Joanni P. P. Et studium circa leges, et caetera.

Ἡ διάταξις τοῦ β' τίτ. τοῦδε τοῦ συντάγματος μεταγενεστέρα [αὐτῇ] τυγχάνουσιν, τελείωσι καὶ κρινοπρεπέστερον τὰ περὶ τῆς ἐκποιήσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀκινήτων πραγμάτων παρατίθεται.

Constitutio prima tituli secundi hoc in opere, quae hac tempore posterior est, plene ac recentissima forma de alienatione rerum ecclesiasticarum immobilium deponit. Praesens autem constitutio, quae tempore prior est, et suis temporibus robur habebat, praecipit, ut cum ecclesiae nullas res mobiles habent, quibus aes alienum a se contractum dissolvi possit, res immobilis creditori, pro ratione crediti, detur. Sin de fiscali debito quaeritur, et ecclesia bonis mobilibus caret, tum vero clericis ejus una cum episcopo conventibus apud metropolitanum suum, causa debita praesentis examinetur, et sacrosancta proponantur in medium Evangelia: cumque decretum factum fuerit, et sententia praesidis publicata, qua permittitur alienatio, res soli distrahat; ita tamen ut pretia fisco solvantur, atque ubi nomine solutionis apud publica facta erit apud acta monumentorum, cum eorum depositione, qui haec peregerunt, emptores rem ipsam accipiant; et in jura fisci succedant, et ab eo cautionem habeant. Caeterum excipit a legislatione sua haec constitutio Majorem ecclesiam Constantinopolitanam, et religiosas ejus domos, quarum ipsa curam gerit, et quae sub eis sunt monasteria, et ipsius denique continentia.

Ἴδὲ παρῶσα διάταξις προγενεστέρα οὖσα, καὶ πρὸς τοὺς οἰκίους κρατούσα χρόνους, παρακελεύεται μὴ ὄντων κινήτων πραγμάτων ταῖς ἐκκλησίαις, ἀφ' ὧν δυνατόν ἐστιν ἐπιλυθῆναι τὰ ἐποφειλόμενα παρ' αὐτῶν, διδοῦσθαι ἀκίνητον πρᾶγμα τῷ δανειστῇ πρὸς ἀναλογίαν τοῦ χρέους. Εἰ δὲ δημόσιον πρόκειται ὄφλημα, καὶ κινήτης ἀπορεῖ περιουσίας ἢ ἐκκλησία, τηλικούτα συνόντων τῶν αὐτῆς κληρικῶν ὄμμα τῷ ἐπισκόπῳ πρὸς τὴν ἴδιον μητροπολίτην ἐξετάζεσθαι τὰ περὶ τοῦ προκειμένου χρέους, τῶν ἁγίων προτιθεμένων Εὐαγγελίων, καὶ δεκρῆτου πραττομένου, καὶ ψήφου προτύσης παρὰ τοῦ ἀρχοντος, ἐπιτρέποντος τὴν ἐκποίησιν, γενέσθαι ἀκινήτου πράγματος πρᾶσιν· οὕτω μόντοι ἐφ' ᾧ τὰ τιμήματα ἐπὶ τὸ δημόσιον καταβληθῆναι, καὶ τὰς ὑπὲρ τῆς καταβολῆς δημοσίας ἀποδείξεις πραττομένας ἐν ὑπομνήμασι μετὰ καταθέσεως τῶν ταῦτα πεποιηκότων λαβεῖν τοὺς ἀγοραστάς, καὶ ὑπεισελοθεῖν τὰ τοῦ δημοσίου δίκαια, καὶ τὴν ἐντεῦθεν ἔχειν ἀσφάλειαν. Ἐφαίρειται δὲ τῆς οἰκίας νομοθεσίας ἢ διατάξεως τὴν τε Μεγάλαν Ἐκκλησίαν Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τοὺς εὐαγεῖς αὐτῆς οἴκους, ὧν αὐτὴ πρόνοιαν ποιεῖται, καὶ τὰ ὅπ' αὐτὴν μονα-

Idem imp. Petro episcopo Hierosolymitano. Jam quidem ea, quae de prohibitione, et caetera.

Idem imp. Joanni P. P. Et studium circa leges, et caetera.

Idem imp. Joanni P. P. Et studium circa leges, et caetera.

Ἐγράφη πρὸς ἱδ' Καλανδῶν Σεπτεμβρίων μετὰ τὴν ὑπατεῖαν Βελισαρίου.

Dat. a. d. xiv Kalendas Septembris, consulatum Belisarii.

IX. *Ut in posterum permutationes rerum ecclesiarum non fortuito fiant erga religiosissimum imperatorem, et quæ deinceps.*

Idem imp. Menæ episcopo Constantinopolitano. De quibus scripsit, et cætera.

Res immobiles, quæ a religiosis domibus ad imperatorem pervenerunt titulo permutationis, si ad aliam personam translatae fuerint, a cujusque temporis æconomis vindicantur.

Legito titulum 9 libri quarti, et ejusdem constitutionis 10, quæ tempore posterior est, caput 10.

Excepta Majore Constantinopolitana ecclesia, cæteræ domus religiosæ perpetuas inter se rerum immobilium emphyteuses contrahant: uti tamen ad aliam personam eæ non perveniant.

Legito titulo secundo hujus operis, et constitutionis secundæ, quæ temporis posterior est, caput 3 et 7.

Dat.... Kal. Novembris, Justiniani post consulatam Belisarii tertio.

X. *Ut qui agro, aut domos, aut vineas, ecclesiæ Mysiæ relinquunt ad redemptionem captivorum, vel ad alimenta pauperum, et quæ deinceps.*

Idem imp.... Scimus antea promulgasse, etc.

Localis est hæc constitutio, tunc permittens secundum determinationem ipsius alienari, quæ ad redemptionem captivorum, vel ad alimenta pauperum, ecclesiæ Mysiæ relinquuntur, cum ea longe dissita sunt, atque ita specialiter ordinavit is, qui reliquit.

Dat. a. d. Kalendas Aprilis, imperii Justiniani anno tertio decimo, Appione cos.

XI. *De officinis ecclesiæ Constantinopolitanæ, et quæ deinceps.*

Idem imp. Longino præfecto urbi. Quoniam majestas nostra curam gerit, etc.

Mille centum officinis Constantinopolitanæ Majoris ecclesiæ largitur a muneribus præstandis immunitatem hæc constitutio, pro illorum exportatione, qui ex hac vita decedunt. Jubet autem octingentas ex his munera corporalia subire, reliquas adærationem præstare, non permittens ut alia quæpiam officina hoc prætextu excusationem habeat.

Dat. Kal. Julii post consulatam Belisarii.

XII. *Hæc constitutio sumptus ordinat, qui in funeribus decedentium fieri debent.*

Idem imp. Joanni P. P. Quodlibet bonum opus, et cætera.

Constitutio localis est, ad Constantinopolim spectans; quæ determinat summam expensarum, quæ fieri debent iis exportandis, qui Constantinopoli decedunt.

Dat. tertio Non. Novemb., imperii Justiniani

A Θ. "Ὅστε τοῦ λοιποῦ ἀμείψεις ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων μὴ ὡς ἐτυχῆ γίνεσθαι πρὸς τὸν εὐσεβέστατον βασιλέα. Καὶ τὰ ἐξῆς.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς, Μητῶ ἐπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως. Περὶ ὧν νόμον ἐγράφαμεν.

Τὰ περιελθόντα εἰς τὴν βασιλείαν ἐξ εὐαγῶν ὀκτων ἀκίνητα πράγματα κατὰ ἀμείψεως τρόπον, ἐὰν πρὸς ἕτερον μετέλθωσι πρόσωπον, ὑπὸ τῶν κατὰ καιρὸν οἰκονόμων ἐκδικεῖσθωσαν.

Ἀνάγνωθι τὸν θ' τίτλον τοῦ δ' βιβλίου τῆς αὐτῆς διατάξεως μεταγενεστέραν οὖσαν [Ἰσ. μεταγενεστέρως εὐσεως] κεφ. ι'.

Κωρὶς τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως οἱ λοιποὶ εὐαγεῖς οἰκοὶ ποιεῖτωσαν πρὸς ἀλλήλους διηνεκεῖς ἐμφυτεύσεις ἀκινήτων πραγμάτων· ἐφ' ᾧ μέντοι μὴ περιελθεῖν ταῦτα εἰς ἕτερον πρόσωπον.

Ἀνάγνωθι τίτλον β' τοῦδε τοῦ συντάγματος, δ. ἀταξιν β', μεταγενεστέραν οὖσαν, κεφάλαιον γ' καὶ δ'.

Ἐγρᾶφῃ Καλάνδαις Νοεμβρίαις βασιλεύοντος Ἰουστίνου. μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισσαρίου τδ γ'.

Γ. Περὶ τοῦ τὰ γῆδια, οἰκοὺς, ἢ ἀμπελῶνας καταλιμπανομένους τῇ ἐκκλησίᾳ Μυσίας εἰς ἀνδρῶσιν αἰχμαλώτων ἢ εἰς ἀποτροφῆν πτωχῶν, καὶ τὰ ἐξῆς.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς. Scimus ante promulgasse.

Τοπικὴ ἢ διάταξις τότε ἐπιτρέπουσα κατὰ τὸν αὐτῆς προσδιορισμὸν ἐκποιεῖσθαι τὰ εἰς ἀνδρῶσιν αἰχμαλώτων ἢ ἀποτροφῆν πτωχῶν καταλιμπανόμενα τῇ ἐκκλησίᾳ Μυσίας, ἤνικα μακρὰν ἀπέκινται, καὶ τοῦτο ἰδικῶς ἐ καταλιπῶν διατάξεται.

Ἐγρᾶφῃ Καλάνδαις Ἀπριλλιαῖς βασιλεύοντος Ἰουστίνου τδ ια', ὑπατείας Ἀπκίωνος.

ΙΑ'. Περὶ τῶν ἐργαστηρίων Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τὰ ἐξῆς.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Λογγίνῳ ἐπάρχῳ πόλεως. Ἐπειδὴ μέλλει τῷ ἡμετέρῳ κράτει.

Χίλοις ἑκατὸν ἐργαστηρίοις τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως ἀτέλειαν λειτουργιῶν φιλοτιμεῖται ἢ διάταξις ὑπὲρ ἐκκομιδῆς τῶν τελωτῶντων. Κελεύει δὲ ἐκ τούτων ὀκτακοσίους μὲν ἐν σώματι λειτουργεῖν, τὰ δὲ λοιπὰ ἐν ἀπαργυρισμῷ, μὴ συγχωροῦσα ἕτερον ἐργαστήριον προφάσει τούτου ἐξουσατεῦσθαι.

Ἐγρᾶφῃ Καλάνδαις Ἰουλίου μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισσαρίου.

ΙΒ'. Ἡ διάταξις τάττει τὰς δαπάνας τὰς ὀφειλούσας γίνεσθαι περὶ τὰς τῶν τελευταίωντων κηδείας.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ πραιτωρίων. Ἐκαστον τῶν ἀγαθῶν.

Τοπικὴ Κωνσταντινουπόλεως ἢ διάταξις ὀρίζουσα τὸ ποσὸν τῶν ὀφειλόντων γίνεσθαι δαπανημάτων περὶ τὰς ἐκκομιδὰς τῶν ἐν αὐτῇ τελευταίωντων.

Ἐγρᾶφῃ γ' Νωνῶν Νοεμβρίων βασιλεύοντος

Ἰουστιν. τὸ β', μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου Anno undecimo, post consulatum Belisarii, secundo.

Kal ἕσα παρά τε. Ia.

Τίτ. α' διάτ. α'. Χρήματα ἐπὶ χειροτονίᾳ δίδομενα ἢ ἐπαγγελλόμενα ταῖς ἐκκλησίαις προσκυροῦσθαι κατὰ τὸν τύπον διατάξεως.

Τὰ πράγματα τῆς φθαρείσης, ἢ γαμηθείσης διακόνου, ἢ εἰς ἕτερον μεταβαλοῦσης βίον, ἢ ἐκκλησίᾳ ἢ τὸ κατ' αὐτὴν διαδέχεται μοναστήριον.

Διάτ. β'. Ὅτι χρῆταις ἐκκλησίαις προσκυροῦσθαι τὰ ὑπὲρ χειροτονίας παρὰ τὸν τύπον τῆς διατάξεως δίδόμενα.

Τὰ τοῦ ἐπισκόπου πράγματα τοῦ μισθώσεως ἢ ἐμφυτεύσεως ἀκινήτων ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων καταπιστεύσαντος, διοικηταῖς ἢ χαρτουλάρχοις τῆς κατ' αὐτῶν ἀγιωτάτης ἐκκλησίας, ἢ συγγενέσιν αὐτῶν, ἢ ἀγγιστεῦσι, τῇ ἐκκλησίᾳ προσκυρωθῆσονται.

Τὰ ὑπὲρ προσβολῆς εὐαγού; φροντισματος δίδομενα ὁ τοῦτου δεσπίζων εὐαγῆς ἐκδικεῖται οἶκος μετὰ [Ἰσ. κατὰ] τὸν τύπον τῆς διατάξεως.

Ὅτι χρῆ τὸς διοικήσαντας τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα ἀπαιτεῖσθαι ὅσα ἀν αὐτοῦ; λογοθετῶν ὁ ἐπίσκοπος εἰθύνει, τῆς ἀπειτήσεως; καὶ εἰς κληρονομίαν διαβαινούσης.

Χρῆ τὰ πράγματα τῆς διακονίσεως τῆς ἀνδρὶ συνοικουσίας ὑποψίαν εἰσάγοντι πονηρὴν μετὰ παραγγελίαν ταῖς ἐκκλησίαις προσκυροῦσθαι κατὰ τὸν τύπον τῆς διατάξεως.

Πότε τὰ πράγματα τὰ ὑπὸ αἵρεσιν γάμου ἢ παιδοποιίας καταλειφθέντα κληρικοῖς ἢ μοναχοῖς ταῖς ἐκκλησίαις προσκυροῦται, φησὶν ἢ διατάξεως.

Τὰ πράγματα τῶν ἀρπασάντων μοναστήριον διακόνισσαν ἢ ἄλλην εὐλαθῆ γυναῖκα τοῖς κατ' αὐτὰς εὐαγέσιν οἴκοις προσκυροῦσθαι.

Τίτ. τῷ αὐτῷ, διάταξις ζ'. Ὅτι οὐδεὶς δύναται εὐκτήριον οἶκον κτίρειν, εἰ μὴ γνώμῃ τοῦ ἐπισκόπου τῷ [Ἰσ. τὰ] περὶ τὴν ἐπιμέλειαν καὶ λυχνοκαταν αὐτοῦ, καὶ στήσεις τῶν μέλλοντων ἐν αὐτῷ λειτουργεῖν κατὰ τὴν ἰδικὴν δωρεὰν ἀφορίζει.

Διάταξις ιγ'. Τὰ πράγματα τῶν εἰς ἕτερον βίον μεταλθόντων μοναχῶν τὸ κατ' αὐτοὺς ἐκδικήσει μοναστήριον.

Χρῆ τὸν μέλλοντα μονάζειν προδιατιθέιναι τὰ οἰκεῖα· ἐπειδὴ οὐκ ἔσται τούτων κύριος, ἀλλὰ τὸ μοναστήριον.

Τὰ τοῦ μοναχοῦ πράγματα τοῦ εἰς ἕτερον κοινόν βίον μεταχωρήσαντος τῷ προτέρῳ διοίτουσι μοναστήριον.

Τίτ. γ', διάτ. γ'. Ὅτι χρῆταις ἐκκλησίαις προσκυροῦσθαι τοὺς οἴκους, ἐν οἷς παρασυνάξεις ποιῶσιν εἰ αἵρετικοί.

Τίτ. ιδ', διάτ. κβ'. Ὅτι τὰ τῆς μοιχευθείσης γυναικὸς πράγματα, εἴτε παῖδας, ἢ γονεῖς ἔχει, εἴτε καὶ μὴ, κατὰ τὸν τύπον τῆς διατάξεως ἐκδικήσει

Tituli II Paratitla.

Tituli 1, constitutione 1. Pecuniæ, quæ ordinationis nomine dantur, ecclesiis secundum sanctionem constitutionis addicuntur.

Res stupratæ, vel nuptæ diaconissæ, vel ad aliam vitam aut ecclesiam transeuntis, ipsius ecclesia aut monasterium per successionem consequetur.

Constitutione 2. Quod ecclesiis addici debeant ea, quæ ordinationis nomine præter sanctionem constitutionis dantur.

Res episcopi, qui locationes aut emphyteuses rerum ecclesiasticarum immobilium commisit administratoribus, aut chartulariis sacrosanctæ ecclesiæ suæ, vel eorum cognatis, aut affinibus, ecclesiæ debent addici

Quæ nomine creationis ad religiosi muneris curam dantur, vindictæ ea religiosa domus, quæ rerum ipsarum proprietatem habet, juxta sanctionem constitutionis.

Quod exigi debeant ab ecclesiasticarum rerum administratoribus, quæcumque debitorum nomine flagitat ab eis episcopus: eadem conventionē ad ipsos hæredes transeunt.

Res diaconissæ, quæ in contubernio viri est, sinistram suspicionem præbentis, post factam denuntiationem, ecclesiis addici juxta formam constitutionis debent.

Quando res, quæ sub conditione nuptiarum, aut liberorum procreationis, relictæ sunt clericis aut monachis, applicari debeant ecclesiis, juxta constitutionis hujus formam.

Res eorum, qui monastriam, vel diaconissam, vel aliam religiosam mulierem rapuerunt, ipsarum mulierum religiosis domibus addicuntur.

Eodem titulo, constit. 7. Quod nemo domum oratoriam ædificare possit, nisi de sententia episcopi, per donationem specialem deputaverit ea, quæ ad curationem ædis, et luminum accensionem, et annonas eorum, qui cultum in ea sacrum exhibituri sunt, spectant.

Constitut. 13. Res eorum monachorum, qui ad aliam vitam transeunt, ad ipsorum monasterium pertinebunt.

Debet is, qui solitariam vitam est amplecturus, prius de rebus suis testari. Nam deinceps eas in potestate sua non habebit, sed monasterium.

Res monachi, qui ad aliud cœnobium sese contulit, ad monasterium prius pertinebunt.

Constitutio 3 tituli 2, cap. 13. Quod ecclesiis addici domus eæ debeant, in quibus hæretici conventicula seorsum instituunt.

Tit. 4 constit. 22. Quod res mulieris aulterio poluitæ, sive liberos, sive parentes habeat, sive non habeat, juxta sanctionem constitutionis id

monasterium vindicabit, in quod immittitur. **Legē** totum de hoc caput : disserit enim de iis etiam, qui absque repudii causa dissolvunt matrimonia, similes eis pœnas inferens.

Tit. 7, constit. 7. Res captivorum, si suis a liberis redempti non fuerint, ipsorum ecclesia sub inventario consequitur.

Res ejus, qui habitum clerici sumpsit, si neque liberos, aut cognatos orthodoxos, neque communionis fidei participes habet, qui ei ab intestato succedant, usque ad anni spatium post ejus mortem ecclesia vindicat, post annum vero, fiscus.

Tit. 10, constit. 9. Res ejus mulieris, quæ absque justa causa repudii marito misit, per successionem id monasterium adibit, in quod redigitur, juxta constitutionis sanctionem.

Tituli 2, hoc libro, constit. 8. Excepta Majorē Constantinopolitana ecclesia, possunt domus venerabiles, interveniente decreto, rerum immobilium alienationem ad utilitatem publicam instituire.

TITULUS III.

DE HÆRETICIS, ET JUDÆIS ET SAMARITIS.

I. De hæreticis et eorum uxoribus.

Idem imp. Joanni conservatori provinciarum. Unicuique nobis auxilium esse in omni reipublicæ atque imperii nostri loco, et cætera.

Qui non communicat cum ecclesiis, in quibus episcopi singulorum locorum conveniunt, hæreticus est, legibus adversus hæreticos latis obnoxius.

Nota quod hi, qui cum Severo sentiunt, et dogmata Dioscori amplectuntur, Acephali (46) vocentur.

Uxores hæreticorum, quæ et ipse sunt hæreticæ, privilegio dotis, aut alio non fruuntur. Si vero, postquam resipuerint, ad Ecclesiæ communionem accesserint, et usque ad finem permanserint, eorundem privilegiorum fructu potiantur.

Data v Non. Maias, imperii Justiniani anno 15, consulatu Basilii.

II. De Samaritis.

Idem imp. Areobindo P. P. Nullum adeo magnum alicujus subditi nostri, et cætera.

Hæc constitutio permittit Samaritis facultatem testandi, et ab intestato succedendi cognatis suis, et legata relinquendi, et donandi, et manumittendi aliosque tales contractus impune peragendi.

Cum Samarita quispiam nullo condito testamento decedit, relictis liberis, aut cognatis, tam Christianis, quam Samaritis, qui ejusdem gradus et ordinis sunt, is qui rectam fidem colit, ei hæ-

τὸ μοναστήριον ἐν ᾧ ἐμβάλλεται. Ἀνάγνωθι ὅλον τὸ περὶ τούτου κεφάλαιον. Διαλαμβάνει γὰρ καὶ τὸ περὶ τῶν χωρὶς αἰτίας βεπουδίου διαλυόντων τοὺς γάμους τὰς ἁμοίας κατ' αὐτῶν ἐπάγων ποινας.

Τίτλος ζ', διάταξις ζ'. Τὰ τῶν αἰχμαλώτων πράγματα, εἰ μὴ ὑπὸ τῶν οικείων ἀναβρυσθῶσι παίδων, ἢ κατ' αὐτοὺς ἐκκλησία ὑπὸ μισεντάριον.

Τὰ πράγματα τοῦ σχῆμα κληρικοῦ ἔχοντος, εἰ μήτε εἰς συγγενεῖς ὀρθοδόξους διαδίδεται, μήτε κοινωνικοὺς τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομοῦντας αὐτὸν ἔχη, μέχρι ἐνιαυτοῦ τῆς αὐτοῦ τελευτῆς ἡ ἐκκλησία ἐκδικεῖ· μετὰ τὸν ἐνιαυτὸν δὲ ὀφείσκει.

Τίτ. ι' διατ. θ'. Τὰ πράγματα τῆς χωρὶς εὐλόγου αἰτίας βεπουδιατευσάσης τὸν ἄνδρα, τὸ ἐν ᾧ ἐμβάλλεται μοναστήριον διαδέχεται, κατὰ τὸν τύπον τῆς διατάξεως.

Τίτλος ιη', διατ. α'. Χωρὶς τῆς Μεγάλῃς ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως δύνανται εἰ σεπτοὶ οἰκοὶ, δεκρῆτου κραττομένου, ἐναλλαγῆς ἀκινήτων πραγμάτων ἐπὶ κοινῷ συμφέροντι πρὸς ἀλλήλους ποιῆσθαι.

TITULOS Γ.

ΠΕΡΙ ΑΙΡΕΤΙΚΩΝ, ΚΑΙ ΙΟΥΔΑΙΩΝ, ΚΑΙ ΣΑΜΑΡΕΙΤΩΝ.

A'. Περὶ αἰρετικῶν καὶ γαμετῶν αὐτῶν.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Βασίλῳ γαμοτηρητῇ τῶν ἐπάρχων. Μίαν ἡμῶν εἶναι βοήθειαν ἐπὶ παντὶ τῷ τῆς ἡμετέρας πολιτείας τε καὶ βασιλείας τόπῳ.

Ὁ μὴ κοινωνῶν ταῖς ἐκκλησίαις, ἐν αἷς οἱ ἐντέπιοι συνέρχονται ἐπίσκοποι, αἰρετικὸς ἔστιν, ὑποκείμενος τοῖς κατὰ τῶν αἰρετικῶν νόμοις.

Σημειῶσαι ὅτι οἱ τὰ Σευήρου φρονούντες, ἢ τὰ Διοσκόρου δεχόμενοι δόγματα, Ἀκέφαλοι καλοῦνται.

Αἱ γυναῖκες τῶν αἰρετικῶν, αἰρετικαὶ οὖσαι, οὐ χρῆσονται τῷ τῆς προικὸς ἢ ἑτέρῳ προνομίῳ κτλ. εἰ μὴ μεταμληθῆσαι γίνονται κοινωνικαὶ καὶ ἐπιμείνωσι μέχρι τέλους.

Ἐγράφη ε' Νωνῶν Μαῶν, βασιλείῳ Ἰουστινιανῷ τοῦ ιε', ὑπατεῖα Βελισσρίου.

B'. Περὶ Σαμαρειτῶν.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἀδδαίῳ ἐπάρχῳ κραιτωρίων. Οὐδὲν οὕτω μένει τῶν ὑπηκόων τιτὸς τῶν ἡμετέρων.

Ἡ διάταξις ἐπιτρέπει Σαμαρείταις διατίθεσθαι καὶ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομεῖσθαι καὶ ληγατεύειν, καὶ δωρεῖσθαι, καὶ ἐλευθερίαν δίδόναι, καὶ πίνετε κατὰ νόμους πράττειν τὰ συναλλάγματα.

Σαμαρείτου ἀδιαθέτου τελευτήσαντος ἐπὶ παισὶν ἢ συγγενεῖσι, Χριστιανοῖς τε καὶ Σαμαρείταις, τοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ, καὶ τῆς αὐτῆς τάξεως, ὁ Χριστιανὸς αὐτοῦ καὶς ἢ συγγενὴς διαδεχέσθω αὐτὸν, κρυπτικῶ-

Annibalis Fabroti notæ.

(16) Acephali. Facundus episcop. lib. 1 : *Tantum sine cavite remanentes, Acephali vocantur a*

Græcis, quos significantius nos Semientychianos possumus appellare. Idem lib. iv scribit.

μενος τοῦ Σαμαρείτου παιδὸς ἢ συγγενοῦς. Εἰ δὲ προσχέστερός ἐστι περὶ τὸν βαθμὸν ἢ τὴν τάξιν ὁ Σαμαρείτης, προτιμάσθω τοῦ Χριστιανοῦ.

Ἰσοὶ δὲ, ὁ ἀποκλειόμενος Σαμαρείτης μετὰ ταῦτα Χριστιανὸς γενόμενος τὸ οἰκεῖον ἀπὸ λαμβάνει μέρος παρὰ τοῦ Χριστιανοῦ συγκαληρονόμου, τοὺς ἐν μέσῳ ζημιούμενος καρπούς.

Οἱ Σαμαρεῖται εἰς τοὺς ἀνιόντας καὶ κατιόντας αὐτῶν Σαμαρεῖται· ὄντας ὡς βούλονται διατιθέσθωσαν. Εἰ δὲ σὺν αὐτοῖς Χριστιανοὶ τοῦ αὐτοῦ τυγχάνουσι βαθμοῦ, εἰς μόνον τὸ τέταρτον μέρος τοὺς Σαμαρείτας γραφέτωσαν κληρονόμους. Εἰς δὲ τὸ ὑπόλοιπον τοὺς Χριστιανούς δυναμένων αὐτῶν, εἰ περὶ τοῦτο προφθῶσι τὸ μέρος, τὴν δὲ ἰννογκίλοσσο κινεῖν κατὰ τῆς ἐκεῖνων διαθήκης, τῶν εἰρημένων ἐν τῇ προτέρᾳ διαιρέσει περὶ τῶν μετανοούντων Σαμαρειτῶν καὶ ἐν ταῦθα κρατούντων.

Καὶ σημειώσαι ὅτι δύνανται οἱ Σαμαρεῖται ἐκ τοῦ ἡμίσεως τρίτου μέρους ἐκ διαθήκης ἀρμόζοντος τοῖς Χριστιανῶν αὐτῶν διαδόχῳ legati καὶ προσβεία Χριστιανοῖς καταλιμπάνειν, οὐδὲν λοιπὸν τοῦ δημοσίου ἐκ τῆς αὐτῶν ἐκδικούσης παρουσίας, οἷα δὲ τῆς παρουσίας διατάξεως καὶ εἰς τὰ προλαβόντα φάκτα τὴν οἰκίαν ἐναγούσης νομοθεσίαν.

Ἐγγράφη πρὸς ἰζ' Καλανδῶν Ἰουλίω, βασιλέως Ἰουστινιανοῦ τὸ κα' μετὰ τὴν ὑπατείαν βελισαρίου.

Γ'. Περὶ τῶν Σαμαρειτῶν.

Ἀυτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Διομήδει ἐπέμψεν πραιποσίτων. Τὴν ἀσθεῖν τῶν Σαμαρειτῶν ἀλλοίωσιν, καὶ τὴν πυρόλογον τούτων μανίαν.

Ἡ διάταξις ἀναίρει τὴν β' τοῦδε τοῦ τίτλου διάταξιν. καὶ παρακελεύεται τοῦ λοιποῦ Σαμαρείτας μὴ κληρονομεῖν ἐκ διαθηκῶν ἢ τούτων χωρὶς, μηδὲ προσβείαν λαμβάνειν, ἢ κατὰ δωρεὰς [Ἰσ. τέρπου] τέρπων κομιζέσθαι πρῶγμα. Ἀλλὰ μηδὲ κατὰ τὴν ἐξ ἀδιαθέτου κλησιν διαδόχους ἔχειν Σαμαρείτας, ἢ ὄλως αἰρετικούς, μηδὲ σχηματιζομένους τὴν ὁρθὴν τῶν Χριστιανῶν προσδέχσθαι πίστιν, ταῖς δὲ ἀληθειαις οὐχ οὕτως φρονούντας. Μηδὲ μὴν διαθήκας εἰς αὐτοὺς γράφειν, ἢ ληγάτα καταλιμπάνειν, ἢ δωρεῖσθαι, πλὴν εἰ μὴ ὁρθόδοξοι εἶεν καὶ πίστει καὶ ἔργοις οἱ ταῦτα ληψόμενοι. Εἰ γὰρ μηδεὶς τούτων εἴη, τῷ ἱερωτάτῳ τὰς τούτων περιουσίας μετὰ τελευτῆν προσήκειν παρακελεύεται.

Ἐξαιρεῖται δὲ τῆς οἰκίας νομοθεσίας τοὺς τὰ Σαμαρειτῶν προσβείοντας γεωργούς πρὸς σύστασιν τῶν παρ' αὐτῶν γεωργουμένων χωρίων, συγχωρούσα τούτοις, γεωργοῦσι μέντοι τὰ γῆδια, καὶ κληρονόμους, καὶ ληγαταρίους, καὶ γράφειν τοὺς αὐτῶν ἀνιόντας καὶ κατιόντας, καὶ τοὺς ἐκπλαγίου συγγενεῖς, καὶ Σαμαρεῖται εἰσι. Μηδενὸς δὲ τούτων εἰσισκομένων τὸν κύριον τοῦ χωρίου ἐν τῷ γεωργῷ ἢ τῷ τελευτήσαντι, τὰ παρ' ἐκείνου καταλειφθέντα κομιζέσθαι πράγματα ἐπιτρέπει, καὶ τὴν

res esto, potioris Samarita conditionis. Sin pro-prior sit orthodoxo, ratione gradus vel ordinis, Samarita, Christiano præfertur.

Scias autem, Samaritam, qui excluditur a successione, si postea Christianus orthodoxus factus fuerit, partem suam capere cum aliis, qui ab initio erant orthodoxi, fructibus tamen qui interim producti sunt, frustratum.

Samaritæ suos ascendentes, et descendentes, qui Samaritæ sunt, pro arbitrio suo scribunt hæredes. Si vero cum eis et Christiani ejusdem gradus ad successionem vocantur, non ulterius Samaritas scribant hæredes, quam ex duabus facultatibus suarum unciis. Possunt autem et ascendentes, et descendentes orthodoxi, querelam de inofficioso adversus eorum testamenti tabulis instituere, iis, quæ sancita sunt in priori constitutione de his, qui resipiscunt, uti scilicet partes sint ab initio Christianis, hic quoque locum habentibus.

Nota, quod Samaritæ orthodoxis hæredibus relicta parte tertia, quæ ipsis ex testamento competit, etiam legata Christianis dare possunt, nullam postea facultatem habente fisco, quidquam ex ipsorum patrimonio accipiendi, cum præsens ista constitutio legem ante hanc promulgatam aboleat.

Dat.... imperii Justiniani anno vicesimo quinto post consulatum Basilii...

III. De Samaritis, quæ constitutionem ante hanc latam abrogat.

Imp. Justin. Diomedii P. P. Impiam Samaritarum hæresim, et absurdam vesaniam, et cætera.

Hæc constitutio secundam hujus tituli constitutionem abolet, ac præcipit ut Samaritæ nullam hæreditatem adeant ex testamento, vel ab intestato, neque legata capiant, ullamve rem titulo donationis consequantur. Præterea nec ab intestato vocentur ad eorum successionem Samaritæ, vel omnino hæretici; ne quidem si præ se ferant rectam se Christianorum fidem amplecti, cum reapse non ita sentiant. Nec item illos in testamento hæredes instituant, vel legata relinquunt, vel donent; extraquam si tam fide, quam factis orthodoxi sint, qui eo sunt accepturi. Quippe si nullus talis existet, eorum patrimonia ad sacratissimum fiscum debere post mortem eorum pertinere, statuit.

Cæterum eximit a legislatione sua coentes Samaritarum religionem agricolæ, ut eis agros, qui ab ipsis excoluntur, commendat. His enim concedit, modo tamen agros ipsos colant, tam hæredes, quam legatarios instituere suos ascendentes, et descendentes, et cognatos ex transverso, tametsi Samaritæ sint. Quod si nullus horum invenitur, ejus prælii dominum, in quo defunctus agricolæ munus exercebat, ab ipso relicta ferre vult permissione quadam, et fisci vicem in his

eum obtinere, veluti qui tributa fiscalia pro eo præstet. Prohibet etiam, ne Samaritæ militent, aut advocati sint, aut assessores, aut omnino civilem aliquam curam obeant. Qui vero prius Samaritæ, in errore suo perseverare volunt, dum Sabbata servant, aut alia quædam agunt, de quibus coarguuntur simulate sacrosanctum baptismum accepisse, proscribi, et exsilio perpetuo damuari jubet, hisdem penis et illos plectens, qui adversus rætam Christianorum fidem impium eis patrocinium præstant. Præterea vult, ut ad baptismum currentes non facile admittantur, sed ut li, qui omnino bonæ doctrinæ sensum allquem habent, annis duobus erudiantur, atque ita baptizentur. Admodum vero juvenes, et doctrinam ipsam non intelligentes, etiam absque hac observatione sacrosanctum baptismum consequantur. Non permittit autem Samaritano Christianum servum habere, sed hunc statim rapit ad libertatem. Si vero Samaritanus vult fieri Christianus, statim et huic libertas datur.

V. Edictum de hæreticis.

Imp. Justinianus Constantinopolitanis. Primum ac maximum esse.

Prohibet hæc constitutio, ne conventicula seorsum habeant hæretici, ac præcipit, ut eæ domus, ubi quid ejusmodi delinquitur, ecclesiis addicantur, atque uti tam ii, qui conventiculorum auctores sunt quam qui ad eos conveniunt, ipsarum constitutionum penis subjiciantur.

Dat. iv Nonas Aprilis, imperii Justiniani anno decimo octavo, post consulatum Basilii primo.

V. *Ut licitum sit Hebrais, si quidem velint, in synagogis suis vel Græca, vel Italica, vel aliorum populorum lingua, cum locis ipsis mutanda, legere Scripturas sacras: ut qui conveniunt intelligant lectionem secundum Septuaginta et Aquilæ editionem, et ita ut omnino prohibita sit ea quæ ab Hebrais (16*) secundaria lex dicitur, ut quæ sacris non sit comprehensa libris. Et ut expellantur e quovis loco, qui judicium vel resurrectionem negant, aut angelos non esse Dei creaturam dicunt.*

Idem imp. Arcobindo P. P. Debent quidam Hebrai libros sacros audientes, et cætera.

Hæc constitutio nihil amplius tradit, quam quod inscriptione continetur, nisi quod archiphærecitis (17), aut seniores, qui Græca lingua, vel linguis aliis, præter Hebraicam, fieri Scriptura-

Α τοῦ ταμείου τάξιν ἐπὶ τούτοις ἔχειν αὐτὸν, οἷο δὴ καὶ τοὺς δημοσίουσ φέρουσ ὑπὲρ ἐκεῖνου πληροῦντα. Κωλύει δὲ καὶ Σαμαρείτας στρατεύεσθαι, συνηγορεῖν, συνεδρεῖν, ἢ ὅπως πολιτικόν τι μετιέναι: φρόντισμα. Τοὺσ δὲ ἀπὸ Σαμαρειτῶν ἐπιμειναντασ τῆ προτέρῃ πλάνῃ, καὶ Σάββατα φυλάττοντασ, ἢ καὶ ἄλλα τινὰ πράττοντασ τὰ διελέγοντα τούτουσ ἐν ὑποκρίσει λαβεῖν τὸ ἅγιον βάπτισμα, δημεύεσθαι καὶ διηνεκῶσ ἐξορῆεσθαι παρακαλεῦεται ταῖσ αὐταῖσ ὑποβάλλουσα ποιναισ, καὶ τοὺσ ἀσεβῆ προστασίαν κατὰ τῆσ ὀρθῆσ τῶν Χριστιανῶν πιστεωσ τούτοισ ἀπονέμοντασ. Πρὸσ τούτουσ θεωρεῖται μὴ προχειρῶσ αὐτοὺσ δέχεσθαι ἐπὶ τὸ ἅγιον βάπτισμα ἄλλὰ τούσ μὲν χρῆσ τῆσ διδασκαλίασ αἰσθανομένουσ ἐπὶ διετίαν κατηχεῖσθαι, καὶ οὕτω βαπτίζεσθαι, τοὺσ δὲ νέουσ πάνου, καὶ τῆσ διδασκαλίασ οὐ συνιέντασ, καὶ χωρὶσ τῆσ παρατηρήσεωσ ταύτησ ἀξιόσθαι τοῦ ἁγίου βαπτίσματου. Σαμαρειτὴν δὲ Χριστιανὸν οὐκ ἐπιτῆν ἔχειν οὐ συγχωρεῖ, ἀλλ' εὐθέωσ τούτον εἰσ ἐλευθερίαν ἀρπάξει. Εἰ δὲ Σαμαρειτῆσ οὐκ ἐπιτῆν Χριστιανὸσ, εὐθέωσ καὶ τούτω ἐλευθερίαν χαρίζεται.

A'. Ἐδικτον περι αἰρετικῶν.

Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸσ, Κωνσταντινουπόλεισ. Πρῶτον εἶναι καὶ μέγιστον ἀγαθόν.

Προγορεύει τοῖσ αἰρετικοῖσ τὸ ἤδικτον μὴ ποιεῖν παρασυνάξεισ, καὶ κτελεῖ τοὺσ οἴκουσ ἐν οἷσ συνέρχοντασ, ταῖσ ἐκκλησίαισ προσκυροῦσθαι, καὶ αὐτοὺσ αἰρετικοὺσ ταῖσ νομίμοισ ὑποβάλλεσθαι ποιναισ.

Ἐγράφη δ' Ἐνωθῶν ἀπριλίλων βασιλείασ Ἰουστινιανοῦ τὸ ιη' μετὰ τὴν ὑπείκειαν Βασιλείου [In ms. Just. Βελισαρίου] τὸ α'.

Ε'. *Ὅσπερ ἀδειαν εἶναι τοῖσ βουλευμένοισ Ἑβραίοισ ἐν ταῖσ συναγωγαῖσ αὐτῶν διὰ τῆσ Ἑλληνικῆσ φωνῆσ, καὶ τῆσ Ἰταλικῆσ, ἢ καὶ διὰ τῆσ τῶν ἄλλων γλώττεισ συμμεταβαλλομένοισ [Ἰσ. συμμεταβαλλομένησ] τοῖσ τόποισ, ἀναγνώσκειν τὰσ ἱερὰσ Γραφὰσ ὡσπερ νοσῖν τοὺσ συναρχομένοισ τὴν ἀνάστασιν κατὰ τὴν τῶν Ἑβδομήκοντα καὶ τὴν Ἀκύλου παραδόσειν, καὶ ὡσπερ τὴν παρ' Ἑβραίοισ μερομένην δευτέρωσιν, ὡσ μὴ ταῖσ Ἰσραῖσ ἀπειλημένην βιβλοῖσ, κωλυθῆναι τελείωσ. Καὶ ὡσπερ τοὺσ μὴ λέγοντασ κρῖσιν καὶ ἀνάστασιν παντόσ ἀπ ελευθεροῦσθαι τόπου, ἅμα δὲ καὶ τοὺσ μὴ ὁμολογούντασ κτισμα εἶναι θεοῦ τοὺσ ἀγγέλουσ.*

Ὁ αὐτόσ βασιλεὺσ Ἀρσούνδα ἐπάρχῳ κραιτωρίων. Ἐχρῆν μὲν Ἑβραίουσ τῶν ἱερῶν βιβλῶν ἀκούοντασ, κ. τ. λ.

Οὐδὲν πλέον τῆσ ἐπιγραφῆσ διδάσκει ἢ διατάξεισ πλὴν οὐ τοὺσ κωλύοντασ ἀρχιφερεκίτασ ἢ πρεσβυτέρουσ Ἑλληνίδι φωνῇ ἢ ταῖσ ἄλλαισ γλώττεισ παρὰ τὴν Ἑβραϊκὴν προλεῖναι τὴν τῶν Γραφῶν ἀνάμνησιν

Annibalis Fabroti notæ.

(16*) Traditiones Patrum intelligit quæ in textu Tamuldis continentur.

(17) Archiphærecitas. De his vide Nicolaum Se-

rarium in Rabbinæ priore contra Scaligerum, c. 17.

συζηρησῶν καὶ δημεύσει καὶ ἐξορίᾳ καθυποβάλλει. Τοὺς μέντοι μὴ λέγοντας χριστὸν ἢ ἀνάστασιν, ἢ τοὺς ἀγγέλους κτίσματα εἶναι, ταῖς πασῶν ἐσχάταις τιμωρίαις ὑποτίθησιν.

Datum 5° Februarii βασιλείας Ἰουστινιανοῦ ἔτους κς' μετὰ τὴν ὑπατεῖαν Βασιλείου τῷ β'.

Τὰ παρατίτλια τοῦ τίτ.

Τίτ. α', διάταξις ε'. Ἀναθεματίζει ἡ διάταξις Ἀνθιμον καὶ Σευήρον, Πέτρον καὶ Ζωροῦλν, ὡς αἰρετικούς, κελεύουσα μὴτε τὰ οἰκία διδάσκειν δόγματα, μὴτε παραβαπίσματα ποιεῖν, ἢ παρασυμάξεις, τοὺς οἴκους ἐν οἷς τοῦτο πλημμελεῖται, ταῖς ἐκκλησίαις προσκυροῦσα.

Διάτ. ς'. Ἐὰν χωρὶς γνώμης τοῦ ἐπισκόπου ἐν ἰδιωτικῷ οἴκῳ γένηται συναξίς, ὡς ὑπὸ αἰρετικοῦ δεσποζόμενος, δημεύεται ὁ τοιοῦτος οἶκος.

Τίτ. β', διάτ. γ'. Ὁ ἐν ἰδιωτικῷ οἴκῳ ἢ προατείῳ ἢ κτήματι παρισυνάξεις ποιῶν ἐκπίπτει τῆς τούτου δεσποτείας, τῆς ἐντοπίου ἐκκλησίας τοὺς τοιοῦτους διεκδικούσης τῶπος.

Μηδεὶς εὐαγγῆς οἶκος ἐκδιδότω αἰρετικῶν ἀκίνητον κτήσιν, τὰς τῷ νόμῳ διωρισμένας ποινὰς μετὰ τοῦ ἐκβάλλοντος ὑποσελλόμενος.

Τὸ ἐκποιηθὲν ὑπὸ ὀρθοδόξου χωρίον ἢ Ἰουδαίῳ ἢ Μωντανιστῇ ἢ ἄλλῳ αἰρετικῷ ἐκδικεῖτω εἰς ἴδιαν δεσποτεῖαν ἢ ἐν αὐτῷ τῷ χωρίῳ διακατεμένη ὀρθόδοξος ἐκκλησία.

Τοὺς κτισθέντας ὑπὸ τῶν αἰρετικῶν ναοὺς καὶ τὰς ὑπὸ Ἰουδαίων οἰκοδομηθείσας νέας συναγωγὰς αἱ ἐντόπιοι ἐκκλησίαι ἐκδικεῖτωσαν.

Ὁ ἐν εἰδήσει δοὺς αἰρετικῷ ἴδιαν κτήσιν ἐκπίπτει τῶν προσόδων, τῆς ἐκκλησίας ταύτας διεκδικούσης, καὶ τοῦ αἰρετικοῦ ἐκβαλλομένου τῆς κτήσεως, καὶ δημεύσει καθυποβαλλομένου.

Διάταξις ς'. Αἰρετικὸς μὴ βαπτίζεται, μηδὲ πολιτευέσθω, μηδὲ ὄφρ' ἵκνιον μετέτω.

Ὁ ἀναβαπτισθεὶς ἀπεχέτω στρατείας.

Ὁ Ἰουδαῖος Χριστιανὸν ἀνδράποδον μὴ ἔχέτω, μηδὲ κατηγούμενον περιτεμένετω.

Μηδεὶς τῶπος τοῖς αἰρετικῶν εἰς εὐχὴν ἔστω.

Τίτ. δ', διάταξις γ'. Τὰ περὶ ὑρησκεντικῶν κινούμενα ὁ ἀρχων ἐξεταζέτω πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ δημοσίου, καὶ μηδὲν ἐτέρῳ συγχωρεῖτω ταῦτα ζητεῖν, εἰ μὴ τοῖ γε ἐκ θαλάς κελύσεως ἐπιτέτραπται.

Διάταξις κδ'. Ὅτι γρη τοὺς ἐκδικούς ὀρθοδόξους εἶναι.

Τίτ. ς', διάτ. ζ'. Τὸ εἶναι αἰρετικούς παιδάς εἰς τρῶνον ἀχαριστίας εἰσάγεται τοῖς νόμοις.

(1) αἰρετικὸς γόνεὺς, κὰν ὀλέῃ, κὰν μὴ ὀλέῃ, ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων παιδῶν ἢ συγγενῶν κληρονομεῖται.

Τὰ τοῦ αἰρετικοῦ πράγματα τοῦ μὴ ἔχοντος παιδάς ἢ συγγενεὶς ὀρθοδόξους δημεύεται.

A rum lectionem nolunt, castigationi bonorum publicationis, et exsilii, et poenae corporalis subjeit. Eos autem, qui nullum esse dicunt iudicium, vel resurrectionem, vel angelos negant esse Dei creatura, omnium extremis suppliciis addicit.

Dat. Id. Februarii, imperii Justiniani anno vicessimo sexto, post consulatum Basilii duodecimo.

Tituli III Paratitla.

Tit. 1, constit. 5. Haec constitutio praecipit, ut haeretici nec dogmata sua tradant, nec baptismata seorsum instituant, nec prava conventicula: domos eas, in quibus cultum suum obeunt, orthodoxis ecclesiae addicens.

B Constit. 6. Si absque voluntate episcopi, privata in domo synaxis habita fuerit, non aliter, atque si domus ejusmodi foret in haeretici dominio, publicatur.

Tit. 2, constit. 3. Qui sua in domo, vel suburbano, vel praedio, prava conventicula celebrat, ipsorum rerum proprietatem amittit, ejus loci ecclesia sibi ejusmodi loca vindicante.

Nulla religiosa donum haeretico possessionem in re soli constitutam locet, statutas lege poenas una cum conductore verita.

Pradium ab orthodoxis alienatum vel Judaeo, vel Samaritae, vel Montanistae, vel alii cuiquam haeretico, vindicet in proprietatem suam orthodoxa ecclesia, illo ipso in agro sita.

Constructa ab haereticis templa, et novas a Judaeis aedificatas synagogas, ipsorum locorum ecclesiae sibi vindicant.

Qui praedium suum haeretico sciens locaverit, redditibus privetur, iis ipsis ab ecclesia vindicandis, et haeretico e praedio depellendo, bonorumque publicationi subjiciendo.

Constitut. 6. Haereticus ne baptizato, nec esto decurio, nec officium aliquod gerito.

Qui iterum baptizatus est, abstineat a militia.

Judaeus Christianum mancipium non habeto, nec catechumenum circumcidito.

D Nullus esto locus haereticis ad precandum.

Tit. 4, constit. 3. Quae adversus haereticos moventur, praeses examinet ad utilitatem fisci, et alii nemini permittat horum inquisitionem, nisi concessum hoc ei fuerit jussione divina.

Constitut. 24. Quod defensores orthodoxi esse debeant.

Tit. 7, constitut. 7. Quod filii sint haeretici, inter causas ingratitudinis a parentibus referri potest.

Haereticus pater, velit aut nolit, orthodoxos tamen liberos aut propinquos, haeredes habet.

Res haeretici, qui nullos habet liberos, aut cognatos orthodoxos, publicantur. Siu habitum clericum

kerit, ecclesia vindicabit eas intra spatium anni; A post annum, fiscus: iis firmiter observandis legibus, quæ adversus hæreticos latæ sunt.

Tit 8, constitut 2. Judæos, aut Samaritas, aut hæreticos, qui curialis sunt conditionis, corporalibus hæc constitutio muneribus subjicit, nequamquam privilegium eis indulgens.

Tit. 9, constitut. 10. Hæretica mulier non utitur beneficio constitutionis, quæ ipsius jura successoria sancit.

Εἰ δὲ σχῆμα κληρικῶ οὕτως ἔχει, ἡ ἐκκλησία ταῦτα ἐντὸς ἐνιαυτοῦ ἐκδικήσεται· μετὰ δὲ τὸν ἐνιαυτὸν ὁ φύσχος, βεβαίων φυλαττομένων τῶν κατὰ τῶν αἰρετικῶν καιμένων νόμων.

Τίτλος; η', διὰ τ. κ'. Τοὺς ἐκ βουλευτικῆς τύχης ὄντας Ἰουδαίους; ἢ Σαμαρείτας; ἢ αἰρετικούς; ταῖς σωματικαῖς ὑποβάλλει λειτουργίαις ἢ διατάξιν, μηδὲ μὴ αὐτοῖς προνομίου μεταδιδούσα.

Τίτ. 9, διὰ τ. ι'. Αἰρετικός [Ἰσ. αἰρετική] οὐ χρήσεται ἐν βοήθειᾳ τῆς διατάξεως, τῆς τῶ αὐτῆς ἀγνατικῆ καὶ κοινωτικῆς διατυπούσης.

ΤΟΥ ΑΓΙΩΤΑΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ

ΚΥΡΟΥ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΤΟΥ ΒΑΛΣΑΜΩΝ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΧΑΡΙΝ ΤΩΝ ΟΦΕΙΛΟΥΣΩΝ ΤΕΛΕΙΣΘΑΙ ΝΗΣΤΕΙΩΝ ΕΚΑΣΤΟΥ ΕΤΟΥΣ

Περφορεῖσα πρὸς τοὺς Ἀντιοχείας.

SANCTISSIMI, PATRIARCHÆ ANTIOCHIÆ

DOMINI THEODORI BALSAMONIS

EPISTOLA

DE JEJUNIIS QUÆ PERAGI DEBENT PER SINGULOS ANNOS,

Missa ad Antiochenos (1).

Ex Joannis Bapt. Cotelieri Monumentis Ecclesiæ Græcæ, tom. II.)

1. Illi de jejuniis Deo accepta tradunt docu- B menta, Deo charissime cætus percelebris olim sedis Theopolitanæ, qui per ignem precum et aquam jejuniorum, virtutis pertransierunt stadium. Quotquot vero mei similes, in gulæ charybdim inciderunt, et, juxta Apostolum, ventrem Deum faciunt¹, nequeunt referre quæ cum veritate consentiunt, quæque suis operibus adversantur. Quæcumque enim quis stolide agit, eodem et alios facere philosophatur et æstimat. Propterea igitur justam vestram exhor-

¹ Philip. iii, 19.

(1) De hac epistola sua ipse Theodorus Balsamon loquitur ad 3 Quæst. synodi CP. sub Nicolao, ejusque locum Græce protuli in Notis ad Apostolicorum opera c. 254, 255. In Responsis autem ad Marci Alexandrini Interrogationes n. 53, Tomum

α'. Ἐκεῖνοι διδάσκουσι περὶ νηστειῶν θεάρεστα διδασκάλια, ὧ θεοφιλέστατον πλήρωμα τοῦ ποτὶ περιω- νόμου θρόνου τῆς Θεουπόλεως, ὅσοι διὰ πυρὸς προσευχῶν καὶ ὕδατος νηστειῶν τῆς ἀρετῆς διήλθον τὸ στάδιον. Ὅσοι δὲ κατ' ἐμὲ πρὸς Χάρυβδιν γαστριμαργίας ὠλισθήσαν, καὶ τὴν κοιλίαν θεοποιούσι, κατὰ τὸν μέγαν Ἀπόστολον, ἀδυνατοῦσιν εἰπεῖν τὰ τῆ ἀληθείᾳ συμβαίνοντα, καὶ ταῖς οικείαις ἐναντιούμενα πράξεσιν. Ὅσα γάρ τις φρενοβλαβῶς ἐνεργεῖ, ταῦτα καὶ τοὺς ἄλλους πρᾶττειν φιλοσοφεῖ. Ἐμελλὸν οὖν

synodicum appellat. Edimus nos e duobus cod- Regiis quorum ille 1571 imperfectus est, desin- que cum his verbis, ἐφοδῆθησαν σφόδρα in fine n. 17.

ἀποκατάσθαι διὰ ταῦτα τὴν δικαίαν ἡμῶν παράκλησιν, καὶ μετὰ Μωσῆος εἰπαῖν· Προχειρίσασθε ἄλλον θυγάμενον· ἐγὼ γὰρ ἰσχυρόφωνός (2) εἰμι, καὶ γέρον ἀσθενήσας, καὶ οὐδὲ τὸν λαχόντα με ὀρόνον ἰδεῖν κατηξίωμαι (3). Ὁ δὲ προφήτης· Γνωστῶς, γῆσιν, ἐπιγνώσῃ ψυχῆς ποιμνίων σου, καὶ ἐπιστήσεις καρδίαν σου ταῖς ἀγέλαις σου.

β'. Ὅτι δὲ τῆς περικοπῆς τῆς κακῆς ἀκανίᾳ, πολλῆς πικρίας ἐγεώργησε δόξαγματι τοῖς προπάτορσι, καὶ τὸ κακὸν παγγενεὶ διεδόξισεν γέροντες· ἀλλὰ καὶ ὁ προφήτης φησὶ· Καὶ σὺ, υἱὸς ἀνθρώπου, σκοπὸν ἔδωκά σε τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ. Εἰ γοῦν μὴ λαλήσεις βουλᾶσαι τὸν ἀσεβῆ ἀπὸ τῆς οἴου αὐτοῦ, αὐτὸς ὁ ἄνομος ἐν τῇ ἀνομίᾳ αὐτοῦ ἀποθανεῖται· τὸ δὲ αἷμα αὐτοῦ ἐκ τῆς χειρὸς σου ἐκλήτησιν· κατένευσεν σχεδιάσαι γραφὴν ὑμῖν ἀκαρῶκευτον περιών τῆς παράκλησις. Μὴ γοῦν εἴπητε· Μακάριος ὁ διδῶν μετὰ τὴν ποίησιν· ἀλλὰ τὸν τρυγίαν τῆς διαγωγῆς ἡμῶν ὡς ἰσως κινδυνώδη παραδραψόμενοι, τὸ παρὰ τοῦ οὐλοῦ κρατήρος τῆς ἀρχιερατικῆς διδασκαλίας κινεῖσθαι ἀπὸ πολλῶν, κὰν ψυχρὸν καὶ στυφὸν καθέστηκεν, ὡς ἐκροήν ποτίσθητε νίκτητος. Οὐνοχεοῦσι γὰρ καὶ χεῖρ πολλὰκις ἀκάθαρτος, μελίκρατον ἀγνότητος, καὶ Βαλαὰμ κατάρας υἱός, εὐχῆς ἐργαστήριον γίνεται (4).

γ'. Περὶ τῶν ὀρεσῶν. Ἡρωτήσατε μαθεῖν (5)· ἐξ ἡμῶν, εἰ μετὰ νηστείας, καὶ πόσης, ἐορτάζειν ὀφείλετε τὰς χαρμοσύνους τέσσαρας ἐορτάσιων ἁγίων καὶ πανευφήμων Ἀποστόλων, φημί, τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῆς Κοιμήσεως, τῆς ἁγίας Θεοτόκου, καὶ τῶν Γενεθλίων (6) τοῦ Κυ-

lacionem rejecturus eram, et cum Mose dicturus : Eligite alium qui possit : ego enim gracili voce sum, et senex debilis ac instabilis, qui nec sedem sortitam me videre morri : propheta autem ait : Evidenter cognosces animas ovilium tuorum, et applicabis cor tuum armentis tuis.

2. Quia vero inobedientiæ malis gaudens spina, multæ amaritudinis manipulos produxit primis parentibus, malumque ad omne genus propagatum est ; sed et propheta dicit : Et tu, fili hominis, speculatorem dedi te domui Israel. Si ergo non locutus fueris ut custodiat se impius a via sua, ipse iniquus in iniquitate sua morietur; sanguinem autem ejus de manu tua requiram : annui inlaborate vobis scribere epistolam condimentis carentem, de rebus quas postulatis. Ne igitur dicatis : Beatus qui docuerit postquam egerit ; sed facem vitæ nostræ, ut forte periculosam despicientes, a divino cratere pontificalis doctrinæ temperatum poculum, quamvis frigidulum asperumque, velut nectaris fluentium ebibite. Nam sæpe et impura manus infudit mulsum sanctitatis, et Balaam maledicti filius, precationis officina efficitur.

3. De quatuor festis. Rogastis ut ex nobis discerretis, an cum jejunio, et cum quanto, celebrare debeatis quatuor lætitiæ festa : Sanctorum, inquam, omnique laude dignorum Apostolorum, Transfigurationis Domini Dei et Servatoris nostri Jesu Christi, Dormitionis sanctæ Deiparæ, et Natalis Domini Dei que nostri Jesu Christi. Aspicientes igitur, quem-

Exod. iv, 13, 10. 3 Prov. xxxvii, 25. 4 Ezoch. xxxiii, 7, 8.

(2) Ἰσχυρόφωνος. Ab Ex. iv, 10, vi, 30, qui duo versiculi et ille Ex. vi, 12, confunduntur ab Orizone homil. 3, in Genesis. Unle-scita periphraasi Philo ait libro De præmiis et pœnis p. 918, D : Ἀνασθεὶς καὶ ἀνάκουτος καὶ ἀκτῆμων καὶ ἀκρήματος μόνος εἶς· βασιλεὺς ἡμῶν ἀνεγρέσει. Hoc est : Voce cærens et inauscullabilis et nihil possidens atque inops, solus hic [Moses] rex nobis perscriptus fuit. Merito interpretem ἀνακούσιος vox nihil turbavit. Οὐκ ἔχουσι αὐτοῦ οὐδὲ τὸ ἰσχυρόφωνον, verba Chrysostomi hom. 32, in Epist. ad Hebræos.

(3) Οὐδὲ τὸν λαχόντα με ὀρόνον ἰδεῖν κατηξίωμαι. Legi velam nostrum tum ad canonem 16 Antiochenum, in editione Oxoniensi, et in supplementis editionis Parisiensis, quibus postremis respondunt Græca Regiorum mss. 2574, 2551; tum in Meditatio de patriarcharum privilegiis. Porro episcopis σχολάζουσι seu σχολαίους et βραχυνερίδους aut potius βραχυνερίδους, vacantibus, vacantibus et vacantibus, nihil est notius.

(4) Βαλαὰμ κατάρας υἱός, εὐχῆς ἐργαστήριον φησεται. Quæ tamen præca io pro maledicto habenda est, ratione intentionis Balaam, juxta præclara verba Philonis Juæi, que quia leviter expressata ab interpretibus non fuerunt intellecta, se a talem debent constitui : Ὁ μάλιστα Βαλαὰμ ἕνεκα μὲν εἰς τὸν θεὸν ὑπερβύλωντας ἔδωκεν, ἐγκώμιον εἰς τὸν ὀρόνοντα Ἰσραὴλ μὲν πρὸς διεξερῶμενος, εἰς τὴν μέν καὶ ἐπάρτατο; καὶ παρὰ τῷ σοφῷ καὶ κλητῷ νομοθέτῃ, καταρῶσθαι· δὲ οὐκ εὐλογεῖν γενόμεστα· Vanus ille Balaam, quamvis hymnos egre-

gios in Deum cecinit, plurimis item laudibus videntem Israelæm ornavit, tamen impius et execratus a sapiente legislatore vocatur, necnon maledicere non benedicere censetur, libro De migratione Abrahami p. 1403.

(5) Ἡρωτήσατε μαθεῖν. Notæ nostræ pauca sunt et breves; pluribusque jejunæ videbuntur, eo quod ab aliis observata, præterminiter soleamus, difficile autem sit, nobis præcipue, in tanta luce litterarum, multa nova procedere. Quid enim hoc loco dicemus de quatuor jejuniis Græcorum ad quatuor festa, post canonistas et libros ecclesiasticos Græcorum, post Morinum, Goarum, cæterosque, post ea quæ ipsi protulimus ad Constitutiones apostolicas c. 253, etc. Unum observamus. Cum quatuor jejunia ista simul ponantur in Jure Græco-Romano p. 50 et 388, et apud Balsamonem atq. synodum CP. Nicolai, tria tamen tantum numerari in Typico, in Horologio, a Christophoro Angelo, et ab Isaaco Catholico Inveciiva I in Armenios cap. 14, omisso videlicet jejunio Transfigurationis; et duo duntaxat in tomo Unionis, Dormitionis Deiparæ, et Natalis Christi. Citantur ab Allatio De Eccl. Occid. et Orient. consensione; lib. iii, cap. 12, n. 5, hæc Joannis Citrii, τὰ τρεῖ; τιμώμεν καὶ ἀπαζόμεθα τεσσαρακοστὰς· Tria jejunia veneramus et amplectimur.

(6) Γενεθλίον τοῦ Κυρίου. Præter Typicum ad 14 Novembris, et Nicolaum CP. in eodem Typico, videndus est Allatius tum De utriusque Ecclesiæ consensione lib. iii, cap. 12 et 13, ubi etiam me-

pergit, ecclesia vindicabit eas intra spatium anni; A post annum, fuscus: iis firmiter observandis legis, quæ adversus hæreticos latæ sunt.

Tit. 8, constitut. 2. Judæos, aut Samaritas, aut hæreticos, qui curialis sunt conditionis, corporatibus hæc constitutio muneribus subjicit, nequam privilegium eis indulgens.

Tit. 9, constitut. 10. Hæretica mulier non utitur beneficio constitutionis, quæ ipsius jura accessoria sancit.

Εἰ δὲ σχῆμα κληρικῶ οὕτως ἔχει, ἡ ἐκκλησία ταῦτα ἐν τῷ ἐνιαυτοῦ ἐκδικήσεται· μετὰ δὲ τὸν ἐνιαυτὸν ὁ φύσχος, βεβαίων φυλαττομένων τῶν κατὰ τῶν αἰρετικῶν κειμένων νόμων.

Τίτλος η', διὰ τ. κ'. Τοὺς ἐκ βουλευτικῆς τύχης ὄντας Ἰουδαίους ἢ Σαμαρείτας; ἢ αἰρετικούς ταῖς σωματικαῖς ὑποβάλλει λειτουργίαις ἢ διατάξιν, μηδὲ μὴ αὐτοῖς προνομίου μεταδίδουσα.

Τίτ. θ', διὰ τ. ε'. Αἰρετικὸς [Ἰσ. αἰρετικῆ] οὐ χρήσεται τῇ βοήθειᾳ τῆς διατάξεως, τῆς τῶ αὐτῆς ἀγνατικῆ καὶ κοινωτικῆ διατυπώσεως.

ΤΟΥ ΑΓΙΩΤΑΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ

ΚΥΡΟΥ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΤΟΥ ΒΑΛΣΑΜΩΝ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΧΑΡΙΝ ΤΩΝ ΟΦΕΙΛΟΥΣΩΝ ΤΕΛΕΙΣΘΑΙ ΝΗΣΤΕΙΩΝ ΕΚΑΣΤΟΥ ΕΤΟΥΣ

Πεμφθεῖσα πρὸς τοὺς Ἀντιοχείας.

SANCTISSIMI PATRIARCHÆ ANTIOCHIÆ

DOMINI THEODORI BALSAMONIS

EPISTOLA

DE JEJUNIIS QUÆ PERAGI DEBENT PER SINGULOS ANNOS,

Missa ad Antiochenos (1).

Ex Joannis Bapt. Cotelerii Monumentis Ecclesiæ Græcæ, tom. II.)

1. Illi de jejuniis Deo accepta tradunt docu- B menta, Deo charissime cœtus percelebris olim sedis Theopolitanae, qui per ignem precum et aquam juniorum, virtutis pertransierunt stadium. Quotquot vero mel similes, in gulæ charybdi incederunt, et, juxta Apostolum, ventrem Deum faciunt¹, nequeunt referre quæ cum veritate consentiunt, quæque suis operibus adversantur. Quæcunque enim quis stolidè agit, eodem et alios facere philosophatur et æstimat. Propterea igitur justam vestram exhor-

¹ Philip. iii, 19.

(1) De hac epistola sua ipse Theodorus Balsamon loquitur ad 3 Quæst. synodi CP. sub Nicolao, ejusque locum Græce protuli in Notis ad Apostolorum opera c. 254, 255. In Responsis autem ad Marci Alexandrini Interrogationes n. 53, Tomum

α'. Ἐκείνοι διδάσκουσι περὶ νηστειῶν θεάρεστα θεοσκόλια, ὃ θεοφιλέστατον πλήρωμα τοῦ ποτὲ περυνύμου θρόνου τῆς Θεοσκέλιως, ὅσοι διὰ πυρὸς προσευχῶν καὶ ὕδατος νηστειῶν τῆς ἀρετῆς διεῆλθον τὸ στάδιον. Ὅσοι δὲ κατ' ἐμὲ πρὸς Χάρυβδι γαστριμαργίας ὠλίσθησαν, καὶ τὴν κοιλίαν θεοποιούσι, κατὰ τὸν μέγαν Ἀπόστολον, ἀδυνατοῦσιν εἰπεῖν τὰ τῇ ἀληθείᾳ συμβαίνοντα, καὶ ταῖς οἰκείαις ἐναντιούμενα πράξεσιν. Ὅσα γάρ τις φρενοδιαθῶς ἐνεργεῖ, ταῦτα καὶ τοὺς ἄλλους πρᾶττειν φιλοσοφεῖ. Ἐμελλόν οὖν

synodicum appellat. Edimus nos e duobus codicibus quorum ille 1374 imperfectus est, desinitque cum his verbis, ἐφοδῆθησαν σφόδρα in fine n. 17.

ἀποσκευάσθαι διὰ ταῦτα τὴν δικαίαν ἡμῶν παρά-
 κλησιν, καὶ μετὰ Μωσείως εἶπειν· Προχειρίσαθε
 ἄλλον δυνάμενον· ἐγὼ γὰρ ἰσχυρόφωνός (2) εἰμι, καὶ
 γέρον ἀσθενήσας, καὶ οὐδὲ τὸν λαχόντα με θρόνον
 ἰδεῖν κατηξίωμαι (3). Ὁ δὲ προφήτης· Γνωστῶς,
 γτ' ἴν, ἐπιγνώση ψυχῆς ποιμνίων σου, καὶ ἐπι-
 στήσεις καρδίαν σου ταῖς ἀγέλαις σου.

β'. Ὅτι οὐκ ἐτὴς παρακοῆς ἢ κακῶς ἀκνύ' α, πολ-
 λῆς πικρίας ἐγειώρησε δράγματα τοῖς προπάτορσι,
 καὶ τὸ κακὸν παγγενεὶ διαδόσιμον γέγονεν· ἄλλὰ καὶ
 οὐκ ἀσθενήσας φησὶ· Καὶ σὺ, εὐδὲ ἀνθρώπων, σκολοὺν
 ἔδωκά σε τῷ οὐκῷ Ἰσραήλ. Εἰ γοῦν μὴ λαλήσεις
 βουλῆσαι τὸν ἀσεβῆ ἀπὸ τῆς ἐδῆς αὐτοῦ, αὐτὸς δ'
 ἄνομος ἐν τῇ ἀνομίᾳ αὐτοῦ ἀποθανεῖται· τὸ δὲ
 αἷμα αὐτοῦ ἐκ τῆς χειρὸς σου ἐκζητήσω· κα-
 ἔνευσα σχεδιάσαι γραφὴν ὑμῖν ἀκαρύκευτον περιῶν
 γ, παρακλήσεις. Μὴ γοῦν εἴπῃτε· Μακάριος ὁ διδάξας
 μετὰ τὴν ποίησιν· ἀλλὰ τὸν τραγίαν τῆς διαγωγῆς
 ἡμῶν ὡς ἰσως κινδυνώδη παραβλεψάμενοι, τὸ παρὰ
 τοῦ Θεοῦ κρατῆρος τῆς ἀρχιερατικῆς διδασκαλίης
 περιλάμβανον κύπελλον, καὶ ψυχρὴν καὶ στυφὴν καθ-
 ἔστηκαν, ὡς ἐκροῆν ποτίσθητε νέκταρος. Οἰνοχοεῖται
 γὰρ καὶ χεῖρ πολλῶν ἀκαθάρτων, μέλικρατον ἀγι-
 τητος, καὶ Βαλαὰμ κατάρως υἱός, εὐχῆς ἐργαστήριον
 γίνεται (4).

γ. Περὶ τῶν ὀ ἑορτῶν. Ἐρωτήσατε μαθεῖν (5)
 ἐξ ἡμῶν, εἰ μετὰ ἡσυχίας, καὶ πόσης, ἑορτά-
 ζειν ὀφείλετε τὰς χαρμοσύνους τέσσαρας ἑορτάς·
 τῶν ἁγίων καὶ πανευφήμων Ἀποστόλων, φημι,
 τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ
 Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῆς Κοιμήσεως,
 τῆς ἁγίας Θεοτόκου, καὶ τῶν Γενεθλίων (6) τοῦ Κυ-

lacionem rejecturus eram, et cum Mose dicturus :
 Eligite alium qui possit : ego enim gracili voce
 sum, et senex debilis ac instabilis, qui nec sedem
 sortitam me videre merui : propheta autem ait :
 Evidenter cognosces animas ovillum tuorum, et ap-
 plicabis cor tuum armentis tuis.

2. Quia vero inobedientiæ malis gaudens spina,
 nullæ amaritudinis manipulos produxit primis pa-
 rentibus, malumque ad omne genus propagatum
 est ; sed et propheta dicit : Et tu, fili hominis, spe-
 culatorem dedi tibi domui Israel. Si ergo non locutus
 fueris in custodia sed impius a via sua, ipse iniquus
 in iniquitate sua morietur ; sanguinem autem ejus
 de manu tua requiram : annui inelaborate vobis
 scribere epistolam condimentis carentem, de rebus
 quas postulatis. Ne igitur dicatis : Beatus qui do-
 cernerit postquam egerit ; sed faciem vite nostræ, ut
 forte periculosam despicientes, a divino cratere
 pontificalis doctrinæ temperatum poculum, quam-
 vis frigidum aspernæque, velut nectaris fluentium
 ebibite. Nam sæpe et impura manus infundit mul-
 tum sanctitatis, et Balaam maledicti filius, preca-
 tionis officina efficitur.

3. De quatuor festis. Rogastis ut ex nobis disce-
 retis, an cum jejuniis, et cum quanto, celebrare
 debeatis quatuor lætitiæ festa : Sanctorum, inquam,
 omnique laude dignorum Apostolorum, Transfigu-
 rationis Domini Dei et Servatoris nostri Jesu Chri-
 sti, Dormitionis sanctæ Deiparæ, et Natalis Domini
 Dei que nostri Jesu Christi. Aspicientes igitur, que-ru-

Exod. iv, 13, 10. 2 Prov. xxxvii, 25. 3 Ezech. xxxiii, 7, 8.

(2) Ἰσχυρόφωνος. Ab Ex. iv, 10, vi, 30, qui duo
 versiculi et ille Ex. vi, 12, confunduntur ab Origeno
 homil. 3, in Genesim. Unde scita periphrasi Philo
 ait libro De præmiis et pœnis p. 918, D : Ἀναυδός
 καὶ ἀνάκουστος καὶ ἀκτῆμων καὶ ἀρχήματος μόνος
 εἶς· βασιλεὺς ἡμῶν ἀνεγάρχη. Hoc est : Voce ca-
 ræns et inauscultabilis et nihil possidens atque inopi,
 solus hic [Moses] rex nobis perscriptus fuit. Merito
 interpretem ἀνακούσιος vox nihili tulit. Οὐκ
 ἔχουσαν αὐτοῦ δὲ τὴν ἰσχυρόφωνον, verba Chrysostomi
 hom. 32, in Epist. ad H. bræcos.

(3) Οὐδὲ τὸν λαχόντα με θρόνον ἰδεῖν κα-
 τηξίωμαι. Legi velim nostrum tum ad canonem
 46 Antiochenum, in editione Oxoniensi, et in sup-
 plementis editionis Parisiensis, quibus postremis
 respondent Græca Regiorum mss. 2574, 2451; tum
 in Meditato de patriarcharum privilegiis. Porro
 episcopis σχολάζουσι seu σχολαίσις et βαττανερίθους
 aut ποίσις βαττανερίθους, vacantibus, vacantibus et
 vacantibus, nihil est notius.

(4) Βαλαὰμ κατάρως υἱός, εὐχῆς ἐργαστήριον
 γίνεται. Que tamen præcautio pro maledicto ha-
 βουδα est, ratione intentionis Balaami, juxta
 præclara verba Philonis Iudei, que qua leviter
 præparata ab interprete non fuerunt intellecta,
 sed a stem debent consueti : Ὁ μάταιος Βαλαὰμ
 ὕμνος μὲν εἰς τὸν Θεὸν ὑπερβάλλοντας ἄδων, ἐγκώ-
 μιον εἰς τὸν θρόνον Ἰσραὴλ μυστὰ διεξερχόμενος,
 εἰς ἡ; μὲν καὶ ἐπάρωτος; καὶ παρὰ τῷ σοφῷ καὶ
 κλητῷ νομοθέτῃ, καταρῶσθαι δὲ οὐκ εἰσογῆν νεβ-
 μιστῶν· Vanius ille Balaam, qui omnes hymnos egre-

gios in Deum cecinit, plurimis item laudibus vi-
 dentem Israelæm ornavit, tamen impius et execratus
 a sapiente legislatore vocatur, necnon maledictus
 non benedicere censetur, libro De migratione
 Abrahami p. 405.

(5) Ἐρωτήσατε μαθεῖν. Notæ nostræ pauca sunt
 et breves ; pluribusque jejuniæ videbuntur, eo quod
 ab aliis observata, prætermittere soleamus, diffi-
 cile autem sit, nobis præcipue, in tanta luce littera-
 rum, multa nova procedere. Quid enim hoc loco di-
 cemus de quatuor jejuniis Græcorum ad quatuor
 festa, post canonistas et libros ecclesiasticos
 Græcorum, post Morinum, Goarum, ceterosque,
 post ea quæ ipsi protulimus ad Constitutiones
 apostolicas c. 253, etc. Unum observamus. Cum
 quatuor jejunia ista simul ponantur in *Jure Græ-
 co-Romano* p. 30 et 388, et apud Balsamonem ad
 synodum CP. Nicolai, tria tamen tantum nume-
 rari in Typico, in Horologio, a Christophoro Au-
 gelo, et ab Isaaco Catholico *Invectiva I* in Arme-
 nios cap. 14, omisso videlicet jejunio Transfigu-
 rationis ; et duo duntaxat in tomo Unionis, Dor-
 mitionis Deiparæ, et Natalis Christi. Citantur ab
 Allatio De Eccl. Occid. et Orient. consensio-
 nis lib. iii, cap. 12, n. 5, hæc Joannis Citrii, τὰς τρεῖς
 τελεθόμεναι καὶ ἀσπαζόμεθα τεσσαρακοστῆς· *Tria je-
 junia veneramus et amplectimur.*

(6) Γενεθλίων τοῦ Κυρίου. Præter Typicum ad
 14 Novembris, et Nicolaum CP. in eodem Typico,
 videndus est Allatinus tum De utriusque Ecclesiæ
 consensio- nis lib. iii, cap. 12 et 15, ubi etiam me-

admodum dixit Ecclesiae magister, in auctorem *β-
dei, et consummatorem Jesum* ⁶ Christum, scribinus
vobis, quod nonnulli quidem e religiosioribus viris,
quorum unus est et Anastasius ille, Sinaita appel-
latus, qui patriarcha exstitit vestrae Theopolis ma-
gnae Antiochiae, aiunt tradita esse haec cum jejuniis
festa, ex apostolicis canonibus, et Patrum traditio-
nibus.

4. Ego vero cum multam hisce de rebus fecis-
sem disquisitionem, intellexi interim per canones
non solvi controversiam. Nam canon 69 sanctorum
apostolorum ita habet: *Si quis episcopus aut pres-
byter, aut diaconus, aut lector, aut cantor, sanctam
Paschae Quadragesimam non jejunaverit, vel quar-
tam et sextam feriam seu Parasceren, deponatur,
nisi si impediatur corpora infirmitate.* Simili modo
canones 19 synodi Gangrensis; 49, 50, 51 et 52
Laodicensis synodi; 29, 52, 55 et 56 Trulliani con-
cilii, unus mentionem faciunt Quadragesimae; mag-
ni, inquam, Paschatis, in qua neque sacrificia,
aeque nuptias, neque aliud quid quod ad laetitiae
remissionem pertinet, fieri a fidelibus conce-
dunt.

5. Ad haec qui Hierosolymitanum et Studitium
edidit Typicum, necnon reliqua, de magni quid-
dem Paschatis Quadragesima, multa magna suae-
que virtuti convenientia explanarunt: de alio au-
tem jejunio, nihil paulo fusius edisseruerunt; sed
de Quadragesima sanctorum Apostolorum, et festo
Nativitatis Christi, pauca quaedam constituerunt
propter victus rationem, et ecclesiasticum ordinem.
At in tomo Unionis, qui ad ambonem mense Julio
recitatur, et sub imperio Constantini Porphyro-
gennetae ejusque socii Romani peractus est, ad
verbum haec scripta sunt circa trigamos seu tertius
nuptiis illigatos: *Et posteaquam divinum sacra-
mentorum perceptionem consecutus fuerit, ter dun-
taxat per annum iis fructu facultate donabitur
semel quidem in salutari Christi Deique nostri Res-
urrectione; secundo vero in Dormitione immaculatae
Dominae nostrae Dei Genitricis, et tertio in die Natali
Christi Dei nostri: propterea quod in his jejunium
praecedat, atque ex illo proveniens emolumentum.*

6. Synodus vero Constantinopolitana interrogata
temporibus sanctissimi illius patriarchae domini
Nicolai, *An oporteret jejunium mensis Augusti per-
agere,* respondit: *Erat prius in hoc tempore jeju-
nium, sed translatum est, ne cum Genitium eodem
tempore contingentibus jejunii incidere: quanquam
adhuc homines multi hoc jejunium observant.* Id-
circo instar laboriosae apis, ex iis omnibus, atque
ex aliis scriptis traditionibus, utiliora veramque

⁶ Hebr. xii, 2.

mirat epistolam Michaelis Glycae Peri tēs katē tēn āgīan tou Christou Gēnēstin tetraparaxostēs, iam
De octava synodo Photiana p. 550.

Αρίου καὶ Θεοῦ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀφορών-
τες οὖν, καθὼς ὁ τῆς Ἐκκλησίας διδάσκαλος ἔφησεν,
εἰς τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγὸν καὶ τελειωτὴν Ἰη-
σοῦν Χριστόν, γράφομεν ὑμῖν, ὡς τινας μὲν τῶν
εὐλαβεστέρων ἀνδρῶν, ὧν εἷς ἐστὶ καὶ Ἀναστάσιος
ἐκίνο· ὁ Σιναιτῆς καλούμενος, καὶ πατριάρχης γε-
γονὸς τῆς καθ' ἡμῖς Θεοῦπόλεως μεγάλης Ἀντιο-
χείας, λέγουσι παραδοθῆναι εἶναι τὰς τοιαύτας
μετὰ νηστειῶν ἑορτὰς ἐκ τῶν κανόνων ἀποστολικῶν
καὶ πατρικῶν παραδόσεων.

δ'. Ἐγὼ δὲ, πολλὴν περὶ τούτων ποιησάμενος κατεξ-
έτασιν, κατενόησα τίως ἀπὸ κανόνων μὴ λύεσθαι τὸ
ζυγομαχούμενον. Ὁ γὰρ εἶδ' κανὼν τῶν ἁγίων ἀπο-
στόλων ταῦτά φησιν· *Εἴ τις ἐπισκοπος, ἢ πρε-
σβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ἀναγνώστης, ἢ ψάλτης,
ἢ ἄλλος Τεσσαρακοστῆν τοῦ Πάσχα οὐ νη-
στεύσει, ἢ Τετράδα, ἢ Παρασκευὴν, καθαιρεῖσθαι·
ἐκτός εἰ μὴ δι' ἀσθένειαν σωματικὴν ἐμποδί-
ζοιτο.* Ὡσαύτως ὁ 19^{ος} κανὼν τῆς ἐν Γάγγρα συνόδου·
ὁ 49^{ος}, ὁ 50^{ος}, ὁ 51^{ος} καὶ ὁ 52^{ος} τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου· καὶ
ὁ 29^{ος} κανὼν, ὁ 52^{ος}, ὁ 55^{ος} καὶ ὁ 56^{ος} τῆς ἐν τῷ Τριῦλλον
συνόδου, καὶ μὲν τῆς Τεσσαρακοστῆς, τῆς τοῦ
μεγάλου Πάσχα, φησὶ· καθ' ἣν οὔτε θυσίας, οὔτε
γάμους, οὔτε τινὰ κατὰ λυσιν ἑτέραν χαροποιῶν πα-
ραχωροῦσι γίνεσθαι παρὰ τῶν πιστῶν.

ε'. Καὶ οἱ ἐκθέμενοι δὲ τὸ Ἱεροσολυμητικὸν καὶ Στου-
διτικὸν Τυπικὸν, ἀλλὰ μὴν καὶ τὰ λοιπὰ, περὶ μὲν
τῆς Τεσσαρακοστῆς τοῦ μεγάλου Πάσχα πολλά τινα
μεγαλοπρεπῆ καὶ ἀξία τῆς αὐτῶν ἀρετῆς, ὑπετίθει-
σκον· περὶ δὲ νηστειᾶς ἑτέρας οὐδὲν τι διέλαθον πλα-
τυκώτερον· ἀλλὰ περὶ τῆς Τεσσαρακοστῆς· τῶν ἁγίων
Ἀποστόλων καὶ τῆς ἑορτῆς τῆς Γεννήσεως τοῦ Χρι-
στοῦ μίτριά τινα χάριν διαίτης καὶ ἀκολουθίας ἐκκλη-
σιαστικῆς διατάξαντο. Ἐν τῷ τόμῳ δὲ τῆς ἐνώσεως,
τῷ ἐκ' ἀμβωνος κατὰ μῆνα Ἰούλιον ἀναγιγνωσκομένην,
καὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρο-
γεννήτου καὶ Ῥωμανοῦ τοῦ πανθεοῦ αὐτοῦ συντελε-
σθέντι, γέγραπται χάριν τῶν τριγῶμων ταῦτα ῥηταῖς·
*Καὶ μετὰ τυχεῖν δὲ τῆς μεταλήψεως τῶν θείων
μυστηρίων, τρίς τοὺς ἑνιαυτοῦ μόνον ἀξιώθησεται
τῆς ἀπολαύσεως· ἀπαξ μὲν ἐν τῇ ὡσηρῶν τοῦ
Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν Ἀναστάσει, δευτέρου δὲ
ἐν τῇ Κοιμήσει τῆς ἀρχάντου Δεσποίνης ἡμῶν
Θεοτόκου, καὶ τρίτου ἐν τῇ Γενεθλίῳ ἡμέρᾳ τοῦ
Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν· διὰ τὸ ἐν ταύταις προ-
δηγεῖσθαι νηστειαν, καὶ τὸ ἐκ ταύτης ὕψελος.*

ς'. Ἢ δὲ ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει σύνοδος, ἐρωτη-
θεῖσα κατὰ τὴν ἑφημερίαν τοῦ ἀγιωτάτου ἐκείνου
πατριάρχου κυροῦ Νικολάου· *Εἰ χρὴ τὴν ἐν τῷ Ἀύ-
γουστῳ νηστειαν ἐπιτελεῖν, ἀπελογησάτο· Ἦν νη-
στεια πρότερον ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, μετετέθη δὲ
διὰ τὸ μὴ περιπλάττειν ταῖς κατὰ τὸν καιρὸν τούτων
γινόμεναις ἐθνικαῖς νηστειαῖς· πλὴν καὶ ἐτι πολλοί
τῶν ἀρθρώπων ταύτην τὴν νηστειαν νηστεύ-
ουσι. Διὰ τοῦτο κατὰ μέλειταιν φιλεργόν, ἐκ ταού-*

των πάντων, καὶ ἐξ ἐτέρων γραφικῶν παραδόσεων, ἀνθολογήσας τὰ χρυσαυώτερά, καὶ τὴν ἀληθῆ διδασκαλίαν ἀποσεμνύνοντα, ἀναδιδίσκω ὑμᾶς, οὐκ ἐν πειθοῖ σοφίας Ἑλληνικῆς, ἀλλ' ἐν πνεύματι συνήμιως ἀρχιερατικῆς, τελειοποιούσης τὰ ἡλιτόμηνα, καὶ ἀγαζούσης τὰ ἀμθλωθρίδια, ὅτι μετὰ νηστειῶν ἐορτάζειν ὀφείλομεν οὐ μόνον τὴν κοσμοσωτήριον τοῦ Κυρίου Ἀνάστασιν, ἀλλὰ καὶ τὰς βῆθειαις τέσσαρας ἐορτάς τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, φημί, τῆς Μεταμορφώσεως, τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, καὶ τῶν Γενεθλίων τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν, καθὼς κατωτέρω ρηθῆσεται.

ζ'. Ὁ θεοπικνιώτατος ἐκεῖνος Μωσῆς, ταῖς θεογράφοις πλαβῆ κατακολουθῶν, διατάξατο τῷ Ἰσραηλίτῃ λαῷ πενταριθμούς ἐτησίως τελεῖν ἐορτάς (7), μετὰ τῆς αὐταριθμοῦ διὰ νηστειῶν ταπεινώσεως· ἤγουν τὴν ἐορτὴν τοῦ Ἀμνοῦ, τὴν ἐορτὴν τῶν Ἑβδομάδων, τὴν ἐορτὴν τοῦ Ἰλασμοῦ, τὴν ἐορτὴν τῆς Σκηνοπηγίας, καὶ τὴν ἐορτὴν τῶν Σαλπείγγων. Γέγραπται γὰρ περὶ τῆς ἐορτῆς τοῦ Ἀμνοῦ, ἐν τῇ μουσικῇ βίβλῳ τῆς ἐκ τῶν Αἰγυπτίων ἐξόδου τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, ταῦτα βῆτιως· *Ἐἶπε Κύριος πρὸς Μωσῆν· Ἀλέησον πρὸς πᾶσαν συναγωγὴν τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, λέγων· Ἀυθέτω κατὰ τὴν ἐ τοῦ πρώτου μηνὸς πρόστατον ἐκάστη τῶν πατριῶν, ἡ ἐριζον, ἡ ἀμνόν· τέλειον, ἄρσεν, ἄμωμον, ἐνιαύσιον· καὶ ἔστω διατετηρημένον ἕως τῆς ἰδ' ἡμέρας τοῦ μηνὸς τούτου· καὶ σφάζουσιν αὐτὸ πρὸς ἑσπέραν καὶ λήψονται ἀπὸ τοῦ αἵματος, καὶ θήσουσιν ἐπὶ τῶν δύο σταθμῶν, καὶ ἐπὶ τὴν φλιάν, καὶ ἐν τοῖς οἴκοις ἐν οἷς φάγωσιν αὐτό. Καὶ διαλεύσομαι ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ ἐν γῆ Αἰγύπτου, καὶ πατάξω πᾶν πρωτότοκον Αἰγύπτου ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους· ἐν ὑμῖν δὲ οὐκ ἔσται πληγὴ. Ὅψομαι γὰρ τὸ αἷμα, καὶ σκεπάσω ὑμᾶς. Καὶ ἔσται ἡ ἡμέρα αὕτη ἐν ὑμῖν μνημόσυνον αἰώνιον νόμιμον. Ἀπὸ δὲ τῆς πρώτης ἡμέρας ἕως τῆς ἑβδόμης ἄλυμα μετὰ πικρῶν ἔδωθε· καὶ κληθήσεται ἡ ἡμέρα ἡ πρώτη ἀγία καὶ ἡ ἡμέρα ἡ ἑβδόμη κλητὴ ἀγία.*

η'. Περὶ τῆς ἐορτῆς τῶν Ἑβδομάδων ἐν τῷ Δευτερονομίῳ ταῦτα· *Ἐκεῖ οὖσις τὸ Πάσχα ἑσπέρας πρὸς δυσμὰς ἡλίου, ἐν τῷ καιρῷ ᾧ ἐξῆλθες ἐξ Αἰγύπτου. Καὶ ἐψήσεις, καὶ ὀπτήσεις, καὶ φάγη ἐν τῷ τόπῳ ᾧ ἂν ἐκλέξεται Κύριος ὁ Θεός σου αὐτό. Καὶ ἀποστραφήσῃ τῷ πρωῷ, καὶ ἀπελεύσῃ εἰς τὸν οἶκόν σου. Ἐξ ἡμέρας φάγης ἄλυμα, καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ἐξέδιον ἐορτὴν Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου. Οὐ ποιήσεις ἐν αὐτῇ πᾶν ἔργον.*

• Exod. xii, 1 sqq.

(7) Πενταριθμούς ἐορτάς. Theodoritus ad caput i Isaiæ, πολυθρῦλλήτους ἐορτάς· τὴν τοῦ Πάσχα, τὴν τῶν Ἑβδομάδων, τὴν τῶν Σκηνῶν, καὶ πρὸς τοῦτοις τὴν τῶν Σαλπείγγων, τὴν τοῦ Ἰλασμοῦ, et Quasi. 32 in Leviticum, necnon Maximus t. 1, p. 286, 621, 622. Inter ea tamen festa quinque, tria erant præcipua, ex Deut. xvi, 16. Quo pertinent loca Josephi Antiquit. Judaic. lib. xviii, cap. 6. Theodoriti quasi. 51 in Exodum, Cyrilli homilia Paschali 28, aliorum sine numero. Quasi. 97 Cassiani, Ἀγιομορφοῖα, Πεντηκοστή, Σκηνοπηγία. Apud

doctrinam exornantia cum velut flores decerpserim, edocēo vos, non in Græcæ sapientiæ suada, sed in spiritu pontificicæ virtutis, quæ perficit infantem ante tempus effusos, et sanctificat abortivos fetus, quod cum jejuniis celebrare debeamus, non tantum mundo salutarem Domini Resurrectionem, sed etiam memorata quatuor festa, videlicet Sanctorum Apostolorum, Transfigurationis, Dormitionis Deiparæ, et Natalis Christi Deique nostri, quemadmodum dicitur infra.

7. Ille Moses qui Dei visione maxime donatus est, tabulas a Deo scriptas sequens, præcepit Israelitico populo, ut quotannis quinque numero perageret festa, cum paris numeri per jejunia demissionem: nempe festum Agni, festum Hebdomadarum, festum Propitiationis, festum Scapegoe, hoc est, tabernaculorum fixationis, et festum Tubarum. Et enim de festo Agni, in mystico sacroque libro Exodi seu exitus filiorum Israel e terra Ægyptiarum, scripta sunt hæc ad verbum: *Dixit Dominus ad Mosem: Loquere ad omnem synagogam filiorum Israel, dicens: Sumat decima mensis primi die pecus unaqueque patriarum, aut hædum, aut agnum, perfectum, masculum, immaculatum, anniculum: sitque conservatum usque ad quartam et decimam diem mensis hujus: et occidit illum ad vesperam, et sument de sanguine, et ponent super duos postes, et super limen, et in domibus, in quibus manducabunt illum. Et transibo in nocte hac, in terra Ægypti; et percutiam omne primogenitum Ægypti ab homine usque ad pecus: in vobis autem non erit plaga. Videbo enim sanguinem, et protegam vos. Et erit dies hæc in vobis, memoriale a ternum legitimum. A die autem prima usque ad septimam, azyma cum picridibus comedetis: et vocabitur dies primus, sanctus, et dies septimus, vocatus sanctus.*

8. De festo Hebdomadarum hæc habentur in Deuteronomio: *Ibi immolabis Pascha vesperi ad occasum solis, in tempore quo existi de Ægypto. Et coques, et assabis, et comedes in loco quem elegerit Dominus tuus eum. Et convertes te mane, et abibis ad domum tuam. Sex diebus comedes azyma; et die septima Exodium, festum Domino Deo tuo. Non facies in ea omne opus. Septem septimanas integras dinumerabis tibi iusi: inchoante te saleem in mrssem, incipies*

Chrysostomum Savillii t. V, p. 985, init.: Τρεῖς εἰσιν αὐτὰ μόναι παρὰ Ἰουδαίους δημοτελεῖς ἐορταί: et t. 1, p. 582, l. 39, 40: Μία τῶν τριῶν ἐορτῶν τῶν ἐπισημῶν, τῶν τε ἐν τῷ νόμῳ χρηστῶν, καὶ διὰ τῆς εὐαγγελικῆς χάριτος ἀφομένων, quod est Theodorito in caput xxi Ezechielis, Μία τῶν τριῶν τῶν μεγίστων ἐορτῶν. In epistola Michaelis Glyce seu Joannis Zonaræ ad Agyptium: Μεγίσταις τρεῖσι πνευμάτιον ἐκαστῶν ἐναυτῶ τῶν Ἑβραίων γένος ἐορτάζει. Atque, agnoscens claudat Philo libro De septenario et decem festis.

numerare septem septimanas. Et facies diem festum A
 Septimanarum Domino Deo tuo, prout valet manus
 tua. Et iustaberis ante Dominum Deum tuum.¹
 εορτήν Ἐβδομάδων Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου, καθὼς
 κυρίου τοῦ Θεοῦ σου.

9. De festo Propitiationis, in eo lem Exod. libro
 ista Et dixit Dominus ad Mosem: Descendens testare
 populo huic, et purifica illum hodie et cras; et la-
 vent vestimenta, et sint parati in diem tertiam. Ter-
 tia enim die descendet Dominus in montem Sina
 coram omni populo. Et iterum: Descendit autem
 Moses de monte ad populum, et sanctificavit eos; et
 lauerunt vestimenta. Et dixit populo: Estote parati
 tres dies, et ne accedatis ad uxorem. Die autem
 tertia, cum esset diluculum versus, factæ sunt voces,
 et fulgura, et nubes caliginosa super montem Sina.
 Vox tubæ sonabat magnum. Et consternatus est
 omnis populus, qui erat in castris. Et eduxit Moyses
 populum, in occursum Dei, e castris: et assiterunt
 sub monie. Mons autem Sina fumabat totus, eo
 quod descenderat Deus super eum, in igni.²

συνάντησεν τοῦ Θεοῦ ἐκ τῆς παρεμβολῆς· καὶ
 πρῶτον ὄλον διὰ τὸ καταβεθεῖν αὐτὸν ἐπ' αὐτὸν ἐν πυρὶ.

10. Et de festo Scenopægiæ, in Exodi libro, hæc:
 Et factum est in mense primo, in secundo anno,
 egredientibus ipsis de Ægypto, in Neomenia, con-
 stitutum est tabernaculum. Et statuit Moyses taber-
 naculum testimonii, et imposuit ei capitellum, et
 operimentum, et arcam, et mensam, et candelabrum,
 et thuribulum aureum. Et consummavit Moyses
 omnia opera. Et peruit nubes tabernaculum testi-
 monii, et gloria Domini implevit tabernaculum.³ In
 Levitici autem libro, de hisce quinque festis ista
 contexta sunt: Et locutus est Dominus ad Mosem,
 dicens: Loquere filiis Israel, et dices ad eos: So-
 lemnitates Domini quas vocabitis vocatas sanctas,
 istæ sunt: In primo mense, et in quarta decima die
 mensis, Pascha Domino, solemnitas Azymorum. Et
 ex tunc septem septimanas integras numerabis, seu
 quinquaginta dies, usque ad ultimam diem. Et vo-
 cabis hanc diem vocatam et solemnitatem Septima-
 narum. Paucisque interjectis: Et locutus est Domi-
 nus ad Mosem, dicens: Loquere filiis Israel, di-
 cens: Mensis septimi una mensis, erit vobis requies,
 memoriale tæbarum, vocata sancta Domino. Iterum-
 que: Et locutus est Dominus ad Mosem, dicens:
 Decima mensis septimi huius, dies propitiationis erit;
 vocata sancta erit vobis. Et humiliate animas vestras,
 a nona mensis, vespere. Omne opus non facies in
 illa die. Est enim dies propitiationis hæc vobis: pro-
 pitiat pro vobis, ante Dominum Deum vestrum.
 Omnis anima, quæcumque non humiliabitur in hac
 die, exterminabitur a populo suo. Et post alia: Et
 locutus est ad Mosem, dicens: Loquere filiis Israel,

Ἐπὶ ἑβδομάδας ὀλοκλήρους (8) ἐξαριθμήσεις
 σεαυτῷ, ἀρξυμένον σου δρέπανον ἐπ' ἀμνητον,
 ἀρξῆ ἐξαριθμήσαι ἐπὶ ἑβδομάδας. Καὶ ποιήσεις
 ἰσχύη ἢ χεῖρ σου. Καὶ ἐσφραγίσῃ ἐναντι Κυ-
 ρίου ἐν τῷ βιβλίῳ ταῦτα· Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωσῆν· Καταβάς
 διαμάρτυρα τῷ λαῷ τούτῳ, καὶ ἀγγίσσον αὐτὸν
 σήμερον καὶ αὔριον· καὶ κληνώσασον τὰ ἱμάτια,
 καὶ ἕστωσαν ἔτοιμοι εἰς τὴν ἡμέραν τὴν τρίτην.
 Τῇ γὰρ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ καταβήσεται Κύριος ἐπὶ
 τὸ ὄρος τὸ Σινά ἐναντίον παντὸς τοῦ λαοῦ. Καὶ
 πάλιν· Κατέβη δὲ Μωσῆς ἐκ τοῦ ὄρους πρὸς τὸν
 λαόν, καὶ ἤγγασεν αὐτούς· καὶ ἐκλυσαν τὰ ἱμά-
 τια. Καὶ εἶπε τῷ λαῷ· Γίνεσθε ἔτοιμοι τρεῖς
 ἡμέρας, καὶ μὴ προσέλθετε γυναῖκα. Τῇ δὲ
 ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ, γενθθέντος πρὸς ἔσθρον, ἐπέ-
 νοντο φωναὶ καὶ ἀστρακαὶ, καὶ νεφέλη γροθῶ-
 δης ἐπ' ὄρους Σινά· φωνὴ τῆς σάλπιγγος ἤκει
 μέγα. Καὶ ἐποτήθη πᾶς ὁ λαός, ὃς ἦν ἐν τῇ πα-
 ρεμβολῇ. Καὶ ἐξήγγαγε Μωσῆς τὸν λαόν εἰς τὴν
 παρεστῆσαν ὑπὸ τὸ ὄρος. Τὸ δὲ ὄρος Σινά ἐκα-
 τῆσεν ἐν πυρὶ.

1. Καὶ περὶ τῆς εορτῆς τῆς Σκηνοπηγίας ἐν τῇ βί-
 βλῳ τῆς Ἐξόδου ταῦτα· Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ μηνὶ τῷ
 πρώτῳ, ἐν τῷ δευτέρῳ βδομῆ, ἀπορονομένων αὐ-
 τῶν ἐξ Αἰγύπτου, νομμηνα, ἐστάθη ἡ σκητή.
 Καὶ ἔστησε Μωσῆς τὴν σκητὴν τοῦ μαρτυρίου,
 καὶ ἐπέθηκε τὴν κεφαλίδαν αὐτῆς, καὶ τὸ κά-
 λυμμα, καὶ τὴν κιβωτὸν, καὶ τὴν τράπεζαν, καὶ
 τὴν λυχνίαν, καὶ τὸ θυμιατήριον τὸ χρυσοῦν.
 Καὶ συνετέλεσε Μωσῆς πάντα τὰ ἔργα. Καὶ
 ἐκάλυψεν ἡ νεφέλη τὴν σκητὴν τοῦ μαρτυρίου·
 καὶ ἡ δόξα Κυρίου ἐπέκει τὴν σκητὴν. Ἐν δὲ
 τῷ βιβλίῳ τῷ Λευιτικῷ ἀνετάχθησαν περὶ τῶν τοιοῦ-
 των πέτε εορτῶν ταῦτα· Καὶ ἐλάλησε Κύριος
 πρὸς Μωσῆν, λέγων· Λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσ-
 ραὴλ, καὶ εἰπὲς πρὸς αὐτούς· Αἱ εορταὶ Κυρίου
 ὃς καλέσετε κλητὰς ἁγίας, αὗται εἰσὶν· Ἐν τῷ
 πρώτῳ μηνὶ, ἐν τῇ τε ἰδ' ἡμέρᾳ τοῦ μηνός,
 Πάσχα τῷ Κυρίῳ, εορτὴ τῶν Ἀζύμων. Καὶ ἐκ-
 τοῖς ἐπὶ ἑβδομάδας ὀλοκλήρους ἀριθμήσεις,
 ἦτοι πεντήκοντα ἡμέρας, ἕως τῆς ἐσθῆτης ἡμέ-
 ρας. Καὶ καλέσεις ταύτην ἡμέραν κλητὴν, καὶ
 εορτὴν Ἐβδομάδων. Καὶ μετ' ὀλίγα· Καὶ ἐλάλησε
 Κύριος πρὸς Μωσῆν, λέγων· Λάλησον τοῖς υἱοῖς
 Ἰσραὴλ, λέγων· Τοῦ μηνός τοῦ ἑβδόμου, μὲν
 τοῦ μηνός, ἔσται ὑμῖν ἀνάπαυστα, μνημόσυνον
 συλλήγμων· κλητὴ ἁγία τῷ Κυρίῳ. Καὶ αὖτις·
 Καὶ ἐλάλησεν Κύριος πρὸς Μωσῆν, λέγων· Τῇ
 ε' τοῦ μηνός τοῦ ἑβδόμου τούτου, ἡμέρα ἐξιλα-
 σμοῦ ἔσται, κλητὴ ἁγία ἔσται ὑμῖν. Καὶ ταπει-
 νόσαστε τὰς ψυχὰς ὑμῶν, ἀπὸ ἐννάτου τοῦ μηνός,
 ἑσπέρας (9). Πᾶν ἔργον οὐ ποιήσεις ἐν αὐτῇ τῇ

¹ Deut. xvi, 6 sqq. ² Exod. xix, 10 sqq. ³ Exod. xl, 15 sqq.

(8) Ὀλοκλήρους. Ita septem codices Regii, cum
 Colbertino.
 (9) Ἀπὸ ἐννάτου· vel ἐνάτης τοῦ μηνός ἑσπέρας.

Regium-exemplar 720, ψυχῆς ὑμῶν, ἀπὸ ἐνάτης
 μηνός ἑσπέρας, καί. Max v. 56, ἡμέρας, τριῶ
 ἡμέρας, cod. Reg. 219, 457, ἡμερῶν.

ἡμέρα. Ἔστι γὰρ ἡμέρα ἐξιλιασμοῦ αὐτῆς ὑμῶν · *A dicens: Quinta decima mensis septimi hujus solemnitatis Tabernaculorum septem dies Domino*¹⁰. ἐξιλιάσασθε περὶ ὑμῶν ἐναντι Κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν. Πᾶσα ψυχὴ ἥτις μὴ ταπεινωθῆσεται ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ, ἐξολοθρευθήσεται ἀπὸ τοῦ λαοῦ αὐτῆς. Καὶ μεθ' ἑτερα· Καὶ ἐλάλησε πρὸς Μωσῆν, λέγων· Ἀδάησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, λέγων· Τῆ ἡμέρᾳ τοῦ μηνὸς τοῦ ἐβδόμου τούτου ἔρη Σκηρῶν ἑπτὰ ἡμέραι τῷ Κυρίῳ.

10. Τῶν γοῦν θεοφθόγων τούτων βημάτων ταῦτα παρακλεινομένων βητῶν, ἑώρταζον (10) οἱ ἐξ Ἰακώβ καὶ τῶν ἱβ' πατριαρχῶν καταγόμενοι μέχρι τῆς ἐσαόρκου παρουσίας τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τὰς πέντε ταύτας ἑορτάς σαρκικώτερον. Τῆς γὰρ ἀληθείας ὁ μάρτυρος ὡς ἐν ὄσσειᾳ τῷ γράμματι καὶ ἐτι κατακαλύπτετο, καὶ τῆς δικαιοσύνης ὁ ἥλιος τῆ σκιά τῆς ἀγνοίας ἐκρυπτότο. Ἀφ' οὗ δὲ τὴν ἐξ Αἰγύπτου πρὸς τὴν Σιών μεταφουτευθεῖσαν τριπόθητον ἀμπειλον, τὴν ταῖς σκιαῖς τὰ βρη κατὰ τὸν θεοπάτορα κρύψασαν, καὶ ὑπὲρ τὰς κέδρους τὰς ἀναδεδυμένας τινάξασαν, μονὸς ἀχαριστίας κατενεμησάτο, καὶ υἱὸς εἰδωλοατρείας ἀγροῦς ἐλυμήνατο, καὶ ἤκουσεν ὁ περὶ αὐτὴν λαὸς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ τῶν ἁγίων προπατέρων καὶ προφητῶν Γινώσκω δετι σκληρὸς εἶ, καὶ νεύρον σιδηροῦν ὁ ἐράχνηλός σου. Μετάστησον ἀπ' ἐμοῦ ἤχον φῶν σου· ψαλμοῦ γὰρ φῶν σου οὐκ ἀκούσομαι· τί μοι πλήθος τῶν θυσιῶν ὑμῶν; πλήρης εἰμι ὀλοκαυτωμάτων κριῶν· καὶ στέαρ ἀρνῶν, καὶ αἶμα τράγων οὐ βοῦλομαι. Ἐὰν φέρητέ μοι σεμίδαλιν, μάταιον θυμιάμα βιβέδνμα μοι ἔστιν. Τὰς νομηνίας ὑμῶν, καὶ τὰ Σάββατα, καὶ μεγάλας ἡμέρας ἑορτῶν (11) ὑμῶν μισεῖ ἡ ψυχὴ μου. Αἱ γὰρ χεῖρες ὑμῶν πλήρεις αἱμάτων εἰσι.

11. Καὶ τῷ πυρὶ δὲ τῆς τρισυποστάτου θεότητος τοῦ μὲν γράμματος ἀπηνθρακώθη τὸ ὄσσειον, ὁ δὲ μάρτυρος τῆς εὐσεβείας, ὑπὸ ἀλίτων σαγηνευθεὶς, εἰς τὰ τετραπέρατα τῆς οἰκουμένης διαθίσσιμος γέγονε· καὶ ὁ τῆς σωτηρίας ἀνέτειλεν ἥλιος, διχα σκιάς καὶ παραπιτάματος. Γεγόνασιν τὰ πάντα καινά. Ὁ γὰρ νόμος διὰ Μωσέως ἐδόθη, φησὶν· Ἡ δὲ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο. Καὶ μὴ μοι τις εἴπη ταῦτα καὶ μέχρι τῆς σήμερον σῶζεσθε διὰ τῶν γινομένων παρὰ τῶν Ἰουδαίων μωσαίων ἐρεσχελίων εἰς μνήμην ἐκείνων, ὡς οἴονται, τῶν σεμνῶν πανηγύρων. Ταῦτα γὰρ παρανομία τίς ἐστι καὶ παράβασις, καὶ ἀνθρώπων πρὸς Θεὸν μάχη καὶ πόλεμος. Ὅτι τοῦ Θεοῦ διὰ Μωσέως τῷ Ἰσραὴλ τῆ λαῷ παραγγεῖλαντος ἐν ἐνὶ τόπῳ, τῇ Ἱερουσαλήμ δηλαδὴ, θύεσθαι τὸν ἀμνὸν, καθὼς ἀνωθεν ἐρηται, αὐτοὶ κατὰ ἐνίδας εἰς τόπους οὓς οὐκ ἐπι-

11. His ergo a Deo prolatis verbis ista expresso jubentibus, qui ex Jacobo et duodecim patriarchis originem sumpserant, hæc quinque festa carnali magis more celebrabant usque ad carneum adventum unigeniti Filii Dei Domini nostri Jesu Christi. Namque veritatis margarita, velut in testa, littera adhuc obtegebatur, solque justitiæ obscurabatur ignorantie umbra. Ex quo autem charissimam vitam transplantatam ex Ægypto in Sionem, quæque juxta Dei patrem, umbris montes occultavit, et super cedros vibravit arbusta, singularis vis in gratitudinis depastus est, et filius idololatriæ ferus exterminavit¹¹, quique circa eam est populis audivit a Deo per sanctos progenitores et prophetas: Scio quia durus es, et nervus ferreus colium tuum¹². Transfer a me tonitruum carminum tuorum: Psalmum enim canticorum tuorum non audium¹³. Quo mihi multitudinem sacrificiorum vestrorum? Plenus sum holocaustis arietum, et adipem agnorum, et sanguinem hircorum nolo. Si offeratis mihi similitam, vanum; incensum, abominatio mihi est. Neomenias vestras, et Sabbata, et magnos dies solemnitatum vestrarum odit anima mea. Manus enim vestrae plenæ sanguinibus sunt¹⁴.

12. Et vero igne tres habentis hypostases divinitatis, litteræ quidem exusta est testa, margarita vero pietatis, a piscatoribus irrepta, in quatuor fines terræ propagata est; et salutis exortus est sol, absque umbra et velamine: Facta sunt omnia nova¹⁵. Lex enim per Mosem data est, inquit, gratia vero et veritas, per Jesum Christum facta est¹⁶. Nec mihi dicat quis, hæc ad hodiernum usque diem servari, per impura vugamenta quæ a Judæis aguntur in memoriam, ut putant, illarum venerabilium celebratorum. Ea enim sunt iniquitas et transgressio, et hominum adversus Deum pugna atque bellum. Quia cum Deus plebi Israeliticæ per Mosem mandarit, ut in uno loco, Hierusalem scilicet, agnus immolaretur, ut dictum est supra, ipsi urticarum instar in loca quæ Dominus non visitat dispersi juste, ac more canum ad extremi-

¹⁰ Levit. xxiii, 4 sqq. ¹¹ Psal. lxxix, 11, 14.

¹² II Cor. v, 17. ¹³ Joan. i, 17.

¹⁴ Isa. xlviii, 4. ¹⁵ Am. v, 25. ¹⁶ Jo. i, 14-15.

(10) Ἐώρταζον, etc. Quocirca scite a B. Cyrillo cum festis Judaicis deliciæ conjunguntur, Comment. in Sophoniam n. 34. Πέπτωκε γὰρ εἰς τοῦτο ταλαιπωρίας τὰ τῶν Ἰουδαίων τάγματα, ὡς μὴ εἶναι τοὺς ἑορτάζοντας, μήτις μὴν ἐν εὐπαθείαις εἶναι δύνασθαι τοὺς ἀναστρωθέντας μόλις, καὶ ἐκ τοῦ πολέμου περιλειμμένους· *Huc enim miseriarum populus Judæorum devotus est ut non essent qui festa peragerent, nec indulgere genio possent, qui*

vis evasisent, et bello superfuissent. Quid ergo nobis ἐργάζοντες contra totam contextus seriem obtruserunt?

(11) Μεγάλας ἡμέρας ἑορτῶν. Ex sensu magis quam ad verbum. Risum movet illud apud Gretserum De cruce c. 1503 A. in Theophylacti homilia, Ἡστέλειν καὶ ἀργύριον καὶ τὰς ἑορτάς ὑμῶν μετὰ ψυχὴ μου. Nempe operosum erat ἀργίαν ex sacro textu emendare.

tates urbium pulsī, audent civitate careentes, contra prophetarum decreta facere, specie tenuis et fecte in modum larvarum, jejunantes, revera ventri indulgentes et pompam agitantēs; nec recogitantes justam suam a Deo desertionem, utque hodie ultra cunctas gentes imminuti sint, atque abjectissimi evaserint per totum orbem.

13. Ac propter eorum malitiam, dixit Dominus Deus: *Et Hierusalem calcabitur a gentibus multis; et non manebit lapis super lapidem in locis ejus*¹⁶. Et iterum: *Aure audietis, et non intelligetis; et videntes videbitis, et non percipietis. Incrassatum est enim cor populi hujus, et auribus graviter audierunt, et oculos suos clauserunt, ne forte rideant oculis, et auribus audiant, et corde intelligant*¹⁷. Quapropter postquam lumen, sicut diximus, effulsit per adventum veri Christi Deique nostri, qui sanguine suo fundamenta Ecclesiae gentium coarctavit atque solidavit, nos gens sancta, electus populus Christi, non instar eorum in die velut nocturnum iter agentes, sed incedentes in luce veritatis, nequaquam ex armentis boum et gregibus ovium excipimus Dominum qui nos e draconis eripuit faucibus; verum jejuniis et oratione secundam naturae nativitatem celebramus: *Sacrificium enim, inquit, et oblationem noluit: unde hoc corpus meum sanctificasti et perfecisti: neque holocausta pro peccato tibi placuerunt: quocirca dixi: Ecce venio*¹⁸.

14. Et pro agni festo, quod, ut retulimus, fieri decretum est propter Israelitici populi ex Aegypto in Chananzam transitum, agimus magnum sanctumque Pascha. Spiritu enim festum celebramus, non eorum more mactatis hædis et ovibus, postibus sanguine pollutis, primogenitis somnatis; sed per sanguinem est, Corpus Christi Dei, veri Agni Dei, Filii Patris, qui que tollit mundi peccatum, sensuum vestibula ungentes et sanctificantes, ac exterminatorem Satanam exterminantes. Sustinemus autem jejunium non septem dierum, sed quadraginta; quia Dominus noster Jesus Christus per totidem numero dies jejunavit, et celebravit Pascha, cum ipse et sacrificus et victima esse voluisset. Sic atque per hæc vero agni festo peracto, præcipue a nobis, dicamus qua ratione festum hebdomadarum celebremus.

στ·α πρ' ἡμῶν, εἰπομεν ὅπως τὴν ἑορτὴν τῶν

15. Sancitum est a Deo per Mosem sicut superioris memoratum fuit, ut post Agni festum populus per septem hebdomadas quiete degeret, atque ita cum jejunio et humilitate perageret celebritatem Hebdo-

Α σκοπεῖ Κύριος, δικαίως κατασπιρόμενοι, καὶ κατὰ κῆνα; εἰς ἀκμάς ἐκδικώμενοι πόλεων, τολμῶσι τὴν πόλιν μὴ ἔχοντας παρὰ τὰ νομομισμένα διὰ τῶν προφητῶν καταπράττεσθαι σχήματι μὲν καὶ προσωπίδι νηστεύοντες, ἀληθεῖς δὲ γαστριζόμενοι καὶ πομπεύοντες· μὴ ἀναλογιζόμενοι τὴν ἐκ Θεοῦ δικαίαν αὐτῶν ἐγκατάλειψιν, καὶ πῶς παρὰ πάντα τὰ ἔθνη σήμερον ἐσμικρύνθησαν, καὶ ἐν πάσῃ τῇ γῆ γεγῆνασι ταπεινότεροι.

ιγ'. Καὶ διὰ τὴν κακίαν αὐτῶν, εἶπε Κύριος ὁ Θεός· *Καὶ ἔσται Ἱερουσαλὴμ κατουμένη ὑπὸ ἐθνῶν πολλῶν· καὶ οὐ μὴ μείνη λίθος ἐπὶ λίθου ἐν τοῖς τόποις αὐτῆς. Καὶ πάλιν· Ἀκούη ἀκούσετε, καὶ οὐ μὴ συνήτε, καὶ βλέποντες βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε. Ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὡσὶ βάρεως ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμωσαν, μήποτε ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῖς ὡσὶ ἀκούσωσι, καὶ τῇ καρδίᾳ συνήσῃ. Αἱ δὲ καὶ τοῦ φωτός, ὡς εἰπομεν, λάμπαντο; διὰ τῆς παρουσίας τοῦ ἀληθινοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν, τοῦ τῷ οἰκίῳ στεγανώσαντος αἵματι τῆς ἐξ ἔθνῶν Ἐκκλησίας; τὰ θέμεθλα, ἡμεῖς ἔθνος τὸ ἅγιον, ὁ ἐκλεκτὸς λαὸς τοῦ Χριστοῦ, μὴ κατ' ἐκείνους; ἐκ ἡμέρα νυκτοθατοῦντες, ἀλλ' ἐν ἀληθείᾳ φωτὶ πορευόμενοι, ἐκ βουκολίων μὲν καὶ κημιῶν γαλαθῶν οὐ δεξιούμεθα τὸν ἡμᾶς ἐκ τοῦ φάρυγγος τοῦ δράκοντος; λυτρωσάμενον Κύριον νηστεῖς δὲ καὶ προσευχῇ τὴν καλιγγενεσίαν τῆς φύσεως; ἑορτάζομεν. *Θυσίαν γὰρ, φησί, καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας· ὅτε μου τὸ σῶμα τοῦτο ἠγάσας καὶ κατήρισας· οὐδὲ ὀλοκαυτώματα περὶ ἀμαρτίας εὐδόκησας· ὅτε εἶπα, Ἴδοὺ ἔγω.**

ιδ'. Καὶ ἀντὶ τῆς ἑορτῆς τοῦ Ἀμνοῦ τῆς ὀρισθείσης, ὡς εἰπομεν, γίνεσθαι διὰ τὴν ἐξ Αἰγύπτου πρὸς τὴν Χαναανίαν μετάθεσιν τοῦ Ἰσραηλίου λαοῦ, τὴ μέγα καὶ ἄγιον Πάσχα. Πνεύματι γὰρ ἑορτάζομεν μὴ κατ' ἐκείνους, ἐρίφους καὶ πρόβατα σφαγιάζοντες, καὶ τοῖς αἵμασι τὰς φιλίας καταχραίνοντες, καὶ ὄνειροπολοῦντες πρωτότοκα· ἀλλὰ τῷ αἵματι καὶ τῷ σώματι τοῦ παρὰ τούτων σφαγιασθέντος; ἐδελοντὶ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ ἀληθινοῦ Ἀμνοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ Υἱοῦ τοῦ Πατρὸς, τοῦ ἀφροντος τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου, τὰς τῶν αἰσθήσεων παραθύρους; χρισόμενοι καὶ ἀγαζόμενοι καὶ τὸν ὀλοθρευτὴν Σατὰν ὀλοθρεύοντες. Νηστεύομεν δὲ νηστείαν οὐχ ἑπταήμερον, ἀλλὰ τεσσαρακονθήμερον· ὅτι καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς τεσσαταριθμούς ἡμέρας ἐνήστευσε, καὶ τὸ Πάσχα τετέλεκεν, αὐτοῦ δὲ θύτης καὶ θυμὰ γενέσθαι καταδεξάμενος. Οὕτω καὶ διὰ ταῦτα τῆς ἀληθοῦς ἑορτῆς τοῦ Ἀμνοῦ τελοῦμένης, μάλιστα ἑβδομάδων πνήγυρῶμεν.

ιε'. Ὀρίσθη διὰ Μωσέως παρὰ Θεοῦ, καθὼς ἔνωθεν εἶρηται, μετὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἀμνοῦ, ἡσυχάζειν ἐπὶ ἑβδομάδῃ; ἐπὶ τὴν λαβὴν, καὶ οὕτω τελεῖν μετὰ νηστείας; καὶ ταπεινώσεως; Ἐβδομάδων πνήγυρ·ν.

¹⁶ Luc. xxi. 24. ¹⁷ Isa. vi, 9, 10; Matth. xiii, 14, 15. ¹⁸ Psal. xxxix, 7, 8; Ebr. x, 5 sqq.

Ψυχὴ γὰρ, φησὶν, ἤτις διὰ νηστείας οὐ ταπεινωθῆ πρό τῆς ἑορτῆς, ἐξολοθρευθήσεται. Ἐδει γοῦν καὶ ἡμεῖς, καταξιώθοντας ἰδεῖν μετὰ ἑβδομάδας ἐπὶ τὴν τοῦ παναγίου Πνεύματος ἐπιφοίτησιν, ἑορτάζειν μετὰ νηστείας αὐτίκα ἀντὶ τῆς Ἐβδομάδων τυπικῆς ἑορτῆς τὴν ἀγίαν Πεντηκοστὴν. Ἀλλὰ τις θειοτάτη παράδοσις, τὴν κοσμοσωτήριον τοῦ Κυρίου ἀνάστασιν μεγαλύνουσα, καὶ τὴν ἐκ ταύτης θυμηδίαν ὅλον διηνεκίζουσα, καὶ παρακελευομένη μίαν ὡσπερ ἡμέραν (12) λογίζεσθαι τοῦτο τὸ παντηκοντάμερον στάδιον, καὶ μήτε γόνυ κάμπτειν, μήτ' ἄλλο τι ποιεῖν, τῆς χαρμονῆς ἀποφαιλίζον τὸ μέγεθος, ἐπέσχε τῶν ἑβδομάδων τὴν τελευτὴν κατὰ ταύτην τελείσθαι τὴν χαρμόσυνον ἑορτήν.

15. Ὅτι δὲ ταῖς ἀποστολικαῖς διεληπται Πράξεις (13), μετὰ τὴν τοῦ ἀγίου Πνεύματος πρὸς ἡμᾶς ἐπιθῆ μίαν ἑορτάζειν τὸν τοῦ Κυρίου λαὸν ἐπὶ ἑβδομάδι μίᾳ, καὶ μετ' οὕτῃν νηστείαν ἐπικηρύττεσθαι, τετύπικται τῶν ἑβδομάδων τὴν ἑορτὴν ἀποτελευτᾶν εἰς τὴν τῶν θεοκηρύκων ἀγίων καὶ κορυφαίων ἀποστόλων παγκόσμιον θείαν πανήγυριν, μετὰ νηστείας ὑποδεχομένην καὶ ἀγιότητος καὶ οὕτω τὴν τε πανήγυριν τῆς παρχαλλοῦ πεντηκοντάδος συντηρεῖσθαι σώαν καὶ ἀταπεινωτον, καὶ τὴν ἑορτὴν μετὰ ταπεινώσεως γίνεσθαι· τοὺς γὰρ λέγοντας μὴ περὶ τοιαύτης νηστείας τὰς Πράξεις τῶν ἀγίων ἀποστόλων διατάττεσθαι, ἀλλὰ περὶ τῆς καθολικῆς, δηλαδὴ τῶν Τετράδων καὶ Παρασκευῶν, καὶ θέλοντας δίχα νηστείας τὴν ἑορτὴν ἐκτελείσθαι, οὐ παραδέχομαι, ὡς ἐναντιουμένους ταῖς θεογράφοις πλαξίν.

16. Ἐπει δὲ μετὰ τὴν ἑορτὴν ἑβδομάδων ὠρίσθη παρὰ Θεοῦ ἑορτάζεσθαι τὴν τοῦ Ἰασημοῦ ἑορτὴν, ὅπως δὲ καὶ ὅθεν αὐτὴ νενομοθέτηται, παρεδελώθη πλατύτερον ἄνωθεν. Τετύπικται μετὰ τῆν Ἐλλαμψίν τῆς ἀμωμήτου πίστεως τῶν ὀρθοδόξων Χριστιανῶν ἀντὶ ταύτης γίνεσθαι τὴν ἑορτὴν τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος, ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὁ γὰρ διὰ λαλιᾶτος καὶ πυρὸς ὀμιλήσας τότε θεὸς ἐν τῷ ὄρει Σινᾷ τῷ Μωσεί, αὐτὸς εἰς τὸ θαδῶριον ὄρος μετὰ Μωσέως καὶ Ἠλιοῦ (14) συνελάλησεν, αὐτὸς μετὰ τοῦ οὐραίου μετεμορφώθη προσλήμματος, αὐτοῦ τὸ πρόσωπον ὡς ὁ ἥλιος Ἐλλαμψεν, αὐτοῦ τὰ ἰμάτια ὑπὲρ τὸ φῶς ἔλευκάνθησαν. Νεφέλης δὲ καὶ πυρὸς φωτοφάνειαν, καὶ

A madaium. Anima enim, inquit, quæcumque per jejuniu[m] humiliata non fuerit ante festum, exterminabitur 15. Oportuit ergo et nos qui digni habiti sumus cernere post septem hebdomadas adventum sanctissimi Spiritus, statim cum jejuniu[m] festum dici ducere, loco typici hebdomadarum festi, sanctam Pentecosten. Sed quædam maxime divina traditio, mundo salutarem Domini resurrectionem magnificans, ortamque ex ea lætitiã velut continuans, et jubens hoc quinquaginta dierum curriculum pro una die haberi, nec genua flectere, nec aliud quid agere gaudii magnitudini adversetur, cohibuit quin sacer hebdomadarum ritus per hoc lætum festum absolveretur.

B 16. Quia vero in apostolicis Gestis constitutum est, ut post sancti Spiritus ad nos adventum populus Domini unam hebdomadam festam habeat, post quam indicatur jejuniu[m], ideo decretum est, festum hebdomadarum desinere in præconium Dei sanctorum summorumque apostolorum ubique observatam divinam celebritatem, quæ cum jejuniu[m] et sanctitate suscipiatur; eoque modo tum solemnitate Quinquagesimæ Paschalis salvam integramque servari, tum festum fieri cum humilitate. Eos enim qui contendunt, non de hoc jejuniu[m] Gesta sanctorum apostolorum constituere, sed de generali, nempe quartarum sextarumque feriarum. voluntque absque jejuniu[m] festum transire, nequaquam admitto, utpote qui contradicant a Deo C conscriptis tabulis.

17. Jam vero quia definitum fuit a Deo, post festum Hebdomadarum celebrari festum Propitiationis; quo autem pacto et quare hoc lege sancitum fuerit, supra declaratum est fusius; edictum fuit post inculpate orthodoxorum Christianorum fidei illustrationem, illius festi locum obtinere festum Transfigurationis Domini Dei Servatorisque nostri Jesu Christi. Deus enim qui per procellam et ignem tunc in monte Sina cum Mose et Elia collocutus est, idem ipse cum eo quod assumpsit transfiguratus est; ejus facies fulsit tanquam sol, ejus vestes super lumen canduerunt. Nubis autem ignisque lucidam apparitionem, di-

15 Levit. xxiii, 29.

(12) Μίαν ὡσπερ ἡμέραν. Nicolaus patriarcha, D post Typicum S. Salsæ, f. 133.

Ταυτας γὰρ τὰς πενήκοντα οἱ θεοὶ ἡμῶν Πατέρες, Ἀνασκυλοῦντες Ἰφασαν ἡμέραν εἶναι μίαν. Basilium adi De Spiritu sancto cap. 27.

(13) Ἀποστολικαῖς Πράξεις. Intelligit Constitutiones apostolicas lib. v, cap. ult., ubi videre potes quæ notamus: necnon iis addere locum Niconis in Pandectæ sermone 57. Cod. Reg. 2424. Καὶ γὰρ περὶ Τετράδος καὶ Παρασκευῆς ὅλου τοῦ ἑνιαυτοῦ οἱ πανσόφημοι ἀπόστολοι εἰς τὰς αὐτῶν διατάξεις, μετὰ τὸ νομοθετῆσαι τὴν ἀπὸ τῆς Πεντηκοστῆς γινομένην νηστείαν, ἦν τῶν ἀγίων Ἀποστόλων ἡμεῖς καλούμεν, φανερώς ἐνομοθέτησαν, λέγοντες οὕτως: Μετὰ δὲ τὴν νηστείαν ταύτην

κᾶσαν Τετράδα καὶ Παρασκευὴν προστάσσομεν ὑμῖν νηστεύειν, καὶ τὴν περισσεΐαν ὑμῶν τῆς νηστείας πενήσιν ἐπιχορηγεῖν Etenim de Tetrade et Parasceve, seu quartis et sextis feriis totius anni, omni laude digni apostoli in Constitutionibus suis aperte sanxerunt, postquam decrevisset jejuniu[m] Pentecosten subsequens, quod nos Sanctorum Apostolorum vocamus, hisce verbis usi: « Post hoc autem jejuniu[m], omnibus quartis et sextis feriis præcipimus vobis jejuna, quodque e jejuniu[m] vestro redundat, pauperibus elargiri. »

(14) Ἠλιοῦ. Excidit Eliæ nomen ex istis Chrysostomo tribuitis t. VI Savil. p. 978, l. 6: Οὐχὶ διὰ παρθενίας τὴν κορυφὴν μου ἐκράτησεν. Obiter moneo.

vinarumque vocum auditionem, necnon astantium trepidum stuporem dum in monte et igne vident Dominum, quæ alia sibi vindicabit celebritas, præter divinum transfigurationis festum? Nam in monte Thabor, et intelligentia apprehensus ignis, illuminans et non urens, quemadmodum tunc, resplenduit: quia, inquit, *Deus, ignis consumens est*²⁰: et per nubem divina vox, echus subsequenter vocem occultans, audientes percussit, dicens: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui; ipsum audite*²¹. Sed et qui viderunt et audierunt discipuli Christi, instar attonitorum facti sunt: *audientes enim, inquit, ceciderunt in faciem suam, et timuerunt valde.*

18. Porro per Scenopægiæ festum, quisnam negaverit indicari mundo salutare festum Dormitionis sanctissimæ Dominæ nostræ Dei Genitricis? Nemo sane. Nam tabernaculum paris cum cælo celsitudinis et Dei capax palatium existit divinus ejus venter. In ipsa Deus manna regenerationis ut thesaurum reposuit: in ipsa mensam quæ celestem fert panem recondidit; utique etiam lychnum ter subsistentis divinitatis, aureumque veræ cognitionis Dei thuribulum. Quando igitur, sicut edisertum fuit, dixit Dominus ad Moysen: *Loquere filiis Israel, dicens: Quinta decima mensis septimi, solemnitas Tabernaculi septem dies Domino: etiam a Deo vocatarum gentium patriæ ac tribus festum agitant decima quinta ejusdem mensis, pro legali Scenopægia, hymnum exitus Matris Dei, depositionemque divini ejus corporis in sepulcrum; admirantes quo modo neque ipsum dici intervallum præterierit ipsius emigratio: sed et illud unigenitus Filius Dei, ejusdemque secundum carnem filius per adventum suum exæquaverit. Levavi in orbem oculos tuos, et cernes Dominum, qui colitus præcones Dei convocat, maternam Scenopægiam componit, eorum luctum lenit: atque fateheris de hoc festo dicere Scripturam: *Et operuit nubes tabernaculum, et gloria Domini replevit illud.**

19. Sed objiciet quispiam, errare nos, et adducere pugnantia cum divinis vocibus: Scenopægiæ enim festum alligatum esse ad decimam quintam mensis septimi; Dormitionem vero Matris Dei incidere in decimam quintam sexti mensis, seu Augusti. Audiet ille omnino: *Juravit Dominus Duridi veritatem, et non penitebit eum*²². Nam Augustus mensis, quamvis sexti numerum sortitus sit, juxta Romanam horarum indictionumque divisionem; tamen secundum lunarem constitutionem et circuitum (nam ex voce μήνη, quæ lunam significat, μήνας, hoc est *menses*, proprie denominamus) septimus est atque dicitur. Muta itaque reddantur labia dolosa, quæ asserunt veri-

Α φωνῶν θειοτέρων ἀκούσματα, καὶ παρεστῶτων κριτρόμορον ἐκπλήξιν ἐν ὄρει καὶ πυρὶ βλέπόντων τὸν Κύριον, ποία τις ἄλλη πανήγυρις οἰκειώσεται παρὶ τὴν θεῖαν ἑορτὴν τῆς Μεταμορφώσεως; Εἰς γὰρ τὸ θαυμάριον ὄρος καὶ πῦρ νοητὸν, φωτίζον καὶ μὴ φλέγον, ὡς τότε, καταλαμβάνετο. Ὅτι, φησὶν. Ὁ Θεὸς πῦρ καταναλισκὸν ἐστὶ καὶ διὰ φωτὸς θεῖα φωνή, τὸ τῆς ἡχοῦς ὑπερέφωτον κρύπτουσα, κατέπληττε τοὺς ἀκούοντας, λέγουσα. Ὁ δὲ τὸς ἐστὶν ὁ Υἱὸς μου ὁ ἀγαπητὸς, ἐν ᾧ εὐδόκησα αὐτοῦ ἀκούετε. Ἀλλὰ καὶ οἱ βλέποντες καὶ ἀκούοντες μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ κατὰ τοὺς ἐμβροντήτους ἐγένοντο. Ἀκούσαντες ἐπεσον ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν, καὶ ἐφοβήθησαν φοβήρα.

Β η'. Τῆς δὲ Σκηνοπηγίας τὴν ἑορτὴν ποῖός τις εἴπη μὴ εἶναι μηνύτριαν τῆς κοσμοσωτηρίου ἑορτῆς τῆς Κοιμήσεως τῆς ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου; Πάντως οὐδαίς. Οὐρανομήκης σκηνὴ γὰρ καὶ Θεοδόχον ἀνάκτορον ἢ θεῖα γαστήρ αὐτῆς ἐχηρηματίσιν. Ἐν ταύτῃ Θεὸς τὸ μάννα τῆς παλιγγενεσίας ἀπεθησαύρισεν: ἐν ταύτῃ τὴν τὸν οὐράνιον ἔρπον φέρουσαν τράπεζαν ἐταμίευσε· καὶ μὴν καὶ τὸν λόγον τῆς τρισυποστάτου Θεότητος, καὶ τὸ χρυσοῦν τῆς ἀληθοῦς Θεογνωσίας θυμιατήρων. Ὅτι γοῦν, ὡ; διεΐηται, εἶπε Κύριος πρὸς Μωσῆ. Ἀδύσσον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, λέγων· Τῇ ἰ' ἡμέρᾳ τοῦ μετὰ τοῦ ἑβδομοῦ ἑορτῆ Σκηνητῆς ἐπὶ ἡμέρας τῷ Κυρίῳ ἑορτάζουσι καὶ τῶν θεοκλήτων ἔθνων πτερυγὰ κατὰ τὴν ἰ' τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἀντὶ τῆς Σκηνοπηγίας τῆς νομικῆς τὸν ἐξέλιον ὕμνον τῆς Θεομήτορος, καὶ τὴν εἰς τὸ μνήμα τοῦ Θεοῦ ταύτης λειψάνου καταθέσιν· θαυμάζουσαι, πῶς οὐδὲ αὐτὴν τῆς ἡμέρας ποσὴν παρέδραμεν ἢ ταύτης μεταστάσις· ἀλλὰ καὶ ταύτην ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ κατὰ σάρκα ταύτης Υἱὸς διὰ παρουσίας οἰκίας; ἐξυγοστάτησεν. Ἄρον κύκλω τοῦ; ἐφθαλμοῦ σου, καὶ ἴδῃς τὸν Κύριον, οὐρανὸν τὸς θεοκλήρικας συγκαλούμενον, καὶ τὴν μητρῶσαν Σκηνοπηγίαν διαταττόμενον, καὶ τὸ πένθος αὐτῶν μετράζοντα· καὶ ἐρεῖς περὶ ταύτης τῆς ἑορτῆς εἰπεῖν τὴν Γραφήν· Καὶ ἐκάλυψεν ἡ νεφέλη τὴν σκηνητῆρ, καὶ ἡ δόξα Κυρίου ἐπλήρωσεν αὐτήν.

Γ ιθ'. Ἀλλ' ἐρεῖ τις πεπλανημένως λεγεῖν ἡμᾶς τοῖς θεοῖς ῥήμασιν ἀσυμβίβαστα· τῆς γὰρ Σκηνοπηγίας τὴν ἑορτὴν κατὰ τὴν ἰ' τοῦ ἑβδομοῦ μηνὸς ὄρισθαι γίνεσθαι· ἢ δὲ Θεομήτορος Κοιμήσις τελεῖται κατὰ τὴν ἰ' τοῦ ε' μηνὸς, τοῦ Αὐγούστου, φημι. Ἀκούσει δὲ πάντως· Ὁμοσε Κύριος Δαβὶδ ἀλήθειαν, καὶ οὐ μεταμεληθήσεται. Ὁ γὰρ Αὐγουστος μὴν, οὐ ἔκτος ἔλαχεν ἀριθμὸν, κατὰ τὴν Ῥωμαϊκὴν τῶν ὥρων καὶ τῶν ἰνδικτιώνων διαίρεσιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν σεληνιακὴν παράδοσιν καὶ περὶ ὅσον (ἐκ γὰρ τῆς μήνης ἦται τῆς σελήνης καὶ μῆνας κυριῶς ἐπονομάζομεν) ἑβδομὸς ἐστὶ καὶ λέγεται. Ἀλλὰ τοίνυν γεννηθῆτων τὰ χειρὶ τὰ δολία, τὰ τῆς ἀληθείας τὸ φῶς; ὑπὸ σκότους ἀνοιξας

²⁰ Deut. iv, 24. ²¹ Matth. xvii, 5, 6. ²² Psal. cxviii, 11, cix, 4.

λέγοντά κρύπτεσθαι· και ὁ ἐκλεκτὸς λαὸς τοῦ Θεοῦ ἑορταζέτω ἀντὶ τῆς Σκηνοπηγίας τῆς νομικῆς κατὰ τὴν ἰε' τοῦ ἑβδόμου μηνός, τοῦ Αὐγούστου, φημι, τῆς ἁγίας Θεοτόκου τὴν Κοίμησιν, καθὼς ὁ Θεὸς διετάξατο.

κ'. Τοῦτων οὕτως ἐχόντων, βῆτέον και περὶ τῆς νομικῆς τῶν Σαλπύγγων ἑορτῆς τί νενόμισται πρότερον, και τί τετέλεσται δεύτερον. Ἡ τῶν Σαλπύγγων πανηγυρίς ἑορτάζετο μὲν παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις ποτὲ κατὰ διαφόρους καιροὺς, καθὼς ὁ Θεὸς τῷ Μωσῆι διωρίσατο. *Ποίησον γάρ, φησί, σεαυτῷ σάλπιγγας ἐλατὰς ἀργυρᾶς· και σαλπικίτε ἐν αὐταῖς ἐπὶ τοῖς ὀλοκαυτώμασιν ὁμῶν, και ταῖς θυσίαις τῶν σωτηρίων ὁμῶν· παρ' ἡμῶν δὲ ἀπαξ δι' ὅλου πανηγυρίζεται τοῦ ἐνιαυτοῦ.* Βλέποντες γάρ τὰς ἐξιούσους μαρμαρυγὰς τοῦ λάμπαντος ἀστέρους φάνης ἀλόγων ἐφύπερθεν, και τοῦ Κυρίου τὴν γέννησιν προμηνύοντος, πιστεύομεν ἐκείνην τὴν ἀργυρόστομον σάλπιγγα περὶ αὐτῆς τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ ποιεῖσθαι τὰς διαλαλιάς· κἀνεῦθεν τὸ σκιμαχεῖν βδελυττόμενοι, ἀγκυλισόμεθα τὴν ἀλήθειαν. Ἄστροσκόποι και μάγοι, και Μήδων ἄρχοντες και Σαβᾶ, πόσων ἀργυρέων σαλπύγγων φωνὰι τὴν ἐξ ἀνατολῶν εἰς τὴν Βηθλεὲμ ὑμετέραν ἑσχεδίασαν ἄρξεν; Τίς ἦν ἐκεῖνος ὁ εὐρυβόας και στεντορόφωνος, ὁ σαλπίσας τὴν ὑμετέραν μετάκλησιν; Τίς ἦν ἐκεῖνος ὁ λύχνος, ὁ τὴν χρονίαν ἀποδημίαν ὁμῶν καταπαύσας εἰς σπήλαιον; Πάντως ἐρεῖτε και ἀκοντες ἐκεῖνον εἶναι τὸν ἀστέρα τὸν παμφαῖ, τὸν ἐν Βηθλεὲμ ἀνατελλαντα, και τῆς φάνης ἱστάμενον ἀνωθεν, εἰς ἣν ὁ πάντων βασιλεὺς και δημιουργὸς μετὰ βρεφικῆς ἀνέκειτο καταστάσεως. Ὑμεῖς δὲ, ποιμένες και βουκόλοι, ποίων και πόσων σαλπύγγων ἠκούσατε, και τὴν τῶν ποιμνίων κηδεμονίαν παρελογίσασθε, και εἰς φάνην και σπήλαιον ἤκατε. Ἐρεῖτε πάντως ἀγγέλους ἰδεῖν εἰς Βηθλεὲμ καταλύσαντας, και περυσσομένους περὶ τὸ σπήλαιον, και διαπρυσίφ φωνῇ σαλπίζοντάς τε και λέγοντάς· *Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, και ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία.*

κα'. Ὅρατε, τέχνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά, πῶς ἐξ ἐναργῶν ἀποδείξεων και λαμπροτέρων τοῦ ἡλίου αὐτοῦ τοὺς εὐσεβεῖς ἐπληροφόρησαμεν τὰς πέντε τοῦ γράμματος ἑορτὰς εἰκόνας εἶναι και μήνυτρα τῶν παρ' ἡμῶν τελουμένων και βῆθεισῶν πέντε λαμπρῶν πανηγύρεων. Μὴ τοίνυν ἀντιφερόμενοι λέγετε κατὰ τοὺς πολλοὺς· Ὅσα ὁ Νόμος· λαλεῖ, τοῖς ἐν τῷ Νόμῳ λαλεῖ· ἡμεῖς δὲ μένη πιστεῖ σωζόμεθα. Ἀκούσατε τοῦ μεγάλου Παύλου διδάσκοντος· *Οὐχὶ οἱ ἄρχαται τοῦ Νόμου, δίκαιοι παρὰ τῷ Θεῷ· ἀλλ' οἱ ποιηταὶ τοῦ Νόμου δικαιοθήσονται.* Ἡ Ἰουδαίων μόγων ὁ Θεός; Οὐχὶ δὲ και ἔθνῶν; Ναὶ δὲ και ἔθνῶν. Ὡσαύτως και τοῦ Κυρίου παραγγέλλοντος τῷ ὑπὸ τούτου θεραπευθέντι λεπρῷ· *Πορευθεὶς δεῖξον σεαυτὸν τῷ ἀρχιερεῖ, και προσέτεγκε τὸ δῶρον ὁ προσέταξεν Μωσῆς, εἰς μαρτύριον· και πάλιν· Ἀμήν λέγω ὑμῖν δεῖ ἴωτα εἶναι ἢ μία κεφαλα*

¹⁹ Num. x, 2, 10. ²⁰ Luc. xi, 14. ²¹ Rom. iii, 19. ²² Rom. ii, 13; Rom. iii, 29. ²³ Matth. viii, 4; Marc. i, 44.

A tatis lumen abscondi sub ignorantia tenebris; et electus Dei populus vice legalis Scenopogiae celebret die quintodecimo septimi mensis Augusti, inquam, sanctae Deiparae Obdormitionem, sicuti Deus praecepit.

20. His ita se habentibus, dicendum quoque de legali Tubarum festo, quid prius sancitum fuerit, et quid celebratum secundo loco. Tubarum celebritas, a Judaeis peragebatur olim diversis temporibus, quemadmodum Deus mandavit Moysi: *Fac enim, inquit, tibi tubas ductiles argenteas: et clangetis in ipsis super holocaustis vestris, et sacrificiis salutarium vestrorum.* ²¹ Apud nos autem semel per totum annum concelibratur. Namque intulit eximias coruscationes stellae, quae apparuit supra praesepe animalium et nativitatem Domini praenuntiavit, credimus illam argentei oris tubam de ipsa Christi nativitate sermones evulgare: indeque umbratilem pugnam abominati, comp'ectimur veritatem. Astrorum inspectores et magi, et Medorum principes ac Saba, quantum argentearum tubarum voces, vestram ex Oriente in Bethlehem profectionem concitarunt? Quis erat ille lato clamans et Stentorea voce praeditus, qui vestrum clamavit accitum? Quodnam illud lumen, quod diuturnam peregrinationem vestram stitit in speluncam? Omnino respondebitis et inviti, illam esse lucidissimam stellam, quae in Bethlehem exorta est, et stetit supra praesepe, in quo cunctorum Rex et Conditor in statu infantiae recumbebat. Vos autem pastores et bubulci quales, quantasque tubas audistis, ut ovilium curam negligeretis, ac veniretis ad praesepe et speluncam? Aictis plane a vobis visos angelos in Bethlehem profectos, et circa speluncam alacriter volitantes, vocesque clara clangentes et dicentes: *Gloria in altissimis Deo, et in terra pax, in hominibus bona voluntas.* ²²

21. Videtis, filii in Domino dilecti, quomodo ex evidentibus demonstrationibus, ipsoque sole clarioribus, piis plene persuasimus, quinque litterae festa imagines esse atque indicia splendidarum celebritatum quae a nobis peraguntur et de quibus locuti sumus. Ne igitur repugnantes dixeritis quod multi solent: Quaecumque lex loquitur, iis qui in lege sunt loquitur ²³; nos autem sola fide salutem consequimur. Audite magnum Paulum docentem: *Non auditores legis iusti sunt apud Deum; sed factores legis justificabuntur. An Judaeorum solum Deus? Nonne et gentium? Ino et gentium.* ²⁴ Simili modo et Dominum leproso quem curaverat praecipientem: *Vadens ostende te pontifici, et offer munus quod praecipit Moyses in testimonium.* ²⁵ Et iterum: *Amen dico vobis, iota unum, aut unum apex non praeteribit a lege, donec omnia haec fiant.*

Non enim veni solvere legem aut prophetas, sed adimplere²². Verum quæ quidem per vocem Dominicam, vel apostolicam, aut etiam a sanctis Patribus otiosa declarata sunt, animalium sacrificia videlicet, circumcisionem, Sabata, aliisque nonnulla, explodite velut perniciosa: quæ vero sanctis Patribus placuerunt, ac ex oleastro insecta sunt in bonam olivam²³, adsciscite et compleximini; edocti et docentes cum Dei præcone Paulo, legis quidem translationem factam esse post sacerdotii immutationem²⁴; cessationem autem legis neque contigisse, neque predicari.

22. Ita vero credentes, celebrate commemorata quatuor festa (nam de festo magni Paschæ, et de jejunio quadraginta dierum quod illud præcædit, quid verbis opus est?) cum jejunio et oratione respondente orthodoxorum Christianorum professioni. Et quia in urbe regia monachi et plerique incolarum, post festum Omnium Sanctorum, continuum jejunium colunt, usque ad festum sanctorum laudatissimorumque apostolorum, quamvis non semper quadraginta dierum sit, per solarem circumlationem rectum, modoque dilatatum, modo angustatum; sed et ante Natale Christi et Dei, quadragenarium jejunium jejulant, memorata sequentes typica; proficiuntque per Dei gratiam Ecclesiæ Dei in sanctiorem statum; debetis vos quoque sic jejunare. Reliqua vero duo festa, Transfigurationem scilicet, et sanctæ Deiparæ Dormitionem, cum septem dierum jejunio, volentes nolentes celebrate.

23. Ac de hisce quidem jejuniis, et adhuc exhortationem instituimus; non studio garrulitatis, et præter decorum, sed quia cernimus negligentibus nonnullos, qui solum quadraginta dierum jejunium Paschæ servant inconcussum; cætera vero non tantum depravant, sed etiam quasi nullatenus sunt propemolum ducunt. Nam si festum Nativitatis Christi et festum Sanctorum summorumque apostolorum, per quatruiduanum jejunium colerent, sibi videntur male potius agere quam festa honore prosequi; quod nimirum quæ a sanctis Patribus per canones tradita non sunt, ea ob Dei amorem faciant. At annua duo festa Christi Transfigurationem et Matris Dei Dormitionem, honorare per quodlibet absolute jejunium, neque vel audire patiuntur. Quis enim, inquit, canon hæc præcæpta sua scriptura decrevit? Quænam scripta tractatio definit? Indeque contendunt Augusti jejunium, a pusilli animi hominibus inconsiderate agitari, propter morbos qui grassari interdum solent sub finem mensis Julii, et mense Augusto, cum medius Sirius stat super caput monti obnoxiorum hominum, zonamque percurrit Leonis.

²² Matth. v, 13, 17. ²³ Rom. xi, 24. ²⁴ Hebr. vii, 12.

οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ Νόμου, ἕως ἂν πάντα ταῦτα γένηται. Οὐ γὰρ ἤλθον καταλῦσαι τὸν Νόμον ἢ τοὺς προφήτας, ἀλλὰ πληρῶσαι. Ἀλλὰ τὰ μὲν διὰ φωνῆς Κυριακῆς, ἢ ἀποστολικῆς, ἢ καὶ ὑπὸ τῶν ἁγίων Πατέρων, σχολάσαντα, ζωοῦσαν ἐν ἡμῶν, περιτομὴν, καὶ τὰ Σάββατα, καὶ ἄλλα τινὰ, εὐόκιστε ὡς ὀλίθρια· τὰ δὲ τοῖς ἁγίοις Πατέρι· ἀρίσαντα, καὶ ἐξ ἀγριελαίου μετεγενετρισθέντα πρὸς καλλιέλαιον, ἰδιοῦσθε καὶ κατασπίνεσθε, διδύσκοντες καὶ διδάσκοντες μετὰ Παύλου τοῦ θεοκήρυκος νόμου μὴ γενέσθαι μετάθεσιν μετὰ τῆς ἐκρωσύντης ἐναλλαγῆς, ἀργίαν δὲ Νόμου μηδὲ γενέσθαι, μηδὲ κηρύττεσθαι.

κβ. Οὕτω δὲ πιστεύοντες, ἐορτάζετε τὰς ἁγίας τέτταρας ἐορτὰς (περὶ γὰρ τῆς ἐορτῆς τοῦ μεγάλου Πάσχα καὶ τῆς πρὸ αὐτῆς τελουμένης τεσσαρακονθήμερου νηστείας λόγος οὐδεὶς) μετὰ νηστείας καὶ προσευχῆς καταλλήλου τῶν τῶν ὀρθοδόξων Χριστιανῶν ἐπαγγέλματι. Ὅτι δὲ εἰς τὴν τῶν πόλεων βασιλεύουσιν οἱ μονάζοντες, καὶ οἱ πλείους τῶν κατοίκων αὐτῆς, μετὰ τὴν ἐορτὴν τῶν ἁγίων πάντων, συναπτην νηστείαν προσεύουσι μέχρι τῆς ἐορτῆς τῶν ἁγίων καὶ πανευφήμων Ἀποστόλων, κἄν οὐκ ἔστιν αἰεὶ τεσσαρακονθήμερος διὰ τῆς ἡλιακῆς παραδυναστευομένη περιφορᾶς, καὶ πῆ μὲν εὐρυστομένη, πῆ δὲ στενοχωρομένη· ὅλλα καὶ πρὸ τῶν Γενιθλίων τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ τεσσαρακονθήμερον νηστείαν νηστεύουσι, τοῖς διαληφθεῖσιν ἐπίμεινοι τυπικοί, προκόπτουσι δὲ καὶ τὰ τῶν ἁγίων ἐκκλησιῶν τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ πρὸς ἀγιωτέρην κατάστασιν ὀφείλετε καὶ ὑμεῖς οὕτω νηστεύειν. Τὰς δὲ λοιπὰς δύο ἐορτὰς, τὴν Μεταμόρφωσιν δηλαδὴ καὶ τὴν Κοίμησιν τῆς ἁγίας Θεοτόκου, μετὰ ἑπταήμερον νηστείας ἐκόντες καὶ ἄκοντες ἐορτάζετε.

κγ. Περὶ μέντοι τῶν τοιούτων νηστειῶν καὶ αὐτῆς παρηγγεῖλαιαν ποιούμεθα· οὐχ ὡς πολυλόγοι καὶ ἀπειρόκαλοι, ἀλλ' ὅτι βλέπομεν ἀδιαφόρως τινὰς, μόνην τὴν τεσσαρακονθήμερον νηστείαν τοῦ Πάσχα συντηροῦντας ἀπαρσάλευτον, τὰς δὲ λοιπὰς ἐὶ νόμον παρχαράττοντας, ἀλλὰ καὶ ὡς μηδὲ οὐσίας λογισμοῦ σχεδόν. Τὴν γὰρ ἐορτὴν τῆς Ἐναντήσεως τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὴν ἐορτὴν τῶν ἁγίων καὶ κορυφαίων Ἀποστόλων, διὰ τετραήμερους νηστείας ἀποσεμνύοντες, δοκοῦσι παρανομεῖν, ἢ μᾶλλον φιλοτιμῆσθαι τὰς ἐορτὰς· ὅτι τὰ τοῖς ἁγίοις Πατέρι μὴ παραδοθέντα κανονικῶς αὐτὰ ποιοῦσι ἐξ ἑθνεοφιλῶς. Τὸ δὲ τιμᾶσθαι τὰς ἐτησίους διετὰς ἐορτὰς, τὴν Μεταμόρφωσιν δηλαδὴ τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὴν τῆς Θεομήτορος Κοίμησιν, διὰ νηστείας ἀπλῶς κλασθητικῶς, οὐδὲ μέχρι ἀκοῆς παραδίδονται. Ποῖος γὰρ, φασί, κανὼν ταῦτα ἐκαλλιγράφει; Ποῖα παράδοσις ἔγραφο; ὁπερὶ ὅπως; Κάντεσθαι καὶ διενίστανται τὴν τοῦ Αὐγούστου νηστείαν ὑπὸ μικροψύχων τινῶν σχεδιάζεσθαι διὰ τὰς συμπεπιούσας νόσους ἐνίοτε περὶ τὰ τέλ τοῦ Ἰουλίου μηνὸς καὶ περὶ τὴν Αὐγούστον, ὅτε μέσος ὁ Σείριος ἴσταται κατὰ κεφαλῆς· κηριερέφων ἀνθρώπων, καὶ τὴν ζῶν ἄνατρεχαι τοῦ Λέοντος.

Non enim veni solvere legem aut prophetas, sed A
adimplere 18. Verum quæ quidem per vocem Do-
 minicam, vel apostolicam, aut etiam a sanctis
 Patribus otiosa declarata sunt, animalium sacri-
 ficia videlicet, circumcisionem, Sabbata, aliaque
 nonnulla, explodite velut perniciosæ: quæ vero
 sanctis Patribus placuerunt, ac ex oleastro inserta
 sunt in bonam olivam 19, adsciscite et complecti-
 mini; edocti et docentes cum Dei præcone Paulo,
 legis quidem translationem factam esse post sa-
 cerdotii immutationem 20; cessationem autem
 legis neque contigisse, neque prædicari.

22. Ita vero credentes, celebrate commemo-
 rata quatuor festa (nam de festo magui Paschatis,
 et de jejunio quadraginta dierum quod illud præ-
 cedit, quid verbis opus est? cum jejunio et ora-
 tione respondente orthodoxorum Christianorum
 professioni. Et quia in urbe regia monachi et
 plerique incolarum, post festum Omnium Sancto-
 rum, continuuum jejunium colunt, usque ad festum
 sanctorum laudatissimorumque apostolorum,
 quamvis non semper quadraginta dierum sit, per
 solarem circumlationem rectum, modoque dilata-
 tum, modo angustatum; sed et ante Natale Christi
 et Dei, quadragenarium jejunium jejunant, me-
 morata sequentes typica; proficiuntque per Dei
 gratiam Ecclesiæ Dei in sanctiorem statum; debet
 is vos quoque sic jejunare. Reliqua vero duo
 festa, Transfigurationem scilicet, et sanctæ Dei-
 paræ Dormitionem, cum septem dierum jejunio,
 volentes nolentes celebrate.

23. Ac de hisce quidem jejuniis, et adhuc ex-
 hortationem instituimus; non studio garrulitatis,
 et præter decorum, sed quia cernimus negligentes
 nonnullos, qui solum quadraginta dierum jejunium
 Paschæ servant inconcussum; cætera vero non
 tantum depravant, sed etiam quasi nullatenus
 sint propemodum ducunt. Nam si festum Nativita-
 tis Christi et festum Sanctorum summorumque
 apostolorum, per quadriduanum jejunium cohone-
 stent, sibi videntur malo potius agere quam festa
 honore prosequi; quod nimirum quæ a sanctis
 Patribus per canones tradita non sunt, ea ob Dei
 amorem faciant. At annua duo festa Christi Trans-
 figurationem et Matris Dei Dormitionem, honorare
 per quodlibet absolute jejunium, neque vel audire
 patiuntur. Quis enim, inquit, canon hæc præ-
 clara sua scriptura decrevit? Quænam scripta tra-
 ctatio definit? Indeque contendunt Augusti jeju-
 nium, a pusilli animi hominibus inconsiderate
 agitari, propter morbos qui grassari interdum so-
 lent sub finem mensis Julii, et mense Augusto,
 cum medius Sirius stat super caput morti ob-
 noxiorum hominum, zonamque percurrit Leonis.

18 Matt. v, 13, 17. 19 Rom. xi, 21. 20 H. br. vii, 12.

οὐ μὴ κερῆλομ ἀπὸ τοῦ Νόμου, ἕως ἄν πάντα
 ταῦτα γένηται. Οὐ γὰρ ἤλθον καταλύσαι τὸν
 Νόμον ἢ τοὺς προφήτας, ἀλλὰ πληρῶσαι. Ἄλλὰ
 τὰ μὲν διὰ φωνῆς Κυριακῆς, ἢ ἀποστολικῆς, ἢ καὶ
 ὑπὸ τῶν θείων Πατέρων, σχολάσαντα, ζωοθυσιᾶν
 ἑλθᾶθη, περιτομῆν, καὶ τὰ Σάββατα, καὶ ἄλλα τινὰ,
 ἐνώκατε ὡς λίθρια· τὰ δὲ τοῖς θεοῖς Πατέροις
 ἀρέσαντα, καὶ ἐς ἀγριελαίου μετεγκεντριθέντα
 πρὸς καλλιέλαιον, ἰθυσθε καὶ κατασπίξασθε, ἐπι-
 σκόμενοι καὶ διδάσκοντες μετὰ Παύλου τοῦ ὁσοκῆ-
 ρουχοῦ νόμου μὲν γενέσθαι μετῴθειν μετὰ τὴν τῆς
 ἱερωνύμης ἐναλλαγῆν, ἀργίαν δὲ Νόμου μηδὲ γενέ-
 σθαι, μηδὲ κηρύττεσθαι.

κβ. Οὕτω δὲ πιστεύοντες, ἐορτάζετε τὰς βίθεις
 τέτταρας ἐορτὰς (περὶ γὰρ τῆς ἐορτῆς τοῦ μεγάλου
 Πάσχα καὶ τῆς πρὸ αὐτῆς τελουμένης τεσσαρακον-
 θημέρου νηστείας λόγος οὐδεὶς) μετὰ νηστείας καὶ
 προσευχῆς καταλλήλου τῶ τῶν ὀρθοδόξων Χριστε-
 νῶν ἐπαγγέλματι. Ὅτι ἐπὶ εἰς τὴν τῶν πόλεων βα-
 σιλεύουσιν οἱ μονάζοντες, καὶ οἱ πλείους τῶν κα-
 τοίκων αὐτῆς, μετὰ τὴν ἐορτὴν τῶν ἁγίων πάντων,
 συναπὴν νηστείαν προσθεύουσι μέχρι τῆς ἐορτῆς
 τῶν ἁγίων καὶ πανευφήμων Ἀποστόλων, καὶ οὐκ
 ἔστιν αἰετὸς τεσσαρακονθήμερος διὰ τῆς ἡλιακῆς πα-
 ραδυναστευομένη περιφορᾶς, καὶ πῆ μὲν εὐρυνο-
 μένη, πῆ δὲ στενοχωρομένη· ὅλλὰ καὶ πρὸ τῶν
 Γενεθλίων τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ τεσσαρακονθῆ-
 μερον νηστείαν νηστεύουσι, τοῖς διαληφθεῖσιν ἐκό-
 μων τυπικοῖς, προκόπτουσι δὲ καὶ τὰ τῶν ἁγίων
 ἐκκλησιῶν τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ (πρὸς ἀγωτέραν
 κατάστασιν) ὀφείλετε καὶ ὑμεῖς οὕτω νηστεύειν. Τὰς
 δὲ λοιπὰς δύο ἐορτὰς, τὴν Μεταμόρφωσιν δηλαδὴ
 καὶ τὴν Κοίμησιν τῆς ἁγίας Θεοτόκου, μετὰ ἑπτα-
 μέρου νηστείας ἐκόντες καὶ ἀκοντες ἐορτάζετε.

κγ. Περί μέντοι τῶν τοιούτων νηστειῶν καὶ αὐθι-
 παρχαγγελλαν ποιούμεθα· οὐχ ὡς πολυλόγοι καὶ
 ἀπειρόκαλοι, ἀλλ' ὅτι βλέπομεν ἀδιαφόρους τινὰς,
 μόνην τὴν τεσσαρακονθήμερον νηστείαν τοῦ Πάσχα
 συντηροῦντας ἀπαρασάλευτον, τὰς δὲ λοιπὰς εὐ-
 ρύον παρχαράττοντας, ἀλλὰ καὶ ὡς μηδὲ εὐσας
 λογιζομένους σχεδόν. Τὴν γὰρ ἐορτὴν τῆς Ἐναντήσεως
 τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὴν ἐορτὴν τῶν ἁγίων καὶ κορυ-
 φαίων Ἀποστόλων, διὰ τετραμέρους νηστείας
 ἀποσεμνύοντες, δοκοῦσι παρανομεῖν, ἢ μᾶλλον φι-
 λοτιμῆσθαι τὰς ἐορτὰς· ὅτι τὰ τοῖς θεοῖς Πατέροις
 μὴ παραδθέντα κανονικῶς αὐτὰ ποιοῦσι εἴθην θεο-
 φιλῶς. Τὸ δὲ τιμᾶσθαι τὰς ἑτησίους, εἰς τὰς ἐορτὰς,
 τὴν Μεταμόρφωσιν δηλαδὴ τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὴν
 τῆς Θεομήτορος Κοίμησιν, διὰ νηστείας ἀπλῶς
 ἐλασθητικός, οὐδὲ μέχρι ἀκοῆς, παραδίδονται. Ποῖος
 γὰρ, φασί, κανὼν ταῦτα ἐκαλλιγράφησε; Ποῖα
 παράδοσις ἔγγραφο; ὕπετύπωσε; Κάντεσθαι καὶ
 διενίστανται τὴν τοῦ Αὐγούστου νηστείαν ὑπὸ μι-
 κροψύχων τινῶν σχεδιάζεσθαι διὰ τὰς συμπιπτού-
 σαι νόσους ἐνίοτε περὶ τὰ τέλ τοῦ Ἰουλίου μηνός
 καὶ περὶ τὸν Αὐγούστον, ὅτε μέσος ὁ Σείριος ἴσταται
 κατὰ κεφαλῆς· κηριερέων ἀνθρώπων, καὶ τὴν ζώ-
 νην ἀντιτρέχει τοῦ Λέοντος.

αδ'. Οἱ δὲ τούτων σφώτεροι· καὶ πρὸς τὴν συνοδικῶς ἐγχαράχθεισαν ἀπόκρισιν κατὰ τὴν ἐφημεριαν τοῦ ἀγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυροῦ Νικολάου, καὶ διαλαβάνουσαν, ὡς διεληπται, μετατεθῆναι τὴν νηστείαν τοῦ Αὐγούστου μηνός, ὡς εἰς τὸ κρησφύγετον καταφεύγουσι, καὶ ἀδιακρίτους ἀποκαλοῦσι καὶ νηπιόφρονας τοὺς νηστεύοντες;·. Εἰ δὲ τις ἐπιστομῶσι τούτους, εἰπὼν, Ἐν παντὶ καιρῷ τὸ τῆς νηστείας ἠνέφκεται στάδιον, καὶ τὸ ἐκ ταύτης βραβεῖον οὐ μεσττεύεται· Ἐπιθι πρὸς τοὺς πωλοῦντας, φασί, τὰ ἐκ βουκαλίων, καὶ ποιμνίων, καὶ πετεινῶν, καὶ κατανοήσεις ἐκείθεν ταύτης τῆς νηστείας τὸ ἀποτέλεσμα. Εἰ μὲν γὰρ ἀπρακτοῦσι τὰ παρὰ τούτων διδόμενα καὶ ἀντιδιδόμενα, νηστείας ἐστὶ καιρὸς· εἰ δὲ τὰ κρέατος ὄνια συνήθως κατακησούονται μὴ κατακιδόθλειε τὴν πανήγυριν, μηδὲ διτὸ μόννην ὑπόκρισιν τὰς ἡδη σχολασάσας τῶν Ἰουδαίων νηστείας ἐπισηφῶς ἀνακαίνιζε. Μὴ γοῦν, κατὰ τούτους προφάσει· ἐν ἀμαρτίαις προφασιζόμενοι, τῶν βήθεισῶν νηστειῶν ἀχρειώσωμεν τὴν σεμνότητα· μηδὲ κατὰ τὸν δούλον ἐκείνον τὸν περιπόννηρον τὸ τῆς νηστείας ὀλιώτατον τάλαντον εἰς γῆν γαστριμαργίας καὶ ἀπογνώσεω; καταχῶσωμεν· μηδὲ εἰπόμεν πρὸς τὸν Δεσπότην καὶ Θεόν ἡμῶν· Ἐχεις ἐδ' ὄσον νηστείαν γὰρ ἐνηστεύσαμεν τεσσαρακοθήμερον, ἦν καὶ αὐτὸς ἐνήστευσας ὡς θεάνθρωπος; ἄλλὰ κατὰ τὸν δούλον τὸν ἀγαθόν πολλαπλασιάσωμεν, διὰ νηστείας καὶ προσευχῆς τὴν ἐμπορίαν τῆς σωτηρίας πραγματευόμενοι.

κε'. Ὅτι ἐξ τὰς θείας, καὶ ἀγίοις ἀποστόλοις ἐν τῷ 28' κανόνι νεννομηθένται, τὰς παραδεδομένας νηστείας, διὰ σωματικὴν ἀσθένειαν καταλύεσθαι· εἴεν δὲ αὐταὶ αἱ τοῦ 3ου χρόνου Τετράδες καὶ Παρασκευαί· παρεγγῶμαι ὑμῖν, πρὸ μὲν ἐπιτὶ ἡμερῶν ἐκάστης τῶν βήθεισῶν ἑορτῶν, ἐξ ἀπαραιτήτων νηστεύειν καὶ ἐγχατεύεσθαι, καθὼς καὶ κατὰ τὴν τοῦ μεγάλου θεοπαράδοτου τεσσαρακοθήμερου, καὶ μὴ καταλύειν ὄλωσ, διὰ τίνα περιστάσιν σώματος· ἐν δὲ ταῖς λοιπαῖς νηστίμοις ἡμέραις, ὡς εἴρηται, δύο λαμπρῶν πανηγύρεων, τῶν ἀγίων Ἀποστόλων, φημί, καὶ τῶν Γενεθλίων τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ, ταῖς πρὸ τῶν ἐπιτὶ ἡμερῶν τῆς ἀπαραιτήτου νηστείας παραδεδομέναις, ὡς εἴρηται, ἐκ καταλύσει δεήσει, διὰ σωματικὴν ἰσως ἀσθένειαν ποιεῖν καὶ τοῦτο, μετὰ προτροπῆς ἐπισκοπικῆς;. Ἄλλως κινδυνῶδὲς ἐστὶ καὶ ὀλέθριον.

κε'. Νηστεύοντες δὲ, μὴ νηστεύσωμεν εἰς κρίσεις καὶ μάχας καὶ ψιθυρίσματα, μηδὲ τύφωμεν πυγμαῖς τὸν ταπεινὸν καὶ προσήλυτον. Λύσωμεν δὲ μᾶλλον πάντα σύνδεσμον ἀδικίας, καὶ βιαιῶν συναλλαγμάτων χειρόγραφα διασπῶσωμεν· πεινώσι μὲν ἀρτους καὶ τροφὰς διαθρύπτοντες, ἀστέγοις δὲ καὶ πτωχοῖς τούτους οἴκους ἀνυίγοντες, κατὰ τὸ τοῦ προφήτου παράγγελμα. Οὕτω γὰρ τὸ φῶς τῆς ζωῆς ἡμῶν λάμψει ἐκ πρῶτα, ὡς γέγραπται, καὶ τῆς κρυψῆς

24. Porro quæ illis sapientiores sunt, tanquam ad præsidii latebram confugiunt ad responsionem synodico exaratum tempore sanctissimi illius patriarchæ domini Nicolai, quæ docet, sicut expositum jam fuit, translatum fuisse jejunium Augusti mensis; atque discernendi imperitos et puerilla sentientes vocant eos qui jejunant. Quod si quis os illis obturaverit, dicens, in omni tempore jejunii stadiem patere, ac præmium ei destinatum medietatem exceptionemque non admittite: Abi, respondent, ad eos qui carnes bubulas et ovinas avesque vendunt, hincque agnosces hujus jejunii complementum. Nam si seriantur quæ per ipsos dantur et accipiuntur, jejunii tempus est. Sin autem carnes venales, pro more ad censum vocantur, non depravare celebritatem, nec solam ob hypocrisis, jam desita Judæorum jejunia renovare cum periculo. Ne igitur eorum exemplo excusantes excusationes in peccatis²¹, dictorum juniorum aboleamus sanctitatem; neque juxta servum illum nequissimum, jejunii beatissimum talentum, in terram gulæ et abjectæ spei obruimus; nec dicamus ad Dominum Deumque nostrum: *Habes quod tuum est*²²: Quadragesimam enim jejunavimus, quam ipse tu jejunasti velut Deus homo: sed juxta servum bonum, multiplicemus, per jejunium et orationem ad negotiationem salutis adjicientes animum.

25. Cæterum quia per sanctos apostolos in canone 69, lege sancitum est, ut divina traditaque jejunia propter corporalem infirmitatem solvantur; fuerint autem illa, totius anni quartæ sextæque feriæ; denuntio vobis, ut ante septem dies cujusque reatorum festorum, citra deprecationem jejunetis et abstinenter vivatis, necnon per magnam a Deo traditam Quadragesimam, nec ullatenus solvatis jejunium propter quamlibet corporis necessitatem; in reliquis vero cesarialibus diebus, ut dictum est, duarum clararum celebritatum, sanctorum apostolorum, inquam, et Natalis Christi Deique, per iraditos dies qui præcedunt illos memoratos septem jejunii omnino necessarii, si jejunium solvere oporteat, forsitan corporalis necessitatis ergo, id quoque faciatis cum episcopi concessionem. Alio quippe modo, quamlibet cunctarum diem violare soluto jejunio, periculosum est atque exitiosum.

26. Dum autem jejunamus, ne in lites, dimicationes et maledicos susurros jejunenimus, neve pugnis verberemus humilem et advenam. Quin potius solvamus omne vinculum iniquitatis, et violentorum contractuum chirographa discernamus; caurientibus quidem frangentes panes et cibos, tecto autem carentibus et pauperibus aperientes domos, juxta prophetæ monitum²³. Sic enim lumen vite nostre diluculo fulgebit, quemadmodum scriptum

²¹ Psal. cxi, 4. ²² Matth. xv, 25. ²³ Isa. LVIII, 6 et seq.

est, Deusque exaudiet clamorem nostrum, et di-
ces, adhuc loquentibus nobis : Ne mœrore dejicia-
mini : adsum.

Α ἡμῶν ὁ Θεὸς ἐπακούσεται, καὶ ἐρεῖ, ἔτι λαλοῦντων
ὑμῶν · Μὴ σκυθρωπάζετε · πάρεμι.

ΤΟΥ ΑΓΙΩΤΑΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ

ΚΥΡΟΥ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΤΟΥ ΒΑΛΣΑΜΩΝ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΟΣΙΩΤΑΤΟΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΝ ΤΟΝ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΠΑΠΙΚΙΟΝ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΝ
ΜΟΝΑΧΟΝ ΚΥΡΟΝ ΘΕΟΔΟΣΙΟΝ,

ΧΑΡΙΝ ΤΩΝ ΡΑΣΟΦΟΡΩΝ.⁽¹⁾

SANCTISSIMI PATRIARCHÆ ANTIOCHENI

DOMINI THEODORI BALSAMONIS,

AD SANCTISSIMUM PAPICII MONASTERIORUM PRÆPOSITUM, MONACHUM
DOMINUM THEODOSIUM.

EPISTOLA

DE RASOPHORIS SEU RASO INDUTIS.

(Cotel., Monumenta Eccles. Gr. tom. III.)

1. Magnus sacrarum Dei Ecclesiarum doctor et
divinus præco Paulus apostolus ait : *Sis velox ad
audiendum, tardus autem ad loquendum* . Oportet
ergo, fidelis serve Dei, ut nostra tenuitas,
tibi potius aurem benignam subijceret, quam lin-
guam emitteret de interrogatis edocentem. Licet

¹ Jacob. 1, 19.

(1) *Ρασοφόροι*, *ρασοφόρος*, *ρασοφορούντες*, *ρα-
σοφορεῖν*, et cap. 9, *ρασοφορεῖν*, cap. 7, μετὰ ῥά-
σιων ἀμφίων. *Hic. Concil. Florent. sect. 3. cap.
17*, καλογηρικῶς μετὰ τῶν ῥάσιων. Exposuerunt inter
litteratos conspicui, Salmasius, Meursius, Menardus,
Gour et Fresnius aliique : mihi ad spicilegium re-
lictus est insignis locus Matthæi Blastaria, Syn-
tagmatis canonici littera μ, cap. 15, in canonem
Basiliæ 19 : Οἱ μὴ ποιήσαντες μοναχοὶ τοιαύτην ἑμο-
λογίαν, *ρασενδύται* μόνον γεγονότες, μεταμφιάζο-
σθαι, καὶ εἰς γάμον ἰλθεῖν οὐ δύνανται. Locum
dixi insignem : non enim meminī me alibi legere
id vocis, *ρασενδύται*. Quocirca codices mss. hu-
jusce urbis consului. Atque invenī *ρακενδύται* et
ρακενδύται scriptum, quod est nomen vulgare. At-
tamen hic *ρασενδύται* præstat ; tum quia Matthæus
Balsamonem pro more sequitur, at Balsamon ad

α'. 'Ο μέγας διδάσκαλος τῶν ἀγίων ἐκκλησιῶν
τοῦ Θεοῦ, καὶ θεοκέρυξ ἀπίστολος Παῦλος, Ἔσο,
ζησὶν, εἰς τὸ ἀκοῦσαι ταχὺς, καὶ εἰς τὸ λαλῆσαι
βραδύς. Ἔδει οὖν καὶ τὴν ἡμῶν ταπεινότητα,
πιστὲ δουλε Θεοῦ, ἀκοήν ὑποδέσθαι σοι μᾶλλον εἰ-
γνώμονα, ἢ γλώτταν ἀρίται τὰ ἐρωτηθέντα διδά-

eum canonem utitur verbo *ρασοφορεῖν* . tum quia
mihi de novitiis agitur, quorum proprie magis erat
raso indui, raso gestare. Emenda obiter in consi-
mili vocabulo Cæsarium quæstione 111, *ρυπημένος*
καὶ *ρακοφόρος* ; quæst. 158, *ρυπώμοσιν* ἢ *ρακπη-
φλοῖς*. leg. *ρυπαιμόνα*, et *ρυπαιμοσιν*. Apud Phi-
lonem Hebræum libro De mercede meretricis non
recipienda, quo Inci editio, *βάννασος*, *βάσκανος*,
φιλεγκλήμων, liber Hæsehelianus inter duo po-
steriora inserit : *Εἰδεχθῆμων*, pro *εἰδεχθῆμων*, glos-
sema, ut videtur, ad *βάννασος*, ab *εἰδεχθῆς*, quod
male *εἰσεχθῆς* effertur in Catena Corderiana, ad
versum 3 Psalmi, ex Chrysostomo, quanquam nihil
variat ms. codex, e quo eam magni Patris inter-
pretationem aliquando, si Deus voluerit, editurus
sum.

σκουσαν. Κἀν γὰρ χρίσματι χειροτονίας ἐχρίσθη-
 μεν ἐλέω Θεοῦ, ἀλλ' ἐλαίῳ διδασκαλίας λιπαίνειν
 τοὺς μετόχους τῆς γῆς ταύτης ἐπετρέπημεν · δι' ὃ
 καὶ κατὰ τοὺς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ καθήμενους ἀγ-
 νιάζομεν. Ἐπεὶ δὲ τὸ μὲν διδάσκειν ὑπερορίου ἐπι-
 σκόπους ἀπηγόρευται, τὸ δὲ ἀπολογεῖσθαι περὶ ὧν
 ἐρωτῶνται νενόμισται. Τὰ χεῖλη γὰρ, φησὶν, ἡμῶν
 παρ' ἡμῖν εἰσὶν · ἀπεστελαμέν σοι τὸν παρόντα
 παῖδα λόγον ἡμῶν, ἀπολογησόμενον πρὸς τὰς πύ-
 σεις σου, μὴ πεποικιλμένον, ὡς ἔχει. μετὰ χρυσο-
 πάστων ἱματισμῶν καὶ σοφιστικῶν κροσσωτῶν,
 ἀλλὰ μετὰ χλαμυδίων ἀμούσων καὶ βυπαρῶν ·
 τοιαῦτα γὰρ οἶδεν ὑφαίνειν ἱσθὺς ὑπερόριος. Εἰ μὲν
 οὖν πρὸς τὴν ἐρώτησιν ἀπολογῆσεται τι πρόσφορον
 καὶ κατάλληλον, φιλοφροσύνης ἀξιοθήτω · εἰ δ' ἄμα-
 θείας ἀπόζει, ἀντιστραφῆτω πρὸς τὸν γεγεννηκότα
 πατέρα, τὴν δικαίαν ἀποστροφὴν προαρπάσαντα.

A enim per misericordiam Dei chrismate ordinatio-
 nis inuncti fuerimus, oleo tamen doctrinae consor-
 tes terrae huius impinguare commissum nobis est ;
 unde et instar eorum qui in tenebris et umbra
 sedent conflictamur. Quia vero ut episcopi extra
 provinciam positi doceant vetitum est , rationem
 autem reddere de iis de quibus Interrogantur li-
 cet ; *Labia enim nostra*, inquit, *a nobis sunt* * ; ad te
 misimus praesentem puerum, sermonem nostrum,
 qui satisfactorum sit ad quaestiones tuas ; non var-
 ric ornatum, ut decuit, cum vestitu aurato, sophi-
 sticisque sibi bratis, sed cum chlamydulis insci-
 tis et sordidis : huiusmodi quippe ordiri solet
 ac novit textorium externum. Itaque si ad inter-
 rogationem aliquid responderit aptum et conveni-
 ens, benevole excipitur ; si vero imperitiam
 redolet, ad patrem qui genuit remittatur, quique
 justam aversationem praecoccupavit.

Β'. Ἐγραψας ἡμῖν, ὡς τινες ἐκ τῶν ῥασοφόρων
 τῆς κατὰ τὴν ἀγίας μονῆς, ἀναγκαζόμενοι τελειω-
 θῆναι δι' ἀποκάρσεως, λέγουσιν ὡς ὁ μέγας Βα-
 σίλειος· Ἐν τισὶ τῶν ἀσκητικῶν διδασκαλιῶν αὐτοῦ
 διωρίσατο ἐπὶ τριετῆ τὸν μονάσαι ὀφείλοντα δοκι-
 μάζεσθαι, καὶ μετὰ τὴν ταύτης παραδρομὴν ἢ
 λαμβάνειν τὴν χάριν τῆς ἀποκάρσεως, ἢ ἀναχωρεῖν
 τῆς μονῆς, καὶ πρὸς τὴν προτέραν λαϊκὴν μεταπί-
 πτειν διαγωγὴν, λαμβάνοντα καὶ ἂ πρὸ τοῦ προσ-
 ελθεῖν τῇ μονῇ ἐνεδιδύσκετο ἄμφια · καὶ ταῦτα
 γὰρ ἐν ἀσύλῳ συντηρεῖσθαι παρεκελεύσατο. Ἰνατί
 γοῦν πρὸ τῆς τριετίας ἀναγκαζόμεθα τὸ βῆρος
 ἐπιφοριεῖσθαι τῆς ἀποκάρσεως ; Εἰκόσ ἐστι ταύ-
 τος ἐν τὸς μεταμεληθῆναι ἡμᾶς, καὶ τῆς τραχυτέρας
 ζωῆς τὴν μαλακωτέραν προτιμήσασθαι, καὶ τῆς
 ἐπιπόνου τὴν ἄπονον, καὶ ἀπεκδυθῆναι μὲν τὰ
 μοναχικὰ, ἐνδυθῆναι δὲ κογχυλόχροα καὶ χρυσο-
 παστα· ἀλλὰ μὴν καὶ κρεωφαγῆσαι, καὶ νομίμως
 συναφθῆναι γυναιξίν · εἰ δὲ ἴθαι, καὶ στρατολο-
 γηθῆναι, καὶ ζῶνας περιβληθῆναι ἀξιομάτων
 βασιλικῶν. Ἄφες οὖν τῆς προθεσμίας τὴν δωρεὰν
 ἀκίβδηλευτον. Ἴσως γὰρ παραδράμη μετὰ τῆς αὐ-
 τῆς εὐθυδρομοῦσα προθέσεως, καὶ στηρίξει τῆς
 ἐπαγγελίας τὴν εἰσπραξίν. Εἰ δὲ κατεπίξει τὴν
 δόσιν παρὰ τὰ δόξαντα, αὐτοὶ ἑαυτοῖς ἐκ μεταμέ-
 λου χαρισόμεθα τὴν ἀθώωσιν. Ἄλλως τε τοὺς εὐλα-
 θουμένους τὴν τελειότητα τοῦ χαρίσματος δέον
 ἐστὶ φιλοτιμεῖσθαι μᾶλλον καὶ μὴ κολάζεσθαι, εὐχα-
 ριστεῖσθαι καὶ μὴ τωθάζεσθαι, κηρύττεσθαι καὶ μὴ
 ἀποκηρύττεσθαι. Ἡ μὲν γὰρ περὶ τὰ θεῖα εὐλάβεια
 συνίστησι πίστεως καθαρότητα · ἢ δ' ἐπ' αὐτοῖς· πρό-
 χειρος ἀνευλάβεια ἀπιστίας παρίστησι κιδηλότητα.

γ'. Ἐτά φασι· Παλαιστὰς μὲν καὶ τοὺς ἄλλους
 ἀγωνισζόμενους παγκράτιον διὰ χρονικῆς προθεσμίας
 θέλει γυμνάζεσθαι · τοὺς δὲ πένταθλον ἀναδεχομέ-
 νους αἰσθησῶν ἀθασανίστως προτρέπεις τῷ ἔξεναν-
 τίας συμπλέκεσθαι · καὶ μὴν τούτους μᾶλλον ἔδει
 μετὰ δοκιμασίας εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ἀσκήσεως παρα-
 δέχεσθαι. Ἐκείνοι μὲν γὰρ ὄρατοῖς ἀντιμάχονται,

2. Scripsisti nobis, quosdam sancti monaste-
 rii tui Rasophoros, dum per tonsuram consummari
 coguntur, dicere quod magnus Basilius in quibus-
 dam suis asceticis praeeptionibus definiit, ut
 qui monachus futurus est, per triennium probetur,
 quo transacto, aut gratiam tonsurae accipiat, aut
 recedat a monasterio et ad priorem laicam vitam
 relabatur, receptis etiam indumentis quae ante-
 quam ad monasterium accederet gestabat : haec
 enim in tuto loco conservari iussit. Cur ergo ante
 triennium cogimur tonsurae onere premi ? Verisi-
 mile est, intra illud nos sententiam mutatos, et
 vitae austeriori ac laboriosae molliorem et labore
 carentem praestituros, necnon exuturos monacha-
 lem vestitum, atque induturos purpureum auro-
 que distinctum ; sed et carnem comesturos atque
 legitime uxorem ducturos ; si necesse autem fue-
 rit, etiam militaturos, itemque cingula imperato-
 riarum dignitatum assumpturos. Relinque igitur
 praestituti temporis gratiam inviolatam. Forte enim
 praeteribit, cum eodem proposito recta currens, et
 promissi exactionem confirmabit. Sin autem tradi-
 tionem praeter decreta urges, ipsi nobismetipsis
 ex resipiscentia absolutionem largiemur. Praeterea
 qui charismatis perfectionem reverentur, debent
 potius comprobari, quam puniri, gratiarum ac-
 tionem referre, non convicia, praedicari, non abdi-
 cari. Si quidem erga res divinas, reverentia, fidei
 puritatem commendat ; cum contra prompta in
 eas irreverentia, infidelitatis exhibeat corrupte-
 lam.

3. Deinde, inquirunt, luctatores quidem aliosque
 qui pancratio certant, per tempus praenitium
 exerceri vis ; eos vero qui sensuum pentathlum
 sive quinquertium suscipiunt, absque exercita-
 tione cum adversario congredi compellis : hos
 tamen magis oportebat cum probatione ad asceti-
 cum certamen admittere. Illi siquidem cum visibili-

* Psal. xi, 5.

bus pugnant, in conspicuis bellatores et cominus A
pugnantes incurrunt, impetiti impetunt, propul-
sati propulsant: hi vero cum inaspeclabilibus
hostibus manus conserentes, cum improvisis ad-
versariis luctantes, occulte sagittati, aperte sa-
gittas vicissim emittere nequeunt, et instar sau-
ciorum vulnerati non aggrediuntur pariter vul-
nerare, quod ferientem ignorent. Quodque majus
est, et omnem excedit militiam; saepe nequiter
vapulantes, sine nicta incummodi verbera reci-
piunt, et vulnera luctatoria reputant pro litteris
reconciliatoriis, opus gladii pro opere amici, ja-
culationes pro celebrationibus, lethalia pro vivifi-
cis, tenebrosa pro lucidis, bellica pro pacificis, ve-
nena pro remediis, foetida pro odoriferis, exitiosa
pro salutaribus. Nam qui tenebris praesideant eo-
rum hostes, in obscuro sagittant, tela eminentio
fallacis melle unguunt. Oportet igitur ut qui ab
hostibus sub aspectum non cadentibus impugnan-
tur, tempore sui multo, ac per longam cotis exa-
cutionem probentur, eoque modo vel rejiciantur,
vel in stadii cursores cooptentur.

4. Et haec quidem litterae tuae continebant. Nos
autem dicimus, magnum inter sanctos Patres Ba-
sillum, Caesariensium gloriam, et totius orbis ma-
gistrum, in suis divinitus edoctis sermonibus qui
exercitationis monasticae formam praescribunt, praesertimque in uno illorum qui haec ad verbum In
titulo complectitur: *Numquid cunctos accedentes
conveniat admittere, an aliquos tantum et eos con-
confestim recipere, aut cum probatione, eaque qua-
li? deservire, ut qui volunt leve Domini jugum sub-
ire, admittantur, non repellantur; nolle tamen
ut illotis manibus sancta tractent, sed velle ut si
qui eorum perfectiora dogmata ignorent, quosdam
vero mores malos promiscuosque edocti sint, dis-
quisitio fiat, doceanturque et ad melius reformen-
tur, sicque cum exercitatione ac exploratione ac-
curata, vel recipiantur, vel emittantur. Frustra
ergo et calumniae proposito mentiuntur contra
sanctum Patrem, qui praedicta fabulantur atque
conferunt.*

5. Porro quia nonnulli asserunt, magnum Pachomium, quando ab angelo monachalis vitae discipli-
nam miraculo edoctus fuit, cum aliis didicisse, D
triennio exercendos esse eos qui rasa gestant, atque
ita vel consummandos per benedictionem et tonsu-
ram, vel reprobandos atque ad priorem in mundo
statum dimittendos; audiant illi quoque; fabula
aperte est et Satanica ludificatio adversus magnam
Patrem. Libri quippe illius non a nobis solum, sed
etiam ab aliis pluribus divinarum rerum peritis
evoluti, alia quidem cum monastica pietate conveni-
entia decernere ostenduntur; de probatione au-
tem, ac triennio, et rasa ferentibus, aut rasa non
ferentibus, nihil in ipsis conscriptum est.

(2) *Δοκιμασίας δὲ περὶ καὶ τριετίας.* Non videntur Balsamon legisse aut saltem memoria tenuisse

καὶ πρόδοτοι ἀγγεμάχοις ὑπαντιάζουσι, καὶ βαλ-
λόμενοι βάλλοισι, καὶ ἀμύνονται ἀμυνόμενοι· οὗτοι δὲ
δοράτοις ἰχθροῖς ἀντιπαλαμώμενοι, καὶ ἀπρόδοτοις
ἀντιπάλαις παλαίοντες, ἀφανῶς τοξάζόμενοι ἐμφα-
νῶς ἀντιτοξάζειν οὐ δύνανται, καὶ ὡς τραυματῆται
τραυματιζόμενοι οὐκ ἀποτολμῶσιν ἀντιτραυματίζειν
διὰ τὴν τοῦ πλήττοντος ἄγνοιαν. Τὸ δὲ μείζον καὶ
πᾶσαν ὑπερβαίνειν κακότητα ἔστιν ὅτι πονηρίαν
κατακλιζόμενοι, ἀπονήρως τὰς μάλιστα δέχονται,
καὶ λογίζονται τὰ παλαιστήρια τραύματα κατα-
λακτῆρια γράμματα, φιλεργίαν τὴν ξιφουργίαν, δε-
ξέματα τὰ τοξέματα, ζωποιαὶ τὰ φθοροποιαί, φω-
τοποιαὶ τὰ σκοτοποιαί, εἰρηναία τὰ μάχημα, τὰ δη-
λητήρια λατήρια, τὰ θυσοῦδὰ εὐσοῦδὰ, καὶ σωτήρια
τὰ ἄλεθρια. Τοῦ σκότους γὰρ προστατεύοντες οἱ
τούτοις ἀντιμαχόμενοι, ἐν σκοτομήνῃ τοξάζουσι,
τὰ βέλῃ ψευδομῆλιτι χρίοντες. Χρὴ τοίνυν τοὺς πο-
λεμουμενούς ὑπ' ἀοράτων ἰχθρῶν ἐφ' ἱκανῶν καὶ
δὲ ἀκονίστρας μακρῆς δοκιμάζεσθαι, καὶ οὕτως ἢ
ἀποδοκιμάζεσθαι, ἢ τοῖς σταδίωνταις συντάττεσθαι.

δ. Καὶ τὰ μὲν τῆς γραφῆς σου ἐν τούτοις.
Ἡμεῖς δὲ φάμεν ὡς ὁ μέγας ἐν ἁγίοις Πατράσι Βα-
σίλειος, τῶν Καισαρέων τὸ καύχημα, καὶ τῆς οἰ-
κουμένης διδάσκαλος, ἐν τοῖς ὑποτυποῦσι τὴν ἀσκη-
σιν θεοδιδάκτους λόγοις αὐτοῦ, καὶ μᾶλλον ἐν ἐν
τούτων διαλαμβάνοντι παρὰ τὴν ἐπιγραφὴν ταῦτα
ρητῶς: Πότερον χρὴ πάντας τοὺς προσόντας
δέχεσθαι, ἢ τινάς, καὶ εὐθύς αὐτοῦς προσίεσθαι, ἢ
μετὰ δοκιμασίας, καὶ ποίας ταύτης; προσδέχεσθαι
μὲν καὶ μὴ ἀπωθεῖσθαι διορίζεται τοὺς θέλοντας
ὕπελθεῖν τὸν ἱλαρὸν τοῦ Κυρίου ζυγόν· ἀνίπτους
δὲ χερσὶ τῶν ἁγίων ἐφάπτεσθαι οὐκ εὐδοκεῖ· ἀλλ' εἰ
τινες τούτων εἰσὶ περὶ μὲν τὰ τελειώτερα τῶν δογ-
μάτων ἀδίδακτοι, ἀνακρίνειν αὐτοῦ; καὶ διδάσκειν καὶ
μεταρρυθμίζειν ἐπὶ τὸ βέλτιον, καὶ οὕτω μετὰ
γυμνασίας καὶ πείρας ἀκριβοῦς ἢ προσίεσθαι τοῦ-
τους, ἢ ἀποπέμπεσθαι. Μάτην τοίνυν καὶ συκοφαν-
τικῆ προαίρεσι καταψεύδονται τοῦ ἁγίου Πατρὸς οἱ
τὰ ρηθέντα μυθοσκοποῦντες καὶ ἀναπλάττοντες.

ε'. Ἐπεὶ δὲ τινες λέγουσιν ὡς ὁ μέγας Παχώμιος,
ὅπρ' ἀγγέλου χρηματισθεὶς τὴν τοῦ μονήρους βίου
διαγωγὴν, ἔμαθε μετὰ τῶν ἄλλων ὡς ἐπὶ τριετίαν οἱ
βασσοφοροῦντες γυμνάζονται, καὶ οὕτως ἢ τελειοῦνται
δὲ ἔσλογίας καὶ ἀποκάρσειως, ἢ ἀποδοκιμάζονται καὶ
πρὸς τὴν προτέραν κοσμικὴν κατάστασιν ἀπαλίσθη-
ται· ἀκουσάτωσαν καὶ αὐτοὶ· μῦθος ἀντικρῦς ἔστι
καὶ ἔρραχέλα σατανικὴ κατὰ τοῦ μεγάλου Πατρὸς.
Αἱ γὰρ βίβλοι τούτου ἀνελιχθεῖσαι μὴ παρὰ μόνων
ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ παρ' ἑτέρων πολλῶν περὶ τὰ θεῖα
δεινῶν, ἀλλὰ μὲν τῆ μοναχικῆ εὐλαθείᾳ κατάλληλα
θεσπιζουσαι φαίνονται, δοκιμασίας δὲ περὶ καὶ τριε-
τίας (2) καὶ βασσοφορούντων καὶ μὴ βασσοφορούντων,
οὐδὲν ταύταις ἐγγίγραπται.

Suzomeni et Palladii testimonia de Pachonii Regula.
Τὴν δὲ συνοχεῖν αὐτοῖς βουλόμενον πρότερον ἐπὶ

ζ'. Ἄλλ' ὁ μέγας, φασίν, ἐν Πατράσιν ἀββᾶς Κασσιανὸς ὁ Ῥωμαῖος διορίζεται τὸν ἐκσφενδονηθέντα τοῦ κόσμου, καὶ μονῆς ἀδελφότητι προσερχόμενον, μὴ ἀπαντεῦθαι ἀποκείρεσθαι, ἐντὸς δὲ τριετίας δοκιμάζεσθαι μετὰ ἀμφίων μοναχικῶν· ἐφ' ᾧ, εἰ τὴν τραχυτέραν τοῦ μονήρους βίον διαγωγὴν ἀπαναίναται, ἀποκριματίτως (5) ταύτης ὑπερπηδᾶν, καὶ τῆς σαρκικῆς ἐπιθυμίας γίνεσθαι μέτοχον. Καὶ μᾶλλον, φασίν, ὁ αὐτὸς ἀββᾶς διορίζεται, καὶ τὰ μεθ' ὧν ἦθον εἰς τὴν μονὴν ἱμάτια ὁ προσερχόμενος, παρὰ τοῦ οἰκονομοῦντος φυλάττεσθαι· ἐφ' ᾧ ἔχειν ἐπ' ὀδύρας αὐτὸν ἀποτιθεσθαι μὲν τὰ μοναχικά, περιτιθεσθαι δὲ τὰ οἰκεῖα καὶ κοσμικά. Ἀκουσάτωσαν οὖν καὶ αὐτοί, ὡς, καὶ ταύτην τὴν βίβλον ἐπιμελῶς ἀναπτύξαντες, συκοφαντεῖσθαι τὸν Πατέρα καταλάθομεν. Πρῶτον μὲν γάρ, οὐχ ὑποτινυνοὺς οὐδὲ κανονίζον τὴν γυμνασίαν τῆς μοναχικῆς διαγωγῆς, ὁ Πατήρ συνεγράψατο ἕσα δὴ τε καὶ συνεγράψατο· ἄλλ' ὡς ἐν προομίῳ φησὶν, ἀναδιδάξαι θέλων ἐπίσκοπόν τινα Κάστωρα κατὰ τὴν τούτου ἀξίωσιν τὰς τῶν ἀνατολικῶν κοινοβίων καὶ μάλιστα τῶν Αἰγυπτίων διαταγὰς, ὡς ἂν καὶ οἱ τῆς κατ' αὐτὸν μονῆς μοναχοὶ οὕτω διάγωσιν, ὡς ἐν διηγήματος σχήματι γέγραπεν ὅσα καὶ γέγραπεν. Καὶ οὐ γὰρ τὰ μὴ παρά τινος ἁγίας συνόδου κυρωθέντα ὡς κανονικά κρατεῖν διατάγματα, μηδ' ἐπιθεῖν ταῦτοις, καὶ μᾶλλον ἔνθα κανόνιν ἐναντιοῦνται.

ζ'. Εἶτα κἄν δοῆ τις ὀφείλειν ταῦτα κρατεῖν, ὡς ὑπὸ ἁγίου Πατρὸς κανονισθέντα ἢ τυπωθέντα, νομίζω ὅτι οὐδὲ ταῦτα παρακλεῖσθαι καθυβρίζεσθαι τὰ θεῖα καὶ ἱερὰ ἄμωρα καὶ τὸ μοναχικὸν σχῆμα· ὥστε τὸν σήμερον ἐν ἁγιοταῖς μετὰ ῥάσων ἀμφίων ὀδεύοντα αἴριον μετὰ σερικῶν ἀναστρέφεσθαι. Μετὰ γάρ τὸ διορίζεσθαι μὴ πρότερον εἰς μοναστήριον τινὰ παραδέχεσθαι, πρὶν ἀπέδειξιν τινα τοῦ πρὸς Θεὸν πόθου

τριετίαν τὰ χαλεπώτερα τῶν ἔργων ποιεῖν, καὶ οὕτω μετέχειν τῆς αὐτῶν συνοικίας. *Quod si quis cum ipsis vellel degere, is triennii spatio difficiliora exerceret opera, atque ita demum ipsorum contubernio sociaretur.* Verba prioris lib. in *Ecll. Hist.* cap. 44, quæ pro more sequitur Nicephorus lib. ix, cap. 14. Palladius vero *Lausiacæ* cap. 38, scribit, τὸν μέντοι εἰσελθόντα εἰσάπτει· συμμεῖναι αὐτῷ· ἐπὶ τριετίαν εἰς ἀγῶνα ἀδύτων αὐτὸν οὐ δέξῃ· ἄλλ' ἐργατικώτερὰ ἔργα ποιήσας, οὕτως εἰς τὸ στάδιον ἐμβαινέτω μετὰ τὴν τριετίαν. *Porro eum qui semel ingressus est ad manendum cum illis, usque ad triennium non suscipies ad certamen rerum secretiorum; sed cum opera difficiliora fecerit, sic prodeat in stadium post triennium.*

(5) Ἀποκριματίτως, et cap. 15, cap. vero 17, ἀποκριματίτως· promiscua lectione tum in mss. tum in libris editis, prima tolerabili, secunda meliore. Quod si quæris exempla nonnulla indicabo: *Juris Græco Romani* p. 222, 232, 241, 365, 372, 373, 382 et 452; *Enchiridii* p. 523 et *Balsamonis* p. 402, 559, 580, 851. Sed et ἀκριματίστον ἐν *Jure Græco-Rom.* p. 399, in ms. Iohanno est ἀποκριματίστον. Et vero illi voces istæ aures vellunt, ut dicam de nomine difficili, quod his extat epistola Facundi Hermianensis, t. in *Spicilegii* edita per pium doctumque monachum Lucam Acheirium, de litteris optime meritum. Impugnatores trium capitulorum appellat Hermianensis Necrodoctas et Porcianistas. Necrodo tas, facili intellectu, id

6. Verum magnus Pater, inquam, abbas Cassianus Romanus seu Latinus definit, ut a mundo jactatus et ad monasterii fraternitatem accedens, non statim tondeatur, sed intra triennium cum monachicis indumentis probetur; quo, si monachalis vitæ institutum asperius recuset, ab eo sine culpa et præjudicio resillat, carnalisque cupiditatis particeps fiat. Quin potius, aiunt, idem abbas decernit, vestes cum quibus ad monasterium ille accessit, a dispensatore servari; quo nempe is licentiam habeat monachales deponendi, et proprias sæcularesque apponendi. Audiant ergo si pariter, nos post hunc librum diligenter lectum ac evolutum, deprehendisse Patri fieri calumniam. Primo siquidem, non tanquam institueret et informaret, aut regulam traderet exercitationis monasticæ disciplinæ, conscripsit Pater, quæ scilicet conscripsit; sed quemadmodum in præfatione ait: Castorem quemdam episcopum, qui rogaverat, edocere volens Orientalium cœnobiorum, præsertimque Ægyptiorum instituta, ut ipsius quoque monasterii monachi eodem modo agerent, quasi in narrationis speciem scripsit quæcumque scripsit. Neque oportet quæ a nulla sancta synodo auctoritatem et robur consecuta sunt, tanquam canonicas obtinere constitutiones, nec illa sequenda sunt, præcipue quando canonibus repugnant.

7. Deinde licet concesserit quispiam ea obtinere debere, velut a sancto Patre definita et decreta; neque ipsa existimo præcipere, ut divina sacraque indumenta, habitusque monachorum contumelia afficiatur; adeo ut qui hodie in vicis cum rasis indumentis ambulavit, cras cum sericis versetur. Postquam enim definivit, ne quis prius in monasterium admittatur, quam specimen quoddam sui

est mortuorum persecutores, at Porcianistas cur? Suspicihar initio propter ea quæ ab eodem Facundo libro contra Mocianum seu Mutianum profertur de Sorcio et Surcio, reponi debere, vel Sorcianistas in Epistola, vel Porcium in libro. Verius sum postea ne hoc omnibus non satisfaceret, videreturque nonnullis minus quadrare ad seriem contextus. Quocirca quæsiui apud me propinquum aliquod vocabulum quod loco esset convenientius, nec aliud excogitare potui quam Porcrimatistas ἀπὸ τοῦ προκρίματος, a præjudicio, ante lato iudicio. *In hoc nunc, inquit epistola, omnis consistit questio de vivorum mortuorumque iudicio.* *Intra: Illi autem præveniendi iudicium Dei, et opere mortifero damnationem mortuorum vivorumque non sibi consentientium perpetrando, etc.* Et Paulo post: *Debuerunt patienter exspectare Christum tempore præfinito venturum de cælis ad iudicandum vivos et mortuos, et non ipsi nunc et viventes nos, et mortuos olim catholicos pontifices, non solum iudicare, verum etiam quasi perpetuæ sententiæ anathemate condemnare.* Aliisque interjectis: *Contra Deum superbie cristas erexerunt, præcipiendo iudicium ejus, novumque errorem per damnationem vivorum ac mortuorum condendo.* Igitur utramque divinationem non omnino rejecti, exspectans iocorum iudicia et indicia, ac interim ingenio meo indulgens: id quod facere in ejusmodi obscuris licuit semper, nunquam non licebit.

ergo Deum amoris, cum probatone non mediocri exhibuerit, hæc ad verbum admonet : Ideo sic unusquisque antiquis facultatibus nudatur, ut neque ipsum indumentum quo amictus venit, deinceps gestare permittatur : verum cunctis fratribus congregatis productus in medium, suis exiit vestibus, perque manus abbatis indumentis monasterii amicitur ; quo per hujusmodi typum et figuram agnoscat, quod omnibus mundi rebus, et jactantia fastuque nudatus, paupertatem Christi induit, quodque prompte citra verecundiam semetipsum accenset adæquatque corpori fraternitatis. Vestimenta vero quæ exiit sumens monasterii œconomus, multo tempore servat seposita, donec progressus sui, et bonæ conversationis, ac tolerantiae in variis tentationibus, demonstrationem præbuerit. Et si eum quidem deprehenderint posse in iis perseverare, necnon in studio ac fervore, quo cœpit permanere, eum cum reliquis connumerant ; sin vero aliquod murmuracionis vitium, aut cuiuslibet inobedientiæ peccatum in ipso animaverterint, exuunt quibus e monasterio induerant, et sæcularibus indumentis contextum, e cœnobio eijciunt ; ut ex hoc deinceps disciplinæ rigore, non in promptu sit volenti pro libitu recedere a monasterio ; sed qui omni modo non permanet in sua professione, mundanum vestitium recipiat, sicque extra monasterium mittatur.

8. Dicant ergo qui contra sentiunt : numquid ex verbis his magnus iste Pater concedit ei qui exercetur, rasum gestare et monachorum habitum sumere, rursumque mutata sententia transfigurari in laicum ? Sane, inquit. Desinit enim, eum qui accedit exui vestitu quem gerebat quando ad monasterium venit, illumque vestitum in tuto custodiri, ipsum vero mutata veste per manus abbatis indumentis monasterii vestiri, ut quando vocabit tempus, si improbandus in monachali vita appareat, vestibus monasterii exuatur, sæcularibus induatur, atque dimittatur e monasterio. Quod autem monasterii vestes, sint monachales, sæculares vero, laicæ, non est ignotum. Attamen non dixit Pater, eum qui accedit, indui vestibus duntaxat, iisque vilibus, sed vestibus monasterii. Nam si forte militis amictum habuerit, ex purpura, vel etiam auro intertextum, commorari in monasterio cum eo non permittetur, tum propter indecentiam, tum ne corpus mollibus indumentis enervatum sese efferat. Verum laicos vult cum parvi pretii indumentis, amictui convenientibus, ad monasterium pertinentibus, versari. Ex eo autem quod Pater dicit, eos qui accesserint vestitum suum in monachalem commutare, non indicat per oppositionem, ipsos

(4) Lib. iv, c. 5.

(5) *Γυμνοῦται τῆς ἀρχαίας περιουσίας*. Hæc pertinentem accipere conjecturam. Athanasii seu potius alterius Syntagma doctrinæ ad monachos et Christianos omnes, p. 32. Ἐξ ἡν χερῶν κέκτηται, ἐν

αὐτοῦ, μετὰ θυμωσίας οὐκ ἀγενοῦ· παραστῆσαι· ταῦτα ῥητῶς παρακαλεῖται (4)· Διὰ τοῦτο οὕτως ἕκαστος· γυμνοῦται (5) τῆς ἀρχαίας περιουσίας, ὡς μὴδὲ αὐτὸ τὸ ἔνδυμα ὃ περιβεβλημένος ἦλθε, τοῦ λοιποῦ φορεῖν συγχωρεῖσθαι· ἀλλὰ τῶν ἀδελφῶν πάντων συνηγμένων, προαχθεὶς εἰς τὸ μέσον, ἐκδύεται τὰ ἴδια ἱμάτια, καὶ διὰ τῶν χειρῶν τοῦ ἀδελφοῦ ἐνδύμασι τοῦ μοναστηρίου μεταμφιέννυται· ὡς διὰ τοῦτου τοῦ τύπου ἐπιγινῶναι αὐτὸν δεῖ, πάντων τῶν κοσμικῶν πραγμάτων καὶ τῆς ἀλαζονείας καὶ τοῦ τύφου γυμνωθεὶς, ἐνεδύσατο τὴν πτωχείαν τοῦ Χριστοῦ, καὶ δεῖ ἀνεπαισχύντως συναριθμεῖ αὐτὸν καὶ ἐξισοῖ τῷ σώματι τῆς ἀδελφότητος. Τὰ δὲ ἱμάτια ἀποδύεται, λαθῶν ὁ οἰκονόμος τῆς μονῆς, ἐπὶ πολὺν χρόνον φυλάττει, ἀφορίας ἕως προκοπῆς τῆς αὐτοῦ καὶ ἀναστροφῆς καὶ ὑπομονῆς τῆς ἐν διαφόροις πειρασμοῖς ἀπόδειξιν παράσχη. Καὶ εἰ μὲν εὐρωσιν αὐτὸν δυνάμενον τοῦτους ἔγκαρτερεῖν, καὶ ἐν τῇ σπουδῇ καὶ διακρίσει θέρμη ἢ ἐνήρηστο διαμένοντα, τοὺς λοιποὺς συναριθμοῦσιν· εἰ δὲ τι γογγυσμῶδες ἄλλεττωμα, ἢ παρακοῆς οἰσθησῆται ἐν αὐτῷ ἀμαρτίαν καταμάθωσιν, ἐκδύσαντες τοῦτον ἄπερ ἐνεδύσατο ἐκ τοῦ μοναστηρίου, καὶ τοὺς κοσμικοὺς ἐνδύμασι τοῦτον περιβαλόντες, ἀπωθῶνται τοῦ κοινοβίου· ὡς ἐκ ταύτης λοιπὸν τῆς ἀκριβείας μὴ εὐχίρειαν εἶναι τῷ βουλομένῳ ὡς εὐτυχῶς ἀναχωρεῖν τῆς μονῆς· ἀλλὰ τὸν μὴ ἐμμένοντα κατὰ πάντα τρόπον τῇ ἰδίᾳ ὁμολογίᾳ μετενδύσασθαι τὴν κοσμικὴν ἐσθῆτα, καὶ οὕτως ἀπολύεσθαι τοῦ μοναστηρίου.

9. Εἰπάτωσαν οὖν οἱ ἀντίθετοι, ἀπὸ τῶν ῥημάτων τούτων ἐνδύσασθαι ὁ μέγας οὗτος Πατήρ τῷ γυμναζομένῳ βρασοφορεῖν καὶ μετασχηματίζεσθαι κατὰ μοναχοὺς, καὶ αὐτὸς ἐκ μεταμελείας ἀποσχηματίζεσθαι κατὰ λαϊκοὺς ; Ναί, φασί· διορίζεται γὰρ τὸν προσερχόμενον ὀπκεδύεσθαι ὃ ἐνεδιδύσκετο ἔνδυμα ὅτε ἦλθεν εἰς τὴν μονήν, καὶ ἐν ἀσὺλῳ παραφυλάττεσθαι, διὰ δὲ τῶν χειρῶν τοῦ ἀδελφοῦ ἐνδύμασι τοῦ μοναστηρίου μεταμφιέννυσθαι, ἔνα, καλοῦντος καιροῦ, ἐάν ἀδελφικός περὶ τὸν μονῆρ βίον ἀναφανῆ, τὰ μὲν τοῦ μοναστηρίου ἀμφια ἀπεκδυθῆ, τὰ δὲ κοσμικὰ ἐνδυθῆ· καὶ τοῦ μοναστηρίου μοναχικὰ, τὰ δὲ κοσμικὰ λαϊκὰ, οὐκ ἠγνόηται. Καὶ μὴ οὐκ εἶπεν ὁ Πατήρ, ἐνδύματα μόνον καὶ πενιχρὰ προσερχόμενον ἀμφιέννυσθαι, ἀλλ' ἐνδύματα τοῦ μοναστηρίου. Εἰ γὰρ ἴσως στρατιώτου δὴ ἐνδυμανίαν περιεβέβλητο, ἐκ κογχύλης ἢ καὶ χρυσόπαστον, διατριβεῖν ἐν τῇ μονῇ μετὰ ταύτης οὐ παραχωρηθήσεται διὰ τὴν ἀπρίπειαν, καὶ ἔνα μὴ γαυριῆ τὸ σῶμα τοὺς μαλακοὺς ἀμφοῖς θρουπέδωμον· μετὰ δὲ εὐτελέων ἀμφοῖν ἐνδυμανίᾳ προσερχόντων λαϊκοὺς καὶ τῇ μονῇ διαφερόντων ἀναστρέφεσθαι. Ἐκ δὲ τοῦ εἰπεῖν Πατέρα μετενδύσκεσθαι τοὺς προσερχομένους· τὰ μοναχικὰ, οὐ παρίσταται ἐξ ἀντιδιαστολῆς μοναχικὰ πρὸ τῆς μετενδύσεως· αὐτοὺς ἀμφιέννυσθαι· οὐδὲν γὰρ ἦν

μοναστηρίου ἀναχωρῶν, οὐκ ἀνεχώρησέ σοι, ἀλλ' ἐμπαιζεῖς καὶ ἐμπαιζῆ. F. οὐχ ἄρα ἐχώρησέ σοι. Si villam possedisti, cum in monasterium accederes, non una tecum accessit, sed illudis atque illudicis.

προσιστάμενον μοναχικῶν ἀμφίων ἐπιμνησθῆναι ἅντιν μάκαρα, καὶ τῆς συνήθους τοῖς μοναχοῖς μετασχηματίσεως· ἄλλ' ἡ τῶν κοσμικῶν ἐνδυμάτων σημασία βούλεται τὸν ἀδόκιμον μὴ μετὰ τῶν ἱματίων τῆς μονῆς ἀπολύεσθαι, ἀλλὰ μετὰ τῶν οικειῶν, μεθ' ὧν δηλαδὴ εἰς τὸν κόσμον ἀνεστρέφετο· διὰ γὰρ τοῦτο καὶ φυλάττεσθαι ταῦτα ὑπὸ τοῦ οἰκονόμου παρεκελεύσατο.

θ'. Ἄραρε τοίνυν γυμνάζεσθαι τοὺς ἀπὸ τύρβης βιωτικῆς εἰς τὸν μοναδικὸν βίον μεταπηδῶντας κατὰ δάμαλιν ἀπειρόζυγον, καὶ μάλλον ὄσοι βίου γεγονόσιν ἀδοκίμοι καὶ σφαλεροῦ. Κἂν γὰρ ἐν Εὐαγγελίῳ ὁ Κύριος, *Δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι*, φησὶ, *καὶ ἐγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς· κἀντεῦθεν ἀκίνδυνον ἀναφαίνεται τὸ πάντας ἀπεριμερίμωως δέχεσθαι· ἄλλ' ἐπεὶ ὁ αὐτὸς Θεὸς καὶ Σωτὴρ ἡμῶν πολλὰ περὶ τοῦ προτέρου βίου τὸν νεανίσκον ἀνέκρινε, καὶ μετὰ πληροφορίας τοῦ ἀγαθοῦ βίου αὐτοῦ τὴν τελειώσιν ἀπεκλήρωσε, καὶ ἀκολουθεῖν αὐτῷ διωρίσατο, δίκαιόν ἐστι καὶ κανονικὸν τοὺς μῆτε διὰ βίου καθαρότητα, μῆτε διὰ ἡθους ἀγαθοῦ γνωριμότητα, πρὸ δοκιμασίας ἀναφανέντας ἱκανοὺς εἰς τὸ ἐπιφορτισθῆναι τὸν ἐλαφρὸν τοῦ Κυρίου ζυγόν, διὰ χρόνον μακροῦ πολυπραγμονεῖσθαι καὶ δοκιμάζεσθαι. Τὸ δὲ γίνεσθαι τὴν δοκιμασίαν ἐπὶ τριετίαν μετὰ ἐνδυμάτων μοναχικῶν, καὶ δοθῆναι τοῖς βασφορήσασιν ἄδειαν, ἐν τῷ τῆς τοιαύτης προθεσμίας, εἰ ἀπαρίσκονται πρὸς τὴν τοῦ μονάδος βίου σκληρότητα, τὰ μοναχικά μὲν ἀποδύεσθαι, λαϊκά δὲ ἐνδιδύσκεσθαι, οὐ μοι δοκεῖ κανονικόν, οὐδὲ τῆς ἡμετέρας πολιτείας καὶ ἐπαγγελίας ἄξιον. Καὶ πῶθεν τοῦτο φημι, ἀκουσον.*

ι'. Ἡ τριετής προθεσμία τῆς δοκιμασίας παρὰ μὲν τινος ἁγίου Πατρὸς οὐ παρεδόθη, καθὼς ὁ λόγος ἄνωθεν θετρᾶνωσεν· ἡ δὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει συστάσα θεία καὶ οἰκουμένη συνόδος, ἡ λεγομένη πρώτη καὶ δευτέρα, φησὶν ἐν πέμπτῳ κανόνι ταῦτα ῥητῶς· *Τὰς ἀκρίτους καὶ ἀδοκιμάστους ἀποταρᾶς ἐπὶ πολὺ τὴν μοναδικὴν εὐτάξιαν λυμαιομένης εὐρίσκομεν. Προπετῶς γὰρ εἰς τὸν μονιρῆ βίον ἐαυτοὺς τινεὶς ἐπιφύπτοντες, καὶ πρὸς τὸ τραχὺ καὶ ἐπίπονον κατολιχωροῦντες τῆς ἀσκήσεως, ἐπὶ τὴν φιλόσαρκον καὶ ἡδονικὸν βίον ἀθλίως κάλιν ἐπαναστρέφουσιν.* Ὅρισεν οὖν διὰ τοῦτο ἡ ἁγία σύνοδος μηδένα τοῦ μοναχικοῦ καταξιοῦσθαι σχήματος, πρὶν ἢν ὁ τῆς τριετίας χρόνος εἰς πῆραν αὐτοῖς ἀφ᾽ ἑσθελος δοκίμους αὐτοὺς καὶ ἀξιούς τῆς τηλικαύτης βιοτικῆς παραστήσῃ. Καὶ τοῦτο κρατεῖν παντὶ τρῶπι παρεκελεύσατο, πλὴν εἰ μὴ πού τις βαρεῖα προσασσοῖσιν νόσος τὸν χρόνον ἀναγκάσῃ σιν συλλίθῃαι τῆς δοκιμασίας, ἢ εἰ μὴ πού τις εὐθὺς ἀνὴρ εὐλαβής, καὶ τὸν μοναχικὸν βίον ἐν τῷ κοσμικῷ διανύων σχήματι. Ἐπὶ γάρ τοι τοιούτου ἀνδρὸς εἰς ἀπόπειραν (β) παντελεῖ καὶ ὁ ἐξηγητήριος

A ante vestis mutationem monachica fuisse indutos. Nihil quippe obstabat quominus beatus ille indumentorum monachalium et consuetæ apud monachos habitus mutationis mentionem faceret. Sed sæcularium indumentorum designatio hoc sibi vult, ut qui reprobatur, non dimittatur cum vestibus monasterii, sed cum suis, iis videlicet quibus in mundo utebatur. Nam idcirco etiam illas per æconomum servari mandavit.

9. Ratum ergo fixumque est, exerceri debere eos qui a tumultu hujusce vitæ ad monasticam vitam transiliunt, Instar juvenæ jugum non expertæ, sed præcipue qui vitam duxerunt improbabilem et noxiam. Quamvis enim in Evangelio Dominus dicat: *Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos*², hincque extra periculum esse videatur cunctos admittere absque sollicitudine: attamen quoniam idem Deus et Servator noster, ab adolescente multa de priori vita disquisivit, et post acceptam super bona ipsius vita certitudinem, perfectionem allegavit, utque sequeretur eum præcepit; æquum est et canonicum, ut qui neque per vitæ puritatem, neque per bonorum morum familiaritatem, ante probationem idonei visi fuerint ad gestandum jugum Domini leve, operose explorentur ac probentur longo tempore. Cæterum probationem per triennium cum indumentis monachalibus fieri, darique rasa ferentibus licentiam, ut intra hoc tempus, si displicent solitariæ vitæ durities, monasticas vestes exuant, laicis congruus assumant, non mihi videtur esse canonicum, neque dignum nostra vita et professione. Unde vero hoc dicam, audi:

10. Triennalis probationis mora, a nullo sancto Patre tradita est, uti sermo superior declaravit. Sacra vero ac generalis synodus Constantinopolitana habita, quæ dicitur prima et secunda, in quinto canone hæc ad verbum dicit: *Quæ sine judicio et probatione sunt renuntiationes, bono ordini monastico magnum afferre incommodum invenimus. In monasticam enim vitam se quidam temere injicientes, et ad asperam laboriosamque exercitationem se segniter gerentes, ad carnalem et voluptariam vitam rursus misere revertuntur. Propterea ergo statuit sancta synodus, ut nemo monastico habitu dignus putetur, priusquam triennii tempus ad experientiam eis relicti, ipsos esse probatos et tali vita dignos ostenderit. Et hoc omni modo observari præcepit, præterquam si forte gravis aliquis morbus incidens, probationis tempus contrahi coegerit, aut si forte sit quidam vir religiosus, qui vitam monasticam in habitu sæculari peregisset. Tali enim viro ad absolutum experimentum, tempus semestris suffecerit. Si quis autem præter hæc fecerit, monasterii quidem præfectus, præfectura excidens, non observanti ordinis obedientiam, vitam in obedientia ductam inveniat;*

² Matth. xi, 28.

(β) Ἀπόπειρα. Male legitur ἀπίπειρα, tonsuram, in Bibliotheca Juris canonici p. 775.

ergo Deum amoris, cum probatione non mediocri exhibuerit, hæc ad verbum admonet : Ideo sic unusquisque antiquis facultatibus nudatur, ut neque ipsum indumentum quo amictus venit, deinceps gestare permittatur : verum cunctis fratribus congregatis productus in medium, suis exiit vestibus, perque manus abbatis indumentis monasterii amicitur ; quo per hujusmodi typum et figuram agnoscat, quod omnibus mundi rebus, et jactantia fastuque nudatus, paupertatem Christi induit, quodque prompte citra verecundiam semetipsum accenset adæquatque corpori fraternitatis. Vestimenta vero quæ exiit sumens monasterii œconomus, multo tempore servat seposita, donec progressus sui, et bonæ conversationis, ac tolerantiae in variis tentationibus, demonstrationem præbuerit. Et si eum quidem deprehenderint posse in his perseverare, necnon in studio ac fervore, quo cœpit permanere, eum cum reliquis connumerant ; sin vero aliquod murmuracionis vitium, aut cujuslibet inobedientiæ peccatum in ipso animaverterint, exiunt quibus e monasterio induerant, et sæcularibus indumentis contextum, e cœnobio eiciunt ; ut ex hoc deinceps disciplinæ rigore, non in promptu sit volenti pro libitu recedere a monasterio ; sed qui omni modo non permanet in sua professione, mundanum vestitium recipiat, sicque extra monasterium mittatur.

8. Bican ergo qui contra sentiunt : numquid ex verbis his magnus iste Pater concedit ei qui exercetur, rasum gestare et monachorum habitum sumere, rursumque mutata sententia transfigurari in laicum ? Sane, inquit. Desinit enim, eum qui accedit exui vestitu quem gerebat quando ad monasterium venit, illumque vestitum in tuto custodiri, ipsum vero mutata veste per manus abbatis indumentis monasterii vestiri, ut quando vocabit tempus, si improbandus in monachali vita appareat, vestibus monasterii exuatur, sæcularibus induatur, atque dimittatur e monasterio. Quod autem monasterii vestes, sint monachales, sæculares vero, laicæ, non est ignotum. Attamen non dixit Pater, eum qui accedit, indui vestibus duntaxat, iisque vilibus, sed vestibus monasterii. Nam si forte militis amictum habuerit, ex purpura, vel etiam auro intertextum, commorari in monasterio cum eo non permittetur, tum propter indecentiam, tum ne corpus mollibus indumentis enervatum sese efferat. Verum laicos vult cum parvi pretii indumentis, amictui convenientibus, ad monasterium pertinentibus, versari. Ex eo autem quod Pater dicit, eos qui accesserint vestitum suum in monachalem commutare, non indicat per oppositionem, ipsos

(4) Lib. iv, c. 5.

(5) *Γυμνοῦται τῆς ἀρχαίας περιουσίας*. Hæc pertinentem accipiens conjecturam. Athanasii seu potius alterius Syntagma doctrinæ ad monachos et Christianos omnes, p. 22. Ἐὐν χωρὶν κέκτησαι, ἐν

αὐτοῦ, μετὰ θυμίας οὐκ ἀγενοῦ παρὰ στήθεσσι ταῦτα ρητῶν παρακαλεῖται (4) · Διὰ τοῦτο οὕτως ἕκαστο; γυμνοῦται (5) τῆς ἀρχαίας περιουσίας, ὡς μηδὲ αὐτὸ τὸ ἐνδύμα ὃ περιβέβλημένος ἦλθε, τοῦ λοιποῦ φορεῖν συγχωρεῖσθαι · ἀλλὰ τῶν ἀδελφῶν πάντων συνηγμένων, προαχθεὶς εἰς τὸ μέσον, ἐκδύεται τὰ ἴδια ἱμάτια, καὶ διὰ τῶν χειρῶν τοῦ ἀδελφοῦ ἐνδύματα τοῦ μοναστηρίου μεταμφιέννυται · ὡς διὰ τοῦτου τοῦ τύπου ἐπιγινῶναι αὐτὸν εἶναι, πάντων τῶν κοσμικῶν πραγμάτων καὶ τῆς ἀλαζονείας καὶ τοῦ τύφου γυμνωθεὶς, ἐνεδύσατο τὴν πτωχείαν τοῦ Χριστοῦ, καὶ εἶ ἀνεπαισχύντως συναριθμῆται αὐτὸν καὶ ἐξισοῖ τῷ σώματι τῆς ἀδελφότητος. Τὰ δὲ ἱμάτια ἀποδύεται, λαθῶν ὁ οἰκονόμος τῆς μονῆς, ἐπὶ πολλὸν χρόνον φυλάττει, ἀφορίσας ἑω; προκοπῆς τῆς αὐτοῦ καὶ ἀνατροφῆς καὶ ὑπομονῆς τῆς ἐν διαφόροις πειρασμοῖς ἀπόδειξιν παράσχη. Καὶ εἰ μὲν εὐρωσιν αὐτὸν δυνάμενον τοῦτους ἔγκραταρεῖν, καὶ ἐν τῇ σπουδῇ καὶ διακρίσει θέρμη ἢ ἐνήρητο διαμένοντα, τοὶ λοιποὶ συναριθμοῦσιν · εἰ δὲ τι γογγυσμὸς ἐλάττωμα, ἢ παρακοῆς οἰασθῆσεται ἐν αὐτῷ ἀμαρτίαν καταμάθωσιν, ἐκδύσαντες τοῦτον ἄπειρ ἐνεδύσατο ἐκ τοῦ μοναστηρίου, καὶ τοῖς κοσμικοῖς ἐνδύμασι τοῦτον περιβαλόντες, ἀπωθοῦνται τοῦ κοινοβίου · ὡς ἐκ ταύτης λοιπὸν τῆς ἀκριβείας μὴ εὐχέρειαν εἶναι τῷ βουλομένῳ ὡς εὐτυχὲν ἀναχωρεῖν τῆς μονῆς · ἀλλὰ τὸν μὴ ἐμμένοντα κατὰ πάντα τρόπον τῇ ἰδίᾳ ὁμολογίᾳ μετενδύεσθαι τὴν κοσμικὴν ἐσθῆτα, καὶ οὕτως ἀπολύεσθαι τοῦ μοναστηρίου.

9. Εἰπάτωσαν οὖν οἱ ἀντιθετοί, ἀπὸ τῶν ρημάτων τοῦτων ἐνδιδύσων ὁ μέγας οὗτος Πατήρ τῷ γυμναζομένῳ βρασοφορεῖν καὶ μετασχηματίζεσθαι κατὰ μοναχὸς, καὶ αὐτὸς ἐκ μεταμελείας ἀποσχηματίζεσθαι κατὰ λαϊκούς; Ναί, φασί · διορίζεται γάρ τὸν προσερχόμενον ἀπεκδύεσθαι ὃ ἐνεδιδύσκετο ἐνδύμα εἰς τὴν μονήν, καὶ ἐν ἀσύλῳ παραφυλάττεσθαι, διὰ δὲ τῶν χειρῶν τοῦ ἀδελφοῦ ἐνδύμασι τοῦ μοναστηρίου μεταμφιέννυσθαι, ἐν, καλοῦντος καιροῦ, ἐάν ἀδελφίμος περὶ τὸν μονηρὴ βίον ἀναφανῆ, τὰ μὲν τοῦ μοναστηρίου ἀμφία ἀπεκδυθῆ, τὰ δὲ κοσμικὰ ἐνδυθῆ · καὶ τοῦ μοναστηρίου μοναχικὰ, τὰ δὲ κοσμικὰ λαϊκὰ, οὐκ ἠγγόνται. Καὶ μὴν οὐκ εἶπεν ὁ Πατήρ, ἐνδύματα μόνον καὶ πενιχρὰ προσερχόμενον ἀμφιέννυσθαι, ἀλλ' ἐνδύματα τοῦ μοναστηρίου. Εἰ γὰρ ἴσως στρατιώτου δὴ ἐνδυμενίαν περιεβέβλητο, ἐκ κογχύλης ἢ καὶ χρυσόπαστον, διατριβεὶν ἐν τῇ μονῇ μετὰ ταύτης οὐ παραχωρηθῆσεται διὰ τὴν ἀπρίπειαν, καὶ ἵνα μὴ γαυριᾷ τὸ σῶμα τοῖς μαλακοῖς ἀμφίοις θροπτόμενον · μετὰ δὲ εὐτελῶν ἀμφίων ἐνδυμενίᾳ προσερχόντων λαϊκούς καὶ τῇ μονῇ διαφερόντων ἀναστρέφεσθαι. Ἐκ δὲ τοῦ εἰπεῖν Πατέρα μετενδιδύσκεσθαι τοὺς προσερχομένους; τὰ μοναχικὰ, οὐ παρίσταται ἐξ ἀντιδιαστολῆς μοναχικὰ πρὸ τῆς μετενδύσεως αὐτοῦ ἀμφιέννυσθαι · οὐδὲν γὰρ ἦν

μοναστηρίῳ ἀναχωρῶν, οὐκ ἀνεχώρησέ σοι, ἀλλ' ἐμπαιξέεις καὶ ἐμπαιξῆ. F. οὐχ ἅμα ἐχώρησέ σοι. Si villam possedisti, cum in monasterium eecedes, non una tecum accessit, sed illudis atque illuiteris.

προσιστάμενον μοναχικῶν ἀμφίων ἐπιμνησθῆναι ἅν τὸν μάκαρα, καὶ τῆς συνήθους τοῖς μοναχοῖς μετασχηματισεως· ἀλλ' ἡ τῶν κοσμικῶν ἐνδυμάτων σημασία βούλεται τὸν ἀδόκιμον μὴ μετὰ τῶν ἱματίων τῆς μονῆς ἀπολύεσθαι, ἀλλὰ μετὰ τῶν οικείων, μεθ' ὧν δηλαδὴ εἰς τὸν κόσμον ἀνεστρέφετο· διὰ γὰρ τοῦτο καὶ φυλάττεσθαι ταῦτα ὑπὸ τοῦ οἰκονόμου παρεκελεύσατο.

θ'. Ἄραρε τοίνυν γυμνάζεσθαι τοὺς ἀπὸ τύρβης βιωτικῆς εἰς τὸν μοναδικὸν βίον μεταπηδῶντας κατὰ δάμαλιν ἀπειρόζυγον, καὶ μᾶλλον ὅσοι βίου γεγονόσιν ἀδοκιμοῦ καὶ σφαλεροῦ. Κἂν γὰρ ἐν Εὐαγγελίοις ὁ Κύριος, *Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, φησί, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς· κἀντεῦθεν ἀκίβδουον ἀναφαίνεται τὸ πάντας ἀπεριμερίμωτος δέχεσθαι· ἀλλ' ἐπεὶ ὁ αὐτὸς Θεὸς καὶ Σωτὴρ ἡμῶν πολλὰ περὶ τοῦ προτέρου βίου τὸν νεανίσκον ἀνέκρινε, καὶ μετὰ πληροφορίας τοῦ ἀγαθοῦ βίου αὐτοῦ τὴν τελείωσιν ἀπεκλήρωσε, καὶ ἀκολουθεῖν αὐτῷ διωρίσατο, δίκαιόν ἐστι καὶ κανονικὸν τοὺς μήτε διὰ βίου καθαρότητα, μήτε διὰ ἤθους ἀγαθοῦ γνωριμότητα, πρὸ δοκιμασίας ἀναφανέντας ἱκανοὺς εἰς τὴν ἐπιφορτισθῆναι τὸν ἐλαφρὸν τοῦ Κυρίου ζυγόν, διὰ χρόνον μακροῦ πολυπραγμονεῖσθαι καὶ δοκιμάζεσθαι. Τὸ δὲ γίνεσθαι τὴν δοκιμασίαν ἐπὶ τριετίαν μετὰ ἐνδυμάτων μοναχικῶν, καὶ δοθῆναι τοῖς ῥασοφορήσασιν ἄδειαν, ἐντὸς τῆς τοιαύτης προθεσμίας, εἰ ἀπαρίσκονται πρὸς τὴν τοῦ μονάδος βίου σκληρότητα, τὰ μοναχικὰ μὲν ἀποδύεσθαι, λαϊκὰ δὲ ἐνδιδύσκεσθαι, οὐ μοι δοκεῖ κανονικόν, οὐδὲ τῆς ἡμετέρας πολιτείας καὶ ἐπαγγελίας ἄξιον. Καὶ πῶθεν τοῦτο φημι, ἄκουσον.*

ι'. Ἡ τριετής προθεσμία τῆς δοκιμασίας παρὰ μὲν τινος ἀγίου Πατρὸς οὐ παρεδόθη, καθὼς ὁ λόγος ἐνωθεν διετράνωσεν· ἡ δὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει συστάσα θεία καὶ οἰκουμένη ἐκκλησία, ἡ λεγομένη πρώτη καὶ δευτέρα, φησὶν ἐν πέμπτῳ κανόνι ταῦτα ῥητῶς· *Τὰς ἀκρίτους καὶ ἀδοκιμάστους ἀποταγὰς ἐπὶ πολὺ τὴν μοναδικὴν εὐτάξιαν λυμαιομένους εὐρίσκομεν. Προπετῶς γὰρ εἰς τὸν μοναχικὸν βίον ἑαυτοὺς τινες ἐπιβήπτοντες, καὶ πρὸς τὸ τραχὺ καὶ ἐπιπορον κατολιγωροῦντες τῆς ἀσκήσεως, ἐπὶ τὸν φιλόσαρκον καὶ ἡδονικὸν βίον ἀλλως κάλλιν ἐπαναστρέφουσιν.* Δ *Ὅρισεν οὖν διὰ τοῦτο ἡ ἁγία σύνοδος μηδένα τοῦ μοναχικοῦ καταξιοῦσθαι σχήματος, πρὶν ἂν ὁ τῆς τριετίας χρόνος εἰς κείραν αὐτοῖς ἀφῆθαι δοκίμους αὐτοὺς καὶ ἀξιόους τῆς τηλικαύτης βιοτικῆς παραστήσῃ. Καὶ τοῦτο κρατεῖν παντὶ τρόπῳ παρεκελεύσατο, πλὴν εἰ μὴ πού τις βαρεῖα προσασσοῦσι νόσος τὸν χρόνον ἀνωγέστη σιστυλῆναι τῆς δοκιμασίας, ἢ εἰ μὴ πού τις σὴν ἀνὴρ εὐλαβῆς, καὶ τὸν μοναχικὸν βίον ἐν τῷ κοσμικῷ διανώσῃ σχήματι.* Ἐπὶ γὰρ τοῦ τοιοῦτου ἀνδρὸς εἰς ἀποπειραν (6) παντελῆ καὶ ὀβριγιῶς

^α Matth. xii, 28.

(6) Ἀποπειραν. Male igitur ἀπέκριναν, tonsuram, in Bibliotheca Juris canonici p. 775.

A ante vestis mutationem monachica fuisse indutus. Nihil quippe obstabat quominus beatus ille indumentorum monachalium et consuetæ apud monachos habitus mutationis mentionem faceret. Sed sæcularium indumentorum designatio hoc sibi vult, ut qui reprobatur, non dimittatur cum vestibus monasterii, sed cum suis, iis videlicet quibus in mundo utebatur. Nam idcirco etiam illas per œconomum servari mandavit.

9. Ratum ergo fixumque est, exerceri debere eos qui a tumultu hujusce vitæ ad monasticam vitam transiliunt, instar juvenæ jugum non expertæ, sed præcipue qui vitam duxerunt improbabilem et noxiam. Quamvis enim in Evangeliiis Dominus dicat: *Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos*^α, hincque extra periculum esse videatur cunctos admittere absque sollicitudine: attamen quoniam idem Deus et Servator noster, ab adolescentia multa de priori vita disquisivit, et post acceptam super bona ipsius vita certitudinem, perfectionem allegavit, utquo sequeretur eum præcepit; æquum est et canonicum, ut qui neque per vitæ puritatem, neque per bonorum morum familiaritatem, ante probationem idonei visi fuerint ad gestandum jugum Domini leve, operose explorentur ac probentur longo tempore. Cæterum probationem per triennium cum indumentis monachalibus fieri, darique rasa ferentibus licentiam, ut intra hoc tempus, si displiceat solitariæ vitæ durities, monasticas vestes exuant, laicis congruas assumant, non mihi videtur esse canonicum, neque dignum nostra vita et professione. Unde vero hoc dicam, auli:

10. Triennalis probationis mora, a nullo sancto Patre tradita est, uti sermo superior declaravit. Sacra vero ac generalis synodus Constantinopoli habita, quæ dicitur prima et secunda, in quinto canone hæc ad verbum dicit: *Quæ sine judicio et probatione sunt renuntiationes, bono ordini monastico magnum afferre incommodum invenimus. In monasticam enim vitam se quidam temere injicientes, et ad asperam laboriosamque exercitationem se segniter gerentes, ad carnalem et voluptariam vitam rursus misere revertuntur. Propterea ergo statuit sancta synodus, ut nemo monastico habitu dignus putetur, priusquam triennii tempus ad experientiam esse relicti, ipsos esse probatos et tali vita dignos ostenderit. Et hoc omni modo observari præcepit, præterquam si forte gravis aliquis morbus incidens, probationis tempus contrahit coegerit, aut si forte sit quidam vir religiosus, quique vitam monasticam in habitu sæculari peregerit. Tali enim viro ad absolutum experimentum, tempus semestris suffecerit. Si quis autem præter hæc fecerit, monasterii quidem præsertim, præsertura excidens, non observati ordinis conditionem, vitam in obedientia ductam inveniat;*

qui vero monachus est, alii monasterio tradetur, A quod monasticam disciplinam accurate observet. Cum ergo canon hæc definiat constituatque, probatione in insuetorum pugillum per triennium fieri, assuetorum autem ac religiosorum per tempus semestris, cæteroque cunctorum neminem mutare habitum; quomodo qui habitu transmutati sunt, velut legitimi et alumni contribulesque nostri, permittentur juxta suam voluntatem, diu expectare transfigurationem a vita monastica ad laicum habitum, et contra jura canonica garrere ac nugari?

οικειον θέλημα και αναμένειν επί μακρόν τόν από του μονάδος βίον πρός τά λαϊκά μετασχηματισμόν, και άδολεσχέιν κατά δικαιωμάτων κανονικῶν;

11. Sed forte dicent, canonem non loqui de iis B qui rasa gestant, verum de iis qui ante præstitutum tempus elapsam figuram habitumque per canonicam tonsuram mutavere; ideoque patrocinari rasa indutis qui temporis præfixi complementum expectant, condemnare autem eos qui ante statutum hoc triennium ad recipiendum in angelica militia locum properant. Non enim vult, ut qui ante pugnam judicatus est pugnae inutilis, tanquam antesignanus prælietur, neque ut qui ante conflictum visus est inædnius aciners, quasi strenuus conerit; ne ei qui in militiam allegit, et sibi, cæterisque discipulis, devictoria vertantur in pudæfactoria, manifestatoria in obliteratoria. Audiant igitur etiam ad hæc novi recentisque horum legislatores, camelum glutientes, et excolantes culicem. Quinta Justiniani Novella, quæ in tertio undecimi tituli capite Nomocanonis inserta est, hæc expresse ait: Qui vitam monasticam volunt profiteri, sive sint liberi sive servi, prius triennio perseverent, tonsura et vestitu laicorum utentes, ac Scripturam discentes, et conditionem suam, causamque cur monachi esse velint, ne forte mala sit, confitent; atque admoneantur, quod si triennio perseveraverint, dignique visi fuerint qui monachi fiant, tunc tondeantur, et a servitute liberantur. Caput decimum septimum quarti libri Basilicorum, quod est pars Novellæ Justiniani 123, hæc ad verbum decernit: Cunctis vero semel qui in sæculari vita conversati sunt, præsertimque iis qui scenica exercent, viris et mulieribus ac præterea prostibulis, interdiciamus, habitum monachi vel sanctimonialis uti, aut illum quovis modo imitari; scientibus omnibus qui ausi fuerint vel uti tali habitu, vel imitari, vel illudere qualemcumque ecclesiasticam constitutionem, quod tum corporales pœnas perpetientur, tum in exsilium trudentur.

μυτι, ή μιμησσοθαι, ή έμπαλζειν ολανθήποτε εκκλησιαστικην κατάτασιτ, ότι και σωματικῶς τιμωρῶας ύποσθησονται, και έξο ια καρυδοθήσονται.

12. Cum ergo duæ istæ Novellæ ad verbum deliniant, cum laicis vestibus exercitationem peragi;

Math. xxiii, 24.

(7) Τό ιζ κεφάλαιον του δ, βιβλίου των Βασιλικών. In Balsamone ad canonem 3 synodi CP. prima et secunda, τῶ ιζ κηρ. του α' τίτλου του

άρχῶσαι χρόνος. Ει δέ τις παρὰ ταῦτα διαπράξειται τόν μὲν η̄ρουμένον τῆς η̄ρουμένηας εκκίπτορτα πινδελαν τῆς ἀταξίας τῆν ἐν ὑποταγῇ διαγωγῆν έφρυρλοσκείν, τόν δὲ μονάσαντα ἐν ἑτέρῳ μοριῷ, τῆν μοναχικῆν ἀρχίθειαν φυλαττοῦση, παραδίδοσθαι. Του γουὺν κανόνος ταῦτα διοριζομένου, και ὑποτυπῶντος, τῆν μὲν δοκιμασίαν τῶν ἀσυνθῶων ἀγωνιστῶν διὰ τριετίαν γίνεσθαι, τῶν δὲ συνθῶων και εὐλαθῶν δ' ἐξημηνιαίου καιροῦ, και ἄλλως τινὰ τῶν ἀπάντων μῆ μετασχηματίζεσθαι: πῶς οἱ και μετασχηματισθέντες ὡς ἰθαγενεῖς και τρόφιμοι και συμφυλίται ἡμῶν παραχωρηθήσονται, κατά τὸ του μονάδος βίου πρός τά λαϊκά μετασχηματισμόν,

ια. Ἄλλ' ἴσως ἔρρῶσιν ὡς ὁ κανὼν περὶ βρασφορούτων οὐ θεαλέγεται, περὶ δὲ μετασχηματισομένων διακονικῆς ἀποκάρσιως; πρό παραδρομῆς του ἔμπροθέσμον καιροῦ· και διὰ τουτο τῶν μὲν βρασφορησάντων και τῆς προθεσμίας ἀναμενόντων τὸ πλήρωμα ὑπερηγορεῖ, τῶν δὲ κατεπειγόντων αὐτῆς πρό τῆς τριετοῦς προθεσμίας τὸ ἀγγελικὸν δέξασθαι στρατολόγημα κατηγορεῖ. Οὐδὲ γὰρ θέλει τὸν ἀπόμυτον πρό τῆς μάλης κρινόμενον ὡς κρύμαχον μάχεσθαι, οὐδὲ τὸν ἀκάλαιμον πρό τῆς πάλης φαίνόμενον ὡς παλαμναῖον ἀντιπαλαμῆσθαι, ἵνα μῆ τῶ στρατολογῆσαντι και ἑαυτῷ και τοῖς λοιποῖς μαθηταῖς γίνωνται τὰ νικητήρια αἰσχυντήρια, και τὰ ἐμφανιστήρια ἀφανιστήρια. Ἀκουσάτωσαν οὖν και πρός ταῦτο οἱ καινοὶ τουτῶν νομοθέται και πρόσφατοι, οἱ τῆν ἀμμηλον καταπίνοντες, και τόν κῶνωπα διυλιζοντες· ἡ πέμπτη Ἰουστινιάνειος Νεαρᾶ, ἡ ἐν κεφαλαιῷ τρίτῳ του ια' τίτλου του Νομικανόνου καταστρωθείσα, ψηφὶ ταῦτα βητῶς· Οἱ παραγγελλοντες εἰς μονίρη βίον, εἴτε ἐλευθῆροι εἴτε δοῦλοὶ εἰσι, πρότερον τριετίαν προσκαρτερεῖτωσαν, κουρῶ τε και ἐσθήτη χροῦμενοι τῶν λαϊκῶν, και τὰς Γραφὰς μανθάνοντες και τῆν εὐχην αὐτῶν ὁμολογοῦντες, και τῆν ἄλιαν του θέλειν μονάσαι, μήποτε ποτηρᾶ ἔστι, και ρουθετῆσθωσαν· και εἰ προσκυρτερήσουσι τῆν τριετίαν, και ἀξιοὶ φανῶσι του μονάσαι, τότε κειράσθωσαν, και τῆς δουλείας ἐλευθεροῦνται. Τὸ ιζ' κεφάλαιον του δ' βιβλίου των Βασιλικῶν (7), βητος δν τῆς μονίρη βίον, ταῦτα μέρως διερζίεται· Πᾶσι δὲ καθάπουε τοῖς ἐν κοσμηκῶ ἀναστρεφόμενοις, και μάλιστα τοῖς τῆ σκηρικᾶ μετερχομένοισι, ἀνδράσι και γυναιξι, και μῆν και ταῖς προϊσταμένοισι, ἀπαγορεύομεν κερρησθαι σχήματι μοναχοῦ ἡ οἰφθήποτε τρόπω τουτο μιμῆσθαι· ἐπισταμίειων πάντων τῶν τοῖ μῶντων ἡ χρῆσασθαι τῷ τοιοῦτῳ σχήμυτι, ἡ μιμησσοθαι, ἡ έμπαλζειν ολανθήποτε εκκλησιαστικην κατάτασιτ, ότι και σωματικῶς τιμωρῶας ύποσθησονται, και έξο ια καρυδοθήσονται.

13. Τῶν γουὺν διτιῶν τουτων Νεαρῶν διοριζομένων βητῶς μετὰ λαϊκῶν ἐσθήτων τῆς ἑν ινασλιν

δ' βιβλίου των Βασιλικῶν. Nunc lib. iv, tit. 1, cap. 16, in synopsis 17. Hic ergo interserendum videtur, τῶ α' τίτλου.

γίνεσθαι · οὐδὲ γὰρ εἶποι τις τοὺς μίμους διὰ τρι-
χῶν ἀποκάρσεως, καὶ ἁγίας εὐχῶν τελετῆς μιμεί-
εσθαι τὴν μοναδικὴν βιοτὴν, κἀντεῦθεν νοεῖσθαι καὶ
μετασχηματισμὸν τὴν ἀπόκασιν · πῶς αὐτοὶ ἐν-
θουσιῶντες σατανικῶς ἀσχημονοῦσι φαυλιστικῶς
κατὰ τῆς μονοτρόπου διαγωγῆς; ὅπου γὰρ ὁ κατα-
πρωθεὶς ἄνωθεν εἴ κανὼν τῆς ἐν Κωνσταντινουπό-
λει πρώτης· καὶ δευτέρας συνόδου, εἴπερ εἶχε
ζῶσαν ζωνὴν καὶ ὠλενίστι καὶ παλάμαις ἐστήρικτο,
οὐ κοτύλαις ἐλίγχνον, ἀλλ' ὄλοις πίθοις, αὐτοὺς ἄν
ἐπεστῆμισεν. Ἰδοὺ γὰρ καὶ αὐτὸς ὑπὸ Πατέρων
ἁγίων τελεσφορηθεὶς καὶ ἡλικιωθεὶς, καὶ ὑπὸ Πνεύ-
ματος ἁγίου ὀμματωθεὶς, ὑπὸ τούτων τῶν ὑποκρι-
τῶν ἐρωτώμενος, ὅπως ἡ τοῦ μετασχηματισμοῦ ση-
μασία νοεῖται καὶ ἐκλαμβάνεται, κατὰ Στέντορα
κίεραγεν · Οὐκ ἔστι τὸ μοναχικὸν σχῆμα τελείωσις
καὶ ἀπόκασις, ἀλλὰ μοναχικῶν ἀμφίων περιβολή.
Δύο γὰρ προτίθησι σχήματα, κοσμικὸν καὶ μοναχικὸν,
καὶ φησι πρὸ τῆς τριετίας μηδένα τὸν μοναχικὸν κατα-
ξιοῦσθαι σχῆματος, εἰ μὴ ἐν σχῆματι κοσμικῶ ἦνυσέ
τις βίον μοναχικόν · τότε γὰρ καὶ ἐξαμηνιαῖος πρὸς
δοκιμασίαν ἀρκέσει καιρὸς.

ιγ'. Εἰπάτωσαν τοίνυν αὐτοὶ, πῶς ὁ μετασχημα-
τισμὸς εἰς ἀπόκασιν ἐκληφθήσεται; τοῦ κανόνος
μειντημένου καὶ σχήματος κοσμικοῦ. Ἐὰν ἡ τοῦ
σχήματος σημασία ἀντὶ τελειοποιῦ ἀποκάρσεως
ἐκληφθῆ, νοηθεῖη καὶ τὸ εὐαγγελικὸν ῥῆμα (8) τὸ
λέγον, Παράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τού-
του, εἰς ἀποκάρσεως σημαίνόμενον, ὅπερ ἔστον.
Ἐσαύτως καὶ τὸ, Ἐσχηματίσατο φίλαν, καὶ,
Ἐσχηματίσατο δικαιοπραγίαν, καὶ τὰ λοιπά. Τού-
των δὲ οὕτω μὴ ἐκλαμβάνομένων, ἄραρε μοναδικὸν
εἶναι σχῆμα μὴ μόνον τὸν μετὰ ἀποκάρσεως μετα-
σχηματισμὸν, ἀλλὰ καὶ τὸν δι' ἐσθήτων μοναδικῶν
μεταμφιασμὸν. Πῶς δὲ τις ἀπροσπαθῆς διαγνώμων
εἴπη σχῆμα μοναδικὸν εἶναι τὴν τελείαν ἀπόκασιν,
τῆς διαληφθείσης Ἰουστινιανέου Νεαρᾶς λεγούσης
κολάζεσθαι τὸν κατὰ μίμους ἐμπαίζοντα τὸ μονα-
δικὸν ὀπισθόποτε σχῆμα; Εἰ κατ' αὐτοὺς τοὺς
φιλομαθεῖς νοηθεῖη ἡ σημασία τοῦ σχήματος, εἴπη
τις πάντως καὶ τοὺς ἀκαιοκόμας μίμους καὶ ὄρη-
στάς, τοὺς ταῖς θριξίν ἐπιγανυμένους, ἢ ἐπὶ τῇ τῆς
κεφαλῆς νοερεῖ τιμιότητι τὴν χρυσιζούσαν τριχί (9)
κατὰ μίμησιν ἀποκείρεσθαι · καὶ τὸν χθὲς ὑπὲρ
χρυσίου πολὺ καὶ τοπάζιον τῆς κορυφῆς ἀγαπῶντα
τὴν τριχῶσιν, ὀβολοὺς λεπτοῖς αὐτὴν προϊέμενον,
καὶ κατὰ μαστιγίας πολιτευόμενον · ὅπερ πᾶσαν
ὑπερβαίνει λόγου σαθρότητα.

ιδ'. Συνάγεται τοίνυν ἐξ ἀληθῶν καὶ ἀναντιρρή-
των προτάσεων μὴ μόνον τὴν ἀδοκιμαστον ἀπόκα-
σιν ἀπὸ τοῦ κανόνος κολάζεσθαι, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν
μετασχηματισμὸν. Καὶ ὡςπερ ὁ τελείας τυχὼν ἀπο-

⁸ I Cor. vii, 31.

(8) *Εὐαγγελικὸν ῥῆμα*. Evangelium de toto Novo Testamento dictum notavi olim ad Epistolam Clementis.

(9) *Χρυσίζουσαν τριχί*. S. Livinum S. Bonifi-

A nec enim dixerit quis mimos per capillorum tonsu-
ram, et sanctam precum initiationem, vitam mona-
sticam imitari, indeque per habitum mutatum
intelligi tonsuram; quo modo li Satanico furore
correpti, improbe et contemptum fœda faciunt ad-
versus solitarium vitæ statum? quamloquidem
supra insertus canon quintus Constantinopolitanæ
synodi primæ et secundæ, si viva voce uteretur, si
ulnis manibusque consisteret, non cotylis repre-
hendens, sed totis doliis, eorum os obturaret. Ecce
enim is a sanctis Patribus perfectus editus, et
adultus, atque a Spiritu sancto oculatus, per hæc
hypocritas et simulatores interrogatus, quo pacto
transfigurationis denotatio intelligenda sit ac su-
menda, instar Stentoris clamavit: Non est mona-
chalis habitus et figura, consecratio tonsuraque,
sed monachicorum indumentorum amictus. Duos
namque habitus proponit, sæcularem et monacha-
lem, aitque, ante triennium neminem monastico
habitu donari, nisi si in mundano habitu vitam
monachi peregerit; tunc enim semestre tempus ad
probationem suffecturum.

13. Dicant ergo ipsi quo modo habitus trans-
formatio in tonsuram accipietur? cum etiam habi-
tus mundani canon meminerit. Si habitus notatio
pro tonsura perfectionis effectrice seu consecrante
sumatur, illud quoque evangelicum dictum: *Præ-
terit enim figura hujus mundi*⁸, in significatione
tonsuræ intelligatur; quod absurdum est. Similiter
cum vulgo dicitur, Amicitia habitum præ se tulit,
figuram et habitum justæ actionis prætexuit, et
reliqua. Quæ quoniam ita non accipiuntur, constat
monachalem habitum esse, non modo habitus
transfigurationem cum tonsura, sed etiam per ves-
tes monasticas amictus permutationem. Qua vero
ratione quis affectu carens dijudicator dixerit ha-
bitum monachicum esse perfectam tonsuram, cum
citata Justiniani Novella puniri dicat eum qui in-
star mimorum in monachicum habitum qualiter-
cunque illudit? Si secundum ipsos discendi cupi-
dos habitus significatio intelligatur, dixerit quispiam
omnino, etiam intonso mimos et saltatores, qui
capillis magis exsultant, quam intelligente capitis
excellencia, capillum aurei coloris per imitationem
detondere; eumque cui heri plusquam aurum
multum et topaziumcarum erat verticis capillamen-
tum, illud minutis obolis deponere, ac in modum
flagrionum degere; id quod omnem exsuperat ser-
monis putiditatem.

14. Itaque ex veris, claris et indubitatis pro-
positionibus colligitur, non solum inexploratum
tonsuram a canone puniri, verum etiam ipsam ha-
bitus mutationem. Et quemadmodum, qui perfe-

cius describit, *capillis flavis et plantis, commixtis canis*. Ita enim meo iudicio emendandum est *val-
mis*.

etiam tonsuram, ante triennii statutum tempus consecutus est, professionem repudiare, et ad vitam sæcularem reverti prætextu tonsuræ nequam canonicæ, non permittitur, sed alteri monasterio quod disciplinam exactam observet traditur; ita qui rasum gestavit, ante triennium non exaudiatur, si dixerit: Pœnituit me; videtur enim mihi vitæ monasticæ onus gravissimum, ac velut pondus abjurgandum et refugiendum: volo igitur animæ ratem non amplius pondere monastici status submergi, sed cum laicis velis atolli. Audlet potius: Licebat tibi cum Prometheo hæc prius considerare, et in habitu laici sufficientem virum tuarum probationem ac experientiam capere; quia vero sponte probationi renuntiasti, habitumque monachorum assumpsisti, non amplius propter insipientem tuum Epimethium permitteris redire male, unde bene existi; sed cogaris tanquam hos jugi inexpertus, agnoscere possessorem tuum Deum, et tanquam sinitus præsepe domini sui⁶: quod si ad debitum non probe fideliterque conponis ac geris te, neque in via testimoniorum tuorum das professionem, episcopalis sententiæ jurisdictioni traderis, tum conjiceris in carcerem. Amen, Amen dico tibi, non exies inde, nisi deposueris quo reddas novissimum quadrantem tonsuræ⁷.

15. Ad hæc dicent: Quare cum decernat canon, nominem habitu mutari ante triennii transcursum, qui hodie per totum orbem terrarum monasteriis præsent, eos qui accedunt ad ipsos, absque unius fere diei in monastica vita mora, non solum sine delectu, habitu et nomine allo donant, sed etiam per tonsuram consecrant? Si verba canonis intelliguntur accipiunturque sicut supra dictum est, monachorum præpositi eos qui in monasterio per statum monasticum commorari, vitamque monachorum ducere postulabant, debuerunt non absque multa inquisitione admittere, ac canonicum oraculum edocere, ac demandare ut cum laico habitu prius exercerent, sicque postea instar monachorum mutata veste induerentur: quo nullatenus per ipsos facto, ii qui rasa induerunt spe probationis ac respicientiæ allevantis inceptum quod vires excedat, veniam ut culpæ non amnes merebuntur; præpositi vero et susceptores, qui divini canonis sententiam violarunt, pœnis canonicis subjicientur.

16. Audiant ergo etiam ad hæc, laudatum quidem canonis decretum et oraculum, recte Dei gratia elucidatum fuisse ac interpretatum: monasteriorum autem præpositos nihil plane facere quod non sit canonicum, neque Patribus adversari, dum accedentes ad eos, illico in monachalem habitum transformant, aut per tonsuram consecrant. Caput enim tertium primi tituli libri quarti

⁶ Isa. 1, 3. ⁷ Matth. xxv, 96.

ἀ κάρσεως πρὸς τῆς τριετοῦς προθεσμίας οὐ σύγχο-
ρεῖται τὴν διαγωγὴν ἀθετησαί, καὶ εἰς βίον μετεν-
χθῆναι κοσμικὸν διὰ τὴν τῆς ἀκανονίστου ἀποκάρ-
σεως πρόφασιν, ἀλλ' εἰς ἕτερον μοναστήριον πειρα-
δίβοται μοναδικὴν ἀκριβείαν συντηροῦν· οὕτω καὶ ὁ
βασσοφορήσας πρὸς τῆς τριετίας οὐκ εἰσακουσθήσεται,
λέγων· Μετάμελος γέγονα· λογίζεται γὰρ μοι τὸ
φορτίον τοῦ μονήρους βίου βαρύτερον, καὶ ὅσον εὐχθῶ
ἀπώμοτον· θέλω οὖν μὴ ἐπὶ πλέον καταποντούσθαι
τὴν ψυχὴν [L. τὴν τῆς ψυχῆς] ὀλκάδα μετὰ τοῦ βάρ-
ρους τῆς μοναδικῆς καταστάσεως, ἀλλὰ μετὰ λαϊκῶν
ὄντων μετεπιτρέσθαι. Ἀκούσει δὲ μᾶλλον ὡς Ἐξῆν
σοι μετὰ Προμηθεὺς ταῦτα προδιασκέψασθαι, καὶ μετὰ
σχήματος λαϊκοῦ τῆς δυνάμεώς σου λαβεῖν ἀρκούσαν
δομικὴν καὶ ἀπίπειραν· ἐκονεὶ δὲ τῆ δοκιμασίας ἀπο-
ταξάμενος, καὶ κατὰ μοναχοὺς μετασηματισθεὶς, οὐκ-
εἶ διὰ τὸν ἀσυνετόν σου Ἐπιμηθεά παραχωρηθῆση
ὑποστρέψαι κακῶς, ὅθεν ἐξῆλθες καλῶς· ἀλλ' ἀναγ-
κασθήσῃ, ὡς βροῦς ἀπειρέζυγος, ἐπιγνώνας τὸν πτη-
σάμενόν σε θεῖον, καὶ ὡς ὄνος τὴν φάτνην τοῦ Κυρίου
αὐτοῦ· καὶ εἰ μὴ εὐσυνθετεῖς πρὸς τὸ ὄφλημα, μη-
δὲ δίδως ἐν τῇ ὀψί τῶν μαρτυρίων σου τὸ ἐπάγγελμα,
παραδοθῆση τῇ δικαιοδοσίᾳ τῆς ἐπισκοπικῆς ἀπο-
φάσεως, καὶ ἐμδληθῆση εἰς φυλακὴν. Ἀμήν, Ἀμήν
λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν, [εἰ μὴ κατὰ δὴ
ἀποδοῦναι τὸν ἔσχατον κεδράντην τῆς ἀποκάρσεως;

15'. Ἐπὶ τούτοις ἐροῦσι, Καὶ πῶς τοῦ κανόνος
διορισμένου μὴ μετασηματίζεσθαι τινα πρὸς τὸ
τριετίαν παραδραμεῖν, οἱ σήμερον κατὰ πᾶσαν τὴν
οἰκουμένην ἡγουμενεύοντες τοὺς προσερχομένους
αὐτοῖς, μηδὲ διημερεύσαντας σχεδὸν εἰς πολιτεῖαν
μοναδικὴν, οὐ μόνον ἀποκριματιστικῶς μετασημα-
τίζουσι καὶ μετονομάζουσιν, ἀλλὰ καὶ τελειοποιοῦσι
δι' ἀποκάρσεως; Εἰ τὰ τοῦ κανόνος νοοῦνται καὶ ἐκ-
λαμβάνονται καθὼς ἀνωθεν εἰρηται, ὤφειλον οἱ τῶν
μοναχῶν καθηγηταὶ τοὺς ζητοῦντας διὰ μοναδικῆς
καταστάσεως; ἐν μονῇ διατρέβειν, καὶ κατὰ μοναχοὺς
πολιτεύεσθαι, ἀπολυπρᾶγμα μὴ παραδέχεσθαι,
ἀλλ' ἀναδιδάσκειν τὸ κανονικὸν θεσπιώδημα, καὶ ἐπι-
τρέπειν μετὰ λαϊκοῦ πρότερον γυμνάζεσθαι σχήμα-
τος, καὶ οὕτω κατὰ μοναχοὺς μετασηματίζεσθαι·
τοιούτου δὲ τινος μὴ γινομένου παρ' αὐτῶν, οἱ μὲν
βασσοφορήσαντες, ἐλπίδι δοκιμασίας καὶ μεταμέλου
κουφίζοντες τὸ παρὰ δύνειν τὸ ἄγλημα, συγγνωστῶς
ὡς ἀκατάγνωστοι ἔσονται· οἱ δὲ τὴν τοῦ θεοῦ κανό-
νος περιλήψιν ἀθετήσαντες καθηγηταὶ καὶ ἀνάδοχοι
εὐθύνας κανονικαῖς καθυποβλήθησονται.

15'. Ἀκούσάτωσαν τοίνυν καὶ πρὸς ταῦτα ὡς τὸ
μὲν διαληπτὸν κανονικὸν θεσπιώδημα καλῶς, διφωτι-
σθῆ καὶ ἡρμηνευθῆ τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ· οἱ δὲ καθη-
γηταὶ τῶν μοναστηρίων οὐδὲν τι ποιοῦσιν ἀκανονι-
στον, οὐδὲ τοῖς Πατράσι ἐναντιοῦνται, τοὺς πρῶτερ-
χυμένους αὐτοῖς ἀπεντεύθην κατὰ μοναχοὺς μετα-
σηματίζοντες, ἢ καὶ τελειοποιοῦντες δι' ἀποκάρ-
σεως Φησὶ γὰρ τὸ γ' κεφάλαιον τοῦ α' τίτλου τοῦ ὁ

βιβλίου τῶν Βασιλικῶν, ὅπερ ἐστὶ νδ' (10) κεφάλαιον ἂν τῆς ρκγ' Ἰουστινιανέου Νεαρᾶς, ταῦτα βητῶς· *Εἰ τις δὲ εἰς μοναχικὸν βίον ἐλθεῖν βουληθεῖται, καλεσόμεν ἴνα, εἰ μὲν γνῶριμὸς ἐστίν, οὐδεμιᾷ τύχῃ φλοσκειται, ὃ ἡγούμενος τοῦ μοναστηρίου, ὅτε συνίδη, τὸ σχῆμα αὐτῷ παρασχῆ· εἰ δὲ μὴ γνωρίζεται εἰ οὐδὲποτε ὑπόκειται τύχῃ, ἐντὸς τριῶν ἐνιαυτῶν μὴ λαβεῖν αὐτὸν τὸ μοναχικὸν σχῆμα· ἀλλ' ἐντὸς τοῦ εἰρημέρου χρόνου ἀποπειράσθω τῆς τούτου ἀναστροφῆς ὃ ἡγούμενος τούτου.* Καὶ ὃ μὲν κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ (11) συνόδου, διοριζόμενος τὸν δωδεκαετοῦς ἡλικίας (12) γενόμενον ἀποκείρασθαι, προστίθῃσι παρὰ τῷ προέδρῳ κείσθαι τὴν τούτου δοκιμασίαν, εἰ τὸν χρόνον αὐτῷ ἀξήθηται λυσιτελέστερον ἡγεῖται τέσταςιν.

ιζ'. Οὐδὲν τοίνυν ἀπεικὸς οὐδὲ ἀκανόνιστον οἱ καθηγῆται διαπράττονται, τοὺς προσερχομένους αὐτοῖς μετασηματίζοντας ἀπεντεύθεν, καὶ μὴ ἀναμένοντας τριετίαν παραδρομῆν. Ἐνεδόθη γὰρ αὐτοῖς ἀπροκριματίστω τούτω ποιεῖν. θεῶν ὃ προσερχόμενος ἰθαγενὴς ἐστὶ καὶ ἐγχώριος, καὶ ἄλλως πως γνωστός αὐτοῖς. Δι' ὃ καὶ ἄλλην σφραγίδα τοὺς δρώντας ἀναδιδάσκουσιν τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ τὰ ἐπίσημα ἐπέθεντο τούτοις, τὰ ἱερῶτατα ἄμφια. Τὴν μὲν τελειοποιοῦσαν ἀπόκρῃσιν ἀνήρτησαν οὐ χάριν δοκιμασίας, ὡς οἱ δεινοὶ τοῦ ψεύδους λογιστὰί φασι, καὶ τὴν ἀλήθειαν κιδδηλεύοντες, οὐδὲ ὡς τρυτάνην ἀμφιρῆσπον τὸν μετασηματισμὸν πεποιήκασιν· ἀλλ' ἵνα διὰ μαθητείας ὃ μετασηματισμοῖ; γλακτοτροφηθῆ, δι' ὑπακοῆς μαιρακιοθῆ, διὰ προσευχῆς ἡλικιωθῆ, δι' ἐγκρατείας ἀρβενωθῆ, καὶ διὰ ταπεινώσεως τελεσφορηθῆ, καὶ οὕτω, καθὰ τις ἀνεπίληπτος στρατιώτης Χριστοῦ, τῷ στρατολογήσαντι αὐτὸν παραστῆ γεννάδας, ὀπιτοπάλας, ἀκοντιστής, τὴν ἀγνείαν ἐνδεδυμένος ὡς θώρακα, ὡς θυρεὸν τὴν μετάνοιαν, ὡς κόρυθα τὴν ὑπακοήν, ὡς τόξον τὴν προσευχὴν, ὡς δόρυ τὴν ἡσυχίαν, ὡς φάσγανον τὴν ἐγκράτειαν, ὡς κούλεδν τὴν ὑπομονήν, καὶ ὡς σάκος ἐπιταθόειον τὴν ταπεινώσιν· καὶ ἀπλῶς ἀγωνιστής ἐτελέστατος, μήτε διὰ τὸν ἐμπρόσθιον πόλεμον τοῦ Σατᾶν τὸν ἀναιδῶς δηλαδὴ καὶ κατὰ πρόσωπον ὑπανεῶντα καλινδρομῶν, μήτε διὰ τὸν οὐρατον καὶ ἀφανῆ ἐμπροσθοδρομῶν· ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς ἀγχιμάχοις τῶν παθῶν λογισμῶς προθρῶσκων ὡς τις ἀκαταμάχητος, ἐν δὲ τοῖς ὑπόουλις καὶ ἐνεδρεύουσι παρεκκλίνων ὡς τις ἀνεπιθούλευτος· τοὺς ἐκ δεξιῶν τῆς νίκης καιροσκοποῦντας τὴν ἔφοδον εἰς δεξιᾶς συνέσεως ἀμυνόμενος, καὶ τοὺς ἐξ ἀριστερῶν κατατρέχοντας κατεδοξάζων ἱεροῖς ψαλτιφθήμασιν. Ὁ γὰρ ἀληθῆς στρατιώτης τοῦ θεοῦ οἶδεν ἐπὶ δεξιᾶ

Basilicorum, quod est caput 54 Novellæ 123 Justiniani, hæc ad verbum continet : *Si quis vero ad monasticam vitam velit accedere, jubemus ut si sit quidem notum eum nulli esse conditioni subjectum, monasterii præfectus, quando hoc cognoverit, habitum illi præbeat : sin autem nescitur an ulli sit conditioni subjectus, intra tres annos monasticum habitum ne accipiat ; sed intra dictum tempus, ejus vitæ conversationis, is qui ipsius hegumenus est, periculum faciat.* Canon quoque Trullani concilii, qui desinit ut duodecim annos natus tondeatur, adjicit, in potestate præsidis esse ejus probationem, si tempus ei augeri conducibilis duxerit ad introductionem et constitutionem in vita monachali.

17. Nihil ergo indécens aut contra canones monasteriorum præfecti perpetrant, quando eos qui accedunt ad ipsos, delinè habitum transmutant, nec expectant elapsam triennium. Concessum quippe ipsis est hoc indiscriminatim facere, cum qui accedit ingenuus est et loci incola, vel alio quovis modo illis notus. Quocirca et aliud signum, quod intuitos docet ovillis ipsius insignia, imposuerunt iis, sanctissima nempe indumenta. Porro perficientem et consecratricem tonsuram suspenderunt, non probationis gratia, quemadmodum aiant graves mendacii ratiocinatores, veritatisque adulteratores, neque mutationem habitus instar trutinæ in utramque partem vergentis effecerunt ; sed ut qui habitum est transfiguratus, per disciplinam lactetur, per obedientiam adolescat, per orationem juvenescat, per continentiam virilitatem sumat, et per humilitatem absolvatur ; sicque tanquam inculpatus Christi miles ei qui conscripsit ipsum assistat strenuus, armatus luctator, jaculator, castitatem indutus sicut thoracem, pœnitentiam velut clypeum, obedientiam quasi galeam, orationem tanquam arcum, et sagittam, silentium et quietem veluti hastam, continentiam ut ense, patientiam ut vaginam, atque humilitatem loco scuti septem pellibus bubulis constantis ; denique perfectissimus pugnator, qui neque propter Sathanæ pugnam anteriorem, quæ nempe impudenter et ad faciem occurrit, remeet, neque propter posteriorem ac latentem antè accurrat ; verum in cominus præliantibus affectuum cogitationibus, prosiliat quasi aliquis inexpugnabilis, in subdolis autem, occultis et insidiantibus declinet ad modum hominis ab insidiis tuti : tum eos qui a dextris invadendæ victoriæ occasionem observant,

(10) νδ'. Minus bene δ'. loco paulo ante citato Balsamonis, in utraque editione, Parisiensi et Anglicana.

(11) Ἐν τῷ Τρούλλῳ. Οἶκος ἦν οὗτος περιφανῆς ἐν καλῶ τῶν βασιλείων Κωνσταντινουπόλεως κείμενος, ait Blastares in Prælatione ; sed ediderunt βυζαντιλῶν, sicut initio ejusdem Præfationis οἰκονομίαν posuerunt pro οἰκοδομίᾳ, et post unam par-

nam ἐκφῶσιν loco ἐπίστασιν, et ubi de synodo Carthaginiensi, Σαρινόσῃ, quæ est Καίσαρινόσῃ, circa lincem vero οὐκίχου; vice οὐκίχου; denum in fine ἐδίξαστο pro διετάξαστο. magna securitate, ut passim.

(12) Δωδεκαετοῦς ἡλικίας. Verum ille canon 40 Trullianus οὐχ ἤττωσιν ἢ δεκαετῆ; habet.

per dextram intelligentiam propulset, eosque qui a sinistris Incurrunt sagittet sacris Psalmorum canticis. Verus quippe Dei miles novit ad dexteram pariter et sinistram rigidum salutis telum vertere.

18. Cum ergo militem Dei constituerit eum qui suscipitur ille qui suscipit, eum qui deducitur ductor, discipulum magister, ipsum Regi et Deo ostendit, ut solers exercitus dux, atque lenibus colloquiis priorum ejus ad Deum professionem persecundum juramenti expers propositum firmare nititur. Id quod etiam fieri solet in terreni regis militibus diligentis. Verum hic quidem sola conscriptio militaris servitii peragitur; illic vero et mundanæ captivitatis liberatio donatur. Nam carnalem pedicam quam ipsi Satan Injecerat, per gladium carnis ac spiritus diviso rem scindit⁹. Tum sicut hominem qui compedes mundani carceris effugit, commilitones atque comites eum excipiunt, ut magnum Paulum custodes carceris; et quemadmodum aliquid a latronibus raptum vel in captivitate ductum, atque a latronum manibus aut e captivitate liberatum salutant, osculantur, amplectuntur, ac per unguentum et aromata arte confecta suscipiunt¹⁰; denique post divinum osculum succedit lampadum gestatio, cum deductione et victoriæ canticis.

19. Eo modo eaque causa per me interim intelligitur, inexploratorum ignotorumque illam tonsuræ consumptionem suspendi ac differrī; non sane ut instar scenicorum sanctum monachorum habitum ludificentur, et instar canum ad suum vomitum revertantur¹⁰. Rasophorus itaque qui a præposito suo admonetur, per tonsuram consecrari, et muneris gratiam differt, quin etiam potius causificatur, in sua potestate esse, mala pœnitentia duci, atque ad mundanam redire priorem conversationem, similis est homini in maris pelagus delapso, et ad salutem quidem invenendam pedibus manibusque connitenti, dexteram vero trahentis. Ipsum ad salutem aversanti; homini qui quærat fenoris excisionem, et fenoratoris acceptilationem dirumpat; homini qui terræ semina mandat, nec spicas tollit; aut juxta convenientiorem sermonem, viro verberoni qui vellet per ignem transire, quod pedicæ molestiam non terret; viro qui metueret cum armis validis pugnare, aggredieretur tamen pugnam sine armatura; viro qui plenum lumen gigantis seu solis repudiat¹¹, sibi que cæcutienti parva scintilla mederi vult; viro denique qui portus salutem pro naufragio reputabit.

20. Hæc nobis ita dijudicata et decreta sunt; sic divini canonam ardua elocutio complanata

⁹ Hebr. iv, 12. ¹⁰ Act. xvi, 23 sqq. ¹¹ Prov. xxvi, 11; II Petr. ii, 22. ¹² Psal. xviii, 6.

(15) *Στρατιωτικῆς δουλώσεως*. Qua de servitute militiæ ediri velim nunquam laudatum satis Valesium in Annotationibus ad Eusebium et ad Eusebium. Chrysostomi locus est insignis, hom. 18,

A μεταγαγεῖν ἡδ' ἐκ' ἀριστερὰ τὸ ἀζάλευον τῆς σωτηρίας ἀκόντων.

17. Ὅταν τοίνυν καταστήσῃ στρατιώτην Θεοῦ ὁ ἀνάδοχος τὸν ἀναδεχθέντα, τὸν ἐδηγοῦμενον ὁ καθηγῆτης, καὶ τὸν μαθητὴν ὁ διδάσκαλος, ἐμφανίζει αὐτὸν τῷ βασιλεὶ καὶ Θεῷ. καθὰ τις στρατηγὸς δεξιῶς, καὶ μαλακαῖς ὁμιλίαις ζητεῖ τὴν πρὸς Θεὸν προτέραν ἐπαγγελίαν αὐτοῦ διὰ δευτέρας ἀνωρότου στηρίξαι προθέσει. Τούτο ὅπῃ συνήθως καὶ εἰς τὴν τοῦ ἐπιγελοῦ βασιλέως στρατολόγησιν γίνεται. Ἄλλ' ἐκεῖ μὲν μόνη ἀπογραφή στρατιωτικῆς τελείας· δουλώσεως (15)· ἐνταῦθα δὲ καὶ τῆς κοσμικῆς αἰχμαλωσίας; ἀπολύτρωσις διδοται. Τὴν γὰρ σαρκικὴν ποδοκᾶκην ἣν ὁ Σατὰν αὐτῷ περιέθετο, τέμνει διὰ μαχαίρας μεριζούσης σάρκα καὶ πνεῦμα. Καὶ ὡς; ἦδη τοῦ κοσμικοῦ δεσμοτηρίου τὰς ἀλυκοπέδας διαδράντα τὸν ἀνθρώπων δέχονται οἱ συστρατιώται καὶ συνηγῆτορες, καθὼς τὸν μέγαν Παῦλον οἱ δεσμοφύλακες· καὶ ὡσεὶ τινα ληστευθέντα ἢ αἰχμαλωτισθέντα, καὶ ἐκ τῆς ληστείας ἢ τῆς αἰχμαλωσίας ἐλευθερίαςαντα, κατασπάζονται καὶ ἀγκαλιζονται, καὶ διὰ μύρου καὶ ἀρωμάτων μυρεψικῶν ὑποδέχονται· καὶ τέλος διαδέχεται τὸν κατὰ Θεὸν ἀσπασμὸν λαμπροῦ χιτῆος καὶ προπομπῆς, καὶ νικητήρια ἕσματα.

18. Οὕτως καὶ διὰ ταῦτα κατανοεῖται τῶς; ἐμοὶ τῶν ἀδοκιμάστων ἀναρτᾶσθαι τὴν διὰ τῆς ἀποκάρσεως τελείωσιν· οὐ μὴν ἔνα κατὰ σκηπικοῦς διαπαίξωσι τὸ μοναχικὸν ἄγιον σχῆμα, καὶ κατὰ κύνας εἰς τὸν ἴδιον ἐμετον ἐπιστρέψωσιν. Ὁ γοῦν παρακαλούμενος ρασοφόρος· ὑπὸ τοῦ οἰκείου καθηγῆτοῦ τελειωθῆναι δι' ἀποκάρσεως, καὶ τῆς δωρεᾶς τὴν χάριν ἀναβαλλόμενος, μάλλον μὲν οὖν καὶ δικαιολογούμενος ἐπ' ἐξουσίας ἔχειν κακῶς μεταμέλεισθαι, καὶ εἰς τὴν κοσμικὴν προτέραν ὑποστρέφειν ἀναστρεφῆν, ὅμοιος τῷ πεσόντι πρὸς θαλάττιον πλάγος, καὶ ἀναβρῆχόμενος μὲν σωτηρίαν εὐρεῖν, ἀποστρεφόμενος δὲ τὴν δεξιάν τοῦ τούτου πρὸς σωτηρίαν ἐκκύοντος· τῷ ζητήσαντι χρεῶν ἐκκοπήν, καὶ τοῦ δανειστοῦ διαβρῆχσοντι τὴν ἀθώωσιν· τῷ κατὰ γῆς χῶσαντι σπόριμα, καὶ μὴ ἀνεχομένῳ τὸν ἀσταχυν· ἢ κατὰ λόγον ἁρμοδιώτερον, ἀνδρὶ μαστιγῆ θέλοντι διὰ πυρὸς διαλεθεῖν, ὅτι ποδοκίχης κᾶκωσιν οὐχ ὑφίσταται· ἀνδρὶ μετὰ σθεναρῶν ὄπλων δειλαινομένῳ μαχεσασθαι, καὶ τολμώντι τὴν μάχην ὀπλοφορίας ἀπάνευθεν· ἀνδρὶ τὰ φῶτα παραιτούμενον τοῦ γίγαντος, καὶ τὴν ἀβλεψίαν σκινθῆρι μικρῷ ἱεραπειούοντι· ἀνδρὶ τὴν σωτηρίαν τοῦ λιμένο; λογιζόμενον ναυάγιον.

19. Ταῦτα οὕτως ἡμῖν ἐγνωματεύθησαν καὶ διετυπώθησαν· οὕτως ἢ τῶν θείων κανόνων ἀνάπτυξ; ἐρ-

in epist. ad Hebræos. Τῶν ἐν ταῖς τάξεσι στρατιωτῶν, καὶ δούλων ὄντων, πολλᾶκις ἐν χρεῖα καθίσταται. *Sæpe indigent militibus qui sunt in ordinem relati, et qui sunt servi.*

est; sic asperum et impervium iter transitu facile et nocte tritumque redditum fuit, ut nobis interest videtur. Si ergo placeat quoque sanctitati tuæ, gratia Deo sit, sin minus, fiat quemadmodum in præmio tibi declaravimus.

μηναία ἐξωμαλλέθη· οὕτως ἡ τραχὺ καὶ ἀδιόδευτος εὐδιόδευτος κατέστη καὶ μαλακώτριτος, ὡς ἡμῖν τῶς δοκεῖ. Εἰ μὲν οὖν δόξει ἀρεστὴ καὶ τῇ σφιδάτῃ, χάρις τῷ Θεῷ· εἰ δὲ μὴ, γενέσθω καθὼς σοὶ ἐν τῷ προοίμῳ παρεβλήσωμεν.

INDEX ANALYTICUS

AD

THEODORI BALSAMONIS, ZONARÆ ET ARISTENI COMMENTARIOS IN CANONES SS. APOSTOLORUM, CONCILIORUM ET EPISTOLAS SS. PATRUM.

Revocatur Lector ad numeros crassiores textui insertos. Numerus Romanus tomam, Arabicus paginam indicat. Tomus secundus editionis Beveregii quam secuti sumus, apud nos incipit a columna 455 tomī nostri secundī.

A

Aaron in excusationem adductus, II, 44.
 Abdicare quid, II, 27.
 Abortivum de cibis medicamentis, I, 265.
 Abramius peccator, II, 280.
 Abscessu (In) quid, II, 4.
 De Absentia clericorum a suis ecclesiis, I, 250.
 De Abstinentia a carnibus et aliis, I, 54. De abstinentia a feminis, I, 516.
 St. b. Abundantio synodus, I, 561.
 Abusus eorum quos fecit Deus noxius est, I, 34.
 Accumbo idem est quod ἀνακίρω, I, 244.
 Accubitus quid, I, 244. Accubitus sterni in Dominicis locis, vel ecclesiis prohibetur, I, 245.
 Accusare non debent servi et liberti, et omnes infames persone, I, 665.
 Ad Accusationes non admittendi qui communione moti sunt, I, 665. Accusationem episcopi seu clerici primum quidem apud metropolitanam agitari: si autem, etc., I, 92. De accusatione episcoporum, I, 545, 95. De accusatione episcoporum, et clericorum, I, 138; II, 151. De accusatione presbyterorum et diaconorum, I, 516.
 Accusator testes domesticos non potest producere, I, 666. Accusator ante condemnationem habeat proprium honorem inconcussum, I, 544. Quos accusator vocare nequit in testimonium, I, 666. Accusatoris domestici testes qui dicantur, I, 666. Ut qui accusatur, vel accusat, si in loco, etc., locum sibi proximum eligat, I, 555.
 Accepit qui dicantur, II, 11.
 Acerbitas est animi perturbatio, I, 61.
 De Achar, II, 28. Lapidibus obruto, *ibid.*
 Achilles, Iudæi genus, I, 218.
 Omnis Actio venerabilis domo impetens quadraginta annos non excedit, I, 154, 652. Actio cuius metus causa est libera, et licet ei adversus quem agitur, etc., II, 55.
 Non actio, sed animi propositum punitur, I, 664. De actionibus clericorum inter se, I, 122, 530. De actionibus intendendis, et infra quod tempus pro regionibus aut diocesis occupatis, I, 155.
 Omnes Actores et rei per tria xxx dierum edicta accersentur, I, 544.
 Deus Adam nec mortalem fecit, nec immortalem, I, 615. De carne Adami, et ejus natura, I, 615. Ex primi parentis Adam peccato quidquam trahere infantes qui nati sunt, I, 616.
 De Admittendo facto ad sanctum hymnum, I, 251.
 Ἀδελφότης idem est quod ἀνεψία, I, 15.
 Adedatus similitudo, I, 602.
 Administratio rerum ecclesiasticarum ad quem pertinet, I, 26, 28. Ad administrationes publicas seipsum demittere non debet episcopus vel presbyter, I, 53. De sancta administratione, II, 171.
 Adolescentium Atheniensium insolentia circa sophistarum adventantium receptionem cum pompa, I, 210.
 Adoptio fit per sacras preces, I, 220. Adoptio imitatur naturam, I, 220. Adoptare filium prohibiti eunuchi, I, 220.

Adoptare licet etiam virginibus, I, 221. Adoptatos matrimonio minime jungendos cum liberis ejus qui adoptabit, I, 220.
 De Adoratione diebus Dominicis et a Paschate ad Pentecosten peragenda, I, 698.
 Adrianopolis episcopus, I, 678. Adrianopolitani animum sanguine cum quibusdam exulentis utuntur, I, 257. Adrumetana synodus, I, 561.
 Adversari, aut de re aliqua dubitare, ut differant, I, 102.
 Adultera possit appellari quæ cum viro dimisso colabat. I, 61. De adultera, et quæ dicatur, I, 258. De adultera recipiente, I, 259. Inter adulterum et fornicatorem differentia, I, 52. Adulterorum poena, I, 259. Adulteri poena ecclesiastica, I, 52. De adulteris, II, 58. De adulteris uxoribus, et earum maritis, I, 408. Adulteri crimen quæ personæ possint intendere, I, 408. In adulterio deprehensus in usum cleri gradum promoveri non debet, I, 10. Adulterium conversationis adventu admittitur, I, 425. Adulterium commississe se confessa mulier non condemnatur, I, 408. De adulterio, II, 157.
 Aegyptii episcopi condemnatione, I, 601. Aegyptii prodigiosa communio, I, 615. Impudentia et improbitas, I, 630.
 In Aedem sacram non introducenda jumenta, nisi maxima urgeat necessitas, I, 261. De sacris aedibus correptis, et earum restitutione, I, 313.
 Aetii officium parvi lucri, I, 57.
 Si quis agrotans fuerit baptizatus, non potest in presbyteratum evehi, I, 411.
 Aelia, ab Aelio Adriano sic dicta, I, 66.
 Aelia antiquitas Solyma et Jebus appellata, II, 114.
 De Aelia episcopo, I, 68. Patriarcha Hierosolymitano, I, 66.
 Aemilianus in synodo iudex accersitus, I, 662.
 Aequinoctium alias aliter, I, 5.
 Vernum Aequinoctium quid, *ibid.*
 De verno Aequinoctio, II, 215.
 Aerem digitis ferientes, I, 251.
 Aetius episcopus, I, 594.
 Affectio ex instrumento ejus qui percussit, apparet, I, 266. Affectui divinis in rebus non est indulgendum, I, 81.
 Affinitas spiritualis corporum, conjunctione major, I, 220.
 Afri dicti Carthaginienses, I, 567. Africa in multas provincias divisa, I, 509. De his qui in Africa non communiunt, et volunt trans mare se subducere, I, 612.
 Ἀγάπη, I, 214. Agapæ quæ dicantur, I, 465. Agapæ celebrare quomodo debeat, II, 17. De contentmentibus agapæ ex fide factas, I, 421. Agapæ in ecclesiis minime faciendæ, I, 245. De vocatis ad agapæ, I, 465.
 De Agapio, et Bagadio utroque vendicante episcopatum Bostræ, I, 678.
 Ab Agarenis in bello capti Christianorum infantes, I, 254. Romanis olividiti, et baptizati, *ibid.* Agaren: cur baptismum, et a quibus suscipiant, I, 254. Baptizati de uno, *ibid.* De Agarenorum infantibus baptizatis, I, 12.

Agere apud quocunque forum citra præjudicium unicuique non licere, I, 530.
 Agni loco qui Præcursoris digito monstrantis pingebatur, nunc imago Domini nostri in humana forma, I, 252. De agni sanguine quo inuncta Judæorum limina, I, 252. Ejus præfiguratio, *ibid.* De agni imagine qui digito Præcursoris monstratur, I, 252. Cum agnis ut lupus pasci dicitur, I, 470.
 Agrestium qui vinum dollis infundunt satanica operatio, I.
 Nec Agrigenas quidem in die Dominico operari debere, I, 257, 31.
 Agricolaus Cæsareæ Cappadociæ episcopus, I, 375.
 Agrum episcopatus vel monasterii non esse alienandum, I, 305.
 Αγραριοί, I, 546.
 Akeldama ut interpretatur, II, 146.
 Ἀκούσθησθα, I.
 Ἄκος, II, 8.
 Ἀκράδαντα, I, 285. Ἀκράδαντος, *ibid.*
 Alani sunt Pontica diocesis, I, 145.
 De Alanis metropolitano, I, 190.
 Ἀλάστρος qui, II, 174
 De Alea laicis et clericis interdicta, I, 62, 217.
 Alexander patriarcha Alexandriæ, I, 685.
 Alexandriæ archiepiscopus Dionysius, I, 606. Alexandriæ episcopi pecuniis corrupti, I, 91. Alexandrius thronus tertium locum occupat, I, 198. De Alexandriæ et Romanæ Ecclesiæ dissensione, I, 638.
 D. Alexius patriarcha, I, 415. Alexii monasterium, I, 345.
 Novella D. Imperatoris Alexii Comneni, I, 619. De Sponsalibus altera, II, 76. Alexii Comneni Constitutio, I, 80. Aurea bulla, II, 126. De conjuge D. Alexii Comneni gravi morbo laborante, II, 155. Alexiaca catechumena, I, 584.
 De aliena furtiva surripientibus, II, 172.
 De nihil alienando ex monasteriis, I, 565. Non alienabilia va-a pretiosa, sacra, I, 304. De alienandis infructuosis immobilibus ecclesiarum licentia facta, I, 304. De alienatione prædiorum ecclesiasticorum et aliarum rerum, I, 503, 504, 551, 560.
 Ad Altare licitum non est aliquid aliud offerre quam oleum ad luminare, I, 2. Que ad altare non offerenda, I, 2, 3. Solis sacratis ad altare communicare permittitur, I, 461. Ad altare ingredi laicis non licet, I, 461. Quod ad altare mel et lac offerre non oportet, I, 224. De licentia ad altare accedendi novuillorum, I, 239. Ad altare ingredi mulieres non oportet, I, 474. Sancta altaris non nisi a jrjunis hominibus peragi debent, I, 488. Altaria que per somnia, et vanorum homines revelationes ubilibet constituuntur, ea omnimodo reprobantur, I, 619. Altaria excitare nisi episcopo consentiente non licet, I, 191.
 Alypius in synodo iudex accernitur, I, 662. Atypius episcopus, I, 511.
 De prælio contra Amalech in quo sacerdotibus innixus erat Moses, I, 310
 Amasæus episcopus Basilii, I, 375.
 Amathuntis episcopus depositus, I, 536.
 Amatoria qui faciunt publicatis bouis exterminantur, I, 265. Amatorium conscripseris quid scribant, II, 122.
 Intra sacros Ambitus, cauponatoriam officinam proponere non oportet, I, 246. Sacri ambitus qui dicantur, I, 246.
 Si quis propter eam que existimatur exercitationem, Amiculo utitur, et tanquam habens ex eo iustitiam, eus condemnat qui, *etc.*, I, 421.
 Amitam qui duxit non potest esse clericus, I, 15.
 Ammon Adrianopolis episcopus, I, 678.
 Ammus monachus, II, 7.
 Amphiloehus Iconii episcopus, II, 47. Sancti Amphiloehii scripta canonica, II, 549. Ad Amphiloehium Basilii epistola canonica prima, II, 47. Epistola can. secunda, II, 75. Ad Amphiloehium epistola de ciborum differentia, II, 158.
 Pro Amuletis, et similibus sacerdotum quorundam accusationes, I, 228. Non solum alligata anuleta, *etc.*, I, 228. De amuletorum prædicatoribus, I, 227, 228. Amuleta, et talla pro corporali medela, vel aliqua alia re salutifera diaboli sunt circumventio, I, 229.
 Amyclinus episcopus Musalon, I, 578.
 De Anachoreticam vivendi rationem servare volentibus, I, 206.
 Ἀνακτιστω, I, 244.
 Anastasii papæ Romani epistola ad synodum de Donatistis ut ipsi recipiantur, I, 602.
 Anathematis definitio, I, 415. Anathemate percussus est Novatus, I, 69. Anathema est a Deo separatio, I, 565.

De his que sequuntur anathema, I, 565. De anathematizatis, I, 417, et seq. De anathematizanda hæresi, I, 25.
 Anatholius, Constantinopol. archiepiscopus, I, 147.
 De Ancilla que præter Domini sententiam nuperit, II, 98. Qui uxorem habet, et cum sua ancilla rem habet, *etc.*, I, 260. De ancillam in episcopo possidente, I, 221.
 Ancyra Galatiæ metropolis, I, 572. Ancyra ecclesia metropolitano Nazianzeno data, I, 88. De Ancyrana synodo, I, 575. Ancyra synodus Nicæna prior, I, 58. Ancyranæ metropolitani exsurrectio in metropolim Basilii, et Madytanam, I, 201.
 Ἀνεψιά, I, 45.
 Ἀνήκεστον, II, 8.
 Angelici hæretici, I, 468.
 De Angelos invocantibus, non Christum, I, 468.
 Ubi Anima versatur in periculo, vel alterius potior habenda cura non est, I, 81. Animæ delictorum correctio ut facile fiat, I, 524. Animæ inquinatio polluit, non corporis damnum, I, 50. Animæ vulnera magis ecclesiastica quam civili curatione indigent, I, 42. Animæ populi episcopo creditæ, I, 27. Animæ vice est sanguis in animalibus, I, 41. Animarum morbos curantibus etiam temenda que sunt summi juris, I, 281. Animarum monachorum et secularium cura sanctissimo patriarchis incumbit, I, 524.
 Animal a fera captum comedere non licet, I, 41. Animalia ad altare non offerenda, I, 2. De animalium interioribus, II, 58. Animalium sanguine utentes in quibusdam esculentis Adrianopolitani, I, 237. Animalia peccata que, I, 60. Corporalia comprehendunt, *ibid.* De animalia rationis expertia ineuntibus, I, 392. De animalia rationis expertia ineuntibus, et qui leprosi sunt, vel fuerunt, I, 394. Animalia hominum manibus constructa, ac utilitate delectantur, et mansuescunt, I, 582. Animale peccatum, I, 60.
 Animi tres velut partes, I, 61. Animi vitia et virtutes, I, 61. Animi propositum punitur, non actio, I, 664.
 Annorum lapsus non est proferendus, ut confirmetur quod non potest consistere, et sanctum commune effectur, I, 315.
 Ἄνωθεν, I, 31.
 Ἄνομοι qui nominati, I, 85.
 Antardi episcopus, I, 148.
 Sub Authemio et Sillicone cons. synodus, I, 652.
 Ἄντι, præpositio quomodo accipitur, II, 179.
 Antidori excogitata distributio, I, 451.
 Ἀντιμόσια, I, 267.
 Antiochia a Romanis aliena, I, 104. Antiochia civitas Syria, I, 429. Antiochia habet Orientis ordinationem, I, 145. Antiochia Pisdiam, I, 607. Antiochiæ quartus thronus, I, 198. Antiocheni sententia ab Alexandrino dijudicatur, I, 441. Antiocheo throno non permissa sunt ea que Constantinopolitano, I, 617. Antiochæna synodus ante Nicænam, I, 58. Adversus Paulum Samosatæum, *ibid.* Antiochenus episcopus habet sub se duas Phœnicias et Arabiam, I, 67.
 Ἀντίκων, I, 187.
 Antiqui mores servandi, I, 66.
 Antistes fleri invidus non cogetur quispiam, I, 539. De antistite qui Agarenum belli tempore enseni in ipsum vibrantem interfecerat, II, 101. Antistitum vita incalpata, I, 361. Antistitum ubique communia munus, et specialia que sunt, I, 535. Si antistes inops accedit, ut possit e ditiori monasterio sublevari, I, 324. De antistitibus suis negantibus subscriptiones in electionibus, I, 528. Antistitibus nonnulli permissum esse dicunt, ut ecclesiarum quidem thronis renuntient, et tamen antistitum dignitatem obtineant, I, 107. Antistitibus solis ligare, et solve concessum, et quibus permiserint, I, 515. Antistitum aliquot nomina, I, 584. Antistites ne se in eorum qui penitentiam agunt locum depriment, et cur, I, 361. Antistites panire quibus permissum, I, 565. De Antistitum absentia si detinentur ab Imperatoribus, vel a patriarchis, I, 357. Antistitum electio olim a civium multitudine Behai, I, 63. Antistites turpis lucri gratia ne exigant surum ab episcopis suis, clericis, et monachis, I, 290. Antistitibus sanctiarum Dei ecclesiarum Bulla aurea provisum, et que potissimum, I, 310. De deponendo antistite qui sacrilegaverat in ecclesia non dedicata, I, 297. Antistites et sunt, et nominantur uncti Domini, I, 565.
 Ἀντιτρονον, II, 179.
 De Antonino episcopo qui argento ordinabat, II, 186.
 Ἀουθή, I, 478.
 Ἄπαυσις, I, 190.
 Ἀπειροί λαοί, I, 628.
 Ἀπεγνωμένον, I, 190.
 Ἀφαίρεμα, I, 278.
 Ἀφορισμός, I, 8.
 De Apisrii presbyteri ordinatione, excommunicatione,

et appellatione exortum scandalum, I, 670. Ad Cœlestinum papam confugit, I, 677.
 Apocreon quid, I, 45.
 Apocrypha scripta cur sic nuncupata, I, 59.
 Apollo episcopus, II, 171.
 Apollinarius Laodicæ episcopus, I, 86. De ejus hæresi et blasphemis vocibus, *ibid.* et *seq.*
 De Apostatis penitentiam agentibus, I, 572.
 Apostolica sedes nominata cathedra Romana, I, 509
 Apostolorum doctrina, liber sic inscriptus, II, 45. In apostolorum locum summi sacerdotes substituti sunt, I, 522. A sanctis apostolis non fuisse editos lxxx canones sunt qui dicunt, I, 159. Non repugnantes iis quæ ab apostolis constituta sunt, etc.
 De Apotactitis, II, 48, 104.
 Ἀποτακτικὸς, I, 335.
 Appellare non licet ab electiis iudicibus, I, 653. Appellatio ad papam Romanum, I, 442. De appellationibus ad Romanam Ecclesiam, I, 672. Appellatio ab arbitraris non datur, I, 654. De appellationibus presbyteri aut diaconi quos læsit episcopus, I, 511 et *seq.* De appellatione presbyterorum, et clericorum ut non appellent nisi ad synodos Africæ, I, 659. De appellatione clericorum, I, 655, 487.
 Apro metropolitans, II, 119.
 Aqua in vino miscenda in sacra mensa, I, 191, 192, 565. Aqua in baptismo primum a sacerdote purganda, et sanctificanda, I, 566. De fervente aqua in sacris mysteriis injicienda, II, 140, 155. Aquæ baptismatis benedictio ex traditione, II, 146.
 Arabianns Ancyræ episcopus, I, 678.
 Ab Arbitris provocatio non datur, I, 654.
 Arcadis episcopus, I, 147.
 Archiatros fieri sacerdotes volebat D. Lucas, I, 536.
 De Archiepiscopi qui est primas, et caput, vel patriarcha, excommunicatione, et per quem, I, 177. Archiepiscopi Constantinopolitani privilegia, I, 146. Archiepiscopus ante Heracleam, monasterii Gerotrophi præfectus cur a Luca patriarcha excommunicatur, I, 668. Non lædi archiepiscopatum ex eo quod ejus præsul præter sententiam suorum clericorum, et magni synodi fecit, I, 654.
 Archisynagogos suos quotannis mutat Judæorum patriarcha et ex eo pecuniam colligat, II, 187.
 Ἀρχοντικά, I, 164. Archonticia quid sint, I, 12. Abusive vocantur gradus, *ibid.* Archonticia quoniam dantur per characterem sunt gradus, II, 109.
 Archotrophi qui dicantur, I, 228.
 Argenti nomine pecunia intelligitur, I, 75.
 Arii blasphemæ voces, I, 58. Depositio, *ibid.* De iis qui Arianis communicaverunt, II, 170.
 Aristeni clari et magni economi a juris dicendi officio xxx dierum publicis edictis cessatio, I, 4.
 Aristophanis scripta comica, I, 251.
 Aristotelis citatio in sua Physiologia de partibus animalium, II, 22.
 Arius Alexandriæ presbyter, I, 685. De morte ejus, 684.
 De Arma excitantibus adversus imp. anathematizandis, I, 415.
 De Armeniis intus in sacris altaribus carnem coquentibus et frusta offerentibus, I, 277. Armenii vitum solum sine aqua offerebant, I, 565. Armenii caseum et ova edentes in Sabbatis et Dominicis sanctæ Quadragesimæ, I, 224. In Armeniorum regione ii solum in cleri ordinem referuntur qui sunt in genere sacerdotali, I, 194. Armeniorum jejunium propter Ninevitas, I, 145. Armeniorum hæresis, I, 192.
 De Arrhabone cum osculo a viro in sponsalibus mulieri dato, I, 377.
 Arianorum hæresis, I, 87. De Arianis, II, 8.
 Arsenii patriarchæ decretum, II, 41.
 Artabasus, II, 119.
 In Arsua episcopatus, I, 576.
 Artuliani, I, 580.
 Ascetæ qui dicantur, I, 247. Ascetas, etc., cum mulieribus lavari non oportet, I, 247. Asceticam vitam eligere licet Christiano, I, 209.
 Ascetria abusive dianonissæ dictæ, I, 151. De ascetriarum habitum imitantibus, et illudentibus, I, 540. Ascetria in monasteriis simul non habitantes, I, 570. Ascetria amictus interdictus sæcularibus maxime scenicis, I, 251.
 Aselus et Philippus presbyteri, I, 509.
 Asiaticus in synodo judex, I, 602.
 Assessorum punitio si magistratus contra leges sententiam ferunt, I, 555.
 Assumentium nomine qui intelligantur, I, 139.

Assuretanus Evangelus, I, 561.
 Astrologi qui sint, I, 469. Non debent esse clerici, *ibid.* De astrologis, II, 175. Astronomia mathematicæ disciplinæ pars, I, 469. Sola prohibita, *ibid.*
 Asylli locus quibus hominibus non est, I, 275.
 Magnus Athanasius ab Orientalibus episcopis impetitus, I, 92. Athanasius synodo depositus ab Ecclesia Romana restituitur, II, 276. Sancti Athanasii canonica, I, 549. Vita, I, 505. Sancti Athanasii epistola ad Annum monachum, II, 36. Ejusdem epistola de festis, II, 42. Sancti Athanasii epistola ad Rufinianum, II, 44.
 Athenarum antistites, I, 195.
 Ἀθηναῖοι, I, 228.
 Athingani qui dicantur, I, 253.
 De Athyræ episcopo, I, 584.
 Attici episcopi Constantinopol. Epistola, I, 674.
 De Avaritia malorum matre, I, 518. Idololatricæ specie, II, 161. De ejus vitio plura, *ibid.* et *seq.* Gravis res est avaritia nec possunt, etc., II, 164. Avaritiæ vitium sine medela relictum, II, 164. De avaritiæ rectorum ecclesiarum, I, 522. Avarus ab Ecclesia abdicatus, II, 27.
 Audiani schismatici, I, 467.
 Audientes qui sint, I, 74.
 Auditio est intra portam in porticu, II, 55.
 Averso quid, I, 452.
 Auferre ut aliquando intelligendum, I, 47.
 Augurium quid, I, 255.
 Augustinus in synodo judex datus, I, 662.
 Aurelius, et Crescentianus, I, 562.
 Aurelius Carthaginiensis Ecclesiæ episcopus, etiam papa nominatus, I, 509.
 Sub Aureliano imperatore in Antiochia Syriæ synodus, I, 565.
 Aurelianus episcopus, I, 540.
 De Auri datione quæ sponte fit et illicita, I, 295. De iis qui per auri donationem in Ecclesia se constitutos gloriantur, I, 29. Aurum vel argentum ne exigantur ab episcopo vel ab iis qui subsunt episcopis turpis lucri gratia, I, 290.
 Aruspices qui dicantur, I, 255. Auspicium quid, I, 252.
 Aut, particula, et ejus vis, I, 244.
 Ἀυθής, I, 565.
 Ἀυτοψία, I, 505.
 Azyma λευανθήκα dicta, I, 165. Azyma Judæorum non accipienda, I, 471. Non comedenda, I, 168. De azymi Judaici festi esu, I, 46. De azymorum mystico sacrificio, *ibid.* Azymorum laicis distributio apud Latinos in festo Paschæ, I, 459. De Latinis etiam laicis azyma in sinu ferentibus, eaque tanquam sacramenta impertientibus, I, 225.

B

Bacchæ chori insipientium dictæ, I, 299.
 Bacchus deus a Græcis habebatur, ebrietati præfectus, I, 500. Bacchi execrandi nomen ab experimentibus uvam in torcularibus non invocandum, I, 250. Bacchi festum, cura, I, 251.
 De Bagadio, et Agapio, utroque vendicante episcopatum Bostræ, I, 678.
 Bagaiensis episcopus, I, 621.
 Bafov, I, 685.
 Ballare, quid sit, I, 478.
 Βαλλίζειν, *ibid.*
 Balnea turpis generis quæstus, I, 556. In Balneo cum mulieribus lavari non oportet, I, 466.
 Balsamou chartophylax et patriarcha, I, 52.
 Baptisma novum hominem facit eum qui baptizatur, I, 70. Baptisma est sepultura et resurrectionis Domini typus, I, 474. Baptisma crux dicitur, I, 51. Baptisma magno Sabbato celebrabatur antiquæ Ecclesiæ consuetudine, I, 474. Baptisma fieri debet secundum Domini constitutionem, et non aliter, I, 85. Aquæ baptismatis benedictio ex traditione, II, 146. Baptismatis lavacrum omnes abluunt sordes, I, 12. Statutum ergo sicut, etc., ita etiam de sacro baptisate, liceat valentibus peragere in omni pitorum oratorio, I, 191. In uno baptisate tres immersiones esse oportet, I, 55. Baptismata pro immersionibus accepta, I, 55. Baptismus quibus permissus, I, 55. Baptismus ne peragatur in æde oratoria quæ est intra domum, I, 225. E contra, *ibid.* Baptismus non debet dari mortuorum corporibus, I, 510, 512. Unum baptismum facere traditum est, I, 552. Ad baptismum admitti post duas hebdomadas Quadragesimæ non oportet, I, 474. Quæni baptismum suscipiendum putarunt antiqui, II, 47. De multis circa baptismum traditiones, II, 146. De ante baptismum admittis, I, 60. De baptismo Donatitarum, I, 575.
 Baptizare episcoporum et presbyterorum est, I, 53.

Agere apud quocunque forum citra præjudicium unicumque non licere, I, 530.
 Agni loco qui Præcursoris digito monstrantis pingebatur, nunc imago Domini nostri in humana forma, I, 252. De agni sanguine qui inuncta Judæorum limina, I, 252. Kjus præfiguratio, *ibid.* De agni imagine qui digito Præcursoris monstratur, I, 252. Cum agnis ut lupus pasci dicitur, I, 470.
 Agrestium qui vinum doliis infundunt satanica operatio, I.
 Nec Agricolas quidem in die Dominico operari debere, I, 237, 31.
 Agricolæ Cæsareæ Cappadociæ episcopus, I, 375.
 Agrum episcopatus vel monasterii non esse alienandum, I, 505.
 Ἀγριχοί, I, 516.
 Akeldama ut interpretatur, II, 146.
 Ἀκωνώνησις, I.
 Ἄκος, II, 8.
 Ἀκράδαντα, I, 285. Ἀκράδαντος, *ibid.*
 Alani sunt Pontica diocesis, I, 145.
 De Alanis metropolitanis, I, 190.
 Ἀλάστορας qui, II, 174
 De Alea laicis et clericis interdicta, I, 62, 217.
 Alexander patriarcha Alexandria, I, 685.
 Alexandriæ archiepiscopus Dionysius, I, 606. Alexandriæ episcopi pecuniis corrupti, I, 91. Alexandrinus thronus tertium locum occupat, I, 198. De Alexandriæ et Romanæ Ecclesiæ dissensione, I, 658
 D. Alexius patriarcha, I, 415. Alexii monasterium, I, 545.
 Novella D. Imperatoris Alexii Comneni, I, 619. De Sponsalibus altera, II, 76. Alexii Comneni Constitutio, I, 80. Aurea bulla, II, 126. De conjugio D. Alexii Comneni gravi morbo laborante, II, 155. Alexiaca catechumenia, I, 584.
 De aliena furtim surripientibus, II, 172.
 De nihil alienando ex monasteriis, I, 505. Non alienabilia va-a pretiosa, sacra, I, 504. De alienandis infructuosis immobilibus ecclesiarum licentia facta, I, 504. De alienatione prædiorum ecclesiasticorum et aliarum rerum, I, 505, 504, 551, 500.
 Ad Altare licitum non est aliquid aliud offerre quam oleum ad luminaria, I, 2. Que ad altare non offerenda, I, 2, 5. Solis sacratis ad altare communicare permittitur, I, 461. Ad altare ingredi laicis non licet, I, 461. Quod ad altare mel et lac offerre non oportet, I, 224. De licentia ad altare accedendi nonnullorum, I, 239. Ad altare ingredi mulieres non oportet, I, 474. Sancta altaris non nisi a jjuinis hominibus peragi debent, I, 488. Altaria quæ per somnia, et visorum homines revelationes ubilibet constituuntur, ea omnimodo reprobantur, I, 619. Altaria excitare nisi episcopo consentiente non licet, I, 191.
 Alypius in synodo judex accersitus, I, 662. Alypius episcopus, I, 511.
 De prælio contra Amalech in quo sacerdotibus innoxius erat Moses, I, 510
 Ananæus episcopus Basilis, I, 375.
 Anathematis episcopus depositus, I, 556.
 Amatoria qui faciunt publicatis bovis exterminantur, I, 265. Amatorum conscripseris quid scribant, II, 123.
 Intra sacros Ambitus, cauponatoriam officinam proponere non oportet, I, 246. Sacri ambitus qui dicantur, I, 246.
 Si quis propter eam quæ existimatur exercitationem, Amiculo utitur, et tanquam habeat ex eo justitiam, eus condemnat qui, *etc.*, I, 421.
 Amitam qui duxit non potest esse clericus, I, 15.
 Ammon Adrianopolis episcopus, I, 678.
 Ammus monachus, II, 7.
 Amphilocheus Iconii episcopus, II, 47. Sancti Amphilochei scripta canonica, II, 549. Ad Amphilocheum Basilii epistola canonica prima, II, 47. Epistola can. secunda, II, 75. Ad Amphilocheum epistola de ciborum differentia, II, 158.
 Pro Amuletis, et similibus sacerdotum quorundam accusationes, I, 238. Non solum alligata amuleta, *etc.*, I, 238. De amuletorum præbitoribus, I, 227, 228. Amuleta, et talia pro corporali medela, vel aliqua alia re salutifera diaboli sunt circumventio, I, 229.
 Amyclius episcopus Musalon, I, 578.
 De Anachoreticam vivendi rationem servare volentibus, I, 206.
 Ἀνακίττος, I, 244.
 Anastasii papæ Romani epistola ad synodum de Donatistis ut ipsi recipiantur, I, 602.
 Anathematis definitio, I, 415. Anathemate percussus est Novatus, I, 69. Anathema est a Deo separatio, I, 563.

De his quæ sequuntur anathema, I, 563. De anathematizatione, I, 417, et seq. De anathematizatione hæresi, I, 85.
 Anathema Constantinopol. archiepiscopus, I, 147.
 De Ancilla quæ præter Domini sententiam nupsit, II, 98. Qui uxorem habet, et cum sua ancilla rem habet, *etc.*, I, 260. De ancillam in episcopo possidente, I, 221.
 Ancyra Galatiz metropolis, I, 572. Ancyra ecclesia metropolitana Nazianzeno data, I, 68. De Ancyra synodo, I, 575. Ancyra synodus Nicæna prior, I, 58. Ancyran metropolitani exsurrectio in metropolim Basilii, et Madytanam, I, 201.
 Ἀνεψία, I, 15.
 Ἀνήστον, II, 8.
 Angelici hæretici, I, 468.
 De Angelis invocantibus, non Christum, I, 468.
 Ubi Anima versatur in periculo, rei alterius potior habenda cura non est, I, 81. Animæ delictorum correctio ut facile fiat, I, 524. Animæ inquinatio pollutio, non corporis damnus, I, 50. Animæ vulnera magis ecclesiastica quam civili curatione indigent, I, 42. Animæ populi episcopo creditæ, I, 27. Animæ vice est sanguis in animalibus, I, 41. Animalium morbos curantibus etiam tenenda quæ sunt summi juris, I, 281. Animalium monachorum et sæcularium cura sanctissimo patriarchæ incumbit, I, 524.
 Animal a fera captum comedere non licet, I, 41. Animalia ad altare non offerenda, I, 2. De animalium infortibus, II, 59. Animalium sanguine utentes in quibusdam esculentis Adrianopolitani, I, 237. Animalia peccata quæ, I, 60. Corporalia comprehendunt, *ibid.* De animalia rationis expertia ineuntibus, I, 392. De animalia rationis expertia ineuntibus, et qui leprosi sunt, vel fuerunt, I, 394. Animalia hominum manibus conficta, ac utilitata delectantur, et mansuescunt, I, 582. Animale peccatum, I, 60.
 Animi tres veluti partes, I, 61. Animi vitia et virtutes, I, 61. Animi propositum panitur, non actio, I, 664.
 Annorum lapsus non est profertendus, ut confirmetur quod non potest consistere, et sanctum commune effectur, I, 515.
 Ἀνύστος, I, 51.
 Ἀνύστος qui nominati, I, 85.
 Antaradi episcopus, I, 148.
 Sub Authemio et Stilicone cons. synodus, I, 652.
 Ἀντί, præpositio quomodo accipitur, II, 179.
 Antidori excogitata distributio, I, 451.
 Ἀντιόχεια, I, 267.
 Antiochia a Romanis aliena, I, 104. Antiochia civitas Syria, I, 429. Antiochia habet Orientis ordinationem, I, 145. Antiochia P'istidæ, I, 607. Antiochiæ quartus thronus, I, 198. Antiocheni sententia ab Alexandrino dijudicatur, I, 441. Antiocheno throno non permissa sunt ea quæ Constantinopolitano, I, 617. Antiochena synodus ante Nicenam, I, 58. Adversus Paulum Samosatenum, *ibid.* Antiochenus episcopus habet sub se duas Phœnicias et Arabiam, I, 67.
 Ἀντιόχεια, I, 187.
 Antiqui mores servandi, I, 66.
 Antistes Berii invitus non cogetur quispiam, I, 589. De antistite qui Agarenum belli tempore easem in ipsum vibrantem interfecerat, II, 101. Antistitum vita incipata, I, 561. Antistitum ubique communia munia, et specialia quæ sunt, I, 535. Si antistes inope accedit, ut possit o ditiori monasterio sublevari, I, 324. De antistitibus suis negantibus subscriptiones in electionibus, I, 528. Antistitibus nonnulli permissum esse dicunt, ut ecclesiarum quidem thronis renouent, et tamen antistitum dignitatem obtineant, I, 107. Antistitibus solis ligare, et solve concessum, et quibus permiserint, I, 515. Antistitum aliquot nomus, I, 584. Antistites ne se in eorum qui penitentiam agunt locum depriment, et eur, I, 561. Antistites punire quibus permissum, I, 565. De Antistitum absentia si detinentur ab imperatoribus, vel a patriarchis, I, 557. Antistitum electio olim a civium multitudine fiebat, I, 65. Antistites tripis lucri gratia ne exigant aurum ab episcopis suis, clericis, et monachis, I, 290. Antistitibus sanctarum Dei ecclesiarum Bulla aurea provisum, et qua potissimum, I, 310. De deponendo antistite qui sacrilegerat in ecclesia non dedicata, I, 297. Antistites et sunt, et nominantur uncti Domini, I, 535.
 Ἀντίτυπον, II, 179.
 De Antonio episcopo qui argento ordinabat, II, 106.
 Ἀοιδία, I, 478.
 Ἄπαρτες, I, 190.
 Ἀπειροί λαοί, I, 628.
 Ἀπεξαναμένον, I, 190.
 Ἀφαίρεμα, I, 278.
 Ἀφορισμός, I, 8.
 De Apisarii presbyteri ordinatione, excommunicatione,

et appellatione exortum scandalum, I, 670. Ad Coelestem papam confugit, I, 677.
 Apocreon quid, I, 48.
 Apocrypha scripta cur sic nuncupata, I, 59.
 Apollo episcopus, II, 171.
 Apollinarius Laodicæ episcopus, I, 86. De ejus hæresi et blasphemis vocibus, *ibid.* et *seq.*
 De Apostatis poenitentiam agentibus, I, 572.
 Apostolica sedes nominata cathedra Romana, I, 509
 Apostolorum doctrina, liber sic inscriptus, II, 45. In apostolorum locum summi sacerdotes substituti sunt, I, 522. A sanctis apostolis non fuisse editos LXXX canones sunt qui dicunt, I, 159. Non repugantes his quæ ab apostolis constituta sunt, etc.
 De Apotactitis, II, 48, 104.
 Ἀποτακτικὸς, I, 535.
 Appellare non licet ab electis iudicibus, I, 653. Appellatio ad papam Romanum, I, 442. De appellationibus ad Romanam Ecclesiam, I, 672. Appellatio ab arbitris non datur, I, 654. De appellationibus presbyteri aut diaconi quos læsit episcopus, I, 511 et *seq.* De appellatione presbyterorum, et clericorum ut non appellent nisi ad synodos Africæ, I, 659. De appellatione clericorum, I, 553, 487.
 Apro metropolitano, II, 119.
 Aqua in vino miscenda in sacra mensa, I, 191, 192, 565. Aqua in baptismo primum a sacerdote purganda, et sanctificanda, I, 566. De fervente aqua in sacris mysteriis injicienda, II, 140, 155. Aquæ baptismatis benedictio ex traditione, II, 146.
 Arabibus Ancyræ episcopus, I, 678.
 Ab Arbitris provocatio non datur, I, 654.
 Arcadius episcopus, I, 147.
 Archiatros fieri sacerdotes volebat D. Lucas, I, 556.
 De Archiepiscopi qui est primas, et caput, vel patriarcha, excommunicatione, et per quem, I, 177. Archiepiscopi Constantinopolitani privilegia, I, 146. Archiepiscopus ante Heracleum, monasterii Gerotrophi præfectus cur a Luca patriarcha excommunicatur, I, 668. Non lædi archiepiscopatum ex eo quod ejus præsentia præter sententiam suorum clericorum, et magni synodi fecit, I, 654.
 Archisynagoga suos quotannis mutat Judæorum patriarcha ut ex eo pecuniam colligat, II, 187.
 Ἀρχοντία, I, 164. Archonticia quid sint, I, 12. Abusive vocantur gradus, *ibid.* Archonticia quoniam dantur per characterem sunt gradus, II, 109.
 Arctotrophi qui dicantur, I, 228.
 Argenti nomine pecunia intelligitur, I, 75.
 Arit blasphemæ voces, I, 58. Depositio, *ibid.* De his qui Ariani commuicaverunt, II, 170.
 Aristeni clari et magni œconomi a juris dicendi officio xxx dierum publicis edictis cessatio, I, 4.
 Aristophanis scripta comica, I, 251.
 Aristotelis citatio in sua Physiologia de partibus animalium, II, 22.
 Arius Alexandriæ presbyter, I, 685. De morte ejus, 684.
 De Arma excitantibus adversus imp. anathematizandis, I, 415.
 De Armeniis intus in sacris altaribus carnem coquentibus et frusta offerentibus, I, 277. Armenii vinum solum siue aqua offerebant, I, 565. Armenii caseum et ova edentes in Sabbatis et Dominicis sanctus Quadragesimæ, I, 224. In Armeniorum regione ii solum in cleri ordinem referuntur qui sunt in genere sacerdotali, I, 194. Armeniorum jejuniun propter Ninevitas, I, 145. Armeniorum hæresis, I, 192.
 De Arrhabone cum osculo a viro in sponsalibus mulieri dato, I, 277.
 Arianorum hæresis, I, 87. De Arianis, II, 8.
 Arsenii patriarchæ decretum, II, 41.
 Artabasus, II, 119.
 In Arsua episcopus, I, 576.
 Arzulani, I, 580.
 Ascetæ qui dicantur, I, 247. Ascetas, etc., cum mulieribus lavari non oportet, I, 247. Asceticam vitam eligere licet Christiano, I, 209.
 Ascetriæ abusive dianonissæ dictæ, I, 131. De ascetriarum habitum imitantibus, et illudentibus, I, 540. Ascetriæ in monasteriis simul non habitantes, I, 570. Ascetriæ amictus interdictus sæcularibus maxime scenicis, I, 251.
 Aselus et Philippus presbyteri, I, 509.
 Asiaticus in synodo iudex, I, 652.
 Assessorum punitio si magistratus contra leges sententiam ferant, I, 535.
 Assumentium nomine qui intelligantur, I, 139.

Assuretanus Evangelus, I, 561.
 Astrologi qui sint, I, 469. Non debent esse clerici, *ibid.*
 De astrologis, II, 175. Astronomia mathematicæ disciplinæ pars, I, 469. Sola prohibita, *ibid.*
 Asyli locus quibus hominibus non est, I, 275.
 Magnus Athanasius ab Orientalibus episcopis impetitus, I, 92. Athanasius synodo depositus ab Ecclesia Romana restituitur, II, 376. Sancti Athanasii canonica, I, 549. Vita, I, 505. Sancti Athanasii epistola ad Annum monachum, II, 56. Ejusdem epistola de festis, II, 42. Sancti Athanasii epistola ad Rufinianum, II, 44.
 Athenarum antistes, I, 195.
 Ἀθῆναιοι, I, 228.
 Athingani qui dicantur, I, 253.
 De Athyræ episcopo, I, 584.
 Attici episcopi Constantinopol. Epistola, I, 674.
 De Avaritia malorum matre, I, 518. Idololatriæ specie, II, 161. De ejus vitio plura, *ibid.* et *seq.* Gravis res est avaritia nec possunt, etc., II, 164. Avaritiæ vitium sine medela relictum, II, 164. De avaritia rectorum ecclesiarum, I, 522. Avarus ab Ecclesia abdicatus, II, 27.
 Audiani schismatici, I, 467.
 Audientes qui sint, I, 74.
 Auditio est intra portam in portico, II, 55.
 Aversio quid, I, 452.
 Auferre ut aliquando intelligendum, I, 47.
 Augurium quid, I, 255.
 Augustinus in synodo iudex datus, I, 662.
 Aurelius, et Crescentianus, I, 562.
 Aurelius Carthaginiensis Ecclesiæ episcopus, etiam papa nominatus, I, 509.
 Sub Aureliano imperatore in Antiochia Syriæ synodus, I, 565.
 Aurelianus episcopus, I, 540.
 De Auri datione quæ sponte fit et illicita, I, 295. De his qui per auri donationem in Ecclesia se constitutos gloriantur, I, 29. Aurum vel argentum ne exigantur ab episcopo vel ab his qui subsunt episcopis turpis lucri gratia, I, 290.
 Aruspices qui dicantur, I, 235. Auspicium quid, I, 253.
 Aut. particula, et ejus vis, I, 244.
 Αὐθέντης, I, 565.
 Αὐτοουπία, I, 505.
 Azyma λαικανότατα dicta, I, 163. Azyma Judæorum non accipienda, I, 471. Non comedenda, I, 168. De azymi Judaici festi usu, I, 46. De azymorum mystico sacrificio, *ibid.* Azymorum laicis distributio apud Latinos in festo Paschæ, I, 459. De Latinis etiam laicis azyma in sinu ferrentibus, etque tanquam sacramenta impertientibus, I, 225.

B

Bacchæ chori insipientium dictæ, I, 299.
 Bacchus deus a Græcis habebatur, ebrietati præfectus, I, 500. Bacchi execrandi nomen ab experimentibus vivam in torcularibus non invocandum, I, 230. Bacchi festum, cura, I, 231.
 De Bagadio, et Agapio, utroque vendicante episcopatam Bosturæ, I, 678.
 Bagaiensis episcopus, I, 624.
 Βαζων, I, 685.
 Ballare, quid sit, I, 478.
 Βαλλίσειν, *ibid.*
 Balnea turpis generis quæstus, I, 556. In Balneo cum mulieribus lavari non oportet, I, 466.
 Balsamon chartophylax et patriarcha, I, 52.
 Baptisma novum hominem facit eum qui baptizatur, I, 70. Baptisma est sepulture et resurrectionis Domini typus, I, 474. Baptisma crux dicitur, I, 51. Baptisma magno Sabbato celebrabatur antiquæ Ecclesiæ consuetudine, I, 474. Baptisma fieri debet secundum Domini constitutionem, et non aliter, I, 55. Aquæ baptismatis benedictio ex traditione, II, 136. Baptismatis lavacrum omnes abluunt sordes, I, 12. Statuimus ergo sicut, etc., ita etiam de sacro baptisate, liceat valentibus peragere in omni plorum oratorio, I, 191. In uno baptisate tres immersiones esse oportet, I, 55. Baptisate pro immersionibus accepta, I, 55. Baptismus quibus permissus, I, 55. Baptismus ne peragatur in æde oratoria quæ est intra domum, I, 223. Et contra, *ibid.* Baptismus non debet dari mortuorum corporibus, I, 540, 542. Unum baptismum facere traditum est, I, 552. Ad baptismum admitti post duas hebdomadas Quadragesimæ non oportet, I, 474. Quæsi baptismum suscipiendum putarunt anti-julii, II, 47. De multis circa baptismum traditiones, II, 146. De ante baptismum admittis, I, 60. De baptismo Donatistarum, I, 575.
 Baptizare episcoporum et presbyterorum est, I, 53.

Baptizari nemo potest extra catholicam Ecclesiam, I, 566.
 Baptizari infantes in peccatorum remissionem, I, 616.
 De infantibus qui debent baptizari quoties de his dubitatur an baptizati fuerint, I, 609. Oportet eos qui baptizantur, post baptismum inungi chrismate, etc., I, 475. Ab hæreticis baptizati iterum cur baptizantur, I, 44. De infantibus qui baptizati sunt ab hæreticis legatio, I, 503. De non baptizantibus secundum Domini constitutionem, I, 53. Eos qui baptizandi sunt fidem ediscere oportet, I, 475. An baptizandi revertentes ex hæresi eorum qui idolis immolaverunt, I, 565. Recens baptizatus in ordinem sacerdotalem promoveri non debet, I, 451. De baptizato ab impio, I, 51. Baptizandi de integro sunt Paulianistæ qui ad catholicam Ecclesiam accedunt, I, 82. An baptizandi etiam schismatici, I, 365. Si quis egrotus fuerit baptizatus, non potest in presbyterum evahi, I, 411. De vere baptizato non rebaptizando, I, 51. De baptizandis propter lapsum puni is, et sint morituri, quamvis catechumeni, II, 178. De baptizandis an non a dæmone correptis, et aliis nonnullis, II, 165. *et seq.* Ut parvi qui apud Donatistas baptizantur, in catholica Ecclesia ordinentur, I, 594. De baptizazione gravidarum, I, 406. An fetus in lucem exitum operat expectare, *ibid.* Qui fuerit in periculo, et sic baptizatus, non promovere debet ad sacerdotium, I, 644. Qui bis baptizati fidelem deponendus episcopus, I, 45. Baptizantium impiæ et blasphemæ voces, I, 55. Qui non baptizati ab impiis iniquatum deponendus episcopus, I, 85. Non baptizatur infidelis priusquam sufficienter catechesi sit eruditus, I, 60. Ejus qui baptizatur benedictio ex traditione. De baptizandis infantibus qui non probant se baptizatos, I, 254. Baptizatum cur inungi necesse est, I, 566. De baptizazione per unam immersionem, I, 55. De baptizatis in morbo, et postea convalescentibus, I, 475. De baptizatis ab his qui non ordinantur, II, 843. Baptizatus. *Vide* Illuminatus.
 De barbarorum incursionibus abstantibus ad multa mala, II, 16 *et seq.* De barbaris redditus, et contra sui generis Christianos imple se gerentibus, II, 52.
 De abstinentibus a novacula ne dimissiori Barba conspiciantur, I, 274.
 De metropoli Basilii vidua, I, 201.
 Basilii Ecclesia est Ancyran metropolitani episcopatus, I, 201.
 Basilicarum repurgatio, I, 537.
 Basilicæ secundæ Ecclesia, I, 628.
 Basilicus diaconus, I, 252.
 Basilicus Buccinator cum decreto patriarchali ab uxore separatus, I, 212.
 De canone Basilii non nominante hæreticos schismaticos, I, 94.
 Basilii Amasæ episcopus, I, 575.
 Magnus Basilii quo tempore virgines se Deo offerentes admittit, I, 201. Magni Basilii funebris oratio, I, 210.
 Basilii epistola ad Gregorium presbyterum, I, 62. Basilii asceticæ constitutiones, II, 90. S. Basilii ad Amphilochem epistola canonica prima, II, 47. Eiusdem epistola secunda, II, 75. Magni Basilii ad Nicopolitanos epistola, II, 185. A Basilio prohibitarum nuptiarum enumeratio, I, 222.
 Basilii Casariensis Ecclesiæ archiepiscopus ex aqua et vino sacrum calicem peragi voluit, I, 192.
 De Basilii Gortynensis episcopi subscriptione post quatuor patriarchas et quosdam metropolitaneos, qui præsens aderat totius Romanæ Ecclesiæ jure, I, 164.
 Bassianus Ephesi episcopus, I, 578.
 Bazaritanorum regio, I, 584.
 Becones Ecclesia, I, 574.
 Bellum ingerens injussu imperatoris punitur, I, 196.
 Benedictio quid, II, 85. Benedictiones hæreticorum fugienda ut maledictiones, I, 466. Ut alteri benedicat, non convenit, qui propria debet curare vulnera, I, 160.
 Benedictum quid, I, 72.
 Benignior sequendus, I, 4.
 Berenices episcopus, I, 678.
 Beros quid, I, 421.
 De Beros cum pietate forentibus, *ibid.*
 De Berytenis civitatis episcopo relatio ad Marcianum regem, I, 147.
 Bærenæ episcopi causa, I, 48.
 Bestiarii infames sunt, I, 664.
 De Bestias ineuntibus, I, 592, 593, 594.
 De Bianore presbytero, an propter jusjurandum sit in Clerum suscipiendus, II, 75.
 Bibliopole sunt laudandi, I, 238.
 De Bissexto, I, 611.
 Bistus in Ereba presbyter, II, 170. De ee plura, *ibid. et seq.*
 Bithynicus, I, 416.

Blachernarum ædes, I, 2.
 Bog quid significat, II, 12.
 Bogomilus lingua Mysorum quid dicitur, *ibid.* Bogomili maxime impii, I, 54. De Bogomita hæresi, et jejuniis, I, 423, 590.
 Bona Ecclesiarum πνευματικά nominantur, I, 59. Bona monasteriorum a Laicis non administrantur, I, 502.
 Bonifacius, I, 549. Bonifacius Zozimi papæ successor, I, 672.
 Bostræ episcopatus, I, 678.
 Bota quid sint, I, 250. Ex fidelium civitate tollenda, *ibid.*
 Botryos episcopatus, I, 147.
 Breve seu breviculum quid appellatur, I, 652. Breve apud Latinos quid significat, I, 582.
 Brevis quid, I, 652.
 Bromius Bacchi epitheton, I, 251.
 Brumalla, I, 250. Ex fidelium civitate tollenda, *ibid.* Qui in Brutorum concubitu suam impietatem profectur, etc. II, 117.
 De Bulgaris Ecclesia, I, 88.
 Bulla aurea quæ medicator appellata est, I, 510. Bulla aurea imperatoris Isaacii Angeli, I, 127. Bulla aurea Alexii, I, 335. Bulla aurea de immobilibus monasteriorum, I, 505 *et seq.*
 Bybli episcopatus, I, 147.
 De Bizacii episcopi, I, 626.
 Byzantium urbs a Severo obsessa, Perinthi subjecta, Constantinopolis dicta, I, 89.

C

Cæcus et muller pro se solis causas agunt, I, 210.
 Cæcus et sardi ne sint episcopi, I, 51. De cæcos et claudos irridentibus, I, 57.
 Cædis peccati divisio, II, 160. Cædem involuntariam ex effectu ostendi, II, 68. Cædem voluntariam a proposito solo judicari, II, 68. De eadem involuntaria, II, 61. De cædis in bello, II, 69. De voluntariis cædis, I, 599. De involuntariis cædis, I, 598.
 Cæsarea Palæstina metropolis, I, 66.
 Calendæ quid sint, I, 250. De calendarum festo tollendo apud fideles, I, 250.
 De sacro Calice, I, 192. De insumentibus sanctum calicem in proprium usum, I, 549.
 Callieratim vicus, I, 252.
 Callinice Pauli Samosatani mater, I, 82.
 Calocenes Thebarum metropolitani, I, 152. Rjæ æternum monumentum, et quo nomine elagendæ gratia, *ibid.*
 Calotychus in (heronesi regione, I, 182.
 Calumnia fit tribus modis, I, 665.
 De Campsorymæ clerici segregatione, I, 525.
 Canalis quid, I, 507.
 Qui Cavere debent in Ecclesia, I, 459.
 Canisica, I, 5.
 Canones obsignati in synodo vi. in Trullo, I, 158.
 De non horrentibus supplicium quod a sacris canonibus intentatur, sed iis insultant, I, 549.
 Canones ad id quod est animæ utilius exponendi, non ad id quod est dissolutius et indifferentius, I, 184. De canonibus lxxxv apostolorum firmiter retinendis, I, 153.
 De canonibus sanctorum Patrum observandis, I, 111. Solum lxxxv canones apostolorum legendi, alii non curandi, etiamsi apostolorum dicantur, I, 56.
 Canonica Scripturæ quæ, I, 549. Præter canonicas Scripturas nihil in ecclesia legatur sub nomine divinarum Scripturarum, I, 549. Canonica traditio quæ, I, 295. Canoniarum constitutionum descriptiones sunt testimonia, et ad recte se gerendum instituta sacerdotibus data, I, 584. Canonici qui dicantur, II, 57. Canoniarum fornicationes pro matrimonio non reputantur, *ibid.*
 Canticles spiritualibus, hymnis, et psalmis fuit Pasche dies celebrandi, I, 256.
 De Cantorum licentia ducendi uxores, I, 16, 536. Cantori non licet diversæ a recta opinionis uxorem ducere, I, 129. De cantoribus etiam non tonsis apud Armenos, I, 194. Præter canonicos cantores qui ambonem ascendunt, et ex codice cantant, non debent alii canere in Ecclesia, I, 459. Cantus in Ecclesia humilis esse debet, I, 245.
 De adornantibus Capillos ad detrimentum viventium, I, 275.
 De Captivos ex barbaris fugientes vi detinentibus, II, 51. Captivorum aliquid restitutum qui acquirunt, Deo sunt in via, II, 27.
 Capus synodus, I, 574.
 Carchedon est provincia Africa, I, 500.
 De Carne vescentibus, I, 51. Si quis eam qui carnem

præter sanguinem. et idolothymum, et suffocatum cum pietate et fide comedit, condemnat, etc., I, 417. Carnes ad altare non afferendæ, I, 2. Carnes in sanguine animæ solum comedere prohibetur, I, 41. A carnium esu importuna abstinentia, I, 60. De coquentibus in altari carnium membra, et sacerdotibus frusta offerentibus, I, 277. Carnium membra in altarihus coquere apud Christianos omnino prohibitum, I, 278. A carnibus abstinendum non est propter abominationem, I, 54. De iis qui a carnibus abstinent, I, 389.

Carthago est pars Carchedonis, I, 509. Carthaginiensis episcopo licet, unde velit, clericum ordinare, I, 587. Carthaginiensis synodus cui præfuit magnus Cyprianus, I, 563. Carthaginiensis episcopi privilegium, I, 176. Ut ab episcopo Carthaginiensi nomine omni episcoporum scribantur, et subscribantur litteræ, quoties opus fuerit, I, 621. Carthaginienses Afrî dicti, I, 567.

De Comedentibus caseum in Sabbatis et Dominicis sanctæ Quadragesimæ, I, 224. Caseorum et carniû ad altare illatio malo consilio, I, 2.

De se Castrantibus aut alios, aut mandantibus, I, 546. Castrati eunuchorum genus qui dicantur, I, 15. Castrati aliquando ad sacros ordines admitti, aliquando non, I, 15. De castratione, I, 687. De castratis excisis, etc. in clerum promovendis, aut non, I, 58.

Castrum quid, I, 15.

Catechumeni procedite, I, 405; II, 167. Catechumeni qui dicantur, I, 461. Catechumenus, si in Dominicum ingrediens, in catechumenorum ordine steterit: is peccat, etc., I, 405. An catechumenus infirmus, emotus mentis factus, debet baptizari, II, 166. De catechumeno sacramentorum participo facto, et nondum baptizato, II, 165.

De catechumeno a dæmone correpto, an debet baptismum accipere, II, 165. Catechumenorum duo ordines, I, 75. De catechumenis lapsis, I, 74. De catechumenis, qui Christum abnegarunt et reversi sunt, I, 695. De catechumenis, I, 274. De habitantibus in iis cum suis uxori- bus, *ibid.*

Cathari Novatiani dicti, I, 69. De Catharis, et eorum baptis- mo, II, 47. Cathari, Encratitæ, Hydroparastatæ, et Apotactitæ uni calculo subjecti, II, 48. De Catharis ad Ecclesiam accedere volentibus, II, 174.

Cathedra ad quid constituitur in edito et sublimi tem- pli loco, I, 58.

Caupona clericis interdicta, I, 56. Caupona quibuscun- que clericis interdicta, I, 461. Cauponas intra sanctos ambitus extruere prohibitum est, I, 216. Cauponiam tabernam clerico habere non licet, I, 167. Cauponatores librorum qui sint, I, 258.

Causæ pecuniariæ cur privatæ nominatæ, I, 91. Causæ criminales quæ dicantur, I, 95, 355. Ne causas age- rent qui sacris initiati sunt. Joannis patriarchæ promul- gatio, I, 535. In causis sacerdotum examinandis quot episcopi adesse debent, I, 529.

Celestinus Romanus papa, I, 99. Ad Celestinum epi- stola synodi Africanæ, I, 675.

De sententibus cum Celestio, I, 99, 101. Celestii im- pia dogmata, I, 99. Pro Celestio Celestini nominis er- ror, *ibid.*

De cellas ædificantis in desertis, I, 533. Statuimus neminem omnino propriam, etc. neque eam quæ dicitur cellula, nisi quis velit solus, etc., I, 206. In cellulis lo- cum non habentia, sed in monasteriis, I, 525.

Centesima usuræ quæ dicantur, I, 78.

Centuriones qui dicantur, I, 228.

De Ceram vel oleum offerentibus, I, 47.

De Cereis accendentibus, I, 252. Ad quid, *ibid.*

Certainen parturientem, et trahere differens, II, 13. De intrudentibus in certainem ejusmodi, *ibid.* Quique cer- tamina, II, 70.

Cessatio dat locum poenitentiæ, II, 129.

In Chalee quicumque vult in divinum adytum Domini nostri ingreditur, I, 259.

Chalcidis episcopi, I, 583.

Characterem dare extra dioccesim permissum, I, 9.

Charactere notari quid, I, 567.

Carchedon provincia Africæ, I, 509.

Charisii presbyteri sclerata dogmata, I, 103. De an- plectentibus ea, *ibid.*

Charitas e Deo est, I, 647. *Ædificat, ibid.*

Chartophylacium ut recte episcopum dici potest, I, 300. De Chartophylacis honore, II, 95. Potestate, I, 299. Chartophylacis sanctissimæ Ecclesiæ sedes, I, 8. Privilegia, *ibid.* De sede chartophylacis Constantinopoli- tani, I, 164.

Χαρποζία, I, 527.

Χαρποζία, I, 527. Pro electione, *ibid.* Pro manu impositione, *ibid.*

Chironia quid, I, 1. Unde dicta, *ibid.* Unde hoc no- men desumptum, *ibid.* Suffragium nominatur, *ibid.* Chironias in audientium præsentia fieri non oportet, *ibid.*

Χλωάτρυ quid, I, 57.

Cholaurus domum ad Maximi Cynci electionem conce- dens, I, 91.

Chorepiscopi suum modum scire, et sibi subjectas Ec- clesias administrare debent, I, 439. Chorepiscopi sunt quidem imitatione septuaginta, ut autem comministri, propter studium in pauperes, offerunt honorati, I, 415. Plura habent privilegia quam sacerdotes, I, 415. Chore- piscopus Urbani episcopi in sua diocesi constituitur, I, 440. De chorepiscopis, I, 112. De Chorepiscopis, et eo- rum privilegiis, I, 388. Quorum gradus exolevit, I, 389. Chorepiscopi officium suum transgredi non debent, I, 439. A quibus eliguntur, *ibid.* Chorepiscopi non licere presbyteros, vel diaconos ordinare; sed neque urbis pres- byteros in aliena parochia sine licentia episcopi, I, 388. Chorepiscoporum vita inculpata, I, 438. Privilegia, *ibid.* Choumell, I, 2.

Christa non potest esse apud hæreticos, I, 568. Christa a presbyteris fieri non debet, I, 519. Chriamatis con- fectio quid, I, 320. De sacro chrismate, I, 270.

Christus perfectus Deus et homo, I, 411. Christi sanc- tum corpus in quibusdam Ecclesiis in manu non tradi, I, 280. De sancta Christi resurrectione honoranda, I, 261. Christi cauponatores qui dicantur, II, 185. De Christi no- men negantibus, I, 40. Contra Dominum nostrum Christum impiæ voces, I, 514. De Christum negantibus, I, 693 et seq. De Christum negantibus et salutis mysterium transgressis, II, 125. De Christi resurrectione die tertio, I, 265. Et eam negantibus, *ibid.* Chryostomi in eos re- prehensio, *ibid.* Christi crucifixo- res in celebri templo cultum peragunt: discipuli Domini in crenaculo sunt inclusi, II, 183. Christum induerunt qui baptismum initiati sunt, I, 275 et seq. Eum imitari debent, *ibid.* De Christum sine vi negantibus, I, 71.

Homo Christianus quando aliquid non recte factum audiverit, debet hoc dicere communi spirituali Patri, et antisiti, I, 324. Christiano licet vitam asceticam eli- gere, I, 209. Christianum servum Judæus possidere civi- li lege prohibetur, I, 599. Christianum se dicere et quæ sunt Græcorum ostentare turpius est, I, 228. Christiani non debent frequentare cœmeteria vel martyria hæretico- rum, I, 457, 468. Christiani ad nuptias evites non de- bent ludicris intenti esse, II, 66. De eo qui recens factus est Christianus et fit sacerdos, I, 687. De Chris- tianorum infantibus bello captis a Scythiis, et Agarenis, I, 251. Qui Romanis divediti sunt, et baptizati, *ibid.* Qui nomen Christianorum sortiti sunt debent a Judæis in omnibus esse remoti, I, 41. Christianos judaizare non oportet, I, 465. De se Christianos fingentibus, et clancu- lum judaizantibus, I, 298. Christianos relicta Dei Eccle- sia non debere abire, et angelos invocare, I, 464. De Christianis oleum aut aliud in templum gentium inferentibus, I, 46. De Christianitatis exercitatione libera, I, 615.

Christophorus Ephesi metropolitanus, I, 577.

Chrysostomi verba de sacro calice pro vinum exhiben- do, I, 192. Chrysostomi verba si debent esse superiora his quæ a Chalced. syn. et Gang. definita sunt; quid om- nino dicent? etc., I, 416.

Chrysomalli aurea theologica dicta, I, 59.

De Ciborum differentia, II, 138. De cibis idolis immo- latis in ara Christianorum injectis, I, 577.

Circuitores ubi constituendi, I, 479. Qui sint, *ibid.*

De Circumcisione, I, 687. Multi vj ab Agarenis circum- cisi post poenitentiam recepti, I, 578.

Si qua Civitas, ab imp. innovata, etc., civiles ac publi- cos typos ecclesiasticarum quoque rerum ordo conse- quatur, I, 201. De ordine civitatum et provinciarum, I, 691.

Clarus in synodo iudex factus, I, 662.

De Claudis irridentibus, I, 37.

De SS. Apost. per Clementem Constitutionibus, I, 158. Adulteratis, *ibid.* Rejectis et cur, *ibid.* Clementis epi- stolæ duæ, et constitutiones, I, 56. Clementis consti- tutiones non divulgandæ, I, 56.

Cleri punitio propter populi insolentiam, I, 25. In cle- rum non introduci mulieres, aut quas, I, 62. Eos qui se- mel in clero constituti sunt, statuimus neque ad militia- m, etc., I, 538. In clerum non proveiantur criminis con- victi, I, 40. Qui examinatur in clero, cum vestibus laici examinandus, I, 310. Clero neminem annoverandum per pecunie largitionem, I, 522. Ex his qui non ducta uxore ad clerum promoti sunt, juvenis, etc., I, 16. A qui- bus jam in clero quedam infelicia, muliebria et risum

moventia fieri solita, I, 231. Cleros non dignos ordinare cogentes, I, 193. Etiam laicos, *ibid.*

Clerici ab uno episcopo ordinentur, I, 1. Clericos suos ex redditibus Ecclesiarum consolari debent episcopi, I, 3. Clericus episcopi defuncti bona surripere non oportet, II, 158. Et clerici ad virgines vel viduas non ingrediantur, I, 268. nisi, etc., *ibid.* Ut ex alieno monasterio susceptos nec clericos, nec monasterii praefectos ordinare liceat, I, 616. Inter clericos, acceas, et sacris initiatos cum mulieribus lavantes nulla differentia, I, 247. Non illi licere clericis cauponiam habere in aernam, I, 167. De clerico licere clericis cauponiam habere in aernam, I, 167. De clericis nomen negantibus, I, 40. Quae matrimonia clericum fieri vetant, I, 15. Derecipiente clericum ex alia parochia siue litteris demissoriis eius qui eum ordinavit, I, 77. De clerico ad matrimonium illicitum accersito, II, 168. Ut clericus pro proprio ipsorum iudicio non cogatur publice testimonium dicere, I, 596. Clericis qui cum scenicis ludicris et saltationibus comedunt, ut se corrigant admonito, I, 328 *et seq.* Externos clericos, et ignotos in alia civitate sine proprii episcopi commendatis litteris nusquam ullo modo ministrare, I, 129. Clericus praesentibus Ariano aut haereticis an debet orare, II, 167. De clericorum castigatione per magistratum, I, 347, 348. Clericus episcopi contumelia afflicti deponendus, I, 57. Clericus presbyterum vel diaconum injuria afficiens segregandus, *ibid.* Clericus in synagogam Judaeorum vel haereticorum ingressus ad orandum, deponendus, I, 41. Sub clericorum nomine etiam monachi continentur, I, 537. De clericis militiae vacantibus, I, 119. Si quis clericus in jurgio quempiam pulsaverit, etc., I, 42. Ex antiquis clericis qui descendunt ad quid cogant, I, 193. Ut filii clericorum gentilibus vel haereticis matrimonia non conjugantur, I, 546. De clericorum filiis, II, 255. De clericis ob crimina sua judicatis, II, 99. De clericis in alius civitatis Ecclesia non ordinandis, I, 137. De clerico percutiente, et occidente, I, 42. Saeculare ministerium clericorum ex dispensatione licitum, I, 538. Si clerici a propriis episcopis promoti, eos contemnunt, ne illic quidem maneat unde sedere noverunt, I, 536. Similiter et ad majores honores propter, etc. voluerint promoveri, etc., *ibid.*, 537 *et seq.* Clerici qui dicantur, I, 247. Clerici ex aurea Bulla, I, 193. De clericis ad martyrii certamine sua sponte profugentibus, II, 16. De clericorum liberatione ab omni extractione turpis lucri gratia quae ab antistitibus, qui locis praesunt, excogitatur, I, 291. Bulla aurea illis concessa, *ibid.* Et alia, *ibid.* *et seq.* Propter omne peccatum per clericos solum depositionem puniri, II, 109. De clericis per auri donationem in Ecclesia constituta, et gloriantibus, et alios contemnentibus, I, 293 *et seq.* De clericis peccatum ad mortem peccantibus, II, 91. Si quis clericus claudum, etc. irriserit, I, 37. De licentia clericorum, et quomodo, I, 358. De clericorum accusationibus, I, 93 *et seq.* De clericis ptochotrophorum et similibus se a proprio episcopo sublucentibus, I, 120. Omnes similiter clericos per solum depositionem seu lapsum, etc. puniri, siue sint ordinati ut presbyteri, etc., siue per solum characterem, etc., II, 109. Ne in cauponam versentur clerici nisi hospitio excepti, I, 567. De clericis contra canones secularibus negotiis se implicantibus, I, 537. Ut singulis annis ad synodum metropolitani veniant clerici, I, 540. De clericis qui condemnantur, I, 599. Clerici virtutis et honestatis exemplum esse debent, I, 187. De clericis qui civium magistratum potestati traduntur, I, 436. Si quis clericus inventus fuerit in sancto Dominico jejunare, praeterquam uno, et suo deponatur, I, 225. Clerici qui propter justas causas emigraverunt, debent in suas Ecclesias reverti quum cessat impedimentum, I, 176. De clericis tantum ex sacerdotali genere apud Armenios fieri solitis, et aliis erroribus, I, 195 *et seq.* De clericis sine mandato, aut etiam segregatis Constantinopolim se conferentibus, I, 132. De clericis qui non curant suam intra annum causam agere, I, 615. De clericorum depositione post condemnationem peccato convenientem, I, 525. Alieni clerici ab aliis nullo modo suscipiantur, I, 585. Clericus fidejubeus deponatur, I, 13. De clericorum appellationibus, I, 511. De clerico in duabus ecclesiis non collocando, I, 516. De clericis qui recenter uxoris ductis, cum nemo renuntiet, ordinauntur, II, 178. De alienis clericis inter magistratus seu officia assidentibus, et in eorum oratoris ministrantibus, I, 501. De clerico excommunicato ad alium episcopum confugiente, I, 501. De clerico fornicationis delato, II, 173. De clericis in quibusdam festis varias personas suscipientibus, I, 251. Clerici in quos nihil conferant, I, 347. Non esse lectorem nec dici clericum, qui in eorum templi non relatus est, sed solum habet consuetudinem, I, 193. Et ideo et licere in laicalem habitum transmutari, *ibid.* De clericorum turpi lucro, I, 79. Clerici

uxor eo sciente et patiente adulterata, ipse deponatur, I, 12. Qui clerici mutilati aut castrati puniantur, aut admittantur, I, 15. Si clericus mutuas pecunias dederit, pecunias accipiat, sin autem speciem quantum dederit, accipiat, I, 535. Si quis clericus in cauponis comedens, etc., I, 36. Clericos esse magos vel incantatores, etc., non oportet, I, 469. Clericos recipiendi absque dimissoriis litteris eorum qui illos ordinant, episcopi Carthage potestas, I, 11. Item archiepiscopi Constantinopolitani, *ibid.* Pro clerici receptione episcopi segregatio, I, 10, 11. An clericus similiter ac laici prohibebitur publice docere, ac disserere, I, 255. Clericos qui in oratoriis quas sunt intra domos ministrant, vel baptizant, hoc illius loci episcopi sententia facere debere, I, 191. E contra, *ibid.* De clericis ad alios episcopos se conferentibus, et sine proprii episcopi sententia in aliis ecclesiis constitutis, I, 176. De clericis a civitate in civitatem transeuntibus, I, 75. De clericis per vim transgressis, I, 71. Ordinandi non qui ex genere clericorum, sed qui digni sunt, etiamsi non sint ex tali genere, I, 195. De clericorum ordinatione ut non sit irrita, I, 118. Si clericus pauper, in aliquem gradum promoveat quiddam acquisierit, episcoporum potestati subiacet, I, 558. Clericus interdictum usuras accipere, I, 518. Pro clericis habet canon simul ac tonsuram aliqui characterem acceperunt a manu antistitis, I, 195. Qui clerici sicut sui juris, I, 565. Clericos saeculares curas suscipere non oportet, I, 115. II, 165. Quiniam clerici debeant ab uxoriis abstinere, I, 660. Non licere clericis in duarum civitatum ecclesiis eodem tempore in catalogo referri, I, 123. Clericum absque episcopi sententia aliquid facere non oportet, I, 159. Clerici quomodo, et a quibus debeant judicari, et qui ex judicialis a propriis episcopo provocant, I, 515. Qui clerici non esse dicantur, I, 315. Qui vero, *ibid.* De clericis aliis modis, et non ex Ecclesia res ementibus, I, 538. De clericis litigantibus cum aliis clericis, I, 122. De clericis deficientibus, aut cum Nestorio sententibus, I, 101. Si quis clericus propter metum, etc. negaverit nomen Christi, I, 40. Clericorum nomine monachi continentur, I, 122. Clericorum officia a laicis occupata, I, 195. In clericis dominatus antistitum qualis esse debeat, I, 290. De clericorum contemptu qui per virtutem in Ecclesia promoviti sunt, I, 293. Clerici peccatum ad mortem peccantes, et gradu dejecti, sed a laicorum communiione non arcentur, I, 402. Non solum clericos, etc. quo minus ad haereticos, etc. transmittant, I, 517. Clericis quae interdicta, I, 36. In sacros clericos et episcoporum et metropolitano potestas, I, 101. De clericis vestem sibi convenientem, etc., I, 187. Clericus fit quispiam ex eo quod ordinatus fuerit, et characterem susceperit, etiamsi in Ecclesia non legerit, I, 625. Omni clerico foris ordinato duabus scripturis opus est, commendatitia, et dimissoria, I, 176. Ordinari clericos non absolute, sed in episcopatu, vel monasterio, I, 40. Clericus si ordinatus debet admoneri ut servet decreta, et quae alia, I, 540. Clericorum injuriosorum poena, I, 37. In jure civitatis, *ibid.* De clericorum appellatione, I, 639 *et seq.* Clericorum translationes facere imperatori concessum, I, 11. Clericus esse non potest qui duas sorores duxit, I, 13. Clerici. Quare Sacerdotes, Monachi, Episcopi, Antistites, Presbyteri, Diaconi, Ecclesiastici, Sacri, et similes voces quas consuevit ad idem pertinentes, et ita in multis aliis.

Clericatus, et magistratus nulla differentia, I, 527. In clericatum ordinatio aut baptismum clericatum non tribuit, I, 82.

In Caemeteria quorumvis haereticorum ne abeant qui sunt Ecclesiae orationis vel curationis gratia. Caemeteria, Vide Martyria, I, 457.

Cum nobis quae dicitur, I, 525.

De Coepiscopis, I, 409.

De Coenutiis cum animalibus ratione carentibus, I, 392 *et seqq.*

Est Cuiuslibet decus et honestas, ut separatus sit a consuetudine et consortio mulierum, II, 142.

Nuptiae cum cognatae illicitae, I, 152. De nuptiis plura, *ibid.* Ex linea transversa cognati quibus non succedunt, I, 618.

Cognatio non est monachi qui eam quae est in eorum vitam enutriti sunt, I, 214. Cognatio spiritualis cognatione carnali major, I, 270. Prohibita cognationis in matrimonium conjunctio etc. subicit adulterorum poenas, II, 118.

Coitus cum sorore homicidii supplicio puniatur, II, 118. De coitu cum animalibus, II, 157. De coitu furtivo clericorum, II, 120.

De Columbus in Ecclesia emittentibus pro sancti Spiritus adventu, I, 254.

Comam si nutriat mulier, gloria est ipsi, I, 424. Comarum ornatus est prohibitus, I, 273, 274.
 De his qui non licet comedere, I, 41. De comedentibus execranda, II, 153.
 Comicae personae quae sint, I, 251.
 In Comitatum proficisci, id est, ubi est comes vel imperator, I, 642. Ut qui in comitatum proficiscuntur, et Carthaginensi, et Romano sacerdoti causam suam curent ostendere, I, 642.
 De Conmatres viduas in matrimonii societatem accipi entibus, I, 220.
 Commendatitiae litterae, *Vide* Litterae.
 Communitorium quid sit, I, 510. Communitorium quod acceperunt legati adversus Donatistas, I, 629.
 Communio Aegyptii prodigiosa, I, 615. Sanctae communio nis tempore nec dignitas nec generis nobilitas aliquid addunt, I, 280. Communione dare mortuorum corporibus non oportet, II, 161. Communione peccatorum ne sustineant ad antistes adhortatio, II, 157. Qui communione moti sunt admitti non debent ad accusationem, I, 663. Qui propter sociordiam communione motus, sive episcopus etc., si in tempore excommunicationis, antequam auditus fuerit, ad communionem se ingerere ausus fuerit, etc., I, 354. Ne episcopus temere quempiam prius communione, I, 668. Ut Episcopus qui propriam diocesim contemnit, communione priuetur, I, 658. Communione carere, etiam de baptismo dicitur, II, 178.
 De his qui in Africa non communicant, et volunt trans mare se abducere, I, 612. Ut nullus ab eo qui communicat, obloca vel aliam speciem quamvis exigit, I, 182. De episcopo quisacrificat, et non sacramentis communicat, I, 5. An communicabit jejunans, si contingat aquam bibere lavando aut in balneo, II, 169. De non communicantibus sine hesitatione sacris sacerdotum qui habent uxores, I, 419, II, 165. De non communicantibus, I, 3, II, 161. Non communicare ut accipiatur aliquando, I, 77. In tribus Dominicis non communicantes segregari, I, 6.
 Concilium. *Vide* Synodus.
 Concilio magna Graeca quando fiebat, I, 231.
 Inter Concubinam et fornicatricem differentia, II, 81.
 De non degeno cum concubina, ut veteri lege, I, 238.
 De Concubitu cum sorore, cum nuru, II, 128.
 De muliere concupiscente, I, 404.
 Conductores qui sint, I, 115. Ut episcopi etc. conductores non fiant, I, 335.
 Confessio fidelium Nicenae synodi, I, 514. Confessio fidelium ex quibus sit eris habeatur, II, 147. Confessio Christi ablatum a clero propter lapsus non restituit, II, 16. Confessio levitiam, probatio autem eam auget, II, 121. Confessiones qui exipiunt sine episcopali permissione, sacrae monachi male faciunt, I, 620.
 Confidentes cum majore labore Dei celerius misericordiam apprehendant, II, 126.
 Ut confirmetur quod non potest consistere, annorum lapsus non est profectendus, I, 315.
 Interea autem pietissimos, etc., eorum qui ad ecclesias confugiunt nomina, etc., I, 601. Ex numero contumgentium non sunt qui non describuntur, I, 601. Statuimus nemini licere eos qui confugiunt, etc., I, 600. Apud competentes iudices litigare oportet eos qui confugiunt, I, 600. Usque ad ecclesiae terminos, qui sunt ante forum publicum tuti sint qui ad eam confugiunt, I, 600.
 Congregatio seu consistentia est, ut cum fidelibus consistat, etc., II, 35. Congregationes separatae puniuntur, I, 419. De divertentibus a congregatione, I, 525. Differentia eorum qui a congregatione divertunt, et haereticorum et schismaticorum, I, 524.
 Conjuges qui concuenerunt debent esse sui iudices, II, 6. De conjugibus una cum viris se lavantibus, I, 218. Etiam si conjuges cum lavantur, unum sunt corpus, non permittitur suis membris male uti, I, 218.
 Qui post sanctum baptismum duobus conjugis fuerit implicitus, I, 11. De conjugio solvendo leges sublatas a Justiniano, I, 259. A conjugii societate quibus diebus abstinendum, II, 164. De fideio conjugio sacerdotum, I, 171. De conjugii solutione in tonsura alterius partis, I, 215. Conjugia quot modis solvantur, II, 61.
 Conjunctio disjunctiva pro copulativa in libris legum non raro adhibetur, I, 244.
 Conjunctivae particulae quandoque pro disjunctivis usurpantur, I, 245.
 Conjuratio quid dicatur, I, 136. De conjurationis vel sodalitates criminis, I, 136, 196. Conjuracionem omnium a lege puniri, I, 196. An conjurationes faciendae boni alicujus gratia, I, 196.
 Connubium honorabile, I, 417.
 Conscius quis dicatur, II, 123. Conscii in illicitis magis

puniendi quam qui agunt, I, 400. De his qui conscii sunt peccatorum ab aliquo commissorum, II, 123.
 De Consecratis hominibus qui saeculares servitutes exercent, I, 4. De consecratis extra excommunicationem, I, 76.
 Consecratio templorum, et puellarum a prosbyteris fieri non debet, I, 319. Consecratio puellarum quid, I, 320. De consecratione templorum, I, 296.
 Locis consecratos qui dicantur, I, 512.
 Qui consobrinam duxit non potest esse clericus, I, 15.
 Constantinopolis nova Roma, I, 89. Ejus Episcopi honoris habere prerogativam post antiquam Romanam episcopum, *ibid.* De privilegiis sanctissimae Ecclesiae Constantinopolis, I, 145. Constantinopolitanus thronus aequalis privilegiis cum antiquae Romae throno obtinet, I, 198. Constantinopol. patriarcha ordinatus ab eo qui est pro tempore Heraclius metropolitanus, I, 89. Constantinopolitani sententia an sit appellationi subjecta, I, 441. *et seq.* Constantinopolitani episcopi privilegium, I, 176. Ponticae et Asiae, et Thraciae diocesis metropolitanus a Constantinopol. patriarcha ordinari, I, 88.
 Novella imp. domini Constantini Porphyrogenetæ, I, 618.
 Sub imp. Constantino et Irene matre ejus synodus septima oecumenica, I, 284.
 Constantini Caesaris scripta historia, I, 154.
 Constantini decretum ad papam Sylvestrum, I, 89, 442.
 Constantini Magni decretum, I, 117.
 Constantinus filius Leonis filii Copronymi, I, 281.
 Constantinus Chliareus patriarcha, II, 115.
 Constans Constantii frater litteris innotuit fratri, et cur, I, 92, 482.
 Constituta Patrum alias immutabilia urgente necessitate mutari possunt, II, 276.
 Consuetudo sufficit canonem abrogare, II, 281. Antiquae consuetudines retinendae, I, 67. Consuetudines ethnicorum profanae a fidelibus non usurpandae, I, 211. Consuetudines gentium sequi prohibetur, I, 399.
 Ad Consuetudinem nemo restiterit, I, 282. Continentes dicuntur monachi, I, 566. Ut continentis sive monachi ad virgines vel viduas non ingrediantur, I, 566.
 De Continentia ecclesiasticorum, I, 516.
 Controvercia, ludi genus, I, 218.
 Qui dat ob Contractum illegitimum, non habet actionem ad repetendum quod datum est, I, 591.
 Contrectare aliud est, et aliud tangere, I, 530.
 De eo qui Contumelia regem vel principem afficit, I, 55.
 Conventus universalis Graeciae quo tempore, I, 251. Ad quid, *ibid.* Conventus privatim agere clerici non debent nisi consentiente episcopo, I, 191.
 In conventibus psalmos connectere non oportet, I, 469.
 Qui Convicti non ordinantur, non etiam qui soli accusati, I, 40.
 Convivia ex collatione clericis interdicta et aliis, I, 478. Ne convivia in ecclesiis uno modo peragantur, I, 568. Ut auferantur Graecorum convivia, I, 597. In conviviis clerici non debent spectacula videre, I, 478.
 Convivari cum gentilibus prohibitum est, I, 46. De his qui festo ethnico convivati sunt, I, 581.
 Copronymus exsecrandus et impius, I, 286.
 Cornelius papa Romanae Ecclesiae, I, 69.
 Cornicum inspectiones, I, 235.
 Corpus animale, et corpus spirituale, I, 61. Vespere enim erat quando manducatum erat sacrum illud et sanctum corpus, I, 263. Corpus nec matum nec mali principum, II, 41. Corporis damnum non polluit, sed animae inquinatio, I, 80.
 Corroborantur quaedam ordinatione et canone; quaedam consuetudine, I, 510.
 Corporum inspectiones, I, 235.
 Crescentius et Aurelius, I, 562.
 Crescentius Recriensis agri episcopus, I, 574.
 De Cresconio Balareensis, I, 614.
 Ut qui unum crimen probare non potest, ad alterum non admittatur, I, 665. Qui falsum crimen contra episcopum intendit, etc., I, 472. De criminum canoncorum convictis, et in laicorum locum detrusis, I, 180.
 Criminales causae publicae dictae, pecuniariae privatae, I, 91. De criminalibus litibus adversus episcopos et reliquos ex ordine sacerdotali, I, 95. Critiarum iugis, I, 255.
 Crux baptismi dicitur secundum Chrysostomum, I, 31.
 Crux mente, sermone, et sensu colenda, I, 245. Crux fixa extra urbem alicui templum excitare volenti a charophylace quomodo datur, I, 250. Quodcumque scriptum in quo veneranda, et vivilicae crucis figura per manum ejus, qui ipsum composuit, scripta est, firmum manet, I, 528. Crux typi in pavimentis cur deleri jubeatur, I, 245. Crux figuram quis per litteras decuit, II, 116. Nec monachus nec ullus alius in publico loco crucem imponat

moventia fieri solita, I, 231. Cleros non dignos ordinare cogentes, I, 193. Etiam laicos, *ibid.*

Clerici ab uno episcopo ordinentur, I, 1. Clericus suus ex relictis Ecclesiarum consolari debent episcopi, I, 3. Clericus episcopi defuncti bona surripere non oportet, II, 158. Ut clerici ad virgines vel viduas non ingrediantur, I, 366. nisi, etc., *ibid.* Ut ex alieno monasterio susceptos nec clericos, nec monasterii praefectos ordinare liceat, I, 616. Inter clericos, asce as, et sacris initiatos cum mulieribus lavantes nulla differentia, I, 247. Nulli licere clerico cauponiam habere ta. ernam, I, 167. De clerico nomen negantibus, I, 40. Quae matrimonia clericum serivantur, I, 15. Derecipiente clericum ex alia parochia siue litteris demissoriis eius qui eum ordinavit, I, 77. De clerico ad matrimonium illicitum accersito, II, 168. Ut clericus pro proprio ipsorum iudicio non cogatur publice testimonium dicere, I, 596. Clericus qui cum scenicis iudicis et saltationibus comedunt, ut se corrigant admonito, I, 528. *et seq.* Externos clericos, et ignotos in alia civitate sine proprii episcopi commendatiis litteris nusquam ullo modo ministrare, I, 129. Clericus praesentibus Arias aut haereticus an debet orare, II, 167. De clericorum castigatione pro magistratum, I, 517, 518. Clericus episc. contumelia afficiens deponendus, I, 57. Clericus presbyterum vel diaconum iniuria afficiens segregandus, *ibid.* Clericus in synagoga Judaeorum vel haereticorum ingressus ad orandum, deponendus, I, 41. Sub clericorum nomine etiam monachi continentur, I, 537. De clericis nullius vacantibus, I, 119. Si quis clericus in jurgio quempiam pulsaverit, etc., I, 42. Ex antiquis clericis qui descenderant ad quid cogant, I, 198. Ut filii clericorum gentilibus vel haereticis matrimonia non conjugantur, I, 516. De clericorum filiis, II, 225. De clericis ob crimina sua iudicatis, II, 99. De clericis in aliis civitatibus Ecclesiae non ordinandis, I, 157. De clerico percutiente, et occidente, I, 43. Saeculare ministerium clericorum ex dispensatione licitum, I, 538. Si clerici a propriis episcopis promoti, eos contemnunt, ne illic quidem maneat unde secedere noluerunt, I, 556. Similiter si ad majores honores propter, etc. voluerint probovere, etc., *ibid.*, 557. *et seq.* Clerici qui dicantur, I, 247. Clerici ex aurea Bulla, I, 193. De clericis ad martyrii certamine sua sponte profugientibus, II, 16. De clericorum liberatione ab omni exactione turpis lucri gratia quam ab antistitibus, qui hinc praesunt, exiguntur, I, 291. Bulla aurea sine concessa, *ibid.* Et alia, *ibid.* *et seq.* Propter omne peccatum per clericos solum depositionem puniri, II, 109. De clericis pro auri donationem in Ecclesia constitutis, et g. riantibus, et alios contemnentibus, I, 292. *et seq.* De clericis peccatum ad mortem peccantibus, II, 91. Si quis clericus claudum, etc. irriserit, I, 37. De licentia clericorum, et quomodo, I, 538. De clericorum accusationibus, I, 93. *et seq.* De clericis ptochotrophorum et similibus sine a proprio episcopo subleventibus, I, 120. Omnes similiter clericos per solum depositionem seu lapsam, etc. puniri, sive sint ordinati ut pre byteri, etc. sive per solum characterem, etc., II, 109. Ne in caupona versetur clericus nisi hospitio excepti, I, 367. De clericis contra canones secularibus negotiis se implicantibus, I, 537. Ut singulis annis ad synodum metropolitani veniant clerici, I, 540. De clericis qui condemnantur, I, 599. Clerici virtutis et honestatis exemplum esse debent, I, 187. De clericis qui civium magistratum potestati traduntur, I, 436. Si quis clericus inventus fuerit in sancto Dominico jejunare, praeterquam uno, et suo deponatur, I, 223. Clerici qui propter justas causas emigrant, debent in suas Ecclesias reverti quum cessat impedimentum, I, 176. De clericis tantum ex sacerdotali genere apud Armenios fieri solitis, et aliis erroribus, I, 191. *et seq.* De clericis sine mandato, aut etiam segregatis Constantinopolim se conferentibus, I, 132. De clericis qui non curant suam intra annum causam agere, I, 615. De clericorum depositione post condemnationem peccato convenientem, I, 523. Alieni clerici ab aliis nullo modo suscipiantur, I, 583. Clericus fidejubeus deponatur, I, 15. De clericorum appellationibus, I, 511. De clerico in duabus ecclesiis non collocando, I, 516. De clericis qui recenter uxoris ductis, cum nemo reuultit, ordinantur, II, 178. De aliis clericis inter magistratus seu officia assidentibus, et in eorum orationis ministrantibus, I, 501. De clerico excommunicato ad alium episcopum confugiente, I, 501. De clericis in quibusdam festis varias personas suscipientibus, I, 251. Clerici in quos nihil conferant, I, 547. Non esse lectorem nec dici clericum, qui in eorum templi non relatus est, sed solum habet consumram, I, 193. Et ideo et illic in laicalem habitum transmutari, *ibid.* De clericorum turpi lucro, I, 72. Clerici

uxor eo sciente et patiente adulterata, ipse deponitur, I, 12. Qui clerici mutilati aut castrati puniantur, aut admittantur, I, 15. Si clericus mutuas pecunias dederit, pecunias accipiat, sin autem speciem quantum dederit, accipiat, I, 535. Si quis clericus in caupona comedens, etc., I, 56. Clericos esse magos vel incantatores, etc., non oportet, I, 469. Clericos recipiendi absque dimissoriis litteris eorum qui illos ordinarunt, episcopi Carthag. potestas, I, 11. Item archiepiscopi Constantinopolitani, *ibid.* Pro clerici receptione episcopi segregato, I, 10, 11. An clericus similiter ac laici prohibebitur publice docere, ac disserere, I, 231. Clericos qui in orationis quas sunt intra domos ministrant, vel baptizant, hoc illius loci episcopi sententia facere debere, I, 191. E contra, *ibid.* De clericis ad alios episcopos se conferentibus, et sine proprii episc. sententia in aliis ecclesiis constitutis, I, 176. De clericis a civitate in civitatem transeuntibus, I, 75. De clericis per vim transgressis, I, 71. Ordinandi non qui ex genere clericorum, sed qui digni sunt, etiamsi non sint ex tali genere, I, 193. De clericorum ordinatione ut non sit irrita, I, 118. Si clericus pauper, in aliquem gradum promotus quidquam acquiriverit, episcoporum potestati subiacitur, I, 538. Clericus interdictum usuras accipere, I, 518. Pro clericis habet canon simul ac tonsuram aliqui characterem acceperunt a manu antistitis, I, 193. Qui clerici liant sui juris, I, 563. Clericos saeculares curas suscipere non oportet, I, 113. II, 165. Quinam clerici debeant ab uxoriis abstinere, I, 660. Non licere clerico in duarum civitatum ecclesiis eodem tempore in catalogum referri, I, 123. Clericum absque episcopi sententia aliquid facere non oportet, I, 159. Clerici quomodo, et a quibus debeant iudicari, et qui ex iudicatis a propriis episcopo provocant, I, 513. Qui clerici non esse dicantur, I, 315. Qui vero, *ibid.* De clericis aliis modis, et non ex Ecclesia res eminentibus, I, 539. De clericis litigantibus cum aliis clericis, I, 122. De clericis deficientibus, aut cum Nestorio sententibus, I, 101. Si quis clericus propter motum, etc. negaverit nomen Christi, I, 40. Clericorum nomine monachi continentur, I, 122. Clericorum officia a laicis occupata, I, 195. In clericis dominatus antistitis qualis esse debeat, I, 290. De clericorum contemptu qui per virtutem in Ecclesia promoti sunt, I, 293. Clerici peccatum ad mortem peccantes, e gradu deiciuntur, sed a laicorum communionem non arcantur, I, 402. Non solum clericos, etc. quo minus ad haereticos, etc. transmittant, I, 517. Clericis quae interdicta, I, 36. In saec clericos et episcoporum et metropolitano potestas, I, 101. De clericis vestem sibi convenientem, etc., I, 487. Clericus sit quispiam ex eo quo l. ordiatus fuerit, et characterem susceperit, etiamsi in Ecclesia non legerit, I, 625. Omni clerico foris ordinato duabus scripturis opus est, commendatitia, et dimissoria, I, 176. Ordinari clericos non absolute, sed in episcopatu, vel monasterio, I, 10. Clericus si orduetur debet adhaerere ut servet decreta, et quae alia, I, 540. Clericorum injuriosorum poena, I, 37. In jure civili, *ibid.* De clericorum appellatione, I, 639. *et seq.* Clericorum translationes facere imperatori concessum, I, 11. Clericus esse non potest qui duas sorores duxit, I, 15. Clerici. Quare Sacerdotes, Monachi, Episcopi, Antistites, Presbyteri, Diaconi, Ecclesiastici, Sacrati, et similes voces quos consules ut ad idem pertinentes, et ita in multis aliis.

Clericatus, et magistratus nulla differentia, I, 257. In clericatum ordinatio ante baptismum clericatum non tribuit, I, 82.

In Coemeteria quorumvis haereticorum ne abeant qui sunt Ecclesiae orationis vel curationis gratia. Coemeteria, *Vide* Martyria, I, 457.

Conobis quae dicuntur, I, 323.

De Coepiscopis, I, 409.

De Coeuntibus cum animalibus ratione carentibus, I, 392. *et seq.*

Est Castibatus decus et honestas, ut separatus sit a consuetudine et consortio mulierum, II, 142.

Nuptiae cum cognata illicitae, I, 152. De nuptiis plura, *ibid.* Ex linea transversa cognati quibus non succedunt, I, 618.

Cognatio non est monachis qui eam quae est in eorum vitam amittunt, I, 211. Cognatio spiritualis cognatione carnali major, I, 270. Prohibita cognationis in matrimonium conjunctio etc. subicit adulterorum poenas, II, 118.

Coitus cum sorore homicide supplicio punietur, II, 118. De coitu cum animalibus, II, 157. De coitu furtivo clericorum, II, 120.

De Columbibus in Ecclesia emittentibus pro sancti Spiritus adventu, I, 252.

Comam si nutriat mulier, gloria est ipsi, I, 424. Comarum ornatus est prohibitus, I, 275, 274.
De his qui non licet comedere, I, 41. De comedentibus execranda, II, 152.
Comices personæ quæ sint, I, 251.
In Comitatu proficisci, id est, ubi est comes vel imperator, I, 612. Ut qui in comitatu proficiscuntur, et Carthaginiensi, et Romano sacerdoti causam suam curent ostendere, I, 612.
De Commatres viduas in matrimonii societatem accipi entibus, I, 220.
Commendatitiae litteræ, *Vide* Litteræ.
Comonitorium quid sit, I, 510. Comonitorium quod acceperunt legati adversus Donatistas, I, 629.
Communio *Aegyptii* prodigiosa, I, 615. Sanctæ communio nis tempore nec dignitas nec generis nobilitas aliquid addunt, I, 280. Communione dare mortuorum corporibus non oportet, II, 161. Communione peccatorum non sustineant ad antistites adhortatio, II, 157. Qui communione moti sunt admitti non debent ad accusationem, I, 665. Qui propter seordiam communione motus, sive episcopus etc., si in tempore excommunicationis, antequam auditus fuerit, ad communionem se ingerere ausus fuerit, etc., I, 351. Ne episcopus temere quempiam privet communione, I, 668. Ut Episcopus qui propriam diocesim contemnit, communione privetur, I, 658. Communio carere, etiam de baptismo dicitur, II, 178.
De his qui in Africa non Communicant, et volunt trans mare se abducere, I, 612. Ut nullus ab eo qui communicat, obolos vel aliam speciem quamvis exigat, I, 182. De episcopo quisacrificat, et non sacramentis communicat, I, 5. An communicabit jejunans, si contingat aquam bibera lavando aut in balneo, II, 169. De non communicantibus sine hæsitatione sacris sacerdotum qui habent uxores, I, 419. II, 165. De non communicantibus, I, 3, II, 161. Non communicare ut accipitur aliquando, I, 77. In tribus Dominicis non communicantes segregari, I, 6.
Concillium. *Vide* Synodus.
Concio magna Græca quando fiebat, I, 251.
Inter Concupinam et fornicationem differentia, II, 81.
De non degendo cum concubina, ut veteri lege, I, 258.
De Concupitu cum sorore, cum nuru, II, 128.
De mulierem concupiscente, I, 404.
Conductores qui sint, I, 115. Ut episcopi etc. conductores non fiant, I, 335.
Confessio fidei Nicænæ synodi, I, 514. Confessio fidei ex quibus sit eris habeatur, II, 147. Confessio Christi abalienatum a clero propter lapsam non restituit, II, 16. Confessio levat penam, probatio autem eam auget, II, 121. Confessiones qui exipiunt sine episcopali permissio ne, sacra monachi male faciunt, I, 620.
Constitentes cum majore labore Dei celerius misericordiam apprehendunt, II, 126.
Ut Confirmetur quomodo non potest consistere, aunorum lapsus non est profundendus, I, 313.
Interea autem pientissimos, etc., eorum qui ad ecclesiam confugiunt nomina, etc., I, 601. Ex numero confugientium non sunt qui non describuntur, I, 601. Statim nemi licere eos qui confugiunt, etc., I, 600. Apud competentes iudices ligare oportet eos qui confugiunt, I, 600. Usque ad ecclesie terminos, qui sunt ante forum publicum tuti sint qui ad eam confugiunt, I, 600.
Congregatio seu consistentia est, ut cum fidelibus consistat, etc., II, 33. Congregationes separate puniuntur, I, 419. De divertentibus a congregatione, I, 525. Differentia eorum qui a congregatione divertunt, et hæreticorum et schismaticorum, I, 524.
Conjuges qui concuenerunt debent esse sui iudices, II, 6. De conjugibus una cum viris se lavantibus, I, 318. Etiam si conjuges cum lavantur, unum sunt corpus, non permittitur suis membris male uti, I, 248.
Qui post sanctum baptismum duobus conjugis fuerit implicitus, I, 41. De conjugio solvendo leges sublatae a Justiniano, I, 259. A conjugii societate quibus diebus abstinendum, II, 164. De licito conjugio sacerdotum, I, 171. De conjugii solutione in tonsura alterius partis, I, 215. Conjugia quot modis solvantur, II, 61.
Conjunctio disjunctiva pro copulativa in libris legum non raro adhibetur, I, 244.
Conjunctivæ particule quandoque pro disjunctivis usurpantur, I, 245.
Conjunctura quid dicatur, I, 136. De conjunctionis vel disjunctionis crimine, I, 136, 196. Conjunctionem omnem a lege puniri, I, 196. An conjunctiones faciendæ boni aliquid gratia, I, 196.
Connubium honorabile, I, 417.
Conscius quis dicatur, II, 123. Consilii in illicitis magis

puniendi quam qui agunt, I, 400. De his qui consilii sunt peccatorum ab aliquo commissorum, II, 123.
De Consecratis hominibus qui sæculares servitutes exercent, I, 4. De consecratis extra examinationem, I, 70.
Consecratio temporum, et puellarum a presbyteris fieri non debet, I, 319. Consecratio puellarum quid, I, 320. De consecratione temporum, I, 296.
Locis conservatores qui dicantur, I, 512.
Qui consobrinas duxit non potest esse clericus, I, 15.
Constantinopolis nova Roma, I, 89. Ejus Episcopus honoris habere prærogativam post antiquam Romanam episcopum, *ibid.* De privilegiis sanctissimæ Ecclesiæ Constantinopolis, I, 145. Constantinopolitanus thronus æqualia privilegia cum antiquæ Romæ throno obtinet, I, 198. Constantinopol. patriarcha ordinatus ab eo qui est pro tempore Hæraclæ metropolitanus, I, 89. Constantinopolitani sententiæ an sit appellationi subjecta, I, 411. et seq. Constantinopolitani episcopi privilegium, I, 176. Pontica et Asia, et Thraciæ diocesis metropolitanos a Constantinopol. patriarcha ordinari, I, 89.
Novella sup. domini Constantini Porphyrogenetæ, I, 618.
Sub imp. Constantino et Irene matre ejus synodus septima œcumenica, I, 284.
Constantini Cæsaris scripta historia, I, 154.
Constantini decretum ad papam Sylvestrum, I, 89, 412.
Constantini Magni decretum, I, 117.
Constantinus filius Leonis filii Copronymi, I, 284.
Constantinus Chlironus patriarcha, II, 115.
Constans Constantii frater litteris minatur fratri, et cur, I, 92, 482.
Constituta Patrum alias immutabilia urgente necessitate mutari possunt, II, 276.
Consuetudo sufficit canonem abrogare, II, 281. Antiquæ consuetudines retinentur, I, 67. Consuetudines ethnicorum profanæ a fidelibus non usurpantur, I, 211. Consuetudines gentium sequi prohibetur, I, 599.
Ad Consuetudines nemo restiterit, I, 282. Continentes dicuntur monachi, I, 566. Ut continentis sive monachi ad virgines vel viduas non ingrediantur, I, 566.
De Continentia ecclesiasticorum, I, 516.
Controptiles, iudi genus, I, 218.
Qui dat ob Contractum illegitimum, non habet actionem ad repetendam quod datum est, I, 391.
Contractare aliud est, et aliud tangere, I, 530.
De eo qui Contumelia regem vel principem afficit, I, 35.
Conventus universalis Græciæ quo tempore, I, 251. Ad quid, *ibid.* Conventus privatim agere clerici non debent nisi consentiente episcopo, I, 191.
In conventibus peccatos connectere non oportet, I, 469.
Qui Convicti non ordinantur, non etiam qui soli accusati, I, 40.
Convivia ex collatione clericis interdicta et aliis, I, 478. Ne convivia in ecclesiis ullo modo peragantur, I, 568. Ut auferantur Græcorum convivia, I, 597. In conviviis clerici non debent spectacula videre, I, 478.
Convivari cum gentilibus prohibitum est, I, 46. De his qui festo ethnico convivati sunt, I, 381.
Copronymus execrandus et impius, I, 286.
Cornelius papa Romanæ Ecclesiæ, I, 69.
Cornicum inspectiones, I, 258.
Corpus animale, et corpus spirituale, I, 61. Vespers enim erat quando manducatum erat sacrum illud et sanctum corpus, I, 263. Corpus nec malum nec mali principium, II, 41. Corporis damnum non pollut, sed animæ inquinatio, I, 50.
Corroborantur quedam ordinatione et canone; quedam consuetudine, I, 510.
Corporum inspectiones, I, 235.
Crescentius et Aurelius, I, 362.
Crescentius Recensis agri episcopus, I, 574.
De Cresconio Balarecense, I, 614.
Ut qui unum crimen probare non potest, ad alterum non admittatur, I, 665. Qui falsum crimen contra episcopum intendit, etc., I, 472. De criminum canonicorum convictis, et in balorum locum detrusis, I, 180.
Criminales causæ publicæ dictæ, pecuniariæ privatæ, I, 91. De criminalibus libris adversus episcopos et reliquos ex ordine sacerdotali, I, 95. Crisarius nuge, I, 355.
Cruz baptisma dicitur secundum Chrysostomum, I, 51.
Cruz mente, sermone, et sensu colenda, I, 215. Cruzis fixio extra urbem alicui templum excitare volenti a charophylace quomodo datur, I, 250. Quodcumque scriptum in quo veneranda, et vivifica cruzis figura per manum ejus, qui ipsum composuit, scripta est, firmum manet, I, 328. Cruzis typi in pavementis cur deleri jubentur, I, 215. Cruzis figuram quis per litteras docuit, II, 116. Non monachus nec ullus alius in publico loco crucem imponat.

1, 215. Sed et pretiosas cruces non alibi quam, etc., *ibid.* Nemo in solo etc., cruce in u. pat. *ibid.*, De honore cruci habendo, 1, 212. Adversus poscentes cruce patriarchales in suis regionibus murmur, 1, 19, 20.
 Ere esistici Cubicularii non potens ordo, sed vils, 1, 165.
 Cubile impollutum, 1, 4.
 Cupiditas pars animi, 1, 61. Ejus virtus quæ, *ibid.*
 De Curatoribus minorum, 1, 114. De Curatoribus Ecclesie Hipponensis, 1, 615.
 Curricula equorum sacerdotibus interdicta, 1, 185.
 Custodem vigilare oportet, 1, 58.
 Cylistrarum excogitatio, 1, 241.
 Cynici unde dicti, 1, 91.
 Cypri seu nove Justinianopolis privilegio, 1, 589. De Cypri insula sub Rhegino, et sub Joanne episcopo, de insula privilegio Justinianopolis diocæ, 1, 205 *et seq.* In Cyprium præfectus Romanorum mitti solitus, 1, 104. Cypri episcopi per se degentes, et ordinantes, 1, 105.
 Cypriani Altorum episcopi et martyris canon, 1, 5.
 De Cyradio muliere, 11, 173.
 Cyriacus presbyter, 11, 66.
 Magnus Cyrillus Isaiam interpretans, 1, 235.
 Cyrilli papæ Alexandrini depositio, 1, 90. Cœlestini Romani papæ locum tenentis, *ibid.*
 Cyrilli Alexandriæ episcopi rescripta, 1, 673. S. Cyrilli ad Domnum epistola, 1, 107. 11, 175.

D

Dæmone correptum in clerum cooptari prohibetur, 1, 51. Si sit fidelis dæmone percussus, debet esse sanctorum mysteriorum particeps, 1, 52. A dæmone correptus fidelis aut sanctorum mysteriorum particeps esse debet, 11, 165.
 Ab correpto a dæmone Catechumenus baptizandus, 11, 165. Ad dæmonas accedentium, et jurantium pœnæ diverse, 1, 270. De simulantibus se a dæmone correptos, 1, 226, 619, 11, 279.
 De iis quæ dantur liberis a parentibus, proflentibus qui offerunt, esse Deo consecrata, 1, 322.
 Quod turpi utriusque causa datur, ejusque qui dat, et qui accipit, non recti, 1, 294. De jurando si litigator probare non potest quod datum est, aut promissum, 1, 532. Quæ data sunt in æquali causa, ejus qui dat, et qui accipit, non repetuntur, etc., 1, 525.
 Daniel notarius, 1, 509.
 De Decimis Deo offerentibus pro debita gratiarum actione, 1, 5.
 Decius imperator, 1, 69. Sub Decio synodus Carthaginiensis congregata, et quando, 1, 563.
 Decretorum confirmatio a quibusdam sanctis Patribus factorum, 1, 159.
 Adhuciora pro justum visum est accipitur, 1, 101.
 De Defectoribus anathematizandis, 1, 415.
 De Defensoribus ecclesiarum qui ab imperatoribus peti debent, 1, 612. De defensore sanctissimi Dei magnæ Ecclesiæ, 1, 612.
 Defunctorum memoria quando non celebranda 11, 259. Sanctæ Desipæræ festum.
 Delinquentes mulctare debent episcopi, non autem eos torquere, 1, 456.
 Oves una Demersione baptizati rebaptizantur, 1, 97.
 Depositio Amalthus infirma, et vultus momentis, et cur, 1, 526. Depositionis nomen abusive pro expulsionem acceptum est, 1, 82. De depositione ecclesiastica eorum qui per vim aut ignorantiam in aliquam rem incederint, 11, 107. Depositio antistitis qui Agarenum interfecerat quiensem in ipsum vibraverat belli tempore, 11, 101.
 Depositus segregatio subjectus, 1, 7. Cum depositus simul orare non permittitur clerico, 1, 7, 46. De deposito, 11, 200. Depositus a sola sacrorum celebratione prohibentur, non a comunione, 1, 7. Ne quis depositus a proprio episcopo imp. auribus molestiam exhibeat, 1, 441. Quo oportet converti, *ibid.* Contra depositos a synodo, aut presbyteros ab episcopo, 1, 434. De depositis ob manifesta crimina, 1, 18. Depositus laicorum loco censeri, 1, 562. Qui deponantur, et segregentur et qui non, 1, 16.
 De Deprædantibus res captivorum, 11, 27 *et seq.*
 Perci episcopus, 1, 583. De eo, 1, 608.
 De iis qui non Desciscunt solum, sed etiam insurgunt et fratres cogunt, 1, 582.
 De Desperatis, 11, 10.
 De Desponsis puellis raptis, 1, 584. Desponsam alteri mulierem eo adhuc vivo cui desponsata est, si quis duxerit, adulterii crimini subijcitur, 1, 276.
 De detinentibus ipsis tradita, ut regimen ad tempus suscipiant, et eis damnum afferentibus, 1, 524. De detinentibus aliena pro propriis quæ perierunt, 11, 50.
 De Detonsis, 1, 331, 335.

Dens silens in præsentia in malo incepto omnino in futurum dignum supplicium reservat, 1, 198.

Inter Deum negantes sponte et invite differentis, 1, 577. Deo dedicata juris esse episcopalis, 1, 552. A Deo incipere, et in Deum desinere, rem inchoanti ordo optimus, 1, 158.

Quod sine Dei gratia nihil possumus perficere, 1, 617. Quæ Deo semel consecrata, ea non, etc., 1, 410. De estimantibus Deum esse malorum effectorem, 1, 104. Dei gratia non solum largitur remissionem peccatorum, sed etiam præbet auxilium ut non amplius peccetur, 1, 616. Nulla Dei creatura rejicienda, si cum gratiarum actione accipitur, 11, 58. De iis quæ Deo offerantur a nonnullis sua sponte, 1, 322. Qui Deo adheret unus est spiritus, 1, 227.

Diaconus non suscipiens curam populi sibi commissam segregandus, 1, 21. De diaconi sessione, 1, 462. Honor, *ibid.* De diaconum inferiori gradu, 1, 80. De diacono relicta sua parochia in aliam abscedente. Diaconos sine sententia episcopi nihil agere, ut sit intelligendum, 1, 27. Diaconus qui cum hæreticis solum commecat fuerit, segregatur, 1, 30. De diaconis centum in Magna ecclesia, 1, 175. De diaconis qui dant Euchariam presbyteris, et ante episcopos eam accipiunt, 1, 80. Diaconi ne ordinantur ante xiv annos, 1, 535. De septem diaconis ab apostolis constitutis, 1, 174. Quales fuerint, et qui, *ibid.* Diaconus fornicationis, etc., convictus deponendus, 1, 16. Diaconus labris pollutus, etc., 405. Diaconorum ordinatio, non electio, sicut episcoporum, et sacerdotum olim, 1, 24. Ut nulli diaconi procuratores fiant, 1, 535. De diaconis qui sacrificarunt, postea autem relicti sunt. Diaconi a propriis episcopis vel finitimis audiendi, 1, 511. De diaconi ordinatione, 1, 173. Diaconus ab uno episcopo ordinandus, 1, 1. Diaconus secundam ordinationem ab aliquo suscipiens, deponendus, 1, 44. De diaconorum arrogantia, sessione ante presbyteros, 1, 165. Sedendi licentia si patriarchæ aut metropolitani vicem gerunt, *ibid.* De diaconum rependiendum inopia, 1, 593. Diaconus jejunans cum Judæis vel cum ipsis festos dies agens deponendus, 1, 46. De diaconis in ordinatione professi oportere se uxores ducere, 1, 385. Non sequendus canon, *ibid.* Diaconus alio vel ebrietatibus vacans vel desistat vel deponatur, 1, 29. Diaconus usuras exigens deponendus, 1, 29. Diaconus in accusatione criminis a tribus episcopis audiatur, 1, 325. Diaconus a peccatis convertentem non recipiens deponendus, 1, 24. Diaconi septem esse debent, 1, 414. De diacono qui ab episcopo depositus aliquid de ministerio agere ausus fuerit, 1, 454. De diaconis a nuptiis, etc., propter abominationem abstinentibus, 1, 51. Diaconos fieri archiatros noluat D. Lucas, 1, 536. Nullus externorum diaconorum recipiendus sine litteris commendatitiis, 1, 21. De diacono labris polluto, 1, 122. De diacono qui proprio contempto episcopo privatim congregationem effecerit, et altara fixerit, 1, 456. De diacono post diaconatum fornicato, 11, 53.

Diaconissa censetur habitu, 1, 82. Diaconissa ante quadraginta annos non ordinatur, 1, 175. Diaconissa dignitate solum dignas esse laicas mulieres, non verum, sed et monachas, 1, 216. De diaconissa cum Græco fornicata, 11, 101. De diaconissarum ordinatione, matrimonio in diaconatu 1, 151. De diaconissis et viduis, 1, 204.

Diataxa quid, 1, 526.

Diatimus episcopus, 1, 622.

Dies Dominicus quid representat, 1, 45. Dies salutiferæ Passionis ut peragendus, 11, 262. De diei Dominice celebratione, 1, 45. De diei spatio, 11, 141. Die Dominico etiam agricolas debere otiosi, 1, 466.

Digami a ministerio exclusi, 11, 69. De digamo post sanctum baptismum, 1, 11. De digamis in suis gradibus conservatis, et ad majora promotis, *ibid.* De digamis, 1, 69, 11, 51. Suam digamiam multam canones statuere, 1, 408.

Dignitate fretus ne quis adversus aios extollatur, 1, 161. Dignitates ecclesiasticæ Imperatoris non præferendæ, 1, 164. Spirituales dignitates præstantiores secularibus, *ibid.*

Δικαιώσαι, 1, 103.

Δικαιοσύνη, *ibid.*

Dilectionis signum salutatio et complexus, 1, 461.

De Dimissam accipiente, 1, 160.

Dimissoria epistola commendatio dicta est, 1, 548. Dimissoria epistola pro pacifica, 1, 595. Dimissoria epistola, 1, 125. Dimissoria litteræ. Vide Litteræ.

Diocesis quæ dicitur, 1, 122. Extra diocesim aliqui sacerdotes exercentes depositioni subjecti, 1, 9. Diocesis distributio, 1, 87. Extra suam diocesim docens non puniatur, 1, 9. Si diocesim ab hæresi episcopus liberaverit et triennio possederit, nemo eam repetet, 1, 652. Ut diocesis nisi proprii episcopi consensu, alius episcopus

non suscipiat, I, 581. De suas dioceses et limites transcurantibus, I, 87 et seqq. Quomodo inter se dioceses dividuntur episcopi catholici, et Donatistae, I, 651.

Diodorus Tarsensis episcopus, II, 139 Ad eum S. Basilii Epistola, *ibid.*

Dionysius archiepiscopus Alexandrinus, II, 1. Ejus ad Basilium epistola, *ibid.*

Dionysius Magnus, canonicus, II, 47.

Dioscorus Alexandriae episcopus, I, 148. Dioscori depositio, I, 5.

Diphtherae quae dicantur, I, 460.

Directores dicti episcopi, I, 582.

De his qui venerabilem Discum polluant, I, 549.

Disputare publice laicum non oportet, II, 255.

De dissensione Romanae et Alexandriae Ecclesiae, I, 638.

Dissimiles qui nominati, I, 85.

Distrahendi verbo quid indicatur, I, 546.

Divina decreta interpretari quorum est, I, 255.

De dissensione Romanae et Alexandriae Ecclesiae, I, 638.

Antiquum non fuit libere Divortium nisi cum cognitione iudicis, I, 52. Divortii libellus per quae verba mittebatur, *ibid.* Divortia fieri sine causa prohibet lex civilis, I, 4.

Docere clerum et populum oportet eos qui praesunt Ecclesiis, I, 177. Docere publice episcopo non licet in civitate quae ad se non pertinet, I, 179. De metropolitano qui docerat in compitibus suis episcopatus praeter episcoporum voluntatem, I, 9. De episcopo qui docerat extra limites suae regionis, I, 9.

Doctores populum quid nosse debent, I, 287. Magus ecclesiae doctores patriarchae jure docent, I, 178.

De Doctrina non scripta, II, 146.

Dogmata ab Ecclesia custodita, tam ex sacra sunt Scriptura quam ex traditionibus, *ibid.* Dogmatis et praedicationis differentia, *ibid.*

De Domino nostro blasphemae voces, I, 58. Si eorum, quae homini quis largitur, dominus amplius esse non potest: quomodo eorum quae Deo sanctificat, et dedit quisquam, sibi dominum arripere sineur, I, 532. De domino rem habente cum ancilla sua, I, 200. Si dominus auri lam suam nuptium locavit, qui autem liber est, etc., II, 98.

De his qui ineffabilem Domini generationem puero, et thoro sacro exprimunt, I, 252. Domini corpus ut intelligendum, I, 602.

Dominos fideles qui habent ne contemnant, I, 418. De dominis servorum sacrificare coactorum, II, 12.

Dominica dicta immobilis episcopalia, I, 390.

Dominicus id est Domini populus, I, 391. Dominicus dies qua hora incipit, et ad quam completur, I, 261. Dominicus diebus jejunandum Eustathianorum haeresis, I, 415. Dominicus diebus praecipue clerum et populum docere oportet, I, 177. Dominicus genu non fluctare, I, 264. Ex his quae pertinent ad Dominicum quaeunque dum non esset episcopus, presbyteri vendiderunt, revocare Dominicum, etc., I, 390.

Si quis docet Dominum Dei esse contemnendam, et quae fiunt in ea congregatione, sit anathema, I, 419. Sacrosanctarum donorum immobilis in cognatos transferre non licet, I, 26. De alienas domos hostiliter ingredi ausis, II, 55.

Donatianus primas, I, 662.

De actione quae Donationes, et traditiones tollit, I, 315. Donationes non prohibite ad constitutionem et meliorationem sanctorum quae dantur ac donantur monasteriorum, *ibid.* De donationibus quae fiunt secularibus, *ibid.* Qui donativum constituit ut oratorium, etc., I, 352.

De Donato, II, 14. Donatus in synodo iudex factus, I, 662. Quomodo inter se dioceses dividunt episcopi partim a Donato conversi partim catholici, I, 651.

Donatus, Donatistae et eorum haeresis, I, 595 et seqq. Adversus Donatistas synodus, I, 644. Ut legatio militum a Donatistis de componenda pace, I, 603. Legatis adversus Donatistas datum commonitorium, I, 629. De litteris ad magistratum Africae ut clara sint quae inter Donatistas et Maximianistas acta sunt, I, 605. De Donatistis Anastasii papae epistola ad synodum, I, 602. De conveniendis Donatistis, I, 627. De populis et diocesis quae a Donatistis convertuntur, I, 636. De Donatistis et pueris qui a Donatistis baptizantur, I, 575. De his qui a Donatistarum haeresi convertuntur, I, 616. De populis, qui a Donatistis convertuntur, I, 630. Ut Donatistarum clerici in catholicas Ecclesias clerum recipiantur, I, 601. Etiam a synodo depositi, II, 276.

Utrum donum dignum quod est, II, 186. De donum admittisse convicto, I, 552. Utrum melius offerre donum

Ecclesiae, an largiri mendicis, I, 545. De donis quae sacerdotibus offeruntur, I, 182.

De Dotis privilegium habentibus, I, 277. Dotem efficit matrimonium, sed dotes matrimonium non faciunt, II, 130.

Magnus Drungarius D. Stephanus Comnenus erat matrimonio jungendus Eudocie, et prohibebatur, II, 120.

Dubitare de re aliqua et adversari ut differant, I, 102.

Dulcitus legatus, I, 626.

E

De Ebrietatibus vacantibus, I, 29, 167.

Ecclesia est coetus fidelium, I, 419. Qui in ecclesiam conveniunt, et non ad fidem usque expectant, segregandi, I, 6. De viduarum ecclesiarum immobilibus, I, 197. Alias ecclesias quae a gentilibus occupantur, aliis ecclesiis concedere licere, I, 88. Vacantem ecclesiam qui arripuit absque synodi sententia, rejiciendus, I, 9. De his qui in ecclesiam confugiunt, II, 119. Magnae ecclesiae magistratus seu officiales a patria potestate liberantur, I, 564. Si quis extra ecclesiam privatim conciones habet, etc., I, 419. Ut universalibus ecclesiarum ordinibus in unaquaque civitate, et in diversis locis quarumque possessionum sine mora custodia et praesidium praebetur, I, 629. Vacans Ecclesia quae dicatur, I, 446. Ecclesiae a Sarracenis detentae, I, 491. De Ecclesiae Hipponensis curatoribus, I, 615. In ecclesia agapas facere et in domo Dei comedere, et accubitus sternere non oportet, I, 465. In ecclesiis non vetantur canere laici, I, 459. Ecclesiarum thronis renuntiare, et antistitem dignitatem obtinere, antistitibus licere dicunt nonnulli, I, 107. Si quis vult fructus ecclesiae oblatos accipere, vel dare extra ecclesiam, etc., I, 420. Rerum ecclesiae potestatem habere episcopum, I, 28. Imperium nostrum, quod, etc., legem de Dei ecclesiis, et sanctis domibus, I, 535. De ecclesiarum honore servando, et ne templorum pateant sancti ambitus negotiantibus, I, 246. Per sanctam Ecclesiam quid intelligatur, I, 368. Ne convivia in ecclesiis ullo modo peragantur, I, 568. De auferente ab ecclesia ceram vel oleum, I, 47. Ecclesiarum immobilia in cognatos transferre nullo modo licere, I, 26. Si vero, etc., reddatur ipsi sanctissimae ecclesiae, etc., res super qua tale quid consecutum est, I, 504. Romanae Ecclesiae esse de omnium ecclesiarum questionibus per appellationem decidere debere, frustra jactari, I, 514. Ecclesiae termini, lavacra, porticus, horti, I, 275. Ecclesiis rusticanis canon valde utilis, I, 619. De ecclesiis honoratis erectis quae ex episcopatibus et archiepiscopatibus in metropoles, I, 202. De ecclesiis vel urbibus ab imperatoribus de novo extractis, II, 147. Ecclesia Basilicae secundae, I, 628. De ecclesiarum defensoribus qui ab imperatoribus peti debent, I, 612. De ecclesiis adversus privatos agentibus quadragesimae annorum praescriptio, I, 131. In ecclesiis Orientales rabies hostilis, I, 81. Ecclesia secundi Climatis, I, 652. Ut quae sunt Ecclesiae cum omni cura et bona conscientia serventur, I, 451. Ecclesiarum consecratio quando fit, I, 297. Ecclesiae quae sunt honoratum jussu imperij a throno Constantinopolitano praesulum electionem accipere debent, I, 201. De rebus Ecclesiae, I, 28, 451.

Ἐκκλησιαστικόν, I, 419.

Res ecclesiastica bona pauperum dictae, I, 145. Qui ad aliquem ecclesiasticum genere vel alio modo pertinet, ne in testimonium trahatur, I, 596. Rem ecclesiasticam alienare non potest episcopus nisi urgeat necessitas, I, 560. Ecclesiasticam confessionem quid vocant Patres, I, 558. Ecclesiasticus clericatus ministerium dictus, II, 69. Ecclesiastica officia abusive vocantur gradus, I, 12. Ab ecclesiasticis debent quae sunt ecclesiarum administrari, I, 451. Ecclesiasticorum magistratum iudicaria officia, I, 596. De ecclesiasticum forum recusantibus, I, 550. Ecclesiastici gradus dignitates appellati, I, 165. Ecclesiastici etiam non scripti mores, sicut scripti canones referari non possunt, II, 141. Similiter placuit ut rem ecclesiasticam nemo vendat, etc., sin autem, etc., I, 551. Ecclesiastica officia inter dignitates collocari affirmant nonnulli, I, 165. In quacunque ecclesiasticam constitutionem illudere vetitum, I, 251. Ecclesiastica officia dicuntur ἀρχιεπισκοπία, I, 161. Ecclesiastico iuri nec cum mandato imperij potest sacratis renuntiare, I, 631. Ecclesiastica officia non sunt episcoporum potestatis, sed canonum auctoritatis, et dignitatis, I, 537. De multis ecclesiasticum ordinem subvertere volentibus et mentientibus adversus episcopos, I, 95. De canonicis ecclesiasticis stantia synodali, et decreti locum obtinentia, ut debent fieri, I, 551. De tractis ad competens forum ecclesiasticum et recusantibus, I, 550.

Ἐγώρησι, I, 135.
 Edessa: episcopus ibas, I, 99.
 Edictum sanctissimi patriarchæ D. Lucæ, I, 556.
 Edictum D. Alexii Comneni, I, 301. Edictum D. Michaelis Philosophi, ut lector æque ac diaconus, et sacerdos prohibeatur ab exercendis sacraribus officiis, I, 556.
 Edictum D. Michaelis, I, 558. Edictorum synodalium vis, I, 443.
 Ἐδναίσεσιν, I, 102.
 Eirenici hæretici scripta, I, 50. Ob quæ tantum aspectu multo depositi, *ibid.*
 Ἐξδοσις, I, 505.
 Ἐκχειρία, II, 45.
 Ἐκκείρισις, I, 505.
 Ἐκκοίσις abusive dicitur ἔκδοσις, et contra, *ibid.*
 De Elemæ episcopo, I, 53.
 Electio pro ordinatione accepta, I, 289. Datur potestas iis qui electionem faciunt ut absque curiali, etc., si quem electione dignum invenerint, etc., I, 359. Electio in episcopo proprie dicta; in presbytero et diacono abusive, I, 289. Electiones fieri in præsentia audientium, non oportet, I, 455. De electionibus ab orbibus provincialibus constituendis, I, 527. De electionibus episcoporum, presbyterorum et diaconorum, I, 289 et seqq. Electiones antiquitus a populo fieri solitæ, I, 289. Omnem electionem episcopi, etc., quæ sit a magistratibus irritam manere, I, 288.
 Electi sive electitii iudices qui dicantur, I, 635.
 De electis a possessoribus in locum clericorum, I, 552.
 Electitius iudex quod sibi videtur decernit, I, 637.
 Electitii episcopi qui dicantur, I, 546. Ne ab electitiis iudicibus appellare liceat, I, 635.
 Ἐλκία, I, 540.
 Emancipatio quid apud Romanos, I, 563.
 Emmanuelis monasterium a Photio restauratum, I, 545.
 Imp. D. Emmanuelis Comneni iusio, I, 533.
 De emphyteusi, I, 111.
 De Emphyteuta, de Emphyteutarum contractuum robore, I, 504.
 Eneclitæ qui sicut, II, 49. Schismatici, 50. Rebaptizandi, 104 et seqq.
 Ἐπακοῦσαι, I, 470.
 Ἐπακοῦσις quæ dicatur, I, 62.
 Ephesi acta labefactantes, I, 102.
 De Epigonio et Juliano paupere adolescentulo ab eo suscepto, I, 585.
 Epigonius episcopus, I, 581.
 De se epilepticos fingentibus, II, 11.
 Epiphanius de hæresibus scriptor, I, 468.
 Ἐπιφορησαι, I, 400.
 Episcopus nec in parva civitate, nec in pago constituendus, I, 581. De electis in Orientales Ecclesias episcopis constitutio, I, 300. Ante synodum Trullanam licuit episcopis habere uxores, I, 5. De episcoporum ordine, ut qui posterius ordinati sunt, prioribus non se audeant præponere, I, 622. De episcopis Ægypti nolentibus subscribere archiepiscopi Leonis epistolæ, I, 148. Ut episcopi qui ordinantur ab ordinantibus epistolæ accipiant, in quibus dies et consul proferatur, I, 621. Episcopi qui Carthagine convenerunt, I, 509. Ne liceat episcopo a parva civitate in aliam migrare, I, 482. De delatore episcopo, I, 458. De rebaptizationibus, et reordinationibus vel translationibus episcoporum, I, 574. Episcopi ultra diocesim in Ecclesias extra suos terminos ne accedant, I, 87. De episcopo ab una provincia in aliam transeunte, I, 445. Episcopum nulli licet accusare cuius vita infamia laborat, I, 522. Cum ordinatur episcopus, prius ab ordinantibus synodorum placita eorum auribus indantur, I, 541. De episcopis adversus episcopos negotium habentibus, I, 485. Ut episcopi in non orthodoxos Christianos nihil conferant, I, 547. De episcopi appellatione depositi a vicinis episcopis, I, 487. Si quis episcopus accusatur, ad eius regionis primates accusator rem deferat, I, 545. De episcopo metropolitani crimen præterente, I, 551. Episcopi legati, qui mitti debent in provincias Africæ propter Donatistas dari litteras, quæ mandatum continent; quam potestatem ne transgrediantur, I, 621. Ut episcopi et clerici suos liberos non facile emancipent, I, 565. Nisi de eorum moribus, et ætate securi fuerint: ut eorum peccata deinceps in ipsos conferantur, *ibid.* In accusatione contra episcopum quæ sint attendenda, I, 521, et seqq. Si quis episcopus, cum sit aliquis ex clericis egenus, etc., I, 38. Orientales episcopi condemnati, I, 92. De laicis episcopos sine causa verberantibus aut custodia tradentibus, I, 562. Si quis episcopus secularibus usus per eam Ecclesiam obtulerit, etc., I, 288. Quomodo episcopi debeant peregris proficisci

ab iis quæ illos sortita sunt ecclesiis, I, 548. Episcopus cleri vel populi curam non gerens, deponendus, I, 38. Episcopus, etc., aieis vel clericatibus vacans, vel cesset, vel deponatur, I, 29. Episcopus a duobus vel tribus ordinandus, I, 1. Episcopi Orientales ab urbium regina expelli non debent, I, 601. Episcopos in vicis et regionibus constitui non oportet, I, 479. Ne liceat episcopo in alia quæ ad se non pertinet civitate publice docere, I, 483. Episcopus mediator qui diceretur, I, 611. De vacante episcopo in vacantem Ecclesiam irrumpente, I, 445. Episcopus, etc., usuras exigens vel desistat, vel deponatur, I, 29. Episcopi non debent ægre ferre si s. i. clerici eorum sententiam non acquiescunt, sed ipsos admittere, etc., I, 555. Ne liceat episcopo alium pro se successorem constituere, etiam in fine vitæ, I, 450. De episcopo inconsiderate segregante clericum, I, 555. De episcopi ad presbyteri dignitate deductione, I, 179. De episcopi in ius vocatione, I, 43. De electione episcoporum, I, 458. Iniquum est propter episcopi negligentiam episcopatum ad se pertinente regione privari, I, 656. De episcopo ordinatis et propter barbaricas incursionibus suum thronum occupare non valentibus, I, 199. Episcopus ab alia parocia in aliam ne transeat, I, 450. Non debere episcopum interventorem sedere in cathedra cui interventio datus est, I, 611. De episcopo qui eum a communione removit qui sibi soli proprium crimen confessus est, I, 667. De episcopo qui præest metropoli, et de aliis, I, 438. De rebus episcopi mortui, et eas sibi vendicantibus, I, 197 et seqq. Episcopus potest alienare, præter suorum clericorum sententiam, ea quæ facili corrupti possunt mobilia, et per se mobilia, I, 360. De duobus episcopis qui in Numidia episcopum ordinant, I, 576. Si quis episcopus etc., sacri Paschalis diem ante vortum æquinoctium cum Judeis celebraverit, deponatur, I, 4. Ne igitur episcopus vivo Ecclesie præsentis, nisi, etc., I, 356. De episcopo ab omnibus provinciæ episcopis condemnato, I, 444. De episcopis qui mentiuntur Donatistas communcasse, I, 659. Episcoporum aliquot Constantinopoli congregatorum nomina, I, 678. Si quis episcopus, vel aliquis alius ex pontificali dignitate, voluerit ad vitam monasticam descendere, et penitentiam locum implere, ne amplius antistitis dignitatem usurpet, I, 361. Speculator cur dictus episcopus, I, 38. Episcopus etc., fornicationis vel perjurii vel furti convictus, deponendus, I, 16. Episcoporum LXXXIV, qui idem cum Cypriano senserant sententiæ, I, 567. De cognitione episcoporum synodes, I, 614.

Circa episcopum metropolitano quæ sint examinanda, I, 287 et seqq. De non rapiendis ab exactoribus bonis quæ ad episcopos defunctos pertinent constitutio, I, 197. Solis episcopis populum docere datum, I, 178. De episcoporum dispositione cum quacunque muliere cohabitantium, I, 70. Si quis episcopus præter Domini de sacrificio ordinationem, etc., I, 2. De episcopis male presbyterum aut diaconum ejectionibus, I, 511. De episcopo iudicium passo ob crimen obiectum, I, 444. Si quis episcopus in crimen incidens etc., a diocesi episcopi audatur, I, 523. Quot episcopi episcopum ordinare debent, I, 576. Circa episcoporum examinationes diversæ interrogationes, I, 526. Nulli episcopo licet re abuti quæ est ex titulo ecclesiastica matricula, I, 560. Episcopus, qui in festis diebus carnem et vinum non sumit, deponendus, I, 35. Ut alius episcopus dioceses nisi proprii episcopi consensu non suscipiat, I, 581. De honore episcopi Hierosolymitani, I, 631. Episcopus inferior est metropolitano, I, 697. Episcopi datum est clericis suos ad majores gradus provelere, non autem ad minores deprinere, I, 557. De non admittendis in testimonium adversus episcopum hæreticis, et quibus aliis, etc., I, 49. Episcopum vinctum fieri vetitum, I, 52. De episcoporum usuris et turpi lucro, I, 169. De episcopis populos ad se pertinentibus negligentibus, I, 653. De episcopis qui per magistratus eliguntur, I, 497. Et irrita eorum electione, *ibid.* Ne episcopi et clerici ordinentur, nisi omnes suos fecerint Christianos, I, 561. Episcopum ab omnibus qui sunt in provinciis constitui oportet, I, 63. Nullus externorum episcoporum sine commendatitiis recipiatur, I, 21. Episcopus, etc., peccantes verberans, deponendus, I, 17. De episcopi accusatione, I, 510. Et appellatione, *ibid.* Omnium rerum curam gerat episcopus, et eas administret tanquam Deo intuituente, I, 26. Episcopi ecclesiarum doctores constituantur, I, 178. De episcopis constitutis et a parocia in qua nominati sunt, non susceptis, atque alias parocias volentibus invadere, I, 595, et seqq. De eorum sede et honoribus, *ibid.* Episcopo credita rerum episcopali administratione, I, 27. Et ejus fidei populus, *ibid.* De sycophantiis adversus episcopos orthodoxos, I, 93. De episcopo ob manifesta crimina deposito, I, 18. Episcoporum potestas non obnoxia reddende rationi, I, 115. De episcopo, ma-

num accepta impositione, munus non suscipiente, I, 417. Ab episcopis equos vel alia aliqua exigere in concionibus non licet metropolitano, sed, si aliquid sponte dant, accipere, I, 295. De populis qui episcopos nunquam habuerant, I, 635. Episcopus postquam e electus, debet res suas describere, I, 617. Episcopus intelligitur nomine sacerdotis, I, 577. Ut episcopi diu non detineantur in synodo ex unaquaque provincia tres iudices eligantur, I, 662. Si autem aliqui sanctissimi episcopi etc., I, 454. Tres episcopos ad ordinationem episcopi sufficere, I, 557. Si quis episcopus etc., a reptilis, carnibus etc., I, 154. Non licet episcopum nisi a multis eligi; si autem necesse sit, etiam a tribus, I, 527. De episcopo Romano magistratum, et sacerdotalem administrationem suscipiente, I, 54. Episcopus habeat rerum Ecclesie potestatem, ut eas in omnes egentes dispenset, et quomodo, I, 451. Episcopi nomen quid significat, I, 110. Episcopum non debere fieri nisi ex mente episcopi ad quem ab initio pertinebat parcia, I, 582. Episcopi non licet vendere prædia Ecclesie, ignorante syn. vel suis presbyteris, I, 560. Inobedientem ac contumacem episcopum depositum subijcere an synodo permissum, I, 44. De episcoporum ordinatione non differenda, I, 141. De episcopis populos invadentibus, I, 655. Ratio dispensationis sumptuum ab episcopis non exigenda, II, 177. De episcopo intestato episcopo succedere, I, 158. Episcopum in presbyteri gradum deducere est sacrilegium, I, 147. Episcopum qui hæreticorum baptisma etc., I, 50. Episcoporum aliquot nomina, I, 615. Episcopi manifestæ sint res propriæ, et manifestæ res dominicæ, et cur, I, 27. Ut unus episcopus non vendicat sibi cognitionem, I, 614. Ut episcopus sine dimissoriis non naviget, I, 393. Si quis episcopus non tria unius mysterii baptismata perfecit, I, 55. De prudentia episcopi circa modum animarum, I, 281 et seqq. Episcopus eum qui vere habet baptismum sine integro, etc., I, 31. Non oportet episcopum fratri etc., gratificantem ad episcopatus dignitatem quem vult eligere, I, 50. Episcopus in aliam civitatem non ascendat, etc., nisi cum voluntate proprii illius regionis episcopi, I, 450. De episcopo a sua Ecclesia sex menses absente sine imperiali vel patriarchali iussione, I, 356. Quot episcopi adijci debent numero eorum qui ordinant, si de ordinando episcopo fuerit contradictio, I, 577. Ne liceat episcopo in alia quæ ad se non pertinet civitate docere, I, 179. Exceptio, *ibid.* Episcoporum regiones immotas manere, ut canonicum servatur, I, 592. Episcopos et clericos in extremo spiritu necessario partem aliquam suis Ecclesiis de his quæ proprie ad eos pertinent, debere relinquere, I, 559. Bis in anno fiat episcoporum synodus, I, 25. De episcoporum a civitate in civitatem transitu, I, 75. De episcopi ordinatione, I, 418 et seqq. Quot episcopi ad ordinationem episcopi requiruntur, I, 261. Ne primus episcopus appelletur princeps sacerdotum, I, 567. Episcopus uniuscujusque gentis nosse oportet eum qui in eis est primus, et existimare eum ut caput etc., I, 22. De episcopis ordinatis, et non in suas dioceses proficiscentibus, I, 293. Si quis episcopus sæcularibus principibus usus per eos Ecclesiam adeptus sit etc., I, 18. De episcopis ad publicas administrationes se dimittentibus, quum in negotiis ecclesiasticis versari debeant, I, 53. De episcoporum administratione, I, 26 et seqq.

Episcopi depositio clericum recipientis sine dimissoria ejus qui eum ordinavit, I, 176. Juhemus episcopum rerum Ecclesie potestatem habere, I, 28. Episcoporum in suos clericos potestas, I, 101. Episcopus qui in clericum vel populum negligit segregandus, I, 636. De episcoporum accusatione, I, 158. De episcopo a civitate in civitatem transeuntibus, I, 118. De episcopis qui in synodis se non sistunt, I, 615. Quinam possint episcopos et clericos accusare, I, 48. Si quis episcopus facta oblatione non communicaverit etc., I, 5. Episcoporum qui canones ediderunt nomina, I, 158. Episcopus vel etc., sumi uxorem pietatis prætextu ne ejiciat, I, 516. De nolentibus episcopo subijci, sed his qui monasteria aedificaverunt, I, 120. Episcopus omnis psalterium nosse debet, I, 287. Ut unus ex Tripoli episcopis in legationem veniat, I, 529. Episcopus quando res habere dicitur, de quibus testari potest, I, 159. De episcoporum avaritia et turpi lucro, I, 230. De episcopis qui per clericos Ecclesiarum suarum bona non administrant, I, 143. Debent subesse episcopo diocesanos uniuscujusque civitatis laici et sacrali, I, 19. Episcopus pauperum amator esse debet, I, 28. Si quis episcopus eum qui a peccatis convertitur non recipit, I, 34. Episcopus et presbyteros suscipere eos qui convertuntur, I, 520. Episcopus ne sudeat extra suos fines facere ordinationes etc., I, 24. Episcopi ordo non potens, sed vilis, I, 163. De eo qui episcopus fieri cepit, I, 688. Episcopus vel presby-

ter etc., sæculares curas non suscipiat, I, 4. Episcopus etc., militiæ vacans, I, 557. De episcopis absque æconomio res ecclesiasticas tractantibus, I, 142. Ne episcopus a synodo depositus imp. auribus molestiam exhibeat, I, 441. Quo recurret, *ibid.* et seqq. Episcopus excommunicatur qui ab alio episcopo segregatos vel alia prava affectos suscipit, I, 560. Episcopus etc., cum hæretici solum comprecatus etc., I, 560. De episcoporum militari cura, I, 51. De episcoporum accusationibus, I, 93 et seqq. De episcopis deponendis qui sine litteris episcopi regionis ad imp. proficiscantur, I, 440. Ut episcopi qui in parochiis ordinantur nullam sibi diocesin vendicent, nisi ex consensu ejus a quo constitutæ sunt, I, 591. Gesta episcoporum qui legati ultra mare missi sunt sub Theodosio imp. et Honorio consule, I, 625. De episcopis hæreticos vel Græcos hæredes relinquentibus, I, 617. Episcopi ut sunt constituendi, I, 458. Episcopos singulis annis synodum facere debere, I, 511. Si quis episcopus per pecunias hanc dignitatem etc., I, 18. Episcoporum promotio difficilis, et necessaria, I, 589. Ut episcopus qui propriam diocesim contemnit, privetur communione, I, 658. Episcopi suas habentes uxores sine præjudicio etc., I, 606. De rapientibus res uxoris episcopi post ejus mortem, I, 158 et seqq. Si quis episcopus pecuniis ordinationem fecerit etc., I, 293. Ut episcopi etc., conductores vel procuratores non fiant, I, 553. De episcopo aliam sibi provinciam vendicante, I, 104. Episcopus prior creatio non adjuvat, I, 624. Si quis autem præter etc., episcopus ordinatus fuerit etc., I, 559. De episcoporum rebis pluribus, vide can. vii, totum usque ad xxi, I, 490 et seqq. Episcopi dignitas apostolicæ æquiparatur, I, 562.

Episcopalis dignitas ad docendum se comparat: monastica professio disciplina, et subjectionis est opus, I, 561. Ad episcopalem dignitatem non esse provehendum qui habet uxorem vel liberos, I, 216. De non statim provehendo ad episcopalem dignitatem laico, I, 52 et seqq. Episcopalis dignitas in docendo consistit, I, 58. Qui in episcopalem catalogum relatus est, ad eorum qui pascentur locum non se demittat, I, 561. De non eveniente ad episcopalem altitudinem laico vel monacho repente, sed etc., I, 358.

Episcopatus unde potissimum ruant, I, 314. Episcopatus metropolis vocatur, I, 127. Episcopatum quæque gradum dici, I, 100. De reunitione episcopatus facta per Eustathium quemdam, I, 107. Episcopatum novum constituere nec possit ipsa magna syn. sine jussu regio, I, 592, 592. Episcopatus inter barbaros, Asiam, Russiam, et alii, I, 145. Episcopatus hæredes facere justum non est, I, 50. Fieri episcopatus de novo in parochiis quæ sunt aliis episcopis subjectæ sine regio mandato non permittitur, I, 592. De episcopatibus quæ fiunt metropoles, II, 125.

Ut epistolæ quoties opus fuerit scribantur ab episcopo Carthaginensi nomine omnium episcoporum, I, 621. Epistola S. Cyrilli ad Dominum, I, 107. Epistola magni Cyrilliani ad Jovianum ejusque coepiscopos, I, 565. Epistola syn. Ephesinæ ad Panphiliæ synodum de Eustathio qui fuit eorum metropolitano, I, 106.

Ἐπίσκοποι, Ἐπίσκοποι, Ἐπίσκοποι, Ἐπίσκοποι, I, 97.

De Equitio episcopo condemnato, I, 601.

De Equorum curriculum, eorum licentia, et expensis, I, 183.

Liguum Equestre certamen esse lege prohibitum, I, 184.

Eremita quidam ferratus dictus, I, 54. Eremitarum nomen unde deductum, I, 209. De eremitis qui nigris vestibus induti, et capite comati urbes obeunt, et eum viris laicis ac mulieribus versantur, I, 208.

Et, particula non copulative, sed causaliter usurpata, I, 244.

Ethnici qui dicantur, I, 516. Ethnicorum consuetudines sectari prohibetur, I, 400.

Ἐτοι pro ἤ ponitur, I, 8.

Evagrius episcopus, I, 104.

Evangelus Assuretanus, I, 561.

Evangelia cum aliis Scripturis Sabbato legenda sunt, I, 460. Nemo adversus Evangelia sine periculo fecit, I, 518.

Evangelica negotia quæ sunt, I, 296.

De Eucharistia necessario viatico in extremo vitæ spiritu, I, 74.

De aversantibus Eucharistiæ participationem, I, 451. Eucharistiam mortuorum communicare prohibetur, I, 255. Eucharistiam sancti Patres divina sacramenta nominaverunt, I, 255.

Luchitarum hæresis, I, 427

Endoeta cum domino Stephano matrimonium parans et prohibita, II, 120.

Eudoxius Eunomius hæreticus, I, 85. Eudoxii mala fides, II, 44.
 Eûpycoia, I, 75.
 Evergetidis monasterium, I, 520.
 Sancta Eugenia per virilem habitum exercitatorum curriculum peregit, et ad salutis fastigium pervenit, I, 442.
 Eunomius Galata, Cyzici episcopus, I, 85. Eadem quæ Arius sentiens, et multo pejora, I, 85.
 Eunomianorum rebaptizatio, I, 97. Eunomianorum hæresis, I, 85. Eunomiani qui et Eudoxiani dicti, I, 85.
 Eunuchus si ex hominum quidem injuria etc., I, 14.
 Eunuchi filium adoptare prohibiti, I, 220. Eunuchi cum alienis mulieribus cohabitantes segregantur, I, 162. Eunuchorum tria genera, I, 15.
 De Evocatis a gratia et post primum ardorem ostensum, ad vomitum redeuntibus, I, 72.
 Evodius casus, I, 644.
 Evodius legatus, I, 628.
 Euphrosynus, II, 51.
 Euripidis lambico-tragica, I, 251.
 Eusebius Pamphili, I, 685. Ejus historia, II, 9.
 Eustathius patriarcha Antiochenus, I, 685.
 Eustathii religiosissimi episcopi libellus renuntiationis, I, 106.
 Contra Eustathium synodus, I, 415.
 Eustathianorum hæresis circa j. n. i., I, 425. Circa n. p. i., I, 415.
 Eutyches Archimandrita Constantinopoleos, I, 111. Eius hæresis et blasphemia, *ibid.*
 De Eutychiano et Musæo, I, 505 *et seq.* Ab ipsis ordinatis, *ibid.*
 Euzoii mala fides, II, 44.
 Exactiones Antistitum a suis cleris prohibita, I, 210.
 De Exactoribus Ecclesie, I, 655.
 De Examitu episcopo, I, 508.
 De promotis circa examinationem presbyteris, I, 70.
 Provinciæ Exarchus quis dicatur, I, 122. Exarcho-
 rum diocesanorum nomine qui intelligantur, I, 125.
 Excommunicationis novum genus, I, 615.
 Excommunicati qui dicantur, I, 95. De excommunicatis a proprio episcopo, I, 437. De his qui excommunicati sunt ab episcopis aliquibus nec absoluti, I, 64. Cum excommunicato precantem non sequitur depositio, sed excommunicatio, I, 7. Si quis cum excommunicato precatur, segregetur, I, 6. Cum excommunicato colloqui non prohibetur, I, 7. De excommunicato, I, 695.
 De excretionem naturalem seminis, II, 56, 57.
 Exsertor sui quis dicatur, I, 59.
 Si quis eorum qui Exercentur absque corporali necessitate se insolenter gerat, et tradita jejunia etc., dissolvat etc., I, 425.
 Contra eos qui prætextu Exeritationis assumunt, et novitates inducunt, I, 426.
 Exercituli vacans episcopus etc., deponendus, I, 54.
 Ἐξουριστὴν quid, I, 215.
 Ἐξουσία, I, 149.
 Exorcizare quid, I, 461. Eos exorcizare non oportet qui ab episcopis promoti sunt, *ibid.*
 Exorcista idem quod catechista, I, 457. De Exorcista a chorepiscopo promotus, I, 464. Exorcistas creare chorepiscopis permissum est, *ibid.*
 Expressa nocent; non expressa non nocent, I, 92.
 Externi qui ab aliis diocesisbus veniunt, I, 457.
 Nullus externus sine pacificis suscipiatur, I, 457.

F

A Famis malo Romanorum liberatio, I, 230.
 Fausti Ecclesie secretum, I, 615.
 Faustinus Apianii defensor, I, 676.
 Fera ut erga fetus suos sunt affecta, I, 425.
 Fertia quarta et sexta jejunandum, II, 25.
 Ferratus, eremita, I, 51.
 Festus dies nihil est aliud quam gaudium, I, 219. Festum agere cum gentibus non oportet, I, 471. Festi dies ut celebrandi a Christianis, II, 257. De festis diebus cum Judæis non agendis, I, 46, 471. De festis diebus jejunantibus, I, 55. Festis diebus spectacula peragi non debent, I, 598.
 De festis martyrum monumentis, I, 619.
 De fidejussionibus clericorum, I, 45 *et seq.*
 Sed nec publicorum tributorum exactorem, etc., vel pro suis causis fidejussorem, etc., I, 15.
 Si fit fidelis damone percussus, non debet esse sanctorum mysteriorum particeps, I, 52. Fidelem virum mulieri infideli non esse conjugendum, vel e contra, I, 211.
 Fidelis unquoque die parati esse debet in mysterio partici-

cipare, I, 256. Fideles vitam ut instituere debent, I, 284. Si adversus fidem aliqua accusatio intendatur, vel fornicationis, vel etc., I, 40. Quædam fidelibus prohibita, et non prohibita, I, 426 *et seq.*
 Fidei confessio Nicæonæ synodi, I, 514. Aliam fidem non licere afferre quam Patrum qui Nicæonæ congregati sunt, I, 103. De fidem in Christum violantibus in barbarorum incursione, II, 151, *et seq.* De fidem negantibus aut per tormenta, aut hoc aut illo modo, et eorum penitentia, II, 8. A Canone I, ad xv. De fidem discentibus et quinta feria episcopo renuntiantibus, I, 248. Fidem habere orthodoxam, et infidelium operationes præferre, Christum injuria aspicere est, II, 103. De fide orthodoxa, II, 1. De fidem negantibus, II, 5, 4, 5, 6.
 Figuratum non est nobis habenda ratio, quomodo accipiendum est, II, 90.
 Filius Patri consubstantialis, Deus verus ac Dominus ac possessor, et rerum creaturarum omnium conditor, non creatum aliquid, I, 58.
 Qui deo filio permiserit agere, quæ ab iis sunt quæ sunt sui juris, etc., I, 565. Si filii a parentibus maxime fidelibus prætextu pietatis recesserint, et parentibus quem par est honorem non tribuerint, apud eos scilicet præposita in Deum pietate, sint anathema, I, 425. Filii parentes debent alere in senectute, *ibid.* Filios abdicari quid, II, 27. Filios pro ignem traducere quid, I, 256.
 Non debere sui juris fieri episcoporum et clericorum filios a patribus suis, nisi etc., I, 565.
 Firmilianus, Cæsareæ episcopus, II, 49.
 Flavius Arcadius Augustus imp., I, 678.
 Flavianus, patriarcha Constantinopol., I, 149.
 Flavianus, Antiochenus episcopus, I, 678.
 Flavii Stiliconis consuetus, I, 595.
 Fletus est extra portam oratorii, II, 55. Penitentium locus, *ibid.*
 Flexionum nomine quæ significantur, I, 329.
 Florentinus episcopus, I, 614.
 Fluxus seminis. Vide Semen.
 De Femina duobus fratribus nubente, I, 402. Et sic mortua, *ibid.* Femina tutelæ munera ne habeat, nisi sit mater vel avia, I, 210. Feminae monasteriis præficiuntur, I, 515. A feminis abstinere debent ii qui sacra contrectant, I, 516.
 Fœnus quid, II, 162.
 De Furtum corruptentibus ex industria, II, 51 *et seq.* Circa fœtus suos ferarum cura, II, 110. Quæ fœtus sui curam non gerit vel uti cædis accersator, II, 110. Occidit fœtum non solum qui suffocet, sed etiam qui abicit et non nutrit, II, 92.
 Foras relinquere ministros non oportet, I, 475.
 Formata cur dicatur dimissoria epistola, I, 548.
 Fornicatio vocatur adulterium, II, 158. Fornicatio non unius tantum speciei, II, 78. Fornicatio Canonico-
 rum pro matrimonio non reputatur, II, 57. Fornicatio non est matrimonium nec initium matrimonii, II, 85. Fornicatio simplex quæ, II, 160. A fornicatione abstinendum, I, 237. Ex fornicatione natus tanquam ex legitima conjunctione reputari, si postea pater matrem legitime duxerit, I, 555.
 Fornicantes monachos et laicos non ex æquo puniri debere, I. Fornicatoris ecclesiastica pena segregatio, I, 52. Inter fornicatorem et adulterum differentia, I, 52. Qui fornicator, et non adulter dicendus, II, 78. Fornicator septem annis non communicabit, II, 115. Inter fornicatorem et concubinam differentia, II, 81.
 De tractatibus Forum ecclesiasticum competens ac recusantibus, I, 550.
 Per Fortunam provocare victoriam divinis canonibus prohibuitur est, I, 185.
 Fortunatianus in synodo iudex, I, 662.
 De Fratris filia in matrimonium ducta a diacono ante baptismum, II, 171. Cause sunt mortis fratrum episcopi qui clericos egenos non sublevant, I, 58. De his quæ fratribus duobus nubunt, II, 81.
 Contra frontis perficietæ homines Judææ allegatio, II, 185.
 Omnis alius Fructus domum mittatur, primitivum episcopo, etc., I, 3. Si quis vult fructus Ecclesie oblatos accipere vel dare extra Ecclesiam, præter episcopi sententiam, vel ejus, etc., I, 420. Si quis dat vel accipit fructus oblatos præter episcopum vel eum qui est constitutus ad, etc., I, 420. De fructuum oblatione, I, 5.
 Frumentum et vinum, quæ sunt Ecclesie, vendere non possunt presbyteri præter episcoporum sententiam, I, 560.
 Fucus genis apponentes, I, 251.
 Petrus Fullo stolidus et blasphemus, I, 251.
 De Fundatoribus monasteriorum et eorum statutis, I, 121 *et seq.*

Fur est qui rem alienam contractat præter domini voluntatem, II, 54, 116. Fur etiam si poenitentia motus rem domino reddiderit, fur esse non desinit, II, 117. Qui fugienti viam ostenderit non est fur, II, 125. Cum qui furem vel adulterum spectat, non punit David, sed cum qui currit cum fure etc., *ibid.* Qui novit furem, etiam si eum non revelaverit, fur non est. Qui autem furem occidit, fur est, *ibid.* De furante et se accusante, II, 116. De Furere correpto per diuicida intervalla, I, 52. Non est Furtum nisi sit cui furtum fiat, II, 29. Furti divisio, II, 162. Furta domestica si sint villa, non sunt in publicam questionem referenda, I, 666. Furtum pro furto concubitu, II, 90. Qui sine dolo furtum consuluit, non tenetur, nec qui per ludum, II, 123.

G

Galatarum quorumdam avaritia et turpe lucrum, II, 182.
Gallionius Uticensis, I, 662.
Gangra, Paphlagonum metropolis, I, 413.
Geminus, Pagus.
Genicis ratio habenda non est in clericis eligendo, I, 191.
Genis fucos apponentes, I, 231.
Genitalia qui sibi præscindit, ut puniendus, I, 347.
Gennadii patriarchæ epistola, I, 18.
Gentilis in deos falso appellatos credentes et in alia, I, 270. Per gentiles fideles intelligendi, I, 516. E vita gentili ad fidem accedentes non statim in Clerum promovendos, I, 60.
Dominica die, et a Paschate ad Pentecostem usque genua flectere vetitum est, II, 23.
Genu non flectere in una Sabbatorum, unde, II, 148.
De Genullectione in die Dominico, et diebus Pentecostes, I, 84 et seq.
De Geometria, I, 470.
Gerontius, Claudianopolis episcopus, I, 678.
De Gloria vana, II, 151.
Gradus proprie quorum dicantur, I, 12. De casu a gradu, I, 100. Sacrorum graduum ordines non sunt confundendi, I, 357. Graduum ordinationes, I, 359.
De Græco cum diæcressi fornicato, II, 101. Ut auferantur Græcorum convivium, I, 377. Græcorum appellatione qui significentur, I, 150. De Græcis moribus non utendis, I, 240.
Grammaticis quamvis sacris initialis suos discipulos verberare licet, I, 348.
Γραματ, I, 279.
Dei Gratia non solum largitur remissionem peccatorum, sed etiam præbet auxilium ut non amplius peccetur, I, 646. Gratia venalis non est, I, 182. Oportet gratiam semper esse gratiam, II, 182. Sine Dei gratia nihil possumus perficere, I, 647.
Gregorius Thaumaturgus, I, 83.
Magnus Gregorius, præstantissimus theologus, I, 348. Magnus theologus Gregorius Stasimorum episcopus, multa legit Nazianz, I, 179. S. Gregorii Theologi Vita quam conscripsit discipulus ejus Gregorius, I, 91. S. Gregorii Theologi versus hereticis, I, 39. Magni Gregorii orationes de Sacerdotio, I, 358.
Gregorius, Perçæ archiepiscopus, II, 295.
Ad Gregorium presbyterum epistola, II, 142.
Gregorii Nysseni Episcopi ad Letoium Epistola canonica, II, 151.
S. Gregorii archiepiscopi Neocæsariensis epistola canonica, II, 24.
Per Gypseas structuras hominum representatrices imagines describuntur, I, 279.

H

Habitus quid, II, 24.
De Hæredibus episcoporum relictis, hæreticis vel Græcis, I, 617.
Hæreses quæ dicantur, II, 47; II, 7. De conversis ab hæresi eorum qui Phryges dicuntur, I, 458. Erga eos qui ex hæresibus convertuntur ut agendum, I, 455. Hæresin Arianorum amplexus imp. Constantius Constantini filius, I, 92.
De Hæreticis in domum Domini ingrediuntur, I, 455. De metropolitano adhærente hæreticorum consensui, I, 99. Hæretici anathematizati, I, 85 et seq. Hæreticorum damnatorum nomina, hæreses, I, 155 et seq. De hæreticis Eucheritis, Saccophoris, et aliis, et eorum rebaptizatione, II, 104. De episcopis hæreticorum baptisma et ad admittentibus, I, 50. Hæretici qui dicantur, I, 347. Hæretici in excessu e vita poenitentiam agentes, recipiendi, II, 56;

II, 16. Hæreticorum cœmeteria vel martyria ne frequentent qui sunt ex Ecclesia, orationis gratia, I, 437. De his qui hæreticis communicant, et ad poenitentiam admittuntur, II, 43. Non debere filios hæreticos parentibus succedere, vel contra, I, 547. Sanctificare oleum non potest hæreticus qui nec altare habet nec ecclesiam, I, 366. Apud hæreticos christiana esse non potest, *ibid.* Apud hæreticos, ubi Ecclesia non est, haberi non potest peccatorum remissio, *ibid.* Ab his qui hæreticas doctrinas publice docent, et sunt aperte hæretici, qui se abscondunt, laudandi sunt, I, 385. Hæreticorum, schismaticorum, et eorum qui a congregatione divertunt differentia, I, 524. Adversus hæreticos qui ordinant, et ordinantur, lex decem librarum auri, I, 629. Hæreticorum in quinta et sexta synodo damnatorum nomina, et hæreses, I, 150 et seq. De receptione hæreticorum rectæ fidei accedentium, I, 96, 271. Ex hæreticis qui rectæ fidei adiunguntur, qui unguntur tantum, et qui baptizantur, I, 96 et seq. De hæreticis qui poenitentiam ab eo qui a peccato suo convertitur, non admittunt, I, 692. De compromittentibus cum hæreticis, I, 50. Uno cum hæreticis orare ut intelligendum, I, 41. Hæreticus, *Vide* Schismaticus. Hæreticis filios matrimonio non conungendos ab his qui sunt Ecclesiam, I, 457. Neque ex Emphyteusi, neque etc., debere hæreticus etc., I, 347. Hæreticorum ad Ecclesiam accedentium in duo divisio, I, 97, 150. Varia nomina, *ibid.* et 271 et seq. Hæretici qui sint, I, 92. In testimonium adversus episcopum hæreticus ne admittatur, I, 49. De hæreticorum baptismo non admittendo, I, 50.
Harizan, I, 686.
Hæbræorum sacrificia, et ex his oblationes sacerdotibus factæ, I, 277 et seq. Hæbraica lex de libello repudii sublata, I, 259.
Hellespontus est, qui ab Anydo ad Thraciam usque extenduntur fines Orientales, I, 203.
Hemioles, I, 451.
Heraclea quæ et Perinthus, I, 89. Ejus metropolitani episcopi urbis Byzantiæ, ordinabat, *ibid.* Heracleani metropolitani resurrectio in metropoli Basilicæ, et Madatanam, I, 201. Quare ab Heracleensi episcopo patriarcha Constantinopolitani ordinatur, I, 114.
Cui Hierarchæ appellatio non convenit, nec actio convenit, I, 110.
Herax fornicationis delatum non debere esse in clero affirmavit, II, 173.
Hierosolyma eversa, restaurata, *Æta* dicta, I, 66. Hierosolymorum Ecclesia Cæsareæ metropolis episcopatus, I, 66. Hierosolymorum urbs aliquando Solyma, a quando Jebus vocata est, *ibid.* Hierosolymorum populus a Babylonis in captivitatem redactus, I, 66. Hierosolymitanæ civitatis quintus thronus, I, 198. Hierosolymitani episcopi tres Palæstine, I, 67. Hierosolymitani sententia ab Antiochæo djudicatur, I, 441. De honore episcopi Hierosolymitani, I, 691.
Hilarianus, I, 663.
Hippo urbs Carthaginiensis ditioris, I, 562. Hippones duo in Africa, I, 618. De Hipponensis Ecclesiæ curatoribus, I, 615. Quod nihil eorum, qui in Hipponensi synodo acta sunt, sit corrigendum, I, 562.
In Hippodromo major quam in ecclesiis conventus, I, 598.
Histriones scenici dicuntur, et cur, I, 219. Histriones quasvis personas induentes, I, 231.
Holobera, I, 421.
De Homicidis ad magnam Ecclesiam accedentibus, I, 569. De homicida voluntario, et involuntario, II, 112 et seq., 114 et seq. Lege de homicidis lata tenetur, quicumque pigmentarius dat medicamentum etc., I, 265. Lex de homicidis dolum requirit, et non magnam negligentiam, I, 266. De homicidis magni Basilii canones, I, 263. Diversæ Novellæ, *ibid.* Homicida est qui quomodocumque hominem interfecit, II, 100. Lege de homicidis lata tenetur, qui ad hominem occidendum medicamentum facit, vel emit, vel habet, I, 265. Lege de homicidis tracturis, qui hominem occidit, et qui dolo suscitavit incendium etc., I, 265. Homicidis qui annuerentur, II, 70. De homicidiis voluntariis D. Emmanuelis Comneni Novella, I, 61. De homicidiis, II, 88 et seq., 100 et seq.
Honoratus et Urbanus, I, 562.
De mulieribus cum Hordeo se quamdam incerta, vel etiam futura revelare profitentibus, II, 124.
De Hostio quo iam profecto in sinu indumentum infantis nuper nati ferente, I, 228. Ad quid, *ibid.*
Hospitalem esse oportet episcopum, I, 29.
Hostiam offerre extra Hierusalem Judæis vetitum est, I, 42.
Hostium et latronum differentia, II, 52.
Hybernantes qui dicti, I, 4.

Hydroparastatæ qui sint, II, 49. Hydroparastatarum antiqua hæresis, I, 192.
De Hymno: Sanctus Deus, sanctus fortis, sanctus immortalis, miserere nostri, I, 251. De additamento facto ad sanctum hymnum, *ibid.* et seq. male, et cur, *ibid.* Hymnis et Psalmis festi Paschæ dies celebrandi, I, 257.
Hyperberetæus est mensis October, I, 25.
Hypodiaconus, vel, etc., aleis et ebrietatibus vacans, vel desistat, vel segregetur, I, 29. Hypodiaconorum usus quis in foribus ecclesiæ, I, 465. Hypodiaconi sacra tractant, I, 550.

I

Iberiæ Ecclesiam liberam esse ac principalem, et per se caput, I, 88. Iberi aquam in sanctum calicem non inficiunt, I, 195. De Iberis qui filias inderminatim Agarenis in matrimonio collocant, I, 242. Iberis nihil referre dicunt an cum hæreticis an cum hæreticis comedatur, I, 581.

De Iconii Metropolitanis et aliis, I, 199.
De Icomachis Christianos idololatriæ accusantibus, et antiquas consuetudines relinquuntibus, I, 237.
An Idolis qui sacrilicarunt admittendi, I, 575. De pransis ad idola, I, 577. De iis qui non solum desciscunt, sed etiam insurgunt, et fratres cogunt idolis immolare, I, 582. De reliquiis idolorum auferendis legati, I, 535. De iis qui vi sacrilicarunt idolis, I, 577. De iis qui ante baptismum sacrilicarunt idolis, I, 585. De reliquiis idolorum radicitus extirpandis, I, 620. De idolorum reliquiis et templis quæ debent deleri, I, 596. De iis qui bis et ter coacti sacrilicarunt idolis, I, 582.

De Idololatriæ pro præstigiatoribus sumptis, II, 58.
De Idololatria comedentibus, II, 22, 21, 25.
Idus quid sint, I, 250.
Adversus Ignatium coacta synodus, I, 331.
Per ignem filios traducere quid, I, 236.
Malorum Ilias proverbium, II, 117.
Oportet eos, qui illuminantur, fidem discere, I, 248.
Adversus imaginum hostes synodus, I, 284. Imagines relative adorandæ et amplexandæ, *ibid.* In imaginibus, pro agno, Dominum et Deum nostrum Jesum Christum humana forma describi, I, 252.

Innovitia episcopalia Dominica dicta, I, 390. De immobilibus ad alios transmissione quæ donata et accepta ab imp., I, 535. De immobilium alienatione, I, 110. De immobilibus monasteriorum, Aurea-Bulla, I, 503, 504 et seq.

De Immerstone terna, I, 55. Traditio, II, 116.
De iis qui immolaverunt idolis coacti, I, 579 et seq.
Imperatores uncti Domini appellantur, I, 585. Imperator nec canonicis nec legibus subicitur, I, 554. Imperatoris potestas omnia facere potest, I, 531. Imperatori licet ecclesiastica privilegia auferre, I, 154. Imperatori circa licentiam curriculum potestas ablata, I, 185. Ejus invitatio in illis celebrandis, *ibid.* De eo qui imperatorem injuria affectit, I, 55. De orthodoxorum imp. licentia apud a tate, I, 239. Ut ab imperatoribus petatur patronorum assumptio pro capitibus Ecclesiæ, I, 634. Imperatoria potestas in metropoles, episcopatus, episcopos, I, 538 et seq. Imperialia jussa pragmaticæ typi dicuntur, I, 126.

Impositio manuum quæ peccata tollit, I, 409, 410. Impositio manuum non intellecta de Electione, I, 447.
Impuberes qui sint, I, 115; II, 136.
Impuratum nomine vetitæ nuptiæ comprehensæ, I, 212.

Incantatores qui dicantur, I, 228. Incantatores esse non debent clerici, I, 169.

Incensum et oleum cur offeruntur, I, 2.
De includi volentium examinatione, tempore, et aliis, I, 206, 207.

De ineuntibus animalia rationis expertia, I, 392.
Infames qui dicantur, I, 664. Infames accusare non debent, I, 665.

Quod infantes in peccatorum remissionem baptizantur, I, 546. De infantibus baptizandis quibus non inventiuntur testes qui eos indubie baptizatos esse dicant, I, 251, 609. Illud vero (ad infantium mysterium) quomodo intelligitur, I, 565. De infantibus in bello captis a Scythis et Agarenis, I, 254. Qui empti sunt a Romanis et baptizati, *ibid.*

Infideles qui dicantur, I, 547. Infideles per gradus ad sacerdotium admittantur, I, 63.

De iis qui sunt infirmi, I, 571. De eorum baptizazione, *ibid.* Infirmorum appellatione qui intelliguntur, I, 292.
De Inguis, II, 34.

Quæ ab Initiis sunt infirma, ex iis quæ postea eventum, non confirmantur, II, 98.

De initu masculorum et animalium, II, 58.

De Inioribus brutorum, II, 117.

Non iis qui Injuria afficiunt, sed iis qui injuria afficiuntur, leges auxilium ferunt, I, 275.

Insultare quid, I, 348.

Qui Interlicere constituerat, et si non, etc., II, 61. De interlicente sponte, et non sponte, II, 114. Qui non sponte interlicet etc., II, 51. Impune quis illum interlicet qui vel ipsum vel suos cogit ad petulantiam, II, 100. Qui eum interlicet, qui ita invadere, ut in vitæ periculum adduceret, non est reus homicidii, II, 101. Qui eo fuit animo ut vellet interlicere etc., I, 266.

Introductiæ mulieres quæ dicantur, II, 142.

De Introdutis mulieribus, I, 62.

Interrogationes factæ ad sanctam Constantinopol. syn. et response ad illas, I, 148. Privatum interrogantibus de ecclesiastica aqua quaestione, respondere licet cui libet, et ubique, I, 179.

Invadendi verbo quid indicetur, I, 88. De invadenti-bus populos quos putat se perire, I, 635.

Invasio quid, I, 75. Inter episcopi Invasionem, transi-tionem et transitionem differentia, I, 75.

De iis quæ inveniantur restitucendis, II, 29 et seq.

Inventionis, indicii vel custodiæ pretium exigere non oportet, II, 54.

Inventionis pretium qui recte exigant, II, 54.

Involuntarium venia dignum, sed non laudabile, II, 153.

Ira animi pars, I, 61. Ejus virtus et vitium, *ibid.* Ira comprimere jussi sunt sacri mysterii ministri, I, 42. Ab ira superari non debent qui sunt ex sacro tribunali, I, 17. De ira, I, 159 et seq.

Irene desponsa Augusto Alexio, II, 120.

Irene imp. Constantinensi mater, I, 284.

De Irene puellam decem annos nata, cum quodam Joanne sponsalia contrahente, II, 119.

Isalorem episcopum ordinavit Christophorus, I, 577.

Italice nomine quid intelligatur, I, 561.

Italicus Philippopolis metropolitanus, I, 525.

J

Jacob lector quidam clero ejectus, et deinde ad majorem gradum ordinatus, II, 171.

Jacobus Christi Domini secundum carnem frater, I, 192.

Hierosolymitanæ Ecclesiæ primus thronum tenens, *ibid.*

Sacrum calicem ex aqua et vino peragendum voluit, *ibid.*

Jacobus secundus ab Herode capite truncatus est, II, 14.

Jebus aliquando nomen urbi Hierosolymorum, I, 68.

De non jejunando quovis Sabbato, præter magnum, I, 43, 84.

De jejunantibus cum Judæis, I, 46. Jejunantium Patrum certis diebus exceptio, I, 45.

De non jejunantibus ægrotis, I, 45. Si quis propter eam etc., in Dominico jejuet, I, 425. Si quis clericus deprehendatur diebus Dominico jejunans, a. l. Sabbato etc. De jejunante ut communicet, si contingat lavando aut balneo aquam bibere aut commun. rabi, II, 169.

De Jejunio in Pascha, mulieris quis peperit, II, 167.

Jejunium solventis vel non solventis affectio consideretur, I, 530. Jejunium solventum est circa mediam magni Sabbati noctem, I, 262.

De jejunio in sancta Paschæ Quadragesima, et aliis, I, 45. De jejunio ægroti in Pascha, an n. n. II, 167.

De jejunio diei Paschæ, II, 1, 2 et seq. De jejunio quartæ et sextæ feriæ, II, 25.

De jejunio magni Sabbati, I, 43. De jejunio in sancto Dominico vel Sabbato, I, 215 et seq.

De jejunio salutaris Passionis omnibus diebus, et magni Sabbati jejunio, I, 262.

De jejunio solvento et non, I, 55. De jejunio in Parasceve et aliis, I, 45. Ut a jejunio sacrificia Deo offerantur, I, 567.

Qui post Mosen fuit electi illius populi imperator Jesus, Jerichontis festinas munimenta diruere etc., I, 310.

Jesus Christus. *Vide* Christus.

Joannes Amathuntis episcopus depositus, et quid judicatum, I, 526.

De Joannis patriarchæ promulgatione ne causas ærent qui sacris initiati sunt, I, 535.

Qui quomodocunque papa Joanne sunt condemnati, ut si sint quocunque apud patriarcham Constantinopol. Phœniam condemnati, et e contra, I, 360.

Joannes, Cypri archiepiscopus, I, 526.

De Joanne, Cypri præsule, una cum populo ab insula emigrante propter barbaricas incur-siones, I, 202.

Joannes, Ephesi metropolitanus Κολωνός dictus, et alibi docetur, I, 179.

Joannes Chrysostomus lingua aurea, I, 192.

Joannis, patriarchæ Antiocheni, Ephesi insurrexerit, I, 93. Joannis patriarchæ Antiocheni scripta de non canonicis monasteriis hominibus, I, 515.

Josephus summus Philosophus, II, 201.
 Jovianus, episcopus, I, 565.
 Jucundus, episcopus, I, 512.
 Judæi Christi parricide, I, 150. De Judæis quibusdam se Christiana sentire simulantibus, sed Judaica vetera sententibus, I, 298. De Judæorum azyrna comedentibus aut cum eis familiaritatem ineuntibus, I, 168. De Judæis vere conversis, I, 298. Judæi Strobilothæ ubiqueque inventi, I, 510. De festo cum Judæis non celebrando, I, 4. Apud Judæos quas uxores non debeant ducere sacerdotes, I, 12. Judæorum azyrna non accipienda, nec cum iis communicandum, I, 471. Judæus qui se Christianum esse velle, etc., I, 298. Judæus mancipium Christianum non habeat, etc., *ibid.* De ritu Judaico circa Pascha, I, 97. Judaicum omne festum abolitum, I, 168. Judaica sacerdotum vendendi et emendi consuetudo, II, 187. Judaizare Christianos non oportet, I, 465.
 Electorum Judicum valeat sententia, nec appellatio sit obnoxia, I, 553. Judices quorum est proprium judicare, si contra leges fecerint, tenentur ac si dolo fecissent, I, 553. De iudice numeribus corrupto, I, 552. Non indiget provocatione electi iudicis sententia, I, 551. De iudicibus ecclesiasticis, I, 553. Judices tres ex unaquaque provincia eligantur, ut episcopi diu non detineantur in synodo, I, 662. Iudicis incompetentis præscripto seu exceptio non prodest iis qui rei aguntur, I, 551. Sive iusta sive injusta electi iudicis sententia, ei standum, I, 551. Ne ab electiis iudicibus appellare liceat, I, 655. Electorum iudicum sententia nihili pendii non debet, I, 657. Iudicum ad synodum electorum nomina, I, 662. Iudicibus qui præsumunt non coguntur leges exacte scire, I, 553.
 Iudicium non est situm in potestate metropolitani, sed synodi quæ est apud ipsum, I, 92. De clericis ad civilia iudicia tractis, I, 551. De iis qui iudiciorum sæcularium cognitionem ab imp. petunt, I, 651. De provocantibus ad iudicia transmarina, I, 553. An iudicio sumus obnoxii sermonem Dei audientes et non facientes, II, 169. De vocatis in iudicium, I, 48.
 De Juliano Epigonii querimento, I, 585 *et seq.*
 Julius Pollux citatus, II, 122.
 Julius epis., I, 486. Patriarcha Romanus, I, 653.
 De Jumentis non introducendis in xdes sacras, nisi, etc., I, 281. De jumentis a frigore consumptis quod templum ingredi non permittebat loci reverentia, I, 261.
 De Juramento nobilis cujusdam de abstinentia a carnibus ferias tertias omnium anni hebdomadam, II, 87. Consideranda sunt et species juramenti, et verba et affectio, II, 65. Juramentum. *Vide* Jusjurandum, sacramentum. De juramentis, male factis, II, 86 *et seq.*
 Qui jurant se ordinationem non admittent, ejurantes ne cogantur pejorare, II, 65. Jurans orthodoxus non Christianorum, sed eorum qui male sentiunt more, puniunt, I, 275. De jurantibus gentilium sacramenta, I, 270. Recte tibi defero ut per salutem tuam jures, I, 270.
 Jusjurandum quod per improbatam religionem concipitur, non servatur, I, 270. Sicut defertur jusjurandum, ita debet jurari, *ibid.*
 De sibi ipsis Jus dicentibus, I, 655.
 De Justificationis gratia, I, 647.
 Justiniana Carthaginiensis ecclesia in Africa, I, 581.
 Justinianus secundus Πρωτομαρτος dictus, I, 151.
 Ad Justinianum imp. oratio, I, 153, 155.
 Novæ Justinianopolis seu Cyri privilegia, I, 589.
 Juvenalis, Hierosolymorum episcopus, I, 67.

K

Kaxiat, II, 20.
 Καταβραβεύειν, I, 469.
 Καθαίρειν, I, 529.
 Καθαρί qui dicti, I, 69.
 Καίρα, I, 254. Pro κλίμα accepitur, I, 550.
 Κέρμα, I, 247.
 Κολυδοσ, I, 246.
 Κολυβισται, I, 247.
 Κολυπότος quis sit dictus, I, 179.
 Κράση, I, 285.
 Κρηνώματα, II, 122.
 Κρίτρια, I, 223.
 Κρίτρια, II, 124.
 Kyrie Eleison, I, 251.
 Κωμάειν, I, 558.

L

Labris polui sacrum hominem quid sit, II, 122.
 Lac et mel ad a lac offerre non oportet, II, 221.
 De lactis oblatione, I, 565.
 De Lacedæmoniz metropoli, I, 127.

Læus Notarius, I, 627.
 Laicus alets et ebrietatibus vacans, vel cesset vel donatur, I, 29. Laici in ecclesiis concinere non vetantur, I, 459. Laici cum scentis ludicris et saltationibus comedere vetiti, I, 328. Si laicorum quispian inops accedat, ut possit e ditiori monasterio sublevari, I, 524. Nemo laicorum divina sibi mysteria impertiat præsentem episcopo etc., I, 225. Nullus laicus repente ad episcopalem altitudinem evehendus, I, 558. De laicis uxores ejicientibus, I, 32. De laicis clericorum officia et monasteria occupantibus, I, 195. Laici et sacrali cui subesse debent, I, 19. Non oportet laicum publice disputare vel docere, I, 255. De laico seipsum mutilante, I, 15. De laico vel clerico regem contumelia afficiente, I, 35. Laico mira altare non liceat ingredi, nisi imperatori et quando, I, 259. De laico episcopum sine causa verberante, I, 765.
 De laicis conjugii nomine mulieres rapientibus, I, 144.
 Laodicea est urbs Phr. gæ, I, 555.
 Λαοὶ ἄνατοι, I, 628.
 Λαοφυακτα, I, 12.

De lapsis qui per ignorantiam, vel scientibus iis qui promoverunt, ordinati sunt, I, 71. De lapsis tempore persecutionis, I, 69. De lapsis sine tormentis, II, 9. De lapsis propter metum, *ibid.* De lapsis. *Vide* Fidem negantibus.

Lata culpa quæ nominetur a juris peritis, II, 93.
 Latini matrimonia indiscriminatim contrahunt, II, 129. Latini indiscriminatim suffocata comedent, I, 41, 257. Latiorum quorundam inanis excusatio circa jejunia, I, 225. Latiorum mulieres ad altaria sine pudore ingredienti, I, 474. De Latinis rejiciendis qui uxores ex Romania volunt accipere, I, 150. De Latinis azyrna in sinu ferentibus, eaque ut sacramenta impertientibus, I, 225. Inter Latinos non solum viri laici, sed et mulieres in sanctum tribunal ingrediuntur, et sedent, stantibus sæpe iis qui sacrificant, I, 259.

Latronum et hostium differentia, II, 52. Si autem qui occidit, nec latronem prosecutus est, etc., II, 113. De se latronibus adversus objicientibus, II, 115.

Latrocinii et murorum effossionis divisio, II, 162

De non lavando cum mulieribus, I, 247.

De Leacæ cura circa suos catulos, I, 110.

Lectores ferre oratum non oportet, I, 463. So is lectoribus et cantoribus post ordinationem uxorem ducere concessum est, I, 16, 162. Lectorum licentia erga suas uxores, I, 550. Lectorum orio quare const tutus, I, 161. Lectores creare chorepiscopi licet, I, 514. Contra lectores qui in memoriis defunctorum musica et organica cantica cantant etc., I, 610. De lectoris in clericum cooptatione, I, 175. De lectorum matrimonio, I, 129 *et seq.* Lectores populum non salvent, I, 553. Lectores vel uxores ducant vel continentiam proleantur, *ibid.* Ut lectores in tempore pubertatis post annum xiv, cogantur vel matrimonio conjungi, vel celibatum proferri, I, 556. In lectore ante matrimonium cum specula congresso, II, 120. Sin autem lector cum muliere aliqua colerit, quæ non sit sibi desponsa etc., II, 120. Ne lectores æque ac diaconi et sacerdotes sæcularia officia suscipiant, I, 553. Prohibitum esse lectoribus, ne expleto ministerio ad populum conversi eum salvent, I, 556. Ut qui solos tunc debent sacerdotes et antistites adorare, *ibid.* Lectores ut constitui debent, et de eorum tonsura etc., I, 514. *et seq.* Lectores esse clericos, et habere manuum antistitis impositionem, I, 119. Lectores populares unde lecti, I, 181. De lectoribus etiam non tonsis apud Armenios, I, 194.

De Legatis papæ Romani, I, 145. Legati papæ ex aliorum regionibus et unde id, I, 154.

Ut libera Legatio ex omnibus provinciis ad synodum mittatur in Bizantium, I, 652. Ut sit legatio libera, I, 653. Ut legatio mittatur ad Donatistas de componenda pace, I, 605.

Qui semel Legit in ecclesia non existimatur ejus clericus, I, 625. Ut qui vel semel in ecclesia legerunt non possint ab aliis promoveri, *ibid.*

Legumina ut offeruntur, I, 3. Novorum leguminum oblationis interpretatio, I, 2.

Λεγανάετρα quæ dicantur, I, 168

D. Leonis Stuppæ patriarchatus, II, 155.

De Leprosis, et animia rationis expertia ineantibus, I, 394.

Ad Letolum, Melitenes episcopum, epistola, II, 151.

Lex quæcumque loquitur, iis qui in lege sunt loquitur, II, 77. Quæ in antiqua lege continentur, præter ea quæ ab Ecclesia aperte suscepta sunt, exolvere, et qui eis utitur, Judaizat, II, 159. Pæna legis est extraordinaria, I, 552. De lege a D. Nicophoro conlita de Dei ecclesiis et sanctis domibus, I, 555. Eos, qui docentur leges civica

Græcis moribus uti non oportere, I, 210. Leges civiles cur externæ appellantur, I, 156. De legibus Moaisicis, II, 141.

Qui cum libera quæ non quæstus gratis, etc., II, 57.

Per suos liberos juramentum, I, 270. Si quis suos liberos relinquit, nec eos alit, et quantum in se est ad convenientem pietatem, etc., I, 423. Ut liberos suos non facile emancipent episcopi et clerici, I, 563.

Libertatem esse rem inestimabilem, I, 257. Libertatum causas judicare quorum est, I, 612. In libertatis causa trium testimonium satis est, I, 257. De proclamante ad libertatem, I, 255. Novella ad id, *ibid.* Ad libertatem quid requiritur, I, 54. Lex quæ adversus libertatem non dat restitutionem, de quibus intelligenda, *ibid.*

Liberti accusare non debent, I, 665.

Libra complectens exagia centum, postea LXXII, I, 78.

Libri ex Antiquo et Novo Testamento qui legendi, I, 232; II, 178 *et seq.* Libri Veteris et Novi Testamenti qui sint, I, 56; II, 42 *et seq.* De libris impiorum, I, 59. Quos libros reponi velint Patres in episcopio Constantinop., I, 239. Quos leges volunt comburi, quod idem est, *ibid.* Falso inscriptos libros impiorum legere non oportet, I, 56. Ultra libros qui legi debent, legendas quoque passionum martyrum commemorationes, I, 572. Quosnam libros in ecclesia legi oporteat, I, 549. De librorum sacrorum corruptoribus, vel corruptoribus, vel unguentariis tradentibus et aliis, I, 238 *et seq.* De libris qui non sunt in usu licentia, I, 258. Quinam libri legi debent ab orthodoxis, I, 39.

Licinii tyrannis, I, 71; II, 5.

Ligare et solvere solis antistitibus concessum, et quibus permiserint, I, 315. De ligandi et solvendi potestatem habente, si viderit peccata affectum, cum gratiarum actione peccatorum medelam suscepisse, II, 126.

De ligneo equestri certamine, I, 184.

Linus primus pontifex Romæ constitutus, I, 509.

Si quis eorum qui litigant, dixerit se aliquid dedisse, etc., I, 332.

Litteræ commendatitiæ quæ dicantur, I, 125. Dimissoria, *ibid.* Pacificæ, *ibid.* Sine litteris commendatitiis qui non admittantur, I, 21. De eas afferentibus, I, 22. De litteris commendatitiis et dimissoriis clericorum et pacificis, I, 10, 21, 125 *et seq.* De litteris commendatitiis et dimissoriis afferentibus, I, 77.

Omnis Locus Domus consecratus Dominicus dicitur, I, 214. Inter ecclesias et pronas et alios locos Dominicos est differentia, *ibid.* Loci Domini. *Vide* Ecclesia.

Τοκομητῶν sive loci servatorum nomen unde, I, 509.

Λόγος, Λογοπαγία, I, 452.

De Longino, II, 66.

D. Lucæ synodale decretum, I, 535.

Lucra turpis generis, I, 536. Lucrum perniciosum ex calamitate fratrum, II, 28.

De ludis scenicis et aliis, I, 180 *et seq.* De ludorum spectaculis in diebus Dominicis et aliis festis prohibendis, I, 184. Ludorum genera, I, 218. Ludi prohibiti, quibus exceptis, penæ aleatoribus impositæ, I, 124. Ludendum non est minime ludicris, I, 81.

In luminarium festo correctio querenda in iis quæ sunt a clericis, I, 250.

De lunæ cyclis. *Vide* Cyclis.

Lupus cum agnis pasci ut dicatur, I, 470.

In luxu reprehensionem incurrit quod non propter usum, sed ostentationem ornatum, I, 318.

Lyco Ægypti regio, II, 170.

M

Macarius patriarcha Hierosolymitanus, I, 685. Macarii Hierosolymitani cum D. Michaelo Agiotheodoro in presidio conversatio, et scribæ officii functio, I, 528. Macarii depositio, I, 644.

Macedonii blasphemæ voces, I, 18, 85. Adversus Macedonium congregata synodus, I, 85.

De Maceris servi Dei renuntiatione, I, 537.

De Madytana metropoli vidua, I, 201. E Madytana Ecclesia fit Hieracleæ episcopatus, *ibid.*

Ad Manam episcopum epistola, II, 164.

Magi qui dicantur, I, 469.

De Magicis artes exercentibus, et id genus hominibus, 599 *et seq.* De magicis artibus quæ sunt clericis interdiciæ, I, 469.

Magistratus non coguntur leges exacte scire, I, 575.

Magistratum ecclesiasticorum judiciaria officia, I, 196.

Magistratus qui pecunias accipiunt ad jus dicendum, etc., I, 332. Magistratus licet nullam habent in episcopos jurisdictionem, I, 565. Dolum magistratus reputantur, I, 375.

Majores qui dicantur, I, 501.

Malum boni prætextu qui facit, is est duplici pena dignus, II, 145.

Mammonam Dei mandato præferre quantum malum, I, 295.

Mandata Dei etiam sine divina gratia compleri posse dicentes, I, 617.

Manes seipsum Paracletum appellabat, I, 271.

Manichæi qui sint, I, 271. Manichæi hæretici, II, 50. Eorum opiniones, *ibid.*

De Manumissionibus, I, 618. De manumissionibus quæ fiunt in ecclesiis, I, 600.

Manuum impositio quæ peccata tollit, I, 403, 410.

Mapalliarum parochia, II, 583.

Marcellus hæresiarcha Ancyra ortus, I, 86.

Marcellianorum hæresis anathemati subjecta, *ibid.*

Sub Marciano imp. quarta synodus, I, 111.

Marcionis impia dogmata, I, 272.

Marcionistæ hæretici, II, 50. Ab hæresi sua convensi, et ad rectam fidem accedentes, baptizantur, *ibid.*; I, 271.

Μαρτυρία ὑπομνήματα, I, 187.

Maria Constantinii mater, et susceptrix frenes, I, 221.

De Maria quadam desponsa D. Michaeli Mesopotamitano, II, 121.

Maritus est mulieris caput, I, 424. An maritus et uxor, qua nocte simul congressi, sacramentorum esse debent participes, II, 166. De maritis uxores dimittentibus, I, 659. De ea quæ maritum reliquit, I, 258. Maritorum adulteras mulieres recipiendi licentia, I, 269. De marito ab uxore relicto, II, 94.

Qui suam in Maribus turpitudinem ostendit, etc., II, 117.

Maro Iudi genus, I, 218.

Conventus, qui in prima Martii mensis die fit, ex fidei civitate tollendus, I, 230.

De Martyrum historiis falso confectis, I, 252. Martyribus annumerari eos qui in belis occidunt, quis velit, II, 70. De martyrum festis, et circa ea canticis, choreis, et populæ confluxu, I, 426. Martyria hæreticorum ne frequentent qui sunt Ecclesiæ orationis gratia, I, 457. De martyrii tormenta fugientibus, datis pecuniis, II, 20 *et seq.* Martyria dicuntur ab hæreticis coniecta, I, 457. De fictis martyrum monumentis, I, 619. De martyribus Christi non relinquendis pro falsis, I, 468. De martyrum congregationes abhorrentibus pro arrogantiam, I, 426. De martyrium fortiter passis, II, 22 *et seq.* De passionibus martyrum, I, 472. Et licentia eorum passiones legendi, *ibid.* Cum martyrum reliquias consecranda templa, I, 296. De martyrio sponte se tradentibus in persecutionis fervore, II, 18 *et seq.* Martyres unde appellati, I, 456.

Masadarum episcopus, II, 66.

De Masculorum et animalium initoribus, II, 58.

Massarianorum hæresis, I, 427; II, 50.

Mathematica complectatur, ut prohibita, I, 169.

Matrimonium quid, II, 99. Matrimonium societas et communicatio divini et humani juris. De matrimonio illicito Maximi, II, 174. De iis qui duobus matrimoniis implicati sunt, I, 160. Matrimonium an legitimum imperis puella, sine secunda benedictione, II, 96. Matrimonium Augusti Brunnii filia divulgatum, II, 99. Ad matrimonium illicitum de accessito clerico, II, 168. De eo, qui matrimonium vituperat, I, 417. De eo qui matrimonium abominatur, I, 420. Matrimonium quibus casis solvi potest, I, 5. Matrimonium non solvitur consensu, I, 215. De iis qui uni matrimonio se applicant post ordinationem, I, 160. De matrimonio Agareno cum Ibeis Iliabus, I, 242. De matrimonio iudicatum hæreticum: et eorum qui sunt Ecclesiæ, I, 457. De matrimonio hæreticorum prohibito, I, 466. De iis qui plurima matrimonia contrahunt, I, 404. De ducente in matrimonium alteri desponsam, I, 276. Matrimonii vincula convensa stipulatione mania, *ibid.* De matrimonio convensa postquam viduarum, I, 220. Matrimonia quæ fiunt sine iis qui habent potestatem sunt fornicationes, II, 106. Matrimonium tertium non dissolvi, ut contra leges factum, II, 158.

De Maurentii episcopi relatione, I, 657.

Mauritania Sitticensis, I, 511. De Primatu ejus, *ibid.*, 589. De ea visitanda, *ibid.*, 580.

Maurorum Legati, I, 609.

De Maximo Cynico, I, 91.

De Maximiano Bagaiensi, I, 624.

Inter Maximilianistas et Donatistas acta, I, 605.

Maximilla et Priscilla, pseudoprophetae, I, 97.

Mechator episcopus qui dicatur, I, 611.

Medicum imperitum, licet medicorum principem ordinatum, ageret non cogit, I, 515. Quare? *ibid.*

De Medicamentis abortivum et nihilus, I, 265. De medicamentum faciente ad homicidium excludendum, I, 265.

Mediolanensis episcopus, I, 595.
 De Megarensi episcopatu, I, 515.
 Mel ad altare non offerendum, I, 224.
 De mellis oblatione, I, 565, etc.
 Sancta Melane quomodo ad salutis fastigium pervenit, I, 422.
 Meletius monachus, I, 551.
 Memnonis, Ephesi episcopi, depositio, I, 99.
 Mendicis quæ data sunt, nec diabolus auferre potest, I, 345. Utrum mendicis largiri melius an Ecclesie donum offerre, *ibid.*
 Menstrua. Vide Profluvium, Abscessus, Purgatio.
 De Meretricibus alentibus, I, 257. De patre filiam, vel domino servam nutriende ad quæstum meretricium, I, 258.
 Mesarite matrimonium divulsus, II, 99.
 Mesembria autistites, I, 195.
 Mesthiæ episcopatus, II, 66.
 Beato Metaphraste agendis gratiæ, I, 232.
 Metoxia, I, 580.
 Metrophanes patriarcha factus, I, 685.
 Metropoles variæ et quomodo distinctæ, I, 145. Veræ metropoli jura sua servanda, I, 201. Metropolium honore permulti episcopatus ut affecti, I, 127.
 Metropolitanus inferior patriarcha, I, 697. Metropolitanus accusatus episcopum elegerit, sed non cum suis provincialibus, I, 527. De metropolitanorum ordinat. etc., I, 145. Metropolitanus qui sedem mutavit, I, 607. Metropolitanus orientales proprios episcopatus et monasteria a laicis detenta revocantes, I, 515. Electione metropolitanis non sunt, I, 538. Metropolitanus non debet interesse electionibus, *ibid.* Metropolitanus olim a synodis suis ordinati, I, 88. Ut id immutatum, *ibid.* De metropolitanis a synodo universalis licet deficiente, I, 99. Quæ metropolitano licet accipere et quæ non, I, 295. Metropolitanorum jus antiquum, et quale postea, I, 66. Metropolitanos inter dignitates non collocari, I, 163. De metropolitanis ducibus in eadem provincia, I, 126. Plura de his, I, 527.
 Michael Agiotheodorus, I, 558.
 Michael patriarcha, philosophorum princeps, I, 235.
 Ejus editum, *ibid.*, 556.
 Michaelis patriarchæ synodica declaratio, I, 584.
 Michael Mesopotamitanus, II, 121.
 De Milite propriam uxorem recipiente, quæ alteri nupsit in ejus absentia, I, 267. De militibus zonam dependentibus, etc., I, 119. De militum uxoribus quæ nubunt cum mariti ipsarum non apparent, II, 95. De militia episcoporum, I, 54.
 Mimi prohibiti, I, 185. De mimis et eorum spectaculis, a quibus arceudi clerici, I, 218. De mimis qui sunt Christiani, I, 599.
 Mindanorum æger, II, 66.
 Ministrum panem dare non oportet, I, 464. Nec locum habere in diaconico, etc., *ibid.*, 462. Nec ferre crarium, nec ostia relinquere, *ibid.*, 463, 475. Ministri subdiaconi dicuntur, I, 462.
 Mizonius, I, 562.
 Modestia sacerdotum qualis esse debeat, I, 518.
 Monachum vel novitiam monasterium suum relinquere non oportet, I, 227. Monachi qui sunt in monasterio præferri debent aliis ad ea capienda quæ sibi sunt necessaria, I, 334. De monacho aliquid surripiente, I, 342. Qui ordinantur monachi clerici dicti, I, 119. De eorum officio, *ibid.* De monachis oratoria edificantibus, I, 519. Monachi habitus interdictus secularibus, I, 251. Monachis leges datæ, I, 116. Monachus ut cognatam monacham aspiciat, I, 326. Monachis non licet uxores ducere, I, 152. De monachorum translationibus, I, 558. De monacho a monasterio suo aufugiente, I, 557. Monachi in monasteriis virorum simul non habitantes, I, 570. De monachorum egressione, I, 212. De monachum ex aliena regione suscipiente, I, 558. De licentia circa monachos cum episcopo videbitur, *ibid.* Monachis viris concessa, quæ non mulieribus, I, 212. De monachorum fornicatione vel matrimonio, I, 210. Monachi ibi permanere debent ubi sæculo renuntiarunt. Monachi ad virgines vel viduas non ingrediantur, nisi, etc., I, 566. De monachorum testamentis, I, 541, 542, 543. De monachorum habitum imitantibus et illudentibus, I, 540. De monachorum bonis, I, 204. Monachi qui tonsuram acceperunt clerici dicuntur, I, 274. Publica ministeria a monachis administrata, I, 117. Monachi nil debent habere proprium, I, 341. Monachi et monachæ in uno non versentur monasterio, I, 325. Monachorum professiones quales stat, I, 561. Monachi fornicantes ut adulteri puniuntur, II, 116. De monachis prætextu utentibus, I, 116. De monachis religiosam vitam relinquuntibus, I, 694.
 De Monasteriorum ædificatione et inspectione, I, 551.

Monasteriorum bona non esse a laicis ad instruenda, I, 502. De præfectis monasterio curam suam negligentibus, I, 556. De ingressis monasteria, I, 530. In monasteriis, qui jus habeat, I, 525. A monasterio non sunt auferenda quæ sponte oblata sunt, *ibid.* De pertinentibus ad monasteriorum ædificationem, I, 512. In solis mulierum monasteriis communis vivendi ratio habetur, I, 570. De præfectis in monasterio constituendis, I, 558. De eorum potestate, *ibid.*, 515. Monasteriorum novæ extructiones ad episcopatum rutilanum tendunt, I, 544. Eorum privata constructio ad episcopatum sui perniciem vitata, *ibid.* E contra, si non, *ibid.*, 545. Ex monasteriis nihil alienandum, I, 505. Monasteria nulla a laicis occupata, I, 193. Duplicia monasteria quæ dicantur, I, 526. De monasteriorum fundatoribus et eorum statutis, I, 121. Monasteria sæculibus non tradenda, etc., I, 515. De monasteriorum regulis, I, 208. Monasteria semel consecrata, ita perpetuo manere debent, etc., I, 140. Mulier in virorum monasterium, et e contra, non ingredietur, I, 215. De monasteria imperfecta relinquuntibus, I, 320. De susceptis ex alieno monasterio, *ibid.* Cur monasterium ab episcopo excitatum sub ejus jure non servatur, I, 345. Monasteria et anuorum spatio possessa, non facile ad dominos revertantur, I, 515. Monasteriorum aliquot nomina, I, 548. Monasteriorum diversa loca nominata, I, 505. De non faciendi monasterio duplici, I, 235. In mulierum monasteriis observata quæ non in virorum, I, 207. Monasteria non esse de novo constituenda, I, 535. De monasteriis episcopali voluntate consecratis, I, 217.

Quomodo probandi sunt qui vitam Monasticam elegerunt, I, 339. De monasticam vitam eligentibus, I, 340. De his qui vite monasticæ incumbunt, constituti, I, 403. Intempetive non admittendi, *ibid.* 204. Monachus vestimentum induere non licet sine episcopi permis. tone, I, 661. Ad monasticam vitam nemo admittatur, nisi triennio probatus, I, 559. Vel scitem spatio semestri, *ibid.*

Novoix, I, 153.
 Montanus se Paracletum vocavit, I, 87. Ejus falsæ prophetiæ per mulieres, *ibid.* Pepuzeni Montanum Paracletum vocant, II, 50.

Montanistæ Phryges, I, 97. Pepuziani, *ibid.*
 De Monumentis fictis martyrum, I, 619.
 Mores non scripti, quales valere debent, I, 427. Sicut scripti canones, retinari non possunt, II, 111.

De morientibus Eucharistia non privandis, I, 255. De mortem sibi consciscere canentibus, I, 248. Mortuorum corporibus Eucharistia non detur, neque baptismus, I, 310.

De Mose sacerdotibus innixo in prælio contra Amalech, I, 310.

De Mulieribus matrimonii causa rapientibus, I, 266; II, 79. Mulieres ad sacrum tribunal ingredi non oportet, I, 151, 474; II, 85. De non lavando cum mulieribus, I, 466, 247. De muliere absente viro, alteri nubente, I, 69. De clericis et laicis rapientibus, etc., I, 144. De mulierum testimonio et tutela, I, 210. De mulieribus monasteria splendido amictu ingredientibus, etc., I, 211. Mulieribus non licet extra monasterium protrudere, I, 212. Cum aliis religiosis mulieribus cur egredi tantum liceat, *ibid.* Mulieres in ecclesia docere non decet, I, 458. De mulieribus monachis egredi non permittis, I, 212. De mulieris conjugio alii nubentis absente marito, et non redeunte, I, 267. Mulier non est curatrix, I, 240. Mulier virili veste non utatur, I, 250, 251. Mulier in virorum monasterio non dormiat, I, 215. De mulierem alteri desponsam ad nuptias vocante, I, 276. Cum muliere hæretica non licet conjugii virum orthodoxum, I, 241. De cohabitatione cum mulieribus, I, 698. De mulierum in ecclesia silentio, I, 259, 240; II, 85. Mulierem introductam habere clericis non licet, I, 62. Mulier Deo dicata, Christi sponsa, I, 161. Mulieribus non est acris fomentum viris ad excitandum flammam, I, 213. De coeuntibus cum mulieribus Deo consecratis, I, 161. Mulieres concionari aggredientes, I, 240. Cum muliere in ecclesia habitare summe impium, I, 275. Cum laico habitu mulieres esse in monasterio, supplicii non beneficii opus est, I, 216. Mulier relinquens maritum, ut abhorrens matrimonium, anathema sit, I, 422. Mulieres in episcopis aut monasteriis versari non debere, etc., I, 221. Mulier in testamento non fert testimonium, I, 240. Mulieribus concessus baptizandi usus, et per quem, I, 272. Pro se solis agunt mulier et cæcus, I, 240. Mulierem a proprio viro separari non est justum, I, 190. De mulierum sepulturis, I, 214. De mulieribus Bachantibus, I, 619. Mulieres apud Eustachianos virilibus vestibus indutæ, etc., I, 413. De muliere comam tondeute, I, 434. Mulierem quæ cum altero pollutur, mœnari; virum qui cum alia scortatur, non condemnari, I, 259, 260. Cum mulieribus scorsum non comedendum, I,

339. De mulieribus fetam in utero perimentibus, I, 398. De muliere exercitationis causa virilem vestem accipiente, I, 423. Mulieres menstrua patientes ecclesiam ingredi non oportet, II, 4. De muliere in vestibulo stante, etc., II, 5. De mulieribus virginitatem proflentibus, et postea se nuptum dantibus, II, 77. De muliere in via pariente, II, 92. De mulierum adulterio non publicando quando confessæ sunt, II, 93. Mulier cum adultero vivens, est toto tempore adultera, II, 79. De muliere per ignorantiam nubente ei qui ab uxore in tempus derelictus est, II, 105.

De mulieris anathematizandis, I, 415.

Mυροειδής, II, 123.

De Μυρο episcopo, I, 505.

Qui seipsum mutilavit, non fiat clericus, I, 15. De aliorum mutilatione et castratione, *ibid.* An in sacerdotium tales admittantur, I, 51. De mutilationibus qui post sacerdotium eveniunt, *ibid.* De mutilatos irridentibus, I, 57.

Muzalon patriarcha, I, 525; II, 121. Adversus eum digressio, *ibid.*, 17.

Mysteria a viris et mulieribus facta tolli debere, I, 250. Mysteria participare unoquoque die debent esse parati fideles, I, 256. Sancta mysteria non tractanda per laicos, I, 225. Eorum ministri iram componere debent, I, 42.

N

De Nardi pretioso unguento ad pedes Domini, I, 476.

De Natalis Christi festo, I, 250.

Natalitia martyrum in Quadragesima non celebrari, I, 477.

Nazianzeno metropolitano Ancyrae Ecclesia data, I, 88.

De Nectarii promotione, I, 434.

De Negantibus nomen Christi, I, 40. De negantibus Deum, I, 71. Vel non nomen clerici, *ibid.*, 40.

Neocesariensis synodus Nicæna prior, I, 58. Canon ejus de septem diaconis, *ibid.*, 171. Neocæs. res in metropolitana civitate jura conscripsit, I, 117.

Neophytum non debere fieri episcopum, I, 153.

Nestorii depositio, I, 99. Qui Nestorii depositioni subscripserint, sed Joannis parti postea accesserint, deponi, I, 100. De restitutis a Nestorio, vel idem sentientibus, I, 102. Adversus Nestorium synodus, I, 99. Ejus hæresis, *ibid.* De non sentientibus cum Nestorio restituentibus, I, 101.

Ni-ma, Bithynia metropolis, I, 674. Nicæna synodus œcumenicorum respectu prima, I, 54. Ejus decreta confirmata, *ibid.*, 99. Confessio ideæ ab ea edita, *ibid.*, 514. De veteribus ejus exemplaribus perquirendis, *ibid.*, 511.

Constantinus Nicænus, quid sentiret, II, 56.

Nicephori lex malorum causa, I, 333.

Nicetas Smyrnae episcopus, II, 295. Nicetas episcopus, I, 622.

Nicolaus Muzalon, Amyclinus episcopus, I, 578. Vi a magistratu tonsus, *ibid.*, 577.

Nicolaus patriarcha, I, 232.

Propter Niveitas Armeniorum jejunium, I, 143.

Nisan, quid, I, 685.

Nomina orthodoxorum scriptis eorum apposita qui male sentiunt, I, 59. Nomina nonnulla ad tollendam arrogantiam prohibita, I, 567.

Ronæ quid sint, I, 250.

De Notariorum festo, I, 231.

Novalis, episcopus Mazulitanus, I, 522.

Novatus, Romanus Ecclesie presbyter, I, 68. A demone infatus est, *ibid.* Ejus depositio, *ibid.*, 365.

Novatiani Cathari dicti, I, 69. Penitentiam non admitterunt, *ibid.*, 209. Eorum hæresis, *ibid.*, 60, 61. An rebaptizandi sint, II, 48, 104.

Novella Leonis Philosophi, I, 114. Justiniani, *ibid.*, 215. Porphyrogenetæ et Constantini, II, 108.

Novilianorum festi dies, I, 251. Eorum cessatio, *ibid.*, 235.

Nubium persecutores qui dicantur, I, 228. Significationes variae ex nubium inspectione, *ibid.*

Numidia duæ partes Africae, I, 562. Numidia matricula, et archetypus in prima Cathedra, etc., I, 622.

Circa Nuptias modestia Christianorum requiritur, etc., I, 478. Nuptiæ illicitæ non continentur, I, 186. De nuptiis illicitis implicato per ignorantiam, I, 185. A nuptiis abstinencia, I, 60; II, 85. In illicitis nuptiis magis puniri debent qui consensu sunt, quam qui agent, I, 400. De nuptiis prohibitis, I, 222. De nuptiis legitimis, I, 54. In secundis nuptiis presbyter ne convivat, I, 407. Nuptiæ prohibita triferam divisæ, II, 85. Non sunt legitime nuptiæ nisi si qui conjunguntur consenserint, II, 80. Nuptiæ non solvantur, nisi fornicationis causa, II, 64.

O

De Oblatione primitiarum mellis, etc., I, 265. Oblationem in domibus fieri ab episcopis non oportet, I, 480. De oblationibus constituto, I, 525. Oblationes spontaneæ eorum qui ad tonsuram veniunt, I, 521. De oblationibus sacerdoti faciendis, I, 277.

Occidentalium volumen, cur ita appellatum, I, 92.

De clerico alium Occidente, I, 12.

Oetoechus, Iudi genus, I, 218.

OEconomus, I, 26. Ex laicis, I, 142. Ex clericis, I, 145.

De œconomis notanda, I, 112. De œconomis in Ecclesia constituendis, I, 301.

Offetulae Ecclesia, I, 512.

Officia ecclesiastica quæ ἀποκριτά, I, 161.

Οἰωνοί, et Οὐνονομία, I, 256.

Oleum sanctificare non potest hæreticus, I, 366. Oleum et incensum cur offeruntur, I, 2.

De iis qui Olera cum caribus apposita comedere recusant, I, 389, 390.

Onesimus Philimonis servus, I, 51.

Orare cum hæretico non oportet, I, 467. Nec in Judæorum nec hæreticorum synagoga, I, 41. Nec cum iis qui precibus Ecclesie non communicant, I, 431.

Orarium unde dictum, I, 463; II, 114. Orarium ferre nec ministrum nec lectorem, etc., de et, I, 463.

De non coma unicationibus Orationi cum populo, I, 451. Orationis gratia ne abeat in hæreticorum martyria si qui sunt Ecclesia, I, 457.

Circa Oratoria a defendenda libertas, I, 320. Circa oratoria non similis impensa postulanda est, quam circa monasteria, *ibid.* Oratoria habentes laici excommunicati, I, 191. Eos qui celebrant in oratoriis præter episcopi voluntatem, deponi, I, 551.

De Ordinationis forma, II, 171. De ordinatione hæreticorum, I, 44. De ordinatione quæ sit ab antistitis in ecclesia, I, 1. De ordinatione irrita, I, 76. De ordinatione imperatorum, I, 121. Extra dioc. sim ordinare prohibitum, I, 24. De non faciendis pecunia ordinationibus, II, 184.

Ex ordinatione quæ venulatur nihil quis juvetur, I, 112. Ordinationem ejusque gradus per septem dies faciendam esse, I, 359. De confis. is peccatum ante ordinationem, I, 70. De ordinationibus episcoporum non differendis, I, 141. De nuptiis ante ordinationem permittis, non postea, I, 16. Ordinationibus nomine characteris impressio comprehensa, I, 112. De secundam ordinationem suspicientibus, I, 44. Ordinationem se non admittere qui jurant, ne cogantur pejorare, II, 63. Qui ordinant debent honorari ab ordinatis, I, 22. Ab hæreticis ordinari cur iterum ordinantur, I, 44. Neminem absolute ordinandum esse, I, 167. Qui convicti non ordinantur, non autem qui solum accusati, I, 40. Si quis ordinatus episcopus non suscipit ministerium, etc., I, 24. De ordinationibus propter pecuniam, I, 112. De ordinatis lapsis, I, 71. De ordinato non cuncte in suam parochiam, sed non sua culpa, I, 447. De ordinatione quam Maximus injuste peregit, I, 704.

Ordo omnia continet, I, 29.

Orientalis episcopi cur a synodo recesserint, I, 99.

Cur Orientem respiciunt inter orandum, II, 147, 148.

Ὅρα quid, I, 465.

Orthodosiæ episcopus, I, 147.

De Orthodoxo possessionem habente in qua est sancta ecclesia, I, 547. In non orthodoxos nihil conferant episcopi, aut clerici, *ibid.* Omnes orthodoxos fidei esse confessores vult jus ecclesiasticum, I, 40.

Osius episcopus, I, 482.

De consentibus Ovis in Sabbatis et Dominicis Quadragesimæ, I, 224.

De Oxybapho, I, 226.

P

Pacificæ litteræ. Vide Litteræ.

Palestina que proprie regio, I, 66.

Palatinus, I, 675.

Pamphilus hæreticus, I, 39.

Paphlagonia Attalia provincia, I, 107.

Panarion, liber Epiphani, II, 14.

Paris in sacrificio quid significat, I, 265. Paris sanctus cur morte antistitis datur, I, 255. Præter penem et vinum aqua mistum nihil in sanctis offerendum, I, 565.

Panos festum, I, 230.

Panteopti monasterium, I, 551.

Paraph diaconus, II, 171.

Papam habere omnia jura imperatoris, I, 412. Ab eo fieri ultimum judicium, *ibid.* Papa Romanus ubi jus ordinandi non habet, I, 154. A Papa non est appellatio, I, 144. Papa et Mediolanensis episcopus, I, 591.

- Pappos, I, 416.
De Paramonario, I, 112.
Sanctus Parasceves vita, I, 232. Igni mandari iussa, *ibid.*
Παράθεος quid, I, 568.
Parasynagogi, qui, II, 50.
Parentes a filiis in senectute alendi, I, 423.
Parochias agratas, saltem xxx annorum spatium possedas firmas manere, I, 185. De parochiam deserente et in aliam migrante, I, 10. De parochiis ruralibus, et eas tenentibus, I, 133.
Parthenon, virginum domicilium, I, 152.
Partus Dei Matris abaque puerperio, I, 249.
Pascha Dominicum quando a nobis celebrandum, I, 4.
5. De Paschæ festo, I, 430, 615. Paschæ dies in synodo annuntianda, I, 609. Paschæ jejunium qua diei hora solvendum, II, 1, 3.
Passionis salutaris dies ut peragendus, I, 263.
De Patriarchis quatuor, eorumque provinciis, I, 66. De recentibus a sui patriarchæ communionem, I, 354. An a patriarcha condemnatus, ad imperatorem accedit, I, 411. An a patriarchæ sententia provocetur, I, 412.
Patriarchæ Constantinopolitani privilegia, I, 300.
Paulianismus quid proprie, I, 83.
Paulianistæ conversi rebaptizandi, I, 82. Pauliciani t. q. Paulianistæ, *ibid.*
Paulus Samosatenus Callinices Manichæi filius, I, 82. Ejus blasphemæ opinio, *ibid.*, 83, 429. Synodus contra eum habita, I, 58.
Paulus apostolus gladio capite multatus, II, 14.
Paulus Confessor ab Orientalibus episcopis impetitus, 92.
Paulus a Saba, I, 571.
De Pauperibus auxilio indigentibus, I, 25. Pauperum bona res ecclesiasticæ dictæ, I, 177. Pauperum amator esse debet episcopus, I, 28. De episcoporum circa pauperes clericis cura, I, 58.
Peccatum animale quid, I, 60. Peccata omnia animalia dici, I, 61. Peccati morbus multiformis, I, 281. In peccatis quatuor sunt gradus, I, 404. Peccatum ad mortem quid, II, 91. Peccati qualitas a quibus consideranda, I, 281. A peccato perfecte desistentibus adest misericordia Dei, I, 454. Peccatorum principia reseranda esse, I, 328.
Pecunia largitione neminem ei re connumerandum, I, 323. Pecuniam Dei mandato præferre quam grave sit, I, 293. De pecuniarum erogantibus, et ad quod, II, 20. De his qui per pecuniam creantur episcopi, I, 18, 181.
De Pejerantibus, II, 153.
Adversus Pelagii et Celestii hæresim synodus, I, 645.
Pellicem inter et fornicatricem differentia, II, 81.
Pentecostion, I, 184.
Tota Pentecoste ut unus dies Dominicus, I, 84. In ea genu flectere non oportet, *ibid.* De Pentecostes diebus, II, 118.
Πεπρωμένη, I, 354.
Peperoni hæretici, II, 50.
Perinthus, quæ et Heraclea, I, 89.
Περσικαὶ quid, I, 223.
Perjurus undecim annis non erit communionis participes, II, 117.
Περσικαὶ quid, I, 519.
Persecutio tribus modis fit, I, 663. De stantibus in furore persecutionis, II, 19.
Petrus apostolorum primus Romæ crucifixus est, II, 14.
Petri Alexandrii canones, II, 8.
Petri Paulonis additamentum in sancto hymno, I, 251.
Pepusa oppidum Phrygiæ, I, 456.
Pharmaca, quid, I, 263.
Philetus, I, 416.
Philippi urbis metropolitanus Maximus, I, 50.
Philippus, presbyter, I, 509.
Philippopolis, I, 76.
Phocas imperator, I, 585; II, 70.
Photius patriarcha CP qui Nomocanonem conscripsit, I, 331. Sæpe e throno dejectus est, et sæpe restitutus, *ibid.*, 360.
Photius hæreticus, Sirmio ortus, I, 86.
Photianorum hæresis, I, 86.
Phryges dicti sunt Montanistæ; de his plura, I, 456.
Θόρυξ, quæ dicuntur, I, 398.
De Phylacteris ferentibus, I, 469.
Pictura feri quando dicatur, I, 158.
De Pictaris in adibus divitum, I, 273. Picturæ turpes vitia, I, 270.
Pittacia quibus nunt, I, 624. Pittacia archiepiscopalia, I, 12. Pittacium chartophylactis, I, 407.
Plethora quid sit medicis, II, 102.
Pneumatocæli qui, II, 147.
- De Pœnitentiæ locis, II, 35. In pœnitentiâ esse qui dicuntur, I, 461. Pœnitentiâ accedentium non suscipere, Novatiana hæresis, I, 209.
Pœnitentium reconciliatio, quid, I, 520. Non fiat a presbyteris, *ibid.*, 519.
Πουρτῆ, I, 228.
Polyeutes patriarcha, I, 585.
De Polygamis, II, 54.
Polygamia fornicatione majus peccatum, II, 150.
Populum docere quorum est, I, 177.
Præfectus monasterii monachos aufugientes requirere debet, I, 336.
De Præfectis, I, 221.
De Prælatorum privilegiis, II, 206.
De Præstigiis, II, 118. Qui præstigiis fatetur, is homicidæ tempore confitebitur, II, 119. Præstigiatores qui sunt, I, 469; II, 156. Idololatræ nominantur, *ibid.*, 58.
De Præsulum ordine, I, 702.
Idem Precum ministerium in Nontis et Vesperis faciendum, I, 461.
Presbyter ab uno episcopo ordinandus, I, 11. Presbyter sæculares suscipiens curas deponendus, I, 4, 53, 115. Presbyteri uxor religionis prætextu non est ejicienda, I, 5. Presbyter facta oblatione debet communicare, vel, etc., I, 5. Presbyter per pecunias assecutus, deponendus, I, 16. Presbyter collectas sive conventicula seorsim peragens, etc., deponendus, I, 19, 436. Presbyter sine sententia episcopi, nihil periciat, I, 27. Presbyter aleis et ebrjatis vacans, vel cesset, vel deponatur, I, 29. Presbyter usuras exigens et non desistens, deponendus, *ibid.* Presbyter cum hæreticus presatus, segregandus, I, 50. Presbyter vere baptizatum rebaptizans, deponendus, I, 51. Presbyter non baptizans secundum Domini constitutionem, deponendus, I, 53. Presbyter ab impiis pollutum non baptizans, deponendus, I, 51. Presbyter accusatus, a sex episcopis et proprio audiator, I, 523. Presbyter populi sui curam non gerens, deponendus, I, 24, 58. Presbyter secundum auscipiens ordinationem, deponendus, I, 44. Presbyter exercitui vacans, deponendus, I, 54. Presbyter cum Judæis jejunans, vel festos dies agens, deponendus, I, 46. Presbyter abhorrens nuptias, etc., corrigendus, I, 54. Presbyter a peccatis conversum non recipiens, deponendus, *ibid.* Presbyter qui uxorem duxerit, si fornicatus fuerit, etc., I, 402. Presbyter ante triginta annos non ordinandus, I, 175, 411. Presbyter in digamiam ineuntes nuptias ne contrahatur, I, 407. Presbyter sacrum tribunal ante episcopi introitum non ingrediatur, I, 479. Si presbyter qui corpore prius peccaverit, promotus fuerit, etc., I, 409. Si presbyter in vitam suam agendam ratione condemnatus fuerit, debet vicinis episcopis renuntiare ut rem audiant, etc., I, 521. Si presbyter adversus proprium episcopum insultus, schisma fecerit, sit anathema, I, 525. Si presbyter tria unius mysterii baptismata non perfererit, deponatur, I, 53. Si quis presbyter a proprio episcopo depositus, a quo quid de ministerio agere ausus fuerit, nullam restitutionis spem habeat, I, 454. Presbyteri a propriis uxoriibus quando abstinere debent, I, 517. Presbyteri vicarii non possunt in Dominico offerre, præsentem urbis episcopo, vel urbis presbytero, I, 412. De presbyteri præstantia, I, 627. Presbyteri qui sunt in regionibus non dent canonicas epistolas, I, 457. De presbyteris citra examinationem promotis, I, 70. De presbyteris qui sacrificarunt, et deinde contra reluctati sunt, I, 375. De presbytero per ignorantiam nefariis nuptiis implicato, II, 85. De presbytero conjugato, I, 419.
Abaque primato suo nihil agunt episcopi, I, 23. Primatus nomine patriarcha aut Metropolitanus intelligitur, I, 393.
Primitiæ qui dicuntur, I, 228.
Primitiæ offerendæ episcopo, et presbyteris, I, 2, 3.
Per principes factus episcopus deponendus, I, 18, 19.
Priscilla pseudoprophetissa, I, 97.
Privigna quæ dicitur, II, 47.
Πρωτόδικος, liber dictus, I, 613.
Sua cuique Provincia justa servanda, I, 103. Provinciam unam in duas non dividendam, I, 126.
In Psallendo manuum gestulationes et voces vibrare vitia, I, 245.
Psalmi in ecclesia dicendi, I, 480. Psalmi ut legendi et canendi, I, 460.
Psalterium nosse debet omnis episcopus, I, 287.
Pseudopropheta, I, 255.
Πρωτοπρεσβυτερος, II, 122.
Ptocheia, quæ dicuntur, I, 121.
Ptocheiorum clerici episcopo subjecti, *ibid.*
Πρωτοψάλτης, I, 59, 413.
Publicani qui, I, 14

De vim Puellæ afferente, I, 44. Puellarum consecratio quid, I, 429. A presbyteris non fiat, *ibid*, 419. De puellis apud alios desponsis, et postea raptis, I, 381. De puellis præter patris sententiam amatores secuti, II, 96. De Pueris cleri tonsuram accipientibus, I, 311. De puero in æthiæ raptio et hymnum edocto, I, 251; II, 158. Puerperium quid, I, 429.

Q

Quadragesima proprie una est, I, 219. De Quadragesimæ sacrificiis, *ibid*. In Quadragesima natalitia martyrum non celebrari, I, 477. Totam Quadragesimam jejunare oportet, I, 476. Tota Quadragesima præterquam Sabato, Dominica, et die Annuntiationis panis non offertur, I, 230. Quadragesima decima pars anni appellatur, et quare, II, 241.

De Quinquennio præscripto mulieri aut viro bello captis, antequam alter eorum matrimonium contrahat, si lucra sit mors unius, I, 268.

R

De Rapientibus mulieres nomine matrimonii, I, 268; II, 89. Rapti ei, qui illum rapuit, ne nubat, I, 266. Raptam mulierem raptoris bona lucrari, *ibid*. Raptor poena non liberatur oblatione rei ante litem, II, 53.

De rasa iudicis cum trisagio, I, 540.
Ratio pars animi, I, 61.
Rationis virtus, *ibid*; II, 153. Vitium ejus, *ibid*.
Rebaptizandus est is qui ab impiis pollutus fuit, I, 31.
De non Recipiendo, et segregato, I, 7.
Sine reliquiis martyrum templa non consecranda esse, I, 296, 297.

Remissio quid, I, 578.
Renuntiationes non facile admittendas esse, I, 110.
Post renuntiationem nullum jus episcopale retineri, I, 109. Renuntiationum libelli a sacerdotibus non sunt offerendi, I, 107.

Renuntiationes fieri non oportet, I, 574.
Repudii causa, I, 5. De libello repudii lex Hebraica sublata est, I, 259.

Res tuas gere, verba conjugum solventium, I, 52.
De Resurrectione Christi, et tempore, I, 262, 263, 261. Resurrectio ex peccati casu erecto, II, 451.

Rhiginus, episcopus Cyprî, I, 503.
Riginus episcopus, I, 104.
Rivocantoc, I, 154.
Rogorum demoniacum mysterium, I, 255.
Roma a Romulo, I, 561.
Roma nova quæ dicitur, I, 89.
Romana sedes apostolica nominata, I, 96.
Ad Rufinianum S. Athanasii epistola, II, 44.
Ruffianorum celebre monasterium, I, 545.
Rusalia, I, 250.

S

Sabbati hæresis, I, 97.
Sabbatiani unde dicti, *ibid*.
Sabbatum mundi opificii monumentum, I, 45. Sabbatum, præterquam uno, non est jejunandum, *ibid*. Sabbatum, propter homicidium factum, non homo propter Sabbatum, I, 261. Sabbato non otium esse, I, 465.

Sabellus et Sabelliana hæresis, I, 83, 86.
Saccophori rebaptizati sunt, II, 104.
Sacerdos aleator, aut ebriosus et non desistens, deponendus, I, 29. Sacerdos baptismi et sacrificium hæreticorum recipiens, deponendus, I, 31. Sacerdos scortatione, etc., deprehensus, deponendus, I, 16. De sacerdote synodaliter deposito, II, 101. Sacerdotes neminem verberent, I, 348. Sacerdotes eligi a populi multitudo non permittitur, I, 459. Sacerdotes cum mulieribus comedere vetiti, I, 329. Sacerdotes confessiones hominum audire sine episcopali permissione non debent, I, 521. Sacerdotes ab una ad aliam ecclesiam migrare non oportet, I, 695. Sacerdotes sumptuosus uti vestibus non oportet, I, 187. Sacerdotes venerari non oportet, I, 454, 696.

Sacerdotii substantia sunt eloquia a Deo tradita, I, 237. Sacerdoti prius dimittere aut viduam, etc., iuxerit, I, 15. Eum qui recens baptizatus est in ordinem sacerdotalem promoveri non oportet, I, 454.

De Sacra celebratione post esum, I, 188. De his qui sacra faciunt communis, I, 140, 274. Sacra loca quæ dicantur, I, 274. De sacramentis gentium, I, 270. An sacramentorum debent esse participes qui involuntarium seminis fluxu passi sunt, II, 7. Sacris non licet spectacula videre, I, 471. De sacri calicis exhibitione, I, 192, 195. Sacri prius deponendi, quam tradantur exercitari magistrati, I, 575. De his qui sacris initiati munda-

nas curas suscipiunt, I, 1, 25. De panis eorum qui sacra vasa in suum usum convertunt, I, 47. De sacrorum vasorum alienatione, I, 140. In sacrum calicem aquæ ferventis immisio reprehensa a Latinis, I, 192. De sacrum amicum exente, I, 119.

Sacrificium per animalia cessavit, I, 278. Sacrificium Deo offerre quid, I, 219. De sacrificio Domini incruentum, I, 2. De vi sacrificantibus, I, 377. De his qui solis supplicii minis sacrificarunt, I, 380.

De sacrilegio, II, 164.
De Saltationibus in scena prohibitis, I, 219.
Samaritanus nullus servum Christianum habeat, I, 298.

Ut Sanctum commune efficiatur, annorum lapsus non est allegandus, I, 513. Quod semel sacrificetur, ad communem usum nunquam convertatur, I, 550.

A sanguine et suffocato abstinentum est, I, 257. Sanguinem comedentium poena, *ibid*.
Sardicus sive Trallizæ episcopus conventus, I, 92. Una enim Sarracenis comedentes, I, 381. Salas tradit, quid, II, 59.

Satyricæ personæ, quæ, I, 251.
Σατυρα, quid, I, 574.
Schismatici, qui sint, I, 195, 467; II, 50. Schismatici, qui hæretici appetati, I, 91.

Scripta quæ a Patribus puercilla ludibria dicta sunt, I, 299. Seylthæ Chronicon, I, 250.

A Scythis Christianorum infantes bello capti, I, 551. Empti a Romanis et baptizati, *ibid*.

Segregatio, quid, I, 355. Segregatus alius est a xca recipiendo, I, 7. De segregato absolvendo, I, 21.

Semi-Ariani hæretici, I, 85.
De Seminis fluxu, II, 58, 59, 40. An seminis fluxus involuntarium passus, communitur, II, 7.

Senatus-consultum Velleianum, I, 210.
De septimana Paschali, I, 256, 257.

Sepulcrorum effossio quomodo dividitur, II, 163. Qui sepulcra effodit, decem annis communionem carebit, II, 118. Sepulcra mulierum ne sint in monasteriis virorum, I, 214.

Serena, Constantini conjugium uxor, II, 50.
Sergii patriarchæ decisio, I, 513.

Servi ad vitam monasticam sine voluntate dominorum non admittendi, I, 117. Servi in clerum non proveniendi sine voluntate dominorum, I, 51. De servis manumissis, I, 235. De servis qui dominorum jussu ac minis sacrificarunt, II, 12.

Severus, Masadarum episcopus, II, 66.
Sicera, quid, I, 2. Ad altare non offerenda est, *ibid*.
Siella Constantinopolitane urbis throno subjecta, I, 88. Avulsa, *ibid*.

Sides Metropolitanus imperii negotia administrans, I, 117.
Silentium mulierum ornamentum, I, 210.

De similia conuentibus, *ibid*. Ad quid, *ibid*.
Simulatio non iudicatur, sed voluntas, II, 111.
Sinistri hæretici unde dicti, I, 97.

Sinissius patriarcha quid decreverit, I, 513.
Σινωτις, quid, I, 58.

Sodalitas quid sit, I, 156. De sodalitatibus crimine simum in Dei Ecclesia, *ibid*.
De Solis cyclo. Vide Cyclos.
De Solitudinem amplectentibus, I, 206. Nihil habent proprium, I, 207.

De eo qui duas Sorores in matrimonium accipit, II, 123, 139, etc. Qui duas sorores duxit, non potest esse clericus, I, 15. De eo qui sororem desponsæ sibi puellæ vitavit, I, 460.

Sors, quid, I, 255.
Spadones, eunuchorum genus, qui dicantur, I, 15.
Specialia ad exemplum non trahuntur, II, 93.

Σπαρτακοβα, quid, I, 27.
Spice novæ ad altare offerantur, I, 2.

Spiritus sancti gratia non est venalis, I, 18. Spiritus sanctificatio pro pecuniis non impertienda, I, 182. De columbas in ecclesia emittentibus pro S. Spiritus adventu, I, 232. Spiritum sanctum creaturam esse Macedonius blasphemus docuit, I, 15.

Sponsa uxor nominata in lege Mosala, I, 276. Sponsa quam dotem dedit et non nupsit, et que minor est III annis dotis retentione privilegium habet, I, 277.

Sponsalia ut delinuntur, I, 276. In lege Mosala pro nuptiis reputata, *ibid*. Fere in omnibus perfectus a ptiis æquivalens, *ibid*. De oculo cum arrhabone a viti in sponsalibus mulieri dato, I, 277.

Stasimorum episcopus, I, 179.
De Statutis validis, aut invalidis, I, 552.

De Stauracio Oxybaphi, I, 226.

Stauropagia, I, 20.
 S. Stephanus lapidibus obrutus, II, 14.
 Stephanus ordinatus Constantinopolensis patriarcha a Theophane metropolitano Cæsareæ, I, 127.
 De Stephano qui esset matrimonio iugendus Eudociæ, sed prohibitus est, II, 129.
 De Stupris per vim illatis, II, 107. Stupri pœna, II, 83.
 Stuprum fit proprie in virginem, II, 90. Qui a se stupratam in uxorem ducit, stupri pœnam subibit, II, 83.
 Subdiaconus quot annorum esse debet, I, 173.
 Substitutio, quid, II, 169.
 Substratio, quid, I, 35.
 Substratio longa, quid, I, 395.
 Suffocata indiscriminatim comedunt Latini, I, 41, 257.
 A suffocato abstinendum, I, 237.
 Suffragium quondam nominatum est chirotonia, I, 1.
 Suffragium plurimum in omnibus causis vincere, I, 66.
 De Suicidiis, II, 99.
 Συμβάλλω et συμβολή, I, 478.
 Τὰ τῆς συμπάθειας, I, 281.
 Συμπεριφορά, quid, II, 158.
 Ὁ μὴ συμπεριφερόμενος τῷ ἑαυτοῦ ὄλεθρῳ, II, 159.
 Συλλάξοιεν, quid, II, 120.
 Συνείσακτος, quæ dicatur, I, 62.
 Τὰ τῆς συνήθειας, I, 281.
 De Sur, clerico, II, 171.
 Surdus et cæcus ne fiant episcopi, I, 51. De surdos irridentibus, I, 37.
 Sylembriæ episcopus, I, 381.
 Ad Sylvestrum papam Romanum Constantin Magni decretum missi, I, 89.
 Synodorum antiquissima, I, 365. Dnæ synodi Antiochiæ, sub quibus, I, 429. Synodi tertie ad eos qui sunt in Pamphylia epistola, I, 106; II, 150. A quinta et sexta synodo non editi sunt canones, I, 30. Synodos episcoporum non negligendas, I, 471. Synodus episcoporum bis in anno habendam, I, 25, 61, 137, 449. Vel saltem semel, I, 166. Synodus Constantinopolitana prima et secunda quare dicta, I, 331. Synodus Carthaginensis sub Honorio Romæ, Constantinop. Theodosio minore, I, 509. Synodus sub Decio, I, 265. Synodus in Trullo κενόεκτη cur dicta, I, 51. Synodus Adrumeti, I, 361. Synodus in Hippone Rhegio, *ibid.* Synodus adversus Donatistas, I, 644. Synodus adversus hæresim Pelagii et Celestii, I, 645.
 Nulla synodus Nicænæ præferenda, II, 44.

T

Talio quid, I, 290.
 Per Talos victoriam provocare canonibus prohibitum est, I, 183.
 Tarasii patriarchæ Constantinopolitani epistola, I, 19; II, 184.
 Tarsus ab Armeniis delinetur, I, 446.
 Templorum consecratio a presbyteris non fiat, I, 319.
 Templum non consecrandum sine sanctis reliquiis, I, 276.
 Intra solum templum edere ac bibere prohiberi eos qui ad ipse confugerint, I, 247. Strata in templis vetita, I, 245. Templum Ἐκκλησιαστήριον dicitur, I, 419.
 Τραπέζω, quid, I, 509.
 De Testibus ad tribunal, I, 235. Testimonia dicuntur divinarum Scripturarum præcepta, I, 281. Testimonium unius non est admittendum, I, 667, 668. Quos oportet ad testimonium admittere, I, 666. Testes domestici non admittuntur, *ibid.*
 Tetraditis qui, et quare sic dicti, I, 96. Propter Tetraditas feria quarta et sexta Tyrophagi, et Diacinesimi non jejunatur, I, 45.
 Tetragamia et deluceps nec canonibus, nec legibus admissa est, II, 130.
 Theatra prohibita, I, 185.
 De Theodora, I, 221.
 De Theodora Comnena Andronici conjuge, I, 378. Ejus nuptiæ cum Crate Hungariæ prohibite, *ibid.*
 De Theodorito, Cypri episcopo, ejusque scriptis, I, 99; II, 15.
 De Theodoro legitimum matrimonium cum Anna contrahere flagitante, I, 221.
 Theodorus in Eustathii locum ordinatus, I, 106.
 Sub imp. Theodosio synodus, I, 83. Sub imp. Theodosio minore synodus, I, 99.
 Theodosius patriarcha, II, 119.
 Theodotus patriarcha, I, 212.
 Theodotus monachus, I, 34.
 De Theologia, I, 143.
 Theophanes Cæsareæ metropolitani, I, 129.
 Theophili archiepiscopi Alexandrini editum, II, 170.
 Eiusdem commonitorium, *ibid.*

Theophylactus, patriarcha Constantinopolitanus, I, 302. Θεοφύλακτος nomine quid intelligitur, I, 457.
 Thibie eunuchorum genus qui dicantur, I, 13.
 De Thracacenis, I, 675.
 Thronus Antiochenus a Latinis detentus, I, 446.
 Θυλαγα et θυμαστήριον, I, 446.
 Θυσία et θυσαστήριον, *ibid.*
 Timotheus, Alexandrinus episcopus, I, 455. Ejus responsa canonica, II, 163.
 De Tomo onionis, II, 64.
 Nemo Tondeatur nisi in præsentia præpositi, I, 335.
 De Tonsura clericorum, I, 194. Tonsura quibus causis prohibetur, I, 209. Tonsura dicta, monachalis habitus, I, 510. Tonsura vi facta, tanquam non facta reputatur, I, 578. Tonsura est magni et angelici habitus amicus, I, 362. Tonsura secundus baptismus existimatur, I, 411.
 Τοκότηρηται, qui sint, I, 509.
 Tractatus, quid Latini, I, 510.
 De Traditionibus canonicis et evangelicis, I, 295. De traditionibus non scriptis, II, 149.
 Tragicæ personæ, quæ sunt, I, 251.
 Transitio, quid, I, 75.
 Translatio, quid, *ibid.*
 Τρέτω, II, 139.
 De Trigamis, II, 51 et seqq.
 Trigamiæ lex non est, II, 108. Trigamia non conjugium, sed polygamia nominatur, II, 54.
 In Trinitate nulla est differentia, I, 515. De sancta Trinitate hymnus, I, 251.
 Tripolis episcopatus, I, 147. Tripolis in Africa ubi penuria episcoporum, I, 329.
 Tropæum quid et unde, II, 139.
 Τυροφάγοι, II, 118.
 Τυφλοὺντες, I, 156.
 Tutelæ munera subire prohibetur feminis, nisi sit mater, vel avis, I, 240. Tutelæ suscipere episcopos et clericos non oportet, I, 114.
 Tutores impuberum masculorum et feminarum quando dantur, I, 114.
 Typi ad veritatis consummationem nos deducunt, II, 200. Typis veritas præferenda, I, 255.
 Tyrophagi jejunium, I, 45.
 De Tyrannidem molientibus, I, 415. De his qui tyrannis delati et proditi fuerunt, II, 15.
 Tzimisches imperator, I, 385. Imperatorem Nicephorum Phoram interfecit, *ibid.*
 De Tzia eunucho, II, 88.

U

De sola unctione sanctificandis Paulicianis, I, 83. Qui ex hæreticis conversis tantum ungantur, I, 97.
 Unguento solum delibuti Musulmanistæ, I, 83.
 De Unionis tomo, II, 54.
 Ὑποκρίται, quid, I, 75.
 Usuras trahere qui dicantur, I, 228. Usuras accipere clericis interdictum, I, 318; II, 245. De clericis usuras exigentibus, I, 29, 78. Usuræ sequalteræ, I, 79. Usuræ centesimæ, I, 78, 79. De usuris accipientibus, II, 71.
 Uva ut offeruntur, I, 3. De uva ad altare allata, et in cuncto oblationis sacrificio mista, I, 188. Uvarum oblatio in altari sacræ œdis Blachernarum, I, 2.
 Uxor a marito dimissa manere debet, II, 103. Uxor clerici si eo patiente adulterata fuerit, maritus depunitur, I, 12. Uxor episcopi, etc., non est religionis prætextu ejicientia, I, 3. Uxor alicujus adulterata, quomodo punienda, I, 397. Uxor alicujus si adulterata fuerit, is ad ministerium non admittitur, I, 408. De uxore episcopi communi utriusque consensu separata, I, 215. Ab uxore divertere potest vir, si ea semen abortione sciens ejecerit, I, 266. De eo qui uxorem reliquit, I, 258. De eo qui postquam aliena ei ablata fuerit, uxorem duxerit, II, 95. Uxores habere episcopis etiam licuit ante synodum Trullanam, I, 3. Uxores ducere lectoribus solis et cantoribus licet, I, 16. Uxores sacerdotibus an secundum nubant, I, 216. De uxores secundo ducentibus, I, 455. In nuptiis uxores secundo ducentium non convivere presbyter, I, 407. De uxores suas ejicientibus, I, 189. De his qui duas sorores in uxores ducunt, I, 13; II, 81. De uxoris adulterio quæ alteri cohabitavit, antequam de viri morte certior fiat, I, 207; II, 91. De uxorum consuetudine post susceptam ordinationem, I, 169.

V

Vacans antistes, qui dicatur, I, 446. Vacans Ecclētia quæ dicatur, *ibid.* Varianis et eius quod pro derelicto habetur, magna est differentia, II, 30.
 Valens imperator Arispi consentias, II, 43.

De Valentinianis hæreticis, I, 272; II, 20.
 Vates, qui dicantur, I, 228; II, 156. De iis qui vati-
 bus seipos tradunt, I, 227, 399; II, 124. Qui vatician-
 tur, quomodo puniendi, II, 154.
 Vocula Vel interpretatio, I, 244.
 Veli nomine quicquid est textile significatur, I, 47.
 Velleiani senatusconsulti auxilium, I, 240.
 Venantius episcopus, I, 244.
 De Venationum spectaculis, I, 218. Venationum spe-
 ctationes quæ sunt, *ibid.*
 De Veneficis, II, 28. Veneficium quid, II, 218. Qui ve-
 neficium facit, is homicida tempore condēbitur, II, 118.
 Venerius Ecclesiæ Mediolanensis sacerdos, I, 595.
 Ventriocni qui dicantur, I, 235.
 Verberare non debent qui sunt ex sacro tribunali, I, 17.
 Veritas typis præferenda, I, 253.
 Vestibulum quid, II, 5.
 Vestes splendide sacerdotibus vetitæ, I, 318. De ve-
 stibus ad sacros pertinentibus, I, 167. Vestimenta holo-
 bera dicta, I, 121. Viticium quid, II, 160.
 Vidua in diaconatum suscepta si nupserit, despicien-
 da, II, 81. Vidua eligitur non minor xli annis, *ibid.* Vidua
 sui juris nubat, II, 99. Qui viduam accepit, non potest
 esse presbyter, I, 15. Viduas quæ lx sunt annorum in
 diaconissarum ordinem posse referri, I, 201. Viduas se-
 niores in ecclesiis constitui prohibitum, I, 458. Viduitas
 virginitate minor, II, 74.
 De Vini abhorrentia, I, 51. De vini tantum oblatione
 in sacra mensa, aqua non admista, apud Armenios, I,
 191. Vino doliis infuso, ridentium agrestium Satanicæ
 operatio, I, 251.
 Vir muliebri veste non utatur, I, 250, 251. Vir in mu-
 lierum monasterio non dormiat, I, 215. Viris non est
 acris fomentum muliere ad flammam excitandam, *ibid.*

Virum orthodoxum cum muliere hæretica conjugii non
 oportet, I, 211.
 De Virgine non desponsa, cuius allata est, I, 45. Divi-
 num partum ex virgine absque peccato fuisse, I, 249.
 Virginem xl annos natam diaconissam ordinari, I, 206. Vir-
 ginem lapsam quomodo puniendam, II, 116. Virgini, quæ se
 Deo deditavit, non licere matrimonio conjugi, I, 132.
 De virginitate præter parentum voluntatem nubentibus,
 I, 66. De virginitatem proflentibus et professionem
 suam irritam reddentibus, I, 596. De virginibus lapsis,
 II, 74. Si quis virginitatem custodiat, a matrimonio tan-
 quam abominando recedens, anathema sit, I, 420. Si
 quis eorum qui virginitatem servant propter Dominum, in
 conjugatos insultet, sit anathema, I, 420. Virgo, quæ nocet-
 tur, II, 74. Sancta Virgo uxor Joseph appellata, I, 276.
 Visus, sensuum primus, I, 279.
 In extremo Vitæ spiritu necessarium viaticum, I, 74.
 Vocari, quid, I, 48.
 Vociferatio, quid, I, 215.
 Volumen occidentatum, I, 92.

X

Xanthippus, primus Numidæ episcopus, I, 638.
 Xenodochia non esse de novo construenda, sed eorum
 quæ constituta sunt, cura gerenda, I, 553. De Xenodo-
 chii conditore, I, 552.
 Gregorii Xeri scriptura, I, 221.

Z

Zenus episcopus, I, 104.
 Zois episcopus, II, 41.
 Zouaræ commendatio, II, 57.
 Zozimus episcopus, I, 512.

ORDO RERUM

QUÆ IN HOC VOLUMINE CONTINENTUR.

THEODORUS BALSAMON.

COMMENTARIA IN CANONES SS. APOSTOLORUM, CONCILIO-
 RUM, ET IN EPISTOLAS CANONICAS SS. PATRUM, UNA CUM COM-
 MENTARIIS J. ZONARÆ ET ALEXII ARISTENI. (Continuatio.)
 Commentaria in Canones cccxvii B. Patrum qui Cartha-
 gine conveniunt. 9
 In B. Dionysii archiepiscopi Alexandrini Epistolam ad
 Basilidem episcopum. 455
 In S. Petri episcopi Alexandrini et martyris Epistolam
 canonicam. 475
 In Epistolam canonicam S. Gregorii archiepiscopi Neo-
 cesariensis. 517
 In S. Athanasii archiepiscopi Alexandrini Epistolam
 ad Amunem monachum. 515
 In ejusdem Epistolam ad Rufinianum. 563
 In S. Basilii archiepiscopi Cæsareæ Cappadociæ ad
 Amphilochem Epistolam canonicam primam. 571
 In ejusdem canonicam Epistolam ii. 615
 In ejusdem Epistolam canonicam iii. 757
 In ejusdem Epistolam ad eundem Amphilochem, de
 Chororum differentia. 807
 In ejusdem ad Diodorum Tarsensem episcopum Epi-
 stolam, de eo qui duas sorores in matrimonium duxit. 809
 In ejusdem Epistolam ad Gregorium presbyterum, et
 separatur a muliere cum qua habitabat. 821
 In ejusdem chorepiscopi Epistolam, ne sine ipso fiant
 ministri præter canones. 827
 In Epistolam ejusdem ad episcopos sibi subjectos, ne
 propter pecunias ordinent. 851
 In ejusdem Epistolam ad Amphilochem, de Spiritu
 sancto. 859
 In S. Gregorii Nysseni Epistolam canonicam ad S.
 Letoium Meitenes episcopum. 881
 In Responsa canonica Timothei episc. Alexandrini. 889
 In Edictum Theophili archiepiscopi Alexandrini cum
 sancta Theopanta in die Dominico instarent. 901
 In ejusdem Communitorium quod accepit Ammon præ-
 pter Lyco. 905
 In ejusdem Narrationem de iis qui dicuntur Cathari,
 necnon alia Agathonis et Menæ episcopis. 911

In S. Cyrilli archiepiscopi Alexandrini Epistolam
 canonicam in hymnis. 915
 In Epistolam ejusdem episcopis qui sunt in Libya et
 Pentapoli. 921
 In S. Gregorii Theologi locum ex Poematibus: Qui-
 nam libri sint legendi Veteris Testamenti et Novi. 925
 In S. Amphilochei Lambos ad Seleucum de eodem
 argumento. 925
 In Epistolam encyclicam Gennadii patriarchæ CP. et
 sanctæ cum eo congregatæ Synodi ad omnes metropoli-
 tanos et ad papam urbis Romæ. 929
 In Epistolam Magni Basilii ad Nicopolitanos. 933
 In S. Tarasii patriarchæ CP. Epistolam ad Adrianum
 papam, de non faciendis pecunia ordinationibus. 935
 In Interrogationes monachorum et Responsiones quæ
 ad eas factæ sunt a sancta Synodo CP. tempore S. Nico-
 lai patriarchæ. 937
 Interrogationes canonicæ S. patriarchæ Alexandria
 D. Marci et Responsa ad eas Theodori Balsamonis. 951
 Meditata sive Responsa ejusdem. 1013

ECCLESIASTICARUM CONSTITUTIONUM COLLE-
CTIO. 1077

LIBER PRIMUS. — Collectio expositorum in Codice, et
 Digestis, et Novellis constitutionibus, 66 Episcopis et
 Clericis, et Monachis, et Rebus sacris atque etiam de
 Judæis et Hæreticis. 1077

LIBER II. — Collectio sparsim expositorum in Digestis,
 et Sanctionibus principum, et introductoris Legi-
 bus, sive Institutis, de Rebus deque Locis sacris, et de
 his quæ in eis facta sunt, et quæ in eis committuntur;
 et de Sacerdotibus, Sacerdotibus et Judæis; et de his qui
 aliquos ad prohibitam religionem adducunt; et de puer-
 orum, senum ac infirmorum alimentis. 1227

LIBER III. — Ex Editis post Codicem Novellis. 1251
 EPISTOLA DE JEJUNIIS quæ peragi debent per sin-
 gulos annos, missa ad Antiocheno. 1335

EPISTOLA DE RASOPHORIS, seu Raso indutus. 1339

Index analyticus rerum. 1381

FINIS TOMI CENTESIMI TRICESIMI OCTAVI.

PARISIS. — Ex Typis L. Migne.

PATROLOGIE LATINE

222 VOLUMES IN-4°.

(Chaque ouvrage se vend séparément.)

1-2. Tertullien _____	2	99. Saint Paulin d'Aquilée _____	1 v.	157. Godefroy, abbé de Ven-	
3-4. Saint Cyprien _____	2	100-101. Alcuin _____	2	dôme _____	
5. Arnob _____	1	102. Smaragde _____	1	158-159. Saint Anselme de Can-	
6-7. Lactance _____	2	103. Saint Benoît d'Aniane _____	1	torbery _____	
8. Constantin _____	1	104. Eginhard _____	1	160. Sigebert de Gembloux _____	
9-10. Saint Hilaire _____	2	105. Théodulfe d'Orléans _____	1	161-162. Saint Yves de Chartres _____	
11. Saint Zenon et St-Optat _____	1	106. Ecrivains du ix ^e siècle _____	1	163. Pascal II, pape _____	
12. Saint Eusebe de Vercell. _____	1	107-112. Raban-Maur _____	6	164-165. Saint Bruno d'Asti _____	
13. Saint Damase _____	1	113-114. Walafride-Strabon _____	2	166. Baudri, eveque de Dol _____	
14-17. Saint Ambroise _____	4	115. Saint Euloge et Saint		167-170. Rupert _____	
18. Ulphilas _____	1	Prudence _____	1	171. Saint Hildebert du Mans _____	
19. Poetes chrétiens _____	1	116-118. _____	3	172. Honoré d'Autun _____	
20. Ecrivains du v ^e siècle _____	1	119. Flore Diacre et Loup de		173. Leo Marsicanus et Pierre	
21. Rufin _____	1	Ferrière _____	1	diacre _____	
22-30. Saint Jérôme _____	9	120. Saint Paschase Radbert _____	1	174. Le ven. Godefroid _____	
31. Dexter et Orose _____	1	121. _____	1	175-177. Hugues de Saint-Victor _____	
32-47. Saint Augustin _____	16	122. _____	1	178. Abellard _____	
48. Marius Mercator _____	1	123-124. Martyrologe d'Usuard et		179. Innocent II, pape _____	
49-50. Cassien _____	2	_____	2	180. Eugene III, pape _____	
51. Saint Prosper _____	1	125-126. _____	2	181. Hervée du Bourg-Dieu _____	
52. Saint Pierre Chrysologue _____	1	127-129. Anastase le bibliothecaire		182-185 bis. Saint Bernard _____	
53. Salvien _____	1	130. Isidore Mercator _____	3	186. Suger, abbé de St-Denis _____	
54-56. Saint Leon _____	3	131. Rémy d'Auxerre _____		187. Gratien _____	
57. Maxime de Turin _____	1	132. Reginon _____		188. Orderic Vital _____	
58. Saint Hilaire, pape _____	1	133. Saint Odon _____		189. Pierre le Vénéral _____	
59-60. Prudence _____	2	134. Atton _____		190. Thomas Becquet _____	
61. Saint Paulin de Nole _____	1	135. Flodoard _____		191-192. Pierre Lombard _____	
62. Symmaque _____	1	136. Rathier _____		193-194. Gerhohus _____	
63-64. Boece _____	2	137. Hrotswithe _____		195. Alfred de Rieval _____	
65. Saint Fulgence _____	1	138. Richer _____		196. Richard de Saint-Victor _____	
66. Saint Benoît _____	1	139. Gerbert ou le pape Syl-		197. Sainte Hildegarde _____	
67. Denis le Petit _____	1	vestre _____		198. Pierre le Mangeur _____	
68. Arator _____	1	140. Burchard _____		199. Jean de Salisbury _____	
69-70. Cassiodore _____	2	141. Fulbert _____		200. Alexandre III _____	
71. Saint Grégoire de Tours _____	1	142. Saint Brunon _____		201. Guillaume de Tyr _____	
72. Saint Germain de Paris _____	1	143. Cardinal Humbert _____		202. Pierre de Celle _____	
73-74. Vies des peres _____	2	144-145. Saint Pierre Damien _____		203. Philippe de Bonne-Esp-	
75-79. Saint Grégoire le Grand _____	5	146. Alexandre II, pape _____		rance _____	
80. Ecrivains, 1 ^{re} partie du		147. Jean d'Avranche, arch.		204. Clément III _____	
vii ^e siècle _____	1	de Rouen _____		205. Pierre le Chantre _____	
81-84. Saint Isidore de Seville _____	4	148. Saint Grégoire VII, pape		206. Thomas de Cîteaux _____	
85-86. Liturgie mozarabe _____	2	149. Victor III, pape _____		207. Pierre de Blois _____	
87. Ecrivains de la fin du		150. Le B. Lanfranc _____		208-209. S. Martin de Leon	
vii ^e siècle _____	1	151. Urbain II, pape _____		S. Guillaume _____	
88. Venantius fortunatus _____	1	152-153. Saint Bruno _____		210. Alain de Lille _____	
89. Ecrivains du viii ^e siècle _____	1	154. Chron. de Hugues de Fla-		211. Etienne de Tournai _____	
90-95. Le ven. Bede, Paul diacre _____	6	vigny _____		212. Odon de Sully _____	
96. Saint Hildefonse _____	1	155. Godefroy de Bouillon _____		213. Sicard _____	
97-98. Charlemagne _____	2	156. Guilbert, abbé de Nogent _____		214-217. Innocent III _____	
				218-221. Indices _____	

PATROLOGIE GRECQUE-LATINE

161 TOMES EN 167 VOLUMES ET INDICES 1 VOLUME.

2. Peres apostoliques _____	2 v.	79. Saint Nil _____	1	120. Jean Euchaite _____	
Saint Denis l'aréopagite _____	2	80-84. Théodoret _____	5	121-122. Cedrenus et Psellus _____	
Saint Ignace et saint Poly-		85. Basile de Séleucie, etc. _____	1	123-126. Théophylacte _____	
carpe _____	1	86-86 bis. Saint Eusebe d'Alex.		127. Nicéphore Bryen, C.	
6. Saint Justin _____	1	Leontius _____	2	nasses _____	
7 bis. Saint Irenée _____	2	87-87 ter. Procope de Gaza _____	3	128-131. Euthymie. A. Cornene	
8-9. Clément d'Alexandrie _____	2	88. Saint Jean Climaque _____	1	132. Théophane Cerame _____	
10. Saint Grégoire le Thaum-		89. Anastase le Sinaïte _____	1	133. Jean Cinname _____	
turge _____	1	90-91. Saint Maxime _____	2	134-136. J. Zonaras et E. de Tl-	
11-17. Origene (7 t. en 9 vol.) _____	9	92. Chronique d'Alexandrie		salonique _____	
18. Saint Méthode _____	1	et Georges Psida _____	1	137-138. Balsamon _____	
19-24. Eusebe _____	6	93. Olympiodore, etc. _____	1	139-140. Nic. Choniata et N.	
25-28. Saint Athanase _____	4	94-96. Saint Jean Damascène _____	3	Acominatus _____	
29-32. Saint Basile _____	4	97. Saint André de Crète _____	1	141. Veccus _____	
33. Saint Cyrille de Jérusalem _____	1	98. Saint Germain de Cons-		142. Nicéphore Blemmide	
34. Saint Macaire _____	1	tantinople _____	1	143-144. Pachymeres _____	
35-38. Saint Grégoire de Na-		99. Saint Theodore Studite _____	1	145-147. Nicéphore Calliste _____	
zianze _____	4	100. Saint Nicéphore _____	1	148-149. Nicéphore Grégoras _____	
39. Didyme d'Alexandrie _____	1	101-104. Photius _____	4	150-151. Grégoire Palamas _____	
40. Œuvres des Pères du dé-		105. Les deux Nicetas _____	1	152. Man. Calecas et Mat.	
sert _____	1	106. Andre et Aréthas _____	1	tacuzene _____	
41-43. Saint Epiphane _____	3	107. Leon le Philosophe _____	1	153-154. Jean Cantacuzene _____	
44-46. Saint Grégoire de Nysse _____	3	108-109. Théophane et ses conti-		155. Simeon de Thessalonie	
47-64. Saint Chrysostome _____	18	nuateurs _____	2	156. Manuel Paleologue	
65. Proclus et Pallade _____	1	110. Georges Hamartolus _____	1	Phrantza _____	
66. Synesius et Théodore de		111. Nicolas, Patriarche de		157. Codinus et Lucas _____	
Mopsueste _____	1	Const _____	1	158. Glysas _____	
Socrate et Sozomene _____	1	112-113. Constantin Porphyrogé-		159. Chalcocondyle _____	
67-77. Saint Cyrille d'Alexan-		nete _____	2	160. Gennade _____	
drie _____	10	114-116. Simeon Métaphraste _____	3	161. Le Cardinal Bessari	
		Leon, diacre _____	1		
		119. Œcumeni			

Это цифровая копия книги, хранящейся для потомков на библиотечных полках, прежде чем ее отсканировали сотрудники компании Google в рамках проекта, цель которого - сделать книги со всего мира доступными через Интернет.

Прошло достаточно много времени для того, чтобы срок действия авторских прав на эту книгу истек, и она перешла в свободный доступ. Книга переходит в свободный доступ, если на нее не были отданы авторские права или срок действия авторских прав истек. Переход книги в свободный доступ в разных странах осуществляется по-разному. Книги, перешедшие в свободный доступ, это наш ключ к прошлому, к богатствам истории и культуры, а также к знаниям, которые часто трудно найти.

В этом файле сохранятся все пометки, примечания и другие записи, существующие в оригинальном издании, как минимум о том долгом пути, который книга прошла от издателя до библиотеки и в конечном итоге до Вас.

Правила использования

Компания Google гордится тем, что сотрудничает с библиотеками, чтобы перевести книги, перешедшие в свободный доступ, в цифровой формат и сделать их широкодоступными. Книги, перешедшие в свободный доступ, принадлежат обществу, а мы лишь хранители этого достояния. Тем не менее, эти книги достаточно дорого стоят, поэтому, чтобы и в дальнейшем предоставлять этот ресурс, мы предприняли некоторые действия, предотвращающие коммерческое использование книг, в том числе установив технические ограничения на автоматические запросы.

Мы также просим Вас о следующем.

- Не используйте файлы в коммерческих целях.
Мы разработали программу Поиск книг Google для всех пользователей, поэтому используйте эти файлы только в личных, некоммерческих целях.
- Не отправляйте автоматические запросы.
Не отправляйте в систему Google автоматические запросы любого вида. Если Вы занимаетесь изучением систем машинного перевода, оптического распознавания символов или других областей, где доступ к большому количеству текста может оказаться полезным, свяжитесь с нами. Для этих целей мы рекомендуем использовать материалы, перешедшие в свободный доступ.
- Не удаляйте атрибуты Google.
В каждом файле есть "водяной знак" Google. Он позволяет пользователям узнать об этом проекте и помогает им найти дополнительные материалы при помощи программы Поиск книг Google. Не удаляйте его.
- Делайте это законно.
Независимо от того, что Вы используете, не забудьте проверить законность своих действий, за которые Вы несете полную ответственность. Не думайте, что если книга перешла в свободный доступ в США, то ее на этом основании могут использовать читатели из других стран. Условия для перехода книги в свободный доступ в разных странах различны, поэтому нет единых правил, позволяющих определить, можно ли в определенном случае использовать определенную книгу. Не думайте, что если книга появилась в Поиске книг Google, то ее можно использовать как угодно и где угодно. Наказание за нарушение авторских прав может быть очень серьезным.

О программе Поиск книг Google

Миссия Google состоит в том, чтобы организовать мировую информацию и сделать ее всесторонне доступной и полезной. Программа Поиск книг Google помогает пользователям найти книги со всего мира, а авторам и издателям - новых читателей. Полнотекстовый поиск по этой книге можно выполнить на странице <http://books.google.com/>

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>